795.

Wiárą rozumiemy, iż świát jest spráwiony słowem Bożym. Zyd. 11. v. 3.

BIBLIA SWIĘTA
To jest,
KSIEGI PISMA SWIETEGO STAREGO Y NOWEGO PRZYMIERZA
z Zydowskiego y Greckiego Ięzyká ná Polski pilnie y wiernie przetłumáczone, á teraz podług Gdańskiego Exemplarzá przedrukowáne.

W AMSTERODAMIE,
W Drukárni
Chryſztoffá Cunrádá.
Roku M DC LX.

Zakon przez Mojżeszá [illegible] dány, á łáská y prawdá przez Iezusá Chrystusá [illegible]

Musimy śię wszyscy pokazáć przed sądową stolicą Chrystusową áby káżdy odniosł co czynił wćiele, według tego co czynił, lub dobre, lub złe. 2 Kor. 5. v. 10.

BIBLIA
SWIETA

To jeſt

KSIEGI PISMA SWIETEGO STA-REGO Y NOWEGO PRZYMIERZA.

NAJASNIEISZEMU PANU A PANU

WLADYSLAWOWI ZYGMUNTOWI,

Z łáski Bożey obránemu Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Kśiążęćiu Litewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Zmudzkiemu, Mázowieckiemu, Inflandskiemu,&c, &c. A Szwedzkiemu, Gottskiemu, Wándálskiemu, dźiedźicznemu Krolowi; obránemu, Cárowi Moskiewskiemu, Pánu Pánu memu miłośćiwemu.

Nájáśniejßy Miłośćiwy Krolu, Pánie Pánie moi miłośćiwy.

POnieważ tá Pism Swiętych Kśięgá, ktora w Polskim języku przed sześćiądźieśiąt y dźiewiąćią lat pod Imieniem nieśmiertelney pámięći Przodká W. K. M. Krolá Zygmuntá Augustá ná świát byłá wyszłá, włáśnie pod czás szczęśliwey W. K. M. Elekciey drugi raz dla niedostátku pierwszych Brzeskich Exemplarzow, z druku wyniść miáłá; Zdáło śię bydź rzeczą słuszną, áby y teraz, w tey nowey száćie, pod Imieniem Krolewskim ludźiom prezentowána byłá. Bo jáko w Przodkách nászych Ewángelickich, ku S. pámięći Krolowi Zygmuntowi Augustowi táka byłá wenerácya, że náwet y z tego, co o Boskim Májestáćie uczyć y wierzyć im było potrzebá, niejáki hołd y upominek życzliwego swego ku Ziemskiemu Májestatowi áffektu czynili; Ták y my wolnymi nászymi głosámi rowno *cum aliis Concivibus*, W. K. M. zá Páná sobie obrawszy, tákowegoż sercá y áffektu konterfet ku W. K. M. jáko nie tylko krwie y Korony, ále też

cnot Auguſtowych, á oſobliwie wielkiey ku tym narodom y ſwobodom ich miłośći, Succeſſorowi wyſtáwić powinniſmy byli. Y jáko Przodkow náſzych nie wſtyd było iść z tą Księgą przed Monárchy y świátá tego Potentaty; ták y nam godźiło śię to oświadczyć, że nierzkąc ábyſmy śię zá to przedrukowánie Bibliey mieli wſtydźić, ále też bezpiecznie znią, przed Pomázáńcámi Bożymi ſtánąć, y wiáry náſzey nie z żadnych náuk y trádiciey ludzkich, ále z tych ſámych Duchá Swiętego Piſm wźięty počzet oddáć gotowiſmy.

Więc y ſámá czáſow okázya upomniáłá nas w tey mierze. Bo jeſli teraz co żywo Sálwę y winſzowánie ſzcżeśliwego pánowánia W. K. M. czyni, y ma ſobie zá niejákie *piaculum, in publica lætitia* milczeć, tedy y nam nie zeſzło śię in hoc *Vniverſi orbis applauſu* unikáć przed W. K. M. z tákim upominkiem, nád ktory nic zacniejſzego do wyráżenia náſzey wierney congrátuláciey wynáleść u śiebie nie możemy.

Położywſzy tedy przyczyny dla ktorych nie godźiło śię tą Edycyą W. K. M. Páná náſzego Miłośćiwego pomijáć, uniżenie proſzę, ábyś W. K. M. tę Księgę miłośćiwie przyjąć raczył. Bo jeſliż Krol Auguſt nie záwiodł śię ná tym, iż Ewangelikom, choć im żadną przyśięgą obowiązány nie był, tákie dáry niosącym przyſtępny bywał; tedy pogotowiu W.K. M. ktory już z námi przez świętobliwą przyśięgę, ják przez jáki ślubny pierśćień, związány y ſpojony jeſteś, nie záwiedźieſz śię da Pan Bog, gdy temu ſzczyremu pokłonowi daſz u śiebie miejſce.

A jáko ná on czás Przodek moj Rádźiwił w ſwey do Królá przy Bibliey Brzeſkiey Przedmowie, Páná Bogá ſobie brał ná świádectwo że nád to więtſzey

poczty

poczty dla Páná swego nie miał, y że przy oney Dedykáciey wszelákiego zbáwiennego y doczesnego szczęśćia Krolowi szczyrze życzył; Ták y ja te BIBLIA od pobożnych Náuczyćielow nászych, ktorzy tey Edyciey wiernie doglądáli y one do mnie dirygowáli, wźiąwszy, oświadczam śię Pánem Bogiem, tájemnice sercá mego przeglądájącym, żeć nie jáka dáremna Ceremonia, ále ná znák wiernego poddáństwá y szczyrey życzliwośći one W. K. M. Pánu memu miłośćiwemu, jáko nadroższy y nád wszystkie moje dostátki, náwet nád zdrowie milszy upominek, nie tylko swym, ále y wszystkich Zborow Ewángelickich w Koronnych y Wielkiego Kśięstwá Litewskiego Páństwách będących, imieniem ofiáruję; y spolnie z nimi Páná Bogá zá zdrowie y długie á szczęśliwe W. K. M. pánowánie záwżdy proszę.

A lubo tego o żadnym Polskim y Litewskim sercu nie rozumiem, áby zápomniawszy Krájow, Praw y czásow w ktorych żyjemy, miał to szczyre podarze wespoł y z Religią nászą Ewángelicką przed W.K.M. hydźić; gdyż tu niemász żadnych Kontrowersyj ábo przymowek, ktoreby kogo urażáć miáły: Wszákże, jesliby śię kto obcy ták niechętny ználazł, tedy W. K. M. rácz pomnieć, żeć Zakon Boży z czyjeykolwiek ręki podány nie ma u Pomázáńcá Bożego wzgárdy ábo repulsy ponośić. Rácz pomnieć, że gdy Krol Nawyższy wzowie przed śię wszystkich Krolow, y gdy z tego, á nie z inszego Státutu ráchowáć śię z nimi o chwałę swoję Boską y o rząd ludu powierzonego będźie, tedy tám nikt cudzymi nie zástoni śię rádámi; ále sam zá śię pojedynkiem odpowiádáć muśi. Rácz ná koniec pomnieć W. K. M. żeć Bog z niewyczerpánych skadow swojich *tot rerum eventi-*

bus zprzećiwia śię wſzędźie, tákowym niecheći Krolewskich ná Religią Ewángelicką podżegáczom, y poſpolitey zgody ádwerſarzom; y dowodźi tego, iż choćby nád oſsobámi, księgámi, Zborámi roznowiercow gorę kto miał, nád myślámi jednák y nád ſummieniámi ludzkimi, okrom ſámey Bożey Zwierzchnośći, nikt pánowáć nie może.

Przetoż jáko Weſpázyanowi Rzymskiemu Ceſárzowi domownik y kochánek jego imieniem *Apollonius* powiádał, że jeden Muzyk, choć w ſwey profeſśiey Arcymiſtrz, przećię ſwych uczniow do nieumiejętnych y ládájákich graczow poſyłał, áby śię od nich uczyli nie jáko mieli gráć, ále jáko mieli nie gráć; potym to przytoczył do Ceſárzá, áby on też z tych ktorzy źle pánowáli uczył śię jáko pánowáć nie miał: Ták y ja záżyłbym tu tego przykłádu, ábym oczy W. K. M. obroćił ná tych, ktorzy bieg Ewángeliey mocą y gwałtem záwśćiągájąc nie tylko *nihil profecerunt*, ále y ſobie záſzkodźili: Záżyłbym mowię tego przykłádu; kiedybym nie ufał, że W. K. M. nie cudzymi przygodámi, ále właſnymi ſwymi cnotámi y chwalebnymi Przodkow ſwych przykłádámi rządząc śię *juſto & tranquillo Imperio*, *Religionis diſſidia* moderowáć będźieſz raczył: Kiedybym przy tym nie wiedźiał, że W. K. M. dał Pan Bog w Ojczyznie náſzey záſtáć táki Senat, y tákie Rycerſtwo, ktorzy *non alienis naufragiis*, ále ſwą właſną uwagą y gorącą ku Ojczyznie miłośćią oſtrzegáją śię, áby *Prætextu Zeli*, Rzeczpoſpolita náſzá ná ſkáliſte jákie y opoczyſte miejſcá nápędzona nie byłá.

A zátym już będąc tey nádźieje że W. K. M. Pan moj miłośćiwy tym ſzczerym wſzyſtkich Ewángelikow upominkiem, ktoremu ſámo BOGA

W

W TROJCY SWIETEY JEDYNEGO IMIE ceny przydáje, gárdźić nie bedźiesz, záwieram tym winszowániem; Ze jáko ono w Rzymie Cesárzom ná Stolice wstepujacym *acclamabatur; Sis felicior Augusto, melior Trojano*: Ták, Bogdájeś W. K. M. spráwiedliwymi rzadámi wielkiego Káźimierza, sytośćia pánowánia Náddźiádá swego Jágiełá, miłośćia u Poddánych Pierwszego Zygmuntá, pomnożeniem swobod Szlácheckich Augustá, Tryumfámi Zygmuntá Trzećiego, Ojcá W. K. M. szcześliwie przechodźił. Siebie nákoniec sámego z naniższymi postugámi mojimi do Miłośćiwey łáski W. K. M. Páná mego miłośćiwego oddáje. Z Orla 4 *Decembris* Roku Páńskiego M DC XXXII.

W. K. M.

wierny Poddány

Chrysztoff Rádźiwił, Kśiaże ná Bierzách y Dubinkách, Hetman Polny W. X. L.

jeſzcże ná tym ſchyłku wiekow ſzalonych y żáłoſnego záburzenia pełnych, nie odejmuje nam ſłowá ſwego, ále owſzem ſpoſobow y możnośći do zágeſzczenia onego w Ojcżyznie náſzey użycżá. Zácżym możeſz W. X. M. z onym Krolem y Prorokiem Bożym Dawidem mowić; Poſłucham co rzecże Bog, on Pan mocny: Záiſte mowi Pokoj do ludu ſwego y do świętych ſwojich, byle śię jedno záś do głupſtwá nie wrácali. Záiſteć bliſkie jeſt zbáwienie jego tym ktorzy śię go boją, á przebywáć będźie chwałá jego w źiemi náſzey. *Pſal.* 85. *v.* 9. 10. Możeſz ſobie W. X. M. przywłaſzcżáć one obietnice Bożą przez wſzyſtkie wieki pełnioną: Ná ktorymkolwiek miejſcu pámiątkę ucżynię Imienia mego, przyjdę do ćiebie y będęć błogoſłáwił. *Exod.* 20. *v.* 24. Możeſz W. X. M. wſpomnieć ná ſkutek tey obietnice nád domem Obededomowym ktoremu PAn dla przyjętey Arki w krotkim cżáśie hojne błogoſłáwieńſtwá dawał. 2 *Sam.* 6. *v.* 11. 12.

Pojrzyſzli też W. X. M. ná pozwierzchny tey Kśięgi ubior, przypomniſz ſobie, że tá Polska ſzátá koſztem y nákłádem RADZIWILOWSKIM naprzod ná nię jeſt włożona; á zátym jáko płod pobożnośći RADZIWILOWSKIEY mile od RADZIWILA ma być przyjęta. Nákoniec, jeſli W. X. M. pátrzyſz ná nas ubogich Bogomodlcow ſwojich, przyznaſz, że W. X. M. nie tylko náſzego, ále y Zborow náſzych dobrodźieją y Pátroná miłośćiwego, cżym więtſzym ucżćić nie możemy; jáko tym, gdy tę Kśięgę, ktorą Kośćioł Boży, od dawnych wiekow zá nadrożſzy skárb y zá jedyny od Bogá powierzony depoſyt ſobie pocżytał, W. X. M. zá obowiązek życżliwośći y powolnośći náſzey dedykujemy.

A tu był podobno plác W. X. M. dáć ſpráwę o pracy náſzey, w przejrzeniu y przedrukowániu tey Bibliey, podjętey. Ale żebyſmy śię ſzerokośćią nie uprzykrzyli, tedy śię krotko odwoływamy w tey mierze ná Prefácyą przy Ediciey Brzeskiey do Chrześćiáńskiego Cżytelniká położoną: Odwoływamy śię ná proźby y oświadcżenię támecznych Brzeskich tłumácżow, w

ktorych pobudkę y niejáki bodźiec *ad recognitionem Sacrorum Bibliorum posteritati* zostáwili : Odwoływamy śię y ná przykłády wszystkich Páństw, wszystkich języków, ták w religiey známi zgodnych jáko y rozroznionych, że tákie prace, tákie odnowione Edycye, od nágány y od káwilláciey wolne były; nie rzekę, żeby zgorszenie jákie zá sobą prowádźić do Kośćiołá Bożego miáły.

Ráczże już tedy W. X. M. wdźięcznie y łáskáwie przyjąć te prace násze pod skrzydłá swoje; á przyjęćiem oney rácz oświadczyć, że W. X. M. nie wstyd zá Słowo Boże, nie wstyd zá tę, ktorąś do tąd meżnie y státecznie nośił, prawdźiwego Nábożeństwá Ewángelickiego professyą.

A lubo ták świát rozumie, że ći ktorzy przy Ewángeliey stoją y w niebie zápomnieni są, y tu ná źiemi szczęśćia nie máją: Bog jednák práwá ná śię od stworzenia nie bierze, áni dopuśći, áby rády ludzkie jego przećiwko pobożnym dobrotliwośći gránice zámierzáć miáły. On przez te czásy ták w to mądrośćią swoją ugadzał, że w rozmájitych trudnośćiách y przećiwieństwách Purpurá Kśiążeca ná W. X. M. nie zblákowáłá: On serce Krolá JEgo Mośći Páná ná szego Miłośćiwego, ktore on według upopobánia swego kieruje, y *jáko potoki wod náklania kedy chce. Proverb. 21. v. 1.* ná złość jádowitey zazdrośći, z wielką sławą przećiwko W. X. M. obroćił. On spráwił że *merita* y wysokie cnocy W. X. M. jesli kiedy, tedy teraz bláskiem swym jednych *perstringunt* oczy, drugich *pertrahunt in amorem & venerationem* W. X. M. Onże y nápotym sumnienia, sławy, zdrowia ták strzedz, y wszeląkimi poćiechámi W. X. M. ták dogadzáć będźie, że ná W. X. M. y ná wszystkim zacnym y stárożytnym RADZIWIŁOWSKIM Domu znáć będźie jego obietnice: *Te ktorzy mię czczą czćić będę, á ktorzy mną gárdzą będą wzgárdzeni* 1 *Sam. 2. v. 30.* A oná záś przegrożká dáleka będźie od domu W. X. M. Iżeś zápomniał Zakonu Bogá twego, ja też zápomnię ná syny twoje, *Oze. 4. v. 6.*

Tegoż my PAná y Bogá náſzego w Trojcy Swie-
tey jedynego prośimy, áby Kośćioł ſwoj pod ſzczę-
śliwym Jego Krolewskiey Mośći WLADYSLA-
WA ZYGMUNTA Páná náſzego miłośćiwego
pánowániem, pokojem dárował, á w nim W.X.M.
y wſzyſtkich zacnych y pobożnych Pátronow ſzczę-
śćił, błogoſłáwił y długiego zdrowia ná chwáłe Imie-
nia ſwego świętego użyczał. A tym już Bogomodl-
ctwem náſzym kończąc; Oddawamy śię do Mwey
łáski W. X. M. náſzego Mwego Páná y Dobrodźieiá.
Z Toruniá 18. dniá Novembr. Roku Páńskiego 1632.

W. X. Mośći náſzego Mćiwego Páná y Pátroná
uniżeni ſłudzy, y Bogomodlcy,

Superáttendentowie y Páſterze Zborow
Ewángelickich w Wielkey Polſzcze.

PORZA-

PORZADEK KSIAG STAREGO TESTAMENTU.

	Ma Rozdźiałow
I. Mojzeſzowe *Geneſis*	50
II. Mojzeſzowe *Exodus*	40
III. Mojzeſzowe *Leviticus*	27
IV. Mojzeſzowe *Numeri*	36
V. Mojzeſzowe *Deuteronomion.*	34
Jozue	24
Sedźiow	21
Rut	4
I. Sámuelowe I. *Regum*	31
II. Sámuelowe II. *Regum*	24
I. Krolewſkie III. *Rgum*	22
II. Krolewſkie IV. *Regum*	25
I. Kroniki	29
II. Kroniki	36
Ezdraſzowe I. *Eſdræ*	10
Nehemiaſzowe II. *Eſdræ*	13
Eſtery	10
Jobowe	42
Pſalmow	150
Przypowieśći Sálomonowe	31
Káznodźieją, *Eccleſiaſtes*	12
Pieśn Sálomonowa	8
Izáiaſz	66
Jeremiaſz	52
Treny Jeremiaſzowe.	5
Ezechiel	48
Dániel	12
Ozeaſz	14
Joel	3
Amos	9
Abdyaſz	1
Jonaſz	4
Micheaſz	7
Náhum	3
Abákuk	3
Sofoniaſz	3
Aggeuſz	2
Zácháryaſz	14
Máláchiaſz.	4.

APOKRYFA.

	Ma Rozd
Tobiaſzowe	14
Modlitwá Mánáſſeſſowá	
Judyt	16
Báruch y Liſt Jeremiaſzow	6
Przydátki do Dánielá	3
III. Ezdraſzowe III. *Eſdræ*	9
IV. Ezdraſzowe IV. *Eſdræ*	16
Przydátki do Kśiąg Eſtery	7
I. Máchábejskie	16
II. Máchábejskie	15
III. Máchábejskie	7
Mądrość Sálomonowá	19
Syrách, *Eccleſiaſticus.*	51.

PORZADEK KSIAG NOWEGO TESTAMENTU.

Ewángelia S. Mátteuſzá	28
S. Márká	16
S. Lukaſzá	24
S. Janá	21
Dźieje Apoſtolſkie	28
Liſt S. Páwłá do Rzymiánow	16
I. Do Koryntow	16
II. Do Koryntow	13
Do Gálátow	6
Do Efezow	6
Do Filippenſow	4
Do Koloſſenſow	4
I. Do Teſsálonicenſow	5
II. Do Teſsálonicenſow	3
I. Do Tymoteuſzá	6
II. Do Tymoteuſzá	4
Do Tytuſſá	3
Do Filemoná	1
Do Zydow	13
Liſt S. Jákubá	5
I. S. Piotrá	5
II. S. Piotrá	3
I. S. Janá	5
II. S. Janá	1
III. S. Janá	1
S. Judy	1
Objáwienie S. Janá.	22.

Objá-

Objáśnienie Liter y Znákow niektorych , ná brzegách w tey Kśiedze używánych.

A. Znáczy Abo
E. Ewángelia
G. W Greckim Jezyku
H. W Hebreiskim/ ábo w Zydowskim Jezyku
I. Inni ták tłumácza
K. W Cháldejskim Jezyku
L. W Łáćińskim Jezyku
LE. Lekcya
N. Niedźielá
T. To jest
abcd &c. y inne okragłe Literki / pokázuja gdźie należy to / co śie ná brzegu kłádźie
* Gwiazdká znáczy koniec Ewángeliey ábo Lekcyey
♣ Trifolium, ábo táki znáczek/káżdego wierszyká Początek pokázuje.

PIERWSZA CZESC BIBLIEY SWIETEY, W KTOREY SIE ZAMYKAja Pieć Kśiąg Mojżeszowych.

PIERWSZE KSIEGI MOJZESZOWE, ktore zowią po Grecku GENESIS, á po Polsku Kśiegi Rodzáju.

W Tych Kśiegách opiſuje śię początek Swiátá y Kośćiołá Bożego/ tákże kondicya y nabożeńſtwo jego: więc y dźiwne rzady Boſkie/ przez dwá tyśiace trzy ſtá/ ſześćdźieśiat/ y ośm lat.

A zosobná opiſuje Mojżeſz rodzáje/ y żywoty Ojcow pierwſzych/ przed potopem/ Adámá/ y inſzych: á po Potopie/ Noego/ Setá/ y trzech Pátriárchow/ Abráhámá/ Jzáaká/ y Jákobá/ áż do śmierći Jozefowey. Z czego wſzyſtkiego/ pokázuje śię pierwſzá wſzyſtkich rzeczy doſkonáłość: á oſobliwie pierwſzy ſtán człowieká w niewinnośći y doſkonáłośći ſtworzonego. Potym upadek y ſkáźá jego. Do tego obietnicá łáſki przez Páná Chryſtuſá. Nád to/ ſad Boży karzacy świát przez potop/ Sodomſkie miáſtá przez ogień. Tudźież záchowánie Kośćiołá w Korabiu/ odnowienie przymierza Bożego z Noem/ y z Abráhámem. A náoſtátek záprowádzenie Kośćiołá Bożego do Egiptu/ gdźie do czáſu łáſkáwie chowány/ á potym wedle rády/ y przeirzenia Bożego/ ćieſzkim niewolſtwem trapiony był.

ROZDZIAL I.

Swiát, y wſzyſtko co w nim jeſt, przez ſześć dni Pán Bog ſtworzył.

1 W Początku ſtworzył Bog Niebo y źiemię a: 2 ♣ A źiemiá byłá niekſztáłtowna y prozna/ y ćiemność *byłá* nád przepáśćia: A Duch Boży unaſzał śię nád wodámi.

3 Y Rzekł Bog: Niech będźie b świátłość: Y ſtáłá śię świátłość. ♣ 4 Y widźiał Bog świátłość że *byłá* dobra: y uczynił Bog rozdźiał miedzy świátłośćia y miedzy ćiemnośćia. 5 ♣ Y názwał Bog świátłość Dniem/ á ćiemność názwał Noca: Y ſtał śię wieczor/ y ſtał śię záránek/ dźień pierwſzy.

6 POtym rzekł Bog: Niech będźie rozpoſtárćie w pośrzodku c wod/ á niech dźieli wody od wod. ♣ 7 Y uczynił Bog rozpoſtárćie: uczynił też rozdźiał miedzy wodámi/ ktore *ſą* pod rozpoſtárćiem/ y miedzy wodámi/ ktore *ſą* nád rozpoſtárćiem: y ſtáło śię ták. ♣ 8 Y názwał Bog rozpoſtárćie Niebem. Y ſtał śię wieczor/ y ſtał śię záránek/ dźień wtory.

9 Y Rzekł Bog: Niech śię zbiora wody/ *ktore ſą* pod niebem d ná jedno miejſce/ á niech śię okaże *miejſce* ſuche: y ſtáło śię ták. ♣ 10 Y názwał Bog ſuche *miejſce* Ziemia/ á zebránie wod názwał Morzem: ♣ 11 Y widźiał Bog że *to było* dobre. Potym rzekł Bog: Niech zrodźi źiemiá trawę/ źiele wydawájace naśienie/ y drzewo rodzájne/ czyniace owoc według rodzaju ſwego/ ktoregoby naśienie *było* w nim ná źiemi: y ſtáło śię ták. 12 ♣ Y zrodźiłá źiemiá trawę/ źiele wydawájace naśienie/ według rodzaju ſwego/ y drzewo czyniace owoc/ w ktorym *jeſt* naśienie je°/ według rodzaju ſwego: y widźiał Bog że to było dobre. ♣ 13 Y ſtał śię wieczor/ y ſtał śię záránek/ dźień trzeći.

14 Y Rzekł Bog; Niech będą e świátłá ná rozpoſtárćiu niebieſkim/ ku rozdźielániu dniá od nocy/

a Nehe. 9. 6. Job. 26. 7. Pſalm 33. 6. y 135. 6. y 136. 5. Johan 1. 3. Zyd. 11. 3.
b Pſalm 33. 9.
c Jerem 10. 12. y 51. 15.
d Job. 38. 8. Pſalm 32. 6. y 33. 7. y 136. 6. Przyp 8. 29.
e Pſalm 8. 4. y 104. 29. y 136. 7.

A á niech

á niech będą ná znáki/ y *pewne* czá- 15 sy/ y dni/ y látá: ♣ Y niech będą zá świátłá ná rozpostárćiu niebá/ áby świećiły nád źiemią: Y stáło 16 się ták. ♣ Y uczynił Bog f dwie świátłá wielkie: świátło większe/ áby rządźiło dźień/ á świátło mniejsze/ 17 áby rządźiło noc y gwiázdy. ♣ Y postáwił je Bog ná rozpostárćiu Niebá/ áby świećiły nád źiemią: ♣ 18 Y żeby rządźiły dźień y noc: y czyniły rozdźiał miedzy świátłośćią/ y miedzy ćiemnośćią: Y widźiał Bog 19 że *to było* dobre. ♣ Y stał się wieczor/ y stał się záránek dźień czwarty.

20 Y Rzekł Bog: Niech g hojnie wywodą wody płaz duszę żywiącey: y ptástwo niech láta nád źiemią/ 21 pod rozpostárćiem niebieskim. ♣ Y stworzył h Bog wieloryby wielkie/ y wszelką duszę żywiącą płazájącą się/ ktorą hojnie wywiodły wody/ według rodzáju ich: y wszelkie ptástwo skrzydláste/ według rodzáju ich: Y widźiał Bog że *to było* dobre. 22 ♣ Błogosłáwił im tedy Bog/ mowiąc: Rozradzájćie i się/ y rozmnażájćie się/ á nápełniájćie wody morskie: y ptástwo niech się rozmnaża 23 ná źiemi. ♣ Y stał się wieczor/ y stał się záránek/ dźień piąty.

24 Rzekł też Bog: Niech wyda źiemiá duszę żywiącą według rodzáju swego: bydło/ y płaz/ y źwierz źiemski według rodzáju swego: y stá- 25 ło się ták. ♣ Vczynił tedy Bog źwierz źiemski według rodzáju swego: y bydło według rodzáju swego: y wszelki płaz źiemski według rodzáju swego: y widźiał Bog że *to było* do- 26 bre. ♣ Zátym rzekł Bog: Vczyńmy człowieká k ná wyobráżenie násze/ według podobieństwá nászego: á niech l pánuje nád rybámi morskimi/ y nád ptástwem niebieskim/ y nád źwierzęty/ y nád wszystką źiemią/ y nád wszelkim płazem/ płazájącym 27 się po źiemi. ♣ Stworzył tedy Bog człowieká ná wyobráżenie swoje: ná wyobráżenie Boże stworzył go: meżczyznę y niewiástę m stwo- 28 rzył je. ♣ Y błogosłáwił im Bog: y rzekł do nich Bog: Rozradzájćie n się/ y rozmnażájćie się/ y nápełniájćie źiemię: y czyńćie ją sobie poddáną: y pánujćie nád rybámi morskimi/ y nád ptástwem niebieskim/ y nád wszelkim źwierzem/ ktory się ru- 29 sza ná źiemi. ♣ Y rzekł Bog: o Oto dałem wam wszelkie źiele wydawájące z śiebie naśienie/ ktore jest ná obliczu wszystkiey źiemie: y wszelkie drzewo ná ktorym *jest* owoc drzewá/ wydawájące *z śiebie* naśienie/ 30 będźie wam ku pokarmowi: ♣ Y p wszelkiemu źwierzowi źiemskiemu/ y wszystkiemu ptástwu niebieskiemu/ y wszelkiey rzeczy rucháiącey się ná źiemi/ w ktorey *jest* duszá żywiąca: wszelka járzyná źiela *będźie* ku po- 31 karmowi: y stáło się ták. ♣ Y q widźiał Bog wszystko co uczynił/ á oto *było* bárzo dobre: y stał się wieczor/ y stał się záránek/ dźień szosty.

ROZDZIAŁ II.

Bog w dźień śiodmy odpoczynął, y on poświęćił. 4. Rzeczom z źiemie wychodzącym wzrost dał. 7. Człowieká ná wyobráżenie swoje stworzywszy, 8. W Ráju go posádźił. 16. Z drzewá pewnego owocu jeść zákazał. 22. Małżeństwo święte postánowił.

1 Dokończone tedy są Niebiosá y źiemiá/ y wszytko a wojsko ich. 2 ♣ Y dokończył b Bog dniá śiodmego dźiełá swego ktore uczynił: y odpoczynął w dźień śiodmy/ od wszelkiego dźiełá swego/ ktore uczynił. ♣ 3 Y błogosłáwił Bog dniowi śiodmemu/ y poświęćił go: iż weń odpoczynął od wszelkiego dźiełá swego/ ktore był stworzył Bog/ áby uczynione było.

4 Teć *są* zrodzenia Niebios/ y Ziemie/ gdy były stworzone/ dniá ktorego uczynił PAN Bog Ziemię 5 y Niebo. ♣ Wszelką rozdźkę polną/ przed tym niż byłá ná Ziemi: y wszelkie źiele polne/ pierwey niż wzeszło: Abowiem nie spuśćił *jeszcze był* dżdżu Pan Bog ná źiemię: Y człowieká nie *było*, ktoryby spráwował źiemię. 6 ♣ Ale párá wychodźiłá z źiemie/ ktora odwilżáłá wszystek wierzch źiemie.

7 Stworzył tedy c PAN Bog człowieká z prochu źiemie/ y nátchnął w oblicze jego dech żywotá. Y stał się człowiek duszą żywiącą.

8 Násádźił też był PAN Bog sad w Eden/ ná wschod słońca/ y po-

stáwił

f 5 Moj. 4. 19. Psalm 74. 16. Jerem 31. 35. g 4 Esd. 6. 47. h Psalm 104. 25. 4 Esd. 6. 48. i 1 Moj 9. 1 k 1 Moj. 5. 1. y 9. 6. Madr. 2. 23. Matt. 19. 4. 1 Kor. 11. 7. Efes. 4. 24. Kolos. 3. 10. Jacob 3. 9. l Psalm 8. 9. Madr. 9. 2. Syrac. 17. 8. m Matt. 19. 4. Marc. 10. 6. n 1 Moj. 8. 17. y 9. 1. y 35. 11.

o 1 Moj. 9. 3. p Psalm 104. 14. y 147. 8. Zach. 10. 1. q 2 Moj. 31, 17. Psalm 104. 31. Syrac. 39. 21. Marc. 7. 37. a I. Ochędostwo b 2 Moj. 20. 11. y 31. 17. 5 Moj. 5. 14. Zyd. 4. 4. c Syrac. 17. 1. 1 Kor. 15. 45.

stáwił tám człowieká ktorego był **9** stworzył. ✣ Y wywiodł PAN Bog z źiemie wszelkie drzewo wdźięczne ná wejrzeniu/ y smáczne ku jedzeniu: Y drzewo żywotá w pośrzodku sádu. Y drzewo wiádomośći dobrego y złe- **10** go. ✣ A Rzeká wychodźiłá z Eden dlá odwilżenia Sádu: y z támtąd dźieliłá śię/ ná czterzy głowne *rzeki*: **11** ✣ Imie jedney Fison: tá okrąża wszystkę źiemię Hewilá/ gdźie *śię* **12** *rodźi* złoto. ✣ A złoto źiemie oney *jest* wyborne. Támże jest Bdellion/ **13** y kámień Onychin. ✣ A imie Rzeki drugiey d Gihon: tá okrąża wszy- **14** stkę źiemię Murzyńską. ✣ Imie záś Rzeki trzećiey e Chidekel: tá płynie ná wschod słońcá ku Assyryjey. A Rzeka czwarta jest Eufrátes. **15** ✣ Wźiął tedy PAN Bog człowieká/ y postáwił go w sádźie Eden/ áby go spráwowáł/ y áby go strzegł.

16 TEdy rozkazał PAN Bog człowiekowi/ mowiąc; Z káżdego **17** drzewá sádu jeść będźiesz: ✣ Ale z drzewá wiádomośći dobrego y złego/ jeść z niego nie będźiesz: Abowiem dniá ktorego jeść będźiesz z niego/ śmierćią umrzesz.

18 RZekł też PAN Bog; Nie dobrze być człowiekowi sámemu/ uczynię mu pomoc/ ktoraby *byłá* przy **19** nim. ✣ A *gdy* stworzył PAN Bog z źiemie wszelki zwierz polny/ y wszelkie ptástwo niebieskie/ tedy *je* przywiodł do Adámá/ áby obaczył/ jákoby je názwáć miał: á jákoby názwał Adam káżdą duszę żywiącą/ *ták*, áby **20** było Imie jey. ✣ Tedy dał Adam imioná wszystkiemu bydłu/ y ptástwu niebieskiemu/ y wszelkiemu zwierzowi polnemu. Lecz Adámowi nie byłá ználeźiona pomoc/ ktoraby przy nim **21** byłá. ✣ Tedy przepuśćił PAN Bog twárdy sen ná Adámá/ y zásnął: y wyjął jedno żebro jego/ y nápełnił ćiáłem miásto niego.

22 Y Zbudował PAN Bog z żebrá onego ktore g wyjął z Adámá/ Niewiástę/ y przywiodł ją do Adámá. **23** ✣ Y rzekł Adam; Toć *teraz jest* h kość z kośći mojich/ y ćiáło z ćiáłá mego: dlá tegoż będźie názwána Mężátką/ bo oná z mężá wźięta jest. **24** ✣ Przetoż i opuśći człowiek Ojcá swego y Mátkę swoję/ á przyłączy śię do żony swojey/ y będą jednym ćiá- **25** łem. ✣ A byli oboje nádzy/ k Adam y żoná jego: á nie wstydźili śię.

d Syrac. 24. 30. e I. Tygris Syr. 24. 28. f Tob. 8. 6. g 1 Kor. 11. 8. h 1 Kor. 11. 7. i Matt. 19. 5. Mark. 10. 7. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31.

ROZDZIAŁ III.

Człowiek przez wężá zwiedźiony, od Bogá odstąpił. 8. Zacność przystworzoną potyrawszy, łáskę Bożą utrácił. 15. Temuż obietnicá o náprawie przez Chrystusá uczyniona. 22. Ná ostátek, z Raju był wygnány.

1 A Wąż był chytrzejszy nád wszystkie zwierzętá polne ktore był uczynił PAN Bog: Ten a rzekł do niewiásty; Tákże to/ że wam Bog rzekł? Niebędźiećie jedli z káżdego **2** drzewá sádu *tego*? ✣ Y rzekłá Niewiástá do wężá; Z owocu drzewá sá- **3** du *tego* pożywamy. ✣ Ale z owocu drzewá ktore jest w pośrzod sádu/ rzekł Bog: Nie będźiećie jedli z niego/ áni śię go dotykáć będźiećie/ byśćie snadź nie pomárli. **4** ✣ Y rzekł b wąż do Niewiásty: Żadnym sposo- **5** bem śmierćią nie pomrzećie: ✣ Ale wie Bog/ że ktoregokolwiek dniá z niego jeść będźiećie/ otworzą śię oczy wásze: á będźiećie jáko Bogowie/ **6** znájący dobre y złe. ✣ Widząc tedy Niewiástá/ iż dobre *było* drzewo ku jedzeniu: á iż było wdźięczne ná wejrzeniu/ á pożądliwe drzewo dla *nábyćia* umiejętnośći/ c wźięłá z owocu jego/ y jádłá: dáłá też y mężowi swemu ktory z nią był/ y on też jadł.

7 ZAtym otworzyły śię oczy obojgá: y poználi że byli d nági- mi: y zpletli liśćie figowe/ á poczynili sobie zasłony.

8 A *W tym* usłyszeli głos PANA Bogá chodzącego po sádu z wiátrem dniowym: y skrył śię Adam y żoná jego od oblicza PANA Bogá miedzy e drzewá sádu.

9 Y Záwołał PAN Bog Adámá/ y **10** rzekł mu; Gdźieżeś? ✣ Ktory odpowiedźiał; Głos twoj usłyszałem w sádźie/ y zlękłem śię dla tego **11** żem nági/ y skryłem śię. ✣ Y rzekł *Bog*: Ktoż ći pokazał żeś *jest* nágim? izaliś nie jadł z drzewá onego z ktoregom zákazał tobie/ ábyś nie jadł? ✣ **12** Tedy rzekł Adam; Niewiástá ktorąś mi dał *áby byłá* ze mną/ oná mi dá-

k 1 Moj. 3. 7. a Mod... 2. 24 2 Ko... 11. b Jan. 44. c Syra... 25. 2... 1 Ti... 2. 1... d 1 M... 2. 2... e I... W p... śrzo...

13 łá z tego drzewá/ y jádłem. ♣ Y rzekł PAN Bog do Niewiásty; Cożeś to uczyniłá? y rzekłá Niewiástá: f Wąż mię zwiodł/ y jádłám.

14 TEdy rzekł PAn Bog do węża; Iżeś to uczynił/ przeklętym będźiesz nád wszystkie zwierzętá/ y nád wszystkie bestye polne: ná brzuchu twoim czołgáć śię będźiesz: á proch zrzeć będźiesz/ po wszystkie dni żywotá twego.

15 ♣ Nieprzyjaźń też położę miedzy tobą/ y miedzy niewiástą: y miedzy naśieniem twojim/ y miedzy naśieniem jey: To potrze tobie głowę/ á ty mu potrzesz piętę.

16 A Do Niewiásty rzekł: Obfićie rozmnożę boleśći twoje/ y poczęćia twoje: w boleśći rodźić będźiesz dźieći: A wola g twa poddána będźie mężowi twemu/ á on nád tobą pánowáć będźie h.

17 ZAś rzekł do Adámá: Iżeś usłuchał głosu żony twojey/ á jadłeś z drzewá tego/ o ktorymem ći przykazał/ mowiąc; Nie będźiesz jadł z niego: i Przeklęta *będźie* źiemiá dla ćiebie/ w pracy z niey pożywáć będźiesz po wszystkie dni żywotá twego.

18 ♣ A *oná* ćiernie y oset rodźić będźie tobie: y będźiesz pożywał źiela polnego.

19 ♣ W poćie oblicza twego będźiesz pożywał chlebá: áż śię nawroćisz do źiemie/ gdyżeś z niey wźięty: boś proch/ y w proch śię obroćisz.

20 Y Názwał Adam imię żony swey Ewá/ iż oná byłá Mátką wszystkich żywiących.

21 ♣ Y uczynił PAn Bog Adámowi/ y żenie jego/ odźienie skorzáne: y oblokł je.

22 TEdy rzekł PAN Bog: Oto Adam stał śię jáko jeden z nas/ wiedząc dobre y złe: Teraz tedy *wyżeńmy go,* by snadź nie śćiągnął ręki swey/ y nie wźiął z drzewá żywotá/ y nie jadł/ y żyłby ná wieki.

23 Y Wypuśćił go PAn Bog z sádu Eden/ ku spráwowániu źiemie

24 z ktorey był wźięty. ♣ A *ták* wygnał człowieká: y postáwił ná Wschod słońcá sádu Eden Cheruby/ y miecz płomienisty/ y obrotny/ ku strzeżeniu drogi *do* drzewá żywotá.

ROZDZIAŁ IV.

Kájin z Ablem ofiáry czynią. 4. Bog odrzućił Kájiná, á obrał sobie Ablá. 5. Kájin rozgniewawszy śię, Ablá zábił. 9. Kaźń Kájinowá. 17. Potomstwo jego. 25. Urodzenie Setá y Enosá.

1 POtym Adam poznał Ewę żonę swoję/ ktora poczęłá y porodźiłá Kájiná/ y rzekłá; Otrzymáłam mężá od PAná a.

2 ♣ Y porodźiłá záśię brátá jego Ablá: Y był Abel pásterzem owiec/ á Kájin był rolnikiem.

3 Y Stáło śię po wielu dni/ iż przyniosł Kájin z owocu źiemie ofiárę PAnu.

4 ♣ Tákże y b Abel przyniosł z pierworodztw trzod swojich/ y z tłustośći ich: y wejrzał PAn ná Ablá y ná ofiárę jego.

5 ♣ Ale ná Kájiná/ y ná ofiárę jego nie wejrzał: Y rozgniewał śię Kájin bárzo/ y spádłá twarz jego.

6 ♣ Tedy rzekł PAn do Kájiná: Przecżżeś śię zápalił *gniewem*, á czemu spádłá twarz twojá?

7 ♣ Azaż/ jeśli dobrze czynić będźiesz/ nie będźiesz wywyższon? á jeśli nie będźiesz dobrze czynił/ we drzwiách grzech leży. A do ćiebie chuć jego *będźie*, á ty nád nim pánowáć będźiesz.

8 Y Rozmawiał Kájin z Ablem brátem swojim: Y stáło śię gdy byli ná polu/ że powstał Kájin ná Ablá brátá swego/ y zábił go c.

9 Y Rzekł PAn do Kájiná; Gdźież jest Abel brát twoj? ktory odpowiedźiał; Niewiem/ Izalim ja strożem brátá mego?

10 ♣ Y rzekł *Bog*: Cożeś uczynił? Głos krwie brátá twego woła do mnie z źiemie d.

11 ♣ Teraz tedy przeklętym będźiesz ná źiemi/ ktorá otworzyłá ustá swe/ áby przyjęłá krew e brátá twego z ręki

12 twojey. ♣ Gdy będźiesz spráwował źiemię/ nie wyda więcey mocy swey tobie: tułaczem/ y biegunem będźiesz

13 ná źiemi. ♣ Tedy rzekł Kájin do PAná: Więtsza *jest* niepráwość mojá/ niżby mi ją odpuśćić miano.

14 ♣ Oto mię dźiś wyganiasz z oblicza tey źiemie/ á przed twarzą twoją skryję śię/ y będę tułaczem/ y biegunem ná źiemi: y stánie śię/ *że* ktokolwiek mię znajdźie/ zábije mię. ♣

15 Y rzekł mu Pan; Záiste ktobykolwiek zábił Kájiná/ śiedmioráką odnieśie pomstę. Y włożył PAN

ná

f *Objaw 12. 9.*

g *M. Doniego będźie chuć twojá.*

h *1 Kor. 14. 34.*

a *A. z Pánem. T. zá łáską y pomocą Bożą.*

b *Zyd. 11. 4.*

c *Modr 10. 3. Matt. 23. 35. 1 Ian. 3. 12. Iudas. v. 11.*

d *Zyd. 12. 24.*

e *1 Moj. 9. 25.*

ná Kájiná piątno/ áby go niezábijał/ ktobygokolwiek ználazł.

16 TEdy odszedł Kajin od oblicza Páńskiego/ y mieszkał w ziemi Nod/ ná wschod słońcá od Eden.

17 ♣ Y poznał Kajin żonę swą/ ktora poczęłá/ y porodźiłá Enochá: y zbudował Miásto/ y názwał imię miástá tego/ imieniem syná swego/ Enoch.

18 ♣ Y urodźił śię Enochowi Irád/ á Irád spłodźił Máwiáelá/ á Máwiáel spłodźił Mátusáelá/ á Mátusáel spłodźił Lámechá.

19 ♣ Y pojął sobie Lámech dwie żenie: imię jedney/ Adá: á imię drugiey/ Sellá.

20 ♣ Tedy urodźiłá Adá Jábálá/ ktory był Ojcem mieszkájących w námiećiech/ y pásterzow.

21 ♣ A imię brátá jego *było* Jubál/ ktory był Ojcem wszystkich grájących ná hárfie/ y ná muzyckim naczyniu.

22 ♣ Sellá też urodźiłá Tubálkájiná/ rzemieśniká wszelkiey roboty/ od miedźi/ y od żelázá. A śiostrá Tubálkájinowá/ byłá Noemá.

23 ♣ Tedy rzekł Lámech żonom swym/ Adźie y Selli; Słuchajćie głosu mego żony Lámechowe: posłuchajćie słow mojich; Zábiłbym ja męża ná zránienie moje: y młodźieńcá ná śinosć moję.

24 ♣ Jeslić śiedmkroć mśćić śię będą zá Kajiná/ tedyć zá Lámechá śiedmdźieśiąt/ y śiedmkroć.

25 Y Poznał jeszcze Adam żonę swą/ ktora urodźiłá syná/ y názwáłá imię jego Set/ *mowiąc*: Dał mi Bog inne potomstwo miásto Ablá/ ktorego zábił Kajin.

26 ♣ Setowi też urodźił śię Syn/ y názwał imię jego Enos. Ná ten czás poczęto wzywáć imienia Páńskiego.

ROZDZIAŁ V.

Zywot Adámow, y potomstwá jego po nim, áż do Noego.

1 TEć są kśięgi rodzájow Adámowych. W dźień ktorego stworzył Bog człowieká: ná podobieństwo Boże uczynił go.

2 ♣ Mężczyznę y niewiástę a stworzył je: y błogosłáwił im/ y názwał imię ich Człowiek/ w dźień ktorego są stworzeni.

3 ♣ Y żył Adam sto/ y trzydźieśći lat/ y spłodźił *syná* ná podobieństwo swoje/ y ná wyobráżenie swoje/ y názwał imię jego Set.

4 ♣ Y było dni Adámowych po spłodzeniu b Setá/ ośm set lat/ y spłodźił Syny/ y corki:

5 ♣ A *ták* było wszystkich dni Adámowych ktorych żył/ dźiewięć set lat/ y umárł.

6 A Set żył sto lat/ y pięć lat/ y spłodźił Enosá.

7 ♣ Y żył Set po spłodzeniu Enosá/ ośm set lat/ y śiedm lat/ y spłodźił Syny/ y Corki.

8 ♣ Y było wszystkich dni Setowych/ dźiewięć set lat/ y dwanáśćie lat/ y umárł.

9 A Enos żył dźiewięćdźieśiąt lat/ y spłodźił Kenáná.

10 ♣ Y żył Enos po spłodzeniu Kenáná/ ośm set lat/ y piętnáśćie lat/ y spłodźił Syny/ y Corki.

11 ♣ Było tedy wszystkich dni Enosowych dźiewięć set lat/ y pięć lat/ y umárł.

12 KEnán też żył śiedmdźieśiąt lat/ y spłodźił Máhálálecla.

13 ♣ Y żył Kenán po spłodzeniu Máhálálecla ośm set lat/ y czterdźieśći lat/ y spłodźił Syny/ y Corki.

14 ♣ Było tedy wszystkich dni Kenánowych/ dźiewięć set/ y dźieśięć lat/ y umárł.

15 A Máhálálecl żył sześćdźieśiąt/ y pięć lat/ y spłodźił Járedá.

16 ♣ A po spłodzeniu Járedá/ żył Máhálálecl/ ośm set lat/ y trzydźieśći lat/ y spłodźił Syny/ y Corki.

17 ♣ Y było wszystkich dni Máhálálecłowych/ ośmset/ dźiewięćdźieśiąt/ y pięć lat/ y umárł.

18 Zył też Járed sto/ sześćdźieśiąt/ y dwie lećie/ y spłodźił Enochá.

19 ♣ Y żył Járed po spłodzeniu Enochá/ ośm set lat/ y spłodźił Syny y Corki.

20 ♣ Y było wszystkich dni Járedowych/ dźiewięćset/ sześćdźieśiąt/ y dwie lećie/ y umárł.

21 A Enoch żył sześćdźieśiąt c lat/ y pięć/ y spłodźił Mátuzálemá.

22 ♣ Y chodźił Enoch z Bogiem po spłodzeniu Mátuzálemá trzy stá lat/ y spłodźił Syny/ y Corki.

23 ♣ Y było wszystkich dni Enochowych/ trzy stá/ sześćdźieśiąt/ y pięć lat.

24 ♣ Y chodźił Enoch z Bogiem/ á nie było go *więcey*, bo go wźiął Bog.

25 Y Zył Mátusálem/ sto/ ośmdźieśiąt/ y śiedm lat/ y spłodźił

a Moj. .26. 9.6. …dr. .23. …rac. 7.4.

b 1 Kro. 1.1.

c Syrác 44.16 Hebr. 11.5 Judá 14.

26 Lámechá. ♣ Y żył Mátuzálem po zpłodzeniu Lámechá śiedm set lat/ y dwie lećie/ y zpłodźił Syny y Corki. 27 ♣ Y było wszystkich dni Mátuzálemowych/ dźiewięć set/ sześćdźieśiąt y dźiewięć lat/ y umárł.

28 A Lámech żył sto/ ośmdźieśiąt y dwie lećie/ y zpłodźił Syná. 29 ♣ Y nazwał imię jego Noe/ mowiąc: Ten nas poćieszy z prace nászey/ y z roboty rąk nászych/ z strony źiemie/ ktorą d PAN przeklął. 30 ♣ Potym żył Lámech po zpłodzeniu Noego pięć set / dźiewięćdźieśiąt lat y pięć/ y zpłodźił Syny/ y Corki. 31 ♣ Y było wszystkich dni Lámechowych śiedm set/ śiedmdźieśiąt y śiedm lat/ y umárł.

32 A Gdy było Noemu pięć set lat/ zpłodźił Noe Semá/ Chámá/ y Jáfetá.

d 1 Moj. 3, 17.

ROZDZIAL VI.

Bog grzechámi obráżony, potopem świátu groźi. 4. Noemu Korab budowáć każe. 11. Dla záchowánia onego sámego, czeladki jego, y innych rzeczy żywiących.

1 Y Stáło śię/ gdy śię ludźie poczęli rozmnażáć ná źiemi/ á Corki śię im zrodźiły. 2 ♣ Ze widząc synowie Boży Corki ludzkie/ iż były piękne/ bráli je sobie zá żony/ ze wszystkich ktore sobie upodobáli. 3 ♣ Y rzekł PAn: Nie będźie śię a wádźił duch moj z człowiekiem ná wieki/ gdyż jest ćiáłem: y będą dni jego sto y dwádźieśćia lat. 4 ♣ A byli obrzymowie ná źiemi w one *dni*: náwet y potym gdy weszli Synowie Boży do Corek ludzkich/ rodźiły im *Syny*. A ći *są* mocarze/ ktorzy od wieku *byli* mężowie sławni.

5 A Widząc PAn/ że wielka byłá złość ludzka ná źiemi/ á wszystko zmyślánie b myśli sercá ich tylko złe było po wszystkie dni: 6 ♣ Záłował PAN że uczynił człowieká ná źiemi/ y bolał w sercu swym. 7 ♣ Y rzekł PAN; Wygładzę człowieká ktoregom stworzył z oblicza źiemie/ od człowieká/ áż do bydlęćiá/ áż do gádźiny/ y áż do ptástwá niebieskiego: bo mi żal 8 żem je uczynił. ♣ Ale Noe znalazł łáskę w oczách PAńskich.

a 1 Piotr 3, 20. 5 Moj 8, 21.

b 1 Moj. 8. 21. Matt. 15. 19. 1 Krol 15. 3.

9 TEć są rodzáje Noego: Noe mąż c spráwiedliwy/ doskonáłym był zá wieku swego: z Bogiem 10 d chodźił Noe. ♣ Y zpłodźił Noe trzech synow/ Semá/ Chámá/ Jáfetá. 11 ♣ Ale źiemiá popsowáłá śię byłá przed Bogiem: y nápełniłá 12 śię nieprawośćią. ♣ Tedy wejrzał Bog ná źiemię/ á oto popsowána byłá / (ábowiem zepsowáło było wszelkie ćiáło drogę swoję ná źiemi.) 13 ♣ Y rzekł Bog do Noego: Koniec wszelkiego ćiáłá przyszedł przed oblicze moje/ bo nápełniona jest źiemiá nieprawośćią od oblicza ich: przetoż je wytrácę z źiemią e. 14 ♣ Uczyń sobie f Korab z drzewá Gofer: przegrody poczynisz w Korabiu/ y oblejesz go wewnątrz y zewnątrz 15 smołą. ♣ A uczynisz go ná ten *kształt*: Trzy stá łokieć *będźie* długość Korabiá: pięćdźieśiąt łokieć szerokość jego/ á trzydźieśći łokieć 16 wysokość jego. ♣ Okno uczynisz w Korabiu: á ná łokieć wywiedźiesz je wzwysz/ y drzwi Korabiu w boku jego postáwisz: piętrá spodnie/ wtore y trzećie / uczynisz w 17 nim. ♣ A ja oto/ Ja przywiodę Potop wod ná źiemię ku wytráceniu wszelkiego ćiáłá/ w ktorym jest duch żywotá pod Niebem: wszystko cokolwiek jest ná źiemi/ pozdycha. 18 ♣ Ale z tobą postánowię przymierze moje: Y wnidźiesz do Korábiá/ ty y synowie twoji/ y żoná twojá/ y 19 żony synow twojich z tobą. ♣ Y ze wszech zwierząt wszelkiego ćiáłá/ po dwojgu ze wszech/ wprowádźisz do Korabiá/ áby żywo záchowáne były z tobą: sámiec y sámicá będą. 20 ♣ Z ptástwá według rodzáju jego/ y z bydłá według rodzáju jego / *y* z wszelkiey gádźiny źiemskiey / według rodzáju jey/ po dwojgu z káżdego *rodzáju* wnidą z tobą/ áby żywe zostáły. 21 ♣ A ty weźmiesz z sobą wszelkiego pokarmu/ ktory śię jeść godźi/ á zbierzesz do śiebie/ y będźie 22 tobie y onym ná pokarm. ♣ Y uczynił Noe według wszystkiego / jáko mu rozkazał Bog/ tak uczynił.

c Syrac. 44. 17. 2 Piotr 2. 5. 2 Moj. 5. 22.

d T. *Żył według woli Bożey, bojąc śię go.*

e I. *Z źiemie.*

f Żyd. 11 7.

ROZDZIAL VII.

Noe, z ośmią duszy z zwierzęty, według rozkazánia Páńskiego, do Korabiá wchodźi. 10. 17. Potopu czás y sposob.

1 Y Rzekł Pan do Noego: Wnidź ty y wßystek dom twoj do Korabiá: bom ćię á widźiał sprawiedliwym przed oblicżem mojim w národźie tym. 2 ♣ Z káżdeᵒ bydlęćiá czysteᵒ weźmieß z sobą śiedmioro á śiedmioro/ sámcá y sámicę jeᵒ: ále z zwierząt niecżystych po dwojgu: sámcá y sámicę jego. 3 ♣ Tákże z ptástwá niebieskieᵒ śiedmioro á śiedmioro/ sámcá y sámicę/ áby żywe záchowáne było naśienie ná wßystkiey źiemi. 4 ♣ Abowiem jeßcże po śiedmi dniách spußcżę deßcż ná źiemię przez czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy/ y wygłádzę wßystko stworzenie/ ktorem ucżynił/ z oblicża źiemie.

5 Y Ucżynił tedy Noe według wßystkiego jáko mu był Pan rozkazał. 6 ♣ A Noemu było sześć set lat/ gdy przyßedł Potop wod ná źiemię. 7 ♣ Y wßedł Noe/ y synowie jeᵒ/ y Zona jego/ y żony synow jego z nim do Korabiá/ dla potopu wod b. 8 ♣ Z zwierząt też czystych/ y z zwierząt ktore nie były czyste/ y z ptástwá/ y z wßystkiego co śię płaza po źiemi: 9 ♣ Po parze weßło do Noego do Korabiá/ *to jest* sámiec y sámicá: jáko był rozkazał Bog Noemu. 10 ♣ Y stáło śię po śiedmi dniách/ iż wody potopu przyßły ná źiemię.

11 R Oku sześć setnego wieku Noego/ mieśiącá wtorego/ śiedmnastego dniá *tegoż* mieśiącá/ w tenże dźień przerwáły śię wßystkie zrzodłá przepáśći wielkiey/ y okná Niebieskie otworzyły śię. 12 ♣ Y pádał deßcż ná źiemię czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy. 13 ♣ Onegoż dniá wßedł Noe/ y Sem/ y Chám/ y Jáfet/ Synowie Noego/ y Zona Noego/ y trzy żony synow jego z nim do Korabiá. 14 ♣ Oni/ y wßelki zwierz według rodzáju swego/ y wßelkie bydłę według rodzáju swego/ y wßelka gádźiná płazájąca śię po źiemi według rodzáju swego/ y wßystko latájące według rodzáju swego/ *y* wßelki ptak/ *y* wßelka rzecż skrzydlásta. 15 ♣ A tak weßło do Noego w Korab po párze z káżdego ćiáłá/ w ktorym *by* Duch żywotá. 16 ♣ A ktore weßły/ sámiec y sámicá z káżdego ćiáłá weßły/ jáko mu Bog rozkazał. Y zámknął PAN zá nim.

17 W Ył tedy potop przez czterdźieśći dni ná źiemi/ y wezbráły wody/ y podniosły Korab/ y był podnieśiony od źiemie. 18 ♣ Y wzmogły śię wody/ á wezbráły bárzo nád źiemią/ y pływał Korab po wodách. 19 ♣ Tedy śię wody wzmogły náder bárzo nád źiemią/ y okryły śię wßystkie gory wysokie/ ktore *były* pod wßystkim Niebem. 20 ♣ Piętnaśćie łokći wzwyß wezbráły wody/ gdy były okryte gory. 21 ♣ Zginęło tedy wßelkie ćiáło ruchájące śię ná źiemi/ z ptakow/ y z bydłá/ y z zwierząt/ y z wßekiey gádźiny płazájącey śię po źiemi/ y wßyscy ludźie. 22 ♣ Wßystko ktorego tchnący duch żywotá *był* w nozdrách jego/ ze wßystkiego co ná suszy było/ pomárło. 23 ♣ Ták wygłádźił Bog wßystko stworzenie ktore *było* ná źiemi/ od człowieká áż do bydlęćiá/ áż do gádźiny/ y áż do ptástwá niebieskiego/ wygłádzone są z źiemie/ y został tylko Noe/ y ktorzy z nim *byli* w Korabiu c. 24 ♣ Y trwáły wody nád źiemią sto/ y pięćdźieśiąt dni.

a Syrac. 44.17. 2 Piotr 2.5.
b Matt. 24.38. Luka 17.26. 1 Piot. 3.20.
c Madr 10.4 Syrac. 39.28. 2 Piot 2.5.

ROZDZIAL VIII.

Wspomniawszy Bog ná Noego, Ziemię osuszył. 15. Noe wysiadszy z Korabiá ze wszystkim. 20. Bogu ofiáry spráwuje.

1 Y Wspomniał Bog ná Noego y ná wßystkie zwierzętá/ y ná wßystko bydło/ ktore *było* z nim w Korabiu: y przywiodł Bog wiátr ná źiemię/ á zástánowiły śię wody. 2 ♣ Y záwárte są zrzodłá przepáśći/ y okná niebieskie: á záhámowány jest deßcż z niebá. 3 ♣ Y wroćiły śię wody z wierzchu źiemie idąc y wrácájąc śię: y opádły wody po skońcżeniu stá y pięćdźieśiąt dni.

4 Y Odpocżynął Korab mieśiącá śiodmego/ śiedmnastego dniá *tegoż* mieśiącá/ ná gorách Arárád. 5 ♣ A wody ćiekáły y upadáły/ áż do dźieśiątego mieśiącá: Dźieśiątego *bowiem* mieśiącá/ pierwßego dniá/ okazáły śię wierzchy gor. 6 ♣ Y stáło

śie po ſkończeniu czterdźieſtu dni/ otworzył Noe okno Korabiá/ ktore był uczynił. 7 ♣ Y wypuśćił kruká: ktory tám y ſám latáiąc/ záśie śie wracał/ áż oſchły wody ná źiemi.

8 Potym wypuśćił gołębicę od śiebie: áby obaczył/ jeſli opádły wody z wierzchu źiemie. 9 ♣ Ale nie ználazſzy gołębicá odpocżynienia ſtopie nogi ſwojey/ wroćiłá śię do niego/ do Korabiá: jeſzcże bowiem wody *były* po wſzyſtkiey źiemi: Y wyćiągnąwſzy rękę ſwoję/ wźiął ją/ y wniosł ją do śiebie do Korabiá. 10 ♣ A poczekawſzy jeſzcże drugie śiedm dni/ powtore wypuśćił gołębicę z Korabiá. 11 ♣ Y wroćiłá śię do niego gołębicá pod wieczor: á oto rożdżká oliwy urwána w uśćiech jey: á ták poznał Noe że opádły wody z wierzchu źiemie. 12 ♣ Y czekał jeſzcże drugie śiedm dni/ y wypuśćił gołębicę/ ktora śię więcey niewroćiłá do niego.

13 Y Stáło śię/ ſześćſetnego/ y pierwſzego roku/ mieśiącá pierwſzego/ *dniá* pierwſzego/ oſchły wody z źiemie: y zdiął Noe przykryćie Korabiá/ á ujrzał że oſechł wierzch źiemie. 14 ♣ A mieśiącá wtorego/ dwudźieſtego śiodmego dniá/ *tegoż* mieśiącá/ oſchłá źiemiá.

15 Y Rzekł Bog do Noego/ mowiąc: 16 ♣ Wynidź z Korabiá/ ty/ y żoná twojá/ y Synowie twoji/ y żony ſynow twojich z tobą. 17 ♣ Wſzyſtkie źwierzętá ktore *ſą* z tobą/ z wſzelkiego ćiáłá/ z ptáſtwá/ y z bydłá/ y z wſzelkiey gádźiny płazájącey śię po źiemi/ wywiedź z ſobą/ á niech śię rozpładzáją ná źiemi/ y á niech roſtą/ y rozmnáżáją śię ná źiemi. 18 ♣ Y wyſzedł Noe/ y ſynowie jego/ y żoná jego/ y żony ſynow jego z nim. 19 ♣ Wſzelkie źwierzę/ wſzelká gádźiná/ y wſzelkie ptáſtwo/ wſzyſtko co śię płaza po źiemi/ według rodzájow ſwojich/ wyſzły z Korabiá.

20 Zatym zbudował Noe ołtarz PAnu/ y wźiął z káżdego bydłá b czyſtego/ y z káżdego ptáſtwá czyſtego/ y ofiárowáł cáłopalenia ná ołtarzu onym. 21 ♣ Y záwoniał Pan wonności wdźięczney/ y rzekł PAn w ſercu ſwym: Niebędę więcey przeklinał źiemie dla człowieká: ábowiem myśl ſercá człowieczego c zła *jeſt* od młodośći jego/ nie zátrácę więcey wſzyſtkiego co żyje/ jákom *teraz* uczynił. 22 ♣ A poki źiemiá trwáć będźie/ śiew/ y żniwo/ y źimno/ y gorąco/ y láto/ y źimá/ y dźień/ y noc d nie uſtáną.

a 1 Moj. 22.28. y 9. 1.
b 3 Moj. 11. 3.
c 1 Moj. 6. 5. Mát. 15.19.
d Jerem 33.20.

ROZDZIAŁ IX.

Bog Noemu, y potomſtwu jego błogoſłáwi. 8. y wieczne z nim przymierze utwierdza. 20. Z Noego, gdy śię upił winem, jeden z ſynow śię pośmiewa: á drudzy go okrywáją. 29. Noe umárł.

1 Y Błogoſłáwił Bog Noego/ y Syny jego/ y rzekł im: a Rozradzájćie śię/ y rozmnażájćie śię/ y nápełniájćie źiemię. 2 ♣ A ſtrách wáſz/ y bojaźń wáſzá będźie nád wſzelkim źwierzęćiem źiemie: y nád wſzyſtkim ptáſtwem niebieſkim: y nád wſzyſtkim co śię rucha ná źiemi: y nád wſzyſtkimi rybámi morſkimi: w ręce wáſze podáne ſą. 3 ♣ Wſzyſtko co śię rucha/ y co żyje/ wam będźie ná pokarm/ jáko járzynę b źieloną/ dałem wam to wſzyſtko. 4 ♣ Wſzákże mięſá z duſzą c jego/ *ktora jeſt* krew jego/ jeść nie będźiećie. 5 ♣ A záiſte krwie wáſzey/ duſz wáſzych ſzukáć będę/ z ręki d káżdey beſtyi ſzukáć jey będę: tákże z ręki człowieczey/ z ręki káżdego brátá jego/ będę ſzukał duſze człowieczey. 6 ♣ Kto e wyleje krew człowieczą/ przez człowieká krew jego wyláná będźie: bo ná wyobráżenie Bożę uczynion jeſt człowiek. 7 ♣ A wy f rozradzájćie śię/ y rozmnażájćie śię: rozpłodzájćie śię ná źiemi/ y mnożćie śię ná niey.

8 Tedy rzekł Bog do Noego/ y do ſynow jego z nim/ mowiąc: 9 ♣ A ja/ Oto ja ſtánowię przymierze moje z wámi/ y z náśieniem wáſzym po was. 10 ♣ Y z káżdą duſzą żywiącą ktora *jeſt* z wámi: w ptáſtwie/ w bydle/ y w káżdym źwierzęćiu źiemie/ *ktore ſą* z wámi/ ze wſzyſtkich co wyſzły z Korabiá/ *áż* do káżdego źwierzęćiá *ná* źiemi. 11 ♣ Y poſtánowię g przymierze moje z wámi: á niebędźie zátrácone więcey wſzelkie ćiáło wodámi potopu: y nie będźie więcey potop ná ſkáżenie źiemie. 12 ♣ Tedy rzekł Bog: To *jeſt* znák przymierzá/ ktory ja

a 1 Moj. 1. 22. y 8.17.
b 1 Moj. 1. 29.
c 3 Moj. 17.14.
d 2 Moj. 21.28.
e Mát. 26.52. Objáw 13.10.
f 1 Moj. 1. 28. y 26.27 y 8.17.
g Esái. 54. 9.

ry ja dawam miedzy mną/ y miedzy wámi/ y miedzy káżdą duszą żywiącą ktora *jest* z wámi/ w rodzáje wieczne. 13 ♣ Łuk moj h położyłem ná obłoku/ ktory będźie *ná* znák przymierza miedzy mną/ y miedzy źiemią. 14 ♣ Y stánie śię/ gdy wzbudzę ćiemny obłok nád źiemią: á ukaże śię łuk ná obłoku: 15 ♣ Ze wspomnię ná przymierze moje/ ktore *jest* miedzy mną/ y miedzy wámi: y miedzy káżdą duszą żywiącą w káżdym ćiele: y nie będą więcey wody ná potop/ ku wytráceniu wszelkiego ćiáłá. 16 ♣ Będźie tedy łuk *on* ná obłoku/ y wejrzę nań/ á bym wspomniał ná przymierze wieczne miedzy Bogiem/ y miedzy wszelką duszą żywiącą/ w káżdym ćiele/ ktore *jest* ná źiemi. 17 ♣ Zátym rzekł 18 Bog do Noego: ♣ Tenći *jest* znák przymierzá/ ktorem postánowił miedzy mną/ y miedzy wszelkim ćiáłem/ ktore *jest* ná źiemi.

h Syrac. 3, 12.

19 A Byli Synowie Noego/ ktorzy wyszli z Korabiá/ Sem/ y Chám/ y Jáfet: A Chám jest Ojcem Chánáán. 20 ♣ Ci trzej *są* synowie Noego/ przez ktore śię i nápełniłá *ludem* wszytká źiemiá.

i 1 Moj. 10, 32.

21 Tedy Noe począł uprawiáć źiemię/ 22 y násádźił winnicę. ♣ Potym pił wino: á upiwszy śię/ odkrył 23 śię w namiećie swojm. ♣ A ujrzawszy Chám Oćiec Chánáánow nágość Ojcá swego/ oznájmił to dwiemá 24 bráći swey ná dworze. ♣ Tedy wźiąwszy Sem/ y Jáfet száte/ á włożywszy ją obá ná rámioná swe/ szli wspák/ y zákryli nágość Ojcá swego: á oblicza ich odwrocone *były*, że 25 nágośći Ojcá swego niewidźieli. ♣ A ocućiwszy śię Noe z winá swego/ gdy śię dowiedźiał co mu uczynił Syn 26 jego młodszy. ♣ Rzekł: Przeklęty Chánáán/ sługá sług bráći swojey 27 będźie. ♣ Rzekł też: Błogosłáwiony PAN Bog Semow/ á niech będźie Chánáán sługą ich. ♣ Niech 28 rozszerzy Bog Jáfetá/ y niech miesz-ka w namiećiech Semowych/ á niech będźie Chánáán sługą ich.

29 Y Żył Noe po potopie trzy stá lat/ 30 y pięćdźieśiąt lat. ♣ Y było wszystkich dni Noego/ dźiewięć set lat/ y pięćdźieśiąt lat/ y umárł.

ROZDZIAŁ X.

Rozrodzenie Synow Noego. 2. Jáfetá. 6. Chámá. 21. Semá: y mieszkánie ich po rożnych Krájách świátá.

1 TEć są rodzaje Synow Noego/ Semá/ Chámá/ y Jáfetá/ ktorym śię národźiło Synow po poto-2 pie. ♣ Synowie Jáfetowi a Gomer/ y Mágog/ y Mádáj/ y Jáwán/ 3 y Tubál/ y Mesech/ y Tyrás. ♣ A Synowie Gomerowi/ Aschenáz/ y 4 Ryfát/ y Thogormá. ♣ A Synowie Jáwánowi/ Elisá/ y Társys/ Cy-5 tym/ y Dodánim. ♣ Od tych rozdźielone są wyspy narodow po swych źiemiách: káżdy według język á swego/ y według pokolenia swego/ w narodźiech swojich.

a 1 Kron. 1, 5.

6 A Synowie Chámowi/ b Chus/ y Misrájim/ y Put/ y Chánáán. 7 ♣ Synowie zás Chusowi/ Sebá/ y Hewilá/ y Sábtáh/ y Regmá/ y Sábtáchá. A Synowie Regmy/ 8 Sebá y Dedán. ♣ A Chus zpłodźił Nemrodá/ ktory począł być możnym 9 ná źiemi. ♣ Ten był możnym myśliwcem przed obliczem PAńskim: przetoż śię mowi; Jáko Nemrod 10 możny myśliwiec przed Pánem. ♣ A początek Krolestwá jego był Babel c y Erech/ y Achád/ y Chálne w źie-11 mi Senáár. ♣ Z tey źiemie wyszedł Assur/ y zbudował Niniwen/ y 12 Rechobot miásto/ y Chále. ♣ Tákże Resen/ miedzy Niniwen/ y miedzy 13 Chále: to miásto *jest* wielkie. ♣ Misrájim też zpłodźił Ludymá/ y Hánánimá/ y Laubimá/ y Neftuhimá. 14 ♣ Y Pátrusymá/ y Cháslúchimá/ (z 15 ktorych poszli Filistynowie/) y Káftorymá. ♣ Chánáán też zpłodźił Sydoná pierworodnego swe°/ y He-16 tá. ♣ Y Jebusá/ y Amorrá/ y Ger-17 gesá. ♣ Y Hewá/ y Archá/ y Syniá. 18 ♣ Y Arádá/ y Sámárá/ y Chámátá/ z kąd śię potym rozrodźiły domy 19 Chánánejczykow. ♣ A gránice Chánánejskie były od Sydonu idąc do Geráry/ áż do Gázy/ áż wnidźiesz do Sodomy/ y Gomorry/ y Adámy/ y 20 Sebojimá/ áż do Lázy. ♣ Ci *są* Synowie Chámowi w fámiliách swych/ w językách swych/ w źiemiách swych/ w narodźiech swych.

b 1 Kron. 1, 8.

c 1 Moj. 11.

21 A Semowi/ Ojcu wßystkich Synow Heberowych/ brátu Jáfetá stárßego/ urodźili śię *synowie*. 22 Synowie Semowi Elám/ á y Assur/ y Arfáchsád/ y Lud/ y Arám. 23 Synowie záś Arámowi/ Hus/ y Hul/ y Geter/ y Mesech. 24 Arfachsád záś zpłodźił Selechá/ á Selech zpłodźił Heberá. 25 A Heberowi urodźili śię dwá Synowie: imię jednemu Fáleg/ iż zá dni jego rozdźielona jest źiemiá: á imię brátá jego Jektán. 26 Jektán też zpłodźił Elmodádá/ y Sálefá/ y Hásármotá/ y Járechá/ 27 Y Adorámá/ y Uzálá/ y Deklá. 28 Y Hebálá/ y Abimáelá/ y Sebá. 29 Y Ofirá/ y Hewilá/ y Jobábá: ći wßyscy są Synowie Jektánowi. 30 A było mießkánie ich od Meschá idąc/ do gory Sefár ná wschod Słońcá. 31 Ci są Synowie Semowi w domiech swych/ w językách swych/ w narodźiech swych/ w źiemiách swych/ w narodźiech swych. 32 Teć są domy Synow Noego/ według pokolenia ich/ y w narodźiech ich/ y od nich rozdźielone są e narody ná źiemi po Potopie

[margin: ... Kron ... 8. — ... Moj. ... 19.]

ROZDZIAŁ XI.

Gdy potomstwo Noego Babel wieżę budowało. 5 Bog im języki pomießał. 8 Y po świecie je rozproßył. 10. Rodzaj Semá áż do Abrámá. 31. Drogá Tárego z Abrámem z Ur Cháldejskiego do źiemie Chánánejskiey. 32. Smierć Tárego.

1 A Byłá wßystká źiemiá jednego 2 języká/ y jedney mowy. Y stáło śię/ gdy wyßli a od wschodu *słońcá*/ náleźli rowninę w źiemi Sennáár/ y mießkáli tám. 3 Y rzekł jeden do drugiego: Nuże/ náczyńmy cegły/ y wypalmy ją ogniem: y mieli cegłę miásto kámieniá/ á glinę smołowátą mieli miásto wapná. 4 Potym rzekli: Nużeß zbudujmy sobie miásto y wieżę/ ktoreyby wierzch *dosięgał* do niebá/ á uczyńmy sobie imię: byśmy śię snádź nie rozproßyli po obliczu wßystkiey źiemie. 5 Tedy Pan zstąpił áby oglądał miásto ono/ y wieżę ktorą budowáli synowie ludzcy. 6 Y rzekł Pan; Oto lud jeden y język jeden tych wßystkich: á toć *jest* záczęcie dźiełá ich/ á teraz niezábroni im nikt wßystkiego co zámyślili uczynić. 7 Przetoż zstąpmy/ á pomießajmy tám język ich/ áby jeden drugie° języká nierozumiał. 8 A ták b rozproßył je Pan z tamtąd po obliczu wßystkiey źiemie: y przestáli budowáć miástá onego. 9 Przetoż názwał imię jego Babel: iż tám pomießał PAN język wßystkiey źiemie: y z támtąd rozproßył je PAN po obliczu wßystkiey źiemie.

[margin: a ... Ezdr. ... 5.]

10 Teć są rodzáje Semowe. Sem/ gdy miał sto lat c/ zpłodźił Arfáchsádá we dwie lećie po potopie. 11 Y żył Sem po zpłodzeniu Arfáchsádá pięć set lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

12 Arfáchsád też żył trzydźieśći y pięć lat/ y zpłodźił Selechá. 13 Y żył Arfáchsád po zpłodzeniu Selechá cztery stá lat/ y trzy látá/ y zpłodźił Syny y Corki.

14 Selech záś żył trzydźieśći lát/ y 15 zpłodźił Heberá: Y żył Selech po zpłodzeniu Heberá/ cztery stá lát/ y trzy látá/ y zpłodźił Syny y Corki.

16 Y żył Heber trzydźieśći lat y cztery/ y zpłodźił Pelego d. 17 Żył też Heber po zpłozeniu Pelegá/ cztery stá lat/ y trzydźieśći lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

18 Żył też Peleg trzydźieśći lat/ y 19 zpłodźił Rehu. Y żył Peleg po zpłodzeniu Rehu dwieśćie lat/ y dźiewięć lat/ y zpłodźił syny y corki.

20 Także Rehu żył trzydźieśći lat y 21 dwie/ y zpłodźił Sárugá. Y żył Rehu po zpłodzeniu Sárugá dwie śćie lat/ y śiedm lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

22 Sárug záś żył trzydźieśći lat/ y 23 zpłodźił Náchorá. Y żył Sárug po zpłodzeniu Náchorá dwie śćie lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

24 Także Náchor żył dwádźieśćiá y dźiewięć lat/ y zpłodźił Tárego. 25 Y żył Náchor po zpłodzeniu Tárego sto lat/ y dźiewiętnaśćie lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

26 Y żył Táre śiedmdźieśiąt lat/ y zpłodźił Abrámá/ Náchorá y Háráná.

27 A Teć są e rodzáje Tárego. Táre zpłodźił Abrámá/ Náchorá/

[margin: b 5 Moj. 32. 8. — c 1 Kron 1. 17. — d 1 Kron 1. 25. — e Jozue. 24. 2. 1 Kron 1. 26.]

y Háráná. Hárán záś zpłodźił Lotá.

28 ♣ Y umárł Hárán przed obliczem Tárego Ojcá swego/ w źiemi národzenia swego/ w Vr Cháldejskim.

29 ♣ Y pojęli Abram/ y Náchor sobie żony: imię żony Abrámowey *było* Sárái/ á imię żony Náchorowey Melchá/ Corká Háráná/ Ojcá Melchy/ y Ojcá Jeschy.

30 ♣ A byłá Sárái niepłodna y niemiáłá dźiatek.

31 ♣ Wźiął tedy Táre f Abrámá syná swego/ y Lotá Syná Háránowego wnuká swego/ y Sárái niewiastę swoję/ żonę Abrámá Syná swego: y wyszli społu z Vr Cháldejskiego/ áby szli do źiemie Chánánejskiey: á przyszli áż do Háránu/ y mieszkáli tám.

32 ♣ Y było dni Tárego dwieśćie lat/ y pięć lat: y umárł Táre w Háránie.

f Jozue. 24. 2. Nehe. 9. 7. Judit. 5. 7. Dźiej. 7. 4.

ROZDZIAŁ. XII.

Abram ná rozkazánie Páńskie z ojczyzny wyszedszy, do źiemie Chánáán przyszedł. 7. Bog mu ją, y potomstwu jego obiecał. 10. Tenże przed głodem uchodźił do Egiptu. 14. Gdźie mu Sárái wźięto, y przywrocono.

1 Y Rzekł PAN do Abrámá: a Wynidź z źiemie twey/ y od rodźiny twojey/ y z domu Ojcá twego/ do źiemie ktorąć pokażę.

2 ♣ A uczynię ćię w narod wielki/ y będęć błogosławił/ y uwielbię imię twoje/ y będźiesz błogosławieństwem.

3 ♣ Y będę błogosławił błogosławiącym tobie: á przeklináiące ćię/ przeklináć będę: y będą błogosławione w tobie wszystkie narody źiemie b.

4 TEdy wyszedł Abram jáko mu rozkazał Pan. Poszedł też z nim y Lot. A było Abrámowi śiedmdźieśiąt lat/ y pięć lat/ gdy wyszedł z Háránu.

5 ♣ Wźiął też Abram Sárái żonę swoję/ y Lotá Syná brátá swego c/ y wszystkę swą máiętność/ ktorey nábyli/ y dusze ktorych nábyli w Háránie: y wyszli/ áby szli do źiemie Chánánejskiey: y przyszli do źiemie Chánánejskiey.

6 ♣ Tedy przeszedł Abram źiemię onę áż do miejscá Sychem/ y áż do rowniny Moreh: á Chánánejczyk ná ten czás *był* w oney źiemi.

7 Y Ukazał śię Pan Abrámowi/ y rzekł: d Naśieniu twemu dam źiemię tę: y zbudowáł tám ołtarz Panu ktory mu śię ukazał.

8 ♣ A przeszedł z támtąd do gory ná wschod Bethelá/ y rozbił tám namiot swoj/ *májąc* Bethel od Zachodu/ á Hái od Wschodu: y zbudowáł tám ołtarz Panu/ y wzywał Imienia Páńskiego.

9 ♣ Potym ruszył śię Abram idąc y ćiągnąc ku Południu.

10 A Był głod w źiemi *oney*: przeto z stąpił Abram do Egiptu/ áby tám był gośćiem *do czásu*, ćięszki bowiem był głod w źiemi.

11 ♣ Y stáło śię gdy już blisko był áby wszedł do Egiptu// rzekł do Sáráji żony swey: Oto teraz wiem żeś niewiástá piękna ná wejrzeniu.

12 ♣ Y stánie śię/ że gdy ćię obaczą Egipczánie/ rzeką: Żoná to jego: y zábiją mię/ á ćiebie żywo zostáwią.

13 ♣ Mow proszę/ *żeś* jest śiostrá moja/ áby mi dobrze było dla ćiebie/ y żywá zostáłá dla ćiebie duszá mojá e.

14 Y Stáło śię gdy wszedł Abram do Egiptu/ ujrzeli Egipczánie niewiástę onę/ iż byłá bárzo piękna.

15 ♣ Widźieli ją też Kśiążętá Fáráonowe/ y chwalili ją przed nim: y wźięto onę niewiástę do domu Fáráonowego.

16 ♣ Ktory Abrámowi dobrze czynił dla niey: y miał *Abram* owce/ y woły/ y osły/ y sługi/ y służebnice/ y oślice/ y wielbłądy.

17 ♣ Ale uderzył PAN Fáráoná płagámi wielkimi/ y dom jego dla Sáráji żony Abrámowey.

18 ♣ Przetoż wezwał Fáráo Abrámá/ y rzekł; Cożeś mi to uczynił? czemuś mi nie oznájmił że to żoná twojá?

19 ♣ Przeczżeś powiedźiał/ śiostrá to mojá? y wźiąłem ją sobie zá żonę: á teraz/ oto żoná twojá weźmiże *ją*, á idź.

20 ♣ Y przykazał o nim Fáráo mężom/ y puśćili go wolno/ y żonę jego/ y wszystko co *było* jego.

a Dźiej. 7. 3. Żyd. 11. 8.
b 1 Moj. 18. 18. y 22. 18. y 26. 4. Dźiej. 3. 26. Galat. 3. 8. Żyd. 11. 18.
c 1 Moj. 14. 15.
d 1 Moj. 13. 15. y 15. 18. y 26. 4. 5 Moj. 34. 4.
e 1 Moj. 20. 12. y 26. 7.

ROZDZIAŁ XIII.

Abram z Lotem wroćił śię z Egiptu, do źiemie Chánánejskiey. 9. Dla wielkośći bydłá rozeszli śię ná miejscá rożne. 14. Bog znowu Abrámowi źiemię, y rozmnożenie potomstwá obiecuje.

1 A Ták wyszedł Abram z Egiptu/ on/ y żoná jego/ y wszystko co miał/ y Lot z nim/ ku Południowi.

♣ Abram

2 ♣ A Abram był bárzo bogáty w bydło/ w śrebro/ y w złoto. 3 ♣ Y szedł gośćińcámi swymi/ od Południá/ y áż do Bethel/ áż do onego miejscá gdźie przed tym był namiot jeo miedzy Bethel/ y miedzy Háj. 4 ♣ Do miejscá a onego ołtarzá/ ktory tám był przed tym uczynił: y wzywał tám Abrám Jmienia PAńskiego.

a 1 Moj. 12. 8.

5 TAkże Lot/ ktory chodźił z Abrámem/ miał owce/ y woły/ y namioty. 6 ♣ Y nie b mogłá ich znieść oná źiemiá/ żeby społem mieszkáli: ábowiem byłá májętność ich wielka/ ták/ że niemogli mieszkáć pospołu. 7 ♣ Y wszczął śię poswarek miedzy pásterzmi trzody Abrámowey/ y miedzy pásterzmi trzody Lotowey. Chánánejczyk/ y Ferezejczyk/ mieszkał ná on czás w źiemi. 8 ♣ Rzekł tedy Abrám do Lotá; Niech proszę c nie będźie swaru miedzy mną/ y miedzy tobą: tákże miedzy pásterzmi mojimi/ y miedzy pásterzmi twojimi/ ponieważeśmy brácia. 9 ♣ Izaż nie wszystká źiemiá jest przed obliczem twojim? odłącz śię proszę odemnie: jesli w lewo *pojdźiesz*, ja pojdę w práwo/ á jeśli *ty* w práwo/ ja śię udam w lewo. 10 ♣ Tedy podniozszy Lot oczy swe/ obaczył wszystkę rowninę nád Jordanem/ iż wszystká wilgotna *byłá* przed tym niż zátráćił PAn Sodomę y Gomorrę/ jáko Sad PAński/ *y* jáko źiemiá Egipska/ idąc do Zoár. 11 ♣ Y obrał sobie Lot wszystkę one rowninę nád Jordanem/ y odszedł Lot ku wschodu słońcá/ y rozłączyli śię brácia jeden od drugie°. 12 ♣ Abrám mieszkał w źiemi Chánánejskiey: á Lot mieszkał w mieśćiech oney rowniny/ y rozbił namiot áż do Sodomy. 13 ♣ Ale ludźie w Sodomie *byli* źli/ d y wielcy grzesznicy przed PANEM.

b 1 Moj. 16. 7.

c yrac. 5. 2.

d zech 6.49.

14 Y Rzekł Pan do Abrámá/ potym gdy śię odłączył Lot od niego; Podnieś teraz oczy swe/ á pojrzy z miejscá ná ktorymeś *teraz* ná połnocy/ y ná południe/ y ná wschod/ y ná zachod słońcá. 15 ♣ Wszystkie bowiem źiemię/ ktorą ty widźisz/ e dam tobie/ y naśieniu twemu/ áż ná wieki. 16 ♣ A rozmnożę naśienie twoje jáko proch źiemie: *bo* jesli kto będźie mogł liczyć proch źiemie/ tedy

e Moj. 2. 7. 15.18 26.4. Moj. 4. 4.

y naśienie twoje zliczone będźie. 17 ♣ Wstańże/ zchodź tę źiemię w dłuż y w szerz/ bo ja to bie dam. 18 ♣ Ruszywszy śię tedy z namiotem Abram/ przyszedł/ y mieszkał w rowninách Mámre/ ktore są w Hebron/ y zbudował tám ołtarz PANU.

ROZDZIAL XIV.

Abram Lotá pojimánego wyswobodźił, 19. Melchisedek mu błogosławi: ktoremu Abram dźieśięćinę oddáje.

1 Y Stáło śię zá dni Amráfelá Krolá Senáárskiego/ Aryochá Krolá Ellásárskiego/ Chodorláhomerá Krolá Elámskiego/ y Tydálá Krolá Gojimskiego. 2 ♣ *Że* podnieśli wojnę przećiw Berowi Krolowi Sodomskiemu/ y przećiw Bersie Krolowi Gomorskiemu/ *y* Senáábowi Krolowi Adámáckiemu/ y Semeberowi Krolowi Sebojimskiemu/ y Krolowi Belámskiemu/ to jest/ Zoárskiemu. 3 ♣ Wszyscy ći zćiągneli śię w dolinę Syddym/ tá *jest teraz* morzem słonym. 4 ♣ *Bo ći* dwánaśćie lat służyli Chodorláhomerowi/ á trzynastego roku odstąpili od niego. 5 ♣ A ták roku czternastego wyćiągnął Chodorláhomer z krolmi ktorzy z nim *byli*. y poráźił a Ráfájimy w Astárot Kárnájimie/ y Zuzymy w Hámie/ y Emimy w Sáwie Káriátájim. 6 ♣ Tákże Chorojczyki ná gorze ich Sejir/ áż do rowniny Párán/ ktora *jest* przy puszczy. 7 ♣ Potym śię wroćili/ y przyćiągneli do En Miszpát/ ktora *jest* Kádes/ y wybili wszystkę krajinę Amálekitow: tákże też Amorrejczyká mieszkájącego w Hásesontámár.

a T.y Obrzymy.

8 TEdy wyćiągnął krol Sodomski/ y krol Gomorski/ y krol Adámácki/ y krol Sebojimski/ y krol Belámski/ to jest Zoárski/ y uszykowáli śię ku bitwie przećiwko nim w dolinie Syddym. 9 ♣ Przećiwko Chodorláhomerowi krolowi Elámskiemu/ y Tydálowi Krolowi Gojimskiemu/ y Amráfelowi Krolowi Senáárskiemu/ y Aryochowi Krolowi Ellásárskiemu/ czterej krolowie/ przećiw pięći. 10 ♣ A w oney dolinie Syddym/ *było* wiele studźien iłowátych: y z ućiekáli/ krol Sodomski/ y Gomorski/ á polegli tám/ á ktorzy zostáli/ ná gorę

ućiekli

11 uciekli. ✣ A zábrawszy wszystkie májętność Sodomską / y Gomorską / y wszystkie żywność ich / odciągnęli.
12 ✣ Zábráli też Lotá Synowcá Abrámowego / y májętność jego / y poszli: bo on mieszkał w Sodomie.
13 Y Przyszedł jeden ktory uszedł / y oznájmił to Abrámowi Hebrejczykowi / ktory mieszkał w rowninách Mámre° Amorrejczyká / Brátá Escholá / y brátá Anerá / ći bowiem uczynili byli przymierze z Abrámem.
14 ✣ A usłyszawszy Abram / iż był pojimány brát jego / wypráwił ćwiczonych sług swojich zrodzonych w domu swym / trzysta / y ośmnaście /
15 y gonił je áż do Dán. ✣ Y rozdźieliwszy śię / przypadł ná nie w nocy / sam y słudzy jego / y poráźił je: y gonił je áż do Hoby / ktora leży po lewey stronie Dámászku.
16 ✣ Y odebrał ná zad wszystkie májętność / tákże y Lotá brátá swego z májętnośćią jego wroćił / tákże y niewiásty / y lud.
17 Tedy wyszedł Krol Sodomski przećiw niemu / gdy śię wracał od porażki Chodorláhomerá / y krolow ktorzy z nim byli ná dolinie Sáwe / ktora jest dolina Krolewska.
18 ✣ A Melchisedek Krol b Sálemski / wyniosł chleb / y wino: á ten był Kápłánem Bogá nawyższego.
19 ✣ Y błogosłáwił mu / á rzekł; Błogosłáwiony Abram od Bogá nawyższego dźierżawce Niebá / y Ziemie:
20 ✣ Y błogosłáwiony Bog nawyższy / ktory podał nieprzyjaćioły twe w ręke twoję. Y dał mu Abram dźieśięćinę ze wszystkiego.
21 ✣ Zátym rzekł krol Sodomski do Abrámá: Daj mi ludźie / á májętność pobierz sobie.
22 ✣ Tedy rzekł Abram krolowi Sodomskiemu: Podniosłem rękę swą ku Pánu Bogu nawyższemu / dźierżawcy Niebá y Ziemie:
23 ✣ Że / y namniejszey nitki áni rzemyká obuwia nie wezmę ze wszystkiego / co twego jest: żebyś nie
24 rzekł; Jam zbogáćił Abrámá. ✣ Okrom tego co strawili słudzy / y okrom dźiału mężow ktorzy chodźili zemną / Anerá / Escholá / y Mámrego / ći niech wezmą dźiał swoj.

b Żyd. 7.2.

Rozdział XV.

Bog Abrámowi obronę, potomstwo, y Ziemię Chánánejską znowu obiecuje. 6. A on wierząc Bogu, stawa śię uspráwiedliwionym. 12. Temuż Bog przepowiáda o przyszłey potomstwá jego niewoli. 14. y też z niey wyswobodzeniu.

1 Po tym wszystkim stáło śię słowo PAńskie do Abrámá w widzeniu / mowiąc: Nieboj śię Abrámie / jam tarcza twoja / y nagroda twoja obfita wielce.
2 ✣ Y rzekł Abrám; PAnie Boże coż mi dasz? gdyż ja zchodzę bez dźiatek / á Sprawcá domu mego jest ten Dámászczeński Eliezer.
3 ✣ Y mowił Abram; Otoś mi nie dał potomká / ále oto sługá domu
4 niego a dźiedźicem mojim będźie. ✣ A oto słowo Páńskie stało śię do niego mowiąc; Nie będźie ten dźiedźicem twojim: lecz ktory wynidźie z żywotá twego / ten będźie dźiedźicem twojim.
5 ✣ Y wywiodł go ná dwor / y rzekł; Pojrzy teraz ku niebu / á b zlicz gwiázdy / będźieszli je mogł zliczyć: y rzekł mu; Ták będźie naśienie twoje.
6 ✣ Uwierzył tedy Pánu / y poczytano mu to ku c spráwiedliwośći.
7 Y Rzekł do niego: JA PAN, ktorym ćię wywiodł z Ur Chaldejskiego / ábym ći dał źiemię tę w ośiádłość.
8 ✣ Zátym rzekł Abram: Pánie d Boże / poczymże poznam iż ja odźiedźiczę?
9 ✣ Y odpowiedźiał mu: Weźmi mi jáłowicę trzećioletnią / y kozę trzećioletnią / y báráná trzećioletnego / y śinogárlicę / y gołąbiątko.
10 ✣ Wźiął tedy wszystko to e y rozćiął ná poły: á jednę część położył przećiw drugiey / ále ptakow nie rozćinał.
11 ✣ Tedy śię zlećiáło ptástwo do onych ścierwow / y odganiał je Abram
12 ✣ Y stáło śię gdy słońce záchodźiło / że przypadł twárdy sen ná Abrámá / á oto strách / y ćiemność wielka przypádłá nań.
13 Y Rzekł Pan do Abrámá; Wiedz wiedząc / iż gośćiem będźie f naśienie twoje w źiemi cudzey / y podbiją je w niewolą / y utrapią je przez cztery stá lat.
14 ✣ A wszákże narod on / ktoremu służyć będą / ja sądźić będę: á potym wynidą z támtąd z májętnośćią wielką.
15 ✣ Ale ty pojdźiesz do Ojcow twojich w pokoju: y pogrzebion będźiesz w stárośći do-

a 1. Wychowániec.
b 5 Mo 10.2 Rzy 4. 1
c Rzy 4. 3 Gala 3. 6. Jak 2. 2
d 1 Mo 12.2.
e Ierem 34.1
f 2 Mo 12.4 Dzie 7. 6.

brey.

16 brey. ♣ A w czwartym g pokoleniu h tu śię wrocą: bo jeszcże niewypełniłá śię nieprawość Amorrejczyká/ áż do tego czásu. 17 ♣ Y stáło śię gdy záſzło słońce/ á ciemność byłá/ á oto *ukazał śię* piec kurzący śię/ y pochodnia ognista/ ktora przechodziłá miedzy onymi podźiały. 18 ♣ Onegoż dniá uczynił Pan z Abrámem przymierze/ mowiąc: Naśieniu twemu i dam tę źiemię/ od rzeki Egipskiey/ áż do rzeki wielkiey/ rzeki Eufrátes. 19 ♣ Cenejczyká/ y Cenezejczyká/ y Kádmonejczyká. 20 ♣ Y Hettejczyká/ y Ferezejczyká/ y Ráfájmczyká. 21 ♣ Y Amorrejczyká/ y Chánánejczyká/ y Gergezejczyká/ y Jebuzejczyká.

g 2 Moj. 12.40. T.W czwartym wieku.

i 1 Moj. 12. 7. 13. 15. 26.4. 5 Moj 34. 4. 3 Krol 4. 21. 2 Kron 9. 26.

ROZDZIAŁ. XVI.

Sárái dátá dźiewkę Abrámowi/ áby z niey potomstwo miáłá. 4. Ktora gdy sobie lekce poważyłá Pánią. 6. byłá od niey karána: záczym uciekłá. 7. Anioł śię jey kazał wroćić do Páni. 15. Porodźiłá Ismáelá.

1 Sárái tedy żoná Abrámowá/ nie rodźiłá mu: ále miáłá sługę Egipcżankę/ ktorey imię było Agár. 2 ♣ Y rzekłá Sárái do Abrámá: Oto teraz zámknął mię PAN/ ábym nierodźiłá: wnidź/ proszę/ do służebnice mojey/ ázali wżdy z niey będę miáłá dźiatki: y usłuchał Abram głosu Sáráji. 3 ♣ Y wźięłá Sárái żoná Abrámowá Agárę Egipcżankę/ służebnicę swoję/ po dźieśiąći lat/ jáko pocżął Abram mieszkáć w źiemi Chánánejskiey: y dáłá ją Abrámowi mężowi swemu zá żonę. 4 ♣ Tedy wszedł do Agáry/ y poczęłá: á widząc że poczęłá/ wzgárdzona byłá Páni jey w ocżu jey. 5 ♣ Y rzekłá Sárái do Abrámá: Krzywdy mojey tyś winien/ Jam ći dáłá służebnicę moję ná łono twoje: ále *oná*, widząc że poczęłá/ wzgárdźiłá mię w oczách swych: niech rozsądźi PAN/ miedzy mną y miedzy tobą. 6 ♣ Y rzekł Abram do Sáráji: Oto służebnicá twojá w ręku twojich/ czyń z nią coć *śię zda* nalepszego: y trapiłá ją Sárái/ y ućiekłá od oblicżá jey.

7 Y Ználazł ją Anioł Páński u zrzodłá wod ná puszczy/ nád zrzodłem/ przy drodze Sur. 8 ♣ Y rzekł: Agáro służebnico Sáráji/ z kąd idźiesz? y dokąd idźiesz? á *oná* odpowiedźiáłá: Od oblicżá Sáráji Páni swey ja uciekam. 9 ♣ Rzekł jey Anioł Páński: Wroć śię do Páni swey/ á ukorz śię pod ręce jey. 10 ♣ Rzekł jey záś Anioł PAński: Mnożąc rozmnożę naśienie twoje/ iż nie będźie *mogło być* zliczone prze mnostwo. 11 ♣ Potym jey rzekł Anioł Páński: Otoś ty poczęłá/ y porodźisz Syná/ á názowiesz imię jego Ismáel: bo usłyszał PAN utrapienie twoje. 12 ♣ Ten będźie srogim człowiekiem: ręká jego przećiwko wszystkim/ á ręká wszystkich przećiwko jemu: á przed oblicżem wszystkiey bráći swey mieszkáć będźie. 13 ♣ Y názwáłá imię PAná ktory mowił do niey; Tyś Bog widzący mię: rzekłá bowiem: Izali tu niewidźiáłá tyłu widzącego mię. 14 ♣ Przetoż názwáłá studnią *onę* a Studnią żywiącego/ widzącego mię: á táć jest miedzy Kádes/ y miedzy Bárád.

15 Y Urodźiłá b Agár Abrámowi Syná: y názwał Abram imię Syná swego/ ktorego urodźiłá Agár/ Ismáel. 16 ♣ Abram miał ośmdźieśiąt lat y sześć lat/ gdy mu urodźiłá Agár Ismáelá.

a 1 Moj 12. 7.

ROZDZIAŁ. XVII.

Bog przymierze z Abrámem stánowi. 5. Abráhámem go názywa. 10. Obrzezánie ná znák przymierza roskázuje. 15. Y obiecuje mu Syna z Sáry imieniem Izáaká.

1 Y Gdy już było Abrámowi dźiewiećdźieśiąt lat y dźiewięć lat: ukazał a śię Pan Abrámowi/ y rzekł do niego: Jam *jest Bog* Wszechmogący: chodź przed oblicżem mojim/ á bądź doskonáły. 2 ♣ uczynię przymierze moje/ miedzy mną y miedzy tobą: y rozmnożę ćię bárzo obficie. 3 ♣ Tedy upadł Abram ná oblicże swoje: y rzekł do niego Bog/ mowiąc:

4 Jam *jest, oto stánowię* przymierze moje z tobą: y będźiesz ojcem wielá narodow. 5 ♣ Y nie będźie zwáne dáley imię twoje Abram: ále będźie imię twoje Abráhám: ábowiem b Ojcem wiela narodow postánowiłem ćię. 6 ♣ A rozmnożę ćię bárzo: y roskrzewię ćię w narody: y Krolowie z ćiebie wynidą. 7 ♣ Y utwierdzę przymierze moje miedzy mną y miedzy tobą/ y

b Syrac. 44.19. Rzym 4. 17.

miedzy

miedzy naśieniem twojim po tobie / w narodźiech ich umowá wieczna: żebymći był Bogiem y naśieniu 8 twemu po tobie. ♣ Dam też tobie / y naśieniu twemu po tobie źiemię / w ktorey teraz jesteś gośćiem; wßystkę źiemię Chánáánejską w ośiádłość wieczną / y będę Bogiem ich.

9 NAd to rzekł Bog Abráhámowi; Ty też przymierza mego przestrzegáć będźieß / ty / y naśienie twoje po tobie / w narodźiech swoich. 10 ♣ *A* toć *jest* przymierze moje / ktore záchowywáć będźiećie / miedzy mną / y miedzy wámi / y miedzy naśieniem twojim po tobie: áby był obrzezány 11 miedzy wámi káżdy mężczyzná. ♣ Obrzeżećie tedy ćiáło nieobrzeźki wáßey: á c *to* będźie znákiem przymierza miedzy mną / y miedzy wámi. 12 ♣ Syn d ośmi dni / będźie obrzezány miedzy wámi káżdy mężczyzná w národźiech wáßych / *ták* domá národzony / *jáko* y kupiony zá pieniądze / od jákiegożkolwiek cudzoziemcá / ktoryby nie był z naśieniá twego. 13 ♣ Koniecznie obrzezány będźie / urodzony w domu twojim / y kupiony zá pieniądze twoje: á będźie przymierze moje ná ćiele wáßym / ná przymierze wieczne. 14 ♣ A nie obrzezány mężczyzná / ktoregoby nie było obrzezáne ćiáło nieobrzeźki jego / będźie wytrácona dußá oná z ludu swego: *abowiem* zgwałćił przymierze moje.

15 POtym rzekł Bog do Abráhámá: Sáráji żony twojey nie będźieß zwáł imienia jey Sáráj / ále Sará 16 będźie imię jey. ♣ Y będę jey błogosłáwił / á dam ći z niey Syná: będę jey błogosłáwił: y będźie *rozmnożona* w narody: á Krolowie narodow z niey wynidą. 17 ♣ Tedy Abráhám padł ná oblicze swoje / y rozśmiał śię / á mowił w sercu swym: Zaż człowiekowi stoletniemu urodźi śię *Syn?* y ázaż Sará w dźiewiąćidźieśiąt lat porodźi?

18 Y Rzekł Abráhám do Bogá; Oby *tylko* Ismáel żył przed obliczem 19 twojim! ♣ Y rzekł Bog; e Záiste / Sará żoná twojá urodźi tobie Syná: y názowieß imię jego Izáák: y utwierdzę przymierze moje z nim / umową wieczną: y z naśieniem je-

c *Dziej* 7. 8. *Rzym* 4. 11.
d 3 *Moj* 12. 3. 1 *Moj* 21. 4. *Luk.* 2. 21.
e 1 *Moj* 18. 10. y 21. 2. *Rzym* 9. 9.

20 go po nim. ♣ O Ismáelá teżem wysłuchałem ćię: Oto / błogosłáwiłem mu / y rozrodzę go / y rozmnożę go bárzo wielce. Dwánaśćie Kśiążąt zpłodźi / y rozkrzewię go w narod wielki. 21 ♣ Ale przymierze moje utwierdzę z Izáákiem / ktorego tobie urodźi Sárá 22 o tym czáśie w roku drugim. ♣ A przestawßy mowić z nim / odßedł Bog od Abráhámá.

23 TEdy wźiął Abráhám Ismáelá Syná swego / y wßystkie urodzone w domu swym / y wßystkie kupione zá pieniądze / káżdego mężczyznę z mężow domu Abráhámowego / y obrzezał ćiáło nieobrzeźki ich / onegoż to dniá / jáko mowił z nim 24 Bog. ♣ A Abráhámowi było dźiewięćdźieśiąt lat y dźiewięć / gdy obrzezáne było ćiáło nieobrzeźki jego. 25 ♣ A Ismáelowi Synowi jego było trzynaśćie lat / gdy obrzezáne było 26 ćiáło nieobrzeźki jego. ♣ Tegoż dniá obrzezány jest Abráhám y Ismael 27 Syn jego. ♣ Y wßyscy mężowie domu jego / urodzeni w domu / y kupieni zá pieniądze od cudzoziemcow / obrzezáni są z nim.

ROZDZIAŁ XVIII.

PAN śię ukazał Abráhámowi w postáći trzech Anjołow: ktore Abráhám wdźięcznie przyjmuje. 9. Bog obietnicę swą o urodzeniu Izááká powtarza. 20. Karánie Sodomy y Gomorry przepowiáda. 23. A Abráhám zá Sodomczyki śię modli.

1 POtym ukazał mu śię PAn w a rowninie Mámre / á on śiedźiał we drzwiách namiotu *swego*, gdy był 2 nagorętßy dźień. ♣ A podniozßy oczy swe / á obaczył / á oto trzej mężowie stáneli przećiw niemu: y ujrzawßy je / wybieżał przećiwko nim ze drzwi namiotu / y pokłonił śię do źiemie. 3 ♣ Y rzekł; PAnie moj / bjeślim teraz ználazł łáskę w oczách twojich 4 niemijaj / proßę / sługi swego. ♣ Przynioszą trochę wody / á umyjećie nogi wáße / y odpocżyniećie pod drzewem. 5 ♣ Y przyniosą kęs chlebá / że pośilićie serce wáße / potym odejdźiećie: dla tegośćie bowiem przyßli do *mnie* sługi swego. Tedy rzekli; Ták 6 uczyń / jákoś powiedźiał. ♣ Y pospie-

a 1 *Mo* 19. 1.
b *Żyd.* 13. 2. *H. Pánowie moji.*

ßył

był się Abráhám do namiotu do Sáry/ y rzekł: Spieß się: rozczyń trzy miárki mąki świątkiey/ á uczyń podpłomykow. 7 ♣ Abráhám záś bieżáł do trzody / y wziął *ćiele* młode y wyborne / y dał je słudze : ktory się pospießył / y nágotował je. 8 ♣ Wziął też másłá / y mleká / y ćiele ktore był nágotował / y postáwił przed nie / á sam stał przy nich pod drzewem: y jedli.

9 Y Rzekli do niego: Gdźie *jest* Sárá żoná twojá? á on odpowiedźiał: 10 Oto *jest* w namiećie: ♣ Tedy rzekł PAN; c Wrocę śię pewnie do ćiebie o tymże cząśie *w rok*, á oto *będźie miáłá* syná Sárá żoná twojá: á Sárá słucháłá u drzwi namiotu/ 11 ktore były zá nim. ♣ A Abráhám y Sárá byli stárzy / *y* zeßli w lećiech: y przestáło było bywáć Sárze według zwyczáju niewiast. 12 ♣ Y rozśmiáłá śię Sárá sámá w sobie / mowiąc: Gdym śię zstárzáłá d rozkoszy záżywáć będę? y Pan moj 13 zstárzał śię. ♣ Zátym rzekł PAn do Abráhámá; Czemu śię rozśmiáłá Sárá / mowiąc? Záż prawdźiwie porodzę gdym śię zstárzáłá? 14 Izáli jest co trudnego u PANA? ♣ O tymże cząśie wrocę śię do ćiebie roku przyßłego/ á Sárá będźie miáłá Syná. 15 ♣ Y záprzáłá śię Sárá mowiąc: Nie śmiałam śię: bo śię bałá. A PAn rzekł; Nie *mow* ták: boś śię śmiáłá.

16 POtym wstáli z támtąd mężowie oni / y obroćili śię ku Sodomie: á Abráhám szedł z nimi wyprowadzájąc je. 17 ♣ Tedy rzekł Pan; Yzali ja zátáję przed Abráhámem / 18 co mam uczynić? ♣ Poniewaź Abráhám pewnie *rozmnożon* będźie w lud wielki y możny: á w nim będą e błogosłáwione wszystkie narody 19 źiemie? ♣ Znam go bowiem: Przetoż przykaże Synom swojim / y domowi swemu po sobie / áby strzegli drogi PAńskiey: y czynili spráwiedliwość/ y sąd: áby przywiodł PAN ná Abráhámá co mu powiedźiał. 20 ♣ Rzekł tedy PAn; Krzyk Sodomy y Gomorry/ iż śię rozmnożył: y 21 grzech ich iż bárzo oćiężał f. ♣ Zstąpię teraz / á obaczę / jesli śię według krzyku tego / ktory nie doszedł / do końcá spráwują? á jesliż nie / ábym śię wżdy dowiedźiał.

22 Y Obroćili śię z támtąd mężowie / y poszli do Sodomy: lecz Abráhám jeszcze stał przed PAnem. 23 ♣ Y przystąpił Abráhám / y rzekł: Yzali też zátráćiß spráwiedliwe° z 24 niezbożnym? ♣ Jesli snadź będźie pięćdźieśiąt spráwiedliwych w tym mieśćie / izali je wytráćiß / á nie przepuśćiß miejscu *temu* dla pięćidźieśiąt spráwiedliwych / ktorzy w 25 nim *są*? ♣ Niech to nie będźie u ćiebie/ ábyś uczynić miał rzecz tákową: y zábił spráwiedliwego z niezbożnym / á żeby był spráwiedliwy // jáko niezbożny. Niech to nie będźie u ćiebie. Yzali Sędźia wszystkiey źiemie nie 26 uczyni spráwiedliwośći g? ♣ Tedy rzekł PAn; Jesli znajdę w Sodomie pięćdźieśiąt spráwiedliwych w sámym mieśćie/ odpuszczę wszystkiemu 27 miejscu dla nich. ♣ A odpowiádájąc Abráhám/ rzekł: Otom teraz záczął mowić do PAná mego / ácżem 28 ja proch y popioł. ♣ A jesliby niedostawáło do pięćidźieśiąt spráwiedliwych / pięći: Yzali wytráćiß dla tych pięći wszystko miásto? Y rzekł PAn; Nie wytrácę/ jesli tám znajdę 29 czterdźiestu y pięći. ♣ Nád to jeszcze mowiąc do niego *Abráhám* rzekł: A jesliby śię ich tám ználázło czterdźieśći? y odpowiedźiał: Nie uczy-30 nię *nic* dla tych czterdźiestu. ♣ Y rzekł *Abráhám*; Proszę niech śię nie gniewa PAn moj że *jeszcze* mowić będę: A jesliby śię ich tám ználázło trzydźieśći? odpowiedźiał; Nie uczy-31 nię/ jesliż tám znajdę trzydźiestu. ♣ Tedy *jeszcze* rzekł *Abráhám*: Otom teraz záczął mowić do PAná mego: *A* jesliby śię ich tám snadź ználázło dwádźieśćiá? odpowiedźiał PAn; Nie zátrácę *y* dla tych dwudźiestu. 32 ♣ Nád to rzekł *Abráhám*: Proszę niech śię nie gniewa PAn moj / że jeszcze raz tylko przemowię: A jesliby śię ich tám ználázło dźieśięć? Tedy rzekł *PAn*: Nie wytrácę y dla tych 33 dźieśiąći. ♣ Y poszedł PAn skończywszy rozmowę z Abráhámem: á Abráhám wroćił śię do miejscá swego.

c 1. Moj. 19. 1. 2. zym 9.
d 1. Pietr 3. 6.
e 1. Moj. 12. 3. 22. 17. 26. 4. Dziej. 3. 25. Galat. 3. 8.
f Ezech. 16. 49.
g Hiob 8. 3. Sędz.

ROZDZIAL. XIX.

Lot Anjoły przyjmuje. 5. Ktore Sodomczycy zelżyć chćieli, y Lotá z nimi. 12. Alego Anjołowie wyprowádźili z Sodomy. 24. A Sodomę z okolicznymi miásty wywroćili. 26. Zoná Lotowá oględnując śię, w słup śię obroćiłá. 31. Corki Lotowe Ojcá upojiły, y do sprosnego grzechu przywiodły.

1 Y Przyszli dwáj Anjołowie do Sodomy wieczor: á Lot śiedźiał w bramie Sodomskiey. Gdy je tedy a ujrzał Lot / wstawszy szedł przećiwko nim / y skłonił śię twarzą ku ziemi / y rzekł; 2 Oto / proszę Pánowie moji / wstąpćie teraz do domu sługi swego / á bądźćie tu ná noc / y umyjćie nogi swe: potym ráno wstawszy pojdźiećie w drogę wászę. Ktorzy odpowiedźieli; By námniey: ále ná ulicy będźiemy nocowáli. 3 Ale on przymuszał ich bárzo / iż śię skłonili do niego / y weszli w dom jego: záczym spráwił im ucztę / y nápiekł chlebá przáśnego / y jedli.

4 Lecz pierwey niż oni poszli spáć / oto obywátele miástá / mężowie Sodomscy / obstąpili dom / od młodego áż do stárego / wszystek lud zewsząd. 5 Y wołáli ná Lotá / y rzekli mu; Gdźie są mężowie / ktorzy przyszli do ćiebie w nocy? wywiedź 6 je do nas / ábyśmy je poználi. Tedy wyszedł do nich Lot ze drzwi / y zámknął drzwi zá sobą. 7 Y rzekł; Nie czyńćie proszę bráćia moji nic złego. 8 Oto teraz mam dwie corce / ktore nie poznáły męża: wywiodę je teraz do was / á czyńćie z nimi co śię wam podoba / tylko mężom tym nic nieczyńćie: bo dla tego weszli pod ćień dáchu mego. A oni rzekli: 9 Podźże tám: y mowili: Ten sam przyszedł áby tu gośćiem był / á miałby nas sądźić! przetoż gorzey uczynimy tobie / niż onym: y czynili b gwałt wielki mężowi onemu Lotowi / y przystąpili áby drzwi wyłamáli. 10 Ale mężowie oni / wyćiągnąwszy rękę swoje / wwiedli Lotá do śiebie w dom / y zámknęli drzwi. 11 A męże one ktorzy byli u drzwi domu / c porázili ślepotą / od mniejszego áż do nawiętszego / ták iż śię sprácowáli szukájąc drzwi.

12 Y Rzekli mężowie oni do Lotá: Mászli tu jeszcze kogo / źięćiá ábo Syny twe / álbo Corki twoje / y wszystko co masz w mieśćie / wyprowadź z miejscá tego. 13 Zkáźimy bowiem to miejsce / przeto / że śię wzmogł krzyk ich przed PAnem / y posłał nas PAn / ábyśmy je zkáźili. 14 Tedy wyszedszy Lot mowił do źięćiow swojich / ktorzy mieli pojąć corki jego / y rzekł: Wstańćie / wynidźćie z miejscá tego / bo zkáźi Pan to miásto: ále śię zdáło w oczach źięćiow jego jákoby żártował.

15 A Gdy weszłá zorza / przymuszáli Anjołowie Lotá / mowiąc: Wstań / weźmi żonę twoję / y dwie corki twoje / ktore tu są: byś snadź nie zginął w nieprawośći d miástá 16 tego. A gdy śię ociągał / ujęli mężowie rękę jego / y rękę żony jego / rękę dwu corek jego (ábowiem mu Pan folgował) y wywiedli go / y e 17 postáwili go przed miástem. Y gdy je wywiedli precz / rzekł jeden: Jeśli chcesz / záchowaj duszę twoję / á nie oglądaj śię ná zad / áni stawaj ná tey wszystkiey rowninie: uchodź ná 18 gorę / byś snadź nie zginął. A Lot rzekł do nich: Nie ták / proszę / Pánowie moji: 12 Oto teraz ználazł sługá twoj łáskę w oczach twoich / y okazałeś obfićie miłośierdźie twoje / ktoreś uczynił ze mną / záchowawszy duszę moję / áleć ja nie będę mogł ujść ná tę gorę / by mię snadź / nie záchwyćiło to złe / y umárłbym. 20 Ale oto tu jest miásto nie dáleko / do ktoregobym ućiekł: máłeć jest / proszę / niech tám ujdę: wszák máłe jest / á 21 będźie żywá duszá mojá. Tedy rzekł do niego: Oto y w tym wysłuchałem ćię / ábym nie wywroćił miástá te° / 22 o ktorymeś mowił. Spiesz śię / f á uchodź tám / bo nie będę mogł nic uczynić / áż ty tám dojdźiesz: przeto názwáne jest imię miástá onego Zoár. 23 W tym słońce weszło ná źiemię / á Lot wszedł do Zoár. 24 Tedy Pan spuśćił g jáko deszcz ná Sodomę / y ná Gomorrę śiárkę / y ogień / od Páná z Niebá. 25 Y wywroćił miá-

a Zyd. 13. 2.

b 1 Piotr 2. 7.

c Mądr. 19. 16.

d T. Wkáźni, abo wpomśćie.

e Mądr. 14. 6.

f Mądr. 10. 6.

g Luk. 17. 29. Judás v. 7.

stá one/y wßyſtkie one h rowninie:y wßyſtkie obywátele miaſt onych / y urodzáje oney ziemie. 26 ♣ Y obejrzáłá ſie żoná jego idąc zá nim / á obrocitá ſie w ſłup ſolny i.

27 WStawßy tedy Abráhám ráno / k poſpießył ſie ná ono mieyſce/ kedy ſtał przed Pánem. 28 ♣ Y pojrzał ku Sodomie/y Gomorze/ y ku wßyſtkiey / ziemi oney rowniny/y obaczył/ á oto wychodził dym z oney ziemie jáko dym z piecá. 29 ♣ A gdy wywracał Bog miáſtá oney rowniny/wſpomniał Bog ná Abráhámá/ y wybáwił Lotá z pośrzodku wywrocenia / gdy wywracał one miáſtá/ w ktorych Lot mießkał.

30 POtym wyßedł Lot z Zoár / y mießkał ná gorze/ y dwie corce jego z nim: ábowiem śie bał mießkáć w Zoár/ále mießkał w jáſkini/on/y dwie corki jego. 31 ♣ Tedy rzekłá ſtárßa do młodßey; Oćiec náß ſtáry *jeſt*; á niemáß mężá ná ziemi / ktoryby wßedł do nas / według zwyczáju wßyſtkiey ziemie. 32 ♣ Podź/ upojmy Ojcá náßego winem/á ſpimy z nim/ ábyſmy záchowáły z Ojcá náßego naśienie. 33 ♣ Dáły tedy pić Ojcu ſwemu winá oney nocy/ Y wßedßy ſtárßa ſpáłá z Ojcem ſwym: ále on nie czuł/ áni kiedy śie ukłádłá / áni kiedy wſtáłá. 34 ♣ Y ſtáło ſie názájutrz/że rzekłá ſtárßa do młodßey; Otom ja ſpáłá przeßłey nocy z Ojcem ſwym/dajmyż mu pić winá jeßcze tey nocy/y wnidźieß / y bedźieß ſpáłá z nim / á záchowamy z Ojcá náßego naśienie. 35 ♣ Tedy dáły pić y oney nocy Ojcu ſwemu winá : y przyßedßy młodßa/ſpáłá z nim: ále on nie czuł / áni kiedy śie ukłádłá / 36 áni kiedy wſtáłá. ♣ A ták poczęły 37 obie corki Lotowe z Ojcá ſwego. ♣ Y urodźiłá ſtárßa Syná / á názwáłá imie jego Moáb: ten *jeſt* Ojcem Moábitow/áż do dniá tego. 38 ♣ Młodßa też urodźiłá Syná/ y názwáłá imie jego Benámmi: *ten jeſt* Ojcem Synow Ammonowych/áż do dniá tego.

ROZDZIAŁ XX.

Abráhám przechodźi do Gerár / gdźie Abimelech Krol wźiął żonę jego z niewiádomośći. 3. Ale go Bog upomniał áby ją wroćił. 17. Y modlił śie zań Abráhám, á Bog go uzdrowił

1 Y Ruſzył śie z támtąd Abráhám do źiemie Południowey/á mießkał miedzy Kádes/y miedzy Sur/y 2 był gośćiem w Gerár. ♣ Tám powiedźiał Abráhám o Sárze żenie ſwey: Sioſtrá mojá jeſt : Przetoż poſłał Abimelech/ Krol Geráry / y wźiął 3 Sáre. ♣ Ale Bog przyßedł do Abimelechá we ſnie w nocy/y rzekł mu : Oto ty umrzeß dla a niewiáſty ktoraś wźiął/bo oná ma mężá. 4 ♣ Ale Abimelech nie przybliżył śie był do niey / y rzekł: Pánie / izali też lud 5 ſpráwiedliwy zábijeß? ♣ Zaźmi on ſam nie powiádał / Siostrá mojá jeſt? á oná, też ſámá nie mowiłá / Brát moj jeſt ? w proſtośći ſercá mojego/y w niewinnośći rąk mojich 6 uczyniłem to. ♣ Tedy mu rzekł Bog we ſnie : Wiemći ja / żeś to w proſtośći ſercá ſwego uczynił : y dla tegom ćie záwśćiągnął / ábyś nie zgrzeßył przećiwko mnie : y nie do7 puśćiłemći ábyś śie jey dotknął. ♣ Teraz tedy wroć żonę mężowi / bo Prorokiem jeſt : y bedźie śie modlił zá ćie/ á bedźieß żył : á jeſliż jey nie wroćiß/ wiedz/ iż śmierćią umrzeß/ ty/ y wßyſtko co twego jeſt.

8 TEdy Abimelech w ſtawßy ráno/ zwołał wßyſtkich ſług ſwojich/y opowiedźiał im to wßyſtko : co uſłyßawßy/ polękáli śie mężowie 9 oni bárzo. ♣ Potym wezwał Abimelech Abráhámá/ y rzekł mu:Coś nam uczynił ? á com zgrzeßył przećiwko tobie ? iżeś przywiodł ná mie y ná Kroleſtwo moje grzech wielki? uczyniłeś mi czegoś czynić nie miał. 10 ♣ Y rzekł *powtore* Abimelech do Abráhámá:Cożeś upátrował żeś te 11 rzecz uczynił? ♣ Y odpowiedźiał Abráhám : Myśliłem ſobie: Podobno niemáß bojáźni Bożey ná tym mieyſcu / y zábiją mie dla żony mo12 jey. ♣ A wßákże b prawdźiwie śioſtrá mojá *jeſt*, corká Ojcá mego/choć nie corká Mátki mojey: pojąłem ją 13 zá żonę. ♣ Y ſtáło śie gdy mie wypráwił Bog ná pielgrzymowánie z domu Ojcá mego/żem rzekł do niey: To miłośierdźie twoje *bedźie*, ktore uczyniß ze mną: Ná káżdym mieyſcu

do

Marginal notes: h 5 Moj 29.23. Eſái. 13.19. Jerem. 50.40. Ezech. 16.49. Ozea. 11. 8. Amos 4. 11. — i Luk. 17.32. — k 1 Moj 18. 1. — a H. Dla żony. — b 1 Moj 12.13.

do ktorego przyidziemy / powiesz o mnie: Brát to moj jest. ♣ Tedy nábráwszy Abimelech owiec / y wołow / y sług / y służebnic / dał Abráhámowi / y wrocił mu Sáre żone jego. ♣ Y rzekł Abimelech: Oto ziemiá moiá przed obliczem twojim: gdżieć śię kolwiek podoba / mieszkaj. ♣ A do Sáry rzekł: Otom dał tyśiąc śrebrnikow brátu twemu / onici *jest* zasłoną d oczu twojich u wszystkich ktorzy *są* z tobą: á tym wszystkim *Sárá* wyucżona byłá. ♣ Y modlił śię Abráhám Bogu / á uzdrowił Bog Abimelechá / y żone jego / y służebnice jego / y rodżiły. ♣ Záwárł bowiem był Pan cále káżdy żywot domu Abimelechowego / dla Sáry żony Abráhámowey.

c 1 Moj 12.13.

d I. Poczćiwośći.

Rozdział XXI.

Sárá urodźiłá Abráhámowi Izáá- ká. 9. Tego Ismáel prześláduje: dla czego wygnána Hágár. 17. á Bog ją ćieszy ná puszczy. 22. Ismáelow żywot y ożenienie. 22. Abimelech przymierze stanowi z Abráhámem.

A Pan náwiedźił Sáre jáko był rzekł: y a uczynił Pan Sárze jáko był powiedźiał: ♣ Bo poczęłá y b porodźiłá Sárá Abráhámowi Syná w stárośći jego / ná tenże czás ktory mu był Bog przepowiedźiał. ♣ Y názwał Abráhám imie Syná swego / ktory mu śię urodźił / ktorego mu urodźiłá Sárá / Izáák. ♣ Y obrzezał Abráhám Izááká syná swego / gdy był w ośmi dniách / jáko mu był c rozkazał Bog. ♣ A było Abráhámowi sto lat / gdy mu śię urodźił Izáák Syn jego. ♣ Tedy rzekłá Sárá: Smiech mi uczynił Bog / ktokolwiek usłyszy / śmiać śię będźie ze mną. ♣ Y rzekłá: Ktożby to był rzekł Abráhámowi / że Sárá będźie karmiłá pierśiámi Syny? gdyżem urodźiłá Syná w stárośći jego. ♣ Rosło tedy dźiećię / y zostáwione jest od pierśi. Y uczynił Abráhám ucżtę wielką w dźień zostáwienia Izááká.

a 1 Moj 18.10. b Mátt 1.2. Gálát. 4.23. Żyd. 11.11. c 1 Moj 17.10. Dźiej. 7.8.

Potym ujrzáłá Sárá Syná Hágáry Egipczánki przeszydzájącego / ktorego urodźiłá Abráhámowi. ♣ Y rzekłá do Abráhámá: d Wyrzuć tę służebnicę y Syná jey: á owiem nie będźie dźiedźiczył Syn tey służebnice z synem mym Izáákiem. ♣ Ale śię to bárzo niepodobáło w ocżách Abráhámowych / dla Syná jego. ♣ Tedy rzekł Bog do Abráhámá: Niech to przykro nie będźie w oczách twojich zstrony dźiećięćiá / y zstrony służebnice twojey: cokolwiek rzecże Sárá / usłuchaj głosu jey: boć w Izááku e názwáne będźie naśienie. ♣ Wszákże y Syná służebnice rozmnożę w narod / przeto iż naśieniem twojim jest.

d Gálát. 4.30. e Rzym 9.7. Żyd. 11.18

Wstał tedy Abráhám bárzo ráno / á wźiąwszy chleb / y łagiew wody / dał Hágárze: y włożywszy to ná rámię jey / y z dźiećięćiem / odpráwił ją: ktora poszedszy błąkáłá śię po puszczy Beerszebá. ♣ A gdy nie zstáło wody w łagwi / porzućiłá dźiećię pod jednym drzewem. ♣ Y odszedszy uśiádłá przećiw niemu / ták dáleko / jáko ná strzeleniu z łuku: bo mowiłá: Nie będę pátrzyłá ná śmierć dźiećięcia: á śiedząc przećiw niemu / podniosłá głos swoj / y płákáłá. ♣ Tedy usłyszał Bog głos dźiećięcy / y záwołał Anjoł Boży ná Hágárę z Niebá / y rzekł jey: Cożći Hágáro? nie boj śię / boć usłyszał Bog głos dźiećięcy z *miejscá* ná ktorym jest. ♣ Wstań / weź mi dźiećię / á ujmi je *ręką* swoją / bo w narod wielki rozmnożę je. ♣ Otworzył tedy Bog oczy jey / że ujrzáłá źrzodło wody: á szedszy nápełniłá łagiew wodą / y dáłá pić dźiećięćiu. ♣ Y był Bog z onym dźiećięćiem / ktore urosło / y mieszkáło ná puszczy / y był z niego strzelec dobry z łuku. ♣ A mieszkał ná puszczy Fárán: y wźięłá mu Mátká jego żonę / z źiemie Egipskiey.

Y Stáło śię onegoż czásu / że rzekł Abimelech / y Fikol Hetman wojská jego / do Abráhámá / mowiąc: Bog z tobą we wszystkim co ty czynisz. ♣ A *ták* teraz / przyśiężmi przez Bogá / że mię *niwczym* podchodźić nie będźiesz / áni Syná mego / áni wnuká mego / *ále* według miłośierdźia ktorem uczynił z tobą uczynisz ze mną / y z źiemią w ktorey

24 rzyś był przychodniem. ♣ Tedy odpowiedźiał Abráhám; Ja przyśięgę. 25 ♣ Y przymawiał Abráhám Abimelechowi o studnią wody/ ktorą mu były gwałtem odjeli słudzy Abimelechowi. 26 ♣ Y rzekł Abimelech; Niewiem ktoby to uczynił/ nawet y tyś mi nie oznájmił/ y jam nie słyszał o tym dopiero dźiś. 27 ♣ Nábrał tedy f Abráhám owiec y wołow/ y dał Abimelechowi/ y uczynili obá przymierze. 28 ♣ Y postáwił Abráhám śiedmioro owiec z stádá osobno. ♣ 29 Tedy Abimelech rzekł do Abráhámá: Ná coż to śiedmioro owiec/ ktoreś 30 postáwił osobno. ♣ A on odpowiedźiał: Iż te śiedm owiec weźmiesz z rąk mojich/ áby mi były ná świádectwo żem wykopał te studnią. ♣ 31 Dla tego názwano miejsce ono Beersebá: ábowiem tám obádwá 32 przyśięgli. ♣ A ták záwárli przymierze w Beersebá: potym wstawszy Abimelech/ y Fikol Hetman wojská jego/ wrocili śię do ziemie Filistyńskiey. 33 ♣ Y násádźił *Abráhám* drzewá/ w Beersebá/ y wzywał tám 34 imienia Páná *Bogá* wiecznego. ♣ Y mieszkał Abráhám w ziemi Filistyńskiey przez wiele dni.

f 1 Moj. 20. 14.

ROZDZIAŁ. XXII.

Bog doświadczájąc Abráhámá, káże sobie Izáaká ofiárowáć. 11. *á doznawszy posłuszeństwá jego, nie da go zábijáć.* 13. *ale báráná miásto niego przyjmuje.* 15. *y błogosławić mu obiecuje.*

1 To gdy śię stáło/ kuśił Bog Abráhámá/ y rzekł do niego: Abráhámie/ A on odpowiedźiał/ Owom ja. 2 ♣ Y rzekł *Bog*: Weźmi teraz syná twego/ a jedynego twego/ ktorego miłujesz/ Izáaká: á idź do ziemie Morya/ y tám go ofiáruj ná ofiárę palona/ ná jedney gorze 3 o ktorey ć powiem. ♣ Tedy wstawszy Abráhám bárzo ráno/ ośiodłał osłá swego/ y wźiął dwu sług swojich z soba/ y Izáaká Syná swego/ á nárąbawszy drew ná ofiárę palona/ wstał/ y szedł ná miejsce/ o ktorym mu Bog powiedźiał.

a Judyt. 8. 19. Syrác. 44. 21. Zyd. 11. 17.

4 A Dnia trzeciego/ podniosszy Abráhám oczy swe/ ujrzał ono 5 miejsce zdáleká. ♣ Y rzekł Abráhám do sług swojich: Zostańcie wy tu z osłem/ á ja z dźiecięciem poydźiemy áż do onad/ á odpráwiwszy modlitwy/ 6 wroćiemy śię do was. ♣ Wźiął tedy Abráhám drwá ná ofiárę palona/ y włożył je ná Izáaká Syná swego/ á sam wźiął w rękę swoje ogień/ y miecz/ y szli obá pospołu. 7 Y rzekł Izáák do Abráhámá Ojcá swego/ mowiąc; Ojcze mosz? A on odpowiedźiał: Owom ja Synu moj. Y rzekł *Izáák*; Oto ogień/ y drwá/ á gdźież báránek ná ofiárę palona? 8 ♣ Odpowiedźiał Abráhám; Bog sobie obmyśli báránká ná ofiárę palona Synu moj: y szli obá pospołu. 9 ♣ A gdy przyszli ná miejsce/ o ktorym mu Bog powiedźiał/ zbudował tám Abráhám ołtarz/ y ułożył drwá/ á zwiazawszy Izáaká syná swego/ b 10 włożył go ná ołtarz ná drwá. ♣ Y wyćiągnął Abráhám rękę swoje/ y wźiął miecz/ áby zábił Syná swego. 11 ♣ Lecz záwołał nań Anjoł Páński z Niebá/ y rzekł: Abráhámie/ Abráhámie. A on rzekł; Owom ja. 12 ♣ Y rzekł *Anjoł*; Nie wyćiągaj ręki twey ná dźiecię/ y nie czyń mu nic: bom teraz doznał/ iż śię ty bojisz Bogá/ y nie sfolgowáłeś Synowi twemu/ jedynemu twemu/ dla mnie. ♣ 13 A podniosszy Abráhám oczy swe/ ujrzał/ á oto báran zá nim uwiązł w ćierniu zá rogi swoje: szedszy Abráhám/ wźiął báráná/ y ofiárował go ná ofiárę palona/ miásto Syná swego. 14 ♣ Y názwał Abráhám imię miejscá onego; PAn obmyśli: z tądże podźiś dźień mowią; Ná gorze PAńskiey będźie obmyślono d. ♣ 15 Tedy záwołał Anjoł Páński ná Abráhámá powtore z niebá/ mowiąc; 16 ♣ Przez śiebie sámego przyśiągłem e/ mowi Pan: Ponieważeś to uczynił/ á nie sfolgowáłeś Synowi twemu/ jedynemu twemu: 17 ♣ Błogosłáwiąc błogosłáwić ći będę: á rozmnażájąc rozmnożę naśienie twoje/ jáko gwiazdy niebieskie/ y jáko piasek/ ktory jest ná brzegu morskim: á odźiedźiczy naśienie twoje bramy 18 nieprzyjaćioł swojich. ♣ Y błogosłáwione będą w naśieniu twojim f wszystkie narody ziemie/ dla tego żeś

h Jákob. 2. 21.
c 1. Opátrzy.
d H. Pan będźie widźiány.
e Psal. 105. 9. 1 Mác. 2. 52. Syrác. 44. 22. Luká. 1. 73. Zyd. 6. 13.
f 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 26. 4. Syrác. 44. 26. Dźiej. 3. 25. Gálát. 3. 8.

19 usłuchał głosu mego. Wrócił się tedy Abráhám do sług swych/ y wstawszy przyszli pospołu do Beersebá: bo mieszkał Abráhám/ w Beersebá.

20 Y Stáło się potym/ iż oznáimiono Abráhámowi mowiąc: Oto národziłá y Melchá Synow Náchorowi brátu twemu.
21 Husá pierworodnego swego/ y Buzá brátá jego/ y Chemuelá Ojcá Arámczykow
22 g. Y Káşedá/ y Kázáná/ y Jeldáfá/ y Jedláfá/ y Batuela.
23 A Bátuel zpłodził Rebekę: ośmioro tych dzieci urodziłá Melchá Náchorowi/ Brátu Abráhámowemu.
24 A záłożnicá jego/ ktorey imię Reumá/ urodziłá też Tábé/ y Gáhámá/ y Táchásá/ y Mááchá.

g. Syryjczykom.

Rozdział XXIII.

Sárá Abráhámowi umárłá. 3. Ktorey kupił plác dla pogrzebu jey 19. Y pogrzebł ją uczćiwie.

1 A Byłá Sárá sto lat/ y dwádzieśćiá lat/ y śiedm lat: te są látá
2 żywotá Sáry. Y umárłá Sárá w Mieśćie Arbá/ ktore zowią Hebron/ w ziemi Chánáneyskiey: y przyszedł Abráhám áby żáłowáł Sáry y płákał jey.
3 Potym wstał Abráhám od umárłego swego/ y rzekł do Synow Hettowych/ mowiąc:
4 Gośćiem y przychodniem jestem u was: dayćież mi ośiádłość grobu miedzy wámi/ ábym pogrzebł umárłego mego od twarzy mojey.
5 Tedy odpowiedzieli Synowie Hettowi Abráhámowi/ mowiąc mu:
6 Słuchay nas Pánie moj: Kśiążęćiem Bożym jesteś ty w pośrzodku nas: w náprzedniejszych grobiech nászych pogrzeb umárłego twego: żaden z nas nie będzie bronił grobu swego tobie/ ábyś nie miał pogrześć umárłego twego.
7 TEdy wstawszy Abráhám pokłonił się ludowi oney ziemie/ to jest, Synom Hettowym/ y rzekł do
8 nich mowiąc: Jesli się wam podobá/ ábym pogrzebł umárłego mego od twarzy mojey/ słuchajćież mię/ á przyczyńćie się zá mną/ do Efroná
9 Syná Sochárowego: Aby mi ustąpił jáskini swojey Máchpelá/ ktora ma ná końcu polá swego/ zá słuszne pieniądze: niech mi ją spuśći
10 przed wámi w ośiádłość grobu. (A Efron śiedział w pośrzodku Synow Hettowych/) Tedy odpowiedział Efron Hettejczyk Abráhámowi/ w przytomnośći Synow Hettowych/ przed wszystkimi ktorzy chodzili w bramę miástá jego/ mowiąc:
11 Nie ták Pánie moj/ *ále* słuchay mię: Pole to dam tobie/ y jáskinią ktora *jest* ná nim/ dawam ja tobie/ przed oczymá Synow ludu mego dawam ja tobie/ pogrzebże u márłego twego/
12 Tedy się pokłonił Abráhám przed ludem oney ziemie:
13 Y rzekł do Efroná/ w przytomnośći ludu oney ziemie/ mowiąc: Ráczey jeśliś *łáskaw*, proszę słuchay mię/ dam ći pieniądze zá pole/ weźmiże je odemnie/ á pogrzebię tám
14 umárłego mego. Y odpowiedział Efron Abráhámowi/ mowiąc mu:
15 Pánie moj/ słuchay mię: Ziemiá tá stoji zá cztery sta syklow śrebrá: Ale coż to jest miedzy mną y miedzy tobą? z pogrzeb umárłego twego.
16 Y usłuchał Abráhám Efroná: y odważył Abráhám Efronowi śrebro/ jáko był rzekł w przytomnośći Synow Hettowych/ cztery stá syklow śrebrá/ ták jáko szły miedzy kupcámi.
17 Y dostáło się pole Efronowe/ ktore *jest* w Máchpelu przećiwko Mámre/ pole/ y jáskinia ktora jest ná nim/ y wszystkie drzewá/ ktore były ná polu/ ktore *były* ná wszystkich gránicách jego w około/
18 Abráhámowi w ośiádłość/ przed oczymá Synow Hettowych/ y wszystkich ktorzy wchodzili w bramę miástá jego.
19 A Ták pogrzebł Abráhám Sárę żonę swoję w jáskini polá w Máchpelu/ przećiwko Mámre: To *jest* Hebron/ w ziemi Chánáneyskiey.
20 Y potwierdzone jest pole/ y jáskinia ktora *byłá* ná nim Abráhámowi w ośiádłość grobu/ od Synow Hettowych.

a 1 Moj. 25. 10.

Rozdział XXIV.

Abráhám wysyła sługę swego do Syryey Synowi swemu po żonę. 10. Sługá zá błogosłáwieństwem Bożym poselstwo ono szczęśliwie odpráwiwszy. 61. Izáákowi żonę przyprowádził

1 A Abráhám był stáry y podeszły w leciech / á Pan błogosłáwił mu we wszystkim. 2 Tedy rzekł Abráhám do stárszego sługi swego w domu swym / ktory wszystkim rządził co miał: Położ / prosze / ręke twoje pod biodre moje a; 3 A poprzysięgę cię przez Páná / Bogá Niebá / y Bogá ziemie / ábyś nie brał żony Synowi memu z corek Chánánejskich / miedzy ktorymi ja mieszkam: 4 Ale poydziesz do ziemie mojey / y do rodźiny mojey / á z támtąd weźmiesz żone Izáákowi Synowi memu. 5 Tedy mu rzekł sługá: A jesliby snadź nie chciáłá niewiástá ona iść ze mną do tey ziemie / mamże odprowádźić syná twego do ziemie z ktoreyś ty wyszedł? 6 Y rzekł mu Abráhám: Strzeż się ábyś tám zásię nie záprowádźił Syná mego. 7 Pan Bog niebieski / ktory mię wziął z domu Ojcá mego / y z ziemie rodźiny mojey / y ktory mowił ze mną / á ktory mi przysiągł / mowiąc: Náśieniu twemu b dam ziemię tę: on pośle Anjołá swego przed obliczem twojim / y weźmiesz z támtąd żone synowi memu. 8 A jesliby nie chćiáłá oná niewiástá iść z tobą / wolny będźiesz od tego poprzyśiężenia mego / tylko Syná mego nie záprowádzaj tám. 9 Położył tedy sługá ręke swoje pod biodrę Abráhámá Páná swego / y przysiągł mu ná to.

10 Y wziął on sługá dźieśięć wielbłądow / z wielbłądow c Páná swego / y poszedł: bo wszystkie dobrá Páná swego miał w ręku swych: á wstawszy / puśćił się do Arám d Náhárájim / do miástá Náchorowego. 11 Y postáwił wielbłądy przed miástem u studnie wody pod wieczor / tego czásu / ktorego zwykły niewiásty wychodźić czerpáć wodę.

12 Y rzekł: Pánie / Boże Páná mego Abráhámá / Niechże mi proszę potka dźiś szczęśliwie / á uczyń miłośierdźie z Pánem mojim Abráhámem. 13 Oto ja stoję u studnie / á corki obywátelow miástá tego wynidą czerpáć wodę. 14 Pánienká tedy do ktorey bym rzekł: Náchyl proszę wiádrá twego / że się nápiję: á oná by rzekłá; Pij: owszem y wielbłądy twoje nápoję / tá niech będźie ktorąś zgotował słudze twemu Izáákowi: á potym poznam / żeś uczynił miłośierdźie z Pánem mojim.

15 Y Stáło się / że pierwey niż przestał mowić / oto Rebeká wychodźiłá / ktora się urodźiłá Bátuelowi synowi Melchy / żony Náchorá brátá Abráhámowego / niosąc wiádro ná rámieniu swoim. 16 A dźieweczká oná byłá bárzo piękna ná wejrzeniu / pánná / á ktorey mąż nie uznał: tá przyszedszy do studnie / nápełniłá wiádro swe / y wracáłá się. 17 Tedy zábieżał jey on sługá / y rzekł: Day mi się proszę nápić trochę wody z wiádrá twego. 18 A oná rzekłá; Pij Pánie moy: y prętko złożyłá wiádro swe ná rękę swoję / y dáłá mu pić. 19 A gdy mu się dáłá nápić / rzekłá; Y wielbłądom twojim náczerpam / áż się nápiją. 20 Y wylałá prętko wodę z wiádrá swego w koryto / á bieżawszy jeszcze do studnie czerpáć / náczerpáłá wszystkim wielbłądom jego. 21 A on mąż zdumiewał się nád nią / uważájąc z milczeniem / jesli mu Pan zdárzył drogę jego czyli nie? 22 Y gdy się nápiły wielbłądy / wyjął on mąż náusznicę złotą / ktora ważyłá puł syklá / y dwie mánele / y dał ná ręce jey / ktore ważyły dźieśięć syklow złotá. 23 Y rzekł: Czyjáś ty corká / powiedz mi / proszę! á jestli w domu Ojcá twego miejsce dla nas / gdźiebyśmy przenocowáli? 24 A oná mu rzekłá: Jestem corká Bátuelá Syná Melchy / ktorego urodźiłá Náchorowi. 25 Nád to rzekłá mu: Jest u nas dosyć plew y pászy / y miejsce do przenocowánia. 26 Y pokłonił się on człowiek / y dał chwałę Pánu: 27 Y rzekł: Błogosłáwiony Pan / Bog Páná mego Abráhámá / ktory nie oddalił miłośierdźia swego / y prawdy swojey od Páná mojego / albowiem gdym był w drodze / przyprowádźił mię Pan w dom bráciey Páná mego.

28 Bieżáłá tedy dźieweczká / y oznajmiłá w domu Mátki swey / jáko się co stáło. 29 Y miáłá Rebeká brátá imieniem Lábáná: y wybieżał Lában przećiwko onemu mężowi áż ku studni. 30 Bo ujrzawszy

a 1 Moj. 47.29.

b 1 Moj. 12.7. y 13.15. y 15.18. y 26.4.

c I. Z stádá!

d T. Syryji miedzy rzeká.

wszy náusznicę / y mánele ná ręku=
śiostry swey/y usłyszawszy słowá Re=
beki śiostry swey mowiącey: Ták
mowił do mnie ten mąż: przyszedł do
onego mężá/á oto on stał przy wiel=
31 błądách u studni. ♣ Y rzekł *do niego*:
Wnidź błogosłáwiony PAnski /
przeczżbyś stał ná dworze / jużem ja
nágotowáł dom / y miejsce wielbłą=
32 dom. ♣ Tedy wszedł mąż on w dom:
á *Lában* rozśiodłał wielbłądy / y
dał plew / y páśtwy wielbłądom: y
wody dla umyćia nog jego / y nog
mężow onych ktorzy z nim *byli*.

33 Y Położył przeden coby jadł: ále
on rzekł; Nie będę jadł/áż pier=
wey odpráwię rzecz swoje. Tedy
34 rzekł *Lában*: Mowże. ♣ Y rzekł
35 Jam jest sługá Abráhámow: ♣ A
Pan ubłogosłáwił Páná mego bár=
zo/y stał śię możnym: bo mu nádał
owiec/y wołow/y śrebrá/y złotá/ y
sług / y służebnic / y wielbłądow/ y
36 osłow. ♣ A urodźiłá Sárá żoná Pá=
ná mego Syná Pánu memu/w stá=
rośći jego: ktoremu dał wszystko co
37 ma. ♣ Y poprzyśiągł mię Pan moj
mowiąc: Nie weźmiesz żony synowi
memu z corek Chánánejskich/w kto=
38 rych ziemi ja mieszkam: ♣ Ale do do=
mu Ojcá mego pojdźiesz/y do rodźi=
ny mojey: á weźmiesz *ztámtąd* żonę
29 synowi mojemu. ♣ Y rzekłem do
Páná mego. Nie pojdźie snadź tá
40 niewiástá ze mną. ♣ Tedy mi odpo=
wiedźiał: Pan / przed ktoregom ja
obliczem chodźił/ pośle Anjołá swe=
go z tobą: y poszczęśći drogę twoję: á
weźmiesz żonę synowi memu z rodźi=
41 ny mojey/ y z domu Ojcá mego. ♣
Tedy wolen będźiesz od poprzyśiężę=
nia mego/ gdy przydźiesz do rodźiny
mojey: ále jeślicby jey nie dano/wo=
len będźiesz od poprzyśiężenia mego.
42 ♣ Przyszedłem tedy dźiś do studni/y
rzekłem: Pánie/ Boże Páná mego
Abráhámá / jeśliż ty teraz szczęśćisz
43 drogę moję ktorą ja idę: ♣ Oto ja
stoję u studnie wody: niechajże pá=
nienká ktora wynidźie czerpáć *wodę*,
á gdybym jey rzekł: Daj mi proszę
nápić śię trochę wody z wiádrá
44 twego: A onáby rzekłá do mnie: ♣ Y
ty pij/náczerpam też y wielbłądom
twojim: tá *będźie* żona/ ktorą zgoto=
45 wał Pan synowi Páná mego. ♣ Ni=
żelim ja tedy przestał mowić w sercu
swym/ oto Rebeká wychodźiłá nio=
sąc wiádro swe ná rámieniu swym/
y przyszłá do studni/á czerpáłá; kto=
46 rey m rzekł: Daj mi pić proszę. ♣ O=
ná tedy prętko złożywszy wiádro z
śiebie rzekłá; Pij/owszem y wielbłą=
dy twoje nápoję. Y piłem/ Nápojiłá
47 też y wielbłądy. ♣ Y pytałem jey=
mowiąc: Czyjáś ty corká? y odpo=
wiedźiáłá: *Jestem* corká Bátuelá sy=
ná Náchorowego/ktorego mu uro=
dźiłá Melchá: tedym włożył náuszni=
ce ná twarz jey / y mánele ná ręce
48 jey. ♣ Zátym pokłoniwszy śię/dá=
łem chwałę Panu/y błogosłáwiłem
Panu/Bogu Páná mego Abráhá=
má/ktory mię prowádźił drogą prá=
wą/ ábym wźiął corkę brátá Páná
49 mego e synowi jego. ♣ Przetoż teraz
jeśli chcećie uczynić miłośierdźie/ y
prawdę z Pánem mojim/ oznájmi=
ćie mi: á jeśli nie/ powiedzćie mi też/
żebym śię obroćił ná práwo álbo ná
lewo.

50 TEdy odpowiedźiał Lábán y Bá=
tuel/mowiąc; Od Páná tá rzecz
wyszłá/ my tobie w niczym przećiwić
51 nie możemy. ♣ Oto Rebeká przed
tobą: weźmi *ją*, á idź: á niech będźie
żoną syná Páná twego / jáko rzekł
52 Pan. ♣ Y stáło śię / gdy usłyszał
sługá Abráhámow słowá ich/pokło=
nił śię *áż* do ziemie Panu. Zátym
53 wyjął sługá on naczynia śrebrne/ y
naczynia złote / y száty / á oddał je
Rebece: dał też *upominki* drogie brá=
tu jey/y mátce jey.

54 JEdli tedy/y pili/ on/ y mężowie
ktorzy z nim *byli*, y zostáli tám
ná noc: A ráno wstawszy rzekł:
55 Puśććie mię do Páná mego. ♣ Y
rzekł brát jey/y mátká jey; Niechaj
pomieszka z námi dźieweczká dźieśi/
56 álbo dźieśięć: potym pojdźiesz. ♣ A
on rzekł do nich; Nie zátrzymawaj=
ćie mię/ gdyż Pan poszczęśćił drogę
moję: puśććie mię/ ábym jáchał do
57 Páná me^o^. ♣ Zátym rzekli: Záwo=
łajmy dźieweczki / áspytajmy/ co ná
58 to rzecze. ♣ Tedy záwołali Rebeki/y
mowili do niey; Chceszże jácháć z
tym człowiekiem? A oná odpowie=
59 dźiáłá: Pojádę. ♣ Y puśćili Rebekę

e 1 M. 20. 1

śiostrę swoję / z mámką jey / y sługę Abráhámowego / z mężámi jego. ♣

60 Tedy błogosłáwili Rebece / mowiąc jey: Siostráś nászá / rozmnoż się w tyśiąc tyśięcy: á niech pośiądźie náśienie twoje bramy nieprzyjaćioł swych. ♣

61 Tedy wstáwszy Rebeká z dźieweczkámi swymi / y wśiadszy ná wielbłądy / jácháły zá onym mężem: y wźiął sługá on Rebekę / y odjáchał.

62 A Izáák wracał się z przechadzki od studnie / *ktorą zowią* Żywiącego f y widzącego g mię: bo mieszkał w źiemi Południowey. ♣

63 A wyszedł był Izáák dla h modlitwy ná pole pod wieczor / y podniozszy oczy swe ujrzał wielbłądy przychodzące. ♣

64 Podniosłá też y Rebeká oczy swe / y ujrzáłá Izááká / y zśiádłá z wielbłądá. ♣

65 Bo rzekłá do sługi; Coż ono zá mąż / ktory idźie przez pole przećiwko nam? Y odpowiedźiał sługá; Ten jest Pan moj: A oná wźiąwszy rántuch nákryłá się. ♣

66 Y powiedźiał on sługá Izáákowi wszystko co spráwił. ♣

67 Y wprowádźił ją Izáák do namiotu Sáry Mátki swojey: y wźiął Rebekę / y byłá mu żoną; y miłował ją. Y ucieszył się Izáák po *śmierći* Mátki swojey.

ROZDZIAL XXV.

Abráhám z drugą żoną synow nápłodźił. Tenże umárł, y od synow pogrzebiony jest. 12. Ismáelowe potomstwo, wiek, y śmierć. 19. Izáák dwu synow z płodźił. 29. z ktorych stárszy pierworodztwo młodszemu zá rzecz podłą záprzedał.

1 Potym Abráhám pojął *drugą* żonę ktorey imię było Keturá.

2 ♣ Ktora mu urodźiłá Zámrámá / y Joksáná / y Mádáná / y Midyáná / y Jesboká / y Suáchá a. ♣

3 A Joksán zpłodźił Sábę / y Dedáná: á synowie Dedánowi byli / Assurymowie / y Letusymowie / y Leumimowie.

4 ♣ Synowie záś Mádyánowi byli / Hefá / y Hefer / y Henoch / y Abydá / y Eldáá / wszyscy ci *byli* synowie Ketury. ♣

5 Y dał Abráhám wszystko co

6 miał Izáákowi. ♣ A synom założnic ktore miał Abráhám / dał upominki: y wypráwił je od Izááká syná swego / jeszcze zá żywotá swego / ku Wschodowi / do kráiny Wschodniey.

7 Teć są dni lat żywotá Abráhámowego / ktore przeżył / sto / y

8 śiedmdźieśiąt / y pięć lat. ♣ Y ustawájąc umárł Abráhám w stárośći dobrey / zeszły w lećiech / y syty *dni*: y

9 przyłączon jest do ludu swego. ♣ Y pogrzebli go / Izáák y Ismáel synowie jego w jáskini Máchpelá / ná polu Efroná Syná Sochárowego Hettejczyká / ktore *było* przećiwko

10 Mámre: ♣ Ná polu ktore był kupił Abráhám u synow Hettowych b: tám pogrzebiony jest Abráhám / y Sárá żoná jego.

11 A Po śmierći Abráhámowey błogosłáwił Bog Izáákowi Synowi jego / á Izáák mieszkał u studnie Żywiącego c y widzącego mię.

12 A Teć *są* rodzáje Ismáelá Syná Abráhámowego / ktorego urodźiłá Hágár Egipczanká / służebnicá Sáry / Abráhámowi. ♣

13 Y te są imioná Synow Ismáelowych w nazwiskách ich / według rodzájow ich: pierworodny Ismáelow Nebájot: po nim Kedár / y Abdeel / y Mábsám d Y Másmá / y Dumá / y

14 Másszá. ♣ Hádár / y Temá / Jetur /

15 Náfis / y Kedmá. ♣ Ci są Synowie

16 Ismáelowi / y te imioná ich / według miásteczek ich / y zamkow e ich: dwánaśćie Kśiążąt w fámiliách ich. ♣

17 A było lat żywotá Ismáelowego / sto lat / y trzydźieśći lat / y śiedm lat / y zszedł / á umárł / y przyłączon f jest do ludu swego. ♣

18 Y mieszkáli od Hewilá áż do Sur / ktora leży ná przećiwko Egiptowi idąc do Assyryey: przed obliczem wszystkiey bráciey swey g umárł h.

19 Teć záś są rodzáje Izááká Syná Abráhámowego. Abráhám zpłodźił Izááká. ♣

20 A Izáák miał czterdźieśći lat / gdy sobie pojął Rebekę / corkę Bátuelá Syryjczyká / z kráiny Syryjski / śiostrę Lábáná Syryjczyká / zá żonę.

21 Tedy się modlił Izáák Pánu zá żonę swą / iż byłá niepłodna: y wysłuchał go Pan / y poczęłá Rebeká i żoná jego. A *gdy* się dźiatki trącáły w żywoćie jey / rzekłá: Je-

f *H. Láchájroj.*
g *Wyżey* 16.14. *Niżey* 25.11.
h *A. ku rozmyślániu.*
a 1 *Kron* 1.32.
b 1 *Moj* 23.16.
c 1 *Moj* 16.14. y 24.62.
d 1 *Kron* 1.29.
e 1 *Moj.* 17.20.
f *T. Pogrzebion.*
g 1 *Moj.* 16.12.
h *I. Padł mu los jáko miał obietnicę wyżey w Roz.* 16.12.
i *Rzym* 9.10.

ſtiż ták miáło być, dla czegożem poczęła: 3ſzłá tedy áby śię pytáłá Páná. 23 ✠ Y rzekł jey Pan: Dwá narody ſą w żywocie twojim / y dwojáki lud z żywotá twego rozdźieli śię / á jeden lud nád drugi lud możnieyſzy będźie / y więtſzy będźie służył mnieyſzemu k. 24 A gdy śię wypełniły dni jey / áby porodźiłá / oto bliźnięta były w żywoćie jey. 25 ✠ Y wyſzedł pierwſzy Syn liſowáty / y wſzyſtek jáko ſzátá koſmáty: y názwáli imię jego Ezaw. 26 ✠ A potym wyſzedł Brát jego / ręką ſwą trzymájąc zá piętę Ezawá / y názwano imię jego Jákob: á Izáákowi było ſześćdźieśiąt lat / gdy mu śię oni národźili. 27 ✠ A gdy urośli one dźieći / Ezaw był mężem w myśliſtwie biegłym / y rolnikiem: á Jákob był mąż proſty / mieſzkájący w namiećiech. 28 ✠ Y miłował Izáák Ezawá / iż jadał z łowu jego: Rebeká záś miłowáłá Jákobá.

29 Uwárzył ſobie Jákob potráwę / á ná ten czás przyſzedł Ezaw 30 z polá zpracowány. ✠ Tedy rzekł Ezaw do Jákobá: Day mi jeść prośię ćię tey czerwoney potráwy, bom śię zpracował á przetoż m ná- 31 zwano imię jego Edom. ✠ Ktoremu rzekł Jákob: Przedayże mi dźiś pier- 32 worodztwo twoje. ✠ Y rzekł Ezaw: Otom ja bliſki śmierći / cóż mi po 33 pierworodztwie. ✠ Y rzekł Jákob: Przyśiężże mi dźiś / y przyśiągł mu / Y przedał pierworodztwo ſwoje 34 Jákobowi. ✠ Tedy Jákob dał Ezawowi chlebá / y potráwę z ſoczewice / á on jadł / y pił / á potym powſtawſzy odſzedł / y pogárdźił Ezaw n pierworodztwem ſwojim.

ROZDZIAŁ XXVI.

Izáák w Gerár mieſzkájąc. 7. Zonę ſwoję ſioſtrą zowie. 8. Krol Abimelech ujrzawſzy go zártującego z nią, poznał że byłá żoną jego. 11. Záczym rozkazał ludowi ſwemu, áby śię jey nikt nie tykał. 24. Zony Ezawowe.

1 Potym był głod ná źiemi / po onym głodźie pierwſzym / ktory był a zá dni Abráhámowych: y poſzedł Izáák do Abimelechá Krolá 2 Filiſtyńſkiego do Gerár. ✠ Bo mu śię był ukazał Pan / y mowił: Nie zſtępuj do Egiptu / ale mieſzkaj w źiemi / o ktorey ja powiem tobie. ✠ 3 Bądźże gośćiem w tey źiemi / á ja będę z tobą / y będę błogosłáwił: ábowiem tobie / y b náśieniu twemu dam te wſzyſtkie kráiny / y utwierdzę przyśięgę ktorąm przyśiągł Abráhámowi Ojcu twemu. ✠ 4 Y rozmnożę c náśienie twoje jáko gwiazdy niebieſkie / á dam náśieniu twemu wſzyſtkie te kráiny: á będą błogosłáwione w náśieniu twojim wſzyſtkie narody źiemie. ✠ 5 Przeto iż Abráhám był poſłuſzny głoſu mojemu / á ſtrzegł poſtánowienia mego / przykazań mojich / uſtaw mojich / y 6 praw mojich. ✠ Tedy Izáák mie- 7 ſzkał w Gerár. ✠ Y pytáli śię mężowie d onego mieyſcá o żenie jego: á on powiedźiał; Sioſtrá to mojá: bo śię bał mowić / Zoná to mojá / by go ſnadź nie zábili mężowie mieyſcá tego dla Rebeki / iż byłá piękna ná weyrzeniu.

8 Y Stáło śię / gdy tám mieſzkał przez nie máło dni / że wyglądał Abimelech Krol Filiſtyńſki oknem / y ujrzał że Izáák zártował z Rebe- 9 ką żoną ſwą. ✠ Tedy przyzwał Abimelech do ſiebie Izááká / y rzekł; Prawdźiwieć to żoná twojá: czemuż ześ powiádał / Sioſtrá to mojá? Y odpowiedźiał mu: Izáák; Iżem u ſiebie mowił; bym ſnadź nie umárł 10 ná niey. ✠ Y rzekł Abimelech; Cożeś nam to uczynił? bez máłá ktokolwiek z ludu nie ſpał z żoną twoją: y przywiodłbyś był ná nas 11 grzech. ✠ Rozkazał tedy Abimelech wſzyſtkiemu ludowi mowiąc; Ktoby śię dotknął mężá tego / álbo żony jego / śmierćią umrze.

12 Tedy śiał Izáák w oney źiemi / y zebrał e roku onego ſto korcy f / ábowiem błogosłáwił mu Pan. 13 Y zbogáćił śię on mąż / á im dáley / tym więcey wzmagał śię / áż u- 14 rośł wielce. ✠ Y miał ſtádá owiec / y ſtádá wołow / y czeládźi doſyć prze- 15 toż mu zayrzeli Filiſtyńczycy. ✠ Y wſzyſtkie ſtudnie ktore byli wykopáli ſłudzy Ojcá jego / zá dni Abráhámá Ojcá jego / záſypáli Filiſtyńczy- 16 cy / y nápełnili je źiemią. ✠ Y rzekł Abimelech do Izááká; Odeydź od

k Rzym. 9.12. Ozeá. 12.3.
l Mátt. 1.2.
m Obád. v.1.
n Zyd. 12.16.
a 1 Moj. 12.20.
b 1 Moj. 12.37. y 13.15 y 15.18
c 1 Moj. 12.3 y 18.18 y 22.18 y 28.14
d 1 Moj. 12.12. y 20.8
e H. Ználazł.
f I. ſtokrotnie.

tobą / y wßystkę bráćią jego dałem mu zá sługi: y zbożem / y winem opátrzyłem go: á tobie coż teraz mam uczynić Synu mój? 38 ♣ Y rzekł Esaw Ojcu swemu: Izali *tylko* jedno błogosłáwieństwo maß Ojcże mój? Błogosław że *y* mnie; y jamći *Syn twój* Ojcże mój! Y podniósł 39 Esaw głos swój / á płákał e. ♣ Y odpowiedźiał Izáák Oćiec jego / y rzekł mu; Oto w tłustośći źiemie będźie mießkánie twoje / y w rośie 40 niebieskiey z góry: ♣ A z mieczá twego żyć będźieß / y brátu twemu będźieß służył: ále stánie śię / że *y ty* pánowáć będźieß / y zrzućiß járzmo jego z ßyje twojey.

41 Przetoż nienawidźiał f Esaw Jákobá / dla błogosłáwieństwá którym mu błogosłáwił Oćiec jego: y mówił Esaw w sercu swym; Przybliżáją śię dni g żáłoby Ojcá mego / á zábiję Jákobá brátá mego. 42 ♣ Y oznájmiono Rebece słowá Esawá Syná jey stárßego / która posławßy wezwáłá Jákobá Syná swego młodßego / y rzekłá do niego; Oto Esaw brát twój ćießy śię tym / iż ćię zábije. 43 ♣ Przetoż teraz Synu mój usłuchay głosu mego / á wstáwßy / ućiecz do Lábáná brátá mego / 44 do Háránu. ♣ Y pomießkay z nim przez jáki czás / áż ućichnie gniew 45 brátá twego. ♣ Aż śię odwróći zápálczywość brátá twego od ćiebie / y zápomni tego coś mu uczynił: potym ja poślę / á weźmę ćię z támtąd: bo / czemuż mam was obudwu postradáć jednego dniá.

46 Y Rzekłá Rebeká do Izááká; Obmierzłmi żywot h mój dla córek Hettejskich: i jesliże y Jákob weźmie sobie żonę z córek Hettejskich / jákieſą córki źiemie tey / coż mi po żywoćie?

e Żyd. 12.18.
f Abd. 10.
g T. mier-
h H. stra-ćo-ám w żywo-cie mojim.
i 1 Moj. 26.35.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Izáák Jákobá wypráwuje do Mesopotámiey. 6. Esaw śię żeni z Ismáelową córką. 11. Jákob w drodze záſnąwßy ná kámieniu, widźi drábinę od niebá do źiemie, po którey Anjołowie zstępowáli y wstępowáli. 18. A wźiąwßy kámień, námázuje go oliwą. 29. Y ślub Bogu czyni.

1 Tedy wezwał Izáák Jákobá / y błogosłáwił mu / á rozkazał mu mówiąc: Nie pojmuj żony z córek 2 Chánánejskich. *Ale* wstawßy idź a do kráiny b Syryjskiey / do domu Bátuelá Ojcá Mátki twojey: á weźmi sobie z támtąd żonę / z córek 3 Lábáná brátá Mátki twojey. ♣ A *Bóg* Wßechmogący niechći błogosłáwi / á niech ćię rozrodźi y rozmnoży / ábyś był w mnóstwo ludu. 4 ♣ Y niechći da błogosłáwieństwo Abráhámowe / tobie / y naśieniu twemu z tobą / ábyś odźiedźiczył źiemię pielgrzymstwá twojego / którą 5 dał Bóg Abráhámowi. ♣ Y ták wysłał Izáák Jákobá: który ßedł do Kráiny c Syryjskiey / do Lábáná Syná Bátuelowego Syryjczyká / Brátá Rebeki / Mátki Jákobowey / y Esawowey.

6 Y Widząc Esaw iż błogosłáwił Izáák Jákobowi / y posłał go do kráiny Syryjskiey / áby sobie pojął z támtąd żonę / *á iż* błogosłáwiąc mu przykazał / mówiąc: Nie weźmiesz żony 7 z córek Chánánejskich: ♣ Y że Jákob posłußny był Ojcu swemu / y Mátce swojey / y poßedł do kráiny 8 Syryjskiey: ♣ Widząc też Esaw / że śię nie podobáją córki Chánánejskie 9 w oczach Izááká Ojcá jego: ♣ Tedy ßedł Esaw do Ismáelá / y pojął mimo inne żony swoje Máhálátę córkę Ismáelá Syná Abráhámowego / śiostrę Nebájotowę / sobie zá żonę.

10 A Jákob wyßedßy z Beersebá / 11 ßedł do Háránu. ♣ Y przyßedł ná *jedno* mieysce / y nocował tám: (ábowiem już było záßło słońce) á wźiąwßy *jeden* z kámieni mieyscá onego / podłożył pod głowę swoje / y spał ná 12 tymże mieyscu. ♣ Y śniło mu śię / á oto drábiná stáłá ná źiemi / á wierzch jey dośięgał niebá: á oto Anjołowie Boży / wstępowáli / y zstę-13 powáli po niey. ♣ A Pan stał nád nią / y rzekł; d Jam *jest* Pan / Bóg Abráhámá Ojcá twe° / á Bóg Izááká: źiemię tę ná którey ty śpiß / tobie 14 dam / y naśieniu twojemu. ♣ A będźie e naśienie twoje jáko proch źiemie / y rozmnożyß śię ná Zachód / y ná wschód / y ná północy / y ná południe. A będą f ubłogosłáwione w tobie

a 1. Do Pádán Arám
b Ozea. 12.12
c Te Syryę H. názywáją Pádán Arám: Grekowie, Mesopotámią.
d 1 Moj. 35.1. y 48.3.
e 1 Moj. 26.4. 5 Moj. 12.20. y 19.8.
f 1 Moj. 12.3. y 18.18 y 22.18 y 26.4.

bie

bie wszystkie narody ziemie/ y w náśieniu twojim: 15 ♣ A oto ja *jestem* z toba/ y strzedz ćie bede/ gdźiekolwiek pojdźiesz; y przywroce ćie do tey ziemie/ bo nie opuszcze ćie / áż uczynie com ći rzekł. 16 ♣ Tedy gdy śie ocknał Jákob ze snu swego/ rzekł: Záprawde Pan jest ná tym miejscu / á jam nie wiedźiał. 17 ♣ Y zlęknawszy śie / rzekł: O jáko to strászne Miejsce/ nic tu *nie jest innego* jedno dom Boży/ á tu bramá niebieska: 18 ♣ Y wstał Jákob bárzo ráno: á wźiawszy kamień/ ktory był podłożył pod głowe swoje/ postáwił go ná znák/ y g nálał oliwy ná wierzch jego. 19 ♣ Y nazwał imie miejscá onego h Bethel: bo *było* przed tym imie miástá onego Luz.

g 1 Moj 31.13. 35.14 h T. Dom. Boży.

20 TEdy uczynił Jákob ślub mowiac: Jesliż bedźie Bog ze mna/ á strzedz mie bedźie ná tey drodze/ ktora ja ide: y da mi chleb ku jedzeniu/ y odźienie ku obłoczeniu: 21 ♣ A wroce śie w pokoju do domu Ojcá mego/ tedy bedźie mi Pan zá Bogá. 22 ♣ A kámień ten ktorym wystáwił *ná* znák/ bedźie domem Bożym/ á ze wszystkiego co mi dasz / dźieśięćine pewna oddawáći bede.

ROZDZIAŁ XXIX.

Jákob, przyszedszy do Lábáná. 15. Służy mu śiedm lat zá Ráchele. 23. Lában mu podrzućił Lią. 26. Przetoż drugie śiedm lat służył za nie: bo śie jey był wielce rozmiłował. 34. Lia ma czterech Synow porodźiłá.

1 TEdy Jákob wstawszy/ poszedł do ziemie mieszkájacych ná wschod słońcá. 2 ♣ Y ujrzał studnia ná polu/ y trzy stádá owiec leżacych przy niey: bo z oney studnie nápawano stádá/ á kámień wielki *był* ná wierzchu oney studnie: 3 ♣ Abowiem zgromádzáły śie tám wszystkie stádá / y odwalano kámień z wierzchu studnie/ á nápawano stádá / potym záś kładźiono kámień ná wierzch studnie ná miejsce jego.

4 TEdy rzekł do nich Jákob; Bráćia moji / zkad śćie? y odpowiedźieli; Z Háránu jesteśmy. 5 ♣ Y rzekł do nich *Jákob*: A znaćie Lábáná Syná Náchorowego? odpowiedźieli: 6 Znamy. ♣ Zátym rzekł do nich: A dobrze śie ma? á oni powiedźieli: Dobrze: á oto Ráchel corká jego idźie z stádem. 7 ♣ Tedy rzekł: Oto jeszcze dosyć dniá / á nie czás zgániáć stádá: nápojćież owce / á idźćie pośćie ich. 8 ♣ A oni odpowiedźieli: Nie możemy áżby śie zebráły wszystkie stádá / y odwálony był kámień z wierzchu studni / ábyśmy nápojili stádá. 9 ♣ A gdy to jeszcze mowił z nimi/ Ráchel nádeszłá z owcámi Ojcá swego/ bo je oná pásłá. 10 ♣ Y gdy ujrzał Jákob Ráchele/ corke Lábáná/ brátá Mátki swojey / z owcámi Lábáná brátá Mátki swey: tedy przystapił Jákob/ y odwálił kámień z wierzchu studni/ á nápojił owce Lábáná/ brátá Mátki swojey. 11 ♣ Y pocáłował Jákob Ráchele / y podniosszy głos swoj płákał. 12 ♣ Y oznájmił Jákob Ráchelí / że jest brátem Ojcá jey/ á iż jest Synem Rebeki; á oná bieżawszy opowiedźiáłá to Ojcu swemu. 13 ♣ A gdy usłyszał Lábán wieść o Jákobie Synu śiostry swojey / wybieżał przećiwko niemu/ y obłápił go/ á pocáłowawszy/ w wiodł do domu swego. A *on* Lábánowi powiedźiał o wszystkim. 14 ♣ Y rzekł mu Lábán: Záistes ty *jest* kość mojá/ y ćiáło moje / y mieszkał u niego przez cáły mieśiac.

15 POtym rzekł Lábán do Jákobá: Izali / żeś mi brát / służyć mi bedźiesz dármo? powiedz mi jáka *ma być* zapłátá twojá. 16 ♣ A miał Lábán dwie corce: imie stárszey Lia/ á imie młodszey Ráchel. 17 ♣ Ale Lia byłá chorych oczu / á Ráchel záś pieknego oblicza/ y wdźieczna ná wejrzeniu. 18 ♣ Miłował tedy Jákob Ráchele/ y rzekł: Bedeć służył śiedm lat zá Ráchele corke twoje młodszą. 19 ♣ Odpowiedźiał Lában: Lepiey że ja tobie dam/ niżlibym ja *miał* dáć mezowi innemu: mieszkajże ze mna. 20 Y służył Jákob zá Ráchele śiedm lat/ y zdał mu śie *ten czás* jáko kilká dni/ przeto że ja miłował. 21 ♣ Potym rzekł Jákob do Lábáná: Daj mi żone moje / poniewaź śie wypełniły dni moje / ábym wszedł do niey. 22 ♣ Tedy wezwawszy Lábán wszystkich mezow miejscá onego spráwił ucztę. 23 ♣ A gdy był wieczor/ wźiawszy Lia corke swo-

ke swoie / y wwiodł ją do niego / á Jákob wszedł do niey. ✠ Dał też Lában y Zelfę dźiewkę swoję Liey corce swey zá służebnicę. ✠ A gdy było ráno / poznał Jákob że to Lia: y rzekł do Lábáná; Cożeś mi to uczynił? Izalim ja nie zá Ráchelę tobie służył? czemużeś mię tedy oszukał? Y odpowiedźiał Lában: ✠ Nie jest to w zwyczáju u nas / ábyśmy miáno wydawáć zá mąż młodszą przed stárszą. ✠ Wytrwaj z tą tydźień / á damyć y tę zá służbę ktorą mi będźiesz służył jescze drugą śiedm lat. ✠ Y uczynił ták Jákob / y wypełnił z tą tydźień / potym dał mu Lában Ráchelę corkę swoję zá żonę. ✠ Dał też Lában Ráchelí corce swey Bálę dźiewkę swoję: dał jey zá służebnicę. ✠ Tedy też wszedł Jákob do Ráchele / y miłował Ráchelę bárzey niż Lią: á służył mu jescze drugie śiedm lat.

A Widząc Pan że nienawidźiał Lię: otworzył żywot jey / áRáchel niepłodna byłá. ✠ Tedy poczawszy Lia / porodźiłá Syná / y názwáłá imię jego Ruben / bo rzekłá: Zajiste wejrzał Pan ná utrapienie moje: á ták teraz miłowáć mię będźie mąż moj. ✠ Y záśię poczęłá / y porodźiłá Syná / á rzekłá: Zájiste usłyszał Pan żem ja byłá w nienáwiśći: przetoż dał mi też y tego: y názwáłá imię jego Symeon. ✠ Potym jescze poczęłá / y porodźiłá Syná / y rzekłá: Y tą rázą przyłączy śię mąż moj do mnie / bom mu urodźiłá trzech Synow: przetoż názwáłá imię jego Lewi. ✠ Nád to jescze poczęłá / y porodźiłá Syná / y rzekłá: Teraz już chwalić będę Páná: przetoż názwáłá imię jego a Judá / y przestáłá rodźić.

a Máth 1. 2.

ROZDZIAŁ XXX.

Jákob rozrodźiwszy śię. 25. chce odejść od Lábáná. 27. Lában go prośi áby jescze przy nim został. 31. Náznáczywszy mu owce pstre zá zapłátę służby jego.

A Widząc Ráchel że nierodźiłá Jákobowi / zájrzáłá Ráchel śiestrze swey / y rzekłá do Jákobá; Daj mi Syny / á jesli nie dasz, umrę. ✠ Zápalił śię tedy gniewem Jákob ná Ráchelę / y rzekł: Zażem ja Bog / ktory záwśćiągnął płod żywotá twego? ✠ A oná rzekłá: Oto służebnicá mojá Bálá / wnidźże do niey / y porodźi ná kolánách mojich: á będę też miáłá Syny z niey. ✠ Y dáłá mu Bálę służebnicę swoję zá żonę / y wszedł Jákob do niey. ✠ Tedy poczęłá Bálá / y urodźiłá Jákobowi Syná. ✠ Y rzekłá Ráchel: Skazał zá mną Bog a / y usłyszał głos moj / á dał mi Syná / y dla tego názwáłá imię jego Dán. ✠ Potym záś poczawszy porodźiłá Bálá służebnicá Ráchele drugiego Syná Jákobowi. ✠ Tedy rzekłá Ráchel: mężnie m śię biedźiłá z śiostrą moją / á przemogłám: y názwáłá imię je° Neftáli.

A Obaczywszy Lia / że przestáłá rodźić / wźięłá też Zelfę służebnicę swoję / y dáłá ją Jákobowi zá żonę. ✠ Y urodźiłá Zelfá / służebnicá Liey / Jákobowi Syná. ✠ Zátym Lia rzekłá: Przyszedł huf b: y názwáłá imię c jego Gád. ✠ Porodźiłá też Zelfá służebnicá Liey drugiego Syná Jákobowi: ✠ Y rzekłá Lia: To ná szczęśćie moje / bo mię szczęśliwą będą zwáły niewiásty / y názwáłá imię jego Aser.

Y Wyszedł Ruben czásu żniwá pszenicznego / y ználazł pokrzyki ná polu / á przyniosł je do Liey Mátki swey: y rzekłá Ráchel do Liey: Daj mi też proszę z pokrzykow Syná twego. ✠ A oná jey odpowiedźiáłá: A máłoż ná tym / żeś mi wźięłá mężá mego / iż też chcesz wźiąć y pokrzyki Syná mego? Tedy rzekłá Ráchel: Niechajże śpi z tobą tey nocy zá pokrzyki Syná twego. ✠ A gdy śię wracał Jákob z polá pod wieczor / wyszłá Lia przećiwko niemu / y rzekłá: Do mnie wnidźiesz / gdyżem ćię pewną zapłátą nájęłá sobie pokrzykámi Syná mego: y spał z nią oney nocy. ✠ Tedy wysłuchał Bog Lię / y poczęłá / y porodźiłá Jákobowi Syná piątego. ✠ Y rzekłá Lia: Oddał mi Bog zapłátę moję: żem byłá dáłá służebnicę moję mężowi mojemu: y názwáłá imię jego Isáschár. ✠ Potym poczawszy jescze Lia porodźiłá szo-

a I. Rozsądźił Bog sprawę moję.

b I. Przyszło szczęśćie.

c 1 Moj 49. 19.

20 ſtego Syná Jákobowi. ♣ Y mowiłá Lia: Obdárzył mię Bog zacnym upominkiem: juz teraz będźie ze mną mieſzkał mąż moj/ bom mu urodźiłá ſześći Synow: y náźwáłá imię jego Zábulon. 21 ♣ Potym porodźiłá corkę/ y nazwáłá imię jey Dyná.

22 WSpomniał tez Bog ná Ráchelę/ y wyſłuchał ją Bog/ á 23 otworzył żywot jey. ♣ Tedy poczawſzy/ porodźiłá Syná/ y rzekłá: Odjął 24 Bog zełżywość moję: ♣ Y náźwáłá imię jego Jozef/ mowiąc: Niechmi przyda Pan drugiego Syná.

25 Y Stáło śię gdy porodźiłá Ráchel Jozefá/ mowił Jákob do Lábáná: Puśćmię/ ábym śię wroćił do miejſcá mego/ y do źiemie 26 mojey. ♣ Day mi żony moje/ y dźieći moje/ zá ktoremići ſłużył/ że odejdę: bo ty wieſz poſługi moje/ jákomći 27 ſłużył. ♣ Y rzekł do niego Lában: Proſzę/ jeſlim ználazł łáſkę w oczách twojich/ *zoſtań ze mną, bom* doznał tego/ że mi Pan dla ćiebie 28 błogoſłáwił. ♣ Y rzekł: Miánuj mi 29 *zapłátę* twoję/ á dámći ją. ♣ Tedy mu odpowiedźiał *Jákob*: Ty wieſz jákemći ſłużył/ y jáki był dobytek 30 twoj przy mnie. ♣ Bo *tá* trochá/ ktoraś miał przede mną/ rozmnożyłá śię wielce: y błogoſłáwił ći Pan ná przyśćie moje/ á teraz kiedyż ja śię tez ſtáráć będę o dom ſwoj.

31 ♣ Y rzekł: Coż ći mam dáć? Y odpowiedźiał Jákob: Nie daſz mi nic. Ale jeſli to uczyniſz *coć powiem*, tedy śię wrocę/ á będę páſł/ y ſtrzegł 32 bydłá twego. ♣ Przejdę dźiś przez wſzyſtkie trzody twoje/ odłączájąc z támtąd káżde bydlę pſtre/ y nákrapiáne/ y káżde bydlę płowe miedzy owcámi/ á nákrapiáne/ y pſtre miedzy kozámi: to będźie zapłátá 33 moja. ♣ Y da świádectwo o mnie ſpráwiedliwość moja ná potym/ gdy przydźie do zapłáty mojey przed tobą: Wſzyſtko co nie będźie pſtre/ y nákrapiáne miedzy kozámi/ á płowe miedzy owcámi/ niech będźie *za* kradźież *poczytáne* przy mnie.

34 ♣ Tedy rzekł Lában: Oby śię ſtáło 35 według ſłowá twego. ♣ Y odłączył onegoż dniá kozły ſtrokáte/ y nákrapiáne/ y wſzyſtkie kozy pſtre/ y nákrapiáne/ y wſzyſtkie co jáká białą odmiánę miáły/ tákże y płowe miedzy owcámi: y oddał je do rąk Sy-36 now ſwych. ♣ Y odłączył śię *Lában* od Jákobá/ jákoby ná trzy dni drogi: A Jákob páſł oſtátek owiec Lábánowych.

37 NAbrał tedy Jákob prętow źielonych topolowych/ y láſkowych/ y káſztanowych/ y obłupił *miejſcámi* ſkorę ich do białego/ obnażájąc białość/ ktora ná prętách 38 *byłá*. ♣ Y nákładł onych prętow ktore był obłupił do rynien/ y do koryt/ *gdźie lano* wody (gdy przychodźiły owce áby piły) *nákładł ich* przećiwko owcom/ áby poczynáły/ gdyby 39 pić przychodźiły. ♣ Y poczynáły owce *pátrząc* ná one pręty/ y rodźiły jágnietá ſtrokáte/ pſtre/ y nákrapiá-40 ne. ♣ Y odłączył Jákob jágnietá/ á ſtáwiał owce twarzą do *jágniąt* ſtrokátych/ y do wſzyſtkich płowych w ſtádźie Lábánowym/ á ſwoje ſtádá ſtáwiał oſobno/ áni ich obracał 41 ku ſtádu Lábánowemu. ♣ A gdy wſzyſtkich owiec co ránſzych przypuſzczánie bywáło/ kładł Jákob pręty przed oczy owiec w koryta/ áby po-42 czynáły/ *pátrząc* ná pręty. ♣ Lecz gdy poźniejſzych owiec przepuſzczánie było/ nie kładł *ich*: y były poźniejſze Lábánowe/ á ránſze Jákobowe. 43 ♣ Y ták zbogáćił śię on człowiek bárzo/ y miał owiec wiele/ y ſłużebnic/ y ſług/ y wielbłądow/ y oſłow.

Rozdział XXXI.

Jákob nie opowiednie odchodźi od Lábáná. 22. Ktory gdy go w gniewie gonił, od Bogá był upomniony, aby mu nic przykrego nie czynił. 43. Y ták przymierze miedzy ſobą poſtánowiwſzy, rozſtáli śię w pokoju.

1 POtym gdy uſłyſzał *Jákob* ſłowá Synow Lábánowych mowiących: Pobrał Jákob wſzyſtko co miał Oćiec náſz/ y z tego co *były* Ojcá náſzego/ tey wſzyſtkiey zacnośći do-2 ſtał a. ♣ Widźiał tez Jákob twarz Lábánowę/ á oto nie był tákim przećiwko niemu/ jáko przed tym.

a T. Sławę dobrego mienia.

3 TEdy rzekł Pan do Jákobá; Wroć śię do źiemie Ojcow twojich/ y do rodźiny twojey/ á będę

z tobą. 4 ✣ Przetoż posłał Jákob / y wyzwał Ráchelę / y Lię ná pole do trzody swojey. 5 ✣ Y rzekł im: Widzę já twarz Ojcá wászego że nie jest tákim przećiwko mnie jáko przed tym / lecz Bog Ojcá mego był ze mną. 6 ✣ Wy też sáme wiećie / żem ze wszystkich śił mojich służył Ojcu wászemu. 7 ✣ Ale Oćiec wász oszukał mię / y odmięnił zapłátę moję po dźieśięć kroć: jednák nie dopuśćił mu Bog áby mi szkodźił. 8 ✣ Jesli kiedy powiedźiał: Pstre będą zapłátą twoją / tedy rodźiły wszystkie owce *jágniętá* pstre. A gdy záś mowił: Strokáte będą zapłátą twoją / tedy rodźiły wszystkie owce *jágniętá* strokáte. 9 ✣ Y odjął Bog dobytek Ojcá wászego / á dał *go* mnie. 10 ✣ Stáło śię bowiem w *ten* czás gdy śię owce złączáły / żem podniosł oczy swe / y widźiałem przez sen / á oto sámcy złączáli śię z owcámi strokátymi / pstrymi y białonákrapiánymi. 11 ✣ Tedy mi rzekł Anjoł Boży we śnie: Jákobie! A jam odpowiedźiał: Otom ja. 12 ✣ Potym rzekł: Podnieś teraz oczy swe / á obacz wszystkie sámce złączájące śię z owcámi strokátymi: pstrymi / y białonákrapiánymi: Bom widźiał wszystko coć Lábán uczynił. 13 ✣ Jam Bog Bethel / gdźieś námázał kámień / gdźieś mi poślubił ślub. Teraz tedy wstań / wynidź z źiemie tey / á wroć śię do źiemie rodźiny twojey. 14 ✣ Tedy odpowiedźiáłá Ráchel y Lia / y rzekły mu: Azaż jeszcze mamy częstkę *jáko* y dźiedźictwo w domu Ojcá nászego? 15 ✣ Azaż esmy zá obce nie były poczytáne u niego? Iż nas przedał: y miałże by jeszcze do szczętu zjeść májętność nászę? 16 ✣ Abowiem wszystko bogáctwo ktore odjął Bog Ojcu nászemu / násze *jest*, y Synow nászych: przetoż teraz wszystko uczyń coć Bog rozkazał.

17 WStał tedy Jákob / y wsádźił Syny swe y żony swe ná wielbłądy. 18 ✣ Y zábrał wszystkie trzody swoje / y wszystkę májętność swoję ktorey był nábył: dobytek nábyćia swego / ktorego był nábył w kráinie Syryjskiey / áby śię wroćił do Izááká Ojcá swego / do źiemie Chánáneyskiey. 19 ✣ A Lábán odszedł był strzydz owce swoje: w tym ukrádłá Ráchel báłwany ktore miał Oćiec jey. 20 ✣ Y wykradł śię Jákob potájemnie od Lábáná Syryjczyká / ták / 21 że mu nie oznájmił iż uciekał. ✣ Y uciekł sam ze wszystkim co miał: á wstawszy przepráwił śię przez rzekę / y udał śię *ku* gorze Gáláád.

22 YDano znáć Lábánowi dniá 23 trzećiego / że uciekł Jákob. ✣ Ktory wźiąwszy bráćią swoję z sobą / gonił go przez śiedm dni / y doścignął go ná gorze Gáláád. 24 ✣ Lecz przyszedł Bog do Lábáná Syryjczyká we śnie oney nocy / y rzekł mu: Strzeż śię ábyś nie mowił z Jákobem nic przykrego. 25 ✣ Y dogonił Lábán Jákobá: á Jákob *już* był námiot swoj rozbił ná gorze. Lábán też rozbił námiot z bráćią swą ná 26 *oneyże* gorze Gáláád. ✣ Tedy Lábán rzekł do Jákobá: Coześ uczynił? żeś śię wykradł b potájemnie odemnie / á uwiodłeś corki moje / jáko 27 by pojimáne mieczem? ✣ Przeczżeś potájemnie uciekł / á wykradłeś śię odemnie / á nie oznájmiłeś mi / gdyżbym ćię był puśćił z rádośćią / y z pieśniámi / y z bębnem / y z Hárfą? 28 ✣ Y nie dopuśćiłeś mi ábym pocáłował Syny moje / y corki moje. Záiste 29 głupieś sobie począł. ✣ Jest to w mocy ręki mojey uczynić wam co złego: ále Bog Ojcá wászego przeszłey nocy rzekł do mnie / mowiąc: Strzeż śię ábyś z Jákobem nie mowił nic przykrego.

30 A Teraz gdyć śię chćiáło odejść / żeś wielce prágnął do domu Ojcá twego / czemużeś ukradł Bogi moje? 31 ✣ Y odpowiádájąc Jákob / rzekł Lábánowi: Iżem śię bał y myśliłem / byś mi snadź nie wydárł corek 32 twojich. ✣ Lecz ten u kogo znajdźiesz Bogi twoje / niech umrze przed bráćią nászą. Poznajże co twego u mnie / y weźmi sobie: á nie wiedźiał Jákob że je Ráchel ukrádłá. 33 ✣ Wszedł tedy Lábán do namiotu Jákobowego / y do namiotu Lie / y do namiotu obudwu służebnic / á nie ználazł: á wyszedszy z namiotu Lie / wszedł do 34 namiotu Ráchele. ✣ A Ráchel wźiąwszy one báłwany włożyłá je pod

b H. *Ukradłeś serce moje.*

śiodło wielbłądowe/ y uśiádłá ná-
nich/ y zmácáł Lában wszytek na-
35 mioth/ á nie ználazł. ♣ Tedy oná rze-
kłá do Ojcá swego: Niech śię nie
gniewa Pan moj/ że nie mogę pow-
stáć przed twarzą twoją/ bo według
zwyczáju niewiast przypádło ná mię
y szukał/ á nieználazł bałwanow.

36 ROzgniewał śię tedy Jákob/ y
fukał ná Lábáná/ á odpowiádá-
jąc Jákob rzekł Lábánowi; Coż zá
przestępstwo moje/ co zá grzech moj/
37 żeś mię gonił zápaliwszy śię? Otoś
zmácał wszystek sprzęt moj/ cożeś
ználazł ze wszystkiego sprzętu domu
twego? położ tu przed bráćią mo-
ją/ y bráćią twoją/ á niech rozsądzą
38 miedzy námi dwiemá. ♣ Już dwá-
dźieśćiá lat mieszkałem z tobą: ow-
ce twoje/ y kozy twoje/ nie poroniłá-
ły: á báránow stádá twego/ niem ja-
39 dáłem: ♣ Rozszárpánego od zwierzá b
nie przynosiłem ći/ jam szkodę nád-
grádzał: z ręki mojey szukałeś tego
co było ukrádźiono we dnie/ y co by-
40 ło ukrádźiono w nocy. ♣ Bywáło
to, że we dnie trapiło mię gorąco/ á
mroz w nocy: ták/ że odchadzał sen
41 moj od oczu mojich. ♣ Jużem ći
dwádźieśćiá lat w domu twojm słu-
żył. Czternaśćie lat zá dwie corce
twoje/ á sześć lat zá bydło twoje/ á
odmieniałeś zapłátę moję po dźie-
42 śięć kroć. ♣ I by był Bog Ojcá me-
go/ Bog Abráhámá/ y strách Izáá-
ká/ nie był przy mnie/ pewnieby ś
mię był teraz prożnego puśćił: ále
ná utrapienie moje/ y ná pracę rąk
mojich wejrzał Bog/ y przestrzegł
ćię nocy przeszłey.

43 TEdy odpowiedźiał Lábán y rzekł
do Jákobá: Corki te/ corki są
moje: y Synowie ći/ Synowie mo-
ji: y dobytek ten, dobytek moj: y
wszystko co widźisz/ moje jest. A tym
corkam mojim coż dźiś uczynię/ ábo
44 synom ich/ ktore zrodźiły? ♣ Podźie
tedy/ á uczyńmy przymierze/ ja y ty/
á będźie świádectwo miedzy mną y
45 miedzy tobą. ♣ Y wźiął Jákob ká-
46 mień á postáwił go ná znák: ♣ Y
rzekł Jákob bráći swey; Názbieraj-
ćie kámienia: Ktorzy nánośili ká-
mienia/ y uczynili kupę/ y jedli tám
47 ná oney kupie. ♣ Y názwał ją Lá-
ban Jegár Sáhádutá/ á Jacob ją
48 názwał Galed. ♣ Bo mowił Lában:
Kupá tá niech będźie świádkiem
miedzy mną y miedzy tobą dźiśia:
przetoż Jákob názwał imię jey Gá-
49 led: ♣ Y Mispá: Abowiem rzekł Lá-
ban. Niech upátruje Pan miedzy
mną y miedzy tobą/ gdy śię rozej-
50 dźiemy jeden od drugiego. ♣ Jesli
będźiesz trapił corki moje/ y jesli poj-
miesz żony nád corki moje: nie mász
tu nikogo miedzy námi/ bacz że Bog
jest świádkiem miedzy mną/ y mie-
51 dzy tobą. ♣ Y rzekł nád to Lában Já-
kobowi: Oto tá kupá kámienia, y oto
znák ten ktorym postáwił miedzy
52 mną/ y miedzy tobą. ♣ Swiádkiem
tá kupá/ y świadkiem ten znák bę-
dźie tego, iż ja do ćiebie nie pojdę dá-
ley zá tę kupę/ y ty też niepojdźiesz
do mnie zá tę kupę/ y zá ten znák/ ná
53 złe: ♣ Bog Abráhámow/ y Bog Ná-
chorow/ niechaj rozsądzą miedzy ná-
mi/ Bog Ojcá ich. Przyśiągł tedy
Jákob przez strách Ojcá swego I-
54 zááká. ♣ Y nábił Jákob bydłá ná
gorze/ y wezwał bráći swey ku je-
dzeniu chlebá. Tedy jedli chleb/
55 y nocowáli ná oney gorze. ♣ Po-
tym Lában wstawszy bárzo rá-
no/ pocáłował Syny swoje/ y
corki swe/ y błogosłáwił im: á
odszedszy/ wroćił śię Lában ná
miejsce swoje.

ROZDZIAŁ XXXII.

Jákob widźiał Anjoly Boże. 3. dał znáć Brátu swemu Esawowi o przyśćiu swym. 13. y upominki mu posłał. 25. Anjoł Páński biedźi śię z nim, błogosłáwi mu, y názywa imię jego Izráel.

1 A Jákob też poszedł w drogę swoję/
y potkáli śię z nim Anjołowie
2 Boży a. ♣ Y rzekł Jákob ujrzaw-
szy je: Oboz to Boży: y názwał imię
3 miejscá onego Máhánájim. ♣ Po-
tym posłał Jákob posły przed sobą
do Esawá brátá swego/ do źiemie
4 Sejir/ do kráiny Edomskiey. ♣ Y
rozkazał im mowiąc: Ták rzeczećie
Pánu memu Esawowi; To mowi
sługá twoj Jákob: U Lábáná byłem
gośćiem/ y mieszkałem z nim áż do te-
5 go czásu. ♣ A mam woły/ y osły/ ow-

b 1 Moj 22.12.

a 1 Moj 48.16.

ce/ y sługi/ y służebnice: á posyłam opowiedźieć Pánu memu/ żebym ználazł łáskę w oczách twojich.

6 Y Wroćili śię posłowie do Jákobá/ mowiąc. Przyszlismy do brátá twego Esawá/ ktory też idźie przećiwko tobie/ á czterysta mężow z nim. 7 Y zlękł śię Jákob bárzo/ á ztrwożył śię: y rozdźielił lud ktory z nim był/ y owce/ y woły/ y wielbłądy/ ná dwá hufce: 8 Y rzekł; Jeśliby przyszedł Esaw do jednego hufcá/ á poráźiłby go/ tedy hufiec ktory pozostánie/ będźie záchowány.

9 Y Rzekł Jákob: Boże Ojcá mego Abráhámá/ y Boże Ojcá mego Izáaká/ PAnie ktorys do mnie rzekł: b Wroć śię do źiemie twojey/ y do rodźiny twojey/ á uczynięć dobrze: 10 Mniejszym jest niż wszystkie zmiłowánia/ y niż wszystká prawdá ktoraś uczynił z sługą swym: Abowiem tylko o lasce mojey przeszedłem ten Jordan/ á teraz mam dwá hufce: 11 Wyrwi mię proszę z ręki brátá mego/ z ręki Esawá: boć śię go boję/ by snadź przyszedszy nie zábił mię/ y Mátki z synámi. 12 Wszákeś rzekł: Dobrzeczyniąc będę dobrzeczynił/ á rozmnożę c naśienie twoje/ jáko piasek morski/ ktory zliczon być nie może dla mnostwá.

[b 1 Moj. 1.13.] [c 1 Moj. 8.13.4.]

13 Y Przenocował tám oney nocy: y wźiął z tego co miał przy ręku upominek dla Esawá brátá swego: 14 To jest, koz dwieśćie/ y kozłow dwádźieśćiá/ owiec dwieśćie/ y báránow dwádźieśćiá. 15 Wielbłądźic odchowujących młode ze źrzebięty ich/ trzydźieśći/ krow czterdźieśći/ y wołow dźieśięć/ dwádźieśćiá oślic/ y dźieśięć ośląt. 16 Y oddał je w ręce sług swojich/ káżde stádo z osobná/ y rzekł do sług swojich: Idźćie przedemną/ á plác uczyńćie miedzy stádem/ á miedzy stádem. 17 Y roskazał pierwszemu mowiąc: Gdy śię potka z tobą Esaw brát moj/ á spytáć ćię mowiąc: Czyjeś ty? y dokąd idźiesz? á czyje to *stádo* przed tobą? 18 Tedy powiesz: Sługi twego Jákobá jest to upominek/ posłány Pánu memu Esawowi: á oto y sam *idźie* zá námi. 19 Tákże też roskazał drugiemu y trzećiemu/ y wszystkim idącym zá tymi stády/ mowiąc; Tymiż słowy mowćie do Esawá gdy go d potkaćie. 20 Powiećie *mu* też; Oto sługá twoj Jákob *idźie* zá námi: mowił bowiem; Ubłagam oblicże jego upominkiem/ ktory idźie przedemną/ á potym ujrzę oblicże jego: owá mię snadź w łáskę przyjmie.

[d H. Znajdźiećie]

21 Y Poszedł w przod on upominek przed obliczem jego/ á sam przenocował oney nocy z hufcem *swojim.* 22 Wstawszy tedy oney nocy wźiął obie żony swe/ y dwie służebnice swoje/ y jedenaśćie Synow swojich/ y przeszedł przez brod Jábok. 23 A wźiąwszy je/ przepráwił je przez *tę* rzekę/ y przeprowádźił *wszystko* co miał. 24 A tylko sam Jákob został.

25 A Oto biedźił śię z nim Mąż áż do weśćia zorze: Ktory widząc że go nie mogł przemoc/ uderzył Jákobá w stawe biodry jego: y wytrąćiłá śię z stáwu biodrá Jákobowá/ gdy śię z nim mocował. 26 Y rzekł; Puść mię/ bo *już* wschodźi zorza. Y odpowiedźiał: Nie puszczę ćię/ áż mi będźiesz błogosłáwił. 27 Tedy mu rzekł: Co zá imię twoje? Y odpowiedźiał: Jákob. 28 Y rzekł: Nie będźie názywáne więcey imię twoje f Jákob/ ále Izráel: boś sobie mężnie poczynał z Bogiem/ y z ludźmi/ y przemogłeś. 29 Y spytał Jákob/ mowiąc: Oznájmi mi proszę imię twoje: A on odpowiedźiał: Czemu śię pytasz o imieniu mojim? Y támże mu błogosłáwił. 30 Tedy náżwał Jákob imię miejscá onego Fánuel g/ *mowiąc:* Yżem widźiał Bogá twarzą w twarz/ á záchowána jest duszá mojá. 31 Y weszło mu słońce kiedy minął *miejsce* Fánuel: á on uchrámował ná biodrę swoję. 32 Przetoż nie jadáją Synowie Izráelscy żyły skurczoney/ ktora jest przy stáwie biodry/ áż do dniá tego/ iż był uderzył *Mąż on* w staw biodry Jákobowey/ y w żyłę skurczoną.

[e I. Wżyłę, albo w kość biodry.] [f 1 Moj. 35.10.] [g T. Twarz Boża.]

ROZDZIAŁ XXXIII.

Jákob śię wita z brátem swym Esawem. 8. Dáje mu podárek. 18 Prowádźi śię do Miástá Sychem, y tám

ku-

kupiwszy rolę, przed Miástem námiot swoj rozbija.

1 A Podniózszy Jákob oczy swe/ ujrzał/ á oto Esaw idźie/ á z nim cztery stá mężow: y rozdźielił dźieći/ z osobná Lie/ y z osobná Ráche-
2 le/ y z osobná dwu służebnic. ♣ Y postáwił służebnice/ y dźieći ich ná przodku/ á Lią/ y Syny jey zá nimi: Ráchelę záś z Jozefem ná ostátku.
3 ♣ A sam szedł przed nimi/ y pokłonił śię áż do źiemie śiedm kroć/ niż
4 przyszedł do brátá swego. ♣ Y zászedł mu drogę Esaw: y obłápiwszy go upadł ná szyję jego/ y cáłował go/ y
5 płákáli. ♣ Potym podniózszy oczy swe/ ujrzał żony y dźieći/ y rzekł: *A ci co zacz są*, twojiż to? Y odpowiedźiał: Dźiatki *to są* ktore Bog dał z łáski
6 słudze twemu. ♣ Y przybliżyły śię służebnice/ y Synowie ich/ á pokło-
7 niły śię. ♣ Przybliżyłá śię też y Lia/ y dźieći jey/ y pokłonili śię: á potym przybliżył śię Jozef/ y Ráchel/
8 y pokłonili śię. ♣ Y rzekł *Esaw*: A ow wszystek huffiec ná co/ z ktorymem śię potkał? Odpowiedźiał *Jákob*: Abym ználazł łáskę przed oczy-
9 má Páná mego. ♣ Tedy rzekł Esaw: Mam ja dosyć bráćie miły/
10 miey ty swoje. ♣ Y rzekł Jákob; Nie ták *będźie*, proszę jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twojich/ weźmi upominek moj z ręki mojey: przeto/ iżem widźiał oblicze twoje/ jákobym widźiał oblicze Boże/ y łáskáwieś
11 mię przyjął: ♣ Przyjmiże proszę dar moj a ktorymći przyniosł/ gdyż mię hojnie błogosłáwił Bog b/ á mam wszystkiego dosyć. A ták uprośił go że to przyjął.

a H. Błogosłáwieństwo. b H. Udárowal mię.

12 Tedy rzekł *Esaw*: Ruszmy śię/ á idźmy/ á ja pojdę przed tobą.
13 ♣ Y odpowiedźiał mu *Jákob*; Wie Pan moj/ że z sobą mam dźiatki młode/ y owce kotne/ y krowy ćielne/ ktore jeslibym przegnał dniá jednego/ pozdychája wszystkie stádá: ♣
14 Niech wprzod proszę jedźie Pan moj przed sługą swojim/ á ja poprowádzę śię zlekká/ ják o zdeźy trzodá ktora jest przedemną/ y jáko nádeżą dźieći: áż przydę do Páná mego/ do Sejir.
15 ♣ Tedy rzekł Esaw: Niech wżdy zostáwię przy tobie *cokolwiek* ludu / ktory jest ze mną. A on odpowiedźiał; A ná coż to? bylem ználazł
16 łáskę w oczách Páná mego. ♣ Y wroćił śię dniá onego Esaw drogą
17 swą do Sejir. ♣ A Jákob obroćił śię do Suchot/ y zbudował sobie dom/ y dla stad swojich poczynił obory/ á dla tego názwał imię miejscá onego
18 Suchot. ♣ Y przyszedł Jákob zdrowo do miástá Sychem/ ktore było w źiemi Chánánejskiey/ gdy śię wroćił z Pádán Syryjskiego/ y po-
19 łożył śię przed miástem. ♣ Y kupił część polá/ ná ktorym rozbił námiot swoj/ od Synow Hemorá Ojcá Sychemowego zá sto jágniąt c.
20 ♣ A postáwił tám ołtarz/ y názwał go; Mocny Bog Izráelski.

c I. Zá sto groszy.

ROZDZIAL XXXIV.

Dyná zgwálcona od Sychemá Syná Hemorowego. 4. Oćiec Sychemow prośi żeby mu ją zá żonę dano. 13. Synowie Jákobowi pozwalája, jesliby śię obrzezáli. 24. Symeon, y Lewi miásto Sychem splundrowáli, z czego Jákob májąc smętek wielki, ná Syny śię uskarża.

1 Y Wyszłá Dyná corká Liey/ ktora byłá urodźiłá Jákobowi/ áby ogladáłá corki oney źiemie. ♣ A uj-
2 rzawszy ją Sychem Syn Hemorá Hewejczyká/ Kśiążęćiá źiemie oney/ porwał ją/ y spał z nią/ y zelżył ją a.
3 ♣ Y spojiłá śię duszá jego z Dyną corką Jákobową/ á rozmiłowawszy śię dźieweczki/ mowił b do sercá jey.
4 ♣ Tedy Sychem rzekł do Hemorá Ojcá swego/ mowiąc: Weźmi mi tę
5 dźieweczkę zá żonę. ♣ A gdy Jákob usłyszał że zgwałcona byłá Dyná corká jego/ á Synowie jego byli z bydłem jego ná polu/ zámilczał *tego*
6 Jákob/ áż śię oni wroćili. ♣ Tedy wyszedł Hemor Oćiec Sychemow do
7 Jákobá/ áby z nim mowił. ♣ A Synowie Jákobowi *gdy* przyszli z polá/ á usłyszeli *to*, boleśćią zjęći byli mężowie oni/ y rozgniewáli śię bárzo/ że tę sprosność uczynił w Izráelu/ śpiąc z corką Jákobową/ co być nie miáło.
8 Y Rzekł Hemor do nich/ mowiąc; Sychem Syn moj/ przyłożył serce swe ku corce wászey: dajćież mu
9 ją proszę zá żonę. ♣ A zpowinowáć-

a I. zgwałcił ją. b A. co było według sercá jey.

nas / ábowiemes dáleko mozniejszy niz my.

17 Y Odszedł z támtąd Izáák / y rozbił namioty w dolinie Gerár / y 18 mieszkał tám. ♣ Y kopał záśię Izáák studnie wod / ktore byli wykopáli zá dni Abráhámá Oycá jego / co je byli zásypáli Filistyni po śmierći Abráhámowey / y zwał je *tymiż* imiony / ktorymi je był názywał Oćiec 19 jego. ♣ Tedy kopáli sludzy Izáákowi w oney dolinie / y náleźli tám 20 studnią wod żywych. ♣ Lecz poswárzyli śię pásterze Gerárscy z pásterzmi Izáákowymi / mowiąc: Násza to wodá: przeto názwał imię studnie oney Esek / iż śię swárzyli z nim o 21 *nię*. ♣ Potym wykopáli drugą studnią / y swárzyli śię tez o nię: dla 22 tegoż názwał imię jey Sytná. ♣ Zátym przeniosł śię z támtąd / y wykopał drugą studnią / o ktorą żadnego sporu nie było: y názwał imię jey Rechobot: y mowił: Oto teraz rozszerzył nas Pan / y uroślismy ná ziemi.

23 Y Wstąpił z támtąd do Beerseby. 24 ♣ Y ukazał mu śię Pan oney że nocy mowiąc: Jam *jest* Bog Abráhámá Oycá twego / nie boj śię / bom ja jest z tobą: y będęć błogosłáwił / y rozmnożę naśienie twoje / 25 dla Abráhámá sługi mego. ♣ Tedy tám zbudował ołtarz / y wzywał Imienia Páńskiego / y rozbił tám namiot swoj: támże tez wykopáli sludzy Izáákowi studnią.

26 A Bimelech potym przyjáchał do niego z Gerár / y Achuzát przyjaćiel jego / y Fikol Hetman wojská 27 jego. ♣ Do ktorych rzekł Izáák: Przeczże śćie przyjácháli do mnie / gdyż wy mnie maćie w nienawiśći / 28 y wypędźiliśćie mię od śiebie? ♣ A oni odpowiedźieli: Obaczyliśmy to dobrze / że jest Pan z tobą / y rzekliśmy: Uczyńmy teraz przyśięgę miedzy sobą / miedzy námi / y miedzy tobą / y postánowiemy przymierze z tobą: 29 ♣ Abyś nam nic złego nie czynił / jákosmy śię tez ćiebie nie tykáli: y jákosmyć tylko dobrze czynili / á puśćiliśmy ćię w pokoju / á tyś teraz błogosłáwiony od PAná: 30 Tedy im spráwił ucztę / á 31 jedli / y pili. ♣ Potym wstawszy bárzo ráno / przyśięgli jeden drugiemu / y wyprowádźił je Izáák / y odeszli 32 od niego w pokoju. ♣ Y stáło śię onegoż dniá / przyszli sludzy Izáákowi / y powiedźieli mu o studni / ktorą wykopáli / mowiąc mu: Ználeźliśmy 33 wodę. ♣ Y názywał ją g Sybá / Dla tegoż imię miástá onego *jest názwáne* Beerseba h áż do dniá dźiśieyszego.

g *T. Przyśięgá, álbo dostátek.*
h *T. Studnia przyśięgi.*

34 P Otym Esaw májąc czterdźieśći lat / pojął sobie zá żonę Judytę / corkę Beery Hetteyczyká / y Bá- 35 semát / corkę Eloná Hetteyczyká. ♣ Ktore śię bárzo náprzykrzáły i Izáákowi / y Rebece.

i *H. Były gorzkośćią.*

ROZDZIAŁ XXVII.

Izáák w stárośći chce synom błogosłáwić. 5. Jákob Syn młodszy od Mátki w száty Esawowe ubrány, ubiegł go do błogosłáwieństwá. 34. Záczym Esaw oszukány ná Jákobá śię rozgniewał. 41. Ktoremu Mátká do Háránu ujść kazáłá.

1 Y Stáło śię / gdy śię zstárzał Izáák / y zaćmiły śię oczy jego ták / iż widźieć nie mogł: tedy wezwał Esawá syná swego stárszego: y rzekł mu; Synu moj: á on odpowiedźiał: 2 Owom ja. ♣ Y rzekł *Izáák*: Otom śię już zstárzał: á nie 3 wiem dniá śmierći swey. ♣ Przetoż teraz weźmi proszę naczynia twoje / sajdak twoj / y łuk twoj / á wynidź ná pole / y ułow mi zwierzynę. 4 ♣ Y nágotuj mi potráwy smáczne / w jákich śię kocham / y przynieś mi / á będę jadł / áby ćię błogosłáwiłá duszá mojá / pierwey niż umrę. 5 ♣ Ale Rebeká słyszáłá gdy to mowił Izáák do Esawá syná swego: tedy wyszedł Esaw ná pole / áby ułowił zwierzynę / y przyniosł.

6 Y Rzekłá Rebeká do Jákobá syná swego / mowiąc: Otom słyszáłá gdy Oćiec twoj mowił do Esawá brátá twego / y rzekł: 7 Przynieś mi co obłowu / á nágotuj mi potráwy smáczne / ábym jadł / y błogosłáwiłći przed obliczem Páńskim 8 pierwey niż umrę. ♣ A ták teraz synu moj / usłuchaj głosu mego w tym 9 co ja rozkázuję tobie. ♣ A szedszy do

trzody/przynieś mi z támtąd dwoje koźląt dobrych / á nágotuję z nich potráwy smáczne Ojcu twemu/ jáko rad jada. 10 ♣ Y zánieśieß Ojcu twemu/ á będźie jadł: dla tego ábyć 11 błogosłáwił pierwey niż umrze. ♣ Tedy rzekł Jákob do Rebeki Mátki swey: Oto Esaw brát moj człowiek kosmáty / á jam człowiek głádki: 12 ♣ Jesli mię pomáca Ociec moj / á będźie rozumiał że z niego ßydze/ przywiodę ná śię przeklectwo / á 13 nie błogosłáwieństwo. ♣ Y rzekłá mu Mátká jego; Ná mnie *niech będźie* przeklectwo twoje synu moj / tylko usłuchaj głosu mego / á ßedßy 14 przynieś mi. ♣ Tedy on ßedßy/wźiął/y przyniosł Mátce swey:y nágotowáłá Mátká jego potráwy smáczne/jáko rad jadał Ociec jego. 15 ♣ Y wźiąwßy Rebeká ßáty Esawá syná swego stárßego nakoßtowniejße/ ktore *miáłá* u śiebie w domu / oblokłá w nie Jákobá Syná 16 swego młodßego.♣ A skorkámi koźlecymi obwinęłá ręce jego / y głád- 17 kość ßyje jego. ♣ Y dáłá chleb / y potráwy smáczne/ ktore nágotowáłá/ w ręce Jákobá Syná swego.

18 A On wßedßy do Ojcá swego mowił: Ojcże moj: á on rzekł; O- 19 to jam ja: Ktoś ty *jest* Synu moj?♣ Y rzekł Jákob Ojcu swemu: Jam *jest* Esaw pierworodny twoj: uczyniłem jákoś mi rozkazał: wstań proße / śiądź / á jedz z obłowu mego: 20 ábymi błogosłáwiłá duśá twojá. ♣ Y rzekł Izáák do Syná swego; Coż to *jest* ? Pretkoś to ználazł Synu moj: á on odpowiedźiał: Sposobił to Pan Bog twoj/że mi śię ná- 21 godźiło. ♣ Zátym Izáák rzekł do Jákobá: Przystąp sam ábym ćię pomácał Synu moj/ jesliś ty jest Syn 22 moj Esaw/czyli nie? ♣ Tedy przystąpił Jákob do Izááká Ojcá swego: ktory pomácawßy go / rzekł: Głos / jest głos Jákobow / ále ręce/ 23 ręce Esawowe. ♣ Y nie poznał go: ábowiem były ręce jego jáko ręce Esawá brátá jego kosmáte / y 24 błogosłáwił mu: ♣ Y rzekł: Tyżeś jest Syn moj Esaw? á *on* odpowie- 25 dźiał: Ja. ♣ Zátym rzekł: Podajże mi żebym jadł z obłowu Syná mego / ábyć błogosłáwiłá duśá mojá. Tedy mu podał/ y jadł: Przyniosł 26 mu też winá/ y pił. ♣ Y rzekł mu Izáák Ociec jego: Przystąpże teraz 27 á pocáłuj mię Synu moj. ♣ Tedy przystąpiwßy pocáłował go: á *skoro* poczuł wonność ßat jego/błogosłáwił mu / mowiąc: Oto wonność Syná mego / jáko wonność polá 28 ktoremu błogosłáwił Pan. ♣ Niechajżeć da ^a Bog z rosy niebieskiey/ y z tłustośći źiemskiey / y obfitość 29 zboża/y winá: ♣ Niechajći służą ludźie/á niechći śię kłániáją narodowie: Bądź Pánem bráći twojey/ á niechći śię kłániáją synowie Mátki twojey: ktorzyby ^b ćię przeklináli/niech będą przeklętymi: á ktorzyby ćię błogosłáwili / niech będą błogosłáwionymi.

30 Y Stáło śię gdy przestał Izáák błogosłáwić Jákobowi/y ledwie Jákob odßedł od oblicza Izááká Ojcá swego : tedy Esaw brát jego 31 przyßedł z łowu swego. ♣ Ktory nágotowawßy potráwy smáczne/przyniosł je Ojcu swemu / y mowił do Ojcá swego: Wstańże Ojcże moj/á jedz z obłowu Syná twego / áby 32 mi błogosłáwiłá duśá twojá. ♣ Tedy mu rzekł Izáák Ociec jego: Ktożeś ty? A on rzekł: Jam *jest* syn 33 twoj/pierworodny twoj Esaw. ♣ Y zlękł śię Izáák zlęknienim bárzo wielkim/y rzekł: Ktoż *toż* gdźie jest ten / co ułowił źwierzynę / y przyniosł mi / y jadłem ze wßystkiego/ pierwey niżeś ty przyßedł? y błogosłáwiłem mu/y będźie błogosłáwio- 34 nym. ♣ A usłyßawßy Esaw słowá Ojcá swego / záwołał głosem wielkim/ y był żałośćią ^c wielką źięty / y rzekł Ojcu swemu : Błogosławże 35 też *y* mnie Ojcże moj. ♣ A on mu rzekł : Przyßedł brát twoj chytrze / y wźiął błogosłáwieństwo 36 twoje. Tedy Esaw rzekł: ♣ Słußnie náźwano imię jego Jákob / podßedł mię bowiem już dwá kroć: ^d pierworodztwo moje wźiął/ á teraz oto odniosł błogosłáwieństwo moje. Y rzekł: Toś mi nie záchował błogosłáwieństwá? ♣ Odpowie- 37 dźiał Izáák / y rzekł do Esawá: Otom go Pánem postánowił nád

a Zyd. 11.20.

b 1 Moj 12. 3

c H. Był bárzo gorzkiego umysłu.

d 1 Moj 25. 33

toba/

toba / y wszystkie bráćia jego dałem mu zá sługi: y zbożem / y winem opátrzyłem go: á tobie coż teraz mam uczynić Synu moj? 38 ✤ Y rzekł Esaw Ojcu swemu: Izali *tylko* jedno błogosłáwieństwo masz Ojcze moj? Błogosław y mnie; y jamći *Syn twoj* Ojcze moj! Y podniosł 39 Esaw głos swoj / á płákał e. ✤ Y odpowiedźiał Izáák Oćiec jego / y rzekł mu; Oto w tłustośći źiemie będźie mieszkánie twoje / y w rośie 40 niebieskiey z gory: ✤ A z mieczá twego żyć będźiesz / y brátu twemu będźiesz służył: ále stánie śie / że *y ty* pánowáć będźiesz / y zrzućisz járzmo jego z szyje twojey.

41 Przetoż nienáwidźiał f Esaw Jákobá / dla błogosłáwieństwá ktorym mu błogosłáwił Oćiec jego: y mowił Esaw w sercu swym; Przybliżáją śie dni g żáłoby Ojcá mego / á zábiję Jákobá brátá mego. 42 ✤ Y oznájmiono Rebece słowá Esawá Syná jey stárszego / ktora posławszy wezwáłá Jákobá Syná swego młodszego / y rzekłá do niego; Oto Esaw brát twoj ćieszy śie tym / 43 iż ćie zábije. ✤ Przetoż teraz Synu moj usłuchay głosu mego / á wstawszy / uciecz do Lábáná brátá mego / 44 do Háránu. ✤ Y pomieszkay z nim przez jáki czás / áż ucichnie gniew 45 brátá twego. ✤ Aż śie odwroći zápálczywość brátá twego od ćiebie / y zápomni tego coś mu uczynił: potym ja pośle / á wezmę ćie z támtąd: bo / czemuż mam was obudwu postradáć jednego dniá.

46 Y Rzekłá Rebeká do Izááká; Omierzłmi żywot h mój dla corek Hettejskich: i jesliże y Jákob weźmie sobie żone z corek Hettejskich / jákie *so* corki źiemie tey / coż mi po żywoćie?

e Zyd. 12.18. f Obad. v. 10. g T. Smierći. h H. Utrapienám w żywoćie mojim. i 1 Moj. 26.35.

ROZDZIAL XXVIII.

Izáák Jákobá wyprawuje do Mesopotamiey. 6. Esaw śie żeni z Ismáelowo corką. 11. Jákob w drodze záſnąwszy ná kámieniu, widźi drabinę od niebá do źiemie, po ktorey Aniołowie z stępowáli y wstępowáli. 18. A wźiąwszy kámień, námázuje go oliwą. 20. Tślub Bogu czyni.

1 Tedy wezwał Izáák Jákobá / y błogosłáwił mu / á rozkazał mu mowiąc: Nie pojmuj żony z corek 2 Chánánejskich. Ale wstawszy idź a do kráiny b Syryjskiey / do domu Bátuelá Ojcá Mátki twojey: á weźmi sobie z támtąd żone / z corek 3 Lábáná brátá Mátki twojey. ✤ A Bog Wszechmogący niechći błogosławi / á niech ćie rozrodźi y rozmnoży / ábyś był w mnostwo ludu. 4 ✤ Y niechći da błogosłáwieństwo Abráhámowe / tobie / y naśieniu twemu z tobą / ábyś odźiedźiczył źiemię pielgrzymstwá twojego / ktorą 5 dał Bog Abráhámowi. ✤ Y ták wysłał Izáák Jákobá: ktory szedł do Kráiny c Syryjskiey / do Lábáná Syná Bátuelowego Syryjczyká / Brátá Rebeki / Mátki Jákobowey / y Esawowey.

6 A Widząc Esaw iż błogosłáwił Izáák Jákobowi / y posłał go do kráiny Syryjskiey / áby sobie pojął z támtąd żone / *á iż* błogosłáwiąc mu przykazał / mowiąc: Nie weźmiesz żo-7 ny z corek Chánánejskich: ✤ Y że Jákob posłuszny był Ojcu swemu / y Mátce swojey / y poszedł do kráiny 8 Syryjskiey: ✤ Widząc też Esaw / że śie nie podobáją corki Chánánejskie 9 w oczách Izááká Ojcá jego: ✤ Tedy szedł Esaw do Ismáelá / y pojął mimo inne żony swoje Máhálátę corkę Ismáelá Syná Abráhámowego / śiostrę Nebájotowę / sobie zá żonę.

10 A Jákob wyszedszy z Beersebá / 11 szedł do Háránu. ✤ Y przyszedł ná *jedno* miejsce / y nocował tám: (ábowiem już było zászło słońce) á wźiąwszy *jeden* z kámieni miejscá onego / podłożył pod głowę swoje / y spał ná 12 tymże miejscu. ✤ Y śniło mu śie / á oto drabiná stałá ná źiemi / á wierzch jey dośięgał niebá: á oto Aniołowie Boży / wstępowáli / y zstępowáli po niey. 13 ✤ A Pan stał nád nią / y rzekł; d Jam *jest* Pan / Bog Abráhámá Ojcá twe° / á Bog Izááká: źiemię tę ná ktorey ty śpisz / tobie 14 dam / y naśieniu twojemu. ✤ A będźie e naśienie twoje jáko proch źiemie / y rozmnożysz śie ná Zachod / y ná wschod / y ná połnocy / y ná południe. A będą f ubłogosłáwione w to-

a 1. D. Pádán Arám. b Ozea. 12.12. c Te Syryo H. názywáją Pádán Arám: Grekowie, Mesopotámią. d 1 Moj. 35.1. y 48.3. e 1 Moj. 26.4. 5 Moj. 12.20. y 19.8. f 1 Moj. 12.3. y 18.18 y 22.18 y 26.4.

bie

bie wszystkie narody ziemie/ y w ná-
15 sieniu twojim: ♣ A oto ja *jestem* z
toba/ y strzedz cie bede/ gdziekolwiek
pojdziesz; y przywroce cie do tey zie-
mie/ bo nie opuszcze cie / áż uczynie
16 com ci rzekł. ♣ Tedy gdy sie ocknał
Jákob ze snu swego/ rzekł: Zápraw-
de Pan jest ná tym miejscu / á jam
17 nie wiedział. ♣ Y zleknawszy sie /
rzekł: O jáko to strászne Miejsce/ nic
tu *nie jest innego* jedno dom Boży/ á
18 tu bramá niebieska: ♣ Y wstał Já-
kob bárzo ráno: á wziawszy kámień/
ktory był podłożył pod głowe swoje/
postáwił go ná znák/ y g nálał oliwy
19 ná wierzch jego. ♣ Y názwał imie
miejscá onego h Bethel : bo *było*
przed tym imie miástá onego Luz.
20 Tedy uczynił Jákob ślub mo-
wiac: Jesliż bedzie Bog ze mna/
á strzedz mie bedzie ná tey drodze/
ktora ja ide: y da mi chleb ku jedze-
21 niu/ y odzienie ku obłoczeniu: ♣ A
wroce sie w pokoju do domu Ojcá
mego/ tedy bedzie mi Pan zá Bogá.
22 ♣ A kámień ten ktorym wystáwił
ná znák/ bedzie domem Bożym/ á ze
wszystkiego co mi dasz / dziesiecine
pełna oddawáć ci bede.

g 1 Moj 31.13. 35.14 h *T. Dom. Bozy.*

ROZDZIAŁ XXIX.

Jákob, przyszedszy do Lábáná. 15. Służy mu siedm lat zá Ráchele. 23. Lában mu podrzucił Lia. 26. Przetoż drugie siedm lat służył za nia: bo sie jey był wielce rozmiłował. 34. Lia ma cztérech Synow porodziłá.

1 Tedy Jákob wstawszy/ poszedł do ziemie mieszkájacych ná wschod
2 słońcá. ♣ Y ujrzał studnia ná polu/ y trzy stádá owiec lezacych przy niey: bo z oney studnie nápawano stádá/ á kámień wielki *był* ná wierz-
3 chu oney studnie. ♣ Abowiem zchodziły sie tam wszystkie stádá / y odwalano kámień z wierzchu studnie/ á nápawano stádá / potym záś kładziono kámień ná wierzch studnie ná miejsce jego.
4 Tedy rzekł do nich Jákob; Bráćia moji / zkad jesćie? y odpowie-
5 dzieli; Z Háránu jestesmy. ♣ Y rzekł do nich *Jákob:* A znacie Lábáná Syná Náchorowego? odpowiedzieli:
6 Znamy. ♣ Zátym rzekł do nich: A dobrze sie ma? á oni powiedzieli: Dobrze: á oto Ráchel corká jego
7 idzie z stádem. ♣ Tedy rzekł: Oto jeszcze dosyć dniá / á nie czás zganiáć stádá: nápojcież owce / á idźcie po-
8 páśćie ich. ♣ A oni odpowiedzieli: Nie możemy áżby sie zebráły wszystkie stádá / y odwálony był kámień z wierzchu studni / ábysmy nápojili
9 stádá. ♣ A gdy to jeszcze mowił z nimi/ Ráchel nádeszłá z owcámi Ojcá
10 swego/ bo je oná pásłá. ♣ Y gdy ujrzał Jákob Ráchele/ corke Lábáná/ brátá Mátki swojey / z owcámi Lábáná brátá Mátki swey: tedy przystapił Jákob/ y odwálił kámień z wierzchu studni/ á nápoił owce
11 Lábáná/ brátá Mátki swojey. ♣ Y pocáłował Jákob Ráchele / y pod-
12 niosszy głos swoj płákał. ♣ Y oznájmił Jákob Ráchéli / że jest brátem Ojcá jey/ á iż jest Synem Rebeki; á oná bieżawszy opowiedziáłá to Oj-
13 cu swemu. ♣ A gdy usłyszał Lában wieść o Jákobie Synu siostry swojey / wybieżał przeciwko niemu/ y obłápił go/ á pocáłowawszy/ wwiodł do domu swego. A *on* Lábánowi po-
14 wiedziáł o wszystkim. ♣ Y rzekł mu Lában: Záiste ty *jest* kość mojá/ y ciáło moje / y mieszkał u niego przez cáły miesiac.
15 Potym rzekł Lában do Jákobá: Izali / żeś mi brát / służyć mi bedziesz dármo? powiedz mi jáka *ma*
16 *być* zapłátá twojá. ♣ A miał Lában dwie corce: imie stárszey Lia/ á imie
17 młodszey Ráchel. ♣ Ale Lia byłá chorych oczu / á Ráchel zaś pieknego oblicza/ y wdzieczna ná wejrzeniu.
18 ♣ Miłował tedy Jákob Ráchele/ y rzekł: Bede służył siedm lat zá
19 Ráchele corke twoje młodszą. ♣ Odpowiedział Lában: Lepiey że ja tobie dam/ niżlibym ja *miał* dáć me-
20 żowi innemu: mieszkajże ze mna. Y służył Jákob zá Ráchele siedm lat/ y zdał mu sie *ten czás* jáko kilká
21 dni/ przeto że ja miłował. ♣ Potym rzekł Jákob do Lábáná: Daj mi żone moje / poniewaz sie wypełniły dni moje / ábym wszedł do niey. ♣
22 Tedy wezwawszy Lában wszystkich mężow miejscá onego spráwił ucztę.
23 ♣ A gdy był wieczor/ wziałszy corke swo-

ke swo-

kę swoję / y wwiodł ją do niego / á 24 *Jákob* wszedł do niey. ♣ Dał też Lában y Zelfę dziewkę swoję Liey 25 corce swey zá służebnicę. ♣ A gdy było ráno / *poznał Jákob* że to Lia: y rzekł do Lábáná; Cożeś mi to uczynił? Izalim ja nie zá Ráchelę tobie służył? czemużeś mię tedy oszu- 26 kał? Y odpowiedział Lában: ♣ Nie jest to w zwyczáju u nas / ábymiáno wydawáć zá mąż młodszą przed 27 stárszą. ♣ Wytrwaj z tą tydzień / á damyć y tę zá służbę ktorą mi będziesz służył jeszcze drugą siedm lat. 28 ♣ Y uczynił ták Jákob / y wypełnił z tą tydzień / potym dał mu *Lában* 29 Ráchelę corkę swoję zá żonę. ♣ Dał też Lában Ráchelí corce swey Bálę dziewkę swoję: *dał* jey zá służebnicę. 30 ♣ Tedy też wszedł *Jákob* do Ráchele / y miłował Ráchelę bárzey niż Lią: á służył mu jeszcze drugie siedm lat.

31 A Widząc Pan że nienawidział Lię: otworzył żywot jey / á Rá- 32 chel niepłodna *byłá*. ♣ Tedy poczawszy Lia / porodziłá Syná / y názwáłá imię jego Ruben / bo rzekłá: Záiste wejrzał Pan ná utrapienie moje: á ták teraz miłowáć mię będzie 33 mąż moj. ♣ Y záśię poczęłá / y porodziłá Syná / á rzekłá: Záiste usłyszał Pan żem ja byłá w nienáwiśći: przetoż dał mi też *y* tego: y názwáłá 34 imię jego Symeon. ♣ Potym jeszcze poczęłá / y porodziłá Syná / y rzekłá: Y tą rázą przyłączy się mąż moj do mnie / bom mu urodziłá trzech Synow: przetoż názwáłá 35 imię jego Lewi. ♣ Nád to jeszcze poczęłá / y porodziłá Syná / y rzekłá: Teraz już chwalić będę Paná: przetoż názwáłá imię jego a Judá / y przestáłá rodzić.

a Mátt 1.2.

ROZDZIAL XXX.

Jákob rozrodziwszy się. 25. chce odejść od Lábáná. 27. Lában go prosi áby jeszcże przy nim został. 31. Náznáczywszy mu owce pstre zá zápłátę służby jego.

1 A Widząc Ráchel że nie rodziłá Jákobowi / zajrzáłá Ráchel śiestrze swey / y rzekłá do Jákobá; Daj mi Syny / á jeśli nie *dasz*, u- 2 mrę. ♣ Zápalił się tedy gniewem Jákob ná Ráchelę / y rzekł: Zażem ja Bog / ktory záwściągnął płod ży- 3 wota twego? ♣ A *oná* rzekłá: Oto służebnicá moja Bálá / wnidźże do niey / y porodzi ná kolánách mojich: 4 á będę też miáłá Syny z niey. ♣ Y dáłá mu Bálę służebnicę swoję zá 5 żonę / y wszedł Jákob do niey. ♣ Tedy poczęłá Bálá / y urodziłá Jákobo- 6 wi Syná. ♣ Y rzekłá Ráchel: Skazał zá mną Bog a / y usłyszał głos moj / á dał mi Syná / y dla tego ná- 7 zwáłá imię jego Dán. ♣ Potym záś poczawszy porodziłá Bálá służebnicá Ráchele drugiego Syná Jákobowi. 8 ♣ Tedy rzekłá Ráchel: mężniem się biedziłá z śiostrą moją / á przemogłám: y názwáłá imię je[o] Neftáli.

a I. *Rozsądził Bog sprawę moję.*

9 A Obaczywszy Lia / że przestáłá rodzić / wzięłá też Zelfę służebnicę swoję / y dáłá ją Jákobowi zá 10 żonę. ♣ Y urodziłá Zelfá / służebni- 11 cá Liey / Jákobowi Syná. ♣ Zátym Lia rzekłá: Przyszedł huf b: y názwá- 12 łá imię c jego Gád. ♣ Porodziłá też Zelfá służebnicá Liey drugiego 13 Syná Jákobowi: ♣ Y rzekłá Lia: To ná szczęście moje / bo mię szczęśliwą będą zwáły niewiásty / y názwáłá imię jego Aser.

b I. *Przyszło szczęście.*
c 1 Moj 49.19.

14 Y Wyszedł Ruben czásu żniwá pszenicznego / y ználazł pokrzyki ná polu / á przyniosł je do Liey Mátki swey: y rzekłá Ráchel do Liey: Daj mi też proszę z pokrzykow 15 Syná twego. ♣ A oná jey odpowiedziáłá: A máłoż ná tym / żeś mi wzięłá męża mego / iż też chcesz wziąć y pokrzyki Syná mego? Tedy rzekłá Ráchel: Niechájże śpi z tobą tey nocy zá pokrzyki Syná 16 twego. ♣ A gdy się wracał Jákob z polá pod wieczor / wyszłá Lia przećiwko niemu / y rzekłá: Do mnie wnidźiesz / gdyżem ćię pewną zápłátą nájęłá sobie pokrzykámi syná 17 mego: y spał z nią oney nocy. ♣ Tedy wysłuchał Bog Lię / y poczęłá / y porodziłá Jákobowi Syná piąte- 18 go. ♣ Y rzekłá Lia: Oddał *mi* Bog zápłátę moję: żem byłá dáłá służebnicę moję mężowi mojemu: y ná- 19 zwáłá imię jego Isáschár. ♣ Potym poczawszy jeszcze Lia porodziłá szo-

20 sztego Syná Jákobowi. ♣ Y mowiłá Lia: Obdárzył mię Bog zacnym upominkiem: już teraz będźie ze mną mieszkał mąż moj/ bom mu urodźiłá sześći Synow: y názwáłá imię jego Zábulon. 21 ♣ Potym porodźiłá corkę/ y nazwáłá imię jey Dyná.

22 WSpomniał też Bog ná Ráchelę/ y wysłuchał ją Bog/ á 23 otworzył żywot jey. ♣ Tedy poczawszy/ porodźiłá Syná/ y rzekłá: Odjął 24 Bog zelżywość moję: ♣ Y názwáłá imię jego Jozef/ mowiąc: Niech mi przyda Pan drugiego Syná.

25 Y Stáło śię gdy porodźiłá Ráchel Jozefá/ mowił Jákob do Lábáná: Puść mię/ ábym śię wroćił do miejscá mego/ y do źiemie 26 mojey. ♣ Daj mi żony moje/ y dźieći moje/ zá ktoremći służył/ że odejdę: bo ty wiesz posługi moje/ jákomći 27 służył. ♣ Y rzekł do niego Lában: Proszę/ jeślim ználazł łáskę w oczách twojich/ *zostań ze mną, bom* doznał tego/ że mi Pan dla ćiebie 28 błogosłáwił. ♣ Y rzekł: Miánuj mi 29 zapłátę twoję/ á damći ją. ♣ Tedy mu odpowiedźiáł *Jákob*: Ty wiesz jákemći służył/ y jáki był dobytek 30 twoj przy mnie. ♣ Bo *tá* trochá/ ktorąś miał przede mną/ rozmnożyłá śię wielce: y błogosłáwiłći Pan ná przyśćie moje/ á teraz kiedyż ja śię też stáráć będę o dom swoj. 31 ♣ Y rzekł: Coż ći mam dáć? Y odpowiedźiał Jákob: Nie dasz mi nic. Ale jeśli to uczynisz *coć powiem*, tedy śię wrocę/ á będę pásł/ y strzegł 32 bydłá twego. ♣ Przejdę dźiś przez wszystkie trzody twoje/ odłączájąc z támtąd káżde bydlę pstre/ y nákrapiáne/ y káżde bydlę płowe miedzy owcámi/ á nákrapiáne/ y pstre miedzy kozámi: to będźie zapłátą 33 moją. ♣ Y da świádectwo o mnie spráwiedliwość mojá ná potym/ gdy przydźie do zapłáty mojey przed tobą: Wszystko co nie będźie pstre/ y nákrapiáne miedzy kozámi/ á płowe miedzy owcámi/ niech będźie já kradźież *poczytáne* przy mnie. 34 ♣ Tedy rzekł Lában: Oby śię stáło 35 według słowá twego. ♣ Y odłączył onegoż dniá kozły strokáte/ y nákrapiáne/ y wszystkie kozy pstre/ y nákrapiáne/ y wszystkie co jáką białą odmiánę miáły/ tákże y płowe miedzy owcámi: y oddał je do rąk Sy- 36 now swych. ♣ Y odłączył śię *Lában* od Jákobá/ jákoby ná trzy dni drogi: A Jákob pásł ostátek owiec Lábánowych.

37 NAbrał tedy Jákob prętow źielonych topolowych/ y láskowych/ y kásztanowych/ y obłupił *miejscámi* ktore ich do białego/ obnażájąc białość/ ktora ná prętách 38 *byłá*. ♣ Y náklådł onych prętow ktore był obłupił do rynien/ y do koryt/ *gdźie lane* wody (gdy przychodźiły owce áby piły) *náklådł ich* przećiwko owcom/ áby poczynáły/ gdyby 39 pić przychodźiły. ♣ Y poczynáły owce *pátrząc* ná one pręty/ y rodźiły jágnięta strokáte/ pstre/ y nákrapiáne. 40 ♣ Y odłączył Jákob jágnięta/ á stáwiał owce twarzą do *jágniąt* strokátych/ y do wszystkich płowych w stádźie Lábánowym/ á swoje stádá stáwiał osobno/ áni ich obracał 41 ku stádu Lábánowemu. ♣ A gdy wszystkich owiec co rańszych przypuszczánie bywáło/ kładł Jákob pręty przed oczy owiec w korytá/ áby poczynáły/ *pátrząc* ná pręty. 42 ♣ Lecz gdy poźnieyszych owiec przepuszczánie było/ nie kładł *ich*: y były poźnieysze 43 Lábánowe/ á rańsze Jákobowe. ♣ Y ták zbogáćił śię on człowiek bárzo/ y miał owiec wiele/ y służebnic/ y sług/ y wielbłądow/ y osłow.

Rozdział XXXI.

Jákob nie opowiednie odchodźi od Lábáná. 22. Ktory gdy go w gniewie gonił, od Bogá był upomniony, aby mu nic przykrego nie czynił. 43. T ták przymierze miedzy sobą postánowiwszy, rozstáli śię w pokoju.

1 POtym gdy usłyszał *Jákob* słowá Synow Lábánowych mowiących; Pobrał Jákob wszystko co miał Oćiec nász/ y z tego co *były* Ojcá nászego/ tey wszystkiey zacnośći do- 2 stał a. ♣ Widźiał też Jákob twarz Lábánowę/ á oto nie był tákim przećiwko niemu/ jáko przed tym.

a T. Sławy, dobrego mienia.

3 TEdy rzekł Pan do Jákobá; Wroć śię do źiemie Ojcow twojich/ y do rodźiny twojey/ á będę

4 z tobą. ♣ Przetoż posłał Jákob / y wyzwał Ráchelę / y Lię ná pole do trzody swojey. 5 ♣ Y rzekł im: Widzę ja twarz Ojcá wáßego że nie jest tákim przećiwko mnie jáko przed tym / 6 lecz Bog Ojcá mego był ze mną. ♣ Wy też sáme wiećie / żem ze wßytkich śił moich służył Ojcu wáßemu. 7 ♣ Ale Ociec wáß oßukał mię / y odmienił zapłátę moję po dźieśięć kroć: jednák nie dopuśćił mu Bog 8 áby mi ßkodźił. ♣ Jeśli kiedy powiedźiał: Pstre będą zapłátą twoją / tedy rodźiły wßytkie owce *jágniętá* pstre. A gdy záś mowił: Strokáte będą zapłátą twoją / tedy rodźiły wßystkie owce *jágniętá* strokáte. ♣ 9 Y odjął Bog dobytek Ojcá wáßego / 10 á dał *go* mnie. ♣ Stáło śię bowiem w *ten* czás gdy śię owce złączáły / żem podniosł oczy swe / y widźiałem przez sen / á oto sámcy złączáli śię z owcámi strokátymi / pstrymi 11 y białonákrapiánymi. ♣ Tedy mi rzekł Anjoł Boży we śnie: Jákobie! A jam odpowiedźiał: Otom ja. 12 ♣ Potym rzekł: Podnieś teraz oczy swe / á obacz wßytkie sámce złączájące śię z owcámi strokátymi: pstrymi / y białonákrapiánymi: Bom widźiał wßystko coć Lában 13 uczynił. ♣ Jam Bog Bethel / gdźieś námázał kámień / gdźieś mi poślubił ślub. Teraz tedy wstań / wynidź z źiemie tey / á wroć śię do źiemie 14 rodźiny twojey. ♣ Tedy odpowiedźiáłá Ráchel y Lia / y rzekły mu: Y záżliż jeszcze mamy częstkę *jáko* y dźiedźictwo w domu Ojcá nászego? 15 ♣ Y záżesmy zá obce nie były poczytáne u niego? Y ż nas przedał: y miałżeby jeszcze do szczętu zjeść 16 májętność nászę? ♣ Abowiem wßystko bogáctwo ktore odjął Bog Ojcu nászemu / násze *jest*, y Synow nászych: przetoż teraz wßystko uczyń coć Bog rozkazał.

17 Wstał tedy Jákob / y wsádźił Syny swe y żony swe ná 18 wielbłądy. ♣ Y zábrał wßystkie trzode swoje / y wßytkę májętność swoję ktorey był nábył: dobytek nábyćia swego / ktorego był nábył w kráinie Syryjskiey / áby śię wroćił do Izááká Ojcá swego / do źiemie Chá-

19 nánejßey. ♣ A Lában odßedł był strzydz owce swoje: w tym ukrádłá Ráchel báłwany ktore miał Ociec 20 jey. ♣ Y wykradł śię Jákob potájemnie od Lábáná Syryjczyká / ták / 21 że mu nie oznájmił iż uciekał. ♣ Y uciekł sam ze wßystkim co miał: á wstawßy przepráwił śię przez rzekę / y udał śię *ku* gorze Gálááad.

22 Y Dano znáć Lábánowi dniá 23 trzećiego / że uciekł Jákob. ♣ Ktory wźiąwßy bráćią swoje z sobą / gonił go przez śiedm dni / y doścignął go ná gorze Gálááad. 24 ♣ Lecz przyßedł Bog do Lábáná Syryjczyká we śnie oney nocy / y rzekł mu: Strzeż śię ábyś nie mowił z Jákobem nic przykrego. 25 ♣ Y dogonił Lában Jákobá: á Jákob *już* był namiot swoj rozbił ná gorze. Lában też rozbił namiot z bráćią swą ná 26 *onejże* gorze Gálááad. ♣ Tedy Lában rzekł do Jákobá: Cożeś uczynił? żeś śię wykradł b potájemnie odemnie / á uwiodłeś corki moje / jákoby 27 pojimáne mieczem? ♣ Przeczżeś potájemnie uciekł / á wykradłeś śię odemnie / á nic oznájmiłeś mi / gdybym ćię był puśćił z rádośćią / y z pieśniámi / y z bebnem / y z Hárfą? 28 ♣ Y nie dopuśćiłeś mi ábym pocáłował Syny moje / y corki moje. Záiste 29 głupieś sobie począł. ♣ Jest to w mocy ręki mojey uczynić wam co złego: ále Bog Ojcá wáßego przeßłey nocy rzekł do mnie / mowiąc: Strzeż śię ábyś z Jákobem nie mowił nic przykrego.

b *H. Ukrádłeś serce moje.*

30 A Teraz gdyć śię chćiáło odejść / żeś wielce prágnął do domu Ojcá twego / czemużeś ukradł Bogi mo- 31 je? ♣ Y odpowiádájąc Jákob / rzekł Lábánowi: Iżem śię bał y myśliłem / byś mi snádź nie wydárł corek 32 twoich. ♣ Lecz ten u ko° znajdźiesz Bogi twoje / niech umrze przed bráćią nászą. Poznajże co twe° u mnie / y weźmi sobie: á nie wiedźiał Jákob że je Ráchel ukrádłá. 33 ♣ Wßedł tedy Lában do namiotu Jakobowego / y do namiotu Lie / y do namiotu obudwu służebnic / á nie ználazł: á wyßedßy z namiotu Lie / wßedł do 34 namiotu Ráchele. ♣ A Ráchel wźiąwßy one báłwany włożyłá je pod

śiodło

śiodło wielbłądowe/ y uśiádłá ná nich/ y zmácał Lában wszystek namiot/ á nie znalazł. 35 Tedy *oná* rzekłá do Ojcá swego: Niech śię nie gniewa Pan moj/ że nie mogę powstáć przed twarzą twoją/ bo *według* zwyczáju niewiast *przypádło* ná mię y szukał/ á nie ználazł bałwanow.

36 Rozgniewał śię tedy Jákob/ y fukał ná Lábáná/ á odpowiádájąc Jákob rzekł Lábánowi; Coż zá przestępstwo moje/ co zá grzech moj/ żeś mię gonił zápaliwszy śię? 37 Otoś zmácał wszystek sprzęt moj/ cożeś ználazł ze wszystkiego sprzętu domu twego? połoz tu przed brácią moją/ y brácią twoją/ á niech rozsądzą miedzy námi dwiemá. 38 Już dwádźieśćiá lat mieszkałem z tobą: owce twoje/ y kozy twoje/ nie pomiátáły: á báránow stádá twego/ nie jadałem: 39 Rozszárpánego *od zwierzá* b nie przynosiłemći/ jam szkodę nádgradzał: z ręki mojey szukałeś tego co było ukrádźiono we dnie/ y co było ukrádźiono w nocy. 40 Bywáło *to, że* we dnie trapiło mię gorąco/ á mroz w nocy: ták/ że odchadzał sen moj od oczu mojich. 41 Jużemći dwádźieśćiá lat w domu twojm służył. Czternaśćie lat zá dwie corce twoje/ á sześć lat zá bydło twoje/ á odmieniałeś zapłátę moję po dźieśięć kroć. 42 Y by był Bog Ojcá mego/ Bog Abráhámá/ y strách Izáaká/ nie był przy mnie/ pewnieby ś mię był teraz proznego puśćił: *ále* ná utrapienie moje/ y ná prácę rąk mojich wejrzał Bog/ y przestrzegł ćię nocy przeszłey.

b 2 Moj. 22.12.

43 Tedy odpowiedźiał Lábán y rzekł do Jákobá: Corki te/ corki są moje: y Synowie ći/ Synowie moji: y dobytek *ten*, dobytek moj: y wszystko co widźisz/ moje jest. A tym corkam mojim coż dźiś uczynię/ ábo synom ich/ ktore zrodźiły? 44 Podźże tedy/ á uczyńmy przymierze/ ja y ty/ á będźie świádectwo miedzy mną y miedzy tobą. 45 Y wźiął Jákob kámień á postáwił go ná znák: 46 Y rzekł Jákob bráći swey; Názbierajćie kámienia: Ktorzy nanośili kámienia/ y uczynili kupę/ y jedli tám ná oney kupie. 47 Y názwał ją Lában Jegár Sáhádutá/ á Jacob ją názwał Galed. 48 Bo mowił Lában: Kupá tá *niech będźie* świádkiem miedzy mną y miedzy tobą dźiśia: przetoż *Jákob* názwał imię jey Gáled: 49 Y Mispá: Abowiem rzekł *Lában.* Niech upátruje Pan miedzy mną y miedzy tobą/ gdy śię rozejdźiemy jeden od drugiego. 50 Jeśli będźiesz trapił corki moje/ y jeśli pojmiesz żony nád corki moje: nie mász tu nikogo miedzy námi/ bacz *że* Bog *jest* świádkiem miedzy mną/ y miedzy tobą. 51 Y rzekł *nádto* Lában Jákobowi: Oto tá kupá *kámienia*, y oto znák ten ktorym postáwił miedzy mną/ y miedzy tobą. 52 Swiádkiem tá kupá/ y świádkiem ten znák *będźie tego*, iż ja do ćiebie nie pojdę dáley zá tę kupę/ y ty też niepojdźiesz do mnie zá tę kupę/ y zá ten znák/ ná złe: 53 Bog Abráhámow/ y Bog Náchorow/ niechaj rozsądzą miedzy námi/ Bog Ojcá ich. Przyśiągł tedy Jákob przez strách Ojcá swego Izáaká. 54 Y nábił Jákob bydłá ná gorze/ y wezwał bráći swey ku jedzeniu chlebá. Tedy jedli chleb/ 55 y nocowáli ná *oney* gorze. Potym Lában wstawszy bárzo ráno/ pocáłował Syny swoje/ y corki swe/ y błogosłáwił im: á odszedszy/ wroćił śię Lában ná miejsce swoje.

ROZDZIAŁ XXXII.

Jákob widźiał Anjoły Boże. 3. dał znáć Brátu swemu Esawowi o przyśćiu swym. 13. y upominki mu posłał. 25. Anjoł Páński biedźi śię z nim, błogosłáwi mu, y názywa imię jego Izráel.

1 A Jákob też poszedł w drogę swoję/ y potkáli śię z nim Anjołowie Boży a. 2 Y rzekł Jákob ujrzawszy je: Oboz to Boży: y názwał imię miejscá onego Máhánájim. 3 Potym posłał Jákob posły przed sobą do Esawá brátá swego/ do źiemie Sejir/ do kráiny Edomskiey. 4 Y rozkazał im mowiąc: Ták rzeczećie Pánu memu Esawowi; To mowi sługá twoj Jákob: U Lábáná byłem gośćiem/ y mieszkałem z nim áż do tego czásu. 5 A mam woły/ y osły/ ow-

a 1 Moj. 48.16.

ce/ y sługi/ y służebnice: á posyłam opowiedźieć Pánu memu/ żebym ználazł łáskę w oczách twoich.

6 Y Wroćili śię posłowie do Jákobá/ mowiąc. Przyßliśmy do brátá twego Esawá/ ktory też idźie przećiwko tobie/ á czterysta mężow z nim. 7 Y zlękł śię Jákob bárzo/ á ztrwożył śię: y rozdźielił lud ktory z nim był, y owce/ y woły/ y wielbłądy/ ná dwá hufce: 8 Y rzekł; Jeśliby przyßedł Esaw do jednego hufcá/ á poráźiłby go/ tedy hufiec ktory pozostánie/ będźie záchowány.

9 Y Rzekł Jákob: Boże Ojcá mego Abráhámá/ y Boże Ojcá mego Izáaká/ Pánie ktoryś do mnie rzekł: b Wroć śię do źiemie twojey/ y do rodźiny twojey/ á uczynięć dobrze: 10 Mniejßym jest niż wßystkie zmiłowánia/ y niż wßystká prawdá ktoraś uczynił z sługą swym: Abowiem tylko o lasce mojey przeßedłem ten Jordan/ á teraz mam dwá hufce: 11 Wyrwi mię proßę z ręki brátá mego/ z ręki Esawá: boć śię go boję/ by snadź przyßedßy nie zábił mię/ y Mátki z synámi. 12 Wßákeś rzekł: Dobrzeczyniąc będęć dobrzeczynił/ á rozmnożę c naśienie twoje/ jáko piasek morski/ ktory zliczon być nie może dla mnostwá.

13 Y Przenocowáł tám oney nocy: y wźiął z tego co miał przy ręku upominek dla Esawá brátá swego: 14 To jest, koz dwieśćie/ y kozłow dwádźieśćiá/ owiec dwieśćie/ y báránow dwádźieśćiá. 15 Wielbłądzic odchowujących młode ze źrzebięty ich/ trzydźieśći/ krow czterdźieśći/ y wołow dźieśięć/ dwádźieśćiá oślic/ y dźieśięć ośląt. 16 Y oddał je w ręce sług swoich/ káżde stádo z osobná/ y rzekł do sług swojich: Idźćie przedemną/ á plác uczyńcie miedzy stádem/ á miedzy stádem. 17 Y rozkazał pierwßemu mowiąc: Gdy śię potka z tobą Esaw brát moj/ á spyta ćię mowiąc: Czyjeś ty? y dokąd idźieß? á czyje to stádo przed tobą? 18 Tedy powieß: Sługi twego Jákobá jest to upominek/ posłány Pánu memu Esawowi: á oto y sam idźie zá námi. 19 Tákże też rozkazał drugiemu y trzećiemu/ y wßystkim idącym zá tymi stády/ mowiąc; Tymiż słowy mowćie do Esawá gdy go d potkaćie. 20 Powiećie mu też; Oto sługá twoj Jákob idźie zá námi: mowił bowiem; Vbłagam oblicze jego upominkiem/ ktory idźie przedemną/ á potym ujrzę oblicze jego: owá mię snadź w łáskę przyjmie.

21 Y Poßedł w przod on upominek przed obliczem jego/ á sam przenocował oney nocy z hufcem swojim. 22 Wstawßy tedy oney nocy wźiął obie żony swe/ y dwie służebnice swoje/ y jedenaśćie Synow swojich/ y przeßedł przez brod Jábok. 23 A wźiąwßy je/ przeprawił je przez rzekę/ y przeprowádźił wßystko co miał. 24 A tylko sam Jákob został.

25 Y Oto biedźił śię z nim Mąż áż do wejśćia zorze: Ktory widząc że go nie mogł przemoc/ uderzył Jákobá w staw e biodry jego: y wytrąćiłá śię z stáwu biodrá Jákobowá/ gdy śię z nim mocował. 26 Y rzekł; Puść mię/ bo już wschodźi zorza. Y odpowiedźiał: Nie puszczę ćię/ áż mi będźieß błogosłáwił. 27 Tedy mu rzekł: Co zá imię twoje? Y odpowiedźiał: Jákob. 28 Y rzekł: Nie będźie názywáne więcey imię twoje f Jákob/ ále Izráel: boś sobie mężnie poczynał z Bogiem/ y z ludźmi/ y przemogłeś. 29 Y spytał Jákob/ mowiąc: Oznájmi mi proßę imię twoje: A on odpowiedźiał: Czemu śię pytaß o imieniu mojim? Y támże mu błogosłáwił. 30 Tedy názwał Jákob imię miejscá onego Fánuel g/ mowiąc: Yjem widźiał Bogá twarzą w twarz/ á záchowána jest dußá mojá. 31 Y weßło mu słońce kiedy minął miejsce Fánuel: á on uchrámował ná biodrę swoję. 32 Przetoż nie jadáją Synowie Izráelscy żyły skurczoney/ ktora jest przy stáwie biodry/ áż do dniá tego/ iż był uderzył Mąż on w staw biodry Jákobowey/ y w żyłę skurczoną.

b Moj. 1.13.

c Moj. 8.13. 4.

d H. Znajdźiećie

e I. Wżyłe, albo w kość biodry.

f 1 Moj. 35.10.

g T. Twarz Boża.

ROZDZIAL XXXIII.

Jákob śię wita z brátem swym Esawem. 8. Dáje mu podárek. 18 Prowádźi śię do Miástá Sychem, y tám

kupiwszy rolą, przed Miástem namiot swoj rozbija.

1 A Podniozszy Jákob oczy swe/ ujrzał/ á oto Esaw idźie/ á z nim czterystá mężow: y rozdźielił dźieci/ z osobná Lie/ y z osobná Ráchele/ y z osobná dwu służebnic. 2 Y postáwił służebnice/ y dźieci ich ná przodku/ á Lią/ y Syny jey zá nimi: Ráchele záś z Jozefem ná ostátku. 3 A sam szedł przed nimi/ y pokłonił śię áż do źiemie śiedm kroć/ niż 4 przyszedł do brátá swego. Y záſzedł mu drogę Esaw: y obłápiwszy go upadł ná szyję jego/ y cáłował go/ y 5 płákáli. Potym podniozszy oczy swe/ ujrzał żony y dźieci/ y rzekł: *A ci* co zacz są/ twojiż to? y odpowiedźiał: Dźiatki *to są* ktore Bog dał z łáski 6 słudze twemu. Y przybliżyły śię służebnice/ y Synowie ich/ á pokło- 7 niły śię. Przybliżyłá śię też y Lia/ y dźieci jey/ y pokłonili śię: á potym przybliżył śię Jozef/ y Ráchel/ 8 y pokłonili śię. Y rzekł *Esaw*: A ow wszystek hufiec ná co/ z ktorymem śię potkał? Odpowiedźiał *Jákob*: Abym ználazł łáskę przed oczy- 9 má Páná mego. Tedy rzekł Esaw: Mam ja dosyć brácie miły/ 10 miey ty swoje. Y rzekł Jákob; Nie ták *bądźie*, proszę jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twojich/ weźmi upominek moj z ręki mojey: przeto/ iżem widźiał oblicze twoje/ jákobym widźiał oblicze Boże/ y łáská- 11 wieś mię przyjął: Przyjmiże proszę dar moj a ktorymci przyniosł/ gdyż mię hojnie błogosłáwił Bog b/ á mam wszystkiego dosyć. A ták uprośił go że to przyjął.

a H. Błogosłáwieństwo. b H. Udárował mię.

12 Tedy rzekł *Esaw*: Ruszmy śię/ á idźmy/ á ja pojdę przed tobą. 13 Y odpowiedźiał mu *Jákob*; Wie Pan moj/ że z sobą mam dźiatki młode/ y owce kotne/ y krowy ćielne/ ktore jeślibym przegnał dniá jednego/ pozdychája wszystkie stádá: 14 Niech wprzod proszę jedźie Pan moj przed sługą swojim/ á ja poprowádzę śię zlekká/ ják o zdejy trzodá ktora jest przedemną/ y jáko nádeżą dźieci: áż przydę do Páná mego/ do Sejir. 15 Tedy rzekł Esaw: Niech wżdy zostáwię przy tobie *cokolwiek* ludu/ ktory jest ze mną. A on odpowiedźiał; A ná coż to? bylem ználazł 16 łáskę w oczách Páná mego. Y wroćił śię dniá onego Esaw drogą 17 swą do Sejir. A Jákob odroćił śię do Suchot/ y zbudował sobie dom/ y dla stad swojich poczynił obory/ á dla tego názwał imię miejscá onego 18 Suchot. Y przyszedł Jákob zdrowo do miástá Sychem/ ktore było w źiemi Chánánejskiey/ gdy śię wroćił z Pádán Syryjskiego/ y po- 19 łożył śię przed miástem. Y kupił część polá/ ná ktorym rozbił namiot swoj/ od Synow Hemorá Ojcá Sychemowego zá sto jágniąt c. 20 A postáwił tám ołtarz/ y názwał go; Mocny Bog Izráelski.

c I. Zá sto groszy:

ROZDZIAŁ XXXIV.

Dyná zgwałcona od Sychemá Syná Hemorowego. 4. Oćiec Sychemow prośi żeby mu ją zá żonę dano. 13. Synowie Jákobowi pozwalája, jeśliby śię obrzezáli. 24. Symeon, y Lewi miásto Sychem splundrowáli, z czego Jákob májąc smętek wielki, ná Syny śię uskarża.

1 Y Wyszłá Dyná corká Liey/ ktora byłá urodźiłá Jákobowi/ áby 2 oglądáłá corki oney źiemie. A ujrzawszy ją Sychem Syn Hemorá Hewejczyká/ Kśiążęćiá źiemie oney/ porwał ją/ y spał z nią/ y zelżył ją a. 3 Y spojiłá śię duszá jego z Dyną corką Jákobową/ á rozmiłowawszy śię dźieweczki/ mowił b do sercá jey. 4 Tedy Sychem rzekł do Hemorá Ojcá swego/ mowiąc: Weźmi mi tę 5 dźieweczkę zá żonę. A gdy Jákob usłyszał że zgwałcona byłá Dyná corká jego/ á Synowie jego byli z bydłem jego ná polu/ zámilczał *tego* 6 Jákob/ áż śię oni wroćili. Tedy wyszedł Hemor Oćiec Sychemow do 7 Jákobá/ áby z nim mowił. A Synowie Jákobowi *gdy* przyszli z polá/ á usłyszeli *to*, boleścią zjęći byli mężowie oni/ y rozgniewáli śię bárzo/ że tę sprosność uczynił w Izráelu/ śpiąc z corką Jákobową/ co być nie miáło.

a I. zgwałćił ją. b A. co było według sercá jey.

8 Y Rzekł Hemor do nich/ mowiąc; Sychem Syn moj/ przyłożył serce swe ku corce wászey: dajćież mu 9 ją proszę zá żonę. A zpowinowáć-

cie śię z námi / corki wáſze dawájąc nam / á corki náſze pojmując sobie. 10 ♣ Y bedźiećie z námi mieſzkáć/ á źiemiá bedźie przed wámi: mieſzkajćie/ y hándlujćie w niey/ y osadzájćie śię w niey/ 11 ♣ Y mowił *też* Sychem Oycu jey/ y bráci jey: Niech znajdę łáſkę w oczách wáſzych / á co 12 mi rzeczećie *to* dam. ♣ Podwyżſzćie mi znácznie wiáná / y upominkow *zżadajćie*, á dam jáko mi rzeczećie/ tylko mi dájćie tedźieweczkę zá żonę. ♣ 13 Tedy odpowiedźieli Synowie Jákobowi Sychemowi / y Hemorowi Oycu jego/ ná z drádźię mowiąc *z nimi*: dla tego iż zgwałcił Dynę śiostrę 14 ich. ♣ Y rzekli im; Nie możemy tey rzeczy uczynić / ábyſmy mieli dáć śiostrę náſzę mężowi nieobrzezánemu/ bo *to* obrzydła rzecz u nas. 15 ♣ A wſzákże tym ſposobem wam pozwolemy / jeſliże chcećie być nam podobni/ áby był obrzezány miedzy wámi 16 káżdy mężczyzná: ♣ Tedy wam damy corki náſze/ á corki wáſze pojmiemy sobie / y bedźiemy mieſzkáć z wámi / á bedźiemy ludem jednym. 17 ♣ Ale jeſlibyśćie nas nie usłuchálí/ ábyśćie śię obrzezáli/ weźmiemy cor- 18 kę náſzę/ y odejdźiemy: ♣ Y podobáłá śię tá rzecz ich Hemorowi/ y Sychemowi Synowi Hemorowemu. ♣ 19 Tedy nie odkłádał *on* młodźieniec długo tey rzeczy/ bo śię był rozmiłował corki Jákobowey: á on był ze wſzech nazacnieyſzy w domu Oycá swego.

20 Y Przyſzedł Hemor / y Sychem Syn je° do bramy miáſtá swego / y rzekli do mężow miáſtá swego 21 mowiąc; ♣ Mężowie ći ſpokojnie żyją z námi/ niechże mieſzkáją wtey źiemi/ y niech hándlują w niey/ gdyż oto źiemiá *náſzá* doſyć jeſt przeſtronna dla nich: corki ich bedźiemy bráć sobie zá żony/ á corki náſze bedźiemy 22 im dawáć. ♣ Ale tym ſposobem pozwaláją mężowie ći mieſzkáć z námi/ ábyſmy byli jednym ludem/ żeby był obrzezan miedzy námi káżdy mężczyzná / ták jáko oni *ſą* obrzezá- 23 ni. ♣ Trzody ich/ y májetnośći ich/ y wſzyſtkie bydłá ich / ázaż nie náſze bedą? *ná to* tylko im pozwolmy / á 24 bedą mieſzkáć z námi. ♣ Y usłucháli Hemorá y Sychemá Syná jego wſzyſcy wychodzący z bramy miáſtá jego: y obrzezał śię káżdy mężczyzná/ ćokolwiek ich wychodźiło z bramy miáſtá jego.

25 Y Stało śię dniá trzećiego / gdy byli *w naćięższym* bolu / tedy wźięli dwáj synowie Jákobowi/ Symeon y Lewi/ brácia Dyny / káżdy miecz swoj/ á weſzli do miáſtá śmiele/ y pomordowáli wſzyſtkie mężczy- 26 zny[b]. ♣ Hemorá też/ y Sychemá Syná jego zábili mieczem/ á wźiąwſzy Dynę z domu Sychemowego / 27 odeſzli. ♣ *Drudzy* też Synowie Jákobowi przyſzli do pobitych/ y złupili miáſto / *przeto* iż zgwałćili śiostrę 28 ich. ♣ Owce ich/ y woły ich/ y osły ich / y co w mieśćie było/ y co ná po- 29 lu/ pobráli. ♣ Y wſzyſtkę májetność ich/ y wſzyſtkie dźieći ich/ y żony ich / w niewolą zábráli/ y wybráli wſzy- 30 ſtko/ co w domách było. ♣ Tedy rzekł Jákob do Symeoná y Lewiego: Záfráſowáliśćie mię/ á przywiedliśćie mię w ohydę u obywátelow źiemie tey / u Chánánejczykow / y Ferezejczykow: Já nie wielką liczbę ludu mam / á zebrawſzy śię przećiwko mnie/ poráżą mię: á *ták* zginę ja/ 31 y dom moj. ♣ A *oni* odpowiedźieli: Izali jáko wſzetecznice miał używáć śiostry náſzey?

[b] 1 Moj. 49. 6.

ROZDZIAŁ XXXV.

Bog Jákobowi káże iść do Bethelá, y ołtarz zbudowáć. 9. Tám my śię ukazawſzy, obietnicę czyni. 16.Ráchel urodźiwſzy Benjáminá, umárłá, y pogrzebiona. 22. Ruben zgwałćił łoże Oycowskie. 29. Izáák umárł, y pogrzebiono go.

1 R Zekł potym Bog do Jákobá: Wſtań / wſtąp do Bethelá / á mieſzkaj tám: y uczyń tám ołtarz Bogu/ ktory ći śię ukazał/ gdyś ućiekał przed obliczem Esáwá brátá twego.

2 T Edy rzekł Jákob do domowników swych: y do wſzyſtkich ktorzy z nim *byli*: Odrzuććie Bogi cudze / ktorzy w pośrzodku was ſą/ á oczyśććie śię/ y odmieńćie ſzáty wáſze. 3 ♣ A wſtawſzy podźmy do Bethelá: y uczynię tám ołtarz Bogu/ ktory mię

[a] 1 Moj 28. 13.

mie wysłuchał w dźień utrapienia mego / y był ze mną w drodze ktoram chodźił. ♣ 4 Y oddáli Jákobowi wszystkie Bogi cudze ktore mieli / y náuśnice/ktore były ná uszách ich: y zákopał je Jákob pod onym debem/ 5 ktory był nie dáleko Sychem. ♣ Y wyszli z támtąd: á strách Boży padł ná miástá / ktore były około nich/ iż nie gonili Synow Jákobowych. ♣ 6 Przyszedł tedy Jákob do Luzy/ktora jest w źiemi Chánánejskiey / (á jest Bethel,) sam y wszytek lud ktory z 7 z nim był. ♣ Y zbudował tám ołtarz/ á názwał miejsce ono ElBethel b: bo mu śie tám był Bog ukazał / gdy ućiekał przed obliczem brátá swego. 8 Tedy umárłá Deborá niámká Rebeki/y pogrzebioná jest przy Bethel pod debem: y názwano imie onego miejscá Allon báchuth c.

9 Y Ukazał śie Bog znowu Jákobowi/ gdy śie wracał z Pádán Syryjskiego / o błogosłáwił mu. ♣ 10 Y rzekł mu Bog: d Imie twoje jest Jákob: nie tylko bedźie zwáne Imie twoje ná potym Jákob/ ále też Izráel bedźie Imie twoje : y názwał 11 imie jego Izráel. ♣ Y rzekł mu Bog: Jam jest Bog wszechmogący/ rozradzaj śie/y rozmnażaj śie: Narod/y mnostwo narodow bedźie z ćiebie/á Krolowie z biodr twojich wynida. ♣ 12 Y źiemie ktoram dał Abráhámowi/y Izáákowi/tobie já dam: y naśieniu twemu po tobie dam te 13 źiemie. ♣ Y odszedł Bog od niego/z miejscá ná ktorym mowił z nim. ♣ 14 Zátym postáwił Jákob znák ná miejscu onym gdźie Bog mowił e z nim/ á znák on był kámienny : y pokropił go pokropieniem / y polał go 15 oliwą. ♣ Y názwał Jákob imie miejscá onego/gdźie Bog z nim mowił/ Bethel.

16 Potym odeszli z Bethel. Y było jeszcze jákoby milá drogi do Efráty/y rodźiłá Ráchel/ á ćieszkie 17 rodzenie miáłá. ♣ A gdy ćieszko prácowáłá przy rodzemu / rzekłá bábá do niey : Nie boj śie/bo y tego syná 18 bedźiesz miáłá. ♣ Y stáło śie gdy wychodźiłá duszá jey (bo támże umárłá) názwáłá imie jego Ben Oni/ále Oćiec jego názwał go Benjámin f. ♣ 19 A ták umárłá Ráchel/ y pogrzebioná jest ná drodze ku Efrá- 20 ćie: ták jest Bethlehem. ♣ Y postáwił Jákob znák nád grobem jey: To jest znák grobu Ráchelinego/áż po dźiś dźień.

21 Y poszedł z támtąd Izráel/y rozbił namiot swoj zá wieżą Heder g. 22 Stáło śie tedy gdy mieszkał Izráel w oney Kráinie/że szedł Ruben / y spał z Bálą h założnicą Ojcá swego : Y usłyszał to Izráel: A było synow Jákobowych dwánaśćie. ♣ 23 Synowie Liey: pierworodny Jákobow Ruben i / y Symeon / y Lewi/y Judás/y Isáschár/y Zábu- 24 lon. ♣ Synowie Ráchele/ Jozef/y 25 Benjámin. ♣ A Synowie Bále służebnice Ráchelincy: Dan/y Nef- 26 táli. ♣ Synowie też Zelfy służebnice Liey : Gád/y Aser. Ci są Synowie Jákobowi/ ktorzy mu śie urodźili w Pádánie Syryjskim.

27 Y Przyszedł Jákob do Izáákà Ojcá swego/do Mámre/do miástá Arbá/to jest Hebron: gdźie mieszkał 28 Abráhám y Izáák. ♣ A było dni Izáákowych sto lat / y ośmdźieśiąt 29 lat. ♣ Y dokonał Izáák/y umárł/ y przyłączony jest do ludu swego / k stáry / y pełen dni : á pogrzebli go Esaw/ y Jákob Synowie jego.

Rozdział XXXVI.

Żony. 8. Mieszkánie. 9. Potomstwo Esawowe y Kśiążetá w narodźie jego.

1 A Te są rodzáje Esawowe/ ktory 2 jest Edom. ♣ Esaw pojął żony swoje z corek Chánánejskich: Adę/ corkę Elaná Hettejczyká : y Olibámę corkę Any/ corki Sebeoná 3 Hewejczyká a: ♣ Y Básemát corkę Ismáelowę / śiostrę Nebájotowę. 4 ♣ Y urodźiłá Adá Esawowi Elifásá/ á Básemat urodźiłá Rehuelá 5 b. ♣ A Olibámá też urodźiłá Jehusá/y Jeloma/y Korego. Ci są Synowie Esawowi/ ktorzy mu śie urodźili w źiemi Chánánejskiey.

6 Y Wźiął Esaw żony swoje/y syny swoje/y corki swoje/y wszystkie dusze domu swego / y trzody swoje/y wszystko bydło swoje/y wszystkie majetność swoję ktorey był nábył w źiemi Chánánejskiey/y odszedł

Marginalia: b T. Bog domu Bożego. c T. Dąb płáczu. d 1 Moj 32.28. e 1 Moj 28.19. f T. Syn práwice. l. Syn dni dla tego, iż go Ojciec w stárości jego spłodźił. g T. Wieży trzody. h 1 Moj 49. 4. i 1 Moj. 46. 8. 2 Moj. 1. 2. k 1 Moj. 25. 8. a 1 Kron 1. 40. b 1 Kron 1. 35.

szedł do ziemie *inszey* od Jákobá brátá swego. 7 Bo byłá májętność ich wielka/ że nie mogli mieszkáć pospołu c/ y nie mogłá ich znieść ziemiá pielgrzymowánia ich/ dla *mnostwá* stad ich. 8 Y mieszkał Esaw ná gorze Sejir d: á ten Esaw jest Edom.

9 A Teć są pokolenia Esawá Ojcá Edomczykow/ ná gorze Sejir.

10 Y te są imioná Synow Esawowych: Elifás/ syn Ady/ żony Esawowey/ Rehuel/ Syn Básemáty/ żony Esawowey e. 11 Synowie záś Elifásowi byli: Temán/ Omár/ Sefo/ y Gáátán/ y Kenáz. 12 A Támná byłá założnicá Elifásá/ Syná Esawowego/ y urodźiłá Elifásowi Amáleká. Ci są synowie Ady/ żony Esawowey. 13 Ci też są Synowie Rehuelowi/ Náhát/ y Zárá/ Sámmá/ y Mezá: ci byli Synowie Básemáty żony Esawowey. 14 Ci záś byli Synowie Aolibámy corki Any/ corki Sebeoná/ żony Esawowey/ y urodźiłá Esawowi/ Jehusá/ y Jelomá/ y Korego. 15 Teć są Kśiążętá z Synow Esawowych. Synowie Elifásá pierworodnego Esawowego: Kśiążę Temán/ Kśiążę Omár/ Kśiążę Sefo/ Kśiążę Kenáz. 16 Kśiążę Kore/ Kśiążę Gáátám/ Kśiążę Amálek: Teć Kśiążętá z Elifásá *poszły* w ziemi Edomskiey/ ci są synowie z Ady. 17 Ci záś są Synowie Rehuelá syná Esawowego: Kśiążę Náhát/ Kśiążę Zárá/ Kśiążę Sámmá/ Kśiążę Mezá f: Te Kśiążętá *poszły* z Rehuelá/ w ziemi Edomskiey/ ci są Synowie Básemáty żony Esawowey. 18 Ci záś są Synowie Aolibámy/ żony Esawowey: Kśiążę Jehus/ Kśiążę Jelom/ Kśiążę Kore: te Kśiążętá *poszły* z Aolibámy corki Any/ żony Esawowey. 19 Ci są Synowie Esawowi/ y te Kśiążętá ich. Onże *jest* Edom.

20 Ci *też są* Synowie Sejirá Chorejczyká g/ mieszkájący w oney ziemi: Lotán/ y Sobál/ y Sebeon/ y Háná. 21 Y Dysson/ y Eser/ y Dysán: teć są Kśiążętá Chorejskie Synowie Sejirowi w ziemi Edomskiey. 22 A Synowie Lotánowi byli Chory/ y Hemán: á śiostrá Lotánowá Támná. 23 Synowie záś Sobálowi: Hálwán/ y Mánáhát/ y Hebál/ Sefo/ y Onám. 24 Synowie też Sebeonowi ci *są*, Ajá/ y Aná. Tenci to Aná/ ktory wynálazł muły h ná puszczy/ gdy pásł osły Sebeoná Ojcá swego. 25 Dźieci záś Anowe te *są*: Dyson/ y Aolibámá/ corká Anowá. 26 A synowie Dyssonowi/ Hámdán/ y Esebán/ y Jetrán/ y Chárán. 27 A synowie Eserowi są ci: Báláán/ y Záwán/ y Akán. 28 A záśie synowie Dysánowi Hus/ y Arán. 29 Teć są Kśiążętá Chorejskie: Kśiążę Lotán/ Kśiążę Sobál/ Kśiążę Sebeon/ Kśiążę Háná. 30 Kśiążę Dyson/ Kśiążę Eser/ Kśiążę Dysán. Te *były* Kśiążętá Chorejskie/ według Kśiestw ich w ziemi Sejir.

31 Ci też *byli* Krolowie ktorzy krolowáli w ziemi i Edomskiey/ pierwey niż krolował Krol nád syny Izráelskimi. 32 Krolował tedy w Edom Belá syn Beorow/ á imię miástá jego Dynhábá. 33 Y umárł Belá/ á krolował miásto niego Jobáb/ syn Zeráchow/ z Bosry. 34 Y umárł Jobáb/ á krolował miásto niego Chusám/ z ziemie Temáńskiey. 35 Y umárł Chusám/ á krolował miásto niego Hádád/ syn Bádádow/ ktory poráźił Mádyáńczyki ná polu Moábskim/ á imię miástá jego Háwid. 36 Y umárł Hádád/ á krolował miásto niego Sámlá/ z Másreki. 37 Y umárł Sámlá/ á krolował miásto niego Saul/ z Rechobot u rzeki. 38 Y umárł Saul/ á krolował miásto niego Bálánán/ syn Achborow. 39 Y umárł Bálánán syn Achborow/ á krolował miásto niego Hádár/ á imię miástá jego Páhu/ á imię żony jego Mehetábel/ corká Mátredy/ corki Mezáábowey.

40 Teć *są* imioná k Kśiążąt Esawowych/ według ich pokolenia/ y według mieysc ich/ y imion ich: Kśiążę Támná/ Kśiążę Hálwá/ Kśiążę Jetet. 41 Kśiążę Aolibámá/ Kśiążę Elá/ Kśiążę Pinon. 42 Kśiążę Kenáz/ Kśiążę Temán/ Kśiążę Mábsár. 43 Kśiążę Mágdyel/ Kśiążę Hirám. Te *są* Kśiążętá Edomskie/ według mieszkánia ich/ w ziemi ośiádłośći ich: ten *jest* Esaw/ Oćiec Edomczykow.

c Moj. . 6.
d Jozue. . 4.
e 1 Kron 1. 35.
f 1 Kron 1. 37.
g 1 Kron 1. 38.
h T. Obyczaj rodzenia mułow
i 1 Kron 1. 43.
k 1 Kron. 1. 51.

ROZDZIAL XXXVII.

Jozef sny swoje powiádájąc, u bráći był w nienawiśći. 28. Ktorzy go też do Egiptu záprzedáli.

1 Mieszkał Jákob w ziemi/ gdźie przychodniem był Oćiec jego/ w ziemi Chánánejskiey. 2 Teć są pokolenia Jákobowe: Jozef gdy miał śiedmnaśćie lat/ pásł z bráćią swoją trzody (będąc páchołećiem) z Synámi Bále/ y z Synámi Zelfy/ żon Ojcá swego. Y odnośił Jozef sławę a złą ich do Ojcá ich.

3 A Izráel miłował Jozefá/ nád wszystkie Syny swe/ *iż* mu śię był w stárośći jego urodźił: y spráwił mu suknią rozmáitych farb. 4 A widząc bráćia jego/ że go miłował Oćiec ich nád wszystkę bráćią jego/ nienawidźieli go/ y nie mogli nic łáskáwie z nim mowić.

5 Y Snił śię Jozefowi sen: á *gdy* go powiedźiał bráći swey/ tym go więcey mieli w nienawiśći. 6 Bo rzekł do nich: Słuchajćie proszę snu tego ktory mi śię snił. 7 Otośmy wiązáli snopy nápołu/ á oto wstáwszy snop moj stánął/ á około niego stojące snopy wásze/ kłaniáły śię snopowi mojemu. 8 Y odpowiedźieli mu bráćia jego: Izali krolowáć będźiesz nád námi? y pánowáć nam będźiesz? z tądże go jeszcze mieli w więtszey nienawiśći/ dla snow jego/ y dla słow jego. 9 Snił mu śię też jeszcze drugi sen/ y powiedźiał go bráći swey mowiąc: Oto mi śię znowu snił sen: A ono słońce/ y mieśiąc/ y jedenaśćie gwiazd kłaniáło mi śię. 10 Y powiedźiał Ojcu swemu/ y bráći swey/ y gromił go Oćiec jego/ y mowił mu: Coż to zá sen coć śię snił? Izali przyidźiemy/ ja/ y mátká twojá/ z bráćią twoją/ ábyśmyć śię kłaniáli áż do ziemie? 11 Y nienawidźieli go bráćia jego: ále Oćiec jego pilnie uważał te rzeczy.

12 Y Odeszli bráćia jego áby páśli trzody Ojcá swego w Sychem. 13 Tedy rzekł Izráel do Jozefá: Izali Bráćia twoji nie pásą w Sychem? podźże á poślę ćię do nich. A on odpowiedźiał: Otom ja. 14 Rzekł mu tedy: Idźże teraz/ á dowiedz śię iáko śię máją bráćia twoji/ y co śię dźieje z trzodámi/ y dasz mi znáć. Wysłał go tedy z doliny Hebron/ y przyszedł do Sychem. 15 Y náleźł go *niektory* mąż/ á on śię błąkał po polu/ y pytał go Mąż on/ mowiąc: 16 Czegoż szukasz? A on odpowiedźiał: Bráći mojey szukam: powiedz mi proszę gdźie oni pásą. 17 Tedy rzekł on człowiek: Odeszli z tąd: bom słyszał gdy mowili: Podźmy do Dotáin. Y szedł Jozef zá bráćią swoją/ á náláżł je w Dotáin.

18 Y Ujrzeli go zdáleká/ á pierwey niż do nich przyszedł/ rádźili o nim/ áby go zábili. 19 Y mowili jeden do drugiego: Onoż mistrz on snow idźie. 20 Teraz tedy podźćie/ á zábijmy go/ y wrzućmy go w jáką studnią/ á rzeczemy: Zły go zwierz pożárł: á *ták* obaczymy ná co *mu* wynidą sny jego. 21 Co gdy usłyszał Ruben/ chćiał go wybáwić z ręku ich/ mowiąc: Nie zábijajmy go. 22 Nád to rzekł do nich Ruben: Nie wylewajćie krwie b/ *ále* wrzuććie go w tę studnią ktora *jest* ná puszczy/ á ręki nie śćiągajćie nań. *A to mowił,* áby go wybáwił z ręku ich/ y powroćił go Ojcu swemu.

23 Y Stáło śię/ gdy przyszedł Jozef do bráći swey/ zewlekli go z sukni jego/ z sukni rozmáitych farb/ ktorą *miał* ná sobie. 24 A porwawszy go/ wrzućili go w studnią/ ktora studnia *byłá* czczá/ y nie *było* w niey wody. 25 A uśiadszy áby jedli chleb/ podnieśli oczy swe/ y ujrzeli/ á ono poczet Ismáelitow idących z Gáláád: á wielbłądy ich niosły korzenie/ y kádźidło c/ y mirrę/ á szły áby to zániosły do Egiptu. 26 Tedy rzekł Judás do bráći swey: Coż zá pożytek/ choćbyśmy zábili brátá nászego/ y zátáili krwie jego? 27 Podźćie/ á przedajmy go Ismáelitom/ á ręká násza niech nie będźie ná nim: Brát bowiem nász/ y ćiáło násze jest: y usłucháli go bráćia jego. 28 A gdy mijáli oni mężowie/ Mádyáńscy kupcy/ tedy wyćiągnęli/ y wyjęli Jozefá z studni/ y przedáli Jozefá Ismaelitom zá dwádźieśćiá śrebrnikow: ktorzy záprowádźili Jozefá do Egiptu d.

a *H. Niesławę.*

b *1 Moj. 42.22.*

c *I. Bálsam.*

d *Psalm 105.17 Mądr. 10. Dźiej. 7.9.*

29 Tedy śię wróćił Ruben do onéy studnie / á oto już nie było Jozefá w studni : y rozdárł száty swojé. 30 A wróćiwszy śię do bráći swey/rzekł: Pácholęćiá niemász/á ja dokąd? ja *dokąd* pojdę? 31 Tedy wźięli suknią Jozefowę/y zábili koźłá/á umaczáli suknią we krwi e. 32 Y posłáli oné suknią rozmáitych farb/áby ją zánieśiono do Ojcá jego / y rzekli: Tęsmy ználeźli : poznayże teraz / jesli to suknia Syná twego / czyli nie f. 33 A poznawszy ją/ rzekł: Suknia *jest* Syná mego: zwierz zły pożárł go : koniecznie rozszárpány jest Jozef. 34 Tedy rozdárszy Jákob száty swe/włożył wor ná biodry swoje/ żáłując Syná swego przez wiele dni. 35 Y zeszli śię wszyscy Synowie jego / y wszystkie corki jego / áby go ćieszyli / lecz nie dał śię ćieszyć / ále mowił: Záprawdę zstąpię zá synem mojim g do grobu: y płákał go Oćiec jego. 36 A Mádyáńczycy przedáli Jozefá do Egiptu Potyfárowi dworzáninowi Fáráonowemu/ Hetmánowi żołnierstwá.

e 1 Moj 44.28.

f 1 Moj 44.28.

g *A. Dla Syná mego.*

ROZDZIAL XXXVIII.

Judás od bráći swey odszedszy pojął żonę. 12. Ktora gdy mu umárłá. 13. Z synową swą, niewiedząc, miał sprawę. 27. Ktora mu dwu synow urodźiłá.

1 Y Stáło śię czásu onego / że Judás odszedł od bráći swey/y zstąpił do *niektorego* męzá Odollámickiego/ktorego imię było Hirám. 2 Y ujrzał tám Judás Corkę męzá Chánánejskiego / ktorego zwano Suá: a pojąwszy ją/ wszedł do niey a. 3 A *oná* począwszy porodźiłá Syná / y názwáłá imię jego Her b. 4 Záśię począwszy urodźiłá Syná/y názwáłá imię jego Onán. 5 Nád to jescze porodźiłá Syná/ y názwáłá imię jego Selá : á *Judás* był w Cezybie/gdy mu go urodźiłá.

6 Y Dał Judás żonę Herowi pierworodnemu swemu/ktorey było imię Támár. 7 Y był Her pierworodny Judasow c zły w oczách Páńskich/y zábił go Pan. 8 Tedy rzekł Judás do Onáná: Wnidź do żony brátá twego / á złącz śię z nią powinnowáctwá / y wzbudź náśienie brátu twemu. 9 Lecz wiedząc Onán / iż to potomstwo nie jemu być miáło/gdy wchodźił do żony brátá swego/trácił z śiebie *naśienie* ná źiemię/áby nie wzbudźił potomstwá brátu swemu. 10 Y nie podobáło śię to PAnu / co *Onán* czynił: 11 przeto go też Pan zábił. Zátym rzekł Judás do Támáry synowy swey: Mieszkaj wdową w domu Ojcá twego/áż urośćie Selá Syn moj: Bo rzekł; By on też snadź nie umárł jáko brácia jego. Y odeszłá Támár/ y mieszkáłá w domu Ojcá swego.

a 1 Kron 2.3.

b 4 Moj 26.19.

c 4 Moj 26.19.

12 A Gdy minęło wiele dni / umárłá corká Suego/żoná Judásowá : y poćieszywszy śię Judás/szedł do tych co strzygli owce jego/sam/ y Chirá towárzysz jego Odollámitá / do Támnát. 13 Y oznájmiono to Támárze/mowiąc; Oto świekier twoj idźie do Támnát / áby strzygł owce swoje. 14 Ktora złożywszy z śiebie száty wdowstwá swego / okryłá śię rąbkiem/ y zátknęłá śię/ y uśiádłá ná rozstániu drogi / ktora wiedźie do Támnát: bo wiedźiáłá że był urosł Selá/ á oná nie byłá mu dáná 15 zá żonę. A ujrzawszy ją Judás / mniemał że to nierządnicá: bo zákryłá byłá twarz swoję. 16 Tedy ustąpiwszy do niey z drogi / mowił: Proszę niech wnidę do ćiebie : ábowiem nie wiedźiał żeby jego synową byłá. Y rzekłá; Coż mi dasz/żebyś do mnie wszedł? 17 Y odpowiedźiał; Poślę koźlątko z trzody: á oná rzekłá: Dasz że mi zástáwę áż mi je przyślesz? 18 Y rzekł; Cożći mam dáć w zástáwie? A oná odpowiedźiáłá ; Pierśćień twoj/y chustkę d twoję/y lászkę twoję/ ktorą masz w ręce swey. Tedy jey dał/y wszedł do niey: á poczęłá z niego. 19 A wstawszy odeszłá/ y złożywszy z śiebie odźienie swoje / oblekłá śię w száty wdowstwá swego.

d *I. płaszcz. I. mánelle.*

20 P Otym posłał Judás koźlątko/ przez rękę towárzyszá swego Odollámitę / áby odebrał zástáwę z ręki niewiásty oney; ále jey nie ználazł. 21 Y pytał mężow miejscá onego / mowiąc: Gdźie jest nierządnicá oná/ ktora *byłá* ná rozstániu tey drogi. Ktorzy odpowiedźieli: Nie

było

22 było tu nierządnice. ♣ Wróćił śię tedy do Judásá/ y rzekł; Nie ználazłem jey: lecz y mężowie miejscá onego powiedźieli: Nie było tu *żadney* nierządnice.

23 ♣ Tedy rzekł Judás; niechże sobie ma ten *zakład*, ábyśmy nie byli ná wzgárdę e: otom posyłał to koźlątko / á tyś jey nie ználazł.

24 Y Stáło śię / jákoby po trzech mieśiącách/ powiedźiano Judźie mówiąc; Dopuśćiłá śię nierządu Támár Synowa twojá: á oto już brzemienna jest z nierządu. ♣ Tedy rzekł Judás; Wywiedźćie ją/ áby byłá spálona.

25 ♣ A gdy byłá wywiedźiona/ posłáłá do świekrá swego/ mówiąc; Z mężá ktorego te rzeczy są/ jestem brzemienna. Przytym powiedźiáłá: Poznaj proszę/ czyj to pierśćień/ y chustká/ y laská.

26 ♣ Tedy poznawszy *to* Judás/ rzekł; Spráwiedliwsza jest nád mię / ponieważem jey nie dał Seli synowi memu: y więcey jey nie uznał.

27 Y Stáło śię gdy przyszedł czás rodzenia jey/ oto bliźniętá *były* w żywocie jey f.

28 ♣ A gdy rodźiłá / wytknęło rękę *jedno dźiećię* ktorą ujawszy bábá / uwiązáłá u ręki nić czerwoną / mówiąc; Ten pierwey wynidźie.

29 ♣ Y stáło śię/ gdy záśię wćiągnęło rękę swoję / oto wyszedł brát jego; y rzekłá; Czemuś przerwał g? ná tobie *niech będźie* rozerwánie/ y názwáłá imię jego Fáres.

30 ♣ A potym wyszedł brát jego / ná ktorego ręce byłá nić czerwona / y názwáłá imię jego Zerá.

e T. Aby śię to nie rozniosło ná zelżywość nászę.

f 1 Kron. 2. 4.

g I. dokłádáją, błonkę.

ROZDZIAL XXXIX.

Jozef kupiony w Egipćie od Fáráonowego dworzániná. 4. Láskę ma u niego. 8. Ale od żony jego z potwarzony. 20. Do więźienia dány jest. 21. Gdźie też u więźniow był w poszánowániu.

1 TEdy Jozef był záwiedźion do Egiptu: y kupił go Potyfár dworzánin Fáráonow / Hetman żołnierstwá / mąż Egipczánin/ z ręki Ismáelitow / ktorzy go tám byli záwiedli.

2 ♣ Y był Pan z Jozefem: ktory był mężem szczęśliwie postępującym / á mieszkał w domu Páná swego Egipczániná.

3 ♣ Y baczył Pan jego / że Pan był z nim: á iż wszystko co on czynił / Pan szczęśćił w ręku jego.

4 ♣ Y ználazł Jozef łáskę w oczách jego/ y służył mu: y przełożył go nád domem swym/ á podał wszystko co miał w ręce jego.

5 ♣ Y stáło śię/ gdy go przełożył nád domem swym/ y nád wszystkim co miał/ błogosłáwił Pan domowi Egipczániná dla Jozefá: y było błogosłáwieństwo Páńskie nád wszystkim cokolwiek miał w domu/ y ná polu.

6 ♣ Przetoż poruczył wszystko co miał w ręce Jozefowe / y nioczym u śiebie niewiedźiał/ tylko o chlebie ktorego pożywał: á był Jozef piękney twarzy / y wdźięczny ná wejrzeniu.

7 Y Stáło śię potym / iż obróćiłá żoná Páná jego oczy swoje ná Jozefá/ y rzekłá; Spi ze mną.

8 ♣ Ale nie chćiał: y rzekł do żony Páná swego: Oto Pan moj nie wie / ták jáko ja / co *jest* w domu jego/ bo wszystko co miał/ podał w ręce moje.

9 ♣ Y niemász nikogo w domu tym nád mię przedniejszego / y nie wyjął mi nic z mocy procz ćiebie / przeto żeś ty jest żoná jego: jákożbym tedy miał uczynić tę wielką złość / y grzeszyć przećiwko Bogu?

10 ♣ Y stáło śię gdy oná námawiáłá Jozefá ná káżdy dźień / á on jey nie zezwalał áby spał z nią / *ábo* bywał z nią:

11 TEdy dniá niektorego/ gdy wszedł do domu/ dla odpráwowánia prace swey/ á nie było tám z domownikow nikogo w domu:

12 ♣ Vchwyćiłá go zá száte jego/ mówiąc; Spi ze mną. Ale on zostáwiwszy száte swoję w ręku jey / ućiekł / y wyszedł precz.

13 ♣ A gdy oná obaczyłá/ iż zostáwił száte swoję w ręku jey / á ućiekł precz:

14 ♣ Tedy záwołáłá ná czeladź domu swego / y rzekłá do nich/ mówiąc; Wejrzyćie/ wprowádźił *Pan* do nas mężá Hebrejczyká / áby nas zelżył: *ábowiem* wszedł do mnie/ áby ze mną spał / ájam wołáłá głosem wielkim.

15 ♣ A gdy usłyszał jem wyniosłá głos moj/ y záwołáłá/ zostáwiwszy száte swoję u mnie/ ućiekł/ y wyszedł precz.

16 ♣ Y zátrzymáłá jego száte u śiebie/ áż przyszedł Pan jego do domu swego.

17 ♣ Y rzekłá do

niego wte słowá / mowiąc: Wszedł do mnie sługá ten Hebrejczyk / ktoregoś przywiodł do nas / áby mię żełżył. 18 Ale gdym podniosłá głos swoj / y záwołáłá / tedy zostáwił száte swą u mnie / y uciekł precz. 19 Y stáło śię / gdy usłyszał Pan jego słowá żony swojey / ktore rzekłá do niego / mowiąc; Ták mi uczynił sługá twoj: rozgniewał śię bárzo.

20 Y Wźiął Pan Jozefá / á dał go do domu więźienia a / tám gdźie więźnie krolewskie sadzano / y był tám w domu więźienia. 21 A Pan był b z Jozefem: y zkłoniwszy ku niemu miłośierdźie dał mu łáskę w oczách Przełożonego nád domem więźienia. 22 Tedy przełożony nád domem więźienia / podał w moc Jozefowi wszystkie więźnie / ktorzy byli w domu więźienia / á wszystko co tám czynić mieli / to on spráwowáł. 23 A przełożony nád domem więźienia nie doglądał tego czego mu śię powierzył / dla tego iż Pan był z nim: á co on czynił to Pan szczęśćił.

a Psalm 105. 18. b Dźiej. 7. 9. Mądr. 10. 13.

ROZDZIAL XL.

Jozef sny wykłada dwiemá dworzánom Fáráonowym. 20. Ktore śię im też wypełniły według wykłádu jego. 23. Jednák ten co wyszedł, nie wspomniał Jozefá przed Fáráonem, jáko był obiecał.

1 Y Stáło śię potym / że coś przewinieli / Podczászy krolá Egipskie° / y Piekarz / przeciw Pánu swemu / Krolowi Egipskiemu. 2 Y rozgniewał śię Fáráo ná obu dworzánow swojich / ná przełożonego nád Podczászymi / y ná przełożonego nád Piekárzámi. 3 A dał je do więźienia w dom Hetmáná żołnierzow / ná miejsce gdźie był Jozef więźniem. 4 Y oddał im Hetman żołnierzow Jozefá / y służył im: y byli przez niemáły czás w więźieniu.

5 Y Edy śię onym obiemá śnił sen / káżdemu sen jego / jednejże nocy / káżdemu według wykłádu snu jego / Podczászemu / y Piekárzowi Krolá Egipskiego / ktorzy byli więźniámi w domu więźienia. 6 A przyszedszy do nich Jozef ráno / ujrzał je / á oto byli strwożeni. 7 Y pytał dworzan Fáráonowych / ktorzy *byli* z nim w więźieniu w domu Páná jego / mowiąc: Czemużeśćie dźiś ták smutney twarzy? 8 Y odpowiedźieli mu; Śnił śię nam sen / á nie mász ktoby go wyłożył. Tedy rzekł do nich Jozef; Izali nie Boże *są* wykłády? powiedźcie mi proszę. 9 A ták powiedźiał przełożony nád Podczászymi sen swoj Jozefowi / y rzekł mu; Śniło mi śię / á oto winna máćicá przedemną: 10 A ná winney máćicy *były* trzy gáłązki / á oná jákoby pąkowie wypuszczáłá / á wychodźił kwiát jey / y dostawáły śię jágody gron winnych. 11 A kubek Fáráonow był w ręce mojey: wźiąłem tedy jágody / y wytłaczałem je w kubek Fáráonow / y podawałem kubek w ręce Fáráonowe. 12 Tedy mu powiedźiał Jozef; Ten *jest* wykład snu tego: trzy gáłązki / trzy dni są. 13 Po trzech dniách wywyższy Fáráo głowę twą / á przywroći ćię do pierwszego urzędu / y będźiesz podawał kubek Fáráonowi do ręki jego / według zwyczáju pierwszego / gdyś był Podczászym jego. 14 Tylko wspomni sobie ná mię / gdy śię będźiesz miał dobrze: á uczyń proszę ze mną miłośierdźie / ábyś wzmiankę / uczynił o mnie przed Fáráonem / y wybáwił mię z domu tego. 15 Bo mię kradźieżą wźięto z źiemie Hebrejskiey: á do tego / nicem tu nie uczynił / że mię wrzucono do tego więźienia a.

a H. Doln.

16 A Widząc przełożony nád Piekárzámi iż dobrze wyłożył / rzekł do Jozefá: Jam też we śnie mojim *widźiał*, á oto trzy kosze białe nád głową moją: 17 A w koszu nawyższym były wszelákie potráwy Fáráonowe / roboty piekárskiey / á ptástwo jádło je z koszá *ktory był* nád głową moją. 18 Tedy odpowiedźiał Jozef / y rzekł: Ten ći *jest* wykład jego: Trzy kosze / trzy dni są: 19 A po trzech dniách odejmie Fáráo głowę twoję od ćiebie / y obieśi ćię ná drzewie / á będźie ptástwo jádło ćiáło twoje z ćiebie.

20 Y Stáło śię dniá trzećiego / dniá národzenia Fáráonowego / że uczynił ucztę ná wszystkie sługi swe / y policzył głowę przełożone-

go nád Podczáſzymi / y głowę przełożonego nád Piekárzámi w poczet
21 ſług ſwojich. ✤ Y przywroći przełożonego nád Podczáſzymi do Podczáſtwá/ áby podawał kubek do rąk Fáráonowych.
22 ✤ A przełożonego nád Piekárzámi obieśił / jáko im był
23 ſen wyłożył Jozef. ✤ Jednák nie wſpomniał przełożony nád Podczáſzymi ná Jozefá/ ále go zápomniał.

ROZDZIAL XLI.

Jozef wybáwiony, ſen Fáráonowi wyłożył, y zdrową rádę dał. 40. Zá co go on Pánem nád Egiptem przełożył, y ożenił. 46. Jozef przez śiedm lat zboża názgromadzał. 50 Dwu ſynow z płodźił. 53. A czáſu głodu, Egiptowi, y inſzym krájom żywnośći dodawał.

1 Y Stáło śię po wyśćiu dwu lat/ że śię śniło Fáráonowi/ jákoby
2 ſtał nád rzeką. ✤ A oto z rzeki wychodźiło śiedm krow/ pięknych ná wejrzeniu/ y tłuſtych ná ćiele/ ktore śię
3 páſły ná łące. ✤ Oto też śiedm krow innych wychodźiło zá nimi z rzeki / ſzpetnych ná wejrzeniu / y chudych ná ćiele / ktore ſtały wedle krow
4 *pierwſzych* nád brzegiem rzeki. ✤ Y pożárły one krowy ſzpetne ná wejrzeniu/ y chude ná ćiele/ śiedm krow pięknych ná wejrzeniu / y tłuſtych: zátym ocknął śię Fáráo.
5 A Gdy uſnął/ śniło mu śię powtore/ á ono śiedm kłoſow wyraſtáło z jednego źdźbłá pełnych / y cu-
6 dnych. ✤ Oto też śiedm kłoſow ćienkich y wyſuſzonych od wiátru wſcho-
7 dniego/ wyraſtáło zá nimi. ✤ Y pożárły te kłoſy ćienkie / śiedm onych kłoſow pięknych / y zupełnych: y o-
8 cknął śię Fáráo. ✤ A toć *był* ſen. A gdy było ráno ſtrwożony był Duch jego : y poſławszy wezwał wszyſtkich wieszczkow Egipſkich/ y wſzyſtkich mędrcow jego : y opowiedźiał im Fáráo ſny ſwoje/ á nie było ktoby je wyłożył Fáráonowi.
9 ZAtym rzekł przełożony nád podczáſzymi do Fáráoná / mowiąc: Grzechy moje ja dźiś przypominam
10 *ſobie*. ✤ Fáráo rozgniewawſzy śię ná ſługi ſwe / dał mię był pod ſtraż do domu Hetmáná żołnierzow/ mnie/ y przełożonego nád Piekárzámi.
11 ✤ Tám śię nam śnił ſen jednejże nocy/ mnie/ y jemu: káżdemu według
12 wykłádu ſnu jego śniło śię. ✤ A był tám z námi młodźieniec Hebrejczyk/ ſługá Hetmáná żołnierzow / ktoremuśmy powiedźieli/ y wyłożył nam ſny náſze: káżdemu według ſnu jego
13 wyłożył. ✤ Y ſtáło śię/ że jáko nam wyłożył/ ták było : mnie przywroćił *Krol* ná miejſce moje/ á onego obieśił.
14 TEdy poſławſzy Fáráo wezwał Jozefá/ y prętko go wyprowádzono z więźienia a: ktory oſtrzygſzy śię/ y odmieniwſzy ſzáty ſwoje/ przy-
15 ſzedł do Fáráoná. ✤ Y rzekł Fáráo do Jozefá : Śnił mi śię ſen / á nie mam ktoby mi go wyłożył / átem ja o tobie ſłyſzał/ gdy mowiono/ że gdy uſłyſzyſz ſen/ umieſz go wyłożyć. ✤
16 Y odpowiedźiał Jozef Fáráonowi, mowiąc : Oprocz mnie Bog opowie
17 rzeczy ſzczęśliwe Fáráonowi/ ✤ Tedy rzekł Fáráo Jozefowi: Zdáło mi śię we śnie/ jákobym ſtał ná brze-
18 gu rzeki. ✤ A oto z rzeki wychodźiło śiedm krow tłuſtych ná ćiele / y pięknych ná wejrzeniu/ á páſły śię ná
19 łące. ✤ Oto záś wychodźiło śiedm krow innych zá nimi / nędznych / y ſzpetnych ná wejrzeniu / y chudych ná ćiele : nie widźiałem we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey ták ſzpetnych.
20 ✤ Y pożárły krowy chude/ y ſzpetne/
21 śiedm krow pierwſzych tłuſtych. ✤ A *choć* śię doſtáły do wnętrznośći ich/ przećię nie było znáć że śię doſtáły do wnętrznośći ich / bo ná wejrzeniu były ſzpetne/ jáko y przed tym :
22 y ocknąłem śię. ✤ Widźiałem záś we śnie / á oto śiedm kłoſow wyraſtáło z jednego źdźbłá pełnych/ y pię-
23 knych. ✤ Oto też śiedm kłoſow ſuchych/ ćienkich/ y wyſchłych od wiátru wſchedniego wyraſtáło zá ni-
24 mi. ✤ Y pożárły te kłoſy ćienkie / śiedm onych kłoſow pięknych. ✤ Y powiedźiałem *to* wieſzczkom/ ále nie było ktoby mi wyłożył.
25 TEdy rzekł Jozef do Fáráoná : Sen Fáráonow jeden że jeſt: co Bog uczyni / oznájmił Fáráonowi.
26 ✤ Siedm krow pięknych/ jeſt śiedm lat / á śiedm kłoſow cudnych / jeſt
27 *też* śiedm lat; ſen to jeden. ✤ Siedm

a Pſalm. 105. 20.

záś krow chudych/ y ſpetnych ktore wychodźiły zá nimi/ jeſt ſiedm lat : y ſiedm kłoſow czczych/ y wyſchłych od wiátru wſchodniego / będźie ſiedm lat głodnych. 28 ✣ A toć jeſt com powiedźiał Fáráonowi : Co Bog będźie czynił/ ukazał Fáráonowi. 29 ✣ Oto ſiedm lat nádeydźie bárzo obfitych/ we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey: 30 ✣ A po nich náſtápi ſiedm lat głodu / y w zápomnienie przydźie wſzyſtká oná obfitość w źiemi Egipſkiey/ y wytrawi głod źiemię. 31 ✣ Ták że nie będźie znáć w źiemi obfitośći oney/ dla głodu przyſzłego/ ábowiem ćięſki będźie bárzo. 32 ✣ A iż ſię po dwá kroć śnił ſen Fáráonowi / Z*náczy* że to pewna rzecz od Bogá/ y pośpieſze Bog wykonáć ją.

33 PRzetoż teraz niech znajdźie Fáráo męża rozumnego/ y mądrego/ á przełoży go nád źiemią Egipſką. 34 ✣ Niech ták uczyni Fáráo/ á poſtánowi urzędniki nád źiemią/ y zbierze piątą część *urodzájow* źiemie Egipſkiey/ przez *te* ſiedm lat obfitych. 35 ✣ Y niech zbieráją wſzeláką żywność lat dobrych náſtępujących / y zgromadzáją zboża pod rękę Fáráonowę / y żywność w mieśćiech niechaj chowáją. 36 ✣ A będźie oná żywność ná wychowánie b źiemi ná ſiedm lat głodu / ktore będą w źiemi Egipſkiey / áby nie niſzczáłá źiemia od głodu.

b H. Zá ſkarb.

37 Y Podobáło ſię to Fáráonowi/ y wſzyſtkim ſługom jego. 38 ✣ Y rzekł Fáráo do ſług ſwojich ; Izaż znajdźiemy podobnego mężowi temu/ w ktorymby był Duch Boży? 39 ✣ Zátym rzekł Fáráo do Jozefá: Ponieważći oznajmił Bog to wſzyſtko/ niemáſz żadnego ták rozumnego / y mądrego/ jáko ty. 40 ✣ Ty będźieſz nád domem mojim/ á według rozkazánia uſt twojich ſpráwowáć ſię będźie wſzyſtek lud moj: tylko ſtolicą więtſzy nád ćię będę. 41 ✣ Nad to rzekł Fáráo do Jozefá: oto poſtánowiłem ćię nád wſzyſtką źiemią Egipſką. 42 ✣ Zdjął tedy Fáráo pierśćień ſwoj z ręki ſwey/ y dał go ná rękę Jozefowę / oblekł go też w ſzáty biſiorowe/ y włożył łáńcuch złoty ná ſzyię jego. 43 ✣ Y kazał go woźić ná wtorym woźie ſwojim/ á wołano przed nim: Kłániajćie ſię. Y przełożył go nád wſzyſtką źiemią Egipſką. 44 ✣ Zátym rzekł Fáráo do Jozefá: Jam jeſt Fáráo/ á bez twego pozwolenia nie podnieſie żaden/ áni ręki/ áni nogi ſwey / we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey. 45 ✣ Y náźwał Fáráo imię Jozefowe Sáfnáth c Páneách, á dał mu Aſenátę corkę Potyfárá przełożonego Ońſkiego zá żonę. Y wyjáchał Jozef ná źiemię Egipſką. 46 A było Jozefowi trzydźieśći lat/ gdy ſtánął przed Fáráonem Krolem Egipſkim: y wyſzedſzy Jozef od oblicza Fáráonowego/ objáchał wſzyſtkę źiemię Egipſką. 47 ✣ Zrodźiłá tedy źiemia w onych ſiedmi lećiech urodzájnych obfićie. 48 ✣ Y zgromádźił *Jozef* wſzyſtkę żywność onych ſiedmi lat/ ktora byłá w źiemi Egipſkiey / y ſkładał żywność w mieśćiech: urodzaj polny káżdego miáſtá/ ktory był około niego/ ſkładał w nim. 49 ✣ Záczym nágromadzał Jozef zboża/ jáko piáſku morſkiego bárzo wiele: aż go zániechano liczyć/ bo mu nie *było* liczby.

c T. Tájemnie wykłádácz.

50 A Jozefowi urodźili ſię dwáj ſynowie / d pierwey niż przyſzedł rok głodu: ktore mu urodźiłá Aſenat corká Potyfárá przełożonego Ońſkiego. 51 ✣ Náźwał tedy Jozef imię pierworodnego Mánáſſes/ *mowiąc* ; Że mi dał Bog zápomnieć wſzelkiey pracey mojey/ y wſzyſtkiego domu Ojcá mego. 52 ✣ A imię drugiego náźwał Efrájim/ *mowiąc*; Iż mię rozmnożył Bog w źiemi utrapienia mego.

d 1 Moj. 46.20. y 48.5.

53 TEdy ſię ſkończyło ſiedm lat obfitośći/ ktora byłá w źiemi Egipſkiey. 54 ✣ Y poczęło ſiedm lat głodu náſtępowáć e/ jáko był przepowiedźiał Jozef. Y był głod po wſzyſtkich Krájinách/ ále we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey był chleb. 55 ✣ *Jednák* potym śćiśniona byłá głodem wſzyſtká źiemia Egipſka/ y wołał lud do Fáráoná o chleb. ✣ Y rzekł Fáráo wſzyſtkim Egipcjánom ; Idźćie do Jozefá/ *á* co wam rzecze/ uczyńćie. 56 ✣ Y był głod po wſzyſtkiey źiemi. Tedy otworzył Jozef wſzyſtkie gumná/ w ktorych *było zboże*, y przedawał Egipcjánom : bo ſię był głod zmocnił w źiemi Egipſkiey. 57 ✣ Y że wſzyſtkiey źiemie przyjeżdżano do E-

e Pſalm 105. 16.

giptu kupowáć *żywność* od Jozefá: bo śię był zmocnił głod po wszystkiey ziemi.

Rozdział XLII.

Bráćia Jozefowi do Egiptu przyszli zboże kupowáć. 6. Tkłániáli śię Jozefowi niepoznawszy go. 7. Ale on je poznał, y surowie z nimi mowił. 15. A kazał im przywieść brátá namłodszego do śiebie. 24. Symeoná pojimał. 26. Z żywnośćią do Ojcá odesłał. pieniądze w wory ich włożyć rozkawszy.

1 A Widząc Jákob że było zboże w Egipćie a / rzekł do Synow swojich ; Czemuż śię oglądaćie je- 2 den ná drugiego? ✣ Y mowił *im*: Otom słyszał że jest zboże w Egipćie. Jedźćież tám/ á kupćie nam z támtąd/ ábyśmy żywi byli/ á nie pomár- 3 li. ✣ Jácháło tedy dźieśięć bráći Jozefowych/ kupowáć zboże do E- 4 giptu. ✣ Ale Benjáminá brátá Jozefowego/ nie posłał Jákob z bráćią jego: bo mowił; By snadź nie przypádło nań co złego.

5 Y Sźli synowie Izráelowi pospołu z innymi *támże* idącymi kupowáć *zboże*, álowiem był głod w 6 ziemi Chánánejskiey. ✣ A Jozef był przednieyszym rządcą w oney ziemi: on je przedawał *zbożá* wszystkiemu ludowi ziemie. A gdy przyszli bráćia Josefowi / kłaniáli mu śię twa- 7 rzą áż do ziemie. ✣ A ujrzawszy Jozef bráćia swą/ poznał je: lecz stawił śię im *jáko* obcy/ y mowił do nich surowie/ y rzekł do nich: Zkądeśćie przyszli? Y odpowiedźieli: Z ziemie Chánánejskiey / ábyśmy nákupili 8 żywności. ✣ Tedy poznał Jozef bráćia swą/ ále go oni nie poználi. ✣ 9 Y wspomniał Jozef ná sny ktore mu śię śniły o nich / y rzekł im: Szpiegowieśćie wy/ á przyszliśćie/ ábyśćie przepatrzáli miejscá nie o- 10 bronne tey ziemie. ✣ A *oni* mu odpowiedźieli: Nie ták Pánie moj/ ále słudzy twoji przyszli áby nákupili 11 żywności. ✣ Wszyscyśmy my Synowie jednego męzá : *ludźiesmy* szczerzy/ á nie są słudzy twoji szpie- 12 gámi. Ale *on* rzekł do nich: Nie ták/ áleśćie nie obronne miejscá tey zie- 13 mie przyszli przepátrowáć. ✣ Y rzekli: Dwánáśćie nas bráći *było* sług twojich/ Synow jednego męzá/ w ziemi Chánánejskiey: á oto namłodszy z Ojcem nászym teraz *jest domá*, 14 á jednego już niemász. ✣ Y rzekł im Jozef: Toć *jest* com ja wam powiedźiał/ mowiąc: Szpiegowieśćie 15 wy. ✣ Przez to was doświadczę/ żywie Fáráo/ nie wynidźiećie z tąd/ áż mi tu przyjdźie brát wász młodszy. ✣ 16 Poślićież jednego z wász/ áby przywiodł brátá wászego/ á wy w więźieniu będźiećie/ áżby były doświadczone słowá wásze / jeśli prawdá przy was: á jeśli nie/ żywie Fáráo/ 17 żeśćie wy szpiegowie. ✣ Tedy je dał 18 pod straż do trzech dni. ✣ Y mowił do nich Jozef dniá trzećiego. Uczyńćie ták/ á żyć będźiećie: *boć śię* ja boję 19 Bogá. ✣ Jeśliśćie szczerzy/ brát wász jeden niech będźie okowány w więźieniu gdźieśćie wy byli: A wy jedźćie / y odwieśćie zboże/ ábyśćie/ od- 20 jeli głodowi domy wásze. ✣ A brátá wászego młodszego przywiedźćie do mnie b/ á sprawdzą śię słowá wásze/ y nie pomrzećie: Y uczynili ták. ✣ 21 Y mowili jeden do drugiego: Záprawdęśmy zgrzeszyli przećiwko brátu nászemu: bo widząc utrapienie duszę jego/ gdy śię nam modlił/ nie wysłucháliśmy go / dla tegoż 22 przyszedł ná nas ten kłopot. ✣ Odpowiedźiał im tedy Ruben/ mowiąc: Izali wam nie mowił tymi słowy: Niegrzeszćie przećiw pácholęćiu c/ á nieusłucháliśćie: Otoż teraz krwie jego *z rąk nászych* szukáją. ✣ 23 A oni nie wiedźieli żeby rozumiał Jozef/ bo tłumácz *był* miedzy nimi. 24 ✣ Odwroćiwszy śię tedy od nich *Iozef*, płákał: á obroćiwszy śię do nich/ mowił z nimi. Y wziąwszy od nich Symeoná/ związał go przed oczymá 25 ich. ✣ Y rozkazał Jozef áby nápełnono wory ich zbożem/ y wrocono pieniądze ich/ káżdemu do woru jego: y *żeby* im dano żywności ná drogę/ 26 y uczyniono ták. ✣ Tedy oni włożywszy zbożá swoje ná osły swe/ od- 27 jácháli z támtąd. ✣ Y rozwiązawszy *jeden z nich* wor swoy / áby dał obrok osłowi swemu w gospodźie/ ujrzał pieniądze swoje / ktore były ná wierzchu w worze

a Dźiej 7. 12.

b 1 Moj. 43. 5.

c 1 Moj. 37. 21.

28 jego. ♣ Y rzekł do bráći swey: wrocono mi pieniądze moje / á oto są w worze mojim. Tedy im upádło serce / y zdumieli śię / jeden do drugiego mowiąc: Coż nam to Bog uczynił?

29 ♣ Zátym przyszli do Jákobá Ojcá swego / do ziemie Chánánejskiey / y powiedźieli mu wszystko / co śię im przydáło / mowiąc;

30 ♣ Mowił z námi on mąż / Pan oney ziemie / surowie:

31 y udał nas zá szpiegi ziemie. ♣ A myśmy mu rzekli: Szczérzyśmy: nie

32 byliśmy szpiegámi. ♣ Dwánáśćie nas było bráći synow Ojcá nászego / jednego już niemász / á młodszy teraz *jest* z Ojcem nászym w ziemi Chánánejskiey.

33 ♣ Y mowił do nas mąż on / Pan oney ziemie: Potym poznam żeśćie szczérzy; Brátá wászego jednego zostáwćie u mnie / á zboże dla odjęćia głodowi domow wászych / weźmićie / á idźćie:

34 ♣ Potym przywiedźćie brátá wászego młodszego do mnie: ábym poznał żeśćie wy nie szpiegowie / ále szczérzy; tedy wam wrocę brátá wászego / á w tey ziemi hándlowáć będźiećie.

35 ♣ Y stáło śię / gdy wyprozniáli wory swoje / oto káżdy *ználazł* węzeł pieniędzy swych w worze swojim: á obaczywszy węzły z pieniędzmi swymi / oni / y Ojćiec ich / polękáli śię.

36 ♣ Y rzekł im Jákob Ojćiec ich: ośierośiliśćie mię. Jozefá niemász / y Symeoná niemász / á Benjáminá weźmiećie: ná mię śię to wszystko *złe* zwáliło.

37 ♣ Y rzekł Ruben do Ojcá swego / mowiąc: Dwu Synow mojich zabij / jeślić go záś nie przywiodę: day go do ręki mojey / á ja go tobie przywrocę.

38 ♣ Ale on rzekł: Nie pojdźie Syn moj z wámi / gdyż brát jego umárł / á ten sam tylko został: á jesliby nań przypádło co złego ná drodze ktorą pojdźiećie / tedy doprowádźićie szedźiwość moję z żáłośćią do grobu.

ROZDZIAŁ XLIII.

Jákob powtore posyła Syny swe do Egiptu z upominkámi, y z Benjáminem namłodszym Synem. 16. Jozef dla nich obiad gotowáć kazał. 23. Symeoná do nich z więźienia wywiodł. 29. Nád Benjáminem płákał, á potym wszystkie częstował.

1 A Głod wielki *był* w oney ziemi.

2 ♣ Y stáło śię gdy strawili on żywność ktorą byli przynieśli z Egiptu / że rzekł do nich Ojćiec ich: Idźćie znowu / á kupćie nam cokolwiek żywnośći.

3 ♣ Y rzekł do niego Judás mowiąc: Oświadczájąc oświadczył śię przećiwko nam *tám* ten Mąż / mowiąc: Nie ujrzyćie oblicza mojego / jesli nie będźie brát wász z wámi.

4 ♣ Jesli *tedy* pośleß brátá nászego z námi / pojedźiemy / y nákupiemy żywnośći.

5 ♣ Ale jesli nie pośleß / nie pojedźiemy: bo on Mąż mowił do nas: Nie ujrzyćie twarzy mojey a / jesli nie będźie brátá wászego z wámi.

6 ♣ Tedy rzekł Izráel: Przeczżeśćie mi ták źle uczynili / powiedźiawszy temu Mężowi że jeszcze maćie brátá?

7 ♣ Y rzekli: Pilnie śię pytał on mąż o nas / y o rodźinie nászey mowiąc: Żywże jeszcze Ojćiec wász? maćieli *jeszcze ktorego* brátá? Y odpowiedźieliśmy mu według pytánia jego: cożesmy my wiedźieli że miał mowić; Przywiedźćie mi tu brátá wászego.

8 Y Rzekł Judás do Izráelá Ojcá swego: Pośli tego młodźieńcá ze mną / á wstawszy pojdźiemy / ábysmy żyli / á nie pomárli *głodem* ták my / jáko y ty / y dźiateczki násze.

9 ♣ Ja przyrzekam zań b / z ręki mojey szukaj go: Jesli go nie przywiodę do ćiebie / á nie stáwię go przed tobą / będęć winien grzechu po wszystkie dni.

10 ♣ Bo gdybyśmy byli nie mieszkáli / jużbyśmy śię byli dwá kroć wroćili.

11 ♣ Tedy rzekł do nich Izráel Ojćiec ich; Jesliże ták *być musi*, uczyńćież to: Nábierzćie nálepszych pożytkow ziemie w naczynia wásze / á zánieśćie Mężowi onemu w upominku: troche bálsámu / y troche miodu / y rzeczy wonnych / y mirry / orzechow terebintowych / y migdałow.

12 ♣ Pieniądze też dwoje weźmićie do rąk wászych / á pieniądze przywrocone ná wierzchu worow wászych / odnieśćie w ręce swojey / snadź śię to omyłką stáło.

13 ♣ Ale y brátá wászego weźmićie / á wstawszy jedźćie znowu do męża onego.

14 ♣ A Bog Wszechmogący niech wam da miłośierdźie / przed

obliczem

a 1 Moj. 42.20. y 44.23.

b 1 Moj. 44.32.

obliczem tego męża: áby wam wypuścił brátá wáſzego drugiego / y Benjáminá: á ja jáko osierociáły / bez dziatek będę.

15 TEdy wziąwſzy oni mężowie on podárek / y dwoje pieniądze wziąwſzy w ręce swe / y Benjáminá / wstáli / y jácháli do Egiptu / y stánęli przed Jozefem. ♣ 16 A ujrzawſzy Jozef z nimi Benjáminá / rzekł do tego ktory był spráwcą domu jego; Wprowadź te męże w dom / á zábij bydlę / y nágotuj: bo ze mną jeść będą mężowie ci w południe. ♣ 17 Y uczynił on mąż jáko mu rozkazał Jozef / á wprowádźił on mąż one ludźie w dom Jozefow. ♣ 18 Báli śię tedy mężowie oni / gdy byli w prowádzeniu w dom Jozefow / y mowili: Dla onych ći to pieniędzy / ktore pierwey włożono było do worow náſzych / wprowádzeni tu jesteśmy / áby *potwarz* ná nas zwáliwſzy / tárgnął śię ná *nas* / á pobrał w niewolą nas / y osły náſze. ♣ 19 A przystąpiwſzy do męzá tego / ktory był spráwcą domu Jozefowego / mowili do niego we drzwiách domu. ♣ 20 Y rzekli: *Słuchaj* mię Pánie moj: przyjácháliśmy byli c pierwey kupowáć żywność. ♣ 21 Y stáło śię / gdyśmy przyjácháli do gospody / y rozwiązáliśmy wory naſze / oto pieniądze káżdego *były* ná wierzchu woru jego / pieniądze náſze według wagi ich: ktoreśmy záś przyniesli w ręku náſzych. ♣ 22 Pieniądze też drugie przynieśliśmy w ręku náſzych / ábyśmy nákupili żywnośći / á nie wiemy kto włożył te pieniądze náſze do worow náſzych. ♣ 23 A *on* rzekł: Pokoj wam / nie bojćie śię: Bog wáſz / y Bog Ojcá waſzego / dał wam skarb do worow wáſzych: pieniądze wáſze doſzły mię. Y wywiodł do nich Symeoná. ♣ 24 A przywiodſzy on mąż one ludźie w dom Jozefow / dał im wody / y umyli nogi swe / dał też obrok osłom ich. ♣ 25 Zátym nágotowáli podárek / niż przyſzedł Jozef w południe: słyſzeli bowiem iż tám mieli jeść chleb.

26 A Gdy wſzedł Jozef w dom / przynieśli mu podárek ktory *mieli* w ręku swych w domu onym / y kłániáli mu śię áż do ziemie. ♣ 27 Y pytał ich / jákoby śię mieli / y rzekł: Zdrowże jest Oćiec wáſz stáry / o ktorym meśćie mi d powiádáli: Żywże jeſzcze? ♣ 28 A oni odpowiedźieli; Zdrow ći sługá twoj / Oćiec náſz: jeſzcze żyw. A zchyliwſzy śię / pokłonili mu śię. ♣ 29 Tedy podniosſzy oczy swe / ujrzał Benjáminá brátá swego / Syná Mátki swey / y rzekł: Tenże *jest* brát waſz młodſzy / o ktory meśćie mi powiádáli? Y rzekł mu; Bog niechći będźie miłośćiw / miły Synu. ♣ 30 Y pokwápił śię Jozef *wyniść*, bo śię były wzruſzyły wnętrznośći jego ku brátu swemu / y ſzukał *miejscá* gdźieby płákał: y 31 wſzedſzy do komory / płákał tám. ♣ Potym umywſzy twarz swoję / wyſzedł záśię / y wstrzymał śię / y rzekł: 32 Kłádźćie chleb. ♣ Y położono jemu osobno / y onym osobno / Egipczánom też ktorzy jedli z nim / osobno: bo nie mogą jeść Egipczánie z Hebreczykámi chlebá / gdyż to *jest* 33 obrzydliwośćią Egipczánom. ♣ Y uśiedli przed obliczem jego / pierworodny według pierworodztwá swego / á młodſzy / według młodośći swojey: y dźiwowáli śię mężowie 34 oni *pátrząc* jeden ná drugiego. ♣ Y biorąc potráwy przed sobą dáwał im: á dostáłá śię pięć kroć większa część Benjaminowi / nád inne częśći onych wſzystkich: y pili / á podpili sobie z nim.

d 1 Moj. 42. 11.

c 1 Moj. 42. 3.

ROZDZIAŁ XLIV.

Jozef odprawując bráćią, kazał włożyć kubek swoy do woru Benjaminowego. 4. á gdy odeſli, goniono je. 12. kubek ználeziony u Benjáminá. 13. Przetoż wſzyscy śię z nowu wracáją dla Benjáminá: 18. zá ktorym śię Judás przyczynia.

1 ROzkazał tedy *Jozef* temu ktory był spráwcą domu jego / mowiąc: Nápełni wory mężow tych zbożem / jáko mogą znieść / á włoż pieniądze káżdego / ná wierzch woru jego. ♣ 2 Kubek też moj / kubek śrebrny / włoż ná wierzch do woru młodſzego z pieniędzmi zá zboże jego: y uczynił według słow Jozefowych / jáko mu rozkazał.

A Gdy

3 A *Gdy* było ráno / mężowie oni puszczeni są/sámi/y osłowie ich. 4 ♣ Wyszedszy *tedy* z miástá/ *gdy* nie dáleko byli/rzekł Jozef do tego ktory był spráwcą domu jego: Wstań/goń te męże/ á dogoniwszy ich/ mow do nich: Czemuśćie oddáli złe zá dobre? 5 ♣ Azaż nie ten jest *kubek* z ktorego pija Pan moj/ y ázaż on pewnie nie zgádnie przezeń *jácyśćie wy?* złeśćie 6 uczynili/ cośćie uczynili. ♣ Dogoniwszy ich tedy / mowił do nich te 7 słowá. ♣ Ale *oni* odpowiedźieli mu: Czemu mowi Pan moj tákowe słowá? nie daj tego Boże/ áby to słudzy twoij uczynić mieli. 8 Oto pieniądze ktoreśmy byli náleźli ná wierzchu worow nászych/ odnieśliśmy zás do ciebie z źiemie Chánánejskiey: á jákożbyśmy kráść mieli z domu Páná twego śrebro ábo 9 złoto. ♣ V ktoregoby toználeźiono z slug twojich/ niechaj umrze: á my będźiemy Páná mego niewolnikámi. 10 ♣ Tedy *on* rzekł: Niech że ták będźie jáko mowićie: jednák przy ktorym śię znajdźie *kubek* ten/niech będźie niewolnikiem/ á wy będźiećie niewinnymi. 11 ♣ Prętko tedy káżdy złożył wor swoj ná źiemię: y ro- 12 związáli káżdy wor swoj. ♣ Y szukał od stárszego poczawszy/á u młodszego przestał: y ználazł kubek w worze Benjáminowym.

13 T Edy oni rozdárli száty swoje: y włożywszy brzemię káżdy *z nich* ná osłá swego / wroćili śię do miá- 14 stá. ♣ Przyszedł tedy Judás/y bráćia jego/ do domu Jozefá / ktory tám jeszcze był: y upádli przed obli- 15 czem jego ná źiemię. ♣ Y rzekł do nich Jozef: Cożeśćie to uczynili? ázaśćie nie wiedźieli że pewnie zgá- 16 dnie máż *táki* jáki̇m ja jest? ♣ Tedy odpowiedźiał Judás: Coż odpowiemy Pánu memu/ coż rzeczemy? y jáko śię my uspráwiedliwić mamy? Bog ználazł nieprawość slug twojich: Otośmy niewolnikámi Páná mego/ y my/ y ten/ w ktore- 17 go ręku ználeźiony jest kubek. ♣ A on rzekł: Nie daj Boże ábym to uczynić miał: máż w ktorego ręku ználeźiony jest kubek/ten będźie niewolnikiem mojim / á wy jedźćie w pokoju do Ojcá wászego.

18 Z Atym przystąpił do niego Judás/y rzekł: *Słuchaj* mię Pánie moj: niechaj przemowi proszę slugá twoj *ktore* słowo w uszy Páná mego / á niech śię nie zápala gniew twoj ná slugę twego/ gdyżeś ty jest 19 jáko sam Fárao. ♣ Pan moj pytał slug swojich/ mowiąc: Maćież 20 Ojcá álbo brátá? ♣ Tedyśmy odpowiedźieli Pánu swemu: Mamyć Ojcá stárego/ y chłopię w stárośći *jego spłodzone* máłe/ á brát jego umárł/ á został sam tylko *po* Mátce 21 swey/ y Ojciec jego miłuje go. ♣ Potym mowiłeś *nam* slugom swym: Przywiedźćie go do mnie/ ábym go 22 oglądał oczymá mymi: ♣ Y mowiliśmy do Páná mego: Nie będźie mogło chłopię opuśćić Ojcá swego: bo gdyby opuśćiło Ojcá swego/ u- 23 márłby. ♣ Tedyś rzekł do slug swojich: Jeśli nieprzydźie brát wász młodszy z wámi/ nie ujrzyćie więcey 24 oblicza mojego b. ♣ Y stáło śię/ gdyśmy odeszli do slugi twego/ Ojcá mojego/y powiedźieliśmy mu te sło- 25 wá Páná mego: ♣ Tedy rzekł Ojciec nász/ Jedźćie znowu/ á kupćie nam 26 trochę żywnośći. ♣ Y powiedźieliśmy: Nie możemy *tám* iść; lecz jeśli brát nász młodszy *będźie* z námi/ tedy pojedźiemy: bo *ináczey* nie będźiemy mogli oglądáć oblicza męzá onego/ jeśli brát nász młodszy nie 27 będźie z námi. ♣ Y rzekł slugá twoj/ Ojciec moj/ do nas: Wy wiećie że dwu *Synow* urodźiłá mi żoná 28 mojá: ♣ Y wyszedł jeden odemnie/ y rzekłem; Zájiste *od zwierzá* rozdárty jest c/ y niewidźiałem go do 29 tych miást: ♣ A weźmiećieli y tego od oblicza mego/ á przypádnie nań śmierć/ tedy doprowádźićie szedźiwość moję z żáłośćią do grobu. ♣ 30 Przetoż teraz jeślibym przyszedł do slugi twego/ Ojcá mojego/ á dźiećięćiaby z námi nie było (ponieważ duszá jego jest przywiązána do dusze 31 jego) ♣ Stánie śię/ skoro ujrzy iż dźiećięćiá nie będźie / że umrze: á doprowádzą sludzy twoji szedźiwość slugi twego / Ojcá nászego / 32 z żáłośćią do grobu. ♣ Bo d slugá twoj przyrzekł zá to dźiećię

a 1 Moj. 42. 13.

b 1 Moj. 43. 3. 5

c 1 Moj. 37. 31. 33.

d 1 Moj. 43. 9.

gdy je brał od Ojcá swego/ mowiąc: Jeślić go záś nie przywiodę / tedy będę winien grzechu przećiw Ojcu memu go wszystkie dni. 33 ♣ Teraz tedy niech zostánie proszę sługá twoj/ miásto dziecięćiá tego/ niewolnikiem Páná mego: á dziecię niech idźie z bráćią swoją. 34 ♣ Bo jákoż ja mam wroćić śię do Ojcá mego / gdy tego dziecięćiá ze mną nie będźie? chybábym chćiał pátrzáć ná żáłość/ ktoraby przyszłá ná Ojcá mego.

ROZDZIAŁ. XLV.

Jozef oznájmuje śię bráći z płáczem. 5. Ciesży je. 9. Y zá pozwoleniem Fáráonowym wypráwuje je po Ojcá swego, dawszy im upominki, y podwody. 27. A Jákob usłyszawszy że Jozef żyw, wielce śię cieszy.

1 GDy śię Jozef nie mogł dáliey strzymáć przed wszystkimi ktorzy stali przed nim/ y záwołał: Wyprowadźćie wszystkie odemnie: Y nie został nikt przy nim / gdy śię dał poznáć Jozef bráći swey/ 2 ♣ Y podniosł głos swoj z płáczem: co słyszeli Egipcjánie/ słyszał też dom Fáráonow. 3 ♣ Y rzekł Jozef do bráći swey: Jamći jest Jozef: A żywże jeszcze Oćiec moj? y nie mogli mu bráćia jego odpowiedźieć / bo śię zlękli oblicza jego. 4 ♣ Tedy rzekł Jozef do bráći swey; a Przystąpćie / proszę / do mnie: Y przystąpili. Zátym rzekł: Jam jest Jozef brát wász/ ktoregośćie przedáli do Egiptu. 5 ♣ Jednák teraz nie frásujćie śię / áni trwożćie sobą / żeśćie mię tu przedáli: boć dla záchowánia żywotá wászego / posłał b mię Bog przed wámi. 6 ♣ Bo już dwie lećie głodu było ná źiemi: á jeszcze pięć lat zostáje. ktorych nie będą oráć/ áni żąć. 7 ♣ Posłał mię tedy Bog przed wámi / ábym was záchował ostátek ná źiemi/ á żebym wam dodał żywnośći/ ná oswobodzenie wielkie. 8 ♣ Teraz tedy nie wyśćie mię tu posłáli / ále Bog: ktory mię postánowił Ojcem Fáráonowym/ y Pánem wszystkiego domu jego / á pánującym nád wszystką źiemią Egipską.

[a Dźiej. 7.13.] [b 1 Moj. 50.20.]

9 SPieszćież śię / á idźćie do Ojcá mego/ y mowćie do niego: Toć wskázuje Syn twoj Jozef: Uczynił mię Bog Pánem wszystkiego Egiptu/ przyjedźże do mnie/ á nie mieszkaj. 10 ♣ Y będźiesz mieszkał w źiemi Gesen: á będźiesz blisko mnie/ ty/ y Synowie twoji / y Synowie Synow twojich/ y trzody twoje/ y woły twoje/ y wszystko co masz. 11 ♣ A będę ćię tám żywił: bo jeszcze pięć lat głodu będźie, ábyś od niedostátku nie zginął / ty/ y dom twoj/ y wszystko co masz. 12 ♣ A oto oczy wásze widzą/ y oczy brátá mego Benjáminá/ że ustá moje mowią do was. 13 ♣ Oznájmićie też Ojcu memu wszystkę zacność moję w Egipćie / y wszystko cośćie widźieli: spieszćie śię tedy / á przyprowadźćie tu Ojcá mojego c. 14 ♣ Zátym padł ná szyję Benjáminá brátá swego / y płákał: Benjámin też płákał ná szyji jego. 15 ♣ Y pocáłowawszy wszystkę bráćią swoję / płákał nád nimi: á potym rozmáwiáli z nim Bráćia jego.

[c Dźiej. 7.14.]

16 Y Rozgłoszono tę wieść w domu Fáráonowym/ mowiąc: Przyjácháli bráćia Jozefowi: y podobáło śię to w oczách Fáráonowych / y w oczách sług jego. 17 ♣ Tedy rzekł Fáráo Jozefowi: Powiedz bráći swey: uczyńćie ták: Nákłádszy brzemion ná bydłá wásze/ idźćie / á wroććie śię do źiemie Chánánejskiey. 18 ♣ A wźiąwszy Ojcá wászego / y czeladź wászę / przyjedźćie do mnie / y dam wam dobre mieysce w źiemi Egipskiey / y będźiećie używáć tłustośći źiemie. 19 ♣ Y d rozkaż im mowiąc; To uczyńćie: Weźmićie sobie z źiemie Egipskiey wozow / dla dźiatek wászych/ y dla żon wászych: á wźiąwszy Ojcá wászego/ przyjedźćie tu. ♣ 20 A oko wásze/ niech nie żáłuje sprzętu wászego: gdyż dobro wszystkiey źiemie Egipskiey wásze będźie. ♣ 21 Uczynili tedy ták Synowie Izráelowi: y dał im Jozef wozy według rozkazánia Fáráonowego: dał im też żywnośći ná drogę. ♣ 22 Dał z onychże wszystkich káżdemu odmienne száty: ále Benjáminowi dał trzy stá śrebrnikow / y pięćiory száty odmienne. ♣ 23 Ojcu też swemu posłał te rzeczy: dźieśięć osłow niosących z nalepszych

[d I. Ty masz moc rozkazáć]

rzeczy Egipskich / y dźieśięć oślic niosących zboże / y chleb / y żywność Oycu jego ná drogę. 24 Puśćił tedy bráćią swą / y odjácháli / á mowił do nich: Nie wádźćie e śię ná drodze. 25 Ktorzy wyjáchawszy z Egiptu / przyjácháli do źiemie Chánánejskiey / do Jákobá Oycá swego. 26 Y oznájmili mu mowiąc: Jeszcze żyw Jozef / á oni jest Pánem nád wszystką źiemią Egipską: y zemdláło serce jego / bo im nie wierzył. 27 Lecz oni powiedźieli mu wszystkie słowá Jozefowe / ktore mowił do nich. A ujrzawszy wozy ktore posłał Jozef / áby go ná nich przywieziono / tedy ożył Duch Jákobá Oycá ich: 28 Y rzekł Jzráel: Dosyć mam ná tym gdy jeszcze Jozef Syn moj żyje: poydę á oglądam go / pierwey niż umrę.

ROZDZIAŁ XLVI.

Prowad Jákobow do Egiptu. 2. Bog mu śię w drodze ukázuje, y z nim być obiecuje. 8. Liczbá dusz, ktore weszły do Egiptu z Jákobem. 29. Jozef Oycá z płáczem przyjmuje. 31. y mądrą swym rádę dáje.

1 A Ták jáchał Jsráel ze wszystkim co miał: á przyjáchawszy do a Beerseby / ofiárował ofiáry Bogu Oycá swego Jzááká. 2 Y rzekł Bog do Jzráelá w widzeniu nocnym / mowiąc: Jákobie / Jákobie! A on odpowiedźiał: Otom ja. 3 Y rzekł: Jam jest Bog / Bog Oycá twojego: nie boy śię zstąpić do Egiptu / bo ćię tám w narod wielki rozmnożę. 4 Ja zstąpię z tobą do Egiptu / y ja ćię z támtąd tákże záśię wywiodę / á Jozef położy b rękę swoję ná oczy twoje. 5 Y powstał Jákob z Beerseby: Y wźięli Synowie c Jzráelowi Jákobá Oycá swego / y dźiatki swe / y żony swe ná wozy ktore był posłał Fáráo / áby go przywieziono. 6 Pobráli też bydłá swe / y májętność swoję / ktorey byli nábyli w źiemi Chánánejskiey / y przyjácháli do d Egiptu / Jákob / y wszystká rodźiná jego z nim. 7 Syny swe / y Syny Synow swych / corki swe / y corki synow swych / y wszystko naśienie swoje prowádźił z sobą do Egiptu.

8 A Te są imioná Synow Jzráelowych ktorzy weszli do Egiptu / Jákob / y Synowie jego: pierworodny e Jákobow Ruben. 9 A Synowie f Rubenowi / Henoch / y Fállu / y Hesron / y Chármi. 10 A synowie g Symeonowi / Jámuel / y Jámin / y Achod / y Jáchin / y Sochár / y Saul / syn niewiásty Chánánejskiey. 11 Synowie też h Lewiego / Gerson / Káát / y Meráry. 12 A synowie i Judászowi / Her / y Onán / y Selá / y Fáres / y Záre: ále umárł Her / y Onán w źiemi Chánánejskiey: A byli Synowie Fáresowi Hesron / y Hámuel. 13 A synowie k Jsácharowi Tolá / y Fuá / y Job / y Semrám. 14 Synowie záś Zábulonowi / Zared / y Elon / y Jáleel. 15 A ći są Synowie Liey / ktore urodźiłá Jákobowi w Pádánie Syryjskim / y Dyná corká jego: wszystkich dusz synow jego / y corek jego / trzydźieśći / y trzy. 16 A synowie l Gádowi / Sefon / y Aggi / Suni / y Esebon / Heri / y Arodi / y Areli. 17 A synowie m Aser / Jemná / y Jesuá / y Jsui y Beryá / y Será śiostrá ich. A synowie Beryego / Heber / y Melchiel. 18 Ci są synowie Zelfy / ktorą był dał Lában Liey corce swey / ktorych oná urodźiłá Jákobowi / szesnaśćie dusz.

19 SYnowie Ráchele żony Jákobowey / Jozef / y Benjámin. 20 Jozefowi n záś urodźili śię Synowie w źiemi Egipskiey / ktore urodźiłá Asenát corká Potyfárá Kśiążęćiá Onskiego / Mánásses / y Efrájim. 21 A synowie o Benjáminowi / Belá / y Bechor / y Abel / Gerá / y Noáman / Echy / y Ros / Mofim / y Ofim / y Ared. 22 Ci są synowie Ráchele ktorzy śię urodźili Jákobowi: wszystkich dusz czternaśćie. 23 A synowie Dánowi Chusym. 24 Synowie też p Neftálimowi Jáchsiel / y Guni / y Jesser / y Selem. 25 Ci są synowie Báli / ktorą był dał Lában Ráchelí corce swey / ktora je urodźiłá Jákobowi: wszystkich dusz śiedm. 26 Wszystkie dusze q ktore przyszły z Jákobem do Egiptu / co wyszły z biodr jego / okrom żon synow Jákobowych: wszystkich dusz było sześćdźieśiąt / y sześć. 27 A synow Jozefowych

e H. *Nie gniewajćie śię.*
a 1 Moj. 21. 31.
b *1. Záwrze oczy twoje.*
c Dźiej. 7. 15.
d Jozu. 24. 4. Psalm 105. 23. Ezái. 51. 4.

e 2 Moj. 1. 2. y 6. 14. 4 Moj. 26. 5.
f 2 Moj. 6. 15. 1 Kron. 5. 1. 3.
g 2 Moj. 6. 15. 1 Kron. 4. 24.
h 2 Moj. 6. 16. 1 Kron. 19. 16.
i 1 Moj. 38. 3. 1 Kron. 2. 3. 4. y 4. 1.
k 1 Kron. 7. 1.
l 1 Kron. 5. 11.
m 1 Kron. 7. 30.
n 1 Moj. 41. 50.
o 1 Kron. 7. 6. y 8. 1.
p 1 Kron. 7. 13.
q 5 Moj. 10. 22.

ktorzy mu śie urodźili w Egipćie/ duſz dwie. A ták wſzytkich r duſz domu Jákobowego/ ktore weſzły do Egiptu było śiedmdźieśiąt.

r Dźiej 7. 14.

28 Y Posłał przed sobą Judáſá do Jozefá áby mu oznájmił pierwey niżby przyjáchał do Geſen. ♣ 29 Y przyjácháli do źiemie Geſen. ♣ A záprzągſzy Jozef woz swoj / wyjáchał przećiw Izráelowi Ojcu swemu do Geſen: á ujrzawſzy go/ padł ná ſzyję jego/ y płákał ná ſzyi jego chwilę. ♣ 30 Tedy rzekł Izráel do Jozefá: Niechże już umrę / gdym ujrzał oblicze twoje/ ponieważeś ty jeſzcze żyw.

31 Zátym rzekł Jozef do Bráći swey/ y do domu Ojcá swego; Pojádę/ á opowiem Fáráonowi/ y rzekę mu: Bráćia moji/ y dom Ojcá mego/ ktorzy byli w źiemi Chánánejſkiey przyjácháli do mnie: ♣ 32 A ći mężowie ſą pásterze trzod/ bo śię báwili chowániem bydłá: przeto owce swoje/ y woły swoje / y wſzystko co mieli przywiedli. ♣ 33 A ták gdy was przyzowie Fáráo / y spyta / Czym 34 śię báwićie? Odpowiećie: ♣ Pásterze byli ſłudzy twoji od dźiećińſtwá náſzego áż do tąd/ y my/ y Ojcowie náſzy. *A to dla tego*, ábyśćie mogli mieſzkáć w źiemi Geſen: bo obrzydłośćią Egipczánom jeſt wſzelki páſterz bydłá.

ROZDZIAŁ XLVII.

Jozef o Ojcu swym Fáráonowi znáć dawa. 6. Ktory go wdźięcznie przyjmuje. 14. Jozef ſkarb Fáráonow ubogáćił, y wſzyſtek Egipt zniewolił. 29. Jákob o pogrzebie swym w źiemi Chánánejſkiey z Jozefem ſtánowi.

1 Tedy przyjáchawſzy Jozef/ oznájmił Fáráonowi/ y rzekł; Ojćiec moj/ y bráćia moji/ z owcámi swymi/ y z wołmi swymi/ y ze wſzyſtkim co máją/ przyjácháli z źiemie Chánánejſkiey: á oto ſą w źiemi Geſen. ♣ 2 A z liczby bráći swey wźiął pięći mężow/ y postáwił je przed Fáráonem. ♣ 3 Y rzekł Fáráo do bráći jego; Czym śię báwićie? A oni odpowiedźieli Fáráonowi: Pásterzmi owiec ſą ſłudzy twoji/ y my/ y Ojcowie náſzy. ♣ 4 Rzekli jeſzcze do Fáráoná. Abyśmy byli przychodniámi w tey źiemi przyſzliśmy: bo nie máſz paſze dla bydłá ktore *máją* ſłudzy twoji/ gdyż ćięſki głod *jeſt* w źiemi Chánánejſkiey: á teraz niech mieſzkáją/ prośimy/ ſłudzy twoji w źiemi Geſen. ♣ 5 Tedy rzekł Fáráo do Jozefá / mowiąc; Ojćiec twoj/ y bráćia twoji przyjácháli do ćiebie: 6 ♣ Ziemiá Egipſka przed a tobą jeſt/ w nalepſzym *mieyſcu* tey źiemie day mieſzkánie Ojcu twemu / y bráći twoji/ niech mieſzkáją w źiemi Geſen: á zrozumieſzli że ſą miedzy nimi mężowie godni/ tedy je uczyniſz przełożonymi nád trzodámi mymi.

a I. Pod władzą twoje

7 Y Przywiodł Jozef Jákobá Ojcá swego/ y postáwił go przed Fáráonem: á błogosłáwił b Jákob Fáráonowi. ♣ 8 Tedy rzekł Fáráo do Jákobá; Wiele jeſt dni lat żywotá twego? ♣ 9 Y odpowiedźiał Jákob Fáráonowi: Dni lat pielgrzymſtwá mego/ *jeſt* sto / y trzydźieśći lat: krotkie y złe były dni lat żywotá mego/ y nie doſzły dni lat żywotá Ojcow mojich/ w ktorych dniách oni pielgrzymowáli. ♣ 10 Zátym pobłogosłáwiwſzy Jákob Fáráonowi/ wyſzedł od obliczá Fáráonowego. ♣ 11 Tedy dał mieſzkánie Jozef Ojcu swemu/ y bráći swey/ y dał im ośiádłość w źiemi Egipſkiey/ w nalepſzym *mieyſcu* oney kráiny/ w źiemi Rámeſſes/ jáko był roſkazał Fáráo. ♣ 12 Y żywił Jozef Ojcá swego/ y bráćią swoję/ y wſzyſtek dom Ojcá swego chlebem c/ áż do namnieyſzego.

b I. Pozdrowił

c I. Żywnośćią.

13 A Chlebá nie *było* po wſzyſtkiey źiemi/ bo ćięſki bárzo *był* głod/ y utrapiona byłá źiemiá Egipſka/ y źiemiá Chánánejſka od głodu. ♣ 14 Tedy zebrał Jozef wſzyſtkie pieniądze/ ktore śię znáydowáły w źiemi Egipſkiey/ y w źiemi Chánánejſkiey/ zá żywność/ ktorą kupowano: y wnieſł one pieniądze Jozef do ſkárbu Fáráonowego. ♣ 15 A gdy nie ſtáło pieniędzy w źiemi Egipſkiey/ y w źiemi Chánánejſkiey/ tedy przyſzli wſzyſcy Egipczánie do Jozefá/ mowiąc: Day nam chlebá: y czemuż mamy umieráć przed tobą? gdyż nam już nie z ſtáje pieniędzy: 16 ♣ Ná to odpowiedźiał Jozef: Da-

wájćie bydłá wáße/ á dam wam *żywności* zá bydłá wáße / poniewáż *wam* nie stáło pieniedzy. 17 Y przygnáli bydłá swe do Jozefá: y dał im Jozef chlebá / zá konie / y zá stádá owiec/ y zá stádá wołow/ y zá osły/ y przechował je chlebem/ zá wßystkie bydłá ich onego roku.

18 A Gdy wyßedł rok on/ przyßli do niego roku drugiego / mowiąc mu : Nie zátájemy przed Pánem náßym / że nam już pieniedzy nie stáło / y stádá bydeł *są* u Páná náßego / nie zostáwa *nam* przed Pánem náßym tylko ćiáłá náße / y role náße. 19 A czemuż umieráć mamy przed oczymá twymi? y nas/ y role náße kupuj/ y źiemie náße/ zá chleb/ á bedźiemy my / y źiemiá náßá w niewoli u Fáráoná / tylko *nam* daj naśienia / ábyśmy żyli / á nie pomárli/ y źiemiá niespustoßáłá. 20 A ták kupił Jozef wßystkie źiemie Egipską Fáráonowi: bo przedáli Egipczánie káżdy rolą swoje / gdyż śie był wzmogł miedzy nimi głod/ y dostáłá śie Fáráonowi *wßystká* źiemiá. 21 Y przeniosł lud do miast/ od ostátnich gránic Egiptu/ áż do końcá jego. 22 Tylko źiemie Kápłáńskiey nie kupił: bo kápłáni mieli *obrok* postánowiony od Fáráoná : y żywili śie obrokiem swym / ktory im był dał Fáráo : dla czegoż nie przedawáli źiemie swey. 23 Y rzekł Jozef do ludu; Otom was teraz poskupował / y źiemie wáße Fáráonowi/ otoż maćie naśienie/ pośijćie tedy role. 24 A z urodzájow *wáßych* bedźiećie dawáli piątą część Fáráonowi/ cztery záśie części bedą wam ná záśianie roli/ y ná żywność wáße / y tych ktorzy są w domiech wáßych / y ná żywność dźiatek wáßych. 25 Tedy odpowiedźieli : Záchowałeś żywot náß: Niechże znajdźiemy łáskę w oczách Páná swego/ y bedźiemy niewolnikámi Fáráonowymi. 26 Y postánowił to Jozef zá práwo / áż do dniá dźiśieyßego w źiemi Egipskiey/ áby *dawána byłá* Fáráonowi piąta część : tylko źiemiá sámych kápłánow nie dostáłá śie Fáráonowi.

27 Y Mießkał Jzráel w źiemi Egipskiey w źiemi Gesen / y osiádźiwßy śie w niey/ rozrodźili śie/ y rozmnożyli śie wielce. 28 Y żył Jákob w źiemi Egipskiey śiedmnaśćie lat : á było dni Jákobowych lat żywotá jego/ sto czterdźieśći/ y śiedm lat.

29 Y Przybliżyły śie dni Jzráelowe áby umárł / y wezwał Syná swego Jozefá/ y rzekł do niego: Jesliim teraz ználazł łáskę w oczách twojich / podłoż d proßę rękę twoję pod biodrę moję / á uczyń ze mną miłośierdźie y prawdę ; Proßę nie chowaj mię w Egipćie: 30 Ale *gdy* záśnę z Ojcy mojimi / wynieśieß mię z Egiptu / á pochowaß mię w grobie ich. A on rzekł : Uczynię według słowá twego: 31 A *Jákob* rzekł; Przyśiężże mi: y przyśiągł mu. Zátym nákłonił śię Jzráel ku głowom łożá.

d 1 Moj. 24. 3.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Jákob záchorzawßy dwiemá Synom Jozefowym błogosłáwieństwo dáje. 5. Zá Syny swe one przyjmuje. 21. Y o wybáwieniu z niewoli Egipskiey przepowiada.

1 Y Po gdy śie stáło/ dano znáć Jozefowi ; Oto Oćiec twoj záchorzał : ktory wźiąwßy dwu Synow swojich z sobą/ Mánásseßá/ y Efrájimá / *jáchał do niego*. 2 Y powiedźiano Jákobowi mowiąc: Oto Syn twoj Jozef idźie do ćiebie. A Jzráel pokrzepiwßy śie / uśiadł ná łożu.

3 Y Rzekł Jákob do Jozefá: a Bog wßechmogący ukazał mi śie w Luzie/ w źiemi Chánánejskiey / y 4 błogosłáwił mi. A mowił do mnie: Oto ja rozrodzę ćię / y rozmnożę ćię / y wywiodę z ćiebie wielki narod. A dam źiemię tę naśieniu twemu po tobie w dźiedźictwo wieczne. 5 Przetoż teraz dwá b Synowie twoji / ktorzy śie urodźili w źiemi Egipskiey / pierwey niżem ja ku do ćiebie przyßedł do Egiptu/ moji są/ Efrájim/ y Mánásses: jáko Ruben y Symeon moji bedą. 6 Ale dźieći twoje/ ktore po tych zpłodźiß / twoje bedą: imieniem bráći swojey bedą zwáni c w ośiádłośćiach swych. 7 A gdym śie wracał z Pádán/ umárłá mi Ráchel / w źiemi Chánánejskiey

a 1 Moj. 28. 13. 19. y 35. 1.

b 1 Moj. 41. 50. y 46. 20

c Jozue. 13. 7 y 16. 5. y 17. 1.

ſkiey w drodze / gdym jeſzcze był jákowy ná mile od Efráty / y pogrzebłem ją tám przy drodze ku Efrácie : á to jeſt Betlehem.

8 A Ujrzawſzy Izráel Syny Jozefowe/ rzekł: Czyji to ſą? 9 Tedy odpowiedział Jozef Ojcu ſwemu: Synowie to moji ktore mi tu dał Bog; A on rzekł: Przywiedź je proſzę do mnie / ábym im błogoſłáwił. 10 A oczy Izráelowe ociężáły były dla ſtárośći / y nie mogł dojrzeć. Y przywiodł je do niego: ktore Jákob pocáłował/ y obłápił. 11 Záтym rzekł Izráel do Jozefá. Oglądáć wiecey oblicza twego nie ſpodziewałem śię/ á oto/ dał mi Bog widzieć y naśienie twoje. 12 Tedy Jozef odwiodł je od łoná jego/ y pokłonił śię obliczem ſwym áż do ziemie. 13 A wźiąwſzy Jozef obudwu / poſtáwił Efrájmá po práwey ręce ſwojey / á po lewey Izráelowey : á Mánáſſeſſá po lewey ręce ſwojey/ á po práwey Izráelowey: y przywiodł je do niego. 14 A wyćiągnąwſzy Izráel práwicę ſwoję / włożył ją ná głowę Efrájimá/ ktory był młodſzy/ lewicę záś ſwoję ná głowę Mánáſſeſſá / umyślnie przełożywſzy ręce ſwoje / choć Mánáſſes był pierworodny. 15 Y d błogoſłáwił Jozefowi mowiąc: Bog przed ktorego obliczem chodźili Ojcowie moji/ Abráhám/ y Izáák / Bog ktory mię żywił od młodośći mojey/ áż do tego dniá: 16 Anjoł e ktory mię wyrwał ze wſzyſtkiego złego/ niech błogoſłáwi dźiećiom tym/ á niech będą názywáni od imienia mego / y od imienia Ojcow mojich/ Abráhámá/ y Izááká / á jáko ryby niech śię rozmnożą ná ziemi.

17 A Obaczywſzy Jozef / iż włożył Oćiec jego rękę práwą ſwoję ná głowę Efrájimowę/ nie miło mu było : y ujął rękę Ojcá ſwego / áby ją przenioſł z głowy Efrájimowey/ ná głowę Mánáſſeſſowę. 18 Y rzekł Jozef Ojcu ſwemu; Nie ták/ Ojcze moj: ábowiem ten *jeſt* pierworodny/ włoż że práwicę ſwoję ná głowę jego. 19 Ale śię zbrániał Oćiec jego/ y rzekł: Wiemći Synu miły/ wiem : y tenći śię ſtánie *w lud wielki*, tenći

też urośćie : á wſzákże brát jego młodſzy urośćie nádeń/ á z naśienia jego wynidźie mnoſtwo nárcdow. 20 Błogoſłáwił im tedy dniá onego / mowiąc : Przez ćię będźie błogoſłáwił Izráel/ mowiąc: Niech ćię wyſtáwi Bog jáko Efrájimá/ y jáko Mánáſſeſſá: á ták przełożył Efrájimá nád Mánáſſeſſá.

21 P Otym rzekł Izráel do Jozefá; Oto ja umieram/ á Bog będźie z wámi/ y przywroći was do ziemie Ojcow wáſzych. 22 Oto ja f dawamći część jednę mimo bráćią twoję / ktorym g nábył z ręki Amorrejczykow mieczem mojim / y łukiem mojim.

Rozdział XLIX.

Jákob przed śmierćią káżdemu z Synow ſwych z oſobná przyſzłe rzeczy opowiáda, y błogoſłáwi. 10. *O Chryſtuśie prorokuje.* 29. *O pogrzebie ſwym rozkázuje.* 33. *A námet umiera.*

1 W Ezwał tedy Jákob Synow ſwojich/ y rzekł Zbierzćie śię á oznájmię wam / co má przyść ná was w oſtátnie dni. 2 Zbierzćie a śię y ſłuchajćie Synowie Jákobowi/ á ſłuchajćie Izráelá Ojcá wáſzego. 3 Ruben pierworodny moj/ tyś moc mojá / y początek śiły mojey : zacny doſtojeńſtwem / y zacny mocſtwem. 4 Zpłynąłeś jáko wodá/ nie będźieſz zacnym/ boś wſtąpił ná łoże Ojcá twego / y ſplugáwiłeś łoże b moje/ y zginęło *doſtojeńſtwo twoje.* 5 Symeon y Lewi bráćia/ naczynia 6 niepráwośći miecze ich. W rádę ich niechaj nie wchodźi duſzá mojá/ á z zgromádzeniem ich / niech śię nie jednoczy ſłáwá mojá: bo w zápálczywośći ſwey c zábili mężá/ á w ſwey woli wywroćili mur. 7 Przeklęta zápálczywość ich/ iż uporna/ y gniew ich/ iż zátwárdźiáły. Rozdźielę je w Jákobie / á roſproſzę je w Izráelu.

8 J Udá / tyś jeſt / d ćiebie chwalić będą bráćia twoji; ręká twojá będźie ná ſzyjey nieprzyjaćioł twojich: kłániáć śię tobie będą ſynowie Ojcá twego. 9 Szczenię e lwie Judá/ od łupu / Synu moj/ wroćiłeś śię: ſkłonił śię/ y położył śię jáko lew/ y jáko lwicá/ á ktoż go obu-

d Zyd. 11.21.
e 1 Moj. 31.29. 42. y 32.1.
f Jozu. 13. 7. y 16.3. y 17.1.
g zu. 24.8.
a 5 Moj. 33. 1.
b 1 Moj 35.22. 1 Kron 5. 1.
c 1 Moj. 34.25.
d 1 Moj. 29.35.
e 1 Kron 5. 2.

10 dźie. ♣ Nie będźie f odjęte Sceptrum od Judy/ áni Zakonodawcá od nog jego/ áż przyydźie Sylo/ y jemu będźie oddáne posłuszeństwo narodow.

f Mátt. 2.6. Jana 1.46.

11 ♣ Uwiąże u winney máćice oślę swe / á u wyborney máćice winney oślątko oślice swey. Omyje w winie száty swoje / á we krwi jágod winnych odźienie swoje. 12 ♣ Czerwieńsze oczy jego nád wino/ á bielsze zęby jego nád mleko. 13 ♣ Zábulon ná brzegu morskim mieszkáć będźie / y przy porćie okrętow/ á gránice jego áż do Sydonu. 14 ♣ Isáschár jáko osieł kośćisty / leżący miedzy dwiemá brzemiony. 15 ♣ Upátrzył pokoj że jest dobry/ y źiemię że piękna: náchylił rámię swe ku noszeniu/ dla tegoż będźie hołd dawał. 16 ♣ Dán sądźić będźie lud swoj / jáko jedno z pokoleń Izráelskich. 17 ♣ Dán będźie wężem ná drodze/ żmiją ná śćieżce/ kąsájąc pięty końskie/ że spádnie ná zad jeźdźiec jego. 18 ♣ Zbáwienia twego oczekawam Pánie! 19 ♣ Gád od wojská zwyćiężony będźie / ále y on potym zwyćięży. 20 ♣ Z Aserá tłusty chleb jego / á on wyda rostoszy Krolewskie. 21 ♣ Neftáli jáko łáni wypuszczona/ mowiąc piękne słowá.

22 Látorośl płodna Jozef/ látorośl wyrastájąca nád zrzodłem / a látorośli g jego rozchodzą śię po murze. 23 ♣ A čż gorzkośćią nápełnili go/ y strzeláli nań/ á nienawidźieli go strzelcy : 24 ♣ Jednák został potężny łuk jego / á zmocniły śię rámioná rąk jego / w rękách mocnego Bogá Jákobowego / z kąd śię stał Pásterzem/ y opoką Izráelową. 25 ♣ Od Bogá Ojcá twego/ ktory ćię wspomogł/ y od Wszechmogącego/ ktory ćię błogosłáwił błogosłáwieństwy niebieskimi z wysoká / y błogosłáwieństwy przepáśći leżącey głęboko / y błogosłáwieństwy pierśi y żywotá. 26 ♣ Błogosłáwieństwá Ojcá twego / mocniejsze będą nád błogosłáwieństwá przodkow mojich: áż do gránic págorkow wiecznych/ będą nád głową Jozefową/ y nád wierzchem głowy/ odłączonego miedzy bráćią swą. 27 Benjámin jáko wilk porywájący / poránu jeść będźie łup / á wieczor będźie dźielił korzyść.

g H. Cárki.

28 Te wszystkie są dwánaśćie pokolenia Izráelskie / y to co im powiedźiał Ociec ich/ y błogosłáwił im : káżdemu według błogosłáwieństwá jego błogosłáwił im. 29 ♣ A roz kazał im / y rzekł do nich : Ja będę przyłączon do ludu mego ; pogrzebćież mię z Ojcy mojimi / w jáskini / ktora jest ná polu Efroná Hettejczyká. 30 ♣ W jáskini h ktora jest ná polu Máchpelá/ ktora jest ná przećiwko Mamre w źiemi Chánánejskiey / ktorą kupił Abráham z rolą od Efroná Hettejczyká / w ośiádłość grobu. 31 ♣ Tám pogrzebiono Abráhámá/ y Sárę żonę jego: Tám pogrzebiono Izááká / y Rebekę żonę jego : támem też pogrzebł Lią. 32 ♣ A kupiono tę rolą / y jáskinią/ ktora ná niey / od Synow Hettowych. 33 ♣ Tedy przestawszy Jákob mowić do Synow swojich / złożył nogi swe ná łoże/ y umárł/ y przyłączon jest do ludu swego.

h 1 Moj. 23.19.

ROZDZIAL L.

Jozef zmárłego Ojcá płácze. 2. Y jego ćiáło námázawszy. 4. Ná pogrzeb do źiemi Chánánejskiey prowádźi. 15. Bráćia przeprászáją Jozefá. 24. Ktory śię też kazał w źiemi Chánánejskiey zchowáć po śmierći. 26. A zátym umárł.

1 Zatym upadł Jozef ná twarz Ojcá swego/ y płákał nád nim/ á cáłowáł go.

2 Y Rozkazał Jozef sługom swym lekárzom / áby wonnymi máśćiámi námázáli Ojcá jego / y námázáli wonnymi máśćiámi lekárze Izráelá. 3 ♣ A gdy śię mázánia jego wypełniło czterdźieśći dni / (bo śię ták wypełniáją dni tych ktorzy wonnymi máśćiámi mázáni bywáją :) tedy go płákáli Egipczánie / przez śiedmdźieśiąt dni.

4 A Po wyśćiu dni żáłoby jego / rzekł Jozef do sług Fáráonowych / mowiąc : Jeslim teraz ználazł łáskę w oczách wászych/ powiedzćie proszę Fáráonowi / mowiąc : 5 ♣ Ociec a moj poprzyśiągł mię mowiąc; Oto ja umieram: w grobie mojim / ktorym sobie wykopał w źiemi Chánánejskiey/ tám mię po-

a 1 Moj. 47.29.

grze-

grzebieſz: á teraz niech jádę/ proſzę/ y pogrzebię Ojcá mego/ y záś ſię wrocę. 6 Tedy rzekł Fáráo: Jedź/ á pogrzeb Ojcá twego/ jáko cię przyſiągł. 7 Jáchał tedy Jozef/ áby pogrzebł Ojcá twego: jácháli też z nim wſzyſcy ſłudzy Fáráonowi/ *tákże* ſtárſzy domu jego/ y wſzyſcy ſtárſzy ziemie Egipſkiey: 8 Y wſzyſtek dom Jozefow/ y bráćia jego/ y dom Ojcá jego: tylko dźiatki ſwoje/ y owce ſwoje/ y woły ſwoje zoſtáwili w ziemi Geſen. 9 Szły też z nim y wozy/ y jezdni: á był poczet bárzo wielki. 10 Y przyjácháli áż ná pole Atád/ ktore jeſt przy brodźie Jordáńſkim/ y płákáli tám płáczem wielkim/ y bárzo ćiężkim: y obchodźił *Jozef* po Ojcu ſwym załobę przez śiedm dni. 11 A ujrzawſzy obywátele ziemie Chánánejſkiey załobę onę ná polu Atád/ mowili: Załobá to ćiężka Egipcjánow: przetoż názwano imię *miejſcá* onego/ Abel Mitzrájim/ b ktore jeſt przy brodźie Jordáńſkim. 12 Vczynili tedy z nim Synowie jego jáko im był rozkazał. 13 Y záwieźli c go Synowie jego do ziemie Chánánejſkiey/ y pogrzebli go w jáſkini ná polu Máchpelá/ d ktorą Abráhám był kupił z rolą/ ná ośiádłość grobu od Efroná Hettejczyká/ przećiwko Mámre. 14 Zátym śię wroćił Jozef do Egiptu z bráćią ſwą/ y ze wſzyſtkimi ktorzy jeźdźili z nim ná pogrzeb Ojcá jego/ odpráwiwſzy pogrzeb Ojcá ſwego.

15 A Widząc bráćia Jozefowi że umárł Oćiec ich/ mowili: Podobno będźie nas miał w nienáwiśći Jozef/ y ſowićie odda nam wſzyſtko złe/ ktoreſmy mu uczynili. 16 Wſkázáli tedy do Jozefá mowiąc: Oćiec twoj rozkazał pierwey niż umárł/ mowiąc: 17 Ták powiedzćie Jozefowi: Proſzę odpuść teraz przeſtępſtwo bráći twey/ y grzech ich/ żeć złość wyrządźili: proſzę odpuść teraz wyſtępek ſługom Bogá/ Ojcá twego. Y płákał Jozef/ gdy to mowili do niego. 18 Y przyſtąpili bráćia jego/ á upádſzy przed nim mowili: Oto ſmy ſługámi twojimi. 19 Y rzekł do nich Jozef: Nie bojćie śię: bo ázażem ja *wam* zá Bogá? 20 Wyśćie złe e myślili przećiwko mnie/ *ále* Bog obroćił to w dobre/ chcąc uczynić to/ co śię dźiś dźieje: aby záchował ták wielki lud. 21 A przetoż nie bojćie śię/ ja żywić będę was/ y dźiatki wáſze: á *ták* ćieſzył je/ y mowił z nimi łágodnie.

22 Y Mieſzkał Jozef w Egipćie/ ſam/ y dom Ojcá jego: á żył Jozef ſto/ y dźieśięć lat. 23 Y oglądał Jozef Syny Efrájmowe/ áż do trzećiego pokolenia. Synowie też Máchyrá f Syná Mánáſſeſſowego/ porodźili śię ná kolenich Jozefowych. 24 Y rzekł Jozef do bráći ſwey: Ja umrę/ ále Bog zápewne náwiedźi was/ y wyprowádźi was z ziemie tey/ do ziemie o ktorą przyśiągł Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi. 25 Y poprzyśiągł Jozef Syny Izráelowe/ mowiąc: Gdy g was náwiedźi Pan Bog/ wynieśćie też kośći moje z tąd. 26 Y umárł Jozef májąc ſto/ y dźieśięć lat: ktorego námázawſzy wonnymi máśćiámi/ włożono do truny w Egipćie.

b T. Załobá Egipſka
c Dźiej. 7.16.
d 1 Moj. 23.16.
e 1 Moj. 45.5.7.
f 4 Moj. 32.39.
g 2 Moj. 3.19. Jozue. 24.32. Zyd. 11.22

WTORE KSIEGI

Mojzeſzowe,

KTORE ZOWIA PO GRECKU EXODUS, A PO POLSKU WYSCIE.

W Kśięgách wtorych Mojżeſzowych/ ktore po Grecku Exodus/ to jeſt/ Wyśćie zowią: opiſuje śię ćięſzka niewola Izráelczykow w Egipćie: wyſwobodzenie ich cudowne przez Mojżeſzá: Y wydánie Zakonu ná gorze Synái/ y inſzych praw podánie y objáśnienie. A zámyka w ſobie tá Kśięga to co śię dźiało przez lat ſto/ czterdźieśći/ y dwie/ według tego ráchunku.

2 Moj. 7. 10. 2 Moj. 40, 27.

Od śmierci Jozefowey/ áż do národzenia Mojżeszowego/ lat 60:
Od národzenia Mojżeszowego áż do wyśćia z Egiptu/ lat 81:
Od wyśćia z Egiptu/ áż do wystáwienia Przybytku / rok 1.

ROZDZIAL I.

Rozmnożenie potomstwá Jákobowego w Egipćie. 8. Inszy Krol nástawszy trapić je pocżął. 15, y bábam ktore przy rodzeniu bywáły káżdego mężczyznę zábijáć rozkazał. 17. ktore iżgo nie usłucháły, 20. Bog im dobrze cżynił.

1 TEć są á imioná synow Izráelskich ktorzy weszli do Egiptu z Jákobem: káżdy z domem swym weszli. 2 Ruben/ Symeon/ Lewi/ y Judás. 3 Isáschár/ Zábulon/ y Beniámin. 4 Dán/ y Neftáli/ Gád/ y Aser. 5 A było wszystkich dusz ktore wyszły z biodr Jákobowych/ śiedmdźieśiąt dusz: á Jozef był *przed tym* w Egipćie. 6 Y umárł b Jozef y wszyscy bráćia jego / y wszystek on rodzaj. 7 A c synowie Izráelscy rozrodzyli śię / y rozpłodzili śię / y rozmnożyli śię/ y zmocnili śię bárzo wielce : á nápełniona jest źiemiá nimi.

a 1 Moj. 46. 8.
b 1 Moj 50. 26.
c Dźiej. 7. 17.

8 MIedzy tym powstał Krol nowy nád Egiptem / ktory nie znał Jozefá. 9 Y rzekł do ludu swego; Oto lud synow Izráelskich wielki/ y możnieyszy nád nas. 10 Przetoż mądrze sobie pocżnimy z nimi / by śię snadź nie rozmnożył: á jeśliby przypádłá wojná/ áby śię nie przyłącżył y on do nieprzyjaćioł nászych/ y nie walcżył przećiwko nam / y nie uszedł z źiemie. 11 A ták ustáwili nád nim poborce / áby go drecżyli ćiężárámi swymi: y zbudował *lud* Izráelski miástá składu Fáráonowi / Pitom/ y Rámesses. 12 Ale im więcey go trapili/ tym więcey śię rozmnáżał/ y tym więcey rosł; ták iż ściśnieni byli dla synow Izráelskich. 13 Y podbyli Egipcżánie Synow Izráelskie w niewolą ćiężką. 14 Y przykrzyli im żywot ich robotą ćiężką / około gliny / y około cegieł / y około káżdey roboty ná polu/ mimo wszeláką robotę swą/ do ktorey / ich używáli/ z beźlitośći.

15 Y Rozkazał Krol Egipski bábam Hebreyskim; z ktorych imię jedney Zeforá/ á imię drugiey Fua/ 16 A rzekł: d Gdy będźiećie bawić *niewiástam* Hebreyskim / á ujrzyćie że rodzą/ był liby Syn/ zábijćie ji go: á jeśli corká / niech żywa zostánie. 17 Ale báby one bały śię Bogá / y nie cżyniły jáko im rozkazał Krol Egipski/ ále żywo záchowywáły chłopiątká. 18 Zácżym wezwawszy Krol Egipski onych bab/ mowił do nich: Cżemuśćie to ucżyniły/ żeśćie żywo záchowáły chłopiątká? 19 Y odpowiedźiáły báby Fáráonowi: Yż *nie są* jáko Niewiásty Egipskie / *niewiásty* Hebreyskie; bo są duże/ pierwey niż przydźie do nich bábá / rodzą. 20 Y cżynił dobrze Bog onym bábam/ y krzewił śię lud/ y zmocnili śię bárzo. 21 Y stáło śię / przeto że śię bały one báby Bogá/ pobudował e im domy. 22 Tedy rozkazał Fáráo wszystkiemu ludowi swemu / mowiąc: Káżdego Syná ktory śię urodźi / w rzekę go wrzuććie/ á káżdą corkę żywo záchowajćie.

d Modr. 18. 5.
e I. *Rozmnażał domy ich.*

ROZDZIAL II.

Mojżesz po národzeniu swojim przez trzy mieśiące utájony. 4. A potym w skrzynecżce ná rzekę pusżcżony był. 5. ktorego corká Fáráonowá wźięłá y odchowáłá. 15 Tenże uciekszy do Mádyán. 21. Tám śię ożenił. 23. Smierć Fáráonowá. 24. A Bog usłyszał wzdychánie ludu Izráelskiego.

1 Y Wyszedł mąż *niektory* z domu Lewiego/ ktory pojął á corkę z *pokolenia* Lewiego. 2 Y pocżęłá oná niewiástá/ á porodźiłá syná b: á widząc go że *był* nadobny/ kryłá go przez trzy mieśiące. 3 Ale *gdy* go nie mogłá dłużey zátáić/ wźięłá plecionkę z śitowia / y obmázáłá ją klijem y smołą: á włożywszy w nię ono dźiećię / położyłá je miedzy rogoż / ná brzegu rzeki. 4 A stáłá śiostrá jego z dáleká / áby wiedźiáłá co śię z nim dźiać będźie. 5 W tym wyszłá corká Fáráonowá / áby śię kąpáłá w rze-

a 2 Moj 6. 20. 4 Moj. 26. 59. 1 Kron 23. 13.
b Dźiej 7. 20. Zyd. 11. 23.

ce/

ce/ á pánny jey przechadzáły śię po brzegu rzeki: y ujrzáłá plećionkę w rogożu/ y posłáłá służebnicę swą/ áby ją wźięłá. 6 ♣ A otworzywszy/ ujrzáłá dźiećię/ á ono chłopiatko płákáło: á użáliwszy śię go / rzekłá: Z dźiatek Hebrejskich *jest* ten. 7 ♣ Y rzekłá śiostrá jego do Corki Fáráonowey: Chcesz że/ pojdę/ y záwołam ći niewiásty/ mámki Hebrejskiey/ ktoraby ći odchowáłá to dźiećię? 8 ♣ Y rzekłá jey corká Fáráonowá: Idź. Tedy poszłá oná dźiewecżká/ y záwołáłá Mátki *onegoż* dźiećięćiá. 9 ♣ Do ktorey rzekłá Corká Fáráonowá: Weźmi to dźiećię / y chowaj mi je/ á ja *sobie* dam zapłátę twoję: y wźiąwszy Niewiástá dźiećię / chowáłá je. 10 ♣ A *gdy* podrosło ono dźiećię/ przywiodłá je do corki Fáráonowey/ y było jey zá Syná; á názwáłá imię jego Mojżesz/ bo mowiłá: Zem z wody wyćiągnęłá go.

11 Y Stáło śię zá onych dni/ gdy urosł Mojżesz c/ że wyszedł do bráći swey/ y widźiał ćiężáry ich: obaczył też mężá Egipcżániná/ ktory bił jednego Hebrejczyká z bráći jego. 12 ♣ A obejrzawszy śię tám y sám/ gdy widźiał że nikogo nie mász/ zábił Egipcżániná/ y zágrzebł go w piasek. 13 ♣ A wyszedszy záś dniá wtorego/ *ujrzał, á* oto dwá mężowie Hebrejscy wádźili śię: y rzekł onemu d ktory krzywdę czynił; 14 ♣ Czemuż bijesz bliźniego swego? Ale *on* odpowiedźiał: Ktoż ćię postánowił kśiążęćiem y sędźią nád námi: ábo mię ty myślisz zábić/ jákoś zábił Egipcżániná? y zlękł śię Mojżesz/ y rzekł: 15 ♣ Pewnie śię tá rzecz wyjáwiłá: Usłyszał tedy Fáráo tę rzecz/ y szukał zábić Mojżeszá: Lecz Mojżesz ućiekł od twarzy Fáráonowey/ y mieszkał w źiemi Mádyáńskiey: *á przyszedszy tám* śiedźiał u studnie.

16 A kápłan Mádyáński miał śiedm corek/ ktore wyszedszy czerpáły *wodę*, y nálewáły do koryt/ áby nápojiły trzodę Ojcá swego. 17 ♣ A przyszedszy Pásterze odganiáli je. Tedy wstawszy Mojżesz obronił ich/ y nápojił bydło ich. 18 ♣ A gdy śię wroćiły do Ráguelá Ojcá swego / rzekł; Czemuśćie dźiś ták prętko przyszły?

19 ♣ Y odpowiedźiáły: Mąż Egipski obronił nas od ręki Pásterzow: nádto czerpájąc náczerpał nam *y wody*, y nápojił trzody. 20 ♣ Zátym rzekł do corek swych: á gdźież ten jest? Czemuśćie opuśćiły człowieká tego? Záwołájćie go/ áby jadł chleb. 21 ♣ Y przyzwolił Mojżesz mieszkáć z onym mężem/ ktory dał Zeforę corkę swoję Mojżeszowi. 22 ♣ Y urodźiłá f Syná/ á názwał imię jego Gerson/ bo mowił: Byłem przychodniem w źiemi cudzey.

23 Y Stáło śię po niemáłym czáśie/ że umárł Krol Egipski: y wzdycháli/ y wołáli Synowie Izráelscy dla niewoli/ á wstąpiło wołánie ich do Bogá przed niewolą. 24 ♣ Y usłyszał Bog wołánie ich: y wspomniał Bog ná Przymierze swoje z Abráhámem/ z Izáákiem/ y z Jákobem. 25 ♣ Y wejrzał Bog ná Syny Izráelskie/ y poznał g Bog.

ROZDZIAL III.

Mojżeszowi pokazał śię Anjoł PAński we krzu ognistym. 4. Zowiąc śię Bogiem Abrahámowym. 7. A posyłájąc go do Egiptu. 14. náucża jákoby sobie poczynáć miał. 19. y jáko mu śię powiedźie, przepowiáda.

1 A Mojżesz pásł trzodę Jetrá świekrá swego/ Kápłaná Mádyáńskiego/ y zágnał trzodę ná puszczą/ á przyszedł do gory Bożey/ do Horeb.

2 Y Ukazał mu śię Anjoł PAński w płomieniu ognistym/ z pośrzodku krzá: y widźiał/ á oto kierz gorzał ogniem/ á on kierz nie zgorzał. 3 ♣ Tedy rzekł Mojżesz; Pojdę teraz/ á oglądam to widzenie wielkie/ czemu nie zgore ten kierz. 4 ♣ A widząc PAN iż szedł pátrzáć/ záwołał nań BOG/ z pośrzodku onego krzá mowiąc: Mojżeszu/ Mojżeszu/ A on odpowiedźiał: Otom ja. 5 ♣ Tedy rzekł; Nie przystępuj sám: zzuj boty twe z nog twojich/ ábowiem miejsce ná ktorym ty stoisz/ źiemiá święta jest. 6 ♣ Zátym rzekł: b Jam jest Bog Ojcá twego/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow: Y zákrył Mojżesz oblicże swe/ *bo śię bał* pátrzáć ná Bogá.

c Zyd. 11.24.
d H. Bezbożnemu.
c Dźiej 7.29.
f 2 Moj. 18.3. 1 Kron. 23.15
g T. Tmiał je ná pieczy. I. ujął śię zá nie.
a Dźiej 7.30.
b Mátt. 22.32. Márek 12.26. Luk. 20.37. Dźiej 7.32.

c Dźiej. 7.34.

7 Y Rzekł Pan: Widząc c widziałem utrapienie ludu mojego który jest w Egipćie: á wołánie ich słyszałem przed przystáwy ich: bom doznał boleśći jego. 8 ✣ Przetoż zstąpiłem ábym go wybáwił z ręki Egipskiey/ y wywiodł go z ziemie tey/ do ziemie dobrey/ y przestronney/ do ziemie opływájącey mlekiem y miodem/ ná miejsce Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká/ y Ferezejczyká/ y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká: 9 ✣ A teraz oto krzyk Synow Izráelskich przyszedł przed mię: y widziałem też ich ućisk ktorym je Egipcyánie ućiskáją. ✣ 10 Przetoż teraz/ pódź/ á poślę ćię do Fáráoná/ ábyś wywiodł lud moj/ Syny Izráelskie z Egiptu.

11 Y Rzekł Mojżesz do Bogá: Ktoż jestem ja/ ábym szedł do Fáráoná/ á wywiodł Syny Izráelskie z Egiptu? 12 ✣ Y rzekł Bog: Iż będę z tobą/ á to miey ná znák/ żem ćię ja posłał: Gdy wywiedźiesz ten lud z Egiptu/ będźiećie służyć Bogu ná tey gorze. 13 ✣ Y rzekł Mojżesz do Bogá. Oto ja pojdę do Synow Izráelskich/ y rzekę im: Bog Ojcow wászych posłał mię do was: Jeśli mi rzeką: Ktore jest Imię jego? Coż im odpowiem? 14 ✣ Tedy rzekł Bog do Mojżeszá: **BĘDĘ KTORY BĘDĘ.** Y rzekł/ ták powiesz Synom Izráelskim: **BĘDĘ** posłał mię do was. ✣ 15 Y mowił jeszcze Bog do Mojżeszá: Ták rzeczesz do Synow Izráelskich; Pan/ Bog Ojcow wászych/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow posłał mię do was: toć Imię moje ná wieki/ y to pamiętne moje od Narodu do Narodu: 16 ✣ Idźże/ á zgromadź stársze Izráelskie/ y mow do nich: Pan/ Bog Ojcow wászych ukazał mi się/ Bog Abráhámow/ Izáákow/ y Jákobow/ mowiąc: Wspominájąc wspomniałem ná was/ y *widźiałem* co się wam dźiáło w Egipćie. 17 ✣ Y rzekłem: Wyprowádzę was z utrapienia Egipskiego/ do źiemie Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká/ y Ferezejczyká/ y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká/ do źiemie opływájącey mlekiem y miodem. 18 ✣ Tedy usłucháją głosu twego/ á pojdźiesz/ ty/ y stársi Izráelscy do Królá Egipskiego/ y rzeczećie do niego; d Pan/ Bog Hebrejczykow zábieżał nam: przetoż teraz niech pojdźiemy proszę/ w drogę trzech dni ná puszczą/ ábyśmy ofiárowáli Pánu/ Bogu nászemu. 19 ✣ Ale ja wiem/ że wam nie pozwoli Krol Egipski odejść/ jedno e przez możną rękę. 20 ✣ A ták wyćiągnę rękę moję/ y uderzę Egipt wszystkimi cudámi mojimi/ ktore będę czynił w pośrzodku jego: á potym wypuśći was. 21 ✣ Y dam łáskę ludowi temu w oczách Egipcyánow: y stánie się/ f gdy wychodźić będźiećie/ że nie wynidźiećie prozni. 22 ✣ Ale wypożyczy Niewiástá u sąśiády swojey/ y u gospodyni domu swego/ naczynia śrebrnego/ y naczynia złotego/ y szat: y włożyćie je ná Syny wásze y ná corki wásze/ y złupićie Egipt.

d 2 Moj. 5.3.

e I. Ani.

f 2 Moj. 11.2.3 y 12.35 36.

ROZDZIAŁ IV.

Mojżesz z drogi Egipskiey Pánu się wymawia. 3. Pan go cudámi ztwirdza. 14. Y zá towárzyszá Aároná náznácza. 27. Do Egiptu idą. 29. Y posłánie swoje, mowę, y cudámi ztwirdzáją.

1 Potym odpowiádájąc Mojżesz/ rzekł: Ale oto nie uwierzą mi/ y nie usłucháją głosu mego: bo rzeką; Nie ukazał się tobie Pan. 2 ✣ Y rzekł mu Pan: Coż jest w ręce twojey? 3 y odpowiedźiał; Laská. ✣ Y rzekł: Porzuć ją ná źiemię: y porzućił ją ná źiemię/ á obroćiłá się w wężá: 4 y ućiekał Mojżesz przed nim. ✣ Y rzekł PAN do Mojżeszá; Wyćiągni rękę twoję/ á ujmi go zá ogon. Y wyćiągnął rękę swoję/ y ujął go/ y obroćił się w laskę w ręce jego. ✣ 5 Abyć uwierzyli iż ći się ukazał Pan/ Bog Ojcow ich/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow. 6 ✣ Y rzekł mu Pan jeszcze: Włoż teraz rękę twoję w zánádrzá twoje: y włożył rękę swoję w zánádrzá swoje/ y wyjął ją/ á oto ręká jego *byłá* trędowátá jáko śnieg. 7 ✣ Y rzekł: Włoż znowu rękę twoję w zánádrzá twe. Y włożył znowu rękę swoję w zánádrzá swe: *á gdy* ją wyjął z zánádrza swego/ á oto stá-

łá

łá śię z nowu jáko *inne* ćiáło jego.
8 Y ſtánie śię/ jeślić nie uwierzą/ y nie uſłucháją głoſu znáku pierwßego/ tedy uwierzą głoſowi znáku poślednięgo. 9 Y ſtánie śię/ jeśli nie uwierzą áni tym dwiemá znákom/ y nie uſłucháją głoſu twego/ weźmieß wody rzeczney/ y wyleieß ją ná źiemię. Tedy śię przemieni wodá oná ktorą weźmieß z rzeki/ á obroći śię w krew ná źiemi.

10 Y Rzekł: Mojżeß do Páná Proßę Pánie/ nie jeſtem ja mężem á wymownym áni przed tym/ áni od tąd jákoś mowił do ſługi twego: bom ćięßkich uſt/ y ćięßkiego języká. 11 A Pan mu rzekł: Ktoż uczynił uſtá b człowiekowi? álbo kto uczynił niemego/ álbo głuchego/ álbo widzącego/ álbo ślepego/ izaż nie ja Pan? 12 Idźże teraz/ á c ja będę z uſty twojimi/ y náuczę ćię cobyś miał mowić. 13 Y rzekł: Słuchaj Pánie/ pośli/ proßę/ tego/ kogo poſłáć maß. 14 Y zápalił śię gniew Páńſki ná Mojżeßá/ y rzekł: Azaż niewiem iż Aáron brát twoj Lewitá wymownym jeſt? á oto y ten wynidźie przećiwko tobie/ y ujrzawßy ćię/ uráduje śię w ſercu ſwojim. 15 Y d będźieß mowił do niego/ y włożyß ſłowá w uſtá jego/ á ja będę z uſty twymi/ y z uſty jego/ y náuczę was cobyśćie mieli czynić. 16 On będźie mowił zá ćię do ludu: y ſtánie śię/ że on będźie tobie zá uſtá e/ á ty mu będźieß zá Bogá. 17 Láſkę też tę weźmi w rękę twoję/ ktorą będźieß czynił znáki.

18 O Dßedł tedy Mojżeß/ y wroćił śię do Jetrá świekrá ſwego/ y mowił do niego: Pojdę teraz/ á wrocę śię do bráći mojey/ ktorzy ſą w Egipćie/ á obaczę ſáli jeßcze żywi. A Jetro rzekł do Mojżeßá: Idź w pokoju. 19 Y rzekł Pan do Mojżeßá *w źiemi* Mádyáńſkiey: Idź/ wroć śię do Egiptu: pomárli bowiem wßyſcy mężowie/ ktorzy ßukáli duße twojey. 20 Wźiąwßy tedy Mojżeß żonę ſwą/ y ſyny ſwe wſádźił je ná oſłá/ y wroćił śię do źiemię Egipſkiey: wźiął też Mojżeß láſkę Bożą w rękę ſwą. 21 Y rzekł Pan do Mojżeßá: Gdy pojdźieß y wroćiß śię do Egiptu/ pátrzajże *ábyś* wßyſtkie cudá ktorem ja podał w rękę twoję/ czynił przed Fáráonem/ á ja f zátwárdzę ſerce jego/ áby nie wypuśćił ludu. 22 Y rzeczeß do Fáráoná: Ták mowi Pan: Syn moj/ pierworodny moj/ *jeſt* Izráel. 23 Y rzekłem do ciebie: Wypuść ſyná mego/ áby mi ſłużył: á/ *żeś* go nie chćiał wypuśćić/ oto ja zábiję ſyná twojego/ Pierworodnego twego.

24 Y Stáło śię w drodze/ w goſpodźie/ że zábieżał Pan Mojżeßowi/ y chćiał go zábić. 25 Tedy wźiąwßy Zeforá krzemień *oſtry*, obrzezáłá nieobrzezkę ſyná ſwego/ y porzućiłá przed nogi jego/ y rzekłá: Záprawdę oblubieńcem krwie jeſteś mi. 26 Y odßedł od niego Pan: Tedy go názwáłá oblubieńcem krwie/ dla obrzezánia.

27 Y Rzekł Pan do Aároná: Idź przećiwko Mojżeßowi ná puſzczą: y ßedł/ y záßedł mu ná gorze Bożey/ y pocáłował go. 28 Tedy powiedźiał Mojżeß Aáronowi wßyſtkie ſłowá Páná/ ktory go poſłał/ y wßyſtkie znáki ktore mu rozkazał. 29 Szedßy tedy Mojżeß z Aáronem/ zgromádźili wßyſtkie ſtárße Synow Izráelſkich. 30 Y powiedźiał Aáron wßyſtkie ſłowá ktore mowił Pan do Mojżeßá/ *á Mojżeß* czynił znáki przed oczymá ludu. 31 Y uwierzył lud: y zrozumieli że náwiedźił Pan Syny Izráelſkie/ á iż wejrzał ná utrapienie ich: y zchyliwßy śię/ pokłon uczynili.

ROZDZIAŁ V.

Mojżeß z Aáronem u Fáráoná poſelſtwo ſpráwują. 2. Ktorych on znieważywßy. 17. Lud Izráelſki tym wiecey dręczy. 21. Záczym lud nárzeka ná Mojżeßá y Aároná. 22 A Mojżeß uſkarża śię przed Bogiem.

1 P Otym tedy przyßli Mojżeß y Aáron/ y mowili do Fáráoná: Ták mowi PAN/ Bog Izráelſki: Puść lud moj/ áby mi obchodźili święto ná puſzczy. 2 Y rzekł Fáráo. Ktoż *jeſt* Pan/ żebym miał ſłucháć głoſu jego/ y puśćić Izráelá? Nie znam PANA/ á Izraelá też nie puſzczę: 3 Y odpowiedźieli: Bog

a 4 Moj. 12. 3.
b Pſalm 94. 4.
c Mátt. 10. 19. Márk. 13. 11. Luk. 12. 12.
d 2 Moj. 7. 2. Syrác. 45. 7.
e T. Opowieß mu imieniem Bożym, coby mowić miał.
f 2 Moj. 14. 4.

Hebrejczykow zábieżał a nam: poydźiemy teraz drogą trzech dni ná puszczą / ábyśmy ofiárowáli PANU Bogu náßemu / by snadź nie przepuśćił ná nas moru / ábo miecżá. 4 ✣ Y rzekł do nich Krol Egipski: Przecz wy Mojżeßu / y Aáronie odrywaćie lud od robot ich? Idźćież do robot wáßych. 5 ✣ Rzekł też Fáráo: Oto wielki teraz jest ten lud w źiemi / á wy je odrywaćie od robot ich.

6 ROzkazał tedy Fáráo onegoż dniá Przystáwom nád ludem / y Vrzędnikom jego / mowiąc: 7 ✣ Już więcey nie będźiećie dawáć plew ludowi do czynienia cegły jáko przed tym: sámi niech idą / y zbierają sobie plewy. 8 ✣ A też liczbę cegieł ktorą czynili przed tym włożyćie im / nie umnieyßyćie z niey / bo proznują: dla tego oni wołają mowiąc: Poydźiemy / y będźiemy ofiárowáć Bogu náßemu. 9 ✣ Niech śię przyczyni roboty mężom tym / á niech ją wykonywáją / áby nie ufáli słowom kłamliwym. 10 ✣ Wyßedßy tedy Przystáwowie nád ludem / y Vrzędnicy jego / rzekli do ludu mowiąc? Ták mowi Fáráo: Ja nie będę wam dawał plew. 11 ✣ Sámi idźćie / zbierajćie sobie plewy gdźie znajdźiećie: bo śię námniey nie umnieyßy z roboty wáßey. 12 ✣ Y rozbieżał śię lud po wßystkiey źiemi Egipskiey / áby zbierał ścierniſko miásto plew. 13 ✣ A przystáwowie przynaglali mowiąc: Wykonywajćie roboty wáße / zámiar káżdodźienny / jáko gdy wam *dawano* plewy. 14 ✣ Tedy bito Przystáwy Synow Izráelskich ktore postánowili nád nimi urzędnicy Fáráonowi mowiąc: Przecż nie wykonywaćie zámiáru swego w robieniu cegieł jáko pierwey / áni wczorá / áni dźiś.

15 Y Przyßli Przełożeni Synow Izráelskich / y wołáli do Fáráoná mowiąc: Czemuż ták czyniß sługom twojim? 16 ✣ Plew nie dáją sługom twojim / á mowią: Cegłę robćie: Y oto sługi twe biją / á lud twoj grzeßy b. 17 Ktory rzekł: ✣ Proznujećie / proznujećie: dla tegoż mowićie: Poydźiemy / ofiárowáć będźiemy PANu. 18 ✣ Przetoż teraz idźćie / robćie / á plew wam nie dádzą / ále *wy* liczbę cegieł oddawáć będźiećie. 19 ✣ A widząc Przełożeni Synow Izráelskich / że źle z nimi / *ponieważ* mowiono: Nie umnieyßyćie z cegieł wáßych / zámiáru káżdodźiennego. 20 ✣ Tedy oni zábieżeli Mojżeßowi y Aáronowi / ktorzy stali / áby śię z nimi potkáli / gdy wychodźili od 21 Fáráoná. ✣ Y rzekli do nich: Niech wejrzy PAN ná was / á rozsądźi / jeśćie nas obhydźili c w oczách Fáráonowych / y w oczách sług jego / y dáliśćie miecż w rękę ich / áby nas zábili.

22 Y Wroćił śię Mojżeß do PAná / á rzekł: PANIE / czemuś to źle wprowádźił ná lud twoj / czemuś mię *te* posłał? 23 ✣ Bo od onego czásu jákom wßedł do Fáráoná / ábym mowił imieniem twojim / gorzey śię obchodźi z ludem tym: á przećieś nie wybáwił ludu twego.

a I. potkał śię z námi. 2 Moj. 4. 18.

b I. Trapią lud twoj.

c H. Ześćie śmierdzące uczynili wonność náßę.

ROZDZIAŁ VI.

Vpewnia PAn Mojżeßá o wyswobodzeniu ludu swego z Egiptu. 2. Y onego do ludu y do Fáráona posyła. 14. Wyliczáją śię imioná przednieyßych fámiliy z pokolenia Rubená. 15. Symeoná. 19. y Lewiego.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeßá: Teraz ujrzyß co uczynię Fáráonowi: bo w ręce możney wypuśći je / y w ręce śilney wypędźi je z źiemie swojey.

2 NAd to mowił Bog do Mojżeßá y rzekł do niego: IA PAN, 3 ✣ Ktorym śię ukazał Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi *w tym imieniu, żem* BOG WSZECHMOGĄCY: ále w Imieniu mojim JEHOVAH, nie jestem poznány od 4 nich: ✣ Postánowiłem też y przymierze moje z nimi / ábym im dał źiemię Chánánejską / źiemię pielgrzymowánia ich / w ktorey przychodniámi byli. 5 ✣ Jam też usłyßał krzyk Synow Izráelskich / ktore Egipczánie w niewolą podbijáją / y wspomniałem ná Przymierze moje. 6 ✣ A ták / rzecz Synom Izráelskim: IA PAN, á wywiodę was z ćiężárow Egipskich: y wyrwę was z niewoli ich: y wyrwę was w rá-

mieniu wyćiągnionym/ y w sądźiech wielkich. 7 ♣ A weznę was sobie zá lud/ y będę wam zá Bogá/ y poznaćie żem PAN/ Bog wasz/ ktory was wywodzę z ćiężarow Egipskich. 8 ♣ A wprowádzę was do źiemie/ o ktorą a podniosłem rękę moję/ ábym ją dał Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi/ á dam ją wam w dźiedźictwo/ JA PAN. 9 ♣ Y mowił ták Mojżesz do Synow Izráelskich: ále nie usłucháli Mojżeszá dla sćisnionego duchá/ y dlá niewoli ćięszkiey.

10 Rzekł tedy PAN do Mojżeszá/ 11 mowiąc: ♣ Wnidź/ mow do Fáráoná/ krolá Egipskiego/ żeby wypuśćił Syny Izráelskie z źiemie swey. 12 ♣ Y rzekł Mojżesz przed PANem/ mowiąc: Oto Synowie Izráelscy nie usłucháli mię/ á jákoż mię usłucha Fáráo: á jam nie obrzezánych b warg? 13 ♣ Tedy rzekł PAN do Mojżeszá y do Aároná/ y dał im rozkazánie do Synow Izráelskich/ y do Fáráoná Krolá Egipskiego/ áby wywiedli Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey.

14 A Ciż są przedniejszy z domow Ojcow ich; Synowie c Rubená pierworodnego Izráelowego/ Henoch/ y Fállu/ Hesron/ y Chármi: 15 ciż są rodzáje Rubenowe. ♣ A Synowie d Symeonowi: Jámuel y Jámin/ y Ahod/ y Jáchin/ y Sohár/ y Saul Syn niewiásty Chánánejskiey. Ciż są rodzáje Symeonowe.

16 I Miená zás Synow e Lewiego według rodzájow ich/ Gerson/ y Káát/ y Merárv/ á lat żywotá Lewi *było* sto trzydźieśći/ y śiedm lat. 17 ♣ Synowie Gersonowi f Lobni y Semeji/ według domow ich. 18 ♣ A Synowie Káátowi/ g Amrám/ y Izáár/ y Hebron/ y Husyel: á lat żywotá Káátowego *było* sto/ y trzydźieśći/ y trzy látá. 19 ♣ Synowie też Merárego/ h Máheli/ y Muzy: ciż są domy Lewiego/ według rodzájow ich. 20 ♣ Y pojął Amrám i Jochábedę ćiotkę k swoję/ zá żonę/ ktora mu urodźiłá Aároná y Mojżeszá: á lat żywotá Amrámowego *było* sto/ y trzydźieśći/ y śiedm lat. 21 ♣ Synowie zás Izáárowi/ Kore y Nefeg/ y Zychry. 22 ♣ A Synowie Husyelowi/ Mizáel/ y Elisáfán/ y Setry. 23 ♣ Y pojął Aáron Elisábetę corkę Aminádábá/ śiostrę Náásonowę sobie zá żonę: ktora mu urodźiłá l Nádábá/ y Abiu/ Eleázárá/ y Itámárá. 24 ♣ A Synowie Korego/ Assyr/ y Elkáná/ y Abiázáf: ciż są domy Korytow. 25 ♣ A Eleázár Syn Aáronow pojął jednę z corek Putyelowych/ sobie zá żonę/ ktora mu urodźiłá Fineesá: Ciż *są* przedniejszy z Ojcow Lewitskich/ według rodzájow ich.

26 Tenći jest Aáron y Mojżesz/ do ktorych mowił PAN; Wywiedźcie Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey według huffcow ich. 27 ♣ Ciż mowili do Fáráoná Krolá Egipskiego/ áby wyprowádźili Syny Izráelskie z Egiptu: *toć jest* ten Mojżesz y Aáron. 28 ♣ Y stáło śię w ten dźień/ ktorego mowił PAN do Mojżeszá w źiemi Egipskiey/ 29 ♣ Ze rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: JA PAN: mow do Fáráoná Krolá Egipskiego wszystko co ja mowię do ćiebie. 30 ♣ Y rzekł Mojżesz przed PANEM: Otom ja nie obrzezánych warg: á jákoż mię usłucha Fáráo?

ROZDZIAŁ VII.

Mojżesz y Aáron stánęli przed upornym Fáráonem. 7. Látá ich śię miánują. 10. Cudá pewne czynią. 11. A czárownicy Fáráonowi toż czyniąc, onym śię sprzećiwiáją.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Oto postánowiłem ćię zá Bogá Fáráonowi. á Aáron brát twoj będźie 2 Prorokiem twojim. ♣ Ty powiesz wszystko coć rozkażę/ ále Aáron brát twoj będźie mowił do Fáráoná/ áby wypuśćił Syny Izráelskie z źiemie swey. 3 ♣ A ja zátwárdzę serce Fáráonowe/ y rozmnożę znáki moje/ y cudá moje w źiemi Egipskiey. 4 ♣ Y nie usłucha was Fáráo: lecz *ja* włożę rękę moję ná Egipt/ y wyprowádzę wojská moje/ lud moj/ Syny Izráelskie/ z źiemie Egipskiey w sądźiech wielkich. 5 ♣ A poznáją Egipcjánie żem JA PAN, gdy wy-

a 1 Moj. 14.22. T. przysięgłem. b T. Wolney wymowy nie mam. c 1 Moj 46. 9. 4 Moj 26. 5. 1 Kron 5. 3. d 1 Moj 46.10. 4 Moj 26.12. 1 Kron 4.24. e 1 Moj. 46.11. 4 Moj 3.17. 1 Kron 6.1.16 y 23.6. f 1 Kron 6. 17. y 23.7. g 1 Kron 6. 18. h 1 Kron 6. 19. y 23.21 i 2 Moj 2.1.2. 4 Moj 26.59. k I. Siostrę stryjeczną.

l 1 M[oj] 3. 2. y 26. 1 Kr[on] 6. 3. y 24.

a 2 M[oj] 4.15.

wyćiągnę rękę moję ná Egipt / y wywiodę Syny Izráelskie z pośrzodku ich.

6 Uczynił tedy Mojżesz y Aáron: jáko im przykazał Pan / ták uczynili. 7 A Mojżesz miał ośmdźieśiąt lat / á Aáron ośmdźieśiąt y trzy látá/gdy mowili do Fáráoná/ 8 Rzekł tedy Pan do Mojżeszá/y do Aároná/mowiąc: 9 Gdy wam rzecze Fáráo/mowiąc; Uczyńćie jáki cud: Tedy rzeczesz do Aároná; Weźmi láskę twoję / á porzuć przed Fáráonem / á obroći śię w wężá.

10 Y Przyszedł Mojżesz z Aáronem do Fáráoná/ y uczynili ták jáko rozkazał Pan : y porzućił Aáron laskę swoję przed Fáráonem / y przed sługámi jego / ktora śię obróćiłá w wężá. 11 Wezwał też Fáráo Mędrcow y Czárownikow / y uczynili y b ći Czárownicy Egipscy przez czáry swe tákże. 12 Y porzućił káżdy laskę swą/ á obroćiły śię w węże: ále pożártá laská Aáronowá laski ich. 13 Y zátwárdźiáło serce Fáráonowe/y nie usłuchał ich/jáko powiedźiał Pan.

14 Zatym rzekł PAN Mojżeszowi: Oćiężáło serce Fáráonowe/nie chce puśćić ludu tego. 15 Idź do Fáráoná ráno: Oto wynidźie nád wodę: tedy stániesz przećiwko niemu nád brzegiem rzeki / á laskę ktorá śię byłá obroćiłá w wężá / weźmiesz w rękę twoję. 16 Y rzeczesz do niego: Pan Bog Hebrejczykow posłał mię do ćiebie mowiąc: c Wypuść lud moj / áby mi służyli ná puszczy / á oto nie usłuchałeś do tąd. 17 Przetoż ták mowi Pan : Po tym poznasz żem *JA PAN*: Oto ja uderzę laską ktora *jest* w ręce mojey / ná wody ktore *są* w rzecze/ á obrocą śię w krew. 18 A ryby ktore *są* w rzecze pozdycháją: y zśmierdnie śię rzeká / y zprácują śię Egipczánie/ *szukájąc* dla napoju wod z rzeki. 19 Tedy rzekł Pan do Mojżeszá: Mow Aáronowi; Weźmi laskę twoję / á wyćiągni rękę twą ná wody Egipskie : ná rzeki ich/ ná strugi ich / y ná jeziorá ich / y ná wszelkie zgromádzenie wod ich : y obrocą śię w krew / y będźie krew po wszystkiey źiemi Egipskiey / ták *w naczyniách* drzewiánych jáko w kámiennych. 20 Y uczynili ták Mojżesz y Aáron / jáko rozkazał Pan : y podniozszy d laskę/ uderzył wody/ ktore były w rzecze / przed oczymá Fáráonowymi / y przed oczymá sług jego : y obroćiły śię wszystkie wody/ktore były w rzecze/ w krew. 21 A ryby ktore były w rzecze / pozdycháły : y zśmierdłá śię rzeká / że nie mogli Egipczánie pić wody z rzeki : y byłá krew po wszystkiey źiemi Egipskiey. 22 Y uczynili tákże Czárownicy Egipscy czárámi swymi: y zátwárdźiáło serce Fáráonowe / y nie usłuchał ich / jáko *był* powiedźiał Pan. 23 A odwroćiwszy śię Fáráo/ poszedł do domu swego / á nie przyłożył sercá swego y do tego. 24 Y kopáli wszyscy Egipczánie około rzeki / *szukájąc* wody áby pili: bo nie mogli pić wody z rzeki. 25 Y wypełniło śię śiedm dni/ jáko záráził Pan rzekę.

b 2 Tym. 3. 8.

c 1 Moj 9. 13.

d 1 Moj 17. 8.

ROZDZIAŁ VIII.

Mojżesz cudá czyni, ktorym rownych czárownicy Egipscy czynić nie mogli. 6. Żáby. 16. wszy. 20. á robáctwo ná Egipt przywodźi. 30. Fáráo obłudnie uniżony, serce swe zátwárdza, y ludu wypuśćić nie chce.

1 Y Rzekł Pan do Mojżeszá: Wnidź do Fáráoná / á mow do niego: Ták mowi Pan : Wypuść lud moj áby mi służył. 2 A jeśli ty nie będźiesz chćiał puśćić/ Oto ja zárážę wszystkie gránice twoje żábámi. 3 Y wyda rzeká żáby / ktore wylezą / y wnidą do domu twego / y do komory łożá twego/ y ná pośćiel twoję/ y do domu sług twoich / y miedzy lud twoj/y do piecow twojich/ y w dźieże a twoje. 4 Ták ná ćię jáko ná lud twoj / y ná wszystkie sługi twoje polezą żáby. 5 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá : Rzecz do Aároná : Wyćiągni rękę twoję z laską twą ná rzeki / ná strugi / y ná jeziorá / á wywiedź żáby ná źiemię Egipską. 6 Tedy wyćiągnął Aáron rękę swą ná wody Egipskie: y wylázły żáby/ ktore okryły źiemię Egipską. 7 Y

a I. ciásta.

b uczynili tákże Czárownicy czárámi swymi/ y wywiedli żáby ná źiemię Egipską.

8 Zátym Fáráo wezwał Mojżeszá y Aároná/ mowiąc: Modlćie śię Pánu/ áby oddalił żáby odemnie/ y od ludu mego: á wypuszczę lud/ áby ofiárowáli Pánu. 9 Y rzekł Mojżesz do Fáráoná: Poczczęć ćię tym/ *á powiedz* kiedy śię modlić mam zá ćię/ y zá sługi twoje/ y zá lud twoj/ áby wytrácone były żáby/ od ćiebie/ y z domow twojich/ tylko w rzece zostáły. 10 A *on* rzekł: Jutro. Tedy rzekł *Mojżesz: Uczynię* według słowá twego: ábyś wiedźiał/ że niemász/ jáko Pan Bog nász. 11 Y odejdą żáby od ćiebie/ y od domow twojich/ y od sług twojich/ y od ludu twego: tylko w rzece zostáną. 12 Wyszedł tedy Mojżesz/ y Aáron od Fáráoná: y záwołał Mojżesz do Páná/ áby odjął żáby/ ktore był przepuśćił ná Fáráoná. 13 Y uczynił Pan według słowá Mojżeszowego/ że wyzdycháły żáby z domow/ ze wśi/ y z pol. 14 Y zgromadzáli je ná kupy/ y zśmierdłá śię źiemiá. 15 A widząc Fáráo/ dże miał wytchnienie/ obćiążył serce swoje/ y nie usłuchał ich/ jáko był powiedźiał Pan.

16 Y Rzekł Pan do Mojżeszá: Mow Aáronowi; Wyćiągni laskę twoję/ á uderz w proch źiemie/ áby śię obróćił we wszy/ po wszystkiey źiemi Egipskiey. 17 Y uczynili ták: bo wyćiągnął Aáron rękę swoję z laską swoją/ y uderzył w proch źiemie/ y były wszy ná ludźiách/ y ná bydle: Wszystek proch źiemie obroćił śię we wszy/ po wszystkiey źiemi Egipskiey. 18 Czynili też tákże czárownicy przez czáry swoje/ áby wywiedli wszy/ ále nie mogli: y były wszy ná ludźiách/ y ná bydle. 19 Tedy rzekli Czárownicy do Fáráoná: Pálec d to Boży jest: y zátwárdźiáło serce Fáráonowe/ y nie usłuchał ich/ jáko powiedźiał Pan.

20 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Wstań ráno/ á stań przed Fáráonem/ oto wynidźie do wody: y rzeczesz do niego; Ták mowi Pan: Wypuść lud moj/ áby mi służył. 21 Bo jesli ty nie wypuśćisz ludu mego/ oto ja posyłam ná ćię y ná sługi twe/ y ná lud twoj/ y ná domy twoje/ rozmáiite robáctwo: á będą nápełnione domy Egipskie rozmáiitym robáctwem/ nád to/ y źiemiá ná ktorey one *są*. 22 A oddźielę dniá onego źiemię Gesen/ w ktorey lud moj mieszka/ áby tám nie było rozmáiitego robáctwá/ ábyś poznał żem JA PAN w pośrzodku źiemi. 23 Y położę *znák* e odkupienia miedzy ludem mojim/ y miedzy ludem twojim/ jutro będźie znák ten. 24 Tedy uczynił ták Pan. Y f przyszło rozmáiite robáctwo ćięszkie ná dom Fáráonow/ y ná dom sług jego/ y ná wszystkę źiemię Egipską: *y* psowáłá śię źiemiá od rozmáiitego robáctwá. 25 Zátym wezwał Fáráo Mojżeszá y Aároná/ y rzekł: Idźćie/ ofiáruyćie Bogu wászemu w tey źiemi. 26 Y odpowiedźiał Mojżesz; Nie godźi śię ták czynić: bobyśmy obrzydliwość Egipską ofiárowáli PANu Bogu nászemu: á gdybyśmy ofiárowáli obrzydliwość Egipską przed oczymá ich/ záżby nas nie ukámionowáli? 27 Drogę g trzech dni pojdźiemy/ ná puszczą; y ofiárowáć będźiemy PANU Bogu nászemu/ jáko nam rozkaże. 28 Y rzekł Fáráo: Jać wypuszczę was/ ábyśćie ofiárowáli PANU Bogu wászemu ná puszczy/ wszákże dáleko nie odchodźćie/ *y* modlćie śię zá mną. 29 Y odpowiedźiał Mojżesz: Ja wychodzę od ćiebie/ y będę śię modlił Pánu/ á odejdźie rozmáiite robáctwo od Fáráoná/ od sług jego/ y od ludu jego/ jutro: tylko niech więcey Fáráo nieklama/ áby nie miał wypuśćić ludu dla ofiárowánia Pánu. 30 Wyszedszy tedy Mojżesz od Fáráoná/ modlił śię Pánu. 31 Y uczynił Pan według słowá Mojżeszowego/ y oddalił ono rozmáiite robáctwo od Fáráoná/ y od sług jego/ y od ludu jego: *á* nie zostáło y jednego. 32 Jednák Fáráo obćiążył serce swe/ y tym rázem/ á nie wypuśćił ludu.

b Mądr. 17.7.
c H. Chwal śię ze mnie.
d T. Moc to Boża.
e H. Odkupienie
f Mądr. 16.9.
g 2 Moj. 3. 18.

ROZDZIAŁ IX.

Bog z nowu przez Mojżeszá y Aá-

roná

roná Fáráona karze. 3. Zabijániem przez powietrze bydłá. 8. Wrzodámi ćiężkimi. 23. Grádem wielkim. 27. Ale on jeszcze zmyśláiąc pokutę, serca ma zátwárdzone.

1 POtym rzekł PAn do Mojżeszá: Wnidź do Fáráoná/ á mow do niego: Ták mowi PAN/ Bog Hebrejczykow: Wypuść lud moj/ áby mi służył: 2 Bo jesli go ty nie będźiesz chćiał wypuśćić: ále jeszcze zátrzymawáć go będźiesz/ 3 Oto/ ręká a PAńska będźie ná bydle twojim/ ktore *jest* ná polu: ná koniách/ ná oślech/ ná wielbłądách/ ná wołách y ná owcách/ powietrze bárzo ćiężkie. 4 Y uczyni PAN rozdźiał miedzy trzodámi Izráelskimi/ y miedzy trzodámi Egipskimi: áby nic nie zdechło ze wszystkiego co jest Synow Izráelskich. 5 Y postánowił PAN czás/ mowiąc: Jutro uczyni PAN tę rzecz ná źiemi. 6 Y uczynił PAN tę rzecz názájutrz/ że wyzdycháły wszystkie bydłá Egipskie: ále z bydłá Synow Izráelskich/ nie zdechło áni jedno: 7 Y posłał Fáráo/ á oto nie zdechło z bydłá Izráelskiego y jedno: ále oćiężáło serce Fáráonowe/ y nie wypuśćił ludu.

8 Zátym rzekł PAn do Mojżeszá y do Aároná: Weźmićie pełne gárśći wásze popiołu z piecá: á niech go rozrzući Mojżesz ku niebu/ przed oczymá Fáráonowymi: 9 Y obroći śię w proch po wszystkiey źiemi Egipskiey/ y będźie ná ludźiách y ná bydle wrzodem czyniącym pryszczele/ po wszystkiey źiemi Egipskiey. 10 Wźięli tedy popiołu z piecá/ y stánęli przed Fáráonem: y rozrzućił go Mojżesz ku Niebu: y stał śię wrzodem pryszczele czyniącym/ ná ludźiách y ná bydle. 11 Y nie mogli czárownicy stáć przed Mojżeszem dla wrzodu: bo był wrzod ná czárownikách/ y ná wszystkich Egipczánách. 12 Y zátwárdźił PAN serce Fáráonowe/ y nie usłuchał ich/ jáko był powiedźiał PAN Mojżeszowi.

13 Y Rzekł Pan do Mojżeszá: Wstań ráno/ á stań przed Fáráonem/ y mow do niego: Ták mowi PAN/ Bog Hebrejczykow: Wypuść b lud moj/ áby mi służył: 14 Bo tą rázą ja posyłam wszystkie plagi moje ná serce twoje/ y ná sługi twoje/ y ná lud twoj: ábyś wiedźiał że nie masz mnie podobnego po wszystkiey źiemi. 15 Bo teraz źciągnę rękę moję/ á uderzę ćię/ y lud twoj powietrzem/ y wytrácony będźiesz z źiemie. 16 A záiiste dlá tegom c ćię záchował/ ábym okazał ná tobie moc moję/ y żeby opowiádáne było Imię moje/ po wszystkiey źiemi. 17 Jeszczeż śię ty wynośisz przećiw ludowi memu/ nie chcąc go wypuśćić? 18 Oto/ ja spuszczę o tym czáśie jutro grad bárzo ćiężki/ jákiemu nie było podobnego w Egipćie/ ode dniá/ ktorego jest záłożon/ áż do tego czásu. 19 A ták pośli teraz/ zgromadź bydło twoje/ y wszystko co masz ná polu: *bo* ná káżdego człowieká/ y ná bydłe/ ktore ználezione będźie ná polu/ á nie będźie zegnáne w dom/ spádnie ná nie grad/ y pozdycháją. 20 Kto śię *tedy* uląkł słowá PANSKIEGO z sług Fáráonowych/ kázał ućiekáć sługom swym/ y z bydłem swojim do domu. 21 Ale d kto nie przyłożył sercá swego do słowá PANskiego/ ten zostáwił sługi swe/ y bydło swe ná polu. 22 Y rzekł Pan do Mojżeszá. Wyćiągni rękę twą ku niebu/ że będźie grád po wszystkiey źiemi Egipskiey/ ná ludźie/ y ná bydło/ y ná wszelákie źiołá polne/ w źiemi Egipskiey. 23 A ták e wyćiągnął Mojżesz láskę swą ku Niebu/ á PAN dał gromy/ y grády/ y zstąpił ogień ná źiemię/ y spuśćił PAN grad ná źiemię Egipską. 24 Y był grad y ogień zmieszány z grádem ćiężkim bárzo/ jákiemu nie był podobny we wszystkiey źiemi Egipskiey/ jáko w niey mieszkáć poczęto. 25 Y potłukł on grád po wszystkiey źiemi Egipskiey/ cokolwiek było ná polu/ od człowieká áż do bydlęćiá: y wszystko źiele polne potłukł grad/ y wszystko drzewo polne połamał. 26 Tylko w źiemi Gesen/ gdźie Synowie Izráelscy mieszkáli/ nie było grádu.

27 POsłał tedy Fáráo/ á wezwał Mojżeszá y Aároná/ mowiąc do nich:

a I. Kaźń PAńska.

b 2 Moj. 7.16.

c Rzym. 9. 17.

d I. A kto nie dbał ná słowá PAńskie.

e Modr. 16.16. y 19.19.

nich: Zgrzeszyłem y tym rázem: PAN jest spráwiedliwy / ále ja y lud moj niezbożniśmy. 28 ✣ Modlćieś śie PANU (boć dosyć *jest*) áby przestáły gromy Boże / y grad / á wypuszczę was: y nie będźiećie *tu* mieszkáć dáley. 29 ✣ Y rzekł Mojżesz do niego: Gdy wynidę z miástá / wyćiągnę ręce swe do PANA / á gromy ustáną / y grad nie będźie więcey: ábyś wiedźiał że PANska jest f źiemiá. 30 ✣ Ale ty / y sludzy twoji / wiem że śię jeszcze nie boićie oblićza PANA Bogá. 31 ✣ Len tedy / y jęczmień potłuczony jest: bo jęczmień był niedostáły g / á len podrastał: 32 ✣ Pszenicá jednák / y żyto potłuczone 33 nie były / bo pozne były. ✣ Wyszedszy tedy Mojżesz od Fáráoná z miástá / wyćiągnął ręce swe do PANA: y przestáły gromy / y grády / á deszcz 34 nie pádał ná źiemię. ✣ A widząc Fáráo / że przestał deszcz / y grad / y gromy / przyczynił grzechu / á obćiążył serce swe sam y sludzy jego. 35 ✣ Y zátwárdźiało serce Fáráonowe / y nie wypuśćił Synow Izráelskich / jáko był powiedźiał PAN przez Mojżeszá.

f Psalm 24. 1.
g H. Były we ździeble.

ROZDZIAŁ X.

Száráńcza y ćiemność ná Egipt. 24. Fáráo pozwala ludowi wynidź bez bydłá y bez dźieći. 26. Ná co iż Mojżesz nie pozwala. 28. Fáráo wypędźił go od śiebie.

1 RZekł zátym PAN do Mojżeszá: Wnidź do Fáráoná: bom ja obćiążył serce jego / y serce slug jego / ábym czynił te znáki moje 2 miedzy nimi: ✣ A żebyś opowiádał w uszach Synow twojich / y wnukow twojich / com uczynił w Egipćie / y znáki moje ktorem pokazał ná nich: ábyśćie wiedźieli żem JA 3 PAN. ✣ Wszedł tedy Mojżesz y Aáron do Fáráoná / y mowili mu: Ták mowi PAN / Bog Hebrejczykow: Dokądże nie chcesz uniżyć śię przede mną? Wypuść lud moj áby mi 4 służył. ✣ Bo jeśli nie będźiesz chćiał wypuśćić ludu mego / á oto ja przywiodę jutro száráńczą ná gránice 5 twoje: ✣ Ktora okryje wierzch źiemie / że jey widáć nie będźie: y poje ostátek pozostáły / ktory wam został po grádźie: y pogryźie káżde drze-6 wo rodzące ná polu. ✣ Y nápełni domy twoje / y domy wszystkich slug twojich / y domy wszystkiego Egiptu: Czego nie widźieli Ojcowie twoji / y Ojcowie Ojcow twojich od początku bytu swego ná źiemi / áż do tego dniá. A odwroćiwszy śię / wy-7 szedł od Fáráoná. ✣ Tedy rzekli sludzy Fáráonowi do niego: Długoż będźie nam ten ku zgorszeniu b? Wypuść *te* męże áby służyli PANU Bogu swemu: Zażeś jeszcze nie 8 wiesz / że zniszczał Egipt? ✣ Y záwołano zás Mojżeszá z Aáronem do Fáráoná / y rzekł do nich: Idźćie / służćie PANU Bogu wászemu: 9 Ktorzyż to są co pojdą? ✣ Y odpowiedźiał Mojżesz: Z dźiećmi nászymi / y z stárcami nászymi pojdźiemy / z Synámi nászymi / y z corkámi nászymi / z trzodámi nászymi / y z bydłem nászym poydźiemy: bo święto PANU *obchodźić* ma-10 my. ✣ Tedy im on rzekł: Niech ták będźie PAN z wámi / jáko *ja* was puszczę / y dźieći wásze: pátrzćie że 11 *coś* złego przed sobą maćie. ✣ Nie ták: ále idźćie *sámi* mężowie / á służćie PANU: ponieważ wy tego szukaćie. Y wygnał je od śiebie Fáráo.

b H. Sidłem.

12 POtym PAn rzekł do Mojżeszá: Wyćiągni rękę twą ná źiemię Egipską dla száráńczy / áby przyszłá ná źiemię Egipską / á pożárłá wszystko źiele ná źiemi / wszystko co 13 zostáło po grádźie. ✣ Y wyćiągnął Mojżesz laskę swoję ná źiemię Egipską / á PAN przywiodł wiátr Wschodni ná źiemię przez cáły on dźień y przez cáłą noc: á gdy było ráno / wiátr Wschodni przyniosł 14 száráńczą. ✣ Y przyszłá száráńczá ná wszystkę źiemię Egipską / c y przypádłá ná wszystkie gránice Egipskie bárzo ćieszka: przed tym nie było tey podobney száráńczy / y po 15 niey nie będźie tákowa. ✣ Y okryłá wierzch wszystkiey źiemie / ták iż źiemie znáć nie było / á pożárłá wszystkę trawę źiemie / y wszystek owoc drzewá / ktory został po-

a Mądr. 16. 9.
c Psalm 78. 46.

grádźie: á nie zostáło żadney źielo-
nośći ná drzewie/ y ná trawie pol-
ney/ we wszystkiey źiemi Egipskiey.
16 Przetoż co rychley Fáráo we-
zwał Moyzeszá/ y Aároná/ y rzekł:
Zgrzeszyłem przećiwko PANu Bo-
gu wászemu/ y przećiwko wam.
17 A teraz odpuść proszę grzech moj
áby ten raz/ á modlćie śię PANU
Bogu wászemu/ áby oddalił ode-
mnie tylko tę śmierć.
18 Y wyszedszy Mojżesz od Fáráoná/ modlił śię PA-
nu/
19 A obroćiwszy PAN wiátr
Záchodni mocny bárzo/ porwał szá-
ráńczą/ y wrzućił ją do Morzá czer-
wonego/ y nie zostáłá áni jedná szá-
ráńczá we wszystkich gránicách E-
gipskich.
20 Y zátwárdźił Pan ser-
ce Fáráonowe/ y nie wypuśćił Sy-
now Izráelskich.

21 Tedy rzekł Pan do Mojżeszá:
Wyćiągni rękę twą ku niebu/
á będą ćiemnośći po źiemi Egip-
skiey/ y mácáć ich będą.
22 Y wyćiá-
gnął Mojżesz rękę swą ku Niebu,
y były ćiemnośći gęste d po wszy-
stkiey źiemi Egipskiey przez trzy
dni.
23 Nie widźiał jeden drugiego/
áni śię kto ruszył z miejscá swego
przez one trzy dni: lecz u wszystkich
Synow Izráelskich byłá świá-
tłość w mieszkániách ich.
24 A wez-
wawszy Fáráo Mojżeszá/ rzekł:
Idźćie/ służćie PANU: tylko trzo-
dy wásze/ y bydłá wásze niech zostá-
na: y dźieći wásze niech idą z wá-
mi.
25 Y odpowiedźiał Mojżesz:
Owszem ty dasz do rąk nászych Ofiá-
ry y całopalenia/ ktore ofiárowáć
będźiemy PANU Bogu nászemu.
26 Przetoż y e dobytek nász pojdźie z
námi/ á nie zostánie y kopyto: ábo-
wiem z tego weźmiemy do służby
PANU Bogu nászemu: bo my
niewiemy/ czym służyć mamy PA-
NU/ áż tám przyjdźiemy.
27 Y zá-
twárdźił PAN serce Fáráonowe/ y
niechćiał ich puśćić.
28 Y rzekł Fá-
ráo Mojżeszowi: Idź odemnie/ á
strzeż śię/ ábyś wiecey nie widźiał
oblicza mego: Bo dniá/ ktorego
ujrzysz oblicze moje/ umrzesz.
29 Y
odpowiedźiał Mojżesz: Dobrześ po-
wiedźiał/ nie ujrzę wiecey oblicza
twego.

d Mądr. 17. 2. y 18. 4.

e 2 Moj. 12. 32.

Rozdział XI.

PAN opowiáda Mojżeszowi, że zá jedną jeszcze plagą miał Fáráo wypuśćić lud jego, to jest, po pobićiu pierworodztw Egipskich. 2. Tenże ludowi swemu Egipt złupić kazał.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Je-
szcze jednę plagę przywiodę ná
Fáráoná/ y ná Egipt/ potym wy-
puśći was z tąd; wypuśći cále: ow-
szem wypędźi was z tąd.
2 Mowże
teraz do uszu ludu/ a áby wypoży-
czył káżdy od bliźniego swego/ y káż-
da b u Sąśiády swey/ naczynia
śrebrnego/ y naczynia złotego.
3 A
dał PAN łáskę ludowi w oczách E-
gipczan: y był Mojżesz mąż c bár-
zo wielki w źiemi Egipskiey/ w o-
czách sług Fáráonowych/ y w o-
czách ludu.

4 Tedy rzekł Mojżesz; Ták mowi
Pan: O połnocy ja pojdę przez
pośrzodek Egiptu:
5 A umrze káżde
Pierworodne w źiemi Egipskiey/
d od pierworodnego Fáráonowego/
ktory miał śiedźieć ná stolicy e je-
go; áż do pierworodnego Niewol-
nice/ ktora jest przy żárnách/ y
6 káżde pierworodne z bydlat.
A
będźie krzyk wielki po wszystkiey/
źiemi Egipskiey/ jáki przed tym nie
był/ y jáki po tym nie będźie.
7 A-
le u wszystkich Synow Izráelskich
nie ruszy językiem swym/ áni pies
áni człowiek/ áni bydlę: ábyśćie
wiedźieli/ że PAN uczynił rozdźiał
miedzy Egipczány/ y miedzy I-
zráelem.
8 Y przyjdą ći wszyscy słu-
dzy twoji do mnie/ á kłániáć mi śię
będą/ mowiąc: Wynidź ty/ y wszy-
stek lud ktory jest pod spráwą two-
ją: á potym wynidę. Y wyszedł od
Fáráoná z wielkim gniewem.
9 Y
rzekł PAN do Mojżeszá: Nie u-
słucha was Fáráo/ ábym rozmno-
żył cudá moje w źiemi Egipskiey.
10 Tedy Mojżesz/ y Aáron czynili te
wszystkie cudá przed Fáráonem: ále
PAN zátwárdźił serce Fáráono-
we/ y nie wypuśćił Synow Izrá-
elskich z źiemie swojey.

a 1 Moj. 3. 21. 22. y 12. 35. 36.

b H. Niewiástá

c Syrác. 45. 1.

d Mądr. 18. 11.

e T. Ponim ná kre... leśćwo nástąpić.

Rozdział. XII.

Swiśto Przejśćia PAnskiego, y ob-

rzędy

wrzedy jego. 3. báránká zábić, upiec, jeść, y krwią jego podwoje pomázáć. 15. Kwásu nie jeść w to świeto, áni go w domu mieć. 29. Pierworodne Egipskie zábija Anjol PAnski. 34. Wyście Izráelczykow, y czás ich mieszkánia w Egipcie. 43. Niektore ustáwy do pożywánia báránká należące.

1 RZekł jeszcze PAN do Mojżeszá y do Aároná w ziemi Egipskiey/ mowiac: 2 ♣ Miesiac ten *bedźie* wam początkiem Miesiacow: pierwszy wam bedźie miedzy miesiacámi w roku. 3 ♣ Rzeczćie do wszystkiego zgromádzenia Izráelskiego/ mowiac: Dźieśiatego *dniá* miesiacá tego/ weźmie sobie káżdy báránká według fámilij/ báránká według domu. 4 ♣ A jesliby mniejszy był dom a niżeliby zjeść mogli báránká/ tedy przybierze y sasiádá swego/ ktory jest nabliższy domu jego/ według liczby dusz náliczywszy *tyle osob*, ileby ich zjeść mogło báránká.

5 BAránká zupełnego/ sámcá/ rocznego/ mieć bedźiecie: z owiec ábo z koz weźmiecie go. 6 ♣ Y bedźiecie go chowáli áż do czternastego dniá miesiacá tego: á zábije go wszytko zebránie zgromádzenia Izráelskiego/ miedzy dwiemá wieczorámi. 7 ♣ Y wezma ze krwie jego/ y pokropia obadwá podwoje/ y naprożnik u domow w ktorych go beda pożywáć. 8 ♣ Y beda jeść mieso oney nocy pieczone przy ogniu/ y przáśniki/ *z zioły* gorzkimi beda go jeść. 9 ♣ Nie jedźcie z niego nic surowego/ áni wárzonego w wodźie/ ále upieczone przy ogniu. Głowe jego z nogámi jego/ z wnetrznośćiámi jego. 10 ♣ A nie zostánie z niego *nic* do jutrá: á jesliby co z niego do jutrá zostáło/ ogniem 11 spalćie. ♣ Ták go tedy pożywáć bedźiecie: Biodrá swe przepászećie/ obuwie wásze *bedźie* ná nogách wászych/ á laská wászá w rece wászey: á jeść go bedźiecie spiesznie: ábowiem Przeście b jest PAnskie. 12 ♣ Gdyż przejde przez ziemie Egipska tey nocy/ y zábije wszelkie pierworodne w ziemi Egipskiey/ od człowieká áż do bydlećiá: y nád wszystkimi Bogi Egipskimi/ wykonam sady/ IA PAN. 13 ♣ A bedźie *wam* oná krew ná znák/ ná domách w ktorych bedźiećie: bo ujrzawszy krew/ minę was/ że nie bedźie u was plagá ku zátráceniu/ gdy bede zábijał w ziemi Egipskiey.

14 A Bedźie wam ten dźień ná pámiatke: y bedźiecie go obchodźić zá świeto PANU/ w narodźiech wászych: ustáwa wieczna obchodźić go bedźiecie. 15 ♣ Przez śiedm dni przáśniki jeść bedźiecie/ á pierwszego dniá záraz wyprożnićie kwás z domow wászych: bo ktobykolwiek jadł co kwászonego od pierwszego dniá áż do dniá śiodmego/ wytrácona bedźie duszá oná z Izráelá. 16 ♣ W tenże dźień pierwszy/ *bedźie* zebránie świete/ tákże dniá śiodmego zgromádzenie świete mieć bedźiecie: żadney roboty nie bedźiecie w nich czynić/ oprocz tego/ czego káżdy do jedzenia używa/ to sámo 17 gotowáć bedźiecie. ♣ Y bedźiecie przestrzegáć Przáśnikow: ábowiem w ten dźień wywiodłem wojská wásze z ziemie Egipskiey: Przetoż przestrzegáć bedźiecie dniá tego/ w narodźiech wászych/ ustáwa wieczna. 18 ♣ Pierwszego *miesiacá c*/ czternástego dniá tegoż miesiacá ná wieczor jeść bedźiecie przáśniki/ áż do dniá dwudźiestego pierwszego tegoż 19 miesiacá ná wieczor. ♣ Przez śiedm dni kwás niech śie nie znajduje w domách wászych: bo ktobykolwiek jadł co kwászonego/ wytrácona bedźie duszá jego z zgromádzenia Izráelskiego/ ták przychodźień 20 jáko y zrodzony w ziemi. ♣ Nic kwászonego jeść nie bedźiecie: we wszystkich mieszkániach wászych jeść bedźiecie przáśniki.

21 WEzwał tedy Mojżesz wszystkich stárszych Izráelskich/ d y rzekł do nich: Odłaczćie/ y weźmiećie sobie báránká e/ według fámilij swych: á zárżnićie *ná* świeto Przeście. 22 ♣ Weźmiećie też snopek hizopu/ y omoczćie we krwi ktora *bedźie* w miednicy: á pokropićie odrzwi/ y obá podwoje oná krwia/

a T. Czeladź.

b H. Pesách.

c 2 Moj. 23. 5. 4 Moj. 28. 16.

d Zyd. 11. 28.

e H. Bydlętko.

ktora bedźie w miednicy: á z was nie wynidźie żaden ze drzwi domu [23] swego/ áż do poránku: ✤ Bo przejdźie PAN zábijájac Egipt: á ujrzawszy krew ná drzwiách/ y ná obu podwojách/ przestapi PAN drzwi/ y nie dopuści morderzowi wchodźić do domow wászych zábijáć *was*. ✤ [24] Y przestrzegáć bedźiećie tego zá ustáwę/ tobie/ y Synom twojim aż [25] ná wieki. ✤ A gdy wnidźiećie do źiemie ktora wam da PAN/ jáko obiecał/ tych obrzedow przestrzegáć [26] bedźiećie. ✤ A gdy wam rzeka Synowie wászy: Co to zá obrzedy wá-[27]sze? Tedy rzeczećie: ✤ Ofiárá to Prześcia Páńskiego/ ktory przestepował domy Synow Izráelskich w Egipćie/ gdy zábijał Egipt: á domy násze wyzwalał. Zátym schy-[28]lił śie lud/ y pokłonił śie. ✤ Y poszedszy uczynili Synowie Izráelscy: jáko rozkazał PAn Mojżeszowi/ y Aáronowi/ ták uczynili.

[29] Y Stáło śie o polnocy/ że PAn zábijał f wszystkie pierworodztwá w źiemi Egipskiey: od pierworodnego Fáráonowego śiedzacego ná stolicy jego/ áż do pierworodnego więźniá/ ktory był w więźieniu/ y wszelkie pierworodne z bydlat.

[30] Zátym wstał Fáráo oney nocy/ y wszyscy sludzy jego/ y wszystek Egipt: y wszczał śie wielki krzyk w Egipćie: bo nie było domu/ w kto-[31]rymby nie był umárły. ✤ A wezwawszy *Fáráo* Mojżeszá y Aároná w nocy/ rzekł: Wstańćie: wynidźćie z pośrzodku ludu mego/ g/ y wy/ y Synowie Izráelscy: á poszedszy służćie PAnu/ jákośćie mowili. ✤ [32] Nád to h trzody wásze/ y bydłá wásze zábierzćie/ jákośćie żadáli: á odchodzac/ mnie też błogosławćie. ✤ [33] Y przynaglali Egipcjánie ludowi/ áby ich co rychliey wyprawili z źiemie: Bo mowili; Pomrzemy wszyscy.

[34] Wział tedy lud ćiástá swe/ pierwey niż zákisiáły: á *one* ćiástá swe uwinawszy w száty swe/ *kłádli* [35] *ná* rámioná swoje. ✤ Tedy Synowie Izráelscy uczynili według rozkazánia Mojżeszowego/ y wypożyczáli u Egipcjan naczynia śrebrne-[36]go/ y naczynia złotego/ y szat. ✤ A i PAN dał łáskę ludowi w oczách Egipcjánow/ że im pożyczáli: y złupili Egipt.

[37] Ciagneli tedy k Synowie Izráelscy z Rámesses/ do Suchotu/ około sześć kroć sto tyśiecy pieszych [38] mezow tylko/ okrom dźieći. ✤ Ale y ludu pospolitego wiele szło z nimi/ y owiec/ bydła/ dobytek bárzo wiel-[39]ki. ✤ Y popiekli z ćiástá zádźiáłanego/ ktore wynieśli z Egiptu/ płácki przásne: bo nie było zákwászone:/ przeto że wygnáni byli z Egiptu/ á nie mogli zmieszkáć: żywnośći też sobie byli nie przygotowáli. ✤ [40] A *czásu* l mieszkánia Synow Izráelskich/ ktorego mieszkáli w Egipćie/ *było* cztery stá lat/ y trzydźieśći lat [41] m. ✤ Y stáło śie po czterech set lat y trzydźiestu lat/ stáło śie onegoż dniá/ wyszły wszystkie wojská PAń-[42]skie z źiemie Egipskiey. ✤ Noc tá obchodzona ma bydź PAnu/ że je wywiodł z źiemie Egipskiey. Tá tedy noc PANU obchodzona ma bydź od wszystkich Synow Izráelskich w narodźiech ich.

[43] Y Rzekł PAN do Mojżeszá y do Aároná: Tá jest ustáwá świetá Prześcia: Żaden obcy nie be-[44]dźie jadł z niego. ✤ Przetoż káżdego sługę wászego/ á zá pieniadze kupionego/ obrzezećie go: tedy bedźie [45] jadł z niego. ✤ Przychodźień/ y Ná-[46]jemnik/ nie bedźie jadł z niego. ✤ W domu jednym bedźie jedźiony/ nie wynieśiesz *nic* z domu z mięsá jego/ á kośći nie złamiećie w nim n. ✤ [47] Wszystko zgromádzenie Izráelskie [48] *ták* uczyni z nim. ✤ A jeśliby kto z przychodniow był gośćiem u ćiebie/ y chćiałby obchodźić świeto Prześcia PAnu/ *pierwey* obrzezány bedźie káżdy mezczyzná jego/ á zátym przystapi obchodźić je: y bedźie jáko urodzony w źiemi. ✤ A ktokolwiek nie był obrzezány/ nie be-[49]dźie jadł z niego. ✤ Práwo jedno bedźie w źiemi urodzonemu/ y przychodniowi/ ktory jest gośćiem mie-[50]dzy wámi. ✤ Uczynili tedy wszyscy Synowie Izráelscy: jáko rozkazał PAN Mojżeszowi/ y Aáro-[51]nowi/ ták uczynili. ✤ Y stáło śie o-

negoż

f Mądr. 18.11.

g Psalm 105. 38.

h 2 Moj. 10.26.

i 2 Moj. 3. 21. y 11.2. Psalm 105. 37.

k 4 Moj. 33. 3.

l 1 Moj. 15.13. Dźiej. 7. 6.

m To 430 lat ráchowáne bydź máją od pierwszego wyśćia Abráhámowego z Ur Chaldejskiego.

n 4 Moj. 9. 12. Joán. 19. 36.

negoż dniá/ iż wywiodł PAN Syny Izráelskie z ziemie Egipskiey z wojski ich.

ROZDZIAL XIII.

Pierworodztwá wszelákie Bog sobie zostáwuje: bo przez zábićie pierworodztwá lud Bozy był wybáwiony z niewoli. 3. Swięto Przáśnikow obchodźić każe, á lud prowádźi dalszą drogą, żeby śię z nowu do Egiptu nie wracáli. 19. kośći Iozefowych przenieśienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc:

2 Poświęć mi wszelkie pierworodne: cokolwiek otwiera káżdy żywot miedzy syny Izráelskimi / ták z ludźi/ jáko z bydłá: bo moje jest.

3 Tedy rzekł Mojżesz do ludu: Pámiętajćież ná ten dźień/ b ktoregośćie wyszli z Egiptu / z domu niewoli: bo w możney ręce wywiodł was PAn z támtąd: á ták nie będźiećie jedli kwászonego. 4 Dźiś wy wychodźićie w mieśiącu Abib. 5 A gdy ćię wprowádźi PAn do ziemie Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká / y Hewejczyká / y Jebuzejczyká / o ktorą przyśiągł Ojcom twojim/ áby ję dał/ ziemię opływájącą mlekiem y miodem/ tedy będźiesz obchodźił tę służbę w tymże mieśiącu. 6 Przez śiedm dni jeść będźiesz przáśniki/ á dniá śiodmego *będźie* święto PAnu. 7 Przáśniki jeść będźiećie przez śiedm dni/ y nie ukaże śię u ćiebie nic kwászonego / áni widźiány będźie kwás we wszystkich gránicach twojich. 8 Y opowiesz Synowi twemu onegoż dniá / mowiąc: Dla tego *co* mi uczynił PAn / gdym wychodźił z Egiptu *obchodzę to.* 9 Y będźiesz to miał zá znák ná ręce twojey; y ná pámiętne przed oczymá twymi: áby Zakon PAński był w uśćiech twojich ponieważ ręką możną wywiodł ćię PAn z Egiptu. 10 Y będźiesz strzegł ustáwy tey/ ná pewny czás/ od roku do roku.

11 A Gdy ćię PAn wprowádźi do ziemie Chánánejczyká / jáko przyśiągł tobie/ y Ojcom twojim/ y da ją tobie: 12 Tedy c odłączysz wszystko co otwiera żywot PANU/ y káżdy płod otwierájący żywot z bydłá twego : *káżdy* sámiec *będźie* PAnu. 13 Káżde záś pierworodne ośle odkupisz báránkiem : á jeślibyś nie odkupił/ tedy złomisz mu szyję: y káżde pierworodne człowieká miedzy synámi twojimi okupisz. 14 A gdyby ćię spytał Syn twoj potym mowiąc: Coż to jest? Tedy mu odpowiesz: Możną ręką wywiodł nas PAN z Egiptu/ z domu niewoli. 15 Bo gdy śię był zátwárdźił Fáráo/ niechcąc nas wypuśćić/ tedy zábił PAN wszelkie pierworodne w ziemi Egipskiey/ od pierworodnego z ludźi áż do pierworodnego z bydłá. Dla tegoż ja ofiáruję PAnu káżdego sámcá otwierájącego żywot/ ále káżde pierworodne synow mojich odkupuję. 16 Y będźie *to* zá znák ná ręce twojey/ y zá naczelniki miedzy oczymá twymi: iż w możney ręce wywiodł nas PAN z Egiptu.

17 Y Stáło śię/ gdy wypuśćił Fáráo lud/ że nie prowádźił ich Bog drogą ziemie Filistyńskiey choćiaż bliższa byłá: Bo mowił Bog; By snadź nie żáłował lud gdyby ujrzał *przećiw sobie* wojnę/ y niewroćił śię do Egiptu. 18 Ale obwodźił Bog lud drogą pustyni/ nád morzem czerwonym; y uszykowáni d wyszli synowie Izráelscy z ziemie Egipskiey. 19 Wźiął też Mojżesz kośći Jozefowe z sobą e dla tego że był przyśięgą obowiązał Syny Izráelskie / mowiąc? Zápewne náwiedźi wás Bog przetoż wynieśiećie kośći moje z tąd z sobą.

20 Y Wyciągnąwszy f z Suchotu/ położyli śię obozem w Etám/ ná końcu puszczy. 21 A PAN szedł g przed nimi/ we dnie w słupie obłoku/ áby je prowádźił drogą: á w nocy/ w słupie ogniá/ áby im świećił/ żeby szli wednie y w nocy. 22 Nie odejmował słupá obłokowego wednie áni słupá ognistego wnocy od ludu.

ROZDZIAL XIV.

Lud Izráelski położył śię obozem nád morzem. 5. A Fáráo z Egipczány idźie zá nimi w pogonią. 10. Izráelczycy od stráchu szemrzą. 13. Moj-

a 2 Moj. 22. 29. y 34. 19. 3 Moj. 27. 26. 4 Moj. 3. 13. y 8. 16. Ezech 44. 30. Luk. 2. 23.
b 2 Moj. 23. 15.
c 2 Moj. 22. 29. y 34. 19. 3 Moj. 27. 26. 4 Moj. 8. 16. Ezech 44. 30.
d H. Uszykowáni po pięći.
e 1 Moj. 50. 25.
f 4 Moj. 33. 6.
g 2 Moj. 14. 19. y 40. 36. 4 Moj. 14. 14. 5 Moj. 1. 33. Psalm 105. 39. 1 Kor 10. 1.

...reßich ćießy. 19. Anjoł, iáko ſtrzeże. 22. Przez morze przeßli ſucho. 28. Fáráo z wojski ſwymi zátopiony.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeßá mowiąc: 2 ♣ Mow do ſynow Izráelſkich/ Niech śię wrocą/ y położą obozem przed Fiháhirot/ miedzy Migdol/ y miedzy Morzem/ przećiw Báálſefon przećiw jemu położyćie oboz nád morzem. 3 ♣ Będźie bowiem Fáráo mowił o ſyniech Izráelſkich: Ztrwożeni ſą w źiemi/ záwárłá je puſzczá. 4 ♣ Y zátwárdzę a ſerce Fáráonowe/ że je gonić będźie/ y uwielbiony będę w Fáráonie/ y we wßyſtkim wojſku jego: á poznáją Egipczánie/ żem JA PAN: y uczynili ták.

a 2 Moj. 4. 21.

5 Gdy dano znáć krolowi Egipſkiemu/ że lud ućieka: y odmieniło śię ſerce Fáráonowe/ y ſług jego/ przećiw ludowi/ y rzekli: Cożeſmy to uczynili/ żeſmy wypuśćili Izráelá/ áby nam nie ſłużył? 6 ♣ Záprzągł tedy woz ſwoj/ y lud ſwoj wźiął z ſobą. 7 ♣ Wźiął też ſześć ſet wozow wybornych/ y wßyſtkie wozy Egipſkie/ y przełożone nád tym wßyſtkim. 8 ♣ Y zátwárdźił Pan ſerce Fáráoná Krolá Egipſkiego/ y gonił ſyny Izráelſkie: lecz Synowie Izráelſcy wyßli b w ręce możney. 9 ♣ Y c gonilije Egipczánie/ á pogonili je w obozie nád Morzem/ wßyſtkie konie/ wozy Fáráonowe/ y jezdne jego/ y wojſká jego/ nie dáleko Fiháhirot/ przećiw Báálſefon.

b 4 Moj. 33. 3. c Jozu. 24. 6. 1 Mác. 4. 9.

10 A Gdy Fáráo náſtępował/ tedy podnieśli Synowie Izráelſcy oczy ſwe/ á oto Egipczánie ćiągną zá nimi/ y bali śię bárzo/ y wołáli Synowie Izráelſcy do Páná: 11 ♣ Y mowili do Mojżeßá: Azaż nie było grobow w Egipćie? wywiodłeś nas ábyſmy pomárli ná puſzczy: cożeś nam to uczynił/ żeś nas wywiodł z Egiptu? 12 ♣ Azaż nie to jeſt coſmy do ćiebie mowili w Egipćie/ mowiąc: Zániechaj nas/ ábyſmy ſłużyli Egipczánom: bo lepiey było nam ſłużyć Egipczánom/ niżeli pomrzeć ná puſzczy. 13 ♣ Y rzekł Mojżeß do ludu: Nie bojćie śię/ ſtojćie/ á pátrzajćie ná wybáwienie PAná/ ktore wam dźiś uczyni: bo Egipczánow ktorych teraz widźićie/ więcey nie oglądaćie ná wieki. 14 ♣ PAN będźie walczył zá was/ á wy milczeć d będźiećie.

d T. Wpokoju będźiećie.

15 Y Rzekł PAn do Mojżeßá: Cżę wołaß do mnie? Mow do Synow Izráelſkich/ áby ćiągnęli: 16 ♣ A ty podnieś laſkę twą/ y wyćiągni rękę twoję ná morze/ y przedźiel je: á niech idą Synowie Izráelſcy śrzodkiem morzá po ſuſzy. 17 ♣ A oto ja/ ja zátwárdzę ſerce Egipczánow/ że wnidą zá nimi: á będę uwielbiony w Fáráonie/ y we wßyſtkim wojſku jego/ w woźiech jego/ y w jezdnych jego: 18 ♣ Y dowiedzą śię Egipczánie/ żem JA PAN, gdy uwielbiony będę w Fáráonie/ w woźiech jego/ y w jezdnych jego.

19 A Ruszywßy śię Anjoł Boży ktory chodźił przed obozem Izráelſkim/ ßedł pozad ich: ruſzył śię też ſłup obłokowy/ ktory ßedł przed nimi/ y ſtánął pozad im. 20 ♣ A przyßedßy miedzy oboz Egipſki/ y miedzy oboz Izráelſki/ był on obłok *Egipczánom* ćiemny/ á *Izraelczykom* oświecájący noc/ ták iż przyſtąpić nie mogli jedni do drugich przez cáłą noc. 21 ♣ Y wyćiągnął e Mojżeß rękę ſwoję ná morze: á PAN rozpędźił morze wiátrem Wſchodnim gwałtownie wiejącym przez cáłą noc/ y oſußył morze: á rozſtąpiły śię wody. 22 ♣ Y f ßli Synowie Izráelſcy śrzodkiem morzá po ſuſzy: á wody im były *jáko* mur/ po práwey ſtronie ich/ y po lewey ſtronie ich. 23 ♣ A goniąc Egipczánie/ weßli zá nimi: wßyſtkie konie Fáráonowe/ wozy jego/ y jezdni jego/ w pośrzodek Morzá.

e Jozu. 4. 23. Pſalm 114. 3.

f Pſalm 78. 13. y 106. 9. 1 Kor. 10. 1. Zyd. 11. 29.

24 Stáło śię tedy/ około ſtráży záránney: że wejrzał PAN ná oboz Egipſkiey z ſłupá ogniá/ y obłoku/ y pomięßał wojſko Egipſkie. 25 ♣ Y pozrzucał kołá wozow ich że je wlekli z ćięſkośćią: záczym rzekli Egipczánie. Ućiekajmy przed Izráelem/ bo PAN walczy zá nimi przećiw Egipczánom. 26 ♣ Y rzekł Pan do Mojżeßá. Wyćiągni rękę twoję ná morze/ że śię wrocą wody ná Egipczány/ ná wozy ich/ y ná jezdne ich. 27 ♣ Y wyćiągnął Mojżeß rękę ſwoję ná morze/ y wroćiło śię

morze záraz z ránа do mocy swojey: á Egipczánie uciekáli przećiw jemu: lecz PAN wráził Egipczány g w pośrzod morzá. 28 Wróćiwszy h śię tedy wody/ okryły wozy/ y jezdne/ ze wszystkim wojskiem Fáráonowym / ktore weszło zá nimi w morze: tákiż nie zostáło z nich y jednego. 29 Synowie záś Izráelscy/ szli po suszy śrzodkiem Morzá: á wody im były jáko mur po práwey stronie ich/ y po lewey stronie ich. 30 Y wybáwił PAN w on dźień Izráelá z ręki Egipczánow: y widźieli Izráelczycy Egipczány pomárłe ná brzegu morskim. 31 Widźiał też Izráel one moc i wielką/ ktorą uczynił PAN nád Egipczány: á bał śię lud PANá/ y uwierzyli PANu/ y Mojżeszowi słudze jego.

ROZDZIAŁ XV.

Mojżesz chwali PAná. 20. Tákże Márya śiostrá jego z inszymi niewiástámi. 24. Lud Izráelski ná puszczy Sur szemrze dla gorzkich wod. 25. Mojżesz je osłodźił. 26. Y lud, áby PAnu Bogu posłuszny był, nápominał.

1 ZAśpiewał tedy Mojżesz/ y Synowie Izráelscy te pieśń a PANU / á rzekli mowiąc: Spiewáć będę PANU / iż wielmożnie wywyższon jest: koniá/ y jezdnego jego wrzućił w Morze. 2 Moc b mojá/ y chwałá mojá PAN: bo mi śię stał zbáwieniem / ten jest Bogiem mojim / przetoż przybytek wystáwię mu: Bog Ojcá mego / przetoż wywyższáć go będę. 3 PAN/ mąż waleczny/ PAN imię jego. 4 Wozy Fáráonowe / y wojsko jego wrzućił w Morze: á wybráni wodzowie jego potopieni są w Morzu czerwonym. 5 Przepáśći okryły je: poszli w głębią jáko kámień. 6 Práwicá twojá PAnie uwielbiona jest w mocy / práwicá twojá PAnie potárłá nieprzyjaćielá. 7 A w wielkośći Májestátu twego podwroćiłeś przećiwniki twoje: puśćiłeś gniew twoj/ ktory je pożárł jáko słomę. 8 A tchnieniem nozdrz twojich/ zebráły c śię wody: stánęły jáko kupá ćiekące wody / zśiádły śię odchłáni w pośrzod morzá. 9 Mowił nieprzyjaćiel: Będę gonił/ dogonię/ będę dźielił łupy/ násyći śię ich duszá mojá / dobędę mieczá mego / wygłádźi je ręká mojá. 10 Wionąłeś wiátrem twym / okryło je Morze / połknieni są jáko ołow w wodách gwałtownych. 11 Ktoż d podobien tobie miedzy Bogámi PANie? ktoż jáko ty wielmożny w świętobliwośći / straszliwy w chwale/ czyniący cudá? 12 Wyćiągnąłeś práwicę twoję/ pożárłá je źiemiá? 13 Prowádźisz w miłośierdźiu twojim ten lud *ktoryś* odkupił: poprowádźisz w możnośći twey/ do mieszkánia świętobliwośći twojey. 14 Usłyszą Narodowie/ zádrżą / boleść źejmie obywátele Filistyńskie. 15 Tedy śię polękáją Kśiążętá Edomskie/ Mocárze Moábskie strách źejmie/ struchleją wszyscy obywátele Chánánejscy. 16 Pádnie ná nie strách/ y lękánie: od wielkośći rámienia twego umilkną jáko kámień: áż przejdźie lud twoj Pánie/ áż przejdźie lud ten/ *ktoregoś sobie* nábył. 17 Wprowádźisz je / y wszczepisz je ná gorze dźiedźictwá twego: *ná* miejscu *ktoreś* ku mieszkániu twemu spráwił/ PANie: w świątnicy PAnie ktorą umocniły ręce twoje. 18 PAN krolowáć e będźie ná wieki wieczne. 19 Bo weszły konie Fáráonowe z wozámi jego/ y z jezdnymi jego w Morze / á obroćił PAN ná nie wody morskie / ále synowie Izráelscy szli po suszy śrzodkiem morzá.

20 TEdy Márya Prorokini/ śiostrá Aáronowá/ wźięłá bęben w ręke swoję/ á wyszły wszystkie niewiásty zá nią z bębnámi y z muzyką f. 21 Y mowiłá do nich Márya: Spiewajćie PANU / ábowiem możnie wywyższon jest: koniá / y jezdnego jego wrzućił do Morzá.

22 POtym ruszył Mojżesz Izráelá od morzá czerwonego / y weszli w puszczą Sur: á idąc trzy dni przez puszczą/ nie ználeźli wody. 23 A gdy przyszli g do Máráh / nie mogli pić wod z Máráh / bo gorzkie były: dla tegoż náźwano imię onego *miejscá* Máráh. 24 Tedy szemrał lud przećiw Mojżeszowi/ mowiąc: Coż będźiemy pić? 25 Y wołał do PANA/ á ukazał mu PAN drzewo / ktore

g Mądr. 10. 5. h Psalm 78. 53. y 106. 11. i A. spráw. a Mądr. 10. 20. b Psalm 18. 1. y 118. 14. Esái. 12. 2. c 1 Moj 14. 22. d 2 Moj. 18. 11. e Psal 146. 10. f Z. Hus mi. g 4 M 33.

gdy wrzućił do wod/ h stáły śię słodkie wody. ✠ Tám mu ustáwił práwá/ y Sądy/ y tám go kuśił. ✠ Y rzekł: Będźieszli pilnie słuchał głosu PANA Bogá twego/ á co dobrego w oczách jego czynić będźiesz: y nákłonisz uszy ku przykazániam jego/ strzegąc wszystkich ustaw jego: żádney niemocy ktorąm dopuśćił ná Egipt/ nie dopuszczę ná ćię: bom JA PAN ktory ćię leczę.

27 Y Przyszli do Elim/ gdźie było dwánaśćie i zrzodeł wod/ y śiedmdźieśiąt pálm: y połozyli śię tám obozem nád wodámi.

h Syrác. 38. 5.

i 4 Moj. 33, 9.

ROZDZIAŁ XVI.

Ludowi Izráelskiemu dał PAN, przepiorki. 14. Manne. 25. Lecz jey w Sábbát zbieráć zákazał. 32. Rozkazał ją chowáć dla potomstwá ná pámiątkę. 35. Ktorą Izráelczycy ná puszczy lat czterdźieśći jadáli.

1 Ruszyli śię potym z Elimu: y przyszło a wszystko mnostwo synom Izráelskich ná puszczą Syn/ ktora *leży* miedzy Elim/ y miedzy Synáj/ piętnastego dniá/ mieśiącá wtorego/ po wyśćiu ich z źiemie Egipskiey.

2 Y Szemrało wszystko zgromádzenie synow Izráelskich przećiw Mojżeszowi/ y przećiw Aáronowi ná puszczy: 3 ✠ A mowili do nich Synowie Izráelscy: O bysmy byli pomárli od ręki Páńskiey w źiemi Egipskiey/ gdysmy śiadáli nád gárncy mięsá: gdysmy śię nájadáli chlebá do sytośći: bo *teraz* wywiedliśćie nas ná tę puszczą/ ábyśćie pomorzyli to wszystko mnostwo głodem.

4 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Oto ja spuszczę wam/ jáko deszcz/ chleb z niebá: y będźie wychodźił lud/ á będźie zbierał coby dość było ná káżdy dźień: ábym go doświadczył/ będźieli chodźił w zákonie moim/ czyli nie? 5 ✠ Ale dniá szostego nágotują *to* co przynioſą/ á będźie tyle dwoje/ niż co zbieráć zwykli ná káżdy dźień. 6 ✠ Y mowił Mojżesz y Aáron do wszystkich synow Izráelskich: W wieczor poznaćie/ iż PAN wywiodł was z źiemie Egipskiey:

a Madr. 11, 2.

7 ✠ A ráno oglądaćie chwałę Páńską: bo usłyszał szemránia wásze przećiw PANU: A my co jesteśmy/ iż szemrzećie przećiwko nam? 8 ✠ Y rzekł Mojżesz: Da wam PAN w wieczor mięso do jedzenia/ á chleb ráno do násycenia: bo usłyszał PAN szemránia wásze/ ktorymi szemrzećie przećiw niemu. A my co jesteśmy? Nie przećiwko nam *są* szemránia wásze ále przećiwko PANU. 9 ✠ Y rzekł Mojżesz do Aároná: Mow do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich: Przystąpćie przed obliczność Páńską/ bo usłyszał szemránie wásze. 10 ✠ Y stáło śię gdy mowił Aáron do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich/ że pojrzeli ku puszczy/ á oto chwałá Páńska ukazáłá śię w obłoku. 11 ✠ Zátym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 12 ✠ Usłyszałem szemránie Synow Izráelskich b: rzeczże do nich mowiąc: Miedzy dwiemá wieczorámi/ będźiećie jeść mięso/ á ráno násyceni będźiećie chlebem: y poznaćie żem JA PAN, Bog wász.

13 Stáło śię tedy wieczor/ c że śię zleciáły Przepiorki/ á okryły oboz: á ráno rosá leżáłá około obozu. 14 ✠ A gdy przestáłá pádáć rosá/ d oto ukazáło śię ná puszczy *coś* drobnego/ okrągłego drobnego/ jáko szron ná źiemi. 15 ✠ Co gdy ujrzeli synowie Izráelscy/ mowili jeden do drugiego: e Mán hu? bo nie wiedźieli co było. Y rzekł Mojżesz do nich: Tenći *jest* chleb/ f ktory wam dał PAN/ ku jedzeniu. 16 ✠ Toć jest/ co rozkazał PAN: Zbieráyćie z niego káżdy ile trzebá ku jedzeniu/ po *mierze* Gomer ná osobę/ *według* liczby dusz wászych: káżdy ná tych/ ktorzy są w namiećie jego/ zbieráyćie. 17 ✠ Y uczynili ták synowie Izráelscy/ y zbieráli jedni więcey/ drudzy mniey. 18 ✠ Y mierzyli w Gomer/ g y nie zbywáło *temu* co więcey názbierał/ áni nie dostawáło *temu* co mniey: káżdy według tego/ co mogł zjeść/ názbierał. 19 ✠ Mowił też Mojżesz do nich: Zaden niech nie zostawia z niego áż do zaránia. 20 ✠ Jednák nie usłucháli Mojżeszá: ále zostáwili z niego niektorzy/ áż do poránku/

b Syrác. 45. 4.

c 4 Moj. 11. 31. Psalm 105. 40.

d 4 Moj. 11. 7. Nehe. 9. 15. Psalm 78. 24. y 105. 40. Madr. 16. 20.

e *T. Coż to jest? I. Dar to ábo po karm ná gotowány.*

f Johán. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.

g 2 Kor. 8. 15.

ránku / y obróciło śię w robaki / y zśmiárdło śię: y rozgniewał śię ná nie Mojżesz. ✠ 21 A zbieráli to ná káżdy dźień ráno / káżdy według tego co mogł zjeść: á gdy śię zágrzáło słońce / tedy ono topniáło.

22 A Gdy było dniá szostego / zbieráli chleb w dwoj násob / po dwu Gomer / ná káżdego. Y zeszły śię wszystkie Kśiążętá zgromádzenia / oznájmując to Mojżeszowi. ✠ 23 Ktory im rzekł: Toć *jest* co mowił PAN: Odpocżynienie Sábbátu świętego PANU jutro *będźie*: co maćie piec / pieczćie / á co maćie wárzyć / warzćie / á cokolwiek zbędźie / zostawćie sobie / á zchowajćie do jutrá. ✠ 24 Zostawiáli tedy ono ná jutro / jáko był rozkazał Mojżesz / á nie zśmiárdło śię / y robak nie był w nim. ✠ 25 Y mowił Mojżesz: Jedzćież to dźiś / bo dźiś Sábbát PANU / dźiś nie znajdźiećie tego ná polu. ✠ 26 Przez sześć dni zbieráć to będźiećie / á dniá śiodmego Sábbát: nie będźie weń *Mánny*. ✠ 27 Y stáło śię dniá śiodmego / wyszli *niektorzy* z ludu / áby zbieráli / ále nie ználeźli. ✠ 28 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Y pokiż nie będźiećie chćieli przestrzegáć przykazań mojich / y zakonu mego? 29 Pátrzćie iż wam PAN dał Sábbát / dla tego w dźień szosty dawa wam chleb ná dwá dni: zostawajćie káżdy ná miejscu swym / niech nie wychodźi żáden z miejscá swego / w dźień śiodmy. ✠ 30 Y odpocżynął lud dniá śiodmego. 31 ✠ Y nazwał dom Izráelski imię onego *pokarmu* Mán / ktory był jáko naśienie Koryándrowe / biały / á smák jego h jáko placki z miodem.

h 4 Moj. 11. 7.

32 Mowił tez Mojżesz: Ták rozkazał PAN: Nápełni Gomer z niego / ná chowánie w Narodźiech wászych: áby widźieli Chleb ten / ktorymem was karmił ná puszczy / gdym was wywiodł z źiemie Egipskiey. ✠ 33 Rzekł zátym Mojżesz do Aároná: Weźmi wiádro jedno / á násyp w nie pełen Gomer Mánny / á postaw je przed PANem / ná chowánie do Narodow wászych. ✠ 34 Jáko przykazał PAN Mojżeszowi / ták postáwił je Aáron przed świádectwem ná chowánie. ✠ 35 A synowie Izráelscy i jedli Mánnę przez czterdźieśći lat / áż przyszli do źiemie mieszkánia: Mánnę jedli áż przyszli do gránic 36 źiemie Chánánejskiey. ✠ A Gomer jest dźieśiąta część *miáry* Efá.

i Jozu. 5. 12. Nehe. 9. 21.

ROZDZIAŁ XVII.

Lud bez wody szemrze. 6. A PAn kazał Mojżeszowi uderzyć laską wskáłę, z ktorey wodá wypłynęłá. 8. Jozue bitwę stoczywszy z Amálekitámi, zá modlitwą Mojżeszową poráźił je. 14. PAn je wygłádźić obiecuje. 15. A Mojżesz Ołtarz PANU zbudował.

1 Ruszyło śię tedy wszystko mnostwo synow Izráelskich z puszczy a Syn / stánowiskámi swymi: według rozkazánia PAńskiego / y położyli śię obozem w Ráfidym / gdźie wody nie było / áby pił lud. ✠ 2 Przetoż swárzył śię lud z Mojżeszem / mowiąc: b Dajćie nam wody ábyśmy pili. Ktorym odpowiedźiał Mojżesz: Coż śię swárzyćie zemną? á czemu kuśićie PANA? ✠ 3 Y prágnął tám lud wody / á szemrał przećiwko Mojżeszowi / mowiąc: Pocoześ nas wywiodł z Egiptu? ábyś pomorzył mnie / y Syny moje / y bydło moje prágnieniem?

4 Zawołał tedy Mojżesz do PANA / mowiąc: Coż mam czynić ludowi temu? blisko tego że mię ukámienują. 5 ✠ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Idź przed ludem / á weźmi z sobą *niektore* z stárszych Izráelskich: c laskę też twoję / ktorąś uderzył w rzekę / weźmi w rękę twoję / á idź: 6 ✠ Oto ja stánę przed tobą tám ná skále w Horeb / y uderzysz w skálę d / á wynidą z niey wody / ktore będźie pił lud. Y uczynił ták Mojżesz przed oczymá stárszych Izráelskich. 7 ✠ Y nazwał imię onego miejscá Mássá / y Meryba / dla swarow synow Izráelskich: á iż kuśili PANA mowiąc: Y jestże PAN miedzy námi / czyli nie?

8 Tedy przyćiągnął e Amálek áby walczył z Izráelem w Ráfidym. 9 ✠ Y rzekł Mojżesz do Jozuego: Wybierz nam męże / á wynidźszy stocz bitwę z Amálekity: ja jutro stánę ná wierzchu págorká / *májąc* laskę

a 4 Moj. 33. 12. 14.
b 4 Moj. 20. 2. 4. 5 Moj. 32. 51.
c 2 Moj. 7. 20.
d 4 Moj. 20. 8. Psalm 78. 15. 7 105. 41. Mądr. 11. 4. 1 Kor. 10. 4.
e 5 Moj. 25. 17. Mądr. 11. 2.

10 Bożá w ręce mojey. ♣ Y uczynił Jozue jáko mu rozkazał Mojżesz/ y ztoczył bitwę z Amálekiem. A Mojżesz/ Aáron/ y Hur/ wstąpili ná wierzch págorká. 11 ♣ A gdy podnośił Mojżesz ręce swoje/ przemagał Izráel: á gdy opuszczał ręce swoje/ przemagał Amálek. 12 ♣ Ale ręce Mojżeszowe ociężáły *były:* wziąwszy tedy kámień/ podłożyli pod niń/ y uśiadł ná nim. 13 ♣ A Aáron y Hur podpieráli ręce jego jeden z jedney/ drugi z drugiey strony: y nie ustáły ręce jego áż do záśćia słońcá. 14 ♣ Tedy poráźił Jozue Amáleká/ y lud jego/ ostrzem mieczá: Potym rzekł PAN do Mojżeszá: Wpisz to dla pámięci w kśięgi/ á włoż to w uszy Jozuego; że pewnie wygłádzę pámiątkę Amáleká pod niebem. 15 ♣ Y zbudował Mojżesz ołtarz/ á nazwał imię jego; PAN chorągiew mojá. 16 ♣ Bo rzekł: Iż ręká stolice PAńskiey/ y wojná PAńska/ f będźie przećiwko Amálekowi/ od rodzáju/ do rodzáju.

f 1 Sám. 15. 2.

ROZDZIAL XVIII.

Jetro Świekier Mojżeszow przychodźi do niego z żoną, y z synámi jego. 7. Ktorego Mojżesz wdźięcznie przyjął. 12. Jetro ofiáry Bogu czyni. 14. A dawszy rádę Mojżeszowi jákoby miał sądźić lud. 27. Wraca śię do domu swego.

1 A Gdy usłyszał Jetro kápłan Mádyáński/ świekier Mojżeszow/ wszystko co uczynił Bog Mojżeszowi/ y Izráelowi ludowi swemu: że wywiodł PAN Izráelá z Egiptu: ♣ 2 Tedy wźiął Jetro/ świekier Mojżeszow Zeforę żonę Mojżeszowę/ ktorą był odesłał: ♣ 3 Y dwu Synow jey/ z ktorych imię jednemu Gerson: bo a był powiedźiał *Mojżesz;* Byłem przychodniem w źiemi cudzey. ♣ 4 A imię drugiego Eliezer: iż *mowił;* Bog Ojcá mojego był mi ku pomocy/ y wyrwał mię od mieczá Fáráonowego.

a 1 Moj 2. 22.

5 Y Przyszedł Jetro świekier Mojżeszow z synámi jego/ y z żoną jego/ do Mojżeszá ná puszczą; gdźie śię był obozem położył/ przy gorze Bożey. 6 ♣ Y wskazał do Mojżeszá; Ja świekier twoj Jetro/ idę do ćiebie/ y żoná twojá/ y jey dwá Synowie z nią. 7 ♣ Zátym Mojżesz wyszedł przećiwko świekrowi swemu/ á ukłoniwszy śię cáłował go: y przywitawszy jeden drugiego/ potym weszli do namiotu. 8 ♣ Y rozpowiádał Mojżesz świekrowi swemu wszystko co uczynił PAN Fáráonowi/ y Egipcjánom zá przyczyną Izráelá: *y* wszystkę trudność ktora je potkáłá w drodze/ y *jáko* je PAN wybáwił. 9 ♣ Y rádował śię Jetro ze wszystkiego dobrego/ ktore uczynił/ PAN Izráelowi: iż go wyrwał z ręki Egipcjánow: 10 ♣ Y rzekł Jetro; Błogosłáwiony PAN/ ktory was wyrwał z ręki Egipcjánow/ y z ręki Fáráonowey/ ktory wyrwał lud z niewoli Egipskiey. 11 ♣ Terazem b doznał/ że większy jest PAN nád wszystkie Bogi: ábowiem czym oni c hárdźie powstawáli przećiwko niemu/ *tym poginęli.* 12 ♣ Y wźiął Jetro świekier Mojżeszow cáłopalenie/ y ofiáry Bogu. Przyszedł też Aáron/ y wszyscy stárszy Izráelscy/ áby jedli chleb z świekrem Mojżeszowym przed Bogiem.

b 2 Moj. 15. 11. c 2 Moj. 1. 10. 16. 22. y 5. 7. 14. 18. y 14. 8.

13 Y Stáło śię názájutrz/ że uśiadł Mojżesz/ áby sądźił lud: y stał lud przed Mojżeszem/ od poránku áż do wieczorá: 14 ♣ A widząc świekier Mojżeszow wszystko co on czynił z ludem/ rzekł; Coż to jest co ty czynisz z ludem? czemusz ty sam śiedźisz/ á lud wszystek stoji przed tobą od poránku áż do wieczorá. 15 ♣ Tedy Mojżesz odpowiedźiał świekrowi swemu; Iż przychodźi lud do mnie/ áby śię rádźił Bogá: 16 ♣ Gdy spráwę *jáką* máją/ przychodzą do mnie/ á rozsądzam miedzy nimi/ oznájmując ustáwy Boże/ y Práwá jego. 17 ♣ Zátym rzekł świekier Mojżeszow do niego; Nie dobra rzecz ktorą ty czynisz: 18 ♣ Pewnie ustániesz/ y ty/ y lud ten ktory *jest* z tobą/ bo cięższa to rzecz nád śiły twoje: nie będźiesz jey mogł ty sam podołáć. 19 ♣ *Przetoż* usłuchaj d teraz głosu mego/ porádźę *ćię*/ á będźie Bog z tobą: stoj ty zá lud przed Bogiem/ á odnoś spráwy do Bogá. 20 ♣ A onych też náuczaj ustaw/ y praw/ oznájmując im drogę ktorąby chodźić/ y dźieło ktore-

d 5 Moj. 1. 9.

by czynić mieli. ♣ Ty też upátrz ze wszystkiego ludu męże státeczne/ bojące śię Bogá / męże prawdomowne/ktorzyby e nienawidźieli łákomstwá: á postánow z nich przełożone/ tyśiączniki/setniki/piećdźieśiątniki/y dźieśiątniki: 22 ♣ Ktorzy ná káżdy czás lud sądźić będą: á gdy będźie rzecz wielka/doniosą do ćiebie/á káżdą rzecz máłą sądźić będą sámi: tedy ulżysz sobie gdy poniosą *ćiężar* z tobą. 23 ♣ To jesli uczynisz / á rozkaże ć Bog/ ostoisz śię/y ten wszystek lud ná miejscá swoje wracáć śię będźie w pokoju. 24 ♣ Y usłuchał Mojżesz rády świekrá swojego/á uczynił wszystko jáko mu powiedźiał. 25 ♣ Y wybrał Mojżesz męże státeczne/ze wszystkiego Izráelá/ y postánowił je przełożonymi nád ludem/tyśiączniki/setniki/piećdźieśiątniki/y dźieśiątniki: 26 ♣ Ktorzy sądźili lud káżdego czásu: trudne rzeczy odnośili do Mojżeszá / á káżdą rzecz mnieyszą sámi sądźili. 27 ♣ Zá tym puśćił od śiebie Mojżesz Swiekrá swego / ktory odszedł do źiemie swey.

e 2 Moj. 23. 8. 5 Moj. 16. 19.

ROZDZIAL XIX.

Bog śię pokázuje w gęstym obłoku. 12. Ludowi do gory przystępowáć nie dopuszcza. 20. Sámemu Mojżeszowi ná gorę wstąpić rozkázuje.

1 MIeśiącá trzećiego po wyśćiu Synow Izráelskich z źiemie Egipskiey/ w tenże dźień przyszli ná puszczą Synáj a. 2 ♣ Bo ruszywszy śię z Ráfidym / y przyszedszy áż ná puszczą Synáj/ położyli śię obozem ná puszczy/y rozbił tám Izráel namioty przećiw gorze.

3 A b Mojżesz wstąpił do Bogá: y záwołał nań PAN z gory/mowiąc: Ták powiesz domowi Jákobowemu / y oznájmisz Synom Izráelskim: 4 ♣ Wyśćie c widźieli com uczynił Egipcżánom / y jákom was nośił *niby* ná skrzydłách Orłowych/ y przywiodłem was do śiebie. ♣ 5 Przetoż teraz jesli słuchájąc posłuszni będźiećie głosu memu/ y strzedz będźiećie d Przymierza mego / będźiećie mi własnośćią nád wszystkie narody: choćiaż moja jest wszystká źiemiá. 6 ♣ A wy e będźiećie mi krolestwem kápłáńskim / y narodem świętym. ♣ Teć są słowá ktore mowić będźiesz do Synow Izráelskich. 7 ♣ Przyszedszy tedy Mojżesz zwołał stárszych z ludu/y przedłożył im wszystkie te słowá ktore mu rozkazał PAN. 8 ♣ Y odpowiedźiał wszystek lud społnie mowiąc; f Wszystko co PAN rzekł/uczynimy. Y odniosł Mojżesz słowá ludu do PANA. 9 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Oto ja przyjdę do ćiebie w gęstym obłoku / áby słuchał lud / gdy będę mowił z tobą / á żeby też wierzyli tobie ná wieki. Abowiem opowiedźiał był Mojżesz słowá ludu onego PAnu.

a 4 Moj 33. 15. b Dziej 7. 38. c 1 Moj 29. 2. d 5 Moj 5. 2. e 1 Piotr 2. 9. f 2 Mo 24. 3.

10 MOwił záś PAn do Mojżeszá: Idź do ludu / á poświęć je dźiś y jutro / á niech wypiorą száty swoje. 11 ♣ Y niech będą gotowi ná dźień trzeći: ábowiem trzećiego dniá zstąpi PAN przed oczymá wszystkiego ludu ná gorę Synaj. 12 ♣ Y zámierzysz gránice ludowi w około / mowiąc: Strzeżćie śię ábyśćie nie wstępowáli ná gorę / áni śię dotykáli brzegu jey: wszelki ktoby śię dotknął gory/ śmierćią umrze g. 13 ♣ Nie tknie śię go ręká / ále kámieniem ukámienują go / ábo strzeláiąc/ ustrzeláją *go*: bądź bydlę/ bądź człowiek/ nie będźie żył. Gdy przewłocznie trąbić będą niech wstępują ná gorę. 14 ♣ Zstąpił tedy Mojżesz z gory do ludu/ y poświęćił lud/ á uprali száty swoje. 15 ♣ Y mowił do ludu. Bądźćie gotowi ná dźień trzeći: nie przystępujćie do żon.

16 STáło śię tedy dniá trzećiego poránu/ że były h grzmienia/ y łyskáwice/y gęsty obłok nád gorą/ y głos trąby bárzo potężny: á bał śię wszystek lud/ktory był w obożie. 17 ♣ Y wywiodł Mojżesz i lud ná przećiwko Bogu z obozu / á stánęli pod sámą gorą. 18 ♣ A gorá k Synáj kurzyłá śię wszystká/ przeto iż zstąpił ná nię PAN w ogniu: y wystepowáł dym z niey/ jáko dym z pieca/ y trzęsłá śię wszystká gorá bárzo. 19 ♣ A gdy śię głos trąby im dáley tym bárziey rozlegał / Mojżesz mowił l á BOG mu odpowiádał głosem. ♣ 20 Y zstąpił PAn ná gorę Synáj/ná

g Zyd. 12. 18. h Zyd. 12. 18. i 5 Moj 4. 10. k 5 Moj 4. 11. l Zyd. 12. 19.

wierzch gory / y wezwał PAN Mojżeßa ná wierzch gory/ y wstąpił *tám* 21 Mojżeß. Záczym rzekł PAN do Mojżeßá: Zstąp/ przestrzeż lud/ by snadź nie przestąpili kresu / chcąc PANA widźieć/ áby ich nie pádło 22 wiele. Náwet/ y Kápłani ktorzy przystępują do PANA/ niech śię poświęcą/ by ich snadź nie potrácił 23 PAN. Y rzekł Mojżeß do PANA: Nie będźie lud mogł wniść ná gorę Synáj/ ponieważeś ty nas przestrzegł/ mowiąc: Ogránicz gorę/ á poświęć ją. 24 Ktoremu PAN rzekł: Idź/ zstąp/ á *záś ty* wstąpisz/ ty/ y Aáron z tobą: lecz Kápłáni y lud niech nie przestępują *kresu*, áby wstąpili do PANA/ by 25 ich snadź nie potrácił. Tedy zstąpił Mojżeß do ludu / y powiedźiał im to.

ROZDZIAŁ XX.

Bog Dźieśięćioro Przykazánie podawa. 18. A gdy mowi, lud śię bárzo lęka. 20. Mojżeß lud ćießy. 24. PAN opisuje kßtałt Ołtarzá ku ofiárowániu.

1 Y Mowił Bog wßystkie te słowá/ 2 á rzekł: Jam jest PAN Bog twoj/ a ktorym ćię wywiodł z źiemie Egipskiey/ z domu niewoli. 3 Nie będźieß miał Bogow innych 4 przedemną. Nie czyń b sobie obrázu rytego/ áni żadnego podobieństwá *rzeczy tych*, ktore są ná Niebie wzgorę/ y ktore ná źiemi nisko/ y ktore są w wodách pod źiemią. 5 Nie będźieß śię im kłániał/ áni im będźieß służył: bom ja PAN Bog twoj/ Bog zawisny *w miłości*, náwiedzájący nieprawośći Oycow nád synmi/ w trzećim / y w czwartym *pokoleniu*, tych/ ktorzy mię nienáwidzą. 6 A czyniąc miłośierdźie nád tyśiącmi tych/ ktorzy mię miłują/ y strzegą przykazánia mego. 7 Nie bierz c Imienia PANA Bogá twego nádáremno: bo śię Pan mśćić będźie nád tym/ ktory Imię jego ná dáremno bierze. 8 Pámiętaj d ná dźień odpoczynienia/ ábyś go święćił. 9 Sześć dni e robić będźieß/ y wykonaß wßystkę roboty twoje. 10 Ale dniá śiodmego odpoczynienie *jest* PANá Bogá twego: nie będźieß czynił żadney roboty weń/ ty/ y syn twoj/ y corká twojá/ sługá twoj/ y służebnicá twojá/ bydłę twoje / y gość twoj/ ktory jest w bramách 11 twoich. Bo f przez ßeść dni stworzył PAN niebo/ y źiemię/ morze/ y cokolwiek w nich jest: y odpoczynął dniá śiodmego: Przetoż błogosłáwił PAN dźień odpoczynienia/ y poświęćił go.

12 Czći g Oycá twego/ y mátkę twoję/ áby przedłużone h były dni twoje ná źiemi/ ktorą PAN Bog 13 twoj da tobie. Nie będźieß i zábijał. 14 Nie będźieß cudzołożył k. Nie 15 będźieß kradł. Nie będźieß mowił 16 przećiw bliźniemu twemu świádectwá fałßywego. 17 Nie będźieß pożądał l domu bliźniego twego/ áni będźieß pożądał żony bliźniego twego/ áni sługi jego/ áni dźiewki jego/ áni wołu jego/ áni osłá jego/ áni żadney rzeczy bliźniego twego.

18 Tedy wßystek lud widząc gromy y łyskáwice y głos trąby/ y gorę kurzącą śię: to widząc lud, cofnęli śię / 19 y stánęli z dáleká. Y mowili do Mojżeßá: m Mow ty z námi/ á będźiemy słucháć: A niech nie mowi do nas Bog/ byśmy snadź 20 nie pomárli. Y odpowiedźiał Mojżeß ludowi: Nie bojćie śię/ bo áby was doświadczył/ przyßedł Bog/ żeby bojaźń/ jego byłá przed obliczem wáßym/ byśćie nie grzeßyli. 21 Stał tedy lud z dáleká/ á Mojżeß przystąpił do ćiemney mgły/ w ktorey był Bog. 22 Y rzekł PAN do Mojżeßá: Ták powieß Synom Izráelskim. Wyśćie widźieli/ żem z niebá 23 mowił do was: Nie będźiećie czynić przy mnie Bogow śrebrnych áni Bogow złotych/ nie będźiećie 24 sobie czynić. Ołtarz n z źiemi uczyniß mi/ á ofiárowáć będźieß ná nim całopálenie twoje/ y spokojne *ofiáry* twoje/ owce twoje/ y woły twoje; ná ktorymkolwiek miejscu/ pámiątkę uczynię Imienia mego/ przyjdę do ćiebie/ y będę błogosłáwił. 25 A jeśli o Ołtarz kámienny uczyniß mi/ nie buduj go z ćiosánego *kámienia*: bo jeslibyś żelázne naczynie twoje podniosł nań/ zplugawiß go. 26 Nie będźieß wstę-

po-

a 5 Moj 5.6. Psalm 81.11.
b 3 Moj 26.1. 5 Moj. 5.8. Psalm 97.7.
c 3 Moj 19.12. 5 Moj 5.11. Mátt. 5.33.
d 2 Moj 31.14. 5 Moj 5.12. Ezech 20.12. Mátt. 12.2.
e 2 Moj 23.12. y 34.21.
f 1 Moj. 2.2.
g 5 Moj 5.16. Mátt. 15.4. Efez. 6.2.
h I. Aby przedłużyli dni twoje.
i 5 Moj. 5.17. Mátt. 5.21.
k Mátt. 5.27.
l 5 Moj 5.21. Rzym 7.7. y 13.9.
m 5 Moj. 18.16. Żyd. 12.19.
n 2 Moj. 27.1. y 38.1.
o 5 Moj 27.5. Jezu. 8.31.

pował po stopniach do Ołtarzá mojego/ ábyś nie byłá odkryta nágość twojá przy nim.

ROZDZIAŁ. XXI.

Sposob sądzenia spraw przypadájących około sług. 7. Y pewnych występkow. 12. Mężobojstwá, y szkod, Bog podáje.

1 A Teć są Sądy ktore przełożysz przed obliczem ich.

2 Jeśli kupisz a niewolniká Hebrejczyká/ sześć lat służyć ci będźie: á śiodmego wynidźie wolny 3 dármo. ♣ Jeśliby sam b *tylko* przyszedł/ sam odejdźie: á jeśliby miał żonę/ y żoná jego z nim wynidźie. 4 ♣ Jeśli mu Pan jego dał żonę/ á zrodźiłá mu Syny/ ábo corki: żoná y dźieci jego/ będą Páná jego/ á on sam tylko odejdźie. 5 ♣ A jeśliby mowiąc rzekł niewolnik: Miłuję Páná mego/ żonę moję/ y Syny moje/ nie wynidę wolnym. 6 ♣ Tedy przywiedźie go Pan jego do c Sędźiow/ á postáwi go u drzwi/ ábo u podwoja/ y przekole mu Pan jego ucho jego szydłem/ y będźie mu niewolnikiem ná wieki. 7 ♣ Záś/ jeśliby kto záprzedał corkę swoję/ áby byłá niewolnicą/ nie wynidźie jáko wychodzą niewolnicy. 8 ♣ Jeśliby śię nie spodobáłá w oczach Páná swego/ á nie poślubiłby jey sobie/ niech pozwoli/ áby ją odkupiono: obcemu ludowi nie będźie jey mogł przedáć/ ponieważ zgrzeszył przećiwko niey. 9 ♣ A jeśliby ją Synowi swemu poślubił/ według práwá corek uczyni jey d. 10 ♣ Jeśliby też inną wźiął mu żonę/ tedy pożywienia jey/ odźienia jey/ y práwá małżeńskiego nie ujmie jey. 11 ♣ A jeśli tych trzech rzeczy nie uczyni jey/ tedy wynidźie dármo bez okupu. 12 ♣ Ktoby uderzył człowieká e áżby umárł/ śmierćią umrze: 13 ♣ Lecz ktoby nie czyhał ná kogo/ áleby go Bog podał w rękę jego/ náznáczęć f mieysce ná ktore będźie miał ućiec. 14 ♣ Ale jeśliby kto g umyślnie przećiw bliźniemu swemu/ záiádźiwszy śię zdrádą zábił go/ y od Ołtarzá mego weźmiesz go/ áby umárł. 15 ♣ Ktoby uderzył Ojcá swego/ ábo mátkę swoję śmierćią umrze. 16 ♣ Ktoby ukrádł człowieká/ á przedałby go/ y ználeźionby był w ręku jego/ śmierćią umrze. 17 ♣ Ktoby złorzeczył h Ojcu swemu/ ábo mátce swojey/ śmierćią umrze. 18 ♣ A gdyby śię poswárzyli mężowie/ y uderzyłby kto bliźniego swego kámieniem ábo pięśćią/ á onby *záraz* nie umárł/ álebby śię położył ná łoże: 19 ♣ A wstawszy chodźiłby po ulicy o lásce swey/ nie będźie winien ten/ ktory uderzył: tylko omieszkánie jego nádgrodźi/ á ná wyleczenie jego nałoży. 20 ♣ Jeśliby záś uderzył kto niewolniká swego/ ábo niewolnicę swoję kijem/ y umárłby w ręku jego/ koniecznie karánie odnieśie: 21 ♣ Wszákże jeśliby dźień/ ábo dwá *żyw* został/ nie będźie karány/ bo zá pieniądze jego on jest *kupiony*. 22 ♣ Jeśliby śię też powádźiwszy mężowie/ uderzył ktory z nich Niewiástę brzemienną/ ták/ żeby z niey płod wyszedł/ jednákby nie zászłá śmierć/ koniecznie karánie odnieśie/ jákie włoży nan mąż oneyże Niewiásty/ á da wedle *uznánia* Sędźiow. 23 ♣ Ale gdźieby śmierć zászłá/ tedy dasz duszę zá duszę: 24 ♣ Oko zá oko/ i ząb zá ząb/ rękę zá rękę/ nogę zá nogę: 25 Spárzelinę zá spárzelinę/ ránę zá ránę/ śiność zá śiność. 26 ♣ Jeśliby záś kto wybił oko niewolnikowi swemu/ ábo oko niewolnicy swojey/ áżby śię zepsowáło/ wolno go puśći zá oko je°: 27 ♣ Jeśliby też *kto* ząb niewolnikowi swemu/ ábo ząb niewolnicy swojey wybił/ wolno go puśći zá ząb jego. 28 ♣ Jeśliby też czyj woł ubodł męzá ábo niewiástę/ á umárłby/ koniecznie ukámienowány będźie on woł/ á nie będą jeść mięsá jego: á Pan wołu *onego* nie będźie winien. 29 ♣ Wszákże jeśliby woł bodł przed tym/ á ostrzeganoby w tym Páná jego/ y nie miałby go pod strażą/ á zábiłby męzá/ ábo niewiástę/ woł on ukámionowány będźie: nád to y Pan jego umrze. 30 ♣ Jeśliby nań włożono/ żeby śię odkupił/ tedy da okup zá duszę swoję/ jákikolwiek nań włożą. 31 ♣ Choćby Syná ubodł/ ábo corkę ubodł/ podług tegoż sądu postąpią z nim. 32 ♣ Jeśliby niewolni-

ká

a 5 Moj. 15.12. Jerem. 34.14.
b H. Jeśliby z ćiáłem swym przyszedł, z ćiáłem swym odejdźie.
c H. Do Bogow. Bo sędźiowie urząd B. ná sobie noszą, czyniąc spráwiedliwość.
d T. Dá jey posag.
e 3 Moj. 24.17. 4 Moj. 35.16. 17.18. 30.31. 33.
f 4 Moj. 35.6. 11. 5 Moj. 19. 2. Jozu. 20. 3.
g 1 Moj. 19. 11.
h 1 Mo[j.] 20. 9 Przy[p.] 20. 2[0] Mát[t.] 15. 4. Már[k.] 7. 1[0]
i 3 Moj. 24.20 5 Moj. 19.21 Mát[t.] 7.38.

ká ubodł/ wół/ álbo niewolnicę/ śrebrá trzydźieśći syklow da Pánu jego/ á wół on ukámenowány będźie.

33 Jeśliby kto otworzył studnią/ ábo jeśliby kto wykopał studnią/ y nie nákryłby jey/ á wpádłby w nię wół/ ábo ośieł:

34 Pan oney studnie odda zapłátę/ y nágrodźi Pánu jch: á co zdechło/ jego będźie.

35 Także gdyby wół czyj ubodł wołu sąśiádá jego/ ážby zdechł: tedy przedádzą wołu żywego/ y rozdźielą śię zapłátą jego. Onym też zdechłym podźielą śię.

36 Ale jeśliby to było wiádomo/ że on wół bodł przed tym/ á nie miał go pod strażą Pan jego: koniecznie odda wołu zá wołu/ á zdechłego sobie weźmie.

ROZDZIAŁ. XXII.

Karánia, y winy zá kráďźiestwá rozmájte. 16. *O Pániencze zwiedźioney.* 18. *O Czárownicy.* 19. *O Grzechu Sodomskim.* 20. *O Bałwochwálcy.* 21. *Gośćiowi, y wdowie nie ma bydź krzywdá.* 25. *O Lichwie.* 26. *O zastáwách* 28. *O ßánowániu Vrzedu.* 29. *Pierworodne, rzeczy PAnu poświecone.*

1 Jeśliby kto ukradł wołu/ ábo owcę/ y zábiłby je/ ábo je przedał: pięć wołow wroći zá *jednego* wołu/ á a czterzy owce zá *jednę* owcę.

2 Jeśliby przy podkopywániu záſtány był złodźiey/ á ubity będąc umárłby: *kto zábił,* nie będźie winien krwie.

3 Jeśliby to po wześciu słońcá *uczynił,* krwie winien będźie/ koniecznie wroći: A jeśli niema/ przedány będźie zá złodźiejstwo swoje.

4 Jeśli ználeźiona będźie w ręku jego rzecz kradźiona/ bądź wół/ bądź ośieł/ bądź owcá/ jeszcze żywe/ we dwoj násob wroći.

5 Gdyby wypásł kto pole/ ábo winnicę/ y puśćiłby bydło swoje/ ábo śię pásło ná polu cudzym: z nalepszego *urodzáju* polá swego/ y z nalepszego *urodzaju* winnice swey/ nágrodźi.

6 Jeśliby wyszedł ogień/ á tráfiłby ná ćiernie/ y spaliłby stog/ ábo stojące zboże/ ábo pole sámo: Koniecznie nágrodźi ten co zápalił/ co zgorzáło.

7 Gdyby kto dał bliźniemu swemu śrebro/ ábo naczynie do zchowánia/ á toby ukrádźiono było z domu onego człowieká: jeśliby ználeźiony był złodźiey/ wroći dwojáko.

8 Jeśliby nie był ználeźiony złodźiey/ stáwi śię Pan domu onego/ przed Sędźie/ *y przyśięże* że nie źćiągnął ręki swojey ná rzecz bliźniego swego.

9 O káżdą rzecz/ o ktorąby był spor/ o wołu/ o ośłá/ o owcę/ o szátę/ o káżdą rzecz zgubioną/ gdyby kto rzekł że to jest *moje,* przed Sędźie przyjdźie sprawá obudwu: kogo winnym znajdą Sędźiowie/ nádgrodźi w dwoj nasob bliźniemu swemu.

10 Jeśliby kto dał bliźniemu swemu ośłá/ ábo wołu/ ábo owcę/ ábo inne bydłę ná chowánie/ á zdechłoby ábo okáleczáło/ ábo gwałtem zájęte było/ gdźieby nikt nie widźiał:

11 Przyśięgá PAńska będźie miedzy obiemá/ że nie źćiągnął ręki swey ná rzecz bliźniego swego; y przyjmie Pan oney rzeczy *przyśięgę,* á *on* nie będźie nádgrádzał.

12 A jeśliby mu to kradźieżą wźięto/ nádgrodźi b Pánu rzeczy oney.

13 Jeśliby *od zwierzá* rozszárpáne było/ pośiáwi *roszárpáne zá świádká/* c á rozszárpánego nie nádgrodźi.

14 Gdyby też kto pożyczył *bydlęćiá* od bliźniego swego/ á okáleczáłoby/ ábo zdechło w niebytności Páná jego/ koniecznie nádgrodźi.

15 Jeśliby Pan jego był przy nim/ nie będźie nádgradzał: á jeśliby nájęte było/ nájem tylko zápłáći.

16 Jeśliby kto zwiodł d Pánnę/ ktora nie jest poślubiona/ y spałby z nią: da jey koniecznie wiáno/ y weźmie ją sobie zá żonę:

17 Jeśliby żadną miárą Oćiec jey nie chćiał mu jey dáć/ odważy śrebrá według *zwyczaju* wiáná Pánieńskiego.

18 Czárownicy żyć nie dopuśćisz:

19 Káżdy e ktoby śię złączał z bydlęćiem/ śmierćią umrze.

20 Ktoby ofiárował Bogom oprocz sámego PAná/ wytrácony będźie.

21 Przychodniowi nie uczynisz krzywdy/ áni go uciśniesz: bośćie byli przychodniámi w źiemi Egipskiey.

22 Żadney wdowy/ f áni śieroty trápić nie będźiećie.

23 Jeśliby je bez litośći trápił/ á oneby wołáły do mnie/ słysząc wysłucham wołánie ich.

a 1 Sám. 12. 6. Przyp. 6. 31.

b 1 Moj. 31. 39.

c I. Postáwi świádká.

d 5 Moj. 22, 28.

e 1 Moj 18. 23. y 20. 15

f Zách. 7. 10.

24 ich. ♣ Y rozgniewa sie zápálczywość moja/ á pobije was mieczem: y będą żony wásze wdowámi/ á Synowie wászy śierotámi. ♣ 25 Jesliby pieniedzy pożyczył ludowi memu ubogiemu/ ktory mieszka z tobą/ nie będziesz mu jáko lichwiarz/ nie obćiążyćie go lichwą. ♣ 26 Jesli w zastáwie weźmiesz száte bliźniego twego/ przed záchodem słońcá wroćisz mu ją: 27 Bo to odźienie jego/ tylko to jest nákrycie ćiáłá jego/ ná ktorym sypia: będźieli do mnie wołał/ wysłucham go/ bom ja miłośierny. ♣ 28 Sędźiom nie będźiesz złorzeczył g/ á Przełożonego ludu twego nie będźiesz przeklinał. ♣ 29 Z obfitośći h *zboża*, y ćiekących rzeczy twych nie omieszkasz *pierwiastek ofiárowáć*: pierworodnego z synow twojich oddasz mi. ♣ 30 Toż uczynisz z wołow twych/ y z owiec twojich i: śiedm dni będźie z mátką swoją/ á k osmego dniá oddasz mi je. ♣ 31 Ludem świętym będźiećie mi/ á mięsá ná l polu rozszárpánego jeść nie będźiećie: psom je wyrzućićie.

Margin: g Dziej. 23. 5. h 1 Moj. 13. 2. 12. 734. 19. i 2 Moj. 34. 19. Ezech. 44. 30. k 3 Moj. 22. 27. l 3 Moj. 22. 8. Ezech. 44. 31.

Rozdział XXIII.

O Spráwiedliwośći przy sądźiech. 10. O powinnośćiách rozmajtych. 20. T o nábożeństwie Bog wydawa przykazánia.

1 Nie przyjmuj powieśći kłamliwey: nie miey społku z niepobożnym/ ábyś miał być świádkiem fałszywym. ♣ 2 Nie udawaj się zá wielkośćią do złego/ y nie mow ták zá spráwą/ cobyś się nákłonił zá wielą ich ku podwroceniu *sądu*. ♣ 3 Y nie szánuj a ubogiego przy spráwie jego. ♣ 4 Gdybyś b nátráfił wołu nieprzyjaćielá twego/ ábo osłá jego błądzącego/ záwroćisz/ á dowiedźiesz go do niego. ♣ 5 Jesliby ujrzał/ że ośieł tego/ ktory ćię ma w nienawiśći/ leży pod brzemieniem swojim/ záli zániechasz/ ábyś mu pomoc nie miał? owszem porátujesz go pospołu z nim. ♣ 6 Nie będźiesz podwracał sądu ubogiemu twemu w spráwie jego. ♣ 7 Od rzeczy kłamliwey oddalisz się/ á niewinnego c y spráwiedliwego nie zábijesz: bo nieuspráwiedliwię niezbożnego. ♣ 8 Dárow też bráć d nie będźiesz: ponieważ dar záślepia mądre/ y wywraca słowá spráwiedliwych. ♣ 9 Przychodniá e też nie ućiskaj: bo sámi wiećie jáki jest żywot przychodniá/ bośćie byli f przychodniámi w źiemi Egipskiey. 10 ♣ Przez sześć lat g ośiewáć będźiesz źiemię twoję/ á będźiesz zgromadzał urodzaj jey. ♣ 11 Ale śiodmego *roku* zániechasz jey że odpocżynie/ áby jedli ubodzy ludu twego: á co zostánie po nich/ poje zwierz polny. Tákże uczynisz winnicy twojey/ y oliwnicy twojey.

12 Przez h sześć dni będźiesz odpráwowáł roboty twoje/ ále dniá śiodmego odpocżyniesz: áby sobie wytchnął wół twoj/ ośieł twoj/ y *żeby* wytchnął i Syn niewolnice twojey/ y przychodźień. ♣ 13 A we wszystkim com wam powiedźiał/ ostrożnymi bądźćie. Imienia też cudzych Bogow nie wspominajćie k/ nie będźie słyszáne z ust twojch. ♣ 14 Trzy kroć l święto obchodźić mi będźiećie ná káżdy rok. ♣ 15 Swiętá Przásnikow przestrzegáć będźiesz: śiedm dni jeść będźiesz Przásniki/ jáko m ći rozkazał/ czásu miesiącá Abibá; boś weń wyszedł m z Egiptu/ á nie ukażećie się przed twarz moję n prożnymi. ♣ 16 Tákże święto o żniwá pierwiástek prace twojey/ coskolwiek śiał ná polu: święto też zbierániá ná zchodźie roku/ gdy zbierzesz prace twoje z polá p. ♣ 17 Trzy kroć do roku ukaże się káżdy mężczyzná twoj przed oblicżem PANUIĄCEGO PANA. ♣ 18 Nie będźiesz q ofiárował przy kwáśie krwie ofiáry mojey/ áni zostánie przez noc tłustość ofiáry mojey/ áż do poránku. ♣ 19 Pierwiástki r pierwszych urodzájow źiemie twey/ przyniesiesz w dom PANA Bogá twego: nie będźiesz s wárzył koźlęćiá w mleku mátki jego.

20 Oto ja posyłam t Aniołá przed tobą/ áby ćię strzegł w drodze/ y wprowádźił ćię ná mieysce/ ktorem zgotował. ♣ 21 Ostrożnymi bądź przed oblicżnośćią jego/ á słuchaj głosu jego: nie drażni go/ boć nie przepuśći przestępstwu wászemu: gdyż Imię moje w nim

Margin: d 5 Moj. 16. 19. Syrác. 20. 29. e 2 Moj. 22. 21. f 1 Moj. 46. 5. g 3 Moj. 25. 3. h 2 Moj. 20. 9. i 2 Moj. 31. 16. k Psalm. 16. 4. l 5 Moj. 16. 16. m 2 Moj. 12. 42. y 13. 3. n 2 Moj. 34. 20. 5 Moj. 16. 16. Syrác. 35. 5. o 2 Moj. 34. 22. p 1 Moj. 34. 26. q 2 Moj. 34. 25. r 2 Moj. 34. 26. s 5 Moj. 14. 21. t 2 Moj. 33. 2.

Margin: a 3 Moj. 19. 15. b 5 Moj. 22. 1. c Przyp. Dani. 13. 53.

22 jeśli u. ♣ Bo jeśli pilnie słucháć będźieß głosu jego / y uczynisz cokolwiek rzekę / nieprzyjacielem będę nieprzyjaciół twych / y trapić będę tych / ktorzyby ćię trapili. ♣ Pojdźie 23 y bowiem Anjoł moj przed tobą / y wprowádźi ćię do Amorrejczyká / y Hettejczyká / y Ferezejczyká / y Chánánejczyká / Hewejczyká / y Jebuzejczyká / y wytráce je. ♣ Nie kłániajże śię Bogom ich / áni im służ / áni czyń według spraw ich: ále do gruntu popsujeß je / y wßczát pokruszysz obrázy ich. ♣ Lecz służyć będźiećie PANU Bogu wáßemu / á on błogosłáwić będźie chlebowi twemu / y wodam twoim / z y odejmie niemoc z pośrzodku ćiebie. ♣ Nie będźie a poroniájąca / áni niepłodna w źiemi twojey: liczbę dni twoich dopełnię. ♣ Strách moj puszczę przed tobą / y ztrwożę wßelki lud / przećiw ktoremu pojdźieß: y uczynię że wßyscy nieprzyjaciele twoji podádzą tył przed tobą. ♣ Pośle b też śierßenie przed tobą / ktore wypędzą Hewejczyká / Chánánejczyká / y Hettejczyká przed oblicznośćią twoją. ♣ Nie wyrzucę go przed obliczem twoim zá jeden rok / by śię snadź źiemiá w pustynią nie obroćiłá / á nie námnożyło śię przećiwko tobie zwierzá dźikiego. ♣ Po máluczku c będę je wyrzucał / od oblicza twego / áż śie rozmnożysz / y ośiędźieß źiemię. ♣ A położę gránice twoje od morzá czerwonego / áż do morzá Filistyńskiego / á od pußczy / áż do rzeki: bo podam w rece wáße obywátele źiemie / y wypędźiß je od oblicza twego. ♣ Nie postánowiß d z nimi / áni z Bogámi ich Przymierza. ♣ Niech nie mießkáją w źiemi twey / by ćię snadź nie przywiedli do grzechu przećiwko mnie / gdybyś służył e Bogom ich / coby tobie było śidłem f.

(Numbers in margin: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33.)

Margin notes: u. I. Wpośrzodku niego. x 2 Moj. 12. 3. y 2 Moj. 33. 2. z 2 Moj. 15. 26. a 5 Moj. 7. 14. b 5 Moj. 7. 20. c H. Pomáłu pomáłu. d 2 Moj. 34. 15. 5 Moj. 7. 2. e 5 Moj. 7. 3. 4. f I. Ku zgorßeniu.

ROZDZIAŁ XXIV.

Mojżeß z rozkazánia Bożego ná gorę wstąpił. 3. Potym ludowi Bożemu słowá PAńskie opowiáda. 4. Ołtarz buduje, y ofiáry PANU każe czynić. 7. A przeczytawßy księgę Zakonu Bożego, krwią lud pokropił, z twierdzájąc przymierze Boże z ludem, z strony Zakonu Bożego podanego. 12. Zátym ßedßy ná gorę, mießka tám czterdźieśći dni.

1 Y Rzekł do Mojżeßá: Wstąp do PANá / ty / y Aáron / Nádáb / y Abiu / y śiedmdźieśiąt stárßych Izráelskich / y pokłonćie śię z dáleká. 2 ♣ A sam tylko Mojżeß wstąpi do PANA / ále oni nie przybliżą śię / áni lud wstąpi z nim.

3 P Rzyßedł tedy Mojżeß / y opowiedźiał ludowi wßystkie słowá PAńskie / y wßystkie sądy. Y odpowiedźiał wßystek lud głosem jednym / mowiąc: Wßystkie a słowá / ktore rzekł PAN / uczynimy. 4 ♣ Y nápisał Mojżeß wßystkie słowá PAńskie; á wstawßy ráno zbudował Ołtarz pod gorą / y dwánaśćie słupow / według dwánaśćie pokolenia Izráelskiego. 5 ♣ Y posłał młodźieńce z Synow Izráelskich / ktorzy ofiárowáli cáłopalenia: y ofiárowáli zá ofiáry b spokojne PAnu / ćielce. 6 ♣ Zátym wźiął Mojżeß połowicę krwie / y wlał w czáße / á połowicę drugą wylał ná Ołtarz. 7 ♣ Y wźiąwßy księgi Przymierza / czytał w ußách ludu: Ktorzy rzekli; Cokolwiek mowił PAN / uczynimy / y posłußni będźiemy. 8 ♣ Wźiął też c Mojżeß krew / y pokropił lud / y rzekł: Oto krew Przymierza / ktore PAN postánowił z wámi / ná wßystkie te słowá.

9 Y Wstąpił Mojżeß / y Aáron / Nádáb / y Abiu / y śiedmdźieśiąt 10 stárßych Izraelskich. ♣ Y widźieli Bogá Izráelskiego: á było pod nogámi jego / jáko robotá z kámienia Száfirowego / á jáko niebo / gdy jest 11 jásne. ♣ A ná książętá Synow Izráelskich nie śćiągnął PAN ręki swey: choć widźieli Bogá / przećię 12 jedli / y pili d. ♣ Rzekł tedy PAN do Mojżeßá: Wstąp do mnie ná gorę / y bądź tám / á dam ći tablice kámienne / y Zakon / y przykazánie ktorem nápisał / ábyś ich náuczał. 13 ♣ Wstał tedy Mojżeß / y Jozue sługá jego / y wstąpił Mojżeß ná gorę 14 Bożą. ♣ A do stárßych rzekł: zostańćie

Margin notes: a 2 Moj. 19. 8. b A Dźiękowczynienia. c Żyd. 9. 20. d T. Żywi y zdrowi zostáli.

ćie tu/ áż śię wrocimy do was. A oto Aáron/ y Hur *bedą* z wámi: ktoby miał spráwę *jáko* niech idźie do nich. 15 ✤ Tedy wstąpił Mojżesz ná gorę/ á obłok zákrył gorę. 16 ✤ Y mieszkáłá chwałá PAńska ná gorze Synáj/ á okrył ją obłok przez sześć dni: potym záwołał ná Mojżeszá dniá śiodmego z pośrzodku obłoku. 17 ✤ A pozor chwały PAńskiey był jáko ogień pożyrájący ná wierzchu gory/ przed oczymá Synow Izráelskich. 18 ✤ Y wszedł e Mojżesz w pośrzodek obłoku/ wstąpiwszy ná gorę: y był Mojżesz ná gorze czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy.

e 2 Moj 34 28. 5 Moj 9.9.18

Rozdział XXV.

Mojżesz gdy był ná gorze przez czterdźieśći dni y czterdźieśći nocy. wźiął náukę od Bogá, jáko miał bydź zbudowány Przybytek jego. 10. Ze wszystkim náczyniem do niego należącym, to jest, z skrzynią, stołem, świecznikiem, &c.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 2 ✤ Mow do Synow Izráelskich/ áby mi zebráli a podárek: od káżdego człowieká/ ktorego dobrowolnym uczyni serce jego/ odbieráć bedźiećie podárek moj. 3 ✤ A ten jest podárek ktory bedźiećie bráć od nich: złoto/ y śrebro/ y miedź: 4 ✤ Y Hiácynt/ y szárłat/ y kármázyn dwá kroć fárbowány/ y biały jedwab/ y sierć kozia: 5 ✤ Y skory báránie czerwono fárbowáne/ y skory borsukowe/ y drzewo Syttym: 6 ✤ Oliwę do świecenia/ wonne rzeczy ná Olejek pomázowánia/ y ná wonne kádzenie: 7 ✤ Kámienie Onychiny/ y kámienie ku osadzániu nárámieniká/ 8 b/ y napierśniká. ✤ Y uczynią mi świątnicę/ ábym mieszkał w pośrzodku ich. 9 ✤ Według wszystkiego jáko c ukáżę tobie podobieństwo Przybytku / y podobieństwo wszystkiego náczynia jego/ ták uczynićie.

a 2 Moj 35.5. b 2 Moj 28.15. c 2 Moj 26.30.

10 Vczynią d tedy skrzynię z drzewá Syttym poltrzećiá łokćiá *bedźie* długość jey/ á poltorá łokćiá szerokość jey/ á poltorá łokćiá wysokość jey. 11 ✤ Y powleczesz ją złotem czystym / z wierzchu y wewnątrz powleczesz ją/ á uczynisz nád nią koronę złotą w koło. 12 ✤ Vlejesz też do niey czterzy kolce złote/ ktore przypráwisz do czterech węgłow jey: dwá kolce do jednego jey boku/ y dwá kolce do drugiego jey boku. 13 ✤ Y uczynisz drążki z drzewá Syttym/ 14 y powleczesz je złotem. ✤ Y przewleczesz drążki przez kolce ná bokách skrzynie/ áby ná nich skrzynię noszono. 15 ✤ W kolcách u skrzynie bedą te drążki/ nie bedą ich odejmowáć od niey. 16 ✤ A włożysz w tę skrzynię Swiádectwo/ ktore ć dam.

d 2 Moj 37.1. Zyd. 9.4.

17 Vczynisz e też Vbłagálnią ze złotá czystego: poltrzećiá łokćiá bedźie długość jey/ á poltorá łokćiá szerokość jey. 18 ✤ Y uczynisz dwá Cheruby złote: z ćiągnionego złotá uczynisz je/ ná obu końcách ubłagálnie: 19 ✤ A uczynisz Cherubá jednego ná jednym końcu/ á Cherubá drugiego ná drugim końcu: ná Vbłagálni uczynićie Cheruby/ 20 ná obu końcách jey. ✤ A bedą mieć Cherubowie skrzydłá rozćiągnione z wierzchu/ zakrywájąc skrzydłámi swymi Vbłagálnią: á twárzy ich *bedą obrocone* jednego ku drugiemu: ku ubłagálni bedą twárzy Cherubow. 21 ✤ Y włożysz ubłagálnią ná wierzch skrzynie/ á do skrzynie włożysz świádectwo ktore ć dam. 22 ✤ Tám śię z tobą zchodźić bedę/ y z tobą f rozmawiáć z ubłagálni/ z pośrzodku dwu Cherubow/ ktorzy bedą nád skrzynią Swiádectwá/ o wszystkim cze rozkáżę do synow Izráelskich.

e 2 Moj 26.[illegible] y 37[illegible]

23 Vczynisz też g stoł z drzewá Syttym: dwá łokćiá bedźie długość jego/ á łokieć szerokość jego/ á 24 poltorá łokćiá wysokość jego. ✤ Y powleczesz go złotem czystym/ á uczynisz mu koronę złotą w około. 25 ✤ Vczynisz też w około niego listwę w szerz ná czterzy pálce/ y koronę złotą 26 w około listwy. ✤ Tákże uczynisz do niego czterzy kolce złote/ y przybijesz kolce ná czterech rogách/ ktore są u czterech nog jego. 37 ✤ Pod tą listwą bedą kolce / przez ktore przewleką drążki/ do noszenia stołu. 28 ✤ A uczynisz te drążki z drzewá Syttym y powleczesz je złotem/ y bedźie ná nich stoł noszony. 29 ✤ Spráwisz też mi-

f 4 M[illegible] 7. g 2 M[illegible] 37.[illegible]

sy jego / y przystawki jego / y czasze jego / y kubki jego / do nalewánia ofiar mokrych: ze złotá ßczerego porobiß je. 30 Y kłáść bedźieß ná *ten* stoł chleby pokładne / przed twarz moje ustáwicznie.

31 NJ Robiß też h świecznik ze złotá ßczerego : z ciągnionego złotá bedźie świecznik ten : słupiec jego / pręty jego / czáßki jego / gałki jego / y kwiáty jego / z tegoż bedą : 32 A ßeść prętow wychadzáć bedźie z stron jego: trzy pręty świecznika z strony jego jedney / á trzy pręty świecznika z strony jego drugiey. 33 Trzy czáßki ná kßtałt orzechá Migdałowego ná pręćie jednym / *tákże* gałká / y kwiát : y trzy czáßki ná kßtałt orzechá Migdałowego ná pręćie drugim / *tákże* gałká / y kwiat: ták *bedźie* ná wßystkich ßeśći prętách / wychodzących z świecznika. 34 Ale ná świeczniku *bedą* cztery czáßki / ná kßtałt orzechá Migdałowego: gałki jego / y kwiáty jego. 35 Y *bedźie* gałká pod dwiemá prętámi z niego / tákże gałká pod *drugimi* dwiemá prętámi jego / y záś gałká pod *innymi* dwiemá prętámi jego: *ták bedźie*, pod ßeśćią prętow z świecznika wychodzących. 36 Gałki ich / y pręty ich z niego bedą: to wßystko całokowáne z ßczerego złotá *bedźie*. 37 Vczyniß też śiedm lámp jego : y záświećiß lámpy jego / áby świećiły po stronách jego. 38 Nożyczki też jego / y kágánki jego ze złotá ßczerego. 39 Z tálentu złotá ßczerego uczyniß go / y wßystko naczynie jego. 40 Pátrzájże ábyś uczynił *wßystko* według i podobieństwá tego / ktoreć ukazano ná gorze.

h 2 Moj 37.17.
i Dźiej 7.44. Zyd. 8.5.

ROZDZIAŁ XXVI.

Budowánie Przybytku Páńskiego, oponá y zasłoná w nim. 36. Tákże y druga zásłoná przede drzwiámi Przybytku.

1 PRzybytek a też uczyniß z dźieśiąći Opon / ktore *bedą* z białego jedwabiu kręconego / z hiácyntu / y z ßárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego : y Cherubiny robotá háfterską uczyniß. 2 Długość Opony jedney / ośm á dwádźieśćiá łokći / á ßerokość Opony jedney / cztery łokćie : pod jedną miárą bedą wßystkie Opony. 3 Pięć Opon bedą spináne jedná z drugą : tákże *druga* pięć Opon bedą spináne jedná z drugą. 4 Y náczyniß petlic hiácyntowych ná kráju Opony jedney / gdźie śię kráje spináć máją : tákże uczyniß ná krájách Opony drugiey gdźie śię kráje spináć máją. 5 Pięćdźieśiąt petlic uczyniß ná Oponie jedney / á pięćdźieśiąt petlic uczyniß po kráju opony / ktorymi śię spináć ma z drugą : petlicá jedná przećiw drugiey bedźie. 6 Uczyniß też pięćdźieśiąt haczykow złotych / á spojiß opony jedne z drugą *tymi* haczykámi: y ták bedźie Przybytek jeden.

7 VCzyniß też Opony b z śierśći koziey ná Namiot / *ku zákrywániu* Przybytku z wierzchu: jedenaśćie tákich Opon urobiß. 8 Długość Opony jedney trzydźieśći łokći / á ßerokość Opony jedney / cztery łokćie : jednáż miárá *bedźie* tych jedenastu Opon. 9 Y zepniesz pięć Opon osobno / á ßeść Opon osobno : we dwoje złożyß Oponę ßostą ná przodku Namiotu. 10 Vczyniß też pięćdźieśiąt petlic / po kráju jedney Opony ná końcu gdźie śię ma spináć : y pięćdźieśiąt petlic po kráju Opony ku spinániu drugiemu. 11 Vczyniß też haczykow miedźiánych pięćdźieśiąt / y záwiedźieß haczyki w petlice : y spojiß namiot / áby był jeden. 12 A co záś zbywa Opon Namiotowych / *to jest* poł Opony zbywájącey / záwießono bedźie w tyle Przybytku. 13 A łokieć z jedney / y łokieć z drugiey strony / ktory zbywá z długośći Opon Namiotu / bedźie wiśiał po stronách Przybytku / tám y sám / żeby go okrywał. 14 Vczyniß też przykrycie c ná Namiot z skor báránich / czerwono fárbowánych / y przykrycie z skor borsukowych ná wierzch.

15 NAczyniß też do Przybytku desk / d z drzewá Syttym / prosto stojących. 16 Dźieśięć łokći długość deski / á połtorá łokćiá ßerokość deski jedney. 17 Dwá czopy deská jedná *mieć bedźie*, ná kßtałt stopniow wschodowych sporządzone / jeden

a 2 Moj 36.8.
b 2 Moj 36.14.
c 2 Moj 36.19.
d 2 Moj 36.20.

przećiw drugiemu / ták uczynisz u
18 wszystkich desk Przybytku ♣ Vczy-
nisz tez deski do Przybytku/dwádzie-
śćiá desk ku stronie Południowey /
ku wiátrowi Południowemu. ♣
19 Czterdźieśći záś podstáwkow uro-
bisz śrebrnych pod tych dwádzieśćiá
desk / dwá podstáwki pod jedne de-
ske do dwu czopow jey : tákże dwá
podstáwki do deski drugiey do dwu
20 czopow jey. ♣ Ná drugim záś boku
Przybytku / ku stronie Pułnocney/
21 dwádźieśćiá desk. ♣ A czterdźieśći
podstáwkow ich śrebrnych / dwá
podstáwki pod jedne deske / y dwá
22 podstáwki pod druga deske ♣ Ale ná
stronie Przybytku / ku Zachodowi/
23 uczynisz sześć desk. ♣ A dwie deski u-
czynisz w kaćiech Przybytku w obu-
24 dwu stronach. ♣ Ktore beda spojone
od spodku / tákże społu spojone beda
z wierzchu do jednego kolcá : ták be-
dźie przy tych obu/ *ktore* we dwu ká-
25 ćiech beda. ♣ A ták bedźie ośm desk/
á podstáwki ich śrebrne / szesnaśćie
podstáwkow : dwá podstáwki pod
deska jedna / á dwá podstáwki pod
26 deska druga. ♣ Vczynisz tez dragi z
drzewá Syttym : pieć *ich bedźie* do
27 desk jedney strony Przybytku. ♣
Pieć tákże dragow do desk Przybytku
ná druga strone : pieć tez dragow do
desk Przybytku *przestawájacych* do
obu węgłow ná Záchod słońcá. ♣
28 Ale drag pośrzedni w pośrzodku
desk/przewleczony bedźie/ od jednego
29 końcá do drugiego. ♣ One tez deski
powleczesz złotem / á poczynisz do
nich kolce złote / przez ktore máją
być przewleczone dragi : powleczesz
30 tez y dragi złotem. ♣ Wystáwisz te-
dy Przybytek ná ten e kształt / kto-
ry ć ukazano ná gorze.

e 2 Moj. 25. 9. Zyd. 8. 5.

31 Vczynisz tez zasłone f z Hiácyn-
tu/y z szárłatu/ y z kármázynu
dwá kroć fárbowánego / y z białego
jedwabiu kręconego : robota háfter-
32 ska uczynisz ja z Cherubiny. ♣ Y
záwieśisz ja ná czterech słupách z
drzewá Syttym powleczonych zło-
tem (ktorych tez haki złote) ná czte-
33 rech podstáwkách śrebrnych. ♣ A zá-
wieśisz zasłone ná haczykách / y
wnieśiesz zá zasłone skrzynie Świá-
dectwá / á dźielić wam bedźie *tá* zá-
słoná Świątnice / od Świątnice
34 Naświetszey. ♣ Położysz tez Vbłá-
gálnia ná skrzyni Świádectwá / w
35 Świątnicy Naświetszey. ♣ A postá-
wisz stoł przed zasłona / á świecznik
przećiw stołowi przy stronie Przy-
bytku ná Południe / á stoł postá-
36 wisz przy stronie Połnocney. ♣ V-
czynisz tez zasłone g do drzwi Przy-
bytku z Hiácyntu / y z szárłatu / y z
kármázynu dwá kroć fárbowánego/
y z jedwabiu białego kręconego / ro-
37 bota háfterska. ♣ A uczynisz do *tey*
zasłony pieć słupow *z drzewá* Syt-
tym/ktore powleczesz złotem: haki ich
beda złote / á ulejesz do nich pieć
podstáwkow miedźiánych.

f 2 Moj. 36. 35.

g 2 Moj. 36. 37.

Rozdział XXVII.

O Cedrowym Ołtarzu. 9. O Sieni, y Przybytku. 20. Tákże o Oleju do świecenia, rozkazánie.

1 Vczynisz tez Ołtarz a z drzewá
Syttym/ ná pieć łokći w dłuż/
á ná pieć łokći w szerz : czworográ-
nisty bedźie Ołtarz / á ná trzy łokćie
2 w zwyż. ♣ Y poczynisz mu rogi ná
czterech węgłách jego : z niego beda
3 rogi jego/ y obijesz je miedźia. ♣ Po-
czynisz tez do niego kotły / dla zsy-
powánia popiołu : y miotły jego / y
miednice jego/ y widełki jego / y ło-
páty jego wszystkie naczynia jego /
4 uczynisz z miedźi. ♣ Uczynisz tez do
niego krate ná kształt śieći / mie-
dźiána / á uczynisz u tey kraty czte-
ry kolce miedźiáne / ná czterech ro-
5 gách jey. ♣ Y włożysz ja w okrąg
Ołtarzá ná doł / á bedźie tá kratá
6 áż do połowice Ołtarzá. ♣ Porobisz
tez drązki do Ołtarzá / drązki z drze-
wá Syttym/ á obijesz je miedźia. ♣
7 Ktore drązki przewleczone beda
przez kolce : á beda te drązki ná
obudwu stronách Ołtarzá / gdy go
8 nośić beda. ♣ Aby był czczy *we wnętrz* uczynisz go b z desk. Jáko ć
ukazano ná gorze/ ták go uczynia.

a 2 Moj. 38. 1.

b 2 Moj. 20. 24.

9 Vczynisz tez sień Przybytku ná
Południe ku práwey stronie/
Opony c tey śieni beda z białego
jedwabiu kręconego : ná sto łokći w
10 dłuż bedźie straná jedná. ♣ Słupow
tez do nich dwádźieśćiá / á podstáw-
kow do nich dwádźieśćiá miedźiá-

c 2 Moj. 38. 9.

nych/ głowki ná słupách/ y okrecenia ich będą srebrne. 11 ♣ Ná tenże kształt ná stronie Połnocney w dłuż Opony będą/ sto łokći w dłuż: słupow też do nich dwádźieśćiá/ á podstáwkow do nich dwádźieśćiá miedźiánych: głowki ná słupiech y okrecenia ich srebrne. 12 ♣ A szerokość sieni od strony Záchodniey/ *będźie miáłá* Opony ná piećdźieśiąt łokći; słupow ich dźieśieć: y podstáwkow ich dźieśieć. 13 ♣ Szerokość záś sieni/ ná przedniey stronie/ ná Wschod słońcá/ piećdźieśiąt łokći. 14 ♣ Pietnaśćie łokći Opon ná jedne stronę: słupow ich trzy/ y podstáwkow ich trzy. 15 ♣ Ná drugiey záś stronie Opon pietnaśćie *łokći*: słupow ich trzy/ y podstáwkow ich trzy.

16 A Do bramy sieni záslona/ ná dwudźieśćiu łokći z Hiácyntu/ y z Szárłatu/ y z Kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kreconego/ robota háfterska: słupow jey cztery/ y podstáwkow jey cztery. 17 ♣ Wszystkie słupy sieni w około otoczone będą srebrem: głowki ich srebrne/ á podstáwki ich miedźiáne. 18 ♣ Długość sieni ná sto łokći/ á szerokość ná piećdźieśiąt/ wszędźie jednostájna: á wysokość ná pieć łokći/ z białego jedwabiu kreconego/ á podstáwki jey miedźiane. 19 ♣ Wszystkie naczynia Przybytku do wszelákiey usługi jego/ y wszystkie kołki jego/ y wszystkie kołki sieni/ miedźiane będą.

20 A Ty rozkażesz d synom Izráelskim/ áby przynieśli do ćiebie oliwy z Oliwnego *drzewá* czystey/ wytłoczoney/ do świecenia: áby lámpy záwsze gorzáły. 21 ♣ W Przybytku zgromádzenia przed záslona/ ktora zákrywa skrzynię Swiádectwá/ stáwiáć je będźie Aáron/ y synowie jego/ od wieczorá/ áż do poránku przed PAnem. Tá ustáwá *będźie* wieczna w potomstwie ich miedzy Synámi Izráelskimi.

d 3 Moj. 24. 2.

ROZDZIAL XXVIII.

Száty/ y ozdobá nawyższego Kápłáná Aároná. 40. Tákże y Synow jego.

1 A Ty weźmi do śiebie Aároná brátá twego/ y Syny jego z nim/ z pośrzodku Synow Izráelskich áby mi urząd Kápłáński odpráwowáli/ Aáron/ Nádáb/ y Abiu/ Eleázár/ y Itámár/ Synowie Aáronowi. 2 ♣ A spráwisz száty święte Aáronowi brátu twemu/ ná cześć/ y ná ozdobę. 3 ♣ Ty śie też rozmowisz z káżdym umiejetnym *rzemieślnikiem*, ktoregom nápełnił Duchem mądrośći/ áby urobili száty Aáronowi ná poświecenie jego/ áby mi urząd Kápłáński odpráwował. 4 ♣ A teć są száty ktore urobią; Napierśnik/ y nárámiennik/ y płaszcz/ y suknia háftowána/ czapká y pás. 5 ♣ Y urobią te száty święte Aáronowi brátu twemu/ y Synom jego/ áby mi Kápłáński urząd spráwowáli. ♣ Y nábiorą złotá/ y Hiácyntu y szárłatu/ y kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y jedwabiu białego.

6 Y Uczynią Nárámiennik a ze złotá/ y z hiácyntu/ y z szárłatu/ z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kreconego/ robota háfterska. 7 ♣ Dwá zwierzchne kráje zszyte mieć będźie ná dwu końcách swych/ á ták społu spięte będą. 8 ♣ A przepásánie Nárámiennika tego/ ktore ná nim *będźie*, podobne będźie robocie jego: będźie tákże ze złotá/ z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kreconego. 9 ♣ Y weźmiesz dwá kámienia Onychiny/ y wyryjesz ná nich imioná Synow Izráelskich. 10 ♣ Sześć imion ich ná jednym kámieniu/ á imion sześć drugich ná drugim kámieniu/ według národzenia ich. 11 ♣ Robota snicerzow ktorzy kámienie rzeżą/ wyryjesz ná obu kámieniách imioná Synow Izráelskich: y osádźisz je we złote osádzenia. 12 ♣ Y położysz te obádwá kamienie ná wierzchnych krájách Nárámiennika/ kámienie pámiątki/ *dla* Synow Izráelskich: y nośić będźie Aáron imioná ich przed PANEM/ ná obu rámionách swych ná pámiątkę. 13 ♣ Uczynisz też háczyki złote. 14 ♣ Dwá też łáńcuszki ze złotá szczerego jednostájne/ uczynisz je robota pleciona/ y

a 2 Moj. 39. 2.

záwieśisz te łáncuszki plecione ná haczykách.

15 Uczynisz tez Napierśnik b sądu/ robotą háfterską: według roboty Náramienniká urobisz go/ ze złotá/ z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kręconego uczynisz go.

[b 2 Moj. 39. 8.]

16 Czworográniśty będźie y dwoisty: ná piedźi długość jego/ y ná piedźi szerokość jego.

17 Y násádźisz weń pełno kámienia/ cztery rzędy kámienia/ *tym* porządkiem: Sárdyus/ Topázyus/ y Szmárágd/ w pierwszym rzędźie.

18 A w drugim záśię rzędźie/ Kárbunkuł/ Száfir/ y Jáspis c.

19 A w trzećim rzędźie Linkuryus/ Achátes/ y Ametyst/

20 A w czwartym rzędźie Chryzolit/ Onychin/ y Beryl: *te* będą wsádzone w złoto/ w rzędźiech swojich.

[c I. Dyáment. 2 Moj. 39.10.11.12.13.]

21 A tych kámieni z Imionámi Synow Izráelskich *będźie* dwánáśćie według imion ich/ ták jáko rzezą pieczęći/ káżdy według imienia swego będą/ dla dwunaśći pokolenia.

22 Uczynisz tez do Napierśniká łáncuszki jednostájne/ robotą plecioną/ ze złotá szczerego.

23 Uczynisz tez do Napierśniká dwá kolce złote/ y przypráwisz te dwá kolce do obu krájow Napierśniká.

24 Y przewleczesz dwá łáncuszki złote przez obá kolce u krájow Napierśniká.

25 Drugie záśię dwá końcá dwu łáncuszkow záwleczesz ná dwá haczyki/ y przypráwisz do wierzchnych krájow Náramienniká/ ná przodku.

26 Uczynisz tez dwá kolce złote/ ktore przypráwisz do dwu końcow Napierśniká/ ná kráju jego/ ktory jest od Náramienniká/ ze spodku.

27 Do tego uczynisz dwá *drugie* kolce złote/ ktore przypráwisz ná dwie stronie Náramienniká/ ze spodku ná przećiwko spojeniu jego: z wierzchu/ nád przepásániem Náramienniká.

28 Ták zwiążą Napierśnik ten kolce jego z kolcámi Náramienniká sznurem Hiácyntowym/ áby był nád przepásániem Náramienniká/ żeby nie odewstawał Nápierśnik od Náramienniká.

29 Y będźie nośił Aáron imioná Synow Izráelskich ná Nápierśniku sądu/ ná pierśiách swych: gdy będźie wchodźił do Swiątnice/ ná pámiątkę ustáwiczną przed PANem.

30 Położysz tez ná Napierśniku sądu URYM d y THUMMIM, ktore będą ná pierśiách Aáronowych/ gdy wchodźić będźie przed PANá: y poniesie Aáron sąd Synow Izráelskich ná pierśiách przed PANem ustáwicznie.

[d Urym: to jest Ognie ábo świátłości. Thummim: Doskonáłość.]

31 Uczynisz tez Płaszcz e pod Náramiennik wszystek z Hiácyntu.

[e 2 Moj. 39.22.]

32 A ná wierzchu w pośrzod niego będźie rozpor: ktory rozpor obwiedźiesz bramą plecioną w páncerzowy wzor/ áby śię nie rozdźierał.

33 Uczynisz tez ná podołku jego jábłká gránatowe z Hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego ná podołku jego w około: á dzwonki złote miedzy nimi w około.

34 Dzwonek złoty/ á jábłko gránatowe/ y *záś* dzwonek złoty/ y jábłko gránatowe/ u podołká

35 płaszczá w około/ A będźie to miał f ná sobie Aáron przy posługowániu/ áby słyszány był dźwiek jego/ gdy będźie wchodźił do Swiątnice przed PANá/ y gdy záś wychodźić będźie: żeby nie umárł.

[f Syrác. 45.20.]

36 Uczynisz tez bláchę g ze złotá szczerego/ á wyryjesz ná niey robotą tych co pieczęći rzezą/

37 SWIATOSC PANU h. Te przywiążesz do sznuru hiácyntowego y będźie ná czapce: ná przodku

38 ná czapce będźie. A *tá* będźie nád czołem Aáronowym/ áby nośił Aáron niepráwość poświęconych rzeczy/ ktoreby poświącáli Synowie Izráelscy przy wszystkich dárách poświęconych rzeczy swych: á będźie nád czołem jego ustáwicznie/ áby im zjednał łáskę u PANA.

[g 2 Moj. 39. 30.]

[h I. Swiętobliwość PANska.]

39 Spráwisz tez száte z białego jedwabiu dźiáną/ tákże uczynisz czapkę z jedwabiu białego/ pás tez uczynisz robotą háfterską.

[i 2 Moj. 39.27.]

40 Synom tákże Aáronowym poczynisz száty/ y poczynisz im pásy/ y czapki im poczynisz ná cześć y ná ozdobę.

41 A ubierzesz w nie

Aároná brátá swego/ y Syny jego z nim: y pomáżesz je/ á nápełnisz rećeich/ poświećisz je/ áby mi urząd Kápłáński spráwowáli. 42 Vrobisz im też ubiory lniáne/ dla zákryćia nágośći ćiáłá: od biodr/ áż do udow bedą. 43 A bedą ná Aáronie/ y ná Synách jego/ gdy wchodźić bedą do Namiotu zgromádzenia/ álbo gdy bedą przystepowáć do Ołtarzá/ áby służyli w Swiątnicy: żeby niosąc niepráwość/ nie pomárli. Vstáwá to wieczna bedźie jemu/ y náśieniu jego po nim.

Rozdział. XXIX.

Porządek świecenia Aároná y inszych Kápłánow. 36. Tákże ofiáry ktore śię przy ich świeceniu odpráwowáły. 45. Y obietnicá o przytomnośći Páńskiey w Przybytku.

1 To też uczynisz im ná poświecenie ich/ áby mi odpráwowáli urząd Kápłáński. Weźmi ćielcá a jednego młodego / y dwu báránow zupełnych: 2 Y chleby przáśne/ y płácki przáśne z oliwą zágczynione/ y kołácze przáśne/námázáne oliwą: z przedniey mąki pszeniczney náczynisz ich. 3 A włożywszy to w jeden kosz/ ofiárowáć je bedźiesz w tymże koszu/ z ćielcem y z dwiemá báránmy. 4 A Aáronowi/ y Synom jego/ przystąpić kážesz do drzwi namiotu zgromádzenia/ y omyjesz je wodą. 5 A wźiąwszy száty oblečzesz Aároná w suknią/ y płászcz *pod* Nárámiennik/ *y* w Nárámiennik/ y w Napierśnik: y opászesz go pásem Nárámiennika. 6 Y włożysz czápke ná głowe jego/ á wstáwisz korone Swiątośći ná czápke. 7 A ná ostátek weźmiesz Olejek b pomázowánia/ y wylejesz ná głowe jego/ á pomážesz go. 8 Potym Synom jego przystąpić kážesz/á oblečzesz je w száty: 9 Y opászesz je pásem/ Aároná/ y Syny jego/ á włożysz ná nie czápki/ y bedą mieli kápłáństwo ustáwą wieczną; Poświećisz też rece Aáronowe/ y rece Synow jego. 10 Przywiedźiesz c też ćielcá przed Namiot zgromádzenia: y włoży Aáron / y Synowie jego rece swoje/ ná głowe ćielcá. 11 Y zábijesz ćielcá przed PAnem u drzwi Namiotu zgromádzenia. 12 A wźiąwszy krwie z ćielcá/ pomážesz ná rogách Ołtarzá pálcem swym: á ostátek krwie wylejesz ku spodku Ołtarzá. 13 Weźmiesz d też wszystkę tłustość okrywájącą wnetrze/ y odźiedzkę z wątroby/ y dwie nerce z tłustośćią ich/ á zápalisz to ná Ołtarzu. 14 A mieso ćielcá/ y skore jego/ y gnoj jego/ spalisz ogniem zá obozem: bo to jest ofiárá zá grzech.

15 Báráná tákże jednego weźmiesz/ ná ktorego głowe Aáron / y Synowie jego włożą rece swoje. 16 Y zábijesz báráná tego/ á wźiąwszy krwie jego/ pokropisz wierzch Ołtarzá w około: 17 A báráná zrąbisz ná sztuki/ y opłoczesz trzewá jego/ y nogi jego/ y włożysz je ná sztuki z niego/ y ná głowe jego. 18 Y zápalisz tego cáłego báráná ná Ołtarzu: Cáłopalenie to *jest* PANU wonią przyjemna/ ofiárá ognista jest PANU.

19 Zatym weźmiesz báráná drugiego/ á włoży e Aáron y Synowie jego rece swoje ná głowe báráná. 20 A zábiwszy onego báráná/ weźmiesz ze krwie jego/ y pomážesz koniec uchá Aáronowego/ y końce uchá práwego Synow jego/ y wielkie pálce reki ich práwey/ tákże wielkie pálce nogi ich práwey: á wylejesz tę krew ná Ołtarz w około. 21 Wźiąwszy záś ze krwie f ktora ná Ołtarzu/ tákże z Olejku pomázowánia/ pokropisz Aároná / y száty jego/ y Syny jego/ y száty Synow jego z nim: y bedźie poświecony on/ y száty jego/ y Synowie jego/ y száty Synow jego z nim. 22 Potym weźmiesz z báráná łoj/ y ogon/ y tłustość ktora okrywa wnetrze/ y odźiedzkę wątroby / y dwie Nerce/ y łoj ktory *jest* ná nich/ y łopátkę práwą: ábowiem jest báran poświecenia: 23 Y bochen chlebá jeden/ y kołacz chlebá z oliwą jeden/ y płácek jeden z koszá przáśnikow/ ktory g *jest* przed PAnem. 24 A położysz to wszystko ná rece Aáronowe/ y ná rece Synow jego/ y obrácáć to be-

dźiesz

a 3 Moj. 8. 2.
b 2 Moj. 30. 30.
c 3 Moj. 1. 3.
d 3 Moj. 3. 3.
e 3 Moj. 8. 22.
f 3 Moj. 8. 30.
g 3 Moj. 8. 26.

25 dźieß tám y sám/ zá ofiáre obrácánia przed PANEM. ♣ A wźiąwßy to z ręku ich/ zápaliß ná Ołtarzu/ ná cáłopalenie/ ná wonność wdźięczną przed PANEM: Ofiárá ognista jest PANU.
26 ♣ Weźmieß h też pierśi z báráná poświecenia/ ktore náleżą Áronowi/ y obracáć je bedźieß tám y sám/ zá ofiáre obrácánia przed PANEM/ á to bedźie dźiał twoj.

h 3 Moj. 8. 29.

27 ♣ Poświećiß też pierśi obrácania/ y łopátke podnoßenia/ ktora obrácano/ y ktora podnoßono/ z báráná poświecenia/ dla Árona/ y dla Synow jego.
28 ♣ A to bedźie i Áronowi y Synom jego ustáwa wieczna/ od Synow Izráelskich/ gdyż *ofiárá* podnoßenia jest: y. Ofiára podnoßenia bedźie od Synow Izráelskich/ z Ofiar ich spokojnych/ ofiárá podnoßenia ich bedźie PANU.

i 3. Moj. 7. 34. y 10. 14

29 A Száty k święte ktore są Áronowe/ zostáną Synom jego po nim/ áby pomázowáni byli w nich/ á były poświacáni w nich ręce ich.

k 4 Moj. 20. 26.

30 ♣ Siedm dni bedźie w nich chodźił Kápłan *ktory bedźie* ná jego miejscu/ z Synow jego: ktory wchodźić bedźie do namiotu zgromádzenia/ áby służył w świątnicy.
31 Báráná też poświacánia weźmieß/ y uwárzyß mięso jego
32 ná miejscu świętym. ♣ Y jeść będą Áron/ y Synowie jego mięso onego báráná/ y chleb ktory jest w koßu/ u drzwi Namiotu zgromádzenia.
33 ♣ Będą to jeść ći/ zá ktore śie oczyśćienie stáło ku poświeceniu ręku ich/ áby poświeceni byli. Obcy záś nie bedźie jadł z tego/ bo święta rzecz jest.
34 ♣ A zbyłoliby co mięsá poświacánia/ y chlebá áż do poránku/ spaliß ostátki ogniem: nie ię będą tego jeść/ bo święta rzecz jest. ♣
35 Ták tedy uczyniß Áronowi/ y Synom jego/ według wßystkiego com ći przykazał: Przez śiedm dni
36 poświacáć bedźieß ręce ich. ♣ Cielcá też zá grzech ofiárowáć bedźieß ná *káżdy* dźień ná oczyśćienie/ y oczyśćiß Ołtarz/ czyniąc oczyśćienie ná nim/ y pomáżeß go ku poświe-
37 ceniu jego. ♣ Siedm dni bedźieß oczyśćiał Ołtarz/ y poświećiß gö/ y bedźie ten Ołtarz Naświętßy: cokolwiek l śie dotknie Ołtarzá/ poświecono bedźie.

l Mát 23. 19

38 A To jest co ofiárowáć bedźieß ná Ołtarzu: dwá m báránki roczne/ dwá ná káżdy dźień ustáwi-
39 cznie. ♣ Báránká jednego ofiárowáć bedźieß ráno/ á báránká drugiego ofiárowáć bedźieß miedzy dwie-
40 má wieczorámi. ♣ Tákże dźieśiąta część Efy mąki pßenney/ zmießáney z Oliwą wytłoczoną/ *ktorey by było* czwarta część Hin: á do Ofiáry mokrey/ czwarta część Hin:
41 winá/ do jednego báránká. ♣ Tákże báránká drugiego ofiárowáć bedźieß miedzy dwiemá wieczorámi/ według *obrzędu* ofiáry poránney/ y według ofiáry mokrey jey/ ták przy niey uczyniß/ ná wonią przyjemną/ y ofiáre zápaloną PANU.

m 4 Moj 28. 3

42 ♣ Cáłopálenie to ustáwiczne *bedźie* w Narodźiech wáßych u drzwi námiotu zgromádzenia/ przed PANEM/ gdźie n śie z wámi zchodźić bede/ ábym tám z tobą rozma-
43 wiał. ♣ Tám śie też zchodźić bede z Synámi Izráelskimi/ y bedźie miej-
44 sce *to* chwałą moją. ♣ Bo poświece namiot zgromádzenia/ y Ołtarz/ y Áároná/ y Syny jego poświece/ áby mi urząd kápłáński sprawowá-
45 li. ♣ Y bede mießkał w pośrzodku Synow Izráelskich/ y bede im
46 zá Bogá. ♣ A poznáją żem *JA PAN* Bog ich/ ktorym je wywiodł z źiemie Egipskiey/ ábym mießkał w pośrzodku ich: *JA PAN BOG ICH.*

n 3 Moj 1. 5. 4 Moj 12. 5

ROZDZIAŁ XXX.

Ołtarz do kádzenia. 6. *Y miejsce jego.* 11. *Podátek z okupu Synow Izráelskich.* 18. *Wánná miedźiána.* 19. *Olejek do pomázowánia.* 34. *Kádzenie święte, sposob jego.*

1 Uczyniß też Ołtarz a dla kádzenia/ z drzewá Syttym uczyniß
2 go. ♣ Ná łokieć w dłuż/ y ná łokieć wßerz/ czworográniste bedźie/ á ná dwá łokćia w zwyż: z niego *wychodźić będą*
3 rogi jego. ♣ A powleczeß go ßczerym złotem/ wierzch jego/ y ściány jego w około/ y rogi jego. Uczyniß też Korone złotą około

a 2 Moj 37. 25.

niego. 4 ♣ Y dwá kolce złote uczynisz też pod korona we dwu kątách jego po obu stronách jego / á przez nie przewleczesz drązki / áby noszony był ná nich. 5 ♣ A uczynisz drązki one z drzewá Syttym / y powleczesz je złotem. 6 ♣ Y postáwisz go przed zasłona / zá ktora jest skrzyniá świádectwá / przed ubłagálnia / ktora jest nád świádectwem / gdźie śie z toba zchodźić będę. 7 ♣ A będźie kádźił ná nim Aáron kádzeniem z wonnych rzeczy ná káżdy poránek : przygotowawszy lámpy / będźie kádźił. 8 ♣ Tákże gdy rozpali Aáron lámpy miedzy dwiemá wieczorámi / kádźić będźie kádzeniem ustáwicznym przed PANem / w narodźiech wászych. 9 ♣ Nie włożycie nań kádźidłá obcego / áni Cáłopálenia áni ofiáry suchey / áni ofiáry mokrey ofiárowáć będźiećie ná nim. 10 ♣ Tylko b wykona oczyśćienie Aáron nád rogámi jego / raz w rok / przez krew ofiáry zá grzech / *w dźień* oczyśćienia : raz w rok oczyśćienie odpráwi ná nim / w Narodźiech wászych : bo to rzecz Naświętsza PANU.

11 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá / 12 mowiąc : ♣ Gdy zbierzesz głowna c summę Synow Izráelskich / z tych / ktorzy máją iść w liczbę / da káżdy okup zá duszę swą PANU / gdy je liczyć będźiesz / áby nie przyszłá ná nie plagá / gdy zliczeni będą. 13 ♣ To dawáć będą : Káżdy ktory idźie w liczbę / *da* poł sykłá / według sykłá Swiątnice (dwádźieśćiá pieniedzy d sykiel *waży*) poł sykłá będźie podárek PANU. 14 ♣ Ktokolwiek idźie w liczbę ode dwudźiestu lat y wyżey / odda podárek PANU. 15 ♣ Bogáty nie da więcey / á ubogi nie da mniey nád poł sykłá / gdy będą dawáć ofiárę PANU / dla oczyśćienia dusz swojich. 16 ♣ A wybráwszy pieniądze oczyśćienia od Synow Izráelskich / dasz je ná potrzeby Namiotu zgromádzenia : co będźie Synom Izráelskim ná pámiątkę przed PANEM / ku oczyśćieniu dusz wászych.

17 POtym rzekł PAn do Mojżeszá / 18 mowiąc. ♣ Uczyniszteż e Wánnę miedźiána / y Stolec jey miedźiány / do umywánia : á postáwisz ją miedzy Namiotem zgromádzenia / y miedzy Ołtarzem / y nálejesz w nię wody. 19 ♣ Y umywáć będą Aáron / y Synowie jego z niey ręce swoje / y nogi swoje. 20 ♣ Gdy wchodźić będą do Namiotu zgromádzenia / umywáć śię będą wodą / áby nie pomárli : tákże gdyby mieli przystępowáć do Ołtarzá / áby służyli / y zapaláli Ofiárę ogniská PANU. 21 ♣ Y będą umywáli ręce swoje / y nogi swoje / áby nie pomárli : y będźie im to ustáwá wieczna / jemu / y náśieniu jego w rodzájách ich.

22 RZekł jeszcze PAn do Mojżeszá / 23 mowiąc : ♣ Ty też weźmi sobie wonnych rzeczy przednich : Mirry co naczystszey / pięć set *łotow*, á Cynámonu wonnego / połowicę tego / *to jest*, dwieśćie / y pięćdźieśiąt *łotow*: y Tátárskiego źiela dwieśćie / y pięćdźieśiąt. 24 ♣ Kássyey też pięć set *łotow* według Sykłá Swiątnice / y Oliwy z drzew Oliwnych / Hin. 25 ♣ Y uczynisz z tego olejek f pomázowánia świętego / máść nawybornieysza / robotá Aptekárska : Olejek *to* pomázowánia świętego będźie. 26 ♣ Y pomázesz nim Namiot zgromádzenia / y Skrzynię Swiádectwá. 27 ♣ Tákże stoł / y wszystkie naczynia jego / y świecznik y naczynia jego / y Ołtarz ná ktorym kádzą. 28 ♣ Ołtarz też *do* Cáłopalenia ze wszystkim naczyniem jego / y Wánnę z stolcem jey. 29 ♣ A poświęcisz je / áby naświętsze były : cokolwiek śię ich dotknie / poświęcone będźie. 30 g ♣ Aároná też / y Syny jego pomázesz / y poświęcisz je / áby mi spráwowáli urząd kápłáński. 31 ♣ A Synom Izráelskim ták powiesz / mowiąc : Olejek pomázowánia świętego mnie będźie *świętym* w narodźiech wászych. 32 ♣ Ciáło człowiecze nie będźie nim mázáne / á według złożenia jego / nic uczynićie *temu* podobnego : *bo* święty jest / y święty wam będźie. 33 ♣ Ktobykolwiek uczynił tákową máść / á námázałby nią *kogo* obcego / wytrácony będźie z ludu swego.

34 Y Rzekł PAn do Mojżeszá : Weźmi sobie rzeczy wonnych / Bálsámu / y Onychy / y Gálbánu wonnego/

b 3 Moj. 16.34. Żyd. 9.7.

c 4 Moj. 1.2.

d 3 Moj. 27.25. 4 Moj. 3.47. Ezech 45.12.

e 2 Moj. 38. 8.

f 3 Moj. 8.10.

g 2 Moj. 29.7.

nego/ y kádźidłá czystego: wszytkie=go w rownej wadze: **35** A uczynisz z tego kádzenie wonne/ robota Aptekárska: to zmieszánie czyste/ y świete *bedźie*. **36** A utłukszy to miáłko/ kłáść bedźiesz z niego przed świádectwem w Namiecie zgromádzenia/ gdźie sie z toba zchodźić bede: Naświetsze to bedźie. **37** Kádzenia tez ktorebyś czynił według złożenia tego/ nie uczynićie sobie: toć bedźie świeta rzecza dla PANA. **38** Ktobykolwiek uczynił co podobnego/ áby woniał z niego/ wytrácony bedźie z ludu swego.

ROZDZIAŁ XXXI.

Rzemieśnicy do urobienia Przybytku Duchem PAńskim nátchnieni. 13. Kaźn ná gwałćićielá Sábbátu. 18. Dwie Tablice Mojżeszowi dáne.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: **2** Otom a wezwał z imienia Besáleelá Syna Urowego/ Syná Hurowego z pokolenia Judy.

a 2 Moj. 35.30.

3 Y nápełniłem go Duchem Bożym/ madrośćia/ y rozumem/ y umiejetnośćia we wszelákim rzemieśle. **4** Ku dowćipnemu wymyślániu *cokolwiek* może być urobiono ze złotá/ y ze śrebrá/ y z miedźi. **5** Do rzezánia kámienia ná osádzenie/ y ná wyrobienie drzewá/ ku wystáwieniu káżdey roboty. **6** A oto ja przydałem mu Acholiábá/ Syná Achisámechowego/ z pokolenia Dán: á w serce káżdego dowćipnego dałem madrość/ áby zrobili wszystko com ći przykazał. **7** Namiot zgromádzenia/ y skrzynie Swiádectwá/ y ubłagálnia/ ktora *ma być* nád nia/ y wszystkie naczynia namiotu. **8** Stoł tákże/ y naczynia jego/ y świecznik czysty ze wszystkim naczyniem jego/ y Ołtarz do kádzenia. **9** Tákże Ołtarz do cáłopalenia ze wszystkim naczyniem jego/ y Wánne ze stołcem jey. **10** Tákże száty do służby/ y száty świete Aáronowi kápłánowi/ y száty synom jego/ ku sprawowániu kápłáństwá: **11** Y Olejek pomázowánia/ y kádzenie wonne do świątnice: według wszystkiego/ jákom ći rozkazał/ uczynia.

12 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: **13** Ty tez powiedz Synom Izráelskim/ mowiąc: Przećie b Sábbátow mojich przestrzegáć bedźiećie: bo ten znák jest miedzy mna y miedzy wámi w narodźiech wászych/ ábyśćie wiedźieli żem JA PAN ktory was poświącam.

b 2 Moj. 20. 8. Ezech. 20.12.

14 Przetoż przestrzegajćie c Sábbátu/ świety bowiem jest wam: ktoby go zgwałćił/ śmierćia umrze: bo káżdy coby weń robote odpráwowáł/ wytracona bedźie duszá jego z pośrzodku ludu swego.

c 2 Moj. 20. 8.

15 Przez sześć dni odpráwowána bedźie robotá/ ále w dźień śiodmy Sábbát *jest*, odpoczynienie świete PANU: káżdy ktoby robił robote w dźień Sábbátu/ śmierćia umrze. **16** Przetoż beda strzedz Synowie Izráelscy Sabbátu/ záchowując Sábbát w narodźiech swych/ ustáwa wieczna: **17** Miedzy mna/ y miedzy Syny Izráelskimi/ znákiem *jest* wiecznym: bo w sześći d dniách uczynił PAN Niebo y źiemie/ á dniá śiodmego e przestał/ y odpoczynał.

d 1 Moj. 1. 31. 2 Moj. 20.11.

e 1 Moj. 2. 2.

18 Y Dał *PAN* Mojżeszowi/ dokonáwszy mowy z nim ná gorze Synáj dwie tablice świádectwá/ tablice kámienne/ pisáne pálcem Bożym.

f 2 Moj. 32.16. 5 Moj. 9. 10.

ROZDZIAŁ XXXII.

Báłwochwálstwo przy ćielcu ze złotá ulanym. 7. Bog śie oto gniewa. 11. Mojżesz go błaga. 16. Widząc báłwochwalstwo obie tablice potłukł 26. Uzbrojwszy Lewity, trzy tyśiące pobił. 32. Gniew Boży zginieniem swym ubłagáć chćiał.

1 A Widząc lud iż omieszkawał Mojżesz zejść z gory/ tedy zebrał śie lud przećiw Aáronowi/ y mowili do niego. Wstań/ uczyń a nam Bogi/ ktorzyby szli przed námi: bo Mojżeszowi/ meżowi temu/ ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey nie wiemy co śie stáło.

a Dźiej. 7.40.

2 Tedy im rzekł Aáron: Odejmićie náusznice złote ktore sa ná uszách żon wászych/ synow wászych/ y corek wászych: á przynieśćie do mnie. **3** Y poodrywał wszystek lud náuszni=

ce złote ktore były ná uszách ich / á 4 przynieśli do Aároná. ♣ Ktore gdy odebrał z ręku ich / wykształtował je rylcem b / y uczynił z nich cielcá odlewánego; ♣ Y rzekli; Ci są Bogowie twoi Izráelu / ktorzy cie wywiedli z ziemie Egipskiey. 5 ♣ Co ujrzawszy Aáron / zbudował Ołtarz przed nim. ♣ A wołájąc Aaron mowił: Swięto PAńskie jutro *będźie*. 6 ♣ A wstawszy bárzo ráno názájutrz ofiárowáli cáłopalenia / y przywiedli Ofiáry spokojne: y śiadł c lud áby jadł y pił / y wstáli gráć.

7 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá; Idź / zstąp / bo śie popsował lud twoj ktoryś wywiodł z ziemie Egipskiey. 8 ♣ Ustąpili prętko d z drogi ktorąm im przykazał / uczynili sobie cielcá odlewánego / y kłaniáli śie mu / y ofiárowáli mu / mowiąc; Ci *są* Bogowie e twoi Izráelu / ktorzy cie wywiedli z ziemie Egipskiey. 9 ♣ Rzekł záśie PAN do Mojżeszá: Widźiałem lud ten / á oto *jest* lud f twárdego kárku. 10 ♣ Przetoż teraz puść mie / że śie rozpali popędliwość mojá ná nie / y wygłádzę je: á ćiebie uczynię w Narod wielki. 11 ♣ Y modlił śie Mojżesz g PANU Bogu swemu / á rzekł: Przeczże / o PAnie / rozpala śie popędliwość twojá przećiwko ludowi twemu / ktoryś wywiodł z ziemie Egipskiey mocą wielką / y ręką możną? 12 ♣ A przeczżeby Egipczanie rzec mieli / mowiąc; Ná ich złe wywiodł je / áby je pobił ná gorách / y áby je wygłádźił z wierzchu ziemie: Odwroć śie od gniewu zápálczywośći twojey / á ulituj śie nád złym h ludu twego. 13 ♣ Wspomni ná Abráhámá / Izááká / y Izráelá sługi twoje / i ktorymeś przysiągł sam przez śię / y mowiłeś do nich: Rozmnożę Naśienie wásze jáko gwiazdy Niebieskie / y wszystkę tę ziemię o ktorey mowił; Dam ja naśieniu wászemu / y odźiedźiczą *ją* ná wieki. 14 ♣ Y użalił śie PAN nád złym ktore mowił / że uczynić miał ludowi swemu.

15 A Obroćiwszy śie Mojżesz zstąpił z gory / dwie táblice świádectwá májąc w ręku swych; táblice pisáne po obu stronách: y ná tey y 16 ná owey stronie *były* pisáne. ♣ A one táblice k robotą Bożą były. Pismo tákże pismo Boże było / wyryte ná tablicách. 17 ♣ A usłyszawszy Jozue głos ludu wołájącego / rzekł do Mojżeszá: 18 Głos bitwy w Obozie. ♣ Ktory odpowiedźiał: Nie jest to głos zwyćiężájących / áni głos porażonych: głos śpiewájących ja słyszę. 19 ♣ Y stáło śie gdy śie przybliżył do Obozu / że ujrzał cielcá / y tańce: á rozgniewawszy śie bárzo Mojżesz / porzucił z ręku swojich táblice / y stłukł je pod gorą. 20 ♣ Wźiął też cielcá / ktorego byli uczynili / y spálił go w ogniu / y skruszył go áż ná proch / á wysypawszy ná wodę / dał pić synom Izráelskim.

21 Y Rzekł Mojżesz do Aároná: Cożći ten lud uczynił / żeś wprowádźił nań grzech wielki? 22 ♣ Odpowiedźiał Aáron: Niech śie nie rozpala gniew Páná mego: Ty znasz ten lud / jáko do złego *skłonny* jest. 23 ♣ Bo mi mowili: Uczyń nam Bogi / ktoreby szli przed námi: gdyż Mojżeszowi mężowi temu / ktory nas wywiodł z ziemie Egipskiey / nie wiemy co śie stáło. 24 ♣ Y odpowiedźiałem im: Kto ma złoto odrywajćie je z śiebie. Y dáli mi / y wrzućiłem je w ogień / y ulał l śie ten cielec. 25 ♣ Widząc tedy Mojżesz lud obnáżony (bo go był złupił Aáron ná zelżenie przed Nieprzyjaćiołmi ich.) 26 ♣ Stánął Mojżesz w bramie Obozu / y rzekł: Kto PAński / *przystąp* do mnie. Y zebráli śie do niego wszyscy Synowie Lewiego. 27 ♣ Y rzekł do nich: Ták mowi PAN / Bog Izráelski: Przypasz káżdy miecz swoj do biodry swojey: przechodźćie á wracajćie śie / od bramy do bramy w Obozie: á zábijajćie / káżdy brátá swego / y káżdy przyjaćielá swego / y káżdy bliźniego swego. 28 ♣ Y uczynili Synowie Lewiego / według słowá Mojżeszowego: y poległo z ludu dniá onego / około trzech tyśięcy mężow. 29 ♣ Bo był rzekł Mojżesz: Poświęććie ręce swoje dźiś PANU / káżdy ná Synu swym / y ná brátu swym: áby wam dáne było dźiś błogosłáwieństwo.

A Gdy

b *Psalm* 106,19. c 1 *Kor.* 10.7. d 5 *Moj.* 9. 16. e 1 *Krol.* 12.28. f 2 *Moj.* 33. 3. 5 *Moj.* 9. 13. g *Psalm* 106. 23. h *T. Nád karániem.* i 1 *Moj.* 12. 7. y 13.15 y 15.18 y 26.4. y 28.13 5 *Moj.* 34.4. *Psalm* 105.9. k 2 *Moj.* 31.18. 5 *Moj.* 9.10. l *H. Wyszedł.*

30 A Gdy było názájutrz / mowił Mojžesz do ludu : Wyście zgrzeszyli grzechem wielkim : przetoż teraz wstąpię do PANA / áza 31 go ubłagám zá grzech wász. ♣ Wrociwszy śię tedy Mojžesz do PANA / mowił : Proszę / zgrzeszył ten lud grzechem wielkim : bo sobie uczynili Bogi złote. 32 ♣ Teraz tedy / ábo odpuść grzech ich / ábo jesli nie / wymáż mię proszę z kśiąg twojich / ktoreś nápisał. 33 ♣ Y rzekł PAN do Mojžeszá : Kto mi zgrzeszył / tego 34 wymáżę z kśiąg mojich. ♣ A teraz idź / prowadź ten lud / gdźiem ći rozkazał : Oto Anjoł moj pojdźie przed tobą ; ále w dźień náwiedzenia mego / náwiedzę też y ná nich *ten* grzech 35 ich. ♣ Skarał tedy PAN lud / przeto / że uczynili byli cielcá / ktorego był uczynił Aáron.

ROZDZIAŁ XXXIII.

PAn rozkázuje Mojżeszowi ruszyć śię z ludem, y Anjołá mu przydáć obiecuje. 4. Izráelczycy pokutują zá báłwochwálstwo. 7. Mojżesz Przybytek rozbija. 11. Z Bogiem oblicznie rozmawia. 13. Widźieć go żąda, á Bog mu każe stánąć ná skále, y z tyłu mu śię widźieć dopuszcza.

1 POtym mowił PAN do Mojžeszá : Idź / rusz śię z tąd / ty / y lud / ktoryś wywiodł z źiemie Egipskiey : do źiemie / o ktorąm przysiągł Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi / mowiąc : a Naśieniu twemu 2 dam ją : ♣ (Y pośle przed tobą b Anjołá / y wyrzucę Chánánejczyká / Amorrejczyká / y Hettejczyká / y Ferezejczyká / Hewejczyká / y Je3 buzejczyká) Do źiemie opływájącey mlekiem / y miodem : lecz *sam* nie pojdę z tobą / gdyżeś c *jest* lud kárku twárdego / bym cię snadź nie wytrácił w drodze. 4 ♣ A usłyszawszy lud tę rzecz złą / zásmućił śię / y nie włożył żaden ochędostwá swego ná 5 śię. ♣ Abowiem rzekł był PAN do Mojžeszá : Powiedz Synom Izráelskim ; Wyście ludem twárdego kárku : przydę kiedy znagłá w pośrzod ćiebie / y wygłádzę ćię : Przetoż teraz złoż ochędostwo twoje z śiebie / á będę wiedźiał / co 6 bym uczynić miał. ♣ Y złożyli Synowie Izráelscy ochędostwo swoje / przy gorze Horeb.

a 1 *Moj.* 12.7. y 26.4. y 28.13 b 2 *Moj.* 23.13. 5 *Moj.* 7.21. *Jozu.* 24.12. c 2 *Moj.* 32.9. 5 *Moj.* 9.13.

7 A Mojžesz wźiąwszy Namiot rozbił *go* sobie zá Obozem / opodal od Obozu : y názywał go Namiotem zgromádzenia. Tedy káżdy ktory chćiał o co pytáć PANA / wychodźił do Namiotu zgromádzenia / ktory 8 był zá Obozem. ♣ A gdy wychodźił Mojžesz do Namiotu / powstawał wszystek lud / y stał káżdy we drzwiách Namiotu swego / y pátrzáli zá Mojžeszem / áż wszedł do na9 miotu. ♣ Y bywáło to / że gdy wchadzał Mojžesz do Namiotu / zstępował słup Obłokowy / á stawał u drzwi Namiotu : y mawiáł z Mojžeszem. 10 ♣ A widząc wszystek lud słup Obłokowy / stojący u drzwi Namiotu / powstawał wszystek lud / y kłaniał śię káżdy y drzwi Namiotu 11 swego. ♣ Y mawiał PAN do Mojžeszá twarzą w twarz / jáko mawia człowiek do przyjaćielá swego : potym wracał śię do Obozu : á sługá jego Jozue Syn Nunow / młodźieniec / nie odchodźił z pośrzodku Namiotu.

12 TEdy mowił Mojžesz do PAná : Wej / ty mi mowisz ; Prowadź lud ten : á tyś mi nie oznájmił / kogo poślesz ze mną ? Nád to powiedźiałeś : Znam ćię z imienia / ználazłeś 13 też łáskę w oczách mojich. ♣ Teraz tedy / jeslim ználazł łáskę w oczách twojich / ukaż mi proszę drogę twoję / żebym ćię poznał / y żebym ználazł łáskę w oczách twojich / á obacz / że ludem twojim jest narod ten. 14 ♣ Y odpowiedźiał *PAN* : Oblicze moje pojdźie przed tobą / á dam ći 15 odpocżynienie. ♣ Y rzekł *Mojżesz* do niego : Nie pojdźieli oblicze twoje 16 *z námi*, nie wywodź nas z tąd. ♣ Abowiem / pocżymże tu znáć będźie / żem ználazł łáskę w oczách twojich / ja y lud twoj ? izali *nie po tym* gdy pojdźiesz z námi ? bo ták oddźieleni będźiemy / ja / y lud twoj / od káżdego 17 ludu / ktory jest ná źiemi. ♣ Y rzekł PAN do Mojžeszá : Y tę rzecz / o ktorąś mowił / uczynię / boś ználazł łáskę w oczách mojich / y znam ćię z 18 z imienia. ♣ Nád to rzekł *Mojżesz* :

Ukaż

19 Ukaż mi/proszę/chwałę twoję. A on odpowiedźiał: Ja spráwię że przejdźie wszystko dobre moje przed twarzą twoją / y záwołam z imienia/ PAN przed twarzą twoją: zmiłuję śię/ nád kim śię zmiłuję/ á zlituję śię nád kim śię zlituję d: 20 Y rzekł: Nie będźiesz mogł widźieć oblicza mego: bo nie ujrzy mię człowiek/áby żyw został. 22 Y rzekł PAN: Oto miejsce u mnie/á stániesz ná opoce. 23 A gdy przechodźić będźie chwałá mojá / tedy ćię postáwię w rospádlinie opoki/y zákryję ćię dłonią moją/poki nie przejdę. Potym odejmę dłoń moję/y ujrzysz tył moj/ ále twarz mojá nie będźie widźiána.

ROZDZIAL XXXIV.

Dwie tablice znowu uczynione. 7. Opisánie Bogá, y własnośći jego. 10. Przymierze Bog odnawia z ludem swym, y pewne im przykazánia powtarza. 28. Mojżesz zostawa przez 40. dni ná gorze. 29. Potym wraca śię z rozjaśnioną twarzą. 33. Zástania śię, á Zakon PAŃski obwoływa.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Wyćiesz sobie dwie tablice kámienne/ podobne pierwszym: á nápiszę ná tychże tablicách słowá/ ktore były ná tablicách pierwszych/ ktoreś ztłukł. 2 A bądź gotow ráno/że wstąpisz jutro ná gorę Synáj / y stániesz przedemną ná wierzchu tey gory. 3 Ale żaden niech nie wstępuje z tobą: á nikt też niech nie będźie widźiany / po wszystkiey gorze: áni Owce/ áni Woły/niech śię nie pásą/ przećiwko tey gorze. 4 Tedy wyćiosał Mojżesz dwie tablice kámienne/podobne pierwszym: á wstawszy ráno / wstąpił ná gorę Synáj / jáko mu był rozkazał PAN/ wźiąwszy w rękę swe dwie tablice kámienne. 5 Y zstąpił PAN w obłoku/y stánął tám z nim : y b záwołał imieniem PAN. 6 Bo przechodząc PAN przed twarzą jego / wołał: PAN, PAN: Bog miłośierny y litośćiwy / c nie rychły do gniewu/ á obfity w miłośierdźiu/ y w prawdźie. 7 Záchowywájący d miłośierdźie nád tyśiącmi : głádzący nieprawość / y przestępstwo/ y grzech : nie usprawiedliwiájący winnego / náwiedzájąc nieprawość e Ojcowską w Synách/y w Synách synow ich/ do trzećiego/y do czwartego pokolenia. 8 Pospieszywszy śię tedy Mojżesz/náchylił śię ku źiemi/ y pokłonił śię. 9 Y rzekł: Jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twoich PAnie / niech idźie proszę PAN w pośrzodku nas: lud bowiem ten / twárdego kárku jest : á odpuść nieprawośći násze / y grzech nász / á miey nas zá dźiedźictwo.

10 KTory odpowiedźiał : Oto ja postánowię przymierze / przed wszystkim ludem twojim. Czynić będę cudá / ktore nie były czynione po wszystkiey źiemi / y we wszystkich národźiech : y obaczy wszystek lud / miedzy ktorymeś ty/spráwę PAńską: bo strászne będźie to / co ja uczynię z tobą. 11 Strzeżże tego/co ja dźiś rozkázuję tobie. Oto ja wypędzę przed oblicżem twojim Amorrejczyká/ y Chánánejczyká/ y Hetejczyká / y Ferezejczyká/ y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká. 12 Strzeżże śię / ábyś snádź nie stánowił f przymierza z obywátelámi źiemie oney / do ktorey ty wnidźiesz / żeby to nie było śidłem/w pośrzodku ćiebie. 13 Przetoż/Ołtarze ich zborzyćie/bálwany ich połamiećie / y gáje ich *święcone* wyrąbićie. 14 Nie będźiesz śię kłaniał Bogu innemu / przeto że PAN *jest*, Zawistny imię jego/Bog zawistny jest: 15 By snádź/ uczyniwszy g przymierze z Obywátelmi tey źiemie/gdyby oni cudzołożyli z Bogi swymi/ y ofiárowáli Bogom swym/ciebie nie wezwáli: á 16 jádłbyś z Ofiar ich. Y brałbyś z Corek ich h *żony* synom swym : y cudzołożyłyby corki ich z Bogi swymi : á przywiodłyby Syny twoje do wszeteczeństwá z Bogi swymi.

17 BOgow odlewánych nie czyń sobie. 18 Swięto przásnikow záchowywáć będźiesz: przez śiedm dni jeść będźiesz i przásniki / jákom ći rozkazał : czásu mieśiącá Abib: ábowiem tegoż mieśiącá Abib wy19szedłeś z Egiptu. Wszystko co otwiera k żywot / moje jest : y wszy-

stko

d Rzym 9. 15.
a 5 Moj. 10. 1.
b 2 Moj. 33.19.
c Psalm 145. 8.
d 2 Moj. 20. 6. 4 Moj. 14.18. 5 Moj. 5. 10. Psalm 86.15. y 103.8 y 145.8 Joel. 2. 13. Nehem 9. 17.
e 5 Moj. 5. 9. Jerem. 32.18.
f 2 Moj. 23.32. 5 Moj. 7. 2.
g 2 Moj. 33.32.
h 4 Moj. 25. 1. 1 Krol. 11. 2. 1 Kor. 10. 8.
i 2 Moj. 12.15. y 23.15
k 2 Moj. 13. 2. 12. y 22.29 Ezech 44.30.

śtko z dobytku twego / cokolwiek sámcem jest: pierworodne y z owiec y z wołow. 20 Ale pierworodne Ośle/ odkupisz owcą: á jesliby ś go nie odkupił/ záłamiesz mu szyję: káżdego pierworodnego z Synow twych odkupisz: y nie ukażą l się przed twarz moję prożni. 21 Sześć m dni robić będźiesz / á dniá śiodmego odpoczyniesz: czásu orániá / y czásu żniwá odpoczyniesz. 22 Swięto n Tegodniow uczynisz też sobie / w pierwiastki żniwá pszenicznego: y święto zbierániá/ná skończeniu roku. 23 Trzy kroć o do roku ukaże się káżdy mężczyzná twoj/przed Obliczę Pánującego PANA / Bogá Izráelskiego. 24 Abowiem wypędzę Narody przed tobą/ á rozszerzę gránice twoje: y nie będźie pożądał nikt źiemie twojey / gdy pojdźiesz / ábyś się ukazał przed oblicżem PANA Bogá twego/trzy kroć do roku. 25 Nie będźiesz ofiárował p przy kwáśie krwie ofiáry mojey: y nie zostánie nic do jutrá z ofiáry obchodu świętá Przejśćia. 26 Pierwiastki q pierwszych urodzájow źiemie twey / przyniesiesz w dom PANA Bogá twego. Nie będźiesz r wárzył koźlęćiá w mleku mátki jego. 27 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá: Nápisz sobie te słowá / s bo według słow tych postánowiłem z tobą przymierze/y z Izráelem/ 28 Y był tám z PANem czterdźieśći t dni: y czterdźieśći nocy: chlebá nie jadł/ y wody nie pił: y nápisał u *PAN* ná táblicách słowá przymierza / Dźieśięć słow.

29 Y Stáło śię/gdy zstępował Mojżesz z gory Synáj (á dwie táblice świádectwá *miał* w ręku Mojżesz / gdy zstępował z gory/) że nie wiedźiał Mojżesz iżby się łśniłá skorá twarzy jego / gdy *PAN* mowił z nim. 30 Y ujrzeli / Aáron / y wszyscy synowie Izráelscy/ Mojżeszá/á oto łśniłá się skorá twarzy jego/y bali się przystąpić do niego. 31 Ale záwołał ná nich Mojżesz: y náwroćili się ku niemu Aáron/y wszytkie Kśiążętá zgromádzenia: y mowił Mojżesz do nich. 32 Potym też przyszli wszyscy synowie Izráelscy / ktorym przykazał wszystko/co mowił Pan z nim/ná gorze Synaj. 33 A poki Mojżesz mowił z nimi / x miewał ná twarzy swojey zasłonę: 34 Ale gdy wchadzał Mojżesz przed twarz PAńską / áby rozmáwiał z nim/ odejmował zasłonę/poki nie wyszedł: á wyszedszy / mowił do Synow Izráelskich co mu było rozkazano. 35 Widźieli tedy Synowie Izráelscy twárz Mojżeszowę/ że się łśniłá skorá twarzy Mojżeszowey: y kładł záś Mojżesz zasłonę ná twarz swoję/poki nie wszedł áby mowił z nim.

ROZDZIAŁ XXXV.

Powtorzenie Przykazánia o Sábbáćie. 4. Znieśienie podárkow ná przybytek, y potrzeby jego. 30. Dwu rzemieśnikow przemysł około budowánia Przybytku.

1 POtym zebrał Mojżesz wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich / y mowił do nich: Te są rzeczy / ktore rozkázał PAN / ábyśćie je czynili. 2 Przez sześć dni odpráwowána będźie robotá/ále dźień śiodmy a będźie wam święty/Sábbát odpoczynienia PAńskiego: ktoby weń robił robotę/ umrze. 3 Nie rozniećićie ogniá we wszystkich mieszkániách wászych/w dźień Sábbátu.

4 RZekł też Mojżesz do wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich/ mowiąc: Táć jest rzecz ktorą przykazał PAN/mowiąc: 5 Złożćie od śiebie podárek PANU: káżdy kto jest b ochotnego sercá / przynieśie ten podárek PAnu / złoto/ y śrebro y miedź: 6 Y c Hiácynt / y szárłat y kármazyn dwá kroć fárbowány / y biały jedwab/ y śierść koźia: 7 Skory też báránie czerwono fárbowane / y skory borsukowe/ y drzewo Syttym: 8 Y oliwę do świecenia / y rzeczy wonne ná olejek pomázowánia / y dla kádzenia wonnego. 9 Kámienie też Onychiny / y kámienie do osádzánia Nárámienniká/ y napierśniká. 10 A wszyscy dowćipnego sercá miedzy wámi przydą / y robić będą cokolwiek rozkazał PAN: 11 Przybytek / Namiot jego / y przykry-

cie

l 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16.
m 2 Moj. 23.12.
n 2 Moj. 23.16.
o 2 Moj. 23.17. 5 Moj. 16.16.
p 2 Moj. 23.18.
q 2 Moj. 23.19. 5 Moj. 26. 2.
r 2 Moj. 23.19. 5 Moj 14.21.
s 5 Moj. 9. 9.
t 2 Moj. 24.18. 5 Moj 9.9.18
u 2 Moj. 31.18. y 34.1. 5 Moj. 4.13.
x 2 Kor 3.7.
a 2 Moj 20.10 y 31.1[illegible]
b 2 Moj 25.2.
c 2 Moj. 25. 4.

ćie jego / hacżyki jego y deski jego / drągi jego / słupy jego / y podstáwki jego: 12 Skrzynię / y drążki jey / ubłágalnią / y Oponę *do* zásłony; 13 Stoł / y drążki jego / ze wszystkim naczynieniem jego / y chleby pokłádne; 14 Y świecznik do świecenia / z náczyniem jego / y lámpy jego / y oliwę do świecenia. 15 Ołtarz tákże do kádzenia z drążkámi jego / y olejek pomázowánia / y kádzenia wonne / y zásłonę drzwi / do drzwi Przybytku. 16 Ołtarz do cáłopalenia / y kratę jego miedźiáną / drążki jego / y wszystkie naczynia jego / Wánnę z stolcem jey. 17 Opony do śieni / słupy jey / y podstáwki jey / y zásłonę do drzwi u śieni: 18 Kołki do Przybytku / y kołki do śieni z sznurámi jey: 19 Száty służebne do usługowánia w Swiątnicy / száty święte Aáronowi kápłanowi / y száty Synom jego / dla spráwowánia urzędu Kápłáńskiego.

20 Wyszło tedy wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich / od oblicżności Mojżeszowey. 22 Y przyszedł káżdy mąż ktorego pobudźiło serce jego / y káżdy w ktorym dobrowolny był duch jego / przynieśli podárek PANU / do robienia namiotu zgromádzenia / y do wszelkiey potrzeby jego / y ná száty święte. 22 Przychodźili tedy mężowie z niewiástámi / káżdy kto był ochotnego sercá przynośili zápony / y náusznice / y pierśćienie / y mánelle / y wszelákie naczynia złote / y ktokolwiek przynośił ofiárę złota PAnu. 23 Káżdy też co miał Hiácynt / y szárłat / y kármazyn dwá kroć fárbowány / y biały jedwab / y śierść kozią / y skory báránie czerwono fárbowáne / y skory borsukowe / przynośili. 24 Ktokolwiek ofiárował podárek srebrá / y miedźi / przynośili ná Ofiáre PAnu: káżdy też co miał drzewo Syttym / ná wszeláką potrzebę ku usłudze przynośili. 25 Y wszystkie niewiásty dowćipnego sercá / rękámi swymi przędły / á przynośiły co náprzędły / Hiácynt / y szárłat / y kármázyn dwá kroć fárbowány / y biały jedwab. 26 A wszystkie niewiásty / ktorych pobudźiło serce ich umiejętne / przędły śierść kozią. 27 Przełożeni záś / przynośili kámienie Onichinu / y kámienie do osádzánia Nárámienniká y napierśniká. 28 Tákże rzeczy wonne / y oliwę do świecenia / y ná olejek pomázowánia / y ná wonne kádzenia. 29 Káżdy mąż y niewiástá / w ktorych ochotne serce było do ofiárowánia / ná káżdą robotę ktorą rozkazał PAN czynić przez Mojżeszá / przynośili Synowie Izráelscy / ofiárę dobrowolną PANU.

30 Zátym rzekł Mojżesz do Synow Izráelskich: Oto wezwał d PAN z imienia Besáleelá Syná Urowego / Syná Hurowego / z pokolenia Judy. [d 2 Moj. 31. 2.] 31 Y nápełnił go Duchem Bożym / mądrośćią / rozumem / y umiejętnośćią wszelákiego rzemiosłá. 32 Y ku dowćipnemu wymyślániu *cokolwiek* może być urobiono ze złotá / y srebrá / y z miedźi: 33 Do rzezánia kámieniá ku osádzeniu / y ná wyrobienie drzewá / do czynienia wszelákiey / roboty zmyślney. 34 Dał nád to do sercá jego / áby uczyć mogł *inszych*, on / y Acholiáb / Syn Achisámechow / z pokolenia Dán. 35 Nápełnił je mądrośćią sercá / áby robili wszelákie rzemiosło / ćieśielskie / y háfterskie / y tkáckie z Hiácyntu / y z szárłatu / z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z biáłego jedwabiu / tkácka robotá / áby robili káżdą robotę / dowćipnie wymyśláiąc.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Zbierká ná budowánie Przybytku. 5. Zákazánie aby więcey nie dawáno. 24. Podstáwki, y inne przypráwy do Przybytku.

1 TEdy robił Besáleel / y Acholiáb / y káżdy mąż dowćipny / ktorym dał Bog mądrość / y rozum / áby umieli urobić káżdą robotę / ku usłudze Swiątnice / wszystko co rozkazał PAN. 2 Y wezwał Mojżesz Besáleelá / y Acholiábá / y káżdego mężá dowćipnego / ktoremu dał PAN mądrość w serce jego: káżdego rzecz ktorego pobudźiło serce jego / áby przystąpił do czynienia tey roboty.

3 boty. ♣ Y wzięli od Mojżeszá wszystkie podárki/ ktore byli przynieśli Synowie/ Izráelscy/ ná roboty ku usłudze Swiątnice/ áby ją wykonáli : Ale oni przynaszáli do niego jeszcze dobrowolne dáry/ ná káżdy **4** poránek. ♣ Tedy sie zeszli wszyscy dowcipni / ktorzy robili wszeláka roboty Swiątnice/ káżdy opuściwszy **5** roboty swoje ktorą czynili. ♣ Y rzekli do Mojżeszá mowiąc ; Dáleko więcey lud przynosi niż potrzebá do wyrobienia tey usługi/ ktorą **6** rozkazał PAN uczynić. ♣ Rozkazał tedy Mojżesz áby obwołano w obozie/ mowiąc : Ani mąż áni niewiástá/ niech więcey nie przynosza ofiár/ ná robienie Swiątnice. Y zábroniono ludowi áby nie nosili : **7** ♣ Bo mieli potrzeb dostátek/ do wszystkiey roboty/ áby ją wyrobili/ y zbywáło.

8 Y Vrobili káżdy dowcipny z rzemieśnikow/ te a roboty: Przybytek, z dziesiąci Opon/ z białego jedwabiu kręconego/ y z Hiácyntu/ y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / z Cherubiny/ **9** robotą misterną porobili je. ♣ Długość Opony jedney dwádzieściá / y ośm łokci / á szerokość Opony jedney ná czterey łokcie : pod jedną miárą były wszystkie Opony. **10** ♣ Y spoił pięć Opon jedne z drugą/ tákże drugą pięć Opon spoił **11** jedne z drugą. ♣ Náczynił też petlic Hiácyntowych po kráju Opony jedney ná końcu gdzie sie spináć máją : tákże uczynił po kráju Opony drugiey ná końcu gdzie sie spináć **12** máją. ♣ Piećdziesiąt petlic uczynił ná Oponie jedney/ á piećdziesiąt petlic uczynił po kráju Opony/ ktorymi spojona byłá do drugiey : petlicá jedná przeciw drugiey **13** byłá. ♣ Vczynił też piećdziesiąt háczykow złotych/ á spiął Opony jedne ku drugiey háczykámi : y *ták* uczyniony jest Przybytek jeden.

14 VRobił też Opony b z sierści koziey ná námiot/ *ku zákrywániu* Przybytku z wierzchu : jede**15**náście Opon urobił. ♣ Długość Opony jedney trzydzieści łokci / á cztery łokcie szerokość Opony jedney : jednáż miárá byłá tych je**16**dynastu Opon. ♣ Y spoił pięć Opon osobno/ á sześć Opon osobno. ♣ **17** Vczynił też petlic piećdziesiąt po kráju *jedney* Opony/ ná końcu gdzie sie ma spináć : y piećdziesiąt petlic uczynił po kráju Opony dru**18**giey/ ku spinániu. ♣ Vczynił też háczykow miedziánych piećdziesiąt / do spięcia Námiotu / áby **19** był jeden. ♣ Nád to uczynił c przykrycie ná Námiot z skor báránich czerwono fárbowánych/ y przykrycie z skor borsukowych / ná wierzch.

20 NAczynił też desk d do Przybytku / z drzewá Sytym stojących. **21** ♣ Dziesięć łokci długość deski/ á połtorá łokciá szerokość de**22**ski jedney ♣ Dwá czopy *miáłá* deská jedná / sporządzone jeden przeciwko drugiemu : ták uczynił u wszystkich desk Przybytku. **23** ♣ Zgotował też y deski do Przybytku / dwádzieściá desk ku stronie Południoweу/ ku wiátrowi Południowe**24**mu. ♣ Y czterdzieści podstáwkow urobił ze srebrá / pod dwádzieściá desk : dwá podstáwki pod deske jedne / do dwu czopow jey : tákże dwá podstáwki pod deske drugą / do dwu czopow jey. **25** ♣ Tákże ná drugiey stronie Przybytku / ku stronie Połnocney / uczynił dwá**26**dzieściá desk. ♣ Y czterdzieści podstáwkow ich srebrnych / dwá podstáwki pod deske jedne / y dwá pod**27**stáwki pod deske drugą. ♣ Lecz ná stronie Przybytku ku Záchodowi / **28** uczynił sześć desk. ♣ Dwie deski uczynił ná węgłách / po obu stronách **29** Przybytk . ♣ A były spojone od spodku / tákże spojone były od wierzchu / do jednegoż kolcá : ták uczynił **30** po obu stronách ná dwu węgłách. ♣ A ták było ośm desk / y podstáwkow ich srebrnych / szesnaście podstáwkow : po dwu podstáwkách pod káżdą deską.

31 NAczynił y drągow z drzewá Sytym / pięć do desk Przy**32**bytku ná jedne strone : ♣ Pięć tákże drągow do desk Przybytku ná drugą strone / pięć też drągow do

desk.

a 2 Moj. 26. 1.

b 2 Moj. 26. 7.

c 2 M 26.1

d 2 M 26.1

deſk Przybytku do obu węgłow/ ná Záchod. 33 ♣ A uczynił też drąg poſrzedni/ áby przechodźił przez poſrzodek deſk od końcá do końcá. ♣ 34 A deſki one powlokł złotem/ y kolce do nich porobił ze złotá/ áby w nich drągi były/ y powlokł drągi złotem.

e 2 Moj. 26.31.

35 Uczynił záś záſłonę e z Hiácyntu/ y z ſzárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kręconego: robotą miſterną uczynił to/ z Cherubiny. 36 ♣ A do niey nágotował cztery ſłupy/ z *drzewá* Syttym/ y powlokł je złotem/ háki też ich były złote / y ulał do nich cztery podſtáwki śrebrne. 37 ♣ Uczynił też záſłonę f do drzwi námiotu z Hiácyntu/ y z ſzárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kręconego/ robotą háfterſką. 38 ♣ A ſłupow do niey pięć / z háczykámi ich: y powlokł wierzchy ich/ *y przepáſánia* ich złotem/ á podſtáwkow ich *było* pięć miedźiánych.

f 2 Moj. 26.36.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Urobienie ſkrzynie, y ubłagálni ná nię. 10. Stoł tákże Cedrowy do Chlebow przáſnych. 17. Swiecznik. 15. Ołtarz do kádzánia, tákże Olejek, y kádzenie.

1 Uczynił też Beſáleel ſkrzynię a z drzewá Syttym/ *á byłá* poltrzeciá łokćiá długość jey/ á poltorá łokćiá ſzerokość jey/ tákże poltorá łokćiá wyſokość jey. 2 ♣ Y powlokł ją złotem ſzczerym wewnątrz y zewnątrz: y uczynił jey koronę złotą w około. 3 ♣ Ulał też do niey cztery kolce złote/ do czterech węgłow jey: dwá kolce po jedney ſtronie jey / á dwá kolce po drugiey ſtronie jey. 4 ♣ Uczynił y drążki z drzewá Syttym / á powlokł je złotem. 5 ♣ Y przewlekł drążki przez kolce po ſtronách ſkrzynie/ áby ná nich noſzona byłá ſkrzynia.

a 2 Moj. 25.10.

6 Uczynił też Ubłagálnią b ze złotá ſzczerego: poltrzeciá łokćiá długość jey/ á poltorá łokćiá ſzerokość jey. 7 ♣ Urobił y dwá Cheruby złote: z ćiągnionego *złotá* urobił je/ ná obu końcách Ubłagálnie. 8 ♣ Cherubá jednego ná jednym końcu/ á Cherubá drugiego ná drugim końcu: ná Ubłagálni uczynił Cheruby/ ná obu końcách jey. 9 ♣ Ktorzy Cherubowie mieli rozćiągnione ſkrzydłá/ z wierzchu zákrywájąc ſkrzydłámi ſwymi Ubłagálnią/ á twarzy ich były jednego ku drugiemu: ku Ubłagálni były twarzy Cherubow.

b 2 Moj. 25.17.

10 Przytym ſpráwił ſtoł c z drzewá Syttym: dwá łokćiá długość jego/ y łokieć ſzerokość jego/ á poltorá łokćiá wyſokość jego. 11 ♣ Y powlokł go złotem ſzczerym/ y uczynił mu koronę złotą w około. 12 ♣ Uczynił mu też liſtwę ná dłoń w ſzerz w około: uczynił też y koronę złotą / w około oney liſtwy. 13 ♣ Y ulał do niego cztery kolce złote / ktore kolce przypráwił ná czterech rogách / u czterech nog jego. 14 ♣ Ná przećiwko oney liſtwie były kolce / w ktore záwłaczano drążki do noſzenia ſtołu. 15 ♣ Porobił y drążki z drzewá Syttym / y powlokł je złotem / do noſzenia ſtołu. 16 ♣ Poczynił też naczynia do ſtołu należące / miſy jego / y przyſtáwki jego/ y kubki jego / y czáſze d do nálewánia c ofiar mokrych / z ſzczerego złotá.

e 2 Moj. 25.23.

d H. Pokrywki. c I. Do przykrywánia.

17 Urobił też świecznik f ze złotá ſzczerego / z ćiągnionego *złotá* uczynił świecznik *ten*: ſłupiec jego / y pręty jego/ czáſzki jego / gałki jego / y kwiáty jego/ z tegoż były. 18 ♣ A ſześć prętow wychodźiło po ſtronách jego: trzy pręty z jedney ſtrony świecznika / á trzy pręty z drugiey ſtrony świecznika: 19 ♣ Trzy czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego ná pręćie jednym / *tákże* gałká y kwiát: y trzy czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego ná pręćie drugim/ *tákże* gałká y kwiát: ták *było* ná wſzyſtkich ſześći prętách wychodzących z świecznika. 20 ♣ Ale ná świeczniku *były* cztery czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego / gałki jego / y kwiáty jego. 21 ♣ Y byłá gałká pod dwiemá prętámi jego / tákże gałká

f 2 Moj. 25.31.

pod

pod drugimi dwiemá pretámi jego/ y záś gałká pod *innymi* dwiemá pretámi jego: *ták było* pod sześćią pretow wychodzących z niego. ♣ 22 Gałki ich/ y prety ich z niego były: to wszystko ze złota cáło kowáne było/ ze złotá szczerego. ♣ 23 Uczynił też siedm lamp do niego/ y nożycżki do nich/ y kágánki jego ze złotá szczerego. ♣ 24 Z tálentu złotá szczerego uczynił go/ y wszystko naczynie jego.

g 2 Moj. 30. 1.

25 Uczynił też Ołtarz g do kádzenia z drzewá Syttym/ ná łokieć w dłuż/ y ná łokieć w szerz/ czworográniasty/ á ná dwá łokćie w zwyż: *á* z niego wychodźiły rogi jego. 26 ♣ Y powlokł go złotem szczerym/ wierzch jego/ y śćiány jego w około/ y rogi jego: uczynił mu 27 też koronę złotą w około. ♣ Po dwu tákże kolcách złotych uczynił u niego/ pod korona jego/ we dwu kątách jego/ po obu stronách jego/ przez ktore przewłaczano drążki/ áby był 28 noszony ná nich. ♣ Uczynił też drążki z drzewá Syttym/ y powlokł je złotem.

h 2 Moj. 30. 25.

29 Uczynił też Olejek h pomázowánia świetego/ y kádzenie wonne/ robotą Aptekárską.

Rozdział. XXXVIII.

Ołtarz do palonych ofiar, potrzeby jego. 8. Wánná. 9. Sień. 18. Zasłoná. 34. Liczbá złotá y śrebrá, ktore ná tę robotę odłożono.

a 2 Moj 27. 1.

1 Uczynił też Ołtarz a ná cáłopálenie z drzewá Syttym: ná pięć łokći w dłuż/ y ná pięć łokći w szerz/ czworográniasty; á ná 2 trzy łokćie w zwyż. ♣ Y uczynił mu rogi ná czterech węgłách jego: z niego wychodźiły rogi jego/ á obił 3 je miedźią. ♣ Poczynił też wszelákie naczynia do Ołtarzá/ kotły/ y miotły/ y miednice/ y widły/ y łopáty: wszystkie náczynia jego 4 uczynił z miedźi. ♣ Uczynił też do Ołtarzá kratę miedźianą/ ná ksztalt śieći między okręgiem jego/ od spodku áż do połowice jego. ♣ 5 Y ulał cztery kolce ná czterech rogách kraty miedźiáney/ ná zá- 6 kładánie drążkow. ♣ Drążki tákże porobił z drzewá Syttym/ á obił 7 je miedźią: ♣ Y przewlokł drążki przez one kolce po stronách Ołtarzá/ áby noszony był ná nich: czczy/ b z deßk uczynił go.

b 2 Moj. 27. 8.

c 1 Moj. 30. 18.

8 Uczynił też wánnę c miedźiáną/ y stolec jey miedźiány/ ze zwierćiadł *niewiast* gromády przychodzących: ktore przychodźiły do drzwi namiotu zgromádzenia.

d 2 Moj 27. 9.

9 Uczynił y śień d ku stronie Południowey ná Południe: *y* opony śieni/ z białego jedwabiu kręconego ná sto łokći. ♣ 10 Słupow do nich dwádźieśćiá/ y podstáwkow do nich dwadźieśćiá miedźiánych/ głowki ná słupiech/ y okręcenia ich 11 śrebrne. ♣ Tákże ná stronie Połnocney *opon* ná sto łokći: słupow do nich dwádźieśćiá/ y podstáwkow do nich miedźiánych dwádźieśćiá: głowki ná słupách/ y okręcenia ich 12 śrebrne. ♣ A záśie od Zachodniey strony/ *były* opony ná pięćdźieśiat łokći: słupow do nich dźieśięć y podstáwkow ich dźieśięć: głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne. ♣ 13 A ná stronie przedniey ku Wschodowi/ było opon ná pięćdźieśiat łok- 14 ći. ♣ Opony ná piętnaśćie łokći *były* po *jedney* stronie: słupow do nich trzy/ y podstáwkow do nich 15 trzy. ♣ A po drugiey stronie/ z tąd y z owąd u bramy śieni/ opon piętnaśćie łokći/ słupow do nich trzy/ tákże podstáwkow do nich trzy. ♣ 16 Wszystkie opony śieni w około *były* 17 z jedwabiu białego kręconego. ♣ A podstáwki słupow miedźiáne: głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne: do tego przykryćie wierzchow ich śrebrne: á były okrácáne śrebrem wszystkie słupy śieni.

18 Ad to zasłonę bramy u śieni *uczynił* robotą háfterską: z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu kręconego: ná dwádźieśćiá łokći byłá długość jey/ wysokość szeroka ná pięć łokći/ jáko 19 inne opony śieny. ♣ A słupow do nich cztery/ tákże podstáwkow ich cztery miedźiánych/ głowki ich

śrebrne: y zakryćia wierzchow ich / tákże okręcenia ich śrebrne. 20 ♣ Tákże wszystkie kołki Przybytku / y śieni w około / były miedźiáne.

21 TE są rzeczy policzone do przybytku / do Przybytku świádectwá / ktore policzone były ná rozkazánie Moyżeszowe / przez Itámárá / Syná Aároná Kápłáná / ku usłudze Lewitom. 22 ♣ A Besáleel Syn Urow / Syná Hurowego z pokolenia Judá / uczynił to wszystko / co był PAN rozkazał Moyżeszowi: 23 ♣ A z nim Acholiáb / Syn Achisámechow / z pokolenia Dán ćieślá / subtelny rzemieśnik / y háftujący ná hiácyncie / y ná szárłaćie / y ná kármázynie dwá kroć fárbowánym / y ná białym jedwabiu.

24 WSzystkiego złotá wynáłożonego ná *same* robotę / ná wszystkie robotę Swiatnice (ktore złoto było podárkowe) *było* dźiewięć y dwádźieśćiá tálentow / śiedm set y trzydźieśći syklow / według sykłá świątnice. 25 ♣ Srebrá záśię od policzonych w poczet zgromádzenia / sto talentow / y tysiąc / śiedm set siedmdźieśiąt y pięć syklow / według syklá świątnice. 26 ♣ Od káżdey głowy poł sykla / według sykla świątnice / od wszystkich ktorzy szli w liczbę *będąc* we dwudźiestu lat y dáley: *ktorych ludźi* było e sześć kroć sto tyśiecy / y trzy tyśiące / y pięć set / y piećdźieśiąt. 27 ♣ A było sto talentow śrebrá do odlewánia podstáwkow świątnice / y podstáwkow zasłony / sto podstáwkow ze stá tálentow: tálent / ná podstáwek. 28 ♣ A z tyśiącá / śiedm set / śiedmidźieśiąt y piąći *syklow*, uczynił haki ná słupy / y powlokł wierzchy ich / y przepásał je. 29 ♣ Miedźi záś ofiárowáney *było* śiedmdźieśiąt talentow / dwá tyśiącá / y czterey stá syklow. 30 ♣ Y uczynił z niey podstáwki do drzwi Namiotu zgromádzenia / y Ołtarz miedźiány / y kratę miedźiána do niego / tákże wszystko naczynie *do* Ołtarzá. 31 ♣ Y podstáwki do śieni w około / tákże podstáwki bramy śienney / y wszystkie kołki przybytku: tákże kołki śieni w około.

e 4 Moj. 46.

ROZDZIAL XXXIX.

Ubior święty Aáronow. 27. y synow jego. 32. Zniesiono do Mojżeszá roboty wszystkie 4. A Mojżesz jey błogosławił.

1 TAkże z hiácyntu / y z szárłatu / z kármázynu dwá kroć fárbowánego poczynili száty do usługi ku usługowániu w świątnicy. Urobili też száty a święte Aáronowi / jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi.

2 Y Uczynił b nárámiennik ze złotá / z hiácyntu / y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego. 3 ♣ Náklepáli też blászek złotych / y nákrzygli z nich nići / do przetykánia hiácyntu / y do przetykánia szárłatu / y do przetykánia kármázynu dwá kroć fárbowánego / y do przetykánia białego jedwabiu / robotą háfterką. 4 ♣ Nárámienniki przytym porobili ták / áby śię jeden z drugim spojić mogł: ná dwu kráiách ich zpajáły śię. 5 ♣ Pás też Nárámiennika / ktory był ná nim / z tegoż był / y táż robotá: ze złotá / z hiácyntu / z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego / jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi. 6 ♣ Do tego wygotowáli kámienie Onychiny / opráwione złotym oprawą dzeniem / rzezáne / jáko ryte bywáją pieczęći / z imiony Synow Izráelskich: 7 ♣ Y wpráwił je ná wierzchne kraje Nárámienniká: *aby były* kámieniami ná pámiątkę Synom Izráelskim / jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi.

8 Uczynił też c Napierśnik robotą háfterską / według roboty Nárámienniká: ze złotá / z hiácyntu / y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego. 9 ♣ Czworográniasty był / dwojisty uczynili Napierśnik: ná piedźi d długość jego / y ná piedźi szerokość jego / dwojisty *był*. 10 ♣ Y násádźili weń czterey rzędy kámienia *tym* porządkiem; Sárdyus / Topázyus y Szmárágd / w rzędźie / pierszym. 11 ♣ A w drugim rzędźie / 12 Kárbunkuł / Száfir y Jáspis. ♣ A w trzećim rzędźie / Linkurys / Achates /

a 2 Moj. 28. 2. b 2 Moj. 28. 6. c 2 Moj. 28. 15. d 2 Moj. 28. 16.

13 tes/ y Ametyst. ♣ A w czwartym rzędzie/ Chryzolit/ Onychin y Beryl/ wszystkie osádzone w złoto w rzędzich swych. 14 ♣ A tych kámieni z imionámi synow Izráelskich dwánaście/ według imion ich było/ ták jáko rzezą pieczęci/ káżdy według imienia swego/ podług dwunaści pokolenia. 15 ♣ Poczynili tesz do Napiersniká łáncuszki jednostájne robotą plecioną/ ze złotá szczerego. 16 ♣ Spráwili tesz dwá haczyki złote/ y dwá kolce złote/ y przypráwili one dwá kolce/ do obu krájow Napiersniká/ 17 ♣ A przewlekli one dwa łáncuszki złote/ przez obá kolce/ u krájow Napiersniká. 18 ♣ Drugie záś dwá końcá obu łáncuszkow/ záwlekli do onych dwu haczykow/ y przypráwili do zwierzchnych krájow Nárámienniká/ ná przodku. 19 ♣ Uczynili tákże dwa kolce złote/ ktore przypráwił do dwu końcow Napiersniká/ ná kráju jego/ ktory był po stronie Nárámienniká/ ze spodku. 20 ♣ Uczynili jeszcze dwá kolce złote/ ktore przypráwili ná dwu stronách Nárámienniká/ ze spodku/ náprzodku/ przeciwko spojeniu jego/ ktore jest nád przepásániem Nárámienniká. 21 ♣ Y przywiązáli Napiersnik/ od kolcow jego/ do kolcow Nárámienniká/ sznurem hiácyntowym/ áby był nád przepásániem Nárámienniká/ żeby nie odewstawał Napiersnik od Nárámienniká: jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi.

22 Zrobił tákże Płaszcz e pod Nárámiennik/ robotą tkáną/ wszytek hiácyntowy. 23 ♣ A rozpor Płaszczá w pośrzod jego/ jáko rozpor u páncerzá: brámá około kráju jego/ aby sie nie rozdzierał. 24 ♣ Tákże u podołká płaszczá onego/ uczynili jábłká gránatowe/ z hiácyntu y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y *z białego jedwabiu* kręconego. 25 ♣ Poczynili tesz dwonki ze złotá szczerego y pozáwieszáli one dzwonki miedzy one jábłká gránatowe/ u podołku płaszczá w około/ w pośrzod jábłek gránatowych. 26 ♣ Dzwonek á jábłko gránatowe/ *y záś* dzwonek y jabłko gránatowe/ u podołká Płaszczá w około/ ku posługowániu: jáko rozkázał PAN Mojżeszowi.

e 3 Moj. 28.31.

27 Porobili tesz száty f z białego jedwabiu robotą tkacką Aáronowi/ y synom jego. 28 ♣ Czapeczkę tesz z białego jedwabiu/ y czapki ozdobne z białego jedwabiu/ y ubiory cienkie z białego jedwabiu kręconego. 29 ♣ Pás tákże z białego jedwabiu kręconego/ y z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ robotą háfterską: jáko PAN rozkazał Mojżeszowi.

f 1 Moj. 28.39.

30 Do tego uczynili g bláchę korony świętobliwości ze złotá szczerego/ y wyrysowáli ná niey robotą rytą jáko pieczęci rzezą Swiątosc PANU. 31 ♣ A przypráwili do niey sznur hiácynowy/ áby przywiązána byłá do czapki ná wierzchu: jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi. 32 ♣ A ták skończyłá sie wszystká robotá około Przybytku y Namiotu zgromádzenia. Y uczynili Synowie Izráelscy wszystko: jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi/ ták uczynili. 33 ♣ Y przynieśli ten Przybytek do Mojżeszá: Namiot/ y wszystkie naczynia jego/ haki jego/ deski jego/ drągi jego/ y słupy jego/ y podstáwki jego: 34 ♣ Przykrycie tesz z skor báránych czerwono fárbowánych/ y przykrycie z skor borsukowych/ y Oponę zasłony: 35 ♣ Skrzynię świádectwá/ y drążki jey y Ubłagálnią: 36 ♣ Stoł/ wszystkie naczynia jego/ y chleb pokłádny: 37 ♣ Swiecznik chędogi/ lámpy jego/ lámpy sporządzone/ y wszystkie naczynia jego/ y oliwę ku świeceniu: 38 ♣ Ołtarz tákże złoty/ y Olejek pomázowánia/ y kádźidło wonne/ y zasłonę/ do drzwi Namiotu/ 39 ♣ Ołtarz miedziány/ y kratę jego miedziána/ drążki jego/ y wszystkie naczynia jego/ Wánnę/ y Stolec jey: 40 ♣ Opony do sieni/ y słupy ich/ z podstáwkámi ich/ y zasłonę do bramy sienney/ y sznury jey/ y kołki jey/ y wszelákie naczynia ku służbie Przybytku y Namiotu zgromádzenia: 41 ♣ Száty służebne do usługowánia w świątnicy/ száty święte Aáronowi kápłánowi/ y száty synow jego/ do odpráwowánia urzędu Kápłáńskiego.

g 2 Moj. 28.36.

42 Według wszystkiego/ jáko był roz- kazał PAN Mojzeszowi/ ták uczy- nili synowie Izráelscy wszystkie te robotę. 43 Y obejrzał Mojzesz te wszystkie robotę/ á oto uczynili ją jáko był rozkazał PAN/ ták uczyni- li: y błogosłáwił im Mojzesz.

ROZDZIAŁ XL.

Z rozkazánia Bożego. 16. wystáwiony Przybytek ze wszystkim ochędostwem jego. 34. Chwałá PAńska okrytá Przybytek. 36. Sposob ruszánia się ludu, y stanowiská.

1 POtym rzekł PAN do Mojzeszá/ mowiąc; 2 W dźień mieśiącá pierwszego/ pierwszego *dnia* te- goż mieśiącá/ wystáwisz Przybytek/ Namiot zgromádzenia. 3 Y postáwisz tám skrzynię świádectwá y zákryjesz ją zasłoną. 4 Wstáwisz y stoł/ y porządnie go sporządźisz/ wnieśiesz tákże świecznik/ y zá- świecisz a lámpy jego. 5 Postáwisz też Ołtarz złoty do kádzenia przed skrzynią świádectwá: y záwiesisz zasłonę u drzwi Przybytku. 6 Ták- że postáwisz Ołtarz cáłopalenia przed drzwiámi przybytku Namio- tu zgromadzenia. 7 Postáwisz też wánnę/ miedzy Namiotem zgro- mádzenia/ á miedzy Ołtarzem/ w ktorą náleiesz wody. 8 Wystáwisz też y śień w około/ á záwieśisz zasło- nę we drzwiách u śieni. 9 Zátym b weźmiesz Olejek pomázowánia/ y pomażesz przybytek/ y wszystko co w nim jest/ y poświecisz go ze wszy- stkim naczyniem jego/ á będźie świętym. 10 Pomażesz też Ołtarz cáłopalenia/ y wszystkie naczynia jego/ y poświecisz Ołtarz/ á będźie Ołtarzem naswietszym. 11 Nád to/ pomażesz wánnę y stolecjey/ á po- świecisz ją. 12 Zátym każesz c przy- stąpić Aáronowi y synom jego do drzwi Namiotu zgromádzenia/ y umyjesz je wodą. 13 Y obleczesz Aáronáw száty święte/ y pomażesz go/ y poświecisz go/ áby mi spráwo- wał Vrząd kápłáński. 14 Synom tákże jego przystąpić każesz/ y oble- czesz je w száty: 15 A pomażesz je/ jákoś pomázał Ojcá ich/ áby mi spráwowáli urząd kápłáński/ y bę- dźie pomázánie ich onym ku wie- cznemu kápłáństwu w narodźiech ich. 16 Tedy uczynił Mojzesz wszy- stko: jáko mu był rozkazał PAN/ ták uczynił.

17 STáło śię tedy mieśiącá d pierwszego/ roku wtorego/ pierwszego dniá mieśiącá/ że wy- 18 stáwiony jest Przybytek. Y wy- stáwił Mojzesz Przybytek/ á podstá- wił podstáwki jego/ y postáwił de- ski jego/ y záłożył drągi jego/ y podniosł słupy jego. 19 Rozbił też y Namiot nád Przybytkiem/ y położył przykrycie Namiotu nád nim z wierzchu: ták jáko był PAN roz- kazał Mojzeszowi. 20 Potym wziął- wszy świádectwo/ włożył je do skrzy- nie/ y przewlokł drążki u skrzynie/ y włożył ubłagálnią z wierzchu ná skrzynię. 21 Y wniosł skrzynię do Przybytku/ y záwieśił oponę zákrycia/ y zásłonił skrzynię świá- dectwá: jáko był PAN rozkazał 22 Mojzeszowi. Postáwił y stoł w Namiecie zgromádzenia/ ku Pol- nocney stronie Przybytku przed zasłoną. 23 Y sporządźił ná nim sporządzenie chlebow przed PAnem/ jáko był rozkazał PAN Mojzeszo- wi. 24 Postáwił też świecznik w Namiecie zgromádzenia/ ná prze- ciwko stołowi/ ku Południoweу stro- nie Przybytku. 25 Zápalił też lám- py przed PAnem/ jáko był PAN rozkazał Mojzeszowi. 26 Postáwił y Ołtarz złoty w Namiecie zgromá- dzenia przed zasłoną: 27 Y kádźił ná nim kádzeniem wonnym/ jáko był rozkazał Pan Mojzeszowi. 28 Po- tym záwieśił Zasłonę we drzwiách Przybytku. 29 Nád to/ Ołtarz cáłopalenia/ przede drzwiá- mi Przybytku Namiotu zgromá- dzenia: y ofiárowáł ná nim cáłopa- lenie/ y ofiárę sucha/ jáko był roz- kazał PAn Mojzeszowi. 30 Potym postáwił wánnę miedzy Namio- tem zgromádzenia/ á miedzy Oł- tarzem/ w ktorą nálał wody dla u- mywánia. 31 Y umywáli śię z niey Mojzesz/ y Aáron/ y synowie jego/ ręce swe y nogi swe: 32 Gdy wchodźi- li do Namiotu zgromádzenia/ y gdy mieli przystępowáć do Ołtarzá/ u-

my-

a 1 Moj 25. 37.
b 2 Moj 30. 25.
c 2 Moj 29. 4.
d 4 Moj 7. 1.

wywáli śię / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi. 33 Náoſtátek wyſtáwił śień około Przybytku y Ołtarzá / y záwieśił záſłonę w bramie śieni: A ták dokończył Mojżeſz roboty oney.

34 TEdy okrył obłok Namiot zgromádzenia / á chwałá Páńska nápełniłá Przybytek: 35 Ták iż nie mogł Mojżeſz wniść do Namiotu zgromádzenia: bo był nád nim e obłok / á chwałá Páńska nápełniłá Przybytek. 36 A gdy odſtępował obłok od Przybytku / ruſzáli śię synowie Izráelſcy w ćiągnieniu swym. 37 A jeśli nie odſtępował Obłok / nie ruſzáli śię áż do dniá ktorego odſtępował. 38 A Obłok f Páński bywał nád Przybytkiem we dnie / á Ogień bywał w nocy nád nim / przed oczymá wſzyſtkiego domu Izráelſkiego / ile kroć ćiągnęli.

e 4 Moj. 9. 15. 1 Krol. 8. 10.

f 2 Moj. 13. 21. 4 Moj. 14. 14. 5 Moj. 1. 33. Nehe. 9. 19. Psalm. 78. 14.

TRZECIE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA LEVITICUS

W Księgách LEVITICUS názwánych / zámykáją śię rzeczy trojákie: to jeſt / Uſtáwy / Dźieje znáczne / tákże Obietnice y grożby.

Uſtáwy ſą trojákie. I. Ceremoniálne o powierzchnych obrzędách około Nabożeńſtwá. II. Obyczájne o Cnotách / y Występkách. III. Sądowne / o Urzędźie przełożonych.

Dźieje záśie znáczne czworákie ſą. I. Jáko Aároná y Syny jego ná kápłáńſtwo pomázano. II. Jáko Aáron ofiárę pierwszą z potwierdzeniem Bożym odpráwił. III. Jáko dwáj ſtárszy synowie Aáronowi kápłáńſtwo źle odpráwowáli / y zá to od Bogá ſkaráni byli. IV. A náoſtátek jáko bluźnierzá niejákiego ſtrácono.

Obietnice / rozmájite błogosłáwieńſtwo Boże opowiádáją tym / ktorzyby przykazań Páńſkich pilnowáli.

Grożby / wſzeląkie przeklectwá Boże kłádą ná te / ktorzyby je przeſtępowáli: A to wſzyſtko dźiało śię ná puſzczy Synáj / przez jeden mieśiąc: to jeſt / od pierwſzego dniá / mieśiącá pierwſzego / Roku wtorego po wyśćiu z Egiptu / áż do pierwſzego dnia / wtorego mieśiącá / jáko śię pokázuje z porownánia miejſc. 4 Moj. 1. v. 1. 3. 2 Moj. 4. v. 17. 3 Moj. 1. v. 1.

ROZDZIAL I.

Ofiáry palone dobrowolne. 3. z Wołow. 10. z Owiec. 14. z Ptáſtwá jákim ſpoſobem máją być ofiárowáne.

1 WEzwał PAn Mojżeszá / y rzekł do niego z Namiotu zgromádzenia a / mowiąc; 2 Mow do synow Izráelſkich / á rzecz im; Gdyby kto z was ofiárował ofiárę PAnu: z bydłá / z wołow / y z drobnego bydłá / ofiárowáć będźiećie ofiárę wáſzę.

3 JEśli cáłopalona ofiárá jego będźie z rogátego bydłá / sámcá zupełnego ofiárowáć będźie: U drzwi Namiotu zgromádzenia ofiárowáć go będźie dobrowolnie przed 4 obliczem PAńſkim. Y położy b rękę swą ná głowę ofiáry cáłopalenia / á będźie przyjemna záń / ná oczyśćienie jego. 5 Zábije tedy ćielcá tego Kápłan przed oblicznośćią PAńſka: á synowie Aáronowi Kápłani c ofiárowáć będą krew / á pokropią tą krwią Ołtarz z wierzchu w około / ktory jeſt przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia. 6 A zławszy ſkorę z ofiáry cáłopalenia / 7 rozrąbi ją ná ſztuki. Potym náłożą synowie Aároná Kápłaná Ogień ná Ołtarzu: á ułożą drwá ná ogień. 8 Potym porządnie włożą synowie Aáronowi Kápłáni one ſztuki / głowę y tłuſtość / ná drwá ktore ſą ná Ogniu / ktory jeſt ná Ołtarzu. 9 A wnętrzności jego / y nogi jego / opłocze wodą: y zápa-

a 2 Moj 29. 42.

b 2 Moj. 29. 10. 15. 19. 3 Moj. 3. 2. 8. y 4. 4. 15. 24. c A. Przyniosą.

li kápłan to wßyſtko ná Ołtarzu: cáłopálenie jeſt Ofiáry ogniſtey/ ku wdźięcżney wonnośći PANU.

10 A Jeſliżby z drobnego bydłá kto chćiał ofiárowáć/ z owiec abo z kóz/ ná ofiárę cáłopalenia: ſámcá zupełnego ofiárowáć będźie: ✣ 11 Y zábije go po bok Ołtarzá ku Pułnocy/ przed obliczn󠁧ośćią PAńſką: á pokropią ſynowie Aáronowi Kápłani krwią jego po wierzchu Ołtárzá w około. ✣ 12 Y rozrąbi go ná ſztuki/ y głowę jego/ y tłuſtość jego: á włożу je kápłan porządnie ná drwá/ ktore ſą ná ogniu/ ktory 13 jeſt ná Ołtarzu. ✣ A wnętrznośći y nogi opłocże wodą: y będźie ofiárował kápłan to wßyſtko/ y zápali to ná Ołtarzu. Cáłopalenie jeſt Ofiáry ogniſtey/ ku wdźięcżney wonnośći PAnu.

14 A Jeſliby z ptáſtwá cáłopalenia ofiárę chćiał kto ofiárowáć PANU/ tedy niech przynieśie d z śinogárlic/ ábo z gołąbiąt Ofiárę 15 ſwoję. ✣ A będźie ją ofiárował kápłan ná Ołtarzu/ y páznogćiem nádrze głowę jego: y zápali ná Ołtarzu/ wyćiſnąwßy krew jego ná 16 ná ſtronie Ołtarzá. ✣ Odejmie też gardźiel jego/ z pierzem jego/ á porzući je bliſko ołtarzá/ ku Wſchodniey ſtronie/ ná mieyſce gdźie popioł 17 *bywa*. ✣ Y rozedrze mu ſkrzydłá jego/ á *wßákże ich* nie oderwie: y ſpali to kápłan ná Ołtarzu/ ná drwách/ ktore *ſą* ná ogniu: Cáłopalenie jeſt ofiáry ogniſtey/ ku wdźięcżney wonnośći PANU.

ROZDZIAŁ. II.

Spoſob Ofiáry śniedney, z mąki białey. 11. Ktora ma być bez kwáſu. 13. ſolą potrzęśniona. 14. Ofiáry z pierwßych zbóż.

1 GDyby też kto ofiárowáć chćiał dar ofiáry śniedney PAnu/ pßenna máká będźie ofiárá jego: y poleje ją Oliwą/ y nákłádźie ná 2 nię kádźidłá. ✣ Y przynieśie ją do ſynow Aáronowych/ kápłánow/ á weźmie z tąd pełną gárść ſwoję tey pßenney máki/ y tey oliwy/ ze wßyſtkim kádźidłem/ y zápali to kápłan ná pámiątkę jey/ ná Ołtarzu: Ofiárá ogniſta jeſt ku wdźięcżney wonnośći PAnu. ✣ 3 Ale co zoſtánie od oney Ofiáry śniedney/ Aáronowi a y ſynom jego będźie: Naświętßa rzecż jeſt z ogniſtych b Ofiár PAnu.

4 A Jeſlibyś też ofiárował dar ofiáry śniedney/ w piecu pieczoney/ *niechże będzie* z pßenney máki/ plácek przáſny/ zágnieciony w oliwie/ y kreple przáſne/ pomázáne oliwą. ✣ 5 Jeſliże záś Ofiárę śniedną ſmáżoną w panwi ofiárowáć będźieß/ niechże będźie z máki pßenney/ zágnieciony w oliwie o6 procż zákwáßenia. ✣ Połamieß ją ná kęſy/ y poleję ją oliwą: O7 fiárá to śniedna c *jeſt*. ✣ A jeſli ofiárę śniedną w kotle zgotowáną ofiárowáć będźieß/ z máki pßenney 8 z oliwą będźie. ✣ Y przynieśieß ofiárę śniedną tych rzecży ſpráwioną PANU/ y oddaß ją Kápłánowi/ 9 á odnieśie ją ná Ołtarz. ✣ Y weźmie Kápłan z oney Ofiáry śniedney pámiątkę jey/ y zápali ná Ołtarzu. Ofiárá to ogniſta/ ku wdźię10 cżney wonnośći PAnu. ✣ A co pozoſtánie od oney ofiáry śniedney/ Aáronowi/ y ſynom jego *będźie*: Naświętßa rzecż jeſt z ogniſtych ofiar PANU:

11 WSzelka ofiárá śniedna ktorą ofiárowáć będźiećie PANU/ bez kwáſu będźie: bo żadnego kwáſu/ y żadnego miodu/ nie będźiećie zápaláć ná ofiárę ogniſtą PA12 NU: ✣ Tylko w ofiárách pierwiaſtek/ ofiárowáć to będźiecie PAnu/ ále ná Ołtarz nie będźiećie ich kłáść ku wdźięcżney wonnośći. ✣ 13 Káżdy dar ofiáry twojey śniedney/ ſolą d poſoliß: á nie odejmieß ſoli przymierza Bogá twojego od ofiáry twojey śniedney: Przy káżdey ofierze twojey ofiárowáć będźieß ſol.

14 A Jeſli ofiárowáć będźieß Ofiárę śniedną z pierwßych urodzájow PANU/ świeże kłoſy uprážyß ogniem/ á zboże wykruſzone z kłoſow świeżych ofiárowáć będźieß ná Ofiárę śniedną 15 pierwßych urodzájow twojich. ✣ Y náleieß ná nie oliwy/ á nákłádźieß

ná

a 3 Moj. 10. 12. Syrac. 7. 33.
b 3 Moj. 1. 9.
c Ab. Sucha.
d 3 Moj. 5. 7.
d Márk. 9. 49.

ná niekádźidła/ bo ofiárá śniedná jest. 16 Tedy zápali Kápłan pamiątke jey / ze zbożá wykruszonego jey/ y z oliwy jey/ ze wszytkim kádźidłem jey/ bo ofiárá ognista jest PANU.

ROZDZIAŁ III.

Sposob spráwowánia spokojnych[b] Ofiar z Wołow, 6. z Owiec. 12. z Kozł. 17. Tłustość áni krew nie ma być jedźiona.

1 A Jesliby ofiárá spokojna byłá ofiárá jego/ á byłáby z rogátego bydłá: ofiárowáć będźie ábo sámcá ábo sámice: zupełne ofiárowáć je będźie/ przed obliczem PAńskim. 2 Y położy reke swą ná głowe Ofiáry swojey/ y zábije ją Kápłan przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi Kápłani krew ná wierzch Ołtarzá/ w około. 3 Potym ofiárowáć będźie z ofiáry a spokojney paloną Ofiáre PANu: tłustość okrywájącą wnetrności/ y wszytkę tłustość/ ktora jest ná wnetrznośćiách. 4 Obie też nerki/ z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná poledźwicách/ y odźiedzkę/ ktora ná wątrobie/ z nerkámi odejmie. 5 Y zápalą to synowie c Aáronowi ná Ołtarzu pospołu z Ofiárą cáłopalenia/ ktorá będźie ná drwách/ ktore są ná ogniu: Ofiárá to ognista/ ku wdźięczney wonnośći PANu.

6 A Le jesliby z drobnego bydłá byłá Ofiárá jego ná ofiáre spokojną PANu/ sámcá ábo sámice zupełne ofiárowáć je będźie. 7 Jesliby báránká ofiárował ná Ofiáre swoję/ ofiárowáć go będźie przed obliczem PAńskim. 8 A włoży reke swą ná głowe ofiáry swojey/ y zábije ją przed Námiotem zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi krew jey/ ná wierzch Ołtarzá w około. 9 Y będźie ofiárował z ofiáry spokojney ofiáre ognistą PANu/ tłustość jey/ ogon cáły/ ktory od grzbietá odejmie/ tákże y tłustość okrywájącą wnetrznośći / y wszytkę tłustośc ktora jest ná wnetrznośćiách. 10 Obie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná poledźwicách/ y odźiedzkę/ ktora ná wątrobie/ z nerkámi odejmie/ 11 Y zápali to Kápłan ná Ołtarzu: pokarm d to jest ofiáry ognistey PANu.

12 J Esliby záś kozá byłá ofiárą jego/ tedy ją ofiárowáć będźie przed obliczem PAńskim. 13 Y położy reke swoje ná głowie jey/ y zábije ją przed Namiotem zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi krew jey/ ná wierzch Ołtarzá w około. 14 Y ofiárowáć będźie z niey ofiáre swoje/ ná ofiáre ognistą PAnu/ tłustość okrywájącą wnetrznośći/ y wszytkę tłustość ktora jest ná wnetrznośćiách. 15 Obie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná poledźwicách/ y odźiedzkę/ ktora ná wątrobie / z nerkámi odejmie. 16 Y zápali to Kápłan ná Ołtarzu : pokarm to jest ofiáry ognistey / ná wdźięczną wonność/ bo wszytká tłustość jest PAńska.

17 P Ráwem wiecznym/ w Narodźiech wászych/ we wszytkich mieszkániách wászych/ żadney tłustośći/ y żadney e krwie jeść nie będźiećie.

ROZDZIAŁ IV.

Ofiáry zá grzechy niewiádomośći. 3. Kápłánow. 13. Swieckich ludźi. 22. ták Kśiążąt. 27. jáko y Ludu pospolitego.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc : 2 Mow do Synow Jzráelskich á rzecż; Gdyby kto zgrzeszył z niewiádomośći/ przećiw ktoremu z wszytkich przykazań PAńskich/ czyniąc czegoby czynić nie miał/ á przestąpiłby jedno z nich : 3 Jesliby kápłan pomázány zgrzeszył jáko jeden z ludu pospolitego/ tedy niech ofiáruje zá grzech swoj ktorego śie dopuśćił/ ćielcá młodego/ zupełnego/ PANU ná ofiáre zá grzech. 4 Y przywiedźie ćielcá onego do drzwi namiotu zgromádzenia/ przed oblicżność PAńską : a włoży reke swoje ná głowe onego ćielcá/ y zábije go przed obliczem PAńskim. 5 Tedy weźmie kápłan pomázány / ze krwie onego ćiel=

a 2. Moj 29. 13.
b A. Stábi- znách.
c 3. Moj 6. 12.
d 3. Moj 21. 6. 8. 17. 21. 22. 25
e 1. Moj 9. 4. 3. Moj 7. 26 17. 14

ćielcá / y wnieśie ja do Námiotu zgromádzenia. 6 Potym omoczy kápłan pálec swoj we krwi / á kropić będźie oną krwią śiedm kroć przed obliczem PANskim / przed zasłoną Swiatnice. 7 Y pomáże kápłan krwią oną rogi Ołtarzá kádzenia wonnego / przed obliczem PANskim / ktory jest w Namiećie zgromádzenia: á ostátek krwie onego ćielcá / wyleje u spodku Ołtarzá cáłopalenia / ktory jest u drzwi Namiotu zgromádzenia. 8 Wszystkę zás tłustość ćielcá tego zá grzech *ofiárowánego*, wyjmie z niego: tłustość okrywájącą wnetrzności / y wszystkę tłustość ktora jest ná wnetrznośćiách. 9 Obie też nerki z tłustośćią ktora *jest* ná nich / y ná polędźwicách / y odźiedzkę *ktora jest* ná wątrobie / y ná nerkách / odejmie / 10 Jáko odejmują b z wołu ofiáry spokojney: y zápali to kápłan ná Ołtarzu cáłopalonych ofiar. 11 Skorę zás ćielcá tego / y wszystko mięso jego / z głową jego / y z nogámi jego / y z wnetrznośćiámi jego / y z gnojem jego: 12 Owa / cáłego ćielcá wynieśie precz zá Obóz ná mieysce czyste / tam gdźie śię wysypuje popioł: y c spali go ná drwách ogniem: gdźie wysypują popioł / tám spalony będźie.

13 Jeśliby d też wszystko zgromádzenie Izráelskie z nieobacżenia zgrzeszyło / á byłáby rzecz zákryta od oczu zgromádzenia tego / y uczynilíby przećiw ktoremu ze wszystkich przykazań PAńskich / coby być nie miáło / á byliby winni: 14 Y poználiby grzech ktorym zgrzeszyli: ofiárowáć będźie ono zgromádzenie ćielcá młodego / ná ofiárę zá grzech / á przywiodą go przed Namiot zgromádzenia. 15 Y położą stársi zgromádzenia ręce swe ná głowę ćielcá onego / przed obliczem PANskim / y zábije tegoż ćielcá przed obliczem PANskim. 16 Tedy wnieśie kápłan pomázány / ze krwie ćielcá onego do Namiotu zgromádzenia: 17 Y omoczy kápłan pálec swoj w oney krwi / á będźie nią kropił śiedm kroć przed obliczem PANskim / przed zasłoną: 18 A oną krwią pomáże rogi Ołtarzá / ktory jest przed obliczem PAńskim / w Namiećie zgromádzenia: á ostátek krwie wyleje u spodku Ołtarzá cáłopalenia / ktory jest u drzwi Namiotu zgromádzenia: 19 Wszystkę też tłustość jego wymie z niego / y zápali ná Ołtarzu. 20 Y uczyni z tym ćielcem / jáko uczynił z ćielcem zá grzech *ofiárowánym*, ták uczyni z nim: á ták oczyśći je kápłan / y będźie im odpuszczono. 21 Potym wynieśćie ćielcá onego precz zá oboz / y spali go / jáko spalił ćielcá pierwego; Táć jest ofiárá zá grzech zgromádzenia.

22 Jesliby Kśiążę zgrzeszył / y uczynił przećiw ktoremu ze wszystkich przykázań PANA Bogá swego / coby być nie miáło / á toż z nieobacżenia / á byłby winien: 23 Y byłby jáwny grzech jego / ktorym zgrzeszył: przywiedźie ná ofiárę swoję kozłá z kóz / sámcá zupełnego. 24 Y położy rękę swoję ná głowę tegoż kozłá / y zábije go ná mieyscu e gdźie biją ofiáry ná cáłopalenie / przed obliczem PANskim: Ofiárá to *jest* zá grzech. 25 Y weźmie kápłan ze krwie ofiáry zá grzech ná pálec swoj / á pomáże rogi Ołtarzá cáłopalonych ofiar / *ostátek* krwie jego wyleje u spodku Ołtarzá cáłopalenia. 26 Wszystkę zás tłustość jego zápali ná Ołtarzu / jáko y tłustość ofiáry spokojney. A ták oczyśći go kápłan od grzechu jego / y będźie mu odpuszczony:

27 A Jesliby kto zgrzeszył z ludu pospolitego / z nieobacżenia / á uczyniłby przećiw ktoremu z przykazań PAńskich coby być nie miáło / y byłby winien / 28 A byłby znájomy grzech jego / ktorym zgrzeszył: przywiedźie ofiárę swoję kozę z kóz / zupełną sámicę / zá grzech swoj ktorego śię dopuśćił. 29 A położywszy rękę swą ná głowę tey Ofiáry zá grzech / zábije tę ofiárę zá grzech ná mieyscu ofiar cáłopalonych. 30 Potym wźiąwszy kápłan ze krwie oney ná pálec swoj / pomáże rogi Ołtarzá cáłopalonych ofiar / á ostátek krwie jey wyleje u spodku onegoż ołtarzá. 31 Wszystkę tákże tłustość jey odejmie /

a 2 Moj. 29. b Moj. 3. c Moj. 9. 14. d Moj. 15. Moj. 3. 24. e 2 Moj. 26. 38. f 3 Moj. 3. 3.

mie / jáko śię odejmuje tłustość od Ofiáry spokojney : y spali to kápłan ná Ołtarzu / ku wdzięczney wonnośći PAnu : á ták oczyśći go kápłan / y będźie mu odpuszczono.

32 A Jeśliby owcę przywiodł ná ofiárę swoję zá grzech / sámicę 33 zupełną niech przywiedźie. ♣ Y włoży rękę swą ná głowę oney ofiáry zá grzech / y zábije ją ná ofiárę zá grzech / ná mieyscu gdźie zábijáją 34 ofiáry cáłopalenia : ♣ Potym weźmie kápłan oney krwie z ofiáry zá grzech ná pálec swoy / y pomáże rogi u Ołtarzá palonych ofiar / á ostátek krwie jey wyleje u spodku onego Oł- 35 tarzá: ♣ Y wszystkę tłustość jey odejmie / jáko odejmują tłustość báránká z ofiáry spokojney / y spali ją kápłan ná Ołtarzu ná cáłopaloną ofiárę PAnu : á ták oczyśći go kápłan od grzechu jego ktorym zgrzeszył / y będźie mu odpuszczony.

ROZDZIAŁ V.

Grzech zámilczenia prawdy. 1. Ofiárá zá pokalánie śię nieczystym dotknieniem. 4. Zá lekkomyślną przysięgę. 15. Zá grzech z niewiádomośći popełniony. 17. O kłamcy ktory bliźniemu szkodźi.

1 JEśliby też człowiek zgrzeszył / żeby słyszał głos bluźnierstwá / á byłby świádkiem *tego*, *co* ábo widźiał áto słyszał a á nie oznájmiłby / poniesie karánie b zá nieprá- 2 wość swoję. ♣ Abo jeśliby śię kto dotknął rzeczy nieczystey / bądź śćierwu zwierzá nieczystego / bądź śćierwu bydlęciá nieczystego / bądź śćierwu gádźiny nieczystey / á byłoby to zákryto przed nim / przećię 3 nieczysty będźie / y winien jest. ♣ Abo jeśliby śię *kto* dotknął nieczystośći człowieczey / jákażbykolwiek byłá nieczystość jego / przez ktorą nie nieczystym stawa / á byłoby to skryto przed nim / y dowiedźiałby 4 śię / winien jest. ♣ Abo jeśliby kto przysiągł / wymowiwszy usty / że źle ábo dobrze uczynił / o wszystko / co wymawia człowiek z przysięgą / á byłoby to skryto przed nim / y dowiedźiałby śię *potym*, że winien jest w 5 jedney rzeczy z tych. ♣ Będąc tedy

a H. Wiedźiał.
b H. grzech swoj.

winien w jedney rzeczy z tych / wy- 6 zna grzech swoj : ♣ Y przywiedźie Ofiárę zá winę swoję PANU / zá grzech swoj ktorym zgrzeszył / sámicę z drobnego bydłá / owcę ábo kozę zá grzech : á oczyśći go kápłan od grzechu jego.

7 A Jeśliby nie przemogł ofiárowáć bydlątká / tedy przyniesie ofiárę zá występek swoj ktorym zgrzeszył / parę Synogárlic / ábo parę gołąbiąt c PAnu : jedno ná ofiárę zá grzech / á drugie ná ofiárę Cáłopa- 8 lenia. ♣ Y przyniesie je do kápłáná / á *on* naprzod ofiárowáć będźie *to*, co ma być ná ofiárę zá grzech / y páznogćiem nádrze głowę jego ku szy- 9 jey / ále jey nie oderwie. ♣ Y pokropi krwią z ofiáry zá grzech stronę Ołtarzá / á ostátek oney krwie wyćiśnie u spodku Ołtarzá : Ofiárá to zá 10 grzech *jest*, ♣ Z drugiego záśię uczyni ofiárę cáłopalenia / według zwyczáju d : A ták oczyśći go kápłan od grzechu jego ktorym zgrzeszył / á 11 będźie mu odpuszczony. ♣ A jeśliby nie przemogł ofiárowáć pary śinogárlic ábo dwojga gołąbiąt / tedy przyniesie ofiárę swoję zá to co zgrzeszył / dźieśiątą część Efy mąki pszenney / ná ofiárę zá grzech : nie náleje ná nię Oliwy / áni włoży ná nię kádźidłá / bo jest Ofiárá zá 12 grzech: ♣ A *gdy* ją przyniesie do kápłáná / tedy nábrawszy kápłan z niey pełną garść swoję ná pámiątkę jego e / spali ją ná Ołtarzu / mimo Ofiárę ognistą PAnu : Ofiárá 13 to zá grzech *jest*. ♣ Y oczyśći go kápłan od grzechu jego / ktorym zgrzeszył w ktoreykolwiek z tych rzeczy / á będźie mu odpuszczony / á *ostátek* będźie Kápłánowi jáko przy ofierze śniedney.

14 NAd to rzekł PAn do Mojżeszá / 15 mowiąc ; Gdyby człowiek przestąpił przestępstwem / á zgrzeszyłby z niewiádomośći / *ujmując* rzeczy poświęconych PAnu / tedy przywiedźie Ofiárę zá występek swoj PANU / báráná zupełnego / z drobnego bydłá według oszácowánia twego / zá sykle śrebrá f / według sykla świątnice *na ofiárę* zá występek. ♣ 16 A to coby g wźiął z poświęco-

c 3 Moj. 12. 8. Luk. 2. 24.
d 3 Moj. 1. 14. 15. 16.
e I. ná pámiątkę kádzenia.
f I. Zá dwá sykla śrebrá
g H. zgrzeszył.

nych rzeczy / wroći / y piatą część nád to przyda / y odda Kápłanowi : á Kápłan go oczyśći przez báráná ofiáry zá grzech / á będźie mu odpuszczono.

17 Jeśliby też człowiek zgrzeszył / uczyniwszy przećiw ktoremukolwiek z przykazań PAńskich / coby nie miáło być / z niewiádomośći / á byłby winien / poniesie karánie zá nieprawość swoję. 18 Tedy przywiedźie báráná zupełnego z drobnego bydłá / według szácunku twojego / ná Ofiárę zá wystepek / do kápłaná : y oczyśći go kápłan od niewiádomośći jego / ktorey śię dopuśćił nie wiedząc / á będźie mu odpuszczono. 19 Ofiárá to zá wystepek jest / ktorym wystąpił przećiwko PAnu.

ROZDZIAL VI.

Ofiárá y karánie ná te, ktorzy záp ierájo rzeczy sobie zwierzonych, ábo gdyby kto komu co wydárł, ábo czyje rzecz ználazł. 2. Ustáwá pálonych Ofiar. 13. o Ogniu ustáwicznym. 14. Ustáwá Ofiáry śniedney Kápłáńskiey. 25. Y Ofiáry zá grzech.

1 POtym rzekł PAn do Mojżeszá / 2 mowiąc ; Gdyby człowiek zgrzeszył / á wystepkiem wystąpił przećiwko PANU / á záprzałby rzeczy sobie zwierzoney / y do zchowánia dáney / ábo by co wydárł / ábo by gwałtem wźiął od bliźniego swego. 3 Tákże / jeśliby rzecz zgubioną ználazł / á záprzałby jey / ábo by też przyśiągł fałszywie o ktorąkolwiek rzecz a z tych ktore czyni człowiek / grzesząc przez nie : 4 Gdyby tedy zgrzeszył / á winien był / wroći rzecz ktorą wydárł / ábo ktorą gwałtem wźiął / ábo też rzecz sobie powierzoną / ábo rzecz zgubioną ktorą ználazł. 5 Abo też o cobykolwiek fałszywie przyśiągł : tedy wroći to cále / y piątą część *do tego* przyda : temu czyje było to wroći w dźień Ofiáry zá grzech swoj. 6 A Ofiárę zá wystepek swoj przywiedźie PAnu / báráná zupełnego / z drobnego bydłá / według oszácowánia twego / ná Ofiárę zá grzech / do Kápłáná. 7 Y oczyśći go Kápłan przed PAnem / á będźie mu odpuszczona káżda z tych rzeczy ktorą uczynił / y był jey winien.

a 4. Moj. 5. 6.

8 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc ; 9 Roskaż Aáronowi y synom jego / y rzecz : Tác *będźie* ustáwá Ofiáry cáłopalenia (ofiárá cáłopalenia jest od palenia na Ołtárzu / przez cáłą noc / áż do poránku / bo ogień ná Ołtarzu ustáwicznie gorzeć będźie) 10 Y oblecze śię Kápłan w odźienie swoje lniáne / y Ubiory lniáne oblecze ná ćiáło swoje / y zbierze popioł / gdy spali ogień Ofiárę cáłopalenia ná Ołtarzu / á wysypie go podle Ołtarzá. 11 Potym zewlecze száty swe / y oblecze śię w száty inne / á wynieśie popioł on zá Oboz ná miejsce czyste. 12 A ogień ná Ołtarzu *ustáwicznie* gorzeć będźie / nie będźie gászony: á będźie zápalał ná nim kápłan drwá ná káżdy poránek / y włoży nań Ofiárę cáłopalenia / á palić będźie ná nim tłustość Ofiar spokojnych. 13 Ogień ustáwicznie będźie gorzał ná Ołtarzu / nie będźie gászony.

14 A Tác też jest ustáwá Ofiáry śniedney / ktorą ofiárowáć będą synowie Aáronowi przed oblicżem PAńskim u Ołtarzá. 15 Weźmie garść swoję pszenney mąki z tey Ofiáry śniedney / y z oliwy jey / ze wszystkim kádźidłem / ktore będźie ná ofierze śniedney / y to spali ná Ołtarzu ku wdźięczney wonnośći / ná pamiątkę jey / PAnu. 16 A co zostánie z niey / jeść będą b Aáron y synowie jego: bez kwásu jedźione będźie ná miejscu świętym : w śieni Namiotu zgromádzenia jeść to będą. 17 Nie będą *tego* wárzyć z kwásem / bo zá dźiał ich dałem im to / z ofiar mojich ognistych : rzecz Naświętsza to jest / jáko y ofiárá zá grzech / y jáko ofiárá zá wystepek. 18 Káżdy mężczyzná z synow Aáronowych jeść to będźie : ustáwá to wieczna w narodźiech wászych / o palonych ofiárach PAńskich / wszystko co śię ich dotknie / poświecone będźie.

b 3 Moj. 2. 3.

19 POtym rzekł PAn do Mojżeszá / mowiąc ; 20 Tác jest ofiárá Aároná y synow jego / ktorą ofiárowáć będą PAnu / w dźień pomázánia

zánia

żánia swego: dźieśiata część Efy máki pszenney/ zá ofiáre śniedna ustáwiczna: połowicę jey ráno/ á połowicę jey wieczor. 21 ♣ W panwi z oliwa będźie gotowána/ smáżona przyniesiesz ja/ usmáżona ofiáre śniedna w sztukách ofiárowáć będźiesz/ ku wdźięczney wonności PAnu. 22 ♣ A Kápłan pomázány z synow jego/ po nim ofiárowáć ja będźie: ustáwá to wieczna PAnu/ wszystká spalona będźie. 23 ♣ Y káżda śniedna Ofiárá kápłáńska/ wszystká spalona będźie: nie będa jey jeść.

24 ZAtym rzekł PAn do Mojżeszá/ 25 mowiac: ♣ Mow do Aáronà/ y do synow jego/ á rzecz: Tá będźie ustáwá ofiáry zá grzech: Ná miejscu/ gdźie bija Ofiáry cáłopalenia/ będźie zábita ofiárá zá grzech/ przed PAnem: rzecz Naświętsza jest. 26 ♣ Kápłan ktoryby ja ofiárowáł zá grzech/ jeść ja będźie: ná miejscu świętym jedźiona będźie/ w śieni Namiotu zgromadzenia. 27 ♣ Wszystko co śię dotknie mięsá jey/ będźie poświęcone: á jesliby krwia jey szátá pokropiona byłá/ co śię pokropiło omyjesz ná miejscu świętym. 28 ♣ Naczynie też gliniáne/ w ktorymby ja wárzono/ stłuczone będźie: á jesliby w naczyniu miedźiánym wárzona byłá/ wytrą je/ y wymyja wodą. 29 ♣ Wszelki mężczyzná z Kápłanow/ jeść ja będźie: Naświętsza to rzecz jest. 30 ♣ A żadna ofiárá zá grzech/ ktorey krew c wnaszána bywa do Namiotu zgromádzenia/ dla oczyśćienia w świątnicy/ nie będźie jedźioná/ *ále* ogniem spalona będźie.

c 3.Moj. 4. 5. 6. Żyd. 13.11.

ROZDZIAŁ VII.

Ustáwá Ofiáry zá występek. 11. Ofiar spokojnych. 11. Ofiar wdźięczności, tákże ślubnych y dobrowolnych. 22. Tłustości áni krwie nie jeść. 28. Sposob Ofiar. 35. Zámknienie rzeczy rozkazánych.

1 TAć jest ustáwá ofiáry zá występek/ *ktora jest* Naświętsza. 2 ♣ Ná miejscu gdźie bija Ofiáry cáłopalenia/ zábija Ofiáre zá występek/ á krwia jey pokropia Ołtarz z wierzchu w około. 3 ♣ A wszystkę tłustość jey ofiárowáć będźie z niey: Ogon/ y tłustość okrywájącą wnętrzności: 4 ♣ Obiedwie też nerki z tłustośćia ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách/ y odźiedzkę ktora *jest* ná watrobie y ná nerkách/ odejmie. 5 ♣ Y spali to Kápłan ná Ołtarzu/ ná ofiáre ognistą PAnu: Ofiárá to jest zá występek. 6 ♣ Wszelki mężczyzná z Kápłánow będźie ja jadł: ná miejscu świętym jedźiona będźie: rzecz to Naświętsza. 7 ♣ Jáko ofiárá zá grzech/ ták ofiárá zá występek/ jednáka ustáwę mája: Kápłánowi/ ktoryby go oczyśćiał/ *należeć* będźie. 8 ♣ Kápłánowi/ ktoryby czynił Ofiáre cáłopaloną ofiárowáł/ skorá tey że ofiáry/ ktorą ofiárowáł/ *należeć* będźie. 9 ♣ Tákże káżda Ofiárá śniedna/ w piecu upieczona/ y wszystko co ná panwi álbo w kotle gotowano będźie/ Kápłanowi/ ktory to ofiáruje/ *należeć* będźie. 10 ♣ Przytym wszelka Ofiárá śniedna/ zágnieciona z oliwa/ ábo prážona/ wszystkim synom Aáronowym *należeć* będźie: ták jednemu jáko drugiemu.

11 TAć też jest Ustáwá Ofiáry spokojney/ ktora będa ofiárowáli PANU. 12 ♣ Jesliby *kto* ofiárowáli ná ofiáre dźiękczynienia/ tedy ofiárowáć będźie ná ofiáre dźiękczynienia płácki przáśne/ zágniatáne z oliwa/ y kreple przáśne/ pomázáne oliwa/ y mąkę pszenną/ smáżona z tymi płáckami w oliwie zágniecionymi. 13 ♣ Przy tych płáckách/ będźie też chleb kwászony ofiárowáł ná ofiáre swoję/ z ofiára dźiękczynienia spokojnych ofiar swojich. 14 ♣ Y będźie ofiárowáł z niego a/ jeden *chleb* z káżdey ofiáry/ ná podnoszenie PANU. Kápłánowi/ ktory kropi krwia *Ofiar* spokojnych/ *należeć* to będźie. 15 ♣ Mięso záś ofiáry dźiękczynienia/ *ktora jest* spokojna/ w dźień ofiárowania jey jedźione będźie: nie zostáwia z niego nic do jutrá.

a T. z chlebá.

16 A Jesliby kto ślubna ábo dobrowolna przyniosł Ofiáre swoję w dźień ofiárowánia ofiáry jego jedźiona będźie/ á názájutrz/ coby 17 zostáło z niey/ źiedza. ♣ Ale jesliby co zostáło mięsá z tey ofiáry do trzećiego dniá/ ogniem spalono będźie.

18 dźie. ♣ A jeśliby kto przećie jadł mięso tey ofiáry spokojney dniá trzećiego/ nie będźie przyjemny ten ktory ją ofiárował; nie będźie mu pocżytána/ *owszem* obrzydliwośćią będźie/ á ktoby jadł z niey/ niepráwość swoję poniesie.

19 Mięso też/ ktoreby śię dotknęło cżego niecżystego / nie będźie jedźione/ ále ogniem spalone będźie: Mięso záś *inne*, káżdy cżysty jeść je będźie. 20 ♣ A ktobykolwiek jadł mięso z ofiáry spokojney ofiárowáney PANU/ á byłby niecżysty/ wytrácony będźie cżłowiek ten z ludu swego. 21 ♣ Jeśliby śię też kto dotknął cżego niecżystego / *bądź* niecżystośći cżłowieczey / bądź niecżystośći bydlęcey/ bądź jákiey kolwiek obrzydliwośći niecżystey / á jádłby mięso z ofiáry spokojney ofiárowáney PAnu: tedy wytrácony będźie cżłowiek ten z ludu swego.

22 Rzekł jeszcże PAN do Mojżeszá/ 23 mowiąc: ♣ Powiedz Synom Izráelskim/ y rzecz: Żadney tłustośći z Wołu/ áni z Owiec/ áni z kozy/ nie będźiesz jadł. 24 ♣ Acżkolwiek tłustość *bydlęćiá* zdechłego / ábo tłustość rozszárpánego / może być do wszelákiey potrzeby / ále jeść jey żadnym sposobem nie będźiecie: 25 ♣ Abowiem ktobykolwiek jadł tłustość z bydlęćiá / ktore ofiárowáć będźie *cżłowiek*, ná ofiárę ognistą PAnu / niechaj wytrácony będźie cżłowiek ten ktory jadł / z ludu swego. 26 ♣ Tákże żadney krwie jeść nie będźiecie we wszystkich mieszkániách wászych / ták z ptakow jáko y z bydlat. 27 ♣ Wszelki cżłowiek / ktoryby jadł jákąkolwiek krew / wytrácony będźie cżłowiek on z ludu swego.

28 Rzekł jeszcże PAn do Mojżeszá/ 29 mowiąc: ♣ Mow do Synow Izráelskich/ á rzecz *im*; Ktoby ofiárował Ofiárę spokojną swoję PAnu/ przynieśie Ofiárę swoję PAnu z ofiáry spokojney swojey: 30 ♣ Ręká jego przynieśie b ofiárę ognistą PAnu/ tłustość z mostkiem przynieśie/ á mostek niech będźie tám y sám obrácány ná ofiárę przed PAnem. 31 ♣ Potym spali Kápłan tłustość ná Ołtarzu: ále mostek zostánie Aáronowi y Synom jego. 32 ♣ A łopátkę práwą oddáćie ná podnoszenie Kápłánowi / z Ofiar spokojnych wászych. 33 ♣ Kto też z Synow Aáronowych ofiárowáć będźie krew Ofiar spokojnych/ y tłustość/ temu śię dostánie łopátká práwa dźiałem: 33 ♣ Abowiem mostek sám y tám obrácánia y łopátkę podnoszenia/ wźiąłem od Synow Izráelskich / z ofiar ich spokojnych/ y dałem c je Aáronowi Kápłánowi / y Synom jego práwem wiecżnym od Synow Izráelskich.

b *T. Sam osobą swoją.*

c 2 *Moj.* 29. 27. 28.

35 TO jest *dźiał* pomázánego Aároná/ y pomázánych Synow d jego / z Ofiar ognistych PAńskich/ od dniá / ktoregom im przystąpić rozkazał ku spráwowániu urzędu Kápłáńskiego PANU. 36 ♣ Y rozkazał PAN áby im to dawano było / od dniá ktorego je pomázał / od Synow Izráelskich/ práwem wiecżnym w narodźiech ich. 37 ♣ Tać jest ustáwá Ofiáry Cáłopalenia ofiáry śniedney / y ofiáry zá grzech / y zá wystepek/ y poświącánia / y ofiáry spokojney: 38 ♣ Ktorą rozkazał PAN Mojżeszowi ná gorze Synáj / dniá ktorego przykázował Synom Izráelskim / áby ofiárowáli Ofiáry swe PANU ná puszczy Synáj.

d *H. Pomázánie Aároná, pomázánie synow.*

ROZDZIAŁ. VIII.

Poświęcenie Aároná y Synow jego ná Kápłáństwo, tákże y szat. 14. *Y Ofiáry przy poświącániu ich, według rozkazánia Bożego ucżynione.* 33. *Y jáko długo ten Akt poświącánia ich trwáć miał.*

1 POtym rzekł PAn do Mojżeszá/ 2 mowiąc; ♣ Weźmi Aároná y Syny jego z nim/ y száty *ich*, y Olejek pomázánia / y ćielcá ná ofiárę zá grzech/ y dwá bárány/ y kosz *chlebow* przáśnych. 3 ♣ A wszystek lud zbierz do drzwi Namiotu zgromádzenia. 4 ♣ Y ucżynił Mojżesz jáko mu rozkazał PAN: y zebrał śię wszystek lud do drzwi Namiotu zgromádzenia. 4 ♣ Tedy rzekł Mojżesz do zgromádzenia; Toć jest słowo a / ktore rozkazał PAN cżynić.

6 A Kazawszy b przystąpić Mojżesz Aáronowi y synom jego / omył

a *T. Rzecz.*

b 2 *Moj.* 29. 4.

je

7 je wodą: ♣ Y oblekł go w suknią/ c á opásał go pásem/ y odźiał go płászczem / y ná wierzch włożył nań nárámiennik/ y przypásał go pásem nárámiennika / y opásał go nim:
8 ♣ Włożył też nań Napierśnik / y przypráwił do niego URYM y THUMMIM d:
9 ♣ Tákże włożył czapkę ná głowę jego / á włożył ná czapkę ná przodek bláchę złotą/ koronę świętą / jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi.
10 ♣ Wźiął też Mojżesz Olejek pomázowánia / y pomázał przybytek/ y wszystkie rzeczy ktore w nim były/ y poświęćił je.
11 ♣ Potym pokropił nim Ołtarz śiedm kroć / y pomázał Ołtarz ze wszystkimi naczyniemi jego / y wánnę/ y stolec jey / áby je poświęćił:
12 ♣ Wlał tákże Olejku pomázowánia ná głowę Aáronowę/ y pomázał go ná poświęcenie jego.
13 ♣ Zátym rozkazał Mojżesz przystąpić synom Aáronowym / á oblokszy je w száty/ opásał je pásem / y włożył na nie czapki / jáko był e PAN rozkazał Mojżeszowi.
14 ♣ Támże przywiodł ćielcá ku Ofierze zá grzech / y włożył Aáron y synowie jego ręce swe ná głowę ćielcá ofiáry f zá grzech.
15 ♣ Y zábił go Mojżesz/ á wźiąwszy krwie jego / pomázał rogi Ołtarzá w około pálcem swym / y oczyśćił Ołtarz. *Ostátek* záś krwie wylał u spodku Ołtarzá/ y poświęćił go / dla oczyśćiánia ná nim.
16 ♣ Wźiął potym wszystkę tłustość ktora ná wnętrznośćiách byłá/ y odźiedzkę z wątroby / y dwie nerce z tłustośćią ich / y spalił to Mojżesz ná Ołtarzu.
17 ♣ A ćielcá z skorą jego/ y z mięsem jego/ y z gnojem jego spalił ogniem precz zá g Obozem: jáko był PAn rozkazał Mojżeszowi.
18 POtym przywiodł báráná ná Ofiárę cáłopalenia: y włożyli Aáron y Synowie jego ręce swe ná głowę tego báráná:
19 ♣ Y zábił go h Mojżesz / á pokropił krwią jego Ołtarz z wierzchu w około.
20 ♣ A báráná porąbał ná sztuki jego/ y spalił Mojżesz głowę / y sztuki/ y tłustość.
21 ♣ A wnętrzności/ y nogi / opłokał wodą / y ták spalił Mojżesz wszystkiego báráná ná Ołtarzu: cáłopalenie to *jest* ku wdźięczney wonnośći / Ofiárá ognista jest i PAnu: jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi.
22 POtym kazał k przywieść báráná drugiego/ báráná poświęcenia / y włożyli Aáron y synowie jego ręce swoje ná głowę *tegoż* báráná:
23 ♣ A zábiwszy go Mojżesz/ wźiął ze krwie jego/ y pomázał nią koniec práwego uchá Aáronowego/ y wielki pálec práwey ręki jego/ tákże pálec wielki práwey nogi jego.
24 ♣ Rozkazał też przystąpić synom Aáronowym / y pomázał Mojżesz oną krwią koniec uchá ich práwego / y pálce wielkie ich práwey ręki / y pálce wielkie nogi ich práwey: y wylał Mojżesz krew ná wierzch Ołtarzá w około.
25 ♣ Potym wźiął l tłustość y ogon / y wszystkę tłustość ktora *jest*, około wnętrznośći / y odźiedzkę z wątroby/ y dwie nerce z tłustośćią ich/ y łopátkę práwą:
26 ♣ Tákże z koszá prząśnych chlebow/ ktore *były* przed PAnem/ wźiął plácek prząśny jeden/ y bochen chlebá z oliwą jeden/ y krepel jeden/ á położył je ná *onych* tłustośćiách/ y ná łopátce práwey.
27 ♣ Y dał to wszystko w ręce Aáronowi/ y w ręce synow jego/ y obracał to tám y *sám zá Ofiárę* obracánia przed PAnem.
28 ♣ Potym ono wźiął Mojżesz z rąk ich/ á spálił ná Ołtarzu ná cáłopalenie: poświęcenie to *jest* ná wdźięczną wonność/ Ofiárá ognista *jest* PAnu.
29 ♣ Wźiął też Mojżesz mostek/ y obracał go sám y tám/ *zá ofiárę* obracánia przed PAnem: á z báráná poświącania / dostał śię Mojżeszowi dźiał/ jáko mu był rozkazał PAN.
30 WZiął jeszcze Mojżesz olejku pomázowánia/ m y krwie ktora *byłá* ná Ołtarzu/ á pokropił Aároná y száty jego; tákże syny jego / y száty synow jego z nim. A ták poświęćił Aároná y száty jego/ y syny jego/ y száty synow jego z nim.
31 ♣ Y rzekł Mojżesz do Aároná / y do synow jego; Warzćie to mięso u drzwi Namiotu zgromádzenia / y tám n je jedźćie/ y chleb/ ktory jest w koszu poświęcenia/ jákom przykazał mowiąc;

c *I. w koszula lniána.*
d *T. Swiátłość y doskonáłość.*
e 2 *Moj.* 29. 9.
f *T. Ktory miał bydź ofiárowány zá grzech.*
g 2 *Moj.* 29.14.
h 2 *Moj.* 29.16.
i 2 *Moj.* 29.18.
k 2 *Moj.* 29.19.
l 2 *Moj.* 29.22.
m 2 *Moj.* 29.21.
n 2 *Moj.* 29.32. 3 *Moj* 24. 9.

wiąc; Aaron o y synowie jego będą je jedli. 32 A coby zostało z mięsá y z chlebá/ ogniem spalicie. 33 A ze drzwi Namiotu zgromadzenia nie wychodźcie przez śiedm dni/ áż do dniá ktorego śię wypełni czás poświęcenia wászego: bo przez śiedm dni poświącáne będą ręce wásze. 34 Jáko śię stáło dźiś/ *ták* przykazał PAN czynić ná oczyszczenie wásze. 35 Przetoż przy drzwiách Namiotu zgromadzenia trwáć będźiećie we dnie y w nocy/ przez śiedm dni/ á strzeż będźiećie rozrządzenia PAńskiego/ ábyśćie nie pomárli: bo mi ták rozkazano. 36 Y uczynili Aaron y synowie jego to wszystko co *im* rozkazał PAN przez Mojżeszá.

o Mát. 12. 4.

ROZDZIAŁ IX.

Pierwsze Ofiáry przez Aároná spráwowáne. 8. Zá śię. 15. Zá lud. 22. Błogosłáwi ludowi. 24. Ogień PAński ofiáry spalił.

1 Y Stáło śię dniá osmego/ wezwał Mojżesz Aároná y synow jego/ y stárszych Izráelskich. 2 Y rzekł Aáronowi; Weźmi sobie ćielcá młodego a ná ofiárę zá grzech/ y báráná ná ofiárę cáłopalenia/ *oboje* zupełne/ y ofiáruj je przed obliczem PAńskim: 3 Do synow záś Izráelskich rzeczesz/ mowiąc; Weźmićie kozłá z kóz/ ná ofiárę zá grzech y ćielcá/ y báráná/ roczniáki/ zupełne/ zdrowe/ ná ofiárę cáłopalenia: 4 Tákże wołu/ y báráná/ ná ofiáry spokojne/ ku ofiárowániu przed Pánem/ y ofiárę śniedną/ nágnieciona z oliwą: ábowiem śię wam dźiś PAn ukaże. 5 Y przynieśli co rozkazał Mojżesz/ przed Namiot zgromádzenia: á przystąpiwszy wszystek lud/ stánął przed PAnem. 6 Zátym rzekł Mojżesz; Tać jest rzecz ktorą wam PAN rozkazał/ czyńćieszjá, á ukaże śię wam chwałá PAńska. 7 Rzekł záś Mojżesz do Aároná: Przystąp do Ołtarzá/ á uczyń ofiárę zá grzech swoj/ y ofiárę paloną twoję/ á wykonaj oczyszczenie zá śię y zá lud. Uczyń też ofiárę od ludu/ y uczyń oczyszczenie zá lud/ jáko rozkazał PAN.

a 2 Moj. 29. 1.

8 Tedy przystąpił Aáron do Ołtarzá/ y zábił ćielcá *ná Ofiárę* zá grzech swoj. 9 Y podáli mu synowie Aáronowi krew: ktory omoczywszy pálec swoj we krwi/ pomázał rogi Ołtarzá/ á *ostátek* krwie wylał u podku Ołtarza. 10 Ale tłustość z nerkámi/ y odźiedzkę z wątroby/ z ofiáry zá grzech/ spalił ná Ołtarzu/ jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi. 11 Mięso záś y skorę spalił ogniem precz zá Obozem. 12 Zábił też Ofiárę cáłopalenia: y podáli mu synowie Aáronowi krew/ ktorą pokropił wierzch Ołtarzá w około. 13 Przynieśli mu też Ofiárę cáłopalenia y sztuki jey/ y głowę jey/ á spalił ją ná Ołtarzu: 14 Omył też wnętrzności/ y nogi/ y spalił je z Ofiárą cáłopalenia ná Ołtarzu.

15 Potym spráwował Ofiárę b *wszystkiego* ludu/ y wziął kozłá ná Ofiárę zá grzech ludu/ ktorego zábił/ y ofiárował c go jáko y pierwszego. 16 Ofiárował też ofiárę cáłopalenia/ y uczynił jey według zwyczáju. 17 Ofiárował też Ofiárę śniedną/ á wźiąwszy z niey pełną garść swoję/ spalił ná Ołtarzu/ oprocz ofiáry cáłopalenia poránney. 18 Zábił też wołu y báráná ná Ofiárę spokojną ktora *byłá* zá lud: y podáli mu synowie Aáronowi krew ktorą pokropił Ołtarz z wierzchu około. 19 *Podáli* mu tákże tłustość z wołu/ y z báráná ogon/ y tłustość okrywájącą *wnętrzności* y nerki/ y odźiedzkę 20 z wątroby. Włożyli też tłustości ná mostek/ y spalili też tłustość ná Ołtarzu. 21 Ale mostek y łopátkę práwą/ obrácał Aáron tám y sám/ ná ofiárę obrácánia przed obliczem PAńskim/ jáko był *PAN* rozkazał Mojżeszowi.

b 2 Moj. 4. 13.
c I. *Nágotował go jáko y pierwszego zá grzech*

22 Tedy podniozszy Aáron ręce swe do ludu/ błogosłáwił im/ á zstąpił od ofiárowánia ofiáry zá grzech/ y ofiáry cáłopálenia/ y ofiáry spokojney. 23 Y wszedł Mojżesz y Aáron do Namiotu zgromádzenia/ á wyszedszy błogosłáwili ludowi: y okazáłá śię chwałá PAńská wszystkiemu ludowi. 24 Bo zstąpiwszy ogień od oblicznośći PAńskiey spalił ná Ołtarzu ofiárę cáłopalenia y tłusto-

ści: co gdy widźiał wßystek lud / wykrzykáli/ á padáli ná twarzy swoje.

ROZDZIAŁ X.

Nádáb y Abiu, ofiáruiąc ogień obcy PAnu, są od ogniá popaleni. 6. Zákaz áby ich nikt nie żáłował. 8. Kápłanom winá zákázano pod posłußowánie, y przyczyny tego. 12. Czego pożywáć mieli z tych rzeczy, ktore od Ofiar zostawáły. 16. Mojżeß Kápłány do powinnośći ich upomina.

1 TEdy synowie Aáronowi Nádáb y Abiu/ wźiąwßy káżdy kádźilnicę swoję/ włożyli á w nie ogniá/ y włożywßy nań kádźidłá/ ofiárowáli przed obliczem PAńskim ogień obcy / czego im był nie rozkazał. ♣ 2 Przetoż wyßedßy ogień od twarzy PAńskiey / poráźił je / y pomárli przed PAnem. ♣ 3 Zátym rzekł Mojżeß do Aároná; Toć to jest co opowiedźiał PAN / mowiąc; W tych ktorzy przystępują do mnie / b poświęcony będę/ y przed obliczn: ściá wßystkiego ludu uwielbiony będę: 4 y zámilkł Aáron. ♣ Tedy wezwał Mojżeß Misáelá y Elisáfáná synow Husyelá/ Stryiá Aáronowego/ y rzekł do nich; Przystąpćie/ á wynieśćie brácią wáßę z świątnice / 6 precż zá Oboz. ♣ Przyßli tedy / á wynieśli je/ y z ßatámi ich/ precż zá oboz / jáko był rozkazał Mojżeß. ♣ Rzekł potym Mojżeß do Aároná / y do Eleázará/ y do Itámárá synow jego; Głow wáßych nie obnażájćie c áni ßat swych rozdźierajćie / byśćie nie pomárli/ á Bog nie rozgniewał śię ná wßystko zgromádzenie. Ale brácia wáßy / wßystek dom synow Izráelskich / niech płácżą tego spalenia / ktore uczynił 7 PAN. ♣ Ze drzwi też Námiotu zgromádzenia nie wychodźćie / byśćie snadź nie pomárli: ábowiem olejek pomázánia PAńskiego jest ná was : y uczynili według rozkazánia Mojżeßowego.

a 4 Moj 3. 4. y 26. 61. 1 Kron 24. 2.
b 3 Moj 8. 13. 34.
c T. Nie żákryjćie.

8 ZAtym rzekł PAN do Aároná / 9 mowiąc; ♣ Winá y napoju mocnego nie będźieß pił / ty/ y synowie twoji z tobą / gdy będźiećie mieli wchodźić do Námiotu zgromádzenia / ábyśćie nie pomárli: ustáwá to wieczna będźie w narodźiech wáßych: 10 ♣ Abyśćie rozeznawáć mogli miedzy rzeczą świętą / y miedzy rzeczą pospolitą / y miedzy rzeczą niecżystą/ y miedzy rzeczą 11 cżystą. ♣ A żebyśćie náuczáli synow Izráelskich wßystkich ustaw / ktore im rozkazał PAN przez Mojżeßá.

12 MOwił potym Mojżeß do Aároná/ y do Eleázárá/ y Itámárá synow jego / ktorzy byli pozostáli: Weźmićie ofiárę śniedną / ktora zostáłá od ognistych Ofiar PAńskich / á jedzćie ją z przásnikámi przy Ołtarzu: bo rzecż naświętßa 13 jest: ♣ Przetoż jeść ją będźiećie ná miejscu świętym: bo to práwo twoje/ y práwo synow twojich / z ognistych Ofiar d PAńskich: bo mi 14 ták rozkazano. ♣ Tákże mostek obrácánia/ y łopátkę podnoßenia będźiećie jedli ná miejscu cżystym/ ty y synowie twoji / y corki twoje z tobą: ábowiem to práwem tobie / y práwem synom twojim dano / z ofiar spokojnych synow Izráelskich. ♣ 15 Łopátkę podnoßenia/ y mostek obrácánia / z ofiárami ognistymi y tłustośći przyniosą / áby je tám y sám obracano przed obliczem PAńskim: á to będźie tobie y synom twojim z tobą práwem wiecżnym/ jáko rozkazał PAN.

d 3 Mo 2. 3. y 6. 16.

16 POtym Mojżeß ßukał pilnie e kozłá ofiárowánego zá grzech/ á oto już spalony był: y dla tego rozgniewawßy śię ná Eleázárá y Itámárá syny Aáronowe / ktorzy 17 byli pozostáli / mowił; ♣ Przeczżeśćie nie jedli Ofiáry zá grzech ná miejscu świętym? ábowiem to jest rzecż naświętßa: ponieważ ją wam dano / ábyśćie nośili nieprawość wßystkiego ludu ná oczyśćienie ich przed obliczem PAńskim: 18 ♣ A oto nie jest wnieśiona krew jego wewnątrz do świątnice: mieliśćie go jeść w świątnicy jákom f rozkazał. 19 ♣ Tedy Aáron odpowiedźiał Mojżeßowi; Oto dźiś ofiárowáli ofiárę swoję zá grzech / y ofiárę cáłopalenia swego przed obliczem PAńskim/ á to mię potkało g

e 1 Máchab. 2. 1.
f 3 Moj 6. 20.
g T. śmierć onych dwu synow mych.

A gdy-

A gdybym był jadł dźiś ofiárę zá grzech/ izaliby śię to było podobáło PANU? To gdy usłyszał Mojżesz/ przestał ná tym.

ROZDZIAL XI.

Czego śię jeść y ofiárowáć nie godźi, z Zwierząt. 9. z Ryb. 13. Z ptástwá. 21. z Czołgájących śię rzeczy. 34. Co zplugáwia przez dotknienie. 32. Oczyśćienie z dotknienia tákowego. 41. Sprosne niektore y obrzydłe zwierzątká y płázy. 44. Swiętymi być trzebá przykłádem Bożym.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá y do Aároná/ y rzekł do nich; Powiedźćie Synom Izráelskim/

2 mowiąc; ☙ a Te są zwierzętá/ ktore jeść będźiećie / ze wszystkich zwierząt/ ktore są ná źiemi. ☙

3 Wszelkie bydło ktore ma rozdźielone stopy/ y rozdwojone kopytá/ á przeżuwa/ to

4 jeść będźiećie. ☙ Ale z tych jeść nie będźiećie/ ktore tylko przeżuwáją/ y z tych ktore tylko kopytá dwoją: Wielbłąd/ ktory choć przeżuwa / ále kopytá rozdźielonego nie ma/

5 nieczystym wam będźie. ☙ Tákże krolik/ ktory choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ nieczy-

6 stym wam będźie. ☙ Zájąc też/ choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ nieczystym wam będźie. ☙

7 Swiniá tákże/ choć ma rozdźielone stopy y rozdwojone kopyto / ále iż nie przeżuwa/ nieczysta wam będźie.

8 ☙ Mięsá ich nie będźiećie jeść/ áni śćierwu ich dotykáć śię będźiećie/ nieczyste wam będą.

9 TO jeść będźiećie ze wszystkich rzeczy żyjących w wodách: wszystko co ma skrzele y łuskę/ w wodách/ w morzu y w rzekách/ to jeść będźie-

10 ćie. ☙ Wszystko záś co nie ma skrzele y łuski/ w morzu y w rzekách/ cokolwiek śię rucha w wodách/ y káżda rzecz żywiąca ktora jest w wodách/

11 obrzydliwośćią wam będźie. ☙ Obrzydliwośćią będą wám: mięsá ich jeść nie będźiećie/ á śćierwem ich

12 brzydźić śię będźiećie. ☙ Owa cokolwiek nie ma skrzele y łuski w wodách/ obrzydliwośćią wam będźie.

13 TYm śię też brzydźić będźiećie z ptástwá/ y jeść ich nie będźiećie/ bo są obrzydliwośćią / jáko Orłá/ y

14 Gryfá/ b y morskiego Orłá. ☙ Y Sępá/ y Kánie według rodzáju ich.

15 ☙ Káżdego Kruká według rodzáju

16 jego: ☙ Tákże Strusiá/ y Sowy/ y wodney Kánie/ y Jástrzebá/ według

17 rodzáju ich. ☙ Y Puhaczá/ y Nurká/

18 y Lelká. ☙ Y Łábećia/ y Baká/ y Bo-

19 ćiáná: ☙ Y Czáple/ y Sojki według rodzáju ich/ y Dudká y Nietopyrzá:

20 ☙ Wszystko co śię czołga po źiemi skrzydłá májąc á ná czterech nogách chodźi/ obrzydliwośćią wam będźie.

21 WSzákże jeść będźiećie wszystko co śię czołga po źiemi skrzydłá májące/ co ná czterech nogách chodźi/ co ma w nogách śćięgneczká przydłuższe tu skakániu ná nich po

22 źiemi. ☙ Te z nich jeść będźiećie: Száráńczą c według rodzáju jey/ y Koniki według rodzáju ich/ y słocki według rodzáju ich/ y chrząszcze we-

23 dług rodzáju ich. ☙ Wszystko záś co śię czołga po źiemi skrzydláste/ cztery nogi májące/ obrzydliwośćią

24 wam będźie. ☙ Bo śię nimi pokaláćie; ktoby śię dotknął zdechliny ich/ nie będźie czystym áż do wieczorá:

25 ☙ A ktoby kolwiek nośił śćierw ich/ upierze száty swoje/ y będźie nieczystym áż do wieczorá.

26 WSzelkie bydlę ktore ma rozdźieloną stopę/ á kopytá rozdwojonego nie ma/ áni też przeżuwa/ nieczyste wam będźie: Ktoby śię go dotknął/ nieczystym będźie. ☙

27 A cokolwiek chodźi ná łápách swych ze wszystkich zwierząt ktore chodzą ná czterech nogách/ nieczyste wam będźie: Ktoby śię dotknął śćierwu ich/ nieczystym będźie áż do wieczo-

28 rá. ☙ A ktoby nośił śćierw ich/ upierze odźienie swe/ á nieczystym będźie áż do wieczorá: bo nieczyste wam są.

29 TAkże y te zá nieczyste mieć będźiećie między płázámi/ ktore śię włoczą po źiemi: Łáśicá: y Mysz/ y Zábá/ według rodzájow

30 swojich. ☙ Y Jeż/ y Jászczorká/ y

31 Tchorz/ y Slimak/ y Kret. ☙ Te nieczyste wam będą między wszystkimi płázámi: ktoby śię dotknął zde-

chliny

a 1 Moj. 8. 20. 5 Moj. 14. 20.

b I. Jástrzebá.

c H. Arbe, Soleam, Hárgol, Hágáb.

chliny ich / nieczystym będzie aż do wieczora. 32 A każda rzecz / ná którąby co zdechłego z tych rzeczy upádło / nieczysta będzie / ták drzewiáne naczynie jáko szátá / ták skorá jáko wor : owá káżde naczynie w którym co spráwuja / do wody włożone będzie / y nieczyste zostánie áż do wieczorá / potym czyste będzie. 33 Wszelkie záś naczynie gliniáne / w ktoreby co z tych *rzeczy* wpádło ze wszystkim coby w nim było / nieczyste się stánie / á sámo z tłuczone będzie. 34 Káżda tez potráwá ktora jadája / gdyby wody *nieczystey* do niey wlano / nieczysta będzie : y wszelki napoj ktory pijája z káżdego *tákiego* naczynia / nieczystym będzie. 35 Owá wszystko ná coby upádło co z onych zdechlin / nieczyste będzie ; piec y ognisko rozwálone będą / *bo* nieczyste sa / y zá nieczyste wam będą. 36 Ale studnia y cysterná / y *káżde* zgromádzenie wod / czyste będą : coby się jednák dotknęło ścierwu d tych rzeczy / nieczyste będzie.

37 A Jeśliby upádło nieco z ścierwu ich ná jákie naśienie / ktore śiane bywa / czyste zostánie. 38 Ale jeśliby ná naśienie w wodźie moczone upádło co z ścierwu ich / nieczyste wam będzie. 39 Jeśliby zdechło bydlę ktore jadaćie / ktoby się dotknął ścierwu jego / nieczystym będzie aż do wieczorá. 40 A ktoby jadł ścierw jego / upierze száty swoje / y nieczystym będzie áż do wieczorá : ten coby precz wynośił on ścierw / upierze száty swoje / y nieczystym będzie áż do wieczorá.

41 WSzelki tákże płaz / co się czołga po źiemi / obrzydliwośćia jest / nie będźiećie go jeść. 42 Cokolwiek się czołga po brzuchu / y cokolwiek ná czterech / ábo więcey nogách się włoczy miedzy wszystkim płázem ktory się czołga po źiemi / nie będźiećie *ich* jeść / bo obrzydliwośćia sa. 43 Nie plugawćie dusz wászych wszelkim płázem ktory się czołga po źiemi / y nie májćie się nimi / byśćie nie byli splugáwieni przez nie : 44 Abowiem Jam jest PAN Bog wász ; przetoż poświęcajćie się e / á bądźćie świętymi / bom Ja święty jest : á nie plugawćie dusz wászych żadnym płázem / 45 ktory się czołga po źiemi. Bom Ja *jest* PAN / ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam był zá Bogá : przetoż bądźćie świętymi / bom Ja święty jest.

46 TAć jest ustáwá *około* bydłá / y ptástwá / y wszelkiey duszę żywey / ktora się rucha w wodách : y wszelkiey duszę żywey / ktora się czołga po źiemi. 47 Ku rozeznániu miedzy nieczystym y miedzy czystym / á miedzy zwierzęty ktore się jeść godzą / y *miedzy* zwierzęty ktorych się jeść nie godźi.

ROZDZIAL XII.

Nieczystość Niewiásty po porodzeniu Syná. 5. Corki. 6. Sposob oczyśćienia jey.

1 ZAtym rzekł PAn do Mojżeszá / mowiąc ; 2 Powiedz synom Izráelskim / y rzecz : Niewiástá ktoraby a poczęłá y urodźiłá mężczyznę / nieczysta będźie przez śiedm dni ; według dni ktorych odłączona bywa dla choroby swey / nieczysta będźie. 3 A dniá b osmego obrzezáne będźie ćiáło nieobrzezki jego. 4 Ale *oná* przez trzydźieśći dni / y trzy dni / zostánie we krwi oczyśćiánia : żadney rzeczy świętey nie dotknie się / y ku Swiątnicy nie pojdźie / áż się wypełnią dni oczyśćiánia jey. 5 A jeśli dźieweczkę urodźi / nieczysta będźie przez dwie niedźieli / według oddźielenia swego : á sześćdźieśiąt dni / y sześć dni / zostánie we krwi oczyśćiánia *swego*.

6 A Gdy się wypełnią dni oczyśćienia *jey* po synu ábo po corce / przyniesie báránká rocznego ná Ofiárę cáłopalenia / y gołąbiątko / ábo śinogárlicę ná Ofiárę zá grzech / do drzwi Namiotu zgromádzenia / do kápłáná ; 7 Ktorego ofiárowáć będźie przed obliczem Páńskim / y oczyśći ją / á ták oczyśćiona będźie od płynienia krwie swojey. Tać jest ustáwá *tey ktora* porodźiłá mężczyznę ábo dźieweczkę. 8 A jeśli nie przemoże *dáć* báránká /

e 3 Moj. 19. 2 y 20. 7 1 Piot. 1. 16

d T. Dobywájąc ich z wody.

a H. Naśienie z śiebie wydáłá.

b 1 Moj 17. 12 Luká. 1. 59 y 2. 21 Jan. 7. 22

c Luk. 2. 24. 1 T. Mo- lić się będzie z nią.

ránká/ tedy weźmie parę synogárlic/ ábo parę gołąbiąt/ jedno ná ofiárę cáłopalenia/ á drugie ná ofiárę zá grzech/ y oczyśći ją Kápłan/ á ták oczyśćioná będźie.

ROZDZIAŁ XIII.

Rozeznánie przez Kápłaná wszelákiego trądu. 9. Człowieká trędowátego. 47. Trąd ná száciech, y oczyśćienie jego.

1 RZekł záśię PAN do Mojżeszá 2 y do Aároná mowiąc; ♣ Człowiek ktoryby miał ná skorze ćiáłá swego sadzel/ ábo liszaj/ ábo biáłę bliznę/ ták iżby śię ná skorze ćiáłá jego okazáłá plagá trądu: przywiedźiony będźie do Aároná Kápłaná/ ábo do ktorego z synow jego Kápłanow. 3 ♣ Tedy oglądá Kápłan on sadzel ná skorze ćiáłá *jego*: jesliby włos ná onym sadzelu pobieláł/ á on sadzel ná pojrzeniu byłby głębszy niż *insza* skorá ćiáłá jego/ plagá trądu jest: przetoż oglądawszy go Kápłan/ osądźi go być niecżystym.

4 A Jesliby biáłá *tylko* blizná byłá ná skorze ćiáłá jego/ á nie byłáby głębsza ná pojrzeniu niż *inna* skorá/ y włosy w niey nie pobieláłyby; tedy zámknie Kápłan májącego táką zárazę/ przez śiedm dni. 5 ♣ Potym obejrzy go Kápłan dniá śiodmego: á jesliby oná blizná ták zostáłá w oczách jego/ á nie szerzyłá śię oná blizná po skorze/ tedy go zámknie Kápłan przez śiedm dni powtore. 6 ♣ Y obejrzy go Kápłan dniá śiodmego powtore: á jesliby tá zárázá poczerniáłá á nie szerzyłáby śię tá zárázá po skorze/ tedy go zá czystego osądźi Kápłan/ bo świerzb jest: á *on* upierze száty swe/ á będźie czystym. ♣ 7 Ale jesliby śię bárźiey rozszerzał po skorze świerzb on/ po oglądániu Kápłánowym/ y po oczyśćieniu jego/ pokaże śię z nowu Kápłánowi. 8 ♣ Tedy obejrzy go Kápłan: á jesliby śię tá zárázá rozszerzáłá po skorze *jego*, osądźi go zá niecżystego Kápłan: *bo* trąd jest.

9 ZAráza trądu gdy będźie ná człowieku/ przywiedźion będźie do 10 Kápłaná. ♣ Ktorego obejrzy Kápłan: á będźieli sadzel biały ná skorze/ żeby śię uczyniły włosy biáłe/ choćby y zdrowe ćiáło było 11 ná tym sadzelu: ♣ Trąd zástárzáły jest ná skorze ćiáłá jego; y osądźi go zá niecżystego Kápłan/ á nie będźie go zámykał/ gdyż niecżystym jest.

12 A Jesliby śię trąd rozszerzał [a] ná skorze/ y okryłby trąd wszystkę skorę zárázonego/ od głowy jego áż do nog jego/ wszędy gdźie 13 oczymá Kápłan dojrzeć może: ♣ Y obejrzy Kápłan: á jesli okrył trąd wszystko ćiáło jego/ zá czystą osądźi zárazę jego: bo iż wszystká pobiáłá/ *dla tego* czystym jest. 14 ♣ Ale ktorego dniá ukazáłoby śię ná tákowym mieso dźiwie niecżystym będźie. 15 ♣ A ták oglądá Kápłan mieso dźiwie/ á osądźi go być zá niecżystego/ bo ono mieso dźiwie niecżyste jest: trąd *to* jest. 16 ♣ Ale jesliby záś zginęło mieso dźiwie/ y obróćiłoby śię w białość/ tedy przyjdźie 17 do Kápłaná. ♣ A widząc go Kápłan że śię obróćiłá zárázá w białość/ zá czystego osądźi Kápłan zárázonego/ bo czystym jest.

18 JEsliby záś był ná skorze ćiáłá jego wrzod/ á zágoiłby śię: ♣ 19 A ná mieyscu wrzodu onego uczyniłby śię sadzel biały/ ábo blizná biáła zácżerwieniáła/ tedy okázá- 20 ná będźie Kápłanowi. ♣ A widząc Kápłan/ że ná wejrzeniu głębsza jest niż inna skorá/ y włosy by jey pobieláły/ zá niecżystego osądźi go Kápłan: zárázá trądu jest/ z wrzodu 21 wyrosłá. ♣ Ale jesliby ją obaczył Kápłan/ że w niey włos niebieleje/ y nie jest głębsza nád *insze* skorę/ ále tylko náczerniáłá: tedy zámknie Kápłan tákowego przez śiedm 22 dni. ♣ A jesliby śię szerzyłá po skorze/ zá niecżystego osądźi go Kápłan/ zárázá to *trądu*. 23 ♣ Wszákże jesliby blizná oná biáła ná swym mieyscu zostawáłá/ y nie szerzyłáby śię/ zápalenie wrzodu jest: przetoż zá czystego osądźi go Kápłan.

24 TAkże ćiáło ná ktorego skorze byłáby spárzelina *od* ogniá/ á

[a] H. Kwitnąc kwitnie.

po

po zgojeniu oney spárzeliny/ byłáby blizná biała/ zácżerwieniáła/ 25 ábo biała tylko/ ♣ Oglada to Kápłan: á jeśliby włos w bliznie pobielał y łśnił śię/ á ná pojrzeniu byłáby głębsza oná bliżná niż skorá/ trąd jest z spárzeliny wyrosły: przetoż zá nieczystego osądźi go Kápłan/ bo záráżá trądu jest. 26 ♣ A jeśli Kápłan obaczy/ że ná oney bliznie białey włos nie pobielał/ á iż nie jest głębsza nád inszą skorę/ ále iż nieco náczerniáłá; zámknie Kápłan tákowego przez śiedm dni. 27 ♣ Y obejrzy go Kápłan dniá śiodmego: jeśliby śię bárźiey szerzyłá po skorze/ osądźi go zá nieczystego Kápłan/ záráżá to trądu. 28 ♣ A jeśliż tá bliżná biała zostawa ná swym mieyscu/ á nie szerzy śię po skorze/ ále śię záczerniwa/ pryszczel z spárzenia jest: y osądźi go zá czystego Kápłan/ bo bliżná spárzeliny jest.

29 Gdyby mąż ábo niewiástá mieli jáką plámę ná głowie ábo ná brodźie/ 30 ♣ Tedy obejrzy Kápłan one plámę: á będźieli ná pojrzeniu głębsza niż insza skorá/ y byłby ná niey włos pożołkły/ y subtelny: tedy tákowego zá nieczystego osądźi Kápłan/ zmáżá jest: trąd ná głowie ábo ná brodźie jest. 31 ♣ Ale jeśliby obaczył Kápłan záráżę oney plámy/ á oto ná weyrzeniu jest głębsza nád inszą skorę/ á nie byłby ná niey włos czarny/ zámknie Kápłan záráżę plámy májącego, przez śiedm dni. 32 ♣ Potym obejrzy Kápłan tę záráżę dniá śiodmego: á jeśli śię nie szerzy zmáżá/ y niemász ná niey pożołkłego włosá/ y ná pojrzeniu tá zmáżá nie byłáby głębsza nád inszą skorę: 33 ♣ Tedy ogolony będźie ten człowiek, ále zmáży oney golić nie będźie: y zámknie Kápłan máj ącego zmáżę przez śiedm dni powtore. 34 ♣ Y oglada Kápłan one zmáżę dniá śiodmego: á jeśli śię nie rozszerzyłá zmáżá po skorze/ á ná pojrzeniu nie jest głębsza nád inszą skorę/ osądźi go zá czystego Kápłan: á on uprawszy odźienie swoje/ czystym będźie. 35 ♣ A jeśliby śię poczęłá szerzyć oná zmáżá ná skorze po oczyśćieniu jego: Tedy obejrzy go Kápłan: á jeśliż śię szerzy oná zmáżá po skorze/ nie będźie wiecey upátrowáł Kápłan włosu żołtego: nieczystym jest. 37 ♣ Wszákże jeśli przed oczymá jego ták zostawa oná zmáżá/ y włos czarny wyrosłby ná niey/ zgojiłá śię oná zmáżá: czysty jest/ y zá czystego osądźi go Kápłan.

38 A Gdyby też ná skorze ćiáłá męszczyzny/ ábo niewiásty były blizny białe: 39 ♣ Tedy obejrzy je Kápłan: a jeśliżby śię blizny one białe ná skorze ćiáłá jego záczerniwáły/ bliżná biała jest/ wyrosła ná skorze: czystym jest. 40 ♣ Máż także ktoremu by opádáły włosy z głowy jego/ łysy jest/ y czysty jest. 41 ♣ A jeśliżby przećiwko jedney stronie twarzy opádły włosy głowy jego/ przełysiáły jest/ czysty jest. 42 ♣ Wszákże jeśliby ná łysinie/ ábo ná tym przełyśieniu okazáłá śię bliżná biała/ á zczerwieniałáby: trąd wyrosł z łysiny jego/ ábo z przełyśienia jego. 43 ♣ Y obejrzy go Kápłan: á jeśliżby sádzel záráży jego był biały/ ábo zczerwieniáły ná łysinie jego/ ábo na obłyśieniu jego/ ná ksztalt trądu/ ná skorze ćiáłá/ 44 ♣ Tákowy człowiek trędowáty jest/ nieczysty jest/ y osądźi go bespiecznie Kápłan zá nieczystego: bo ná głowie jego jest trąd jego.

45 Trędowáty záś/ ktoryby miał ná sobie tę záráżę/ száty jego będą rozdárte/ y głowá jego będźie odkryta/ y ustá sobie zákryje/ á wołáć będźie; Nieczysty b/ nieczysty jestem. 46 ♣ Po wszystkie dni poki jest záráżá ná nim/ nieczystym będźie/ bo nieczystym jest: sam będźie mieszkał; precż zá obozem będźie mieszkánie jego.

b Tren 4. 15

47 Jeśliby też ná száćie byłá záráżá trądu/ ná száćie sukniáney/ 48 ábo ná száćie lniáney/ ♣ Abo ná osnowie/ ábo ná wątku ze lnu ábo z wełny/ ábo ná skorze/ abo ná jákieykolwiek rzeczy skorzáney: 49 ♣ A byłáby tá záráżá zielona/ ábo czerwona ná száćie/ ábo ná skorze/ ábo ná osnowie/ ábo ná wątku/ ábo ná jákimkolwiek naczyniu skorzánym/ záráżá trądu

50 jest: bedźie ukazána Kápłánowi. ♣ A oglądawszy Kápłan záráze one / zámknie one rzecz záráżoną przez śiedm dni. 51 ♣ Potym obejrzy záráze one dniá śiodmego / jesliby śie szerzyłá zmázá oná ná száćie / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná skorze / y ná káżdey rzeczy z skory urobioney trąd jest jádowity / zárázá nieczysta jest. 52 ♣ Tedy spali te száty ábo osnowę / ábo wątek z wełny ábo ze lnu / ábo jákiekolwiek náczynie skorzáne / ná ktorymby byłá zárázá : ábowiem jest trąd jádowity : ogniem spalono bedźie.

53 A Że gdyby obaczył Kápłan / iż oná zmázá nie szerzy śie ná száćie / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákimkolwiek náczyniu skorzánym: 54 ♣ Rozkaże Kápłan / áby uprano to / ná czym jest zárázá / y zámknie to przez śiedm dni powtore. 55 ♣ Y obejrzy Kápłan po wypraniu one záráze / á jesli nie odmieniłá oná zárázá bárwy swojey : choćby śie oná zárázá nie rozszerzyłá / *rzecz* nieczysta jest ; ogniem ją spalisz / záráźliwa rzecz jest / bądź ná zwierzchniey bądź ná spodniey stronie jey. 56 ♣ Wszákże jesliby Kápłan obaczył / iż przyczernieysza bedźie zárázá po wypraniu swym : odedrze ją od száty ábo od skory / ábo od osnowy / ábo od wątku. 57 ♣ A jesliby śie jeszcze ukazáłá ná száćie / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákim náczyniu skorzánym / trąd jest szerzący śie : ogniem to spalisz / ná czymby byłá tákowa zárázá. 58 ♣ Száte zás ábo osnowę / ábo wątek / ábo káżde naczynie skorzáne / ktoreby uprał / á odeszłáby od niego zárázá / upierzesz je powtore / á czyste bedźie.

59 TAć jest ustáwá o záráźie trądu / ná száćie sukniáney ábo lniáney / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákimkolwiek náczyniu skorzánym / jáko to ma być rozeznano / iż jest czyste ábo nieczyste.

ROZDZIAŁ XIV.

Oczyśćienie trędowatego. 34. Rozeznánie y oczyśćienie domu trędem záráżonego.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc: 2 ♣ Táć jest a ustáwá około trędowátego / w dźień oczyśćienia jego : przywiedźiony bedźie do Kápłáná : 3 ♣ A wynidźie Kápłan precz zá Oboz : á obaczyli Kápłan / że oto uleczona jest zárázá trądu trędem záráżonego / 4 ♣ Tedy rozkaże Kápłan temu ktory śie oczyśćia / áby wźiął dwá wroble żywe y zdrowe / y drzewo cedrowe / y jedwabiu kármázynowego / y Hisopu : 5 ♣ Y rozkaże Kápłan zábić jednego wroblá nád naczyniem gliniánym / nád wodą żywą. 6 ♣ Wroblá *tedy* żywego weźmie / y drzewo cedrowe / y jedwab kármázynowy / y Hisop / á omoczy to *wszystko* z wroblem żywym / we krwi wroblá zábitego nád wodą żywą. 7 ♣ Y pokropi tego ktory śie oczyśćia od trądu śiedm kroć / y ogłośi go być czystym / á puśći wroblá żywego w pole. 8 ♣ A ten ktory śie oczyśćia / upierze száty swoje / y ogoli wszystkie włosy swoje / á umyje śie wodą / y czystym bedźie : Potym wnidźie do obozu / á bedźie mieszkał przed namiotem swojim przez śiedm dni. 9 ♣ Potym dniá śiodmego / ogoli wszystkie włosy swe / głowę swą / y brodę swą / y brwi nád oczymá swymi / y wszystkie inne włosy swe ogoli : przytym upierze száty swe / y ćiáło swe omyje wodą / á ták oczyśćion bedźie.

10 A Dniá osmego / weźmie dwu báránkow zupełnych / y owcę jednę roczną / zupełną / y trzy dźieśiąte częśći Efy mąki pszenney / ná ofiárę śniedną / zmieszáną z oliwą / y b miárkę oliwy. 11 ♣ Tedy Kápłan ktory oczyśćia człowieká ktory ma być oczyśćiony / postáwi z tymi *rzeczámi* przed PANEM u drzwi Namiotu zgromádzenia. 12 ♣ Potym weźmie Kápłan báráná jednego / y bedźie go ofiárował ná ofiárę zá występek / *z oną* miárką oliwy / y bedźie to tám y sám obracał

a. Matt. 8. 4. Márk. 1. 44. Luká. 5. 14.

b H. Log. T. ták wiele jáko sześć skorup jájowych.

ná

ná Ofiárę obracánia / przed obliczem PANSkim. ✣ Zábije też báránká onego ná mieyscu gdźie bija ofiáry zá grzech / y ofiárę cáłopalenia / ná mieyscu świętym: bo jáko ofiárá zá grzech / ták ofiárá zá występek należy Kápłanowi: rzecz nayświętsza jest.

14 Y Weźmie Kápłan krwie z ofiáry zá występek / y pomáże Kápłan koniec uchá práwego onemu ktory śię oczyśćia / tákże pálec wielki u práwey ręki jego / y pálec wielki u práwey nogi jego. 15 ✣ Weźmie też Kápłan z oney miárki oliwy / á naleje ná dłoń swoję lewą. 16 ✣ A omoczy pálec swoj práwy w oliwie ktora jest ná lewey dłoni jego / y pokropi oliwą z pálcá swego śiedm kroć / przed obliczem PANSkim. 17 ✣ A z ostátku oliwy / ktora jest ná dłoni jego / pomáże Kápłan koniec uchá práwego onemu ktory śię oczyśćia / y wielki pálec práwey ręki jego / tákże wielki pálec práwey nogi jego / z oneyże krwie 18 ktora jest ofiárá zá występek. ✣ A coby zostáło oliwy ktora jest ná dłoni Kápłánowey / pomáże tym głowę onego ktory śię oczyśćia / y ták go oczyśći Kápłan przed obli- 19 czem PANSkim. ✣ Uczyni tákże Kápłan ofiárę zá grzech / y oczyśći tego ktory śię oczyśćia / od nieczystośći jego / á potym zábije O- 20 fiárę cáłopalenia. ✣ Y ofiárowáć będźie Kápłan ofiárę cáłopalenia / y ofiárę śniedną / ná Ołtarzu: ták oczyśći go Kápłan / y czystym będźie.

21 A Jeśliby kto był ták ubogi / iżby tego nie przemogł. Tedy weźmie báránká jednego ná ofiárę zá występek / ná podnoszenie / dla oczyśćienia swego / y jednę dźieśiątą część Efy mąki pszenney / zágnieciioney z oliwą / ná Ofiárę 22 śniedną / y miárkę oliwy. ✣ Nád to dwie śinogárlice / ábo dwoje gołąbiąt / czego dostáć może: z ktorych jedno będźie ná ofiárę zá grzech / á drugie ná ofiárę cáłopa- 23 lenia. ✣ Y przynieśie je w osmy dźień oczyśćienia swego do Kápłáná / do drzwi Namiotu zgromádzenia / przed obliczność PANSką.

24 Weźmie tedy Kápłan báránká Ofiáry zá występek / y miárkę oliwy: y będźie to obracał tám y sám Kápłan ná ofiárę obracánia 25 przed PANem. ✣ A zábije báránká ná ofiárę zá występek: á wziąwszy Kápłan ze krwie Ofiáry zá występek / pomáże koniec uchá práwego temu ktory śię oczyśćia / y pálec wielki práwey ręki jego / y pálec 26 wielki práwey nogi jego. ✣ Oliwy tákże náleje Kápłan ná lewą dłoń 27 swoję. ✣ Y kropić będźie Kápłan pálcem swojim práwym / z oliwy ktora jest ná lewey ręce jego / śiedm kroć przed obliczem PANSkim.

28 POmáże też Kápłan oną oliwą ktora jest ná dłoni jego koniec uchá práwego / temu ktory śię oczyśćia: tákże wielki pálec práwey ręki jego / y wielki pálec práwey nogi jego / ná mieyscu krwie / z O- 29 fiáry zá występek. ✣ A ostátkiem oliwy / ktora jest ná dłoni Kápłáná / pomáże głowę onego ktory śię oczyśćia / áby go oczyśćił przed PA- 30 nem. ✣ Tákże uczyni z jedną śinogárlicą / ábo z jednym gołębiąciem / czegokolwiek z tych dostáć może. ✣ 31 Czego dostáć mogł / jedno z tych będźie ofiárą zá grzech / á drugie ná ofiárę cáłopalenia / z ofiárą śniedną: á ták oczyśći Kápłan tego ktory śię oczyśćia przed obliczem PAN- 32 Skim. ✣ A táć jest ustáwá o tym / ná ktorymby byłá záráźá trędu / ktory wszystkiego mieć nie może ku oczyśćieniu swemu.

33 RZekł potym PAN do Mojże- 34 szá y do Aároná / mowiąc: ✣ Gdy wnidźiećie do źiemie Chánánejskiey / ktorą Ja wam dawam w ośiádłość / á dopuśćiłbym záráźę trędu ná ktory dom ośiádłośći 35 wászey / ✣ Tedy on / ktorego dom jest / przyydźie / y opowie to Kápłanowi / mowiąc: Jákoby záráźá trądu zda 36 mi śię być w domu mojim. ✣ Rozkaże tedy Kápłan wyprzątnąć dom / pierwey niż sam wnidźie / áby oglądał záráźę onę / iżby śię nic nie splugáwiło / coby było w domu: á potym Kápłan wnidźie / áby oglądał on dom.

37 A Ogleduiąc one zárázę/ ujrzyli zárázę ná ściánie domu/ *jákoby* dołki czarne/ przyżieleńszym/ ábo przyczerwieńszym/ á ná pojrzeniu byłoby głębszeniż ściáná. ♣ 38 Tedy wynidźie Kápłan z domu onego przede drzwi/ y zámknie on dom przez śiedm dni. ♣ 39 Wróći śię potym Kápłan dniá śiodmego/ y obejrzy: á jeśli śię rozszerzyłá zárázá ná ściánách domu onego. ♣ 40 Rozkaże Kápłan wyłámáć ono kámienie/ ná ktorymby byłá zárázá/ y wyrzućić je precz zá miásto/ ná miejsce nieczyste: ♣ 41 A dom rozkaże wewnątrz oskrobáć/ wszędy w około: y wyrzucą on proch ktory oskrobáli precz zá miásto ná miejsce nieczyste. ♣ 42 Y wezmą kámienie insze/ y wpráwią ná miejsce innych kámieni: y wapná tez inszego wezmą/ á potynkują dom.

43 A Jeslibyśię odnowiłá oná zárázá/ y rozszerzyłá śię po domu/ po wyrzuceniu kámienia y po wyskrobániu domu/ y po tynkowániu *jego:* ♣ 44 Tedy wnidźie Kápłan: á ujrzyli/ że śię rozszerzyłá oná zárázá po domu/ trąd jest jádowity w domu *onym*, nieczysty jest. ♣ 45 Zátym rozwála on dom/ kámienie jego/ y drzewo jego/ y wszystko wápno domu onego/ á wyniosą precz zá miásto ná miejsce nieczyste. ♣ 46 A ten ktoby wszedł do domu onego/ po wszystkie dni poki był záwárty/ nieczystym będźie áż do wieczorá. 47 ♣ A ktoby spał w onym domu/ upierze száty swoje: tákże ktoby jadł w tymże domu/ upierze száty swoje.

48 Lecz jesliby wszedszy Kápłan obaczył/ iż śię nie szerzy zárázá po domu/ po tynkowániu jego: tedy osądźi Kápłan/ że dom on jest czysty/ bo uleczona jest zárázá oná: 49 ♣ A weźmie ná oczyśćienie onego domu/ dwu wroblow/ y drzewo cedrowe/ y jedwabiu karmázynu/ y hisopu. ♣ 50 Y zábije wroblá jednego nád náczyniem glinianym/ nád wodą żywą. ♣ 51 A wźiąwszy drzewo cedrowe/ y hisop/ y jedwab kármázynowy/ y wroblá żywego/ omoczy to *wszystko* we krwi wroblá zábytego/ y w wodźie żywey/ á po- 52 kropi ten dom śiedm kroć. ♣ Y ták oczyśći on dom krwią wroblá onego/ y wodą żywą/ y wroblem żywym/ y drzewem cedrowym/ y hisopem/ y jedwabiem czerwonym. ♣ 53 Potym puśći wroblá żywego precz zá miásto w pole: ták oczyśći *on* dom/ y czystym będźie.

54 Táć jest ustáwá o káżdey záráźie trądu/ y plámiy czarney. ♣ 55 Y o trądźie ná szácie/ y ná domu. ♣ 56 Y o sądzelu/ y o c świerzbie/ y o biá- 57 ley plámie: ♣ Żeby poznáć/ gdy kto jest nieczystym/ y gdy kto czystym: Táć jest ustáwá *około* trądu.

c I. o Lisżá-jách.

ROZDZIAŁ XV.

Nieczystość ćierpiącego płynienie mężczyzny. 12. Y niewiásty; Y oczyśćienie ich.

1 Rzekł potym PAN do Mojżeszá 2 y do Aároná/ mowiąc: ♣ Powiedźćie synom Izráelskim/ á mowćie do nich: Mąż ktoryby ćierpiał płynienie naśienia z ćiáłá swego/ 3 nieczysty jest. ♣ A tać będźie nieczystość płynienia jego: Jeśli wypuśći ćiáło jego płynienie swe/ ábo żeby śię to płynienie zástánowiło w ćiele jego/ nieczystość jego jest. ♣ 4 Káżda pośćiel/ ná ktoreyby leżał płynienie ćierpiący/ nieczysta będźie/ y wszystko/ ná czymby uśiadł/ 5 nieczyste będźie. ♣ Ktoby śię dotknął pośćieli jego/ upierze száty swoje/ y umyje śię wodą/ á będźie nieczystym áż do wieczorá.

6 Ktoby też śiadł ná tym/ ná czym ten śiedźiał co z niego *naśienie* płynie/ upierze száty swe/ y umyje śię wodą/ á będźie nieczystym áż do 7 wieczorá. ♣ Jesliby śię też kto dotknął ćiáłá mężá ćierpiącego płynienie/ upierze száty swe/ y umyje śię wodą: á będźie nieczystym áż do wie- 8 czorá. ♣ A jesliby plunął płynienie ćierpiący ná czystego/ *oplwány* upierze száty swe y umyje śię wodą/ á nieczysty będźie áż do wieczorá. ♣ 9 Káżde też śiodło ná ktorymby śiedźiał płynienie ćierpiący/ nieczyste 10 będźie. ♣ Ktoby śię też jákieykolwiek rzeczy dotknął/ ktora byłá pod nim/ nieczysty będźie áż do wieczorá/ á ktoby co z tego nośił/ upierze száty

swe/ y umyje się wodą/ á będźie
11 nieczystym áż do wieczorá. ♣ Tákże
káżdy ktoregoby się dotknął ćier-
piący płynienie/ nie umywszy przed
tym rąk swojich w wodźie/ upierze
száty swoje/ y umyje się wodą/ y
będźie nieczystym áż do wieczorá.
12 ♣ Naczynie też gliniáne/ ktoregoby
się dotknął co płynienie ćierpi/ stłu-
czone będźie: á káżde naczynie drze-
wiáne/ wodą umyte będźie.
13 A Gdyby oczyśćiony był ten kto-
ry ćierpi płynienie/ od płynie-
nia swego/ náliczy sobie śiedm dni/
á podług swego oczyśćienia/ y upie-
rze száty swe/ y omyje ćiáło swoje
14 wodą żywą/ y będźie czystym. ♣ Po-
tym dniá osmego/ weźmie sobie dwie
śinogárlice/ ábo dwoje gołąbiąt/ á
przyszedszy przed PANA do drzwi
Námiotu zgromádzenia/ odda je
15 kápłánowi. ♣ Tedy ofiárowáć bę-
dźie kápłan jedno z nich zá grzech/ á
drugie ná ofiáre cáłopalenia. Ták
oczyśći go kápłan przed obliczem
PAńskim od płynienia jego.

a I. po swojim oczyśćieniu.

16 A Mąż z ktoregoby wyszło naśie-
nie złączenia/ omyje wodą wszy-
stko ćiáło swe/ y będźie nieczystym
17 áż do wieczorá. ♣ Káżda też szátá/ y
káżda skorá/ ná ktorejby było naśie-
nie złączenia/ wyprána będźie
wodą/ á będźie nieczysta áż do
18 wieczorá. ♣ Niewiástá tákże z ktora-
by obcował mąż ćierpiący płynienie
naśienia/ *oboje* umyją się wodą/ á
nieczystymi będą áż do wieczorá.
19 TAkże niewiástá/ ktoraby ćier-
piáłá chorobę swoję/ á płynęłá-
by krew z ćiáłá jey: przez śiedm
dni będźie w odłączeniu swym/ ká-
żdy coby się jey dotknął/ nieczysty
20 będźie áż do wieczorá. ♣ Ná czym-
kolwiek leżáłá w odłączeniu swym/
nieczyste będźie: tákże ná czymby
21 śiedźiáłá/ nieczyste będźie. ♣ Kto-
by się też dotknął pośćieli jey/ upie-
rze száty swe/ y umyje się wodą/ á
będźie nieczysty áż do wieczorá. ♣
22 Tákże ktoby się dotknął tego ná
czymby śiedźiáłá/ upierze száty swe/
y umyje się wodą/ á będźie nieczysty
23 áż do wieczorá. ♣ Jeśliby też co by-
ło ná łożu jey/ ábo ná czymby oná
śiedźiáłá/ á dotknąłby się kto tego/
nieczystym będźie áż do wieczorá. ♣
24 A jeśliby mąż spał z nią/ á zostáłá-
by nieczystość jey ná nim/ nieczy-
sty będźie przez śiedm dni: y káżde
łoże/ ná ktorymby leżał/ nieczyste
będźie.
25 I Eśliby też niewiástá płynienie
krwie ćierpiáłá przez wiele dni/
mimo czás mieśiączow jey/ ábo żeby
krwie płynienie ćierpiáłá w zwy-
czájney chorobie/ *tedy* po wszystkie
dni płynienia nieczystośći swojey/
jáko y czásu choroby swojey nie-
26 czysta będźie. ♣ Káżda pośćiel jey
ná ktorejby leżáłá po wszystkie dni
płynienia swego/ jáko pośćiel w
przyrodzoney chorobie będźie/ y
káżda rzecz ná ktorejby śiedźiáłá/
nieczysta będźie według nieczysto-
śći *przyrodzoney* choroby jey. ♣
27 Ktoby się kolwiek dotknął tych rze-
czy/ nieczystym będźie upierze száty
swe/ y umyje się wodą/ á będźie nie-
28 czystym áż do wieczorá. ♣ A gdy bę-
dźie b oczyśćiona od płynienia
swego/ náliczy sobie śiedm dni/ á
29 potym oczyśćiáć się będźie. ♣ A
dniá osmego/ weźmie sobie dwie śino
gárlice ábo dwoje gołąbiąt/ y przy-
niesie je kápłánowi do drzwi Ná-
30 miotu zgromádzenia. ♣ Z ktorych
ofiárowáć będźie kápłan jedno ná
ofiáre zá grzech/ á drugie ná ofiáre
cáłopalenia: ták ją oczyśći kápłan
przed PAnem od płynienia nieczy-
31 stośći jey ♣ Ták odłączáć będźie-
ćie Syny Izráelskie c od nieczy-
stośći ich/ áby nie pomárli w nie-
czystośći swey/ gdyby splugáwili
przybytek moj/ ktory jest w pośrzod-
ku ich.

b T. prze- stáni- krew- płyn-

c T. Dla nie- czyst- śći i-

32 TAć jest ustáwá około tego ktory
płynienie ćierpi/ y z ktorego
wychodźi naśienie złączenia/ dla
33 czego splugáwiony bywa. ♣ Tákże
y około *niewiásty* chorującey w odłą-
czeniu swym/ y káżdego ćierpiącego
płynienie swe/ ták mężczyzny/ jáko y
niewiásty/ y mężá ktory leżał z nie-
czystą.

ROZDZIAŁ XVI.

Ceremonie poświęcánia Swiątnice, Przybytku, Ołtarza, Nawyższego Kápłáná, y wszystkiego ludu. 20. ko-

 źieł

Kozieł ná puszczę puszczony. 29 Post pospolity w dźień ucisnienia. 32. Kápłan nawyższy jáko, kiedy, do świątnice wchodźić ma.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá po śmierći dwu synow Aáronowych/ ktorzy ofiáruiąc przed PAnem pomárli. 2 Y rzekł PAn do Mojżeszá: Mow do Aároná brátá twego/ niech nie wchodźi káżdego czásu do Swiątnice b wewnątrz zá zasłonę/ przed ubłagálnią/ ktora jest ná skrzyni/ áby nie umárł: bo w obłoku okázowáć śię będę nád ubłagálnią.

3 Aże ták wchodźić będźie Aáron do świątnice: z ćielcem ná ofiárę zá grzech/ á z báránem ná ofiárę cáłopalenia. 4 W száty lniáne/ poświęcone/ oblecze śię/ á ubiory lniáne będą ná ćiele jego/ y pásem lniánym opásze śię/ y czapkę lniáną włoży *ná głowę*: száty święte są: Y omyje wodą ćiáło swe/ á oblecze śię w nie. 5 A od zgromádzenia synow Izráelskich weźmie dwu kozłow ná ofiárę zá grzech/ y jednego báránká ná cáłopalenie.

6 Y Będźie ofiárował Aáron ćielcá swego *ná ofiárę* zá grzech/ y uczyni oczyśćienie zá śię/ y zá dom swoj. 7 Weźmie też dwu kozłow/ á postáwi je przed PAnem/ u drzwi 8 Namiotu zgromádzenia. Y rzući Aáron ná obá kozły losy/ los jeden PAnu/ á los drugi Azázelowi c: 9 Y będźie ofiárował Aáron *onego* kozłá ná ktorego padł los PAnu/ y o- 10 fiárowáć go będźie zá grzech. Ale kozłá ná ktorego padł los Azázelá/ postáwi żywego przed PAnem/ áby oczyśćienie uczynił przezeń/ á wypu- 11 śćił go do Azázelá ná puszczą. Y będźie ofiárował Aáron ćielcá ná ofiárę zá grzech swoj/ á oczyśćienie uczyni zá śię/ y zá dom swoj/ y zábije ćielcá ná ofiárę zá grzech swoj.

12 Tedy weźmie pełną kádźilnicę węgla rozpalonego z Ołtarzá przed oblicznośćią PAńską/ y pełne garśći swe kádzenia wonnego utłu- 13 czonego/ y wnieśie zá zasłonę: A włoży ono kádzenie ná ogień przed PAnem/ áby okrył dym kádzenia ubłagálnią/ ktora jest nád świá-14 dectwem/ d/ á nie umrze. Potym wźiąwszy ze krwie ćielcá e onego/ kropić będźie pálcem swym ná ubłagálnią ku Wschodu słońcá/ tákże przed ubłagálnią kropić będźie śiedm kroć tą krwią pálcem swym.

15 Zábije też kozłá ná ofiárę zá grzech ludu/ á wnieśie wewnątrz krew jego/ zá zasłonę: y uczyni ze krwią jego jáko czynił ze krwią ćielcá/ y kropić będźie nią nád ubłagálnią y przed ubłagálnią. 16 Ták oczyśći Swiątnicę od nieczystot synow Izráelskich/ y od przestępstw ich/ y od wszystkich grzechow ich: toż też uczyni Namiotowi zgromádzenia ktory jest miedzy nimi/ w pośrzodku nieczystot ich. 17 (f A żaden człowiek niech nie będźie w Namiećie zgromádzenia/ gdy on wchodźić będźie ku oczyśćiániu do świątnice/ áż wynidźie y wykona oczyśćienie sam zá śię/ y dom swoj/ y zá wszystko zgromádzenie Izráelskie.) 18 Y wynidźie do Ołtarzá ktory jest przed PAnem/ á oczyśći go: y wźiąwszy krwie ćielcowey/ y krwie kozłowey/ pomáże rogi Ołtarzá w około. 19 A pokropi go z wierzchu tąż krwią/ pálcem swym śiedm kroć/ á oczyśći go/ y poświęći go od nieczystot synow Izráelskich.

20 POtym gdy odpráwi oczyśćienie świątnice/ y Namiotu zgromádzenia/ y Ołtarzá/ ofiárowáć będźie kozłá żywego. 21 A włożywszy Aáron obie ręce swe ná głowę kozłá żywego/ wyznawáć będźie nád nim wszystkie niepráwośći synow Izráelskich/ y wszystkie przestępstwá ich/ ze wszystkimi grzechámi ich: á włoży je ná głowę kozłá onego/ y wypuśći *go* przez człowieká *ná to* obránego/ ná puszczą. 22 A ták poniesie on kozieł ná sobie wszystkie niepráwośći ich do źiemie pustey: y wypuśći kozłá onego ná puszczą.

23 POtym wroćiwszy śię Aáron do Namiotu zgromádzenia/ złoży z śiebie száty lniáne/ w ktore śię był oblekł/ wchodząc do Swiątnice/ 24 y zostáwi je tám. Omyje też ćiáło swoje wodą ná miejscu świętym/ y oblecze śię w száty swe: á wyszedszy/ spráwowáć będźie ofiárę cáłopale-

nia

Marginal notes: a 3 Moj. 10. 2. — b 2 Moj. 30. 10. Zydow 9. 7. — c T. z stróny miejscá ná ktore on kozieł odejdźie. — d T. Nád skrzynią Swiádectwá. — e Zydow 9. 25. y 10. 4. — f Luk. 1. 9. 10.

nia swego/ y ofiárę całopalenia ludu/ y uczyni oczyśćienie zá śię/ y zá lud. ♣ 25 A tłustość ofiáry zá grzech spali ná Ołtarzu. ♣ 26 A ten ktory záwiodł kozłá do Azázelá/ upierze ßáty swe: á omywßy ćiáło swoje wodą/ potym wnidźie do obozu. ♣ 27 Ciełcá f záś *ofiárowánego* zá grzech/ y kozłá zá grzech ktorych krew wnieśiona byłá ku spráwowániu oczyśćienia do Swiątnice/ wyniosą precż zá oboz/ y spalą ogniem skory ich/ y mięso ich y gnoj ich. ♣ 28 A ten co je palić będźie/ upierze ßáty swoje/ á omywßy ćiáło swoje wodą/ potym wnidźie do obozu.

f 3 Moj. 6. 30. Zydow 13.11.

29 Y To tez będźie wam zá ustáwę wieczną. Mieśiącá g śiodmego/ dźieśiątego *dniá tegoż* mieśiącá/ trapić będźiećie duße wáße/ y żadney roboty nie będźiećie robić/ ták domá zrodzony/ jáko przychodźień/ ktory gośćiem jest miedzy wámi. ♣ 30 Bo w ten dźień oczyśći wás/ ábyśćie oczyśćieni byli: od wßystkich grzechow wáßych przed PAnem oczyśćieni będźiećie. ♣ 31 Sábbátem odpoczynienia będźie wam *to*, w ktory trapić będźiećie duße wáße ustáwą wieczną.

g 3 Moj. 23.27. 4 Moj 29. 7.

32 A Oczyśćiáć będźie Kápłan ktory jest pomázány/ á ktorego poświęcone są ręce ku spráwowániu urzędu miásto Ojcá jego/ á oblecże śię w ßáty lniáne/ w ßáty święte. 33 ♣ Y oczyśći Swiątnicę świętobliwośći/ y Namiot zgromádzenia/ y Ołtarz oczyśći/ y kápłány/ y wßystek lud zgromádzony oczyśći. ♣ 34 Y będźie to wam zá ustáwę wieczną/ ku oczyśćiániu synow Izráelskich/ od wßystkich grzechow ich / h raz w rok. ♣ 35 Y uczynił Mojżeß jáko mu był rozkazał PAN.

h 2 Moj. 30.10.

ROZDZIAL XVII.

Gdźie. 6. przez kogo, y komu Ofiáry máją być spráwowáne. 10. Krwie. 15. Zdechliny rozßárpánego od zwierzá jeść zákazano, y kaźń ná wyßtępne.

1 TEdy rzekł PAN do Mojżeßá 2 mowiąc: ♣ Mow do Aároná y do synow jego/ y do wßystkich synow Izráelskich/ á powiedz im: Táć jest rzecz ktorą przykazał PAN/ mowiąc: ♣ 3 Ktobykolwiek z domu Izráelskiego zábił wołu/ ábo owcę/ ábo kozę w obozie: ábo ktoby zábił zá obozem: ♣ 4 A do drzwi Namiotu zgromádzenia nie przywiodłby tego / áby ofiárował ofiárę PAnu/ przed Przybytkiem PAńskim: krwie winien będźie on mąż: krew przelał/ przetoż wytrácony będźie on mąż/ z pośrzodku ludu swego.

5 SYnowie tedy Izráelscy przywiodą ofiáry swoje / ktore zábijáli ná polu / przywiodą je PAnu do drzwi Namiotu zgromádzenia / do kápłaná / á ták niechaj spráwują 6 ofiáry spokojne PAnu. ♣ Y wyleje Kápłan krew ná Ołtarz PAński/ u drzwi Namiotu zgromádzenia/ á spali tłustość ku wdźięczney wonnośći PAnu. ♣ 7 Y nie będą ofiárowáć więcey ofiar swych Dyabłom/ z ktorymi cudzołożyli: tá ustáwá wieczna będźie im w narodźiech ich. 8 ♣ Nád to im jeßcże powiedz; Jesliby kto z domu Izráelskiego/ ábo z przychodniow miedzy wámi mießkájących chćiał ofiárowáć ofiárę 9 cáłopalenia/ *ábo inßą* Ofiárę: ♣ A do drzwi Namiotu zgromádzenia nie przywiodłby jey/ áby ją ofiárował PANU: wytrácony będźie człowiek ten z ludu swego.

10 A Ktobykolwiek a z domu Izráelskiego/ ábo z przychodniow ktorzyby gośćiámi byli miedzy nimi/ jadł krew jáką/ postáwię *rozgniewáną* twarz swą przećiwko człowiekowi krew jedzącemu/ y wygłádzę go z pośrzodku ludu jego: ♣ 11 Abowiem dußá *wßelkiego* ćiáłá we krwi jego jest/ á Ja dałem ją wam ná Ołtarz/ ku oczyśćieniu duß wáßych: bo krew 12 jest ktora duße oczyśćia. ♣ Dla tegoż powiedźiałem synom Izráelskim; Zaden miedzy wámi nie będźie jadał krwie: áni przychodźień ktory gośćiem jest miedzy wámi/ nie będźie jadał krwie.

a 3 M[oj]. 7. 2[6]. 19. ... 5 M[oj]. 12.1... 1 Sá[m]. 14.3...

13 Y Ktobykolwiek z synow Izráelskich /ábo z przychodniow/ ktorzy są gośćmi miedzy wámi gęniąc ułowił jákie zwierzę / ábo ptaká / co śię godźi jeść/ tedy krew z niego wypuśći/ y zásypie ją piá-

14 skiem. ♣ Bo duszá káżdego ciáłá *jest* krew jego / ktora *jest* miásto duszę jego : przetożem powiedźiał Synom Izráelskim ; Krwie wszelkiego ciáłá jeść nie bedźiecie : b bo duszá wszelkiego ciáłá *jest* krew jego: ktoby já kolwiek jadł / wytrácony bedźie.

15 Ieśliby też kto jadł co zdechłego / álbo *od zwierzą* rozszárpánego / ták domá zrodzony / jáko przychodźień ; tedy upierze száty swoje / y omyje śię wodą / á niecżystym bedźie áż do wiecżorá : potym cżysty bedźie. 16 ♣ Ale jeśliby nie uprał *szat swojich*, á ciáłá swego nie omył / poniesie nieprawość swoję.

b 1 Moj. 9.4.

ROZDZIAŁ XVIII.

Zákazánie Pogáńskich obyczájow 6. Kázirodztwá we wszystkich stopniách krewnośći. 20. Cudzołostwo zgánione, y Ofiáry Molochowi.

1 Rzekł jeszcze PAN do Mojżeszá / 2 mowiąc : ♣ Mow do Synow Izráelskich / y rzecz im : Jam jest PAN Bog wász. 3 ♣ Według obyczájow źiemie Egipskiey w ktorey śćie mieszkáli / nie czyńcie: áni według obyczájow źiemie Chánánejskiey / do ktorey Ja was prowádzę / nie czyńćie / á w ustáwách ich nie chodźćie. ♣ 4 Sądy moje czyńcie / á ustaw mojich strzeżćie / ábyśćie chodźili w nich : 5 JAM PAN, Bog wász. ♣ Przestrzegáyćież tedy ustaw mojich / y sądow mojich: ktore záchowywájąc człowiek bedźie w nich żył a : JAM PAN.

6 Zaden człowiek do bliskiey powinney swojey nieprzystępuj / áby odkrył b sromotę *jey* : JAM PAN. 7 ♣ Sromoty Ojcá twego / tákże sromoty mátki twojey nie odkryjesz : mátka twoja jest / nie odkryjesz sromoty jey. 8 ♣ Sromoty żony Ojcá twego nie odkryjesz c: sromotá Ojcá twego jest. 9 ♣ Sromoty śiostry twey / á corki Ojcá twego / tákże corki mátki twey / ták rodzoney jáko y przyrodney : nie odkryjesz sromoty ich. 10 ♣ Sromoty corki syna twego / tákże *sromoty* corki corki twojey nie odkryjesz : bo to sromotá twojá. 11 ♣ Sromoty corki żony Ojcá twego ktora śię narodźiłá z Ojcá twego / śiostrá twojá jest / 12 nie odkryjesz sromoty jey. ♣ Sromoty śiostry Ojcá twego nie odkryjesz / e bo jest pokrewna Ojcá twego. 13 ♣ Sromoty śiostry mátki twojey nie odkryjesz / bo pokrewna mátki twojey jest. 14 ♣ Sromoty brátá Ojcá twego f nie odkryjesz / do żony jego nie wnidźiesz / żoná stryjá twego jest. 15 ♣ Sromoty synowey twojey nie g odkryjesz : żoná jest syná twego / nie odkryjesz sromoty jey. 16 ♣ Sromoty żony brátá twego h nie odkryjesz : sromotá brátá twego jest. 17 ♣ Sromoty żony / y corki jey i nie odkryjesz: corki syná jey / y k corki Corki jey nie pojmiesz / ábyś odkrył sromotę jey : bo pokrewne są / y sprosna *to* rzecz jest. 18 ♣ Śiostry żony twey nie pojmuj / ábyś jey nie trapił / odkrywájąc sromotę jey / poki oná żywá. 19 ♣ Do niewiásty / gdy jest w odłączeniu niecżystośći / nieprzystępuj / l ábyś odkrył sromotę jey.

20 Z żoną bliźniego twego obcowáć nie bedźiesz / m bobyś śię splugáwił z nią. 21 ♣ Z naśienia twego nie dopuszczaj ofiárowáć n Molochowi / ábyś nie splugáwił Jmienia Bogá twego: JAM PAN. 22 ♣ Z mężczyzną nie bedźiesz obcował jáko z niewiástą : o obrzydliwośćią *to* jest / 23 ♣ Tákże p z bydlęciem żadnym obcowáć nie bedźiesz / ábyś śię z nim miał splugáwiáć : Niewiástá też niech nie podlega bydlęciu / dla obcowánia z nim : sprosna rzecz jest.

24 Nie plugawćież śię tymi wszystkimi rzeczámi / bo tym wszystkim splugáwili śię Pogánie / ktore Ja wyrzucam przed obliczem wászym. 25 ♣ Bo splugáwiłá śię źiemiá : przetoż náwiedzę nieprawość jey ná niey / y wyrzući źiemiá obywátele swoje. 26 ♣ A ták wy przestrzegájćie ustaw mojich y sądow mojich / q á nieczyńcie żadnych obrzydliwośći tych : tak domá zrodzony / y przychodźień / ktory jest gośćiem w pośrzodku was. 27 ♣ (Abowiem wszystkie te obrzydliwośći czynili ludźie tey źiemie / ktorzy *byli* przed wámi / czym splugáwiona jest źiemiá /) 28 ♣ Aby was nie wyrzućiłá źiemiá / gdybyśćie ją splugáwili / jáko wyrzućiłá 29 Narod ktory był przed wámi. ♣ A-

a Ezech. 20.11. *Mátt.* 19.17. *Rzym.* 10.5. *Gálát.* 3.12.
b *H. Nágość jey.*
c 3 Moj. 20.11.
d 3 Moj. 20.17.
e 3 Moj. 20.19.
f 3 Moj. 20.20.
g 3 Moj. 29.12.
h 3 Moj. 20.21.
i 3 Moj. 20.14.
k *I. Corki pásierbá twego, áni pásierbice.*
l 3 Moj. 20.18.
m 3 Moj. 20.10.
n 3 Moj. 20.2. 5 Moj. 18.10. 2 Krol. 17.17. y 23.10.
o 3 Moj. 20.13.
p 3 Moj. 20.15.
q 3 Moj. 20.22.

bowiem ktobykolwiek co uczynił z tych wßytkich obrzydliwośći / zájiſte wytrácone będą duße to czyniące z pośrzodku ludu swego. 30 ♣ Strzeżćieß tedy ustaw mojich / nie czyniąc ustaw obrzydliwych / ktore czyniono przed wámi / áni śię plugawćie nimi / JAM PAN, Bog wáß.

ROZDZIAŁ XIX.

Rozkázuje Bog świętymi być. 3. Rodźice czćić, Sábbát święćić, bałwanow śię ſtrzedz. 9. o Zniwie y zbierániu winá. 11. Wyſtrzegáć śię kradźieży. 12. Przyśięgi. 13. Y krzywd. 14. Głuchemu nie łájać. 15. Niespráwiedliwośći, potwarzy. 17. Nienawiśći. 18. Pomſty, y wßelákiey nieſłußney rzeczy chronić śię. 23. Pierwße owoce z drzew do trzech lat wyrzucáć. 26. Krwie nie pożywáć. 31. Czárownikow y guſlarzow ſtrzedz śię. 32. ſtárße mieć w uczćiwośći. 33. Cudzoziemce miłowáć. 35. Y spráwiedliwośći przeſtrzegáć.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeſzá / mowiąc: 2 ♣ Mow do wßyſtkiego zgromádzenia Synow Izráelſkich / á powiedz im: Swiętymi bądźćie / bom Ja jeſt Swięty a PAN, Bog wáß.

3 KAżdy mátki swojey / y Ojcá swego bojćie śię / á Sábbátow mojich przeſtrzegajćie / b JAM PAN, Bog wáß. 4 ♣ Nie udawajćie śię zá báłwany / á bogow litych nie czyńćie sobie: JAM PAN, Bog wáß. 5 ♣ A gdy ofiárowáć będźiećie Ofiárę spokojną PANU / tedy z dobrey woli swey ofiárowáć ją będźiećie. 6 ♣ W dźień / ktorego ofiárowáć będźiećie / jedzćie ją y názájutrz: ále coby zoſtáło áż do trzećiego dniá / ogniem spalono c będźie. 7 ♣ A jeſliby śćie to jedli dniá trzećiego / obrzydłe będźie / y nie przyjemne. 8 ♣ Ktobykolwiek to jadł / karánie zá nieprawość swoję poniesie / bo świątość PAńſką splugáwił / przetoż wytrácona będźie duſzá oná z ludu swego.

9 GDy będźiećie d żąć zbożá źiemie wáßey / nie będźieß do końcá polá twego wyżynał / áni pozoſtáłych kłosow żniwá twego zbieráć będźieß. 10 ♣ Tákże winnice twojey gron do szczętu obieráć nie będźieß / áni jágod *opadájących* z winnice twey nie pozbieraß: ubogiemu y przychodniowi zoſtáwiß je: JA PAN Bog wáß. 11 ♣ Nie krádnićie / áni záprzyjćie / y nie oßukawajćie żaden bliźniego swego. 12 ♣ Nie przyśięgajćie fałßywie przez Imię moje / y nie lży Imienia Bogá twego e: JA PAN. 13 ♣ Nie ućiſkaj gwałtem bliźniego twego / áni go odźieraj: f niech zoſtánie zapłátá najemniká u ćiebie do jutrá. 14 ♣ Nie złorzecz głuchemu / á przed ślepym nie kłádź záwády: ále śię boj Bogá twego: JA PAN 15 ♣ Nie czyń nieprawośći w sądźie. Nie oględuj śię ná g osobę ubogiego / áni ßánuj osoby bogátego spráwiedliwie sądź bliźniego twego. 16 ♣ Nie będźieß chodźił jáko obmowcá h miedzy ludem twojim. Nie będźieß ſtał o krew bliźniego twego: JA PAN. 17 ♣ Nie będźieß i nienawidźiał brátá twego w sercu twojim: jáwnie k ſtrofowáć będźieß bliźniego twego / á nie ścierpiß przy nim grzechu. 18 ♣ Nie l mśći śię / y nie chowaj gniewu przećiw Synom ludu twego: ále miłuj bliźniego twego jáko śiebie sámego: JA PAN. 19 Ustaw mojich przeſtrzegajćie. ♣ Bydlęćiá twego nie spußczaj *z bydlęty* rodzáju inßego. Polá twego m nie obśiewáj zmießánym naśieniem. Tákże ßáty z rożnych *rzeczy* utkáney / jáko z wełny y ze lnu / nie oblokaj ná śię.

20 JEſliby mąż spał z niewiáſtą y obcował z nią / á oná będąc niewolnicą / byłáby mężowi poślubiona / á nie byłáby okupiona / áni wolnośćią dárowána / *oboje* będą karáni: ále nie ná gárdle / ponieważ nie byłá wolno pußczona. 21 ♣ Y przywiedźie Ofiárę zá wyſtępek swoj PAnu / do drzwi Namiotu zgromádzenia / bárana zá wyſtępek. 22 ♣ Tedy oczyśći go Kápłan przez onego báráná zá wyſtępek przed PAnem od grzechu jego / ktorym zgrzeßył: á będźie mu odpußczony grzech jego / ktory popełnił. 23 Gdy też wnidźiećie do źiemie / á ná-

a 3 Moj. 11. 44. y 20. 7. 1 Piot. 1. 16.
b 2 Moj. 31. 13. 3 Moj. 26. 2.
c 3 Moj. 7. 16. 17.
d 3 Moj. 23. 22. 5 Moj. 24. 19.

e 2 Mo 20. 5 Mo 5. 1
f 5 Mo 24. 1. Syrá 7. 2 Tobi. 4. 1
g 5 Mo 1. 17 y 16. 1 Przy 24. 2 Syrá 42. 1 Ják 2. 1.
h 2 Mo 23. 1
i 1 Ja 2. 1 y 3. 1
k Má 18. 1 Luk 17.
l Má 5. 4 Luk. 6. 2 Rzyn 12. 1 1 Ko 6. 7. 1 T 5. 1 1 Pio 3. 9.
m 5 Mo 22.

náſzczepićie wſzelákiego drzewá rodzącego owoc/ tedy oberzniećie nieobrzezkę jego/ owoce jego: przez trzy látá miejćie je zá nieobrzezánie/ y jeść ich nie będźiećie. 24 ♣ Ale roku czwartego wſzyſtek owoc ich poświęcony będźie ná ofiárę chwały PANU. 25 ♣ (A piątego roku jeść będźiećie owoc jego) áby śię wam rozmnożył urodzaj jego: JAM PAN/ Bog wáſz. 26 ♣ Nie jedzćie nic ze krwią. Nie báwćie śię wieſzczbámi 27 áni czárámi. ♣ Nie ſtrzyżćie wkoło *włosow* głowy wáſzey/ áni brody 28 ſwojey oſzpecajćie. ♣ Dla umárłego nie rzezćie ćiáłá wáſzego/ áni *żadnego* piątná ná ſobie nie czyńćie: JAM 29 PAN. ♣ Nie podaway ná ſplugáwienie corki twey / dopuſzczájąc jey wſzeteczeńſtwá / áby śię źiemiá nie ſplugáwiłá / y nie byłá nápełniona źiemiá ſproſnośćią. 30 ♣ Sábbáty moje záchowywajćie n / á świątnicę moję w uczćiwośći miejćie/ JA PAN. 31 ♣ Nie udawajćie śię o do czárowników/ áni do wieſzczkow / áni od nich rády ſzukajćie / ábyśćie śię od nich nie ſplugáwili: JA PAN/ Bog wáſz. 32 ♣ Przed człowiekiem ſiedźiwym powſtań / á czći osobę ſtárego/ y boj śię Bogá ſwego: JA PAN.

33 BEdźieli mieſzkał z tobą p przychodźień w źiemi wáſzey/ nie 34 czyńćie mu krzywdy: ♣ Jáko jeden q z wáſzych domá zrodzonych będźie u was przychodźień/ ktory jeſt u was gośćiem/ y miłowáć go będźieſz jáko ſam śiebie: bośćie *y wy* przychodniámi byli w źiemi Egipſkiey. 35 JA PAN/ Bog wáſz. ♣ Nie czyńćie nieprawośći w ſądźie / w rozmie- 36 rzániu/ w wadze/ y w mierze. ♣ Szále ſpráwiedliwe/ gwichty ſpráwiedliwe/ korzec ſpráwiedliwy / y kwartę ſpráwiedliwą mieć będźiećie: JAM jeſt PAN / Bog wáſz / ktorym was 37 wywiodł z źiemie Egipſkiey. ♣ Przetoż ſtrzeżćie wſzyſtkich uſtaw mojich/ y wſzyſtkich ſądow mojich/ á czyńćie je: JA PAN.

n 3 Moj. 19. 3. o 3 Moj. 20. 6. p 2 Moj. 23. 9. q 2 Moj. 22. 22.

ROZDZIAL XX.

Molochowi naśienia ſwego nie ofiárowáć. 6. Pomſtá ná te co śię Czárownikow rádzą. 9. Rodźicom złorzeczą. 10. Cudzołożą. 11. z krewnymi. 13. y z Beſtyámi śię łączą. 27. y ſámi czárują.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ 2 mowiąc: ♣ Powiedz ſynom Izráelſkim; a Ktobykolwiek z ſynow Izráelſkich / ábo z przychodniow mieſzkájących w Izráelu / ofiárował potomſtwo ſwoje Molochowi / śmierćią niech umrze / lud źie- 3 mie niechaj go ukámienuje. ♣ Bo Ja poſtáwię twarz moję *rozgniewána* przećiwko temu mężowi / y wytrácę go z pośrzodku ludu jego: przeto iż potomſtwo ſwoje ofiárował Molochowi/ y ſplugáwił świątnicę moję/ á zmázał Imię świętobliwośći mojey. 4 ♣ A jeſliby lud źiemie niedbájąc przeglądał mężowi tákiemu/ ktoryby ofiárował Molochowi potomſtwo ſwe / y nie zábiłby 5 go: ♣ Tedy Ja poſtáwię twarz moję *zágniewána* przećiw temu mężowi/ y przećiw domowi jego / y wytrácę go (y wſzyſtkie ktorzy cudzołożąc płiby zá nim, áby cudzołożyli náśládując Molochá) z pośrzodku ludu jego.

6 CZłowiek b ktoryby śię udał do czárowników / y do wieſzczkow áby cudzołożył idąc zá nimi: poſtáwię twarz ſwoję *rozgniewána* przećiwko niemu / y wytrácę go z po- 7 śrzodku ludu jego. ♣ Przetoż poświącajćie śię, c á bądźćie świętymi: bom JA PAN/ Bog wáſz. ♣ 8 A ſtrzeżćie uſtaw mojich y czyńćie je: JA PAN poświącájący was. ♣ 9 Ktobykolwiek złorzeczył Ojcu ſwemu ábo mátce ſwey / d śmierćią umrze: Ojcu ſwemu y mátce ſwey złorzeczył / krew jego *będźie* ná nim.

10 KToby e śię kolwiek cudzołoſtwá dopuśćił z czyją żoną / ponieważ cudzołożył z żoną bliźniego ſwego / śmierćią umrze cudzoło- 11 żnik on y cudzołożnicá. ♣ Ktobykolwiek f tez ſpał z żoną Ojcá ſwego/ ſromotę Ojcá ſwego odkrył/ śmierćią umrą oboje: krew ich *będźie* ná 12 nich. ♣ Jeſliby g tez kto ſpał z synową ſwoją / śmierćią umrą oboje: obrzydliwośći śię dopuśćili/ krew ich *będźie* ná nich.

a 3 Moj. 18. 21. 2 Krol. 23. 10. b 3 Moj. 19. 31. c 3 Moj. 11. 44. 1 Piotr 1. 16. d 2 Moj. 21. 17. Przyp. 20. 20. Mátt. 15. 4. e 3 Moj. 18. 20. 5 Moj. 22. 22. Jáná. 8. 3. f 3 Moj. 18. 8. g 3 Moj. 18. 15.

13 Mąż h tákże ktoryby z mężczyzną obcowáł sposobem niewieśćim / obrzydliwość uczynili obá: śmiercią umrą / krew ich bedźie ná nich. 14 Ktoby i też pojął corke z mátką jey / sprosna rzecz jest: ogniem spalą onego / y one / áby nie byłá *tá* sprosność miedzy wámi. 15 Tákże ktoby śie złączył z bydlęćiem / śmiercią umrze: bydlę też zábijećie. 16 Niewiástá ktoraby przystąpiłá do jákiego bydlęćiá / áby z nim obcowáłá / zábijesz niewiástę y bydlę: śmiercią umrą / krew ich bedźie ná nich. 17 Ktoby k też pojął śiostrę swoję / corkę Ojcá swego / ábo corkę Mátki swey / y widźiałby sromotę jey / y onáby widźiáłá sromotę jego / rzecz hániebna jest / przetoż wytráceni będą przed oczymá synow ludu swego: sromotę śiostry swey odkrył / i nieprawość swoję poniesie. 18 Ktoby l spał z niewiástą czásu przyrodzoney choroby jey / y odkryłby sromotę jey / y obnażyłby płynienie jey / y onáby też odkrywáłá płynienie krwie swojey / wytráceni będą oboje z pośrzodku ludu swego. 19 m Sromoty śiostry mátki twey / y śiostry Ojcá twego nie odkryjesz: bo *ktoby* pokrewną swoję obnażył / nieprawość swoję poniesie. 20 Ktoby n też spał z żoną stryjá swego / sromotę stryjá swego odkrył / grzech swoj poniosą / bez dźieći pomrą. 21 Tákże o ktoby pojął żonę brátá swego / sprosność jest: sromotę brátá swego odkrył / bez dźieći będą.

22 Strzeżćież tedy wszystkich ustaw mojich / y wszystkich sądow mojich / á czyńćie je: áby was nie wyrzućiłá źiemiá do ktorey Ja was wprowádzę / ábyśćie w niey mieszkáli. 23 A nie p chodźćie w ustáwách tego narodu ktory Ja wypędzam od oblicza wászego: bo to wszystko czynili / y obrzydźiłem je sobie. 24 Wam zaś powiedźiałem; Wy posiądźiećie źiemię ich / á Ja wam ją dam w dźiedźictwo / źiemię opływájącą mlekiem y miodem JAM PAN, Bog wász / ktorym was wyłączył *od innych* 25 narodow. A ták wy rozeznawajćie miedzy bydlęciem czystym y nieczystym / q y miedzy ptákiem nieczystym y czystym / á nie plugawćie dusz wászych bydłem y ptástwem / y wszystkim co śie czołga po źiemi / ktorem wam odłączył zá nieczyste. 26 Y bedźiećie mi świętymi / bom JA święty PAN / y odłączyłem was od *innych* narodow / ábyśćie byli mojimi. 27 Mąż r ábo niewiástá w ktorychby był duch czárnokśięski / ábo wieszczy / śmiercią umrą: kámieniem ukámienują ich: krew ich *bedźie* ná nich.

h 3 Moj. 18.22.
i 3 Moj. 18.17.
k 3 Moj. 18. 9.
l 3 Moj. 18.19.
m 3 Moj. 18.12.
n 3 Moj. 18.14.
o 3 Moj. 18.16. Márk. 6. 18.
p 3 Moj. 18.25.
q 3 Moj. 11. 2. 5 Moj. 14. 4.
r 5 Moj. 18.10. 1 Sám. 28. 7.

ROZDZIAŁ XXI.

Czystość Kápłánom należáłá. 6. Dostojeństwo ich y urząd. 7. 13. Jákie żony pojmowáć mają. 17. Ktorzy obierani być mają do spráwowánia ofiar.

1 RZekł też PAN do Mojżeszá: Mow do Kápłánow synow Aáronowych / á powiedz im: Niech śie nád umárłym nie plugáwi *żaden Kápłan* w ludu swym. 2 Tylko przy pokrewnym swojim / powinowátym swojim / przy Mátce swey / y przy Ojcu swym / y przy synu swym / y przy corce swey / y przy bráćie swym: 3 Tákże przy śiestrze swey Pánnie / sobie nabliższey / ktora nie miáłá męża: przy tych splugáwić śię może a. 4 Nie splugáwi śię b *przy* Przełożonym ludu swego / ták żeby śię zmázał. 5 Nie będą sobie k czynić łysiny ná głowie swey / y brody swey nie máją golić / áni ná ćiele swym czynić będą rzezánia. 6 Swiętymi będą Bogu swemu / y nie splugáwią Imieniá Bogá swego: ábowiem Ofiáry ogniste Páńskie / chleb Bogá swego ofiáruja: przetoż będą świętymi. 7 Niewiásty wszeteczney / y *w pánieństwie* náruszoney pojmowáć nie będą: tákże Niewiásty odrzuconey od męża jey pojmowáć nie będą: bo święty jest káżdy *z nich* Bogu swemu. 8 A ták będźiesz go miał zá świętego / bo chleb Bogá twego ofiáruje: przetoż świętym będźie tobie / bom JA święty PAN ktory poświącam

a T. Na ich pogrzebie być może.
b T. pogrzebem kśiążęćiá I. jákom pogrzebem żony.
c 3 Moj. 19.27.

9 cam was. Jeśliby się corká Kápłáńska nierządu dopuśćiłá / Ojcá swego zelżyłá / ogniem spalona bedźie.

10 Nawyższy też Kápłan miedzy bráćią swą ná ktorego głowę wylany jest Olejek pomázánia / y ktory poświęćił ręce swe / áby obłoczył száty Swięte, głowy swey nie obnáżay / y szat swojich nie rozedrze: 11 Y do żadnego zumárłych nie przystąpi: á náwet y przy Ojcu swym / y przy mátce swey / plugáwić się nie będźie. 12 Z świątnice też nie wynidźie / áby nie splugáwił świątnice Bogá swego / gdyż koroná Olejku pomázánia Bogá jego jest ná nim; JA PAN. 13 Tenże d Pánnę w pánieństwie jey pojmie. 14 Wdowy / y odrzuconey / y splugáwioney nierządnice / żadney z tych niepojmie: ále pánnę z ludu swego weźmie sobie zá żonę. 15 A nie będźie plugáwił naśienia swego w ludu swym: bom JA PAN ktory go poświącam.

16 Przytym rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc: 17 Powiedz Áronowi / y rzecz; Ktobykolwiek z potomstwá twego w narodźiech swych miałná sobie wádę / niechaj nie przystępuje áby ofiárowął chleb Bogá swego: 18 Bo żaden mąż ktoryby miał ná sobie wádę / przystępowáć nie ma: mąż ślepy / álbo chromy / ábo niezupełnych / ábo zbytnich członkow. 19 Tákże mąż ktoryby miał złamáną nogę / ábo złamáną rękę: 20 Tákże gárbáty / y płynących oczu / ábo ktory ma bielmo ná oku swym / ábo krostáwy / ábo párszywy / ábo wypukły.

21 Wszelki mąż ktoryby miał jáka wádę / z potomstwá Áaroná Kápłáná / nie przystąpi áby ofiárował Ofiáry ogniste PAnu: wádá ná nim jest / nie przystąpi áby ofiárował chleb Bogá swego. 22 Chlebá jednák Bogá swego / z rzeczy naświętszych y poświęconych pożywáć będźie. 23 Wszákże zá zásłonę nie wnidźie / y do Ołtarzá nie przystąpi / bo wádá ná nim jest / áby nie splugáwił świątnice mojey: bom 24 JA PAN, ktory je poświącam. To mowił Mojżesz do Áároná / y do synow jego / y do wszystkich Synow Izráelskich.

ROZDZIAŁ XXII.

Kto, kiedy, rzeczy świętych pożywáć miał. 8. A czego nie pożywáć. 17. Ofiáry jákie ofiárowáć miano.

1 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá / 2 mowiąc: Powiedz Áronowi y synom jego / áby się wstrzymawáli od rzeczy ktore są poświęcone od synow Izráelskich / á nie plugáwili świętego Imienia mojego w tym co mi oni poświącáją: JA PAN.

3 A ták rzecz do nich: W narodźiech wászych / ktobykolwiek przystąpił / ze wszystkiego potomstwá wászego / do poświęconych rzeczy, ktoreby poświęćili Synowie Izráelscy PAnu / gdy nieczystość jego ná nim jest / wytrácony będźie ten od oblicżności mojey: JA PAN.

4 Ktobykolwiek z naśienia Áronowego był trędowátym / ábo płynienie naśienia ćierpiącym / rzeczy poświęconych jeść nie będźie / poki by się nie oczyśćił: tákże ktoby się dotknął jákiey nieczystości ćiáłá zmárłego / ábo tego z ktoregoby płynęło naśienie złączenia. 5 Tákże / ktoby się dotknął czego co się czołgá po źiemi / przez coby się nieczystym stał / ábo człowieká przez ktoregoby się splugáwił / według wszelákiey nieczystości jego: 6 Ten ktoby się czego; tych rzeczy dotknął / nieczystym będźie áż do wieczorá / y nie będźie jadł rzeczy poświęconych / 7 áżby úmył ćiáło swoje wodą. Y áż po záchodźie słońcá czystym będźie / á potym będźie jeść z rzeczy poświęconych / bo to jest pokarm jego.

8 Ścierwu a tey y rozszárpánego od zwierzá jeść nie będźie: áby się tym nie splugáwił: JA PAN, 9 A ták przestrzegáć będą rozkazánia mego / áby nie podlegli grzechowi / y nie pomárli w nim / gdyby się splugáwili: JA PAN, ktory je poświącam. 10 Żaden obcy nie będźie jadł z rzeczy poświęconych: komornik kápłáński / áni najemnik nie będźie jadł rzeczy poświęconych.

d Ezech. 44.22.

a 2 Moj. 22.31. 3 Moj. 17.15. Ezech. 44.31.

A

11 A jesliby kápłan człowieká kupił zá pieniądze swoje / ten jeść będźie z rzeczy tych/ tákże zrodzony w domu jego/ ci będą jadáć z pokarmow je- 12 go. Lecz corká kápłáńska ktoraby szłá zá mężá obcego/ tá z ofiar podnoszenia rzeczy świętych jeść nie bę- 13 dźie. Gdyby záś corká kápłáńska wdowa zostáłá / ábo odrzuconá byłá od mężá, y dźiatek nie miáłá/ á wrociłáby śię w dom Ojcá swego ; ták jáko w dźiećiństwie swym chleb Ojcá swego jeść będźie : ále żaden obcy jeść z niego nie będźie.

14 A jesliby kto jadł z niewiádomośći rzeczy poświęcone/ náddá piątą część do tego/ y odda kápłánowi 15 rzecz poświęconą : Aby nie plugáwili rzeczy poświęconych / ktore Synowie Izráelscy ofiáruja PA- 16 nu : Y nie przywodźili ná śię káránia zá występek/ gdyby jedli poświęcone rzeczy ich : bom JA PAN ktory je poświącam.

17 Potym rzekł PAN do Mojżeszá/ 18 mowiąc: Powiedz Aáronowi y synom jego/ y wszystkim Synom Izráelskim/ á mow do nich ; Ktobykolwiek z domu Izráelskiego ábo z przychodniow w Izráelu ofiárowáł ofiáre swoje według wszystkich ślubow swojich/ y według wszystkich dárow dobrowolnych swojich/ ktoreby ofiárowáli Pánu ná ofiáre cá- 19 łopalenia : Z dobrey woli swey ofiárowáć będźie zupełnego sámcá/ z bydłá rogátego/ z owiec y z koz. 20 Coby miáło ná sobie wádę/ ofiárowáć nie będźiećie/ bo nie będźie przyjemne od was.

21 Jesliby kto ofiárowáł ofiáre spokojną PAnu/ pełniąc ślub/ ábo dobrowolny dar oddájąc z rogátego bydłá/ ábo z drobnego bydłá/ bez wády będźie/ áby przyjemne było : żadney b wády nie będźie ná 22 nim. Slepego ábo ułomnego/ c ábo ná czym ochromionego / ábo guzowátego/ ábo krostáwego/ ábo párszywego/ nie ofiárujćie PAnu/ áni ná ofiáre ognistą dawájćie ich 23 ná Ołtarz PAnu. Wołu też ábo owce / zbytnich ábo nie zupełnych członkow/ zá dobrowolny dar ofiárowáć je możesz : ále ślub z nich przyjemny nie będźie. 24 Zgniećionego/ y stłuczonego/ y przerwánego/ y rzezánego/ nie będźiećie ofiárowáć PAnu : w źiemi wászey 25 nie uczynićie tego. Ani z ręki cudzoźiemcá nie będźiećie ofiárowáć chlebá Bogu wászemu z tych wszystkich rzeczy : bo ułomek jest w nich; wádę máją/ nie będą przyjemne od was.

26 Nád to rzekł PAN do Mojżeszá/ 27 mowiąc : Woł ábo owcá/ ábo kozá/ gdy śię urodźi/ niech będźie śiedm dni przy mátce swojey / á dniá ośmego/ y potym / będźie przyjemne ku paloney ofierze PANU. 28 Krowy też áni owce z płodem ich nie zábijećie dniá jednego.

29 A Gdybyśćie ofiárowáli ofiáre dźiękczynienia PAnu/ z dobrey woli swey ofiárowáć będźiećie. 30 Onegoż dniá jedźiona będźie/ nie zostáwićie z niey nic áż do jutrá/ JA 31 PAN. Przetoż strzeżćie przykazań 32 mojich/ á czyńćie je/ JA PAN. Y nie plugawćie Imienia mego świętego/ ábym był poświęcony wpośrzodku synow Izráelskich: JA PAN 33 ktory was poświącam: Ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey/ ábym wam był zá Bogá : JA PAN.

ROZDZIAŁ XXIII.

Swiętá PAńskie. 3. *Sábbáty.* 5. *Wielkanoc.* 10. *Pierworodne zbożá.* 15. *Swiątki.* 24. *Swięto trąb.* 27. *Swięto oczyśćiánia.* 34. *Swięto Kuczek, ábo Namiotow.*

1 Rzekł jeszcze PAN do Mojżeszá 2 mowiąc: Powiedz Synom Izráelskim/ á mow im : Swiętá uroczyste PAńskie/ ktore názywáć będźiećie zgromádzenia święte/ te są 3 Swiętá uroczyste moje. Przez sześć a dni robić będźiećie / ále w dźień śiodmy Sábbát odpoczynienia / zgromadzenie święte/ żadney roboty czynić nie będźiećie/ Sábbát PAński jest/ we wszystkich mieszkániách wászych.

4 A Teć są uroczyste święta PAńskie/ zgromadzenia święte/ ktore obchodźić będźiećie pewnego ich 5 czásu. Miesiącá pierwszego/ dniá czternástego b tegoż mieśiącá między

Marginalia: b 5 Moj. 15.21. Syrac. 35.13. c 5 Moj 15.21. 17.1. — d 2 Moj 22.30 — a 2 Moj 20. 9 [illegible] 5 Moj 5.13. b 2 Moj 12.18 4 Moj 18.10

H. Pe-ſáh A. Wiel-ánoc.

dźiy dwiemá wiecżorámi świeto Prześćia e PAńſkiego. 6 ✤ Potym dniá pietnaſtego tegoż mieśiącá Swieto Przáſnikow bedźie PAnu: przez śiedm dni chleby przáſne jeść bedźiećie/ 7 ✤ A dniá pierwßego zgromádzenie święte mieć bedźiećie: żadney roboty ſłużebniczey czynić nie bedźiećie. 8 ✤ Ale bedźiećie ofiárowáli ofiáre ogniſtą PAnu przez śiedm dni: dniá także śiodmego zgromádzenie święte bedźie / żadney roboty ſłużebnickiey czynić nie bedźiećie.

9 Y Rzekł PAN do Moyżeſzá/ mowiąc: 10 ✤ Powiedz ſynom Izráelſkim/ y rzecz im: Gdy wnidźiećie do źiemie ktorą Ja wam dawam: á bedźiećie żąć zboże wáße / tedy przynieśiećie snop pierwiáſtek żniwá wáßego do Kápłáná. 11 ✤ Y bedźie tám y ſám obracał on snop przed obliczem PAńſkim / áby był przyjemny zá was: názájutrz po Sábbáćie podnośić go bedźie Kápłan. 12 ✤ Zábijećie też / dniá ktorego obracáć bedźiećie on snop / báránká zupełnego/ rocznego / ná ofiáre cáłopalenia PAnu. 13 ✤ Przytym Ofiáre jego śniedną / że dwu dźieśiątych częśći Efy mąki pßenney/ zádźiáłáney z oliwą d/ ná paloną ofiáre PAnu/ dla wdźięczney wonnośći: tákże Ofiáre jego mokrą/ winá czwartą część Hinu. 14 ✤ A chlebá y prażmá / y nowego zboża jeść nie bedźiećie / áż do dniá ktorego przynieśiećie Ofiáre Bogu wáßemu: vſtáwá to wieczna bedźie w narodźiech wáßych / we wßyſtkich mießkániách wáßych.

d Moj. 9.40.

H. [illegible]wie-ych łosow.

15 NAliczyćie f tákże ſobie od dniá pierwßego po Sábbáćie / od dniá ktoregośćie ofiárowáli snop podnoßenia: śiedm tegodniow zupełnych niech bedźie. 16 ✤ Aż do pierwßego dniá po śiodmym tegodniu/ náliczyćie piećdźieśiąt dni: tedy ofiárowáć bedźiećie ofiáre śniedną nową PANU. 17 ✤ Z domow wáßych przynieśiećie chleby ná obrácánie tám y ſám: dwá chleby ze dwu dźieśiątych częśći pßenney mąki z kwáſem upieczone bedą: pierwiáſtki to PAnu. 18 ✤ A ofiárowáć z tym chlebem bedźiećie śiedm báránkow rocznych zupełnych / y ćielcá jednego / y dwu báránow: ná ofiáre cáłopalenia bedą PAnu / z ofiárą śniedną ich / y z mokrymi ofiárámi ich/ ofiárá to ogniſtą/ ná wdźięczną wonność PAnu. 19 ✤ Zábijećie też kozłá jednego zá grzech / y dwá báránki roczne ná ofiáre spokojną. 20 ✤ Y bedźie je obracał tám y ſám Kápłan z chlebem pierwiáſtek/ ná ofiáre ſámi y tám obrácánia przed obliczem PAńſkim/ y ze dwiemá báránkámi/ y bedą święte rzeczy PAnu / dla Kápłáná. 21 ✤ Y ogłośićie w ten dźień święto: zgromádzenie święte mieć bedźiećie: żadney roboty ſłużebniczey czynić nie bedźiećie: Vſtáwá to bedźie wieczna we wßyſtkich mießkániách wáßych/ w narodźiech wáßych. 22 ✤ A g gdy żąć bedźiećie zboże źiemie wáßey / nie bedźieß do końcá polá twego dożynał / kłośow pozoſtáłych żniwá twego zbieráć nie bedźieß: ubogiemu y przychodniowi zoſtáwiß je; JA PAN, Bog wáß.

f Moj. 6. 9.

g ſ Moj. 19. 9. 3 Moj. 24.19.

23 ZAtym rzekł PAN do Moyżeſzá/ 24 mowiąc: ✤ Powiedz Synom Izráelſkim/ mowiąc; Mieśiącá śiodmego / h pierwßego dniá tegoż mieśiącá bedźiećie mieli Sábbát / pámiątkę trąbienia / zgromádzenie święte. 25 ✤ Zadney roboty ſłużebniczey nie bedźiećie czynili / lecz ofiárowáć bedźiećie ofiáre ogniſtą PANU.

h 4 Moj. 29. 1.

26 RZekł jeßcze PAN do Moyżeſzá/ 27 mowiąc: ✤ Lecz dźieśiątego dniá tegoż mieśiącá śiodmego/ dźień oczyśćiánia jeſt: zgromádzenie święte mieć bedźiećie / á bedźiećie trapić duße wáße / i ofiáruiąc ogniſtą ofiáre PAnu. 28 ✤ Zadney roboty nie bedźiećie czynili w ten dźień: bo dźień oczyśćiánia jeſt / ná oczyśćienie was / przed obliczem PANA Bogá wáßego. 29 ✤ A wßelka duſzá ktoraby śię nie trapiłá tego dniá / wytrácona bedźie z ludu ſwego. ✤ Tákże ktobykolwiek czynił robotę jáką w tenże dźień / wytrácę człowieká tego z pośrzodku ludu jego. 30 ✤ Zadney roboty nie czyńćie: Vſtáwá to bedźie wieczna w narodźiech wáßych/ we wßyſtkich mießkániách wáßych. ✤ Sábbát odpoczy-

i 3 Moj. 16.29. 4 Moj. 29. 7.

niením mieć bedźiecie/ gdy trapić bedźiecie dusze swe / dźiewiątego dniá/ tegoż mieśiącá wieczor : od wieczorá áż do wieczorá obchodźić bedźiecie Sábbát wász.

33 Rzekł záś PAN do Mojżeszá 34 mowiąc: Powiedz Synom Izráelskim / rzekąc: Piętnastego dniá/ tegoż śiodmego mieśiącá/ bedźie świeto k Kuczek przez śiedm 35 dni/ l PAnu. Dniá pierwszego zgromádzenie święte bedźie/ żadney roboty służebniczey czynić nie bedźiecie: 36 Przez śiedm dni ofiárowáć bedźiecie Ofiáry ogniste PAnu : dniá ośmego / zgromádzenie święte mieć bedźiecie : á bedźiecie ofiárowáli Ofiáry ogniste PAnu : święto jest/ żadney roboty służebniczey nie bedźiecie czynili.

37 m Teć są świetá uroczyste PAńskie/ ktore obchodźić m bedźiecie/ zgromádzenia święte: ábyśćie ofiárowáli ofiáry ogniste PAnu/ cáłopalenie/ y Ofiáry śniedna/ y Ofiáry *spokojne*, y ofiáry mokre; káżda w 38 dźień swoj. Oprocz Sábbátow PAńskich/ y oprocz dárow wászych/ y oprocz wszystkich ślubow wászych/ y oprocz wszystkich dobrowolnych podárkow wászych / ktore oddawáć bedźiecie PANU.

39 Wszákże piętnastego dniá / mieśiącá śiodmego / gdy zbierzećie urodzaj źiemie / bedźiecie obchodźili święto PANU przez śiedm dni : Dniá pierwszego odpoczynienie / tákże dniá ośmego odpo-40 czynienie bedźie. Tedy weżmiećie sobie pierwszego dniá owocu z drzewá co napięknieyszego / y gáłązek pálmowych/ y gáłązek drzewá gęstego/ y wierzbiny od potoku/ y weselić śie bedźiecie przed PAnem Bogiem 41 wászym/ przez śiedm dni. A obchodźić bedźiecie to Swięto PANU przez śiedm dni / ná *káżdy* rok : ustáwá *to* wieczna w Narodźiech wászych : káżdego mieśiącá śio-42 dmego obchodźić je bedźiecie. n W kuczkách n mieszkáć bedźiecie przez śiedm dni : káżdy zrodzony w Izráelu mieszkáć bedźie w kuczkách : 43 Aby wiedźieli potomkowie wászy / iżem w Namiotách kazał mieszkáć Synom Izráelskim/ gdym je wywiodł z źiemie Egipskiey/ JA 44 PAN. Bog wász. Y opowiedźiał Mojżesz świętá uroczyste PAńskie/ Synom Izráelskim.

k A. Chłodnikow A. Namiotow. Joh. 7. 2.8.37
l 5 Moj. 16.15.
m H. Obwoływáć.
n A. Chłodnikách.

ROZDZIAŁ XXIV.

Lámpy w przybytku postáwione. 5. Dwánaśćie chlebow pokłádnych. 15. Bluźnierca ma być ukámienowány. 17. Karánie o mężobojstwo, y gwałt. 22. Jednákie práwo ma być káżdemu.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mo-2 wiąc: Rozkaż Synom a Izráelskim / ábyć przynieśli oliwy z drzewá oliwnego / czystey / wytłoczoney / ku świeceniu / áby lámpy b gorzáły ustáwicznie. 3 Przed zásłoną Swiádectwá / w Namiećie zgromádzenia sporządźi je Aáron / *áby śię páliły* od wieczorá áż do poránku/ przed obliczem PAńskim ustáwicznie : ustáwá *to* wieczna w 4 Narodźiech wászych. Ná świecżniku czystym stawiáć bedźie lámpy przed obliczem PAńskim záwżdy.

5 WEźmiesz też mąki pszenney/ á upieczesz z niey dwánaśćie plackow : ze dwu dźieśiątych częśći 6 *Efá* bedźie placek jeden. Potym położysz je dwiemá rzędámi / sześć w rzędźie *jednym* ná stole czystym / 7 przed obliczem PAńskim. Włożysz też ná *káżdy* rząd kádźidłá czystego / áby było miásto chlebá spalone ná pámiątkę ku ofierze ognistey 8 PAnu. Ná káżdy dźień Sábbátu kłáść je bedźie *Kápłan* porządnie przed PAnem záwżdy : biorąc je od Synow Izráelskich / przymierzem 9 wiecznym. Y będą *należáły* Aáronowi y synom jego / ktorzy je jeść będą c ná mieyscu świętym : ábowiem rzeczą im to naświętsza jest / z ognistych ofiar PAńskich/ ustáwa wieczna.

10 TEdy wyszedł syn niewiásty Izráelskiey/ ktorego miáłá z mężem Egipskim miedzy Syny Izráelskimi / y pośwárzyli śie w obozie / syn *oney* niewiásty Izráel-11 skiey z mężem Izráelskim. Y złorzeczył syn niewiásty Izráelskiey/ á Imie *Boże* bluźnił: dla cze-

a 2 Mo. 27.20.
b 2 Moj. 27.
c 2 Moj. 29.31. 3 Moj. 8. 31. 1 Sám. 21. 6. Mátt. 12. 4.

go przywiedźiony był do Mojżeszá (A imię mátki jego było Sálomit corká Dybrego / z pokolenia Dán)
12 Y podáli go do więźienia/ ażby im oznáymiono co z nim rozkaże PAN czynić.
13 Y Edy rzekł PAN do Mojżeszá/
14 mowiąc: Wywiedź tego bluźniercę precż zá obóz/ á niech włożą wszyscy ktorzy to słyszeli ręce swe ná głowę jego/ y niech go ukámienuje wszystko zgromádzenie.
15 A Synom Izráelskim opowiedz/ mowiąc; Ktobykolwiek złorzeczył Bogu swemu/ odniesie karánie zá grzech swoj.
16 Tákże ktoby zbluźnił Imię Páńskie/ śmiercią umrze/ kámienując ukámienuje go wszystko zgromádzenie: ták przychodźień/ jáko domá zrodzony / gdyby zbluźnił Imię Páńskie / umrze.
17 Tákże d jesliby kto zábił jákiegokolwiek człowieká / śmiercią umrze.
18 A jesliby kto zábił bydlę/ wroći inne zá bydlę.
19 Ktoby też oszkárádźił bliźniego swego/ według tego/ jáko ucżynił/ niech
20 mu śię stánie: Złamánie/ zá złamánie/ e oko zá oko/ ząb zá ząb / według tego / jáko oszkárádźił człowieká / ták mu śię też niech stánie.
21 Ktoby zabił bydlę/ wroći insze: ále ktoby zábił człowieká / umrze.
22 Práwo jednákie mieć będźiecie / ták przychodźień/ jáko y domá zrodzony będźie u was: bom JA PAN / Bog wász.
23 To gdy opowiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim/ wywiedli onego bluźniercę zá obóz / y ukámienowáli go. Y ucżynili Synowie Izráelscy według tego / jáko przykazał PAN Mojżeszowi.

d 3. Moj. 1. 12.

e 2. Moj. 21. 14. 5. Moj. 19. 21. Mátt. 5. 38.

ROZDZIAŁ. XXV.

Odpocżynienie ziemie śiodmego roku. 5. Sámorodnego z boża nie zbieráć. 8. Rok wolnośći ábo miłośćiwego látá. 14. Bliźni nie ma być oszukány w kupnie y w przedawániu. 18. Błogosławieństwo tych, ktory są posłuszni PAnu. 23. Ziemiá ná wiecżność nie ma być przedawána. 26. Obycżaj przedawánia y wykupowánia jey. 29. Záprzedánie domu. 31. Wolnośći Lewitow. 35. Lichwánie ma być brána. 38. Kupowánie ludźi od swoich. 45. Od obcych. 47. Wolność Izráelitow, jáko sług Bożych.

1 RZekł nád to PAN do Mojżeszá
2 ná gorze Synáj/ mowiąc: Powiedz Synom Izráelskim/ á mow do nich: Gdy wnidźiecie do źiemie ktorą ja wam dáję / tedy święćić będźie źiemiá Sábbát PAnu.
3 Przez sześć lat a obśiewáć będźiesz pole twoje y przez sześć lat winnicę twoję obrzynáć będźiesz / zbieráiąc urodzáje z niey.
4 Ale roku śiodmego Sábbát odpocżynienia mieć będźie źiemiá / Sábbát PAński: Polá twego nie będźiesz obśiewał/ áni winnice twojey obrzynał.
5 CO śię sámo przez śię zrodźi z zboża twego/ nie będźiesz żął/ y jágod zániechánej winnice twojey nie będźiesz zbierał: rok odpocżynienia będźie miáłá źiemiá.
6 Y będźie co śię urodźi w onym odpocżynieniu źiemie/ tobie ná pokarm/ y słudze twemu/ y służebnicy twey/ y nájemnikowi twemu / y przychodniowi twemu / ktory mieszka z tobą.
7 Tákże bydłu twemu/ y zwierzowi/ ktory jest w źiemi twojey/ będźie wszystek urodzaj jey ná pokarm.
8 NAlicżysz też sobie śiedm tegodniow lat / to jest śiedm kroć śiedm lat: Y ucżyniąc dni śiedmi tegodniow / lat cżterdźieśći y dźiewięć lat.
9 Tedy każesz zátrąbić w trąbę hucżną / miesiącá śiodmego/ dniá dźieśiątego / tegoż miesiącá: w dźień ocżyśćiánia każećie zátrąbić w trąbę / po wszystkiey źiemi wászey.
10 Y święćić będźiećie rok pięćdźieśiąty/ á obwołaćie wolność w źiemi wszystkim obywátelom jey: Láto miłośćiwe mieć będźiećie. Y wroći śię káżdy do ośiádłośći swojey/ y káżdy do rodźiny swojey wroći śię.
11 To miłośćiwe láto pięćdźieśiątego roku miewáć będźiećie: nie będźiećie śiać / y nie będźiećie żąć tego / co śię sámo przez śię zrodźi/ áni zbieráć będźiećie gron z winnic
12 zániechánych. Bo miłośćiwy rok jest/ święty wam będźie: co śię ná polu przed tym zrodźiło / to jeść będźiećie.
13 W ten miłośćiwy rok/ wroći śię káżdy do ośiádłośći swojey.

a 2. Moj. 23. 10.

14 Jeśli też przedasz bliźniemu twemu / abo co kupisz od bliźniego twego/niech nie oszukawa jeden drugiego. 15 ♣ Według liczby lat po miłośćiwym roku / kupisz od bliźniego twego/y według liczby lat/ dochodów przeda tobie. 16 ♣ Jeśli więcey będzie lat / tym drożey oszácujesz kupno ono/ á jeśli mniey będzie lat/tedy też tániey oszácujesz kupno ono : ponieważ tylko liczbá dochodów przedáwa sie tobie. 17 ♣ A ták nie oszukawajcie żaden bliźniego swego / ále sie bój każdy Bogá swego : bom JA PAN/ Bog wász.

18 PRzestrzegajcie ustaw mojich/y sądy moje záchowywajcie / y czyńcie je / ábyście mieszkáć mogli 19 w ziemi oney bespiecznie. ♣ Tedy wyda ziemiá owoc swój/ á będziecie jeść áż do sytośći/ y będziecie mieszkáć bespiecznie w niey. 20 ♣ A jeślibyście rzekli : Coż będziemy jeść roku śiodmego/ jeśli nie będziem śiać áni zbieráć urodzájów nászych? ♣ 21 Tedy roskażę błogosłáwieństwu memu przyść ná was roku szóstego/y przyniesie urodzaj ná trzy látá. ♣ 22 Y będziecie śiać roku ósmego/ á będziecie jeść urodzaj stáry/ áż do roku dziewiątego. : póki nie nádejdą pożytki jego/ stáre jeść będziecie. ♣ 23 Ziemiá tedy nie będzie przedawána ná wieczność : bo mojá jest ziemiá/ á wyście gośćmi y przychodniámi 24 u mnie. ♣ A po wszystkich ziemi ośiádłośći wászey/ pozwolicie wykupowáć ziemie.

25 GDyby zubożał brát twój / á przedałby nieco z májętnośći swojey / y przyszedłby máiący práwo odkupienia/powinny jego/ niech 26 wykupi co przedał brát jego. ♣ A jeśliby kto nie miał tego / coby odkupić mógł / á samby przemógł / y ználazł dostátek ná to wykupno : ♣ 27 Tedy obráchowawszy látá od przedánia swego: wróci co zbywa temu/ któremu przedał : á wróci sie do 28 májętnośći swojey. ♣ A jeśliby nie miał dostátku áby wrócił / tedy zostánie májętność przedána w ręku tego który ją kupił / áż do Roku miłośćiwego : y ustąpi mu jey w rok miłośćiwy / á on wróci sie do májętnośći swojey.

29 JEśliby też kto przedał dom mieszkánia w mieśćie murowánym/ będzie miał wolność wykupić go / póki nie wynidzie rok przedánia jego : cáły rok będzie miał práwo do wykupienia jego. 30 ♣ A jeśli go nie wykupi póki nie wynidzie rok cáły / tedy zostánie on dom w mieśćie murowánym/temu który go kupił/ dziedzicznie/ y potomkom jego: 31 ♣ Y nie ustąpi w miłośćiwe láto. Ale domy we wśiách/ które nie są murem obtoczone/ te práwem / jáko pole ziemie / szácowáne będą ; będą mogły być odkupowáne/ y w miłośćiwe láto z rąk obcych wynidą.

32 ALe miástá Lewitów / y domy w dziedzicznych mieśćiech ich káżdego czásu wykupowáne być 33 mogą/ przez Lewity. ♣ Lecz temu co kupuje od Lewitów/ wynidzie kupno domu / y miejskiey ośiádłośći jego w rok miłośćiwy : gdyż domy miást Lewitskich są dziedziczne ich / w 34 pośrzodku synów Izráelskich. ♣ Ale pole ná przedmieśćiu ich nie będzie przedawáne / bo dziedzictwem ich jest wiecznym.

35 GDyby też zubożał brát twój/ á osłábiałaby ręka jego przy tobie/ podeprzesz go / á jáko y przychodzień niech sie żywi przy tobie. ♣ 36 Nie bierz od niego lichwy / áni płátu / b ále sie bój Bogá swego/ áby sie żywił brát twój przy tobie. ♣ 37 Pieniędzy twojich nie dawaj mu ná lichwę / áni mu z zysku pożyczaj żywnośći twojey. 38 ♣ JAM PAN/ Bog wász/ którym was wywiódł z ziemie Egipskiey / ábym wam dał ziemię Chánánejską/á był wam zá Bogá.

39 JEśliby też zubożał brát twój przy tobie/ták żeby sie tobie záprzedał/nie będziesz go dręczył służbą 40 niewolniczą : ♣ Jáko najemnik/ jáko przychodzień będzie u ciebie : áż do roku miłośćiwego służyć ci 41 będzie. ♣ Potym wynidzie od ciebie on y dźieci jego z nim / á wróci sie do rodziny swojey/ y do dziedzictwá 42 przodków swych/wróci sie. ♣ Słudzy bowiem moji są/ którem ja wy-

b 2 Moj 22.25 Luka. 6. 35

z źiemie Egipskiey: niechże nie bedą przedawáni jáko niewolnicy. ♣ 43 Nie będźiesz pánował nád nimi surowie/ ále śię będźiesz bał PAná Bogá twego. 44 ♣ Niewolnik też twoj/ y niewolnicá twojá/ ktore mieć będźiesz/ będą z narodow tych/ ktore są około was/ z nich kupowáć będźiećie niewolniká y niewolnice. ♣ 45 Tákże też synow przychodniow mieszkájących miedzy wámi/ kupowáć będźiećie/ y potomstwá tych ktorzy są z wámi/ ktore zpłodźili w źiemi wászey/ á ći będą wam zá dźiedźictwo. 46 ♣ Práwem dźiedźicżnym trzymáć je będźiećie y synowie wászy po was/ ábyśćie je dźiedźicżnie odźierżeli: ná wieki służby ich używáć będźiećie: lecż nád bráćią swą Syny Izráelskimi/ żaden nád brátem swojim nie będźie pánował surowie.

47 Jeśliby śię też gość/ ábo przychodźień zbogáćił/ ktory mieszká z tobą/ á zubożałby brát twoj przy nim/ ták żeby śię záprzedał gośćiowi/ ábo przychodniowi ktory jest z tobą/ ábo potomstwu z domu cudzoźiemcow: 48 ♣ Gdyby śię záprzedał może być wykupiony: ktokolwiek z bráći jego odkupi go: 49 ♣ Abo stryj jego/ ábo syn stryjá jego/ odkupi go/ ábo z bliskich pokrewnych jego/ z rodźiny jego odkupi go/ ábo jeśliby przemogł/ wykupi śię sám. ♣ 50 Y poráchuje śię z onym co go kupił/ od roku/ ktorego mu śię przedał/ áż do miłośćiwego látá/ áby pieniądze zá ktore śię przedał/ odłożone były według liczby lat: jáko z najemnikiem/ z nim sobie postąpi. ♣ 51 Jeśliby jeszcże nie máło lat zostáwáło/ wedle nich wroći okup swoj z pieniędzy/ zá ktore kupiony jest. 52 ♣ A jeśliby nie wiele lat zostawáło do miłośćiwego látá/ tedy poráchuje śię z nim/ według onych lat wroći okup swoj. 53 ♣ Jáko najemnik doroczny niech będźie u niego/ nie będźie nád nim surowie pánował/ przed oczymá twymi. 54 ♣ A jeśliby śię c tym obyczájem nie wykupił/ tedy wynidźie w miłośćiwe láto/ on y dźieći jego z nim: 55 ♣ A bowiem Synowie Izráelscy są sługámi mojimi; sługámi mojimi są/ ktorem wywiodł z źiemie Egipskiey: JA PAN, BOG wász.

ROZDZIAŁ XXVI.

Zákazánie báłwanow. 3. Błogosłáwieństwo strzegących zakonu. 14. przeklęstwo przestępcow. 40. Obiecána łáská tymco śię náwracáją. A ták Bog ku záchowaniu przykazań swojich, przywodźi lud obietnicámi. 14. przeźbámi. 40. y poćiechámi pokutującym służącymi.

1 Nie czyńćie sobie [a] báłwánow/ áni obrázu rytego/ áni słupow stáwiájąc sobie/ áni kámienia w obraz wyrytego stáwiájąc w źiemi wászey/ ábyśćie mu śię kłaniáli: bom JA PAN, Bog wász. ♣ 2 Sábbáty moje záchowywájćie/ á świątnice moje w ucżćiwośći miejćie: JA PAN.

3 Jeśli w ustáwách mojich [b] chodźić będźiećie/ y przykazánia moje chowáć y czynić będźiećie/ ♣ 4 Spuszczę wam deszcż czásu swego/ y wyda źiemiá urodzaj swoj/ y drzewá polne wydádzą owoc swoj: ♣ 5 Y trwáć będźie młocbá do zbierániá winá/ á zbieránie winá trwáć będźie do śiewu: będźiećie jeść chleb swoj do sytośći/ y mieszkáć będźiećie bespiecżnie w źiemi swey. ♣ 6 Bo dam pokoj w źiemi/ y będźiećie spáli/ á nie będźie ktoby was [c] przestrászył: wyplenię też złego źwierzá z źiemie/ á miecż nie przejdźie źiemie wászey. ♣ 7 Owszem będźiećie gonić nieprzyjacioły wásze/ y upádną przed wámi od miecżá. ♣ 8 Pięć wászych będą gonić sto: á sto wászych dźieśięć tyśięcy gonić będą: y polegą nieprzyjaćiele wászy przed wámi od miecżá. ♣ 9 Bo obrocę śię do was/ y rozkrzewię was/ y rozmnożę was/ y utwierdzę przymierze moje z wámi. ♣ 10 Y będźiećie jedli z dawná záchowáłe zboże: y stáre gdy nowe nástáną/ wyprzątniećie. ♣ 11 Y wystáwię Przybytek moj miedzy wámi/ á nie uprzykrzy was sobie duszá mojá. ♣ 12 Y będę chodźił [d] miedzy wámi/ á będę wam zá Bogá/ á wy mnie be=

[a] 2 Moj. 20. 4. 5 Moj. 5. 8. Psalm 97. 7.

[b] 5 Moj. 28. 1.

[c] Job. 11. 18. 20. Amos. 9. 13.

[d] 2 Kor. 6. 16.

13 bedźiecie zá lud: ♣ JA PAN Bog wász / ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábyśćie im nie służyli: y połamałem łáncuchy járzmá wászego / ábyśćie chodźili prosto.

14 A Jeslibyśćie mie nie słucháli / y nie czynili b wszystkich tych 15 przykazań: ♣ Y jesli ustáwy moje wzgárdźicie / á sadámi mojimi bedźie śię brzydźiłá dusza wászá / żebyśćie nie czynili wszystkich przykazań mojich / y wzruszylibyśćie 16 przymierze moje: ♣ Ja też wam to uczynie: Náwiedze was strachem / suchotámi / y gorączką / ktore wam oczy popsują / á boleśćią nápełnią dusze wásze; á śiać bedźiećie prozno naśienie wásze / bo je zjedzą nieprzyjaciele wászy: ♣ Y postáwie 17 twarz moje przećiwko wam / y poráženi bedźiecie od nieprzyjaciół wászych / y pánowáć bedą nád wámi ktorzy was máją w nienawiśći: y bedźiećie ućiekáli / choć was 18 nikt gonić nie bedźie. ♣ A jesliż áni ták nie usłuchaćie mie / przydam śiedm kroć wiecey karánia dla 19 grzechow wászych: ♣ Y zetre pyche mocy wászey / y uczynie Niebo nád wámi jáko żelázo / á źiemie wásze 20 jáko miedź: ♣ Y wniwecz śie obroći praca f wászá: bo nie wyda źiemiá wászá użytku swego / y drzewá źiemie nie wydádzą owocu swego. ♣ 21 A jesli chodźić bedźiećie / mnie śie zprzećiwiájąc / á nie zechcećie mie słucháć / przydam kázni wászych śiedmioráko dla grzechow wászych: ♣ 22 Bo puszczę ná was źwierz polny / y ośieroći was / y wyniszczy bydło wásze / y upleni was / y spustoszeją 23 drogi wásze. ♣ A jesliż tym śie nie nákarzećie / ále chodźić bedźiećie 24 mnie śie zprzećiwiájąc: ♣ Ja też pojde wam śie zprzećiwiájąc / y bić was bede śiedmioráko dla 25 grzechow wászych. ♣ Y przywiode ná was miecz / ktory śie sowićie zemśći *zgwałcenia* przymierza: á g gdy śie zwieżyćie do miast wászych / tedy puszczę powietrze morowe miedzy was / á bedźiećie podáni w rece 26 nieprzyjaćielskie. ♣ A gdy złamie g podpore chlebá wászego / bedą pieẃ ktore dźieśiec niewiast chleb wász w piecu jednym / y bedą wam oddawáć chleb wász pod wagą / y bedźiećie 27 jeść / á nie nájećie śie. ♣ A jesli y przeto nie usłuchaćie mie / ále chodźić bedźiećie mnie śie sprzećiwiá-28 jąc. ♣ Ja też pojde w gniewie przećiwko wam / y Ja też karáć wás bede śiedmioráko wiecey / dla grze-29 chow wászych. ♣ Y bedźiećie h jeść ciáłá synow wászych: y ciáłá corek 30 wászych jeść bedźiećie. ♣ Y wygubie po gorách káplice wásze / á poro-zwalam słoneczne i báłwány wásze / y złoże trupy wásze ná kloce obrzydłych báłwánow wászych / y bedźie śie wámi brzydźiłá duszá mojá. ♣ 31 Y podam miástá wásze ná spustoszenie / á poborze świątnice wásze / y nie przyjmie wiecey wdźiecznej wonności wászey k.

32 Y Spustosze źiemie / że śie nád nią zdumieją nieprzyjaćiele 33 wászy mieszkájąc w niey. ♣ A was sámych rozprosze miedzy Narody / y dobede zá wámi mieczá: á bedźie źiemiá wászá pusta / y miástá wá-34 sze zburzone. ♣ Tedy rádá bedźie źiemiá odpoczynieniu swemu / po wszystkie dni spustoszenia swego: á wy *bedźiećie* w źiemi nieprzyjaćioł wászych: tedy odpocznie źiemiá / y rádá bedźie odpoczynieniu swemu. 35 ♣ Przez wszystkie dni spustoszenia swego / odpoczywáć bedźie: bo nie miáłá odpoczynienia w Sábbáty wásze / gdyśćie wy mieszkáli w niey. 36 ♣ A ktorzy z was pozostáną / tedy przywiode strách ná sercá ich w źiemiách nieprzyjaćioł ich / że je gonić bedźie chrzest listu pádájącego: y bedą ućiekáli *jáko* przed mieczem / y pádáć bedą choćiaż ich nikt gonić nie 37 bedźie. ♣ Y pádnie jeden ná drugiego / jáko od mieczá / choć ich nikt gonić nie bedźie / áni śie ostojićie przed 38 nieprzyjaćioły wászymi. ♣ Y pogíniećie miedzy narody / y pożrze was źiemiá nieprzyjaćioł wászych. ♣ 39 A ktorzy z was zostáną / wywiedną dla niepráwośći swojey / w źiemi nieprzyjaćioł swojich: tákże dla niepráwośći Ojcow swych / z nimi wywiedną.

Marginalia: e 5 Moj. 28.15. Tren. 2.17. Mál. 2.2. — f I. Moe. — g T. Głod przepuszczę. — h 2 Krol. 6.28. Tren. 4.10. — i 2 ná słońcu wystawione, A. od słońcá nápalone. — k I. Ofiár wászych.

40 A Że jesli wyznája niepráwość swoje / y niepráwość Ojcow swych / według przestępstwá swego / ktorym wystąpili przećiwko mnie / y według ktorego chodźili / sprzećiwiájąc mi śie: 41 ✤ Zem też y já chodźił sprzećiwiájąc śie im / á iżem je wprowádźił do źiemie nieprzyjaćioł ich: Jesli *mowię* ná ten czás poniży śie serce ich nieobrzezáne / y ćierpliwie znośić będą *karánie zá* niepráwośći swoje: 42 ✤ Tedy *ja też* wspomnię ná przymierze moje z Jákobem / y ná przymierze moje z Izáákiem / y na przymierze moje z Abráhámem wspomnię: y ná te źiemię wspomnię. 43 ✤ A źiemiá będźie od nich uwolnioná / rádá będźie odpoczynieniu swemu / gdy pusta będźie dla nich: á oni będą ćierpliwie nośić *karánie zá* niepráwość swą / przeto że sądy moje wzgárdźili / y ustáwámi mojmi brzydźiłá śie duszá ich. 44 ✤ Wszákże dla tego y ná ten czás gdy będą w źiemi nieprzyjaćioł swojich / nie odrzucę ich / áni ich ták sobie obrzydzę żebym je wyniszczyć miał / y wzruszyć przymierze moje z nimi: 45 ✤ Bom JA PAN, Bog ich: Ale wspomnię ná nie dla przymierza *uczynionego* z przodkámi ich / ktorem wywiodł z źiemie Egipskiey / przed oczymá pogánow / ábym im był zá Bogá / JA PAN. 46 ✤ Teć są ustáwy / y sądy / y práwá / ktore postánowił PAN miedzy sobą / y miedzy syny Izráelskimi / ná gorze Synáj przez Mojzeszá.

ROZDZIAŁ XXVII.

Szácunki okup rozmájitych ślubow ludźi. 9. bydłá czystego y nieczystego. 14. Domu. 16. Roli. 26. Pierworodztwá. 30. Dźieśięćin.

1 P Otym rzekł PAN do Mojzeszá / mowiąc: 2 ✤ Mow do synow Izráelskich / á powiedz im: Gdyby człowiek ślubem poślubił duszę PANU / według szácunku twego *da okup*. 3 ✤ A będźie *ták* szácunek twoj: Zá mężczyznę od dwudźiestu lat / áż do sześćdźieśiąt lat będźie szácunek twoj / pięćdźieśiąt Syklow srebrá / według wagi świątnice. 4 ✤ A jesli jest białá głowá / szácunek twoj będźie trzydźieśći Syklow. ✤ 5 A jesli od piątego roku áż do dwudźiestego roku / tedy będźie szácunek twoj: zá mężczyznę dwádźieśćiá Syklow / á zá białą głowę dźieśięć Syklow. 6 ✤ A jesli zá dźiećię od *jednego* mieśiącá áż do pięći lat / tedy będźie szácunek twoj: Zá mężczyznę / pięć Syklow srebrá / á zá dźiewečkę szácunek twoj / trzy Sykle srebrá. 7 ✤ A jesli od sześćidźieśiąt lat y wyżey: będźieli mężczyzná / tedy będźie szácunek twoj piętnaśćie Syklow / á zá białą głowę dźieśięć Syklow. 8 ✤ Lecz jesliby był *ták* ubogi żeby nie mogł oddáć szácunku twego / tedy go stáwią przed kápłá ná / y oszácuje go Kápłan: według przemożenia tego ktory ślubował oszácuje go kápłan.

9 J Eśliby też bydłę z tych / ktore śie ofiárują ná ofiárę PANU *poślubił*: káżde ktore odda PAnu / 10 będźie święte. ✤ Nie odmieni go / áni da innego zá nie / lepszego zá gorsze / ábo gorszego zá lepsze: jesliby też jákokolwiek odmienił bydłę zá bydłę / tedy y ono y to / ktore zá nie dano / będźie święte. 11 ✤ A jesliby ktore nieczyste bydłę *poślubił* z tych co nie bywáją ofiárowáne PAnu: tedy 12 stáwi to bydłę przed kápłáná. ✤ Y oszácuje kápłan bądź dobre / bądź złe: á jáko je oszácuje kápłan / ták 13 będźie. ✤ A jesliby je kto odkupić chćiał / przyda piątą część nád szácunek twoj.

14 J Eśliby też kto poświęćił Dom swoj / żeby był święty PAnu / tedy go oszácuje kápłan / bądź dobry / bądź zły: jáko go oszácuje kápłan / 15 ták zostánie. ✤ A gdyby ten ktory poświęćił / chćiał odkupić dom swoj / przyda piątą część pieniędzy nád szácunek twoj / y będźie jego.

16 J Eśli też kto część roli z dźiedźictwá swego poświęći PAnu / tedy będźie szácunek twoj według zaśiewku jey: gdźie śię wyśieje Chomer jęczmienia / zá pięćdźieśiąt Syklow srebrá *szácowana* będźie. 17 ✤ Jesli od miłośćiwego látá poświęći rolą swoję / według szácunku twego zostánie. 18 ✤ Ale jesliżby po

mi-

miłościwym lećie poświećił rolą swoję / tedy Kápłan obráchuje mu pieniądze / według lat zostawájących do miłościwego látá / y umniejszy mu się z szácunku twego. 19 A chćiałliby odkupić rolą / ten ktory ją poświećił / przyda piątą część pieniędzy do szácunku twego: y zostánie przy niey. 20 Ale gdźieby nie odkupił roli oney / á przedánaby byłá rola komu innemu / nie może być odkupiona. 21 Y będźie oná rola gdy wynidźie miłościwe láto / święta PAnu / jáko rola poświęcona / á przyjdźie w osiádłość Kápłánowi. 22 A jeśliby kto rolą kupioną / ktora nie byłá z roli dźiedźictwá jego / poślubił PAnu. 23 Tedy poráchuje mu Kápłan summę szácunku twego / áż do roku miłościwego / y da szácunek ten dniá onego zá rzecz poświęconą PAnu. 24 A w miłościwe láto wroći się rola do tego / od kogo ją kupiono / do tego ktory dźiedźicznie trzymał rolą onę. 25 A káżdy szácunek twoy / będźie wedle Syklá świątnice: á dwádźieśćiá pieniędzy Sykel máją. a

26 Wszákże pierworodnego / á ktore by prawem pierworodztwá było ofiárowáne PANU z bydłá / nikt go nie poświęci / bądź wół / bądź owcá: bo PAńskie są.

27 A jeśliby z bydląt nieczystych było, odkupi je według szácunku twego / y przyda piątą część nád to. A jeśliby go nie odkupiono: niechże przedáne będźie według szácunku twego. 28 Káżda jednák rzecz poślubiona / ktoraby kto poślubił PAnu ze wszystkiego co ma / z ludźi / y z bydłá / y z rol osiádłośći swojey / nie będźie przedawána / áni odkupowána: bo wszelka rzecz poślubiona c naświętsza jest PAnu. 29 Wszelkie bydlę poślubione / ktore się pod ślubem oddawa / od człowieká nie będźie odkupione: ále śmierćią umrze.

30 Wszystkie też dźieśięćiny źiemie / z naśienia źiemie / z owocu drzewá / PAńskie są: bo poświęcone są PAnu. 31 Ale ktoby chćiał odkupić co z dźieśięćin swojich / piątą część ceny przyda do nich. 32 Tákże wszystkie dźieśięćiny / z rogátego bydłá y z drobnego bydłá / wszystkiego co przechodźi pod laską pásterską, d káżde dźieśiąte będźie poświęcone PAnu. 33 Nie będźie przebierał miedzy dobrym ábo złym / áni go odmieniáć będźie: á jeśliby je jákokolwiek odmienił / będźie to y ono odmienione poświęcone / nie ma być odkupione. 34 Teć są przykazánia / ktore rozkazał PAn Mojżeszowi / do synow Izráelskich / ná gorze Synaj.

a 2 Moj. 30. 13. 4 Moj. 3. 47. Ezech. 45. 12.
b 2 Moj. 13. 2. 12. 22. 29. 34. 19. 4 Moj. 3. 13. 8. 17.
c Jozu. 6. 19 y 7. 1.
d T. Pod dozorem pásterskim.

CZWARTE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA NUMERI.

W Tych Kśięgách NUMERI názwánych / wypisuje się liczbá Izráelczykow do boju godnych / ták Hetmánow jáko pospolitego człowieká. Zá tym liczbá Lewitow / ták Urzędy usługi y prawá ich / áż y prawo o Názárejczykách. Do tego rozmáite bunty / szemránia y rozruchy ludu / przećiwko Bogu y zwierzchnośći / z kaźniámi zá to. Bitwy z nieprzyjaćioły / y zwyćięstwá słáwne: Chytre zámysły / rádá / proroctwo / y śmierć fałszywego Proroká Baláámá. Dźiwna tákże rostropność / ćierpliwość y státeczność Mojżeszowá / w Urzędźie trudnym. Przydáne też są niektore Ceremoniálne / Swieckie / y Sądowe ustáwy. Náwet podźielenie źiemie miedzy dwánaśćie pokoleń / jákie być miáło: Co się wszystko dźiáło ná puszczy / przez trzydźieśći ośm lat / y dźiewięć mieśięcy.

ROZDZIAL I.

Poczet Synow Izráelskich. 4. Ktorych było sześć kroć sto tyśięcy, trzy tyśiące, pięć set y pięćdźieśiąt. 47. Oprocz Lewitow, ktorzy nie szli w liczbę. 49. A byli przełożeni nád Przybytkiem.

1 MOwił PAN do Mojżeszá ná puszczy Synáj/ w Namiecie zgromádzenia/ pierwszego dniá/ miesiącá wtorego/ roku wtórego po wyściu ich z ziemi Egipskiey/ temi słowy; 2 ✠ Obliczcie a summę wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich/ według narodow ich/ y według domow Oycow ich/ według imion ich/ káżdego męszczyznę według głow ich. 3 ✠ Od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woynę z Izráelá: policzycie je według hufow ich/ ty y Aáron. 4 ✠ Y będźie z wámi z káżdego pokolenia jeden mąż/ ktoryby przedniejszy był w domu Oycow swoich.

a 2 Moj. 30.12.

5 A Teć są imioná mężow ktorzy z wámi będą; Z *pokolenia* Rubenowego/ Elisur/ syn Szedeurow. 6 ✠ Z *pokolenia* Symeonowego/ Sálámiel/ syn Surysáddájow. 7 ✠ Z *pokolenia* Judowego/ Náásson/ syn Amminádábow. 8 ✠ Z *pokolenia* Isáschárowego/ Nátánael/ syn Suhárow. 9 ✠ Z *pokolenia* Zábulonowego/ 10 Eliáb syn Helonow. ✠ Z synow Jozefowych/ z *pokolenia* Efráimowego/ Elisámá/ syn Ammiudow. ✠ Z *pokolenia* Mánássessowego/ Gámáliel/ syn Pedásurow. 11 ✠ Z *pokolenia* Benjáminowego/ Abidán/ syn Gedeonow. 12 ✠ Z *pokolenia* Dánowego/ 13 Achiezer syn Ammisádájow. ✠ Z *pokolenia* Aserowego/ Phágiel syn 14 Ochránow; ✠ Z *pokolenia* Gádowego/ 15 Eliázáf syn Duelow. ✠ Z *pokolenia* Neftálimowego/ Achirá/ 16 syn Enánow. ✠ Ci zwoływáni będą *ważacniejszy* z ludu Książętá/ w pokoleniách Oycow swych: wodzámi woysk b Izráelskich będą.

b H. Tysiącom.

17 PRzyzwáli tedy do śiebie Mojżesz y Aáron mężow tych/ ktorzy z imienia miánowáni są. 18 ✠ Y zebráli wszystko zgromádzenie/ dniá pierwszego/ miesiącá wtorego/ y przyznawáli śię do rodzájow swych/ według fámilij swych/ według domow Oycow swych/ y według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ według osob swych: ✠ 19 Jáko rozkazał PAN Mojżeszowi/ ták je policzył ná puszczy Synáj.

20 Y Było synow Rubená pierworodnego Izráelowego/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Oycow ich/ według liczby imion/ według osob ich/ wszystkiego pogłowia męzkiego od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woynę/ 21 ✠ Náliczono ich z pokolenia Rubenowego czterdźieśći y sześć tyśięcy/ y pięćset. 22 ✠ Z synow Symeonowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Oycow ich náliczonych jego/ według liczby imion/ według osob ich/ wszystkiego pogłowia męzkiego/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woynę/ 23 ✠ Náliczono ich z pokolenia Symeonowego pięćdźieśiąt y dźiewięć tyśięcy/ y trzysta. 24 ✠ Z synow Gádowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Oycow ich według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących/ ná woynę/ 25 ✠ Náliczono ich z pokolenia Gádowego/ czterdźieśći y pięć tyśięcy/ y sześć set y pięćdźieśiąt. 26 ✠ Z synow Judowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Oycow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woynę/ 27 ✠ Náliczono ich z pokolenia Judowego śiedmdźieśiąt y czterý tyśiące/ y sześćset. 28 ✠ Z pokolenia Isáschárowego rodzájow ich według fámilij ich według domow Oycow ich/ według liczby imion od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woynę. 29 ✠ Náliczono ich z pokolenia Isáschárowego/ pięćdźieśiąt y czterý tyśiące y czterystá. 30 ✠ Z synow Zábulonowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Oycow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woynę 31 ✠ Náliczono ich z pokolenia Zábulonowego/ pięćdźieśiąt y śiedm tyśięcy/ y czterystá. 32 ✠ Z synow Jozefowych/ *á naprzod* z synow Efráimowych/ rodzájow ich według fámilij ich/ według domow Oycow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszy-

33 ßkich wychodzących ná wojnę/ ♣ Náliczono ich z pokolenia Efráimowego czterdźieśći tyśięcy y pięć

34 set. ♣ Z synow *záś* Mánásseso= wych/ rodzájowich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wßystkich wychodzących

35 ná wojnę/ ♣ Náliczono ich z pokolenia Mánássesowego/ trzydźieśći y

36 dwá tyśiące/ y dwieśćie. ♣ Z synow Beniáminowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wßystkich wychodzących ná wojnę/ ♣

37 Náliczono ich z pokolenia Beniáminowego/ trzydźieśći y pięć ty=

38 śięcy/ y cztery sta. ♣ Z synow Dánowych/ rodzájow ich według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wßystkich/ wy=

39 chodzących ná wojnę/ ♣ Náliczono ich z pokolenia Dánowego ßeśćdźie=

40 śiąt y dwá tyśiące y śiedm set. ♣ Z synow Aserowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wßystkich

41 wychodzących ná wojnę/ ♣ Náliczono ich z pokolenia Aserowego czterdźieśći tyśięcy y jeden/ y pięć

42 set. ♣ Z synow Neftálimowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wßystkich wychodzących ná

43 wojnę/ ♣ Náliczono ich z pokolenia Neftálimowego piećdźieśiąt y trzy

44 tyśiące/ y cztery sta. ♣ Ciż są policzeni ktore policzył Mojżesz/ y Aáron/ y kśiążętá Izráelskie/ dwánáśćie mężow: ktorzy byli *wybráni* po

45 jednemu z domow Ojcow swych. ♣ Y było wßystkich policzonych Synow Izráelskich/ według domow Ojcow ich/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wßystkich wychodzących ná

46 wojnę z Izráelá: ♣ Było wßystkich policzonych c ßeść kroć sto tyśięcy/ y trzy tyśiące/ y pięć set y piećdźieśiąt.

c 2 Moj. 38, 26.

47 A Le Lewitowie/ według pokolenia Ojcow swych/ nie byli po=

48 liczeni między nimi. ♣ Bo rozkazał był PAN Mojżeszowi/ mowiąc;

49 ♣ Tylko pokolenia Lewi nie będźieß liczył/ á summy ich nie policzyß mię=

50 dzy Syny Izráelskie: ♣ Ale postánowiß Lewity nád Przybytkiem świádectwá/ y nád wßystkim náczyniem jego/ y nád wßystkim co należy do niego: oni nośić będą przybytek/ y wßystkie naczynia jego/ oni też służyć będą w nim/ á około Przybytku obozem śię kłáść będą.

51 ♣ A gdy śię będźie ruszał Przybytek/ składáć go będą Lewitowie: ták że gdy stánowić śię będźie Przybytek/ stawiáć go będą Lewitowie: á ktoby obcy do niego przystąpił/ umrze.

52 ♣ Y będą stawáć obozem Synowie Izráelscy káżdy według Półkow swojich/ y káżdy pod Chorągwią

53 swoją w wojsku swym. ♣ Ale Lewitowie kłáść śię będą obozem około Przybytku świádectwá/ áby nie przyßedł gniew *mojná* zgromadzenie Synow Izráelskich/ y będą Lewitowie trzymáć straż *u* Przybyt=

54 ku świádectwá. ♣ Uczynili tedy Synowie Izráelscy: według wßystkiego co był rozkazał PAN Mojżeszowi/ ták uczynili.

ROZDZIAŁ II.

Porządek hufow, stánowisk, Hetmánow. 32. y liczba Synow Izráelskich.

1 Z Atym rzekł PAN do Mojżeszá

2 y do Aároná/ mowiąc: ♣ Káżdy Synow Izráelskich kłáść śię będą obozem pod chorągwią swoją według znákow domow Ojcow swych: ná przećiwko około Namiotu zgromádzenia kłáść śię będą.

3 A Ci śię obozem położą ná Wschod słońcá: Chorągiew wojská Judowego według hufow swych: á Hetmánem nád syny Judowymi Náásson syn Aminádábow:

4 ♣ A w wojsku jego policzonych/ śiedmdźieśiąt y cztery tyśiące y

5 ßeść set. ♣ Podle niego położy śię obozem pokolenie Issáchárowe: á Hetmánem nád syny Issácháro= wymi, Nátánáel syn Suhárow: ♣

6 A w wojsku jego policzonych/ piećdźieśiąt y cztery tyśiące/ y cztery

35 tysięcy / y dwie śćie. ♣ Książęciem zás domu Ojcá fámiliy Merárego. Suryel / syn Abiháilow: *á ći* kłáść *się* będą po bok przybytku ku
36 Pułnocy. ♣ A należeć będą do straży synow Merárego / deski Przybytku y drągi jego / słupy jego y podstáwki jego / y wszystkie naczynia jego / y wszystkie potrzeby jego. ♣
37 Tákże słupy sienne w około / y podstáwki ich / y kołki ich / y sznury ich
38 A Kłáść się będą obozem przed Przybytkiem po przedniey stronie Namiotu zgromádzenia / ná Wschod / Mojżesz y Aáron y synowie jego / trzymájący straż przy świątnicy / straż zá Syny Izráelskie: á obcy gdyby przystąpił / umrze.
39 ♣ *A ták* wszystkich policzonych Lewitow od Mojżeszá y Aároná / ná rozkazánie Páńskie / według domow ich / wszystkich mężczyzn urodzonych od miesiącá y wyżey / *było* dwádźieśćiá tysięcy / y dwá.
40 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Policz wszystkie pierworodne mężczyzny / między Syny Izráelskimi / od miesiącá y wyżey / á uczyń
41 summę imion ich. ♣ A weźmiesz mi Lewity (JA PAN) miásto wszystkich pierworodnych w syniech Izráelskich: Tákże bydło Lewitow / zá wszystkie pierworodne bydłá Synow Izráelskich.
42 ♣ Policzył tedy Mojżesz jáko mu PAN rozkazał / wszystkie pierworodne w Syniech Izráelskich.
43 ♣ A było wszystkich pierworodnych mężczyzn / według liczby imion / urodzonych od miesiącá y wyżey / policzonych ich dwádźieśćiá y dwá tysiące / dwie śćie / śiedmdźieśiąt y trzy.
44 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc:
45 ♣ Weźmi Lewity miásto wszystkich pierworodnych z Synow Izráelskich / bydło tákże Lewitow miásto bydłá ich: y będą mojimi Lewitowie / JA PAN.
46 ♣ A zá okup onych dwu set / śiedmidźieśiąt / y trzech / ktorzy zbywáją nád *liczbę* Lewitow z pierworodnych Synow Izráelskich /
47 ♣ Weźmiesz po piąći syklow ná káżdą głowę: według syklá świątnice bráć będźiesz: dwádźieśćiá pieniędzy f *waży* sykel.
48 ♣ Y oddasz te pieniądze Aáronowi / y synom jego / zá okup onych ktorzy zbywáją nád *liczbę* ich.
49 ♣ Wziął tedy Mojżesz pieniądze okupu / od tych ktorzy zbywáli / nád te ktore okupili *sobą*
50 Lewitowie. ♣ Od pierworodnych Synow Izráelskich / wziął pieniędzy *onych* tysiąc trzy stá sześćdźieśiąt y pięć *syklow*, według syklá Świątnice.
51 ♣ Y oddał te pieniądze okupu Mojżesz Aáronowi y synom jego / według słowá Páńskiego: Jáko PAN rozkazał Mojżeszowi.

f 3 Moj. 30.13.

3 Moj. 27.25. 4 Moj 18.16. Ezech. 45.12.

ROZDZIAŁ IV.

Rozne prace Lewitow według rożności fámiliy ich. 34. Tákże y liczbá ich.

1 Nád to rzekł PAN do Mojżeszá
2 y Aároná / mowiąc: ♣ Zbierz summę synow Káátowych / z pośrzodku synow Lewiego / według fámiliy ich / y według domow Ojcow ich.
3 ♣ Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego co ma pięćdźieśiąt lat. ♣ Ktorzy będąc sposobnymi do tey a prace / mogliby odpráwowáć posługę w Namiećie
4 zgromádzenia. ♣ Tá będźie powinność synow Káátowych / przy Namiećie zgromádzenia przy miejscu naświętszym.
5 Y Przyjdźie Aáron z synámi swymi / gdy się będźie miał ruszyć oboz / á zdejmą oponę zasłony / y okryją nią skrzynię świádectwá:
6 ♣ A włożą ná nię przykrycie z borsukowych skor / y przykryją z wierzchu wszystko oponą hiácyntową / y záłożą drążki jey:
7 ♣ Tákże stoł *chlebow* pokłádnych przykryją oponą hiácyntową / położą b ná nim misy / y przystáwki / y kubki / czásze do nálewánia: á chleb ustáwiczny ná
8 nim będźie. ♣ Y rozćiągną ná tym oponę szárłatową / á przykryją to przykryciem skor borsukowych / y
9 záłożą drążki do niego. ♣ Weźmą też oponę hiacyntową / ktorą nákryją świecznik do świecenia z lámpámi jego / y nożyczki jego / y kágánki jego / y wszystkie naczynia *do* oliwy jego / ktorych używáją przy
10 nim: ♣ Y uwiną go ze wszystkim náczyniem jego w przykrycie z skor

a H. Do boju.

b 2 Moj 25.29. 30.

bor-

borsukowych / y włożą ná drążki. ♣ 11 Ná Ołtarz tákże złoty rozpostrzą opone hiácyntową/á włożą nań przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego. ♣ 12 Pobiorą też wszystkie naczynia usługi ktorymi służą w świątnicy / á obwinąwszy oponą hiácyntową / przykryją je przykryciem z skor borsukowych/y włożą ná drążki. ♣ 13 Do tego zmiotą popioł z Ołtarzá / á ná nim rozpostrzą opone szárłatową/ ♣ 14 Y włożą nań wszystkie naczynia jego / ktorymi usługują przy nim / *to jest* łopáty / widły/ y miotły/ y kociełki/y wszystkie naczynia Ołtarzowe : y rozpostrzą ná nim przykrycie z skor borsukowych/ y záłożą drążki jego.

15 Gdy to wykona Aáron z synámi swymi / że przykryje Swiątnice/ze wszystkim naczyniem świątnice / á będźie się miał ruszyć oboz/ tedy potym przyjdą synowie Káátowi/áby *one rzeczy* nieśli: ále sie nie będą dotykáli Swiątnice / áby nie pomárli. Táć jest posługá synow Káátowych przy Namiećie zgromádzenia. ♣ 16 Stáránie záśie Eleázárá syná Aároná Kápłáná/ *będźie* o oliwie do świecenia / o kádzeniu wonnym/o Ofierze śniedney ustáwiczney / y o olejku pomázowánia/ dogladánie Przybytku / y wszystkiego co w nim jest / y Swiątnice z naczyniámi jey.

17 Potym rzekł PAN do Mojżeszá 18 y Aároná/mowiąc: ♣ Nie zátracajćie pokolenia domow Káátowych z pośrzodku Lewitow. ♣ 19 Ale to im uczyńćie/ áby żyli á nie pomárli. Gdy przystępowáć będą do mieyscá Naświętszego : Aáron y synowie jego przyjdą / y postánowią káždego z nich nád praca jego / y nád brzemieniem jego. ♣ 20 Ale niech nie wchodzą pátrzáć / gdy będą uwijáne rzeczy święte/ áby nie pomárli.

21 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá 22 mowiąc: ♣ Zbierz summę synow Gersonowych / według domow Ojcow ich/y według fámilij ich: ♣ 23 Od tego/ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / áż do tego ktory ma piećdźieśiat lat policzysz je / ktorzy sposobni będą do tey prace / áby mogli usługowáć przy Namiećie zgromádzenia ♣ 24 A táć będźie powinność domow synow Gersonowych ku posłudze/y ku noszeniu: ♣ 25 Nośić będą opony Przybytku / y Námiot zgromádzenia/ z przykryćiem jego: tákże przykrycie borsukowe / ktore z wierzchu ná nim jest / y zasłonę od drzwi Namiotu zgromádzenia/ ♣ 26 Y opony do śieni / y zasłonę drzwi bramy u śieni / ktora jest u Przybytku/ y przy Ołtarzu w około : Y sznury jey / y wszystkie naczynia usługi ich / y wszystko czego używáją około usługi ich: y *to* czynić będą. ♣ 27 Według rozkazánia Aároná y synow jego / będźie wszelka usługá synow Gersonowych / przy káżdym brzemieniu ich / y przy káżdey usłudze ich : á poruczyćie im pod straż wszystkie brzemioná ich. ♣ 28 Táć będźie powinność domow synow Gersonowych / w Namiećie zgromádzenia / á będźie ich dogladał Itámár syn Aároná Kápłáná.

29 Syny *tákże* Merárego / według fámilij ich/ y według domow Ojcow ich/policzysz. ♣ 30 Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey /y áż do tego ktory ma piećdźieśiat lat /policzysz je : Ktorzy będąc sposobni do tey prace/mogliby usługowáć przy Namiećie zgromádzenia: ♣ 31 A tá będźie powinność prace ich/ we wszystkiey usłudze ich w Namiećie zgromádzenia : Deski Przybytku / y drągi jego / y słupy jego/y podstáwki jego *nośić*. ♣ 32 Przytym słupy śieni około / y podstáwki ich z kołkámi ich / y sznury ich ze wszystkim nażądzeniem ich / do wszelkiey służby ich: á miánowićie policzyćie naczynia / ktore im poruczyćie pod straż ich. ♣ 33 Táć powinność będźie fámilij synow Merárego / według wszelkiey służby ich / przy Namiećie zgromádzenia / pod dozorem Itámárá syná Aároná Kápłáná.

34 Obliczyli tedy Mojżesz y Aáron y Książętá zgromádzenia / syny Káátowe według fámilij ich / y według domow Ojcow ich/ ♣ 35 Od tych ktorym było trzydźieśći lat y wyżey/y áż do tych / ktorym było piećdźieśiat

dźieśiąt lat/ ktorzy sposobni będąc ku tey pracy/ mogliby usługowáć 36 przy Námiećie zgromádzenia. ✤ A było ich policzonych według fámilij ich/ dwá tyśiącá/ śiedm set y pięćdźieśiąt. 37 ✤ Ciż byli policzeni z fámilij Káátytow/ wßyscy służący przy Námiećie zgromádzenia: Ktore zliczył Mojżeß y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego przez Mojżeßá. 38 ✤ Tákże policzeni są Synowie Gersonowi wedle fámilij swych/ y według domow Ojcow swych: ✤ 39 Od tego ktory miał trzydźieśći lat/ y wyżey: Y áż do tego/ ktory miał pięćdźieśiąt lat/ ktorzy sposobni będąc ku pracy/ mogli usługowáć przy Námiećie zgromádzenia: ✤ 40 A było ich policzonych/ według fámilij ich/ y domow Ojcow ich/ dwá tyśiącá/ ßeść set/ y trzydźieśći. 41 ✤ Ciż *byli* policzeni z fámilij synow Gersonowych/ wßyscy służący w Námiećie zgromádzenia/ ktore zliczył Mojżeß y Aáron według 42 słowá PAńskiego. ✤ Tákże policzeni z fámilij synow Merárego według fámilij swych/ y domow 43 Ojcow swych. ✤ Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey/ y áż do tego/ ktory miał pięćdźieśiąt lat. Ktorzy sposobni będąc ku pracy/ mogli usługowáć przy Námiećie 44 zgromádzenia. ✤ A było ich policzonych/ według fámilij ich/ trzy tyśiące/ 45 y dwie śćie. ✤ A táć byłá summá policzonych/ z fámilij synow Merárego/ ktore zliczył Mojżeß y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego/ przez Mojżeßá.

46 Wßystkich policzonych ktore policzył Mojżeß y Aáron/ y Kśiążętá Izráelskie/ z Lewitow/ według fámilij ich/ y domow Ojcow 47 ich: ✤ Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey/ y áż do tego ktory miał pięćdźieśiąt lat/ káżdego przychodzącego do odprawowánia powinnośći usługi/ y powinnośći *noßenia* brzemion/ w 48 Námiećie zgromádzenia. ✤ A było ich policzonych ośm tyśięcy/ y pięć 49 set/ y ośmdźieśiąt. ✤ Według rozkazánia PAńskiego/ policzeni są przez Mojżeßá káżdy z osobná/ według usługi jego/ y według brzemienia jego: A policzeni *byli* ći/ ktore PAN rozkazał *liczyć* Mojżeßowi.

ROZDZIAŁ V.

Wyłączenie trędowátych, y innych nieczystych z Obozu. 6. Ofiáry zá występek. 12. Niewiásty w Małżeństwie podejrzáney doświadczenie y oczyśćienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeßá/ mowiąc: 2 ✤ Rozkaż Synom Izráelskim/ áby wyrzućili z Obozu káżdego trędowátego/ y káżdego ktory ćierpi płynienie náśienia/ y káżdego ktory śię splugáwił nád umárłym: 3 ✤ Ták mężczyznę jáko y niewiástę wyrzućićie: precż zá Oboz wyrzućićie je/ áby nie splugáwili Obozu tych/ miedzy ktorymi ja 4 mießkam. ✤ Y uczynili ták Synowie Izráelscy/ á wygnáli je precż zá Oboz: jáko rozkazał PAn Mojżeßowi/ ták uczynili Synowie Izráelscy.

5 Nádto rzekł PAN do Mojżeßá/ 6 mowiąc: ✤ Powiedz Synom Izráelskim; a Mąż ábo niewiástá/ gdyby popełnili jákikolwiek grzech ludzki/ dopuśćiwßy śię występku przećiwko PAnu/ á byłáby 7 winna oná dußá: ✤ Tedy wyznáją grzech swoj/ ktorego śię dopuśćili: y wrocą to w czym by winni byli cále/ á przydawßy jeßcze nád to piątą część/ oddádzą onemu/ prze-8 ćiw ktoremu zgrzeßyli. ✤ A jesliby nie było tego/ komuby ßkodę trzebá nádgrodźić/ oná oddána będźie PAnu: *y zostánie* Kápłánowi/ oprocz báráná oczyśćienia/ przez ktorego ma być oczyśćiony. ✤ 9 Káżda też ofiárá podnoßenia/ ze wßech rzeczy poświęconych od Synow Izráelskich/ ktora przynośią do Kápłáná/ jemu śię dostá-10 nie. ✤ One rzeczy poświęcone od kogożkolwiek/ jego będą: y ktoby co oddał Kápłanowi/ jemu zostánie.

2 Moj. 6. 3.

11 Zátym rzekł PAN do Mojżeßá 12 mowiąc: ✤ Mow do Synow Izráelskich/ á powiedz im: Káżdy

mąż

maż ktoregoby żoná wystąpiłá / y dopuśćiłáby śię grzechu przećiwko niemu. 13 ♣ A złączyłby śię inszy z nią / złączeniem naśienia / á byłoby to skryte przed oczymá męża jey / y tájiłáby śię / będąc splugáwiona / á świádkáby nie było przećiwko niey / ániby jey zástano : 14 ♣ Jednák przypádłby nań duch zápálczywośći / y miałby w podejrzeniu żonę swą / ktoraby splugáwiona byłá : ábo żeby przypadł nań duch zápálczywośći / y miałby w podejrzeniu żonę swą / ktoraby splugáwiona nie byłá. 15 ♣ Tedy przywiedźie on mąż żonę swoję do Kápłáná / y przynieśie z nią ofiárę jey / dźieśiątą częśc Efy mąki jęczmienney / nie lejąc ná nię oliwy / áni kłádąc ná nię kádźidłá : ábowiem jest ofiárá podejrzenia / ofiárá śniedna / pámiętna / przywodząca ná pámięć grzech. 16 ♣ A ták będźie ją ofiárował kápłan / y stáwi ją przed oblicznośćią PAńską : 17 ♣ Y weźmie Kápłan wody świętey w naczyniu gliniánym : y prochu / ktory będźie ná ziemi Przybytku / weźmie Kápłan / á wsypie do wody. 18 ♣ Potym postáwi Kápłan Niewiástę przed PAnem / y odkryje głowę niewiásty / á da w ręce jey ofiárę śniedną / pámiętną : Ofiárá to śniedna podejrzenia : á Kápłan będźie miał w ręce wodę gorzką przeklęctwá : 19 ♣ Y poprzyśięże ją Kápłan / y rzecze do niewiásty : Jesli nie spał kto *inszy* z tobą / á jesliś śię nie uniosłá w grzech nieczysty przy mężu swym / 20 bądź nienáruszona od tey wody gorzkiey przeklęctwá. ♣ Ale jesliś śię ustąpiłá od mężá twego / y jesteś 21 splugáwiona / á kto inny spał z tobą oprocz mężá twego : ♣ Tedy poprzyśięże Kápłan niewiástę oną przyśięgą przeklęctwá / y rzecze do niey : Niechaj ćię poda PAN ná złorzeczenie y ná przeklinánie miedzy ludem twojim / przepuśćiwszy *áby* 22 łono twoje wypádło / y żywot twoj opuchł : ♣ Niechże przenikną te wody przeklęte wnętrznośći twoje / áby opuchł żywot twoj / y wypádło 23 łono *twoje* : y odpowie niewiástá / Amen / Amen. ♣ Tedy nápisze te 24 przeklęctwá Kápłan ná kśięgách / á omyje je oną wodą gorzką. ♣ Y da śię nápić Niewieśćie wody gorzkiey przeklęctwá / y przenikną ją wody 25 przeklęctwá / y obrocą śię w gorzkość. ♣ Potym weźmie Kápłan z rąk Niewiásty oney ofiárę śniedną podejrzenia / á będźie ją podno- 26 śił przed PAnem / ofiárując ją ná Ołtarzu : ♣ Weźmie tesz Kápłan garść pámiętnego z ofiáry śniedney / y spali to ná Ołtarzu / 27 potym da wypić wodę niewieśćie. ♣ A gdy śię jey da nápić oney wody / stánie śię / jesliby splugáwiona byłá / y wystąpiłá grzechem przećiwko mężowi swemu / że ją przenikną wody przeklęctwá / y obrocą śię w gorzkość / y opuchnie żywot jey / y wypádnie łono jey / y stánie 28 śię Niewiástá oná przeklęctwem miedzy ludem swojim. ♣ A jesliby nie byłá splugáwiona Niewiástá / áleby czysta byłá / niewinna zostánie / 29 y dźiatki rodźić będźie.

TAc jest ustáwá Podejrzenia / 30 gdyby ustąpiłá żoná od mężá swego / y byłáby splugáwiona. ♣ Abo żeby ná mężá przypadł duch zápálczywy / á miałby w podejrzeniu żonę swoję / y postáwiłby ją przed 31 PAnem / á uczyniłby z nią Kápłan wszystko według tey ustáwy : ♣ Tedy nie będźie on winien grzechu / ále niewiástá oná poniesie niepráwość swoję.

ROZDZIAŁ VI.

Vstáwá około Názáreyczyków w. 24. Jáko Kápłani ludowi błogosłáwić mieli.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mo- 2 wiąc : ♣ Powiedz Synom Izráelskim / á mow do nich : Mąż ábo Niewiástá gdy śię oddáczy czyniąc slub Názáreystwá / áby byli odda- 3 czeni PAnu / ♣ Od winá y mocnego nápoju wstrzymawáć śię będźie : Octu z winá / y octu z mocnego nápoju pić nie będźie / y wszelkiego / co śię z jágod wyćiska / nie będźie pił / tákże jágod winnych / świeżych áni suchych / jeść 4 nie będźie. ♣ Po wszystkie dni Názáreystwá swego / ze wszystkiego co wyrasta z máćice winney / od

a 3 Moj. 10. 9. Sędź. 13. 7.

ziarn-

ziarnka áż do łupiny jeść nie bedźie. 5 Po wszystkie dni ślubu Názáreystwá swego / b brzytwá nie postoi ná głowie jego / áż wynidźie czás / do ktorego śie poświęcił PAnu: będźie świętym / á zápuśći włos ná głowie swojey. 6 Po wszystkie dni ktorych śie odłączy PAnu / do umárłego nie wnidźie. 7 Nád oycem swym / y nád mátką swą / nád brátem swym / y nád śiostrą swą / nie splugáwi śie / gdyby zmárli: áto wiem poświęcenie Bogá swego ma ná głowie swojey. 8 Po wszystkie dni Názáreystwá swego / świętym będźie PAnu. 9 Y gdyby kto umárł przy nim z prętká á nagle / y splugáwiłby głowę poświęcenia jego / ogoli głowę swoję / w dźień oczyśćienia swego: dniá śiodmego ogoli ją. 10 A dniá osmego przynieśie dwie śinogárlice / álbo dwoje gołąbiąt do Kápłáná / ku drzwiom 11 Namiotu zgromádzenia: Y będźie ofiárował / jedno zá grzech / á drugie ná Ofiárę cáłopalenia: y oczyśći go od tego czym zgrzeszył nád umárłym / á poświęći głowę jego / 12 dniá onego. Potym odłączy PAnu dni Názáreystwá swego / ofiáruiąc báránká rocznego zá występek / á dni one pierwsze dáremne będą: gdyż splugáwione było Názáreystwo jego.

13 A Toć *jest* práwo Názáreyczyká: Gdy śię wypełnią dni Názáreystwá jego / przydźie do drzwi 14 Namiotu zgromádzenia / Y ofiárowáć będźie ofiárę swą PAnu / báránká rocznego / zupełnego / jednego / ná Ofiárę cáłopalenia / y owcę jednę roczną / zdrową / ná Ofiárę zá grzech / y báráná jednego / zupełnego / ná Ofiárę spokojną. 15 Przytym kosz chlebow przásnych / z máki pszenney / plácki nágniatáne z oliwą / y kreple przásne / oliwą námázáne / z Ofiárą ich śniedną / y z Ofiárą ich mokrą. 16 Y będźie ofiárował Kápłan przed PAnem / y uczyni ofiárę zá grzech jego / y cáłopalenie jego. 17 Báráná tákże ofiárowáć będźie ná spokojną Ofiárę PAnu / z koszem chlebow przásnych: tákże ofiárowáć będźie Kápłan Ofiárę jego śniedną 18 y Ofiárę jego mokrą. Y ogoli c Názáreyczyk przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia / głowę Názáreystwá swego / á wziąwszy włosy z głowy Názáreystwá swego / włoży je ná ogień / ktory jest pod 19 Ofiárą spokojną. Przy tym weźmie Kápłan łopátkę wárzoną báránia / y jeden plácek przásny z koszá / y jeden krepel niekwászony / á da w ręce Názáreyczykowe / po ogoleniu 20 Názáreystwá jego: Y będźie to tám y sám obracał Kápłan / ná Ofiárę obracania przed PAnem: á rzecz tá poświęcona / dostánie śie Kápłánowi / ták pierśi obrácánia / jáko y łopátká podnoszenia: á potym będźie mogł Názáreyczyk pić wi- 21 no. Toć *jest* práwo Názáreyczyká / ktoryby ślub uczynił / y tá ofiárá jego PAnu / zá Názáreystwo jego / okrom tego / coby więcey uczynić mogł: według ślubu swego ktory uczynił / ták uczyni według práwá Názáreystwá swego.

22 P Otym rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc: 23 Mow do Aároná y do synow jego / á rzecz: Ták błogosłáwić d będźiećie Synom Izráelskim / mowiąc do nich: 24 Niechćię błogosłáwi PAN / á niechaj ćię 25 strzeże: Niech rozjáśni PAN oblicze swoje nád tobą / á niechći miłośćiw będźie. 26 Niech obroći PAn twarz swoję ku tobie / á niechaj 27 ći da pokoj. Y będą wzywáć Imienia mego nád Synámi Izráelskimi / á Ja im błogosłáwić będę.

b Sędź. 13.5.

c Dźiej. 21.24.

d Syrách 36.17.

Rozdzial VII.

Ofiárá Kśiążąt Izráelskich do ozdoby y usługi Przybytku. 8. Summá tey Ofiáry. 89. Jáko Bog z Mojżeszem mowił.

1 Y Stáło śie w dźień ktorego dokończył Mojżesz á wystáwił Przybytek / á pomázał a go / y poświęćił go / ze wszystkim sprzętem jego / y Ołtarz ze wszystkim naczyniem jego: pomázał je y poświęćił je: 2 Ze ofiárowáły kśiążętá Izráelskie / przednieysze z domow Ojcow swych / (co byli Hetmány z *káżdego* pokolenia / y przełożonymi

a 2 Moj. 40.18.

3 mi nád policzonymi.) ✤ A przynieśli ofiáry swe przed PANA, sześć wozów przykrytych, y dwánaście wołów; jeden wóz od dwojga Kśiążąt (á od káżdego wół jeden;) y postáwili je przed Przybytkiem.

4 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá, 5 mówiąc: ✤ Weźmi od nich, áby to było ná potrzebę, przy służbie w Namiecie zgromádzenia; y oddaj to Lewitom, káżdemu według 6 potrzeby urzędu jego. ✤ Wziąwszy tedy Mojżesz one wozy y woły, od- 7 dał je Lewitom. ✤ Dwá wozy y cztery woły dał synom Gersonowym, według potrzeby urzędu jego. ✤ 8 Cztery zás wozy y ośm wołów, dał synom Merárego, według potrzeby urzędów ich, pod władzą Itámárá syná Aároná Kápłaná. ✤ 9 Ale synom Káátowym nie nie dał, bo usługá świątnice byłá przy nich: 10 ná rámieniu je nośić muśieli. ✤ Ofiárowáli tedy Kśiążętá ku poświęceniu Ołtarzá onegoż dniá, gdy był pomázány; y ofiárowáli Kśiążętá dáry swe, przed Ołta- 11 rzem. ✤ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Jedno Kśiążę jednego dniá, drugie Kśiążę drugiego dniá, oddawáć będźie dáry swoje ku poświęceniu Ołtarzá.

12 Y Ofiárował pierwszego dniá dar swój Náásson syn Aminá- 13 dábów z pokolenia Judá. ✤ A dar jego był Misá śrebrna jedná, sto y trzydźieśći syklów wagi jey. Czászá śrebrna jedná, śiedmdźieśiąt syklów wagi jey według syklá świątnice: obie pełne pszenney mąki zágnieciоney z oliwą: ná ofiárę śnie- 14 dną: ✤ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći syklów złotá, pełna kádźidłá dla 15 kádzenia: ✤ Ciełec jeden młody, báran jeden, y báránek jeden ro- 16 czny, ná ofiárę paloną: ✤ Kozieł 17 jeden z kóz zá grzech. ✤ A ná ofiárę spokojną, dwá woły, báránów pięć, kozłów pięć, y báránków rocznych pięć. Táć byłá ofiárá Náássoná syná Aminádábowego.

18 Wtórego dniá ofiárował Nátánáel syn Suhárów, Kśią- 19 żę z pokolenia Isáschárowego: ✤ Y ofiárował dar swój, Misę śrebrną jedną, sto y trzydźieśći syklów wagi jey: Czászę śrebrną jedną, śiedmdźieśiąt syklów wagi jey, według syklá świątnice: obie pełne pszenney mąki zágnieciоney 20 z Oliwą, ná ofiárę śniedną: ✤ Kádźilnicę jedną, z dźieśiąći syklów 21 złotá, pełną kádźidłá. ✤ Ciełcá jednego młodego, báráná jednego y báránká jednego rocznego, ná pa- 22 loną ofiárę. ✤ Kozłá też jednego z 23 kóz, zá grzech: ✤ A ná ofiárę spokojną, dwá woły, báránów pięć, kozłów pięć, y báránków rocznych pięć: Tá byłá ofiárá Nátánáelá syná Suhárowego.

24 Trzećiego dniá, Kśiążę synów Zábulonowych: Eliáb syn Helo- 25 nów. ✤ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná, sto y trzydźieśći Syklów wagi jey: Czászá śrebrna jedná, śiedmdźieśiąt syklów wagi jey, według syklá świątnice, obie pełne mąki pszenney z Oliwą zágniecio- 26 ney, ná ofiárę śniedną: ✤ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći Syklów zło- 27 tá, pełna kádźidłá: ✤ Ciełec jeden młody, báran jeden, y báránek ro- 28 czny jeden, ná cáłopalenie. ✤ Ko- 29 zieł jeden z kóz, zá grzech. ✤ A ná ofiárę spokojną dwá woły, báránów pięć, kozłów pięć, báránków rocznych pięć: Tá byłá ofiárá Eliábá syná Helonowego.

30 Dniá Czwartego: Kśiążę z synów Rubenowych, E- 31 lisur, syn Sedeurów. ✤ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná, sto y trzydźieśći Syklów wagi jey: Czászá śrebrna jedná, śiedmdźieśiąt syklów wagi jey, według syklów Świątnice, obie pełne mąki pszenney, z Oliwą zágnieciоney, ná 32 ofiárę śniedną: ✤ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći Syklów złotá, pełna 33 kádźidłá: ✤ Ciełec jeden młody, báran jeden, báránek jeden roczny, 34 ná paloną ofiárę: ✤ Kozieł jeden 35 z kóz, zá grzech. ✤ A ná ofiárę spokojną, dwá woły, báránów pięć, kozłów pięć, báránków rocznych pięć. Tá byłá ofiárá Elisurá syná Sedeurowego.

36 Dniá piątego: Kśiążę synów Symeonowych, Sámáliel,

37 syn Surysáddájow. ♣ Ofiárá jego
były Misá śrebrna jedná/sto y trzy-
dźieści Syklow wagi jey/ Czáſzá
śrebrna jedna/ śiedmdźieśiat Sy-
klow wagi jey według Sykla świa-
tnice/ obie pełne mąki pszenney/ z
Oliwa zagnieciony/ ná Ofiáre
38 śniedna: ♣ Kádźilnicá jedná/z dźie-
śiaći Syklow złotá/ pełna kadźidłá.
39 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/
bárának jeden roczny/ ná palona o-
40 fiáre: ♣ Koźieł jeden z koz/zá grzech
41 ♣ A ná Ofiáre spokojna/dwá woły/
báránow pięć/ kozłow pięć/ bárán-
kow rocznych pięć: Tá byłá ofiárá
Sálámielá syná Surysáddájowego.

42 Dniá szostego Kśiąże Sy-
now Gádowych/ Eliázáf syn
43 Duelow; Ofiárá jego byłá: ♣ Mi-
sá śrebrna jedná/ sto y trzydźieści
Syklow wagi jey: Czáſzá śrebrna
jedná/ śiedmdźieśiat Syklow wagi
jey według Sykla Swiatnice/ obie
pełne mąki pszenney z Oliwa zá-
gnieciony/ ná ofiáre śniedna: ♣
44 Kádźilnicá jedná z dźieśiaci Sy-
45 klow złotá/pełna kádźidłá: ♣ Cie-
lec jeden młody/ báran jeden/ bárá-
nek roczny jeden/ná pálona Ofiáre.
46 ♣ Koźieł jeden z koz/ zá grzech. ♣
47 A ná Ofiáre spokojna dwá woły/bá-
ránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow
rocznych pięć: Tá byłá Ofiárá E-
liázáfá syná Duelowego.

48 Dniá Siodmego/ Kśiąże sy-
now Efráimowych/Elisámá
49 syn Ammiudow; Ofiárá jego byłá:
Misá śrebrna jedná/ sto y trzy-
dźieści Syklow wagi jey: Czáſzá
śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Sy-
klow wagi jey, według sykla Swia-
tnice/ obie pełne mąki pszenney z
oliwa zágnieciony/ná ofiáre śnie-
50 dna: ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiaci
51 Syklow złotá pełna kadźidłá: ♣ Cie-
lec jeden młody/ báran jeden/bárá-
nek jeden roczny/ ná palona ofiáre:
52 ♣ Koźieł jeden z koz/zá grzech. ♣ A
53 ná Ofiáre spokojna/ dwá woły/ bá-
ránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow
rocznych pięć: Táć byłá Ofiárá E-
lisámy syná Ammiudowego.

54 Dniá osmego/ Kśiąże Sy-
now Mánássessowych/ Gá-
55 máliel syn Pedásurow. ♣ Ofiárá
jego byłá: Misá śrebrna jedná/
sto y trzydźieści Syklow wagi jey;
Czáſzá śrebrna jedná/ śiedmdźie-
śiat Syklow wagi jey, według Sy-
klá świątnice/obie pełne mąki pszen-
ney/ z oliwa zágnieciony/ná Ofiá-
56 re śniedna: ♣ Kádźilnicá jedná z
dźieśiaći Syklow złotá/ pełna ká-
57 dźidłá: ♣ Cielec jeden młody/ bá-
rán jeden/ báránek jeden roczny/ná
58 palona Ofiáre: ♣ Koźieł jeden z
59 koz/ zá grzech: ♣ A ná Ofiáre spo-
kojna/ dwá woły/ báránow pięć/
kozłow pięć/ báránkow rocznych
pięć. Tá byłá Ofiárá Gámáliclá
syná Pedásurowego.

60 Dniá dźiewiątego: Kśiąże Sy-
now Benjáminowych/ Abidán
61 syn Gedeonow. ♣ Ofiárá jego by-
łá: Misá śrebrna jedná/ sto y trzy-
dźieści Syklow wagi jey/ Czáſzá
śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Sy-
klow wagi jey, według sykla Swia-
tnice/ obie pełne mąki pszenney/ zá-
gnieciony z Oliwa/ ná ofiáre
62 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná/
dźieśiaci Syklow złotá/ pełna kadźi-
63 dłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran
jeden báránek roczny jeden/ ná pa-
64 lona Ofiáre; ♣ Koźieł jeden z koz
65 zá grzech. ♣ A ná Ofiáre spokojna
dwá woły/ báránow pięć/ kozłow
pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá
byłá Ofiárá Abidáná syná Gedeo-
nowego.

66 Dniá dźieśiatego/ Kśiąże Sy-
now Dánowych/ Achiezer syn
67 Ammisádájow. ♣ Ofiárá jego by-
łá: Misá śrebrna jedná/ sto y trzy-
dźieści Syklow wagi jey: Czáſzá
jedná śrebrna/ śiedmdźieśiat sy-
klow wagi jey, według sykla świa-
tnice: Obie pełne mąki pszenny
zágnieciony z Oliwa/ ná Ofiáre
68 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná z
dźieśiaci Syklow złota pełna kádźi-
69 dłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran
jeden báránek roczny jeden/ ná pa-
lona Ofiáre: ♣ Koźieł jeden z koz/
70 zá grzech. ♣ A ná spokojna Ofiáre/
71 dwa woły/ báránow pięć/ kozłow
pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá
byłá Ofiárá Achiezerá syná Ammi-
sádájowego.

72 DNia jedenastego/ Książę Synow Aserowych/ Pagiel syn
73 Ochranow. Ofiara jego była: misa srebrna jedna/ sto y trzydzieści *Syklow* wagi jey/ y Czasza jedna srebrna/ siedmdziesiąt syklow *wagi jey* według sykla świątnice/ obie pełne pszenney mąki/ zagnieciony z Oliwą/ na ofiarę śniedną:
74 Kadzilnica jedna/ z dziesiąci *syklow* złota/
75 pełna kadzidła: Cielec jeden młody barán jeden/ baranek jeden roczny/ na paloną ofiarę:
76 Kozieł jeden z koz/ za grzech.
77 A na ofiarę spokojną/ dwa woły/ baranow pięć/ kozłow pięć/ barankow rocznych pięć. Tać *była* ofiara Pagiela syna Ochranowego.

78 DNia dwunastego Książę synow Neftalimowych/ Ahira syn Enanow.
79 Ofiara jego *była*: Misa srebrna jedna/ sto y trzydzieści *syklow* wagi jey: Czasza srebrna jedna/ siedmdziesiąt syklow *wagi jey*, według sykla świątnice/ obie pełne pszenney mąki/ zagnieciony z
80 Oliwą/ na ofiarę śniedną: Kadzilnica jedna/ z dziesiąci *syklow*
81 złota/ pełna kadzidła: Cielec jeden młody/ baran jeden/ baranek jeden
82 roczny/ na ofiarę paloną:
83 Kozieł jeden z koz/ za grzech: A na spokojną ofiarę/ dwa woły/ baranow pięć/ kozłow pięć/ barankow rocznych pięć: Tać *była* ofiara Ahira syna Enanowego.

84 TOć było poświącánie Ołtarza/ (onegoż dnia/ gdy pomazan jest) od Książąt Izraelskich. Mis srebrnych dwanaście/ Czasz srebrnych dwanaście/ kadzilnic złotych dwa-
85 naście: Sto y trzydzieści Syklow/ jedna misa srebrna *ważyła*, siedmdziesiąt *syklow* czasza jedna: Wszystkiego srebra w onym naczyniu *było* dwa tysiącá y czterysta *syklow* według sykla świątnice:
86 Kadzilnic złotych dwanaście pełnych kadzidła: dziesięć Syklow *ważyła* każda/ według sykla Świątnice: Wszystkiego złota w onych kadzilnicach *było* sto y dwadzieścia
87 *Syklow*. A wszystkiego bydła ku ofierze paloney/ dwanaście cielcow/ baranow dwanaście baran-
kow rocznych dwanaście/ z ofiarą ich śniedną / y kozłow z koz/ za
88 grzech / dwanaście. Wszystkiego zasie bydła na ofiarę spokojną *było* wołow dwadzieścia y cztery/ baranow sześćdziesiąt / kozłow sześćdziesiąt / barankow rocznych sześćdziesiąt: Toć było poświącánie Ołtarza po pomazaniu jego.
89 A gdy Mojżesz wchodził do Namiotu zgromadzenia / aby się rozmawiał z Bogiem/ tedy słyszał głos mowiącego do siebie z Ubłagalni/ ktora była nad skrzynią świadectwa / miedzy dwiema Cheruby/ a *z támtąd* mawiał do niego.

ROZDZIAŁ. VIII.

Rozrządzenie lámp. 4. Kształt lichtarza. 6. Oczyścienie Lewitow. 16. Y oddanie ich na miejsce pierworodnych. 24. Czás záczynánia. 25. Y kończenia usługi Páńskiey.

1 POtym PAn rzekł do Mojżesza/
2 mowiąc: Powiedz Aaronowi a rzecz mu: a Gdy zapalisz lampy / siedm lamp przeciwko świecznikowi świecić będą.
3 Y uczynił tak Aaron: a przeciwko świecznikowi / zapalił lampy jego / jáko był rozkazał PAn Mojżeszowi.
4 A była robota świecznika z ciągnionego złota/ y słupiec jego: b y kwiaty jego ciągnione były: na ten kształt / jáki był PAN ukazał Mojżeszowi / ták urobił świecznik.

a 2 *Moj.* 25.37.
b 2 *Moj.* 25.31.

5 POtym rzekł PAn do Mojżesza/
6 mowiąc: Weźmi Lewity z pośrzodku Synow Izraelskich / a
7 oczyść je. A to uczynisz oczyściając je: Pokropisz je wodą oczyścienia: *Aż* ogolą brzytwą wszystko ciało swoje/ a uprawszy szaty swe / czystymi będą.
8 Potym weźmą cielca młodego / z ofiarą jego śniedną / mąki pszenney zagnieciony z Oliwą / á cielcá młodego drugiego
9 weźmiesz na ofiarę za grzech: Y przywiedziesz Lewity przed Namiot zgromadzenia / á przyzowiesz wszystkiego zgromadzenia Synow Izraelskich.
10 Y postawisz Lewity przed PAnem/ y włożą Synowie Izraelscy ręce swe na Lewity:
11 Y ofiarowáć będzie Aaron Lewity / na

stá. 7 ♣ Podle nich pokolenie Zábulonowe: á Hetmánem nád syny Zábulonowymi / Eliáb / syn Helonow: 8 ♣ A w Wojsku jego policzonych / pięćdźieśiąt y śiedm tyśięcy / y cztery stá. 9 ♣ Wszystkich policzonych / w Obozie Judowym / sto tyśięcy / ośmdźieśiąt tyśięcy / y sześć tyśięcy / y cztery stá / według hufow ich: ći naprzod poćiągną.

10 Chorągiew Obozu Rubenowego / *położy śię* ná Południe według hufow swych: á Hetmánem nád syny Rubenowymi / Elisur syn Sedeurow: 11 ♣ A w wojsku jego policzonych / czterdźieśći y sześć tyśięcy / y pięć set. 12 ♣ Podle niego położy śię Obozem pokolenie Symeonowe: á Hetmánem nád Syny Symeonowymi / Sálámiel / syn Surysáddájow. 13 ♣ A w Wojsku jego policzonych / pięćdźieśiąt y dźiewięć tyśięcy / y trzy stá. 14 ♣ Potym pokolenie Gádowe: á Hetmánem nád syny Gádowymi Eliázáf syn Rehuelow: 15 ♣ A w Wojsku jego policzonych czterdźieśći y pięć tyśięcy / y sześć set / y pięćdźieśiąt. 16 ♣ Wszystkich policzonych w obozie Rubenowym / sto tyśięcy / pięćdźieśiąt tyśięcy y jeden / cztery stá y pięćdźieśiąt / według hufow ich: á ći w rzędźie wtorym poćiągną.

17 Potym pojdźie Namiot zgromádzenia z Wojskiem Lewitow / w pośrzodku Wojská: jákim porządkiem stawáć będą Obozem / tákim poćiągną / káżdy w szyku swym / pod Chorągwią swoją.

18 Chorągiew obozu Efrájmowego / według Hufow swych / ku Zachodu: á Hetmánem nád syny Efrájmowymi Elisámá syn Ammiudow: 19 ♣ A w Wojsku jego policzonych czterdźieśći tyśięcy y pięć set. 20 ♣ A podle niego pokolenie Mánássesowe: á Hetmánem nád syny Mánássesowymi / Gamáliel syn Pedásurow. 21 ♣ A w Wojsku jego policzonych / trzydźieśći y dwá tyśiące y dwie śćie. 22 ♣ Podle *nich* Pokolenie Benjáminowe: á Hetmánem nád syny Benjáminowymi / Abidán / syn Gedeonow: 23 ♣ A w Wojsku jego policzonych / trzydźieśći y pięć tyśięcy y cztery stá. 24 ♣ Wszystkich policzonych w Obozie Efrájmowym / sto tyśięcy / y ośm tyśięcy / y sto / według hufow swojich: á ći w trzećim rzędźie poćiągną.

25 Chorągiew Obozu Dánowego *położy śię* ku Pułnocy według hufow swych: á Hetmánem nád syny Dánowymi Ahiezer / syn Ammisáddájow: 26 ♣ A w Wojsku jego policzonych / sześćdźieśiąt y dwá tyśiące y śiedm set. 27 ♣ A podle niego położy śię obozem pokolenie Aserowe: á Hetmánem nád syny Aserowymi Págiel syn Ochránow. 28 ♣ A w wojsku jego policzonych / czterdźieśći tyśięcy y jeden / y pięć set. 29 ♣ Potym pokolenie Neftálimowe: á Hetmánem nád syny Neftálimowymi Ahirá syn Enánow: 30 ♣ A w Wojsku jego policzonych / pięćdźieśiąt / y trzy tyśiące / y cztery stá. 31 ♣ *A ták* wszystkich policzonych Obozu Dánowego / sto tyśięcy pięćdźieśiąt y śiedm tyśięcy y sześć set. A ći ná ostátku poćiągną pod chorągwią swoją.

32 Teć są policzeni Synow Izráelskich według domow Ojcow ich / wszystkich policzonych w obozie / według hufow ich / sześć kroć sto tyśięcy / y trzy tyśiące / y pięć set y pięćdźieśiąt. 33 ♣ Ale Lewitow nie liczono miedzy Syny Izráelskie / jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi. 34 ♣ Y uczynili Synowie Izráelscy według wszystkiego / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi / ták śię stánowili Obozem przy Chorągwiach swych: y ćiągnęli káżdy według fámilii swych / y według domow Ojcow swych.

ROZDZIAŁ III.

Synowie Aáronowi. 7. Urzędy y posługi Lewitow. 15. Liczbá, porządek y poświęcenie ich ná miejsce Pierworodnych.

1 A Teć są rodzáje Aároná y Mojżeszá / w dźień ktorego mowił PAN z Mojżeszem ná gorze Synái. 2 ♣ A te *są* imioná Synow Aáronowych: pierworodny Nádáb /

2. Moj. 6.23.

dáb/ potym Abiu/ Eleázár/ y Itámár. 3 ♣ Te ſą imioná ſynow Aáronowych/ Kápłánow pomázánych/ ktorych ręce poświęcone były ku ſpráwowániu Urzędu kápłáńſkiego. 4 ♣ Ale pomárli Nádáb b y Abiu przed PAnem/ gdy ofiárowáli Ogień obcy przed PAnem/ ná puſzczy Synái/ á zeſzli bez potomſtwá dla tego Eleázar y Itámár/ odpráwowáli Urząd kápłáńſki przed oblicżem c Aároná Ojcá ſwego.

b 3 Moj. 10. 1. 4 Moj. 26. 61. 1 Kron 24. 2.
c I. Zá żywotá.

5 Gdy rzekł PAN do Mojżeſzá/ 6 mowiąc: ♣ Każ przyſtąpić pokoleniu Lewiego/ á poſtaw je przed Aáronem kápłánem/ áby mu ſłużyli/ 7 ♣ Aby trzymáli ſtraż jego/ y ſtraż wſzyſtkiego zgromádzenia/ przed Namiotem zgromádzenia/ wykonywájąc uſługę przybytku. 8 ♣ Tákże áby ſtrzegli wſzyſtkiego naczynia namiotu zgromádzenia/ y trzymáli ſtraż Synow Izráelſkich/ á odpráwowáli uſługę Przybytku. 9 ♣ Oddaſz tedy Lewity Aáronowi/ y ſynom jego: bo właśnie oddáni ſą jemu z Synow Izráelſkich. 10 ♣ Aároná záś y ſyny jego przełożyſz/ áby przeſtrzegáli kápłáńſtwá ſwego: bo przyſtąpiliby kto obcy/ umrze. 11 ♣ Zátym rzekł PAN do Mojżeſzá mowiąc: 12 ♣ A oto ja/ wziąłem Lewity z pośrzodku Synow Izráelſkich/ miáſto wſzelkiego pierworodnego/ otwieráiącego żywot/ miedzy Synmi Izráelſkimi/ y będą moji Lewitowie. 13 ♣ Abowiem mnie przynależy wſzelkie pierworodne: ode dniá ktoregom pobił d wſzelkie pierworodne w ziemi Egipſkiey/ poświęciłem ſobie káżde pierworodne w Izráelu: od cżłowieká áż do bydlęciá/ moji będą; JA PAN.

d 2 Moj. 12. 2. ý22. 29 ý34. 19 3 Moj. 27. 26. 4 Moj. 8. 16. Ezech. 44. 30. Luk. 2. 23.

14 Rzekł też PAN do Mojżeſzá ná puſzczy Synái/ mowiąc: 15 ♣ Policż ſyny Lewiego/ według domow Ojcow ich/ według fámilij ich: Káżdego mężczyznę/ urodzonego od mieśiącá y wyżey/ policżyſz je. 16 ♣ Y policżył je Mojżeſz według mowy PAńſkiey/ jáko mu było rozkazano. 17 ♣ Y były ſynow e Lewiego te imioná: Gerſon/ y Káát/ y 18 Meráry. ♣ Te záś imioná Synow Gerſonowych według domow ich: 19 Lobni y Semeji. ♣ A Synowie Káátowi według domow ſwych/ Amram/ y Izáár/ Hebron/ y Huſyel. 20 ♣ Synowie záś Merárego/ według domow ſwych: Máheli y Muzy: te ſą fámilie Lewiego/ według domow Ojcow ich.

e 1 Moj. 6. 16, 17.

21 Z Gerſoná fámilia Lobnicka/ á fámilia Semeicka: te ſą fámilie Gerſonowe: 22 ♣ Policżonych ich/ według liczby káżdego mężczyzny/ urodzonego od mieśiącá y wyżey/ było policżonych śiedm tyśięcy/ y pięć ſet. 23 ♣ Te fámilie Gerſonowe/ zá przybytkiem kłáść śię będą/ ku Zachodowi. 24 ♣ A Kśiążęciem domu Ojcá Gerſonitow: Eliáżáf ſyn Láelow. 25 ♣ A pod ſtrażą ſynow Gerſonowych będźie przy Namiećie Przybytek zgromádzenia: Przybytek y Namiot/ przykryćie jego/ y záſłoná u drzwi Namiotu zgromádzenia: 26 ♣ Y opony śieni/ y záſłoná we drzwiách u śieni/ ktora jeſt przed Przybytkiem/ y przy Ołtarzu w około/ y ſznury jego/ do wſzelkiey potrzeby jego.

27 Z Káátá záś poſzłá fámilia Amrámitow/ y fámilia Izáárytow/ y fámilia Hebronitow/ y fámilia Huſyelitow: Te były domy Káátytow. 28 ♣ W liczbie wſzyſtkich mężczyzn urodzonych od mieśiącá y wyżey/ ośm tyśięcy/ y ſześć ſet/ trzymájących ſtraż przy świątnicy. 29 ♣ Te fámilie ſynow Káátowych kłáść śię będą obozem/ po bok Przybytku ku Połudńiowi: 30 ♣ A Kśiążęciem domu Ojcá fámilij Káátytow/ Eliſáfán ſyn Huſyelow. 31 ♣ A będźie pod ſtrażą ich ſkrzynia/ y ſtoł/ y świecznik/ y Ołtarze/ y naczynia świątnice/ ktorymi uſługowáć będą/ y záſłoná/ y ze wſzyſtkimi potrzebámi jey. 32 ♣ A Kśiążęciem nád Kśiążęty Lewitow będźie Eleázár/ ſyn Aároná kápłáná/ poſtánowiony nád tymi ktorzy trzymáją ſtraż przy świątnicy.

33 Od Merárego záś poſzłá fámilia Máhelitow/ y fámilia Muzytow: á te ſą domy Merárytow. 34 ♣ A policżonych ich/ według liczby káżdego mężczyzny/ urodzonego od mieśiącá y wyżey/ ſześć

4 M… 26. 5… 1 Kr… 6. 1. 1 Kr… 23. 6…

tyśię-

35 tyśiecy / y dwie śćie. ✣ Książęćiem záś domu Ojcá fámilij Merárego. Suryel / syn Abihailow: á ći kłáść śię będą po boku przybytku ku Połnocy. 36 ✣ A należeć będą do straży synow Merárego / deski Przybytku y drągi jego / słupy jego y podstáwki jego / y wszystkie naczynia jego / y wszystkie potrzeby jego. 37 ✣ Tákże słupy śienne w około / y podstáwki ich / y kołki ich / y śnury ich.

38 A Kłáść śię będą obozem przed Przybytkiem po przedniey stronie Namiotu zgromádzenia / ná Wschod / Mojżesz y Aáron y synowie jego / trzymájący straż przy świątnicy / straż zá Syny Izráelskie: á obcy gdyby przystąpił / umrze. 39 ✣ *A ták* wszystkich policzonych Lewitow od Mojżeszá y Aároná / ná rozkazánie PAńskie / według domow ich / wszystkich mężczyzn urodzonych od mieśiącá y wyżey / *było* dwádźieśćiá tyśiecy / y dwá.

40 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá: Policz wszystkie pierworodne mężczyzny / miedzy Syny Izráelskimi / od mieśiącá y wyżey / á uczyń summę imion ich. 41 ✣ A weźmiesz mi Lewity (JA PAN) miásto wszystkich pierworodnych w syniech Izráelskich: Tákże bydłá Lewitow / zá wszystkie pierworodne bydłá Synow Izráelskich. 42 ✣ Policzył tedy Mojżesz jáko mu PAN rozkazał / wszystkie pierworodne w Syniech Izráelskich. 43 ✣ A było wszystkich pierworodnych mężczyzn / według liczby imion / urodzonych od mieśiącá y wyżey / policzonych ich dwádźieśćiá y dwá tyśiące / dwie śćie / śiedmdźieśiąt y trzy.

44 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc: 45 ✣ Weźmi Lewity miásto wszystkich pierworodnych z Synow Izráelskich / bydłá tákże Lewitow miásto bydłá ich: y będą mojimi Lewitowie / JA PAN. 46 ✣ A zá okup onych dwu set / śiedmidźieśiąt / y trzech / ktorzy zbywáją nád *liczbę* Lewitow z pierworodnych Synow Izráelskich / 47 ✣ Weźmiesz po pięći syklow ná káżdą głowę: według sykla świątnice bráć będźiesz: dwádźieśćiá pieniędzy f *waży* sykel. 48 ✣ Y oddasz te pieniądze Aáronowi / y synom jego / zá okup onych ktorzy zbywáją nád *liczbę* ich. 49 ✣ Wźiął tedy Mojżesz pieniądze okupu / od tych ktorzy zbywáli / nád te ktore okupili *sobą* Lewitowie. 50 ✣ Od pierworodnych Synow Izráelskich / wźiął pieniędzy *onych* tyśiąc trzy stá sześćdźieśiąt y pięć *syklow*, według sykla Swiątnice. 51 ✣ Y oddał te pieniądze okupu Mojżesz Aáronowi y synom jego / według słowá PAńskiego: Jáko PAN rozkazał Mojżeszowi.

ROZDZIAŁ IV.

Rozne prace Lewitow według rożności fámilij ich. 34. Tákże y liczbá ich.

1 NAd to rzekł PAN do Mojżeszá y Aároná / mowiąc: 2 ✣ Zbierz summę synow Káátowych / z pośrzodku synow Lewiego / według fámilij ich / y według domow Ojcow ich. 3 ✣ Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego co ma pięćdźieśiąt lat. ✣ Ktorzy będąc sposobnymi do tey a prace / mogliby odpráwowáć posługę w Namiećie zgromádzenia. 4 ✣ Táć będźie powinność synow Káátowych / przy Namiećie zgromádzenia przy mieyscu naświętszym.

5 Y Przyjdźie Aáron z synámi swymi / gdy śię będźie miał ruszyć oboz / á zdejmą oponę zasłony / y okryją nią skrzynię świádectwá: 6 ✣ A włożą ná nię przykrycie z borsukowych skor / y przykryją z wierzchu wszystko oponą hiácyntową / y záłożą drążki jey. 7 ✣ Tákże stoł *chlebow* pokłádnych przykryją oponą hiácyntową / położą b ná nim misy / y przystáwki / y kubki / czásze do nálewánia: á chleb ustáwiczny ná nim będźie. 8 ✣ Y rozćiągną ná tym oponę szárłatową / á przykryją to przykryćiem skor borsukowych / y záłożą drążki do niego. 9 ✣ Weźmą też oponę hiácyntową / ktorą nákryją świecznik do świecenia z łámpámi jego / y nożyczki jego / y kágáńki jego / y wszystkie naczynia *do* oliwy jego / ktorych używáją przy nim: 10 ✣ Y uwiną go ze wszystkim náczynieniem jego w przykryćie z skor

3 Moj. 27.25. 4 Moj 18.16. Ezech. 45.12.

a H. Do boju.

b 2 Moj 25.29. 30.

f 3 Moj. 30.13.

bor=

borsukowych / y włożą ná drążki. ♣ 11 Ná Ołtarz tákże złoty rozpostrzą opone hiácyntową / á włożą nań przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego. ♣ 12 Pobiorą też wszystkie naczynia usługi ktorymi służą w świątnicy / á obwinąwszy oponą hiácyntową / przykryją je przykryciem z skor borsukowych / y włożą ná drążki. ♣ 13 Do tego zmiotą popioł z Ołtarzá / á ná nim rozpostrzą opone szárłatową / ♣ 14 Y włożą nań wszystkie naczynia jego / ktorymi usługują przy nim / *to jest* łopáty / widły / y miotły / y kotlicki / y wszystkie naczynia Ołtarzowe : y rozpostrzą ná nim przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego.

15 A Gdy to wykona Aáron z synámi swymi / że przykryje Swiątnicę / ze wszystkim naczyniem świątnice / á będzie się miał ruszyć oboz / tedy potym przyjdą synowie Káátowi / áby *one rzeczy* nieśli : ále się nie będą dotykáli Swiątnice / áby nie pomárli. Táć jest posługá synow Káátowych przy Námiecie zgromádzenia. ♣ 16 Stáránie záśie Eleázárá syná Aároná Kápłáná / *będźie* o oliwie do świecenia / o kádzeniu wonnym / o Ofierze śniedney ustáwiczney / y o olejku pomázowánia / doglądánie Przybytku / y wszystkiego co w nim jest / *y* Swiątnice z naczyniámi jey.

17 P Otym rzekł PAN do Mojżeszá 18 y Aároná / mowiąc : ♣ Nie zátrácajćie pokolenia domow Káátowych z pośrzodku Lewitow. ♣ 19 Ale to im uczyńćie / áby żyli á nie pomárli. Gdy przystępowáć będą do miejscá Naświętszego : Aáron y synowie jego przyjdą / y postánowią káżdego z nich nád prácą jego / y nád 20 brzemieniem jego. ♣ Ale niech nie wchodzą pátrzáć / gdy będą uwijáne rzeczy święte / áby nie pomárli.

21 Z Atym rzekł PAN do Mojżeszá 22 mowiąc: ♣ Zbierz summę synow Gersonowych / według domow Ojcow 23 ich / y według fámilij ich: ♣ Od tego / ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / áż do tego ktory ma pięćdźieśiąt lat policzysz je / ktorzy sposobni będą do tey práce / áby mogli usługowáć przy Námiećie zgromádzenia ♣ 24 A táć będźie powinność domow synow Gersonowych 25 ku posłudze / y ku noszeniu: ♣ Nośić będą opony Przybytku / y Námiot zgromádzenia / z przykryćiem jego : tákże przykrycie borsukowe / ktore z wierzchu ná nim jest / y zasłonę od drzwi Námiotu zgromádzenia / ♣ 26 Y opony do śieni / y zasłonę drzwi bramy u śieni / ktora jest u Przybytku / y przy Ołtarzu w około : Y sznury jey / y wszystkie naczynia usługi ich / y wszystko czego używáją około usługi ich: y *to* czynić będą. ♣ 27 Według rozkazánia Aároná y synow jego / będźie wszelka usługá synow Gersonowych / przy káżdym brzemieniu ich / y przy káżdey usłudze ich.: á poruczyćie im pod straż 28 wszystkie brzemioná ich. ♣ Táć będźie powinność domow synow Gersonowych / w Námiećie zgromádzenia / á będźie ich doglądał Itámár syn Aároná Kápłáná.

29 S Yny *tákże* Merárego / według fámilij ich / y według domow Ojcow ich / policzysz. ♣ 30 Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego ktory ma pięćdźieśiąt lat / policzysz je : Ktorzy będą sposobni do tey práce / mogliby usługowáć przy Námiećie zgromádzenia: ♣ 31 A tá będźie powinność práce ich / we wszystkiey usłudze ich w Námiećie zgromádzenia : Deski Przybytku / y drągi jego / y słupy 32 jego / y podstáwki jego *nośić:* ♣ Przytym słupy śieni około / y podstáwki ich z kołkámi ich / y sznury ich ze wszystkim náczyniem ich / do wszelkiey służby ich: á miánowićie policzyćie naczynia / ktore im poruczyćie pod straż ich. ♣ 33 Táć powinność będźie fámilij synow Merárego / według wszelkiey służby ich / przy Námiećie zgromádzenia / pod dozorem Itámárá syná Aároná Kápłáná.

34 P Policzyli tedy Mojżesz y Aáron y Kśiążętá zgromádzenia / synow Káátowe według fámilij ich / y 35 według domow Ojcow ich / ♣ Od tych ktorym było trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tych / ktorym było pięć-

dźieśiat lat/ ktorzy sposobni bedąc ku tey pracy/ mogliby usługowáć przy Namiecie zgromádzenia. 36 A było ich policzonych według fámilij ich/ dwá tyśiacá/ śiedm set y piećdźieśiat. 37 Ciż byli policzeni z fámilij Káátytow/ wszyscy służący przy Namiecie zgromádzenia: Ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego przez Mojżeszá. 38 Tákże policzeni są Synowie Gersonowi wedle fámilij swych/ y według domow Ojcow swych: 39 Od tego ktory miał trzydźieśći lat/ y wyżey: Y áż do tego/ ktory miał piećdźieśiat lat/ ktorzy sposobni bedąc ku pracy/ mogli usługowáć przy Namiecie zgromádzenia: 40 A było ich policzonych/ według fámilij ich/ y domow Ojcow ich/ dwá tyśiacá/ sześć set/ y trzydźieśći. 41 Ciż *byli* policzeni z fámilij synow Gersonowych/ wszyscy służący w Namiecie zgromádzenia/ ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według słowá PAńskiego. 42 Tákże policzeni z fámilij synow Merárego według fámilij swych/ y domow Ojcow swych. 43 Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey/ y áż do tego/ ktory miał piećdźieśiat lat. Ktorzy sposobni bedąc ku pracy/ mogli usługowáć przy Namiecie zgromádzenia. 44 A było ich policzonych/ według fámilij ich/ trzy tyśiące/ y dwie śćie. 45 A táć byłá summá policzonych/ z fámilij synow Merárego/ ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego/ przez Mojżeszá.

46 Wszystkich policzonych ktore policzył Mojżesz y Aáron/ y Kśiażetá Izráelskie/ z Lewitow/ według fámilij ich/ y domow Ojcow ich: 47 Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey/ y áż do tego ktory miał piećdźieśiat lat/ káżdego przychodzącego do odpráwowánia powinnośći usługi/ y powinnośći *noszenia* brzemion/ w namiecie zgromádzenia. 48 A było ich policzonych ośm tyśiecy/ y piećset/ y ośmdźieśiat. 49 Według rozkazánia PAńskiego/ policzeni są przez Mojżeszá káżdy z osobná/ według usługi jego/ y według brzemienia jego: A policzeni *byli* ci/ ktore PAN rozkazał *liczyć* Mojżeszowi.

ROZDZIAL V.

Wyłączenie trędowátych, y inszych nieczystych z Obozu. 6. Ofiáry zá występek. 12. Niewiásty w Małżeństwie podejrzáney doświadczenie y oczyśćienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 2 Rozkaż Synom Izráelskim/ áby wyrzućili z Obozu káżdego trędowátego/ y káżdego ktory ćierpi płynienie náśienia/ y káżdego ktory śie splugáwił nád umárłym: 3 Ták meżczyznę jáko y niewiástę wyrzućićie: precz zá Oboz wyrzućićie je/ áby nie splugáwili Obozu tych/ miedzy ktorymi ja mieszkam. 4 Y uczynili ták Synowie Izráelscy/ á wygnáli je precz zá Oboz: jáko rozkazał PAn Mojżeszowi/ ták uczynili Synowie Izráelscy.

5 Nádto rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 6 Powiedz Synom Izráelskim; a Mążábo niewiástá/ gdyby popełnili jákikolwiek grzech ludzki/ dopuśćiwszy śie występku przećiwko PAnu/ á byłáby winna oná duszá: 7 Tedy wyznáją grzech swoj/ ktorego śie dopuśćili: y wrocą to w czymby winni byli cále/ á przydawszy jeszcze nád to piątą część/ oddádzą onemu/ przećiw ktoremu zgrzeszyli. 8 A jesliby nie było tego/ komuby szkodę trzebá nádgrodźić/ oná oddána bedźie PAnu: *y zostánie* Kápłánowi/ oprocz báráná oczyśćienia/ przez ktorego ma być oczyśćiony. 9 Káżdá też ofiárá podnoszenia/ ze wszech rzeczy poświeconych od Synow Izráelskich/ ktora przynioszą do Kápłáná/ jemu śie dostánie. 10 Owe rzeczy poświecone od kogożkolwiek/ jego będą: y ktoby co oddał Kápłánowi/ jemu zostánie.

2 Moj. 6. 3.

11 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 12 Mow do Synow Izráelskich/ á powiedz im: Káżdy

maż

mąż ktoregoby żoná wystąpiłá/ y dopuśćiłáby śię grzechu przećiwko niemu. 13 ♣ A złączyłby śię inszy z nią/ złączeniem naśienia/ á byłoby to skryte przed oczymá mężá jey/ y tájiłáby śię/ będąc splugáwioná/ á świádkáby nie było przećiwko niey/ ániby jey záſtano: ♣ 14 Jednák przypádłby nań duch zápálczywośći/ y miałby w podejrzeniu żonę swą/ ktoráby splugáwioná byłá: ábo żeby przypádł nań duch zápálczywośći/ y miałby w podejrzeniu żonę swą/ ktoráby splugáwioná nie byłá. 15 ♣ Tedy przywiedźie on mąż żonę swoję do Kápłáná/ y przynieśie z nią ofiárę jey/ dźieśiątą część Efy mąki jęczmienney/ nie lejąc ná nię oliwy/ áni kłádąc ná nię kádźidłá: ábowiem jest ofiárá podejrzenia/ ofiárá śniedna/ pámiętna/ przywodząca ná pámięć grzech. 16 ♣ A ták będźie ją ofiárowáł kápłan/ y stáwi ją 17 przed oblicznośćią PAńską: ♣ Y weźmie Kápłan wody świętey w naczyniu glinianym: y prochu/ ktory będźie ná tle Przybytku/ weźmie 18 Kápłan/ á wsypie do wody. ♣ Potym postáwi Kápłan Niewiástę przed PAnem/ y odkryje głowę niewiáśćy/ á da w ręce jey ofiárę śniedną/ pámiętną: Ofiárá to śniedna podejrzenia: á Kápłan będźie miał w 19 ręce wodę gorzką przeklęctwá: ♣ Y poprzyśięże ją Kápłan/ y rzecze do niewiáśćy: Jeśli nie spał kto *inszy* z tobą/ á jeśliś śię nie unioſłá w grzech nieczysty przy mężu swym/ 20 bądź nienáruszona od tey wody gorzkiey przeklęctwá. ♣ Ale jeśliżeś wystąpiłá od mężá twego/ y jeśliś 21 splugáwiona/ á kto inny spał z tobą oprocz mężá twego: ♣ Tedy poprzyśięże Kápłan niewiástę onę przysięgą przeklęctwá/ y rzecze do niey: Niechaj ćię poda PAN ná złorzeczenie y ná przeklinánie miedzy ludem twojim/ przepuśćiwszy *áby* 22 łono twoje wypádło/ y żywot twoj opuchł: ♣ Niech że przenikną te wody przeklęte wnętrznośći twoje/ áby opuchł żywot twoj/ y wypádło 23 łono *twoje*: y odpowie niewiástá/ Amen/ Amen. ♣ Tedy nápisze te 24 przeklęctwá Kápłan ná kśięgách/ á omyje je oną wodą gorzką. ♣ Y da śię nápić Niewieśćie wody gorzkiey przeklęctwá/ y przeniknie ją wody 25 przeklęctwá/ y obroca śię w gorzkość. ♣ Potym weźmie Kápłan z rąk Niewiáśćy oney ofiárę śniedną podejrzenia/ á będźie ją podno- 26 śił przed PAnem/ ofiárując ją ná Ołtarzu: ♣ Weźmie też Kápłan garść pámiętnego z ofiáry śniedney/ y spali to ná Ołtarzu/ 27 potym da wypić wodę niewieśćie. ♣ A gdy śię jey da nápić oney wody/ stánie śię/ jeśliby splugáwiona byłá/ y wystąpiłá grzechem przećiwko mężowi swemu/ że ją przeniknie wody przeklęctwá/ y obroca śię w gorzkość/ y opuchnie żywot jey/ y wypádnie łono jey/ y stánie 28 śię Niewiástá oná przeklęctwem miedzy ludem swojim. ♣ A jeśliby nie byłá splugáwiona Niewiástá/ ále czysta byłá/ niewinna zostánie/ 29 y dźiatki rodźić będźie.

30 TAk jest ustáwá Podejrzenia/ gdyby wystąpiłá żoná od mężá swego/ y byłáby splugáwiona. ♣ Ábo żeby ná mężá przypádł duch zápálczywy/ á miałby w podejrzeniu żonę swoję/ y postáwiłby ją przed 31 PAnem/ á uczyniłby z nią Kápłan wszystko według tey ustáwy: ♣ Tedy nie będźie on winien grzechu/ ále niewiástá oná poniesie nieprawość swoję.

ROZDZIAŁ VI.

Ustáwá około Názáreyczyków w 24. Jáko Kápłáni ludowi błogosłáwić mieli.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 2 ♣ Powiedz Synom Izráelskim/ á mow do nich: Mąż ábo Niewiástá gdy śię odłączy czyniąc ślub Názáreystwá/ áby byli odłączeni PAnu/ 3 ♣ Od winá y mocnego napoju wstrzymawáć śię będźie: Octu z winá/ y octu z mocnego napoju pić nie będźie/ y wszystkiego/ co śię z jágod wytłácza nie będźie pił/ tákże jágod winnych/ świeżych áni suchych/ jeść 4 nie będźie. ♣ Po wszystkie dni Názáreystwá swego/ że wszystkiego co wyrasta z máćice winney/ od

2 3 *Moj.* 10. 9. *Sędź.* 13. 7.

ziarnká áż do łupiny jeść nie bedźie. 5 Po wszystkie dni ślubu Názáreystwá swego / b brzytwá nie postoi ná głowie jego / áż wynidźie czás / do ktorego się poświęcił PAnu: będźie świętym / á zápuśći 6 włos ná głowie swojey. Po wszystkie dni ktorych się odłączy PAnu / 7 do umárłego nie wnidźie. Nád oycem swym / y nád mátką swą / nád brátem swym / y nád śiostrą swą / nie splugáwi się / gdyby zmárli: ábowiem poświęcenie Bogá swego 8 ma ná głowie swojey. Po wszystkie dni Názáreystwá swego / święty 9 tym będźie PAnu. Y gdyby kto umárł przy nim z prętká á nagle / y splugáwiłby głowę poświęcenia jego / ogoli głowę swoję / w dźień oczyśćienia swego: dniá śiodmego 10 ogoli ją. A dniá ośmego przyniesie dwie synogárlice / ábo dwoje gołąbiąt do Kápłáná / ku drzwiom 11 Namiotu zgromádzenia: Y będźie ofiárował / jedno zá grzech / á drugie ná Ofiárę cáłopalenia: y oczyśći go od tego czym zgrzeszył nád umárłym / á poświęci głowę jego / 12 dniá onego. Potym odłączy PAnu dni Názáreystwá swego / ofiáruiąc báránká rocznego zá występek / á dni one pierwsze dáremne będą: gdyż splugáwione było Názáreystwo jego.

13 A Toć *jest* práwo Názárejczyká: Gdy się wypełnią dni Názáreystwá jego / przydźie do drzwi 14 Namiotu zgromádzenia / Y ofiárowáć będźie ofiárę swą PAnu / báránká rocznego / zupełnego / jednego / ná Ofiárę cáłopalenia / y owcę jedne roczną / zdrową / ná Ofiárę zá grzech / y báráná jednego / zupełnego / ná Ofiárę spokojną. 15 Przytym kosz chlebow przásnych / z mąki pszenney / płácki zágniatáne z oliwą / y kreple przásne / oliwą námázáne / z Ofiárą ich śniedną / y z Ofiárą ich mokrą. 16 Y będźie ofiárował Kápłan przed PAnem / y uczyni ofiárę zá grzech 17 jego / y cáłopalenie jego. Báráná tákże ofiárowáć będźie ná spokojną Ofiárę PAnu / z koszem chlebow przásnych: tákże ofiárowáć będźie Kápłan Ofiárę jego śniedną 18 y Ofiárę jego mokrą. Y ogoli c Názárejczyk przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia / głowę Názáreystwá swego / á wziąwszy włosy z głowy Názáreystwá swego / włoży *je* ná ogień / ktory jest pod 19 Ofiárą spokojną. Przy tym weźmie Kápłan łopátkę wárzoną báránia / y jeden płácek przásny z koszá / y jeden krepel niekwászony / á da w ręce Názárejczykowe / po ogoleniu 20 Názáreystwá jego: Y będźie to tám y sám obracał Kápłan / ná Ofiárę obrácánia przed PAnem: á rzecz tá poświęcona / dostánie się Kápłánowi / ták pierśi obrácánia / jáko y łopátká podnoszenia: á potym będźie mogł Názárejczyk pić wi- 21 no. Toć *jest* práwo Názárejczyká / ktoryby ślub uczynił / y tá ofiárá jego PAnu / zá Názáreystwo jego / okrom tego / coby więcey uczynić mogł: według ślubu swego ktory uczynił / ták uczyni według práwá Názáreystwá swego.

22 P Otym rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc: 23 Mow do Aaroná y do synow jego / á rzecz: Ták błogosłáwić d będźiećie Synom Izráelskim / mowiąc do nich: 24 Niechći błogosłáwi PAN / á niechaj ćię 25 strzeże: Niech rozjáśni PAN oblicze swoje nád tobą / á niechći miłośćiw 26 będźie. Niech obroći PAn twarz swoję ku tobie / á niechaj 27 ći da pokoj. Y będą wzywáć Imienia mego nád Synámi Izráelskimi / á Ja im błogosłáwić będę.

b Sedź. 13. 5.

c Dźiej. 21. 24.

d Syrách 36. 17.

ROZDZIAŁ VII.

Ofiárá Kśiążąt Izráelskich do ozdoby y usługi Przybytku. 8. Summá tey Ofiáry. 89. Iáko Bog z Mojżeszem mowił.

1 Y Stáło się w dźień ktorego dokończył Mojżesz á wystáwił Przybytek / á pomázał ago / y poświęćił go / ze wszystkim sprzętem jego / y Ołtarz ze wszystkim naczyniem jego: pomázał je y poświę- 2 ćił je: Ze ofiárowáły kśiążętá Izráelskie / przednieysze z domow Ojcow swych / (co byli Hetmány z *káždego* pokolenia / y przełożonymi

a 2 Moj. 40. 18.

3 mi nád policzonymi.) ♣ A przynieśli ofiáry swe przed PANA / sześć wozow przykrytych / y dwánaście wołow ; jeden woz od dwojga Kśiążąt (á od káżdego woł jeden : y postáwili ko przed Przybytkiem.

4 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá / 5 mowiąc: ♣ Weżmi od nich/ áby to było ná potrzebę / przy służbie w Namiecie zgromádzenia / y oddaj to Lewitom / káżdemu według 6 potrzeby urzędu jego. ♣ Wziąwszy tedy Mojżesz one wozy y woły / y 7 oddał je Lewitom. ♣ Dwá wozy y cztery woły dał synom Gersonowym / według potrzeby urzędu jego. ♣ 8 Cztery zás wozy y ośm wołow / dał synom Merárego / według potrzeby urzędow ich / pod władzą Itámárá syná Aároná Kápłaná. ♣ 9 Ale synom Káátowym nie nie dał / bo usługá świątnice byłá przy nich : 10 ná rámieniu je nośić muśieli. ♣ Ofiárowáli tedy Kśiążętá ku poświęceniu Ołtarzá onegoż dniá / gdy był pomázány ; y ofiárowáli Kśiążętá dáry swe / przed Ołtá- 11 rzem. ♣ Y rzekł PAn do Mojżeszá: Jedno Kśiążę jednego dniá/ drugie Kśiążę drugiego dniá / oddáwáć będźie dáry swoje ku poświęceniu Ołtarzá:

12 Y Ofiárowáł pierwszego dniá dar swoj/ Náásson syn Aminá- 13 dábow z pokolenia Judá. ♣ A dar jego był Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći syklow wagi jey. Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow *wagi jey* według sykla świątnice : obie pełne pszenney mąki zágniećioney z oliwą : ná ofiárę śnie- 14 dną: ♣ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąći *syklow* złota/ pełna kádźidłá dla 15 kádzenia : ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek jeden ro- 16 czny/ ná ofiárę palona: ♣ Koźieł 17 jeden z koz zá grzech. ♣ A ná ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć. Táć *byłá* ofiára Náássoná syná Aminádábowego.

18 WTorego dniá/ ofiárowáł Nátánael syn Suhárow/ Kśią- 19 żę *z pokolenia* Isáscharowego: ♣ Y ofiárowáł dar swoj / Misę śrebrna jednę/ sto y trzydźieśći syklow wagi jey : Czaszę śrebrną jednę / śiedmdźieśiąt syklow wagi jey / według sykla świątnice : obie pełne pszenney mąki zágniećioney 20 z Oliwą/ ná ofiárę śniedną: ♣ Ká- 21 dźilnicę jednę / z dźieśiąći *syklow* złotá/ pełną kádźidłá. ♣ Cielcá jednego młodego / báráná jednego y báránká jednego rocznego / ná pa- 22 loną ofiárę. ♣ Kozłá też jednego z 23 koz/ zá grzech: ♣ A ná ofiárę spokojną / dwá woły / báránow pięć/ kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć : Tá *byłá* ofiárá Nátánáelá syná Suhárowego.

24 TRzećiego dniá / Kśiążę synow Zábulon : Eliáb syn Helo- 25 now. ♣ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey : Czaszá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow *wagi* jey / według sykla świątnice/ obie pełne mąki pszenney z Oliwą zágniećio- 26 ney/ ná ofiárę śniedną : ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći *Syklow* zło- 27 tá / pełna kádźidłá : ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek ro- 28 czny jeden/ ná cáłopalenie. ♣ Ko- 29 źieł jeden z koz/ zá grzech. ♣ A ná ofiárę spokojną dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / báránkow rocznych pięć : Tá *byłá* ofiárá Eliábá syná Helonowego.

30 DNiá Czwartego : Kśiążę z synow Rubenowych / E- 31 lisur / syn Sedeurow. ♣ Ofiárá jego *byłá* Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey : Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow *wagi jey*, według syklow Swiątnice / obie pełne mąki pszenney / z Oliwą zágniećioney / ná 32 ofiárę śniedna : ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći *Syklow* złotá / pełna 33 kádźidłá : ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / báránek jeden roczny/ 34 ná palona ofiárę : ♣ Koźieł jeden 35 z koz / zá grzech. ♣ A ná ofiárę spokojną/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć / báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* ofiárá Elisurá syná Sedeurowego.

36 DNiá piątego : Kśiążę synow Symeonowych / Sámáliel /

37 syn Surysáddájow. ♣ Ofiárá jego *byłá* Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey/ Czáſzá śrebrna jedna/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey* według Sykla świątnice/ obie pełne mąki pszenney/ z Oliwą zágniećioney/ ná Ofiáre śniedna:
38 ♣ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiaci *Syklow* złota/ pełna kadźidłá.
39 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palona
40 ofiáre: ♣ Koźieł jeden z kóz/ zá grzech.
41 ♣ A ná Ofiáre spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć : Tá *byłá* ofiárá Sálámielá syná Surysáddájowego.

42 Dniá szóstego Kśiaże Synow Gádowych/ Eliázáf syn
43 Duelow ; Ofiárá jego *byłá*: ♣ Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey : Czáſzá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey* według Syklá Swiątnice/ obie pełne mąki pszenney z Oliwą zágniećioney/ ná ofiáre śniedna : ♣
44 Kádźilnicá jedná z dźieśiaci *Sy-*
45 *klow* złota/ pełna kádźidłá : ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek roczny jeden/ na pálona Ofiáre.
46 ♣ Koźieł jeden z kóz/ zá grzech. ♣
47 A ná Ofiáre spokojna dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć : Tá *byłá* Ofiárá Eliázáfá syná Duelowego.

48 Dniá Siodmego/ Kśiaże Synow Efrájimowych/ Elisámá
49 syn Ammiudow ; Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey : Czáſzá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey*, według Syklá Swiątnice/ obie pełne mąki pszenney z oliwą zágniećioney/ ná ofiáre śnie-
50 dna: ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiaci
51 *Syklow* złota pełna kádźidłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palona ofiáre:
52 ♣ Koźieł jeden z kóz/ zá grzech. ♣ A
53 ná Ofiáre spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć : Táć *byłá* Ofiárá Elisámy syná Ammiudowego.

54 Dniá ósmego/ Kśiaże Synow Mánássessowych/ Gá-
55 máliel syn Pedásurow. ♣ Ofiárá jego *byłá* : Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey ; Czáſzá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey*, według Syklá świątnice/ obie pełne mąki pszenney/ z oliwą zágniećioney/ ná Ofiá-
56 re śniedna : ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiaci *Syklow* złota/ pełna ká-
57 dźidłá : ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná
58 palona Ofiáre : ♣ Koźieł jeden z
59 kóz/ zá grzech : ♣ A ná Ofiáre spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* Ofiárá Gámáliela syná Pedásurowego.

60 Dniá dźiewiątego: Kśiaże Synow Benjáminowych/ Abidan
61 syn Gedeonow. ♣ Ofiárá jego *byłá* : Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey/ Czáſzá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey*, według Syklá Swiątnice/ obie pełne mąki pszenney/ zágniećioney z Oliwą/ ná ofiáre
62 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná/ dźieśiaci *Syklow* złota/ pełna kadźi-
63 dłá : ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná pa-
64 lona Ofiáre ; ♣ Koźieł jeden z kóz
65 zá grzech. ♣ A ná Ofiáre spokojna dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* Ofiárá Abidáná syná Gedeonowego.

66 Dniá dźieśiatego/ Kśiaże Synow Dánowych/ Achiezer syn
67 Ammisádájow. ♣ Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey : Czáſzá jedná śrebrna/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey*, według Syklá świątnice : Obie pełne mąki pszenny zágniećioney z Oliwą/ ná Ofiáre
68 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiaci *Syklow* złota pełna kádźi-
69 dłá : ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná pa-
70 lona Ofiáre : ♣ Koźieł jeden z kóz/
71 zá grzech. ♣ A ná spokojna Ofiáre/ dwa woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć : Tá *byłá* Ofiárá Achiezerá syná Ammisádájowego.

Dniá

72 Dniá jedenastego/ Książę Synow Aserowych/ Págiel syn 73 Ochránow. ♣ Ofiárá jego byłá misá śrebrna jedná/ sto y trzydzieści Syklow wagi jey/ y Czászá jedná śrebrna/ siedmdziesiąt syklow wagi jey według sykla świątnice/ obie pełne pszenney mąki/ zágnieconey z Oliwą/ ná ofiárę śniedną: 74 ♣ Kádzilnicá jedná/ z dziesiąci syklow złotá/ 75 pełna kádzidłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ 76 ná paloną ofiárę: ♣ Kozieł 77 jeden z koz/ zá grzech. ♣ A ná ofiárę spokojną/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá byłá ofiárá Págielá syná Ochránowego.

78 Dniá dwunastego Książę synow Neftálimowych/ Ahirá 79 syn Enanow. ♣ Ofiárá jego byłá: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydzieści syklow wagi jey: Czászá śrebrna jedná/ siedmdziesiąt syklow wagi jey, według sykla świątnice/ obie pełne pszenney mąki/ zágnieconey z 80 Oliwą/ ná ofiárę śniedną: ♣ Kádzilnicá jedná / z dziesiąci syklow 81 złotá/ pełna kádzidłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden 82 roczny/ ná ofiárę paloną: ♣ Kozieł 83 jeden z koz/ zá grzech: ♣ A ná spokojną ofiárę/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Táć byłá ofiárá Ahirá syná Enanowego.

84 Toć było poświącánie Ołtarzá/ (onegoż dniá/ gdy pomázan jest) od Książąt Izráelskich. Mis śrebrnych dwánaście/ Czász śrebrnych dwánaście/ kádzilnic złotych dwá- 85 naście: ♣ Sto y trzydzieści Syklow/ jedna misá śrebrna ważyłá, siedmdziesiąt syklow czászá jedná: Wszystkiego śrebrá w onym naczyniu było dwá tysiącá y czterystá Syklow według sykla świątnice: ♣ 86 Kádzilnic złotych dwánaście pełnych kádzidłá: dziesięć Syklow ważyłá kázda/ według sykla Swiątnice: Wszystkiego złotá w onych kádzilnicách było sto y dwádzieściá 87 Syklow. ♣ A wszystkiego bydłá ku ofierze paloney/ dwánaście cielcow/ báránow dwánaście báránkow rocznych dwánaście/ z ofiárą ich śniedną / y kozłow z koz/ zá 88 grzech/ dwánaście. ♣ Wszystkiego zásie bydłá ná ofiárę spokojną było wołow dwádzieściá y cztery/ báránow sześćdziesiąt / kozłow sześćdziesiąt / báránkow rocznych sześćdziesiąt: Toć było poświącánie Ołtarzá po pomázániu jego. 89 ♣ A gdy Mojżesz wchodził do Námiotu zgromádzenia / áby się rozmawiał z Bogiem/ tedy słyszał głos mowiącego do siebie z Ubłagálni/ ktora byłá nád skrzynią świádectwá / między dwiemá Cheruby/ á z támtąd mawiał do niego.

ROZDZIAŁ. VIII.

Rozrządzenie lámp. 4. Kształt lichtarzá. 6. Oczyścienie Lewitow. 16. Przyjmowánie ich ná miejsce pierworodnych. 24. Czás záczynánia. 25. y kończenia usługi Páńskiey.

1 Potym PAn rzekł do Mojżeszá/ 2 mowiąc: ♣ Powiedz Aáronowi á rzecz mu: a Gdy zápalisz lámpy / siedm lámp przeciwko świecznikowi świecić będą. 3 ♣ Y uczynił ták Aáron: á przeciwko świecznikowi / zápalił lámpy jego / jáko był rozkazał PAn Mojżeszowi. 4 ♣ A byłá robotá świecznika z ciągnionego złotá/ y słupiec jego: b y kwiáty jego ciągnione były: ná ten kształt / jáki był PAN ukazał Mojżeszowi / ták zrobił świecznik.

a 2 Mo 25.37

b 2 Mo 25.31

5 Potym rzekł PAn do Mojżeszá/ 6 mowiąc: ♣ Weźmi Lewity z pośrzodku Synow Izráelskich/ á 7 oczyść je. ♣ A to uczynisz oczyściájąc je: Pokropisz je wodą oczyściénia: áż ogolą brzytwą wszystko ciáło swoje/ á uprawszy száty swe/ 8 czystymi będą. ♣ Potym wezmą cielcá młodego/ z ofiárą jego śniedną / mąki pszenney zágnieconey z Oliwą / á cielcá młodego drugiego 9 weźmiesz ná ofiárę zá grzech: ♣ Y przywiedziesz Lewity przed Námiot zgromádzenia / á przyzowiesz wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich. 10 ♣ Y postáwisz Lewity przed PAnem/ y włożą Synowie Izráelscy ręce swe ná Lewity: ♣ Y ofiá- 11 rowáć będzie Aáron Lewity / ná

Ofiárę przed PAnem / od Synow Izráelskich/ áby spráwowáli posługi PAńskie. 12 ♣ Lewitowie záś będą kłáść ręce swe ná głowy onych ćielców / á ofiárowáć będźiesz jednego zá grzech / á drugiego ná ofiárę cáłopalenia PAnu / ku oczyśćieniu Lewitow. 13 ♣ Potym postáwisz Lewity przed Aáronem y przed syny jego/ á ofiárowáć je będźiesz ná Ofiárę PAnu. 14 ♣ Y odłączysz Lewity z pośrzod Synow Izráelskich/ y będą mojimi Lewitowie. 15 ♣ A potym przydą Lewitowie / áby służyli w Namiećie zgromádzenia/ gdy oczyśćisz y poświęćisz je ná ofiárę. 16 ♣ Abowiem włáśnie oddáni są mnie / z pośrzodku Synow Izráelskich / zá káżde otwierájące żywot / zá káżde pierworodne z Synow Izráelskich obrałem je sobie: 17 ♣ Bo wszyscy pierworodni c z Synow Izráelskich moji są z ludźi y z bydłá: od dniá / ktoregom pobił wszystkie pierworodne w źiemi Egipskiey / poświęćiłem je sobie. 18 ♣ A przyjąłem Lewity miásto wszelkiego pierworodnego z Synow Izráelskich. 19 ♣ Y dałem Lewity dárem Aáronowi y synom jego z pośrzodku Synow Izráelskich/ áby odpráwowáli służby *miásto* Synow Izráelskich/ w Namiećie zgromádzenia y oczyśćiáli Syny Izráelskie / áby nie przyszło ná Syny Izráelskie karánie / gdyby przystępowáli Synowie Izráelscy do Swiątnice.

c 2 Moj. 13. 2. 3 Moj. 27. 26. 4 Moj. 3. 13. Luk. 2. 23.

20 Uczynili tedy Mojżesz y Aáron/ y wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich z Lewitámi / wszystko co rozkazał PAN Mojżeszowi o Lewitách: Ták uczynili z nimi Synowie Izráelscy. 21 ♣ Y oczyśćili śię Lewitowie/ á uprali száty swoje / y ofiárował je Aáron ná ofiárę przed PAnem/ y oczyśćił je Aáron/ áby byli czystymi. 22 ♣ Dopiero potym przystąpili Lewitowie ku spráwowániu Urzędu swego w Namiećie zgromádzenia / przed Aaronem y przed syny jego: jáko rozkazał PAN Mojżeszowi o Lewitách/ ták im uczynili.

23 Rzekł nád to PAN do Mojżeszá mowiąc: 24 ♣ To *też* Lewitom *należy*: Od dwudźiestego y piątego roku y wyżey / *káżdy* przystąpi áby spráwowáł Urząd przy posłudze Namiotu zgromádzenia: 25 ♣ A w piąćdźieśiąt lat / przestánie prácowáć w Urzędźie/ y więcey służyć nie będźie: 26 ♣ Ale nádsługowáć będźie bráći swey w Namiećie zgromádzenia straż trzymájącym; lecz służby sámey odpráwowáć nie będźie: ták sobie postąpisz z Lewitámi w urzędźiech ich.

ROZDZIAŁ IX.

Czás y sposob odpráwowánia Wielkiey nocy od czystych. 6. Y od nieczystych. 13. Karánie te coby nie obchodźili Wielkiey nocy. 15. Obłok PAński nád przybytkiem. 18. Ktorego śię lud trzyma, ták w ćiągnieniu, jáko y w stanowiskách.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá ná puszczy Synái/ roku wtorego po wyśćiu ich z źiemie Egipskiey / miesiącá pierwszego / mowiąc: 2 ♣ Niech obchodzą Synowie Izráelscy świeto a Prześćia / czásu náznáczonego: 3 ♣ Czternastego dniá b miesiącá tego / miedzy dwiemá wieczorámi obchodźić je będźiećie/ czásu náznáczonego / według wszystkich obrzędow jego/ y według wszystkich Ceremonij jego / obchodźić je będźiećie. 4 ♣ Mowił tedy Mojżesz do Synow Izráelskich/ áby obchodźili świeto Prześćia. 5 ♣ Y obchodźili Swieto Prześćia / pierwszego miesiącá czternastego dniá/ miedzy dwiemá wieczorámi ná puszczy Synáj: według wszystkiego / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi / ták uczynili synowie Izráelscy.

a Hebr. Pesáh b 2 Moj. 12. 18. 3 Moj. 23. 5.

6 Y Byli niektorzy ludźie ktorzy śię byli splugáwili nád umárłym człowiekiem/ y nie mogli obchodźić Swiętá Prześćia dniá onego: Tedy przystąpili do Mojżeszá y do Aároná w tenże dźień / 7 ♣ Y rzekli oni ludźie do niego; Zmázáliśmy śię nád umárłym/ y nie będźiesz nam wolno oddáć ofiáry PAnu / czásu náznáczonego / wespoł z Synmi Izráelskimi? 8 ♣ Ktorym odpowiedźiał Mojżesz: Postojćie/ áż usłyszę co rozkaże PAN o was.

Dniá

9 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá / 10 mowiąc: ♣ Powiedz Synom Izráelskim / y rzecz: Jesliby śię ktory zmázał nád umárłym / ábo był ná drodze dálekiey był / ták z was / jáko y z potomstwá wászego / *przećię* będźie odpráwowáł święto Prześćia PAnu: 11 ♣ Mieśiącá wtorego / czternastego dniá / miedzy dwiemá wieczorámi odpráwowáć je będą: z przáśnymi chleby / y z gorzkimi źioły / jeść je będą: 12 ♣ Nie zostáwią *nic* z niego do jutrá / y kośći c nie złamią w nim: według wszystkiego postánowienia Swiętá Prześćia / odpráwowáć je będą.

c 2 *Moj.* 12. 46. *Ian.* 19. 36.

13 A Le człowiek ktoryby był czysty / á nie byłby w drodze / y nie obchodźiłby święta Prześćia / tedy duszá oná wykorzenioná będźie z ludu swego: bo Ofiáry PAńskiey nie odpráwowáł / czásu náznáczonego: grzech swoy ponieśie on człowiek. 14 ♣ A jesliby przychodźień mieszkájący miedzy wámi / obchodźił święto Prześćia PAnu / według ustáwy święta prześćia / y według obrzędow jego / obchodźić je będźie: ustáwá jedná będźie wam / y przychodniowi / y zrodzonemu w źiemi.

15 D Niá tedy d onego / ktorego wystáwiony był Przybytek / Obłok okrył Przybytek / nád Namiotem Swiádectwá: á wieczor bywáło nád Przybytkiem jáko widzenie ogniá / áż do poránku. 16 ♣ Ták bywáło ustáwicznie: *we dnie* okrywał go Obłok / á *jáko* widzenie Ogniá w nocy. 17 ♣ A gdy śię podnaszał Obłok od Namiotu / tedy śię ruszáli Synowie Izráelscy: á gdźiekolwiek stawał Obłok / támże stánowili Oboz Synowie Izráelscy. 18 ♣ Ná rozkazánie PAńskie ciągnęli Synowie Izráelscy / y ná rozkazánie PAńskie stánowili oboz / po wszystkie dni ktorych zostawał e Obłok nád Przybytkiem / *y oni* leżeli Obozem. 19 ♣ A gdy trwał obłok on nád Przybytkiem przez wiele dni / tedy odpráwowáli Synowie Izráelscy straż PAnu / á nie ruszáli śię. 20 ♣ Ale gdy nie długo trwał Obłok nád przybytkiem / ná rozkazánie PAńskie stánowili oboz / y ná rozkazánie PAńskie ciągnęli. 21 ♣ A gdy bywał Obłok od wieczorá áż do poránku / á podnośił śię záś poránu / tedy ciągnęli: ták we dnie jáko y w nocy / gdy śię podniosł Obłok ciągnęli. 22 ♣ A jesli przez dwá dni / ábo przez mieśiąc / ábo *też* przez rok trwał Obłok nád Przybytkiem / zostawájąc nád nim / Obozem leżeli Synowie Izráelscy / y nie ruszáli śię: Ale gdy śię on podnośił / y *oni* śię ruszáli. 23 ♣ Ná rozkazánie PAńskie stánowili Oboz / y ná rozkazánie PAńskie ciągnęli / straż PAńską trzymájąc / jáko im PAn rozkazał przez Mojżeszá.

d 2 *Moj.* 40. 34.

e 1 *Kor.* 10. 1.

ROZDZIAŁ X.

Dwie trąby śrebrne, y używánie ich czásu wojny, y czásu pokoju. 11. *Ruszenie ludu z puszczy Synáj.* 12. *Do Fárán.* 14. *Imioná Hetmánow.* 29. *Hobáb zbrania śię ciągnąć z ludem.* 35. *Modlitwá Mojżeszowa w ruszeniu y w ciągnięniu ze skrzyniá.*

1 P Otym PAn rzekł do Mojżeszá / 2 mowiąc: ♣ Spraw sobie dwie trąby śrebrne: robotą ciągnioną uczynisz je: ktorych używáć będźiesz do zwoływánia ludu / y gdyby śię wojsko ruszáć miáło. 3 ♣ A gdy zátrąbią w nie / tedy śię do ciebie zbieży wszystek lud ku drzwiom namiotu zgromádzenia. 4 ♣ A jesliby w jedne *tylko* zátrąbiono / tedy śię zejdą do ciebie Kśiążę á *y* Hetmáni wojsk Izráelskich. 5 ♣ Gdyby záś zátrąbiono *głos* przerywájąc / tedy śię ruszy Oboz leżących ná Wschod słońcá: 6 ♣ A gdy drugi raz zátrąbią *głos* przerywájąc / tedy śię ruszy Oboz leżących ná Południe: z przerywániem trąbić będą / gdy śię ruszyć będą mieli. 7 ♣ Ale gdy zwoływáć lud będźiećie / trąbić będźiećie / á nie będźiećie przerywáć. 8 ♣ A Synowie Aáronowi Kápłáni trąbić będą w trąby: y będźie wam to zá ustáwę wieczną / w potomstwie wászym.

9 A Gdy wyćiągniećie ná Wojnę w źiemi wászey przećiwko nieprzyjaćielowi / ktoryby was trapił / z przerywániem w trąby trąbić będźiećie / y przyjdźiećie ná pá-

mieć przed PAnem Bogiem wászym / y záchowáni będziecie od nieprzyjaciół wászych. 10 ♣ W dzień táktże wesela wászego / y w Swiętá uroczyste wásze / y ná nowiu miesiącow wászych będziecie trąbić w te trąby / przy ofiárách wászych cáłopalonych / y przy ofiárách wászych spokojnych: y przywiodą was ná pámięć przed Bogiem wászym: JA PAN, BOG wász.

11 Y Stáło śię roku wtorego / miesiącá wtorego / dniá dwudźiestego tegoż miesiącá / że śię podniosł Obłok Przybytku świádectwá: ♣ 12 Y ruszyli śię Synowie Izráelscy Hufcámi swymi / z pusczy Synáj / á stánął Obłok ná pusczy Fáran.

13 Y Ruszyli śię napierwey / ták jáko był PAN rozkazał przez Mojzeszá. 14 ♣ Abowiem ruszyłá śię Chorągiew Obozu Synow Judowych naprzod z Hufcámi swymi: á ᵃ nád wojskiem jego był Hetmánem Náásson syn Aminádábow. 15 ♣ A nád wojskiem Pokolenia Synow Isáchárowych był Hetmánem Nátánáel syn Suhárow. 16 ♣ A nád wojskiem pokolenia Synow Zábulonowych był Hetmánem Eliáb / syn Helonow. 17 ♣ Zátym złożono Przybytek / y ciągneli Synowie Gersonowi / y Synowie Merárego / niosąc Przybytek. 18 ♣ Ruszyłá śię zás Chorągiew Obozu Rubenowego / z Hufcámi swymi / á nád wojskiem jego był Hetmánem Elisur syn Sedeurow. 19 ♣ A nád wojskiem pokolenia Synow Symeonowych / był Hetmánem Sáámiel syn Surysáddájow. 20 ♣ Nád wojskiem tez pokolenia Synow Gádowych / był Hetmánem Eliázáf syn Duelow. ♣ 21 Zátym ruszyli śię Káátytowie / niosąc Swiątnicę / y stánowili ᵇ przybytek: áżci nádciągneli. ♣ 22 Potym ruszyłá śię Chorągiew Obozu Synow Efrájmowych / z Hufcámi swymi: á nád wojskiem jego był Hetmánem Elisámá / syn Amiudow. 23 ♣ Nád wojskiem zás pokolenia Synow Mánásséssowych / był Hetmánem Gámáliel syn Pedásurow. 24 ♣ Nád wojskiem zás pokolenia Synow Benjáminowych / był Hetmánem Abidán syn Gedeonow. ♣ 25 Potym ruszyłá śię Chorągiew Obozu Synow Dánowych / zámykájąc wszystkie Obozy z wojski ich: á nád wojskiem jego był Hetmánem Ahiezer syn Ammisáddájow. 26 ♣ A nád wojskiem pokolenia Synow Asserowych / był Hetmánem Págiel syn Ochránow. 27 ♣ A nád wojskiem pokolenia Synow Neftálimowych był Hetmánem Ahirá / syn Enánow. 28 ♣ Tákieć było ciągnienie Synow Izráelskich z hufcámi ich / y ták ciągneli.

29 POtym rzekł Mojzesz do Hobábá syná Ráguelowego / Mádyáńczyká / Swiekrá swego: My ciągniemy do miejscá o ktorym rzekł PAN / Dam je wam: / Pojdź z námi / á uczynimyć dobrze: ponieważ PAN obiecał wiele dobrego Izráelowi. ♣ 30 Ktoremu on odpowiedźiał: Nie pojdę / ále śię wrocę do źiemie mojey / y do rodźiny mojey. 31 ♣ Y rzekł Mojzesz: Proszę / nie opusczaj nas: bo ty wiesz gdźiebysmy ná pusczy Oboz stánowić mieli / y będźiesz ᶜ przewodnikiem nászym. 32 ♣ A jesliż pojdźiesz z námi / y potka nas to dobre / ktorym nam PAn uczyni dobrze / y my dobrze uczynimy tobie.

33 Y Odciągneli od gory PAńskiey drogą trzech dni: á Skrzyniá Przymierza PAńskiego szłá przed nimi drogą trzech dni / áby im upátrzyłá miejsce odpoczynienia. 34 ♣ A Obłok PAński szedł nád nimi we dnie / gdy śię ruszáli z stánowiská. ♣ 35 A gdy śię ruszyć miáłá skrzyniá / tedy mawiał Mojzesz: Powstań PAnie / á niech będą rozproszeni ᵈ nieprzyjaćiele twoji / á niech ućiekáją ktorzy ćię nienawidzą przed obliczem twojm. 36 ♣ A gdy zás stánęłá / tedy mowił: Náwroć śię PAnie do niezliczonego mnostwá wojská Izráelskiego.

a 4 Mojż. 7.
b T. Gersonitowie, y Meráry towie.
c H. Okiem
d Psalm 68. 2.

ROZDZIAL XI.

Pomstá ná szemrzący lud. 2. ulżenie jey ná Modlitwę Mojzeszowę. 4. Lud znowu szemrząc, gárdźi Mánną. 11. Y Mojzeszá bárzo utrapił. 16. Aż mu Bog siedmdźiesiąt

Stár-

Stárszych przydał. 18. Bog obiecuje 31. Y dawa ludowi mnóstwo Przepiorek. 33. Zátym zaraz pomstá przyszłá.

1 Y Stáło się/ że się lud uskarżał niesłusznie: co się nie podobáło PAnu: Przetoż usłyszawszy to PAn/ bárzo się rozgniewał/ y zápalił się przeciwko nim Ogień PAński/ y popalił ostátnią część Obozu.

2 Tedy wołał lud ná Mojżeszá/ y modlił się Mojżesz PAnu/ y zgásł Ogień.

3 Y názwał imię miejscá onego Táberá/ a bo się zápalił przeciwko nim Ogień PAński.

4 A Lud b pospolity ktory był miedzy nimi/ chćiwośćią wielką zięty/ odwracał się: y płákáli też synowie Izráelscy/ mowiąc: Ktoż nas nákarmi mięsem?

5 Wspominamy c sobie ná ryby/ ktoreśmy jadáli w Egipćie dármo/ ná ogorki/ y ná melony/ y ná kuczek/ y ná cebulę/ y ná czosnek:

6 A teraz duszá násza wywiedła/ nic inszego *nie májąc*, oprocz tey Mánny *przed* oczymá swymi.

7 A Mánná d byłá jáko e naśienie koryándrowe/ á bárwá jey/ jáko bárwá Bdelliowa.

8 Y wychodźił lud/ á zbieráli *ją*, y mełli w żárnach/ ábo tłukli w mozdzierzách/ á wárzyli w kotlech/ y czynili z niey podpłomyki: á był smák jey jáko smák świeżey Oliwy.

9 Gdy towiem pádáłá rosá ná Oboz w nocy/ pádáłá też Mánná nań.

10 TEdy usłyszał Mojżesz że lud płákał po domách swych/ káżdy u drzwi námiotu swego: dla czego zápaliłá się popędliwość PAńska wielce/ y nie podobáło się też to Mojżeszowi.

11 Y rzekł Mojżesz do PAná: Czemużeś *ták* źle uczynił słudze twemu? czemużem nie nálazł łáski w oczách twojich? żeś włożył ciężar tego wszystkiego ludu ná mię?

12 Izalim ja począł ten wszystek lud? izalim go ja zrodźił: iż mi mowisz: Nieś je ná łonie twojim jáko piástun nośi niemowiątko/ do źiemie o ktorąś przysiągł Ojcom ich:

13 Gdźież mam mięso ábym dał wszystkiemu temu ludowi/ bo płácze ná mię/ mowiąc: Daj nam mięsá/ ábyśmy jedli.

14 Nie mogę ja sam znieść wszystkiego ludu tego/ bo to nád możność moję.

15 A jeśli się ták ze mną obchodźić chcesz/ proszę ráczey mię zábij/ jeślim nálazł łáskę w oczách twojich/ ábym nie pátrzył ná swoje złe.

16 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Zbierz mi śiedmdźieśiąt mężow z Stárszych Izráelskich/ ktore znasz że są stárszymi w ludu/ y książęty jego/ á przywiedź je przed Namiot zgromádzenia/ y stać tám będą z tobą:

17 A ja zstąpię/ y będę tám mowił z tobą: y wźiąwszy z Duchá/ ktory jest w tobie/ udźielę im/ poniosą z tobą brzemię ludu/ á nie poniesiesz go ty sam.

18 A Do ludu rzeczesz: Poświęćcie się ná jutro/ á będźiecie jeść mięso: boście płákáli w uszách PAńskich/ mowiąc: Ktoż nas nákarmi mięsem? bo nam lepiey było w Egipćie: y da wam PAN mięsá/ y będźiecie jedli.

19 Nie przez jeden dźień jeść będźiecie/ áni przez dwá dni/ áni przez pięć/ áni przez dźieśięć dni/ áni przez dwádźieśćiá dni:

20 Ale przez *cáły* mieśiąc: áż polezie przez nozdrzá wásze/ á zbrzydźi się *wam*, przeto/ żeśćie pogárdźili PAnem/ ktory jest miedzy wámi/ á płákáliśćie przed nim mowiąc: Ná cożesmy wyszli z Egiptu?

21 Y rzekł Mojżesz: Sześć kroć sto tyśięcy pieszych jest ludu/ miedzy ktorym ja mieszkam/ á tyś powiedźiał: Dam im mięsá/ że będą jeść cáły mieśiąc:

22 Yzali f im owiec y wołow nábiją/ áby się im dostáło? Yzali wszystkie ryby morskie zbiorą im/ áby dostátek mieli?

23 Y rzekł PAN do Mojżeszá: Azaż ręká g PAńska jest skrocżona? teraz ujrzysz/ jeśli się wypełni słowo moje czyli nie?

24 TEdy wyszedł Mojżesz/ y opowiedźiał ludowi słowá PAńskie: á zebráwszy śiedmdźieśiąt mężow stárszych z ludu/ postáwił je około Namiotu.

25 Y zstąpił PAN w Obłoku/ y mowił do niego: á wźiąwszy z Duchá/ ktory był w nim/ podźielił go miedzy śiedmdźieśiąt mężow stárszych: y stáło się/ gdy odpoczynał nád nimi on Duch/ tedy pro-

a *T. Zápalenie.*
b 2 *Moj* 12.38.
c 1 *Kor.* 10. 6.
d 2 *Moj* 16.14. *Psalm* 78.24. *Mądr.* 16.20. *Jan.* 6.31.
e *I. Jako perłá biała.*
f *Jan.* 6.7.
g *Esái.* 50.2. y 59.1.

26 prorokowáli; á potym nigdy. ♣ Ale zostáli byli dwá mężowie w Obozie/ imię iednego Eldád/ á imię drugiego Medád: ná ktorych też odpocżynął on Duch: (bo oni byli nápisáni/ choć byli nie przyszli do Námiotu/ á ták y ci prorokowáli w obozie. 27 ♣ Tedy przybieżáło páchole/ y oznájmiło Mojżeszowi/ mowiąc: Eldád/ y Medád/ prorokują w Obozie. 28 ♣ Ale odpowiedźiawszy Jozue/ syn Nunow/ sługá Mojżeszow/ jeden z młodźieńcow h jego/ rzekł: Pánie moj Mojżeszu/ zábroń im. 29 ♣ Ktoremu odpowiedźiał Mojżesz: Cżemuż *im* ty zazdrośćisz dla mnie? Boże daj/ áby wszystek lud PAński prorokował/ á iżby dał PAN Duchá swego ná nie. ♣ 30 Wroćił śię tedy Mojżesz do Obozu/ on/ y Stársi Izráelscy.

31 Zátym wyszedł wiátr i od PAná/ y porwawszy Przepiorki od morzá/ zpuśćił je ná Oboz/ z jedney strony/ jáko jeden dźień chodu/ z drugiey strony *tákże* jáko ná jeden dźień chodu około Obozu: á jákoby ná dwá łokćie były nád źiemią. 32 ♣ Tedy wstawszy lud przez cáły on dźień/ y przez cáłą noc/ y názájutrz przez wszystek dźień/ zbieráli one przepiorki: á kto námniey názbierał/ *miał* dźieśięć Homerow k: y náwieszáli ich wszedy sobie około obozu.

33 Mięso jeszcże było l miedzy zębámi ich nie zeżwáne/ gdy gniew PAński zápalił śię ná lud: y pobił PAN lud *on* plagą bárzo wielką. 34 ♣ Y názwáne jest imię miejscá onego Kibrot Hátááwá/ m ábowiem tám pogrzebli lud/ 35 ktory pożądał *mięsá*. ♣ A z Kibrot Hátááwy ruszył n śię lud do Házerotu y mieszkáli w Házerocie.

h *A. Sługá Mojżeszow od młodośći swey.*
i 2 *Moj* 16.13. *Psál.* 78.26, 27.
k *Jákoby ćwierćień.*
l *Psal.* 78.30.
m *T. Groby pożądliwośći.*
n 4 *Moj* 33.16, 17.

ROZDZIAŁ XII.

Aáron y Márya szemrzą náprzećiwko Mojżeszowi. 7. ktorego PAN záleca. 10. á Márya trądem karze 13. á ná prozbę Mojżeszowę uzdrawia.

1 TEdy mowiłá Márya y Aáron przećiw Mojżeszowi/ dla żony Murzyńskiey/ ktorą pojął/ bo żone Murzynkę był pojął: 2 ♣ Y mowili: Izali tylko przez Mojżeszá mowił PAN? ázaż też nie mowił przez nas? á to usłyszał PAN (3 ♣ A Mojżesz był mąż napokornieyszy ze wszystkich ludźi/ ktorzy *mieszkáli* ná źiemi.)

4 A Ná tych miast rzekł PAN do Mojżeszá/ y do Aároná/ y do Máryey. ♣ Wynidźćie wy troje przed Namiot zgromádzenia: y wyszło sámo troje. 5 ♣ Zátym zstąpił PAN w słupie Obłokowym/ y stánął we drzwiách Námiotu/ y záwołał Aároná y Máryey/ y przyszli oboje. 6 ♣ Y rzekł *do nich*: Słuchajćie teraz słow mojich: Jesli między wámi będźie Prorok/ IA PAN w widzeniu ukażę mu śię: we 7 śnie będę mowił z nim: *Ale* nie *táki jest* sługá moj Mojżesz/ ktory a we wszystkim domu mojim nawiernieyszy jest: 8 ♣ Usty do ust mawiam z nim/ nie w widzeniu/ áni w zágádániu/ áni w podobieństwách PAná widywá: Cżemużeśćie śię nie báli mowić przećiw słudze memu Mojżeszowi?

9 A Ták zápalił śię gniewem przećiwko nim PAN/ y odszedł: ♣ 10 Obłok tákże odstąpił od Námiotu; á oto Márya otrędowáćiáłá/ *zbielawszy* jáko śnieg: á wejrzawszy Aáron ná Máryą/ ujrzał trędowatą. 11 ♣ Potym rzekł Aáron do Mojżeszá: Proszę Pánie moj/ nie kłádź teraz ná nas grzechu tego/ żeśmy głupie ucżynili/ á żeśmy grzeszyli: 12 ♣ Niech proszę nie będźie jáko martwy *płod*, ktory gdy wychodźi z żywotá mátki swey/ połowicá ćiáłá jego zepsowána bywa.

13 TEdy záwołał Mojżesz do PAná/ mowiąc: Boże/ proszę uzdrow ją teraz. 14 ♣ Y odpowiedźiał PAN Mojżeszowi: Gdyby Oćiec jey plunął ná twarz jey/ ázaż by nie miáłá śię wstydáć przez śiedm dni? niech będźie wyłącżona przez śiedm dni z Obozu/ á potym przyjęta będźie. 15 ♣ Y wyłącżona byłá Márya z Obozu przez śiedm dni: á lud śię nie ruszył/ áż byłá Márya przyjęta.

a *Zyd.* 3. 2.

Roz-

ROZDZIAL XIII.

Szpiegowie wysłáni do ziemie Chánáneyskiey. 18. z pewnym zleceniem. 27. wróciwszy się trwożą lud. 31. Ktoremu záś Káleb dobrą otuchę czyni.

1 Potym ruszył się lud z Házerotu/ á położyli się obozem ná puszczy Fárán. 2 Y rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 3 Poślí mężę ktorzyby przeszpiegowáli ziemię Chánánejską/ ktorą ja dawam Synom Izráelskim: po jednym mężu/ z káżdego pokolenia poślecie/ ktorzyby byli przednieyszy miedzy nimi. 4 Wysłał je tedy Mojżesz a z puszczy Fárán/ według rozkazánia PAńskiego: á ony mężowie wszyscy byli co przednieyszy z Synow Izráelskich. 5 A też są imioná ich: Z pokolenia Ruben/ Sámua syn Záchurow: 6 Z pokolenia Symeonowego/ Sáfát syn Hurow: 7 Z pokolenia Judá/ Káleb / syn Jefunow. 8 Z pokolenia Issáchár/ Igál/ syn Jozefow. 9 Z pokolenia Efráimowego/ Ozeasz/ syn Nunow. 10 Z pokolenia Benjáminowego/ Fáltý/ syn Ráfuow. 11 Z pokolenia Zábulon/ Gedyel syn Sodego. 12 Z pokolenia Jozefowego/ to jest/ z Potomstwá Mánássessowego Gáddy/ syn Susego. 13 Z pokolenia Dán/ Ammiel/ syn Gemmálego: 14 Z pokolenia Aser/ Setur/ syn Michaelow. 15 Z pokolenia Neftáli/ Náhby/ syn Wáfsego. 16 Z pokolenia Gád/ Guel/ syn Máchego. 17 Też *są* imioná mężow/ ktore posłał Mojżesz ná przeszpiegowánie ziemie: y názwał Mojżesz Ozeaszá syná Nunowego/ Jozue.

18 A Posyłájąc je Mojżesz ná przeszpiegowánie ziemie Chánánejskiey/ mowił do nich: Idźcie w tę stronę ku Południowi/ á wnidźcie ná gorę. 19 Y oglądajcie ziemię jáka jest/ y lud ktory mieszka w niey / jesli jest mocny czyli mdły: jesli ich máło/ czyli wiele. 20 Jáka też *jest* ziemia/ w ktorey mieszkają/ jesli dobra / czyli zła: y co są zá miástá w ktorych mieszkáją; jesli w namiećiech/ czyli w obronnych mieyscách. 21 Tákże co zá ziemia/ jesli urodzajna/ czyli niepłodna: jesli w niey są drzewá/ czyli nie/ á badźcie mężnego sercá/ y przynieście *nam* owocu tám tey ziemie: á było to w ten czás / gdy się winá dostawáły.

22 Szli/ á przeszpiegowáli ziemię/ od puszczy Syn/ áż do Rahob/ ktoredy chodzą do Emát. 23 Idąc ku Południowi / przyszli áż do Hebron / gdzie byli / Ahimán/ Sesáj y Tálmáj /synowie b Enákowi. A Hebron siedm lat były zbudowáne przed Soán Egipskim. 24 Przyszli potym áż c do rzeki Eschol / y urznęli tám gáłąź z gronem jednym jágod winnych/ y nieśli ją ná drążku / dwá tákże gránatowe jábłká y figi. 25 Y názwano mieysce ono Náchál Eschol / od groná winnego / ktore tám byli urznęli Synowie Izráelscy.

26 Zatym wroćili się od onego szpiegowánia ziemie / po wyściu czterdźiestu dni. 27 A wroćiwszy się przyszli do Mojżeszá y do Áronowá/ y do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich / ná puszczą Fárán/ *ktora jest* w Kádes: y dáli im y wszystkiemu pospolstwu sprawę/ ukazawszy im owoc oney ziemie. 28 powiádáli im/mowiąc: Przyszlismy do ziemie/ do ktorejś nas był posłał ktora w prawdźie opływa mlekiem y miodem / á oto ten jest owoc jey: 29 Tylko że mocny jest lud / ktory mieszka w oney ziemi/ miástá tákże obronne są *y* bárzo wielkie: do tego y syny Enákowe támesmy widźieli. 30 Amálek mieszka w ziemi ná Południe: á Hetejczyk / y Jebuzejczyk / y Amorrejczyk / mieszka ná gorách: Chánánejczyk záś mieszka nád morzem/ y nád brzegiem Jordanu.

31 Y Hámował Káleb lud *szemrzący* przećiw Mojżeszowi / y mowił; Podźmy á posiądźmy źiemię/ bo ją pewnie sobie podbijemy. 32 Ale mężowie oni / ktorzy z nim chodźili / rzekli: Nie będźiem mogli ćiągnąć przećiw tám temu ludowi / bo mocnieyszy jest nád nas. 33 Y zgánili onę ziemię ktorą byli przeszpiegowáli/Synom Izráelskim/mowiąc: Ziemia tá ktorąsmy przeszli / y

a 5 Mojż. 1. 23.

b 5 Mojż. 2. 11

c 5 Mojż. 1. 24 25.

przeszpiegowáli ją / jest ziemiá pożyrájąca obywátele swoje: á lud wszystek / ktoryśmy w niey widźieli/ lud *jest* wysokiego wzrostu. 34 ♣ Támeśmy też widźieli Obrzymy / syny Enákowe/ z rodu Obrzymow: y zdáliśmy śię sobie *przy nich* jáko száráńcza / tákimiż zdáliśmy śię y onym.

ROZDZIAŁ XIV.

Lud strwożony. 4. Chce śię wroćić do Egiptu. 6. á Kalebá y Jozuego, ktorzy chwalili źiemię obiecáną. 10. Ukámionowáć. PAn śię ukázuje. 12. Chce lud wygłádźić. 13. Mojżesz zá nim śię przyczynia. 18. y miłośierdźie PAńskie wystáwia. 29. PAn śmierzącym grozi, iż nie mieli wniść do oney źiemie. 36. szpiegowie oni pomárli ná puszczy 40. A tych co chćieli do oney źiemie wniść przećiwko woli Bożey. 45. Amálekitowie poráźili.

1 Tedy wzruszywszy śię wszystko mnostwo krzyczeli/ y płákał lud przez onę noc. 2 ♣ Y szemráli przećiwko Mojżeszowi/ y przećiwko Aáronowi / wszyscy Synowie Izráelscy: y mowiło do nich wszystko mnostwo ; O bysmy byli pomárli w źiemi Egipskiey / ábo ná tey puszczy ! 3 ♣ O bysmi byli pomárli ! Czemuż wżdy PAn prowádźi nas do tey źiemie / ábysmy pádli od mieczá ? żony násze / y dźiatki násze / áby były ná łup? Izali nam nie lepiey wroćić śię do Egiptu? ♣ Y mowili miedzy sobą: 4 ♣ Postánowmy sobie wodzá/ á wroćmy śię do Egiptu.

5 Tedy upádł Mojżesz y Aáron ná oblicze swoje / przed wszystkim zgromádzeniem synow Izráelskich. 6 ♣ A Josue a syn Nunow/ y Káleb syn Jefunow/ *ktorzy* szpiegowáli źiemię / rozdárli száty swoje: 7 ♣ Y rzekli do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich/ mowiąc; Ziemiá ktorąśmy / przeszli y przeszpiegowáli ją/ ziemiá jest bárzo dobra. 8 ♣ Będźieli nam PAN miłośćiw / tedy nas wprowádźi do tey źiemie / á da ją nam / źiemię tę / ktorą opływa mlekiem y miodem: 9 ♣ Jedno PAnu nie bądźćie odpornymi/ áni śię wybojćie ludu oney źiemie ; bo jáko chleb pojeść je *możemy*: odstąpiłá obroná b ich od nich/ ále PAN jest z námi: nie bojćieśz śię ich.

10 Y Mowiło wszystko zgromádzenie/ ábyje ukámionowáno: Ale Chwałá PAńska okazáłá śię nád Namiotem zgromádzenia wszystkim Synom Izráelskim. 11 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá ; Dokądże mię drażnić będźie ten lud ? Y dokądże mi wierzyć nie będą? dla tych wszystkich znákow ktorem czynił miedzy nimi? 12 Poráżę je morem / y rozproszę je ; á ćiebie uczynię w Narod wielki/ y możnieyszy/ niż ten jest.

13 ALe rzekł Mojżesz do PAná: Oto usłyszą Egipczánie / z ktorych pośrzodku wywiodłeś mocą swoją ten lud: 14 ♣ Y mowić będą z obywátelmi źiemie tey (*bo* słyszeli żeś ty PAnie był w pośrzodku ludu tego : żeś okiem w oko widźiány był o PÁnie ! á c obłok twoj stawał nád nimi / á iż w słupie obłokowym chodźiłeś przed nimi we dnie / á w słupie ognistym w nocy) 15 ♣ Gdybyś tedy pobił lud ten wszystek áż do jednego / rzeklibyPogánie / ktorzy o twey sławie słycháli mowiąc: 16 ♣ Iż nie mogł d wprowádźić PAN ludu tego do źiemie / o ktorą im przyśiągł / przeto je pobił ná puszczy. 17 ♣ A ták teraz niech proszę uwielbiona będźie moc PAńska / jákoś rzekł/ mowiąc: 18 ♣ PAn nie rychły ku gniewowi/ á wielki w miłośierdźiu/ znosząc nieprawość e y przestępstwo / ktory winnego nie czyni niewinnym / karząc nieprawość Ojcow w synach / do trzećiego y do czwartego pokolenia : 19 ♣ Odpuść proszę nieprawość ludu tego/ według wielkośći miłośierdźia twego / ták jákoś odpuszczał ludowi temu / z Egiptu áż do tąd.

20 Tedy rzekł PAN: Odpuśćiłem według słowá twego f. 21 ♣ A wszákże jáko ja żyję / y nápełniona jest chwałá PAńska wszystká źiemiá: 22 ♣ Ták wszyscy/ ktorzy widźieli chwałę moję/ y znáki moje/ ktorem czynił w Egipćie/ y ná puszczy/ ákuśili mię już po dźieśięć kroć / áni byli posłuszni głosowi memu: 23 ♣ Nie oglądáją źiemie tey / o ktorąm przyśiągł

a ...yrá. 6. 6. Mábáb. . 56.

b H. Cień.

c 2 Moj. 13.21. 2 Moj. 40.38.

d 5 Moj. 9.28.

e 2 Moj. 34. 6. Psal. 86.15. y 103. 8. y 145.8

f T. Prozby.

Ojcom

Ojcom ich: á żaden z tych / ktorzy 24 mię drażnili / nie oglądáją jey: ✣ Ale sługę mego g Kálebá (gdyż był w nim duch ináksży / y trwał státecznie przy mnie) wprowádzę do ziemie / do ktorey chodźił: á nasienie jego 25 odźiedźiczy ją. ✣ Ale ponieważ Amálekitá y Chánánejczyk mieszkáją w dolinie: przetoż jutro obroććie śię / á idźćie ná puszczą / drogą ku morzu h czerwonemu.

26 N Ad to rzekł PAN do Mojżeszá 27 y do Aároná / mowiąc: ✣ J dokądże i znośić mam ten zły lud / ktory szemrze przećiwko mnie? długoż szemránia Synow Izráelskich / ktorzy szemrzą przećiwko mnie / słucháć 28 będę? ✣ Mow do nich: Żyję ja / k mowi PAN / że jákośćie mowili w 29 uszy moje / ták uczynię wam: ✣ Ná tey puszczy polegą ćiáłá wásze / y wszyscy l policzeni wászy / według wszystkiey liczby wászey / od dwudźiestego roku y wyżey / ktorzyśćie 30 szemráli przećiwko mnie. ✣ A wy nie wnidźiećie do ziemie tey / o ktorąm podniosł rękę moję / ábym ja wam dał ná mieszkánie / okrom m Kálebá syná Jefunowego / y Jozuegá 31 syná Nunowego: ✣ A dźiatki wásze / o ktorycheśćie mowili / że będą ná łup / te wprowádzę / y oglądáją tę ziemię / ktorąśćie wy wzgárdźili: ✣ 32 Ale trupy wásze / wásze trupy mo- 33 wię / polegą ná tey puszczy. ✣ A Synowie wászy będą śię tułáli po tey puszczy przez n czterdźieśći lat / y poniosą karánie zá cudzołostwá wásze / áż wyginą trupy wásze ná puszczy. 34 ✣ Według liczby o dni / w ktorycheśćie szpiegowáli ziemię / to jest czterdźieśći dni / dźień káżdy zá rok licząc, poniesiećie niepráwośći wásze czterdźieśći lat / y poznacie pomstę 35 swego odstąpienia ode mnie. ✣ JA PAN mowiłem / że to uczynię temu wszystkiemu zgromadzeniu złemu / ktore śię spikneło przećiwko mnie: ná tey puszczy poginą / y tu pomrą.

36 O Ni tedy mężowie / ktorych słał Mojżesz ná przeszpiegowánie ziemie / ktorzy wroćiwszy śię pobudźili do szemránia przećiwko niemu wszystek lud / puszczájąc złą 37 sławę o ziemi oney: ✣ Pomárli p mężowie oni / ktorzy puszczáli sławę złą o ziemi / sroga plagą / przed PA- 38 nem. ✣ Ale Jozue syn Nunow / y Káleb syn Jefunow / zostáli żywi z mężow onych / ktorzy chodźili ku 39 przeszpiegowániu ziemie. ✣ Y opowiedźiał Mojżesz te słowá wszystkim Synom Izráelskim / y płákał lud bárzo.

40 T Edy ráno wstawszy / wstąpili ná wierzch gory / mowiąc: Oto my pojdźiemy ná to mieysce / o ktorym nam PAn powiedźiał / bośmy 41 zgrzeszyli. ✣ Ale im powiedźiał Mojżesz: Przecże wy przestępujećie słowo PAńskie? to śię wam nie nádá. 42 ✣ Nie chodźćie / bo niemász PAná q miedzy wámi: ábyśćie nie byli po- 43 bići od nieprzyjaćioł wászych: ✣ Bo Amálekitá y Chánánejczyk tuż przed wámi są / y polężećie od miecżá: Bo dla tego / żeśćie śię odwroćili od PAná / nie będźie PAn z wá- 44 mi. ✣ A oni przecie kuśili śię wniść ná wierzch gory: lecz Skrzyniá przymierzá PAńskiego / y Mojżesz / 45 nie odchodźili od Obozu. ✣ Tedy zstąpił Amálekitá y Chánánejczyk / mieszkájący ná oney gorze / á porázili je / y gonili je áż do Hormy.

ROZDZIAŁ XV.

Ponowienie ustaw około Ofiar, ktore śię miáły záchowywáć w ziemi obiecáney. 14. ták od gośćiá, jáko y od domowego. 16. Práwem jednym. 20. Ofiárá pierwszych ćiast. 22 Oczyśćienie zá grzech niewiádomośći. 30. kaźń zá uporne przestępstwo. 36. ná jednym człowieku wykonána. 38. Brámy ná szátách. 40. Dla czego noszono.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / mo- 2 wiąc: ✣ Powiedz Synom Izráelskim / á mow do nich: Gdy przydźiećie do ziemie mieszkánia wászego / ktorą ja wam dam: ✣ A będźiećie 3 chćieli czynić Ofiárę ognistą PAnu ná cáłopalenie / ábo Ofiárę / bądź poślubioną bądź dobrowolną / ábo też ná uroczyste świętá wásze / czyniąc wdźięczną wonność PAnu / z 4 wołow ábo z owiec: ✣ Tedy ktobykolwiek ofiárował ofiárę swoję Pánu / niechże ofiáruje Ofiárę śnie-

g Josue 14.8.9. h 5 Moj. 2.1. i Psal. 106. 26. Zyd. 3. 17. k 4 Moj. 26.65. y 32.11. l 5 Moj. 1.35. Zyd. 3. 17. m Josue 14.6. n Ezech. 4.6. o Psal. 95.10. p 1 Kor. 10.10. Zyd. 3. 17. Jud. v. 5. q 5 Moj. 1.42.

dna/ pszenney maki dźiesiata cześć/ zágnieciony z Oliwa / *ktorey* bedźie czwarta cześć Hinu. 5 ♣ Przytym winá ná ofiáre mokra/ czwarta cześć Hinu ofiárowáć bedźiesz przy cáłopaleniu / ábo przy ofierze *inney* do káżdego báránká. 6 ♣ Przy báránie tesz ofiárowáć bedźiesz ofiáre śniedna / maki pszenney dwie dźiesiate cześci / záczynioney z Oliwa z trzecia cześcia Hinu. 7 ♣ Winá tákże ná Ofiáre mokra / trzecia cześć Hinu / ofiárowáć bedźiesz ná wdźieczna wonność PAnu. 8 ♣ Jesli záś cielcá ofiárowáć bedźiesz ná Ofiáre cáłopaleniá / ábo ná ofiáre wypełnienia ślubu / ábo ná ofiáre spokojna PAnu: 9 ♣ Tedy bedźiesz ofiárował społem z cielcem ofiáre śniedna/ pszenney maki trzy dźiesiate cześci zágnieciony z Oliwa/ 10 z połowica Hinu. ♣ Winá tákże bedźiesz ofiárował / ná ofiáre mokra / połowice Hinu / ná ofiáre ognista/ *ku* wdźieczney wonności PAnu. ♣ 11 Tákże uczynisz przy káżdym wole/ y przy káżdym báránie / *y* báránku 12 badź z Owiec badź z koz. ♣ Według liczby ktora ofiárowáć bedźiecie / ták uczynicie przy káżdym z nich / 13 według liczby ich. ♣ Káżdy domá zrodzony ták tesz bedźie czynił / gdy bedźie oddawał ofiáre ognista / ná wdźieczna wonność PAnu.

14 A Gdyby gościem bedac miedzy wámi przychodźień ábo mieszkájacy miedzy wámi / w Narodźiech wászych / ofiárował ogniste ofiáre / ku wdźieczney wonności PAnu: jáko *wy* czynicie / ták y *on* 15 uczyni. ♣ O ludu moj: Ustáwá jedná niechaj bedźie/ ták wam jáko y przychodniowi mieszkájacemu z *wámi*: ustáwá to jest wieczna w narodźiech wászych: jáko wy / ták przychodźień bedźie przed PAnem 16 ♣ Práwo jedno/ y jeden sad bedźie wam/ y przychodniowi mieszkájacemu z wámi.

17 Y Rzekł PAn do Mojżeszá mo- 18 wiac: ♣ Powiedz Synom Izráelskim/ á rzecz do nich: Gdy wnidźiecie do źiemie / do ktorey ja was 19 wprowádze: ♣ A jesć bedźiecie chleb oney źiemie / ofiárowáć bedźiecie

20 Ofiáre podnoszenia PAnu. ♣ Z pierwszych ciast wászych placek ofiárowáć bedźiecie ná ofiáre podnoszenia: jáko ofiáre a z boiewiská / ták 21 go ofiárowáć bedźiecie/ ♣ Z pierwszych ciast wászych / oddawáć bedźiecie PAnu ofiáre podnoszenia/ w narodźiech wászych.

a 1. z pierwszego wymłocku.

22 A Gdybyście pobładźili / y nie uczynilibyście wszystkich przykazań tych / ktore rozkazał PAn 23 przez Mojżeszá: ♣ Wszystkiego/ co wam PAn rozkazał przez Mojżeszá / od onego dniá ktorego wydał PAn Przykazánie/ y potym w na- 24 rodźiech wászych: ♣ Tedy jesliby z niewiádowości zgromádzenia stáło śie to pobładzenie/ wszystko zgromádzenie ofiárowáć bedźie cielcá młodego jednego ná cáłopalenie/ ná wdźieczna wonność PANU: tákże śniedna ofiáre jego / y mokra ofiáre jego / według zwyczáju / y kozłá jednego z stádá/ zá grzech. ♣ 25 Ták oczyści Kápłan wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich/ á bedźie im odpuszczono / gdyż śie z niewiádomości stáło: A oni ofiárowáć beda ofiáre swoje ná ofiáre ognista PAnu/ y ná ofiáre zá grzech swoj przed PAnem / zá obładzenie 26 swoje. ♣ Y bedźie odpuszczono wszystkiemu zgromádzeniu Synow Izráelskich / y przychodniowi / ktory mieszka miedzy nimi: poniewaz wszystkiego ludu pobładzenie jest.

27 A Jesliby kto sam tylko zgrzeszył z niewiádomości/ tedy przyniesie *PAnu* koze rocznia ná ofiáre zá 28 grzech. ♣ Y oczyści Kápłan człowieká obładzonego / ktoryby zgrzeszył z niewiádomości: przed PAnem oczyści go / y bedźie mu odpu- 29 szczono. ♣ Ták zrodzonemu miedzy Synámi Izráelskimi / jáko przychodniowi / ktory mieszka miedzy nimi/ zákon jeden bedźie wam/ gdyby kto zgrzeszył z niewiádomości. ♣ 30 Ale człowiek ktoryby z hárdości swowolnie zgrzeszył / ták urodzony domá/ jáko y przychodźień / tákowy PAná zelżył: przetoż wykorzeniony bedźie on człowiek z pośrzodku lu- 31 du swego: ♣ Abowiem słowem PAńskim pogárdźił / y przykazánie jego

zgwał-

zgwałcił: koniecznie wytrácony będźie tákowy człowiek: niepráwość jego ná nim *zostánie*.

32 Y Stáło śię / gdy byli Synowie Izráelscy ná puszczy/ że ználeźli człowieká / zbieráiącego drwá w dźień Sábbáthu. ♣ Y przywiedli go/ ktorzy go ználeźli zbieráiącego drwá / przed Mojżeszá y przed Aároná / y przed wszystko zgromádzenie. ♣ Y dáli go do więźienia: Bo jeszcze im nie było oznájmiono coby miano czynić b z tákowym. ♣ Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Smiercią niech umrze człowiek ten: bez litośći niechaj go ukámienuje wszystko zgromádzenie zá obozem. ♣ Y wywiedli go wszystko zgromádzenie zá Oboz/ y ćiskáli nań kámieniem / áż umárł; jáko rozkazał PAN Mojżeszowi.

b 2 Moj. 31.14.

37 NAtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: ♣ Mow do Synow Izráelskich / á powiedz im / áby sobie poczynili c brámy ná kráiách szat swoich/ w narodźiech swych/ á niech przypráwią do brámow sznurek hiácyntowy. ♣ Y będźiećie mieli te brámy żebyśćie poglądájąc ná nie wspominali sobie ná wszystkie przykazánia PAńskie/ ábyśćie je czynili/ y ábyśćie śię nie unośili zá sercem wászym / zá oczymá wászymi / zá ktorymi wy idąc cudzołożylibyśćie: ♣ *Ale* żebyśćie pámiętáli y czynili wszystkie przykazánia moje / á byli świętymi Bogu wászemu. ♣ JA PAN Bog wász/ ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam był zá Bogá: JAM PAN, Bog wász.

c 5 Moj. 22.12. Mát. 23.5.

ROZDZIAŁ XVI.

Rosterk od Korego wszczęty przećiw Mojżeszowi. 5. ktory dawszy o sobie spráwę, 26. każe ustąpić od niezbożnych. 31. záczym źiemiá wodze pożárłá. 35. y półtrzećia stá mężow Ogień spalił. 39. á blácho pozostáłych kádźilnic powleczono Ołtarz, ná pámiątkę. 41. Przećiw ludowi znowu szemrzącemu. 47. Plagá PAńska przepuszczona. 48. zá prozbą Mojżeszá y Aároná ustáłá.

a H. wźiął do śiebie.

1 TEdy a śię zbuntował Kore b syn Izáárá / syn Káátowego syná Lewiego / tákże Dátán y Abiron / synowie Eliábowi / y Hon / syn Fáletow z synow Rubenowych. ♣ Y powstáli przećiw Mojżeszowi / á z *nimi* mężow z synow Izráelskich dwie śćie y piećdźieśiąt / Kśiążętá miedzy ludem/ ktorych do rády przyzywano/ ludźie zacni. ♣ Ci zebrawszy śię przećiw Mojżeszowi / y przećiw Aáronowi / rzekli im: Wiele *to* ná was; ponieważ wszystek ten lud / wszyscy są świeći / á w pośrzodku nich *jest* PAN: przeczże śię wy wynośićie nád zgromádzeniem PAńskim. ♣ Co gdy usłyszał Mojżesz/ upadł ná oblicze swoje: ♣ Y rzekł do Korego/ y do wszystkiey roty jego / mowiąc; Ráno pokaże PAN kto *jest* jego / y *kto jest* święty / y kto ma przystępowáć przedeń: kogo kogo sobie wybrał / temu rozkaże przystąpić do śiebie. ♣ To *tedy* uczyńćie: Weźmiećie sobie kádźilnice / *ty* Kore / y wszystká rotá twojá / ♣ Y nákładszy w nie Ogniá / włożćie nań kádźidłá przed PAnem jutro: y stánie śię / że kogo kolwiek obierze PAN/ ten *będźie* świętym: Wiele *to* ná was Synowie Lewiego. ♣ Nád to rzekł Mojżesz do Korego: Słuchájćie proszę synowie Lewiego: ♣ Izali wam *to* máło/ że was oddźielił Bog Izráelski od zgromádzenia Izráelskiego / ábyśćie przystępowáli do niego ku odpráwowániu usługi w Przybytku PAńskim/ á iżbyśćie stáli przed zgromádzeniem/ y c służyli mu: ♣ Y przyjął ćiebie/ y wszystkie brácia twoje/ syny Lewiego z tobą: że jeszcze szukaćie kápłáństwá? ♣ Dla tegoż/ ty y wszystká rotá twojá / zbuntowáliśćie śię przećiw PAnu: bo Aáron coż jest / żeśćie szemráli przećiw niemu?

b 4 Moj. 26. 9. y 27. 2. 5. Syrác. 45.28. Iudás v. 11.

c 4 Moj. 3. 6.

12 TEdy posłał Mojżesz/ áby záwołano Dátáná / y Abironá synow Eliábowych: ktorzy odpowiedźieli: Nie poydźiemy. ♣ Izali máło *ná tym*, żeś nas wywiodł z źiemie opływájącey mlekiem y miodem/ ábyś nas pomorzył ná tey puszczy/ że jeszcze chcesz mieć nád námi zwierzchność / y nam rozkázowáć? ♣ Ku temu do źiemie opływájącey

mlekiem

mlekiem y miodem/ nie wprowádźiłeś nas/ ániś nam dał w dźiedźictwo pol y winnic: Izali oczy tym mężom wykupić chcesz? Nie pojdźiemy. ♣ 15 Tedy śię rozgniewał Mojżesz bárzo/ y rzekł do PANA: Nie pátrz ná ofiáre ich: ni jednego osłá nie wźiąłem od nich/ ánim co złego komu z nich uczynił. ♣ 16 Potym rzekł Mojżesz do Korego: Ty y wszystká rotá twojá/ stawćie śię przed PANA jutro: ty/ y oni/ y Aaron: ♣ 17 A wźiąwszy káżdy kádźilnicę swoję/ włożćie w nię kádźidło: y stawćie śię przed PANA káżdy z kádźilnicą swoją/ dwieśćie y piećdźieśiąt kádźilnic: y ty/ y Aaron/ káżdy z kádźilnicą swoją. ♣ 18 Wźiął tedy káżdy kádźilnicę swoję/ á włożywszy w nię Ogniá/ nákłádli w nię kádźidło: y stáneli u drzwi Namiotu zgromádzenia/ Mojżesz y Aaron. ♣ 19 Ale Kore *już był* zebrał przećiwko nim wszystkę rotę do drzwi Namiotu zgromádzenia: tedy Chwałá PAńska ukazałá śię wszystkiemu ludowi.

20 Y Rzekł PAN do Mojżeszá y do Aaroná/ mowiąc: 21 Odłączćie śię z pośrzodku zebránia tego/ ábym je nagle zátráćił. ♣ 22 Lecz oni upádli ná oblicza swe/ y rzekli: O Boże/ Boże Duchow/ d *y* wszelkiego ćiáłá! człowiek jeden zgrzeszył/ á ná wszystek że lud gniewáć śię będźiesz? ♣ 23 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: ♣ 24 Rzecz do zgromádzenia/ á mow: Odstąpćie od namiotu Korego/ Dátáná y Abironá. ♣ 25 A wstáwszy Mojżesz/ szedł do Dátáná y Abironá/ y szli zá nim stárszy Izráelscy. 26 ♣ Y rzekł do zgromádzenia/ mowiąc; Odstąpćie/ proszę/ od Namiotow mężow tych niepobożnych/ áni śię dotykajćie wszystkiego co ich jest: byśćie snadź nie zginęli we wszystkich grzechách ich. ♣ 27 Y odstąpili od namiotu Korego/ Dátáná y Abironá zewsząd. ♣ Ale Dátán y Abiron wyszedszy/ stáli u drzwi namiotow swojich/ y żony ich/ y synowie ich/ y máluczcy ich. ♣ 28 Tedy rzekł Mojżesz: Potym poznaćie/ że mię PAN posłał/ ábym czynił te wszystkie spráwy/ á że nic *z domysłu* sercá swego *nie czynię*: ♣ 29 Jeśliże ták jáko

d 4 Moj. 27.16. Zyd. 12.9.

inni ludźie umieráją/ pomrą ći/ á *zwykłym* innych ludźi karániem káráni będą/ nie posłał mię PAN. ♣ 30 Ale jeśliż co nowego uczyni PAN/ że otworzy źiemiá ustá swe/ y pożrze je/ y wszystko co máją/ y zstąpią żywo do e Piekłá: tedy poznaćie/ że rozdrażnili ći mężowie PANA. ♣ 31 Y stáło śię gdy przestał mowić wszystkich tych słow/ że śię rozstąpiłá źiemiá pod nimi. ♣ 32 A otworzywszy źiemiá pászczekę swoję/ f pożárłá je/ y domy ich/ że wszystkimi ludźmi ktorzy byli przy Korem/ y wszystkie májętnośći *ich*. ♣ 33 Y zstąpili oni ze wszystkim co mieli/ żywo do Piekłá/ y okryłá je źiemiá/ y poginęli z pośrzodku zgromádzenia. ♣ 34 Wszyscy záś Izráelitowie ktorzy *byli* około nich/ ućiekáli ná krzyk ich/ bo mowili; By snadź nie pożárłá *y* nas źiemiá. ♣ 35 Wyszedł tákże Ogień od PANA/ y spalił onych dwieśćie y piećdźieśiąt mężow ktorzy ofiárowáli kádzenie.

36 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: ♣ 37 Rzecz do Eleázárá syná Aaronowego/ Kápłáná/ áby pozbierał kádźilnice z onego pogorzeliská/ á ogień y tám y sám niech rozrzući: bo są poświęcone. ♣ 38 A z kádźilnic tych ktorzy zgrzeszyli przećiwko duszam swym/ rozbiwszy je ná bláchy/ niech obije Ołtarz: bo iż w nich ofiárowáli przed PAnem/ poświęcone są/ przetoż będą ná znák Synom Izráelskim. ♣ 39 Tedy pozbierał Eleázár Kápłan one miedźiáne Kádźilnice/ w ktorych ofiárowáli oni popaleni: y rozbito je ná bláchy/ ná obićie Ołtarzá/ ♣ 40 Ná pámiątkę Synom Izráelskim/ áby nie przystępował żaden obcy/ ktoryby nie był z naśienia Aaronowego/ do odpráwowánia kádzenia przed PAnem/ áby mu śię nie stáło jáko Koremu/ y jáko rocie jego: jáko mu był powiedźiał PAN przez Mojżeszá.

41 Y Szemráło wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich názájutrz/ przećiwko Mojżeszowi y przećiwko Aaronowi/ mowiąc: Wyśćie przyczyną śmierći ludu PAń-

e T. Do przepáśćá.

f 4 Moj. 26.10. y 27.3. 5 Moj. 11.6. Psal. 106. 17.

42 śkiego. ♣ Y stáło śię/gdy śię zbieráł lud przećiw Mojżeszowi/ y przećiw Aáronowi / że pojrzeli ku namiotowi zgromádzenia / á oto o- krył go Obłok / y okazáłá śię chwałá PAńska. 43 ♣ Y przyszedł Mojżesz z Aáronem przed Namiot zgromádzenia. 44 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá/mowiąc: 45 ♣ Wynidźćie z pośrzodku zgromádzenia tego / á wytrácę je w oká mgnieniu. Y upádli ná oblicżá swoje. 46 ♣ Potym rzekł Mojżesz do Aároná: Weźmi kádźilnicę/ á włoż g w nię ogniá z Ołtárzá/ włoż też Kádźidłá / á ná tych miast idź do zgromádzenia / y ocżyśćie: boć już wyszłá popędliwość od twarzy PAńskiey / á już śię záczęło karánie. 47 ♣ Wźiął tedy Aáron kádźilnicę, jáko mu rozkazał Mojżesz/ y przybieżał w pośrzodek zgromádzenia / á oto już śię byłá záczęłá plagá w ludu: y ucżyniwszy kádzenie ocżyśćił lud. 48 ♣ Y stánął Aáron miedzy umárłymi y miedzy żywymi/ á záhámowána jest plagá. 49 ♣ A było umárłych od oney plági / cżternaśćie tyśięcy / y śiedm set / oprocż onych ktorzy pomárli z przycżyny Korégo. 50 ♣ Zátym śię wroćił Aáron do Mojżeszá / ku drzwiom Namiotu zgromádzenia / gdy plagá záhámowána byłá.

g Mądr. 11.21.

ROZDZIAŁ XVII.

Przez laskę Aáronowę cudownie kwitnącą Kápłaństwo jego Bog potwirdza. 12. A lud strwożony uskárża śię.

1 Potym rzekł PAN do Mojżeszá/mowiąc: 2 ♣ Mow do Synow Izráelskich / á weźmi od nich po lasce według domow Ojcow ich: to jest od wszystkich Kśiążąt ich według domow Ojcow ich / dwánaśćie lask: á káżdego imię nápiszesz ná lasce jego. 3 ♣ Ale imię Aáronowe nápiszesz ná lasce Lewiego: bo a káżda laská będźie od káżdego Kśiążęćiá / z domu Ojcow ich. 4 ♣ Y zostáwisz je w Namiećie zgromádzenia / przed świádectwem / gdźie śię z wámi schodzę. 5 ♣ Y stánie śię / ktorego obiorę / tego laská zákwitnie: y uśmierzę przed sobą szemránia Synow Izráelskich / ktorymi szemrzą przećiwko wam. 6 ♣ To gdy Mojżesz mowił do Synow Izráelskich/ oddáły mu wszystkie Kśiążętá ich laski swoje / káżde Kśiążę laskę z domu Ojcá swego / dwánaśćie lask; á laská Aáronowá / byłá miedzy laskámi ich. 7 ♣ Y postáwił Mojżesz laski one przed PAnem w Namiećie świádectwá. 8 ♣ A gdy názájutrz przyszedł Mojżesz do Namiotu świádectwá / oto śię zázieleniáłá laská Aáronowá / z domu Lewiego/ y wypuśćiłá listki/ y wydáłá kwiát/ y zrodźiłá dojrzáłe migdały. 9 ♣ Y wyniosł Mojżesz one wszystkie laski od oblicżnośći PAńskiey / do wszystkich Synow Izráelskich: ktore gdy ujrzeli/wźiął káżdy laskę swą. 10 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Odnieś b laskę Aáronowę przed świádectwo / áby byłá schowána ná znák synom odpornym / á záhámujesz szemránie ich przećiwko mnie / áby nie pomárli. 11 ♣ Y ucżynił Mojżesz/ jáko mu PAN rozkazał / ták ucżynił. 12 ♣ Y rzekli Synowie Izráelscy do Mojżeszá / mowiąc: Oto umieramy/ niszcżejemy / wszyscy giniemy: 13 ♣ Káżdy ktokolwiek przystępuje do Przybytku PAńskiego / umiera: izali do szcżętu wytráceni być mamy?

a H. Iedná.

b Żyd. 9.4.

ROZDZIAŁ XVIII.

PAN Aároná y syny jego do powinnośći ich upomina. 2. Lewity im ku posłudze przydáje. 8. Kápłánom dochody náznácza. 9. Z ofiar. 12. Z Pierwoćin. 15. Z Slubow. 21. A Lewitom dźieśięćiny zá zapłátę.

1 Potym rzekł PAN do Aároná: Ty y synowie twoji/ y dom Ojcá twego z tobą / poniesiećie a nieprawość świątnice. ♣ Y ty / y synowie twoji z tobą / poniesiećie nieprawość kápłáństwá wászego. 2 ♣ Bráćią tákże twoję pokolenie Lewiego/rod Ojcá twego przypuśćisz do śiebie/ áby byli przy tobie / y posługowáli tobie: á ty y synowie twoji z tobą / służyć będźiećie przed Namiotem świádectwá: 3 ♣ Oni będą przestrzegáli rozkazánia twego / y pilnowáli wszystkiego Namiotu: wszákże do nacżynia świątnice / y

a T. Karánie.

do Ołtarzá / przystepowáć nie będą / áby nie pomárli / y oni / y wy. ♣ 4 Y przyłączą się do ciebie / pilnie strzegąc Namiotu zgromádzenia / w káżdey usłudze Namiotu : á niktore obcy niechay się nie mießa miedzy was. ♣ 5 Wy tedy pilnie strzeżcie świątnice / y usługi Ołtarzowey / áby się nápotym nie wzruszył gniew przeciwko Synom Izráelskim. ♣ 6 Bom oto ja obrał bráciá wáße Lewity / z pośrzodku synow Izráelskich / wam zá dar / oddáne PAnu / áby odpráwowáli usługę w Namiecie zgromádzenia. ♣ 7 Ale ty / y Synowie twoji z tobą przestrzegáć będziecie Kápłáństwá wáßego / przy káżdey usłudze Ołtarzowey / y zá zásłoną służyć będziecie : urząd Kápłáństwá wáßego dałem wam dármo : gdyby kto obcy przystąpił umrze b.

8 Nád to mowił PAN do Aároná. Otom ja dał tobie pod straż ofiáry moje podnoßone : wßystkie rzeczy poświecone od synow Izráelskich tobiem je dał / dla pomázánia / y synom twojim práwem wiecznym. ♣ 9 To będzie twoje z rzeczy poświeconych / ktore nie bywáją palone. Káżda ofiárá ich / bądź ofiárá śniedna ich / bądź ofiárá zá grzech ich / á bo ofiárá zá wystepek ich / cokolwiek mi oddawáć będą / to będzie rzeczą poświeconą / tobie y synom twojim. ♣ 10 Ná miejscu naświetßym jadáć to będzieß / wßelki meżczyzná będzie jadł z tego / rzeczą poświeconą to będzie tobie. ♣ 11 To też twoje *będzie*, ofiárá podnoßenia dárow ich / ze wßystkimi ofiárámi tám y sám obracánia synow Izráelskich / tobiem je dał y synom twojim / y corkam twojim z tobą / práwem wiecznym : Káżdy czysty w domu twojim będzie je jadł. ♣ 12 Káżda co naprzedniejßą Oliwę / y káżde co nalepße wino / y zboże / pierwiastki ich / ktore ofiárują PANU / tobiem je dał. ♣ 13 Pierwociny ze wßystkich rzeczy ktore *będą* w ziemi ich / ktore przyniosą PAnu / twoje będą : Káżdy czysty w domu twojim / jadáć je będzie. ♣ 14 Wßystko *cokolwiek* jest poślubione w Izráelu / twoje będzie. ♣ 15 Cokolwiek otwiera żywot wßelkiego ciáłá / á bywa ofiárowáne PAnu / ták z ludzi jáko z bydłá / twoje będzie : ále pierworodne z ludzi okupiß / tákże pierworodne nieczystego bydłá okupiß. ♣ 16 A okup jego gdy mu miesiąc minie / daß według ßácunku twego / pięć Syklow srebrá / według Syklá świątnice : c dwádzieściá pieniedzy *waży* sykel. ♣ 17 Ale pierworodnego od krowy / ábo pierworodnego od owce / ábo pierworodnego od kozy / nie daß ná okup; *bo* poświecone są : krew ich wylejeß ná Ołtarz / á tłustość ich zápaliß ná ofiárę ognistą dla wdzieczney wonności PAnu. ♣ 18 Ale mięso ich twoje będzie : jáko mostek podnoßenia / y jáko łopátká práwa / twoje będą. ♣ 19 Wßystkie ofiáry podnoßenia z rzeczy poświeconych / ktore przynosić będą Synowie Izráelscy PAnu / dałem tobie y Synom twojim / y corkam twojim z tobą / práwem wiecznym : ustáwá to nie nárußona / y wieczna przed PAnem / tobie y naśieniu twemu z tobą.

20 Potym mowił PAn do Aároná : W ziemi ich / dziedzictwá mieć nie będzieß / y działu nie będzieß miał miedzy nimi : jam d dział twoj / y dziedzictwo twoje / w pośrzod Synow Izráelskich. ♣ 21 Synom záś Lewiego otom dał wßystkę dziesięcinę w Izráelu dziedzicznie / zá służbę ich / ktorą wykonywáją / służąc około Namiotu zgromádzenia. ♣ 22 A niechaj nieprzystepują więcey synowie Izráelscy do Namiotu zgromádzenia / áby nie ponieśli grzechu / y nie pomárli : ♣ 23 Ale sámi Lewitowie odpráwowáć będą usługę około Namiotu zgromádzenia / y sámi poniosą nieprawość swoję. Ustáwá to wieczna *będzie* w narodziech wáßych / áby w pośrzod Synow Izráelskich / dziedzictwá nie mieli. ♣ 24 Abowiem dziesięciny synow Izráelskich / ktore przynosić będą ná ofiárę podnoßenia PAnu / dałem Lewitom zá dziedzictwo : przetoż rzekłem o nich; W pośrzod synow Izráelskich

b 2 Kron. 26. 19. 20, 21.

c 2 Moj. 30. 13. 3 Moj. 27. 25. 4 Moj. 3. 27. Ezech. 45. 12.

d 5 Moj. 10. 9. y 18. 2. Iozue. 13. 14. 33. Ezech. 44. 28.

nie

25 nie będą mieli dziedzictwá. ♣ Potym PAN rzekł do Mojżeszá / mowiąc: 26 ♣ Mow też do Lewitow / á powiedz im: Gdy weźmiećie od synow Izráelskich dziesięciny / ktorem ja wam dał od nich / zá dziedzictwo wásze / tedy ofiárowáć będźiećie *Ofiáre* podnoszenia PAnu / dziesiątą część dziesięćin. 27 ♣ A poczytána wam będźie tá Ofiárá wászá / jáko zboże z bojewiská / y jáko obfitość *winá* z prásy. 28 ♣ Ták wy też Ofiárowáć będźiećie Ofiáre podnoszenia PAnu / ze wszystkich dziesięćin wászych / ktore weźmiećie od synow Izráelskich / á oddaćie z nich ofiáre podnoszenia PAnu / Aáronowi Kápłánowi: 29 ♣ Ze wszystkich dochodow wászych ofiárowáć będźiećie wszelką ofiáre podnoszenia PAnu: ze wszystkiego co nalepszego jest / ofiárujćie cząstkę poświęconą. 30 ♣ Powiesz im też: ♣ Gdy oddawáć będźiećie z tego co nalepszego jest / tedy poczytano będźie Lewitom c jáko urodzáje z bojewiská / y jáko urodzaj z prásy. 31 ♣ Y będźiećie to jeść ná káżdym miejscu / wy y czeladź wászá: ábowiem *to* jest zapłátá wászá zá służbę wászę 32 przy namiećie zgromádzenia: ♣ Y nie poniesiećie zá to grzechu / gdy ofiárowáć będźiećie co nalepszego jest z tego / y nie splugáwićie rzeczy poświęconych od synow Izráelskich / y nie pomrzećie.

c 4 *Moj.* 18.24.

ROZDZIAŁ XIX.

Sposob ofiárowánia czerwoney jáłowice. 9. Oczyśćiánia przez wodę. 12. Tákże z dotykánia trupá. 14. bądź zmárłego w Przybytku. 16. bądź zábitego. 20. Kaźń ná przestępce.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá y do 2 Aároná / mowiąc: ♣ Ták jest ustáwá zakonu ktorą rozkazał PAn / mowiąc: Powiedz synom Izráelskim / áby przywiedli do ćiebie jáłowicę płową / z drową / ná ktoreyby nie było zmázy / y ná ktoreyby nie postáło járzmo. 3 ♣ Te oddaćie Eleázárowi Kápłánowi / ktory ją wywiedźie zá oboz / y zábita będźie przed nim: 4 ♣ A wziąwszy Eleázár kápłan ze krwie a jey ná pálec swoj / kropić będźie przećiw Namiotowi zgromádzenia oną krwią / śiedm 5 kroć. ♣ Potym káże tę jáłowicę spálić przed oczymá swymi: skorę jey / y mięso jey / y krew jey / z gnojem 6 jey spali: ♣ Y weźmie Kápłan drzewo Cedrowe / y Hisop / y kármázyn dwá kroć fárbowany / á wrzući do 7 Ogniá / gdźie śię jáłowicá pali: ♣ Y upierze száty swe Kápłan / á omyje ćiáło swe wodą / á potym wnidźie do Obozu / y będźie nieczystym Kápłan / áż do wieczorá. 8 ♣ Ten też ktory ją palić będźie / upierze száty swe w wodźie / y omyje ćiáło swe wodą / á będźie nieczystym áż do 9 wieczorá. ♣ Y zbierze człowiek czysty / popiół oney jáłowice / y wysypie go precz zá Oboz / ná miejscu czystym / á będźie dla zgromádzenia synow Izráelskich chowány / do wody oczyśćiánia b / *gdyż* jest 10 ofiárá zá grzech. ♣ Y upierze / ten co będźie zbierał popiół oney jáłowice száty swe / y będźie nieczystym áż do wieczorá: A będźie to synom Izráelskim / y przychodniowi mieszkającemu miedzy nimi / ustáwą wieczną.

a *Zyd.* 9. 13.

b *H. Odłączenia.*

11 Ktoby śię dotknął jákiegokolwiek trupá człowieczego / nieczystym będźie przez śiedm dni: 12 ♣ Táki oczyśćiáć śię będźie tą *wodą*, dniá trzećiego / y dniá śiodmego / á czystym będźie: á jesliby śię nie oczyśćił dniá trzećiego / y dniá śio-13 dmego / nieczystym będźie. ♣ Ktoby śię kolwiek c dotknął mártwego ćiáłá / człowieká ktory umárł / á nie oczyśćił śię / Przybytek PAński splugáwił: przetoż tákowy wytrácony będźie z Izráelá / bo wodą oczyśćiánia nie był pokropiony / nieczysty będźie / nieczystość jego 14 zostánie ná nim. ♣ Tá *zás jest* ustáwá / gdyby człowiek umárł w Namiećie / ktobykolwiek wszedł do tego Namiotu / y cokolwiek *było* w onym Namiećie / nieczyste będźie przez 15 śiedm dni. ♣ Tákże wszelkie naczynie odkryte / ktoreby nie miáło nákryćia ná sobie / nieczyste będźie. 16 ♣ Tákże ktoby śię kolwiek dotknął ná polu / *bądź* mieczem zá-

c *Niżey.* 20.

bitego / bądź umárłego / bądź kośći człowieczey / ábo grobu / nieczystym będźie przez śiedm dni.

17 WEzmą tedy dla *onego* nieczystego/ popiołu *jáłowice* spaloney zá grzech / y náleją nań wody żywey do naczynia: ♣ 18 Weźmie też Hysopu / y omoczy *go* w oney wodźie / człowiek czysty / y pokropi namiot/y wszystko naczynie/y wszystkie ludźie ktorzyby tám byli / tákże onego ktory śię dotknął kośći / ábo zábitego / ábo zmárłego / ábo grobu: ♣ 19 Pokropi tedy czysty nieczystego / dniá trzećiego / y dniá śiodmego / á gdy go oczyśći dniá śiodmego/ tedy upierze száty swe / y omyje śię wodą / á będźie czystym wieczor. ♣ 20 A mąż ktoryby nieczystym będąc / nie oczyśćił śię/ wykorzeniona będźie tá duszá z pośrzodku zgromádzenia / bo świątnicę PAńską splugáwił: wodą oczyśćienia nie będąc pokropionym / nieczystym jest: ♣ 21 Y będźie im to zá ustáwę wieczną: á kto będźie pokrapiał wodą oczyśćienia / upierze száty swoje: á ktoby śię dotknął tey wody oczyśćienia/nieczystym będźie áż do wieczorá. ♣ 22 Czegokolwiek śię dotknie nieczysty/nieczyste będźie: człowiek tákże ktoryby śię *jego* dotknął / nieczysty będźie áż do wieczorá.

ROZDZIAŁ XX.

Smierć Máryey. 3. Narzekánie ludu o wodę. 8. Ktora im dána z Opoki. 12. Kaźń Mojżeszá y Aároná zá niedowiárstwo. 24. Mojżesz posły wyprawia do Krolá Edomskiego. 18. Ktory przejśćia zábrania. 23. Aáron umárł, á ná jego miejsce Eleázár nástąpił.

1 Y Przyszło wszystko mnostwo synow Izráelskich ná puszczą Syn/ mieśiącá pierwszego / y mieszkał lud w Kádes/ gdźie umárłá Máryá / y támże jest pogrzebiona.

2 A Gdy lud niemiał wody/ zebráli śię przećiw Mojżeszowi y przećiw Aáronowi. ♣ 3 Y swarzył a śię lud z Mojżeszem / y rzekli mowiąc: O bysmy byli pomárli! gdy pomárli brácia nászy przed Pánem. ♣ 4 Y przeczżeśćie záwiedli b to zgromádzenie Páńskie / ná tę puszczą / ábyśmy tu pomárli / my y dobytki násze? ♣ 5 A po coześćie nas wywiedli z Egiptu / ábyśćie nas wprowádźili ná to złe miejsce / ná miejsce / ná ktorym śię nic rodźi / áni zboże/ áni figi / áni groná winne / áni jábłká gránatowe: náwet wody niemász dla napoju?

6 TEdy odszedł Mojżesz y Aáron od ludu / do drzwi Namiotu zgromádzenia / y upádli ná oblicza swoje: y ukazáłá śię c chwałá Páńska nád nimi. ♣ 7 Y rzekł PAN 8 do Mojżeszá/mowiąc: ♣ Weźmi laskę / á zgromádźiwszy *wszystek* lud / ty y Aáron brát twoj / mowćie do tey skáły przed oczymá ich / á wyda wodę swą: y wywiedźiesz im wodę z skáły/á dasz napoj temu mnostwu/ y bydłu ich. ♣ 9 Tedy wźiął Mojżesz laskę przed obliczem Páńskim / jáko mu rozkazał. ♣ 10 Y zgromádźił Mojżesz z Aáronem *wszystek* lud przed Skáłę / y mowił do nich: Słuchájćież teraz *ludźie* odporni/ izali z tey skáły d możemy wam wywieść wodę? ♣ 11 Zátym podniosł Mojżesz rękę swoję / y uderzył w skáłę laską swą dwá kroć / á wyszły wody obfite / y piło *ono* mnostwo/y bydło ich. ♣ 12 Y rzekł PAN do Mojżeszá y do Aároná: Dla tego żeśćie mi nie uwierzyli / ábyśćie mię pośwyećili e przed oczymá synow Izráelskich / przetoż nie wprowádźićie zgromádzenia tego / do ziemie ktoram im dał. ♣ 13 Teć są wody poswárku / o ktore śię swárzyli synowie Izráelscy z PAnem/y poświęcony jest w nich.

14 POtym posłał Mojżesz posły z Kádes/do Krolá Edomskiego/ *mowiąc*: Tákći kazał powiedźieć brát twoj Izráel. Ty wiesz/ o wszystkich trudnośćiách / ktore przyszły ná nas. ♣ 15 Jáko zstąpili byli Ojcowie nászy do Egiptu / y mieszkáliśmy w Egipćie przez wiele lat: y *jáko* nas trapili Egipczánie y Ojce násze. ♣ 16 Y wołáliśmy do PAná/ á wysłuchał głos nász / y postáwiwszy Anjołá / wywiodł nas z Egiptu: á otośmy *już* w Kádes mieśćie/ przy gránicy twojey: ♣ 17 Niech proszę / prze-

a 2 Moj 17. 2.
b 2 Moj 17. 3.
c 3 Moj 16.19.
d 2 Moj 17. 6. 5 Moj. 32.51. Psalm 78.15. y 105. 41. Modr. 11. 4. 1 Kor. 10..4.
c 4 Moj 27.14. 5 Moj. 1. 37.

przeydźiemy przez źiemię twoję: Nie poydźiemy przez polá / áni przez winnice / áni będźiemy pić wody z twoich studźien: gośćincem poydźiemy / nie uchylimy śię / ná práwo áni ná lewo / áż przeydźiemy gránice twoje. 18 ♣ Ná to odpowiedźiał mu Edom: Nie poydźiesz przez moję źiemię / bym snadź z mieczem nie wyszedł przećiw tobie. 19 ♣ Y rzekli mu Synowie Izráelscy: bitym gośćincem poydźiemy / á jesliby=smy wody twoje pili / my y bydłá násze / záptaćimy je: nic innego nie żądamy, tylko ábyśmy pieszo przeszli. 20 ♣ Y powiedźiał: Nie przeydźiesz. Y ruszył śię Edom przećiwko nim z Woyskiem wielkim / y mocną reką. 21 ♣ A gdy nie chćiał Edom pozwolić Izráelowi prześćia przez gránice swoje / tedy Izráel uczynił odwrot od niego.

22 A Ruszywszy śię z Kádes / przyszli Synowie Izráelscy / y wszystko zgromádzenie / do gory Hor. 23 ♣ Y rzekł PAn do Mojżeszá / y do Aaroná / ná gorze Hor / nád gránicą 24 źiemie Edomskiey / mowiąc: ♣ Będźie Aáron przyłączon do ludu swego: ábowiem nie wnidźie do źiemie ktorąm dał Synom Izráelskim / przeto / żeśćie odpornymi byli słowu mojemu / przy wodách 25 poswarku: ♣ Weźmijże f Aároná / y Eleázárá Syná jego / á każ im 26 wstąpić ná gorę Hor. ♣ Y zewlecz Aároná z szat jego / á oblecz w nie Eleázárá Syná jego; bo Aáron przyłączon będźie do ludu swego, y 27 tám umrze. ♣ Y uczynił Mojżesz jáko rozkazał PAN: y wstąpili ná gorę Hor / przed oczymá wszystkiego 28 zgromádzenia. ♣ Y zewlekł Mojżesz Aároná z szat jego / á oblekł w nie Eleázárá Syná jego: y umárł tám Aáron ná wierzchu gory / á Mojżesz z Eleázárem zstąpili z gory. 29 ♣ Widząc tedy wszystko g zgromádzenie iż Aáron umárł / płákáli Aároná przez trzydźieśći dni / wszystek dom Izráelski.

f 4 Moj. 33. 38. 5 Moj. 32. 50.

g 5 Moj. 10. 6.

Rozdział XXI.

Izráelczycy złupieni. 2. ślub uczynili. 3. y porázili Chánánejczyki. 4. Teskniá sobie w drodze. 6. záczym Pan ná nie węże ogniste przepuśćił. 8. ále śię záś zlitował, ká zawszy wystáwić węża miedźiánego. 10. powozmáji tych stánowiskách. 17. śpiewáli Pánu. 24. A poráźiwszy Sehoná. 34. y Ogá: 35. pośiedli źiemię ich.

1 A Gdy usłyszał a Chánánejczyk / Krol Hárád / ktory mieszkał ná południe / że Izráelczycy ciągnęli oną drogą / ktorą byli szpiegowie *przeszli*, tedy zwiodł bitwę z Izráelem / y pojimał ich wiele. 2 ♣ Tám uczynił Izráel ślub PAnu / mowiąc: ♣ Jesliże podasz lud ten w rece moje / do gruntu wywrocę miástá jich. 3 ♣ Y wysłuchał PAn głos Izráelá / á podał mu Chánánejczyki / y wytráćił je z gruntu / y miástá ich: á náźwał imię onego miejsce / Chormá.

4 P Otym śię ruszyli od gory Hor / drogą ku morzu czerwonemu / áby obeszli źiemię Edomską: y utrudźił śię lud bárzo w oney drodze: 5 ♣ Przetoż mowił lud przećiw Bogu / y przećiw Mojżeszowi: Przecżeśćie nas wywiedli z Egiptu / ábyśmy pomárli ná tey puszczy? bo niemász chlebá áni wody / á duszá násza obrzydźiłá sobie ten chleb nikczemny.

6 P Rzetoż przepuśćił PAN ná lud węże b ogniste / ktorzy kąsáli lud: y pomárło wiele ludu z Izráelá. 7 ♣ Y przyszedszy lud do Mojżeszá: rzekli Zgrzeszyliśmy / żeśmy mowili przećiw PAnu / y przećiw tobie: Modl śię PAnu / áby oddalił od nas te węże. 8 ♣ Y modlił śię Mojżesz zá ludem. Y rzekł PAN do Mojżeszá: Uczyń sobie węża ognistego c / á wystaw go ná drzewcu: y stánie śię / ktokolwiek ukąszony będąc weyrzy nań / że żyw zostánie. 9 ♣ Spráwił tedy Mojżesz węża miedźiánego / y wystáwił go d ná drzewcu: y było to / gdy kogo wąż ukąśił / á poyrzał ná węża miedźiánego / że żyw został.

10 Z Atym ruszyli śię e Synowie Izráelscy / á stáneli Obozem w 11 Obot. ♣ A z Obot ruszywszy śię / położyli śię Obozem ná págorkách gor Hábárym / ná puszczy / ktora jest przećiw Moábczykom od wschodu

a 4 Moj. 33. 40.

b Mądr. 16. 5. 1 Kor. 10. 9.

c T. Ognistemu podobnego.

d 2 Krol. 18. 4. Jan. 3. 14.

e 4 Moj. 33. 45.

12 słońcá. ♣ A odszedszy z támtąd / położyli śię Obozem nád potokiem 13 Zered. ♣ Z támtąd odćiągnąwszy/ położyli śię Obozem u brodu f Arnon/ ktory jest ná puszczy/á wychodźi z gránice Amorrejskiey. Abowiem Arnon jest gránicá Moábska miedzy Moábczykiem y Amorreyczykiem. 14 ♣ Przetoż mowi śię w kśięgách wojen Páńskich / przećiwko g Wáhebowi w wichrze walczył / 15 b y przy potokách Arnon : ♣ Bo śćiekánie tych potokow / ktore śię náchyliło ku położeniu Hár / to śię 16 śćiąga/ku gránicy Moábskiey. ♣ Z támtąd potym przyszli do Beer: á tać jest oná studnia/ o ktorey mowił PAN do Mojżeszá: zgromadź 17 lud/ á dam im wody. ♣ Tedy śpiewał Izráel tę pioſnkę : Wystąp 18 studnio. ♣ Spiewajćież o niey : Studnia/ ktorą wykopáli Kśiążętá : wykopáli ją Hetmáni ludu/ z ustáwcą zakonu / laskámi swojemi. A z tey puszczy *ruszyli śię* do Mátáná 19 ♣ A z Mátáná do Náháliełu: á 20 z Náháliełu/ do Bámothu: ♣ A z Bámothu/ ku Hágáy / ktore *jest* w polách Moábskich/ ná wierzchu págorku / ktory leży ku puszczy.

21 Y Posłał Izráel i posły do Sehoná królá Amorreyskiego / 22 mowiąc: ♣ Niech przejdźiemy przez źiemię twoję : nie pojdźiemy áni przez polá/ áni przez winnice: nie bedźiemy pić wod z studźien *twojich*: gośćińcem pojdźiemy / áż przejdźiemy 23 gránice twoje. ♣ Ale nie pozwolił Sehon Izráelowi iść przez gránice swoje : Y zebrawszy Sehon wszystek lud swoj/ wyćiągnął przećiw Izráelowi / na puszczą. A gdy przyszedł do Jáházy zwiodł bitwę 24 z Izráelem: ♣ Y poráźił go Izráel ostrzem miecżá / y odźiedźiczył źiemię jego/od Arnonu/ áż do Jábboku/ *y* áż do *źiemie* Synow Ammonowych : ábowiem opátrzone były 25 gránice Ammonitow. ♣ Tedy pobrał k Izráel wszystkie miástá one/y mieszkał we wszystkich miástách Amorrejskich/w Hesebon/y we wszyst- 26 kich wśiách jego. ♣ Bo Hesebon było miásto Sehoná królá Amorrejskiego / ktory gdy pierwey walczył z krolem Moábskim / wźiął mu był wszystkę źiemię jego / z ręk jego / áż 27 po Arnon? ♣ Dla tegoż mowią w przypowieśći : Podźićie do Hesebon / á niech zbudują y nápráwią 28 miásto Sehonowe. ♣ Abowiem wyszedł ogień z Hesebon / á płomień z miástá Sehonowego/ y popalił Ar Moábskie / y obywátele wysokich 29 miejsc Arnon. ♣ Biádá tobie! Moáb/ zginąłeś o ludu Chamos m podał Syny swoje ná ućiekánie / y corki swoje do więźienia / Krolowi 30 Amorrejskiemu/ Sehonowi. ♣ A záginęło pánowánie ich od Hesebo ná áż do Dyboná / á poburzyliśmy *je* áż do Nofe/ ktore *idźie* áż do Me- 31 dády. ♣ Y mieszkał Izráel w źiemi Amorrejskiey.

32 Tedy posłał Mojżesz ná szpiegi do Jázer / ktorego wśi pobráli wypędźiwszy Amorreyczyki / ktorzy 33 tám *byli*. ♣ Potym obroćiwszy śię / szli n ku Básán : gdźie wyćiągnął Og/ Krol Bázáński przećiwko nim/ sam y wszystek lud jego / áby z nimi 34 stoczył bitwę w Edrey. ♣ Tedy rzekł PAN do Mojżeszá : Nie boj śię go/ bo w ręce twoje podałem go / y wszystek lud jego/ y źiemię jego : y uczyniśz mu / jákoś uczynił o Sehonowi Krolowi Amorrejskiemu / 35 ktory mieszkał w Hesebon. ♣ Y porázili go y Syny jego / że wszystkim ludem jego / ták áż nikogo z niego nie zostáwili/ y pośiedli dźiedźicznie źiemię jego.

ROZDZIAŁ XXII.

Báláám od Báláká wezwány. 6. áby przeklinał Izráelczyki. 12. májąc zákazánie od Páná. 13. odmawia : 15 lecż drugi raz proszony. 21. jáchał tám. 22. záczym mu Anjoł ná drodze záſtąpił. 28. á Oślicá jego przemowiłá. 36. jáko Báláám był od Báláká przyjęty.

1 Z Támtąd ruszyli śię Synowie Izráelscy/ y położyli śię obozem ná polách Moábskich/z tey strony Jordanu/ *przećiw* Jerychowi.

2 A Widząc Bálák / Syn Seforow/ wszystko/co uczynił Izráel 3 Amorreyczykowi: ♣ Bał śię Moáb tego ludu wielce/ bo go było wie-

Marginalia: f Sędź. 11.12. — g Wáheb był Krol Moábski. 1 Przećiwko Wáhebowi w Kráiinie Sufa. — i 5 Moj. 2. 26. Sędź. 11.19. — k 2 Moj. 2. 32. Jozue 10. 9. 10. y 24. 8. — Psalm 105.13 Amos 2. 9. — l Sędz. 11.24. — m Chámos był báłwan Moábski. — n 5 Moj. 3. 1. y 29. 7. — o Psalm 135.11 y 136. 19. 20.

le/ y zátrwożył śię Moáb dla Synow Izráelskich. 4 Przetoż rzekł Moáb do Stárszych Mádyáńskich: Teraz pożrze *to* mnostwo wszystko co jest około nas/ jáko wół pożyra trawę polną. 5 A Bálák Syn Seforow/ był Krolem Moábskim ná on czás. Y posłał a posły do Báláámá Syná Beorowego/ do Pethoru *miástá* ktore jest nád rzeką/ ziemie Synow ludu jego/ áby go wezwano/ mowiąc: Oto lud wyszedł z Egiptu/ oto okrył wierzch ziemie/ y osiádł śię przećiwko mnie: 6 Przetoż teraz przydź proszę/ á przeklinaj mnie *kwoli*, lud ten/ bo możniejszy jest nád mię: owa/ snadź go będę mogł poráźić/ y wygnáć go z ziemie: bo ja wiem/ *że* komu błogosłáwisz/ błogosłáwiony *będźie*: á kogo przeklinasz/ przeklęty będźie.

7 POszli tedy stárszy Moábscy/ y stárszy Mádyáńscy/ májąc zapłátę zá wieszczbę w ręku swych. 8 A przyszedszy do Báláámá/ powiedźieli mu słowá Bálákowe. Y rzekł do nich: zostańćie tu przez noc/ á dam wam odpowiedź jáko mi oznáimi PAN. 9 Y zostáły Kśiążętá Moábskie z Báláámem. Tedy przyszedł BOG do Báláámá/ y rzekł, Coż *to* zá mężowie u ćiebie? 10 Y odpowiedźiał Báláám Bogu: Bálák/ syn Seforow/ Krol Moábski/ 11 posłał do mnie/ *mowiąc*: Oto lud/ ktory wyszedł z Egiptu/ y okrył wierzch ziemie/ terazże podź/ przeklinaj mi go; snádź będę mogł walczyć z nim/ y wypędzę go. 12 Tedy rzekł Bog do Báláámá. Nie chodź z nimi/ áni przeklinaj ludu tego: bo jest błogosłáwiony. 13 A wstawszy ráno Báláám/ rzekł do Kśiążąt Bálákowych: wroććie się do ziemie wászey/ bo mi nie pozwala PAN/ puśćić się w drogę z wámi.

14 WStawszy tedy Kśiążętá Moábskie/ wroćili się do Báláká y powiedźieli: Nie chćiał Báláám iść z námi. 15 Tedy powtore posłał Bálák więcey Kśiążąt/ y zacniejszych nád pierwsze. 16 Ktorzy przyszedszy do Báláámá/ mowili mu: Ták mowi Bálák/ Syn Seforow: Nie ocięgaj się proszę/ przyść do mnie:

a Jozue. 24. 9.

17 Abowiemći wielką uczćiwość wyrządzę/ y wszystko cobyś mi rzekł/ uczynię: tylko/ przydź/ proszę: á przeklinaj mi ten lud. 18 Tedy odpowiedźiał Báláám/ y rzekł sługom Bálákowym: choćby mi dał Bálák b pełen dom swoj śrebrá y złotá/ nie mogł bym przestąpić słowá PAná Bogá mego/ y uczynić *przećiwko niemu* bądź máło bądź wiele: 19 Ale proszę/ zostańćie tu y wy/ przez noc/ á dowiem śię: co jeszcze PAn będźie mowił ze mną. 20 Tedy przyszedł Bog do Báláámá w nocy/ y rzekł do niego: Jeśliż/ áby ćię wezwáli/ przyszli mężowie ći, wstańże/ idź z nimi: á wszákże coć rozkażę/ to uczynisz.

21 TEdy wstawszy Báláám ráno/ ośiodłał oślicę swoję/ y jáchał z Kśiążęty Moábskimi: 22 Y rozpalił śię gniew Boży/ że on jáchał: y stánął Anjoł Páński ná drodze/ áby mu zástąpił/ á on jáchał ná Oślicy swojey/ y dwoje pácholąt jego z nim. 23 A *gdy* ujrzáłá Oślicá Anjołá Páńskiego/ stojącego ná drodze/ á miecz jego dobyty w ręce jego/ tedy ustąpiłá Oślicá z drogi/ á szłá ná rolą/ lecz bił Báláám oślicę/ áby ją náwiodł ná drogę. 24 Tedy stánął Anjoł Páński ná śćieżce u winnice/ między dwiemá płoty. 25 A widząc Oślicá Anjołá Páńskiego/ przyćiskáłá śię do płotá/ ták iż przyparłá nogę Báláámowę do śćiány: á on znowu ją bił. 26 Potym Anjoł Páński szedł dáley/ y stánął ná miejscu ćiásnym/ gdźie nie było drogi do ustąpienia/ ná práwo áni ná lewo: 27 A widząc Oślicá Anjołá Páńskiego pádłá pod Báláámem: y rozgniewał śię Báláám wielce/ á bił Oślicę kijem. 28 Zátym otworzył c PAn ustá oney Oślice/ y rzekłá do Báláámá: Cożemći uczyniłá żeś mię bił już po trzy kroć? 29 Y rzekł Báláám do Oślice: Iż żeś mnie szydźiłá: bym był miał miecz w ręku swych/ byłbym ćię teraz zábił. 30 Tedy Oślicá rzekłá Báláámowi: Azażem ja nie Oślicá twoja/ ná ktorey jeźdźiłeś jákoś mię dostał/ áż do tego czásu/ Azażem zwykłá ták tobie czynić? A *on* rzekł: nigdy.

b 4 M. 14. 1

c 2 Pio. 2. 1 Jud. v. 11

31 W Tym otworzył PAN oczy Báláámowe/ że obaczył Anjolá Páńskiego/ stojącego ná drodze/ y miecz jego dobyty w ręce jego: tedy skłoniwszy śię pokłonił śię twarzą swoją. ♣ 32 Y rzekł do niego Anjoł Páński: Przecżżeś bił Oślicę swoję już po trzy kroć? Otom ja wyszedł ábym śię tobie zprzećiwił: bo przewrotna jest drogá twoiá przede mną: ♣ 33 A widząc mię Oślicá/ ustąpiłá przede mną po trzy kroć: á gdyby byłá nie ustąpiłá przede mną/ jużbym ćię był teraz zábił/ á onęby m był żywą zostáwił. ♣ 34 Zátym rzekł Báláám do Anjołá Páńskiego: zgrzeszyłem/ ábowiem nie wiedźiałem żeś ty stánął przećiwko mnie ná drodze/ przetoż teraz jeśli ćię to nie podoba/ wrocę śię. ♣ 35 Lecż Anjoł Páński rzekł do Báláámá: Jedź z ludźmi *tymi* wszákże tylko to ja tobie powiem/ mowić będźiesz. ♣ Y jáchał Báláám z Kśiążęty Bálákowemi.

36 A *Gdy* usłyszał Bálák iż przyjeżdża Báláám/ wyjáchał przećiwko niemu/ do *niektorego* miástá Moábskiego/ ktore jest ná gránicy Arnonu/ ktore jest przy końcu gránicy. ♣ 37 Tedy rzekł Bálák do Báláámá: Azáżem z pilnośćią nie posyłał do ćiebie wzywájąc ćię? czemużeś nie przyjáchał do mnie? ázaż ćię zacnie uczćić nie mogę? ♣ 38 Y rzekł Báláám do Báláká: Otom przyjáchał do ćiebie: izali teraz chocbym chćiał będę mogł co mowić? słowo/ ktore włoży Bog w ustá moje/ mowić będę. ♣ 39 Tedy jáchał Báláám z Bálákiem/ á przyjácháli do miástá Husot. ♣ 40 A ták Bálák dał nábić wołow y Owiec/ y posłał do Báláámá/ y do Kśiążąt/ ktory z nim *byli*.

41 Y Stáło śię názájutrz/ że wźiął Bálák Báláámá/ y wprowádźił go ná wyżyny Báálowe/ z tąd widźiał *y* nadálszą część ludu.

ROZDZIAL XXIII.

Báláám miásto przeklinánia błogosłáwi Izráelczykom dwá kroć. 11. 25. *O co śie Bálák gniewa.* 27. *Przygotowanie do trzećiego przeklinánia.*

1 Y Rzekł Báláám do Báláká: Zbuduj mi tu śiedm Ołtarzow/ á nágotuj/ mi tu śiedm ćielcow/ y śiedm báránow. ♣ 2 Uczynił tedy Bálák/ jáko mowił Báláám/ y ofiárował Bálák z Báláámem ćielcá/ y báráná ná *káżdym* Ołtarzu. ♣ 3 Potym rzekł Báláám do Báláká: stań przy cáłopaleniu twojim/ á *ja* odeydę/ owa śię snádź potka PAN ze mną/ á cokolwiek mi objáwi/ opowiem ći/ y oszedł sam d. ♣ 4 Potkał śię PAN z Báláámem/ y rzekł mu *Báláám*, postawiłem śiedm Ołtarzow/ y ofiárowałem ćielcá y báráná ná *káżdym* Ołtarzu. ♣ 5 Tedy PAN włożył słowá w ustá Báláámowe/ y rzekł: wroć śię do Báláká/ á mow ták. ♣ 6 Y wroćił śię do niego/ á oto stał u ofiáry swojey paloney/ on y wszystkie Kśiążętá Moábskie. ♣ 7 A ták záczął przypowieść swoję/ y rzekł: z Arám przywiodł mię Bálák/ krol Moábski/ z gor wschodnich/ *mowiąc*: Przydź przeklinaj mi Jákobá: á przydź złorzecz Izráelowi ♣ 8 Jákoż ja przeklináć mam/ kogo Bog nie przeklina? ábo jáko złorzeczyć mam/ komu PAN nie złorzeczy? ♣ 9 Boz wierzchu skał oglądam go/ á z págorkow będę nań pátrzał: Oto lud *ten* sam mieszkáć będźie/ á miedzy Narody mieszkáć śię nie będźie. ♣ 10 Ktoż policzy proch Jákobow? y liczbę cżwartey częśći Izráelá? Niech umrze duszá mojá śmierćią spráwiedliwych/ y niech będźie dokonánie moje/ jáko ich.

11 T Edy rzekł Bálák do Báláámá. Cożeś mi uczynił? Ná przeklinánie nieprzyjaćioł moich przyzwałem ćię/ á oto błogosłáwiąc/ błogosłáwiłeś *im*. ♣ 12 A *on* odpowiedźiał/ y rzekł: ázaż nie mam tego pilnowáć y mowić/ co PAN włożył w ustá moje? ♣ 13 Y rzekł do niego Bálák: Podź/ proszę/ ze mną ná miejsce inne/ żebyś go z támtąd widźiał: (ále *tylko* część jego ujrzysz/ á wszystkiego widźieć nie będźiesz) 14 przeklinaj że mi go z támtąd. ♣ Y záwiodł go ná pole Sofim/ ná wierzch gory Fásgá: y zbudował śiedm Ołtarzow/ y Ofiárował ćielcá y báráná/ *ná káżdym* Ołtarzu. ♣ 15 Rzekł

d *I. odszedł ná págorek.*

tedy

tedy Báláám do Báláká/ zostań tu przy cáłopaleniu twojim/ á ja zábie-
16 że tám *Pánu*. Y záßedł PAN Báláámowi/ ktory włożył słowá w
17 ustá jego/ y rzekł: Wroć śie do Báláká/ á ták mow: Przyßedł tedy do niego/ á oto on stał przy cáłopaleniu swojim/ y Kśiążętá Moábskie z nim: Y rzekł mu Bálák: Coż
18 ci powiedźiał PAN? Y zácżął e rzecżſtwá tymi słowy: Wstań Báláku á słuchaj/ przyjmi w vßy swe
19 słowá moje/ Synu Seforow/ Nie jeſtći Bog *jáko* człowiek/ áby kłamał: áni *jáko* Syn człowiecży/ że by żáłowáł: ázaż on rzecże/ á nie ucżyni? wymowi/ á nie wypełni?
20 Otom *wźiął* rozkazánie/ ábym błogosłáwił: on błogosłáwi cżestwo
21 dał/ á *ja* go nie odwrocę: Nie báży nieprawośći w Jákobie/ áni widźi przestepstwá w Izráelu: Pan Bog jego jeſt z nim/ á trąbienie *zwyćięſtwá*, krolewſkiego przy nim:
22 Bog wywiodł je z Egiptu f/ moc
23 jednorożcowá był mu. Abowiem niemász g wieśćżby przećiw Jákobowi/ áni wrożki przećiw Izráeloni: W tego cżásu mowiono bedźie o Jákobie y o Izráelu/ co *z nimi* u-
24 cżynił Bog. Oto lud ten/ jáko lew silny powstánie/ jáko lwię młode podnieśie śie; nie układźie śie/ áż pożrze łupi/ y krew pobitych wypije.

25 Tedy rzekł Bálák do Báláámá: áni ich przeklinaj wiecey/ áni
26 im tez błogosław wiecey. Y odpowiedźiał Báláám/ á rzekł do Báláká: Azażem ći nie powiádał mowiąc/ że cokolwiek mowić bedźie
27 PAN/ to ucżynię. Y rzekł Bálák do Báláámá: podź/ proßę/ zá wiodę ćie ná inße miejſce/ jeśli snadź podobá śie Bogu/ żebyś je z támtąd
28 przeklinał. Tedy *wiodł* Bálák Báláámá ná wierzch gory Fegor/
29 ktora pátrza ku puśćży. Y rzekł Báláám do Báláká. Zbuduj mi tu śiedm Ołtarzow/ á nagotuj mi tu śiedm ćielcow/ y śiedm báránow.
30 Y ucżynił Bálák/ jáko *mu* rozkazał Báláám/ y ofiárowáł ćielcá y báráná *ná káżdym* Ołtarzu.

ROZDZIAŁ XXIV.

Báláám zacność Kroleſtwá Izráelſkiego. 17. y przyśćie Páná Chryſtuſowe przepowiáda, prorokując przy tym przećiw Moábitom. 20. Amálekitom. 21. Kenejcżykom. 24. y o Rzymſkim Páńſtwie. 10. O co śie nań Bálák uſkarza. 12. ále muśi Báláám ſpráwuje. 14. y ßkodliwą rádę dawa.

1 A Gdy bacżył Báláám że śie podobáło PAnu/ áby błogosłáwił Izráelowi/ już nie chodźił/ jáko przed tym/ razy drugi dla wieśćżby/ ále obroćił ku puśćży twarz
2 swoje. A podniozßy Báláám ocży swe/ obacżył Izráelá mießkájącego według pokoleń swojich/ y był nád
3 nim Duch Boży. Y zácżął przy-
4 powieść h swoje/ á mowił: Rzekł Báláám Syn Beorow/ rzekł mąż ktorego ocży są otworzone: Rzekł słyßący mowy Boże/ á ktory widźeniá wßechmocnego widźiał, *ktory* kiedy pádnie i/ otworzone ma ocży:
5 Jáko piękne są namioty twoje o
6 Jákobie: przybytki twoje o Izráelu! Jáko potoki rozćiągneły śie/ jáko Ogrody przy rzece/ jáko drzewá wonne/ ktore PAN násádźił/ jáko
7 Cedry nád wodámi: Popłynie wodá z wiadrá jego/ á naśienie jego *bedźie* nád wodámi obfitował/ á bedźie wywyßßon nád Agágá Krol jego/ á wynieśie śie kroleſtwo jego.
8 Bog wywiodł go z Egiptu/ moc k jednorożcowa *był* mu: pożrze Narody przećiwne sobie/ á kośći ich pokruży/ y strzałámi swymi/
9 przeráźi *je*. Położył l śie/ legł jáko lwię y jáko lew silny/ ktoż go obudźi? ktoby ćie m błogosłáwił/ błogosłáwiony: á ktoby ćie przeklinał/ przeklęty *bedźie*.

10 Tedy śie zápalił gniew Báláká ná Báláámá/ á klasnąwßy rekámi swymi/ rzekł Bálák do Báláámá: Dla złorzecżenia nieprzyjaćiołom mojim przyzwałem ćie/ á otoś *im* błogosłáwił już po trzy
11 kroć: Przetoż teraz uchodź ná miejſce swoje: rzekłem ći był/ zácnie ćie ucżcze/ ále oto pozbáwił ćie
12 PAN *tey* cżći. Y rzekł Báláám do Báláká: zá jem y posłom twojim ktoreś słał do mnie/ nie powiedźiał/
13 mowiąc: Choćby mi dał n Bálák

Marginalia: e H. Przypowieść. f 4 Moj. 24. 8. g I. Czárow. h I. Rzecz. i Jákoby w zá chwyceniu. k 4 Moj. 23. 22. l 1 Moj. 49. 9. m 1 Moj. 12. 3. n 4 Moj. 22. 18.

pełen dom swoj śrebrá y złotá nie będę mogł przestąpić słowá Páńskiego/ ábym czynił co dobrego ábo złego sam z śiebie: co mi opowie PAN/ to będę mowił: 14 ✤ A teraz oto ja odchodzę do ludu mego/ jednák oznájmię ći/ co uczyni lud ten/ ludowi twemu/ ná potym.

15 Y Záczął przypowieść swoję/ y rzekł: Mowił Báláám Syn Beorow: mowił mąż ktorego oczy są otworzone: 16 ✤ Mowił ten/ ktory słyszał wyroki Boże/ á ktory ma umiejętność Nawyższego: *ktory* widźiał widzenie wszechmocnego: ktory kiedy pádnie/ otworzone ma oczy. 17 ✤ Vyrzę go/ ále nie teraz: oglądam go/ ále nie z bliská: o wynidźie gwiazdá z Jákobá/ y powstánie laská z Jzráelá/ y pobije Kśiążętá Moábskie/ y wykráci wszystkie Syny Setowe: 18 ✤ A przyjdźie Edom w opánowánie/ á Seir będźie pod władzą nieprzyjaćioł swojich. á Jzráel będźie sobie poczynał mężnie. 19 ✤ Y będźie pánował *ktory wynidźie* z Jákobá/ á wytráci ostátki z miast. 20 ✤ A gdy pojrzał ná Amáleká/ záczął przypowieść swoję/ y rzekł: początek Narodow *jest* Amálek/ ále ostátek jego do szczętu zaginie. 21 ✤ Potym wejrzawszy ná Kenejczyki / záczął przypowieść swoję/ y rzekł: Mocne jest mieszkánie twoje/ á záłożyłeś ná skále gniazdo twoje. 22 ✤ Wszákże spustoszony będźie Kenejczyk/ áż ćie Assur záprowádźi do więźienia. 23 ✤ Z nowu záczął przypowieść swoję/ y rzekł: 24 Ach ktoż będźie żyw/ gdy to uczyni Bog? ✤ Bo okręty *przypłyną* od brzegow Chittymskich p/ y utrápią Assyryány/ utrápią y Hebrejczyki: ále też sáme do szczętu záginą. 25 ✤ Wstał tedy Báláám y odszedł/ á wroćił śię ná miejsce swoje: ták że y Bálák poszedł w drogę swą.

o Mátt. 2. 2. ...trum.

p T. wojská Grekow á Seleucedow.

Rozdział XXV.

Izráel (zá rádą Báláámową) do nierządu. 2. y báłwochwálstwá przywiedźiony. 4. skarány jest. 8. A Bog gorliwośćią Fineesá ubłagány. 12. jemu błogosłáwił: á ludowi ná Mádyánity śię oborzyć kazał.

1 P Otym gdy mieszkał Jzráel w Syttym/ począł lud a cudzołożyć z corkámi Moábskimi. 2 ✤ Ktore wzywáły ludu ku ofiáram Bogow swojich: á jedząc lud/ kłániał śię Bogom ich. 3 ✤ Y przyłączył śię Jzráel do *służby* Báál Fegorá: z kąd śię rozgniewał PAN bárzo ná Jzráelá. 4 ✤ Rzekł tedy PAN do Mojżeszá: Zbierz wszystkie kśiążętá z ludu/ á każ im *te przestępce* powieszáć PANu/ przed słońcem/ c áby śię odwroćił gniew popędliwośći Páńskiey od Jzráelá. 5 ✤ Przetoż rzekł Mojżesz do Sędźiow Jzráelskich/ zábijcie káżdy z was męże swe/ ktorzy śię zpospolitowáli z Báál Fegorem.

6 A Oto niektory z Synow Jzráelskich przyszedł/ y przywiodł do bráći swey Mádyánitkę/ przed oczymá Mojżeszowemi/ y przed oczymá wszystkiego zgromádzenia Synow Jzráelskich: á oni płákáli *przed* drzwiámi Namiotu zgromádzenia. 7 ✤ Co gdy ujrzał d Finees Syn Eleázárá/ Syná Aároná kápłaná/ wstawszy z pośrzodku zgromádzenia/ wziął oszczep w rękę swoję/ 8 ✤ A wszedszy zá *onym* mężem Jzráelskim do Namiotu/ przebił oboje: mężá Jzráelskiego/ y niewiástę/ przez żywot jey: y odwrocona byłá plagá od Synow Jzráelskich. 9 ✤ A było tych/ co pomárli oną plagą/ dwádźieśćiá y cztery tysiące.

10 P Otym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 11 ✤ Finees Syn Eleázárá/ Syná Aároná Kápłaná/ odwroćił gniew moj od Synow Jzráelskich/ będąc wzruszony zápálczywą miłośćią ku mnie/ w pośrzodku ich/ ták iżem nie wytráćił Synow Jzráelskich w zápálczywośći 12 mojey: ✤ Przetoż powiedz *mu*: Oto ja stánowię z nim przymierze 13 moje/ *przymierze* pokoju: ✤ Y przyjdźie nań/ y ná náśienie jego po nim przymierze Kápłáństwá wiecznego: że śię wzruszył zápálczywośćią zá Bogá swego/ y oczyśćił 14 Syny Jzráelskie. ✤ A imię *onego* mężá Jzráelskiego zábitego/ ktory zábity był z Mádyánitką/ *było* Zam-

a 1 Kor. 10. 8.

b 5 Moj. 4. 3. Jozue. 22. 17.

c T. jeszcze dźiś, poki słońce świeći.

d Psalm 106. 30 Syrác. 45. 28. 1 Máchab. 2. 54.

ry/ Syn Sálow/ Kśiążę domu Ojcá swego/ z *pokolenia* Symeonowego. ✤ 15 Imię też Niewiásty zábitey Mádyánitki/ *było* Kozbá/ corká Sury/ Kśiążęciá w narodźie swym/ w domu Oycżystym miedzy Mádyánity.

16 I Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 17 ✤ Staw śię e nieprzyjaćielem Mádyánitom/ á pobijćie je: 18 ✤ Poniewaʒ y oni stáwili śię wam nieprzyjaćiołmi/ zdrádámi swymi/ á podeszli was/ przez Baal Fegorá/ y przez Kozbę/ corkę Kśiążęciá Mádyáńskiego/ śiostrę swą: ktora zábita jest/ w dźień kaźni dla *báłwáná* Fegor.

e 4 Moj 31. 2.

ROZDZIAŁ XXVI.

Bog z nowu Syny Izráelskie liczyć. 53. y onym źiemię wedle káżdego ich pokolenia/ podźielić kazał.

1 I Stáło śię po oney pládze/ że mowił PAN do Mojżeszá/ y do Eleázárá Syná Aároná Kápłáná/ mowiąc: 2 ✤ Policzćie poczet wszystkiego zgromadzenia Synow Izráelskich/ od tych ktorzy máją dwádźieśćiá lat/ y wyżey/ według domow Ojcow ich/ káżdego ktoryby mogł wynijść ná wojnę z Izráelá. 3 ✤ Tedy rzekł Mojżesz y Eleázár Kápłan do nich/ ná polách Moábskich/ nád Jordanem/ *przećiw* Jerychu/ mowiąc: 4 ✤ *Liczćie lud* od tych ktorzy máją dwádźieśćiá lat y wyżey jáko a był rozkazał PAN Mojżeszowi/ y Synom Izráelskim/ gdy wyszli z źiemie Egipskiey.

5 Ruben b pierworodny Izráelow: Synowie Rubenowi/ Henoch *od ktorego* poszedł dom Henochitow. Fállu/ od *ktorego* dom Fálluitow. 6 ✤ Y Hesron *od ktorego* dom Hesronitow. Chármi/ *od ktorego* dom Chármitow. 7 ✤ Teć *są* domy Rubenitow: á było ich policzonych/ czterdźieśći y trzy tyśiące/ śiedmset/ y trzydźieśći. 8 ✤ A Syn Fállow Eliáb. 9 ✤ Synowie záśię Eliábowi *byli* Námuel/ y Dátán/ y Abiron. A ći/ c Dátán y Abiron/ ná zacnieyszy byli miedzy zgromádzeniem: Ktorzy śię swarzyli z Mojżeszem/ y z Aáronem w spiknieniu Korego/ gdy śię byli zbuntowáli przećiwko PAnu. 10 ✤ Y otworzyłá źiemiá ustá swoje/ á pożárłá onych y Korego: gdy zginęłá oná rotá/ á pożárł ich ogień dwieśćie y pięćdźieśiąt mężow/ ktorzy śię stáli ná przykład *innym*. 11 ✤ Ale Synowie Korego/ nie pomárli. 12 ✤ Synowie Symeonowi/ wedle domow swych/ *ći są*/ Námuel: od *ktorego poszedł* dom Námuelitow. Jámin/ *od ktorego* dom Jáminitow. Jáchin/ *od ktorego* dom Jáchinitow. 13 Zárе/ od *ktorego* dom Zárejitow. ✤ Saul od 14 *ktorego* dom Saulitow. ✤ Teć były domy Symeonitow/ *ktorych było* dwádźieśćiá y dwá tyśiące/ y dwieśćie. 15 ✤ Synowie Gádowi według domow swych Sefon/ od *ktorego poszedł* dom Sefonitow. Aggi/ od *ktorego* dom Aggitow. Suni od *ktorego* dom Sunitow. 16 ✤ Ozni/ od *ktorego* dom Oznitow. Heri od *ktorego* dom Herytow. 17 ✤ Arod/ od *ktorego* dom Arodytow. Áryel/ od *ktorego* dom Áryelitow. 18 ✤ Teć są domy Synow Gádowych/ według poczto ich czterdźieśći tyśięcy/ y pięć set. ✤ 19 Synowie Judowi/ Her/ y Onán: ále d pomárli Her y Onán/ w źiemi Chánánejskiey. 20 ✤ Y byli Synowie Judowi/ wedle domow swych. Selá/ od *ktorego poszedł* dom Selájitow. Fáres/ od *ktorego* dom Fárezytow. Zárе/ od *ktorego* dom Zárejczykow. 21 ✤ Byli też Synowie Fáresowi/ Hesron/ od *ktorego* dom Hesronitow. Hámuel/ od *ktorego* dom Hámuelitow. 22 ✤ Teć są domy Judá/ według poczto ich: śiedmdźieśiąt tyśięcy y sześć/ y pięć set. 23 ✤ Synowie Isácharowi/ według domow swych: Tolá od *ktorego* dom Tolájitow. ✤ 24 Fuá/ od *ktorego* dom Fuáytow. Jázub/ od *ktorego* dom Jázubitow. Semrám/ od *ktorego* dom Semrámitow. 25 ✤ Te są domy Isácharowe/ wedle poczto ich/ sześćdźieśiąt tyśięcy y cztery/ y trzysta. 26 ✤ Synowie Zábulonowi/ według domow swych: Zared/ od *ktorego* dom Záredczytow. Elon/ od *ktorego* dom Elonitow. Jáleel/ od *ktorego* dom Jáleelitow. 27 ✤ A teć są domy Zábulonitow/ według poczu ich: sześć-

a 4 Moj 1. 22.

b 1 Moj 46. 9. 2 Moj 6. 14. 1 Kron 5. 1.

c 4 Moj. 16. 1.

d 1 Moj 38. 7. 8.

28 dźieśiat tyśiecy/ y piec set. ✣ Synowie Jozefowi/ według domow swych: Mánásses y Efrájim. ✣ 29 Synowie Mánássessowi/ Máchir/ od *ktorego* dom Máchárytow: á Máchir zpłodźił Gáláádá: od Gáláádá/ dom Gáláádytow. ✣ 30 Ci *so* Synowie Gáláádowi: Jezer/ od *ktorego* dom Jezerytow. Chelek/ od *ktorego* dom Chelekitow. ✣ 31 Y Asryel/ od *ktorego* dom Asryelitow. Y Sechem/ od *ktorego* dom Sechemitow. ✣ 32 Y Semidá od *ktorego* dom Semidáitow: y Chefer/ od *ktorego* dom Cheferytow. ✣ 33 A e Sálfáád/ Syn Cheferow/ nie miáł Synow/ tylko corki: á imioná corek Sálfáádowych/ Máchlá/ y Noá/ Heglá/ Melchá/ y Tersá. ✣ 34 Teć sa domy Mánássessowe/ á poczet ich/ piećdźieśiat/ y dwá tyśiace/ y śiedm set. ✣ 35 Synowie *zás* Efrájimowi/ według domow swych. Sutálá/ od *ktorego* dom Sutálitow. Becher/ od *ktorego* dom Becherytow. Techen/ od *ktorego* dom Techenitow. ✣ 36 A ci *so* Synowie Sutálego. Herán/ od *ktorego* dom Heránitow. ✣ 37 Teć *so* domy Synow Efrájimowych/ według pocztow ich/ trzydźieśći tyśiecy y dwá/ y piec set. Ci sa Synowie Josefowi/ według domow swych. ✣ 38 A Synowie Benjáminowi/ według domow swych/ *ci so*: Belá/ od *ktorego* dom Belitow. Asbel/ od *ktorego* dom Asbelitow. Achirám/ od *ktorego* dom Achirámitow. ✣ 39 Sufám/ od *ktorego* dom Sufámitow. Husám/ od *ktorego* dom Husámitow. ✣ 40 Byli też Synowie Bele: Heredá y Noemán. Z Heredá/ dom Heredytow: á z Noemáná/ dom Noemánitow. ✣ 41 Ci *so* Synowie Benjáminowi/ według domow/ ich á poczet ich/ czterdźieśći y piec tyśiecy/ y sześć set. ✣ 42 Synowie zás Dánowi/ według domow swych: Suchám/ od *ktorego* dom Suchámitow: teć były domy Dánowe według fámilij ich: ✣ 43 Wszystkie domy Suchámitow/ według poczotow ich sześćdźieśiat y cztery tyśiace/ y cztery stá. ✣ 44 Synowie Aserowi/ według domow swych *byli*: Jemná/ od *ktorego* dom Jemnitow. Jsswi od *ktorego* dom Jsswitow. ✣ 45 Beryá od *ktorego* dom Berytow. ✣ Synowie Beryiego/ Heber: od *ktorego* dom Heberytow. Melchiel/ od *ktorego* dom Melchielitow. ✣ 46 A imie corki Aserowey/ *było* Sárá. ✣ 47 Teć sa domy Synow Aserowych/ według poczotow ich/ piećdźieśiat y trzy tyśiace/ y cztery stá. ✣ 48 Synowie Neftálimowi/ według domow swych: Jáchsel/ od *ktorego* dom Jáchselitow. Guni/ od *ktorego* dom Gunitow. Jesser/ od *ktorego* dom Jesserytow. ✣ 49 Selem/ od *ktorego* dom Selemitow. ✣ 50 Teć sa domy Neftálimowe/ według fámilij ich/ á poczet ich/ czterdźieśći y piec tyśiecy/ y cztery stá. ✣ 51 Tać jest liczbá Synow Jzráelskich/ sześć kroć sto tyśiecy y tyśiac/ śiedm set y trzydźieśći.

52 Z Atym PAN rzekł do Mojżeszá 53 mowiąc: ✣ Miedzy te podźielićie te źiemie w dźiedźictwo/ według liczby imion. ✣ 54 f Wiethszey liczbie/ wiecey dźiedźictwá dasz: á mnieyszey/ mnieysze dźiedźictwo dasz: káżdemu/ według poczetu policzonych jego/ bedźie dano dźiedźictwo jego. ✣ 55 g Wszákże losem niech bedźie rozdźielona źiemiá: według imion pokoleń Ojcow swych/ dźiedźictwo bráć beda. ✣ 56 Losem rozdźielone bedźie dźiedźictwo jey: tądź ich wiele/ bądź máło *bedźie*.

57 C I zásie *so* policzeni z Lewitow według domow swych. Gersón/ h od *ktorego* dom Gersonitow. Káát/ od *ktorego* dom Káátytow. Meráry/ od *ktorego* dom Merárytow. ✣ 58 Teć sa domy Lewi dom Libnitow: dom Hebronitow: dom Meholitow: dom Muszytow: dom Korytow: A Káát zpłodźił Amráná. ✣ 59 A imie i zony Amránowey *było* Jochábod/ corká Lewiego/ ktora mu śie urodźiłá w Egipćie: tá Amránowi urodźiłá Aároná y Mojżeszá/ y Márya śiostre ich. ✣ 60 Aáronowi też urodźili śie/ Nádáb y Abiu/ Eleázár/ y Jtámár. ✣ 61 Ale k pomárli Nádáb y Abiu/ gdy ofiárowáli ogien obcy przed Pánem. ✣ 62 A byłá liczbá ich/ dwádźieśćiá y trzy tyśiace/ wszystkich mężczyzn *urodzonych* od mieśiacá y wyżey: je-

e 4 Moj. 27. 1.
f 4 Moj. 33. 54.
g 4 Moj. 33. 54.
h 1 Moj. 46. 11. 2 Moj. 6. 16. 4 Moj. 3. 17. 1 Kron 6. 1. y 23. 6.
i 2 Moj. 2. 1.
k 3 Moj. 10. 2. 4 Moj. 3. 4. 1 Kron. 24. 2. 4 Moj. 3. 4.

ednák nie byli policzeni miedzy Syny Izráelskie/ bo im nie dano dziedżictwa miedzy Syny Izráelskimi. 63 ♣ Ci policzeni byli od Mojżeszá y Eleázárá Kápłáná / ktorzy policzyli Syny Izráelskie/ ná polách Moábskich/nád Jordánem *przeciw* Jerychu. 64 ♣ A miedzy tymi/ nie był żaden *z onych* policzonych od Mojżeszá y Aároná Kápłáná l / gdy liczyli Syny Izráelskie / ná puszczy Synáj. 65 ♣ Bo rzekł był PAN m o nich/śmiercią pomrą ná puszczy : á nie został żaden z nich/ oprocz Kálebá Syná Jefonowego / á Jozuego Syná Nunowego.

l Wyżey 1. 2. m 4 Moj 14. 29. 33. 34. y 32. 10 5 Moj. 1. 35. Psalm 106. 26 1 Kor. 10. 5.

ROZDZIAL XXVII.

Bog corkám Sálfáádowym dżiedżictwá Ojcowskiego pozwolił. 8. práwo o spadkách. 12. A Mojżeszowi śmierć opowiedżiawszy. 18. Iozuego námiejsce jego wodzem ludu postánowił.

1 TEdy przyszły corki Sálfáádá Syná Heferowego/Syná Gáláádowego / Syná Máchirowego/ Syná Mánásseszowego / z pokolenia Mánássesá / Syná Jozefowego : á te są imioná Corek jego. a Máchlá/ Noá / y Heglá/ y Melchá y Tersá. 2 ♣ Y stánęły przed Mojżeszem / y przed Eleázárem Kápłánem/y przed Książęty/ y wszystkim zgromádzeniem/ u drzwi Namiotu zgromádzenia/y rzekły. 3 ♣ Ociec nász umárł ná puszczy / á on nie był w pośćie b tych / ktorzy śie byli przećiw PAnu zbuntowáli / w spisieniu Korego : ále dla grzechu swego umárł / nie májąc Synow : 4 ♣ Czemużby zginąć miáło imię Ojcá nászego z domu jego / przeto że nie miał Syná? dajćie nam dżiedżictwo miedzy bráćią Ojcá nászego. 5 ♣ Tedy odniosł Mojżesz sprawę ich do PAná. 6 ♣ Y rzekł PAN 7 do Mojżeszá/mowiąc: ♣ Dobrze mowią corki Sálfáádowe: Daj im koniecznie c ośiádłość dżiedżictwá miedzy bráćią Ojcá ich : á przenieś 8 dżiedżictwo Ojcá ich ná nie. ♣ Synom tákże Izráelskim powiedz mowiąc : Gdyby kto umárł nie májąc Syná tedy przenieśćie dżiedżictwo jego ná corkę jego. 9 ♣ A jeśliby nie miał y corki / tedy dajćie 10 dżiedżictwo jego / bráćij jego : ♣ A jeśliby y bráćij nie miał/ tedy daćie 11 dżiedżictwo jego / bráćij Ojcá jego. ♣ A jeśliby nie było bráćij Ojcá jego / tedy daćie dżiedżictwo jego / pokrewnemu jego / nabliższemu jego / z domu jego / áby je odżiedżiczył. A będżie to Synom Izráelskim zá ustáwę práwną / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi.

a 4 Moj. 26. 33. y 36. 2. Jozue. 17. 3.

b 4 Moj 26. 1.

c 4 Moj. 36. 2.

12 POtym d rzekł PAN do Mojżeszá : wstąp ná tę gorę Abárym / á oglądaj źiemię ktorąm dał 13 Synom Izráelskim/ ♣ A gdy ją oglądasz / przyłączon będżiesz do ludu twego y ty / jáko jest e przyłączony Aáron brát twoj : 14 ♣ Przeto żeśćie byli f odpornymi słowu mojemu ná puszczy Syn / przy poswarku zgromádzenia : y nie poświęćiliśćie mię przy wodách/przed oczymá ich. Onec *to są* wody poswarku/ w Kádes/ná puszczy Syn. 15 ♣ Tedy rzekł Mojżesz do PAná/ 16 mowiąc : ♣ Niech opátrzy PAN/ Bog duchow g wszelkiego ćiáłá/męzem *godnym* to zgromádzenie/ 17 ♣ Ktoryby wychodżił przed nimi/ y ktoryby wchodżił przed nimi/ y ktoryby je wywodżił/y ktoryby je przywodżił: áby nie był lud Páński jáko h owce nie májące Pásterzá : 18 ♣ TEdy rzekł PAN do Mojżeszá : i Weźmi do śiebie Jozuego/ Syná Nunowego / męzá / w ktorym jest Duch *moj* / á włoż nań rękę swoję/ 19 ♣ Y postaw go przed Eleázárem Kápłánem/y przed wszystkim zgromádzeniem : á daj mu náukę 20 przed oczymá jich/ ♣ A udżielisz mu zacnośći swey/ áby go słucháło wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich. 21 ♣ Ktory przed twarzą Eleázárá Kápłáná stawáć będżie : áby śię zań rádżił sądu k Urym przed PAnem. Ná rozkazánie jego wychodżić będą / y ná rozkazánie jego wchodżić będą / on / y wszyscy Synowie Izráelscy z nim / y wszystko zgromádzenie. 22 ♣ Uczynił tedy Mojżesz jáko mu był rozkazał Pan: á wżiąwszy Jozuego/ postáwił go przed Eleázárem Kápłánem/ y przed wszystkim zgromádzeniem/

d 5 Moj 32. 48 49.

e 4 Moj 20. 24 28.

f 4 Mo 20. 12

g 4 Moj 16. 22 Żyd. 12. 9

h Mátt 9. 36 Márk 6. 34

i 5 Mo 3. 21

k 2 Moj 28. 30

♣ Y włożywszy nań ręce swe / dał mu náukę / jáko mowił PAn przez Mojżeszá.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Co. 9. 11. 16. 26. y ktorego czásu Ofiárowáć miano, náznácza PAN.

1 Y Rzekł PAn do Mojżeszá / mowiąc: 2 ♣ Rozkaż Synom Izráelskim / á powiedz im: a Ofiáry moiey chlebá mego / w ofiárach moich ognistych / ná wdzięczność wonnośći moiey / przestrzegáć będźiecie / ábyśćie mi je ofiárowáli czásu swego. 3 ♣ Y rzeczesz do nich: Táć jest Ofiárá ognista / ktorą ofiárowáć będźiecie PAnu: Báránki roczne / zupełne / dwá / b ná káżdy dźień / ná cáłopalenie ustáwiczne: 4 ♣ Báránká jednego ofiárowáć będźiesz poránu: á báránká drugiego Ofiárowáć będźiesz miedzy dwiemá wieczorámi: 5 ♣ Do tego / dźieśiąta część Efy / mąki pszenney / ná Ofiárę śniedną / nágniatáney z oliwą czystą / z czwartą częśćią Hinu. 6 ♣ *To jest* cáłopalenie ustáwiczne / jákie było spráwowáne ná gorze Synáj / ná wdzięczną wonność: ognista *to* Ofiárá PAnu. 7 ♣ A Ofiárá jey mokra będźie / czwarta część Hinu do káżdego báránká / w świątnicy spráwowáć będźiesz Ofiárę mokrą z mocnego napoju PAnu. ♣ 8 A drugiego Báránká ofiárowáć będźiesz miedzy dwiemá wieczorámi / jáko ofiárę śniedną poránną / y jáko Ofiárę mokrą jey / Ofiárowáć będźiesz ná Ofiárę ognistą / ku wdzięczney wonnośći PAnu.

9 A Le w dźień Sábbátu / *ofiárowáć będźiesz* dwá báránki roczne / zupełne / y dwie dźieśiąte częśći *Efy* mąki pszenney / z Oliwą nágniecioney / ná Ofiárę śniedną / y z mokrą jey ofiárą. 10 ♣ *To jest* cáłopalenie Sobotnie / w káżdy Sábbát / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y mokrey ofiáry jego.

11 A Ná nowiu mieśiącow wászych / Ofiárowáć będźiecie cáłopalenie PAnu: ćielcow młodych dwu / y báráná jednego: báránkow rocznych zupełnych śiedm / 12 ♣ Y trzy dźieśiąte częśći *Efy* mąki pszenney ná Ofiárę śniedną / nágniecioney z Oliwą / do káżdego ćielcá: y dwie dźieśiąte częśći pszenney mąki / ná Ofiárę śniedną / zágniecioney z Oliwą / do káżdego báráná: 13 ♣ A jedne dźieśiąta część mąki pszenney / zágniecioney z Oliwą ná Ofiárę śniedną / do káżdego báránká *ná* cáłopalenie ku wdzięczney wonnośći / ná ofiárę ognistą PAnu. 14 ♣ Tákże mokre ich Ofiáry / z winá puł Hinu będźie do káżdego ćielcá / y trzecia część Hinu / do báráná / czwarta zás część Hinu / do káżdego báránká. To *jest* cáłopalenie ná nowiu mieśiącá / káżdego mieśiącá / przez rok. 15 ♣ Kozłá też jednego / z stádá / zá grzech / ofiárowáć będźiecie PAnu / oprocz ustáwicznego cáłopalenia / y mokrey ofiáry jego.

16 A Le mieśiącá pierwszego / w dźień c czternasty *tegoż* mieśiącá / święto Przejśćia *będźie* PAnu. 17 ♣ A w piętnasty dźień tegoż mieśiącá / uroczyste święto *będźie*: przez śiedm dni *chleby* przáśne jeść będźiecie. 18 ♣ Pierwszego dniá / zgromádzenie święte żadney roboty służebniczey nie będźiecie czynić *weń*: 19 ♣ Ale ofiárowáć będźiecie ofiárę ognistą ná cáłopalenie PAnu: dwu ćielcow młodych / y báráná jednego / y śiedm báránkow rocznych: zupełni niech wam będą. 20 ♣ A ná ofiárę ich śniedną / pszenney mąki / nágniecioney z Oliwą / trzy dźieśiąte częśći *Efy* do káżdego ćielcá / á dwie dźieśiąte częśći / do káżdego báráná / ofiárowáć będźiecie. 21 ♣ Jedne dźieśiątą część / ofiárowáć będźiesz / przy káżdym báránku / z onych śiedmi báránkow. 22 ♣ Kozłá też jednego / ná Ofiárę zá grzech / ku oczyśćieniu was. 23 ♣ Nád cáłopalenie poránne / ktore ma być cáłopalenie ustáwiczne / ofiárowáć to będźiecie. 24 ♣ Ták ofiárowáć będźiecie káżdego dniá / przez onych śiedm dni / pokarm ofiáry ognistey / ná wdzięczną wonność PAnu: oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y mokrey ofiáry jego. 25 ♣ A dniá śiodmego / święte zgromádzenie mieć będźie-

a 2 Moj. 29.32.

b 2 Moj. 29.38.

c 2 Moj. 12.18. 3 Moj. 23. 5.

ćie. Żadney roboty służebniczey nie będźiećie czynić.

26 W dźień záś pierwoćin / gdy będźiećie ofiárowáli nową śniedną ofiárę PAnu / gdy śię wypełnią d tegodnie wáße / zgromádzenie święte mieć będźiećie : żadney roboty służebniczey czynić nie będźiećie. 27 ♣ Y ofiárowáć będźiećie cáłopalenie ku wdzięczney wonnośći PAnu / dwu ćielcow młodych / báráná jednego / śiedm báránkow rocznych. 28 ♣ A ná ofiárę śniedną ich / máki pßenney nágniećioney z Oliwą / trzy dźieśiąte częśći *Efy* do káżdego ćielcá / dwie dźieśiąte częśći do káżdego báráná. 29 ♣ Jedne dźieśiątą część do káżdego báránká / z onych śiedmi báránkow. 30 ♣ Kozłá jednego z koz / ná oczyśćienie was. 31 ♣ Oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego ofiárowáć *to* będźiećie. *Te rzeczy* zupełne niech wam będą / y z mokrymi ofiárámi ich.

d 3 Moj. 13. 15. 16.

ROZDZIAL XXIX.

Co dniá pierwßego. 7. dźieśiątego 12. piętnastego. 27. y przez cáły tydźień mieśiącá śiodmego, ofiárowáć mieli, ſtánowi.

1 MIeśiącá záś śiodmego / w pierwßy *dźień* jego / zgromádzenie święte mieć będźiećie : żadney roboty służebniczey nie będźiećie czynić : dźień jest wesołego 2 trąbienia wáßego: ♣ A będźiećie ofiárowáli cáłopalenie ku wdzięczney wonnośći PAnu / ćielcá młodego jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm / zupełnych: 3 ♣ A ná Ofiárę śniedną ich / z máki pßenney / nágniećioney z Oliwą / trzy dźieśiąte częśći *Efy* do ćielcá / á dwie dźieśiąte częśći / do báráná: 4 ♣ A dźieśiątą część jedne do káżdego báránká z *onych* śiedmi 5 báránkow : ♣ Tákże kozłá jednego z koz / ku Ofierze zá grzech / ná oczyśćienie was: 6 ♣ Oprocz cáłopalenia *nowego* mieśiącá / y Ofiáry śniedney jego / y oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y Ofiar ich mokrych / według Obrzędow ich / ku wdzięczney wonnośći / Ofiárá *to* Ogniſta PAnu.

7 POtym dźieśiątego *á* dniá / tegoż mieśiącá śiodmego / zgromádzenie święte mieć będźiećie: á będźiećie trápić dusze wáße: żadney roboty nie będźiećie robić: 8 ♣ A będźiećie Ofiárowáli cáłopalenie PAnu / ku wdzięczney wonnośći: ćielcá młodego jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm : zupełni niech wam będą. 9 ♣ A ná Ofiárę śniedną ich / z pßenney máki nágniećioney z Oliwą : trzy dźieśiąte częśći / do káżdego ćielcá : dwie záś dźieśiąte częśći / do káżdego báráná: 10 ♣ A dźieśiątą część jedne do káżdego báránká / z onych 11 śiedmi báránkow: ♣ Kozłá z koz jednego / ná Ofiárę zá grzech / oprocz ofiáry zá grzech ná oczyśćienie / y *oprocz* cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y mokrych Ofiar ich.

12 W Piętnasty záś dźień *tegoż* śiodmego mieśiącá / zgromádzenie święte mieć będźiećie : żadney roboty służebniczey nie będźiećie czynić *weń* : ále obchodźić będźiećie święto uroczyste PAnu / 13 przez śiedm dni: ♣ Y ofiárowáć będźiećie cáłopalenie / ná Ofiárę ogniſtą / ku wdzięczney wonnośći PAnu : ćielcow młodych trzynaśćie / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełni będą. 14 ♣ A ná Ofiárę ich śniedną / z pßenney máki nágniećioney z Oliwą trzy dźieśiąte częśći Efy do káżdego ćielcá / z onych trzynaśćie ćielcow : dwie dźieśiąte częśći do káżdego báráná / z onych dwu báránow: 15 ♣ A jedná dźieśiąta część / do káżdego báránká z onych czternaśćie báránkow : 16 ♣ Tákże kozłá jednego z koz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y Ofiáry mokrey jego. 17 ♣ Wtorego záś dniá / *ofiárowáć będźiećie* ćielcow młodych dwánaśćie / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych: 18 ♣ Y Ofiárę śniedną ich / y ofiáry ich mokre / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y we-

a 3 Moj 16. 29 30. 31 y 23. 27. 28

19 długu zwyczáju ich. ♣ Nád to kozłá jednego z kóz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y Ofiar ich mokrych. 20 ♣ Dniá záś trzeciego *ofiárowáć* będźiecie / jednaście cielcow / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / 21 ♣ Y Ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego cielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *jch*: 22 ♣ Do tego: kozłá jednego *ná ofiárę* zá grzech / okrom cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y mokrey Ofiáry jego. 23 ♣ A dniá czwartego / *ofiárowáć będźiecie* cielcow dźieśięć / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / 24 ♣ Ofiárę śniedną ich / y Ofiáry mokre ich / do káżdego cielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*. 25 ♣ Kozłá też jednego z kóz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y mokrey ofiáry jego. 26 ♣ A dniá piątego *ofiárowáć będźiecie* cielcow dźiewięć / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / 27 ♣ Y ofiárę śniedną jch / y ofiáry mokre jch / do káżdego cielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*. ♣ 28 Tákże kozłá jednego ná Ofiárę zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y ofiáry mokrey jego. 29 ♣ A dniá szostego / *ofiárowáć będźiecie* cielcow ośm / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie zupełnych / 30 ♣ Y Ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego cielcá / y do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / według zwyczáju *ich*: 31 ♣ Nád to kozłá ná Ofiárę zá grzech jednego / okrom cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y ofiar mokrych jego. 32 ♣ Tákże dniá śiodmego / *ofiárowáć będźiecie* cielcow śiedm / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / 33 ♣ Y Ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego cielcá / do káżdego báráná / do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*: 34 ♣ Przytym kozłá ná Ofiárę zá grzech jednego / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y ofiáry mokrey jego. 35 ♣ A dniá Osmego zacne święto mieć będźiecie: żadney roboty służebniczey nie będźiecie czynić. 36 ♣ A ofiárowáć będźiecie cáłopalenie / y Ofiárę ogniśtą ku wdźięczney wonności PAnu: cielcá jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm / zupełnych / 37 ♣ Ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do cielcá / do báráná / do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich* 38 ♣ Nád to kozłá ná ofiárę zá grzech jednego / okrom cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego y Ofiáry mokrey jego. 39 ♣ To Ofiárowáć będźiecie PAnu w świętá uroczyste wásze :/ oprocz ślubow wászych / y dobrowolnych *Ofiar* wászych / w cáłopaleniách wászych / y w śniednych ofiárách wászych / y w mokrych Ofiárách wászych / y w spokojnych Ofiárách wászych.

ROZDZIAŁ XXX.

O ważnych ábo nieważnych ślubiech. 3. mężczyzn. 4. Pánien. 7. męzátych. 10. wdow, y odrzuconych.

1 Y Powiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim to wszystko co rozkazał PAN Mojżeszowi.

2 POtym mowił Mojżesz do Kśiążąt / w pokoleniách / miedzy Synmi Izraelskimi / y rzekł: Toć jest co rozkazał PAn. 3 ♣ Jeśliby mąż poślubił ślub PAnu / ábo też przyśięgę uczynił / obowiązkiem obowiązawszy duszę swoję / nie złamie słowá swego: według wszystkiego coby wyszło z ust jego / uczyni. 4 ♣ Ale jeśliby niewiástá poślubiłá ślub PAnu / y obowiązáłáby śię obowiązkiem / w domu Ojcá swego / w młodośći swojey: 5 ♣ A słyszałby Ociec jey / on ślub jey / y obowiązek jey / ktorym obowiązáłá duszę swoję / á milczałby ná to Ociec jey / tedy płátne będą wszystkie śluby jey / y káżdy obowiązek ktorymby

obo=

obowiązáłá duſzę ſwą / płátny bę=
6 dźie. ♣ Ale ieſliby był onegoż dniá
przećiw temu Oćiec jey / ktoregoby
ſłyſzał wſzyſtkie ſluby jey / y obo=
wiązki jey / ktorymi obowiązáłá
duſzę ſwoję: nie będą płátne / PAn
odpuśći jey / bo był przećiw temu
7 Oćiec jey: ♣ Ale gdyby máiąca mę=
żá / ſlub jáki uczyniłá / ábo wy=
rzekłá co uſty ſwemi czymby obo=
8 wiązáłá duſzę ſwoję / ♣ A ſłyſząc to
mąż jey / milczałby ná to / onegoż
dniá ktorego ſłyſzał / płátne będą
ſluby jey / y obowiązki jey / ktore=
mi obowiązáłá duſzę ſwoję / płátne
9 będą. ♣ Ale ieſliby onego dniá kto=
rego ſłyſzał mąż jey ſprzećiwił ſię
temu / y wzruſzyłby ſlub jey / ktory
ná ſobie miáłá / y co wymowiłá
uſty ſwemi / czym obowiązáłá duſzę
ſwoję / tákże PAN odpuśći jey.
10 ♣ Ale ſlub *káżdy* wdowy / y od=
rzuconey / ktorymby obowiązáłá
duſzę ſwoję / płátny będźie.
11 LEcz jeſliby / poki byłá w domu
męża ſwego / ſlub uczyniłá / y o=
bowiązáłá obowiązkiem duſzę ſwo=
12 ję / z przyśięgą. ♣ A ſłyſząc mąż jey /
milczałby ná to / y nie ſprzećiwił=
by ſię temu / tedy płátne będą wſzy=
ſtkie ſluby jey / y káżdy obowią=
zek / ktorym obowiązáłá duſzę ſwo=
13 ję / płátny będźie. ♣ Ale jeſli cále
ſprzećiwił ſię temu mąż jey / dniá
ktorego to ſłyſzał: wſzelki ſlub / kto=
ry wyſzedł z uſt jey / y obowiązek du=
ſze jey / nie będźie płátny: mąż jey
wzruſzył to / á PAn odpuśći jey. ♣
14 Wſzelkiego ſlubu / y wſzelkiey przy=
śięgi obowiązku ná utrapienie a
duſze / mąż jey potwirdźi go / y mąż
15 jey wzruſzy go. ♣ A jeſliby cále
milczał mąż jey / od dniá do dniá:
tedy tym ztwirdźi wſzyſtkie ſlu=
by jey / y wſzyſtkie obowiązki jey
ktore ma ná ſobie.: ztwirdźi je
przeto / że milczał ná to w dźień
16 ktorego ſłyſzał. ♣ A jeſliby to konie=
cznie wzruſzyć chćiał / *nie záraz
gdy ſłyſzał* / ále potym: poniesie
17 nieprawość jey. ♣ Teć ſą uſtáwy
ktore przykazał PAN Moyżeſzowi
miedzy mężem á żoną jego: miedzy
Oycem / á corką jego w młodośći
jey / *poki, jeſt* w domu Oycá ſwego

a I. śáłá.

ROZDZIAŁ XXXI.

Woyna przećiw Mádyánitom: w ktorey 7. 17. pobito wſzyſtkich. 18. oprocz Pánien. 23. Płony záś oczyśćione. 27. rozdźielone. 48. y dáry z nich do świątnice oddáne.

1 POtym rzekł PAn do Moyżeſzá /
2 mowiąc: ♣ Pomśći ſię krzywdy
Synow Izráelſkich / nád Má=
dyánitámi / potym przyłączon bę=
3 dźieſz do ludu twego. ♣ Tedy rzekł
Moyżeſz do ludu / mowiąc: wypra=
wćie z pośrzodku śiebie męże ku
bitwie áby ſzli przećiw Mádyá=
nitom / y wykonáli pomſtę PAńſką
4 nád nimi. ♣ Po tyśiącu z káżdego
pokolenia / ze wſzyſtkich pokoleń I=
5 zráelſkich / wyślećie ná woynę. ♣ Y
wypráwili z tyśiącow Izráelſkich /
po tyśiącu z *káżdego* pokolenia /
dwánaśćie tyśięcy ludźi gotowych
6 do bitwy. ♣ Y wyſłał je Moyżeſz /
po tyśiącu z *káżdego* pokolenia / ná
woynę: *poſłał* też z nimi Fineeſá /
Syná Eleázárá Kápłáná / ná woy=
nę / á naczynia święte / y trąby do
7 trąbienia *były* w ręku jego. ♣ Tedy
zwiedli bitwę z Mádyánitámi
jáko rozkazał PAN Moyżeſzowi: y
8 pobili wſzyſtkie mężczyzny. ♣ Krole
też Mádyáńſkie pobili / miedzy in=
ſzymi pobitymi ich / Ewiego / y Re=
chemá / y Surá / y Hurá / y Rebáhá /
piąći Krolow Mádyáńſkich: y
Báláámá Syná Beorowego / zábili
9 mieczem. ♣ Y pobráli w niewo=
lą Synowie Izráelſcy żony Má=
dyánczykow / y dźiatki ich / y wſzy=
ſtko bydło ich / y wſzyſtkie trzody
ich / y wſzyſtkie máiętności ich po=
10 bráli: ♣ A wſzyſtkie miáſtá ich / w
ktorych mieſzkáli / y wſzyſtkie zamki
11 ich / popalili ogniem: ♣ Y pobráli
wſzyſtkie łupy / y wſzyſtkie płony / z
12 ludźi / y z bydłá / ♣ Y przywiedli do
Moyżeſzá / y do Eleázárá Kápłá=
ná / y do zgromádzenia Synow I=
zráelſkich / więźnie / y łupy / y korzy=
śći / do Obozu / ná polá Moábſkie /
ktore ſą nád Jordanem *przećiw*
13 Jerychu. ♣ Y wyſzli / Moyżeſz y
Eleázár Kápłan / y wſzyſtkie Kśią=
żętá zgromádzenia / przećiwko nim /
przed Oboz.

a 4 Mo. 25.1

b Joz. 13. 21. 2

14 Y Rozgniewał śie bárzo Mojżeß/ ná Hetmány wojská onego/ ná Pułkowniki/ y ná Rotmistrze/ ktorzy śie byli wrocili z oney bitwy. 15 Y mowił do nich Mojżeß/ Przecz ześćie żywo záchowáli wßystkie niewiásty? 16 Gdyż te sa ktore c Synom Izráelskim / zá rádą Báláámową / dáły przyczynę do przestępstwá / przećiw PAnu / przy bałwánie Fegor: z kad byłá przyßłá d plagá / ná zgromádzenie PAńskie. 17 Przetoż teraz / pozábijajćie wßystkie mężczyzny z dźieći / y káżdą niewiástę / ktora poznáłá mężá/ obcujac z nim/ zábijćie: 18 Ale wßystkie dźieweczki z białych głow / ktore nie poznáły łożá męskiego/ żywo záchowajćie sobie: 19 A wy sámi zostańćie w Namiećiech zá Obozem / przez śiedm dni : káżdy ktory kogo zábił / y ktory śie dotykał zábitego / oczyśćićie śię dniá trzećiego : á dniá śiodmego śiebie / y więźnie wáße : 20 Y wßelką ßátę/y wßelkie náczynie skorzáne / y wßystko co urobiono z koźiey śierśći / y wßelkie náczynie drzewiáne / oczyśćićie. 21 Y rzekł Eleázár Kápłan do żołnierstwá / ktore chodźiło ná wojnę : Táć jest ustáwá zakonna/ ktorą był rozkazał PAN e Mojżeßowi : 22 Złoto jednák y śrebro/ 23 miedź/ żelázo/ Cynę y Ołow : Y káżdą rzecz / ktora znieść może Ogień / wypráwićie przez ogień / á będźie oczyśćiona : wßákże pierwey wodą f oczyśćienia będźie oczyśćiona : ále wßystko co nie może znieść Ogniá / wodą oczyśćićie. 24 Vpierzećie też ßáty wáße dniá śiodmego / y czystymi będźiećie: á potym wnidźiećie do Obozu.

25 Zatym rzekł PAN do Mojżeßá/ 26 mowiąc: Zbierz summę korzyśći pobránych / z ludźi / y z bydłá/ ty/ y Eleázár Kápłan/ y przedniejßy z Ojcow w ludu g / 27 Y rozdźieliß te łupy ná dwie częśći / miedzy żołnierze / ktorzy ná wojnę wychodźili / y miedzy wßystko zgromádzenie. 28 Odbierzeß też dźiał ná PAná / od mężow Rycerskich / ktorzy byli wyßli ná wojnę : po jednemu od pięći set / z ludźi y z wołow/ y z Osłow/ y z Owiec: 29 A z połowice ich weźmiećie / y oddaćie Eleázárowi Kápłánowi / ná Ofiáre podnoßenia PANV. 30 A z połowice Synow Izráelskich / weźmieß jednę część z pięćidźieśiąt / z ludźi / z wołow / z Osłow y z Owiec / y z wßelkiego bydłá / y oddaß to Lewitom / trzymájącym straż w Przybytku PAńskim. 31 Y uczynił Mojżeß y Eleázár Kápłan / jáko rozkazał PAN Mojżeßowi. 32 A było oney korzyśći/ z pozostáłych łupow / ktore rozchwyćił lud wojenny : Owiec / ßeść kroć sto tyśiecy / y śiedmdźieśiąt tyśiecy/ y pięć tyśiecy: 33 Wołow zás/ śiedmdźieśiąt y dwá tyśiącá. 34 A Osłow ßeśćdźieśiąt tyśiecy y jeden. 35 A z ludźi z białych głow/ ktore nie poznáły obcowánia z mężem / wßystkich było trzydźieśći y dwá tyśiącá. 36 Y dostáłá śię połowicá dźiału/ tym co wychodźili ná wojnę: liczbá Owiec / trzy kroć sto tyśiecy / y trzydźieśći tyśiecy / y śiedm tyśiecy / y pięć set. 37 Dostáło śię też dźiału ná PAná / Owiec ßeść set/ śiedmdźieśiąt y pięć. 38 A z wołow trzydźieśći y ßeść tyśiecy : á dźiału z nich PAnu / śiedmdźieśiąt y dwá. 39 Osłow też trzydźieśći tyśiecy y pięć set: á dźiału z nich PAnu / ßeśćdźieśiąt y jeden. 40 Przytym ludu ßesnaśćie tyśiecy : á dźiału z nich PAnu/ trzydźieśći y dwoje ludźi. 41 Y oddał Mojżeß dźiał ná Ofiárę PAnu/ Eleázárowi Kápłánowi / jáko był rozkazał PAN Mojżeßowi/ 42 A z drugiey połowice Synow Izráelskich / ktorą wziął Mojżeß od mężow/ ktorzy byli wyßli ná wojnę : 43 (A połowicá należąca zgromádzeniu/ byłá: Owiec trzy kroć sto tyśiecy / y trzydźieśći tyśiecy / śiedm tyśiecy y pięć set. 44 A Wołow trzydźieśći y ßeść tyśiecy. 45 A Osłow trzydźieśći tyśiecy/ y pięć set. 46 A ludu ßesnaśćie tyśiecy:) 47 Wźiął Mojżeß z tey połowice należącey Synom Izráelskim jednę część / z pięćidźieśiąt/ z ludźi / y z bydłá / y dał to Lewitom / trzymájącym straż Przybytku PAńskiego / jáko był rozka-

e 4 Moj. 25.1.
d 4 Moj. 25.9.
e 4 Moj. 25.17.
f H. Odłączenia.
g H. w zgromádzeniu.

żał PAN Mojżeszowi.

48 Gdy przyszli do Mojżeszá/ Hetmáni Wojská/ h Pułkownicy/ 49 y Rotmistrze/ Y mowili do niego: my słudzy twoji przynieśliśmyć poczet mężow wojennych/ ktorzy *byli* pod spráwą nászą/ á nie zginął z 50 nas y jeden. A ták przynieśliśmy tu ná Ofiárę PAnu/ káżdy czego nábył/ naczynie złote/ zapony/ y mánelle/ pierścienie/ y náuśnice/ y łáncuszki dla oczyścienia dusz ná-51 szych przed PAnem. Odebrał tedy Mojżesz y Eleázár Kápłan/ ono złoto od nich/ z wszelákim naczy-52 niem z niego urobionym. A było onego wszystkiego złotá Ofiárowánego/ ktore ofiárowáli PAnu/ szesnaście tysięcy/ śiedm set y pięćdźieśiąt Syklow/ od Pułkowni-53 kow/ y od Rotmistrzow. (Bo żołnierze/ co łupem dostáli/ sobie 54 otrzymáli.) A wźiąwszy Mojżesz y Eleázár Kápłan/ ono złoto/ od Pułkownikow y Rotmistrzow/ wnieśli je do Námiotu zgromádzenia/ ná pámiątkę Synow Izráelskich/ przed PAnem.

h H. Hetmáni tyśięcow.

ROZDZIAŁ XXXII.

Rubenitow y Gádytow prozbá o náznáczenie im ośiadłośći zá stroną Jordanu. 6. Mojżesz surowie zgánił 16. wszákże im ná to gdy nálegáli. 20. pod pewną umową pozwolił. 33. Y rzeczą sámą wypełnił.

1 Mieli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ bydłá bárzo wiele: á obaczywszy źiemię Jázer/ y źiemię Gáláád/ że miejsce/ 2 ono *było sposobne* dla bydłá/ Przyszli tedy Synowie Gádowi/ y Synowie Rubenowi/ y mowili do Mojżeszá/ y do Eleázárá kápłáná/ y do Kśiążąt zgromádzenia/ y rze-3 kli: *Ziemiá* Atároth y Dybon/ y Jázer/ y Nemrá/ y Hesebon/ y Eleále/ y Sebán/ y Nebo/ y Beon: 4 Ziemiá/ ktorą zwojował PAN/ przed zgromádzeniem Izráelskim/ jest źiemiá *sposobna* dla bydłá/ á my słudzy twoji mamy bydłá *wiele.* 5 Przetoż rzekli: Jeśliśmy ználeźli łáskę/ przed oczymá twymi/ niechże będźie dáná tá źiemiá sługom twym ná ośiádłość: á niech nie chodźiemy zá Jordan.

6 Gdy odpowiedźiał Mojżesz Synom Gádowym/ y Synom Rubenowym: wiec bráćia wászy pojdą ná wojnę/ á wy tu śiedźieć 7 będźiećie? Czemuż psujećie serce Synom Izráelskim/ żeby nie szli do 8 źiemie/ ktorą im dał PAN. Tákći uczynili Ojcowie wászy/ gdym je był posłał z Kádes Bárne/ ku a 9 przeszpiegowániu tey źiemie: Bo *gdy* przyszli/ áż do doliny Eschol, obejrzawszy one źiemię/ popsowáli serce Synom Izráelskim/ ábY nie szli do źiemie/ ktorą im dał PAN: 10 Ztąd/ zápaliwszy śię gniewem PAN/ dniá onego przyśiągł/ mo-11 wiąc: Záiste nie oglądáją b ludźie ći/ ktorzy wyszli z Egiptu/ od dwudźiestu lat y wyżey/ tey źiemie o ktorą przyśiągł Abráhamowi/ Izáákowi/ y Jákobowi/ przeto iż mię 12 cále nie náśládowáli: Oprocz Kálebá Syná Jefonowego/ Kenezeyczyká/ y Jozuego Syná Nunowego: ponieważ ći cále náśládowáli 13 PAná. Y zápalił śię gniewem PAN ná Izráelá/ y spráwił że śię tułáli po puszczy przez czterdźieśći lat/ áż poginął wszystek on narod/ ktory czynił źle c przed oczymá 14 PAńskimi. A oto *wy* powstáliśćie/ miásto Ojcow wászych/ plemię d ludźi grzesznych/ ábyśćie jeszcze przyczynili gniewu zápálczywośći PAńskiey/ przećiwko Izráelowi: 15 Bo jeśli śię odwroći ćie od náśládowánia jego/ tedy on też zániecha go jeszcze ná tey puszczy: á ták wy zgubićie ten wszystek lud.

16 Gdy przystąpiwszy do niego rzekli: Obory bydłu y dobytkowi násemu/ y miástá dźiatkom ná-17 szym/ tu pobudujemy: Ale sámi zbrojno/ ochotnie *pojdźiemy* przed Syny Izráelskimi: áż je záprowádźimy ná miejsce ich/ á dźiatki násze będą mieszkáły w mieśćiech obronnych/ dla obywátelow tey źie-18 mie: Nie wrocimy śię do domow nászych/ áż pośiądą Synowie Izráelscy káżdy dźiedźictwo swoje: 19 Ani weźmiemy dźiedźictwá z nimi

a 4 Moj. 13. 3. 24. 5 Moj. 1. 22.

b 4 Moj. 14. 28. y 26. 65.

c 4 Moj. 14. 3.

d H. pomnożenie.

zá Jordanem/ y dáley/ poniewaž przychodźi dźiedźictwo nászé ná nas/ z tey strony Jordanu / ná wschod słońcá.

20 Y Rzekł im Mojžesz Jesliž uczynićie cośćie rzekli / á pojdźiećie zbrojno przed obliczem PAńskim ná wojnę: ♣ 21 Y pojdźie káždy z was zbrojno zá Jordan / przed oblicznośćią Páńską / áżby wypędźił nieprzyjaćioły swoje od oblicza swego: ♣ 22 Y áż będźie poddána źiemiá oná PAnu: á potym śię wroćićie/ y będźiećie bez winy przed PAnem/ y przed Izráelem: tedy wam będźie tá źiemiá zá ośiádłość przed obliczem Páńskim. ♣ 23 Ale jesli tego nie uczynićie/ oto zgrzeszyćie PAnu: á wiedźćie že grzech wász znajdźie was e. ♣ 24 Budujćież tedy miástá dźiatkom wászym/ y obory bydłu wászemu: áž co wyszło z ust wászych/ uczyńcie. ♣ 25 Tedy rzekli Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi do Mojžeszá / mowiąc: Słudzy twoji uczynią/ jáko PAN nász rozkázuje: ♣ 26 Dźiatki násze/ y žony násze /. stádá násze/ y wszystkie bydłá násze/ zostáną tu w mieśćiech Gáláádskich: ♣ 27 Ale słudzy twoji pojdą wszyscy zbrojno przed PAnem ná wojnę/ jáko PAn nász mowi. ♣ 28 Y przykazał o nich Mojžesz f Eleázárowi Kápłánowi/ y Jozuemu Synowi Nunowemu / y Kśiążętom Ojcow / pokoleń Synow Izráelskich/ ♣ 29 Y rzekł im / jesli przejdą Synowie Gádowi/ y Synowie Rubenowi z wámi zá Jordan / wszyscy zbrojno ná wojnę przed PAnem: á będźie pohołdowána źiemiá przed wámi: Tedy im daćie źiemię Gáláád w dźiedźictwo: ♣ 30 Ale jesli nie zbrojno z wámi przejdą / tedy niech máją dźiedźictwo miedzy wámi / w źiemi Chánánejskiey. ♣ 31 Y odpowiedźieli Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi/ mowiąc / co wyrzekł PAn do sług swojich/ to uczynimy. ♣ 32 Pojdźiemy zbrojno przed PAnem/ do źiemie Chánánejskiey/ á zostánie przy nas ośiádłość dźiedźictwá nászego / z te strone Jordanu. ♣ 33 Dał g tedy Mojžesz Synom Gádowym/ y Synom Rubenowym/ y połowicy pokolenia Mánássesá/ Syná Jozefowego/ krolestwo Sehoná krolá Amorrejskiego/ y krolestwo Ogá krolá Básáńskiego/ źiemię z miásty jey / z gránicámi/ y miástá źiemie oney w około. ♣ 34 Y pobudowáli Synowie Gádowi: Dybon/ y Atárot/ y Aroer. ♣ 35 Y Atrot/ Sofán/ y Jázer/ y Jegbá ♣ 36 Y Betnimerá/ y Betárán/ miástá obronne: y obory dla bydłá: ♣ 37 Synowie też Rubenowi pobudowáli/ Hesebon/ y Eleále y Kárjátháim. ♣ 38 Y Nebo y Báálmeon/ odmieniwszy im imioná: tákže Sábámá: y dáli imioná insze onym miástom/ ktore pobudowáli. ♣ 39 Wtárgneli też Synowie Máchirá/ Syná Mánássesowego/ h do Gáláád: á wźiąwszy je wygnáli Amorrejczyká/ ktory tám mieszkał. ♣ 40 Y dał Mojžesz Gáláád Máchirowi/ Synowi Mánássesowemu/ y mieszkał w nim. ♣ 41 Potym Jáir/ Syn Mánássesow/ wtárgnął y pobrał wśi ich/ ktore przezwał Cháwot Jáir. ♣ 42 Tákže Nobe wtárgnął/ y wźiął Kánát/ z jego wśiámi/ y názwał je Nobe/ od imienia swego.

e T. *Zá grzech wász karánie nie odnieśiebie.*

f Jozu. 1. 13. 14. & 4.12.

g Jozu. 13. 8. & 22.4.

h 1 Moj. 50.23.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Wyliczenie czterdźieśći y dwu stánowisk ná drodze do źiemie Obiecáney. 50. Gdźie Bog pogáństwo wszystko z báłwanámi jch wytráćić. 54. á źiemię losem do Ośiádłośći náznáczáć każe.

1 Teć są ćiągnienia Synow Izráelskich/ ktorzy wyszli z źiemi Egipskiey/ według hufow swych/ pod spráwą Mojžeszá y Aároná. ♣ 2 Y spisał Mojžesz wychodzenia jch/ y stánowiská jch/ według rozkazánia Páńskiego: A teć są ćiągnienia jch/ y stánowiská jch. ♣ 3 Naprzod a wyćiągnąwszy z Rámesses/ mieśiącá pierwszego/ piętnastego dniá / tegož pierwszego mieśiącá: názájutrz po Swiećie Przejśćia/ wyszli Synowie Izráelscy ręką wyniosłą przed oczymá wszystkich Egipcjánow: ♣ 4 Gdy Egipczánie grzebli one/ ktore był PAN miedzy nimi b pomordował/ *to jest* wszystko pierworodztwo: y gdy nád Bogámi

a 2 Moj. 12.37. 2 Moj. 14. 8.

b 2 Moj. 12.29.

ich

5 ich wykonał PAN sądy. ♣ Ruszywszy się tedy Synowie Izráelscy z Rámesses / położyli się obozem w Suchot. 6 ♣ Ruszywszy się z Suchot c/ położyli się Obozem w Etám / ktore jest przy końcu puszczy. 7 ♣ A ruszywszy się d z Etám/ náwrocili się do Fiháhirot/ ktore jest przeciw Báálsefon: y położyli się Obozem przed Migdolem. 8 ♣ A ruszywszy się z Fiháhirot/ przeszli przez pośrzodek morzá ná puszczą: y uszedszy trzy dni drogi po puszczy Etám / e położyli się Obozem w Máráh: 9 ♣ A ruszywszy się z Máráh / przyszli do f Elim: á w Elim *było* dwánaście zrzodeł wod/ y siedmdziesiąt drzew pálmowych / y położyli się tám Obozem. 10 ♣ A ruszywszy się z Elim/ położyli się obozem nád g morzem czerwonym. 11 ♣ A ruszywszy się od morzá czerwonego/ położyli się h obozem ná puszczy Syn. 12 ♣ A ruszywszy się z puszczy Syn / położyli się Obozem w Dáfká. 13 ♣ A ruszywszy się z Dáfká/ położyli się Obozem w Alus. 14 ♣ A ruszywszy się z Alus/ położyli się Obozem i w Ráfidym / gdzie niemiał lud wod dla napoju. 15 ♣ A ruszywszy się z Ráfidym/ położyli się obozem ná puszczy k Synáj. 16 ♣ A ruszywszy się z puszczy Synáj / położyli się obozem l w Kibrot hátááwá. 17 ♣ A ruszywszy się z Kibrot hátááwá / położyli się Obozem m w Házeroth. 18 ♣ A ruszywszy się z Házeroth/ położyli się Obozem w Rethmá. 19 ♣ A ruszywszy się z Rethmá / położyli się Obozem w Remmon Fáres. 20 ♣ A ruszywszy się z Remmon Fáres/ położyli się Obozem w Lebná. 21 ♣ A ruszywszy się z Lebná/ położyli się Obozem w Ressá. 22 ♣ A ruszywszy się z Ressá położyli się Obozem w Keeláthá. 23 ♣ A ruszywszy się z Keeláthá / położyli się Obozem ná gorze Sefer. 24 ♣ A ruszywszy się z gory Sefer/ położyli się Obozem w Chárádá. 25 ♣ A ruszywszy się z Chárádá/ położyli się Obozem w Mákelot. 26 ♣ A ruszywszy się z Mákelot / położyli się Obozem w Táhát. 27 ♣ A ruszywszy się z Táhátu / położyli się Obozem w Táre. 28 ♣ A ruszywszy się z Táre/ 29 położyli się Obozem w Metká. ♣ A ruszywszy się z Metká / położyli się Obozem w Hesmán. 30 ♣ A ruszywszy się z Hesmán/ położyli się Obozem n w Mozerot. 31 ♣ A ruszywszy się z Mozerot / położyli się Obozem w Benejáákán. 32 ♣ A ruszywszy się z Benejáákán/ położyli się Obozem w Horgidgád. 33 ♣ A ruszywszy się z Horgidgád / położyli się Obozem u Jotbátá. 34 ♣ A ruszywszy się z Jotbátá/ położyli się Obozem w Hábroná. 35 ♣ A ruszywszy się z Hábroná / położyli się Obozem w Asyongáber. 36 ♣ A ruszywszy się z Asyongáber/ położyli się Obozem ná puszczy o Syn/ ktora jest Kádes. 37 ♣ A ruszywszy się z Kádes/ położyli się Obozem ná gorze Hor / ná gránicách ziemie Edomskiey. 38 ♣ Tedy wstąpił Aáron p Kápłan ná gorę Hor/ według rozkazánia PAńskiego/ y tám umárł: roku czterdziestego po wyściu Synow Izráelskich z ziemie Egipskiey: miesiącá piątego / pierwszego *dniá* onego miesiącá. 39 ♣ A miał Aáron sto dwádzieścia y trzy lat / gdy umárł ná gorze Hor. 40 ♣ Tám usłyszał Chánánejczyk Krol Arád/ ktory mieszkał ná południe / w ziemi Chánánejskiey / że ciągnęli Synowie Izráelscy. 41 ♣ A ruszywszy się z gory Hor / położyli się Obozem w Sálmoná. 42 ♣ A ruszywszy się z Sálmoná / położyli się Obozem w Funon. 43 ♣ A ruszywszy się z Funon / położyli się Obozem r w Obot. 44 ♣ A ruszywszy się z Obot/ położyli się Obozem przy págorkách Abárym / ná gránicy Moábskiey. 45 ♣ A ruszywszy się z Abárym/ położyli się Obozem w Dybon Gád. 46 ♣ A ruszywszy się z Dybon Gád / położyli się Obozem w Helmon Dyblátháim. 47 ♣ A ruszywszy się z Helmon Dyblátháim/ położyli się Obozem ná gorách Abárym / przeciwko Nebo. 48 ♣ A ruszywszy się z gor Abárym / położyli się Obozem ná polách f Moábskich / nád Jordánem / przeciw Jerychu. 49 ♣ Y tám się położyli / nád Jordánem / od Betjesymot/ áż do Abelsytym / ná polách Moábskich. 50 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá ná polách Moábskich /

c 2 Moj. 13.20. d 2 Moj. 14.2. e 2 Moj. 14.22. y 15.22. 23. f 2 Moj. 15.27. g 2 Moj. 15.22. h 2 Moj. 16.1. i 2 Moj. 17.1. k 2 Moj. 19.1. l 4 Moj. 11.34. m 4 Moj. 11.35. y 13.1.

n 5 Moj. 10.6. o 4 Moj. 20.1. p 4 Moj. 20.27. 5 Moj. 32.50. q 4 Moj. 21.1. r 4 Moj. 21.10. f 4 Moj. 22.1.

nád Jordanem przećiw Jerychu/ mowiąc: 51 Mow do Synow Izráelskich/ á powiedz im: Gdy przejdźiećie zá Jordan do źiemie Cháánneyskiey: 52 Tedy wypądźćie wszystkie obywátele oneyźiemie/ od oblicza wászego: y wykrádźćie t wszystkie málowánia ich/ y wszystkie obrázy bałwánow ich wygubćie. tákże wszystkie wyżyny u ich spustoszćie. 53 A wypędźiwszy obywátele źiemie/ mieszkáć będźiećie w niey/ bom wam dał te źiemię y dźiedźictwo. 54 Y weźmiećie w dźiedźictwo te źiemię losem / według domow wászych: ktorych wiecey/ tym więtsze dźiedźictwo daćie/ á ktorych mniey/ tym mnieysze dźiedźictwo daćie/ á ktore mieysce losem ná kogo przypádnie/ to mieć będźie/ według pokolenia Oycow wászych dźiedźictwo bráć będźiećie. 55 Ale jeśliż nie wypędźićie obywátelow tey źiemie od oblicza wászego: tedy oni/ ktore pozostáwićie z nich/ będą wam jáko żądłá x w oczách wászych: Y jáko ćiernie ná boki wásze: y będą was trapić w tey źiemi w ktorey wy mieszkáć będźiećie. 56 Y stánie śię/ że com umyślił onym uczynić/ wam uczynię.

t 5 Moj. 7. 5. Jozue. 11. 11.
u 3 Moj. 26. 30.
x I. Cernie.

ROZDZIAL. XXXIV.

Bog miánuje gránice źiemie Obiecáney. 17. tákże y te ktorzy ją z Hetmány y z Kápłánem dźielić mieli.

1 Potym rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 2 Rozkaż Synom Izráelskim/ á powiedz im: Gdy wnidźiećie do źiemie Chánáneyskiey/ (tać jest źiemiá ktora śię wam dostánie zá dźiedźictwo/ źiemiá Chánáneyská z gránicámi swymi/) 3 Tedy będźie gránicá a wászá ku południowi/ od pusczy Syn/ áż do gránic Edomskich: ktora gránicá południowa poydźie od brzegu Morzá słonego/ ná wschod *słońcá*. 4 Y okrąży tá gránicá od Południá do Máále Akrábim / y poydźie áż ku *puszczy* Syn: y poydźie od Południá do Kádes Bárne/ á ztámtąd wynidźie do b wśi Addár/ y poydźie áż do Asmon. 5 A zákrąży tá gránicá od Asmon/ áż do rzeki Egipskiey/ á skończy śię ná Záchod. 6 Záchodnia záś gránicę będźiećie mieli / Morze wielkie c : to wam będźie gránicą od Záchodu. 7 To záś wászá będźie gránicá Putnocna: od morzá wielkiego wymierzyćie sobie do gory Hor. 8 Potym od gory Hor/ wymierzyćie gránice/ áż gdźie wchodzą do Hemáth: á będą śię kończyć gránice áż u Sedádá. 9 Y poydźie tá gránicá áż do Zefronu/ á skończy śię u wśi Enán: te będźiećie mieć gránicę Putnocna. 10 Gránicę też od Wschodu wymierzyćie od wśi Enán/ áż do Sefámá. 11 A poydźie tá gránicá od Sefámá áż do Reblát/ od wschodu *miástá* Ajin: y udá śię tá gránicá y poydźie do brzegu morzá Cyneret d ná wschod słońcá. 12 A przydźie tá gránicá áż ku Jordanu/ á skończy śię u Morzá słonego: Táć będźie źiemiá wászá w gránicách swojich w około.

a Jozu. 15. 1.
b H. do Házár Addár
c Ktore zowią Mediterraneum.
d A. Genesáret. Luk. 5. 1.

13 Tedy oznajmił Mojżesz Synom Izráelskim/ mowiąc: Táć jest źiemiá ktorą dźiedźicżnie otrzymaćie losem / jáko rozkazał PAN / ábym ja dał dźiewięćiorgu pokoleniu/ y połowicy pokolenia *Mánássessowego*. 14 Bo wźięło pokolenie Synow Rubenowych według domow Oycow swych: y Pokolenie Synow Gádowych/ według domow Oycow swych: y połowicá pokolenia Mánássessowego wźięli dźiedźictwo swoje. 15 Dwoje pokolenia/ y puł pokolenia/ wźięły dźiedźictwo swoje z tey strony Jordanu/ przećiw Jerychu/ ku stronie ná wschod słońcá.

16 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 17 Teć e są imioná Mężow ktorzy wam podźielą w dźiedźictwo źiemię/ Eleázár kápłan/ y Jozue Syn Nunow. 18 Kśiążę tákże jedno / z káżdego Pokolenia weźmiećie/ dla podźielenia w dźiedźictwo źiemie. 19 A teć są imioná *tych* mężow: z Pokolenia Judá/ Káleb Syn Jefonow. 20 A z Pokolenia Synow Symeonowych/ Sámuel/ syn Ammiudow. 21 Z Pokolenia Benjámin/ Eliád/ syn Cháselonow. 22 A z Pokolenia Synow Danowych

e Jozu. 14. 1.

Kśią=

23 Książę Buki/ Syn Joglów. ✤ Z Synów Józefowych/ z Pokolenia Synów Manásseſsowych/ książę
24 Hániel/ Syn Efodów. ✤ A z Pokolenia Synów Efráimowych/ książę
25 Chemuel/ Syn Seftánów. ✤ Z pokolenia záś Zábulonowego/ książę
26 Elisáfán/ Syn Fárnáthów. ✤ A z pokolenia Synów Izáschárowych/
27 książę Fáltyel/ Syn Ozánow. ✤ Z pokolenia Synów Aserowych/ książę
28 Ahiud/ Syn Sálomiego. ✤ A z pokolenia Synów Neftálimowych/ książę Jedáel/ Syn Ammiudów ✤
29 Ci są którym rozkazał PAN áby dáli dziedzictwo Synom Izráelskim w ziemi Chánánejskiey.

ROZDZIAŁ XXXV.

Lewitom 48 Miast. 7. 13. á z nich sześć dla uciekánia, tym coby zábili z trefunku, náznáczone. 16. 31. á przytym Práwo ná mężobójce wydano.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ ná polach Moábskich/ nád Jordánem *przeciw* Jerychowi/ mówiąc:
2 ✤ Rozkaż a Synom Izráelskim/ áby dáli Lewitom z dziedzictwá osiádłości swojey/ Miástá do mieszkánia: y przedmieścia/ około miast ich oddácie Lewitom:
3 ✤ Y będą mieli miástá sobie do mieszkánia/ á przedmieścia ich będą im dla bydłá ich/ y dla májętności ich/ y dla wszystkiego dobytku ich.
4 ✤ A przedmieścia miast które dácie Lewitom/ od muru miejskiego pójdą ná tysiąc łokci wszędy w około.
5 ✤ Przetoż wymierzycie/ zá *káżdym* miástem dwá tysiącá łokci ná wschod słońcá/ ná południe też dwá tysiącá łokci: tákże ná záchod dwá tysiącá łokci/ y ná půłnocy dwá tysiącá łokci: á miásto w pośrzodku będzie: tákowe będą przedmieścia miast ich.
6 ✤ A miedzy temi miásty które dácie Lewitom/ sześć miast będą dla ucieczki/ które dácie áby tám uciekał mężobójcá: á nád te dácie im czterdzieści miast y dwie.
7 ✤ Ták iż wszystkich miast/ które Lewitom dácie/ będzie czterdzieści/ y ośm miast/ y z przedmieściámi ich.
8 ✤ A miast/ które dácie z dzierżaw Synów Izráelskich/ od tych którzy więcey mają/ więcey dácie/ á od tych którzy mniey mają dácie mniey: káżdy według miáry dziedzictwá swego/ które posiędzie/ udzieli z miast swoich Lewitom.

9 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá/
10 mówiąc: ✤ Mów do Synów Izráelskich/ y rzecz im: Gdy przeydziecie przez Jordan do ziemie
11 Chánánejskiey: ✤ Postánowicie [b] sobie [c] miástá: miástá dla ucieczki mieć będziecie/ áby tám uciekał mężobójcá/ któryby zábił kogo z
12 nieobaczenia: ✤ A będą wam te miástá dla ucieczki/ przed powinowátym *zábitego*, áby nie dał gárdłá ten co zábił/ pokiby nie stánął
13 przed zgromádzeniem ná sąd. ✤ A miast które oddacie/ sześć miast
14 dla ucieczki mieć będziecie. ✤ Trzy miástá dácie z tę stronę Jordanu/ á trzy miástá dácie w ziemi Chánánejskiey/ te miástá dla ucieczki
15 będą. ✤ Synom Izráelskim/ y przychodniowi/ y mieszkájącemu miedzy nimi/ będą te sześć miast do ucieczki: áby tám uciekł káżdy któby zábił człowieká z nieobaczenia.

16 Wszákże/ jesliby go żelázną bronią uderzył/ ták żeby umárł/ mężobójcá jest: śmiercią
17 umrze on mężobójcá. ✤ Abo/ jesliby májąc kámień w ręku/ którymby mogł zábić/ uderzył go/ ták żeby umárł/ mężobójcá jest: śmiercią
18 umrze on mężobójcá. ✤ Tákże jesliby májąc w ręku drewno/ którymby mogł zábić/ uderzył go/ y umárłby/ mężobójcá jest: śmiercią umrze
19 on mężobójcá: ✤ Powinowáty zábitego/ zábije tego mężobójcę/ gdziekolwiek się z nim potka/ on sam zábije go.
20 ✤ A jesliby kogo [d] z nienawiści popchnął/ ábo nań czym cisnął z zásadzki/ á umárłby: ✤
21 Abo jesliby go z waśni uderzył ręką swoją/ á umárłby: śmiercią umrze/ ten który uderzył/ mężobójcá jest: powinny zábitego/ zábije mężobójcę/ gdziekolwiek go tráfi.

22 Ale jesliby z przygody/ bez waśni/ kogo popchnął: ábo by

a Jozu. 21. 2.

b *Gdy się wam dostáno miástá.*

c 5 *Moj.* 19. 2.

d 5 *Moj.* 19. 11.

nań ćisnął cżymkolwiek nie e umyślnie: ♣ 23 Abo jeśliby jákim kámieniem / od ktoregoby mogł umrzeć/ rzućił nań z nieobacżenia / á ónby umárł / nie będąc mu nieprzyjaćielem / áni szukájąc jego złego: ♣ 24 Tedy rozsądek ucżyni zgromádzenie miedzy tym ktory zábił / á miedzy powinnym zábitego / według tego práwá. ♣ 25 Y wybáwi zgromádzenie mężobojcę tego / z rąk powinnego onego zábitego: y káże mu śię wroćić zgromádzenie do miástá ućieczki jego / gdźie był ućiekł: y támże będźie mieszkał áż do śmierći Kápłáná náywyższego/ ktory jest pomázány Olejkiem świętym. ♣ 26 A jeśliby wyszedł mężobojcá zá gránice miástá ućieczki swojey/ do ktorego ućiekł: ♣ 27 Y tráfiłby go powinny zábitego/ zá gránicą miástá ućieczki jego / choćiaby zábił powinny zábitego / mężobojcę onego/ nie będźie winien krwie / ♣ 28 Abowiem w mieśćie ućieczki swojey mieszkáć ma / áż do śmierći Kápłáná náywyższego: á po śmierći Kápłáná náywyższego/ wroći śię on mężobojcá do ziemie ośiádłośći swojey. ♣ 29 A będźiećie to mieli zá ustáwę práwną/ w narodźiech wászych / we wszystkich mieszkániách wászych.

e I. Nie z zásadzki.

30 Ktobykolwiek chćiał zábić cżłowieká/ zá świádectwem świádkow/ zábije mężobojcę: ále h świádek jeden nie będźie mogł świadcżyć ná *skazánie* kogo ná śmierć. 31 ♣ Nie weźmiećie też okupu zá żywot mężobojcy ktory zásłużył śmierć / niech śmierćią umrze. ♣ 32 Nie weźmiećie też zápłáty od onego ktory ućiekł do miástá ućieczki swojey/ áby śię náwroćił ná mieszkánie do ziemie swojey / pierwey nizby Kápłan umárł / ♣ 33 Byśćie nie splugáwili ziemie / w ktorey będźiećie: bo krew tákowa / splugáwiłáby ziemię: á ziemiá nie może być ocżyśćioná od krwie / ktora jest wylána ná niey / jedno krwią tego/ ktory ją przelał. ♣ 34 Przetoż nie plugawćie ziemie w ktorey mieszkaćie / w ktorey też ja mieszkam / bom ja PAN / ktory mieszkam miedzy Synámi Izráelskimi.

f T. Winnego śmierći.

g 5 Moj. 17. 6. y 19. 15.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Skárgá Mánássytow o dźiedźictwo Corek Sálfáádowych. 7. zá ktorą Mojżesz przykázuje, áby śię pokolenia przez Małżeństwa nie mieszáły, áni majętnośći przenośiły. 13. Zámknienie tych kśiąg.

1 Tedy przystąpili mężowie przedniejszy Ojcow/ Pokolenia Synow Gáláádá / Syná Máchyrowego / Syná Mánássessowego / z domow Synow Jozefowych: y mowili przed Mojżeszem / y przed Kśiążęty przedniejszymi / Ojcow synow Izráelskich/ 2 Y rzekli: ♣ *Tobie* Pánu memu / rozkazał PAN/ ábyś podźielił ziemię w dźiedźictwo losem/ Synom Izráelskim: nád to Pánu memu rozkazano od PANá/ ábyś dał dźiedźictwo Sálfáádá brátá nászego Corkam jego: ♣ 3 Ktore jeśliby kto *z inszego* pokolenia Synow Izráelskich *wźiął* zá żony/ odjęte będźie ich dźiedźictwo / od dźiedźictwá Ojcow nászych / á przyłącży śię do dźiedźictwá *onego* pokolenia/ do ktoregoby je wźięto *zá żony*, á ták z losu dźiedźictwá nászego ubędźie. ♣ 4 A gdy przydźie miłośćiwe láto Synom Izráelskim / tedy przyłącżone będźie dźiedźictwo ich do dźiedźictwá *onego* pokolenia / do ktoregoby poszły *zá mąż* / á ták od dźiedźictwá pokolenia Ojcow nászych odjęte będźie dźiedźictwo ich.

5 Tedy powiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim/ według słowá PAńskiego mowiąc: Dobrze mowi pokolenie Synow Jozefowych: ♣ 6 Toć *to* jest/ co rozkazał PAN o Corkách Sálfáádowych/ mowiąc: jáko śię im upodoba / niech idą zá mąż: tylko w domu a pokolenia Ojcow swojich niech idą zá mąż. ♣ 7 Aby nie było przenoszone dźiedźictwo Synow Izráelskich/ z pokolenia ná pokolenie: bo káżdy z Synow Izráelskich/ zostawáć ma przy dźiedźictwie pokolenia Ojcow swych: ♣ 8 Y káżda Corká ktoraby miáłá dźiedźictwo / z pokoleń Synow Izráelskich / zá kogokolwiek z domu pokolenia Ojcá swego poydźie / żeby o-

a Tob. 1. 9. 7. 4.

trzy-

trzymáli dziedźictwie Synowie Izráelscy/ káżdy dziedźictwo Ojcow swych. 9 ✠ Bo nie ma być przenoszone dziedźictwo/ z pokolenia ná pokolenie insze: ále káżdy przy dziedźictwie swojim zostáć ma/ z pokolenia 10 Synow Izráelskich. ✠ Jáko tedy rozkázał PAN Mojzeszowi/ ták u- 11 czyniły Corki Sálfáádowe. ✠ Bo/ Máhálá/ Thersá/ y Heglá/ y Melchá/ y Noá/ corki Sálfáádowe/ szły zá máż/ zá Syny Stryjow b swojich. 12 ✠ W domy Synow Mánássessá/ Syná Jozefowego/ poszły zá máż: y ták zostáło dziedźictwo jch/ przy pokoleniu domu Ojcá jch.

13 TE są przykazánia/ y práwá/ ktore rozkazał PAN przez Mojzeszá Synom Izráelskim/ ná polách Moábskich/ nád Jordanem *przeciw* Jerychowi.

b v. *powinnych.*

PIATE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA DEUTERONOmium, to jest, Powtorzenie Zakonu.

MOjzesz przyprowádźiwszy Izráelczyki/ áż ku źiemie Chánáán/ ná polá Moábskie/ á wiedząc o bliskiey śmierći swey/ z wielką pilnośćią uczy jch przykazań Bożych: y náprzod wylicza rozliczne dobrodźieystwá Boże/ ktore jm y Ojcom jch przez lat czterdźieśći uczynił: Y pokázuje jáko śię oni Bogu niewdźięcznymi/ y odpornymi stawiáli. Zkąd też ná puszczy pomrzeć muśieli.

Potym upomina je/ áby przy Pánu státecznie stali/ y przymierza jego przestrzegáli/ powtarzájąc przykazánie Boże/ nie tylko śię ná Obyczáje ściagájące/ ále też y Ceremoniálne y Sądowe: Obiecując błogosłáwieństwo Boże posłusznym/ á grożąc przeklęctwem nieposłusznym.

Do tego prorokuje y opowiáda im/ co śię dźiać miáło/ áż do przyśćia Chrystusowego/ y wezwánia Pogan: á przytym błogosłáwi jm.

Náostátek wszedszy ná gorę Nebo/ á z támtąd źiemię Chánánejską oglądawszy/ á ná miejscu swym Jozuego zá wodzą postánowiwszy/ umárł. A to wszystko mowił Mojzesz czterdźiestego roku po wyśćiu Synow Izráelskich z Egiptu; od początku jedenastego mieśiącá/ áż śiodmego dniá/ mieśiącá dwunastego.

ROZDZIAŁ I.

Przypomina Mojzesz co śię dźiáło od wyśćia z Horebu áż do Kádes Bárne. 9. tákże obieránie Sędźiow. 16. y jáki urząd jch. 22. Postánie szpiegow. 26. szemránie ludu: 35. y pomstá Boża nád nimi.

1 TE są słowá ktore mowił Mojzesz do wszystkiego Izráelá przed Jordanem ná puszczy/ ná rowninie przećiw Morzu czerwonemu/ miedzy Fárán/ y miedzy Tofel/ y Lábán/ y Háseroth/ y Dyzáháb. ✠ 2 A jest jedenaśćie dni drogi od Horebu/ *przez* gorę Seir/ áż do Kádes 3 Bárne. ✠ Y stáło śię czterdźiestego roku/ jedenastego mieśiącá/ pierwszego dniá *tegoż* mieśiącá/ że opowiedźiał Mojzesz Synom Izráelskim to wszystko/ co mu był rozkazał 4 PAN do nich: ✠ Gdy poráźił Sehoná krolá Amorrejskiego/ ktory mieszkał w Hesebon y Ogá krolá Básánskiego/ ktory mieszkał w Astárot a w Edrey.

a 4 Moj. 21. 33.

5 PRzed Jordanem w źiemi Moábskiey począł Mojzesz wykłádáć 6 ten Zakon/ mowiąc: ✠ Pan Bog nász mowił do nas ná *gorze* Horeb/ y rzekł: Dosyćieśćie mieszkáli ná tey 7 gorze/ ✠ Obroććież śię/ á ćiągnąc idźćie do gory Ammorrejskiey/ y ná wszystkie miejscá pogránicżne jey/ ná rowniny/ ná gory/ y ná doliny/ y ku połudnowi/ y ku brzegu morskie-

mu/ku ziemi Chánánejskiey/ y do b Libánu/ áż do wielkiy rzeki/ rzeki Eufrátes: 8 ♣ Oto dałem wam te ziemie/ wnidźcież/ á pośiądźcie te ziemie/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym/ Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi/ iż im ją dáć miał/ y naśieniu jch po nich.

9 Y Rzekłem do was ná on czás/ mowiąc: c nie mogę sam c nośić was: 10 ♣ PAN Bog wász rozmnożył was: á otośćie dziś jáko gwiazdy niebieskie w mnostwie *swojim.* 11 ♣ PAn Bog Ojcow wászych/ niech rozmnoży was nád to/ jákośćie *teraz*, tyśiąc kroć więcey: y niech was błogosłáwi jáko wam obiecał. 12 ♣ Jákoż sam znośić mam ćiężką prace około was/ y brzemie wásze/ y swary wásze? 13 ♣ Obierzćie z śiebie męże mądre y umiejętne/ á doświadczone w pokoleniách wászych/ á postánowię je przełożonymi nád wámi. 14 ♣ Tedyśćie mi odpowiedźieli/ y rzekliśćie: Dobra rzecz/ ktoraś rozkazał uczynić. 15 ♣ Y obrałem przednieysze z pokoleń wászych/ męże mądre/ y doświadczone/ y postánowiłem je przełożonymi nád wámi: Tyśiączniki/ y Setniki/ y piećdźieśiątniki/ y dźieśiątniki/ y rządce w pokoleniách wászych. 16 ♣ Y rozkazałem sędźiom wászym ná on czás/ mowiąc: wysłuchywajcie *sprawy* między bráćią wászą/ y d sądźcie spráwiedliwie/ między mężem y między brátem jego/ y między przychodniem jego: 17 ♣ Nie miejćie względu e ná Osoby przy sądźie: ták máłego jáko wielkiego/ wysłuchywajćie: nie bojćie śię nikogo/ ábowiem sąd Boży jest; á jesliby co przytrudnieyszym było ná was/ odnieśiećie do mnie/ 18 *á já* tego przesłucham. ♣ Y przykazałem wam ná on czás wszystko coście czynić mieli.

19 P Otym ruszywszy śię z Horeb/ przeszliśmy wszystkie one pustynia wielką y strászną: Ktoráśćie widźieli idąc drogą ku gorze Amorreyskiey/ jáko nam był rozkazał PAn Bog nász: y przyszliśmy áż do 20 Kádes Bárne. ♣ Y rzekłem do was: Przyszliśćie áż do gory Amorreyczyká/ ktorego PAN Bog nász da- 21 wa nam. ♣ Oto podawa PAN Bog twoj tobie te ziemie: idźie/ á pośiądź ją, jákoć powiedźiał PAN Bog Ojcow twojch/ nie boj śię áni 22 śię lękaj. ♣ Y przyszliśćie do mnie wszyscy/ á mowiliśćie: Poślimy męże/ przed sobą ktorzyby f nam przeszpiegowáli ziemie/ y dáli nam pewną spráwę/ ktorąbyśmy drogą do niey wniść mieli/ y miástá/ do 23 ktorych byśmy weszli. ♣ Co gdy mi śię podobáło/ obrałem z was dwánaśćie mężow/ po jednym mężu/ z 24 káżdego pokolenia. ♣ Ktorzy odszedszy weszli g ná gorę/ á przyszli áż do doliny Eschol/ y przeszpiegowáli 25 ziemie. ♣ Nábráli też z sobą owocu oney ziemie/ y przynieśli do nas/ y dáli nam o tym spráwę/ á powiedźieli: Dobra jest ziemiá/ ktorą 26 nam dawa PAN Bog nász. ♣ Aleśćie h nie chćieli iść/ lecześćie byli odpornymi słowu PAná Bogá wá- 27 szego. ♣ Y szemráliśćie w Namiećiech wászych/ mowiąc: iż nas PAN *miał* w nienawiśći/ wywiodł nas z ziemie Egipskiey/ áby nas podał w ręce Amorreyczyká/ y 28 wygubił nas. ♣ Dokądże iść mamy? Bráćia nászy zepsowáli nam serce/ mowiąc: Lud ten więtszy y roślejszy jest/ niżli my: miástá wielkie/ y wymurowáne áż ku niebu: á nád to/ Syny Obrzymow widźieliś- 29 my tám. ♣ Alem *ja* mowił do was: Nie lękajćie śię áni śię jch bojćie: 30 ♣ PAn Bog wász/ ktory idźie przed wámi/ walczyć będźie zá was/ ták jáko wam uczynił w Egipćie przed 31 oczymá wászymi: ♣ Tákżey ná puszczy/ gdźieś widźiał/ jáko ćie nośił PAn Bog twoj/ jáko nośi Oćiec Syná swego/ w oney wszystkiey drodze ktorąśćie szli/ áześćie przy- 32 szli ná to miejsce. ♣ Lecz áni ták uwierzyliśćie PAnu Bogu wászemu/ 33 ♣ Ktory chodźił k przed wámi/ w drodze/ przepátrując wam miejsce/ do stánowienia obozu/ w nocy w Ogniu/ áby wam ukazał drogę/ ktorąbyśćie iść mieli: we dnie záś w Obłoku.

34 Y Usłyszał PAN głos słow wászych/ á rozgniewał śię bárzo/ y 35 przyśiągł mowiąc/ ♣ Záiiste/ żaden

b 5 Moj. 11.24.
c 2 Moj. 18.18.
d Jan. 7. 24.
e 3 Moj. 19.15. 1 Moj. 31.61. Przyp. 24.23. Syrác. 42.2. Jákob. 2.1.
f 4 Moj. 13.3.
g 4 Moj. 13.24.
h 4 Moj. 14.1.2.
i 5 Moj. 8.5.
k 2 Moj. 13.21.

z ludu tego narodu złego / nie oglą-
da oney ziemie l dobrey / ktoram
przysiągł dáć Oycom wászym:
36 ✤ Oprocz Kálebá Syná Jesonowe-
go / ten ją oglada / y temu dam zie-
mie ktora deptał / y Synom jego
przeto że cále szedł zá PAnem. ✤
37 Tákże y ná mię / rozgniewał się
PAN dla was / mowiąc: y ty tám
38 nie wnidźiesz m. ✤ Jozue Syn Nu-
now ktory ć służy / ten tám wnidźie /
tegoż utwirdzaj: bo ja on w dźiedźi-
39 ctwo poda Jzráelowi. ✤ Dźiatki
też wásze / o ktorycheśćie mowili / że
będą *podáne* ná łup: tákże Syno-
wie wászy / ktorzy dźiś nie wiedzą
dobrego áni złego / ći tám wnidą / y
onym ją dam / á oni ją dźiedźicznie
40 posiędą: ✤ Ale wy obroćiwszy śię /
idźćie ná puszczą / drogą ku morzu
czerwonemu.

l 4 Moj. 14.23. 30. *Psal:* 95.11.

m 4 *Moj* 20.12. y 27.14 5 *Moj* 3.20. y 4.21. y 34.4

41 A Odpowiádájac mowiliśćie do
mie: n Zgrzeszyliśmy PAnu:
pojdźiemy / y walczyć będźiemy /
według tego wszystkiego / jáko nam
rozkazał PAN Bog nász: y ubrał
się káżdy z was we zbroje swoje / á
42 chćieliśćie wniść ná gorę. ✤ Lecz
PAN rzekł do mnie: Powiedz im:
Nie wstępujćie / áni walczćie / bom
nie jest w pośrzodku was / ábyśćie
nie byli porażeni od nieprzyjaćioł
43 wászych. ✤ To gdym wam opowie-
dźiał / nie słucháliśćie / áleśćie od-
porni bym słowu PAńskiemu / y
hárdźieśćie postąpili *sobie* / á weszli-
44 śćie ná gorę. ✤ Tedy wyćiągnął
Amorrejczyk / ktory mieszkał ná o-
ney gorze / przećiwko wam: y goni-
li was / jáko zwykły pszczoły / y po-
rážili was w Sejir áż do Hormá. ✤
45 Y wroćiwszy śię / płákáliśćie przed
PAnem: lecz nie wysłuchał PAN
głosu wászego / á nie nákłonił uszu
46 *swojich* do was. ✤ Mieszkáliśćie tedy
w Kádes przez wiele dni / według
liczby dni / ktorycheśćie tám miesz-
káli.

n 4 *Moj* 14.04.

ROZDZIAŁ II.

Powtorzenie Dźiejow Izráelskich w ziemi Edomskiey. 8. Moábskiey. 19. Ammorrejskiey: tákże y wojny przećiw Sehonowi.

1 POtym obroćiwszy śię / poszliśmy ná puszczą / drogą ku morzu
czerwonemu / jáko mowił PAN
do mnie: y krążyliśmy około gory
2 Sejir przez wiele dni. ✤ Tedy rzekł
3 PAN do mnie / mowiąc: ✤ Dosyć je-
śćie już krążyli około tey gory /
4 Obroććież śię ku pułnocy: ✤ A ludo-
wi rozkaż / mowiąc: Wy wnet
pojdźiećie przez gránice bráci wá-
szey / Synow Ezawowych / ktorzy
mieszkáją w Sejir: będą się was
bali: ále śię y wy pilnie strzeżćie. ✤
5 Nie drážnićież ich / ábowiem nie
dam wam ziemie ich / áni ná stopę
nogi: gdyżem w ośiádłość dał E-
6 zawowi gorę Sejir. ✤ Zywność be-
dźiećie kupowáli u nich zá pienią-
dze / y jeść bedźiećie: tákże y wodę
od nich kupowáć bedźiećie zá pie-
7 niądze / y pić bedźiećie. ✤ Abo-
wiemći PAN Bog twoj błogosłá-
wił we wszelkiey spráwie rąk twe-
jich: y wiedźiał drogę twoję ná
tey puszczy wielkiey: już przez czter-
dźieśći lat PAN Bog twoj był z
tobą / nie zchodźiłoć ná niczym.

8 POszliśmy tedy od bráci nászey /
a Synow Ezawowych / mieszká-
jących w Sejir / drogą rowną od E-
láth / y od Asyongáber: á náwro-
ćiwszy śię událiśmy śię drogą / *ku*
9 puszczy Moábskiey. ✤ Y rzekł PAN
do mnie: nie náćieraj ná Moáb-
czyki / áni podnoś wojny przećiw-
ko nim: boć nie dam ziemie ich w
ośiádłość: gdyżem Synom Loto-
wym dał Ar / b w dźiedźictwo. ✤
10 (Emitowie pierwey mieszkáli w
niey / lud potężny / y wielki y wy-
sokiego wzrostu / jáko Enákimo-
11 wie: ✤ Ktore też zá obrzymy miá-
no / jáko Enákimy: á Moábczy-
12 kowie zwáli je Emim. ✤ Tákże w
Sejir mieszkáli Horejczycy przed
tym / ktore Synowie Ezawowi
wygnáli / y wygłádźili je przed
sobą: á mieszkáli ná miejscu ich já-
ko uczynił Izráel w ziemi ośiádło-
śći swojey / ktora im dał PAN.) ✤
13 Wstańćież tedy / á przepráwćie śię
przez potok Záred: y przepráwili-
14 śmy śię przez potok Záred. ✤ A czá-
su ktoregośmy chodźili od Kádes
Bárne / áżeśmy śię przepráwili
przez potok Záred / było trzydźie-
śći y ośm lat: áż wyginął wszystek

a I. *Szliśmy mimo bráćią.*

b *Ar: Miásto Moábskie.* 4 *Moj.* 21.28

on narod mężow walecżnych z Obozu: jáko im był przyśiągł PAN.

15 ♣ Abowiem ręká Páńska byłá przećiwko nim / ná wytrácenie ich z Obozu/ áż ich wygubiłá.

16 Y Stáło śię / gdy wyginęli wszyscy mężowie walecżni / y pomárli 17 z pośrzodku ludu/ ♣ Że rzekł PAN 18 do mnie/mowiąc: ♣ Ty dźiś przeydźiesz gránice Moábską Ar/ 19 ♣ Y przyidźiesz blisko ku Synom Ammonowym: nie nacieray że ná nie/ áni podnoś woyny przećiwko nim: boć nie dam źiemie Synow Ammonowych w ośiádłość: ponieważ Synom Lotowym dałem ją w dźiedźictwo. 20 ♣ (Ta też źiemia zá źiemię Obrzymow miano / ábowiem Obrzymowie mieszkáli w niey / przed tym: ktore Ammonitowie názywáli Zonizomim d. 21 ♣ Lud potężny/ y wielki / y wysokiego wzrostu/ jáko Enákimowie / ále wygubił je PAN przed nimi / á Ammonitowie opánowáli je/ y mieszkáli ná mieyscu 22 ich. ♣ Jáko ucżynił Synom Ezawowym mieszkájącym w Seir/ dla ktorych wytráćił Horeyczyki przed obliczem ich: y wygnáli je / y mieszkáli ná mieyscách ich/ áż po dźiś 23 dźień. ♣ Hewejczyki tákże / ktorzy mieszkáli w Aserym / áż do Gázy/ Káftorytowie / ktorzy wyszli z Káftor / wytráćili je / y mieszkáli 24 ná mieyscu ich.) ♣ Wstáwszy tedy/ idźćie / á przepráwćie śię przez potok Arnon: oto/ ja dawam w ręce e twoje/ Sehoná Krolá Hesebon Amorreyczyká / y źiemię jego: pocżnijże ją pośiadáć / á podnieś przećiwko niemu woynę. 25 ♣ Dźiśia pocżnę puszcżáć strách y boiaźń twoję ná ludźie / ktorzy są pod wszystkim Niebem: że gdy usłyszą wieść o tobie / drżeć y lękáć śię będą przed tobą.

26 ♣ TEdym posłał posły z pusżczy Kádemot do Sehoná krolá Hesebońskiego z poselstwem spokoynym / mo- 27 wiąc: ♣ Niech przeydę przez źiemię twoję: drogą pospolitą poydę/ nie uchylę śię/ áni ná práwo áni ná lewo. 28 ♣ Zywnośći zá pieniądze przedasz mi / ábym jadł: wody tákże zá pieniądze dasz mi / ábym pił: tylko 29 przeydę nogámi mymi: ♣ Jáko mi ucżynili Synowie Ezawowi/ ktorzy mieszkáją w Seir/ y Moábczycy ktorzy mieszkáją w Ar / áżbyśmy śię przepráwili zá Jordan/ do źiemie ktorą PAN Bog nasz 30 dawa nam. ♣ Ale nie chćiał Sehon Krol Hesebońſki pozwolić nam prześćia / przez źiemię swoję : bo był zátwárdźił PAN Bog twoy duchá jego/ y zátwirdźił serce jego áby go podał w ręce twoje / jáko 31 to dźiś widźisz. ♣ Tedy rzekł PAN do mnie: g Otomći już począł podáwáć w moc Sehoná y źiemię jego: pocżnijże ją pośiadáć / ábyś 32 odźiedźicżył źiemię jego. ♣ Ruszył śię tedy Sehon przećiwko nam / sam y wszystek lud jego/ chcąc z námi zwieść bitwę w Jázá. 33 ♣ Ale go nam h podał PAN Bog nasz w moc y poráźiliśmy go / y Syny jego/ 34 y wszystek lud jego. ♣ Y wźięliśmy wszystkie miástá jego ná on czás / y wniwecześmy obroćili wszystkie miástá/ mężczyzny y niewiásty/ y dźieći/ nie zostáwiwszy z nich niko- 35 go. ♣ Tylkośmy bydło pobráli sobie / y korzyśći z miast / ktorycheśmy 36 dobyli. ♣ Od Aroer ktore leży ná brzegiem potoku Arnon/ y od miástá ktore jest w dolinie/ áż do Gáláád/ nie było miásto ktoreby śię nam nie podáło : wszystkie podał nam PAN Bog nasz. 37 ♣ Tylkoś do źiemie Synow Ammonowych nie dochodźił / áni do żadnego mieyscá przyległego potokowi Jábok/áni do miast ná gorách/ áni do żadnych mieysc / ktorych zákazał PAN Bog nasz.

c Wyżey v. 9.
d T. ludźie maz[?]liwsze.
e 4 Moj 21. 24. Amos 2. 9.
f 4 Moj 21. 21. Sędź. 11. 19.
g Amos 2. 9.
h 4 Moj 21. 33. 5 Moj 29. 7.

ROZDZIAŁ III.

Mojżesz przypomina zwyćięstwo przećiw Ogowi. 12. Dźiał źiemie Gáláádskiey. 21. Postánowienie Iozuego ná mieysce jego. 24. Y jáko modlitwá jego 26. dla ludu nie jest wysłucháná.

1 POtym obroćiwszy śię szliśmy drogą ku Básán : y wyćiągnął przećiwko nam Og / Krol Básánski/ sam y wszystek lud jego/ 2 ku bitwie/ w Edrey. ♣ Tedy rzekł PAN do mnie : Nie boy śię go/ bom go dał w ręce twoje/ y wszy-

a 4 Moj 21. 33. 5 Moj 29. 7.

stek

ſtek lud jego y źiemię jego: y uczyniſz mu b jákoś uczynił Sehonowi Krolowi Amorrejſkiemu / ktory mieſzkał w Heſebon. 3 Dał tedy PAN Bog náſz w ręce náſze y Ogá / Krolá Báſáńſkiego / y wſzyſtek lud jego / y poráźiliſmy c go / ták że nic zoſtáło po nim nikogo. 4 Wźięliſmy też wſzyſtkie miáſtá jego ná on czás: nie było miáſtá ktoregobyſmy im nie wźięli: ſześćdźieśiąt miaſt / wſzyſtkę kráinę Argob kroleſtwá Ogowego w Báſán. 5 Te wſzyſtkie miáſtá opátrzone były murámi wyſokimi / bramámi / y záworámi: oprocz miáſteczek murem nie obtoczonych / bárzo wiele. 6 Y ſpuſtoſzyliſmy je: jákoſmy uczynili Sehonowi Krolowi Jeſebońſkiemu / wytráćiwſzy wſzyſtkie miáſtá, męże / niewiáſty y dźieći. 7 Tylko wſzyſtkie bydłá / y łupy z miaſt rozebráliſmy miedzy śię. 8 Wźięliſmy też ná on czás źiemię z ręki dwu Krolow Amorrejſkich / ktora leży z tę ſtronę Jordanu / od rzeki Arnon / áż do gory Hermon. 9 (Sydończycy zowią Hermom / Sárijon / á Amorrejczycy zowią go Sánir.) 10 Wſzytkie miáſtá w rowninie / y wſzyſtko Gáláád / y wſzyſtko Báſán / áż do Selchá / y Edrey / miáſtá Kroleſtwá Ogowego / w Báſán: 11 Bo tylko ſam Og Krol Báſáńſki pozoſtał był z Obrzymow: oto łoże jego / łoże żelázne / ázaż jeſzcze *nie jeſt* w Rábbáth / d Synow Ammonowych? dźiewięć łokći długość jego / á czterey łokćie szerokość jego ná łokieć męſki.

12 Gdyſmy tedy źiemię tę e pośiedli ná on czás / od Aroer ktore jeſt nád potokiem Arnon / y połowicę gory Gáláád / y miáſtá jey dałem Rubenitom / y Gádytom. 13 A oſtátek Gáláádu / y wſzyſtko Báſán Kroleſtwá Ogowego / dałem połowicy pokolenia Mánáſſeſſowego: wſzyſtkę kráinę Argob / y wſzyſtko Báſán / ktore zowią źiemią obrzymow. 14 Jáir Syn Mánáſſeſſow / pośiedli wſzyſtkę kráinę Argob / áż do gránice Jeſſury y Mácháty / przetoż názwał ją od imienia ſwego Báſán Háwoth Jáir / áż do dźiśiejſzego dniá. 15 Máchirowi záś dałem Gáláád. 16 A Rubenitom y Gádytom dałem *kráinę* od Gáláádu áż do Potoku Arnon / puł potoku z pográniczem / áż do potoku Jábok / gránice Synow Ammonowych. 17 Przytym rowninę y Jordan z pográniczem / od Cyneret áż do morzá Puſtego / ktore jeſt morze ſłone / pod gorą Fásgá / ná wſchod ſłońcá.

18 Y Rozkazáłem wam ná on czás / mowiąc / PAN Bog wáſz dał wam tę źiemię ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli: á ták f zbrojno pojdźiećie przed bráćią wáſzą / Syny Izráelſkimi / wſzyſcy mężowie duży. 19 Tylko żony wáſze y dźiatki wáſze y bydłá wáſze / (gdyż wiem że dobytku śiłá mácie /) zoſtáną w mieśćiech wáſzych / ktore wam dał. 20 Aż da odpoczynek PAN bráći wáſzey / jáko y wam / że y oni pośiędą źiemię onę / ktorą PAN Bog wáſz dawa im zá Jordanem: tedy śię wroci káżdy do ośiádłośći ſwojey ktorą wam dał.

21 Jozuemu też g przykazałem ná on czás / mowiąc: Oczy twoje widźiáły wſzyſtko co uczynił PAN Bog wáſz onym dwiemá Krolom: toż uczyni PAN wſzyſtkim Kroleſtwom / do ktorych ty pojdźieſz. 22 Nie bojćie śię ich / ponieważ PAN Bog wáſz jeſt / ktory walczy zá was.

23 Y Prośiłem PANá ná on czás / 24 mowiąc: PANie Boże / tyś począł okázowáć ſłudze twemu wielkość twoję / y rękę twoję mocną: bo ktoż jeſt Bogiem h ná niebie / ábo ná źiemi? Ktoryby czynić mogł według ſpraw twoich / y według mocnośći twoich? 25 Niech przejdę proſzę / ábym oglądał tę wyborną źiemię ktora jeſt zá Jordanem / gorę onę wyborną y z Libánem. 26 Ale śię rozgniewał i PAN ná mię dla was / y nie wyſłuchał mię: y rzekł PAN do mnie; Doſyć maſz: nie mowże już więcey do mnie o to. 27 Wſtąp ná wierzch *gory* Fásgá / á podnieś oczy ſwe ku Zachodowi / y ku połnocy / y ku Południowi / y ku Wſchodowi / á przypátrz śię oczymá ſwymi / bo nie

b 4 Moj 21.34.
c 4 Moj. 21.24. 35.
d 2 Sám. 12.26.
e 4 Moj 32.33.
f 4 Moj. 32.20.
g 4 Moj 27.18
h Pſal. 89. 7 8. 9.
i 5 Moj 1. 37 y 4.21 y 31.2

przeydźiesz przez ten Jordan. 28 Ale poruczże to Jozuemu / y umocni go / á potwirdź go / ábowiem on poydźie przed tym ludem / á on poda im w dźiedźictwo źiemię / ktorą oglądasz. 29 A ták mieszkáliśmy w dolinie / przeciw Betfegor.

ROZDZIAL IV.

Nápomina ogołem áby zakon pilnie záchowali. 2. nic nie przydawáiąc, áni ujmuiąc. 6. gdyż w nim jest żywot y mądrość. 9. Zákázuje wszelkich obrázow. 26. Grozi bátwochwálcom. 41. A miástá do ucieczki náznacza.

1 TEraz tedy o Izráelu / słuchaj ustaw / a y sądow ktorych ja was uczę / ábyście je czyniąc żyli / á wszedszy pośiedli źiemię ktorą PAN Bog Ojcow wászych dawa wám. 2 Nie przydáćie b do słowá / ktore ja wám rozkázuję / áni ujmiećie z niego / ábyście strzegli przykazań PAná Bogá wászego / ktore ja wam rozkázuję. 3 Oczy c wásze widźiáły / co uczynił PAn dla Báál fegorá : jáko káżdego mężá ktory śię udawał zá Báál fegorem / wytráćił PAN Bog twoj z pośrzodku was. 4 A wy ktorzyśćie trwáli przy PAnu Bogu wászym / żyjećie wszyscy / áż do dniá dźiśieyszego. 5 Pátrzćież żem was náuczał ustaw y sądow / jáko mi rozkazał PAN Bog moj / ábyśćie ták czynili w źiemi tey / do ktorey wchodźićie / ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli. 6 Przestrzegájćież *ich* tedy / á czyńćie je / to bowiem jest mądrość wásza / y rozum wász / przed oczymá Národow : ktorzy usłyszawszy o tych wszystkich ustáwách / rzeką : tylko ten lud mądry / y rozumny / y Narod wielki *jest*. 7 Abowiem ktoryż b Narod *ták* wielki jest / coby mu byli Bogowie ták bliscy / jáko PAN Bog nász / we wszytkim / ilekroć go wzywamy? 8 Abo ktoryż Narod *ták* wielki / ktoryby miał ustáwy y sądy *ták* spráwiedliwe / jáko wszystek ten Zakon / ktory ja przedkłádám wam dźiś?

9 A Wszákże miey śię ná pieczy / á strzeż duszę twey pilnie / byś snadź nie zápomniał ná te rzeczy / ktore widźiáły oczy twoje / y áby snádź nie odstąpiły od serca twego / po wszystkie dni żywotá twego : y e oznájmisz je Synom twym / y 10 Synom Synow twojich. *Nie zápominaj też* onego dniá stał przed oblicznośćią PAná Bogá twego ná Horeb f / gdy mowił PAN do mnie : Zgromadź mi lud / ábym jim powiedźiał słowá moje / ktorych śię uczyć będą : áby śię mnie báli / po wszystkie dni / pokąd żyć będą ná źiemi / y Synow swojich náuczájąc *tego*. 11 Tedyśćie przystąpili / á stánęliśćie pod gorą / á g oná gorá pałáłá ogniem áż do sámego niebá / á *byłá ná niey* ćiemność / Obłok / y mgłá. 12 Y mowił PAN do was z pośrzod ogniá : głos słow słyszeliśćie / aleśćie podobieństwá *żadnego* nie widźieli / oprocz głosu. 13 Y oznajmił wam Przymierze swoje / ktore rozkazał wam / ábyśćie je czynili : *to jest*, dźieśięć słow / ktore nápisał ná dwu tablicách kámiennych. 14 Mnie też rozkazał PAN ná on czás / á bym was náuczał ustaw y sądow / ábyśćie je czynili / w źiemi do ktorey idźiećie / ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli. 15 A ták strzeżćie pilnie dusz wászych / gdyśćie nie widźieli żadnego podobieństwá / dniá ktorego mowił PAN do was ná *Horebie* z pośrzodku ogniá. 16 Abyśćie śię snadź nie popsowáli / y nie czynili sobie rytego Bátwaná / *Abo* obrázu wszelkiego podobieństwá / kształtu mężczyzny ábo niewiásty / 17 *Abo* kształtu jákiego z wierzęciá / ktore jest ná źiemi / kształtu wszelkiego ptaká skrzydlástego / ktory láta po powietrzu. 18 Kształtu wszystkiego tego / co śię płaza po źiemi / kształtu wszelkiey ryby / ktora jest w wodźie pod źiemią. 19 Ani podnosz oczu swych ku Niebu / żebyś widząc słońce y mieśiąc / y gwiazdy / ze wszystkimi zastępy Niebieskimi / nie dał śię uwieść / ábyś śię jim kłániał / y służyłbyś im / ponieważ je oddał PAN Bog twoj *ná posługę* wszystkim ludźiom pod wszystkim Niebem : 20 Ale was wźiął PAN / y wywiodł was *jáko* z żelaznego

a 3 Moj 19.37. y 20.8. y 22.31
b 5 Moj 12.32. Przy. 30. 6. Objá. 21.18.
c 4 Moj 15.34. Jozue. 21.17.
d 5 Moj. 26.19.
e 5 Moj. 6. 7. y 11.19
f A. Synaj.
g 2 Moj. 19.18.

pieca

pieca, z Egiptu: abyście byli jego ludem h dziedzicznym, jako dziś jesteście. 21 A PAN rozgniewał się i na mię dla was, a przysiągł, że nie przejdę za Jordan, ani wnidę do oney wybraney ziemie, ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dziedzictwo. 22 Bo ja umrę w tey ziemi, ja nie przeydę za Jordan: ale wy przeydziecie, y dziedzicznie osiądziecie tę dobrą ziemię. 23 Strzeżcież się, byście snadź nie zapomnieli przymierza PAna Boga wászego, ktore uczynił z wámi, á nie czynili sobie rytego obrázu, ná kształt jákieykolwiek rzeczy, jáko rozkazał PAN Bog twoj. 24 Abowiem PAN Bog twoj, jest Ogień k trawiący, Bog zawisny.

25 GDy zpłodzisz Syny y wnuki, á stárzeć się będziecie w ziemi oney, jeślibyście się popsowáli, á czynilibyście sobie ryte báłwány, ná kształt jákieykolwiek rzeczy, y uczynilibyście co złego przed oczymá PAná Bogá wászego, drażniąc go: 26 Biorę ná świádectwo przećiwko wam dziś, Niebo y ziemię, iż pewnie w rychle wyginiecie z ziemie, do ktorey poydziecie przez Jordan, ábyśćie ją dziedzicznie posiedli: Nie przedłużycie dni wászych w niey: bo pewnie wytráceni będziecie. 27 Y rozproszy was PAN miedzy Narody, á zostánie was máło miedzy Narody, do ktorych záprowádzi was PAN. 28 Támże będziecie służyli Bogom, robocie rąk ludzkich, drewnu y kámieniowi, ktore áni widzą, áni słyszą, áni wąchają. 29 A wszákże y tám jeśli szukáć l będziesz PAná Bogá twego, tedy znajdziesz: będzieszli go szukał cáłym sercem twojim, y cáłą duszą twoją. 30 Gdy ućisk przyjdzie ná cię, á najdą cię te wszystkie rzeczy w ostátnie dni, tedy náwrociszli się do PAná Bogá twego, á posłuszny będziesz głosowi jego: 31 (Abowiem Bog miłośierny PAN Bog twoj jest) nie opuśći cię, áni cię stráći: áni zápomni ná Przymierze Ojcow twoich, ktore im przysiągł.

32 PYtaj się teraz ná dni stárodáwne ktore były przed tobą, od dnia ktorego stworzył Bog człowieká ná ziemi: á od jednego końcá Niebá, aż do drugiego końcá niebá, stáłali się kiedy rzecz podobna tey ták wielkiey? Abo słycháno li kiedy co tákowego? 33 Słyszałli kiedy ktory narod głos Bogá mowiącego z pośrzodku ogniá, jákoś ty słyszał, á żyw został? 34 Abo kusiłli się ktory Bog przyść á wziąć sobie narod zpośrzodku innego narodu, przez pokusy, przez znáki, y przez cudá, y przez wojny y przez mocną rękę, y przez rámię wyciągnione, y w stráchách wielkich: według wszystkiego, jáko uczynił dla was PAN Bog wász w Egipcie, przed oczymá twymi? 35 Tobie to ukazano, ábyś wiedział iż PAN jest Bog, á nie mász innego m oprocz niego. 36 Dałći z niebá słyszeć głos swoj, áby ćię wyćwiczył, á ná ziemi ukazałći ogień swoj wielki, á słowá jego słyszałeś, z pośrzodku ogniá. 37 A iż umiłował Ojce twoje, obrał nasienie ich po nich, y wywiodł ćię przed sobą, mocą swoją wielką z Egiptu, 38 Aby wygnał Narody wielkie y możniejsze nád ćię, przed twarzą twoją: Y wprowádziłćię, á dałći ziemię ich w dziedzictwo, jáko to dziś widźisz. 39 Wiedzże tedy dziś, á wspomni ná to w sercu twoim iż PAN jest Bogiem ná Niebie wysoko, y ná ziemi nisko nie mász innego. 40 A ták przestrzegaj ustaw jego, y przykazań jego ktore ja dziś rozkázuję tobie: áby ćię się dobrze powodziło y Synom twojim po tobie: ábyś też przedłużył dni ná ziemi, ktorą PAN Bog twoj da tobie, po wszystkie dni.

41 TEdy oddźielił o Mojżesz trzy miástá, z tę stronę Jordanu, ná wschod słońcá, 42 Aby tám uciekał mężobojcá, ktoryby zábił bliźniego swego z nieobaczenia, nie májąc go w nienawiśći przed tym, áby uciekszy do jednego z tych miast, żyw został: 43 Beser, p ná puszczy, w rowninie, w ziemi Rubenitow: y Rámot w Gáláád, miedzy Gádyty: y Golám w Bázán, miedzy Mánássytámi. 44 Tenći jest Zakon, ktory przedłożył Mojżesz Synom

h 2 Moj. 19. 5. i 4 Moj. 20. 12. 5 Moj. 1. 37. y 3. 10. y 31. 2. y 34. 4.

k 5 Moj. 9. 3. Żyd. 12. 27.

l Mądr. 1. 2.

m 5 Moj. 32. 39. Ezáj. 45. 5. 14. 21. Márk 12. 29. 30.

n 2 Moj. 13. 21.

o 4 Moj. 35. 6. 14.

p Iozue 20. 8.

45 Izráelſkim. ♣ Te ſą świádectwá/ y uſtáwy/ y ſądy /ktore mowił Mojżeſz do Synow Izráelſkich / gdy wyſzli z Egiptu/ ♣ 46 Z tę ſtronę Jordanu / w dolinie przećiw Betſegor/ w ziemi Sehoná krolá Amorrejſkiego / ktory mieſzkał w Heſebon: Ktorego poráźił Mojżeſz / y Synowie Izráelſcy/ gdy ſzli z Egiptu: ♣ 47 Y ośiedli ziemię jego/ y ziemię Ogá krolá Báſáńſkiego / dwu krolow Amorrejſkich/ ktorzy *byli* z tę ſtronę Jordanu / ná wſchod słońcá/ ♣ 48 Od Aroer/ktore jeſt nád brzegiem potoku Arnon: y áż do gory Syon/ 49 ktora jeſt Hermon: ♣ Y wſzyſtkie polá nád Jordanem ná wſchod słońcá/y áż do Morzá Puſtego/ pod gorą p Fásgá.

p 5 Moj. 3. 29.

Rozdział V.

Przypomina podánie y powtorzenie Zakonu przez Mojzeſzá. 5. ktory był pośrzednikiem, miedzy Bogiem y ludźmi. 32. Rozkázuje áby go wſzyſcy pilnie ſłucháli.

1 Tedy zwoławſzy Mojżeſz wſzyſtkiego Izráelá mowił do nich: Słuchaj Izráelu uſtaw y Sądow/ ktore ja dźiś mowię w uſzy wáſze/ náuczćie śię ich/ á przeſtrzegajćie tego / ábyśćie je czynili. ♣ 2 PAN Bog náſz / uczynił a z námi przymierze ná *gorze* Horeb. ♣ 3 Nie z Ojcy náſzymi uczynił PAN to Przymierze / ále z námi/ ktorzyſmy tu dźiś wſzyſcy żywi. ♣ 4 Twarzą w twarz / mowił PAN z wámi ná gorze/ z pośrzodku ogniá: ♣ 5 (*A* jam ſtał miedzy PAnem / y miedzy wámi náon czás / ábym wam odnośił słowo Páńſkie: bośćie śię bali b ogniá / á nie wſtąpiliśćie ná gorę /) y rzekł:

6 Jam jeſt PAN Bog c twoj/ ktorym ćię wywiodł z ziemie Egipſkiey/ z domu niewoli. ♣ 7 Nie będźieſz miał Bogow innych przede mną. ♣ 8 Nie czyń ſobie Obrázu d rytego / áni żadnego podobieńſtwá *tych rzeczy*, ktore ſą ná Niebie w zgorę/ y ktore ná ziemi niſko/ y ktore w wodách pod ziemią: ♣ 9 Nie będźieſz śię im kłaniał/ áni ich chwalił Bom ja PAN Bog twoj / Bog zawiſtny e *w miłośći*, náwiedzájący nieprawość Ojcow nád Syny / do trzećiego y do czwartego *pokolenia*, 10 tych ktorzy mię nienawidzą. ♣ A czyniący miłośierdźie nád tyśiącmi tych / ktorzy mię miłują y ſtrzegą przykazań mojich. ♣ 11 Nie bierz Imienia f PAná Bogá twego ná dáremno: Bo śię będźie mśćił PAN nád tym / ktory imię jego ná dáremno bierze. ♣ 12 Przeſtrzegaj g dniá ſobotniego / ábyś go świećił/ jákoć rozkazał PAN Bog twoj. ♣ 13 Przez ſześć dni h będźieſz robił / y wykonaſz wſzeláką robotę twoję: ♣ 14 Ale dniá śiodmego i jeſt odpoczynienie PAná Bogá twego/nie czyń żadney roboty/ ty y Syn twoj/ y corká twojá / y ſługá twoj/ y ſłużebnicá twojá / y woł twoj / y Ośieł twoj / y káżde bydlę twoje / y gość twoj/ ktory jeſt w bramách twoich/ áby odpoczynał ſługá twoj / y ſłużebnicá twojá/ jáko y ty. ♣ 15 A pámiętaj żeś był niewolnikiem w ziemi Egipſkiey: y wywiodł ćię PAN Bog twoj ztámtąd ręką mocną / y rámieniem wyćiągnionym: przetoż ći przykazał PAN Bog twoj ábyś obchodźił dźień Sobotni.

16 Czći Ojcá twego k y mátkę twoję/ jákoć przykazał PAN Bog twoj: áby przedłużone były dni twoje/ y żeby ći śię dobrze dźiało ná ziemi / ktorą PAn Bog twoj da tobie: ♣ 17 Nie l będźieſz zábijał. ♣ 18 Nie m będźieſz cudzołożył: ♣ 19 Nie będźieſz kradł. ♣ 20 Nie będźieſz mowił przećiw bliźniemu twemu / świádectwá fałſzywego. ♣ 21 Nie będźieſz pożądał n żony bliźniego twego / áni będźieſz pożądał domu bliźniego twego / roli jego / y ſługi jego / y ſłużebnice jego / wołu jego/ y Ośłá jego/ y wſzyſtkich rzeczy / ktore ſą bliźniego twego. ♣ 22 Teć słowá mowił PAn / do wſzyſtkiego zgromádzenia wáſzego ná gorze / z pośrzodku ogniá/ obłoku / y mgły/ głoſem wielkim/ á *nic więcey* nie przydał: y nápiſał je ná dwu tablicách kámiennych ktore mnie oddał.

23 Y Stáło śię / gdyśćie uſłyſzeli głos z pośrzodku ćiemnośći gdy gorá ogniem pałáłá / żeśćie przy-

a 2 Moj. 19.5.
b 2 Moj. 19.16. y 20.18
c 2 Moj. 20.2. Pſal. 81.11.
d 2 Moj. 20.4. 3 Moj. 26.1. Pſal. 77.7.
e 2 Moj. 20.5. y 34.7. Ierem. 32.18.
f 2 Moj. 20.7.
2 Moj. 19.12. Mátt. 5.33.
g 2 Moj. 20.8. y 31.14 Ierem. 23.18.
h 2 Moj. 23.12. y 31.15 y 35.2.
3 Moj. 23.3.
i 1 Moj. 2. 2. Zyd. 4. 4.
k 2 Moj. 20.12. 3 Moi. 19.3. Syrách 3. 8. Mátt. 15. 4. Márk 7. 10. Efez 6.2. 3.
l 2 Moj. 20.13. Mátt. 5.21.
m 2 Moj. 20. 14.
n Rzym. 7. 7.

ſtąpili

stawili do mnie/ wszystkie Książętá pokoleń wászych / y Stárszy wászy :

24 ♣ Y mowiliśćie: Oto nam ukazał PAN Bog nász chwałe swoje / y wielmożność swoje / á głos jego słyszelismy z pośrzodku ogniá: Dźiś widźieliśmy że Bog mowił z człowiekiem / á człowiek żyw został: ♣

25 A ták teraz przecżże mamy pomrzeć/ábowiem nas ten ogień wielki pożrze: Jesli jeszcze słyszeć będźiemy głos PAná Bogá nászego / pomrzemy.

26 ♣ Abowiem/coż jest wszelkie ćiáło / áby słyszáło głos Bogá żywiącego / mowiącego z pośrzodku ogniá/jáko my/á żywo o zostáło?

27 ♣ Idźże ty / á wysłuchaj wszystkiego/co będźie mowił PAn Bog nász: Ty záś powiesz nam wszystko / co do ćiebie mowić będźie PAN Bog nász / á my słucháć y czynić to będźiemy.

28 ♣ A usłyszawszy PAN głos słow wászych / gdyśćie mowili do mnie: rzekł mi PAN: słyszałem głos słow ludu tego / ktore mowili do ćiebie / dobrze wszystko mowili / *co mowili*.

29 ♣ Ktoby im to dał/ żeby serce ich było tákie / áby śię mnie báli y strzegli wszystkich przykazań mojich/ po wszystkie dni / áby śię im dobrze działo / y Synom ich ná wieki?

30 ♣ Idźże/á rzecz im: Wroććie

31 śię do namiotow wászych. ♣ A ty tu zostań przy mnie / y opowiem tobie wszystkie przykazánia / y ustáwy / y sądy / ktorych ich náuczáć będźiesz / áby je czynili w źiemi / ktorą ja im

32 dawam/ áby ją pośiedli. ♣ Przetoż strzeżćie ábyśćie czynili / jáko wam rozkazał PAN Bog wász/nie uchylájąc śię ná práwo áni ná lewo.

33 ♣ Wszelką też drogą/ ktorą wam przykazał PAN Bog wász / chodźić będźiećie: ábyśćie żyli / y dobrze śię wam działo / y żebyśćie przedłużyli dni *swoje* ná źiemi / ktorą pośiądźiećie.

o Sedź. 13. 22.

ROZDZIAL VI.

Rozkánie Przykazánie chowáć, Bogá śię sámego báć y miłowáć, Zá znák sobie Boże Przykazánie wiązáć y pisáć: y Synom swym one podawáć.

1 A Tećci są przykazánia / ustáwy y sądy / ktore rozkazał PAn Bog wász / ábym was náuczył/ żebyśćie je czynili w źiemi do ktorey idźiećie/

2 ábyśćie ją pośiedli: ♣ Zebyś śię bał PAná Bogá twego / przestrzegájąc wszystkich ustaw jego / y przykazáń jego / ktore ja przykázuję tobie/ ty y Syn twoj / y Syn Syná twego / po wszystkie dni żywotá swego/áby śię przedłużyły dni twoje. ♣

3 A ták słuchaj Izráelu / y strzeż / ábyś ták czynił / iżby śię tobie dobrze działo : y żebyśćie śię rozmnożyli bárzo / (jáko obiecał PAn Bog Ojcow twoich tobie) w źiemi opływájącey mlekiem y miodem.

4 Słuchajże Izráelu : a PAN Bog nász / PAN jeden *jest*. ♣

5 Będźiesz tedy b miłował PAná Bogá twego / ze wszystkiego sercá twego/ y ze wszystkiey duszę twojey/y ze wszystkiey śiły twojey.

6 ♣ A będą te słowá c ktore ja dźiś rozkázuję tobie/w

7 sercu twojm : ♣ Y będźiesz je często d przypominał Synom twojm / y rozmawiał o nich śiedząc w domu twym / y będąc w drodze / y kłádąc

8 śię/y wstawájąc. ♣ Y przywiążesz je zá znák / ná ręku twojich / y będą jáko naczelniki między oczymá

9 twymi. ♣ Nápiszesz je też ná podwojách domu twego / y ná bramách twojich.

10 A Gdy ćię wprowádźi PAn Bog twoj do źiemie / o ktorą przyśiągł Ojcom twojim Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi / że ją tobie da / miástá wielkie y dobre / ktorycheś nie budował:

11 ♣ Przytym domy pełne dobr wszelákich / ktorycheś nie náprzątał / y studnie wykopáne / ktorycheś nie kopał/ winnice y Oliwnice/ ktorycheś nie sádźił / á będźiesz jadł / y nájesz śię.

12 ♣ Strzeżże śię ábyś nie zápomniał PAná ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey/

13 z domu niewoli. ♣ PAná Bogá twego bać śię e będźiesz / y jemu służyć/

14 á przez imię jego przyśięgáć. ♣ Nie udaćie śię zá Bogámi obcymi / zá Bogámi Narodow / ktore są około

15 was. ♣ (Abowiem Bog zawisny *w miłośći* PAn Bog twoj w pośrzodku ćiebie) by śię snadź gniew

a 3 Moj. 4. 35. Márk. 12. 29.
b 5 Moj. 10. 12. Mátt. 22. 37. Márk. 12. 30 Luk. 10. 27.
c 5 Moj. 11. 11.
d 5 Moj. 4. 9. y 11. 19
H. Záostrzał
e 5 Moj. 10. 20. Mátt. 4. 10. Luk. 4. 8.

nie zápalił PANA Bogá twego przećiw tobie / á wytráćiłby ćię z oblicza ziemie. 16 ♣ Nie bedźiećie kuśić f PAná Bogá wáßego / jákośćie go kuśili w g Máßá. 17 ♣ Przestrzegáć bedźiećie z pilnośćią przykazań PAná Bogá wáßego / y świádectw jego / y ustaw jego / ktoreć przykazał. 18 ♣ A czyń to / co jest práwego y dobrego przed oczymá Páńskimi ábyć śię dobrze dźiało / ábyś wßedßy pośiadł tę wyborną ziemię / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom twojim: 19 ♣ Zeby wygnał wßystkie nieprzyjaćioły twoje przed tobą / jáko mowił PAN.

20 A Gdyby ćię nápotym spytał Syn twoj / mowiąc: Coż to zá świádectwá y ustáwy / y sądy / ktore wam przykazał PAN Bog nász? Tedy powieß Synowi twemu: ♣ 21 Byliśmy niewolnikámi Fáráonowymi w Egipćie / y wywiodł nas z Egiptu PAN w ręce możney. 22 ♣ Y czynił PAN znáki / y cudá wielkie y szkodliwe w Egipćie nád Fáráonem / y nád wßystkim domem jego / przed oczymá náßymi: 23 ♣ A wywiodł nas z támtąd / áby nas wprowádźił / y dał nam tę ziemię / o ktorą przyśiągł Ojcom náßym. 24 ♣ A ták rozkazał nam PAN / ábyśmy czynili wßystkie te ustáwy / bojąc śię PAná Bogá náßego / żeby śię nam dobrze dźiało / po wßystkie dni / áby nas przy żywoćie záchował / jáko y dźiś. 25 ♣ Y bedźie to spráwiedliwośćią náßą / gdy bedźiemy strzedz y czynić te wßystkie przykazánia / przed PAnem Bogiem náßym / jáko nam przykazał.

ROZDZIAL VII.

Z Pogány śię mießáć. 3. Corek im dawáć, y od nich bráć zákazuje. 5. Báłwany wygłádźić każe. 12. Posłußnym błogosłáwieństwo Boże. 14. Płodność. 15. zdrowie. 17. Pogan wykorzenienie. 25. A nieposłußnym przeklęctwo opowiáda.

1 GDy ćię wprowádźi PAn Bog twoj do ziemie / do ktorey wchodźiß / ábyś ją pośiadł / y a wytráći Narodow wiele przed twarzą twoją / Hettejczyká / y Gergezejczyká / y Amorrejczyká / y Chánánejczyká / y Ferezejczyká / y Hewejczyká / y Jebuzejczyká / śiedm Narodow / wietßych y możniejßych niżliś ty: 2 ♣ A poda je PAN Bog twoj tobie / iż je b poráźiß: tedy wytráćiß je do szczątku / nie bedźieß brał z nimi c przymierza / áni śię zlitujeß nád nimi: 3 ♣ Ani śię spowinowáćiß d z nimi: corki swey nie daß Synowi jego / y corki jego nie weźmieß Synowi swemu / 4 ♣ Boby zwiodłá Syná twego / żeby nie szedł zá mną / á służyliby Bogom cudzym: záczym zápaliłby śię gniew Páński przećiwko wam / á wytráćiłby was prętko. 5 ♣ Ale owßem to im uczyńćie: Ołtarze e ich poobaláćie / á słupy ich pokrußyćie / y gáje ich *poświęcone* wyrąbićie / á ryte ich báłwany ogniem popalćie: 6 ♣ Abowiemeś ty lud f święty PANU Bogu twemu ćiebie obrał PAN Bog twoj / ábyś mu był osobliwym ludem / ze wßystkich narodow / ktore są ná ziemi. 7 ♣ Nie przeto / że was wiecey nád inße g narody / przyłączył śię PAn do was / y obrał was: gdyż was było namniey ze wßystkich narodow: 8 ♣ Ale iż was h umiłował PAn / y strzedz chćiał oney przyśięgi / ktorą przyśiągł Ojcom wáßym: wywiodł was PAn ręką możną / y wykupił was z domu niewoli / z ręki Fáráoná krolá Egipskiego.

9 A Ták wiedz / że PAn Bog twoj / jest i Bog / Bog wierny / chowájący przymierze / y miłośierdźie / tym ktorzy go miłują y strzegą przykazań jego / do tyśiącnego pokolenia: 10 ♣ A oddájący tym ktorzy go máją w nienawiśći *káżdemu* w twarz jego / áby go wytráćił: nie omieszka k temu ktory go ma w nienawiśći: w twarz jego odda mu. 11 ♣ Przetoż przestrzegaj przykazánia / y ustaw / y sądow ktore ja dźiś rozkázuję tobie / ábyś je czynił.

12 Y Stánie śię / że l jeśli słucháć sądow tych / á przestrzegáć / y czynić je bedźiećie / tedy też dotrzyma PAN Bog twoj tobie przymierza / y miłośierdźia / kto-

f *Mátt.* 4.7. *Luka.* 4.12. g 2 *Moj.* 17.7. 4 *Moj.* 20.4.5. a 5 *Moj.* 31.3.

b 4 *Moj.* 33.52. *Iozua.* 11.11. c 2 *Moj.* 23.32. d 2 *Moj.* 34.12. 13.15. 16. e 2 *Moj.* 23.24. y 34.13 5 *Moj.* 12.2. f 2 *Moj.* 19.5. 5 *Moj.* 4.20. y 14.2. y 26.18 g *Efez.* 2.8. h 5 *Moj* 10.15. i 2 *Moj* 20.5. 5 *Moj* 5.9. k *Náhu.* 1.2. l 3 *Moj* 26.3. 5 *Moj* 28.1.

13 re poprzyśiągł Ojcom twojim. ♣ Y umiłuje ćię / y ubłogosłáwi ćię / y rozmnoży ćię : bo pobłogosłáwi owocowi żywotá twego / y owocowi ziemie twojey / zbożu twojemu / y winu twojemu / y Oliwie twojey / płodowi krow twojich / y trzodom owiec twojich / w źiemi o ktorą przyśiągł Ojcom twojim / że ją da tobie. 14 ♣ Błogosłáwionym będźiesz nád wszystkie narody / nie będźie u ćiebie niepłodny m y niepłodna / áni między bydłem twojim. 15 ♣ Oddali też PAN od ćiebie káżdą niemoc / y wszelkie choroby Egipskie złe / o ktorych wiesz : nie dopuśći ich ná ćię / ále je przepuśći ná wszystkie ktorzy ćię nienawidzą.

16 Y Wytráćisz wszystkie narody / ktore PAN Bog twoj poda tobie : nie zfolguje im oko twoje / áni będźiesz chwalił Bogow ich / boćby to było śidłem n. 17 ♣ Jeśliby ś rzekł w sercu swym : Więtsze są te narody niżli ja : jákoż je będę mogł wygnáć : 18 ♣ Nie boj śię ich / ále pilnie pámiętaj ná to / co uczynił PAn Bog twoj Fáráonowi / y wszystkim Egipczánom: 19 ♣ Ná one kuszenia o wielkie / ktore widźiáły oczy twoje / y ná znáki / ná cudá / y ná rękę mocną / y ná rámię wyciągnione / ktorym ćię wywiodł PAN Bog twoj : tákci uczyni PAN Bog twoj / wszystkim narodom / ktorych śię ty twarzy boisz. 20 ♣ Nád to / pośle PAN Bog twoj ná nie p śierszenie / áż wygubi ostátki ich / y te ktorzyby śię pokryli przed tobą. 21 ♣ Nie lękajże śię twarzy ich : ábowiem PAN Bog twoj q jest w pośrzodku ćiebie : Bog wielki y strászny. ♣ 22 Y wyniszczy PAn Bog twoj narody one przed tobą po lekku / y po troszę : 23 ♣ Nie będźiesz ich mogł wytráćić prętko / by śię snadź nie námnożyło przećiw tobie bestyi polnych. 24 ♣ Y poda je tobie PAN Bog twoj / y zetrze je stárćiem wielkim / áż będą wyniszczeni. ♣ A poda krole ich w ręce twoje / y wygubisz imię ich pod Niebem : nie ostoji śię żáden przed tobą / áż je wytráćisz. 25 ♣ Obrázy ryte r Bogow ich popalisz ogniem / nie będźiesz pożądał śrebrá / áni złotá *ktore jest* ná nich / ábyś je miał sobie bráć / byś śię snadź nie uśidlił w nim : ponieważ to obrzydliwość jest PAnu Bogu twemu. 26 ♣ Nie wnośże obrzydliwośći w dom twoj / ábyś śię nie stał przeklęctwem jáko y oná / wielce śię nią brzydźić będźiesz / y bárzo ją sobie obmierźisz / ponieważ przeklęctwem jest.

m 2 Moj. 23.26
n T. Było-by ć ku zgorszeniu.
o 5 Moj. 29. 3.
p 2 Moj. 23.28.
q 2 Moj. 23.23. 2 Moj. 33. 2. Jez. 24. 2.
r 2 Mác. 12.42.

ROZDZIAŁ VIII.

Napominájąc do posłuszeństwá. 2. wspomina doświádczánia, y dobrodźieystwá Boże, przez lat czterdźieśći, ná puszczy pokazáne. 7. y źiemię obiecáną opisuje. 11. przestrogę dawa, aby w dostátku Páná Bogá nie zápominali, by snadź nákaźni jego nie przyszli.

1 Wszystkie przykazánia / ktore ja dźiś przykázuję tobie / chowáć y czynić będźiećie / ábyśćie żyli / y rozmnożeni byli / y weszli / á ośiedli tę źiemię / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym. ♣ 2 Miejże w pámięći / a wszystkę drogę / ktorą ćię prowádźił PAN Bog twoj / przez te czterdźieśći lat po puszczy / áby ćię trapił / y doświádczył / áby wiádomo było co *jest* w sercu twojim / jesliby ś przestrzegał przykazań jego / czyli nie. ♣ 3 Przetoż dręczył ćię / y głodem ćię dokuczał / pótym karmił ćię Mánną / b ktorey ś nie znał / áni jey *też* ználi Ojcowie twoji / áby ćię náuczył / iż nie sámym chlebem żywie człowiek / ále tym wszystkim co pochodźi z vst PAńskich / żyć będźie człowiek. ♣ 4 Szátá twojá nie wyotszáłá ná tobie / y nogá twojá nie nápuchłá / *przez* te czterdźieśći lat. 5 Poznajże á tedy w sercu swym / że jáko ćwiczy człowiek Syná swego / *ták* PAn Bog twoj ćwiczy 6 ćiebie. ♣ A przestrzegaj przykazań PAná Bogá twego ábyś chodźił drogámi jego / y bał śię go. 7 ♣ Abowiem PAn Bog twoj / prowádźi ćię do źiemie tey dobrey / *do* źiemie / gdźie są potoki wod / źrzodłá y przepáśći wynikájące po dolinách y 8 po gorách : ♣ *Do* źiemie *obfitey* w pszenicę y w jęczmień / y w Wino / y

a 5 Moj. 29. 5.
b 2 Moj. 16.14. 15.
c Mát. 4. 4.
d 5 Moj. 1. 31

w figi y w jábłká gránatowe/ do ziemie hojney w Oliwę y w miod: 9 ♣ Do ziemie/ w ktorey bez niedostátku jeszcze będźiesz chleb/ á ná żadney rzeczy zchodźić ći nie będźie: do ziemie/ ktorey kámienie są żelázo/ á z jey gor miedź kopáć będźiesz. 10 ♣ Gdy będźiesz jadł/ á nájesz śię/ będźiesz chwalił PANA Bogá twego/ zá ziemię wyborną/ ktorą dał tobie.

11 Strzeżże śię/ byś snadź nie zápomniał PANA Bogá twego/ á nie zániedbał przykazań jego/ y sądow jego/ y ustaw jego/ ktore ja dźiś rozkázuję tobie. 12 ♣ By snadź/ gdy jeszcze będźiesz do sytośći/ y piękne domy pobudujesz/ á mieszkáć w nich będźiesz: 13 ♣ Y gdyć śię wołow y owiec námnoży/ śrebrá tákże/ y złotá będźiesz miał dosyć/ y wszystko co będźiesz miał rozmnoży śię: 14 ♣ Nie podniosło śię serce twoje/ y zápomniałbyś PANA Bogá twego/ ktory ćię wywiodł z ziemie Egipskiey/ z domu niewoli: 15 ♣ Ktory ćię przeprowádźił przez tę pusczą wielką y strászną/ *gdźie były* węzowie jádowići/ y niedźwiadkowie/ y *przez ziemię* suchą/ gdźie niemász wody/ y wywiodł ći wodę e z skáły twárdey. 16 ♣ Ktory ćię karmił f Manną ná puszczy/ ktorey nie ználi Oycowie twoji: áby ćię trapił/ y doświadczał ćię/ ábyć ná ostátek dobrze uczynił. 17 ♣ Ani mow w sercu swym: Moc mojá y śiłá ręki mojey/ nábáwiłá mię tych dobr: 18 ♣ Ale pámiętaj ná PANA Bogá twego: bo on dodawa tobie mocy ku nábywániu bogactw/ áby potwirdźił przymierza swego/ ktore poprzyśiągł Oycom twojim/ jáko to okázuje dźień dźiśieyszy.

19 ALe/ jesliż cále zápomnisz PANA Bogá twego/ á poydźiesz zá Bogámi obcymi/ y będźiesz im służył/ y kłániał śię im: oświadczam śię przećiwko wam dźiś/ że koniecznie zginiećie. 20 ♣ Jáko narody ktore PAN wytraca przed wámi/ ták záginiećie/ dla tego iżeśćie posłusznymi nie byli/ głosu PANA Bogá wászego.

ROZDZIAŁ IX.

Przestrzega żeby zwyćięstw przyszłych, nie swojey spráwiedliwośći y cnośći przypisowáli. 7. Pokázuje że oni záwżdy odpornymi byli. 18. 25. ktory chćiał je wytráćić by nie Modlitwá Mojżeszowá.

1 Słuchaj Izráelu: ty przeydźiesz dźiś Jordan/ ábyś wszedszy pośiadł narody więtsze/ y możniejsze niżeś ty/ miástá wielkie y wymurowáne/ áż pod niebo. 2 ♣ Lud wielki/ y wysokiego wzrostu/ Syny Enákowe/ ktore ty znasz/ y o ktorycheś a słyszał/ *gdy mowiono*: ktoż śię oprze przed Syny Enákowemi. 3 ♣ Przetoż wiedz dźiśia/ że PAN Bog twoj/ ktory idźie przed tobą/ *jest* ogień b trawiący: on je wytráći/ y on je poniży przed tobą/ że je wypędźisz/ á wygłádźisz je prętko/ jákoć to obiecał PAN. 4 ♣ Nie mow że w sercu swym/ gdy je wypędźi PAN Bog twoj przed tobą/ powiádájąc: dla spráwiedliwośći mojey/ wprowádźił mię PAN/ ábym pośiadł tę ziemię/ ále dla c niezbożnośći Narodow onych/ PAN wygnał je przed twarzą twoją. 5 ♣ Nie dla spráwiedliwośći twojey/ áni dla prostośći sercá twego/ ty wnidźiesz/ ábyś pośiadł ziemię ich/ ále dla niezbożnośći Narodow tych/ PAN Bog twoj wypędza ich przed twarzą twoją/ y áby utwirdźił PAN słowo/ ktore przyśiągł d Oycom twojim/ Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi.

6 WIedzże tedy/ że nie dla spráwiedliwośći twojey/ PAN Bog twoj dáje tobie tę wyborną ziemię/ ábyś ją pośiadł/ gdyżeś ty lud twárdego kárku. 7 ♣ Pámiętaj/ á nie zápominaj/ żeś do gniewu e pobudzał PANA Bogá twego ná puszczy: od onego dniá/ jákoś wyszedł z ziemie Egipskiey/ á żeśćie przyszli ná to miejsce/ odpornymiśćie byli PANu. 8 ♣ Tákże y przy gorze Horeb f pobudźiliśćie do gniewu PANA/ y rozgniewał śię PAN ná was/ áby was wygłádźił. 9 ♣ Gdym wstąpił ná gorę ábym wźiął tablice kámienne/ tablice przymierza/ ktore uczynił PAN

z wá=

e 2 Moj. 17. 6. Psalm 78. 15. f 2 Moj. 16. 14. 15. Psalm 78. 24. Mądr. 16. 20. Jan. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.

a 4 Moj. 13. 33. 34. b 5 Moj. 4. 24. Żyd. 12. 29. c 1 Moj. 15. 16. d 1 Moj. 12. 7. y 13. 15 y 15. 7. y 17. 8. y 26. 4. y 28. 13. e 2 Moj. 14. 11. y 16. 2. y 17. 2. 4 Moj. 11. 4. f 2 Moj. 32. 4. Psalm 106. 19.

z wámi / y trwałem g ná gorze cżterdźieśći dni / y cżterdźieśći nocy / chlebá nie jedząc / áni wody pijąc. 10 ✤ Tedy mi dał PAN dwie tablice kámienne / nápisáne pálcem h Bożym / ná ktorych te wszystkie słowá były / ktore mowił PAN do was ná gorze / z pośrzodku ogniá / w dźień zgromádzenia wászego.

g 2 Moj. 24.18. 34.28
h 2 Moj. 31.18.

11 A Gdy wyszło cżterdźieśći dni / y cżterdźieśći nocy / dał mi PAN one dwie tablice kámienne / tablice przymierza. 12 ✤ Y rzekł PAN do mnie: i wstań zidź z tąd rychło / ábowiem śię popsował lud twoj / ktoryś wywiodł z Egiptu: Odstąpili prętko z drogi / ktoram im rozkazał / y ucżynili sobie litego báłwáná. 13 ✤ Y rzekł PAN do mnie mowiąc: Widźiałem ten lud / á oto lud twárdego kárku jest. 14 ✤ Puść mię / k á wytrácę je / y wygłádzę imię ich pod niebem / á ćiebie ucżynię w narod możnieyszy / y większy niźli ten. 15 ✤ Tedym śię obroćił / y zstąpiłem z gory / (á gorá oná pałáłá ogniem) dwie tablice przymierza niosąc w obu rękách mojich. 16 ✤ A gdym ujrzał / iżeśćie zgrzeszyli przećiw PAnu Bogu wászemu / ucżyniwszy sobie ćielcá litego / y odstąpiliśćie byli prętko z drogi / ktorą wam rozkazał PAN. 17 ✤ Tedy wziąwszy ja one dwie tablice / porzućiłem je z obu rąk mojich / á złukłem je przed ocżymá wászymi. 18 ✤ Potym l upadłem przed PAnem / jáko y pierwey / przez cżterdźieśći dni / y cżterdźieśći nocy / chlebám nie jadł y wodym nie pił / dla wászych wszystkich grzechow / ktoremiśćie zgrzeszyli / cżyniąc złość przed ocżymá PAńskimi / y drażniąc go. 19 ✤ Bom śię bał oney popędliwośći y gniewu / ktorym śię był zápalił PAN przećiwko wam / áby was wytrácił: y wysłuchał mię PAN / y tym rázem.

i 2 Moj. 32. 4. 7. 8.
k Psalm 106.23
l 2 Moj. 32.31.

20 N A Aároná też rozgniewał śię był PAN bárzo / chcąc go zátráćić: tedym śię też zá Aáronem modlił / tegoż cżásu. 21 ✤ A grzech wász ktoryśćie byli ucżynili / *to jest* ćielcá m / porwałem / y spaliłem go ogniem / y skruszyłem go / tłukąc dobrze áż śię w proch obroćił / y wrzućiłem proch jego w potok / ktory płynął z oney gory.

m 2 Moj. 32.20.

22 P Otym w n Táberáh / y w o Mássá / y w p Kibrot Háttáwa / pobudźiliśćie do gniewu PAná. 23 ✤ A gdy was PAN wysłał z Kádes Bárne / mowiąc: Idźćie / q á posiądźćie tę źiemię / ktoram wam dał; odporniśćie byli słowu PAná Bogá wászego / ániśćie mu wierzyli / ániśćie usłuchali głosu jego. 24 ✤ Owa odporniśćie byli PAnu / od dniá *tego* jákom was poznał. 25 ✤ Dla tego / upadszy przed PAnem cżterdźieśći dni / y cżterdźieśći nocy leżałem / bo już był PAN rzekł / że was wytráćić miał. 26 ✤ Y modliłem śię PAnu / y rzekłem: PAnie r Boże / nie zátrácayże ludu twego / y dźiedźictwá twego / ktoreś odkupił wielmożnośćią twoją / ktoreś wywiodł z Egiptu ręką możną: 27 ✤ Wspomni ná służebniki twoje / Abráhámá / Izááká y Jákobá: nie pátrz ná zátwárdźiáłość ludu tego / y ná niezbożność jego / áni ná grzech jego. 28 ✤ By snadź nie rzekli s obywátele źiemie tey / z ktoreyś nas wywiodł: przeto że nie mogł PAN wprowádźić ich do źiemie / ktorą im obiecał: ábo iż je miał w nienawiśći / wywiodł je / áby je pobił ná puszczy. 29 ✤ Abowiem oni są ludem twojim / y dźiedźictwem twojim / ktoreś wywiodł w mocy twojey wielkiey / y w rámieniu twojim wyćiągnionym.

n 4 M[o] 11.1.
o 2 Mo[j.] 17. 7.
p 4 M[oj.] 11.1. 6. 3[4]
q 4 M[oj.] 14.
r 2 M[oj.] 32.1[1]
4 M[oj.] 14.1[3]
s 4 M[oj.] 14.1[6]

ROZDZIAL X.

Odnowienie Tablic. 8. Urząd Lewitow. 12. y co Bog po ludu swojim mieć chce, przypomina.

1 N A on cżás / rzekł PAN do mnie: a wyćiesz sobie dwie tablice kámienne / podobne pierwszym / y wstąp do mnie ná gorę: Ucżyń też sobie skrzynię drzewiáną. 2 ✤ A nápiszę ná tablicách onych słowá / ktore były ná tablicách pierwszych / ktoreś złukł / á włożysz je do skrzynie. 3 ✤ Ucżyniłem tedy skrzynię z drzewá Syttym / y wyćiosałem dwie tablice kámienne / podobne pierwszym: y wstąpiłem ná gorę májąc dwie

a 2 M[oj.] 34.

4 tablice w rekú swych. ✣ Y nápisał PAN ná onych tablicach / ták jáko był pierwey nápisał / dźieśięć słow / ktore mowił PAN do was / ná gorze z pośrzodku ogniá / w dźień zgromádzenia onego : y dał mi je PAN. 5 ✣ A obroćiwszy śię z stąpiłem z gory / y włożyłem one tablice do skrzynie / ktorąm był uczynił / y były tám / jáko mi rozkazał PAN.

6 TEdy Synowie Izráelscy / b ruszyli śię od Beeroth / Synow Jáhákánowych / ku Miserá / gdźie umárł Aáron / y tąmże jest pogrzebiony / á odpráwowáł urząd Kápłáński Eleázár Syn jego ná miejscu jego. 7 ✣ Z támtąd śię ruszyli do Gádgád: á z Gádgád do Jothbáthá / do ziemie ćiekących wod. 8 ✣ Onegoż czásu / odłączył PAN pokolenie Lewi / do noszenia skrzynie przymierza PAńskiego / á iżby stawáli przed obliczem PAńskim / do usługi jemu / á żeby błogosłáwili w imieniu jego / áż do dniá dźiśiejszego. 9 ✣ Dla tego nie miáło *pokolenie* Lewi c działu / áni dźiedźictwá miedzy bráćią swoją / *ábowiem* PAN jest dźiedźictwem jego / jáko mu powiedźiał PAN Bog twoj. 10 ✣ A jam trwał ná gorze / jáko y przed tym / czterdźieśći d dni / y czterdźieśći nocy / y wysłuchał mię PAN / y onego rázu / że ćię nie chćiał PAN wytráćić. 11 ✣ Potym rzekł PAN do mnie : Wstań / idź w przod przed ludem tym / że wnidą / á pośiędą ziemię / o ktorąm przyśiągł Ojcom ich / że im ją dam.

12 A Teraz Izráelu / czegoż PAN Bog twoj żąda od ćiebie / jedno ábyś śię bał PAná Bogá twego / á chodźił we wszystkich drogách jego ? ábyś go miłował / y służył e PAnu Bogu twemu / ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey duszé twojey. 13 ✣ Strzegąc przykazań PAńskich / y ustaw jego / ktore ja dźiś rozkázuję tobie / ábyć śię dobrze dźiało. 14 ✣ Oto PAná Bogá twego *są* Niebiosá / y Niebiosá niebios / źiemiá / y wszystko co ná niey. 15 ✣ Wszákże tylko w Ojcách twojich upodobáło śię PAnu / że je umiłował / y obrał naśienie ich po nich / *to jest*, was ze wszystkich Narodow / jáko śię to dźiś *okázuje*. 16 ✣ Przetoż Obrzeżćie f nieobrzezkę sercá wászego / y kárku wászego nie zátwárdzajćie więcey. 17 ✣ Abowiem PAN Bog wász jest Bogiem Bogow / y PAnem g PAnow / Bog wielki / możny y strászny / ktory nie ma h względu ná osoby / áni przyjmuje dárow. 18 ✣ Ktory czyni sąd śierotę y wdowie / á miłuje przychodniá / dawájąc mu chleb y odźienie. 19 ✣ Miłujćież tedy *y wy* przychodniá / bośćie przychodniámi byli w źiemi Egipskiey. 20 ✣ PAná Bogá twego i będźiesz śię bał / jemu służył / przy nim trwał / y przez imię jego przyśięgał. 21 ✣ Oncić jest chwała twoja / y on Bogiem twojim / ktory uczynił z tobą wielmożne y strászne rzeczy / ktore widźiáły oczy twoje. 22 ✣ W śiedmidźieśiąt dusz / zstąpili k Ojcowie twoji do Egiptu / á teraz rozmnożył ćię PAN Bog twoj / jáko gwiazdy niebieskie / w mnostwo.

Rozdział XI.

Przykazánie Boże chowáć każe obiecując posłusznym. 10. Ziemie Obiecáno. 22. zwyćięstwo nád nieprzyjacioły. 26. y wszelákie inne błogosłáwieństwo : á nieposłusznym karánie y przekleństwo.

1 MIłujże tedy PAná Bogá twego / y przestrzegaj obrzędow jego / á ustaw jego / y sądow jego / y przykazań jego / po wszystkie dni. 2 ✣ A poznajćie dźiś (bo nie *mowię* do Synow wászych / ktorzy nie ználi / áni widźieli karánia PAná Bogá wászego) wielmożność jego / rękę jego mocną / y rámię jego wyćiągnione. 3 ✣ Y cudá jego / y spráwy jego / ktore uczynił w pośrzod Egiptu Fáráonowi krolowi Egipskiemu / y wszystkiey źiemi jego. 4 ✣ Y co uczynił wojsku Egipskiemu / koniom jego / y wozom jego : ktory spráwił / że je okryły wody / morzá czerwonego / gdy was gonili / y wytráćił je PAN áż do dniá tego. 5 ✣ Tákże co wam uczynił ná puszczy / áżeśćie przyszli ná to miejsce. 6 ✣ Y co uczynił Dathánowi / á y Abironowi / Synom E-

liábá

b 4 Moj. 33.30. 4 Moj. 20.28. 33.38

c 4 Moj. 18.20. 5 Moj. 18.1.2 Ezech. 44.28.

d 5 Moj. 9. 18.

e 5 Moj. 6.5. Luk. 10.27.

f Jerem. 4. 4.

g Objáw. 17.14.

h 2 Kron. 19.6.7 Job. 34.19. Mądr. 6. 8. Syrác. 35.15. Dźiej. 10.34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2.6. Efez. 6.9. Koloss. 3. 25. 1 Piot. 1. 17.

i 5 Moj. 6. 13. Mátt. 4. 10. Luk. 4. 8.

k 1 Moj. 46.27. Dźiej. 7.14.

a 4 Moj. 16.32.

liábá Syná Rubenowego: jáko otworzywszy ziemiá vstá swe / pożárłá je / y domy ich / y namioty ich / y wszystkę máietność / ktora byłá przy nich / w pośrzodku wszystkiego Izráelá.

7 A Oczy wásze widziáły wszystkie spráwy Páńskie wielkie / ktore czynił. 8 Strzeżcież tedy káżdego przykazánia / ktore ja przykázuję wam dziś ábyśćie śię zmocnili / á wszedszy posiedli ziemię / do ktorey idźiećie / ábyśćie ją odźiedźiczyli. 9 A żebyśćie dni swojich przedłużyli ná ziemi / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym / że im ją dam / y naśieniu ich / ziemię opływájącą mlekiem y miodem. 10 Abowiem ziemiá / do ktorey ty idźiesz / ábyś ją pośiadł / nie jest jáko ziemiá Egipska / z ktoreyśćie wyszli / w ktorey pośiawszy náśienie twoje / pokrapiáćieś muśiał *z praco* nog twojich / jáko Ogrod járzynny. 11 Ale ziemiá do ktorey idźiećie / ábyśćie ją pośiedli / ziemiá *jest* májąca gory y doliny / ktora dżdżem Niebieskim odwilżána bywa: 12 Ziemiá / o ktorey PAN Bog twoj pieczą ma / y ná ktorą záwżdy oczy PAná Bogá twego *pátrzą*, od początku roku / y áż do skończenia jego.

13 A Ták będźiećieli pilnie słucháli przykazań mojich / ktore ja dźiś przykázuję wam / żebyśćie miłowáli PAná Bogá wászego / y służyli mu ze wszystkiego sercá wászego / y ze wszystkiey duszę wászey: 14 Tedy dam deszcz ziemi wászey czásu swego / ránny y pozdny / y będźiesz zbierał zboża twoje / y wino twoje / y Oliwę twoję. 15 Dam też trawę ná polách twojich / dla bydłá twojego / y będźiesz jadł / á nájesz śię.

16 S Trzeżćież śię / by snadź nie było zwiedźione serce wásze / ábyśćie odstąpiwszy / b niesłużyli Bogom cudzym / y niekłaniáli śię im. 17 Zkadby śię zápalił gniew Páński przećiwko wam / y zámknąłby Niebá / y nie byłoby dżdżá / ániby ziemiá wydawáłá urodzáju swego / y zginęlibyśćie prędko z ziemie *tey* wyborney / ktorą PAN dawa wam.

18 P Rzetoż / złożćie c te słowá moje do sercá wászego / y do umysłu wászego / á uwiążćie je ná znák ná ręku wászych / y niech będą *jáko* náczelniki / miedzy oczymá wászymi. 19 A náuczajćie d ich Synow wászych / rozmáwiájąc o nich / gdy uśiedźiesz w domu twym / y gdy będźiesz w drodze / y gdy śię ukłádźiesz / y gdy wstániesz. 20 Náppiszesz je też ná podwojách domu twego / y ná bramách twojich: 21 Aby śię rozmnożyły dni wásze / y dni Synow wászych ná ziemi / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym / że ją im dá: poki Niebo nád ziemią *trwáć będźie*. 22 Bo jeśliż z pilnośćią strzedz będźiećie káżdego przykazania tego / ktore ja wam rozkázuję / ábyśćie je czynili: żebyśćie miłowáli PAná Bogá wászego / y chodźili we wszystkich drogách jego / trwájąc przy nim: 23 Tedyć wypędźi PAN / one wszystkie Narody przed wámi / y pośiadźiećie Narody większe / y możnieysze niżeśćie wy sámi. 24 Wszelkie miejsce / e po ktorym deptáć będźie stopá nogi wászey / wásze będźie: od puszczy y Libánu / od rzeki: rzeki Eufrátes / áż do morzá ostátniego / będźie gránicá wászá. 25 Nie ostoji śię żaden przed wámi: lękánie wásze / y strách wász / puśći PAn Bog wász / ná oblicze wszystkiey ziemie / ktorą będźiećie deptáć / jáko f wam powiedźiał.

26 O To ja dźiś wam przedkładam błogosłáwieństwo / y przeklęctwo: 27 Błogosłáwieństwo / będźiećieli posłuszni przykazániu PAná Bogá wászego / ktore ja przykázuję wam dźiś. 28 A przeklęctwo / jeśli posłuszni nie będźiećie przykazániam PAná Bogá wászego / y ustąpićie z drogi / ktorą ja wam dźiś rozkázuję / udawájąc śię zá Bogámi obcymi / ktorych nie znaćie. 29 A gdyćie wprowádźi PAn Bog twoj / do ziemie / do ktorey idźiesz / ábyś ją pośiadł / tedy dasz błogosłáwieństwo g na Gorze Gárizym / á przeklęctwo ná Gorze Hebál. 30 Azaż nie są zá Jordanem / zá drogą ná zachod słońcá / w ziemi Chánáneczykow / ktorzy w polách mieszkáją / przećiwko Gálgál /

Marginalia: c 5 Moj. 6. 6. — d 5 Moj. 5. 9. y 6. 7. Kolos. 3. 16. — e Jozu. 1. 3. y 14. 9. — f 2 Moj. 23. 27. — g 5 Moj. 27. 12. 13. — 5 Moj. 8. 19.

gál / przy rowninnie b Morech.

b 1 Moj. 12, 6.

31 ♣ Abowiem wy przeydźiećie zá Jordan / ábyśćie wszedszy odźiedźićzyli te źiemię / ktora wam dawa PAn Bog wász / á pośiadźiećie ją / y mieszkáć w niey będźiećie.

32 ♣ Pilnujćież tedy / ábyśćie czynili wszystkie ustáwy y sądy ktore ja wam dźiś przedkładam.

ROZDZIAL XII.

Rozkázuje báłwány psowáć. 5. ná mieysćách pewnych chwały y Ofiáry Bogu oddawáć. 19. Lewity żywić. 26. 23. krwie nie jadáć. 30. báłwochwálstwá nie wznawiáć.

1 TE są ustáwy y sądy / ktorych strzedz będźiećie / ábyśćie je czynili / w źiemi ktorą dawa PAN Bog Ojcow twojich tobie / żebyśćie ją dźiedźicznie trzymáli / po wszystkie dni w ktorych żyć będźiećie ná źiemi.

a 1 Moj. 7, 5. 12, 3.

2 ZBorzyćie a do szczetu wszystkie miejscá / ná ktorych służyli Narodowie / ktore wy pośiadźiećie / Bogom swojim / ná gorách wysokich / y ná págorkách / y pod káżdym drzewem źielonym.

3 ♣ Y porozwálaćie Ołtarze ich / y połamiećie słupy ich / gáje też ich *poświecone* spálićie ogniem / y báłwány Bogow ich porąbićie / á wygłádźićie imię jich z miejscá onego.

4 NJe uczynićie ták PAnu Bogu

5 wászemu: ♣ Ale miejscá / ktore obierze PAN Bog wász / ze wszystkich pokoleń wászych / áby tám wystáwił imię swoje / y mieszkał ná nim / będźiećie szukáć / y do niego

6 śię zchadzáć. ♣ Támże będźiećie przynośić cáłopalenia wásze / y o- fiáry wásze / y dźieśięćiny w[illegible] ofiáry rąk wászych / y ślub[illegible] / y dobrowolne *dáry* wásze / [illegible] pierworodztwá krow wászych / y owiec

7 wászych. ♣ Y tám będźiećie jeść przed PAnem Bogiem wászym: y będźiećie śię weselić / we wszystkim do czego źćiągniećie ręce wásze / wy / y domy wásze / w ktorychći pobłogosławi PAN Bog twoj.

8 NJe będźiećie czynić według tego wszystkiego / jáko my tu dźiś czyniemy / káżdy co mu śię zda

9 dobrego w oczách jego. ♣ Abowiem eśćie jeszcze nie przyszli do odpoczynienia / y do dźiedźictwá / ktore

10 PAN Bog twoj dawa tobie. ♣ Ale / gdy przeszedszy zá Jordan / mieszkáć będźiećie w źiemi / ktorą PAN Bog wász dawa wam dźiedźicznie ośieść / y da wam odpoczynek / od wszystkich nieprzyjaćioł wászych w około / á mieszkáć będźiećie bespie-

11 cznie. ♣ Tedy ná miejsce / ktore obierze sobie PAN Bog wász / áby tám mieszkáło imię jego / tám znośić będźiećie wszystko co ja wam rozkázuję: Cáłopalenia wásze / y ofiáry wásze / dźieśięćiny wásze y ofiáry rąk wászych / y wszystko co przedniego jest w ślubiech wászych / ktore slubo-

12 wáć będźiećie PAnu. ♣ Y weselić śię będźiećie przed PAnem Bogiem wászym / wy / y Synowie wászy / y corki wásze / y słudzy wászy / y służebnice wásze / y Lewitá ktory jest w bramách wászych / ponieważ nie ma dźiału / áni b dźiedźictwá z wámi.

b 4 Moj. 18. 20. 5 Moj. 10. 9. y 18. 1.

13 STrzeżże śię / ábyś nie ofiárował cáłopálenia twego / ná káżdym miejscu / gdźiebyć śię zdáło.

14 ♣ Ale tylko ná miejscu / ktoreby obrał PAN / w ktorymkolwiek pokoleniu twojim: tám ofiárowáć będźiesz cáłopalenia twoje / y tám czynić będźiesz wszystko co ja rozkázuję

15 tobie. ♣ A wszákże / jesli śię upodoba duszy twojey / zábijesz *sobie* y będźiesz jadł mięso / według błogosłáwieństwá PAná Bogá twego / ktore da tobie / we wszystkich bramách twojich nieczysty y czysty jeść je bę-

16 dźie / jáko sárnę ábo jelenia: ♣ Krwi [illegible] jeść nie będźiećie / ná źiemię [illegible] wylejećie ją / jáko wodę. ♣ Nie będźiesz mogł jeść w bramách twojich dźieśięćiny zboża twego / y Winá twego / y Oliwy twojey / y pierworodztw krow twojich / y owiec twojich / y wszystkich ślubow twoych / ktorebyś ślubował / y dobrowolnych *dárow* twojich / tákże y Ofiáry ręki twey

c 1 Moj. 9. 4. 3 Moj. 7. 16. y 17. 10.

18 ♣ Ale przed PAnem Bogiem twojim / jeść je będźiesz / ná miejscu / ktore obierze PAN Bog twoj / ty y Syn twoj / y corká twojá y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá ktory jest w bramách twojich: y będźiesz

śię

się weselił przed PAnem Bogiem twojim/ we wszystkich rzeczách/ do ktorych ściągniesz ręce twoje. 19 ♣ A strzeż się/ ábyś snadź nie opuszczał Lewity/ po wszystkie dni twoje/ w ziemi twojey.

20 GDy rozszerzy PAN Bog twoj granice twoje/ jáko ci d powiedział/ y rzekłbyś: Będę jadł mięso/ przeto/ że pożąda duszá twojá jeść mięsa: według wszystkiey żądości duszę twojey/ będziesz jadł mięso. 21 ♣ A jesliby dálekie było od ciebie miejsce/ ktore obierze PAn Bog twoj/ áby tám przebywáło imię jego: tedy zábijesz z wołow twojich y z owiec twojich/ ktoreć da PAN/ jákom ci rozkazał/ y będziesz jadł w bramách twojich/ według wszystkiey żądości duszę twojey. 22 ♣ Ale jáko jedzą sárnę y jelenia/ ták je jeść będziesz/ nieczysty y czysty/ zá rowno jeść je będą. 23 ♣ Tylko bądź státecznym/ ábyś krwie nie jadał: bo krew jest duszą/ przetoż nie będziesz jadł duszę z mięsem jey. 24 ♣ Nie jedzże jey/ ná ziemię ja wyley/ jáko wodę. 25 ♣ Nie jedz jey/ áby się dobrze działo tobie/ y Synom twojim po tobie/ gdybyś czynił co dobrego jest/ przed oczymá Páńskimi. 26 ♣ Ale poświęcone rzeczy twoje/ ktore będziesz miał/ y śluby twoje/ weźmiesz y przyniesiesz ná miejsce/ ktore obierze PAN: 27 ♣ Y będziesz ofiárowáł cáłopalenia twoje/ mięso y krew ná Ołtarzu PAná Bogá twego: ále krew *inszych* Ofiár twojich wylána będzie/ ná Ołtarzu PAná Bogá twego: mięso jednák jeść będziesz. 28 ♣ Przestrzegajże/ á słuchaj tych wszystkich słow/ ktore ja przykazuję tobie/ áby dobrze było tobie/ y Synom twojim po tobie/ áż ná wieki/ gdy czynić będziesz/ to co dobrego/ y práwego jest przed oczymá PAná Bogá twego.

29 GDy wytráci PAn Bog twoj/ przed obliczem twojim te Narody/ do ktorych ty wnidziesz/ ábyś je posiadł/ y opánowáł je/ y mieszkał w ziemi ich. 30 ♣ Strzeżże się ábyś się nie usidlił *idąc* zá nimi/ gdy wytráceni będą przed twarzą twoją: áni się też pytaj ná Bogi ich/ mowiąc: jáko ci Narodowie służyli bogom swojim/ ták y ja też uczynię. 31 ♣ Nie uczynisz ták PAnu Bogu twemu: bo wszystko czym się brzydzi PAN/ y czego nienawidzi/ czynili Bogom swojim: *ták*, że też y Syny swoje/ y corki swoje palili ogniem/ Bogom swojim. 32 ♣ Cokolwiek ja wam rozkazuję/ tego strzedz będziecie/ ábyście czynili: Nie przydasz e nic do tego/ áni też ujmiesz z tego.

d 1 Moj. 28.13. 14. 2 Moj. 23.31. 5 Moj. 11.24. y 19.8.

e 5 Moj. 4.2. Przyp. 30.6. Objáw. 22.18.

ROZDZIAŁ XIII.

Fałszywego Proroká. 6. á zwodźiciela jákiegożkolwiek. 12. y miásto zwiedźione Bog każe zgłádźić.

1 GDyby powstał a miedzy wámi Prorok/ ábo sny miewájący/ y ukazałci by znák/ ábo cud: 2 ♣ Y stałby się on znák ábo cud o ktorym ci powiedział: á rzekłby: podźmy zá Bogámi obcymi/ ktorych ty nie znász/ y służmy im. 3 ♣ Nie usłuchasz słow Proroká tego/ áni tego co sny miewa/ gdyż wás doświadcza PAN Bog wász/ áby wiedział jesli wy miłujecie PAná Bogá wászego/ ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey duszę wászey. 4 ♣ Paná Bogá wászego náśládujćie/ y onego się bojćie/ á przykazań jego strzegąc/ y głosu jego słuchájąc/ służćie mu y przy nim trwajćie. 5 ♣ Ale Prorok on ábo miewájący sny/ b zábity będzie: bo to mowił/ czymby was odwiodł od PAná Bogá wászego/ (ktory was wywiodł z ziemie Egipskiey/ y odkupił cię z domu niewoli/) áby cię zráził z drogi ktorą przykazał tobie PAn Bog twoj/ żebyś nią chodził: á ták wykorzenisz to złe z pośrzodku siebie.

6 JEśliby cię też zwodził brát c twoj/ Syn Mátki twojey/ álbo Syn twoj/ ábo corká twojá/ ábo żoná łoná twego/ ábo przyjaciel twoj/ ktory być był *miły*, jáko duszá twojá potájemnie mowiąc: Podźmy á służmy bogom obcym ktorycheś nie znał ty/ áni Ojcowie twoji. 7 ♣ Z bogow tych Narodow/ ktore około was są/ ktorzy bliżsi są ciebie/ ábo dáleko od ciebie/ od końcá ziemie y áż do końcá ziemie. 8 ♣ Nie pozwolisz mu/ áni go usłuchasz/ áni mu folgo-

a Gálát. 1.8.

b 5 Moj. 18.20.

c 5 Moj. 17. 2. Luk. 14.26.

folgowáć będźie oko twoje/ áni śię zmiłujesz/ nád nim/ áni go utáisz/

9 Ale koniecznie d zábijesz go: ręká twojá napierwsza ná nim będźie/ ná zábićie jego/ á ręká wszystkiego ludu potym.

d 5 Moj. 15. 7.

10 Y ukámienujesz go áż ná śmierć/ poniewaz chćiał ćię odwieść/ od PANá Bogá twego/ ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey/ z domu niewoli:

11 Aby wszystek Izráel usłyszawszy bał śię/ á nie czynił więcey nic podobnego rzeczy tey/ bárzo złey miedzy wámi.

12 A Jeslibyś usłyszał/ żeby w ktorymkolwiek mieśćie twojim / ktore PAN Bog twoj dawa tobie ku mieszkániu/ ktokolwiek rzekł:

13 Wyszli nicktorzy, ludźie przewrotni z posrzodku ćiebie/ á podwiedli obywátele miástá swego/ mowiac: Pojdźmy/ á służmy Bogom obcym ktorych nie znaćie:

14 Tedy będźiesz szukał y dochodźił/ á pilnie śię wywiádował : á jesli to prawdá á rzecz pewna/ że śię stáłá obrzydliwość táka miedzy wámi /

15 Koniecznie wytráćisz/ obywátele miástá onego/ ostrzem mieczá: zgłádźisz je/ y wszystko co w nim/ y bydłá jego

16 pobijesz ostrzem mieczá. A wszystkie łupy jego zbierzesz w posrzod ulice jego/ y spalisz ogniem miásto y z onym wszystkim łupem do szczetu PAnu e Bogu twemu : y będźie mogiłá wieczna/ á nie będźie budowáne więcey :

e T. Ná część Pánu Bogu twemu

17 Y nie zostánie w ręku twojich nic z onych rzeczy przeklętych/ áby śię odwroćił PAn od gniewu popędliwośći swojey/ á uczynił z tobą miłośierdźie/ y zmiłowáł śię nád tobą/ á rozmnożył ćię jáko przyśiągł Ojcom twojim.

18 Gdy słucháć będźiesz głosu PAná Bogá twego/ záchowywájąc wszystkie przykazánia jego/ ktore ja dźiś przykázuję tobie / żebyś czynił co práwego jest/ przed oczymá PAná Bogá twego.

Rozdział. XIV.

Obyczájow Pogáńskich około umárłych nie naśládowáć. 4. *Ktore zwierzętá.* 9. *ryby y ptástwa czyste ábo nieczyste.* 22. 27. 28. *dźieśięciny oddawáne bydź máją.* 29. *Lewitowie, cudzoźiemcy, wdowy y śieroty opátrowáne bydź máją.*

1 Synámi jesteśćie PAná Bogá wászego : nie będźiećie śię a rzezáć/ áni czynić łysiny miedzy oczymá wászymi nád umárłym:

a 3 Moj. 19. 27. y 21. 5

2 A powiemeś ludem b świętym PAnu Bogu twemu/ y obrał ćię PAn ábyś mu był zá lud osobliwy/ ze wszystkich narodow / ktorzy są ná obliczu źiemie.

b 5 Moj. 7. 6. y 26. 18

3 Nie będźiesz jadał żadney obrzydliwośći.

4 Te są zwierzętá ktore c jeść będźiećie :

c 3 Moj. 11. 2.

5 Woły/ Owce/ y kozy. Jeleniá / y Sárnę/ y Báwołu/ y dźikiego kozłá/ y jednorożcá/ y Łośiá/ y Kozkę skálną.

6 Y wszelkie zwierzę ktore ma rozdźielone kopyto/ tákże śię ná dwie kopytá dźieli stopá jego/ y ktore przeżuwa/ miedzy zwierzęty/ jeść je będźiećie.

7 A wszákże z tych ktore przeżuwáją/ y ktore rozdźielone kopytá máją jeść nie będźiećie/ Wielbłądá/ y zájacá/ y krolíká: ábowiem choćiaż te przeżuwáją / ále kopyt rozdwojonych nie máją : nieczyste wam będą.

8 Tákże Swiniá/ choć ma kopyto rozdwojone/ ále iż nie przeżuwa / nieczysta wam będźie: mięsá ich jeść nie będźiećie/

9 y ścierwu śię ich nie dotkniećie. To zás jeść będźiećie/ ze wszystkich rzeczy ktore są w wodách/ cokolwiek

10 ma łuskę y skrzele/ jeść będźiećie. Ale wszystkiego co nie ma skrzeli/ áni łuski/ jeść nie będźiećie/ nieczyste wam będźie.

11 Wszystko ptástwo czyste jeść będźiećie.

12 Te zásię są ktorych jeść nie będźiećie: Orłá/ y Gryfá/ y morskiego Orłá.

13 Y Sokołá/ y Sępá/ y Kánie wedle rodzáju jey.

14 Ani żadnego kruká wedle rodzáju jego.

15 Ani Strusiá/ áni Sowy/ áni u onego Kánie/ áni Krogulcá/ według rodzáju jego.

16 Y Rárogá/ y Celká/

17 y Łábęciá. Y Pelikaná/ y Porfiryoná/ y Nurká.

18 Ani Boćianá/ áni Sojki/ według rodzáju jch/ áni Dudká/ áni Nietoperzá.

19 Wszelki tez płaz skrzydlásty/ nieczysty wam będźie/ jeść go nie będźiećie.

20 Káżdego ptaká czystego jeść będźiećie.

21 Nie będźiećie jeść

żadney

d I. Zádušnego

żadney zdechliny d: przychodniowi ktory jest w bramách twojich dasz to/ á jeść to będźie: ábo przedasz cudzoźiemcowi / boś ty lud święty PAnu Bogu twemu/ Nie będźiesz e wárzył Koźlęćiá w mleku mátki jego.

e 2 Moj. 23.19. y 34.26

22 Dźesięćiny wiernie dawać. Chotnie będźiesz dawał dźieśięćiny/ ze wszystkiego urodzáju naśienia twego/ co śię urodźi ná polu/ ná káżdy rok. 23 A będźiesz pożywał przed PAnem Bogiem twojim ná mięjscu/ ktore obierze/ żeby tám mieszkáło imię jego: dźieśięćin zbożá twego/ z winá twego/ y z Oliwy twojey/ y z pierworodztwá wołow twojich/ y z Owiec twojich/ ábyś śię uczył bać PAná Bogá twego po wszystkie dni. 24 A jesliby dáleka byłá drogá ná ćię/ żebyś tego tám donieść nie mogł/ przeto/ że odległe jest tobie ono mięjsce/ ktoreby obrał PAN Bog twoj/ ku mieszkániu tám imieniowi swemu/ gdyć błogosłáwić będźie PAn Bog twoj: 25 Tedy to zpienięzysz/ f á májąc záwiązáne pieniądze w ręku twojich/ pojdźiesz ná mięjsce/ ktore sobie obierze PAn Bog twoj. 26 Y zá one pieniądze nákupisz wszystkiego co śię upodoba duszy twojey wołow y Owiec/ y Winá/ y innego napoju mocnego y wszystkiego czegoby pożądáłá duszá twojá / á będźiesz tám jadł przed PAnem Bogiem twojim/ y będźiesz śię weselił/ ty y dom twoj. 27 A Lewity/ ktory mieszka w bramách twojich/ nie opuśćisz go/ ponieważ niema dźiału g áni dźiedźictwá z tobą. 28 A po wyśćiu káżdego trzećiego roku/ odłączysz wszystkie dźieśięćiny urodzáju twego/ onegoż roku/ y złożysz je w bramách twojich. 29 Tedy przyjdźie Lewitá/ ktory niema dźiału y dźiedźictwá z tobą/ y przychodźień/ y śierotá/ y wdowá/ ktorzy są w bramách twojich/ y będą jeść/ y nájedzą śię/ ábyć błogosłáwił PAN Bog twoj w káżdey spráwie rąk twojich/ ktorą czynić będźiesz.

f Mátt. 21.12.

g 4 Moj 18.20. 24. 5 Moj 10. 9. y 12.12 y 18.1. y 26.12

ROZDZIAŁ XV.

Porządek odpuszczánia długow roku śiodmego. 4. Vbogi obcy. 7. y domowy rátowány być ma. 12. Co czynić z tym co śię w niewolą záprzedał á nie chce być uwolniony. 19. Jákie Pierworodztwá Bogu poświęcáne być máją.

1 Na początku a káżdego śiodmego roku/ czynić będźiesz odpuszczenie. 2 A toć jest sposob odpuszczánia: żeby odpuśćił káżdy/ ktory pożyczył z ręki swey/ to czego pożyczył bliźniemu swemu; nie będźie wyćiągał długu od bliźniego swego/ y od brátá swego: ponieważ obwołáne jest odpuszczenie Páńskie.

a T. Gdy się skończą cáło sześć lat, na początku śiodmego

3 Od obcego wyćiągáć dług możesz: ále cobyś miał u brátá twego / odpuśći mu ręká twojá. 4 Dla tego/ żeby śię nie stał między wámi kto przez ćię ubogim / ponieważ hojnie błogosłáwić tobie będźie PAN w źiemi/ ktorą PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ ábyś ją pośiadł. 5 Tylko żebyś słucháiąc / posłuszny był głosowi PANA Bogá twego/ ábyś strzegł/ y czynił káżde przykazánie to / ktore ja przykázuję tobie dźiśia. 6 Abowiem PAN Bog twoj/ błogosłáwić ćię będźie / jákoć obiecał: y będźiesz pożyczał wielu narodom / á sam u nikogo nie będźiesz pożyczał; y będźiesz panował nád wielą narodow / á oni nád tobą pánowáć nie będą.

7 Gdyby był u ćiebie ubogi ktokolwiek z bráćii twojey / w ktorymkolwiek mieśćie twojim/ w źiemi twojey / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie: nie záttwardzaj sercá swego / áni záwieraj ręki twey / przed brátem twojim ubogim: 8 Ale szczodrze otworzysz mu rękę twoję / y ochotnie pożyczysz mu / ile będźie potrzebował b / y czegoby mu niedostawáło. 9 Strzeż śię áby nie byłá jáka niepobożność w sercu twojim / żebyś miał rzec: Nádchodźi rok on śiodmy / rok odpuszczenia: y surowobyś śię stáwił brátu twemu ubogiemu/ ták żebyś mu nie użyczył / á onby wołał przećiwko tobie do PAná / y miałbyś grzech. 10 Ale ochotnie dawáć c mu będźiesz / y nie będźie niechętne serce twoje / gdy mu dawáć

b Mátt 5. 42. Luk. 6. 34.

wáć będźieß / ábowiem dla tegoć pobłogoſłáwi PAn Bog twoj / we wßyſtkich ſpráwách twojich / y do czegokolwiek ściągnieß rękę twoję. 11 Boć śię nie przebierze ubogich. / d w źiemi wáßey, dla tegoć rozkázuję / mowiąc: ábyś ßczodrze otwierał rękę twą brátu twemu / y nędznemu twemu / y ubogiemu twemu / w źiemi twojey.

12 JEsliby śię záprzedał tobie brát twoj / e Zydowin ábo Zydowká / á ſłużyłćiby przez ßeść lat: tedy śiodmego roku wypuśćiß go wolno od śiebie. 13 A gdy go wolno puśćiß od śiebie / nie puśćiß go prożnego: 14 Sczodrze go udárujeß z bydłá twego / y z gumná twego / y f z prásy twojey: z tego w czymći pobłogosłáwił PAn Bog twoj / dáß mu. 15 Y wſpomniß ſobie / jeś był niewolnikiem w źiemi Egipſkiey / z kąd ćię wykupił PAn Bog twoj: dla tego ja to dźiś tobie przykázuję. 16 Jesliby też rzekł do ćiebie: nie pojdę od ćiebie przeto iż ćię umiłował / y dom twoj / á iż śię ma dobrze u ćiebie: 17 Tedy wźiąwßy ßydło / przekoleß ucho jego ná drzwiách / y będźie ſługą twojim ná wieki; toż y ſłużebnicy ſwey uczyniß. 18 Niech to nie będźie przykro w oczách twojich / że go puśćiß wolno od śiebie: bo dwojáką zapłátę najemniká záſłużył u ćiebie / przez ßeść lat: y błogosłáwić będźie tobie PAn Bog twoj / we wßyſtkim co będźieß czynił.

19 Wßyſtkiego g pierworodztwá / ktore śię urodźi z bydłá twego / ábo z trzody twojey / sámce / poświęciß PAnu Bogu twemu: nie będźieß robił pierworodnym krowy twojey / áni będźieß ſtrzygł pierworodnych owiec twojich: 20 Przed PAnem Bogiem twojim będźieß je jádł / káżdego roku ná miejſcu ktore obierze PAN ty y dom twoj. 21 A jesliby ná nim h byłá wádá / żeby chrome / ábo ślepe / ábo z jákąkolwiek wádą złą było, nie będźieß go ofiárował PAnu Bogu twemu: 22 W bramách twych jeść je będźieß / nieczyſty y czyſty zá rowno / jáko sárnę / y jáko Jeleniá. 23 Tylko krwie jego nie będźieß jadł / i ná źiemię wyleieß ją jáko wodę.

ROZDZIAŁ XVI.

Obchod trojgá świąt uroczyſtych. 11. poſtánowienie ſędźiow, y zwierzchności. 21. y od báłwochwálſtwá przeſtrzeżenie.

1 PRzeſtrzegaj mieśiącá Abib / ábyś weń obchodźił świeto a Prześćia PAnu Bogu twemu: ponieważ mieśiącá b Abibá / wywiodł ćię PAn Bog twoj z Egiptu w nocy. 2 A będźieß ofiárował ofiárę świetá Prześćiá / PAnu Bogu twemu / z Owiec y z Wołow / ná miejſcu ktore obierze PAN / áby tám mießkáło imię jego. 3 Nie będźieß z nim jadł kwáſonego c: przez śiedm dni jeść będźieß z nim przáśniki / chleb utrapienia / boś z kwápieniem wyßedł z źiemie Egipſkiey / ábyś pámiętał dźień wyśćia twego / z źiemie Egipſkiey / po wßyſtkie dni żywotá twego. 4 A nie pokáże śię u ćiebie kwás we wßyſtkich gránicách twojich / przez śiedm dni: y nie zoſtánie nic przez noc z mięsá / ktorebyś ofiárował wieczor / pierwßego dniá / áż do poránku. 5 Nie będźieß mogł ofiárowáć ofiáry świetá Prześćia w ktorym kolwiek mieśćie twojim z onych ktore PAn Bog twoj dawa tobie. 6 Ale ná miejſcu / ktore obierze PAn Bog twoj / áby tám mießkáło imię jego / ofiárowáć będźieß ofiárę świetá Prześćia wieczor / przy záśćiu ſłońcá / w ten czás ktoregoś wyßedł z Egiptu. 7 To upieczeß / y jeść będźieß ná miejſcu / ktore obierze PAN Bog twoj: potym wroćiß śię ráno / y pojdźieß do námiotow twojich. 8 Przez ßeść dni będźieß jádł przáśniki: ále w dźień śiodmy świeto uroczyſte będźie PAná Bogá twego: nie będźieß czynił weń żadney roboty.

9 SJedm też d tegodniow odliczyß ſobie / gdy zápuśćiß śierp w zboże twoje: poczniesz liczyć śiedm tegodniow. 10 A potym będźieß obchodźił świeto tegodniow PAnu Bogu twemu: z doſtátku ręki twey dobrowolnie dáß / według

d Mátt. 26.11. Jan. 12. 8.
e 2 Moj. 21. 2. Jerem. 34. 14.
f I. z winá twego.
g 2 Moj. 13. 2. y 22.29 y 34.20 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 3. 13.
h 3 Moj. 22.22. Syrác. 35.13.
i 5 Moj. 12 16. 23.24.
a 2 Moj. 12. 2. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9. 2. y 28.16
b 2 Moj. 13. 4.
c 2 Moj. 12.17. y 34.18
d 2 Moj. 23.16. 3 Moj. 23.15. 4 Moj. 28.26.

tego / jáko ćię ubłogosłáwił PAN Bog twoj. 11 ✠ A bedźiesz śię weselił przed Pánem Bogiem twojim / ty y Syn twoj / y corká twojá / y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá / ktory jest w bramách twojich / y przychodźień / y śierotá / y wdowá / ktorzy beda w pośrzodku ćiebie / ná miejscu / ktore obierze PAN Bog twoj / áby tám mieszkáło imie jego. 12 ✠ A bedźiesz wspominał /ześ był niewolnikiem w Egipcie / przetoż strzedz y czynić bedźiesz te ustáwy.

13 PRzytym świeto Kuczek obchodźić bedźiesz przez śiedm dni / gdy zbierzesz *pożytki* z bojewiská twego / y e z prásy twojey. 14 ✠ Y bedźiesz śię weselił w świeto uroczyste twoje / ty / y Syn twoj / y corká twojá / y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá / y przychodźień / y śierotá / y wdowá / ktorzy *bedo* w bramách twojich. 15 ✠ Przez śiedm dni bedźiesz obchodźił świeto uroczyste PAnu Bogu twemu / ná miejscu ktore obierze PAN / gdyć błogosłáwić bedźie PAN Bog twoj / we wszystkich urodzájách twojich / y we wszelkiey pracy rak twojich: á ták bedźiesz wesoł.

16 TRzy kroć f do roku / ukaże śię káżdy mezczyzná twoj / przed PAnem Bogiem twojim / ná miejscu ktore obierze: w świeto Przásnikow / y w świeto Tegodniow y w świeto Kuczek: á nie ukaże śię *nikt* przed Pánem g prozny: 17 ✠ Káżdy *ukaże śię* z dárem reki swojey / według błogosłáwieństwá PAná Bogá twego / ktore *on* da tobie.

18 SEdźie y urzedniki postánowisz sobie / we wszystkich bramách twojich / ktore PAn Bog twoj da tobie / w káżdym pokoleniu twojim / áby sadźili lud sadem spráwiedliwym. 19 ✠ Nie bedźiesz podwracał sadu / áni bedźiesz miał h wzgledu ná osobe / y dáru bráć nie bedźiesz: ábowiem dar záślepia oczy madrych / á podwraca słowá spráwiedliwych. 20 ✠ Spráwiedliwośći / spráwiedliwośći náśládowáć bedźiesz / ábyś żył y pośiadł źiemie ktora PAn Bog twoj dawa tobie.

21 NJe sadź sobie gáju i żadnego drzewá / przy Ołtarzu Páná Bogá twego / ktory sobie zbudujesz. 22 ✠ Ani sobie wystawiaj słupá / *gdyż* to ma w nienawiśći PAn Bog twoj.

ROZDZIAŁ XVII.

Ofiáry máją być cáłe y zdrowe. 2. Bałwochwálcy jáko máją być kámienowáni. 8 Trudnieysze spráwy do Kápłánow y do Sadźiow odnośić. 11. 12. 15. Obieránie Krolá y powinnośći jego.

1 NJe bedźiesz ofiárował PANU Bogu twemu wołu / áni bydlećiá ná ktorymby a byłá skáza / ábo jákakolwiek wádá / gdyż to *jest* obrzydliwośćia PAnu Bogu twemu.

2 JEsliby śie ználazł miedzy b wámi / w ktorymkolwiek mieśćie twym / ktore PAn Bog twoj dawa tobie / mąż ábo niewiástá / ktoryby śie czego złego dopuśćił / przed oczymá PAná Bogá twego / 3 przestepujac przymierze jego / ✠ A poszedszy / służyłby obcym Bogom / y kłaniałby śie im / ábo słońcu / ábo mieśiacowi / ábo wszystkim zastepom niebieskim / czegom nie przykazał: 4 ✠ Y oznájmionoćby to / á usłyszawszy / wywiádowałbyś śie pilno / á oto byłáby prawdá / y rzecz pewna / że śie stáłá ta obrzydliwość w Izráelu: 5 ✠ Tedy wywiedźiesz onego meżá / ábo one niewiástę / ktorzy uczynili te złą rzecz / do bram twojich / meżá onego / ábo niewiástę / y ukámienujesz je / á pomrą. 6 ✠ W uśćiech c dwu świádkow ábo trzech świádkow zábit bedźie / kto umrzeć ma: niech nie umiera ná słowo świádká jednego. 7 ✠ Reká świádkow bedźie ná nim napierwsza / d ná zábićie jego: á reká wszystkiego ludu potym: á ták odejmiesz złe z pośrzodku śiebie.

8 BYłoliby tobie co trudnego e przy sadźie miedzy krwia á krwia / miedzy spráwa á spráwa / y miedzy rána á rána / y około poswarkow / w brámách twojich / tedy wstániesz / á pojdźiesz ná miejsce ktore obierze Pan Bog twoj / 9 ✠ Y przydźiesz do Kápłánow Lewitow / y do sedźiego / ktory bedźie ná on czás / y bedźiesz

dźiesz

e I. Winnice.

f 2 Moj. 23. 14. 17. 34. 23.

g 2 Moj. 23. 15.

h 2 Moj. 23. 8. 3 Moj. 19. 15. 5 Moj. 1. 17.

Przyp. 24. 23. Syrác. 42. 1. Jan. 7. 24. Jákub 2. 1.

i 2 Moj. 23. 8.

a 3 Moj. 22. 20. 5 Moj. 15. 21.

b 5 Moj. 13. 6.

c 5 Moj. 19. 15. Mátt. 18. 16. Jan. 8. 17. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10. 28.

d 5 Moj. 13. 9.

e 2 Kron. 19. 10. Málá. 2. 7.

dźieś ich pytał / á oznáymiać iáko 10 ćie osądźić máſz. Y uczyniſz według tego iáko ć powiedzą / z mieyscá te- go/ ktore obrał PAN / y postąpiſz sobie według wſzystkiego iáko ćie 11 náuczą. Według słow Zakonu / ktorego ćię náuczą / y według sądu / ktory ć powiedzą / spráwowáć ſię będźieſz: nie vstąpiſz od słowá / kto- re ć powiedzą / áni ná práwo / áni 12 ná lewo. A ieśliby kto uczynił to z hárdośći / żeby nie chćiał vsłu- cháć Kápłáná tám postánowione- go / ku służbie przed PAnem Bo- giem twoim / ábo sędźiego / niech umrze on mąż : y odeymieſz to złe 13 z Izráelá: Aby wſzystek lud usły- ſzawſzy bał ſię / á więcey hárdźie sobie nie poczynał.

14 Gdy wnidźieſz do źiemie / ktorą PAn Bog twoy dawa tobie / á opánuieſz ią / y będźieſz mieſzkał w niey / y rzeczeſz. Postánowię nád sobą Krolá / iáko y wſzystkie Naro- 15 dy okoliczne. Tego tylko postáno- wiſz nád sobą Krolá / ktorego obie- rze PAN Bog twoy : z pośrzodku bráći twey / postánowiſz nád sobą Krolá : Nie będźieſz mogł przeło- żyć nád sobą cudzoźiemcá / ktoryby 16 nie był brátem twoim : Tylko niech nie chowa wiele koni / áni ná- wraca ludu do Egiptu / áby wiele koni nábył : poniewasz wam PAN rzekł / nie wracayćie śię záś tą dro- 17 gą więcey. Nie będźie też miał wiele żon / áby ſię nie odwrociło serce iego : śrebrá też y złota / niech 18 názbyt wiele nie nábywa. A gdy uśiędźie ná stolicy Krolestwá swe- go / przepiſze sobie ten powtorzony Zakon w kśiegi / od Kápłánow Le- 19 witow: Y będźie go miał przy so- bie / á będźie go czytał po wſzystkie dni żywotá swego / áby śię uczył bać PAna Bogá swego/ y przestrze- gał / wſzystkich słow Zakonu tego / 20 y ustaw tych/ á czynił ie. Aby śię nie wynośiło serce iego / nád brá- ćią iego / y żeby śię nie unośiło od tego przykazánia ná práwo / áni ná lewo : áby długo żył ná krole- stwie swoim / on y synowie iego w pośrzodku Izráelá.

ROZDZIAL XVIII.

Dochody Lewitow. 9. 11. Strzedz śię báłwochwálstwá, y wſzelákich czárow. 18. Obietnicá o wielkim Proroku, ktory iest Chrystus Messyaſz. 22. Znák Proroká fałſzywego.

1 Nie będą mieli Kápłáni Lewi- towie / y wſzystko pokolenie Le- wi / działu / áni dźiedźictwá / z *in- nym* Izráelem : a Ogniste Ofiáry Páńskie / y dźiedźictwo iego ieść 2 będą. A dźiedźictwá nie będą mie- li między bráćią swoią / PAN b iest dźiedźictwem ich / iáko im powie- 3 dźiał. A toć będźie práwo *należą- ce* Kápłánom od ludu / od ofiáruiá- cych ofiáre / bądź wołu / bądź owcę : tedy oddádzą Kápłánowi łopátkę 4 y czeluśći / y káłdun : Pierwoćiny z zbożá twego / winá twego / y oli- wy twoiey / tákże pierwoćiny weł- ny z Owiec twoich / oddaſz mu. 5 Abowiem obrał go PAn Bog twoy / ze wſzystkich pokolen twoich / áby stał ku usłudze w imieniu PAń- skim / on / y Synowie iego po wſzy- stkie dni.

6 A Gdyby przyſzedł Lewitá / z kto- regokolwiek miástá twego / z cáłego Izráelá / gdźie przemieſzki- wa / á przyſzedłby z cáłey chęći du- ſze swey / ná mieysce ktore sobie o- 7 brał PAN: Tedy służyć będźie w imieniu PAná Bogá swego / iáko wſzyscy bráćia iego Lewitowie / ktorzy tám stoią przed obliczności 8 Páńską: Część rowną z drugimi ieść będą / oprocz tego co im na- leżáło z dobr Oycow ich.

9 Gdy tedy wnidźieſz do źiemie / ktorą dawa PAn Bog twoy to- bie / nie ucz śię czynić / według 10 obrzydliwośći tych narodow. Niech śię między wámi nie znáyduie / ktoryby przewodźił Syná swego / ábo corkę swoię przez Ogień : tákże c wieſzczek / guslarz y wrożek / y czá- 11 rownik / Czárnokśiężnik / y ten ktory ma d spráwę z duchy złymi / y práktykarz / y wywiáduiący śię 12 *czego* od umárłych. Abowiem iest obrzydliwośćią PAnu / káżdy ktoryby to czynił : bo dla tych o- brzydliwośći / PAn Bog twoy / wy-

a 5 Moy. 10. 9. 1 Kor. 9. 13.
b 4 Moy. 11. 20.
c 3 Moy. 20. 27. 1 Sám. 28. 7. Ezá. 8. 19.
d 3 Moy. 20. 27. 1 Sám. 28. 9.

13 rzuca te *Narody* przed tobą. ♣ Doskonałym będźiesz przed PANem
14 Bogiem twojim/ ♣ Abowiem Narodowie ći / ktore ty opanujesz / wieszczkow y guślarzow słuchają : ále tobie niedopuśćiła tego PAN Bog twoj.

15 PRoroká e z pośrzodku ćiebie / z bráćij twey/ jákom ja *jest*, wzbudźi tobie PAN Bog twoj : onego
16 słucháć będźiećie: ♣ Według tego wszystkiego / jákoś żądał od Páná Bogá twego / ná *gorze* Horeb / w dźień zgromádzenia/ mowiąc : niech więcey nie słucham f głosu PAná Bogá mego / y ná Ogień ten wielki niech nie pátrzę więcey / bym nie
17 umárł. ♣ Przetoż rzekł Pan do mnie:
18 Dobrze mowili/ Co mowili: ♣ Proroká im wzbudzę z pośrzodku bráći ich / jákoś ty *jest*, y włożę słowá moje w ustá jego / y opowiádáć g im będźie wszystko cokolwiek mu
19 rozkażę. ♣ Y stánie śię/ że ktoby kolwiek nie był posłuszny słowom mojim / ktore *on* mowić będźie w imię moje / ja *tego* szukáć będę ná nim.

20 WSżákże Prorok h ktoryby *sobie* hárdźie począł/ mowiąc słowo/ w imieniu mojim/ ktoregom mu mowić nie rozkazał / y ktoryby mowił w imię Bogow obcych/ niech
21 umrze Prorok tákowy. ♣ A jeśliby ś rzekł w sercu swym : Jákoż rozeznamy to słowo / ktorego nie mowił
22 PAN? ♣ Jeśliby co mowił on Prorok w imię PAńskie / á nie stáłoby śię to/ áni wypełniło / onoć to jest słowo / ktorego nie mowił PAN / z hárdośći to mowił Prorok on : nie bojże śię go.

ROZDZIAŁ XIX.

Miástá do ućieczki, 4. 11. dla jákiego mężobojstwá odłączyć: Gránic nie przenośić, 15. jednego świádká nie przyjmowáć. 16. á fałszywego karáć przykazuje.

1 GDy wytráći PAN Bog twoj Narody/ ktorych źiemię PAN Bog twoj dawa tobie / á pośiędźiesz ją / y mieszkáć będźiesz w miástách
2 ich/ y w domách ich. ♣ Trzy miástá odłączysz sobie / w pośrzod źiemie twojey / ktorą PAN Bog twoj da-
3 wa tobie w ośiádłość. ♣ Wyprostujesz sobie drogę / y rozdźielisz ná trzy częśći gránice źiemie twojey/ ktorąć w dźiedźictwo poda PAN Bog twoy / żeby tám ućiekał káżdy mężobojcá.

4 A Toć będźie práwo mężobojcę/ ktory tám ućiecze áby żyw został / gdyby zábił bliźniego swego z nieobaczenia / á niemiałby go
5 przed tym w nienawiśći : ♣ Jáko/ gdyby kto szedł z bliźnim swym do lásá drwá rąbáć / á zániosłby śię ręka swą z śiekierą / áby ućiął drzewo / á spádłáby śiekierá z toporzyská / y tráfiłáby bliźniego jego/ żeby umárł / ten ućiecze do jednego
6 z tych miast/ áby żyw został : ♣ By snadź nie gonił powinny zábitego mężobojcę onego / gdyby śię rozpaliło serce jego / á dogoniwszy go ná dálekiey drodze/ nie zábiłgo / choćby nie był winien śmierći / ponieważ go nie miał w nienawiśći przed
7 tym. ♣ Przetoż ja przykázuję tobie/ mowiąc : trzy miástá odłączysz so-
8 bie: ♣ A gdy rozszerzy PAn Bog twoj gránice twoje / jáko przyśiągł Ojcom twojim / y dáć wszystkę źiemię / ktorą a záślubił dáć Ojcom
9 twojim: ♣ Jeśliże będźiesz strzegł wszystkich tych przykazań / y czynił je / ktore ja dźiś rozkázuję tobie żebyś miłował PAná Bogá twego/ y chodźił drogámi jego / po wszystkie dni/ tedy przydasz sobie jeszcze trzy miástá / do b onych trzech miast. ♣
10 Aby nie byłá wylewána krew niewinna/ w pośrzodku źiemie twojey/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo / áby nie zostáłá ná tobie krew.

11 A Le jeśliby kto májąc w nienawiśći c bliźniego swego / á zásádźiwszy śię nań / powstałby przećiw jemu/ y uderzyłby go śmiertelnie/ ażby umárł / á ućiekł do jednego
12 z tych miast : ♣ Tedy pośla stárszy miástá d onego / y porwą go z támtąd / y wydádzą go w ręce powinnemu zábitego/ y umrze. ♣ Nie zfolgu-
13 je mu oko twoje / ále odejmiesz krew niewinną z Izráelá / ábyć śię dobrze dźiało.

e Jan. 1. 45.46. Dźiej. 3.22. y 7.37.
f 2 Moj. 20.19. Zyd. 12.19.
g Jan. 4.25.
h 5 Moj. 13.5. Jerem. 14.15.
a 1 Moj. 28.13. 5 Moj. 12.20.
b Jozua. 20.7.
c 1 Moj. 9. 6. 2 Moj. 21.12. 14. 3 Moj. 24.17. 4 Moj. 35.16 17.20
d T. z ktorego jest m. żobojc.

14 Nie będźieſz przenośił gránice bliźniego twego/ ktorą záłożyli przodkowie w dźiedźictwie twojim/ ktore ośiędźieſz w źiemi/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w ośiádłość.

15 Nie powſtánie świádek f jeden przećiwko człowiekowi/ w jákiejkolwiek nieprawośći / ábo w jákimkolwiek grzechu/ że wſzyſtkich grzechow ktorymiby kto zgrzeſzył: w uśćiech g dwu świádkow / ábo w uśćiech trzech świádkow/ ſtánie káżde ſłowo.

16 ♣ Jeśliby powſtał świádek kłamliwy przećiw komu/ świadcząc przećiw niemu / że odſtąpił Bogá;

17 ♣ Tedy ſtáną oni dwáj mężowie / ktorzy máją ſpor / przed Pánem: przed Kápłány / y przed Sędźiámi / ktorzy będą ná ten czás:

18 ♣ Y będą śię pilnie wywiádowáli Sędźiowie / á obaczali że świádek on jeſt świádkiem fałſzywym/ kłamſtwo powiádájąc ná brátá ſwego.

19 ♣ Uczyńćie mu / jáko on h myślił uczynić brátu ſwemu: y odejmieſz złe z pośrzodku śiebie:

20 ♣ Aby drudzy uſłyſzawſzy to / ulękli śię / y nie dopuſzczáli śię więcey tákowey złośći czynić w pośrzod ćiebie.

21 ♣ A nie zfolguje oko twoje: gárdło i zá gárdło/ oko zá oko / ząb zá ząb / ręká zá rękę/ nogá zá nogę *będźie*.

ROZDZIAŁ XX.

Wſpomożenie Boże. 3. nápominánie Kápłáńſkie. 5. y Hetmáńſkie do wojſká. 10. Práwo dobywánia miaſt. 19. y. ktorych drzew czáſu wojny nie wyćináć.

1 Gdy śię ruſzyſz ná wojnę/ przećiw nieprzyjaćiołom twojim/ á obaczyſz konie y wozy/ y lud więtſzy nád ćię/ nie boj śię ich: bo PAN Bog twoj z tobą *jeſt*, ktory ćię wywiodł z źiemie Egipſkiey.

2 ♣ A gdy śię przybliżáć będźiećie ku potykániu/ wyſtąpi Kápłan/ y przemowi do ludu:

3 ♣ A rzecze do nich: Słuchaj Izráelu: wy dźiś ſtaczaćie bitwę z nieprzyjaćioły wáſzemi/ niechajże nie ſłábieje ſerce wáſze / nie bojćie śię / y nie trwożćie ſobą/ áni śię ich lękajćie:

4 ♣ Abowiem PAN Bog wáſz idźie z wámi/ áby walczył zá was z nieprzyjaćioły wáſzymi/ á iżby was wybáwił.

5 Tákże mowić będą Hetmáni do ludu/ y rzeką: Jeſliż a kto jeſt/ co zbudował dom nowy / á w nim nie począł mieſzkáć / niech idźie / á wroći śię do domu ſwego: by ſnadź nie zginął w bitwie / á kto inny począłby w nim mieſzkáć.

6 ♣ Abo/ jeśli b kto jeſt / co náſádźił winnicę / á nie używał owocu c z niey / niech idźie / á wroći śię do domu ſwego/ by ſnadź nie zginął w bitwie / á kto inny używałby z niey.

7 ♣ Abo jeśli kto jeſt / co ma poślubioną żonę / d á jeſzcze jey nie pojął / niech idźie/ á wroći śię do domu ſwego / by ſnadź nie zginął w bitwie / á kto inny nie pojął jey.

8 ♣ Nád to Hetmáni mowić będą do ludu / y rzeką: Jeśli kto e jeſt bojáźliwy/ á lękliwego ſercá / niech idźie / á wroći śię do domu ſwego / áby nie pſował ſercá bráci ſwey/ jáko *jeſt zepſowáne* ſerce jego.

9 ♣ A gdy przeſtáną Hetmáni mowić do ludu / tedy poſtáwią Rotmiſtrze wojſk przed ludem.

10 Gdy przyćiągnieſz do *jákiego* miáſtá/ ábyś go dobywał / poćieſtujeſz je pokojem.

11 ♣ A jeśliże pokoj ofiárowány przyjmie / y otworzy *bramy*, tedy wſzyſtek lud náleźiony w nim / będźie hołdował y ſłużył.

12 ♣ Ale jeśli nie uczyni pokoju z tobą / lecz podnieśie przećiw tobie wojnę/ oblężeſz je.

13 ♣ A gdy je da PAn Bog twoj w rękę twoję / tedy zábijeſz w nim káżdego mężczyznę

14 oſtrzem mieczá. ♣ Tylko niewiáſty/ y dźiatki / y bydłá / y wſzyſtko co będźie w mieśćie/ wſzyſtek łup jego obroćiſz ſobie w korzyść / y będźieſz jadł łupy nieprzyjaćioł twojich/ ktore da PAn Bog twoj tobie.

15 ♣ Ták uczyniſz wſzyſtkim miáſtom/ dáleko odległym od ćiebie / ktore nie ſą z miaſt tych narodow.

16 Ale z miaſt f narodow tych / ktore PAN Bog twoj podawa tobie w dźiedźictwo / żadney duſze żywić nie będźieſz:

17 ♣ Lecz do ſzczętu wytráćiſz je / Hettejczyká / Amorrejczyká / Chánánejczyká / y Ferezejczyká/ Hewejczyká / y Jebuzejczy-

e Przyp. 22.28. f 4 Moj. 35.30. 5 Moj. 17.6. Mátt. 18.16. g Ian. 8.17. 2 Kor. 13.1. Żyd. 10.28. h Przyp. 19.9. Dánie 13.61. i 2 Moj. 21.24. 3 Moj. 24.20. Mátt. 5.38.

a 1 Mác. 3.56. b 3 Moj. 19.23. c 3 Moj. 19.23. d 5 Moj. 24.5. e Sędź. 7.3. 1 Mách. 3.50. f 4 Moj. 33.52. 5 Moj. 7.1.2.

ká, jákoć rozkazał PAN Bog twoj.

18 Przeto, żeby nie uczyli was czynić, według wszystkich obrzydliwośći swojich, ktore czynili Bogom swym, y zgrzeszylibyśćie przećiw PANu Bogu wászemu.

19 GDy oblężesz jákie miásto, á przez wiele dni dobywáć go będźiesz, ábyś je wźiął, nie psuj drzewá jego, wyćinájąc je śiekierą: bo z niego jeść będźiesz: przetoż go nie wyćinaj, (bo, ázasz są ludźmi drzewá polne?) ábyś ich używał do obleżenia.

20 Tylko drzewá, ktore obaczysz, że owocu nie rodzą, te psowáć będźiesz y wyćináć: y budowáć będźiesz báßty, przećiwko onemu miástu, ktore z tobą walczy, poki go nie opánujesz.

ROZDZIAŁ XXI.

Co czynić. 1. z Zábitym potájemnie. 11. z biáłą głową, ná wojnie pojmáną. 15. z pierworodnym. 18. z uporwym Synem. 22. y z obieszonym.

1 JEsliby náleźiony był zábity w źiemi, ktorą PAN Bog twoj dawa tobie, ábyś ją pośiadł, leżący ná polu, á nie wiedźianoby kto go zábił:

2 Tedy wynidą Stárszy twoji, y Sędźiowie twoji, y rozmierzą *źiemię* áż do miast ktore *są* n około onego zábitego.

3 A ktoreby miásto bliższe było onego zábitego, tedy wezmą Stárszy miástá onego, jáłowicę z stádá, ktorą jeszcze nie robiono, á ktora nie ćiągnęłá w járzmie:

4 Y záwiodą stárszy tego miástá, onę jáłowicę w dolinę kámienistą, gdźie nigdy nie orano, áni śiano, y utną tám szyję jáłowicy w onej dolinie.

5 Zátym przyjdą Kápłáni, Synowie Lewiego: bo je obrał PAN Bog twoj, áby mu służyli, y żeby błogosłáwili w imieniu PAńskim, á według [a] uznánia ich, kończyć śię ma káżdy spor y káżda rána:

6 Tákże y wszyscy Stárszy miástá onego, ktore jest nabliższe zábitego, umyją ręce swoje, nád jáłowicą śćiętą w dolinie.

7 Y oświadczą śię, mowiąc: Ręce násze nie wylały tey krwie, áni oczy násze *ná to* pátrzáły.

8 Oczyść lud twoj Izráelski, ktoryś odkupił PANIE, á nie poczytaj krwie niewinney, w pośrzodku ludu twego Izráelskiego: Tedy oczyśćieni będą od oney krwie.

9 A ty odejmiesz krew niewinną z pośrzodku śiebie, gdy uczynisz co práwego jest, przed oczymá PAńskimi.

10 GDy też wynidźiesz ná wojnę, przećiw nieprzyjaćiołom twojim, á poda je PAN Bog twoj w ręce twoje, y nábierzesz z nich więźniow.

11 A obaczysz między więźniámi Niewiástę nádobną, ktorey rozmiłowawszy śię, wźiąłbyś ją sobie zá żonę:

12 Tedy ją wprowádźisz do domu swego, y ogoli głowę swoję, y obrzeże páznogćie swoje:

13 A złożywszy z śiebie száty, w ktorey jest pojimána, zostánie w domu twym, á płákáć będźie Ojcá swego, y Mátki swojey, przez cáły mieśiąc: á potym, wnidźiesz do niey, y będźiesz mężem jey, á oná będźie tobie zá żonę.

14 A jeśliby ć śię potym nie podobáłá, tedy ją wolno puśćisz, á żadną miárą nie przedasz jey zá pieniądze, áni nią kupczyć będźiesz, ponieważeś ją zelżył.

15 GDyby też kto miał dwie żenie, jednę miłą, á drugą omierzłą, y národźiłyby mu Synow, miła y omierzła: á byłby Syn pierworodny omierzłey:

16 Tedy gdy stánowić będźie zá dźiedźice Syny swoje dobr swojich: nie będźie mogł dáć pierworodztwá Synowi miłey, przed Synem pierworodnym oney omierzłey:

17 Ale pierworodztwo Synowi omierzłey przyzna, dawszy mu dwojáką [b] część wszystkiego co ma: ponieważ on *jest* początkiem [c] śiły jego: jego jest práwo pierworodztwá.

18 JEsliby kto miał Syná swowolnego, y krnąbrnego, ktoryby nie słuchał głosu Ojcá swego, y głosu Mátki swojey, á będąc strofowány, nie usłuchałby ich:

19 Tedy go wezmą, Oćiec jego y Mátká jego, y przywiodą go do Stárszych miástá swego, y do bramy *sądowey* miejscá onego:

20 Y rzeką do stárszych miástá onego: Ten nász Syn, jest swawolny, y krnąbrny, nieposłuszny

a 5 Moj. 17.8.

b 1 Kron. 5.1.

c 1 Moj. 49.3.

głosu

głosu nászemu: żártłok *jest* y pijánicá. 21 ♣ Tedy ukámienują go wszyscy ludźie miástá onego / y umrze: á ták odejmiesz złe z pośrzodku śiebie: co gdy wszystek Izráel usłyszy / bać śię będą.

22 ¶ Gdyby kto popełnił grzech godny śmierći / á byłby skazány ná śmierć / á obieśiłbyś go ná drzewie: 23 ♣ Nie zostánie przez noc trup jego ná drzewie / ále koniecznie pochowasz go tegoż dniá: bo przeklectwem d Bożym *jest*, ten co wiśi. Przetoż nie będźiesz plugáwił źiemie twey / ktorą PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo.

d *Gálát. 3. 13.*

ROZDZIAŁ XXII.

Rzeczy bliźniego ochraniáć. 5. szat inszey płći nie obłoczyć. 6. o gniazdách ptászych. 8. Blanki ná dáchu uczynić. 9. O śiániu. 10. o Oraniu. 11. szátách y brámiech. 13. co czynić z ostáwioną niewinną. 20. ábo y z winną. 22. karánie Cudzołostwá. 23. zgwałcenie zrękowáney. 28. ábo dźiewki wolney.

1 JEslibyś ujrzał wołu á brátá twego / ábo Owcę jego obłąkáną / nie mijayże b ich / ále je koniecznie odprowádź do brátá twego. 2 ♣ Choćiby nie był bliski brát twoj / ániby ś go znał / przećię zápędźisz je do domu swego / y będźie przy tobie / áżby tego szukał brát twoj / y wroćisz mu je. 3 ♣ Toż uczynisz Osłowi jego: toż też uczynisz száćie jego: toż też uczynisz wszelákiey rzeczy zgubioney brátá twego / ktoraby mu zginęłá / jeslibyś ją nálazł, nie mijayże jey.

e *2 Moj. 23.4.* b *H. niekryj śię przed nimi.*

4 JEslibyś ujrzał Osłá brátá twego / ábo wołu jego / że upadł ná drodze / nie mijayże ich / ále go záraz z nim podnieś.

5 NIech nie bierze niewiástá ná śię szat c męskich: áni niech śię nie obłoczy mąż w száte niewieśćią: ábowiem jest obrzydliwośćią PAnu Bogu twemu ktoby to czynił.

c *H. naczynia.*

6 GDybyś tráfił gniazdo ptászę przed tobą w drodze / ná jákimkolwiek drzewie / ábo ná źiemi / *á w nim* ptászętá ábo jáicá: á mátkáby śiedźiáłá ná ptászętách / ábo ná jájcách: nie bierz że mácierze z dźiećmi: 7 ♣ Ale wolno puśćiwszy mátkę / dźieći weźmiesz sobie / ábyć śię dobrze dźiało / y żebyś przedłużył dni *twojich*.

8 GDy też zbudujesz dom nowy / tedy uczynisz blánki po kráju dáchu twego / ábyś nie przywiodł krwie ná dom twoj / gdyby kto spadł z niego.

9 NIe pośiewaj winnice twojey rożnym d naśieniem / byś snadź nie splugáwił pożytku naśienia ktoreś śiał / y urodzáju winnice. 10 ♣ Nie będźiesz Orał wołem y Osłem pospołu. 11 ♣ Nie obleczesz száty utkáney z wełny y żełnu pospołu. 12 ♣ Poczynisz sobie sznurki e ná czterech rogách száty twojey / ktora śię odźiewáć będźiesz.

d *3 Moj 19.19.* e *4 Moj 15.38. Mátt 23.5.*

13 GDyby kto pojął żonę / á wszedszy do niey / miałby ją w nienawiśći / 14 ♣ A dałby przyczynę / áby mowiono o niey / y wywodźiłby ná nię złą sławę / mowiąc: Pojąłem tę żonę / á wszedszy do niey nie nálazłem jey PAnną: 15 ♣ Tedy weźmie Oćiec dźieweczki / y Mátká jey / y przyniosą *znáki* pánieństwá dźieweczki oney / do stárszych miástá onego do bramy / 16 ♣ Y rzecze Oćiec oney dźieweczki do stárszych: corkę swoję dałem mężowi temu zá żonę / á on ją ma w nienawiśći. 17 ♣ A oto sam dał przyczynę / áby mowiono o niey / powiádájąc: nie ználazłem przy corce twojey pánieństwá: ále oto *są* znáki Pánieństwá corki mojey: Tedy rozwiną ono prześcierádło przed stárszymi miástá onego. 18 ♣ A wziąwszy stárszy miástá onego męża / skarzą go. 19 ♣ Y wezmą z niego winę / Sto srebrnikow / ktore oddádzą Ojcu oney dźieweczki / przeto / że puśćił złą sławę o Pánnie Izráelskiey / y będźie ją miał zá żonę / y nie będźie jey mogł opuśćić / po wszystkie dni swoje. 20 ♣ Ale byłoliby prawdźiwe to obwinienie jey / á nie ználazłyby śię *znáki* Pánieństwá przy oney dźieweczce: 21 ♣ Tedy wywiodą one dźieweczkę przed drzwi domu Ojcá jey / y ukámienują ją ludźie miástá onego / y umrze: bo uczyniłá hánbę w Izráelu /

popeł-

popełniwszy nierząd w domu Ojcá swego: ták odejmiesz złe z pośrzod śiebie.

22 Jeśliby kto ználeźion był obcuiący z Niewiástą máiącą mężá/ tedy niech umrą oboje/ mąż ktory obcował z cudzą żoną/ y oná niewiástá: ták odejmiesz złe z Izráelá.

f 3 Moj. 20.10.

23 Miáłliby dźiewecżká/ Pánná poślubiona mężowi/ á tráfiłby ją kto w mieśćie/ y obcowałby z nią: 24 Tedy wywiodszy one oboje przed bramę miástá/ ukámienujećie je/ y umrą: dźiewecżká przeto/ iż nie wołáłá w mieśćie: á mężá przeto/ iż zelżył żonę bliźniego swego: ták odejmiesz złe z pośrzodku śiebie.

25 A Jeśliby ná polu tráfił mąż dźiewecżkę poślubioną/ á porwawszy ją/ zgwałćiłby ją/ tedy umrze mąż/ ktory obcował z nią/ sam tylko. 26 Ale dźiewecżce nic nie ucżynisz: dźiewecżká nie jest winná śmierći/ bo jáko gdyby kto powstawszy przećiwko bliźniemu swemu zámordował go: táka to spráwá: 27 Poniewaz ją ná polu tráfił/ á gdy wołáłá dźiewecżká poślubiona/ nie był ktoby ją rátował.

28 Gdyby też kto/ tráfiwszy dźiewecżkę Pánnę/ ktora nie jest zá mąż zmowiona porwał ją/ y legałby z nią/ á zástanoby je: 29 Tedy da on mąż ktory obcował z nią/ Ojcu dźiewecżki piećdźieśiąt srebrnikow/ y będźie mu zá żonę/ przeto że g ją zelżył/ áni jey będźie mogł opuśćić po wszystkie dni swoje: 30 Nie pojmie nikt żony Ojcá swego/ y nie odkryje podołká Ojcá swego.

g 2 Moj. 22.16.

Rozdział XXIII.

Kogo do zgromádzenia Páńskiego nie przypusżczáć. 9. Czystośći przestrzegáć. 15. zbiegłego niewolniká nie wydáwáć. 17. Nierządnice nie ćierpieć. 19. nie lichwić. 21. śluby pełnić. 22. y jáko śię w Winnicy. 25. w zbożu bliźniego záchowywáć, przykázanie.

1 Nie wnidźie wypukły/ áni trzebieniec do zgromádzenia Páńskiego. 2 Ani wnidźie niepoćciwego łożá Syn/ do zgromádzenia Páńskiego/ y dźieśiąte pokolenie jego/ nie wnidźie do zgromádzenia Páńskiego.

3 Nie wnidźie też Ammonitá/ y Moábczyk/ do zgromádzenia Páńskiego/ áni dźieśiąte pokolenie ich/ nie wnidźie do zgromádzenia 4 Páńskiego áż ná wieki: Dla tego/ że wam nie zábieżeli z chlebem/ áni z wodą w drodze/ gdyśćie szli z Egiptu/ y że náięli a zá zápłáte przećiw tobie Báláámá/ Syná Beorowego z Pethor Mesopotámiey Syryjskiey/ áby ćię przeklinał. 5 Aczej nie chćiał PAn Bog twoj wysłucháć Báláámá/ ále obroćił PAn Bog twoj tobie jego przeklectwo/ w błogosłáwieństwo/ bo ćię 6 umiłował PAN Bog twoj. Nie szukaj pokoju ich/ áni dobrego ich/ po wszystkie dni twoje ná wieki.

a 4 Moj 22. 5

7 Nie będźiesz śię brzydźił Idumejczykiem/ bo brátem twojim jest: Nie będźiesz śię brzydźił Egipczykiem/ boś był przychodniem w 8 źiemi jego. Synowie ktorzy śię im zrodzą/ w trzećim pokoleniu/ wnidą do zgromádzenia Páńskiego.

9 Gdy śię ruszysz z wojskiem/ ná przećiwko nieprzyjaćiołom twojim/ strzeż śię od wszelkiey złey 10 rzecży. Jeśliby był miedzy wámi kto/ coby był niecżystym b z przygody nocney/ wynidźie zá Oboz/ á 11 nie wroći śię do niego: A ku wiecżorowi omyje śię/ wodą/ á po záśćiu słońcá/ wnidźie do Obozu. 12 Będźiećie też mieli miejsce zá Obozem/ gdźie będźiećie wychodźili ná 13 potrzebę przyrodzoną: Y będźiesz miał rydlik miedzy nacżyniem swojim/ á gdybyś chćiał uśieść dla potrzeby/ wykopiesz nim dołek/ á obroćiwszy śię/ zágrzebiesz plugástwo 14 twoje: Abowiem PAn Bog twoj/ chodźi w pośrzodku obozu twego/ áby ćię wyrwał/ y podał ći nieprzyjaćioły twoje: przetoż niech będźie oboz twoj świety/ áby nie widźiał przy tobie sprosnośći jákiey/ dla ktoreyby śię odwroćił od ćiebie. 15 Nie wydasz sługi Pánu jego/ kto

b 3 Moj 15.16

zyby śię uciekł do ciebie / od PAná
16 swego. Z tobą będźie mieszkał w pośrzodku ciebie / ná miejscu ktore sobie obierze / w jednym z miast twojich / gdźieby mu śię podobáło: nie uczyniſz mu gwałtu:
17 Nie będźie nierządnicá z corek Izráelskich / áni będźie nierządnik z Synow Izráelskich.
18 Nie wnoś zapłáty nierządnice / áni zapłaty psá / w dom PAná Bogá twego / zá jákikolwiek ślub: bo obrzydliwośćią u PAná Bogá twego jest to oboje.
19 Nie daſz ná lichwę c brátu twemu / áni pieniędzy / áni żywnośći / áni jákiejkolwiek rzeczy / ktora dawája ná lichwę.
20 Cudzoziemcowi ná lichwę dawáć możeſz / ále brátu twemu ná lichwę nie daſz: ábyć błogosłáwił PAN Bog twoj / w káżdey spráwie / do ktorey zćiągnieſz rękę twoję / w źiemi / do ktorey wnidźieſz ábyś ja pośiadł.
21 Jeśliby ś d ślubował ślub PAnu Bogu twemu / nie omieszkywajże oddawáć go: bo koniecznie upomni śię go PAN Bog twoj od ciebie / á będźie ná tobie grzech.
22 A jeśli nie będźieſz ślubował / nie będźie ná tobie grzechu.
23 To co wynidźie z ust twojich / wypełniſz / y uczyniſz / jákoś ślubował PAnu Bogu twemu dobrowolnie / coś wymowił usty twymi.
24 Gdy wnidźieſz do Winnice bliźniego twego / jedz jágody ileć śię podoba / áż do sytośći: ále do naczynia twego nie bierz.
25 Tákże gdy wnidźieſz miedzy e zboże bliźniego twego / tedy nárwieſz kłosow ręką twą / ále śierpá nie zápuſzczaj w zboże bliźniego twego.

c 2 Moj. 22.25. Luk. 6. 34.35. Nehe. 5.3.

d 4 Moj. 30.3.

e Mátt. 12.1.

ROZDZIAŁ XXIV.

Rozwodu dozwolenie. 5. Nowym Małżonkom pofolgowánie. 6. zastáwy jákie. 10. y jáko bráć. 7. te ludźie co krádną zábijáć. 8. trądu śię strzedz. 16. dobrego miásto złego nie karáć. 17. 19. powinność przećiw wdowam, śierotom y przychodniom wypisuje.

1 Gdyby pojął kto żonę / á stałby śię jey małżonkiem / á przydáłoby śię / żeby nie náláźłá łáski w oczách jego / przeto że ználazł przy niey co sprosnego; tedy jey nápiſze list a rozwodny / y da w rękę jey / á puśći ja z domu swego.
2 A gdyby wyszłá z domu jego / á odszedszy stáłaby zá drugiego męża.
3 A májąc ja w nienawiśći on mąż drugi / nápisałby jey list rozwodny / y dałby w rękę jey / y puśćiłby ja z domu swego: ábo jeśliby też umárł on mąż drugi / ktory ja był pojął sobie zá żonę:
4 Nie będźie mogł mąż jey pierwszy / ktory ja był opuśćił / znowu jey pojąć / áby mu byłá żoną / gdyż jest splugáwiona: ábowiem obrzydliwośćią to jest przed oblićzem PAńskim: przetoż nie dopuſzczaj grzeſzyć źiemi / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo.
5 Gdyby śię kto świeżo b ożenił / nie wynidźie ná Wojnę / áni nań włożona będźie jáka pracá / wolen będźie w domu swym / przez cáły rok / wesieląc śię z żoną swoją ktorą pojął.
6 Niech nie weźmie w zastáwie zwierzchniego y spodniego kámieniá młyńskiego: bo tákowy *jákoby* duszę brał w zastáwie.
7 Jeśliby kto był ználeźion / coby ukradł c człowieká z bráćij swey Synow Izráelskich / á hándlowałby nim / y przedał go / tedy umrze on złodźij / y odejmieſz złe z pośrzodku śiebie.
8 Strzeż śię zárázy trądu / á przestrzegaj pilnie / żebyś czynił wszystko / czego was náuczą kápłáni Lewitowie: jákom im rozkazał / przestrzegáć d tego / y czynić to będźiecie.
9 Pámiętaj co uczynił PAN Bog twoj e Máryey / w drodze / gdyśćie wyszli z Egiptu.
10 Gdy pożyczyſz czego bliźniemu twemu / nie wchodźże do domu jego / ábyś wźiął co w zastáwie od niego.
11 Ale ná dworze zostánieſz / á człowiek ktoremuś pożyczył / wynieśie do ciebie zastáwę przed dom.
12 A jeśliby *on* człowiek był ubogi / nie układźieſz śię z zastáwą jego: Bez omieszkánia wroćiſz mu onę zastáwę / gdy słońce zajdźie / żeby

a Mátt. 5.31. y 19.7. Márk. 10.4.

b 5 Moj. 20.7.

c 2 Moj. 21.16.

d 3 Moj. 13.2.

e 4 Moj. 12.10.

f 2 Moj. 22.26.

leżał ná odźieniu swym/ y błogosłáwiłći: á będźieć to spráwiedliwośćią/ przed PANEM Bogiem twojim.

14 NIe uczyniß krzywdy najemnikowi ubogiemu/ y potrzebnemu z bráći twojey/ ábo z cudzoziemcow twojich/ ktorzy są w źiemi twoiey w bramách twojich. 15 ♣ Tegoż dniá g daß mu zapłátę jego/ przed záśćiem słońcá/ ábowiem ubogi jest/ á z tego żywi duße swoje/ żeby nie wołał h przećiwko tobie do PANá/ á zostáłby ná tobie grzech.

16 NIe umrą Ojcowie zá Syny/ i á Synowie nie umrą zá Ojce/ 17 káżdy zá grzech swoj umrze. ♣ Nie wywroćiß sądu k przychodniowi/ áni śierocie/ áni weźmieß w zastáwie ßáty wdowy: 18 ♣ Ale pámiętaj/ żeś niewolnikiem był w Egipćie/ á iż ćię wybáwił PAN Bog twoj z támtąd: dla tegoż ja przykázuje tobie/ ábyś to czynił.

19 GDybyś żął zboże l twoje ná roli twojey/ á zápámiętałbyś snopá ná polu/ nie wracaj śię/ ábyś go wźiął/ przychodniowi/ śierocie/ y wdowie/ to będźie: áby ćię błogosłáwił PAN Bog twoj/ w káżdey spráwie rąk twojich. 20 ♣ Gdy będźieß obierał Oliwki twoje/ nie oglądajże śię ná káżdą gáłąskę zá sobą/ przychodniowi/ śierocie/ y wdowie to będźie. 21 ♣ Gdy będźieß obierał winnicę twoje/ nie zbierajże gron pozostáłych zá tobą/ przychodniowi/ śierocie/ y wdowie to będźie. 22 ♣ A pámiętaj/ iżeś był niewolnikiem w źiemi Egipskiey. ♣ Przetoż ja tobie przykázuje/ ábyś to czynił.

ROZDZIAŁ XXV.

Tego co zásłużył bicżowánie, pod liczbą bicżowáć. 4. robiącego żywić. 5. powinnowátemu potomká wzbudźić 11. Niewstydliwey ręką ućiąć. 14. Wagi y miáry spráwiedliwe mieć. 17. á pámiątkę Amálekowe wygłádźić każe.

1 JEsliby śię spor wszczął miedzy stronámi/ á przyszliby do sądu/ áby je sądzono: tedy uspráwiedliwią spráwiedliwego/ á niezbożnego 2 osądzą zá niezbożnego. ♣ A jesli godźien będźie bićia niepobożny/ tedy każe go położyć sędźia/ y każe go bić przed sobą/ według miáry niepráwośći jego/ pod liczbą. ♣ 3 Czterdźieśći a kroć uderzy go/ więcey nie przyda/ by snadź/ jesliby mu nád to żądano więcey plag/ nie zniksczemniał brát twoj/ przed oczymá twymi. 4 ♣ Nie záwiążeß b gęby wołowi młocącemu.

5 GDyby mießkáli bráćia pospołu/ á zszedłby jeden z nich nie májąc Syná/ nie pojdźie żoná onego zmárłego/ zá mąż obcego: brát c jego wnidźie do niey/ á pojmie ją sobie zá żonę/ á práwem powinowáctwá przyłączy ją sobie. 6 ♣ A pierworodny Syn ktoregoby porodźiłá/ názwány będźie imieniem brátá jego zmárłego/ áby nie było wygłádzone imię jego z Izráelá. ♣ 7 A jesliby nie chćiał on mąż pojąć brátowy swojey/ tedy pojdźie brátowa jego do bramy przed stárße/ y rzecze: nie chce brát mężá d mego wzbudźić brátu swemu imienia w Izráelu/ y nie chce mię práwem powinowáctwá sobie przyłączyć. 8 ♣ Tedy go przyzową Stárßy miástá onego/ y będą mowić z nim: A stánąwßy/ jesli rzecze/ nie chcę jey pojąć: 9 ♣ Przystąpi brátowa jego do niego przed oczymá stárßych á zzuje trzewik jego z nogi jego/ y plunie ná twarz jego/ á odpowiádájąc/ rzecze: Ták śię stánie mężowi/ ktoryby nie budował domu brátá swego. 10 ♣ Y názywáć będą imię jego w Izráelu: Dom e wyzutego.

11 GDyby śię powádźili z sobą dwáj jácy mężowie/ á przybieżáłáby żoná jednego/ áby wyrwáłá mężá swego/ z ręki onego co go bije/ á źiągnąwßy rękę swą/ uchwyćiłáby go zá łono jego: 12 ♣ Utnieß jey rękę: y nie zlituje śię nád nią oko twoje.

13 NIe będźieß miał w worku twojim rożnych gwichtow/ więtßego y mniejßego. 14 ♣ Nie będźieß też miał w domu twojim dwojákiego korcá/ więtßego y mniejßego: ♣ 15 Wagę słußną y spráwiedliwą mieć będźieß: tákże korzec słußny y spráwiedliwy mieć będźieß/ áby śię

g 3 Moj. 19.13. Tobi. 4. 15. h Jákob. 5. 4. i 2 Krol. 14. 6. 2 Kron. 25. 4. Jerem. 31.30. Ezech. 18.20. k 2 Moj. 22.21. 22. Przy. 22.22. Esái. 1. 23. Jerem. 5. 28. y 22.3. Ezech. 22.29. Zách. 7. 10. l 3 Moj. 19. 9. y 23.22.

a 2 Kor. 11. 2. b 1 Kor. 9.9. 1 Tym. 5. 18. c Mátt. 22.24. Márk. 12.19. Luk. 20.28. d Ruth. 4. 7. e I. Dom bosego.

przedłużyły dni twoje ná źiemi / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie.

16 Abowiem obrzydliwośćiá f jest PAnu Bogu twemu káżdy/ ktory to czyni / wszelki czyniący nieprawość.

17 PAmiętay ná to coć uczynił g Amálek w drodze/ kiedyśćie szli z Egiptu/ 18 Jákoć zábieżał drogę/ á pobił ostátnie wojská twego/ wszystkie mdłe *idące* zá tobą/ gdyś ty był utrudzony y sprácowány: á nie bał śię Bogá: 19 Przetoż gdyć da odpoczynienie PAN Bog twoj/ od wszystkich nieprzyjaćioł twojich w około / w źiemi ktorą PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ ábyś ją pośiadł: wygłádźiß pámiątkę Amálekowę pod niebem. Nie zápominayże *tego*.

f Przy. 11. 1. g 2 Moj 17. 8.

ROZDZIAŁ XXVI.

Pierwoćiny kápłánowi. 12. y dźieśięćiny, śierotam, wdowam, y przychodniom, 16. á posłußeństwo Bogu oddawáć każe.

1 GDy wnidźieß do źiemie/ ktorą PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ á osiedźieß ją/ y mießkáć w niey będźieß: 2 Tedy weźmieß a pierwoćiny/ ze wszystkich owocow źiemie/ ktore ofiárowáć będźieß z źiemi twojey/ ktorą PAn Bog twoj dawa tobie / włożyß je w kosz: á pojdźieß ná mieysce/ ktoreby obrał Pan Bog twoj áby tám mießkáło imię jego/ 3 A przyßedßy do Kápłáná/ ktory ná ten czás będźie/ rzeczeß do niego: Wyznawam dźiś PAnu Bogu twemu/ żem wßedł do źiemie/ o ktorą przyśiągł PAn Ojcom náßym/ że ją nam dáć miał. 4 Tedy wźiąwßy Kápłan kosz z ręki twojey postáwi go przed Ołtarzem PAná Bogá twego: 5 Támże odpowieß/ y rzeczeß przed oblicżem PAná Bogá twego: Oćiec moj/ *był* ubogi Syryczyk/ b/ y zstąpił do Egiptu/ á pielgrzymował tám w máluczkim poczćie / y stał śię tám w narod wielki/ możny y obfity. 6 A gdy śię z námi źle obchodźili Egipczánie/ trapiąc nas/ y kłádąc ná nas niewolą ćięßką: 7 Tedyśmy wołáli do PAná Bogá Ojcow náßych/ y c wysłuchał PAN głos náß/ á wejrzał ná utrapienie náße/ y ná prácę náßę/ y *ná* ućisk náß/ 8 Y wywiodł nas PAN z Egiptu ręką możną / y rámieniem wyćiągnionym/ y w strachu wielkim / y w znákách/ y w cudách/ 9 Y przyprowádźił nas ná to mieysce / á podał nam tę źiemię / źiemię opływájącą mlekiem y miodem. 10 A teraz oto przyniosłem pierwoćiny z owocow źiemie/ ktoraś mi dał *o* PAnie: y zostáwiß ono przed Pánem Bogiem twojim / y pokłoniß śię przed PAnem Bogiem twojim: 11 Y będźieß śię weselił ze wszystkich dobr / ktoreć dał PAn Bog twoj/ y domowi twemu / ty y Lewitá / y przychodźień ktory jest w pośrzodku ciebie.

a 2 Moj 23. 19. 34. 26 Moj. 14. 23. 10 Moj. 15. 19.

b Moj. 0. 31.

c Moj. 23.

12 A Gdy spełná oddaß d dźieśięćinę wszystkich dźieśięćin urodzájow twojich / roku trzećiego / *ktory jest* rokiem dźieśięćin / á daß Lewićie / przychodniowi / śierocie y wdowie / y będą jedli w bramách twojich/ y nájedzą śię. 13 Tedy rzeczeß przed oblicżem PAná Bogá twego: Wyniosłem co jest poświęcone z domu *swego*, y dałem tez z tego Lewićie / y przychodniowi/ śierocie / y wdowie / według wszelkiego e przykazánia twego / ktoreś mi przykazał / nie przestąpiłem przykazánia twego / ánim *go* zápomniał. 14 Nie jadłem w smętku mojim z niego / ánim odjął z niego ná pospolite używánie / ánim tez dał z niego ná pogrzeb: byłem posłußny głosowi PAná Bogá mego: uczyniłem wszystko coś mi przykazał. 15 Pojrzyj f z mießkánia świętego twojego / z Niebá/ á błogosław ludowi twemu Izráelskiemu / y źiemi ktoraś nam dał / jákoś przyśiągł Ojcom náßym / źiemi opływájącey mlekiem y miodem. 16 Dźiś PAN Bog twoj rozkázuje tobie / ábyś záchował te ustáwy y sądy: przestrzegajże tedy / á czyń je ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey duße twojey. 17 Przy Pánuś śię dźiś oppowiedźiał: ábyć był zá Bogá/ y żebyś chodźił drogámi jego / y strzegł ustaw jego/ y przykazań jego / y sądow jego/ y żebyś posłußny był głosowi jego. 18 PAN śię tez dźiś opowie-

d 3 Moj 27. 30. 4 Moj. 18. 25.

e 5 Moj 14. 27.

f Ezái. 63. 5. Báruc 2. 16.

zwiedział przy tobie/ ábyś mu był zá lud g osobliwy/ jáko mowił do ciebie/ y żebyś strzegł wszystkich przykazań jego/ ✣ Y żebyś cie wywyższył nád wszystkie narody/ ktore uczynił w chwale y w sławie/ y w zacności: á żebyś był ludem świętym PAnu Bogu twemu/ jáko mowił.

g 2 Moj. 19. 5. 5 Moj 7. 6. 714. 2. h 5 Moj 7. 6. 5 Moj 14. 2.

ROZDZIAŁ XXVII.

Zakon ná kámiennych słupiech pisáć. 5. y Ołtarz z Kámienia nieciosánego budowáć zá Iordanem káże. 12. Dwie gory odłącza, z ktorych pewne Osoby błogosłáwić y przeklináć miáły.

1 Tedy przykazał Mojżesz y Stárszy Izráelscy ludowi/ mowiąc; Strzeżcie wszelkiego przykazánia 2 ktore ja wam dźiś przykázuję. ✣ Y stánie się/ że ktorego dniá przejdźiecie przez Jordan do źiemie/ ktorąć PAn Bog twoy dawa/ / á wystáwisz sobie kámienie wielkie/ y 3 potynkujesz je wapnem/ ✣ Y nápiszesz ná nich wszystkie słowá Zakonu tego/ skoro przejdźiesz/ ábyś wszedł do źiemie/ ktorą PAn Bog twoj dawa tobie: do źiemie opływájącey mlekiem y miodem/ jákoć obiecał 4 PAn Bog Ojcow twojich. ✣ Gdy tedy przejdźiećie przez Jordan/ wystáwićie te kámienie/ o ktorych ja wam dźiś rozkázuję/ ná gorze Hebál/ y potynkujesz je wapnem. ✣ 5 Támże zbudujesz a Ołtarz PAnu Bogu twemu/ Ołtarz z kámienia: 6 nie bedźiesz ich ćiosał żelázem/ ✣ Z kámienia cáłego zbudujesz Ołtarz PAná Bogá twego: y ofiárowáć bedźiesz ná nim cáłopalenia PAnu 7 Bogu twemu. ✣ Tákże ofiárowáć bedźiesz ofiáry spokojne/ y bedźiesz tám jadł/ á bedźiesz śie weselił b przed obliczem PAná Bogá twego: 8 ✣ Y nápiszesz ná onych kámieniách wszystkie słowá zakonu tego/ znácznie y jáśnie. 9 ✣ Y rzekł Mojżesz/ y Kápłáni Lewitowie/ do wszystkiego Izráelá/ mowiąc: pilnuy/ á słuchaj Izráelu: dźiś stałeś się ludem PAná Bogá twego/ ✣ Przetoż 10 bedźiesz posłusznym głosowi PAná Bogá twego/ á bedźiesz czynił przykazánia jego/ y ustáwy jego

a 2 Moj. 20. 24. Iozu. 8. 31.

b 5 Moj. 16, 14.

ktore ja dźiś przykázuję tobie.
11 Tedy przykazał Mojżesz ludo- 12 wi dniá onego mowiąc: ✣ Ci stáną áby błogosłáwili ludowi ná gorze Gárizym/ gdy przejdźiećie przez Jordan/ Symeon y Lewi/ y Judá/ y Isáschár/ y Jozef/ y Beniámin. 13 ✣ Ci záś stáną ku przeklinániu ná gorze Hebál; Ruben/ Gád/ y Aser/ y Zábulon/ Dán/ y 14 Neftáli. ✣ Y oświadczą c śię Lewitowie/ á mowić będą do wszystkich mężow Izráelskich głosem wyniosłym: 15 ✣ Przeklęty człowiek/ ktoryby czynił obraz ryty/ ábo odlewány/ obrzydliwość Páńska/ robotę rąk rzemieśniczych/ choćby to postáwił ná miejscu skrytym: Tedy odpowie wszystek lud/ y rzecze: Amen. ✣ 16 Przeklęty kto lekce waży Ojcá swego/ y mátkę swoję: y rzecze wszy- 17 stek lud/ Amen. ✣ Przeklęty ktory przenośi gránice bliźniego swego: 18 á rzecze wszystek lud/ Amen. ✣ Przeklęty ktory zwodźi ślepego z drogi áby błądźił: y rzecze wszystek lud/ 19 Amen. ✣ Przeklęty ktory wywraca sprawiedliwość przychodniowi/ śierocie y wdowie: á rzecze wszystek 20 lud/ Amen. ✣ Przeklęty ktoby obcował z żoną Ojcá swego/ bo odkrył podołek Ojcá swego: y rzecze 21 wszystek lud/ Amen. ✣ Przeklęty ktoryby obcował z jákimkolwiek bydlęćiem: y rzecze wszystek lud/ Amen. 22 ✣ Przeklęty ktoryby obcował z siostrą swoją/ corką Ojcá swego/ ábo corką mátki swojey: y rzecze wszy- 23 stek lud/ Amen. ✣ Przeklęty ktoryby obcował z świekrą swoją: y rzecze 24 wszystek lud/ Amen. ✣ Przeklęty ktoryby zábił tájemnie bliźniego swego: y rzecze wszystek lud/ Amen. 25 ✣ Przeklęty ktoryby brał dáry/ áby zábił człowieká/ krew niewinną: 26 y rzecze wszystek lud/ Amen. ✣ Przeklęty ktoby nie został d przy słowiech zakonu tego/ áby je czynił: y rzecze wszystek lud/ Amen.

c Dán. 9. 11

d Gálat. 3. 10.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Błogosłáwieństwá posłusznym. 15. á nie posłusznym przeklęctwá opowiáda: toż jest 2 Moj. 26. ále tu wiele Mojżesz przydawa.

1 JEśli pilnie słuchać będźieß głosu a PAná Bogá twego/ strzegąc y czyniąc wßystkie przykazánia jego/ ktore ja dźiś przykázuję tobie: tedy ćię PAn Bog twoj wywyżßy b nád wßystkie narody źiemie/ 2 Y przyda ná ćię te wßystkie błogosłáwieństwá / y trzymáć śię ćiebie będą / jeśli będźieß posłußnym głosu PAná Bogá twego: 3 Błogosłáwiony będźieß w mieśćie/ błogosłáwiony będźieß y ná polu: 4 Błogosłáwiony owoc żywotá twego/ y owoc źiemie twojey/ y owoc bydłá twego / płod rogátego bydłá twego/ trzody drobnego bydłá twego: 5 Błogosłáwiony kosz twoj/ 6 y dźieżá twojá. Błogosłáwiony będźieß wchodząc / błogosłáwiony y wychodząc: 7 Spráwi PAN/ że nieprzyjaćiele twoji/ ktorzy powstawáją przećiwko tobie / będą porażeni przed obliczem twojim: drogą jedną wyćiągną przećiwko tobie/ á śiedmią drog ućiekáć będą przed obliczem twojim. 8 Przykaże PAN błogosłáwieństwu *swemu*, áby z tobą było w spiżárniách d twojich/ y we wßystkim do czegobyś zćiągnął rękę twoję / y będźieć błogosłáwił w źiemi/ ktorą PAn Bog twoj dawa tobie. 9 Wystáwi e ćię PAN sobie zá lud święty / jákoć przyśiągł/ jeśli przestrzegáć będźieß przykazań Páná Bogá twego / y 10 będźieß chodźił drogámi jego: Y obaczą wßystkie narody źiemie / że imię f Páńskie wzywáne jest nád tobą/ á będą śię ćiebie lękáć. 11 Y spráwi PAn / że będźieß obfitował w dobrym/ w owocu żywotá twego/ y w owocu bydłá twego / y w owocu polá twego / w źiemi o ktorą przyśiągł PAn Ojcom twojim / że ja tobie da. 12 Otworzyć PAN g skarb swoj wyborny Niebiosá/ áby wydawáły deszcz źiemi twojey czásu swego/ y pobłogosłáwi wßelkiey spráwie rąk twojich / y będźieß pożyczał wielom Narodom/ á sam nie 13 będźieß pożyczał. Y uczyni ćię PAN przednieyßym/ á nie pośledniejßym: y będźieß tylko wyżßy/ á nie będźieß niżßy / jeśli posłußnym będźieß przykazániu PAná Bogá twego/ ktore ja dźiś rozkázuję tobie/ ábyś *ich* strzegł/ y czynił *je*, 14 A nie ustąpiß od żadnego słowá ktore ja wam przykázuję dźiśia/ áni ná práwo/ áni ná lewo/ idąc zá bogámi cudzymi/ ábyś jim służył.

15 LEcz h jeśli posłußny nie będźieß głosu PAná Bogá twego/ ábyś strzegł y czynił wßystkie przykazánia jego/ y ustáwy jego/ ktore ja przykázuję tobie dźiś/ tedy przydą ná ćię wßystkie te przeklectwá/ y i 16 ogárną ćię. Przeklętym będźieß w mieśćie/ przeklętym y ná polu. 17 Przeklęty kosz twoj/ y dźieżá twojá. 18 Przeklęty owoc żywotá twego/ y owoc źiemi twojey/ płod rogátego bydłá twego / y trzody drobnego 19 bydłá twego. Przeklętym będźieß wchodząc/ przeklętym y wychodząc. 20 Y pośle PAn ná ćię przeklectwo trwogę / y zgubę we wßystkim do czego zćiągnieß rękę twoję / y co czynić będźieß : áż ćię wygłádźi/ y áż záginieß nagle/ dla złości spraw twojich/ ktorymiś mię odstąpił. 21 Przepuśći PAN ná ćię morowe powietrze/ áż ćię wyniszczy z źiemie/ do ktorey idźieß/ ábyś ją pośiadł. 22 Uderzy ćię k PAN suchotámi/ y źimnicą / y gorączką / y upáleniem/ y mieczem/ y susżą/ y rdzą/ y będą ćię l dogániáć áż wyginieß. 23 Y będźie niebo twoje/ ktore jest m nád głową twoją/ miedźiáne/ y źiemiá ktora jest pod tobą/ 24 żelázna. Da PAN zá deszcz źiemi twojey proch y popioł/ *á ten* z Niebá pádáć będźie ná ćię/ áż znißczejeß. 25 Poda ćię PAN ná upádek przed nieprzyjaćioły twymi : drogą jedną wynidźieß przećiwko nim/ á śiedmią drog będźieß ućiekał przed twarzą jich : y będźieß ku wzruszeniu wßystkim krolestwom 26 źiemie. A będą trupy twoje/ pokármem wßelkiemu ptástwu powietrznemu/ y zwierzowi źiemskiemu/ á nie będźie ktoby *ich* odpędźił. 27 Zárázi ćię PAn wrzodem n Egipskim/ y o niemocą zádnice/ y krostámi/ y świerzbem : á nie będźieß 28 mogł być uleczony. Zárázi ćię PAN szaleństwem/ y ślepotą/ y

zdrętwiá-

a 3 *Moj.* 26. 3.
b 5 *Moj.* 26.19.
c *I. dostátki, ábo śpiżárnia*
d *I. w gumnie.*
e 2 *Moj.* 19. 5. 5 *Moj* 7. 6. 5 26,18
f 1 *Moj.* 48.16.
g 5 *Moj* 11.14. *Jerem.* 5. 24. *Ezech.* 34.26.
h 3 *Moj* 26.14. *Thren.* 2. 17. *Dán.* 9 11.13. *Mál.* 2. 2. *Bár.* 1. 30.
i *I. Dośćignąćię.*
k 3 *Moj.* 26.16.
l *I. będą ćię trápić.*
m 3 *Moj* 26.19.
n 2 *Moj* 9. 9.
o *I. biegunkámi.*

29 zdretwiáłośćią sercá. ♣ Y będźieß mácał o południu/ jáko máca ślepy w ćiemnośći: á nie będąc śię sczęśćiły drogi twoje: do tego też będźieß ućiśniony/ y ßárpány po wßystkie dni/ á nie będźie ktoby ćię wybáwił. 30 ♣ Zonę sobie poślubiß/ á inßy mąż z nią będźie spał: dom zbudujeß/ á mießkáć w nim nie będźieß: Winnicę násádźiß/ á używáć jey nie będźieß. 31 ♣ Wołu twego zábiją przed oczymá twymi/ á nie będźieß go jadł: Osłá twego porwą przed twarzą twoją/ á nie wrocąć go: Trzody twoje podáne będą nieprzyjaćiołom twojim/ á nie będźie ktoby ćię rátował. 32 ♣ Synowie twoji/ y corki twoje/ Narodowi innemu wydáne będą/ á oczy twoje pátrząc ná to/ ustawáć będą dla nich przez cáły dźień: á nie będźie siły w ręce twojey. 33 ♣ Owoc źiemie twojey/ y wßystkę prace twoje/ pożrze Narod/ ktoregoś ty nie znał/ á nie będźieß/ jedno ućiśniony/ y udręczony po wßystkie dni. 34 ♣ Y będźieß *jáko* ßalony/ widząc to oczymá twymi/ ná co pátrząc muśiß. 35 ♣ Záráźi ćię PAN wrzodem złym ná kolánách/ y ná łystách/ ták/ że nie będźieß mogł być uleczonym: od stopy nogi twey y áż do wierzchu głowy twojey. ♣ 36 Záwiedźie PAN/ ćiebie y Krolá twego/ ktorego postánowiß nád sobą/ do Narodu ktoregoś nie znał/ ty/ y Ojcowie twoji: gdźie będźieß służył Bogom obcym/ drewnu y kámieniowi. 37 ♣ Y będźieß dźiwowiskiem/ baśnią y przysłowiem u wßystkich Narodow/ do ktorych ćię záwiedźie PAN. 38 ♣ Naśienia wiele wynieśieß ná pole/ á máło p zbierzeß: bo to pożrze ßáráńcza. 39 ♣ Winnice násádźiß y upráwiß/ ále winá nie będźieß pił/ áni zbierał: bo je pożrze robáctwo. 40 ♣ Oliwnego drzewá dosyć mieć będźieß/ po wßystkich gránicách twojich/ á Oliwą mázáć śię nie będźieß: bo opádáją Oliwki twoje. 41 ♣ Synow y Corek nápłodźiß/ ále nie będą twoje: bo pojdą w niewolą. 42 ♣ Wßystkie drzewá twoje/ y owoc źiemie/ ßáráńcza pożrze. 43 ♣ Cudzoźiemiec ktory mießka w pośrzodku ćiebie/ urośćie nád ćię znácznie// ále ty wielce poniżonym będźieß. 44 ♣ On będźie pożyczał tobie/ á ty mu nie będźieß pożyczał: on będźie przednieyßy/ á ty będźieß pośledniejßy. 45 ♣ Y przydą ná ćię wßystkie te przeklęctwá/ y będą ćię goniły/ y ogárną ćię/ áż zniszczejeß ponieważeś nie był posłußny głosowi PAná Bogá twego/ ániś chował przykazánia jego/ y ustaw jego ktore przykazał. 46 ♣ A będą *te plagi* ná tobie/ zá znák y zácud/ y ná naśieniu twym/ áż ná wieki. 47 ♣ Dla tego/ żeś nie służył PAnu Bogu twemu/ z ućiechą/ y weselem q sercá/ májąc wßystkiego dostátek. 48 ♣ Y będźieß nieprzyjaćiołom twojim/ ktore ná ćię PAN pośle służył w głodźie/ y w prágnieniu/ y w nágośći/ y w niedostátku wßystkiego: y włoży járzmo żelázne ná ßyję twoję/ áż ćię wniwecz obroći. 49 ♣ Przywiedźie PAN ná ćię Narod z dáleká/ od kończyn źiemie/ *ktory* przyleći jáko Orzeł: Narod/ ktorego języká nie zrozumieß. 50 ♣ Narod srogi/ ktory nie będźie miał względu ná stárego/ áni śię nád dźiećięćiem zmiłuje/ 51 ♣ Y pożrze owoc bydłá twego/ y owoc źiemie twojey/ áż ćię zniszczy: y nie zostáwi zbożá/ mosczu/ ani świezey Oliwy/ *áni* stad wołow twojich/ áni trzod owiec twojich/ áż ćię wygubi. 52 ♣ Y obleże ćię we wßystkich s bramách twojich/ áż upádną mury twe wysokie y obronne/ w ktorycheś ty ufał po wßystkiey źiemi twojey: Obleże ćię we wßystkich bramách twojich/ po wßystkiey źiemi twojey/ ktorą da PAN Bog twoj tobie.

53 Y Będźieß jadł płod żywotá twego/ ćiáło Synow twojich/ y corek twojich/ ktore ć dał PAN Bog twoj/ w *onym* obleżeniu y śćiśnieniu/ ktorym ćię śćiśnie nieprzyjaćiel twoj. 54 ♣ Mąż pießczotliwy miedzy wámi/ y w roskoßy zchowány/ będźie zájrzał brátu swemu/ y włásney żenie swey t y ostátkowi Synow swych/ ktory pozostánie/ 55 ♣ Y nie udźieli żadnemu z nich z mięsá Synow swych/ ktore jeść będźie: przeto że mu nie zostáło nic inßego w obleżeniu y w śćiśnieniu/ ktorym

p *Mich.* 6. 15. *Agge* 1. 6.

q 5 Moj. 16.15 y 26.1[1]

r *I. Niewstydliwy.*

s *I. miáßách.*

t *H. Zenie łoná swego.*

cie ściśnie nieprzyjaciel twoj / we wszystkich bramach twojich. 56 ♣ Pieszczotliwa miedzy wámi / y w roskoszy zchowána *niewiastá*, ktora ledwie nogą swoją dostępowáłá ziemie / dla pieszczoty y roskoszy / bedzie zájrzáłá mężowi swemu własnemu y synowi swemu / y corce swojey : 57 ♣ Y łożyská swego / ktore wychodzi z niey przy porodzeniu / y Synow swych ktore urodzi : Bo je poje w niedostátku wszystkiego / potájemnie / w obleżeniu y ściśnieniu / ktorym cie ściśnie Nieprzyjaciel twoj w bramách twojich.

58 Jesliże nie bedziesz przestrzegał / ábyś czynił wszystkie słowá zakonu tego / ktore nápisáne są w księgách tych / żebyś sie bał tego imienia chwalebnego y strásznego / Páná Bogá twego: 59 ♣ Rozmnoży ná pozdziw PAn plagi twoje / y plagi násienia twego / plagi wielkie y trwáłe / tákże choroby złe y długie. 60 ♣ Y obroci ná cie wszystkie choroby Egipskie ktorycheś sie lekał / y chwycą sie ciebie. 61 ♣ Wszeláką też niemoc / y wszeláką plagę / ktora nie jest nápisáná w księgách Zakonu tego / przywiedzie PAn ná cie / áż cie wytráci. 62 ♣ Y zostánie was bárzo máło / ktorzyście przed tym byli jáko gwiazdy Niebieskie / przez mnostwo : ponieważeś nie był posłuszny głosowi Páná Bogá twego. 63 ♣ Y stánie sie że jáko sie rádował PAn nád wámi / dobrze wam czyniąc / y rozmnażájąc was : ták sie rádowáć bedzie PAN nád wámi / trácąc u was / y wygłádzájąc was: y bedziecie wykorzenieni z ziemie / do ktorey idziecie / ábyście ją posiedli. 64 ♣ Y rozproszy x cie PAN miedzy wszystkie Narody / od kończyn ziemie / y áż do kończyn ziemie: támże służyć bedziesz Bogom cudzym / ktorycheś nie znał / ty y Ojcowie twoji / drewnu y kámieniowi. 65 ♣ A miedzy onymi narodámi nie wytchniesz sobie / áni bedzie miáłá odpoczynku stopá nogi twojey / dać też PAn tám że serce lekliwe / y oczy zemdlone / y myśl zfrásowáná: 66 ♣ Y bedzie żywot twoj *jákoby*, y záwieszony przed tobą : y bedziesz sie lekał wnocy y we dnie / y nie bedziesz pewien żywotá twego. 67 ♣ Ráno rzeczesz / ktoż mi da wieczor ? á wieczor rzeczesz / ktoż mi da zaránie ? dla trwogi serca twego / ktora sie zátrwoży / y dla tego / ná co oczymá twymi pátrzáć musisz. 68 ♣ Y wroci cie PAN do Egiptu w Okretách / drogą o ktorey mci powiedział / nie oglądasz jey więcey : á tám záprzedawáć sie bedziecie nieprzyjaciołom swojim zá niewolniki / y zá niewolnice : á nie *bedzie* ktoby *was* kupił.

u Esai. 1. 24.
x 5 Moj. 4. 27. Nehe. 1. 8.
y T. Niepewny

ROZDZIAŁ XXIX.

Przymierze odnawia. 2. dobrodziejstwá Boże przypomina. 9. do posłuszeństwá wiedzie. 18. sądámi Páńskimi grozi.

1 Teć są słowá przymierza / ktore przykazał PAn Mojżeszowi postánowić z Synámi Izráelskimi / w ziemi Moábskiey: nád *ono* przymierze ktore postánowił z nimi / ná Horeb a. 2 ♣ Zwołał tedy Mojżesz wszystkiego Izráelá / y mowił do nich : wyście b widzieli wszystko co czynił PAN przed oczymá wászymi w ziemie Egipskiey Fáráonowi / y wszystkim sługom jego / y cáłey ziemi jego: 3 ♣ Pokusy wielkie / ktore c widziáły oczy twoje / znáki y cudá one wielkie. 4 ♣ Ale nie dał wam PAn serca ku zrozumieniu / y oczu ku widzeniu / áni uszu ku słyszeniu / áż do dniá dzisieyszego. 5 ♣ Y prowádziłem was d przez czterdzieści lat po puszczy / nie wiotszáły száty wásze ná was / y obuwie wásze nie wiotszáło ná nogách wászych. 6 ♣ Chlebáście nie jedli / y winá / y mocnego napoju nie piliście: ábyście wiedzieli / żem JA PAN, Bog wász. 7 ♣ A gdyście przyszli ná to miejsce / wyciągnął e Sehon / Krol Hesebonski / y Og / Krol Básáński / przeciwko nam ku bitwie / y porázilismy je. 8 ♣ A wziąwszy ziemie jch / podzieliśmy ją w dziedzictwo f Rubenitom / y Gádytom / y połowicy pokolenia Mánássessowego. 9 ♣ A ták przestrzegájcież słow przymierza tego / y czyńcie je : áby sie wam szczęśliwie powodziło wszystko / co czynić bedziecie.

a A. Synáj.
b 2 Moj 19. 4.
c 5 Moj. 7. 19.
d 5 Moj. 8. 4.
e 4 Moj. 21, 23. 24. 33. 5 Moj. 2. 32. y 3. 1.
f 4 Moj. 32. 33. 5 Moj. 3. 12. Joz. 13. 12.

Wy

10 Wy stoicie dziś wszyscy przed Pánem Bogiem wászym / Kśiążętá wásze / w pokoleniách wászych / stárszy wászy / y przełożeni wászy / wszyscy mężowie Izráelscy. 11 ✣ Dziatki wásze / żony wásze / y przychodźień twoj / ktory mieszka w pośrzodku obozu twego / od tego ktory drwá rąbi / áż do tego co wodę czerpa. 12 ✣ Abyś wszedł w przymierze PANá Bogá twego / y w przysięgę jego / ktorą PAN Bog twoj stánowi z tobą dźiś. 13 ✣ Aby ćię sobie dźiś wystáwił zá lud / á sam żeby tobie był zá Bogá / jákoć powiedźiał / y jáko g przysiągł Ojcom twojim / Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi. 14 ✣ A nie tylko z wámi sámymi ja stánowię to przymierze / y tę przysięgę: 15 ✣ Ale z káżdym ktory tu stoi dźiś z námi przed PAnem Bogiem nászym / y z káżdym / ktorego tu nie mász z námi dźiś. 16 ✣ Wy bowiem wiećie / jákośmy mieszkáli w źiemi Egipskiey / y jákośmy przeszli przez pośrzodek Narodow / ktoreśćie przeszli: 17 ✣ Y widźieliśćie obrzydliwośći ich / y báłwány ich / drewno y kámień / śrebro y złoto / ktore przy nich.

18 Niech że nie będźie miedzy wámi mąż ábo niewiástá / ábo dom / ábo pokolenie / ktoregoby śię dźiś serce odwrociło od PANA Bogá nászego / żeby szedł / á służył Bogom narodow onych: by snadź nie był miedzy wámi jáki korzeń wydawájący h żołć y piołun. 19 ✣ Bo ktoby słuchał słow przeklęctwá tego / á błogosłáwiłby sobie w sercu swym / mowiąc: Pokoj mi będźie / choćiaż i według zdánia sercá mego chodźić będę / przydawájąc pijána do k uprágnioney. 20 ✣ Ale PAN niechce odpuśćić tákowemu: lecz záraz zápali śię gniew Páński / á zápalczywość jego przećiwko mężowi temu: y przypádnie nań wszystko przeklęctwo / ktore jest nápisáne w tych kśięgách: y wygłádźi PAN imię jego pod Niebem / 21 ✣ Y wyłączy go PAN ná złe jego ze wszystkich pokoleń Izráelskich / według káżdego przeklęctwá Przymierza nápisánego w kśięgách zakonu tego.

22 TAk / że rzecze Narod potomny / Synowie wászy / ktorzy powstáną po was / y cudzoźiemiec ktory przydźie z źiemie dálekiey / (gdy obaczą plági źiemie tey y niemocy jey / ktoremi ją záráźi PAN: 23 ✣ Bo śiárká y Sol wypali te wszystkie źiemie / że nie będźie ośiewána / áni tez rodźić będźie / y nie zrośćie ná niey żadna trawá: ná kształt podwrocenia Sodomy y Gomorry / Adámy / y Sebojimá / ktore podwroćił PAN w gniewie swym / y w popędliwośći swey:) 24 ✣ Ták rzeką wszyscy Narodowie: Przecz że l ták PAN uczynił tey źiemi? coż to zá gniew tey wielkiey zápálczywośći? 25 ✣ Y odpowiedzą: przeto że opuśćili przymierze PAná Bogá Ojcow swych / ktore postánowił z nimi / gdy je wywiodł z źiemie Egipskiey. 26 ✣ Abowiem poszli / á służyli Bogom cudzym / y kłaniáli śię im: Bogom ktorych oni nie ználi / y ktorzy im nic nie udźielili. 27 ✣ Przetoż zápalił śię PAN gniewem przećiwko tey źiemi / áby przywiodł ná nie wszelkie przeklęctwo / nápisáne w tych kśięgách. 28 ✣ Y wykorzenił je PAN z źiemie jch w gniewie y w zápálczywośći / á w popędliwośći wielkiey: y wyrzućił je do źiemie obcey / jáko dźiś widźićie. 29 ✣ m Rzeczy tajemne / należą n PAnu Bogu nászemu: á jáwne nam / y Synom nászym / áż ná wieki: ábyśmy czynili wszystkie słowá zakonu tego.

ROZDZIAŁ. XXX.

Pokutują cym łáskę Bożą obiecuje. 11. áodćiąwszy wymowki. 15. upomina, áby śię rácżey żywotá, nie śmierći trzymáli.

1 GDy tedy przydą ná ćię wszystkie te rzeczy / błogosłáwieństwo / y przeklęctwo / ktorem przełożył przed oczy twoje / á wspomnisz sobie w sercu swym / miedzy wszystkimi narody / do ktorych ćię wypędźi 2 PAn Bog twoj / ✣ Y náwroćisz śię do PAná Bogá twego / á będźiesz posłuszny głosowi jego / we wszystkim co ja rozkázuję tobie dźiś / ty / y Synowie twoji / ze wszystkiego sercá

g 1 Moj. 17. 7.

h Dziej. 8. 23. Zyd. 11. 15.

i 1. mniepráwośći.

k 1. Gászec prágnienie pijáństwem.

l 1 Krol. 9. 8. Jerem. 22. 8.

m 1. Tajemnice Páná Bogá nászego nam są objáwione.

o Przyp. 25. 2 Syrác. 13. 36

twego / ze wszystkiey dusze twojey: 3 ♣ Tedy ćię wywiedźie PAN Bog twoj z więźienia twego / a y zmiłuje śię nád tobą/ przywroći / y zgromádźi ćię ze wszystkich narodow / do ktorych ćię rosproszył PAn Bog twoj. 4 ♣ By też kto z twojich wygnány był/ y ná kraj świátá/ z tamtąd zgromádźi ćię PAN Bog twoj y z tamtąd zbierze ćię. 5 ♣ A przyprowádźi b ćię PAN Bog twoj do źiemie / ktorą odźiedźiczyli Ojcowie twoij / y osiędźiesz ją/ y będźieć dobrze czynił / y rozmnoży ćię nád przodki twoje. 6 ♣ Y obrzeże PAN Bog twoy c serce twoje / y serce naśienia twego / ábyś miłował Páná Bogá twego / ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey dusze twojey/ ábyś mogł żyć/ 7 ♣ Y obroći PAN Bog twoj / wszystkie te przekleństwá / ná nieprzyjaćioły twoje/ ná te ktorzy ćię nienawidźieli / y 8 ktorzy ćię prześládowáli. ♣ A ty náwroćiwszy śię / posłuszny będźiesz głosowi Páńskiemu / y czynić będźiesz wszystkie przykazánia jego/ ktore ja tobie dźiś rozkázuję. 9 ♣ Y poszczęśći PAN Bog twoj/ w káżdey spráwie rąk twojich / w owocu żywotá twego / y w owocu bydłá twego / y w owocu źiemie twey / ku dobremu : Abowiem obroći śię PAN/ áby śię ćieszył z ćiebie / czyniąc ći dobrze / jáko śię ćieszył z Ojcow twojich. 10 ♣ Będźieszli posłusznym głosowi Páná Bogá twego/ przestrzegájąc przykazań jego / y ustaw jego nápisánych w kśięgách tego: náwracájąc śię do PANA Bogá twego / ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey dusze twojey.

11 ABowiem przykazánie/ ktore ja przykázuję tobie dźiś / nie jest przed tobą d zákryte/ áni dáleko 12 odległe/ ♣ Nie jest w Niebie/ żebyś rzekł: ktoż e nam wstąpi do Niebá á wźiąwszy je / *przyniesie* do nas/ y opowie je nam/ ábyśmy je pełnili? ♣ 13 Ani też jest zá morzem/ żebyś rzekł ktoż nam popłynie zá morze ? á wźiąwszy je / y przyniesie/ y opowie je nam/ ábyśmy je pełnili? ♣ 14 Ale bárzo blisko ćiebie *jest* to słowo / w uśćiech twojich y w sercu twojim/ ábyś je czynił.

15 OTom położył przed oczy twoje dźiś/ żywot f y dobre : tákże 16 śmierć y złe: ♣ Abowiem ja rozkázuję tobie dźiś/ ábyś miłował PAná Bogá twego/ y chodźił drogámi jego/ y przestrzegał przykazań jego/ y ustaw jego/ y Sądow jego : ábyś żył y rozmnożył śię/ y żebyć błogosłáwił PAn Bog twoj/ w źiemi do ktorey idźiesz/ ábyś ją pośiadł. ♣ 17 Jeśli śię záś odwroći serce twoje/ á nie usłuchasz/ ále dawszy śię zwieść będźiesz śię kłániał Bogom obcym/ y będźiesz im służył: 18 ♣ Opowiádam wam dźiś/ że pewnie poginiećie/ áni przedłużyćie dni ná źiemi/ do ktorey śię przepráwiasz przez Jordan/ ábyśćie tám wszedszy pośiedli ją. 19 ♣ Oświadczam śię dźiś przećiwko wam/ Niebem g y źiemią/ żem żywot y śmierć przedłożył przed oczymá twymi/ błogosłáwieństwo/ y przekleństwo : przetoż obierz żywot/ ábyś żył/ ty y naśienie twoje : 20 ♣ A miłował PANA Bogá twego/ y posłuszny był głosowi jego/ y przy nim trwał: ábowiem on *jest* żywotem twojim/ y przedłużeniem dni twojich / żebyś mieszkał ná źiemi/ o ktorą przyśiągł PAn Ojcom twojim/ Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi/ iż im ją dáć miał.

ROZDZIAŁ XXXI.

Smierć swoję przepowiáda. 7. Iozuego zá Wodzá stánowi. 8. y przytomnośćią Bożą ćieszy. 9. Zakon Lewitom y stárszym oddáje. 11. á on czytáć. 25. y chowáć każe. 15. 29. przyszłe odstąpienie ludu od Bogá przepowiáda.

1 PRzyszedszy tedy Mojżesz/ opowiedźiał te słowá wszystkiemu 2 Izráelowi: ♣ Y rzekł do nich: Sto/ y dwádźieśćiá lat *jest* mi dźiś/ nie mogę więcey wychodźić y wchodźić á tęż mi PAN powiedźiał : Nie przejdźiesz a zá ten Jordan: ♣ 3 PAn Bog twoj sam pojdźie przed tobą : On wytráći narody te przed tobą/ y pośiędźiesz je : Jozue/ b ten pojdźie przed tobą / jáko powiedźiał 4 PAn. ♣ Y uczyni im PAn/ jáko

uczy-

a Jobe. .9. Psalm 106.45. Jerem. 32.1. b Mác. .29. 2.18. c 5 Moj. 10.16. Jerem. 32.39. Ezech 11.19. 36.26. Rzym. 2. 29. Kolos. 2.11. d Esái. 45.19. e Rzym. 10. 6.

f 5 Moj. 11.26. Jerem. 21. 8. g 5 Moj. 4. 26. y 31.28. a 4 Moj. 27.12. 5 Moj. 3. 27. y 4.21. y 32.52. b 4 Moj. 27.18.

uczynił Sehonowi/ c y Ogowi Krolom Amorejskim/ y ziemi ich/ ktore wygłádził. 5 ♣ A gdy je wam PAN poda/ tedy im uczynićie według káżdego przykazánia/ jákom wam przykazał d. 6 ♣ Zmacniajćież śię/ á mężnie sobie poczynajćie/ nie bojćie śię/ e áni śię lękajćie twarzy ich: ábowiem PAN Bog twoj/ on idźie z tobą/ nie odstąpi f ćię/ áni ćię opuśći.

7 TEdy przyzwawszy Mojżesz Jozuego/ rzekł do niego przed oczymá wszystkiego Izráelá: Zmocni śię/ á mężnie sobie poczynaj/ bo ty wnidźiesz z ludem tym do źiemie/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom ich/ że im ją da/ á ty im ją w dźiedźictwo podźielisz. 8 ♣ A PAN on pojdźie przed tobą/ on będźie z tobą: nie odstąpi ćię/ áni ćię opuśći. Nie bojże śię g áni śię lękaj.

9 TEdy nápisał Mojżesz ten zakon y oddał go Kápłanom Synom Lewiego/ ktorzy nośili skrzynię Przymierza Páńskiego/ y wszystkim Stárszym Izráelskim. 10 ♣ Potym rozkazał im Mojżesz/ mowiąc: Ná początku *káżdego* śiodmego roku/ w pewny czás/ roku odpuszczánia/ w Swięto Kuczek: 11 ♣ Gdy śię zejdźie wszystek Izráel/ áby śię pokazał przed PAnem Bogiem twojim ná mieyscu/ ktore sobie obierze: obwołasz h ten Zakon przed wszystkim Izráelem w uszách ich. 12 ♣ A zgromádźisz lud/ męże y Niewiásty/ y dźiatki/ y przychodnie twoje/ ktorzy są w bramách twojich/ áby słucháli/ y áby śię uczyli y báli PAná Bogá wászego: y przestrzegáli/ áby czynili wszystkie słowá zakonu tego. 13 ♣ Synowie tez ich/ ktorzy *jeszcze* nie wiedzą/ niechaj słucháją/ y niech śię uczą bać PAná Bogá wászego/ po wszystkie dni ktorych żyć będźiećie ná źiemi/ do ktorey idźiećie/ przepráwiwszy śię przez Jordan wnidźiećie/ ábyśćie ją posiedli.

14 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá: Oto przybliżyły śię dni śmierći twojey: Przyzowże Jozuego/ á stańćie w Namiećie zgromádzenia/ á przykáże mu: Szedł tedy Mojżesz/ y Jozue/ á stánęli w Namiećie 15 zgromádzenia. ♣ Tedy śię ukazał PAn w Namiećie/ w Słupie obłokowym: y stánął on słup obłokowy náde drzwiámi Namiotu. 16 ♣ Y rzekł PAn do Mojżeszá: Oto ty záśniesz z Ojcy twojimi: á powstawszy lud ten/ będźie cudzołożył náśládując Bogow cudzoźiemcow tey źiemie/ do ktorey wchodźi/ *áby mieszkał* w pośrzodku niey/ y opuśći mię/ i y złamie przymierze moje/ ktorem postánowił 17 z nim. ♣ Przetoż zápáli śię gniew moj przećiwko niemu onego dniá/ á opuszczę je/ y skryję oblicze moje przed nimi/ á będźie ná pożárćie: y znájdą go wiele złych rzeczy y utrapienia: y rzecze dniá onego: Azaż nie dla tego/ iż Bogá mego niemász w pośrzodku mnie/ ználazły mię te 18 złe *rzeczy*? ♣ A ja kryjąc skryję oblicze moje w on dźień/ dla wszystkiego złego/ ktore czynili/ udawszy 19 śię zá Bogi cudzymi. ♣ Teraz tedy nápiszćie sobie tę pieśń/ á náucz jey Synow Izráelskich: włoż ją w ustá ich/ áby mi byłá tá pieśń świádectwem przećiwko Synom Izráelowym: 20 ♣ Abowiem wprowádzę go do źiemie/ o ktorąm przyśiągł Ojcom jego/ opływájącey mlekiem y miodem: y będźie jadł/ k á náje śię y utyje/ á obroći śię do Bogow cudzych/ y służyć im będźie/ y rozdrażnią mię/ y zrzucą przymierze 21 moje. ♣ Y stánie śię/ gdy go znajdźie wiele złego y utrapienia/ że będźie tá pieśń przed nim ná świádectwo/ ábowiem nie przydźie w zápámiętánie w uśćiech naśienia jch: gdyż wiem myśli jego y co on *jeszcze* dźiś czynić będźie pierwey niż go wprowádzę do źiemie/ o ktorąm przy- 22 śiągł. ♣ Y nápisał Mojżesz tę pieśń onegoż dniá/ y náuczył jey Synow Izráelskich. 23 ♣ Potym przykazał Jozuemu Synowi Nunowemu/ y rzekł: zmacniaj śię/ l y mężnie sobie poczynaj/ ábowiem ty wprowádźisz Syny Izráelskie do źiemie o ktorąm im przyśiągł: á ja będę z tobą.

24 Y stáło śię/ gdy nápisał Mojżesz słowá Zakonu tego w księgi/ y 25 dokończył ich: ♣ Rozkazał Mojżesz Lewitom/ ktorzy nośili skrzynię Przymierza Páńskiego/ mowiąc:

c 4 Moj. 21.24. 33.
d 5 Moj. 7.2. y 20.16
e 5 Moj. 7.21. y 20.1. Psalm 46,8.
f Jozu. 1.5. Zyd. 13.5.
g Joz. 1.9.
h I. Czytać będźiesz.
i 1 Sam 8.7.
k 5 Moj 8.4.
l Joz. 1.6.

26 ✤ Weźmićie kśięgi m zakonu tego/ y włożćie je przy stronie/ do skrzynie Przymierza PAná Bogá wászego/ áby tám były przećiwko tobie ná świádectwo: 27 ✤ Abowiem ja znam upor twoj/ y kárk twoj twárdy/ oto poki ja jeszcze dźiś żyje z wámi/ jesteśćie odpornymi n PAnu/ jákoż dálekoż więcey po śmierći mojey? 28 ✤ Zgromadźćież do mnie wszystkie Stársze pokolen wászych/ y Przełożone wásze/ żebym mowił w uszách ich słowá te/ y będę wzywał ná świádectwo przećiwko nim/ Niebá y źiemię: 29 ✤ Poniewasz wiem/ że po śmierći o mojey/ popsujećie śie bárzo/ á ustąpićie z drogi/ ktorąm wam rozkazał: przetoż przydźie ná was to złe w ostátnie dni/ gdy będźiećie czynić złe przed Oczymá Páńskimi/ drážniąc go spráwámi rąk wászych. 30 ✤ Y mowił Mojżesz w uszách wszystkiego zgromádzenia Izráelskiego/ słowá tey pieśni/ áż jey dokończył.

m 2 Krol. 22. 8.

n 2 Krol 17. 14. Mal. 3. 7.

o 5 Moj. 32. 16. 17.

ROZDZIAŁ XXXII.

Pieśń Mojżeszowa, w ktorey spráwy Boże zacne. 15. niewdźięczność Izráelczykow. 20. karánie zá nie przyszłey przestc. 39. áży poćiechy przedkłada. 46. pilnie do uwáżánia tego wszystkiego nápomájąc. 49. zátym rozkaz Páński, áby wstąpił ná gorę, y tám umárł.

1 SŁuchajćie Niebiosá/ á mowić będę: niech słucha y źiemiá/ wymowy ust mojich. 2 ✤ Kropić będźie jáko deszcz náuká mojá/ popłynie jáko rosá wymowá mojá/ jáko drobny deszcz ná źiołá/ á jáko krople ná tráwę. 3 ✤ Abowiem imienia Páńskiego będę wzywał: dajćież wielmożność Bogu nászemu: 4 ✤ Skále/ ktorey spráwy są doskonáłe: bo wszystkie drogi jego są spráwiedliwe: Boć jest Bog prawdźiwy/ á niemász w nim nieprawośći/ spráwiedliwy y práwy jest.

5 POkáźili mu śie/ jáko y nie byli Synámi jego/ sprosnośćią swoją: Narod zły á przewrotny. 6 ✤ Y tákże to oddawaćie PAnu/ ludu głupi y szalony? izali nie on jest Ojcem twojim/ ktory ćię sobie nábył/ on ćię uczynił y stworzył ćię?

7 WSpomni ná dni dawne/ uważajćie látá káżdego wieku: Spytaj Ojcá twego/ á oznájmi tobie: stárszych twojich/ á powiedzą: ✤ 8 Gdy rozdźielił a dźiedźictwá ná wyższy Narodom/ á rozsádźił Syny Adámowe/ położył gránice narodom/ według liczby Synow Izráelskich: 9 ✤ Abowiem dźiałem Páńskim jest lud jego/ Jákob sznurem dźiedźictwá jego: 10 ✤ Ználazł go w źiemi pustey/ y ná puszczy b wielkiey y strászney: obwodźił go/ uczył go/ strzegł go jáko źrzenice oká swego. 11 ✤ Jáko Orzeł c wywabia Orlętá swoje/ nád Orlętámi swojimi latájąc rozszerza skrzydłá swoje/ bierze je/ y nośi je ná skrzydłách d swojich. 12 ✤ Ták PAn sam prowádźił go/ á żaden obcy Bog nie był z nim. ✤ 13 Wyniosł go ná wysokie miejscá źiemie/ áby używał urodzájow polnych/ y uczynił áby ssał miod z skáły/ y oliwę z opoki twárdey: 14 ✤ Aby jadł másło od krow/ y mleko od owiec z tłustośćią jágniąt/ y báránu *odchowáne w* Bászán/ y kozły z tłustośćią ziarn pszenicznych/ á pił czerwone wino/ wyborne.

15 Y Roztył e Izráel y wierzgał: (otyłeś/ z stłuśćiałeś/ zgrubiałeś/ y opuśćiłeś Bogá ktory ćię uczynił:) y lekce poważył *Bogá* opokę zbáwienia swego. 16 ✤ Ku zápálczywośći pobudźili go przez cudze *Bogi*, y przez obrzydliwośći rozdrážnili go. 17 ✤ Ofiárowáli Dyabłom nie Bogu/ Bogom ktorych nie ználi nowym/ *ktorzy* z bliská przyszli/ ktorych śie nie báli Ojcowie wászy. 18 ✤ Opoki ktora ćię spłodźiłá zápomniałeś/ zápomniałeś Bogá stworzyćielá twego.

19 CO widząc PAn/ poruszył śię gniewem ná Syny swoje/ y ná Corki swoje. 20 ✤ Y rzekł: skryję oblicze moje przed nimi/ obaczę jáki będźie koniec ich: ábowiem są Narodem przewrotnym: Synmi w ktorych wiáry niemász. 21 ✤ Oni mię wzruszyli ku f zápálczywośći/ przez *to, co* nie jest Bogiem/ pobudźili mię proznośćiámi swymi: ja też do zazdrośći pobudzę je/ przez te *ktorzy* nie są ludem: przez narod

a 1 Moj. 11. 8. 4 Moj. 2. 5. Syrac 44. 26. Dźiej. 17. 26.

b H. Ná puszczy hukn.

c H. wyszczwia gniazdo swoje.

d 1 Moj. 19. 4.

e H. Jeschurun. T. práwy ábo szczyry.

f Rzym. 10. 19.

głupi

22 głupi rozdrażnię je. g Abowiem ogień rospalił śię w popędliwośći mojey: y będźie gorzał/ áż do nágłębszego piekłá / y pożrze źiemię / y urodzaj jey/ y wypali grunty gor. 23 Zgromádzę ná nie złe rzeczy, strzały moje ná nie wystrzelam. 24 Zniszczeją od głodu / y będą strawieni gorączką / i y śmiercią gorzką: żeby też bestyi poślę ná nie / z jádem gádźin źiemskich. 25 Zewnątrz pośieroći je miecz / á w pokojách będźie strách / ták ná młodźieńcá / jáko ná pánnę: ná ssącego pierśi / y ná mężá śiedźiwego. 26 Rzekłem: Rosproszę je po kąćiech / y wygubię miedzy ludźmi pámiątkę ich. 27 Gdybym śię ná pychę nieprzyjaciół nie oglądał/ by śię snadź nie podnieśli nieprzyjaćiele ich/ á nie rzekli: Ręká nászá wynioslá/ á nie PAN/ sprawiłá to wszystko. 28 Abowiem ten Narod ginie przez rády swe y niema rozumu. 29 O by mądrymi byli i wyrozumieli by to / y oglądáliby śię ná ostátnie rzeczy swoje. 30 Jákoby k ugániał jeden z nich tysiąc! á dwáj gonili by dźieśięć tysięcy! gdyby ich Bog opoká ich nie záprzedał / y PAN ich nie wydał: 31 Abowiem nie jáko skáłá nászá / skáłá ich / co nieprzyjaćiele nászy sámi osądzą. 32 Abowiem z máćice Sodomskiej / máćicá ich / y z látorośli Gomorskich / jágody ich/ jágody jádowite: groná ich gorzkie. 33 Jad smoczy wino ich/ y trucizna 34 żmijow okrutna. Izali to nie jest l skryto u mnie / zápieczętowano w 35 skárbie mojm? Mojá jest pomstá m y nádgrodá: czásu swego powinie śię nogá ich: poniewaz bliski jest dźień zginienia ich / á spieszą śię przyszłe rzeczy do nich.

36 Abowiem sądźić będźie PAN lud swoj / á sług swojich użali śię: gdy ujrzy/ że ustáłá siłá/ á iż ták pojimány / jáko zostáwiony nic nie 37 mogą: Y rzecze: gdźież Bogowie ich/ oná opoká w ktorey ufáli? 38 Ktorzy tłustość ofiar ich jadáli / y pijáli wino ofiar ich mokrych / Niechże wstáną / y rátują was / y 39 niechaj będą uciecżką wászą. Obaczćież teraz żem ja / jam jest sam/ á że niemász n Bogow oprocz mnie: ja zábijam o ożywiam / zránię / y ja uleczę / á niemász ktoby z ręki mo- 40 jey wyrwał: Abowiem podnoszę ku Niebu rękę moję / y rzekę: Żywię ja ná wieki. 41 Jesli záostrzę błyszczący śię miecz swoj / y porwie sąd ręká mojá / oddam pomstę nieprzyjaćiołom mojim/ y tym ktorzy 42 mię nienawidzą nádgrodzę. Opoję strzały moje krwią / á miecz moj náję śię mięsá / ze krwie pobitych y pojimánych / skoro záczynę mśćić śię 43 nád nieprzyjaćioły. Weselćie śię p Narodowie z ludem jego: ábowiem krwie q sług swojich pomśći śię / y pomstę odda nieprzyjaćiołom swojim / á miłośćiw będźie źiemi swojey / y ludowi swemu.

44 I Edy przyszedł Mojżesz/ y mowił wszystkie słowá pieśni tey / w uszách ludu tego / on y Jozue Syn 45 Nunow. A gdy dokonał Mojżesz mowić tych wszystkich słow do wszy- 46 stkiego Izráelá: Rzekł do nich: Przyłożćie sercá wásze do wszystkich słow / ktorymi śię ja oświadczam przećiwko wam dźiś / ábyśćie je przykázowáli Synom wászym / żeby strzegli y pełnili wszystkie sło- 47 wá zakonu tego: Abowiem to słowo niemá bydź prozne u was/ gdyż jest żywotem wászym / y w tym słowie przedłużyćie dni ná źiemi / do ktorey śię przeprawiaćie przez Jordan/ ábyśćie ją ośiedli.

48 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ tegoż 49 dniá/ mowiąc: Wstąp r ná te gorę Abárym/ ná gorę Nebo/ ktora jest w źiemi Moábskiey / przećiw Jerychu: á oglądaj źiemię Chánánejską/ ktorą ja dawam Synom Izráelskim w ośiádłość. 50 Y umrzesz ná tey gorze ná ktorą wstąpisz: y będźiesz przyłączony do ludu twego/ jáko umárł s Aáron brát twoj / ná gorze Hor/ y przyłączon jest do ludu swego: 51 Dla tego/ żeśćie wystąpili t przećiwko mnie/ w pośrzod Synow Izráelskich / przy wodách poswarku/ w Kádes/ ná puszczy Syn: Y żeśćie mię nie poświęćili w pośrzod Sy- 52 now Izráelskich. Bo przed sobą oglądasz źiemię: ále tám nie u wnidźiesz / do tey źiemie / ktorą ja dáj Synom Izráelskim.

g Ierem. 15.14. h I. Przepali áż do naj głębszey odchłáni. i H. wytrácę niemi gorzkimi. k 3 Moj. 27.8. l I. w Zchowániu m 3 Moj. 19.18. Syrác. 28.1. Rzym 12.19. Zydow 10.30. 1 Piotr 2.23. n 5 Moj. 4.35.

Ezái. 45.5. 18.22. o 1 Sám. 2.8. Tob. 13.2. Mądr. 16.13. p Rzym. 15.10. q 2 Mác. 7.6. Objáw. 19.2. r 4 Moj 27.12. s 4 Moj 20.29. y 27.13 y 33.38 t 4 Moj 20.13. y 27.14 u 5 Moj 3.25.

ROZDZIAL XXXIII.

Káżdemu pokoleniu z osobná Mojżeß przed śmiercią swą Duchem Prorockim błogosłáwi. 26. á Bogá. 28. y zacność Izráelá wysławia.

1 A Toć jest błogosłáwieństwo/ktorym błogosłáwił Mojżeß mąż Boży / Synom Izráelskim / przed śmiercią swoją. 2 ♣ Y rzekł: PAN z Synáj przyszedł / y pojáwił śię im z Sejiru / objáśnił śię z gory Fárán / á przyszedł z dźieśiąćią tyśięcy świętych : z práwice jego zákon ognisty *dány* im. 3 ♣ Záiste *on* miłuje lud : wszyscy święći *a* jego są w ręku twych/ y oni skupili śię do nogi twey / áby *co* pojęli z słow twojich. 4 ♣ Zákon podał nam Mojżeß/ dźiedźictwo zebrániu Jákobowemu. 5 ♣ Bo był krolem w Izráelu *b* gdy śię gromádźili przedniejszy z ludu / tákże pokolenia Izráelskie.

6 Niech żywie Ruben/á nie umiera : á niech będźie mężow jego poczet. 7 ♣ Potym też *błogosłáwił* Judźie/ y rzekł: Wysłuchaj PAnie głos Judy / á do ludu jego wprowadź go: ręká jego będźie walczyłá zań / á *ty* go rátowáć będźiesz/ przećiw nieprzyjaćiołom jego. 8 ♣ A do Lewiego rzekł : Thumim twoje *c* y Vrym twoje *było*, przy mężu świętym twojim / ktoregoś kusił w Mássá / y z ktorymeś miał spor u wod Merybá. 9 ♣ *Tenći to jest* ktory rzekł Ojcu swemu / y Mátce swey : Nie dogledujè śię ná was: y bráći swych nie znał/ y o Synach swych nie wiedźiał : ábowiem oni strzegą słow twych / y przymierze twoje záchowują. 10 ♣ Będą uczyć sądow twojich Jákobá / á Zakonu twego Izráelá : kłáść będą kádzenie pod nozdrze twoje / á cáłopalenie ná Ołtarz twoj. 11 ♣ Błogosław że Pánie mocy jego/á spráwy rąk jego przyjmi wdźięcznie : Zetrzy biodrá nieprzyjaćioł jego / y tych ktorzy go nienawidzą / áby powstáć nie mogli. 12 ♣ *A* do Benjáminá rzekł: *Ten jest* namilszy PAnu : będźie mieszkał przy nim bespiecznie / bronić go będźie ná káżdy dźień / á miedzy rámiony jego przebywáć będźie. 13 ♣ Do Jozefá też rzekł: Błogosłáwiona od PAná źiemiá jego/ z nalepszych rzeczy Niebieskich / z rosy / y z zrzodeł z źiemie wynikájących : 14 ♣ Y dla rozkosznych Urodzájow słonecznych / tákże dla rozkosznych owoców urodzájow mięśięcznych: 15 ♣ Y dla rozkosznych gor starodawnych / y dla rozkosznych pagorkow wiecznych: 16 ♣ Tákże dla rozkosznych *owoców* źiemie / y obfitośći *jey*, *á* dla życzliwośći mieszkájącego *e* we krzu : Niech to *błogosłáwieństwo* przyjdźie ná głowę Jozefowe/y ná wierzch głowy Názáreyczyká/miedzy bráćią jego. 17 ♣ *Iáko* pierworodnego wołu / ozdobá jego/ á jáko rogi jednorożcowe / rogi jego / tymi Narody zbodźie ná pozad/ áż do ostátnich gránic źiemie: á teć są dźieśięć tyśięcy Efrájmitow : á te tyśiące Mánássesytow. 18 ♣ A do Zábulona rzekł : Weseł śię *f* Zábulon w wyśćiu swym : á *ty* Isáschar w namiećiech twojich. 19 ♣ Ludu ná gorę przyzową / tám ofiárowáć będą Ofiáry spráwiedliwośći : poniewasz obfitość morską sáć będą/ y zákryte skárby piasku. 20 ♣ A do Gádá rzekł: Błogosłáwiony ktory rozmnaża Gádá / jáko lew mieszkáć będźie/ á porwie rámię y głowę. 21 ♣ Ktory sobie upátrzył ná początku *mieszkánie*, á iż tám o dźiale swojim przez zakonodawcę ubespieczony jest / przetoż pojdźie z Książęty ludu : spráwiedliwość *g* PAńską wykona / y sądy jego z Izráelem. 22 ♣ A do Dáná rzekł : Dán jáko szczenię Lwie / wyskákujące z Básán. 23 ♣ A do Neftálimá rzekł: Neftali/násycony przyjáźni/ y pełny błogosłáwieństwá PAńskiego / Zachod y Południe *h* opánujesz. 24 ♣ A do Aserá rzekł : błogosłáwiony nád *inne* Syny Aser/ będźie przyjemny Bráći swey / y omoczy w oliwie nogę swoje : 25 ♣ Żelázo y miedź pod obuwiem twojim: y poki będą *trwáć* dni twoje *słynąć będźie* moc twojá.

26 Nie masz ták prawego *i* jáko Bog / ktory jeźdźi po Niebie/ ku rátunku twemu / y w wielmożnośći swey ná obłokách. 27 ♣ Mieszkánie *k* twojim Bog wieczny / á ze

spod=

a Madr. 1.

b H. w Jeschurun.

c Moj. 8.30.

d Moj. 2.26.7.

e I. Tego ktory śię ukazał we krzu. 2 Moj. 3. 2.

f Mátt. 4.15.

g T. Spráwiedliwe pomsty od P. B. przykazáno.

h Esái. 9. 1. Mátt. 4.15.

i I. O Izráelu. H. o Jeschurun.

k I. Ochrono.

spodku rámioná wiecznośći. Ten wyrzući przed tobą Nieprzyjaćielá/ á rzecze/ wytráć ge. 28 ✠ Aby mieszkał Izráel bespiecznie sam: zrzodło Jákobowe w źiemi zbożá y winá / ktorego tez Niebiosá kropić będą rosą. 29 ✠ Błogosłáwionyś ty Izráelu/ ktoż podobny tobie/ ludu záchowány przez PAná : ktory jest tárczą rátunku twego / á mieczem zacnośći twojey : Przeto obłudnie śię poddádzą nieprzyjaćiele twoji / á ty wyniosłość ich deptáć będźiesz.

i Ierem. 23.6. y 33.16

ROZDZIAŁ XXXIV.

Mojżesz oglądał źiemię Obiecáną. 5. umárł. 6. grob jego utájony. 8. Załobá po nim. 9. Namiestnik jego. 10. y Zálecenie osoby jego.

1 Tedy wstąpił Mojżesz z *onych* rowni Moábskich/ ná gorę Nebo ná wierzch págorku/ ktory *jest* ná przećiwko Jerychu: á ukazał mu PAN wszystkę źiemię od Gáláád áż do Dán/ 2 ✠ Y wszystkę źiemię Neftálimowę / y źiemię Efráimowę/ y Mánássesowę / y wszystkę źiemię Judowę / áż do morzá ostátniego. 3 ✠ Y *strony* Południowe/ y rowninę doliny Jerychá / miástá *osádzonego* Pálmámi áż do Segor. 4 ✠ Tedy mu rzekł PAN: Táć jest źiemiá/ o ktorąm b przyśiągł Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi / mowiąc: náśieniu twemu dam ją: pokazałem ją oczom twojim / ále do niey nie wnidźiesz.

a 5 Moj. 3.27. 2 Mác. 2.4.

b 1 Moj. 12.7. y 13.15 y 15.18 y 26.4. y 28.13

5 Y Umárł tám Mojżesz sługá Páński w źiemi Moábskiey według słowá Páńskiego. 6 ✠ Y pogrzebł go PAN w dolinie / c w źiemi Moábskiey / przećiw Betfegorowi/ á nie dowiedźiał śię nikt o grobie jego / áż do dniá tego. 7 ✠ A Mojżesz miał sto d y dwádźieśćiá lat / gdy umárł : nie záćmiło śię oko jego/ áni śię nárusżyłá czerstwość jego. 8 ✠ Y płákáli Synowie Izráelscy Mojżeszá / ná polách Moábskich przez trzydźieśći dni. A gdy śię skończyły dni płáczu / y żałoby Mojżeszowey:

9 Tedy Jozue Syn Nunow/ nápełniony jest Duchem mądrośći : bo był włożył Mojżesz e ręce swoje nań : y posłuszni f mu byli Synowie Izráelscy: á czynili ják o przykazał PAN Mojżeszowi. 10 ✠ Y nie powstał Prorok więcey w Izráelu / podobny Mojżeszowi / ktoregoby ták znał PAn / twarzą w twarz g : 11 ✠ We wszystkich znákách/ y cudách / *dla* ktorych go był posłał PAn / áby je czynił w źiemi h Egiptskiey / *przed* Fáráonem / y *przed* wszystkimi sługámi jego / y *przed* wszystką źiemią jego : 12 ✠ Tákże we wszystkich *sprawách* ręki mocney / y we wszystkich postráchách wielkich/ ktore czynił Mojżesz / przed oczymá wszystkiego Izráelá.

c Ind. v. 9.
d 5 Moj 31. 2
e 2 Moj 29.1. 4 Moj 27.18
f 4 Mo 27.23 Dźiej 6. v. 6 y 13.3 1 Tym 4. 14
g 2 Moj 33.11 4 Moj 12.8.
h Syrac. 45.1. 2.3.

DRUGA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey śię zámykáją te Księgi

Jozuego	I.	Kroniki	II.
Sedziow	I.	Ezdraszowe	I.
Ruthy	I.	Nehemiaszowe	I.
Samuelowe	II.	Esther.	I.
Krolewskich	II.		

KSIEGI IOZUEGO.

TE Księgi zámykáją w sobie / opisánie dobrodźiejstw Bożych / ludowi Izráelskiemu okazánych / od śmierći Mojżeszowey / áż do śmierći Jozuego / á miánowićie / jáko weszli do źiemie Chánánejskiey : jáko ją opánowáli / y Obywátele jey z niey wygłádźili : á ná ostátek / jáko źiemiá oná miedzy dwánaśćie pokoleń / przez Jozuego / podźielona byłá. Co śie wszystko przez Osmnaśćie lat stáło.

ROZDZIAL I.

Iozue ná miejsce Mojżeszá zmárłego, od Bogá wezwány y potwirdzony. 10. gotuje lud ná weśćie do źiemie obiecáney. 16. á oni posłuszeństwo ślubują.

1 STáło śie po śmierći Mojżeszá sługi PAńskiego / że mowił PAN do Jozuego / Syná Nunowego / sługi Mojżeszowego : 2 Y rzekł: ♣ Mojżesz sługá moj umárł : przetoż teraz wstań / przepraw śie przez ten Jordan / ty / y wszystek lud ten do źiemie / ktorą ja jm / Synom Izráelskim / dawam. 3 ♣ Káżde a miejsce / po ktorym deptáć będźie stopá nogi wászey / dałem wam / jákom obiecał Mojżeszowi. 4 ♣ Od puszczy b y od Libánu tego / y áż do rzeki wielkiey / rzeki Eufrátes : wszystká źiemiá Hettejczykow / y áż do morzá wielkiego / ná zachod słońcá / będźie gránicá wászá. 5 ♣ Nie ostoji śie nikt przed tobą / po wszystkie dni żywotá twego : jákom był z Mojżeszem / ták będę z tobą / nie c odstąpię ćie / áni ćie opuszczę. 6 ♣ Zmacniajże śie y mężnie sobie poczynaj / ábowiem ty podasz w dźiedźictwo ludowi temu źiemię / o ktorąm przyśiągł Ojcom ich / że im ją dam. 7 ♣ Tylko śie zmacniaj / y bárzo mężnie sobie poczynaj / ábyś strzegł y czynił wszystko d według Zakonu / ktory rozkazał Mojżesz sługá moj : nie uchylaj śie od niego ná práwo áni ná lewo / żebyś śie rostropnie spráwował / we wszystkim do czego śie udasz. 8 ♣ Niech nie odstępują księgi Zakonu tego od ust twojich / ále rozmyślaj w nich we dnie y w nocy / ábyś strzegł y czynił wszystko co nápisano w nich / ábowiem ná ten czás poszczęśćią śie drogi twoje : Y ná e ten czás rostropnym będźiesz. 9 ♣ Azaćiem nie rozkazał / zmocni śie y mężnie sobie poczynaj / nie lękaj śie / á nie trwoż śie / ábowiem z tobą jest PAN Bog twoj / we wszystkim do czegokolwiek śie obroćisz.

10 A Przetoż rozkazał Jozue przełożonym nád ludem / mowiąc: 11 ♣ Przejdźćie przez pośrzodek Obozu / á rozkażćie ludowi / mowiąc : gotujćie sobie żywność : ábowiem po trzech dniách przejdźiećie przez ten Jordan / ábyśćie weszli / á pośiedli źiemię / ktorą PAN Bog wász dawa wam w ośiádłość.

12 RUbenitom też / y Gádytom / y połowicy pokolenia Mánássesowego rzekł Jozue / mowiąc : 13 ♣ Pámiętajćie ná słowo / ktore f wam rozkazał Mojżesz sługá PAński / mowiąc : PAN Bog wász spráwił wam odpoczynienie / y dał wam te źiemię: 14 ♣ Zony wásze / dźiatki wásze / y bydłá wásze / niech zostáną w źiemi / ktorą wam dał Mojżesz / z tey strony Jordanu / ále wy pojdźiećie zbrojni przed bráćią wászą / wszyscy duży w śile / á będźiećie ich pośiłkowáć / 15 ♣ Aż odpoczynienie spráwi PAN bráći wászey / jáko y wam / á oni pośiędą źiemię / ktorą im dawa PAN Bog wász / potym śie wroćićie g do źiemie ośiádłośći wászey / á będźiećie ją trzymáć / ktorą wam dał Mojżesz sługá PAński / z tey strony Jordanu / ná wschod słońcá. 16 ♣ Y odpowiedźieli Jozuemu / mowiąc : wszystko coś nam rozkazał uczyniemy / á gdźiekolwiek nas poślesz / pojdźiemy. 17 ♣ Jákośmy byli po=

a 5 Moj. 11.24. Iozue. 14.9.
b 5 Moj 1.7.
c 5 Moj. 31.6 8 Zyd. 13.5.
d 5 Moj. 31.7.
e Psalm 1.1.9.9 Syrác. 15.1. 2 Tym. 3.15.
f 4 Moj. 32.20. 28.
g Iozue. 22.4.

posłuszni Mojżeszowi / ták posłuszni będźiemy y tobie : tylko niech będźie PAN Bog twoj z tobą / jáko był z Mojżeszem. 18 ♣ Ktobykolwiek sprzećiwił śię ustam twojim / á nie byłby posłusznym słowom twym / we wszystkim co mu rozkażesz / niechaj umrze : tylko śię zmacniaj / á mężnie sobie poczynaj.

ROZDZIAL II.

Szpiegowie do Jerychá wysłáni. 3. wpádli w niebespieczeństwo. 4. ále od Ráchaby záchowáni. 12. Zywotem ją dárowáć, y oney dobrze czynić, obiecują. 23. á do Jozuego nawroćiwszy śie, o wszystkim spráwę dawają.

1 A Ták posłał Jozue Syn Nunow z Syttym / dwu szpiegow potájemnie / mowiąc: Idźćie/ wypátrujćie ziemię / y Jerycho : szli tedy/ y weszli a w dom *niektorey* niewiásty b wszetecżney / ktorey imię Ráchab / y odpoczynęli tám. 2 ♣ Y powiedźiano to Krolowi Jerychá mowiąc : oto mężowie *jacyś* przyszli tu tey nocy / z Synow Izráelskich / 3 áby przeszpiegowáli tę ziemię. ♣ Tedy posłał krol Jerychá do Ráchaby/ mowiąc : wywiedź męże ktorzy przyszli do ćiebie / á weszli do domu twego : bo ná przeszpiegowánie wszystkiey ziemie przyszli. 4 ♣ Ale wźiąwszy oná niewiástá tych dwu mężow/ skryłá je / y rzekłá : prawdáć jest / przyszli do mnie mężowie / 5 álem nie wiedźiáłá zkąd byli. ♣ A gdy bramę zámykano / w śmierzk/ oni mężowie wyszli / y nie wiem dokąd poszli/ gońćież ich co narychley / 6 bo ich dościgniećie. ♣ A oná je byłá wwiodłá ná dách / y tám je przykryłá lnem nietártym / ktory byłá 7 rozstáwiłá ná dáchu. ♣ Mężowie tedy *wysłáni* gonili je drogą ku Jordanu / áż do brodu / á bramę zámkniono skoro wyszli ći / ktorzy szli zá nimi w pogonią.

8 A Ták pierwey niż posnęli / oná 9 wstąpiłá do nich ná dách. ♣ Y rzekłá do onych mężow : wiem że wam dał PAN ziemię tę/ bo strách wász przypadł ná nas / y ostábieli wszyscy obywátele tey ziemie przed 10 wámi. ♣ Bosmy słyszeli/ jáko wysuszył PAN wody morzá c czerwonego d przed wámi/ gdyśćie wychodźili z Egiptu / y cośćie uczynili dwiemá e Krolom Amorrejskim/ ktorzy byli z oney strony Jordanu: Sehonowi/ y Ogowi/ ktoreśćie pobili. 11 ♣ Co gdyśmy usłyszeli/ upádło serce násze/ y nie ostał śię więcey duch w nikim przed wámi : Abowiem f PAn Bog wász jest Bogiem ná niebie wzgorę/ y ná ziemi nisko. 12 ♣ Przetoż teraz przyśiężćie mi proszę / przez PAná : iż jákom ja uczyniłá z wámi miłośierdźie / ták że uczynićie y wy z domem Ojcá mego miłośierdźie / á dajćie mi 13 znák pewny/ ♣ Y záchowáćie żywo Ojcá mego/ y mátkę moję/ y bráćią moję/ y śiostry moje / y wszystko co ich jest : á wybáwićie dusze násze od 14 śmierći/ ♣ Y odpowiedźieli jey oni mężowie : Duszá nászá będźie zá was ná śmierć / jesli nie wydaćie tey spráwy nászey/ y będźie *to*, gdy nam poda PAN tę ziemię/ że uczynimy z tobą miłośierdźie y prawdę. 15 ♣ Y spuśćiłá je ná powrozie z okná/ bo dom jey był przy murze / y oná 16 ná murze mieszkáłá. ♣ Y rzekłá im: ná gorę idźćie / by śię snadź nie potkáli z wámi/ ktorzy *was* gonią : y tám śię kryjćie przez trzy dni / áż śię wrocą ktorzy *was* gonią / á potym pojdźiećie drogą wászą.

17 Y Rzekli jey mężowie oni : Będźiemy wolni od przyśięgi tey/ 18 ktorąś nas poprzyśięgłá: ♣ Jesli / gdy wnidźiemy do ziemie / tego czerwonego sznuru g nie uwiążesz u okná / po ktorymeś nas spuśćiłá / á Ojcá twego / y mátki twojey / y bráći twojey / y wszystkiego domu Ojcá twego nie zbierzesz 19 do śiebie w dom : ♣ Abowiem ktobykolwiek wyszedł ze drzwi domu twego / krew jego *będźie* ná głowę jego / á my *będźiemy* bez winy: ále káżdego ktokolwiek będźie z tobą w domu / krew jego *obroći śię* ná głowę nászę / jesli śię go kto ręką dot-20 knie. ♣ Lecz jesli wydasz tę spráwę nászę/ tedy będźiemy wolni od przyśięgi twojey / ktorąś nas poprzy-21 śięgłá. ♣ Y odpowiedźiáłá: jákośćie powiedźieli / niechże ták bę-

a Jákub. 2. 25. Zyd. 11. 31.
b I. Szynkarki.
c 2 Moj. 14. 21.
d 5 Moj. 1. 1.
e 4 Moj. 21. 24. 35.
f 5 Moj. 4. 39. Psalm 139. 8. Ezái. 66. Jerem. 23. 23. Dán. 2. 47. Dźiej 17. 24.
g I. Jedwábnego czerwonego.

dźie. Tedy je wypuśćiłá / y poszli: Y uwiązáłá sznur czerwony / w onym oknie.

22 A Odszedszy przyszli ná gorę/y zostáli tám przez trzy dni / áż się wroćili/ ktorzy je gonili : bo ich szukáli ći ktorzy je gonili / po wszystkich drogách/ále nie náleźli. ♣ 23 Y wroćili się oni dwá mężowie / á zstąpiwszy z gory / przepráwili się / y przyszli do Jozuego / Syná Nunowego / y powiedźieli mu wszystko co się z nimi dźiáło: ♣ 24 Y mowili do Jozuego : dał PAN w ręce násze te wszystkę źiemię / bo się ztrwożyli wszyscy obywátele źiemie / przed twarzą nászą.

ROZDZIAŁ III.

Jozue y z ludem przyszli do Jordanu. 6. skrzynię Páńską Kápłáni w przod prowádzą. 16. wody się zástánowiły. 17. á lud po suszy przeszedł.

1 TEdy Jozue wstał bárzo ráno / y ruszyli się z Syttym/á przyszli áż do Jordanu / on / y wszyscy Synowie Izráelscy / y támże przenocowáli / niżli się przepráwili. ♣ 2 A po trzećim dniu przeszli przełożeni przez pośrzodek Obozu. ♣ 3 Y rozkazáli ludowi/mowiąc : Gdy ujrzyćie skrzynię przymierza PANá Bogá wászego / y Kápłány Lewity niosące ją / wy też ruszćie się z miejscá swego/á pojdźiećie zá nią: ♣ 4 Wszákże plác miedzy wámi/ y miedzy nią będźie / ná dwá tyśiącá łokći miáry *zwyczájney*, nie przystępujćie blisko do niey / ábyśćie wiedźieli drogę / ktorą iść máćie : ábowiem nie chodźiliśćie tą drogą przedtym.

5 TEdy rzekł Jozue do ludu : poświęććie się: ábowiem jutro uczyni PAN miedzy wámi / dźiwne rzeczy. ♣ 6 Przytym rzekł Jozue do Kápłánow / mowiąc : Weźmićie skrzynię przymierza / á idźćie przed ludem : Y wźięli Skrzynię przymierza/y szli przed ludem. ♣ 7 Y rzekł PAN do Jozuego : Dźiś ćię pocznę a wywyższáć / przed oczymá wszystkiego Izráelá / áby poználi / iż jáko m był z Mojżeszem / *ták* 8 będę y z tobą. ♣ Rozkażże ty Kápłánom / niosącym skrzynię przymierza / á rzecz im : Gdy wnidźiećie w brzeg wod Jordáńskich / w Jordanie stáńiećie. ♣ 9 Rzekł też Jozue do Synow Izráelskich / przystąpćie sám / á słuchajćie słow PAná Bogá wászego. ♣ 10 Y rzekł Jozue : W tym poznaćie że Bog żywiący/jest w pośrzodku was/á iż koniecznie wypędźi przed twarzą wászą Chánánejczyká / y Hettejczyká / y Hewejczyká / y Ferezejczyká / y Gergezejczyká/ y Amorrejczyká / y 11 Jebuzejczyká. ♣ Oto Skrzynia przymierza / pánującego nád wszystką źiemią / pojdźie przed wámi przez 12 Jordan. ♣ Przetoż teraz/c obierzćie sobie dwánaśćie mężow/z pokolen Izráelskich/po jednym mężu z káżdego 13 pokolenia: ♣ A gdy się zástánowią stopy nog Kápłánow/niosących Skrzynię PANá pánującego nád wszystką źiemią/ w wodźie Jordáńskiey / *tedy* się wody Jordáńskie rozstąpią / *ták* iż wodá płynąca z gory/stánie w jedney kupie.

14 Y Stáło się / gdy się ruszył lud z namiotow swych/ áby się przepráwili przez Jordan / y Kápłáni niosący Skrzynię przymierza / *szli* przed ludem. ♣ 15 A gdy przyszli niosący Skrzynię áż do Jordanu á nogi Kápłánow / ktorzy nieśli skrzynię, omoczyły się w brzegu wod : (bo Jordan wzbiera y wylewa ná wszystkie brzegi swoje ná káżdy czás żniwá) ♣ 16 Tedy się zástánowiły wody płynące d z gor, á stánęły w jedney kupie / bárzo dáleko od Adámá miástá / ktore *jest* ku stronie Sártán : á ktore płynęły ná doł do morzá pustego / morzá słonego / zginęły y ustały : á ták lud przepráwiał się przećiwko Jerychu. ♣ 17 A Kápłáni ktorzy nieśli Skrzynię przymierza Páńskiego stáli ná suszy w pośrzod Jordanu porządnie / e á wszyscy Izráelczycy f szli po suszy / áż się lud wszystek przepráwił przez Jordan.

ROZDZIAŁ IV.

Bog ná pámiątkę cudu swego. świeżo uczynionego, dwánaśćie kámieni

mieni

b Jozue. 1.5.9.17.

c Jozue. 4.2.

a I. Zá- ...nym ...zynić.

d Psalm 114.3.

ustały

e I. umyślnie.

f Psalm 66.6.

mieni w Jordanie. 20. á tyle drągich w Gálgál. wystáwić kazał. 18. Jordáńskie wody wpádły w brzegi swoje.

1 A Gdy śie wszystek lud przeprawił zá Jordan (Bo rzekł był 2 PAN do Jozuego / mowiąc: ♣ Obierzćie sobie z ludu dwánaśćie mężow / po jednym mężu z káždego pokolenia/ Y rozkażćie im/ mowiąc: ♣ 3 Weźmićie sobie z tąd / z pośrzodku Jordanu/ z tego miejscá gdźie stały nogi Kápłánow porządnie/ dwánaśćie kámieni/ ktore z sobą wyniozszy postáwićie ná stanowisku/ gdźie będźiećie leżeć przez tę noc.) ♣ 4 Tedy wezwał Jozue dwánaśćie mężow / ktore był wybrał z Synow Izráelskich / po jednemu mężu z káždego 5 pokolenia. ♣ Y rzekł do nich Jozue: Idźćie przed skrzynią PAná Bogá wászego / w pośrzodek Jordanu: á weźmi káždy kámień jeden ná rámię swoje / według liczby pokolenia 6 Synow Izráelskich: ♣ Aby to było ná znák miedzy wámi / gdyby potym pytáli Synowie wászy / mowiąc: co wam *znáczy* to kámienie? 7 ♣ Tedy im powiećie / iż śie rozstąpiły wody w Jordanie / przed Skrzynią przymierza Páńskiego: *Abowiem* gdy szłá przez Jordan / rozstąpiły śię wody Jordáńskie: y będźie to kámienie ná pámiątkę Synom Izráelskim / áż ná wieki. ♣ 8 Y uczynili ták Synowie Izráelscy / jáko rozkazał Jozue / y wźięli dwánaśćie kámieni / z pośrzod Jordanu / jáko mowił PAN do Jozuego / według liczby pokolenia Synow Izráelskich / á zánieśli je z sobą / áż do stanowiská: 9 y tám je złożyli. ♣ Jozue też wystáwił dwánaśćie kámieni / w pośrzod Jordanu / *ná miejscu* kędy stały nogi Kápłánow / niosących skrzynię przymierza / ktore tám zostáły: áż 10 po dźiś dźień. ♣ A ták Kápłáni niosący skrzynię / stáli w pośrzod Jordanu / áż śie wypełniło to wszystko / co był przykazał PAN Jozuemu mowić do ludu / według wszystkiego co był przykazał Mojżesz Jozuemu: Spieszył śie tedy 11 lud y przeszedł *Jordan.* ♣ Y stáło śie / gdy wszystek lud przeszedł / że też przeszłá y skrzynia Páńska / y Kápłáni / przed oblicznośćią ludu. 12 ♣ Przeszli też Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / z połowicą pokolenia Mánássesowego / zbrojno / przed Syny Izráelskimi: jáko d im był powiedźiał Mojżesz 13 ♣ Około czterdźiestu tyśięcy ludu zbrojnego przeszło przed Pánem / do 14 boju / ná polá Jerychá. ♣ Dniá onego / wywyższył PAN Jozuego / przed oczyma wszystkiego Izráelá / y bali śie go / jáko śie bali Mojżeszá / po wszystkie dni żywotá jego.

15 POtym rzekł PAN do Jozuego / 16 mowiąc: ♣ Rozkaż Kápłánom / niosącym skrzynię świádectwá / áby 17 wystąpili z Jordanu. ♣ Y rozkazał Jozue Kápłánom / mowiąc: wystąpćie z Jordanu. 18 ♣ Y stáło śie / gdy wystąpili Kápłáni / niosący skrzynię przymierza PAńskiego / z pośrzodku Jordanu / á stánęły stopy nog Kápłánow ná suszy / wrociły śie wody Jordáńskie / ná miejsce swoje / á płynęły jáko przed tym / we wszystkich brzegách swoich. 19 ♣ A lud wyszedszy z Jordanu / dźieśiątego *dniá*, mieśiącá pierwszego / położyli śie obozem w Gálgál / ku stronie wschodniey Jerychá.

20 A Dwánaśćie onych kámieni / ktore wynieśli z Jordanu / po- 21 stáwił Jozue w Gálgál. ♣ Y rzekł do Synow Izráelskich / mowiąc: Gdy [illegible] pytáć będą Synowie wászy potym Ojcow swoich / mowiąc: Co 22 *znáczy* to kámienie? ♣ Tedy oznajmićie Synom wászym / mowiąc: po suszy przeszedł Izráel ten Jor- 23 dan: ♣ Abowiem osuszył PAN Bog wody Jordáńskie przed wámi / áżeśćie przeszli: jáko uczynił PAN Bog wász e morzu czerwonemu / ktore wysuszył przed námi / áżesmy 24 przeszli: ♣ Aby poználi wszyscy narodowie źiemie rękę Páńską / że można jest / żebyśćie śie báli PAná Bogá wászego / po wszystkie dni.

Marginalia: a Jozue. 3. 12. — b Niżey. v. 21. 22. 23. — c Niżey. v. 20. — d 4 Moj. 32. 29. — e 2 Moj. 14. 21. Psalm. 66. 6. y 78. 13. y 114.

ROZDZIAŁ V.

Chánánejczycy stracháją śię Izráelitow. 2. Jozue tych ktorzy śię po wyśćiu z Egiptu zrodźili obrzezáć kazał. 10. tám też Páschę obchodzą. 12.

Mánná pádáć przestáłá. 13. á Jozuemu śię PAn Chrystus ukazał.

1 Y Stáło śię / gdy usłyszeli wszyscy Krolowie Amorrejscy/ktorzy *mieszkáli* zá Jordanem ku záchodowi : y wszyscy Krolowie Chánáneyscy/ ktorzy *mieszkáli* nád morzem : że wysuszył PAn wody Jordańskie / przed Synmi Izráelskimi/ áż śię przeprawili / upádło serce a ich/ *ták* iż nie został więcey w nich duch/ przed oblicznośćią Synow Izráelskich.

a Jozue. 2.9.10 11.

2 ONegoż czásu / rzekł PAN do Jozuego: uczyń sobie noże ostre/á znowu obrzeż Syny Izráelskie powtore. 3 ♣ Y uczynił sobie Jozue noże ostre/ y obrzezał Syny Izráelskie ná b págorku Nieobrzezek. 4 ♣ A táć byłá przyczyná / *dla czego* je obrzezał Jozue: wszystek lud ktory wyszedł z Egiptu / płći męskiey / wszyscy mężowie wojenni / pomárli byli ná puszczy w drodze / gdy wyszli z Egiptu: 5 ♣ Bo obrzezan był wszystek on lud / co wyszedł: ále wszystek lud ktory śię zrodźił ná puszczy w drodze / po wyśćiu z Egiptu/ nie był obrzezány. 6 ♣ (Abowiem c przez czterdźieśći lat / chodźili Synowie Izráelscy po puszczy / áż poginął wszystek on narod mężow wojennych/ ktorzy byli wyszli z Egiptu / ktorzy nie słucháli głosu Páńskiego / ktorym d przyśiągł PAN / iż im nie miał okázáć ziemie/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom ich / iż nam ją dáć miał / ziemie opływájącą mlekiem y miodem.) 7 ♣ Ale e Syny ich ktore wystáwił ná miejscá ich / te obrzezał Jozue / bo byli w nieobrzezce/ bo ich nie obrzezano w drodze. 8 ♣ A gdy już wszystek lud był obrzezány / mieszkał ná miejscu swym w Obozie/ áż śię wygojili. 9 ♣ Potym rzekł PAN do Jozuego : Dźiśiam zjął pohánbienie Egipskie z was: y názwano imię miejscá onego Gálgál / áż do dniá tego.

b H. Arálot.
c 4 Moj. 14.33. y 32.13 5 Moj. 2.7. y 8. 2. y 29.5.
d 4 Moj 14.22. 23
e 4 Moj. 14.31.

10 TEdy położyli śię obozem Synowie Izráelscy w Gálgál / á obchodźili święto Prześćia/ czternástego dniá mieśiącá / w wieczor/ ná polách Jerychá. 11 ♣ Y jedli z urodzáju oney ziemie/ názájutrz po świecie Prześćia / chleby przáśne / y kłosy prážone onegoż dniá. 12 Y Przestáłá Mánná názájutrz / gdy poczęli jeść zbożá oney ziemie : y nie mieli więcey Synowie Izráelscy Mánny / ále jedli z urodzájow ziemie Chánáneyskiey / onegoż roku.

f 2 Moj. 12.18. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9.3.

13 Y Stáło śię / gdy Jozue był u Jerychá / że podniosł oczu swych/á g ujrzał/á oto mąż stał przećiwko niemu / májąc miecz swoj dobyty w ręce swey : Y przystąpiwszy do niego Jozue / rzekł mu : z nászychżeś ty/ czyli z nieprzyjaćioł nászych? 14 ♣ A on rzekł : Nie : álem ja Hetman h wojská PAńskiego/teraz przyszedł. Tedy upádszy Jozue obliczem swym ná ziemię / pokłonił śię / y rzekł mu : Coż PAN moj mowi do sługi swego? 15 ♣ Y rzekł Hetman wojská PAńskiego do Jozuego : Zzuj i obuwie twoje z nog twojich / bo miejsce ná ktorym stoisz / święte jest : y uczynił ták Jozue.

g 1 Moj. 32.24. 28.30.
h 5 Moj. 7. 21. Dán. 12. 1. Objáw. 1. 5.
i 2 Moj. 3. 5.

ROZDZIAL VI.

PAN Jozuemu Jerycho podáć obiecuje, y jáko go miał dobywáć, náucza. 6. Jozue miástá dobywszy, ludźie wszystkie (oprocz Ráchaby, y jey powinnych,) tákże y bydło pomordował, y ono ze wszystkim spalił, wyjąwszy śrebro złoto, y żelazne státki. 26. á ná tego ktoryby je znowu budowáć chćiał, klątwę włożył.

1 A Jerycho było zámknione y opátrzone przed Synámi Izráelskimi/ *y* nikt z niego nie wychodźił/ áni do niego wchodźił. 2 ♣ Tedy rzekł PAN do Jozuego : Otom dał w ręce twoje Jerycho/ y Królá jego/ *y* możne wojská *jego.* 3 ♣ A ták obchodźić będźiecie miásto / wszyscy mężowie waleczni / około miástá chodząc raz *ná dźień* : ták uczynićie po sześć dni. 4 ♣ Przytym śiedm Kápłanow / poniosą śiedm trąb z *rogow* báránich / przed skrzynią : á dniá śiodmego / obejdźiećie miásto śiedmkroć / á Kápłáni trąbić będą w trąby. 5 ♣ A gdy przewłocznie *trąbić* będą w trąby / z rogow bá-

ránich/ skoro usłyszyćie głos trąby/ wszystek lud uczyni okrzyk bárzo wielki/ y upádnie mur miástá ná miejscu swym/ y wnidźie lud *do miástá* káżdy przećiw *miejscu* gdźie stał.

6 TEdy wezwawszy Jozue/ Syn Nunow/ Kápłánow/ rzekł do nich: weźmićie Skrzynię przymierza/ á śiedm Kápłánow/ niech niesą śiedm trąb z báránich *rogow*/ przed skrzynią Páńską. 7 ♣ Potym rzekł do ludu: a Idźćie/ á obejdźćie miásto/ á zbrojni niech idą przed skrzynią Páńską. 8 ♣ A gdy *to* Jozue ludowi powiedźiał/ śiedm Kápłánow wźiąwszy śiedm trąb/ *z rogow* báránich/ szli przed b *skrzynią* PAńską/ y trąbili w trąby/ á Skrzynia przymierza PAńskiego szłá [illegible]nimi. 9 ♣ A zbrojni szli przed Kápłány trąbiącymi w trąby/ ostátek też ludu pospolitego/ szedł zá Skrzynią/ gdy idąc trąbiono w trąby. 10 ♣ A ludowi przykazał Jozue/ mowiąc: Nie będźiećie wołáć/ áni będźie słyszan głos wász/ áni wynidźie z ust wászych słowo/ áż do dniá/ ktorego wam rzekę: wołajćie/ y uczyńićie okrzyk. 11 ♣ Tedy obeszłá Skrzynia Páńska miásto w około raz: y wroćili śię do obozu: y zostáli w obozie przez noc. ♣ 12 Wstał záśię Jozue ráno/ á Kápłáni wźięli Skrzynię PAńską. 13 ♣ A śiedm Kápłánow wźiąwszy śiedm trąb z báránich *rogow*, przed Skrzynią PAńską szli/ idąc y trąbiąc w trąby/ á zbrojni szli przed nimi/ ostátek też ludu pospolitego/ szedł zá Skrzynią Páńską/ gdy idąc trąbiono w trąby. 14 ♣ A ták obeszli miásto drugi raz dniá wtorego/ y wroćili śię do obozu/ y ták czynili po sześć dni.

15 ALe dniá śiodmego/ wstáli ráno ná świtániu/ y obeszli miásto/ tymże sposobem śiedm kroć: (tylko dniá tego obeszli miásto i śiedm kroć.) 16 ♣ Y stáło śię/ gdy śiodmy raz *obchodzili*, á Kápłáni trąbili w trąby/ rzekł Jozue do ludu: krzyczćież *teraz*, ábowiem PAN podał wam miásto: 17 ♣ Y niech będźie to miásto przeklęctwem c PANU/ ono/ y wszystko co w nim jest/ tylko Ráchab wszetecznicá żywo zostánie/ oná/ y wszyscy ktorzy z nią są w domu: gdyż utáiłá posłow/ ktoresmy byli posłáli. 18 ♣ A wszákże śię wystrzeżćie od *rzeczy* przeklętych/ ábyśćie śię nie stali przeklęctwem/ biorąc co z rzeczy przeklętych/ ábyśćie nie w[illegible]ráwili Obozu Izráelskiego w prz[illegible]ęctwo/ y nie zámieszáli go. 19 ♣ Ale wszystko śrebro y złoto/ y naczynia miedźiáne/ y żelázne/ święte będą PAnu/ do skárbu PAńskiego złożone będą. 20 ♣ Tedy krzyczał lud gdy zátrąbiono w trąby/ ábowiem gdy usłyszał lud głos trąb/ krzyczał y lud wielkim głosem/ y d upadł mur ná miejscu swym/ y wszedł lud do miástá káżdy przećiw *miejscu* gdźie stał/ y wźięli miásto. 21 ♣ Y e wytráćili wszystko co było w mieśćie/ męże y niewiásty/ dźieći/ y stárce/ woły też y owce/ y osły/ ostrzem mieczá *pobili*.

22 ALe dwiemá mężom/ ktorzy szpiegowáli onę źiemię/ rzekł Jozue/ wnidźćie do domu niewiásty wszetecznej/ á wywiedźćie z támtąd niewiástę/ y wszystko co jest jej/ jáko śćie f jej przyśięgli. 23 ♣ Tedy wszedszy młodźieńcy oni/ co byli wyszpiegowáli *Ziemię*, Ráchábę/ y Ojcá jej/ mátkę jej/ y brácią jej/ y wszystko co *było* jej/ y wszytkę rodźinę jej wywiedli/ y zostáwili je zá Obozem Izráelskim. 24 ♣ Ale miásto spalili Ogniem/ y wszystko co w nim było: tylko śrebro y złoto/ y naczynie miedźiáne/ y żelázne/ złożyli do skárbu domu PAńskiego. 25 ♣ Ráchábę tákże wszetecznicę/ y dom Ojcá jej/ y wszystko co było jej/ Jozue żywo zostáwił/ y mieszkáłá w pośrzodku Izráelá/ áż do teráznieyszego dniá/ dla tego/ iż utáiłá posłow/ ktore był posłał Jozue/ ku przeszpiegowániu Jerychá.

26 Y Wydał klątwę Jozue onego czásu/ mowiąc: przeklęty mąż przed PAnem/ ktoryby powstał/ á budował to miásto Jerycho: ná pierworodnym swojim záłoży je/ g á ná namniejszym postáwi bramy jego. 27 ♣ Y był PAN z Jozuem/ á rozcho-

a *Jozue.* 1. 11.
b *H. Przed Pánem.*
c *I. Dla Páná.*
d 1 *Mác.* 12. 15. *Zyd.* 11. 30.
e *H. Przeklęli I. pobili jáko przeklęte.*
f *Jozue,* 2. 12. 14. *Zyd.* 11. 31.
g *T. przypłáći tego zginieniem pierworodnego y namłodszego Syná swego. Co śię stáło.* 1 *Krol.* 16. 34.

rozchodźiłá śie sławá jego/ po wszy-stkiey źiemi.

ROZDZIAŁ VII.

Achán wźiął nieco z rzeczy przeklętych. 2. Dla czego lud porażon u Haj. 6. Iozue Páná śie oto rádźi. 10. PAN przyczyny porażki, rzecz przeklectwá wźiętą pokazawszy. 13. przez los złodźieiá szukáć y spalić kazał. 16. Iozue Acháná winnym znalazszy, ukámienowáć á potym, ze wszystkim co miał, spalić rozkázuje.

1 Nie zgrzeszyli Synowie Izráelscy przestępstwem przy rzeczách przeklętych: ábowiem a Achán Syn Chármiego/ Syná Zábdy/ Syná Záre z pokolenia Iudá/ wźiął nieco z rzeczy przeklętych/ záczym zápálił śie gniew PAński przeciw Synom Izráelskim. 2 Bo *gdy* posłał Iozue *kilká* mężow z Ierychá do Háj/ ktore było blisko Betáwen/ ná wschod *słońcá* od Bethel/ y rzekł do nich/ mowiąc: Idźćie á wyszpieguyćie źiemię: tedy szedszy oni mężowie/ wyszpiegowáli Háj. 3 A wroćiwszy śie do Iozuego/ rzekli mu: niech nie ćiągnie wszystek lud: około dwu tyśięcy mężow/ ábo około trzech tyśięcy mężow niech idą/ á zburzą Háj: nie trudź tám wszystkiego ludu/ bo ich *sam* trochá. 4 Poszło tedy około trzech tyśięcy mężow z ludu/ y ućiekli przed mężámi z Háj. 5 A poráźili z nich mężowie z Háj/ około trzydźiestu y sześći mężow/ goniąc je od brámy/ áż do Sábárym/ á poráźili je/ gdy *ućiekáli* z gory/ y dla tego rozpłynęło śie serce ludu/ y było jáko b wodá. 6 Tedy rozdárszy Iozue odźienie swoje/ upadł twarzą swoją ná źiemię/ przed skrzynią PAńską/ á *leżał* áż do wieczorá/ on/ y stárszy Izráelscy/ posypawszy prochem głowy swoje. 7 Zátym rzekł Iozue: Ach *PANIE* Pánujący/ przecześ przeprowádźił lud ten zá Iordan/ ábyś nas podał w ręce Amorrejczyká/ ná wytrácenie? Obyśmy byli ráczey mieszkáli zá Iordanem! 8 O PAnie/ coż rzekę/ ponieważ podawa Izráel tył nieprzyjaćiołom swojim? 9 Bo usłyszawszy Chánánejczycy/ y wszyscy obywátele tey źiemie/ obtoczą nas ze wszad/ á wytrácą imię násze z źiemie/ y coż *ty* uczynisz imieniowi twemu wielkiemu?

10 Tedy rzekł PAN do Iozuego: Wstań/ przeczżeś upadł ná oblicze twoje? 11 Zgrzeszył Izráel y przestąpili przymierze moje/ ktorem im przykazał/ ábowiem wźięli z rzeczy przeklętych/ á ukrádli je/ y zkłamáli/ y schowáli je miedzy naczynie swoje: 12 A dla tegoć Synowie Izráelscy/ nie będą śie mogli ostać przed nieprzyjaćioły swymi/ tył będą podawáli nieprzyjaćiołom swym/ bo śie zmázáli rzeczą przeklętą: nie będę więcey z wámi/ jeśli nie wykorzenićie przeklectwá tego z pośrzodku was. 13 Wstań/ poświeć lud/ y rzecz: Poświęććie śie ná jutro/ bo ták mowi PAn Bog Izráelski: przeklectwo *jest* w pośrzodku ćiebie: c Izráelu/ nie ostoisz śie przed nieprzyjaćioły twymi áż odejmiećie przeklectwo z pośrzodku śiebie. 14 A ták przystąpićie ráno/ według pokoleń wászych: á pokolenie ktore okáże PAN/ przystąpi według fámilij: á fámilia ktora okáże PAN/ przystąpi według domow: á dom/ ktory okáże PAn/ przystąpi według osob. 15 A kto będźie náleźiony w przeklectwie/ będźie spalony ogniem/ on/ y wszystko co jego jest/ dla tego że przestąpił przymierze PAńskie/ á dopuśćił śie niegodney rzeczy w Izráelu.

16 Przetoż wstawszy Iozue ráno/ rozkazał przystępowáć Izráelowi/ według pokoleń ich: Y ználazło śie pokolenie Iudá. 17 Y kazał przystąpić fámilij Iudá/ y ználazłá śie fámilia Záre/ y kazał przystąpić fámilij Zárego według Osob/ 18 y znalazł śie *dom* Zábdy. Y kazał przystąpić domowi jego/ według Osob/ y ználazł śie Achán/ Syn Chármiego/ Syná Zábdy/ Syná Záre/ z pokolenia Iudá: 19 Y rzekł Iozue do Acháná: Synu moj/ day proszę chwałę PAnu Bogu Izráelskiemu/ y wyznay przed nim/ á oznáy mi d mi proszę/ coś uczynił/ nie táy

a 5 Moj. 7. 25. 1 Kron. 2. 7. Iozu. 22. 20.

b Psalm 22. 15.

c 5 Moj. 13. 17.

d 1 Sám. 14. 43.

20 przede mną. ♣ Tedy odpowiedźiał Achan Jozuemu/ mowiąc: Záprawdę/ jam zgrzeszył PAnu Bogu Izráelskiemu/ ták á ták uczyniłem. ♣ 21 Widźiałem miedzy łupy/ płaszcz Bábilońskі jeden piękny/ y dwieśćie Syklow Srebrá/ y pręt złoty jeden/ piećdźieśiąt Syklow wáżący/ y pożądałem tego/ y wźiąłem to/ á oto/ rzeczy są zákopáne w źiemi/ w pośrzod namiotu mego/ á śrebro pod nimi. 22 ♣ Tedy posłał Jozue posły/ ktorzy bieżeli do namiotu/ á oto *te rzeczy* były skryte w namiećie jego/ á śrebro pod nimi. 23 ♣ A wźiąwszy je z namiotu/ przynieśli je do Jozuego/ y do wszystkich Synow Izráelskich/ á położyli je przed obliczem PAńskim. 24 ♣ A ták wźiąwszy Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ Achána Syná Zárowego/ y śrebro/ y płaszcz/ y pręt złoty/ y Syny jego/ y corki jego/ y woły jego/ y osły jego/ y Owce jego/ y namiot jego/ y wszystko co miał: wywiedli je ná doline Achor. 25 ♣ Y rzekł Jozue: przeczżeś nas potrwożył? niechże ćie *też* PAn zátrwoży dniá tego/ y ukámienowáł go wszystek Izráel/ e y spálili je ogniem/ ukámienowáwszy je kámieńmi. 26 ♣ Potym wystáwili ná nim wielką kupę kámienia *ktora trwa* áż do dniá tego/ y odwroćił śię PAN od gniewu zápálczywośći swojey: przetoż nazwáne jest imię miejscá onego/ Doliná Achor/ áż do dniá dźiśiejszego.

e *Wyżey* v. 15.

ROZDZIAŁ VIII.

PAn Jozuemu miásto Háj podáć obiecuje, y jáko śię z nim miał obejść uczy. 3. Ktory żołnierstwo to opowiedźiawszy, 9. miásto sztuką wźiął, Obywátele jego pobił, Królá pojimać y Obieśić kazał, á ná ostátek miásto spálił. 30. potym PAnu ofiáruje. 32. Jozue Zakon ná kámieniu wyrysował, á błogosławieństwá y przeklestwá Zakonne czytáć kazał.

1 POtym rzekł PAn do Jozuego/ nie boj śię áni śię lękaj: weźmi z sobą wszystek lud wojenny/ á wstawszy ćiągni do Háj/ otom dał w rękę twoje Krolá Háj/ y lud jego/ y miásto jego/ y źiemię jego: 2 A uczynisz Hájowi y Krolowi jego/ jákoś a uczynił Jerychu y Krolowi jego/ wszákże łupy jego/ y bydło jego rozbierzećie b miedzy śię: uczyńże zásadzkę ná miásto z tyłu jego.

3 A Ták wstał Jozue/ y wszystek lud waleczny/ áby ćiągnęli ku Háj/ y przebrał Jozue trzydźieśći tyśięcy mężow bárzo mocnych/ y posłał je nocą. 4 ♣ Y rozkazał im mowiąc: Pátrzajćie wy ábyśćie uczynili zásadzkę c zá miástem: nie oddalajćie śię od miástá dáleko bárzo/ á bądźćie wszyscy pogotowiu. 5 ♣ A ja/ y wszystek lud ktory ze mną *jest*, przyćiągniemy pod miásto: á gdy oni wynidą przećiwko nam/ jáko pierwey/ ućieczemy przed nimi. 6 ♣ A oni pojdą zá námi/ áż je wywiedźiemy od miástá: bo rzeką: ućiekáją przed námi jáko y pierwey/ gdyż ućiekáć będźiemy przed nimi. 7 ♣ Tedy wy wstániećie z zásadzki/ y d wyprzećie ostátek ludu z miástá/ y da je PAn Bog wász w rękę wászę. 8 ♣ A wźiąwszy miásto zápalićie je ogniem: według słowá PAńskiego e uczynićie: pátrzajćież/ rozkazałem wam. 9 ♣ Posłał je tedy Jozue/ y szli ná zásadzkę: á zostáli miedzy Bethel/ y miedzy Háj/ ná Zachod Hájowi: á Jozue przez onę noc został w pośrzodku ludu.

10 POtym wstawszy Jozue bárzo ráno/ obliczył lud/ á szedł sam y stárszy z Izráelá przed ludem przećiw Háj. 11 ♣ Wszystek też lud wojenny/ ktory z nim był/ ruszyli śię/ y przyćiągnąwszy/ przyszli pod miásto/ y położyli śię obozem ná stronie pułnocney/ ku Háj: á byłá doliná miedzy nim/ y miedzy Háj. 12 ♣ Nád to wźiął około pięći tyśięcy mężow/ ktore postáwił ná zásadzce miedzy Bethel/ y miedzy Háj/ od strony zachodniey miástá. 13 ♣ Y przybliżył śię lud/ *to jest*, wszystko wojsko/ ktore było od pułnocy miástá/ y ktorzy byli ná zásadzce jego/ od zachodu miástá/ y przyćiągnął Jozue oney nocy w pośrzodek doliny.

a *Jozue.* 6. 2. 21.
b 5 Moj 20.14.
c *Sędź.* 20.29.
d *I. Weźmięćie miásto.*
e 5 Moj 20 13. 16.

14 Y Stáło śię/ gdy je ujrzał Krol Háj/ pośpieszyli śię y wstáli ráno/ y wyszli ludźie z miástá przećiw Izráelowi ku bitwie/ sam Krol/ y wszystek lud jego ná czás náznáczony przed rowninę/ nie wiedząc że zásadzká byłá uczynioná nań zá miástem. 15 ♣ Tedy Jozue y wszystek Izráel/ *jákoby* od nich poráženi/ ućiekáli drogą ku puszczy. 16 ♣ Y zwołány jest wszystek lud/ ktory był w mieśćie/ áby je gonili/ y gonili Jozuego: y ták u wiedźieni byli od miástá. 17 ♣ Y nie zostáł nikt w Háj y w Bethel/ ktoryby nie wyszedł zá Izráelem/ y zostáwili miásto otworzone/ á gonili Izráelá.

18 Tedy rzekł PAn do Jozuego: Podnieś Chorągiew ktorą masz w ręce swey/ przećiwko Háj: bo je w ręce twoje dam: y podniosł Jozue chorągiew/ ktorą *miał* w ręce swey przećiwko miástu. 19 ♣ A oni/ co byli ná zásadzce/ wstáwszy prętko z miejscá swego/ bieżeli/ gdy *on* podniosł rękę swą: á ubieżawszy miásto/ wźięli je/ y záraz je zápalili ogniem. 20 ♣ A obejrzawszy śię mężowie miástá Háj/ ujrzeli/ á oto wstępował dym miástá ku niebu/ y nie mieli miejscá do ućiekánia/ áni tám áni sám: bo lud ktory ućiekał ku puszczy/ obroćił śię ná one co je gonili. 21 ♣ Tedy Jozue y wszystek *lud* Izráelski/ widząc iż oni/ co byli ná zásadzce/ wźięli miásto/ á iż wychodźił dym z miástá/ obroćili śię/ y pobili męże miástá Háj. 22 ♣ Oni też *drudzy* wyszli z miástá przećiwko nim/ y obtoczyli je Izráelczycy/ jedni z tąd/ á drudzy z owąd: y poráźili je ták/ iż z nich żaden nie zostáł/ áni uszedł. 23 ♣ Támże Krolá Háj pojmáli żywo/ y przywiedli go przed Jozuego. 24 ♣ Gdy tedy Izráelczycy pobili wszystkie obywátele Háj ná polu przy puszczy/ kędy zá nimi szli w pogonią/ á polegli oni wszyscy od miecżá/ áż wygłádzeni są: obroćili śię wszyscy Izráelczycy do Háj/ y wyśiekli je ostrzem miecżá. 25 ♣ Y było wszystkich/ ktorzy polegli dniá onego/ od mężá áż do niewiásty/ dwánaśćie tyśięcy/ wszystkich obywátelow Háj. 26 ♣ A Jozue nie spuśćił ręki swey/ ktorą był podniosł z Chorągwią/ áż pobił wszystkie obywátele Háj. 27 ♣ Tylko bydło/ y łupy g z miástá onego/ rozebráli między śię Izráelczycy według słowá PAńskiego/ ktore rozkazał Jozuemu. 28 ♣ Tedy zápalił Jozue Háj/ y uczynił je mogiłą wieczną/ *y* pustynią áż do dniá tego. 29 ♣ A Krolá Háj obieśił ná drzewie áż do wieczorá: á gdy słońce zászło/ rozkazał Jozue/ áby zięto h trupá jego z drzewá/ á porzucono go *w sámym* wejśćiu bramy miejskiey/ y námiotáli nań kupę wielką kámienia/ *ktora jest* áż do dniá tego.

30 Tedy Jozue zbudowáł Ołtarz PANU Bogu Izráelskiemu/ 31 ná gorze Hebál: ♣ Jáko był rozkazał Mojżesz sługá PAński Synom Izráelskim/ *á* jáko nápisano w księgách i Zakonu Mojżeszowego: Ołtarz z cáłego kámienia/ ná ktorym *żadne* żelázo nie postáło/ y spráwowáli ná nim cáłopalenia PAnu/ ofiárowáli też spokojne ofiáry. 32 ♣ Támże nápisał ná kámieniách powtorzenie Zakonu Mojżeszowego/ ktory nápisał przed oblicznośćią Synow Izráelskich. 33 ♣ A wszystek Izráel/ y Stársi jego/ y Przełożeni/ y Sędźiowie jego/ stáli po obu stron skrzynie przed kápłanámi Lewitámi/ ktorzy nośili Skrzynię przymierza PAńskiego/ ták przychodźień/ jáko domá zrodzony: połowicá ich/ przećiw gorze Gárizym/ á k połowicá ich przećiw gorze Hebál: jáko był przed tym rozkazał Mojżesz sługá PAński/ áby błogosłáwiono ludowi Izráelskiemu. 34 ♣ A potym czytał wszystkie słowá Zakonu: błogosłáwieństwo/ y przeklectwo/ według l wszystkiego/ co nápisano w księgách Zakonu. 35 ♣ Nie było y słowá/ ze wszystkiego co rozkazał Mojżesz/ czegoby nie czytał Jozue/ przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ przed niewiástámi/ y przed dźiatkámi/ y przed przychodniámi ktorzy mieszkáli między nimi.

f *Wyżey* *v.* 2.
g 5 *Moj.* 20.14.
h 5 *Moj* 21.23. *Jozue.* 10.37.
i 5 *Moj* 27. 5. 2 *Moj.* 20.24. 25.
k 5 *Moj.* 27.12. 13.
l 3 *Moj* 26. 3.

ROZDZIAL. IX.

Krolowie Chánánejscy. 3. Gábaonitowie stucżnie w przymierze z nimi weszli. 19. Ciż zdrowiem dárowáni, z dcżym robic, y wiecżnymi u Izráelitow niewolnikámi zostáć musieli.

1 A Gdy usłyszeli wßyscy Krolowie/ ktorzy byli zá Jordanem ná gorách/ y ná rowninách/ y nád wßystkim brzegiem morzá wielkiego/ przećiw Libanowi/ Hettejczyk a y Amorrejczyk/ Chánánejczyk/ Ferezejczyk/ Hewejczyk/ y Jebuzejczyk. 2 Zebráli śię pospołu/ áby walczyli przećiw Jozuemu y przećiw Izráelowi/ jednomyślnie.

3 A Le obywátele Gábáon/ usłyszawszy co uczynił Jozue Jerychowi/ y Hájowi: 4 Postąpili sobie y oni chytrze/ á poszedszy zmyślili śię być posłámi: y wźięli wory stáre ná osły swe/ y łagwie winne stáre/ y potárte/ y łatáne. 5 Y obuwie stáre y łatáne ná nogi swoje/ y száty stáre ná śię/ á wßystek chleb co go z sobą nábráli w drogę/ suchy był y spleśniáły. 6 Tedy przyßli do Jozuego/ do Obozu w Gálgál/ y rzekli do niego/ y do mężow Izráelskich: Z ziemieśmy dálekiey przyßli/ przetoż teraz uczyńćie z námi przymierze: 7 Ale odpowiedźieli mężowie Izráelscy Hewejczykowi/ podobno ty mieszkaß miedzy námi/ á jákoż z tobą możemy uczynić przymierze? 8 A oni rzekli do Jozuego: sługi twoji jesteśmy: Y rzekł do nich Jozue/ Coście wy zacż/ á zkądeśćie przyßli? 9 Y odpowiedźieli mu/ Z ziemie dálekiey bárzo przyßli słudzy twoji/ w imieniu PANA Bogá twego: bośmy słyszeli sławę jego/ y wßystko 10 co uczynił w Egipćie. Y wßystko b co uczynił dwiemá Krolom Amorrejskim/ ktorzy byli zá Jordanem: Sehonowi Krolowi Hesebon/ y Ogowi Krolowi Básán/ ktorzy *mieszkáli* w Astárot. 11 Y rozkazáli nam Stárszy nászy/ y wßyscy obywátele ziemie nászey/ mowiąc: Nábierzćie sobie żywności ná drogę/ á idźćie przećiwko nim/ y mowćie im: słudzy wászy jesteśmy/ przetoż teraz uczyńćie z námi przymierze. 12 Ten chleb nász/ ćiepłyśmy ná drogę wźięli/ z domow nászych/ tego dniá/ gdyśmy wyßli/ ábyśmy ßli do was/ á teraz oto wyschł y spleśniał. 13 Y te łagwie winne/ ktoreśmy byli nápełnili/ były nowe/ á oto śię popękáły: tákże te száty násze/ y obuwie násze/ zwiotszáły dla bárzo dálekiey drogi. 14 A ták wźięli oni mężowie *Izráelscy*, z oney żywnośći ich/ á ust śię PANskich nie pytáli. 15 Tedy z nimi uczynił Jozue c pokoj/ y postánowił z nimi przymierze/ áby ich záchowáł przy żywoćie: tákże przyśięgły im Kśiążętá zgromádzenia.

16 A Le po trzech dniách/ po uczynieniu z nimi przymierza/ usłyszeli że blisko ich byli/ á iż w pośrzodku ich mieszkáli. 17 A ruszywszy śię Synowie Izráelscy/ przyćiągnęli do miast ich dniá trzećiego/ á miástá ich te były: Gábáon/ y Káfirá/ y Beerot/ y Kárjátyárym. 18 Y nie wytráćili ich Synowie Izráelscy/ ábowiem przyśięgły im były Kśiążętá zgromádzenia/ przez PANA Bogá Izráelskiego/ z kąd szemráło wßystko zgromádzenie przećiw Kśiążętom. 19 Y rzekli wßyscy Kśiążętá do cáłego zgromádzenia: myśmy im przyśięgli przez PANA Bogá Izráelskiego: przetoż teraz nie możemy śię ich tknąć. 20 To im uczynimy/ á záchowamy je żywo/ iżby nie przyßło ná nas rozgniewánie dla przyśięgi/ ktorąśmy im przyśięgli. 21 Nád to rzekli do nich Kśiążętá: Niech żyją/ á niech rąbią drwá/ niech noszą wodę wßystkiemu zgromádzeniu: *y przestáli ná tym* jáko im powiedźieli Kśiążętá.

22 P Otym wezwał ich Jozue/ y rzekł do nich/ mowiąc: przecżeśćie nas oszukáli? powiádájąc dálekimiśmy od was bárzo/ á wy w pośrzodku nas mieszkaćie? 23 A ták teraz przeklęći jesteśćie/ y nie ustánie z was słudzy/ y rąbiący drwá/ y noszący wodę do domu Bogá mego. 24 Ktorzy odpowiedźieli Jozuemu/ rzekli: zápewne

oznáj-

a Jozue. 10. 6.

b 4 Moj. 21. 24. y 24. 24. 33. 34. 5 Moj. 1. 4.

c 2 Sám. 21. 2

oznájmiono było ſługom twojim/ jáko był rozkazał PAn Bog twoj Mojżeszowi ſłudze ſwemu / áby wam dał wßyſtkę ziemię / á iżby wygłádził wßyſtkie mießkájące w tey ziemi / przed twarzą wáßą / przetoż bálismy śię bárzo d o żywot nász przed wámi / y uczynili- 25 śmy tę rzecz. ♣ A teraz / otośmy w ręku twojich : coć śię dobrego y słußnego widźi uczynić z námi / 26 uczyń. ♣ Y uczynił im ták / á wybáwił je z rąk Synow Izráel- 27 ſkich / że ich nie pobili. ♣ Y postánowił je Jozue dniá onego / áby rąbáli drwá / y nośili wodę zgromádzeniu / y do Ołtarzá PAńſkiego / áż do tego dniá ná miejscu ktoreby obrał.

d Pſalm 18.45. 46. y 66.3.

ROZDZIAŁ X.

Pięć Krolow Amorrejſkich oborzyło śię ná Gábáonity. 6. Ale od Izráelitow poráženi, y od grádu pobići ſą. 12. czáſu bitwy słońce y kśiężyc przez cáły dźień ſtały. 16. Tychże Krolow z jámy dobyto, ßyje ich podeptano, zábito, powießano, y záś do jáſkini wrzucono. 18. Izráelitowie wiele miáſt dobyli.

1 A Gdy uſłyßał Adonisedek / Krol Jerozolimski / iż wźiął Jozue Háj / y zburzył je : (bo jáko uczynił Jerychowi / y Krolowi jego / ták uczynił Hájowi y Krolowi jego /) á iż uczynili pokoj obywátele Gábáon z Izráelem / y mießkáją w 2 pośrzodku ich : ♣ Tedy śię ulękli bárzo / przeto że miáſto wielkie było Gábáon / jáko jedno z miáſt Krolewſkich / á że było więtße niż Háj / á wßyscy mężowie jego wá- 3 leczni. ♣ Przetoż posłał Adonisedek Krol Jerozolimski / do Hohámá Krolá Hebron / y do Fárán Krolá Jerymotá / y do Jáfiá / Krolá Láchis / y do Dábir / Krolá Eglon / 4 mowiąc : ♣ Przyjedźćie do mnie / á dajćie mi pomoc / ábyśmy pobili Gábáonity / ktorzy uczynili pokoj z Jozuem y z Syny Izráelſkimi. 5 ♣ Zebráło śię tedy / á wyćiągnęło pięć Krolow Amorrejſkich / Krol Jerozolimski / Krol Hebron / Krol Jerymoth / Krol Láchis / Krol Eglon / sámi y wßyſtkie wojská ich / y położyli śię obozem u Gábáon / y dobywáli go.

6 T Edy posłáli obywátele Gábáon do Jozuego / do Obozu w Gálgál / mowiąc : Nie záwśćiągaj ręki swey / od ſług twojich : przyćiągni do nas rychło / á wybaw nas / y pomoż nam / boć śię zebráli przećiwko nam / wßyscy Krolowie Amorrejscy ktorzy mießkáją po gorách.

7 R Ußył śię tedy Jozue z Gálgál sam y wßyſtek lud wojenny z nim / y wßyscy mężowie waleczni : 8 ♣ (Bo był rzekł PAn do Jozuego : Nie boj śię ich / ábowiem w ręce twoje podałem je / á nie ostoji śię 9 żaden z nich przed tobą.) ♣ Y przypadł ná nie Jozue nagle / bo cáłą 10 noc ćiągnął z Gálgál. ♣ Y potrwożyłje PAN przed obliczem Izráelá / ktory je poráźił porážką wielką a w Gábáon / y gonił je drogą / ktorą chodzą ku Betoron / á bił je 11 áż do Asekáy áż do Mácedá. ♣ Y ſtáło śię / gdy ućiekáli przed Izráelem / bieżąc z gory do Betoron / że PAn spuśćił ná nie kámienie wielkie z Niebá / áż do Aseká / y umieráli : więcy ich pomárło od kámienia grádowego / niż ich pobili Synowie Izráelscy mieczem.

a Ezái. 28.21. 1 Sám. 14.15.

12 T Edy mowił b Jozue do PAná / dniá ktorego podał PAn Amorrejczyká w ręce Synom Izráelſkim : y rzekł przed oczymá Izráelá : Słońce w Gábáon záſtánow śię / 13 á mieśiacu w dolinie Ajálon. ♣ Y záſtánowiło śię c Słońce / á Mieśiąc ſtánął / áż śię lud pomśćił nád nieprzyjaćioły swymi : Azali to nie jeſt nápisano w Kśięgách sprawiedliwego ? Tedy ſtánęło Słońce w pośrzod niebá / á nie pospießáło śię záchodźić / jákoby przez cáły 14 dźień : ♣ Y nie był tákowy dźień przed tym / áni potym / w ktoryby usłucháć miał PAn głosu człowieczego / bo PAn d walczył zá Izráelem.

b T. modlił śię.

c Syrác. 46. 6.

d Nizey. v. 43.

15 P Otym śię wroćił Jozue / y wßyſtek Izráel z nim do obozu do 16 Gálgál : ♣ A ućiekło było onych pięć Krolow / y skryli śię w jáſkinią przy

Mácę-

17 Mácedá. Y dano znáć Jozuemu/ mowiąc: Náleziono pięć Krolow/ ktorzy śię pokryli w jáskini w Mácedá. 18 Y rzekł Jozue: przywalćie kámienie wielkie do dźiury jáskiniey/ á postáwćie u niey męże/ áby ich strzegli. 19 A wy nie stojćie/ gońćie nieprzyjaćioły wásze/ á bijćie ostátek ich/ áni im dajćie uchodźić do miast ich: boć je podał PAN Bog wász w ręke wászę. 20 A gdy przestał Jozue z Synmi Izráelskimi bić ich porażką bárzo wielką/ áż je do szczętu wytráćili/ á ktorzy żywo zostáli z nich/ uszli do miast obronnych.

21 Tedy wroćił śię wszystek lud zdrowo do Obozu/ do Jozuego w Mácedá/ á nie ruszył przećiwko Synom Izráelskim nikt język iem swojim. 22 Potym rzekł Jozue: Otworzćie tę dźiurę jáskinie/ á wywiedźćie do mnie tych pięći Krolow z jáskinie. 23 Y uczynili ták/ y wywiedli do niego pięći Krolow onych z jáskinie/ Krolá Jerozolimskiego/ Krolá Hebron/ Krolá Jerymot/ Krolá Láchis/ Krolá Eglon. 24 A gdy wywiedli one Krole do Jozuego/ tedy przyzwał Jozue wszystkich mężow Izráelskich/ y rzekł do Rotmistrzow/ mężow walecznych/ ktorzy z nim chodźili: przystąpćie *sam*, á nástąpćie nogámi wászymi e ná szyje tych Krolow: ktorzy przystąpiwszy nástąpili nogámi swymi ná szyje ich. 25 Zátym rzekł do nich Jozue: Nie bojćie śię/ áni śię lękajćie: zmacniajćie śię/ y mężnie sobie poczynajćie: boć ták uczyni PAN wszystkim nieprzyjaćiołom wászym/ przećiw ktorym walczyćie. 26 Potym pobił je Jozue/ y pomordował je/ y záwieśił je ná pięći drzewách/ á wiśieli ná drzewách áż do wieczorá. 27 A gdy zászło Słonce/ rozkazał Jozue/ że je f złożono z drzewá/ y wrzucono je do jáskinie w ktorey śię byli skryli/ á záwálono kámieńmi wielkimi dźiurę jáskinie/ *ktore tám są* jeszcze y do dniá tego.

28 Tegoż dniá wźiął Jozue Mácedá/ y wyśiekł je ostrzem mieczá/ y Krolá ich zámordował wespołek z nimi/ y wszelką duszę/ ktora byłá w nim/ nie zostáwił żadnego żywo/ á uczynił Krolowi Mácedá/ jáko uczynił Krolowi g Jerychá. 29 Potym ciągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim z Mácedá do Lebny/ y 30 dobywał Lebny. A podał PAN y ono w ręce Izráelá/ y Krolá jego/ y wyśiekł je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim/ nie zostáwił w nim żadnego żywo/ y uczynił Krolowi jego/ jáko uczynił 31 Krolowi Jerychá. Potym ciągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ z Lebny do Láchis/ á położywszy śię 32 przy nim Obozem/ dobywał go. Y podał PAN Láchis w ręce Izráelá/ y wźiął je dniá drugiego/ y wyśiekli je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim/ ták właśnie 33 jáko uczynił Lebnie. Tedy przyszedł Horám Krol Gázer/ ná rátunek Láchisowi/ ále go poráźił Jozue/ y lud jego/ ták iż nie zostáwił 34 mu żadnego żywo. Potym ciągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim z Láchis/ do Eglon/ y położyli śię obozem przećiwko niemu/ y dobywáli 35 go: Ktore wźiąwszy onegoż dniá/ wyśiekli je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim onegoż dniá zábił/ ták właśnie jáko uczynił 36 Láchis. Potym śię ruszył Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ z Eglonu do Hebronu/ y dobywał go: 37 Y wźięli je/ á wyśiekli je ostrzem mieczá/ y Krolá jego/ y wszystkie miástá jego/ y wszelką duszę/ ktora byłá w nim: nie zostáwił żadnego żywo/ ták właśnie/ jáko uczynił Eglonowi/ y wytráćił je/ y wszelką 38 duszę ktora w nim *byłá*. Z támtąd obroćił śię Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ do Dábir/ y dobywał go. 39 Y wźiął je/ y Krolá jego/ y wszystkie miástá jego/ y wyśiekli je ostrzem mieczá/ y pomordował wszystkie dusze ktore w nim były: nie zostáwił żadnego żywo/ jáko uczynił Hebronowi/ ták uczynił Dábirowi/ y Krolowi jego: y jáko uczynił Lebnie y Krolowi jego.

40 A Ták pobił Jozue wszystkę źiemię gorną/ y południową/ y polną/ y podgorną/ y wszystkie Krole ich/ nie zostáwił żadnego żywo/

e 5 Moj. 33. 29.
f 5 Moj. 21. 23. Jozue. 8. 29.
g Jozue. 6. 2. 17. 21.

ále

ále wßyſtkie duße wytráćił / jáko mu był przykazał h PAN Bog Izráelſki. 41 ♣ Y poráźił Jozue / od Kádes Bárny áż do Gázy / y wßyſtkę źiemię Goſen / y áż do Gábáon. 42 ♣ A wßyſtkie te Krole / y źiemię ich wźiął Jozue jednym rázem : ábowiem i PAN Bog Izráelſki walczył zá Izráelem. 43 ♣ Zátym śię wroćił Jozue / y wßyſtek Izráel z nim / do Obozu do Gálgál.

h 5 Moj. 7. 2. 5 Moj. 20. 16. Jozue. 8. 2.
i Wyżey v. 14.

ROZDZIAL XI.

Wiele Narodow y Krolow przećiw Izráelitom walczących przy wodźie Merom pobito. 10. miáſtá ich wźięte, ſplundrowáne, á obywátele ich wygłádzeni. 21. Obrzymowie tákże wybići ſą.

1 Y Gdy uſłyßał Jábin Krol Háſor / poſłał do Jobábá Królá Mádon / y do Królá Symron / y do Królá Achſáf / 2 ♣ Y do Krolow ktorzy *byli* ná pułnocy / ná gorách y ná polách / ná południe a Cynneroth / y w rowninách / y w krájinách Dor / ku Zachodowi. 3 ♣ Do Chánánejczyká ná wſchod / y ná Záchod słońcá / y do do Amorrejczyká a / y do Hettejczyká / y do Ferezejczyká / y do Jebuzejczyká po gorách / y do Hewejczyká pod *gorą* Hermon / w źiemi Máſſá. 4 ♣ Y wyćiągneli ſámi / y wßyſtkie wojſká ich z nimi / lud wielki / jáko piáſek ktory *jeſt* ná brzegu morſkim / y koni y wozow bárzo wiele. 5 ♣ A zgromádźiwßy śię wßyſcy oni Krolowie przyßli / y położyli śię poſpołu Obozem u wod Merom / áby zwiedli bitwę z Izráelem. 6 Y Rzekł PAN do Jozuego : Nie boj śię ich / ábowiem jutro o tym czáśie ja podam te wßyſtkie pobite / przed Izráelem : Koniom ich żyły poderznieß / á wozy ich ogniem ſpaliß. 7 ♣ Wyćiągnął tedy Jozue / y wßyſtek lud waleczny z nim / przećiwko nim ku wodam Merom z 8 nagłá / y uderzyli ná nie. ♣ Y podał je PAN w rękę Izráelowi / y poráźili je / á gonili je áż do Sydonu wielkiego / y áż do wod b gorących / y áż do polá Máſſá ná wſchod słońcá / y pobili je / ták iż y jednego z 9 nich nie zoſtáwili żywego. ♣ Y uczynił im Jozue / jáko mu był rozkazał PAN / koniom ich żyły poderznął á wozy ich popalił ogniem.

a 4 Moj 34. 11. 5 Moj 3. 17.
b T. Cieplic.

10 P Otym wroćiwßy śię Jozue tegoż czáſu / wźiął Háſor / á Królá jego zábił mieczem : á Háſor było przed tym głowa wßyſtkich tych Kroleſtw. 11 ♣ Zábili też c káżdą dußę / ktora byłá w nim oſtrzem mieczá mordując : *ták iż* nie zoſtáło nic żywego / á Háſor ſpálił ogniem. 12 ♣ Tákże *uczynił* wßyſtkim miáſtom Krolow onych / y wßyſtkie Krole ich pojimał Jozue / y pobił je oſtrzem mieczá / morduiąc je / jáko był d rozkazał Mojżeß ſługá PAńſki. 13 ♣ Tylko tych wßyſtkich miaſt / ktore były obronne / nie palił Izráel / oprocz ſámego Háſorá / *ktore* ſpalił Jozue. 14 ♣ Wßyſtkie też łupy miaſt onych / y bydłá / pobráli ſobie Synowie Izráelſcy / tylko wßyſtkie ludźie zábijáli oſtrzem mieczá / áż je wytráćili / nie zoſtáwując nikogo żywego : 15 ♣ Jáko był e rozkazał PAn Mojżeßowi ſłudze ſwemu / ták rozkazał Mojżeß Jozuemu : ták też uczynił Jozue / nie opuśćił niczego ze wßyſtkiego co był rozkazał PAN Mojżeßowi.

16 A Ták wźiął Jozue wßyſtkę onę źiemię gorną / wßyſtkę ná południe *leżącą*, y wßyſtkę źiemię Goſen / y rowniny / y polá / y gorę Izráel z rowniną jey: 17 ♣ Od gory f Háłák / ktora idźie ku Sejir / áż do Báálgád / w rowninie Libáńſkiey / pod gorę Hermon : y wßyſtkie Krole ich pojimał / y poráźił je / y pozábijał 18 je. ♣ Przez wiele dni prowádźił Jozue z onymi wßyſtkimi Krolmi 19 Wojnę. ♣ A nie było miáſtá / ktoreby pokoj uczyniło z Syny Izráelſkimi / oprocz Hewejczykow / *ktorzy* mießkáli w Gábáon / g wßy-20 ſtkie *inße* wźieli przez wojnę. ♣ Abowiem od PANá śię to ſtáło / że zátwárdźił sercá ich / áby ßli ku bitwie przećiw Izráelowi / żeby je wynißczył / nie májąc nád nimi miłośierdźia : ále żeby je wytráćił jáko był rozkazał PAN h Mojżeßowi.

21 Y Ciągnął Jozue onegoż czáſu / y wybił *Syny* Enákowe z gor / z He-

c 4 Moj. 33. 52. 5 Moj. 7. 2.
d 5 Moj. 20. 16.
e 2 Moj 23. 32. y 34. 11. 12. 4 Moj. 33. 52. 5 Moj. 7. 2. 10 16.
f Jozue. 12. 7.
g Jozue. 9. 3.
h Jozue. 12. 15.

Hebronu / z Dábiru / z Anáb / y ze wßystkich gor Judskich / y ze wßystkich gor Izráelskich / pospołu z miástły ich wykorzenił je Jozue. ♣

22 Nie zostáł nikt z Enákitow / w ziemi synow Izráelskich/tylko w Gázie/w Gad y w Azdod zostáli. ♣

23 Wziął tedy Jozue wßystkie one ziemie/ ták jáko mowił PAn do Mojżeßá: y podał ją Jozue w dziedzictwo Izráelowi / według działow ich / *y według* pokolenia ich / á uspokojiłá śie ziemiá od wojen.

Rozdział XII.

Imioná Krolow, ktorych Izráelczycy zá Mojżeßá. 7. á potym zá Jozuego pobili, y ich ziemie osiedli, ták ná tey, jáko y ná oney stronie Jordanu.

1 A Ci są Krolowie ziemie ktore pobili Synowie Izráelscy / y pośiedli ziemie ich / zá Jordanem ku wschodu słońcá / od potoku Arnon / áż do gory Hermon / y wßystkie rowninę ku wschodu słońcá. ♣

2 Sehon Krol Amorrejski / ktory mießkał w Hesebon / á pánował od Aroer / ktore a *leży* nád brzegiem potoku Arnon / y od połowice tegoż potoku / y połowicą Gáláádu / áż do potoku Jábok / *gdźie są* gránice Synow Ammonowych. ♣

3 A od rownin áż do morzá b Cynneroth ná wschod *słońcá* / y áż do morzá pustynie / do morzá słonego ná wschod / idąc ku Betsemot y od południá pod Gorę Fásgá: ♣

4 Y gránice Ogá Krolá Bázáńskiego / ktory był pozostáł z Refájimow / á mießkał w Astárot / y w Edrey. ♣

5 Ktory też pánował ná gorze Hermon / y w Selechá / y we wßystkim Báſán / áż do gránic Gessurytow y Máháchátytow y nád połowicą Gáláád ku gránicy Sehoná Krolá Hesebońskiego. ♣

6 Mojżeß sługá PAński / y Synowie Izráelscy / pobili je: y podał te ziemie Mojżeß c sługá PAński / w dziedzictwo Rubenitom / y Gádytom / y połowicy pokolenia Mánássessowego.

7 C I też są Krolowie ziemie / ktore pobił Jozue y Synowie Izráelscy zá Jordanem ná zachod słońcá / od d Báálgád ná polu Libáńskim / y áż do gory Háláh / ktora idźie ku Sejir ktorą podał Jozue pokoleniom Izráelskim w dziedzictwo / według działu ich. ♣

8 Ná gorách / y ná rowninách / y w polách / y w niżynách / y ná puszczy/ y ná południe/ *ziemię* Hettejczyká / Amorrejczyká / y Chánánejczyká / Ferezejczyká / Hewejczyká/ y Jebuzejczyká. ♣

9 Krol Jerychá jeden: Krol Háj ktore *jest* w bok Bethel jeden/ ♣

10 Krol Jeruzalem jeden: Krol Hebron jeden. ♣

11 Krol Jerymoth jeden: Krol Láchis jeden.

12 ♣ Krol Heglon jeden: Krol Gázer jeden. ♣

13 Krol e Dábir jeden: Krol Gáder jeden. ♣

14 Krol Hormá jeden: Krol Hered jeden. ♣

15 Krol Lebni jeden: Krol Adullám jeden. ♣

16 Krol Mácedá jeden: Krol Bethel jeden.

17 ♣ Krol Táffuá jeden: Krol Hefer jeden. ♣

18 Krol Afek jeden: Krol Sáron jeden. ♣

19 Krol Mádon jeden: Krol Hásor jeden. ♣

20 Krol Synron Meron jeden: Krol Akſáf jeden. ♣

21 Krol Tenách jeden: Krol Mágeddo jeden. ♣

22 Krol Kádes jeden: Krol Jáchánám z Kármelu jeden. ♣

23 Krol Dor / z krájiny Dor / jeden: Krol Gojim w Gálgál jeden. ♣

24 Krol Torsá jeden. Wßystkich Krolow trzydźieśći y jeden.

Rozdział XIII.

PAN Jozuemu krájiny pozostáłe wyliczywßy, ich mießkáńce wypędźić obiecuje, á wßystkie one ziemie dźielić, miedzy dźiewięćioro pokolenie, y puł pokolenia Mánássessowego, każe: opisując gránice ziemie, ktora już było z oney strony Jordanu pułtrzećiu pokoleniu podano. 13. wspomina dwá narody, ktorych jeßcze było nie wypędzono, y przyczynę czemu Lewitom ziemi żadney nie dano. 15. wylicza też gránice Rubenitow, Gádytow, y połowice pokolenia Mánássessowego.

1 Y Zstárzał śie Jozue / á był zeßły w lećiech / y rzekł PAN do niego: Tyś śie zstárzał / á zßedłeś w lećiech / á ziemie zostawa bárzo wiele ku pośiadániu.

2 TAć jest ziemiá ktora pozostawa / wßystkie gránice Filistynow/

a 5 Moj. 2. 18. y 3. 16

b 5 Moj. 3. 17.

c 4 Moj. 21. 24. y 32. 33 y 34. 14

d Iozue 11. 1[7]

e Iozue 10. 38

3 now/y wszyscy Gessurytowie ✣ Od Nylu ktory oblewa Egipt / áż do gránice Akáronu ná pułnocy/przynależy Chánánejczykowi / pięciorо Kśiestw Filistinskich : Asáckie/ y Asdodźiejskie/ Askálonskie/ Getejskie / y Akáronickie : y Awejczycy. 4 ✣ Od południá wszystká ziemiá Chánánejska / y Márá / ktore jest Sydonczykow áż do Afeká, 5 y áż do gránice Amorrejczyká. ✣ Y ziemiá Giblitow ze wszystkim Libánem ná wschod słońcá / od Báálgád / pod gore Hermon / áż gdźie 6 chodzą do Emáth. ✣ Wszystkie mieszkájące ná gorách / od Libánu áż do wod a goracych / wszystkie Sydończyki ja wypedzę / przed Syny Izráelskimi / tylko ją podźiel Izráelitom w dźiedźictwo / jákem ći rozkazał.

7 PRzetoż teraz / rozdźiel te źiemię w dźiedźictwo / dźiewięćiorgu pokoleniu / y połowicy po-8 kolenia Mánássessowego: ✣ Gdyż z drugą *połowicą* Rubenitowie y Gáditowie / wźięli dźiedźictwo swoje / ktore im dał Mojżesz b zá Jordanem / ná wschod słońcá / jáko im dał Mojżesz sługá PAński: ✣ 9 Od Aroer / ktore jest nád brzegiem potoku Arnom / y miásto ktore jest w pośrzod potoká / y wszytkę rowni-10 ne Medebá áż do Dybon. ✣ Y wszystkie miástá Sehoná / Królá Amorrejskiego / ktory królował w Hesebon / áż do gránice Synow 11 Ammonowych. ✣ Tákże Gáláád/y gránice Gessurytow / y Máchátytow/ y wszytkę gorę Hermon / y wszystko Básán / áż do Sálechá. ✣ 12 Wszystko królestwo Ogá w Básán/ ktory królował w Astárot / y w Edrey / ten był pozostał z Refáitow / á pobił je Mojżesz / y wy-13 gładźił je. ✣ Ale nie wygnáli Synowie Izráelscy Gessurytow y Máchátytow: przetoż mieszkał Gessur / y Máchát w pośrzod Izráel-14 czykow áż do dniá tego. ✣ Tylko c pokoleniu Lewi nie dał dźiedźictwá: Ofiáry Ogniste PAná Bogá Izráelskiego są dźiedźictwem jego / jáko mu powiedźiał *Bog*.

15 A Ták oddał Mojżesz pokoleniu Synow Rubenowych *dźiedźi-16 ctwo*, według fámilij ich. ✣ Y byłá gránicá ich od Aroer / ktore jest nád brzegiem potoku Arnon / y miásto ktore jest w pośrzod potoku / y wszytkę rowninę ku Mede-17 bá. ✣ Hesebon/ y wszystkie miástá jego / ktore były w rowninie : Dybon y Bámot Báál / y Bet Báál-18 Meon: ✣ Y Jássá y Cedymot y Me-19 fáát: ✣ Y Kárjáthájim/ y Sebámá/ y Sárátásár/ ná gorze w dolinie / 20 ✣ Y Betpegor / y Asdot / d Fásgá/ 21 y Betjesymot. ✣ Wszystkie też miástá w rowninie / y wszystko królestwo Sehoná Królá Amorrejskiego / ktory królował w Hesebon / ktorego zábił Mojżesz / y e kśiążętá Mádyánskie / Ewi / e y Rechem / y Sur / y Hur / y Rebá : Kśiążętá Sehonowe / Obywátele źiemie : 22 ✣ Y Báláámá Syná Beorowego/ wieszczká / zábili Synowie Izráelscy mieczem / z innymi pobity-23 mi. ✣ Byłá tedy gránicá Synow Rubenowych/ Jordan / z gránicámi *swymi*. Toć *jest* dźiedźictwo Synow Rubenowych / według domow ich / miast y wśi ich.

24 DAł też Mojżesz pokoleniu Gád / Synom Gádowym/ według domow ich / *dźiedźictwo*. ✣ 25 A były ich gránice / Jázer / y wszystkie miástá Gáláád / y połowicá źiemie Synow Ammonowych / áż do Aroer / ktore *jest* przećiw Ráb-26 bá. ✣ Y od Hesebon áż do Rámát Másfá/ y Betonim/ á od Máhánájim áż do gránice f Dábir. ✣ W 27 dolinie też Betárám / y Betnimrá y Sochot / y Sáfon ostátek królestwá Sehoná Królá Hesebońskiego/ Jordan / y pogránicze *jego*, áż do końcá morzá Cynneret/ zá Jor-28 danem ná wschod Słońcá. ✣ Toć *jest* dźiedźictwo Synow Gád / według domow ich / miast y wśi ich.

29 NAd to dał Mojżesz *ośiádłość*, połowicy pokolenia Mánássessowego : y byłá *tá* połowicá pokolenia Synow Mánássessowych według domow ich. 30 ✣ Byłá gránicá ich od Máhánájim / wszystko Básán/ y wszystko królestwo Ogá Kro-

a Iozue. 1.8.
b 4 Moj. 32.33. Iozue. 22.4.
c 4 Moj. 18.20. 24. 5 Moj. 18.2.
d 5 Moj. 3.17.
e 4 Moj. 31.8.
f Iozue. 10.39.

lá Báśáńskiego / y wszystkie wśi Iáirowe / ktore są w Báśán / sześćdźieśiąt miast. 31 ✣ Y połowicę Gálááb / y Astárot / y Edrey / miástá krolestwá Ogá w Báśán / dał Synom Máchirá Syná Mánássessowego / połowicy Synow Máchirowych / według domow ich.

32 ✣ Toć są *ośiádłośći*, ktore podźielił Mojżesz / w polách Moábskich / zá Iordanem *przeciw* Ierychu ná wschod słońcá.

33 ✣ Ale pokoleniu Lewi / nie dał Mojżesz dźiedźictwá / bo PAN Bog Izráelski sam *jest* dźiedźictwem ich / jáko im g powiedźiał.

g 4 Moj. 18.20. 21. 5 Moj. 10.9. y 18.2. Ezech 44.28.

ROZDZIAŁ XIV.

Przedmowá o podźiale źiemie z tey strony Iordanu. 6. Káleb sobie Hebron dźiedźicżnym práwem uprośił.

1 A Toć jest / co dźiedźictwem wźięli Synowie Izráelscy / w źiemi Chánánejskiey : á co práwem dźiedźicznym oddáli im w ośiádłość Eleázár Kápłan / y Jozue Syn Nunow : y przednieyszy z Ojcow z pokolenia Synow Izráelskich.

2 ✣ Losem *dźieląc* dźiedźictwo ich a jáko był rozkázał PAN przez Mojżeszá / dźiewięćiorgu pokoleniu : y połowicy pokolenia.

3 ✣ Abowiem Mojżesz b był oddał dźiedźictwo dwojgu pokoleniu / y połowicy pokolenia zá Iordanem : ále Lewitom nie dał był dźiedźictwá miedzy nimi :

4 ✣ Bo było Synow Iozefowych dwoje pokolenie / Mánássessowe / y Efrájimowe / áni dáli działu c Lewitom w źiemi / oprocz miast ku mieszkániu / y z przedmieśćiámi ich / dla bydłá ich / y dla trzod ich.

5 ✣ Jáko rozkazał PAN Mojżeszowi / ták uczynili Synowie Izráelscy / y podźielili źiemię.

6 TEdy przyszli Synowie Judowi do Jozuego w Gálgál / y rzekł do niego Káleb / Syn Jefoná Kenezejskiego : Ty wiesz / d co mowił PAN do Mojżeszá / mężá Bożego / o mnie y o tobie w Kádes Bárne.

7 ✣ Czterdźieśći mi lat było / gdy mię słał Mojżesz sługá Páński z Kádes Bárne / ku przeszpiegowániu źiemie / y odniosłem mu tę rzecz / jáko było e w sercu mojim.

a 4 Moj. 33.54. y 34.13

b 4 Moj. 32.33. 5 Moj. 3.12. Iozue. 13.8. Iozue. 22.4.

c Iozue. 13.14.

d 4 Moj. 14.24.

e T. Szczyrze.

8 ✣ Lecz brácia moji / ktorzy chodźili zemną / skáźili serce ludowi / álem ja *przećię* szedł státecznie zá PAnem Bogiem mojim.

9 ✣ Y przyśiągł Mojżesz dniá onego mowiąc : záiste źiemiá / ktora f deptáłá nogá twojá / przydźie tobie w dźiedźictwo / y Synom twojim áż ná wieki : przeto / żeś státecznie chodźił / zá PAnem Bogiem mojim.

10 ✣ A teraz oto g przedłużył żywotá mego PAN jáko powiedźiał : już są czterdźieśći y pięć lat / od onego czásu / jáko to mowił PAN do Mojżeszá / á jáko chodźili Izráelczycy po puszczy : á teraz / oto ja dźiś mam ośmdźieśiąt y pięć lat :

11 ✣ A jeszcze y dźiś h tákem duży / jákom był w on czás / gdy mię wysłał Mojżesz : *á* jáka moc mojá *byłá* ná on czás / táka jest moc mojá y teraz / ku wojowániu / y ku wychodzeniu y przychodzeniu.

12 ✣ A ták teraz daj mi tę gorę / o ktorey powiedźiał PAN dniá onego : boś ty słyszał dniá onego / iż tám są Enákitowie / y miástá wielkie / á obronne : będźieli PAN zemną / wypędzę je / jáko *mi* obiecał PAN.

13 Y Błogosłáwił mu Jozue i á dał Hebron Kálebowi / Synowi Jefonowemu w dźiedźictwo.

14 ✣ A ták dostał śię Hebron Kálebowi / Synowi Jefoná Kenezejskiego / w dźiedźictwo / áż do dniá tego : przeto że státecznie *chodźił* zá PAnem Bogiem Izráelskim.

15 ✣ A zwano przed tym Hebron / miásto Arbá / *ktory Arbá* był człowiekiem wielkim / miedzy Enákity : Y uspokojiłá śię źiemiá od wojen.

f Iozue 1.3. 4 Moj 14.24

g H. Użyczył mi żywotá.

h Syrác. 46.11

i Iozue. 15.13. Sędź. 11.20. 1 Mác. 2.56.

ROZDZIAŁ XV.

Dźiał pokolenia Judá. 13. Káleb dźiał swoj bierze y pośiada. 16. Źięćiowi źiemie dobrą w posagu dawá : wyliczánie miast Judskich.

1 Y Był los pokolenia Synow Judowych / według domowich przy gránicách a Edom / y *przy* puszczy Syn / ná południe od ostáteczney gránice południowey /

2 ✣ A byłá ich

a 4 Moj. 34.3.

gránicá od południá / od końcá morzá słonego / y od skáły ktora jest ku południowi / **3** ♣ Y wychodźi ku południowi / ku págorkowi niedźwiadkowemu / á ćiagnie śię áż do Syn : á idąc od południá do Kádes Bárny / bieży áż ku Esronowi / y ćiagnie śię áż do Adár / **4** obtaczájąc Kárkáá. ♣ Z támtąd idąc do Asemoná / idźie ku rzece Egipskiey / á idźie koniec tych gránic ná zachod : táć będźie gránicá ná południe. **5** ♣ Gránicá záśię od wschodu słońcá / jest Morze słone / áż do końcá Jordanu. A gránicá z strony pułnocney / *jest* od Skáły Morskiey / od końcá Jordanu / **6** ♣ A ćiagnie śię tá gránicá do Betáglu / y bieży od pułnocy / áż do Betárábá / *á z támtąd* idźie *tá* gránicá áż do kámieniá Boen / Syná Rubenowego. **7** ♣ Idźie tákże tá gránicá do Dábir od doliny Achor / á ku pułnocy śię udawa do Gálgál / ktore jest przećiw gorze gdźie wstępują do Adommim / ktora *jest* ná południe od rzeki / á idźie tá gránicá do wod Ensemes / á kończy śię u studnice Rogel: **8** ♣ Bieży też tá gránicá / przez dolinę syná Hennomowego / po bok Jebuzejczyká od południá / co *jest* Jeruzalem. Z támtąd bieży tá gránicá ná wierzch gory / ktora jest przećiwko dolinie Hennom / ná Zachod / á ktora jest ná końcu doliny **9** Refájimitow / ná pułnocy. ♣ Obtacza też tá gránicá / od wierzchu gory / áż do źrzodłá wody Neftoáh : y bieży áż do miast gory Hefron / potym śię ćiagnie / tá gránicá ku Báálá / ktore jest Ká**10**ryatyárym. ♣ Potym kołem bieży tá gránicá / od Báálá ná Zachod / do gory Sejir : á *z támtąd* przechodźi po bok gory Járym / od pułnocy / ktora jest Chesłon : y zpuszcza śię do Betsemes / y przychodźi **11** do Támná. ♣ Y wychodźi tá gránicá pobok Akáronu ná pułnocy : á idźie kołem tá gránicá / áż do Sechronu / y bieży przez gorę Báálá / z támtąd wychodźi do Jábneel / y kończą śię te gránice u Morzá. **12** ♣ A gránicá zachodnia / jest przy morzu wielkim / *y przy* gránicách jego : táć jest gránicá Synow Judá w okrąg / podług domow ich.

13 A Że Kálebowi Synowi Jefonowemu / dał b *Jozue* dźiał miedzy Syny Judá / jáko PAn powiedźiał Jozuemu / miásto Arbe / Ojcá O**14**brzymow / to jest Hebron. ♣ Y wypędźił c z támtąd Káleb trzech Synow Enákowych : Sesájá / y Ahimáná / y Tálmájá / Syny Enákowe. **15** ♣ A wyszedł z támtąd do mieszkájących d w Dábir / ktore zwano **16** przed tym Karyátsefer. ♣ Y rzekł Káleb e : ktoby dobył Káryátsefer / á wźiął je / tedy mu dam Achsę **17** corkę swoję zá żonę. ♣ Y dobył go Othoniel / Syn Kenezá / brátá Kálebowego : y dał mu Achsę corkę **18** swoję zá żonę. ♣ Y stáło śię / gdy oná przyszłá do niego / námawiáłá go / áby prośił Ojcá jey o pole : przetoż z śiádłá z ośłá / y rzekł do niey **19** Káleb / coż ći? ♣ A *oná* odpowiedźiáłá : Daj mi błogosłáwieństwo f gdyżeś mi dał źiemię suchą / przydaj mi też źrzodłá wod : y dał jey źrzodłá wyższe / y źrzodłá dolne. ♣ **20** Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Judowych według domow ich.

21 Y Były miástá / w gránicách pokolenia Synow Judowych / podle gránice Edom / ku południowi : **22** Kábseel / y Eder / y Jágur. ♣ Y Cyná **23** y Dymoná / y Adádá. ♣ Y Kádes / y **24** Hásor / y Jetnán. ♣ Y Zyf / y Telem / **25** y Bálot. ♣ Y Hásor Hádátá / y Káry **26** ot Chesron / toć *jest* Hásor / ♣ Amám y **27** Sámá / y Moládá. ♣ Y Asorgáddá / **28** y Hessemom / y Betfálet. ♣ Y Hás**29**sersuál / y Bersábee / y Bázotyá. ♣ **30** Báálá / y Jim / y Esem. ♣ Y Eltolád / **31** y Kesyl / y Hormá. ♣ Y Syceleg / y **32** Medemená / y Sensenná. ♣ Y Lebáot / y Selim / Ajim / y Remmom: wszystkich miast dwádźieśćiá y **33** dźiewięć / y wśi ich. ♣ W rowninách **34** *zás* Estáol / y Sáreá / y Asená. ♣ Y Zánoe / y Engánnim / Tepnách / y **35** Enáim. ♣ Jerymot / y Adullám So**36**cho / y Aseká. ♣ Y Sárájim / y Adytájim / y Gederá / y Gederotájim **37** miast czternaśćie / y wśi ich. ♣ Sá**38**nány / y Hádáśá / y Mygdálgád. ♣ Y **39** Deleán / y Mesfá / y Jektel. ♣ Láchis

y Bás-

b *Jozue.* 14.13. *Sędź.* 1.20.
c *Sędź.* 1.10. 20.
d *Jozue.* 10.38.
e *Sędź.* 1.11.
f *1. Dar.*

40 y Bássekát/ y Eglon. ✣ 41 Y Chábbon/ y Láchmás/ y Chytlis. ✣ Kederot/ Bel Dágon/ y Náámá/ y Mácedá/ miast ßesnaście y wśi ich. ✣ 42 Lábáná/ y Ether/ y Aśán. ✣ 43 Y Istách/ y Esná/ y Nesyb. ✣ 44 Y Ceilá/ y Achzyb/ y Máreśá/ miast dźiewięć y wśi ich. ✣ 45 Akkáron/ y miásteczká jego/ y wioski jego. ✣ 46 Od Akkáronu áż do morzá/ wßytko co leży po bok Azotu/ y ze wśiámi ich. ✣ 47 Azot/ miásteczká jego/ y wśi jego. Gázá/ miásteczká jego y wśi jego/ áż do potoku Egipskiego/ y morze Wielkie zá gránicą jego. ✣ 48 A ná gorze *leżą* Sámir/ y Jetter/ y Soko. ✣ 49 Y Dánná/ y Káryát-senná/ ktore jest Dábir. ✣ 50 Y Anáb/ y Istemo/ y Anim. ✣ 51 Y Gosen/ y Holon/ y Gilo/ miast jedenaśćie/ y wśi ich. 52 Aráb/ y Dumá/ y Esáán. ✣ 53 Y Jánim/ y Bet Táfuá/ y Afeká. ✣ 54 Y Chumtá/ y Káryát/ Arbe/ á toć jest Hebron/ y Syor/ miast dźiewięć/ y wśi ich. ✣ 55 Máon/ Kármel/ y Zyf/ y Jutá. ✣ 56 Y Jezráel/ y Jukedam/ y Zánoe. ✣ 57 Káyn/ Gábáá/ y Támná: miast dźieśięć y wśi ich. ✣ 58 Hálhul/ Betsur/ y Gedor. ✣ 59 Y Máret y Bet Anoth/ y Eltekon/ miast ßeść: y wśi ich. ✣ 60 Káryát Báál/ ktore jest Káryáthyárym/ y Rábbá/ miástá dwie/ y wśi ich. ✣ 61 A ná pußczy/ Bet Arábá/ Meddyn/ y Secháchá. ✣ 62 Y Nebsán y miásto Soli/ y Engáddy miast ßeść/ y wśi ich. ✣ 63 Ale Jebuzejczyká/ Obywátelá Jeruzalemskiego/ nie mogli Synowie Judowi wypędźić: Przetoż mießkał Jebuzejczyk z Syny Judá w Jeruzalem/ áż do dniá tego.

Rozdział XVI.

Dźiał pokolenia Jozefowego ogolem. 5. á Efrájimow z osobna.

1 Padł też los Synom Jozefowym/ od Jordanu/ ku Jerychu/ przy wodách Jerychá/ ná wschod słońcá: Pußczá ktora idźie od Jerychá/ przez gore Bethel. ✣ 2 A wychodźi od Bethel do Luzy/ á idźie do granice Archi do Attárot. ✣ 3 Potym śię ćiągnie ku morzu/ do gránice Jáfiety/ áż do gránice Bet Horonu dolnego/ y áż do Gázor/ á kończy śię *áż* u morzá. ✣ 4 Y wźięli dźiedźictwo Synowie Jozefowi/ 5 Mánásse y Efrájim. ✣ A byłá gránicá Synow Efrájimowych/ według domow ich: byłá *mowię* gránicá dźiedźictwá ich/ ná wschod słońcá *od* Attárot Adár/ áż do Bet Horon wyżßego. ✣ 6 Y wychodźi tá gránicá do morzá od Máchmetá ku pułnocy/ á idźie kołem tá gránicá pod wschod słońcá/ do Thánát Selo: y przechodźi ją od wschodu *áż* do Jánoe. ✣ 7 Y ćiągnie śię od Jánoe/ do Attárot/ y Náárátha/ á przychodźi do Jerychá/ á wychodźi ku Jordanowi. ✣ 8 Od Táfuá bieży tá gránicá/ ku Zachodowi/ a do potoku Káná/ á kończy śię przy morzu. Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Efrájimowych/ według domow ich. ✣ 9 Miástá też oddźielone Synom Efrájimowym *były*, w pośrzod dźiedźictwá Synow Mánássesowych/ wßystkie miástá y wśi ich. 10 Y nie wygnáli b Chánánejczyká mießkájącego w Gázer/ y mießkał Chánánejczyk w pośrzodku Efrájimitow/ áż do dniá tego: y hołdował *im* dań dawájąc.

a Jozue 17. 9.

b Sędź. 1. 29.

Rozdział XVII.

Dźiał pokolenia Mánássesowego. 3. y Corek Sálfáádowych. 14. Skárgi Synow Jozefowych o dźiał ich z Odpowiedźią Jozuego.

1 Padł też los pokoleniu Mánássesowemu/ (bo on jest pierworodny Jozefow/) Máchirowi pierworodnemu Mánássesowemu/ Ojcu Gáláádá/ przeto że był mężem walecżnym/ y dostał mu śię Gáláád y Básán. ✣ 2 Dostáło śię też innym Synom Mánássesowym/ według domow ich: Synom Abiezer/ y Synom Helek/ y Synom Esryel/ y Synom Sychem/ y Synom Hefer/ y Synom Semidá a. Ciż *so* Synowie Mánássesowi/ Syná Jozefowego/ mężczyzny/ według domow ich.

3 Ale Sálfáád Syn Heferow/ Syná Gáláádowego/ Syná Máchirowego/ Syná Mánássesowego/ nie miał Synow/ jedno b Corki/ á te imioná corek jego Má-

a 4 Moj. 26.29. 30.

b 4 Moj. 27. 1. y 36.2. 11.

chlá/ y Noá/ Heglá/ Melchá/ y Tersá. 4 ♣ Te przyszedszy przed Eleázárá Kápłáná/ y przed Jozuego Syná Nunowego/ y przed Kśiążętá/ rzekły: PAN rozkazał Mojżeszowi/ áby nam dał dźiedźictwo/ w pośrzod Bráciey nászey/ y dał im *Jozue* według rozkazánia Páńskiego dźiedźictwo/ w pośrzodku Bráciey Ojcá ich. 5 ♣ Y przypádło sznurow ná Mánássessá dźieśięć/ oprocz źiemie Gáláád y Básán/ ktore były zá Jordanem. 6 ♣ Abowiem corki Mánássessowe/ otrzymáły dźiedźictwo miedzy Syny jego: á źiemiá Gáláád/ dostáłá śie drugim Synom Mánássessowym. 7 ♣ Y byłá gránicá Mánássessowá/ od Aser/ do Máchmátát/ ktore jest przećiwko Sychem: á idźie gránicá *tá* po práwey stronie/ do mieszkájacych w En Táfuá. 8 ♣ Mánássessowá byłá źiemiá Táfuá/ (ále Táfuá przy gránicy Mánássessowey/ byłá Synow Efrájimowych.) 9 ♣ Y bieży tá gránicá do c potoku Káná/ ná południe tegoż potoku: á miástá Efrájimitow *są* miedzy miásty Mánássessowemi/ ále gránicá Mánássessowá/ *idźie* od pułnocy onego potoku/ á kończy śie u morzá. 10 ♣ Ná południe *był dźiał* Efrájimow/ á ná pułnocy Mánássessow/ á morze jest gránicá jego/ á *w pokoleniu* Aser schodzą śie ná połnocy/ á w Isáschár ná wschod słońcá. 11 ♣ Y dostáło śie Mánássessowi *w pokoleniu* Isáschár y w Aser/ Betsán/ y miásteczká jego/ y Jebláám y miásteczká jego/ przytym mieszkájacy w Dor/ y miásteczká ich: tákże mieszkájacy w Endor/ y miásteczká ich: mieszkájacy też w Tenách/ y miásteczká ich: y mieszkájacy w Mágedá/ y miásteczká ich/ trzy powiáty. 12 ♣ Ale nie mogli Synowie Mánássessowi wypędźić z onych d miast *obywátelow*: przetoż e począł Chánánejczyk mieszkáć w oney źiemi: 13 ♣ A gdy śie zmocnili Synowie Izráelscy/ uczynili Chánánejczyká hołdownikiem/ ále go nie f wygnáli do szczętu.

14 GEdy rzekli Synowie Jozefowi do Jozuego/ mowiąc: przeczżeś nam dał w dźiedźictwo los jeden/ y sznur jeden: á mysmy lud g wielki/ y do tąd błogosłáwił nam PAN. 15 ♣ Y rzekł do nich Jozue: Jesliś jest ludem wielkim/ idźże do lásá/ á wyśiecz sobie tám *miejscá* w źiemi Ferezejskiey/ y Refáimskiey/ jeslić ćiásna gorá Efrájimowá. 16 ♣ Ktoremu odpowiedźieli Synowie Jozefowi: Nie dosyć *nam* ná tey gorze: bo tego wozy żelázne *są* u wszystkich Chánánejczykow/ ktorzy mieszkáją w źiemi nadolney/ y u tych ktorzy mieszkáją w Betsán/ y w miásteczkách jego/ tákże u tych *ktorzy mieszkáją* w dolinie Jezreel. 17 ♣ Rzekł tedy Jozue do domu Jozefowego/ do Efrájimá y do Mánássessá mowiąc: ludeś ty wielki/ y moc twojá wielka/ nie będźiesz miał *tylko* los jeden. 18 ♣ Ale gorę będźiesz miał: á iż *sám jest* lás/ tedy go wyrąbisz/ y będźiesz miał granice jego: bo wypędźisz Chánánejczyká/ choć ma wozy żelázne/ y choć jest potężny.

ROZDZIAŁ XVIII.

Przybytek zgromádzenia wystáwiony w Sylo. 2. Jozue ludźie wyprawuje, áby ostátek źiemie miedzy śiedmioro pokolenie podźielili. 11. Dźiał pokolenia Benjáminowego społu z miásty jego.

1 GEdy śie zebráło wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich do Sylo/ y postáwili tám namiot zgromádzenia/ gdy źiemiá byłá od nich opánowána. 2 ♣ A zostáło *było* z Synow Izráelskich/ ktorym było nie oddźielono dźiedźictwá ich śiedmioro pokolenie.

3 GEdy rzekł Jozue do Synow Izráelskich: dokądże zániedbywaćie wniść/ ábyśćie posiedli źiemię/ ktorą wam dał PAN Bog Ojcow wászych? 4 ♣ Obierzćie miedzy sobą po trzech mężách/ *z káżdego* pokolenia/ ktore poślę/ áby wstawszy obeszli źiemię/ á rospisáli ją według dźiedźictwá ich/ potym śię wrocą do mnie. 5 ♣ Y rozdźielą ją ná śiedm częśći: Judá stánie ná gránicách swojich od południá/ á dom Jozefow stánie ná gránicách swojich od pułnocy. 6 ♣ Wy tedy rozpi-

szećie

g 1 Moj 48.19.

c Jozue 16. 8.

d Moj 3.29. o. dź. 17. H. dźiał.

f Jozue. 6.13.

ßiećie ziemię ná śiedm częśći / á przynieśiećie tu do mnie : tedy wam rzucę los á tu przed Pánem Bogiem náßym. 7 ✤ Abowiem Lewitowie nie máją działu miedzy wámi / gdyż kápłáństwo Páńskie jest dźiedźictwo ich. Ale Gád y Ruben / y połowicá pokolenia Mánásſeſſowego / wźięli dźiedźictwá swe zá Jordanem / ná wschod słońcá / ktore im oddał Mojżeß slugá Páński.

8 PRzerozwstawßy mężowie oni / odeßli / á Jozue rozkazał tym ktorzy ßli / áby rozpisáli ziemię / mowiąc : Idźćie / á obejdźćie ziemię / y popißćie ją / á potym wroććie śię do mnie / á tu wam rzucę los przed PAnem w Sylo. 9 ✤ Odeßli tedy mężowie oni : y obchodźili ziemię / y popisowáli ją według miast ná śiedm częśći w kśięgi : potym śię wroćili do Jozuego / do Obozu w Sylo. 10 ✤ Y rzućił im los Jozue w Sylo przed PAnem / á podźielił tám Jozue ziemię Synom Izráelskim / według działow ich.

11 TEdy padł los pokoleniu Synow Benjáminowych / według domow ich / á przyßłá gránicá losu ich miedzy Syny Judowe / y 12 miedzy Syny Jozefowe. ✤ Y byłá gránicá ich ku stronie pułnocney od Jordanu / á ßłá táż gránicá po bok Jerychá / od pułnocy / ćiągnąc śię ná gorę ku Zachodowi / á kończyłá śię 13 przy puśćzy Betáwen. ✤ A z támtąd idźie tá gránicá do Luz / od strony południowey Luzy / ktora jest Bethel / b á pußczá śię tá gránicá do Atárot Adár podle gory / ktora jest od południá Betoron dolnego. 14 ✤ Y bieży tá gránicá kołem po bok morzá / ná południe od gory / ktora jest przećiw Betoron / ná południe / y kończy śię w Kárját Báál / ktore jest Kárját Járym / miásto Synow Judowych : á toć jest 15 stroná Zachodnia. ✤ Stroná záśię ná południe / od końcá Kárját-Járym : á wychodźi tá gránicá ku morzu / y bieży ku zrzodłu wod Ne-16 stoá. ✤ Y ćiągnie śię tá gránicá / do końcá gory / ktora jest przećiwko dolinie Synow Ennon : á jest w dolinie Refájim c ná pułnocy / y idźie przez doline Ennon / po stronie Jebuzejczyká ná południe / z támtąd bieży do zrzodłá Rogel. ✤ 17 A idźie kołem od pułnocy / á dochodźi do Ensemes / á wychodźi do Gelilot / ktore jest przećiwko gorze wstępując do Adommim / bieżąc z támtąd do kámieniá Bohená d Syná Rubenowego. 18 ✤ Z támtąd idźie ku stronie / ktorá jest przećiwko rowninam ná pułnocy / y ćiągnie śię 19 ku Arábá. ✤ Z támtąd bieży tá gránicá ku stronie Betoglá ná pułnocy / á kończy śię u skáły morzá słonego ná pułnocy / ku końcowi Jordanu ná południe : táć jest gránicá 20 południowa. ✤ Jordan záś kończy ją ku stronie ná wschod słońcá. ✤ A toć jest dźiedźictwo Synow Benjáminowych / według gránic ich w okrąg / wedle domow ich.

21 BYły tedy te miástá pokolenia Synow Benjáminowych według domow ich / Jerycho y Bethá-22 glá / y doliná Kásys. ✤ Y Betárá-23 bá / y Sámrájim y Bethel. ✤ Y A-24 wim / y Afárá / y Oferá. ✤ Y Káfár Hámmonáj / y Ofni / y Gábá / miast 25 dwánaśćie / y wśi ich. ✤ Gábáon / y 26 Rámá / y Berot. ✤ Y Misfe / y Ká-27 fárá / y Mosá. ✤ Y Rekem / y Jere-28 fel / y Tárelá. ✤ Y Selá / Elef / y Jebuz (ktore jest Jeruzalem) Gibeát / Kirját / miast czternáśćie / y wśi ich. Toć jest dźiedźictwo synow Benjáminowych według domow ich.

a 4 Moj. 33.54. Jozue. 14. 2. Przyp 16.33.
b 2 Moj. 28.19.
c Jozue. 15. 8.
d Jozue. 15. 6.

ROZDZIAL XIX.

Dźiał pokolenia Symeonowego. 10. *Zábulonowego.* 17. *Isáschárowego.* 24. *Aserowego.* 32. *Neftálimowego.* 40. *Dánowego: á ná ostátek Jozuego.*

1 POtym padł los wtory Symeonowi / Pokoleniu Synow Symeonowych / według domow ich / á było dźiedźictwo ich w pośrzod dźie-2 dźictwá a Synow Judowych. ✤ A dostáło śię im dźiedźictwo ich / Ber-3 sábee / b y Sábee / y Moládá / ✤ y Há-4 sersuál / y Bálá / y Asem. ✤ Y Etolát / 5 y Betul / y Hormá. ✤ Y Syceleg / 6 y Bet Márchábot / y Hásersusá. ✤ Y Betlebáot / y Sárohem / trzynaśćie 7 miast y wśi ich. ✤ Ajin / Remmon y

a 1 Moj. 49. 7
b 1 Kron. 4. 28

Atár / y Asán / miástá cztery y wśi 8 ich. Y wszystkie wśi ktore były w około tych miast / áż do Báálátbeer / y Rámát ku stronie południowey: Toć jest dziedźictwo Pokolenia Synow Symeonowych / według domow ich. 9 Z działu Synow Judowych dostáło śię dziedźictwo Synom Symeonowym / bo dział Synow Judowych był wielki dla nich: przetoż wźięli dziedźictwo Synowie Symeonowi w pośrzod dziedźictwá ich.

10 POtym padł los trzeci Synom Zábulonowym / według domow ich / á jest gránicá dziedźictwá ich áż do Sárydu. 11 A idźie gránicá ich do morzá Márálá / y przychodźi do Debbáset ciągnąc śię áż do potoku / ktory jest przećiw Jeknoám. 12 Y wraca śię od Sárydu ná wschod słońcá / ku gránicy Cháselet Tábor / á *z támtąd* bieży do Dáberet / y ciągnie śię do Jáfie: 13 Potym z támtąd bieży ná wschod słońcá / do Gethefer / y do Itákásym á wychodźi w Rymmon / y kołem idźie *do* Nehy. 14 Idźie tákże kołem táż gránicá / od północy ku Hánnáton / á kończy śię u doliny Jestáel: 15 Y Kátet / y Náhálál / y Symeron / y Jedálá / y Betlehem / miast dwánaśćie y wśi ich. 16 Toć jest dziedźictwo Synow Zábulonowych / według domow ich / te miástá y wśi ich.

17 ISáschárowi *też* padł los czwarty / *to jest* Synom Isáschárowym według domow ich. 18 A byłá gránicá ich Jezreel / y Cháśálot / 19 y Sunem / Y Háfáráim / y Seon / 20 y Anáhárát. Y Rábbot / y Cesyon / 21 y Abes. Y Rámet / y Engánnim / 22 y Enháddá / y Betfeses. A przychodźi gránicá *ich* do Táboru / y do Schesymá / y do Betsemes / á kończą śię gránice ich u Jordanu / miast szesnaśćie y wśi ich. 23 Toć jest dziedźictwo Pokolenia Synow Isáschárowych / według domow ich: te miástá y wśi ich.

24 POtym padł los piąty Pokoleniu Synow Aser / według domow ich. 25 Y byłá gránicá ich / Helkát / y Cháli / y Beten / y Achsáf / 26 Y Elmelech / y Amáád / y Messál / á idźie ná Kármel do morzá / y do Sychor / y Lábánát: 27 Z támtąd śię obraca ná wschod słońcá / ku Betdágon / y bieży áż do Zábulon / y do doliny Jestáchel ná północy / Betemek y *do* Nehiel / wychodząc do Kábulu ku lewey stronie. 28 Y *do* Hebronu / y Rohob / y Hámon / y Káná / áż do Sydonu wielkiego. 29 A wraca śię tá gránicá od Rámá / áż do miástá Zor obronnego / z támtąd śię obraca tá gránicá áż do Hosá / á kończy śię u morzá podle działu Achsybá. 30 Y Ammá / y Afek y Rohob / miast dwádźieśćiá y dwie / y wśi ich. 31 Toć jest dziedźictwo pokolenia Synow Aser / według domow ich / te miástá y wśi ich.

32 P*Otym* Synom Neftálimowym padł los szosty: Synom Neftálimowym / według domow ich. 33 Y byłá gránicá ich od Helef / y od Helon / do Sáánnánim / y Adámi ktore jest Necheb: y Jebnáel / áż ku Lekum: y kończy śię *u* Jordanu. 34 Potym śię obraca tá gránicá ku morzu *do* Asánot Tábor / á z támtąd bieży ku Hukoká / y idźie do Zábulonu ná południe / á do Aser przychodźi ku zachodu / á do Judá ku Jordanowi ná wschod słońcá. 35 A miástá obronne *są* Asedym Ser / y Emát / Rekát / y Cyneret. 36 Y Edemá / y Arámá / y Asor / 37 Y Kedes / y Edrey / y Enhásor / 38 Y Jeron / y Mágdálel / Horem / y Betánát / y Betsemes / miast dźiewiętnaśćie / y wśi ich. 39 Toć jest dziedźictwo pokolenia Synow Neftálimowych / według domow ich / te miástá y wśi ich.

40 P*Otym* Pokoleniu Synow Dán według domow ich / padł los śiodmy. 41 A byłá gránicá dziedźictwá ich / Sáráá / y Estáol / y Irsemes / 42 Y Selebin / y Ajálon / y Jetelá / 43 Y Elon / y Temnátá / y Ekron / 44 Y Elteke / y Gebbeton / y Báálát. 45 Y Jehud / y Báne Bárák / y Getremmon / 46 Y Mehájárkon / y Rákon z gránicą / przećiwko Joppie. 47 Ale gránicá Synow Dánowych byłá bárzo máłá: przetoż wyszedszy Synowie Dán / dobywá-

li Losem/ y wźięli je/ y wyśiekli je ostrzem miecżá : á wźiąwszy je w dźiedźictwo/ mieszkáli w nim : y przezwáli Lesem Dán/ według imienia Dáná Ojcá swego. 48 ✣ Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Dánowych według domow ich/ te miástá y wśi ich.

49 A Gdy przestáli dźielić źiemię według gránic jey/ tedy dáli Synowie Izráelscy dźiedźictwo Jozuemu/ Synowi Nunowemu/ w pośrzod śiebie: 50 ✣ Według rozkazánia PAńskiego dáli mu miásto/ ktorego żądał/ Támnát Sáráá/ ná gorze Efráim: gdźie zbudował miásto/ y mieszkał w nim. 51 ✣ Toć są dźiedźictwá/ ktore losem podźielili w ośiádłość/ Eleázár Kápłan/ y Jozue Syn Nunow/ y przednieyszy z Ojcow pokolenia Synow Izráelskich w Sylo przed PAnem/ u drzwi namiotu zgromádzenia/ y dokonczyli podźiału źiemie.

ROZDZIAŁ. XX.

PAN każe odliczyć sześć miast dla tych coby z trefunku kogo zábili. 7. Co też Synowie Izráelscy uczynili.

1 POtym rzekł PAN do Jozuego/ mowiąc: 2 ✣ Powiedz a Synom Izráelskim/ y rzecz : oddźielćie sobie miástá uciecżki/ o ktorychem mowił do wás przez Mojżeszá/ 3 ✣ Aby tám uciekał mężobojcá/ coby zábił cżłowieká nie chcąc/ y z niewiádomośći : y będą wam dla uciecżki przed tym/ ktoryby śię krwie chćiał mśćić : 4 ✣ Y ucieczże do jednego z tych miast/ á stánie u wrot brámy mieyskiey / y opowie stárszym miástá onego spráwę swoję/ y przyjmą go do miástá miedzy śię/ y dádzą mu mieysce/ á będźie mieszkał z nimi. 5 ✣ A gdy go będźie gonił ten/ ktoryby śię chćiał mśćić krwie/ tedy nie wydádzą mężobojce w ręce jego : ábowiem nie chcąc zábił bliźniego swego / nie májąc żadney waśni z nim przed tym. 6 ✣ Y będźie mieszkał w onym mieśćie/ áż stánie przed zebrániem ná sąd/ y áż do śmierći Kápłáná wielkiego/ ktory będźie zá onych dni: tedy śię wroci mężobojcá/ y przydźie do miástá swego / y do domu swego/ do miástá z ktorego uciekł.

a 2 Moj. 21. 13. 4 Moj. 35. 11. 5 Moj. 19. 2.

7 Y Oddźielili b Kádes w Gálileiey/ ná gorze Neftáli/ á Sychem ná gorze Efráimi : y miásto Arbe / *ktore jest Hebron* ná gorze Judá. 8 ✣ Z drugą záś strone c Jordánu/ *gdźie leży* Jerycho/ od wschodu słońcá oddźielili Bosor ná puszczy/ w rowninie/ z pokolenia Rubenowego : y Rámot w Gáláád / z pokolenia Gád : przytym Golán w Bászán / z pokolenia Mánássesowego. 9 ✣ Teć były miástá dla uciecżki wszystkim Synom Izráelskim / y cudzoźiemcom ktorzy mieszkáli w pośrzodku ich: áby tám uciekał káżdy/ ktoryby kogo zábił z nieobacżenia / á nie był zámordowan przez tego/ ktoryby śię krwie chćiał mśćić / áżby *pierwey* stánął przed zgromádzeniem.

b H. Pośw[ię]ćili.

c 5 Moj. 4. 43.

ROZDZIAŁ XXI.

Miástá Lewitom naprzod ogołem. 9. Potym z osobná Synow Aáronowych z narodu Káátytow. 20. y ostátnich Káátytow. 27. Gersonitow. 34. Merárytow. 43. Mieszkánie Izráelitow spokojne.

1 PRzystąpili tedy przednieyszy z Ojcow Lewitow/ do Eleázárá Kápłáná/ y do Jozuego/ Syná Nunowego/ y do przednieyszych z Ojcow w pokoleniách Synow Izráelskich/ 2 ✣ Y rzekli do nich w Sylo w źiemi Chánánejskiey/ mowiąc: PAn rozkazał przez a Mojżeszá ábyśćie nam dáli miástá ku mieszkániu/ z przedmieśćiámi ich dla dobytkow nászych. 3 ✣ Przetoż dáli Synowie Izráelscy Lewitom z dźiedźictwá swego/ według słowá PAńskiego te miástá / y przedmieśćia ich. 4 ✣ Padł tedy los ná domy Káátytow : y dostáło śię Synom Aároná Kápłáná Lewitom/ z pokolenia Judowego/ y z pokolenia Symeonowego/ y z pokolenia Benjáminowego losem miast trzynaśćie: 5 ✣ A drugim Synom Káátowym/ z domow pokolenia Efráimowego/ y z pokolenia Dánowego/ y z po=

a 4 Moj. 35. 2. 3

łowice pokolenia Mánásseſsowego/ *dostáło się* losem miast dźieśięć. 6 ✤ A Synom Gersonowym/ z domow pokolenia Isáschárowego/ y z pokolenia Aserowego/ y z pokolenia Neftálimowego/ y z połowice pokolenia Mánásseſsowego w Básán/ *dostáło się* losem miast trzynáśćie. ✤ 7 *Tákże* Synom Merárego według domow ich/ z pokolenia Rubenowego/ y z pokolenia Gádowego/ y z pokolenia Zábulonowego miast dwánaśćie.

8 Dáli tedy Synowie Izráelscy Lewitom te miástá/ y przedmieśćia ich/ jáko był rozkazał PAN przez Mojżeszá/ losem. 9 ✤ A ták dáli z pokolenia Synow Judowych/ y z pokolenia Synow Symeonowych te miástá/ ktorych tu 10 imioná położone są. ✤ Y dostáły śię Synom Aáronowym z domow Káátowych/ z Synow Lewiego/ bo 11 im padł los pierwszy. ✤ Y dano im miásto Arbe/ Ojcá Enákowego/ ktore jest Hebron/ ná gorze Judá/ y przedmieśćia jego około niego. 12 ✤ Ale role miástá tego/ y wśi jego/ dano b Kálebowi Synowi Jefonowemu w ośiádłość jego. ✤ 13 Synom tedy Aároná Kápłáná dano miásto/ dla ucieczki mężobojce/ Hebron/ y przedmieśćia jego: tákże/ Lobne y przedmieśćia jego. ✤ 14 Y Jeter/ y przedmieśćia jego: E- 15 stemoá/ y przedmieśćia jego. ✤ Y Holon/ y przedmieśćia jego: y Dá- 16 bir/ y przedmieśćia jego. ✤ Y Ajin/ y przedmieśćia jego: y Jetá/ y przedmieśćia jego: Betsemes/ y przedmieśćia jego: miast dźiewięć/ 17 z tegoż dwojga pokolenia. ✤ A z pokolenia Benjáminowego: Gábáon/ y przedmieśćia jego: Gábáe 18 y przedmieśćia jego. ✤ Anátot/ y przedmieśćia jego: Y Almon/ y przedmieśćia jego: miástá cztery. ✤ 19 *Owa* wszystkich miast Synow Aáronowych Kápłánow/ trzynaśćie 20 miast/ y przedmieśćia ich. ✤ Ale domom Synow Káátowych Lewitom/ ktorzy byli zostáli z Synow Káátowych/ *dáne* były miástá losu ich z pokolenia Efráimowego. 21 ✤ A dano im miásto ku ucieczce mężobojce Sychem/ y przedmieśćia jego/ ná gorze Efráim: y Gázer/ 22 y przedmieśćia jego. ✤ Y Kibsáim/ y przedmieśćia jego: y Betoron/ y przedmieśćia jego/ miast cztery. ✤ 23 Tákże z pokolenia Dánowego: Elteko/ y przedmieśćia jego: Gá- 24 báton/ y przedmieśćia jego. ✤ Ajálon/ y przedmieśćia jego: Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ miast 25 cztery. ✤ A z połowice pokolenia Mánásseſsowego: Tánách/ y przedmieśćia jego: Y Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ dwie mieśćie. ✤ 26 Wszystkich miast dźieśięć y przedmieśćia ich/ *dano* domom Synow Káátowych pozostáłym.

27 Synom záś Gersonowym z pokolenia Lewiego/ od połowice pokolenia Mánásseſsowego/ *dano* miásto dla ucieczki mężobojce/ Golán w Básán/ y przedmieśćia jego: y Bozrán/ y przedmieśćia jego: 28 dwie mieśćie. ✤ Z Pokolenia Isáschár: Kesyon/ y przedmieśćia jego: Dáberet/ y przedmieśćia 29 jego. ✤ Járámot y przedmieśćia jego: y Engánnim/ y przedmieśćia 30 jego: miast cztery. ✤ A z pokolenia Aser: Másáá/ y przedmieśćia jego: Abdon/ y przedmieśćia jego. ✤ 31 Helkát/ y przedmieśćia jego: ✤ Rohob/ y przedmieśćia jego: miast 32 cztery. ✤ A z pokolenia Neftálimowego/ *dano* miásto dla ucieczki mężobojce/ Kádes w Gálilei/ y przedmieśćia jego: Y Hámotdor/ y przedmieśćia jego: tákże Kártán/ y przedmieśćia jego/ trzy miástá. ✤ 33 Wszystkich miast Gersonitow według domow ich *było* trzynáśćie miast/ y przedmieśćia ich.

34 Potym domom Synow Merárego Lewitom ostátnim/ z Pokolenia Zábulonowego/ *dano* Jeknám/ y przedmieśćia jego: Kár- 35 tá/ y przedmieśćia jego. ✤ Dámná/ y przedmieśćia jego: Náhálol/ y przedmieśćia jego: miast cztery. ✤ A 36 z Pokolenia Rubenowego: ✤ Besor/ y przedmieśćia jego: y Jáhásá/ 37 y przedmieśćia jego. ✤ Kedemot/ y przedmieśćia jego: y Mefáát/ y przedmieśćia jego: miast cztery. ✤ 38 Nád to z Pokolenia Gádowego:

b Jozue. 14. 14. 1 Kron 6. 56.

dano

dane miásto dla ucieczki mężoboj=
ce Rámot w Gáláád/ y przedmie=
śćia jego: y Máhánáim/ y przed=
39 mieśćia jego. Hesebon/ y przed=
mieśćia jego: Jázer/ y przedmie=
śćia jego: wszystkich miast cztery.
40 Wszystkich miast Synow Merá=
rego/ według domow ich/ ktorzy
jeszcze byli pozostáli z domow Le=
witow/ przyszło im losem miast
41 dwánaśćie. *A ták* wszystkich miast
Lewitow/ w c posrzodku dziedzi=
ctwá Synow Izráelskich/ miast
czterdzieśći y ośm/ y przedmieśćia
42 ich. A miáły te wszystkie miástá/
káżde z osobná/ przedmieśćia około
śiebie: A ták *było około* wszystkich
onych miast.

c 4 Moj. 35.2.7

43 Dał tedy PAN Izráelowi wszy=
stkę źiemię/ o ktorą przyśiągł/
że ją dáć miał Ojcom ich: y pośie=
44 dli ją/ á mieszkáli w niey. Dał
im też odpocżynek PAN zewsząd w
około/ ták jáko był przyśiągł Oj=
com ich: á nie był nikt ktoby śię
im oprzeć mogł ze wszystkich nie=
przyjaćioł ich: wszystkie nieprzy=
jaćioły ich dał PAN w rękę ich.
45 Nie chybiło d *żadne* słowo/ ze wszy=
stkich słow dobrych/ ktore obiecał
PAN domowi Izráelskiemu: wszy=
stko śię wypełniło.

d Jozue. 23.14.

Rozdział. XXII.

Jozue dozwala półtrzećiu Pokolenia wroćić śię do źiemie swey zá Jordan, á korzyśćiámi śię z nimi dźieli. 9. Oni wracájąc śię, nád Jordanem Ołtarz wystawiáją: Izráelczycy obraziwszy śię, posły do nich z ostrym wskazaniem wyprawili. 21. Lecż wźiąwszy słuszną odpowiedź, nániey y posłowie przestáli, y lud wszystek.

1 Tedy przyzwał Jozue Rubeni=
tow/ y Gádytow/ y połowicę po=
2 kolenia Mánásseśsowego/ Y rzekł
do nich: Wyśćie strzegli wszystkie=
go/ co wam rozkazał Mojzesz słu=
gá PAński/ y byliśćie posłuszni
głosowi memu we wszystkim com
3 wam rozkazał: Nie opuśćiliśćie
Bráćiey wászey przez długi czás/ áż
do dniá tego: áleśćie strzegli pil=
nie rozkazánia PAná Bogá wáśze=
4 go. A teraz/ ponieważ odpocży=
nek dał PAN Bog wász bráćiy
wászey/ jáko im był obiecał/ prze=
toż teraz wroććie śię/ á idźćie do
przybytkow wászych/ y do źiemie
ośiádłośći wászey/ ktorą wam dał
Mojzesz sługá PAński przed Jor=
5 danem: Tylko strzeżćie pilnie/ á=
byśćie záchowáli przykazánie/ y
Zakon ktory wam rozkazał Moj=
zesz sługá Páński: ábyśćie miłowá=
li PAná Bogá wászego/ á chodźi=
li wszystkimi drogámi jego/ chowá=
jąc rozkazánia jego/ dźierżąc śię
go/ y służąc mu/ ze wszystkiego
sercá wászego/ y ze wszystkiey duszę
6 wászey. Y błogosłáwił im Jozue/
á rozpuśćił je: y odeszli do przy=
bytkow swojich.

a 4 Moj. 32.33 5 Moj. 3.12. y 28.8 Jozue 13.8.

7 A Le połowicy pokolenia Má=
násseśsowego/ dał był Mojzesz
ośiádłość w Básán/ *á drugiey* poło=
wicy jego dał Jozue *dźiał* z bráćią
ich/ z tey strony Jordanu ná zá=
chod słońcá. A gdy je rozpuszczał b
8 Jozue do przybytku ich/ błogosłá=
wił im. Y rzekł do nich mowiąc:
z wielkimi bogáctwy wracaćie śię
do przybytkow wászych/ y z májęt=
nośćią bárzo wielką/ z śrebrem y
złotem/ y z miedźią y z żelázem/
y szat bárzo wiele: dźielćież śię
łupem nieprzyjaćioł wászych z brá=
9 ćią swoją. Tedy wracájąc śię
odeszli Synowie Rubenowi/ y Sy=
nowie Gádowi/ y połowicá poko=
lenia Mánásseśsowego/ od Synow
Izráelskich z Sylo/ ktore jest w źie=
mi Chánáneyskiey/ áby szli do źie=
mie Gáláád/ do źiemie ośiádłośći
swojey ktorą dźiedźicznie otrzy=
máli według słowá PAńskiego przez
Mojzeszá.

b A odpráwowa[...]

10 Y Przyszli do gránic Jordanu/
ktore *były* w źiemi Chánánej=
skiey/ y zbudowáli tám Synowie
Rubenowi/ y Synowie Gádowi/
y połowicá pokolenia Mánásse=
sowego Ołtarz nád Jordanem: Oł=
11 tarz wielki ná podźiw. Y usłyszeli
Synowie Izráelscy/ iż powiádá=
no: Oto zbudowáli Synowie Ru=
benowi/ y Synowie Gádowi/ y po=
łowicá pokolenia Mánásseśsowe=
go Ołtarz przećiw źiemi Cháná=
neyskiey/ ná gránicách/ nád Jorda=

nem / kedy przeszli Synowie Izráelscy. **12** ✣ To gdy usłyszeli Synowie Izráelscy / żeszło śię wszystko zgromádzenie ich do Sylo / áby śię ruszyli przećiwko nim ná woynę. ✣ **13** Y posłáli Synowie Izráelscy do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / Fineesá Syná Eleázárá Kápłáná: **14** ✣ A z nim dźieśięć Kśiążąt / po jednym Kśiążęćiu z káżdego domu Oycowskiego: ze wszystkich pokoleń Izráelskich / á káżde Kśiążę z tych było przedniejszym w domu Oycow swojich / w tyśiącách Izráelskich.

15 Gdy ći przyszli do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / **16** y rzekli do nich / mowiąc: ✣ Ták mowi wszystko zgromádzenie PAńskie: coż to *jest* zá przestępstwo / ktorymeśćie wystąpili przećiwko Bogu Izráelskiemu? Żeśćie śię dźiś odwroćili od PAná budując sobie Ołtarz / ábyśćie dźiś byli przećiwnemi PANu? **17** ✣ Azaż nam máło ná złośći c Fegorowey? od ktorey nie jesteśmy oczyśćieni y po dźiś dźień? zkąd byłá pomstá d w **18** zgromádzeniu PAńskim? ✣ Żeśćie śię dźiś odwroćili / *żebyśćie nieszli* zá PAnem: Záczym stánie śię / ponieważeśćie wy dźiś odpornymi PAnu / że śię on jutro e ná wszystko zgromádzenie Izráelskie rozgniewa. **19** ✣ A jesliż jest nieczysta źiemiá ośiádłośći wászey / przeprowádźćie śię do źiemie dźiedźictwá PAńskiego / w ktorey przebywa przybytek PAński: y weźmiećie ośiádłośći w pośrzodku nas: tylko PAnu nie bądźćie odpornymi / á nie odpadajćie od nas / budując sobie Ołtarz / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego. **20** ✣ Azaż przez f Acháná Syná Zárego / gdy śię dopuśćił przestępstwá w rzeczy przeklętey g / ná wszystko zgromádzenie Izráelskie nie przypádł gniew? á nie on sam jeden umárł dla nieprawośći swojey.

21 Gdy odpowiedźieli Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego / á mowili do Kśiążąt tyśiącow Izráelskich: **22** ✣ BOG nád Bogi / PAN / Bog nád Bogi / PAn / on *to* wie / y Izráel sam pozna / jesli śię *to stáło* z uporu / ábo jesli z przestępstwá; przećiw PANU / niechże nas nie żywi dniá tego. **23** ✣ Jeslizesmy sobie zbudowáli Ołtarz / ábyśmy śię odwroćili od PAná: á jesliż ku ofiárowániu ná nim Cáłopalenia / y ofiar śniednych / ábo ku spráwowániu ná nim ofiar spokojnych: PAN niech to rozezna: **24** ✣ Jeslizesmy nie *rácżey* obawiájąc śię tey rzeczy uczynili to / mowiąc: Nápotym rzeką Synowie wászy Synom nászym / mowiąc: coż wam do PANá Bogá Izráelskiego? **25** ✣ Oto gránice położył PAN miedzy námi y miedzy wámi / Synowie Rubenowi / y synowie Gádowi / Jordan: nie maćie wy dźiału w PANu / y odwrocą Synowie wászy Syny násze od bojáźni PAńskiey. **26** ✣ Przetośmy rzekli: uczyńmy ták / á zbudujmy sobie Ołtarz / nie dla cáłopalenia / áni **27** *innych* ofiar / Ale iżby był świádkiem / miedzy námi y miedzy wámi / y miedzy potomstwy nászymi po nas / y ábyśmy służyli PAnu przed obliczem jego w cáłopaleniách nászych / y w śniednych ofiárach nászych / y w spokojnych ofiárách nászych / á iżby nie rzekli Synowie wászy nápotym Synom nászym: nie maćie cząstki w PAnu. **28** ✣ Nádtośmy rzekli: Gdyby ná potym rzekli nam / ábo potomstwu nászemu / tedy rzeczemy: Pátrzajćie ná podobieństwo Ołtarzá PAńskiego / ktory uczynili Oycowie nászy / nie dla cáłopalenia / áni *innych* Ofiar / ále żeby on był świádkiem miedzy **29** námi y miedzy wámi. ✣ Boże nas uchowaj / żebyśmy mieli przećiwnymi być PAnu / á odstąpić dźiś od PAná / zbudowawszy Ołtarz dla cáłopalonych / dla śniednych / y dla *innych* Ofiar / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego / ktory jest przed przybytkiem jego.

30 A Usłyszawszy Finees Kápłan / y Kśiążętá zgromádzenia / y prze-

c 4. Moj. 25. 3. 4. 5.
d H. *Plagá.*
e T. *prętko.*
f Jozue. 7. 1.
g T. *Zápowiedźiány.*

łożeni

łożeni nád tyśiącmi Izráelſkimi/ ktorzy z nim byli/ słowá ktore mowili Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y Synowie Mánáſſeſſowi/ podobáło śię im to.

31 Y rzekł Finees/ Syn Eleázárá Kápłáná do Synow Rubenowych/ y do Synow Gádowych/ y do Synow Mánáſſeſſowych: Dźiśiaſmy poználi/ iż w pośrzodku nas jeſt PAN/ iżeśćie śię nie dopuśćili przećiw PANu przeſtępſtwá tego/ y wyswobodźiliśćie Syny Izráelſkie z ręki PAńſkiey.

32 A ták wroćili śię Finees Syn Eleázárá Kápłáná/ *z onymi* Kśiążęty od Synow Rubenowych/ y od Synow Gádowych z źiemie Gáláád/ do źiemie Chánánejſkiey/ do Synow Izráelſkich/ y odnieśli im to rzecz.

33 Y podobáło śię to Synom Izráelſkim/ á błogosłáwili Bogá Synowie Izráelſcy: y nie mowili *więcey* żeby mieli iść przećiwko nim ná wojnę/ y wytráćić źiemię/ w ktorey Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi mieſzkáli.

34 Przezwáli tedy Synowie Rubenowi y Synowie Gádowi Ołtarz on Ed h *mowiąc*: świádkiem będźie miedzy námi/ że PAN jeſt Bogiem.

h T. *Swiádek.*

ROZDZIAŁ XXIII.

Iozue zeſzły, Stany przednieyſze zwoływa, ſpráwy y dobrodźieyſtwá Boże wylicza, do ſczyrego nabożeńſtwá upomina, Małżeńſtwa z Pogány zákázuje. 16. Obiecując Bożą pomoc posłuſznym. 12. A pomſtą grożąc odpornym.

1 Y Stáło śię po niemáłym czáśie/ gdy odpoczynek dał PAN Izráelowi/ od wſzyſtkich nieprzyjaćioł ich okolicznie/ á Jozue śię zſtárzał/ y był zeſzłym w lećiech/

2 Ze przyzwał Jozue wſzyſtkiego Izráelá/ ſtárſzych jego/ y przednieyſzych jego/ y ſędźiow jego/ y przełożonych jego/ y rzekł do nich: jam śię zſtárzał/ á zſzedłem w lećiech:

3 A wyśćie widźieli wſzyſtko co uczynił PAN Bog wáſz wſzyſtkim tym narodom przed obliczem wáſzym: Bo PAN Bog wáſz ſam walczył zá was.

4 Obaczćież/ rozdźieliłem wam loſem te narody pozoſtáłe w dźiedźictwo/ miedzy pokolenia wáſze/ od Jordánu/ y wſzyſtkie narody ktorem wytráćił/ áż do morza wielkiego/ ná zachod słońcá:

5 A PAN Bog wáſz ſam je wypędźi od twarzy wáſzey/ y wyżenie je od oblicznośći wáſzey/ y pośiędźiećie dźiedźicznie źiemię ich/ jáko wam to powiedźiał a PAN Bog wáſz.

6 Zmacniayćież śię bárzo/ ábyśćie ſtrzegli á czynili wſzyſtko/ co nápiſano w kśięgách Zákonu Mojżeſzowego/ nie odſtępując od niego ná práwo/ *áni* ná lewo.

7 Ani śię też mieſzajćie z tymi národámi/ ktore zoſtáły z wámi: áni imienia b Bogow ich nie wſpominajćie/ áni przyśięgajćie *przez nie*, áni im służćie/ ani śię im kłániajćie:

8 Ale śię c PANA Bogá wáſzego trzymajćie/ jákośćie czynili áż do dniá tego.

9 Bo *jáko* wypędźił PAN od oblicza wáſzego narody wielkie y możne/ y nie opárł śię wam nikt áż do dniá tego:

10 Ták maj jeden d z was będźie ugániał tyśiąc: ábowiem PAN Bog wáſz/ on walczy zá wámi/ jáko e wam obiecał.

11 Przetoż/ przeſtrzegajćie z pilnośćią/ ábyśćie miłowáli PANA Bogá wáſzego.

12 Bo jeśli śię cále odwroćićie/ á przyſtániećie do tych pozoſtáłych narodow/ do tych ktorzy zoſtáwája miedzy wámi/ y z powinowáćićie śię z nimi/ á będźiećie śię mieſzáć z nimi/ oni też z wámi:

13 Wiedzćież wiedząc/ żeć nie będźie więcey PAN Bog wáſz wyganiał tych narodow od twarzy wáſzey/ ále będą wám f śidłem/ y záwádą/ y biczem ná boki wáſze/ y ćierniem ná oczy wáſze/ poki nie wyginiećie z tey przewyborney źiemie/ ktora wam dał PAN Bog wáſz.

14 A Oto ja idę dźiś w drogę wſzyſtkiey źiemie: poznajćież tedy ze wſzyſtkiego ſercá wáſzego/ y ze wſzyſtkiey duſze wáſzey/ żeć nie chybiło g żadne słowo/ ze wſzyſtkich słow nalepſzych/ ktore mowił PAN Bog wáſz o was: wſzyſtkie śię nád wámi wypełniły; á nie chybiło z nich żadne słowo.

15 Przetoż/ jáko śię wy-

a 4 Moj. 33.53. 5 Moj. 6.19. Jozue. 13.6.
b 2 Moj. 23.13. 5 Moj. 12.3. Jerem. 5.7. Sofon. 1.5.
c 5 Moj. 11.22.
d 3 Moj. 26.8.
e 2 Moj. 14.14. y 23.27.
f 2 Moj. 23.13. y 34.12. 4 Moj. 33.55. 5 Moj. 7.16.
g Jozue. 21.45.

pełniło nád wámi káżde słowo dobre/ ktore mowił PAN Bog wász do was: ták przywiedźie PAN ná was káżde słowo złe/ áż was wytráci z źiemie tey przewyborney/ ktorą wam dał PAN Bog wász. ♣ 16 Jeśli przestąpićie przymierze PAná Bogá wászego/ ktore wam rozkazał: á szedszy służyć będźiećie bogom obcym/ y kłániáć śię im będźiećie/ tedy śię rozpali popędliwość Páńska przećiwko wam/ y zginiećie prętko z tey przewyborney źiemie/ ktorą wam dał.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Jozue znowu przed śmierćią zebráwszy wszystkie Pokolenia do Sychem, dobrodźiejstwá Boże im uczynione wylicza. 14. Ták áby statecznie przy Pánu stali, upomina. 16. Cogdy mu lud obiecał, przymierze z Pánem odnowił. 26. á te wszystkie dźieje Jozue w kśiędze Zakonu wpisał: á kámień ná świádectwo wystáwiwszy. 29. umárł y pogrzebion jest. 31. jako długo lud Pánu służył. 32. miejsce pogrzebu Jozuego. 33. Eleázárowá śmierć, y pogrzeb.

1 TEdy zebrał Jozue wszystkie pokolenia Izráelskie do Sychem/ y zwołał Stárszych z Izráelá/ y Przednieyszych z nich/ y Sędźiow ich/ y Przełożonych/ y stánęli przed obliczem Bożym/ 2 ♣ Y rzekł Jozue do wszystkiego ludu: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Zá rzeką mieszkáli Ojcowie wászy/ od dawnych czásow/ a Táre Oćiec Abráhámow/ y Oćiec Náchorow/ y służyli Bogom obcym. 3 ♣ Y wźiąłem Ojcá wászego Abráhámá z miejscá/ ktore jest zá rzeką/ y prowádźiłem go przez wszystkę źiemię Chánánejską/ y rozmnożyłem naśienie jego/ b dawszy mu Izááká. 4 ♣ Dałem c też Izáákowi Jákobá/ y Ezawa: á podałem Ezawowi gorę d Sejir/ áby ją pośiadł: ále Jákob y Synowie jego zászli e do Egiptu. 5 ♣ Y posłałem f Mojżeszá y Aároná/ á trapiłem Egipt/ á gdym to uczynił w pośrzod niego/ potymem g was wywiodł. 6 ♣ Y wywiodłem Ojce wásze z Egiptu/ á przyszliśćie áż h do morzá: y gonili Egipcżánie Ojce wásze z wozmi/ y z jezdnemi áż do morzá czerwonego. 7 ♣ Tedy wołáli do PANA/ á on położył ćiemności miedzy wámi/ y miedzy Egipcżány/ y przywiodł ná nie morze/ á okryło je: y widźiáły oczy wásze/ com uczynił w Egipćie/ y mieszkáliśćie i ná puszczy przez długi czás. 8 ♣ Potymem przywiodł was do źiemie k Amorejczyká/ mieszkájącego zá Jordanem/ y walczyli przećiwko wam: Alem je podał w ręke wásze/ y pośiedliśćie źiemię ich/ á wygłádźiłem je przed wámi. 9 ♣ Powstał też Bálák/ Syn l Seforow/ Krol Moábski/ áby walczył przećiw Izráelowi: á posławszy/ przyzwał Báláámá Syná Beorowego/ 10 áby was przeklinał. ♣ Y nie chćiałem słucháć Báláámá: przetoż błogosłáwiąc błogosłáwił wam/ á ták wybáwiłem was z rąk jego. ♣ 11 Przepráwiliśćie śię potym przez m Jordan/ y przyszliśćie do Jerychá/ y walczyli n przećiwko wam mężowie z Jerychá/ Amorrejczyk/ y Ferezejczyk/ y Chánánejczyk/ y Hettejczyk/ y Gergezejczyk/ y Hewejczyk/ y Jebuzejczyk: álem 12 je podał w ręce wásze. ♣ Y posłałem przed wámi o śierszenie/ ktorzy je wypędźili przed obliczem wászym/ dwu Krolow Amorrejskich/ nie mieczem twojim p/ áni 13 łukiem twojim. ♣ Y dałem wam źiemię/ w ktoreyśćie nie robili/ y miástá ktorycheśćie nie budowáli/ w ktorych mieszkaćie; á winnic y Oliwnic ktorycheśćie nie sádźili/ pożywaćie.

14 PRzetoż teraz/ bojćież śię PAná/ á służćie mu w doskonáłośći/ y w prawdźie: á znieśćie Bogi/ ktorym służyli Ojcowie wászy zá rzeką/ y w Egipćie: á służ-15 ćie PANU. ♣ A jeśli śię wam zda złe służyć PAnu/ obierzćież sobie dźiś/ komu byśćie służyli: choćiaż Bogi ktorym służyli Ojcowie wászy/ co *byli* zá rzeką: choćiaż Bogi Amorrejskie/ w ktorych wy źiemi mieszkaćie: Ale ja y dom moj będźiemy służyli PAnu.

a 1 Moj. 11.26. 27. b Moj. 1. 2. c Moj. 5.24. d Moj. 6. 8. e Moj 36. 6. f Moj. 3. 10. g Moj. 12.37.

h 2 Moj. 14.2.9. i 5 Moj 2.7. y 29. 5. k 4 Moj. 21.21. 5 Moj. 2. 32. Jozue. 10.10. l 4 Moj 22. 2. m Jozue. 3. 13. n Jozue. 6. 1. y 10.1. y 21.4. o 5 Moj. 7. 21. p Psalm 44. 4.

Y Odpo-

16 Y Odpowiedźiał lud mowiąc: Nie day Boże/ ábyśmy mieli odstąpić PANA/ á służyć Bogom cudzym: 17 Abowiem PAN Bog nász/ on jest/ ktory nas wywiodł/ y Oyce nász z ziemie Egipskiey/ z domu niewoli/ á ktory uczynił przed oczymá nászymi te znáki wielkie/ y strzegł nas we wszystkiey drodze ktorąśmy szli/ y miedzy wszystkimi narody/ przez ktoreśmy przeszli: 18 Y wypędźił PAN wszystkie narody/ y Amorrejczyká mieszkájącego w ziemi/ przed twarzą nászą: A ták my będźiemy służyli PANU: bo on *jest* Bog nász.

19 TEdy rzekł Jozue do ludu: q Nie możećie *wy* służyć PANU: bo Bog świety jest/ Bog zápálczywy jest/ nie przepuśći złośćiam wászym/ áni grzechom wászym. 20 Jeśli zopuśćićie PANA/ á będźiećie służyli Bogom cudzym/ obroći śię/ y utrapi was/ y zniszczy was/ choć wam przed tym dobrze czynił. 21 Y odpowiedźiał lud Jozuemu: Nie ták: ále PANU służyć będźiemy/

22 TEdy rzekł Jozue do ludu: świádkámi będźiećie sámi przećiwko sobie/ iżeśćie sobie obráli PANA/ ábyśćie mu służyli: á oni rzekli/ Swiádkámi jesteśmy. 23 *Y rzekł*: Teraz zjeźnieśćie Bogi cudze/ ktorzy są w pośrzodku was/ á nákłońćie sercá wásze ku PANU Bogu Izráelskiemu. 24 Y odpowiedźiał lud Jozuemu: PANU Bogu nászemu służyć będźiemy/ y głosowi jego posłuszni być chcemy. 25 A ták uczynił Jozue przymierze z ludem dniá onego/ y przedłożył im rozkazánie y sąd w Sychem.

26 Y Nápisał Jozue słowá te w księgi Zakonu Bożego: wźiął też kámień wielki/ y postáwił go tám pod r debem/ ktory był u świątnice PANskiey. 27 Tedy rzekł Jozue do wszytkiego ludu: Oto kámień ten będźie nam świádectwem: ábowiem on słyszał wszystkie słowá PANskie/ ktore mowił z námi/ y będźie przećiwko wam ná świádectwo byśćie snadź nie skłamáli przećiwko Bogu wászemu. 28 Zátym rospuśćił s Jozue lud/ káżdego do dźiedźictwá swego.

29 Y Stáło śię potym/ że umárł Jozue Syn Nunow/ Sługá PANski/ we stu y w dźieśiąći lat: 30 Y pogrzebli go ná gránicy dźiedźictwá jego/ w Támnát Sáre/ ktore *jest* ná gorze Efrájim/ ku pułnocy gory Gáás. 31 Y służył Izráel PANU/ po wszystkie dni Jozuego/ y po wszystkie dni Stárszych: ktorzy długo żyli po Jozuem/ á ktorzy wiedźieli o wszystkich spráwách PANskich/ ktore czynił Izráelowi.

32 KOśći t też Jozefowe/ ktore byli przenieśli Synowie Izráelscy z Egiptu/ pogrzebli w Sychem/ ná częśći polá/ ktore był kupił u Jákobá u Synow Hemorá Ojcá Sychemowego/ zá sto x jágniąt: y były u Synow Jozefowych w dźiedźictwie *ich*.

33 ELeázár tákże Syn Aáronow umárł: y pogrzebli go ná y págorku Fineesá Syná jego/ ktory mu był dány ná gorze Efrájim.

q T. Służyć też Bogom obcym.
r Sędź. 9. 6.
s Sędź. 2. 6.
t 1 Moj. 50. 25. 2 Moj. 13. 19.
u 1 Moj. 33. 19.
x I. Zá sto groszy.
y I. w Gábáath.

KSIEGI SEDZIOW,

ktore zowią JUDICUM.

TE Księgi opisują jáki był stan Rzeczypospolitey Izráelskiey/ po śmierći Jozuego/ aż do Eli Kápłáná: To jest/ rozmáite ludu przestępstwá/ káźni: náwrocenia/ y wybáwienia przez Sędźie. Náostátek/ groźne dwá przykłády (w rozd. 17. y 19.) z ktorych obaczyć możemy/ jáko Rzeczpospolita Izráelska ná on czás/ ták w Nabożeństwie/ jáko y w rządźie dobrym popsowána byłá. A tá Historya zámyka w sobie Lat. 299.

ROZDZIAŁ I.

Iudás po śmierći Iozuego zá Hetmáná obrány. 4. Poráźił Chánánejczyki. 8. miáſtá ich pobrał, y uczynił je. 35. weſpoł z Amorrejczykámi hołdownikámi Izráelſkimi.

1 Y Stáło śie po śmierći Jozuego / iż pytáli Synowie Izráelſcy PANA / mowiąc: Ktoż z nas w przod pojdźie przećiw Chánánejczykowi / áby walczył z nim? Y rzekł PAN / 2 Judá pojdźie: Otom podał źiemię w rękę jego. Y rzekł Judá 3 do Symeoná brátá ſwego: podź ze mną do loſu mego / á będźiemy walczyli przećiw Chánánejczykowi: wſzák ja też pojdę z tobą do loſu twego. Y ſzedł z nim Symeon. 4 Tedy poſzedł Judá / y podał PAN Chánánejczyká / y Ferezejczyká w ręce ich / y poráźili z nich w Bezeku dźieśięć tyśięcy mężow. 5 Bo náleźli Adonibezeká w Bezeku / y walczyli przećiwko niemu: á poráźili Chánánejczyká y Ferezejczyká. 6 Y uciekał Adonibezek / ktorego oni gonili: á pojimawſzy go / poucináli pálce wielkie u rąk jego / y u nog jego. 7 Tedy rzekł Adonibezek: Siedmdźieśiąt Krolow z pálcámi wielkimi obćiętymi u rąk ſwych y u nog ſwych / zbieráli *odrobiny* pod ſtołem mojim: jákom czynił / ták mi oddał Bog: y przywiedli go do Jeruzalem / y támże umárł.

8 Bo walczyli przed tym Synowie Judowi / przećiwko Jeruzalemowi y wźięli je / y wyśiekli je oſtrzem mieczá / y miáſto ſpalili ogniem. 9 Potym ćiągnęli Synowie Judá / áby walczyli przećiw Chánánejczykowi / mieſzkájącemu ná gorách / y ná południe / y w polách.

10 Ciągnął tedy Judá / przećiwko Chánánejczykowi / ktory mieſzkał w Hebronie / (á imię Hebronu [a] było przed tym Káryátárbe) y poráźił [b] Seſájá / y Ahimáná / y 11 Tálmájá. Z támtąd záśię ćiągnęli do mieſzkájących w Dábir / (á imię Dábir było przed tym Káryátſefer.) 12 Y rzekł [c] Káleb: Ktoby dobył Káryátſefer / á wźiąłby je / dam mu Achſę corkę moję zá żonę. 13 Y wźiął je Otoniel Syn Kenezá / młodſzego brátá Kálebowego: á dał mu Achſę corkę ſwą zá żonę. 14 Y ſtáło śię gdy [d] przyſzłá do niego / námawiáłá go / áby prośił Ojcá jey o pole: y zśiádłá z Osłá / y rzekł do niey Káleb: Cożći? 15 A oná rzekłá: day mi błogoſłáwieńſtwo [e] gdyżeś mi dał źiemię ſuchą / daj mi też źrzodłá wod: y dał jey Káleb źrzodłá wyżſze / y źrzodłá niżſze.

16 Synowie też Ceni [f] świekrá Mojżeſzowego / wyſzli z miáſtá Pálm / z Synmi Judowymi ná puſzczą Judowę / ktora jeſt ná południe od Arád: y przyſzedſzy mieſzkáli z ludem.

17 Potym ćiągnął Judá [g] z Symeonem brátem ſwym / á poráźili Chánánejczyká / mieſzkájącego w Jefát / á zburzyli je: y názwáli imię miáſtá onego Hormá. 18 Wźiął też Judá Gázę / z gránicámi jey / y Aſkálon z gránicámi jego / y Akkáron z gránicámi jego. 19 Y był PAN z Judą y pośiadł one gorę / ále nie wypędźił mieſzkájących w dolinie / bo mieli wozy żelázne. 20 A ták hoddáno Kálebowi Hebron [h] jáko był [i] rozkazał Mojżeſz / z kąd on wygnał trzech Synow Enákowych. 21 Ale Jebuzeyczyká mieſzkájącego w Jeruzalem nie wygnáli Synowie Benjáminowi / przetoż mieſzkał Jebuzejczyk z Synámi Benjáminowymi w Jeruzalem / áż do dniá tego.

22 Wbrał śię też dom Jozefow do Bethel / á PAN *był* z nimi. 23 Y ſzpiegował dom Jozefow [k] Bethel: (á imię miáſtá tego było przed tym Luz /) 24 A ujrzawſzy oni ſzpiegowie człowieká wychodzącego z miáſtá / rzekli do niego: ukaż nam prośimy weśćie do miáſtá / á uczyniemy z tobą miłośierdźie. 25 Y ukazał im weśćie do miáſtá: y wyśiekli miáſto oſtrzem mieczá: á człowieká onego ze wſzyſtkim domem jego / puśćili wolno. 26 A ták poſzedł on człowiek do źiemie Hettejczykow / y zbudował miáſto / á názwał imię jego Luz: to jeſt imię jego / áż do dniá tego.

[a] Iozue. 14.15.
[b] Iozue. 15.14.
[c] Iozue. 15.16.
[d] Iozue. 15.18.
[e] I. Dar.
[f] Ktorego też zwano Rágnel y Jetro.
[g] Wyżey v. 3.
[h] Iozue. 15.13. y 14.13 y 21.11 12.
[i] 4 Moj 14.24.
[k] 1 Moj. 28.19.

27 Nie wypędźił też Mánásses / *obywátelow* z Betseán/ y z miásteczek jego: áni z Tánách / y z miásteczek jego: áni Obywátelow z Dor/ y z miásteczek jego: áni obywátelow z Jebláám / y z miásteczek jego: áni Obywátelow z Mágeddo y z miásteczek jego: y pocżął Chánánejczyk mieszkáć w oney źiemi. 28 ♣ A gdy śię zmocnił Jzráel / 1 ucżynił Chánánejczyká hołdownikiem / á nie wygnał go. 29 ♣ Tákże y Efrájim nie wypędźił Chánánejczyká mieszkájącego w Gázer: przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi w Gázer. 30 ♣ Zábulon *też* nie wypędźił mieszkájących w Cetron / y mieszkájących w Náhálol: przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi / będąc hołdownikiem *ich*. 31 ♣ Aser też nie wypędźił mieszkájących w Acho/ y mieszkájących w Sydonie / y w Ahaláb/ y w Achsyb / y w Helbá/ y w Afek / y w Rohob. 32 ♣ Y mieszkał Aser w pośrzodku Chánánejczyká / mieszkájącego w oney źiemi / bo go nie wypędźił. 33 ♣ Neftálim *też* nie wypędźił obywátelow z Betsemes / áni obywátelow z Betánát/ y mieszkał miedzy Chánánejczykámi / mieszkájącemi w oney źiemi: jednák obywátele Betsemes / y Betánát/ byli hołdownikámi *ich*.

1 *Iozue.* 17:13.

34 Y Scisnęli Amorrejczycy Syny Dánowe ná gorách / ták iż im nie dopuśćili zchodźić ná doline. ♣ 35 Y pocżął mieszkáć Amorrejczyk ná gorze Hárès / w Ajálon/ y w Sálebim/ y zmocniłá śię ręká domu Jozefowego / y byli hołdownikámi ich. 36 ♣ A *byłá* gránicá Amorrejczykowá/ od *gory* gdźie wstępują do niedźwiadkow/ od skály *ich* y wyżey.

ROZDZIAL II.

Anjoł gromi Izraelczyki iż przymierze wźieli z Pogány. 8. śmierć y pogrzeb Jozuego. 11. lud śię báłwochwálstwá jimuje. 14. Oco Pan rozgniewawszy śię karze je. 26. á Sędźie imstánowi.

1 Y Przyszedł Anjoł Páński z Gálgál do Bochim/ mowiąc: wywiodłem was z Egiptu / y wwiodłem was do źiemie / o ktorąm przyśiągł Ojcom wászym / y mowiłem: Nie wzruszę przymierza mego z wámi ná wieki: 2 ♣ Jedno wy nie wchodźćie w przymierze z mieszkájącymi tey źiemi / *owszem* Ołtarze ich porozwalajćie: áleśćie a nie słucháli głosu mojego. Przecżżeśćie to ucżynili? 3 ♣ Przetożem ták rzekł: Nie wypędzę b ich od oblicżnośći wászey / ále będą wam *jáko ćiernie* ná boki / á Bogowie ich będą wam jáko c sidło. 4 ♣ Y stáło śię / gdy mowił Anjoł Páński te słowá do wszystkich Synow Jzráelskich / że lud podniosł głos swoj / 5 y płákáli. ♣ Y názwáli imię miejscá onego Bochim d, á támże Ofiárowáli PANU: 6 ♣ A Jozue rozpuśćił był e lud / y rozeszli śię Synowie Jzráelscy / káżdy do dźiedźictwá swego / áby pośiedli źiemię.

7 Tedy służył lud PAnu po wszystkie dni Jozuego / y po wszystkie dni Stárszych / ktorzy długo żyli po *śmierći* Jozuego / *á* ktorzy widźieli wszystkie spráwy Páńskie wielkie / ktore ucżynił Jzráelowi. 8 ♣ Ale gdy umárł f Jozue Syn Nunow / sługá PAński / będąc we stu 9 y w dźieśiąći lat: ♣ Y *gdy* go pogrzebli ná gránicy dźiedźictwá jego/ w Támnáthceres / ná gorze Efrájim od pułnocy gory Gáás:

10 Tákże *gdy* wszystek on rodzaj przyłącżony jest do Ojcow swoich / y powstał po nich inszy narod / ktory nie znał PANA / áni też spraw ktore ucżynił Jzráelowi: 11 ♣ Tedy cżynili Synowie Jzráelscy złe przed ocżymá Páńskimi / 12 á służyli Báálom. ♣ Y opuśćili PANA Bogá Ojcow swoich/ ktory je wywiodł z źiemie Egipskiey/ y szli zá Bogámi cudzymi / ktorzy byli z Bogow onych narodow okolicżnych / y kłaniáli śię im / á ták 13 rozdráźnili PANA. ♣ Bo opuśćili PANA / á służyli Báálowi y 14 Astárotowi. ♣ Y rozpalił śię gniew Páński przećiw Jzráelowi / y podał je w ręce łupieżcom / ktorzy je łupili / á záprzedał je / w ręce nieprzyjaćioł ich okolicżnych: ták iż śię nie mogli dáley ostáć /

a *Sędź.* 1:28. b *Iozue.* 23:13. c *2 Moj.* 23:33. d *T. Miejsce płáczących.* e *Iozue.* 24:28. f *Iozue.* 24:29.

kowice pokolenia Mánássessowego/ *dostáło się* losem miast dźieśięć.

6 ♣ A Synom Gersonowym/ z domow pokolenia Jsáschárowego/ y z pokolenia Aserowego/ y z pokolenia Neftálimowego/ y z połowice pokolenia Mánássessowego w Básán/ *dostáło się* losem miast trzynáśćie. ♣

7 *Tákże* Synom Merárego według domow ich/ z pokolenia Rubenowego/ y z pokolenia Gádowego/ y z pokolenia Zábulonowego miast dwánaśćie.

8 Dáli tedy Synowie Jzráelscy Lewitom te miástá/ y przedmieśćia ich/ jáko był rozkazał PAn przez Mojżeszá/ losem. 9 ♣ A ták dáli z pokolenia Synow Judowych/ y z pokolenia Synow Symeonowych te miástá/ ktorych tu 10 imioná położone są. ♣ Y dostáły *się* Synom Aáronowym z domow Káátowych/ z Synow Lewiego/ bo 11 im padł los [p]ierwszy. ♣ Y dano im miásto Arbe/ Ojcá Enákowego/ ktore jest Hebron/ ná gorze Judá/ y przedmieśćia jego około niego. 12 ♣ Ale role miástá tego/ y wśi jego/ dano b Kálebowi Synowi Jefonowemu w osiádłość jego. ♣

b Jozue. 4.14. Kron. 6. 56.

13 Synom tedy Aároná Kápłáná dano miásto/ dla ućieczki mężobojce/ Hebron/ y przedmieśćia jego: tákże/ Lobne y przedmieśćia jego. ♣ 14 Y Jeter/ y przedmieśćia jego: E15stemoá/ y przedmieśćia jego. ♣ Y Holon/ y przedmieśćia jego: y Dá16bir/ y przedmieśćia jego. ♣ Y Ajin/ y przedmieśćia jego: y Jetá/ y przedmieśćia jego: Betsemes/ y przedmieśćia jego: miast dźiewięć/ z tegoż dwojgá pokolenia. 17 ♣ A z pokolenia Benjáminowego: Gábáon/ y przedmieśćia jego: Gábáe 18 y przedmieśćia jego. ♣ Anátot/ y przedmieśćia jego: Y Almon/ y przedmieśćia jego: miástá czterey. ♣

19 *Oná* wszystkich miast Synow Aáronowych Kápłánow/ trzynaśćie 20 miast/ y przedmieśćia ich. ♣ Ale domom Synow Káátowych Lewitom/ ktorzy byli zostáli z Synow Káátowych/ *dáne* były miástá losu ich z pokolenia Efráimowe21go. ♣ A dano im miásto ku ućieczce mężobojce Sychem/ przedmieśćia jego/ ná gorze Efráim: y Gázer/ 22 y przedmieśćia jego. ♣ Y Kibsáim/ y przedmieśćia jego: y Betoron/ y przedmieśćia jego/ miast czterey. ♣ 23 Tákże z pokolenia Dánowego: Elteko/ y przedmieśćia jego: Gá24báton/ y przedmieśćia jego. ♣ Ajálon/ y przedmieśćia jego: Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ miast 25 czterey. ♣ A z połowice pokolenia Mánássessowego: Tánách/ y przedmieśćia jego: Y Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ dwie mieśćie. ♣ 26 Wszystkich miast dźieśięć y przedmieśćia ich/ *dano* domom Synow Káátowych pozostáłym.

27 Synom záś Gersonowym z pokolenia Lewiego/ od połowice pokolenia Mánássessowego/ *dano* miásto dla ućieczki mężobojce/ Golán w Básán/ y przedmieśćia jego: y Bozrán/ y przedmieśćia jego: dwie mieśćie. ♣ 28 Z Pokolenia Jsáschár: Kesyon/ y przedmieśćia jego: Dáberet/ y przedmieśćia 29 jego. ♣ Járámot y przedmieśćia jego: y Engánnim/ y przedmieśćia 30 jego: miast czterey. ♣ A z pokolenia Aser: Másáá/ y przedmieśćia jego: Abdon/ y przedmieśćia jego. ♣ 31 Helkát/ y przedmieśćia jego: ♣ Rohob/ y przedmieśćia jego: miast 32 czterey. ♣ A z pokolenia Neftálimowego/ *dano* miásto dla ućieczki mężobojce/ Kádes w Gálilei/ y przedmieśćia jego: Y Hámotdor/ y przedmieśćia jego: tákże Kártán y przedmieśćia jego/ trzy miástá. ♣ 33 Wszystkich miast Gersonitow według domow ich *było* trzynáśćie miast/ y przedmieśćia ich.

34 Potym domom Synow Merárego Lewitom ostátnim/ z Pokolenia Zábulonowego/ *dano* Jeknám/ y przedmieśćia jego: Kár35tá/ y przedmieśćia jego. ♣ Dámmá/ y przedmieśćia jego: Náhálol/ y przedmieśćia jego: miast czterey. A 36 z Pokolenia Rubenowego: ♣ Besor/ y przedmieśćia jego: y Jáhásá/ y przedmieśćia jego. ♣ Kede37mot/ y przedmieśćia jego: y Mefáát/ y przedmieśćia jego: miast czterey. ♣ 38 Nád to z Pokolenia Gádowego:

dano

dano miasto dla ucieczki mężobojce Rámot w Gáláád/ y przedmieścia jego : y Máhánáim/ y przedmieścia jego. 39 Hesebon/ y przedmieścia jego : Jázer/ y przedmieścia jego: wszystkich miast czterzy. 40 Wszystkich miast Synow Merárego/ według domow ich/ ktorzy jeszcze byli pozostáli z domow Lewitow/ przyszło im losem miast dwánaście. 41 *A ták* wszystkich miast Lewitow/ w c posrzodku dziedzictwá Synow Izráelskich/ miast czterdzieści y ośm/ y przedmieścia ich. 42 A miáły te wszystkie miástá/ káżde z osobná/ przedmieścia około siebie : A ták *było około* wszystkich onych miast.

c 4 *Moj.* 35.2.7

43 Dał tedy PAN Izráelowi wszystkę ziemię/ o ktorą przysiągł/ że ją dáć miał Ojcom ich: y posiedli ją/ á mieszkáli w niey. 44 Dał im też odpoczynek PAN zewszad w około/ ták jáko był przysiągł Ojcom ich : á nie był nikt ktoby się im oprzeć mogł ze wszystkich nieprzyjacioł ich : wszystkie nieprzyjacioły ich dał PAN w ręce ich. 45 Nie chybiło d *żadne* słowo/ ze wszystkich słow dobrych/ ktore obiecał PAN domowi Izráelskiemu: wszystko się wypełniło.

d *Jozue.* 23.14.

Rozdział XXII.

Jozue dozwala pułtrzeciu Pokoleniu wrocić się do ziemie swey zá Jordan, á korzyściámi się z nimi dzieli. 9. Oni wracájąc się, nád Jordanem Ołtarz wystawiáją: Izráelczycy obraziwszy się, posły do nich z ostrym wskazaniem wyprawili. 21. Lecz wziowszy słuszną odpowiedź, nániey y posłowie przestáli, y lud wszystek.

1 Tedy przyzwał Jozue Rubenitow/ y Gádytow/ y połowicę pokolenia Mánássessowego/ 2 Y rzekł do nich: Wyście strzegli wszystkiego/ co wam rozkazał Mojżesz sługá PAński/ y byliście posłuszni głosowi memu we wszystkim com wam rozkazał: 3 Nie opuściliście Bráciy wászey przez długi czás/ áż do dniá tego : ależeście strzegli pilnie rozkazánia PAná Bogá wászego. 4 A teraz/ ponieważ odpoczynek dał PAN Bog wasz bráciy wászey/ jáko im był obiecał / przetoż teraz wroćcie się / á idźcie do przybytkow wászych / y do ziemie osiádłości wászey / ktorą wam dał Mojżesz sługá PAński przed Jordanem: 5 Tylko strzeżcie pilnie / ábyście záchowáli przykazánie / y Zakon ktory wam rozkazał Mojżesz sługá Páński : ábyście miłowáli PAná Bogá wászego / á chodźili wszystkimi drogámi jego / chowájąc rozkazánia jego / dzierżąc się go / y służąc mu / ze wszystkiego sercá wászego / y ze wszystkiey duszę wászey. 6 Y błogosłáwił im Jozue/ á rozpuścił je : y odeszli do przybytkow swojich.

a 4 *Moj.* 32.33. 5 *Moj.* 3.12. y 28.8. *Jozue.* 13.8.

7 Ale połowicy pokolenia Mánássessowego / dał był Mojżesz *osiádłość* w Básán/ *á drugiey* połowicy jego dał Jozue *dział* z bráciá ich / z tey strony Jordanu / ná zachod słońcá. A gdy je rozpuszczał b Jozue do przybytku ich / błogosłáwił im. 8 Y rzekł do nich mowiąc: z wielkimi bogáctwy wracacie się do przybytkow wászych / y z májetnością bárzo wielką / z śrebrem y złotem / y z miedzią y z żelázem/ y szat bárzo wiele : dzielcież się łupem nieprzyjacioł wászych z bráciá swoją. 9 Tedy wracájąc się odeszli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego / od Synow Izráelskich z Sylo/ ktore jest w ziemi Chánánejskiey / áby szli do ziemie Gáláád / do ziemie osiádłości swojey ktorą dziedzicznie otrzymáli według słowá PAńskiego przez Mojżeszá.

b A... *odprá- wowa...*

10 Y Przyszli do gránic Jordanu / ktore *były* w ziemi Chánánejskiey / y zbudowáli tám Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego Ołtarz nád Jordanem: Ołtarz wielki ná podziw. 11 Y usłyszeli Synowie Izráelscy / iż powiádano: Oto zbudowáli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánássessowego Ołtarz przeciw ziemi Chánánejskiey/ ná gránicách / nád Jordanem/

nem / kedy przeszli Synowie Izráelscy. 12 ✤ To gdy usłyszeli Synowie Izráelscy / żeśto śię wszystko zgromádzenie ich do Sylo / áby śię ruszyli przećiwko nim ná woynę. ✤ 13 Y posłáli Synowie Izráelscy do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / Fineesá Syná Eleázárá Kápłáná: 14 ✤ A z nim dźieśięć Kśiążąt / po jednym Kśiążęćiu z káżdego domu Oycowskiego: ze wszystkich pokoleń Izráelskich / á káżde Kśiążę z tych było przedniejszym w domu Oycow swojich / w tyśiącách Izráelskich.

15 Tedy ći przyszli do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / 16 y rzekli do nich / mowiąc: ✤ Ták mowi wszystko zgromádzenie PAńskie: coż to *jest* zá przestępstwo / ktoryśćie wystąpili przećiwko Bogu Izráelskiemu? Żeśćie śię dźiś odwroćili od PANá budując sobie Ołtarz / ábyśćie dźiś byli przećiwnemi PANu? 17 ✤ Azaż nam máło ná złośći c Fegorowey? od ktorey nie jesteśmy oczyśćieni y po dźiś dźień? z kąd byłá pomstá d w 18 zgromádzeniu PAńskim? ✤ Żeśćie śię dźiś odwroćili / *żebyśćie nie szli* zá PAnem: Záczym stánie śię / ponieważeśćie wy dźiś odpornymi PAnu / że śię on jutro e ná wszystko zgromádzenie Izráelskie rozgniewa. 19 ✤ A jeśliż jest nieczysta źiemiá ośiádłośći wászey / przeprowadźćie śię do źiemie dźiedźictwá PAńskiego / w ktorey przebywa przybytek PAński: y weźmiećie ośiádłośći w pośrzodku nas: tylko PAnu nie bądźćie odpornymi / á nie odpadajćie od nas / budując sobie Ołtarz / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego. 20 ✤ Azaż przez f Acháná Syná Zárego / gdy śię dopuśćił przestępstwá w rzeczy przeklętey g / ná wszystko zgromádzenie Izráelskie nie przypadł gniew? á nie on sam jeden umárł dla nieprawośći swojey.

21 Tedy odpowiedźieli Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego / á mowili do Kśiążąt 22 tyśiącow Izráelskich: ✤ BOG nád Bogi / PAN / Bog nád Bogi / PAn / on *to* wie / y Izráel sam pozna / jeśli śię *to stáło* z uporu / ábo jeśli z przestępstwá; przećiw PANU / niechże nas nie żywi dniá tego. 23 ✤ Jeśliżeśmy sobie zbudowáli Ołtarz / ábyśmy śię odwroćili od PAná: á jeśliż ku ofiárowániu ná nim Cáłopalenia / y ofiár śniednych / ábo ku sprawowániu ná nim ofiar spokojnych: PAN niech 24 to rozezna: ✤ Jeśliżeśmy nie *rácżey* obawiájąc śię tey rzeczy uczynili to / mowiąc: Nápotym rzeką Synowie wászy Synom nászym / mowiąc: coż wam do PANá Bogá Izráelskiego? ✤ Oto gránice położył PAN miedzy námi y miedzy 25 wámi / Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / Jordan: nie maćie wy dźiału w PANu / y odwrocą Synowie wászy Syny násze od bojáźni PAńskiey. ✤ Przetośmy rzekli: 26 uczyńmy ták / á zbudujmy sobie Ołtarz / nie dla cáłopalenia / áni 27 *innych* ofiar / Ale iżby był świádkiem / miedzy námi y miedzy wámi / y miedzy potomstwy nászymi po nas / y ábyśmy służyli PAnu przed oblicżem jego w cáłopaleniách nászych / y w śniednych ofiárách nászych / y w spokojnych ofiárách nászych / á iżby nie rzekli Synowie wászy nápotym Synom nászym: 28 nie maćie cząstki w PAnu. ✤ Nádtośmy rzekli: Gdyby ná potym rzekli nam / ábo potomstwu nászemu / tedy rzeczemy: Pátrzajćie ná podobieństwo Ołtarzá PAńskiego / ktory uczynili Oycowie nászy / nie dla cáłopalenia / áni *innych* Ofiar / ále żeby on był świádkiem miedzy 29 námi y miedzy wámi. ✤ Boże nas uchoway / żebyśmy mieli przećiwnymi być PAnu / á odstąpić dźiś od PAná / zbudowawszy Ołtarz dla cáłopalonych / dla śniednych / y dla *innych* Ofiar / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego / ktory jest przed przybytkiem jego.

30 A Usłyszawszy Finees Kápłan / y Kśiążętá zgromádzenia / y przełożeni

c 4.Moj. 25. 3. ... 5.
d H. *Plagá.*
e T. *prętko.*
f *Jozue.* 7. 1.
g T. *Zápowiedźiány.*

łożeni nád tysiącmi Izráelskimi/ ktorzy z nim byli / słowá ktore mowili Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y Synowie Mánásessowi/ podobáło śię im to. 31 Y rzekł Finees / Syn Eleázárá Kápłáná do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do Synow Mánásessowych: Dźiśiaśmy poználi / iż w pośrzodku nas jest PAN / iżeśćie śię nie dopuśćili przećiw PAnu przestępstwá tego/ y wyswobodźiliśćie Syny Izráelskie z ręki PAńskiey. 32 A ták wroćili śię Finees Syn Eleázárá Kápłáná / *z onymi* Kśiążęty od Synow Rubenowych/ y od Synow Gádowych z źiemie Gáláád / do źiemie Chánánejskiey/ do Synow Izráelskich/ y odnieśli im *tę* rzecz. 33 Y podobáło śię to Synom Izráelskim/ á błogosłáwili Bogá Synowie Izráelscy : y nie mowili *więcey* żeby mieli iść przećiwko nim ná wojnę/ y wytráćić źiemię/ w ktorey Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi mieszkáli. 34 Przezwáli tedy Synowie Rubenowi y Synowie Gádowi Ołtarz on Ed h *mowiąc*: świádkiem będźie miedzy námi/ że PAn *jest* Bogiem.

h T. *Swiádek.*

ROZDZIAL XXIII.

Iozue zestły, Stany przednieysze zwoływa, spráwy y dobrodźieystwa Boże wylicza, do sczyrego nabożeństwá upomina, Małżeństwa z Pogány zákázuje. 10. Obiecując Bożą pomoc posłusznym. 12. A pomstą grożąc odpornym.

1 NIestáło śię po niemáłym czáśie/ gdy odpoczynek dał PAN Izráelowi / od wszystkich nieprzyjaćioł ich okolicznie/ á Jozue śię zstárzał / y był zeszłym w lećiech/ 2 Ze przyzwał Jozue wszystkiego Izráelá/ stárszych jego/ y przednieyszych jego/ y sędźiow jego / y przełożonych jego / y rzekł do nich: jam śię zstárzał/ á zszedłem w lećiech: 3 A wyśćie widźieli wszystko co uczynił PAN Bog wasz wszystkim tym narodom przed obliczem wászym: Bo PAN Bog wasz sam walczył zá was. 4 Obaczćież / rozdźieliłem wam losem te narody pozostáłe w dźiedźictwo/ miedzy pokolenia wásze / od Jordánu / y wszystkie narody ktorem wytráćił/ áż do morza wielkiego / ná zachod słońcá: 5 A PAN Bog wasz sam je wypędźi od twarzy wászey/ y wyżenie je od obliczności wászey/ y posiędźiećie dźiedźicznie źiemię ich/ jáko wam to powiedźiał a PAn Bog wasz.

6 ZMacniajćież śię bárzo / ábyśćie strzegli á czynili wszystko/ co nápisano. w kśięgách Zákonu Mojżeszowego / nie odstępując od niego ná práwo / *áni* ná lewo. 7 Ani śię też mieszajćie z tymi narodámi/ ktore zostáły z wámi: áni imienia b Bogow ich nie wspominajćie/ áni przyśięgajćie *przez nie*, áni im służćie/ ani śię im kłániajćie: 8 Ale śię c PANA Bogá wászego trzymajćie / jákośćie czynili áż do dniá tego. 9 Bo *jako* wypędźił PAN od oblicza wászego narody wielkie y możne / y nie opárł śię wam nikt áż do dniá tego: 10 Ták mąż jeden d z was będźie ugániał tyśiąc: ábowiem PAn Bog wasz/ on walczy zá wámi / jáko e wam obiecał. 11 Przetoż/ przestrzegajćie z pilnośćią / ábyśćie miłowáli PANA Bogá wászego.

12 BO jesli śię cále odwroćićie / á przystániećie do tych pozostáłych narodow / do tych ktorzy zostawáją miedzy wámi / y z pokrewnowáćićie śię z nimi / á będźiećie śię mieszáć z nimi / oni też z wámi: 13 Wiedzćież wiedząc/ żeć nie będźie więcey PAN Bog wasz wyganiał tych narodow od twarzy wászey/ ále będą wám f śidłem / y zawádą/ y biczem ná boki wásze / y ćierniem ná oczy wásze / poki nie wyginiećie z tey przewyborney źiemie / ktora wam dał PAN Bog wasz.

14 A Oto ja idę dźiś w drogę wszystkiey źiemie: poznajćież tedy ze wszystkiego sercá wászego / y ze wszystkiey duszę wászey / żeć nie chybiło g żadne słowo / ze wszystkich słow nalepszych / ktore mowił PAn Bog wasz o was: wszystkie śię nád wámi wypełniły; á nie chybiło z nich żadne słowo. 15 Przetoż/ jáko śię wy-

a 4 Moj. 33.53. 5 Moj 6.19. Jozue. 13.6.
b 2 Moj. 23.13. 5 Moj. 12.3. Jerem. 5.7. Sofon. 1.5.
c 5 Moj. 11.22.
d 3 Moj. 26.8.
e 2 Moj. 14.4. y 23.27
f 2 Moj. 23.33. y 34.12 4 Moj. 33.55. 5 Moj. 7.16.
g Jozue. 21.45.

pełniło nád wámi káżde słowo dobre/ ktore mowił PAN Bog wáß do was: ták przywiedźie PAN ná was káżde słowo złe/ áż was wytráci z źiemie tey przewyborney/ ktorą wam dał PAN Bog wáß. ♣ 16 Jeśli przestąpićie przymierze PAná Bogá wáßego/ ktore wam rozkazał: á ßedßy służyć będźiećie bogom obcym/ y kłániáć śię im będźiećie/ tedy śię rozpali popędliwość Páńska przećiwko wam/ y zginiećie prętko z tey przewyborney źiemie/ ktorą wam dał.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Jozue znowu przed śmiercią zebrawszy wszystkie Pokolenia do Sychem, dobrodźiejstwá Boże im uczynione wylicza. 14. Áby státecznie przy Pánu stali, upomina. 16. Cogdy mu lud obiecał, przymierze z Pánem odnowił. 26. á te wszystkie dźieje Jozue w kśięgi Zakonu wpisał: á kámień ná świádectwo wystáwiwszy. 29. umárł y pogrzebion jest. 31. jako długo lud Pánu służył. 32. miejsce pogrzebu Jozuego. 33. Eleázárowá śmierć, y pogrzeb.

1 TEdy zebrał Jozue wszystkie pokolenia Izráelskie do Sychem/ y zwołał Stárszych z Izráelá/ y Przedniejszych z nich/ y Sędźiow ich/ y Przełożonych/ y stáneli przed obliczem Bożym/ ♣ 2 Y rzekł Jozue do wszystkiego ludu: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Zá rzeką mieszkáli Ojcowie wáßy/ od dawnych czásow/ Táre Oćiec Abráhámow/ y Oćiec Náchorow/ y służyli Bogom obcym. ♣ 3 Y wziąłem Ojcá wáßego Abráhámá z miejscá/ ktore jest zá rzeką/ y prowádziłem go przez wszystkę źiemię Chánáneyską/ y rozmnożyłem nasienie jego/ b dawszy mu Izááká. ♣ 4 Dałem c też Izáákowi Jákobá/ y Ezawa: á podałem Ezawowi gorę d Sejir/ áby ją posiadł: ále Jákob y Synowie jego záßli e do Egiptu. ♣ 5 Y posłałem f Mojżeßá y Aároná/ á trapiłem Egipt/ á gdym to uczynił w pośrzod niego/ potymem g was wywiodł. ♣ 6 Y wywiodłem Ojce wáße z Egiptu/ á przyßliśćie áż h do morzá: y gonili Egipczánie Ojce wáße z wozmi/ y z jezdnemi áż do morzá czerwonego. ♣ 7 Tedy wołáli do PANA/ á on położył ćiemności miedzy wámi/ y miedzy Egipczány/ y przywiodł ná nie morze/ á okryło je: y widźiáły oczy wáße/ com uczynił w Egipćie/ y mieszkáliśćie i ná puszczy przez długi czás. 8 ♣ Potymem przywiodł was do źiemie k Amorejczyka/ mieszkájącego zá Jordanem/ y walczyli przećiwko wam: Alem je podał w ręce wáße/ y pośiedliśćie źiemię ich/ á wygłádziłem je przed wámi. ♣ 9 Powstał też Bálák/ Syn l Seforow/ Krol Moábski/ áby walczył przećiw Izráelowi: á posławszy/ przyzwał Báláámá Syná Beorowego/ 10 áby was przeklinał. ♣ Y niechćiałem słucháć Báláámá: przetoż błogosłáwiąc błogosłáwił wam/ á ták wybáwiłem was z rąk jego. ♣ 11 Przepráwiliśćie śię potym przez m Jordan/ y przyßliśćie do Jerychá/ y walczyli n przećiwko wam mężowie z Jerychá/ Amorrejczyk/ y Ferezejczyk/ y Chánánejczyk/ y Hetejczyk/ y Gergezejczyk/ y Hewejczyk/ y Jebuzejczyk: álem je podał w ręce wáße. ♣ 12 Y posłałem przed wámi o śierßenie/ ktorzy je wypędźili przed obliczem wáßym/ dwu Krolow Amorrejskich/ nie mieczem twojim p/ áni łukiem twojim. ♣ 13 Y dałem wam źiemię/ w ktorey śćie nie robili/ y miástá ktorycheśćie nie budowáli/ w ktorych mieszkaćie; á winnic y Oliwnic ktorycheśćie nie sádźili/ pożywaćie.

14 PRzetoż teraz/ bojćież śię PAná/ á służćie mu w doskonáłośći/ y w prawdźie: á znieśćie Bogi/ ktorym służyli Ojcowie wáßy zá rzeką/ y w Egipćie: á służćie PANU. ♣ 15 A jeśli śię wam zda źle służyć PAnu/ obierzćież sobie dźiś/ komu byśćie służyli: choćiaż Bogi ktorym służyli Ojcowie wáßy/ co *byli* zá rzeką: choćiaż Bogi Amorrejskie/ w ktorych wy źiemi mieszkaćie: Ale ja y dom moj będźiemy służyli PAnu.

a 1 Moj. 11.26. 27. b 1 Moj. 21. 2. c 1 Moj. 25. 24. d 1 Moj. 36. 8. e 1 Moj. 46. 6. f 2 Moj. 3. 10. g 2 Moj. 12.37.

h 2 Moj. 14.2.9. i 5 Moj. 2.7. y 29. 5. k 4 Moj. 21,21. 5 Moj. 2. 32. Jozue. 10.10. l 4 Moj. 22. 2. m Jozue. 3. 13. n Jozue. 6. 1. y 10.1. y 21.4. o 5 Moj. 7. 21. p Psalm 44. 4.

Y Odpo-

16 Y Odpowiedźiał lud mowiąc: Nie day Boże / ábyśmy mieli odstąpić PANá / á służyć Bogom cudzym: ♣ Abowiem PAN Bog nász / on jest / ktory nas wywiodł / y Oyce násze z źiemie Egipskiey / z domu niewoli / á ktory uczynił przed oczymá nászymi te znáki wielkie / y strzegł nas we wszystkiey drodze ktorąśmy szli / y miedzy wszystkiemi narody / przez ktoreśmy przeszli: ♣ Y wypędźił PAN wszystkie narody / y Amorrejczyká mieszkájącego w źiemi / przed twarzą nászą: A ták my bedźiemy służyli PANU: bo on jest Bog nász.

19 TEdy rzekł Jozue do ludu: q Nie możećie wy służyć PAnu: bo Bog świety jest / Bog zápálczywy jest / nie przepuści złośćiam wászym / áni grzechom wászym. ♣ Jeśliż opuśćićie PAná / á bedźiećie służyli Bogom cudzym / obroći śię / y utrapi was / y zniszczy was / choć wam przed tym dobrze czynił. ♣ Y odpowiedźiał lud Jozuemu: Nie ták; ále PAnu służyć bedźiemy.

22 TEdy rzekł Jozue do ludu: świádkámi bedźiećie sámi przećiwko sobie / iżeśćie sobie obráli PANá / ábyśćie mu służyli; á oni rzekli / Swiádkámi jesteśmy. ♣ Y rzekł: Terazże zniesćie Bogi cudze / ktorzy są w pośrzodku was / á nákłonćie sercá wásze ku PAnu Bogu Izráelskiemu. ♣ Y odpowiedźiał lud Jozuemu: PAnu Bogu nászemu służyć bedźiemy / y głosowi jego posłuszni być chcemy. ♣ A ták uczynił Jozue przymierze z ludem dniá onego / y przedłożył im rozkazánie y sąd w Sychem.

26 Y Nápisał Jozue słowá te w księgi Zakonu Bożego: wźiął też kámień wielki / y postáwił go tám pod r debem / ktory był u świątnice PAńskiey. ♣ Tedy rzekł Jozue do wszystkiego ludu: Oto kámień ten bedźie nam świádectwem: ábowiem on słyszał wszystkie słowá PAńskie / ktore mowił z námi / y bedźie przećiwko wam ná świádectwo byśćie snadź nie skłamáli przećiwko Bogu wászemu. ♣ Zátym rozpuśćił s Jozue lud / káżdego do dźiedźictwá swego.

29 Y Stáło śię potym / że umárł Jozue Syn Nunow / Sługá PAńskí / we stu y w dźieśiąći lat: ♣ Y pogrzebli go ná gránicy dźiedźictwá jego / w Tamnát Sáre / ktore jest ná gorze Efrájim / ku pułnocy gory Gáás. ♣ Y służył Izráel PAnu / po wszystkie dni Jozuego / y po wszystkie dni Stárszych: ktorzy długo żyli po Jozuem / á ktorzy wiedźieli o wszystkich spráwách PAńskich / ktore czynił Izráelowi.

32 KOśći t też Jozefowe / ktore byli przenieśli Synowie Izráelscy z Egiptu / pogrzebli w Sychem / ná częśći polá / ktore był kupił u Jákobá Synow Hemorá Ojcá Sychemowego / zá sto x jágniąt: y były u Synow Jozefowych w dźiedźictwie ich.

33 ELeázár tákże Syn Aáronow umárł: y pogrzebli go ná y págorku Fineesá Syná jego / ktory mu był dány ná gorze Efrájim.

q Y. Służyć sez Bogom obcym.
r Sedz. 9. 6.
s Sedz. 2. 6.
t 1 Moj. 50. 25. 2 Moj. 13. 19.
u 1 Moj. 33. 19.
x I. Zá groszy.
y I. w Gábáth.

KSIEGI SEDZIOW,

ktore zowią JUDICUM.

TE Księgi opisują jáki był stan Rzeczypospolitey Izráelskiey / po śmierći Jozuego / áż do Eli Kápłáná: To jest / rozmáite ludu przestępstwá / káźni: náwrocenia / y wybáwienia przez Sedźie. Náostátek / groźne dwá przykłády (w rozd. 17. y 19.) z ktorych obaczyć możemy / jáko Rzeczpospolita Izráelska ná on czás / ták w Nabożeństwie / jáko y w rządźie dobrym popsowána byłá. A tá Historya zámyka w sobie Lat. 299.

Rozdział I.

Iudás po śmierći Iozuego zá Hetmáná obrány. 4. Poráźił Chánánejczyki. 8. miástá ich pobrał, y uczynił je. 35. wespół z Amorrejczykámi hołdownikámi Izráelskimi.

1 Y Stáło śię po śmierći Jozuego / iż pytáli Synowie Izráelscy PANA/ mówiąc : Ktoż z nas w przod pojdźie przećiw Chánánejczykowi/ áby walczył z nim ? ✠ Y rzekł PAN / 2 Judá pojdźie : Otom podał źiemię w ręke jego: ✠ Y rzekł Judá 3 do Symeoná brátá swego: podź ze mną do losu mego/ á będźiemy walczyli przećiw Chánánejczykowi: wszák ja też pojdę z tobą do losu twego. Y szedł z nim Symeon. ✠ Tedy poszedł Judá / y podał PAN 4 Chánánejczyká / y Ferezejczyká w ręce ich / á poráźili z nich w Bezeku dźieśięć tyśięcy mężow. ✠ Bo 5 náleźli Adonibezeká w Bezeku / y walczyli przećiwko niemu : á poráźili Chánánejczyká y Ferezejczyká. 6 ✠ Y ućiekał Adonibezek / ktorego oni gonili: á pojimawszy go/ poućináli pálce wielkie u rąk jego / y u nog jego. ✠ Tedy rzekł Adonibezek 7 : Siedmdźieśiąt Krolow z pálcámi wielkimi obćiętymi u rąk swych y u nog swych/ zbieráli *drobiny* pod stołem mojim: jákom czynił/ ták mi oddał Bog : y przywiedli go do Jeruzalem/ y támże umárł.

8 Bo walczyli przed tym Synowie Judowi/ przećiwko Jeruzalemowi y wźięli je / y wyśiekli je ostrzem mieczá / y miásto spalili ogniem. ✠ Potym ćiągnęli Synowie 9 Judá / áby walczyli przećiw Chánánejczykowi / mieszkájącemu ná gorách/ y ná południe/ y w polách.

10 Ćiągnął tedy Judá / przećiwko Chánánejczykowi / ktory mieszkał w Hebronie / (á imię Hebronu a było przed tym Kárjátárbe) y poráźił b Sesájá / y Ahimáná / y 11 Tálmájá. ✠ Z támtąd záśię ćiągnęli do mieszkájących w Dábir / (á imię Dábir było przed tym Ká- 12 rjátsefer.) ✠ Y rzekł c Káleb : kto by dobył Kárjátsefer / á wźiąłby je / dam mu Achsę corkę moję zá żonę. 13 ✠ Y wźiął je Otoniel Syn Kenezá/ młodszego brátá Kálebowego : á 14 dał mu Achsę corkę swą zá żonę. ✠ Y stáło śię gdy d przyszłá do niego/ námawiáłá go / áby prośił Ojcá jey o pole : y zśiádłá z Osłá / y rzekł 15 do niey Káleb: Coż ći? ✠ A oná rzekłá : day mi błogosłáwieństwo e gdyżeś mi dał źiemię suchą / day mi też źrzodłá wod : y dał jey Káleb źrzodłá wyższe/ y źrzodłá dolne.

16 Synowie też Ceni f świekrá Mojżeszowego/ wyszli z miástá Pálm/ z Synmi Judowymi ná puszczą Judowę / ktora jest ná południe od Arád : y przyszedszy mieszkáli z ludem.

17 Potym ćiągnął Judá g z Symeonem brátem swym/ á poráźili Chánánejczyká/ mieszkájącego w Jesát / á zburzyli je : y náz wáli 18 imię miástá onego Hormá. ✠ Wźiął też Judá Gázę/ z gránicámi jey / y Askálon z gránicámi jego / y Akká- 19 ron z gránicámi jego. ✠ Y był PAN z Judą y pośiadł one gorę / ále nie wypędźił mieszkájących w dolinie/ 20 bo mieli wozy żelázne. ✠ A ták h oddano Kálebowi Hebron / jáko był rozkazał Mojżesz / z kąd on wygnał 21 trzech Synow Enákowych. ✠ Ale Jebuzejczyká mieszkájącego w Jeruzalem nie wygnáli Synowie Benjáminowi / przetoż mieszkał Jebuzejczyk z Synámi Benjáminowymi w Jeruzalem/ áż do dniá tego.

22 Wdał śię też dom Jozefow do Bethel/ á PAN był z nimi. ✠ Y 23 szpiegował dom Jozefow k Bethel: (á imię miástá tego było przed tym 24 Luz/) ✠ A ujrzawszy oni szpiegowie człowieká wychodzącego z miástá/ rzekli do niego : ukaż nam prośimy wejśćie do miástá/ á uczyniemy z 25 tobą miłośierdźie. ✠ Y ukazał im wejśćie do miástá ; y wyśiekli miásto ostrzem mieczá : á człowieká onego ze wszystkim domem jego / puśćili 26 wolno. ✠ A ták poszedł on człowiek do źiemie Hettejczykow / y zbudował miásto/ á nazwał imię jego Luz: to jest imię jego/ áż do dniá tego.

a Jozue. 14.15.
b Jozue. 15.14.
c Jozue. 15.16.
d Jozue. 15.18.
e 1. Dar.
f Ktorego też zwano Rágu- el y Jetro.
g Wyżey v. 3.
h Jozue. 15.13. y 14.13 y 21.11 12.
i 4 Moj 14.24.
k 1 Moj. 28.19.

27 Nie wypędźił też Manásses / obywátelow z Betseán/ y z miásteczek jego: áni z Tánách / y z miásteczek jego : áni Obywátelow z Dor/ y z miásteczek jego : áni obywátelow z Jebláám / y z miásteczek jego: áni Obywátelow z Mágeddo y z miásteczek jego: y počął Chánánejczyk mieszkáć w oney źiemi. 28 ♣ A gdy śię zmocnił Izráel / l uczynił Chánánejczyká hołdownikiem / á nie wygnał go. 29 ♣ Tákże y Efráim nie wypędźił Chánánejczyká mieszkájącego w Gázer: przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi w Gázer. 30 ♣ Zábulon też nie wypędźił mieszkájących w Cetron / y mieszkájących w Náhálol : przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi / będąc hołdownikiem *ich*. 31 ♣ Aser też nie wypędźił mieszkájących w Achó/ y mieszkájących w Sydonie / y w Ahaláb/ y w Achsyb / y w Helbá,/ y w Afek / y w Rohob. 32 ♣ Y mieszkał Aser w pośrzodku Chánánejczyká / mieszkájącego w oney źiemi / bo go nie wypędźił. 33 ♣ Neftálim *też* nie wypędźił obywátelow z Betsemes / áni obywátelow z Betánát/ y mieszkał miedzy Chánánejczykámi / mieszkájącemi w oney źiemi: jednák obywátele Betsemes / y Betánát/ byli hołdownikámi *ich*.

l Jozue. 17. 13.

34 Y Ścisnęli Amorrejczycy Syny Dánowe ná gorách/ ták iż im nie dopuśćili zchodźić ná doline. ♣ 35 Y počął mieszkáć Amorrejczyk ná gorze Hares / w Ajálon/ y w Sálebim/ y zmocniłá śię ręká domu Jozefowego / y byli hołdownikámi ich. 36 ♣ A *byłá* gránicá Amorrejczykowá/ od *gory* gdźie wstępują do niedźwiadkow/ od skáły *ich* y wyżey.

ROZDZIAŁ II.

Anjoł gromi Izráelczyki iż przymierze wźięli z Pogány. 8. śmierć y pogrzeb Jozuego. 11. lud śię báłwochwálstwá jimuje. 14. Oco Pan rozgniewawszy śię karze je. 26. á Sędźie im stánowi.

1 Y Przyszedł Anjoł Páński z Gálgál do Bochim/ mowiąc : wywiodłem was z Egiptu / y w wiodłem was do źiemie / o ktorąm przyśiągł Ojcom wászym / y mowiłem : Nie wzruszę przymierza mego z wámi ná wieki: 2 ♣ Jedno wy nie wchodźćie w przymierze z mieszkájącymi w tey źiemi / *owszem* Ołtarze ich porozwalájćie : áleśćie a nie słucháli głosu mojego. Przecżżeśćie to uczynili ? 3 ♣ Przetożem ták rzekł : Nie wypędzę b ich od oblicżności wászey / ále będą wam *jáko ciernie* ná boki / á Bogowie ich 4 będą wam jáko c sidło. ♣ Y stáło śię / gdy mowił Anjoł Páński te słowá do wszystkich Synow Izráelskich / że lud podniosł głos swoj / 5 y płákáli. ♣ Y názwáli imię miejscá onego Bochim d, á támże Ofiárowáli PANU: 6 ♣ A Jozue rozpuśćił był e lud / y rozeszli śię Synowie Izráelscy / káżdy do dźiedźictwá swego / áby pośiedli źiemię.

a Sędź. 1. 28
b Jozu. 23. 1
c 2 M. 23. 3
d T Miejsce płaczących.

7 TEdy służył lud PAnu po wszystkie dni Jozuego / y po wszystkie dni Stárszych / ktorzy długo żyli po *śmierći* Jozuego / *á* ktorzy widźieli wszystkie sprawy PAńskie wielkie / ktore uczynił Izráelowi. 8 ♣ Ale gdy umárł f Jozue Syn Nunow / sługá PAński / będąc we stu y w dźieśiąći lat : 9 ♣ Y *gdy* go pogrzebli ná gránicy dźiedźictwá jego/ w Támnáthheres / ná gorze Efráim od pułnocy gory Gáás:

e Jozu. 24. 2
f Jozu. 24. 2

10 TAkże *gdy* wszystek on rodzaj przyłączony jest do Ojcow swoich / y powstał po nich inszy narod / ktory nie znał PANA / áni też spraw ktore uczynił Izráelowi: 11 ♣ Tedy czynili Synowie Izráelscy złe przed oczymá PAńskimi / á służyli Báálom. 12 ♣ Y opuśćili PANA Bogá Ojcow swoich/ ktory je wywiodł z źiemie Egipskiey/ y szli zá Bogámi cudzymi / ktorzy byli z Bogow onych narodow okolicznych / y kłaniáli śię im / á ták rozdráżnili PANA. 13 ♣ Bo opuśćili PANA / á służyli Báálowi y Astárotowi. 14 ♣ Y rozpalił śię gniew PAński przećiw Izráelowi / y podał je w ręce łupieżcom / ktorzy je łupili / á záprzedał je / w ręce nieprzyjaćioł ich okolicznych : ták iż śię nie mogli dáley ostać /

przed

przed nieprzyjacioły swymi. A gdźie śie kolwiek ruszyli/ręká PAńska byłá przećiwko nim ku złemu/ jáko powiedźiał PAn g/ y jáko im przyśiągł PAN: y byli śćiśnieni bárzo.

g 3 Moj. 26.14. 5 Moj. 28.25. 28.59.

16 POtym PAN h wzbudźił Sędźie / ktorzy je wyzwaláli z rąk łupieżcow ich: 17 Ale y Sędźiow swych nie słucháli / owszem śię zcudzołożyli z Bogámi obcymi / kłániając śię im / y ustępowáli prętko z drogi / ktorą chodźili Ojcowie ich: á słucháiąc przykazań PAńskich/ nie czynili ták. 18 A gdy im wzbudzał PAN Sędźie / y bywał PAn z káżdym Sędźią / y wybáwiał je z rąk nieprzyjaćioł ich / po wszystkie dni onego Sędźiego: (bo śię użalił PAN nárzekánia ich / do ktorego je przywodźili ći ktorzy je ućiskáli y trápili.) 19 Wszákże / po śmierći i Sędźiego / odwracáli śię z/ y psowáli śię bárźiey / niż Ojcowie ich / chodząc zá Bogámi cudzymi / á służąc im / y kłániájąc śię im / nic nie opuszczáli z spraw swojich/y z drogi swojey uporney. 20 Przetoż wzruszyłá śię popędliwość Páńska przećiw Izráelowi/y rzekł: dla tego / że przestąpił ten narod przymierze moje / ktorem przykazał Ojcom ich / á nie byli posłuszni głosowi mojemu: 21 Ja też ná potym k nie wypędzę żadnego od twarzy ich z tych narodow / ktore pozostáwił Jozue / kiedy umárł. 22 Abym przez nie doświadczał Izráelá / będąli strzedz drogi PAńskiey / chodząc po niey / jáko jey strzegli Ojcowie ich/czyli nie? 23 Y zostáwił PAN one narody nie wygániájąc ich rychło/ áni ich podał/w rękę Jozuego.

h Sędź. 3.9.15. 31. 4.3. 6. 5. 11.6. 7. 11. 12.29. 13.33. 13.3. 14.25.

i Sędź. 3.33.

k Iozue. 23.13.

ROZDZIAŁ III.

Narody ktore były pozostáwione. 4. Y ná co. 6. 12. Izráelitow odstąpienie. 8. 12. karánie. 9. 15. y z ućisków wybáwienie.

1 A Tćć są narody ktore pozostáwił PAN / áby kuśił przez nie Izráelá / wszystkie ktorzy nie wiedźieli o żadnych walkách Chánánejskich: 2 Aby wżdy wiedźieli potomkowie Synow Izráelskich / y poználi co jest walká / ktorzy jey zgołá przed tym nie ználi. 3 Pięcioro Kśiążąt Filistyńskich / y wszystkie Chánánejczyki / y Sydończyki / y Hewejczyki / mieszkájące ná gorze Libánie / od gory Báálhermon / áż tám gdźie wchodzą do Hemát. 4 Ci byli / przez ktore doświadczał Izráelá / áby śię dowiedźiał / będąli posłuszni przykazániam PAńskim / ktore rozkazał Ojcom ich przez Mojżeszá.

5 A Ták Synowie Izráelscy mieszkáli w pośrzod Chánánejczykow / Hettejczykow / y Amorrejczykow/ y Ferezejczykow / y Hewejczykow/y Jebuzejczykow. 6 Y bráli sobie corki ich zá żony / á corki swe dawáli Synom ich / y służyli Bogom ich. 7 Y czynili Izráelscy Synowie złe przed oczymá PAńskimi/ zápomniawszy PAná Bogá swego / służyli Báálom / y *święconym* gájom. 8 Tedy śię zápalił gniew PAński przećiw Izráelowi / a y podał je w rękę Chusánrásátájimá/ Krolá Syrskiego w Mezopotámiey/á służyli Synowie Izráelscy Chusánrásátájimowi przez ośm lat. 9 Potym wołáli Synowie Izráelscy do PAná/y wzbudźił PAN wybáwićielá Synom Izráelskim/ áby je wybáwił / Otonielá Syná Kenezowego / b brátá Kálebowego młodszego. 10 Y był nád nim Duch PAński / á sądźił Izráelá: á *gdy* śię ruszył ná wojnę / podał PAN w ręce jego Chusánrásátájimá Krolá Syrskiego / y zmocniłá śię ręká jego nád Chusánrásátájimem. 11 A ták byłá w pokoju źiemiá przez czterdźieśći lat / áż umárł Otoniel Syn Kenezow.

a H. Záprzedał.

b Sędź. 1. 15.

12 POtym znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi / y zmocnił PAN Egloná Krolá Moábskiego przećiw Izráelowi / przeto iż czynili złe przed oczymá PAńskimi. 13 Bo zebrawszy do śiebie Syny Ammonowe y Amálekowe / ruszył śię / y poráźił Izráelá/y opánował miásto Pálm. 14 Służyli tedy Synowie Izráelscy Eglonowi Krolowi Moábskie-

15 áżeby iemu ośmnaśćie lat. ♣ Potym wołáli Synowie Izráelscy do PAná / y wzbudźił im PAN wybáwićielá Aodá / syná Gery / syná Jemini mężá ręką práwą nie włádájącego: y posłáli synowie Izráelscy przezeń dar Eglonowi Krolowi Moábskiemu. 16 ♣ Y uczynił sobie Aod miecz z obustron ostry / ná łokćiu wzdłuż / y przypásał go pod száty swe / do práwey biodry swojey. 17 ♣ Y przyniosł dar Eglonowi krolowi Moábskiemu: á Eglon był człowiek bárzo otyły: 18 ♣ A gdy oddał dar / odpráwił lud ktory był dar przyniosł. 19 ♣ A sam wroćiwszy śię od gor kámiennych / ktore były w Gálgál / rzekł: rzecz táiemną mam do ćiebie o Krolu: ktoremu on odpowiedźiał: Milcz: y wyszli od niego wszyscy ktorzy stáli przednim. 20 ♣ Y wszedszy Aod do niego / (á on sam śiedźiał ná Sali letniey / ktorą miał sam dla śiebie.) Y rzekł Aod: Mam rozkazánie Boże do ćiebie: Y powstał z stolice *swoiey*. 21 ♣ Tedy Aod wyćiągnąwszy lewą rękę swą / dobył mieczá od práwey biodry swey / y wráźił go w brzuch jego: 22 ♣ Ták iż wpádłá y rękojeść zá żelázem / y záwárło śię w sádle żelázo / bo był nie wyjął mieczá z brzuchá jego / áż śię y gnoy rzućił. 23 ♣ Wyszedł potym Aod przez przyśionek / á zámknął drzwi gmáchu zá sobą / y záwárł zamkiem.

24 A Gdy on wyszedł / sludzy jego przyszli / á widząc iż drzwi gmáchu zámknione były / rzekli: podobno sobie Krol c czyni wczás ná Sali letniey. 25 ♣ A náczekawszy śię áż śię wstydźili / widząc / że on nie otwiera drzwi Sali / wziąwszy klucz otworzyli: á oto PAN ich leżał ná źiemi umárły.

c H. Nogi nákrywa.

26 Lecz Aod uszedł poki śię oni báwili / á minąwszy gory kámienne szedł do Sejrátu. 27 ♣ A gdy przyszedł / zátrąbił w trąbę ná gorze Efrájimá / y zstąpili z nim synowie Izráelscy z gory / á on przed nimi. 28 ♣ Y rzekł do nich: pojdźćie zá mną / ábowiem podał PAN nieprzyjaćioły wásze Moábity w ręce wásze. Tedy szli zá nim / á odjąwszy brod Jordáński Moábitom / nie dopuszczáli nikomu przepráwy. 29 ♣ Y pobili Moábitow ná ten czás około dźieśiąći tyśięcy mężow / wszystko bogátych / y wszystko mężow dużych / á nikt nie uszedł. 30 ♣ Y poniżony jest Moáb dniá onego pod ręką Izráelá: á byłá w pokoju źiemiá przez ośmdźieśiąt lat.

31 A Po nim był Sámgár / Syn Anátow / ktory poráźił z Filistynow sześć set mężow / styłkiem wołowym: á wybáwił y ten Izráelá.

ROZDZIAŁ IV.

Nowe odstąpienie ludu. 2. Kaźń Páńska zá to. 3. náwrocenie ich. 4. 6. 21. wybáwienie przez Deborę, Báráká y Jáelę, ktorzy Sysárę, y z wojskiem jego poráźili.

1 POtym znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi / po śmierći Aodowey 2 ♣ Y podał je PAN w ręce Jábiná Krolá Chánánejskiego / ktory krolował w Hásor / á Hetman Wojská jego był a Sysárá / á sam mieszkał w Hárosset pogáńskim. 3 ♣ Tedy wołáli Synowie Izráelscy do PAná: ábowiem miał dźiewięć set wozow żeláznych / á srodze ućiskał syny Izráelskie przez dwádźieśćia lat.

a 1 Sám. 12.9.

4 A Deborá / niewiástá Prorokini / Zoná b Lápidotowá sądźiłá Izráela ná on czás: 5 ♣ Y mieszkáłá pod Pálmą Deborá / miedzy Ráimá y miedzy Bethel ná gorze Efrájim / y chodźili do niey Synowie Izráelscy ná sąd.

b I. Niewiástá z Lápidoth.

6 KTora posławszy przyzwáłá Báráká c Syná Abinoemowego z Kádes Neftálim / mowiąc do niego: Izali nie rozkazał PAN Bog Izráelski? Idź / á zbierz *lud* ná gorze Tábor / á weźmi z sobą dźieśięć tyśięcy mężow z synow Neftálimowych / y z Synow Zábulonowych: 7 ♣ Y przywiodę do ćiebie ku rzece Cyson Sysárę Hetmáná wojská Jábinowego / y wozy jego / y mnostwo jego / á podam go w ręce twoje. 8 ♣ Y rzekł do niey Bárák / Jeśli

c Zyd. 11.32.

śli poydźieſz ze mną / poydę: á jeſli nie poydźieſz ze mną / nie poydę. ♣ 9 Ktora odpowiedźiáłá / Jać w prawdźie poydę z tobą / ále nie będźie z ſławą twoją tá drogá / ktorą ty poydźieſz: ábowiem w rękę niewieśćią poda PAN Syſárę. A ták wſtawſzy Deborá / ſzłá z Bárákiem do Kádes. ♣ 10 Zebrał tedy Bárák Zábuloná y Neftálimá do Kádes / á wywiodł z ſobą dźieśięć tyśięcy mężow / z ktorym też ſzłá y Deborá.

11 A Le Heber Cynejczyk odłączył śię od Cynejczykow / od ſynow Hobáby świekrá Mojżeſzowego: y rozbił namiot ſwoj áż do d Elon w Sánánim / ktore jeſt w Kádes.

12 Y Powiedźiano Syſárze / iż wyſzedł Bárák Syn Abinoemow ná gorę Tábor: ♣ 13 Przetoż zebrał Syſárá wſzyſtkie wozy ſwoje / dźiewięć ſet wozow żeláznych / y wſzyſtek lud ktory miał z ſobą / od Hároſet pogáńſkiego / áż do rzeki Cyſon. ♣ 14 Tedy rzekłá Deborá do Báráká: wſtań / ábowiem tenći jeſt dźień / w ktory podał Pan Syſárę w ręce twoje: izali Pan nie idźie przed tobą? A ták zſzedł Bárák z gory Tábor / á dźieśięć tyśięcy mężow zá nim. ♣ 15 Y poráźił e PAN Syſárę / y wſzyſtkie wozy / y wſzyſtko wojſko jego oſtrzem mieczá przed Bárákiem / á ſkoczywſzy Syſárá z wozá / uciekał pieſzo. ♣ 16 Ale Bárák gonił wozy y Wojſko áż do Hároſet pogáńſkiego: y poległo wſzyſtko wojſko Syſárowe od oſtrzá mieczá / ták iż z nich y jeden nie zoſtał.

17 A Syſárá uciekł pieſzo do namiotu Jáele / żony Heberá Cynejczyká: ábowiem był pokoj miedzy Jábinem Krolem Háſor / y miedzy domem Heberá Cynejczyká. ♣ 18 A wyſzedſzy Jáel przećiwko Syſárze / rzekłá do niego: Skłoń śię PAnie moj / ſkłoń śię do mnie / nie boj śię: y ſkłonił śię do niey do namiotu: y przykryłá go kocem. ♣ 19 Tedy rzekł do niey: day mi proſzę / nápić śię trochę wody / bom uprágnął: á oná otworzywſzy łagiew mleká / dáłá mu śię nápić / y przykryłá go. ♣ 20 Y rzekł do niey: ſtoj we drzwiách u namiotu: á jeſliby kto przyſzedł y pytał ćię / mowiąc: Jeſtże tu kto? Tedy rzeczeſz: Nie máſz.

21 P Otym wźięłá Jáel / żoná Heberowá / goźdź od namiotu / w źięłá też y młot w rękę ſwą / á wſzedſzy do niego po ćichu / przebiłá goźdźiem ſkroń jego / áż utknął w źiemi (bo był twárdo uſnął będąc ſprácowánym /) y umárł. ♣ 22 A oto Bárák gonił Syſárę / y wyſzłá Jáel przećiwko niemu / y rzekłá mu: podź á ukażęć mężá ktorego ſzukaſz. Y wſzedł do niey: á oto Syſárá leżał umárły / á goźdź w ſkroni jego. ♣ 23 A ták poniżył Bog dniá onego Jábiná Krolá Chánánejſkiego / przed Syny Izráelſkimi. ♣ 24 Y nácierálá ręká Synow Izráelſkich tym bárźiey / á ćięſzka byłá Jábinowi Krolowi Chánánejſkiemu / áż zgłádźili tegoż Jábiná krolá Chánánejſkiego.

Rozdzial V.

Pieśń, y dźiękczynienie Debory y Báráká, zá zwyćięſtwo nád Syſárą.

1 Y Spiewáłá Deborá y Bárák / Syn Abinoemow dniá onego / mowiąc:

2 D Lá pomſty uczynioney w Izráelu / á iż śię ná to dobrowolnie lud ofiárował / błogosławćie PAná. ♣ 3 Słuchájćie Krolowie / bierzćie w uſzy Kśiążętá / ja / ja PANU záſpiewam / śpiewáć będę PANU Bogu Izráelſkiemu. ♣ 4 f PAnie! gdyś f wyſzedł z Seyr / á przechodźiłeś przez pole Edom / źiemiá śię wzruſzyłá / niebá też kropiły / á obłoki wydawáły wody. ♣ 5 g Gory śię grozpłynęły od oblicza PAńſkiego / á gorá Synáj od oblicza PANA Bogá Izráelſkiego.

6 Z A dni Sámgárá Syná Anátowego / y zá dni Jáele záginęły śćieżki / á ktorzy ſzli w drogę / chodźili śćieżkámi krzywymi. ♣ 7 Zpuſtoſzáły wśi w Izráelu / zpuſtoſzáły / áżem powſtáłá ja Deborá / áżem powſtáłá mátká w Izráelu. ♣ 8 Gdy *Izráel* obierał ſobie Bogi nowe / tedy bywáłá wojná w brámách:

d I. Do gáju dębowego.

e Pſalm. 83.10.

f 5 Moj. 2.1.4.

g Pſalm. 97.5.

tarczy *jednák* nie było widáć / áni drzewcá miedzy czterdźieśćá tyśiecy w Izráelu. 9 ♣ Serce moje *nákłonione* do Kśiążąt Izráelskich: Ochotni z ludu / błogosławćież PAná. 10 ♣ Ktorzy jeźdźićie ná Oślicách białych / y záśiadaćie ná sądách / y ktorzy chodźićie po drogách / rozmawiajćie z sobą. 11 ♣ Że *ućichł* trzask strzelcow / miedzy miejscámi gdźie czerpáją wodę: tám niech opowiádáją spráwiedliwośći PAńskie / spráwiedliwośći we wśiách jego w Izráelu: tedy zstąpi do bram lud PAński. 12 ♣ Powstań / powstań Deboro: powstań / powstań / á záśpiewaj pieśń: powstań Báráku / á pojimaj więźnie twoje synu Abinoemow. 13 ♣ Teraz pánowáć będźie potłoczony nád możnymi h z ludu: PAn dopomogł mi pánowáć nád mocárzámi.

h *T. Nád Chánánejczykámi.*

14 Z Efráimá *wyszedł* korzeń ich przećiw Amálekowi / zá tobą Benjámin miedzy ludem twojim / z Máchiru wyszli zakonodawcy / á z Zábulona pisárze. 15 ♣ Kśiążętá też Isáschár *były* z Deborą: Isáschár też jáko y Bárák w dolinie posłan jest pieszo: *Ale* w dźiale Rubenitow *byli* ludźie wysokich myśli: 16 ♣ Czemuś śiedźiał miedzy dwiemá oborámi słucháiąc wrzasku trzod? w dźiale Rubenitow *byli ludźie* wysokich myśli. 17 ♣ Gáláád zá Jordánem odpoczynął: á Dán przecz śię báwił okrętámi? Aser *czemu* śiedźiał ná brzegu morskim / á w skáłach swojich mieszkał? 18 ♣ Zábulon *jest* lud ktory wydał duszę swą ná śmierć: tákże y Neftálim: *á to* ná wysokich polách.

19 PRzyszli Krolowie / walczyli: ná ten czás walczyli Krolowie Chánánejscy w Tánách / u wod Mágeddo: *jednák* korzyśći srebrá nie odnieśli. 20 ♣ Z niebá walczono: gwiazdy z miejsc swojich walczyły z Syzárą. 21 ♣ Potok Cyson porwał je / potok Kedumim / potok Cyson: Podeptáłaś o duszo mojá możne. 22 ♣ Tedy śię popádáły kopytá końskie od wielkiego tąpánia mocarzow jego. 23 ♣ Przeklinajćie Meroz: rzekł Anjoł PAński: przeklinajćie przeklinájąc obywátele jego: ábowiem nie przyszli ná rátunek PANU / ná rátunek PANU z mocárzámi.

24 Błogosławiona i miedzy niewiástámi Jáel / żoná Heberá Cynejczyká: nád niewiásty w námiecie *mieszkájące* błogosłáwiona będźie. 25 ♣ Prośił o wodę / *á oná* mleká dáłá: á ná przystáwce Kśiążęcey przyniosłá másłá. 26 ♣ *Lewą* rękę swą do gwoźdźiá ściągnęłá / á práwicę swoję do młotá kowálskiego: y uderzyłá Syzárę / przebiłá głowę jego / y przeráźiłá / y przekłołá skronie jego. 27 ♣ U nog jey skurczył śię / padł / leżał: u nog jey skurczył śię / padł: *kędy* śię skurczył / tám upadł zábity.

i *H. Nád inne niewiásty.*

28 OKnem wyglądáłá / á wołáłá mátká Syzáry przez kratę: przeczże omieszkiwá wroćić śię woz jego? przecz śię nie śpiesza nogi woźnikow jego? 29 ♣ Przednieysze y mędrsze *niewiásty* odpowiedźiáły / jáko też y sámá sobie odpowiádáłá: 30 ♣ Snadź tráfili ná łup / y dźielą go: Pánienká jedná ábo dwie dostáná śię mężowi jednemu: łupy rozlicznych barw oddawáją Syzárze: á łupy pstro háftowáne / y łupy pstro z obu stron tkáne / dostáwáją śię ná szyje łupy biorących. 31 ♣ Ták niechaj giną wszyscy nieprzyjaćiele twoji PAnie: A ći ktorzy ćiebie miłują / niech będą jáko słońce / gdy wschodźi w mocy swojey. Y byłá w pokoju źiemiá przez czterdźieśći lat.

ROZDZIAŁ VI.

Bog Izráelczyki ktorzy byli z nowu od niego odpádli, przez Mádyánity karze. 8. y przez Proroká upomina. 11. Tenże z Gedeonem rozmawia, 14. zá Hetmáná go wystawia. 17. 36. á żeby zá ludem Bożym walczył, cudámi go utwirdza.

1 POtym czynili Synowie Izráelscy złe przed oczymá PAńskimi / y podał je PAn w rękę Mádyánitom przez śiedm lat. 2 ♣ A zmocniłá śię ręká Mádyánitow nád Izráelem / *ták* iż przed Mádyánitámi kopáli sobie Synowie Izráel-

scy lochy ktore *były* w gorách / y já-
3 skinie y twierdze. ♣ A bywáło/ gdy cżego nasiał Jzráel / że przychodźił Mádyán y Amálek / y ludźie ze
4 wschodu słońcá/á náieżdżáli go: ♣ Y położywszy śię obozem przećiwko nim/ psowáli zboża źiemie / áż gdźie chodzą do Gázy / nic nie zostáwuiąc ná pożywienie Jzráelczykom / áni owiec/ áni wołow/ áni osłow: ♣
5 Abowiem oni y stádá ich przyćiągáli / y namioty ich / á przychodźili jáko száráńcza w mnostwie / y nie było im y Wielbłądom ich liczby: ták przychodząc do źiemie pustoszy-
6 li ią. ♣ Tedy znędzony był Jzráel bárzo od Mádyánitow / y wołáli Synowie Jzráelscy do PAná.

7 A Gdy wołáli Synowie Jzráelscy do PAná z przyczyny Má-
8 dyánitow: ♣ Posłał PAN mężá Proroká/ do Synow Jzráelskich / y mowił do nich: Ták mowi PAN Bog Jzráelski: Jam was a wywiodł z źiemie Egipskiey / á wywiodłem
9 was z domu niewoli: ♣ Y wyrwałem was z ręki Egipczánow / y z ręki wszystkich / ktorzy was trápili: ktorem przed wámi wygnał/ y
10 dałem wam źiemię ich: ♣ A powiedźiałem wam: JAM PAN, Bog wász/ nie bojćież śię Bogow Amorreyskich/ w ktorych źiemi wy mieszkaćie: ále śćie nie usłucháli głosu mego.

a 2 Moj. 2.16. 8. 20.2. 5 Moj. 6.

11 PRzyszedł potym Anioł PAński/ y stánął pod dębem/ ktory był w Efrá/ w dźiedźictwie Joáśá Ojcá Efrowego. A Gedeon Syn jego młoćił zboże ná bojewisku / áby *z nim* uciekł przed Mádyánitámi. ♣
12 Tedy mu śię ukazał Anioł Páński/ y rzekł do niego: PAn z tobą mężu
13 waleczny. ♣ Y odpowiedźiał mu Gedeon: Proszę PAnie moj/ jesli PAN jest z námi/ á czemuż ná nas przyszło to wszystko? gdźież teraz są wszystkie cudá jego / ktore nam opowiádáli Ojcowie nászy/ mowiąc: Jzali z Egiptu nie wywiodł nas PAN? á teraz opuśćił nas PAN/ y podał nas
14 w ręce Mádyánitom. ♣ Tedy wejrzawszy nań b PAn rzekł: Jdźże z tą twoją mocą / á wybáwisz Jzráelá z ręki Mádyáńczykow: izalim ćię

b 1 Sám. 12.11. Zyd. 11.32.

15 nie posłał? ♣ A *on* rzekł do niego: proszę PAnie moj/ czymże wybáwię Jzráelá / oto narod moj podły jest w Mánásse / á jam namniejszy w
16 domu Ojcá mego. ♣ Y rzekł do niego PAN: ponieważ *ja* będę z tobą/ przetoż porázisz Mádyánity/ jáko
17 mężá jednego. ♣ A *on* mu odpowiedźiał: jesliżem proszę / nálazł łáskę przed oczymá twymi / daj mi
18 znák / że ty mowisz ze mną. ♣ Nie odchodź proszę z tąd áż *zaś* przydę do ćiebie/ á przyniosę Ofiárę moję/ y położę ją przed tobą: y odpowiedźiał: Ja poczekam áż śię wroćisz.

19 WSzedszy tedy Gedeon / zgotował koźlątko z stádá/ á z miáry mąki przáśne chleby/ c á mięso włożył w kosz / á polewkę mięsną wlał w gárnek / y przyniosł to do niego
20 pod dąb, y ofiárował. ♣ Y rzekł do niego Anioł Boży: weźmi to mięso y te chleby niekwászone / á położ ná oney skále / polewką poláwszy: y u-
21 czynił ták. ♣ Zátym ściągnął Anioł PAński koniec laski / ktorą miał w ręce swey / y dotknął śię mięsá y przáśnikow: y wyszedł ogień z skáły á spalił mięso y chleby przáśne. A miedzy tym Anioł PAński odszedł
22 od oczu jego. ♣ A widząc Gedeon/ iż to był Anioł Páński / rzekł d: Ach Pánie Boże/ czemużem widźiał Aniołá PAńskiego twarzą w twarz.
23 ♣ Y rzekł mu PAN: pokoj z tobą:
24 nie boj śię/ nie umrzesz. ♣ Przetoż zbudował tám Gedeon Ołtarz PAnu/ y názwał go/ PAn pokoju/ áż do dniá tego: ten jeszcze jest w Efráćie/ Ojcá Efrowego.

c 3 Moj. 5. 11.

d Sędź. 13.22.

25 Y Stáło śię oney nocy / że mu rzekł PAn: weźmi cielcá dorosłego / ktory jest ojcá twego / tego cielcá drugiego śiedmioletnego: á rozwal Ołtarz Báálow / ktory jest Ojcá twego / y gaj ktory *jest* około
26 niego wyśiecz: ♣ A zbuduj Ołtarz PAnu Bogu twemu / ná wierzchu tey skáły ná rowninie/ á weźmi tego cielcá drugiego / y uczyń z niego cáłopalenie przy drwách z gáju /
27 ktory wyśieczesz. ♣ Wźiąwszy tedy Gedeon dźieśięć mężow z sług swojich/ uczynił jáko mu roskazał PAn: á iż śię bał domu Ojcá swego / y mę-

mężow miásta / nie uczynił tego we dnie/ ále uczynił w nocy.
28 ♣ A gdy wstáli mężowie miásta ráno / ujrzeli rozwálony Ołtarz Báálow / y gaj ktory był podle niego / wyrąbány: y cielcá onego drugiego ofiárowánego ná cáłopalenie / ná Ołtarzu zbudowánym.
29 ♣ Zátym rzekł jeden do drugiego : ktoż to wżdy uczynił? á gdy śię pytáli / y dowiádowáli / powiedźiano : Gedeon
30 Syn Joásow uczynił to. ♣ Tedy rzekli mężowie miástá do Joásá : wywiedź Syná twego / niech umrze : iż rozrzucił Ołtarz Báálow / á iż wyćiął gaj ktory był około
31 niego. ♣ Y odpowiedźiał Joás wßystkim ktorzy stali około niego: A wyż śię to spieráć maćie o Báálá? Azali wy go wybáwićie? Ktoby śię oń zástáwiał / niech umrze tegoż poranku : jesli Bogiem jest / niech śię mśći tego / że rozwálono
32 Ołtarz jego. ♣ Y názwano e go onegoż dniá Jerubáál / mowiąc : niech śię mśći nád nim Báál / iż rozwálił Ołtarz jego.

e I. Gedeoná.

33 TEdy wßyscy Mádyánitowie/ y Amálekitowie f/ y ludźie od wschodu słońcá zebráli śię wespoł / á przepráwiwßy śię *przez Jordan*, położyli śię Obozem w dolinie Jezreel.

f Wrżey v. 3.

34 ♣ Ale duch PAński przyoblokł Gedeoná : ktory zátrąbiwßy w trąbę / zwołał domu Abiezerowego
35 do śiebie. ♣ Y wyprawił posły do wßystkiego *pokolenia* Mánássesowego : y zebráli śię do niego : Posły też posłał do Aserá / y do Zábulona/ y do Neftálimá / y zájácháli im.
36 TEdy rzekł Gedeon do Bogá: Jesli wybáwiß przez rękę moję Izráelá/ jákoś powiedźiał.
37 ♣ Oto ja położę runo wełny ná bojewisku: jesliż rosá tylko ná runo upádnie / á wßystká źiemiá sucha *będźie*, tedy będę wiedźiał / iż wybáwiß przez rękę moję Izráelá / jákoś powiedźiał.
38 ♣ Y stáło śię ták: bo wstawßy názájutrz/ zćisnął runo / y wyżdźał rosy z runá pełną czáßę wody. ♣
39 Nád to rzekł Gedeon do Bogá: niech śię nie wzruszy gniew twoj przećiwko mnie / że przemowię jeszcze raz: niech doświadczę proßę jeszcze raz ná *tym* runie: niech będźie proße/ suche sámo runo tylko/ á ná wßystkiey źiemi niech będźie rosá/
40 ♣ Y uczynił ták Bog oney nocy/ że było *sámo* runo suche / á ná wßystkiey źiemi byłá rosá.

ROZDZIAL VII.

Gedeon przebiera żołnierzá. 8. boiáźliwe rozpuszcza. 11. á Oboz Mádyánitow wyßpiegowawßy. 22. cudownie zwyćięstwo z nich odnośi.

1 WStał tedy bárzo ráno Jerobáál/ ktory *jest Gedeon*, y wßystek lud ktory był z nim / y położyli śię Obozem u źrzodłá Hárod / á Oboz Mádyánski był im ná pułnocy od págorku More w dolinie.
2 ♣ Y rzekł PAn do Gedeoná: wielki jest lud z tobą/ przetoż nie dam Mádyánitow w ręce ich/ by śię snadź nie chlubił przećiw mnie Izráel / mowiąc : Ręká mojá mię wybáwiłá mię.
3 ♣ A ták záwołaj teraz / áby słyßał lud / mowiąc : kto jest lękliwy y boiáźliwym / a niech śię wroći / á ráno niechaj idźie precz ku gorze Gáláád. Tedy śię wroćiło z ludu dwádźieśćiá y dwá tyśiące : á dźieśięć tyśięcy *ich* zostáło.

a 5 Moj. 20. 5. 1 Mác. 3. 56.

4 Y Rzekł PAN do Gedeoná: Jeszcze lud wielki : Záprowadź ich do wody / á tám go doświadczę : ábowiem okimći powiem ten niech idźie z tobą. Ten pojdźie z tobą: á okimćikolwiek powiem/ ten niech nie chodźi z tobą / Ten nie pojdźie.
5 ♣ Tedy záprowádźił lud do wod : y rzekł PAN do Gedeoná : káżdego ktory łeptáć będźie językiem swojim wodę / jáko pies łepce / postáwiß go osobno: tákże káżdego ktory uklęknie ná koláná swoje áby pił / *stánie osobno*.
6 ♣ Y byłá liczbá tych / ktorzy chwytáli ręką swoją do ust swojich *wodę* trzy stá mężow : á wßystek inny lud uklęknąwßy ná koláná swoje pił wodę.
7 ♣ Tedy rzekł PAn do Gedeoná : przez tych trzy stá mężow / ktorzy łeptáli wodę/ wybáwię was/ á podam Mádyánity w ręce twoje/ á *inny* wßy-

ſtek lud/ káżdy niech idźie ná mieyſce ſwoje.

8 A Ták on lud wźiął żywnośći z ſobą/ y tráby ſwe: á *inſze* wſzyſtkie męże Izráelſkie rozpuśćił káżdego do namiotu ſwego: trzy ſtá tylko mężow zoſtáwiwſzy: á Oboz Mádyáńſki był pod nim w dolinie.

9 Y ſtáło śię oney nocy/ że rzekł do niego PAN: wſtań/ znidź do obozu/ bom go dał w ręce twoje:

10 A jeśli śię ty *ſam* iść boiſz/ znidźże z Fárą ſługą twojim do Obozu.

11 Y uſłyſzyſz co będą mowić: á potym pośilą śię ręce twoje/ y pociągnieſz ná oboz: A ták ſzedł *on* ſam/ y Fárá ſługá jego/ áż ná koniec zbrojnego ludu/ ktory był w Obozie.

12 A Mádyánitowie y Amálekitowie/ y wſzyſtek lud od wſchodu ſłońcá/ leżeli w dolinie/ jáko ſzáráńcza/ prze mnoſtwo: y wielbłądow ich nie było liczby: jáko y piaſek/ ktory jeſt ná brzegu morſkim niezliczony.

13 PAn gdy przyſzedł Gedeon/ oto niektory powiádał towárzyſzowi ſwemu ſen/ y rzekł: Oto/ śnił mi śię ſen/ á zdáło mi śię że bochen chlebá jęczmiennego/ toczył śię do Obozu Mádyáńſkiego/ y przytoczył śię áż do namiotu/ y uderzył weń áż poległ/ y wywroćił go zwierzchu/ y upadł namiot.

14 Ktoremu odpowiedźiał towárzyſz jego/ y rzekł: nic to nie *jeſt innego* jedno miecz Gedeoná Syná Joáſowego/ mężá Izráelſkiego: dał Bog w rękę jego Mádyánity/ ze wſzyſtkim obozem.

15 Y Stáło śię gdy uſłyſzał Gedeon powieść ſnu onego/ y wykład jego/ podźiękował *Bogu*: á wroćiwſzy śię do Obozu Izráelſkiego/ rzekł: wſtańćie/ ábowiem dał PAN w ręce wáſze Oboz Mádyáńſki.

16 Rozdźielił tedy one trzy ſtá mężow ná trzy huſce/ á dał tráby w ręce káżdemu z nich/ y dzbány czcze/ y pochodnie w pośrzodek dzbánow.

17 Y rzekł do nich: Co ujrzyćie *że ja czynię* toż czyńćie: bo oto ja wnidę w przodek Obozu/ á co ja czynić będę/ toż wy czyńćie:

18 Gdy zátrąbię w tráby ja y wſzyſcy ktorzy *ſą* ze mną/ tedy wy też zátrąbćie w tráby około wſzyſtkiego Obozu/ y będźiećie mowili/ *miecz* PAńſki y Gedeonow.

19 A ták wſzedł Gedeon/ y ſto mężow ktorzy z nim byli w przodek obozu/ gdy śię zácżęłá śrzednia ſtraż/ záraz ſkoro przemieniono ſtraż b: y trąbili w tráby/ a potłukli dzbány/ ktore w rękach ſwych mieli.

20 Zátrąbiły też one trzy Huſy w tráby/ y potłukły dzbány/ á wźiąwſzy w lewą rękę ſwoje pochodnie/ á w práwą rękę ſwoje tráby/ áby trąbili/ wołáli Miecz PAńſki/ y Gedeonow.

21 Y ſtáneli káżdy ná mieyſcu ſwojim koło obozu/ á ſtrwożył śię wſzyſtek Oboz/ y krzycżąc ućiekáli.

22 GDy tedy c trąbili oni trzy ſtá *mężow* w tráby/ obroćił PAN miecz jednego przećiw drugiemu/ we wſzyſtkim Obozie: á ták ućiekło wojſko áż do Betſetá w Zererát áż do gránice Abelmeholá w Tábbát.

23 A zebrawſzy śię mężowie Izráelſcy z Neftálim/ y z Aſer/ y ze wſzyſtkiego *pokolenia* Mánáſſeſowego/ gonili Mádyáńczyki.

24 Zátym poſły rozeſłał Gedeon/ ná wſzyſtkę gorę Efráimſką/ Mowiąc: zábiegajćie Mádyánitom/ á ubieżćie przed nimi wody/ áż do Betábá y do Jordánu: Zebráli śię tedy wſzyſcy mężowie z Efráimá/ y ubieżeli wody/ áż do Betábárá/ y do Jordanu.

25 Przytym d pojimáli dwoje Kśiążąt Mádyáńſkich/ Orebá y Zebá: á zábili Orebá ná ſkále Oreb/ á Zebá zábili u práſy Zeb: y gonili Mádyánity: á głowę Orebá y Zebá przynieśli do Gedeoná zá Jordan.

b *I. A pobudźiwſzy ſtraż.*

c *Pſalm.* 83.10.

d *Pſalm* 83.12. *Ezái.* 10.26.

ROZDZIAŁ VIII.

Gedeon Efráimity błaga. 12. *á poráźiwſzy Zebee y Sálmáná.* 19. *mieſzczány z Sokot y z Fánuel, dla niemiłośierdźia karze.* 23. *Pánowánie Bogu zoſtáwuje.* 27. *Efod złoty ſpráwuje.* 32. *wiek y śmierć jego.* 34. *odſtąpienie Synow Izráelſkich po śmierći jego.*

1 Y Rzekli do niego mężowie z Efráim: Przecżżeś to nam

uczy=

uczynił/ iżeś nas nie wezwał/ gdyś szedł walczyć przećiwko Mádyánitom ? y swárzyli śię z nim srodze.

2 ♣ A on rzekł: Cożem ja tákiego uczynił jáko wy ? izali nie lepsze jest pośledniе zbieránie winá Efráimowe/ niż pierwsze zbieránie Abiezerowe? 3 ♣ W ręce wásze podał Bog Książętá Mádyáńskie / Orebá y Zebá: y cożem mogł tákiego uczynić jáko wy? Tedy śię uśmierzył Duch ich przećiw niemu/ gdy mowił te słowá.

4 A Gdy przyszedł Gedeon do Jordanu/ przepráwił śię przezeń sam/ y trzy stá mężow ktorzy z nim 5 byli sprácowáni w pogoni. ♣ Y rzekł do mieszczan/ z Sokot/ dajćie proszę po bochenku Chlebá ludowi/ ktory idźie zá mną/ bo są sprácowáni: á ja będę gonił Zebee y Sálmáná/ Krole Mádyáńskie. 6 ♣ Ale mu rzekli przedniejszy z Sokot: Izali już moc Zebee y Sálmáná jest w ręku twojich ? żebyśmy dáć mieli wojsku twemu chlebá? Ktorym rzekł 7 Gedeon: ♣ Więc kiedy poda PAn Zebee y Sálmáná w ręce moje: tedy będę młoćił ciáłá wásze ćierniem 8 z tey puszczy/ y ostem. ♣ Szedł zá śię z támtąd do Fánuel/ y mowił tákże do nich: ále mu odpowiedźieli mężowie z Fánuel / jáko odpowiedźieli 9 mężowie w Sokot. ♣ Tedy też powiedźiał mężom z Fánuel/ mowiąc: Gdy śię wrocę w pokoju/ rozwálę te wieżą.

10 A Le Zebee y Sálmáná byli w Kárkor/ y wojská ich z nimi/ okolo pietnastu tyśięcy: wszyscy ktorzy byli pozostáli ze wszystkiego wojská z ludźi od wschodu słońcá: á pobitych było sto y dwádźieśćiá tyśięcy mężow walecznych. 11 ♣ Tedy ćiągnął Gedeon a drogą tych co mieszkáli w namiećiech/ od wschodu słońcá Nobe y Jegbáá : y uderzył ná Oboz/ (á oboz śię był ubespieczył.) 12 ♣ A ućiekli Zebee y Sálmáná/ y gonił je/ y b pojmał onych dwu Krolow Mádyáńskich / Zebee y Sálmáná / y wszystko wojsko ich ztrwożył.

a Ozea. 10.14.

b Psalm 83.12.

13 P Otym śię wroćił Gedeon Syn Joásow z bitwy/ niż weszło 14 słońce: ♣ A pojimawszy młodźieńcá z mężow Sokot/ wypytał go: ktory spisał mu przedniejszych w Sokot y Stárszych jego/ śiedmdźieśiąt y śiedm mężow. 15 ♣ A przyszedszy do mężow Sokot/ rzekł: Otoż Zebee y Sálmáná/ ktorymiśćie mi urągáli mowiąc: Izali moc Zeby y Sálmáná jest w ręku twojich/ ábyśmy mieli dáć mężom twojim sprácowánym chlebá ? 16 ♣ Przetoż wźiąwszy Stársze miástá onego/ y ćiernia z oney pustyńie/ dał ná nich c przykład innym mężom Sokot. 17 ♣ Wieżą też Fánuel rozwálił / y pobił mężé miástá.

c I. Siekł nimi męże Sokot.

18 R Zekł potym do Zebee y do Sálmáná: Co zacz byli mężowie oni ktoreśćie pobili w Tábor ? A oni odpowiedźieli/ tákowi byli jákiś ty: káżdy ná wejrzeniu był jáko Syn krolewski : 19 ♣ Y rzekł: Bráćia to moji: Synowie mátki mojey byli: żywie PAN/ byśćie je byli żywo záchowáli/ nie pobiłbym was. 20 ♣ Y rzekł do Jetrá pierworodnego swego: Wstań/ á pobij je: Ale nie dobył młodźieniczyk mieczá swego / przetoże śię bał / bo 21 jeszcze był pácholęćiem. ♣ Tedy d rzekli Zebee y Sálmáná: Wstań ty/ á rzuć śię ná nas: bo jáki mąż/ táka śiłá jego. A ták wstawszy Gedeon/ zábił Zebee y Sálmáná: y pobrał klenoty ktore były ná szyjách wielbłądow ich.

d Psalm 83.12.

22 Y Rzekli Izráelczycy do Gedeoná. PAnuj nád námi y ty/ y Syn twoj/ y Syn Syná twego/ boś nas wybáwił z ręki Mádyáńczykow. 23 Ná to odpowiedźiał im Gedeon: ♣ Nie będę ja pánował nád wámi/ áni będźie pánował Syn moj nád wámi PAn pánowáć będźie nád wámi.

24 N Ad to rzekł do nich Gedeon: będę was prośił o jednę rzecz/ áby mi káżdy z was dał náuśnice z łupu swego: bo náuśnice złote mieli/ będąc Izmáelczykámi. 25 ♣ Y rzekli: Rádźi damy: y rozpostárszy száte/ rzucáli ná nię káżdy náuśnice z łupow swojich. 26 ♣ Y byłá wagá náuśnic onych złotych ktore sobie uprośił/ tyśiąc/ y śiedm set Syklow złotá/ oprocz klenotow y zá-

wieszenia y szat szkárłatowych/ ktore były ná Krolách Mádyáńskich: y oprocz łáńcuchow/ ktore były ná szyjách wielbłądow ich. 27 ♣ Y spráwił z tego Gedeon Efod/ á położył go w mieśćie swym w Efrá: y zcudzołożył się tám wszystek Izráel/ chodząc zá nim: á było to Gedeonowi y domowi jego sidłem. 28 ♣ A ták byli poniżeni Mádyáńczycy przed Synámi Izráelskimi/ y nie podnieśli więcey głowy swojey: y byłá w pokoju źiemiá przez czterdźieśći lat/ zá dni Gedeoná.

29 WRoćił się tedy Jerobáál Syn Joásow/ y mieszkał w domu swojim. 30 ♣ A miał Gedeon śiedmdźieśiąt Synow/ ktorzy poszli z biodr jego: ábowiem miał wiele żon. 31 ♣ Miał też założnicę/ ktora byłá w Sychem/ á tá mu urodźiłá Syná/ y dáłá mu imię Abimelech. 32 ♣ Vmárł potym Gedeon Syn Joásow/ w stárośći dobrey/ á pogrzebion jest w grobie Joásá Ojcá swego w Efrá/ *ktore jest* Ojcá Efrowego.

33 A Gdy umárł Gedeon/ odwroćili się Synowie Izráelscy/ y zcudzołożyli się/ idąc zá Báálem/ y postáwili sobie Báálberyt zá Bogá. 34 ♣ Y nie pámiętáli Synowie Izráelscy ná PAná Bogá swego/ ktory je wyrwał z rąk wszystkich nieprzyjaćioł ich okolicznych. 35 ♣ Y nie uczynili miłośierdźia/ z domem Jerobáálá e Gedeoná/ według wszystkich dobrodźiejstw/ ktore on był uczynił Izráelowi.

e Sędź. 6. 32.

ROZDZIAŁ IX.

Abimelechowe Tyráństwo nád bráćią. 3. y niewdźięczność Sychemitow przećiw Gedeonowi. 7 ktorym Iotám Syn pozostáły wytrácenie przez przypowieść przepowiáda. 23. 53. co się też sámo rzeczą wypełniło.

1 TEdy odszedł Abimelech Syn Jerobáálow do Sychem/ do bráćij mátki swey/ y mowił do nich/ y do wszystkiego narodu domu Ojcá mátki swey/ á rzekł: 2 ♣ Mowćie proszę/ gdźieby słyszeli wszyscy przełożeni Sychem: Co wam lepszego/ áby nád námi pánowáło śiedmdźieśiąt mężow/ wszyscy Synowie Jerobáálowi: czyli żeby pánowáł nád wámi mąż jeden? Wzdy pámiętájćie żem ja kość wászá/ y ćiáło wásze. 3 ♣ Tedy mowili bráćia mátki jego o nim/ gdźie słyszeli wszyscy przełożeni Sychem/ wszystkie te słowá/ y nákłoniło się serce ich zá Abimelechem/ bo rzekli: brát nász jest. 4 ♣ Y dáli mu śiedmdźieśiąt srebrnikow z domu Báálberyt/ y náprzyjmowáł zá nie Abimelech ludźi lekkomyślnych/ y tułáczow/ ktorzy chodźili z nim. 5 ♣ Y przyszedł w dom Ojcá swego do Efrá/ á pobił bráćią swą/ Syny Jerobáálowe/ śiedmdźieśiąt mężow ná jednym kámieniu: tylko został Jotám/ Syn Jerobáálow namnieyszy/ iż się był skrył.

6 Y Zebráli się wszyscy mężowie Sychem/ y wszystek dom Mello/ á szedszy obráli Abimelechá Krolem/ ná rowninie/ kędy stał słup w Sychem.

7 CO gdy powiedźiano Jotámowi/ szedszy stánął ná wierzchu gory Gárizym/ á podniozszy głos swoj wołał/ y rzekł im: posłuchajćie mię mężowie Sychem/ á was też Bog usłyszy. 8 ♣ Zeszły się drzewá/ áby pomázáły nád sobą Krolá/ y rzekły do Oliwnego drzewá: kroluj nád námi. 9 ♣ Ktorym odpowiedźiáło Oliwne drzewo: Izali opuszczę tłustość moję/ przez ktorą uczczony bywa Bog y ludźie/ á pojdę ábym wystáwione było nád drzewy? 10 ♣ a Rzekły potym drzewá do figowego drzewá: podź ty/ kroluj nád námi. 11 ♣ Ktorym odpowiedźiáło figowe drzewo: Izali opuszczę słodkość moję/ y owoc moj wyborny/ á pojdę/ ábym wystáwione było nád drzewy? 12 ♣ Potym rzekły drzewá do máćice winney: podź ty/ kroluj nád námi. 13 ♣ Tedy im odpowiedźiáłá máćicá: Izali opuszczę moszcz moj ktory uwesela Bogá b y ludźie/ á pojdę ábym wystáwiona byłá nád drzewá. 14 ♣ Y rzekły wszystkie drzewá do Ostu: podź ty/ kroluj nád námi. 15 ♣ Tedy odpowiedźiał Ost drzewom: Jeśli wy prawdźiwie chcećie pomázáć mię zá krolá nád sobą/ podźćież á odpoczywajćie pod ćieniem

a *I. Abym prácowáło zá inne drzewá?*

b *Psalm* 104.15 *Ezáj.* 62. 9. *Syrác.* 31.32. 740.21

mo-

mojim: á jeśliż nie/ niech/ wynidźie ogień z Ostu/ á spali Cedry Libáńskie. 16 ♣ A ták teraz jeśliśćie prawdźiwie á szczyrze uczynili/ obrawszy sobie Krolem Abimelechá: á jeśliśćie śię dobrze obeszli z Jerobáálem/ y z domem jego/ á jeśliśćie podług dobrodźiejstw ręki jego uczynili z nim? 17 ♣ (Abowiem/ walczył Oćiec moj zá was/ y podał duszę swą w niebespieczeństwo/ áby was wyrwał z ręki Mádyáńczykow: 18 ♣ Aleśćie wy powstáli przećiw domowi Ojcá mego dźiś/ y pobiliśćie Syny jego/ Siedmdźieśiąt mężow ná jednym kámieniu/ y obráliśćie Krolem Abimelechá/ Syná służebnice jego/ nád mężámi Sychem/ iż brátem wászym jest.) 19 ♣ Jeśliśćie prawdźiwie á szczyrze obeszli śię z Jerobáálem/ y z domem jego/ dniá tego/ weselćież śię z Abimelechá/ á on niech śię też weseli z was. 20 ♣ A jeśliż nie/ niechajże wynidźie ogień z Abimelechá/ á pożrze męże Sychem/ y dom Mello: niechajże też wynidźie ogień od mężow Sychem/ y z domu Mello/ á pożrze Abimelechá. 21 ♣ Tedy ućiekł Jotám: á ućiekszy poszedł do Beer/ y mieszkał tám/ bojąc śię Abimelechá brátá swego.

22 A Ták pánował Abimelech nád Izráelem przez trzy látá. 23 ♣ Y posłał Bog Duchá złego/ miedzy Abimelechá/ y miedzy męże Sychemskie/ á złamáli wiárę mężowie Sychem Abimelechowi. 24 ♣ Aby śię zemszczono krzywdy śiedmdźieśiąt i Synow Jerobáálowych/ áby krew ich przyszłá ná Abimelechá brátá ich/ ktory je pobił: y ná męże Sychemskie/ ktorzy zmocnili ręce jego/ áby pobił brácią swoję. 25 ♣ Y zásádźili śię nań mężowie Sychemscy ná wierzchu gor: á rozbijáli káżdego/ ktory jedno szedł tám tą drogą. ♣ Y powiedźiano to Abimelechowi.

26 NAd to przyszedł Gáál Syn Obedow/ y brácia jego/ y przyszedł do Sychem/ á poufáli mu mężowie Sychem. 27 ♣ A wyszedszy ná polá zbieráli winá swoje/ y tłoczyli weseląc śię: á wszedszy w dom Bogow swojich/ jedli y pili/ á złorzeczyli Abimelechowi. 28 ♣ Tedy rzekł Gáál Syn Obedow: Coż jest Abimelech? y co jest Sychem/ żebyśmy mu służyli? ázaż nie *jest* Syn Jerobáálow/ á Zebul urzędnikiem jego? *rácżey* służćie mężom Hemorá Ojcá Sychemowego: Bo czemuż byśmy onemu służyć mieli? 29 ♣ O by kto podał ten lud w ręce moje/ ábym zprzątnął Abimelechá. Y rzekł Abimelechowi: zbierz sobie wojsko á wynidź.

30 A Usłyszawszy Zebul/ Przełożony miástá onego/ słowá Gáálá Syná Obedowego/ zápalił śię gniew jego. 31 ♣ Y wypráwił posły do Abimelechá potájemnie/ mowiąc: Oto Gáál Syn Obedow/ y brácia jego/ przyszli do Sychem/ á oto chcą walczyć z miástem c przećiwko tobie. 32 ♣ A ták teraz wstań nocą/ ty/ y lud ktory jest z tobą/ á uczyń zásadzkę w polu. 33 ♣ A ráno gdy słońce wznidźie/ wstawszy/ uderzysz ná miásto: á gdy on/ y lud ktory *jest* z nim wynidźie przećiw tobie/ uczynisz z nim co będźie chćiáłá ręká twojá.

c I.

34 TEdy wstawszy Abimelech/ y wszystek lud ktory z nim był w nocy: zásádźili śię przećiw Sychem ná czterech miejscách. 35 ♣ A wyszedszy Gáál Syn Obedow/ stánął w sámey bramie miástá: wstał też y Abimelech/ y lud ktory z nim był z zásadzki. 36 ♣ A widząc Gáál lud/ rzekł do Zebulá: Oto lud idźie z wierzchu gor: Ktoremu odpowiedźiał Zebul: Cień gor ty widźisz jáko by ludźie. 37 ♣ Tedy powtore rzekł Gáál/ mowiąc: Oto lud zstępuje z gory: á jeden huf idźie drogą rowniny Meonenim. 38 ♣ Tedy rzekł do niego Zebul: gdźież teraz ustá twoje/ ktore mowiły/ Co jest Abimelech/ ábyśmy mu służyć mieli? izali to nie ten lud ktoryś wzgárdźił? wynidź teraz/ á walcz przećiw niemu. 39 ♣ A ták wyszedł Gáál przed mężámi Sychem/ á walczył przećiw Abimelechowi. 40 ♣ Y gonił go Abimelech/ gdy przed nim ućiekał/ á poległo wiele ránnych/ áż do sámey bramy. 41 ♣ Y został Abimelech w Arumá: á Zebul wygnał Gáálá z brácią jego/ áby nie mieszkáli w Sychem.

42 Ale náząjutrz wyszedł lud w pole y powiedziano to Abimelechowi: 43 Wziąwszy tedy lud/ rozdzielił go ná trzy hufce/ y zásádził sie w polu: á widząc/ á oto lud wychodźił z miástá wypadł ná nie/ y pobił je. 44 Bo Abimelech/ y huffy ktore z nim były/ uderzyły *ná nie*, y stáneli u sámey bramy miástá/ á inne dwá hufy uderzyły ná wszystkie ktorzy *byli* w polu/ y pobili je. 45 A Abimelech dobywał miástá przez on wszystek dźień/ y wźiął je: á lud ktory w nim *był* pomordował/ á zburzywszy miásto/ dposiał je solą.

46 A Vsłyszawszy wszyscy meżowie ktorzy byli ná wieży Sychem/ przyszli do twierdze domu Bogá Beryt. 47 Y opowiedźiano Abimelechowi/ że sie tám zgromádźili/ wszyscy meżowie wieże Sychem: 48 Tedy wszedł Abimelech ná gorę Sálmon/ on y wszystek lud ktory był z nim/ á nábrawszy z sobą śiekier/ uciął gáłąź z drzewá/ á wźiąwszy ją włożył ná rámioná swoje/ y rzekł do ludu ktory z nim był: Co widźićie żem uczynił/ prętko uczyńćie *ták* jáko ja. 49 A ták/ uciąwszy z onego wszystkiego ludu káżdy gáłąź swoję/ szli zá Abimelechem / á kłádli je około twierdze/ y spalili nimi twierdzą ogniem: y poginęło tám wszystkich meżow wieże Sychemskiey około tyśiącá meżow y niewiast.

50 Potym szedł Abimelech do Tebes á położywszy śie przećiwko Tebes/ dobył go. 51 Ale wieżá byłá mocna w pośrzodku miástá/ ná ktorą uciekli wszyscy meżowie/ y niewiásty/ y wszyscy przednieyszy miástá: á zámknąwszy ją zá sobą/ weszli ná dách wieże. 52 Tedy przyszedł Abimelech áż do sámey wieże/ y dobywał jey/ á stánąwszy u sámych drzwi wieże/ chćiał ją spalić ogniem. 53 Miedzy tym ᵉ zrzućiłá niewiástá niektora sztukę kámieniá od żarn ná głowę Abimelechowę/ y rozbiłá wierzch głowy jego: 54 Ktory ná tych miast záwołáwszy pácholiká co nośił broń jego/ rzekł do niego: Dobądź mieczá twego/ á zábij mię: by snadź nie rzeczono o mnie: Niewiástá go zábiłá: á ták przebił go pácholik jego/ y umárł. 55 A widząc meżowie Izráelscy iż umárł Abimelech/ rozeszli śie káżdy do mieysca swego. 56 Y oddał Bog ono złe Abimelechowi/ ktore uczynił nád Ojcem swojim/ zábiwszy śiedmdźieśiąt bráciy swey: 57 Y wszystko złe meżow Sychem obroćił Bog ná głowę ich: á przyszło ná nie przeklectwo Jotámá Syná Jerobáálowego.

l I. potrzo nat.

ᵉ 2 Sám. 11.21.

ROZDZIAL X.

Tolá y Iájir sądzą Izráelczyki. 6. Ktorzy gdy opuśćili Páná. 7. Filistynom podáni byli. 10. iż potym grzech swoj wyznawáją. 16. Bog śie zmiłował nád nimi.

1 Powstał po Abimelechu/ ná obronę Izráelá / Tolá/ Syn Fuy/ Syná Dodowego/ mąż z *pokolenia* Issáchárowego/ á ten mieszkał w Sámir/ ná gorze Efrájim. 2 Y sądźił Izráelá przez dwádźieśćiá y trzy látá/ potym umárł/ y pogrzebion jest w Sámir.

3 A Ponim powstał Jájir Gáláádczyk/ ktory sądźił Izráelá przez dwádźieśćiá y dwie lećie. 4 A ten miał trzydźieśći synow/ ktorzy jeźdźili ná trzydźiestu ośląt/ á mieli trzydźieśći miast/ ktore zowią ᵃ Awot Jájir áż po dźiśieyszy dźień w źiemi Gáláádskiey. 5 Y umárł Jájir/ á pogrzebion jest w Kámon.

ᵃ T. Wśi Jájirowe.

6 Lecz znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi/ służąc Báálowi/ y Astárotowi/ y Bogom Syryjskim/ y Bogom Sydońskim/ y Bogom Moábskim / y Bogom Synow Ammon/ náwet Bogom Filistyńskim: á opuśćiwszy PAná/ nie służyli mu. 7 Przetoż śie wzruszył gniewem PAN przećiw Izráelowi / y podał je w ręce Filistynow/ y w ręce Synow Ammonowych. 8 Ktorzy trapili y ućiskáli Syny Izráelskie/ od onego roku przez ośmnaśćie lat: wszystkie Syny Izráelskie/ ktorzy byli przed Jordanem / w źiemi Ammorreyczyká/ ktora jest w Gáláád. 9 Przepráwili śię też Synowie Ammonowi zá Jordan/ áby walczyli z Judą/ y z Benjámi=

minem / tákże y z domem Efráimowym / y ściśnęli Izráelczyki bárzo.

10 Tedy wołáli Synowie Izráelscy do PAná / mowiąc: Zgrzeszyliśmy tobie / żeśmy opuścili *ćiebie* Bogá nászego / y służyliśmy

11 Báalom. Ale PAN rzekł do Synow Izráelskich: Azalim was od Egipczykow / y od Amorrejczykow / od Synow Ammonowych /

12 y od Filistynow: Y od Sydończykow / y Amálekitow / y Máhánitow / ktorzy was trapili / gdyśćie wołáli do mnie / nie wybáwił z ręki ich?

13 Aleśćie wy mię opuścili / á służyliśćie Bogom cudzym: przetoż was więcey nie wybáwię.

14 Idźćież / á wołajćie do Bogow ktoreśćie sobie obráli: oni niechaj was wybáwią czásu ućisku wászego.

15 Y odpowiedźieli Synowie Izráelscy PAnu: Zgrzeszyliśmy / uczyńże ty z námi / co śię zda dobrego w oczách twojich: tylko wybaw nas prośimy dniá tego.

16 Y wyrzućili Bogi cudze z pośrzodku śiebie / á służyli PAnu: y użálił śię *PAn* utrapienia Izráelskiego.

17 Zebráli śię tedy Synowie Ammonowi / á położyli śię Obozem w Gáláád: zebráli śię też y Synowie Izráelscy / á położyli

18 śię Obozem w Másfá. Tedy rzekł lud y przełożeni w Gáláád miedzy sobą: kto śię naprzod pocznie potykáć z Syny Ammonowymi / *ten* będźie Hetmánem nád wszystkimi mieszkájącymi w Gáláád.

ROZDZIAŁ XI.

Jefte od bráćiji wygnány. 6. á zá Hetmáná od Gáláádczykow obrány będąc. 12. 15. posły do Krolá Ammonitskiego wypráwuje. 35. á onego poráźiwszy. 30. ślub uczyniony. 37. nád corką swą wypełnia.

1 Ale a Jefte Gáláádczyk był *człowiekiem* bárzo mężnym / á był synem niewiásty nierządney / z *ktorą* zpłodźił Gáláád tegoż

a Żyd. 11,32.

2 Jeftego. *Ale* y żoná Gáláádowá národźiłá mu Synow; A dorośli Synowie tey żony / wygnáli Jeftego / mowiąc mu: Nie będźiesz b brał dźiedźictwá w domu Ojcá nászego / boś ty jest Synem inszey

b 5 Mo. 23.

3 niewiásty. Uciekł tedy Jefte przed bráćią swoją / á mieszkał w źiemi Tob: y zebráli śię do niego ludźie ogołoceni / y poszli z nim.

2 Y Stáło śię potym że walczyli Synowie Ammonowi z Izráelem.

5 A gdy poczęli walczyć Ammonitowie z Izráelem / tedy poszli Stárszy z Gáláád / áby wźięli Jeftego z źiemie Tob.

6 Y rzekli do niego: podź / á bądź nam zá Hetmáná / á będźiemy walczyli przećiwko Synom Ammonowym.

7 Ale Jefte odpowiedźiał Stárszym Gáláád: Izaześćie wy mnie nie mieli w nienawiśći / y wygnáliśćie mię z domu Ojcá mego? przeczżeśćie przyszli teraz do mnie / gdy ućisk

8 *przyszedł* ná was: Tedy rzekli stárszy z Gáláád do Jeftego: dla tegośmy śię teraz wroćili do ćiebie / ábyś szedł z námi / á walczył przećiwko Synom Ammonowym / á był nam zá Hetmáná wszystkim

9 mieszkającym w Gáláád. Y odpowiedźiał Jefte Stárszym z Gáláád: poniewáż wy mnie przywracaćie / *á chcećie* ábym walczył przećiwko Synom Ammonowym: á jeśli mi je poda PAN / będęż

10 wam zá Hetmáná? Y rzekli Stárszy z Gáláád do Jeftego / PAN będźie świádkiem miedzy námi / jeśliż ták / według słowá twego / nie

11 uczyniemy. Tedy szedł Jefte z stárszymi z Gáláád / y postánowił go lud Hetmánem y Kśiążęciem nád sobą: y mowił Jefte wszystkie te słowá przed PAnem w Másfá.

12 Potym wypráwił Jefte posły do Krolá Synow Ammonowych / mowiąc: Co ja mam z tobą / żeś przyćiągnął ná mię / ábyś walczył przećiwko źiemi mojey?

13 Ná co odpowiedźiał Krol Synow Ammonowych posłom Jeftego: Że c wźiął Izráel źiemię moję / gdy szedł z Egiptu / od Arnon áż do Jábok / y áż do Jordanu: przetoż

c 4 Mo. 21.2

14 teraz wroć mi ją w pokoju. Powtore jeszcze Jefte wypráwił posły do Krolá Synow Ammonowych:

15 Y rzekł mu: Ták mowi Jefte: Nie

wziął d Izráel ziemię Moábskiey / áni ziemie Synow Ammonowych: 16 ♣ Ale gdy z Egiptu szedł Izráel przez puszczą / áż ku morzu czerwonemu / á przyszedł do Kádes: 17 ♣ Z kąd wyprawił Izráel posły do Królá Edomskiego, *mowiąc*: Proszę niech przejdę przez ziemię twoję: y nie pozwolił Krol Edomski: tákże y do Królá Moábskiego posłał / y nie pozwolił: á ták został Izráel w Kádes. 18 ♣ A gdy szedł przez puszczą / obszedł ziemię Edomską y ziemię Moábską / á przyszedł g od wschodu słońcá ziemie Moábskiey / y położyli się Obozem zá Arnon / á nie wszedł w gránice Moábskie: bo Arnon *jest* gránicą Moábską: 19 ♣ Dla tegoż wyprawił Izráel posły do Sehoná Królá Amorrejskiego / Królá w Hesebon / y rzekł mu Izráel: niech h przejdę proszę / przez ziemię twoję / áż do miejscá mego. 20 ♣ Ale nie dowierzał Sehon Izráelowi / áby iść miał przez gránice jego: owszem zebrał Sehon wszystek lud swoj / y położył się Obozem w Jásá / y zwiodł bitwę z Izráelem. 21 ♣ Y dał i PAN Bog Izráelski Sehoná / y wszystek lud jego w ręce Izráelowi / y poráził je / á posiadł Izráel wszystkę ziemię Amorrejczyká / ktory mieszkał w oney ziemi. 22 ♣ A ták posiedli wszystkie gránice Amorrejskie od Arnon áż do Jábok / á od puszczy áż do Jordánu. 23 ♣ Ponieważ tedy PAN Bog Izráelski wypędził Amorrejczyká przed ludem swym Izráelskim / przecz ty chcesz pánowáć nád nim? 24 ♣ Azaż / coć dał posieść Kámos Bog twoj / tego nie posiedziesz? ták / kogo PAN Bog nász wygnał przed oblicznością nászą / tego też dziedzictwo posiadamy. 25 ♣ Do tego / czymżeś ty lepszy nád k Báláká / Syná Seforowego / Królá Moábskiego? záż się on kiedy wádził z Izráelem? záż kiedy walczył przeciwko niemu? 26 ♣ Oto przez trzystá lat mieszkał Izráel w Hesebon / y we wsiách jego / tákże w Aroer / y we wsiách jego / y we wszystkich miástách / ktore są przy gránicy Arnon: czemu żeście ich nie odjęli przez ten czás? 27 ♣ A ták / nie jam tobie winien / ále ty mnie złe czynisz / że walczysz przeciwko mnie: niech PAN / ktory jest Sędzią / rozsądzi dziś miedzy Syny Izráelskimi / y miedzy Syny Ammonowymi. 28 ♣ Ale nie usłuchał Krol Synow Ammonowych słow Jeftego / ktore wskazał do niego.

29 Y Był nád Jeftem Duch PAŃski / á przeszedł przez Gáláád / y przez Mánássę: przeszedł też przez Mássfá w Gáláád: á z Mássfy w Gáláád ciągnął przeciw Synom Ammonowym. 30 ♣ Támże uczynił Jefte ślub PANU / mowiąc: Jeśli pewnie podasz Syny Ammonowe w ręce moje: 31 ♣ Tedy to / coby kolwiek wyszło ze drzwi domu mego przeciwko mnie / gdy się wrocę w pokoju od Synow Ammonowych / to *mowię* będzie PAnu / ábo ofiárowáć je będę ná cáłopalenie. 32 ♣ A ták Jefte ciągnął przeciwko Synom Ammonowym áby walczył z nimi / y podał je PAN w ręce jego. 33 ♣ Y poráził je / od Aroer áż idąc do Menit / dwádzieściá miast / y áż do rowniny winnic / porażką bárzo wielką: á poniżeni są Synowie Ammonowi przed Syny Izráelskimi.

34 A *Gdy* się wracał Jefte do Mássfá do domu swego / oto corká jego wyszłá przeciw niemu / z bębny / y z muzyką / á tá byłá jedynaczką / *bo* nie miał żadnego Syná áni inney corki. 35 ♣ Y stáło się: Gdy ją ujrzał / rozdárł odzienie swoje / y rzekł: Ach corko mojá bárzoś mię poniżyłá! y tyś jest z tych ktorzy mię frásują! gdyżem ślub uczynił PAnu: á nie będę mogł odmienić. 36 ♣ Ktoremu oná odpowiedziáłá: Ojcze moj / uczyniłeś ślub PANU / uczyńże ze mną ták jákoś wyrzekł usty twojemi: gdyć tylko dał PAN pomstę nád nieprzyjacioły twymi / nád Syny Ammonowymi: 37 ♣ Nád to rzekłá do Ojcá swego: To mi tylko uczyń: puść mię ná dwá miesiącá / że pojdę á wstąpię ná gory / y opłákiwáć będę pánień-

d ...Moj. ...1.13. ...Moj ...9.19
e ...Moj. ...1.
f ...Moj. ...0.14. ...7.
g ...Moj ...1.13.
h ...Moj ...1,22.
i ...Moj. ...2.33. Psalm 135. 10.11. 12.
k 4 Moj. 22. 2.

stwo moie / ja y towárzyszki mo-
38 je. ✣ A on rzekł / Idź: y puśćił ją ná dwá mieśiącá. Poszłá tedy oná y towárzyszki jey / á opłákiwáłá
39 pánieństwo swoje ná gorách. ✣ A gdy wyszły dwá mieśiące / wroćiłá się do Ojcá swego / y wypełnił nád nią ślub swoj ktory był uczynił: á ták oná nie poznáłá mężá / y weszło to w zwyczaj w Izráelu:
40 ✣ *Iż* ná káżdy rok zchodźiły się corki Izráelskie / áby się rozmawiáły z corką 1 Jeftego Gáláádczyká / przez cztery dni w rok.

1 *I. áby jey żáłowáły.*

ROZDZIAŁ XII.

Efrájimitowie buntują się przećiwko Jeftemu. 5. ktorych on zwyćiężył. 7. umárł á po nim. 8. Abesán. 11. Elon. 13. y Abdon sądźieli Izráelá.

1 Y Zebráli się mężowie Efrájimscy / á przyszedszy ku pułnocy / rzekli do Jeftego: przecześ szedł walczyć przećiwko Synom Ammonowym / á nie wezwałeś nas / ábyśmy szli z tobą: *przetoż* dom twoj
2 y ciebie spalemy ogniem. ✣ Y rzekł Jefte do nich: Miałem nie máły spor ja y lud moj z Syny Ammonowymi / y wzywałem was / á
3 nie wybáwiliśćie mię z rąk ich. ✣ A widząc żeśćie mię wybáwić nie chćieli / odważyłem zdrowie swoje / y ciągnąłem przećiw Synom Ammonowym / á podał je PAN w ręce moje: przeczżeśćie przyszli do mnie dniá tego / ábyśćie walczyli przećiwko mnie?

4 A Ták zebrawszy Jefte wszystkie męże z Gáláád / walczył z Efrájimem / y poráźili mężowie z Gáláád Efrájimá / przeto iż mowili: Wy Gáláádczycy *ktorzy się báwićie* miedzy Efrájimitámi y miedzy Mánássesytámi / zbiego-
5 wieśćie od Efrájimitow. ✣ Y odjęli Gáláádczycy brody Jordáńskie Efrájimowi: ✣ A gdy mowili uciekájący z Efrájimczykow / niech przejdę: tedy pytáli mężowie Gáláádscy: A Efráteczykześ ty? A
6 jeśli rzekł / Nie: ✣ Tedy mu mowili: wymow *że* teraz Szybolet: Jeśli rzekł Sybolet / á ináczej y nie mogł wymowić / tedy pojimawszy go záwijáli go u brodu Jordáńskiego. ✣ Y poległo ná on czas z Efrájimá czterdźieśći y dwá tyśiącá.
7 ✣ A ták sądźił Jefte Gáláádczyk Izráelá przez sześć lat: potym umárł Jefte Gáláádczyk / á pogrzebion jest w *jednym* z miast Gáláádskich.

8 POtym sądźił po nim Izráelá
9 Abesán z Betlehem: ✣ A miał trzydźieśći Synow / y trzydźieśći corek / ktore powydawał od śiebie: á trzydźieśći żon przywiodł Synom swojim z inąd: y sądźił Izráelá przez śiedm lat:
10 ✣ Umárł potym Abesán / y pogrzebion jest w Betlehem.

11 A Po nim sądźił Izráelá Elon Zábulończyk. Y sądźił Izráelá
12 przez dźieśięć lat. ✣ Potym umárł Elon Zábulończyk / y pogrzebiony jest w Ajálon / w źiemi Zábulon.

13 A Po nim sądźił Izráelá Abdon / Syn Hellelow / Fárátończyk.
14 ✣ A ten miał czterdźieśći Synow / y trzydźieśći wnukow / ktorzy jeźdźieli ná śiedmidźieśiąt Oślat. Y sądźił Izráelá przez ośm lat. ✣
15 Umárł potym Abdon / Syn Hellelow / Fárátończyk / y pogrzebiony jest w Fárátonie / w źiemi Efrájimskiey / ná gorze Amálekitow.

ROZDZIAŁ XIII.

Izráelczycy zniewoleni od Filistynow. 2. Sámson obiecány. 24. Národzenie jego.

1 POtym znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi: y podał je PAN w ręce Filistynow przez czterdźieśći lat:

2 TEdy był mąż niektory z Sáráá / z pokolenia Dán / imieniem Mánue: á żoná jego byłá niepłodna / y nie rodźiłá.
3 ✣ Y ukazał się Anjoł PAński oney niewieśćie / á rzekł do niey: Otoż teraz niepłodna / ániś rodźiłá: Ale po-
4 czniesz y porodźisz Syná. ✣ Przetoż się teraz strzeż ábyś nie piłá winá / y napoju mocnego / y ábyś nie
5 jádłá nic nieczystego: ✣ Bo oto

po-

poczniesz y porodźisz Syná / á brzytwá a nie postąpi ná głowie jego: Bo Názárejczykiem Bożym będźie to dźiećię *záraz* z żywotá: á on pocznie wybawiáć Izráelá z ręki Filistynow. 6 Tedy przyszłá niewiástá / y powiedźiáłá to mężowi swemu / mowiąc: mąż Boży przyszedł do mnie / ktorego oblicże było jáko Oblicże Anjołá Bożego / bárzo stráßne: y nie pytáłámgo / z kąd był / áni mi imienia swego oznájmił: 7 Tylko mi rzekł: Oto poczniesz y porodźisz Syná: przetoż teraz nie pij winá / áni napoju mocnego: áni jedz co nieczystego: bo Názárejczykiem Bożym będźie to dźiećię *záraz* z żywotá / áż do dniá śmierći swojey.

a 4 Moj 6.5.

8 TEdy śię modlił Mánue PAnu / mowiąc: Proszę PAnie moj / mąż Boży ktoregoś posłał / niech przyjdźie proszę z nowu do nas / á náuczy nas co czynić mamy z dźiećięćiem ktore śię národźi? 9 Y wysłuchał Bog głos Mánuego: bo przyszedł Anjoł Boży z nowu do niewiásty oney / gdy śiedźiáłá ná polu: ále Mánue mąż jey nie był z nią. 10 Tedy kwápiąc śię oná niewiástá bieżáłá y opowiedźiáłá mężowi swemu / y rzekłá mu: Oto mi śię ukazał mąż on / ktory był przyszedł b przed tym do mnie. 11 A wstawszy Mánue szedł zá żoną swoją: á przyszedszy do onego mężá / rzekł mu: tyżeś jest ten mąż ktoryś mowił z żoną *moją*? A on rzekł: Jam jest. 12 Y rzekł Mánue: niech śię teraz spełni słowo twoje: *ále* coż będźie zá obyczaj dźiećięćiá / y co zá spráwá jego? 13 Y odpowiedźiał Anjoł PAński Mánuemu: Wszystkiego com powiedźiał żenie *twojey*, niech śię strzeże: 14 Zadney rzeczy ktora pochodźi z winney mácice niechaj nie je: tákże winá áni napoju mocnego / niech nie pije: áni żadney rzeczy nieczystey niech nie je. A com jey kolwiek przykazał / *tego* niech przestrzega.

b H. Dniá onego.

15 TEdy rzekł Mánue do Anjołá PAńskiego: daj śię proszę zátrzymáć / á nágotujemy przed ćię koźlątko z stádá. 16 Ale Anjoł PAński odpowiedźiał Mánuemu: Choćbyś mię zátrzymał / nie będę jadł chlebá twego: ále jeśli będźiesz chćiał spráwić cáłopalenie / ofiáruję je PAnu: Bo nie wiedźiał Mánue żeby on był Anjoł PAński. 17 Tedy rzekł Mánue do Anjołá PAńskiego: Coż zá imię twoje? *ábyśmy* gdy śię spełni słowo twoje / uczćili ćię. 18 Ktoremu odpowiedźiał Anjoł PAński: przecz że pytasz o imię moje / ktore jest c dźiwne. 19 Wźiął tedy Mánue koźlę z stádá / y Ofiárę śniedną / y ofiárował *to* ná opoce PAnu: y uczynił cud. A Mánue y żoná jego pátrzyli *ná to*. 20 A gdy wstępował płomień z Ołtarzá ku niebu / tedy wstąpił Anjoł PAński w płomieniu Ołtarzowym / á Mánue y żoná jego widząc to / upádli ná twarzy swe ná źiemię. 21 A potym nie ukazał śię więcey Anjoł PAński Mánuemu / áni żenie jego. Y poznał Mánue że to był Anjoł PAński: 22 Y rzekł Mánue do żony swojey: Koniecznie pomrzemy d / bośmy Bogá widźieli. 23 Ktoremu odpowiedźiáłá żoná jego: gdyby nas chćiał PAn zábić / nie przyjąłby z rąk nászych cáłopalenia / y Ofiáry śniedney / ániby nam był okazał tego wszystkiego / ániby nam ná ten czás był objáwił tákowych rzeczy.

c I. Tájemne.

d 2 Moj 33.20. 5 Moj 5.26.

24 POrodźiłá tedy oná niewiástá Syná / y názwáłá imię jego e Sámson: y rosło dźiećię / á błogosłáwił mu PAn. 25 Y począł go Duch PAński umacniáć w Obozie Dán / miedzy Sáraá y miedzy Estáol.

e Zyd. 11.32.

ROZDZIAŁ XIV

Sámson żonę od Filistynow pojął. 5. Lwá rozdárł. 9. wracájąc śię ná zad miod w nim ználazł. 12. gadkę z tąd Filistynom zádał. 15. y jáko ją oni wyłożyli.

1 SZedł tedy Sámson do Támnáty / á ujrzał tám niewiástę z Corek Filistyńskich. 2 A przyszedszy oznájmił Ojcu swemu y mátce swojey / mowiąc: niewiástem widźiał w Támnáćie z Corek Filistyńskich: przetoż teraz weźmićie

3 mi ja zá żonę. ♣ Y rzekł mu Oćiec jego / y Mátká jego : Azaż nie- máß miedzy corkámi bráćij twey / y we wßyſtkim ludu mojim niewiáſty / że chceß iść á wźiąć ſobie żonę z Filiſtynow nieobrzezánych? Odpowiedźiał Sámſon Oycu ſwemu : Tę mi weźmićie / bo
4 śię podobáłá oczom mojim. ♣ A Oćiec jego y mátká jego nie wiedźieli że to było od PANA : bo on przyczyny ßukał ná Filiſtyny / gdy ná on czás Filiſtyni pánowáli nád Izráelem.

5 TEdy ßedł Sámſon z Oycem ſwym y z Mátką ſwoją do Támnáty / á przychodząc ku winnicam Támnáty / oto Lew młody
6 ryczący zábieżał mu. ♣ Y przypadł nań Duch PAńſki : á rozdárł go / jákoby rozdárł koźlę / choć nic niemiał w rękách ſwych : y nieoznájmił Oycu ſwemu y mátce ſwojey co uczynił.
7 ♣ Przyßedßy tedy mowił z oną niewiáſtą : á podobáłá
8 śię oczom Sámſonowym. ♣ A wroćiwßy śię po kilku dni áby ją pojął / zſtąpił áby oglądał on śćierw lwi / á oto roj pßczoł *był* w śćierwie lwim / y miod :
9 ♣ A wźiąwßy go w ręce ſwoje ßedł drogą y jadł : á przyßedßy do Oycá ſwego y do mátki ſwojey dał im / y jedli : ále im nie powiedźiał że z śćierwu Lwiego nábrał miodu.

10 TEdy ßedł Oćiec jego do oney niewiáſty : y ſpráwił tám Sámſon weſele : Bo ták czyniwáli młodźieńcy.
11 ♣ A gdy go ujrzeli *Filiſtyni* wźięli trzydźieśći towárzyßow /
12 áby byli przy nim. ♣ Do ktorych rzekł Sámſon. Zádam wam gádkę / á jeſli ją zgádniećie przez śiedm dni weſela y wyłożyćie mi *ją*, tedy wam dam trzydźieśći prześćierádł / y trzydźieśći ßat odmiennych.
13 ♣ A jeſliż mi *jey* nie zgádniećie / tedy wy mnie daćie trzydźieśći prześćierádł / y trzydźieśći ßat odmiennych : ktorzy mu odpowiedźieli : zádaj gádkę twoję / á będźiemy jey ſłucháli.
14 ♣ Y rzekł do nich : z pożerájącego wyßedł pokarm / á z mocnego wyßłá ſłodkość : y nie mogli zgádnąć oney gádki przez trzy dni.

15 Y Rzekli dniá śiodmego do żony Sámſonowey : Námow męża twego / áby nam powiedźiał gádkę / byśmy snadź nie ſpalili ćiebie / y domu Oycá twego ogniem : ná toście nas wezwáli ábyśćie pośiedli májętność náßę / czy nie ná to?
16 ♣ Płákáłá tedy żoná Sámſonowá nań / mowiąc : Záprawdę mię maß w nienawiśći / á nie miłujeß mię : zádałeś gádkę Synom ludu mego / á nie chceß mi jey oznájmić : Y rzekł do niey : Otom jey Oycu memu y mátce mojey nie oznájmił / á tobie
17 bym miał oznájmić? ♣ Y płákáłá nań przez one śiedm dni / poki mieli weſele. Stáło śię tedy dniá śiodmego że jey oznájmił : bo mu śię uprzykrzáłá. Zoná powiedźiáłá onę
18 gádkę Synom ludu ſwego. ♣ Przetoż rzekli do niego mężowie onego miáſtá śiodmego dniá przed záchodem słońcá : Coż ſłodßego nád miod? á co mocnieyßego nád lwá? ktorym on odpowiedźiał : Byśćie byli nie oráli jáłowicą moją / nie zgádlibyśćie byli gádki mojey.

19 Y Przypadł nań Duch PAńſki : A ßedßy do Aßkálonu zábił z nich trzydźieśći mężow / á wźiąwßy łupy z nich / dał *ßáty* odmienne onym ktorzy zgádli gádkę : y rozgniewawßy śię bárzo / poßedł do domu
20 Oycá ſwego. ♣ Y doſtáłá śię żoná Sámſonowa towárzyßowi jego / z ktorym miał towárzyſtwo.

ROZDZIAŁ. XV.

Sámſon dla odiętey żony, Filiſtynom zboże popalił. 13. á gdy związány y onym wydány był. 16. Czeluśćią oślą tyśiąc mężow zábił. 19. potym wodą z czeluśći prágnienie ugáśił.

1 Y Stáło śię *po kilku* dni / pod czás żniwá pßenicznego / że náwiedźił Sámſon żonę ſwoję wźiąwßy koźlę z ſtádá / y mowił : Wnidę do żony mojey do komory : ále mu nie
2 dopuśćił Oćiec jey wniść. ♣ Bo rzekł Oćiec jey / mowiąc : mniemałem żeś ją miał w nienawiśći : przetoż dałem ją a towárzyßowi twemu : ázaż śioſtrá jey młodßa nie jeſt cu-

a Sędź. 14.20

dnieyſza nád nię / weźmiże ją ſobie
3 miáſto niey. ♣ Y odpowiedźiał im
Sámſon : Już teraz nie będę win-
nien nápotym Filiſtynom / choć im
uczynię co złego.

4 POſzedſzy tedy Sámſon / ułápił
trzy ſtá liſzek / á nábrawſzy po-
chodnij / przywiązał ogon do ogoná
y uwiązał pochodnią jednę miedzy
dwiemá ogonámi w pośrzodku. ♣
5 Potym zápaliwſzy ogniem pocho-
dnie / rozpuśćił *je* miedzy zbożá
Filiſtyńſkie : y popalił ták ſtogi /
jáko zbożá ſtojące / y winnice z Oli-
6 wnicámi. ♣ Tedy rzekli Filiſtyno-
wie / ktoż to uczynił ? y powiedźia-
no : Sámſon źięć Támnátczykow /
przeto / że mu wźiął żonę jego / ♣ dał
ją towárzyſzowi jego. Poſzli tedy Fi-
liſtynowie / y ſpalili ją y Ojcá jey o-
7 gniem. ♣ Ktorym rzekł Sámſon :
Choćiaśćie to uczynili / przećięć śię
ja pomſzczę nád wámi / á potym prze-
8 ſtánę. ♣ A ták potłukł je b okrutnie
c od biodr áż do goleni / A odſzedſzy
mieſzkał ná wierzchu opoki Etám.

b I. Zbił je goleniө ſwoją w biodrá.
c H. Rázy wielkimi.

9 PRzyćiągnęli tedy Filiſtyno-
wie / á położywſzy śię obozem w
Judá / rozćiągnęli śię áż do Lechy. ♣
10 Tedy rzekli mężowie Judá : przecz-
żeśćie wyćiągnęli przećiwko nam ?
y odpowiedźieli : przyſzliſmy / ábyſ-
ſmy związáli Sámſoná / y uczynili
11 mu / jáko *on* nam uczynił. ♣ A ták
wyſzło trzy tyśiące mężow z Judá /
ná wierzch Opoki Etám / y mowili
do Sámſoná: Azaż niewieſz / że pá-
nują nád námi Filiſtynowie ? Y
coż eś nam to uczynił ? Y odpowie-
dźiał im. Jáko mi uczynili / tákem
12 im uczynił. ♣ Y rzekli mu: przyſzli-
ſmy ábyſmy ćię związáli y wydáli
w ręce Filiſtynow : ktorym odpo-
wiedźiał Sámſon : przyśiężćie mi /
że śię ná mię ſámi nie tárgniećie. ♣
13 A oni mu rzekli mowiąc : Nie: tyl-
ko związawſzy ćię / wydamy ćię w rę-
ce ich / ále ćię nie zábijemy. A ták
związáli go dwiemá powrozámi
nowymi / y zprowádźili go z opoki.

14 KTory gdy przyſzedł áż do Lechy :
tedy Filiſtynowie krzycząc bie-
żeli przećiw niemu: ále Duch PAń-
ſki przypadł nań / y ſtáły śię powro-
zy ktore były ná rámionách jego /
jáko nići lniáne ogniem ſpalone / y
rozerwáły śię zwiąſki z rąk jego. ♣
15 Tedy nálazſzy czeluść Osłá świe-
żą / á wyćiągnąwſzy po nię rękę
ſwoję / wźiął ją / y zábił nią tyśiąc
16 mężow. ♣ Zátym rzekł Sámſon :
Czeluśćią osłá kupę jednę *ábo*
dwie kupy : á czeluśćią Osłá zábi-
17 łem tyśiąc mężow: ♣ A gdy przeſtał
mowić / porzućił czeluść z ręki ſwey
y náźwał mieyſce ono d Rámáth-
Lechy.

d T. Porzucenie czeluśći.

18 ZAtym uprágnął bárzo / y záwo-
łał do PAná mowiąc : Tyś dał
przez rękę ſługi twego to wybáwie-
nie wielkie : á teraz umrę od prá-
gnienia / ábo wpádnę w ręce nie-
19 obrzezáńcow. ♣ A ták rozſzczepił
Bog ſtáw e w Lechy / y wyſzły z niey
wody y nápił śię / y wroćił śię Duch
jego á ożył : przetoż náźwał imię o-
nego źrzodłá : Zrzodło wzywájące-
go / ktore jeſt w Lechy áż do dniá
20 dźiśieyſzego. ♣ Y ſądźił lud Izráelſki
zá dni Filiſtynow / przez dwádźie-
śćiá lat.

e I. Zab trzonowy, ktory był w czeluśći jego.

ROZDZIAŁ XVI.

*Sámſon brámy miáſtá Gázy zá-
nioſł ná gorę. 4. zá oſzukániem żo-
ny. 21. od Filiſtynow pojimány y oſle-
piony jeſt. 30. umieráiąc wiele ich po-
bił. 31. á od bráći ſwey pogrzebion jeſt*

1 POtym ſzedł Sámſon do Gázy /
á ujrzawſzy tám niewiáſtę nie-
2 rządną wſzedł do niey. ♣ Y powie-
dźiano mieſzczánom w Gáźie / Przy-
ſzedł tu Sámſon : Ktorzy obſtąpi-
wſzy go / ſtrzegli nań cáłą noc w brá-
nie mieyſkiey: á ſpráwując śię ćicho
przez onę cáłą noc / mowili: Gdy śię
pocznie rozedniwáć / zábijemy go. ♣
3 Ale Sámſon ſpał áż do pułnocy :
á wſtawſzy o pułnocy / ujął wrotá
brámy mieyſkiey ze dwiemá podwo-
jámi / y wyrwał je z záwory / y wło-
żył ná rámioná ſwoje / á zánioſł je
ná wierzch gory / ktora byłá prze-
ćiw Hebronowi.

4 Y Stáło śię potym / że śię rozmi-
łował niewiáſty w dolinie So-
5 rek / ktorey imię Dálilá. ♣ Y przyſzli
do niey kśiążętá Filiſtyńſkie / y mo-
wili jey : Oſzukay go / á wywiedz śię
w czym *jeſt* moc jego wielka / á já-
kobyſmy go przemoc / y związawſzy

utrapić

utrapić mogli / á dać káżdy z nas tyśiąc y ſto śrebrnikow.

6 TEdy rzekłá Dálilá do Sámſoná : powiedz mi proßę / w czym *jeſt* moc twojá wielka / á czymbyś związány y utrapiony być mogł ? ♣ 7 Y odpowiedźiał jey Sámſon : Ieſliby mię związano śiedmią wići surowych / ktore jeßcze nie uſchły / tedy oſłábieję / y będę jáko inny człowiek. ♣ 8 Y przynioſły jey Kśiążętá Filiſtyńſkie śiedm wići surowych : ktore jeßcze nie były uſchły / y związáłá go nimi. ♣ 9 A oni śię byli nań záſádźili w komorze / y rzekłá mu : Filiſtynowie nád tobą Sámſonie : Ale *on* zerwał wići / jákoby kto zerwał nić zgrzebną ogniem nápaloną : y nie poznano *w czym byłá* moc jego.

10 RZekłá potym Dálilá do Sámſoná: Otoś mię oßukał y zkłamałeś mną / teraz powiedz mi proßę / czymby ćię związáć. ♣ 11 A on jey odpowiedźiał : Ieſliby mię związano powrozámi nowymi / ktorych *jeßcze* nie używano / tedy oſłábieję / y będę jáko inny człowiek. ♣ 12 A ták wźięłá Dálilá powrozy nowe / y związáłá go nimi / y rzekłá do niego : Filiſtynowie nád tobą Sámſonie / (á oni śię byli nań záſádźili w komorze /) ále porwał je ná rámionách ſwych jáko nići.

13 RZekłá zátym Dálilá do Sámſoná : Pokiż ze mnie ßydźić będźieß / y kłamáć mną? powiedzże mi / czymbyś mogł być związány : Y powiedźiał jey: gdybyś przywiłá śiedm kędźierzy głowy mojey do wału tkáckiego. ♣ 14 Oná tedy przybiwßy gozdźiem *do wału tkáckiego*, rzekłá do niego Filiſtynowie nád tobą Sámſonie : ále *on* ocućiwßy ze ſnu ſwego wyrwał gozdź z oſnową y z wałem. ♣ 15 Znowu rzekłá do niego : Jákoż mowiß / miłuję ćię / á ſerce twoje nie jeſt ze mną / juześ mię po trzy kroć oßukał / y nie powiedźiałeś mi / w czym jeſt twojá moc wielka.

16 A Gdy mu śię uprzykrzáłá ſłowy ſwymi ná káżdy dźień y trapiłá go / áż zemdláłá dußá je- 17 go ná śmierć. ♣ Tedy jey otworzył cáłe ſerce ſwoje / y powiedźiał jey : Brzytwá nigdy nie poſtałá ná głowie mojey / gdyżem jeſt Názáreyczykiem a Bożym *záraz* z żywotá mátki mojey : gdyby mię ogolono / odeydźie ode mnie moc mojá / y oſłábieję / y będę jáko inny człowiek. ♣ 18 Widząc tedy Dálilá że jey otworzył cáłe ſerce ſwoje / poſłáłá y wezwáłá Kśiążąt Filiſtyńſkich / mowiąc : podźćież *jeßcze* raz / boć mi otworzył cáłe ſerce ſwoje / przyßły do niey Kśiążętá Filiſtyńſkie / nioſąc śrebro w ręku ſwych.

a Sędź. 13.5.6

19 TEdy go uſpiłá ná łonie ſwojim / á przyzwawßy *niektorego* człowieká / dáłá ogolić śiedm kędźierzy głowy jego / potym go jęłá b drażnić / gdy odeßłá moc jego od niego. ♣ 20 Y rzekłá: Filiſtynowie nád tobą Sámſonie: A ocućiwßy śię ze ſnu ſwego / rzekł : Wynidę jáko y pierwey: á wybiję śię. A nie wiedźiał że PAN odſtąpił od niego. ♣ 21 Tedy pojimawßy go Filiſtynowie / wyłupili mu oczy / y wiedli go do Gázy / związawßy go dwiemá miedźiánymi łáńcuchámi / y muśiał mleć w domu więźniow. ♣ 22 Potym poczęły włoſy ná głowie jego odraſtáć po onym ogoleniu.

b I. Odpychać.

23 A Kśiążętá Filiſtyńſkie zebráli śię ſpráwowáć Ofiáry wielkie Dágonowi Bogu ſwemu / weſelili śię / y mowili : Podał Bog náß w ręce náße Sámſoná nieprzyjaćielá náßego. ♣ 24 Ktorego też ujrzawßy lud / chwalili Bogá ſwego / bo mowili : Podał Bog náß w ręce náße nieprzyjaćielá náßego / á tego ktory puſtoßył źiemię náßę / y ktory wiele z náßych pozábijał. ♣ 25 Y ſtáło śię gdy byli dobrey myśli / że rzekli : Záwołajćie Sámſoná / áby błaznował *przed* námi. A ták záwołano Sámſoná z domu więźniow / áby błaznował przed nimi : y poſtáwili go miedzy dwiemá ſłupámi.

26 ZAtym rzekł Sámſon do chłopcá ktory go trzymał zá rękę jego : Przywiedź mię / ábym pomácał ſłupow / ná ktorych dom ſtoi / y podpárł śię ná nich. ♣ 27 A dom pełen był

mężow

mężow y niewiast / támże były wszystkie Książętá Filistyńskie / á ná dáchu około trzech tyśięcy mężow y niewiast / ktorzy śię przypátrowáli gdy błaznowáł Sámson. 28 ✣ Wzywał tedy Sámson PAná y rzekł: PANie Boże wspomni ná mię proszę / á zmocni mię proszę / tylko ten raz: Boże ábym śię raz pomśćił obu oczu mojich nád Filistynámi. 29 ✣ A ujawszy Sámson obá słupy pośrzednie ná ktorych dom stał / wpárł śię o nie / o jeden práwą ręką swoją / á o drugi lewą ręką swoją. 30 ✣ Zátym rzekł Sámson: Niech umrze duszá mojá z Filistynámi: á gdy śię o nie mocno opárł / upadł dom ná Książętá / y ná wszystek lud ktory w nim był. ✣ Y było umárłych ktore on pobił umieráiąc więcey niż onych ktore pobił zá żywotá swego. 31 ✣ A przyszedszy bráćia jego / y wszystek dom Ojcá jego / wźięli go / á wroćiwszy śię pogrzebli go miedzy Sáráá / y miedzy Estáol / w grobie Mánue / Ojcá jego: á on sądźił Izráelá przez dwádźieśćiá lat.

ROZDZIAL XVII.

Michásowi Mátká bałwáná ulałá. 4. Bałwochwálstwo jego. 7. do ktorego urządźił sobie Lewitę zá Kápłáná.

1 A Był niektory mąż z gory Efráim imieniem Michás / ✣ 2 Ten rzekł do mátki swojey: Tyśiąc y sto srebrnikow ktoreć było ukrádźiono / o ktoreś przeklinálá / y mowiłaś gdym y ja słyszał a / oto srebro to u mnie jest / jam je wźiął: y rzekłá mátká jego: Błogosłáwionyś Synu moj od PANA. 3 ✣ A ták wroćił tyśiąc y sto srebrnikow mátce swey: y rzekłá mátká jego: záiste poświęćiłám to srebro PAnu z ręki mojey *dla ćiebie* Synu moj / áby uczyniono *z niego* ryty y lany Obraz / przetoż teraz oddawamći je. 4 ✣ Y wroćił ono srebro mátce swojey. Tedy wźiąwszy mátká jego dwieśćie srebrnikow / dáłá je złotnikowi: y uczynił z nich obraz ryty y lany / ktory był w domu Michásowym. 5 ✣ A miał ten Michás Káplicę Bogow: spráwił też był Efod / y Teráfim / á poświęćił ręce jednego z Synow swych / áby mu był zá Kápłáná. ✣ 6 W one dni nie było Krolá w Izráelu / káżdy co było dobrego w oczach jego / czynił.

7 Y Był młodźieniec z Betlehem Judá / *ktore było* w pokoleniu Judá / á ten będąc Lewitá / był tám przychodniem. 8 ✣ Wyszedł tedy on mąż z miástá Betlehem Judá / áby mieszkał gdźieby mu śię tráfiło: Y przyszedł ná gorę Efráim áż do domu Michásowego / idąc drogą swoją. 9 ✣ Tedy rzekł do niego Michás: Z kąd idźiesz? odpowiedźiał mu: Jam jest Lewitá z Betlehem Judá / á idę ábym mieszkał gdźieby mi śię tráfiło. 10 ✣ Y rzekł mu Michás: Zostań u mnie / á bądź mi zá Ojcá / y zá Kápłáná: á jać dam dźieśięć srebrnikow do roku / y dwie száćie / y pożywienie twoje: y szedł *zá nim* on Lewitá. 11 ✣ Y upodobáło śię Lewićie mieszkáć z mężem onym: á był przy nim on młodźieniec jáko jeden z Synow jego. 12 ✣ Y poświęćił Michás ręce Lewity / y był mu on młodźieniec zá Kápłáná: y mieszkał w domu Michásowym. 13 ✣ Tedy rzekł Michás: Teraz wiem / żemi będźie PAN błogosłáwił / gdyż mam Lewitę zá Kápłáná.

ROZDZIAL XVIII.

Synowie Dán ośiádłośći szukáją. 18. Michásowego kápłáná z bałwánem wźięli. 27. A Láis zburzywszy, 28. znowu je budują. 30. y bałwochwálstwo tám zákłádáją.

1 W One dni / nie było a Krolá w Izráelu: á tego czásu pokolenie Dán szukáło sobie dźiedźictwá do mieszkánia: ábowiem nie przypádło im było áż do onego dniá w pośrzodku pokoleń Izráelskich dźiedźictwo. 2 ✣ Przetoż wypráwili Synowie Dán z pokolenia swego pięći mężow z gránic swojich / mężow walecznych z Sáráá y z Estáol / áby przepátrzyli źiemię / y wyszpiegowáli ją / y rzekli do nich: Idźćie / wyszpieguyćie źiemię: y przyszli *ná* gorę Efráim áż do domu Michásowego / y nocowáli tám.

a Sedź. 17.6.

I. Te ilo- we y am łyßat.

A gdy

3 A Gdy byli blisko domu Michásowego / poználi głos młodzieńcá Lewity: y zstąpiwszy tám / rzekli mu: ktoż cię tu przywiodł? á co tu czyniß? y co tu masz zá spráwę? ✤ 4 A on im powiedźiał: Ták á ták postánowił ze mną Michás / y nájął mię ábym u niego był zá Kápłáná. 5 ✤ Y rzekli do niego / prośimy porádź śię Bogá / ábyśmy wiedźieli / poßcześćili śię nam tá drogá nászá / 6 ktora idźiemy. ✤ Y odpowiedźiał im Kápłan: Idźćie w pokoju/ ábowiem spráwuje PAn drogę wászę 7 ktora idźiećie. ✤ A ták poszedszy onych pięć mężow/ przyszli do Láiis/ á ujrzeli lud ktory w nim był / mieszkájący bespiecznie/ według zwyczáju Sydończykow/ w proznowániu/ y w bezpieczeństwie: bo nie był ktoby ich trapił w oney ziemi/ ábo pośiadał krolestwo ich: nádto odległymi byli od Sydończykow / y żadney spráwy z nikim nie mieli. 8 ✤ Gdy śię tedy wrocili do bráciey swey do Sáráá y do Estáol / rzekli im brácia ich/ Cożeśćie spráwili? ✤ 9 Y rzekli: wstańćie/ á ćiągnimy przećiwko nim/ bośmy widźieli ziemię / á oto bárzo dobra/ á wy nie dbaćie? 10 nie leńćież śię iść / á przyszedszy ośieść tę ziemię. ✤ (Gdy wnidźiećie/ przyjdźiećie do ludu bezpiecznego do ziemi przestronney /) Bo ją dał Bog w ręce wásze: miejsce / kędy niemász żadnego niedostátku wszystkich rzeczy/ ktore są ná ziemi.

11 Y Wyszło z támtąd z pokolenia Dán/ z Sáráá y z Estáol/ sześć 12 set mężow gotowych do boju. ✤ A idąc położyli śię Obozem u Káryátyárym w Judá: przetoż názwáli ono miejsce/ Oboz b Dánow / áż do dniá dźiśiejszego / á jest zá Káryátyárym.

b Sędź. 13. 25.

13 A Ruszywszy śię z támtąd ná gorę Efráim / przyszli áż do domu 14 Michásowego: ✤ Y mowili do pięć mężow/ ktorzy chodźili ná szpiegi do ziemie Láiis: y rzekli do bráciey swey: Wiećież/ iż w tym domu jest Efod y Theráfim/ y Obraz ryty y lány? przetoż teraz wiedźćie co 15 maćie czynić. ✤ A zstąpiwszy tám/ przyszli do domu młodźieńcá Lewity/ w dom Michásow / y pozdrowili 16 go w pokoju. ✤ Ale sześć set mężow gotowych do boju/ ktorzy byli z Synow Dánowych/ stáli przed drzwiámi. 17 ✤ A ták wszedszy tám oni pięć mężow / ktorzy chodźili ná wyszpiegowánie ziemie: wźięli obraz ryty y Efod/ y Therásim/ y obraz lány: á Kápłan stał przede drzwiámi bramy z sześćią set mężow gotowych do boju. 18 ✤ A ći ktorzy weszli do domu Michásowego/ wźięli Obraz ryty / Efod y Therásim / y Obraz lány: y rzekł do nich kápłan / coż to 19 czynićie? ✤ A oni mu odpowiedźieli: Milcz/ włoż rękę twą ná ustá twoje / á podź z námi / á bądź nám zá Ojcá y zá Kápłáná: Cożći lepiey/ bydź kápłánem w domu mężá jednego/ czyli bydź Kápłánem pokolenia y domu Izráelskiego: 20 ✤ Y urádowáło śię serce Kápłánowe / á wźiąwszy Efod/ y Teráfim/ y obraz ryty / wszedł w pośrzodek onego lu- 21 du. ✤ A oni obroćiwszy śię poszli/ á puśćili przed sobą dźiatki y bydło / y co było kosztownieyszego.

22 A Gdy byli opodal od domu Michásowego / tedy mężowie ktorzy mieszkáli w domiech bliskich domu Michásowego / zebrawszy śię 23 gonili Syny Dán. ✤ Y wołáli zá Synámi Dán: Ktorzy obejrzawszy śię rzekli do Michásá: Cożći / żeś 24 śię ták skupił? ✤ Y odpowiedźiał: Bogi moje ktorem spráwił pobráliśćie y Kápłáná / á odeszliśćie: y coż więcey mieć będę? á jeszcże mowićie/ cożći? ✤ 25 Ná to mu odpowiedźieli Synowie Dan: Niech nie słyszymy głosu twego zá sobą / by śię snadź nie rzućili ná was mężowie rozgniewáni/ á stráćiłbyś duszę 26 twoję/ y duszę domu twego. ✤ Y poszli Synowie Dán drogą swoją: á widząc Michás / że byli mocnieyszy niźli oni / wroćił śię / y szedł do domu swego.

27 T Edy oni wźiąwszy to co był spráwił Michás/ y z Kápłánem ktorego miał/ przyszli do Láiis / do ludu proznującego/ y bezpiecznego / y wyśiekli je ostrzem mieczá / á 28 miásto spalili ogniem. ✤ A nie był ktoby ich rátował: ábowiem byli

dáleko od Sydonu/ y niemieli *żadney* spráwy z nikim/ á to *miásto leżáło* w dolinie/ ktora jest w Betrohob/ ktore *z nowu* pobudowawszy/ mieszkáli w nim. 29 ♣ Y názwáli imię miástá onego Dán/ według imienia Dáná Ojcá swego/ ktory się był urodźił Izráelowi/ á przed tym imię miástá onego było Láis. 30 ♣ A ták postáwili sobie Synowie Dán Obraz ryty: A Jonátán Syn Gersoná Mánássesowego/ on y Synowie jego byli Kápłánámi w pokoleniu Dán/ áż do czásu pojimánia *obywátelow* oney źiemie. 31 ♣ Wystáwili tedy sobie on Obraz ryty/ ktory był uczynił Michás/ po wszystkie dni poki był dom Boży w Sylo.

ROZDZIAŁ XIX.

Niektoremu Lewićie żona odeszłá. 8. ktorą gdy záś do domu wiodł. 25. stáł się jey gwałt w Gábáá, ták iż umárłá. 29. Lewitá zrabiwszy ją ná dwanáśćie sztuk, rozesłał ją do wszystkich gránic Izráelskich.

1 Y Stáło się w one dni/ gdy Krolá nie było w Izráelu/ że mąż *niektory* Lewitá/ mieszkájący przy stronie gory Efráim/ pojął sobie żonę założnicę z Betlehem Judá. ♣ 2 A báwiłá się nierządem przy nim założnicá jego: potym odeszłá od niego do domu Ojcá swego/ do Betlehem Judá: y byłá tám u niego przez cztery mieśiące.

3 WStawszy tedy mąż jey/ szedł zá nią/ ábу ją ubłagawszy záśię ją przywiodł/ májąc z sobą sługę swego/ y parę osłow: Tedy *oná* wwiodłá go w dom Ojcá swego/ ktorego gdy ujrzał Oćiec oney dźiewki rádował się z przyśćia jego. 4 ♣ Y przyjął go wdźięcznie Swiekier jego/ Oćiec dźiewki *oney*, á mieszkał u niego przez trzy dni/ y jedli y pili y nocowáli tam. 5 ♣ A dniá czwartego/ gdy wstáli bárzo ráno/ wstał y on ábу odszedł. Ale rzekł Oćiec oney dźiewki do źięćiá swego: posil serce twoje trochą chlebá/ á potym pojdźiećie. 6 ♣ Tedy śiedli/ y jedli oboje wespoł/ y nápili się: Zátym rzekł Oćiec oney dźiewki do męża *jey*: zostań proszę/ á przenocuj tu y bądź dobrey myśli. 7 ♣ A gdy wstał on mąż chcąc przećię iść w drogę/ gwałtem przymuśił go Swiekier jego/ iż się wroćiwszy został tám ná noc. 8 ♣ Wstał potym bárzo ráno dniá piątego chcąc iść: ále mowił Oćiec oney dźiewki/ pośil proszę serce twoje: y zábáwili się áż się dźień náchylił/ á jedli obá społu. 9 ♣ Wstał tedy on mąż ábу szedł sam y założnicá jego/ y sługá jego: ktoremu rzekł Swiekier jego/ Oćiec oney dźiewki: Oto się już dźień náchylił ku wieczorowi/ przenocujćież tu proszę/ oto zchodźi dźień/ przenocujże tu/ á bądź dobrey myśli: á jutro ráno wypráwićie się w drogę swą/ y pojdźiesz do przybytku twego.

10 TEdy on mąż niechćiał zostáć ná noc/ ále wstał y odszedł/ á przyszed áż ku Jebus/ (ktore jest Jeruzalem) májąc z sobą dwu osłow z brzemiony/ y założnicę swoję. 11 ♣ A gdy byli blisko Jebus/ á dźień się już bárzo náchylił/ tedy rzekł sługá Pánu swemu: podź proszę/ á wstąpmy do tego miástá Jebuzejczykow/ y przenocujmy w nim. ♣ 12 Ktoremu odpowiedźiał PAn jego: Nie wstępujmy do miástá cudzoźiemcow/ ktore nie *jest* z Synow Izráelskich/ ále idźmy áż do Gábáá. 13 ♣ Nád to rzekł do sługi swego: Podź/ ábyśmy przyszli ná jedno z tych miejść/ y przenocowáli ábo w Gábáá ábo w Rámá. 14 ♣ A minąwszy poszli: y zászło im słońce u Gábáá/ ktore jest *pokolenia* Benjáminowego. 15 ♣ Y událi się tám/ áby wszedszy przenocowáli w Gábáá: á *gdy* wszedł/ uśiadł ná ulicy w mieśćie/ przeto że nie był ktoby je przyjął a w dom/ y przenocował.

16 A Oto mąż stáry szedł od roboty swojey z polá wieczor: (A ten mąż *był* z gory Efráim/ będąc przychodniem w Gábáá: ále ludźie miejscá onego byli Synowie Jemini.) 17 ♣ Ten podniozszy oczy swe/ ujrzał męża onego podrożnego ná ulicy miástá/ y rzekł do niego stárzec: dokąd idźiesz/ y zkądeś przyszedł? 18 ♣ Ktoremu on odpowiedźiał: Idźiemy z Betlehem

a Ozea. 9. 9. y 10. 9.

Ju-

Judá áż ku stronie gory Efrájimowey z kąd em jest: bom chodźił do Betlehem Judskiego: á teraz idę do domu PAńskiego: ále niemász nikogo coby mię przyjął w dom: ♣ 19 Choć y plewy y śiáno mam dla osłow nászych / tákże chleb y wino mam dla śiebie / y dla służebnice twey / y dla sługi ktory jest ze mną sługą twojim: niemam niedostátku w żadney rzeczy. ♣ 20 Tedy mu rzekł on mąż stáry: Nie frásuj b śię / czegokolwiek nie dostánie / to ja opátrzę: tylko ná ulicy nie zostawaj przez noc. ♣ 21 Wwiodł go tedy do domu swego / y dał osłom obrok: potym umywszy nogi swoje / jedli y pili.

b Zyd. 13. 2.

22 A Gdy rozweselili serce swoje / oto mężowie miástá tego / mężowie niepobożni / obstąpili dom kołácąc we drzwi / y rzekli do gospodarzá domu onego / do mężá stárego / mowiąc: wywiedź c mężá ktory wszedł w dom twoj / ábysmy go poználi. ♣ 23 A wyszedszy do nich on mąż / gospodarz domu / rzekł im: nie ták bráćia moji: Nie czyńcie proszę tey złośći: gdyż wszedł ten mąż do domu mego / nie czyńcież tey sprosnośći. ♣ 24 Oto corká mojá pánna / y założnicá jego / wywiodę je záraz / że je obelżyćie / á uczyńćie z nimi / co śię wam będźie dobrego zdáło: tylko mężowi temu nie czyńcie tey zelżywośći. ♣ 25 Ale nie chćieli oni mężowie słucháć głosu jego: przetoż wźiąwszy on mąż założnicę swoję / wywiodł ją do nich ná dwor: y poználi ją / á czynili jey gwałt przez cáłą noc / áż do záránku: y potym puśćili ją gdy wschodźiłá zorza. ♣ 26 A przyszedszy oná niewiástá ná świtániu / upádłá u drzwi domu onegoż mężá gdźie był Pan jey / áż śię rozedniáło.

c 1 Moj. 19. 5.

27 POtym wstawszy Pan jey ráno / otworzył drzwi u domu / y wyszedł chcąc iść w drogę swoję: á oto oná niewiástá założnicá jego / leżáłá u drzwi domu / á ręce jey były ná progu. ♣ 28 Y rzekł do niey: wstań á podźmy: ále nic nie odpowiedźáłá: wźiąwszy ją tedy ná osłá / wziął on mąż / y szedł do miejscá swego. ♣ 29 Tám przyszedszy w dom swoj / porwał miecz / á zdjąwszy założnicę swoję / rozrąbał ją y z kośćiámi jey ná dwánáśćie sztuk / y rozesłał ją po wszystkich gránicach Izráelskich. ♣ 30 A ktokolwiek to widźiał / mowił: Nigdy śię to nie stáło / áni co tákowego widźiano od onego dniá / jáko wyszli Synowie Izráelscy z źiemie Egipskiey / áż do tego dniá. Uważájćież to z pilnośćią / á rádźćie / y mowćie o tym.

ROZDZIAŁ XX.

Izráelczycy zgromádzeni. 4. wźiąwszy od Lewity spráwę o gwałcie. 8. rádzą jákoby śię zemśćić. 12. á gdy im w Gábáá złoczyńcow wydáć nie chćiano. 14. ciągnęli przećiw Benjáminitom, od ktorych. 21. 25. acz dwá kroć porażeni byli. 28. jednák je zá Bożą rádą do szczątu (okrom 600.) wytráćili.

1 WYszli tedy wszyscy Synowie Izráelscy / á zgromádźiło śię wszystko pospolstwo jednomyślnie / od Dan / áż do Bersábee / y do źiemie Gáláád / do PAná do Másfy. ♣ 2 Y stáneli przedniejszy wszystkiego ludu y wszystkie pokolenia Izráelskie / w zgromádzeniu ludu Bożego / cztery kroć sto tyśiecy ludu pieszego / godnego do boju. ♣ 3 (Y usłyszeli Synowie Benjámin / iż śię zebráli Synowie Izráelscy w Másfá.) Rzekli tedy Synowie Izráelscy: powiedźćie / jáko śię stał ten zły uczynek. ♣ 4 Y odpowiedźiał on mąż Lewitá / małżonek niewiásty zábitey / y rzekł: Do Gábáá / ktore jest w Benjámin / przyszedłem / ja y założnicá mojá ábym tám przenocował. ♣ 5 Y powstáli przećiwko mnie mężowie z Gábáá / á obstąpili około mnie dom w nocy / umyśliwszy mię zábić / ále założnicę moję ták gwałćili / áż umárłá. ♣ 6 Wźiąłem tedy założnicę moję / á rozrąbałem ją ná sztuki / y rozesłałem ją do wszystkich krájin dźiedźictwá Izráelskiego: ábowiem śię dopuśćili w Izráelu hániebnego y sprosnego uczynku. ♣ 7 Otośćie wy wszyscy Synowie Izráelscy: Uważćież to między sobą / á radźćie a o tym.

a 1. Námowćie śię.

8 Y Powstał wszystek lud jednostájnie/ b mowiąc: nie pojdźie nikt do namiotu swego/ áni odejdźie kto do domu swego: 9 c Ale teraz to uczynimy miástu Gábáá / rzućiwszy losy przećiwko niemu. 10 Weźmiemy dźieśięć mężow ze stá/ w káżdym pokoleniu Izráelskim: á sto z tyśiącá; á tyśiąc z dźieśiąci tyśięcy / żeby dodawáli żywnośći ludowi / ktory przyćiągnie do Gábáá Benjámin/ y pomśći śię nád nimi wszystkiey sprosnośći / ktorey śię dopuśćili w Izráelu. 11 A ták zebrał śię wszystek lud Izráelski przećiwko miástu/ zmowiwszy śię jednostájnie. 12 Y posłáły pokolenia Izráelskie posły do wszystkich domow Synow Benjáminowych/ mowiąc: co to zá zły uczynek/ ktory śię stał miedzy wámi? 13 Przetoż teraz wydajćie męże niepobożne ktorzy są w Gábáá / ábyśmy je pozábijáli / á uprzątnęli złe z Izráelá: ále nie chćieli Synowie Benjáminowi słucháć głosu bráćiey swey Synow Izráelskich: 14 Owszem zgromádźili śię Synowie Benjáminowi z miast *swojich* do Gábáá / áby walczyli 15 przećiw Synom Izráelskim. Y náliczono Synow Benjáminowych dniá onego z miast *ich* dwádźieśćiá y sześć tyśięcy mężow godnych do boju / oprocz obywátelow Gábáá / ktorych náliczono śiedm d set mężow/ ná wybor. 16 Miedzy tym wszystkim ludem było śiedm set mężow ná wybor / ktorzy nie używáli ręki swey práwey / á káżdy z nich ćiskájąc z proce kámieniem / y włosá nie chybiał.

17 Mężow záśię Izráelskich náliczono/ oprocz *Synow* Benjáminowych / czterykroć sto tyśięcy mężow walecznych / y wszystko godnych do boju. 18 Wstawszy tedy szli do domu Bożego / y rádźili śię Bogá / á mowili Synowie Izráelscy: Ktoż z nas pojdźie w przod ná wojnę przećiw Synow Benjáminowym? y odpowiedźiał PAN: Judá w przod *pojdźie.* 19 A ták wstawszy Synowie Izráelscy ráno / położyli śię obozem przećiw Gábáá. 20 A wyszedszy mężowie Izráelscy ku bitwie przećiw Synom Benjáminowym / uszykowáli śię mężowie Izráelscy ku potykániu przećiw 21 Gábáá. Ale wyszedszy Synowie Benjáminowi z Gábáá / porázili z Izráelá dniá onego dwádźieśćiá y dwá tyśiące mężow/ ná głowę.

22 Potym pokrzepiwszy śię mężowie ludu Izráelskiego/ z nowu śię uszykowáli ku bitwie ná onymże miejscu / gdźie śię byli uszykowáli dniá pierwszego. 23 *Pierwey* jednák poszli Synowie Izráelscy / y płákáli przed PAnem áż do wieczorá/ y pytáli śię PAná/mowiąc: Izali jeszcze mamy iść walczyć przećiwko Synom Benjáminá brátá nászego? Y rzekł PAN: Idźćie 24 przećiwko nim. Y ruszyli śię Synowie Izráelscy przećiwko Synom Benjáminowym drugiego dniá. 25 A wypadszy Synowie Benjáminowi przećiwko nim z Gábáá drugiego dniá / porázili Synow Izráelskich z nowu ośmnaśćie tyśięcy mężow ná głowę / wszystko mężow walecznych.

26 Przetoż szli wszyscy Synowie Izráelscy y wszystek lud/ á przyszli do domu Bożego / y płácząc e trwáli tám przed PAnem/ y pośćili dniá onego áż do wieczorá / ofiárując cáłopálenia / y ofiáry spokojne 27 przed obliczem PAńskim. Y pytáli Synowie Izráelscy PANA / (bo tám byłá skrzynia przymierza 28 Bożego ná on czás: A Finees / Syn Eleázárá Syná Aáronowego/stał przed nią ná ten czás/) mowiąc: Mamyli jeszcze wyniść ná wojnę przećiwko Synom Benjáminá brátá nászego/czyli zániecháć? Y odpowiedźiał PAN: Idźćie: bo jutro dam je w ręce wásze.

29 Tedy poczynił Izráel zásadzki przećiw Gábáá/ zewszad w koło. 30 A ruszywszy śię Synowie Izráelscy przećiwko Synom Benjáminowym dniá trzećiego/ uszykowáli śię przećiw Gábáá/ jáko pierwszy 31 y wtory raz. Wyszli teź Synowie Benjáminowi przećiwko ludowi / á odśądźiwszy śię od miástá / poczęli bić lud y śiec / jáko pierwszy y wtory raz/ po drogách / (z ktorych jedná

b *H. Jáko jeden mąż.*
c *I. Aż to uczynimy miástu*
d *I. Száść set.*
e *Joel. 2. 12.*

szłá do Bethel/ á druga do Gábáá/) y po polu/ *á zábili* około trzydźiestu
32 mężow z Izráelá. ✤ Y rzekli Synowie Benjáminowi: Porążeni *będą* od nas jáko y pierwey: Lecz Synowie Izráelscy mowili/ uciekaymy/ á uwiedźmy je od miástá/ áż
33 ná wielkie drogi. ✤ Zátym wszyscy mężowie Izráelscy wstáwszy z mieysca swego/ uszykowáli śię w Báálthámár: zásádzki też Izráelskie wyszły z mieysca swego z łąk Gábáá. ✤
34 A ták przyszło przed Gábáá dźieśięć tyśięcy mężow ná wybor/ ze wszystkiego Izráelá: [illegible] byłá bitwá sroga/ á oni nie wiedźieli że ich nieszczęśćie potkáć miáło. ✤ Y poráźił
35 PAn Benjáminá przed twarzą Izráelá/ á zábili Synowie Izráelscy z Benjáminá dniá onego dwádźieśćiá y pięć tyśięcy y sto mężow/ wszystko godnych do boju. ✤ A widząc
36 Synowie Benjáminowi/ że byli poráżeni: (Bo mężowie Izráelscy ustępowáli z plácu przed Benjáminem/ ufájąc zásádzkam ktore byli uczynili przećiw Gábáá: ✤ A ći
37 co byli ná zásádzce pospieszyli śię/ y uderzyli ná Gábáá/ á wpadszy pobili ostrzem mieczá wszystkie ktorzy
38 byli w mieśćie. ✤ Abowiem f znák postánowiony mieli mężowie Izráelscy z onymi/ co byli ná zásádzce/ *miánowićie*/ że gdyby dym wielki
39 wypuśćili z miástá: ✤ Tedy śię mężowie Izráelscy obroćili ku bitwie: Synowie záś Benjáminowi poczęli bić y śiec/ y zábili z mężow Izráelskich około trzydźiestu mężow: bo rzekli/ záiste poráżeni są przed námi jáko y w pierwszy bitwie: ✤ Ale
40 gdy płomień y dym jáko słup począł w zgorę wstępowáć z miástá/ tedy obeyrzawszy śię Synowie Benjáminowi ná zad/ *ujrzeli* á oto ogień z miástá wstępował áż ku niebu.)
41 ✤ A iż śię mężowie Izráelscy obroćili/ potrwożyli śię mężowie Benjáminowi/ widząc że nieszczęśćie
42 nástępowáło ná nie. ✤ Y uciekáli przed mężámi Izráelskimi drogą ku puszczy: á Woysko dogániáło ich/ y ći ktorzy *wybieżeli* z miást/ bili
43 je miedzy sobą. ✤ Ogárneli tedy Benjáminá/ y gonili je bez przestanku/ á wpárli je áż do Gábáá ná
44 wschod słońcá. ✤ Poległo tedy z Benjáminá/ ośmnaśćie tyśięcy
45 mężow/ wszystko mężow dużych. ✤ A *z tych* ktorzy obroćiwszy śię uciekáli ná puszczą/ ná skáłę Remmon/ łápájąc je po drogách/ *zábili* pięć tyśięcy mężow/ á gonili je áż do Gideon/ gdźie zámordowáli z nich dwá tyśiące mężow. ✤ A ták było wszystkich
46 ktorzy polegli z Benjáminá dniá onego/ dwádźieśćiá y pięć tyśięcy mężow walecznych/ wszystko mężow dużych. ✤ Tylko śię obroćiło/ y uciekło
47 ná puszczą ná skáłę Remmon/ sześć set mężow: y zostáli ná skále Remmon
48 przez cztery mieśiące. ✤ Potym mężowie Izráelscy wroćiwszy śię do Synow Benjáminowych/ wybili je ostrzem mieczá w mieśćie *począwszy* od ludźi áż do bydlęciá y do wszystkiego co ználeźli: przytym y wszystkie miástá ktore pozostáły/ popalili ogniem.

f H. Czas.

ROZDZIAŁ XXI.

2. 6. 15. Izráelczycy Benjámczykom żáłują. 7. á iż corek swych zá pozostáłe dla przyśięgi dawáć nie mogli 10. wytráćiwszy mieszczány Jábes Gáláád, zostáwili 400 pániem. 14. ktore im zá żony dáli: á gdy jeszcze máło było. 19. corki z Sylo bráć im rádźili.

1 Nád to przyśięgli mężowie Izráelscy w Másfá/ mowiąc: Zaden z nas nie da corki swey Ben-
2 jámczykom zá żonę. ✤ A ták poszedł lud do domu Bożego/ y trwáli tám áż do wieczorá przed Bogiem: á podniosszy głos swoy plá-
3 káli płáczem wielkim. ✤ [illegible]: O PAnie Boże Izráelski/ czemuż śię to stáło w Izráel[illegible] że ubyło dźiśia z Izráelá jed[illegible] pokolenie. ✤
4 Tedy názájutrz [illegible]wszy ráno lud/ zbudowáli [illegible] ołtarz/ á spráwowáli [illegible] pálone y spokojne ofiáry.
5 Zátym rzekli Synowie Izráelscy: Ktoż *jest* co nie przyszedł do zgromádzenia ze wszystkich pokoleń Izráelskich do PANA? (Bo śię byli wielką przyśięgą záwiązáli przećiw temu/ ktoryby nie przyszedł do PAná do Másfá mo-

6 wiąc: śmiercią umrze. ♣ Y żałowáli Synowie Izráelscy Benjáminá brátá swego / á mowili: wygłádzone jest dźiś pokolenie jedno z Izráelá. 7 ♣ Coż uczynimy tym co pozostáli / áby mieli żony / gdyżeśmy przyśięgli przez PANA / że im nie mamy dáć corek nászych zá żony.)

8 Rzekli tedy: Jestże kto z pokoleń Izráelskich / coby nieprzyszedł do PANA do Másstá? á oto nie przyszedł był nikt do Obozu z Jábes Gáláád do zgromádzenia. ♣ 9 Bo gdy liczono lud / tedy nikogo tám nie było z obywátelow Jábes Gáláád. 10 ♣ Y posłáło tám zgromádzenie dwánaśćie tyśiecy mężow walecznych / rozkázując im / y mowiąc: Idźćie / á pobijćie obywátele Jábes Gáláád ostrzem miecżá / y niewiásty / y dźieci. 11 ♣ A ták sobie postąpićie: Káżdego mężczyznę / y káżdą niewiástę / ktora mężá uznáłá / zábijećie. 12 ♣ Náleźli tedy z Obywátelow Jábes Gáláád cztery stá dźiewecżek / pánien / ktore nie uznáły mężá / obcując z nim: ♣ Y przywiedli je do obozu do Sylo / ktore było w źiemi Chánánejskiey.

13 Potym posłáło wszystko zgromádzenie / á mowiło do Synow Benjáminowych / ktorzy byli ná skále / Remmon / y przyzwáli ich w pokoju. 14 ♣ Przetoż wroćił śię Benjámin onego czásu / y dáli im żony / ktore byli żywo záchowáli z niewiast Jábes Gáláád / ále im ich jeszcże niedostawáło. 15 ♣ A lud żáłowáł Benjáminá / iż uczynił PAN przerwę w pokoleniách Izráelskich.

16 Tedy rzekli stárszy zgromádzenia tego: A z tymi drugimi co uczyniemy áby mieli żony? gdyż niewiásty wygłádzone są z 17 Benjáminá. ♣ Nád to rzekli: dźiedźictwo Benjáminá pozostáłym náleży, áby nie záginęło pokolenie z Izráelá. 18 ♣ A my nie możemy im dáć żon z Corek nászych: (gdyż byli przyśięgli Synowie Izráelscy / mowiąc: Przeklęty kto da żonę Benjámiczykowi.) 19 ♣ Potym rzekli: Oto święto PAńskie uroczyste bywa ná káżdy rok w Sylo / ktore jest ku pułnocy od Bethel / á ná wschod słońcá ku drodze / ktore idźie od Bethel ku Sychem / á od południá leży 20 ku Lebnie. ♣ A ták rozkazáli Synom Benjáminowym / mowiąc: Idźćie / á záśádźćie śię w winnicách. 21 ♣ A pátrzajćie gdy Corki Sylo wynidą gromádą do tańcá / tám wyszedszy z winnic / porwi káżdy z was sobie żonę z corek Sylo / á potym idźćie do źiemi Benjámin. ♣ 22 A gdy przyndą Ojcowie ich / ábo bráćia ich / skárżyć śię przed námi: tedy im rzeczemy: Zmiłujćie śię nád nimi dla nas a bośmy nie wźięli dla káżdego z nich żony ná wojnie: á wyśćie im ich też nie dáli: przetoż nie jesteśćie winni.

a I. Dárujćie nam je.

23 Tedy uczynili ták Synowie Benjámin / y nábráli żon według liczby swojey / z onych co tánцowáły: ktore porwawszy odeszli / y wroćili śię do dźiedźictwá swego: á pobudowawszy miástá / mieszkáli 24 w nich. ♣ A ták rozeszli śię z támtąd Synowie Izráelscy onego czásu / káżdy do pokolenia swego / y do domu swego: á szedł z támtąd 25 káżdy do dźiedźictwá swego. ♣ W one dni nie było Krolá w Izráelu; Káżdy co mu śię dobrego zdáło / to czynił.

KSIEGI RUTHY.

Ruth Moábitká z świekrą swoją do źiemie Izráelskiey przyszłá: á tám Boozowi Bethlehemskiemu / práwem Zakonnym w zá małżonkę śię dostáłá: Ktoremu porodźiłá Obedá / dźiádá Dawidowego / z ktorego Chrystus PAN według ćiáłá poszedł. Matth. 1. 17. Rzym. 1. 3.

ROZDZIAL. I.

Elimelech z żoną Noemi, y ze dwiemá Synámi ustąpiwszy przed głodem do ziemie Moábskiey, tamże umárł. 4. Synowie też jego z pojimawszy żony pomárli. 7. 15. Zátym się Noemi z Ruthą, Synową swą do Betlehem wróćiłá.

1 STáło śię zá onych czásow/ kiedy Sędźiowie sądźili/ był głod w źiemi: y poszedł *niektory* mąż z Betlehem Judá ná mieszkánie/ do źiemie Moábskiey/ z żoną swoją/ 2 y ze dwiemá Synámi swymi. ♣ A imię mężá onego *było* Elimelech: imię też żony jego Noemi / tákże imioná dwu Synow jego Máhálon/ y Chelion/ *á ći byli* Efrátejczykámi z Betlehem Judá: Ktorzy zászedszy do kráiny Moábskiey/ 3 mieszkáli tám. ♣ Potym umárł Elimelech/ mąż Noemi/ á oná pozostáłá ze dwiemá Synámi swojimi 4 ♣ Y pojęli sobie żony Moábskie imię jedney Orfá á drugiey imię Ruth. ♣ Y mieszkáli tám około dźieśiąći lat.

5 UMárli potym y oni obá/ Máhálon y Chelion: y ták oná niewiástá osierociáłá po obu Synách swojich/ y po mężu swojim.

6 A Wezbrawszy śię z Synowymi swymi/ wroćiłá śię z źiemie Moábskiey: bo słyszáłá w kráinie Moábskiey/ że był náwiedźił PAN lud swoj/ y dał im 7 chleb. ♣ Tedy wyszłá z miejscá ná ktorym byłá z onymi dwiemá synowymi swymi: á udáły śię w drogę/ áby śię wroćiły do źiemie 8 Judá. ♣ Zátym rzekłá Noemi do dwu Synowych swych: Idźćież/ wroććie śię kážda do domu mátki swojey: niechaj uczyni PAN z wámi miłośierdźie/ jákośćie uczyniły z umárłymi *Synámy mojimi* y 9 ze mną. ♣ Niech wam da PAN ználeść odpoczynienie káżdey w domu mężá swego: y pocáłowáłá je/ á one podniózszy głos swoj / płá10káły. ♣ Y mowiły do niey. Ráczy 11 śię z tobą wroćimy do ludu twojego. ♣ Ale Noemi rzekłá: Wroććież śię corki moje: przeczżebyśćie ze mną á iść miáły? Azaż já jeszcze mogę mieć Syny / ktorzy- 12 by byli mężámi wászymi. ♣ Wroććież śię corki moje / á idźćie / bom śię już zstárzáłá / á nie mogę iść zá mąż. Chocbym też rzekłá / jeszcze mam nádźieję: ábo chocbym też dobrze tey nocy byłá zá mężem: chocbym też *náwet* y poro- 13 dźiłá Syny: ♣ Yzali *wy* ich czekáć będźiećie / ážby doróśli? zaż śię dla tego zátrzymaćie / ábyśćie nie szły zá mąż? Nie ták corki moje: bo żáłość mojá wietsza *jest* niżli wászá: gdyż śię obroćiłá przećiwko 14 mnie ręká PAńska. ♣ Ale *one* podniózszy głos swoj znowu płákáły. Y pocáłowáłá Orfá świekrę swoje: á Ruthá zostáłá przy niey. ♣ 15 Do ktorey *Noemi* rzekłá: Oto śię wroćiłá powinna twojá / do ludu swego / y do Bogow swojich: wroććże śię *y ty* zá powinną swoją. ♣ 16 Ná co jey odpowiedźiáłá Ruthá: Nie wiedź mię do tego / ábym ćię opuśćić y od ćiebie odejść miáłá: owszem gdźiekolwiek pojdźiesz / z *tobą* pojdę: á gdźiekolwiek mieszkáć będźiesz / z *tobą* mieszkáć będę / lud twoj / lud moj: á Bog twoj / b 17 Bog moj. ♣ Gdźie umrzesz / *tám y ja* umrę / y tám pogrzebiona będę. To mi niech uczyni PAn / y to niech przepuśći *námie*, że tylko śmierć rozłączy mię z tobą.

18 A Ták oná widząc / że śię ná to upárłá / áby z nią szłá / przestá- 19 łá jey odradzáć. ♣ Yszły obie pospołu áż przyszły do Betlehem. ♣ Y stáło śię gdy przyszły do Betlehem / wzruszyło śię wszystko miásto dla nich / mowiąc: Izaż nie tá jest 20 Noemi? ♣ Ale oná mowiłá do nich: Nie názywájćie mię c Noemi: ále mię zowćie d Márá: ábowiem mię gorzkośćią wielką Wszechmo- 21 gący nápełnił. ♣ Wyszłám *z tąd* obfita / á prozną mię przywroćił PAN: Przeczże mię tedy zowiećie Noemi / gdyż mię PAN utrapił / á Wszechmogący złe ná mię 22 dopuśćił. ♣ A ták wroćiłá śię Noe-

2 Sám. 15. 19

b Iudyt. 11. 21

c *T. Wesoła.* d *T. Gorzka.*

mi/ y Ruth Moábitká Synowa jey z nią : wrociłá śię z kráiny Moábskiey : y przyßły do Betlehem ná poczatku żniwá jeczmiennego.

Rozdział II.

Ruthá ná polu Boozowym kłosy zbieráiąc. 8. łáski jego doznawa. 18. á názbierawßy kłosow, wraca śię do Noemi. 22. ktora ją, coby dáley czynić miáłá, uczy.

1 A Noemi miáłá powinowátego po mężu swym/ człowieká możnego/ z domu Elimelechowego/ ktorego zwano Booz.

2 Y rzekłá Ruthá Moábitká do Noemi : poyde/ proße/ ná pole/ á niech zbieram kłosy zá tym/ przed ktorego oczymá łáske znayde. A oná rzekłá: Idź corko mojá.

3 Sżłá tedy/ á przyßedßy zbieráłá ná polu zá żeńcámi : y tráfiło śię/ że przyßłá ná dźiał polá Boozowego/ ktory był z domu Elimelechowego.

4 A w tym przyßedł Booz z Betlehem/ y rzekł do żeńcow/ PAN z wámi : A oni mu odpowiedźieli/ Niechże PAN błogosłáwi.

5 Rzekł tedy Booz do sługi swego/ ktory był przystáwem nád żeńcámi:

6 Czyjáż to dźieweczká? Y odpowiedźiał mu sługá on/ ktory był przystáwem nád żeńcámi/ y rzekł; Tá dźieweczká jest Moábitká/ ktora przyßłá z Noemi z źiemie Moábskiey.

7 Y rzekłá *mi*, Niech proße zbieram y zgromádzam *kłosy* miedzy snopámi zá żeńcámi : á przyßedßy bawi śię tu od sámego poránku áż do tąd : á bárzo máło domá śiedźi.

8 Tedy rzekł Booz do Ruthy : Słuchaj mię corko mojá : Nie chodź zbieráć *kłosow* ná inße pole : y nie odchodź z tąd/ ále śię tu trzymaj dźiewek mojich.

9 Pilnuj tego polá/ ná ktorym żąć będą/ á chodź zá nimi : bom rozkazał sługom mojim/ żeby śię ciebie *żaden* nie tykał ; á jesli uprágnieß/ idź á do naczynia/ y nápij śię z tego/ co czerpáją słudzy moji.

10 Tedy oná upadßy ná oblicże swoje/ á ukłoniwßy śię áż do źiemie/ rzekłá do niego : Z kądżem nálázłá łáske w oczách twojich/ iż mię znaß/ gdyżem jest cudzoźiemká?

11 Y Odpowiedźiał Booz/ á rzekł jey: Powiedźiano mi zápewne wßystko/ coś uczyniłá świekrze twojey/ po śmierci mężá twego/ á jákoś opuśćiwßy Ojcá twego y mátkę twoję/ y źiemię w ktoreyś śię urodźiłá/ przyßłá do ludu/ ktoregoś nie znáłá przed tym.

12 Niechżeć oddá PAN uczynek twoj/ y niech będźie zapłátá twojá doskonáłá od PAná Bogá Izráelskiego : gdyżeś przyßłá/ ábyś nádźieję miáłá pod skrzydłámi jego.

13 A oná rzekłá: ználázłám łáskę w oczách twojich Pánie moj/ gdyżeś mię poćießył/ á mowiłeś do sercá służebnice twojey : choćiam ja nie jest jáko jedná z służebnic twojich.

14 Y rzekł jey Booz : gdy będźie czás jedzenia/ przychodź tu/ á jedz chleb/ omoczywßy sztuczkę twoję w occie. Y uśiádłá przy żeńcách : y podał jey prażmá/ ktore jádłá áż do sytośći/ y jeßcze jey zbyło.

15 Potym wstáłá áby zbieráłá: A Booz rozkazał sługom swojim/ mowiąc : Niech y miedzy snopámi zbiera/ á nie brońćie b jey tego:

16 Owßem umyślnie upußczajćie jey z snopow/ y zostawiajćie áby zbieráłá/ á nie fukajćie ná nię.

17 A Ták zbieráłá ná onym polu áż do wieczorá. Y wymłoćiłá to co zebráłá : y miáłá jákoby z Efę c jęczmieniá:

18 A wźiąwßy to/ ßłá do miástá/ y oglądáłá świekrá jey *to* co názbieráłá : á wyjąwßy dáłá jey y to co jey zostáło/ gdy śię nájádłá.

19 Y rzekłá do niey świekrá jey: kędyżeś dźiś zbieráłá/ á gdźieś robiłá? niechajże ten/ ktory ná ćię miał baczenie/ błogosłáwionym będźie. Y oznájmiłá świekrze swey u kogo robiłá/ mowiąc : Imię mężá/ u ktoregom dźiś robiłá/ Booz.

20 Potym rzekłá Noemi do Synowy swojey : Niech będźie błogosłáwionym od PAná/ ktory nie záwśćiągnał miłośierdźia swego/ od żywych y od umárłych. Nád to jeßcze rzekłá Noemi : Ten mąż jest powinowátym náßym y z pokrewnych d náßych.

21 Rzekłá jey też Ruth Moábitká : Nád to mi jeßcze mowił *on*

a L. Do łagwie.

b H. Nie zá wstydzajcie jey.

c 1 Moj. 16.36. 3 Moj. 5. 11.

d H. Goel. To jest odkupiciel. 3 Moj. 25.25.

mąż:

mąż: Trzymaj śię czeladźi mojey/ poki nie pozna wßyſtkiego zboża mego. ✠ 22 Tedy rzekłá Noemi do Ruthy Synowey ſwey. Dobrze corko mojá/ iż będźieß chodźiłá z dźiewkámi jego/ żebyć kto przećiwnym nie był ná polu innym. ✠ 23 Przetoż śię trzymáłá ſłużebnic Boozowych/ y zbieráłá kłoſy/ poki śię nie ſkończyło żniwo jęczmienne/ y żniwo pßeniczne. Potym mießkáłá u świekry ſwojey.

ROZDZIAŁ III.

Noemi rády dodáłá Rućie, jáko miáłá przyść do Booza. 5. ktora gdy ták uczyniłá. 10. poćieszona. 15. y udárowána byłá od niego.

1 POtym rzekłá do niey Noemi Swiekrá jey: Corko mojá/ á záżemánie powinnam ßukáć odpoczynienia/ żebyś śię dobrze miáłá. ✠ 2 A teraz/ ázaß Booz nie jeſt powinowátym náßym/ z ktoregoś ty ſłużebnicámi byłá? Otoż on będźie wiał jęczmień ná bojewiſku tey nocy. ✠ 3 Przetoż umywßy śię/ námáß śię *olejkámi*: weźmi też ßáty twoje ná śię/ á idź ná bojewiſko: á nie daj śię widźieć mężowi onemu/ áżby śię nájadł y nápił: ✠ 4 A gdy on ſpáć pojdźie/ upátrzże miejſce/ ná ktorym śię ukłádźie/ á przyßedßy/ odkryjeß *płaßcz* z nog jego/ á tám śię ukłádźieß/ á on tobie oznájmi co będźieß miáłá czynić. ✠ 5 Y rzekłá do niey *Ruth*: Cokolwiek mi każeß/ uczynię.

6 A Ták ßłá ná ono bojewiſko: y uczyniłá to co jey rozkazáłá świekrá jey. ✠ 7 A *gdy* śię nájadł Booz y nápił/ y rozweſeliło śię ſerce jego/ poßedł á układł śię przy ſtogu: przyßłá też y oná po ćichu/ á odkrywßy płaßcz z nog jego/ ukłádłá śię. ✠ 8 A gdy było o pułnocy/ ulękł śię on mąż/ á obroćiwßy śię/ *ujrzał* á oto niewiáſtá leży u nog jego. ✠ 9 Y rzekł: Ktożeś ty? Y odpowiedźiáłá: Jam jeſt Ruth ſłużebnicá twojá/ rozćiągniże płaßcz twoj ná ſłużebnicę twoję/ boś mi pokrewny: ✠ 10 A on rzekł: Błogosłáwionáś ty od PANA corko mojá: więtßąś pobożność po ſobie pokazáłá teraz niż pierwey/ żeś nie poßłá zá młodźieńcámi/ ták ubogimi jáko y bogátymi: ✠ 11 Przetoż teraz Corko mojá/ nie boj śię: bo wßyſtko cokolwiek rzeczeß/ uczynię: gdyż wie cáłe miáſto ludu mego/ żeś ty niewiáſtá cnotliwa. ✠ 12 A teraz prawdáć to/ żem ja jeſt pokrewny twoj/ á wßákże jeßcze jeſt pokrewny bliżßy nád mię. ✠ 13 Zoſtańże *tu* tey nocy. A gdy będźie ráno/ jeśli ćię będźie chćiał pojąć práwem bliſkośći/ dobrze/ niech pojmie: A jeśli ćię nie będźie chćiał pojąć/ ja ćię pojmę práwem bliſkośći: Zywie PAN! Spiże tu áż do poránku. ✠ 14 A ták ſpáłá u nog jego áż do poránku á wſtáłá przed tym niż mogł rozeznáć jeden drugiego: bo rzekł Booz/ niech nikt nie wie że przyßłá tá niewiáſtá ná bojewiſko.

15 Nád to rzekł: Daj płáchtę ktorą máß ná ſobie/ á trzymaj ją: á *gdy* ją trzymáłá/ námierzył jey ßeść *miárek* jęczmieniá/ y złożył ná nię/ a y weßłá do miáſtá: ✠ 16 A przyßłá do świekry ſwojey/ ktora jey ſpytáłá: ktożeś ty corko mojá? A Ruth jey powiedźiáłá wßyſtko co jey uczynił on mąż. ✠ 17 Y rzekłá: *Oto* ßeść *miárek* tego jęczmieniá dał mi: bo rzekł do mnie: Nie wroćiß śię prożno do świekry twojey. ✠ 18 Y rzekłá Noemi: Potrwajże corko mojá/ áż śię dowieß jáko pádnie tá rzecz: Boć nie zániecha ten mąż/ áż tę rzecz dźiś ſkończy.

a 1. Y ßedł do miáſtá.

ROZDZIAŁ IV.

Według práwá Zakonego. 13. Booz Ruthę wźiął ſobie zá żonę, ktora mu porodźiłá Obedá. 18. Ktory był Dźiádem Dawidowym.

1 POtym Booz ßedł do bramy/ y uśiadł tám: á oto pokrewny on ßedł mimo/ o ktorym powiedźiał był Booz: y rzekł mu: Podź ſám á śiadź tu/ Ty á Ty: á on przyßedßy/ śiadł.

2 WZiawßy tedy dźieśięć mężow ſtárßych miáſtá onego/ mowił do nich: Siadźćież też tu: y uśiedli. ✠ 3 Zátym rzekł onemu powinowátemu: Dźiał roli/ ktory *był* brátá náßego Elimelechá przedáłá Noe-

mi / ktora śię wroćiłá z źiemie Moábskiey. 4 Y zdáło mi śię to odnieść do uszu twoich / mowiąc : Otrzymaj *tę rolę* przed tymi ktorzy tu śiedzą / y przed stárszymi ludu mego : á chceszli *ją* odkupić / odkup : á jesliż nie odkupisz powiedz mi / á bo wiem że nád ćię niemász *bliższego* do wykupienia : á jam po tobie. Tedy on rzekł : ja odkupię. 5 Nád to rzekł Booz : Dniá ktorego otrzymasz rolą z rąk Noemi / *tedy też* y Ruthę Moábitkę żonę zmárłego pojmiesz : ábyś wzbudźił imię zmárłego w dźiedźictwie jego. 6 Odpowiedźiał powinowáty : Nie mogę odkupić : bym snadź nie stráćił dźiedźictwá mego. Odkupże ty sobie bliskość moję b : gdyż *ja* nie mogę odkupić jey. 7 (A był to stárodawny c zwyczaj w Izráelu przy wykupnie / y przy zamiánie : áby wárownieysza byłá káżda spráwá / *tedy* z zuwał jeden *z nich* trzewik swoj / y dawał *go* bliźniemu swojemu : A toć było ná świádectwo *ustępowánia dobr* w Izráelu.) 8 Tedy rzekł on powinowáty do Boozá : Otrzymajże ty : Y zzuł trzewik swoj. 9 Zátym rzekł Booz do onych stárszych / y do wszystkiego ludu : Swiádkámi dźiś jesteśćie wy / żem to wszystko otrzymał co *było* Elimelechowe : y to wszystko co *było* Chelionowe / y Máhálonowe / z rąk Noemi. 10 Do tego Ruthę Moábitkę żonę Máhálonowę / wźiąłem sobie zá żonę / ábym wzbudźił d imię zmárłego w dźiedźictwie jego / iżby nie zginęło imię onego zmárłego miedzy bráćią jego / y z bramy miejscá jego : *Tego* śćie wy dźiśia świádkámi. 11 Y rzekł wszystek lud ktory *był* w bramie miástá / y stárszy : *Jesteśmy* świádkámi : Niechćiż dá PAN / áby niewiástá ktora wchodźi w dom twoj / *byłá* jáko e Rachel y jáko Lia / ktore obie zbudowáły dom Izráelski : poczynajże sobie mężnie w Efrácie / á zjednaj *sobie* imię w Betlehemie. 12 Niechájże dom twoj będźie / jáko dom f Fáresá / (ktorego porodźiłá Thámár Judźie /) z naśienia tego / ktoreć da PAN z tey to białey głowy.

13 A Ták pojął sobie Booz Ruthę / y byłá mu zá żonę : á gdy wszedł do niey / tedy jey dał PAN że poczęłá y porodźiłá Syná. 14 Y rzekły niewiásty do Noemi : Błogosłáwiony PAN / ktory ćię dźiś nie chćiał mieć przez powinowátego / áby zostawáło imię jego w Izráelu. 15 Tenći ućieszy duszę twoję / y będźie ćię żywił w stárośći twojey : ábowiem Synowa twoja / ktora ćię miłuje / porodźiłá go / ktorać dáleko jest lepsza / niżeli śiedm Synow. 16 A ták wźiąwszy Noemi dźiećiątko / położyłá je ná łonie swojim / á byłá mu zá piástunkę. 17 Y dáły mu sąśiády imię / mowiąc : Národźił śię Syn Noemi : y názwáły imię jego Obed : tenći jest Oćiec Isájego / Ojcá Dawidowego.

18 A Teć są rodzáje g Fáresowe. 19 Fáres zpłodźił Hesroná. A Hesron zpłodźił Ramá : á Rám zpłodźił Aminádabá. 20 A Aminádab zpłodźił Náhásoná : á Náhásson zpłodźił Sálmoná. 21 A Sálmon zpłodźił h Boozá : á Booz zpłodźił Obedá. 22 A Obed zpłodźił Isájego : á Isáj zpłodźił Dawidá.

a 5 Moj. 25.25.
b I. *Práwo moje.*
c 5 Moj. 25. 9.
d 5 Moj. 25. 6. Mátt. 22.24.
e 1 Moj. 29.16.
f 1 Moj. 38.28.29.
g 1 Kron. 2.4.5.
h Luk. 3. 32.33.

PIERWZE KSIEGI SAMUELOWE,

ktore te z zowią

PIERWSZE KROLEWSKIE.

TE Księgi zámykáją w sobie rzeczy / ktore śię zá ostátnich dwu Sędźiow / Heli / y Sámuelá / y zá pierwszego Królá Saulá / przez 80. lat dźiáły.

ROZDZIAŁ I.

Anná żoná Elkány. dla niepłodnośći uśćzypki ćierpiąc, płákáłá. 10. potomstwo u Bogá sobie uprośiłá. 20. Syná Sámuelá porodźiłá. 24. ktorego ostáwiwszy, ná służbę Bogu oddáłá.

1 Był niektory mąż z Rámátáim Sofim / z gory Efrájim / ktoremu było imię Elkáná / syn Jerohámá / Syná Elihu / Syná Tohu / Syná Suf Efrátejczyká. 2 A ten miał dwie żenie / imię jedney Anná / á imię drugiey Fenenná / y miáłá Fenenná dźiatki / ále Anná nie miáłá dźiatek. 3 Y chadzał on mąż z miástá swego ná káżdy rok / áby chwałę dawał y ofiárowáł PAnu Zastępow w Sylo : gdźie byli dwá Synowie Heli / Ofni y Finees Kápłáni PAńscy.

4 A Gdy przyszedł dźień ktorego spráwowáł ofiáry Elkáná / dał Fenennie żenie swey / y wszystkim Synom jey / y corkam jey cząstki: 5 Ale Annie dał jedne część wyborną : Bo Annę miłował / choćiaż był PAN żywot jey zámknął. 6 Y draźniłá ją bárzo przećiwnicá jey / áby ją tylko rozgniewáłá / dla tego iż zámknął był PAN żywot jey. 7 To gdy czynił *Elkána* ná káżdy rok / á *Anná* też chodźiłá do Domu PAńskiego / ták ją draźniłá *przećiwnicá* że płákiwáłá / y nie jadáłá. 8 Rzekł jey tedy Elkáná mąż jey: Anno czemu płáczesz / y czemu nie jesz? á przecz śię ták trapi serce twe ? izalim ja tobie nie jest lepszy niż dźieśięć synow.

9 Wstáłá tedy Anná gdy śię nájedli y nápili w Sylo: á Heli Kápłan śiedźiał ná stołku a u podwoja kośćiołá PAńskiego. 10 A oná będąc w gorzkośći sercá / modliłá śię PAnu / y wielce płákáłá. 11 Y uczyniłá ślub / mowiąc: PAnie zastępow / jeśliż wejrzawszy wejrzysz ná utrapienie służebnice twojey / y wspomnisz ná mię / á nie zábaczysz służebnice twojey / y dasz służebnicy twey potomstwo męskiey płći / tedy je dam PAnu po wszystkie dni żywotá jego / á brzytwá nie postoji ná głowie jego. 12 Y stáło śię / gdy przedłużáłá modlitwy przed PAnem / że Eli przypátrowáł śię ustam jey. 13 Ale Anna mowiłá w sercu swym : tylko wárgi jey ruszáły śię / ále głosu jey słycháć nie było: y miał ją Heli zá pijáną. 14 Przetoż rzekł do niey Heli : Długoż będźiesz pijáną ? wytrzeźwi śię z winá twego. 15 Ale odpowiedźiáłá Anná y rzekłá : nie ták PAnie moj : niewiástá utrapionego Duchá jestem : ánim winá áni napoju mocnego nie piłá : álem wylałá duszę moję przed oblicżem PAńskim. 16 Nie rozumiejże o służebnicy twojey jáko o niewieśćie niepobożnej / gdyż z wielkiego myślenia y b frásunku mego / mowiłám áż do tąd. 17 Tedy odpowiedźiał Heli / y rzekł: Idźże w pokoju / á Bog Izráelski niechaj da prozbę twoję / ktoreyś żądáłá od niego. 18 Y rzekłá: Niech znajdźie służebnicá twoja łáskę przed oczymá twymi : y odeszłá niewiástá w drogę swą / y jadłá ; á twarz jey nie byłá więcey *smętna*.

19 Y Wstáli bárzo ráno / á pokłoniwszy śię przed PAnem / wroćili śię / y przyszli do domu swego do Rámátá : Tedy poznał Elkáná Annę żonę swą / á wspomniał ná nię PAN. 20 Y stáło śię po wypełnieniu dni / jáko poczęłá Anná / że porodźiłá Syná / y názwáłá imię jego Sámuel : bo *rzekłá*, u PAnám go uprośiłá.

21 Potym szedł on mąż Elkáná / y wszystek dom jego / áby oddał PAnu ofiárę uroczystą / y ślub swoj. 22 Ale Anná nie szłá : bo mowiłá mężowi swemu. *Nie pojdę* áż zostáwię dźiećiątko / potym odwiodę je / że śię ukaże przed PAnem / y zostánie tám záwsze. 23 Y rzekł jey Elkáná mąż jey : Uczyń co *jest* dobrego w oczách twojich / zostań áż go zostáwisz : tylko niech utwirdźi PAN słowo swoje. Zostáłá tedy niewiástá / y kármiłá pierśiámi Syná swego / áż go zostáwiłá.

a H. *Ná stolicy.*

b I. *Rozdráżnienia.*

24 A Gdy go zostáwiłá / przywiodłá go z sobą ze trzemá cielcámi / y z jednym Efá máki / y z łagwią winá / y przywiodłá go do domu PAńskiego w Sylo : á dźiećię było máłe. 25 Y zábiwszy cielcá przywiedli dźiećię do Heli. 26 A oná rzekłá : Słuchaj PAnie moj / żywie duszá twojá PAnie moj : Jam jest oná niewiástá ktoram tu stałá przy tobie / modląc śię PAnu. 27 Prośiłám o to dźiećiątko / y dał mi PAN prośbę moję ktorey żądáłá od niego. 28 Przetoż je też ja oddawam PAnu : ná wszystkie dni / ktorych będźie żyło / jest oddáne c PAnu. Y pokłonili śię tám PAnu.

c I. Będźie służyło Pánu.

ROZDZIAŁ II.

Anná Bogu zá Syná dźiękując. 3. do pokory wszystkich upomina. 12. 22. Heli májąc Syny bezbożne, náżbyt je łáskáwie karze. 27. Záczym mąż Boży y Ojcu y Synom upadek opowiáda.

1 TEdy śię modliłá Anná / y rzekłá : Rozweseliło a śię serce moje w PAnu / wywyższon jest rog moj w PAnu / rozszerzyły śię ustá moje / przećiw nieprzyjaćiołom mojim / ábowiemem śię rozrádowáłá w zbáwieniu twojim. 2 Niemász świętego jáko PAn : bo niemász b innego oprocz ciebie / y niemász ták mocnego / jáko Bog nász. 3 Nie mowćież nápotym słow pysznych / á niechaj nie wychodzą słowá hárde z ust wászych : ábowiem Bog *jest* c umiejętności PAnem d / á nádawáją śię spráwy jego. 4 Łuk y mocarze pokruszeni *są*, á mdli przepásáni są mocą. 5 Ktorzy byli e násyceni / nájmują śię zá Chleb : á głodni przestáli *łáknąć* : ták iż niepłodná śiedmioro porodźiłá / á ktora rodźiłá wiele dźiatek / zemdláłá. 6 PAN zábija / f y ożywia : 7 wwodźi do grobu / y wywodźi. PAn ubogiego czyni / y zbogáca : uniża / 8 y wywyższa. Wzbudza z prochu ubogiego / á z gnoju g podnośi żebráká : áby je posádźił z Kśiążęty / á dał im stolicę chwalebną ośiągáć : Abowiem Páńskie są grunty źiemie / á ná nich záłożył świát.

a Łuk. I. 47. b 5 Moj. 3. 24. Psalm 89. 7. 8. c I. Pánem wszystkie wiedzącym. d 2 Moj. 21. 2. Dán. I. 17. e Psalm 34. 11. Łuk. I. 53. f 5 Moj. 32. 39. Tobia. 13. 2. Mądr. 16. 13. g Psalm 113. 7. 8.

9 Nog h świętych swojich ochrania / á niepobożni w ciemnośćiách zámilkną ; bo nie w śile swojey będźie śię mąż zmacniał. 10 PAn pokruszy przećiwniki swoje / á zágrzmi ná nie z niebá ; PAN będźie sądźił gránice źiemie : á da moc Krolowi swemu / y wywyższy rog i pomázáńcá swego. 11 A ták odszedł Elkáná do Rámáthy do domu swego / á dźiećię służyło PAnu przed Heli Kápłánem.

12 A Le Synowie Heli / byli Synowie bezbożni / á nie ználi PAná. 13 Abowiem obyczaj Kápłánow ten był około ludu ; ktokolwiek spráwowáł Ofiáry / przychodźił sługá Kápłáński gdy wárzono mięso / májąc widełki o trzech zębách w ręce swojey. 14 Y wrażał je w státek ábo w kocieł / ábo w panew ábo w gárniec : á cokolwiek wyjął widełkámi / to sobie brał Kápłan. Ták czynili wszystkim Izráelczykom ktorzy tám do Sylo przychodźili. 15 Tákże pierwey niż zápalono tłustość / tedy przychodźił sługá Kápłáński / á mowił człowiekowi Ofiárującemu : Oddaj mięso / ábym je upiekł Kápłánowi / ábowiem nie weźmie od ćiebie mięsá wárzonego / jedno surowe. 16 A jesliż mu odpowiedźiał on człowiek / niech śię pierwey spali tłustość / potym sobie weźmiesz k czego będźie żądáłá duszá twojá : Tedy on mowił / Nie z tego : teraz daj ; á nie dászli / weźmę gwałtem : 17 Y był to grzech onych sług bárzo wielki przed PAnem / bo śię odrácáli ludźie od Ofiar Páńskich.

18 A Le Sámuel służył przed PAnem : ubráne chłopiątko l w Efod lniány. 19 A mátká jego uczyniwszy mu sukienkę máłą / przynaszáłá mu co rok / gdy chadzáłá z mężem swym spráwowáć Ofiárę uroczystą. 20 Y błogosłáwił Heli Elkánie / y żenie jego / mowiąc : Niechći da PAN potomstwo z tey niewiásty / zá oddánego / ktorego wyprośiłá u PAná : y poszli ná miejscá swoje. 21 Tedy náwiedźił PAN Annę / ktora poczęłá y porodźiłá trzech Synow / y dwie corce : A pá-

h Psalm. 91. 11. i Psalm. 89. 25. k 3 Moj. 7. 31. l 2 Moj. 28. 6.

chole

chole Sámuel urosł przed PAnem.

22 A Że Heli zstárzał śię był bárzo/ y słyszał wszystko co czynili Synowie jego cáłemu Izráelowi: y jáko sypiáli z niewiástámi / ktore śię zchadzáły przede drzwi Námiotu zgromádzenia. 23 ♣ Y rzekł do nich : Przecże tákie rzeczy czynićie? Coż ja słysze o wászych złych spráwách / od wszystkiego ludu? ♣ 24 Nie ták Synowie moji: bo nie dobra sławá ktora ja słysze: że przywodźićie ku przestepstwu lud PAński. 25 ♣ Gdy kto zgrzeszy przećiw człowiekowi / sądźić go bedźie sedźia : ále jesli przećiw PANu kto zgrzeszy/ ktoż śie zá nim ujmie? Lecż nie usłucháli głosu Ojcá swego / bo je 26 chćiał PAN pobić. ♣ Ale pácholę Sámuel postepował / á rosł /y podobał śię ták PAnu jáko y ludźiom.

27 P Otym przyszedł mąż Boży do Heli/y rzekł mu : Ták mowi PAN : Zalim śie nie jáwnie objáwił domowi Ojcá twego gdy byli w Egipćie w domu Fáráonowym? 28 ♣ Y obrałem go sobie ze wszystkich pokoleń Izráelskich zá Kápłáná/ áby Ofiárował ná Ołtarzu mojim/ á kádźił rzeczámi wonnymi / y nośił Efod przede mną : y dałem domowi Ojcá twego wszystkie Ofiáry palone / od Synow Izráelskich. ♣ 29 Przecżżeśćie m podeptáli Ofiáre moje / y śniedną Ofiáre moje ktoram rozkazał *spráwowáć* w przybytku? Y *wiecey* uczćił Syny swoje nád mię: ábyśćie śię utuczyli z pierwoćin wszystkich Ofiar śniednych/ 30 Izráelá ludu mego. ♣ Przetoż mowi PAN Bog Izráelski: rzekłem w prawdźie: dom twoj y dom Ojcá twego / bedźie służył przede mną áż n ná wieki : ále teraz mowi PAN: Nie bedźieć to: gdyż ja te ktorzy mnie czczą / czćić bede : á ktorzy mną gárdzą bedą wzgárdze- 31 ni. ♣ Oto dni przychodzą / á odetnę rámię twe/ y rámię domu Ojcá twego/áby nie było Stárcá w domu 32 twojim. ♣ Y oglądasz wielki ućisk o przybytku *Páńskiego*, miásto szczęśćia ktore PAn dawał Izráelowi: Y nie bedźie stárcá w domu twojim po wszystkie dni. ♣ 33 Wszákże męża nie wytrácę z ćiebie *do końcá* od Ołtarzá mego / ábym utrapił oczy twe / á boleśćią zćisnął duszę twoje : á wszystko mnostwo domu twego 34 pomrze/dorosszy lat męskich. ♣ A toć bedźie ná znák / co przyjdźie ná dwu Synow twojich / Ofni y Fineesá: 35 dnia jednego pomrą ći obá. ♣ Y wzbudzę sobie Kápłáná wiernego/ *ktory* według sercá mego y według myśli mojey czynić bedźie / y zbuduję mu dom trwáły / á bedźie służył przed pomázáńcem mojim po 36 wszystkie dni. ♣ Y stánie śię/ktokolwiek pozostánie z domu twego/ przyjdźie áby mu śię ukłonił zá pieniądz srebrny / y zá sztukę chlebá/mowiąc : przypuść mię proszę do jedney *cząstki* Kápłáńskiey/ábym jadł sztuczkę chlebá.

m *H. wierzgáli ná ofiáry.*

n 2 *Moj.* 28.43. y 29.9.

o *H. Przeciwniká.* 1 *Sám.* 4.11. 17.

ROZDZIAŁ III.

PAN Sámuelowi upádek Heli przepowiáda. 15. *Sámuel záśię toż mu oznájmuje.* 19. *ktorego zá wiernego Proroká Páńskiego wszyscy Izráelczycy przyjmują.*

1 A Pácholę Sámuel służył PAnu przed Heli / á słowo PAńskie było drogie w one dni/ bo nie bywáło widzenia jáwnego.

2 Y Stáło śię dniá onego gdy Heli leżał ná miejscu swojim / (á oczy jego już śię były poczęły záći- 3 miáć/y nie mogł dojrzeć:) ♣ A lámpá Boża jeszcze nie byłá zágászona : Sámuel też spał w Kośćiele PAń- 4 skim / gdźie byłá skrzyniá Boża: ♣ Zezáwołał PAn ná Sámuelá/á on 5 śię ozwał/Otom ja. ♣ Y przybieżał do Heliego / y rzekł : Otom ja gdyżeś mię wołał : A on rzekł : Nie wołałem / wroć śię/spi : y poszedł á 6 spał. ♣ Powtore PAn jeszcze záwołał Sámuelá / y wstał Sámuel / á poszedł do Heliego / y rzekł: Otom ja / gdyżeś mię wołał: *ktoremu* on rzekł: Nie wołałem Synu moj / 7 wroć śię á spi: ♣ A Sámuel jeszcze nie znał PAná/ y jeszcze mu nie by- 8 ło objáwione słowo Páńskie. ♣ Nád to jeszcze PAN záwołał Sámuelá po trzećie: á on wstawszy szedł do Heliego / y rzekł: Otom ja / gdyżeś mię wołał. Tedy zrozumiał Heli że

9 PAN wołał páchołećiá. ♣ Y rzekł Heli do Sámuelá: Idź spi / á jesli ćię *kto* záwoła / rzeczesz: Mow PAnie / bo słyszy sługá twoj ; A ták Sámuel szedł / y spał ná miejscu swojim.

10 POtym przyszedł PAn / y stánął / á záwołał jáko y pierwszy y drugi raz: Sámuelu Sámuelu: Y rzekł Sámuel : Mow *Pánie*, bo sługá twoj słucha. 11 ♣ Tedy rzekł Pan do Sámuelá: Oto ja uczynię rzecz w Izráelu / ktorą ktokolwiek usłyszy / zábrzmi mu w obu uszách jego. 12 ♣ Dniá onego wzbudzę przećiw Heliemu wszystko com mowił przećiwko domowi jego : Pocznę y dokonam. 13 ♣ Y okażę mu / iż ja sądzę dom jego áż ná wieki / dla nieprawośći / o ktorey wiedźiał : bo *wiedząc*, że a ná śię przekleſtwo przywodźili Synowie jego / wszákże nie bronił im tego. 14 ♣ A przetoż przysiągłem domowi Heli / że nie będźie oczyszćiona nieprawość domu Heliego *żadną* Ofiárą / áni Ofiárą śniedną áż ná wieki. 15 ♣ Y spał Sámuel áż do poránku / y otworzył drzwi domu PAńskiego / á Sámuel bał śię oznájmić widzenia tego Heliemu. 16 ♣ Tedy záwołał Heli Sámuelá / y rzekł : Sámuelu Synu moj : ktory odpowiedźiał / Owom ja. 17 ♣ Y rzekł: Coż to zá słowá ktoreć *PAN* powiedźiał : proszę / nie taj przede mną : to á toć Bog niechaj uczyni / jesliże co zátáisz przede mną ze wszystkich słow ktore mowił do ćiebie. 18 ♣ Y oznájmił mu Sámuel wszystkie słowá / á nie zátáił *nic* przed nim : A *on* rzekł : PAN jest : co dobrego w oczách jego / niech czyni.

19 Y Rosł Sámuel: á PAN był z nim / y nie dopuśćił b upáść *żadnemu* ze wszystkich słow jego ná źiemię. 20 ♣ Poznał c tedy wszystek Izráel / od Dán áż do Beersebá / iż Sámuel był wiernym Prorokiem PAnu. 21 ♣ Bo y nápotym ukázował śię PAn Sámuelowi w Sylo / ták jáko mu śię przed tym objáwił PAn w Sylo przez słowo swoje.

I. *Ze śię nieprzystojnie práwowáli.*

b *Psalm.* 119.38

c *Syrác.* 46.16. 17.

ROZDZIAŁ IV.

2. 10. *Izraelczycy od Filistynow dwá kroć porażeni.* 13. *co usłyszawszy Heli, z stołká szyję złamał.* 19. *A Synowa jego przy porodzeniu umárłá.*

1 Y Stáło śię według mowy Sámuelowey wszystkiemu Izráelowi : Bo gdy wyćiągnął Izráel przećiw Filistynom ná wojnę / á położyli śię obozem u Ebenezer : Filistynowie záś położyli śię Obozem w Afeku. 2 ♣ Y gdy śię uszykowáli Filistynowie przećiwko Izráelowi / á stoczyłá śię bitwá : tedy porażony jest Izráel od Filistynow / á pobito ich w oney bitwie ná polu / około czterzech tyśięcy mężow.

3 Wroćił śię lud do Obozu : Y rzekli stársi Izráelscy: przeczże nas dźiś poráźił PAN przed Filistynámi : weźmimyż do śiebie z Sylo skrzynię przymierza PAńskiego / á niech przyjdźie miedzy nas / á wybáwi nas z rąk nieprzyjaćiol nászych. 4 ♣ Przetoż posłał lud do Sylo / y wźięli z támtąd skrzynię przymierza PAná zastępow / śiedzącego ná Cherubinách : byli też tám dwáj Synowie Heli z skrzynią przymierza PAńskiego / Ofni y Finees. 5 ♣ A gdy przyszłá skrzynia przymierza PAńskiego do Obozu / zákrzyknął wszystek Izráel głosem wielkim / ták iż źiemia zábrzmiáłá. 6 ♣ A usłyszawszy Filistynowie głos onego krzyku / rzekli: Coż to zá głos ták wielkiego wykrzykánia w Obozie Hebrejskim ? Y poználi że skrzynia PAńska przyszłá do Obozu. 7 ♣ Przetoż zlękli śię Filistynowie / gdyż mowiono : Przyszedł Bog do Obozu ich / y rzekli : Biádá nam / bo nie było nic tákowego przed tym. 8 ♣ Biádaż nam / ktoż nas wybáwi z rąk tych Bogow mocnych ? ćić to Bogowie / ktorzy poráźili Egipt wszelką plagą ná puszczy. 9 ♣ Zmacniajćież śię / á bądźćie mężámi o Filistynowie ! byśćie snadź nie służyli a Hebrejczykom / jáko *oni* wam służyli. Bądźćież tedy mężámi / á potykajćie śię. 10 ♣ Zwiedli tedy bitwę Filistynowie / y porażony jest Izráel / á ućiekał káżdy do namiotu swego : y stáłá śię porážká bárzo

a *Sędź.* 13. 1.

wielka /

wielka / ták iż poległo z Izráelá trzydźieśći tyśiecy piechoty. ♣ 11 Támże skrzyniá Boża b wźieta jest/ y dwáj Synowie Heli polegli / Ofni y Finees.

b Psalm. 78.61.

12 Ubieżał niektory z *Synow* Beniáminowych z bitwy/ á przyszedł do Sylo tegoż dniá májąc száty rozdárte / á proch ná głowie swojey. ♣ 13 A *gdy* przyszedł/ oto Heli śiedźiał ná stołku przy drodze wyglądájąc / bo śie serce jego lekáło o skrzynię Bożą : á przyszedszy on mąż / opowiedźiał miástu : y krzyczáło wszystko miásto. ♣ 14 A usłyszawszy Heli głos krzyku onego/ rzekł: Coż to zá głos rozruchu tego : lecz on mąż spiesząc śie przyszedł áby to oznájmił Helemu. ♣ 15 A Heli już miał dźiewięćdźieśiąt y ośm lat / á oczy jego już śie były záćmiły / że nie mogł dojrzeć. ♣ 16 Tedy rzekł on mąż do Helego : Ja idę z bitwy : jam záiste z bitwy dźiś uciekł : Do ktorego on rzekł : Coż śie *tám* stáło Synu moj? ♣ 17 Y odpowiedźiał on poseł / y rzekł: uciekł Izráel przed Filistynámi : y stáłá śie wielka porażka w ludu : támże y dwáj Synowie twoji legli Ofni y Finees c y skrzyniá Boża wźietá jest. ♣ 18 A gdy wspomniał skrzynię Bożą/ spadł *Heli* z stołká ná wznák u bramy: á złamawszy sobie szyję umárł: ábowiem *był* człowiek stáry y ociężáły. A on sądźił Izráelá przez czterdźieśći lat.

c 1 Sám. 2.34.

19 Synowa też jego / żoná Fineesowá/ będąc brzemienna/ y bliska porodzenia / gdy usłyszáłá onę nowinę/ iż wźieta jest skrzyniá Boża / y że umárł świekier jey / y mąż jey/ tedy śię náchyliłá/ y porodźiłá : bo przypádły ná nię bole jey. ♣ 20 A gdy umieráłá/ rzekły *niewiásty* ktore były przy niey: nie boj śię/ ábowiemeś Syná porodźiłá : ále oná nic nie odpowiedźiáłá / áni *tego* przypuśćiłá do sercá swego. ♣ 21 Y názwáłá dźieciątko Ichábod / mowiąc: Przeprowádźiłá śię sławá od Izráelá/ iż wźieto skrzynię Bożą / á iż *umárł* świekier jey / y mąż jey. ♣ 22 Przetoż rzekłá: Przeprowádźiłá śię sławá od Izráelá : bo wźieto skrzynię Bożą.

ROZDZIAŁ V.

Skrzyniá Páńska od Filistynow wźiata, y do kośćiołá wprowádzona, bálwána ich zepsowáłá. 6. 2. 10. Bog ich chorobą brzydką, y myszámi karał. 11. záczym o przywroceniu skrzynie Bożey rádzą.

1 Gdy Filistynowie wźieli skrzynię Bożą/ y zánieśli ją z Ebenezer / do Azotu. ♣ 2 Wźiawszy tedy Filistynowie onę skrzynię Bożą / wprowádźili ją do domu Dágonowego / y postáwili ją podle Dágoná. ♣ 3 A gdy ráno wstáli Azotczánie názájutrz / oto Dágon leżał twarzą swoją ná źiemi przed skrzynią PAńską : y podnieśli Dágoná / y postáwili go ná miejscu jego. ♣ 4 A gdy *záś* wstáli ráno názájutrz / oto Dágon leżał twarzą swoją ná źiemi / przed skrzynią PAńską / á łeb Dágonow/ y obie dłoni ręku jego ułamáne *były* ná progu / tylko *sam pień* Dágonow został podle niey. ♣ 5 Przetoż nie wstępują Kápłáni Dágonowi / y wszyscy ktorzy wchodzą do domu Dágonowego ná prog Dágonow w Azoćie / áż do dniá tego. ♣ 6 Tedy byłá ćięszka ręká PAńska nád Azotczány / á gubiłá je/ (bo je zárażáłá wrzodámi a ná zádnicách ich /) w Azoćie y w gránicách jego. ♣ 7 A widząc mężowie z Azotu co śie dźiało rzekli : Niechaj nie zostawa skrzyniá Bogá Izráelskiego z námi : ábowiem sroga jest ręká jego przećiwko nam / y przećiwko Dágonowi Bogu nászemu. ♣ 8 A ták obesłáli y zebráli wszystkie Kśiążetá Filistyńskie do śiebie/ y mowili: Coż uczynimy z skrzynią Bogá Izráelskiego? Y odpowiedźieli : Do Gáth niech będźie doprowádzona skrzyniá Bogá Izráelskiego: y odprowádźili *tám* skrzynię Bogá Izráelskiego. ♣ 9 A gdy ją odprowádźili / powstáłá ręká PAńska przećiw miástu/ trapieniem bárzo wielkim / y zárażáłá męże miástá od máłego áż do wielkiego / y náczyniło śie im wrzodow ná skrytych *miejscách*.

a 5 Moj. 28.27. Psalm 78.66.

10 Odesłáli tedy skrzynię Bożą do Akkáronu: á gdy przyszłá skrzyniá Boża do Akkáronu krzyczeli

Akká=

Akkárończycy / mowiąc: Przyprowádzono do nas skrzynię Bogá Izráelskiego / áby nas wymordowáno z ludem nászym. 11 ☘ Przetoż posławszy zgromádźili wszystkie Xiążętá Filistyńskie / y rzekli: Odeślićie skrzynię Bogá Izráelskiego / á niech się wroći ná mieysce swoje / y niech nas nie zábija y ludu nászego: bo był strách śmierći po wszystkim mieśćie / á byłá tám bárzo ćiężka 12 ręká Boża. ☘ A mężowie ktorzy nie pomárli / záráżeni byli wrzodámi ná zádnicy / ták iż wstępował krzyk miástá do niebá.

ROZDZIAŁ VI.

Filistynowie nárádźiwszy się, skrzynię z dáry odsyłáją do Betsemes. 13. gdźie ludźie ktorzy do niey náglądáli. 19. srodze pomordowáni bądą. 23. do Kátyátyárym przez posły jey zbywáją.

1 Y Byłá skrzyniá Páńska w źiemi Filistyńskiey / przez śiedm mię- 2 śięcy. ☘ Tedy przyzwawszy Filistynowie Kápłánow y wieszczkow/rzekli: Coż uczynimy z skrzynią PAńską? powiedzćie nam / jáko ją ode- 3 słáć mamy ná mieysce jey? ☘ Ktorzy odpowiedźieli: jeśli odeślećie skrzynię Bogá Izráelskiego / nie odsyłajćież jey prozney / ále przy niey koniecznie oddajćie Ofiárę zá przewinienie: tedy będźiećie uzdrowieni / y dowiećie śię czemu nie odstą- 4 piłá ręká jego od was. ☘ Y rzekli: Jákaż będźie ofiárá zá przewinienie/ktorą jey oddáć mamy? Odpowiedźieli: według liczby Xiążąt Filistyńskich / pięć złotych zádnic / y pięć złotych myszy: ábowiem jednáka jest plagá ná was wszystkich / 5 y ná Xiążętá wásze. ☘ A poczyńićie podobieństwá zádnic wászych / y podobieństwá myszy wászych / ktore psowáły źiemię / y oddaćie Bogu Izráelskiemu chwałę: owá/ snadź ulży ręki swey: nád wámi / y nád Bogámi wászymi/y nád źiemią wá- 6 szą. ☘ A czemuż obciążaćie serce wásze / jáko obćiążáli Egipczánie y Fáráo serce swoje: izaż *nie dopiero* gdy dźiwne rzeczy nád nimi czynił/ wypuśćili je / y wyszli?

7 Przetoż teraz spráwćie woz nowy jeden / á weźmićie dwie krowie od ćieląt / ná ktorych nie postáło járzmo / y záprzężćie te krowy w woz / á ćielętá ich od nich od- 8 wiedźćie do domu. ☘ Weźmićie też skrzynię PAńską / y wstáwćie ją ná woz: á sztuki złote ktoreśćie ofiárowáli zá przewinienie / włożćie w skrzynkę pobok jey / á puśććie ją / 9 że poydźie. ☘ A pátrzajćie/jeśli drogą gránic swych poydźie do Betsemes / *tedyć* on ná nas dopuśćił to wielkie złe: á jeśliż nie / tedy poznamy że nie ręká jego dotknęłá śię nas / *ále* to z trefunku przyszło ná 10 nas. ☘ Y uczynili ták oni mężowie: á wźiąwszy dwie krowie od ćieląt / záprzęgli je w woz / á ćielętá ich 11 zámknęli domá. ☘ Potym wstáwili skrzynię Páńską ná woz/y skrzynkę/ y myszy złote / y podobieństwá zá- 12 dnic swojich. ☘ Y udáły śię one krowy drogą prosto ku Betsemes/á gośćińcem jednym idąc szły / á ryczáły: y nie zstępowáły áni w práwo áni w lewo: á Xiążętá Filistyńskie szły zá nimi / áż do gránic Betsemes.

13 A Ná ten czás Betsemczycy żęli pszenicę w dolinie: podniozszy oczu swych / ujrzeli skrzynię / y urá- 14 dowáli śię ujrzawszy ją. ☘ A *gdy* woz przyszedł ná pole Jozuego Betsemity / támże stánął: tám też *był* kámień wielki: tedy porąbawszy drwá *od onego* wozá/ Ofiárowáli one krowy ná cáłopalenie PAnu. 15 ☘ Ale Lewitowie zstáwili skrzynię PAńską / y skrzynkę ktora byłá z nią / w ktorey *były* sztuki złote / y postáwili ná onym kámieniu wielkim: á mężowie z Betsemes spráwowáli cáłopalenia / y Ofiárowáli Ofiáry PAnu onego dniá.

16 Co widząc pięćioro Xiążąt Filistyńskich / wroćili śię do 17 Akkáronu onegoż dniá. ☘ A teć były zádnice złote / ktore oddáli Filistynowie zá przewinienie PAnu: od Azotu jednę: od Gázy jednę: od Askálonu jednę: od Geth jednę: y 18 od Akkáronu jednę. ☘ Myszy tákże złote / według liczby wszystkich miast Filistyńskich/ od pięći Xiąstw

pocżą-

poczáwszy od miástá murowánego áż do wśi bez muru / y áż do kámienia onego wielkiego / ná ktorym postáwili skrzynię Páńską / ktory jest áż do dniá tego ná polu Jozuego Betsemity.

19 A Że pobił PAN niektore z mężow Betsemitskich / przeto iż náglądáli a w skrzynię Páńską / y pobił z ludu pięćdźieśiąt tyśięcy / y śiedmdźieśiąt mężow: y płákał lud / przeto że PAN lud wielką porażką poráźił.

a Przeciwko zákazániu 4 Moj. 4. 5. 20

20 Y rzekli mężowie z Betsemes: Ktoż śię będźie mogł ostáć przed oblicżem PAná Bogá tego świętego? y do kogoż poydźie od nas?

21 A ták wyprawili posły do obywátelow Káryátyárym / mowiąc: przywroćili Filistynowie skrzynię PAńską: podźćie / przeprowádźćie ją do śiebie.

ROZDZIAŁ VII.

Skrzynia odwieźiona do Káryátyárym 3. Sámuel Izráelity náwraca do Páná. 7. Filistyny, gdy przećiw Izráelitom walczyli, modlitwą poraża. 15. á Izráelá wiernie sądźi.

1 PRzyszli tedy mężowie z Káryátyárym / y odwieźli skrzynię PAńską / á wnieśli ją do domu a Abinádábowego w Gábáá: á Eleázárá Syná jego poświęćili / áby strzegł skrzynie PAńskiey.

a 1 Sám. 6. 5.

2 Y stáło śię / gdy od onego dniá / jáko zostáłá skrzynia w Káryátyárym / wyszedł niemáły czás / to jest / dwádźieśćia lat / że płákał wszystek dom Izráelski zá PAnem.

3 Y Rzekł Sámuel do wszystkiego domu Izráelskiego / mowiąc: Jeśliże ze wszystkiego sercá wászego náwracaćie śię do PAná / wyrzuććież Bogi cudze z pośrzodku śiebie / y Astárotá: á zgotujćie serce wásze PAnu / y służćie jemu b sámemu: tedyć was wybáwi z ręki Filistynow.

b 5 Moj. 6. 13. 14. y 10. 20 Mátt. 4. 10. Luk. 4. 8.

4 Przetoż wyrzućili Synowie Izráelscy Báále / y Astárotá: á służyli PAnu sámemu.

5 Tedy rzekł Sámuel: Zgromádźćie wszystkiego Izráelá do Másfá / á bym śię modlił zá wámi PAnu.

6 A ták zgromádźili śię do Másfá / á czerpájąc wodę / wylewáli przed PAnem / y pośćili tám dniá onego / mowiąc: Zgrzeszyliśmy PANU. Y sądźił Sámuel Syny Izráelskie w Másfá.

7 A gdy usłyszeli Filistynowie / że śię zgromádźili Synowie Izráelscy w Másfá / ruszyły śię Kśiążętá Filistyńskie przećiw Izráelowi. Co gdy usłyszeli Synowie Izráelscy / zlękli śię przed Filistynámi.

8 Y rzekli Synowie Izráelscy do Sámuelá: Nie przestaway zá námi wołáć do PAná Bogá nászego / áby nas wybáwił z ręki Filistynow.

9 Przetoż wźiął Sámuel báránká ssącego jednego / y ofiárował go cáłego ná cáłopalenie PAnu: y wołał Sámuel do PAná zá Izráelem / á wysłuchał go PAn.

10 Y stáło śię / gdy Sámuel spráwował cáłopalenie / że Filistynowie przyćiągnęli blisko / áby walczyli przećiw Izráelowi: ále c zágrzmiał PAn / grzmotem wielkim dniá onego nád Filistynámi / á potárł je / y porażeni są przed oblicżem Izráelá.

c Syrach 46. 20.

11 A mężowie Izráelscy wypadszy z Másfá / gonili Filistyny / y bili je áż pod Betchár.

12 Tedy wźiął Sámuel kámień jeden / y postáwił go miedzy Másfá á miedzy Sen: y názwał imię jego Ebenezer / mowiąc: Aż poty pomagał nam PAn.

13 A ták poniżeni są Filistynowie / á potym więcey nie przychodźili ná gránice Izráelską: ábowiem byłá ręká PAńska przećiwko Filistynom / po wszystkie dni Sámuelowe.

14 Y przywrocone są miástá Izráelowi / ktore byli wźięli Filistynowie Izráelowi / od Akkáronu áż do Get / y gránice ich oswobodźił Izráel z ręki Filistynow: y był pokoy miedzy Izráelem / y miedzy Amorreyczykiem.

15 Y Sądźił Sámuel Izráelá po wszystkie dni żywotá swego.

16 A chodząc ná káżdy rok obchodźił Bethel / y Gilgál / y Másfá sądząc Izráelá po onych wszystkich mieyscách.

17 Potym śię wracał do Rámáty: Bo tám był dom jego: y tám sądźił Izráelá: támże tesz zbudował Ołtarz PANU.

ROZDZIAŁ VIII.

Złe ſpráwy Synow Sámuelowych. 5. dla ktorych Izráelczycy proſzą o Krolá. 7. z obrázą Bożą. 11. Sámuel ich od tego odwodząc, práwá Krolewſkie wylicza. 19. ktorym przy uporze ſtojącym Bog Krolá obráć każe.

1 Y Stáło śię/ gdy śię zſtárzał Sámuel/ że poſtánowił Syny ſwe 2 ſędźiámi nád Izráelem. ♣ A było imię Syná jego pierworodnego Joel/ á imię drugiego *Syná* jego Abiá: *Ci byli* Sędźiámi w Beerſebá. 3 ♣ Ale nie chodźili Synowie jego drogámi jego: lecz událi śię zá łákomſtwem/ y bráli dáry a/ á wywrácáli ſąd. 4 ♣ Przetoż zebráli śię wſzyſcy ſtárſzy Izráelſcy/ y przyſzli 5 do Sámuelá do Rámáty: ♣ Y rzekli mu: Otoś śię ty zſtárzał/ á Synowie twoji nie chodzą drogámi twojimi: przetoż poſtánow b nam Krolá/ áby nas ſądźił/ jáko y wſzyſtkie narody *máją*. 6 ♣ Ale śię nie podobáłá tá rzecz Sámuelowi/ że mowili: Daj nam Krolá/ áby nas ſądźił: przetoż modlił śię Sámuel PANu.

7 TEdy rzekł PAN do Sámuelá: Uſłuchaj głoſu ludu tego we wſzyſtkim coć powiedzą: Abowiem nie tobą c wzgárdźili/ ále mną wzgárdźili/ iżbym nie krolował nád nimi. 8 ♣ A według wſzyſtkich ſpraw ktore czynili od *onego* dniá/ ktoregom je wywiodł z Egiptu/ áż do dniá tego/ gdy mię opuśćili y ſłużyli Bogom obcym: Ták też czynią y tobie. 9 ♣ Przetoż teraz uſłuchaj głoſu ich/ á wſzákże oświadcz śię jáko napilniey przed nimi/ y oznájmi im práwo krolá/ ktory nád nimi ma krolowáć.

10 A Ták Sámuel odnioſł wſzyſtkie ſłowá PAńſkie do ludu/ ktory go 11 prośił o Krolá. ♣ Y mowił: Toć będźie práwo d Krolá/ ktory krolowáć ma nád wámi: Syny wáſze bráć będźie/ á oſádźi nimi wozy ſwoje/ y poczyni je jezdnymi/ á będą biegáć przed wozem jego. 12 ♣ Poczyni też ſobie z nich połkowniki nád tyśiącámi/ y rotmiſtrze nád piąćią dźieśiąt: *poczyni z nich* oracze rol ſwojich/ y żeńce żniwá ſwego/ y te ktorzyby robili rynſztunki wojenne/ 13 y potrzeby do wozow jego. ♣ Corki też wáſze pobierze/ áby gotowáły rzeczy wonne/ y były kuchárkámi y 14 piekárkámi. ♣ Polá też wáſze/ y winnice wáſze/ y Oliwnice wáſze co nalepſze pobierze/ á rozda ſługom ſwojim. 15 ♣ Przytym z záśiewkow wáſzych/ y z winnic wáſzych będźie brał dźieśięciny: y rozda je komornikom 16 ſwojim/ y ſługom ſwojim. ♣ Tákże ſługi wáſze/ y dźiewki wáſze/ y młodźieńce wáſze co nagrzecznieyſze będźie brał/ y oſły wáſze pobierze/ y 17 obroći do roboty ſwojey. ♣ Z bydłá wáſzego dźieśięćinę będźie brał/ á wy będźiećie niewolnikámi jego. 18 ♣ Y będźiećie wołáć dniá onego dla Krolá wáſzego/ ktorego ſobie obierzećie: á nie wyſłucha was PAN dniá onego.

19 ALe nie chćiał lud uſłucháć głoſu Sámuelowego: Owſzem mowili/ Nic z tego: ále Krol niech będźie 20 nád námi: ♣ Abyſmy byli y my/ jáko wſzyſtkie narody: będźie nas ſądźił Krol náſz: á wychodząc przed námi będźie odpráwował wojny 21 náſze. ♣ A wyſłuchawſzy Sámuel wſzyſtkich ſłow ludu/ odnioſł je do 22 uſzu PAńſkich. ♣ Y rzekł PAN do Sámuelá: uſłuchaj głoſu ich/ á poſtánow nád nimi Krolá. Przetoż rzekł Sámuel do mężow Izráelſkich: Idźćie káżdy do miáſtá ſwego.

ROZDZIAŁ. IX.

Saul ſzukájąc Oślic. 18. przyſzedł do Proroka Sámuelá. 19. ktory mu Duchem Bożym opowiáda, że będźie Krolem. 22. á zátym uczęſtowawſzy go. 26. Odpráwia.

1 Y Był mąż z *pokolenia* Benjámin ktorego imię było Cys/ Syn Abielow/ Syná Seror/ Syná Bechorát/ Syná Afiá/ Syná mężá 2 Jemini/ duży w śile. ♣ Ten miał Syná imieniem Saulá/ młodźieńcá urodźiwego: á nie *było* nikogo z Synow Izráelſkich urodźiwſzego nádeń a: głową był wyżſzy nád wſzyſtek *inny* lud.

3 A Zginęły były Oślice Cyſſowi Ojcu Saulowemu: y rzekł Cys do Saulá Syná ſwego: Weźmi

teraz

a Moj. 3. 6. Amos . 12.

b ...ze. 3.10. ...źiej. 3.21.

c 1 Sám. 10.27.

d *I. Obyczaj. Al. poſtępek.*

a H. Od rámienia był wyżſzy

teraz z sobą jednego z sług / á wstawszy idź y szukaj Oślic. 4 Tedy on szedł przez gorę Efráim/ y przeszedł ziemię Sáliszá / lecz nie ználeźli: Przeszli tákże ziemię Sálim / á nie ználeźli: Nad to przeszli y ziemię Jemini/ á nie ználeźli.

5 A Przyszedszy do ziemie Suf/ rzekł Saul sludze swemu ktory był z nim: podź/ á wroćmy śię / by snadź zániechawszy Oćiec moj Oślic nie frásował śię o nas. 6 Ktory mu odpowiedźiał: Oto teraz jest mąż Boży w tym mieśćie/ á mąż to zacny: Cokolwiek powie/ wszystko śię stawa: przetoż podźmy tám / snadź nam powie o drodze nászey/ ktorą iść mamy. 7 Tedy odpowiedźiał Saul sludze swemu: Więc pojdźiemy: Ale coż przynieśiemy onemu mężowi? Bo chlebá niestáło w sumkách nászych/á podarku niemász/ktorybysmy przynieśli mężowi Bożemu: coż mamy? 8 Tedy slugá znowu odpowiedźiał Saulowi/ y rzekł: Otom ználazł u śiebie czwartą część sykla srebrnego / ktorą damy mężowi Bożemu / áby nam oznajmił drogę nászę. 9 (Przed tym w Izráelu ták mawiał káżdy / gdy śię szedł rádźić Bogá: chodźćie / á pojdźiemy áż do Widzącego : Bo ktorego dźiś zowią Prorokiem / tego przedtym názywano Widzącym.)

10 TEdy rzekł Saul do slugi swego: Dobre jest słowo twoje: chodź/ podźmy: y szli do miástá w ktorym był mąż Boży. 11 A gdy wstępowáli ná gorę miástá / á potkáli dźiewczęki wychodzące czerpáć wodę/rzekli im: A jestże tu Widzący? 12 Ktore odpowiádájąc im rzekły/ Jest: Oto przed tobą/spiesz śię tedy : dźiś bowiem przyszedł do miástá/ gdyż dźiś Ofiáry spráwuje lud ná gorze. 13 Skoro wnidźiećie do miástá/ znajdźiećie go / pierwey niż pojdźie ná gorę áby jadł: ábowiem lud nie będźie jadł / áż on przydźie: bo on będźie błogosłáwił ofierze b : potym będą jeść wezwáni: á przetoż idźćie ko go o tey godźinie znajdźiećie.

14 WEszli tedy do miástá : á gdy przyszli w pośrzodek miástá / Oto Sámuel wychodźił przećiwko nim/ áby szedł ná gorę: 15 A PAN objáwił c był Sámuelowi dźień przed tym / niżli Saul przyszedł / mowiąc: 16 O tym czáśie jutro poślę do ćiebie mężá/ z ziemie Benjámin : ktorego pomażesz zá wodzą nád ludem mojim Izráelskim : á on wybáwi lud moj z rąk Filistyńskich: Bom wejrzał ná lud moj / gdyż przyszło wołánie jego do mnie. 17 A gdy Sámuel wejrzał ná Saulá / rzekł mu PAN: Oto mąż/o ktorymemći powiedźiał: tenći będźie pánował nád ludem mojim.

18 A Ták przystąpił Saul do Sámuelá / w pośrzodku brámy / y rzekł : Proszę powiedz mi gdźie tu jest dom Widzącego? 19 Y odpowiedźiał Sámuel Saulowi / mowiąc: Jam jest Widzący / wstąp przede mną ná gorę / á będźiećie dźiś jedli ze mną / potym ćię odpráwię ráno/ á cokolwiek jest w sercu twym / oznájmię tobie. 20 A o Oślice/ ktoreć zginęły dźiś trzeci dźień / nie frásuj śię / boć śię ználazły: y czyjeż wszytko co nalepszego w Izráelu? izali nie twoje? y nie wszystkiego domu Ojcá twego? 21 A odpowiádájąc Saul rzekł : izalim ja nie d Syn Jemini/ z námniejszego pokolenia Izráelskiego ? á dom moj ázaż nie napodlejszy miedzy wszystkimi domy pokolenia Benjáminowego ? Przecz że tedy mowił do mnie tákowe słowá?

22 A Ták wźiąwszy Sámuel Saulá y slugę jego wwiodł je ná Salę / y dał im miejsce przedniejsze miedzy wezwánymi / ktorych było około trzydźiestu mężow. 23 Y rzekł Sámuel kucharzowi: Daj sam tę cząstkę ktorąmći dał / y o ktorymći rzekł / Zchowaj ją u śiebie. 24 A gdy przyniosł kucharz łopátkę / y to co było ná niey/ położył Sámuel przed Saulá / y rzekł: Oto co zostáło weźmi przed śię / á jedz/bo ná ten czás zchowano to dla ćiebie / gdym rzekł: Wezwałem ludu. Y jadł Saul z Sámuelem dniá onego.

25 A Gdy zstąpili z gory do miástá / rozmawiał z Saulem ná dáchu. Potym wstáli bárzo ráno: Y stáło śię / gdy śię poczęło rozedniwáć:

b 5 Moj. 8. 10. Dźiej. 27. 35. 1 Tym. 4. 4. 5.

c Dźiej. 13. 21.

d 1 Sám. 15. 17

záwołał Sámuel Saulá ná dách/ mowiąc: Wstań/ á odpráwię cię: wstawszy tedy Saul/ wyszli obá z domu/ on y Sámuel. 27 ✠ A gdy zchodźili ku końcowi miástá/ rzekł Sámuel do Saulá: rzecz słudze áby szedł przed námi/ y szedł: á ty pozostań trochę żeć opowiem słowo Boże.

ROZDZIAŁ X.

Saul ná krolestwo od Sámuelá pomázány będąc. 6. Znákámi o tym upewniony. 17. á przez los w Másfá ze wszystkiego ludu obrány jest.

1 TEdy Sámuel wźiął báńkę Oliwy/ y wylał ná głowę jego/ á pocáłowawszy go/ rzekł: izali cię nie pomázał a PAN nád dźiedźictwem swojim zá wodzá? 2 ✠ Gdy dźiś odejdźiesz ode mnie/ znajdźiesz dwu mężow u grobu Ráchele ná gránicách Benjámin w Selsá/ ktorzyć powiedzą: nálázły śię Oślice/ ktoryches chodźił szukáć: á oto zániechawszy Oćiec twoj stárania o Oślicách/ frásuje śię o was/ mowiąc: Coż mam czynić z strony Syná mego? 3 ✠ Potym odszedszy z támtąd dáley/ przydźiesz áż ná pole Tábor: y potkáją ćię tám trzey mężowie/ idący do Bogá/ do b domu Bożego/ jeden nieśie troje koźląt/ á drugi nieśie trzy bochny chlebá/ á trzeći nieśie łagiew winá. 4 ✠ Y pozdrowią ćię w pokoju/ y dádzą ći dwoje chlebá/ ktore weźmiesz z rąk ich. 5 ✠ Potym przydźiesz ná págorek Boży/ kędy jest straż Filistyńska: á gdy tám wnidźiesz do miástá/ potkasz śię z gromádą Prorokow/ zstępujących z gory: á przed nimi będźie hárfá/ y bęben/ y piszczałká/ y lutnia/ á oni będą prorokowáli. 6 ✠ Y zstąpi ná ćię Duch PAński/ y będźiesz z nimi prorokował: A odmienisz śię w inszego mężá. 7 ✠ A gdy przydą te znáki ná ćię/ czyń cokolwiek znajdźie ręká twojá: bo Bog *jest* z tobą. 8 ✠ Potym pojdźiesz przede mną do Gálgál/ á oto ja przyjdę do ćiebie/ dla spráwowánia Ofiar cáłopalonych/ y dla Ofiárowánia ofiar spokojnych: przez śiedm dni będźiesz czekał/ áż przyjdę do ćiebie/ y ukażę co będźiesz miał czynić. 9 ✠ Y stáło śię/ gdy śię obroćił áby odszedł od Sámuelá/ odmienił Bog serce jego w insze/ y spełniły śię wszystkie one znáki dniá onego.

10 Y Przyszli tám ná págorek: á oto gromádá Prorokow potkáłá śię z nim/ y odpoczął nád nim Duch Boży/ y prorokował w pośrzodku ich. 11 ✠ Stáło śię c tedy/ że wszyscy ktorzy go przed tym ználi ujrzeli/ á oto z prorokámi prorokował: y mowili wszyscy jeden do drugiego: coż śię stáło Synowi Cyssowemu? Izali też Saul miedzy Prorokámi? 12 ✠ Y odpowiedźiał mąż *niektory* z támtąd/ y rzekł: y ktoż jest Ojcem ich d? przetoż weszło to w przypowieść: Izali y Saul miedzy Prorokámi? 13 ✠ Y przestał prorokowáć/ á przyszedł ná gorę.

14 POtym rzekł Stryj Saulow do niego/ y do sługi jego: Gdźieżeśćie chodźili? y odpowiedźiał: szukáć Oślic: á widząc żesmy ich nie mogli ználeść/ poszlismy do Sámuelá. 15 ✠ Y rzekł Stryj Saulow/ powiedz mi proszę co wam powiedźiał Sámuel. 16 ✠ Y odpowiedźiał Saul Stryjowi swemu: Oznájmił nam zá pewne/ iż ználeźiono Oślice. Ale o spráwie Krolestwá/ o ktorym mu Sámuel powiedźiał nie oznájmił mu.

17 POtym zwołał Sámuel ludu do PAná do Másfá. 18 ✠ Y rzekł do Synow Izráelskich: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Jam wywiodł Izráelá z Egiptu/ y wybáwiłem was z rąk Egipczánow/ y z rąk wszystkich krolestw ktore was trápiły: 19 ✠ Aleśćie wy dźiś odrzućili e Bogá wászego ktory was sam wybawia od wszystkiego złego wászego/ y od ućiskow wászych/ y rzekliśćie mu: Postánow Krolá nád námi. Przetoż teraz stańćie przed PAnem według pokoleń wászych/ y wedle tyśiącow wászych. 20 ✠ A gdy kazał przystąpić Sámuel wszystkim pokoleniam Izráelskim/ padł *los* ná pokolenie Benjáminowe. 21 ✠ Potym kazał przystąpić pokoleniu Benjáminowemu/ według domow jego/ y padł *los* ná dom Metry/ á tráfił ná Saulá

Ozea. 9. 13. Dźiej. 13.21.

b H. Do Bethel.

c 1 Sám. 19. 24.

d T. *Prorokow.*

e 1 Sám. 8.7.19 y 12.12

lá Syná Cyssowego: y ßukano go/ ále go nie ználeźiono. 22 ♣ Przetoż pytáli śię znowu PANá: przyydźieli jeßcze sám ten mąż? y odpowiedźiał PAN: Oto śię skrył miedzy sprzętem. 23 ♣ Tedy poßedßy wźięli go z támtąd: y stánął w pośrzod ludu: y był głową wyżßy f nád wßystek lud. 24 ♣ Y rzekł Sámuel do wßystkiego ludu: widźićież kogo to PAN obrał/ że mu niemáß rowniá miedzy wßystkim ludem? przetoż zákrzyknął wßystek lud mowiąc: Niech żywie Krol. 25 ♣ Tedy powiedźiał Sámuel g ludowi práwo krolewskie: y spisał je ná kśięgách/ ktore położył przed PANem: potym rozpuśćił Sámuel wßystek lud/ káżdego do domu swego. 26 ♣ Tákże y Saul ßedł do domu swego do Gábáá: y ßły zá nim Woyská/ ktorych Bog sercá dotknął. 27 ♣ Lecż ludźie niepobożni rzekli? Coż? tenże nas wybáwi? y wzgárdźili nim/ áni mu przynieśli dárow. Ale on cżynił/ jákoby nie słyßał.

f H. Był wyżßy od rámieniá y wyżey.

g 1 Sám. 8. 11. 12.

h 1 Sám. 11. 12.

ROZDZIAŁ XI.

Ammonitowie mießczány Jábes Gáláád bárzo drecżą. 6. co usłyßawßy Saul. 7. lud wßystek zebrał. 11. Ammonity poráźił. 15. zaczym znowu z weselem y z ofiárámi ná krolestwo potwirdzony jest.

1 TEdy przyćiągnął Náhás Ammonczyk/ y położył śię Obozem przećiw Jábes Gáláádskiemu: y rzekli wßyscy mężowie Jábes do Náhásá: uczyń z námi przymierze á będźiemyć służyli. 2 ♣ Y rzekł do nich Náhás Ammonczyk: w ten sposob ucżynię z wámi *przymierze*, jesli wykupię z was káżdemu oko práwe/ á włożę to obelżenie ná wßystkiego Izráelá. 3 ♣ Y rzekli do niego stárßy z Jábes: Pozwol nam śiedm dni/ że roześlemy posły po wßystkich gránicách Izráelskich: á jeśliże nie będźie ktoby nas rátował/ tedy wynidźiemy do ciebie a. 4 Y Przyßli posłowie do Gábáá Saulowego/ á powiedźieli te słowá/ gdźie słyßał lud: y podniosł wßystek lud głos swoj/ á płakał: ♣ 5 A oto Saul ßedł zá wołmi z polá: y rzekł Saul: Coż śię stáło ludowi iż płácże? y powiedźieli mu wßystkie słowá mężow z Jábes. 6 ♣ Tedy zstąpił Duch Boży ná Saulá / gdy usłyßał słowá te: y zápalił śię gniew jego bárzo. 7 ♣ A wźiąwßy párę wołow/ rozrąbał je ná sztuki/ y rozesłał po wßystkich gránicách Izráelskich przez też posły/ mowiąc: ktokolwiek nie wynidźie zá Saulem y zá Sámuelem/ ták śię stánie wołom jego: y padł strách PAński ná lud/ y wyßli jáko b mąż jeden. ♣ 8 Y obliczył je w Bezeku: á było Synow Izráelskich trzy kroć sto tyśięcy: á mężow Judá trzydźieśći tyśięcy. 9 ♣ Y rzekli posłom ktorzy byli przyßli: Ták powiedzćie mężom w Jábes Gáláád: Jutro będźiećie wybáwieni/ gdy ogrzeje słońce: Y wroćili śię posłowie/ y oznajmili to mężom w Jábes/ ktorzy śię uweselili. 10 ♣ Tedy rzekli mężowie Jábes Ammonitom/ jutro wynidźiemy do was/ á ucżyńićie z námi wßystko/ co dobrego będźie w ocżách wáßych.

a I. Tedyć śię poddamy.

b T. Społá zgodnie.

11 NAzájutrz tedy rozßykował Saul lud ná trzy Hufy/ y wtárgnął w pośrzodek Obozu przed świtániem: y bił Ammonity áż śię dźień ogrzał: á ktorzy pozostáli rozpierzchnęli śię/ ták iż nie zostáło z nich y dwu pospołu. 12 ♣ Y rzekł lud do Sámuelá: Ktoż *jest* ten co mowił: c Saul że będźie krolował nád námi? wydajćie męże te/ ábyśmy je pobili. 13 ♣ Y rzekł Saul: Nie będźie nikt zábity dniá tego: bo dźiś PAN ucżynił wybáwienie w Izráelu.

14 ZAtym rzekł Sámuel do ludu: Podźćie/ á idźmy do Gálgál/ á tám odnowimy krolestwo. 15 ♣ Sßedł tedy wßystek lud do Gálgál/ y postánowili tám Saulá krolem przed PANem w Gálgál/ támże spráwowáli Ofiáry spokojne przed PANem. ♣ Y weselił śię tám Saul/ y wßyscy mężowie Izráelscy bárzo.

c 1 Sám. 10. 27.

ROZDZIAŁ XII.

Sámuel wierność swoję w wykonywániu urzędu oświadcża. 7. Ludowi niewdźięczność jego przypomina. 14. Posłusznym łáskę Bożą obiecuje. 18. Cud ná prze-

konánie ich u Bogá uprasa. 20. y potrwożonych ćieszy.

1 Y Rzekł Sámuel do wszystkiego Izráelá: Otom usłuchał głosu wászego we wszystkim / o cośćie ze mną mowili / y postánowiłem nád wámi Krolá. 2 A oto teraz Krol chodźi przed wámi / á jam śie zstárzał / y osiwiał: oto y Synowie moji są z wámi / á jam też chodźił przed wámi / od młodośći mojey áż do dniá tego. 3 Otom ja tu. Swiadczćie przećiwko mnie przed PANem / y przed Pomázáńcem jego / jeslim wźiął ktoremu z was wołu / ábo jeslim wźiął ktoremu z was osłá / y jeslim kogo ućisnął / ábo gwałt komu uczynił / y jeslim z ręki czyjey wźiął dar / żebym miał kryć oczy swoje dla niego: á nágrodzę wam. 4 Y odpowiedźieli: Nie ućisnąłeś nas / ániś nam gwałtu uczynił / ániś wźiął z ręki czyjey żadney rzeczy. 5 Nád to rzekł do nich: Swiadkiem PAN przećiwko wam / y świádkiem Pomázániec jego dniá tego / iżeśćie nic nieználeźli w ręce mojey: A *oni* rzekli: Swiádkiem. 6 Y rzekł Sámuel do ludu: PAN *świádkiem* ktory uczynił Mojzeszá y Aároná / y ktory wywiodł Ojce wásze z źiemie Egipskiey. 7 Przetoż teraz stańćie / ábym śię rozpierał z wámi przed PANem / o wszystkie dobrodźiejstwá d Pańskie ktore wam uczynił y Ojcom wászym.

8 Gdy zászedł Jákob do Egiptu / wołáli Ojcowie wászy do PANá / y posłał PAN Mojzeszá e y Aároná / ktorzy wywiedli Ojce wásze z Egiptu / á posádźili je ná tym miejscu. 9 A *gdy* f zápomnieli PANá Bogá swego: podał je w ręce Sysárze Hetmánowi Wojská Házor / y w ręce g Filistynow / tákże w ręce Krolá h Moábskiego / ktorzy walczyli przećiwko nim: 10 Ale *gdy* wołáli do Páná / y mowili i: Zgrzeszylismy / żesmy opuśćili PANá: á służylismy Báálom y Astárotowi: przetoż teraz wybaw nas z rąk nieprzyjacioł nászych / á będźiemy ći służyli. 11 A ták posłał PAN k Jerubáálá / y Bedoná / y Jeftego / y Sámuelá / á wyrwał was z ręki nieprzyjaciół wászych okolicznych / y mieszkáliśćie bespiecznie. 12 Potym widząc / iż Náhás Krol Synow Ammonowych / przyćiągnął przećiwko wam / rzekliśćie do mnie: Żadnym sposobem: ále Krol l będźie krolował nád námi: choć PAN Bog wász był Krolem wászym. 13 Teraz tedy oto Krol / ktoregośćie obráli / ktoregośćie żądáli: Oto przełożył PAN Krolá nád wámi. 14 Jesli śię będźiećie bali PANá / á jemu służyli / y słucháli głosu jego / á nie rozdrážnićie ust Pańskich: tedy y wy / y Krol / ktory króluje nád wámi m będźiećie *szczęśliwie chodźić* zá Pánem Bogiem wászym. 15 Ale jesliż nie będźiećie słucháć głosu PAńskiego / á rozdrážnićie ustá PAńskie / będźie ręká PAńska przećiwko wam / *jáko* y przećiwko Ojcom wászym.

16 I Eszcze teraz stojćie á obaczćie tę rzecz wielką ktorą PAN uczyni przed oczymá wászymi. 17 Izali dźiś nie pszeniczne żniwá? będę wzywał PANá / á zpuśći gromy y dżdże / á dowiećie śię y obaczyćie / jáka jest wielka złość wászá / ktoreyśćie śię dopuśćili przed oczymá PAńskimi / żądájąc sobie Krolá. 18 Przetoż wołał Sámuel do PANá / y puśćił PAN gromy y deszcz dniá onego / y bał śię wszystek lud bárzo Páná y Sámuelá. 19 Y rzekł wszystek lud do Sámuelá: Modl śię zá sługámi twymi PAnu Bogu twemu / żebysmy nie pomárli: bosmy przydáli do wszystkich grzechow nászych *tę* złość / żesmy sobie prośili o Krolá. 20 Tedy rzekł Sámuel do ludu: Nie bojćie śię / [illegible] [illegible] wy to wszystko uczynili: wszákże przeto nie odstępujćie od PANá / ále służćie PAnu ze wszystkiego sercá wászego. 21 A nie udawajćie śię zá proznośćiámi / ktore wam nic nie pomogą / áni was wybáwią / gdyż proznośćiámi są. 22 Abowiem ći nie opuśći PAN ludu swego / dla imienia swego wielkiego / gdyż śię upodobáło PAnu / uczynić was sobie ludem. 23 A mnie / nie daj Boże / ábym miał grzeszyć przećiw PAnu / przestawájąc modlić śię zá wámi /

d *H. Sprá- wiedli wośći.* e 2. *Moj.* [illegible] 10. f *Sędź.* [illegible]. 2. g *Sędź.* 10. 7. h *Sędź.* 3. 12. 14. i *Sędź.* 10. 10. k *Sędź.* 6. 14. 42. y 10. 3. y 11. 5. l 1 *Sám.* 8. 5. 19. m 1 *Sám.* 13. 13. 14.

owszem. z.

owßem was będę náuczał drogi do-
24 brey/ y prostey. ♣ Jedno śię bojćie PANá/ á służćie mu w prawdźie/ ze wßystkiego sercá wáßego: á to upátruyćie/ jáko wielmożnie poczynał z wámi.
26 ♣ Ale jeśli przećię w złośći trwáć będźiećie/ tedy y wy/ y Krol wáß poginiećie.

ROZDZIAŁ XIII.

Ionátán Filistyny w Mieśćie Gábáá pobił. 5. Zátym śię Filistyni zbieráją, przećiw Izráelczykom. 6. ktorzy bojąc śię ich ućiekáją. 9. Saul nie czekájąc Sámuelá, ofiáruje. 13. Przeto go Bog odrzućił.

1 SAul tedy pierwßego roku krolowánia swego/ (bo tylko a dwie lećie krolował nád Izráelem.)

a *T. niż był od Bogá odrzucony.*

2 ♣ Wybrał sobie trzy tyśiące z Izráelá: y byli przy Saulu dwá tyśiącá w Máchmás/ y ná gorze Bethel/ á tyśiąc był z Jonátánem w Gábáá Benjámin: á ostátek ludu rozpuśćił káżdego do przybytku swego.
3 ♣ Tedy Jonátán pobił straż Filistyńską/ ktora byłá w Gábáá/ y uslyszeli Filistynowie. Zátym Saul zátrąbił w trąbę po wßystkiey źiemi/ mowiąc: niech uslyszą Hebreyczycy.
4 ♣ A ták uslyszał wßystek Izráel/ że powiádano: pobił Saul straż Filistyńską: dla czego też obrzydłym był Izráel miedzy Filistyny: Y zwołano ludu zá Saulem do Gálgál.
5 FIlistyni też zebráli śię/ áby walczyli z Izráelem/ májąc trzydźieśći tyśięcy wozow/ y sześć tyśięcy jezdnych/ á ludu bárzo wiele jáko piasku/ ktory jest ná brzegu morskim/ y ciągnęli/ á położyli śię obozem w Máchmás/ ná wschod
6 słońcá od Betáwen. ♣ Ale mężowie Izráelscy widząc iż byli ściśnieni/ (bo był uciśniony lud) pokryli śię w jáskiniách/ y w obronne miejscá/ y skáły/ y w wieże/ y w jámy.
7 ♣ Niektorzy też Hebreyczykowie przepráwili śię zá Jordan/ do źiemie Gád y Gáláád: Ale Saul jeszcze pozostał był w Gálgál/ á wßystek
8 lud potrwożony szedł zá nim. ♣ Y czekał b przez śiedm dni według czásu zámierzonego od Sámuelá: á gdy nie przyszedł Sámuel do Gálgál/ rozbiegał śię lud od niego.

b *1Sám. 10. 8.*

9 Tedy rzekł Saul: Przynieśćie do mnie Ofiárę cáłopalenia/ y Ofiáry spokojne: sámże ofiárował
10 cáłopalenie. ♣ A gdy dokończył Ofiáry cáłopalenia/ oto Sámuel przyszedł/ y wyszedł Saul przećiwko niemu/ żeby go przywitał.
11 ♣ Y rzekł Sámuel/ Cożeś uczynił? odpowiedźiał Saul: Yzem widźiał/ że śię rozchodźił lud odemnie/ á tyś nie przyszedł ná czás náznáczony: Filistynowie śię też zebráli do Máchmás.
12 ♣ Tedym rzekł: Oto przypádną Filistynowie ná mię w Gálgál/ á jam jeszcze nie ubłagał twarzy PAńskiey/ y ták poważyłem śię/
13 y Ofiárowałem cáłopalenie. ♣ Y rzekł Sámuel do Saulá: Głupieś uczynił: Nie záchowałeś przykazánia PAná Bogá twego/ ktore ći rozkazał: ábowiem terázby był utwierdźił PAN Krolestwo twoje nád Izráelem áż ná wieki.
14 ♣ Ale teraz krolestwo twoje c nie ostoji śię: PAN sobie ználazł mężá według d sercá swego/ ktoremu rozkazał PAN áby był wodzem nád ludem jego/ gdyżeś nie záchował coć przykazał
15 PAN. ♣ Wstawszy tedy Samuel/ poszedł z Gálgál do Gábáá w Benjámin/ y policzył Saul lud/ ktorego śię ználazło e przy nim/ około sześći set mężow.

c *1Sám. 12.14.* d *Psalm 89.21. Dźiej. 13.22.* e *1Sám. 14. 2.*

16 PRzetoż Saul/ y Jonátán syn jego/ y lud ktory śię ználazł przy nim/ zostáli w Gábáá w Benjámin/ á Filistynowie leżeli Obozem w Máchmás.
17 ♣ Y wyszły dla zdobyczy z obozu Filistyńskiego trzy huffce: z huffce jeden obroćił śię
18 drogą ku Ofrá/ do źiemie Suál: ♣ A drugi huffiec/ obroćił śię drogą ku Betoron: Trzeći záś huffiec/ udał śię drogą ku gránicy przyległey dolinie Seboim/ ku puszczy.
19 ♣ Ale kowal nie znájdował śię we wßystkiey źiemi Izráelskiey: bo byli zábieżeli temu Filistynowie/ żeby snadź Hebreyczycy nie robili mieczow áni oßczepow.
20 ♣ Przetoż chadzał wßystek Izráel do Filistynow ostrzyć sobie káżdy lemiesz swoj/ y motykę swoję/ y śiekierę swoję/ y

21 rydel swoj : ✣ Bo ztepiáły były ostrzá lemieszow/ y motyk/ y widel/ y siekier áż do oścenia/ ktore było 22 ostrzyć potrzebá. ✣ Y było pod czás woyny/ że sie nie znáydowáł miecz/ áni oszczep w reku wszystkiego ludu ktory był z Saulem/ y z Ionátánem: tylko sie znáydowáł u Saulá y Ionátáná Syná jego. ✣ 23 A straż Filistyńska wyszłá ná droge ku Máchmás.

ROZDZIAL. XIV.

Ionátán sam z sługą swojim szedszy ku Filistynom. 14. zásadzkę ich poráźił. 15. z kąd się drudzy polękli. 20. Saul obaczywszy to, wszystek lud zebrawszy w pogonię zá nimi idźie. 24. lud przysięgą obowiezuje. 27. Ionátáná, ktory z niewiádomości wykroczył. 44. zabić chce. 45. ále się lud oń ujmuje. 47. wojny Saulowe. 49. y potomstwo jego.

1 Y Stáło sie dniá niektorego/ że rzekł Ionátán Syn Saulow do sługi/ ktory nośił broń jego; Podź/ przeydźiemy do stráży Filistyńskiey/ ktora jest ná oney stronie/ á Oycu swemu *o tym* nie oznáymił. ✣ 2 Ale Saul zostáł był przy pagorku/ pod jábłonią gránatową/ ktora byłá w Migron/ y lud ktory *był* z nim/ około sześći a set mężow.

a 1 Sám. 13.15.

✣ 3 A Achiás/ Syn Achitobá brátá Ichábodá/ Syná Fineesowego/ Syná Heli/ Kápłáná PAńskiego w Sylo/ nośił Efod. A lud nie wiedźiał iż odszedł Ionátán. ✣ 4 Ale miedzy przechodámi/ kedy szukał Ionátán prześćia ku stráży Filistyńskiey/ *byłá* skáłá ostra po jedney stronie/ tákże skáłá ostra po drugiey stronie: jedney imie Boses/ á drugiey Sene. ✣ 5 Skáłá jedná byłá ná pułnocy przećiwko Máchmás: á druga ná południe przećiwko Gábáá. ✣ 6 Y rzekł Ionátán do wyrostká ktory nośił broń jego: podźmy/ á przeydźiemy do stráży tych nieobrzezáńcow/ snadź uczyni PAn przez nas *wybáwienie*: boć nie trudno b PAnu wybáwić w wielu ábo w troszę.

b 1 Kron. 14.21.

✣ 7 Y rzekł mu *sługá* noszący broń jego: Czyń co sie podoba sercu twemu: idź *gdźie chcesz*, oto já bede z tobą według woli twojey. ✣ 8 Tedy rzekł Ionátán: Oto my idźiemy do tych Mężow/ á ukażemy sie im. ✣ 9 Iesli nam ták rzeką/ czekajćie áż przyidźiemy do was: stoymy ná miejscu swym/ á nie chodźmy do nich. ✣ 10 Ale jesliż ták rzeką: Podźćie do nas: Podźmyż: boć je dał PAN w rece násze. ✣ A to bedźiemy mieli zá znák.

11 Y Kazáli sie tedy obá stráży Filistyńskiey/ y rzekli Filistynowie: Onoż Hebreyczycy wychodzą z jáskini/ w ktorey sie byli pokryli. ✣ 12 Y mowili mężowie co ná stráży byli do Ionátáná/ y do wyrostká co zá nim broń nośił/ y rzekli: podźćie ku nam/ á oznáymiemy wam coś. Y rzekł Ionátán do sługi swego: Podź zá mną/ boć je PAN podał w rece Izráelczykom. ✣ 13 Lazł tedy Ionátán ná reku swych/ y ná nogách swych/ á wyrostek jego zá nim: y padáli przed Ionátánem/ y przed wyrostkiem jego/ ktory też zábijał *idąc* zá nim. ✣ 14 A táć byłá porażká pierwsza/ w ktorey pobił Ionátán y wyrostek jego/ co broń zá nim nośił około dwudźiestu mężow/ jákoby ná puł stáją roli. ✣ 15 Y przyszedł strách ná Oboz ná polu/ y ná wszystek lud: stráż też/ y ći ktorzy byli wyjácháli ná zdobycz lekáli sie/ áż sie ziemia trzesłá: bo byłá w stráchu Bożym. ✣ 16 Y obaczyłá stráż Saulowá w Gábáá Beniáminowym/ że sie ono mnostwo rozsypowáło/ y pierzcháło/ y że sie go urywáło.

17 Tedy rzekł Saul do ludu ktory przy nim *był*: Wywiedzćie sie záraz/ á obaczćie kto odszedł z nászych: A gdy sie wywiádowáli/ oto nie *było* Ionátáná/ y wyrostká/ co zá nim broń nośił. ✣ 18 Y rzekł Saul do Achiásá: przystaw skrzynię Bożą/ (bo byłá skrzynia Boża dniá onego z Syny Izráelskimi.) ✣ 19 Y stáło sie/ gdy jeszcze Saul mowił do Kápłáná/ że zámieszánie/ ktore było w Obozie Filistyńskim/ wzmagáło sie y rozmnażáło: Przetoż rzekł Saul do Kápłáná: záwśćiągni reki twojey. ✣ 20 A ták zebrawszy sie Saul/ y wszystek lud ktory był z nim/ przy-

szli

szli gdźie byłá bitwá: á oto káżdego miecz był obrocony ná towárzyszá jego / y byłá porażká bárzo wielka. 21 A Hebreyczycy (e) ktorzy przed tym przestawáli z Filistynámi / ktorzy z nimi ćiągnęli w obozie tám y sám / ći śię też obroćiwszy / stáneli przy Izráelu / ktory był z Saulem y z Jonátánem. 22 Nád to wszyscy mężowie Izráelscy / ktorzy śię byli (d) pokryli ná gorze Efráim / gdy usłyszeli iż ućiekáją Filistynowie / szli zá nimi w pogonią w oney bitwie. 23 Y wybáwił PAN dniá onego Izráelá / á bitwá oná zászłá áż do Betáwen.

24 A Mężowie Izráelscy ztrudzeni byli onego dniá. Y poprzyśiągł Saul lud / mowiąc: Przeklęty masz ktoryby jadł chleb przed wieczorem / áż śię pomszczę nád nieprzyjaćioły mymi. Y nie skosztował wszystek lud chlebá. 25 Tedy wszystek *lud* oney źiemie przyszedł do lásá / gdźie było *wiele* miodu ná ziemi. 26 Wszedszy tedy lud do lásá / ujrzał płynący miod: wszákże nie doniosł żaden z *miodem* ręki swojey do ust swojich / bo śię bał lud oney przyśięgi. 27 Ale Jonátán nie słyszał gdy poprzyśięgał lud Oćiec jego: Y zćiągnął koniec laski / ktorą miał w ręce swey / á omoczył go w plastrze miodu / y obroćił rękę swoję do ust swojich / y oświećiły śię oczy jego. 28 A odpowiádájąc jeden z ludu / rzekł: Przyśięgą záwiązał Oćiec twoj lud / mowiąc: Przeklęty masz ktoryby jadł chleb dźiśia: z tądże ustał lud. 29 Tedy rzekł Jonátán: Ztrwożył Oćiec moj źiemię. Pátrzćie proszę / jáko są oświecone oczy moje / iżem skosztował trochę miodu tego. 30 Jáko dáleko więcey / gdyby śię był najadł dźiś lud z łupu nieprzyjaćioł swojich ktorych nábył? Izaliby nie byłá więtsza porażká między Filistynámi? 31 Poráźili tedy dniá onego Filistyny od Máchmás / *áż* do Ajálon / y sprácował śię lud bárzo.

32 TEdy śię lud udał ná łup / á nábrawszy owiec / y wołow / y ćielat / rzezáli je ná źiemi / á jadł lud ze krwią. 33 Y powiedźiano Saulowi mowiąc: (e) Oto lud grzeszy przećiw PAnu / jedząc ze krwią: ktory rzekł: zgrzeszyliśćie: przytoczćież sám do mnie teraz kámień wielki. 34 Zátym rzekł Saul / rozejdźćie śię między lud / á rzeczćie do nich: przywiedźćie do mnie káżdy wołu swego / y káżdy owcę swą: bijćież je tu / á jedźćie / á nie zgrzeszyćie przećiwko PANU jedząc ze krwią: y przywiedli wszystek lud / káżdy wołu swego w ręce swey w nocy: y bito je tám. 35 Y zbudował Saul Ołtarz PAnu: toć napierwszy Ołtarz ktory zbudował PAnu.

36 Y Rzekł Saul / puśćimy śię zá Filistynámi nocą / á bijmy je áż do świtánia / á nie zostáwujmy z nich y jednego: Ktorzy mu odpowiedźieli: Cokolwiek dobrego jest w oczách twojich / uczyń: Ale Kápłan rzekł: Przystąpmy sám do Bogá. 37 Tedy śię rádźił Saul BOgá / Mamli śię puśćić zá Filistynámi? podaszli je w ręce Izráelá? y nie odpowiedźiał mu dniá tego. 38 Przetoż rzekł Saul: Przystąpćie sám wszyscy celniejszy z ludu / y wywiedzćie śię / á pátrzćie przykimby grzech dźiś był. 39 Bo żywie PAN / ktory wybawia Izráelá: choćby był y przy Jonátánie Synu mojim / że śmierćią umrze. Y nie odpowiedźiał mu *nikt* ze wszystkiego ludu. 40 Nád to rzekł do wszystkiego Izráelá: Wy będźiećie ná jedney stronie / á ja y Jonátán Syn moj będźiemy ná drugiey stronie: y odpowiedźiał lud Saulowi: Co dobrego jest w oczách twojich / uczyń. 41 Zátym rzekł Saul do PAná Bogá Izráelskiego: *Pánie* pokaż spráwiedliwą: y náleźion jest Jonátán y Saul: á lud wyszedł *wolny*. 42 Potym rzekł Saul: Rzuććie los między mną / y między Jonátánem Synem mojim: y náleźiony jest Jonátán. 43 Zátym rzekł Saul do Jonátáná: Powiedz mi coś uczynił? y powiedźiał mu Jonátán / y rzekł: zkosztowałem tylko końcem laski / ktorąm miał w ręce mojey / trochę miodu; Y dla tegoż ja mam umrzeć? 44 Y odpowiedźiał Saul: To á to mi niech Bog uczyni / że śmierćią umrzesz Jonátánie. 45 Ale lud rzekł

e T. w nie. woli przed tymi zábráni.

d 1 Sám. 13. 6.

e 5 Moj. 12. 16. 23.

do Saulá: Izali Jonátán umrze/ ktory uczynił to wybáwienie wielkie w Izráelu? Boże uchoway: żywie PAn/ nie spádnie y włos z głowy jego ná ziemię. Abowiem *zá pomocą* Bożą uczynił to dźiśia. A ták wybáwił lud Jonátáná że nie umárł. 46 Tedy śie wroćił Saul od Filistynow: á Filistynowie odeßli ná miejsce swoje.

47 A Saul otrzymawßy Krolestwo nád Izráelem walczył przećiwko okolicznym wßystkim nieprzyjaćiołom swojim: przećiw Moábitom/ y przećiw Synom Ammonowym/ y przećiw Edomczykom/ y przećiw Krolom Sobá/ y przećiw Filistynom: á gdźie śie kolwiek obroćił/ meżnie śie spráwował. 48 Zebrawßy też wojsko/ poráźił Amálekity: y wyrwał Izráelá z ręki tego/ ktory go pustoßył.

49 A Miał Saul f Syny/ Jonátáná/ y Jessujego/ y Melchisuá: á imioná dwu corek jego: imię pierworodney Merob/ á młodßey Michol. 50 A imię żony Saulowey Achinoám/ *ktora byłá* corką Achimáásowa; á imię Hetmáná wojská jego Abner/ Syn Nerá Stryjá Saulowego. 51 Bo Cys był Oćiec Saulow: á Ner Oćiec Abnerow/ Syn Abielow. 52 Y byłá wojná wielká z Filistynámi/ po wßystkie dni Saulowe. Przetoż *gdźiekolwiek* widźiał Saul jákiego śilnego y dźielnego meżá/ przyjmował go do śiebie.

f 1 Kron. 8. 33.

ROZDZIAL XV.

Saul májąc roskazánie, áby Amálekity do szczętu wygłádźił. 9. Krolowi ich Agágowi z folgował. 14. 15. ták że z bydeł co lepße zostáwił. 15. Zátym Sámuel grzech mu pokazuje. 16. y odrzucenie opowiada. 31. á rozśiekawßy Krolá Agágá. 13. Saulá opuśćza.

1 Y Rzekł Sámuel do Saulá: Posłał mię PAn/ ábym ćię pomázał zá Krolá nád ludem jego Izráelskim: przetoż teraz posłuchay głosu słow PAńskich. 2 Ták mowi PAn zastępow: Wspomniałem *ná to* co a uczynił Amálek Izráelowi/ jáko śie nań zásádźił ná drodze/ gdy 3 wychodźił z Egiptu. Przetoż idź/ á pobiy b Amáleká/ y wytráć jáko przeklęte wßystko co ma: nie folguj mu/ ále wybiy od meżá áż do niewiásty/ od máłego áż do ssącego/ od wołu áż do owce/ od wielbłądá áż do osłá. 4 A ták Saul zebrawßy lud/ policzył go w Telájim: dwá kroć sto tyśięcy pießych/ y dźieśięć tyśięcy meżow z Judá. 5 A gdy przyćiągnął Saul/ áż do miástá Amálek/ áby zwiodł bitwę nád potokiem. 6 Rzekł Saul do Cynejczyká: Idźćie/ odstąpćie/ á wynidźćie z pośrzodku Amálekitow/ ábym was nie wytráćił z nimi: boś ty uczynił c miłośierdźie/ ze wßystkimi Syny Izráelskimi/ gdy szli z Egiptu. A ták odstąpił Cynejczyk z pośrzodku Amálekitow.

a 2 Moj. 17. 8.

b 1 Sám. 15. 18.

c Mátt. 5. 7.

7 Y Poráźił Saul Amáleká od Hewilá/ ktoredy chodzą do Sur/ 8 ktore jest przećiw Egiptowi. Y pojimał Agágá Krolá Amálekitow żywego/ á wßystek lud pobił ostrzem mieczá. 9 Ale przepuśćił Saul y lud *jego* Agágowi/ y co nalepßym owcom/ y wołom/ y bydłu tłustemu/ y báránom/ y wßystkiemu co było nalepßego/ á nie chćieli tego wygubić: tylko cokolwiek było nikczemnego/ y podłego/ to wygubili.

10 PRzetoż stáło śię słowo PAńskie 11 do Sámuelá/ mowiąc: Żal mi d żem postánowił Saulá zá Krolá: ábowiem odwroćił śię ode mnie/ á słowá mego nie wypełnił: y rozgniewał śię bárzo Sámuel/ y wołał do PAná przez cáłą noc: 12 Wstawßy tedy Sámuel/ ßedł przećiwko Saulowi ráno: bo dano znáć Sámuelowi/ mowiąc: przyßedł Saul do Kármelu: támże wystáwił sobie pámiątkę zwyćięstwá: á obroćiwßy śię poßedł/ y przyßedł do Gálgál. 13 A gdy przyßedł Sámuel do Saulá/ rzekł mu Saul: Błogosłáwionyś ty od PAná: wypełniłem słowo PAńskie. 14 Ale Sámuel rzekł: A to co zá wrzask trzod w ußách mojich/ y co zá ryk wołow ktory ja słyßę? 15 Y odpowiedźiał Saul: Od Amálekitow przygnano je: Abowiem lud przepuśćił co nalepßym owcom/ y wołom/ áby je Ofiá-

d 1 Sám. 15. 35.

rował

rował PANu Bogu twemu/ á wßátkeśmy wytrácili jáko przeklęte.

16 Tedy rzekł Sámuel do Saulá: Dopuść/ á powiemći co mowił PAN do mnie w nocy: A on mu rzekł: Powiedz. ♣ 17 Y rzekł mu Sámuel: Izali gdyś był máły w oczách twojich/ nie stałeś śię głową pokoleń Izráelskich e/ y nie pomázał cię PAN zá Krolá nád Izráelem? ♣ 18 Y posłał cię PAN w tę drogę/ y rzekł/ f Idź/ á wytrać Amálekity jáko przeklęte grzeßniki/ y walcz przećiwko nim áżbyś je do sczętu wytrácił. ♣ 19 Przeczżeś tedy nie usłuchał głosu Páńskiego? Aleś śię udał zá korzyśćią? y uczyniłeś złe przed oczymá Páńskimi? ♣ 20 Tedy odpowiedźiał Saul Sámuelowi: Y owßem usłuchałem głosu Páńskiego: á ßedłem drogą/ ktorą mię posłał PAN/ y przywiodłem Agágá Krolá Amálekitskiego/ á Amálekity wytráciłem jáko przeklęte. ♣ 21 Ale lud pobrał z korzyśći owce y woły co przednieyße z przeklęctwá/ áby je Ofiárował PANu Bogu twemu w Gálgál. ♣ 22 Y rzekł Sámuel: Izali śię ták kocha PAN w cáłopaleniách/ y w ofiárách/ jáko gdy kto słucha głosu Páńskiego? oto posłußeństwo lepße jest g niżeli Ofiárá: á słucháć *lepiey jest* niż h ofiárowáć tłustość báránow. ♣ 23 Bo przećiwić śię/ *jest jáko* grzech i czárowánia/ á przestąpić *przykazánie*, jest jáko bałwochwálstwo y obrázy: Przetoż iżeś odrzućił słowo PAńskie/ odrzućił cię też *PAN*, ábyś nie był Krolem. ♣ 24 Tedy rzekł Saul do Sámuelá: Zgrzeßyłem/ żem przestąpił rozkazánie Páńskie y słowá twoje/ gdyżem śię bał ludu/ y usłuchałem głosu ich. ♣ 25 A teraz znieś k proßę grzech moj/ á wroć śię ze mną/ ábym śię pokłonił PANU. ♣ 26 Y rzekł Sámuel do Saulá: Nie wroćę śię z tobą/ gdyżeś odrzućił słowo Páńskie/ ciebie też odrzućił PAN/ ábyś nie był Krolem nád Izráelem. ♣ 27 A *gdy* śię odwroćił Sámuel żeby odßedł/ uchwyćił skrzydło płaßczá jego/ y oderwáło śię. ♣ 28 Tedy mu rzekł Sámuel: l Oderwał PAN krolestwo Izráelskie dźiśia od ćiebie/ y dał je bliźniemu twemu/ lepßemu niżeś ty. ♣ 29 A záiste Mocarz Izráelski nie skłama/ áni będźie żáłował: bo nie jest człowiekiem/ áby miał żáłowáć. ♣ 30 A on rzekł: Zgrzeßyłem wßákże uczći mię proßę przed stárßymi ludu mego/ y przed Izráelem á wroć śię ze mną/ ábym śię pokłonił PANu Bogu twemu. ♣ 31 Wroćiwßy śię tedy Sámuel/ ßedł zá Saulem/ y pokłonił śię Saul PANU.

32 Y Rzekł Sámuel: Przywiedźćie do mnie Agágá/ Krolá Amálekitskiego: y ßedł do niego Agág poważnie/ y rzekł Agág: Záiste ustąpiłá gorzkość śmierći m. ♣ 33 Ale rzekł Sámuel: Jáko ośierocił niewiásty miecz twoj/ ták ośierocona będźie nád *inne* niewiásty mátká twojá: y rozśiekał w kęsy Sámuel Agágá/ przed Obliczem Páńskim w Gálgál.

34 Potym odßedł Sámuel do Rámáthy/ á Saul ßedł do domu swego do Gábáá Saulowego. ♣ 35 A już potym więcey Sámuel nie widźiał n Saulá/ áż do dniá śmierći swojey: wßákże żáłował Sámuel Saulá: á PAN *też* żáłował iż uczynił krolem Saulá nád Izráelem.

e 2 Sám. 9. 16. y 10. 1.
f 1 Sám. 15. 3.
g Syrác. 4. 17.
h Ozea. 6. 6. Mátt. 9. 13. y 12. 7.
i H. Jáko bałwan y obrázy.
k I. odpuść mi.
l 1 Sám. 28. 17.
m T. Już śię to raz minęło bojáźń śmierći.
n T. Umyślnie bo go przewidźiał 1 Sám. 19. 2[illegible]

ROZDZIAŁ XVI.

Dawid pomázány ná krolestwo. 14. Saulá gdy od Duchá złego trapiony był. 16. muzyká uwesela.

1 Tedy rzekł PAN do Sámuelá: Y pokiś ty będźieß żáłował Saulá/ gdyżem go ja odrzućił/ áby nie krolował nád Izráelem? nápełni rog twoj Oliwą/ á podź/ poślę ćię do Isájego Betlehemczyká/ bom tám sobie upátrzył miedzy Synmi jego Krolá. ♣ 2 Y rzekł Sámuel: Jákoż mam iść? Bo usłyßy Saul/ y zábije mię. Y odpowiedźiał PAN: Weźmi z sobą jáłowicę z stádá/ y rzeczeß: przyßedłem ábym Ofiárował PAnu. ♣ 3 Y wezwieß Isájego ná Ofiárę: á ja tobie oznájmię co maß czynić: y pomáżeß mi *tego* o ktorym ći powiem.

4 Y Uczynił Sámuel jáko mu powiedźiał PAN: á przyßedł do

Betle-

Betlehem: á ulększy śie stárszy miástá / zábieżeli mu / y mowili: a 5 Spokojneli jest przyśćie twoje? ✠ Y rzekł: Spokojne/przyszedłem ábym ofiárowáł PAnu: poświęććie śie á podźie ze mną ná Ofiárę: y poświęćił Isájego/y syny jego/á wezwał ich ná Ofiárę. 6 ✠ A gdy przyszli/ ujrzał Eliábá/y rzekł: Záiste *ten jest* przed PAnem pomázániec jego. Lecz rzekł PAn do Sámuelá: Nie pátrz ná urodę jego / áni ná wysokość wzrostu jego/gdyżem go odrzućił. 7 ✠ Abowiem *ja nie patrzę ná to*/ ná co pátrzy człowiek. Bo człowiek pátrzy *ná to co jest* przed oczymá: ále PAn b pátrzy ná serce. 8 ✠ Záwołał tedy Isáji Abinádábá / y kazał mu iść przed Sámuelá: ktory rzekł; y tego nie obrał PAn. 9 ✠ Potym kazał przyść Isáji Sámmiezá on rzekł; y tego nie obrał PAn. 10 ✠ Tedy kazał przyść Isáji śiedmi Synom swojim przed Sámuelá: y rzekł Sámuel do Isájego; nie obrał PAn y tych. ✠ 11 Potym rzekł Sámuel do Isájego: Wszyscyż to już Synowie? odpowiedźiał: jeszcze został namłodszy/ ktory c páśie Owce: Tedy rzekł Sámuel do Isájego: Poślij że / á przywiedź go: boć nie uśiędźiemy / áż on tu przyjdźie. 12 ✠ A ták posłał y przywiodł go: á on był lisowáty / y wdźięcznych oczu, á piękny ná wejrzeniu: Tedy rzekł PAn: Wstań / á pomaż go/ boć ten jest. 13 ✠ Wźiąwszy tedy Sámuel rog d z Oliwą / pomázał go w pośrzod bráciej jego. Y został Duch PAński e nád Dawidem od onegoż dniá/ y ná potym. ✠ Zátym Sámuel wstał/y poszedł do Rámáty.

14 A Duch PAński odstąpił od Saulá: y trwożył go Duch zły od 15 PAná. ✠ Y rzekli sludzy Saulowi do niego: Oto teraz Duch Boży zły 16 trwoży ćie; ✠ Niech rozkaże PAN nasz / *á* sludzy twoji ktorzy są przed tobą poszukáją mężá / coby umiał gráć ná hárfie: że gdy ćie nápádnie Duch Boży zły / zágra ręką swą / 17 á ulżyć śie. ✠ Rzekł tedy Saul do sług swojich: Upátrzćie mi prosze mężá / coby dobrze gráć umiał 18 á przywiedźćie do mnie. ✠ Y odpowiedźiał jeden z slug/y rzekł: Otom widźiał Syná Isájego Betlehemczyká/ ktory umie gráć/ á jest człowiek mężny/ y rycerski/ y sprawny/ ugládki/ á PAN jest z nim.

19 Posłał tedy Saul posły do Isájego / mowiąc: Poślij do mnie Dawidá Syná twego / ktory *jest* 20 przy stádźie. ✠ Tedy *wźiąwszy* Isáji osłá/ chleb y flászę winá/ wźiąwszy y koźiełká jednego z stádá / posłał przez Dawidá Syná swego Saulo- 21 wi. ✠ A gdy przyszedł Dawid do Saulá/stánął przed nim: á rozmiłował śie go bárzo / y był u niego zá 22 wyrostká broń noszącego. ✠ Y posłał Saul do Isájego / mowiąc: Niech stoji prosze Dawid przede mną / bo 23 ználazł łáskę w oczách mojich. ✠ Y bywáło gdy przychodźił Duch Boży ná Saulá/że wźiąwszy Dawid hárfę / grał ręką swą/ tedy Saul miał ulżenie / y lepiey śie miał: bo odchodźił od niego *on* Duch zły.

a *T. Jesliś ten w dobry obyczaj przyszedł.*

b 1 Kron. 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10.

c 2 Sám. 7. 8. Psalm 78. 70. y 89. 21.

d Psalm 89. 21.

e Dźiej. 7. 46. y 13. 22.

ROZDZIAL. XVII.

Filistyńskie wojsko. 2. przećiw Izráelczykom. 4. Goliat im hárdźie uroga. 10. Dawid z nim pojedynek czyniąc. 49. Zábił go. 51. Filistynowie ućiekáją 52. á Saul ich goni y bije. 55. náostátek głowę y oręże Goliatowe do Jeruzalem przynośi.

1 Tedy zebráli Filistynowie Wojská swe/ áby walczyli/á zeszli śie u Sochot / ktore *jest* w Judźie: y położyli śie obozem miedzy Sochotem y miedzy Asekiem ná gránicach 2 Domim. ✠ A Saul y mężowie Izráelscy / zebráli śie / y położyli śie Obozem w dolinie Elá: y uszyko- 3 wáli wojsko przećiw Filistynom. ✠ A Filistynowie stáli ná gorze z jedney strony: ále Izráelczycy stali ná gorze z drugiey strony: á doliná byłá miedzy nimi.

4 Y Wyszedł mąż miedzy nie z Obozu Filistyńskiego/ imieniem Goliat z Get: w zwyż ná sześći 5 łokći / y ná piedź. ✠ A przyłbicá miedźiána *byłá* ná głowie jego / á w kárácenę łuszczástą ubierał śie: á wágá kárácenu pięć tyśięcy Sy- 6 klow miedźi *ważyłá*. ✠ Nád to/ nakolanki miedźiáne miał ná nogách swojich / y tarcz miedźiána miedzy

7 rámionámi swymi. ♣ A oszczepisko oszczepu jego / jáko nawoy tkácki / á grot oszczepu jego *miał* sześć set syklow żelázá / á niosący tarcz *jego* szedł przed nim. 8 ♣ Y stánąwszy wołał do hufow Izráelskich / y mowił im: Náco śćie wyćiągneli z woyskiem ku potykániu? Azażem ja nie jest Filistyńczyk / á wy sludzy Saulowi? Obierzćież miedzy sobą mężá / á niech mi śię stáwi: 9 ♣ Będźieli śię mogł potkáć ze mną / á zábije mię / będźiemy wászymi niewolnikámi: lecz jeśli go ja przemogę / y zábiję go / wy będźiećie nászymi niewolnikámi / y służyć nam będźiećie. 10 ♣ Nád to rzekł Filistyńczyk: Jam dźiś urągał hufom Izráelskim / dayćie mi mężá / á niech czyni ze mną pojedynkiem.

11 A Usłyszawszy Saul y wszystek Izráel te słowá Filistyńczyká / ulękli śię / y strwożyli śię bárzo. ♣ 12 (A Dawid ᵃ *był* Synem mężá Efrátejczyká z Betlehem Judá / ktorego imię Isáji / ktory miał ośm Synow / á ten był zá dni Saulowych stáry y podeszły w lećiech. ♣ 13 Y poszli trzey ᵇ Synowie Isájego starszy zá Saulem ná woynę: á imioná trzech Synow jego ktorzy poszli ná woynę *są te*: Eliáb pierworodny / á wtory po nim Abinádáb / á trzeći Sámmá. 14 ♣ Lecz Dawid był namłodszy: á ták trzey nastárszy poszli byli zá Saulem.) 15 ♣ Dawid tedy odchodźił ᶜ y wracał śię od Saulá / áby pásł trzody Ojcá swego w Betlehem. 16 ♣ Ale Filistyńczyk wychadzał wstawájąc ráno y wieczor / y stawał przez czterdźieśći dni. 17 ♣ Y rzekł Isáji do Dawidá Syná swego: Weźmi teraz bráćiey swey to Efá prážmá / y dźieśięćioro chlebá tego / á bież do Obozu / do bráći swey: 18 ♣ A tych dźieśięć młodych serow doniesiesz Rotmistrzowi: á bráćią swą náwiedźiwszy / dowiesz śię jáko śię mają / y zástáwę ich wydźwigniesz ᵈ. 19 ♣ A Saul / y oni / y wszyscy mężowie Izráelscy leżeli w dolinie Elá / walcząc przećiwko Filistynom. 20 ♣ Wstawszy tedy Dawid ráno ná świtániu / á poruczywszy trzodę strożowi / wźiął to ná śię / y szedł jáko mu był rozkazał Isáji / y przyszedł do Obozu: á woysko wyszło było do szyku / y okrzyk uczyniło ku potykániu. 21 ♣ A *juz* byli uszykowáli Izráelczycy y Filistynowie woysko przećiwko woysku.

22 P Rzetoż zostáwiwszy Dawid to co przyniosł / y złożywszy to z śiebie pod rękę strożá sprzętu żołnierskiego / bieżał do woyská / á przyszedszy przywitał śię z bráćią swoją w pokoju. 23 ♣ A gdy rozmawiał z nimi: oto ᵉ mąż imieniem Goliat Filistyńczyk z Get / występował miedzy nie z Woyská Filistyńskiego: y mowił oneż słowá: co słyszał *y* Dawid. 24 ♣ A wszyscy mężowie Izráelscy / ujrzawszy onego mężá / ućiekáli od oblicza jego / y bali śię bárzo. 25 ♣ Y mowili mężowie Izráelscy: A widźieliżeśćie tego mężá ktory wyszedł? Bo wyszedł áby urągał Izráelowi: ále ktoby go zábił / ubogáći go Krol bogáctwy wielkimi / y corkę mu swoję da / á dom Ojcá jego uczyni wolnym w Izráelu. 26 ♣ Tedy Dawid rzekł do mężow / ktorzy z nim stali / mowiąc: Co dádzą mężowi / ktoryby zábił tego Filistyńczyká / á odjął pohánbienie od Izráelá? Bo coż to zá Filistyńczyk nieobrzezány / że urąga woyskom Bogá żywiącego? 27 ♣ Y powiedźiał mu lud oneż słowá / mowiąc: To dádzą mężowi ktory go zábije. 28 ♣ A gdy usłyszał Eliáb / brát jego stárszy / co mowił z onymi mężámi / zápalił śię gniewem Eliáb ná Dawidá / y rzekł: Po coś tu przyszedł / á komuś poruczył one trochę owiec ná puszczy? znamći ja pychę twoję / y złość serca twego / żeś przyszedł / ábyś śię przypátrował bitwie. 29 ♣ Tedy rzekł Dawid / ᶠ Cożem teraz uczynił? Wszákem tu ná rozkazánie przyszedł. 30 ♣ Y odwroćił śię od niego ku drugiemu / y pytał śię jáko y przed tym: á odpowiedźiał mu lud ták jáko y pierwey.

31 Y Usłyszano słowá ktore mowił Dawid: y opowiedźiano je Saulowi: ktorego *Saul* wźiął do śiebie. ♣ 32 Y mowił Dawid do Saulá: Niechaj niczyje serce nieupada dla tego: słu-

a 1 Sám. 16. 1.
b 1 Sám. 16. 6. 8. 9.
c 1 Sám. 16. 19.
d I. Znák mi od nich przyniesiesz.
e 1 Sám. 17. 4.
f H. To było słowo.

gá

gá twoj pojdźie / á będźie śię bił z tym Filistynem. ♣ Ale Saul rzekł do Dáwidá: Nie możeſz ty iść przećiwko temu Filistynowi / ábyś śię z nim potykał: boś jeſt dźiećiná/ á on jeſt mężem walecznym od młodośći ſwojey. ♣ Y odpowiedźiał Dáwid Saulowi: Pasał ſługá twoj trzodę Ojcá ſwego / á gdy przychodźił g Lew / y niedźwiedź / á porywał báráná z ſtádá. ♣ Tedym go gonił/y biłem go / y wydźierałem z páſzczeki jego. A gdy śię rzucał ná mię / ułápiwſzy go zá gárdło jego: tłukłem go y zábijałem go. ♣ Y Lwá y niedźwiedźiá zábił ſługá twoj: tedyć też będźie y ten Filiſtyńczyk nieobrzezány / jáko jeden z tych: gdyż urągał wojſkom Bogá żywiącego. ♣ Nád to rzekł Dáwid: PAN ktory mię wyrwał h z mocy Lwá / y z mocy niedźwiedźiá/ tenże mię wyrwie z rąk Filiſtyná tego: Tedy rzekł Saul do Dáwidá: Idź / á PAN niech będźie z tobą!

Ybrał Saul Dáwidá w ſzáty ſwe/y włożył przyłbicę miedźiáną ná głowę jego / á oblokł go w páncerz. ♣ Przypáſał też Dáwid miecz jego ná ſzáty ſwoje / y koſztował jeſliby mogł chodźić / (bo przed tym tego nie doświádczał:) Tedy rzekł Dáwid do Saulá [: nie mogę w tym chodźić / bom temu nie przywykł. Y złożył to Dáwid z śiebie: ♣ Ale wźiął kij ſwoj w rękę ſwoję / y obrał ſobie pięć gládkich kámieni z potoku/ y włożył je do naczynia páſterſkiego ktore miał / to jeſt do torby / á procę ſwoję niosł w ręku ſwojich: y przybliżył śię ku Filiſtynowi.

Szedł też Filiſtyńczyk poſtępując y przybliżájąc śię ku Dáwidowi / y wyroſtek ktory niosł tarcz przed nim. ♣ A gdy pojrzał Filiſtyńczyk / y obaczył Dáwidá/ lekce go ſobie poważył / przeto że był dźiećiná / á liſowátym y pięknym ná wejrzeniu. ♣ Rzekł tedy Filiſtyńczyk do Dáwidá: Yzalim ja pies/ iż ty idźieſz ná mię z kijem? Y przeklinał Filiſtyńczyk Dáwidá przez Bogi ſwoje. ♣ Nád to rzekł Filiſtyńczyk do Dáwidá: Podź do mnie / á dam ćiáło twoje ptáſtwu powietrznemu y beſtyam polnym. ♣ Tedy rzekł Dáwid Filiſtynowi: Ty idźieſz do mnie z mieczem y z oſzczepem/y ztarczą/ á ja idę do ćiebie w imieniu PANA záſtępow/ Bogá Wojſk Izráelſkich ktoremuś urągał. ♣ Dźiś ćię poda PAN w ręce moje / á zábiję ćię / y odejmę głowę twoję od ćiebie / á dam trupy Wojſká Filiſtyńſkiego ptáſtwu powietrznemu/y beſtyam ziemſkim: á pozna wſzyſtká ziemiá że jeſt Bog w Izráelu: ♣ Y dozna wſzyſtko to zgromádzenie / że nie mieczem / áni oſzczepem wybáwia PAN: gdyż PAńſka jeſt walká / á poda was w ręce náſze.

Y Stáło śię / gdy powſtał Filiſtyńczyk y ſzedł / á przybliżał śię przećiwko Dáwidowi / że poſpieſzył y Dáwid / á bieżał ná potkánie przećiwko Filiſtynowi: ♣ A źciągnąwſzy Dáwid rękę ſwą do torby / wyjął z niey kámień/ y dćiſnął z proce / á ugodźił Filiſtyńczyká w czoło jego / ták iż utknął kámień w czele jego / y padł twarzą ſwą ná ziemię. ♣ A ták przemogł e Dáwid Filiſtyńczyká procą y kámieniem/ á uderzywſzy Filiſtyńczyká / zábił go: choć mieczá nie miał Dáwid w ręku: ♣ A przybieżawſzy Dáwid / ſtánął nád Filiſtyńczykiem/ y wźiął miecz jego / y dobył go z pochew jego/ y zábił go/ y ućiął nim głowę jego. A gdy ujrzeli Filiſtynowie / iż umárł mocarz ich / Ućiekli.

Powſtawſzy tedy mężowie Izráelſcy y Judzcy/ okrzyk uczynili y gonili Filiſtyny/ áż kędy chodzą do doliny / y áż do bram Akkáronu / y podáli ránni Filiſtynowie po drodze Sárájim / áż do Gett y áż do Akkáronu. ♣ A wroćiwſzy śię Synowie Izráelſcy z pogoni Filiſtynow/rozchwyćili Oboz ich. ♣ Potym wźiąwſzy Dáwid głowę onego Filiſtyńczyká / przyniosł ją do Jeruzalem / á zbroję jego włożył do námiotu ſwego.

A Gdy widźiał Saul Dáwidá wychodzącego przećiw Filiſtynowi/

Marginal verse numbers: 33–44 (left column), 45–55 (right column).

Marginal notes: g Syrác. 47.3. — h 1 Mác. … — d Syrác. 47.5. — e 1 Mác. 4.30.

nowi / mowił do Abnerá / Hetmáná Woyská swego: Czyjim jest Synem ten młodźieniec/ Abnerze? Y odpowiedźiał Abner: Zywie duszá twoiá Krolu/ żeć nie wiem.
56 Tedy rzekł Krol: Pytaj czyjim jest Synem ten młodźieniec.
57 A gdy śię wracał Dawid zábiwszy Filistyńczyká/ tedy go wźiął Abner/ y przywiodł go przed Saulá / á Dawid miał głowę Filistynowę w ręku swych.
58 Y rzekł do niego Saul: Czyjeś ty Syn Młodźieńcze? Y odpowiedźiał Dawid: *Iestem* Syn sługi twego Isájego / Betlehemczyká.

ROZDZIAŁ XVIII.

Ionátán w Dawidźie śię kocha. 5. Dawid żołnierz známienity. 7. Niewiásty go nád Saulá przenoszą. 8. Saul śię tym obráziwszy. 10. chce go zábić 12. y dawszy mu ná zdrádźie Hetmáństwo. 17. 21. Corkę mu obiecuje.

1 Y Stáło śię / gdy przestał mowić do Saulá / że duszá Ionátánowá spojiłá śię z duszą a Dawidową: y umiłował go Ionátán jáko duszę swoję.
2 Y wźiął go Saul dniá onego / áni mu dopuśćił / żeby śię wracał do domu Ojcá swego.
3 A ták uczynił Ionátán z Dawidem przymierze / bo go miłował b jáko duszę swoję.
4 A zjawszy z śiebie Ionátán płaszcz ktory miał ná sobie / dał go Dawidowi/ y száty swe/ áż do mieczá swego / y áż do łuku swego/ y áż do pásá swego rycerskiego.
5 Y wychadzał Dawid do wszystkiego / do czego go kolwiek posyłał Saul / á rostropnie śię spráwował: y przełożył go Saul nád rycerstwem: y był wdźięcznym w oczách wszystkiego ludu / tákże y w oczách sług Saulowych.
6 Y Stáło śię/ gdy śię wrácáli/ á Dawid śię też wrácał/ od porażki Filistynow / że wyszły niewiásty ze wszystkich miast Izráelskich / śpiewájąc y grájąc przećiwko Saulowi Krolowi / z bębnámi / z weselem/ y z gęślámi.
7 A śpiewájąc ná przemiány one niewiásty / gráły y mowiły: Poráźił c Saul swoj tyśiąc / ále Dawid swojich
8 dźieśięć tyśięcy. Y rozgniewał śię Saul bárzo / bo śię nie podobáły w oczách jego te słowá: y rzekł: Przywłaszczyli Dawidowi dźieśięć tyśięcy / á mnie przywłaszczyli tyśiąc: á czegoż mu niedostáje jedno krolestwá?
9 Przetoż Saul krzywo pátrzył ná Dawidá od onegoż dniá/ y ná potym.
10 Y Stáło śię drugiego dniá/ że przypadł Duch Boży zły ná Saulá/ y prorokował w pośrzodku domu / á Dawid grał ręką swoją dniá onego jáko y przed tym: á Saul miał włocznią w ręce swey.
11 Y ćisnął Saul włocznią/ mowiąc: przebije Dawidá áż ku ścienie: ále śię uchylił Dawid przed nim po dwá troć.
12 Y bał śię Saul Dawidá / przeto że PAN był z nim/ á od Saulá odstąpił.
13 Y odpráwił go Saul od śiebie: á uczynił go d Hetmánem nád tyśiącem / y wychadzał á wchadzał przed ludem.
14 Owa Dawid we wszystkich drogách swych rostropnie śię spráwował/ bo PAn był z nim.
15 Co gdy widźiał Saul/ iż ták bárzo rostropnie sobie poczynał bał śię go.
16 Ale wszystek Izráel y Judá miłował Dawidá / bo on wychadzał y wchadzał przed nimi.
17 Y Rzekł Saul do Dawidá: Oto Corkę moję stárszą Merob dam ći zá żonę: jedno bądź mężem mocnym/ y odpráwuj Wojny PAńskie: (bo *ták* Saul sobie mowił: Niech nie będźie ręká mojá ná nim/ ále niech będźie ná nim ręká Filistynow.)
18 Tedy rzekł Dawid do Saulá: Ktożem ja? ábo co zá stan moj? *ábo co* zá dom Ojcá mego w Izráelu? żebym był źięćiem Krolewskim?
19 Y stáło śię gdy przyszedł czás / ktorego miáłá być dáná Merob corká Saulowá Dawidowi / że oná dáná jest Adryelowi Meholátyckiemu zá żonę.
20 A Le śię rozmiłowáłá Michol / corká Saulowá/ Dawidá: co gdy powiedźiano Saulowi / miło mu to było.
21 Y rzekł Saul: Dam mu ją/ żeby mu byłá śidłem / á żeby byłá ná nim ręká Filistynow: Przetoż rzekł Saul Dawidowi:

a I Sám. 19. 1.
b I Sám. 20. 17. y 23. 18
c I Sám. 21. 11. y 29. 5. Syrác. 47. 7.
d I Sám. 8. 2.

po drugiey bedźiesz źięciem mojim dźiśia. 22 ♣ Tedy rozkazał Saul sługom swojim: Rzeczćie Dawidowi potájemnie/mowiąc: Oto upodobał ćie *sobie* Krol/ y wszyscy słudzy jego miłują ćie: á ták teraz bądź źięciem Krolewskim.

23 A Gdy mowili słudzy Saulowi w uszy Dawidowe te słowá: odpowiedźiał Dawid: Czy śię wam máła rzecz widźi być źięciem Krolewskim? gdyżem ja jest mężem ubogim y podłym? 24 ♣ Tedy słudzy Saulowi oznájmili mu/ mowiąc: Ták po wiedźiał Dawid. 25 ♣ Y rzekł Saul: Ták powiedzćie Dawidowi: Nie dbać Krol o wiáno/tylko *chce mieć* sto nieobrzezek Filistyńskich/ áby śię stáłá pomstá nád nieprzyjaćiołmi Krolewskimi: Bo Saul myślił jákoby Dawidá podáć w ręce Filistynom. 26 ♣ Tedy słudzy jego powiedźieli te słowá Dawidowi: y spodobáło śię to Dawidowi/ áby został źięciem Krolewskim/ á jeszcze śię nie były wypełniły dni one.

27 W Stał tedy Dawid y poszedł on/y mężowie jego/ y zábił z Filistynow dwie śćie mężow: y przyniosł Dawid nieobrzezki e ich: y oddano je zupełná Krolowi/ áby był źięciem Krolewskim. A ták dał mu Saul Michol corkę swą zá żonę. 28 ♣ A widząc Saul/ y bacząc że PAN był z Dawidem/ á iż Michol corká jego miłowáłá go: 29 ♣ Tym więcey Saul obawiał śię Dawidá/ y stał śię Saul nieprzyjaćielem Dawidowi/po wszystkie dni. 30 ♣ Y wypadáły kśiążętá Filistyńskie *do ziemie*/ á kiedykolwiek wypadáły/ roztropniey sobie poczynał Dawid nád wszystkie sługi Saulowe. Przetoż sławne było imię jego bárzo.

c 1 Sám. 18. 14.

Rozdział XIX.

Saul Dawidá zábić każe. 2. Jonátán kazawszy mu ustąpić. 6. Saulá ubłaga. 8. Dawid Filistyny porázi. 9. Saul go znowu zábić chćiał. 11. Ale Michol przez okno go spuśćiłá. 18. do Sámuelá uszedł. 20. Słudzy Saulowi prorokują. 23. y sam Saul.

1 Tedy mowił Saul do Jonátáná Syná swego/ y do wszystkich sług swojich/ áby zábili Dawidá: ále Jonátán/Syn Saulow/kochał śię w Dawidźie bárzo. 2 ♣ Y oznájmił *to* Jonátán Dawidowi/ mowiąc: Saul/ Oćiec moj/ myśli ćię zábić: przetoż teraz strzeż śię proszę/ áż do záránku/ á zátáj śię/ y skryjesz śię. 3 ♣ A ja wynidę/y stánę podle Ojcá mego ná polu/ gdźie ty bedźiesz/ y bedę mowił o tobie z Ojcem mojim: á cokolwiek obaczę/ toć oznájmię.

4 A Ták mowił Jonátán o Dawidźie dobrze do Saulá Ojcá swego: y rzekł do niego/ Niech nie grzeszy Krol przećiwko słudze swemu Dawidowi/ boć nic nie winien: owszem spráwy jego *były ći* bárzo pożyteczne: 5 ♣ Gdyż położył a duszę swą w ręce swey/ y zábił Filistyńczyká/ y uczynił PAN wybáwienie wielkie wszystkiemu Izráelowi: *coś* widźiał/ y urádowałeś śię: przeczże byś tedy miał grzeszyć przećiw krwi niewinney chcąc zábić Dawidá bez przyczyny? 6 ♣ Y usłuchał Saul słow Jonátánowych/ y przyśiągł Saul: Zywie PAN/ że nie umrze. 7 ♣ A ták przyzwał Jonátán Dawidá: y opowiedźiał mu Jonátán wszystkie one słowá: y przywiodł Jonátán Dawidá do Saulá/ y był przed nim/ jáko y przed tym.

a T. Odważył żywot swoj. 1 Sám. 17. 49.

8 Y Wszczęłá śię z nowu wojná/ á ćiągnął Dawid/y walczył przećiwko Filistynom/ y poráźił je porážką wielką/ y ućiekli przed oblićzem jego. 9 ♣ W tym duch Páński zły b przypadł ná Saulá/ ktory w domu swym śiedźiał/ májąc włocznią swoję w ręce swey/ á Dawid grał ręką *swą*. 10 ♣ Y myślił Saul przebić Dawidá włocznią/ áż ku śćienie: ále śię uchylił przed Saulem: y uderzyłá włocznia w śćiánę/ á Dawid ućiekł/ y uszedł oney nocy.

b 1 Sám. 16. 14. y 18. 10.

11 P Otym posłał Saul posły do Domu Dawidowego/áby go strzegli/ y zábili go ráno: y oznájmiłá to Dawidowi Michol żoná jego/ mowiąc: Jesliże nie ochronisz duszę twojey tey nocy/ jutro zábit bedźiesz. 12 ♣ Przetoż spuśćiłá Michol Dawidá oknem/ ktory uszedszy ućiekł y záchowány jest. 13 ♣ A wźiąwszy

Michol obraz/ położyłá ná łożu/ á *wezgłowko* z koźiey skory położyłá pod głowę jego/ y przykryłá śátą.
14 ♣ Tedy posłał Saul posły áby porwáli Dawidá: ále rzekłá: Choruje.
15 ♣ Znowu posłał Saul posły/áby oglądáli Dawidá/mowiąc: Przynieśćie go ná łożu do mnie/ ábym
16 go zábił. ♣ A gdy przyszli posłowie/ oto obraz ná łożu/ á wezgłowko z
17 koźiey skory pod głowámi jego. ♣ Y rzekł Saul do Michol; czemuś mię ták oszukáłá/á wypuśćiłáś nieprzyjaćielá mego/áby uszedł? Tedy rzekłá Michol Saulowi: ten mi mowił/ puść mię/inácżey zábiję ćię.
18 A Ták Dawid ućiekszy uszedł/ á przyszedł do Sámuelá do Rámáty: y oznájmił mu wszystko/ co mu czynił Saul: poszedł tedy on/ y
19 Sámuel/á mieszkáli w Nájot. ♣ Y oznájmiono Saulowi/mowiąc: Oto Dawid jest w Nájot w Rámáćie:
20 ♣ Tedy posłał Saul posły/áby pojimáli Dawidá: ktorzy/gdy ujrzeli gromádę prorokow prorokujących/ y Sámuelá stojącego/á przełożonego nád nimi: przyszedł y ná posły Saulowe Duch Boży/ á proroko-
21 wáli y oni. ♣ Co gdy oznájmiono Saulowi/ posłał inne posły/ á prorokowáli y oni: Znowu tedy Saul posłał y trzećie posły/ lecz proroko-
22 wáli y ći. ♣ Potym szedł y sam do Rámáty/ y przyszedł áż do studni wielkiey/ktora *jest* w Sokot c: y pytał śię á mowił: Gdźie *jest* Sámuel y Dawid? y powiedźiano mu:
23 ♣ Oto *są* w Nájot w Rámáćie. ♣ Y szedł tám do Nájot w Rámáćie/á przyszedł też nań Duch Boży: á ták idąc dáley prorokował/ áż przyszedł
34 do Nájot w Rámáćie. ♣ Y zewlekł też sam száty swoje/ á prorokował y on przed Sámuelem: á padszy/ *leżał* nágim przez on cáły dźień y przez cáłą noc: z tąd źię wyszło w przypowieśc: Azaż d y Saul miedzy prorokámi?

c Sędź. 8. 5.

d 1 Sám. 10. 11. 12.

Rozdział XX.

Dawid użkarza śię ná Saulá przed Jonátánem. 16. *przymierze z nim wieczne czyni.* 24. *Jonátán przez strzały o chęći Saulowey znáć dawa.* 41. *y z nim śię żáłośnie rozstawa.*

1 A Le Dawid ućiekszy z Nájotu *ktory jest* w Rámáćie/ przyszedł/ y mowił przed Jonátánem: Cożem uczynił? co zá nieprawość mojá? y co zá grzech moj przećiw Ojcu
2 twemu/że szuka duszę mojey? ♣ Ktory mu odpowiedźiał: Boże uchoway! nie umrzesz: oto nie czyni Oćiec moj nic wielkiego ábo máłego/ áż mi pierwey oznájmi: ázażby táić miał Oćiec moj przede mną y tego?
3 nie uczyni tego! ♣ A nád to przysiągł Dawid (rzekszy: Wie záiiste Oćiec twoj/żem ználazł łáskę w oczu twojich: Y myśli: Niech o tym nie wie Jonátán/ by śię snadź nie frásowáł:) y owszem żywie PAn żywie y duszá twojá/że tylko krok jeden jest miedzy mną/ y miedzy śmierćią.
4 Y Odpowiedźiał Jonátán Dawidowi; Co mi kolwiek rzecze duszá twojá/ uczynię. ♣ Tedy rzekł
5 Dawid do Jonátáná: Oto *now* mieśiącá jutro/ á jam zwykł śiádáć z Krolem przy stole: puść mię tedy/ że śię skryję ná polu/ áż do
6 wieczorá trzećiego *dniá.* ♣ A jeśliby śię pilnie pytał o mnie Oćiec twoj rzeczesz: prośił mię bárzo Dawid/ áby szedł do Betlehem/ miástá a swego: bo tám ofiárę uroczystą *ma sprawowáć* wszystka rodźiná je-
7 go. ♣ Jeśli ták rzecze/Dobrze: pokoj *będźie* słudze twemu: ále jeśli śię rozgniewa/ wiedz iż śię dopełniłá
8 złość jego. ♣ Przetoż uczyń miłośierdźie nád sługą twojm/ gdyżeś b w przymierze PAńskie przywiodł z sobą sługę twego: á jesli we mnie jest nieprawość/ ty mię zábij. A do Ojcá twego przeczżbyś mię miał
9 wodźić? ♣ Y rzekł Jonátán: Bożećie tego uchoway: bo jesli śię pewnie dowiem / c że śię dopełniłá złość Ojcá mego/ áby przyszłá przećiw tobie / izaliżbymći tego nie o-
10 znájmił? ♣ Y rzekł Dawid do Jonátáná: Ktoż mi oznájmi/jesliżeć co odpowie Oćiec twoj przykrego? ♣
11 Odpowiedźiał Jonátán Dawidowi: Podź á wynidźmy ná pole: y
12 wyszli obá ná pole. ♣ Tedy rzekł Jonátán do Dawidá: PAN Bog

a Luc. 2. 4. Joh. 7. 42.

b 1 Sám. 18. 3. y 23. 16

c 1. *Ze co-złego Oćiec postánowił áby przyszło ná ćię.*

Izráelski / (skoro śię wywiem o woli Ojcá mego o tym czáśie jutro/ *ábo* dniá trzećiego / á będźie codobrego o Dawidźie / á jesli zárázem nie poślę do ćiebie/ y nie oznájmię)
13 ♣ To niech uczyni PAN/ *Bog Izráelski mowię*, Jonátánowi/ y to niech przyczyni : á jesliże będźie chćiał Oćiec moj przywieść złe ná ćię : y toć objáwię / y puszczę ćię / ábyś szedł w pokoju/ á niech będźie PAN z tobą / jáko był z Ojcem mojim.
14 ♣ Tákże y ty/ będęliżyw/ y ty *mowię* uczynisz ze mną miłośierdźie PAńskie : á choćbym y umárł/
15 ♣ Przećię nie oddalisz miłośierdźia twego od domu mego / áż ná wieki : áni / gdy wykorzeni PAN nieprzyjaćioły Dawidowe wszystkie z źiemie.

16 Vczynił Jonátán przymierze z domem Dawidowym *mowiąc*: Niech *tego* szuka PAN z ręki nieprzyjaćioł Dawidowych.
17 ♣ Nád to jeszcże Jonátán przyśiągł Dawidowi przez miłość/ ktorą go miłował: bo *jáko* miłował duszę swoję / *ták* go też miłował.
18 ♣ Y rzekł do niego Jonátán : jutro now mieśiącá/ á będą śię pytáć o tobie / poniewáż prozne będźie miejsce twoje.
19 ♣ Przetoż przez trzy dni będźiesz śię ukrywał / y zstąpisz prętko / á przyjdźiesz ná miejsce/ gdźieś śię był ukrył gdy byłá spráwá o tobie : á będźiesz śiedźiał u kámieniá Ezel :
20 ♣ A ja wystrzelę trzy strzały pobok
21 jego / zmierzájąc sobie do celu. ♣ A potym poślę chłopcá / *mowiąc mu* : Idź najdźi strzały : A jesli rzekę chłopcu ; owo strzały zá tobą sám bliżey/ przynieś je : tedy przydź / bo masz pokoj/ y *nie stánie ći się* nic złego/
22 żywie PAN. ♣ Alejesliż rzekę chłopcu / oto strzały przed tobą tám dáley : idź / bo ćię wypuśćił PAN.
23 ♣ A tego / o czymeśmy mowili ja y ty/ tego Pan *świádkiem będźie* miedzy mną á miedzy tobą/ áż ná wieki.
24 A Ták skrył śię Dawid w polu? A gdy przyszedł now mieśiącá/
25 śiadł Krol do stołu áby jadł. ♣ A gdy uśiadł Krol ná stolicy swojey według zwyczáju / ná stolicy przy ścienie : powstał Jonátán : y śiadł Abner podle Sáulá : á zostáło pro-
26 żne miejsce Dawidowe. ♣ Lecz nic rzekł Saul nic onego dniá : bo myślił : przydáło mu śię podobno coś / lub jest czystym / lub d nieczystym.
27 ♣ A gdy było názájutrz/ dniá wtorego / po nowiu mieśiącá : było záś prozne miejsce Dawidowe : y rzekł Sául do Jonátáná Syná swego : Czemuż nieprzyszedł Syn Isájego / áni wczorá / áni dźiś / do stołu?
28 ♣ Odpowiedźiał Jonátán Saulowi : Vśilnie mię prośił
29 Dawid/ áby *szedł* do Betlehem. ♣ Y mowił : Puść mię proszę / bo spráwuje Ofiárę rodźiná nászá w mieśćie : támże mię wezwał brát moj : á ták teraz jeslim ználazł łáskę w oczách twojich/ pojdę proszę y ogládam bráćią moję : dla tegoć nieprzyszedł do stołu Krolewskiego.
30 ♣ Y zápalił śię gniewem Saul ná Jonátáná/ y rzekł mu : Synu złośliwy/ á uporney *mátki*, áza niewiem iżeś sobie obrał Syná Isájego ku zelżywośći twojey / y ku pohánbieniu y sromoćie mátki twojey.
31 ♣ Bo po wszystkie dni/ ktorych Syn Isájego będźie żył ná źiemi/ nie będźiesz umocniony/ ty/ y Krolestwo twoje: á ták teraz poślij / á przywiedź go do mnie/ bo jest godźien śmierći. ♣
32 Tedy odpowiedźiał Jonátán Saulowi Ojcu swemu ; Y rzekł do niego : Przecz ma umrzeć ? coż uczynił?
33 ♣ Y ćisnął Saul włocznią ná niego/ áby go przebił. Tedy poznał Jonátán / że koniecznie Oćiec jego
34 umyślił zábić Dawidá. ♣ Y wstał Jonátán od stołu z wielkim gniewem / y nie jadł dniá wtorego po nowiu mieśiącá chlebá ; bo śię zafrásował o Dawidá : á iż go zelżył Oćiec jego.

35 A Ráno wyszedł Jonátán ná pole według czásu postánowionego z Dawidem/ y chłopiec máły z nim.
36 ♣ Y rzekł do chłopcá swego ; Bież szukaj prętko strzał / ktore ja wystrzelę : tedy chłopiec bieżał ; á on wystrzelił strzały dáley przedeń. ♣
37 A gdy przyszedł chłopiec áż ná miejsce strzały / ktorą był wystrzelił Jonátán ; záwołał Jonátán zá chłopcem / y rzekł : áza ż strzałá nie
38 jest zá tobą tám dáley ? ♣ Y wołał

d 3 Moj. 11.24. y 15.2.

Jonâ=

Jonátán zá chłopcem ; Spiesz śię co narychley/ nie stoy : tedy zebráwszy chłopiec Jonátánow strzały / 39 przyszedł do PAná swego. ✠ (Ale chłopiec nic nie wiedźiał / tylko Jonátán y Dawid wiedźieli co śię 40 dźiało.) ✠ Y dał Jonátán oręże swe chłopcu ktory z nim był / y rzekł mu; Idź odnieś do miástá.

41 A Gdy odszedł chłopiec / Dawid wstał od strony południowey : y upadszy twarzą swoją ná źiemię / ukłonił śię po trzy kroć / y pocáłowawszy jeden drugiego / płákáli po42 społu: ále Dawid obficiey: ✠ Y rzekł Jonátán do Dawidá: Idź w pokoju: gdyż cośmy sobie obá przyśięgli / przez imię PAńskie / mowiąc/ PAn niech będźie e miedzy mną / y miedzy tobą / y miedzy naśieniem mojim y miedzy naśieniem twojim świadkiem áż ná wieki / *trzymáć bę-43 dźiemy*. ✠ A ták wstawszy *Dawid* odszedł: á Jonátán wszedł do miástá.

e *Wyżey v. 23.*

ROZDZIAŁ XXI.

Dawid przyszedszy do Achimelechá. 6. Chlebow pokłádnych pożywa. 8. miecz Goliatow z sobą bierze. 10. y ucieka do krolá Achisá. 12. przed ktorym czyni śię szalonym.

1 POtym przyszedł Dawid do Noby/ do Achimelechá kápłáná: á zlększy śię Achimelech/ wyszedł przeciwko Dawidowi : y rzekł mu; Przecżżeś ty sam / á niemász nikogo 2 z tobą ? ✠ Y odpowiedźiał Dawid Achimelechowi Kápłánowi : Roskazałmi Krol nieco/ y rzekł do mnie: Niech nikt nie wie tego/ po co ćię posyłam / y comći zlecił ; Przetożem sługi zostáwił ná pewnym 3 miejscu. ✠ A ták teraz/ mászli co przy ręku twojich / *áby* z pięćioro chlebá/ day do ręki mojey / ábo cokolwiek 4 najdźiesz. ✠ Y odpowiedźiał Kápłan Dawidowi / y rzekł : niemam chlebá pospolitego przy ręce mojey / tylko chleb poświęcony : jesli śię tylko wstrzymáli słudzy od nie5 wiast. ✠ Tedy odpowiedźiał Dawid Kápłánowi / y rzekł mu : Záiiste niewiásty oddalone były od nas od wczorájszego / y dźiś trzećiego dniá/ gdym wyszedł : Przetoż były naczynia sług święte : Ale jesli tá droga zmázána jest / wszákże y tá dźiśia poświęconá będźie w naczy6 niách. ✠ A ták dał mu Kápłan a *chleby* poświęcone: ábowiem nic było tám chlebá/ tylko chleby pokłádne/ ktore były odjęte od oblicznośći PAńskiey/ áby położono chleby ćiepłe onegoż dniá/ ktorego one odjęte były.

7 A Był tám mąż z sług Saulowych onego dniá/ zábáwiony przed PAnem : ktorego imię Doeg b Edomczyk / námożniejszy z pásterzow/ ktore miał Saul. ✠ Y rzekł 8 Dawid do Achimelechá : A niemászże tu przy ręce swey włocznie/ ábo miecza ? bom áni miecza mego/ áni żadney broni mojey nie wźiął w ręce moje/ gdyż słowo Krolewskie 9 przynagláło. ✠ Tedy rzekł Kápłan c miecz Goliatá Filistyńczyká / ktoregoś zábił w dolinie Elá/ oto jest uwiniony w sukno/ zá Efodem: jesli ten chcesz sobie wźiąć/ weźmi ; bo tu inszego niemász oprocz tego. Y rzekł Dawid : Niemász podobnego temu ; day mi go.

10 A Ták wstał Dawid / y ućiekł dniá onego przed Saulem/ y przyszedł do Achisá Krolá Getskie11 go ✠ Tedy rzekli słudzy Achisowi; do niego; Izali nie ten jest Dawid / Krol źiemie ? izali nie temu śpiewano w hufcách/ mowiąc : Poráźił Saul d swoj tyśiąc/ á Dáwid swo12 jich dźieśięć tyśięcy. ✠ Y złożył Dawid słowá te do sercá swego/ á bał śię bárzo Achisá Krolá Getskiego 13 ✠ Przetoż zmienił obyczáje swoje przed oczymá ich/ á czynił śię szalonym w ręku ich/ y kryślił ná drzwiách bramy/ y puszczał śliny ná 14 brodę swoję. ✠ Tedy rzekł Achis do sług swojich ; Otośćie widźieli człowieká szalonego / czemużeśćie go 15 przywiedli do mnie ? ✠ Niedostáwa mi szalonych/ żeśćie przywiedli tego/ áby szalał przede mną ? tenże ma wniść do domu mego ?

a *Mát. 12. Márk. 2. 2.. Luk. 6. 3.*

b *1 Sám. 22. 2..*

c *1 Sám. 17. 5..*

d *1 Sám. 18. 7. y 29.*

ROZDZIAŁ. XXII.

Dawid uchodźi przed Saulem. 9. Achimelech iż mu był życzliwy przez Doegá oskárzony. 18. y z innymi Kápłány przez tegoż zábity jest.

1 Potym wyszedł Dawid z támtąd y uszedł do iáskini Adullám: co gdy usłyszeli brácia jego / y wszystek dom Ojcá jego / przyszli tám do niego. 2 Y zebráli sie do niego wszyscy ktorzy byli a utrapieni / y wszycy ktorzy byli dłużni/y wszyscy ktorzykolwiek byli w gorzkości sercá / y był nád nimi Kśiążęciem? á było ich z nim około czterech set mężow.

a Sędź. 11. 3.

3 Y Poszedł Dawid z támtąd do Másfá Moábskiego/y rzekł do Królá Moábskiego ; Niech śie przyprowádźi/ proszę/Oćiec moj/ y mátká mojá / *áby mieszkáli* z wámi / áż śie dowiem co uczyni Bog ze mną. 4 A ták przywiodł je przed Królá Moábskiego / y mieszkáli z nim po wszystkie dni ktorych był Dawid ná onym Zamku. 5 Rzekł potym Gád Prorok do Dawidá : Nie mieszkaj *więcey* ná tym Zamku ; idź á wroć śie do źiemie Judskiey. Tedy poszedł Dawid / á przyszedł b do lásá Háret.

b Psalm 63. 1.

6 A Usłyszawszy Saul/ że śie pojáwił Dawid / y mężowie ktorzy byli z nim / (bo Saul mieszkał w Gábáá pod gájem w Rámáćie/májac włocznią swoję w ręku swych : á wszyscy słudzy jego stali przed nim.) 7 Rzekł tedy Saul do sług swych/ktorzy stali przed nim; Słuchájćie proszę Synowie Jemini : Izáż wam wszystkim da Syn Isájego role y winnice / á wszystkich was poczyni Półkownikámi y Rotmistrzámi? 8 Żeśćie śie zprzyśięgli na y wszyscy przećiwko mnie / á niemász ktoby mi objáwił ? gdyż śie zbuntował y syn moj/z Synem Isájego/ á niemász ktoby śie mnie użalił miedzy wámi / á oznájmił mi / iż podburzył Syn moj sługę mego przećiwko mnie/ áby czyhał ná mię jáko śie to dźiś *okázuje*.

9 TEdy odpowiedźiał Doeg c Edomczyk/ ktory też stał z sługámi Saulowymi / y rzekł ; Widźiałem Syná Isájego / gdy przyszedł do Noby do Achimelechá Syná Achitobowego: 10 Ktory śie oń rádźił PAná : y dał mu żywności/ dał mu też y miecz Goliatá Filistyńczyká.

c 1 Sám. 21. 7. Psalm 52. 2.

11 A Ták posłał Krol áby przyzwano Achimelechá/Syná Achitobowego/ kápłáná/ y wszystkiego domu Ojcá jego / kápłánow ktorzy *byli* w Nobe : Y przyszli oni wszyscy do Królá. 12 Tedy rzekł Saul : Słuchaj teraz Synu Achitobow : A on rzekł : Owom ja Pánie moj. 13 Y rzekł do niego Saul : Czemuśćie śię zprzyśięgli przećiwko mnie/ ty / y Syn Isájego / gdyś mu dał chleb y miecz/á rádźiłeś śie oń Bogá áby powstał przećiwko mnie/czyhájac ná mię / jáko śie to dźiś *okázuje*. 14 Y odpowiedźiał Achimelech Krolowi/á rzekł ; Y ktoż jest ták wierny/miedzy wszystkimi sługámi twojimi / jáko Dawid ; *ktory jest* y źięćiem krolewskim / y idźie zá roskazániem twojim / á *jest* zacnym w domu twojim? 15 Azaż dźiś począłem śie oń rádźić Bogá ? Uchowaj mię Boże ! Niech nie wkłada Krol ná sługę twego nic tákiego / áni ná wszystek dom Ojcá mego : bo nie wiedźiał sługá twoj o tym wszystkim námniejszey rzeczy.

16 Y Rzekł Krol: Smierćią umrzesz Achimelechu/ty/y wszystek dom Ojcá twego. 17 Przytym rzekł Krol sługom ktorzy stáli przed nim : Obroććie śie/á pobijćie kápłány PAńskie ; bo też ręká ich *jest* z Dawidem : gdyż wiedząc że on ućiekał / nie oznájmili mi. Ale słudzy krolewscy nie chćieli podnieść ręki swey áni śie rzućić ná Kápłány PAńskie. 18 Przetoż rzekł Krol do Doegá ; Obroć śie ty/á rzuć śie ná kápłány. A ták obroćiwszy śie Doeg Edomczyk/rzućił śie ná Kápłány: y zábił onegoż dniá ośmdźieśiąt y pięć mężow / ktorzy nośili Efod lniáne. 19 Nobe też miásto Kápłáńskie wyśiekł ostrzem mieczá/od mężá áż do niewiásty/ od máłego áż do ssącego : y Woły/ Osły / y Owce *wyśiekł* ostrzem mieczá.

20 Wszedł tylko Syn jeden Achimelechá/ Syná Achitobowego; á imię jego Abiátár/y ućiekł do Dawidá. 21 Tedy oznájmił Abiátár Dáwidowi/że pobił Saul Kápłány PAńskie. 22 Y rzekł Dawid Abiátárowi : Wiedźiałem onegoż dniá / gdyż

gdyż tám był Doeg d Edomczyk/ że pewnie oznájmić miał Saulowi: Jam jest przyczyną *śmierći* wszystkich dusz domu Ojcá twego. 23 Zostańże przy mnie/ nic boj śię. Bo ktoby szukał duszę mojey/ będźie szukał duszę twojey/ ále ty będźiesz ochroniony przy mnie.

d Sędź. 11. 3.

ROZDZIAŁ XXIII.

Dáwid poráziwszy Fylistyny Ceilę opánował. 12. lecż przestrzeżony od Bogá, z tamtąd wszedł do Zyf. 16. tám go Ionátán poćiesżył 19. Zyfiánie go wydáli. 26. Saul go obtoczył. 27. á Bog go wybáwił.

1 Tedy powiedźiáno Dawidowi mowiąc: Oto Filistynowie dobywáją Ceile a/ y plundrują gumná. 2 Y rádźił śię Dawid PAná/ mowiąc: Mamli iść/ á uderzyć ná te Filistyny? Y odpowiedźiał PAn Dawidowi: Idź/ á porázisz Filistyny/ 3 y wybráwisz Ceilę: Tedy rzekli mężowie Dawidowi do niego: Oto my tu w Judskiey źiemi bojemy śię/ jákoż dálekoż więcey jeśli poydźiemy do Ceile przećiw Wojskom Filistyńskim? 4 Y pytał śię jeszcze powtore Dawid PAná/ á odpowiedźiał mu PAn/ mowiąc: Wstawszy idź do Ceile/ bo ja dam Filistyny w ręce twoje. 5 Poszedł tedy Dawid y mężowie jego do Ceile/ y walczył z Filistynámi/ y zábrał bydłá ich/ y poráźił ich porażką wielką/ y wybáwił Dawid obywátele Ceile. 6 Y stáło śię/ gdy uciekał Abiátár Syn Ahimelechow do Dawidá/ do Ceile/ że śię dostał Efod w ręce jego.

a Jozue. 15.44.

7 Potym powiedźiano Saulowi/ iż Dawid przyszedł do Ceile: tedy rzekł Saul; Dał go Bog w ręce moje: bo śię záwárł wszedszy do miástá/ w ktorym są bramy y zámki. 8 A ták zebrał Saul wszystek lud áby szedł ná wojnę do Ceile/ y obległ Dawidá/ y męże jego. 9 Co gdy wźwiedźiał Dawid/ iż Saul potájemnie przećiw niemu myślił *wszystko* złe; tedy rzekł do Abiátárá 10 kápłáná: Włoż *ná śię* Efod. Y rzekł Dawid: PAnie Boże Izráelski/ zápewne słyszał sługá twoj/ że Saul chce przyść do Ceile/ áby miásto zburzył dla mnie: 11 Wydádzą li mię Stárszy Ceile w ręce jego? przydźieli też Saul jáko słyszał sługá twoj? PAnie Boże Izráelski/ oznájmi proszę słudze twemu. Y odpowiedźiał PAN: Przydźie. 12 Nád to rzekł Dawid: wydádzą li stárszy z Ceile mnie y męże moje/ w ręce Saulowe? Y odpowiedźiał 13 PAn: Wydádzą. Wstał tedy Dawid y mężowie b jego/ około sześći set mężow/ y wyszli z Ceile/ á uchodźili kędy mogli. A gdy oznájmiono Saulowi/ że uszedł Dawid z Ceile/ tedy zániechał wyćiągnienia. 14 Y mieszkał Dawid ná puszczy/ w miejscách obronnych/ á został ná gorze w puszczy Zyf: Y szukał go Saul po wszystkie dni/ lecz nie podał 15 go Bog w ręce jego. A widząc Dawid/ że wyszedł Saul áby szukał duszę jego/ został Dawid ná puszczy Zyf w leśie.

b 1 Sám. 22. 2.

16 Tedy wstał Jonátán Syn Saulow/ y szedł do Dawidá do lásá/ 17 y pośilił rękę jego w Bogu: Mowiąc do niego: Nie boj śię: boć cię nie znajdźie ręká Saulá Ojcá mego: á ty będźiesz krolował nád Izráelem; Ja záś będę wtorym po tobie: Wszák y Saul Oćiec moj 18 wie o tym. Y uczynili obá z sobą przymierze przed PAnem: y został Dawid w leśie; ále Jonátán wroćił śię do domu swego.

c 1 Sám. 20.30. 31. y 24. 21.22.

19 Tedy przyszli Zyfejczycy do Saulá do Gábáá/ powiádájąc: Azaś Dawid nie kryje śię u nas po miejscách obronnych w leśie/ ná págorku Háchilá/ ktory *jest* po práwey 20 stronie Jesymoná? Przetoż teraz według wszystkiey żądośći duszę twojey Krolu/ zjedź co narychley/ á my śię postáramy/ że go wydamy 21 w ręce krolewskie. Tedy rzekł Saul: Błogosłáwieniśćie wy od PANA/ żeśćie śię mnie użalili: 22 Idźćież proszę/ á stárajćie śię tym pilniey/ wywiedzćie śię/ á wyszpiegujćie to miejsce jego/ gdźie śię obraca? Kto go tám widźiał? bo mi powiádano/ że sobie bárzo chytrze 23 postępuje. Wypátrzćież tedy/ á obaczćie wszystkie te miejscá skryte/ w ktorych śię ukrywa; potym

wroćićie śię do mnie/ z czym pewnym/ y poydę z wámi : A będźieli w źiemi / tedy go będę szukał po wszystkich d tyśiącách Judskich. ♣

(d T. Powieśćie ch.)

24 Wstáli tedy y poszli do Zyf przed Saulem : ále Dawid y mężowie jego byli ná puszczy Máon/ w polách po práwey stronie Jesymon. ♣

25 Bo gdy wyszedł Sául/ y mężowie jego szukáć go : oznájmiono Dawidowi : ktory zstąpił z skáły/ y mieszkał ná puszczy Máon: Co usłyszawszy Saul/ gonił Dawidá áż ná puszczą Máon.

26 Y Szedł Saul po jedney stronie gory/ á Dawid y mężowie jego po drugiey stronie gory : y spieszył śię Dawid áby mogł ujść e przed Saulem : bo Saul y lud jego obtaczáli Dawidá y męże jego/ áby je pojimáli. ♣

(e Psalm 116. 1.)

27 W tym posel przybieżał do Saulá/ mowiąc : Pośpiesz śię/ á podź: ábowiem Filistynowie wtárgnęli w źiemię. ♣

28 Przetoż wroćił śię Saul od pogoni zá Dawidem / á ćiągnął przećiw Filistynom: Dla tego názwáli miejsce ono Seláh Hámmálekot f.

(f T. Skálá rozłączenia.)

ROZDZIAL XXIV.

Dawid wszedł do Engáddy. 3. Saul szukájąc go, wpadł w ręce jego. 7. Dawid zfolgowáwszy mu. 11. niewinność swą pokázuje. 18. záczym Saul jego dobroć, á swą złość wyznawa.

1 A Ták wyćiągnął z tąmtąd Dawid/ y mieszkał ná miejscách obronnych Engáddy. ♣

2 Y stáło śię gdy śię wroćił Saul z pogoni zá Filistynámi / powiedźiano mu mowiąc : Oto Dawid jest ná puszczy Engáddy. ♣

3 Wźiąwszy tedy Saul trzy tyśiące mężow przebránych ze wszystkiego Izráelá/ poszedł szukáć Dawidá y mężow jego/ po wierzchu skał koz dźikich. ♣

4 Y przyszedł ku oboram owczym / *ktore były* podle drogi/ kędy byłá jáskinia ; do ktorey wszedł Saul ná potrzebę *przyrodzoną* : á Dawid y mężowie jego śiedźieli po stronách jáskini. ♣

5 Y rzekli mężowie Dawidowi do niego ; Oto dźień/ o ktorymći powiedźiał PAN : Oto ja dawam nieprzyjaćielá twego w ręce twoje/ á uczynisz mu jáko śię będźie podobáło w oczách twojich. ♣ Wstał tedy Dawid/ y urznął po ćichu kraj płaszczá Saulowego.

6 ♣ Y stáło śię że uderzyło a Dawidá serce jego/ przeto że urznął kraj płaszczá Saulowego.

(a T. Sumnienie go ruszyło.)

7 ♣ Y rzekł do mężow swojich: Uchoway mię tego PAnie/ żebym to uczynić miał PAnu memu b/ pomázáńcowi PAńskiemu/ żebym miał ściągnąć nań rękę moję : ponieważ jest pomázáńcem PAńskim.

(b 1 Sám. 10. 1. y 26. 11. 1 Kron. 16. 22. Psalm 105. 15.)

8 ♣ Y przełomił Dawid męże swe słowy/ á nie dopuśćił im powstáć przećiw Saulowi : zátym Saul wstawszy z jáskinie/ poszedł w drogę.

9 Potym też Dawid wstał/ y wyszedł z jáskinie / á záwołał zá Saulem/ mowiąc ; krolu PAnie moj : Tedy śię obejrzał Saul ná zad/ á Dawid zchyliwszy śię twarzą ku źiemi/ pokłonił śię.

10 ♣ Y rzekł Dawid do Saulá: Czemuż słuchasz powieśći ludźi mowiących: Oto Dawid szuka twego złego.

11 ♣ Oto dniá tego widzą oczy twoje/ że ćię *był* podał PAN dźiś w ręce moje w jáskini: y mowiono *mi* ábym ćię zábił: álemći zfolgował / y rzekłem : Nie zćiągnę ręki mojey ná PAná mego/ bo jest pomázáńcem PAńskim.

12 ♣ Oto Ojcze moj/ obacz á oglądaj kraj płaszczá twego/ w ręce mojey : że gdym urzynał kraj płaszczá twego/ niezábiłem ćię : poznaj/ á obacz/ że nie mász w ręce mojey złośći y nieprawośći / ánim zgrzeszył przećiwko tobie ; á ty godźisz ná duszę moję/ ábyś *mi* ją odjął.

13 ♣ Niech rozsądźi PAN miedzy mną/ y miedzy tobą/ á niech śię zemśći PAN krzywdy mojey nád tobą : lecz ręká mojá nie będźie ná tobie.

14 ♣ Jáko mowi przypowieść stárodawna : Od niezbożnych wynidźie niezbożność : Przetoż ręká mojá nie będźie ná tobie.

15 ♣ Zákimże wżdy wyszedł Krol Izráelski? kogoż gonisz? c psá zdechłego : pchłę jednę!

(c 1 Sám. 26. 20.)

16 ♣ Niechże będźie PAN sędźią/: á niech rozsądźi miedzy mną y miedzy tobą/ á niech obaczy y rozejmie prząwę moję/ á niech mię wyswobodźi z ręki twojey.

17 ♣ A gdy przestał Dawid mowić słow tych do Saulá ; rzekł Saul :

A twojże to d głos / Synu moj Dawidźie? Y podniozszy Saul głos 18 swoj/ płákał. ♣ Y rzekł do Dawidá: Spráwiedliwszyś ty niżli ja: boś ty mnie oddał dobrym/ á jam tobie 19 oddał złym. ♣ Y Tyś zájiste okazał dźiśia / żeś mi uczynił dobre: bo choć mię podał PAN w rękę twoję 20 przecięś mię nie zábił. ♣ Yzaż ná lazszy kto nieprzyjaćielá swego/ wypuśći go ná drogę dobra? niechajże ć PAN dobrym odda/ zá to coś 21 mi dźiś uczynił. ♣ A teraz oto wiem/ że zápewne będźiesz krolowáł/ á ostoji śię w ręce twojey krolestwo 22 Izráelskie: ♣ Przetoż proszę/ przyśiężmi przez PANA/ że nie wygubisz naśienia mego po mnie/ y nie wytráćisz imienia mego z domu Ojcá mego. 23 ♣ A ták przyśiągł Dawid Saulowi. Y odszedł Saul do domu swego/ á Dawid y mężowie jego/ poszli ná e miejscá obronne.

[e 1 Sám. 23.14.]

Rozdział XXV.

Sámuel umárł. 4. Dáwidowi Nábál strawy dáć nie chćiał. 13. 14. czego gdy śię mśćić chce. 23. ná prozbę Abigájili. 32. odpuszcza mu. 38. á po śmierći jego, Abigájil pojmuje.

1 W Tym umárł a Sámuel: A zebrawszy śię wszyscy Izráelczycy/ płákáli go/ y pogrzebli go w domu jego/ w Rámáćie: Tedy wstawszy Dawid/ poszedł ná puszczą Fárán.

[a 1 Sám. 28. 3. Syrác. 46.23.]

2 A Był niektory mąż w Máon/ ktory miał májętność ná Kármelu/ á on mąż był możny bárzo/ májąc owiec trzy tyśiące/ á tyśiąc koz: Y tráfiło śię że strzygł owce swoje 3 ná Kármelu. ♣ A było imię mężá onego Nábál/ á imię żony jego Abigájil: ktora niewiástá byłá mądra/ y piękna: ále mąż jey był nieużyty/ y złych postępkow/ á był z narodu Kálebowego.

4 A Vsłyszawszy Dawid ná puszczy/ iż Nábál strzygł owce swoje: posłał dźieśiąći sług / y rzekł im: ♣ 5 Idźćie do Kármelu/ á przyszedszy do Nábálá: pozdrowćie go imieniem 6 mojim spokojnie: ♣ A mowćie ták; Zyj: á niech będźie tobie pokoj/ y domowi twemu pokoj/ y wszystkie7 mu co masz pokoj. ♣ A teraz słyszałem/ że masz te coć Owce strzygą: (á pasterze twoji bywáli z námi: nie byliśmy im przykrymi/ y nic im nie zginęło po wszystkie dni/ ktorych 8 byli w Kármelu: ♣ Spytaj sług twojich/ á powiedzą ć: Przetoż/ niech najdą słudzy łáskę w oczu twojich/ gdyżeśmy w dobry dźień przyszli: Daj proszę cokolwiek znajdźie ręká twojá sługom twojim/ y Synowi 9 twemu Dawidowi. ♣ A ták przyszli słudzy Dawidowi/ y mowili do Nábálá wszystkie one słowá imieniem 10 Dawidowym/ y przestáli. ♣ A odpowiádájąc Nábál sługom Dawidowym/ rzekł: Coż jest Dawid? á co zacz Syn Isájego? dźiś śię námnożyło sług/ ktorzy ućiekáją od 11 Pánow swojich. ♣ Y wezmęż ja chleb moj/ y wodę moję/ y mięso bydłá mego / ktorem pobił dla tych ktorzy strzygą owce moje / á dam mężom/ ktorych nie znam z kąd są?

12 A Obroćiwszy śię słudzy Dawidowi w drogę swoję / wroćili śię / y przyszli / á powiedźieli mu 13 wszystkie te słowá. ♣ Tedy rzekł Dawid mężom swym; Przypászćie káżdy miecz swoj: Y przypásáli káżdy miecz swoj: przypásał też y Dawid b miecz swoj: y szło zá Dawidem około czterech set mężow / á dwieśćie zostáło przy rzeczách.

[b 1 Sám. 21. 8.]

14 A Le Abigáili/ żenie Nábálowey/ oznájmił to jeden czeládnik z sług Nábálowych / mowiąc: Oto przysłał Dawid posły z puszczy/ áby błogosłáwili PAnu nászemu/ lecz 15 je on zfukał. ♣ A mężowie ći/ dobrzy nam byli bárzo/ y nie przykrzyli śię nam: nic nam nie zginęło po wszystkie dni/ pokiśmy z nimi chodźili/ 16 będąc ná polu: Miásto muru byli nam/ ták w nocy jáko we dnie/ po wszystkie dni pokiśmy przy nich 17 trzody páśli. ♣ Przetoż teraz obacz/ á rozmyśl śię co masz czynić? boć już gotowe nieszczęśćie ná Páná nászego/ y ná wszystek dom jego: lecz on jest człowiekiem niezbożnym/ że 18 z nim trudno mowić. ♣ Pośpieszyłá śię tedy Abigájil/ y wźięłá dwieśćie chlebá/ y dwie łagwi winá/ y pięć owiec opráwnych/ y pięć miar

párßzmá/ y sto wiązanek rozynkow/ y dwie ście funtow fig/ á włożyłá to ná osły. 19 ♣ Y rzekłá sługom swojim; Jdźćie przede mną á pojádę zá wámi: ále mężowi swemu Nábálowi nie oznájmiłá. 20 ♣ Y stáło śię że jádąc ná ośle/ y zjeżdżájąc głębią gory: oto też Dawid y mężowie jego zjeżdżáli przećiwko niey/ y potkáłá śię z nimi. 21 ♣ (A Dawid był rzekł: Záprawdę dármom strzegł wßystkiego/ co ten miał ná puśćiy/ że nic nie zginęło ze wßystkiego co ma; to mi oddał złym zá dobre: 22 ♣ To niech uczyni Bog nieprzyjaćiołom Dawidowym/ y to niech przyczyni/ jesli co do zárania zostáwię ze wßystkiego co ma/ áż do namniejßego ßczenięćiá.)

23 TEdy ujrzawßy Abigájil Dawidá/ pośpießyłá śię/ y zśiádłá z Osłá; y upádłá przed Dawidem ná oblicze swoje/ y ukłoniłá śię áż do źiemie. 24 ♣ A padßy do nog jego/ mowiłá: Niech będźie ná mnie Pánie moj tá nieprawość/ á niech mowi/ proßę/ służebnicá twojá/ do ußu twojich/ y posłuchaj słow służebnice twojey. 25 ♣ Niech śię/ proßę/ c nie obraża PAN moj ná męża tego bezbożnego/ Nábálá/ gdyż według imienia swego/ tákim jest: Nábál jest imię jego/ y głupstwo d jest przy nim; álemći ja służebnicá twojá nie widźiáłá sług PAná mego/ ktoreś był posłał. 26 ♣ Przetoż teraz PAnie moj/ żywie e PAN/ żywie y duszá twojá/ że ćię záwśćiągnął PAN/ ábyś nie ßedł ná rozlanie krwie/ y żeby śię nie mśćiłá ręká twojá: á teraz niech będą jáko Nábál nieprzyjaćiele twoji/ y ktorzy ßukáją złego Pánu memu. 27 ♣ Teraz tedy to błogosłáwieństwo/ ktore przyniosłá służebnicá twojá Pánu swemu/ niech będźie dáne sługom/ ktorzy chodzą zá Pánem mojim. 28 ♣ Przepuść proßę występek służebnicy twojey; gdyż zápewne uczyni PAN Pánu memu dom trwáły ponieważ walki f PAńskie Pan moj odpráwuje/ á złość nie jest ználeźioná w tobie áż do tąd. 29 ♣ A choćby powstał człowiek coby ćię prześládował/ y ßukał duße twojey; tedy będźie duszá Páná mego/ záchowáná w wiązance żywiących/ u PANA Bogá twego: lecż duße nieprzyjaćioł twojich Bog jáko z proce wyrzući. 30 ♣ A gdy uczyni PAn Pánu memu wßystko co mowił dobrego o tobie/ á zlećić ábyś był wodzem nád Jzráelem: 31 ♣ Tedy nie będźieć to ku záchwiániu/ áni ku urážie serca Páná mego; jáko gdyby rozlał krew niewinną/ y gdyby śię sam pomśćił Pan moj: Gdy tedy dobrze uczyni PAN Pánu memu/ wspomnisz ná służebnice twoje.

32 Y Rzekł Dawid do Abigájile; Błogosłáwiony PAN Bog Jzráelski/ ktory ćię dźiś posłał przećiwko mnie: 33 ♣ Błogosłáwiona wymowá twojá; y błogosłáwionaś ty/ ktoraś mię záwśćiągnęłá dźiśia/ żem nie ßedł ná rozlanie krwie/ á żem śię sam nie mśćił krzywdy swojey. 34 ♣ A záprawdę/ żywie PAN Bog Jzráelski/ ktory mię záwśćiągnął/ ábym ći niegg złego nie uczynił: Bo gdybyś śię byłá nie pośpießyłá/ á zájácháłá mi drogi/ nie zostáłoby było Nábálowi áż do świtánia/ y namniejßego ßczenięćiá. 35 ♣ A ták przyjął Dawid z ręki jey co mu byłá przyniosłá/ y rzekł do niey: Jdź w pokoju do domu twego/ otom usłuchał głosu twego/ y przyjąłem ćię h łáskáwie.

36 TEdy śię wroćiłá Abigájil do Nábálá; á on miał uczte w domu swojim/ jáko uczte Krolewską: á serce Nábálowe/ było wesołe w nim; á był pijány bárzo: y nie oznájmiłá mu namniejßey rzeczy/ áż do poránku. 37 ♣ Ale názájutrz gdy wytrzeźwiał Nábál z winá/ oznájmiłá mu żoná jego te rzeczy: y zmartwiáło w nim serce jego/ y stał śię jáko kámien. 38 ♣ A gdy wyßło jákoby dźieśięć dni/ uderzył PAN Nábálá/ y umárł.

39 A Vsłyßawßy Dawid/ iż umárł Nábál/ rzekł: Błogosłáwiony i PAN/ ktory śię pomśćił pohánbienia mego nád Nábálem/ á sługę swego zátrzymał od złego/ á złość Nábálowę obroćił PAN ná głowę jego: Tedy posłał Dawid wskázu-

c H. Niech nie obráca serca twego.
d Przyp. 1.12. 12.15 14.3. 16. 7.
e 1 Sám. 14.39.
f 1 Sám. 17.45. 18.17
g 1 Moj. 20. 6. 1 Moj. 31.7 Psalm 141.4. 2 Tym. 4. 18.
h H. Oblicze twoje.
i Psalm 58. 11.

iąc do Abigáiile / że ją sobie chce wziąć zá żonę. 40 Y przyszli sludzy Dawidowi do Abigáiile / do Kármelu / y rzekli do niey / mowiąc ; Dawid posłał nas do ciebie / áby cię sobie wziął zá żonę. 41 Ktora wstawszy pokłoniłá się obliczem do ziemie / y rzekłá : Oto służebnicá twojá / niech będźie sługą / áby umywáłá nogi sług Páná mego. 42 Przetoż pospieszywszy się wstáłá Abigáil y wśiádłá ná Oślá / z pięćią pánienek swych / ktore zá nią chodźiły : y ták jáchałá zá posłámi Dawidowymi : á byłá mu zá żonę. 43 Ale y Achinoámę wziął Dawid z Jezreel / y były mu te dwie zá żony. 44 Abowiem Saul dał był k Michol corkę swoję / żonę Dawidowę / Fáltemu / Synowi Láisowemu / ktory był z Gállim.

k 1 Sám. 18.27. 2 Sám. 3.14.

ROZDZIAŁ XXVI.

Dawidá Zyfejczycy wydáli. 2. á Saul go szuka. 5. Dawid w śpiączki go naszedł, mogąc zábić, nie chćiał. 16. á tym znowu niewinność swoję okazał.

1 Y Przyszli Zyfejczycy do Sauła do Gábáá / á mowili ; Azáli się a nie kryje Dawid ná págorku Háchilá / przećiw Jesymon. 2 Ruszył się tedy Saul / y ćiągnął ná puszczą Zyf / á z nim trzy tyśiące mężow przebránych z Izráelá / áby szukał Dawidá ná puszczy Zyf. 3 Y położył się Saul obozem / ná págorku Háchilá / ktore *jest* przećiw Jesymon / podle drogi : á Dawid mieszkał ná puszczy : y dowiedźiał się / że przyćiągnął Saul zá nim ná puszczą : 4 Bo postáwszy Dawid szpiegi / dowiedźiał się / że przyćiągnął Saul zápewne.

a Psalm 54.2.

5 PRzetoż wstał Dawid / y przyszedł áż ku mieyscu / gdźie się położył obozem Saul : y upátrzył Dawid mieysce gdźie spał Saul / y Abner Syn Nerow / Hetman b wojská jego : bo Saul spał w obozie / á lud leżał około niego. 6 Y odpowiedźiał Dawid / á rzekł do Achimelechá Hetejczyká / y do Abisájego Syná Sárwie / brátá Joábowego / mowiąc ; Ktoż pojdźie ze mną do Sauła / do obozu. Odpowiedźiał Abisái : Ja z tobą pojdę. 7 A ták przyszedł Dawid y Abisái do ludu w nocy / á oto Saul leżąc spał w obozie / á włocznia jego byłá utkniona w ziemi u głowy jego : Abner też z ludem leżeli około niego. 8 Tedy rzekł Abisái do Dawidá : Zámknął dźiś Bog nieprzyjaćielá twego w ręce twojey / á teraz niech go przebiję proszę włocznią ku ziemi raz / á więcey nie powtorzę. 9 Ale rzekł Dawid do Abisájego: Nie zábijaj go : Bo ktoż zśćiągnąwszy rękę swą ná pomázáńcá PAńskiego / niewinnym będźie? 10 Nád to rzekł Dawid: Żywie PAn że / jesli go PAN niezábije / ábo dźień jego nie przydźie / áby umárł ; ábo ná wojnę wyjáchawszy / nie zginie? 11 *Tedy* uchowaj mię PAnie / ábym miał ściągnąć rękę moję ná pomázáńcá c Páńskiego ; Ale weźmi / proszę / włocznią / ktora jest u głow jego / y kubek od wody / á odeydźmy. 12 Tedy wziął Dawid włocznią / y kubek od wody / ktory był u głow Saulowych / y odeszli : á nie był ktoby widźiał / áni ktoby wiedźiał / áni ktoby się ocućił: ále wszyscy spáli / bo sen twárdy od PAná przypadł był ná nie.

b 1 Sám. 14.51.

c 1 Sá. 24.7

13 Y Przeszedł Dawid ná drugą stronę / y stánął ná wierzchu gory z dáleká : á był plác wielki między nimi. 14 Y záwołał Dawid ná lud / y ná Abnerá Syná Nerowego / mowiąc ; Nie ozwieszże się Abnerze? Y odpowiádájąc Abner rzekł : Ktożeś ty / co wołasz ná Królá? 15 Y rzekł Dawid do Abnerá : Azaś ty nie mąż : á ktoż jákoś ty w Izráelu ? przeczżeś tedy nie strzegł Królá PAná twego ? bo przyszedł jeden z ludu chcąc zábić Królá PAná twego. 16 Nie dobra to coś uczynił. Żywie PAN żeśćie winni śmierći / ktorzyśćie nie strzegli Páná wászego / pomázáńcá PAńskiego: á teraz pátrz kędy jest włocznia Krolewska / y kubek od wody / co był w głowách jego?

17 POznał tedy Saul głos Dawidow / y rzekł : Twojże to głos d Synu moj Dawidźie? Odpowie-

d 1 Sám. 24.17.

dźiał Dawid: Głos to moj / Kro-
18 lu Pánie moj/ ♣ Nád to rzekł: Cze-
muż Pan moj prześláduje sługę
swego: bo cożem uczynił? á co jest
19 złego w ręce mojey? ♣ Przetoż teraz
niech posłucha proszę Krol Pan moj
słow sługi swego: jesli ćię PAN
pobudźił przećiwko mnie / niech
powonia Ofiáry: ále jesli Synowie
ludzcy / przeklęći są przed PAnem/
ktorzy mię dźiś wygnáli / ábym nie
mieszkał w dźiedźictwie Páńskim/
jákoby rzekli; Idź służ Bogom cu-
20 dzym. ♣ A teraz niech nie będźie
wylana krew mojá ná źiemię przed
obliczem PAńskim: Bo wyszedł Krol
Izráelski szukáć e pchły jedney / já-
koby też *kto* gonił kuropátwę po
21 gorách. ♣ Tedy rzekł Saul Zgrze-
szyłem: wroćże śię Synu moj Da-
widźie / boć już nic złego nie uczy-
nię więcey / poniewasz droga byłá
duszá mojá w oczách twojich dniá
tego: Otom głupie uczynił / y zbłą-
22 dźiłem náder bárzo. ♣ A odpowia-
dájąc Dawid rzekł: Oto włocżnia
Krolewska / niech *sám* przyjdźie kto
23 z sług / á weźmie ją. ♣ A PAn niech
odda káżdemu spráwiedliwość je-
go / y wiárę jego: ábowiem podał
ćię był PAn dźiś w ręce moje / á-
lem niechćiał źciągnąć ręki mojey
24 ná pomázáńcá PAńskiego. ♣ Prze-
toż / jáko dźiś poważona byłá duszá
twojá w oczách mojich: ták niech
będźie poważona duszá mojá w o-
czách PAńskich / á niech mię wyrwie
25 *PAN* ze wszego ućisku. ♣ Y rzekł
Saul do Dawidá: Błogosłáwio-
nyś ty Synu moj Dawidźie / ták
czyniąc dokażesz f / á ták śię zma-
cniájąc / mocnym będźiesz: Odszedł
potym Dawid w drogę swą / á
Saul śię wroćił ná miejsce swoje.

e *2 Sám. 24.15.*

f *I. Zwyćiężysz.*

Rozdział XXVII.

Dawid uszedł do Krolá Achisá. 6. á májąc z łáski Krolewskiey Syceleg. 9. pewne narody wyćieczkámi pustoszy.

1 TEdy rzekł Dawid w sercu swo-
jim? Zginę ja kiedyż kolwiek od
ręki Saulowey: ázaż mnie nie le-
piey / ábym co prędzey uszedł do
źiemie Filistyńskiey / áby zwątpił
o mnie Saul / y nie szukał mię wię-
cey / po wszystkich gránicách Izrá-
elskich? y ták ábym uszedł rąk jego?
2 ♣ Wstawszy tedy Dawid / poszedł
sam / y onych sześć set mężow / kto-
rzy byli z nim do Achisá / Syná
3 Máochá / Krolá Get. ♣ Y mieszkał
Dawid przy Achisie w Get / sam y
mężowie jego / káżdy z czeládźią
swoją: Dawid y dwie żenie jego /
Achinoám Jezreelitká / y Abigail /
żoná *przed tym* Nábálowá z Kár-
4 melu. ♣ A gdy powiedźiano Saulo-
wi / że uciekł Dawid do Get / prze-
stał go więcey szukáć.

5 Y Rzekł Dawid do Achisá: Je-
slim proszę ználazł łáskę w o-
czách twojich / niech mi dadzą miej-
sce w jednym z miast tego kráju / á-
bym tám mieszkał: Bo czemużby
miał mieszkáć sługá twoj w mieśćie
6 Krolewskim z tobą? ♣ Y dał mu A-
chis dniá onego Syceleg: dla tego
Syceleg było Krolow Judskich / áż
7 do dniá tego. ♣ A byłá liczbá dni /
ktorych mieszkał Dawid w kráinie
Filistyńskiey / rok a y czterzy mie-
śiące.

8 Y Wypadał Dawid y mężowie
jego / á wtárgiwáli do Gessury-
tow / y do Gerzytow / y do Amále-
kitow / (bo ći mieszkáli w oney
źiemi zdawna /) ktorędy chodzą
przez Sur áż do źiemie Egipskiey.
9 ♣ Y pustoszył Dawid źiemię onę / á
niezostáwił żywego b męża y nie-
wiásty: á zábrawszy owce / y woły / y
osły / y wielbłądy / y száty / wracał
śię záśię / y przychadzał do Achi-
10 sá. ♣ A gdy śię pytał Achis: Gdźie-
żeśćie byli dźiś wpádli? odpowiá-
dał Dawid: Ku południu Judy / y
ku południu w Jeráhmeel / y ku po-
11 łudniu Ceni. ♣ Ale Dawid nie żywił
mężá / áni niewiásty / áni ich przy-
wodźił do Get / mowiąc: By snadź
nie skárżyli ná nas / mowiąc: Ták
uczynił Dawid. Y był to jego zwy-
czaj po wszystkie dni / poki mieszkał
12 w źiemi Filistyńskiey. ♣ Wierzył
tedy Achis Dawidowi / y mowił:
Práwie śię *już* stał obrzydłym lu-
dowi swemu Izráelskiemu: á ták
będźie mi sługą wiecznym.

a *H. Dźień*

b *5 Moj. 20.13.*

Rozdział XXVIII.

Filistynowie ćiągną przećiw Izráelitom. 2. Dáwid z nimi. 6. Saul nie májąc odpowiedźi od Páná. 8. czárownice śię rádźi. 12. od ktorey Sámuel wzbudzony, przyszłe rzeczy Saulowi przepowiáda.

1 Y Stáło śię w one dni / że zebráli Filistynowie wojská swe ná wojnę / áby walczyli z Izráelem: tedy Achis rzekł do Dáwidá: wiedz wiedząc iż ze mną poćiągniesz ná wojnę/ty y mężowie twoji. 2 Y odpowiedźiał Dawid Achisowi: Dopiero śię ty dowiesz/ co uczyni sługá twoj. Y rzekł Achis do Dawidá: Záiiste strożem głowy moiey postánowię ćię po wszystkie dni.

3 A Sámuel już był umárł/ y płákał a go wszystek Izráel / y pogrzebli go w Rámácie mieśćie jego: á Saul wygnał był wieszczki b y czárowniki z ziemie. 4 Zebrawszy śię tedy Filistynowie/ przyćiągnęli / á położyli śię obozem u Sunám: Zebrał też Saul wszystkiego Izráelá/ á położył śię obozem w Gelboe. 5 A widząc Saul oboz Filistyński / bał śię / á ulękło śię serce jego bárzo. 6 Y rádźił śię Saul PANá/ále mu nie odpowiádał PAn áni przez sny/ áni przez Urym/ áni przez Proroki.

7 PRzetoż rzekł Saul do sług swojich: Szukajćie c mi niewiásty/ ktoraby miáłá Duchá wieszczego/ á pojdę do niey / y wywiem śię przez nię. Y rzekli słudzy jego do niego: Oto niewiástá w Endor/ májąca duchá wieszczego. 8 Tedy odmienił odźienie swoje Saul / á oblokszy śię w insze száty/ szedł sam / y dwáj mężowie z nim / á przyszli do niewiásty w nocy / y rzekł: wroż mi proszę / przez Duchá wieszczego/ á wywiedź tego/ kogoć powiem. 9 Y rzekłá do niego niewiástá: Oto ty wiesz co uczynił Saul / iż wygłádźił wieszczki y czárowniki z ziemie: przeczże ty śidło kłádźiesz ná duszę moję/ ábyś mię ná śmierć podał? 10 Y przyśiągł jey Saul przez PANá/ mowiąc: Żywie PAn że nie przyjdźie ná ćię karánie dla tego.

11 TEdy rzekłá niewiástá: Kogoż ći mam wywieść? A on rzekł wywiedź mi Sámuelá. 12 A widząc niewiástá Sámuelá / záwołáłá głosem wielkim / rzekłá niewiástá do Saulá / mowiąc: Przeczżeś mię zdrádźił? gdyżeś ty jest Saul? 13 Y rzekł jey Krol / Nie boj śię: cożeś widźiáłá? y rzekłá niewiástá do Saulá: Widźiáłám Bogi występujące z ziemię. 14 Tedy rzekł do niey: Cożá osobá jego? y rzekłá: Mąż stáry wyszedł / á ten odźiany płászczem: y poznał Saul że to był Sámuel: y schyliwszy śię twarzą ku źiemi/ pokłonił mu śię. 15 Zátym rzekł Sámuel d do Saulá: Przecz mi nie dasz pokoju / wzbudzájąc mię? Odpowiedźiał mu Saul: Jestem ućiśniony bárzo? gdyż Filistynowie walczą przećiwko mnie/ á Bog odstąpił ode mnie / y nie odpowiáda mi więcey / áni przez proroki áni przez sny: przetoż przyzwałem ćię / ábyś mi oznajmił / co mam czynić? 16 Y rzekł Sámuel: Czemuż mię tedy pytasz? gdyż PAn odstąpił od ćiebie / á przestał wa z nieprzyjaćielem twojim? 17 Y uczynił mu PAn jáko ć powiedźiał przez mię / y wyrwał e PAN krolestwo z rąk twojich / á dał je bliźniemu twemu Dawidowi. 18 Bo, żeś ty nie był posłusznym głosowi PAńskiemu / ániś wykonał gniewu zápálczywośći jego nád Amálekiem: przetoż ći to uczynił PAn dźiśia. 19 Nád to poda PAn y Izráelá z tobą w ręce Filistynow: á jutro ty y Synowie twoji ze mną f *będźiećie*: Oboz też Izráelski poda PAN w ręce Filistynow. 20 A ná tych miast Saul upadł jáko długi ná źiemię/ bo śię zlękł bárzo słow Sámuelowych; y śiły nie było w nim/ przeto że nic nie jadł przez cáły dźień/ y przez cáłą noc.

21 POtym wészłá niewiástá do Saulá / á widząc iż śię bárzo przelękł / rzekłá mu: Oto usłucháłá służebnicá twojá głosu twego / g y odważyłám zdrowie swoje/ y usłucháłám słow twojich / ktoreś mowił do mnie. 22 Przetoż teraz usłuchaj / proszę/ y ty głosu służebnice twojey/ á położę przed ćię sztuczkę chlebá ábyś jadł/ y pośilił śię / ábyś mogł

iść

a 1 Sám. 25. 1.
b 5 Moj. 18. 10. 11.
c 3 Moj. 20. 27.
d Syrác. 46. 23
e 1 Sám. 15. 18.
f 1 Sám. 31. 6.
g H. *Położyłám duszę moje w rece mojey.*

23 iść w drogę. Ale niechciał / y mowił: Nie bede jadł: y przymuśili go ſludzy jego / tákże y niewiáſtá: y uſluchał głoſu ich / á wſtawßy z źiemie/ uśiadł ná łożku. 24 A oná niewiáſtá miáłá karmne ćiele w domu/ á poſpießywßy śie zábiłá je: potym wźiawßy mąki zácżyniłá / y nápiekłá z niey przáſnikow: 25 Y przyniosłá przed Saulá/y przed ſługi jego: Ktorzy nájadßy śie wſtáli / y poßli oney nocy.

Rozdział XXIX.

Filiſtynowie niechcą żeby Dawid ßedł z nimi ná wojnę. 7. Dla tego Krol Achis do domu go odſyła.

1 TEdy zebráli Filiſtynowie wßyſtkie Wojſká ſwe do Afeku: á Izráelczycy położyli śie obozem nád źrzodłem/ ktore było w Jezreelu. 2 A Kśiążetá Filiſtyńſkie ćiągnęli ſtámi/y tyśiącámi: á Dáwid/y mężowie jego ćiągnęli pozad z Achiſem. 3 Y rzekły Kśiążetá Filiſtyńſkie: Coż tu czynią ći Hebrejczycy? y rzekł Achis do Kśiążąt Filiſtyńſkich: Azaż nie to jeſt Dawid/ ſługá Saulá Krolá Izráelſkiego / ktory był przy mnie przez te dni; owßem przez te látá / y nie doświadczyłem go w niczym od onego dniá/ jáko zbiegł do mnie / áż do dniá tego? 4 Y rozgniewáły śie nań Kśiążetá Filiſtyńſkie/ y rzekły mu Kśiążetá Filiſtyńſkie; Odpraw tego mężá/ á niech a śie wroći do miejſcá ſwego / ná ktorymeś go poſtáwił: niech nie chodźi z námi ná wojnę/ áby śie nam nie ſtáwił nieprzyjaćielem w bitwie: Bo jákoż ináczey może przyść do łáſki Páná ſwego / jedno przez głowy tych mężow. 5 Azaż nie ten jeſt Dawid / ktoremu b śpiewano hufcámi / mowiąc: Poráźił Saul ſwoj tyśiąc/ ále Dawid ſwojich dźieśięć tyśięcy?

a 1 Kron. 12. 19.

b 1 Sám. 18. 7. y 21. 11 Syrác. 47. 7.

6 A Ták wezwał Achis Dawidá/ y rzekł mu: Zywie PAN/ żeś ty ßczyry y dobry jeſt w oczách mojich á podoba mi śie wyśćie twoje / y weśćie twoje ze mną do obozu / bom nie ználazł w tobie *nic* złego / ode dniá ktoregoś przyßedł do mnie / áż do dniá tego: tylko w oczách Kśiążąt niemaß łáſki. 7 Przetoż teraz wroć śie/ á idź w pokoju / y nie czyń nic/coby było przećiwnego w oczách Kśiążąt Filiſtyńſkich. 8 Y rzekł Dawid do Achiſá: Cożem wżdy uczynił? á coś ználazł w ſłudze twym ode dniá ktoregom był przy tobie/ áż do dniá tego / ábym nie ßedł / y nie walczył przećiwko nieprzyjaćiołom Królá Páná mego. 9 A odpowiádájąc Achis / rzekł Dawidowi: Wiem iżeś ty dobry w oczách mojich / jáko Anjoł Boży/ ále Kśiążętá Filiſtyńſkie rzekły: Niech nie chodźi z námi ná wojnę. 10 A przetoż wſtań bárzo ráno / y ſludzy Páná twego / ktorzy z tobą przyßli / á wſtawßy ráno / ſkoro pocznie świtáć odejdźćie. 11 Wſtał tedy Dawid/ ſam y mężowie jego/ áby *odßedł* tym ránięy: y nawroćił śie do źiemie Filiſtyńſkiey / á Filiſtynowie ćiągnęli do Jezreel.

Rozdział XXX.

Amálekitowie ſpalili Syceleg. 3. ále Dawid wroćiwßy śię. 16. pogonił je. 18. y płon im odjął. 23. ktory też rowno miedzy wßyſtkie podźielił.

1 A Gdy śie wroćił Dawid y mężowie jego do Sycelegu / był dźień trzeći / jáko Amálekitowie wtárgnęli byli ná południe / y do Sycelegu / á zburzyli Syceleg / y ſpalili go ogniem. 2 Y pobráli w niewolą niewiáſty / ktore były w nim: od namnieyßego áż do wielkiego / nie zábili nikogo / ále tylko pojimáli y odeßli drogą ſwą. 3 A gdy przyßedł Dawid / y mężowie jego do miáſtá/ oto ſpalone było ogniem? á żony ich/ y Syny ich/ y corki ich/ w niewolą zábráno. 4 Tedy podniosł Dawid/ y lud ktory był z nim głos ſwoj / y płákáli áż im śiły do płáczu nie zſtáło. 5 Obiedwie też żony Dawidowe były wźięte w niewolą; Achinoám Jezreelitká/y Abigáil *przed tym* żoná Nábálowá z Kármelu. 6 Y był utrapiony Dawid bárzo: bo śie zmawiał lud ukámienowáć go: gdyż gorzkośći pełna byłá duſzá wßyſtkiego ludu/ káżdego dla Synow ſwych / y dla corek

ſwych

swych: Wszákże Dawid zmocnił się a w PANu Bogu swojim.

7 TEdy rzekł Dawid do Abiátárá Kápłáná / Syná Achimelechowego : Weźmi proszę dla mnie Efod ; y wziął Abiátár Efod dla Dawidá. 8 A ták się Dawid rádził PANá/ mowiąc : Mamli gonić to wojsko / y dogonięli go? A PAN mu rzekł: Goń/ bo zápewne ich dogonisz/ 9 y zápewne odbijesz płon. Szedł tedy Dawid/ sam y onych sześć set mężow/ ktore miał z sobą / á przyszli áż do potoku Besor ; á niektorzy pozostáli. 10 Y gonił je Dawid / sam y czterey stá mężow : (bo pozostáło było dwieście mężow sprácowánych á nieprzeszli zá potok Besor.)

11 Y Náleźli męża Egipczániná ná polu/ á przywiedli go do Dawidá/ y dáli mu b chlebá/ y jadł ; dáli 12 mu też wody y pił: Dáli mu tákże y wiązankę fig / y dwie gronie rozynkow: jadł tedy / y wrocił się duch jego weń : bo nie jadł chlebá/ áni pił wody przez trzy dni y przez 13 trzy nocy. Y rzekł do niego Dawid : Czyjeś ty? á z kądeś? Ktory odpowiedział ; Jestem rodem z Egiptu/ sługá męża Amálekity / y zostáwił mię PAN moj / gdym się rozniemogł dziś trzeci dzień. 14 Wtárgnęliśmy byli ná południe/ do Cerety / y do Judá / y ná południe do Káleb / y spaliliśmy Syceleg ogniem.

15 Y Rzekł mu Dawid; Mogłżebyś mię dowieść do tego wojská? Ktory rzekł : Przysięż mi przez Bogá / iż mię nie zábijesz / áni mię wydasz w ręce PAná mego? tedy cię 16 náwiodę ná to wojsko : Nawiodł go tedy : (á oto oni leżeli po wszystkiey oney ziemi / jedząc y pijąc y weseląc się ze wszystkich korzyści wielkich / ktore byli zábráli z ziemie Filistyńskiey / y z ziemie Judskiey.) 17 Przetoż bił je Dawid od wieczorá / áż do wieczorá dniá drugiego / ták iż z nich żaden nieuszedł / oprocz czterech set młodzieńcow / ktorzy wsiadszy ná wielbłądy/ uciekli. 18 A ták odjął Dawid wszystko/ co byli pobráli Amálekitowie / y dwie 19 żenie swoje odjął też Dawid: Ták iż im nic nie zginęło od máłá áż do wielá y áż do Synow/ y corek/ y do korzyści / y áż do wszystkiego cokolwiek im zábráli / wszystko záś się przywiodł Dawid. 20 Przytym zábrał Dawid wszystkie trzody y stádá / ktore gnano przed bydłem jego/ y mowiono ; Toć jest korzyść Dawidowá.

21 Y Przyszedł Dawid do onych dwu set mężow / ktorzy byli sprácowáni / że niemogli iść zá Dawidem ; y ktorym był kazał zostáć u potoká Besor : ktorzy wyszli przeciw Dawidowi / y przeciw ludowi ktory z nim był : á przystąpiwszy Dawid do ludu pozdrowił je spokojnie. 22 A odpowiádájąc wszyscy mężowie źli y niepobożni / ktorzy c chodzili z Dawidem / rzekli / Ponieważ nie chodzili z námi / nie damy im z łupow ktoreśmy odjęli/ tylko káżdemu żonę jego / y Syny 23 jego: te wziąwszy niech odejdą. Tedy rzekł Dawid : Nieuczynicie ták bráćia moji z tym co nam dał PAN/ ktory nas strzegł / á podał wojsko / ktore było wyszło przećiwko nam w 24 ręce násze. Y ktoż was w tym usłucha? Bo jáki dział tego ktory wyszedł ná wojnę / táki dział y tego ktory został d przy tłomokách : 25 rowno się podzielą. Y stáło się od onego dniá / y nápotym / że uchwalono to práwo y ten zwyczaj w Izráelu/ áż do dniá tego.

26 A Ták przyszedł Dawid do Sycelegu/ y posłał z onego łupu stárszym w Judá / przyjaćiołom swym/ mowiąc; Oto maćie błogosławieństwo z korzyśći nieprzyjaćioł PAńskich. 27 Tym co byli w Bethel/ e y co w f Rámáćie ná południe / y co byli 28 w g Jeter: Y co byli w Aroer h: y co byli w Sefámot i / y co byli w 29 Estámo k: Y co byli w Rácha/ y co byli w miástách Jeráhmeel / l y 30 co byli w miástách Ceni m. Y co byli w Hormá n/ y co byli w Chorásán: y co byli w Atách: 31 Y co byli o w Hebronie : y co byli ná wszystkich miejscách / kędy przemieszkiwał Dawid/ sam y mężowie jego.

ROZDZIAŁ XXXI.

a Efez. 6. 10.
b Przy. 25. 21.
c 1 Sám. 24. 14.
d 4 Moj. 13. 27. Jozue 22. 8. 2 Mác. 8. 28.
e Jozue 19. 8.
f 1 Krol. 4. 13.
g Jozue 15. 48.
h Jozue 13. 16.
i 4 Moj. 34. 10.
k Jozue 15. 50.
l 1 Sám. 27. 10.
m Sędź. 1. 16.
n Sędź. 1. 17.
o 1 Kron. 6. 55.

Porażka Izráelitow. 2. w ktorey Ionatán z bráćią swoją poległ. 4. Saul śię sam przebił. 9. Filistyni ćiáłá ich ná murze záwieśili. 11. ktore mieśzczánie Iábes zjęli y pogrzebli.

1 A Filistynowie zwiedli bitwę z Izráelem: y ućiekli a mężowie Izráelscy przed Filistynámi / á polegli zránieni ná gorze Gelboe. 2 Y gonili Filistynowie Saulá y Syny jego / y zábili Filistynowie Ionátáná / y Abinádábá / y Melchisuego Syny Saulowe. 3 A gdy śię wznagáłá bitwá przećiwko Saulowi / tráfili nań strzelcy / mężowie strzelájący z łuku: y b zránieny jest bárzo od strzelcow. 4 Y Rzekł Saul do wyrostká swego / ktory nośił broń jego: Dobądź mieczá twego / á przebij mie nim / by snadź nie przyśli ći nieobrzezáńcy y nieprzebili mie / á nie czynili igrzyská ze mnie: Ale niechćiał wyrostek jego / bo śię bárzo bał. Przetoż Saul porwał miecz / y upadł nań: 5 A widząc wyrostek jego / iż umárł Saul / padł y on ná miecz 6 swoj / y umárł z nim. Umárł tedy Saul / y trzey Synowie jego / y wyrostek jego / co zánim broń nośił / y wszyscy mężowie jego dniá onego 7 wespoł. Co gdy ujrzeli mężowie Izráelscy / ktorzy zá doliną / y zá Jordanem mieszkáli / iż uciekáli mężowie Izráelscy / á iż umárł Saul / y Synowie jego / odbieżawszy miast / pouciekáli też: A przyszedszy Filistynowie mieszkáli w nich.

8 A Názájutrz / przyśli Filistynowie / áby odźieráli pobite c / y náleźli Saulá / y trzech Synow je- 9 go leżących ná gorze Gelboe. A uciąwszy głowę jego / zdárli z niego zbroję jego / y posłáli po źiemie Filistyńskiey wszędźie / áby to opowiádano w kośćiele báłwanow ich / y 10 miedzy ludem. Y położyli zbroję jego w kośćiele Astárot / ále ćiáło jego przybili ná murze Betsán.

11 Gdy usłyszawszy o tym obywáteele Jábes d Gáláád / co uczy- 12 nili Filistynowie Saulowi: Wstáli wszyscy mężowie mocni / y szli przez onę cáłą noc / y wźięli ćiáło Saulowe / y ćiáłá e Synow jego z muru Betsán: á przyszedszy do Já- 13 bes / spalili je tám. A wźiąwszy kośći ich / pogrzebli je pod drzewem w Jábes / y pośćili śiedm dni.

a 1 Kron 10.1.

b I. Bał śię ich bárzo.

c 1 Kron 10.8.

d 1 Sám. 11.1.

e 2 Sám. 2. 4.

WTORE KSIEGI SAMUELOWE

ktore tez zowią

Wtore Krolewskie.

Opisują śię tu rzeczy / ktore śię od śmierći Saulowey / áż do końcá pánowánia Dawidowego przez lat czterdźieći dźiały.

Rozdzial I.

Amálekitá śmierć Saulową zwiástując. 10. powiáda że go on sám dobił. 14. Dawid ná śmierć go skazáwszy. 18. Saulá y Ionátáná opłákiwa.

1 Stáło śię po śmierći Saulowey / gdy śię Dawid wroćił od porażki a Amálekitow / że zmieszkał Dawid w Syceleigu przez dwá dni. 2 Tedy dnia trzećiego / przybieżał mąż z obozu Saulowego / á száty jego rozdárte były / y proch ná głowie jego: Ktory przyszedszy do Dawidá / upadł ná źiemię / y pokłonił śię. 3 Y rzekł do niego Dawid: z kąd idźiesz: Y odpowiedźiał mu: Z obozum Izráelskiego uszedł. 4 Rzekł mu z nowu Dawid: Coż śię stáło / proszę / powiedz mi? Y odpowiedźiał: To, że uciekł b lud z bitwy / á do tego wiele poległo z ludu / y pomárło: Tákże y

a 1 Sám. 30.17. 18.

b 1 Sám. 31.1.2

Saul / y Jonatan Syn jego polegli.

5 Zatym rzekł Dawid do młodzieńcá ktory mu to powiedział: Jakoż wiesz / iż umárł Saul y Jonatán Syn jego? 6 Odpowiedział mu młodzieniec ktory mu to oznajmił: przyszedłem z trefunku ná gorę Gelboe / á oto Saul tkwiał ná włoczni swojey / á wozy y jezdni doganiáli go. 7 Tedy obejrzawszy się obaczył mię / y záwołał ná mię / y rzekłem: 8 Owom ja: Przekł mi / Coś ty zacz? A jam mu odpowiedział / Jestem Amálekitá. 9 Y rzekł mi: Stań / proszę / náde mną / á zábij mię: bo mię zjęły ćiężkośći / gdyż jeszcze wszystká duszá mojá we mnie jest. 10 Przetoż stánawszy nád nim zábiłem go: bom wiedział że nie będźie żyw po upadku swoim / y wźiąłem korone / ktora byłá ná głowie jego / y záwieszenie ktore było ná rámieniu jego / á przyniosłem je tu do PANá mego: 11 Tedy Dawid pochwyćiwszy száty swoje / rozdárł c je: tákże y wszyscy mężowie ktorzy z nim byli. 12 A łákując płákáli / y pośćili áż do wieczorá / dla Saulá / y dla Jonátáná Syná jego / y dla ludu PAńskiego / y dla domu Izráelskiego / że polegli od mieczá.

13 Y Rzekł Dawid do młodźieńcá ktory mu to oznajmił: Zkądeś ty? y odpowiedział; Jestem Synem mężá przychodnia Amálekity. 14 Zátym rzekł do niego Dawid: Jákożeś się d nie bał źćiągnąć ręki twey / ábyś zábił pomázáńcá PAńskiego? 15 Záwołał tedy Dawid jednego z sług / y rzekł: Przystąp á zábij go: A on go uderzył że umárł. 16 Y rzekł do niego Dawid: Krew twojá ná głowę twoję: bo ustá twoje świádczyły e przećiw tobie / mowiąc: Jam zábił pomázáńcá PAńskiego.

17 Lamentował tedy Dawid lámentem tákowym nád Saulem / y nád 18 Jonátánem Synem jego. Rozkazawszy jednák / áby uczono Synow Judskich z łuku strzeláć, jáko nápisano w Księgách f Jásár, g) 19 O ozdobo Izráelská / ná gorách twojich zránionyś jest: Jákoż polegli 20 mocarze twoji! Nie powiádajćież h w Get / áni rozgłaszajćie po ulicách w Aszkálonie: áby się snadź nie weseliły Corki Filistyńskie / by się snadź nie rádowáły corki nieobrzezáńcow. 21 O Gory Gelboe / áni deszcz niech nie upada ná was / y niech tám nie będą polá urodzájne: ábowiem tám porzucona jest tarcz mocárzow / tarcz Saulowá / jákoby nie był pomázány ole- 22 jem. Od krwie zábitych / y od sádłá mocárzow strzałá łuku Jonátánowego nie wrácáłá i się ná wstecz / á miecz Saulow k nie wracał się 23 prozno. Saul y Jonátán / miłośni y przyjemni zá żywotá swego / y w śmierći swojey nie są rozłączeni / nád Orły lekczejszy / nád lwy 24 mocnieyszy byli. Corki Izráelskie płáczćie nád Saulem / ktory was przyodźiewał szárłatem rozkosznym / á ktory was ubierał w klenoty 25 złote ná száty wásze. Jákoż polegli mocarze w pośrzod bitwy! Jonátán ná gorách twojich zábity 26 jest! Bárzo mi ćię żal bráćie moj Jonátánie / byłeś mi bárzo wdźięcznym: większa u mnie byłá miłość 27 twojá niż miłość niewieśćia. Jákoż polegli mocarze / á zginęłá broń wojenna?

Rozdział II.

Dawid zá rádą Pańską do Hebronu poszedł. 4. y pomázány jest nád Judą. 8. á Izboset nád Izráelem. 14. walczą z sobą. 17. Abner zwyćiężony. 20. ućiekájąc Azáelá zábił.

1 Y Stáło się potym / że pytał a Dawid PAná mowiąc: Mámże iść do ktoregokolwiek miástá Judskiego? Ktoremu PAN odpowiedział; Idź. Y rzekł Dawid: dokądże pojdę? Y odpowiedział: do Hebronu. 2 Tedy tám jáchał Dawid / tákże y dwie żenie jego / Achinoám Jezreelitká / y Abigáil żoná przedtym Nábálowá z Kármelu. 3 Tákże mężowie ktorzy z nim byli / zábrał Dawid / káżdego z domem jego: y mieszkáli w miástách Hebrońskich.

4 Przyszli potym mężowie Judá / y b pomázáli tám Dawidá zá Królá nád domem Judá: tedy opowie-

Marginalia: b Mich. 1.10. — c 2 Sám. 3.31. y 13.31 — i 1 Sám. 13.3. y 14.13 — k 1 Sám. 15.7. — d Psalm. 105.15 — e Mátt. 12.37. Luk. 19.22. — f Iozua. 10.13. — g T. Spráwiedliwych. — a Sędź. 1.1. y 20.18 1 Sám. 23.2. 2 Sám. 5.9. 2 Kron 18.4. — b 1 Mác. 2.57.

wiedźiano Dawidowi / mowiąc; Mężowie z Jábes Gáláád / ći pogrzebli Saulá.

c 2 Sám. 31.11.

5 GEdy wyprawił Dawid posły do mężow z Jábes Gáláád / y rzekł do nich: Błogosłáwieniśćie wy od PANA / ktorzyśćie uczynili to miłośierdźie nád PAnem wáßym Saulem / żeśćie go pogrzebli. 6 ♣ Przetoż teraz niech uczyni PAN z wámi miłośierdźie / y prawdę / á ja też oddam wam to dobrodźiejstwo / żeśćie uczynili tę rzecż. 7 ♣ Teraz tedy niech śię zmacniáją ręce wáße / á bądźćie mężnymi / bo choć umárł Saul PAN wáß / wßákże mnie pomázał dom Judá / zá krolá nád sobą.

8 A Abner Syn Nerow / Hetman nád Wojskiem Saulowym / wźiął Izboseta Syná Saulowego / y przyprowádźił go do Máchánájim. 9 ♣ Y uczynił go Krolem nád Gáláádem / y nád Assury / y nád Jezreelem / y nád Efrájimem / y nád Benjáminem / y nád wßystkim Izráelem. 10 ♣ Cztérdźieśći lat miał Izboset Syn Saulow / gdy począł krolowáć nád Izráelem / á dwie lećie krolował; (tylko dom Judá stał przy Dawidźie. 11 ♣ Y byłá liczbá dni ktorych był Dawid Krolem w Hebronie / nád domem Judskim / śiedm lat y ßeść mieśiecy.)

d 2 Sám. 5.5.

12 POtym wyßedł Abner Syn Nerow / y słudzy Izbosetá Syná Saulowego / z Máchánájim do Gábáonu. 13 ♣ Joáb tákże Syn Sárwij / z sługámi Dawidowymi wyßli / y potkáli śię z sobą práwie u stáwu Gábáońskiego: y zostáli jedni ná jedney stronie stáwu / á drudzy ná drugiey stronie stáwu. 14 ♣ Tedy rzekł Abner do Joábá: Niech teraz wstáną młodźieńcy / á pojigráją e przed námi: y rzekł Joáb; Niech wstáną. 15 ♣ Wstáli tedy: y wyßło w liczbie dwánaśćie z Benjámczykow / z strony Izbosetá / Syná Saulowego: á dwánaśćie z sług Dawidowych / 16 ♣ Ktorzy uchwyćiwßy śię / káżdy zá głowę przećiwniká swego / utopił miecż swoj w boku jeden drugiego / y polegli pospołu: przetoż názwano miejsce ono Helkáthásurym f / ktore jest w Gábáonie. 17 ♣ Y byłá bitwá bárzo sroga dniá onego / á porażon jest Abner / y mężowie Izráelscy / od sług Dawidowych.

e T. Hárcuja.

f T. Pole rycerzow.

18 BYli też tám trzej Synowie Sárwij: Joáb / Abisáj / y Asáel: ále Asáel był prętkich nog / jáko dźika kozá. 19 ♣ Y gonił Asáel Abnerá / á nie ustąpił idąc / áni ná práwo / áni ná lewo / śćigájąc Abnerá. 20 ♣ Ale obejrzawßy śię Abner ná zad / rzekł: Tyżeś jest Asáel? á on mu odpowiedźiał; Ja. 21 ♣ Tedy mu rzekł Abner: Uchyl śię ná práwą stronę twoję ábo ná lewą stronę twoję / á pojimaj sobie jednego z młodźieńcow / y weźmi sobie łupy z niego; ále Asáel niechćiał od niego ustąpić. 22 ♣ Tedy powtore rzekł Abner do Asáelá: Idź precż ode mnie; bym ćię snadź nie przebił ku źiemi: Bo jákożbym śmiał podnieść twarz moję ná Joábá brátá twego? 23 ♣ A gdy niechćiał ustąpić / uderzył go Abner końcem g włocżnie / pod piąte żebro ták iż wyßłá włocżnia ná drugą stronę: támże padł / y umárł ná onymże miejscu: á wßyscy ktorzy przychodźili do onego miejscá / gdźie poległ Asáel y umárł / zástánawiáli śię.

g 2 Sám. 3.27.

24 WSzákże gonili / Joáb y Abisáj Abnerá: y záchodźiło słońce / gdy przyßli do págorka Ammá / ktore jest przećiw Giá / ná drodze pustynie Gábáońskiey. 25 ♣ Tedy śię zebráli Synowie Benjáminowi do Abnerá / skupiwßy śię w jeden huf / y stáneli ná wierzchu jednego págorká. 26 ♣ Y záwołał Abner ná Joábá y rzekł: Y zali śię ná wieki będźie srożył ten miecż? ázaż nie wieß że ná ostátku bywa gorzkość? y dokądże nie rzecżeß ludowi / áby śię wroćił od pogoni bráćij swojey? ♣ 27 Tedy rzekł Joáb: Żywie Bog / byś ty był nie wyzywał h / záraz by śię był z poránku lud wroćił / káżdy od pogoni bráćij swojey. 28 ♣ A ták zátrąbił Joáb w trąbę / y zástánowił śię wßytek lud / á nie gonili dáley Izráelá / áni śię wiecey potykáli. 29 ♣ Ale Abner y mężowie jego / ßli polem cáłą onę noc: á przepráwiwßy

h H. Nie mowił v. 14.

śię

ſię przez Jordan / przeſzli przez wſzyſtko Betoron/áż przyſzli do Máhánáim. 30 ♣ A Joáb wroćiwſzy ſię z pogoni zá Abnerem / zebrał wſzyſtek lud: y nie doſtawáło mu z ſług Dawidowych dźiewiętnaśćiu mężow/y Aſáelá. 31 ♣ Ale ſłudzy Dawidowi pobili z Benjámczykow / y z mężow Abnerowych / trzy ſtá y ſześćdźieśiąt mężow/ktorzy tám pomárli. 32 ♣ A wźiąwſzy Aſáelá / pogrzebli go w grobie Ojcá jego/ktory był w Betlehem: potym ſzli cáłą noc Joáb y mężowie jego; á ná świtániu *przyſzli* do Hebronu.

ROZDZIAŁ III.

Czáſu tey wojny ſłábieje Isboſet. 2. Dawidowi rodzą ſię Synowie. 9. y Abner przedał ſię do niego. 15. Isboſet wroćił mu Michol. 17. ze wſzyſtkim Izráelem. 27. Joáb Abnerá zdrádą zábił. 32. z czego Dawid był bárzo żáłoſny.

1 Y Byłá długa Wojná miedzy domem Saulowym/ y miedzy domem Dawidowym: wſzákże Dawid poſtępował/ y zmacniał ſię: ále dom Saulow zchodźił y niſzczał.

2 Y Národźiło ſię Dawidowi w Hebronie Synow a: á był pierworodny jego Amnon/ z Achinoámy Jezreelitki. 3 ♣ Wtory po nim był Heliáb / b z Abigáili/ żony *przed tym* Nábálowey z Kármelu: á trzeći Abſálom Syn z Mááchy/ corki Tolmájá/ krolá Geſſur. 4 ♣ A czwarty Adoniaſz Syn Hágity: á piąty Sefátyáſz/Syn Abitáli. 5 ♣ A ſzoſty Jetráám/z Egle/żony Dawidowey. Ci ſię urodźili Dawidowi w Hebronie.

6 Y ſtáło ſię/gdy byłá wojná/ miedzy domem Saulowym/y miedzy domem Dawidowym; á Abner ſię mężnie záſtawiał c o dom Saulow. 7 ♣ (A Saul miał záłożnicę/ktorey imię *było* Reſfá / corká Aje) y rzekł *Isboſet* do Abnerá: Czemuś wſzedł do założnice Ojcá mojego? 8 ♣ Y rozgniewał ſię Abner bárzo / o one ſłowá Isboſetowe / y rzekł: Izalim ja pśią głową/ktorym przećiw Judźie dźiś uczynił miłośierdźie/ nád domem Saulá Ojcá twego / y nád bráćią jego / y nád przyjaćiołmi jego: y nie wydałem ćię w ręke Dawidowę; á ty dźiś ſzukaſz ná mnie nieprawośći tey niewiáſty? 9 ♣ To niech uczyni Bog Abnerowi/ y to niech mu przyczyni/ jeſliże/jáko przyśiągł d Pan Dawidowi/ nie pomogę do tego: 10 ♣ Aby przeniesione było kroleſtwo od domu Saulowego/ á wyſtáwiona ſtolicá Dawidowá nád Izráelem / y nád Judą/ od Dán áż do Berſábee. 11 ♣ Y nie mogł nic więcey odpowiedźieć Abnerowi/ przeto że ſię go bał.

12 A Ták wypráwił Abner poſły do Dawidá od śiebie / mowiąc: Czyjáż *jeſt* źiemiá? Y żeby mowili: Uczyń przymierze twoje ze mną: á oto ręká mojá będźie z tobą: áby obrocon był do ćiebie wſzyſtek Izráel. 13 ♣ Ktoremu odpowiedźiał: Dobrze: Uczynię z tobą przymierze: A wſzákże o jedno ćię proſzę/mianowićie: ábyś nie przychodźił przed oblicze moje / áż mi pierwey przywiedźieſz Michol corkę Saulowę/ gdy będźieſz chćiał przyść / ábyś widźiał twarz moję.

14 Y Wypráwił Dawid poſły do Isboſetá Syná Saulowego/ mowiąc: Wydaj mi żonę moję Michol/ e ktoram ſobie poślubił ſtem nieobrzezek Filiſtyńſkich. 15 ♣ Przetoż poſłał Isboſet / y wźiął ją od mężá/ od Faltyelá f Syná Láiſowego. 16 ♣ Tedy ſzedł z nią mąż jey / á idąc zá nią / płákał jey/ áż do Báchurym: y rzekł do niego Abner: Idź/ á wroć ſię: y wroćił ſię.

17 Y Czynił potym Abner rzecz do ſtárſzych Izráelſkich / mowiąc: Przyſzłych czáſow ſzukáliśćie Dawidá/ áby był Krolem nád wámi: 18 ♣ Przetoż teraz uczyńćie *ták*/ bo PAN rzekł o Dawidźie / mowiąc: Przez rękę Dawidá ſługi mego/ wybáwię lud moj Izráelſki z ręki Filiſtyńſkiey / y z ręki wſzyſtkich nieprzyjaćioł jego. 19 ♣ Toż też mowił Abner y do Benjámczykow. Potym odſzedł Abner / áby mowił z Dawidem w Hebronie / wſzyſtko co dobrego było w oczách Izráelá/ y w oczách wſzyſtkiego domu Benjáminowego.

a 1 Kron 3. 1.
b Nazwány Dániel. 1 Kron 3. 1.
c 1. Zmacniał ſię w domu Saulowym.
d 2 Sám 15. 28. y 16. 13.
e 1 Sám 18. 27.
f 1 Sám 25. 44.

20 GDy tedy przyßedł Abner do Dawidá/do Hebronu/á z nim dwádzieścia mężow: spráwił Dawid ná Abnerá/ y ná męże ktorzy z nim byli/ ucztę. 21 Y rzekł Abner do Dawidá: Wstánę/ á poydę/ ábym zebrał do Królá Páná mego wßystkiego Izráelá/ ktorzy z tobą uczynią przymierze: á będzieß krolował nád wßystkimi/ jáko żąda duszá twojá. A ták odpráwił Dawid Abnerá/ ktory odßedł w pokoju.

22 A Oto słudzy Dawidowi/ y Joáb wrácáli się z wojny/ korzyści wielkie z sobą prowádząc: ále Abnerá już nie było u Dawidá w Hebronie: bo go był odpráwił/ y odßedł był w pokoju. 23 Joáb tedy y wßystko wojsko ktore z nim było/ przyßli tám: y dano znáć Joábowi/ mowiąc: Był tu Abner Syn Nerow u Królá/ ále go odpráwił/ y odßedł w pokoju. 24 Przetoż wßedßy Joáb do Królá/ rzekł: Cożeś uczynił? oto przyßedł był Abner do ciebie: Przeczżeś go puścił/ áby záś odßedł. 25 Znaß Abnerá Syná Nerowego? gdyż przyßedł áby cię zdrádził/ y żeby wiedział wyście twoje/ y weście twoje/ áby się wywiedział o wßystkim co ty czyniß. 26 Tedy odßedßy Joáb od Dawidá/ wypráwił posły zá Abnerem: ktorzy go wrocili od studni Syrá/ o czym Dawid nie wiedział. 27 A gdy się wrocił Abner do Hebronu/ odwiodł go Joáb w pośrzod bramy g/ áby z nim po cichu mowił/ y przebił go tám pod piąte żebro/ że umárł/ dla krwie Asáelá brátá swego. 28 Co gdy potym usłyßał Dawid/ rzekł: Nie jestem winien/ áni krolestwo moje przed PAnem áż ná wieki krwie Abnerá Syná Nerowego: 29 Niechaj przydzie ná głowę Joábowę/ y ná wßystek dom Ojcá jego: y niech nie ustáje z domu Joábowego płynienie *nasienia* cierpiący/ y trędowáty/ y o kiju chodzący/ y od mieczá upádájący/ y nie májący chlebá. 30 A ták Joáb/ y Abisái brát jego/ zábili Abnerá/ przeto iż *on też* był zábił Asáelá brátá ich w bitwie u Gábáonu h.

g 1 Krol. 2. 5.

h 2 Sám. 2. 23.

31 RZekł potym Dawid do Joábá/ y do wßystkiego ludu/ ktory był z nim: Porozdzierajcie odzienia i wásze/ á opáßcie się w wory/ y płáczcie nád Abnerem: A Krol Dawid ßedł zá márámi. 32 A gdy pogrzebli Abnerá w Hebronie/ podniosł Krol głos swoj/ y płákał nád grobem Abnerowym: płákał też wßystek lud. 33 A ták lámentując Krol nád Abnerem/ rzekł: Izáliż ták miał umrzeć Abner/ jáko umiera nikczemnik? 34 Ręce twoje nie były zwiazáne: á nogi twoje nie były pętámi obciążone! Poległeś jáko ten ktory pada przed Synámi niezbożnymi! tedy tym więcey wßystek lud płákał nád nim. 35 Potym przyßedł wßystek lud *prosić* Dawidá áby jadł chleb/ gdy jeszcze był *jásny* dzień: ále przysiągł Dawid/ mowiąc: To mi niechaj uczyni Bog/ y to niech przyczyni/ jeśli przed zaściem słońcá skoßtuję chlebá/ ábo czego innego. 36 Co gdy wßystek lud obaczył/ podobáło się im to: A wßystko cokolwiek czynił Krol/ podobáło się w oczách wßystkiego ludu. 37 Y poznał wßystek lud/ y wßystek Izráel dniá onego/ że nie z nápráwy Krolewskiey zábity był Abner/ Syn Nerow. 38 Y rzekł Krol do sług swojich: Aza nie wiecie że Hetman/ á *bárzo* wielki/ poległ dziś w Izráelu? 39 A jam dziś *jáko* nowy/ y dopiero pomázány Krol: Ci záś mężowie/ Synowie Sárwij/ srożßy są niźli ja: niechże oddá PAN czyniącemu złe według złości jego.

i 2 Sám. 1. 11. y 13. 31.

ROZDZIAL IV.

Isboseta zábito. 12. Zámordowánia zemścił się Dawid.

1 A Usłyßawßy *Isboset* Syn Saulow/ że poległ Abner w Hebronie/ zemdlały ręce jego/ y wßystek Izráel był przestráßony. 2 Miał też Syn Saulow dwu mężow Hetmánow nád hufámi; imię jednego Bááná/ á imię drugiego Rechab: Synowie Remmoná Berotczyká/ z Synow Benjáminowych: Bo też Berod policzon był w Benjáminie. 3 Uciekli tedy Berotczykowie do Getájimy y byli tám przychodniá-

4 chodniámi/ áż do nieg[illegible]iá. ✤ A Jonátán Syn Saulow / miał jednego Syná chromego ná nogi: *bo* gdy miał pięć lat / á przyszłá wieść *o śmierći* Sauiowey/ y Jonátánowey á z Jezreel/ wziąwszy go mámká jego/ućiekáłá: á gdy prętko ućiekáłá / upadł / y ochramiał: á imię jego b Mefiboset.

a 1 Sám. 31. 2.
b 2 Sám. 9. 3.

5 POszli tedy Synowie Remmoná Berotczyká/Recháb/y Bááná; y weszli gdy był nagoręthszy dźień / do domu Isbosetá: Ktory spał ná 6 łożku w południe. ✤ Ci tedy weszli w dom jego/ jákoby kupowáć zbożá; támże go przebili pod piąte żebro/ Recháb y Bááná brát jego/ y ućie- 7 kli. ✤ Bo gdy byli weszli w dom/ á on spał ná łożku swym w pokoju / kędy legał / tedy go przebili / y zábili go / á uciąwszy głowę jego / wźieli ją / y poszli drogą puszczy przez 8 cáłą onę noc. ✤ Y przynieśli głowę Isbosetowę do Dawidá do Hebronu / y rzekli do Królá: Oto głowá Isbosetá Syná Saulowego / nieprzyjaćielá twego; ktory szukał duszę twojey: á dał PAN Krolowi PANU memu pomstę dźiśia nád Saulem/ y nád naśieniem jego: ✤ 9 Tedy odpowiedźiał Dawid Recháb[o]wi y Báánie brátu jego/Synom Remmoná Berotczyká / y rzekł do nich: Zywie PAN ktory wybáwił 10 duszę moję ze wszego ućisku: ✤ Jesliim onego ktory mi c oznájmił/ mowiąc: Oto umárł Saul: (choć mu śię zdáło że wesołą nowinę przyniosł /) pojimawszy zábił w Syceleg[u]; ktory *rozumiał* żem mu miał dáć zapłátę / zá poselstwo *jego*; 11 ✤ Jáko dáleko więcey ludźie niepobożne / gdyż zábili męzá spráwiedliwego / w domu jego / ná łożu jego? A teraz / izali nie mam szukáć krwie jego z ręki wászey / y wygłádźić was z źiemie? ✤ A ták rozkazał Dawid sługom / y zábili je : á obćiąwszy ręce ich / y nogi ich / záwieśili je nád stáwem w Hebronie: 12 ále głowę Isbosetowę wźiąwszy/pogrzebli w grobie Abnerowym d w Hebronie.

c 2 Sám. 1. 15.
d 2 Sám. 3. 33

ROZDZIAŁ V.

Dawid przyjęty zá Królá od wszyſtkiego Izráelá. 7. wźiął zamek Syon 12. Poselſtwo od Królá Hirámá do niego. 13. pojmuje żony y z nimi dźieći płodźi. 18. 20. poráźił po dwá kroć Filiſtyny.

1 ZEszły śię tedy wszystkie pokolenia Izráelskie do Dawidá do Hebronu / y rzekły mowiąc: Oto my jesteśmy a kość twojá / y ćiáło 2 twoje: ✤ A przeszłych czásow / gdy Saul był Królem nád námi / tyś wywodźił y przywodźił Izráelá: Nád tę rzekł PAN do ćiebie: Ty będźiesz b paść lud moj Izráelski / á ty będźiesz wodzem nád Izráelem. 3 ✤ A ták wszyscy Stársi Izráelscy przyszli do Królá do Hebronu: y uczynił z nimi Krol Dawid przymierze w Hebronie/przed PAnem; y pomázáli Dawidá zá Królá nád 4 Izráelem. ✤ Trzydźieśći lat było Dawidowi / gdy począł krolowáć / á krolował przez czterdźieśći c 5 lat. ✤ W Hebronie krolował nád Judą d przez śiedm lat / y przez sześć mieśięcy: á w Jeruzalem krolował przez trzydźieśći y trzy látá/ nád wszystkim Izráelem/ y nád Judą.

a 1 Kron 11. 1.
b Psalm 78. 71.
c 1 Krol 2. 11.
d 1 Krol 2. 11.

6 A Ták poszedł Krol y mężowie jego do Jeruzalem / przećiw Jebuzejczykowi mieszkájącemu w oney źiemi: *ktory* rzekł Dawidowi/ mowiąc: Nie wnidźiesz sám/áż zniesiesz ślepe y chrome/ *jákoby* mowili: 7 Nie wnidźie tu Dawid. ✤ Wszákże wźiął Dawid zamek Syoński: á 8 toć jest miásto Dawidowe. ✤ Bo rzekł był Dawid onego dniá: ktobykolwiek e zábił Jebuzejczyká / á wszedłby ná rynny/á *pobił* te ślepe y chrome/ ktore mą w nienawiśći duszá Dawidowá / *postánowię go Hetmánem*. Dla tegoż mawiano: Ślepy y chromy f nie wnidźie do tego 9 domu. ✤ Y mieszkał Dawid ná onym Zamku/á przezywał go miástem Dawidowym: y pobudował je Dawid wszędy w koło od Mello / y we 10 wnątrz. ✤ A Dawid idąc postępował y rosł/bo PAN Bog zástępow był z nim.

e 1 Kron 11. 6.
f 3 Moj 21. 18.
g 1 Kron 14. 1.

11 TEdy posłał g Hirám Krol Tyrski posły do Dawidá / y drzewá

Cedrowe/ y cieśle: y kámienniki/ y murárze ktorzy zbudowáli dom 12 Dawidowi. ✣ Y poznał Dawid iż go utwirdźił PAN zá Królá nád Jzráelem/ á iż wywyższył Królestwo jego dla ludu swego Jzráelskiego. 13 Y Nápojmował sobie Dawid jeszcze więcey założnic y żon z Jeruzalem/ przyszedszy h z Hebronu/ á národźiło śie więcey Dawidowi 14 Synow y corek. ✣ A też *są* i imioná tych ktorzy mu śie urodźili w Jeruzalem: Sámmá/ y Sobáb: y Nátán k y Sálomon. 15 ✣ Y Jbchár/ y 16 Elisuá/ y Nefeg/ y Jáfiá. ✣ Y Elisámá/ y Eliábá/ y Elifelet.

17 A Usłyszawszy l Filistynowie / że pomázano Dawidá zá Królá nád Jzráelem / ruszyli śie wszyscy Filistynowie / żeby szukáli Dawidá : co gdy usłyszał Dawid / ustąpił 18 ná zamek. ✣ Tedy Filistynowie przyćiągnawszy / rozpostárli śie w 19 dolinie Ráfáim. ✣ Y rádźił śie Dawid PAná: mowiąc: Mamli iść m przećiwko Filistynom ? podaszli je w ręce moje ? Odpowiedźiał PAN Dawidowi : Jdź ; Bo pewnie po- 20 dam Filistyny w ręce twoje. ✣ A ták przyćiągnał Dawid do Báál Perázym n / y poráźił je tám Dawid / y rzekł: Rozerwał PAN nieprzyjaćioły moje przede mną / jáko śie rozrywáją wody : Przetoż názwał imię miejscá onego/ Báál Pe- 21 rázym. ✣ Y zostáwili tám ryte swe obrázy / ktore papalił o Dawid y mężowie jego.

22 Z Nowu jeszcze przyćiągneli Filistynowie / y rozpostárli śie w 23 dolinie Ráfájim. ✣ Y pytał śie Dawid PAná/ ktory odpowiedźiał: nie pojdźiesz *przećiwko nim* , *ále* je obtoczywszy z tyłu / nátrześ ná nie 24 przećiwko morwom. ✣ A gdy usłyszysz iż zászumią wierzchy morwow / tedy śie ruszysz : gdyż ná ten czás pojdźie p PAn przed tobą / áby po- 25 ráźił wojská Filistyńskie. ✣ Y uczynił Dawid ták jáko mu rozkazał PAn / á poráźił Filistyny od Gábáá/ áż kedy chodzą do q Gázer.

ROZDZIAL VI.

Dawid Skrzynię Bożą do Jeruzalem prz[...]prowadza. 7. Ozá ktory śię jey dotknął [nágle] zábity. 10. Zostáwiłją u Obededomá. 13. Z kąd ją potym do miástá swego z Ofiárą. 14. Y z weselem przeprowádźił. 16. 20. 21. Michol go gromi. 23. á zá to śię niepłodną stawa.

1 N Ad to zebrał jeszcze Dawid wszystkich a przebránych z Jz- 2 ráelá trzydźieśći tyśięcy. ✣ A ruszywszy śie / szedł Dawid y wszystek lud ktory był przy nim z Báálá Judowego / áby przenieśli z támtąd skrzynię Bożą / przy ktorey wzywano imienia PAná zastępow/ śiedzącego ná Cherubinách / *ktorzy* 3 *są* ná niey. ✣ Y wstáwili skrzynię Bożą ná woz nowy/ wźiąwszy ją b z domu Abinádábowego / ktory jest w Gábáá : lecż Ozá y Achio Synowie Abinádábowi / prowádźili 4 on woz nowy. ✣ Y wźieli ją z domu Abinádábá/ ktory *był* w Gábáá / á *szli* z skrzynią Bożą : lecż Achio szedł 5 przed skrzynią. ✣ Dawid záśie y wszystek Jzráel gráli przed PAnem ná wszelákich *instrumenćiech* z Cedrowego drzewá : ná hárfách y ná skrzypicach/ y ná bebniech/ y ná piszczałkách/ y ná cymbalech.

6 A Gdy przyszli do gumná Náchonowego/ śćiągnał Ozá *rękę* swoje ku skrzyni Bożey / y zádźierżał c ją/ bo woły były wyśtąpiły z drogi: 7 ✣ Przetoż rozgniewał śie barzo PAn ná Ozę/ y zábił d go tám Bog dla śmiáłośći / y támże umárł przy 8 skrzyni Bożey. ✣ Y zfrásował śie Dawid / że PAN srodze záráźił Ozę : Y názwał miejsce ono/e Perezozá/ áż do dniá tego. 9 ✣ A ták uląkł śie Dawid PAná dniá onego/ y mowił: Jákoż wnidźie do mnie Skrzynia PAńska ? 10 ✣ Przetoż niechćiał Dawid wprowádźić do śiebie skrzynię PAńskiey/ do miástá swego/ ále ją kazał wprowádźić w dom Obededomá Getteyczyká : 11 ✣ Y zostáłá skrzynia PAńska w domu Obededomá Getteyczyká przez trzy mieśiące: y błogosłáwił PAn Obededomowi / y wszystkiemu domowi jego.

12 Y Oznájmiono Krolowi Dawidowi / mowiąc: Błogosłáwi f PAN domowi Obededomá/ y wszystkie-

Margin: h 2 Sám. 3. 3. i 1 Kron 3. 5. k Luká. 3. 31. l 1 Kron 14. 8. 11.16. m 1 Sám. 23. 2. n Ezái. 28.21. o 1 Kron 14.12. p Psalm 59.11. Miche. 2. 13. q Jozue. 16.10. a 1 Kron 13. 5. b 1 Sám. 7. 1. c 1 Kron 13. 9. 10. d 4 Mojż. 15.16. e T. przerwá Ozy. f 1 Kron 13.14.

ſkiemu co ma/ dla Skrzynie Bożey. Tedy ſzedſzy Dawid/ wźiął ſkrzynię Bożą z domu g Obededomá/ do miáſtá Dawidowego z weſelem: ♣ 13 A gdy ći ktorzy nieśli ſkrzynię PAńſką/ poſtąpili ná ſześć krokow/ ofiárował wołu y báráná tłuſtego. ♣ 14 Y ſkákał Dawid ze wſzyſtkiey mocy przed PAnem/ á był Dawid obleczony w Efod lniány. ♣ 15 A ták Dawid/ y wſzyſtek dom Izráelſki/ prowádźili ſkrzynię PAńſką z weſelem/ y z trąbieniem.

g 1 Kron 15.25.

16 Y Stáło śię/ gdy ſkrzyniá PAńſka wchodźiłá do miáſtá Dawidowego/ że Michol Corká Saulowá/ wyglądájąc h oknem/ á widząc Królá Dawidá ze wſzyſtkiey mocy ſkaczącego przed PAnem/ wzgárdźiłá go w ſercu ſwojim. ♣ 17 A gdy przynieśli ſkrzynię PAńſką/ poſtáwili ją ná miejſcu ſwym wpośrzodku namiotu/ ktory był dla niey rozbił i Dawid: y ofiárował Dáwid przed PAnem cáłopalenia y 18 ſpokojne *ofiáry*. ♣ A gdy dokończył Dawid ofiárowáć cáłopalenia/ y ofiar ſpokojnych/ błogoſłáwił ludowi w imię PAná zaſtępow. ♣ 19 Y dał miedzy wſzyſtek lud/ y miedzy wſzyſtko zgromádzenie Izráelſkie/ od męſá áż do niewiáſty/ káżdemu bochenek chlebá jeden/ y jednę ſztukę mięſá/ y flagiew jednę *winá*/ y odſzedł wſzyſtek lud/ káżdy do domu ſwego.

h 1 Kron 25.29.

i 1 Kron 16. 1.

20 P Otym wroćił śię Dawid/ áby błogoſłáwił domowi ſwemu: y wyſzłá Michol Corká Saulowá przećiwko Dawidowi/ á rzekłá: O jákoż chwálebny był dźiś Krol Izráelſki/ ktory śię odkrywał dźiś/ przed oczymá ſłużebnic ſług ſwojich jáko śię zwykł odkrywáć jeden z ſzálonych. ♣ 21 Tedy rzekł Dawid do Michol: Przed PAnem/ (ktory mnie ráczey obrał niż Ojcá twego/ y niżeli wſzyſtek dom jego/ rozkázując mi/ ábym był Xiążęćiem nád ludem PAńſkim/ nád Izráelem) *grałem* y będę grał przed PANEM: ♣ 22 A im będę podlejſzym/ niżlim śię ſtał/ y uniżeńſzym w oczách mojich: tym u tych ſłużebnic/ o ktorych mi powiádaſz/ będę chwalebniejſzy. ♣ 23 Przetoż Michol/ Corká Saulowá niemiáłá dźiatek/ áż do dniá śmierći ſwojey.

ROZDZIAL VII.

Dawid chce dom PAnu budowáć. 5. PAn to Sálomonowi zoſtáwując/ pod jegoż figurą/ wieczne Páná Chryſtuſowe Kroleſtwo obiecuje. 18. Zá co Dawid dźiękuje. 25. y o wypełnienie tegoż prośi.

1 Y Stáło śię/ gdy śiedźiał Krol a w domu ſwym/ á PAn mu dał odpocżynienie zewſząd/ od wſzyſtkich nieprzyjaćioł jego: 2 Zerzekł Krol do Nátáná Proroká; Obacz/ proſzę: Ja mieſzkam w domu Cedrowym/ á Skrzyniá Boża ſtoji miedzy kortynámi. ♣ 3 Tedy rzekł Nátán do Królá; Cokolwiek jeſt w ſercu twojim/ idź/ uczyń/ bo PAN jeſt z tobą.

a 1 Kron 17.1.2.

4 P Otym oneyże nocy/ ſtáło śię ſłowo Páńſkie do Nátáná mowiąc: ♣ 5 Idź á mow do ſługi mego Dawidá: Ták mowi PAN: Yzali mi ty zbudujeſz dom ku mieſzkániu? 6 ♣ Ponieważem nie mieſzkał b w domu ode dniá/ ktoregom wywiodł Syny Izráelſkie z Egiptu/ áż do dniá tego; Alem chodźił w namiećie y w przybytku: ♣ 7 Y wſzędźie gdźiem chodźił ze wſzyſtkimi Syny Izráelſkimi/ izalim y ſłowo rzekł ktoremu z Sędźiow Izráelſkich/ ktoremum rozkazał páść lud moj Izráelſki/ mowiąc: C Czemużeśćie mi nie zbudowáli domu Cedrowego? ♣ 8 Przetoż teraz to powiedz ſłudze memu Dawidowi: Ták mowił PAn Zaſtępow; Jam ćiebie d wźiął z owczárnie od owiec/ ábyś był wodzem nád ludem mojim/ nád Izráelem. ♣ 9 Y byłem z tobą wſzędy/ gdźieśkolwiek chodźił/ y wygłádźiłem wſzyſtkie nieprzyjaćioły twoje przed tobą/ y uczyniłem ći imię wielkie jáko imię wielkich ludźi ktorzy ſą ná źiemi. ♣ 10 Y poſtánowię miejſce ludowi memu Izráelſkiemu/ y wſczepię go/ iż będźie mieſzkał ná miejſcu ſwym/ y nie będźie więcey poruſzony/ áni go więcey Synowie niepráwośći trapić będą/ jáko przed tym: ♣ 11 Ode dniá/ ktoregem poſtánowił Sędźie nád ludem mojim Izráel-

b 1 Krol. 8. 16. 1 Kron 17. 5. 2 Kron 6. 5. Ezái. 66. 1.

c 1 Kron 17. 6.

d 1 Sám. 16.12. Psalm 78.70.

ráelſkim: Y dam ći odpocżynienie od wſzyſtkich nieprzyiáćiol twoich. Przetoż opowiádá ći PAN / że on ſam tobie dom zbuduje.

12 Gdy ſię wypełnią dni twoje/ y záśnieſz z Oycy twoimi/ wzbudzę naśienie twoje / po tobie ktore wynidźie z żywotá twego/ á umocnię kroleſtwo jego. 13 On c zbuduje dom imieniowi memu/ á ja utwierdzę ſtolicę kroleſtwá jego/ áż ná wieki. 14 Ja mu będę zá f Oycá/ á on mi będźie zá Syná/ ktory gdy wyſtąpi/ z karzę go rozgą ludzką/ y plagámi Synow człowieczych. 15 Lecż miłośierdźie moje nie będźie odięte od niego/ jákom je odiął g od Saulá/ ktoregom odrzućił przed twarzą twoją. 16 Y będźie utwierdzony dom twoj/ y kroleſtwo twoje áż ná wieki przed tobą: á ſtolicá twojá będźie trwáłá áż ná wieki. 17 Według wſzyſtkich ſłow tych/ y według wſzyſtkiego widzenia tego / ták mowił Nátán do Dáwidá.

18 Tedy wſzedſzy Krol Dawid/ uśiadł przed obliczem PAńſkim/ y rzekł: Cożem ja *jeſt* PAnie Boże/ y co zá dom moj/ żeś mię przywiodł áż do tąd? 19 Lecż y to máło było przed oblicżnośćią twoją Pánie Boże: áleś też obietnicę uczynił o domie ſługi twego/ ná czás dáleki: A to práwie obycżájem ludzkim/ o PAnie Boże! 20 Y coż więcey ma mowić Dawid przed tobą? Abowiem ty znaſz ſługę twego o PAnie Boże. 21 Dla ſłowá h twego/ á według sercá twego/ uczyniłeś te wſzyſtkie wielkie rzeczy/ oznájmując je ſłudze twemu. 22 Przetoż wielmożnym jeſteś PAnie Boże/ bo i nie máſz podobnego tobie/ y nie máſz Bogá oproćz ćiebie/ według wſzyſtkiego cośmy ſłyſzeli w uſzy náſze. 23 Y gdźież jeſt táki lud ná źiemi/ jáko Izráel? k dla ktorego by Bog ſzedł/ áby go ſobie odkupił zá lud/ y uczynił ſobie imię/ y ſpráwił wam wielkie y ſtráſzne rzeczy w źiemi twojey/ przed obliczem ludu twego/ ktorys ſobie wykupił z Egiptu/ z pogáńſtwá/ y z Bogow ich. 24 Y umocniłeś ſobie lud twoj Izráelſki/ ábyć był ludem áż ná wieki: á ty PAnie ſtałeś śię

25 zá Bogá. Przetoż teraz o PAnie Boże ſłowo/ ktoreś powiedźiał o ſłudze twojim/ y o domu jego/ utwierdź áż ná wieki/ á uczyń ták jákoś mowił. 26 Aby uwielbione było imię twoje áż ná wieki/ żeby mowiono: PAN zaſtępow Bogiem nád Izráelem/ á dom ſługi twego Dawidá będźie umocniony przed twarzą twoją. 27 Abowiem ty PAnie záſtępow/ Boże Izráelſki/ objáwiłeś ſłudze twemu/ mowiąc: Dom zbuduję tobie: Przetoż *zá ſłuſzną rzecz* ználazł ſługá twoj w ſercu ſwojim/ áby śię modlił tobie tą modlitwą. 28 Teraz tedy PAnie Boże/ tyś ſam Bog/ á ſłowá twe ſą l prawdá: y rzekłeś do ſługi twojego te dobre rzeczy. 29 Raczże już teraz błogoſłáwić domowi ſługi twego, áby trwał ná wieki przed tobą: boś ty PAnie Boże rzekł: Że błogoſłáwieńſtwem twojim będźie ubłogoſłáwion dom ſługi twego ná wieki.

ROZDZIAŁ. VIII.

Dawidowe zwyćiẜtwo nád narody. 10. z ktorych dáry y łupy PAnu poświąca. 13 Poſelſtwo y upominki do niego. 16. Przełożone tákświeckie. 17. jáko y duchowne ſtánowi.

1 Y Stáło śię potym/ ż porázil Dawid Filiſtyny/ a y ponizył je: á wziął Dawid Meteg Ammáh z rąk Filiſtyńſkich.

2 Poráźił też y Moábity/ ktore pomierzył ſznurem / b zrównawſzy je z źiemią/ y wymierzył/ *ich* dwá ſznury ná zábićie/ á cáły ſznur záchowánie przy żywoćie: y byli Moábitowie ſługámi Dawidowymi/ przynoſząc mu podátki.

3 Poráźił też Dawid Hádádezerá Syná Rochobowego/ Krolá Soby/ gdy wyjáchał/ áby rozprzeſtrzenił gránice ſwe nád rzeką Eufrátes. 4 Y pojimał z nich Dawid tyśiąc y śiedm ſet jezdnych/ á dwádźieśćiá tyśiecy ludu pieſzego. Y poderznął Dawid żyły wſzyſtkim woźnikom/ záchowawſzy *koni* do ſtá wozow. 5 Przyćiągnął tedy Syryjczyk z Dámáſzku ná pomoc Hádádezerowi Krolowi Soby / y porá-

źił

Marginalia: e 1 Krol. 5.5. y 6.12. 1 Kron 22.10. Psalm 89.37 y 132.11. — f Zyd. 1.5. — g 1 Sám. 15.26. — h 1 Kron 17.19. — i 5 Moj 3.24. y 4.35. y 32.39 1 Sám. 2.2. Psalm 86.8. Ezáj. 44.6. y 45.18 Márk. 12.29. — k 5 Moj. 4.7. 5 Moj. 33.29. Psalm 147.20. — l Psalm 119.86. Jan. 17.17. — a 1 Kron 18.1. — b 4 Moj 24.17

ził Dawid Syryczykow dwádźieśći y dwá tyśiącá mężow. 6 ♣ Y osádźił Dawid żołnierzem Syryją Dámáską: A ták Syryczycy byli służámi Dawidowymi przynosząc mu podátki: y bronił PAN Dawidá wßędźie/ gdźiekolwiek śie obroćił. 7 ♣ Pobrał też Dawid tarcze złote/ ktore mieli słudzy Hádádezerowi/ y wniosł je do Jeruzalem. ♣ 8 Przytym z Betáchu y z Berotu/ miást Hádádezerowych / przyniosł Krol Dawid bárzo wiele miedźi.

9 A Usłyszawßy Tohy Krol c Emát/ iż poráźił Dawid wßystko wojsko Hádádezerowe: 10 ♣ Posłał Tohy Jorámá / Syná swego/ do Królá Dawida áby go pozdrowił w pokoju/ y winßował mu: przeto że zwálczył Hádádezerá/ y poráźił go: (Abowiem walczył z Tohym Hádádezer) y przyniosł z sobą naczynia śrebrne/ y naczynia złote/ y naczynia/ miedźiáne: 11 ♣ Ktore też rzeczy poświęćił Krol Dawid PANU/ *z innym* śrebrem y złotem/ ktore był poświęćił/ *pobrawßy* od wßystkich narodow/ ktore sobie podbił. 12 ♣ *Iáko* od Syryczykow/ y od Moábczykow/ y od Synow Ammonowych/ y od Filistynow/ y od Amálekitow/ y z łupow Hádádezerá Syná Rochobowego Krolá Soby.

13 A Ták uczynił *sobie* Dawid imię/ gdy śie wroćił/ poráźiwßy Syryczyki/ w dolinie d solney/ *gdźie pobił* ośmnaśćie tyśięcy ludu. ♣ 14 Postánowił też stráż w Edom: wßystkę *źiemię* Edomską osádźiwßy żołnierzámi: y byli wßyscy Edomczycy sługámi Dawidowymi/ á bronił PAN Dawidá wßędźie/ gdźie śie obroćił.

15 Y Krolowáł Dawid nád wßystkim Izráelem/ y czynił sąd y spráwiedliwość wßystkiemu ludowi swemu. 16 ♣ A Joáb Syn Sárwij *był* e) nád wojskiem: á Jozáfát Syn Ahiludow Káncłerzem. ♣ 17 A Sádok Syn Achitobow/ y Achimelech Syn Abiátárow/ *byli* Kápłánámi/ á Sárájá Pisárzem. ♣ 18 Bánájás też/ Syn Jojádow/ nád Chereczykámi/ y f Feleczykámi: á

c 1 Kron 18. 9.
d 2 Kron 8.12. Psalm 40. 1.
e I. Hetmánem wielkim. 2 Sám. 20,23.
f 1 Kron 18.17.

Synowie Dawidowi byli Kśiążętámi.

ROZDZIAŁ IX.

Dawid Mefiboßetowi Synowi Jonátánowemu, wßystkie polá Saulowe przywroćił, 10. A Sybámu zá spráwcę przydał.

1 GDy rzekł Dawid: Jestże jeßcze kto/ coby pozostał z domu Saulowego/ ábym uczynił nád nim miłośierdźie/ dla Jonátáná. 2 ♣ Y był z domu Saulowego sługá/ ktorego zwano Sybá: tego záwołano do Dawidá: y rzekł Krol do niego: Tyżeś jest Sybá? A on odpowiedźiał: *Jam jest* sługá twoj. ♣ 3 Potym rzekł Krol: Jestże jeßcze kto z domu Saulowego/ ábym nád nim a uczynił miłośierdźie Boże? Odpowiedźiał Sybá Krolowi: *Jest* jeßcze Syn Jonátánow/ b chromy ná nogi. ♣ 4 Y rzekł do niego Krol: Gdźieli jest? A Sybá odpowiedźiał Krolowi: Oto jest w domu Máchirá/ Syná c Ammielowego/ w Lodebárze. ♣ 5 Przetoż posłał Krol Dawid/ y wźiął go z domu Máchirá/ Syna Ammielowego z Lodebáru.

6 A Gdy przyßedł Mefiboset Syn Jonátáná/ Syná Saulowego do Dawidá/ upadł ná oblicze swe/ y pokłonił śie: y rzekł Dawid: Mefibośeće? Ktory odpowiedźiał: Oto sługá twoj. 7 ♣ Y rzekł do niego Dawid: Nie boj śie? Bo zápewne uczynię z tobą miłośierdźie dla Jonátáná Ojcá twego/ y przywroćęć wßystkę rolą Saulá dźiádá twego/ á ty będźieß jadł chleb u stołu mego záwżdy. 8 ♣ Tedy ukłoniwßy śie/ rzekł: Coż *jest* sługá twoj/ żeś śie obejrzał ná psá zdechłego/ jákom ja jest? 9 ♣ Zátym wezwał Krol Syby/ sługi Saulowego/ y rzekł mu: Cokolwiek miał Saul y wßystek dom jego/ dałem Synowi PAná twego. 10 ♣ Będźieß tedy spráwowáł rolą jego/ ty/ Synowie twoji/ y słudzy twoji/ á będźieß dodawał/ áby miał chleb Syn PAná twego/ ktoryby jadł: ále Mefiboset Syn PAná twego będźie záwżdy jadał chleb u stołu mego. A Sybá miał pietnáśćie sy-

a 1 Sám. 20.14.
b 1 Sám. 14.4.
c 2 Sám. 17.27.

11 now/ y dwádźieśćiá sług. ♣ Y odpowiedźiał Syba Krolowi: Wszystko co rozkazał Krol Pan moj słudze swemu/ ták uczyni sługá twoj: *Aczkolwiek* Mefiboset mogłby jadáć u stołu mego/ jáko jeden z Synow Krolewskich. 12 ♣ Miał też Mefiboset Syná máłego/ imieniem Michá: á wszyscy ktorzy mieszkáli w domu Sybowym/ *byli* sługámi Mefibosetowymi. 13 ♣ A ták Mefiboset mieszkał w Jeruzalem/ bo on u stołu krolewskiego záwżdy jadał: á był chromy ná obie nodze.

ROZDZIAŁ X.

Dawid posłał náwiedźáć y ćieszyć Krolá Ammonitskiego Hánoná. 4. Ten posły jego zelżył. 7. 17. ktorego Dawid y z pomocnikámi jego poráźił.

1 Y Stáło śię potym/ że umárł Krol Synow Ammonowych/ á krolował Hánon Syn jego po nim. 2 ♣ Tedy rzekł Dawid: Uczynię miłośierdźie z Hánonem/ synem Náhásowym/ jáko uczynił Oćiec jego miłośierdźie ze mną. Y posłał Dawid ćieszyć go przez sługi swe po Ojcu jego? A ták przyszli słudzy Dawidowi do źiemie Synow Ammonowych.

a 1 Kron. 19. 2.

3 A Le Kśiążętá Synow Ammonowych rzekły do Hánoná Páná swego: Y mniemasz żeby tę uczćiwość czynił Dawid Ojcu twemu? iż przysłał do ćiebie/ tych ktorzyby ćię ćieszyli? ázaż ráczey nie dla tego posłał Dawid sługi swe do ćiebie/ áby przepátrzyli miásto/ y wyszpiegowáli je/ áby je potym zburzył? 4 ♣ A ták wźiąwszy Hánon sługi Dawidowe/ ogolił im po połowicy brody ich/ y poobrzynał száty ich áż do połowice/ áż do zádkow ich: y puśćił je. 5 ♣ A gdy to opowiedźiano Dawidowi/ posłał przećiwko nim: (ponieważ oni mężowie byli bárzo obelżeni.) Y rzekł im Krol: Zostańćie w Jerychu/ áż odrosą brody wásze/ á potym śię wroćićie:

6 W Idząc tedy b Synowie Ammonowi/ że śię zbrzydźili Dawidowi/ posłáli *tedy* Synowie Ammonowi/ y nájeli zá pieniądze Syryczyká/ z domu Rechob/ y Syryczyká z Sobá/ dwádźieśćiá tyśiecy pieszych; á od Krolá Máácha tyśiąc mężow: á *od* Istobá dwánaśćie tyśiecy mężow.

b 1 Kron. 19. 6.

7 ♣ Co gdy usłyszał Dawid/ posłał Joábá ze wszystkim wojskiem ludźi rycerskich. 8 ♣ Tedy Synowie Ammonowi wyćiągnęli/ á uszykowáli śię do bitwy/ przed sámym weśćiem w bramę: Syryczyk záśię z Soby/ y Rechob/ y Istob/ y Máácha *byli* osobno w polu. 9 ♣ Przetoż widząc Joáb uszykowáne wojská przećiwko sobie z przodku y z tyłu/ wybrał *niektore* ze wszystkich przebránych z Izráelá/ y uszykował wojsko przećiwko Syryczykom. 10 ♣ A ostátek ludu dał pod rękę Abisájá/ brátá swego: y uszykował je przećiwko Synom Ammonowym. 11 ♣ Y rzekł: Jeśli mi Syryczycy będą silnymi/ będźiesz mi ná pomoc: á jeśli tobie Synowie Ammonowi będą silnymi/ przydę ná pomoc. 12 ♣ Zmacniaj śię: á bądźmy mężnymi zá lud nász/ y zá miástá Bogá nászego: á PAN niech uczyni co dobrego jest w oczách jego. 13 ♣ Nástąpił tedy Joáb/ y lud ktory był z nim/ áby zwiodł bitwę z Syryczykámi: á *oni* ućiekli przed nim. 14 ♣ Tedy Synowie Ammonowi/ ujrzawszy że ućiekáli Syryczycy/ ućiekli y *oni* przed Abisájim/ y weszli do miástá. A Joáb wroćił śię od Synow Ammonowych/ y przyszedł do Jeruzalem.

15 A Gdy obaczyli Syryczycy/ iż są poráżeni od Izráelá/ zebráli śię wespoł. 16 ♣ Y posłał Hádárezer/ á wywiodł Syryczyki ktorzy byli zá rzeką c/ y przyćiągnęli do Helám: á Sobách/ Hetman wojská Hádárezerowego/ prowádźił je. 17 ♣ Y oznájmiono *to* Dawidowi. Ktory zebrawszy wszystkiego Izráelá/ przepráwił śię przez Jordan/ y przyszedł do Helám: gdźie uszykowawszy wojsko Syryczycy przećiw Dawidowi/ zwiedli z nim bitwę. 18 ♣ Tedy ućiekli Syryczycy przed Izráelem/ y poráźił Dawid Syryczykow śiedm set wozow/ y czterdźieśći tyśiecy jezdnych: do tego/ Sobáchá Hetmáná wojská ich ránił/ ktory támże umárł. 19 ♣ A gdy ujrzeli

c Eufrates.

wszy-

wßyscy Krolowie/ hołdownicy Hádárezerowi/ iż poráženi byli od Jzráelá / uczynili pokoj z Jzráelem/ y służyli im / y báli śię Syryjczycy dawáć pomocy ná potym Synom Ammonowym.

ROZDZIAL. XI.

Dawid dopuśćił śię cudzołostwá z żoną Vryaßową: Vryaßá zábić kazał. 27. á żonę jego pojął.

a 1 Kron. 20. 1.

1 Y Stáło śię a po roku / tego czásu/ gdy zwykli Krolowie wyjeżdżáć *ná wojnę* . posłał Dawid Joábá/ y sługi swoje z nim/ y wßystkiego Jzráelá / áby pustoßyli Syny Ammonowe/ y oblegli Rábbę. A Dawid został w Jeruzalem.

2 Y Stáło śię przed wieczorem/ gdy wstał Dawid z łożá swego á przechadzał śię po dáchu domu krolewskiego / że ujrzał z dáchu niewiástę myjącą śię: á tá niewiástá *byłá* bárzo piękna ná wejrzeniu. ♣ 3 Tedy posłał Dawid / pytájąc śię o *oney* niewieśćie/ y rzekł ; Azaż to nie Betsábee corká Eliámowá / żoná Uryaßá Hettejczyká? ♣ 4 Posłał tedy Dawid posły/ y wźiął ją : ktora gdy weßłá do niego / spał b z nią / (á oná śię byłá oczyśćiłá od nieczystoty swojey /) potym wroćiłá śię do domu swego. ♣ 5 Y poczęłá oná niewiástá : á posławßy oznájmiłá Dawidowi / y rzekłá ; Jam brzemienna.

b 3 Moj. 18. 20.

6 Y Posłał Dawid do Joábá *mowiąc* : Poßli do mnie Uryaßá Hettejczyká : y posłał Joab Uryaßá do Dawidá. ♣ 7 A *gdy* przyßedł Uryaß do niego / pytał go Dawid jákoby śię powodźiło Joábowi / y jákoby śię powodźiło ludowi / y jákoby śię powodźiło wojsku. ♣ 8 Nád to rzekł Dawid do Uryaßá : Jdź do domu twego / á umyj nogi twoje : y wyßedł Uryaß z domu krolewskiego / á nieśiono zá nim c potráwy krolewskie. ♣ 9 Ale Uryaß spał przede drzwiámi domu krolewskiego / ze wßystkimi sługámi Páná swego / y nie ßedł *do* domu swojego.

c 1. Upominek.

10 Y Opowiedźiano Dawidowi/ mowiąc ; Nie ßedł-ći Uryaß do domu swego : Y rzekł Dawid do Uryaßá ; Azażeś ty nie z drogi przyßedł ? przeczżeś wżdy nie ßedł do domu twego ? ♣ 11 Y rzekł Uryaß do Dawidá ; Skrzyniá *Boża* y Jzráel y Judá zostawáją w námiećiech / á Pan moj Joáb/ y słudzy Páná mego w polu obozem leżą / á jábym miał wniść do domu mego / ábym jadł y pił/ y spał z żoną swą? jákoś ty żyw / y jáko żywá duβá twojá/ żeć tego nie uczynię. ♣ 12 Tedy rzekł Dawid do Uryaßá ; Zostańże tu jeszcze dźiś / á jutro ćię odpráwię y został Uryaß w Jeruzalem przez on dźień/ y názájutrz. ♣ 13 Potym go wezwał Dawid / áby jadł y pił przed nim / y upoił go : wßákże wyßedßy wieczor/ spał ná łożu swojim z sługámi Páná swego / á do domu swego nie wßedł.

14 A Gdy było ráno / nápisał Dawid list do Joábá / y posłał go przez ręce Uryaßá. ♣ 15 A w liśćie nápisał te słowá : Postawćie Uryaßá ná czele bitwy nátęższey : miedzy tym odstąpćie ná zad od niego / áby będąc rániony umárł. ♣ 16 Y stáło śię gdy obległ Joáb miásto / postáwił Uryaßá ná miejscu / kędy wiedźiał że byli mężowie namocniejßy. ♣ 17 A wypadßy mężowie z miástá/ zjoczyli bitwę z Joábem/ y poległo z ludu *kilká* sług Dawidowych / poległ też Uryaß Hettejczyk.

18 Tedy posłał Joáb / y oznájmił Dawidowi wßystko *co* śię stáło w bitwie: ♣ 19 A rozkazał posłowi/ mowiąc ; Gdy wypowieß Krolowi co śię stáło w bitwie : ♣ 20 Tedy jeśliby śię Krol rozgniewał / á rzekłciby/ przeczżeśćie *ták blisko* przystąpili do miástá ku bitwie ? ázażeśćie nie wiedźieli / iż ćiskáją z muru? ♣ 21 Ktoż zábił Abimelechá Syná Jerubbesetowego ? izali nie niewiástá d/ zrzućiwßy nań ßtukę kámieniá młyńskiego z muru / tákże umárł w Tebes ? przeczżeśćie przystępowáli do muru? tedy rzeczeß : Sługá też twoj Uryaß Hettejczyk poległ. ♣ 22 A ták poßedł poseł ; á przyßedßy oznájmił Dawidowi wßystko/ z czym go był posłał Joáb. ♣ 23 Y rzekł on poseł do Dawidá : Zmocnili śię przećiwko nam mężowie / y wyßli prze-

d Sędź. 9. 53.

ćiwko nám w pole/ á goniliśmy je áż
24 do sámey bramy. ♣ W tym strzeláli strzelcy ná sługi twoje z muru: y zábito kilká sług krolewskich / támże y sługá twoy Uryasz Hetteyczyk
25 poległ. ♣ Tedy rzekł Dawid do posłá: Ták powiesz Joábowi ? Niechćiey to sercá nie psuje: boć ták miecż to tego / to owego pożera: nástępuj potężnie ná miásto / y zburz je : á dodawaj serca rycerstwu.

ː H. Mu.T. Joábowi.

26 A Usłyszawszy żoná Uryaszowá/ iż umárł Uryasz mąż jey / płá-
27 káłá mężá swego. ♣ A gdy wyszłá żáłobá: posłał Dawid / y wźiął ją w dom swoj / y byłá mu zá żonę / y porodźiłá mu Syná: Ale to byłá zła rzecż / ktorą uczynił Dawid przed oczymá PAńskimi.

ROZDZIAŁ XII.

Nátán Dawidá gromi. 13. *On grzech wyznawa, á Prorok mu go odpuszcza.* 14. *y śmierć dźiećiećiá opowiáda* 24. *Sálomon mu śię urodźił.* 29. *á Rabbá dobyta.*

1 PRzetoż posłał PAN Nátáná do Dawidá: ktory przyszedszy do niego / rzekł mu; Dwá mężowie byli w jednym mieśćie / jeden
2 bogáty á drugi ubogi. ♣ Bogáty miał owiec y wołow bárzo wiele:
3 ♣ A ubogi nie miał jedno owieczkę jedne máłą/ ktorą był kupił / y chował ją/ áż urosłá przy nim / tákże y przy dźiatkách jego : z chlebá jego jadáłá/ y z kubká jego pijáłá/ y ná łonie jego sypiáłá/ á byłá mu jáko
4 corká. ♣ A *gdy* przyszedł gość do onego mężá bogátego / żáłował wźiąć z owiec swojich/ ábo z wołow swojich / áby nágotował *uczty* gośćiowi/ ktory był do niego przyszedł: ále wźiął Owieczkę mężá onego ubogiego / y nágotował ją mężowi/
5 ktory był do niego przyszedł. ♣ Tedy zápaliwszy śię gniewem Dawid ná onegoż mężá bárzo / rzekł do Nátáná: Zywie PAN/ że godźien śmierći jest mąż/ ktory to uczynił.
6 ♣ Owce te a nágrodźi czworáko / przeto iż to uczynił/ á nie żáłował go.
7 A Rzekł Nátán Dawidowi: Tyś *jest* tym mężem: Tákći mowi PAN Bog Izráelski: Jam ćię pomázał/ ábyś b był Krolem nád Izráelem, y jam ćię wyrwał z rąk Saulo-

a Moj. 2. 1.

8 wych. ♣ A podałemći dom Páná twego/ y żony Páná twego/ ná łono twoje : nád to oddałemći dom Izráelski i Judski: ábyćliwy to máło/ przydałbymći był dáleko więcey. ♣
9 Czemużeś zniewáżył słowo PAnskie/ czyniąc to złe przed oczymá jego ? Uryaszá Hetteyczyká zábiłeś mieczem / á żonę jego wźiąłeś sobie zá żonę / á sámegoś zábił mieczem
10 Synow Ammonowych. ♣ Przetoż teraz nie odejdźie miecz z domu twego áż ná wieki / dla tego iżeś mię zniewáżył / á wźiąłeś żonę Uryaszá Hetteyczyká / ábyć byłá zá żonę. ♣
11 Ták mowi PAN: Oto ja wzbudzę przećiwko tobie złe z domu twego / á pobrawszy żony twe przed oczymá twymi/ dam je bliźniemu twemu/ á będźie jáwnie spał c z żonámi twoji-
12 mi. ♣ A choćiaś to ty uczynił potájemnie / ja jednák uczynię to przed wszystkim Izráelem/ y przed słońcem.

b 1 Sám. 16.13.

c H. Przed oczymá słońcá.

13 TEdy rzekł Dawid do Nátáná: Zgrzeszyłem d PAnu. Záś rzekł Nátán do Dawidá: PAN też przeniosł grzech twoj : nie umrzesz. ♣
14 Wszákże iżeś dał przyczynę / áby urągáli nieprzyjaćiele Páńscy / dla tey spráwy : przetoż Syn ktoryć śię urodźił pewnie umrze.

d Psalm 51. 5. Syrác. 47.13.

15 POtym odszedł Nátán do domu swego: W tym záráźił PAN dźiećię / ktore byłá urodźiłá żoná Uryaszowá Dawidowi / y zwątpiono *o nim.*
16 ♣ Tedy śię modlił Dawid Bogu zá dźiećięćiem / y pośćił: á wszedszy *do pokoju* leżał przez noc ná
17 źiemi. ♣ Y przyszli stársi domu jego do niego / áby go podnieśli z źiemie/ ále niechćiał : y nie jadł z nimi chle-
18 bá. ♣ Y stáło śię dniá śiodmego / że umárło dźiećię: á obawiáli śię słudzy Dawidowi oznájmić mu / iż umárło dźiećię : bo mowili : Oto poki *jeszcże* dźiećię było żywo / mowiliśmy z nim / á nie słuchał głosu nászego / cez gdy mu powiemy: umárło dźiećię / dopieroż śię będźie
19 trapił? ♣ A widząc Dawid że słudzy jego szeptáli *z sobą*, porozumiał Dawid iż umárło dźiećię / y rzekł Dawid do sług swojich: Abo

umar-

umárło dźiećię? A oni odpowiedźieli: Umárło.

20 Tedy wstawszy Dawid z źiemie umył śię / y námázał śię / y odmienił száty swoje / á wszedszy do domu PAńskiego / modlił śię: potym wroćiwszy śię do domu swego kazał sobie dáć *jeść*: y położono przedeń

21 chleb / y jadł. ♣ Y rzekli słudzy jego do niego: Coż to jest coś uczynił? Dla dźiećięćiá poki jeszcże żyło / pośćiłeś y płákałeś: á gdy umárło

22 dźiećię wstałeś y jadłeś chleb? ♣ A *on* rzekł: Poki jeszcże dźiećię żyło, pośćiłem e y płákałem: bom mowił / ktoż wie / nie zmiłujeli śię PAn náde mną / że będźie żywo dźiećię. ♣

23 Ale teráz gdy już umárło / przecżżebym miał pośćić: izali je mogę jeszcże ná zad wroćić? ja pojdę do niego / ále śię ono nie wroći do mnie.

24 Y poćieszył Dawid Betsábeę żonę swą / á wszedszy do niey / spał z nią: y porodźiłá f Syná / y názwał imię jego Sálomon / á PAN go

25 miłował. ♣ Przetoż posłał Nátáná Proroká / y názwał imię jego Jedydyjá g / dla PAná.

26 Potym walczył Joáb przećiw Rábbie Synow Ammonowych / y wźiął miásto krolewskie. ♣

27 A posławszy Joáb posły do Dawidá / rzekł: Walczyłem przećiw Rábbie / h y wźiąłem miásto wod. ♣

28 Przetoż teráz zbierz ostátek ludu / á położ śię obozem przećiwko miástu / y weźmi je; bym ja snadź nie wźiął miástá tego / á przypisanoby zwyćięstwo Imieniowi memu. ♣

29 A ták zebrał Dawid wszystek lud / y ćiągnął przećiw Rábbie / y dobywał

30 go / á wźiął je. ♣ Wźiął też koronę Krolá ich z głowy jego / ktora ważyłá talent i złotá / á kámienie drogie *było ná niey*: y włożono ją ná głowę Dawidowę á łupow z miástá

31 wyniosł bárzo wiele. ♣ Lud też ktory był w mieśćie wywiodszy / k podał pod piły / y pod brony żelázne / y pod śiekiery żelázne / y wegnał je w piec cegielny l. A ták uczynił wszystkim miástom Synow Ammonowych. ♣ Y wroćił śię Dawid / y wszystek lud *jego* do Jeruzalem.

e *Syrác. 38. 9.*

f 1 *Kron* 3. 5. *Mátt.* 1. 6.

g *T. Umiłowány Pánu.*

h *I. Odjętem miásto wody.*

i *I. Centnar.*

k *I. Kazał piłámi poprzećieráć.*

l *T. Spálił je.*

ROZDZIAŁ XIII.

Amnon zelżył śiostrę swą Támárę. 23. Absálom go u śiebie przy dobrey myśli zábił.

1 Y Stáło śię potym / że Absálom Syn Dawidow miał śiostrę piękną / imieniem Támár: ktorey śię rozmiłował Amnon Syn Dawidow. ♣

2 Y trapił śię Amnon ták / że záchorzał dla Támáry Siostry swojey. Bo Pánná byłá: Y trudno śię zdáło Amnonowi áby jey co miał uczynić.

3 Lecz Amnon miał przyjaćielá / ktorego zwano Jonádáb / Syn Szimy brátá Dawidowego: (á ten Jonádáb był mężem bárzo mądrym)

4 Ktory mu rzekł: ♣ Czemuż ták schniesz Synu krolewski ode dniá do dniá? czemuż mi nie oznájmisz? Tedy mu rzekł Amnon: Rozmiłowałem śię Támáry / Siostry Absálomá brátá mego. ♣

5 Y rzekł mu Jonádáb: Układź śię ná łożku twojim / á u żyń śię chorym / á gdy przydźie Ociec twoj áby ćię náwiedźił / rzeczesz mu: Niech przydźie proszę / Támár śiostrá mojá / y da mi jeść / á nágotuje przed oczymá mymi potráwę / ábym widźiał á jadł z ręku

6 jey. ♣ Tedy śię układł Amnon / zmyślájąc sobie chorobę: á gdy przyszedł Krol náwiedzáć go / rzekł Amnon do Krolá: Niech przydźie / proszę / Támár śiostrá mojá / áby zgotowáłá przed oczymá mymi dwá placki / ábym jadł z ręku jey. ♣

7 Przetoż posłał Dawid do Támáry w dom / mowiąc: Idź záraz do domu Amnoná brátá twego / á nágotuj mu potráwę.

8 Przyszłá tedy Támár do domu Amnoná brátá swego / á on leżał: á wźiąwszy mąki rozmaćiłá / y uczyniłá placki przed oczymá jego /

9 y upiekłá je. ♣ Potym wźiąwszy pánewkę wyłożyłá przedeń: ále niechćiał jeść. ♣ Y rzekł Amnon: Każćie precz wszystkim ode mnie: á ták wyszli wszyscy od niego. ♣

10 Tedy rzekł Amnon do Támáry: Przynieś sámę potráwę do pokoju / ábym jadł z ręki twey: A ták wźiąwszy Támár placki / ktore nágotowáłá / przy-

niosłá je przed Amnoná brátá swego do pokoju. 11 ♣ A gdy mu podawáłá / áby jádł / uchwyćiwszy ją rzekł do niey: Podź / lez ze mną śiostro moiá. 12 ♣ Ktora mu rzekłá: Zániechaj Bráćie moy / á nieczyń mi gwałtu: bo śię niema dźiać nic tákiego w Izráelu: nieczyńże tego száleństwá. ♣ 13 Bo gdźieżbym śię obroćiłá z zełżywośćią moią? á ty bedźiesz jáko jeden z szalonych w Izráelu; ále ráczey mow proszę z Krolem / bo mię nie odmowi tobie. 14 ♣ Lecz on niechćiał usłucháć głosu jey / ále zmogszy ją / uczynił jey gwałt a / y leżał z nią.

a 1 Moj 34. 2. 3 Moj 18. 9.

15 ♣ Potym nienawidźiał jey Amnon nienawiśćią bárzo wielką: ták iż więtsza byłá nienawiść / ktorą jey nienawidźiał / niż miłość ktorą ją *pierwey* miłował: Y rzekł jey Amnon: Wstań / idź precz. 16 ♣ Ktora mu odpowiedźiáłá: Dla tego to więtsza złość / niż owa ktorąś ze mną popełnił / że mię wyganiasz: ♣ 17 Ale jey on nie chćiał usłucháć. Owszem záwołáwszy chłopcá swego / ktory mu posługował / rzekł: Wywiedźćie tę záraz precz ode mnie / á zámkni drzwi zá nią. 18 ♣ (Ale oná miáłá ná sobie pstrą suknią: ábowiem w tákowych sukniách chadzáły corki krolewskie / pánny /) y wywiodł ją precz sługá jego / y zápárł drzwi zá nią.

19 TEdy posypáłá Támár popiołem głowę swą / á pstrą száte ktora *byłá* ná niey / rozdárłá: y włożywszy rękę swą ná głowę swoje / poszłá / á idąc krzyczáłá. 20 ♣ Y rzekł do niey Absálom brát jey: Abo Amnon brát twoj był z tobą? Milczże śiostro moiá / brát twoj jest: nie przypuszczaj tego do sercá swego. ♣ A ták mieszkáłá Támár *będąc* opuszczona w domu Absálomá brátá swego. 21 ♣ A Krol Dawid usłyszawszy o tym wszystkim / rozgniewał śię bárzo. 22 ♣ Y nie mowił Absálom z Amnonem / áni źle áni dobrze: Bo nienawidźiał Absálom Amnoná / przeto że zgwałćił Támárę śiostrę jego.

23 Y Stáło śię po wyśćiu dwu lat / gdy strzyżono *owce* Absálomowe w Báálchásor / ktore jest w Efráim: że wezwał Absálom wszystkich Synow krolewskich. 24 ♣ Bo przyszedł Absálom do Krolá y rzekł; Oto teraz strzyga *owce* słudze twemu / niech idźie proszę Krol / y słudzy jego z sługą twojim. 25 ♣ Y rzekł Krol do Absálomá: Nie / Synu moy: niech teraz niechodźiemy wszyscy / ábyśmy ćię nie obćiążyli: A choć mu przynaglał / niechćiał iść: ále mu błogosłáwił. 26 ♣ Rzekł potym Absálom: Ponieważ *ty* niechcesz / niechże idźie proszę z námi Amnon brát moy: Y rzekł mu Krol: A pocożby miał iść z tobą? 27 ♣ A gdy nań nálegał Absálom / posłał z nim Amnoná / y wszystkie Syny krolewskie. 28 ♣ Tedy przykazał Absálom sługom swojim / mowiąc: Pilnujćie proszę gdy podweseli serce swoje Amnon winem / á rzekę do was / bijćie Amnoná / zábijćież go / nie bojćie śię / bom ja wam rozkazał: zmocnićież śię / á mężnie sobie poczniććie. ♣ 29 Y uczynili słudzy Absálomowi Amnonowi / jáko im był rozkazał Absálom: Przetoż wstawszy wszyscy Synowie krolewscy / wśiedli káżdy ná mułá swego / y ućiekli.

30 W Tym gdy jeszcze byli w drodze wieść przyszłá do Dawidá / w te słowá: Pozábijał Absálom wszystkie Syny Krolewskie / y nie został z nich áni jeden. 31 ♣ Tedy wstał Krol / y rozdárł száty swoje / y padł ná źiemię: á wszyscy słudzy jego stali około niego / rozdárszy száty swe. 32 ♣ A ozwawszy śię Jonádáb / Syn Semmy brátá Dawidowego / rzekł; Niech nie mowi Pan moy / *że* wszystkie młodźieńce / Syny krolewskie / pobito: boć tylko sam Amnon zábit; Gdyż *to* w umyśle Absálomowym ułożono było / od onego dniá / ktorego zgwałćił Támárę śiostrę jego. 33 ♣ Przetoż teraz niech nie przypuszcza tego Krol Pan moj do sercá swego / mowiąc; wszyscy Synowie krolewscy polegli: gdyż *tylko* sam Amnon poległ. 34 ♣ Tedy ućiekł Absálom: á podniozszy sługá ktory był ná straży oczy swe / uyrzał / á oto lud wielki przychodźił drogą / ktorą chodzono do niego z boku gory: 35 ♣ Y rzekł Jonádáb do Krolá: Owo Sy-

nowie

nowie krolewſcy jádą : wedle słowá
36 ſługi twego/ ták ſię ſtáło. ♣ A gdy
przeſtał mowić/ oto Synowie kro-
lewſcy przyſzli/ á podnioſszy głoſy
ſwe/ płákáli : tákże y Krol/ y wſzy-
ſcy ſłudzy jego / płákáli płáczem
37 bárzo wielkim. ♣ Ale Abſálom uciekł-
ſzy/ uſzedł do Tolmáiá/ Syná Am-
mihudowego / krolá Geſſur : y żá-
łował *Dawid* Syná ſwego po one
38 wſzyſtkie dni. ♣ A Abſálom uciekł/
y przyſzedł do Geſſur : á był tám
39 przez trzy látá. ♣ Potym prágnął b
Krol Dawid widźieć Abſálomá / bo
już był odżáłował śmierći Amno-
nowey.

b l. Prágnął wyjácháć do Abſálomá.

ROZDZIAŁ XIV.

*Dawid zá námową niewiáſty mą-
drey. 21. dozwolił ſię wroćić Abſálo-
mowi. 31. á zá przyczyną uſilną
Ioábową, przyjął go záś w łáſkę.*

1 A Porozumiawſzy Joáb Syn
Sárwij / że ſię ſerce krolew-
2 ſkie *obróciło* ku Abſálomowi: ♣ Po-
ſłał Joáb do Tekuj / y wźiął z tám-
tąd niewiáſtę mądrą/ y rzekł do niey;
Proſzę zmyśl jákobyś w żałobie by-
łá: á oblecz ſię proſzę / w ſzáty żá-
łobne / y nie námázuj ſię olejkiem/
ále bądź jáko niewiáſtá / ktora
przez wiele dni w żałobie chodźi po
3 umárłym. ♣ Y wnidźieſz do krolá/ á
będźieſz mowiłá do niego w ten ſpo-
ſob: y a náuczył jey Joáb jáko miá-
łá mowić.

a H. Włożył ſłowá w uſtá jey.

4 PRzetoż mowiłá oná niewiáſtá
Tekuitſká do krolá/ upádſzy ob-
liczem ſwym ná źiemię/ á pokłoni-
5 wſzy ſię rzekłá; Rátuj Krolu! ♣ Y
rzekł jey Krol; Coć ći ? A oná od-
powiedźiáłá; Záiſtem ja niewiáſtá
6 wdowá/ bo mi mąż moj umárł: ♣ A
ſłużebnicá twojá miáłá dwu Sy-
now/ ktorzy ſię powádźili z ſobą ná
polu; á gdy nie był ktoby je roz-
wádźił/ ránił jeden drugiego / y zá-
7 bił go. ♣ A oto powſtáwſzy wſzyſtká
rodźiná / przećiw ſłużebnicy two-
jey/ mowią; Wydaj tego / ktory zá-
bił brátá ſwego / że go b zábijemy
zá duſzę brátá jego / ktorego zámor-
dowáł / owſzem zgłádźimy y dźie-
dźicá: á ták zágáſzą iſkierkę moję/
ktora pozoſtáłá / áby nie zoſtáwili

b 3 Moj. 24.17.

mężowi memu imienia y ſczątku
8 ná źiemi. ♣ Tedy rzekł Krol do nie-
wiáſty ; Idź do domu twego / á ja
9 wſkażę zá tobą. ♣ Y odpowiedźiáłá
niewiáſtá Tekuitſká Krolowi: Kro-
lu Pánie moj ; niech będźie ná mnie
tá nieprawość/ y ná domu Ojcá me-
go: ále Krol y ſtolicá jego niech
10 będźie niewinna. ♣ Y rzekł Krol:
Będźieli kto mowił przećiwko to-
bie/ przywiedź go do mnie / á potym
11 nie tknie ſię ćiebie więcey. ♣ Tedy
oná rzekłá: Wſpomni/ proſzę/ Kro-
lu ná PAná Bogá twego / áby ſię
nie mnożyli mśćićiele krwie ná zgu-
bę/ á nie zgłádźili Syná mego. Y
odpowiedźiał: Żywie PAN/ że nie
ſpádnie *y námnieyſzy* włos Syná
twego ná źiemię.

12 ZAtym rzekłá niewiáſtá : Niech
przemowi proſzę ſłużebnicá two-
já do Krolá Páná mego ſłowo : A
13 on rzekł; Mow. ♣ Rzekłá tedy nie-
wiáſtá : Y czemużeś umyślił po-
dobną rzecz przećiw ludowi Boże-
mu ? ábowiem Krol mowi to ſło-
wo jákoby był winny : ponieważ
nie chceſz przywroćić Krolu wy-
14 gnáńcá ſwego. ♣ Wſzyſcy c umie-
ramy/ á *jeſteſmy* jáko wody rozlane
po źiemy / ktore nie mogą być zebrá-
ne : Lecz *jemu* Bog nie odjął d ży-
wotá/ ále pewnie umyślił / áby nie-
15 wygániał od śiebie wygnáńcá. ♣ A
teraz / żem przyſzłá mowić do Krolá
PAná mego te ſłowá: *przyczyná
jeſt*, że mię przeſtráſzył lud: Prze-
toż rzekłá ſłużebnicá twojá : Będę
teraz mowiłá do Krolá / ſnadź co u-
czyni Krol ná proźbę ſłużebnice
16 ſwojey: ♣ Abowiem uſłyſzy *to* Krol/
y wybáwi ſłużebnicę ſwoję z rąk
mężá / ktory wygłádźić chce mnie/ y
Syná mego ſpołem / z dźiedźictwá
17 Bożego. ♣ Rzekłá też ſłużebnicá
twojá : Wzdyć mi będźie ſłowo
Krolá Páná mego ku poćieſze: (ábo-
wiem jáko Anjoł Boży/ ták jeſt Krol
PAn moj / ſłucháiąc dobrego y złe-
go:) á PAn Bog twoj niech bę-
dźie z tobą.

18 A Odpowiádájąc Krol / rzekł do
niewiáſty : Proſzę nie tai przede
mną tego o co ćię ſpytam : Y rze-
kłá niewiáſtá : mow proſzę / Krolu

c Pſalm. 89.42. Syrác. 14.18.

d I. Nie brákuje oſobámi.

Pánie

19 Pánie moj. ♣ Tedy rzekł Krol: Izali ty tego wszystkiego nieczynisz z námowy Joábowey? Y odpowiedźiáłá niewiástá / y rzekłá: Jáko żywie duszá twojá / Krolu PAnie moj / że nie jest można uchylić się / áni náprawo / áni nálewo / od wszystkiego co mowił Krol / PAn moj: ábowiem sługá twoj Joáb / on mi te rozkazał / y on náuczył służebnice twojey / tych wszystkich słow. ♣ 20 Zem odmieniłá sposob tey mowy / sprawił to sługá twoj Joáb: lecz PAn moj mądry jest / jáko jest mądry Anjoł Boży / wiedząc wszystko co się dźieje ná źiemi.

H. łożył ustá słowá.

21 PRzetoż rzekł Krol do Joábá: Otom teraz to uczynił. Idźże á przywroć dźiecię me Absálomá.

22 ♣ Y upadł Joáb obliczem swojim ná źiemię / á pokłoniwszy się błogosławił Krolowi / y rzekł Joáb: Dźiś poznał sługá twoj / żem ználazł łáskę w oczách twojich Krolu PAnie moj: poniewaz uczynił Krol dosyć prośbie sługi swego. 23 ♣ Wstał tedy Joáb / á szedł do Gessur / y przywiodł Absálomá do Jeruzalem. 24 ♣ Y rzekł Krol: Niech się wroći do domu swego / ále oblicza mego niech nie widźi. A ták wroćił się Absálom do domu swego / ále oblicza krolewskiego nie widźiał.

25 A Nie było mężá ták krásnego / jáko Absálom we wszystkim Izráelu / coby miał ták wielką chwałę: Od stopy nogi jego / áż do wierzchu głowy jego / nie było ná nim zmázy. 26 ♣ A gdy strzygł głowę swoję / (á zwykł ją ná káżdy rok strzydz: Bo mu ćiężáłá / przetoż ją strzygł /) ważyły włosy głowy jego / dwie śćie Syklow wagi krolewskiey. 27 ♣ Y urodźili się Absálomowi trzej Synowie / y corká jedná / ktorey imię było Támár: ktora niewiástá byłá piękna ná wejrzeniu. 28 ♣ Y mieszkał Absálom w Jeruzalem dwie lećie / á twarzy krolewskiey nie widźiał:

29 PRzetoż posłał Absálom do Joábá / chcąc go posłáć do Krolá / ále on nie chćiał przyść do niego: posłał potym powtore / y niechćiał przyść. 30 ♣ Tedy rzekł sługom swojim: Przepátrzćie rolą Joábowę / podle roli mojey / gdźie ma jęczmień: idźćież á spalćie go ogniem: y zápálili słudzy Absálomowi rolą onę ogniem. 31 ♣ Zátym wstawszy Joáb / przyszedł do Absálomá w dom / y rzekł do niego: Czemuż słudzy twoji spalili rolą moję ogniem? 32 ♣ Y odpowiedźiał Absálom Joábowi: Otom posłał do ćiebie / mowiąc: Przydź sam / á poszlę ćię do Krolá ábyś mowił: Ná cożem przyszedł z Gessur? lepiey mi było tám jeszcze *zostáć*, przetoż teraz niech oglądam oblicze krolewskie: wszák jesli jest przy mnie nieprawość / niech mię rozkaże zábić. 33 ♣ Tedy przyszedł Joáb do Krolá / y oznájmił mu: Y przyzwał Absálomá / ktory przyszedł do Krolá / y ukłonił się twarzą swą ku źiemi przed Krolem: y pocáłował Krol Absálomá.

ROZDZIAŁ XV.

Absálom przez fortele Krolem został. 13. *przećiwko Ojcu z ludem się zbuntował.* 14. *Dawid przed nim ućiekáć muśiał.*

1 Y Stało się potym / że sobie násprawiał Absálom wozow / y koni / y pięćdźieśiąt mężow / ktorzy chodźili przed nim. 2 ♣ Y wstawájąc ráno Absálom / stawał podle drogi u bramy: á káżdego mężá / májącego sprawę / á idącego do Krolá ná sąd / przyzywał Absálom do śiebie: y mowił: Z ktoregożeś ty miástá? A gdy mu odpowiedźiał / z jednego pokolenia Izráelskiego jest sługá twoj: 3 ♣ Mowił mu Absálom: Oto sprawá twojá dobra jest / y sprawiedliwa: ále niemász ktoby ćię wysłuchał u Krolá. 4 ♣ Nád to mowił Absálom: O ktoby mię postánowił sędźią w tey źiemi! áby do mnie chodźił káżdy / ktoryby miał sprawę u sądu / dopomogłbym mu do sprawiedliwośći. 5 ♣ A gdy kto przystąpił / y ukłonił mu się / ściągał rękę swą / 6 á ujawszy go / cáłował go. ♣ A toć czyniwał Absálom wszystkiemu Izráelowi / ktory przychodźił ná sądy do Krolá: y ukradał Absálom sercá mężow Izráelskich.

7 Y Stało się po czterdźiestu lat / że rzekł Absálom do Krolá:

Niech

Niech idę proszę / á oddam ślub moj w Hebronie / ktorym poślubił PAnu. 8 ✤ Abowiem ślub poślubił sługá twoj / kiedym mieszkał w Gessur a w Syryjskim / mowiąc: Jeśliże mię záśię kiedy przywroći PAn do Jeruzalem / tedy służyć będę PAnu. 9 Y rzekł mu Krol: Idź w pokoju. ✤ A on wstawszy poszedł do Hebronu.

a 2 Sám. 13. 37.

10 TEdy rozesłał Absálom szpiegi miedzy wszystkie pokolenia Izráelskie / áby rzekli. Skoro usłyszyćie głos trąby / mowćież: Kroluje Absálom w Hebronie. 11 ✤ A z Absálomem poszło było dwie śćie mężow z Jeruzalem záproszonych / ktorzy szli w prostośći swojey / niewiedząc o niczym. 12 ✤ Posłał też Absálom po Achitofelá Gilonczyká / rájcę Dawidowego / *áby przyszedł* z miástá swego Gilo / gdy miał spráwowáć ofiáry. Y stáło śię sprzyśiężenie wielkie: á lud śię zchodźił / y przybywáło go Absálomowi. 13 ✤ Potym przyszedł poseł do Dawidá / mowiąc: Obroćiło śię serce b mężow Izráelskich zá Absálomem. 14 ✤ Tedy rzekł Dawid do wszystkich sług swojich / ktorzy z nim byli w Jeruzalem: Wstańćie á ućiekajmy: inácżey nieuszlibysmy przed twarzą Absálomową: spieszćież śię / ászá ujdźiem: by śię snadź nie pospieszył / á nie zájáchał nas: y nie obálił ná nas złego / y nie wyśiekł miástá ostrzem mieczá. 15 ✤ Y rzekli słudzy krolewscy do Krolá: Wszystko cokolwiek sobie upodoba Krol PAN nász: Oto słudzy twoji. 16 ✤ A ták wyszedł Krol / y wszystek dom jego pieszo / tylko zostáwił Krol dźieśięć niewiast záłożnic / áby strzegły domu. 17 ✤ A gdy wyszedł Krol y wszystek lud pieszo / y stáneli ná jednym miejscu z dáleká. 18 ✤ Wszyscy też słudzy jego szli przy nim / y wszyscy Cheretczycy / y wszyscy Feletczycy / y wszyscy Gettejczycy / sześćset mężow / ktorzy byli przyszli pieszo z Get / szli przed twarzą krolewską.

b Psalm. 3. 1.

19 TEdy rzekł Krol do Itájá Gettejczyká: Czemuż y ty z námi idźiesz? wroć śię / á zostań przy Krolu / boś ty cudzoźiemiec / á nie długo wroćisz śię do miejscá twego. 20 ✤ Nie dawnoś przyszedł / á dźiś bym ćię ruszyć miał / ábyś z námi szedł? gdyż ja idę sam niewiem do kąd / wroćże śię / á odprowadź bráćią swoję: *niech będźie* z tobą miłośierdźie y prawdá. 21 ✤ Ale odpowiedźiał Itáj Krolowi / mowiąc: Żywie PAn / żywie też Krol PAn moj / że ná ktorymkolwiek miejscu będźie Krol PAn moj / choć w śmierći / choć w żywoćie / tám też będźie sługá twoj. 22 ✤ Y rzekł Dawid do Itájá: Podźże / á przejdź: y przeszedł Itáj Gettejczyk / y wszyscy mężowie jego / y wszystkie dźiatki / ktore *były* z nim. 23 ✤ Tedy wszystká źiemiá płákáłá głosem wielkim / y wszystek lud ktory przechodźił: á ták Krol przeszedł przez potok c Cedron / á wszystek lud przeszedł przećiw drodze ku puszczy.

c Ioh. 18. 1.

24 A Oto y Sádok / y wszyscy Lewitowie *byli* z nim / niosąc skrzynię przymierza Bożego: y postáwili skrzynię Bożą: szedł też Abiátár áż wszystek on lud przeszedł z miástá. 25 ✤ Y rzekł Krol do Sádoká: Odnieś záśię skrzynię Bożą do miástá: Jeśli znajdę łáskę w oczach PAńskich / przywroći mię záśię / á ukaże mi ją / y przybytek swoj. 26 ✤ Ale jesliby ták rzekł: Nie podobasz mi śię: otom ja / niech mi uczyni co dobrego jest w oczach jego. 27 ✤ Nád to rzekł Krol do Sádoká Kápłaná: Izaliś nie jest d Widzącym? wroćże śię do miástá w pokoju: Y Achymáás Syn twoj / y Jonátán Syn Abiátárow / dwáj Synowie wászy z wámi. 28 ✤ Oto ja pomieszkam w rowninách ná puszczy / poki nie przyjdźie od was poselstwo dawájące mi znáć. 29 ✤ A ták odprowádźili záśię Sádok y Abiátár Skrzynię Bożą do Jeruzalem / y zostáli tám.

d 1 Sám 9. 9.

30 ALe Dawid szedł ná gorę Oliwną / wstępując y płácząc / májąc głowę przykrytą y idąc boso: wszystek też lud ktory z nim był / zákryli káżdy głowę swoję / á szli wstępując y płácząc. 31 ✤ Tedy dano znáć Dawidowi / mowiąc: ✤ Achitofel *jest* z tymi / ktorzy śię zbuntowáli z Absálomem: Y rzekł Dawid: O

PA-

Pánie / proszę / obroć w głupstwo rádę Achitofelowę.

32 Y Stáło śię / gdy Dawid przyszedł áż ná wierzch gory, áby śię tám pomodlił Bogu : Oto potkał śię z nim Chusáj Aráchitá miawszy rozdárte száty swe / á proch ná głowie swojey. 33 ♣ Y rzekł mu Dawid : Jesli poydźiesz ze mną / będźiesz mi ćiężarem. 34 ♣ Ale jesli śię do miástá wroćisz / á rzeczesz do Absálomá : Krolu / sługą twojim będę : bom był sługą Ojcá twego z dawná ále teraz jam sługą twojim : tedy mi e zbroćisz wniwecz rádę Achitofelowę. 35 ♣ Azaż tám nie będźie z tobą Sádoká / y Abiátárá / Kápłanow? Przetoż / cokolwiek usłyszysz z domu krolewskiego / oznájmisz Sádokowi / y Abiátárowi / Kápłanom. 36 ♣ Sąć też tám z nimi dwá Synowie ich. Achymáás / Syn Sádokow / y Jonátán Syn Abiátárow: przez ktore dáćie mi znáć o wszystkim co jedno usłyszyćie. 37 ♣ Szedł tedy Chusáj przyjaćiel Dawidow do miástá : á Absálom też wjáchał do Jeruzalem.

e 2 Sám. 17. 7.

ROZDZIAŁ XVI.

Sybá fałszywie oskárżywszy PAná swego Mefibosetá. 4. otrzymał májątność jego. 5. Semeji złorzeczy Dawidowi. 16. Chusáj ná zdrádźie z Absálomem przestawa. 21. zá rádą Achitofelową Absálom z założnicámi Ojcowskimi nierząd płodźi.

1 A Gdy Dawid zszedł trochę z wierzchu gory: Oto Sybá sługá Mefibosetow / zászedł mu w drogę z párą Osłow ośiodłánych / ná ktorych było dwieśćie chlebow / y sto wiązánek rozynkow / y sto wiązánek fig / y łagiew winá. 2 ♣ Tedy rzekł Krol do Syby : Ná coż to? Y odpowiedźiał Sybá : Osłowie ći dla czeládźi krolewskiey / áby ná nich jeźdźiłá / á chleb y figi / áby jedli słudzy : á wino áby pił ktoby ustał ná puszczy. 3 ♣ Y rzekł mu Krol : A gdźież jest Syn Páná twego? Y odpowiedźiał Sybá a Krolowi : Oto został w Jeruzalem / ábowiem mowił : Dźiś mi przywroći dom Izráelski krolestwo Ojcá mego.

a 2 Sám. 19.27.

4 ♣ Zátym rzekł Krol do Syby: Oto twoje jest wszystko cokolwiek miał Mefiboset : Y rzekł Sybá pokłon uczyniwszy : Niech znajdę łáskę przed oczymá twymi / Krolu Pánie moj.

5 Y Przyszedł Krol Dawid áż do Báhurym / á oto z támtąd miał wyszedł z rodu domu Saulowego / á imię jego było b Semeji Syn Gery: ktory wyszedszy / idąc złorzeczył? 6 ♣ c A ćiskał kámieńmi ná Dáwidá / y ná wszystkie sługi Krolá Dawidá : choć wszystek lud / y wszystko rycerstwo było po práwey stronie 7 jego / y po lewey stronie jego. ♣ Y ták mowił d Semeji złorzecząc mu : Wynidź / wynidź mężu krwie / y 8 mężu niezbożny : ♣ Obroćił ná ćię PAn wszystkę krew domu Saulowego / ná ktoregoś miejscu krolował : á podał PAn krolestwo w ręce Absálomá Syná twego : á otoś ty e we złym twojim / boś jest mężem krwie.

9 Y Rzekł f Abisáji Syn Sárwij do Krolá : Czemuż złorzeczy ten zdechły pies Krolowi Pánu memu? niech idę proszę á utnę głowę jego. 10 ♣ Ale Krol rzekł : Coż wam do tego Synowie Sárwij / że złorzeczy? ponieważ mu PAn rzekł : Złorzecz Dawidowi : y ktożby śmiał rzec g : Czemu ták czynisz? 11 ♣ Nád to rzekł Dawid do Abisájego / y do wszystkich sług swojich: Oto Syn moj / ktory wyszedł z żywotá mego / szuka duszę mojey : jákoż dáleko więcey teraz Syn Jemini : zániechajćie go niech złorzeczy : boć 12 mu PAn rozkazał : ♣ Snadź wejrzy PAN ná utrapienie moje / á odda mi PAN dobrym zá złorzeczenie jego dźisiejsze. 13 ♣ A ták szedł Dawid / y mężowie jego drogą : A Semeji szedł stroną gory przećiwko niemu : á idąc złorzeczył / y ćiskał kámieńmi przećiw niemu / y miotał prochem. 14 ♣ Y przyszedł Krol ze wszystkim ludem ktory był przy nim zprácowány / y támże odpoczynął.

15 Lecz Absálom y wszystek lud mężow Izráelskich / przyszli do Jeruzalem / tákże y Achitofel z nim.

16 ♣ A gdy przyszedł Chusáj Aráchitá /

b 2 Sám. 19.16. 1 Krol. 2. 8.
c 2 Moj. 22.28.
d Syrác. 23.19.
e I. w nieszczęśćiu.
f 2 Sám. 19.21.
g Iob. 9. 12. y 11.10.

tá / przyjaciel Dawidow /; do Absálomá/rzekł Chusáj do Absálomá: Niech żywie Krol/niech żywie Krol. Tedy rzekł Absálom do Chusájá: ✠
17 A tákaż to miłość twoja ku przyjacielowi twemu? przecżześ nie
18 szedł z przyjacielem twoim. ✠ Odpowiedźiał Chusáj Absálomowi: Nie: Ale ktorego obrał PAN/ y lud ten / y wszyscy mężowie Izráelscy/tego będę/y z nim zostánę.
19 ✠ Do tego: komuż ja będę służył? izali nie Synowi jego? Jákom służył Ojcu twemu/ták będę y tobie.

20 Rzekł potym Absálom do Achitofelá: Radźcież co mamy czynić?
21 ✠ Odpowiedźiał Achitofel Absálomowi: Wnidź do założnic Ojcá twego / ktore zostáwił / áby strzegły domu: á usłyszawszy wszystek Izráel/ żeś śię omierźił Ojcu twemu/ zmocnią śię ręce wszystkich ktorzy
22 są z tobą. ✠ Przetoż h rozbili Absálomowi namiot ná dáchu/y wszedł Absálom do założnic Ojcá swego/ przed oczymá wszystkiego Izráelá.
23 ✠ A rádá Achitofelowá/ktora dawał byłá ná on czás *w tákiey wadze* jákoby śię kto rádźił Bogá. Ták wáć byłá wszelka rádá Achitofelowá/ jáko u Dawidá/ták u Absálomá.

h 2 Sám. 12.11.

ROZDZIAŁ XVII.

Rádá Achitofelowá przećiw Dawidowi. 7. rozerwawszy Chusáj. 15. Dawidá przestrzegł. 23. Záczym śię Achitofel obieśił. 24. A Absálom szedł zá Ojcem w pogonią.

1 Rad to rzekł Achitofel do Absálomá: Niech proszę wybiorę dwánaśćie tyśięcy mężow/ á wstawszy będę gonił Dawidá tey nocy:
2 ✠ Y przypádnę nań / pokąd jest sprácowány y zemdlonych rąk / á zatrwożę go / y uciecze wszystek lud ktory *jest* z nim/ á zábiję Krolá sámego.
3 ✠ A ták przywrocę wszystek lud do ćiebie: *bo* jákoby śię wszyscy ku tobie nawroćili *gdy zábiję* tego mężá ktorego ty szukasz / á wszystek śię
4 lud uspokoi. ✠ Y spodobáło śię to Absálomowi / y wszystkim stárszym Izráelskim.
5 Jednák rzekł Absálom: Záwołaj prędko y Chusájá Árachity/ á-
6 byśmy usłyszeli/co on też powie. ✠ A gdy przyszedł Chusáj do Absálomá / rzekł Absálom do niego / mowiąc: Ták powiedźiał Achitofel: mamyli uczynić według rády jego/ czyli nie/
7 y ty powiedz? ✠ Tedy odpowiedźiał Chusáj Absálomowi: nie dobra jest rádá ktorą teraz dał Achitofel. ✠
8 Nád to rzekł Chusáj; Swiádomeś Ojcá twego / y mężow jego iż są mężni/ y sercá zájuszonego/jáko niedźwiedźicá ośierociáła w polu: Do tego Oćiec twoj jest mąż waleczny /
9 y nie będźie nocował z ludem. ✠ A podobno y teraz śię kryje w jákiey jáskini / ábo ná ktorymkolwiek miejscu. Y stáłoby śię / jeśliżeby kto z twoich poległ ná tym początku/ żeby káżdy ktoby o tym usłyszał/ rzekł: Stáłá śię porażká w ludu/
10 ktory *szedł* zá Absálomem. ✠ Tedy y namężnieyszy / ktorego serce jáko serce lwie / bárzo osłabieje / bo wie wszystek Izráel/ że mężnym jest Oćiec twoj / y mężni *wszyscy* ktorzy są z nim.
11 Aleć rádzę / áby śię do ćiebie cále zebrał wszystek Izráel / od Dan / áż do a Beersebá / jáko piasek / ktory jest przy morzu w mnostwie: á ty żebyś osobą swą szedł ná
12 wojnę. ✠ A ták poćiągniemy przećiwko niemu / ná ktorymkolwiek miejscu náleźiony będźie: y przypádniemy nań / jáko pádá rosá ná źiemię: y nie zostánie z niego/ to jest / z tych wszystkich mężow ktorzy
13 są z nim/ áni jeden. ✠ A jeśliżby *do ktorego* miástá uszedł / tedy zniesie wszystek Izráel do onego miástá powrozy / á poćiągniemy je áż do potoká / ták iż tám nie będźie nále-
14 źion/áni kámyk. ✠ Tedy rzekł Absálom/ y wszyscy mężowie Izráelscy? Lepsza jest rádá Chusájego Árachity / niż rádá Achitofelowá: Abowiem PAN b był postánowił / áby rozerwána byłá rádá Achitofelowá / ktora *byłá* dobra ; á ták áby przywiodł PAN złe ná Absálomá.
15 Y Oznáymił c Chusái Sádokowi y Abiatárowi Kápłanom; Ták á ták rádźił Achitofel Absálomowi/ y stárszym Izráelskim/ álem ja

a Oze. 1. 10.
b 2 Sám. 15.31. Ezáj. 8. 10.
c 2 Sám. 15.23.

16 ták á ták rádźił. ✤ Teraz tedy poślićie co rychley/ á oznáymićie Dawidowi/ mowiąc: Nie zostáway tey nocy ná rowninách pusżczy/ ále bez odwłoki przeydź: by snadź nie był pożárty Krol/ y wszystek lud ktory jest z nim. 17 A Jonátán y Achimáás stáli u studnie Rogel: y poszłá dźiewká/ á oznáymiłá im/ áby poszli/ y odnieśli to Krolowi Dawidowi: bo śię nie śmieli ukázáć/ áni wniść do miástá.

18 Wszákże obaczył je *niektory* sługá/ y powiedźiał Absálomowi: Przetoż poszedszy obádwá spiesżno/ weszli w dom *niektorego* mężá w Báhurym/ ktory miał studnią ná dworze swym/ y spuśćili śię do niey: ✤ 19 A wziąwszy niewiástá płáchtę/ rozćiągnęłá ją ná wierzchu studnie/ y násypáłá ná niey krup; á ták śię tego nie dowiedźiano. ✤ 20 Bo gdy przyszli słudzy Absálomowi do oney niewiásty w dom/ rzekli: Gdźie *jest* Achimáás y Jonátán? Odpowiedźiáłá im niewiástá: Przeszli przez rzekę: á poszukawszy ich/ y nie ználazszy/ wroćili śię do Jeruzalem. ✤ 21 A gdy oni odeszli/ tedy owi wystąpiwszy z studnie/ poszli/ y oznáymili Krolowi Dawidowi/ mowiąc do niego: Wstáńćie/ przepráwćie śię co rychley przez wodę: ábowiem ták rádźił przećiwko wam Achitofel. ✤ 22 Przetoż wstawszy Dawid/ y wszystek lud ktory był z nim/ przepráwili śię przez Jordan/ pierwey niż śię rozedniáło: á nie zostáł y jeden ktoryby śię nie przepráwił przez Jordan.

23 Gdy Achitofel widząc iż śię nie stáło podług rády jego/ ośiodłał ośłá; á wstawszy jáchał do domu swego/ do miástá swego/ á rozpráwiwszy dom swoy/ obieśił śię y umárł/ á pogrzebion jest w grobie Oycá swego.

24 A Dawid już był przyszedł do Máhánáyim/ gdy śię Absálom przepráwił przez Jordan/ on y wszyscy mężowie Izráelscy z nim. ✤ 25 Y przełożył Absálom Ámázę/ á miásto Joábá nád woyskiem/ (á ten Ámázá był Synem mężá/ ktorego imię było Jtrá/ Izráelczyk/ ktory był wszedł do Abigáili corki Náháśowey/ śiostry Sárwij/ mátki Joábowey) ✤ 26 Y położył śię obozem Izráel z Absálomem w źiemi Gáláád.

d 2 Sam. 19.13.

27 Y Stáło śię gdy przyszedł Dawid do Máhánáyim/ że Soby/ Syn Náháśow z Rábby/ Synow Ammonowych/ y Máchyr Syn Ammielow/ z Lodebáru/ y e Bárzyláy Gáláádczyk z Rogelim: ✤ 28 Poślet/ y miednice y naczynia zduńskie/ y pszenice y jęczmiony/ y mąki/ y krupy/ y boby/ y soczewice/ y prażmá: ✤ 29 Y miodu/ y másłá/ y owiec/ y serow krowich/ przynieśli Dawidowi/ y ludowi/ ktory był z nim/ áby jedli: Bo mowili; Lud ten głodny jest/ y zprácowány/ y prágnieniem zmorzony ná pusżczy.

e 1 Krol. 1.7.

ROZDZIAL XVIII.

Woysko Absálomowe poráżono. 9 on sam uchodząc, zá włosy ná dębie záwisnął 14. y od Joábá zábity jest. 32. ktorego Dawid bárzo żáłuje.

1 Gdy obliczył Dawid lud ktory *miał* z sobą: á postánowił nád nimi Hetmány/ y Rotmistrze. ✤ 2 Y poruczył Dawid ludu trzećią część/ pod rękę Joábowę/ á trzećią część pod rękę Abisáyá/ Syná Sárwij brátá Joábowego/ á trzećią część pod rękę Itáyá Getteyczyká: y rzekł Krol do ludu; Wynidę y ja tákże z wámi.

3 Ale lud rzekł: Nie wynidźiesz: Bo jeślibyśmy my tył podáli/ oni máło dbáć o nas będą: choćby też nas poległá połowicá/ máło dbáć o nas będą: Abowiemeś ty sam/ jáko nas dźieśięć tyśięcy. Przetoż teraz lepiey ábyś nam był w mieśćie ná pomocy. ✤ 4 Y rzekł do nich Krol; Co śię wam zda dobrego/ to uczynię. Tedy stał Krol przy bramie: á wszystek lud wychodźił po stu y po tyśiącu.

5 Y rozkazał Krol Joábowi/ y Abisáyowi/ y Itáyowi/ mowiąc; Łáskáwie mi śię *obchodźćie* z Synem moim Absálomem. A wszystek lud słyszał/ gdy przykázował Krol wszystkim Hetmánom o Absálomie.

A ták

6 A Ták wyćiągnął lud w pole przećiw Izráelowi/ y zwiedli bitwę w leśie Efráim. 7 Támże porażon jest lud Izráelski od sług Dawidowych: á stáłá śię tám porażká wielka dniá onego; *á poległo ich* dwádźieśćiá tyśięcy. 8 Bo gdy byłá bitwá rozproszona po wszystkiey źiemi/ więcey lás pogubił ludu/ niż ich miecz pożárł dniá onego.

9 Y Nápadł Absálom ná sługi Dawidowe: á Absálom jáchał ná mule: y wbiegał z nim muł pod gęsty á wielki dąb/ y uwięzłá głowá jego ná dębie/ y záwisł miedzy niebem y miedzy źiemią: ále muł ktory był pod nim wybiegał. 10 Co ujrzawszy mąż niektory/ oznájmił Joábowi/ mowiąc; Otom widźiał Absáloma wiszącego ná dębie. 11 Tedy rzekł Joáb mężowi/ ktory mu to oznájmił; Jesliś widźiał/ á czemużeś go tám nie zábił/ *y nie zrzućił* ná źiemię? A jábym ći był powinien dáć dźieśięć srebrnikow/ y jeden pás rycerski. 12 Y odpowiedźiał on mąż Joábowi: A ja choćbym miał odważonych ná rękę mych tyśiąc srebrnikow/ nie podniosłbym ręki mojey ná Syná Krolewskiego: bośmy słyszeli gdy przykazał Krol tobie y Abisájowi/ y Ittájowi/ mowiąc: Ochraniajćie wszyscy Syná *mego* Absáloma: 13 Chybá żebym chćiał wdáć duszę moję w niebeśpieczeństwo. Bo nie bywa nic zátájono przed Krolem; y ty sam byłbyś przećiwko mnie.

14 Tedy rzekł Joáb: Nie będę śię já tu báwił z tobą: przetoż wźiąwszy trzy drzewce w rękę swoję/ wráźił je w serce Absálomowe/ gdy jeszcze żyw był ná dębie. 15 A obtoczywszy Absáloma dźieśięć sług/ ktorzy nośili broń Joábowę/ bili/ y zábili go. 16 W tym zátrąbił Joáb w trąbę/ y wroćił śię lud z pogoni zá Izráelem: bo Joáb zátrzymał lud. 17 A wźiąwszy Absáloma/ wrzućili go *w tymże* leśie w dół wielki/ y nánośili nań bárzo wielką kupę kámienia. Ale wszystek Izráel ućiekł/ káżdy do namiotow swojich. 18 (A Absálom wźiął był/ y wystáwił sobie zá żywotá swego słup/ ktory jest w dolinie krolewskiey: bo mowił; Nie mam Syná: Jednák zostáwię pámiątkę imienia mego. Przetoż názwał on słup imieniem swojim/ ktory zowią/ miejsce Absálomowe/ áż do dźiśieyszego dniá.)

19 Tedy Achimáás Syn Sádokow/ rzekł; Proszę niech idę/ á oznajmię Krolowi ućieszną nowinę/ iż go wybáwił PAn z ręki nieprzyjaćioł jego. 20 Ale mu rzekł Joáb: Nie byłbyś wdźięcznym posłem dźiśiá; lecz to opowiesz dniá drugiego/ á dźiś niedawaj o tym znáć/ przeto iż Syn krolewski zginął. 21 Potym Joáb rzekł do Chusego: Idź/ oznájmi Krolowi coś widźiał: á ták ukłoniwszy śię Chusy Joábowi/ bieżał. 22 Y mowił powtore Achimáás Syn Sádokow/ á rzekł do Joábá: Bądź co bądź/ proszę niech y ja bieżę zá Chusym. Y rzekł Joáb: Przeczżbyś ty miał bieżeć Synu moj? gdyż niemász cobyś dobrego zwiástował? 23 Y *rzekł*: Bądź co bądź/ pobieżę: y rzekł mu; Bieżże: á ták bieżał Achimáás prostą drogą/ y uprzedźił Chusego.

24 A Dawid śiedźiał miedzy dwiemá bramámi: y wyszedł stroż ná dach bramy ná mur: á podniosszy oczy swe/ ujrzał mężá jednego bieżącego. 25 Tedy záwołáwszy stroż/ opowiedźiał *to* Krolowi: Y rzekł Krol: Jesliże sam jest/ dobre poselstwo w uśćiech jego: *á gdy* ten spiesznie szedł/ y przybliżał śię: 26 Ujrzał stroż y drugiego mężá bieżącego/ y záwołał strożná wrotnego/ mowiąc; Oto *y drugi* mąż bieży sam. Y rzekł Krol: y ten dobre poselstwo nieśie. 27 Nád to rzekł stroż: Zda mi śię bieg pierwszego/ jáko bieg Achimáásá/ Syná Sádokowego: Y rzekł Krol: Mąż to dobry/ y z dobrym poselstwem idźie.

28 Tedy záwołał Achimáás/ y rzekł do Krolá: Pokoj: y ukłonił śię Krolowi twarzą swoją ku źiemi/ y rzekł; Błogosławiony PAN Bog twoj/ ktory podał te męże/ co podnieśli ręce swe przećiw Krolowi Pánu memu. 29 Y rzekł Krol: Jákoli śię ma Syn *moj* Absálom?

tedy Achimáás odpowiedźiał: Widźiałem zámieszánie wielkie / gdy posyłał sługę Krolewskiego/ Joáb/ y *mnie* sługę twego / ále nie wiem co *było*. 30 ♣ Potym rzekł Krol; Odstąp / á stań tám : á on odstąpiwszy/ stánął.

31 A W tym Chusy przyszedł/ y rzekł: Opowiáda śię Krolowi Pánu memu/ że ćię wybáwił PAn dźiśia z ręki wszystkich / ktorzy powstáli przećiwko tobie. 32 ♣ Y rzekł Krol do Chusego: A jákoli śię ma Syn *moj* Absálom? odpowiedźiał Chusy: Bodaj ták byli nieprzyjaćiele Krolá Páná mego / y wszyscy ktorzy powstawáją przećiw tobie ná złe / jáko Syn *twoj*. 33 ♣ Tedy śię zásmućił Krol / y wstąpił ná salę onęy bramy / á płákał; y ták mowił idąc; Synu moj Absálomie / Synu moj! Synu moj Absálomie! o bym ja był umárł miásto ćiebie! Absálomie Synu moj / Synu moj!.

ROZDZIAŁ XIX.

Dawid płácze Absáloma. 5. Joáb go o to gromi. 14. ná krolestwo od wszystkich przywrocony jest. 13. Semeji go przeprasza. 24. y Mefiboset. 31. Bárzylláji go odprowádza. 41. á Izráel z Judą swárzą śię.

1 Y Oznájmiono Joábowi: Oto Krol płácze y żáłuje Absáloma. 2 ♣ Przetoż śię ono zwyćięstwo dniá onego obroćiło w płácz wszystkiemu ludowi: ábowiem usłyszał lud dniá onego / że mowiono / żáłosny jest Krol dla Syná swego: 3 ♣ Záczym wkradał śię lud onego dniá / wchodząc do miástá / jáko śię wiec wkrada lud / ktory śię wstydźi ućiekájąc z bitwy. 4 ♣ A Krol nákrywszy oblicze swoje/ wołał głosem wielkim; Synu moj Absálomie / Absálomie Synu moj/Synu moj!

5 TEdy wszedł Joáb do Krolá w dom/ y rzekł: Zháńbiłeś dźiś oblicze wszystkich sług twojich / ktorzy wybáwili duszę twoję dźiśia/ y dusze Synow twojich/ y corek twojich/ y dusze żon twojich / y dusze założnic twojich. 6 ♣ Miłując te ktorzy ćię máją w nienawiśći / á nienawidząc tych / ktorzy ćię miłują: Abowiem pokazałeś dźiś / że sobie nie poważasz Hetmánow/ y sług *twojich*/ bom doznał *tego* dźiś / że gdyby Absálom był żyw / choćbyśmy my wszyscy dźiś byli pobići / tedyćby śię to bárzo podobáło. 7 ♣ Przetoż teraz wstań / wynidź / á mow łágodnie do sług twojich: Boć przez PAná przysięgam/ jesli ty nie wynidźiesz / że nie zostánie żaden z tobą tey nocy; á będźieć to gorzey / niżli wszystko złe / ktorekolwiek ná ćię przychodźiło od młodośći twojey / áż do tąd. 8 ♣ Wstał tedy Krol / y śiadł w bramie: y opowiedźiano *to* wszystkiemu ludowi/ mowiąc. Oto Krol śiedźi w bramie: y przyszedł wszystek lud przed oblicze krolewskie: Ale Izráelczycy ućiekli byli káżdy do namiotu swego.

9 Y Stáło śię / że śię wszystek lud sprzeczał *z sobą* we wszystkich pokoleniach Izráelskich / mowiąc: Krol wyrwał nas z rąk nieprzyjaćioł nászych/ tenże nas też wyrwał z rąk Filistyńskich: á teraz ućiekł z źiemie przed Absálomem. 10 ♣ Lecz Absálom/ ktoregośmy byli pomázáli nád sobą / zginął w bitwie: á teraz przecz że wy zániedbywaćie przyprowádźić záśię Krolá?

11 PRzetoż Krol Dawid posłał do Sádoká / y do Abiátárá Kápłánow/ z tymi słowy: Powiedzćie Stárszym Judskim / mowiąc; Przecz że maćie być pośledniejszymi w przyprowádzeniu záśię Krolá do domu jego? (Abowiem słowá wszystkiego Izráelá doszły Krolá do domu jego/ 12 ♣ Bráćiaśćie moji/ kość moja / y ćiáłośćie moje: przecz że tedy maćie być pośledniejszymi w przywroceniu Krolá? 13 ♣ A Amáśie *także* powiedzćie: Záliś ty nie jest kość moja/ y ćiáło moje? to niech mi uczyni Bog/ y to niech przyczyni/ jesli Hetmánem a Wojská nie będźiesz przede mną po wszystkie dni/ miásto Joábá.

a 2 Sám. 17.25. y 20.4.

14 A Ták nákłonił serce wszystkich mężow Judskich/ jáko mężá jednego/ że posłáli do Krolá mowiąc: Náwroć śię ty / y wszyscy sludzy twoji. 15 ♣ Wroćił śię tedy Krol / y

przy-

przyszedł áż do Jordanu: á lud Judski wyszedł był do Gálgál/ áby zászedł w drodze Krolowi/ á przeprowádźił Krolá przez Jordan.

16 POśpieszył śię tákże b Semej Syn Gery/ Syná Jemini/ ktory był z Báhurym: y wyszedł z mężámi Judskimi przećiwko Krolowi Dawidowi. 17 ♣ A było tyśiąc mężow z nim z Benjáminitow: c Sybá tákże/ sługá domu Saulowego/ y pietnaśćie Synow jego/ y dwádźieśćiá sług jego z nim: y szczęśliwie śię przepráwili zá Jordan do Krolá. 18 ♣ Przepráwili też prom/ áby przewieźiono czeladź krolewską/ á iżby uczyniono coby mu śię nalepiey podobáło: á Semeji Syn Gery upadł przed Krolem/ gdy śię przepráwiał przez Jordan. 19 ♣ Y rzekł do Krolá: Nie przyczytaj mi/ d Pánie moj nieprawośći/ áni wspominaj co lekkomyślnie uczynił sługá twoj onegoż dniá/ gdy wyszedł Krol PAn moj z Jeruzalem: áby to miał przypuszczáć Krol do sercá swego: 20 ♣ Abowiem zna sługá twoj/ żem zgrzeszył: á otom dźiś przyszedł pierwey niż kto/ ze wszystkiego domu Jozefowego/ ábym zájáchał drogę Krolowi PAnu memu. 21 ♣ Tedy odpowiedźiał Abiszái Syn Sárwij: y rzekł; Izaż dla tego nie ma bydź zábity Semeji że złorzeczył pomázáńcowi PAńskiemu? 22 ♣ Ale mu rzekł Dawid: Coż wam e do tego Synowie Sárwij/ żeśćie mi dźiś f przećiwnymi? izali dźiś ma bydź zábity kto w Izráelu. Bo ázaż nie wiem/ żem ja dźiś *został* Krolem nád Izráelem? 23 ♣ Y rzekł Krol do Semejá: Nie umrzesz: Y przyśiągł mu Krol.

24 MEfiboset tákże wnuk Saulow/ wyjáchał przećiw Krolowi: ktory áni chędożył nog swojich/ áni czosał brody swojey/ áni prał szat swojich/ ode dniá/ ktorego był wyszedł Krol/ áż do dniá/ ktorego śię wroćił w pokoju. 25 ♣ Y stáło śię/ gdy zábieżał w Jeruzalem Krolowi/ rzekł mu Krol: Przeczżeś nie szedł ze mną Mefibosećie? 26 ♣ A *on* mu odpowiedźiał: Krolu Pánie moj/ zdrádźił mię sługá moj; bo rzekł był sługá twoj/ ośiodłam sobie osłá/ żebym wśiadszy nań/ jáchał z Krolem: gdyż jest g chromy sługá twoj. 27 ♣ Y h oskárżył sługę twego przed Krolem PAnem mojim: ále Krol Pan moj/ jest jáko Anjoł Boży: przetoż uczyń co dobrego jest w oczách twojich: 28 ♣ Abowiem wszyscy z domu Ojcá mego byliśmy godni śmierći przed Krolem Pánem mojim/ á *przećieś* ty posádźił sługę twego miedzy tymi/ ktorzy jadáją u stołu i twego: y coż jeszcze zá spráwiedliwość mojá/ ábym śię miał więcey uskarżáć ná Krolá: 29 ♣ Rzekł mu tedy Krol: Coż masz więcey mowić w spráwie twojey? Jużem rzekł/ ty/ y Sybá k podźielćie śię májętnośćią. 30 ♣ A Mefiboset rzekł Krolowi: Y wszystko niech weźmie/ gdy śię tylko wroćił Krol PAN moj w pokoju do domu swego.

31 BArsyláj l też Gáláádczyk wyszedszy z Rogelim/ przepráwił śię z Krolem przez Jordan/ áby go prowádźił zá Jordan. 32 ♣ A Bársyláj był bárzo stáry/ májąc m ośmdźieśiąt lat/ ktory podejmował Krolá/ poki mieszkał w Máhánájim/ n bo był człowiekiem bogátym bárzo. 33 ♣ Y rzekł Krol do Bársylájego; Podź ze mną/ á będę ćię chował przy sobie w Jeruzalem. 34 ♣ Ale Bársyláj odpowiedźiał Krolowi: Wieleż jest dni lat żywotá mego/ żebym miał iść z Krolem do Jeruzalem? 35 Ośmdźieśiąt lat mi dźiśia izali mogę rozeznáć miedzy dobrym á złym? izali poczuje smák sługá twoj w tym coby jadł/ ábo coby pił? izali słucháć mogę więcey głosu śpiewakow y śpiewaczek? á przeczżeby miał bydź sługá twoj jeszcze ćiężarem Krolowi PAnu memu? 36 ♣ Jeszcze trochę pojdźie sługá twoj zá Jordan z Krolem: Bo czemużby mi miał dawáć Krol tákową nagrodę? 37 ♣ Niech śię wroci proszę sługá twoj/ ábym umárł w mieśćie mojim/ przy grobie Ojcá mego/ y mátki mojey: ále oto sługá twoj Chimhám pojdźie z Krolem PAnem mojim: Uczyńże mu co dobrego jest w oczách twojich. 38 ♣ Y rzekł Krol: Niechże ze mną idźie Chim-

b 2 *Sám.* 16. 5. 1 *Krol.* 2. 8.
c 2 *Sám.* 9. 2. y 16. 1.
d 2 *Sám.* 16. 5.
e 2 *Sám.* 16. 10.
f *Mátt.* 16. 23.
g 2 *Sám.* 4. 4. y 9. 3
h 2 *Sám.* 16. 3
i 2 *Sám.* 9. 7.
k 2 *Sám.* 16. 4
l 1 *Krol.* 2. 7.
m *Psalm* 90. 10.
n 2 *Sám.* 17. 27.

hani/ á ja mu uczynię co dobrego bedźie w oczách twojich? nád to cokolwiek żądáć bedźiesz ode mnie/ toć uczynię. 39 ¶ A gdy śię przepráwił wszystek lud przez Jordan/ Krol śię też przepráwił: tedy pocáłowáł Krol Bárzylláiego/ y błogosłáwił mu: ktory śię wroćił do mieyscá swego. 40 ¶ Potym przyszedł Krol do Gálgál/ przyszedł też z nim Chimhám: Wszystek też lud Judski prowádźił Królá/ tákże y połowicá ludu Izráelskiego.

41 A Oto wszyscy mężowie Izráelscy zszedszy śię do Królá/ mowili do niego: Czemuż ćię wykrádli/ bráćia nászy mężowie Judscy/ y przeprowádźili Królá y dom jego przez Jordan/ y wszystkie męże Dawidowe z nim? 42 ¶ Y odpowiedźieli wszyscy mężowie Judscy mężom Izráelskim: *Przeto*, iż nam powinny jest Krol. A przeczże śię gniewáć maćie o to? izaliż nam *zá to* jeść Krol dawa/ ábo nam *jákie* dáry rozdał? 43 ¶ Tedy odpowiedźieli mężowie Izráelscy mężom Judskim/ y rzekli: Dźieśięć kroć więcey mamy do Królá ◦: przetoż y Dawid więcey do nas należy niż do was przeczżeśćie nas lekce poważyli? Azaźesmy my o to pierwey niemowili/ ábyśmy przywroćili Królá swego? ále srozsza byłá mowá mężow Judskich/ niż mowá mężow Izráelskich.

◦ *H. Dźieśięć części mamy w Krolu.*

ROZDZIAŁ XX.

Sebá odwodźi Izráelczyki od Dawidá, ktory założnice zelżone zámknął. 6. zá Sebą w pogonią posłał. 10. gdźie Joáb Amázę zdrádliwie zábił. 15. y Abelę miásto ták długo obleżeniem trapił. 22. áż mu głowę Sebowę z miástá wyrzucono.

1 Tedy śię tám pojáwił mąż niepobożny/ ktorego zwano Sebá/ Syn Bichry/ mąż Jemini: ten zátrąbił w trąbę/ y rzekł: Nie mamy my działu a w Dawidźie/ áni mamy dźiedźictwá w Synu Isáiego: wroć śię káżdy do namiotow swojich o Izráelu. 2 ¶ A ták odstąpili wszyscy mężowie Izráelscy od Dawidá zá Sebą Synem Bichry: ále mężowie Judscy trzymáli śię Królá swego/ od Jordanu/ áż do Jeruzalem.

a *1 Krol 12.16.*

3 Y Przyszedł Dawid do domu swego w Jeruzalem: á wźiąwszy Krol dźieśięć niewiast złożnic/ ktore był zostáwił b áby strzegły domu/ oddał je pod stráż/ y żywił je/ ále do nich nie wchodźił: y były pod strażą/ áż do dniá śmierći swoiey/ w Wdowim stanie.

b *2 Sám. 15.16.*

4 Potym rzekł Krol do c Amázy: Zbierz mi męże Judskie zá trzy dni/ ty śię tu staw. 5 ¶ A ták poszedł Amázá/ áby zebrał lud Judski: lecz śię zábáwił nád czás náznáczony/ ktory mu był náznáczył. 6 ¶ Y rzekł Dawid do Abisáiego: Teraz gorzey nam uczyni Sebá/ Syn Bichry d/ niż Absálom: *przetoż* ty weźmi sługi Páná twego/ á goń go; by snadź nie ználazł sobie miast obronnych/ y nie uszedł z oczu nászych. 7 ¶ Tedy wyszli z nim mężowie Joábowi/ y Cheretczycy y Feletczycy/ y wszystko rycerstwo: á wyszli z Jeruzalem w pogonią zá Sebą Synem Bichry.

c *2 Sám. 19.13.*

d *2 Sám. 15.18.*

8 A gdy byli u wielkiego kámienia/ ktory *jest* w Gábáon/ tedy im Amázá zábieżał: A Joáb miał przepásána száte swą/ w ktorey chodźił; á ná niey pás z mieczem przypásány do biodr swojich w pochwách swych/ ktorego snádnie mogł dobyć/ y záś schowáć. 9 ¶ Y rzekł Joáb do Amázy: Jákoż śię masz bráćie moj? y ujął ręką práwą Joáb Amázę zá brodę/ jákoby go cáłowáć miał. 10 ¶ Ale Amázá nie postrzegł mieczá/ ktory *był* w ręce Joábowey/ y przebił go nim pod piąte żebro/ y wylał trzewá jego ná źiemię: á ták zá jedną rána umárł: A Joáb y Abisáj brát jego szli w pogonią zá Sebą Synem Bichry. 11 ¶ Tedy stánął jeden nád nim/ z sług Joábowych/ y rzekł: Ktokolwiek jest życzliwy Joábowi/ á ktokolwiek *trzyma* z Dawidem/ niech idźie zá Joábem. 12 ¶ Lecz Amázá wálał śię we krwi w pośrzod drogi: á widząc on mąż/ iż śię zástánawiał wszystek lud *nád nim* zwlekł Amázę z drogi ná pole/ y przyrzućił go szá-

e *1 Krol. 2.5.*

ta:

ta: gdyż widźiał że ktokolwiek szedł mimo niego/ zástánawiał śię.

13 A Gdy był zwleczony z drogi/ bieżał káżdy mąż zá Joábem goniąc Sebe Syná Bichry. ✤ 14 (Ktory już był przeszedł przez wszystkie pokolenia Izráelskie/ áż do Abel y Betmáácha/ ze wszystkimi Berymczykámi/ ktorzy śię też byli zebráli/ á szli zá nim.) ✤ 15 A gdy śię tám ściągnęli/ oblegli go w Abeli Betmáácha/ y usypáli szańce przećiw miástu/ ták iż stały przed murem: á wszystek lud ktory był z Joábem/ usiłował obálić mury.

16 W tym záwołáłá z miástá *niekto-ra* niewiástá mądra. Słuchajćie/ słuchajćie! rzeczćie proszę Joábowi; przystąp sám/ á rozmowię śię z tobą. ✤ 17 Ktory gdy do niey przystąpił/ rzekłá mu oná niewiástá; Tyżeś jest Joáb? y odpowiedźiał Jestem. Tedy mu rzekłá: Słuchaj słow służebnice twojey: y odpowiedźiał; Słucham. ✤ 18 Przetoż rzekłá mowiąc/ Powiádano przed tym mowiąc: f Koniecznie pytáć śię będą w Abelu/ á ták śię *wszystko* spráwi. ✤ 19 Jam jest *jedno miásto* z spokojnych y wiernych w Izráelu: á ty szukasz ábyś zátráćił miásto y mátkę w Izráelu: przecżże chcesz zburzyć dźiedźictwo Páńskie? ✤ 20 Y odpowiedźiał jey Joáb/ mowiąc; Niedaj/ niedaj mi tego Boże! ábym miał podwroćić y zburzyć *je*. ✤ 21 Nie tákći śię rzecz má: Ale mąż z gory Efráim imieniem Sebá/ Syn Bichry/ podniosł rękę swą przećiw Krolowi Dawidowi: wydajćież go sámego/ á odćiągnę od miástá. Zátym rzekłá niewiástá do Joábá; Oto głowę jego zrzucą do ćiebie z muru. ✤ 22 A ták spráwiłá to oná niewiástá u wszystkiego ludu mądrośćią swoją/ że śćiąwszy głowę Sebie/ Synowi Bichry/ zrzućili ją do Joábá. Ktory zátrąbił w trąbę/ y rozeszli śię *wszyscy* od miástá: káżdy do namiotow swojich. Joáb śię też wroćił do Królá do Jeruzálem.

23 Był g Joáb Hetmánem nád wszystkim wojskiem Izráelskim/ á Bánájás Syn Jojády nád Cheretczykámi y nád Feletczykámi. ✤ 24 Adorám był poborcą: á Jozáfát Syn Ahiludow Kánclerzem. ✤ 25 Sejá Pisárzem: á Sádok y Abiátár *byli* Kápłánámi. ✤ 26 Hirá tákże Jáirtczyk/ był Kśiążęćiem u Dawidá.

f 5 Moj. 20. 11.

g 2 Sám. 8. 16.

Rozdział XXI.

Głód trzyletni. 6. śmierćią śiedmi Synow Saulowych umierzony. 10. Ktorych ćiał Resfá strzegłá. 12. á Dawid je pogrzebł z kośćiámi Saulá, y Ionátáná. 15. Cztery bitwy sławne z Filistyny.

1 Y był głod zá dni Dawidowych przez trzy látá/ jednego roku po drugim: tedy szukał a Dawid oblicza PAńskiego/ ktoremu rzekł PAN: dla Saulá/ y dla domu jego krwáwego: przeto iż pomordował Gábáonity. ✤ 2 Przyzwał tedy Krol Gábáonitow/ y rzekł do nich: (A ći Gábáonitowie niebyli z Synow Izráelskich/ ále z ostátkow Amorrejczykow: ktorym áczkolwiek byli Synowie Izráelscy b przyśięgli/ wszákże je usiłował Saul wypleníć z gorliwośći swojey dla Synow Izráelskich y Judskich.) ✤ 3 Y rzekł Dawid do Gábáonitow: Coż wam mam uczynić? á czym was ubłagáć/ ábyśćie błogosłáwili dźiedźictwu Páńskiemu? ✤ 4 Y odpowiedźieli mu Gábáonitowie: Nie idźie nam o śrebro/ áni o złoto z Saulem/ y z domem jego: áni o to żebyśmy zábili kogo w Izráelu? A *on* rzekł: Cokolwiek rzeczećie uczynię wam. ✤ 5 Ktorzy rzekli do Krolá: Mężá ktory nas wygubił/ y ná tym był áby nas do szczętu wytráćił/ żeby nas nic nie zostáło we wszystkich gránicách Izráelskich: ✤ 6 Wydajćie nam śiedmi mężow z Synow jego/ á obieśiemy je PAnu w Gábáá/ Saulá *niekiedy* wybránego PAńskiego: Tedy rzekł; Wydam/ ✤ 7 Lecz zfolgował Krol Mefibosetowi Synowi Jonátáná/ Syná Saulowego/ dla przyśięgi c PAńskiey/ ktora *byłá* miedzy nimi: miedzy Dawidem/ y miedzy Jonátánem Synem Saulowym. ✤ 8 Ale wźiął Krol dwu Synow Resfy/ Corki Aje/ ktore porodźiłá

a I. Rádźił śię oto

b Jozue. 9. 19.

c 1 Sám. 18. 3. y 20. 15. y 23. 18

Saulowi/ Armoniego/ y Mefiboſetá/ y piąći Synow *śioſtry* Michole/ Corki Saulowey/ ktore porodźiłá Adryelowi/ Synowi Bárſyláiá Meholátyckiego. 9 ✤ Y wydał je w rece Gábáonitow: á obieśili je ná gorze przed Pánem: y umárli oni śiedm pospołu/ á pobici ſą w pierwße dni żniwá/ ná początku żniwá jeczmiennego.

10 A Wźiąwßy Resfá/ corká Ajewor/ rozpoſtárłá go ná ſkále/ ná początku żniwá/ áżby ná nie kropił deßcż z niebá: y nie dopußczáłá ptáctwu powietrznemu pádáć ná nie we dnie/ áni zwierzowi polnemu w nocy. 11 ✤ Tedy oznájmiono Dawidowi/ co uczyniłá Resfá corká Aje/ założnicá Saulowá. 12 ✤ Przetoż ßedßy Dawid wźiął kośći Saulowe/ y kośći Jonátáná Syná jego/ od ſtárßych Jábes Gáláádſkiego/ ktorzy je byli ukrádli z ulice Betſáńſkiey/ kedy je byli d záwieśili Filiſtynowie onegoż dniá/ gdy porázili Filiſtynowie Saulá w Gelboe.

d 1 Sám. 31. 10. 12.

13 ✤ A ták wźiął z támtąd kośći Saulowe/ y kośći Jonátáná Syná jego: Zebráno też kośći obießonych. 14 ✤ Y pogrzebli kośći Saulowe/ y Jonátáná Syná jego w źiemi Benjáminá w Selá/ w grobie Cyſá Ojcá jego: á uczynili wßyſtko co był rozkazał Krol: á ták potym ubłagány był Bog źiemi.

15 Y Byłá záśie wojná miedzy Filiſtynámi y Izráelem: y ćiągnął Dawid y ſłudzy jego z nim/ á walczyli przećiwko Filiſtynom/ ták że uſtał Dawid. 16 ✤ Tedy Jeſbibenob ktory był z Synow jednego Obrzymá/ (á grot drzewcá jego ważył trzy ſtá syklow miedźi/ á miał przypáſány *miecz* nowy) umyślił był zábić Dawidá. 17 ✤ Ale go rátował Abiſáji Syn Sárwije/ á ràniwßy Filiſtyná/ zábił go: Przetoż przyśiegli mężowie Dawidowi/ mowiąc mu; Nie pojdźieß więcey z námi ná wojnę/ ábyś nie zgáśił pochodnie Izráelſkiey.

e 1 Kron. 20. 4.

18 Y Stáło śie potym/ że byłá znowu wojná w Gob z Filiſtynámi/ e y zábił Sobochái Huſátycki Sáfá/ ktory był z Synow tegoż Obrzymá.

19 BYłá też jeßcze inna wojná w Gob z Filiſtynámi/ kedy zábił Elhánán Syn Jááre Oregim Betlehemczyk/ *f brátá* Goliatowego z Get/ ktorego drzewce u włocznie było jáko nawoj tkácki.

f 1 Kron. 20. 5.

20 NAd to jeßcze byłá wojná w Get/ kedy był mąż *wielkiego* wzroſtu májąc po ßeśći pálcow u rąk ſwojich/ y po ßeśći pálcow u nog ſwojich/ wßyſtkich dwádźieśćiá y cztery; á ten też był Synem tegoż Obrzymá. 21 ✤ Ten gdy urągał Izráelowi/ zábił go Jonátán/ Syn Sámáá/ brátá Dawidowego. 22 ✤ Ci czterey byli Synowie *jednego* Obrzymá z Get; á ći polegli od ręki Dawidowey/ y od ręki ſług jego.

ROZDZIAL XXII.

Pioſná y dźiękczynienie Dawidowe, zá wybáwienie od wßech nieprzyjaćioł jego.

1 Y Mowił Dawid PAnu ſłowá tey Pieśni/ w on dźień gdy go wybáwił PAN z rąk wßyſtkich nieprzyjaćioł jego/ y z ręki Saulowey.

2 Y Rzekł: PAN a opoká mojá/ y twirdza mojá/ y wybáwićiel moj/ ze mną. 3 ✤ Bog ſkáłá mojá/ w nim będę b ufał/ tarcż mojá y rog zbáwienia mego/ podwyżßenie moje/ y ućieczká mojá/ zbáwićiel moj/ ktory mię od gwáłtu wybáwiá.

a Psalm 18. 2.

b Zyd. 2. 13.

4 ✤ Wzywałem Páná chwały godnego/ á od nieprzyjaćioł mojich byłem wybáwiony. 5 ✤ Abowiem ogárnęły mię były boleśći śmierći/ potoki niezbożnych przeſtráßyły mię. 6 ✤ Boleśći grobu ogárnęły mię/ záchwyćiły mię śidłá śmierći. 7 ✤ W utrapieniu c mojim wzywałem PAná/ á do Bogá mego wołałem: y wysłuchał z kośćiołá ſwego głos moj/ á wołánie moje *przyſzło* do ußu jego.

c Psalm 50. 15.

8 TEdy śię wzrußyłá/ á zádrzáłá źiemiá/ á fundámenty niebá zátrząſnęły y wzrußyły śię dla gniewu jego. 9 ✤ Wyſtąpił dym z nozdrz jego/ á ogień z uſt jego pożyrájący; węgle roſpaliły śię od niego. 10 ✤ Náklonił niebios y zſtąpił/ á ćie-

mność

11 mnośc była pod nogámi jego. Y jeźdźił ná Cherubinách / y latał / y widźian jest ná skrzydłách wiátrowych. 12 Położył ciemność około śiebie *miásto* przybytku ; zgromádzenie wod z obłoki niebieskimi. 13 Od jásności oblicza jego rozpaliło śię węgle ogniste. 14 Zágrzmiał PAn z niebá / á nawyższy wydał głos swoj. 15 Wypuśćił y strzały / á rozproszył je: y błyskáwica potárł je. 16 Y okazáły śię głębokośći morskie / á odkryły śię grunty świátá / ná fukánie PAńskie / ná tchnienie Duchá z nozdrz jego.

17 POsławszy z wysokośći przyjął mię / wyrwał mię z wod wielkich. 18 Wybáwił mię od nieprzyjaćielá mego potężnego / od tych ktorzy mię mieli w nienawiśći / choć byli mocnieyszymi nád mię. 19 Uprzedźili mię w dźień utrapienia mego: ále PAn był podporą moją. 20 Y wywiodł mię ná przestrzeństwo: wybáwił mię / bo mię sobie upodobał: 21 Oddał mi PAn według spráwiedliwośći moiey: według czystośći rąk mojich oddał mi. 22 Gdyżem strzegł drog PAńskich: ánim niezbożnie nie odstawał od Bogá mego. 23 A bowiem wszystkie sądy jego *są* przed obliczem mojim / y ustáwy jego: á nie odstąpiłem od nich. 24 A będąc doskonáły przed nim / wystrzegałem śię nieprawośći moiey. 25 Przetoż oddał mi PAN według spráwiedliwośći moiey / według czystośći moiey / przed oblicznośćią oczu swych. 26 Z miłośiernym d miłośiernie postępujesz: z mężem doskonáłym / doskonáłym jesteś. 27 Z czystym / czysty jesteś: á z przewrotnym / surowie śię obchodźisz.

28 ALe wybawiasz lud ubogi / á oczy twoje przed wyniosłymi opuszczasz. 29 Tyś záiste pochodnia moja o PANIE! á PAN oświeći ćiemnośći moje. 30 Bo w tobie przebiegłem wojsko: w Bogu mojim przeskoczyłem mur. 31 Droga Boża jest e doskonáła / wyrok PAńskí f nader czysty / tarcza jest wszystkim ktorzy w nim ufáją. 32 A bowiem ktoż *jest* Bogiem g oprocz PANA? á kto opoká oprocz Bogá nászego? 33 Bog *jest* mocą moją w wojsku / on czyni doskonáłą drogę moję. 34 Rowna nogi moje z jelenimi / ná wysokich miejscách mojich stawia mię. 35 Ćwiczy h ręce me do boju / ták / że kruszę łuk miedźiány rámiony swymi.

36 ABowiem dałeś mi tarcz zbáwienia twego / á w ćichośći twojey rozmnożyłeś mię. 37 Rozszerzyłeś kroki moje pode mną / ták / iż śię nie záchwiáły kostki moje. 38 Goniłem nieprzyjaćioły moje / y wytráćiłem je / á nie wroćiłem śię áżem je wyplenił. 39 Y wyniszczyłem je / y poprzebijałem je / ták / iż nie powstáną: upádli pod nogámi mojimi. 40 Tyś mię przepásał mocą ku bitwie / á powáliłeś pod mię powstawájące przećiwko mnie. 41 Nád to podałeś mi szyję nieprzyjaćioł mojich / ktorzy mię mieli w nienawiśći / y wykorzeniłem je. 42 Poglądáli / ále nie był wybáwićiel: *wołáli* ná PANA / ále ich nie wysłuchał. 43 Y potárłem je jáko proch źiemie / jáko błoto ná ulicách podeptawszy je / rozmiotałem je.

44 TYś mię od sporu ludu mego wyrwał / záchowałeś mię / ábym był głową narodow: lud *ktoregom* nie znał / służył mi. 45 Synowie obcy kłamáli mną / á skoro usłyszeli / byli mi posłusznymi. 46 Synowie obcy opádli / á drżeli y w zámknieniu swym. 47 Żywie PAn / błogosłáwiona skáłá mojá: niechże będźie wywyższony Bog / opoká zbáwienia mego. 48 Bog *jest* ktory mi dawa pomstę / á podbija narody pod mię. 49 Ktory mię wywodźi od nieprzyjaćioł mojich / á nád tymi / ktorzy powstawáją przećiwko mnie / wywyższasz mię: od człowieká niepobożnego wybáwiasz mię. 50 Przetoż będę ćię wyznawał PAnie i miedzy narodámi / á imieniowi twemu śpiewáć będę. 51 *On jest* wieżą k zbáwienia Królá swego / á czyniący miłośierdźie nád pomázáńcem swojim Dawidem / y *nád* nasieniem jego áż ná wieki.

ROZDZIAŁ XXIII.

Ostátnie słowá Dawidowe. 8. *Imioná Hetmánow jego, y spráwy ich rycerskie.*

d Psalm 18. 26. e 5 Moj. 32. 4. Dán. 4. 36. Objá. 15. 3. f Psalm 12. 7. y 119. 140. Przyp. 30. 5. g 5 Moj. 32. 39.

1 Sám. 2. 2. Psalm 86. 8. Ezáj. 45. 5. h Psalm 144. 1. i Rzym. 15. 9. k Psalm 19. 51.

1 A Teć są ostáteczne słowá Dawidowe: Rzekł Dawid Syn Isájego: rzekł mowię mąż / ktory był zacnie wywyższony / pomázániec Bogá Jákobowego / y wdzięczny w pieśniach Izráelskich. 2 ♣ Duch PAński mowił przez mię / á słowá jego *pochodźiły* przez język moj. 3 ♣ Mowił Bog Izráelski do mnie / mowiłá skáłá Izráelska: ten ktory pánowáć będźie nád ludem / będźie spráwiedliwy / pánowáć będźie w bojáźni Bożey. 4 ♣ *Będźie* jáko bywa świátłość poránna / gdy słonce ráno bez obłokow wschodźi: *á jáko* od jásności po deszczu wyrasta źiele z źiemie. 5 ♣ A choć nie táki *jest* dom moj przed Bogiem: jednák przymierze wieczne postánowił a ze mną utwirdzone we wszystkim y obwárowáne: A *w tymći* jest wszystko zbáwienie moje / y wszystká uciechá *mo-já*: áczkolwiek temu jeszcze wzrostu nie dawa.

6 A Le niepobożni / wszyscy będą jáko ćiernie wyrwáni / ktorego rękomá nie biorą. 7 ♣ Lecz kto śię go jedno chce dotknąć / obwáruje śię żelázem y drzewem włoczniey / ábo ogniem wypalą je do szczętu / ná miejscu jego.

8 T Eć b są imioná mocárzow / ktore miał Dawid: Jozeb Básebet Táchmojiczyk / naprzedniejszy miedzy trzemá: ktory śię z ućiechą rzućił ná ośmset *ludu* z włocznią / áby je zábił c w jedney potrzebie.

9 A Po nim Eleázár Syn Dodonow / Syná Ahohowego / miedzy trzemá mocárzámi / ktorzy byli z Dawidem; á sromotnie łzyli Filistyny / ktorzy śię byli zebráli ku bitwie / gdy byli odćiągnęli mężowie Izráelscy. 10 ♣ Ten powstawszy / bił Filistyny / ták / iż ustáłá ręká jego / y zdrętwiáłá ręká jego przy mieczu: Tedy spráwił PAN wielkie wybáwienie dniá onego / ták że śię lud wroćił zá nim / tylko áby korzyśći zbierał.

11 A Po nim *był* Semmá / Syn Age / Hárárczyk: ábowiem gdy śię byli Filistynowie zebráli do kupy / kedy byłá część polá pełnego soczewice / á lud *inny* był ućiekł 12 przed Filistynámi: ♣ Tedy stánąwszy pośrzod oney częśći *polá* obronił go / y pobił Filistyny: á ták spráwił PAN wielkie wybáwienie.

13 W Yszli też oni trzej z trzydźieśćiu przedniejszych / á przyszli we żniwá do Dawidá / do jáskini Odollám / gdy śię wojsko Filistyńskie było obozem położyło w dolinie d Refáim. 14 ♣ A Dawid ná ten czás *był* ná miejscu obronnym: straż też Filistyńska ná ten czás *byłá* w Betlehem. 15 ♣ Tedy prágnął Dawid / y rzekł: O by mi śię kto dał nápić wody z studni Betlehemskiey / ktora jest u bramy! 16 ♣ Przetoż wpádli ći trzey mocárze do obozu Filistyńskiego / y náczerpáli wody z studnie Betlehemskiey / ktora *byłá* u bramy: ktorą nieśli / y przynieśli do Dawidá. Ale jey on nie chćiał pić / lecz ją wylał przed PANEM. 17 ♣ Y rzekł: Nie day mi tego PAnie / ábym to miał uczynić: izáli to nie krew mężow / ktorzy szli z niebespieczeństwem dusz swojich? y nie chćiał jey pić. Toć uczynili oni trzej mocárze.

18 T Ákże Abisáji brát Joábow / Syn Sárwij / był przedniejszym miedzy trzemi. Ten podniosł włocznią swą przećiwko trzemá e stom / y zábił je: y był sławnym miedzy trzemá. 19 ♣ Z tych trzech będąc nasławniejszym / był ich Hetmánem / wszákże onych trzech *pierwszych* nie doszedł.

20 B Ánájás też Syn Jojády / Syn mężá rycerskiego / zacny w swych spráwách z Kábseel: ten zábił dwu f mocárzow Moábskich / tenże szedszy zábił lwá w pośrzodku studnie we dni śnieżne. 21 ♣ Tenże zábił mężá Egipczániná / mężá ná podźiw *wielkiego*, ktory Egipczánin *miał* w ręku włocznią: á on szedł ku niemu z kijem / á wydárszy włocznią z ręki Egipczániná / zábił go włocznią jego. 22 ♣ Toć uczynił Bánájás Syn Jojády / ktory też *był* sławny miedzy onymi trzemá mocárzámi. 23 ♣ Z tych trzydźieśćiu był nasławniejszym: Wszákże onych trzech niedoszedł / y postáwił go Dawid nád drábántámi g swojimi.

a 2 Sám. 7. 11.

b 1 Kron. 11. 10.

c 1. Jednym rázem.

d 2 Sám. 5. 18.

e 1 Kron. 11. 20.

f H. Dwu lwow.

g 2 Sám. 8. 18. y 20. 23.

Był

24 Był też Asáel/ Brát Joábow/ między trzydźieśćiá. *A ći ſą*: Elkánán/ Syn Dodonow / Betlehemczyk. 25 Sámmá Hárodczyk. ♣ Eliká/ Hárodczyk. 26 Heles/ Fáltyczyk. ♣ Hyrá/ Syn Ikkesow Tekujitczyk 27 ♣ Abiezer/ Anátotczyk. Mobonáj/ Husátczyk. 28 Selmon/ Ahohitczyk. ♣ Máhárái/ Netofátczyk. 29 ♣ Heleb/ Syn Báánu Netofátczyk. Itáj / Syn Rybájego z Gábáát Synow Beniáminowych. 30 ♣ Bánájás/ Fáratończyk. Hóddaj / od potoká Gáás. 31 Abiálbon/ Arbátczyk. ♣ Asmáwet/ 32 Bárchomczyk. ♣ Eliáchbá/ Sálábończyk; z Synow Jássonowych/ 33 Jonátán. ♣ Semmá/ Hororczyk. Ahiám / Syn Sárárow Arárytczyk. 34 ♣ Elifelet/ Syn Achásbájow/ Syná Máchátego. Eliám / Syn Achitofelá Gilończyká. 35 ♣ Hezraj/ Kármelczyk. 36 Fáraj / Arbitczyk. ♣ Igal/ Syn Nátáná z Soby. Báni/ Gádczyk. 37 Selek/ Ammonitczyk. ♣ Náchárái/ Berotczyk/ ktory nośił broń 38 Joábá Syná Sárwii: ♣ Hirá/ Jetrytczyk. Gáreb/ Jetrytczyk. 39 ♣ Uryasz/ Hettejczyk. Owá wszystkich trzydźieśći y śiedm.

ROZDZIAŁ XXIV.

Dawid lud liczyć káże. 10. Bog śię nań o to gniewa. 12. y ze trzech plag jednę obieráć mu rozkázuje. 14. powietrzem. 70000. ludu pomárło. 16. PAN śię zlitował. 17. á ná modlitwę. 23. y Ofiárę Dawidowę, powietrze uśmierzył.

1 TEdy śię z nowu popędliwość Páńska zápaliłá ná Izráelá/ gdy pobudźił *Szátan* [a] Dawidá przećiwko nim/ mowiąc: Idź policz 2 Izráelá y Judę. ♣ Y rzekł Krol do Joábá Hetmáná wojská swego: Przebież záraz wszystkie pokolenia Izráelskie/ od Dán áż do Beerszebá / á policzćie lud / ábym wiedźiał 3 poczet ludu. ♣ Lecz Joáb rzekł do Krolá: Niech przymnoży PAN Bog twoj ludu / jáko teraz jest tyle sto kroć/ áby ná to oczy Krolá Páná mego pátrzáły: ále Krol Pan moj/ 4 przecżże śię tego nápirá? ♣ Wszákże przemogło słowo krolewskie Joábá / y Hetmány wojská. Przetoż

[a] 1 Kron 21. 1.

wyszedł Joáb/ y Hetmáni wojská od oblicza Krolewskiego / áby policzyli lud Izráelski. 5 ♣ A przepráwiwszy śię przez Jordan / położyli śię obozem przy Aroer / po práwey stronie miástá: Ktore *jest* w pośrzod potoku Gád/ y przy Jáser. 6 ♣ Potym przyszli do Gáláád/ y do źiemie dolney Hádsy / á z támtąd przyszli do Dán Jáán y w okoł Sydonu. 7 ♣ Potym przyszli ku twirdzy Tyrskiey / y do wszystkich miast Hewejskich/ y Chánánejskich: z kąd wyszli ná południe Judy do Beerszebá. 8 ♣ A obszedszy wszystkę źiemię / przyszli po dźiewiąći mieśiącách/ y po dwudźiestu dni do Jeruzalem. 9 ♣ Y oddał Joáb poczet obliczonego ludu Krolowi. A było w Izráelu ośm kroć sto tyśiecy mężow rycerskich / godnych ku bojowi: á mężow Judá pięć kroć sto tyśiecy mężow.

10 POtym uderzyło Dawidá serce jego gdy obliczył lud / y rzekł Dawid do Páná: Zgrzeszyłem bárzo / żem *to* uczynił: ále teraz o Pánie / przenieś proszę nieprawość sługi twego / bom ći bárzo głupie uczynił.

11 A Gdy wstał Dawid ráno / słowo Páńskie stáło śię do Gádá Proroká / Widzącego Dawidowego/ mowiąc: 12 ♣ Idź/ á powiedz Dawidowi: Ták mowi PAN: Trzy rzeczy podawam / obierz sobie jednę z tych / ábym ći uczynił. 13 ♣ A ták przyszedł Gád do Dawidá / y oznájmił mu / á rzekł mu: Abo przyjdźie ná ćię głod przez śiedm lat / w źiemi twojey: ábo przez trzy mieśiące będźiesz ućiekał przed nieprzyjaćioły twymi/ á oni ćię gonić będą: ábo wiec przez trzy dni będźie morowe powietrze w źiemi twojey: rozmyśl że śię prętko/ á obacz co mam odpowiedźieć temu 14 ktory mię posłał: ♣ Y rzekł Dawid do Gádá: Jestem bárzo zćiśniony: Niech proszę *ráczy* wpádniemy w rękę Páńską: gdyż wielkie są zlitowánia jego: Ale w rękę ludzką niech nie wpádam. 15 ♣ Tedy przepuśćił PAN powietrze morowe ná Izráelá / od poránku áż do czásu náznáczonego: y umárło z ludu od

Dá

Dán áż do Beersebá śiedmdźieśiąt tyśięcy mężow.

16 A Gdy wyćiągnął Anjoł rękę swą ná Jeruzalem/ áby je wytráćił; tedy śię użalił PAN onego złego / y rzekł do Anjołá ktory tráćił lud: Dosyć teraz: záwśćiągni rękę twą. A Anjoł PAńśki był podle bojewiská Aráwny Jebuzejczyká.

17 ♣ Y rzekł Dawid do PAná/ (gdy ujrzał Anjołá bijącego lud/) mowiąc: Otom ja zgrzeszył/ jam źle uczynił: ále te owce coż uczyniły? niech śię proszę obroći ręká twojá ná mię / y ná dom Ojcá mego.

18 Tedy przyszedł Gád do Dawidá onegoż dniá / y rzekł mu: Idź/ á zbuduj Ołtarz PAnu/ ná bojewisku Aráwny Jebuzejczyká.

19 ♣ Y szedł Dawid podług słowá Gádowego / jáko był rozkazał PAN: ♣

20 Tedy pojrzawszy Aráwná / ujrzał Krolá y sługi jego przychodzące do śiebie; y wyszedł Aráwná / á pokłonił śię Krolowi twarzą swą ku źiemi.

21 ♣ Y rzekł Aráwná: Przecżże przyszedł Krol PAn moj do sługi swego? y odpowiedźiał Dawid: Abym kupił u ćiebie to bojewisko/ y zbudował *ná nim* Ołtarz PANU / żeby záhámowána byłá tá plagá miedzy ludem.

22 ♣ Tedy rzekł Aráwná do Dawidá: Niech weźmie / á ofiáruje Krol PAn moj co mu śię dobrego widźi; oto woły ná całopalenie / y wozy/ y járzmá wołow ná drwá.

23 ♣ Wszystko *to* dawał Krol Aráwná/ Krolowi *Dawidowi*: y mowił Aráwná do Krolá: PAN Bog twoj niech ćię sobie upodoba.

24 ♣ Lecz Krol rzekł do Aráwny: Nie ták: ále ráczey kupię u ćiebie y zápłácę: áni będę ofiárował PANU Bogu memu cáłopalenia dármo dánego. A ták kupił Dawid ono bojewisko/ y woły/ zá pięćdźieśiąt syklow śrebrá.

25 ♣ Támże zbudował Dawid Ołtarz PANU/ y spráwował cáłopalenia / y spokojne ofiáry: y ubłagány był PAN źiemi / á záhámowána jest oná plagá od Izráelá.

PIERWSZE KSIEGI KROLEWSKIE,

ktore tez zowią TRZECIE KROLEWSKIE.

W Tych dwu Księgách Krolewskich/ zámyka śię Historya wszystkich Krolow Judskich/ y Izráelskich / áż do niewoli Bábilońskiey. Z ktorych pierwsze opisują śmierć Dawidowę: Krolowánie Sálomoná Syná jego: rozdwojenie Krolestwá po śmierći Sálomonowey ná Judskie y Izráelskie: y spráwy Krolow tychże Páństw przez 118. lat.

ROZDZIAL I.

Stárość Dawidowá. 5. Adoniasz chce Krolowáć. 14. Ale Dawid zá przyczyną Betsáby. 24. y Nátáná. 32. Sálomoná Krolem postánowił. 50. Záczym Adoniász łáski szukał. 52. A Sálomon mu to odpuśćił.

1 A Gdy śię Krol Dáwid zstárzał y zászedł w látá: choć go odźiewano száty przećię śię zágrzáć nie mogł.

2 ♣ Y rzekli mu słudzy jego: Niech poszukáją Krolowi Pánu nászemu młodey pánienki / ktoraby stawáłá przed Krolem/ y opátrowáłá go: á sypiájąc ná łonie jego/ żeby zágrzewáłá Krolá Páná nászego.

3 ♣ Szukáli tedy pánienki piękney po wszystkich gránicách Izráelskich / y náleźli Abiság Sunámitkę/ á przywiedli ją do Krolá.

4 ♣ A tá pánienká *byłá* bárzo piękna / y opátrowáłá Krolá / y służyłá mu: ále jey Krol nie uznał.

5 Lecz Adoniaß Syn Häggity wynośił śię / mowiąc: Ja będę krolował. Y nápráwiał sobie wozow / y jezdnych / y pięćdźieśiąt mężow ktorzy biegáli przed nim. 6 A nie gromił go nigdy Oćiec jego / mowiąc: Przecześ to uczynił? A był y ten bárzo pięknej urody / ktorego byłá porodźiłá *Häggitá* po a Absálomie. 7 A miał zmowę z Joábem Synem Sárwij / y z Abiátárem Kápłanem / ktorzy pomagáli zá Adoniaßem. 8 Ale Sádok Kápłan / y Bánájás Syn Jojády / y Nátán Prorok / y Semeji / y Rehi / y rycerstwo Dawidowe / nie przestawáli z Adoniaßem. 9 Tedy nábił Adoniaß owiec / y wołow / y bydłá tłustego / u kámieniá Zohelet / ktory był nád źrzodłem Rogel: y wezwał wßystkiey bráći swey / Synow krolewskich / y wßystkich mężow z Judá / sług krolewskich. 10 Ale Nátáná Proroká / y Bánájáßá / y *inßego* rycerstwá / áni Sálomoná brátá swego / nie wezwał.

11 Tedy rzekł Nátán do Betsáby mátki Sálomonowey / mowiąc: A nie słyßáłáś iż kroluje Adoniaß Syn Häggity / á Dawid PAn náß nie wie *o tym*? 12 Przetoż teraz podź / proßę / dam ći rádę / á záchowaß zdrowie twoje / y zdrowie Syná twego Sálomoná. 13 Idź / á wnidź do Krolá Dawidá / y mow do niego: Zaliś ty Krolu Pánie moj nieprzyśiągł służebnicy twojey / mowiąc: Sálomon Syn twoj będźie krolował po mnie / á on będźie śiedźiał ná stolicy mojey? Przecześ tedy kroluje Adoniaß? 14 A gdy ty jeszcze tám będźieß mowiłá z Krolem / ja przydę zá tobą / y dopełnię słow twojich.

15 A Ták weßłá Betsábee do Krolá ná pokoj: á Krol śię już był bárzo zstárzał: á Abisag Sunámitká posługowáłá Krolowi. 16 Tedy náchyliwßy śię Betsábee pokłoniłá śię Krolowi: ktorey rzekł Krol: Czegoż chceß? 17 A *oná* mu odpowiedźiáłá: Pánie moj / tyś przyśiągł przez Páná Bogá twego służebnicy twojey / że Sálomon Syn twoj będźie krolował po mnie / á on będźie śiedźiał ná stolicy mojey. 18 A oto już Adoniaß kroluje / á ty teraz Krolu Pánie moj *o tym* niewieß: 19 Abowiem nábił wołow y bydłá tłustego / y owiec bárzo wiele / y wezwał wßystkich Synow krolewskich / y Abiátárá kápłáná / y Joábá Hetmáná wojská; ále Sálomoná sługi twego nie wezwał. 20 Lecz ty Krolu Pánie moj *wieß*, iż śię oczy wßystkiego Izráelá oglądáją ná ćię / ábyś im oznájmił / kto będźie śiedźiał ná stolicy Krolá Páná mego po tobie: 21 Inácżey stánie śię gdy záśnie Krol PAn moy z Oycy swymi / że będźiemy ja y Sálomon Syn moj jáko grzeßnicy /

22 A Oto gdy oná jeszcze mowiłá z Krolem / przyßedł Nátán Prorok. 23 Y opowiedźiano to Krolowi / mowiąc: Oto Nátán Prorok: ktory wßedßy do Krolá / pokłonił śię Krolowi twarzą swą ku źiemi. 24 Rzekł zátym Nátán: Krolu Pánie moj / zażeś ty rzekł: Adoniaß będźie krolował po mnie / á on uśiędźie ná stolicy mojey? 25 Abowiem dźiś zßedßy nábił wołow y bydłá tłustego / y owiec bárzo wiele / y wezwał wßystkich synow krolewskich / y Hetmánow wojsk / y Abiátárá kápłáná / á oto oni jedzą z nim y piją / y mowią; Niech żywie Krol Adoniaß. 26 Ale mnie sługi twego / y Sádoká kápłáná / y Bánájáßá Syná Jojádowego / y Sálomoná sługi twego nie wezwał. 27 Izali od Krolá PAná mego stáłá śię tá rzecz? á nie oznájmiłeś słudze twemu / kto ma śiedźieć ná stolicy krolá Páná mego po nim?

28 Y Odpowiedźiał Krol Dawid mowiąc: Záwołajćie do mnie Betsáby: ktora przyßedßy przed oblicżność krolewską / stánęłá przed Krolem. 29 Tedy przyśiągł Krol mowiąc: Zywie PAn ktory wybáwił duße moję z káżdego ućisku / 30 Yż jákom ći przyśiągł przez Páná Bogá Izráelskiego / mowiąc: Ze Sálomon Syn twoj krolowáć będźie po mnie / á on uśiędźie ná stolicy mojey miásto mnie / ták dźiś uczynię. 31 Y náchyliwßy śię Betsábee twarzą ku źiemi / ukłoniłá śię Krolowi /

a 2 *Sám.* 3. 4.

kowi/y rzekłá: Niech żywie Dawid
32 Krol PAn moj ná wieki. ✤ Zátym
rzekł Krol Dawid: Záwołajcie do
mnie Sádoká Kápłáná/ y Nátáná
Proroká/ y Bánájásá Syná Jojá-
33 dowego. Y weszli do Królá. ✤ Y
rzekł im Krol: Weźmicie z sobą sługi
Páná wászego / á wsadźcie Sálo-
moná Syná mego ná mulicę moję/
34 y prowadźcie go do Gihonu: ✤ A
tám go pomáże Sádok Kápłan / y
Nátán Prorok / zá Królá nád Iz-
ráelem: potym zátrąbićie w trąbę/
á rzeczećie: Niech żywie Krol Sá-
35 lomon! ✤ Potym pojdźiećie zá nim:
á on przyszedszy śiedźie ná stolicy
mojey: Y będźie krolował miásto
mnie: Bom mu ja rozkazał áby był
wodzem nád Izráelem y nád Judą.
36 ✤ Y odpowiedźiał Bánájás Syn
Jojádow Krolowi/mowiąc/Amen:
Niech to ztwierdźi PAn / Bog kro-
37 lá Páná mego. ✤ Jáko był PAn z
Krolem Pánem mojim / ták niech
będźie z Sálomonem/á niechaj wy-
wyższy stolicę jego / nád stolicę Dá-
widá Krolá Páná mego.

38 A Ták szedł Sádok Kápłan / y
Nátán Prorok/y Bánájás syn
Jojádow / przytym Cheretczycy/ y
Feletczycy: y wsadźili Sálomoná
ná mulicę Krolá Dawidá: á pro-
39 wadźili go do Gihonu. ✤ Tedy
wźiął Sádok Kápłan rog Olejku z
Namiotu / y pomázał Sálomoná:
potym trąbili w trąbę: Y zákrzy-
knął wszystek lud: Niech żyje Krol
40 Sálomon! ✤ Y szedł wszystek lud zá
nim: Támże lud grał ná piszczał-
kách / weseląc śię weselem wielkim:
ták iż drżáłá źiemiá od głosu ich.

41 Y Gdy usłyszał Adoniasz/ y wszy-
scy wezwáni ktorzy byli z nim /
(á już śię też byłá dokończyłá
uczta) słysząc też y Joáb głos trą-
by/rzekł: Coż to zá krzyk miástá
42 huczącego? ✤ A gdy on tego domá-
wiał/oto Jonátán / Syn Abiátá-
rá Kápłáná / przyszedł: Ktoremu
rzekł Adoniasz: Wnidź / boś ty
mąż státeczny / á powiedz nam co do-
43 brego. ✤ Tedy odpowiedźiał Joná-
tán / y rzekł Adoniaszowi: Dawid
Krol Pan nász/postánowił zápewne
44 Sálomoná Krolem. ✤ Abowiem
posłał z nim Krol Sádoká kápłá-
ná/y Nátáná Proroká/y Bánájá-
sá Syná Jojádowego / do tego
Cheretczyki y Feletczyki / ktorzy
go wsadźili ná mulicę krolewską.
45 ✤ Y pomázáli go Sádok kápłan / y
Nátán Prorok zá Krolá w Giho-
nie: y szli z támtąd weseląc śię / ták
że zádrżáło miásto: tenci jest krzyk/
46 ktoryśćie słyszeli. ✤ Y już uśiadł
Sálomon ná stolicy krolestwá. ✤
47 Nád to y słudzy krolewscy przyszli/
áby błogosłáwili Dawidowi Kro-
lowi Pánu nászemu / mowiąc:
Niech sławnieysze uczyni Bog imię
Sálomonowe nád imię twoje / á
niech wywyższy stolicę jego/ nád sto-
licę twoję: Y pokłonił śię Krol ná
48 łożu *swym*. ✤ Przytym ták rzekł
Krol: Błogosłáwiony PAN Bog
Izráelski / ktory dał dźiś śiedzącego
ná stolicy mojey / ná co pátrzą oczy
moje.

49 Z Lękli śię tedy / y wstáli wszyscy
wezwáni/ktorzy byli z Adonia-
szem / y poszli káżdy w drogę swą. ✤
50 Adoniasz tákże bojąc śię Sálomo-
ná/ wstał/y poszedł / á uchwycił śię
51 rogow Ołtarzá. ✤ Y oznájmiono
Sálomonowi/mowiąc: Oto Ado-
niasz boji śię Krolá Sálomoná / á
oto uchwycił śię rogow Ołtarzá /
mowiąc: Niech mi dźiś przysięże
Krol Sálomon / że nie zábije sługi
52 swego mieczem. ✤ Tedy rzekł Sá-
lomon: Jeśli będźie mężem stá-
tecznym / nie spádnie y włos z niego
ná źiemię: ále jeśli śię w nim znaj-
53 dźie co złego / pewnie umrze. ✤ A
ták posłał Krol Sálomon: y przy-
wiedźiono go b od Ołtarzá: á gdy
przyszedł/ ukłonił śię Krolowi Sá-
lomonowi: y rzekł mu Sálomon:
Idź do domu twego.

b 2 Moj. 21.14.

ROZDZIAŁ II.

*Testáment. 10. y śmierć Dawido-
wá. 12. Sálomon. 25. Adoniaszá zá-
bić kazał. 26. Abiátárowi kápłáństwo
wo odebrał. 34. Ioábá tákże zá-
bić kazał. 36. Semejemu zákazał,
żeby nigdy z Ieruzalem nie wycho-
dźił.*

1 A Gdy śię przybliżał czás śmier-
ći Dawidowey / rozkazał Sá-

lomo-

lomonowi Synowi swemu / mowiac: 1 ♣ Ja idę a w drogę wszystkiey ziemie / á ty zmacniaj śie y badź mężem. 3 ♣ Záchowywaj ustáwy Páná Bogá twego / ábyś chodźił drogámi jego / y przestrzegał wyrokow jego / y przykazań jego / y sądow jego / y świádectw jego / jáko b nápisano w zakonie Mojżeszowym: ábyć śię szczęśćiło wszystko / co sprawowáć będźiesz / y we wszystkim do czego śię obrocisz: 4 ♣ Zeby utwierdźił PAn słowo swoje ktore rzekł do mnie / mowiąc: Jesli będą strzedz c Synowie twoji drogi swey / chodząc przede mną w prawdźie / ze wszystkiego sercá swego / y ze wszystkiey duszę swojey: tedy nie będźie wytrácony po tobie d mąż z stolice Izráelskiey.

5 A Ty też wiesz / co mi uczynił Joáb Syn Sárwiey / co uczynił dwiemá Hetmánom wojsk Izráelskich / Abnerowi e Synowi Nerowemu / y f Amázie Synowi Jeterowemu: że je pozábijał / á wylał krew jáko ná wojnie czásu pokoju / y zmázał krwią jáko ná wojnie pás swoj rycerski / ktory miał ná biodrách swojich / y boty swoje ktore miał ná nogách swojich. 6 ♣ Uczynisz tedy według mądrośći twojey: á niedopuśćisz zejść śedźiwośći jego w pokoju do grobu.

7 A Le nád Synámi Bárzyláje Gáláádczyká / uczyniesz miłośierdźia / á niech jadáją wespoł z inszymi u stołu twego: ábowiem g oni tákimże sposobem przyszli do mnie / gdym uciekał przed Absálomem brátem twojim.

8 Oto też jest u ciebie Semei Syn Gery / syná Jemini z Báhurym ktory mi też złorzeczył h złorzeczeniem wielkim w on dźień gdym szedł do Máhánáim: á wszákże i zászedł mi drogę u Jordanu / y przysiągłem mu przez Páná / mowiąc: 9 Nie zámorduję ćię mieczem. ♣ Teraz jednák nie przepuszczaj mu tego, á iżeś jest mężem mądrym / będźiesz wiedźiał / co mu masz uczynić: ábyś wyprowádźił śedźiwość jego ze krwią do grobu.

10 Z Atym k zásnął Dawid z Ojcy swojimi / á pogrzebiony jest w mieśćie Dawidowym. 11 ♣ A dni l ktorych Krolował Dawid nád Izráelem / było czterdźieśći lat: w Hebronie Krolował śiedm lat: á w Jeruzalem krolował trzydźieśći y trzy látá. 12 ♣ A ták Sálomon uśiadł ná stolicy Dawidá Ojcá swego: y m zmocniło śię bárzo Krolestwo jego.

13 T Edy przyszedł Adoniasz Syn Häggity / do Betsáby mátki Sálomonowey: ktoremu oná rzekłá / A spokojneż jest przyśćie twoje? A 14 on odpowiedźiał; Spokojne. ♣ Nád to rzekł: Mam nieco mowić z tobą: 15 A oná rzekłá: Mow. ♣ Tedy rzekł: Ty wiesz iż moje było Krolestwo / á ná mię obroćili byli wszyscy Izráelczycy twarz swoję / ábym Krolował: ále przenieśione jest Krolestwo / y dostáło śię brátu memu: bo mu od Páná náznáczone 16 było: ♣ Przetoż ćię teraz proszę o jedne rzecz / á nie odmawiaj mi tego: 17 A oná mu rzekłá: Mow. ♣ Zátym on rzekł: Mow proszę Sálomonowi Krolowi / (bo wiem żeć nie odmowi) áby mi dał Abiság Sunámitkę n zá żonę. 18 ♣ Y odpowiedźiáłá Betsábe: Dobrze; będę mowiłá o ćię z Krolem.

19 A Ták szłá Betsábe do Krolá Sálomoná / áby z nim mowiłá zá Adoniaszem: y wstał Krol przećiwko niey: á pokłoniwszy śię jey uśiadł ná stolicy swey: Kazałże też postáwić stolicę mátce swey / ktora 20 śiádłá po prawicy jego. ♣ Y rzekłá: Proszę ćię o jedne máłą rzecz: nie odmawiaj mi: Y odpowiedźiał jey Krol: Proś mátko mojá / ábowiem 21 ći nie odmowię. ♣ Tedy rzekłá: Niech będźie dáná Abiság Sunámitká Adoniaszowi brátu twemu zá 22 żonę. ♣ Lecz odpowiedźiał Krol Sálomon / y rzekł mátce swojey: Przecz że prosisz o Abiság Sunámitkę Adoniaszowi? uproś mu y krolestwo: ábowiem on jest brátem mojim starszym nád mię: á ma po sobie Abiátárá o Kápłáná / y Joábá Syná 23 Sárwij. ♣ Y przyśiągł Krol Sálomon przez PANA / mowiąc: To

a Jozue 23.14. b 5 Moj. 17.18. c Psalm 132. 12. d 1. Paral. e 2 Sám. 3. 27. f 2 Sám. 20.10. g 2 Sám. 17.27. h 2 Sám. 16. 5. i 2 Sám. 19.18. k Dziej. 2. 29. y 13.36. l 2 Sám. 5. 4. m 1 Kron. 29.23. n 1 Krol. 1. 4. o 1 Krol. 1. 25.

mi niech uczyni Bog / y to niech przyczyni / że przećiwko duszy swey mowił Adoniasz te słowá. 24 ♣ A teraz żywie PAn / ktory mię utwierdźił / y posádźił ná stolicy Dawidá Oycá mojego / y ktory mi zbudował dom jáko p obiecał: iż dźiś zábit bedźie Adoniasz. 25 ♣ A ták posłał Krol Sálomon Bánájásá Syná Jojádowego / ktory śię náń tárgnął y zábił go.

26 A Do Abiátárá Kápłáná rzekł Krol; Jdź do Anátot / do ośiádłośći twojey / ábowiemeś mężem śmierći: wszákże ćię dźiś nie zábiję; gdyżeś nośił skrzynię Páńską przed Dawidem Oycem mojim: á iżeś to wszystko q ćierpiał / czym był trapiony Oćiec moj. 27 ♣ Y wyrzućił Sálomon Abiátárá / áby niebył Kápłánem Páńskim: żeby śię wypełniło słowo Páńskie / ktore był wyrzekł nád domem r Heli w Sylo.

28 A wieść gdy przyszłá do Joábá / (ábowiem Joáb przestawał z Adoniaszem / choćia z Absálomem nie przestawał /) tedy uciekł Joáb do namiotu Páńskiego / á uchwyćił 29 śię rogow Ołtarzá. ♣ Y oznáymiono Krolowi Sálomonowi / że uciekł Joáb do namiotu Páńskiego / á że jest u s Ołtarzá: tedy posłał Sálomon Bánájásá / Syná Jojádowego / mowiąc: Jdź zábij go. 30 ♣ A przyszedszy Bánájás do namiotu Páńskiego / rzekł do niego: Ták mowi Krol: Wynidź: Ktory odpowiedźiał: Nie wynidę; ále tu umrę. Y odniosł to Bánájás Krolowi / mowiąc: Ták mowił Joáb / 31 y ták mi odpowiedźiał: ♣ Y rzekł mu Krol: Uczyńże jáko mowił / á zábij go / y pogrzeb go: á odeymiesz krew niewinną / ktorą wylał Joáb / ode mnie y od domu Oycá mego: ♣ 32 A obroći PAn krew jego ná głowę jego / ábowiem tárgnął śię ná dwu mężow spráwiedliwszych / y lepszych niżli sam / y zábił je mieczem: á Oćiec moj Dawid nie wiedźiał o tym: Abnerá t Syná Nerowego / Hetmáná Wojská Izráelskiego / y Amázę / Syná Jeterowego / Hetmáná 33 Wojská Judskiego. ♣ A ták wroći śię krew ich ná głowę u Joábowę / y ná głowę naśienia jego ná wieki: Lecz Dawidowi y naśieniu jego / y domowi jego / y stolicy jego / niech bedźie pokoj áż ná wieki od 34 PAná. ♣ Szedł tedy Bánájás Syn Jojádow / á rzućiwszy śię náń / zábił go / y pogrzebiony jest w domu 35 swym ná puszczy. ♣ Y postánowił Krol Bánájásá / Syná Jojádowego miásto niego nád wojskiem: á Sádoká Kápłáná postánowił Krol miásto Abiátárá.

36 POtym posłał Krol / y przyzwał Semejego / y rzekł mu: Zbuduj sobie dom w Jeruzalem / y mieszkaj tám / á niewychodź z támtąd nigdźie. 37 ♣ Bo ktoregobyś dniá wyszedł / á przeszedł zá potok Cedron / wiedz wiedząc że pewnie umrzesz: Krew twojá bedźie ná głowę x twoję. ♣ 38 Tedy rzekł Semej do Królá: Dobre jest to słowo: jáko mowił Krol PAn moj / ták uczyni sługá twoj. Y mieszkał Semej w Jeruzalem przez wiele dni.

39 Y Stáło śię po trzech lat / że uciekli dwáj słudzy Semejemu / do Achisá Syná Máácho / Królá Getskiego: y opowiedźiano Semejemu / mowiąc: Oto słudzy twoji 40 są w Get. ♣ Przetoż wstawszy Semej / y ośiodławszy ośla swego / jáchał do Get / do Achisá / áby szukał sług swojich: y wroćił śię Semej / y przywiodł sługi swe z Get.

41 Y Oznáymiono Sálomonowi / że był wyjáchał Semej z Jeruzalem do Get / y záśię śię wroćił. ♣ 42 Tedy posłał Krol / y wezwał Semejego / y rzekł mu: Izalim ćię nie poprzyśiągł przez PAná / á nie oświadczyłem śię przed tobą / mowiąc: Ktoregobyśkolwiek dniá gdźie wyszedł / wiedz wiedząc / że zápewne umrzesz: y mowiłeś do mnie: Dobre to słowo ktorem sły-43 szał. ♣ Przeczżeś tedy nie strzegł przyśięgi Páńskiey / y przykazánia 44 ktoremći był przykazał. ♣ Nád to Krol rzekł do Semejego: Ty wiesz wszystko złe / y ktorego świádome jest serce twoje / coś uczynił Dawidowi Oycu memu: y oddał PAN 45 złość twoję / ná głowę twoję: ♣ Ale Krol Sálomon błogosławiony / y

p 1 Sám. 7. 12.

q 1 Sám. 22. 20. 2 Sám. 15. 14.

r 1 Sám. 2. 31.

s 2 Moj. 21. 14.

t 2 Sám. 3. 27. 20. 10

u 2 Sám. 3. 29.

x 1. Sám. sobie winien bedźiesz.

y 2 Sám. 16. 5.

stolicá Dawidowá będźie utwirdzona przed PANem áż ná wieki.

46 A ták rozkazał Krol Bánájásowi Synowi Jojádowemu / ktory wyszedszy tárgnął śię nań / y zábił go: A ták utwirdzone jest Krolestwo z w ręce Sálomonowey.

z 2 Kron. 1. 1.

ROZDZIAL III.

Sálomon Krolá Egipskiego Corkę pojął. 4. A Bog go mądrośćią wielką obdárzył. 16. ktorą w sądźie spráwiedliwym pokazał.

1 Y Zpowinowáćił śię Sálomon z Fáráonem Krolem Egipskim: bo pojął corkę Fáráonowę / y przyprowádźił ją do miástá Dawidowego / áżby dobudowął domu swego / y domu PAńskiego / y muru Jeruzalemskiego w około.

2 Wszákże lud ofiárowął po gorách / przeto / że nie był *jeszcże* zbudowány dom Jmieniowi PAńskiemu / áż do onych dni.

3 Y miłował Sálomon PAná / chodząc w przykazániách Dawidá Ojcá swego: Tylko że ná gorách ofiárowął y kádźił.

a 2 Kron. 1. 3.

4 Szedł tedy Krol do Gábáon / a áby tám ofiárowął; bo *tám* byłá gorá nawiętsza: Tyśiąc ofiar cáłopalonych ofiárowął Sálomon ná onym Ołtarzu.

5 Y ukazał śię PAN w Gábáon Sálomonowi przez sen w nocy / y rzekł Bog: Proś b czego chcesz / á dam ći.

b 2 Kron. 1. 7.

6 Tedy rzekł Sálomon. Tyś uczynił z sługą twojim Dawidem / Ojcem mojim / miłośierdźie wielkie / gdyż chodźił przed tobą w prawdźie y w spráwiedliwośći / y w prostośći sercá *stał* przy tobie: y záchowałeś mu to miłośierdźie wielkie / y żeś mu dał Syná ktoryby śiedźiał ná stolicy jego / jáko śię *to* dźiś *okázuje*.

7 A teraz o PAnie Boże moj / tyś postánowił Krolem sługę twego miásto Dawidá Ojcá mego / á jam jest dźiecię máłe / y nie umiem c wychodźić áni wchodźić.

c T. Nie umiem sobie począć.

8 A sługá twoj jest w pośrzodku ludu twego / ktoryś obrał: ludu wielkiego / ktory nie może zliczony áni poráchowány być prze mnostwo.

9 Przetoż d daj słudze twemu serce rozumne / áby sądźił lud twoj / y áby rozeznawał miedzy dobrym y złym: ábowiem ktoż może sądźić ten lud twoj ták wielki?

d 2 Kron. 1. 10.

10 Y Podobáło śię to PANU / że żadał Sálomon tey rzeczy.

11 Tedy rzekł Bog do niego: Dla tego żeś oto prośił / á nie żadałeś sobie długich dni / ániś żadał sobie bogactw / ániś prośił o wytráceńie nieprzyjaćioł twojich: áleś sobie prośił o rozum / dla rozeznánia sądu:

12 Otożem uczynił według słow twojich: Otomći dał serce mądre y rozumne; ták / iż żaden rowny tobie nie był przed tobą / áni po tobie powstánie rowny tobie.

13 Do tego / y to czegoś nie żadał dałemći: to jest bogáctwá e y sławę / ták áby nie było żadnego tobie rownego miedzy Krolmi po wszystkie dni twoje.

e Mátt. 6. 33. Mądr. 7. 11.

14 A będźieszli chodźił drogámi mojimi / strzegąc wyrokow mojich y rozkazánia mego / jáko chodźił Dawid Oćiec twoj: tedy przedłużę f dni twoje.

f Przyp. 10, 27.

15 A gdy śię ocućił Sálomon / *zrozumiał że* to był sen; y przyszedł do Jeruzalem: á stánąwszy przed skrzynią przymierza PAńskiego / spráwował cáłopálenia / y ofiárował ofiáry spokojne: spráwił też ucztę ná wszystkie sługi swoje.

16 Tedy przyszły dwie niewieśćie wszetecznice do Krolá / y stánęły przed nim.

17 Y rzekłá jedná z onych niewiast: Proszę PAnie moj / ja y tá niewiástá mieszkamy w jednym domu / y porodźiłám u niey w tymże domu:

18 Y stáło śię dniá trzećiego po porodzeniu mojim / że porodźiłá / y tá niewiástá: y byłyśmy pospołu / á nie było nikogo obcego z námi w domu / oprocz nas dwu w tymże domu.

19 Y umárł Syn tey niewiásty w nocy / przeto iż go byłá przyległá.

20 A wstawszy o połnocy / wźięłá Syná mego odemnie / gdy służebnicá twojá spáłá / y położyłá go ná łonie swojim / á Syná swego umárłego położyłá ná łonie mojim.

21 A gdym wstáłá ráno chcąc dáć ssáć Synowi memu / otom *ználazłá* umárłego: ktoremu gdym śię ráno przypátrzyłá / á oto nie był Syn moj ktoregom porodźiłá.

22 Y rzekłá

oná druga niewiáſtá: Nie ták: ále ſyn moj *jeſt* ten żywy / á ſyn twoj ten umárły: Ale oná rzekłá: Nie / ále Syn twoj *jeſt* ten umárły / á Syn moj ten żywy: Y ták ſię ſpieráły przed Krolem.

23 ♣ Y rzekł Krol: Tá mowi / ten żywy jeſt Syn moj / á Syn twoj ten umárły: á tá záśię mowi: Nie ták; ále Syn twoj ten umárły / á Syn moj ten żywy.

24 ♣ Przetoż rzekł Krol: Przynieśćie mi miecż. Y przynieśiono miecż przed Królá.

25 ♣ Tedy rzekł Krol: Rozetnićie to żywe dźiećię ná dwoje / á dajćie połowicę jedney / á połowicę drugiey.

26 ♣ Ale niewiáſtá ktorey był ten Syn żywe / mowiłá do Krolá / (bo śię były poruszyły wnętrzności jey / nád Synem jey) y rzekłá; Proszę Pánie moj / dajćie jey to dźiećię żywe / a żadnym ſpoſobem niezábijajćie go. Ale druga rzekłá: Niech nie będźie áni mnie / áni tobie: Rozetnićie *je*.

27 ♣ Tedy odpowiedźiał Krol / y rzekł: Dájćie tey dźiećię żywe / á żadną miárą nie zábijajćie go:

28 ♣ Táć jeſt mátká jego. A uſłyszawszy wszyſtek lud Izráelſki ten ſąd ktory oſądźił Krol / bali śię Królá: ábowiem widźieli / że mądrość Boża byłá w ſercu jego / ku czynieniu ſądu.

ROZDZIAŁ IV.

Sálomonow dwor y Urzędnicy. 20. Czáſy jego weſołe. 22. Rozchody ná cáły dwor. 24. Pokoj w kroleſtwie. 26. Konie. 30. y mądrość jego.

1 A Ták Krol Sálomon był Krolem nád wszyſtkim Izráelem.

2 ♣ A ćeć ſą Kśiążętá ktore miał: Azáryasz Syn Sádoká Kápłáná.

3 ♣ Elichoref y Achiá Synowie Syſe *byli* Piſárzámi: Jozáfát Syn Ahiludow Káncłerzem.

4 ♣ A Bánajás Syn Jojády / *był* Hetmánem: Sádok záś / y Abiátár Kápłánámi.

5 ♣ A Azáryasz Syn Nátánow / nád Urzędnikámi: á Zábud Syn Nátánow był Kśiążęćiem / przyjaćielem Krolewſkim.

6 ♣ Ahiſár záś *był przełożony* nád domem: á Adonirám ſyn Abdy / nád wybránym a *ludem*.

7 MIał tey Sálomon dwánaśćie Przełożonych nád wszyſtkim Izráelem / ktorzy dodawáli żywnośći Krolowi / y domowi jego. Káżdy z nich przez jeden mieśiąc w roku / *krolowi* żywnośći dodawał.

8 ♣ A ćeć ſą imioná ich: Syn Jurow ná gorze Efrájim.

9 ♣ Syn Dekárow w Mákás / y w Sálbim / y w Betſámes / y w Elon y Bethánán.

10 ♣ Syn Heſedow w Arubot / ktory *trzymał* Socho / y wszyſtkę źiemię Cheſer.

11 ♣ Syn Abinádábow *ktory trzymał* wszyſtkie gránice Dor: á Táfet Corkę Sálomonowę miał zá żonę.

12 ♣ Báána Syn Ahiludow *ktory trzymał* Tánách y Mágeddo / y wszyſtko Betſán ktore *jeſt* podle Sártány / pod Jezreelem: od Betſán / áż do Abelmeholá / áż zá Jekmáám.

13 ♣ Syn Gáber w Sámot Gáláádſkim / ktory trzymał b wśi Jáirá Syná Mánáſſeſowego / ktore *leżą* w Gáláád; Jemu tez należáłá krájiná c Argob ktora *jeſt* w Báſán / sześćdźieśiąt miaſt wielkich murowánych z zaworámi miedźiánymi.

14 ♣ Achinádáb Syn Iddonow w Máhánájim.

15 ♣ Achimáás w Neftálim / ktory tez pojął Báſemátę / corkę Sálomonowę zá żonę.

16 ♣ Báána Syn Huſáji / w Aſer y w Alot.

17 ♣ Jozáfát Syn Páruáchow w Iſáſchár.

18 ♣ Semeji Syn Ele / w Benjámin.

19 ♣ Gáber Syn Ury w źiemi Gáláád / y w źiemi Sehoná Krolá Amorrejſkiego / y Ogá Krolá Báſáńſkiego: á ten ſam był rządcą oney źiemie.

20 ♣ Tedy Judá y Izráel *będąc* niezliczeni / jáko piaſek ktory jeſt nád morzem w mnoſtwie / jedli y pili y weſelili śię.

21 ♣ A Sálomon pánował nád wszyſtkimi kroleſtwy / od d rzeki áż do źiemie Filiſtyńſkiey / y áż do e gránice Egipſkiey. Y przynośili dáry / á ſłużyli Sálomonowi / po wszyſtkie dni żywotá jego.

22 A Tenći był rozchod Sálomoná ná káżdy dźień / trzydźieśći korcy mąki białey / y sześćdźieśiąt korcy inney mąki.

23 ♣ Dźieśięć Wołow karmnych / y dwádźieśćiá wołow páſtewnych / y ſto owiec / oprocz jeleni y ſarn / y bawołow / y ptáſtwá karmnego.

24 ♣ Abowiem on pánował wszędy z tey ſtrony rzeki / od Táfſá áż do Gázy / nád wszyſtkimi Krolmi /

Margin: a 2 Krol. 5. 14 — b 4 Moj. 23. 40. — c 5 Moj. 3. 4. — d T. Eufrátes. — e 1 Moj. 15. 18. 2 Moj. 23. 31. Pſalm 72. 8. Syrác. 47. 15.

mi/ktorzy byli przed rzeką: á miał pokoj ze wszystkich stron w około.

25 Y mieszkał Judá/ y Izráel bezpiecznie / káżdy pod winną máćicą swoją/ y pod figą swoją/ od Dán áż do Beersebá / po wszystkie dni Sálomonowe.

26 Miał też Sálomon czterdźieśći g tyśięcy koni ná stániu/ do wozow swojich: á dwánaśćie tyśięcy jezdnych.

27 A ták podejmowáli oni Przełożeni Królá Sálomoná/ y wszystkie ktorzy przychodźili do stołu Królá Sálomoná/ káżdy mieśiącá swego; nie dopuszczájąc/ áby ná czym schodźić miáło.

28 Jęczmiony tákże y plewy dla koni/ y mułow zwoźili ná to miejsce gdźie był *Krol*, káżdy według tego jáko mu postánowiono.

29 Nád to dał h Bog Sálomonowi mądrość y rostropność bárzo wielką/ á przestronność i sercá/ jáko piasek ktory jest ná brzegu morskim.

30 Abowiem więtsza byłá mądrość Sálomonowá/ niżli mądrość wszystkich narodow wschodnich/ y niżli wszelka mądrość Egipczánow.

31 Owszem mędrszym był nád wszystkie ludźie: áż y nád Etáná Ezráhite/ y nád Hemáná / y Chálkolá / y Dardá Syny Máholowe; á był sławny u wszystkich narodow okolicznych.

32 Nád to złożył trzy tyśiące przypowieśći/ á pieśni jego było tyśiąc y pięć.

33 Rozpráwiał też o drzewách *poczowszy* od Cedru / ktory jest ná Libánie / áż do Hysopu / ktory wyrasta z śćiány: Mowił też o zwierzętách y optakách / y o gádźinách / y o rybách.

34 Przetoż przychodźili ze wszystkich narodow / słucháć mądrośći Sálomonowey; y od wszystkich Krolow źiemie/ ktorzy słyszeli o mądrośći jego.

ROZDZIAL V.

Hirám z Sálomonem przez Posły przyjaźń odnawia. 2.3. A Sálomon go o drzewo do Kośćioła prosi. 8. Hirám mu lásow pozwala. 13. Sálomon robotniki zporządza. 15. y Máteryą do budowánia kośćioła gotuje.

1 Y Posłał Hirám Krol Tyrski sługi swe do Sálomoná: bo usłyszał że go pomázano zá Królá / miásto Ojcá jego: ábowiem miłował a Hirám Dawidá po wszystkie dni.

2 Sálomon też záś posłał b do Hirámá mowiąc:

3 Ty wiesz że Dawid Oćiec moj nie mogł budowáć domu Imieniowi PANá Bogá swego dla wojen c ktore go były ogárnęły / áż nieprzyjaćioły podał PAn pod stopy nog jego:

4 Ale teraz PAn Bog moj dał mi odpoczynienie zewsząd / y nie mam żadnego przećiwniká / áni zabiegu złego.

5 A otom umyślił budowáć dom imieniowi PANá Bogá mego / jáko powiedźiał d PAN do Dawidá Ojcá mego/mowiąc: Syn twoj/ ktoremu dam miásto ćiebie ośieść stolicę twoję / ten zbuduje dom ten imieniowi memu.

6 Przetoż teraz roskaż áby mi nárabano Cedrow ná Libánie/á słudzy moji będą z sługámi twojimi: á zapłátę sług twojich dam tobie ták jáko rzeczesz: ábowiem ty wiesz/że niemász miedzy námi męża ktoryby umiał *ták* rąbáć drzewo/ jáko Sydończycy:

7 A Gdy usłyszał Hirám słowá Sálomonowe/urádował śię bárzo/ y rzekł; Błogosłáwiony PAn dźiśia/ ktory dał Dawidowi Syná mądrego / nád tym ludem wielkim.

8 Y posłał Hirám do Sálomoná / mowiąc; Słyszałem z czymeś posłał do mnie: Uczynię wszystkę wolą twoję około drzewá Cedrowego/ y około drzewá jodłowego.

9 Słudzy moji zwiozą *je* z Libánu do morzá / á ja je każę złożyć w tráffty/ *y spuśćić* morzem/áż do miejscá o ktorym mi dasz znáć / y tám je rozwiążę / á ty je pobierzesz; Ty też uczynisz wolą moję/ á dasz obrok czeládźi mojey.

10 A ták Hirám dodawał Sálomonowi drzewá Cedrowego / y drzewá jodłowego jáko wiele chćiał.

11 Sálomon tákże dawał Hirámowi dwádźieśćiá tyśięcy miar pszenice/ ná żywność czeladźi jego / y dwádźieśćiá *tyśięcy* e miar oliwy wybijáney: To dawał Sálomon Hirámowi ná káżdy rok.

12 A PAN f dał mądrość Sálomonowi / jáko mu był obiecał: y był pokoj miedzy Hirámem y miedzy Sálomonem/ y uczynili przymierze miedzy sobą.

Marginalia: e 3 Moj. 26. 5. — g 1 Krol. 10.26. 2 Kron 1. 14. y 9. 25. — Syrác. 47. 16. 17. — i T. Umysł pojęcny. — a 2 Sám 5. 11 — b 2 Kron 2. 3. — c 1 Kron 22. 8 y 28. 3 — d 2 Sám. 7. 13. 1 Kron 22. 10. — e 2 Kron 2. 10. — f 1 Krol. 3. 12.

13 GDy kazał wybieráć Krol Sálomon robotniki ze wßystkiego Izráelá / á było wybránych trzydźieśći tyśiecy mężow. 14 Ktore słał do Libánu po dźieśiąći tyśiecy ná káżdy mieśiąc / ná przemiány: po mieśiącu mießkáli ná Libanie / á po dwu mieśiącách w domu swym. A g Adonirám był przełożony nád tymi wybránymi. 15 Miał też Sálomon śiedmdźieśiąt tyśiecy tych / ktorzy nośili ćiężáry: á ośmdźieśiąt tyśiecy tych / ktorzy rąbáli ná gorze. 16 Oprocz przedniejßych urzędnikow Sálomonowych / ktorych *było* nád robotą trzy tyśiące / y trzy stá / ktorzy byli przełożeni nád ludem odpráwującym robotę. 15 Rozkazał też Krol / áby wożono kámienie wielkie / kámienie drogie / y kámienie ćiosáne / ná záłożenie gruntow domu. 16 Ciosáli tedy rzemieśnicy Sálomonowi / y rzemieśnicy Hirámowi / y Giblimczycy: A ták gotowáli drzewo / y kámienie ná budowánie domu.

g 3. Krol. 4.7. / 12.18

ROZDZIAŁ VI.

Kiedy y jákim sposobem Kośćioł budowány. 37. y dokończony był.

1 Y Stáło śię cztery setnego y ośmdźieśiątego roku / po wyśćiu Synow Izráelskich z źiemie Egipskiey / mieśiącá Kwietniá a (ten jest mieśiąc wtory) roku czwartego b Krolowánia Sálomonowego nád Izráelem / że począł budowáć dom PAnu. 2 A ten dom ktory budował Krol Sálomon PAnu / był w dłuż ná ßeśćdźieśiąt łokći / á w ßerz ná dwádźieśćia / á ná w zwyß ná trzydźieśćiu łokći. 3 Przyśionek záśię przed kośćiołem był ná dwudźieśćiu łokći w dłuż / jáko był ßeroki dom: á w ßerz był ná dźieśiąći łokći przed domem. 4 Y poczynił w domu okná *we wnątrz* przestronne / á *z dworu* wąskie. 5 Y zbudował przy murze kośćielnym ganki wßędy w około / przy murze domu około kośćiołá y świątnice: uczynił też gmáchy w około: 6 Ganek spodni był ná piąći łokći w ßerz: á śrzedni był ná ßeść łokći w ßerz: á trzeći był ná śiedm łokći w ßerz: Bo był ustępy uczynił około domu z nádworza / áby bálki nie przechodźiły do murow kośćielnych. 7 A gdy ten dom budowano / z kámienia wyrobionego jákie przywożono / budowáno go: á młotá / áni śiekiery / áni żadnego naczynia żeláznego nie słycháć było w domu gdy go budowano. 8 Drzwi do gmáchu śrzedniego były ná práwey stronie domu / ktorymi po okrągłym wschodźie chodzono do śrzedniego / á z śrzedniego do trzećiego. 9 A ták zbudował on dom / y dokończył go / y nákrył go bálkámi ná kßtałt zásklepienia / y deskámi Cedrowymi. 10 Przybudował też ganki około cáłego domu ná pięć łokći w zwyß; á przypojone były do domu bálkámi Cedrowymi.

a H. Zyf.
b 2 Kron 3.2. Dźiej. 7.48.

11 Y Stáło śię słowo Páńskie do 12 Sálomoná / mowiąc: Toć jest ten dom / ktory ty budujeß: jesli będźieß c chodźił w ustáwách mojich / y sądy moje będźieß czynił / y záchowywał wßystkie rozkazánia moje / chodząc w nich / tedy utwirdzę słowo moje z tobą / ktorem wyrzekł d do Dawidá Ojcá twego: 13 Y będę mießkał w pośrzodku Synow Izráelskich / á nie opuśćię ludu mego Izráelskiego.

c 1 Krol. 2.4. / 9.4.
d 2 Sám. 7.13. 1 Kron 22.10.

14 A Ták zbudował Sálomon dom 15 on: y dokończył go. Y obłożył mury domu we wnątrz deskámi Cedrowymi: od tłá domu / áż do stropu okrył drzewem we wnątrz: á tło domu położył tárcicámi jodłowymi. 16 Zbudował też *przegrodzenie* ná dwudźieśćiu łokći *w dłuż* od strony do strony domu / z tárcic Cedrowych od tłá áż do stropu: A ták zbudował Bogu we wnątrz przybytek / áby był świątnicą náświętßą. 17 A ná czterdźieśćiu łokći był sam dom / to jest Kośćioł przed świątnicą. 18 A ná deskách Cedrowych we wnątrz w domu / *było* rzezánie ná kßtałt jábłek leśnych / y kwiećia rozkwitłego / wßystko z Cedru / ták / że áni kámienia nie było widźieć. 19 A świątnicę náświętßą w domu we wnątrz nágotował / áby tám postáwiona byłá skrzynia przymierza PAńskiego. 20 Ktora świątnicá náświętßa

we

we wnątrz byłá dwádźieśćiá łokći w dłuż/ á dwádźieśćiá łokći w ſzerz/ y dwádźieśćiá łokći w zwyż: á obił ją złotem ſzczerym: Ołtarz tákże 21 Cedrowy obił złotem. ♣ A ták obłożył Sálomon dom on wewnątrz ſzczerym złotem/ y záćiągnął łáńcuchámi złotymi *przegrodzenie* przed świątnicą świętych/ ktore 22 też obłożył złotem. ♣ Tákże wſzyſtek dom obił złotem/ nie opuſzczájąc żadney ſtrony: Y cáły Ołtarz ktory *był* przed świątnicą naświętſzą powlekł złotem.

23 Vczynił też w świątnicy naświętſzey dwá Cherubiny z drzewá oliwnego/ dźieśięć łokći w 24 zwyż *był* káżdy z nich: ♣ A było ná pięć łokći ſkrzydło Cherubinowe jedno/ á ná pięć łokći ſkrzydło Cherubinowe drugie: dźieśięć łokći było od końcá ſkrzydłá jednego áż do 25 końcá ſkrzydłá drugiego. ♣ Tákże ná dźieśiąći łokći był *y* Cherub drugi: miárá jednáka/ y rzezánie jednákie *było* obu Cherubinow. ♣ 26 Wyſokość Cherubiná jednego byłá ná dźieśięć łokći: tákże y drugie- 27 go Cherubiná. ♣ Y poſtáwił one Cherubiny w pośrzodku domu wnętrznego/ y rozćiągneli ſkrzydłá Cherubinowie/ ták iż śię dotykáło ſkrzydło jednego *jedney* śćiány/ á ſkrzydło Cherubá drugiego dotykáło śię drugiey śćiány: á ſkrzydłá ich w pośrzod domu dotykáły śię 28 śiebie weſpołek. ♣ Y powlokł one 29 Cherubiny złotem. ♣ Nád to y wſzyſtkie śćiány około domu przyozdobił wyryćiem Cherubinow y pálm/ y kwiátow rozkwitłych we 30 wnątrz y ze wnątrz. ♣ Y tło domu położył złotem/ we wnątrz y ze 31 wnątrz. ♣ Vczynił też w weśćiu do świątnice náświętſzey drzwi z Oliwnego drzewá/ á podwoje y odrzwi 32 były ná pięć gráni. ♣ A te oboje drzwi były z drzewá Oliwnego/ y przy ozdobił je wyryćiem Cherubinow/ y pálm/ y rozkwitłych kwiátow/ y powlokł je złotem: Obłożył też Cherubiny y pálmy złotem. ♣ 33 Tákże też uczynił y w weśćiu kośćielnym podwoje z drzewá Oliwnego/ ná czterygránie. ♣ A oboje drzwi *były* z drzewá jodłowego: ná dwie śię ſtronie jedne drzwi otwieráły: tákże ná dwie ſtronie drzwi drugie otwie- 35 ráły śię. ♣ Y wyrył *ná nich* Cherubiny y pálmy/ y rozkwitłe kwiáty/ á powlekł złotem ćiągnionym to co 36 było wyryto. ♣ Przytym zbudował śień wnętrzną we trzy rzędy z kámienia ćioſánego á *jednym* rzędem z heblowánego drzewá Cedrowego. ♣ 37 Roku czwartego/ mieśiącá kwietniá 38 záłożony jeſt dom PAńſki. ♣ A roku jedenaſtego mieśiącá Páździerniká (ten jeſt mieśiąc osmy) dokonány jeſt dom ze wſzyſtkim náczyniem jego/ y ze wſzyſtkim co do niego należáło. A budował go przez śiedm lat.

ROZDZIAL VII.

Opisánie zamku Sálomonowego, y páłácow jego. 15.38.48. *Hirám ze wſzyſtkich kruſzcow ſztuki piękne odlewał.*

1 POtym dom ſwoj budował Sálomon przez a trzynáśćie lat/ y dokonał wſzyſtkiego domu ſwego. ♣ 2 Zbudował też dom b láſu Libánowego ná ſto łokći w dłuż/ á ná pięćdźieśiąt łokći w ſzerz/ á ná trzydźieśći łokći w zwyż/ ná cztech rzędách ſłupow Cedrowych: á bálki Cedrowe/ *leżáły* ná onych ſłu- 3 pách. ♣ A był nákryty Cedrem z wierzchu ná onych bálkách/ ktore były ná czterdźieſtu y piąći ſłupách *ktorych było* w káżdym rzędźie pięt- 4 náśćie. ♣ Okná też były we trzy rzędy/ á okno przećiwko oknu trze- 5 má rzędámi. ♣ A wſzyſtkie drzwi/ y podwoje były ná cztery gránie/ *y* okná: á ſporządzone były okná przećiw oknam trzemá rzędámi. ♣ 6 Vczynił też przyśionek ná ſłupách ná pięćdźieśiąt łokći w dłuż; á w ſzerz ná trzydźieśći łokći. A był on przyśionek ná przodku/ *tákże* y ſłupy y bálki ná przodku *domu* tego. 7 ♣ Nád to uczynił przyśionek dla ſtolice gdźie ſądźił/ przyśionek Sądowy/ ktory nákryty był Cedrem 8 od tłá/ áż do ſtropu. ♣ A w domu ſwym w ktorym mieſzkał/ *uczynił* Sale druga zá przyśionkiem táką robotą: zbudował też dom corce

a 1 *Krol.* 9. 10. 2 *Kron.* 8. 1.
b *I. Dom w leśie*

Fáráonowey/ ktora był c poiął Sálomon/ podobny temuż przyśionkowi. 9 ✥ To wszystko było z kosztownego kámienia pod miárą wyćiosánego/ y piłą rzezánego/ we wnątrz y ze wnątrz/ od tłá áż do stropu/ á z dworu áż do wielkiey śieni. 10 ✥ A fundáment był z kámienia kosztownego/ y z kámienia wielkiego/ z kámienia ná dźieśiąći łokći/ y z kámienia ná ośm łokći. 11 ✥ A nád tym kámienie kosztowne/ pod miárą wyćiosáne/ z deskámi Cedrowymi. 12 ✥ Sień tákże wielka miáłá w około trzy rzędy kámienia ćiosánego/ á iednym rzędem drzewo Cedrowe/ ták iáko śień wnętrzna domu PAńskiego/ y przyśionek domu tego.

13 POsłał też Krol Sálomon/ y 14 wezwał Chyrámá z Tyru. ✥ A ten był Synem niewiásty wdowy/ z pokolenia Neftálim/ á Oćiec iego był obywátel Tyrski/ ktory robił miedźią: á był pełen mądrośći y rostropnośći/ y umieiętnośći ná robienie wszelkiey roboty z miedźi: ten przyszedszy do Krolá Sálomoná/ zrobił wszelką robotę iego.

15 NAprzod ulał dwá słupy d miedźiáne/ ośmnaśćie łokći *było* wzwysz słupá iednego/ á w okrąg dwánaśćie łokći; *tákiż był* drugi słup. 16 ✥ Potym uczynił dwie gałce/ ktore miano postáwić ná wierzchu słupow/ ulane z miedźi: pięć łokći wzwysz *było* gałki iedney/ á pięć łokći wzwysz gałki drugiey. 17 ✥ Siatki też robotą dźianą/ y sznury ná ksztáłt łáńcuchow pospráwiał do tych gałek/ ktore były ná wierzchu słupow: śiedm ná gałce iedne/ á śiedm ná drugą gałce. 18 ✥ A uczyniwszy słupy/ *spráwił* dwá rzędy iábłek gránatowych w około ná śiatce iedney: áby okrywáły gałki ktore były ná wierzchu: tákże też uczynił y ná drugiey gałce. 19 ✥ A ná onych gałkách/ ktore *były* ná wierzchu słupow w przyśionku/ *byłá* robotá liliey ná czterech łokćiách. 20 ✥ Y miáły one gałki ná onych dwu słupách/ ták z wierzchu/ iáko y przećiwko śrzodkowi pod śiatką/ iábłká gránatowe; ktorych było dwieśćie/ dwiemá rzędámi w około/ ná *iedney y* ná drugiey gałce. 21 ✥ Y postáwił one słupy w przyśionku kośćielnym: á postáwiwszy słup práwy/ názwał imię iego e Iáchin: postáwiwszy záś słup lewy/ nazwał 22 imię iego f Boáz. ✥ A ná wierzchu onych słupow *były* wyprobione lilie. A ták dokonána iest robotá onych 23 słupow. ✥ Przytym uczynił g morze h odlewáne/ ná dźieśiąći łokći od iednego brzegu do drugiego brzegu/ okrągłe w około: á ná pięć łokći byłá wysokość iego/ á okrąg iego ná trzydźieśćiu łokći w około. ✥ 24 A pod brzegiem iego były pukle/ ná ksztáłt iábłek leśnych/ wszędy w około/ w káżdym łokćiu po dźieśiąći/ ktore okrążyły morze w około: dwá rzędy iábłek lanych z nim ulano. ✥ 25 To *morze* stało ná dwánaśćie wołech: trzey pátrzáli ná Połnocy; á trzey pátrzáli ku Zachodowi; á trzey pátrzáli ku Południowi; á trzey pátrzáli ku Wschodowi; á morze *stało* ná nich z wierzchu: á wszytkie zády ich były pod morzem. 26 ✥ A było miąższe ná dłoń: á brzeg iego był iáko kráie u kubká/ *ná ksztalt* kwiátu liliowego: *á* dwá tyśiącá wiáder bráło w śię.

27 UCzynił też dźieśięć podstáwkow miedźiánych: ná cztery łokćie w dłuż podstáwek ieden: á ná cztery łokćie w szerz: á ná trzy łokćie 28 w zwysz. ✥ A táka byłá robotá káżdego podstáwku: listwowánia *miáły* w około: ktore listwowánia *były* 29 miedzy kráncámi. ✥ A ná onym listwowániu ktore *były* miedzy kráncámi/ lwi/ woły/ y Cherubinowie byli: á ná kráncách *był* podstáwek z wierzchu: á pod onymi lwámi y wołmi/ było przydáne obwiedźienie 30 robotą ćiągnioną. ✥ A cztery kołá miedźiáne *były* pod káżdym podstáwkiem/ y deski miedźiáne: á ná czterech rogách iego były *podpory iáko* rámioná: á pod wánną *były te* rámioná ulane/ przy káżdey stronie 31 obwiedźienia. ✥ Głębokość wánny od wierzchu do dná nád słupcem byłá ná łokćiu: tákże wierzch iey był okrągły iáko y słupiec ktory *był* ná pułtorá łokćiá: á ná wierzchu ...

były

c 1 Krol. 3. 1.

d Ierem. 51. 21.

e T. Utwirdzenie.

f T. Trwáłość.

g 2 Kron. 4. 2.

h T. Koćieł wielki lany.

były rzezánia/ y liſtwowánia cztworográniáſte/ nie okrągłe. 32 ♣ A ták było po czterech kołách pod onym liſtwowániem / á oſi kół *wychodziły* z podſtáwku : á káżde koło *było* ná w zwyſz półtorá łokćiá. 33 ♣ A robotá tych kół *byłá* jáko robotá kół wozowych: oſi ich/ y ſzpice ich/ y dzwoná ich/ y piáſty ich/ wſzyſtko było odlewáne. 34 ♣ Były też cztery rámioná ná czterech rogách káżdego podſtáwku/ z ktorego wychodziły one rámioná. 35 ♣ A ná wierzchu podſtáwku *był ſłupek* w zwyſz ná pół łokćiá ze wſząd okrągły/ y ná wierzchu tegoż podſtáwku były kráńce *jego*, y liſtwowánia *ktore wychodziły* z niego. 36 ♣ Y wyrzezał ná deſzczkách po kráńcách jego/ y poliſtwowániách jego Cherubiny/ lwy/ y pálmy/ jedno podle drugiego/ po káżdym przydániu w około. 37 ♣ Ná tenże kſztałt/ uczynił dźieśięć podſtáwkow odlewánych : jednákim odlewániem / jednákiey miáry/ y jednákiego rzezánia wſzyſtkie były.

38 PRzytym uczynił dźieśięć wánien i miedźiánych: czterdźieśći wiáder bráłá w śię jedná wánná: á káżda wánná byłá ná cztery łokćie: jedna wánná *ſtałá* ná jednym podſtáwku/ á ták ſtały ná dźieśiąći podſtáwkách. (i 2 Kron 4. 6.) 39 ♣ Y poſtáwił pięć podſtáwkow po práwey ſtronie domu/ á pięć po lewey ſtronie domu : poſtáwił też morze po práwey ſtronie domu/ ná wſchod słońcá ku południu.

40 NAczynił tedy Chyrám wánien/ y łopát/ y miednic : á ták dokonał Chyrám prace wſzyſtkiey roboty/ ktora czynił Krolowi Sálomonowi do domu PAńſkiego. 41 ♣ *To jeſt*/ dwá ſłupy/ y *dwie* gałce okrągłe/ ktore były ná wierzchu dwu ſłupow : y dwie śiatce/ áby okrywáły te dwie gałce okrągłe/ ktore *były* ná wierzchu ſłupow. 42 ♣ Y jábłek gránatowych cztery ſtá ná onych dwu śiatkách: dwá rzędy jábłek gránatowych były ná káżdey śiatce/ áby okrywáły te dwie gałki okrągłe/ ktore były ná wierzchu ſłupow. 43 ♣ Tákże dźieśięć podſtáwkow/ y dźieśięć wánien ná podſtáwkách. 44 ♣ Y morze jedno : á wołow dwánáśćie pod morzem. 45 ♣ Y pánwie/ y łopáty/ y miednice/ y wſzyſtko naczynie/ ktore uczynił Chyrám Krolowi Sálomonowi do domu Páńſkiego/ *było* z miedźi polerowáney. 46 ♣ To odlewał Krol ná rowninie u Jordanu w iłowátey źiemi/ miedzy Sochotem y miedzy Sártánem. 47 ♣ Ale Sálomon zániechał *ważyć* tego wſzyſtkiego naczynia/ dla mnoſtwá bárzo wielkiego : nie upátrowáno wagi miedźi.

48 Y Czynił też Sálomon wſzyſtko inne naczynie do domu PAńſkiego; Ołtarz złoty : y ſtoł złoty/ ná ktorym leżáły chleby pokłádne. 49 ♣ Y pięć lichtarzow po práwey ſtronie/ á pięć po lewey ſtronie/ przed Swiątnicą z ſzczerego złotá/ y kwiáty/ y lámpy/ y nożyki ze złotá. 50 ♣ Y kubki/ y hárfy/ y miednice/ y miſy/ kádźielnice z ſzczerego złotá : y záwiáſy *złote* do drzwi domu wnętrznego/ *to jeſt* świątnice świętych : tákże do drzwi domu Kośćiołá/ *záwiáſy* złote. 51 ♣ A ták dokonána jeſt wſzyſtká robotá/ ktora ſpráwił Krol Sálomon do domu PAńſkiego : Y wniosł k tám Sálomon rzeczy ktore był poświęćił Dawid Oćiec jego/ śrebro y złoto/ y naczynia/ y włożył do ſkárbu domu PAńſkiego. (k 2 Kron 5. 1.)

ROZDZIAŁ. VIII.

Skrzyniá Páńſka wprowádzoná do Kośćiołá. 10. Salomon Kośćioł poświęcájąc, Bogá chwali.

1 TEdy zebrał a Sálomon ſtárſze Izráelſkie/ y wſzyſtkie celnieyſze z káżdego Pokolenia/ y przednieyſze z Ojcow Synow Izráelſkich/ do śiebie do Jeruzalem/ áby przenieśiona byłá ſkrzyniá przymierza PAńſkiego/ z miáſtá Dawidowego ktore jeſt Syon. (a 2 Kron 5. 2.) 2 ♣ Y zeſzli śię do krolá Sálomoná wſzyſcy mężowie Izráelſcy/ mieśiącá Września w urocżyſte b święto : á ten mieśiąc *jeſt* śiodmy. (b H. Ethánim.) 3 ♣ A gdy śię zeſzli wſzyſcy ſtárſzy Izráelſcy/ wźięli Kápłáni ſkrzynię. 4 ♣ Y przenieśli ſkrzynię PAńſka/ y namiot zgromádzenia/ y wſzyſtkie naczynia święte/ ktore

były w namiećie / á przenieśli je Kápłáni y Lewitowie. 5 ♣ Lecz Krol Sálomon/ y wszystko mnostwo Izráelskie / ktore śię zeszło do niego z nim przed skrzynią ofiárowáli Owce y woły / ktorych nie liczono 6 áni ráchowano dla mnostwá. ♣ Wnieśli tedy Kápłáni skrzynię przymierza Páńskiego / ná miejsce jey/ do wnętrznego domu / do Swiątnice świętych / pod skrzydłá Cheru- 7 binow: ♣ Abowiem Cherubinowie mieli rozćiągnione skrzydłá nád miejscem skrzynie/ á okrywáli Cherubinowie skrzynię y drążki jey z 8 wierzchu. ♣ Y powyćiągáli one drążki; ták/ że widáć było końce ich w świątnicy ná przodku świątnice świętych: ále nie widáć ich było ze wnątrz: y támże były áż do dniá 9 tego. ♣ Nic nie było w skrzyni tylko dwie tablice kámienne c / ktore tám był zchował Mojżesz ná Horebie /, gdy stánowił przymierze PAN z Synámi Izráelskimi / gdy szli z ziemie Egipskiey.

c 2 Moj. 34.27. 28. 5 Moj. 10. 5. Zyd. 9.4.

10 Y Stáło śię gdy wychodźili Kápłáni z świątnice / że obłok d 11 nápełnił dom Páński. ♣ Ták iż śię nie mogli Kápłáni ostáć / y służyć dla onego obłoku: Abowiem nápełniłá byłá chwałá Páńska dom Páń- 12 ski. ♣ Tedy rzekł Sálomon: PAN powiedźiał / Iż miał mieszkáć e we 13 mgle. ♣ Iużem zbudował dom ná mieszkánie tobie / miejsce / ábyś 14 tám przebywał ná wieki. ♣ Y obroćił Krol oblicze swoje / y błogosłáwił wszystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu. A wszystko zgromádzenie Izráelskie stało.

d 2 Moj. 40.34. 4 Moj. 9.15. e 2 Moj. 20.21. 5 Moj 4. 11. y 5.22. 2 Kron 6.1.

15 Y Rzekł: Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski/ ktory mowił usty swymi do Dawidá Ojcá mego / y skutecznie to wypełnił/mowiąc: ♣ 16 Ode dniá / ktoregom wywiodł lud moj Izráelski z Egiptu / nie obrałem miástá ze wszystkich pokoleń Izráelskich / ku zbudowániu domu/ gdźieby przebywáło imię moje: ále m obrał Dawidá áby był nád 17 ludem mojim Izráelskim: ♣ Postánowiłći był w prawdźie w sercu swym Dawid g Oćiec moj zbudowáć dom imieniowi PAná Bo- 18 gá Izráelskiego: Ale rzekł PAN do Dawidá Ojcá mego: Acżkolwiekeś postánowił w sercu twym zbudowáć dom imieniowi memu; y dobrześ uczynił/ żeś to umyślił w 19 sercu twojim: ♣ Wszákże ty nie będźiesz budował tego domu: ále Syn twoj / ktory wynidźie z biodr twojich/ ten zbuduje dom Imienio- 20 wi memu. ♣ A ták utwierdźił PAN słowo swoje/ ktore był powiedźiał: Bom ja powstał miásto Dawidá Ojcá mego/ y uśiadłem ná stolicy Izráelskiey / jáko był powiedźiał PAN/ y zbudowáłem dom Imieniowi PAná Bogá Izráelskiego. 21 ♣ Y náznáczyłem tám miejsce skrzyni / w ktorey jest przymierze PAńskie/ ktore uczynił z Oycy nászymi / gdy je wywiodł z ziemie Egipskiey.

f 2 Sám. 7.6. g 2 Sám. 7. 1. 2.

22 GDy stánął Sálomon przed Ołtarzem PAńskim/przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ y 23 wyćiągnął ręce swoje ku niebu: ♣ Y rzekł; PAnie Boże Izráelski/ niemász tobie podobnego BOgá / ná niebie wzgorę/ áni ná źiemi nisko: ktory chowász umowę/ y miłośierdźie sługom twym/ ktorzy chodzą przed tobą cáłym sercem swojim: ♣ 24 Ktoryś spełnił słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/coś mu powiedźiał: Coś mowił usty swymi/ toś h skutecznie wypełnił/jáko śię dniá 25 tego pokázuje. ♣ Przetoż teraz o PAnie BOże Izráelski/ ziść słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/coś mu powiedźiał/ i mowiąc; Nie będźie odjęty przed twarzą moją z narodu twego mąż/ ktoryby śiedźiał ná stolicy Izráelskiey: jeśli tylko będą przestrzegáli Synowie twoji drogi swey/chodząc przede mną/jákoś ty chodźił przed oblicznośćią 26 moją. ♣ Przetoż teraz o Boże Izráelski/niech będźie utwierdzone proszę słowo twoje/ ktoreś mowił do sługi 27 twego Dawidá/ Ojcá mego. ♣ (Acżći w prawdźie/ izáli Bog będźie mieszkał k ná źiemi? Oto niebiosá/ y niebá niebios/ nie mogą ćię ogárnąć; jákoż dáleko mniey ten dom 28 ktorym zbudował?) ♣ A wejrzyj ná modlitwę sługi twego / y ná prozbę

h H. Ręko swą. i 2 Sám. 7. 12. 16. 1 Krol. 2. 4. Psalm 132. 12. k 2 Kron 2. 6. Esái. 66. 1.

jego/

iego/ o PAnie Boże moj/ wysłuchaj wołánie y modlitwę/ ktorą się dźiś
29 sługá twoj modli przed tobą: ♣ A niechay będą otworzone oczy twoje nád tym domem/ w nocy y we dnie: nád tym mieyscem/ o ktorymeś powiedźiał? Tu będźie l Imię moje: ábyś wysłuchiwał modlitwę/ ktorą się będźie modlił sługá twoj ná
30 mieyscu tym. ♣ Wysłuchayże prozby sługi twego/ y ludu twego Izráelskiego/ ktory się modlić będźie ná tym mieyscu. Ty wysłuchaj z mieyscá mieszkánia twego/ z niebá: á wysłuchawszy/ bądź miłośćiw.

l 5 Moj. 12. 5. 11.

31 GDyby człowiek zgrzeszył przećiwko bliźniemu swemu/ á przywiodłby go do przyśięgi/ ták żeby przyśięgáć muśiał/ á przyszłáby tá przyśięgá przed Ołtarz twoj/
32 w tym domu: ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ á rozeznaj y rozsądź sługi twoje/ potępiájąc niezbożnego/ y obrácájąc sprawy jego ná głowę jego; á usprawiedliwiájąc sprawiedliwego/ oddawájąc mu według sprawiedliwośći jego.

33 GDyby był porażony lud twoj Izráelski od nieprzyjaćielá/ przeto iż zgrzeszyli przećiw tobie/ á náwroćiliby się do ćiebie/ wyznawájąc Imię twoje/ á modląc się przeprászáliby ćię w tym domu:
34 ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ y odpuść grzech ludowi twemu Izráelskiemu; á przywroć je záśię do źiemie/ ktorąś dał Ojcom ich.

35 GDyby záwárte było niebo/ á nie byłoby dżdżu/ przeto że zgrzeszyli przećiwko tobie/ á modliliby się ná tym mieyscu/ wyznawájąc Imię twoje/ á od grzechow swoich odwroćiliby się/ gdybyś je
36 utrapił: ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ á odpuść grzech sług twoich/ y ludu twego Izráelskiego/ náuczywszy ich drogi práwey/ po ktorey chodźić máją; á day deszcz ná źiemię twoję/ ktorąś dał w dźiedźictwo ludowi twemu.

37 Byliby głod ná źiemi/ byłliby mor/ susza/ rdzá/ száráńczá/ jesliby były chrząszcze/ jesliby go ściśnął nieprzyjaćiel jego w źiemi mieszkánia jego/ ábo jákakolwiek plagá
38 ábo jákakolwiek niemoc: Wszelką modlitwę/ y wszelką prozbę/ ktoraby czynił ktorykolwiek człowiek/ ábo wszystek lud twoj Izráelski; ktoby jedno uznał ránę sercá swego/ y wyćiągnąłby ręce swe w do-
39 mu tym: ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ z mieyscá mieszkánia twego/ á odpuść/ y uczyń/ y odday káżdemu według wszelkich drog jego/ ktore znasz w sercu jego/ (bo ty/ ty sam m znasz sercá wszystkich synow ludz-
40 kich.) ♣ Aby się ćiebie báli po wszystkie dni/ ktorych żyć będą ná źiemi/ ktorąś dał Ojcom nászym.

m 1 Moj. 18. 14. 15. 1 Kron. 28. 9.

41 NAd to/ y Cudzoźiemiec/ ktory nie jest z ludu twego Izráelskiego/ przydźieli z źiemie dále-
42 kiey dla Imienia twego: ♣ (Bo usłyszą o Imieniu twojim wielkim/ y o ręce twojey mocney/ y o rámieniu twojim wyćiągnionym.) Przydźieli tedy/ á będźie się modlił w
43 tym domu: ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ z mieyscá mieszkánia twego; á uczyń wszystko o co záwoła do ćiebie on cudzoźiemiec: áby poználi wszyscy narodowie źiemscy Imię twoje/ y báli się ćiebie/ jáko lud twoj Izráelski: á żeby wiedźieli że Imię twoje wzywáne jest nád tym domem/ ktorym zbudował.

44 GDyby wyszedł lud twoj ná wojnę/ przećiwko nieprzyjaćielowi swemu/ drogą ktorą je poślesz/ á modliliby się PANU/ obroćiwszy n się ku miástu ktoreś obrał/ y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu:
45 ♣ Wysłuchayże z niebá modlitwę ich/ y prozbę ich/ á wykonay sąd ich/

n Niżey v. 48.

46 GDyby też zgrzeszyli przećiwko tobie/ (bo niemász o człowieká ktoryby nie grzeszył/) á rozgniewawszy się ná nie podałbyś je pod moc nieprzyjaćielowi/ ktoryby je pojimawszy/ záwiodł je w niewolą/ do źiemie nieprzyjaćielskiey dálekiey ábo bliskiey:
47 ♣ A upámiętáliby się w sercu swojim/ w oney źiemi/ do ktorey są záprowádzeni w niewolą/ y náwroćiliby się/ á przeprászáliby ćię w źiemi tych ktorzy je pojimáli/ mowiąc; Zgrzeszylismy/ p y źlesmy uczynili/ y niepobożnie-

o 2 Kron. 6. 36. Przyp. 20. 9.

p Psal. 106.

48 śmy śię spráwowáli: ♣ A ták náwroćiliby śię do ćiebie z cáłego sercá swego / y z cáłey duszey swey / w źiemi nieprzyjáćioł swojich ktorzy je pojimáli / á modliliby śię tobie / obroćiwszy śię ku źiemi swey / ktoraś dał Ojcom ich / ku q miástu / ktoreś obrał / y ku domowi ktorym

(q Wyżey v. 44. Psalm 5. 8. Dán. 6. 10.)

49 zbudowáł Imieniowi twemu: ♣ Wysłuchajże tedy z niebá / z miejscá mieszkánia twego modlitwę ich / y

50 prozbę ich / á wykonaj sąd ich. ♣ A bądź miłośćiw ludowi twemu / ktory przećiw tobie zgrzeszył / y wszystkim niepráwośćiam ich / ktorymi wystąpili przećiw tobie: á nákłoń ku nim miłośierdźie tych / ktorzy je pojimáli áby śię zmiłowáli nád nimi:

51 ♣ Ponieważ są ludem twojim / y dźiedźictwem twojim / ktoreś wywiodł z Egiptu / r z pośrzodku piecá żeláznego.

(r 5 Moj. 4. 20.)

52 ♣ Niech będą oczy twoje otwárte ná prozbę sługi twego / y ná prozbę ludu twego Izráelskiego: ábyś je wysłuchał we wszystkim / o co ćię wzywáć będą.

53 ♣ A bowiemeś je ty sobie odłączył zá dźiedźictwo ze wszystkich narodow źiemie: jákoś powiedźiał s przez Mojżeszá sługę twego / gdyś wywiodł Ojce násze z Egiptu / o PAnie Boże!

(s 2 Moj. 19. 5. 5 Moj. 4. 20. y 7. 6. y 9. 26. y 14. 2.)

54 Y Stáło śię gdy Sálomon modląc śię PAnu dokonał wszystkiey oney modlitwy y prozby / że wstał od Ołtarzá PAńskiego / á *przestał* klęczeć y podnośić rąk swojich ku niebu.

55 ♣ A stojąc / błogosłáwił wszystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu / wielkim głosem / mowiąc:

56 ♣ Błogosłáwiony PAn / ktory dał odpoczynienie ludowi swemu Izráelskiemu / według wszystkiego co powiedźiał: nie chybiło t żadne słowo / ze wszystkich słow jego dobrych / ktore mowił przez Mojżeszá

(t Jozue. 21. 43. Mátt. 5. 18.)

57 sługę swego. ♣ Niechże będźie PAn Bog nász z námi / jáko był z Ojcy nászymi / niech nas nie opuszcza / áni

58 nas odrzuca. ♣ Ale niech nákłoni serce násze ku sobie / żebyśmy chodźili po wszystkich drogách jego / strzegąc roskazánia jego / y wyrokow jego / y sądow jego / ktore przykazał Ojcom

59 nászym. ♣ A niech będą te słowá moje / ktorymim śię modlił przed PANEM / bliskie PANá Bogá nászego / we dnie y w nocy / áby wykonywał sąd sługi swego / y sąd ludu swego Izráelskiego sądząc káżdą spráwę dniá swojego.

60 ♣ Żeby poználi wszyscy narodowie źiemscy / iż u PAN sam jest Bogiem / á nikt inszy.

(u 5 Moj. 4. 35.)

61 ♣ Niechże tedy będźie serce wásze doskonáłe ku PANU BOgu nászemu / ábyśćie chodźili w wyrokách jego / á strzegli przykazań jego / jáko y dniá dźisiejszego.

62 GEdy Krol / y wszystek Izráel z nim / spráwowáli Ofiáry przed

63 PAnem. ♣ Y Ofiárował x Sálomon ofiárę spokojną / ktorą spráwował PAnu / Wołow dwádźieśćiá y dwá tyśiącá / y owiec sto y dwádźieśćiá tyśięcy. ♣ A ták poświącáli Dom PAński / Krol / y wszyscy Synowie Izráelscy.

(x 2 Kron. 7. 5.)

64 ♣ Onegoż dniá pośwíęćił Krol pośrzodek śieni / ktora byłá przed domem PAńskim: bo tám Ofiárował cáłopalenie / y Ofiárę śniedną; y tłustośći Ofiar spokojnych: przeto / że Ołtarz miedźiány / ktory był przed PANEm / był máły / y nie mogły śię ná nim zmieśćić cáłopálenia / y Ofiáry śniedne / y tłustośći Ofiar spokojnych.

65 ♣ A ták obchodźił Sálomon ná on czás święto zacne / y wszystek Izráel z nim: zgromádzenie wielkie / od wejśćia do Emát / áż do rzeki Egipskiey przed PAnem Bogiem nászym przez śiedm dni / y przez śiedm dni / *to jest*, przez czternaśćie dni.

66 ♣ A dniá ośmego rozpuśćił lud: Ktorzy błogosłáwiąc Krolowi / rozeszli śię do przybytkow swojich / weseląc śię / y ćiesząc śię w sercu *swym*, że wszystkiego dobrego / ktore uczynił PAN Dawidowi słudze swemu / y Izráelowi ludowi swemu.

ROZDZIAŁ IX.

Bog powtore z Sálomonem rozmawiá. 11. Salomon Hirámowi miástá daruje. 17. A inne buduje. 20. Narody pozostáłe hołduje. 25. Trzy kroć do roku Ofiáruje. 26. y Okręty po złoto wypráwuje.

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a Sálomon budowánia Domu

(a 2 Kron. 7. 11.)

PAń-

Páńskiego/y domu krolewskiego / y wszystkiego co żądał Sálomon y chciał uczynić: ♣ 2 Że się b PAn ukazał Sálomonowi powtore / jáko 3 mu się był ukazał w Gábáon. ♣ Y rzekł PAn do niego : Wysłuchałem modlitwę twoję / y prozbę twoję/ ktorąś się modlił przede mną/ á poświęciłem ten dom ktoryś zbudował / áby tám c przebywáło imię moje áż ná wieki; y będą tám oczy moje y serce moje po wszystkie 4 dni. ♣ A jeśli ty będźiesz chodźił przede mną / jáko chodźił Dawid Oćiec twoj / w doskonáłośći sercá/ y w prostośći / á będźiesz się sprawował według wszystkiego com ći przykazał / strzegąc wyrokow mo5jich y sądow mojich: ♣ Tedy utwierdzę stolicę krolestwá twego nád Izráelem ná wieki / jákom powiedźiał d Dawidowi Ojcu twemu/ mowiąc : Nie będźie odjęty z narodu twego mąż/ z stolice Izráelskiey. 6 ♣ Ale jeśli się ná zad odwroćićie wy / y Synowie wászy e ode mnie/ á nie będźiećie strzegli przykazań mojich / y wyrokow mojich/ ktorem wam podał ; ále odszedszy będźiećie służyli Bogom cudzym/ y będźiećie 7 się im kłaniáli: ♣ Tedy wytrácę Izráelá z źiemie / ktorąm im dał / á Dom ktorym poświęcił Imieniowi memu odrzucę od oblicza mego/ á będźie f Izráel przypowieśćią y baśnią miedzy wszystkimi naro8dámi. ♣ A ták y ten dom ktory był sławny / káżdemu mimo idącemu będźie ná podźiw y ná poświstánie / y rzecze : Przecżże g ták uczynił PAn tey źiemi y temu domo9wi? ♣ Tedy odpowiedzą: Przeto/iż opuśćili PANA Bogá swego/ ktory wywiodł Ojce ich z źiemie Egipskiey / á chwyćili się Bogow cudzych/y kłaniáli się im / á służyli im : Dla tegoż przywiodł PAn ná nie to wszystko złe.

10 Y Stáło się po h wyśćiu dwudźiestu lat / ktorych z budował Sálomon owe obá domy / Dom 11 PAński / y dom Krolewski : ♣ Do czego Hirám krol Tyrski nádał był Sálomonowi drzewá Cedrowego / y drzewá jodłowego / y złotá ile jedno chćiał ; tedy też Krol Sálo12mon dał Hirámowi dwádźieśćiá miast w źiemi Gálilejskiey. ♣ Y wyjáchał Hirám z Tyru / áby oglądał miástá / ktore mu dał Sálomon : 13 ále mu się niepodobáły. ♣ Y rzekł: Coż to zá miástá ktoreś mi dał Bráćie moj ? Y náźwał je źiemią i Chábul/ áż do dniá tego.

14 Abowiem posłał był Hiram Krolowi / sto y dwádźieśćiá talen15tow złotá. ♣ A przyczyná poborow ktory był rozkazał wybieráć Krol Sálomon była , áby zbudował Dom Páński / y dom swoj y Mello/ y mury Jeruzalemskie / y Hásor/ 16 y Mágeddo/ y Gázer. ♣ Fáráo bowiem Krol Egipski/wyćiągnął był/ y wźiął Gázer / y popalił je ogniem / á Chánánejczyká ktory mieszkał w tym mieśćie wymordował / á dał je zá posag corce swey/ 17 żenie Sálomonowey. ♣ A ták zbudował Sálomon Gázer y Betoron 18 niższe. ♣ Przytym Báálát/ y Tád19mor ná puszczy w teyże źiemi : ♣ Y wszystkie miástá w ktorych miał składy Sálomon / y miástá wozow/ y miástá jezdnych: y wszystko według żądośći Sálomonowey : cokolwiek chćiał budowáć w Jeruzalem y ná Libánie/ y we wszystkiey źiemi Páństwá swojego.

20 Wszystek tákże lud / ktory był pozostał z Amorrejczykow/ Hettejczykow/Ferezejczykow / Hewejczykow/ y Jebuzejczykow / ktorzy nie byli z Synow Izráelskich: ♣ 21 To jest, Syny ich / ktorzy byli pozostáli po nich w źiemi/ ktorych nie mogli Synowie Izráelscy wytráćić / uczynił Sálomon hołdownikámi y niewolnikámi áż do 22 dniá dźisieyszego. ♣ Ale z Synow Izráelskich / nie uczynił Sálomon żadnego niewolnikiem / jedno byli ludźmi rycerskimi / y sługámi jego / y Kśiążęty / y Hetmány jego / y przełożonymi nád wozámi 23 jego / y nád jezdnymi jego. ♣ Było tych przednieyszych z przełożonych/ ktorzy byli nád robotą Sálomonową / pięć set y piećdźieśiąt : co byli nád ludźmi wykonywájącymi robotę.

Marginalia: b 1 Krol. 3.5. 6. 7. — c 1 Krol. 8. 29. — d 2 Sám. 7. 12. 1 Krol. 6. 12. 1 Kron 22.10. Psalm 132. 11. — e 2 Sám. 7. 14. Psalm 89.31. — f 5 Moj. 28.37. — g 5 Moj 29.24. Jerem. 22. 8. — h 2 Kron 8. 1. — i T. Ledájako. 1. piaszczysto, á bo złowáto.

1 2 Kron 8. 11.

24 Lecz corká i Fáráonowá przeprowádźiłá śię z miástá Dawidowego / do domu swego / ktory jey zbudował *Sálomon:* tedy zbudował y Mello. ✤ 25 Y Ofiárował Sálomon trzy kroć ná káżdy rok cáłopalenia / y spokojne Ofiáry / ná Ołtarzu / ktory był zbudował PAnu: ále kádźił ná onym *Ołtarzu* ktory był przed PAnem / gdy dokonał domu.

26 Okretow tez nábudował Krol Sálomon w Asyongáber / ktore jest podle Elotu / nád brzegiem morzá czerwonego w źiemi Edomskiey. ✤ 27 Y posłał Hirám ná tychże okretách sługi swe / żeglarze / świádome morzá / z sługámi Sálomonowymi. ✤ 28 Ktorzy przypłynawszy do Ofir / wźięli z támtąd złotá / czterysta y dwádźieśćia talentow / y przywieźli *je* do Krolá Sálomoná.

ROZDZIAL X.

Przyjazd Krolowy Sáby do Sálomoná. 14. Dochody jego doroczne. 18 Zacnośćy dostátki jego známienite.

a 2 Kron 9. 1. Mátt. 12. 42. Luk. 11. 31.

1 A a Krolowa z Sáby usłyszawszy sławe o Sálomonie y o Imieniu PAńskim; przyjácháłá áby go doświadczyłá w gadkách. ✤ 2 Y wjácháłá do Jeruzalem z wielkim bárzo pocztem / z wielbłądami niosącymi rzeczy wonne / y złotá bárzo wiele / y kámienia drogiego. A przyszedszy do Sálomoná / mowiłá do niego o wszystkim co miáłá w sercu swojim. ✤ 3 Ale jey odpowiedźiał Sálomon ná jey wszystkie słowá: Nie było nic skrytego przed Krolem / ná coby jey nie odpowiedźiał.

4 PRzetoż widząc Krolowa z Sáby / wszystke mądrość Sálomonowe / y dom ktory był zbudował; 5 Tákże potráwy stołu jego / y śiadánia sług jego / y stawánia służących mu / y szaty ich; y podczásze jego / y b wschody po ktorych wstepował do domu PAńskiego / c zdumiáłá śię bárzo. ✤ 6 Y rzekłá do krolá: Prawdźiwáć to mowá / ktoram słyszáłá w źiemi moiey o spráwách twojich / y o mądrośći twojey: ✤ 7 Alem nie wierzyłá powieściam onym / áżem sámá przyjáchawszy oglądáłá *to* oczymá swymi. Ale mi tego nie powiedźiano y połowice. Wietsza jest mądrość y dobroć *twojá* niżeli sławá 8 ktoram słyszáłá. ✤ Błogosłáwieni mężowie twoij / błogosłáwieni słudzy twoji / ktorzy záwsze przed tobą stoją / y słuchają mądrośći twojey. ✤ 9 Niechże bedźie PAn Bog twoj błogosłáwiony / ktory ćie sobie upodobał / áby ćie posádźił ná stolicy Izráelskiey: przeto iż PAn umiłował Izráelá ná wieki / y postánowił ćie Krolem / ábyś czynił sąd y spráwiedliwość.

b I. Ofiáry ktore spráwował.
c I. Zmartwiáłá.

10 Y Dáłá Krolowi sto y dwádźieśćiá talentow złotá / y rzeczy wonnych bárzo wiele / y kámienia drogiego. Nie przyszło nigdy potym ták wiele wonnych rzeczy / jáko dáłá Krolowa z Sáby Krolowi Sálomonowi. ✤ 11 (Nád to okręty Hirámá / ktore przynośiły złoto z Ofir / przyniosły z Ofir drzewá Almugimowego bárzo wiele / y kámienia drogiego. ✤ 12 Y poczynił Krol z drzewá Almugimowego wschody d do domu PAńskiego / y domu Krolewskiego; y hárfy / y lutnie śpiewakom: A nigdy nie przywożono tákiego drzewá Almugimowego / áni widźiano / áż do dniá tego.) 13 ✤ Krol tákże Sálomon dał Krolowey z Sáby wszystko czego chćiáłá y czego żadáłá; oprocz *tego* co jey dał *z dobrey woli* ręką Krolewską. Potym odjáchawszy / wroćiłá śię do źiemie swojey / oná y słudzy jey.

d I. Ganki I. Poręcze.

14 A Byłá wagá onego złotá / ktore przychodźiło Sálomonowi ná káżdy rok / sześć set sześćdźieśiat 15 y sześć talentow złotá. ✤ Oprocz tego *co przychodźiło* od kupcow / y z handlu tych / ktorzy rzeczámi wonnymi kupczyli; y od wszystkich Krolow Arábskich / y Kśiążąt źiemie. ✤ 16 Przetoż uczynił Krol Sálomon dwieśćie tarczy ze złotá ćiagnionego / sześć set *Syklow* złotá wychodźiło 17 ná káżdą tarczą. ✤ Przytym trzy stá puklerzow ze złotá ćiagnionego: trzy grzywny złotá odważył ná káżdy puklerz. Y schował je Krol w e Domu lásu Libánowego.

e T. w Lesie

18 Uczynił tákże Krol stolicę wielką / z kośći Słoniowey / y pow-

lokł

19 loki ja szczerym złotem. Sześć stopniow było u oney stolice; á wierzch okrągły był ná stolicy z tyłu; y poręcza były z obudwu stron siedzenia; á dwá lwi stali u poręcza. 20 A dwánaście lwow stało ná onych sześći stopniách z obu stron. Nie było nic tákiego urobiono w żadnych Krolestwách. 21 Nád to wszystkie naczynia z ktorych pijał Krol Sálomon / były złote; tákże y wszystkie naczynia Domu / lásu Libánowego *były* z szczerego złotá. Nic nie było ze srebrá / áni go miano w jákiey cenie zá dni Sálomonowych: 22 Abowiem okręty Krolewskie *były* ná morzu z okrętámi Hirámowemi: raz we trzy látá wracáły śie okręty z morzá / przynosząc złoto y srebro / kości Słoniowe / y koczkodany y pawie.

23 A Ták uwielmożony jest Krol Sálomon / nád wszystkie Krole ziemskie bogáctwy y mądrośćią. 24 Przetoż wszyscy obywátele ziemie / prágnęli widźieć Sálomoná / áby słucháli mądrośći jego / ktorą był dał Bog w serce jego. 25 Y przynośił mu káżdy dáry swe: naczynia srebrne y naczynia złote / y száty / y zbroje / y rzeczy wonne / konie / y muły: á to ná káżdy rok. 26 Ták iż nágromadzał Sálomon f wozow y jezdnych: á miał tyśiąc y czterystá wozow / y dwánaśćie tyśięcy jezdnych / ktore rozsádźił po miástách wozow / y przy sobie w Jeruzalem. 27 Y złożył Krol srebrá w Jeruzalem / ták wiele jáko kámienia: á Cedrow jáko g Sykomorow / ktorych ná polu rośćie bárzo wiele. 28 Przywodzono też konie Sálomonowi z Egiptu / y towáry rozliczne: bo kupcy Krolewscy bráli towáry rozliczne / zá *pewne* pieniądze. 29 A wychodźił y przychodźił cug woźnikow z Egiptu zá sześćset srebrnikow / á koń zá sto y pięćdźiesiąt. A ták wszyscy Krolowie Hettejscy / y Krolowie Syryjscy z rąk ich *koni* dostawáli.

f 1 Krol. 4. 26. 2 Kron. 1. 14. y 9. 25.

g 1. Plonnych fig.

ROZDZIAŁ XI.

Sálomon od niewiast z wiedźiony Bogá odstąpił. 11. *Bog mu karániem grozi.* 14. *nieprzyjaćioły nań przepuszcza.* 30. *Jeroboámowi przez Achiaszá dźieśięćioro pokolenie obiecuje.* 43. *Dźieje, śmierć, y pogrzeb Sálomonow.*

1 Gdy Krol Sálomon a rozmiłował śie niewiast obcych wiele: nie tylko corki Fáráonowey / *ále* y Moábitczanek / Ammonitczanek / Edomczanek / Sydończanek / Hettejczanek. 2 Z tych narodow o ktorych powiedźiał PAN Synom Izráelskim: Nie b wchodźćie do nich / y one niech nie wchodzą do was: ábowiem nákłoniłyby serce wásze zá Bogi swymi: do tych przylnął Sálomon miłośćią. 3 Ták iż miał żon Krolowych śiedm set: á założnic trzy stá: y odwroćiły żony jego serce jego. 4 Y stało śie gdy już był Sálomon *stáry*, że żony jego nákłoniły serce jego zá Bogi cudzymi / ták iż nie było serce jego zupełne z PAnem Bogiem jego / jáko serce Dawidá Ojcá jego. 5 Ale udał śie Sálomon zá c Astárotą boginią Sydońską / y zá Molochem d obrzydliwośćią Ammonitow. 6 Y uczynił Sálomon co śie nie podobáło PAnu / áni chodźił doskonále zá Pánem / jáko Dawid Oćiec jego. 7 Tedy zbudował Sálomon Káplicę e Chámosowi obrzydliwośći Moábskiey / ná gorze przećiw Jeruzalem / y Molochowi obrzydliwośći Synow Ammonowych. 8 Y ták uczynił wszytkim żonom swym cudzoziemkam / ktore kádźiły / y ofiárowáły Bogom swojim.

9 Y Rozgniewał śie PAn ná Sálomoná / iż śie odwroćiło serce jego od PAná Bogá Izráelskiego / ktory śie mu był f ukazał po dwá kroć. 10 Y zákazał g mu tego / áby nie chodźił zá Bogi cudzymi: wszákże nie strzegł tego co PAN przykazał. 11 Przetoż rzekł PAn do Sálomoná: Ponieważeś śie tego dopuśćił / nie strzegąc przymierza mego / áni wyrokow mojich ktoremći przykazał / pewnie oderwę krolestwo od ćiebie / á dam je słudze twojemu. 12 Wszákże zá dni twojich nie uczynię tego / dla Dawidá Ojcá twego. *Ale* z ręki Syná twego

a 5 Moj. 17. 17.

b 2 Moj. 34. 16. 5 Moj. 7. 3. Syrác. 47. 21.

c Sędź. 2. 13.

d 3 Moj. 18. 21.

e 4 Moj. 21. 29.

f 1 Krol. 3. 5. y 9. 2.

g 1 Krol. 9. 4.

13 oderwę je. ♣ Lecz wszystkiego krolestwá nie oderwę: Pokolenie jedno dam Synowi twemu / dla Dawidá sługi mego/ y dla Jeruzalem/ ktorem obrał.

14 PRzetoż wzbudźił PAn przećiwniká Sálomonowi / Adádá Edomczyká / z naśienia krolewskiego ktory był w Edom. 15 ♣ Abowiem stáło śię / h gdy Dawid był w Edom / á Joáb Hetman wojská wyjáchał / áby pochował pobite / y pobił wszystkie mężczyzny w Edom: 16 ♣ (Bo tám sześć mieśięcy mieszkał Joáb ze wszystkimi Izráelczykámi/ áż wytráćił wszystkie mężczyzny w Edom) 17 ♣ Tedy ućiekł Adád sam/ *y niektorzy* mężowie Edomscy z sług Ojcá jego z nim / áby szli do Egiptu: A Adád *był* chłopcem nie wielkim. 18 ♣ Ktorzy wyszedszy z Mádyán przyszli do Fárán: á wźiąwszy z sobą *niektore* męże z Fárán / weszli do Egiptu do Fáráoná Krolá Egipskiego: ktory mu dał dom / y żywność mu náznáczył / dał mu też y źiemię. 19 ♣ Y ználazł Adád wielką łáskę w oczách Fáráonowych / ták iż mu dał zá żonę śiostrę żony swey/ śiostrę Krolowey Táfnes. 20 ♣ Y porodźiłá mu śiostrá Táfnes Genubátá Syná jego / ktorego odchowáłá Táfnes w domu Fáráonowym: Y był Genubát w domu Fáráonowym miedzy Syny Fáráonowymi. 21 ♣ A gdy usłyszał Adád w Egipćie iż zásnął Dawid z Ojcy swymi / á iż umárł Joáb Hetman Wojská: Tedy rzekł Adád do Fáráoná: Puść mię/ że pojdę do źiemie mojey. 22 ♣ Ktoremu odpowiedźiał Fáráo: Czegożći niedostawa u mnie / iż chcesz iść do źiemie twojey? A on rzekł: Niczego: á wszákże puść mię.

23 WZbudźił tákże Bog nań przećiwniká/ Rezoná Syná Eliádowego / ktory był ućiekł od i Adárezerá krolá Soby Páná swego. 24 ♣ A zebrawszy do śiebie męże / był kśiążęćiem roty / gdy je Dawid mordował: Przetoż odszedszy do Dámászku / mieszkáli w nim / á krolowáli nád Dámászkiem. 25 ♣ Y był przećiwnikiem Izráelowi / po wszystkie dni Sálomonowe: á to oprocz szkod ktore *mu czynił* Adád: Bo śię brzydźił Izráelem / gdy krolował w Syryey.

26 JEroboám k też Syn Nábátá Efrátejczyká z Sáredy / (á imię mátki jego Serwá *ktora byłá* wdowa) sługá Sálomonow / podniosł przećiwko Krolowi rękę. 27 ♣ A tá byłá przyczyná / dla ktorey podniosł rękę swą przećiwko Krolowi: że Sálomon zbudowawszy Mello / záprawił dźiurę w mieśćie Dawidá Ojcá swego. 28 ♣ A Jeroboám był mąż mocny y możny: Przetoż widząc Sálomon młodźieńcá/ że był sprawny/ postánowił go nád podátkámi wszystkimi domu Jozefowego.

29 Y Stáło śię tegoż czásu gdy Jeroboám wyszedł z Jeruzalem/ że go ználazł ná drodze Achiasz Silonitczyk Prorok / będąc odźiány płaszczem nowym: á tylko sámi dwáj byli ná polu. 30 ♣ Tedy wźiąwszy Achiasz płaszcz nowy / ktory miał ná sobie / rozdárł go ná dwánaśćie sztuk 31 ♣ Y rzekł do Jeroboámá: Weźmi sobie dźieśięć sztuk: bo ták mowi PAN/ Bog Izráelski: Oto ja oderwę Krolestwo z rąk Sálomonowych / á dam tobie dźieśięćioro pokolenie. 32 ♣ Jedno tylko pokolenie zostánie mu/ dla sługi mego Dawidá/ y dla miástá Jeruzalem/ ktorem obrał ze wszystkich pokoleń Izráelskich. 33 ♣ Przeto że mię opuśćili/ á kłaniáli śię Astároćie bogini Sydońskiey / y Chámosowi Bogu Moábskiemu / y Molochowi Bogu Synow Ammonowych / á nie chodźili drogámi mojimi / áby czynili to / co śię mnie podoba: áni też *strzegli* wyrokow mojich / y sądow mojich / jáko Dawid Ociec jego. 34 ♣ Wszákże nie odejmę wszystkiego Krolestwá z ręki jego / owszem zostáwię go Kśiążęćiem po wszystkie dni żywotá jego / dla Dáwidá sługi mego/ ktoregom obrał / ktory strzegł rozkazánia mego / y wyrokow mojich. 35 ♣ Ale wźiąwszy krolestwo z ręki Syná jego / dam tobie z niego dźieśięć pokoleń. 36 ♣ A Synowi jego dam pokolenie jedno / áby zostáłá pochodnia Dawidowi słudze memu po

wszy-

h *Sám.* 14.

i *Sám.* 3.

k 2 *Kron.* 13. 6.

wßyſtkie dni przede mną/ w mieśćie Jeruzalem ktorem ſobie obrał/ áby tám przebywáło imię moje: ✣ 37 A ćiebie wezmę ábyś krolował nád wßyſtkim/ czego żąda duſzá twoja: á będźieß Krolem nád Jzráelem. ✣ 38 Przetoż/ jeśli będźieß ſłuchał wßyſtkiego coć przykażę/ á będźieß chodźił drogámi mojimi/ czyniąc to co dobrego jeſt w oczách mojich/ ſtrzegąc wyrokow mojich y przykazań mojich/ jáko czynił Dawid ſługá moj; tedy będę z tobą/ á zbuduję ć dom mocny/ jákom zbudował Dawidowi/ y podamći Jzráelá: ✣ 39 Y trápić będę naśienie Dawidowe dla tego: á wßákże nie po wßyſtkie dni.

40 PRzetoż Sálomon chćiał zábić Jeroboámá: ále wſtawßy Jeroboám ućiekł do Egiptu/ do Seſáká Krolá Egipſkiego: y był w Egipćie aż do śmierći Sálomonowey. ✣ 41 A inne ſpráwy Sálomonowe/ y ktorekolwiek czynił/ y mądrość jego/ izali nie ſą wypiſáne w kśięgách ſpraw Salomonowych? ✣ 42 A dni ktorych krolował Sálomon w Jeruzalem nád wßyſtkim Jzráelem *było* czterdźieśći lat. ✣ 43 Y záſnął Sálomon z Oycy ſwymi/ á pogrzebiony jeſt w mieśćie Dawidá Oycá ſwego: y krolował Roboám Syn jego miáſto niego.

1 Krol 8,13. 16. 2 Kron 6. 2. 7.16.

ROZDZIAŁ XII.

Kroleſtwo po śmierći Sálomonowey ná dwoje rozerwáne. 26. Bałwochwalſtwo Jeroboámowe.

1 TEdy jáchał Roboám do Sychem: Bo w Sychem zebrał śię był wßyſtek Jzráel/ ábygo poſtánowili Krolem. ✣ 2 Y ſtáło śię gdy uſłyßał Jeroboám/ Syn Nábátow/ ktory był jeſzcze w Egipćie. (Bo był ućiekł przed b Krolem Sálomonem/ y mießkał Jeroboám w Egipćie/) ✣ 3 Tedy poſłáli y wezwáli go. Przetoż przyßedßy Jeroboám/ y wßyſtko zgromádzenie Jzráelſkie/ rzekli do Roboámá/ mowiąc; ✣ 4 Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćięſzkie: ále ty teraz ulżyj *nam* niewoli srogiey Oycá twego/ y járzmá jego ćięſzkiego/ ktore włożył ná nas: á będźiemyć ſłużyli. ✣ 5 Ktory im rzekł: Odeydźćie/ á po trzech dniách wroććie śię do mnie: Y odßedł lud.

a 1 Kron 10.11.

b 1 Krol. 11.40.

6 TEdy wßedł w rádę Krol Roboám z ſtárßymi/ ktorzy ſtawáli przed Sálomonem Oycem jego zá żywotá jego/ mowiąc: Co wy rádźićie? Jákabym miał dáć odpowiedź ludowi temu. ✣ 7 Ktorzy mu odpowiedźieli/ mowiąc: Jeſli dźiś powolny będźieß ludowi temu/ á poſłuchaß ich/ y daß im odpowiedź/ á będźieß mowił do nich ſłowá łágodne/ będą ſługámi twymi po wßyſtkie dni. ✣ 8 Ale on opuśćiwßy rádę Stárßych ktorą mu podáli/ wßedł w rádę z młodźieńcámi ktorzy z nim wzrośli/ á ktorzy ſtawáli przed nim. ✣ 9 Y rzekł do nich: A wy co rádźićie/ ábyſmy odpowiedźieli ludowi temu/ ktory rzekł do mnie/ mowiąc: Ulżyj járzmá/ ktore włożył Oćiec twoj ná nas. ✣ 10 Tedy mu odpowiedźieli oni młodźieńcy/ ktorzy z nim wzrośli/ mowiąc; Ták odpowieß temu ludowi/ ktorzy mowili do ćiebie/ á rzekli: Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćięſzkie/ ále nam go ty ulży: Ták rzeczeß do nich. Namnieyßy *pálec* moj mięzßy jeſt niż biodrá Oycá mego. ✣ 11 Przetoż teraz/ Oćiec moj kładł ná was járzmo ćięſzkie/ ále ja przydam do járzma wáßego: Oćiec moj karał was biczykámi/ ále ja was będę karał c korbáczámi.

c H. Niedźwiadkámi.

12 PRzyßedł tedy Jeroboám/ y wßyſtek lud do Roboámá dnia trzećiego/ jáko był rozkazał Krol/ mowiąc: Wroććie śię do mnie dnia trzećiego. ✣ 13 Y dał ſrogą odpowiedź Krol ludowi/ opuśćiwßy rádę Stárßych/ ktorą mu byli dáli. ✣ 14 A rzekł do nich według rády młodźieńcow/ mowiąc: Oćiec moj obćiążał was járzmem ćięſzkim/ ále ja przydam do járzmá wáßego: Oćiec moj karał was biczykámi/ ále ja was będę karał korbáczámi. 15 ✣ Y nie uſłuchał Krol ludu: bo byłá przyczyná od PAná/ áby doſyć uczynił ſłowu ſwemu ktore był powiedźiał PAN d przez Achiaßá Sylonitczyká do Jeroboámá Syná Nábátowego.

d 1 Krol 11.31.

A gdy

16 A Gdy widźiał wszystek Izráel/ że ich nie usłuchał Krol/ odpowiedźiał lud Krolowi / ták mowiąc: Cożmy mamy zá dźiał w Dawidźie? á co zá dźiedźictwo/ w synu Izájowym? Idź do namiotow swych o Izráelu! á ty Dawidźie opátrz teraz Dom twoj. Y rozeszli śię Izráelczycy do namiotow swoich. ♣ 17 A ták tylko nád Synámi Izráelskimi / ktorzy mieszkáli w mieśćiech Judskich/ krolował Roboám. ♣ 18 Y posłał Krol Roboám Adorámá / ktory był e Poborcá / y ukámienował go wszystek Izráel áż umárł: przetoż Krol Roboám / wśiadszy co rychley ná woz / ućiekł do Jeruzalem. ♣ 19 A ták odstąpili Izráelczycy od domu Dawidowego / áż do dniá tego.

e H, Nád poboryś...

20 Y Stáło śię/ gdy usłyszał wszystek Izráel że śię wroćił Jeroboám / posławszy przyzwáli go do zgromádzenia : y postánowili go Krolem nád wszystkim Izráelem. Nie zostáło przy domu Dawidowym / jedno sámo pokolenie Judowe.

21 A Przyjáchawszy Roboám do Jeruzalem / zebrał wszystek dom Judow / y pokolenie Benjáminowe: sto y ośmdźieśiąt tyśięcy mężow przebránych ku bojowi : áby walczyli z domem Izráelskim / á żeby przywrocone było krolestwo Roboámowi /Synowi Sálomonowemu. ♣ 22 Y stáło śię słowo Boże do f Semejaszá / mężá Bożego/ mowiąc: ♣ 23 Powiedz Roboámowi Synowi Sálomonowemu / Krolowi Judskiemu/ y wszystkiemu domowi Judowemu y Benjáminowemu/ y innemu ludowi/ mowiąc : ♣ 24 Ták mowi PAn : Nie wychodźćie/ áni walczćie z bráćią swoją / Synmi Izráelskimi: wroććie śię káżdy do domu swego: Abowiem ode mnie śię tá rzecz stáłá. Y usłucháli rozkázánia PAńskiego / á wroćili śię/ áby odeszli według słowá PAńskiego.

f 2 Kron 11. 2.

25 P Otym zbudował Jeroboám Sychem/ ná gorze Efrájim/ y mieszkał w nim: á z támtąd wyszedszy pobudował Fánuel.

26 Y Rzekł Jeroboám w sercu swym: Wnetby śię wroćiło Krolestwo do domu Dawidowego: ♣ 27 Gdyby chadzał ten lud spráwowáć ofiáry do domu PAńskiego do Jeruzalem: y obroćiłoby śię serce ludu tego do Páná swego / do Roboámá Krolá Judskiego: á zábiwszy mię wroćiliby śię do Roboámá Krolá Judskiego. ♣ 28 Przetoż nárádźiwszy śię Krol/ uczynił dwu ćielcow złotych/ y mowił do ludu : Dosyćieśćie śię náchodźili do Jeruzalem: Oto bogowie twoji o Izráelu / ktorzy ćię wywiedli z źiemie Egipskiey. ♣ 29 Y postáwił jednego w Bethel / á drugiego postáwił w Dán. ♣ 30 Y było to *pobudką* do grzechu: Bo chádzał lud do jednego z tych *bogow* áż do Dán. 31 ♣ Uczynił też dom ná g wyżynách y postánowił h Kápłány niektore z pospolstwá / ktorzy nie byli z Synow Lewiego. ♣ 32 Nád to ustáwił Jeroboám święto uroczyste miesiącá osmego / piętnastego dniá *tegoż* miesiącá ná kształt świętá / ktore *obchodzono* w Judźie: y ofiárował ná Ołtarzu: Toż uczynił w Bethel/ ofiáruiąc ćielcom / ktore był uczynił : Postánowił też Kápłány w Bethel ná wyżynách ktore był poczynił. ♣ 33 Y spráwował też Ofiáry ná Ołtarzu / ktory był uczynił w Bethel/ piętnastego dniá / miesiącá osmego : onegoż miesiącá ktory był wymyślił w sercu swoim : Y uczynił święto uroczyste Synom Izráelskim / á przystąpił do Ołtarzá áby kádźił.

g 3 Moj. 26. 30. h 2 Kron 11. 15.

ROZDZIAŁ XIII.

Ieroboám z bátwochwálstwá strofowány od Proroká Bożego. 18. Był potym oszukány od fałszywego Proroká. 24. ktorego Lew w drodze zábił.

1 A Oto mąż Boży przyszedł z Judstwá z słowem Páńskim/ do Bethel/ gdy Jeroboám stał u Ołtarzá/ áby kádźił. ♣ 2 Y záwołał przećiw Ołtarzowi słowem PAńskim / y rzekł: Ołtarzu/ Ołtarzu / ták mowi PAn : a Oto Syn národźi śię domowi Dawidowemu/ imieniem Jozyasz : ktory będźie ofiárował ná tobie Kápłány wyżyn / kádzące ná

a 2 Krol. 23. 15. 16. 17.

tobie / y kośći ludzkie popala ná to-
3 bie. ♣ Y dał mu znák dniá onegoż mowiąc : Tenći jest znák że to mowił PAN : Oto śię Ołtarz rozpádnie / á wysypie śię popioł / ktory jest ná nim.

4 A Gdy usłyszał Krol Jeroboám słowo mężá Bożego / ktore obwoływał przećiw Ołtarzowi w Bethel / źćiągnął rękę swą od Ołtarzá / mowiąc: Pojimajćie go. Y uschłá ręká jego / ktorą był wyćiągnął przećiw niemu / á niemogł 5 jey przyćiągnąć do śiebie. ♣ Ołtarz śię też rozpádł : á wysypał śię popioł z Ołtarzá / według znáku ktory był dał mąż Boży słowem PAńskim. 6 ♣ Przetoż odpowiádájąc Krol / rzekł do mężá Bożego ; Proszę ćię / proś oblicżá PANá Bogá twego / á modl śię zá mną / áby śię wroćiłá ręká mojá do mnie. Y modlił śię mąż Boży obliczu PAńskiemu : y wroćiłá śię ręká Krolewska do niego / y byłá jáko pierwey. 7 ♣ Tedy rzekł Krol do mężá Bożego: Podź ze mną do domu / ábyś śię pośilił / á dámći upominek. 8 ♣ Ale rzekł mąż Boży do Krolá : Byś mi dał połowicę domu twego / nie pojádę z tobą: áni będę jadł chlebá / áni będę pił 9 wody ná tym miejscu. ♣ Bo mi ták PAn rozkazał słowem swojim / mowiąc : Nie będźiesz jadł chlebá / áni będźiesz pił wody / áni śię wroćisz tą 10 drogą / ktorąś przyszedł. ♣ Poszedł tedy inszą drogą : á nie wroćił śię tą drogą ktorą był przyszedł do Bethel.

11 A Prorok niejáki stáry mieszkał w Bethel : ktorego Syn przyszedszy / opowiedźiał mu wszystkie spráwy / ktore był uczynił onegoż dniá mąż Boży w Bethel : y słowá ktore mowił do Krolá / opowiedźieli 12 Ojcu swemu. ♣ Y rzekł im Oćiec ich : Ktoraż drogą poszedł ? Y pokazáli Synowie jego drogę / ktorą poszedł on mąż Boży / ktory był 13 przyszedł z Judstwá. ♣ Zátym rzekł Synom swym : Ośiodłájćie mi osłá : y ośiodłáli mu osłá / y wśiadł 14 nań: ♣ Y jáchał zá mężem Bożym: á ználazł go śiedzącego pod dębem / y rzekł mu : Tyżeś jest on mąż Boży / ktoryś przyszedł z Judstwá? á on 15 rzekł : Jestem. ♣ Y rzekł do niego: Podź ze mną do domu / żebyś jadł 16 chleb. ♣ Ale mu on rzekł : Nie mogę śię wroćić z tobą / áni iść z tobą / áni będę jadł chlebá / áni będę pił 17 wody z tobą / ná tym miejscu. ♣ Bo śię stáłá do mnie mowá słowem PAńskim : Nie będźiesz tám jadł chlebá / áni pił wody / áni śię wroćisz 18 idąc tą drogą / ktorąś szedł. ♣ Ktoremu on odpowiedźiał : Y jam Prorok jáko y ty : Anjoł też rzekł do mnie słowem PAńskim / mowiąc: Wroć go z sobą do domu twego / áby jadł chleb / y pił wodę : y ták 19 skłamał nim. ♣ Y wroćił śię z nim / á jadł chleb w domu jego / y pił wodę.

20 A Gdy śiedźieli u stołu / stáło śię słowo PAńskie do Proroká / ktory 21 go był wroćił. ♣ Y záwołał b ná mężá Bożego / ktory był przyszedł z Judstwá mowiąc: Ták mowi PAn: Przeto żeś był odpornym ustam PAńskim / á nie strzegłeś rozkazánia ktoreć przykazał PAN Bog 22 twoj : ♣ Aleś śię wroćił / y jadłeś chleb / á piłeś wodę ná miejscu / o ktorym ći był rzekł / Nie będźiesz tám jadł chlebá / áni pił wody: Nie będźie pochowány trup twoj w grobie c Ojcow twojich.

23 A Ták gdy śię nájadł chlebá / y nápił śię / ośiodłáno osłá Prorokowi onemu / ktorego był wroćił. ♣ 24 A gdy odjáchał / potkał go Lew w drodze / y zábił go : á trup jego był porzucony ná drodze / á ośieł stał wedle niego / Lew tákże stał podle 25 trupá. ♣ A oto mężowie mimo idący / ujrzeli trupá porzuconego ná drodze / y Lwá stojącego podle niego: ktorzy przyszedszy / powiedźieli to w mieśćie / w ktorym on stáry Prorok mieszkał.

26 CO gdy usłyszał on Prorok / ktory go był wroćił z drogi / rzekł: Mąż Boży jest / ktory był odpornym ustam PAńskim / przetoż podał go PAN Lwowi / ktory go potárł / y zábił go według słowá PAńskiego / 27 ktore mu był powiedźiał. ♣ Nád to rzekł do Synow swojich / mowiąc: Ośiodłájćie mi Osłá : y ośiodłáli.

b T. On prorok Bethelski.

c Niżey. v. 30.

28 A wyjáchawszy / ználazł trupá jego porzuconego ná drodze / á Osłá y Lwá stojace przy trupie *ále* nie jadł Lew onego trupá / ániobráźił osłá. 29 ♣ Tedy wźiął Prorok trupá męzá Bożego / á włożywszy go ná Osłá / przywiozł go: Y przyszedł do miástá 30 swego áby płákał y pogrzebł go. ♣ A położył trupá jego w grobie swojim / y płákáli go / mowiąc: Ach / brácie 31 moj! ♣ A pochowawszy go / rzekł do Synow swojich: Gdy ja umrę / pochowajćie mię w tym grobie / w ktorym jest mąż Boży pochowány: podle kośći jego / położćie kośći moje. ♣ 32 Bo zápewne śię to stánie / co obwołał słowem PAńskim przećiw Ołtarzowi / ktory jest w Bethel: y przećiwko wszystkim domom wyżyn / ktore *są* w mieśćiech Sámáryjskich.

33 TO gdy śię stáło / *przećię* śię nie odwroćił Jeroboám od drogi swey złey: ále znowu náczynił z pospolitego ludu Kápłánow d wyżyn: kto *jedno* chćiał / poświącał rękę je- 34 go / áby był Kápłánem wyżyn. ♣ Y byłá tá rzecz domowi Jeroboámowemu *przyczyną* do grzechu / áby był wykorzeniony y wygłádzony z ziemie.

d 1 Krol. 12.31.

ROZDZIAŁ XIV.

Jeroboám rádźi śię o dźiećię swe chore. 6. Prorok upadek domu y ludu jego opowiáda. 20. śmierć Jeroboámowá. 21. Grzechy ludu Judskiego / zá czásow Roboámá. 26. Sesák złupił kośćioł Jeruzalemski.

1 TEgoż czásu rozniemogł śię A- 2 biás / Syn Jeroboámow. ♣ Y rzekł Jeroboám do żony swey: Wstań teraz / á odmień śię áby nie poznano żeś ty żoną Jeroboámową / á idź do Sylo: ono tám *jest* Achiasz Prorok / ktory mi a powiedźiał żem miał zostáć Krolem nád tym 3 ludem ♣ A wźiawszy z sobą dźieśięćioro chlebá / y płackow / y fáskę miodu / idź do niego: onći oznájmi co 4 śię stánie dźiećięćiu. ♣ Y uczyniłá ták żoná Jeroboámowá: a wstawszy poszłá do Sylo / y weszłá do domu Achiaszowego: Ale Achiasz niemogł już widźieć: bo mu były zászły oczy dla stárośći jego.

a 1 Krol. 11.31.

5 A PAN rzekł do Achiaszá: Oto żoná Jeroboámowá wchodźi / áby śię od ćiebie czego wywiedźiáłá o Synu swym / przeto że choruje: *ále* ták á ták rzeczesz jey: Y stánie śię gdy będźie wchodźiłá zmyśli śię być insza.

6 PRzetoż gdy usłyszał Achiasz tępánie nog jey wchodzącey we drzwi / rzekł: Wnidź żono Jeroboámowá: Przecz śię zmyślasz być insza? jam bowiem srogim poslem do ćiebie.

7 JDź powiedz Jeroboámowi: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Poniewążem ćię wywyższył z pośrzodku ludu / á postánowiłem ćię Kśiążęćiem nád ludem mojim Izráel- 8 skim: ♣ Y oderwáłem krolestwo od domu Dawidowego / á dałem je tobie: tyś jednák nie był jáko slugá moj Dawid / ktory strzegł rozkazánia mego / y ktory chodźił zá mną cáłym sercem swojim / to tylko czyniąc / co jest dobrego w oczách mo- 9 jich: ♣ Aleś czynił złe nád wszystkie ktorzy byli przed tobą. Abowiem odszedszy / poczyniłeś sobie Bogi cudze / y lane / ábyś mię pobudźił do gniewu / á mnieś zárzućił w tył so- 10 bie. ♣ Przetoż oto ja przywiodę złe ná dom Jeroboámow / y b wytrácę z Jeroboámá / áż do namniejszego ściężnięćiá / więźniá / y opuszczonego w Izráelu: y wymiotę ostátki domu Jeroboámowego / jáko wymiatáją gnoj / áż do czystá. ♣ Tego / kto- 11 ry *z domu* Jeroboámowego umrze w mieśćie / zjedzą psi: á ktory umrze ná polu / zjedzą ptacy powietrzni: 12 poniewaź PAN wyrzekł. ♣ A ty wstawszy idź do domu twego: *á* gdy wchodźić będźiesz do miástá / tedy 13 umrze dźiećię. ♣ Y będźie go płákał wszystek Izráel / y pochowáją go: Bo ten sam *z domu* Jeroboámowego wnidźie do grobu / przeto iż śie ználázło o nim *sámym* słowo dobre od PANá Bogá Izráelskiego w 14 domu Jeroboámowym. ♣ Wszákże postánowi sobie PAN Krolá nád c Izráelem / ktory wykorzeni dom Jeroboámow dniá tego: A co *mowię wzbudźi?* Y owszem już *wzbudźił.* 15 ♣ Y uderzy PAN Izráelá / y zá-

b 1 Krol. 15.29.

c 1 Krol. 15.27.

chwie-

chwieje nim, jáko śię chwieje trzćiná ná wodách: á wykorzeni Izráelá z ziemie tey dobrey/ ktorą dał Oycom ich/ y rozproszy je d zá rzekę: przeto/ iż sobie poczynili gáje/ wzruszájąc PANá ku gniewu. 16 A ták wyda Izráelá dla grzechu Jeroboámowego/ ktory grzeszył: y ktory do grzechu przywiodł Izráelá. 17 Tedy wstáłá żoná Jeroboámowá/ y poszłá/ á przyszłá do Tersá: á gdy wstępowáłá ná prog domu/ umárło dźiećię. 18 Y pochowáli je/ á płákał go wszystek Izráel według słowá PAńskiego/ e ktore opowiedźiał przez sługę swego Achiaszá Proroká. 19 A inne spráwy Jeroboámowe/ jáko walczył/ y jáko krolował/ oto spisáne są w Kronikách o Krolách Izráelskich. 20 A dni ktorych krolował Jeroboám/ było dwádźieśćiá y dwie lećie/ y zásnął z Oycy swymi: á Nádáb Syn jego krolował miásto niego.

d 2 Krol. 17.18.
e Wyżey v. 13.

21 ROboám też Syn Sálomonow f krolował w Judá. A było Roboámowi czterdźieśći lat y jedno gdy począł krolowáć: á śiedmnaśćie lat krolował w mieśćie Jeruzalem ktore PAN obrał ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ áby tám przebywáło Imię jego. A imię mátki jego *było* Náámá Ammonitká: 22 Y czynił Judá złe przed PANem/ á wzruszyli go ku gniewu grzechámi swymi/ ktorymi grzeszyli nád wszystko co czynili Oycowie ich. 23 Abowiem y oni pobudowáli sobie wyżyny/ y słupy/ y gáje/ ná káżdym págorku wysokim/ y pod káżdym drzewem źielonym. 24 Byli też y Sodomczycy w oney ziemi/ spráwujący śię według wszystkich obrzydliwośći pogánow/ ktore wyrzućił PAN od oblicznośći Synom Izráelskich.

f 2 Kron 12.13.

25 Y Stáło śię roku piątego krolowánia Roboámá/ że wyćiągnął Sesák Krol Egipski przećiw Jeruzalem. 26 Y pobrał skárby domu Páńskiego/ y skárby domu krolewskiego/ wszystko to pobrał: wźiął też wszystkie tarcze g złote/ ktore był spráwił Sálomon: 27 Miásto ktorych Krol Roboám spráwił tarcze miedźiáne/ y poruczył je przełożonym nád piechotą/ ktorzy strzegli 28 drzwi domu krolewskiego. A gdy wchodźił Krol do domu PAńskiego brálá je piechotá/ y záśię odnośiłá do komor swojich. 29 A inne spráwy Roboámowe/ y wszystko co czynił/ ázaż nie są nápisáne w Kronikách o Krolách Judskich. 30 Y byłá wojná miedzy Roboámem y miedzy Jeroboámem po wszystkie dni. 31 Y zásnął Roboám z Oycy swymi/ á pochowány jest z nimi w mieśćie Dawidowym: A imię mátki jego było Náámá Ammonitká. Y krolował Abiám Syn jego miásto niego.

g 1 Krol. 10.16.

ROZDZIAŁ XV.

Abiám y Azá krolowie Judscy 25. Nádáb y Báázá Krolowie Izráelscy.

1 ROku tedy ośmnastego a krolowánia Jeroboámá/ Syná Nábátowego/ krolował Abiám nád Judá. 2 Trzy látá krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego było Máácha/ corká Abisálomowá. 3 Ten chodźił we wszystkich grzechách Oycá swego/ ktore czynił przed nim: á nie było serce jego doskonáłe przy PAnu Bogu swojim/ jáko serce Dawidá Oycá jego. 4 Wszákże dla b Dawidá dał mu PAN Bog jego pochodnią w Jeruzalem/ wzbudźiwszy Syná jego po nim/ á utwirdźiwszy Jeruzalem. 5 Przeto/ że czynił Dawid co było dobrego w oczách PAńskich/ á nie uchylał śię od wszystkiego co mu rozkazał/ po wszystkie dni żywotá swego/ oprocz c spráwy z Uryaszem Hetteyczykiem. 6 Y byłá wojná miedzy Roboámem/ y miedzy Jeroboámem po wszystkie dni żywotá jego. 7 A insze spráwy Abiámowe/ y wszystko co czynił/ ázaż nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Judskich? jáko y wojná miedzy Abiámem y miedzy Jeroboámem. 8 A gdy zásnął Abiám z Oycy swymi/ pochowano go w mieśćie Dawidowym. Y krolował d Azá Syn jego miásto niego.

a 2 Kron 13. 1
b 1 Krol 11.34 36.
c 2 Sám. 11. 4. 17. 2 Sám. 12. 9.
d 2 Kron 14. 1.

9 A Ták roku dwudźiestego Jeroboámá Krolá Izráelskiego/ krolował Azá nád Judá. 10 Czterdźieśći lat y jedno krolował w Jeruzalem/ á imię mátki e jego było Máácha corká Abisálomowá. 11 Y czynił Azá

e T. Báby jego.

co dobrego było w oczach PAńskich/ 12 jáko Dawid Ociec jego: ♣ Abowiem wytrácił Sodomczyki z źiemie/ y wyrzucił wszystkie báłwány/ ktorych 13 byli náczynili Oycowie jego. ♣ Nád to y Maáchę/ mátkę swoję f zrzućił z pánowánia: bo byłá spráwiłá strásznego báłwáná w gáju: przetoż porąbał Azá tego strásznego báłwáná jey/ y spalił u potoká Cedron. ♣ 14 A choćiaż wyżyny nie były skáżone/ jednák serce Azy było doskonáłe przy 15 PANU/ po wszystkie dni jego. ♣ Y wniosł rzeczy poświęcone Oycá swego/ y rzeczy ktore sam poświęćił/ do domu PAńskiego/ srebro/ y złoto/ y naczynia.

f 2 Kron 15. 16.

16 Y Byłá wojná miedzy Azą y miedzy Báázą Krolem Izráelskim 17 po wszystkie dni ich: ♣ Abowiem Báázá g Krol Izráelski wyćiągnął przećiw Judzie/ á zbudował Rámę/ áby nie dopuśćił wychodźić y wchodźić *nikomu* do Azy Krolá Judskiego. 18 ♣ Ale wźiąwszy Azá wszystko srebro y złoto/ ktore było pozostáło w skárbiech domu PAńskiego/ y w skárbiech domu krolewskiego/ dał je w ręce sługom swojim: y posłał je Krol Azá do Benádádá Syná Tábremonowego/ Syná Hezyonowego Krolá Syryjskiego/ ktory mieszkał w Dámászku/ mowiąc: ♣ 19 Przymierze jest miedzy mną/ y miedzy tobą/ miedzy Oycem mojim/ y miedzy Oycem twojim: Otoć posyłam dáry/ srebro y złoto: Idźże/ wzrusz przymierze twoje z Báázą Krolem Izráelskim/ áby odćiągnął 20 ode mnie. ♣ Y usłuchał Benadád Krolá Azy/ á posławszy Hetmány z Wojsk ktore miał przećiw miástom Izráelskim/ zburzył Hion y Dán/ y Abelbetmááchę/ y wszystkę Cynnerot/ y wszystkę źiemię Nefthálim: 21 ♣ Co gdy usłyszał Báázá/ przestał budowáć Rámy/ y mieszkał w 22 Tersie. ♣ Tedy Krol Azá zebrał wszystek lud Judski/ nikogo niewyjmując/ á pobráli kámienie z Rámy/ y drzewo jego/ z ktorego budował Báázá: á zbudował z niego Krol Azá Gábáá Benjáminowę y Maspfá. 23 ♣ A inne wszystkie spráwy Azy/ y wszystká moc jego/ y cokolwiek czynił/ y miástá ktore zbudował/ ázaż to nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Judskich? Ale czásu stárośći swey chorował ná nogi swoje. ♣ 24 Y zásnął Azá z Oycy swymi/ á pochowány jest z nimi w mieśćie Dawidá Oycá swego. A Jozáfát Syn jego krolował miásto niego.

g 2 Kron 16. 1.

25 A Le Nádáb Syn Jeroboámow nástąpił ná krolestwo Izráelskie/ roku wtorego Azy Krolá Judskiego: y krolował nád Izráelem 26 dwie lećie. ♣ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi/ chodząc drogámi Oycá swego/ y w grzechách jego/ ktorymi do grzechu przywo- 27 dźił Izráelá. ♣ Y zbuntował śię przećiw niemu Báázá syn Achiaszá z domu Isáschár/ á poráźił go Báázá u Gebbeton/ ktore było Filistyńskie: bo Nádáb ze wszystkim Izráelem/ obległ był Geb- 28 beton. ♣ Y zábił go Báázá roku trzećiego Azy Krolá Judskiego/ á 29 *sam* krolował miásto niego. ♣ Y stáło śię/ gdy począł krolowáć/ że wymordował wszytek dom Jeroboámow: á nie zostáwił żadney duszę z *narodu* Jeroboámowego/ áż je wytrácił/ według h słowá PAńskiego/ ktore był opowiedźiał przez sługę 30 swego Achiaszá Sylonitczyká: ♣ A *to* dla grzechow Jeroboámowych/ ktory grzeszył/ y ktory do grzechu przywiodł Izráelczyki: y dla przestęp- 31 stwá/ ktorym wzruszył ku gniewu PAná Bogá Izráelskiego. ♣ A inne spráwy Nádábowe/ y wszystko co czynił/ ázaż to nie jest nápisano w 32 Kronikách Krolow Izráelskich? ♣ Y byłá wojná miedzy i Azą/ y miedzy Báázą Krolem Izráelskim/ po wszystkie dni ich.

h 1 Krol. 14. 10.

i Wyżey v. 16.

33 R Oku trzećiego Azy Krolá Judskiego/ krolował Báázá Syn Achiaszow nád wszystkim Izráelem 34 w Tersie/ przez dwádźieśćiá y cztery látá. ♣ Y czynił złe przed PAnem/ chodząc drogámi Jeroboámowymi/ y w grzechu jego/ ktorym do grzechu przywiodł Izráelity.

ROZDZIAŁ XVI.

Jehu Báázie wyniszczenie domu jego opowiáda. 6. Elá. 10. Zymry. 23.

Amry.

Amry. 29. y Achab niezbożnie w Izráelu krolujo.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do Jehu Syná Hánániego/ przećiw Báászie mowiące: 2 Dla tego żem ćię wydźwignął z prochu/ á postánowiłem ćię wodzem nád ludem mojim Izráelskim: á tyś chodźił drogámi Jeroboámowymi/ y przywiodłeś do grzechu lud moj Izráelski/ pobudzájąc mię ku gniewu grzechámi ich. 3 Otoż ja wygłádzę ᵃ potomki Báászy/ y potomki domu jego/ á uczynię dom twoj/ jáko dom Jeroboámá ᵇ Syná Nábátowego. 4 Tego ktory *z rodu* Báászy ᶜ umrze w mieśćie/ zjedzą psi: á tego ktory umrze ná polu/ zjedzą ptacy powietrzni. 5 A inne spráwy Báászy/ y co czynił/ y moc jego/ ázaż to nie jest nápisano w Kronikách ᵈ Krolow Izráelskich? 6 A gdy zásnął Báásza z Ojcy swymi/ pochowány jest w Tersie: y krolował Elá Syn jego miásto niego. 7 A ták przez Proroká Jehu/ Syná Hánániego/ stáło śię słowo PAńskie przećiw Báászie/ y przećiw domowi jego/ y przećiw wszystkiemu złemu/ ktore czynił przed obliczem PAńskim wzruszájąc go ku gniewu spráwámi rąk swojich/ że ma być podobnym domowi ᵉ Jeroboámowemu: y dla tego że go zábił.

8 Roku dwudźiestego y szostego Azy Królá Judskiego/ krolował Elá Syn Báászy nád Izráelem w Tersie/ dwie lećie. 9 Y sprzyśiągł śię przećiw niemu sługá jego Zymry/ Hetman nád połowicą ᶠ wozow: gdy Elá w Tersie pijąc pijány był w domu Arsy/ ktory był spráwcą domu *krolewskiego* w Tersie. 10 W tym przypadł Zymry ᵍ y ránił go/ y zábił go/ roku dwudźiestego y śiodmego Azy Królá Judskiego/ á krolował miásto niego. 11 A gdy już krolował/ y śiedźiał ná stolicy jego/ wymordował wszystek dom Báászy/ y powinne jego/ y przyjaćioły jego; nie zostáwił z niego y szczeniątká. 12 A ták wygłádźił Zymry wszystek dom Báászy/ według słowá PAńskiego/ ktore ʰ powiedźiał o Báászie przez Proroká 13 Jehu. Dla wszystkich grzechow Báászy/ y grzechow Ele Syná jego ktorzy grzeszyli/ y ktorzy przywiedli do grzechu Izráelá: wzruszájąc ku gniewu PAná Bogá Izráelskiego proznośćiámi swymi. 14 Ale inne spráwy Ele/ y wszystko co czynił/ izáli nie nápisano w Kronikách o Krolách Izráelskich? ⁱ

15 Roku dwudźiestego y śiodmego Azy Królá Judskiego/ krolował Zimry śiedm dni w Tersie: gdy lud obozem leżał u Gebbeton 16 ktore jest Filistyńskie. A gdy usłyszał lud leżący w obożie tákową rzecz/ iż Zymry sprzyśiągszy śię zábił Królá/ tedy wszystek Izráel postánowili Krolem Amrego ktory był Hetmánem nád wojskiem Izráelskim onegoż dniá w obożie.

17 Przetoż odćiągnął Amry y wszystek Izráel z nim od Gebbeton/ á oblegli Tersę. 18 A gdy obaczył Zymry/ iż wźięto miásto/ wszedł ná páłác domu Krolewskiego/ y spalił śię ogniem z domem Krolewskim/ y umárł. 19 *A to śię stáło* dla grzechow jego/ ktorych śię dopuśćił/ czyniąc złe przed obliczem PAńskim/ á chodząc drogą Jeroboámá/ y w grzechách jego/ ktorych śię dopuszczał/ do grzechu przywodząc Izráelá. 20 A inne spráwy Zymry y sprzyśiężenie jego/ ktore uczynił/ ázaż nie jest nápisáne w Kronikách o Krolách Izráelskich?

21 Tedy śię rozerwał lud Izráelski ná dwie częśći: połowicá ludu szłá zá Tebni Synem Ginetowym/ áby go uczynili Krolem: A 22 połowicá go szłá zá Amrym. Ale przemogł lud ktory przestawał z Amrym/ on lud ktory zostawał przy Tebni Synu Ginetowym: y umárł Tebni/ á krolował Amry.

23 Roku trzydźiestego y pierwszego Azy Królá Judskiego/ krolował Amry nád Izráelem dwánaśćie lat: w Tersie krolował sześć 24 lat. Y kupił gorę Sámáryjey u Semerá zá dwá talenty śrebrá/ y pobudował ná oney gorze: á názwał imię miástá ktore zbudował/ imieniem Semerá/ PAná gory o-

Margin notes: ᵃ 1 Krol. 14. 10. ᵇ 1 Krol. 15. 29. ᶜ 1 Krol. 14. 11. ᵈ 2 Kron. 16. 1. ᵉ 1 Krol. 15. 29. ᶠ L. Rycerstwá. ᵍ 2 Krol. 9. 31. ʰ Wyżey v. 3. ⁱ Niżey v. 26.

25 ney Samáryjey. ✤ Ale czynił Amry złe przed oczymá PAńskimi/ á dopuszczał śie rzeczy gorszych/ niżeli 26 wszyscy ktorzy przed nim *byli*. ✤ Abowiem chodźił wszystkimi drogámi Jeroboámá Syná Nábátowego/ y w grzechu jego/ ktorym przywiodł w grzechy Izráelá/ wzruszájac ku gniewu PAná Bogá Izráelskiego 27 k proznośćiámi swymi. ✤ A inne spráwy Amrego y wszystko co czynił/ y moc jego ktora pokázowáł/ áżaż to nie jest nápisano w Kroni- 28 kách o Królách Izráelskich? ✤ Y zásnał Amry z Ojcy swymi/ á pochowány jest w Samáryjey: Y Krolowáł Acháb Syn jego miásto niego.

k 5 Moj 32. 21. Jerem. 2. 5. Jonás. 2. 9.

29 ACháb tedy Syn Amrego krolowáć począł nád Izráelem/ roku trzydźiestego y osmego Azy Krolá Judskiego ; á krolowáł Acháb Syn Amrego nád Izráelem w Samáryjey/ dwádźieśćiá y dwie 30 lecie. ✤ Y czynił Acháb Syn Amrego złe przed oczymá PANskimi/ nád wszystkie ktorzy byli przed nim. 31 ✤ Y stáło śie/ niemájac ná tym dosyć iż chodźił w grzechách Jeroboámá Syná Nábátowego/ że sobie wźiał zá żone Jezábelę corkę Etbáálá/ Krolá Sydońskiego : á szedszy służył Báálowi/ y kłániał 32 mu śie. ✤ Y wystáwił ołtarz Báálowi/ w domu Báálowym/ ktory 33 był zbudował w Samáryjey. ✤ Do tego násádźił Acháb gaj : á tym wiecey wzruszył ku gniewu PAná Bogá Izráelskiego / nád wszystkie Krole Izráelskie ktorzy byli przed nim.

34 ZA dni jego zbudowáł Hiel Betelczyk *miásto* Jerycho : Ná Abirámie pierworodnym swojim záłożył je l : á ná Segubie namłodszym *Synu* swym wystáwił bramy jego: według słowá PAńskiego/ ktore powiedźiał przez Jozuego Syná Nunowego.

l I. Záłożywszy grunty strácił Abirámá, á wystáwiwszy bramy strácił Segubá. Jozue. 6. 26.

ROZDZIAŁ XVII.

Eliasz przedpowiedźiał głod Achábowi. 4. Bog go żywił przez kruki. 10. y przez wdowę w Sárepćie. 17. ktorey Syná zmárłego wskrześił.

1 TEdy rzekł Eliasz Tesbitá *jeden* z obywátelow Gáláádu do Achábá : Żywie PAN Bog Izráelski/ przed ktorego oblicznośćią stoje/ że nie bedźie tych lat rosy/ áni a deszczu/ jedno według słow ust mojich.

a Syrác. 48. 3. Luká. 4. 25. Jákob. 5. 17.

2 Y Stáło śie słowo PAńskie do 3 niego/mowiąc: ✤ Odejdź z tąd/ á obroć śie ná wschod słońcá/ y skryj śie u potoká Cháryt/ ktory jest 4 przećiwko Jordanowi. ✤ Y bedźiesz pił z potoká : á rozkazałem/ 5 krukom/ ábyć ię tám żywili : ✤ Y poszedł/ á uczynił według słowá PAńskiego : y przyszedszy uśiadł u potoku Chárytt/ ktory *był* przećiwko 6 Jordanowi. ✤ A kruci przynośili mu chleb y mięso poránu : tákże chleb y mięso wieczor : á pił z potoká.

7 LEcz po wyśćiu niektorych dni/ wysechł on potok : bo nie pádał 8 deszcz ná źiemie. ✤ Y stáło śie słowo 9 PAńskie do niego / mowiąc : ✤ Wstań/ idź do Sárepty Sydońskiey/ y mieszkaj tám : otom tám rozkazał niewieśćie wdowie/ áby ćię żywi- 10 łá. ✤ Tedy on wstawszy szedł do Sárepty/ y przyszedł do bramy miástá/ á oto tám niewiástá wdowá zbieráłá drwá : ktory záwołáwszy jey/ rzekł : Przynieś mi proszę trochę 11 wody w naczyniu/ ábym śie nápił. ✤ A gdy oná szłá áby przyniosłá/ tedy ná nię záwołał/ y rzekł : Przynieś mi *też* proszę sztuczkę chlebá w 12 ręce twojey. ✤ Y odpowiedźiáłá : Żywie PAn Bog twoj/ że nie mam pieczonego chlebá/ oprocz z garśc pełna máki w gárncu/ á trochę oliwy w bańce: á oto zbieram b trochę drewek/ ábym szłá/ y zgotowáłá to sobie y Synowi swemu / á zjadszy 13 to/ ábysmy pomárli. ✤ Tedy rzekł do niey Eliasz : Nie boj śie : Idź/ uczyń jákoś rzekłá : wszákże uczyń mi z tego pierwey podpłomyk máły/ y przynieś mi/ potym też sobie 14 y Synowi swemu uczynisz. ✤ Abowiem ták powiedźiał PAN Bog Izráelski : Máká z gárncá tego nie bedźie strawiona ; áni oliwy z tey bánki ubedźie/ áż do dniá/ gdy 15 PAn spuśći deszcz ná źiemię. ✤ Y

b H. Dwie drewnie.

poszłá á uczyniłá podług słowá Eliaszowego/ y jádłá / oná y on/ y wszystká czeladź jey *áż śie wypełniły* 16 te dni. ♣ Nic byłá strawiona mąká z onego gárncá/ áni oliwy z báńki ubyło według słowá PAńskiego / ktore powiedźiał przez Eliaszá.

17 Y Stáło śie potym że śie rozniemogł syn oney niewiásty/ PAniey domu onego: á byłá niemoc jego bárzo ćiężka/ ták/ że w nim tchu 18 nie zostáło. ♣ Przetoż rzekłá do Eliaszá: Coż mnie y tobie mężu Boży? przyszedłeś do mnie/ ábyś przywiodszy ná pámięć niepráwość mo- 19 ję/ umorzył Syná mego. ♣ Y rzekł do niey: Daj mi Syná twego: y wźiąwszy go z łoná jey/ wniosł go ná Sale/ ná ktorey mieszkał/ y po- 20 łożył go ná łożu swojim. ♣ Y wołał do PAná á rzekł: PAnie Boże moj/ izali też utrapisz wdowę/ u ktorey mieszkam/ iżeś *c* zábił Syná 21 jey? ♣ A rozćiągnawszy śię nád dźiećięćiem po trzy kroć wołał do PAná/ mowiąc: PAnie Boże moj/ niechaj śię/ proszę/ wroći duszá dźie- 22 ćiątká tego/ *d* w ćiáło jego. ♣ Y wysłuchał PAN głos Eliaszow: y wroćiłá śię duszá dźiećięćia w ćiá- 23 ło jego/ y ożyło. ♣ Tedy wźiął Eliasz dźiećię/ y zniosł je z Sali do domu: á oddał go mátce jego: y rzekł Eliasz: Wej/ Syn twoj *e* ży- 24 wie. ♣ Y rzekłá niewiástá do Eliaszá: Terazem poznáłá iżeś jest mąż Boży/ á słowo PAńskie w uśćiech twojich jest prawdá.

c 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Mądr. 16. 13.
d H. Wewnątrz-ności.
e 2 Krol. 4. 37. Żyd. 11. 35.

ROZDZIAŁ XVIII.

Eliász posłány do Achábá. 6. z Abdyaszem w drodze rozmawia. 17. 18. Krolowi śię stawia y onego gromi. 37. Ogień z niebá Ofiarę jego zápálił. 40. Tenże Prorokow Báálowych 400. pobił, y deszcz uprośił.

1 POtym po wielu dni/ *miánowićie* po onym roku trzećim/ stáło śię słowo PAńskie do Eliaszá/ mowiąc; Idź ukaż śię Achábowi/ bo 2 spuszczę deszcz ná źiemię. ♣ Szedł tedy Eliasz/ áby śię ukazał Achábowi: á był głod gwałtowny w Sá- 3 máryjey. ♣ Y záwołał Acháb Abdyaszá/ ktory był sprawcą domu jego. A Abdyasz śię bárzo PAná bał. 4 ♣ Bo gdy mordowáłá Jezábel Proroki PAńskie/ tedy wźiął Abdyasz sto Prorokow/ y skrył ich po pięćdźieśiąt do jáskini/ y żywił je chle- 5 bem y wodą.) ♣ Y rzekł Acháb do Abdyaszá: Idź przez źiemię do wszystkich źrzodeł wod / y do wszystkich potokow/ áza gdźie znajdźiemy trawę/ żebyśmy żywo záchowáli konie y muły/ y żebyśmy nie zgubili by- 6 dłá. ♣ Y rozdźielili sobie źiemię ktorą przejść mieli: Acháb sam szedł jedną drogą/ Abdyasz też szedł drugą osobno.

7 A Gdy Abdyasz *był* w drodze/ oto śię z nim Eliasz potkał/ ktory gdy go poznał/ upadł ná oblicze swoje/ y rzekł: A tyżeś jest/ PAN moj/ 8 Eliasz? ♣ Y odpowiedźiał mu: Jam jest: Idź powiedz Pánu twe- 9 mu: oto Eliasz *tu jest*. ♣ Do ktorego on rzekł: Cożem zgrzeszył/ iż wydawasz sługę twego w ręce Achábowe/ áby mię zábił? ♣ Żywie PAN 10 Bog twoj/ że niemász narodu/ y krolestwá/ gdźieby nie posłał PAn moj áby ćię szukano: á *gdy* powiedźiano iż ćię nie mász/ tedy obowiązał przysięgą krolestwá y narody/ jáko ćię 11 náleść nie mogą. ♣ A ty mi teraz mowisz: Idź á powiedz PAnu 12 twemu; Oto Eliasz. ♣ Y stáłoby śię/ gdybym ja odszedł od ćiebie żeby ćię Duch PAński *a* zániosł/ gdźiebym nie wiedźiał; á ja szedszy opowiedźiałbym Achábowi; á gdyby ćię nie ználazł/ zábiłby mię. ♣ A sługá twoj boji śię PAná od dźiećiń- 13 stwá swego. ♣ Azá nie powiedźiano PAnu memu/ com uczynił *b* gdy mordowáłá/ Jezábel Proroki PAńskie/ żem skrył z prorokow PAńskich sto mężow: po pięćdźieśiąt mężow w jáskini/ y żywiłem je chle- 14 bem y wodą? ♣ A ty teraz mowisz: Idź powiedz Pánu twemu/ oto E- 15 liasz: y zábije mię. ♣ Y odpowiedźiał Eliasz: Żywie PAn zastępow/ przed ktorego obliczność stoję/ że mu śię dźiś ukáżę.

16 A Ták szedł Abdyasz przećiw Achábowi/ y oznájmił mu to: Przetoż szedł Acháb przećiw Eliaszowi. ♣ 17 A ujrzawszy Acháb Eliaszá/ rzekł

a 2 Krol. 2. 16.
b Wyżey v. 4.

Achab do niego: Azaż nie ty jesteś/ ktory czyniß zámießánie w Izráelu?
18 Ná co mu odpowiedźiał: Nie jać czynię zámießánie w Izráelu/ ále ty y dom Ojcá twego: gdyż opuśćiwßy rozkazánia PAńskie/ náśládujećie Báálow. ♣ 19 Przetoż teraz poślij á zbierz do mnie wßystkiego Izráelá/ ná gorę Kármel; y Prorokow Báálowych czterystá y pięćdźieśiąt; przytym prorokow gájowych czterystá/ ktorzy jadáją z stołu Iezábele. ♣ 20 Posłał tedy Achab do wßystkich Synow Izráelskich/ y zebrał te proroki ná gorę Kármel

21 A Przystąpiwßy Eliaß do wßystkiego ludu/ rzekł; Y długoż będźiećie chramáć ná obie stronie? Jeśli PAN jest Bogiem/ idźćież zá nim: á jeśli Báál/ idźćież zá nim. Y nie odpowiedźiał mu lud y słowá.
22 ♣ Tedy rzekł Eliaß do ludu; Jam tylko sam został Prorok PAński: á Prorokow Báálowych czterystá/ y pięćdźieśiąt mężow. ♣ 23 Niech nam dádzą dwu ćielcow/ á niech sobie obiorą ćielcá jednego/ á porąbią go ná ßtuki/ y włożą ná drwá; ále ogniá niech nie podkłádáją; ja też przygotuję drugiego ćielcá/ ktorego włożę ná drwá/ á ogniá nie podłożę. ♣
24 Potym wzywajćie Imienia bogow wáßych/ á ja będę wzywał imienia PAńskiego/ á Bog ktory śię ozwie przez ogień/ ten niech będźie Bogiem: Ná co odpowiádájąc wßystek lud rzekł; Dobrześ powiedźiał.
25 ♣ Y rzekł Eliaß do Prorokow Báálowych: Obierzćie sobie ćielcá jednego/ á zgotujćie go pierwey/ bo was jest więcey: Wzywajćież imienia Bogow wáßych/ ále ogniá nie podkładajćie.

26 A Ták wźięli ćielcá ktorego im dał/ á zgotowawßy/ wzywáli imienia Báálowego/ od poránku áż do południá/ mowiąc: O Báálu wysłuchaj nas! Ale nie było głosu/ áni ktoby odpowiedźiał. Y skakáli koło Ołtarzá ktory byli uczynili c. ♣ 27 A gdy było południe/ náśmiewał śię z nich Eliaß/ mowiąc: Wołajćie więkßym głosem; poniewaź jest Bog: Tylko/ że śię ábo zámyślił/ ábo jest zábáwny/ ábo też jest w 28 drodze/ ábo też śpi; áza ocući. ♣ A ták wołáli głosem wielkim/ y rzezáli śię według zwyczáju swego nożámi/ y włoczenkámi/ áż śię krwią oblewáli. ♣ 29 Y stáło śię gdy minęło południe/ że prorokowáli áż do czásu ofiárowánia ofiáry śniedney: ále nie było głosu/ áni ktoby odpowiedźiał/ áni ktoby wysłuchał.

30 Zátym rzekł Eliaß do wßystkiego ludu; Przystąpćie do mnie. Y przystąpił wßystek lud do niego. Tedy náprawił Ołtarz PAński ktory był rozwálony. ♣ 31 Abowiem wźiął Eliaß dwánaśćie kámieni; (według liczby pokolenia Synow Jákobowych/ do ktorego śię stáło słowo PAńskie/ d mowiąc; Izráel będźie imię twoje. ♣ 32 Y zbudował z tego kámienia Ołtarz w Imię PAńskie/ á uczynił około Ołtarzá ßeroki row/ coby mogł dwie miáry zboża wyśiać. ♣ 33 Potym ułożył drwá/ y ná ßtuki porąbał ćielcá/ y złożył go ná drwá. ♣ 34 Y rzekł: Nápełnićie cztery wiádrá wodą/ á wylyjćie ná cáłopalenie/ y ná drwá. Rzekł nád to: Powtorzćie/ y powtorzyli: rzekł jeszcze: Vczyńcie po trzećie; y uczynili po trzećie: ♣ 35 Tákże płynęły wody około Ołtarzá: áż y row był nápełniony wodą. ♣ 36 Y stáło śię/ gdy był czás spráwowánia Ofiáry śniedney/ przystąpił Eliaß Prorok/ y rzekł; PAnie Boże Abráhámow/ Izáákow/ y Izráelow: dźiś niech poznáją/ żeś ty jest Bogiem w Izráelu/ á jam sługá twoj: á/ żem według słowá twego uczynił to wßystko. ♣ 27 Wysłuchaj mię PAnie/ wysłuchaj mię/ áby poznał/ ten lud/ żeś ty PAN ie jest BOGIEM/ gdybyś zás náwroćił sercá ich. ♣ 38 Tedy spadł ogień PAński/ y pożárł cáłopalenie/ y drwá y kámienie/ y proch: á wodę ktora byłá w rowie/ e wysußył. ♣ 39 Co gdy ujrzał wßystek lud/ upádli ná oblicze swe/ y rzekli: PAN jest Bogiem/ PAN ci jest Bogiem.

40 Tedy rzekł Eliaß do nich: Pojimajćie Proroki Báálowe/ á żaden niech z nich nie uchodźi. Y pojimano je. A ták odwiodł je Eliaß do potoká Cison/ y támże je pobił.

c I. Ktory był uczynił Eliaß.

d 1 Moy. 32.28. y 35.10 2 Krol. 17.34.

e H. Wylizał.

Potym

41 POtym rzekł Eliasz do Achábá: Jdź/ jedz/ á pij ; ábowiem *oto* szum dżdżá wielkiego. 42 Tedy szedł Acháb/ áby jadł y pił: á Eliasz wstąpił ná wierzch Kármelu/ y położył śię ná źiemię : á włożył twarz swoję miedzy koláná swoje. 43 Potym rzekł do sługi swego: Jdź teraz á pojrzyj ku morzu: ktory poszedł/ á pojrzawszy/ rzekł ; Niemász nic. Záśię rzekł: *Idź, á* wracaj śię po śiedm kroć. 44 A zá śiodmym *rázem* rzekł : Oto obłok máły jáko dłoń człowiecza wystepuje z morzá. Tedy *on* rzekł; Jdź / á powiedz Achábowi : Záprzągaj / á uieżdżaj áby cię descz nie zástał. 45 Y stáło śię miedzy tym/ że śię niebiosá obłokámi y wiátrem záćmiły/ z kąd był descz wielki. A ták wśiadszy Acháb jáchał do Jezreelá. 46 A ręká PAńska byłá nád Eliaszem: y przepásał biodrá swe/ y bieżał przed Achábem/ áż przyszedł do Jezreelá.

ROZDZIAŁ XIX.

Eliasz przed Jezábelą ucieka. 5. Bog go przez Anjołá opátruje. 9. y sam mu śię ukazawszy, Házáelá ná Syryjskie, lebu ná Izráelskie Páństwo, á Elizeuszá ná Prorocstwo pomázáć rozkázuje.

1 TEdy oznájmił Acháb Jezábeli wszystko co uczynił Eliasz / á iż práwie wszystkie Proroki pomordował mieczem. 2 Przetoż posłáłá Jezábelá posłá do Eliaszá / mowiąc : To mi niech uczynią Bogowie / y to mi niech przyczynią / jesli o tym czáśie jutro nie położę duszę twojey/ jáko duszę ktorego z onych.

3 CO gdy wyrozumiał *Eliasz*, wstał / y odszedł áby duszę swą *záchował*, á przyszedł do Beersebý/ ktora byłá w Judstwie : y zostáwił tám sługę swego. 4 A sam poszedł w puszczą ná jeden dźień drogi : á gdy przyszedł y uśiadł pod jednym jáłowcem / życzył sobie a umrzeć / y rzekł : Dosyć już o PANie: weźmiże duszę moję / bom nie jest lepszym nád Ojce moje. 5 Y położył śię á zásnął pod onym jáłowcem : á oto w tenże czás tknął go Anjoł/ y rzekł mu : Wstań/ á jedz. 6 A gdy śię obejrzał/ oto w głowách jego był chleb ná węglu upieczony / y czászá wody. A ták jadł y pił: Y położył śię znowu. 7 Potym wrocił śię Anjoł PAński powtore/ y tknął go/ á rzekł: Wstań jedz: ábowiem dáleka masz drogę przed sobą. 8 A ták wstawszy jadł y pił : á szedł w mocy pokármu onego czterdźieśći dni y czterdźieśći nocy/ áż do gory Bożey Horeb.

9 Y Wszedł tám do jáskini / á przenocował tám. A oto słowo PAńskie do niego/ mowiąc : Coż tu czynisz Eliaszu ? 10 Ktory odpowiedźiał : Gorliwiem śię zástáwiał o PANA Bogá zastępow: ábowiem Synowie Izráelscy opuśćili przymierze twoje/ Ołtárze twoje zburzyli / y Proroki b twoje mieczem pomordowáli : á zostałem ja sam ; y szukáją duszę moję áby mi ją odjęli. 11 Tedy *onże głos* rzekł : Wynidź/ á stań ná gorze przed PAnem. A oto PAn przechodźił / y wiátr gwałtowny y mocny podwrácający gory / y łamiący skáły / przed PAnem: *ále* PAn nie był w onym wietrze. Zá wiátrem było trzęśienie źiemie : *ále* nie był PAn y w onym trzęśieniu. 12 Zá trzęśieniem był ogień: *ále* PAn nie był w ogniu. Zá ogniem był głos cichy y wolny. 13 To gdy usłyszał Eliasz/ zákrył oblicze swoje płászczem swojim: á wyszedszy stánął we drzwiách jáskini. A oto do niego głos mowiący : Co tu czynisz Eliaszu ? 14 A on odpowiedźiał: Gorliwiem śię zástawiał o PAná Bogá zastępow : ábowiem opuśćili przymierze twoje Synowie Izráelscy/ Ołtarze twoje poburzyli / á Proroki twoje mieczem pomordowáli : y zostałem ja sam / á szukáją duszę mojey/ áby mi ją odjęli.

15 ALe PAn rzekł do niego : Jdź/ wroć śię drogą twą ná puszczą Dámászká : á gdy *tám* przyjdźiesz/ pomáżesz c Házáelá zá Królá nád Syryją. 16 A Jehu d Syná Námsy/ pomáżesz zá Królá nád Izráelem/ á Elizeuszá Syná Sáfátowego z Abelmecholá / pomáżesz zá Proroká/ miásto śiebie. 17 Y stánie śię / że ktokolwiek ujdźie mieczá Házáelo-

a *H. Duszy swey.*

b *Rzym.* 11. 3.

c 2 *Kro.* 8. 1.

d 2 *Kro.* 9. 1. *Syrác.* 48.

wego / zábije go Jehu ; á ktokolwiek ujdźie mieczá Jehu / zábije go

18 Elizeuß. ✤ Jednákem e sobie záchował w Jzráelu śiedm tyśięcy / ktorych wßystkich koláná nieklękniáły śię Báálowi / y ktorych wßystkich ustá nie cáłowáły go.

e Rzym. 11. 5.

19 A Ták on odßedßy z támtąd / ználazł Elizeußá Syná Sáfátowego / á on orze / á dwánaśćie jarzm wołow przed nim / á sam był przy dwunástym járzmie, á idąc mimo niego Eliaß / wrzućił nań

20 płáßcz swoj. ✤ Ktory opuśćiwßy woły / bieżał zá Eliaßem / y rzekł : Niech pocáłuję proßę Ojcá mego / y mátkę moję / á pojdę zá tobą ; ktoremu rzekł : Jdź á wroć śię záśię : poniewasz widźiß com ći uczynił?

21 ✤ A ták wroćiwßy śię do niego / wźiął parę wołow / y zábił je / á przy drwách z pługá náwárzył mięsá z nich / y dał ludowi : y jedli. ✤ A wstawßy ßedł zá Eliáßem y służył mu.

Rozdźiał. XX.

Benádád oblegßy Sámáryją. 23. 28. Bogá bluźni. 17. 29. Achab go po dwá kroć poráźił. 3. y wolno puśćił. 35. czym PANA rozgniewał.

1 Tedy Benádád Krol Syryjski zebrał wßystko wojsko swoje / májąc z sobą trzydźieśći y dwu Krolow / przytym jezdne y wozy : á przyćiągnąwßy / obległ Sámáryją

2 y dobywał jey. ✤ Y wypráwił posły do Achábá / Krolá Jzráelskiego /

3 do onego miástá : ✤ Y rzekł mu : Ták mowi Benádád / śrebro twoje / y złoto twoje / moje jest : tákże żony twoje y Synowie twoji nacudnieyßy / moji są.

4 ✤ Y odpowiedźiał Krol Jzráelski / á rzekł : Według słowá twego Krolu Pánie moj / twojem

5 ja / y wßystko co mam. ✤ A wroćiwßy śię posłowie do niego (: Ták powiedźiał Benádád / mowiąc : Posłałem do ćiebie / ábyć rzeczono ; Srebro twoje / y złoto twoje / y żony twoje / y syny twoje daß mi.

6 ✤ Ale wiedz że jutro o tym czáśie poślę sługi moje do ćiebie / ktorzy wyßperáją dom twoj / y domy sług twojich / y wßystko w czym śię kocháß / w ręce swe wezmą y rozbiorą.

7 A Ták wezwał Krol Jzráelski wßystkich Stárßych ziemie onej / y rzekł im : Uważćież proßę / á obaczćie żeć ten złego ßuka : ábowiem posłał do mnie po żony moje / y po Syny moje / y po śrebro moje / y po złoto moje / á nie

8 odmowiłem mu. ✤ Y rzekli do niego oni wßyscy Stárßy / y wßystek lud :

9 Nie słuchaj / áni przyzwalaj. ✤ Przetoż odpowiedźiał posłom Benádádowym : Powiedzćie Krolowi Pánu memu : Wßystko o coś posłał do sługi twego przed tym / uczynię ; ále tey rzeczy uczynić nie mogę. ✤ A ták posłowie odeßli / y odnieśli mu

10 odpowiedź. ✤ Znowu posłał do niego Benádád / y rzekł : Niech mi to uczynią Bogowie / y to niech przyczynią / jesli śię dostánie prochu Sámáryjey po gárśći wßystkiemu

11 ludowi ktory zá mną idźie. ✤ Y odpowiedźiał Krol Jzráelski / á rzekł : Powiedzćie mu : Niech śię nie chlubi zbrojny / jáko ten / ktory

12 złożył zbroję. ✤ A gdy Benádád usłyßał to słowo (á on w ten czás z Krolmi pił w namiećiech) rzekł do sług swych : Ruśćie śię. Y rußyli śię ku miástu.

13 A Oto niektory Prorok przyßedł do Achábá / Krolá Jzráelskiego / y rzekł ; Ták powiáda PAn : Dzażeś nie widźiał tego wßystkiego wielkiego mnostwá? Oto ja je dam w ręce twoje dźiśia / ábyś widźiał

14 żem JA PAN. ✤ Tedy rzekł Achab : Przez kogoż? A on odpowiedźiał ; Ták mowi PAn / przez sługi Kśiążąt powiátowych. Y rzekł : Ktoż pocznie bitwę? Tedy mu odpowie-

15 dźiał : Ty. ✤ Obliczył tedy sługi Kśiążąt powiátowych / ktorych było dwieśćie / trzydźieśći y dwá : á po nich policzył wßystek lud / wßystkich Synow Jzráelskich śiedm tyśięcy.

16 ✤ Y wyßli o południu. A Benádád pił y upił śię w namiećiech sam y trzydźieśći y dwá Krolow pomocni-

17 kow jego. ✤ A ták wyßli sługi Kśiążąt powiátowych naprzod. Tedy posłał Benádád / (gdy mu powiedźiano / mowiąc : Mężowie wyßli z Sámá-

18 rzyjey) ♣ Y rzekł: Choćiażby o pokoj śli prośić, pojimajćie je żywo. Choćiażby też ku bitwie wyśli / żywo je pojimajćie. 19 ♣ A gdy oni słudzy Kśiążąt powiátowych wyßli z miástá/ y *inne* wojsko zá nimi; 20 ♣ Poráźił káżdy mężá swego / ták że ućiekli Syryjczycy : y gonił je Izráel : ućiekł też Benádád Krol Syryjski ná koniu/ y z jezdnymi. 21 ♣ Potym wyćiągnął Krol Izráelski / y pobił konie y wozy: á poráźił Syryjczyká porażką wielką.

22 Znowu przyßedł Prorok do Krolá Izráelskiego/ y rzekł mu: Idź zmacniaj śię/ á wiedz y bacz co maß czynić: ábowiem po roku Krol Syryjski wyćiągnie przećiwko tobie. 23 ♣ Tedy sługy Krolá Syryjskiego rzekli do niego : Bogowie ich / są Bogowie gorni ; przetoż nas przemogli : á wßákże zwiedźmy z nimi bitwę w polu/ *á ujrzyß* jeśli ich nie przemożemy. 24 ♣ Przetoż ták uczyń : Odpraw Krole / káżdego z miejscá swego/ á postánow Hetmány miásto nich. 25 ♣ A ty nálicz sobie wojská z swojich/ jáko *było* wojsko onych/ ktorzy polegli/ á koni jáko one konie/ á wozow jáko one wozy/ y stoczemy bitwę z nimi w polu / á ujrzyß jeśli ich nie przemożemy. Y usłuchał głosu ich/ á uczynił ták. 26 ♣ A gdy wyßedł rok / obliczył Benádád Syryjczyki / á ćiągnął ku Afeku ná wojnę przećiw Izráelitom. 27 ♣ Synowie Izráelscy tákże są obliczeni / á nábrawßy z sobą żywnośći / ćiągnęli przećiwko nim : y położyli śię obozem Synowie Izráelscy przećiwko nim/ jákoby dwie máłe stádká kozą: á Syryjczycy nápełnili ziemię.

28 Tedy przyßedł mąż Boży/ y mowił do Krolá Izráelskiego / ó rzekł: Ták mowi PAN: Przeto iż mowili Syryjczycy / Bogiem gor jest PAN / á nie jest Bogiem rownin / podam to wßystko mnostwo wielkie w ręce twoje / ábyśćie wiedźieli żem JA PAN. 29 ♣ A ták oni leżeli obozem przećiwko nim/ przez śiedm dni. Y stáło śię dniá śiodmego / że stoczyli bitwę / y poráźili Synowie Izráelscy Syryjczykow sto tyśięcy pießych jednegoż dniá: 30 ♣ A ostátek ućiekli do Afeku miástá/ y upadł mur ná dwádźieśćiá y śiedm tyśięcy mężow / co byli pozostáli. A Benádád ućiekßy/ przyßedł do miástá/ *y skrył śię* do náyskrytßey komory.

31 A Le mu rzekli sługy jego : Słycháliśmy zápewne że Krolowie domu Izráelskiego są Krolowie miłośierni. Niech włożymy/ proßę/ wory ná biodrá náße/ y powrozy ná głowy náße/ á wynidźiemy do Krolá Izráelskiego / snadź żywo zostáwi duße twoję. 32 ♣ Tedy opáſáli wormi biodrá swe/ á *włożyli* powrozy ná głowy swoje / y przyßli/ Krolá Izráelskiego / y rzekli ; Benádád sługá twoj mowi. ♣ Niech żywie proßę duszá mojá. A on rzekł: A żywże jeßcze? Brát to moj. 33 ♣ A oni mężowie wziąwßy to zá dobry znák/ y prętko uchwyćiwßy *to słowo* od niego / rzekli / Bráci twoj Benádád : Y rzekł. Idźćież / przywiedźćie go : Przetoż wyßedł do niego Benádád : y kazał mu wśieść ná woz. 34 ♣ Y rzekł do niego *Benádád*: Miástá ktore wziął Oćiec moj á Ojcu twemu powrocę / á ty ulice sobie poczyniß w Dámáßku / jáko poczynił Oćiec moj w Sámáryjey. *Y odpowiedźiał*: Ja według przymierza puszczę ćię wolno. A ták z nim uczynił przymierze / y puśćił go wolno.

35 Tedy niektory mąż z Synow Prorockich rzekł do bliźniego swego z roskázánia PAńskiego : Uderz mię proßę : ále go nie chćiał on mąż uderzyć. 36 ♣ Y rzekł mu : Przeto iżeś nie usłuchał głosu Páńskiego/ oto skoro odejdźieß ode mnie zábije ćię lew. A gdy odßedł od niego/ ználazł go lew / y zábił go. 37 ♣ Potym ználazł drugiego mężá / y rzekł mu : Uderz mię proßę : ktory mąż ták go uderzył że go ránił. 38 ♣ Szedł tedy on Prorok / á zábieżał Krolowi ná drodze/ y odmienił śię zásloniwßy oczy swoje. 39 ♣ A gdy Krol mijał / záwołał ná Krolá / y rzekł: Sługá twoj wyßedł w pośrzodek bitwy / á oto mąż przyßedßy / przywiodł do mnie mężá / y rzekł ; Strzeż tego mężá/ bo jeślibyś go upuśćił / duszá twojá będźie zá duße jego / ábo talent

2 1 Kr 15.2

sre=

40 śrebrá odważyß. ♣ W tym gdy śię slugá twoj zábáwił tym y owym / oto on zniknął : Tedy rzekł do niego Krol Jzráelski : Táki *jeſt* ſąd twoj / sámes śię osądźił. 41 ♣ A on záraz odjął zásłonę od oczu swych / y poznał go Krol Jzráelski że był Prorokiem. 42 ♣ Zátym rzekł do niego : Ták mowi PAN : b. Ponieważeś wypuśćił z ręki swey męzá godnego śmierći / duszá twojá będźie zá dusze jego / y lud twoj / zá lud jego. 43 ♣ Przetoż odszedł Krol Jzráelski / do domu swego smętny y zágniewány ; y przyszedł do Sámáryjey.

b 1 Krol. 22. 37. 38.

Rozdział. XXI.

Nábot odmowiwßy Achábowi winnice swoje. 8. Z rozkazánia Iezábeli 13. Zpotwarzony y ukámienowány jeſt. 17. Záczym Eliaß pomſtę Bożą Achábowi. 23. y Jezábeli opowiáda. 27. Pokutá Achábowá.

1 Y Stáło śię potym : Miał Nábot Jezreelitá winnicę / ktora byłá w Jezreelu / podle páłácu Achábá Krolá w Sámáryjey. 2 ♣ Y rzekł Acháb do Nábotá / mowiąc : Day mi winnicę twoję / ábym miał z niey ogrod dla járzyn : ábowiem bliska jest domu mego ; á dam ći zá nię Winnicę lepszą / niżli tá jest : ábo jeslić śię zda / dam ći pieniędzy ile stoji. 3 ♣ Y odpowiedźiał Nábot Achábowi : Nie day tego PANie / ábym ći miał dáć dźiedźictwo Ojcow mojich.

4 TEdy przyszedł Acháb do domu swego smętny y zágniewány / dla słowá ktore mu rzekł Nábot Jezrelitá / mowiąc : Nie dam ći dźiedźictwá Ojcow mojich : y układł śię ná łożu swym / á odwroćił twarz swoję / y nie jadł chlebá. 5 ♣ W tym przyszedszy do niego Jezábelá żoná jego rzekłá mu : Przecżże Duch twoj ták smętny / że nie jesz chlebá ? 6 ♣ Y odpowiedźiał jey : Przeto żem mowił z Nábotem Jezreelitą / y rzekłem mu : Day mi winnicę twoję zá pieniądze ábo jesli chcesz / dam ći winnicę zá nię : Ale *on* odpowiedźiał : Nie dam ći winnice mojey. 7 ♣ Tedy rzekłá do niego Jezábelá żoná jego : Y tákże ty spráwujesz krolestwo Jzráelskie ? Wstań / jedz chleb / á b[...] brey myśli ; Ja tobie dam [...] Nábotá Jezreelity.

8 A Ták nápisáłá list imien[...] Achábowym / ktory zápieczę[...]łá pieczęćią jego / y posłáłá [...] do stárszych y do przedniejszy[...] rzy *byli* w mieśćie jego / y mi[...] Nábotem. 9 ♣ A nápisáłá o[...] ten sposob : Zápowiedzćie [...] posadźćie Nábotá miedzy prz[...]szymi z ludu. 10 ♣ Y postaw[...] mężow przewrotnych przeći[...]mu / ktorzyby przećiwko [...] świadczyli / mowiąc : Złorz[...] Bogu y Krolowi : Potym wy[...]ćie go / á ukámienujćie go / áby [...] 11 ♣ Y uczynili mężowie onego [...] stárszy / y przedniejszy ktorzy [...]li w onym mieśćie jego / já[...] wskazáłá do nich Jezábelá / [...] tego jáko nápisano *było* w [...] ktory posłáłá do nich. 12 ♣ Zá[...]dźieli post / y posádźili Nábo[...] 13 dzy przedniejszymi z ludu. ♣ [...] przyszli dwá mężowie przew[...] uśiedli przećiw niemu / á świ[...] przećiwko niemu oni mężow[...]wrotni / *to jeſt*, przećiw Ná[...] przed ludem / mowiąc : Zło[...] Nábot Bogu y Krolowi. [...]wiedli go zá miásto / y ukámie[...] 14 li go y umárł. ♣ Y posłáli do [...]bele / mowiąc ; Ukámienow[...] 15 Nábot / y umárł. ♣ Y stáło ś[...] usłyszáłá Jezábelá / że ukám[...]wány był Nábot / á iż umarł / [...] Jezábelá do Achábá : Wstań [...]śiądź winnicę Nábotá Jez[...] ktoryć jey nie chćiał dáć zá p[...]dze : ábowiem nie żyw Nábo[...] 16 umarł. ♣ A ták usłyszawszy A[...] umarł Nábot / wstał / á szedł d[...]nicę Nabotá Jezreelity / áby [...]śiadł.

17 TEdy śię stáło słowo PAN[...] Eliaszá Tesbity / mowiąc[...] 18 Wstań idź przećiw Achábow[...]lowi Jzráelskiemu / ktory jest [...]máryjey : oto *jeſt* ná winnicy [...]towey : do ktory szedł / áby ją p[...] 19 ♣ Y rzeczesz do niego / mowiąc[...] mowi PAn : Azaś nie zábił y [...]śiadł ? Powiedzże mu / m[...] Ták mowi PAN : Ták jáko [...]

záli krew Nábotowę / a ták też pewnie psi będą lizáć krew twoję. ♣ [20] Y rzekł Achab do Eliaszá: A iużeś mię ználazł nieprzyjacielu moj? A on odpowiedźiał: Ználazłem: abowiemeś śię záprzedał / ábyś czynił [21] złość przed oczymá Páńskimi. ♣ Oto ja b przywiodę ná ćię złe / á odejmę potomki twe / y wytrácę z domu Acháblowego áż do namniejszego ścienięćiá / y c więźniá / y opuszczonego [22] w Izráelu. ♣ A uczynię z domem twojim / jáko z domem d Jeroboámá / Syná Nábátowego / y jáko z domem Báázy e Syná Achiaszowego: dla rozdráżnienia / ktorymeś mię do gniewu pobudźił / y przywiodłeś do grzechu Izráelá.

[23] TAkże y o Jezábeli rzekł PAn / mowiąc: Psi f zjedzą Jezábelę [24] miedzy murámi Jezreelskimi. ♣ Tego ktory umrze z domu Achábowego w mieśćie / psi zjedzą g / á tego ktory umrze ná polu / zjedzą ptacy powie[25]trzni. ♣ Abowiem nie był h nikt jáko Acháb / ktoryby śiebie sámego záprzedał / áby czynił złe przed oczymá PAńskimi: bo go podusczáłá [26] Jezábelá żoná jego. ♣ Abowiem śię dopuśćił rzeczy bárzo obrzydłych / chodząc zá bałwány / według wszystkiego / jáko czynili Ammorejczycy / ktore wygnał PAn przed obliczem [27] Synow Izráelskich. ♣ A gdy usłyszał Acháb te słowá / rozdárł odźienie swoje / á włożywszy wor ná ćiáło swoje / pośćił / y leżał w worze / á [28] chodźił po máluczku. ♣ Y stáło śię słowo Páńskie do Eliaszá Tesbity / [29] mowiąc: ♣ Widźiałżeś jáko śię upokorzył Acháb przed twarzą moją? Ponieważ śię tedy upokorzył przed twarzą moją / nie przywiodę tego złego zá dni jego: *Ale* zá dni i Syná jego przywiodę to złe ná dom jego.

ROZDZIAŁ XXII.

Gdy Achábowi fałszywi Prorocy ná wojnę ćiągnąć rádzą. 13. Micheasz Prorok Páński temu przeczy. 24. Dlaczego ubity 27. y wsádzony jest. 34. Acháb w potrzebie zginął. 40. A po nim nástał Ochozyasz. 53. Złośliwy. 41. Iozáfát Krol bogobojny. 51. śmierć jego.

a 1Krol. 22.38. b 2Krol. 9. 8. c 1Krol. 14.10. d 1Krol. 15.29. e 1Krol. 16. 3. 11. f 2Krol. 9.36. g 1Krol. 9.35. h 1Krol. 16.33. i 2Krol. 9. 26.

[1] NIe było przez trzy látá wojny miedzy Syryjczykámi / y mie[2]dzy Izráelczykámi. ♣ Y stáło śię roku trzećiego / że przyjáchał Jozáfát Krol Judski / do Krolá Izráel[3]skiego. ♣ Tedy rzekł Krol Izráelski do sług swojich: Nie wiećież / iż násze jest Rámot Gáláád? A my zániedbywamy odebráć go z ręku [4] krolá Syryjskiego? ♣ Przetoż rzekł do Jozáfátá: Poćiągnieszże ze mną ná wojnę / przećiwko Rámot Gáláád? Y rzekł Jozáfát do Krolá Izráelskiego: Jákom ja / ták y ty / jáko lud moj / ták lud twoj: jáko konie mo[5]je / ták konie twoje. ♣ Nád to rzekł Jozáfát do Krolá Izráelskiego: Spytaj śię / proszę dźiś słowá [6] Páńskiego. ♣ A ták zebrał Krol Izráelski prorokow około czterech set mężow / y rzekł do nich: Mamże ćiągnąć ná wojnę przećiwko Rámot Gáláád? czy zániechać? Y odpowiedźieli mu: Ćiągni / bo *je* [7] PAn da w ręce krolewskie. ♣ Ale Jozáfát rzekł: Niemászże tu ktorego Proroká PAńskiego / żebyśmy [8] śię go pytáli? ♣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: Jest jeszcze mąż jeden / przez ktoregobyśmy śię mogli rádźić PAná: ále go ja nienawidzę / bo mi nic dobrego nie prorokuje / jedno złe: Micheasz / Syn Jemlow. Y rzekł Jozáfát [9] Niech ták nie mowi Krol. ♣ A ták záwołał Krol Izráelski komorniká niektorego / y rzekł: Przywiedź tu rychło Micheaszá Syná Jemlo[10]wego. ♣ (Miedzy tym Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski / śiedźieli ná stolicách swojich / ubráni w száty krolewskie / ná plácu u wrot bramy Sámáryjskiey. A wszyscy prorocy prorokowáli przed nimi. [11] ♣ A Sedechiasz Syn Chenáánow / spráwił sobie rogi żelázne / y rzekł: Ták a mowi PAn: Tymi będźiesz bodł Syryjczyki / áż je wyniszczysz. [12] ♣ Tákże wszyscy prorocy prorokowáli / mowiąc: Ćiągni do Rámot Gáláád / á będźieć śię szczęśćiło: Abowiem je poda PAn w ręce [13] krolewskie.) ♣ Tedy poseł ktory chodźił áby przyzywał Micheaszá / rzekł do niego / mowiąc: Oto teraz sło-

a *Ierem.* 14.14. y 23.31.

wá prorokow jednymi ustý dobrze tuszá Krolowi/ niechże bedźie proßę słowo twoje / jáko słowo jednego z nich/ á mow dobre rzeczy.

14 ✣ Y rzekł Micheasz ; Zywie PAn / że co mi kolwiek rzecze PAn / to mowić bedę.

15 A Gdy przyßedł do Królá/ rzekł Krol do niego : Micheaszu/mamyż ćiągnąć ná wojnę przećiw Rámot Gáláád / czyli zániechác? A on mu rzekł : Ciągni / á będźieć śię szczęśćiło; ábowiem je poda PAn w ręce krolewskie.

16 ✣ Y rzekł do niego Krol: A wieleż ćię rázy mam przyśięgą obowiązáć / ábyś mi nie mowił jedno prawdę w Imieniu Pánskim?

17 Przetoż rzekł: ✣ Widźiáłem wszystek lud Izráelski rozproszony po gorách jáko owce / ktore nie máją Pásterzá: Bo rzekł PAN ; Nie máją ći PAná / niech śię wroći káżdy do domu swego w pokoju.

18 ✣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá : Izażemći nie powiádał / że mi nie miał prorokowáć dobrego/ále złe?

19 ✣ A *Micheasz* rzekł: Słuchajże tedy słowá Pánskiego : Widźiałem PAná śiedzącego ná stolicy swojey / y wszystko wojsko niebieskie stojące po práwicy jego/ y po lewicy jego.

20 ✣ Y rzekł PAn: Kto zwiedźie Achábá / áby szedł á upadł w Rámot Gáláád ? A gdy mowił jeden ták/á drugi inák:

21 ✣ Tedy wystąpił Duch y stánął przed Pánem/ mowiąc; Ja go zwiodę: A PAn mu rzekł:

22 ✣ Przez coż? Odpowiedźiał: Wynidę / á będę Duchem kłamliwym w uśćiech wszystkich prorokow jego : y rzekł mu PAN: Zwiedźiesz / y pewnie przemożesz. Idźże á uczyń ták.

23 ✣ Przetoż teraz oto dał PAN Duchá kłamliwego w ustá tych wszystkich Prorokow twojich: gdyż PAn wyrzekł przećiwko tobie złe.

24 T Edy przystąpiwszy Sedechiasz / Syn Chánáánow uderzył Micheaszá w policzek mowiąc : Kiedyż b odszedł Duch PAński ode mnie/áby z tobą mowił?

b 2 Kron 18.23.

25 ✣ Y odpowiedźiał Micheasz : Oto ty ujrzysz dnia onego / kiedy wnidźiesz do naskrytszey komory / ábyś śię skrył.

26 ✣ Y rzekł Krol Izráelski: ...
Micheaszá / á wiedź go do A...
stárosty mieyskiego/y do Joá...

27 ná krolewskiego. ✣ Y rzeczesz ...
mowi Krol : Wsadźćie teg...
do więźienia / á dawajćie n...
chleb utrapienia / y wodę uć...

28 śię wrocę w pokoju. ✣ Ale od...
dźiał Micheasz : Jeśliże śię ...
w pokoju / tedyć nie mowi...
przezemię. Nád to rzekł; Sł...
ćież wszyscy ludźie.

29 A Ták ćiągnął Krol Izrá...
Jozáfát Krol Judski / d...

30 mot Gáláád. ✣ Y rzekł Kr...
ráelski do Jozáfátá: Odmien...
gdy poydę do bitwy: ále ty ...
śię w száty twoje : Y odmie...
Krol Izráelski / á szedł ku b...

31 ✣ A Krol Syryjski rozkaz...
Hetmánom / ktorych było trz...
śći y dwá nád wozámi jego ...
wiąc : Nie potykajćie śię ...
máłym / áni z wielkim/ tylko...

32 mym Krolem Izráelskim. ✣ Y...
śię / gdy ujrzeli Jozáfátá H...
ni/co byli nád wozámi / rzekli...
prawdę to Krol Izráelski : y ...
ćili śię przećiwko niemu / ch...
z nim potykáć : Ale Jozáfát ...

33 kał. ✣ W tym obaczywszy Het...
co byli nád wozámi że nie te...
Krol Izráelski / odwroćili ...
niego.

34 L Ecz mąż niektory strzelił ...
ku c ná niepewno / y pos...
Krolá Izráelskiego miedzy ...
y miedzy Páncerz : ktory rzek...
źnicy swemu ; Náwroć / á w...
mię z wojská / bom jest rániony...

35 Y wzmogłá śię bitwá dniá o...
á Krol stał ná woźie przećiw...
ryjczykom : potym umárł wie...
á krew ćiekłá z rány jego ná...

36 ✣ Tedy wołał wożny w wojsk...
już słońce záchodźiło / mow...
Wroć śię káżdy do miástá swe...

37 káżdy do źiemie swojey. ✣ A ...
márł Krol/ á odwieźion jest do...
márjey / y pochowano go w ...

38 márjey. ✣ A gdy umywano ...
sádzawce Sámárjyskiey lizá...
krew jego / tákże gdy umy...
zbroję jego : według słowá P...

39 go/ktore był d powiedźiał. ✣ A...

spráwy Achábowe / y wszystko co czynił / y dom z kości Słoniowych ktory zbudował: wszystkie też miásta ktore pobudował / ázaż to nie jest spisano w Kronikách o Krolách Izráelskich? 40 ♣ Y zásnął Achab z Ojcy swymi / á krolował Ochozyasz Syn jego miásto niego.

41 A Jozáfát Syn Azy począł krolowáć nád Judą czwartego roku *zá pánowánia* Achábá Krolá 42 Izráelskiego. ♣ A Jozáfát miał trzydźieśći y pięć lat gdy krolowáć począł: á dwádźieśćiá y pięć lat krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego *było* Azubá / Corká Sáláiowá. 43 ♣ Y chodźił po wszystkiey drodze Azy Ojcá swego / á nie odchylał śię od niey / czyniąc to co było dobrego przed oczymá PAńskimi. 44 ♣ Wszákże iż wyżyn nie poburzyli / jeszcze lud ofiárował y kádźił po wyżynách. 45 ♣ Uczynił też pokoj Jozáfát z Krolem Izráelskim. 46 ♣ A inne spráwy Jozáfátowe / y moc jego / ktorey dokázował / y jáko walczył / ázaż to nie jest nápisano w Kronikách Krolow Judskich? 47 ♣ Ten wyplenił z źiemie ostátek Sodomczykow / ktorzy byli pozostáli zá dni Azy Ojcá jego. 48 ♣ Ná ten czás nie *było* Krolá w Edomskiey źiemi: tylko Stárostá był *miásto* Krolá. 49 ♣ Y náspráwiał Jozáfát f Okretow ná morze / áby chodźiły do Ofir po złoto. Ale nie doszły / bo śię rozbiły one Okręty w Asyongáber. 50 ♣ Rzekł tákże był Ochozyasz / Syn Achábow do Jozáfátá: Niech jádą słudzy moji z sługámi twymi w okrećiech: Ale niechćiał Jozáfát. 51 ♣ Zásnął tedy Jozáfát z Ojcy swymi: /pochowány jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidá Ojcá swego / á krolował Jorám Syn jego miásto niego.

52 OChozyasz Syn Achábow począł krolowáć nád Izráelem w Samáryjey roku śiedmnastego Jozáfátá / Krolá Judskiego / y krolował nád Izráelem dwie lećie. 53 ♣ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi / chodząc drogą Ojcá swego / y drogą mátki swey / y drogą Jeroboámá / Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechow Izráelá. 54 ♣ Służył tákże Báálowi / á kłániał mu śię: y pobudzał do gniewu PAná Bogá Izráelskiego / według wszystkiego co czynił Oćiec jego.

ē 1 Krol. 15.12.

f I. Dźieśięć okretow

WTORE KSIEGI KROLEWSKIE,

ktore tez zowią CZWARTE KROLEWSKIE.

TU śię opisują spráwy ostátnich szesnaśći Krolow Judskich / á dwunaśći Izráelskich. Przytym upadek y zniszczenie Krolestwá; w przod Izráelskiego / przez przenieśienie dźieśięćiorgá pokolenia do Assyryi: á potym Judskiego / przez zábránie pokolenia Judá / w niewolą Bábilońską. A zámyka w sobie tá Kśięgá lat 320.

ROZDZIAL I.

Ochozyasz w chorobie rády u Beelzebubá szuka. 3. *przeco mu Eliasz z rozkazánia Bożego śmierć opowiada.* 9. *dwu Rotmistrzow ogień z niebá spalił.* 15. *z trzećim szedszy Eliasz krolowi śmierć.* 17. *nie odwłoczno opowiedźiał.*

1 Y Odstąpił Moáb od Izráelá po śmierći Achábowey. 2 ♣ A Ochozyasz spadł przez kráte Sale swey / ktora miał w Samáryjey / y rozniemogł śię: y wypráwił posły / mowiąc im: Idźćie / porádźćie śię Beelzebubá Bogá Akkárońskiego / jeżeli powstánę z tey choroby? 3 ♣ Ale Anjoł

jol PAński rzekł do Eliaszá Tesbity: Wstań / idź przećiwko posłom Królá Sámárjey / y mow do nich: Izali niemász Bogá w Izráelu / iż śię idźiećie rádźić Beelzebubá / Bogá Akkárońskiego? 4 ♣ Przetoż ták mowi PAN: Z łożá ná ktoreś śię położył / nie wstániesz; ále pewnie umrzesz. Y odszedł Eliasz. 5 ♣ A gdy śię posłowie wroćili do niego / rzekł do nich: Czemużeśćie śię wroćili? 6 ♣ Odpowiedźieli mu: Mąż *niektory* zászedł nam drogę / y mowił do nas: Idźćie / wroććie śię do królá / ktory was posłał / y rzeczćie mu: Ták mowi PAn: Izaliż niemász Bogá w Izráelu / że śię posyłasz rádźić Beelzebubá Bogá Akkárońskiego? przetoż z łożá ná ktoreś śię położył nie wstániesz / ále pewnie umrzesz. 7 ♣ Y rzekł do nich: Coż zá osobá *byłá* tego mężá / ktory wam zászedł drogę / y mowił do was te słowá? 8 ♣ Y odpowiedźieli mu: Mąż kosmáty / á pásem skorzánym przepásány ná biodrách swych: Y rzekł: Eliasz Tesbitá jest.

9 PRzetoż posłał do niego pięćdźieśiątniká / z pięćiądźieśiąt jego: ktory poszedł do niego / (á oto śiedźiał ná wierzchu gory) y rzekł mu: Mężu Boży / Krol rozkazał ábyś zstąpił. 10 ♣ A odpowiádájąc Eliasz / rzekł Pięćdźieśiątnikowi: Jeślizem jest mąż Boży / niech a ogień zstąpi z niebá / á pożrze ćiebie y pięćdźieśiąt twojich. Zstąpił tedy ogień z Niebá / y pożárł go / y pięćdźieśiąt jego. 11 ♣ Znowu posłał do niego Pięćdźieśiątniká drugiego / z pięćiądźieśiąt jego / ktory mowił do niego / y rzekł: Mężu Boży / ták mowi Krol: Rychło zstąp: 12 ♣ Y odpowiedźiał Eliasz á rzekł mu: Jeślim jest mąż Boży / niech zstąpi ogień z niebá / á pożrze ćiebie y pięćdźieśiąt twojich: Tedy zstąpił ogień Boży z niebá / y pożárł go / y pięćdźieśiąt jego.

a Łukasz 9. 54.

13 TEdy jeszcze posłał Pięćdźieśiątniká trzećiego / z pięćiądźieśiąt jego: Przetoż poszedł pięćdźieśiątnik on trzeći: á przyszedszy poklęknął ná koláná swoje przed E-

liaszem: á prosząc go pokor
wił do niego: Mężu Boży/
niech będźie drogá duszá n
duszá tych sług twojich pięćd
14 w oczách twojich. ♣ Oto zstą
gień z Niebá / y pożárł dwu
dźieśiątnikow pierwszych z
dźieśiąt ich; Ale teraz niech
drogá duszá mojá w oczách t
15 ♣ Y rzekł Anjoł PAński d
szá: Zstąp z nim: nie boj śi
rzy jego. Ktory wstawszy p
16 nim do Królá. ♣ Y rzekł m
mowi PAN; Przeto żeś
wił posły rádźić śię Beel
Bogá Akkárońskiego / (jákob
gá nie było w Izráelu / á
pytał słowá jego) dla tego
ná ktorymeś śię położył / ni
17 niesz / ále pewnie umrzesz. ♣
umárł według słowá PAń
ktore mowił Eliasz. Y kr
Jorám miásto niego / roku
go / Jorámá Syná Jozáfát
Królá Judskiego: ábowiem
18 miał Syná. ♣ A inne sprá
chozyaszowe ktore czynił / áza
nápisáne w Kronikách o K
Izráelskich?

ROZDZIAŁ II.

*Eliasz idąc z Elizeuszem. 8
dan sucho przeszli. 9. prozbá E
słowá do Eliaszá. 11. y jego d
bá wźięćie. 12. płaszcz Elize
zostáwiony, ktorym on Iorda
dźielił. 15. Prorocy Eliaszá
szukáją. 19. wody złe w Iery
lizeusz nápráwił. 23. ná dźieci
wolne kaźń srogą przywiodł.*

1 Y Stáło śię gdy miał
PAN Eliaszá w wich
Niebá / że wyszedł Eliasz z G
2 szem z Gálgál. ♣ Y rzekł
Elizeuszowi: Proszę śiedź t
mię PAN posłał áż do Beth
rzekł Elizeusz; Żywie PAN /
wie duszá twojá / że śię ćieb
3 puszczę: y przyszli do Bethel. ♣
wyszli Synowie Prorocy /
byli w Bethel / do Elizeuszá /
kli do niego: Wieszże á t
PAN weźmie od ćiebie Pán
go? A on rzekł: Wiemći;
4 ćie *tylko*. ♣ Znowu rzekł mu E

uſu/ proſze śiedź tu / bo mię
poſłał do Jerychá : A on
iedźiał: Zywie PAn / y ży=
uſzá twojá / że śię ćiebie nie
. A ták przyſzli do Jery=
Tedy przyſtąpiwſzy Synowie
ocy ktorzy byli w Jerychu
ijzeuſzá / rzekli do niego: Wieſz=
dźiś PAn b weźmie Páná
od ćiebie? A on rzekł ; Wiem=
lczćie. ♣ Jeſzcze mu rzekł E=
Proſzę śiedź tu/bo mię PAn
do Jordánu : Ktory odpo=
iał : Zywie PAn / żywie y
wojá / że śię ćiebie nie pu=
♣ Yſzli obádwá. A pięćdźieśiąt
Synow prorockich ſzli/ y
i náprzećiwko z dáleká : Ale
á ſtáneli nád Jordanem. ♣ A
wſzy Eliaſz płaſzcz ſwoj : zwi=
/ á uderzył nim wody / y roz=
ły śię tám y ſám/ ták iż przeſzli
ſuſzy. ♣ A gdy przeſzli/rzekł
do Elizeuſzá : Zadaj czego
/ ábym ći uczynił pierwey niż
wźięt od ćiebie: Tedy rzekł E=
: Proſzę niech bedźie dwojna=
Duch twoj we mnie. ♣ Ale mu
powiedźiał: Trudneyś rzeczy
ał: Wſzákże ujrzyſzli mię/ gdy
wźięt od ćiebie/ táki śię ſtá=
ále jeſli nie *ujrzyſz*, nie ſtánieć

Stáło śię / gdy oni przećię ſzli
rozmawiájąc/oto woz ogniſty/
nie ogniſte rozłączyły obu=
: y c wſtąpił Eliaſz w wichrze
bá. ♣ Co Elizeuſz widząc : wo=
Ojcze moj / Ojcze moj ! Woźie
elſki/y jázdo jego. Y nie wi=
go więcey. A pochwyćiwſzy
ſwe/rozdárł je ná dwie częśći.
podniosł płaſzcz Eliaſzow ktory
ſpadł z niego : á wroćiwſzy
ſtánął nád brzegem Jorda=
A ták wźiawſzy płaſzcz Elia=
/ ktory był ſpadł z niego / u=
ył nim wody/ mowiąc : Gdźież
PAn/ Bog Eliaſzow? ♣ A ták
uderzył nim wody / á rozdźie=
śię tám y ſám / y przeſzedł Eli=

O widząc Synowie Prorocy/
ktorzy *byli* w Jerycho / ſtojąc
zećiwko / rzekli : Odpoczynął

Duch Eliaſzow nád Elizeuſzem : á
wyſzedſzy przećiwko niemu / pokło=
16 nili mu śię áż do źiemie. ♣ Y rzekli
do niego : Oto teraz jeſt przy ſłu=
gách twych pięćdźieśiąt mężow
mocnych : proſzę niech idą / á niech
ſzukáją Páná twego : by go ſnadź
nie zániosł Duch Páńſki / á nie po=
rzućił go ná ktorey gorze / ábo w
ktorey dolinie. Ale im on rzekł: Nie
17 poſyłajćie. ♣ A gdy nań nálegáli áż
do uprzykrzenia / rzekł : Poślićież.
A ták poſłáli onych pięćdźieśiąt
mężow / ktorzy ſzukájąc przez trzy
18 dni/nie náleźli go. ♣ A gdy śię
wroćili do niego (á on mieſzkał w Je=
rychu) rzekł do nich: Azam wam nie
mowił/ Nie chodźćie?

19 RZekli też mężowie onego miá=
ſtá do Elizeuſzá : Wej / oto
mieſzkánie miáſtá tego jeſt dobre /
jáko Pánie moj widźiſz; ále wody złe
20 y źiemiá niepłodna. ♣ Tedy rzekł:
Przynieśćie mi bánkę nowę / á
włożćie w nię ſoli: y przynieśli mu.
21 ♣ A poſzedſzy do zrzodłá wod/wrzu=
ćił tám ſoli/ y rzekł: Ták mowi
PAN ; Uzdrowiłem te wody : nie
bedźie więcey z tąmtąd śmierći/ áni
22 niepłodnośći : ♣ A ták uzdrowione
ſą one wody áż do dniá tego/według
ſłowá Elizeuſzowego/ ktore był po=
wiedźiał.

23 POtym ſzedł z tąmtąd do Bethel.
A gdy ſzedł drogą/ dźieći máłe
wyſzły z miáſtá/ y náśmiewáły śię
z niego/ y mowiły mu : Idźże łyſy;
24 idźże łyſy! ♣ Ktory obejrzawſzy śię/
ujrzał je/ y złorzeczył im w Imie=
niu PAńſkim. Przetoż wyſzedſzy
dwie niedźwiedźice z láſá/ rozdrá=
páły z nich czterdźieśći y dwoje
25 dźieći. ♣ Y ſzedł z tąmtąd ná gorę
Kármel/ á z onąd *záśię* wroćił śię
do Sámáryjey.

ROZDZIAL. III.

Od Jorámá niezbożnego. 5. Krol Moábſki odſtąpił. 9. przećiwko ktoremu on z pomocnikámi ćiągnie. 16. z obietnice Elizeuſzowey w ſwojim niedoſtátku, wod. 21. á w bitwie, zwyćięſtwá doſtąpił.

1 A Jorám Syn Acháábow pocżął
krolowáć nád Izráelem w Sá=

máryjey/roku ośmnastego/Jozáfátá Królá Judskiego: á krolował 2 dwánaście lat. ♣ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi: ácz nie ták jáko Ociec jego / y jáko mátká jego. Abowiem wyrzucił słupy Báálowe ktorych był náczynił Ociec jego. 3 ♣ Wszákże w grzechách Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá trwał / á nie odstąpił od nich.

4 A Mezá Krol Moábski miał dosyć bydłá: á dawał Krolowi Izráelskiemu sto tysięcy jágniąt / y sto tysięcy báránow/z wełną ich. ♣ 5 Y stáło się gdy umárł Achab/że odstąpił Krol Moábski a od Królá 6 Izráelskiego. ♣ Wyciągnął tedy Krol Jorám dniá onego z Sámáryjey/y obliczył wszystkiego Izráelá. ♣ 7 A wyszedszy posłał do Jozáfátá Królá Judskiego/mowiąc: Krol Moábski odstąpił ode mnie: Pociągnieszże ze mną przećiw Moábowi ná wojnę? Y odpowiedział; Pociągnę. Jákom b já/ ták ty; jáko lud moj / ták lud twoj; jáko konie moje/ták konie 8 twoje. ♣ Zátym rzekł; Ktorąż drogą pociągniemy: Y odpowiedział: Drogą puszczę Edomskiey.

9 A Ták wyciągnął Krol Izráelski y Krol Judski/y Krol Edomski. A gdy krążyli drogą śiedm dni/ nie dostáło wody wojsku / áni bydłu 10 ktore szło z nimi. ♣ Y rzekł Krol Izráelski: Ach/ ách! Abowiem wezwał PAN tych trzech Krolow/áby 11 je podał w ręce Moábskie. ♣ Ale Jozáfát rzekł: Niemászże tu Prorokà PAńskiego/żebyśmy się porádźili PANá przezeń? Y odpowiedział jeden z sług Królá Izráelskiego / á rzekł: Jest tu Elizeusz / Syn Sáfátow / ktory nálewał wody ná ręce 12 Eliaszowe. ♣ Tedy rzekł Jozáfát: U tegoć jest słowo PAńskie. Y szli do niego / Krol Izráelski/ y Jozáfát/ y Krol Edomski.

13 Y Rzekł Elizeusz do Królá Izráelskiego: Co mnie y tobie? idź do Prorokow Ojcá twego/y do Prorokow mátki twey: Y rzekł mu Krol Izráelski: Nie mow ták; Bo PAn powołał tych trzech Krolow / 14 áby je podał w ręce Moábowe. ♣ Y

odpowiedźiał Elizeusz: Żyw...
zastępow / przed ktorego...
stoję/że/gdybym się nie og...
Jozáfátá królá Judskiego/...
bym ná cię/ ánibym nácie...
15 ♣ Przetoż teraz przywiedźc...
hárfie gráiącego: á gdy...
grał/byłá nád nim ręká P...
16 Y rzekł: Ták mowi PAn:...
17 cie w tym potoku gęste doły...
wiem ták mowi PAN: N...
cie wiátru/ áni ujrzycie...
wszákże ten potok będźie pe...
dy/ ták/ że pić będźiećie wy...
18 wásze/y bydłá wásze. ♣ Alec...
máła w oczách PAńskich...
wiem da y Moábity w ręce...
19 Y poburzycie wszystkie m...
obronne/ y káżde miásto wyb...
wszystkie drzewá dobre pod...
y wszystkie źrzodłá wod zátk...
káżdą rolą dobrą kámieniem...
20 licie. ♣ Y stáło się ráno/kie...
rowána bywa ofiárá śniedn...
wody przychodźiły drogą...
y nápełniłá się źiemiá wod...
21 TEdy wszyscy Moábito...
zawszy że ćiągną Krolo...
czyć przećiwko nim/ zwołál...
kie ktorzy ták stárzy byli...
przypasáć mogli/y wyzey:...
22 ná gránicách. ♣ A wstáwsz...
gdy słońce weszło nád tymi...
ujrzeli Moábczycy náprzeći...
23 wody czerwone jáko krew. ♣...
kli; Krew jest: Pewnie si...
Krolowie / y pobići są jeden...
giego: á ták teraz do łupu o...
24 czycy! ♣ A gdy przyszli do o...
Izráelskiego / powstáli Izráe...
y d porázili Moábczyki /...
ućiekáli przed nimi / á oni j...
25 poráźili Moábczyki: ♣ Y mi...
burzyli / y ná káżde pole n...
rzucił káżdy kámień swoj: y...
ćili je / y wszystkie źrzodłá n...
zátykáli: y wszystkie drzew...
podrabáli: ták że tylko zá...
kámienia w murze Kirhár...
oblegszy je ći co byli z procán...
26 bywáligo. ♣ Tedy widząc Kr...
ábski/że przemagáło przećiw...
wojsko / wźiął z sobą śiedm...
żow dobywájących mieczá / ...
przebić przez wojsko Królá...

lle nie mogli. ♣ Przetoż po-
y Syná jego pierworodne-
miał krolowáć miásto nie-
árował go cáłopaleniem ná
Y stáło śię zágniewánie
przećiw Izráelowi/ y odćią-
niego / á wroćili śię do źie-
y.

Rozdźiał IV.

euß ubogiey wdowie Oliwę
żył, 12. Gospodyni niepłodney
wiecał. 19. tegoż zmárłego. 33.
śił. 38. gorzką potráwę ęsło-
42. y trochą pokarmu wiele
násyćił.

iewiástá jedná z żon Synow
rorockich wołáłá do Elizeußá
c : Sługá twoj / mąż moj
: á ty wieß/ iż sługá twoj bał
Ána: A teraz przyßedł poży-
ábyſobie wźiął dwu Synow
zá niewolniki. ♣ Do ktorey
Elizeuß: Coż ći mam uczynić ?
iedz mi co máß w domu? A oná
iedźiáłá: Nie ma służebnicá
nic więcey w domu jedno
oliwy. ♣ Y rzekł: Idźże nápo-
j sobie naczynia z inąd u wßy-
sąśiad twoich/ naczynia pro-
niemáło. ♣ A wßedßy zámkni
zá sobą/ y zá Synámi twymi/
ey we wßystkie te naczynia;
re będźie pełne / rozkaż odstá-
♣ A ták odßedßy od niego/ zám-
i drzwi zá sobą y zá Synámi
ni. (Oni przynośili do niey/ á
nálewáłá.) ♣ Y stáło śię gdy
łniłá one naczynia / rzekłá do
ná swego : Przynieś mi jeßcze
ynie : A on jey odpowiedźiał :
máß więcey naczynia. Y zástá-
iłá śię Oliwá. ♣ Potym oná
ßedßy oznajmiłá to mężowi
emu/ ktory do niey rzekł: Idźże
aj te Oliwę/ á oddaj Pożyczál-
wi twemu : á ty y Synowie
i/ żywćie śię ostátkiem.
Táło śię potym czásu niekto-
rego/ iż ßedł Elizeuß przez Su-
/ gdźie byłá niewiástá zacna/
a go zátrzymáłá áby jadł chleb:
k ile kroć tám tędy chodźił /
pował do niey / áby jadł chleb:
ßo rzekłá byłá do mężá swego:

Oto teraz wiem / że ten mąż Boży
święty jest / ktory tędy przechodźi
10 często. ♣ Proßę uczyńmy gmáßek
máły / á postawmy mu tám łożko y
stoł/ y krzesło/ y lichtarz ; że kiedy
przyjdźie do nas/ skłoni śię tám.

11 A Ták dniá jednego / gdy tám
przyßedł / skłonił śię do onego
12 gmáßku/ y odpoczynął tám. ♣ Y rzekł
do Gezego sługi swego; Záwołay
tey Sunámitki. Y záwołał jey/ á
13 stánęłá przed nim. ♣ Tedy mu rzekł:
Powiedz jey: Oto pieczołujeß á stá-
raß śię o wßystkie náße potrzeby /
coż chceß ábym ći uczynił? Máßże
jáko potrzebę u Krolá / ábo u Het-
14 máná wojská? A oná rzekłá: ♣ W po-
śrzodku ludu mego mießkam. A on
rzekł ; Coż wżdy mam uczynić dla
niey ? Y odpowiedźiał Gezy ; Oto
Syná nie ma / á mąż jey stáry. ♣
15 Przetoż rzekł: Záwołajże jey: y zá-
16 wołał jey/ á oná stáłá u drzwi. ♣ Y
rzekł: O tym czáśie po roku/ będźieß
piástowáłá Syná. A oná rzekłá:
Nie omylajże Pánie moj/ mężu Bo-
ży/ nie omylaj służebnice twojey. ♣
17 A ták poczęłá niewiástá / y porodźi-
łá Syná o onymże czáśie po roku/
jáko jey był powiedźiał Elizeuß.

1 Mojż. 18.10.

18 Y podrosło dźiećię. Y stáło śię dniá
niektorego/ że wyßedßy do Ojcá
19 swego/ do żeńcow: ♣ Rzekło do Ojcá
swego: Głowá mojá ! Głowá mojá!
A *on* rzekł słudze: Zánieś go do mát-
20 ki jego. ♣ Ktory wźiąwßy go/ zániosł
go do mátki jego: y śiedźiał ná kolanie
21 jey/ áż do południá/ y umárł. ♣ Tedy
oná ßedßy / położyłá go ná łożku
mężá Bożego: á zámknąwßy drzwi/
22 wyßłá. ♣ Potym przyzwáłá mężá
swego / y rzekłá: Proßę ćię pośli ze
mną jednego z sług / y jednę Ośli-
czę / że pobieżę áż do mężá Bożego :
23 y wrocę śię záś. ♣ Ktory rzekł : Po
coż chceß jácháć do niego? Dźiś nie
máß *nowiu* mieśiącá/ áni Sábbátu.
24 ♣ Ale *oná* rzekłá : *Daj* pokoj. A ták
ośiodłáwßy ośliczę rzekłá do sługi
swego: Poganiaj/ á jedź y nie mieß-
kaj dla mnie w drodze/ chybá żebym
ći rozkazáłá.

25 I Achałá tedy / y przyjácháłá do
mężá Bożego ná gorę Kármel.
A gdy ją ujrzał mąż Boży z dáleká/

rzekł do Gezego/ sługi swego: Oto
26 oná Sunámitká. ♣ Przetoż wynidź
przećiwko niey/ á rzecz jey: A zdro=
wáś dobrze/ zdrow y mąż twoj/ zdrow
27 y Syn? ♣ A oná rzekłá: Zdrowi do=
brze. A gdy przyszłá do mężá Bożego
ná gorę/ uchwyćiłá śię nog jego: y
przystąpił Gezy áby ją odepchnął.
Ale mąż Boży rzekł: Zániechaj jey/
boć w gorzkośći jest duszá jey/ á Pan
zátáił przede mną/ y nie oznájmił
28 mi. ♣ A oná rzekłá: Azażem Páná
mego prośiłá o Syná? Izalim nie
29 mowiłá? Nie b omylaj mię: ♣ Tedy
on rzekł do Gezego: Przepász bio=
drá twe/ á weźmi laskę moję w rę=
kę twą/ á idź: jesli kogo potkasz c nie
pozdrawiaj go. A jesliby ćię kto po=
zdrowił/ nie odpowiádaj mu: y po=
łoż laskę moję ná oblicze dźiećięćiá.
30 ♣ Ale mátká dźiećięćiá *onego* rze=
kłá: Zywie PAN/ y żywie duszá two=
ja/ że śię ćiebie nie puszczę. A ták
31 wstawszy szedł zá nią. ♣ A Gezy
uprzedźił je/ y położył laskę ná obli=
cze dźiećięćiá: Lecz nie było głosu/
áni czućia. Przetoż śię wroćił prze=
ćiwko niemu/ y oznájmił mu mo=
wiąc: Nie ocućiło dźiećię.

b *Wyżey v. 16.*
c *Luk. 10. 4.*

32 TEdy wszedł Elizeusz do domu/ á
oto dźiećię umárłe leżáło ná łoż=
33 ku jego. A gdy tám wszedł/ zámknął
drzwi przed onymi obiemá/ y modlił
34 śię PANU. ♣ Potym wstąpiwszy y
ná łoże d położył śię ná dźiećiątko/
przyłożywszy ustá swe do ust jego/ á
oczy swe do oczu jego/ y ręce swe do
ręku jego/ y rozpostárł śię ná nim/
ták iż śię zágrzáło ćiáło dźiećięce. ♣

d *1 Krol. 17. 21.*

35 ♣ A odwroćiwszy śię od niego/ prze=
chadzał śię po domu tám y sám: po=
tym wstąpił/ á położył śię ná nim.
Tedy kichało dźiećię áż do śiodmego
rázu: y otworzyło dźiećię oczy swo=
36 je. ♣ Tedy záwołał Gezego/ y rzekł:
Záwołaj tey Sunámitki: y záwo=
łał jey; y przyszłá do niego: y rzekł;
37 Weźmi Syná twego. ♣ Ktora
wszedszy upádłá u nog jego/ y kła=
niáłá śię áż do źiemie: á wźiąwszy
Syná swego/ wyszłá.
38 POtym wroćił śię Elizeusz do
Gálgál/ á głod był w oney źie=
mi/ y Synowie Prorocczy mieszkáli
przy nim. Tedy rzekł do sługi swe=
go: Przystaw gárniec w
warz kászę Synom proro
39 Przetoż wyszedł jeden ná
zbierał źiołá/ y ználazł má
ną/ á názbierał z niey owo
nych pełen płaszcz swoj: á
szy nákrájał ich w gárniec
40 tego nie ználi. ♣ Y wylá
onym áby jedli: A gdy jed
szę/ záwołáli/ y rzekli: S
gárncu/ mężu Boży! y
41 jeść. ♣ Y rzekł: Przyni
mąki: á wsypawszy ją w
rzekł: Náley ludowi/ y
nie było nic więcey złego w
42 WTym mąż przyszedł
lisá/ á przyniosł mę
żemu chleby/ z pierwoćin z
dźieśćiá chlebow jęczmien
kłosow pełnych świeżych ni
szonych/ y rzekł: Daj lu
43 jedli. ♣ Ale odpowiedźiał
go: Coż to mam dáć prze
szow? Y rzekł: Daj lud
jedli: ábowiem ták mowi
Będą jedli/ y zbędźie. ♣ A
żył przed nie: y jedli/ á zby
dług słowá PAńskiego.

ROZDZIAŁ V.

Náámán przez Elizeuszá
uzdrowiony do Bogá śię p
wego náwroćił, 20. A Gezy p
nie podárki od Náámáná
Elizeuszowym wźiąwszy,
zá to trędem y z potomstwe
pokárány był.

1 A Náámán / Hetman
Krolá Syryjskiego/
wielki u Páná swego/ y
cna. ♣ Abowiem przezeń dał
wybáwienie Syryczykom
mąż był duży w śile/ *ále* tr
2 ♣ A z Syryjey wyszłá byłá
a kupá/ ktora pojimáłá
Izráelskiey dźiewczkę niem
tá służyłá żenie Náámáno
3 Ktora rzekłá do Páni swey
by śię PAN moj dostał d
ká/ ktory jest w Sámáryjey
by go uzdrowił od trędu
4 Wszedł tedy *Náámán* y ozn
Pánu swemu/ mowiąc:
mowiłá dźiewczká/ ktora
5 mie Izráelskiey. ♣ Ná co
dźiał Krol Syryjski: Idź/

ośle list do Krolá Jzráel=
A ták jáchał/ wziawszy z soo=
ieć talentow śrebrá/ y sześć
złotych/ y dźieśiećioro szat
ych. ♣ Y przyniosł list do
Jzráelskiego w te słowá. Já
etko doydźie ten list/ wiedz
ał do ćiebie Náámáná sługe
ábyś go uzdrowił od trędu
A gdy przećzytał Krol Jzrá=
/rozdárł odźienie swoje/ mo=
zamja jest Bog żebym mogł
żyć y ożywić iż ten do mnie
ym uzdrowił męża *tego* od
ego? Uważćie proszę/ á oba=
szuka przyczyny ná mię.
gdy usłyszał Elizeusz mąż Bo=
/ iż rozdárł Krol Jzráelski
e/posłał do Krolá/mowiąc:
żeś rozdárł száty twe? niech
e do mnie/ á dowie śię że jest
w Jzráelu. ♣ A ták przyjá=
áámán z końmi swymi/ y z
swym/ y stánął u drzwi do=
izeuszowego. ♣ Y wysłał do
Elizeusz posłá/ mowiąc: Jdź
śię śiedm kroć w Jordanie/
wroćić śię *zdrowie* ćiáłá twe=
edźiesz oczyśćiony. ♣ Tedy
wawszy śię Náámán/ brał
roge/mowiąc: Otom myślił
śiebie/ iż pewnie wynidźie/ á
szy *przy mnie* wzywáć będźie
ia PANá Bogá swego/ á
szy ręke swoję nád miejscem
zdrowi trędowátego. ♣ Azaż
ie są rzeki Abáná y Fárfár
áśku/nád wszystkie wody J=
e? izalibym śię niemogł w
yć/ ábym śię oczyśćił? A ták
oszy śię odjeżdżał z gniewem.
przystąpiwszy słudzy jego;
owili do niego/ y rzekli: Oj=
/gdyby był co wielkiego ten
rozkazał/ ázażbyś niemiał
ypnić? Jáko dáleko więcey/
kł; Omyj śię/ á będźiesz czy=
♣ Przetoż b szedszy/omył śię
danie śiedm kroć/ według
męża Bożego: Y stáło śię
go/jáko ćiáło dźiećięćiá máłe=
yśćiony jest.
tym śię wroćił do mężá Bo=
go/on y wszystek poczet jego/á
szy stánął przed nim/y rzekł:

Otom teraz poznał że niemász Bogá
ná wszystkiey źiemi/ tylko w Jzráe=
lu: przetoż weźmi/ proszę/ te upo=
16 minki od sługi twego. ♣ Ale on
rzekł: Żywie PAN/przed ktorego o=
bliczem stoję/ że nic nie wezmę; á
choć przymuszał áby wźiął/ przećię
17 nie chćiał. ♣ Y rzekł Náámán: A
nie chcesz? niechże będźie dáne/ pro=
szę słudze twemu brzemię źiemie ná=
dwá muły: boć nie będźie spráwo=
wał więcey sługá twoj cáłopalenia/
y *innych* ofiár Bogom cudzym/ je=
18 dno PANu. *Wszákże* w tey mierze/
niech odpuśći PAN słudze swemu/
gdy wchodźi PAN moj do kośćiołá
Remmon/ áby śię tám kłániał/ á
wesprze śię ná ręce mojey/ że śię y
ja kłániam w kośćiele Remmon:
tákowe moje kłánianie w kośćiele
Remmon/proszę niech odpuśći PAN
19 słudze twemu w tey mierze. ♣ Y
rzekł mu: Jdź w pokoju. Agdy odjá=
chał od niego/jákoby ná milę drogi:
20 Rzekł Gezy sługá Elizeuszá mę=
żá Bożego: Oto nie dopuśćił
PAN moj temu Náámánowi Sy=
ryjskiemu/ áby dał z ręki swey/ co
był przywiozł: żywie PAN/ że po=
bieżę zá nim/ á wezmę co od niego.
21 ♣ A ták bieżał Gezy zá Náámá=
nem/ ktorego ujrzawszy Náámán
bieżącego zá sobą/ zskoczył z wozá
przećiw niemu/ y rzekł: Dobrześ
22 śię *wszystko* dźieje? ♣ Ktoremu od=
powiedźiał/ Dobrze. PAN moj po=
słał mię ábym ći powiedźiał: Oto
dopiero teraz przyszli do mnie dwá
młodźieńcy z gory Efráim z Sy=
now prorockich: dajże im proszę tá=
lent śrebrá/ y dwie odmienne száćie.
23 ♣ Tedy rzekł Náámán: Rádniey
weźmi dwá tálenty; y przymuśił go
y záwiązał dwá tálenty śrebrá we
dwá worki/ y dwie odmienne száćie:
y włożył ná dwu sług swoich/ kto=
24 rzy nieśli przed nim. ♣ A przyszedszy
ná págorek/ wźiął *to* z ręki ich/ y
złożył w niektorym domu/ á męże
25 *one* odpráwił/ y odeszli. ♣ Potym
przyszedszy/ stánął przed PANem
swym. Y rzekł do niego Elizeusz:
Zkądże Gezy? A *on* odpowiedźiał: ♣
26 Nie chodźił nigdźie sługá twoj. Ale
mu on rzekł: Azaż serce moje nie=

chodźiło z tobą kiedy śie obroćił on mąż z wozá swego przećiwko tobie? ázaż czás był do brania śrebrá/ y do brania szat c/ y oliwnic/ y winnic/ y bydłá/ y wołow/ y slug/ y służebnic? 27 Przetoż trąd Náámánow przylnie do ćiebie/ y do naśienia twego ná wieki. Y wyszedł od twarzy jego trędowáty/ jáko śnieg.

c T. Zebyś sobie tego zá to czegoś nabrał nákupił.

ROZDZIAL VI.

Elizeusz spráwił iż śiekierá wspłynęłá. 8. zamysły Syryjczykow Krolowi Izráelskiemu objáwił. 13. Anjołowie zá nim walczą, á on záślepione wojsko wprowádźiwszy do Sámáryjey. 23. Krolowi je częstowáć, á potym puśćić każe. 24. Sámáryja z nowu obleżona. 25. wielki głod w niey. 31. Elizeusz wpadszy w niebespieczeństwo, od PAná przestrzeżony uszedł.

1 Y Rzekli Synowie Prorocy do Elizeuszá: Oto miejsce ná ktorym mieszkamy przed tobą/ ćiásne jest dla nas: 2 Niech idźiemy/ prosze/ áż do Jordanu/ á weźmiemy z támtąd káżdy po jednym drzewie/ y zbudujemy tám sobie miejsce ku mieszkániu. Ktorym on rzekł: Idźćie. 3 Y rzekł jeden z nich: Podź prosze y ty z slugámi twojimi: A on rzekł: Y ja pojdę; Y szedł z nimi. 4 A przyszedszy do Jordanu/ rąbáli drzewo. 5 Y stáło śie/ gdy jeden z nich obalał drzewo/ że mu a śiekierá wpádłá w wodę: y záwołał/ mowiąc: Ach/ ách PAnie moj! y táć byłá pożyczána. 6 Rzekł tedy mąż Boży; Gdźieś upádłá/ y ukazał mu miejsce: á on ućiąwszy drewno/ wrzućił tám/ y spráwił że wspłynęłá oná śiekierá. 7 Y rzekł Weźmi ją sobie: ktory źciągnąwszy rękę swą/ wźiął ją.

a H. żeláżo

8 A Gdy Krol Syryjski walczył z Izráelem/ y nárádzał śię z slugámi swojimi/ mowiąc: Ná tym á ná tym miejscu położy śię wojsko moje. 9 Tedy posłał mąż Boży do Krolá Izráelskiego/ mowiąc: Strzeż śię. ábyś nie przechodźił b przez ono miejsce/ bo tám Syryjczycy są ná zásadzce. 10 Przetoż posłał Krol Izráelski ná ono miejsce/ o ktorym mu był powiedźiał mąż

b Psalm 33.10.

Boży/ y przestrzegł go á[...] chronił/ nie raz áni dwá. 11 zátrwożyło śie serce Krol[...] skiego dla tego: Przetoż [...] szy slug swojich/ rzekł do n[...] muż mi nie powiećie kt[...] nas donośi to Krolowi I[...] 12 nu? Y rzekł jeden z slug[...] ták Krolu PAnie moj: á[...] Prorok/ ktory jest w Iz[...] znájmuje Krolowi Izr[...] słowá ktore mowisz w tájen[...] 13 koju twojim. A on rzekł[...] á dowiedźćie śie gdźie je[...] posłał y pojimał go: y p[...] no mu/ mowiąc: Oto je[...] 14 tánie. Przetoż/ posłał [...] y wozy z wielkim wojskiem [...] przyćiągnąwszy w noc[...] miásto.

15 Gdy wstawszy ráno s[...] Bożego/ wyszedł/ á [...] obtoczyło miásto/ y konie[...] Y rzekł slugá jego do nie[...] 16 Pánie moj/ coż mamy czy[...] on odpowiedźiał: Nie boj[...] więcey ich z námi niż z [...] 17 Modlił śie tedy Elizeusz/ [...] PANIE otworz/ prosze/ [...] żeby widźiał: Y otworz[...] oczy slugi onego/ y ujrzał[...] rá pełna koni/ y wozy ogn[...] 18 d Elizeuszá. A gdy S[...] szli do niego/ modlił śie [...] PAnu/ mowiąc: Prosze [...] lud ślepotą: y záráźił je P[...] potą według słowá Elizeusz[...] 19 W tym rzekł do nich Eliz[...] táć to drogá/ áni to miásto[...] ćie zá mną/ á záwiodę wa[...] 20 ktorego szukaćie. Y [...] je do Sámáryjey. 21 A [...] do Sámáryjey/ rzekł El[...] PAnie/ otworz oczy ty[...] przejrzeli. Y otworzył P[...] ich/ y widźieli że byli w poś[...] 21 máryjey. Y rzekł Kr[...] elski do Elizeuszá gdy je uj[...] 22 Mamże je pobić Ojcże mo[...] rzekł: Nie bij. Azażeś je w[...] mieczem twoj/ ábo przez ł[...] żebyś je miał pobić? Po[...] y wodę przed nie/ áby jed[...] wroćili śie do PANá s[...] 23 A ták przygotował dla ni[...]

elki y jedli y pili/ y puśćił je/
li do PAná swego. Y więcey wa-
się więcey wojská Syryjskie
ić do ziemie Jzráelskiey.
Táto śię potym/ że zebrał
Benádád Krol Syryjski wszy-
wojská swe/ á przyćiągnął y o-
Sámáryją. ✤ Przetoż był głod
w Sámáryjey/ ábowiem ją
obleżono/ ták/ iż głowę ośla
awano zá ośmdźieśiąt śre-
w: á czwarta część miáry
gołębiego/ zá pięć śrebrni-

Przydáło śię/ gdy Krol Jzrá-
lski przechadzał śię po murze/
á niewiástá záwołáłá nań/
ąc: Rátuj mię Krolu PAnie
✤ Ktory rzekł: Nie rátujeli
AN/ z kądże *ja* ćiebie porá-
izali z gumná/ czyli z prásy?
to rzekł jey Krol: Coż ći? ✤ A
ekłá: Tá niewiástá rzekłá do
: Daj Syná twego/ żebyśmy
jádły dźiśia/ á jutro zjemy
á mego. ✤ Y uwárzyłyśmy
á mego/ y zjádłyśmy go: Po-
zekłám jey dniá drugiego. Daj
i twego ábyśmy go zjádły: ále
rytá Syná swego. ✤ A gdy
usłyszał słowá oney niewiásty/
ł odźienie swe/ (á gdy śię prze-
ł po murze/ widźiał lud że wor
ćiele jego od spodku) Tedy
Krol: ✤ To niechaj mi uczyni
y to przyczyni/ jeśli śię głowá
szá/ Syná Száfátowego ná
źiśia ostoji. ✤ (A Elizeusz
ł w domu swojim/ y Stárszy
li z nim.) Y posłał męża z
orzy przed nim stali: á pier-
z on posel przyszedł do niego/
ył do Stárszych: Nie wie-
posłał Syn tego mężobojcę
ieto głowę moję? Pátrzćież
zydźie ten posel/ zámknićież
á záhámujćie go przede
mi: Boć tenten nog PAná
st tuż zá nim. A gdy to jeszcze
z nimi/ oto posel przychodźił
mu/ y rzekł: Oto to złe jest od
á/ czegoż mam więcey oczeká-
PAná.

ROZDZIAŁ VII.

Elizeusz obleżonym żywnośći obfitość, á niewiernemu Kśiążęćiu zginienie opowiáda. 3. czego sámo rzeczą lud Sámáryjski doznał. 17. Kśiążę niewierne w bramie od ludu podeptáne.

1 Tedy rzekł Elizeusz: Słuchajćie słowá PAńskiego: Ták mowi PAN: O tym czáśie jutro/ miárá mąki pszenney będźie zá Sykel/ á dwie mierze jęczmieniá zá sykel/
2 w bramie Sámáryjskiey. ✤ Y odpowiedźiáł Kśiążę/ ná ktorego śię ręce Krol wspierał/ mężowi Bożemu/ y rzekł: By też PAN poczynił a oknà w niebie/ izáliby to mogło być: ktory mu rzekł: Oto ty ujrzysz oczymá twymi/ ále tego jeść nie będźiesz.

a *Niżey. v. 19.*

3 A Byli czterej mężowie trędowáći u weśćia bramy/ ktorzy rzekli jeden do drugiego: Po coż tu mieszkamy/ ążbyśmy pomárli? ✤
4 Jeśli wnidźiemy do miástá/ głod w mieśćie/ y pomrzemy tám: á jeśli tu zostániemy/ przećię pomrzemy: Teraz tedy podźćie/ á zbieżmy do obozu Syryjskiego: Jeśli nas żywo zostáwią/ będźiemy żywi/ jeśli nas
5 też zábiją/ pomrzemy. ✤ Wstáli tedy gdy śię śmierzkáć poczęło/ áby szli do obozu Syryjskiego: á przyszedszy ná koniec obozu Syryjskie-
6 go/ oto tám nie było nikogo. ✤ Abowiem spráwił PAn/ że słycháć było w obozie Syryjskim grzmot wozow/ y tętent koni/ y huk wojská wielkiego/ y rzekli jeden do drugiego: Oto nájął zá pieniądze przećiwko nam Krol Jzráelski/ Krole Hettejskie/ y Krole Egipskie/ áby
7 przypádli ná nas. ✤ A ták wstawszy uciekli w śmierzk/ zostáwiwszy námioty swe y konie swe/ y osły swe/ y oboz jáki był/ á uciekli chcąc záchowáć dusze swoje. ✤ A gdy przyszli
8 oni trędowáći/ áż ná przodek obozu/ weszli do jednego námiotu/ y jedli y pili: á nábrawszy z támtąd śrebrá y złotá/ y szat/ szli y skryli/ potym śię wroćili/ y weszli do drugiego námiotu: á nábrawszy *tákże* z támtąd/ odeszli y pokryli.
9 Zatym rzekł jeden do drugiego: Nie dobrze czyniemy. Dźień ten

b H. Znájdźie nas nieprawość.

jeſt dźień dobrey nowiny á my milczymy? Jeſli będźiemy czekáli áż do záránku/ będźiemy b winni grzechu. Przetoż teraz podźćie/ wnidźmy y opowiedzmy to domowi krolewſkiemu. 10 ♣ A ták przyßedßy/ záwołáli ná wrotnego mieyſkiego/ y powiedźieli im/ mowiąc: Przyßliſmy do Obozu Syryjſkiego/ á oto nie było tám nikogo/ áni głoſu ludzkiego/ oprocz koni uwiązánych/ y oſłow uwiązánych/ y namiotow/ ják 11 to *przed tym* były. ♣ Tedy on záwołał ná inne wrotne / á ći opowiedźieli to w domu Krolewſkim. ♣ 12 Wſtawßy tedy Krol w nocy rzekł do ſług ſwojich: Powiem ja wam co nam uczynili Syryjczycy: wiedzą żeſmy zgłodniáli/ przetoż wyßli z obozu/ á pokryli ſię w polu/ mowiąc: Gdy wynidą z miáſtá/ pojimamy je 13 żywo/ y miáſto ubieżemy. ♣ Tedy odpowiedźiał jeden z ſług jego/ y rzekł: Proßę niech wezmą pięć koni pozoſtáłych/ ktore zoſtáły w mieśćie/ (oto one ſą jáko wßyſtko mnoſtwo Izráelſkie / ktore zoſtáło w nim: oto one *ſą mowię* jáko wßyſtko mnoſtwo Izráelſkie/ ktore giniete) wy-14 ślimy/ á wywiedzmy ſię. ♣ A ták wźiąwßy dwá wozy z końmi/ poſłał Krol do Obozu Syryjſkiego/ mo-15 wiąc: Idźćie/ á obaczćie. ♣ Y ßli zá nimi áż do Jordanu/ á oto po wßyſtkiey drodze pełno było ßat y naczynia/ ktore porzucáli Syryjczycy kwápiąc ſię. Tedy wroćiwßy ſię oni poſłowie oznájmili to Kro-16 lowi. ♣ Przeto wyßedßy lud/ rozchwyćili Oboz Syryjſki/ á byłá miárá pßenney mąki zá Sykel/ á dwie mierze jęczmienia zá ſykel/ według c słowá Páńſkiego.

c Wyżey v. 2.

17 A Krol poſtánowił był ono kśiążę / ná ktorego ſię ręce wſpierał/ w bramie/ ktorego lud podeptał w bramie áż umárł/ jáko mu był powiedźiał d mąż Boży/ ktory *o tym* mowił/ gdy był Krol/ przyßedł do 18 niego. ♣ Y ſtáło ſię według słowá ktore był rzekł mąż Boży Krolowi/ mowiąc: Dwie mierze jęczmienia zá ſykel/ á miárá pßenney mąki będźie zá ſykel/ jutro o tym czáśie 19 w bramie Sámáryjſkiey. ♣ Ná co

d Wyżey v. 1.

był odpowiedźiał ono [...] mężowi Bożemu/ mowiąc: [...] PAn uczynił okná w nieb[...] to będźie według słowá teg[...] mu rzekł: Oto ty ujrzyß [...] twymi/ ále tego jeść nie będ[...] 20 Y ſtáło mu ſię ták: bo go p[...] lud w bramie/ áż umárł.

ROZDZIAL VII[I]

Elizeuß głod opowiedź[...] goſpodyni ſwey przed nim uſ[...] że. 8. od Benádádá o zdro[...] przez Házáelá pytány, dob[...] tuchę czyni, ále Házáelowi [...] wną rzecz oznájmuje. 11. [...] opowiáda, jáko ſię on okru[...] czáſem z Izráelity obchodz[...] 15. Házáel Krolowi otuchę [...] czyniąc, zádußił go, á po nim [...] zoſtał. 16. Iorámowe. 24. [...] zyáßowe krolowánie.

1 POtym Elizeuß rzekł [...] niewiáſty/ ktorey a b[...] wſkrześił/ mowiąc: Wſta[...] ty/ y dom twoj/ á bądź gośći[...] będźieß mogłá bydź: Bo [...] PAn głodu/ y przyjdźie n[...] 2 przez śiedm lat. ♣ Wſtáłá [...] niewiáſtá/ y uczyniłá wedłu[...] męża Bożego/ á poßłá oná [...] jey: y byłá gośćiem w źiem[...] ſtyńſkiey przez śiedm lat.

3 Y Stáło ſię po wyśćiu [...] lat/ że ſię wroćiłá oná [...] ſtá z źiemie Filiſtyńſkiey/ [...] áby wołáłá ná Krolá o d[...] 4 y o role ſwoje. ♣ A ná ten c[...] rozmawiał z Gezym / ſłu[...] Bożego/ mowiąc: Powiedz [...] ße wßyſtkie zacne ſpráwy [...] 5 czynił Elizeuß. ♣ A gdy o[...] dał Krolowi/ jáko wſkrześił [...] kego; oto niewiáſtá ktorey [...] ſkrześił Syná/ záwołáłá n[...] o dom ſwoj/ y o rolą ſwoję [...] Gezy: Krolu PAnie moj[...] jeſt niewiáſtá y ten Syn je[...] 6 go wſkrześił Elizeuß. ♣ [...] Krol niewiáſty/ á oná mu [...] dźiáłá: Y przydał jey Kro[...] niká jednego/ mowiąc: P[...] jey wßyſtko co jey było/ y [...] dochody z polá/ od onego d[...] rego opuśćiłá źiemię áż do [...]

Otym przyszedł Elizeusz do Dá-
mászku/ á Benádád Krol Sy-
chorowáł. Y powiedźiano
owiąc: Przyszedł tu mąż Boży
kł Krol do Házáelá: Weźmi
ę swą upominek/ á idź prze-
mężowi Bożemu / y pytáj
Aná przezeń/ mowiąc: Wstá-
tey choroby? Przetoż szedł
el przećiwko niemu/ wźiąwszy
inek w rękę swą y ze wszystkich
Dámáskich brzemion ná czter-
i wielbłądow. Y przyszedł/ á
ł przed nim / mowiąc: Syn
Benádád/ Krol Syryjski/ po-
nię do ćiebie / mowiąc: Wstá-
ę tey choroby? Y odpowie-
mu Elizeusz: Idź/ powiedz mu:
awdźiebyśći mogł żyć: wszák-
kazał mi PAN że pewnie
e.
Tym vkazał mu y stáwił
twarz swoję smętną/ y płakał
Boży. Ktoremu rzekł Házáel:
nuż PAN moj płácze? Y od-
edźiał: Iż wiem co uczynisz złe-
Synom Izráelskim. Twierdze
palisz ogniem/ á młodźience ich
żem pomorduiesz / y dźieći ich
tracasz / y brzemienne ich po-
nasz. Tedy rzekł Házáel: Co?
i sługá twoj pies/ żeby miał u-
ć ták wielką rzecz? Y odpowie-
Elizeusz: Okazał mi Pan że ty
esz Krolem nád Syryją. Y
ł od Elizeuszá / á przyszedł do
á swego / ktory rzekł do niego:
i powiedźiał Elizeusz. A on
; Powiedźiał mi żebyś pewnie
żyć. A názájutrz/ wźiął koł-
y zmaczał ją w wodźie y roz-
ał ná twarzy jego: Y umárł:
ázáel krolował miásto niego.
Roku piątego Jorámá/ Syná
Achábá Krolá Izráelskiego/
ozáfátá Krolá Judskiego/
ał krolowáć Jorám Syn Jo-
tow Krol Judski. Trzydźie-
dwie lećie miał gdy krolowáć
ł: á ośm lat krolował w Je-
em. Ale chodźił drogámi Kro-
Izráelskich/ spráwuiąc śię jáko
Acháb ow: Bo corkę Achábo-
miał zá żonę/ y czynił złe przed
má PAŃskimi. Wszákże nie

chćiał PAN wytráćić Judy/ dla Dawidá sługi swego/ jáko mu był c powiedźiał/ iż mu miał dáć pochodnią *miedzy* Synámi jego po wszystkie dni.

20 Za dni jego odstąpił Edom/ áby nie był pod mocą Judy: y po- 21 stánowili nád sobą Krolá. Przetoż przyćiągnął Jorám do Sejiru/ y wszystkie wozy z nim: á wstawszy w nocy/ poráźił Edomczyki/ ktorzy go byli obtoczyli/ y Hetmány wozow; ták iż lud uciekał do namio- 22 tow swojich. Wszákże odstąpił Edom/ áby nie był pod mocą Judy/ aż do dniá tego. Odstąpiło tákże y Lo- 23 bne onegoż czásu. A inne spráwy Jorámowe/ y wszystko co czynił/ izali nie jest nápisano w Kronikách 24 o Krolách Judskich. Y zásnął Jorám z Oycy swymi/ á pogrzebiony jest z Oycy swymi w mieśćie Dawidowym: y krolował Ochozyasz d Syn jego miásto niego.

25 Roku dwunástego Jorámá Syná Achábá Krolá Izráelskiego/ począł krolowáć Ochozyasz / Syn 26 Jorámá Krolá Judskiego. We dwudźiestu y dwu lećiech był Ochozyasz / gdy krolowáć począł: á rok jeden krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego było Atália corká 27 e Amrego Krolá Izráelskiego. Ten chodźił drogą domu Achábowego/ y czynił złe przed oczymá PAŃskimi jáko y dom Achábow/ bo był źięćiem 28 domu Achábowego. Przetoż wychadzał z Jorámem/ Synem Achábowym ná wojnę przećiw Házáelowi krolowi Syryjskiemu/ do Rámot Gáláádskiego: ále poráźili Syryj- 29 czycy Jorámá. A ták wroćił śię Krol Jorám f áby śię leczył w Izreelu ná rány ktore mu byli zádáli Syryjczycy w Rámáćie / gdy walczył z Házáelem Krolem Syryjskim: A Ochozyasz Syn Jorámá Krolá Judskiego przyjáchał náwiedzáć Jorámá Syná Achábowego do Jezreelá/ bo *sam* chorował.

c 2 *Sám.* 7. 13. 1 *Krol.* 11. 36. *Psalm.* 89. 37.

d 2 *Kron.* 22. 1.

e *T. wnuczką Amrego.*

f 2 *Krol.* 9. 15.

ROZDZIAŁ IX.

Iehu ná krolestwo pomázány. 13. y od towárzyszow swojich potwirdzony 14. zbuntował śię przećiw Iorámowi.

24. á postrzeliwszy go, ná pole Nábotowe porzućić kazał. 27. Krolá też Judskiego zábić. 33. á Iezábelę z okná wyrzućić rozkazał, ktorey ćiáło psi zjedli.

1 A Elizeusz Prorok záwołał jednego z Synow Prorockich, y rzekł mu: Przepász biodrá twoje, á weźmi tę bańkę Olejku w rękę twą, á idź do Rámot Gáláádskiego. 2 ♣ A gdy tám przyjdźiesz, ujrzysz tám a Jehu Syná Jozáfátowego, Syná Námsy, á wszedszy *tám* odwiedźiesz go z pośrzodku bráćiej jego, y wprowádźisz go do gmáchu naskrytszego. 3 ♣ A wźiąwszy bańkę Olejku, wylejesz ná głowę jego, y rzeczesz: Ták mowi PAn: Pomázałem ćię zá Krolá nád Izráelem. A otworzywszy drzwi, ućieczesz, y nie zábáwisz śię tám. 4 ♣ Tedy odszedł on młodźieniec sługá Prorocki, do 5 Rámot Gáláádskiego. ♣ A gdy przyszedł, oto Hetmáni wojsk śiedźieli. Y rzekł: Hetmánie, mam nieco z tobą mowić. Y rzekł Jehu: Z ktorymże ze wszystkich nas? Y odpo- 6 wiedźiał: Z tobą Hetmánie. ♣ Tedy wstawszy, wszedł do gmáchu, á on wylał Olejek ná głowę jego; y rzekł mu: Ták mowi PAn Bog Izráelski; Pomázałem b ćię zá Krolá nád ludem PAńskim, nád Izráe- 7 lem. ♣ Y wytráćisz dom Achábá Páná twego: ábowiem pomszczę śię krwie sług mojich prorokow, y krwie wszystkich sług PAńskich, z rę- 8 ki Jezábele. ♣ A ták zginie c wszystek dom Achábow, y wykorzenię z *domu* Achábowego, áż do nanmniejszego szczenięćiá, y więźniá, y opu- 9 szczonego w Izráelu. ♣ Y uczynię domowi Achábowemu, jáko d domowi Jeroboámá, Syná Nábátowego, y jáko domowi e Báázy Sy- 10 ná Achiászowego. ♣ Jezábelę też zjedzą psi ná polu Jezreelskim, á nie będźie ktoby ją pogrzebł. *To rzekszy* otworzył drzwi, y ućiekł.

a 1 Krol. 19.16.

b 4 Kron. 22. 7.

c 1 Sam. 25.22. 1 Krol. 14.10. y 21.21

d 1 Krol. 15.29.

e 1 Krol. 16. 3.

11 A Gdy Jehu wyszedł do sług Páná swego, rzekł mu jeden: A dobrześ wszystko? Po coż przychodźił ten szalony do ćiebie? A *on* im odpowiedźiał: Wy znaćie tego mę- 12 żá, y mowę jego. ♣ Tedy rzekli; Nie

prawdá to: proszę powiedz
on rzekł: Ták á ták rzekł
mowiąc: Ták mowi PAn:
załem ćię zá Krolá nád I
13 ♣ Pospieszyli śię tedy, á n
káżdy szátę swą, kłádli je
nawyższym stopniu: Y zá
szy w trąbę, mowili: Kro
hu!

14 Tedy śię sprzyśiągł Je
Jozáfátá, Syná Nám
ćiw k Jorámowi: (A ná
Jorám strzegł Rámot G
skiego, on, y wszystek Izráel
Házáelem Krolem Syryjsk
15 Ale śię był wroćił Krol Jor
śię leczył w Jezreel ná rá
re mu byli zádáli Syryjczy
walczył z Házáelem Krole
ryjskim.) Y rzekł Jehu: J
wam zda niech nie wycho
z miástá, żeby szedł co oznà
16 Jezreelu. ♣ Y wśiadł ná w
hu, y jáchał do Jezreelá, bo t
rám leżał: Ochozyasz tákż
Judski, przyjáchał był áby
17 dźił Jorámá. ♣ W tym stro
stał ná wieży w Jezreelu, u
szy poczet Jehu przyjeżdż
rzekł: Poczet jákiś widzę.
Jorám: Weźmi jezdnego, á
przećiwko nim, áby śię spyt
18 sli pokoj: ♣ A ták bieżał jezdn
ćiwko niemu, y rzekł: Ták
Krol, A pokoj? y odpowiedźi
hu: Co tobie do pokoju? Ob
jedź zá mną. Przetoż oz
stroż, mowiąc. Dojáchałci
19 do nich; ále śię nie wraca. ♣
posłał drugiego jezdnego,
przyjáchawszy do nich, rzekł
mowi Krol: A pokoj? od
dźiał Jehu: Co tobie do poko
20 broć śię, á jedź zá mną. ♣
oznájmił *to* stroż, mowiąc:
jáchałci do nich, ále śię nie n
A przyjazd jego, jákoby pr
Jehu Syná Námsy: bo szale
dźie.

21 Tedy rzekł Jorám: Zápr
Y záprzężono w woz je
wyjáchał Jorám Krol Izrá
y Ochozyasz Krol Judski, ká
wozie swym. A wyjácháwsz
ćiw Jehu, tráfili go ná po

Jezreelskiego. ♣ A gdy ujrzał
ám Jehu / rzekł: Jestże pokoj
u? Y odpowiedźiał: Co zá po-
ponieważ jeszcze cudzołostwá
ábele mátki twojey / y czáry jey
kie *są*? ♣ Przetoż obroćiwszy śię
ám ućiekał / mowiąc do Ocho-
á; Zdrádá Ochozyaszu. ♣ Tedy
u wźiąwszy w rękę swoje łuk
zelił Jorámá miedzy rámioná
/ áż przeszłá strzałá przez ser-
go / ták / że padł ná woźie swo-
♣ Potym rzekł *Jehu* do Bádáke-
etmáná swego: Weźmi go / á po-
ná polu Nábotá Jezreelskie-
Abowiem pámiętasz / gdysmy ja
jácháli społu zá Achábem Oj-
jego / że g PAN wydał był
rzwko niemu tę pogroszkę. ♣ Zá-
krwie Nábotá y krwie Synow
/ ktoram widźiał wczorá
PAn / pomszczę śię nád tobą
ym polu. PAn *to* rzekł. ♣ Prze-
eraz weźmi go / á porzuć go ná
/ według słowá PAńskiego.
O Ochozyasz Krol Judski uj-
rzawszy / ućiekał drogą do domu
odowego. Ale go gonił Jehu / y
: Y tego zábijćie ná woźie jego.
ánili go ná h wstępie Guru /
y jest podle Jeblaam: A ućiekł
ágeddy / y tám umárł. ♣ Y
li go záwieść słudzy jego do
uzalem / á pogrzebli go w grobie
z Ojcámi jego w mieśćie Da-
wym. ♣ A roku jedenastego Jo-
á Syná Achábowego / krolował
ozyasz nád Judą.
Atym przyszedł Jehu do Je-
reel. Co gdy Jezábelá usłyszá-
fárbowáłá twarz swoję / y oche-
łá głowę swą / á pátrzáłá z
. ♣ A gdy Jehu wjeżdżał w brá-
rzekłá; Jestże pokoj / io Zymry
oerzu Páná swego? ♣ A on pod-
szy twarz swoję ku oknu / rzekł:
z że mną *trzyma*, kto? Tedy wej-
nań dwá *ábo* trzej komornicy
Ktorym rzekł; Zrzuććie ją. ♣ Y
ćili ją: Y poprysłáłá śię śćiá-
konie krwią jey: y podeptał
♣ A gdy *tám* wszedł / jadł y pił /
kł: Obaczćie / proszę / one prze-
/ á pogrzebćie ją: boć l corka
wska jest. ♣ Tedy szedszy áby ją

pogrzebli / nie ználeźli z niey jedno
czászkę z głowy / y nogi / y dłoni rąk.
36 ♣ A wroćiwszy śię / oznájmili mu
to: ktory rzekł: *Wypełniło śię* słowo
PAńskie ktore m powiedźiał przez
sługę swego Eliaszá Tesbitę / mo-
wiąc: Nápolu Jezreel zjedzą psi
37 ćiáło Jezábeli. ♣ Niech będźie trup
Jezábeli / jáko gnoj ná roli / ná po-
lu Jezreel: ták / żeby nie mowiono;
Táć jest Jezábelá.

m 1 *Krol.* 21. 23.

ROZDZIAŁ X.

Jehu śiedmdźieśiąt Synow Achábowych. 11. 17. ze wszystkim domem jego. 12. tákże y powinne Ochozyaszowe. 19. y Báálá z Proroki y z kośćiołem jego wygłádźił. 30. o Successyjey Synow swojich wźiął od Páná obietnicę. 29. ále przećie trwał w grzechách Ieroboámá. 32. Házáel Krol Assyryjski, poráźił Izráelczyki.

1 Y Miał Acháb śiedmdźieśiąt Sy-
now w Sámáryjey. Y nápisał
Jehu list / á posłał *go* do Sámáryjey
do Kśiążąt Jezreelskich / y do stár-
szych / y do tych ktorzy wychowywáli
2 Syny Achábowe / w te słowá: ♣ Sko-
ro was dojdźie ten list: gdyż u was są
Synowie Páná wászego / y u was
wozy / y konie / y miásto obronne / y
3 rynsztunek: ♣ Obierzćież nagodniej-
szego y násposobniejszego z synow
Páná wászego / á posadźćie ná stolicy
Ojcá jego / y walczćie o dom Páná
4 wászego. ♣ Ale śię oni bárzo bojąc /
rzekli: Oto dwá Krolowie nie ostáli
śię przed nim; á jákoż my śię osto-
5 imy? ♣ A ták posłał ten ktory był
spráwcą domu / y ten ktory był
spráwcą miástá / y stárszy / y ći ktorzy
wychowywáli *Syny Krolewskie* do
Jehu / mowiąc; Słudzyśmy twoji:
á co nam rozkażesz uczynimy. Nie
postánowimy Krolá żadnego: Co
dobrego jest w oczách twojich / czyń.
6 Y Nápisał do nich list drugi / mo-
wiąc: Jeśliśćie moji / á głosu
mego słuchaćie / weźmićież głowy
Synow Páná wászego / á przydźćie
do mnie jutro o tym czáśie do Je-
zreel. (A Synow krolewskich było
a śiedmdźieśiąt mężow / u naprzed-
niejszych w mieśćie / ktorzy je wy-
7 chowywáli.) ♣ A gdy ich list doszedł /

a *Wyżey* v. 1.

wźiá-

wziąwszy Syny Krolewskie/ pobili onych siedmdziesiąt mężow; á złożywszy głowy ich do koszow/ posłáli

8 je do niego do Jezreelá. ♣ Y przyszedł poseł/ ktory mu oznájmił/ mowiąc: Przyniesiono głowy Synow Krolewskich: á on rzekł: Złożcie je ná dwie kupie u wejścia bramy áż do

9 poránku. ♣ A gdy ráno wyszedł/ stánął/ y rzekł do wszystkiego ludu: Spráwiedliwiście wy. Otom się ja sprzysiągł przećiwko Pánu memu/ y zábiłem go. Ale te wszystkie

b 1 Krol. 21.19. 22.29.

10 ktoż pobił? ♣ Wiedzcież teraz/ że nie upádło prozno *żadne* z słow b Páńskich ná ziemię/ ktore mowił PAN przećiwko domowi Achábowemu; gdyż uczynił PAN/ co był powiedział przez sługę swego Eliaszá.

11 ♣ A ták pobił Jehu wszystkie ktorzy pozostáli z domu Achábowego w Jezreelu/ y wszystkie náprzedniejsze jego/ y przyjaciele jego/ y kápłány jego: ták iż nie zostáwił po nim żadnego żywego.

12 POtym wstawszy odszedł/ y pojáchał do Sámáryjey. A *gdy* był u domu gdźie pasterze strzygáli owce/

c 2 Kron. 22.8.

13 ná drodze: ♣ Tedy c Jehu ználazł bráćią Ochozyaszá Krolá Judskiego/ y rzekł: Ktośćie wy? y odpowiedźieli: Bráćia smy Ochozyaszowi/ á idźiemy/ ábyśmy pozdrowili Syny Krolewskie/ y Syny

14 Krolowey. ♣ Tedy rzekł: Pojimajćie je żywo. Y pojimano je żywo/ y pobili je u studnie onegoż domu/ gdźie strzygano owce/ czterdźieśću y dwu mężow: y nie zostáwił żadnego z nich.

15 POtym odjáchawszy z támtąd/ trafił Jonádábá/ Syná Rechábowego idącego przećiwko sobie/ á pozdrowił go y rzekł do niego: Jestże serce twoje szczyre jáko jest serce moje z sercem twojim? Y odpowiedźiał mu Jonádáb: Jest. A jest? *rzekł Iehu*: Dajże mi rękę twoję: Tedy mu dał rękę swą: y kazał mu wsieść

16 do siebie ná woz. ♣ Y rzekł/ Jedź ze mną/ á przypátrz się gorliwośći mojey zá PAná. A ták wiozł go ná

17 woźie swojim. ♣ A gdy przyjáchał do Sámáryjey bił wszystkie ktorzy byli pozostáli z *domu* Achábowego w Sámáryjey/ y wytráci[...] według słowá Páńskiego/ kto[...] wił do e Eliaszá.

18 ZAtym zebrał Jehu wszyst[...] y rzekł do niego; Acháb[...] Báálowi máło: Jehu mu[...]

19 służył więcey. ♣ Przetoż tera[...] stkich prorokow Báálowych/[...] stkich sług jego/ y wszystkich [...] now jego/ zwołajćie do mnie/[...] jednego: Abowiem ofiárę [...] będę spráwował Báálowi. [...] się kolwiek nie stáwił/ nie ż[...] żyw: A to Jehu chytrze czynił[...]

20 wytráćić chwalce Báálowe. ♣ [...] to rzekł Jehu; Zápowiedzćie [...]

21 to Báálowi; Y obwołáno *je*. ♣ [...] zesłał Jehu do wszystkiego Iz[...] Y zeszli się wszyscy chwalcy B[...] wi: ták/ że nie został żaden [...] by nie przyszedł: Y weszli do k[...] łá Báálowego/ á nápełnio[...] dom Báálow/ od końcá áż d[...]

22 cá. ♣ Tedy rzekł temu ktory b[...] szátámi: Wynieś száty wsz[...] chwalcom Báálowym: Y w[...]

23 im száty. ♣ Zátym wszedł J[...] Jonádáb Syn Rechábow d[...] Báálowego/ y rzekł chw[...] Báálowym: Dowiedzćie się[...] baczćie/ by snadź nie był kto[...] mi z chwalcow Páńskich/ [...]

24 sámych chwalcow Báálowych[...] ták weszli áby spráwowáli Ofi[...] cáłopalenia. Ale Jehu spo[...] był sobie ná dworze ośmd[...] mężow/ ktorym był rzekł: [...] kto uszedł z ludu tego/ ktory[...] dawam w ręce wásze/ dusz[...]

25 będźie zá duszę onego. ♣ A [...] dokończyły Ofiáry cáłop[...] rzekł Jehu żołnierzom y [...] strzom swym: Wnidźćie/ á [...] dujćie je/ *áby* żaden nie uszed[...] ták pomordowáli je ostrzem [...] czá/ y rozrzućili *je* żołnierze [...] mistrze: Potym odeszli do [...]

26 miástá/ *gdźie był* dom Báálo[...] wyrzućiwszy báłwány/ z dom[...]

27 łowego/ popalili je. ♣ Obáli[...] słup Báálow/ obálili y dom [...] uczynili z niego wychody [...]

28 go czásu. ♣ A ták wygłádził[...]

29 Báálá z Izráelá. ♣ Wszákże [...] chow Jeroboámá/ Syná [...]

go / ktory do grzechu przy-
Izráelá / nie odstąpił Iehu/
puścił z cielcow złotych / kto-
ły w Bethel / y ktore były w
ł.
Edy rzekł PAN do Iehu: Po-
nieważeś śię pilnie stárał / á-
uczynił co dobrego jest w o-
mojich / według wszystkiego/
było w sercu mojim uczyniłeś
owi Achábowemu: Synowie
áż do czwartego pokolenia /
ieć b będą ná stolicy Izráel-
. ♣ Ale Iehu nie strzegł tego,
chodźił w zakonie PAná Bogá
elskiego / ze wszystkiego sercá
o; áni odstąpił od grzechow
boámowych / ktory do grzechu
wiodł Izráelá.
One dni / począł PAN i u-
mniejszáć Izráelá: bo je po-
Házáel / po wszystkich gráni-
Izráelskich. ♣ Od Iordanu
wschod słońcá: wszystkie ziemie
áádská / Gádowe / y Rubeno-
y Mánásessowe od Aroer kto-
st u potoká Arnon / y Gáláád y
án. ♣ Ale ostátek spraw Iehu/
ystko co czynił / y wszystká moc
/ ázaż tego nie nápisano k w
nikách Krolow Izráelskich? ♣
snał Iehu z Oycy swymi / y
wáli go w Sámáryjey/ á kro-
ł Ioácház Syn jego miásto
. ♣ A czás ktorego krolował
u nád Izráelem w Sámáry-
yło dwádzieśćiá y ośm lat.

Rozdział XI.

tália wymordowáłá wszystkie krolewskie, oprocz Ioázá. 2. go w kośćiele záchowano. 4. A n Krolem uczyniono. 15. Atá- áśię Iojádá, nawyższy kápłán ć kazał. 17. á miedzy Bogiem, my ludem przymierze uczynił.

Edy Atália/ mátká a Ochozya-
owá / widząc iż umárł Syn
powstáłá / y wytráćiłá wszystko
śienie krolewskie. ♣ Ale wźiá-
/ Iosábá corká Królá Iorá-
śiostrá Ochozyaszowá / Ioázá/
ná Ochozyaszowego / ukrádłá go
śrzodku Synow Krolewskich/
zábijano: tego y z mámką je-

go w pokoju łożnice skryłá przed A-
3 tália: y nie zábito go. ♣ Y był przy
niey w domu PAńskim skryty przez
sześć lat / ktorych Atália krolowáłá
nád ziemią.
4 POtym roku c śiodmego / posłá-
wszy Iojádá / przyzwał Rot-
mistrzow / Hetmánow y żołnie-
rzow / y wprowádźił je do śiebie do
domu Páńskiego/á uczyniwszy z ni-
mi przymierze / przywiodł je do
przyśięgi w domu Páńskim/ y uka-
5 zał im Syná Krolewskiego. ♣ Y
rozkazał im / mówiąc: Toć jest co
uczynićie: Trzećia część z was /
ktorzy przychodźićie w Sábbát / á
trzymawaćie straż / niech będzie
6 przy domu Krolewskim. ♣ A trze-
ćia część z was zostánie w bramie
Sur: Trzećia część záśię będźie
w bramie / ktora jest zá żołnierzá-
mi: á będźiećie trzymáli straż przy
7 tym domu/dla jákiego gwałtu. ♣ A
dwie częśći z was wszystkich wy-
chodzących w Sábbát / niech trzy-
8 máją straż domu Páńskiego / około
Królá. ♣ A ták obstąpićie Królá o-
koło / káżdy májąc broń swą w rę-
kách swych: á ktobykolwiek przy-
szedł do wyższego szyku / niech będźie
zábity / á wy będźiećie przy Krolu/
gdy d wychodźić y wchodźić będźie.
9 ♣ Y uczynili Rotmistrze oni we-
dług wszystkiego / co im był rozkazał
Iojádá Kápłan: A wźiąwszy káżdy
męże swe / ktorzy przychodźili w
Sábbát y ktorzy odchodźili w Sáb-
bát / przyszli do Iojády Kápłáná.
10 ♣ Tedy dał Kápłan Rotmistrzom
włocznie y e tarcze / ktore były
Królá Dawidá / ktore były w domu
11 Páńskim. ♣ Y stáli żołnierze/káżdy
májąc broń swoję w ręku swych/ od
práwey strony domu / áż do lewey
strony domu / przećiwko Ołtarzowi
y przećiwko domowi około Królá ze
12 wszad. ♣ Tedy wywiodł Syná kro-
lewskiego / y włożył nań korone / y
f świádectwo: y uczynili go Kro-
lem/y pomázáli go / á klaskájąc rę-
koma/mowili: Niech żyje Krol!
13 WTym usłyszawszy Atália krzyk
zbiegájącego śię ludu/ weszłá
14 do ludu do domu PAńskiego. ♣ A
gdy ujrzáłá / że oto Krol stał ná

máje-

c 2 Kron. 23. 1.

d T. Gdźie śię jedno ruszy.

e 2 Sám. 8. 7. 11. 2 Kron. 23. 9.

f T. Księgę zakonu Bożego, jáko rozkazał Pan. 5 Moj. 17. 18.

majestacie według zwyczaju / á Kśiążętá y trąby około Królá / á wszystek lud ziemie weselący śię / y trąbiący w trąby / rozdárłá Atália odźienie swoje / y wołáłá : Zprzyśieżenie / zprzyśieżenie ! 15 ♣ Przetoż rozkazał Jojádá Kápłan Rotmistrzom / ktorzy byli nád wojskiem / y rzekł do nich : Wywiedźcie ją z zágrodzenia kośćiołá / á ktobykolwiek chćiał iść zá nią / niech zábity będźie mieczem : bo rzekł był Kápłan : Niech nie będźie zábita 16 w domu Páńskim. ♣ Y uczynili jey plác : á gdy przyszłá ná drogę / ktorą wodzono konie do domu kro- 17 lewskiego / támże jest zábita. ♣ Tedy uczynił Jojádá przymierze / miedzy Pánem / y miedzy Krolem / y miedzy ludem / áby byli ludem Páńskim : tákże miedzy Krolem y miedzy ludem.

18 Y Wszedł wszystek lud *oney* ziemie do domu Báálowego / y zburzyli go : g Ołtarze jego y Obrázy jego połamáli do szczętu : Nád to / Mátáná Kápłáná Báálowego zábili przed Ołtarzámi. Y postánowił z *nowu* Kápłan przełożone 19 nád domem PAńskim. ♣ Potym wźiąwszy Rotmistrze / y Hetmány / y żołnierze / y wszystek lud *oney* ziemie / prowádźili Krolá z domu Páńskiego / y przyszli drogą áż ku bramie żołnierzow / do domu Krolewskiego / y uśiadł ná stolicy Kro- 20 lewskiey. ♣ Y weselił śię wszystek lud oney ziemie / á miásto śię uspokojiło gdy Atália zábito mieczem podle domu Krolewskiego. ♣ A było śiedm lat Joázowi gdy począł krolowáć.

g 5 Moj. 7. 5. y 12. 3.

ROZDZIAŁ. XII.

Joáz Krolem zostawszy. 4. kośćiołá popráwia. 17. Házáel dobywszy Get, ćiągnął przećiw Jeruzalem. 18. Joáz go podárkámi ubłagał. 20. potym od własnych sług zábity był w domu Mello.

1 ROku a śiodmego Jehu / począł krolowáć Joáz / á czterdźieśći lat krolował w Jeruzalem : imię mátki jego było Sebia z Beer- 2 seby. ♣ Y czynił Joáz co dobrego

a 2 Kron. 24. 1.

było w oczách PAńskich / po
kie dni swoje / ktorych go ucz
3 jádá Kápłan. ♣ Wszákże n
nie były zniesione / jeszcze lu
rował y kádźił ná onych wyż
4 Y Rzekł Joáz do Kápłáno
wszystkie b pieniądze poświ
ktore przychodzą do domu P
go / pieniądze tych ktorzy
liczbę / pieniądze káżdego z o
według szácunku jego / y w
pieniądze / ktore ktokolwiek
wolnie znośi do domu Páńsk
5 Te wezmą do śiebie Kápłáni
od znájomego swego : á oni
wią szkáze domu *Páńskiego*,
6 gdźieby śię ználázłá szkodá. ♣
ło śię roku dwudźiestego y tr
Krolá Joázá / gdy jeszcze nie
7 wili byli Kápłáni szkody dom
wezwał Krol Joáz Jojády
ná / y *innych* kápłánow / y m
nich : Przecz nie opráwujeci
domu ? Przetoż teraz nie
pieniędzy od znájomych wász
one ná *popráwę* szkody domu
8 wajcie. ♣ Y zezwolili ná to
ni / żeby nie bráli pieniędzy o
y żeby nie popráwiáli szkody do
9 Przetoż wźiąwszy Jojádá K
skrzynię jednę / uczynił dźi
wieku jey / á postáwił ją pr
tarzu po práwey stronie /
wchodzono do domu PAńskie
kłádli w nię Kápłáni / ktorzy
gli progu / wszystkie pieniądz
re wnoszono do domu Páńskie
10 A gdy widźieli / że było wiele
dzy w skrzyni / tedy przychod
sarz Krolewski / y Kápłan na
ktorzy zliczywszy chowáli o
niądze ktore śię znájdowáły
11 mu Páńskim. ♣ Y dawáli pie
gotowe / w ręce rzemieśniko
łożonych nád *robotą* domu P
go : á ći je wydawáli ná ćieśl
robotniki / ktorzy popráwiál
12 Páńskiego : ♣ Y ná murárze /
co ćiosáli kámienie / y ná kup
drzewá / y ćiosánego kámien
popráwie szkody domu Páńsk
ná wszystek nákład / ku popráw
13 mu onego. ♣ Wszákże nie spra
no do domu Páńskiego kubkow
nych / naczynia do muzyki / m

o / żadnego naczynia złotego/
zynia śrebrnego / z pieniedzy
przynoszono do domu Páńskie-
Ale rzemieśnikom przełożo-
nád robotę dawáli je: y po-
iáli zá nie domu PAńskiego.
nie słuchano liczby tych ludzi/
m dawano pieniadze w rece
áby wydawáli rzemieśnikom:
waż te oni wiernie odpráwo-
Ale pieniadze zá c występek/
niadze zá grzechy / nie były
one do domu PAńskiego: Ká-
m śie dostawáły.
dy wyćiagnał Házáel/ Krol
Syryjski / á walczył przećiwko
y wziął je. Potym obroćił Há-
warz swoje / áby ćiagnał prze-
Jeruzalem. Przetoż wziął
Krol Judski wszystkie rzeczy
iecone / ktore byli poświećili
fát/ y Jorám/ y Ochozyasz/ Oj-
jego/ Krolowie Judscy: y to
sam poświećił / y wszystko
/ ktore śie ználáżło w skár-
domu Páńskiego/ y domu kro-
iego: á posłał to do Házáelá
á Syryjskiego / y odćiagnał
eruzalem. Ale insze spráwy
zowe/ y wszystko co czynił áżaż
jest nápisano d w Kronikách/
olách Judskich. Potym pow-
y słudzy jego/ sprzyśiegli śie
y sobą/ y zábili Joázá w Be-
o/ ktoredy chodzą do Selle:
st zábili go Josáchár Syn Se-
ow y Jozábád Syn Somme-
ći słudzy jego zábili go / y u-
: á pochowáli go z Ojcy jego w
ćie Dawidowym. Y krolował
zyasz Syn jego miásto niego.

ROZDZIAŁ XIII.

...i Joácházá Syryjczycy bárzo ...o Izráelczyki. 10. Joázá Syná ...pánowánie. 13. po ktorym krolo... Jeroboám. 15. Elizeusz chory ...owi zwyćięstwo przepowiáda. ...Elizeusz umárł. 21. á zá dot...iem śię kośći jego umárły po... 22. Bog Izráelczyki od Há...á wybáwił.

Oku dwudźiestego y trzećiego
Joázá Syná Ochozyaszá Kro-
udskiego / krolował Joácház
Jehu nád Izráelem w Sámá-
2 ryjey śiedmnaśćie lat. A czynił złe przed oczymá Páńskimi: bo náśládował grzechow Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá / y nie odchylił śie od nich. 3 Y zápalił śie gniew Páński przećiw Izráelowi / y podał je w rękę a Házáelá Krolá Syryjskiego/ y w rękę Benádádá/ Syná Házáelowego/ po wszystkie dni.

4 Ale gdy śie modlił Joácház przed obliczem Páńskim b wysłuchał go PAn: bo widźiał c ściśnienie Izráelá / że go był ućiskał Krol Syryjski. 5 Przetoż dał PAn Izráelowi wybáwićielá / á wyszli z ręki Syryjczykow / y mieszkáli Synowie Izráelscy w przybytkách swych/ jáko y przed tym. 6 Wszákże nie odstąpili od grzechow domu Jeroboámowego ktory przywiodł do grzechu Izráelá / ále w nich chodźili: do tego jeszcze y gaj został w Sámáryjey. 7 Aczkolwiek nie zostáwił Joácházowi z ludu / jedno pięćdźieśiąt jezdnych / y dźieśięć wozow / y dźieśięć tyśięcy pieszych: gdyż je był wytráćił Krol Syryjski/ y w proch je pomłoćił. 8 A le inne spráwy Joácházowe / y wszystko co czynił / y moc jego / áżaż to nie jest nápisano w Kronikách / o Krolách Izráelskich? 9 Y zásnał Joácház z Ojcy swymi / y pochowano go w Sámáryjey / á krolował Joász Syn jego/ miásto niego.

10 Roku trzydźiestego y śiodmego Joázá Krolá Judskiego/ krolował Joász Syn Joácházow nád Izráelem w Sámáryjey szesnaśćie lat. 11 Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / nie uchylájąc śie od żadnych grzechow Jeroboámá/ Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá; ále w nich chodźił. 12 A inne spráwy Joászowe/ y wszystko co czynił/ y moc jego / jáko walczył przećiw Amázyaszowi krolowi Judskiemu / áżaż to nie jest nápisano d w Kronikách/ o Krolách Izráelskich/ 13 Y zásnał Joász z Ojcy swymi/ á Jeroboám uśiadł ná stolicy jego. Y pogrzebion jest Joász w Sámáryjey/ z Krolmi Izráelskimi.

a 1 Krol. 19. 15.
b Psalm. 50. 15.
c 2 Moj. 3. 7. 9.
d 2 Kron. 28. 18.

14 A Elizeusz wpadł w ciężką chorobę w ktorey *też* umárł. Y przyszedł do niego Ioász Krol Izráelski/ y płákał nád nim / mowiąc. Oycze moy/ Oycze moy ! woźie Izráelski/ y jázdo jego. 15 ♣ Tedy mu rzekł Elizeusz ; Weźmi łuk y strzały : á wźiąwszy przyniosł do niego łuk y strzały. 16 ♣ Y rzekł do Krolá Izráelskiego : Weźmi w rękę twoję łuk : y wźiął go w rękę swoję : włożył też Elizeusz ręce swe ná ręce krolewskie. 17 ♣ Y rzekł: Otworz to okno ná wschod słońcá : A gdy otworzył/ rzekł Elizeusz: Strzelże / y strzelił. Y rzekł ; Strzałá zbáwienia Páńskiego / á strzałá wybáwienia przećiw Syryiczykom. Abowiem porázisz Syryiczyki w Afeku / áż do szczętu. 18 ♣ Rzekł powtore : Weźmi strzały: Y wźiął. Tedy rzekł Krolowi Izráelskiemu : Uderz w źiemię : Y uderzył trzy kroć : A potym przestał. 19 ♣ Przetoż rozgniewał się nań mąż Boży / y rzekł: Miałeś uderzyć pięć ábo sześć kroć/ bobyś był poráźił Syryiczyki / áż do szczętu : A teraz *tylko* po trzy kroć poráźisz Syryiczyki.

20 POtym umárł Elizeusz/ y pogrzebiono go. A kupy swawolne Moábskie wtárgnęły do źiemie roku drugiego. 21 ♣ Y stáło się / c gdy chowano *jednego* człowieká / tedy ujrzawszy swawolną kupę wrzućili onego człowieká w grob Elizeuszow/ ktory gdy był wrzucony/ á dotknął się kośći Elizeuszowych/ ożył /y wstał ná nogi swoje.

c Syrách 48.14.

22 A Hazáel Krol Syryiski trapił lud Izráelski po wszystkie dni Ioácházowe. 23 ♣ Ale ulitowawszy się ich PAn/ zmiłował się nád nimi / y náwroćił się ku nim / dla przymierza swego z Abráhámem/ z Izáákiem / y z Jákobem : y nie chćiał ich wytráćić / áni ich odrzućić od oblicza swego/ áż do tego czásu.

24 Y Umárł Hazáel Krol Syryiski/ á krolował Benádád Syn jego miásto niego. 25 ♣ Przetoż znowu Ioász / Syn Ioácházow / odebrał miástá z ręki Benádádá Syná Hazáelowego : ktore był wźiął z rąk Ioácházá Oycá jego przez woj-

ne ; Bo po trzy kroć p
Ioász / y przywroćił miást
lowi.

ROZDZIAŁ XI

Amázyasz pobił morde *swego.* 7. *Edomczyki porázi* *zowi odpowiedź posłał.* *przyćiągnąwszy z ludem p* 14. *kośćioł złupił.* 16. *y* *Amázyasz zábity.* 21. *Krolem został po nim.* 23. *kroluje nád Izráelem.* 29 *Syn jego Zácháryasz.*

1 ROku a wtorego Io
Ioácházá Krolá Izr
począł krolowáć Amázya
2 Ioászá Krolá Judskiego.
dźieśćiá y pięć lat miał/
wáć począł: á dwádźieś
więć lat krolował w Je
Imię mátki jego *było*
3 Jeruzalem. ♣ Ten czyni
go jest przed oczymá P
áczkolwiek nie ták jáko
ćiec jego : Według wszy
czynił Ioász Oćiec jego po
4 ♣ Wszákże wyżyny nie
śione : jeszcze lud ofiárowa
5 po wyżynách. ♣ A gdy z
było krolestwo w ręku je
sługi swe / ktorzy b byli zá
6 łá Oycá jego. ♣ Lecz Syn
morderzow nie pobił/ ják
sáno w Kśięgách zakonu
wego : gdźie rozkazał P
wiąc : Nie pomrą Oycow
ny / áni Synowie pomrą
ále káżdy zá grzech swoy
7 Ten też poráźił Edomczy
śięć tyśięcy w dolinie S
wźiął mocą Selę / á ná
jey Iokteel/ áż do tego czá
8 TEdy posłał Amázyasz
Ioászá Syná Ioáchá
Jehu/ Krolá Izráelskie
wiąc: Podź / weyrzym
9 oczy d. ♣ Posłał záśię I
Izráelski do Amázyaszá K
skiego/ mowiąc : Oset kt
Libánie / posłał do Cedr
skiego / mowiąc : Day c
Synowi memu zá żonę.
przyszedł źwierz polny/ kt
10 Libánie/ y podeptał on ose

áżił Edomczyki / dla
dniosło serce twoje.
á śiedź w domu twoj=
rczże śię masz wdawáć
yś upadł ty / y Judá
nie usłuchał Amázyasz.
agnał Joáz Krol J=
jrzeli sobie w oczy/ on/
Krol Judski w Betse=
est w Judstwie. ♣ Y
Judá od ludu Jzrá=
uciekł káżdy do przy=
♣ Zecz Amázyaszá Krc=
/ syná Joázá / Syná
ego / pojimał Joáz
ski w Betsemes: á przy=
o Jeruzalem / zburzył
emski / od bramy E=
bramy narożney / ná
i. ♣ Y zábrał wszyst=
ebro / y wszystkie na=
e śię ználáżły w domu
w skárbiech domu kro=
c ludźie zástáwne: y
Sámáryjey. ♣ A inne
zowe ktore czynił / y
jáko walczył z Amá=
em Judskim/ ázaż tego
w Kronikách o Kro=
kich? ♣ Y zásnął Joáz
i/ á pogrzebiony jest w
z Krolmi Jzráelskimi:
Jeroboám Syn jego /

ázyasz Syn Joázow
udski/ po śmierći Joá=
chazá Krolá Jzráel=
naśćie lat. ♣ A inne
zyaszowe/ ázaż nie są
Kronikách o Krolách
Potym sprzyśięgli śię
emu *niektorzy* w Je=
ćiekł do Láchis: Prze=
zá nim do Láchis / zá=
♣ Zkąd przynieśli go
y pogrzebiony jest w
Ojcy swymi / w mie=
wym. ♣ A ták wźiął=
lud Judski Azá=
u było szesnaśćie lat /
o Krolem ná mieyscu
mázyaszá. ♣ Ten po=
t / y przywroćił je
y zásnął Krol z Ojcy

23 ROku pietnastego / Amázyaszá Syná Joázá Krolá Judskiego / krolował e Jeroboám Syn Joázá Krolá Jzráelskiego / w Sámáryjey czterdźieśći lat y rok. 24 ♣ A czynił złe przed oczymá PANskimi / nie uchylájąc śię od wszystkich grzechow Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Jzráelá. 25 ♣ Ten záśię przywroćił gránice Jzráelskie / od weśćia do Emát / áż do morza pustego / według słowá PANá Bogá Jzráelskiego / ktore był wyrzekł przez sługę swego Jonaszá Syná Amáty / Proroká / ktory był z Gátefer. 26 ♣ Abowiem widźiał PAN f utrapienie Jzráelskie / im dáley tym więtsze / ták / że y więźień / y opuszczony, zniszczeni byli / á nie był ktoby rátował Jzráelá. 27 ♣ A nie rzekł był PAN áby miał wygłádźić imię Jzráelá / żeby nie zostáło pod niebem: przetoż je wybáwił przez rękę Jeroboámá / Syná Joázowego. 28 ♣ A inne spráwy Jeroboámowe / y wszystko co czynił / y moc jego ktora walczył / y ktora przywroćił Dámászek y Emát Judskie Jzráelowi / ázaż tego nie zápisano w Kronikách / o Krolách Jzráelskich? 29 ♣ Y zásnął Jeroboám z Ojcy swymi / z Krolmi Jzráelskimi / á krolował Zácháryasz Syn jego miásto niego.

e Ozee. 1. 1. Amos. 1. 1. 7. 9.

f 2 Krol. 13. 5. 2 Mojż. 3. 7. 9.

ROZDZIAŁ XV.

Azáryasz Krol Judski (ktorego y Uzyaszem zwano) gdy chćiał ofiárowáć, trądem był záráżony. 33. po nim kroluje Joátám 38. á potym Acház. Izráelskimi záś Krolmi byli. 8. Záchárjasz. 14. Sellum. 17. Mánáchem. 23. Fácejasz. 30. y Ozeasz.

1 ROku dwudźiestego y śiodmego / Jeroboámá Krolá Jzráelskiego / a krolował Azáryasz Syn Amázyaszá Krolá Judskiego. 2 ♣ Szesnaśćie mu lat b było / gdy pocżął krolowáć / á piećdźieśiąt y dwie lećie krolował w Jeruzalem: Jmię mátki jego *było* Jechelia z Jeruzalem. 3 ♣ Ten czynił co dobrego jest w oczách PANskich / według wszystkiego / jáko czynił Amázyasz Oćiec

a 2 Krol. 14. 21.

b 2 Kron. 26. 3.

4 jego. ♣ Wszákże wyżyny nie były zniesione: jeszcze lud ofiárował y kádził po wyżynách. 5 ♣ Y záráźił PAN c Królá/ á był trędowátym áż do śmierci swey/ y d mieszkał w domu osobnym: Przetoż Joátám Syn królewski/ rządźił domem/ 6 sądząc lud źiemie. ♣ A inne spráwy Azáryaszowe/ y wszystko co czynił/ ázaż tego nie zápisano w Kronikách/ o królách Judskich? 7 ♣ Y zásnął Azáryasz z Ojcy swymi/ á pochowano go z Ojcy jego/ w mieśćie Dawidowym: A królował Joátám Syn jego miásto niego.

c 2 Kron. 26.19. 20.21.
d 3 Moj. 13.46. y 14.3. 2 Krol. 7.3.4.

8 ROku trzydźiestego y ósmego/ Azáryaszá Królá Judskiego/ królował Zácháryasz Syn Jeroboámow nád Izráelem w Sámáryjey/ 9 sześć mieśięcy. ♣ Y czynił złe przed oczymá Páńskimi/ jáko czynili Ojcowie jego: nie odstępując od grzechów Jeroboámá/ Syná Nábátowego/ który przywiódł do 10 grzechu Izráelá. ♣ Y sprzyśiągł śię przećiw niemu Sellum/ Syn Jábesow/ y ránił go przed ludem/ y zábił go: á królował miásto niego. 11 ♣ A inne spráwy Zácháryaszowe/ oto są nápisáne w Kronikách/ o 12 Królách Izráelskich. ♣ Toć jest ono słowo e Páńskie/ które powiedźiał do Jehu/ mówiąc: Synowie twoji do czwartego pokolenia/ będą śiedźieli ná stolicy Izráelskiey: y ták śię stáło.

e 2 Krol. 10.30.

13 TEdy Sellum Syn Jábesow/ królował roku trzydźiestego y dźiewiątego/ roku Uzyaszá Królá Judskiego/ á królował przez jeden 14 mieśiąc w Sámáryjey. ♣ Bo przyćiągnąwszy Mánáchem/ Syn Gády z Tersy/ á przyszedszy do Sámáryjey/ poráźił Selluma/ syná Jábesowego w Sámáryjey/ á zábiwszy go 15 królował miásto niego. ♣ A inne spráwy Sellumowe/ y sprzyśiężenie jego/ którym śię był sprzyśiągł/ oto zápisáne w Kronikách o Królách 16 Izráelskich. ♣ Tedy dobył Mánáchem *miástá Táfsy y poraził* wszystkie którzy w nim byli/ y wszystkie gránice jego od Tersy: przeto że mu nie otworzyli/ pomordował je/ y wszystkie brzemienne w nim porozćinał.

17 ROku trzydźiestego y [...] go Azáryaszá Królá [...] królował Mánáchem/ Sy[...] nád Izráelem dźieśięć la[...] 18 máryjey. ♣ Y czynił złe p[...] má Páńskimi/ nie odst[...] grzechów Jeroboámá/ S[...] bátowego/ który do grze[...] wodźił Izráelá po wsz[...] 19 swoje. ♣ A gdy wyćiągnął [...] Assyryjski przećiw źiemi [...] dał Mánáchem Fulowi t[...] lentów śrebrá/ áby mu b[...] mocy ku umocnieniu kró[...] 20 rękách jego. ♣ Y ułożył M[...] podátek ná Izráelá/ ná n[...] nabogátsze/ áby dawáli [...] Assyryjskiemu/ po pięćdź[...] ków śrebrá/ káżdy z osobn[...] ćił śię Król Assyryjski/ [...] 21 wił śię tám w oney źiemi. [...] ne spráwy Mánáchemow[...] wiek czynił/ nápisáne są [...] 22 kách o Królách Izráelski[...] zásnął Mánáchem z Ojcy [...] królował Fácejasz Syn je[...] sto niego.

23 ROku pięćdźieśiątego [...] szá Królá Judskiego [...] Fácejasz Syn Mánáche[...] Izráelem w Sámáryjey [...] 24 ♣ Y czynił złe przed oczym[...] skimi/ nie odstępując od gr[...] roboamá Syná Nábátow[...] przywiódł do grzechu Iz[...] 25 Tedy śię zbuntował przec[...] mu Fácejasz/ Syn Rom[...] Hetman jego/ y zábił go [...] ryjey w páłácu domu kró[...] z Argobem/ y z Aryaszem [...] soba pięćdźieśiąt mężów [...] czyków: á zábiwszy go/ [...] 26 miásto niego. ♣ A inne sp[...] cejaszowe y wszystko co c[...] nápisano w Kronikách [...] Izráelskich.

27 ROku pięćdźieśiątego [...] go Azáryaszá Kró[...] go/ królował Fácejasz S[...] liaszów/ nád Izráelem [...] 28 ryjey/ dwádźieśćia lat. [...] złe przed oczymá Páńsk[...] odstępując od grzechów [...] Syná Nábátowego/ k[...] wiódł do grzechu Izráelá[...]

ccjaszá/Królá Jzráel-
rzyciągnął Teglátfá-
syryjski/ y wziął Ajon
há/ y Jánoe/ y Kedes
láád/ y Gálilea/ wszy-
ześtáli : á przeniosł o-
do Assyryjey. ✤ Tedy
Ozeasz Syn Ele/ prze-
oi/ Synowi Romelia-
niwszy go/ zábił go : y
isto niego/ roku dwu-
oátámá Syná Vzyá-
inne spráwy Fáceja-
ko co czynił/ oto zápi-
ách o Królách Jzráel-

oregoż Fácejaszá Sy-
eliaszowego Królá Jz-
olował Joátám Syn
lá Judskiego. ✤ Dwá-
eć lat miał gdy kró-
á szesnáście lat kró-
lem : Jmię mátki je-
ká Sádokowá. ✤ Y
ego jest przed oczymá
edług wszystkiego / co
Oćiec jego / poste-
ákże wyżyny nie były
cze lud ofiárował y
ynách : tenże zbudo-
awyższą domu PAń-
e spráwy Joátámo-
co czynił/ zápisano w
Królách Judskich.
ni/ począł PAn posy-
ude z Rásyná Królá
y Fácejaszá/ Syná
go. ✤ Y zásnął Joá-
cymi/ y pogrzebiony
ymi w mieśćie Dawi-
o. A królował Acház
isto niego.

ZIAŁ XVI.

*a swego przez ogień
ítwánom ofiárował. 5.
zádá pomocy od Królá
11. Ołtarz obcy w ko-
20. umárł, á po nim
wał.*

mnastego a Fácejászá
omeliaszowego/ kroló-
on Joátámá Królá
Dwádzieśćiá lat było
y królowáć począł / á

szesnaśćie lat królował w Jeruza-
lem : ále nie czynił co dobrego jest
w oczách PAná Bogá swego / jáko
3 Dawid Oćiec jego : ✤ Lecz chodził
drogámi Królów Jzráelskich : Nád-
to y Syná swego dał przewieść b
przez ogień / według obrzydliwośći
pogánow / które był PAn wygnał
przed oblicżem Synów Jzráelskich.
4 ✤ Ofiárował też y kádził ná wy-
żynách / y ná págorkách / y pod
káżdym drzewem gáłęzistym.
5 TEdy wyćiągnął c Rásyn Król
Syryjski/ y Fácejasz Syn Ro-
meliaszow / Król Jzráelski / prze-
ćiwko Jeruzalem ná wojnę : y oble-
gli Acházá; wszákże go dobyć nie mo-
6 gli. ✤ (Tegoż czásu Rásyn Król
Syryjski/ przywróćił záśię Elát do
Syryjey / á wykorzenił Żydy z
Elat ; ále Syryjczycy przyszedszy
do Elát / mieszkáli tám áż do dniá
tego.)
7 Y Posłał Acház posły do Teglát-
Fáláserá Królá Assyryjskiego/
mówiąc ; Sługá twój y Syn twój
jestem : Przyćiągni á wybaw mię
z ręki Królá Syryjskiego / y z ręki
Królá Jzráelskiego/ którzy powstá-
8 li przećiwko mnie. ✤ Tedy wziąwszy
Acház śrebro y złoto / które śię
znáłazło w domu PAńskim / y w
skárbiech domu Królewskiego / po-
słał dár Królowi Assyryjskiemu. ✤
9 Ná co mu przyzwolił Król Assy-
ryjski : á przyćiągnąwszy Król As-
syryjski pod Dámászek wziął go / y
przeniósł *Obywátele* jego do Chyr: á
Rásyná zábił.
10 ZAtym jáchał Król Acház prze-
ćiw Teglát Fáláserowi Królo-
wi Assyryjskiemu do Dámászku ; á
ujrzawszy Król Acház Ołtarz w
Dámászku / posłał do Uryaszá Ká-
płáná wizerunk Ołtarzá onego / y
kształt jego / według wszystkiego já-
11 ko był urobiony. ✤ Y zbudował U-
ryasz Kápłan Ołtarz / według one-
go wszystkiego/ jáko był posłał Król
Acház z Dámászku : ták uczynił
Uryasz Kápłan pierwey niżeli śię
wróćił Król Acház z Dámászku. ✤
12 A gdy śię wróćił Król z Dámászku/
ujrzawszy Ołtarz / przystąpił do
niego / y spráwował Ofiáry ná

b *3 Moj. 18.21. y 20.2*

c *Ezái. 7. 1.*

13 nim. Y zápalił cáłopalenie swoje/ y Ofiárę śniedną swoję / y ofiárował ofiárę mokrą swoję / y kropił krwią ofiar spokojnych swojich ná Ołtarzu. 14 Ale Ołtarz miedźiány który był przed PAnem / przeniosł z przedniey strony domu / áby nie stał miedzy Ołtarzem jego / y miedzy domem PAńskim: á postáwił go po bok Ołtarzá ku połnocy. 15 Y rozkazał Krol Acház Vryaszowi Kápłanowi / mowiąc: Ná tym więtszym Ołtarzu / będźiesz zápalał cáłopalenie poránne / y Ofiárę śniedną wieczorną / y cáłopalenie krolewskie / y ofiárę śniedną jego: y cáłopolenie wszystkiego ludu źiemie / y ofiárę ich śniedną / y Ofiáry mokre ich / y wszelką krwią cáłopalenia / y wszelką krwią *innych* ofiar będźiesz kropił ná nim: ále Ołtarz miedźiány / będźie mi ná rádzenie śię **Bogá**. 16 Y uczynił Vryasz Kápłan według wszystkiego jáko był rozkazał Krol Acház. 17 Nádto poodćinał d Krol Acház listwy podstáwkow / y pozbierał z nich wánny: do tego morze zjął z wołow miedźiánych / ktore były pod nim / á położył je ná tle kámiennym. 18 Zásłonę tákże Sabbátnią / ktora było sprá wiono w domu / y drzwi zewnętrzne / ktorymi Krol wchadzał / odjął od domu PAńskiego dla bojáźni Krolá Assyryjskiego. 19 A inne spráwy Acházowe ktore czynił / zápisáne są w Kronikách e o Królách Judskich. 20 Y zásnął Acház z Ojcy swymi / y pogrzebiony jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidowym: A krolował Ezechiasz Syn jego miásto niego.

d 2 Krol. 7. 23.

e Kron 28. 2.

Rozdział XVII.

Ozeasz niepobożny Krol Izráelski ze wszystkim ludem w niewolę zábrány do Assyryjey. 7. grzechy ich rozmájte. 24. miejsce ich posiedli pogánie. 25. ktorych, iż nie wiedźieli jáko Bogá chwalić, lwi zábijáli. 27. Posłano im kápłáná, żeby ich Chwały Bożey náuczał. 29. ále oni nie będąc mu posłuszni mieszáne nabożeństwo z prawdźiwego y fałszywego sobie wymyślili.

1 ROku dwunastego Acházá Krolá Judskiego / krolował Ozeasz Syn Elę w Sámáryjey / ... 2 ráelem dźiewięć lat. Y ... przed oczymá PAńskimi ... nie ták jáko *inni* Krolowie ... 3 scy / ktorzy byli przed nim. ... ćiwko niemu wyćiągnął ... nasár / Krol Assyryjski: ... Ozeasz niewolnikiem jego ... 4 mu dań. A gdy obaczył ... syryjski / iż śię Ozeasz ... *przećiw niemu*, á iż wyp... sły do Suá Krolá Egip... nie posłał dáni doroczne... wi Assyryjskiemu / obleg... Assyryjski: á związawszy / ... 5 do więźienia. Y ćiągn... Assyryjski przez wszystkę ź... przyćiągnął do Sámáry... 6 ktora leżał trzy látá. A ... wiatego Ozeaszá / wziął K... ryjski Sámáryją / y prze... ráelá do Assyryjey / á os... Hálá y w Hábor / nád r... zán / y w miástách Medzki...

7 A To śię stáło *przeto*, ... Synowie Izráelscy ... PANU Bogu swemu / ... wywiodł z źiemie Egips... nie byli pod mocą Fáráo... Egipskiego) á bali śię ... 8 cudzych: Chodząc w ustá... gánow ktore był PAN ... przed obliczem Synow Iz... y *w ustáwách* Krolow I... 9 ktore czynili. Obłudnie ... Izráelscy postępowáli / ... nie było rzeczą dobrą prz... NEm Bogiem swym: ... wáli sobie wyżyny po ... miástách swych / od wie... 10 kow / áż do miástá obronne... nástawiáli sobie słupow / y ... káżdym págorku wyniosły... 11 káżdym drzewem gáłęźisty... lac tám kádźidłá po wszy... rách / jáko narodowie / ktore ... Pan przed obliczem ich: ... rzeczy co nagorsze / pobudz... 12 NA ku gniewu. A słu... kim báłwánom / o ktorych ... dźiał PAn; áby d tego nie ... 13 Y oświadczał śię PAn ... Izráelowi / y przećiw Ju... wszystkie proroki / y prz... Widzące / mowiąc: Náw...

...ych złych/ á strzeżćie
...ego/ y wyrokow mo-
... wszystkiego zakonu/
...ał Ojcom wászym/ á
...osyłał do was proro-
... Lecz nie byli posłu-
...rdźili kárk swoj/ we-
...cow swych/ktorzy nie
...ná Bogá swego. Y
...roki jego/ y przy-
...ktore uczynił z Ojcy
...zánia jego/ ktorymi
...ł przećiwko nim; á
...oznośćią/ y stáli się
...ásládowáli pogánow/
...oło nich/ o ktorych
...AN/ áby nie czyni-
... Y opuśćiwszy wszy-
...a PAná Bogá swe-
...sobie lane báłwány/
...owu ćielcow: poczy-
...kłániáli się wszyst-
...iebieskiemu/ y służy-
... Przewodźili też Sy-
...d przez ogień y báwili
...ámi y wrożkámi/ y
... áby czynili złe przed
...kimi/ pobudzájąc go

...ił bárzo PAN roz-
...á Jzráelá/ á odrzućił
...wego: nie *z nich* nie
...procz sámego pokole-
...lecz y Judá nie strzegł
...ANá Bogá swego;
...stáwách Jzráelskich/
...nili. Przetoż od-
...wszystko naśienie J-
...apił je/ á podał je w
...n/ áż je odrzućił od
... Abowiem oderwał
...d domu Dawidowe-
...wili Krolem Jero-
... Nábátowego: ále
...wiodł Jzráelá/od ná-
...ANá/ á przywiodł
...grzechem wielkim.
...nowie Jzráelscy we
...echách Jeroboámo-
...czynił/ á nie odsta-
... Aż odrzućił PAn J-
...a swego/ jáko gro-
... wszystkie sługi swe
...ák przeniesiony jest
...e swey do Assyryjey/

áż do dniá tego.

24 POtym przyprowádźił Krol Assyryjski *lud* z Bábilonu/ y z Kutá/ y z Awá/ y z Emát/ y z Sefárwájim/ á osádźił je w mieśćiech Sámáryjey/ miásto Synow Jzráelskich: ktorzy posiadszy Sámáryją mieszkáli w mieśćiech jey. 25 A gdy tám oni mieszkáć poczęli/ á nie bali się PAná/ posłał PAn ná nie Lwy/ ktorzy je zábijáli. 26 Y powiedźiano to Krolowi Assyryjskiemu/ mowiąc: Narodowie ktoreś przeniosł/ y osádźiłeś w mieśćiech Sámáryjey/ nie wiedzą obyczáju Bogá oney ziemie/ przetoż posłał ná nie lwy/ á oto je zábijáją/ dla tego/ iż nie wiedzą obyczáju Bogá oney ziemie.

27 TEdy rozkazał Krol Assyryjski/ mowiąc: Záwiedźćie tám jednego z Kápłanow/ ktoreśćie z támtąd przywiedli/ áby poszedszy mieszkał tám/ y náuczał ich obyczáju Bogá oney ziemie. 28 Przyszedł tedy jeden z Kápłanow ktorych było wźięto z Sámáryjey/ y mieszkał w Bethel/ á náuczał ich jáko się mieli bać PAná.

29 WSzákże náczynili sobie káżdy narod Bogow swych/ y postáwili je w domu wyżyn/ ktore byli pobudowáli Sámáryjczycy/ káżdy narod w mieśćiech swych/ w ktorych mieszkáli. 30 Abowiem mężowie Bábilońscy/ uczynili Sukkotbenot: á mężowie Kutscy/ uczynili Nergel/ á mężowie Emátscy uczynili Aszymá; 31 A Hewejczycy uczynili Nebáház/ y Tárták: á Sefárwájczycy palili h Syny swe w ogniu Adrámelechowi/ y Anámelechowi Bogom 32 Sefárwájimskim. A ták bali się PAná/ náczyniwszy sobie z pośrzodku siebie kápłanow ná wyżynách ktorzy im usługowáli w domiech 33 wyżyn. A choć się PAná bali/ wszák że *przećię* Bogom swojim służyli/ według zwyczáju onych narodow/ z 34 kąd byli przenieśieni. Ci áż do dniá tego spráwują się według zwyczájow starych/ nie boją się PAná/ áni czynią według wyrokow jego/ y według ustáw jego y według Zakonu/ y według rozkazánia ktore przy-

h 3 Moj. 18.21. 5 Moj 18.10.

kazał PAn Synom Jákobowym/ ktorego przezwał i Izráelem. 35 ✠ Y uczynił też był PAn z nimi przymierze/ y rozkazał im/ mowiąc: Nie bojćie śię Bogow cudzych/ y nie kłaniajćie śię im/ áni im służćie/ áni im ofiáruyćie: 36 ✠ Ale PAná/ ktory was wywiodł z ziemie Egipskiey mocą wielką/ y rámieniem wyćiągnionym/ tego śię bojćie/ y jemu śię kłaniajćie/ y jemu ofiáruyćie. 37 ✠ Tákże ustaw/ y sądow/ y Zakonu/ y przykazań/ ktore wam nápisał/ strzeżćie/ czyniąc je po wszystkie dni/ á nie bojćie śię Bogow cudzych. 38 ✠ Więc przymierza/ ktorem uczynił z wámi/ nie zápominajćie/ áni śię bojćie Bogow cudzych. 39 ✠ Ale PAná Bogá wászego śię bojćie/ á on was wybáwi z ręki wszystkich nieprzyjaćioł wászych. 40 ✠ Lecz nie usłuchali/ ále owszem według obyczáju swego dawnego czynili. 41 ✠ A ták narodowie oni bali śię PAná/ wszákże przećię rytym báłwanom swojim służyli/ á Synowie ich/ y Synowie Synow ich/ według wszystkiego co czynili Oycowie ich/ ták y oni czynią/ aż po dźiś dźień.

ROZDZIAŁ XVIII.

Ezechiasz Krol Judski pobożny. 4 báłwány y wężá miedźiánego połamał. 7. wybił śię z mocy Assyryjczykow. 8. poráźił Filistyny. 9. zá jego czásu Izráel w niewolą zágnány. 13. Sennácherib ziemię Judską powojował. 15. dań wielką ná Ezechiaszá włożył. 13. Jeruzalem oblegszy. 19. groźił Ezechiaszowi. 29. á Bogá bluźnił.

1 ROku trzećiego Ozeaszá Syná Ele/ Królá Izráelskiego/ krolował a Ezechiasz/ Syn Acházá Krolá Judskiego. 2 ✠ Dwádźieśćiá y pięć lat mu było gdy począł krolowáć: á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolował w Jeruzalem: imię mátki jego było Abi/ corká Zácháryaszowá. 3 ✠ Y czynił co było dobre go przed oczymá PAńskimi/ według wszystkiego/ jáko czynił Dawid Oćiec jego. 4 ✠ On zniosł wyżyny/ b y skruszył báłwány/ y powycinał gáje/ á pokruszył wężá miedźiánego/ ktorego był c uczynił Mojżesz: bo

a 2 Kron 28.27. y 29.1.
b 2 Kron 31. 1.
c 4 Moj 21.8.9
i 1 Moj. 32.18. y 35.10 1 Krol. 18.31.

áż do onych dni Synowie Izráelscy ... li mu: y názywał go d Nehusz... 5 W PANU Bogu Izráelsk... fał: á po nim nie był żaden ... bny jemu miedzy wszystkimi ... mi Judskimi/ y ktorzy byli ... 6 nim. ✠ Bo śię trzymał PA... odstępując od niego/ á strzegł ... kazánia jego/ ktore był pr... 7 PAN Mojżeszowi. ✠ A PA... z nim: y we wszystkim do cz... obroćił/ szczęśćiło mu śię: ... śię też z mocy Krolowi Assy... 8 mu/ y nie służył mu. ✠ T... ráźił Filistyny áż do Gázy ... nie jego/ od wieże straż... miástá obronnego.

9 ROku czwartego Krol... Aszá/ (ktory był rok... Ozeaszá Syná Ele Krolá ... skiego) wyćiągnął Sál... Krol Assyryjski/ przećiwk... 10 ryjey/ y obległ ją. ✠ A ... przy dokończeniu trzećiego ... roku szostego Ezechiaszá/ ... rok dźiewiąty Ozeaszá K... zráelskiego) wźiętá jest S... 11 ✠ Tedy przeniosł Krol ... Izráelá do Assyryjey/ y ... ni Hátách y Hábor/ u rz... 12 y miástá Medskie. ✠ P... posłuchali głosu PANá ... go/ ále przestępowáli prz... go/ y tego wszystkiego ... Mojżesz sługá PAński ... y nie czynili.

13 POtym czternastego ... lá Ezechiaszá/ ruszy... nácheryb Krol Assyry... wszystkim miástam Jud... 14 nym/ y wźiął je. ✠ A ... zechiasz Krol Judski d... syryjskiego/ do Láchis... Zgrzeszyłem; odćiągni... kolwiek ná mię włożysz ... dy włożył Krol Assyr... zechiaszá Krolá Judsk... stá tálentow śrebrá ... 15 tálentow złotá. ✠ Y ... wszytko śrebro ktore ... w domu PAńskim/ ... 16 domu krolewskiego. ✠ ... obłupił Ezechiasz drz... skiego/ y słupy/ kto... chiasz Krol Judski ...

pyjskiemu.
slał Krol Assyryjski/
á / y Rábsárysá/ y
achis do Krolá E=
wielkim wojskiem do
tarzy wyciągnawszy/
Jeruzalem/ á przy=
rzyszli y położyli się
/ wyższey/ ktora jest
ukowáney/ ná polu
. ♣ A gdy wołáli ná
ol do nich Eliákim/
ow/ Przełożony nád
yná Pisárz/ y Joách
Káncierz. ♣ Y rzekł
ces: Proszę powiedz=
wi: Ták mowi Krol
ssyryjski : Coto zá
rey się wśpieraß? ♣
ć to słowá dáremne)
nam dosyć do wojny:
nże ufaß/ żeś mi się
♣ Oto teraz spolegaß
ko ná lasce trzćinney/
ey : ktora jesliby się
tedy wnidźie w rękę
le ja: Tákić jest Fá=
zipski wszystkim co w
♣ A jesli mi rzeczećie:
Bogu nászym usność
nie ten jest / ktorego
ß wyżyny y Ołtarze?
dźie y Jeruzalemo=
Przed tym Ołtarzem
edźiećie w Jeruzalem
raz/ záręcz się Krolo=
emu PANu memu/ á
ysiacá koni/ bedźiesli
zdnych ták wiele do
ć się ty możeß oprzeć
jednemu namniejßic=
nawnego/ choć pokłá=
v Egipcie/ dla wozow
♣ Nád to ; czy bez woli
wyciągnałem przećiw
u/ ábym je zburzył ?
do mnie : Jedź do tey
sto ja.
ł Eliákim Syn Hel=
y Sobná/ y Joách/do
Proßę mow do sług
syryjsku/ boć rozumie=
w z námi po żydowsku/
ud ktory jest ná murze.
dpowiedźiał Rábsáces:

Azaż mię do Páná twego/ ábo do ćiebie przysłał PAn moj ábym te słowá mowił? Azaż nie do tych mężow/ ktorzy śiedzą ná murze/ áby jedli káłná swoje/ y pili mocz swoj z wámi? [28] ♣ A ták stánąwszy Rábsáces/ wołał głosem wielkim po żydowsku: á mowiąc rzekł: Słuchajćie słow Krolá wielkiego/ Krolá Assyryjskiego. [29] ♣ Ták mowi Krol: Niech was nie zwodźi Ezechiasz/ bo was nie będźie mogł wyrwáć z ręki moiey. [30] ♣ A niech wam nie rozkázuje ufáć Ezechiaß w PANu/ mowiąc : Pewnie nas wyrwie PAN/ á nie będźie podáne to miásto w ręce Krolá Assyryjskiego. [31] ♣ Nie słuchajćie Ezechiaßá : Abowiem ták mowi Krol Assyryjski : Uczyńćie ze mną g przymierze/ á wynidźćie do mnie :-á jedzćie kázdy z winnice swojey y kázdy z figi swojey/ y pijćie kázdy wodę z studnice swojey: [32] ♣ Aż przydę/ á pobiorę was do źiemie podobney źiemi wáßey/ do źiemie zyzney/ y *obfituiącey* winem/ do źiemie chlebá y winnic/ do źiemie drzew Oliwnych/ y Oliwy/ y miodu: y będźiećie żyli/ á nie pomrzećie. Nie słuchajćież Ezechiaßá: bo was zwodźi/ mowiąc ; PAn nas wybawi. [33] ♣ Izaż mogli h Bogowie narodow wybáwić kázdy źiemię swoje/ z ręki Krolá Assyryjskiego? [34] ♣ Gdźież jest Bog Emát/ y Arfád? gdźież jest Bog Sefárwájim/ Aná y Awá/ izali wyrwáli Sámáryją z rąk mojich? [35] ♣ Ktoryż jest miedzy wszystkimi Bogi tych źiem/ ktoryby wyrwał źiemię swoje z ręki mojey? A miałby PAN wyrwáć Jeruzalem z ręki mojey? [36] ♣ Ale milczał lud/ y nie odpowiedźieli mu y słowá; Bo tákie było rozkazánie krolewskie/ mowiąc : Nie odpowiádajćie mu. [37] ♣ Przyszedł tedy Eliákim/ Syn Helkiaßow/ przełożony domu/ y Sobná pisárz/ y Joách Syn Asáfow Káncierz/ do Ezechiaßá/ rozdárszy száty *swe*/ y oznájmili mu słowá Rábsácesowe.

g *H. Błogosłáwieństwo.*

h *Ezái. 10. 9.*

ROZDZIAŁ. XIX.

Ezechiaß bluźnierstwá Sennácherybowe Ezáiaßowi. 14. y *Bogu przed-*

łożywszy. 16. poćiechę odnośi. 20. y wysłuchan jest. 35. Oneyże bowiem nocy Anjoł Páński pobił Assyryjczykow, 185000. 37. a Sennácherybá, gdy śię do domu wroćił Synowie jego zábili.

a Ezái. 37. 1.

1 A Gdy to a usłyszał Krol Ezechiasz/ rozdárł száty swoje/ á oblekł śię w wor/ y wszedł do domu 2 PAńskiego. ♣ Y posłał Eliákimá/ sprawcę domu *swego*, y Sobnę pisárzá/ y stársze z Kápłánow/ obleczone w wory/do Ezaiaszá Proroká/ 3 Syná Amosowego. ♣ Ktorzy rzekli do niego : Ták mowi Ezechiasz: Dźień utrapienia/y łájánia/y bluźnierstwá / jest ten dźień. ♣ Abowiem Synowie przyszli áż do porodzenia/á śiły niemász ku rodzeniu. ♣ 4 O by usłyszał PAnBog twoj wszystkie słowá Rábsácesowe ! ktorego przysłał Krol Assyryjski Pan jego/ urągáć Bogu żywemu/áby śię pomśćił onych słow/ ktore słyszał PAn Bog twoj. Przetoż uczyń modlitwę zá te ostátki / ktore śię znájduja.

5 PRzyszli tedy słudzy Królá Eze- 6 chiaszá do Ezáiaszá. ♣ Ktorym odpowiedźiał Ezáiasz: Ták powiedzćie Pánu wászemu: To mowi PAn: Nie boj śię tych słow ktoreś słyszał/ ktorymi mię łżyli słudzy Krolá 7 Assyryjskiego. ♣ Oto ja puszczę nań duchá/ y usłyszy wieść/ á wroći śię do źiemie swojey/ b y położę go mieczem w źiemi jego.

b Niżey. v. 37.

8 A Że wroćiwszy śię Rábsáces ználazł Krolá Assyryjskiego dobywájacego Lebny : ábowiem usły- 9 szał/iż odćiagnał był od Láchis. ♣ A usłyszawszy c o Tyráku/ Krolu Etyopskim/ że mowiono : Oto wyćiagnał ná wojnę przećiwko tobie/ z nowu posłał posły do Ezechiaszá/ 10 mowiac : ♣ To powiedzćie Ezechiaszowi Krolowi Judskiemu/mowiac : Niech ćię nie zwodźi Bog twoj/ ktoremu ty ufasz/ á mowisz: Nie będźie podáne Jeruzalem w 11 ręce Krolá Assyryjskiego : ♣ Otoś słyszał co poczynili Krolowie Assyryjscy wszystkim źiemiam burzac je; á tyby miał być wybáwiony? ♣ 12 Jzali wybáwili Bogowie narodow te ktore wygubili Ojcowie moji?

c Ezái. 37. 9.

Gozán/ y Hárán/ y Resef/
ny Eden/ ktorzy byli w T
13 ♣ Gdźież jest Krol Emát/
Arfád/ y Krol miástá S
jim/ Aná y Awá?
14 PRzetoż wźiawszy Eze
z ręki posłow/ przeczyt
wszedszy do domu PAńskie
ćiagnał go Ezechiasz prze
15 nem. ♣ Y modlił śię Ezechi
PAnem / mowiac : PAn
Jzráelski śiedzacy ná Cheru
ty/ tyś sam jest Bog du
krolestw źiemie/ tyś stwor
16 y źiemię: ♣ Nákłońże PA
twojego á usłysz : Otwor
oczy twoje/ á obacz: usły
Sennácherybá/ktory przy
17 bić *ćiebie* Bogá żywego. ♣
jest PAnie/ że spustoszyli
Assyryjscy narody one /
18 ich : ♣ Y powrzucáli Bo
ogień : Abowiem nie by
wie/ ále robotá rąk ludzk
wno/ y kámień: Przetoż
19 bili. ♣ A teraz o PAnie
wybaw nás / proszę / z r
áby poznáły wszystkie
źiemie / żeś ty PAnie s
giem.
20 TEdy posłał Ezáiasz S
sow do Ezechiaszá/ mow
mowi PAN Bog Jzráelsk
mię prośił z strony Senn
Krolá Assyryjskiego/ wys
21 *ćie*. ♣ A teć są słowá kto
PAN o nim: Pánná/ C
ońska/ wzgárdźiłá ćię/ śm
ćiebie: Kiwáłá głową zá
22 ká Jeruzalemska? ♣ Kogo
bił/ y kogoś bluźnił/ prze
muześ podniosł głos/ á w
ku gorze oczy swoje? przec
23 kemu Jzráelskiemu. ♣ P
twoje hánbiłeś PANá
rzekłeś: W mnostwie wo
jich wstąpiłem ná wysoki
ná strony Libáńskie / y
wysokie Cedry jego/ y wy
dły jego: y przyde áż do
przybytkow jego/do lásow
24 nych rol jego. ♣ Jam wy
dłá y piłem wody cudze/
stopámi nog mojich wszys
25 obleżonych. ♣ Jzaześ nie

ná uczynit / á od dni ſtá-
ſtworzyłem je ? á teraz
m ná nie przywieść zpu-
obrócić w gromády gruzu/
miáſtá obronne ? ♣ Kto-
pátele ſtáli śię jáko bez
tráſzeni ſą y záwſtydzeni/
trawá polná/y jáko zio-
trawy po dáchách/ktore
ną / niż śię doſtáją. ♣
e g twoje y wyśćie twoje/
woje/znam/tákże po pedli-
e przećiwko mnie. ♣ Po-
śię przećiwko mnie záju-
dy twoje przyſzły do uſzu
rzetoż záłożę kolce moje zá
oje / á wędźidło moje *w*-
gębę twoję/y wrocę ćię tą
raś przyſzedł.
ędźieſz miał *Ezechiaſzu* zá
tego roku będźieſz jadł ſá-
zboże, y roku tákże drugie-
dne *zboże* : ále roku trze-
ieć ie śiać y żąć / y ſádźić
y jeść owoc ich. ♣ Oſtátek
omu Judy/ktory pozoſtał/
śię głęboko / y wyda owoc
♣ Abowiem z Jeruzalem/
ſtátki/y ći ktorzy ſą zácho-
y Syońſkiey: Gorliwość
ſtępow to uczyni. ♣ A
mowi PAn o Krolu Aſſy-
Nie wnidźie do miáſtá te-
m dojdźie ſtrzałá jego/ áni
tarczą/áni uſypie ſzańcow
o: ♣ Droga/ktorą przy-
i śię/ á do miáſtá tego nie
mowi PAn. ♣ Bo będę
miáſtá tego / y záchowam je
iebie / y dla Dawidá ſługi

o śię oney nocy że wyſzedł
ł PAńſki/ á pobił w obozie
im/ ſto ośmdźieśiąt y pięć
A gdy wſtáli ráno/ oto
łno trupow. ♣ Przetoż ru-
ię/ odjáchał y wroćił śię
erib Krol Aſſyryjſki / á
Niniwe. ♣ A gdy chwa-
ſwego Neſrochá w domu/
imelech y Sáráſſár ; Sy-
o/ zábili go mieczem : á ſá-
do źiemie Arárát. Y kro-
árhaddon Syn jego/ miá-

ROZDZIAL XX.

Ezechiaſzowi Ezáiaſz śmierć opowiádá. 2. On modlitwą przedłużenie żywotá uprośił. 9. y przez znák o tym upewnienie wźiął. 13. posłom Bábilońſkim ſkárby ſwe ukazał. 16. z czego go Ezáiaſz ſtrofując. 17. o niewoli Bábilońſkiey przepowiáda, á Ezechiaſz ná wolą śię Páńſką zpuſzcza.

1 W One dni záchorzał a Ezechiaſz áż ná śmierć / y przyſzedł do niego Ezáiaſz Prorok / Syn Amoſow/ y rzekł mu : Ták mowi PAN: Rozpraw dom twoy / bo umrzeſz/ á nie będźieſz żyw. 2 ♣ Tedy obroćił *Ezechiaſz* twarz ſwoję do ściány / y 3 modlił śię PAnu/mowiąc: ♣ Proſzę o PANie / wſpomni teraz / żem chodźił przed tobą w prawdźie / y w ſercu cáłym / czyniąc to co dobrego jeſt w oczách twojich : y płákał Ezechiaſz płáczem wielkim.

4 A Le jeſzcze Ezáiaſz nie wyſzedł był do poł śieni / gdy śię ſłowo PAńſkie ſtáło do niego / mowiąc : 5 ♣ Wroć śię / á mow do Ezechiaſzá wodzá ludu mego: ták mowi PAN/ Bog Dawidá Ojcá twego: Wyſłuchałem modlitwę twoję / á widźiałem łzy twoje : oto ja uzdrawiam ćię / dniá trzećiego wnidźieſz do domu PAńſkiego: 6 ♣ Y przydam do dni twojich pietnaśćie lat / á z ręki Krolá Aſſyryjſkiego wyrwę ćiebie/ y to miáſto : Y bronić będę tego miáſtá dla śiebie / y dla Dawidá 7 ſługi mego. ♣ Przytym rzekł Ezáiaſz: Przynieśćie bryłę fig ſuchych/ ktorą przyniozſzy/włożyli ná wrzod/ y zgoił śię.

8 Y Rzekł Ezechiaſz do Ezáiaſzá: Jáki znák *tego* że mię uzdrowi PAn / á iż pojdę dniá trzećiego do 9 domu PAńſkiego? ♣ Odpowiedźiał Ezáiaſz : Toć *będźie* znákiem od PAná / iż uczyni PAN tę rzecz ktorąć obiecał. *Chceſzże* żeby ćień poſtąpił ná dźieśięć ſtopniow / ábo żeby śię ná wſtecz wroćił ná dźie- 10 śięć ſtopniow? ♣ Y rzekł Ezechiaſz : Snádniey może ćień poſtąpić ná doł ná dźieśięć ſtopniow : *tego* nie chcę ; ále niech śię wroći ćień ná 11 wſtecz/ ná dźieśięć ſtopniow. ♣ Te-

a 1 Kron. 32. 24. Ezái. 38. 1.

by wołał Ezáiasz Prorok do PANá: y náwroćił b cień po onych stopniách / ktorymi był postąpił ná zegárze słonecznym Acházowym / ná wstecz ná dźieśięć stopniow.

12 ✠ Onegoż czásu posłał c Berodách Báládán / Syn Báládánow / Krol Bábiloński / list y dáry do Ezechiaszá: bo zásłyszał że był zániemogł Ezechiasz.

13 ✠ Y d wysłuchał ich Ezechiasz / y okazał im wszystkie skárbnice klenotow swojich: śrebro / y złoto y rzeczy wonne / y olejki nawyborniejsze / y dom rynsztunkow swojich / y wszystko co się znájdowáło w skárbiech jego: nie było nic czegoby im nie pokazał Ezechiasz w domu swym / y we wszystkim páństwie swojim.

14 PRzetoż przyszedł Prorok Ezáiasz do Królá Ezechiaszá / y rzekł mu: Coć powiedźieli ci mężowie: á z kąd przyszli do ciebie? Y odpowiedźiał Ezechiasz: Z źiemie dálekiey przyszli / z Bábilonu.

15 ✠ Y rzekł: Coż widźieli w domu twojim? Odpowiedźiał Ezechiasz: Wszystko cokolwiek jest w domu mojim widźieli: nie było nic czegobym im nie pokazał w skárbiech mojich.

16 ✠ Ale Ezáiasz rzekł do Ezechiaszá: Słuchaj słowá PAńskiego.

17 ✠ Oto przydą dni / w ktore zábiorą wszystko do Bábilonu / cokolwiek jest w domu twojim / y cokolwiek zchowáli Ojcowie twoji / áż do dniá tego; nie zostánieć nic / mowi PAN.

18 ✠ Ale y Syny twoje / ktorzy wynidą z ciebie / y ktore zpłodźisz / pobiorą / y będą komornikámi ná dworze Królá Bábilońskiego.

19 ✠ Tedy rzekł Ezechiasz do Ezáiaszá: Dobre jest słowo PAńskie / ktoreś mowił: Nád to rzekł: Záiste *dobre*; jeśli tylko pokoy y prawdá będźie zá dni mojich.

20 ✠ Ale inne sprawy Ezechiaszowe / y wszystká moc jego / y jáko uczynił sadzawkę / y rury / ktorymi przywiodł wodę do miástá / to zápisáno d w Kronikách o Królách Judskich.

21 ✠ Y zásnął Ezechiasz z Ojcy swymi / á krolował Mánásses Syn jego miásto niego.

b 2 *Kron* 32.24. *Ezái.* 38. 8. *Syrác.* 48.26.
c *Ezái.* 39. 1.
d *I. Był pod posłem.*
e 2 *Kron* 29. 1. y 32.30.

ROZDZIAŁ XXI.

Mánásses Krol Judski bá
wálstwo wznowił. 10. zá co m
ludowi pomstę grozi. 18. Syn j
mon Ojcá násládując. 13. C
swojich zábity jest, á po nim
Jozyasz.

1 WE dwunástu a lat by
Mánásses / gdy krolowáć p
piećdźieśiąt y pięć lat krol
Jeruzalem / á imię mátki je
2 Háffybá. ✠ Y czynił złe prz
má PAńskimi według obrz
tych narodow / ktore wygna
przed obliczem Synow Izr
3 ✠ Abowiem znowu pobudow
żyny / ktore był b poburz
chiasz Oćiec jego / y wysta
tarze Báálowi / y násádził g
był uczynił c Achab Krol
ski: y kłaniał się wszystkie
4 sku niebieskiemu, y służył m
budował też Ołtarze w dom
skim o ktorym powiedz
PAN: d W Jeruzalem
5 mię moje. ✠ Nád to nábudo
tarzow wszystkiemu wojsk
skiemu / w obu śieniách
6 PAńskiego. ✠ Syná tá
przewiodł przez ogień / y
gał czásow / y báwił się w
y ustáwił czárnokśiężniki
słarze: á bárzo wiele złe
przed oczymá PAńskimi /
7 go. ✠ Postáwił tákże Báł
jowego / ktorego był u
Domu; o ktorym był rz
do Dawidá y do Sálomo
jego: W Domu tym y w
lem / ktorem obrał ze w
pokolenia Izráelskiego
8 imię moje ná wieki: ✠ A
nie dopuszczę ruszyć nog
z źiemie / ktoram dał Oj
jedno skutecznie strzegli
go com im rozkazał / y
Zakonu / ktory im przy
9 moj Mojżesz. ✠ Ale nie
je zwiodł Mánásses /
gorzey spráwowáli / ni
ktore wygłádził PA
bliczem Synow Izráel
10 A Czkolwiek powiedź
przez sługi swoje Pr
11 wiac; ✠ Przeto / że czyn
ses Krol Judski te ob

…e rzeczy nád one
…czynili Amorrejczy=
…przed nimi: á że przy=
…h y Judę przez brzyd=
…woje: ♣ Przetoż ták
…og Jzráelski: Oto ja
…ná Jeruzalem y ná
…káżdemu co to usłyszy
…n uszách jego. ♣ Bo
…d Jeruzalem sznur
… y wagę domu Achá=
…tre Jeruzalem / iáko
…isá / á wytárszy prze=
…ku gorze. ♣ Y opu=
…edźictwá mego / á po=
… nieprzyjaćiołł ich; Y
…mu rozszárpánie wszy=
…aćiołom swojim: ♣
…by uczynili złego przed
… / á drażnili mię / ode
…wyszli Ojcowie ich z
…dźisieyszego dniá.
…owie niewinney Má=
…ylał bárzo wiele / ták
…ił Jeruzalem od koń=
… oprocz grzechu swe=
…ory przywiodł do grze=
…áby czynił złe przed
…kimi. ♣ A inne spráwy
…e / y wszystko co czy=
…jego / ktorego śię do=
…pisáno w Kronikách o
…kich. ♣ Y zásnął Má=
…swymi / y pogrzebiony
…ie domu swego / w o=
… ♣ A krolowáł Amon
…ásto niego.
…śćiá: y dwie ſ lećie
…mon / gdy krolowáć
…dwie lećie krolowáł w
…A imię mátki jego *było*
… corká Hárusá z Já=
…czynił złe przed oczymá
…jáko czynił Mánásses
… ♣ A chodźił wszystkimi
…ymi chodźił Oćiec je=
…służył bálwánom /
… Oćiec jego / y kłániał
…y opuśćił PAná Bogá
…h / á nie chodźił drogą
…le śię sprzysięgli słu=
…wi przećiwko niemu /
… w domu jego. ♣ Tedy
…ney źiemie wszystkie /
…yli sprzysięgli prze=

ćiwko Krolowi Amonowi: y postá=
nowił lud oney źiemie Krolem / Jo=
25 zyasá syná jego miásto niego. ♣ A=
le inne spráwy Amonowe / ktore czy=
nił / opisáne są w Kronikách o Kro=
26 lách Judskich. ♣ Y pochowano go w
grobie jego / w ogrodźie Oza: A krolo=
wáł Jozyasz Syn jego miásto niego.

ROZDZIAŁ XXII.

Jozyasz Krol Judski bogobojny. 4. kośćioł reformuje. 5. Helkiasz nawyższy Kapłan księgi zakonu ználazł. 11. ktorego słowá usłyszawszy przeląkł śię. 13. y coby z tym czynić. Huldy Prorokini śię rádźił 15. ktora wolą Bożą o wywroceniu krolestwá oznajmiwszy. 18. Jozyaszowi spokojną śmierć obiecuje.

1 Osm lat było a Jozyaszowi / gdy począł krolowáć: á trzydźieśći y jeden rok krolowáł w Jeruzalem: á imię mátki jego było Jedydá Corká Adájá z Besekátu. ♣ Y

[margin: a 2 Kron. 34. 1.]

2 czynił co było dobrego przed oczymá PAńskimi / chodząc wszystkimi drogámi Dawidá Ojcá swego / á nie uchylał śię ná práwo / áni nálewo.

[margin: áni]

3 ♣ A osmnastego roku Krolá Jozyasá / posłał Krol Sáfáná / Syná Azáliaszowego / Syná Meszulámá pisárzá do domu PAńskiego / mowiąc: ♣ Jdź do Helkiaszá / Kápłáná nawyższego / áby zebrał pieniądze / b ktore wnoszono do domu Páńskiego / ktore wybieráli strożowie progu od

[margin: b 2 Krol. 12. 4.]

4

5 ludźi. ♣ A niechże dawáją w ręce rzemieśnikow przełożonych nád robotą domu PAńskiego / áby je dawáli robotnikom ktorzy robili w domu PAńskim / nápráwiájąc skáże

6 domu: ♣ *To jest,* budownikom y ćieślom y murárzom / y ná zkupowánie drzewá / y kámienia ćiosánego ku

7 nápráwie domu. ♣ Wszákże / niech nie czynią liczby z pieniędzy / ktore dawáją do rąk ich / bo oni wiernie nimi száfowáć będą.

8 Y Rzekł Helkiasz / Kápłan nawyższy do Sáfáná pisárzá: Księgi zakonu ználazłem w domu PAńskim. Y dał Helkiasz one Księgi Sáfánowi: y czytał je. ♣ Przyszedszy

9 tedy Sáfán pisarz do Krolá / odniosł to Krolowi / y rzekł: Zebráli

ſludzy twoji pieniadze / ktore ſieználázły w domu *PANſkim*, y oddáli je w rece rzemieśmikow / przełożonych nád robota w domu PAńſkim.

10 ✥ Oznájmił tez Sáfán piſarz Krolowi / mowiac ; Dał mi Kśiege Helkiaſz Kápłan : y czytał ja

11 Sáfán przed Krolem. ✥ A gdy uſłyſzał Krol słowá Kśiag Zakonu /

12 rozdárł ſzáty ſwe. ✥ Y rozkazał Krol Helkiaſzowi Kápłánowi / y Ahikámowi Synowi Sáfánowemu / y Achborowi Synowi Micheaſzowemu / y Sáfánowi piſárzowi / y Aſájaſzowi ſludze ſwemu / mowiac ; ✥

13 Idźcie poradźcie ſie PANá o mie / y o lud / y o wſzyſtkiego Jude z ſtrony słow tych Kśiag / ktore ſa ználezione : bo wielki jeſt gniew PAńſki ktory ſie zápalił przećiwko nam ; przeto iż nie poſłuchali Ojcowie náſzy słow tych Kśiag zeby czynili według wſzyſtkiego / co nam jeſt nápiſano.

14 A Ták poſzedł Helkiaſz Kápłan / y Ahikám / y Achbor / y Sáfán / y Azáiaſz / do Huldy Prorokinki żony Sellumá Syná Tekui / Syná Aráaſzowego / ktory był ſtrożem ſzat / á oná mieſzkáłá w Jeruzalem c ná drugiey ſtronie *miáſtá*, y mowili z nia.

c I. *w domu náuki.*

15 ✥ Ktora rzekłá do nich : Ták mowi PAn Bog Izráelſki : Powiedzćie mezowi ktory was poſłał do

16 mnie. ✥ Ták mowi PAN : Oto ja przywiode złe ná to miejſce / y ná obywátele jego / *według* wſzyſtkich słow Kśiag tych / ktore czytał Krol

17 Judſki : ✥ Przeto że mnie opuśćili / y kádźili Bogom cudzym / aby mie draznili wſzyſtkimi ſpráwámi rak ſwojich : dla czego rozpaliłá ſie popedliwość mojá przećiwko miejſcu

18 temu / y nie bedźie ugáſzona. ✥ A Krolowi Judſkiemu / ktory was poſłał o ráde do PAná / ták powiedźcie : Ták mowi PAN Bog Izráelſki o

19 słowách ktoreś ſłyſzał : ✥ Poniewaz zmiekczone jeſt ſerce twoje / á upokorzyłeś ſie przed obliczem PANſkim / ſłyſzac com powiedźiał przećiwko temu miejſcu / y przećiwko obywátelom jego / iż ma przyść w ſpuſtoſzenie / y w przekleńſtwo : y rozdárłeś ſzáty twe / á płákałeś przede

mna : y jam ćie tez wyſłuchał

20 PAn. ✥ Przetoż oto ja ćie zb

Ojcow twojich / á bedźieſz z

do grobu twego w pokoju /

oglądáły oczy twoje wſzy

złego ktore ja przywiode ná t

ſce. Y odnieśiono te rzeczy Krol

Rozdział XXII

Iozyaſz czytájac zakon pr dem. 3. Przymierze z PAne wi. 4. Báłwochwálſtwo wyr jego obrácáć pokarał. 21. świećić kazał. 29. ná wojnie jeſt. 30. po nim krolował Ioác ktorego pojimawſzy Fáráo. 34 má ná miejſce jego wſádźił hołd mu nákazał.

1 TEdy poſławſzy Krol / zebráli do niego wſzyſcy

2 Judſcy y Jeruzalemſcy : ✥

a Krol do domu PAńſkiego

ſcy mezowie Judſcy / y wſzy

wátele Jeruzalemſcy z nim

płáni / y Prorocy / y wſzy

od máłego áż do wielkiego

tał / gdźie wſzyſcy ſłyſzeli

słowá Kśiag przymierza

były b ználezione w dom

3 ſkim. ✥ Potym ſtánał krol

jeſtaćie / y uczynił przymier

PANem / że chce chodźić

nem / y ſtrzedz rozkazánia

świádectw jego / y wyrok

ze wſzyſtkiego ſercá / y ze w

duſze : y pełnić słowá pr

tego / ktore były nápiſáne

Kśiegách : y przeſtał lud

Przymierzu.

4 Y Przykazał Krol He

Kápłánowi nawyżſzem

płánom wtorego rzedu / y

nym / áby wyrzućili d z

Páńſkiego wſzyſtko naczyn

ſpráwiono było Báálowi

wi *poświeconemu*, y wſ

wojſku niebieſkiemu / y

precz zá Jeruzalem / ná pol

á zánioſł popioł ich do Be

5 Złożył tez z *urzedu* e Po

byli poſtánowili krolowie

áby kádźili po wyżynách

śćiech Judſkich / y około J

przytym y one / ktorzy kád

lowi / słońcu y mieśiacowi

wszystkiemu wojsku nie-
♣ Kazał też wynieść gaj
domu PAńskiego precz z
i/ ku potokowi Cedron/
o u potoká Cedron / y
proch / á popioł jego roz-
i groby Synow onegoż
burzył też domy Sodom-
tore były w domu PAń-
y niewiásty tkáły opony
święconego.
ał wszystkich Kápłanow z
Judskich / á splugáwił
á ktorych kádźili / od Gá-
Beersebá / y popsował
rzy bramách / ktore *były*
bramy Jozuego / Kśią-
tá: á *były* po lewey stro-
zącemu w bramę mieyską.
yże nie przystępowáli ká-
yn do Ołtarzá Páńskiego
alem : ále jadáli chleby
niedzy bráćia swoiá. ♣ Z-
też y Tofet / ktore było w
yná Hennomowego / áby
ikt nie przewodźił Syná
ni corki swojey przez o-
źći Molochowi. ♣ Zágubił
onie / ktore byli krolowie
ddáli słońcu / *á stały* kędy
do domu Páńskiego / podle
a Nátánmelechá dworzá-
tore było ná przedmieśćiu:
słońcá spalił ogniem. ♣
ltarze / ktore były ná dá-
Acházowey / ktore byli po-
olowie Judscy / y Ołta-
ore był poczynił Mánáß-
u śieniách domu Páńskie-
źił Krol: á pospieszywszy
tad / kazał wrzućić proch
k Cedron. ♣ Wyżyny ták-
były przed Jeruzalem / y
y po práwey stronie gory
/ ktorych był nábudował
n Krol Izráelski h Astá-
rzydłośći Sydonczykow / y
sowi obrzydłośći Moáb-
y Melchomowi obrzydło-
ow Ammonowych / splugá-
♣ Y pokruszył słupy / á
ał gáje / y nápełnił mieyscá
mi ludzkimi.
to y Ołtarz / ktory był w
hel / y wyżyne ktora był u-

czynił Jeroboam / Syn Nábátow/ ktory przywiodł do grzechu lud Izráelski: y ten Ołtarz / y wyżyne zepsował / á spaliwszy one wyżyne
16 skruszył ná proch / y spalił gaj. ♣ A obroćiwszy śię Jozyasz / obaczył groby/ktore tám były ná gorze/á posławszy/pobrał kośći z onych grobow/y popalił je ná tymże Ołtarzu: á ták go splugáwił według słowá PAńskiego / ktore mowił m mąż Boży/ ktory był te rzeczy przepowie-
17 dźiał. ♣ Y rzekł: Coż to jest zá napis ktory widzę? Y odpowiedźieli mu mężowie miástá: Grob to męża Bożego / ktory przyszedszy z Judy/ opowiedźiał te rzeczy ktoreś uczy-
18 nił nád Ołtarzem w Bethel. ♣ A on rzekł: Zániechajćie go / niechaj nikt nie rucha kośći jego. Y wybáwili kośći jego / y kośći Proroká onego ktory był przyszedł z Sá-
19 máryey. ♣ Wszystkie też domy wyżyn ktore były w mieśćiech Sámáryjskich / ktore byli pobudowáli krolowie Izráelscy / drażniąc *PANA* zniosł Jozyasz / y uczynił im według wszystkiego jáko był uczynił
20 w Bethel. ♣ Pozábijał tákże wszystkie Kápłány wyżyn / ktorzy tám *byli* ná Ołtarzách / y palił kośći ludzkie ná nich. Potym śię wroćił do Jeruzalem.

21 Rozkazał też n Krol wszystkiemu ludowi/mowiąc: Obchodźćie święto Prześćia PAnu / Bogu wászemu/jáko nápisano w Kśię-
22 gách o przymierza tego. ♣ Bo nie obchodzono tákiego świętá Prześćia ode dni Sędźiow ktorzy sądźili Izráelá / y przez wszystkie dni Krolow Izráelskich / y Krolow
23 Judskich: ♣ Jáko osmnastego roku Krolá Jozyaszá / obchodzono tákie święto Prześćia PAnu / w Jeruzalem.

24 Ale y wieszczki / p y czárowniki/ y obrázy / y brzydkie bałwány/ y wszystkie obrzydłośći co ich było widáć w źiemi Judskiey/y w Jeruzalemie / wykorzenił Jozyasz: áby wypełnił słowá zakonu nápisáne w Kśięgách / ktore ználazł Helkiasz
25 Kápłan w domu Páńskim. ♣ Y nie był podobny jemu Krol przed nim

m 1 *Krol.* 13. 2.

n 2 *Kron.* 35. 1. 3 *Ezd.* 1. 1.

o 2 *Moj.* 12.14.

p 3 *Moj.* 19.31. y 20.27 5 *Moj.* 18.11. *Ezai.* 8. 19.

ktory by sie náwrocił do PANA q z cáłego sercá swego / y ze wßystkiey duße swojey / y ze wßystkiey śiły swojey / według wßystkiego Zakonu Mojzeßowego / áni po nim powstał jemu podobny. 26 Wßákże nie odwrocił śie PAn od popędliwośći wielkiego gniewu swego / ktorą był wzruszony gniew jego przećiw Judźie / dla wßelkiego rozdraźnienia / ktorym go był rozdraźnił Mánásses. 27 Przetoż rzekł PAn; y Judę odrzucę od oblicznośći mojey / jákom odrzućił r Izráelá / y wzgárdźę to miásto / ktorem był obrał: *to jest* Jeruzalem / y dom ten / o ktorymem mowił ; Będźie tám imię moje. 28 A inne spráwy Jozyaßowe / y wßystko co czynił / opisano w Kronikách o Krolách Judskich.

29 Za dni jego wyćiągnął s Fáráo Necho / Krol Egipski przećiwko krolowi Assyryjskiemu / ku rzece Eufrátes : wyjáchał też Krol Jozyaß przećiwko niemu / ktorego *on* zábił w Mágeddo gdy go ujrzał. 30 Y przywieźli go słudzy jego umárłego z Mágeddo / á przyprowádźili go do Jeruzalem / y pogrzebli go w grobie jego. Potym wźiąwßy lud oney źiemie t Joácházá / Syná Jozyaßowego pomázáli go ; Y Krolem go postánowili miásto Ojcá jego.

31 Dwádźieśćiá lat y trzy miał Joácház / gdy krolowáć począł: á trzy mieśiące krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego było Chámutál corká Jeremiaßowá z Lebny. 32 Y czynił złe przed oczymá Pánskimi / według wßystkiego co czynili Ojcowie jego. 33 Y związał go Fáráo Necho w Rebli / w źiemi Emát / gdy krolował w Jeruzalemie : á ułożył dań ná one źiemie / sto tálentow śrebrá / y tálent złotá. 34 A Krolem postánowił Fáráo Necho / Eliákimá Syná Jozyaßowego / miásto Jozyaßá Ojcá jego / y odmienił imię jego / *á názwał go* Joákim : ále Joácházá wźiął / ktory gdy przyßedł do Egiptu támże umárł. 35 A to śrebro / y złoto / dawał Joákim Fáráonowi : przetoż ßácował źiemię / áby mogł oddawáć śrebro według [...]nia Fáráonowego ; od ká[...] dług ßácunku jego / *brał* [...] złoto od ludu źiemie / áby [...]wał Fáráonowi Nechowi.

36 Dwádźieśćiá y pięć [...] Joákim / gdy krol[...]czał / á jedenaśćie lat kr[...] Jeruzalem. A imię mátk[...]ło Zebudá / corká Fádájo[...]my. 37 Y czynił złe prze[...] Pánskimi / według wßyst[...]ko czynili Ojcowie jego.

ROZDZIAŁ. XX[...]

Ioákim od Nabuchodono[...] dowány. 3. y dla uporu sw[...] czony. 6. umarł : y po nim [...] Ioáchin. 12. ktorego Náb[...] zor ze wßystkim do Bábilon[...] niosł. 17. Sedekiaßá krolem[...] miejscu postánowiwßy.

1 Za dni jego / wyćiągną[...] chodonozor / Krol Bá[...] Y stał śię Joákim niew[...] jego przez trzy látá / á po[...] 2 bił śię z mocy jego. Pr[...]słał PAn przećiwko niem[...] Cháldejskie / y wojská Sy[...] wojská Moábskie / y wojsk[...] Ammonowych : y posłał j[...]de / áby go wytráćili / we[...]wá PAńskiego / ktore był p[...] 3 przez sługi swe Proroki. [...]ste stáło śię to podług sło[...]skiego / przećiwko Judźie[...] odrzućił od oblicza swego [...]chow Mánássessowych b[...] 4 wßystkiego co był uczynił: [...] krwie niewinney / ktora [...] y nápełnił Jeruzalem kr[...] winna / czego *mu* nie chćia[...] 5 odpuśćić. A inne spráw[...]mowe / y wßystko co czyni[...]sano w Kronikách o Krol[...] 6 skich. A ták zásnął Joákim[...] swymi : á krolował Joáchin[...] 7 go miásto niego. Ale nie[...] więcey Krol Egipski z źiem[...] Bo był wźiął Krol B[...] *wßystko* od rzeki Egipskiey [...] rzeki Eufrátes / co przy[...] Krolowi Egipskiemu.

8 Osmnaśćie lat miał c[...] gdy krolowáć począł [...]

q 5 Moj. 6. 5. y 10. 12. Mátt. 12. 37. Márk. 22. 30. Luk. 10. 27.

r 2 Krol. 17. 6. y 18. 14.

s 2 Kron. 35. 20.

t 2 Kron. 36. 1.

krolował w Jeruzalem.
ki jego było Nehustá: cor=
nowá z Jeruzalem. ✠ Y
rzed oczymá Páńskimi/
szystkiego jáko czynił O=

onego / á przyćiągneli
Nábuchodonozorá Kro=
ńskiego / przećiwko Je=
y przyszło miásto w oble=
rzyćiągnął też Nábucho=
rol Bábiloński przećiw=
/ gdy sludzy jego leżeli o=
✠ Tedy wyszedł Joáchin
ski / do Krolá Bábiloń=
y mátká jego / y sludzy
iążetá jego / y dworzánie
iął go Krol Bábiloński /
o krolowánia swego. ✠ Y
támtąd wszystkie skárby
ńskiego / y skárby domu
o / y potłukł wszystkie
łote / ktore był spráwił
Krol Izráelski w Ko=
ńskim / jáko był e powie=
. ✠ Y przeniosł wszystko
/ y wszystkie Kśiążetá / y
lud rycerski / więźniow
śięcy / y wszystkie cieśle/
á nie zostáł tám nikt / o=
ziego ludu oney ziemie.
sły z Joáchiná do Bábi=
mátkę krolewską / y żony
/ y dworzány jego / y ry=
oney ziemie záwiodł w
Jeruzalem do Bábilo=
szystkich też mężow h wa=
edm tyśięcy / y cieślow/
walow tyśiąc / y wszyst=
ku bojowi : te záwiodł w
rol Bábiloński do Bábi=
Krolem postánowił Krol
/ i Mátániaszá stryjá je=
niego / y odmienił mu
zwał go Sedekiasz.
dźieśćiá ky jeden rok miał
kiasz / gdy krolowáć po=
denaśćie lat krolował w
: á imię mátki jego było
/ Corká Jeremiaszowá z
Y czynił złe przed oczymá
/ według wszystkiego já=
oákim. ✠ Abowiem śię
rozgniewánia Páńskiego
Jeruzalemowi / y Ju=

dźie / áż je odrzućił od twarzy swo=
jey: W tym *záśię* odstąpił Sede=
kiasz od Krolá Bábilońskiego.

ROZDZIAŁ XXV.

Nábuchodonozor Ieruzalem dobywszy. 6. Sedekiaszá pojimáł, oślepił. 7. y Syny jego pobił. 9. Kośćioł y miásto spalił. 11. w niewolą zágnał. 12. robotniki tylko zostáwiwszy. 13. wszystkie też naczynia kośćielne y krolewskie pobrał. 21. kápłánow kilká, y innych przednich ludźi zábito. 22. Godoliasz nád ostátkiem ludu przełożony. 25. ále nie długo potym zábity jest. 27. Ioáchin w Bábiloniey od krolá wywyższony.

1 Y Stáło śię roku dźiewiątego / krolowánia jego / mieśiącá dźieśiątego / *dniá* dźieśiątego *tegoż* mieśiącá / że przyćiągnął Nábuchodnozor Krol Bábiloński / a on y wszystko wojsko jego / przećiw Jeruzalem / y położył śię obozem u niego / á porobił przećiwko niemu
2 szańce w około. ✠ A ták oblężone było miásto / áż do jedenastego ro=
3 ku Krolá Sedekiaszá. ✠ Tedy dniá dźiewiątego / b *czwartego* mieśiącá / był wielki głod w mieśćie / y nie
4 miał chlebá lud ziemie. ✠ Y przełamano mur miejski / á wszyscy ludźie rycerscy *ućiekli* w nocy drogą / ktory idą do bramy / ktora jest miedzy dwiemá murámi / ktore były podle ogrodu krolewskiego : á Cháldejczycy leżeli około miástá : á *Krol* u=
5 szedł drogą do pustyni. ✠ Y goniło wojsko Cháldejskie Krolá / y pojimáło go / ná polách Jerycho : á wszystko wojsko jego rozpierzchnęło
6 śię od niego. ✠ A ták pojimawszy Krolá / przywiedli go do Krolá Bábilońskiego / do Reble / kędy o
7 nim uczynili sąd. ✠ A Syny Sedekiaszowe pozábijáli przed oczymá jego : potym Sedekiaszá oślepiwszy / związáli go łáncucháni miedźiánymi / y záwiedli go do Bábilonu.

8 P Otym mieśiącá piątego / śiodmego *dniá* tegoż mieśiącá / (ten jest rok dźiewiętnasty krolowánia Nábuchodnozorá Krolá Bábilońskiego) przyćiągnął Nábuzárdán Hetman żołnierski / sługá

a 1 Kron. 36. 17. Ierem. 32. 4. y 39. 1. y 52. 4.
Ierem. 39. 2. y 52. 6.

Królá Bábilońſkiego do Jeruzalem. 9 ✤ Y ſpalił dom PAńſki/ y dom krolewſki / y wſzyſtkie domy w Jeruzalem : owá wſzyſtko budowánie 10 koſztowne popalił ogniem. ✤ Mury tákże Jeruzalemſkie w około rozwáliło wſzyſtko wojſko Cháldejſkie / ktore było z onym Hetmánem żołnierſkim. 11 ✤ A oſtátek ludu/ktory był zoſtał w mieście / y zbiegi ktorzy zbiegli byli do krolá Bábilońſkiego/ y inne poſpolſtwo / przenioſł Nábuzárdán Hetman żołnierſki. ✤ 12 Tylko z ubogich oney ziemie zoſtáwił Hetman żołnierſki / áby byli winiarzámi y oraczámi.

13 NAd to ſłupy c miedziáne / ktore byly w domu PAńſkim / d y podſtáwki / y morze e miedziáne / ktore było w domu Páńſkim potłukli f Cháldejczycy/y przenieśli wſzyſtkę miedź do Bábilonu. 14 ✤ Kotły tez y łopáty/ y naczynia muzyczne/ y miſy / y wſzyſtko naczynie miedziáne / ktorym uſługowano / pobráli. 15 ✤ Y kádzilnice/y miednice/ y co było złotego w złocie / y co było śrebrnego w śrebrze / pobrał Hetman żołnierſki. 16 ✤ Słupy dwá/morze jedno/ y podſtáwki / ktore był ſpráwił Sálomon/w domu Páńſkim/ á nie było wagi miedzi onego wſzyſtkiego naczynia. 17 ✤ Ośmnaście g łokci wzwyż było ſłupá jednego / á gałká ná nim miedziána : á gałká miáłá ná wzwyż trzy łokcie / á śiatká y jábłká gránatowe ná gałce w około/wſzyſtko miedziáne. Tákiż tez był y drugi ſłup z śiatką.

c 1 Krol. 7. 15.
d 1 Krol. 7. 27.
e 1 Krol. 7. 23.
f Jerem. 27. 22.
g 1 Krol. 7. 15. 2 Kron 3. 15. Jerem. 52. 21.

18 WZiął tez Hetman żołnierſki / Sárájego kápłáná przedniego / y Sofoniaſzá kápłáná wtorego/ y trzech odźwiernych. 19 ✤ Wziął tez z miáſtá dworzániná jednego / ktory był przełożony nád ludem rycerſkim / y pięć meżow z tych ktorzy ſtawáli przed Krolem / ktorzy byli ználeźieni w mieście : y piſárzá przedniego wojſkowego / ktory ſpiſował lud oney ziemie : y ſześćdźieśiat meżow z ludu ziemie / ktorzy śię ználeźli w mieście. 20 ✤ Pojimawſzy je tedy Nábuzárdán / Hetman żołnierſki / záwiodł je do krolá 21 Bábilońſkiego/ do Rybláty. ✤ Y

pobił je Krol Bábiloń
mordował je w Rybláćie
Emát : á ták przenieśion
dá z ziemie ſwojey.

22 A Ze nád ludem / ktory
zoſtał w ziemi Judſk
go był zoſtáwił Nábu
krol Bábilońſki / przełoż
doliaſzá/Syná Ahikámo
23 ná Sáfánowego. ✤ A g
wſzyſcy Hetmáni wojſk
mężowie ich / że przełoży
bilońſki Godoliaſzá tedy
Godoliaſzá do Máſſy :
ćie/ Izmáel Syn Nátá
Johánán Syn Káreaſz
ráiaſz Syn Tánhumetá
cżyká / y Jezoniaſz Syn
24 tow/ſámi y meżowie ich.
przyśiągł Godoliaſz / y
y rzekł im : Nie bojćie
poddánymi Cháldejczyko
ćie w ziemi / á ſłużćie Kr
bilońſkiemu / y będźie w
25 ✤ Y ſtáło śię mieśiącá
że przyſzedł Izmáel Syn
ſzá / Syná Eliſámowego
nia krolewſkiego / y dźie
z nim : y zábili Godolia
márł:tákże żydy / y Ch
26 ktorzy z nim byli w Máſ
powſtał wſzyſtek lud / od
do wielkiego / y Hetmán
poſzli do Egiptu / bo śię
dejczykow.

27 STáło śię tákże k trz
y śiodmego roku /
Joáchiná/ Krolá Judſk
naſtego mieśiącá / dniá d
go śiodmego / tegoż mie
wywyżſzył Ewilmerodá
Bábilońſki / tegoż roku /
krolowáć / głowę Joách
Judſkiego / uwolniwſzy
28 nia. ✤ Y rozmawiał z nim
á wyſtáwił ſtolicę jego
innych Krolow/ktorzy z
29 Bábiloniey. ✤ Odmieni
nie jego w ktorym był w
y jadał chleb záwſze prze
jego po wſzyſtkie dni żywo
30 ✤ Obrok tez jemu náznác
wiecznie mu dawano od K
káżdy dźień/po wſzyſtkie
wotá jego.

WSZE KSIEGI KRO-
I, KTORE GREKOWIE
RALIPOMENA ZOWIA.

ná cztwory dźiela: w Pierwszey częśći wyliczáją śię Fámilie y Domy rożne
ow ośmi. W wtorey częśći miánują śię obywátele Jeruzalemscy / ktorzy
z niewoli Bábilońskiey mieszkáli/ w Rozdź. dźiewiątym. W trzećiey czę=
rć Krolá Saulá/ y upadek krolestwá jego/ w Rozdź. dźieśiątym. Czwár=
obie historya o krolestwie Dawidowym/ począwszy od Rozdźiału jedenaste=
ag. Zámykáją tedy w sobie te Księgi historyą od stworzenia świátá/ áż do
onowego/ przez lat 2985.

ROZDZIAL. I.

we y Abráhámowe potom-
odkiem opisawszy. 43. ná
role y kśiążętá, ktorzy w
y źiemi, áż do czásow
wych pánowáli, wylicza.

A Dam/ a Set/ Enos. ✤ Kenán/ Máhálá=
leel / Járed. ✤ E=
noch/ Mátusálem/
Lámech. ✤ Noe /
hám/ y Jáfet.
owie b Jáfetowi/ Gomer/
Mágog / y Mádáj / y Já=
ubál/ y Mesech/ y Tyrás.
nowie Gomerowi: Asche=
yfát/ y Thogormá. ✤ Sy=
Jáwánowi: Elisá/ y Tár=
m/ y Dodánim.
owie c Chámowi: Chus/ y
srájim/ Put/ y Chánáán. ✤
wie Chusowi: Sebá/ y He=
ábtáh/ y Regmá/ y Sáb=
Synowie Regmy/ Sebá/ y
• Zpłodźił też Chus d Ne=
ten począł być możnym
✤ Misrájim też zpłodźił
y Hánánimá/ y Laubimá/
imá. ✤ Y Pátrusymá/ y
imá/ (z ktorych poszli Fili=
/ y Kástorymá. ✤ Potym
zpłodźił Sydoná pier=
o swego/ y Hettejczyká. ✤
ejczyká / y Amorrejczyká/
ejczyká. ✤ Y Hewejczyká/
zyká/ y Symejczyká. ✤ Y
ká/ y Sámárejczyká/ y
jczyká.
owie e Semowi/ Elám/ y
ur/ y Arfáchsád/ y Lud / y

Arám/ y Chus/ y Hul/ y Geter / y Mesech. ✤ 18 A Arfáchsád zpłodźił Selechá: á Selech zpłodźił Heberá. ✤ 19 A Heberowi urodźili śię dwáj Synowie / z ktorych jednemu imię *było* Fáleg / przeto że zá jego czásow rozdźielona jest źiemiá: á imię brátá jego Jektán. ✤ 20 A Jektán zpłodźił Elmodádá/ y Sálefá/ y Hásseámotá/ y Járechá. ✤ 21 Y Adorámá/ y Uzálá/ y Deklá. ✤ 22 Y Hebálá/ y Abimaelá/ y Sebájá. ✤ 23 Y Ofirá/ y Hewilá/ y Jobábá. Ci wszyscy byli Synowie Jektánowi. ✤ 24 Sem/ f Arfáchsád/ Selech. ✤ 25 Heber/ Peleg/ Rechu. ✤ 26 Sárug / Náchor/ Táre g. ✤ 27 Abrám; ten jest h Abráhám.

28 Synowie i Abráhámowi: Izáák/ y Ismáel. ✤ 29 A ci *są* rodzáje ich: pierworodny k Ismáelow/ Nebájot / y Kedár/ y Adbeel / y Mábsám. ✤ 30 Másmá / y Dumá/ Massá/ Hadád/ y Temá. ✤ 31 Jetur/ Náfis y Kedmá. Ci *są* Synowie Ismáelowi. ✤ 32 A Synowie l Ketury założnice Abráhámowey ktore porodźiłá/ Zámrám y Jokśán/ y Mádán/ y Midyán/ y Jesbak/ y Suách: A Synowie Jokśánowi Sábá / y Dedán. ✤ 33 Synowie też m Mádyánowi / Hefá / y Hefer/ y Henoch/ y Abidá / y Eldáá. Ci wszyscy *są* Synowie Ketury.

34 Y Zpłodźił n Abráhám Izááká. ✤ *A* Synowie Izáákowi *byli* Esaw y Izráel. ✤ 35 A Synowie o Esawowi / Elifás / Rehuel / y Jehus / y Jelom, y Kore. ✤ 36 Synowie Elifásowi / Temán / y Omár / Sefo / y

f 1 *Moj.* 11.10.
g *Luk.* 3. 34.
h 1 *Moj.* 17. 5.
i 1 *Moj.* 16.15.
k 1 *Moj.* 25. 12.
l 1 *Moj.* 25. 2.
m 1 *Moj.* 25. 4.
o 1 *Moj.* 21.1.2
o 1 *Moj.* 36. 9. 10.

Gáátán/Kenáz: y Syn Támny/ to 37 jest/ Amálek. Synowie Rehuelowi/ Náhát/ Zárá/ Sámmá/ y Mezá. 38 A Synowie Seirowi: Lotán/ y Sobál/ y Sebeon/ y Háná/ y Dysson/ 39 y Eser/ y Dysán. A Synowie Lotánowi/ Chory/ y Hemán: á śiostrá 40 Lotánowá *byłá* Támná. Synowie Sobálowi/ Hálwán/ y Mánáhát/ y Hewál/ Sefo/ y Onám: A Synowie Sebeonowi / Ajá y Aná. 41 Synowie Aná/ Dyson. A Synowie Dysoná/ Hámdán/ y Esebán/ 42 y Jetrán/ y Chárán. Synowie Eserowi/ Báláán/ y Záwán / Akán. Synowie Dysánowi/ Hus y Arán.

43 Ci ſą Krolowie / ktorzy krolowáli w źiemi p Edomskiey/ przed tym niż krolował Krol nád Syny Izráelskimi: Belá Syn Beorow: á imię miástá jego Dynhábá. 44 A gdy umárł Belá/ krolował miásto niego Jobáb/ Syn Zeráchow z Bosry. 45 A gdy umárł Jobáb krolował miásto niego Chusám/ z źiemie Temánskiey. 46 A gdy umárł Chusám/ krolował miásto niego Hádád Syn Bádádow/ ktory poráźił Mádyáńczyki ná polu Moábskim: á imię miástá jego Háwid. 47 A gdy umárł Hádád / krolował miásto niego Sámlá z Másreki. 48 A gdy umárł Sámlá / krolował miásto niego Saul z Rechobot / nád rzeką. 49 A gdy umárł Saul / krolował miásto niego Bálánán Syn Achoborow. 50 A gdy umárł Bálánán/ krolował miásto niego Hádár: á imię miástá jego Páu: imię też żony jego Mehetábel/ corká Mátredy/ corki q Mezáábowey. 51 A gdy umárł Hádár/ były Kśiążętá w Edom/ Kśiążę Támná/ Kśiążę Hálwá/ Kśiążę Jetet. 52 Kśiążę Aolibámá/ Kśiążę Elá / Kśiążę Pinon. 53 Kśiążę Kenáz / Kśiążę Temán / Kśiążę Mábsár. 54 Kśiążę Mágdyel: Kśiążę Hirám. Teć *były* Kśiążętá Edomskie.

p 1 Moj. 36. 31.

q T. wnuczki, jáko. 2 Moj. 2. 20.

ROZDZIAŁ II.

Potomki Jákobowe. 3. y Judowe; áż do Dawidá. 18. tákże Kálebowe. 25. y Jeráhmeelowe.

1 Ci ſą Synowie Izráel[...]
Ruben/ á Symeon/ Lewi/[...]
2 dá / Isáschár y Zábulon. [...]
Jozef/ y Benjámin/ Neftáli/[...]
Aser.

3 Synowie b Judy/ Her/ y O[...]
y Selá. Ci trzej urodźi[...]
śię z corki Suj Chánánejskiey[...]
le Her pierworodny Judy/ by[...]
przed oczymá Páńskimi / prze[...]
4 zábił. Támár c záśię Sy[...]
jego / urodźiłá mu Fáresá y [...]
Wszystkich Synow Judowych[...]
5 Synowie Fáresowi / d Hes[...]
6 Hámuel. Synowie záś Z[...]
Zámry/ y Etán/ y Hemán/ y C[...]
y Dárdá: wszystkich tych *było*[...]
7 A Synowie *Zámrego* Ch[...]
wnuk Achánow/ e ktory zámie[...]
f uczynił w Izráelu/ zgrzes[...]
8 *kradźieżą* rzeczy przeklętych.[...]
9 Synowie Etánowi/ Azárya[...]
Synowie Esroánowi/ ktorzy[...]
urodźili / Jeráhmeel / y Rá[...]
10 Egálubáj. Ale Rám g z[...]
Aminádábá: á Aminádáb z[...]
Náhásoná / Kśiążę h synow[...]
11 skich. A Náhásón zpłodźi[...]
moná: á Sálmon zpłodźił [...]
12 A Booz zpłodźił Obedá: [...]
13 zpłodźił Isájego. A Isáj[...]
dźił pierworodnego swego E[...]
y Abinádábá wtorego / y S[...]
14 trzećiego. Nátánáelá czw[...]
15 Ráddájá piątego. Ozem[...]
16 go: Dawidá śiodmego. A[...]
ich Sárwiá/ y Abigáil/ A[...]
wie Sárwiey/ Abisái k y [...]
17 Asáel/ trzej. A Abigáil [...]
Amázę. A Oćiec Amázy b[...]
Izmáelczyk.

18 A Káleb Syn Hesronow[...]
z Azubą małżonką *sw*[...]
Jeriota *Syny*. A ći byli S[...]
jego: Jeser / y Sobáb/ y A[...]
19 A gdy umárłá Azubá / po[...]
Káleb Esrátę / ktora mu [...]
20 Hurá. A Hur zpłodźił U[...]
21 zpłodźił Besáleelá. Potym[...]
Hesron do Corki Máchy[...]
Gáláádowego/ á pojął ją /[...]
sześćdźieśiąt lat: ktora [...]
22 dźiłá Segubá. A Segu[...]
l Jáirá/ ktory miał trzy á[...]
śćiá miast / w źiemi Gál[...]

...ał Gessurytom/ y Assyryi-
...śi Jáirowe/ y Kánát z
...mi jego / sześćdźieśiąt
... wszystko *pobráli* Syno-
...yrá Ojcá Gáláádowego.
...márł Hesron w Káleb m
...dy żoná Hes[...]onowá/ Abi-
...iłá mu Assurá Ojcá Te-

... też Synowie Jeráhmee-
... / pierworodnego Hesro-
... pierworodny Rám : po
...á / y Oren / y Osem/ m z
♣ Miał tákże drugą żonę
...el/ imieniem Atárá: tá *jest*
...námowá. ♣ Ale Synowie
... / pierworodnego Jeráh-
...o *byli* Máás/ y Jámin/ y
... Byli też Synowie Oná-
...emáji/ y Jádá : á Syno-
...ejego/ Nádáb y Abisur. ♣
...ny Abisurowey/ Abiháil/
... urodźiłá Achobbáná y
... ♣ Synowie Nádábowi
...y Affájim : lecz Sáled u-
...o potomstwá. ♣ A Syno-
...jimowi Jessy: á Synowie
...esán : á Synowie Sesán
... ♣ A Synowie Jády brá-
...jego/ Jeter/ y Jonátán :
... umárł bez potomstwá. ♣
...wie Jonátánowi/ Fálet/ y
...ić byli Synowie Jeráh-
... ♣ Lecz nie miał Sesán
... jedno corki : miał też Se-
... Egipczáníná imieniem
... ♣ Y dał Sesán corkę Je-
...sludze swemu zá żonę: kto-
...odźiłá Etájá. ♣ Etáj zpło-
...áná: á Nátán zpłodźił Zá-
... A Zábád zpłodźił Eflálá :
...płodźił Obedá. ♣ A Obed
...Jehu : á Jehu zpłodźił A-
... ♣ Azáryasz zpłodźił Hele-
...les zpłodźił Elásá. ♣ A
...odźił Sysmájá: á Sysmáj
... Sellumá. ♣ A Sellum
... Jkámiaszá : á Jkámiasz
...Elisámá. ♣ A Synowie Ká-
...á Jeráhmeelowego / Me-
...orodny jego/ ktory był Oj-
...ejczykow/ y Synow Máre-
... Hebronowego. ♣ A Syno-
...ronowi/ Kore/ y Táfuá/ y
... y Semmá. ♣ A Semáán

zpłodźił Ráhámá / Ojcá Jerkáá-
mowego : á Rechem zpłodźił Sám-
45 májego. ♣ A Sámmáj *był* Synem
Máonowym : á Máon *był* Ojcem
46 Betsurczykow. ♣ Efá też założnicá
Kálebowá / urodźiłá Háráná / y
Mozę / y Gezezá : á Hárán zpłodźił
47 Gezezá. ♣ A Synowie Jáchdá-
jowi/ Regem/ y Jotám/ y Gesán/ y
48 Fálet/ y Efá/ y Sááf. ♣ Założnicá
zás druga Kálebowá/ Máácha/ u-
49 rodźiłá Sáberá/ y Tyrcháná. ♣ A
żona Sááfowá urodźiłá Ojcá Ma-
dmeńczykow / y Sewá Ojcá Mách-
beńczykow/ y Ojcá Gábáończykow:
á corká p Kálebowá *była* Achsá. ♣
50 Ci byli Synowie Kálebá / Syná
Hurowego/ pierworodnego Efráty:
Sobál Oćiec Káryátyárymczykow.
51 ♣ Sálmá Oćiec Betlehemczykow.
Cháref Oćiec Betgáderczykow. ♣
52 Miał też Syny Sobál Oćiec Ká-
ryátyárymczykow / ktory doglądał
53 połowice Menuchoty. ♣ A domy Ká-
ryátyárymskie/ *były* Jetrejczycy/ y
Futejczycy / y Semátejczycy / y
Máserejczycy : z ktorych też poszli
54 Sárájitowie/ y Estáolitowie. ♣ A
Synowie Sálmy/ Betlehemczycy/
y Netofátczycy / ozdoby q domu
Joábowego : y połowicá Máná-
55 cháty/ *Ojcá* Sorygo. ♣ A domy pi-
sárzow mieszkájących w Jábes: Ty-
ryátejczycy / Symátejczycy / Su-
chátejczycy. Ci są Cynejczycy /
ktorzy poszli z Hemátá / Ojcá domu
r Rechábowego.

p *Iozue.* 15.16.

q *I. Atrotczyey z domu.*

r *2 Krol.* 10.15.

Rozdział. III.

Syny Dawidowe. 10. Krole Indskie poczowszy od Sálomoná áż do Sedekiaszá. 17. y Syny á potomki Iehoniaszowe wylicza.

1 Ci też są Synowie Dawidowi/ a ktorzy mu śię urodźili w Hebronie: Pierworodny Amnon / z Achinoámy Jezreelitki/ wtory Dá-
2 niel z Abigáili Kármelitki. ♣ Trzeći Absálom Syn Mááchy / corki Tolmájá Krolá Gessur : czwarty
3 Adoniasz Syn Hágity. ♣ Piąty Sefátyasz z Abitáli : szosty Jetráám z
4 Egle żony jego. ♣ *Tych* sześć urodźiło mu śię w Hebronie/ kedy krolował przez śiedm lat / y przez sześć mie-

a *2 Sám.* 3. 2.

śiecy : A trzydźieśći y trzy látá 5 krolowáł w Jeruzalem: ♣ A ći urodźili mu śię b w Jeruzalem: Sámná/ y Sobáb/ y Nátán/ y Sálomon/ czterej *Synowie* z Betsuj/ corki Amielowey. 6 ♣ Y Jbchár/ y Elisámá/ 7 y Elifelet. ♣ Y Noge/ y Nefeg/ y Jáfiá. 8 ♣ Y Elisámá/ y Eliádá/ y Elifelet/ dźiewięć *Synow*. 9 ♣ A *ći* wszyscy *są* Synowie Dawidowi/ oprocz Synow z załoźnic. A Támár c byłá Siostrá ich.

10 SYn Sálomonow d Roboám: Abiám syn jego: Azá Syn jego 11 Jozáfát Syn jego. ♣ Jorám Syn jego: Ochozyasz Syn jego: Joász Syn 12 jego. ♣ Amázyász Syn jego : Azáryasz Syn jego/ Joátám Syn jego. 13 ♣ Acház Syn jego : Ezechiasz Syn 14 jego: Mánásses Syn jego. ♣ Amon 15 Syn jego: Jozyasz Syn jego. ♣ A Synowie Jozyaszowi pierworodny Johánán : wtory Joákim : trzeći 16 Sedekiasz: czwarty Sellum. ♣ A Synowie Joákimowi ; Jechoniasz Syn jego : Sedekiasz syn jego.

17 A Synowie Jechoniászá więźniá/ 18 Sálátyel Syn jego. ♣ *A Sálátyelowi*, Málchirám / y Fádájasz / y Seneser: Jekemia/ Hosámá/ y Nádábiá. 19 ♣ A Synowie Fádájaszowi. Zorobábel/ y Semeji: á Syn Zorobábelow Mosollám / y Hánániasz/ y 20 Sálomit śiostrá ich. ♣ A *Mosollámowi* Hásubá/ y Ohol/ y Báráchiasz/ y Házádyasz/ Josábchesed / pięć *Synow*. 21 ♣ A Syn Hánániaszow: Faltyász/ y Jesáiasz: Synowie Ráfájaszowi/ Synowie Arnánoszowi/ Synowie Obádyaszowi/ Synowie Secheniaszowi. 22 ♣ A Synowie Secheniaszowi Semejasz: á Synowie Semejaszowi Cháttus/ y Jgál / y Báryá/ y Nááryasz/ y Sáfát ; sześć *Synow*. 23 ♣ A Synowie Nááryaszowi: Elienáji / y Ezechiasz/ y Esrykám/ trzej *Synowie*. 24 ♣ A Synowie Elienájego/ Hodáwiasz y Eliásub/ y Felejasz/ y Akkub / y Jochánán / y Dálájasz/ y Anáni ; śiedm *Synow*.

b 2 Sám. 5. 14.
c 1 Sám. 13. 1.
d 1 Krol. 11. 43. y 14. 21 y 15. 8. 2 Krol. 8. 16. y 12. 21 y 14. 21 y 15. 7. y 16. 13 20. y 20. 21 y 21. 18 y 23. 30

ROZDZIAL IV.

Jeszcże opisuje potomstwo Judy. 24. Potomstwo Symeoná tákże spráwy y mieszkánia ich w Ziemi Chánánejskiey.

1 SYnowie Judowi : J[...]
Hesron / y Chármi/ [...]
2 Sobál. ♣ A Rejasz Syn S[...]
zpłodźił Jáhátá / á Jáhá[...]
Achumá / y Láádá : teć s[...]
3 Zárátego. ♣ Ci też są z O[...]
má; Jezreel/ y Jesemá/ y [...]
4 imię śiostry ich Selefuni. [...]
nuel Oćiec Gedory : y Eze[...]
Hosy. Ci ć są Synowie H[...]
worodnego Efráty / Ojc[...]
5 hemczykow. ♣ A Assur Oć[...]
miał dwie żenie/ Chele y N[...]
6 Y urodźiłá mu Náárá/ A[...]
y Heferá / y Temáná/ y A[...]
7 Ci ć *są* synowie Nááry. ♣ [...]
záśię Chele/ Seret/ Jesoch[...]
8 nán b. ♣ A Kos zpłodźił [...]
Hásobobá/ y dom Achárch[...]
9 ná Hárumy. ♣ A Jábes by[...]
szy nád bráćią swą / ktore[...]
jego dáłá imię Jábes / [...]
10 Bom go w boleśći urodźił[...]
wzywał Jábes Bogá Izr[...]
mowiąc: Jesli błogosłáwi[...]
słáwić mi będźiesz / á [...]
gránice moje / á będźie r[...]
ze mną / á wybáwisz *mię* [...]
ábym utrapiony nie był c. [...]
11 pełnił to Bog / o co go pr[...]
Chelub brát Suchá zpło[...]
12 chirá: ten jest Ojcem Esion[...]
ston zpłodźił Betráfá/ y [...]
y Techinná / Ojcá miást[...]
13 Ci ć *są* mężowie Rechy. ♣ [...]
wie Kenezowi / Otoniel / [...]
jách: á Synowie Otoniel[...]
14 tát *y Meánátáj*. ♣ A M[...]
zpłodźił Ofrá : á Serájá[...]
Joábá/ Ojcá w dolinie mie[...]
rzemieśnikow : bo rze[...]
15 byli. ♣ Synowie záśię Ká[...]
ná Jefuni/ Hiru/ Elá/ y [...]
16 Syn Elá/ jest Kenáz. ♣ A [...]
Jehálelelá/ Zyf/ y Zyfá/[...]
17 Azárel. ♣ A Synowie Ez[...]
y Mered/ y Efer/ y Jálo[...]
Meredowá urodźiłá Mir[...]
Sámájá / y Jsbáchá / O[...]
18 moá. ♣ Zoná też jego Ju[...]
dźiłá Jeredá / Ojcá Gedo[...]
berá/ Ojcá Socho: y Jeku[...]
cá Zánoách. Ci ć *są* Syn[...]
tye corki Fáráonowey kto[...]
19 jął Mered. ♣ A Synowie [...]

wey/ śiostry Ráhámá/ Ojcá
Gármi / y Esstemoá Má-
k. ♣ A Synowie Symonowi/
n/ y Rymnia/ Benchánán y
. A Synowie Jsy/ Zochet y
het. ♣ Synowie Sele/ á Sy-
dowego/ Her Oćiec Lechá; y
/ Oćiec Máreá; y rodzáje do-
ych ktorzy robili około biśio-
omu Asbeát. ♣ Y Jokim y
ie Chozeby/ y Joás y Sá-
ktorzy pánowáli w Moáb)
bi Lechem : Ale te rzeczy *są*
. ♣ Ci ć są Gárncarze ktorzy
áli w sádźiech y miedzy plo-
rzy tám przy krolu dla robot
ieszkáli.
Ynowie e Symeonowi/ Ná-
muel/ y Jámin/ Járyb/ Zerá/
♣ Sállum/ Syn jego: Máb-
yn jego: Misimá Syn jego. ♣
nowie Misimy/ Hámuel Syn
Záchur Syn jego : Semeji
ego ♣ Ten Semeji miał Sy-
esnaśćie/ y Corek sześć : ále
jego nie mieli wiele Synow:
e wszystkiey rodźiny ich nie
ák wiele jáko Synow Judo-
♣ Y mieszkáli w Beersebá y
ládá/ y w Háserssuál. ♣ Y w
y w Asem/ y w Etolád. ♣ Y w
/ y w Hormá/ y w Syceleg u. ♣
Bet Márchábot/ y w Háserſu-
Bethyrze/ y w Száráim: Te
ich *były* poki krolował Dá-
Aiwszi ich *były* Etám/ y Háin/
mon/ y Tochen y Asán *przy*
iaci miástach; ♣ Y wszystkie
/ ktore *były* około tych miast/
Báál: teć były mieszkániem ich
g narodu ich. ♣ A Mosobáb/ y
ech/ y Josá/ Syn Amásya-
♣ Y Joel/ y Jehu Syn Josá-
Syná Seráiaszowego/ Sy-
elowego: ♣ Y Elichenáj/ Já-
y Jesocháiá/ y Asáiá/ y Adyel/
ymiel/ y Bánáiás: ♣ Y Syzá
Sysy/ Syná Allonowego/
i Jedájászowego/ Syná Sym
Syná Semáiaszowego: ♣ Ci
owáni / postánowieni są zá
zetá w narodźiech swych / á
Ojców ich rozmnożyły śię
. ♣ Przetoż ruszyli śie/ áby
Gádor/ áż ná wschod słońcá

40 *oney* doliny/ áby szukáli pásze bydłu swemu. ♣ Y ználeźli obfite y wyborne pásze / á źiemie przestronė y spokojna/ y rodzájna; bo tám *narod* Chámow mieszkał przed tym : ♣ 41 Przetoż przyszedszy ći z imienia opisáni/ zá dni Ezechiaszá Krolá Judskiego/ poborzyli namioty ich y przybytki ich/ ktore tám były ználeźione: á wymordowáli je *y nie masz ich* áż do dniá tego/ y ośiedli miejsce ich: bo tám mieli pásze dla bydeł swojich. 42 ♣ A z onych Synow Symeonowych *niektorzy* szli ná gore Sejir/ pięć set mężow á Fáltyasz/ y Necháryasz/ y Ráfáiasz/ y Husyel/ Synowie Jsy *byli* wodzámi ich. 43 ♣ Y wymordowáli ostátki/ ktore były uszły z Amálekitow: á mieszkáli tám áż po dźiś dźień.

ROZDZIAŁ V.

Potomstwo Rubenowe, Gádowe, y Mánássessowe : ich ośiádłość, wojny, zwyćięstwá. 25. złe spráwy. 26. y karń Boża zá nie.

1 A Synowie Rubená/ pierworodnego Izráelowego (ten bowiem był pierworodnym; ále gdy zgwałćił łoże Ojcá swego/ dáne jest pierworodztwo jego Synom Jozefá/ Syná Izráelowego *ták jednák że* go nie poczytano zá pierworodnego : ♣ 2 Bo Judás był namożnejszy miedzy bráćią swą / á Kśiążęciem miedzy nimi : ále pierworodztwo *należáło* Jozefowi) 3 Synowie mowie Rubená/ b pierworodnego Izráelowego *byli* Henoch y Fállu/ Hesron/ y Chármi. ♣ 4 Synowie Joelowi : Sámájasz Syn jego: Gog Syn jego: Semeji Syn jego. 5 Michás Syn jego: ♣ Reájasz Syn 6 jego : Báál Syn jego. ♣ Berá Syn jego/ ktorego wziął w niewolą c/ Teglát Fálásár/ Krol Assyryjski. Ten był Kśiążęciem Rubenitow: ♣ 7 A bráćia jego według domow swych/ gdy byli policzeni/ według ich narodow/ *mieli* Kśiążętá Jehielá y Zácháryaszá. ♣ 8 A Belá Syn Azázow Syná Semmy/ Syná Joelowego/ ten mieszkał d w Aroer áż ku Nebo y Báálmeen. ♣ 9 Tákże *y* ná wschod słońcá mieszkał; áż kędy w-

a 1 *Moj.* 35.22. 49.4. 9.
b 1 *Moj* 46. 9. 2 *Moj* 6. 14. 4 *Moj.* 26. 5.
c 2 *Krol.* 15.29.
d *Jozue* 13.15. 16.

chodzą ná puszczą/ od rzeki Eufrátes: ábowiem stádá ich rozmnożyły się w źiemi Gáláádskiey. 10 ♣ Ci zá dni Saulowych walczyli z Agáreńczykámi ktorzy porażeni są od ręki ich: á ták mieszkáli w namieciech ich/ po wszystkiey kráinie wschodniey *Ziemie* Gáláádskiey.

e Jozue. 13.24. 1 Kron 9. 11.

11 A Synowie e Gádowi/ ná przećiwko nim mieszkáli w źiemi 12 Bázán/ áż *do* Selchy. ♣ Joel *był* przedniejszym ich/ á Sáfám wtory: á Jánáj/ y Sáfát/ *zostáli* w Bázán. 13 ♣ A brácia ich/ według domow Oycow swych/ Micháel y Mesullám/ y Sebá y Joráj/ y Jáchán/ y Zyá/ 14 y Heber/ śiedm. ♣ Ci są Synowie Abiháilá/ Syná Hurowego/ Syná Jároáchowego/ Syná Gáláádowego/ Syná Micháelowego/ Syná Jesisowego/ Syná Jáchdowego 15 Syná Buzowego. ♣ Achi Syn Abdyelá/ Syná Gunowego/ Kśiążę w domu Oycow ich. 16 ♣ Y mieszkáli w Gáláád/ w Bázán/ y w miásteczkách jego/ y po wszystkich przedmieśćiach Sáron/ áż do ich gránic. ♣ 17 Wszyscy ći policzeni byli/ zá dni Jotámá Królá Judskiego/ y zá dni Jeroboámá Królá Izráelskiego.

18 Synow Rubenowych/ y Gádowych/ y połowice pokolenia Mánássessowego/ ludźi walecznych/ mężow noszących tarczą y miecz/ y ćiągnących łuk/ y ćwiczonych ku bojowi/ czterdźieśći y cztery tyśiące/ śiedm set y sześćdźieśiąt wychodzących do bitwy. 19 ♣ Ci wiedli wojnę z Agáreńczykámi/ y z Jeturejczykámi/ y z Náfejczykámi/ y Nodábczykámi. 20 ♣ A mieli pomoc przećiwko nim: y podáni są w ręce ich Agáreńczycy ze wszystkim co mieli. Przeto iż do Bogá wołáli w bitwie/ á *on* je wysłuchał/ iż ufáli w nim. 21 ♣ Y zábráli dobytki ich; Wielbłądow ich pięćdźieśiąt tyśięcy/ á owiec dwie śćie y pięćdźieśiąt tyśięcy/ osłow dwá tyśiące/ á ludźi sto 22 tyśięcy. ♣ Abowiem ránnych wiele poległo/ iż od Bogá *byłá* oná porażká. Y mieszkáli ná miejscu ich/ áż *je* zábrano w niewolą.

23 A Le Synowie połowice pokolenia Mánássessowego/ mieszkáli w oney źiemi; od Bázán áż hermon y f Sánir *ktore* Hermon: bo y oni rozmn 24 li. ♣ A teć *są* Kśiążętá d cow ich: Efer y Jesy/ y Azryel/ y Jeremiasz/ y Ho Jáchdyel/ mężowie bárz mężowie sławni / Kśiążę 25 Oycow swojich. ♣ Ale gdy przećiw Bogu Oycow swy dzołożyli/ náśládując B rodow *oney* źiemie/ ktore 26 nik Bog przed twarzą ich: dźił Bog Izráelski duchá Królá Assyryjskiego/ y d glát Fáláserá Królá Assy y przeniosł je: Rubenity/ ty/ y połowice pokolenia sessowego/ á záwiodł je d do Háboru y do Ará/ y do zán/ áż do dniá tego.

Rozdzial V

Potomstwo Lewiego, 31 cy od Dawidá zporządzen ron y potomstwo jego. 71. M niektorych Lewitow.

1 SYnowie a Lewiego/ 2 Káát/ y Meráry. ♣ wie Káátowi/ Amrám/ Iz 3 bron/ y Husyel. ♣ A Syn rámowi/ Aáron/ y Mojże Márya: A Synowie A Nádáb/ y Abiu/ Eleázár, 4 már. ♣ Eleázár zpłodźił 5 Finees zpłodźił Abisuá. ♣ zpłodźił Bokky: á Bokky 6 Uzy. ♣ A Uzy zpłodźił Ze á Zeráchiasz zpłodźił Me 7 Merájot zpłodźił Amárya 8 máryasz zpłodźił Achitobá chitob zpłodźił b Sádoká: 9 zpłodźił Achimáásá. ♣ A zpłodźił Azáryaszá: á 10 zpłodźił Johánáná. ♣ A zpłodźił Azáryaszá: tenći j kápłáński urząd c spráwow mu/ ktory zbudowáł Sá 11 Jeruzalem. ♣ Zpłodźił te Amáryaszá: á Amáryas 12 Achitobá. A Achitob zpło toká: á Sádok zpłodźił S 13 ♣ A Sállum zpłodźił He 14 Helkiasz zpłodźił Azáryá Azáryasz zpłodźił Sárájasz

płodził Jozedeká. ♣ Ale Joze-
edł *w niewolę*, gdy PAn prze-
Judę y Jeruzalem przez
chodonozorá. ♣ Synowie Le-
rson/ Káát/ y Meráry. ♣ A
mioná Synow d Gersono-
Lobni y Seniei. ♣ A Syno-
átowi/ Amrám/ y Izáár / y
/ y Husyel. ♣ Synowie Me-
Mácheli/ y Muzy. ♣ A teć
ny Lewitow według Ojcow
Gersonowi : Lobni Syn je-
áchát Syn jego : Zámmá
ego. ♣ Joách Syn jego: Id-
n jego: Zárá Syn jego : Je-
yn jego. ♣ Synowie Káá-
Aminádab Syn jego : Ko-
n jego/ Aser Syn jego. ♣ El-
Syn jego : y Abiázáf Syn
Assyr Syn jego. ♣ Táchát
ego: Vryel Syn jego; Ozyaß
ego : y Saul Syn jego. ♣ A
wie Elkánowi / Amásáj / y
mot. ♣ Elkáná : Synowie
nowi / Sofáj Syn jego : y
t Syn jego. ♣ Eliáb Syn
Jerohám Syn jego : Elkáná
jego. ♣ A Synowie Sámuele-
ierworodny Wáſſni y Abiás.
ynowie Merárego/ Máháli ;
Syn jego : Symeji Syn je-
zá Syn jego: ♣ Symhá Syn
Hággiáß Syn jego : Asájaß
jego.
sa ktore postánowił Dáwid/
o śpiewánia w domu Páńskim/
ím postáwiono skrzynię. ♣ Y
i przed przybytkiem namiotu
nádzenia śpiewájac/ áż zbudo-
Sálomon dom PAński w Je-
m : y stali według porządku
ná służbie swojey. ♣ A ćić sa
stali/ y Synowie ich z Sy-
Káátowych : Hemán śpiewak/
Joelá/ Syná Sámuelowego.
ná Elkánowego: Syná Jero-
wego : S, ná Elielowego: sy-
ohu: ♣ Syná Sufowego: Sy-
lkánowego: Syná Máchát o-
: Syná Amásájowego: ♣ Sy-
kánowego/ Syná Joelowe-
Syná Azáryaßowego/ Syná
niaßowego : ♣ Syná Táchá-
go: Syná Assyrowego : Syná
owego: ♣ Syná Korego: Sy-

ná Isárowego : Syná Káátowe-
go : Syná Lewiego : Syná Izráe-
39 lowego. ♣ A brát jego Asáf/ ktory
stawał po práwicy jego. Asáf Syn
Báráchiaßow/ Syná Sámáowe-
40 go: ♣ Syná Michäelowego: Syná
Básejaßowego : Syná Málchia-
41 ßowego: ♣ Syná Etny: Syná Ze-
ráchowego : Syná Adájowego. ♣
42 Syná Etánowego: Syná Symmo-
43 wego: ♣ Syná Seniejowego : Sy-
ná Jáchátowego : Syná Gersono-
44 wego : Syná Lewiego: ♣ A Syno-
wie Merárego y brácia ich *stawáli*
po lewey stronie: Etán/ Syn Kuze-
go Syná Abdego : Syná Mállu-
45 chowego: ♣ Syná Hásábiaßowego
Syná Amázyaßowego/ Syná Hel-
46 kiaßowego: ♣ Syná Amsego: Syná
Bánego : Syná Semmerowego.
47 ♣ Syná Moholi : Syná Musego:
Syná Merárego : Syná Lewiego.
48 ♣ A brácia ich Lewitowie postá-
wieni *sa* ku wszelákiey po-sludze
49 przybytku domu Bożego. ♣ Ale e
Aáron y Synowie jego palili ná
Ołtarzu cáłopalenia/ y ná Ołtarzu
kádzenia/ przy káżdey posłudze świą-
tnice świętych : y ku oczyśćiániu
Izráelá f podług wszystkiego/ jáko
był przykazał Mojżeß sługá Boży.
50 ♣ A ći sa Synowie Aáronowi E-
leázár Syn jego : Finees Syn je-
51 go: ♣ Abisuá Syn jego : Bokki Syn
jego : Vzy Syn jego : Zeráchiaß
52 syn jego : ♣ Merájot syn jego : A-
máryaß Syn jego : Achitob Syn
53 jego. ♣ Sádok Syn jego : Achi-
máás Syn jego.

54 A Te sa mieszkánia ich/ według
páłácow ich/ w gránicy ich : *to
jest* Synow Aáronowych według
rodzáju Káátytow : Bo *to* ich był
55 los. ♣ Przetoż dáli im Hebron w zie-
mi Judskiey/ y przedmieśćia jego
56 około niego. ♣ Ale pole g miejskie/ y
wśi ich/ dáli Kálebowi Synowi Je-
57 fonowemu. ♣ Synom zás Aárono-
wym dáli z miast Judskich/ *miástá*
ucieczki/ Hebron/ y Lobne/ y przed-
mieśćia jego : y Jeter y Estemoá/ y
58 z przedmieśćiámi jego. ♣ Y Holon y
przedmieśćiá jego: y Dábir/ y przed-
59 mieśćia jego. ♣ Y Asán y przed-
mieśćia jego : y Betsemes/ y przed-

c 2 Moj. 30. 7. 8. 10. 4 Moj. 4. 16. y 18. 1. 2.
f 3 Moj 5. 16.
g Jozue. 21. 12.

60 mieścia jego. ♣ A z pokolenia Benjáminowego/ Gábáe y przedmieścia jego: y Almát y przedmieścia jego: y Anátok/ y przedmieścia jego. Wszystkich miast ich/ trzynaście miast według domow ich. 61 ♣ A Synom Káátowym pozostáłym z rodu tegoż pokolenia/ dostáło się w połowicy pokolenia Mánássesowego losem/ miast dziesięć. 62 ♣ A Synom Gersonowym/ według domow ich/ dostáło się w pokoleniu Isáschárowym/ y w pokoleniu Aserowym/ y w pokoleniu Neftálimowym/ y w pokoleniu Mánássesowym/ w Bázán/ miast trzynaście. 63 ♣ Synom Merárego/ według domow ich / dostáło się w pokoleniu Rubenowym/ y w pokoleniu Gádowym/ y w pokoleniu Zábulonowym/ 64 losem miast dwánaście. ♣ Dáli *też* Synowie Izráelscy Lewitom/ miástá y przedmieścia ich. 65 ♣ A dáli *je* losem w pokoleniu Synow Judowych/ y w pokoleniu Synow Symeonowych/ y w pokoleniu Synow Benjáminowych/ miástá te ktore 66 názwáli imiony swymi. ♣ A tym ktorzy byli z rodu Synow Káátowych; (á były miástá y gránice ich w pokoleniu Efráim)

67 Tym dáli z miast ucieczki/ Sychem/ y przedmieścia jego/ ná gorze Efráim: y Gázer y przed- 68 mieścia jego. ♣ Y Jekmáán y przedmieścia jego: y Betoron/ y 69 przedmieścia jego: ♣ Y Ajálon y przedmieścia jego: y Gátrymon y 70 przedmieścia jego. ♣ A w połowicy pokolenia Mánássesowego Aner/ y przedmieścia jego/ Bálám y przedmieścia jego: *To dáli* rodzájowi pozostáłemu Synow Káátowych. ♣ 71 Synom też Gersonowym/ z rodu połowice pokolenia Mánássesowego/ *dáli* Golán w Bázán/ y przedmieścia jego: y Astárot y przed- 72 mieścia jego. ♣ A w pokoleniu Isáschárowym: Kádes y przedmieścia jego: Dáberet y przedmieścia 73 jego: ♣ Y Rámot y przedmieścia jego: y Anám y przedmieścia jego. ♣ 74 A w pokoleniu Aserowym/ Másál y przedmieścia jego: y Abdon y przed- 75 mieścia jego: ♣ Y Hukok y przed-

mieścia jego: y Rohob y
76 ćia jego. ♣ A w pokoleniu
mowym/ Kádes w Gálilej
mieścia jego: y Hámmon
mieścia jego: y Kiryátájim
77 mieścia jego. ♣ Synom M
pozostáłym z pokolenia Zá
ne są Remmon/ y przedmie
78 Tábor y przedmieścia jeg
Jordanem u Jerychá
słońcá/ od Jordanu *dáne*
koleniu Rubenowym Beso
czy/ y przedmieścia jego: y
79 y przedmieścia jego: ♣ Y
y przedmieścia jego: y M
80 przedmieścia jego. ♣ A w
Gádowym/ Rámot w G
przedmieścia jego: y Má
81 y przedmieścia jego. ♣ Y
y przedmieścia jego: y
przedmieścia jego.

ROZDZIAŁ VI

Liczbá Synow Isáschár
Benjáminowych. 13. *Neftá*
14. *Mánássesowych.* 20.
wych, y 30. *Aserowych. y* 3
są Dawidá Królá.

1 A Synowie a Isáschár
lá y Juá/ Jásub/ y
2 czterej. ♣ A Synowie Tol
y Ráfájasz/ y Jeryel/ y Já
Jebsám/ y Sámuel: *á licz*
jetámi według domow Ojc
ktorzy *poszli* z Tole/ mężo
duży według narodow swy
ich *był* zá dni Dawidowy
dziesćiá y dwá tysiące y sz
3 Synowie Uzego/ Izráhia
nowie Izráhiaszowi/ M
Obádyasz/ y Joel/ Jesy
4 Książąt wszystkich. ♣ A
narodziech ich/ według do
cow ich/ poczet mężow wá
trzydzieśći y sześć tysięcy
5 wiele żon y Synow. ♣ A
według wszystkich rodzáj
schárowych / mężow du
osmdziesiąt y siedm tysię
stkich policzonych.

6 S*ynowie* b Benjámin
y Bechor/ y Jedyáel
7 Synowie záś Belego/ Es
zy/ y Uzyel/ y Jerymot
pięć Książąt domow Oj

uzych : náliczono ich dwá-
y dwá tysiace / y trzydzie-
ry. ♣ A Synowie Becho-
mira / y Joás / y Eliezer / y
/ y Amry / y Jerymot / y A-
Anátot / y Alámát : wßyscy
wie Bechorowi. ♣ A náli-
ch według rodzájow ich /
t domow Ojcow ich / meżow
h / dwádzieśćiá tysiecy y
e. ♣ A Synowie Jedyáelo-
n : á Synowie Bilánowi /
y Benjámin / y Ehod / y Chá-
Zetán / y Társis / y Achisá-
Tych wßystkich Synow Je-
ych / według Kśiażat do-
icowskich / meżow bárzo du-
iedmnaśćie tysiecy y dwie
ychodzacych ná wojne do
♣ Oprocz Suppim y Ofim
komá zrodzanych : y Husym
w obcym Kráju zrodzo-

ynowie c Neftálimowi :
chsyel / y Guni / Jesser / y
: Synowie Báli.
nowie Mánássessowi / A-
l d ktorego mu urodźiłá zo-
á założnicá jego Syryanká /
á Máchirá Ojcá Gáláádo-
♣ A Máchir wźiął sobie zá
śiostre Ofimowe y Suppimo-
ey imie było Mááchá.) A
ugiego e Sálfáád : y miał
o Corki. ♣ A urodźiłá Má-
oná Máchirowá Syná / y
á imie jego Fáres : á imie
go Sáres / á Synowie jego
y Rekem. ♣ A Synowie U-
/ Bedon : Ci są Synowie
á Syná Máchirowego / Sy-
náſsessowego. ♣ A śiostrá
olechet / urodźiłá Isodá / y
á / y Máchálá. ♣ A Syno-
midowi byli Ahián / y Se-
Likchy / y Aniám.
nowie Efrájimowi f Sutá-
y Bered Syn jego : y Táchát
go ; y Eládá Syn jego : y Tá-
yn jego. ♣ Y Zábád Syn
Sutálá Syn jego / y Eser / y
A pobili je meżowie z Get /
byli zrodźili w oney ziemi : á-
n byli wtárgneli / áby pobrá-
tki ich. ♣ Przetoż płákał E-

frájim Oćiec ich przez wiele dni : y przyßli bráćia jego / áby go ćießyli : 23 ♣ Potym wßedł do żony swey / ktora poczęłá y porodźiłá Syná / y názwał imie jego Beryá / przeto iż śie urodźił w utrapieniu domu jego : 24 ♣ Corke też jego Seere ktora pobudowáłá Betoron niższe y wyższe y Uzenzeerá. 25 ♣ Y Refáchá Syná jego / y Resefá / y Teláchá Syná jego / y Techená Syná jego. 26 ♣ Láádáná Syná jego / Ammiudá Syná jego / Elisámá Syná jego / 27 ♣ Nuná g Syná jego / Jozuego Syná jego. 28 ♣ A ośiádłość ich / y mießkánia ich / Bethel / y wśi jego : á ná wschod słońcá Náárán : á ná zachod słońcá Gázer y wśi jego / y Sychem y wśi jego / áż do Azá y wśi jego. 29 ♣ A podle miejsc Synow Mánássessowych / Betsán y wśi jego : Tánách y wśi jego : Mágeddo y wśi jego : Dor y wśi jego. W tych mießkáli Synowie Jozefowi / Syná Izráelowego.

30 Synowie Aserowi / h Jemná / y Jesuá / Jswi / y Berya / y Será śiostrá ich. 31 ♣ A Synowie Beryaßowi / Heber / y Melchiel : ten jest Oćiec Birsáwitow. 32 ♣ A Heber zpłodźił Jáfletá / y Somerá / y Hotámá / y Sue śiostre ich. 33 ♣ A Synowie Jáfletowi / Pásách / y Bimhál / y Aswát : Ci są Synowie Jáfletowi. 34 ♣ A Synowie Somerowi / Ahi / y Rohágá / Jechubá y Arám. 35 ♣ A Synowie Helemá brátá jego / Sofách / Jemná / y Seles / y Amál. 36 ♣ Synowie Sofáchowi / Suách / y Hárnefer / y Suál / y Bery / y Jmrá. 37 ♣ Beser / y Hod / y Semá / y Sylá / y Jetrán / y Berá. 38 ♣ A Synowie Jeterowi / Jefone / y Fispá / y Ará / y Ullá. 39 ♣ A Synowie Ullowi / Arách / y Hániel / y Rysyaß. 40 ♣ Ci wßyscy są Synowie Aserowi / Kśiażętá domow rodzájow swych / wybráni y duży meżowie / przednieyßy z Kśiążąt / ktorzy policzeni są ná wojne do bitwy : poczet tych meżow / dwádźieśćiá y sześć tysiecy.

g 4 Moj. 13.16.

h 1 Moj. 46.17. 1 Moj. 26.44.

ROZDZIAL VIII.

Poczet dotomkow Benjáminowych v. 6. 13. 29. 32. mießkánie ich w Ieruzalem.

a 1 Moj. 46.21. 4 Moj. 26.38. 1 Kron 7.6.

1 A Benjámin zpłodźił á Bele pierworodnego swego: Asbelá wtorego/ y Ahráchá trzećiego. 2 ♣ Nochá czwartego/ á Ráfájaszá piatego. ♣ 3 A Synowie Bele *byli* Addár/ y Gerá/ y Abihud. 4 ♣ Y Abisuá/ y Noámán/ y Achoách. 5 ♣ Y Gerá/ y Suszám/ y Churám. 6 ♣ A ćić sa Synowie Echudowi: ći sa Kśiażetámi narodow mieszkájacych w Gábáá/ ktorzy je przenieśli do Mánáhát. 7 ♣ To jest Noámán/ y Achiá/ y Gerá/ on je przeniosł/ á zpłodźił Uze/ y 8 Agyhudá/ *y Sácháráimá*. ♣ A Sácháráim zpłodźił *dźieci* w kráinie Moábskiey / (gdy one był odpráwił) z Chusyma y Bára żonámi swymi. 9 ♣ Zpłodźił tedy z Hodes żona swa Jobábá / y Sebiaszá / y Meze / y Málchámá. 10 ♣ Y Jehuzá/ y Sáchiaszá/ y Mirme: Ci ćić *sa* Synowie jego/ Kśiażetá domow Oycowskich. 11 ♣ A z Chusyma zpłodźił Abitubá/ y Elsáálá. 12 ♣ A Synowie Elsáálowi/ Eber / y Misáám / y Sámet: Ktory zbudował Ono/ y Lod/ y wśi jego. 13 ♣ A Berya/ y Sámá *byli* Kśiażetámi narodow mieszkájacych w Ajálonie: ći wygnáli obywátele z Get. 14 ♣ A Achio/ Sesák y Jerymot: 15 ♣ Y Zábádyasz/ y Arád/ y Háder: 16 ♣ Y Michael / y Jsfá / y Jochá Synowie Beryaszowi. 17 ♣ A Zábádyasz / y Mesullám/ y Hiszki/ y Heber: 18 ♣ Y Jsmerái/ y Jsliasz/ y Jobáb/ Synowie Elsáálowi. 19 ♣ A Jákim/ y Zychry/ y Zábdy: 20 ♣ Y Elienáj/ y Selátáj/ y Eliel: 21 ♣ Y Adájasz/ y Berájasz/ y Symrát/ Synowie Symchy. 22 ♣ A Jsfán/ y Eber/ y Eliel: 23 ♣ Y Abdon/ y Zychry/ y Chánán: 24 ♣ Y Hánániasz/ y Eleam/ y Anátotyjasz: 25 ♣ Y Jsdájasz/ y Fánuel/ Synowie Sesákowi. 26 ♣ Y Sámserái/ y Zecháryasz/ y Atáliasz: 27 ♣ Y Járesyasz/ y Eliasz/ y Zychry/ Synowie Jerochámowi. 28 ♣ Ci *sa* Kśiażetá *domow* Oycowskich/ według rodzájow swych/ á ći Kśiażetá mieszkáli w Jeruzalemie: 29 ♣ A w Gábáonie mieszkał b Oćiec Gábáończykow: á imie żony jego było Mááchá. 30 ♣ A Syn jego pierworodny Abdon: po nim Sur / y Cys / y Báál / y Nádáb. 31 ♣ Y Gedor / y Achio / y Zechár.

b 1 Kron 9. 35.

32 ♣ Ale Michiot/ zpłodźił S
á ći tákże náprzećiwko br
mieszkáli w Jeruzalem
swą.

33 A Ner zpłodźił c Cyssá
zpłodźił Saulá: S
zpłodźił Jonátáná / y M
34 go/ y Abinádábá/ y Esbá
Syn Jonátánow *był* Me
á Merybbáál zpłodźił Mi
35 A Synowie Micháśowi F
36 Melech/ y Tárea/ y Acház. ♣
zpłodźił Joádá: á Joádá
Alemetá / y Asmáwetá / y
37 go/ á Zymry zpłodźił Mosá
Mosá zpłodźił Bine:
Syn jego: Elásá Syn jeg
38 Syn jego. ♣ Ten Asel m
Synow/ á też imioná ich: A
Bochru/ y Jsmáel/ y Seá
Obádyasz/ y Ánán: ći wszy
39 nowie Aselowi. ♣ A Synow
brátá jego: Ulám pierw
jego: Jehus wtory / y
40 trzeći. ♣ A Synowie Ulám
li mężowie duży / y mocno
gnáky; ktorzy mieli wiele
y wnukow/ *áż do* stu y piáći
Ci wszyscy *poszli* z Synow
minowych.

ROZDZIAŁ IX

Ludźie przedni z pokoleni
Benjáminá, Efráimá y Má
ktorzy po náwroceniu z niew
leńskiey mieszkáli w Jeruza
Liczba kápłánow. 14. Lewit
ludźi zacnych ktorzy mie
Gábáonie.

1 A Ták wszyscy Jzráelcz
czeni sa: á oto zápisá
Kśiegách Krolow Jzrá
Judskich; *á* przeniesieni
Bábilonu / dla przestepstw
2 ♣ Lecz ktorzy pierwszy mieszk
śiádłośćiách swych / y w n
swojich/ Jzráelczycy/ Kápł
3 witowie/ y Netynejczycy. ♣
ruzalem mieszkáli z Synow
wych/ y z Synow Benjámi
y z Synow Efrájimowych/
4 nássessowych. ♣ Uttáj Syn
dá Syná Amiry Syná Jm
ná Bonny/ z Synow Fáres
5 Judowego. ♣ A z Sylona

rodny/ y Synowie jego. ✤ A
w Zeráchowych / Jehuel/ y
ich sześć set y dźiewięćdźie-
✤ A z Synow Benjámino-
Sálu/ Syn Mesullámá Sy-
áwiego/ Syná Asenuowego.
oniasz Syn Jerochániow / y
Syn Uzego/ Syná Michry: y
iám Syn Sefátyaszá/ Syná
lowego/ Syná Jbniaszowe-
Tákże bráći ich według naro-
było dźiewięć set y piędźie-
sześć : Ci wszyscy mężowie
śiążętámi rodzájow/ według
Ojcow swojich.
płanow zásię / Jedájasz / y
chojárib/ y Jáchin. ✤ Y Azá-
Syn Helkiaszá/ Syná Mesul-
ego / Syná Sádokowego /
Merájátowego/ Syná Achi-
go / był Książęćiem domu
. ✤ Y Adájasz Syn Jerohá-
yná Fássurowego / Syná
iaszowego / y Máásái Syn
. Syná Jáchserowego/ Sy-
esullámowego / Syná Me-
itowego / Syná Jmmerowe-
A bráći ich Książąt według
Ojcow ich / *było* tyśiąc y
set y sześćdźieśiąt : mężow
ku spráwowániu posługi w
Bożym. ✤ A z Lewitow Se-
Syn Hássubá / Syná Asry-
ego / Syná Hásábiaszowego
ow Merárego. ✤ Y Bákbá-
heres / y Gálál : y Máttá-
Syn Michy Syná Zychrego/
Asáfowego. ✤ Obádyasz też
Semiáchájászá/ Syná Gálá-
/ Syná Jedytunowego : y
iasz Syn Asy/ Syná Elká-
/ ktory mieszkał we wśiách
tyckich. ✤ A odźwierni: Sál-
Akkub/ y Tálmon / y Achi-
bráćia ich : Sállumi Ksią-
zy nimi. ✤ *Ktory* áż do tąd w
Krolewskiey *stawał* ná
słońcá: ći byli odźwiernymi
pocztow Synow Lewi. ✤ Ale
n Syn Korego/ Syná Abiá-
o/ Syná Korego / y bráćia
omu Ojcá jego Korytczycy/
odpráwowániu posługi/
i progow namiotu: á Ojco-
byli nád Obozem Páńskim

20 strożámi weśćia. ✤ A Finees Syn [b] Eleázárow był Książęćiem nád nimi/ á PAn był z nim. 21 ✤ Zácháryasz *zásię* Syn Meselłemiaszow / *był* odźwiernym drzwi u Namiotu zgromádzenia. 22 ✤ Ci wszyscy *są* obráni zá odźwierne do drzwi/ dwie śćie *osob* y dwánaśćie : ći we wśiách swych policzeni są / ktore postánowił Dawid y Sámuel Widzący / dla wiernośći ich. 23 ✤ Aby oni / y Synowie/ ich *byli* we drzwiách domu Páńskiego/ w domu Namiotu ná straży. 24 ✤ Y byli odźwierni po czterech stronách/ ná wschod/ ná Zachod/ ná połnocy/ y ná południe. 25 ✤ Bráćia zásię ich *byli* we wśiách swych / przychodząc káżdego śiodmego dniá/ od czásu áż do czásu / *odmieniájąc śię* z nimi. 26 ✤ Abowiem pod spráwą tych czterech przedniejszych odźwiernych *byli* Lewitowie : á byli *przełożeni* nád gmáchámi y nád skárbámi domu Bożego. 27 ✤ A około domu Bożego nocowáli: gdyż im należáłá straż *jego*; á oni *go* ná káżdy poránek otwieráli. 28 ✤ A z nich *niektorzy* byli nád naczyniem ku posługowániu: ábowiem pod liczbą wnośili je / y pod liczbą wynośili je. 29 ✤ *Niektorzy* zásię z nich byli postánowieni nád *innym* naczyniem / y nád wszystkim naczyniem świątnice / y nád mąką pszenną y winem / y oliwą/ y kádźidłem/ y nád rzeczámi wonnymi. 30 ✤ A niektorzy z Synow kápłáńskich spráwowáli máśći z rzeczy wonnych. 31 ✤ Máttátyasz też z Lewitow / pierworodny Sállumá Korytczyká / był przełożony nád rzeczámi ktore w panwiách *smażono*. 32 ✤ A z Synow Káátowych z bráći ich / *byli niektorzy* przełożonymi nád chleby pokłádnymi / áby *je* gotowáli ná káżdy Sábbát. 33 ✤ A z tych *byli* śpiewácy przedniejszy / z domow Ojcowskich miedzy Lewitámi / mieszkájący w gmáchách od inszych prac wolni : bo we dnie / y w nocy powinnośći swey pilnowáć muśieli. 34 ✤ Ci przedniejszy z *domow* Ojcowskich miedzy Lewitámi/ według narodow swych przedniejszy: ći mieszkáli w Jeruzalem.

35 A W Gábáonie [c] mieszkáli/ Oćiec Gábáończykow/ Jehiel/ á imię

3A

d 1 Kron 8. 29.

żony

36 żony jego/ Máácha. ✤ A Syn jego pierworodny/ Abdon/ po nim Sur/ y Cys/ y Báál/ y Ner/ y Nádáb. ✤ 37 Y Gedor/ y Achio/ y Zácháryasz/ y 38 Michlot: ✤ (A Michlot zpłodził Symmámá) á ći tákże przećiw bráći swey mieszkáli w Jeruzalem/ z bráćią swoją. ✤ 39 A Ner zpłodził d Cyssá/ y Cys zpłodził Saulá/ á Saul zpłodził Jonátáná/ y Melchisuego/ y Abinádábá/ y Esbáálá. 40 ✤ A Syn Jonátánow Merybbáál: á Merybbáál zpłodził Micháśá. ✤ 41 Synowie záś Micháśowi/ Fiton/ y 42 Melech/ y Táreá/ *y Ahház.* ✤ A Achaz zpłodził Járe: á Járá zpłodził Alemetá/ y Asmáwetá y Zymrego: á Zymry zpłodził Mosę. ✤ 43 A Mosá zpłodził Bine: á Refájasz Syn jego/ Elásá Syn jego/ Asel 44 Syn jego. ✤ A Asel miał sześći Synow; y te imioná ich: Asrykám/ y Bochru/ y Ismáel/ y Seáryjasz/ y Obádyasz/ y Hánán; Ci są Synowie Aselowi.

d 1 Kron 8. 33.

ROZDZIAŁ X.

Saul przegrawszy bitwę od Filistynow, sam się zábił. 8. Filistynowie tryumfując głowę jego w kośćiele báłwánow swych záwieśili. 11. Jábeńczycy ćiáło Saulá y Synow jego pogrzebli. 13. Przyczyná tákowego zginienia Saulowego.

1 A Gdy Filistynowie walczyli a z Izráelem/ uciekli mężowie Izráelscy przed Filistynámi/ á polegli bedąc porażeni ná gorze Gelboe. ✤ 2 Y gonili Filistynowie Saulá y Syny jego: y zábili Filistynowie Jonátáná/ y Abinádábá/ y Melchisuego/ Syny Saulowe. ✤ 3 A gdy się zmocniłá bitwá przećiw Saulowi/ tráfili ná niego strzelcy/ y b z łuku zrániony jest od strzelcow. ✤ 4 Rzekł tedy Saul do sługi swego co zá nim broń nośił: Dobądź mieczá twego/ á przebij mię nim/ by snadź nie przyszli ći nieobrzezáńcy/ á nie pośmiewáli się ze mnie: Ale nie chćiał sługá ktory nośił broń jego/ bo się bárzo bał: Przetoż porwawszy Saul miecz/ padł nań. ✤ 5 A widząc sługá co nośił broń jego/ że umárł Saul/ padszy

a 1 Sám. 31. 1.

b I. *Bał się bárzo strzelcow.*

6 też y sám ná miecz/ umár umárł Saul/ y trzej Sy go/ y wszystek dom jego społu zginał. ✤ 7 Co gdy uj scy mężowie Izráelscy / *mieszkáli* ná dolinie/ iż *zráelczycy*, á iż pomárli S nowie jego; opuśćiwszy mi tákże uciekli: y przyszli F wie y mieszkáli w nich.

8 A Gdy názájutrz przyszl nowie bráć łupy z pobi leżli Saulá/ y Syny jego gorze Gelboe. ✤ 9 A z wźięli głowę jego/ y zbro posłáli po źiemi Filistyńs koło/ áby to ogłoszono b báłwány ich, y przed ludem 10 łożyli zbroję jego w dom swego/ á głowę jego zá domu Dágonowym.

11 A Słyszawszy tedy wszy wie Jábes Gáláád/ w uczynili Filistynowie Sau 12 Powstáli wszyscy mężowie wźięli ćiáło Saulowe/ Synow jego: á przyniozsz bes pogrzebli kośći ich p w Jábes/ y pośćili prz dni. ✤ 13 A ták umárł Saul stepstwá swego/ ktorym stąpił przećiwko PAnu/ y ko słowu Páńskiemu/ kt przestrzegał/ iż się rádzi 14 wieszczego pytájąc się go: nie rádził PAná/ zábił go niosł krolestwo ná Dáwid Isájego.

ROZDZIAŁ X

Dáwid w Hebronie ná kr mázány. 4. Jeruzalem d zamek Syońśki opánowáł. 1 ni jego y ludźie waleczni.

1 Zebráli się tedy wszy Izráel do Dáwidá/ do mowiąc: Otośmy kość ćiáło twoje! ✤ 2 Jáko y p gdy jeszcze był Saul Krol wywodził y wwodził Izr PAN Bog twoj rzekł to będźiesz b paść lud moj á ty będźiesz wodzem ná moim Izráelskim. ✤ 3 A t wszyscy stárszy Izráelscy

...u / y uczynił Dawid z
...nierzew Hebronie / przed
... y pomázáli Dawidá zá
...d Izráelem/według słowá
.../ *ktore powiedźiał* przez
...á.
... tedy Dawid ze wszystkim
...lem do Jeruzalem / kto-
...us / gdźie byli Jebuzej-
...wátelmi źiemie. ✤ Y rze-
...telc Jebuzejscy do Dawi-
...wnidźiesz sám. Ale Dawid
...nek Syoński / ktory *jest*
...Dawidowym. ✤ Bo był
...wid: Ktobykolwiek poráźił
...yká napierwey/ten będźie
...m y Hetmánem: przetoż
...pierwey Joáb syn Sár-
...ał Hetmánem. ✤ Y miesz-
...id ná onym zamku: dla
...ano go miástem Dawido-
...Y zbudował miásto w oko-
...llo / áż w okrąg: á Joáb
...ż ostátek miástá. ✤ A ták
...n dáley / tym wiecey roz-
...*e* / y rosł: ábowiem PAn
...*był* z nim.
...*są* naprzedniejszy e ryce-
...ore miał Dawid / ktorzy
...e stáráli z nim o krole-
... / ze wszystkim Izráelem/
...rolem uczynili / według
...ńskiego/nád Izráelem. ✤
...est poczet rycerzow ktore
...wid: Jásobám Syn Chách-
... przedniejszy miedzy trzy-
...ten podniozszy oszczep swoj
...á / jednym rázem ich zá-

...nim Eleázár / Syn Dodo-
...Achochitczyk: ten *był* je-
...iedzy trzemá mocarzámi
...ył z Dawidem w Pásdá-
...dźie śie zebráli byli Fili-
...ku bitwie; á byłá oná
... pełna jęczmieniá: á lud
... przed Filistynámi. ✤ Y
... pośrzod onego polá / y o-
...o / á poráźili Filistyny:
...ił PAn *lud* wybáwieniem

...kże trzej ze trzydźiestu g
...niejszych / wstąpili ná ská-
...awidá / do jáskini Odol-
...ył wojsko Filistyńskie le-

jáko Obozem w dolinie Ráfájim: ✤ 16 A on wiem Dawid ná ten czás *mieszkał* ná zamku/ á stánowisko Filistyńskie *było* ná ten czás w Betlehem. ✤ 17 Prágnął h tedy Dawid y rzekł: O by mi śię kto dał nápić wody z studnie Betlehemskiey/ ktora jest u bramy! ✤ 18 Przetoż przebiwszy śię ći trzej przez wojsko Filistyńskie / naczerpáli wody z studni Betlehemskiey ktora jest u bramy: á wźiąwszy przynieśli do Dawidá: Lecz jey nie chćiał Dawid pić / ále ją wylał *ná ofiárę* PAnu. ✤ 19 Y rzekł: Nie day mi tego Boże moj / ábym to uczynić miał! Izali krew tych mężow pić będę / ktorzy odważyli żywot swoj? ábowiem z odwagą żywotá swego przynieśli ją: y nie chćiał jey pić. To uczynili trzej oni mocarze.

20 A Abisaj brát Joábow / był przedniejszy z onych trzech: tenże podniosł włocznią swą ná trzy stá ludu / *ktore* pobił: y otrzymał sławę miedzy onymi trzemá. ✤ 21 Z tych trzech nád innych dwu był sławniejszy / á był ich Kśiążęćiem: jednák onych trzech *pierwszych* nie doszedł.

22 Bánájás *też* Syn Jojády/ Syn mężá dużego / wielkich spraw / z Kábseelá / ten zábił dwu mocárzow Moábskich: ten też zszedszy / zábił Lwá w pośrzod jámy/gdy był śnieg/ ✤ 23 Ten też zábił mężá Egipczániná/ mężá ktorego wzrost był ná pięći łokći: A choćiaż Egipczánin miał w ręku oszczep / jáko nawoy tkácki/ wszákże przyszedł do niego z kijem / y wydarł oszczep z ręki Egipczániná / y zábił go oszczepem jego. ✤ 24 To uczynił Bánájás Syn Jojády / ktory tákże sławnym został / miedzy onymi trzemá mocárzámi. ✤ 25 A *choć* był miedzy oną trzydźiestą sławnym / wszákże nie doszedł onych trzech: Y postánowił go Dawid i nád drábánty swymi.

26 A W wojsku co mocniejszy *byli* Asáel/ brát Joábow / Elkánán syn Dodonow z Betlehem. ✤ 27 Sámmot Hárodczyk: Heles Felonitczyk. ✤ 28 Hirá Syn Ikkesow Tekuitczyk: Abiezer Anátotczyk. ✤ 29 Sybbechai Husátczyk: Ilai Ahohit-

czyk.

h *2 Sám.* 23.15.

i *2 Sám.* 23.23.

30 czyk. ♣ Máhárái/Netofátczyk: 31 Heled Syn Báány Netofátczyk. ♣ Itái Syn Rybájego z Gábáát/ Synow Benjáminowych: Bánájás Fárátończyk. 32 ♣ Hurái od potoká Gáás: Abiel Arbátczyk. 33 ♣ Asmáwet Báchárończyk: Eliáchbá Sálábończyk. 34 ♣ Synowie Asemá Gysończyká/ Jonátán Syn Ságe Horóczyk. 35 ♣ Ahiám Syn Zácharow Ararytczyk: 36 Elifál Syn Urow. ♣ Hefer Mecherátczyk: 37 Achiás Felonitczyk. ♣ Hesro Kármelczyk: Náárái Syn Ezbájow. 38 ♣ Joel brát Nátánow: Mibchár Syn Gibrego. 39 ♣ Selek Ammonitczyk: Náchárái Berotczyk/ ktory nośił broń Joábá Syná Sárwiey. 40 ♣ Hirá Itrejczyk: Gáreb Itrejczyk. 41 ♣ Uryaß Hettejczyk: Zábád Syn Achálájego. 42 ♣ Adyná syn Syse Rubenitczyk/ Kśiąże Rubenitow: á z nim trzydźieśći *mężow*. 43 ♣ Hánán Syn Máächy/ y Jozáfát Mitnitczyk. 44 ♣ Uzyaß Asterátczyk: Sámá y Jehiel Synowie Hotámi Aroerytczyká. 45 ♣ Jedyáel Syn Symry: y Jochá brát jego Tysytczyk. 46 ♣ Eliel Máchăwimczyk/ y Jerybái/ y Josáwiaß Synowie Elnáámowi: Y Itmá Moábczyk. 47 ♣ Eliel/ y Obed/ y Jááśyel z Mezobájey.

Rozdział XII.

Benjáminitowie pośiłkowáli Dawidá gdy mieszkał w Sycelegu. Pośiłki z inszych fámilijey, gdy mieszkał w Hebronie.

1 A Ci ći *są*, co byli przyszli do Dawidá/ do a Sycelegu/ gdy śię jeszcze krył przed Saulem/ Synem Cyssowym: á ći byli miedzy mocárzámi pośiłek dawájący w bitwie. 2 ♣ Noszący łuk/ á práwą y lewą ręką *ćiskájący* kámieńmi y strzelájący z łuku/ *á byli* z bráćij Saulowych/ *z pokolenia* Benjáminowego.

a 1 Sám. 27. 6.

3 KSiąże Achiezer/ y Joás/ Synowie Semmái Gábátczyká: y Jezyel/ y Fálet/ Synowie Azmáwetowi: y Báráchá/ y Jehu Anátotczyk. 4 ♣ Ismájaß też Gábáończyk/ mężny miedzy trzydźiestą/ á *był* przełożony nád trzydźiestą: y Jeremiaß/ y Jáházyel/ y Johánán/ y Jozábád Gederátczyk. 5 ♣ Eluzái/ y Jerymot/ y Beáliaß/ y Semáryaß/ y S[…] 6 Hárufitczyk. ♣ Elkáná/ y […] Asáreel/ y Joezer/ y Jásob[…] 7 chitczyk. ♣ Y Joelá/ y […] Synowie Jerohámowi z G[…]

8 A Z *pokolenia* Gádowe[…] byli do Dawidá ná m[…] bronne/ ná puszczą/ mężo[…] mężowie sposobni do boju/ […] tarcz y kopiją/ ktorych tw[…] *ty* jáko lwie twarzy/ á já[…] 9 po gorách prędcy. ♣ Eser p[…] szy; Obádyaß wtory: E[…] 10 ći. ♣ Mismánná czwarty: […] 11 piąty. ♣ Atái szosty: Eliel[…] 12 ♣ Jochánán osmy: Elzebá[…] 13 ty. ♣ Jeremiaß dźieśiąty: […] 14 nájaß jedenasty. ♣ Ci *b*[…] now Gádowych/ Hetmáni[…] jeden nád stem mniejszy/ […] 15 nád tyśiącem. ♣ Ci są kto[…] szli Jordan mieśiącá pie[…] ktory był wylał ze wszystk[…] gow swojich: y wygnáli […] *mieszkájące* w dolinách ná […] ná zachod słońcá.

16 PRzyszli tákże *niektorz*[…] now Benjáminowych[…] dowych/ do miejscá obronn[…] 17 Dawidá. ♣ Y wyszedł Da[…] ćiwko nim/ á odpowiádáj[…] im: Jeśliśćie spokojnie p[…] mnie/ ábyśćie mię rátow[…] tez moje złączy śię z wá[…] jeśliśćie *przyszli* ábyśćie m[…] li nieprzyjaćiołom mojim[…] nie máß nieprawośći prz[…] niech w to wejrzy Bog O[…] 18 szych/ á niech sądźi. ♣ Te[…] przyoblekł Amázyaszá prz[…] go/ miedzy Hetmány/ […] Twojiśmy o Dawidźie/ […] *przestawamy* Synu Isái […] pokoj/ tobie/ y pokoj pom[…] twojim! gdyżći pomaga B[…] A ták przyjął je Dawid/ […] nowił je Hetmány wojská.

19 A Z *pokolenia* Mánáss[…] odpádli niektorzy do […] gdy b ćiągnął z Filistyny […] ko Saulowi ná wojnę: ál[…] byli ná pomocy. Gdyż nár[…] śię Kśiążetá Filistyńskie[…] go/ mowiąc: Ten z niebe[…] stwem głow nászych odp[…]

Aná swego. ♣ Gdy tedy
ycelegu / uciekli do niego
z pokolenia Mánássessowe
ch y Jozábád/ y Jedyáel/
l / y Jozábád / y Elihu /
/ Hetmáni nád tyśiącá=
lenia Mánássessowym. ♣
kowáli Dawidá przeciw
owi / bo mężni *byli* wszy=
roż byli Hetmáni w woj=
♣ Náwet ná káżdy dźień
ie do Dawidá ná pomoc
było wojsko wielkie / jáko
oże.
jest liczbá przedniejszych /
ych do boju *ktorzy* przy=
widá do Hebronu / áby
krolestwo Saulowe do
lug słowá Páńskiego.♣ Z
udowych/ noszących tarcz
a / sześć tyśiecy / y ośm
ych do boju. ♣ Z Synow
owych / mężnych do boju/
iecy y sto.♣ Z Synow Le=
tery tyśiące y sześć set. ♣
ikże przedniejszy *z Synow*
ych/ á z nim trzy tyśiące
t. ♣ A Sádok młodźie=
erz mężny: y *z* domu Oj=
Kśiążąt dwádźieśćiá y
A z Synow Benjámino=
áći Saulowych trzy ty=
o jeszcze wielka część ich
ią z domem Saulowym.
now Efráimowych dwá=
yśiecy y ośm set / ludźi
/ mężow sławnych w do=
ow ich.♣ A z połowice po=
Mánássessowego / ośmna=
cy/ ktorzy byli miánowá=
imion / áby przyszli *y* po=
Dawidá Krolem.♣ A z
Isáchárowych / umieją=
awáć czásy / ták iż wie=
kiedy czynić miał Izráel/
ich dwieśćie : á wszyscy
przestawáli ná rádźie ich.
lenia Zábulonowego/ kto=
dźili ná wojnę / gotowych
káżdym orężem wojen=
źieśiąt tyśiecy/ stawáją=
ku jednostájnym sercem.♣
enia Neftálimowego Kśią=
c / á z nimi z tarczámi y
i trzydźieśći y śiedm ty=

35 śiecy.♣ A *z pokolenia* Dánowego/ gotowych do boju / dwádźieśćiá y ośm tyśiecy / y sześć set.♣ A *z pokolenia* 36 Aserowego ktorzy wychodźili ná wojnę/ y umieli śię szykowáć do 37 bitwy/czterdźieśći tyśiecy.♣ A z zá-Jordaniá z *pokolenia* Rubenowego y Gádowego / y z połowice pokolenia Mánássessowego / ze wszystkim orężem wojennym / sto y dwádźieśćiá tyśiecy.♣ Ci wszyscy mężowie 38 waleczni spráwni ku bitwie sercem uprzejmym przyszli do Hebronu / áby postánowili Dawidá Krolem nád wszystkim Izráelem. Nád to y wszyscy inni z Izráelá jednego sercá *byli,* áby postánowili Krolem Dawidá. ♣ Y byli tám z Da- 39 widem przez trzy dni / jedząc y pijąc : bo im byli nágotowáli bráćia ich. ♣ Tákże y ktorzy blisko ich 40 byli / áż do Isáchár/ y Zábulon / y Neftálim przynośili c chleby ná ośłách / y ná wielbłądách/ y ná mułách / y ná wołách / potráwy / mąki/ figi/ y rozynki/ y wino/ y oliwę / y wołow / y owiec wielkim dostátkiem: Bo byłá rádość w Izráelu.

c *A. pokármy.*

Rozdział XIII.

Dawid skrzynię Páńską prowádźi z weselem do Ieruzalem. 9. Ozá iż śię jey dotknął, zábity. 12. Táż zostáwiona w domu Obededomá. 14. ktoremu Bog błogosłáwi.

1 A Dawid wszedł w rádę z Hetmány nád tyśiącámi / y z Setnikámi / y ze wszystkimi Rotmi- 2 strzámi. ♣ Y mowił Dawid do wszystkiego zgromádzenia Izráelskiego: Jesli śię wam podoba / y *jesli* to jest od PAná Bogá nászego/ roześlimy wszędy do bráćij nászey pozostáłey po wszystkich krájinách Izráelskich; przytym też do Kápłanow y Lewitow po miástách / y przedmieśćiách ich / á niech śię zgromádzą 3 do nas:♣ A byśmy a przeprowádźili Skrzynię Bogá nászego do nas : ktorey śmy nie pytáliśmy śię o niey zá dni Saulowych. ♣ Y rzekło wszy- 4 stko zgromádzenie/ áby śię ták stáło: bo śię tá rzecz podobáłá wszystkiemu ludowi.

a *1 Sám. 6. 2.*

b H. Sychor T. czárna rzeká.

c 2 Sám. 6. 2.

5 Zebrał tedy Dawid wszystkiego Izráelá / od Nilu b Egipskiego/ áż gdźie śię chodźi do Emát / áby przyprowádźili Skrzynię Bożą z Káryátyárym. 6 ✤ A ták przyszedł Dawid / y wszystek Izráel / do c Báálá w Káryátyárym ktore jest w Judźie ; áby przyprowádźili z támtąd skrzynię PANA Bogá / śiedzącego nád Cherubiny / gdźie wzywáne bywa imię jego. 7 ✤ Y wieźli Skrzynię Bożą ná woźie nowym z domu Abinádábowego: A Ozá y Achio prowádźili woz. 8 ✤ Lecz Dawid y wszystek Izráel gráli przed Bogiem ze wszystkiey mocy/ y pieśniámi/y ná hárfách/ y ná cytrách/y ná bebniech / y ná cymbałách / y ná trąbách.

d I. Do gumná. 2 Sám. 6. 6.

e 2 Sám. 6. 9.

9 A Gdy przyszli ná bojewisko d Chidon / z ciągnął Ozá rękę swą / áby zádźierżał Skrzynię / bo woły były wystąpiły z drogi. 10 ✤ Y rozgniewał śię bárzo PAN ná Ozę / y zábił go : przeto iż zćiągnął rękę swą ku skrzyni: y umárł támże przed Bogiem. 11 ✤ Y záfrásował śię Dawid / iż to rozerwánie PAN uczynił w Oźie : á przetoż náźywał ono miejsce Peres Ozá/ áż do dniá tego. 12 ✤ Y ulękł śię Dawid e Bogá dniá onego / á rzekł ; Jákoż mam wprowádźić do śiebie skrzynię Bożą? 13 ✤ Przetoż nie wprowádźił Dawid skrzynię do śiebie / do miástá Dawidowego / ále ją wprowádźił do domu Obededomá Gettejczyká. 14 ✤ Y zostáłá skrzynia Boża miedzy domownikámi Obededomowymi/ w domu jego/przez trzy mieśiące. ✤ Y błogosłáwił PAN domowi Obededomowemu/y wszystkiemu co miał.

ROZDZIAŁ XIV.

Hirám dodawa potrzeb Dawidowi do budowánia kośćiołá. 3. Synowie Dawidowi ktore zpłodźił w Jeruzalem. 8. wojny z Filistyny y zwyćięstwá. 17. imię jego sławne.

a 2 Sám. 5. 12.

1 POtym posłał Hirám / Krol Tyrski / posły do Dawidá / y drzewá Cedrowe/ y murárze / y ćieśle/áby mu zbudowáli dom. 2 ✤ Y poznał Dawid / iż go utwierdźił PAN a Krolem nád Izráelem / á iż wy-

wyższył krolestwo jego
3 swego Izráelskiego. ✤ (Y
wid więcey żon w Jeru
zpłodźił Dawid więcey
4 Corek. ✤ A teć są imioná
rzy mu śię urodźili w b J
Sámmá/ y Sobáb / Nát
5 lomon. ✤ Y Jochár/y Eli
6 fálet. ✤ Y Nogá/y Nefeg
7 ✤ Y Elisámá/ y Beeliád
felet.)

8 W Tym usłyszawszy c
wie/ że był pomázán
zá Krolá nád wszystkim I
wyćiągnęli wszyscy Fili
áby szukáli Dawidá. Co
szał Dawid / wyszedł przeć
9 ✤ Bo Filistynowie przyćią
rozpostárli śię w dolinie
10 ✤ Y rádźił śię Dawid B
wiąc : Mamli iść przećiw
nom? á podaszli je w ręce
odpowiedźiał mu PAN:
11 dam je w ręce twoje. ✤
przyćiągnęli do d Báál P
poráźił je tám Dawid / y
wid : Rozerwał Bog nie
ky moje / przez rękę moję
rozrywáją wody : á pr
zwano imię miejscá one
12 Perázym. ✤ Y zostáwili t
swoje : á Dawid rozkazał
zpalono ogniem.

13 Lecz zebrawszy śię znow
nowie/ rozpostárli śię t
14 ✤ Przetoż rádźił śię znow
Bogá : y rzekł mu Bog
gni zá nimi / ále śię o
nich / ábyś ná nie nátárł
15 morwom. ✤ A gdy usłysz
idącego po wierzchách mor
tedy wynidźiesz do bitwy
szedł Bog przed tobą / áb
16 wojská Filistyńskie. ✤ Y u
wid jáko mu był rozkázał
poráźili wojská Filistyńsk
17 báon áż do Gázer. ✤ A t
wiło śię imię Dawidowe
stkich źiemiách: y spráwił
je był strászny wszystkim n

ROZDZIAŁ X

*Dawid zbudowawszy na
ni Páńskiey. 2. z Lewit
Spiewakámi. 25. z Hem*

. y ze wszystkimi Izráelczy-
domu Obededomowego prze-
). skacże przed nią, á Michol
go, zniewáżyłá go.

y sobie pobudowął Dawid
ny w mieśćie swojim / y ná-
miejsce Skrzyni Bożey / y
y namiot : Tedy rzekł
Nie *godźi śię* nośić Skrzy-
ożey jedno Lewitom : te bo-
brał PAN / áby nośili
ie Bożą / y służyli mu / áż
i. Przetoż zebrał Dawid
ego Izráelá do Jeruzalem /
enioſł ſkrzynię Páńſką ná
jey / ktore jey był zgoto-

romádźił Dawid Syny A-
nowe / y Lewity. Z Sy-
iátowych: Uryelá przedniej-
bráćij jego / ſto y dwádźie-
Z Synow Merárego: Asá-
ednieyszego / y bráćij jego /
e y dwádźieśćiá. Z Sy-
ersonowych : Joelá prze-
go / y bráćij jego / ſto y
śći. Z Synow Eliſá-
ch: Semejaszá przednieysze-
ráćij jego / dwie śćie.
ow Hebronowych / Eliela
jszego / y bráćij jego / ośm-
. Z Synow Huſyelo-
lminádábá przedniejszego /
jego / ſto y dwánaśćie.
ezwał Dawid Sádoká / y
á / kápłánow : tákże Le-
Uryelá / Asájaszá / y Joe-
mejáßá y Elielá y Aminá-
• Y rzekł do nich : Wyśćie
jszy z *domow* Oycowſkich
ewitámi ; poświęććież śię
a swoją / ábyśćie przynie-
nię PANá Bogá Izráel-
ná mieysce / ktorem jey ná-
Abowiem iżeśćie tego
nie ucżynili / ucżynił rozer-
PAN Bog nász b miedzy
śmy go nie szukáli według c
ośći. Poświęćili śię tedy
y Lewitowie / áby prze-
zynię PANá Bogá Izrá-
Y nieśli Synowie Lewi-
ynię Bożą / jáko był rozká-
ojżesz / według słowá Páń-
ná rámionách swych / ná

drążkách / ktore przy niey były.

16 Y Rzekł Dawid przedniejszym z Lewitow / áby postánowili z bráćij swojey śpiewaki z instrumentámi muzyckimi / z lutniámi / z cytrámi / y z cymbałámi / áby słyszány był wyniesiony głos z weselem.
17 Y postánowili Lewitowie Hemáná Syná Joelowego / á z bráćij jego Asáfá / Syná Bárách ijaszowego: á z Synow Merárego bráćij ich Etáná Syná Chusájowego.
18 A z nimi bráćią ich *w rzędźie* wtorym: Zácháryaszá / Bená / y Jázyelá / y Semirámotá / y Jechielá / y Unni / Eliábá / y Benájaszá / y Máásejaszá / y Mátytyaszá / y Eliſelegá / y Miknejaszá / y Obededomá / y Jehielá / odźwierne.
19 A śpiewacy: Hemán / Asáf y Etán / ná cymbalech miedźiánych głośno gráli.
20 A Zácháryasz / y Jázyel / y Semirámot / y Jechiel / y Unni / y Eliáb / y Máásejasz / y Benájasz / *gráli* ná lutniách przy śpiewániu wysokim.
21 A Mátytyasz / y Eliſele / y Miknejasz / y Obededom / y Jehiel / y Azázyasz / *gráli* ná cytrách przy śpiewániu niżkim.
22 A Kenániász przedniejszy z Lewitow ktorzy nieśli *skrzynię*, rozrządzał jákoby nieść miano / bo był rostropny.
23 Ale Bárách iasz / y Elkáná *byli* odźwiernymi u Skrzynie.
24 A Sebániasz / y Jozáfát / y Nátánáel / y Amáſáj / y Zácháryasz / y Benájasz / y Eliezer Kápłáni / trąbili w trąby przed ſkrzynią Bożą : Ale Obededom / y Jechiasz / *byli* odźwiernymi u ſkrzynie.

25 A Ták Dawid y Stárszy Izráelscy / y Hetmáni nád tyśiącámi / szli / áby przeprowádźili e ſkrzynię przymierza Páńſkiego z domu Obededomowego z weselem.
26 Y stáło śię / gdy Bog wspomogł Lewity / niosące ſkrzynię przymierza Páńſkiego / że ofiárowáli śiedm wołow / y śiedm báránow.
27 A Dawid *był* obleczony w száty bisiorowe : tákże y wszyscy Lewitowie ktorzy nieśli ſkrzynię / y śpiewacy / y Kenániász / rządcá tych co nieśli miedzy śpiewaki : á Dawid miał ná sobie Efod lniány.
28 A ták wszystek Izráel prowádźił ſkrzynię przy-

e 2 Sám. 6. 11. 12.

mierza Páńſkiego z weſelem / y z hukiem kornetu / y trąby / y cymbałow : grájąc ná lutniách y ná Cytrách.

29 Y Stáło śię / gdy ſkrzyniá przymierza Páńſkiego wchodźiłá do miáſtá Dawidowego / że Michol f Corká Saulowá / wyglądájąc oknem / ujrzáłá Królá Dawidá ſkacżącego / y igrájącego: y wzgárdźiłá go w ſercu ſwojim.

f 2 Sám. 6. 16.

Rozdział XVI.

Dáwid przyprowádźiwſzy ſkrzynię do przybytku Páńſkiego, Ofiáry ſpráwowáł y wſzyſtek lud częſtowáł. 4. Spiewaki poſtánowił. 7. Pſalm pełny ku ſpiewániu przy ſkrzyni podał. 37. ſługi kośćielne zporządźił. 47. W tym lud rozpuśćiwſzy, y ſam do domu odſzedł.

1 A Gdy przynieśli a ſkrzynię Bożą / y poſtáwili ją w pośrzod namiotu / ktory był Dawid rozbił: tedy ſpráwowáli cáłopalenia y ofiáry ſpokojne przed Bogiem. 2 A gdy dokończył Dawid ofiárowáć cáłopalenia / y ofiar ſpokojnych / błogoſłáwił ludowi w imię Páńſkie. 3 Y rozdźielił b wſzyſtkim mężom Izráelſkim / od mężá / áż do niewiáſty / káżdemu po bochenku chlebá / y po ſztuce mięſá / y po łagiewce *winá*.

a 2 Sám. 6. 17.
b 2 Sám. 6. 19.

4 A Poſtánowił przed ſkrzynią Páńſką z Lewitow ſługi / áby wſpomináli / y wyznawáli / y chwalili PAná Bogá Izráelſkiego. 5 Aſáf był przedniejſzy : á wtory po nim Zácháryaſz / Jehiel / y Semirámot / y Jechiel / y Máttytyaſz / y Eliáb / y Benájaſz / y Obededom y Jehiel / ći ná inſtrumenćiech / ná lutniách / ná hárfách / ále Aſáf ná Cymbałech / gráli. 6 Bánájaſz záś y Jáházyel Kápłáni / z trąbámi uſtáwicżnie *byli* przed ſkrzynią przymierza Bożego.

7 Dopiero dniá onego napierwey poſtánowił Dawid / áby *tym Pſalmem* chwalony był PAn przez Aſáfá y bráćią jego. 8 Wyſłáwiajćie c PAná : wzywajćie imienia jego / á opowiádajćie miedzy narody ſpráwy jego. 9 Spiewajćie mu / grajćie

c Pſalm 105. 1. Ezái. 12. 4.

ćie mu / rozmawiajćie o
10 cudách jego. Chlubćie ś
niu świętym jego ; á nie
ráduje ſerce ſzukájących P
11 Szukajćie PAná / y moc
12 kajćie oblicża jego záwżdy
minájćie dźiwne ſpráwy
czynił / y cudá jego / y ſądy
13 O naśienie Izráelſkie / ſ
O Synowie Jákobowi /
14 jego! On *jeſt* PAn Bo
15 wſzyſtkiey źiemi ſądy jego
mietajćie ná wieki ná p
jego : ná ſłowo ktore pr
16 tyśiącnego pokolenia:
ſtánowił d z Abráhámem
17 przyśięgę jego z Izáákiem
ſtánowił to Jákobowi zá
Izráelowi zá przymierze
18 Mowiąc; tobie dam źie
nánejſzą *zá* ſznur dźiedźi
19 ſzego. Choć was byłá m
á przez krotki czás byli *ść*
20 dniámi w niey. Y prze
narodu do narodu / y od
21 do innego ludu. Nie do
komu / áby je ućiſkáć mia
22 dla nich Krole. *Mowia*
kajćie pomázáńcow moj
rokom mojim nieczyńćie
23 Spiewajćie f PAnu
źiemio: opowiádajć
24 do dniá zbáwienie jego.
dajćie miedzy narody chw
y miedzy wſzyſtkimi ludźi
25 ſpráwy jego. Bo wielki
y chwalebny bárzo / y ſ
26 nád wſzyſtkie Bogi: Gd
Bogowie Pogáńſcy *ſą* bá
27 le PAn niebioſá uczynił.
y zacność przed nim : m
28 ná mieyſcu jego. h P
PAnu pokolenia narodow
29 śćie Pánu chwałę y moc.
nieśćie Pánu chwałę imi
przynieśćie dáry / á pr
przed oblicznośc jego: kła
PAnu w ozdobie świet
30 Bojćie śię oblicża jeg
źiemio : á będźie utwird
źiemie / áby śię nie po
31 Niech śię rozráduią nie
niech śię rozweſeli źiemi
mowią w narodźiech: PA
32 Niech záſzumi morze / y

v nim jest : niech sie rozrá=
:/ y wszystko co ná nim *jest.*
sie rozweselą drzewá leśne
Anem : ábowiem przyszedł
emie. ♣ Wysławiajćie ,i
A / ábowiem dobry / bo ná
wa miłośierdźie jego. ♣ A
: Záchowaj nas Boże zbá=
náwszego: y zgromadź nas / á
nas od pogan: ábyśmy wiel=
e świete twoje : y chlubili
wale twojey. ♣ Błogosłá=
PAn Bog Jzráelski/od wie=
á wieki. Y rzekł wszystek lud
y chwalił PAná.

stáwił tám *Dawid* przed
zynia przymierza Páńskie=
fá y brácia jego ; áby służy=
skrzynia ustáwicznie we=
rzeby dniá kożdego. ♣ Lecz
domá k/ y brácij ich sześćdźie=
ośm : Obededomá *mowie*
Jedytunowego y Hose/*uczy-*
iernymi. ♣ A Sádoká Ká=
brácia jego kápłány/ *posta-*
d przybytkiem Páńskim ná
e/ ktora byłá w Gábáon: ♣
iárowáli cáłopalenia PAnu
tarzu/ cáłopalenia ustáwi=
áno y wieczor : á to według
ego / co nápisano w zakonie
m/ktory przykazał Jzráelo=
z nimi Hemáná/y Jedytu=
ne *ná to* obráne / ktorzy by=
enia miánowáni: áby chwa=
ná / przeto iż ná wieki *trwa*
rdźie jego. ♣ A miedzy nimi
y Jedytun trabili y gráli
ách/ ná cymbałech/ y ná/*in-*
strumenćiech muzyckich Bo=
Syny Jedytunowe *postáwił*
♣ A ták rozszedł sie wszystek
ędy do domu swego. Dawid
wrocił / áby błogosłáwił do=
wemu.

ROZDZIAL. XVII.

iechce áby Dawid Kośćioł bu-
.Sálomonowi to zostáwuje, y
nśie Pánu obietnice mu czy-
zá co, Dawid Bogu dźiekuje.
ypełnienie tych obietnic uni-
rośi.

táło sie a gdy mieszkał Da=
id w domu swym / że rzekł do
Nátáná Proroká: Oto ja mieszkam
w domu Cedrowym / á skrzyniá
przymierza Páńskiego pod korty=
námi. 2 ♣ Y rzekł Nátán do Dawi=
dá: Cokolwiek jest w sercu twym/u=
czyń ; gdyż Bog jest z toba.

3 PO tym oney nocy/stáło sie sło=
wo Boże do Nátáná/mowiac;
4 ♣ Jdź / á mow Dawidowi słudze
memu: Ták mowi PAn: Nie ty mi
bedźiesz budował domu do mieszká=
5 nia. ♣ Ponieważem nie mieszkał w
domu ode dniá/ b ktoregom wywiodł
Syny Jzráelskie/ áż do dniá tego :
álem sie przechadzał z námiotu do
námiotu / y z przybytku *do przy-*
6 *bytku.* ♣ Wszedźie gdźiemkolwiek
chodźił ze wszystkim Jzráelem / iza=
lim y słowo rzekł ktoremu z Se=
dźiow Jzráelskich / ktorymem roz=
kazał / áby páśli lud moj / mo=
wiac : Przeczżeśćie mi nie zbudo=
7 wáli domu Cedrowego ? ♣ Przetoż
teraz ták powiesz słudze memu Da=
widowi ; Ták mowi PAN Zaste=
pow : Jam ćiebie wźiął z c owczár=
ni/ gdyś chodźił zá trzoda/ ábyś był
wodzem nád ludem mojim Jzráel=
8 skim. ♣ Y byłem z toba wszedźie
gdźieśkolwiek chodźił / á wygłádźi=
łem wszystkie nieprzyjaćioły twoje
przed twarza twoja : y uczyniłemći
imie/jáko imie wielkich *ludźi* ktorzy
9 sa ná źiemi. ♣ A postánowiłem
miejsce ludowi memu Jzráelskiemu:
y wszczepiłem go : y bedźie mieszkał
ná miejscu swym/ á nie bedźie wie=
cey poruszony ; á ni go wiecey Sy=
nowie nieprawośći trapić beda/ já=
10 ko przed tym: ♣ Záraz ode dni ktory=
chem postánowił Sedźie nád ludem
mojim Jzráelskim : Y poniżyłem
wszystkie nieprzyjaćioły twoje : y
oznájmiłemći żeć PAn dom zbu=
duje.

11 A Gdy sie wypełnia dni twoje /
ábyś szedł zá Ojcámi twojimi /
wzbudze naśienie twoje po tobie /
ktore bedźie z Synow twojich/y u=
12 mocnie krolestwo jego. ♣ Ten mi
zbuduje dom: d y utwirdze stolice je=
13 go áż ná wieki. ♣ Ja mu e bede zá
Ojcá : á on mi bedźie zá Syná : á
miłośierdźia mego nie odejme od
niego / jákom je odjął od *tego* ktory

b 1 Krol. 8. 16.
c 1 Sám. 16. 11. 12. 13. 2 Sám. 5. 2. Psalm 78. 70. 71.
d 1 Krol. 5. 5. y 6. 12. 1 Kron. 12. 10. y 28. 5. 6.
e Psalm 89. 27. y 30.

14 był przed tobą. ♣ Owszem postánowię go w domu mojim / y w krolestwie mojim áż ná wieki : á stolicá jego będźie trwáłá áż ná wieki.

15 Według tych wszystkich słow / y według wszystkiego widzenia tego ták mowił Nátán do Dawidá.

16 ♣ Zátym wszedszy Krol Dawid / śiadł przed obliczem PANskim / y rzekł: Cożem ja *jest* PANIE Boże: y co jest dom moj / żeś mię przywiodł áż do tąd?

17 ♣ Lecz y to máło było przed oczymá twymi o Boże! áleś też obietnicę uczynił o domie sługi twego ná czás dáleki / y wejrzałeś ná mię według obyczáju ludzkiego / wywyższájąc mię / o PAnie Boże!

18 ♣ Coż jeszcze więcey *ma mowić* Dawid przed tobą o uwielbieniu sługi twego? Abowiem ty znasz f sługę twego.

19 ♣ PANIE dla sługi twego / y według sercá twego uczyniłeś te wszystkie wielkie rzeczy / ábyś znájome uczynił te wszystkie

20 wielmożne sprawy. ♣ PANIE / niemász g podobnego tobie / y niemász Bogá oprocz ćiebie : wedle wszystkiego cośmy słyszeli w uszy násze.

21 ♣ Y ktoż jest jáko lud twoj / *jáko* Izráel narod jedyny ná źiemi? dla ktoregoby Bog szedł / áby *go* sobie odkupił zá lud / á uczynił sobie imię / czyniąc wielkie rzeczy y strászne / wyganiájąc pogány przed twarzą ludu twego / ktoryś wykupił z Egiptu.

22 ♣ Y uczyniłeś lud twoj Izráelski sobie zá lud / áż ná wieki / á ty PANIE stałeś śię im zá Bogá.

23 ♣ Przetoż teraz o PANIE / słowo ktoreś powiedźiał o słudze twojim / y o domu jego / niech będźie ztwierdzone áż ná wieki : á uczyń jákoś powiedźiał.

24 ♣ Niechajże śię ták stánie ; y niechaj będźie uwielbione imię twoje / áż ná wieki / áby mowiono: PAN Zastępow / Bog Izráelski / Bogiem jest nád Izráelem: á dom Dawidá sługi twego niechaj umocniony będźie przed twarzą twoją.

25 ♣ Abowiemeś ty / Boże moj / objáwił słudze twemu / iż mu zbudujesz dom: przetoż ználazł sługá twoj *u śiebie*, áby śię modlił przed tobą. ♣

26 A ták o PANIE / tyś sam Bog / á mowiłeś to dobre o słudze swym.

f *Jerem.* 12. 3. *Náh.* 1. 7. 2.*Kor.* 5. 11.
g 5.*Moj* 3. 24. y 4. 35. y 6. 4. 1*Krol.* 8. 23. *Psalm* 86. 8. *Ezdi.* 37. 16. y 43. 10 y 44. 6. y 45. 5. y 46. 9. *Dán.* 3. 29. *Ozea.* 13. 4. *Joel.* 2. 27.

27 ♣ Teraz tedy poczałeś bł… domowi sługi twego / áby … wieki przed tobą : boś ty P… *jemu* błogosłáwił / á będźi… słáwiony ná wieki.

ROZDZIAŁ

Dawidowe zwyćięstwá. 9. … *Emát pokoju szuká. 14.* … *Dawidowi.*

1 Y Stáło śię potym … Dawid á Filistyny / y p… á wziął Get / y wśi jego z …

2 stynow. ♣ Poráźił też Mo… byli Moábczycy sługámi …

3 wymi / przynosząc mu hołd. … źił też Dawid Hádárezerá … Soby w Emát gdy był … áby rozprzestrzenił páńst…

4 nád rzeką Eufrátes. ♣ Zá… tedy Dawid tyśiąc wozow / … tyśięcy jezdnych / y dwádźi… śięcy mężow pieszych / y p… Dawid *żyły* wszystkich wo… záchowawszy z nich *koni* …

5 zow. ♣ Przyćiągnęli też Sy… z Dámászku / ná pomoc H… rowi Krolowi Soby : Lec… Dawid z Syryjczykow …

6 śćiá y dwá tyśiące mężow. … Dawid osádźił *żołnierzem* … Dámászku / á byli Syryjc… gámi Dawidowymi / od… mu hołd : y záchowywał P… widá gdźie śię kolwiek obr…

7 Pobrał też Dawid tarcz… ktore mieli słudzy Hádáre… y wniosł je do Jeruzalem. …

8 tym z Tybchát y z Chun… Hádárezerowych / nábrał … miedźi bárzo wiele : z kto… lomon spráwił morze b mi… y słupy / y naczynia miedźi…

9 A Gdy usłyszał Tohy K… mát / że poráźił Dawi… ko wojsko Hádárezerá Krol…

10 ♣ Posłał Adorámá Syná … Krolá Dawidá / áby go po… w pokoju : y áby mu powi… przeto że zwalczył Hádáre… poráźił go : (ábowiem walc… hy z Hádárezerem) ktory p… z sobą c wszelákie naczyni… y srebrne y miedźiáne. ♣ K…

11 poświęćił Krol Dawid P…

y ze złotem/ ktore był po-
wszystkich narodow/ od E-
ow/ y od Moábczykow/ y
w Ammonowych/ y od Fi-
/ y od Amálekitow.
wisáj Syn Sárwijey porá-
Edomczykow w dolinie sol-
naśćie tyśięcy. ✣ Y osádźił
ziemie żołnierzem : á byli
Edomczycy sługámi Dawi-
y záchowywał PAN Da-
edźie gdźie śie obroćił. ✣
olował Dawid nád wszyst-
áelem/ czyniąc sąd y sprá-
śc / wszystkiemu ludowi

Joáb Syn Sárwijey nád
tkiem: á Jozáfát Syn Ahi-
ánclerzem. ✣ A Sádok
hitobow/ y Abimelech Syn
ow *byli* Kápłánámi/ á Sú-
pisárzem. ✣ Bánájás też
ojádow / był *przełożonym*
eretczykámi/ y Feletczykámi:
owie Dawidowi *byli* pier-
przy boku krolewskim.

ROZDZIAL XIX.

nitski Krol Hánon. 4. obel- Posły Dawidowe. 6. wojnę niemu podnośi. 10. ále go ábá raz. 16. y drugi poráźił.

táło śie potym/ że umárł
áhás Krol Synow Ammo-
/ á Syn jego krolował
niego. ✣ Tedy rzekł Dawid:
miłośierdźie nád Háno-
ynem Náháśowym/ bo O-
uczynił miłośierdźie náde
Y posłał Dawid posły/ áby
li po Ojcu jego: á ták przy-
y Dawidowi do źiemie Sy-
mmonowych/ do Hánoná/ á-
eszyli.
rzekli Kśiążętá synow Am-
nowych do Hánoná: Mnie-
by Dawid czynił uczćiwość
wemu/ iż przysłał do ćiebie
rzyby ćie ćieszyli ? ázaż nie
o / áby wypátrzyli/ y wy-
wáli y zburzyli tę źiemię
sługi jego do ćiebie ? ✣
wźiąwszy Hánon sługi Da-
/ ogolił je/ y poobrzynał száty
połowice áż do zádkow/ y

5 puśćił je. ✣ Poszli tedy *niektorzy*, y oznájmili Dawidowi o tych mężách: y posłał przećiwko nim/ (ponieważ byli oni mężowie obelżeni bárzo) y rzekł *im* Krol: Zostańćie w Jerycho áż odrośtą brody wásze/ potym śię wroćićie.

6 A Widząc Synowie Ammonowi/ że śię obrzydłymi stáli Dawidowi/ posłał Hánon/ y Synowie Ammonowi/ tyśiąc talentow śrebrá/ áby sobie nájęli *zá te* pieniądze z Mezopotámiey y z Syryjey Máácha/ y z Soby wozy y jezdne. ✣

7 Y nájęli sobie zá one pieniądze trzydźieśći y dwá tyśiącá wozow/ y Królá Máácha z ludem jego: ktorzy przyćiągnąwszy/ położyli śię obozem przećiw Medebá: á synowie Ammonowi zebrawszy śię z miast swych/ stáwili śię do bitwy. ✣

8 *Co* gdy usłyszał Dawid/ posłał Joábá ze wszystkim wojskiem ludu rycerskiego. ✣

9 A ták wyćiągnąwszy Synowie Ammonowi/ uszykowáli śię do bitwy przed bramą miejską: krolowie záśię ktorzy byli przyszli *ná pomoc* osobno w polu *byli*. ✣

10 Przetoż widząc Joáb uszykowáne przećiwko sobie wojsko do bitwy z przodku y z tyłu/ wybrał *niektore* ze wszystkich przebránych z Izráelá/ y uszykował wojsko przećiw Syryjczykom. ✣

11 A ostátek ludu dał pod rękę Abisájemu/ brátu swemu: y uszykowáli śię przećiw Synom Ammonowym. ✣

12 Y rzekł Joáb: Jeśli mi będą śilnymi Syryjczycy/ przyjdźiesz mi ná pomoc: A jeśli tobie Synowie Ammonowi będą śilnymi/ ja tobie dam pomoc. ✣

13 Zmacniaj śię/ á bądźmy mężnymi zá lud nász/ y zá miástá Bogá nászego: á PAN/ co dobrego jest w oczách jego/ niech uczyni. ✣

14 Nástąpił tedy Joáb/ y lud ktory z nim *był* do bitwy przećiwko Syryjczykom/ ále oni ućiekli przed nim. ✣

15 Tedy Synowie Ammonowi ujrzawszy/ że ućiekáli Syryjczycy/ ućiekli y oni przed Abisáim brátem jego/ y uszli do miástá: á Joáb wroćił śię do Jeruzalem.

16 A Ták widząc Syryjczycy/ iż byli poráżeni od Izráelá/ wyprawili posły/ y wywiedli Syryj-

cżył i ktorzy *byli* zá rzeką/ á Sobách Hetman wojſká Hádárezerowego prowádźiłje. 17 ♣ Y oznájmiono to Dawidowi: Ktory zebrawßy wßyſtkiego Izráelá/ przepráwił śię przez Jordan/ á przyćiągnawßy do nich ußykował wojſko przećiwko nim: á gdy ußykował wojſko Dawid przećiwko Syryjczykom ku bitwie/ zwiedli z nim bitwę. 18 ♣ Tedy ućiekli Syryjczycy przed Izráelem/ y poráźił Dawid z Syryjczykow śiedm tyśięcy wozow/ y czterdźieśći tyśięcy mężow pießych/ y Sobáchá Hetmáná wojſká *onego* zábił. 19 ♣ Przetoż gdy ujrzeli ſłudzy Hádárezerowi/ iż byli poráżeni od Izráelá/ uczynili pokoj z Dawidem/ y ſłużyli mu. ♣ Y nie chćieli nápotym Syryjczycy dawáć pomocy Synom Ammonowym.

ROZDZIAL XX.

Dawid zwyćiężył Ammonity, y miáſto ich wniwecz obroćił. 4. trzy ſławne bitwy zwiodł z Filiſtynámi, z ktorych w káżdey jeden obrzym Filiſtyńſki poległ.

1 Y Stáło śię po a roku tego czáſu/ gdy Krolowie zwykli wyjeżdżáć *ná wojnę*, iż wywiodł Joáb co mężnieyße rycerſtwo/ y puſtoßył źiemię Synow Ammonowych/ á przyćiągnawßy obległ Rábbę: (lecz Dawid zoſtawał w Jeruzalem) y dobył Joáb Rábby y zburzył ją. 2 ♣ Y wźiął Dawid b koronę Kroláich z głowy jego; á ználazł w niey talent złotá/ y kámienie bárzo drogie: y włożono ją ná głowę Dawidowę/ y wywiozł łupow z miáſtá bárzo wiele. 3 ♣ Lud też ktory *był* w nim/ wywiodł/ y dał je potrzeć piłámi y wozámi żeláznymi/ y *porąbáć* śiekierámi: Tákći uczynił Dawid wßyſtkim miáſtom Synow Ammonowych/ y wroćił śię Dawid ze wßyſtkim ludem do Jeruzalem.

4 Potym znowu/ gdy byłá wojná c w Gázer z Filiſtynámi/ zábił Sobbochaj Huſáthczyk/ Syfę/ ktory był z narodu Obrzymow: á ták *Filiſtynowie* poniżeni ſą. 5 ♣ Byłá też jeßcze wojná z Filiſtynámi/ gdźie zábił Elchánán/ Syn Jáirow/ Láchmiego/ brátá Goliatá Ge[…] ká/ ktorego drzewce u włocz[…] ło jáko nawoj tkácki. 6 ♣ N[…] ßcze byłá wojná w Get/ gd[…] mąż wzroſtu wielkiego/ mája[…] śći pálcow/ *wßyſtkich* dwádź[…] czterey: á ten też był z narod[…] obrzymá. 7 ♣ Ten gdy urąga[…] lowi/ zábił go Jonátán S[…] mája/ brátá Dawidowego. 8 ♣ […] li Synowie jednego Obr[…] Get: ktorzy polegli od ręki […] dowey/ y od ręki ſług jego.

ROZDZIAL XX[I]

Dawid lud liczy. 7. y teg[…] je. 8. á ze trzech plag od B[…] dánych, mor obiera. 14. kto[…] márło ludu 70000. 15. P[…] prożbę jego Anjołowi ludu […] wáć zákazał. 18. on PAn[…] zbudowawßy, ná nim ofi[…] záczym też plágá uſtáłá.

1 A Le Szátan a powſtał […] Izráelowi/ á pobudźił […] 2 dá/ áby policzył Izráelá. ♣ […] rzekł Dawid do Joábá/ y […] łożonych nád ludem: Idźćie[…] ćie Izráelá od Beerſebá/ áż […] á odnieśćie do mnie/ żebym […] poczet ich. 3 ♣ Ale rzekł Joá[…] przymnoży PAN ludu ſwe[…] teraz jeſt/ tyle ſto kroć: izal[…] PAnie moj/ nie ſą wßyſcy […] gámi PAná mego? przecz[…] go dowiáduje PAN moj […] żeby to miáło być ná upadek[…] lowi? 4 ♣ Wßákże ſłowo Kr[…] przemogło Joábá: przetoż […] Joáb/ á obßedßy wßyſtk[…] zráelá/ wroćił śię potym d[…] zalem. 5 ♣ Y oddał Joáb p[…] ráchowánego ludu Dawi[…] było wßyſtkiego Izráelá […] tyśięcy/ y ſto tyśięcy m[…] dnych ku bojowi: á z Ju[…] cztery kroć ſto tyśięcy/ […] dźieśiąt tyśięcy mężow wá[…] 6 ♣ Lecz Lewitow y Benj[…] nie policzył miedzy nie; gd[…] kre było rozkazánie krolew[…] bowi.

7 D Wßem nie podobáłá […] tá rzecz/ przetoż pok[…] 8 ráelá. ♣ Y rzekł Dawid […]

a 2 Sám. 11. 1. y 12. 26.

b 2 Sám. 12. 30.

c 2 Sám. 21. 18.

grzeszyłem bárzo/ żem to uczynił: a teraz oddal/ proszę/ niepráwość sługi twego/ bom bárzo głupie u-czynił.

W tym rzekł PAN do Gádá widzącego Dawidowego mowiąc; Idź/ powiedz Dawidowi/ á rzecz; Tak mowi PAN: Trzy rzeczy po-dawam; obierz sobie jedne z nich/ ktorą ći uczynię. Tedy przyszedł Gád do Dawidá/ y rzekł mu: Ták mowi PAN; Obierz sobie: Abo trzy látá głod: ábo żebyś trzy mieśiące ginął od nie-przyiaćioł twych/ á miecz nieprzy-jaćioł twojich żeby ćię śćigał: ábo przez trzy dni miecz PAński/ y mor był w źiemi/ á Anjoł PAński niszczył wszystkie gránice Izráelskie: Przetoż teraz uważ co mam odpowiedźieć temu ktory mię posłał. Y rzekł Dawid do Gádá: Bárzom zćiśniony; niech wpádnę/ proszę/ w ręce PAńskie/ gdyż bárzo wielkie są zlitowánia jego/ á w ręce ludzkie niechaj nie wpadam.

Tedy przepuśćił PAN powie-trze morowe ná Izráelá: Y padło z Izráelá śiedmdźieśiąt ty-sięcy mężow. Posłał też Bog Anjołá do Jeruzalem/ áby je trá-ćił: á gdy je trácił/ ujrzał PAN/ y użalił śię nád tym złym: Y rzekł Anjołowi trácącemu: Dosyć; juz opuść rękę twą. A Anjoł PAński stał podle bojewiská Ornáná Jebuzejczyká. W tym pod-niosłszy Dawid oczy swe/ ujrzał Anjołá PAńskiego/ ktory stał miedzy źiemią y miedzy niebem: á w ręce jego miecz jego dobyty wyćiągnio-ny przećiw Jeruzalem. Y upadł Dawid/ y stárszy oblekszy śię w wo-ry/ ná twarzy swoje: Zátym rzekł Dawid do Bogá: Izalim nie ja kazał liczyć ludu? Jamći jest ten ktorym zgrzeszył/ y bárzo źle uczynił: ále te owce coż uczyniły? PAnie Boże moj/ niech śię obro-ći proszę/ ręká twojá ná mię y ná dom Ojcá me°: ále przećiwko ludowi twemu niech śię nie srozy tá plágá. A tym Anjoł PAński rzekł do Gádá/ áby mowił Dawidowi/ żeby szedł y zbudował Ołtarz PA-NU/ ná bojewisku Ornáná Jebu-zejczyká. A ták szedł Dawid we-dług słowá Gádowego/ ktore mowił imieniem PAńskim. Tedy obej-rzawszy śię Ornán/ ujrzał onego Anjołá; á czterej synowie jego ktorzy *byli* z nim skryli śię: á Or-nán młoćił pszenicę. W tym przy-szedł Dawid do Ornáná/ á pojrza-wszy Ornán obaczył Dawidá/ y wy-szedszy z bojewiská pokłonił śię Da-widowi twarzą do źiemie.

Y Rzekł Dawid do Ornáná: Daj mi plác *tego* bojewiská/ ábym zbudował ná nim Ołtarz PAnu: zá słuszne pieniądze zpuść mi je/ á bę-dźie odwrocona tá plágá od ludu. Y rzekł Ornán Dawidowi; Weźmi *je* sobie/ á niech uczyni Krol PAn moj co mu śię dobrego widźi. Otoć przydawam y woły ná cáłopalenia/ y woz ná drwá/ y pszenicę ná ofiárę śniedną: *toć* wszystko dawam. Y rzekł Krol Dawid do Ornáná: Nie ták: Ale ráczey kupię zá słuszne pie-niądze: Bo nie wezmę co twego jest: áni będę ofiárował PAnu cáłopa-lenia dárowánego. A ták Dawid dał Ornánowi zá *on* plác/ sześć set syklow złotá dobrey wagi. Y zbu-dował tám Dawid Ołtarz PAnu: á ofiárował cáłopalenia y ofiáry spokojne: y wzywał PAná/ ktory go wysłuchał *zpuśćiwszy* ogień z Nie-bá ná Ołtarz cáłopalenia. Y rzekł PAn do Anjołá/ áby obroćił miecz swoj w pochwy swoje. Onego czá-su widząc Dawid/ iż go wysłuchał PAN ná bojewisku Ornáná Je-buzejczyká/ ofiárował tám ofiáry. Abowiem Przybytek PAński/ ktory uczynił Mojżesz ná puszczy/ y Ołtarz cáłopalenia/ ná on czás *był* ná wyżynie w Gábáonie. A nie mogł Dawid iść do niego/ áby śię rádźił Bogá: bo przestrászony był mieczem Anjołá PAńskiego.

ROZDZIAL XXII.

Dawid máteryą ná Kośćioł zgoto-wawszy.6. ná śmierć śię gotując, upo-mina żeby go Sálomon budował. 16. Pieniądze y rzemieśniki mu oddáje. 18. á Kśiążętom żeby mu wiernie pomagáli, rozkázuje.

1 Y Rzekł Dawid: Toć jest miejsce domu PANá Bogá y to Ołtarz ná cáłopalenie Izráelowi.

2 PRzetoż rozkazał Dawid áby zgromádzono cudzoziemce / ktorzy *byli* w ziemi Izráelskiey: y postánowił *z nich* kámienniki/ áby ciosáli kámienie czworográniáste ná budowánie domu Bożego. 3 ✣ Zeláza też bárzo wiele ná gozdźie/ y ná drzwi w bramách/ y ná spajánie nágotował Dawid / y miedźi wagę niezliczoną. 4 ✣ Drzewá też Cedrowego bez liczby: ábowiem náwieźli Dawidowi Sydończycy/ y Tyrczycy/ drzewá Cedrowego bárzo wiele. 5 ✣ Bo rzekł był Dawid: Sálomon Syn moj *jest* młodźieńczykiem máłym: á dom ma być zbudowány PANU / wielki y známienity: ktoregoby imię y sławá/ po wszystkiey źiemi *byłá*: Przetoż teraz nágotuję mu *potrzeb*. Y nágotował Dawid przed śmiercią swą bárzo wiele potrzeb.

6 TEdy záwołał Sálomoná Syná swego/ á przykazał mu / áby zbudował dom PANU Bogu Izráelskiemu. 7 ✣ Y rzekł Dawid do Sálomoná; Synu moj: Umyśliłem a był w sercu mojim zbudowáć dom imieniowi PANA Bogá mego. 8 ✣ Ale się stáło do mnie słowo Páńskie/ mowiąc: Wieleś b krwie rozlał / y wielkieś wojny prowádźił: nie będźiesz budował domu imieniowi memu/ przeto żeś wiele krwie rozlał ná źiemię przede mną. 9 ✣ Oto Syn ktory ći się urodźi/ będźie mężem spokojnym: Bo mu dam odpocżynienie od wszystkich nieprzyjaciół jego zewsząd. ✣ Przetoż Sálomon będźie imię jego: Abowiem pokoj y odpocżynienie dam Izráelowi zá dni jego. 10 ✣ On zbuduje c dom imieniowi memu. On mi d będźie zá Syná/ á ja mu *będę* zá Ojcá: y utwierdzę stolicę krolestwá jego nád Izráelem áż ná wieki. 11 ✣ Przetoż PAN będźie z tobą Synu moj: y będźieć się szczęśćiło / y zbudujesz dom PANá Bogá twego/ jáko mowił o tobie. 12 ✣ Wszákże niechći da PAN rostropność/ y smysł/ á niech ćię postánowi nád Izráelem/ ábyś

a 1 Kron 28. 2.
b 2 Sám. 7. 4. 1 Kron 28. 3.
c 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 5. 5.
d 2 Sám. 7. 14. Zyd. 1. 5.

strzegł zakonu PANá Bo[…] go. 13 ✣ Tedy szczęśliwym bę[…] śli strzedz y czynić będźiesz […] zánia y sądy/ ktore rozkazał […] przez Mojżeszá Izráelowi […] cniajże się/ á bądź zmężyły […] boj się/ áni się lękaj. 14 ✣ A […] w utrapieniu mojim/ nágot[…] dom Páński/ złotá sto ty[…] lentow / y srebrá tyśiąc […] tálentow: do tego miedźi […] bez wagi/ bo *tego* wiele jest […] wá/ tákże/ y kámienia ná[…] łem: á *ty* do tego przyczyn[…] 15 Masz też u śiebie wiele rze[…] kow/ kámiennikow/ y mur[…] ćieślow/ y wszelkich biegłych […] dym rzemieśle. 16 ✣ Złotá/ […] y miedźi / y żeláza nie m[…] by: wstańże á czyń/ á PA[…] z tobą.

17 Y Przykazał Dawid n[…] Kśiążętom Izráelsk[…] pomagáli Sálomonowi […] 18 jego; ✣ *Mowiąc*: Izali PA[…] wász *nie jest* z wámi ktory […] odpocżynienie zewsząd? B[…] rękę moję obywátele *tey* źi[…] poddána jest tá źiemia PA[…] 19 ludowi jego. ✣ Teraz tedy […] serce swe y duszę swoję/ áby[…] káli PANá Bogá wászego: […] ćie/ á budujćie Swiątnicę […] Bogu/ żebyśćie *tám* wnieś[…] nię przymierza Páńskiego/ […] nia święte Boże do domu/ k[…] dźie zbudowány imieniowi […] skiemu.

ROZDZIAL XXI[…]

Dawid zstárzawszy się, […] ná Krolem czyni. 3. A […] urzędy rozdawa.

1 A Ták Dawid będąc stár[…] dni/ postánowił Krolem […] moná Syná swego/ nád I[…]

2 Y Zgromádźił wszystkie […] tá Izráelskie/ y Kápłá[…] 3 wity. ✣ A policzono Lewity […] dźiestu lat y wyżey: y b[…] ich według głow ich y ośm[…] 4 dźieśći y ośm tyśięcy. ✣ […] postánowiono ná posług[…] Páńskiego / dwádźieśćia […] tyśiące: á Przełożonych […]

ieść tyśiecy. ♣ Nád to cztery
odźwiernych / y cztery ty-
hwalacych PANA ná in-
nćiech / ktorych náspráwiał
ku chwaleniu *Bogá*.
ozdźielił je Dáwid ná *pewne*
sy/według Synow Lewiego;
a Gersoná / Káátá / y Me-
. ♣ Z Gersoná *byli* Laádán y
. ♣ Synowie Laádánowi
ejszy Jechiel/ y Zetán/ y Joel/
♣ Synowie Semejowi: Sá-
Házyel/ y Hárán/ *ći* trzej:
Przedniejszy *domow* Ojcow-
aádáná. ♣ A Synowie Se-
: Jáchát/ Zyná/ y Jehus/ y
ś: ćić Synowie Semejowi
♣ A Jáchát był pierwszym/ á
tory / ále Jehus y Báryasz/
eli wiele Synow: przetoż by-
omu Ojcowskim policzeni zá
ámilia.
ynowie Káátowi / Amrám/
zzáár / Hebron / y Husyel/
♣ Synowie b Amrámowi/
/ y Mojzesz: Lecz c Aáron
aczony/ áby służył w Swia-
aświętszey/ sam/ y Synowie
ż ná wieki; y áby kádźili
PAnem / á służyli mu / y
áwili w imieniu jego áż ná
♣ Ale Synowie Mojzeszá/
Bożego / policzeni są w poko-
ewi. ♣ Synowie Mojzeszowi
son/ y Eliezer. ♣ Synowie
owi: Sebuel pierwszy. ♣ A
wie Eliezerowi byli Rechá-
erwszy. ♣ Y nie miał Eliezer
w innych: Ale Synowie Re-
szowi rozmnożyli śię bárzo.
nowie Jzáárowi / Sálomit
y. ♣ Synowie Hebronowi/
ś pierwszy/ Amáryasz wtory/
yel trzeći/ á Jekmáán czwar-
Synowie Husyelowi/ Michá
y/ á Jesyasz wtory.
ynowie e Merárego Máheli/
Musy. ♣ A Synowie Má-
Eleázár/ y Cys. ♣ Y umárł
r / á nie miał Synow / tylko
ktore zpojmowáli Synowie
/ bráćia ich. ♣ Synowie Mu-
Máheli / y Eder / y Jerymot
♣ Cić są Synowie Lewiego/
domow Ojcow swych: przed-

niejszy *domow* Ojcowskich/ ktorzy po-
liczeni byli według poczytu imion / y
osob swych z osobná: ktorzy odprá-
wowáli prace usługowánia / w do-
mu Páńskim / od dwudźiestu lat y
25 wyżey. ♣ Abowiem rzekł Dáwid:
Dał odpoczynienie PAN Bog I-
zráelski ludowi swemu: y będźie
mieszkał w Jeruzalem áż ná wieki.

26 DO tego y Lewitowie nie będą
więcey nośić przybytku / y
wszystkiego naczynia jego/ ku posłu-
27 gowániu jego: ♣ Ale według postá-
nowienia Dawidowego ostátniego/
byli policzeni Synowie Lewiego/ od
28 dwudźiestu lat y wyżey: ♣ Aby zo-
stawáli pod ręką Synow Aárono-
wych / ku usłudze domu Páńskiego/
w przyśionkach y w gmáchách/ y ku
oczyszczániu wszelkich rzeczy po-
święconych/ y ku pracy około usługi
29 domu Bożego. ♣ Y około chlebá po-
kłádnego / y około mąki ná ofiárę/ y
około placków nie kwászonych / y o-
koło panewek / y około rzeczy smá-
żonych / y około wszelkiey miáry / y
30 odmierzánia. ♣ A iżby stáli ná káżdy
poránek ku wysławiániu/ y ku chwa-
31 leniu PAná/ tákże y wieczor. ♣ Nád
to / przy káżdym ofiárowániu cáło-
palenia PAnu/ w Sábbáty/ ná no-
wiu mieśiącá/ y w uroczyste świętá
według liczby y porządku ich / u-
32 stáwicznie przed PAnem. ♣ A ták
áby pilnowáli straży Namiotu
zgromádzenia / y straży świątnice/
y straży Synow Aáronowych brá-
ći swych / w usłudze domu Páń-
skiego.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Dawid Kápłány ná pewne rzędy dźieli. 20. á z Káátytow y Merárytow, sługi im losem obráne, przydawa.

1 A Synowie Aáronowi tym spo-
sobem rozdźieleni *byli*. Syno-
wie Aáronowi *byli*: Nádáb/ y Abiu/
2 Eleázár/ y Itámár. ♣ Ale iż Nádáb
y Abiu a umárli przed obliczem Oj-
cá swego/ á Synow nie mieli: Prze-
toż odpráwowáli urząd kápłański/
3 Eleázár/ y Itámár. ♣ Y podźielił je
Dáwid / *to jest* Sádoká z Synow
Eleázárowych/ y Achimelechá/ z Sy-
now Itámárowych/ według urzędu

a 1 Moj 10.1.2 4 Moj 3. 4. y 26.61

4 ich/w usługach ich. ♣ Y ználázło śię Synow Eliázárowych / więcey przedniejszych mężow / niż Synow Itámárowych / gdy je podźielił. Z Synow Eleázárowych *było* przedniejszych / według domow Oycowskich / szesnaśćie: ále z Synow Itámárowych według domow Oycowskich ośm. 5 ♣ A rozdźieleni są losem jedni od drugich : bo byli przełożonymi *nád* Swiątnicą / y przedniejszymi przed Bogiem / *ták* z Synow Eleázárowych / jáko y z Synow Itámárowych. 6 ♣ A popisał je Semejasz / Syn Nátánáelow / pisarz z *pokolenia* Lewi / przed Krolem y Kśiążęty / y *przed* Sádokiem kápłánem / y Achimelechem synem Abiátárowym / y przedniejszymi z domow Oycowskich / kápłánow y Lewitow: A náznáczono jeden dom Oycowski Eleázárowi ; á drugi náznáczono Itámárowi.

7 Y Padł los pierwszy ná Jehojárybá: 8 ná Jedájaszá wtory. ♣ Ná Hárymá trzeći: ná Seorymá czwarty. 9 ♣ Ná Málechiaszá piąty: ná Mijámáná szosty 10 ♣ Ná Akkosá śiodmy: 11 ná Abiaszá ośmy. ♣ Ná Jesuego dźiewiąty: ná Secheniaszá dźieśiąty. ♣ 12 Ná Eliásibá jedenasty: ná Jákimá dwánasty. 13 ♣ Ná Huppá trzynasty: 14 ná Jesebábá czternasty. ♣ Ná Bilgę pietnasty: ná Immerá szesnasty. ♣ 15 Ná Chezyrá śiedmnasty: ná Happisesá osmnasty. 16 ♣ Ná Petáchiaszá dźiewiętnasty : ná Ezechielá dwudźiesty. 17 ♣ Ná Jáchiná dwudźiesty y pierwszy: ná Gámuelá dwudźiesty y wtory. 18 ♣ Ná Delájaszá dwudźiesty y trzeći: ná Máázyaszá dwudźiesty y czwarty. 19 ♣ Ci *są* zporządzeni w posługowániu swojim / áby wchodźili do domu Páńskiego w przemiánách swych *jáko zwykli* pod rządem b Aároná Oycá ich / jáko mu był roskazał Pan Bog Izráelski.

b H. *Pod ręką.*

20 A Z Synow Lewiego ktorzy byli pozostáli z Synow Amrámowych Subáel: z Synow Subáelowych Jechdejasz. 21 ♣ Z Rechábiászá / z Synow Rechábiaszowych / *był* przedniejszy / Jesyasz. 22 ♣ Z Isáárych / Sálomit: z Synow Sálomitowych Jáchát. 23 ♣ A Synowie Jeryaszowi / Amárjasz wtory : Jeházyel trzeći :

24 Jekmáán czwarty. ♣ Syn…
syelowi / Michá : z Synow…
25 Sámir. ♣ Brát Micháson…
z Synow Jesyaszowych / Zá…
26 ♣ Synowie Merárego: …
Musy : Synowie Jáh…
27 Beno c. ♣ Synowie M…
Jáhásyaszá / Beno / a S…
28 Záchur / y Hibry. ♣ Z Máh…
29 leázár: ktory nie *miał* Syn…
Cysá : Synowie Cyson…
30 meel. ♣ A Synowie Musy…
y Eder / y Jerymot. ♣ Ci…
nowie Lewitow / według do…
31 cow ich. ♣ Y ći też miotáli…
przećiwko bráćij swojey / …
Aáronowym / przed Dawi…
lem / y Sádokiem / y Achim…
y przedniejszymi *domow* O…
z Kápłánow y Lewitow / …
cowskich : káżdy przednie…
ćiwko brátu swemu młodsze…

ROZDZIAŁ XX…

Dáwid y Kśiążętá jeg… rozdźielili, śpiewaki kośćiel… los ná dwádźieśćiá y czter…

1 Y Odłączył Dawid y …
wojská / ná posługowá…
ny Asáfowe y Hemánowe, …
tunowe / ktorzy prorokow…
cytrách / y przy hárfách …
cymbalech : á byłá liczbá ich …
mężow prácujących w usłu…
2 ♣ Z Synow Asáfowych / …
y Jozef / y Náttániasz / y …
Synowie Asáfowi *byli* …
Asáfowa / ktory pr…
3 ná roskazánie krolewskie. ♣ …
tuná : Synowie Jedytun…
doliasz / y Zery / y Jesája…
biasz / y Mátytyasz y *Simeji* …
ręką Oycá ich Jedytuná …
prorokował a przy hárfie, …
4 wájąc y chwaląc Páná. ♣ …
máná ; Synowie Hemáno…
kiasz / Mátániasz / Husyel / …
Jerymot / Chánániasz / …
Eliátá / Geddálty / y Ro…
ser / y Jásbekásá / Mállot…
5 Máchazyot. ♣ Ci wszyscy …
nowie Hemáná / Widzącego…
skiego w słowiech Bożych: …
szeniu rogu : bo dał Bog …
śćie Synow Hemánowi …

✤ Ci wßyscy byli pod spráwą
wego / przy śpiewániu w do=
uijkim/ ná cymbálech/ ná Lu=
/ y ná Cytrách ku służbie w
Bożym : jáko rozkazał Krol/
Jedytun y Hemán. ✤ A był
ich z brácią ich / ktorzy by=
czonymi w pieśniách Pán=
wßystkich mistrzow/ dwie śćie
eśiąt y ośm. ✤ Y miotáli lo=
aź przećiwko straży : ták má=
y wielki / ták mistrz jáko y

adł los pierwßy w domu Asá=
wym / ná Jozefá : ná Gedo=
wtory / z brácią jego / y z
jego/ *ktorych było* dwánaśćie.
Záchurá trzeći/ ná Synow je=
ná bráćij jego / dwánaśćie.
artý/ná Isrego:ná Synow
ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
ná Nátániaßá/ ná Synow
ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
ná Bukkiaßá / ná Synow
ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
y ná Jesárelá : ná Synow
ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
ná Jesájaßá/ ná Synow je=
ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
iaty / ná Mátániaßá / ná
jego / y ná bráćij jego dwá=
✤ Dźieśiasty/ ná Simejaßá/
now jego / y ná bráćij jego
śćie. ✤ Jedenasty/ ná Asárelá/
now jego / y ná bráćij jego
śćie. ✤ Dwánasty / ná Hásá=
ná Synow jego / y ná bráćij
ánaśćie. ✤ Trzynasty ná
elá/ ná Synow jego/ y ná brá=
dwánaśćie. ✤ Czternasty/ ná
tyaßá/ ná Synow jego/ y ná
jego dwánaśćie. ✤ Piętnasty/
rymotá / ná Synow jego / y
ćij jego/ dwánaśćie. ✤ Szes=
ná Chánániaßá/ ná Synow
ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
nasty / ná Jásbekássá / ná
jego / y ná bráćij jego dwá=
✤ Ośmnasty/ ná Chánánie=
Synow jego/ y ná bráćij jego
śćie. ✤ Dźiewiętnasty / ná
tego/ ná Synow jego / y ná
jego dwánaśćie. ✤ Dwudźie=
Eliátá / ná Synow jego/ y
ćij jego dwánaśćie. ✤ Dwu=

dźiesty y pierwßy / ná Hotyrá: ná
Synow jego/ y ná bráćij jego dwá=
29 naśćie. ✤ Dwudźiesty y wtory / ná
Geddáltego ná Synow jego / y ná
30 bráćij jego dwánaśćie. ✤ Dwudźie=
sty y trzeći / ná Máchaźyotá : ná
Synow jego/ y ná bráćij jego dwá=
31 naśćie. ✤ Dwudźiesty y czwarty/ ná
Romántyeserá : ná Synow jego/
y ná bráćij jego dwánaśćie.

ROZDZIAŁ XXVI.

Sporządzenie odźwiernych ná wßystkie strony. 20. y tych co byli nád skárbámi. 29. tákże przełożonych y sędźiow w Izráelu.

1 A Oddźiały záś odźwiernych *były* z Korejczykow / Meselemiaß Syn Korego / y Synow Asáfo=
2 wych. ✤ A z Meselemiaßowych Synow/ Zácháryaß pierworodny / Jádyáel wtory/ Zábádyaß trzeći/ Já=
3 tniel czwarty. ✤ Elám piąty/ Johá=
4 nán szosty/ á Elienáj śiodmy. ✤ A z Obededomowych Synow Semá=
jaß pierworodny / Jozábád wtory/ Joách trzeći / y Sáchár czwarty/
5 á Nátánáel piąty. ✤ Ammiel szosty/ Isáschár śiodmy / Pechulletáj o=
6 śmy. ✤ Bo mu Bog błogosłáwił. Semájaßowi też Synowi jego / zro=
dźili śie Synowie / ktorzy páno=
wáli w domu Ojcá swego : bo *byli*
7 mężowie bárzo mocni. ✤ Synowie Semájaßowi Otni / y Ráfáel : y Obed / Elzábed brácia jego / mężo=
wie mocni/ Elihu y Semáchiaß. ✤
8 Wßyscy ći z Synow Obededomo=
wych / sámi y Synowie ich / y brá=
cia ich / káżdy z nich bárzo mocny/ y sposobny ku posługowániu : sześć=
dźieśiąt y dwá wßystkich z Obede=
9 domá. ✤ A z Meselemiaßowych Sy=
now y bráćij / mężow mocnych ośm=
10 naśćie. ✤ A z Hosy *ktory był* z Sy=
now Merárego / Synowie byli/ Semry przedniejßy : nie iżby był pierworodny/ ále *iż* go Ojćiec jego
11 uczynił przedniejßym. ✤ Helkiaß wtory : Tebáliaß trzeći : Záchá=
ryaß czwarty: wßystkich Synow y bráćij Hosy trzynaśćie.
12 Ci są rozdźieleni ná odźwierne/ áby byli wrotnymi z mężow przedniejßych / *trzymájąc* straż ná

prze=

przemiány z bráćią ſwą / przy ſłużbie w domu Páńſkim: 13 ✤ Abowiem miotáli loſy / ták máły jáko wielki według domow Ojcow ſwych / o káżdą bramę. 14 ✤ Y padł loś ná wſchod ſłońcá Selemiaßowi: Zácháryaßowi tákże Synowi jego / rádcy mądremu / rzućili loſy / padł los jego ná połnocy. 15 ✤ A Obededomowi ná południe: ále Synom jego ná 16 dom ſkárbow. ✤ Suppimowi y Hozie ná zachod / z bramą Zállechet / przy ſćießce uſypáney / idącey ku gorze: á ták byłá ſtraż ná przećiwko 17 ſtraży. ✤ Ná wſchod ſłońcá było Lewitow ſześć; Ná połnocy / ná dźień czterej: Ná południe ná dźień czterej: A przy domu ſkárbow dwáj á 18 dwáj. ✤ Przy ſtronie zewnętrzney ná zachod / byli czterej ná drodze uſypáney; á dwáj przy ſtronie zewnę-19 trzney. ✤ Teć ſą rozdźiały odźwiernych / z Synow Korego / y z Synow Merárego.

20 A Z drugich Lewitow Achiaß był nád ſkárbámi domu Bożego / to jeſt / nád ſkárbámi a rzeczy poświęconych. 21 ✤ Synowie Laádánowi / ktorzy byli z Synow Gerſonitſkich: z Laádáná Gerſończyká przedniejßy w domách Ojcowſkich / Je-22 hiel. ✤ A Synowie Jehielowi byli Zetám y Joel brát jego: Ci byli 23 nád ſkárbámi domu Páńſkiego. ✤ Z Amrámczykow y z Izáárczykow / z Hebrończykow / y z Huſyelczykow / 24 ✤ Był Sebuel / Syn Gerſoná / Syná Mojżeßowego / przełożony nád 25 ſkárbámi. ✤ Ale bráćia jego z Eleázárá byli Rechábiaß Syn jego: y Jeſáiaß Syn jego / y Jorám Syn jego / y Zychry Syn jego / y Sále-26 mit Syn jego. ✤ Ten Sálomit / y bráćia jego byli nád wßyſtkimi ſkárbámi rzeczy poświęconych / ktore był poświęćił Dawid Krol / y przedniejßy z domow Ojcowſkich / y Połkownicy / y Rotmiſtrze / y Het-27 máni wojſká. ✤ Bo z wojen y z łupow poświącáli ná popráwę do-28 mu Páńſkiego: ✤ Y wßyſtko co był poświęćił Sámuel Widzący / y Saul Syn Cyſſow / y Abner Syn Nerow / y Joáb Syn Sárwijey y ktokolwiek co poświącał / oddawał

a H. Swiątości.

do ręku Sálomitowych ...
jego.

29 Z Izáárytow; Kenániaſ...
wie jego nád robotą ...
trzną w Izráelu byli, ...
30 dniki y zá Sędźie. ✤ Z H...
kow; Háſábiaß / y bráćij...
jow dużych / było tyſiąc...
ſet przełożonych nád Izr...
Jordánem ná zachod ſł...
káżdey robocie Páńſkiey / ...
31 ſłudze krolewſkiey. ✤ A z He...
kow był Jeryaß przedni...
Hebrończykámi według ...
ich / y domow Ojcowſkich. ...
czterdźieſtego kroleſtwá ...
wego / ßukano y ználeźio...
nimi męże bárzo mocne ...
32 Gáláádſkim. ✤ A bráćij jeg...
godnych było dwá tyſiącá...
ſet przedniejßych w domie...
ſkich. ✤ Y poſtánowił je Da...
nád Rubeńczykámi / y nád...
kámi / y nád połowicą ...
Mánáſſeſſowego: nád w...
ſpráwámi Bożymi / y ſ...
krolewſkimi.

ROZDZIAŁ. XXV...

Porządek żołnierſtwá ... wego. 16. Kśiążęt w pokolen... Urzędnikow. 32. y przednie... y przyjaćiol, y Hetmánow j...

1 A Synow Izráelſkich ...
liczby ich / przedniejßy...
miech Ojcowſkich / y połko...
y rotmiſtrzow / y przełożon...
tymi ktorzy ſłużyli Krol...
wßelkiey potrzebie / w po...
ſwojich przychodzących y o...
cych ná káżdy mieśiąc / pr...
ſtkie mieśiące w roku: w ...
podźiale było dwádźieśćiá ...
2 tyſiące. ✤ Nád hufem pie...
pierwßego mieśiącá / był J...
Syn Sábdyelow: á w pod...
go było dwádźieśćiá y czt...
3 śiące. ✤ Ten był z Synow ...
twych przedniejßym / nád wß...
przełożonymi w wojſku / n...
4 pierwßego. ✤ A nád podźiałe...
rego mieśiącá / był Dodá...
chitczyk / y z podźiałem ſwy...
nim Michlot Kśiążę: á w ...
jego było ludu dwádźieśćiá ...

Przełożony trzeći wojská/
trzećiego/ był Bánájás
jády Kápłáná/ przedniej-
w podźiale jego dwádźie-
tery tyśiące. Ten Báná-
mocarz miedzy trzydźieśćá/
zydźieśćá: á nád podźiałem
Ammisábád Syn jego.
/ czwartego mieśiącá był
rát Joábow/ á po nim Zá-
Syn jego: á w podźiale je-
źieśćiá y cztery tyśiące.
mieśiącá piątego był prze-
Sámut Jezáhitczyk: á
le jego dwadźieśćiá y czte-
ce. Szosty/ mieśiącá ßo-
Hirá/ Syn Ikkessá Te-
: á w podźiale jego dwá-
y cztery tyśiące. Sio-
eśiącá śiodmego/ był Heles
zyk/ z Synow Efrájimo-
w podźiale jego/ dwádźie-
tery tyśiące. Osmy/ mie-
nego/ był Sobochaj Hu-
Zárchejczykow: á w po-
go/ dwádźieśćiá y cztery
Dźiewiąty/ mieśiącá
ego/ był Abiezer Anátot-
Synow Jemini: á w po-
ego dwádźieśćiá y cztery
Dźieśiąty/ mieśiącá
ego/ był Máhárái/ Neto-
Zárchejczykow: á w po-
o dwádźieśćiá y cztery ty-
Jedenasty/ mieśiącá jede-
był Bánájás Fáráton-
Synow Efrájimowych: á
le jego dwádźieśćiá y czte-
e. Dwánasty/ mieśiącá
ego był Heldáj Netofát-
onielá: á w podźiale jego/
ćiá y cztery tyśiace.
o/ nád pokoleniem Izráel-
byli; nád Rubeńczykámi
zeciem Eliezer Syn Zy-
nád Symeończykámi/ Se-
yn Maáchow. Nád poko-
łwiego/ Cháśábiaß Syn
ow: nád Aaronowym Sá-
ád Judowym Elihu z brá-
dowych: nád Isáscháro-
mry Syn Michaelow.
ulonowym Jesmájaß Syn
w: nád Neftálimowym Je
yn Asryelow. Nád Sy-

ny Efrájimowymi Hoseaß Syn Azázyaßow: nád połowicą pokolenia Mánássessowego/ Joel Syn Fádájaßow. 21 Nád *drugą* połowicą *pokolenia* Mánássessowego w Gáláádzie/ Iddo/ Syn Záchárjaßow: nád Benjáminowym Jáásyel Syn Abnerow. 22 Nád Dánowym Azáreel Syn Jerohámow. Cić *są* Kśiążętá pokoleń Izráelskich.

23 A Nie włożył Dawid w liczbę ich *żadnego*, co miał dwádźieśćiá lat y niżey; Abowiem PAN *był* powiedźiał/ iż miał rozmnożyć Izráelá jáko gwiazdy niebieskie.

24 A Joáb Syn Sárwijey/ począł *był* [a] liczyć/ ále nie dokończył: dla tego/ że był gniew przypadł ná Izráelá. Y nie weszłá tá liczbá w liczbę Kronik o spráwach Królá Dawidá.

[a] 2 Sám. 14. 4. 1 Kron. 21. 5. 6.

25 A Nád skárbámi królewskimi/ *był* Azmáwet Syn Adyelow: á nád dochodámi z pol z miast y ze wśi/ y z zamkow *był* Jonátan Syn Uzyaßow. 26 A nád oraczámi *ktorzy* uprawiáli źiemię *był* Ezry Syn Chelubow. 27 A nád winnicámi *był* Semejaß Rámátczyk: á nád urodzájámi winnic/ *y nád* piwnicámi winnymi/ Zábdyaß Syfmejczyk. 28 A nád Oliwnicámi/ y nád drzewy figowymi ktore *są* w polách/ *był* Báálánán Gederczyk/ á nád piwnicámi Oliwnymi Joás. 29 A nád bydłem ktore pásiono w Sáron/ Sytráj Sáronitczyk: á nád bydłem po dolinách/ Sáfát Syn Adlájego. 30 A nád wielbłądámi *był* Obil Ismáelitczyk: á nád oślicámi/ Jechdeaß Meronczyk. 31 A nád drobnym bydłem Jázys Agertczyk. Cić wszyscy *byli* przełożonymi nád májętnośćiámi Królá Dawidá. 32 Ale Jonátán stryj Dawidow/ *był* rájcą/ mąż mądry/ y náuczony: ten/ y Jehiel Syn Cháchmonow *był* z Synmy królewskimi. 33 Achitofel też *był* rájcą królewskim/ á Chusáj Architczyk przyjaćielem królewskim. 34 A po Achitofelu *był* Jojádá/ Syn Bánájáßow/ y Abiátár. A Joáb *był* Hetmánem wojská królewskiego.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Ostátnie słowá Dawidowe do Kśiążąt,

żet y do Sálomoná o budowániu Kośćiołá. 11. *ktorego wizerunk y máteryą Sálomonowi oddał.*

1 Tedy zgromadźił Dawid wszystkie Kśiążętá Izráelskie / y przedniejsze z *káżdego* pokolenia / y przełożone nád huscámi / ktore służyły krolowi / y półkowniki / y rotmistrze / y przełożone nád wszystką máiętnośćią / y ośiádłośćią krolewską: Syny też swoje / z komornikámi / y z innymi możnymi / y ze wszystkim ludem rycerskim / do Jeruzalem.

2 A Powstawszy Krol Dawid ná nogi swoje / rzekł: Słuchajćie mię bráćia moji / y ludu moj. Jam był umyślił w sercu swym budowáć dom / gdźieby odpoczywáłá skrzynia przymierza PAńskiego / y ná podnożek nog Bogá nászego / y zgotowałem był *potrzeby* ku budowániu.

3 ✣ Ale Bog rzekł do mnie: a Nie będźiesz budował domu Imieniowi memu / przeto żeś mąż walczny / y rozlewáłeś krew.

4 ✣ Ale obrał mię PAn Bog Izráelski b ze wszystkiego domu Ojcá mego / ábym był Krolem nád Izráelem ná wieki: bo z Judy obrał c Kśiążę / á z narodu Judskiego dom Ojcá mego: y z Synow Ojcá mego upodobał mię sobie zá Krolá nád wszystkim Izráelem.

5 ✣ A ze wszystkich Synow mojich (bo mi wiele Synow PAn dał) obrał Sálomoná Syná mego / áby śiedźiał ná stolicy krolestwá PAńskiego nád Izraelem.

6 ✣ Y mowił do mnie: Sálomon d Syn twoj / ten zbuduje dom moj / y przyśionki moje: ábowiemem go sobie obrał zá Syná / á ja mu będę zá Ojcá.

7 ✣ Y umocnię krolestwo jego áż ná wieki / będźieli státecznym w pełnieniu przykazań mojich / y sądow mojich jáko y dźiś.

8 Teraz tedy mowię wam przed oblicżem wszystkiego Izráelá / zgromádzenia *tego* Páńskiego / gdźie słyszy Bog nász: strzeżćie á szukajćie wszystkich rozkazań PAná Bogá wászego / ábyśćie ośiedli źiemię dobrą / y zostáwili ją w dźiedźictwo synom swojim po sobie / áż ná wieki.

9 ✣ A ty Sálomonie Synu moj / znaj Bogá Ojcá twojego / y słu[...]
cem doskonáłym / y umyśle[...]
wolnym: bo wszystkie serc[...]
gláda PAn / y wszystkie [...]
myśli zna. Jeśli go szukáć[...]
z znajdźiesz go: á jeśli go [...]
odrzući ćię ná wieki. 10 ✣ Ob[...]
raz / iż ćię PAn obrał / á[...]
dował dom świątnice: zm[...]
śię / á wykonaj *to*.

11 Tedy oddał Dawid Sá[...]
mowi Synowi swemu w[...]
przyśionku / y gmáchow jeg[...]
mor jego / y sal jego / y wn[...]
pokojow jego / y domu u[...]

12 ✣ Przytym wizerunk wszy[...]
był umyślił / o śieni domu [...]
go / y o wszystkich gmáchách [...]
bow domu Bożego / y dla [...]
rzeczy świętych. 13 ✣ Y dla [...]
Kápłáńskich / y Lewitow / y [...]
stkiey prace w usłudze dom[...]
skiego / y dla wszystkiego [...]
służby domu PAńskiego. 14 ✣[...]
złotá pewną wagę / ná wszy[...]
czynia złote / do wszystkiey [...]
śrebrá tákże ná wszystkie [...]
śrebrne / pewną wagę / ná [...]
naczynia ku wszelákiey us[...]

15 Miánowićie *pewną* wagę: [...]
czniki złote / y ná lámpy[...]
według wagi káżdego świ[...]
y lámp jego: y ná świecz[...]
brne / według wagi świeczn[...]
dego y lámp jego / wedłu[...]
by káżdego świecznika. 16 ✣ [...]
wną wagę złotá / ná stoły [...]
pokłádnych / ná káżdy stoł: [...]
śrebrá ná stoły śrebrne. 17 ✣[...]
dełki y ná kociełki / y ná k[...]
szczerego złotá / y ná czásze [...]
wną wagę ná káżdą czász[...]
czásze śrebrne / *pewną* wag[...]
dą czászę. 18 ✣ Tákże ná Ołt[...]
dzenia dał złotá szczerego *pe*[...]
gę / y złotá ku wystáwieni[...]
Cherubinow / ktorzyby ro[...]
nymi skrzydłámi okrywáli[...]
przymierza Páńskiego. 19 ✣ [...]
stko (*rzekł Dawid*) opisán[...]
ki Páńskiey mię doszło / áby[...]
miał wszystko / jáko co urob[...]

20 A Ták rzekł Dawid do[...]
ná Syná swego: b Zmá[...]
á bądź mężnym / czyń to [...]

a 2 *Sám.* 7. 5. 1 *Krol.* 5. 3. 1 *Kron* 22. 8.
b *Modr.* 9. 7.
c 1 *Moj.* 49. 8. 2 *Sám.* 16. 13.
d 2 *Sám.* 7. 13.

i śię lękaj: bo PAN Bog/
noj *będźie* z tobą: nie opuśći
ni ćię odstąpi/ áż dokończysz
kiey roboty służby domu Páń-
✤ A oto poczty Kápłánow y
ow do káżdey posługi w domu
m/ *będą* z tobą w káżdey prá-
iżdy ochotny y rostropny przy
iey posłudze/ tákże Kśiążętá/
stek lud *stáną* ná káżde rozká-
twoje.

Rozdział XXIX.

zbá tego co Dawid. 6. z Kśią-
z ludem ná budowánie Ko-
ofiárował. Dawid Sálomonowi
i oddawa. 2. pokázuje co ná
ł ofiáruje. 6. też czynią bo-
z Izráelá. 10. Bogu zá do-
dźiękuje: 19. zá Sálomonem śię
. 21. lud ofiáry spráwuje. 22.
mon Krolem, á Sádok Kápłánem
wa. 26. Dawid umiera, látá
wánia jego. 29. y spraw jego
nie.

Otym mowił Krol Dawid do
wszystkiego zgromádzenia: Sá-
ná a Syná mego jedynego o-
Bog b / młodźieniczyká máłe-
Ale to wielka spráwá; bo/ nie
iekowi pálacten/ ále PAnu
będźie. ✤ Ja według nawyż-
przemożenia mego nágotowa-
á dom Bogá mego złotá/ ná
nie złote/ y śrebrá ná śre-
/ y miedźi ná miedźiáne/ żelá-
żelázne/ y drzewá ná drze-
e/ kámienia Onychynowego ná
nie/ y kámienia kárbunkuło-
/ y rozlicznych fárb/ á wszelá-
kámienia drogiego/ y kámie-
mármorowego/ dostátek wiel-
Nád to z chęći mojey ku domo-
ogá mego/ osobne złoto y śre-
tore mam/ oddawam ná dom
mego/ oprocz tego wszystkie-
n zgotował ná dom świątni-
✤ *To jest* trzy tyśiące talentow
/ złotá c z Ofir: y śiedm ty-
talentow śrebrá naczystszego/
rycie ścian gmáchow. ✤ Zło-
naczynia złote: á śrebrá ná
ne/ y ná wszystkie roboty rąk
eśnickich: y jesliby jeszcze kto
i co dobrowolnie dźiś ofiáro-
PAnu.

6 TEdy dobrowolnie ofiárowáli Przedniejszy z domow/ y przedniejszy z pokoleń Izráelskich: y półkownicy/ y rotmistrze/ y przełożeni nád robotą krolewską. 7 ✤ Y złożyli ná usługę domu Bożego złotá talentow pięć tyśięcy/ y złotych dźieśięć tyśięcy: á śrebrá talentow dźieśięć tyśięcy: y miedźi ośmnaśćie tyśięcy talentow: á żelázá sto tyśięcy talentow. 8 ✤ Ci też co mieli drogie kámienie/ dawáli *je* do skárbu domu Páńskiego do rąk Jehielá Gersończyká. 9 ✤ Y weselił śię lud/ że ták ochotnie ofiárowáli: Abowiem sercem doskonáłym chętnie ofiárowáli PAnu: tákże y Krol Dawid weselił śię weselem wielkim.

10 PRzetoż błogosłáwił Dawid Pánu przed obliczem wszystkiego zgromádzenia/ y rzekł: Błogosławionyś ty PAnie Boże Izráelá Ojcá nászego/ od wieku áż ná wieki. 11 ✤ Twojá jest d PAnie wielmożność/ y moc/ y sławá/ y zwyćięstwo e/ y cześć/ y wszystko ná niebie y ná źiemi: twoje jest PAnie krolestwo/ á tyś jest wywyższony nád wszelką zwierzchność. 12 ✤ Y bogáctwá/ y sławá/ od ćiebie są: á ty pánujesz nád wszystkimi/ á w ręku twych *jest* moc y śiłá: y w ręce twojey *jest* wywyższyć y utwierdźić wszystko. 13 ✤ Teraz tedy Boże nász/ wyznawamy ćię/ á chwalimy imię sławy twojey. 14 ✤ Abowiem/ coż jem ja/ y co jest lud moj/ żebyśmy zło śiły mieli tobie to dobrowolnie ofiárowáć? Gdyż od ćiebie *jest* wszystko/ á z ręku twojich *wźiąwszy* dáliśmy tobie. 15 ✤ Bośmy my pielgrzymámi f y przychodniámi przed tobą/ jáko *y* wszyscy Ojcowie nászy: dni násze ná źiemi jáko ćień/ á niemász czego oczekiwáć. 16 ✤ O PAnie Boże nász/ ten wszystek dostátek/ ktoryśmy zgotowáli tobie ná budowánie domu Imieniowi twemu świętemu/ z ręki twojey jest: y twoje jest wszystko. 17 ✤ Wiemci *ja* Boże moj/ iż ty doświadczasz serc/ á kochasz śię w szczerośći: przetoż ja w szczerośći sercá mego ochotniem ofiárował to wszystko/ náwet y lud twoj

d *Mátt.* 6. 13. 1 *Tym.* 1. 17. *Objáw.* 5. 13.
e *L. wieczność.*
f *Psalm.* 39. 13. *Mądr.* 2. 5. *Psalm.* 90. 9. 10. *y* 119. 19.
g *Mądr.* 2. 5. *Kázn.* 7. 1.

ktory

ktory śię tu ználazł / widźiałem z weselem y z ochotą ofiáruiący tobie. 18 ✤ PAnie Boże Abráhámá/ Izáaká / y Izráelá Oycow nászych/ záchoway że náwieki te chęć / y umysł sercá ludu twego: á przygotuy sobie serce ich. 19 ✤ Sálomonowi też / Synowi memu / day serce doskonáłe / áby strzegł przykazań twoich/ świádectw twoich / y ustaw twoich/ y czynił wszystko : y áby zbudowáł dom / dla ktoregom *potrzeby* zgotowáł.

20 POtym mowił Dawid do wszystkiego zgromádzenia : Błogosławćież teraz PAnu Bogu wászemu. Y błogosławiło wszystko zgromádzenie PAnu Bogu Oycow swoich: á náchyliwszy śię pokłonili śię PAnu y Krolowi. 21 ✤ Zátym ofiárowáli PAnu ofiáry : Ofiárowáli też cáłopalenia PAnu názájutrz po onym dniu/ wołow tyśiąc/ báránow tyśiąc / báránkow tyśiąc / z mokrymi Ofiárámi ich / y inszych ofiar wielkie mnostwo / zá wszystkiego Izráelá.

22 Y Jedli á pili przed PANEM dniá onego z weselem wielkim / á postánowili powtore Krolem Sálomoná Syná Dawidowego/ y pomázáli *go* PAnu zá Xiążę ; á Sádoká zá Kápłáná. 23 ✤ A śiadł Sálomon ná stolicy [...] zá Krolá/ miásto Dawidá [...] go/ y szczęśćiło mu śię: á b[...] słuszny wszystek Izráel. 24 ✤ [...] scy Xiążętá/ y możni/ ták[...] scy Synowie Krolá Daw[...] ręce ná poddáństwo Sál[...] Krolowi. 25 ✤ Y uwielbił P[...] lomoná bárzo zacnie przed [...] wszystkiego Izráelá / á da[...] we krolewską / jákiey i żad[...] przednim nie miał w Izrá[...]

26 A Ták Dawid / Syn [...] krolował nád wszystkim [...] lem. 27 ✤ A dni ktorych k krol[...] Izráelem / *było* czterdźi[...] W Hebronie krolował śied[...] w Jeruzalem krolował tr[...] y trzy látá. 28 ✤ Y umarł w [...] dobrey / pełen dni / bogactw[...] wy: á krolował Sálomon [...] go miásto niego. 29 ✤ A spráw[...] Dawidá / pierwsze y ostát[...] są zápisáne w Xięgách [...] lá Widzącego; y w Xięg[...] táná Proroká / y w Xięg[...] dá Widzącego: 30 ✤ Ze wszyst[...] lowániem jego / y możnośc[...] y z czásy / ktore zá niego / [...] zráelá/ y zá wszystkich kro[...] źiemskich przeszły.

WTORE KSIEGI KR[...]NIKI, ABO PARALIPO[...]MENON.

W Tych Xięgách Ezdrasz summownie opisuje/ jáko krolestwo Judskie/ [...] widowey / szczęśliwie rosło. Ktore śię jednák prętko dla grzechow [...] rozerwáło / y ná ostátek wniwecz obróćiło : áż do náwrocenia ludu Judski[...] Bábilońskiego. A tá historya zámyka w sobie lat 472. Aczkolwiek rok tych Xiąg [...] żey też do Historyey Xiąg Ezdraszowych.

ROZDZIAŁ I.

Sálomon ofiáruje w Gabáonie. 7. *Prośi Bogá o mądrość: przy ktorey mu Bog y bogactw wiele dał.* 14. *ktore śię tężtu opisują.*

1 Y Mocnił á [...] Sálomon Sy[...] widow w kr[...] swym/ á PA[...] jego *był* z nim [...] wielbił go wysoce. 2 ✤ Y p[...] Sálomon wszystkiemu Izr[...] pułkownikom / rotmistrzom [...]

n / tákże wszystkim Przełożo-
nád wszystkim Izráelem / y
niejszym domow Ojcowskich.
szedł Sálomon y wszystko zgro-
dzenie z nim ná wyżynę / ktora
w Gábáonie / ábowiem tám
Námiot zgromádzenia Boże-
ktory spráwił Mojżesz sługá
ki ná puszczy. (Ale skrzynię
b przeniosł był Dawid z Ká-
árym/nágotowawszy jey miej-
o jey był Námiot rozbił w Je-
em.) Ołtarz też miedziány/
był urobił c Besáleel / Syn
/ Syná Hurowego / był tám
przybytkiem Páńskim / gdźie
A szukał Sálomon y wszystko
ádzenie. Y przystąpił tám
mon do Ołtárzá miedziánego/
był przed Námiotem zgro-
nia/y ofiárował ná nim ofiar
ych tysiąc.
Nocy onej d ukazał śię Bog
Sálomonowi / y rzekł do nie-
Proś czego chcesz á dam ći.
dy rzekł Sálomon Bogu: Tyś
ił z Dawidem Ojcem mojm
ierdźie wielkie / y postánowi-
e Krolem e miásto niego.
az o PANIE Boże, niech
stałe słowo twoje / ktoreś mo-
o Dawidá Ojcá mego: boś ty
uczynił Krolem nád ludem
m / ktory jest jáko proch źie-
Przetoż/ daj mi ẽmądrość/
iejętność / ábym wychodźił y
dźił przed tym ludem : Abo-
ktoż jest/ coby mogł sądźić ten
oj ták wielki. Tedy rzekł
o Sálomoná : Dla tego / iżeś
ał w sercu swym / á nie prośi-
ogáctwá / o májętnośći / y o
ániś prośił o wytrácenie tych
nienawidzą : ániś też prośił
gie życie : áleś sobie prośił o
ość / y umiejętność / ábyś są-
d mej / nád ktorymem ćię po-
ił Krolem. Mądrość y u-
tność dáná jest tobie: Do te-
mći bogáctwá / y májętność
e: ták / że żaden nie był tobie
z Krolow/ktorzy byli przed
y po tobie nie będźie tobie ro-
Y wroćił śię Sálomon od
wyżyny/ktora byłá w Gábáo-

nie / do Jeruzálem / od Námiotu zgromádzenia / y krolował nád Izráelem.

14 A Názbierał Sálomon wozow y jezdnych : y miał tyśiąc h y cztery stá wozow / y dwánaśćie tyśięcy jezdnych / ktore rozsádźił po miástách Wozow / y przy sobie w Jeruzalem.

15 Y i złożył Krol w Jeruzalem złotá y srebrá / jáko kámienia : á Cedrow złożył jáko Sykomorow k / ktorych ná polu rośćie bárzo wiele.

16 Y przywodzono konie Sálomonowi z Egiptu / y rozliczne towáry : bo kupcy krolewscy bráli towáry rozliczne / zá pewne pieniądze.

17 A wychodźili y przywodźili z Egiptu cug woźnikow/ zá sześć set srebrnikow / á koniá zá sto y zá pięćdźieśiąt. A ták wszyscy Krolowie Hetthejscy / y Krolowie Syryjscy/ z rąk ich koni dostawáli.

h 1 Krol. 4. 26. y 10. 26. 2 Kron. 9. 25.

i 1 Krol. 10. 27. 2 Kron. 9. 27.

k l. Płonnych fig.

ROZDZIAL II.

Sálomon robotniki do budowánia kośćiołá sporządza, á do Hirámá Krolá Tyrskiego po drzewo y rzemieśniki posyła. 11. Ktory mu śię we wszystkim powolnym stáwił 17. Liczbá rzemieśnikow.

1 Y Myślił tedy Sálomon budowáć dom Jmieniowi Páńskiemu. y Páłác Krolewski dla śiebie.

2 Y náliczył Sálomon śiedmdźieśiąt tyśięcy mężow, co nośili ćiężáry/ á ośmdźieśiąt tyśięcy mężow/ ktorzy rąbáli drzewo ná gorze : á do nich przystáwow trzy tyśiące y sześć set.

3 Wypráwił też Sálomon do Hirámá Krolá Tyrskiego mowiąc: Jákoś śię obchodźił z Dawidem Ojcem mojm/ posyłájąc mu drzewo Cedrowe ; áby zbudował sobie dom do mieszkánia; ták śię obejdź ze mną.

4 Oto ja chcę budowáć dom Jmieniowi PANA Bogá mego / ábym mu go poświęćił / á iżbym kádźił przed nim rzeczámi wonnymi / y dla ustáwicznego pokłádánia chlebá, y dla cálopalenia poránnego/y wieczornego w Sábbáty/y ná nowiu mieśiącow y w świętá uroczyste Páná Bogá nászego: co ma być ná wieki w Izráelu.

5 A dom ktory budowáć mam/

a 1 Krol. 5. 2.

wielki *będźie*, ábowiem więtßy jest Bog náß / nád wßystkie Bogi. ♣ 6 Acż/ktoż ták wiele przemoże áby mu mogł Dom zbudowáć? Ponieważ go b Niebiosá / y Niebá niebios ogárnąć nie mogą: A ja cożem jest żebym mu dom budowáć miał? chybá tylko dla kádzenia przed nim. ♣ 7 Przetoż teraz/ pośli mi mężá umiejętnego/ coby umiał robić złotem/ y śrebrem / y miedźią / y żelázem / y ßárłatem / y kármázynem / y hyácyntem: á coby umiał rysowáć / y rzezáć/ z innymi umiejętnymi/ktorzy przy mnie są w Judźie/y w Jeruzalem: ktore sporządźił Dawid Oćiec moj. ♣ 8 Pośli mi też drzewá Cedrowego/ jodłowego/ y Almugimowego z Libánu: Bo ja wiem iż słudzy twoji umieją wyrebowáć drzewo ná Libánie: á oto słudzy moji *będą* z sługámi twojimi. ♣ 9 Aby mi wygotowáli drzewá co nawięcey: Bo dom ktory ja budowáć chcę/ wielki ma być ná podźiw. ♣ 10 A oto robotnikom sługom twojim/ ktorzy máją wyćinać drzewo/ dam pßenice młtey / c korcy dwádźieśćiá tyśięcy: y jęczmienia korcy dwádźieśćiá tyśięcy/ y winá wiáder dwádźieśćiá tyśięcy / y oliwy bárełdwádźieśćiá tyśięcy.

b 1 Krol. 8. 27. 2 Kron. 6. 18. Job. 11. 7. 8. 9. Ezái. 66. 1. Mátt. 5. 34. 35. Dźiej. 7. 49.

c I. Młotoney.

11 TEdy odpowiedźiał Hirám Krol Tyrski przez pisánie ktore posłał do Sálomoná: Iż umiłował PAN lud swoj / postánowił cię nád nim Krolem. ♣ 12 Y przydał Hirám *mowiąc*: Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski / ktory uczynił Niebo y ziemię / ktory dał Dawidowi Krolowi Syná mądrego/ y umiejętnego/ rozumnego/ y rostropnego/ áby budował dom PANU / y Páłác Krolewski dla śiebie. ♣ 13 Posłałem ći tedy d mężá mądrego/umiejętnego/ y rostropnego/ Chyrámá Abiego: ♣ 14 Syná niewiásty z corek Dánowych / ktorego Oćiec był obywátel Tyrski / ktory umiał robić złotem/ śrebrem/ miedźią/ żelázem/ kámieniem y drzewem / y ßárłatem / hyácyntem/ ze lnu subtelnego/ y jedwabiu kármázynowego ; ktory *umie* rzezáć wßelkie rzezánie / y wymyślić rozmájita misterna robo=

d 1 Krol. 7. 14.

te / ktora mu záda się z ... twymi / y z mądrymi P... 15 Dawidá / Ojcá twego. ... tylko / y jęczmień / oliw... co obiecał PAN moj / ni... 16 sługom swym. ♣ A my n... my drzewá z Libánu / ile... potrzebá / y zpuśćiemy ... tách / po morzu / do Jopp... każeß zwieść do Jeruzale...

17 ZBliczył e tedy Sálom... stkie cudzoziemce / k... w ziemi Izráelskiey / po o... czeniu / ktorym je policz... Oćiec jego: y ználazło śię... pięćdźieśiąt tyśięcy / y tr... 18 ce / y ßeść set. ♣ A postáno... śiedmdźieśiąt tyśięcy / ... nośili / á ośmdźieśiąt tyś... co wyrebowáli ná gorze: ... śiące y ßeść set przystáw... robotámi ludu.

ROZDZIAŁ I...

Miejsce, záczęćie, y pom... łá. 8. niektore cząstki, y oz... 10. długość skrzydeł Cheru... ná ktorą śię stronę obracáł...

1 POczął tedy Sálomon... a dom PAŃski w Je... ná gorze Moryá / b ktore... kázána c Dawidowi Ojcu... miejscu / ktore zgotował D... bojewisku Ornáná Jebu... 2 ♣ A począł go budowáć ... wtorego / *dniá* wtorego / ro... 3 tego krolestwá swego. ♣ ... pomiar Sálomonow / w... rego budował dom Boży ... ći ßeśćdźieśiąt / łokći podł... pierwßey: á wßerz łokći ... 4 śćiá. ♣ Przyśionek záśie / ... przed oną długą / y przed... mu / był ná dwádźieśćiá ł... wzwyż sto y dwádźieśćiá ... obłożył wewnątrz ßczeryn... 5 ♣ A dom wielki okrył drz... dłowym / ktory też obił ßcz... tem; y dał po wierzchu ... 6 pálm y łáncußkow. ♣ ... dom kámieniem drogim o... 7 złoto / *było* złoto Párwáimsk... to / powlekł dom / bálki / p... śćiány jego / y drzwi jego ... wyrył Cherubiny ná śćiá...

Práwił też dom Swiątnice
naświętszey / ktorego dłuż
według szerokośći domu / ná
ieśćiá łokći / á szerza jego / ná
ieśćiá łokći : y powlekł go
czerego sześćiaset tálentow. ✠
źie też ważyły piećdźieśiąt
w złotá / tákże y Sale powlekł
.

Práwił też w domu Swiąt=
nice naświętszy dwá Cheru=
robotá d misterną: y opráwił
em. ✠ A skrzydłá Cherubinow
y dłuż ná dwádźieśćiá łokći :
ło jedno ná pięć łokći / á do=
o ściány domu: drugie tákże
ło ná pięć łokći / dośięgáło
iá Cherubiná drugiego. ✠
skrzydło Cherubiná drugiego/
ć łokći / dośięgáło ściány do=
krzydło drugie ná pięć łokći /
o Cherubiná drugiego. ✠ A
rzydłá onych Cherubinow /
zone były ná dwádźieśćiá
á oni stali ná nogách swych /
rzy ich były w dom *obrocone*.

Práwił też e zasłonę z hyá=
ynu / y z szárłatu/ y z jedwá=
subtelnego lnu: y dáł wyháf=
ná niey Cherubiny. ✠ Uczy=
przed domem dwá słupy/ ná
ieśći y ná piąći łokći wzwyż:
á ktora *byłá* ná wierzchu ich/
yłá ná pięć łokći. ✠ Spráwił
eńszki/ *jáko* w Swiątnicy/ á
áwił *je* ná wierzch onych słu=
spráwił też sto jábłek gráná=
h/ ktore wpráwił miedzy one
ki. ✠ Y postáwił *one* słupy
Kośćiołem: jeden po práwey/
gi po lewey stronie: y názwał
ego/ co *był* ná práwey stronie/
hin ; á imie tego co *był* ná le=
onie/ Boáz.

Rozdział IV.

arz miedźiány, Morze ulane,
n dźieśięć, Lichtarzow dźie-
low dźieśięć, miednic sto, śieni
11. dwá słupy miedźiane. 14.
sądźite naczyniá kośćielne.

Czynił też Ołtarz miedźiány/
á dwádźieśćiá łokći w dłuż / y
ádźieśćiá łokći w szerz / á ná
ęć łokći wzwyż.

2 Dał też urobić y morze a odle=
wáne / ná dźieśięć łokći od
jednego brzegu áż do drugiego brze=
gu / okrągłe w około / á ná pięć łok=
ći wysokość jego : á okrąg jego był
ná trzydźieśći łokći w około. ✠ 3 A pod
nim zewsząd w około były podo=
bieństwá wołow / ktorych było dźie=
śięć w łokćiu / á obtaczáły morze w
około: á były dwá rzędy tych wołow
odlanych pospołu z morzem. ✠ 4 A
stało ná dwunastu wołech : z ktorych
trzej pátrzáli ná połnocy / á trzej
pátrzáli ná zachod słońcá / á trzej
pátrzáli ná południe / á trzej pá=
trzáli ná wschod słońcá: á morze *stá=*
ło ná nich zwierzchu / á wszytkie
zádki ich były pod morzem. ✠ 5 A by=
ło miąższe ná dłoni: á brzeg jego był
jáko kráj u kubká / *ná kształt* kwia=
tu liliowego : á bráło w śie trzy ty=
śiące wiáder.

6 PRzytym uczynił b wánien
dźieśięć: y postáwił ich pięć po
práwey/ á pięć po lewey stronie / do
umywánia z nich: wszystko co nale=
żáło ná cáłopalenie obmywano z
nich: Ale morze *było*, iżby śie kápłáni
z niego umywáli.

7 Uczynił też Swiecznikow zło=
tych dźieśięć c ná ten kształt
jáko być miáły: y postáwił *je* w ko=
śćiele: pięć po práwey/ á pięć po le=
wey stronie. ✠ 8 Uczynił też stołow
dźieśięć / ktore postáwił w kośćie=
le: pięć po práwey / á pięć po lewey
stronie. Uczynił też czasz zło=
tych sto.

9 Zbudował też śień kápłáńską / y
śień wielką/ y drzwi u oney śie=
10 ni ; á drzwi ich obił miedźią. ✠ A
morze postáwił po práwey stronie /
ná wschod słońcá ku południowey
11 stronie. ✠ Poczynił też Chyrám
kotły/ y miotły/ y miednice.

12 A Ták dokończył Chyrám robo=
ty/ ktorą uczynił Sálomonowi
Krolowi do domu Bożego : *To jest*,
słupy dwá z okręgámi y z gałkámi
ná wierzchu onych dwu słupow / y
dwie śiatki ktore okrywáły one
dwie gałki okrągłe / co *były* ná
13 wierzchu słupow. ✠ Nád to: Jábłek
gránatowych czterzy sta / do onych
dwu śiatek / *ktore* dwá rzędy jábłek

a 1 *Krol.* 7. 23.

b 1 *Krol.* 7. 38.

c 1 *Krol.* 7. 49.

gránatowych było ná káżdéy śiatce / áby okrywáły one dwie gałce okrągłe / ktore były ná wierzchu słupow. ✤ Porobił tákże d podstáwki / á wánny postáwił ná podstáwkách. 15 ✤ Morze jedno / á wołow dwánaśćie 16 pod nim. ✤ Do tego kotły / y miotły / y wszystkie naczynia ich porobił Chyrám Abi / Krolowi Sálomonowi / do domu Páńskiego / z miedźi czystey. 17 ✤ Ná rowninách Jordáńskich zlewał je Krol w iłowátey źiemi / miedzy Sochotem y miedzy Sáredátá. 18 ✤ A ták násprawiał Sálomon naczynia tego wszystkiego bárzo wiele / ták iż wagi miedźi nie dochodzono. 19 ✤ Spráwił tákże Sálomon wszystko naczynie / ktore należáło do domu Bożego: jáko Ołtarz złoty / y stoły ná ktorych bywáły chleby pokłádne. 20 ✤ Tákże świeczniki / y lámpy ich z szczerego złotá / áby je rozświecano według obyczáju przed świątnicą. 21 ✤ Y kwiáty / y lámpy / y nożyczki złote: ktore złoto było wyborne. 22 ✤ Naczynia też muzyczne / y miednice / y łyżki / y kádźilnice ze złotá szczerego: y bráme do domu drzwi wnętrzne do świątnice naświętszey / y drzwi do domu / *to jest* do kośćiołá / ze złotá.

d 1 Krol. 7. 27.

ROZDZIAL V.

Sálomon rzeczy od Ojcá swego poślubione, wniosł do skárbu kośćielnego. 4. tákże y skrzynię z przybytkiem, y z naczyniámi jego. 14. Jásność Boża Kośćioł nápełniłá.

1 A Ták dokończona jest wszystká robotá / ktorą spráwił Sálomon do domu Páńskiego: y wniosł a tám Sálomon rzeczy / ktore był poświęcił Dawid Oćiec jego: śrebro / y złoto / y wszystkie naczynia włożył do skárbow domu Bożego.

a 1 Krol. 7. 51.

2 TEdy zebrał Sálomon Stárszé z Izráelá / y wszystkie Przednieysze z káżdego Pokolenia / y przednieysze z Ojcow Synow Izráelskich / do Jeruzalem: áby przenieśli Skrzynię Przymierza Páńskiego z miástá Dawidowego / ktore jest Syon. 3 ✤ Y zebráli b śię do Królá wszyscy mężowie Izráelscy / w święto uroczyste / ktore *bywa* miesiącá śiodmego. 4 ✤ A gdy śię zeszli wszyscy Stárszy z Izráelá / wźięli Lewitowie Skrzynię. 5 ✤ Y nieśli skrzynię / y Namiot zgromádzenia / y wszystkie naczynia święte / ktore *były* w Namiećie: przenieśli je Kápłáni y Lewitowie. 6 ✤ Zátym Krol Sálomon / y wszystko zgromádzenie Izráelskie / co śię były zeszli do niego przed skrzynię: Ofiárowáli owce / y woły ktorych nie możono policzyć / áni obráchowáć przez mnostwo. 7 ✤ Wnieśli tedy Kápłáni skrzynię Przymierza PAńskiego / ná mieysce jey / do wnętrznego domu / *to jest* do Swiątnice naświętszey / 8 pod skrzydłá Cherubinow. ✤ Abowiem Cherubinowie mieli rozćiągnione skrzydłá / nád mieyscem skrzynie: y okrywáli Cherubinowie skrzynię / y drążki jey z wierzchu. 9 ✤ Y powyćiągáli one drążki / ták / że końce ich było widáć z skrzynie ná przodku Swiątnice: ále ich nie widáć było zewnątrz / y támże 10 zostáły áż do dniá tego. ✤ *A* nic nie było w skrzyni / tylko dwie Tablice / ktore tám był włożył Mojżesz ná Horebie / gdy stánowił *przymierze* PAN z Synámi Izráelskimi 11 po wyśćiu ich z Egiptu. ✤ A gdy wychodźili Kápłáni z Swiątnice / (to wszyscy Kápłáni ile ich było / poświęćili śię byli / á nie przestrzegáli 12 porządkow.) ✤ Stali Lewitowie / śpiewacy / y wszyscy ktorzy byli *przy* Asáfie / Hemmánie / y Jedytunie / y Synowie ich / y bráćia ich / obleczeni będąc w száty biśiorowe / z cymbáły / y z hárfámi / y z cytrámi / stali *mowię* ná wschodniey stronie Ołtarzá: á przy nich kápłánow sto y dwádźieśćiá / trąbiących w trąby. 13 ✤ Y stáło śię / gdy jednostáynie trąbili / y śpiewáli / y wydawáli jednáki głos / chwaląc y sławiąc PANA: y gdy podnośili głos ná trąbách / y ná cymbałách / y ná *innych* instrumentách muzyckich / y chwalili PAná / iż dobry c / iż ná wieki miłośierdźie jego: tedy dom *on* nápełniony jest obłokiem; *to jest* dom 14 Páński. ✤ Ták / iż śię nie mogli Kápłáni ostáć / y służyć dla onego obło-

b 1 Krol. 8. 1

c Psal. 136.

ku-

ku. Abowiem nápełnitá byłá chwałá PAnská dom Boży.

ROZDZIAŁ VI.

Sálomon poświęca Kościoł, dźiękując Bogu, iż obietnice Dawidowi uczynione wypełnił, 12. á prośi, áby w tym domu mieszkáć, y modlitwy wysłuchiwáć raczył.

1 Tedy rzekł a Sálomon: PAN powiedźiał/ iż mieszkáć miał we mgle. 2 A jam zbudował dom ná mieszkánie tobie o PAnie: y miejsce gdźiebyś miał mieszkáć ná wieki. 3 A obroćiwszy Krol oblicze swe/ błogosłáwił wszystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu/ (á wszystko zgromádzenie Izráelskie stało) 4 Y rzekł: Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski/ ktory mowił usty swymi do Dawidá Ojcá mego/ y wypełnił to skutecznie/ mowiąc: 5 Ode dniá ktoregom wywiodł lud moj z źiemie Egipskiey/ nie obrałem miástá ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ ku zbudowániu domu/ gdźieby przebywáło Imię moje: ánim obrał mężá ktoryby był wodzem nád ludem mojim Izráelskim. 6 Alem obrał Jeruzalem/ áby tám przebywáło Imię moje: obrałem też y Dawidá/ áby był nád ludem mojim Izráelskim. 7 Postánowił był Dawid Ojciec moj w sercu swym zbudowáć b dom Imieniowi PAná Bogá Izráelskiego. 8 Ale rzekł PAN do Dawidá Ojcá mego: Aczkolwiekeś był postánowił w sercu swym zbudowáć dom Imieniowi memu/ y dobrześ uczynił/ żeś to umyślił w sercu swym: 9 Wszákże ty nie będźiesz budował tego domu/ ále Syn twoj ktory wynidźie z biodr twych; ten zbuduje dom Imieniowi memu. 10 A ták utwierdźił PAN słowo swoje/ ktore był powiedźiał: Bom ja powstał miásto Dawidá Ojcá mego/ á uśiadłem ná stolicy Izráelskiey/ jáko był powiedźiał PAN; y zbudowałem ten dom Imieniowi PANA Bogá Izráelskiego. 11 Támżem też postáwił skrzynię onę/ w ktorey jest Przymierze PAńskie/ ktore uczynił z Syny Izráelskimi.

12 Tedy stánął *Sálomon* przed Ołtarzem PAńskim/ przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ y wyćiągnął ręce swe. 13 Abowiem był uczynił Sálomon stolec miedźiány/ ktory postáwił w pośrzod śieni: ná pięć łokći w dłuż/ á ná pięć łokći wszerz/ á ná trzy łokćie wzwyż: Y wstąpił nań/ á poklęknąwszy ná koláná swoje przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ wyćiągnął ręce swe ku niebu: 14 Y Rzekł: PAnie Boże Izráelski/ nie maß tobie podobnego Bogá ná niebie y ná źiemi: ktory chowasz umowę y miłośierdźie nád sługámi twymi/ ktorzy chodzą przed tobą cáłym sercem swym. 15 Ktoryś zpełnił słudze twemu Dawidowi Ojcu memu coś powiedźiał: y coś mowił usty twymi/ toś skutecznie wypełnił/ jáko śię to dźiś pokázuje. 16 Przetoż teraz/ o PAnie Boże Izráelski/ zpełń słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/ coś mu był powiedźiał/ mowiąc: Nie będźie c odjęty mąż *z narodu* twego przed twarzą moją/ áby niemiał śiedźieć ná stolicy Izráelskiey: jeśli tylko przestrzegáć będą Synowie twoji drogi swey/ chodząc w zakonie mojim/ jákoś *ty* chodźił przed oblicznośćią moją. 17 Przetoż teraz o PAnie Boże Izráelski/ niech będźie utwirdzone słowo twoje/ ktoreś mowił do sługi twego Dawidá. 18 (Aczći wprawdźie/ izali Bog będźie mieszkał z człowiekiem ná źiemi? Oto d niebiosá/ y niebá niebios nie mogą ćię ogárnąć/ jákoż dáleko mniey ten dom ktorym zbudował?) 19 A wejrzy ná modlitwę sługi twego/ y ná prośbę jego o PAnie Boże moj; wysłuchaj wołánie y modlitwę/ ktorąśię modli sługá twoj przed tobą. 20 Aby były oczy twoje otworzone nád tym domem we dnie y w nocy/ nád tym miejscem/ o ktoremeś powiedźiał/ że tu przebywáć będźie Imię twoje: ábyś wysłuchiwał modlitwę/ ktorą śię będźie modlił sługá twoj/ ná tym miejscu. 21 Wysłuchajże tedy prośbę sługi twego/ y ludu twego Izráelskiego/ ktorąć śię modlić będą ná tym miejscu: ty wysłuchaj z miejscá

a 1 Krol. 8. 12.
b 2 Sám. 7. 2. 1 Krol. 8. 17.
c 2 Sám. 7. 12. 16. Psalm. 132. 12.
d Jozue. 2. 11. 1 Krol 8. 27. Ezdi. 66. 1. Psalm 139. 3. 7. 8. 9. 10.

mieszkánia twego/ z niebá: á wysłuchawszy/ bądź miłościw.

22 Gdyby człowiek zgrzeszył przećiwko bliźniemu swemu/ á przywiodłby go do przyśięgi/ ták/ żeby przyśięgáć muśiał/ á przyszłáby przyśięgá oná przed Ołtarz twoj w tym domu. 23 ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ á rozeznaj y rozsądź sługi twoje; pokarzáiąc niezbożnego/ á obracáiąc drogę jego ná głowę jego; y usprawiedliwiáiąc spráwiedliwego/ á oddawáiąc mu według spráwiedliwośći jego.

24 Gdyby też był porážony lud twoj Izráelski od nieprzyjaćielá/ przeto/ iż zgrzeszyli przećiwko tobie/ á náwroćiliby śię wyznawáiąc Imię twoje/ y modląc śię przepraszáliby ćię w tym domu: ♣ 25 Ty wysłuchaj z niebá; á odpuść grzech ludowi twemu Izráelskiemu/ á przywroć je záśię do źiemie ktoraś im dał y Ojcom ich.

26 T*akże* gdyby záwárte było niebo/ y nie byłoby deszczu/ przeto/ że zgrzeszyli tobie/ á modliliby śię ná tym miejscu wyznawáiąc Imię twoje/ y od grzechu swego odwroćiliby śię/ gdybyś je utrapił: 27 ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ á odpuść grzech sług twojich/ y ludu twego Izráelskiego/ náuczywszy ich drogi práwey po ktorey chodźić máją/ á daj deszcz ná źiemię twoję/ ktoraś dał ludowi twemu w dźiedźictwo.

28 Byliby głód e ná źiemi/ byliby mor/ susza/ y rdzá/ száráńcza y chrząszcze: jeśliby go ściśnął nieprzyjaćiel jego w źiemi mieszkánia jego/ ábo jákákolwiek plagá/ 29 ábo jákákolwiek niemoc: ♣ Wszelka modlitwę/ y wszelka prozbę/ ktoraby czynił ktorykolwiek człowiek/ ábo wszystek lud twoj Izráelski/ poznawszy káżdy z nich karánie swoje y boleść swoję/ y podniosłby ręce swe w tym domu: 30 ♣ Ty wysłuchaj z niebá z miejscá mieszkánia twego; á odpuść/ y oddaj káżdemu według wszystkich drog jego/ ktore znasz w sercu jego: (bo ty/ ty sam znasz sercá synow ludzkich) ♣ 31 Aby śię ciebie báli/ y chodźili drogámi twymi/ po wszystkie dni/ ktorych żyć będą ná źiemi/ ktoraś dał Ojcom nászym.

32 Nád to y cudzoźiemiec/ ktory nie jest z ludu twego Izráelskiego/ y ten/ przyjdźieli z źiemie dálekiey dla Imienia twego wielkiego/ y ręki twojey możney/ y *dla* rámienia twego wyćiągnionego/ przydali/ á modlić śię będą w tym domu: 33 ♣ Ty wysłuchaj z niebá/ z miejscá mieszkánia twego/ y uczyń to wszystko/ o co záwoła do ćiebie on cudzoźiemiec/ áby poználi wszyscy narodowie źiemscy Imię twoje/ y bali śię ćiebie jáko lud twoj Izráelski; y wiedźieli że Imię twoje wzywáne jest nád domem tym/ ktorym zbudował.

34 Gdyby wyszedł lud twoj ná wojnę przećiwko nieprzyjaćiołom swojim drogą ktorąbyś je posłał/ y modliliby śię/ obroćiwszy śię ku temu miástu/ ktoreś obrał/ y ku domowi/ ktorym zbudował Imieniowi twemu: 35 ♣ Wysłuchajże z niebá modlitwy ich/ y prozbę ich/ á wykonaj sąd ich.

36 Gdyby zgrzeszyli *przećiwko* tobie/ (bo niemász f człowieká coby nie grzeszył) á rozgniewawszy śię ná nie podałbyś je pod moc nieprzyjaćielowi/ ktoryby je pojimawszy/ záwiodł je w niewolą do źiemie dálekiey/ ábo bliskiey: 37 ♣ A upámiętáliby śię w sercu swojim w oney źiemi/ do ktorey są záprowádzeni w niewolą/ á náwroćiwszy śię/ modliliby śię w źiemi niewoli swojey/ mowiąc: Zgrzeszyliśmy/ źleśmy uczynili/ y niepobożnieśmy śię spráwowáli: 38 ♣ A náwroćiliby śię do ćiebie z cáłego sercá swego/ y z cáłey duszę swey w źiemi niewoli swojey/ do ktorey *będąc* pojimáni/ záprowádzeni byli/ á modliliby śię obroćiwszy śię ku źiemi swey ktoraś dał Ojcom ich/ y ku miástu ktoreś obrał/ y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu: 39 ♣ Wysłuchajże z niebá/ z miejscá mieszkánia twego modlitwę ich/ y prozbę ich/ á wykonaj sąd ich/ y odpuść ludowi twemu/ ktory tobie zgrzeszył.

e 2 *Kron.* 20. 9.

f 1 *Krol.* 8. 46. *Jobá.* 15. 15. *Kázn.* 7. 21. *Jácob.* 3. 2. 1 *Jan.* 1. 8.

A *Ták*

40 A Tákteraz/ o Boże/ proszę niech będą oczy twoje otworzone/ y uszy twoje nákłonione/ ku modlitwie *uczynioney* ná tym mieyscu. ✣ 41 Teraz tedy powstań o PANie Boże/ ku odpocżynieniu g twemu/ ty/ y skrzynia mocy twojey: Kápłáni twoji o PAnie Boże/ niech będą oblecżeni zbáwieniem/ á święći twoji niechaj się w dobrách ráduja. ✣ 42 O PANIE Boże/ nie odwracaj oblicżá h Pomázáńcá twego: pámiętaj ná miłośierdźiá *obiecáne* Dawidowi słudze twemu.

g Psalm 132. 8.

h I. Od pomázáńcá.

ROZDZIAŁ VII.

Ogień z niebá spadłná ofiáry. 2. Chwała PAńska nápełniłá dom. 4. poświęcánie kośćiołá. 12. PAN śię okazał Sálomonowi z obietnicámi y zgrozbámi.

1 A Gdy dokończył Sálomon a modlitwy/ tedy ogień zstąpił z niebá/ y pożárł cáłopalenie/ y *inne* ofiáry: b á chwałá PAńska nápełniłá on dom. ✣ 2 Y nie mogli Kápłáni wniść do domu PAńskiego/ przeto/ że chwałá PAńska nápełniłá dom PAński. ✣ 3 Y wszyscy Synowie Izráelscy/ widząc gdy zstępował ogień/ y chwałá Páńska ná dom/ upádli twarzą swą ná ziemię/ ná tło: á kłániájąc się/ chwalili PAná/ że dobry/ że ná wieki miłośierdźie jego.

4 A Krol y wszystek lud spráwowáli ofiáry przed PANEM. ✣ 5 Tedy nábił Krol Sálomon ná ofiáry wołow dwádźieśćiá y dwá tysiące/ á owiec sto y dwádźieśćiá tysięcy/ gdy poświącáli dom Boży Krol y wszystek lud. ✣ 6 Ale Kápłáni stali w rzędźiech swych: Lewitowie tákże z instrumentámi muzyki Páńskiey/ ktore był spráwił Dawid krol/ ku chwaleniu PANá/ (że ná wieki miłośierdźie jego) pieśnią Dawidowa/ ktora im podał. *Inni* też Kápłáni trąbili przećiwko nim/ á wszyscy Izráelczycy stali. ✣ 7 Nád to/ poświęćił Sálomon pośrzodek śieni/ ktora byłá przed domem PAńskim: Bo tám ofiárował cáłopalenia/ y tłustośći spokojnych ofiar/ przeto/ że ná Ołtarzu miedźiánym/ ktory był spráwił Sálomon/ nie mogły się zmieśćić cáłopalenia/ y ofiáry śniedne/ y tłustośći. ✣ 8 Y obchodźił Sálomon onego czásu e święto uroczyste przez śiedm dni/ á wszystek Izráel z nim/ zgromádzenie bárzo wielkie/ od wejśćia do Emát/ áż do rzeki Egipskiey. ✣ 9 Potym uczynili dniá osmego święto: ábowiem poświęcenie Ołtarzá spráwowáli przez śiedm dni/ y święto uroczyste *obchodźili* przez śiedm dni. ✣ 10 A dniá dwudźiestego y trzećiego/ mieśiącá śiodmego/ rozpuśćił lud do przybytkow swojich/ weselący się/ y ćieszący się w sercu *swym*, z dobrodźiejstwá ktore uczynił PAN Dawidowi y Sálomowi/ y Izráelowi ludowi swemu. ✣ 11 A ták d dokończył Sálomon domu PAńskiego/ y domu krolewskiego: á wszystko co był umyślił w sercu swym uczynić w domu PAńskim/ y w domu swym/ wykonał szczęśliwie.

a 1 Krol. 8. 54. 2 Mác. 2. 20.

b T. Obłok znák przytomnośći PAńskiey.

e 1 Krol. 8. 65.

d 1 Krol. 9. 1.

12 Potym ukazał się PAN Sálomonowi w nocy/ y rzekł do niego: Wysłuchałem modlitwę twoję/ y obrałem to mieysce sobie zá dom do ofiáry. ✣ 13 Jesli zámknę niebo/ żeby nie było deszczu; y jesli rozkażę száráńczy/ áby pożárłá ziemię; jesli też pośle powietrze ná lud moj: ✣ 14 A jesliby się upokorzył lud moj/ nád ktorym wzywano Imienia mego/ á modliłby się/ y szukáłby twarzy mojey/ odwroćiwszy się od drog swojich złych: tedy ja wysłucham z niebá/ y odpuszczę grzech ich/ á uzdrowię ziemię ich. ✣ 15 Oczy też moje otworzone będą/ á uszy moje nákłonione ku modlitwie *uczynioney* ná tym mieyscu. ✣ 16 Bom teraz obrał e y poświęćił ten dom/ áby tu przebywáło Imię moje áż ná wieki: y będą tu oczy moje/ y serce moje po wszystkie dni.

17 A Ty będźieszli chodźił przede mną/ jáko chodźił Dawid Oćiec twoj/ á będźiesz się spráwował według wszystkiego com ći przykazał/ strzegąc ustaw mojich y sądow mojich. ✣ 18 Tedy utwierdzę stolicę f krolestwá twego/ jákom uczynił umowę z Dawidem Ojcem twojim/ mowiąc: Nie będźie g odjęty z narodu twego mąż pánujący nád

e 5 Moy. 12. 5. Psalm 132. 13.

f 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 6. 12. Psalm 89. 20.

g 1 Kron. 6. 16.

[h: 3 Moj. 26.14. 33. 5 Moj. 28.15. 36.37.]

19 Izráelem. ✠ Ale jesli śię wy h odwroćićie / á opuśćićie ustáwy moje / y przykazánia moje ktorem wam podał / á odszedszy / bedźiećie służyli Bogom cudzym / y bedźiećie śię im kłaniáli. 20 ✠ Tedy je wykorzenię z źiemie moiey / ktorąm im dał: á ten dom / ktorym poświećił Imieniowi memu / odrzucę od oblicza mego / y podam go ná przypowieść / y ná baśń / miedzy wszystkie narody. ✠ 21 Nád to y ten dom / ktory był sławny / káżdemu mimo idącemu / bedźie ná podźiw / y rzecze: Przecz że ták uczynił PAN tey źiemi / y temu 22 domowi? Tedy odpowiedzą: ✠ Przeto / iż opuśćili PANA Bogá Oycow swoich / ktory je wywiodł z źiemie Egipskiey; á chwyćili śię Bogow cudzych / y kłaniáli śię im / y służyli im: dla tegoż przywiodł ná nie to wszystko złe.

ROZDZIAŁ. VIII.

Miásteczká pobudowáne od Sálomoná. 7. Hołdownicy jego. 11. Przyczyná dla ktorey żenie swey, Corce Fáráonowey osobny dom zbudował. 12. Zwyczájne ofiáry, y nabożeństwo jego. 17. Posyłánie Okrętow do Ofir.

[a: 1 Krol. 9. 10.]

1 A Po wyśćiu a dwudźiestu lat / ktorych budował Sálomon 2 dom Páński y dom swoj. ✠ Pobudował też miástá / ktore był wroćił Hirám Sálomonowi / á dał tám mieszkánie Synom Izráelskim. ✠ 3 Potym ćiągnął Sálomon do Emát Soby / y wźiął ją. 4 ✠ Pobudował też Tádmor ná puszczy / y wszystkie miástá *w ktorych miał* składy pobudował 5 w Emát. ✠ Nád to zbudował Betoron wyższe / y Betoron niższe / miástá obronne w murzech / z bramámi y z 6 zaworámi. ✠ Tákże y Báálát / y wszystkie miástá / w ktorych miał składy Sálomon; y wszystkie miástá *dla* wozow / y miástá *dla* jezdnych: owá wszystko według upodobánia swego / cokolwiek zámyślił budowáć w Jeruzalem / y ná Libánie / y po wszystkiey źiemi pánowánia swego.

7 W Szystek *też* lud / ktory był pozostáł z Hetejczykow / y Amorrejczykow / y Ferezejczykow / y Hewejczykow / y Jebuzejczykow / 8 ktorzy niebyli z Izráelá. ✠ *Idący* z Synow ich / ktorzy byli zostáli po nich w oney źiemi / ktorych byli nie wygubili Synowie Izráelscy; poczynił Sálomon hołdownikámi / áż 9 do dniá tego. ✠ Ale z Synow Izráelskich / ktorych nie poczynił Sálomon niewolnikámi do robot swoich (bo oni byli mężowie waleczni / y przednieyszy Hetmáni jego / y przełożeni nád wozámi jego / y nád jezdnymi jego.) ✠ 10 Z tych było przednieyszych przełożonych / ktore miał Krol Sálomon / dwieśćie y piećdźieśiąt pánujących nád ludem.

11 I Corkę Fáráonowę przeniosł Sálomon z miástá Dawidowego / do domu ktory jey był zbudował; ábowiem mowił: Nie bedźie mieszkáłá żoná mojá w domu Dawidá Krolá Izráelskiego / bo święty jest; przeto / iż weszłá do niego skrzyniá Páńska.

12 T Edy Sálomon ofiárował cáłopalenia PANU / ná Ołtarzu Páńskim / ktory był zbudował przed przyśionkiem. 13 ✠ Cokolwiek zwyczájnie ná káżdy dźień ofiárowáć miano / według rozkazánia Mojżeszowego w Sábbáty / ná nowiu mieśiącow / y w święta uroczyste / trzy kroć do roku / w święto Przáśnikow / y w święto Tygodniow / y w święto Kuczek. 14 ✠ Y postánowił według rozrządzenia Dawidá Oycá swego / rozdźiały Kápłanow w posługowániu ich / y Lewity w powinnośćiách ich / áby chwalili Bogá / y służyli przy Kápłániech / według zwyczáju káżdego dniá: odźwierne też w rzędźiech ich / przy káżdey bramie: Abowiem tákie *było* rozkazánie Dawidá męża 15 Bożego. ✠ Y nie ustąpili od rozkazánia krolewskiego o Kápłániech y o Lewitách / y około wszystkich rzeczy / 16 y około skárbow. ✠ A ták / dogotowano wszystkiego dźiełá Sálomonowego / od onego dniá / ktorego założony był dom Páński áż do wystáwienia jego: y ták dokończony 17 był dom Páński. ✠ Tedy jáchał Sálomon do Asyongáber / y do Elot / b *ktore jest* nád brzegiem morskim / w 18 źiemi Edomskiey. ✠ Y posłał mu

[b: 1 Kro. 9. 2.]

Hiram przez ręce sług swojich / okręty y żeglarze świádome morzá ; ktorzy jácháli z sługámi Sálomonowymi do Ofir: á wziąwszy z tąmtąd cztery stá y piećdźieśiąt tálentow złotá / przynieśli *je* do c Królá Sálomoná.

c 1 Krol. 9. 28.

ROZDZIAŁ. IX.

Przyjazd Krolowey z Sáby do Sálomoná. 9. dárych wzájemne. 13. dochody Sálomonowe doroczne.

a 1 Krol. 10. 1. Mátt. 12. 42.

1 Gdy Krolowa a z Sáby słysząc sławę Sálomonowę / przyjáchałá do Jeruzalem / áby doświádczáłá Sálomoná w gadkách / z wielkim bárzo pocztem / y z wielbłądámi niosącymi rzeczy wonne / y złotá bárzo wiele / y kámienia drogiego. A przyszedszy do Sálomoná / mowiłá z nim o wszystkim co miáłá w sercu swojim. 2 Ale jey odpowiedźiał Sálomon ná wszystkie jey słowá / á nie było nic skrytego przed Sálomonem / ná coby jey nie odpowiedźiał. 3 Przetoż / widząc Krolowa z Sáby mądrość Sálomonowę / y dom ktory zbudowáł: 4 Tákże potráwy stołu jego / y śiadánia sług jego / y stawánia służących mu / y száty ich ; y podczáższe jego / y száty ich ; y b wschody po ktorych wstępowáł do domu Páńskiego / zdumiewáłá śię bárzo. 5 Y rzekłá do Krolá: Prawdźiwać to mowá / ktorám słyszáłá w źiemi mojey o spráwách twojich / y o mądrośći twojey. 6 Alem nie wierzyłá słowom ich / áżem przyjacháwszy oglądáłá oczymá swymi: ále oto nie powiedźiano mi y połowice o wielkiey mądrośći twojey ; Przeszedłeś sławę o ktorey słyszáłá. 7 Błogosłáwieni mężowie twoji / y błogosłáwieni ći słudzy twoji / ktorzy stoją przed tobą záwsze / á słucháją mądrośći twojey. 8 Niechże będźie PAN Bog twoj błogosłáwiony / ktory ćię sobie upodobał / áby ćię posádźił ná stolicy swojey zá Krolá *przed* PANEM Bogiem twojim. Dla tego / iż umiłował Bog twoj Izráelá / áby go umocnił ná wieki: przetoż postánowił ćię nád nimi zá Krolá / ábyś czynił sąd y spráwiedliwość. 9 Y dáłá Krolowi sto y dwádźieśćiá tálentow złotá / y rzeczy wonnych bárzo wiele / y kámienia drogiego. A *nie przyszło* nigdy więcey tákich rzeczy wonnych / jákie dáłá Krolowa z Sáby Krolowi Sálomonowi.

b I. Ofiáry ktore spráwowáł

10 Nád to y słudzy Hirámowi / y słudzy Sálomonowi / ktorzy c byli przywieźli złotá z Ofir / przywieźli y drzewá Almuginowego / y kámienia drogiego. 11 Y poczynił Krol z onego drzewá Almugimowego wschody do domu Páńskiego / y do domu krolewskiego / y hárfy / y lutnie śpiewakom. A nie widano przed tym nigdy tákich rzeczy w źiemi Judskiey. 12 Krol tákże Sálomon dał krolowey z Sáby / wszystko czego chćiáłá y czego żądáłá ; oprocz *nagrody zá to* co byłá przyniosłá do Krolá: Potym śię wroćiłá / y odjácháłá do źiemie swey / oná / y słudzy jey.

c 1 Krol. 10. 12.

13 A Byłá wagá tego złotá ktore przychodźiło Sálomonowi ná káżdy rok / sześć set y sześćdźieśiąt y sześć tálentow złotá. 14 Oprocz *tego* co kupcy / y ktorzy hándlują / przynośili. Tákże wszyscy Krolowie Arábscy / y Książętá *oney* źiemie / przywoźili złoto y śrebro Sálomonowi. 15 Przetoż uczynił Krol Sálomon dwie śćie tarczy ze złotá ćiągnionego : sześć set *syklow* złotá ćiągnionego wychodźiło ná káżdą tarczą. 16 Przytym trzy stá puklerzow ze złotá ćiągnionego / trzy stá *syklow* złotych wychodźiło ná káżdy puklerz / ktore schowáł Krol w domu Lásu Libánowego.

17 Uczynił tákże Krol Stolicę wielką z kośći słoniowey / y powlokł ją szczerym złotem. 18 A sześć stopniow *było* u oney stolice ; á podnożek był ze złotá / trzymájący śię stolice : poręcza też były z obudwu stron / kędy śiadano / á dwá lwi stáli u poręcza. 19 Dwánaśćie też lwow stało ná sześći stopniách z obu stron: Nie było nic tákowego urobiono w żadnym krolestwie. 20 Nád to wszystkie naczynia / z ktorych pijał Krol Sálomon / były złote / y wszystek sprzęt w domu Lásu Libánowego ze złotá szczerego ; nic *nie było* ze śre-

brá: bo go nie miano w żadney cenie zá dni Sálomonowych. 21 Abowiem okręty krolewskie chodźiły ná morze z sługámi Hirámowymi: raz we trzy látá wracáły śię też okręty z morzá/ przynosząc złoto/ y śrebro/ kośći słoniowe/ y koczkodany/ y pawie.

22 A Ták uwielbiony jest Krol Sálomon nád wszystkie Krole ziemskie/ bogáctwy y mądrośćiá. 23 Przetoż wszyscy Krolowie ziemscy/ prágnęli widźieć Sálomoná/ áby słucháli mądrośći jego/ ktorą był dał Bog w serce jego. 24 Y przynośili mu káżdy upominek swoj/ naczynia śrebrne/ y naczynia złote/ száty/ zbroje/ y rzeczy wonne/ konie y muły/ á to nákáżdy rok. 25 Y miał Sálomon cztery d tyśiące stájen koni y wozow/ á dwánaśćie tyśięcy jezdnych/ ktore rozsádźił po miástách wozow/ y przy sobie w Jeruzalem. 26 Y pánował nád wszystkimi e Krolmi/ od rzeki/ áż do źiemie Filistyńskiey/ y áż do gránice Egipskiey. 27 A złożył Krol śrebrá w Jeruzalem/ f jáko kámienia/ á Cedrow złożył jáko płonych fig/ ktorych rośćie ná polu bárzo wiele. 28 Przywodzono g też konie Sálomonowi z Egiptu/ y ze wszystkich *innych* źiem. 29 A ostátek spraw Sálomonowych/ pierwszych y ostátnich/ zápisano w Kśięgách Nátáná Proroká/ y w proroctwie Achiaszá Sylonitczyká/ y w Widzeniách Jáddy Widzącego/ *ktory prorokował* przećiw Jeroboámowi/ Synowi Nábátowemu. 30 Y krolował Sálomon w Jeruzalem nád wszystkim Izráelem/ czterdźieśći lat. 31 Y zásnął potym Sálomon z Ojcy swymi/ á pochowano go w mieśćie Dawidá Ojcá jego: A Roboám Syn jego krolował miásto niego.

d 1 Krol. 4. 26. y 10. 26. 2 Kron 1. 14.
e 1 Krol. 4. 21.
f 2 Krol. 10. 27. 2 Kron 1. 15.
g 2 Kron 1. 16.

ROZDZIAŁ X.

Roboám zostáł Krolem w Sychem. 3. poddáni proszą go o ulżenie ćiężarow. 5. Roboám surową im odpowiedź dał. 16. dźieśiećioro Pokolenia oderwáły śię od niego. y Adorámá poborcę ukámienowáli. 18. Roboám przed nimi uciekł.

1 TEdy jáchał Roboám a do Sychem: bo w Sychem zebrał śię był wszystek Izráel/ áby go postánowili Krolem. 2 A gdy to usłyszał Jeroboám/ Syn Nabátow/ ktory był w Egipćie/ gdźie był uciekł przed Krolem Sálomonem/ wroćił śię Jeroboám z Egiptu: 3 Bo posłáli y wezwáli go. Tedy przyszedł Jeroboám/ y wszystek Izráel: y rzekli do Roboámá/ mowiąc; 4 Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćięszkie/ ále *ty* teraz ulżyj *nam* niewoli srogiey Ojcá twego/ y jarzmá ćięszkiego/ ktore włożył ná nas? á będźiemyć służyli. 5 Ktory im rzekł: Po trzech dniách wroććie śię do mnie: Y odszedł lud.

6 M Jedzy tym wszedł Krol Roboám w rádę z Stárszymi/ ktorzy stawáli przed Sálomonem Ojcem jego zá żywotá jego/ mowiąc: Co wy rádźićie? Jákąbym miał dáć odpowiedź ludowi temu? 7 Ktorzy mu odpowiedźieli/ mowiąc: Jesli dźiś powolny będźiesz ludowi temu/ á uczyniśz im kwoli/ y będźiesz mowił do nich słowá łágodne/ będą sługámi twymi po wszystkie dni. 8 Ale *on* opuśćiwszy rádę Stárszych/ ktorą mu podáli/ wszedł w rádę z młodźieńcámi/ ktorzy z nim wzrośli/ y stawáli przed nim. 9 Y rzekł do nich: Coż wy rádźićie/ ábyśmy odpowiedźieli ludowi temu? ktorzy rzekli do mnie/ mowiąc: Ulżyj tego járzmá/ ktore włożył Oćiec twoj ná nas? 10 Tedy mu odpowiedźieli oni młodźieńcy/ ktorzy z nim wzrośli/ mowiąc? Ták odpowiesz temu ludowi/ ktorzy do ćiebie rzekli mowiąc? Oćiec twoj włożył ná nas ćięszkie járzmo/ ále ty ulżyj go nam. Ták rzeczesz do nich: Namnieyszy *pálec* moj/ mięższy jest niż biodrá Ojcá mego. 11 Przetoż teraz/ Oćiec moj kładł ná was járzmo ćięszkie/ ále ja przydam do jarzmá wászego: Oćiec moj karał was biczykámi/ á ja was *będę karał* korbáczámi.

12 P Rzyszedł tedy Jeroboám y wszystek lud do Roboámá/ dniá trzećiego/ jáko *im* był rozkazał Krol/ mowiąc: Wroććie śię do mnie dniá trzećiego. 13 Y odpowiedźiał im Krol

a 1 Krol. 12. 1.

surowie / bo opuścił Krol Roboám rádę Stárcow. ♣ 14 A rzekł do nich według rády młodźieńcow / mowiąc: Oćiec moj obćiążył was járzmem ćięszkim / ále ja przydam do niego / Oćiec moj karał was bicżykámi / ále ja was będę karał korbáczámi. ♣ 15 Y nie usłuchał Krol ludu: (bo byłá przycżyná od Bogá / áby dosyć ucżynił PAN słowu swemu / ktore był powiedźiał przez Achiaszá b Sylonitcżyká / do Jeroboámá Syná Nábátowego.)

b 1 Krol. 11.19.

16 PRzetoż *widząc* wszystek Jzráel / że ich Krol nie usłuchał / odpowiedźiał lud Krolowi / mowiąc: Coż mamy zá dźiał w Dawidźie? á co zá dźiedźictwo w Synu Jsájowym? Káżdy *idź* do namiotow swych o Jzráelu! A ty Dawidźie opátrz teraz dom swoj. ♣ Y rozeszli śię wszyscy Jzráelcżycy do namiotow swojich. ♣ 17 A ták *tylko* nád Synámi Jzráelskimi / ktorzy mieszkáli w miástách Judskich / krolował Roboám. ♣ 18 Y posłał Krol Roboám Adorámá / ktory był Poborcą c / y ukámienowáli go Synowie Jzráelscy / że umárł: przetoż Krol Roboám wśiadszy co rychley ná woz / ućiekł do Jeruzalem. ♣ 19 A ták odstąpili Jzráelcżycy od domu Dawidowego / áż do dniá tego.

c H. Nád pobory.

ROZDZIAŁ XI.

Roboám záhámowány od Bogá, áby nie walcżył przećiw Jeroboámowi. 5. Miástá swe opátrzył. 13. Kápłáni od Jeroboámá wygnáni, ućiekáją do niego. 18. Zony y dźieći jego.

1 PRzyjáchawszy tedy Roboám a do Jeruzalem / zebrał dom Judow y pokolenie Benjáminowe / sto y ośmdźieśiąt tyśiecy *mężow* przebránych do boju / áby walcżyli z Jzráelem; á żeby przywrocone było krolestwo do Roboámá. ♣ 2 Y stáło śię słowo Páńskie do Semejaszá mężá Bożego / mowiąc: ♣ 3 Powiedz Roboámowi / Synowi Sálomonowemu Krolowi Judskiemu / y wszystkiemu Jzráelowi / w Judźie w *pokoleniu* Benjáminowym / mowiąc: ♣ 4 Ták mowi PAN: Nie wychodźćie / áni wálcżćie z bráćią wászą / wroććie śię káżdy / do domu swego: ábowiem ode mnie stáłá śię tá rzecz: y usłucháli słowá PAńskiego. ♣ Y wroćili śię / á nie ćiągnęli przećiw Jeroboámowi.

a' 1 Krol. 12.21.

5 Y Mieszkał Roboám w Jeruzalem / á pobudował miástá obronne w Judźie. ♣ 6 Y zbudował Betlehem / y Etám / y Tekue. ♣ 7 Y Betsur / y Soko / y Adullám. ♣ 8 Y Get / y Máresá / y Zyf. ♣ 9 Y Adoráim / y Láchis / y Asekå: ♣ 10 Y Sorá / y Ajálon / y Hebron / ktore *były* w Judźie / y w pokoleniu Benjáminowym / miástá obronne. ♣ 11 A gdy zmocnił one twirdze / postánowił w nich stárosty / y *wystáwił* szpichlerze dla zboża / y dla oliwy / y dla winá. ♣ 12 A w káżdym mieśćie *złożył* tarcze y włocznie: á opátrzył je bárzo mocno: á ták pánował nád Juda y Benjáminem.

13 KApłáni tez y Lewitowie / ktorzy *byli* we wszystkim Jzráelu / zebráli śię do niego / ze wszystkich gránic swoich. ♣ 14 Bo opuśćiwszy Lewitowie przedmieśćia swoje / y osiádłośći swoje / szli do Judy / y do Jeruzalem (gdyż je był wyrzućił Jeroboám y Synowie jego / áby nie odpráwowáli urzędu Kápłáńskiego PANU. ♣ 15 Y postánowił sobie b Kápłány po wyżynách / y Diabłom / y ćielcom / ktorych był nácżynił.) ♣ 16 A zá nimi ze wszystkich pokoleń Jzráelskich / ktorzy obroćili sercá swe ku szukániu PANA Bogá Jzráelskiego / przyszli do Jeruzalem / áby ofiárowáli PANU / Bogu Ojcow swojich. ♣ 17 A ták umocnili krolestwo Judskie / y utwirdźili Roboámá Syná Sálomonowego przez trzy látá: ábowiem chodźili drogą Dawidá y Sálomoná / przez one trzy látá. ♣ 18 Potym / pojął sobie Roboám zá żonę Máháláte / corkę Jerymotá / Syná Dawidowego; y Abiháilę / corkę Eliábá / Syná Jsájego. ♣ 19 Ktora mu urodźiłá Syny: Jehuszá / y Semártaszá / y Záámá. ♣ 20 A po niey pojął Mááchę / corkę Absálomowę; ktora mu urodźiłá Abiaszá / y Etájá / y Syzę / y Sálomitę. ♣ 21 Y miłował Roboám Mááchę / corkę Absálomowę / nád wszystkie żony

b 1 Krol. 12.31.

swoje

swoje/ y nádzałożnice swoje: Abowiem pojął był żon ośmnaśćie; á założnic sześćdźieśiąt: Y zpłodźił dwádźieśćiá y ośm synow/ y sześćdźieśiąt corek. 22 ✤ Y postánowił Roboám Abiaszá/ Syná Maáchy/ zá Kśiążę y zá Hetmáná miedzy bráćią jego: Abowiem *zamyślał* go uczynić Krolem. 23 ✤ A roztropnie sobie postępując/ rozsádźił wszystkie *inne* Syny swe/ po wszystkich krájinách Judskich/ y Benjáminowych/ po wszystkich miástách obronnych/ y opátrzył je dostátkiem żywnośći/ y nádał *im* wiele żon.

Rozdział. XII.

Sesák Krol Egipski, do Indskiey Ziemie wtárgnął. 9. Kośćioł, y dom krolewski złupił. 12. Roboám pokorą swą onego ubłagał.

1 GDy utwirdźił krolestwo *swoje* Roboám a/ y zmocnił je/ opuśćił Zakon PANski; y wszystek Izráel z nim. 2 ✤ Y stáło śię roku piątego krolowánia Roboámowego/ że wyćiągnął Sesák Krol Egipski/ przećiw Jeruzalem/ (ábowiem byli zgrzeszyli przećiw PANu.) 3 ✤ Z tyśiącem y dwiemá sty wozow/ y z sześćiądźieśiąt tyśięcy jezdnych/ á nie było liczby ludu/ ktory przyćiągnął z nim z Egiptu: Lubimczykow/ y Suchymczykow y Chuszymczykow. 4 ✤ Y pobrał miástá obronne ktore były w Judźie: y przyćiągnął áż ku Jeruzalem.

5 TEdy Semejasz Prorok/ przyszedł do Roboámá/ y do Kśiążąt Judskich/ ktorzy śię byli zebráli do Jeruzalem *uciekájąc* przed Sesákiem: y rzekł do nich; Ták mowi PAN: Wyśćie mię opuśćili: dla tegom y ja was opuśćił/ *y podał* w ręce Sesákowe. 6 ✤ Y upokorzyli śię Kśiążętá Izráelscy/ y Krol/ y mowili: Spráwiedliwy *jest* PAN. 7 ✤ A gdy ujrzał PAN/ iż śię upokorzyli/ stáło śię słowo PANskie do Semejaszá/ mowiąc; Upokorzyli śię/ niewytrácę ich/ *ále* im dam w krotce wybáwienie/ áni śię wyleje zápalczywość mojá przećiw Jeruzalem przez ręce Sesáká. 8 ✤ Wszákże będą mu zá sługi: áby wiedźieli/ co *to jest* służyć mnie/ ábo służyć krolestwam źiemskim: 9 ✤ A ták ćiągnął Sesák b Krol Egipski/ przećiw Jeruzalem/ y pobrał skárby domu PANskiego/ y skárby domu krolewskiego/ wszystko to pobrał: wźiął też tarcze złote/ 10 ktore był spráwił c Sálomon. ✤ Y spráwił Krol Roboám miásto nich tarcze miedźiáne/ y poruczył *je* przełożonym nád piechotą/ ktorzy strzegli drzwi domu krolewskiego. 11 ✤ A gdy wchadzał Krol do domu PANskiego/ tedy przychodźiłá piechotá y bráli je: potym záśię odnośili je do swojich komor. 12 ✤ A ták iż śię upokorzył/ odwroćił śię od niego gniew PANski/ y nie wytráćił go do końcá: Abowiem *jeszcze* y w Judźie d było nieco dobrego.

13 ZMocnił śię tedy Krol Roboám e w Jeruzalem/ y krolował: á było czterdźieśći lat y jeden rok Roboámowi/ gdy krolowáć począł; á śiedmnaśćie lat krolował w Jeruzalemie w mieśćie// ktore obrał PAN ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ áby tám przebywáło Imię jego. A imię mátki jego *było* Náámá Ammonitká. 14 ✤ Tenczynił złe: Bo nie przygotował sercá swego/ áby szukał PAná. 15 ✤ Ale spráwy Roboámowe pierwsze y poślednie/ zápisáne są w Kśięgách Semejaszá Proroká/ y Jáddy Widzącego: gdźie śię opisuje porządek rodzájow; tákże wojny *miedzy* Roboámem/ y Jeroboámem/ po wszystkie dni. 16 ✤ Y zásnął Roboám z Ojcy swymi; y pochowan jest w mieśćie Dawidowym: á krolował Abiasz Syn jego miásto niego.

Rozdział. XIII.

Abiasz Syn Roboámow kroluje. 3. wojná jego przećiw Ieroboámowi. 5. strofowánie ludu Izráelskiego y szczycenie śię pomocą Páńską. 13. Izráelczyki porázil, y kilká miast ich pobrał. 21. żony y dźieći jego.

1 ROku ośmnastego a Krolá Jeroboámá/ krolował Abiasz nád Judą. 2 ✤ Trzy látá krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego *było* Micháją corká Urjelowá z Gábáá. Y

a 1 Krol. 14.22.

b 1 Krol. 14.16.

c 1 Krol. 14.26.

d 1 Krol. 11.13. 36.

e 1 Krol. 14.21.

a 1 Krol. 15. 1.

była wojná b miedzy Abiaszem / y 3 miedzy Jeroboámem. ♣ Przetoż Abiasz uszykował wojsko ludźi bárzo walecznych / cztery kroć sto tyśiecy mężow przebránych. Jeroboám tákże uszykował śie przećiwko niemu / májąc ośm kroć sto tyśiecy mężow przebránych / bárzo walecznych.

b Krol. 15. 7.

4 GDy stánął Abiasz ná wierzchu gory Semeron / ktora *byłá* miedzy gorámi Efráimskimi / y rzekł: Słuchajćie mię Jeroboámie y wszystek Izráelu. 5 ♣ Izali wam nie *należy* wiedźieć / że PAN Bog Izráelski dał krolestwo Dawidowi nád Izráelem ná wieki / onemu / y synom jego przymierzem c trwáłym? 6 ♣ Lecz powstał Jeroboám / syn Nábátow / sługá Sálomoná / Syná Dawidowego / y d stał śię odpornym Pánu swemu: 7 ♣ Y zebráli śię do niego mężowie lekkomyślni / á ludźie niepobożni ; y zmocnili śię przećiw Roboámowi Synowi Sálomonowemu: á Roboám będąc dźiećięćiem / y sercá lękliwego / nie mogł śię im mężnie oprzeć: 8 ♣ Záczym wy śię teraz myślićie zmocnić przećiw krolestwu PAŃskiemu / ktore jest w rękách Synow Dawidowych : á jest was kupá wielka ; y *maćie* z sobą ćielce złote / ktorych wam náczynił Jeroboám zá Bogi. 9 ♣ Y zażeśćie nie zárzućili e Kápłánow PAŃskich / Synow Aáronowych y Lewitow? á poczyniliśćie sobie Kápłány / jáko *inni* narodowie źiemscy? Ktokolwiek przychodźi áby poświęcone były ręce jego / z ćielcem młodym / y z śiedmią báránow / stawa śię Kápłánem tych ktorzy nie *są* Bogowie. 10 ♣ Ale my jesteśmy Páná Bogá nászego / y nie opuśćiliśmy go: á Kápłáni / ktorzy służą PANU / *są* Synowie Aáronowi / y Lewitowie / ktorzy pilnują urzędu swego: 11 ♣ Y ofiárują PAnu cáłopalenia ná káżdy záránek / y ná káżdy wieczor : y kádzą rzeczámi wonnymi / y pokłádáją chleby / ná stole czystym ; tákże świecznik złoty / y lámpy jego *sporządzáją* áby gorzáły ná káżdy wieczor. A ták my strzeżemy rozkazánia PANA Bogá nászego : á wyśćie go opuśćili. 12 ♣ Przetoż oto z námi jest ná czele Bog / y Kápłáni jego / y trąby głośne / áby brzmiáły przećiwko wam: Synowie Izráelscy / niewalczćież z PAnem / Bogiem Ojcow wászych: bo śię wam nie powiedźie.

c H. Przymierzem Soli.
d 1 Krol. 11. 26.
e 1 Krol. 12. 31. 2 Kron 11. 14. 15.

13 MIedzy tym obwiodł zásadzkę Jeroboám / áby ná nie przypadli z tyłu : Y byli *jedni* w oczy Judźie / á drudzy ná zásadzce z 14 tyłu ich. ♣ Tedy ujrzawszy *Synowie* Judscy / że ná nie *následowáłá* bitwá z przodku y z tyłu / wołáli do PANá / á Kápłáni trąbili w 15 trąby. ♣ Uczynili tedy okrzyk mężowie Judá : Y stáło śię w onym okrzyku mężow Judskich / że Bog poráźił Jeroboámá / y wszystkiego Izráelá przed Abiaszem y Judą. ♣ 16 Y ućiekáli Synowie Izráelscy przed Judą: ále je podał Bog w ręce 17 ich. ♣ Y poráźili je Abiasz y lud jego / porażką wielką : ták / iż legło pobitych z Izráelá / pięć kroć sto ty- 18 śiecy mężow ná wybor. ♣ Przetoż poniżeni *są* Synowie Izráelscy ná on czás : á zmocnili śię Synowie Judscy : poniewáż spolegáli ná PAnu / Bogu Ojcow swych. ♣ 19 Y gonił Abiasz Jeroboámá / á odjął mu miástá Bethel y wśi jego ; y Jesáná y wśi jego ; y Efron 20 y wśi jego. ♣ A nie mogł śię więcey pokrzepić Jeroboám zá dni Abiaszowych : y uderzył go PAN że umárł.

21 ALe Abiasz zmocnił śię / y pojął sobie żon czternáśćie / y zpłodźił dwádźieśćia y dwu Synow / 22 y szesnaśćie corek. ♣ Ale inne spráwy Abiaszowe / y postępki jego / y słowá jego / zápisáne *są* w Księgách Proroká Jáddy.

ROZDZIAŁ XIV.

Azá báłwochwálstwo uprząta, miástá buduje, lud wojenny zbiera. 9. á Bogu śię modląc, zwyćięstwo nád Etyopczyki otrzymawa.

1 A Gdy zásnął a Abiasz z Ojcy swymi / á pochowano go w mieśćie Dawidowym / tedy Krolował

a 1 Krol. 15. 8.

Azá Syn jego miásto niego: Zá dni jego byłá w pokoju ziemiá / przez dźieśięć lat.

2 Y Czynił Azá co było dobrego y przyjemnego w oczách PAná Bogá swego: 3 Bo poburzył Ołtarze b obce / y wyżyny / y podrzuzgotał báłwány ich / y wyrąbał gáje ich: 4 A przykazał Judzie / áby szukáli PAná Bogá Ojcow swych / y przestrzegáli zakonu / y przykazań jego. 5 Zniosł też ze wszystkich miast Judskich wyżyny / y słoneczne báłwány / á było w pokoju krolestwo zá czásu jego. 6 Nád to / pobudował miástá obronne w Judźie / przeto iż byłá w pokoju ziemiá: y nie powstáłá przećiwko niemu wojná zá onych lat / bo mu dał PAn odpocżynienie.

7 Y Rzekł do Judy: Pobudujmy te miástá / y otoczmy je murem / y wieżámi / bramámi / y zaworámi / poki ziemiá jest w mocy nászey: Bośmy szukáli PAná Bogá nászego: Szukáliśmy go / y spráwił nam odpocżynienie zewsząd. Przetoż budowáli / á szczęśćiło śię im. 8 Y miał Azá wojsko noszących tarcz y drzewce: z Judy / trzy kroć sto tyśięcy: á z Benjáminá noszących puklerz / y ćiągnących łuk / dwá kroć sto tyśięcy y ośmdźieśiąt tyśięcy. Ci wszyscy byli bárzo meżni.

9 TEdy wyćiągnął przećiw nim Zárá c Etyopczyk / májąc wojská d dźieśięć kroć sto tyśięcy / á wozow trzy stá: y przyćiągnął áż do Máresy. 10 Wyćiągnął też y Azá przećiw niemu / y uszykowáli wojská w dolinie Sefátá / u Máresy. 11 Tedy záwołał Azá do PAná Bogá swego / y rzekł: O PAnie / e ty nie potrzebujesz wielu / ábyś rátował tego ktory nie ma potęgi. Rátujże nas o PAnie Boże nász; gdyż ná tobie spolegamy / á w Imię twoje idźiemy przećiwko temu mnostwu. Tyś PAn Bog f nász / niech nie ma gory nád tobą człowiek śmiertelny. 12 A ták poráźił PAn Etyopczyki / przed Azą y przed Judą; ták / iż ućiekli Etyopczycy. 13 A gonił je Azá / y lud ktory był z nim / áż do Geráry: y polegli Etyopczycy / ták / że nie mogli wskoráć: bo ztárci są przed obliczem PAńskim / y przed wojskiem jego: y nábráli łupow bárzo wiele. 14 Nád to / poburzyli wszystkie miástá / około Geráry: ábowiem przypadł strách PAński ná nie / y złupiowáli one wszystkie miástá: bo w nich byłá wielka korzyść. 15 Tákże y obory trzod poburzyli: á zájąwszy owiec y wielbłądow bárzo wiele / wroćili śię do Jeruzalem.

ROZDZIAŁ XV.

Azaryasz Prorok napomina Azá y lud, áby w naprawie chwały Bożey nie ustawáli. 8. Ktorego oni usłuchawszy, przymierze z Bogiem odnawiają. 16. Pobożność Azy.

1 TEdy ná Azáryaszá Syná Odedowego przypadł Duch Boży. 2 Ktory wyszedszy przećiw Azie / rzekł mu: Słuchajćie mię / Azá / y wszystko pokolenie Judowe y Benjáminowe. PAn był z wámi poki śćie byli z nim / á jeśli go szukáć będźiećie / znajdźiećie go: ále jeśli go opuśćićie / opuśći was. 3 Przez wiele dni był Izráel bez Bogá prawdźiwego: y bez Kápłáná / náucżyćielá / y bez zakonu. 4 Wszákże gdyby śię byli náwroćili w utrapieniu swym do PAná Bogá Izráelskiego / á szukáli go / dałby śię im byłználeść. 5 Ale teráźniejszych czásow a niebezpiecżno wychodźić y wchodźić: bo zámieszánie wielkie miedzy wszystkimi obywátelámi ziemie. 6 Y depce narod po narodźie / á miásto po mieśćie; przeto / że je Bog ztrwożył wszelákim ućiśnieniem. 7 Przetoż wy zmacniajćie śię / á niech nie słábieją ręce wásze: bo czeka zapłátá prace wászey.

8 A Gdy usłyszał Azá te słowá / y proroctwo Odedá Proroká / zmocnił śię / y zniosł obrzydliwośći ze wszystkiey ziemie Judskiey y Benjáminskiey / y z miast ktore był pobrał ná gorze Efrájim: y odnowił Ołtarz PAński / ktory był przed przyśionkiem Páńskim. 9 Potym zebrał wszystek lud z Judy y z Benjáminá / y przychodnie ktorzy u nich

b 5 Moj. 7. 5. y 12. 3.
c 2 Kron. 16. 8.
d H. Tyśiąc tyśięcy
e 1 Sám. 14. 6. 5 Moj. 20. 3.
f Psalm. 9. 20.
a H. Niepokoj wchodzącemu.

byli z Efráimá/ y z Mánássessá/ y z Symeoná: bo ich było bárzo wiele zbiegło z Izráelá do niego / widząc 10 iż PAn Bog jego z nim był. ✤ Y zgromádźili śię do Jeruzalem miesiącá trzećiego / roku pietnastego 11 krolestwá Azy. ✤ Y spráwowáli ofiáry PAnu dniá onego / z łupow *ktore* byli przygnáli / wołow śiedm 12 set/ á owiec śiedm tyśięcy. ✤ Y uczynili umowę / áby szukáli PAná Bogá Ojcow swoich ze wszystkiego sercá swego / y ze wszystkiey duszę 13 swojey. ✤ A ktobykolwiek nie szukał PAná Bogá Izráelskiego/ áby był zábity / od namniejszego áż do nawiętszego / od męzá áż do niewiá- 14 sty. ✤ Y przyśięgli PAnu głosem wielkim/ y z krzykiem / y z trąbámi/ 15 y z kornetámi. ✤ A weselił śię wszystek lud Judski z oney przyśięgi: ábowiem ze wszystkiego sercá swego przyśięgáli / y ze wszystkiey ochoty szukáli go / y dał śię im náleść / y dał im PAN odpocżynienie zewsząd.

16 NAd to y Máácháę mátkę *swą* Krol Azá b z páństwá złożył/ przeto/ że byłá uczyniłá w gáju báłwáná brzydkiego: y podćiął Azá báłwáná jey/ y pokruszył go / á spá- 17 lił u potoká Cedron. ✤ A choć wyżyny nie były zniesione z Izráelá / przećię serce Azy było doskonáłe po 18 wszystkie dni jego. ✤ Wniosł też co był poświęćił Ojciec jego / y co *sam* poświęćił do domu Bożego / śrebro 19 y złoto/ y naczynia. ✤ A nie było wojny áż do roku trzydźiestego y piątego krolowánia Azy.

b 1 Krol. 15.13.

ROZDZIAŁ XVI.

Azá bojąc śię Krolá Izráelskiego. 7. Proroká gdy go strofowáł, wrzućił do więźienia. 12. W chorobie swey pomocy u lekarzow szukájąc, nie ozdrowiał ále umárł.

1 ROku trzydźiestego á y szostego krolowánia Azy / wyćiągnął Báázá Krol Izráelski przećiwko Judźie/ y zbudowął Rámę: áby nie dopuśćił wychodźić y wchodźić *nikomu* do Azy Krolá Judskiego. 2 ✤ Tedy wyjąwszy Azá śrebro y złoto z skárbow domu PAńskiego / y domu Krolewskiego / posłał *je* do Benádádá Krolá Syryjskiego / ktory mieszkał w Dámászku / mowiąc: ✤ 3 Przymierze *jest* miedzy mną y miedzy tobą/ y miedzy Ojcem mojim/ y miedzy Ojcem twojim: Otoć posyłam śrebro y złoto. Idźże á wzrusz przymierze twoje z Báázą Krolem Izráelskim / áby odćiągnął ode 4 mnie. ✤ Y usłuchał Benádád Krolá Azy: á posławszy Hetmány/ z wojski ktore miał / przećiwko miástom Izráelskim / zburzył Hijon y Dán/ y Abelmájim / y wszystkie miástá obronne Neftálimskie/ w ktorych by- 5 ły skárby. ✤ To gdy usłyszał Báázá/ przestał budowáć Rámy / y zánie- 6 chał roboty swey. ✤ Tedy Krol Azá wziąwszy z sobą wszystek lud Judski / pobráli z Rámy kámienie / y drzewo jego/ z ktorego budował Báázá: á zbudował z niego Gábáá y Másfá.

a 1 Krol. 15.17.

7 A Onegoż czásu/ przyszedł Hánáni Widzący / do Azy Krolá Judskiego/ y mowił do niego: Iżeś spoległ ná Krolu Syryjskim / á nie spoległeś ná PAnu Bogu twojim dla tego uszło wojsko Krolá Sy- 8 ryjskiego z ręki twojey. ✤ Azaż Etyopczycy/ y Lubimczycy b nie mieli wojsk bárzo wielkich / z wozámi y z jezdnymi w mnostwie bárzo wielkim; á wżdy gdyś spoległ ná PA- 9 nu/ podał je w ręce twoje. ✤ Abowiem oczy PAńskie c przepátrują wszystkę źiemię / áby dokázował mocy swey przy tych / ktorzy przy nim *stoją* sercem doskonáłym. Głupieś to uczynił: przetoż od tego czásu powstáną d przećiwko tobie 10 wojny. ✤ Tedy Azá rozgniewawszy śię ná Widzącego / podał go do więźienia: bo śię był nań o to rozgniewał: y utrápił Azá *niektore* z 11 ludu onego czásu. ✤ Ale inne spráwy Azy/ pierwsze y pośledniejsze/ zápisáne są w Księgách o Krolách 12 Judskich y Izráelskich. ✤ Potym roźniemogł śię Azá / roku trzydźiestego y dźiewiątego krolowánia swego/ ná nogi swoje/ choroba bárzo ćiężka: á wszákże w oney chorobie swey nie szukał Páná/ ále lekárzow. 13 ✤ A ták zásnął Azá z Ojcy swymi/

b 2 Kron. 14. 9. c Iob. 34.21. Przyp. 5. 21. y 15.3. Ierem. 16.17. y 32.19 Zách. 4. 10. d 1 Krol. 15.32.

mi / á umárł roku czterdźiestego y 14 pierwszego krolowánia swego. ✤ Y pochowano go w grobie e jego / ktory sobie był wykopał / w mieśćie Dawidowym: y położono go ná łożu / ktore był nápełnił rzeczámi wonnymi / y rozmáitymi máśćiámi áptekárską robotą przygotowánymi. Y palili mu zápał wonny bárzo wielki.

e H. Wgrobiech jego.

ROZDZIAL XVII.

Iozáfát mądry, bogobojny y szczęśliwy Krol. 6. Postępując w naprawie chwały Páńskiey, rozsyła náuczyciele zakonu po krolestwie swojm: zá co mu Bog błogosłáwi. 13. Wojsko jego.

TEdy krolował a Jozáfát Syn jego miásto niego / á zmocnił 2 śię przećiw Izráelowi. ✤ Y osádźił żołnierzem wszystkie miástá Judskie obronne: osádźił też y źiemię Judską / tákże miástá Efráimskie / ktore był pobrał Azá Oćiec je- 3 go. ✤ A był PAN z Jozáfátem / przeto iż chodźił drogámi pierwszymi Dawidá Ojcá swego / á nie szu- 4 kał Báálow. ✤ Ale Bogá Ojcá swego szukał: y w przykazániách jego chodźił / á nie według spraw ludu 5 Izráelskiego ✤ Y utwierdźił PAN krolestwo w ręce jego: á dawał wszystek lud Judski dáry Jozáfátowi / ták iż miał bogáctwá / y sławę bár- 6 zo wielką. ✤ A nábywszy wielkiego sercá ná drogách Páńskich / tym więcey znośił wyżyny y gáje *bałwochwálskie* z źiemie Judskiey.

a 1 Krol. 15. 24.

7 POtym roku trzećiego krolowánia swego / posłał Kśiążętá swoje / Benháilá / y Obádyaszá / y Zácháryaszá / y Nátánáelá / y Micheaszá / áby uczyli w mieśćiech Jud- 8 skich. ✤ A przy nich Lewity / Semejaszá / y Nátániaszá / y Zábádyaszá / y Asáelá / y Semirámotá / y Jonátáná / y Adoniaszá / y Tobiaszá / y Tobádoniaszá Lewity: á z nimi Eli- 9 számá / y Jorámá / Kápłany. ✤ Ktorzy uczyli w Judźie / májąc z sobą Kśięgi Zakonu PAŃskiego: y obchodźili wszystkie miástá Judskie / y 10 náuczáli lud. ✤ Przetoż przyszedł strách Páński ná wszystkie krolestwá źiemie / ktore *były* około Judy. Y nie śmieli walczyć przećiw Jozáfáto- 11 wi. ✤ Náwet y Filistynowie przynośili Jozáfátowi dáry y dań pieniężną. Arábczycy też przygnáli mu drobnego bydłá báránow śiedm tyśięcy y śiedm set / kozłow tákże śiedm 12 tyśięcy y śiedm set. ✤ Wzmagał śię tedy Jozáfát y rosł náder bárzo: y pobudował w Judźie zamki / y 13 miástá dla skłádow. ✤ A prace wiele podjął około miast Judskich: mężę też waleczne y potężne miał w 14 Jeruzalem. ✤ A tá *jest* liczbá ich według domow Ojcow ich. Z Judy Kśiążętá nád tyśiącámi / Kśiążę Adná / á z nim bárzo dużych *mężow* 15 trzy kroć sto tyśięcy. ✤ A po nim Kśiążę Johánnán: á z nim dwá kroć sto tyśięcy / y ośmdźieśiąt ty- 16 śięcy. ✤ A po nim Amázyasz Syn Zychry / ktory śię był dobrowolnie oddał PAnu: á z nim dwá kroć sto 17 tyśięcy mężow dużych. ✤ Przytym z Synow Benjáminowych / mąż duży Eliádá: á z nim ludu zbrojnego z łukámi / y z tarczámi dwá kroć sto 18 tyśięcy. ✤ A po nim Jozábád: á z nim sto y ośmdźieśiąt tyśięcy go- 19 towych do boju. ✤ Ci służyli Krolowi / oprocz tych / ktorymi był Krol osádźił miástá obronne / po wszystkiey źiemi Judskiey.

ROZDZIAL XVIII.

Acháb námawia z sobą Iozáfátá ná wojnę, przećiw Syryczykom. 12. ktorą gdy odradzał Micheasz, od Sedechiaszá, fałszywego Proroká, policzkowány, y od Achábá do więźienia wsádzony był. 28. Acháb w bitwie postrzelony.

1 Y Miał Jozáfát bogactw y sławy a bárzo wiele: á zpowinowá- 2 ćił śię z Achábem. ✤ Y przyjáchał *po kilku* lat do Achábá do Sámáryjey: y nábił Acháb owiec y wołow wiele dla niego / y dla ludu ktory *był* z nim; y námawiał go áby ćiągnął do Rámot Gáláád. 3 ✤ Y rzekł Acháb Krol Izráelski do Jozáfátá Krolá Judskiego: Poćiągniesz ze mną do Rámot Gáláád? A on mu odpowiedźiał: Jáko ja ták y ty; á jáko lud twoj / ták

a 1 Krol. 22. 2.

y lud

lud moj: y będźiemy z tobą ná wojnie.

4 NAd to rzekł Jozáfát do Królá Izráelskiego; Proszę pytaj się 5 dźiś słowá PAńskiego. ✤ A ták zebrał Krol Izráelski prorokow cżtery stá mężow / y rzekł do nich: Mamże ćiągnąć do Rámot Gáláád ná wojnę / czyli zániecháć? A oni odpowiedźieli: Ciągni; bo 6 je da Bog w ręce krolewskie. ✤ Ale Jozáfát rzekł: Niemászże tu jeszcże *ktorego* Proroká Páńskiego / żebyśmy 7 się go pytáli. ✤ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: *jest* jeszcże mąż jeden / przez ktorego byśmy się mogli rádźić PANA: ále go ja nienáwidzę: bo mi nie prorokuje nic dobrego / ále záwżdy złe: á tenći jest Micheasz / Syn Jemlow. Y rzekł Jozáfát: Niech ták nie mowi Krol.

8 TEdy záwołał Krol Izráelski niektorego komorniká / y rzekł: Przywiedź tu rychło Micheaszá 9 Syná Jemlowego. ✤ Miedzy tym Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski śiedźieli káżdy z nich ná stolicy swojey / ubráni w száty *krolewskie*, á śiedźieli ná plácu / u wrot bramy Sámáryjskiey: á wszyscy Prorocy prorokowáli przed nimi. 10 ✤ A Sedechiasz Syn Chánáánow / spráwił sobie rogi żelázne / y rzekł: Ták mowi PAN: Tymi będźiesz bodł Syryjczyki / áż je wyniszczysz. ✤ 11 Toż wszyscy Prorocy prorokowáli / mowiąc: Ciągni do Rámot Gáláád / á będźieć się szcżęśćiło: ábowiem je poda PAN w ręce krolewskie.

12 TEdy posel ktory chodźił / áby przyzwał Micheaszá / rzekł do niego / mowiąc: Oto słowá Prorokow jednymi usty dobrze tuszą Krolowi / niechże będźie / proszę / słowo twoje jáko jednego z nich / á mow 13 dobre *rzeczy*. ✤ Y rzekł Micheasz: Żywie PAN / że co mi kolwiek rozkaże Bog moj / to mowić będę. ✤ 14 A gdy przyszedł do Królá / rzekł Krol do niego: Micheaszu / mamyż ćiągnąć ná wojnę przećiw Rámot Gáláád / czyli zániecháć? A on odpowiedźiał: Ciągnićie / á poszcżęśći się wam / y będą podáni w ręce 15 wásze. ✤ Y rzekł Krol do niego: A wieleż ćię rázow mam przyśięgą obowiezowáć / ábyś mi nie mowił jedno prawdę w Imieniu Páńskim? 16 Przetoż rzekł: ✤ Widźiałem wszystek *lud* Izráelski rozproszony po gorách jáko owce / ktore nie máją pásterzá. Bo PAN rzekł: Nie máją ći PAná: Niech się wroći káżdy 17 do domu swego w pokoju. ✤ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: Izaliześ ći nie powiádał / że mi nic dobrego prorokowáć nie miał / ále złe? 18 ✤ Ale on rzekł: Słuchajćież tedy słowá Páńskiego: Widźiałem PAná śiedzącego ná stolicy jego / y wszystko wojsko niebieskie stojące po práwicy jego / y po lewicy jego. Y 19 rzekł PAN: ✤ Kto zwiedźie Achábá Królá Izráelskiego / áby szedł / á poległ w Rámot Gáláád? A gdy mowił jeden ták / á drugi mowił inák: 20 ✤ Wystąpił Duch / y stánął przed PANEM / y rzekł: Ja go zwiodę. A PAN mu rzekł: Przez coż? 21 ✤ Y odpowiedźiał: Wynidę / á będę kłamliwym Duchem w uśćiech wszystkich Prorokow jego. Y rzekł *PAN*: Zwiedźiesz / y pewnie przemożesz: 22 Idźże / á uczyn ták. ✤ Przetoż teraz oto dał PAN Duchá kłamliwego w ustá tych Prorokow twojich: gdyż PAN wyrzekł przećiwko tobie złe.

23 TEdy przystąpiwszy Sedechiasz / Syn Chánáánow / uderzył Micheaszá w policzek / mowiąc: á ktoraż drogą odszedł Duch Páński ode 24 mnie / áby mowił z tobą? ✤ Y odpowiedźiał Micheasz: Oto ty ujrzysz dniá onego / kiedy wnidźiesz do naskrytszey komory / ábyś się skrył. ✤ 25 Y rzekł Krol Izráelski: Weźmićie Micheaszá / á odwiedźćie go do Amoná, Stárosty miejskiego / y do Joá- 26 zá Syná krolewskiego. ✤ Y rzecżećie *im*: Ták mowi Krol: Wsadźćie tego *do* więźienia / á dawajćie mu jeść chleb utrapienia / y wodę 27 ućisku / áż się wrocę w pokoju. ✤ Ale odpowiedźiał Micheasz: Jeśliże się wroćisz w pokoju / *tedy* nie mowił PAN przez mię. Nád to rzekł Słuchajćież wszyscy ludźie.

28 A Ták ciągnął Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski / do Rámot Gáláád. 29 Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: Odmienię śię / á poydę do bitwy : Ale ty ubierzeß śię w ßáty swe. Y odmienił śię Krol Izráelski: á ßli do bitwy. 30 A Krol Syryjski rozkazał był Hetmánom / ktorzy byli nád wozámi jego / mowiąc : Nie potykáyćie śię áni z máłym / áni z wielkim / tylko z sámym Krolem Izráelskim.

31 A Gdy ujrzeli Jozáfátá Hetmáni / *co byli* nád wozámi / rzekli : Krol Izráelski jest. Y obroćili śię przećiw niemu / áby śię *z nim* potykáli : Ale záwołał Jozáfát / á PAn go rátował : y odwroćił je Bog od niego. 32 Bo obaczywßy Hetmáni *co byli* nád wozámi / że nie ten był Krol Izráelski / odwroćili śię od niego. 33 Lecz *niektory* mąż strzelił ná niepewną z łuku / y postrzelił Krolá Izráelskiego / miedzy nity / y miedzy páncerz : ktory rzekł woźnicy *swemu*: Náwroć á wywieź mię z woyská / bom jest ránjony. 34 Y wzmogłá śię bitwá dniá onego / á Krol Izráelski stał ná woźie przećiw Syryjczykom / áż do wieczorá : y umárł gdy záchodźiło słonce.

ROZDZIAŁ XIX.

Iozáfát od Proroká PAńskiego strofowány, iż niezbożnemu Achábowi ná woynie był pomocny. 4. lud do prawdźiwey chwały Bożey náwracá. 5. Sędźie w źiemi. 8. Tákże rájce kośćielne stánowi, y do powinności ich upomina.

1 A Gdy śię wracał Jozáfát Krol Judski / do domu swego w pokoju / do Jeruzalem. 2 Wyßedł przećiwko niemu Jehu / Syn Hánániego / Widzący / y rzekł do Krolá Jozáfátá : Izaliś niezbożnemu a miał pomagáć? á tych ktorzy nie nawidzą PAná miłowáć? Przetoż nád tobą *jest* gniew Páński. 3 Wßákże / ználázły śię spráwy dobre w tobie / przeto / żeś powycinał b gáje święcone z źiemie / á zgotowałeś serce swe / ábyś ßukał Bogá. 4 A Pomießkawßy Jozáfát w Jeruzalem / wyjáchał záś / y objáchał lud / od Beerseby áż do gory Efráimskiey : y náwroćił je do PAná Bogá Ojcow swoich. 5 Y postánowił Sędźie w źiemi / po wßystkich miástách Judskich obronnych / w káżdym mieśćie. 6 Tedy rzekł do Sędźiow: Bacżćież / co czynićie : Bo nie ludzki sąd odpráwujećie / ále PAński / ktory jest z wámi przy spráwie sądowey. 7 A przetoż / niechay będźie bojáźń Páńska z wámi : przestrzegayćież *tego, á ták* śię spráwujćie : Bo nie máß c u PAná Bogá nászego niepráwośći / y nie ma względu ná osoby d / áni przyjmuje dárow. 8 Tákiey w Jeruzalem postánowił Jozáfát *niektore* z Lewitow / y z kápłánow / y z przednieyßych *domow* Ojcowskich w Izráelu / dla sądu Páńskiego / y dla sporow tych / ktorzy śię udawáli do Jeruzalem. 9 Y przykazał im / mowiąc : Ták czyńćie w bojáźni PAńskiey / wiernie / y sercem doskonáłym. 10 A przy wßystkich sporách / ktoreby przyßły przed was od bráćiy wászey / ktorzy mießkáją w mieśćiech swych / miedzy krwią á krwią / miedzy zakonem á przykazániem / ustáwámi y sądámi / nápominayćie je / áby nie grzeßyli przećiwko PANU / áby nie przyßedł gniew ná was / y ná bráćią wászę. Ták czyńćie / á nie zgrzeßyćie. 11 A oto Amáryaß Kápłan naywyżßy *będźie* miedzy wámi we wßystkich spráwách PAńskich : á Zábádyaß Syn Izmáelow / Kśiążę w domu Judskim / we wßystkich spráwách Krolewskich : tákże Lewitowie będą rządcámi miedzy wámi. Zmacniayćież śię / á *ták* czyńćie : á PAn będźie z dobrym.

ROZDZIAŁ. XX.

Iozáfát przećiw Moábczykom y Ammonitom o pomoc Bogá prośi. 14. Iehazyel go o wybáwieniu prędkim upewnia. 20. Iosáfát nieprzyiaćioły porážił. 25. A korzyść odniozßy, Páná zá to chwalił 31. krolowánie jego. 35. Zeglowánie jego z Ochozyaßem

1 Y Stáło śię potym / że przyćiągnęli Synowie Moábowi / y Synowie Ammonowi / á z nimi niektorzy *mießkájący* zá Ammonitámi / przećiwko Jozáfátowi ná woynę.

a 1 Krol. 16. 1.
b 2 Kron. 17. 6.
c 5 Moj. 32. 4. Rzym. 9. 14.
d 5 Moj. 10. 17. Iob. 34. 19. Dźie. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

2 Y przyszło/á opowiedźiano Jozáfátowi/mowiąc: Przyćiągnęło przećiwko tobie wojsko wielkie z zamorza / z Syryjey / á oto są w Cháseson támár/ktore *jest* Engáddy. 3 Y ulękł śię/ á obroćił Jozáfát twarz swoję / áby szukał PAná / y zápowiedźiał post wszystkiemu *ludowi* 4 Judskiemu. Tedy śię zgromádźił lud Judski / áby szukáli PAná: tákże ze wszystkich miast Judskich zeszli śię szukáć PAná. 5 A ták stánął Jozáfát w zgromádzeniu Judskim y Jeruzalemskim w domu Páńskim/przed śienią nową.

6 Y Rzekł: PAnie Boże Ojcow nászych: Izaliś nie ty sam Bogiem ná niebie? á nie ty pánujesz nád wszystkimi krolestwy narodow? ázaż nie w ręku twojich jest moc y śiłá: á niemász ktoby śię mogł ostać przed tobą. 7 Yzaliś nie ty Boże nász/ *a* wypędźił obywátele tey źiemie / przed twarzą ludu twego Izráelskiego / y podałeś ją naśieniu Abráhámá przyjaćielá twego ná wieki? 8 Y mieszkáli w niey / y zbudowáli tobie w niey świątnicę / dla Imienia twego / 9 mowiąc: Jeśliby ná nas przyszło *b* złe / miecz pomsty / ábo powietrze/ ábo głod / á stániemy przed tym domem/y przed oblicżem twojim/ gdyż Imię twoje jest w domu tym / á záwołamy do ćiebie w úćiskách nászych /tedy wysłuchasz / y wybáwisz. 10 Teraz tedy/oto Synowie Ammonowi / y Moábowi / y gorá Sejir/ przez ktoreś ty nie dopuśćił *c* przejść Izráelowi / gdy szli z źiemie Egipskiey / ále je minęli / á nie wytráćili ich. 11 Oto teraz nam oni oddawáją / gdyż przyszli áby nas wyrzućili z dźiedźictwá twego / ktoreś 12 nam dał práwem dźiedźicznym. O Boże nász / izali ich nie będźiesz sądźił? W nas ći záiste nie mász żádney mocy przećiw mnostwu ták wielkiemu /ktore przyszło ná nas: y nie wiemy co czynić mamy/tylko ku 13 tobie *obracamy* oczy násze. Wszystek też lud Judski stał przed PAnem/ y dźiatki ich / żony ich / y Synowie ich.

a Iozue. 23. 5. Psalm 80. 9.
b 1 Krol. 8. 37. 2 Kron 6. 28.
c 5 Moj. 2. 4. y 9. 19.

14 A Le Jeházyel/Syn Zachárysza/ Syná Bánájaszowego / Syná Jehielowego / Syná Mátániaszowego/Lewitá/z Synow Asáfowych: ná ktorego przyszedł Duch PAński w pośrzod onego zgromádzenia: 15 Rzekł: Słuchajćie wszyscy z Judy/y obywátele Jeruzalemscy/y ty Krolu Jozáfáćie : Ták wam powiáda PAN: Niebojćie śię wy / áni śię lękajćie *d* tego mnostwá *tak* wielkiego : nie wásza *jest* walká / ále 16 Boża. Jutro śię ruszćie przećiwko nim:oto oni pojdą stroną *gory* Sys/ á znajdźiećie je ná końcu potoká / 17 przećiw pusczy Jeruel. Nie wy śię potykáć będźiećie w tey *bitwie*; stawćie śię / y stojćie/ á oglądajćie wybáwienie Páńskie nád wámi / o Judo y Jeruzalemie! Niebojćież śię/áni śię lękajćie; jutro wynidźiećie przećiwko nim / á PAn *będźie* z 18 wámi. Y pokłonił śię Jozáfát twarzą ku źiemi/á wszystek lud Judski / y obywátele Jeruzalemscy / pádli przed oblicżem PANskim / 19 kłaniájąc śię PANU. Wstáli też Lewitowie z Synow Káátowych/ y z Synow Korego/y chwalili Páná Bogá Izráelskiego głosem wielkim y wyniosłym.

20 P Otym wstawszy ráno/ ćiągnęli ná pusczą Tekuá; á gdy wychodźili/ stánął Jozáfát: y rzekł; Słuchajćie mię Judo/ y obywátele Jeruzalemscy: wierzćie Pánu Bogu wászemu / á będźiećie bezpieczni: wierzćież Prorokom *e* jego/á będźie śię wam szczęśćiło. 21 A wszedszy w rádę z ludem / postánowił śpiewaki Pánu/ ktorzyby *go* chwalili w ozdobie świętobliwośći / idąc przed uszykowánymi do bitwy/y mowiąc: Wysławiajćie *f* Páná/ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 22 A w ten czás gdy ony záczęli śpiewánie y chwały, obroćił P A N zásadzkę ná Syny Ammonowe/y Moábowe/ y ná *obywátele* gory Sejir ktora byłá przyszłá przećiw Judźie : y bili śię 23 *sámi*. Bo powstáli Synowie Ammonowi y Moábowi / przećiwko obywátelom gory Sejir / áby je pobili y wygłádźili. A gdy już do końcá *porázili* one co mieszkáli w Sejir/

d 2 Moj. 14. 13.
e 2 Moj 14. 31.
f Psalm 136. 1.

oborzyli śię jeden przećiw drugiemu/áż śię spolnie wybili.

24 A W tym *lud* Judſki przyszedł do Máſſá / blisko puſzczy: y pojrzawszy ná ono mnoſtwo/ *widźieli* á ono trupy leżáły po źiemi / ták iż nikt nie uszedł.

25 ✣ Przetoż przyszedł Jozáfát y lud jego / áby rozchwyćili łupy ich : y ználeźli przy nich bárzo wiele bogactw / y ná trupách klenotow kosztownych / ktorych rozchwyćili miedzy śię ták *wiele*, że ich zánieść nie mogli: przez trzy dni bráli one łupy/ ábowiem ich *było* bárzo wiele.

26 ✣ Potym dniá czwartego zebráli śię w dolinie Beráchá : bo iż tám błogosłáwili PAná/ przetoż náźwáli imię miejscá onego dolina Beráchá / áż do dźiśiejszego dniá.

27 ✣ Zátym obroćili śię wszyscy mężowie Judscy/ y Jeruzalemscy / y Jozáfát przed nimi / áby śię wroćili do Jeruzalem z rádośćią : ábowiem ućieszył je był PAn nád nieprzyjacioły ich.

28 ✣ Y wjácháli do Jeruzalem / z hárfámi / y z cytrámi / y z trąbámi do domu PAńſkiego.

29 ✣ Tedy przypadł ſtrách g Bozy ná wszystkie kroleſtwá źiemie / gdy usłyszeli / iż PAn walczył przećiw nieprzyjaćiołom ludu Jzráelſkiego.

30 ✣ A ták uspokojiło śię kroleſtwo Jozáfátowe : Bo mu dał odpocżynienie Bog jego zewsząd.

31 P Krolował Jozáfát nád Judą: *A* miał trzydźieśći h y pięć lat/ gdy krolowáć począł : á dwádźieśćiá y pięć lat krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego *było* Azubá / corká Sálájowá.

32 ✣ A chodźił drogą Ojcá swego Azy: y nie uchylał śię od niey / czyniąc co było dobrego w oczách Páńſkich.

33 ✣ Wszákże wyżyny nie były zniesione / bo jeszcze lud nie zgotował był sercá swego ku Bogu Ojcow swojich.

34 ✣ A ostátek spraw Jozáfátowych pierwszych y poślednich / jeſt zápisány w Kśięgách Jehu/Syná Hánániego / ktoremu było rozkazano / áby *to* włożył w Kśięgi Krolow Jzráelſkich.

35 P Otym ztowárzyszył śię Jozáfát Krol Judſki/z Ochozyaszem Krolem Jzráelſkim / ktorego spráwy były bárzo niepobożne.

36 ✣ A ztowárzyszył śię z nim ná to / áby nábudowáli okrętow / ktoreby chodźiły do Társys : y budowáli *one* okręty w Asyongáber.

37 ✣ Przetoż prorokował Eliezer / Syn Dodáwáhow z Máresy / przećiw Jozáfátowi/ mowiąc: Iżeś śię ztowárzyszył z Ochozyaszem / rozerwał PAn spráwy twoje / y porozbijáły śię okręty / y niemogły iść do Társys.

ROZDZIAŁ XXI.

Jorám Syn Jozáfátow, Krolem zostawszy, bráćią pomordował. 8. odstąpienie Edomczykow, y miástá Lobny. 12. Eliasz ostrze do Jorámá pisał. 16. Filistyni y Arábczycy dom jego zplundrowáli, á Syny y żony jego pobráli, oprocz Joáchazá. 18. on też sam mizernie umárł.

1 P Otym zásnął Jozáfát a z Ojcy swymi / y pochowány jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidowym : á krolował Joram Syn jego miásto niego.

2 ✣ Ktory *miał* bráćią Syny Jozáfátowe : Azáryaszá / y Jehielá/ y Zácháryaszá / y Azáryaszá/ y Michaelá/y Sefátyaszá : Wszyscy ći byli Synowie Jozáfátá / Krolá Jzráelſkiego.

3 ✣ Ktorym był dał Oćiec ich upominkow wiele; śrebrá y złotá / y rzeczy kosztownych / z miásty obronnymi w Judźie : Ale kroleſtwo oddał Jorámowi : ponieważ on *był* pierworodnym.

4 N Astąpił tedy Jorám ná Kroleſtwo Ojcá swego : á zmocniwszy śię / pozábijał wszystkie bráćią swoje miecżem ; tákże y *niektore* z przedniejszych w Jzráelu.

5 ✣ Trzydźieśći y dwie lećie miał Jorám/gdy począł krolowáć ; á ośm lat krolował w Jeruzalem.

6 ✣ Y chodźił b drogámi krolow Jzráelſkich / jáko czynił dom Achábow : Bo corká Achábowá byłá żoną jego : y czynił złe przed oczymá PANſkimi.

7 ✣ Ale niechćiał PAN wytráćić domu Dawidowego / dla c przymierza/ ktore był uczynił z Dawidem / á iż był przyrzekł dáć mu pochodnią / y Synom jego po wszystkie dni.

g 1 Moj. 35. 5.

h 1 Krol. 22.41.

a 1 Krol. 22.51. 2 Krol. 8. 16.

b 2 Krol. 8. 18.

c 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 11. 36. Psal. 132.1

8 Za jego dni odstąpili Edomczycy/ áby nie byli poddánymi Judzie: á postánowili nád sobą Krolá.

9 Przetoż śię ruszył Jorám z Hetmány swymi/ y ze wszystkimi wozámi swymi: á wstawszy w nocy/ poráźił Edomczyki/ ktorzy go byli obtoczyli/ y Hetmány wozow jego.

10 Ale przećie odstąpili Edomczycy/ áby nie byli pod mocą Judy/ áż do dniá tego: odstąpiłá też y Lebná tegoż czásu áby nie byłá pod mocą jego: przeto iż był *Jorám* opuśćił PANA/ Bogá Ojcow swojich.

11 Nád to nábudował wyżyn po gorách Judskich/ y przywiodł w cudzołostwo obywátele Jeruzalemskie/ y przymuszał jáko y Jude.

12 Gdy przyszło do niego pisánie od Eliaszá Proroká/ w ten sposob: Ták mowi PAN/ Bog Dawidá Ojcá twego: Przeto iżeś nie chodźił drogámi Jozáfátá Ojcá twego/ y drogámi Azy Królá Judskiego;

13 Aleś chodźił drogą Krolow Izráelskich/ á przywiodłeś w cudzołostwo Jude/ y obywátele Jeruzalemskie/ ták jáko cudzołożył dom Achábow: nád to y Bráćią twoje/ dom Ojcá twego/ lepsze nád ćię pomordowałeś:

14 Otoż PAN uderzy plagą wielką lud twoj/ y Syny twoje/ y żony twoje/ y wszystkę majętność twoję.

15 Ná ćię też *przydo* niemocy wielkie/ boleść wnętrza twego/ áż wypłyną trzewá twoje/ dla boleśći d dźień ode dniá *ćięższey*.

16 A Ták pobudźił PAN przećiwko Jorámowi duchá Filistyńczykow/ y Arábczykow/ ktorzy byli pogránicżni Etyopczykom:

17 Ktorzy w tárgnawszy do źiemie Judskiey/ złupiwszy ją/ y pobráli wszystkę májętność/ ktora śię ználáźłá w domu krolewskim: do tego y syny jego/ y żony jego/ ták iż mu nie został Syn/ jedno Joácház/ namłodszy z Synow jego.

18 A nád to wszystko/ záráźił go PAN ná wnętrzu jego/ niemocą nieuleczoną.

19 A gdy dźień po dniu nástępował/ á czás dwu lat wychodźił/ wypłynęły wnętrzności jego z boleśćią/ y umárł w niemocách ćiężkich: á nie uczynił mu lud jego przy pogrzebie zápału/ jáko *czyniwáli* zápał Ojcom jego.

20 Trzydźieśći y dwie lećie miał/ gdy krolowáć począł/ á ośm lat krolował w Jeruzalem; á zszedł ták/ iż go nikt nie żáłował: y pogrzebiony jest w mieśćie Dawidowym; wszákże nie w grobiech krolewskich.

d *I. Po. dwo lat. v. 19.*

ROZDZIAL XXII.

Ochozyasz kroluje. 5. á gdy nawiedza Jorámá chorego, zábity jest od Jehu, y z Synámi Bráćiey swych. 10. Atália pobiłá Syny krolewskie, oprocz jednego Jodzá.

1 Gdy postánowili Krolem obywátele a Jeruzalemscy/ Ochozyaszá Syná jego namłodszego/ miásto niego: Bo wszystkie stársze pobiłá byłá kupá swawolna/ ktora byłá przyszłá z b Arábczykámi do obozu: á ták krolował Ochozyasz Syn Jorámá Królá Judskiego.

a *2 Krol. 8. 24.*

b *2 Kron. 21. 16. 17.*

2 Czterdźieśći y dwie lećie *było* Ochozyaszowi/ gdy *począł* krolowáć; á jeden rok krolował w Jeruzalem. A imie mátki jego *było* Atália/ corká Amrego.

3 Ten też chodźił drogámi domu Achábowego: bo mátká jego rádźiłá mu/ áby śię niepobożnie sprawował.

4 Przetoż czynił złe przed oczymá PANskimi/ jáko dom Achábow: te bowiem miał zá rájce swoje/ po śmierći Ojcá swego/ ná zginienie swoje.

5 Bo według rády ich chodźił/ y jáchał z Jorámem Synem Achábowym/ Krolem Izráelskim ná wojnę/ przećiw Házáelowi krolowi Syryjskiemu/ do Rámot Gáláádskiego/ kedy zránili Syryjczycy Jorámá.

6 A gdy śię wroćił áby śię leczył w Jezreelu/ (ábowiem *miał* rány ktore mu zádano w Rámie/ gdy śię potykał z Házáelem/ krolem Syryjskim) Tedy Azáryasz c Syn Jorámá krolá Judskiego przyjácha do Jezreelá/ náwiedzáć niemocnego Jorámá Syná Achábowego/ bo był chory.

c *2 Krol. 8. 29.*

7 A było to od Bogá ná upadek d Ochozyaszowi/ że przyjáchał do Jorámá: Abowiem przyjáchawszy/ wyjáchał z Jorámem przećiw Jehu/ Synowi Námsy: ktorego był

d *2 Krol. 9. 21.*

pomázał PAN / áby wytráćił dom Acháhow.

8 A Gdy sąd wykonywał Jehu nád domem Acháhowym / ználazł *niektore* Kśiążętá Judskie / y Syny brácij Ochozyaszowych / ktorzy służyli Ochozyaszowi / y pobił je. ♣

9 Potym szukał Ochozyaszá: y pojimáli go / (gdy śię krył w Sámáryjey) á przywiodszy go do Jehu / zábili go / y pogrzebli go / bo mowili: Syn ći to jest Jozáfátá / ktory szukał PANA cáłym sercem swojim: á ták nie było *nikogo* w domu Ochozyaszowym / ktoryby mogł otrzymáć krolestwo.

10 PRzetoż Atália e / mátká Ochozyaszowá / widząc że umárł Syn jey / wstawszy wytráćiłá wszystko naśienie krolewskie z domu Judá. ♣

11 Ale Josábet / corká krolewska / wźięłá Joázá / Syná Ochozyaszowego / y wykrádłá go z pośrzod Synow krolewskich / ktorych zábijano / y zchowáłá go / y mámkę jego do gmáchu / gdźie były łożá / y skryłá go Josábet corká Królá Jorámá / żoná Jojády Kápłáná / (bo oná byłá śiostra Ochozyaszowa) przed Atália / áby go nie zábiłá. ♣

12 Y był z nimi w domu Bożym / będąc skrytym przez sześć lat / ktorych Atália krolowáłá nád *tą* źiemią.

e 2 Krol. 11, 1.

Rozdział. XXIII.

Iojádá Kápłan, Ioázá Krolem czyni. 12. Atália zábita. 16. á Iojádá przymierze miedzy Bogiem, miedzy Krolem, y miedzy ludem odnawia.

1 A Siodmego roku ą zmocniwszy śię Jojádá / záćiągnął rotmistrze / Azáryaszá Syná Jerohámowego / y Jsmáelá Syná Johánánowego / y Azáryaszá Syná Obedowego / y Máásájaszá Syná Adájaszowego / y Eliszáfátá Syná Zychry z soba w przymierze. ♣

2 Ktorzy obchodząc Judską źiemię / zebráli Lewity ze wszystkich miast Judskich / y przednieysze z *domow* Ojcowskich w Jzráelu / á przyszli do Jeruzalem. ♣

3 Y uczyniło wszystko zgromádzenie przymierze w domu Bożym z Krolem: Bo im był rzekł *Iojádá*; Oto Syn Krolewski będźie krolował / jáko powiedźiał b PAN o Synách Dawidowych.

a 2 Krol. 11. 4.

4 TOć jest co uczynićie. Trzećia część z was / ktorzy przychodźićie w Sábbát z Kápłánow / y z Lewitow / *będźiećie* odźwiernymi w bramách. ♣

5 A trzećia część *będźie* w domu krolewskim: A trzećia część w bramie fundámentu. Ale wszystek lud *zostánie* w śieniách domu Páńskiego: ♣

6 A niechaj *nikt* nie wchodźi w dom Páński / tylko kápłáni / á usługujący Lewitowie: ći niechaj wchodzą / ábowiem są poświęceni; ále wszystek *inny* lud / niech trzyma straż Páńską. ♣

7 Y obstąpią Lewitowie Królá zewsząd / *májąc* káżdy broń swą w ręce swey: á ktobykolwiek wszedł w dom / niech będźie zábity: á bądźćie przy Krolu / gdy będźie wchodźił / y gdy będźie c wychodźił.

8 ♣ Y uczynili Lewitowie / y wszystek lud Judski / według wszystkiego / co był rozkazał Jojádá Kápłan; y wźiął káżdy męże swe / ktorzy przychodźili w Sábbát y ktorzy odchodźili w Sábbát: bo był nie rozpuśćił

9 Jojádá Kápłan poczętow *ich*. ♣ Y rozdał Jojádá kápłan rotmistrzom włocznie / y tarcze / y puklerze / ktore *były* Królá Dawidá / ktore *były* w

10 domu Bożym. ♣ Postáwił też wszystek lud: á káżdy miał broń w ręce swey / od práwey strony domu / áż do lewey strony domu *przećiwko* Ołtarzowi / y domowi / około Królá zewsząd.

11 ♣ Zátym wywiedli Syná krolewskiego / y włożyli nań koronę y świádectwo d / á postánowili go Krolem: y pomázáli go Jojádá / y Synowie jego / y mowili: Niech żyje Krol!

12 W Tym usłyszawszy Atália krzyk zbiegájącego śię ludu / y chwalącego Królá / weszłá do ludu do do-

13 mu Páńskiego. ♣ A gdy ujrzáłá że Krol stał ná májestaćie swojim / w weśćiu / y Kśiążętá y trąby około Królá / y wszystek lud oney źiemie weselący śię / y trąbiący w trąby / y śpiewáki z instrumentámi muzyckimi / y tych ktorzy záczynáli śpiewánie; tedy rozdárłá Atália száty swoje / mowiąc: Zprzyśiężenie / zprzyśiężenie! ♣ Przetoż rozkazał

14

b 2 Sám. 7. 13. 2 Kron. 21. 7.

c T. Gdźie śię jedno ruszy.

d 5 Moj. 17. 18.

wy-

wyniść Jojádá Kápłan Rotmistrzom y Hetmánom wojská/y rzekł do nich: Wywiedźcie ja z zágrodzenia *kośćiołá*, á ktoby zá nią szedł/ niech będźie zábity mieczem: Bo był Kápłan rzekł: Nie zábijajćie jey w domu Páńskim. 15 Y uczynili jey plác. A gdy przyszłá ku weśćiu bramy/ *ktorą wodzono* konie do domu krolewskiego/ támże ja zábili.

16 TEdy uczynił Jojádá przymierze miedzy e PANem / y miedzy wszystkim ludem/y miedzy Krolem/ áby byli ludem Páńskim. 17 Potym wszedł wszystek lud do domu Báálowego/y zburzyli go/ y Ołtarze jego/ y báłwány jego połamáli. Mátáná tákże kápłáná Báálowego / zábili przed Ołtarzámi. 18 Y postánowił *znowu* Jojádá przełożone nád domem Páńskim/pod rządem Kápłánow y Lewitow/ ktore był rozrządźił Dawid w domu Páńskim/áby ofiárowáli cáłopalenia PAnu/jáko nápisano w zakonie Mojżeszowym / z weselem/ y z pieśniámi / według rozrządzenia Dawidowego. 19 Postáwił też odźwierne u bram domu PAńskiego / áby *tám* nie wchodźił nieczysty / dla jákieykolwiek rzeczy. 20 Potym wźiąwszy rotmistrze y przednieysze / y te ktorzy pánowáli nád ludem / y wszystek lud oney źiemie/prowádźili Krolá z domu Páńskiego;y przyszli bramą wyższą do domu krolewskiego / á posádźili Krolá 21 ná stolicy krolestwá. Y weselił śie wszystek lud *oney* źiemie: y uspokoiło śie miásto gdy Atália zábili mieczem.

e 2 Krol. 11. 17.

ROZDZIAL XXIV.

Ioáz kroluje. 4. ná popráwę Kośćiołá pieniądze zbiera. 15. wiek y pogrzeb jego. 17. Ioáz báłwochwálcá Prorokow nie słucha. 20. Zácháryasz ukámienowány. 23. Iudá y Ieruzalem spustoszone przez Syryjczyki, od ktorych y Ioáz zránion, á od sług zábity.

a 2 Krol. 12. 1.

1 SIedmi lećiech był a Joáz/gdy krolowáć począł / á czterdźieśći lat krolował w Jeruzalem. Jmie mátki jego *było* Sebia z Beerseby. 2 Y czynił Joáz *co było* dobrego przed oczymá Páńskimi/po wszystkie dni Jojády kápłáná. 3 A Jojádá dał mu dwie źiemie; y płodźił Syny y corki.

4 Y Stáło śie potym/że umyślił w sercu swojim Joáz odnowić dom 5 Páński. Przetoż zebrawszy kápłány y Lewity rzekł do nich: Wynidźćie do miast Judskich / á wybierajćie od wszystkiego Jzráelá pieniądze / ná popráwę domu Bogá wászego/ná káżdy rok:á wy śię z tym pospieszćie. Ale śię nie spieszyli Le-6 witowie. Tedy wezwał Krol Jojády / przednieyszego *Kápłáná* y rzekł mu: Przecżże śię nie upominasz / u Lewitow/áby znośili z Judy y z Jeruzalem podárki *postánowione* przez b Mojżeszá sługę Páńskiego zgromádzeniu Jzráelskiemu / ná Na-7 miot zgromádzenia. Bo Atália niezbożna/y Synowie jey/wyłupili dom Boży / á wszystkie rzeczy pośwtecone z domu Páńskiego obro-8 ćili ná báłwány. Przetoż rozkazał Krol/áby uczyniono skrzynię jednę/ á postáwiono ja przed bramą domu 9 Páńskiego. Y obwołano w Judźie y w Jeruzalem/ áby znoszono Pánu podárek *postánowiony przez* c Mojżeszá sługę Bożego ná Jzráelá ná 10 puszczy. Y weselili śię wszyscy Książętá / y wszystek lud: á przynosząc/ rzucáli do oney skrzynie/áż 11 ja nápełnili. A gdy przynośili skrzynię/ ná rozkaz krolewski / przez ręce Lewitow / (gdy widźieli że *było* wiele pieniędzy) przychodźił pisarz krolewski / y przystaw Kápłáná nawyższego / y wyprozniáli skrzynię: potym ja odnośili / y stáwiáli ja ná miejscu swym: ták czynili ná káżdy dźień / y zebráli pieniędzy bárzo 12 wiele. Ktore oddawał Krol y Jojádá przełożonym nád robotą/ około domu PAńskiego: á ći najmowáli kámienniki, y ćieśle do popráwy domu Páńskiego / tákże y kowale / *robiące* żelázem y miedźią/ku zmocnie-13 niu domu Páńskiego. A ták robili robotnicy / y bráło nápráwę ono dźieło przez ręce ich: y przywiedli dom Boży do cáłości swojey/ y zmo-14 cnili go: A gdy dokonczyli/ przynieśli przed Krolá y *przed* Jojádę ostátek pieniędzy / á nárobiono z nich

b 2 Moj 25. 2. y 30. 12

c 2 Moj. 30. 12.

nich naczynia do domu Páńskiego/ naczynia ku posługowániu/ y moździerzow y czasz/ y *innego* naczynia złotego y srebrnego: á ofiárowáli cáłopalenia w domu Páńskim ustáwicznie/ po wszystkie dni Jojády.

15 Potym zstárzał się Jojádá/ á będąc pełen dni/ umárł: sto y trzydźieśći lat miał/ gdy umárł. ♣ 16 Y pochowano go w mieśćie Dawidowym z Krolmi/ przeto/ że czynił dobrze w Izráelu/ y Bogu/ y domowi jego.

17 A Gdy umárł Jojádá/ przyszli Kśiążętá Judscy/ y pokłonili się Krolowi: tedy ich usłuchał Krol. ♣ 18 Z tąd opuśćiwszy dom Páná Bogá Ojcow swych/ służyli gájom y báłwánom: przetoż przyszedł gniew ná Judę y ná Jeruzalem dla tego występku ich. ♣ 19 Y posyłał do nich Proroki/ żeby je náwroćili do PANA/ ktorzy *choć* się oświadczáli przećiw nim/ ále ich przećię niesłucháli.

20 Dvchem gdy Duch Boży wzbudźił Zácháryaszá Syná Jojády Kápłáná/ (ktory stánąwszy przed ludem/ rzekł im: Ták mowi Bog: Przeczże przestępujećie przykazánia PANskie? Nie poszczęśći się wam. Abowiem iżeśćie wy opuśćili PANA/ *on* was też opuśći.) 21 ♣ Tedy się sprzysięgli przećiwko niemu/ y ukámienowáli d go zá rozkazániem krolewskim/ w śieni domu PAńskiego. ♣ 22 Y nie pámiętał Krol Joász ná miłosierdźie/ ktore był uczynił z nim Jojádá Oćiec jego: ále zábił Syná jego; *ktory* gdy umierał mowił: Niech *to* obaczy PAn/ á zemśći się.

23 Y Stáło się po roku/ przyćiągnęło przećiwko niemu wojsko Syryjskie/ á przyszło do Judy y do Jeruzalem/ y wygłádźili z ludu wszystkie Kśiążętá ich/ á wszystkie łupy ich posłáli Krolowi w Dámászku. ♣ 24 Bo w máłym poczćie ludu przyćiągnęło było wojsko Syryjskie; á wżdy PAn podał w ręce ich bárzo wielkie wojsko; przeto/ iż opuśćili PAná Bogá Ojcow swojich. A ták nád Joászem wykonáli sądy e. ♣ 25 A gdy odćiągnęli od niego zostáwiwszy go w wielkich niemocách/ sprzyśięgli się przećiwko niemu słudzy jego/ dla krwie Synow Jojády Kápłáná/ y zábili go ná łożu jego: y *ták* umárł. A pochowano go w mieśćie Dawidowym: ále go nie pochowano w grobiech krolewskich. ♣ 26 A ćići/ f ktorzy się byli sprzyśięgli przećiw niemu: Zábád Syn Semááty Ammonitkiey/ y Jozábád syn Semárytу Moábitkiey. ♣ 27 Lecz o Synách jego/ y o wielkim podátku nań włożonym/ y o náprawie domu Bożego: to *wszystko* nápisano w Kśięgách krolewskich: y krolował Amázyasz Syn jego miásto niego.

Rozdział XXV.

Amázyasz kroluje. 3. Morderze Ojcá swego karze. 5. ná wojnę się gotuje przećiw Edomczykom. 14. Báłwány chwali, á Proroká słucháć nie chce. 17. Zwodzem Krolem Izráelskim nieszczęśliwie walczy. 27. od swojch zábity.

1 Dwádźieśćiá y pięć lat miał a Amázyasz/ gdy krolowáć pocżął: á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolował w Jeruzalem. Jmię mátki jego Joádáná z Jeruzalem. ♣ 2 Y czynił co było dobrego przed oczymá Páńskimi; wszákże nie doskonáłym sercem. ♣ 3 Y stáło się gdy było utwirdzone krolestwo jego/ że pomordował sługi swe/ ktorzy zábili b Krolá Ojcá jego. ♣ 4 Wszákże Synow ich nie pobił/ ále *uczynił* jáko nápisano w zakonie/ w Kśięgách Mojżeszowych: gdźie przykazał PAN mowiąc: Nie umrą c Ojcowie zá Syny/ áni Synowie umrą zá Ojce/ ále káżdy zá grzech swoj umrze.

5 GEdy zgromádźił Amázyasz lud Judski/ y postánowił je według *domow* Ojcowskich/ zá Półkowniki/ y zá Rotmistrze/ po wszystkim pokoleniu Judowym/ y Benjáminowym: á policzywszy je od dwudźiestu lat y wyżey/ ználazł ich trzykroć sto tyśięcy ná wybor/ gotowych do boju/ noszących drzewce y tarczą. ♣ 6 Nájął tákże zá pieniądze z Izráelá/ sto tyśięcy mężow dużych/ zá sto tálentow śrebrá. ♣ 7 Lecz mąż Boży przyszedł do niego/ mowiąc: Krolu/

d Matt. 23.35.
e T. Boże.
f 2 Krol. 12.20.
a 2 Krol. 14.1.
b 2 Krol. 24.25.
c 5 Moj. 24.16. 2 Krol. 14.6. Jerem. 31.30. Ezech. 18.20.

lu / niech nie wychodźi z tobą wojśko Izráelskie / bo niemáß PANA z Izráelem / y ze wßystkimi Syny
8 Efráimowymi. ♣ Ale *jeśli mi nie wierzyß*. idź y zmocni śię ku bitwie/ á poráźi ćię Bog przed nieprzyjáćielem : bo w mocy Bożey jest / rátowáć/y do upadku przywieść.
9 ♣ Tedy rzekł Amázyaß mężowi Bożemu: A coż mam czynić z *tym* stem tálentow/ktorem dał wojsku Izráelskiemu? Odpowiedźiał mąż Boży: Ma PAN z kądći może dáć dáleko więcey nád to.
10 ♣ Przetoż oddźielił Amázyaß to wojsko / ktore było przyszło do niego z Efrájimá / áby szło ná miejsce swe : y rozgniewáli śię bárzo ná Judę / y wroćili śię do miejscá swego z wielkim gniewem.
11 ♣ Lecz Amázyaß zmocniwszy śię/ wywiodł lud swoj / y ćiągnął d ná dolinę Soli/y poráźił Synow Sejir dźieśięć tyśięcy.
12 ♣ Dźieśięć tákże tyśięcy żywo pojimáli Synowie Judscy/ y przywiedli je ná wierzch skáły / y zrzucili je z wierzchu skáły / áż śię wszyscy porozpukáli.
13 ♣ Ono záśię wojsko / ktore rozpuśćił Amázyaß/ áby nie szło z nim ná wojnę / wtárgnęło do miast Judskich/ od Sámáryjey / áż do Betoronu : á poráźiwszy w nich trzy tyśiące *ludu*, zábráli korzyść wielką.

d 1 Kron 18.12.

14 A Gdy śię Amázyaß wroćił od porażki Idumejczykow / przyniosł *z sobą* Bogi Synow Sejir/ y wystáwił je sobie zá Bogi / á kłániał śię przed nimi / y kádźił im. ♣
15 Przetoż rozgniewał śię PAN bárzo ná Amázyaßá / y posłał do niego Proroká / ktory mu rzekł : Przeczże szukaß Bogow ludu *tego*, ktorzy nie wyrwáli ludu swego z ręki twey. ♣
16 A gdy on do niego mowił / rzekł mu *Krol*: Izali ćię zá rájcę Krolewskiego obrano : przestań tego / áby ćię nie zábito. ♣ A ták przestał Prorok: wszák rzekł : Wiem że ćię umyślił Bog zátráćić / gdyżeś to uczynił/ á nie usłuchałeś rády moiey.

17 TEdy náradźiwszy śię Amázyaß Krol Judskie / posłał do Joázá/ Syná Joácházá/ Syná Jehu/ Królá Izráelskiego/ mowiąc: Podź á wejrzymy sobie w oczy.
18 ♣ Y posłał Joáz Krol Izráelski do Amázyaßá Królá Judskiego / mowiąc : Oset ktory *jest* ná Libánie/ posłał do Cedru Libáńskiego / mowiąc : Daj corkę twoję Synowi memu zá żonę : w tym idąc tędy zwierz polny/ ktory był ná Libánie podeptał on Oset.
19 ♣ Myśliłeś: Otom poráźił Edomczyki / przetoż wyniosło ćię serce twoje / ábyś śię tym chlubił. ♣ Siedźże tedy w domu twym: Przecz śię maß wdawáć w to złe / ábyś upadł/ ty/ y Judá z tobą?

e 2 Krol 14. 8.

20 ALe nie usłuchał Amázyaß: bo to *było* od Bogá / áby je podał w ręce *nieprzyjaćielskie*: przeto/że szukáli Bogow Idumejskich:
21 ♣ Wyćiągnął tedy Joáz/ Krol Izráelski / y wejrzeli sobie w oczy / on / y Amázyaß Krol Judski/w Betsemes/ktore *jest* w Judźie.
22 ♣ Y porażony jest Judá przed Izráelem / á poućiekáli káżdy do namiotow swoich.
23 ♣ Lecz Amázyaßá Królá Judskiego / Syná Joázowego / Syná Joácházá pojimał Krol Izráelski / w Betsemes/ y przywiodł go do Jeruzalem/ á obálił mury Jeruzalemskie od bramy Efrájimskiey / áż do bramy narożney/ ná czterysta łokći.
24 ♣ Y *zábrał* wszystko złoto y śrebro / y wszystkie naczynia / ktore śięználázły w domu Bożym u Obededomá/y w skárbiech domu Krolewskie°/y ludźie zástáwne: á wroćił śię do Sámáryjey.
25 ♣ Y żył Amázyaß/ Syn Joázow Krol Judski / po śmierći Joázá/Syná Joácházá/Królá Izráelskiego piętnaśćie lat.
26 ♣ A inne spráwy Amázyaßowe/pierwsze y poślednie / izali nie są zápisáne w Kśiędze Krolow Judskich y Izráelskich?
27 ♣ A od *onego* czásu/jáko odpadł Amázyaß od PAná/uczyniono przećiwko niemu sprzyśiężenie w Jeruzalem. Lecz on ućiekł do Láchis: ále posłano zá nim do Láchis / y zábito go tám.
28 ♣ A przyniozszy go ná koniách / pochowáli go z Oycy jego w mieśćie Judskim.

ROZDZIAL XXVI.

Uzyaß Krol. 6. Filistyny, Arábczyki, y Ammonity zwyćiężył. 9. buduje y gospodáruje. 16. Chćiał kádźić przed

Oltarzem, trądem záráżony, y z Páństwá złożony.

1 GEdy wszystek lud Judski wźięli a Uzyaszá ktory miał b szesnaśćie lat / y postánowili go Krolem 2 miásto Ojcá jego Amázyaszá. ♣ Ten pobudował Elát / á przywroćił je do Judy / gdy záśnał Krol z Ojcy 3 swymi. ♣ Szesnaśćie lat było Uzyaszowi / gdy krolowáć pocżął / á piećdźieśiąt y dwie lećie krolował w Jeruzalem : á imię mátki jego 4 Jechelia z Jeruzalem. ♣ Ten czynił co było dobrego w oczách Páńskich / według wszystkiego / jáko czynił A= 5 mázyasz Oćiec jego. ♣ Y szukał Bogá zá dni Zácháryaszá / rozumiejącego c widzenia Boże: á po wszystkie one dni / ktorych szukał PAná / szczęśćił go Bog.

6 BO ruszywszy śię / walczył z Filistynámi / y poburzył mury w Get / y mury w Jábnie / y mury w Azoćie / á pobudował miástá w 7 Azoćie / y *w źiemi* Filistyńskiey. ♣ Abowiem pomagał mu Bog przećiw Filistynom / y przećiw Arábczykom / ktorzy mieszkáli w Gurbáálu / y 8 *przećiw* Máhunitom. ♣ Y dawáli Ammonitowie Ozyaszowi dáry / á rozniosło śię imię jego áż do sámego Egiptu: bo śię był zmocnił ná= 9 der bárzo. ♣ Y budował Uzyasz wieże w Jeruzalem nád bramą narożną / y nád bramą doliny / y nád 10 Mikzoá y umocnił je. ♣ Pobudował też wieże ná puszczy / y pokopał wiele studźien : bo miał bárzo wiele stad / ták w dolinách / jáko y w rowninách / y rolnikow / y winiarzow po gorách / y ná Kármelu : ábowiem śię kochał w uprawowániu rol.

11 MIał też Uzyasz wojsko *gotowe* do bitwy / ktore wychodźiło ná wojnę w poczćiech swych / według liczby / jáko byli obliczeni przez Jechielá Kánclerzá / y Máásájaszá Hetmáná / pod sprawą Hánániaszá Kśiążęćiá Krolewskiego. 12 ♣ Wszystká liczbá przednieyszych *z domow* Ojcowskich / ludźi ryce= 13 rskich / dwá tyśiącá y sześć set: ♣ A pod sprawą ich ludu walecznego trzy kroć sto tyśiecy / y śiedm tyśiecy y pięć set / ludu sposobnego do wojny ná pomoc Krolowi przećiw 14 nieprzyjaćielowi. ♣ Y zgotował Uzyasz wszystkiemu onemu wojsku tárcze y drzewce / y przyłbice / y páncerze / y łuki / y kámienie do proc. 15 ♣ Náczynił też w Jeruzalem sztuk wojennych bárzo misternych / áby były ná wieżách / y ná węgłách ku wypuszczániu strzał / y kámienia wielkiego: y rozniosło śię imię jego dáleko / przeto / że miał dźiwną pomoc / áż śię zmocnił.

16 A Że gdy śię zmocnił / podniosło śię serce jego ku zginieniu jego / y wystąpił przećiw PANU Bogu swemu : bo wszedł do kośćiołá PAńskiego / áby kádźił ná Ołta= 17 rzu kádzenia. ♣ Y wszedł zá nim Azáryasz Kápłan / á z nim kápłanow Páńskich ośmdźieśiąt / mężow du= 18 żych. ♣ Y stánęli przećiw Uzyaszowi Krolowi / á mowili mu : Nie twojá to rzecz Uzyaszu kádźić PANU / ále kápłanow d Synow Áaronowych / ktorzy są poświęceni / áby kádźili. Wynidźże z Swiątnice : ábowiemeś wystąpił: á nie *będźieć* 19 to ku sławie przed PANem Bogiem. ♣ Przetoż śię rozgniewał Uzyasz / májąc w ręku swych kádźilnice áby kádźił ; A gdy śię srożył przećiwko kápłanom / trąd wystąpił ná czole jego przed kápłány w domu Páńskim / u Ołtarzá kádzenia. 20 ♣ A wejrzawszy nań Azáryasz kápłan nawyższy / y wszyscy Kápłani / á oto był trędowátym ná ćiele swojim: przetoż prętko wygnáli go z támtąd: owszem y sam pospieszał wynijść / przeto / że go záráźił PAN. 21 ♣ A ták był Krol Uzyasz e trędowátym / áż do dniá śmierći swey / y mieszkał w domu osobnym / będąc trędowátym : ábowiem był wyłączon z domu Páńskiego: miedzy tym Joátám Syn jego / był nád domem 22 krolewskim / sądząc lud źiemie. ♣ A inne sprawy Uzyaszowe / pierwsze y poślednie opisał Prorok Izájasz / 23 Syn Amosow. ♣ Y záśnał Uzyasz z Ojcy swymi / á pochowano go z Ojcy jego / ná polu grobow krolewskich / bo mowili : Trędowáty jest. A krolował Joátám Syn jego / miásto niego.

a 2 Krol. 14. 21.
b 2 Krol. 15. 2.
c I. ktory go uczył bojáźni Bożey.
d 2 Moj. 30. 7.
e 2 Krol. 15. 5.

ROZ-

ROZDZIAŁ XXVII.

Ioátám kroluje. 3. Budynki jego. 5. y Podátki od Ammonitow.

a Krol. 32.

1 DWádźieśćiá y pięć lat miał Joátám / gdy krolowáć pocżął: á szesnáśćie lat krolował w Jeruzalem. Jmię mátki jego Jerusá Corká Sádokowá. 2 Y cżynił co dobrego *było* przed ocżymá PAńskimi/według wszystkiego / jáko cżynił Uzyjasz Oćiec jego: Wszákże nie wchadzał do Kośćiołá Páńskiego/ á lud jescże *był* zepsowány. 3 On zbudował bramę domu Páńskiego wysoką / y ná murách b Ofel wiele pobudował. 4 Nád to/pobudował miástá ná gorách Judskich / á w leśiech pobudował páłace y wieże.

5 TEn też walcżył z Krolem Synow Ammonowych/y zwyćiężył je. Y dáli mu Synowie Ammonowi tegoż roku sto tálentow śrebrá / y dźieśięć tyśięcy korcy pszenice/ y jęcżmieniá dźieśięć tyśięcy *korcy*: tyleż mu dáli Synowie Ammonowi / y drugiego/ y trzećiego roku. 6 A ták zmocnił śię Joátám / bo zgotował drogi swoje przed PAnem Bogiem swojim. 7 A inne spráwy Joátámowe / y wszystkie wojny jego / y drogi jego są nápisáne w Kśięgách o krolách Jzráelskich/y Judskich. 8 Dwádźieśćiá y pięć lat miał / gdy pocżął krolowáć: á szesnaśćie lat krolował w Jeruzalem. 9 Potym zásnął Joátám z Ojcy swymi / y pochowano go w mieśćie Dawidowym / á krolował Acház Syn jego/miásto niego.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Acház niezbożny kroluje. 5. Syryjcżycy y Izráelcżycy wiele ich pobili y zábráli. 9. Izráelcżycy więźnie Judskie zá rádą Prorokow wolno pusscżáją. 18. Acház pomocy szuka u Krolá Assyryjskiego. 23. cudzym Bogom ofiáruje. 25. y Báłwochwálstwem Bogá drázni.

a Krol. 6. 2.

1 DWádźieśćiá lat miał a Acház/ gdy krolowáć pocżął: á szesnáśćie lat krolował w Jeruzalem / y nie cżynił co było dobrego przed ocżymá Páńskimi / jáko Dawid Oćiec jego. 2 Ale chodźił drogámi krolow Jzráelskich. Nád to ulał y słupy báłwochwálskie. 3 Tákże y sam kádźił w dolinie Benhennon: y palił Syny swe ogniem / według obrzydliwośći pogánow / ktore wygnał Pán przed Syny Jzráelskimi. 4 Ofiárował też y kádźił ná wyżynách/ y ná págorkách/ y pod káżdym drzewem gáłęzistym.

5 PRzetoż dał go PAn Bog jego w rękę Krolá Syryjskiego/ktorzy poráźiwszy go / pojimáli z *ludu* jego więźniow wiele / á przywiedli je do Dámásku: Nád to/ y w rękę Krolá Jzráelskiego podány jest: ktory go poráźił porażką wielką. 6 Abowiem Fácej Syn Romeliászow/ pobił w Judźie sto y dwádźieśćiá tyśięcy dniá jednego / wszystko mężow walecżnych: przeto / iż opuśćili PAná Bogá Ojcow swojich. 7 Zychry tákże/mocarz Efráimski zábił Máásájaszá / Syná krolewskiego/ y Asrykámá przełożonego domu jego/y Elkáná wtorego po Krolu. 8 Nád to/pojimáli Synowie Jzráelscy z bráćij swey / dwá kroć sto tyśięcy/niewiast / Synow/ y corek: y bárzo wiele łupow pobráli od nich / y záprowádźili korzyść do Sámáryjey.

9 Y Był tám Prorok Páński imieniem Oded; ktory zászedszy onemu wojsku idącemu do Sámáryjey / rzekł im; Oto rozgniewawszy śię PAn Bog Ojcow wászych ná Judę /podał je w rękę wásze/ á wyśćie je pomordowáli w popędliwośći *ktora* áż do niebá przyszłá. 10 A jescże lud z Judy y z Jeruzalem chcećie sobie podbić zá niewolniki / y zá niewolnice: ázaż y przy was sámych niemász wystepku/przećiw Pánu Bogu wászemu? 11 Przetoż teraz mię słuchajćie / á odwiedźćie więźnie / ktoreśćie pojimáli z bráćij wászey: bo pewnie gniew popędliwośći Páńskiey wiśi nád wámi. 12 Tedy powstáli mężowie z Kśiążąt Synow Efráimowych / Azáryasz Syn Johánánow/Báráchiasz Syn Mesyllemotow / y Ezechiasz Syn Sállumow/y Amáśá Syn Hádlájow/przećiwko tym ktorzy śię wracáli z wojny. 13 Y rzekli do nich: Nie wodźćie tu tych więźniow / bo grzech prze-

ćiwko

ćiwko Pánu ná nas myślićie *przy-
wieść* przyczyniájąc do grzechow ná-
ſzych/ y do wyſtępkow náſzych: bo
wielki jeſt grzech náſz y gniew popę-
dliwośći nád Izráelem. ✠ Przetoż
14 ono woyſko zoſtáwiło y więźnie y
łupy ſwe przed Kśiążęty / y *przed*
15 wſzyſtkim zgromádzeniem. ✠ A po-
wſtawſzy mężowie / ktorzy ſą z imie-
nia miánowáni/ wźięli *one* więźnie/
á wſzyſtkie obnáżone miedzy nimi
przyodźiáli z onych korzyśći/ á przy-
odźiawſzy je/ y dawſzy im obuwie/ ná-
karmili je / y nápoili je / y pomázáli
je/ y odprowádźili ná oſłách káżde-
go ſłábego / á przyprowádźili je do
Jerychá miáſtá pálm/ do bráciey ich:
á potym śię wroćili do Sámáryjey.
16 NA on czás poſłał Krol Acház/
do Krolow Aſſyryjſkich/ áby mu
17 pomoc dáli. ✠ Bo jeſzcze byli przyćia
gnęli y Edomczycy/ y poráźili Ju-
18 dę/ á nábráli więźniow. ✠ Nád to y
Filiſtynowie wtárgnęli do miaſt w
rowninách/ y ná południe do Judy/
á wźięli Betſemes / y Ajálon / y
Gáderot / y Sokot/ y wśi jego / y
Támne/ y wśi jego/ y Gimzo/ y wśi
19 jego/ á mieſzkáli w nich. ✠ PAn bo-
wiem poniżał Judę dla Acházá kro-
lá Izráelſkiego / przeto iż odwro-
ćił Judę / áby śię przewrotnie ob-
20 chodźił z PAnem. ✠ Y przyćiągnął
do niego Tiglát Filneſer Krol Aſſy-
ryjſki / ktory go *bárźiey* ućiſnął / á
21 nie żeli mu pomogł. ✠ A choćiaż po-
brał Acház *ſkárby* z domu Páńſkie-
go y z domu krolewſkiego / y od
Kśiążąt / á dał Krolowi Aſſyryj-
ſkiemu/ przećie go nie rátował.
22 A Czáſu náwiętſzego ſwegoući-
ſku / przyczyniał grzechow prze-
ćiwko PANU. Táki był Krol
23 Acház. ✠ Abowiem ofiárowáł Bo-
gom z Dámáſzku/ od ktorych był po-
rážony/ y mowił: Ponieważ Bo-
gowie Krolow Syryjſkich poma-
gáją im / będę im ofiárowáł / áby
mię rátowáli : Ale mu oni byli ná
upadek/ y wſzyſtkiemu Izráelowi. ✠
24 Przetoż pobrał Acház naczynia do-
mu Bożego / y pokruſzył one naczy-
nia domu Bożego/ á zámknął drzwi
domu Páńſkiego / y pobudował ſo-
bie ołtarze po wſzyſtkich kąćiech w
25 Jeruzalem. ✠ Tákże y w káżdym
mieśćie Judſkim poczynił wyżyny/
áby kádźił Bogom cudzym/ y wzru-
ſzył ku gniewu PAná/ Bogá Ojcow
26 ſwoich. ✠ Ale inne ſpráwy jego/ y
wſzyſtkie poſtępki jego / pierwſze y
poślednie / zápiſáne ſą w Kśięgách
o Krolách Judſkich y Izráelſkich. ✠
27 Y záſnął Acház z Ojcy ſwymi/ y po-
chowáli go w mieśćie Jeruzalem:
Bo go nie wprowádźili do grobow
Krolow Izráelſkich. A Ezechiaſz
Syn jego/ krolował miáſto niego.

ROZDZIAŁ XXIX.

Ezechiaſz kroluje. 3. Kápłánom kośćioł od báłwochwalſtwá oczyśćić każe. 20. obrzędy święte znowu wprowadza, ofiáruiąc wſpołek z ludem

1 A Ezechiaſz gdy począł krolowáć
miał á dwádźieśćiá y pięć lat:
á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolo-
2 wał w Jeruzalem. ✠ Imię mátki je-
go Abi/ corká Zácháryaſzowá. A czy-
nił co było dobrego przed oczymá
Páńſkimi/ według wſzyſtkiego/ jáko
3 czynił Dawid Oćiec jego. ✠ Ten ro-
ku pierwſzego krolowánia ſwego mie-
śiącá pierwſzego / otworzył drzwi
domu PAńſkiego/ y popráwił ich. ✠
4 Y przywiodł Kápłány y Lewity / á
zgromádźił je ná ulice wſchodnią.
5 Y Rzekł do nich: Słuchajćie mię
Lewitowie: Teraz śię poświęć-
ćie/ poświęććie też y dom PANA
Bogá Ojcow wáſzych / y wyrzuććie
6 plugáſtwá z Swiątnice: ✠ Abowiem
zgrzeſzyli Ojcowie náſzy / y czynili
złe przed oczymá PANA Bogá
náſzego / opuſzczájąc go/ y odwracá-
jąc oblicza ſwoje od przybytku Páń-
ſkiego / á obrácájąc śię tyłem *do nie-*
7 *go.* ✠ Zámknęli też drzwi u przy-
śionká / y pogáśili lámpy / á kádźi-
dłem nie kádźili / áni cáłopalenia
ofiárowáli w Swiątnicy / Bogu
8 Izráelſkiemu. ✠ Przetoż *był* gniew
Páńſki nád Judą/ y *nád* Jeruzalem
á podał je ná rozproſzenie / ná zpu-
ſtoſzenie / y ná pośmiech / jáko sámi
9 widźićie oczymá wáſzymi. ✠ Bo oto
polegli Ojcowie náſzy od mieczá / á
ſynowie náſzy y corki náſze / y żony
náſze / záwiedźione ſą w niewolą dla
10 tego. ✠ Teraz tedy umyśliłem uczy-
nić

2 Krol. 18. 1.

nic przymierze z PANem Bogiem Izráelſkim / áby odwroćił od nas gniew popędliwośći ſwojey. 11 ✠ Synowie moji / nie bądźćieſz już niedbáłymi : Bo was PAN obrał b / ábyśćie ſtojąc przed nim ſłużyli mu / á byli ſługámi jego y kádźili mu.

b 4 Moj. 18. 1. 4 Moj. 3. 6. y 8. 14. y 18. 8.

12 TEdy powſtáli Lewitowie : Máchát Syn Amáſájow / y Joel Syn Azáryaſzow / z Synow Káátowych. A z Synow Merárego / Cys Syn Abdy / y Azáryaſz Syn Jehálelelow : A z Gerſonczykow / Joách Syn Zámy / y Eden Syn Joáchow. 13 ✠ A z ſynow Eliſáfánowych / Symry y Jehiel : á z Synow Aſáfowych / Zachárjaſz y Máttániaſz. 14 ✠ A z ſynow Hemánowych / Jechiel / y Symchi. A z Synow Jedytunowych / Semejaſz y Uzyel. 15 ✠ Y zgromádźili bráćią ſwą / ktorzy poświęćiwſzy śię / przyſzli według rozkazánia krolewſkiego y rozkazánia Páńſkiego / áby wyczyśćili dom Páńſki. 16 ✠ A wſzedſzy kápłáni do domu Páńſkiego / áby *go* oczyśćili / wynieśli wſzyſtkie plugáſtwá / ktore ználeźli w kośćiele Páńſkim / do śieni domu Páńſkiego : á Lewitowie zábrawſzy to / wynieśli precz do potoká Cedron. 17 ✠ Y poczęli pierwſzego *dniá* mieśiącá pierwſzego / poświącáć ; á dniá oſmego tegoż mieśiącá weſzli do przyśionku Páńſkiego / y poświącáli dom PAńſki przez ośm dni ; á dniá ſzesnaſtego / mieśiącá 18 pierwſzego / dokończyli. ✠ Potym weſzli do Królá Ezechiaſzá / y rzekli : Oczyśćiliſmy wſzyſtek dom Páńſki / y Ołtarz cáłopalenia / y wſzyſtkie naczynia jego / y ſtoł pokłádny / y 19 wſzyſtkie naczynia jego. ✠ Tákże wſzyſtko naczynie / ktore był odrzućił Krol Acház zá krolowánia ſwego / gdy grzeſzył / zgotowáliſmy y poświęćili : A oto ſą przed Ołtarzem PAńſkim.

20 A Ták wſtawſzy ráno Krol Ezechiaſz / zgromádźił Przednieyſze miáſtá / y ſzedł do domu Páńſkiego. ✠ 21 Y przywiedźiono *mu* ćielcow śiedm / y báránow śiedm / y báránkow śiedm / y kozłow śiedm *ná ofiárę* zá grzech zá kroleſtwo / y zá świątnicę / y zá Judę : á rozkazał Synom Aáronowym kápłánom / áby ofiárowáli ná 22 Ołtarzu Páńſkim. ✠ A ták pobili one woły : á kápłáni wźiąwſzy krew ich / kropili c po Ołtarzu : pobili też y bárány : á kropili krwią ich po Ołtarzu : pobili też y báránki / á kropili krwią *ich* po Ołtarzu. 23 ✠ Przywiedli też kozły *ná ofiárę* zá grzech przed Królá / y przed zgromádzenie / ktorzy włożyli ręce ſwoje ná nie. 24 ✠ Y pobili je Kápłáni / y oczyśćili krwią ich Ołtarz ná oczyśćienie wſzyſtkiego Izráelá : Abowiem zá wſzyſtkiego Izráelá rozkazał Krol ofiárowáć cáłopalenie / y *ofiárę* zá grzech. 25 ✠ Poſtánowił też y Lewity w domu Páńſkim z cymbałámi / y z cytrámi / y z hárfámi / według rozkazánia d Dawidowego / y Gádá Widzącego Krolewſkiego / y Nátáná Proroká : bo to było rozkázánie Páńſkie przez Proroki jego. ✠ 26 A ták ſtáli Lewitowie z inſtrumentámi Dawidowymi / y Kápłáni e z 27 trąbámi. ✠ Y rozkazał Ezechiaſz / áby ofiárowáli cáłopalenie ná Ołtarzu : á gdy śię záczęło cáłopalenie / poczęło śię śpiewánie Pánu / y trąbienie y granie / ná inſtrumentách 28 Dawidá Królá Izráelſkiego. ✠ Tedy wſzyſtko zgromádzenie kłániáło śię / á śpiewacy śpiewáli / y trębácze trąbili : co wſzyſtko *trwáło* poki śię 29 nie dokończyło cáłopalenie. ✠ A gdy śię zkończyło cáłopalenie / pokłękneli / Krol / y wſzyſcy ktorzy z nim 30 byli / y modlili śię. ✠ Tedy rozkazał Krol Ezechiaſz y Kśiążętá Lewitom / áby chwalili PANA ſłowy Dawidowymi / y Aſáfá Widzącego : y chwalili z weſelem wielkim / á 31 kłániájąc śię / modlili śię. ✠ Zátym rzekł Ezechiaſz / mowiąc : Teráześćie poświęćili ręce wáſze PAnu : przyſtąpćież / á przywiedźćie ofiáry *ſpokojne*, y ofiáry chwały do domu PAńſkiego. Przetoż przywiodło ono zgromádzenie ofiáry *ſpokojne* y ofiáry chwały / y káżdy ochotnego ſercá *przywiodł* ofiáry ná cá-32 łopalenie. ✠ Y byłá liczbá ofiar ná cáłopalenie / ktore przywiodło zgromádzenie / wołow śiedmdźieśiąt / báránow ſto / báránkow dwieśćie : wſzyſtko to ná cáłopalenie PAnu.

c 3 Moj. 8. 15.

d 1 Kron. 6. 31. y 23. 5. y 25. 1.

e 4 Moj. 10. 10.

Innych

33 Innych też rzeczy poświeconych *było*: wołow sześć set/ y owiec trzy tysiące. 34 Lecz Kápłánow máło było/ ták/ iż niemogli nádążyć odźieráć z skory wszystkich *ofiar* ná cáłopalenie: przetoż im pomagáli Lewitowie bráćia ich/ poki nie dokończyli oney prace/ y poki śię nie poświećili drudzy Kápłány. Abowiem Lewitowie *byli* ochotnieyszy/ áby śię poświećili/ niż Kápłáni. 35 Nád to/ y cáłopalenia *było* bárzo wiele z tłustośćiámi spokojnych ofiar/ y z mokrymi ofiárámi ná cáłopalenie. A ták wygotowána byłá służbá domu Páńskiego. 36 Y weselił śię Ezechiasz y wszystek lud z tego/ f co Bog ludowi przygotował. Bo śię tá rzecz byłá z prętka stáłá.

f *I. Ze Bog lud przygotował áby śię to prętko odpráwowáło.*

ROZDZIAŁ XXX.

Ezechiasz przez listy y posty Izráelity do świecenia Páschy zwoływa. 14. *Y z rádośćią ją ze wszystkimi obchodźi.*

1 POtym rozesłał Ezechiasz do wszystkiego Izráelá/ y do Judy: tákże też listy nápisał do Efráimá/ y do Mánássessá/ áby przyszli do domu PAńskiego do Jeruzalem: y obchodźili święto Prześćia PAnu Bogu Izráelskiemu. 2 Bo uradźił Krol y Kśiążętá jego/ y wszystko zgromádzenie w Jeruzalem/ áby obchodźili święto Prześćia/ a 3 miesiącá wtorego. Gdyż nie mogli *go* obchodźić czásu swego: przeto/ iż Kápłánow poświeconych nie było/ile ich było potrzebá: y lud nie był zgromádzony do Jeruzalem. 4 A podobáłá śię tá rzecz Krolowi/ y wszystkiemu zgromádzeniu. 5 Y postánowili/ áby obwołano po wszystkim Izráelu/ od Beerseby/ áż do Dán/ żeby śię zeszli ná obchod świętá Prześćia PAnu Bogu Izráelskiemu/do Jeruzalem: Abowiem już *go* dawno nie obchodźili jáko było nápisano b.

a *4 Moj. 9. 11.*

b *2 Moj. 12. 1.*

6 PRzetoż posłowie szli z listy od Krolá y od Kśiążąt jego po wszystkim Izráelu/ y Judźie/ z roskazániem Krolewskim/ mowiąc: Synowie Izráelscy/ náwroććie śię do PANA Bogá c Abráhámowego/ Izáákowego/ Izráelowego/ á on śię náwroći do ostátkow/ ktore z was uszły z rąk Krolow d 7 Assyryjskich. Y nie bądźćie jáko Ojcowie wászy/ y jáko bráćia wászy/ ktorzy wystąpili przećiwko PAnu/ Bogu Ojcow swojich: Y podał je w spustoszenie/ jáko sámi widźićie. 8 Teraz tedy nie zátwardzajćie kárku wászego/ jáko Ojcowie wászy/ dajćie rękę PANU/ á podźćie do Swiątnice jego ktorą poświećił ná wieki/ y służćie Pánu Bogu wászemu/ á odwroći śię od was gniew 9 popędliwośći jego. Abowiem jeśli śię náwroćićie do PANA/ bráćia wászy/ y synowie wászy miłośierdźie otrzymáją/ u tych ktorzy je záwiedli w niewolą: ták iż śię wrocą do tey źiemie: Miłośierny bowiem/ y dobrotliwy jest PAn Bog wász/ á nie odwroći od was oblicza swego/ jeśli śię náwroćićie e do 10 niego. A gdy oni posłowie chodźili od miástá do miástá/ przez źiemię Efráimowę/ y Mánássessowę áż do Zábulon/ náśmiewáli śię z nich/ 11 y szydźili z nich. Wszákże *niektorzy* mężowie z Aser/ y z Mánásse/ y z Zábulon ukorzywszy śię przyszli 12 do Jeruzalem. W Judźie też już byłá ręká Boża/ gdy im dał serce jedno/ áby czynili roskazánie Krolewskie/ y Kśiążąt/ według słowá 13 Páńskiego. Y zebráło śię do Jeruzalem wiele ludu/ áby obchodźili święto uroczyste Przáśnikow/ miesiącá wtorego: *A było* zgromádzenie bárzo wielkie.

14 TEdy powstáwszy znieśli Ołtarze/ ktore były w Jeruzalem: wszystkie też Ołtarze/ ná ktorych kádzono/ porozwaláli/ á wrzućili do 15 potoká Cedron. Potym ofiárowáli Báránká Wielkonocnego/ dniá czternástego/ miesiącá wtorego: á Kápłáni y Lewitowie záwstydźiwszy śię/ poświącáli śię/ á przywodźili cáłopalenia do domu Páńskiego. 16 Y stáli w porządku swym/ według zwyczáju swego/ y według Zakonu Mojżeszá/ mężá Bożego/ *á* Kápłáni kropili krwią *wźiąwszy ją* z 17 ręki Lewitow. A iż tákich *było* wiele w zgromádzeniu/ ktorzy śię *byli* nie poświećili/ przetoż Lewitowie

c *Ozea. 6. 1. Mala. 3. 7.*

d *2 Krol. 15. 19. 29. 1 Kron. 5. 15.*

e *Zách. 1. 3.*

ofiárowáli ofiáry / Swiętá Prze-
ścia / zá kájdego nieczystego / áby
18 był poświęcony PANU. ♣ Bo
wielka liczbá ludu tego / *to jest*, wie-
le ich z Efráimá / y z Mánásseßá /
z Isáschárá / y z Zábuloná nie byli
oczyśćieni / á przećię jedli Báránká
Wielkonocnego / ináczey niż nápi-
sano. Ale śię Ezechiasz modlił zá
nie / mowiąc : Dobrotliwy PAn /
19 niech oczyśći kájdego. ♣ Ktorykol-
wiek zgotowáł wszystko serce swe /
áby szukał Bogá / PANA Bogá
Ojcow swoich / choćby *oczyśćiony nie
był* według oczyśćienia świątnice. ♣
20 Y wysłuchał PAn Ezechiaszá / y zá-
21 chowáł lud. ♣ A ták obchodźili Sy-
nowie Izráelscy / ktorzy byli w Je-
ruzalem / uroczyste święto Przáśni-
kow / przez śiedm dni z weselem
wielkim / y chwalili PANA Lewi-
towie ná kájdy dźień: á Kápłáni ná
instrumenćiech *sławili* moc Páńską.

22 Y Mowił Ezechiasz łáskáwie do
wszystkich Lewitow / ktorzy
mieli dobre rozumienie o PANU.
Y jedli przez śiedm dni onego świę-
tá / spráwując ofiáry spokojne / á
wysławiájąc PANA Bogá Ojcow
23 swojich. ♣ Tedy urádźiło wszystko
zgromádzenie / áby to jeszcze czyni-
li przez drugie śiedm dni : A ták ob-
chodźili znowu śiedm dni z weselem.
24 ♣ Abowiem Ezechiasz Krol Judski
dał był zgromadzeniu tyśiąc ćielcow
y śiedm tyśięcy owiec : Kśiążętá
też dáli zgromádzeniu tyśiąc ćiel-
cow / y owiec dźieśięć tyśięcy. Y po-
święciło śię Kápłánow bárzo wie-
25 le. ♣ A ták weseliło śię wszystko zgro-
mádzenie Judskie / y Kápłáni / y Le-
witowie : y wszystko zgromádzenie
ktore było przyszło z Izráelá / y
przychodniowie / ktorzy przyszli z
źiemie Izráelskiey / y mieszkájący
26 w Judźie. ♣ Y było wielkie wesele
w Jeruzalem : bo ode dni Sálo-
moná / Syná Dawidowego / Krolá
Izráelskiego / nic tákiego nie było w
27 Jeruzalem. ♣ Potym powstáli Ká-
płáni y Lewitowie / y błogosłáwili
ludowi : á wysłuchány jest głos ich /
y przyszłá modlitwá ich do mieszká-
nia świętobliwości Páńskiey / do
niebá.

ROZDZIAŁ XXXI.

Ezechiasz bałwochwalstwo z Ziemie uprząta. 2. Kápłány y Lewity stánowi. 4. Wychowánia słuszne im obmysla. 8. A urzędniki pewne ná to sporządza.

1 A Gdy śię to wszystko odpráwiło /
wyszedł wszystek lud Izráelski /
ktory śię znájdował w mieśćiech
Judskich : y połamáli a słupy / á
wyrąbáli gáje / y poburzyli wyży-
ny b y Ołtarze / po wszystkim Ju-
dźie y Benjáminie / y w Efráimie /
y w Mánáßeśie áż do szczętu: á po-
tym śię wroćili wszyscy Synowie
Izráelscy / kájdy do ośiádłośći swo-
jey / y do miástá swego.

a 2 Krol. 18. 4. b 3 Moj. 26. 30.

2 Y Postánowił Ezechiasz porządki
Kápłánow y Lewitow / według
rozdźiałow ich / kájdego według po-
winnośći urzędu jego : Kápłány y
Lewity do cáłopalenia / y *ofiar* spo-
kojnych / áby służyli / y wysławiáli
y chwalili PANA w bramách o-
3 bozu jego. ♣ Tákże dźiał z Krolew-
skiey májętnośći / ku spráwowániu
cáłopalenia poránu y wieczor :
tákże cáłopalenia w Sábbáty / y
ná nowiu mieśiącá / y w uroczyste
świętá / jáko nápisano w zakonie
Páńskim.

4 ROzkazał też ludowi mieszkáją-
cemu w Jeruzalem / áby oddá-
wáli dźiał Kápłánom y Lewitom /
áby byli tym pilniejszymi w zakonie
5 Páńskim. ♣ A gdy śię tá rzecz roz-
głośiłá / znieśli Synowie Izráel-
scy wiele pierwoćin zbożá / moszczu
y oliwy / y owocu pálmowego / y
wszystkich urodzájow polnych / y
6 dźieśięćiny ze wszystkiego bárzo
wiele przynośili. ♣ Nád to Syno-
wie Izráelscy y Judscy / ktorzy
mieszkáli w mieśćiech Judskich / y
oni dźieśięćinę z wołow / y z owiec / y
dźieśięćinę z rzeczy świętych / po-
7 święconych PANU Bogu ich /
znioszszy złożyli ná gromády. ♣ Trze-
ćiego mieśiącá poczęli zákłádáć te
gromády / á mieśiącá śiodmego
8 dokonáli.

TEdy przyszedszy Ezechiasz z Kśią-
żęty / obaczył one gromády / y
błogosłáwili PAnu / y ludowi / je-
9 go Izráelskiemu. ♣ Zátym wywia-

dował

dował śię Ezechiaß od Kápłánow y Lewitow / o onych gromádách. ♣

10 Ktoremu odpowiedźiał Azáryaß / Kápłan nawyższy z domu Sádokowego / mowiąc: Jáko poczęto te ofiáry znaßáć do domu PAńskiego / jedlismy y bylismy násyceni / á jeßcze zostáło bárzo wiele. Bo PAN błogosłáwił ludowi swemu / y tey wielkośći ktora jeßcze zostáłá. ♣

11 Y rozkazał Ezechiaß áby spráwiono spichlerze przy domu Páńskim: y spráwiono je.

12 ♣ A zniesiono tám wiernie ofiáry podnoßenia / y dźieśięciny / y rzeczy poświęcone: A nád nimi był przełożonym Kenániaß Lewitá / y Symchi brát jego wtory. ♣

13 Jehiel tákże / y Azáryaß / y Náhát / y Asáel / y Jerymot / y Josábád / y Eliel / y Ismáchiaß / y Máchát / y Benájaß / *byli* ßáfárzámi / przy ręce Kenániaßá / y Symchi brátá jego / z rozkazánia Ezechiaßá Krolá / y Azáryaßá przedniejßego w domu Bożym. ♣

14 Kore też Syn Jemny Lewitá / odźwierny *bramy* ná wschod słońcá / był nád rzeczámi dobrowolnie ofiárowánymi Bogu: áby rozdźielał ofiáry PAnu / y rzeczy naświętße. ♣

15 A *byli* mu ná pomoc / Eden / y Miniámin / y Jesuá / y Semejaß / Amáryaß / y Sechániaß po mieśćiech kápłáńskich / *mężowie* wierni / áby rozdawáli bráciey swey dźiały / ták wielkiemu / jáko y máłemu: ♣

16 Ták z narodu ich mężczyznie we trzech látách y wyżey / *jáko* káżdemu wchodzącemu do domu PAńskiego / do powinnośći káżdodźienney / według urzędow ich / y według usług ich / y według podźiałow ich: ♣

17 Y tym ktorzy byli policzeni w narodźie kápłáńskim / według domow Oycow ich: y Lewitom od tego ktory miał dwádźieśćiá lat y wyżey / według posług ich / y podźiałow ich: ♣

18 Y narodowi ich: wßystkim dźiatkam ich / y żonam ich / y Synom ich / y corkam ich; *Owá* wßystkiemu zgromádzeniu: Bo śię oni wiernie poświęćili *ná urząd* świątobliwośćią. ♣

19 Synom tákże Aáronowym kápłanom ná polách przedmiejskich miast ich / po wßystkich mieśćiech / *ći* mężowie / ktorzy z imieńia mianowáni są / oddawáli dźiały / káżdemu mężczyznie z Kápłánow / y káżdemu urodzonemu z Lewitow. ♣

20 Y uczynił ták Ezechiaß po wßystkim Judstwie: y czynił *co było* dobrego y práwego / y prawdźiwego / przed obliczem PAná Bogá swego. ♣

21 Y w káżdey spráwie / ktorą záczął około usługi domu Bożego / y w zakonie / y w przykazániu ßukájąc Bogá swego / *wßystko* czynił z cáłego sercá swego / y ßczęśćiło mu śię.

ROZDZIAŁ XXXII.

Ezechiaß opátrzywßy Ieruzalem, przećiw Sennácherybowi, lud upomina y ćießy. 9. Sennácheryb przegraża Ezechiaßowi, y Bogá bluźni. 20. Ezechiaß y Izáiaß o rátunek do Bogá wołáją. 22. Anjoł Páński pobił Assyryczyki. 24. Ezechiaßowá chorobá, uzdrowienie. 27. Bogáctwá y budynki jego. 31. Bog dopuśćił go kuśić posłom Bábilońskim. 33. Smierć Ezechiaßowá.

1 PO tych spráwách / y pewnym ich postánowieniu / przyćiągnął Sennácheryb a Krol Assyryjski / á wtárgnąwßy do Judskiey źiemie / położył śię obozem przećiw miástom obronnym / á umyślił ich sobie dobyć. ♣

2 A widząc Ezechiaß / że przyćiągnął Sennácheryb / á iż twarz swoje *obroćił*, áby walczył przećiw Jeruzalemowi: ♣

3 Tedy wßedł w rádę z Kśiążęty swymi / y z rycerstwem swym / áby zátkáli źrzodłá wod / ktore *były* zá miástem: y pomogli mu. ♣

4 Bo zebrawßy śię lud wielki / zátkáli wßystkie źrzodłá / y potok / ktory płynął przez pośrzodek źiemie; mowiąc: Czemużby przyßedßy Krolowie Assyryjscy / mieli náleść ták wiele wod? ♣

5 A pokrzepiwßy śię / pobudował wßystkie mury obálone / y nábudował wież / przytym zewnątrz drugi mur / y zmocnił Mello b w mieśćie Dawidowym: y poczynił broni bárzo wiele / y tarczy. ♣

6 Postánowił też Hetmány wojenne nád ludem / ktore zgromádźił do śiebie ná ulice brámy miejskiey / y mowił c łáskáwie do nich / á rzekł: ♣

7 Zmacniajćie śię / y mężnie sobie poczynajćie: Nie-

a 2 Krol. 18. 13. Ezái. 36. 1.

b 2 Sam. 5. 9. 1 Kron. 9. 15.

c H. Do sercá.

boyćie

boyćie śie / áni śie lękajćie twárzy Królá Assyryiskiego / áni twarzy wszystkiego mnostwá / ktore jest z nim : Bo więtszy jest z námi niżeli z nim d. 8 Z nimi jest rámię ćielesne : ále z námi jest PAN Bog nász / áby nas rátował y odpráwował woyny nasze. Tedy spoległ lud ná słowiech Ezechiaszá Królá Judskiego.

9 Potym posłał Sennácheryb Krol Assyryiski e sługi swe do Jeruzalem / (á sam dobywał Lächis/ á wszystká moc jego byłá z nim) do Ezechiaszá Królá Judskiego / y do wszystkich z Judy / ktorzy byli w Jeruzalem/ mowiąc? 10 Ták mowi Sennácheryb Krol Assyryiski : W czymże wżdy dufacie ? że śiedźićie w murách Jeruzalemskich? 11 Izali Ezechiasz nie zwodźi was/ áby was pomorzył głodem / y prágnieniem/ mowiąc ; PAN Bog nász wyrwie nas z ręki Królá Assyryiskiego. 12 Izali nie ten Ezechiasz zniosł wyżyny jego/ y Ołtarze jego : y rozkazał Judźie y Jeruzalemczykom/ mowiąc ; Przy jednym tylko Ołtarzu kłaniác śie będźiećie / y ná nim kádźić. 13 Izali nie wiećie com uczynił ja y Ojcowie moji wszystkim narodom źiemskim ? Azaż jákim sposobem mogli Bogowie narodow źiemskich wyrwáć źiemię swoję z ręki mojey? 14 Ktoż był ze wszystkich Bogow onych narodow/ktore wytráćili Ojcowie moji / coby mogł wybáwić lud swoj z ręki mojey ? áby też mogł Bog wász wyrwáć was z ręki mojey? 15 Przetoż teraz niech was nie zwodźi Ezechiasz / á niech was ná to nie námawia : áni mu wierzćie : Jesli nie mogł żaden Bog wszystkich narodow y krolestw wyrwáć ludu swego z ręki mojey / y z ręki Ojcow mojich / pogotowiu Bog wász nie wyrwie was z ręki mojey. 16 Nád to jeszcze mowili słudzy jego przećiw PANU Bogu / y przećiwko Ezechiaszowi słudze jego. 17 Listy też pisał / urągájąc PANU Bogu Izráelskiemu / á mowiąc przećiwko niemu tymi słowy ? Jáko Bogowie narodow źiemskich nie wyrwáli ludu swego z ręki mojey / ták nie wyrwie Bog Ezechiaszow ludu swego z ręki mojey. 18 Y wołáli głosem wielkim po Zydowsku/ przećiwko ludowi Jeruzalemskiemu / ktory był ná murzech/ strásząc go y trwożąc go/ áby ták miásto wźięli. 19 A mowili przećiw Bogu Jeruzalemskiemu / jáko przećiw Bogom narodow źiemskich/ ktorzy są robotą rąk ludzkich.

20 Tedy śie modlił Ezechiasz Krol/ y Izáiasz Prorok/ Syn Amosow / dla tego : y krzyczeli ku niebu. 21 Y posłał PAN Anjołá/ ktory wytráćił káżdego mocarzá w wojsku/ y wodzá/ y Hetmáná w Obozie Królá Assyryiskiego. Y wroćił śie z pohánbieniem twarzy do źiemie swojey. A gdy wszedł do domu Bogá swego / ći ktorzy wyszli z żywotá jego/ tám go zábili mieczem. 22 A ták wybáwił PAN Ezechiaszá / y obywátele Jeruzalemskie z rąk Sennácherybá Królá Assyryiskiego/ y z rąk wszystkich/ á spráwił g im pokoj zewsząd. 23 Tedy wiele ich przynośiło PANU dáry do Jeruzalem: y upominki kosztowne Ezechiaszowi Krolowi Judskiemu : y wywyższony jest w oczách wszystkich narodow po tym.

24 W One dni záchorzał h Ezechiasz áż ná śmierć / y modlił śie PANU : ktory mowił do niego / á dał mu znák. 25 Ale nie i według dobrodźiejstw sobie uczynionych spráwował śie Ezechiasz / bo śie wyniosło serce jego : Przetoż powstał przećiw niemu gniew k / y przećiw Judźie / y przećiw Jeruzalemowi. 26 Ale gdy śie upokorzył Ezechiasz (bo śie było wyniosło serce jego) on/ y obywátele Jeruzalemscy / nie przyszedł ná nie gniew Páński zá dni Ezechiaszowych.

27 Y Miał Ezechiasz bogáctwá y sławę bárzo wielką : bo sobie zebrał skárby srebrá y złotá / y kámieni drogich / y rzeczy wonnych / y rynsztunkow / y wszelákiego naczynia kosztownego. 28 Miał też szpichlerze/ dla urodzájow zboża y winá / y oliwy / y obory dla bydeł / y zwierzyniec dla rozmáitych zwierząt.

d 1 Jan. 4. 4. Bo ich więcey z námi niżeli z nim.
e 2 Krol. 18. 17.
f 2 Krol. 19. 1.
g H. Prowádźił je zewsząd.
h 2 Krol. 20. 1. Exai. 38. 1.
i I. niewdźięczny był dobrodźiejstw.
k T. Páński.

29 ♣ Miáſtá też ſobie pobudował/ y miał ſtádá owiec y wołow mnoſtwo: ábowiem mu dał Bog l májętność bárzo wielką. 30 ♣ Ten też Ezechiaſz zátkał zrzodło wod w Gichonie m wyżſze/ á przywiodł je dołem ná zachod słońcá/ ku miáſtu Dawidowemu. Y ſzczęśćiło śię Ezechiaſzowi we wſzyſtkich ſpráwách jego.

31 A Wſzákże dla posłow Kśiążąt Bábilońſkich/ ktorzy byli posłáni do niego/ áby go pytáli n o znák/ ktory śię był ſtał w źiemi/ opuśćił go Bog/ áby go kuśił/ á iżby wiedźiano wſzyſtko *co było* w sercu jego. 32 ♣ Ale inne ſpráwy Ezechiaſzowe/ y dobroczynnośći jego/ nápiſáne ſą w widzeniu o Izaiaſzá Proroká Syná Amosowego/ y w Kśięgách Krolow p Judſkich y Izráelſkich. 33 ♣ Y zásnął Ezechiaſz z Ojcy ſwymi/ y pogrzebiony jeſt nád groby Synow Dawidowych. 34 ♣ Y wyrządźili mu wſzyſtek Judá y obywátele Jeruzalemſcy uććiwość przy śmierći jego. A krolował Mánáſſes Syn jego miáſto niego.

ROZDZIAL. XXXIII.

Mánáſſes kroluje. 3. báłwochwálſtwá śię dopuſzczá, á przeſtrogi Boże lekceważy. 11. od Bogá ſkaràny będąc, pokutował, ná páńſtwo przywrocony był. 14. budował. 15. báłwochwálſtwo niſzczył. 21. czás pánowánia, y śmierć jego.

1 WE dwunaśćie lat był a Mánáſſes/ gdy krolowáć pocżął: á pięćdźieśiąt y pięć lat krolował w Jeruzalem. 2 ♣ Ten czynił złe przed oczymá Páńſkimi/ według obrzydłośći onych narodow/ ktore wygnał PAN przed obliczem Synow Izráelſkich. 3 ♣ Abowiem znowu pobudował wyżyny/ ktore był poborzył Ezechiaſz Oćiec jego: wyſtáwił też y Ołtarze Báálom; á náſádźił b gájow/ y kłaniał śię wſzyſtkiemu wojſku niebieſkiemu/ á ſłużył mu. 4 ♣ Pobudował też Ołtarze w domu Páńſkim o ktorym powiedźiał c był PAN: W Jeruzalem będźie imię moje ná wieki. 5 ♣ Nád to/ nábudował Ołtarzow wſzyſtkiemu wojſku niebieſkiemu/ we dwu śieniách domu Páńſkiego. 6 ♣ Y przewodźił Syny ſwe przez ogień w dolinie Synow Hennomowych: nád to czáſow d przeſtrzegał/ y báwił śię wieſzczbą y czárnokśięſtwem: á uſtáwił czárnokśiężniki y guſlarze; y bárzo wiele złego czynił przed oczymá PAńſkimi/ drażniąc go. 7 ♣ Poſtáwił tákże Báłwáná e rytego/ ktorego był uczynił w domu Bożym; o ktorym był rzekł Bog do f Dawidá y do Sálomoná Syná jego: W domu tym y w Jeruzalem/ ktorem obrał ze wſzyſtkich pokoleń Izráelſkich/ położę imię moje ná wieki. 8 ♣ A niedopuſzczę śię więcey ruſzyć nodze Izráelá z źiemi/ ktorąm náznáczył Ojcom wáſzym/ by jedno ſtrzegli y ſpráwowáli śię według wſzyſtkiego com im rozkazał/ *według* wſzyſtkiego zakonu/ y uſtaw/ y ſądow *wydánych* przez Mojżeſzá.

9 ALe Mánáſſes zwiodł Judę/ y obywátele Jeruzalemſkie: ták iż śię gorzey ſpráwowáli niż narodowie/ ktore PAN wygłádźił przed obliczem Synow Izráelſkich. 10 ♣ Bo *choć* mowił PAN do Mánáſſeſá/ y do ludu jego/ przećię oni nie ſłucháli. 11 ♣ Przetoż PAN náwiodł ná nie Hetmány wojſká Krolá Aſſyryjſkiego/ ktorzy pojimawſzy Mánáſſeſá w ćierniu/ y związawſzy go dwiemá łáńcuchámi/ záwiedli go do Bábilonu. 12 ♣ Ktory będąc ućiśniony/ modlił śię PAnu Bogu ſwemu: y upokorzył śię bárzo przed obliczem Bogá Ojcow ſwojich. 13 ♣ Y prośił go: á dał mu śię uprośić/ y wyſłuchał modlitwę jego/ á przywroćił go do Jeruzalem ná kroleſtwo jego. ♣ Tedy poznał Mánáſſes/ iż ſam PAN *jeſt* Bogiem.

14 POtym budował mur około miáſtá Dawidowego/ ku zachodniey ſtronie Gichonu potoku/ áż do weśćia do bramy rybney; y obtoczył *murem* Ofel g/ y wywiodł go bárzo wyſoko: Poſtánowił też Hetmány po wſzyſtkich miáſtách obronnych w Judzie. 15 ♣ Zniosł też Bogi cudze/ y báłwáná h z domu PAńſkiego/ y wſzyſtkie ołtarze/ ktore był pobudował/ ná gorze domu PAńſkiego/ y w Jeruzalem: y wyrzućił zá miáſto. 16 ♣ Zátym náprawił Ołtarz PAńſki

y ſprá-

l 1 Kron. 29.12. m 2 Kron. 33.14. n I. O (ud. o Ezdi. 36.57. p 2 Krol. 18.19.

a 2 Krol. 21.1. b 5 Moj. 16.21. c 5 Moj. 12.5. 11. 2 Sám. 7.13. 1 Krol. 9.3. Pſalm 132. 13.14. Jerem. 32.34.

d 3 Moj. 19.31. e 5 Moj. 16.22. f 2 Sám. 7.10. 1 Krol. 8.16. 29. y 9.3. Pſalm. 132. 13.14. g T. miejſce wyſokie. h 2 Kron. 33.7

y sprawowáł ná nim ofiáry spokojne / y dźiękczynienia : á przykazał Judźie / áby służyli PANU Bogu Izráelskiemu. 17 ♣ Wszákże jeszcże lud ofiárowáł ná wyżynách ; lecż tylko PAnu Bogu swemu. 18 ♣ Ale inne spráwy Mánássessowe / y modlitwá jego do Bogá jego / y słowá Widzących / ktorzy mawiáli do niego w Imię PANá Bogá Izráelskiego / są w *Kśięgách* spraw Krolow i Izráelskich. 19 ♣ Modlitwá záś jego / y *jáko* jest wysłuchány / y káżdy grzech jego y przestępstwo jego / y miejscá / ná ktorych był pobudowáł wyżyny / y wystáwił gáje święcone / y báłwány przed tym niż śię był upokorzył / zápisano w Kśięgách Chozájá. 20 ♣ Potym zásnął Mánásses z Ojcy swymi / y pochowáli go w domu jego. A Amon Syn jego krolowáł miásto niego.

21 WE dwudźiestu y dwu lećiech był Amon, k gdy krolowáć pocżął / á dwie lećie krolowáł w Jeruzalem. 22 ♣ Y cżynił złe przed ocżymá Páńskimi / jáko cżynił Mánásses Oćiec jego : ábowiem wszystkim báłwánom / ktorych był nácżynił Mánásses Oćiec jego / ofiárowáł Amon / y służył im. 23 ♣ A nie upokorzył śię przed oblicżem Páńskim / jáko śię upokorzył Mánásses Oćiec jego: Owszem ten Amon dáleko więcey grzeszył. 24 ♣ Y zprzyśięgli śię przećiw niemu słudzy jego / y zábili go w domu jego. 25 ♣ Ale lud oney ziemie pobił wszystkie / co śię byli zprzyśięgli przećiw Krolowi Amonowi : A postánowił lud ziemie Krolem Jozyaszá Syná jego / miásto niego.

k 2 Krol. 21. 19.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Iozyasz kroluje. 3. Ziemię od báłwochwástwá ocżyśćia. 8. Kośćioł náprawia. 14. Kśięgi zakonu od Helkiaszá ználeźione, Krol cżytáć każe. 22. Prorokini Huldá obywátelom Ieruzalemskim kaźń Bożą, á Iozyaszowi spokojne żyćie opowiáda. 29. Iozyasz przymierze z Bogiem odnowił.

1 OSm lat było a Jozyaszowi gdy krolowáć pocżął : á trzydźieśći y jeden rok krolowáł w Jeruzalem. 2 ♣ Ten cżynił co było dobrego przed ocżymá Páńskimi / chodząc drogámi Dawidá / Ojcá swego / y nie uchylał śię áni ná práwo / áni ná lewo. 3 ♣ Bo osmego roku krolowánia swego / będąc jeszcże dźiećięćiem / pocżął szukáć Bogá / Dawidá Ojcá swego : á dwunástego roku / pocżął ocżyśćiáć Judę y Jeruzalem od wyżyn y od gájow święconych / y od báłwánow / y od rytych obrázow. 4 ♣ Abowiem przed ocżymá jego pokáżono Ołtarze Báálow / y báłwány b słonecżne, ktore były wzgorę ná nich / podćiął : tákże y gáje święcone / y obrázy ryte / y obrázy odláne pokruszył y potárł / á rozmiotał je po grobiech tych / ktorzy im ofiárowáli. 5 ♣ Kośći też kápłánow popálił ná Ołtarzách ich : y ocżyśćił Judę y Jeruzalem. 6 ♣ Tákże y miástá Mánássessowe / y Efráimowe / y Symeonowe / áż do Neftálimá / y pustynie ich okolicżne. 7 ♣ A ták poborzył ołtarze / y gáje święcone / y báłwány pokruszył w sztuki / y wszystkie obrázy powyćinał we wszystkiey ziemi Izráelskiey : potym śię wroćił do Jeruzalem.

a 2 Krol. 22. 1.

b 3 Mojż. 26. 30.

8 A Roku ośmnástego krolowánia swego / gdy ocżyśćił ziemię / y dom *Páński*, posłał Száfáná Syná Azáliaszowego / y Maásájaszá przełożonego miástá / y Joáchá Syná Joácházowego Kánclerzá / áby opráwiono dom PANá Bogá jego. 9 ♣ Ktorzy c przyszedszy do Helkiaszá Kápłáná nawyższego / oddáli pieniądze zniesione do domu Bożego / ktore byli zebráli Lewitowie / strożowie progu *od* Synow Mánássessowych y Efráimowych / y od wszystkich ostátkow Izráelskich / y od wszystkiego Judy y Benjáminá: á wroćili śię do Jeruzalem. 10 ♣ Y oddáli *je* w ręce rzemieśnikow / przełożonych nád robotą domu Páńskiego : á oni je wydawáli ná robotniki / ktorzy robili w domu Páńskim / nápráwiájąc y utwirdzájąc dom. 11 ♣ A dawáli je ćieślom / y murárzom / ná skupowánie kámienia ćiosánego / y drzewá / ná spajánie / y ná piętrá domow ktore byli popsowáli krolowie Judscy. 12 ♣ A mężowie oni byli wiernymi w tey pracy : á nád nimi *byli* prze-

c 2 Krol. 22. 4.

łożonymi Jáchát/y Abdyaß/Lewitowie/z Synow Merárego: y Zácháryaß / y Mesullám z Synow Káátowych/ktorzy przynaglali robocie : á káżdy z Lewitow umiał gráć ná instrumentách muzyckich.

13 Nád tymi też/ktorzy nośili brzemioná / y przynaglali robotnikom/ przy káżdey robocie / *byli* z Lewitow pisárze / y przystáwowie / y odźwierni.

14 A Gdy wynaßáli pieniądze znieśione do domu Páńskiego/ ználazł Helkiaß Kápłan Kśięgi Zakonu Páńskiego *podánego* przez Mojżeßá.

15 Tedy odpowiedźiał Helkiaß/ y rzekł do Sáfáná pisárzá : Ználazłem Kśięgi Zakonu w domu Páńskim. Y oddał Helkiaß Kśięgę

16 Sáfánowi. A Sáfán przyniosł one Kśięgę do Królá ; á przytym oznájmił to Krolowi / mowiąc: Wßystko coś poruczył w rękę sług

17 twojich wykonywáją: Bo zebrawßy pieniądze ktore śię ználázły w domu Páńskim / oddáli je w ręce przystáwow / y w ręce robotnikow.

18 Nád to / oznájmił Sáfán pisarz Krolowi / mowiąc : Kśięgę mi też dał Helkiaß Kápłan : y czytał ją

19 Sáfán przed Krolem. A gdy słyßał Krol słowá Zakonu / rozdárł

20 ßáty swoje. Y rozkazał Krol Helkiaßowi/ y Ahikámowi Synowi Sáfánowemu/y Abdonowi Synowi Micháśowemu / y Sáfánowi pisárzowi / y Aśájaßowi słudze krolewskiemu/mowiąc:

21 Idźcie/radźcie śię PANA o mię / y o ostátek *ludu* w Izráelu/ y w Judźie/ około słow tych Kśiąg / ktore są ználezione : Bo wielka jest popędliwość PAŃska / ktora jest wylána ná nas/ przeto/ że nie strzegli Ojcowie náßy słowá PAŃskiego/ áby czynili według wßystkiego / co jest nápisáno w tych Kśięgách.

22 A Ták poßedł Helkiaß / y ktorzy byli przy Krolu/do Huldy Prorokini/ żony Sellumá / Syná Tekui / Syná Hásrowego strożá ßat / á oná mießkáłá w Jeruzalem ná drugiey stronie miástá / y mowili z

23 z nią o tym. Ktora rzekłá do nich: Ták mowi PAN Bog Izráelski : powiedźcie mężowi ktory was posłał do mnie.

24 Ták mowi PAN : Oto ja przywiodę złe ná to miejsce/ y ná obywátele jego/ wßystkie przeklectwá nápisáne w tych kśięgách/ ktore czytano przed Krolem Judskim.

25 Przeto/ że mię opuśćili/ y kádźili Bogom cudzym áby mię drażnili wßystkimi spráwámi rąk swojich : dla czego wyleje śię popędliwość mojá ná to miejsce/ y nie będźie ugáßona.

26 A Krolowi Judskiemu/ ktory was posłał o rádę do PAná ták powiedźcie : Ták mowi PAn Bog Izráelski o słowách ktoreś słyßał.

27 Gdyż serce twoje zmiękczone jest/ y upokorzyłeś śię przed obliczem Bożym/ słyßąc słowá jego/ przećiwko temu miejscu/ y przećiwko obywátelom jego: á upokorzywßy śię przedemną rozdárłeś ßáty swe/ y płákałeś przedemną: Przetożem *ćię* wysłuchał mowi PAn.

28 Oto ja ćię zbiorę do Ojcow twojich/ á będźieß włożony do grobu twego w pokoju; áby nie oglądáły oczy twoje wßystkiego złego/ktore ja przywiodę ná to miejsce / y ná obywátele jego. Y odnieśli te rzeczy Krolowi.

29 T Edy posławßy d Krol/zgromádźił wßystkie Stárße z Judy y z

30 Jeruzalem. Y wstąpił e Krol do domu PAńskiego/ y wßyscy mężowie Judscy/ y obywátele Jeruzalemscy/ y Kápłáni/ y Lewitowie/ y wßystek lud od wielkiego áż do máłego : y czytał gdy wßyscy słyßeli/ wßystkie słowá Kśiąg przymierza/ ktore było ználeźiono w domu Páńskim.

31 Potym stojąc Krol ná miejscu swym/ uczynił przymierze przed PAnem/ że chce chodźić zá PAnem/ y strzedz przykazań jego/ y świádectw jego/y ustaw jego/ że wßystkiego sercá swego/ y że wßystkiey duße swojey/ y pełnić słowá przymierza tego/ ktore były w onych kśięgách nápisáne.

32 Y rozkazał stáć w tym *przymierzu* wßystkim/ ktorzy ználeźieni byli w Jeruzalemie y w Beniáminie : y czynili obywátele Jeruzalemscy według przymierza Bogá/ Bogá Ojcow swojich.

33 Tedy uprzątnął Jozyaß wßystkie obrzydłośći ze wßystkich krájin Synow

d 2 Krol. 23. 1.
e 2 Krol. 23. 2.

Izráelskich / i á przywiodł do tego wszystkie / ktorzy śie znáydowáli w Izráelu / áby służyli PAnu Bogu swemu: Po wszystkie dni jego nie odstąpili od náśládowánia PAná / Bogá Ojcow swoich.

ROZDZIAŁ XXXV.

Jozyasz Pászchę obchodźi. 20. W potrzebie zginął od Krolá Egipskiego. 25. Jeremiasz żáłobną piosneczkę złożył, á śpiewacy ją śpiewáli.

1 POtym obchodźił Jozyasz á w Jeruzalem święto Prześćia PAnu: y zábili Báránká Wielkonocnego / czternastego *dniá* mieśiącá pierwszego. 2 ✤ Y postánowił Kápłány ná urzędách ich / á potwierdźił je ku posługowániu w domu 3 PAńskim. ✤ Y rzekł Lewitom ktorzy b uczyli wszystkiego Izráelá / y byli poświęceni PAnu: Postáwćie Skrzynię świętą w domu ktory zbudowáł Sálomon Syn Dawidow / Krol Izráelski: nie będźie więcey brzemieniem ná rámionách wászych. Teraz że służćie PANu Bogu wászemu / y ludowi jego Izráel- 4 skiemu. ✤ A nágotujćie śię według domow Ojcow wászych / y według podźiałow wászych: jáko *je* opisał c Dawid Krol Izráelski / y jáko je 5 opisał Sálomon Syn jego. ✤ A stójćie w świątnicy / według podźiałow domow Ojcowskich / bráćij wászey / ktorzy są z ludu: y według podźiału domu Ojcowskiego Lewitow. 6 ✤ A ták zábijćie Báránká Wielkonocnego / á poświęććie śię / y przygotujćie bráćią wászę / spráwując śię według słowá PAńskiego / *podánego* przez Mojżeszá.

7 TEdy dał Jozyasz pospólstwu báránkow z trzod / y koźlełkow: to wszystko ná ofiáry świętá Prześćia; według tego / ile śię ználáżło w liczbie / trzydźieśći tyśięcy: á wołow trzy tyśiące: to *wszystko* z má- 8 jętności Krolewskiey. ✤ Kśiążętá też jego dobrowolnie ludowi / Kápłánom / y Lewitom dawáli ná ofiáre / Helkiasz / y Zácháryasz / y Jehiel / Kśiążętá domu Bożego / oddáli Kápłanom ná ofiáry świętá Prześćia / dwá tyśiącá y sześć set *drobne-* 9 *go bydłá*, y wołow trzy stá. ✤ Nádto Kenániasz / y Semejasz / y Nátánael / bráćia jego / y Chásábiasz / y Jehiel / y Josábád / przednieyszy z Lewitow / oddáli *innym* Lewitom ná ofiáry świętá Prześćia / pięć tyśięcy *drobnego bydłá*, y wołow pięć set.

10 A Ták wszystko zgotowawszy ku służbie / stánęli Kápłáni / ná miejscách swych / y Lewitowie w porządkách swych / według rozkazánia 11 Krolewskiego. ✤ Y bili báránki Wielkonocne / á Kápłáni kropili krwią *ich*: á Lewitowie odźieráli d 12 z skor. ✤ Y podźielili z nich ná cáłopalenie / áby *to* dáli pospólstwu według podźiałow domow Ojcowskich / ná ofiárę PAnu / jáko nápisano e w Kśięgách Mojżeszowych: Ták- 13 że też *uczynili z strony* wołow. ✤ Y piekli báránki Wielkonocne ogniem / według zwyczáju; á inne rzeczy poświęcone wárzyli w gárncách / y w kotłách / y w panwiách: y rozdawáli śpiesznie wszystkiemu pospól- 14 stwu. ✤ Potym też nágotowáli sobie y Kápłánom: Bo Kápłáni Synowie Aáronowi / około cáłopalenia y tłustośći *zábáwieni byli* áż do nocy. Przetoż Lewitowie gotowáli sobie / y Kápłánom Synom 15 Aáronowym. ✤ Tákże y śpiewácy / Synowie Asáfowi / *stáli* w porządku swym / według rozkazánia Dawidá y Asáfá / y Hemmáná / y Jedytuná / Widzącego Krolewskiego: Odźwierni też *stáli* u káżdey brámy / *bo* śię im nie godźiło odchodźić od posług ich: Przetoż bráćia ich 16 Lewitowie / gotowáli dla nich. ✤ A ták zgotowána jest wszystká służbá PAńska dniá onego / dla obchodzenia świętá Prześćia / y dla ofiárowánia cáłopalenia ná Ołtarzu PAńskim; według rozkazánia Kro- 17 lá Jozyaszá. ✤ Y obchodźili Synowie Izráelscy / ile śię ich ználáżło / święto Prześćia onegoż czásu / y święto uroczyste Przáśnikow / przez 18 śiedm dni. ✤ A nie było obchodzone święto Prześćia / temu podobne w Izráelu / ode dni Sámuelá Proroká: áni żaden z Krolow Izráelskich nie obchodźił tákiego świętá Prześćia / jákie obchodźił Jozyasz y Kápłáni /

d 2 Kron. 29. 34.

e 3 Moj. 3. 10. 11.

y Lewitowie/ y wszystek lud Judski/ y Izráelski/ ktory śię go ználázło/ y obywátele Jeruzalemscy. 19 Ośmnástego roku krolowánia Jozyaszowego/ to świeto Przejśćia obchodzono.

20 POtym wszystkim/ gdy náprawił f Jozyasz dom *Boży*/ wyćiągnął Necho/ Krol Egipski/ áby walczył przećiw Kárchemis/ nád *rzeką* Eufrátes: A Jozyasz też wyjáchał 21 przećiwko niemu. Ale on posłał do niego posły swe/ mowiąc: *Coż ja mam z tobą* Krolu Judski? Nie przećiwkoć tobie dźiś *ćiągnę*; ále przećiwko domowi g ktory ze mną walczy. Y rozkazał mi Bog ábym śię pospieszył. Przestań walczyć z Bogiem/ ktory *jest* ze mną/ 22 áby ćię nie zábił. Ale nie odwroćił Jozyasz twarzy swey od niego: owszem odmienił száty swe áby z nim h walczył: á nie przestał ná słowách Nechá *ktore wyszły* z ust Bożych. A ták przyćiągnął/ áby śię *z nim* potkał ná polu Mágeddo. 23 Y postrzelili strzelcy Krolá Jozyaszá. Tedy rzekł Krol do sług swoich: Wyprowadźćie mię *z bitwy*/ 24 bom jest bárzo zránіony. Y przenieśli go słudzy jego z onego wozá/ á włożyli go ná drugi woz ktory miał/ y odwieźli go do Jeruzalem: támże umárł/ y pochowano go w grobách Ojcow jego. A wszystek lud Judski/ y Jeruzalemski płákał nád 25 Jozyaszem. Uczynił też y Jeremiasz nárzekánie nád Jozyaszem/ ktore przypomináją wszyscy śpiewacy/ y śpiewaczki w lámentćiech swych o Jozyaszu/ áż po dźiś dźień: y wyprowádźili to w zwyczaj w Izráelu. A zápisano te rzeczy w lámentćiech *Je-*26 *remiaszowych*. A inne spráwy Jozyaszowe/ y dobroczynnośći jego/ według tego jáko nápisano w zakonie 27 Páńskim: Y uczynki jego/ pierwsze y poślednie/ zápisáne są w Kśięgách Krolow Izráelskich y Judskich.

f 2 Krol 23,29.

g H. walki mojey.

h Zách. 12,11.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Krol Joácház zábrány do Egiptu. 5. krol Joákim. 9. y Joáchin Syn jego do Bábilonu. 11. Sedekiasz od Nábuchodonozorá odpadł. 14. Zdezym Jeruzalem przez Cháldejczyki zburzone, á lud w niewolą zábrány, 22. Cyrus dopuśćił śię ludowi wroćić do Jeruzalem, y kośćioł budowáć.

1 TEdy ujął lud źiemie Joácházá a Syná Jozyaszowego/ á postánowili go zá Krolá ná miejscu Ojcá 2 jego/ w Jeruzalem. Dwádźieśćiá y trzy látá było Joácházowi/ gdy począł krolowáć: á trzy miesiące 3 krolował w Jeruzalem. Bo go złożył Krol Egipski w Jeruzalem: y záłożył winę ná onę źiemię sto tálentow śrebrá/ y talent złotá. 4 Y postánowił Krolem Krol Egipski/ Eliákimá Brátá jego/ nád Judą y nád Jeruzalem: y odmienił imię jego/ *á názwał go* Joákim. A Joácházá brátá jego wźiąwszy Necho/ záwiodł go do Egiptu.

5 DWádźieśćiá b y pięć lat miał Joákim/ gdy krolowáć począł: á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem; y czynił złe przed oczymá 6 PANá Bogá swego. Przećiw ktoremu wyćiągnął Nábuchodonozor c Krol Bábiloński/ y zwiazał go dwiemá łáńcuchámi miedźiánymi/ áby go záwiodł do Bábilonu. 7 Naczynia też domu PANskiego/ zániosł Nábuchodonozor do Bábilonu/ y oddał je do kośćiołá swego 8 w Bábilonie. A ostátek spraw Joákimowych/ y obrzydłośći jego ktore czynił/ y cokolwiek śię znájdowáło przy nim/ to zápisano w Kśięgách Krolow Izráelskich y Judskich. A krolował Joáchin Syn jego miásto niego.

9 OSm lat d miał Joáchin/ gdy krolowáć począł: á trzy miesiące/ y dźieśięć dni krolował w Jeruzalem: y czynił złe przed oczymá PAńskimi: 10 Potym po roku/ posłał e Krol Nábuchodonozor/ y kazał go przywieść do Bábilonu/ z naczyniem kosztownym domu PAńskiego/ á postánowił Krolem Sedekiaszá f brátá jego nád Judą y nád Jeruzalem.

11 DWádźieśćiá y jeden rok miał Sedekiasz/ gdy krolowáć począł: á jedenaśćie lat krolował w 12 Jeruzalem. Y czynił złe g przed oczyma PANá Bogá swego/ á nie upokorzył śię przed Jeremiaszem

a 2 Krol. 23.30.

b 2 Krol. 23.36.

c 2 Kro. 24. 1

d 2 Kr. 24.

e Dán. 1.1.

f Jere. 37.

g Jere. 52.2

Pro=

Prorokiem ktory mowił z ust PAńskich. 13 ✠ Owszem y przećiwko Krolowi h Nábuchodonozorowi powstał/ ktory go był przysięgą záwiązał przez Bogá: á zátwárdziwszy kárk swoj/ upárł śię w sercu swojim/ áby śię nie náwroćił do PAná Bogá Izráelskiego.

14 WSzyscy też przedniejszy Kápłáni/ y lud/ wielce rozmnożyli nieprawośći według wszystkich obrzydliwośći pogáńskich/ y zplugáwili dom Páński/ ktory był poświęćił w Jeruzalem. ✠ A PAn Bog 15 Oycowich iposyłał do nich posły swoje/ á posyłał ráno wstawájąc: Bo folgował ludowi swemu/ y mieszkániu swemu. 16 ✠ Ale oni szydźili z posłow Bożych/ y lekce sobie poważáli słowá jego/ á náśmiewáli śię z Prorokow jego: áż przyszłá popędliwość PAńska ná lud jego/ ták iż żadnego uleczenia nie było. 17 ✠ Bo przywiodł ná nie Krolá Chaldejskiego/ ktory pomordował młodźience ich mieczem/ w domu świątnice ich/ á nie przepuśćił áni młodźieńcowi áni pánnie; stárcowi y zgrzybiáłemu: wszystkie podał w rękę jego. 18 ✠ Nád to/ wszystkie naczynia domu Bożego/ wielkie y máłe/ y skárby domu PAńskiego/ y skárby Krolewskie/ y Kśiążąt jego/ wszystko przeniosł do Bábilonu. 19 ✠ Y zpálili dom Boży/ á zburzyli mury Jeruzalemskie/ y wszystkie páłace jego popalili ogniem/ y wszystkie jego naczynia kosztowne popsowáli. 20 ✠ A te/ ktorzy uszli mieczá/ przeniosł do Bábilonu: y byli niewolnikámi jego/ y Synow jego/ áż do krolowánia Krolá Perskiego. 21 ✠ Aby śię wypełniło słowo PAńskie powiedźiáne przez ustá Jeremiászowe/ l áżby odpráwiłá źiemiá Sábbáty swoje: Bo po wszystkie dni zpustoszenia swego odpoczywáłá/ áż śię wypełniło śiedmdźieśiąt lat.

22 POtym/ roku pierwszego m Cyrusá Krolá Perskiego/ áby śię wypełniło słowo PAńskie powiedźiáne przez ustá Jeremiászowe/ wzbudźił PAn duchá Cyrusá Krolá Perskiego/ że kazał obwołáć y rozpisáć po wszystkim krolestwie swojim/ mowiąc: 23 ✠ Ták mowi Cyrus Krol Perski; Wszystkie krolestwá źiemie dał mi PAn Bog niebieski/ y ten mi rozkazał/ ábym mu zbudował dom w Jeruzalem/ ktore jest w Judstwie: Kto tedy jest miedzy wámi ze wszystkiego ludu jego/ ktory budowáć chce? Z tym niech będźie PAN Bog jego; á ten niechaj idźie.

h Jerem. 6. ... Ezech. 17. 12. l Jerem. 25. 11. 3 Moj. 26. 34. m Ezdr. 1. 1. Jerem. 25. 12. y 29. 10. 3 Ezdr. 2. 1.

KSIĘGI EZDRASZOWE
ktore pospolićie zowią
PIERWSZE EZDRASZOWE.

Ezdrasz Kápłan pobożny y náuczony/ opisuje w tych Księgách/ jáko Bog po wyśćiu 70 lat/ lud Żydowski według obietnice swey/ z niewoli Bábilońskiey/ przez Zorobábelá y insze Kśiążętá/ do źiemie Izráelskiey przywroćił: Y jáko zá Bożą pomocą/ y pozwoleniem Dáryuszá Longimáná/ Kośćioł znowu pobudowáli/ y chwałę Bożą odnowili: ... jáko náostátek zá wielką odmiáną/ y pogorszeniem rzeczy/ y sam Ezdrasz od Artáxerxesá/ ... mość uprośiwszy/ z wielką gromádą Żydow do Jeruzalem śię náwroćił: Z wystepkow ... karał: y porządek piękny/ ták w Kośćiele/ jáko y w Rzeczypospolitey postánowił. ... historya záczyna śię od Dekretu Cyrusowego/ o náwroceniu Żydow/ áż do dźiewiętego roku/ Artáxerxesá Mnemoná: ktory czás zámyka w sobie lat/ sto czterdźieśći y sześć.

ROZDZIAŁ I.

Cyrus Krol Perski wydał Dekret o wolnym śię Zydow z Bábilonu do ziemie Izráelskiey náwroceniu. 5. Stárszy z Judy y z Benjáminá z Kápłány, z Lewitámi, y z ludem, nábrawszy od inszych złotá, śrebrá y innych potrzeb ná drogę, wracáją śię do Jeruzalem. 7. Krol też Cyrus naczynia Kośćielne, z Jeruzalem przez Nábuchodonozorá wźięte, żydom przywraca.

1 ROku pierwszego a Cyrusá Królá Perskiego b/ áby śię wypełniło słowo PAńskie/ *powiedźiáne* przez ustá c Jeremiaszowe/ wzbudźił PAn duchá Cyrusá Krolá Perskiego/ że kazał obwołáć y rozpisáć po wszystkim krolestwie swojim mowiąc ; 2 ♣ Ták mowi Cyrus Krol Perski: Wszystkie krolestwá ziemie dał mi PAn Bog niebieski/ y ten mi rozkazał/ ábym mu zbudował dom w Jeruzalem/ ktore jest w Judstwie: 3 ♣ Kto *tedy jest* miedzy wámi ze wszystkiego ludu jego/ z tym niech będźie Bog jego/ á *ten* niech idźie do Jeruzalem/ ktore jest w Judstwie/ á niech buduje dom PAná Bogá Izráelskiego: onći *jest* Bog/ ktory *jest* w Jeruzalem. 4 ♣ A ktoby został ná ktorymkolwiek miejscu/ gdźie jest przychodniem/ niech go podpomogą mężowie miejscá onego/ śrebrem y złotem/ y máiętnośćią/ y bydłem/ oprocz dobrowolney ofiáry ná dom Boży/ ktory jest w Jeruzalem.

a 1. Pánowánia jego w Bábiloniey. b 2 Kron 36.22. c Jerem. 25.12. y 29.10 3 Ezdr 2.1.

5 TEdy powstáli przednieyszy z *domow* Oycowskich/ z Judy y z Benjáminá/ y Kápłáni/ y Lewitowie: wszelki ktorego Duchá pobudźił Bog/ áby szli/ á budowáli dom PAński/ ktory *jest* w Jeruzalem. 6 ♣ Ktorych wszyscy *mieszkájący* około nich wspomagáli naczyniem śrebrnym/ y złotym/ máiętnośćią/ y bydłem/ y rzeczámi kosztownymi/ oprocz wszystkiego co dobrowolnie ofiárowano.

7 KRol też Cyrus/ wyniosł naczynia domu PAńskiego (ktore był zábrał Nábuchodonozor d z Jeruzalem/ á oddał je był do domu Bogá swego) 8 ♣ A wyniosł je Cyrus Krol Perski/ przez ręce Mitrydátesá podskárbiego/ ktory je pod liczbą oddał Sesbásárowi/ Kśiążęćiu Judskiemu. 9 ♣ A táć *jest* liczbá ich: miednic złotych trzydźieśći/ miednic śrebrnych tyśiąc/ nożow dwádźieśćiá y dźiewięć. 10 ♣ Kubkow złotych trzydźieśći / kubkow śrebrnych podleyszych cztery stá y dźieśięć/ á naczynia innego tyśiącámi. 11 ♣ Wszystkiego naczynia złotego y śrebrnego/ pięć tyśięcy y cztery stá: Wszystko to wyniosł Sesbásár/ gdy śię prowádźił lud z niewoli/ z Bábilonu do Jeruzalem.

d 2 Kron 36.10. Jerem 27.22. Dan. 1.2.

ROZDZIAŁ II.

Liczbá ludu y wodzow z Bábilonu śię wracájących. 59. 68. Stárszy z ludu dobrowolnie ná budowánie domu Bożego podárki ofiáruja.

1 A Ćić są ludźie *oney* kráiny / ktorzy wyszli a z pojimánia/ y z niewoli/ w ktorą je był záprowádźił Nábuchodonozor/ Krol Bábiloński do Bábilonu/ á wroćili śię do Jeruzalem/ y do Judy/ káżdy do miástá swego. 2 ♣ Ktorzy przyszli z Zorobábelem/ z Jesuą / Nehemiaszem / Sárájaszem/ Reheliaszem/ Márdocheuszem/ Bilsánem/ Mispárem/ Bigwájem/ Rechumem/ y Báána: á poczet mężow ludu Izráelskiego *ten był*.

a Neh. 7.6. 3 Ezdr 5.7.

3 SYnow Fároszowych/ dwá tyśiące/ sto/ śiedmdźieśiąt y dwá. 4 ♣ Synow Sefátyaszowych/ trzy stá śiedmdźieśiąt y dwá. 5 ♣ Synow Aráchowych/ śiedm set śiedmdźieśiąt y pięć. 6 ♣ Synow Páchát Moábowych/ Synow Jesui Joábowych/ dwá tyśiącá ośm set y dwánaśćie. 7 ♣ Synow Elámowych/ tyśiąc/ dwie śćie pięćdźieśiąt y cztery. 8 ♣ Synow Zátuowych/ dźiewięćset y czterdźieśći y pięć. 9 ♣ Synow Záchájowych/ śiedm set y sześćdźieśiąt. 10 ♣ Synow Báni/ sześć set czterdźieśći y dwá. 11 ♣ Synow Bebájowych/ sześć set/ dwádźieśćiá y trzy. 12 ♣ Synow Azgádowych/ tyśiąc dwie śćie dwádźieśćiá y dwá. 13 ♣ Synow Adonikámowych/ sześć set sześćdźieśiąt y sześć. 14 ♣ Synow Bigwájowych/ dwá tyśiącá pięćdźieśiąt y sześć. 15 ♣ Sy-

now Adynowych / cztery stá pięć-
16 dźieśiat y cztery. ♣ Synow Atero-
wych *co poszli* z Ezechiaszá / dźiewięć-
17 dźieśiat y ośm. ♣ Synow Besáio-
wych / trzy stá dwádźieśćiá y trzy. ♣
18 Synow Jory / sto y dwánaśćie. ♣
19 Synow Hásumowych / dwie śćie
20 dwádźieśćiá y trzy. ♣ Synow Gib-
bárowych / dźiewięćdźieśiat y pięć.
21 ♣ Synow z Betlehemu / sto dwádźie-
22 śćiá y trzy. ♣ Mężow z Netofátu /
23 pięćdźieśiat y sześć. ♣ Mężow z Aná-
24 totu / sto dwádźieśćiá y ośm. ♣ Sy-
now z Azmáwetu / czterdźieśći y
25 dwá. ♣ Synow z Kárytyárymu / z
Káfiry / y z Beerotu / śiedm set y
26 czterdźieśći y trzy. ♣ Synow z Rá-
my / y z Gábáá sześć set dwádźieśćiá
27 y jeden. ♣ Mężow z Máchmás / sto
28 dwádźieśćiá y dwá. ♣ Mężow z Be-
thelá / y z Hái / dwieśćie dwádźie-
29 śćiá y trzy. ♣ Synow z Nebo / pięć-
30 dźieśiat y dwá. ♣ Synow Mágbisso-
31 wych / sto pięćdźieśiat y sześć. ♣ Sy-
now Elámá drugiego / tyśiąc dwie
32 śćie pięćdźieśiat y cztery. ♣ Synow
Hárymowych / trzy stá y dwádźie-
33 śćiá. ♣ Synow Lodowych / Hádydo-
wych y Onowych / śiedm set dwá-
34 dźieśćiá y pięć. ♣ Synow Jerecho-
wych / trzy stá czterdźieśći y pięć. ♣
35 Synow Senáá / trzy tyśiące / y
sześć set y trzydźieśći.

36 KApłánow. Synow Jedáiaszo-
wych / z domu Jesui / dźiewięć set
37 śiedmdźieśiat y trzy. ♣ Synow Im-
merowych / tyśiąc / pięćdźieśiat y
38 dwá. ♣ Synow Pászurowych / tyśiąc
39 dwie śćie czterdźieśći y śiedm. ♣ Sy-
now Hárymowych / tyśiąc y śiedm-
40 naśćie. ♣ Lewitow. Synow Jesui /
y Kádmielá / Synow Hodáwiaszo-
wych / śiedmdźieśiat y cztery.
41 ♣ Spiewacy w Synow Asáfowych /
42 sto dwádźieśćia y ośm. ♣ Synow
odźwiernych. Synow Sállumo-
wych / Synow Aterowych / Synow
Tálmonowych / Synow Akkubo-
wych / Synow Hátytowych / Synow
Sobáiowych / wszystkich sto trzydźie-
43 śći y dźiewięć. ♣ Z Netynejczykow.
Synow Sychá / Synow Chásufá /
44 Synow Tábbáotá. ♣ Synow Kero-
sá / Synow Syáá / Synow Fádoná.
45 ♣ Synow Lebáná / Synow Hágábá.
46 ♣ Synow Akkubá. Synow Hágábá
Synow Sálmáiá / Synow Hánáná
47 Synow Geddelá / ♣ Synow Gáche-
48 rá / Synow Reáiaszá. ♣ Synow Re-
zyná / Synow Nekodá / Synow Gá-
49 zámá. ♣ Synow Uzy / Synow Fá-
50 seachá / Synow Besáiá. ♣ Synow
Asená / Synow Mehunimá / Sy-
51 now Nefusymá. ♣ Synow Bákbuká
Synow Chákufá / Synow Chár-
52 churá. ♣ Synow Bászlutá / Synow
53 Mechidá / synow Chársá. ♣ Synow
Bárkosá / Synow Syserá / Synow
54 Támáchá. ♣ Synow Nezyáchá / sy-
55 now Chátyfá. ♣ Synow sług Sá-
lomonowych. ♣ Synow Sotáiá / sy-
now Soferetá / Synow Perudá:
56 synow Jáhálá / ♣ Synow Dárkoná /
57 Synow Giddelá. ♣ Synow Sefá-
tyaszá / Synow Chátylá / Synow
Pocheret Hásebáiim / Synow Ami. ♣
58 Wszystkich Netynejczykow / y Sy-
now sług Sálomonowych / trzy stá
dźiewięćdźieśiat y dwá.

59 CI też *zaśię* wyszli z Telmeláchu /
Telchársá / Cherub / Addán / y
Immer: ále nie mogli okazáć do-
mu Ojcow swojich / y naśienia swe-
60 go / jesli z Izráelá byli. ♣ Synow
Deláiaszowych / Synow Tobiaszo-
wych / Synow Nekodowych sześć set
61 pięćdźieśiat y dwá. ♣ A z Synow
Kápłáńskich: Synowie Hábáiowi /
Synowie Kozowi / Synowie Bár-
zyláiego: ktory był pojął żonę z co-
rek Bárzyláiá Gáláádczyká / y ná-
62 zwány był od imienia ich. ♣ Ci szu-
káli opisánia rodu swego / ále nie zná-
leźli: przetoż zrzuceni są z kápłáń-
63 stwá. ♣ Y zákazał im Tyrsátá b / á-
by nie jadáli z rzeczy naświętszych /
áżby powstał kápłan z Urym y z
Thummim.

b *T. Porucznik krolewski.*

64 WSzystkiego zgromádzenia *było*
w jednym poczćie / czterdźie-
śći tyśięcy / dwá tyśiącá / trzy stá *y*
65 sześćdźieśiat. ♣ Oprocz sług ich / y
służebnic ich / ktorych *było* śiedm ty-
śięcy / trzy stá / trzydźieśći y śiedm:
á miedzy nimi było śpiewakow y
66 śpiewaczek dwie śćie. ♣ Koni ich
śiedm set / trzydźieśći y sześć: mu-
łow ich dwie śćie czterdźieśći y pięć.
67 ♣ Wielbłądow ich cztery stá trzy-
dźieśći y pięć: osłow sześć tyśięcy

68 Siedm set y dwádźieśćiá. ¶ A *niektorzy* z Kśiążąt domow Oycowskich przyszli do domu Páńskiego / ktory *był* w Jeruzalem / ofiárowawszy śię dobrowolnie / áby budowáli dom Boży / ná miejscu jego. 69 ¶ Według przemożenia swego dáli nákład ná budowánie: złotá łotow e sześćdźieśiąt tyśięcy / y jeden: á śrebrá grzywien pięć tyśięcy : y szat Kápłáńskich sto. 70 ¶ A ták osádźili śię kápłáni y Lewitowie / y *niektorzy* z ludu y śpiewacy / y odźwierni / y Netynejczycy / w mieśćiech swych / y wszystek Izráel w mieśćiech swych.

e I. Dráchm.

ROZDZIAL. III.

Iesuá y Zorobábel Kápłáni z bráćią swą, Ołtarz w Ieruzalem zbudowáli. 4. Swięto Namiotow obchodzą. 5. Ofiáry palone ofiáruią. 10. A grunty Kośćiołá z rádośćią. 12. y z płáczem zákłádáją.

1 A Gdy nástał mieśiąc a śiodmy / á Synowie Izráelscy byli w mieśćiech / zgromádźił śię lud jednomyślnie do Jeruzalem. 2 ¶ Tedy wstawszy b Jesuá / Syn Jozedekow / y bráćia jego Kápłáni / y Zorobábel Syn Sáláthyelow / y bráćia jego / zbudowáli Ołtarz Bogá Izráelskiego / áby ná nim spráwowáli cáłopalenia / jáko nápisáno w Zakonie c Mojżeszá mężá Bożego. 3 ¶ A gdy postáwili on Ołtarz ná fundámenćie swym / choć śię bali narodow postronnych / jednák ofiárowáli ná nim cáłopálenia PANU / cáłopalenia ráno y wieczor. 4 ¶ Obchodźili też święto uroczyste Kuczek / jáko d nápisáno: *spráwując* cáłopalenia ná káżdy dźień / według e liczby / y według zwyczáju káżdą rzecz dniá swego. 5 ¶ Potym cáłopalenie ustáwiczne / y ná nowiu mieśiącá / y ná káżde uroczyste święto / PANU poświęcone: y od káżdego dobrowolnie ofiáruiącego / dobrowolną ofiárę PANU. 6 ¶ Ode dniá pierwszego / mieśiącá śiodmego / poczęli spráwowáć cáłopalenia PANU: choć *jeszcze* Kośćioł Páński nie był záłożony. 7 ¶ Y oddáli pieniądze kámiennikom / y rzemieśnikom / tákże stráwę y napoj / y oliwę / Sydończykom / y Tyryczykom / áby przywoźili drzewo Cedrowe / z Libánu / do morzá Joppy / jáko im pozwolił Cyrus Krol Perski.

a 3 Ezdr 5. 48.
b Syrach 49. 14.
c 5 Moj. 12. 5.
d 2 Moj 23. 16.
e 4 Moj 29. 12.

8 POtym roku wtorego / po ich náwróceniu do domu Bożego w Jeruzalem / mieśiącá wtorego / záczęli Zorobábel Syn Sáláthyelow / y Jesuá Syn Jozedekow / y inni bráćia ich Kápłáni / y Lewitowie / y wszyscy ktorzy byli przyszli z oney niewoli do Jeruzalem : á postánowili Lewity / od dwudźiestu lat y wyżey / áby byli dozorcámi nád robotą domu PANskiego. 9 ¶ Y stánął Jesuá / Synowie jego / y bráćia jego : Kádmiel *też* y Synowie jego / y Synowie Judy społu / áby przynagláli tym ktorzy robili około domu Bożego: Synowie Chenádádowi / Synowie ich / y bráćia ich / Lewitowie. 10 ¶ A gdy zákłádáli budownicy grunty Kośćiołá Páńskiego postáwili Kápłány ubráne z trąbámi / y Lewity / Syny Asáfowe z Cymbałámi / áby chwalili PANá według postánowienia f Dawidá Królá Izráelskiego. 11 ¶ Y śpiewáli jedni po drugich / chwaląc á wysławiając PANA / że dobry / że ná wieki miłośierdźie jego nád Izráelem : Wszystek tákże lud krzyczał / krzykiem wielkim chwaląc PANá / przeto iż był záłożony dom Páński. 12 ¶ A wiele Stárcow z Kápłánow / y z Lewitow / y z przednieyszych *domow* Oycowskich / ktorzy g widźieli dom pierwszy / gdy zákłádano ten dom przed oczymá ich / płákáli głosem wielkim / á záśię wiele ich krzyczáło / z rádośćią wynosząc h głosy. 13 ¶ Ták iż lud niemogł rozeznáć głosu krzyku wesołego / od głosu płáczącego ludu : ábowiem on lud krzyczał głosem wielkim / ták / że głos było dáleko słyszeć.

f 1 Kron 16. 8.
g Agg. 2. 4.
h 3 Ezdr 5. 65.

ROZDZIAL IV.

Nieprzyjaćiele Żydowscy choc przeszkodźić budowániu Kośćiołá Páńskiego. 5. Rájce Krolewskie przenájmuią. 11. Ktorzy przez listy u Xerxesá y Artáxerxesá tego dowiedli. 17. Ze Kośćiołá budowáć zákazáli. 21. Y Stárostom żeby tego bronili, przykazáli.

a Ezdr. 66.

1 A Gdy usłyszeli nieprzyjaciele Judy y Benjamina/ iż lud *ktory przyszedł* z pojimania/ budowáli Kościoł PANU Bogu Jzráelskiemu. 2 Tedy przyszli do Zorobábelá/ y do przedniejszych z domow Ojcowskich/ mowiąc im: Będziemy budowáć z wámi; á jáko y wy/ będziemy szukáć Bogá wászego: gdyżesmy mu ofiáry b czynili/ ode dni Assárháddoná Krolá Assyryjskiego/ ktory nas tu przywiodł. 3 Ale im rzekł Zorobábel/ y Jesuá/ y inni przedniejszy *domow Ojcowskich*, z Jzráelá: Nie wam/ ále nam *należy* budowáć dom Bogu nászemu: Przetoż my sámi budowáć będziemy PANU Bogu Jzráelskiemu/ jáko nam roskazał Cyrus Krol Perski. 4 A ták lud oney kráiny wątlił ręce ludu Judskiego/ y przeszkadzał im/ áby nie budowáli. 5 Nád to przenájmowáli przećiwko nim Rájce/ áby rozrywáli ráde ich/ po wszystkie dni Cyrusá Krolá Perskiego/ áż do krolowánia Dáryuszá Krolá Perskiego.

b Krol. 17.26. 19.37

6 BO gdy krolował Asswerus/ tedy ná początku kroleſtwá jego/ nápisáli skárgę przećiwko obywátelom Judskim y Jeruzalemskim. 7 (Ták jáko zá dni c Artáxerxesá/ pisał Bislan/ Mitrydátes/ Tábeel/ y inni towárzysze jego do Artáxerxesá Krolá Perskiego) A pismo listu tego nápisáne *było* po Syryjsku/ y wyłożone też *było* po Syryjsku. 8 Rechum Kánclerz/ y Symsáj pisarz nápisáli list jeden przećiwko Jeruzalem/ do Artáxerxesá Krolá w ten sposob: 9 *To uczynili* ná ten czás Rechum Kánclerz/ y Symsáj pisarz/ y inni towárzysze ich: Dynájczycy/ y Afársádchájczycy/ Tárpelájczycy/ Afársájczycy/ Arkewájczycy/ Bábilończycy/ Susánchájczycy/ Dehájczycy/ y Elmájczycy. 10 Y inni narodowie/ ktore był przyprowádził d Asnápár wielki y sławny: á osádził *nimi* miástá Sámáryjskie: y inni ktorzy byli zá rzeką/ y e Cheenetczycy. 11 A teć *jest* przepis listu/ ktory posłáli do Artáxerxesá Krolá. 12 SLudzy twoji/ ludźie mieszkájący zá rzeką/ y Cheenetczycy:

c Ezdr. 16.

d 1 T. Assárháddon. w. 2.

e 1. Pod ten czás.

Niech będźie wiádomo Krolowi: że Zydowie ktorzy się wroćili od ćiebie/ przyszedszy do nas do Jeruzalem/ Miásto odporne y złe budują/ y mury zákłádáją/ á z gruntu je wywodzą. 13 Przetoż/ niech będźie wiádomo Krolowi/ że będźieli to miásto pobudowáne/ y mury *jego* z gruntu wywiedźione: Tedy cłá/ czynszow/ y dáni doroczney f nie będą dawáć/ á ták dochodom Krolewskim ujmá się stánie. 14 Teraz tedy/ ponieważ używamy g dobrodźiejstw Páłácu twego/ ná szkodę krolewską nie godźi się nam pátrzáć; dla tegosmy posłáli oznájmując to Krolowi: 15 Abyś dał szukáć w Kśięgách historyj Ojcow swojich/ á znajdźiesz w Kśięgách historyj/ y dowiesz się/ iż to miásto/ jest miásto odporne y szkodliwe Krolom y krájinom/ á iż się w nim wszczynáły bunty od dawnych dni/ przez co to miásto było zburzone. 16 *Nád to* wiádomo czynimy Krolowi/ że jesli się to miásto pobuduje/ y mury jego z gruntu wywiedźione będą: tedy już tá część zá rzeką nie będźie twoją.

f Ezdr. 7. 24.

g A. Solą páłácu twego posoleni.

17 TEdy dał odpowiedź Krol Rechumowi Kánclerzowi/ y Symsájemu pisárzowi/ y innym towárzyszom ich/ ktorzy mieszkáli w Sámáryjey: tákże y innym zá rzeką h w Selám/ y w Cheet/ 18 List ktoryśćie posłáli do nas/ jáwnie przede mną czytano. 19 Przetoż roskazałem/ áby szukano: yználeźiono/ że to miásto z dawná powstawáło przećiwko Krolom/ á bunty/ y rozruchy bywáły w nim. 20 Nád to/ Krolowie możni bywáli w Jeruzalem/ ktorzy pánowáli nád wszystkim *co jest* zá rzeką: ktorym cłá/ czynsze y dáni doroczne dawano: 21 Przetoż wydajćie wyrok/ áby zábroniono onym mężom/ áby to miásto nie było budowáne/ pokiby ode mnie *inszy* roskaz nie wyszedł. 22 Pátrzćie/ ábyśćie się w tym nic omylili. Przeczżeby urość miáło co złego ná szkodę Krolom?

h 1. Pokoj ná ten czás.

23 A Ták/ gdy przepis listu Artáxerxesá Krolá był czytány przed Rechumem/ y Symsájem pisárzem/ y przed towárzyszámi ich: jácháli

prętko

przetko do Jeruzalem do Zydow / á zábronili im gwałtem y mocą *budowáć*. 24 ♣ A ták ustáłá robotá około domu Bożego / ktory był w Jeruzalem : y zániechano *jey* áż do wtorego roku/krolestwá Dáryuszá Kroiá Perskiego.

ROZDZIAŁ V.

Zydowie nápomnieni od Hággeuszá y Záchárjaszá, do budowánia Kościołá náwracáią sie. 3. Táttenáj Stárostá. 6. List do Dáryuszá pisze. 12. 13. Wywiáduiąc sie, jesli Krol Cyrus pozwolit żydom kościoł budowáć w Jeruzalem.

1 TEgo czásu prorokował Hággeusz Prorok/y Záchárjasz Syn Iddy / prorokuiąc Zydom ktorzy byli w Judźie/ y w Jeruzalemie/ w imie Bogá Izráelskiego *mowiąc* do nich. 2 ♣ Tedy powstawszy Zorobábel Syn Sálátyelow / y Jesuá Syn Jozedekow / poczeli budowáć dom Boży / ktory jest w Jeruzalem : á *byli* z nimi Prorocy Boży / pomágáiąc im.

3 POd tenże czás/ przyszedł do nich Táttenáj Stárostá zá rzeką / y Setárbozenáj y towárzysze ich : y ták mowili do nich ; Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć y mury jego z gruntu wywodźić ? 4 ♣ Nácosmy im odpowiedźieli : y mi[...]no[...]wáliśmy te meże / ktorzy około te[...]ge budowánia robili. 5 ♣ Lecz ok[o] Bo[...]gá ich było nád stárszymi Zy[do]wski[...]mi/ y nie mogli im przeszkadzá[ć]/ poki tá rzecz do Dáryuszá n[ie] [do]szłá : á pokiby przez list nie dáno znáć o tym.

6 TEnći jest przepis listu / ktory posłał do Krolá Dáryuszá Táttenáj Stárostá zá rzeką / y Setárbozenáj/ y towárzysze jego/ Afársáchájczycy / kto[rz]y byli zá rzeką / [d]o 7 Krolá Dáryu[szá]. ♣ List mu p[o]słáli w ktorym to było nápisáno : Dáryuszowi Krolowi pokoj ná wszystkim. 8 ♣ Niechaj będźie wiádomo Krolo[wi] żesmy przyszli do Judskiey kráiny [do] domu Bogá wielkiego/ktory [bu]duią z kámienia wielkiego/ á drzewo kłádą w śćiány / tá robotá sporo idźie / y 9 szcześći sie w ręku ich. ♣ Pytáliśmy tedy Stárszych onych / mowiąc do nich : Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć y te mury z gruntu wywodźić ? 10 ♣ Náwet y o imioná ich pytáliśmy sie / ábyśmyć oznáimili / y opisáli imioná mężow / ktorzy są przednieyszy miedzy nimi. 11 ♣ Ale nam ták odpowiedźieli / mowiąc : Mysmy słudzy Bogá niebá y źiemie / á budujemy dom ktory był zbudowány przed tym przed wielą lat/ ktory był wielki Krol Izráelski zbudował y 12 wystáwił. ♣ Lecz gdy wzruszyli ku gniewu Oycowie b náshy Bogá niebieskie[go] / podał je w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego Chálдejczyká : ktory ten dom zburzył / á lud jego záwiodł w niewolą do Bábilonu. 13 ♣ Wszákże roku pierwsze[go] Cyrusá krolá Bábilońskiego: Krol Cyrus wydał dekret/ áby ten dom Boży 14 budowano. ♣ Nád to y naczynia domu Bożego/ złote/ y srebrne / ktore/ był zábrał Nabuchodonozor z Kościołá / ktory był w Jeruzalem / y wniosł je do Kośćiołá Bábilońskiego/ te wyniosł Krol Cyrus z kośćiołá Bábilońskiego/ y dáne są niejákiemu Sesbáſárowi / ktorego był Kśiążęciem uczynił. 15 ♣ Y rzekł mu : Te c naczynia/ wziąwszy/ idź/ á złoż je w Kośćiele/ ktory jest w Jeruzalem/ á dom Boży niech będźie budowany ná miejscu swojim. 16 ♣ Tedy ten Sesbáſár przyszedszy/ záłożył grunty domu Bożego / ktory *jest* w Jeruzalem : y od onego czásu áż do tąd buduią go/ á 17 nie jest dokończony. ♣ A ták Krolu/ jeslić sie zda być rzeczą dobrą/ niechby poszukano w domu skárbow krolew[s]kich/ ktory jest w Bábilonie/ je[sli] ták jest/ że Krol Cyrus rozkázał/ [áby] budowano ten dom Boży/ ktory [je]st w Jeruzalem : á wola krolewska [o t]ym niech będźie do nas posłána.

b 2 Kron 24. 11.

c Ezdr. 1. 8.

a Agge. 1. 1. Zách. 1. 1. 3 Ezdr 6. 1.

ROZDZIAŁ. VI.

Dáryusz Notus, ználazszy wyrok Cyrusow, pozwala budowáć Kościoł. 8. Y porzeb wszystkich do budowánia, y do Ofiar, do nabożeństwá dodawáć Stárostom pod gárdłem rozkázuje. 13. Kośćioł dokończony, y poświecony. 18. Kápłáni y Lewitowie postánowieni. 19. Lud ktory przyszedł z niewoli, świeto Prześcia obchodźi.

Tedy

1 Tedy Krol Dáryusz rozkazał/ áby szukano w Bibliotece/ miedzy skárbámi/ támże złożonymi w Bábilonie. 2 Y ználeziono w Achmecie b ná zámku/ ktory jest w ziemi Medskiey/ Księgi jedne/ á táka byłá zápisáná w nich pámięć. 3 Roku pierwszego Cyrusá Królá / Krol Cyrus wydał wyrok o domu Bożym ktory był w Jeruzalem / áby był dom zbudowány dla miejscá gdźieby ofiáry sprawowano : áby też grunty jego były wybudowáne/ wysokość jego ná sześćdźieśiąt łokći/ á szerokość jego ná sześćdźieśiąt łokći. 4 Trzy rzędy z kámienia wielkiego / á jeden rząd z drzewá nowego: á nákład z domu krolewskiego dawány będźie. 5 Nád to y náczynia domu Bożego / złote y śrebrne / ktore był zábrał c Nábuchodonozor z Kośćiołá / ktory jest w Jeruzalem/ á przeniosł do Bábilonu/ niech wrocą: áby się dostáły do Kośćiołá / ktory jest w Jeruzalem/ ná miejsce swe / y złożone było w domu Bożym.

6 Przetoż teraz Táttenái Stárostá zá rzeką / z Setárbozenáim/ y z towárzyszámi twymi: y Afársecháićzycy/ ktorzyśćie zá rzeką/ ustąpćie z támtąd: 7 Dopuśććie żeby był budowan ten dom Boży/ od Kśiążęćiá żydowskiego / y od stárszych Żydowskich: áby ten dom Boży zbudowáli ná miejscu swym. 8 Ode mnie też wyszedł wyrok o tym/ coby śćie mieli czynić z stárszymi tych Żydow przy budowániu tego domu Bożego : to jest/ áby z máiętnośći krolewskich / z dochodow ktore są zá rzeką / dawano bez mieszkánia nákład mężom tym / áby nie przestawáli. 9 A ile potrzebá y wołow/ y báránow / y báránkow ná cáłopalenia Bogu niebieskiemu : zbożá/ soli / winá / y oliwy / ná rozkazánie kápłánow / ktorzy są w Jeruzalem / áby im dawano ná káżdy dźień / á to bez omieszkánia. 10 Aby mieli zkąd ofiárowáć wonne kádzenia Bogu niebieskiemu / y áby się modlili zá zdrowie krolewskie d / y Synow jego. 11 Nád to uczyniony jest ode mnie dekret: Ktobykolwiek wzruszył to przykazánie / áby wyjęto drzewo z domu jego / y áby je podnieśiono / á ná nim go obieszono : á dom jego áby był gnojowiskiem dla tego. 12 A Bog ktory tám uczynił mieszkánie imieniowi swemu niech zniszczy káżdego Krolá y narod / ktoryby ściągnął rękę swą ná odmiánę y szkodę tego domu Bożego / ktory jest w Jeruzalem: Ja Dáryusz uczyniłem ten dekret: bez omieszkánia niech będźie wykonány.

13 Tedy e Táttenai Stárostá zá rzeką / y Setárbozenái / y towárzysze ich / według tego jáko rozkazał Krol Dáryusz ták uczynili / bez omieszkánia. 14 A Stárszy Żydowscy budowáli/ y szczęśćiło śie im według proroctwá Hággeuszá Proroká / y Zácháryaszá f Syná Iddy: y budowáli / y dokonáli zá rozkazániem Bogá Izráelskiego / y zá rozkazániem g Cyrusá/ y Dáryuszá/ y Artáxerxesá Krolow Perskich. 15 Y dokończony jest on dom trzećiego dnia miesiącá Addár: á ten był rok szosty pánowánia Dáryuszá Krolá.

16 Tedy Synowie Izráelscy / Kápłáni y Lewitowie / y inni z ludu ktorzy przyszli z więźienia poświącáli on dom Boży z rádośćią. 17 A ofiárowáli przy poświącániu onego domu Bożego / ćielcow sto/ báránow dwieśćie / báránkow czterysta / y kozłow z koz ná ofiárę zá grzech / zá wszystkiego Izráelá / dwánaśćie : według liczby pokolenia Izráelskiego. 18 Y postáwili Kápłány w rzędźiech swych y Lewity w przemiánách swojich / nád służbą Bożą w Jeruzalem: jáko nápisano w Księgách h Mojżeszowych.

19 Obchodźili też ći co przyszli z niewoli / święto i Przejśćia / czternástego dniá miesiącá pierwszego. 20 Bo się oczyśćili Kápłáni y Lewitowie jednostájnie : wszyscy byli oczyśćieni: przetoż ofiárowáli Báránká Swiętá Przejśćia / zá wszystkie ktorzy przyszli z niewoli / y zá bráćią swoje Kápłány / y zá śiebie sámych. 21 A ták jedli Synowie Izráelscy / ktorzy się wroćili z niewoli / y káżdy ktory się odłączył od

spro-

Marginal notes: 3 Ezdr. 7. 1. — e 3 Ezdr. 7. 1. — f Ezdr. 5. 1. — g 2 Kron. 36. 13. — h 4 Moj. 3. 6. y 4. 5. y 8. 9. — i 2 Moj. 12. 5. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9. 2. y 28. 16. 3 Moj. 16. 1. Ezech. 45. 28.

sprosnośći narodow oney ziemie do nich/ áby szukał PANA Bogá Izráelskiego. 22 ✣ Y obchodźili święto uroczyste Przáśnikow przez śiedm dni z rádośćią: przeto/ że je PAN był rozweselił/ á obroćił serce Krolá Assyryiskiego do nich/ áby zmocnił rece ich w robocie *około* domu Bożego/ Bogá Izráelskiego.

ROZDZIAŁ VII.

Ezdrasz z ostátkiem ludu z Bábiloniey do Ieruzalem ćiągnie. 11. Krol Artáxerxes chwałą Bożą odnowić 15. y ná to z swoich dochodow nákłád czynić kazał. 24. Sługi kośćielne od podátkow uwolnił. 25. Stársze do rządzenia ludu obráć rozkazał 27. zá ktore dobrodźieystwá Ezdrasz Bogu dźiekuje.

1 A Po tych spráwách zá krolowánia Artáxerxesá Krolá Perskiego/ Ezdrasz a Syn Sárájaszá/ Syná Azáryaszowego/ Syná Helkiaszowego: 2 ✣ Syná Sállumowego/ Syná Sádokowego/ Syná Achitobowego: 3 ✣ Syná Amáryaszowego/ Syná Azáryaszowego/ Syná Meráiotowego: 4 ✣ Syná Zeráhiaszowego/ Syná Vzego/ Syná Bukkiego. ✣ 5 Syná Abisuiego/ Syná Fineesowego/ Syná Eliázárowego/ Syná Aároná Kápłáná Nawyższego. ✣ 6 Ten Ezdrasz wyszedł z Bábilonu/ á był człowiekiem biegłym w zakonie Moyzeszowym/ ktory był dał PAN Bog b Izráelski: á pozwolił mu był Krol według reki c PANA Bogá jego nád nim/ ná wszystkie prozby jego. 7 ✣ (Wyszli też *niektorzy* z Synow Izráelskich/ y z Kápłánow/ y z Lewitow/ y śpiewakow/ y z odźwiernych/ y z Netynejczykow/ do Jeruzalem/ roku śiodmego/ Artáxerxesá Krolá.) 8 ✣ Y przyszedł do Jeruzalem mieśiącá piątego: tenći był rok śiodmy Krolá *Daryuszá*. ✣ 9 Albowiem w pierwszy *dźień* mieśiącá pierwszego/ wyszedł z Bábilonu: á *dniá* pierwszego/ mieśiącá piątego/ przyszedł do Jeruzalem/ według łáskáwego wspomożenia Bogá swego. 10 ✣ Bo Ezdrasz przygotował był serce swe/ áby szukał zakonu Páńskiego: y áby czynił/ y náuczał w Izráelu ustaw y sądow.

11 A Tenći *jest* przepis listu/ ktory dał Krol Artáxerxes Ezdraszowi Kápłánowi náuczonemu w zakonie/ y biegłemu w tych rzeczách/ ktore przykazał PAN: y w ustáwách jego w Izráelu. 12 ✣ Artáxerxes Krol nád Krolmi/ Ezdraszowi Kápłánowi náuczonemu w zakonie Bogá niebieskiego/ *mężowi* doskonáłemu/ y Cheenetczykom. 13 ✣ Wydány ode mnie jest dekret/ iż/ ktobykolwiek dobrowolnie w krolestwie mojm z ludu Izráelskiego/ y z kápłánow jego/ y z Lewitow/ chćiał iść z tobą do Jeruzalem/ áby szedł. 14 ✣ Ponieważ od krolá y od śiedmi Rádnych pánow jego jesteś posłány ábyś dojrzał Judy y Jeruzalemu/ według zakonu Bogá twego/ ktory jest d w reku twojich. ✣ 15 A iżbyś odniosł śrebro y złoto/ ktore Krol y rádni pánowie jego dobrowolnie ofiárowáli Bogu Izráelskiemu/ ktorego przybytek *jest* w Jeruzalem. 16 ✣ Do tego/ wszystko śrebro y złoto ktoregobyś nábył we wszystkiey kráinie Bábilońskiey/ z dobrowolnymi dárámi od ludu y od kápłánow/ ktorzyby *co* dobrowolnie ofiárowáli ná dom Bogá swego ktory 17 *jest* w Jeruzalemie. ✣ Abyś prętko nákupił zá to śrebro ćielcow/ báránow/ báránkow z śniednymi ofiárámi ich/ y z mokrymi ofiárámi ich/ á ofiárował je ná Ołtarzu domu Bogá wászego ktory jest w Jeruzalem. ✣ 18 A cokolwiek śie tobie/ y bráći twojey bedźie dobrego zdáło z ostátkiem śrebrá y złotá uczynić: według woli 19 Bogá wászego uczyńćie. ✣ Naczynia też ktoreć są oddáne/ do usługi domu Bogá twego/ oddaj przed Bogiem w Jeruzalemie. 20 ✣ Tákże y inne *rzeczy*, należące do domu Bogá twego/ y coby potrzebá dáć/ dasz z 21 domu skárbow krolewskich. ✣ A ja/ já Krol Artáxerxes/ rozkazałem wszystkim Podskárbim/ ktorzyśćie zá rzeką/ áby wszystko/ czegobykolwiek żądał od was Ezdrasz Kápłan/ náuczyćiel Zakonu Bogá niebieskiego/ 22 prętko śie stáło. ✣ Aż do stá tálentow śrebrá/ y áż do stá korcy pszenice/ y áż do stá wiáder winá/ y áż

do

a Ezdr. 1.

b Mojż. 5. 1.

d I. ktory ty dobrze umieś.

do ſtá bárek Oliwy/ á ſoli e bez miáry. 23 Cobykolwiek było z rozkazánia Bogá niebieſkiego/ niech będźie prętko *dodano* do domu Bogá niebieſkiego: Bo/ przecż ma być wzrußony gniew jego / przećiwko kroleſtwu / Krolowi / y Synom jego? 24 Tákże oznájmujemy wam / áby ná żadnego z Kápłánow / y z Lewitow/ y z śpiewakow / y z odźwiernych / Netynejczykow/ y *innych* ſług domu Bogá tego / cłá / czynßow/ y dáni doroczney f żaden Stároſtá nie wkłádał. 25 A ty Ezdráßu/ według mądrośći Bogá twego/ ktora jeſt g w tobie/ poſtánowiß ſędźie/ y w prawie biegłe / áby ſądźili wßyſtek lud / ktory jeſt zá rzeką ze wßyſtkich ktorzy ſą powiádomi Zakonu Bogá twego: á ktoby nie umiał / ucżyć go będźiećie. 26 A ktobykolwiek nieczynił doſyć Zakonowi Bogá twego / y práwu krolewſkiemu/ áby prętki dekret był o nim wydány / ábo ná śmierć/ ábo ná wygnánie jego / ábo ná ſkaránie ná májętnośći / ábo ná więźienie. *Y rzekł Ezdraß;*

27 Błogoſłáwiony PAn/ Bog Ojcow náßych/ ktory to dał w ſerce krolewſkie / áby uwielbił dom Páńſki/ ktory *jeſt* w Jeruzalem. 28 A ku mnie ſkłonił miłośierdźie / przed Krolem/ h y rádą jego/ y wßyſtkimi Kśiążęty krolewſkimi / możnymi: Przetoż ja / będąc umocniony ręką PAná Bogá mojego / *ktora jeſt* náde mną / zgromádźiłem z Izráelá przednieyße / ktorzy wyßli ze mną.

Margin: e A. Conie-może być ſpiſano. f Ezdr. 4. 13. g A. w ręce twojey. h Przyp. 16. 7. y 21. 1.

Rozdział VIII.

Imioná tych ktorzy wyßli z Bábilonu. 21. Ezdraß gotuje lud w drogę, poſt zápowiáda. 24. śrebro, złoto y inne nacżynia ktore Krol, kśiążętá, y lud Izráelſki dárował, kápłánom oddawßy, do Ieruzalem idźie. 33. Bogu z ludem ofiárę ſpráwuje. 36. y ſtároſtom liſty krolewſkie oddawa.

1 A Ciż ſą a przednieyßy *z domow* ſwych Ojcowſkich / y rod tych ktorzy wyßli ze mną z Bábilonu / zá krolowánia Krolá Artáxerxeſá. 2 Z Synow Fineaßowych: Gerſon: z Synow Itámárowych Dániel: z Synow Dawidowych Hattys. 3 Z Synow Secheniaßowych/ *ktory był* z Synow Fáreſowych/ Záchárjaß: á z nim poczet mężow / ſto y pięćdźieśiąt. 4 Z Synow Páchátmoábowych / Elioenáj Syn Zeráchiaßow: á z nim dwie śćie mężow. 5 Z Synow Secháńiaßowych/ Syn Jáházyelow: á z nim trzy ſtá mężow. 6 A z Synow Adynowych/ Ebed/ Syn Jonátánow: á z nim pięćdźieśiąt mężow. 7 A z Synow Elámowych/ Iſájaß Syn Atáliaßow: á z nim śiedmdźieśiąt mężow. 8 A z Synow Sefátyaßowych/ Zábádyaß Syn Michäelow: á z nim ośmdźieśiąt mężow. 9 Z ſynow Joábowych Obádyaß/ Syn Jechielow: á z nim dwieśćie y ośmnaśćie mężow. 10 A z Synow Selomitowych/ Syn Joſyfiaßow: á z nim ſto y ßeśćdźieśiąt mężow. 11 A z Synow Bebájowych/ Záchárjaß Syn Bebájow: á z nim dwádźieśćiá y ośm mężow. 12 A z Synow Azgádowych Johánán Syn Hátátánow: á z nim ſto y dźieśięć mężow. 13 A Synow Adonikámowych náoſtátecżnieyßych/ ktorych te ſą imioná/ Elifelet/ Jehiel/ y Semejaß: á z nimi ßeśćdźieśiąt mężow. 14 A z Synow Bigwájowych/ Utáj/ y Zábud: á z nimi śiedmdźieśiąt mężow.

15 A Ták zgromádźiłem je do rzeki / ktora wpada do Acháwy / y leżeliſmy tám obozem przez trzy dni/ potym przeglądałem lud y kápłány/ á z Synow Lewi nie ználazłem tám *żadnego.* 16 Przetoż poſłałem Eliezerá/ Aryelá/ Semejaßá / y Elnátáná y Járybá / y Elnátáná / y Nátáná/ y Záchárjaßá/ y Meſullámá/ przednieyßych/ y Jojárybá/ y Elnátáná/ *mężow* ucżonych. 17 Y rozkazałem im do Iddoná / przełożonego nád mieyſcem Káſyfiey; y włożyłem w uſtá ich ſłowá ktore mieli mowić do Iddoná / Achiwá/ Netynejczykow/ ná mieyſcu Káſyfiey/ áby nam przywiedli ſługi/ do domu Bogá náßego. 18 Y przywiedli nam według ręki b Bogá náßego łáſkáwey nád námi / mężá náucżonego z Synow Máheli/ Syná Lewiego / Syná Izráelowego / y Serebiaßá / y

Margin: a 3 Ezdr 8. 31. b I. Zá łaſką.

Syny

Syny jego / y bráćij jego ośmnaśćie. ✤ 19 Y Háśábiaſz: á z nim Jeśáiaſzá z Synow Merárego / bráćia jeº/ y synow ich dwádźieśćiá. ✤ 20 Nádto/ z Netynejczykow / ktore był postánowił c Dawid / y przednieyſzy / ku posłudze Lewitow / Netynejczykow dwie śćie y dwádźieśćiá : Ci wſzyscy z imienia miánowáni byli.

21 Y Edym tám zápowiedźiał post / u rzeki Acháwy / ábyſmy śię dręczyli przed Bogiem náſzym / á ſukáli od niego drogi prostey sobie/ y dźiatkam náſzym/ y wſzystkiey máiętnośći náſzey. ✤ 22 Bom śię wstydźił prośić u Krolá o *jáki* poczet / y jezdne / áby nam byli ná pomocy przećiwko nieprzyjaćiołom w drodze/ bosmy byli powiedźieli Krolowi / mowiąc : Reká Bogá náſzego *jest* nád wſzystkimi ktorzy go ſukáją u-przyjmie: ále moc jego y popędliwość jego / przećiwko wſzystkim / ktorzy go opuſzczáją. ✤ 23 A gdyſmy pośćili/ y prośiliſmy o to Bogá náſzego/ wysłuchał nas. ✤ 24 Tedym odłączył z przednieyſzych Kápłánow dwánaśćie: Serebiaſzá / Háśábiaſzá / á z nimi bráći ich dźieśięć. ✤ 25 Y odważyłem im srebro/ y złoto / y naczynia ná ofiárę podnoſzenia do domu Bogá náſzego: ktore ofiárowáli / Krol d y Rádá jeº/ y Kśiążętá jego y wſzystek lud Izráelski / ile śię go ználáżło. ✤ 26 Odważyłem/ mowię/ do rąku ich srebrá tálentow ſześć set y pięćdźieśiąt / y naczynia srebrnego sto tálentow / przytym złotá sto tálentow. ✤ 27 Czaſz też złotych dwádźieśćiá/ *ważących* po tyśiąc łotow/ á dwoje naczynia z mośiądzu wybornego / ták piękne jáko złoto. ✤ 28 Potymem rzekł do nich: Wyśćie poświęceni PANU / y naczynia *tákże* poświęcone : á to srebo / y to złoto dobrowolnie *ofiárowáne jest* PAnu Bogu Ojcow wáſzych. ✤ 29 Pilnujćież / á strzeżćie áż to odważyćie przed kápłány przednieyſzymi / y Lewitámi / y Kśiążęty z *domow* Ojcowskich w Izráelu / w Jeruzalem/ w gmáchách domu Páńskiego. ✤ 30 A ták wźięli kápłáni / y Lewitowie wagę onego srebrá / y złotá / y naczynia / áby *je* odnieśli do Jeruzalem/ do domu Bogá náſzego.

31 ZAtym ruſzyliſmy śię od rzeki Acháwy / dwunastego *dniá* mieśiącá pierwſzego/ ábyſmy ſli do Jeruzalem: á reká Bogá náſzego byłá nád námi / y wyrwáłá nas z ręki nieprzyjaćielá / y czyháiącego *ná nas* w drodze. ✤ 32 Y przyſliſmy do Jeruzalem / y zmieſzkáliſmy tám przez trzy dni. ✤ 33 A dniá czwartego/ odważono srebro / y złoto / y naczynie ono w domu Bogá náſzego / do ręki Meremotá Syná Vryaſzá kápłáná / z ktorym był Eleázár Syn Fineesow: z nimi też *byli*, Josábád Syn Jesue/ y Noádyaſz Syn Binnuego / Lewitowie. ✤ 34 Pod liczbą y wagą wſzystko: Y zápisano wagę teº wſzystkiego onegoż czásu. ✤ 35 Wroćiwſzy śię tedy z niewoli ći / ktorzy byli w pojimániu/ ofiárowáli Bogu Izráelskiemu ćielcow dwánaśćie zá wſzystkiego Izráelá / báránow dźiewięćdźieśiąt y ſześć / báránkow śiedmdźieśiąt y śiedm / kozłow zá grzech dwánaśćie : *to* wſzystko ná cáłopalenie PANU. ✤ 36 Y oddáli wyroki krolewskie Stárostom krolewskim/ y Kśiążętom zá rzeką: A ći byli pomocą e ludowi y domowi Bożemu.

c [illegible] 1. 21. Kron 2.

d Ezdr. 7. 15.

e H. wywyższáli ábo podźwignęli.

ROZDZIAL IX.

Ezdraſz dowiedźiawſzy śię, iż Żydowie zpojmowáli żony z obcych narodow. 5. Bogu śię modli: á wyznawájąc swoje, y ich grzechy. áby P. Angniew swoj odwroćił, prośi.

1 A Gdy śię to odpráwiło / przystąpili do mnie a Kśiążętá / mowiąc: Nie odłączył śię lud Izráelski y kápłáni/ y Lewitowie/ od narodow tych źiem/ ále czynią według obrzydliwośći Chánánejczykow / Hettejczykow / Ferezejczykow / Jebuzejczykow / Ammonitczykow / Moábczykow / Egipczykow / y Amorrejczykow. ✤ 2 Abowiem zpojmowáli corki b ich sobie / y Synom swym : á pomieſzáło śię naśienie święte z narody tych źiem / á reká Kśiążąt y zwirzchnośći / pierwſza byłá w tym przestępstwie. ✤ 3 Co gdym usłyſzał rozdárłem ſuknią moję y płáſzcz moj/ á rwałem włosy ná gło-

a 3 Ezdr. 8. 69.

b 5 Moj. 7. 2.

wie mojey / y ná brodźie mojey / y 4 śiedźiałem zdumiawßy śię. Y zgromádźili śię do mnie wßyscy / ktorzy drżą przed słowem Bogá Izráelskiego, dla przestępstwá tych / *ktorzy przyßli* z niewoli / á jam śiedźiał zdumiawßy śię áż do ofiáry 5 wieczorney. Ale pod czás ofiáry wieczorney / wstáłem z utrapienia mego / májąc rozdárta suknią moję / y płászcz mey: á poklęknąwßy ná koláná swe / wyćiągnąłem ręce swe ku PANU Bogu memu.

6 Y Rzekłem: Boże moj / wstydźi mię y sromam śię podnieść / Boże moj / oblicżá mego do ćiebie: ábowiem nieprawośći c náße rozmnożyły śię nád głową / á grzechy 7 náße urosły áż ku niebu. Od dni Ojcow náßych / bylismy w wielkim grzechu / áż do dniá tego: á prze nieprawośći náße / wydánismy my / Krolowie d náßy / y Kápłáni náßy / w ręce Krolow źiemskich / pod miecz / w niewolą y ná łup / y ná záwstydzenie twarzy náßey / jáko śię to dźiś 8 *dźieje.* Ale teraz / jákoby w prętkim oká mgnieniu / stáłá śię *nam* łáská od PAná Bogá náßego / że nam zostáwił ostátki / y dał nam mieszkánie ná mieyscu świętym swoim / áby oświećił oczy náße / Bog náß / á dał nam troche wytchnienia / z nie-9 woli náßey. Bo choćiasmy *byli* niewolnikámi / przećiew niewoli náßey nie opuśćił nas Bog náß / ále skłonił ku nam miłośierdźie / przed Krolmi Perskimi / dawßy nam wytchnienie / ábysmy wystáwili dom Bogá náßego / y náprawili zpustoszenia jego: náwet dał nam ogrodzenie 10 w Judstwie y w Jeruzalem. Przetoż / coż teraz rzeczemy o Boże náß potym? ponieważesmy opuśćili roz-11 kazánia twoje? Ktoreś ty przykazał przez sługi twoje Proroki / mowiąc; Ziemia do ktorey wnidźiećie / ábyśćie ją pośiedli / jest źiemia e nieczysta / prze nieczystotę ludu tych źiem / dla obrzydłośći ich / ktorymi ją nápełnili / od końcá do końcá 12 nieczystośćią swoją. A przetoż / nie dawajćie f corek wáßych Synom ich / áni bierzćie Synom wáßym corek ich / y nie ßukajćie g pokoju ich / y dobrego ich áż ná wieki: ábyśćie byli umocnieni / á pożywáli dobr tey źiemie / y podáli ją w dźiedźictwo Synom wáßym áż ná 13 wieki. A potym wßystkim co przyßło ná nas dla spraw náßych złych / y dla grzechu náßego wielkiego: ponieważeś ty Boże náß záwśćiągnął *karánia,* ábysmy nie byli potłumieni dla nieprawośći ná-14 ßey: áleś nam dał wybáwienie tákowe. Yzáli śię obrocimy ku zgwałceniu przykazań twojich / powinowáćąc śię z tymi narodámi obrzydłymi? izáliby ś śię surowie nie gniewał ná nas / ábyś nas wyniszczył / áby nikt nie został y nie u-15 szedł? O PANIe Boże Izráelski / spráwiedliwyś ty: bośmy pozostáłe ostátki / jáko śię to dźiś *pokázuje:* Otośmy my przed oblicżem twojim w przewinieniu náßym? choć śię nie godźi stawiáć przed obliczę twoje dla tego.

c Psalm 38. 5.

d 5 Moj 28. 36.

e 3 Moj 18. 25. 27.

f 2 Moj 34. 16. 5 Moj 7. 3.

g 5 Moj 23. 6.

ROZDZIAL X.

Lud śię upokarza y wyznawa grzech swoj. 6. a będąc nápomniony od Ezdraßá, żony obcego narodu odrzuca. 18. Imioná Przedniejßych, ktorzy byli z obcego narodu żony zpojmowáli.

1 Gdy śię modlił Ezdraß / y wyznawał *grzechy* z płáczem / leżąc przed domem a Bożym / zebráło śię do niego z Izráelá zgromádzenie bárzo wielkie / mężow y niewiast y dźiatek: á płákał lud wielkim 2 płáczem. Tedy odpowiádájąc Sechániaß Syn Jehielow / z Synow Elámowych; rzekł do Ezdraßá: Myśmy b zgrzeßyli przećiwko PANU Bogu náßemu / żesmy zpojmowáli żony obce z narodu tey źiemie: ále wzdy ma jeßcze nádźieję 3 Izráel przy tym. Tylko teraz uczynimy przymierze z Bogiem náßym / że porzućimy wßystkie żony y národzone z nich / według rády Páńskiey / y tych / ktorzy drżą przed przykazániem Bogá náßego: á niech to 4 będźie podług zakonu. Wstańże / bo tá rzecz tobie należy: A my *będźiemy* z tobą. Zmocni śię / á uczyń *ták.*

5 Tedy wstał Ezdraß / y poprzy-

a 3 Ezdr 8. 93.

b Ezdr. 5. 12.

śiągł Kśiążętá Kápłáńskie / y Lewity/ y wszystkiego Izráelá/ áby uczynili według tego słowá. Y przyśięgli. 6 ✣ A ták wstawszy c Ezdrasz od domu Bożego / szedł do komory Jocháná / Syná Eliásybowego: á wszedszy tám niejádł chlebá y wody nie pił: ábowiem był żáłosny dla przestępstwá tych / co śię wroćili z niewoli. 7 ✣ Zátym kazáli obwołáć w Judstwie y w Jeruzalem/miedzy wszystkimi/ ktorzy przyszli z niewoli/áby śię zgromádźili do Jeruzalem. 8 ✣ A ktobykolwiek nie przyszedł we trzech dniách / według urádzenia Kśiążąt/y stárszych/ áby przepádłá wszystká máiętność jego: á sam áby był wyłączony od zgromádzenia tych/co przyszli z niewoli. 9 ✣ Przetoż / zgromádźili śię wszyscy mężowie z Judy/y z Beniáminá do Jeruzalem we trzech dniách / dwudźiestego *dniá*, mieśiącá dźiewiątego:y śiedźiał wszystek lud ná plácu/przed domem Bożym / drżąc dla oney rzeczy/y dla deszczu.

c 3 Ezdr 9. 1.

10 TEdy powstawszy Ezdrasz Kápłan / rzekł do nich : Wyśćie zgrzeszyli/ iżeśćie zpojmowáli żony obce / przydawájąc do grzechow Izráelskich. 11 ✣ Przetoż/uczyńćie teraz wyznánie *przed* PANEM Bogiem Ojcow wászych / á wykonajćie wolą jego / y odłączćie śię od národow tey ziemie/y od żon obcych. 12 ✣ Y odpowiedźiáło wszystko ono zgromádzenie/y rzekło głosem wielkim: Jákoś nam powiedźiał/ ták uczynimy. 13 ✣ Ale wielki jest lud / y czás dżdżysty / y nie możemy stáć ná dworze : do tego / tá spráwá nie jest dniá jednego / áni dwu / bo nas wiele ktorzyśmy śię tego przestępstwá dopuśćili. 14 ✣ Prośimy tedy niechże będą postánowieni Kśiążętá nászy nád wszystkim zgromádzeniem: á ktobykolwiek *był* w miástách nászych / co pojął żony obce/niechaj przydźie ná czás zámierzony : á z nimi stárszy z káżdego miástá/ y Sędźiowie ich: ábyśmy ták odwroćili gniew popędliwośći Bogá nászego od nas dla tey spráwy. 15 ✣ A ták Jonátán/Syn Asáhielow/y Jáchsyasz Syn Tekujego/byli ná to wysádzeni ✣ Mes-sullám y Sebetáj Lewitowie/ pomagáli im. 16 ✣ Tedy uczynili ták ći co przyszli z niewoli/ y odłączeni są / Ezdrasz Kápłan y mężowie przedniejszy z *domow* Ojcowskich według domow Ojcow swojich: á ći wszyscy z imienia *miánowáni byli*: y záśiedli dniá pierwszego / mieśiącá dźieśiątego / áby śię o tym wywiádowáli. 17 ✣ A odpráwowáli to przy wszystkich mężách / ktorzy byli zpojmowáli żony obce / áż do pierwszego dniá / mieśiącá pierwszego.

18 Y Ználeźli śię z Synow Kápłáńskich / ktorzy byli pojęli żony obce: z Synow Jesui/Syná Jozedekowego / y z bráciej je°/ Máásyjasz y Eliezer/y Járyb/y Gedaliasz. 19 ✣ Y dáli ręce swe/ że mieli odrzućić żony swe: á ći ktorzy zgrzeszyli / *ofiarowáli káżdy* báráná z stádá / zá występek swoj. 20 ✣ A z Synow Jmmerowych / Hánáni y Zábádyasz. 21 ✣ A z Synow Hárymowych/Máásyasz y Eliasz/y Semejasz/y Jechiel / y Uzyasz. 22 ✣ A z Synow Fássurowych / Elienáj/Máásyasz/Jsmáel/Nátánáel/Jozábád/y Elásá. 23 ✣ A z Lewitow: Jozábád / y Symei / y Keláiasz/(ten jest Kelitá)Petáchiasz/Judas/y Eliezer. 24 ✣ A z Spiewakow / Eliásyb: A z Odźwiernych/Sállum y Telem/y Ury. 25 ✣ A z Izráelá : z Synow Fárosowych / Rámijasz/ y Jezyasz/y Málchiasz/ y Miámin/ y Elásár/ y Málchiasz/ y Benájasz. 26 ✣ A z Synow Elámowych/Mátániasz Zácháryasz/y Jechiel/y Abdy/y Jerymot/y Eliasz. 27 ✣ A z Synow Zátuowych/Elienáj/Eliásyb/ Mátániasz/y Jerymot/y Zábád/y Asyza. 28 ✣ A z Synow Bebájowych/ Johánán/Hánániasz Zábbáj/Atláj. 29 ✣ A z Synow Báni/Mesullám/Málluch/ y Adájasz/Jásub/y Seál/Jerámot. 30 ✣ A z Synow Páchátmoábowych/ Adná/y Chelál/Benájasz/ Máásejasz/Mátániasz/Besáleel/y Binnuj/ y Mánásse: 31 ✣ A z Synow Hárymowych/ Eliefer/ Jsyasz/ Málchiasz / Semááiasz/Symeon. 32 ✣ Beniámin/ Máluch/Sámáryasz. 33 ✣ Z Synow Hásumowych/ Mátenájasz/Mátátá/Zábád/Elifelet/Jeremiasz/Mánásse / Symhi. 34 ✣ Z Synow Báni/

35 ni/ Máádáj/ Amrám/ y Bel. ♣ Be- 36 nájasz/ Bedyjasz/ y Cheluhu. ♣ Wá- 37 niasz/ Meremot/ Eliászyb. ♣ Máttá- 38 niasz/ Mátenájasz/ y Jáhászaw. ♣ Y 39 Báni/ y Binnui/ Symhi. ♣ Y Se- 40 lemiasz/ y Nátán/ y Adájasz. ♣ Má- 41 chnádbáj/ Szászáj/ Száráj. ♣ Aszárel/ 42 y Selemiasz/ Semáryasz. ♣ Szál- 43 lum/ Amáryasz/ y Jozef. ♣ Z Synow Nebowych/ Jehiel/ Mátytyasz/ Zábád/ Zebiná/ Jeddáj/ y Joel/ 44 Benájasz. ♣ Ci wszyscy zpojmowáli byli żony obce: A były między nimi niewiásty/ ktore im národziły Synow.

KSIEGI NEHEMIASZOWE

Ktore tez zowią

WTORE EZDRASZOWE.

NEhemiasz Żydowin/ Krolá Perskiego Artáxerxesá Podczászy/ zá pozwoleniem krolewskim/ do Jeruzalem jáchał: á mury y bramy miástá rozwálone z wielką trudnośćią pobudował: y májąc ná sobie Urząd Przełożeństwá/ przed ludem Izráelskim Zakon Boży czytáć kazał. Przymierze miedzy Bogiem á ludem odnowił: Y wszeláki nierząd/ ták w Rzeczypospolitey/ jáko y w kośćiele/ uprzątnął. Zámyka w sobie tá Księgá spráwy/ ktore śię toczyły átokolwiek przez 55 lat/ to jest/ od Artáxerxesá Mnemoná/ áż do Dáryuszá ostátniego/ ktorego Kodománem zwano.

ROZDZIAL I.

Nehemiasz słysząc o mizerney condycyey miástá y ludu swego, z żáłośćią y postem uniża śię. 5. grzechy narodu swego przed Bogiem wyznawa: á obietnice Páńskie łáskáwe przypominájąc. 8. áby śię Bog nád utrapionym ludem swym z miłował, 11. y jemu u Królá wolny odjazd spráwił, pokornie prośi.

1 SŁowá Nehemiaszá/ syná Háchálijaszowego: Y stáło śię mieśiącá Chislew/ roku dwudźiestego/ gdym był ná zamku w Susán: 2 ♣ Że przyszedł Chánáni jeden z bráći mojich/ *á znim niektorzy* mężowie z Judy/ ktorychem śię pytał o Żydy ktorzy pozostáli/ y wyszli z więzienia ♣ 3 Y o Jeruzalem. Y odpowiedźieli mi: Te ostátki ktore pozostáły z więźienia/ tám w oney kráinie/ są w wielkim utrapieniu/ y w zelżywośći: nád to mur Jeruzalemski rozwálony jest/ y bramy jego spalone są ogniem. 4 ♣ A gdym usłyszał te słowá/ śiadszy płákałem y nárzekałem przez *kilká dni*, poszcząc y modląc śię/ przed obliczem Bogá niebieskiego.

5 Y rzekłem: Proszę a Pánie Boże niebieski/ mocny/ wielki/ y strászny/ ktory strzeżesz b umowy/ y miłośierdźia z tymi ktorzy ćię miłują/ y strzegą przykazánia twego. 6 ♣ Niech będźie/ proszę/ ucho twoje nákłonione/ á oczy twoje otworzone/ ábyś usłyszał modlitwę sługi twego/ ktorą śię ja dźiś modlę przed tobą/ we dnie y w nocy/ zá Syny Izráelskimi sługámi twymi/ y wyznawam grzechy Synow Izráelskich/ ktorymiśmy zgrzeszyli przećiw tobie: y ja/ y dom Ojcá mego zgrzeszyliśmy. 7 ♣ Srodześmy wystąpili przećiwko tobie/ y nie przestrzegáliśmy przykazań/ y ustaw/ y sądow/ ktoreś przykazał Mojżeszowi słudze twemu. 8 ♣ Wspomni proszę ná słowo/ ktoreś przykazał Mojżeszowi słudze twemu/ mowiąc: *Jeśli* wy wystąpićie c/ tedy ja was rozproszę miedzy narody. 9 ♣ Ale jeśli śię náwroćićie do mnie/ á strzedz będźiećie przykazań mojich/ y czynić je/ choćbyśćie byli wygnáni ná kraj świátá/ tedy y z támtąd was zgromádzę/ y przyprowádzę was ná miejsce/ ktorem obrał/ áby tám przebywáło imię moje. 10 ♣ Wszák oni

a *Dán.* 9. 4. b 2 *Moj.* 20. 6. y 34. 7. 4 *Moj.* 14. 18. 5 *Moj.* 5. 10. *Psalm* 86. 15. y 103. 8 y 145. 8.

c 5 *Moj.* 4. 25. y 30. 1. 2.

ja sługi twoji / y lud twoj / ktorys odkupił mocą twoją wielką / y ręką twą siłną. 11 Proszę o PAnie/niech teraz będźie ucho twoje nakłonione ku modlitwie sługi twego : y ku modlitwie sług twojich / ktorzy mają wolą bać śię imienia twego : á zdarz dźiś/ proszę/ słudze twemu/ y spraw mu miłośierdźie przed tym mężem: A jam był Podczászym krolewskim.

ROZDZIAŁ II.

Nehemiasz uprośiwszy sobie wolny odjazd do Ieruzalem, y listy od Krolá. 11. lud Boży w Ieruzalem upomina, áby okázyjey nápráwiánia miástá nie zániedbywáli: ale owszem prace zaczętą pilnie wykonywáli. 19. Sámáryjczycy z Zydow budujących szydzą.

1 Y Stáło śię mieśiącá Nisán/ roku dwudźiestego / Artáxerxesá Krolá/ gdy *było* wino przed nim/ żem wźiąwszy wino podałem *je* Krolowi : á nie bywałem *przed tym* ták smętny przed nim. 2 Y rzekł mi Krol: Czemuż twarz twojá *ták* smętna/ gdyż nie chorujesz: nic to innego/ jedno smętek sercá. Y zlękłem śię náder bárzo. 3 Y rzekłem Krolowi: Niech Krol ná wieki żyje: Jákoż nie ma być smętna twarz mojá ? gdyż miásto/ dom grobow Ojcow mojich/ zburzono: á bramy jego ogniem popalono. 4 Znowu rzekł do mnie Krol : Czegoż ty żądasz? A *jam* śię modlił Bogu niebieskiemu. 5 Y rzekłem do Krolá: Zdali śię *to* zá rzecz dobrą Krolowi / y jeśli ma łáskę sługá twoj przed obliczem twojim / *proszę* ábyś mię posłał do źiemie Judskiey/ do miástá grobow Ojcow mojich/ ábym je pobudował. 6 Nád to rzekł mi Krol : (á Krolowa śiedźiáłá podle niego) Długoż będźiesz ná tey drodze/ y kiedy śię wrocisz? Y podobáło śię to Krolowi / y posłał mię gdym mu zámierzył pewny czás. 7 Zátymem rzekł do Krolá : Zdali śię to zá rzecz dobrą Krolowi/ niech mi dádzą listy do Stárostow zá rzeką/ áby mię przeprowádźili / áżbym przyszedł do źiemie Judskiey. 8 Y list do Asáfá dozorce lásow krolewskiey / áby mi dał drzewá ná przykryćie bram Páłácu / przy domu *Bożym*, y ná mur miejski / y ná dom do ktorego wnidę. Y dał mi Krol *listy* według ręki Bogá mego łáskáwey nádemną. 9 A gdym przyszedł do Stárostow zá rzeką/ oddałem im listy krolewskie : Posłał też był ze mną Krol Rotmistrze y jezdne.

10 C O gdy usłyszał Sánbállát Horonitczyk/ y Tobiasz sługá Ammonitczyk / bárzo ich to mierźiáło/ że przyszedł człowiek / ktory śię stárał o dobro Synow Izráelskich. 11 Zátym przyszedszy do Jeruzalem / mieszkałem tám przez trzy dni.

12 A Wstawszy w nocy ja / y mężow trochę ze mną/ nie oznájmiłem nikomu / co Bog moj podał do sercá mego / ábym uczynił w Jeruzalem : bydlęciá też nie miałem z sobą / oprocz bydlęciá ná ktorymem jáchał. 13 Y wyjáchałem bramą nád doliną w nocy ku źrzodłu Smoczemu/ y ku bramie gnojowey: y ogladałem a mury Jeruzalemskie/ ktore były rozwálone/ y bramy jego/ *ktore* były popalone ogniem. 14 Potym jáchałem ku bramie źrzodłá / y ku sadzawce krolewskiey/ gdźie nie było miejscá bydlęciu ná ktorymem jáchał/ áby przejść mogło. 15 Przetoż jáchałem nád potokiem w nocy / á ogladałem mury / z kąd wrácájac śię/ wjáchałem bramą nád doliną / y tákem śię nawrocił. 16 Ale Kśiążętá nie wiedźieli gdźiem jeźdźił / y com czynił: Bom Zydom / áni Kápłánom/ áni Kśiążętom / áni urzędnikom/ áni żadnemu rzemieśnikowi *tego* áż do tąd nie oznájmił. 17 Przetożem rzekł do nich: Wy widźićie w jákimeśmy ućiśnieniu / á jáko Jeruzalem zpustoszone/ y bramy jego popalone są ogniem / podźćież á budujmy mury Jeruzalemskie/ ábyśmy nie byli więcey ná háńbę. 18 A gdym im oznájmił / że ręká Bogá mego byłá łáskáwa náde mną/ tákże y słowá krolewskie / ktore do mnie mowił / rzekli: Wstáńmyż á budujmy : Y zmocnili ręce swe ku dobremu.

19 C O słysząc Sánbállát Horonitczyk/ y Tobiasz sługá Ammonit-

a *I. Wyjámowałem.*

monitczyk/ y Gessem Arábczyk/ ßydźili z nas: y lekce nas *sobie* poważyli/ mowiąc: Coż to zá rzecż ktora cżynićie? ábo śię przećiw Krolowi buntujećie? 20 ♣ Y odpowiedźiáłem im/ á rzekłem do nich: Bog niebieski/ ten nam poßcżęśći/ á my słudzy jego/ wstáwszy á budujmy: ále wy nie maćie dźiału/ áni práwá/ áni pámiątki w Jeruzalem.

ROZDZIAL III.

Imioná tych ktorzy náprawiáli mury y bramy Jeruzalemskie: ktore śię tu porządnie wylicżáją.

1 POtym powstał Eliáśyb Kápłan nawyżßy/ y brácia jego Kápłani/ y budowáli bramę Owczą. ♣ Y a zbudowáli ją/ y przypráwili wrotá do niey: áż do wieże Meá zbudowáli ją/ y áż do wieże Chánáneel. 2 ♣ A podle niego/ budowáli mężowie z Jerychá: á podle nich budował Záchur Syn Jmmrego. 3 ♣ A bramę Rybną budowáli Synowie Senáá/ ktorzy ją też przykryli: y przypráwili wrotá do niey/ y zamki jey/ y zawory jey. 4 ♣ A podle nich popráwiał Meremot Syn Vryaßá/ Syná Kosowego: á podle nich popráwiał Messullám Syn Báráchiaßow/ Syná Meszezábelowego: á podle nich popráwiał Sádok/ Syn Báány. 5 ♣ Podle nich záśię popráwiáli Tekuitczycy: ále ći co byli zacnieyßy z nich/ nie podłożyli szyje swey pod robotę PAná swego. 6 ♣ A bramę stárą popráwiáli/ Jojádá Syn Fáseáchow: y Mesullám Syn Besodyaßow: ći ją przykryli/ y przypráwili wrotá do niey/ y zámki jey/ y zawory jey. 7 ♣ A podle nich popráwiał Melátyaß Gábáonitczyk/ y Jádon Meronitczyk/ mężowie z Gábáon/ y z Másfá áż do stolice Kśiążęcey/ z te strony rzeki. 8 ♣ Podle nich popráwiał Husyel Syn Chárchájaßow/ z złotnikámi: á podle niego popráwiał Chánániaß Syn Aptekárski. ♣ A Jeruzalemu b zániecháli áż do muru ßerokiego. 9 ♣ A podle nich popráwiał Ráfájaß/ Syn Chinrow/ Przełożony nád połowicą powiátu Jeruzalemskiego. 10 ♣ A podle nich popráwiał Jedájaß Syn Hárumáfow: y przećiw swemu domowi: á podle niego popráwiał Háttus/ Syn Háßboniaßow: 11 ♣ Częśći zás drugiey popráwiał Málchiaß Syn Hárymow: y Hásub Syn Pácháthmoábow/ tákże y wieże Tánnurym. 12 ♣ A podle niego popráwiał Sállum Syn Hállochesow/ Przełożony nád połowicą powiátu Jeruzalemskiego; sam y corki jego. 13 ♣ Bramy nád doliną popráwiał Chánun/ y obywátele Zánoe: ći ją budowáli/ y przypráwili wrotá do niey/ zamki jey/ y zawory jey: y ná tyśiąc łokći muru/ áż do bramy gnojowey. 14 ♣ Bramy zás gnojowey popráwiał Melchiaß syn Recháby: Przełożony nád powiátem Betcherem: tenći ją zbudował/ y przypráwił wrotá do niey/ zamki jey/ y zawory jey. 15 ♣ Do tego bramy źrzodłá popráwiał/ Sállon/ Syn Cholhozow/ Przełożony nád powiátem Másfá: á ten ją zbudował/ y przykrył ją/ y przypráwił wrotá do niey/ y zamki jey/ y zawory jey/ y mur nád stáwem Selách ku ogrodowi krolewskiemu/ áż do wschodu/ po ktorym zchodzą z miástá Dawidowego. 16 ♣ Zátym popráwiał Nehemiaß Syn Háßbuká/ Przełożony nád połowicą powiátu Betsur/ áż przećiwko grobom Dawidowym: y áż do stáwu c urobionego/ y áż do domu mocarzow. 17 ♣ Zá nim popráwiáli Lewitowie/ Rehum Syn Báni: podle niego popráwiał Hászábiaß/ Przełożony nád połowicą powiátu Ceile/ z powiátem swojim. 18 ♣ Zá nim zá śię popráwiáli brácia ich/ Báwáj/ Syn Chenádábow/ Przełożony nád połowicą powiátu Ceile. 19 ♣ A podle niego popráwiał Eser/ Syn Jesuj/ Przełożony nád Másfá/ częśći drugiey przećiw *miejscu* kedy chodzą do zbrojowni *nazwáney* Mikzoá. 20 ♣ Po nim wzruszony gorliwośćią popráwiał Báruch/ Syn Zábbájow częśći drugiey od Mikzoá/ áż do drzwi domu Eliáśybá/ nawyżßego Kápłáná. 21 ♣ Zá nim popráwiał Meremot Syn Vryaßá/ Syná Kosowego/ częśći drugiey/ ode drzwi domu Eliáśybowego/ áż do końcá domu je-

a *H. Poświęcili.*

b *T. Muru jego śrzedniego.*

c *2 Krol. 18.17.*

22 go. ♣ A zá nim popráwiáli Kápłáni/ 23 ktorzy mieszkáli w rowninie. ♣ Zá nimi popráwiał Benjámin/ y Hásub/ przećiw domom swojim: zá nimi popráwiał Azáryasz Syn Máásyjaszá/ Syná Ananiaszowego/ podle domu swego. 24 ♣ Zá nim popráwiał Bennuj Syn Chenádádow/ częśći drugiey od domu Azáryaszowego/ áż do Mikzoá/ y áż do rogu. 25 ♣ Pálál Syn Vzájego przećiw Mikzoá/ y wieży wysokiey/ wywiedźioney z domu krolewskiego: ktora byłá w śieni d więźienia: po nim popráwiał Fádájasz Syn Fárosow. 26 ♣ A Netynejczycy co mieszkáli w Ofel/ *popráwiáli* áż náprzećiwko bramie wodney/ ná wschod słońcá/ y wieże wysokiey. 27 ♣ Zá nimi popráwiáli Tekujtczykowie druga część przećiw wieży wielkiey y wysokiey/ áż do 28 muru Ofel. ♣ Od bramy Końskiey popráwiáli Kápłáni/ káżdy przećiw 29 domowi swemu. ♣ Zá nim popráwiał Sádok Syn Immerow/ przećiw domowi swemu/ á zá nim popráwiał Semejasz/ Syn Secheniaszow/ stroż bramy wschodniey. 30 ♣ Zá nim popráwiał Chánániasz/ Syn Selemiaszow/ y Chánun Syn Sáláfow szosty/ częśći drugiey. Zá nim popráwiał Mesullám/ Syn Berechiaszow/ przećiw gmáchowi 31 swemu. ♣ Zá nim popráwiał Málchiasz Syn złotniczy/ áż do domu Netynejczykow/ y kupcow/ przećiw bramie Sadowey/ y áż do Sale na-32 rożney. ♣ A miedzy Sala narożna/ áż do bramy Owczey popráwiáli złotnicy y kupcy.

d Jerem. 32. 2.

Rozdział. IV.

Sánbállát śię z sąśiády przećiw Żydom buntuje. 4. Nehemiasz od Bogá pomsty nád nieprzyjaćioły żąda. 6. murow popráwia. 7. á gdy Sánbállát jákoby Żydy pobił przemyśla, 9. Nehemiasz z ludem Bogu śię modli. 13. y straż stánowi. 14. lud do ochoty nápomina. 16. ktorzy też broni przy sobie májąc, budują. 19. á on opátrznie sobie poczyna.

1 A Gdy usłyszał a Sánbállát iż budujemy mury/ rozgniewał śię/ á rozgniewawszy śię bárzo/ szydźił z Żydow. 2 ♣ Y mowił przed bráćią swą/ y przed rycerstwem Sámáryjskim/ y rzekł: Coż wżdy ći Żydowie niedołężni czynią? tákże ich zániechamy? y będąż ofiárowáć? izáli tego zá dźień dokończą? izali wskrzeszą kámienie z gromad gruzu/ ktore zpalono? 3 ♣ Ale Tobiasz Ammonitczyk/ będąc przy nim rzekł: Niech budują! Jednák kiedy przyjdźie liszká/ przebije mur ich kámienny.

a Nehe. 2. 10.

4 WYsłuchajże o Boże nász/ bośmy wzgárdzeni/ á obroć pohańbienie ich ná głowę ich/ á daj je 5 ná łup w źiemi niewoli. ♣ Nie pokrywajże nieprawośći ich/ á grzech ich od twarzy twey niech nie będźie zgłádzony/ bo ćię do gniewu pobu-6 dźili/ dla tych co budują. ♣ Lecześmy my budowáli ten mur/ y spojony jest wszystek mur áż do połowice swey/ á lud miał serce do roboty.

7 A Gdy usłyszeli Sánbállát y Tobiasz/ y Arábczycy/ y Ammonitowie/ y Azodczycy/ że przybywáło wdłuż murow Jeruzalemskich/ á iż śię poczęły rozerwánia murow záwieráć/ bárzo śię rozgniewáli. 8 ♣ Przetoż zbuntowáli śię wszyscy wespoł/ áby szli wálczyć przećiw Jeruzalemowi/ y uczynić wstręt *robóćie*. 9 ♣ (Myśmy śię jednák modlili Bogu nászemu/ y postáwiliśmy straż przećiwko nim/ we dnie y w nocy/ bojąc 10 cy śię ich. ♣ Bo rzekli Żydowie: Zwątlałá śiłá noszącego/ á gruzu *jeszcże* wiele: á my nie będźiemy mo-11 gli budowáć muru) ♣ Nád to rzekli nieprzyjaćiele nászy: Niech nie wźwiedzą áni obaczą/ áż przyjdźiemy miedzy nie/ y pomordujemy je/ á *ták* zástánowimy tę robotę.

12 A Gdy przyszli Żydowie/ ktorzy mieszkáli około nich/ y powiedźieli nam nádźieśięćkroć: *Pilnujćie* ze wszystkich miejsc z ktorychby 13 przyść mogli do nas: ♣ Tedym postáwił ná dolnych miejscách zá murem/ y ná miejscách wysokich/ postáwiłem *mowię* lud/ według domow/ z mieczámi ich/ z włoczniámi/ y z łu-14 kámi ich. ♣ A gdym to oglądał/ wstawszy rzekłem do stárszych/ y do Przełożonych/ y do innego ludu; Nie-

bojćie

bojćie śię ich: ná PANá wielkiego y ſtrászliwego pámiętájćie/ á walczćie zá brácią wáſzę/ zá Syny wáſze/ y zá corki wáſze zá żony wáſze y zá domy wáſze.

15 A Gdy uſłyſzeli nieprzyjaćiele náſzy/ iż nam to oznájmiono/ tedy rozproſzył Bog rádę ich: á myſmy śię wſzyſcy wroćili do murow/ káżdy do roboty ſwojey.

16 A wſzákże od onego czáſu/ połowicá ſług mojich robiłá/ á połowicá ich trzymáli włocznie/ y tarcze/ y łuki/ y pancerze: á Przedniejſzy *ſtali* zá wſzyſtkim domem Judſkim.

17 Ci też ktorzy budowáli mury/ y ktorzy nośili brzemioná/ y co nákłádáli: jedną ręką ſwoją robili/ á drugą trzymáli broń.

18 A z onych ktorzy budowáli/ miał káżdy miecz ſwoj przypáſány do biodr ſwych/ y *ták* budowáli: á ten co w trąbę trąbił *był* przy mnie.

19 Bom rzekł do Stárſzych y Przełożonych/ y do innego ludu; Robotá wielka y ſzeroka: á myſmy śię rozſtrzeláli po murze dáleko jeden od drugiego.

20 A *przetoż* ná ktorymkolwiek byśćie miejſcu uſłyſzeli głos trąby/ tám śię zbierájćie do nas Bog náſz będźie walczył zá nas.

21 Pilnowáliſmy tedy roboty/ á połowicá ich trzymáłá włocznie/ od weśćia zorze/ áż gwiazdy wſchodźiły.

22 Ná tenże czás rzekłem do ludu: Káżdy z ſługą ſwym niech nocuje w Jeruzalem/ áby nam byli w nocy dla ſtraży/ á we dnie dla roboty.

23 Przetoż y ja/ y brácia moji/ y ſłudzy moji/ y ſtraż ktora jeſt zá mną/ nie zewleczemy ſzat náſzych; *á* káżdy niech ma broń ſwą/ *y* wodę.

ROZDZIAŁ V.

Gdy śię lud czáſu głodu ná lichwę y ućiążenie od możnieyſzych uſkarżał 6. Nehemiaſz to zgánił bogátym, y lud od ich zdźierſtwá wybáwił. 14. ſam też podátkow ſobie, jáko Kśiążęćiu powinnych, ná ludu nie wyćiągał. 17. ále owſzem ubożſze żywił.

1 Y Wſzczęło śię wielkie wołánie ludu/ y żon ich/ przećiw Żydom bráci ſwey.

2 Abowiem niektorzy mowili: Wiele nas co Syny náſze/ y corki náſze *záſtawiamy*/ ábyſmy nábywſzy zboża/ jeść y żyć mogli.

3 Inni záś mowili: Role náſze/ y winnice náſze/ y domy náſze záſtawiáć muśimy/ ábyſmy nábyli zboża w tym głodźie.

4 Inni záś mowili: Nápożyczáliſmy pieniędzy/ żebyſmy dáli podátek krolowi/ *záſtáwiwſzy* role náſze y winnice náſze.

5 Choć oto ćiáło náſze jeſt jáko ćiáło bráciej náſzey? *á* Synowie náſzy/ ſą jáko Synowie ich: Wſzákże oto my muśimy dawáć Syny náſze/ y corki náſze w niewolą y *niektore* z corek náſzych ſą już w niewolą podáne; á niemamy przemożenia w ręku náſzych/ ábyſmy je wykupili/ gdyż role náſze y winnice náſze inni *trzymáją*.

6 PRzetoż rozgniewałem śię bárzo/ gdym uſłyſzał wołánie ich/ y słowá tákowe.

7 Y umyśliłem w ſercu ſwym/ ábym zfukał Przedniejſze/ y Przełożone/ mowiąc do nich: Wy jeſteśćie/ ktorzy obćiążaćie a káżdy brátá ſwego: y zebrałem przećiwko nim zgromádzenie wielkie b.

8 Y rzekłem do nich: Myſmy c odkupili brácią náſzę d Żydy/ ktorzy byli záprzedáni pogánom/ podług przemożenia náſzego/ á jeſzcześ wy przedawáć będźiećie brácią wáſzę? á ták *jákoby* nam je przedawáć będźiećie? Y umilkneli/ y nie ználeźli coby odpowiedźieć.

9 NAd tom rzekł: Nie dobra to rzecz/ ktorą wy czynićie: Azaż nie w bojáźni Bogá náſzego chodźić maćie ráczey/ niż w hánbie pogánow nieprzyjaćioł náſzych.

10 Y jać też z brácią moją/ y z ſługámi mojimi/ pożyczyliſmy im pieniędzy/ y zboża: odpuśćmyż im/ proſzę/ ten ćiężar.

11 Wroććież im dźiś/ proſzę/ role ich/ winnice ich/ oliwnice ich/ y domy ich/ y ſetną częśći pieniędzy y zboża/ winá y oliwy/ ktora wy od nich wyćiągaćie.

12 Tedy odpowiedźieli: Wroćimy/ á nie będźiemy śię od nich *tego* upomináć: ták uczyniemy/ jákoś ty powiedźiał. Wezwałem też y Kápłánow/ á poprzyśiągłem je áby tákże uczynili.

13 Potymem wytrząſnął e zánadrza moje: y rzekłem: Niech ták wytrząśnie Bog káżdego męża z domu je-

a I. *Lichwę bi[…] rzeći*
b T. *Tych ktorzy śię n[…] nie [u]ſkarżáli*
c I. *Odkupowáć powinni.*
d 3 M 25.4[…]
e I. *Rękaw.*

go y prace jego / ktoryby nie uczynił dosyć temu słowu : á niech ták będźie wytrząśniony y wyprożniony. Y rzekło wszystko zgromádzenie / Amen. Y chwalili PANA / á lud uczynił jáko było rzeczono.

14 Od wszem ode dniá / ktorego mi przykazał Krol, ábym był Kśiążęćiem ich / w źiemi Judskiey / od roku dwudźiestego / áż do roku trzydźiestego y wtorego / Artaxerxesá Królá / przez dwánaśćie lat ja y bráćia moji obrokuśmy Kśiążęcego nie jedli.

15 ✣ Chyć Kśiążętá pierwszy ktorzy byli przede mną obćiążáli lud / biorac od nich chleb y wino / mimo śrebrá f syklow czterdźieśći. Tákże y słudzy ich używáli okrućieństwá nád ludem : álem ja ták nieczynił / dla bojáźni g Bożey.

f T. nákáżdy dźień.
g Przyp 16. 6.

16 Owszem y około popráwy tego muru prácowałem / á przećieśmy roli nie kupili / wiec y wszyscy słudzy moji byli tám zgromádzeni dla roboty.

17 ✣ Nádto z Zydow y przełożonych / sto y pięćdźieśiat mężow / y ktorzy do nas przychodźili z pogánow okolicznych / jadali u stołu mego.

18 ✣ Przetoż gotowano ná káżdy dźień wołu jednego / owiec sześć wybornych : y ptaki gotowano dla mnie : á káżdego dźieśiątego dniá rozmáitego winá hojnie dawano : wszákżem śię obroku Kśiążęcego nie upominał : ábowiem ćiężka byłá niewola ná ten lud.

19 ✣ Wspomniże ná mię Boże moj ku dobremu / według wszystkiego com czynił ludowi twemu.

ROZDZIAŁ. VI.

Nehemiasz przejrzawszy zamysły zdrádliwe nieprzyjaćiół swych, opátrznośćią swą onych uszedł. 15. Muru Jeruzalemskiego dobudował.

1 A Gdy usłyszał Sánbállát / y Tobiasz / y Gessem Arábczyk / y inni nieprzyjaćiele naszy / żem zbudował mur / á / że w nim nie zostáwáło żadney rozwáliny (chociam jeszcze w ten czás nie był przypráwił wrot do bram.)

2 ✣ Tedy posłał Sánbállát / y Gessem do mnie / mowiąc : Przydź / á zejdźmy śię społem we wśiách / ktore są ná polu Ono. Ale oni myślili uczynić mi co złego.

3 ✣ Przetoż posłałem do nich posły wskázując : Zácząłem robotę wielką / przetoż nie mogę zjácháć : Bo przeczżeby miáłá ustáć tá robotá / gdybym jey zániechawszy jáchał do was?

4 ✣ Tedy posłáli do mnie w tejże spráwie po czterykroć : A jam im odpowiedźiał / tymiż słowy.

5 Pótym Sánbállát posłał do mnie / w tejże spráwie piąty raz sługę swego / y list otworzony w ręce jego.

6 ✣ W ktorym to było nápisano : Jest posłuch miedzy narodámi / jáko Gásmus powiáda / że ty / y Zydowie myślićie śię z mocy wybić / á że ty dla tego budujesz mur / ábyś był nád nimi Krolem ich / jáko śię to pokázuje.

7 ✣ Do tego / żeś y proroki postánowił / áby powiádáli o tobie w Jeruzalem / mowiąc : On jest Krolem w Judźie. Teraz tedy dojdźie to Królá : Przetoż przydź á náradźimy śię społecznie.

8 ✣ Alem posłał do niego / mowiąc : Nie jest to co powiádasz ; ále sam sobie to wymyślasz.

9 ✣ Abowiem oni wszyscy strászyli nas / mowiąc : ✣ Osłábieją ręce ich przy robocie / y nie dokonáją. Przetoż teraz ô Boże zmocni ręce moje.

10 A Gdym wszedł w dom Semájaszá / Syná Delájaszowego / Syná Mehetábelowego / ktory był w záwárćiu / rzekł mi : Zejdźmy śię do domu Bożego / w pośrzod Kośćiołá / y zámknimy drzwi kośćielne / bo przydą chcąc ćię zábić : á w nocy przydą / áby ćię zábili.

11 ✣ Ktoremum rzekł : Tákowyżby mąż / jákim ja jest miał ućiekáć ? Ktoż tákowy jákom ja / coby wszedszy do Kośćiołá żyw został? Nie wnidę.

12 ✣ Y poznałem / że go Bog nieposłał / ále proroctwo mowił przećiwko mnie / bo go Tobiasz y Sánbállát byli przenájeli.

13 ✣ Przeto bowiem przenájety był / ábym śię uląkł / y ták uczynił / y zgrzeszył : á żeby mi to u nich było ná złe imię / czymby mi urągáli.

14 ✣ Pomniże / o Boże moj / ná Tobiaszá / y Sánbállátá / według tákowych uczynkow ich / tákże ná Noádyą Prorokinią / y ná inne Proroki / ktorzy mię strászyli.

15 A Ták dokonány jest mur dwudźiestego y piątego *dniá miesiącá* Elul / pięćdźieśiątego y drugiego dniá. 16 ♣ A gdy to usłyszeli wszyscy nieprzyjaciele naszy / y widźieli *to* wszyscy narodowie / ktorzy byli około nas / upádło im bárzo serce: 17 ♣ Bo poználi / że śię tá spráwá od Bogá nászego stáłá. W onez dni wiele przednieyszych z Judy / listy swe często posyłáli do Tobiaszá; tákże od Tobiaszá przychodźiły do nich. 18 ♣ Bo wiele ich *było* w Judźie/co śię z nim sprzyśięgli; gdyż on był źięćiem Sechániaszá Syná Aráchowego: á Jochánán Syn jego / pojął był corkę Mesullámá Syná Báráchiaszowego. 19 ♣ Nád to/ *y* dobroczynność jego opowiádáli przede mną/y słowá moje odnośili mu. ♣ A listy posyłał Tobiasz áby mię strászył.

ROZDZIAL. VII.

Nehemiasz dla bliskich nieprzyjáćiol, miásto strażą osádza. 5. Poczet ludu ktory śię nawroćił z Bábilonu. 70 Dáry od przednieyszych ludźi do kośćiołá ná chwałę Bożą oddáne.

1 A Gdy był dobudowány mur / y wystáwiłem a wrotá / y postánowieni byli odźwierni / y śpiewacy/y Lewitowie: 2 ♣ Rozkazałem Chánániemu brátu memu/y Chánániászowi Stáróśćie zamku Jeruzalemskiego; (bo ten był mąż wierny / y bojący śię Bogá nád wiele *innych*.) 3 ♣ Y rzekłem do nich: Niech nie otwieráją bram Jeruzalemskich áż ogrzeje słońce: A gdy ći co tu stawáją zámkná bramę/opátrzćież ją. ♣ A ták postánowiłem straż z obywátelow Jeruzalemskich / káżdego ná straży jego / y káżdego ná przećiwko domowi jego. 4 ♣ A miásto *było* szerokie / y wielkie / ále ludu máło w murách jego / á *jeszcże* nie były domy pobudowáne.

a Syrách 49.15.

5 P Rzetoż podał Bog moj do serca mego / ábym zebrał przednieysze / y przełożone / y lud: áby byli policzeni/podług rodzáju. ♣ Y ználazłem kśięgi rodu tych / ktorzy śię tu napirwey przyprowádźili / y ználazłem w nich to opisánie. 6 ♣ Cić *są* ludźie oney kráiny / ktorzy wyszli z pojmánia / y z niewoli / w ktorą *je* był záprowádźił Nábuchodonozor Krol Bábiloński; á wroćili śię do Jeruzalem/ y do Judy/ káżdy do miástá swego. 7 ♣ Ktorzy przyszli b z Zorobábelem / z Jesua/ Nehemiászem/ Azáryászem/ Ráhámiászem / Nechámánem / Márdocheuszem/ Bilsánem / Misperetem/ Bigwájem/ Nechumem/ Báána.

b Ezdr 2.2.

8 A Poczet mężow ludu Izráelskiego táki *jest*. Synow Fárosowych dwá tyśiącá/ sto y śiedmdźieśiat y dwá. 9 ♣ Synow Sefátyászowych trzy stá śiedmdźieśiat y dwá. 10 ♣ Synow Aráchowych / sześć set pięćdźieśiat y dwá. 11 ♣ Synow Pháhátmoábowych / Synow Jesuj / y Joábowych / dwá tyśiącá ośm set y ośmnaśćie. 12 ♣ Synow Elámowych / tyśiąc dwieśćie pięćdźieśiat y czterey. 13 ♣ Synow Záttuowych/ ośm set czterdźieśći y pięć. 14 ♣ Synow Záchájowych/śiedm set y sześćdźieśiat. 15 ♣ Synow Binnujowych/ sześć set czterdźieśći y ośm. 16 ♣ Synow Bebájowych/ sześć set dwádźieśćiá y ośm. 17 ♣ Synow Azgádowych/ dwá tyśiącá trzy stá dwádźieśćiá y dwáj. 18 ♣ Synow Adonikámowych/ sześć set sześćdźieśiat y śiedm. 19 ♣ Synow Bigwájowych / dwá tyśiącá sześćdźieśiat y śiedm. 20 ♣ Synow Adynowych/ sześć set pięćdźieśiat y pięć. 21 ♣ Synow Aterowych/ *co poszli* z Ezechiaszá/dźiewięćdźieśiat y ośm. 22 ♣ Synow Hásumowych / trzy stá dwádźieśćiá y ośm. 23 ♣ Synow Besájowych / trzy stá dwádźieśćiá y czterey. 24 ♣ Synow Cháryfowych/ sto y dwánaśćie. 25 ♣ Synow z Gábáonu/ dźiewięćdźieśiat y pięć. 26 ♣ Mężow z Betlehemu y Netofátu / sto ośmdźieśiat y ośm. 27 ♣ Mężow z Anátotu/ sto dwádźieśćiá y ośm. 28 ♣ Mężow z Bet Azmáwetu/ czterdźieśći y dwáj. 29 ♣ Mężow z Kárjatjárymu/ z Káfiry/ y z Beerotu/ śiedm set czterdźieśći y trzey. 30 ♣ Mężow z Rámy / y z Gábáá/ sześć set dwádźieśćiá y jeden. 31 ♣ Mężow z Máchmás / sto y dwádźieśćiá y dwá. 32 ♣ Mężow z Bethelá/y z Háj/ sto dwádźieśćiá y trzey. 33 ♣ Mężow z Nebo drugiego / pięćdźieśiat y

Bożego, grzechy uznawa, y iáwno pokutę czynią. 4. Modlitwá ich, w ktorey dobrodźieystwá Boże wysławiáią. 16. sámi śiebie obwiniáią. 20. miłośierdźie Páńskie opowiádáią. 32. y áby Bog gniew swoy y karánie od nich odwroćił, proszą.

1 Potym dnia dwudźiestego / y czwartego / tegoż mieśiącá / zgromádźili śię Synowie Izráelscy / y pośćili w worzech / y posypáli śię prochem. 2 A odłączyło śię naśienie Izráelskie od wszystkich cudzoziemcow / á stánąwszy wyznawáli grzechy swe / y nieprawośći Oycow swych. 3 Y powstáli ná mieyscách swych / á czytáli Kśięgi Zákonu PANá Bogá swego / cztery kroć przez dźień a / y cztery kroć wyznawáli / á kłaniáli śię PANU Bogu swemu. 4 Zátym stáneli ná stopniách Lewitow / Iesuá y Báni / Kádmiel / Sebániasz / Bunni / Serebiasz / Báni / Chenáni : á wołáli głosem wielkim do PANá Bogá swego. 5 Y mowili Lewitowie / Iesuá / y Kádmiel / Báni / Hásábneiasz / Serebiasz / Odyiasz / Sebániasz / Petáchiasz : Wstańcie / błogosławćie PANU Bogu wászemu od wieku áż ná wieki : A niech błogosławią imieniowi twojemu chwalebnemu / y wywyższonemu / nád wszelkie błogosławieństwo y chwałę. 6 Ty PANie sam / ty sam / tyś uczynił b niebo / niebá niebios / y wszystko woysko ich / źiemię / y wszystko co jest ná niey / morza / y wszystko co w nich jest ; á ty obżywiasz to wszystko / á woyská niebieskie tobie śię kłániáią. 7 Tyś jest PANie Boże / ktoryś wybrał Abrámá / á c wywiodłeś go z Ur Cháldejskiego / y dałeś mu imię d Abráhám. 8 Y ználazłeś serce jego e wierne przed obliczem twojim, y uczyniłeś z nim przymierze / że dasz źiemię Chánáneyczyká, Hetteyczyká / Amorreyczyká / y Ferezeyczyká / y Iebuzeyczyká / y Gergezeyczyká / że ją dasz naśieniu f jego / y ziśćiłeś słowá twoje : boś ty sprawiedliwy. 9 Wejrzałeś záiiste ná g utrapienie Oycow nászych w Egipćie / á wołánie ich wysłuchałeś nád morzem czerwonym. 10 A pokázowałeś znáki h / y cudá ná Fáráonie / y ná wszystkich sługách jego / y ná wszystkim ludu źiemie jego / boś poznał / że sobie hárdźie postępowáli przećiwko nim / y uczyniłeś sobie imię / jáko śię to dźiś pokázuje. 11 Y rozdźieliłeś morze i przed nimi / á przeszli przez pośrzodek morzá po suszy : á te ktorzy je gonili / wrzućiłeś w głębokośći / jáko kámień w wody gwałtowne. 12 A w słupie obłokowym prowádźiłeś je k we dnie / á w słupie ognistym w nocy : ábyś im oświecał drogę ktorą iść mieli. 13 Potymeś ná gorę Synáj zstąpił / l y mowiłeś do nich z niebá / á dałeś im Sądy práwe / y Zakony práwdźiwe / ustáwy / y roskazánia dobre. 14 Y Sábbát twoj święty oznáymiłeś im / á przykazánia / y ustáwy y zakon wydałeś im przez Mojżeszá sługę twego. 15 Dałeś im też chleb w głodźie ich z niebá / y wodęś im z skáły wywiodł m w prágnieniu ich : á rozkazałeś im / ábyszli / y posiedli źiemię / o ktorąś podniosł rękę twą / że im ją dasz.

16 Ale oni y Oycowie nászy hárdźie sobie poczynáli / y zátwardźili kárk swoy / y nie słucháli rozkazánia twego. 17 Owszem niechćieli słucháć / áni wspomnieli ná cudá twoje / ktoreś czynił przy nich : ále zátwárdźiwszy kárk swoy / postánowili sobie n wodzá / chcąc śię wroćić w niewolą swoję / w uporze swojim. Lecz ty o Boże miłośćiwy o łáskáwy / y miłośierny / nie skwápliwy / y wielkiego miłośierdźia / nie opuśćiłeś ich. 18 Náwet gdy sobie uczynili ćielcá p ulanego / y mowili : Ten jest Bog twoj / ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey / y dopuśćili śię bluźnierstw wielkich. 19 Ty jednák dla litośći twojich wielkich / nie opuśćiłeś ich ná puszczy : Słup q obłokowy nie odstąpił od nich we dnie / prowádząc je w drodze : áni słup ognisty w nocy / oświecájąc je / y drogę ktorą iść mieli. 20 Nád to duchá twojego dobrego dałeś im, áby je uczył / y r mánny twojey nie odjąłeś od ust ich / y wodę dałeś im w prágnieniu ich. 21 A ták przez s czterdźieśći lat żywiłeś je ná puszczy : ná

niczym

a H. Przez czwartą część dniá.

b 1 Moj. 1. 1. c 1 Moj. 11.31. 32. y 12.1. d 1 Moj. 17. 6. e 1 Moj. 15. 6. f 1 Moj. 12. 7. y 13.15 y 15.18 y 17.8. y 26.4. g 2 Moj. 3. 7. y 14.10.

h 2 Moj. 7. y 8. y 9. y 10. y 11. y 12. y 13. y 14. i 2 Moj. 14.22. k 2 Moj. 13.21. l 2 Moj. 19.20. y 20.1. m 2 Moj. 16.14. y 17.6. 4 Moj. 20. 9. n 4 Moj. 14. 4. o 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14.18. p 2 Moj. 32. 1. q 2 Moj. 13.28. 4 Moj. 40.38. r 4 Moj. 11.17. Josue. 5. 12. s 2 Moj. 16.35. 5 Moj. 2. 7.

nicżym im nie zchodźiło: ßáty ich nie zwiotßáły/ y nogi ich nie nápuchły. ♣ 22 Y podałeś im krolestwá/ y narody ktoreś rozegnał po kątách/ ták/ że pośiedli ziemię Sehonowę y ziemię Krolá Hesebońskiego/ y ziemię Ogá Krolá Bázáńskiego. ♣ 23 A Syny ich rozmnożyłeś jáko gwiázdy niebieskie/ y wwiodłeś je do ziemie/ o ktorey mawiał Ojcom ich/ że wnidą y pośiędą ją. ♣ 24 Bo przyßedßy Synowie ich pośiedli tę ziemię/ gdyś poniżył przed nimi obywátele oney ziemie Chánánejczyki/ y podałeś je w ręce ich/ y Krole ich/ y narody oney ziemie/ áby śię z nimi obchodźili według woli swojey. ♣ 25 Pobráli tedy miástá obronne/ y ziemię tłustą: y pośiedli domy pełne wßelkich dobr; studnie wykopáne/ winnice/ oliwnice/ y drzew rodzájnych bárzo wiele: á jedli/ y byli násyceni/ y otyli/ y opływáli w roskoßy z dobroći twojey wielkiey. ♣ 26 Ale gdy ćię rozdráżnili/ y stáli śię odpornymi/ zárzućiwßy zakon twoj w tył swoj/ á Proroki twoje pobili/ ktorzy śię oświadczáli przed nimi/ áby je náwroćili do ćiebie: y dopuszczáli śię bluźnierstwá wielkiego. ♣ 27 Podałeś ᵘ je w ręce nieprzyjaćiołom ich/ ktorzy je ztrapili. A gdy czásu utrapienia swego wołáli do ćiebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ á według litośći twojich wielkich/ dawałeś im wybáwićiele/ ktorzy je wybawiáli z rąk nieprzyjaćioł ich. ♣ 28 W tym/ gdy trochę odpoczęli/ z nowu czynili złość przed twarzą twoją: przetoż opuśćiłeś je w ręce nieprzyjaćioł ich/ áby pánowáli nád nimi: Lecz gdy śię *z nowu* náwroćili/ á wołáli do ćiebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ y wybáwiłeś je według litośći twojich/ przez wiele czásow. 29 ♣ Y oświadczałeś śię przed nimi/ ábyś je náwroćił do zakonu swego: ále oni sobie hárdźie poczynáli/ á nie słucháli przykazań twojich/ owßem przećiw sądom twojim grzeßyli ktore gdyby człowiek ˣ czynił/ żyłby przez nie: Ale uchylájąc rámion swych/ kárk swoj zátwárdźili/ y nie słucháli. ♣ 30 Wßákżeś *ty* im folgował przez wiele lat: oświadczájąc y śię przed nimi Duchem twym przez Proroki twoje: á gdy nie słucháli/ podałeś je w ręce narodow onych ziem. ♣ 31 Ale dla litośći twojich wielkich/ nie dałeś ich ná wytrácenie/ ániś ich opuśćił/ boś ty Bog łáskáwy y miłośierny.

32 TEraz tedy o Boże náß/ Boże wielki/ możny/ y stráßny/ ktory strzeżeß przymierza y miłośierdźia/ niech nie będźie máłe przed tobą káżde ᶻ utrapienie/ ktore przyßło ná nas/ ná Krole náße/ ná Kśiążętá náße/ y ná Kápłány náße/ y ná Proroki náße/ y ná Ojce náße/ y ná wßystek lud twoj ode dni Krolow Assyryjskich/ áż do dniá tego. ♣ 33 Ácześ ty jest ᵃ spráwiedliwy we wßystkim tym co przyßło ná nas: boś spráwiedliwie uczynił/ á mysmy niezbożnie czynili. ♣ 34 Y Krolowie náßy/ Kśiążętá náßy/ Kápłáni náßy/ y Ojcowie náßy nie pełnili zakonu twego/ y nie przestrzegáli przykazań twojich/ y świádectw twych/ ktorymiś śię oświadczał przed nimi. ♣ 35 Bo oni w krolestwie swym/ y w dobroći twojey wielkiey/ ktorąś im pokazał/ y w ziemi przestronney y tłustey ktorąś im był dał nie służyli tobie/ áni śię odwroćili od spraw złych swojich. 36 ♣ Oto/ mysmy dźiś niewolnikámi/ y ziemią ktorąś dał Ojcom náßym/ áby jedli owoc jey/ y dobrá jey/ otośmy niewolnikámi w niey. ♣ 37 Już urodzáje swoje obfite *wydawa* Krolom/ ktoreś postánowił nád námi/ dla grzechow náßych: pánują nád ćiáły náßymi/ y nád bydłem náßym/ według woli swey/ ták/ żesmy w wielkim ućiśnieniu. ♣ 38 Wßákże w tym wßystkim czynimy mocne przymierze/ y zápisujemy *je*, ktore pieczętują Kśiążętá náßy/ Lewitowie náßy/ y Kápłáni náßy.

5 Moj 8. 4.

ᵘ Sędź. 2. 14. y 3. 1.

ˣ 3 Moj 28. 5. Ezech. 10. 11. Rzym. 10. 5. Gálát. 3. 12.

ʸ 2 Krol. 17. 13. 2 Kron 36. 15.

ᶻ 1. *Nie lekce sobie waż utrapienia.*

ᵃ 5 Moj. 32. 4. Dán. 9. 14.

ROZDZIAL X.

Liczbá przedniejßych z ludu, zá ktorych powodem odnowione było przymierze z Bogiem. 30. Sposob potwirdzenia tego przymierza, y obowiązki przy nim uczynione.

1 A Ktorzy pieczętowáli/ *ći byli,* ᵃ Nehemiaß a Tyrsátá/ Syn Háchálijaßow/ y Sedekiaß/ Sárá-

ᵃ Nehe. 9. 30.

3 jaš/Azáryaš/Jeremiaš. ✣ Fássur/
4 Amáryaš. Málchiaš. ✣ Háttus/Se-
5 bániaš/Málluch. ✣ Hárym/Mere-
6 mot/Obádyaš. ✣ Dániel/Gynne-
7 ton/Báruch. ✣ Mesullám/Abiaš/
8 Miámin. ✣ Máázyaš/Bilgái/Se-
9 májaš. Ci *byli* Kápłáni. ✣ A Lewi-
towie byli/Jesuá Syn Azániaszow/
10 Binnui z Synow Chenádádowych/
11 Kádmiel. ✣ Brácia też ich; ✣ Se-
12 bániaš/Odyjaš/Kelitá/Felejaš/
13 Chánán. ✣ Michá/Rechob/Hásá-
14 biaš. ✣ Záchur/Serebiaš/Sebá-
15 niaš. ✣ Odyjaš/Báni/Beninu. ✣
16 Przedniejszy z ludu: Fáros/Páchát-
17 moáb/Eláni/Záttu/Báni. ✣
18 Bunni/Azgád/Bebáj. ✣ Adoniaš/
19 Bygwáj/Adyn. ✣ Ater/Ezechiaš/
20 Azur. ✣ Chodyaš/Hásum/Besái. ✣
21 Háryf/Anátot/Nebáj. ✣ Mágpiás/
22 Mesullám/Chesir. ✣ Mesezábel/
23 Sádok/Jáddua. ✣ Pelatyaš/Chá-
24 nán/Anájaš. ✣ Ozeaš/Hánániaš/
25 Hásub. ✣ Hálloches/Pilchá/Sobek.
26 ✣ Rehum/Hásábná/Máásejáš.
27 ✣ Y Achiaš/Chánán/Anán. ✣
Málluch/Hárym/Bááná.

28 TAkże y inni z ludu: Kápłáni/
Lewitowie/Odźwierni/Spie-
wacy/Netynejczycy; y wszyscy kto-
rzy śię odłączyli od narodow onych
ziem/do Zakonu Bożego: Zony ich/
Synowie ich/y corki ich: wszelki u-
29 miejętny y rozumny. ✣ Chwyćiwszy
śię *tego* z bráćią swą/y z przedniej-
szymi ich przychodźili *obowiezując śię*
przeklectwem/y przyśięgą/że chcą
chodźić w Zakonie Bożym/ktory jest
podány przez b Mojżeszá/sługę Bo-
żego/y chcą strzedz/á czynić wszystkie
przykazánia PAná Bogá nászego/
y sądy jego/y ustáwy jego. ✣ A że nie
30 damy corek nászych narodom oney c
ziemie/y corek ich bráć nie będzie-
31 my Synom nászym. ✣ Ani od naro-
dow oney ziemie/ktorzyby nam
przynośili *jákie* towáry/ábo jákie
zboże w dźień Sábbátu d náprze-
daj/bráć od nich będźiemy w Sáb-
bát/áni w dźień święty: A/że zá-
niechamy roku śiodmego e *siánia*
roli y wyćiągánia wszelákiego dłu-
32 gu. ✣ Postánowiliśmy też miedzy
sobą práwo/ábyśmy dawáli po trze-
ćiey częśći sykla ná *káżdy* rok ná po-
33 trzebę domu Bogá nászego. ✣ Ná
chleby pokłádne/y ná Ofiárę f ustá-
wiczną/y ná cáłopalenia ustáwi-
czne w Sábbáty/w pierwsze dni
mieśiącá/g w świętá uroczyste/
y ná rzeczy święte/y ná *ofiáry* zá
grzech/ku oczyśćieniu Izráelá/y
ná wszeláką potrzebę domu Bogá
34 nászego. ✣ Rzućiliśmy też losy około
noszenia drew/*miedzy* Kápłány/Le-
wity/y miedzy lud/áby ich dodá-
wáli do domu Bogá nászego/według
domow Ojcow nászych/náczásy ná-
znáczone/od roku do roku: áby go-
rzáło ná Ołtarzu PANA Bogá
nászego/jáko jest nápisano h w Zá-
35 konie. ✣ Tákże áby przynośili pier-
worodztwá i ziemie nászey/y pier-
worodztwá wszelkiego owocu káż-
dego drzewá/od roku do roku/do do-
36 mu PAńskiego. ✣ Do tego pierwo-
rodztwá Synow nászych/y bydeł
nászych/jáko nápisáno k w Zako-
nie/y pierworodztwá wołow ná-
szych/y owiec nászych: żeby przyno-
śili do domu Bogá nászego/Kápłá-
nom służącym w domu Bogá násze-
37 go. ✣ Nád to pierwoćiny ćiast l ná-
szych/y podnoszonych ofiar nászych/
y owoce wszelkiego drzewá/moszczu/
y oliwy świeżey/áby przynośili
Kápłánom do gmáchow domu Bo-
gá nászego/y dźieśięćinę m ziemie
nászey/Lewitom: á ćiż Lewitowie
wybieráć będą te dźieśięćinę we
wszystkich mieśćiech robot nászych.
38 ✣ A będźie Kápłán/Syn Aáronow
przy Lewitách/gdy Lewitowie te
dźieśięćinę odbieráć będą: á Lewi-
towie n wniosą dźieśięćinę z dźie-
śięćiny do domu Bogá nászego/do
39 komor w domu skárbnice. ✣ Bo *do*
tych komor odnośić będą Synowie
Izráelscy/y Synowie Lewiego/ofiá-
rę zboża/moszczu/y oliwy świeżey/
gdźie są naczynia świątnice/y Ká-
płáni służący/y odźwierni/y śpie-
wacy: ábyśmy nie opuszczáli domu
Bogá nászego.

ROZDZIAŁ XI.

Z każdego dźieśiątku jednego, coby mieszkał w Ieruzalem, przez los obrawszy, inni wszyscy do drugich miast Iudskich náznáczeni.

b Jand. 1. 17.
c 2 Moj. 34. 16. 5 Moj. 7. 3.
d 1 Moj. 20. 10. 2 Moj. 34. 21. 3 Moj. 23. 2.
e 5 Moj. 5. 12. 2 Moj. 23. 10. 3 Moj. 25. 4. 5 Moj. 15. 1.
f 4 Moj. 28. 5.
g 4 Moj. 28. 3.
h 3 Moj. 6. 9. 12.
i 2 Moj. 23. 19. 3 Moj. 19. 23.
k 2 Moj. 13. 2. 4 Moj. 3. 13. y 8. 17.
l 3 Moj. 23. 17. 4 Moj. 15. 19. y 18. 1[illegible] 5 Moj. 18. 4.
m 4 Moj. 18. 24.
n 4 Moj. 18. 26.

Miesz-

1 Mieszkáli tedy przedniejszy z ludu w Jeruzalem / á inny lud miotáli losy / áby wźięli dźieśiatego człowieká ná mieszkánie w Jeruzalemie / mieśćie świętym / á dźiewięć częśći w *innych* mieśćiech.

2 ♣ Y błogosłáwił lud wszystkim mężom / ktorzy *śię* dobrowolnie ofiárowáli / áby mieszkáli w Jeruzalemie.

3 ♣ A ći są przedniejszy oney kráiny / ktorzy mieszkáli w Jeruzalem: (á w inszych mieśćiech Judskich mieszkał káżdy w osiádłośći swojey / y w mieśćiech swych / Izráelczycy / Kápłáni / y Lewitowie / y Netynejczycy / y Synowie a sług Sálomonowych.)

4 ♣ A ták w Jeruzalem mieszkáli *niektorzy* z Synow Judowych / y z Synow Benjáminowych: z Synow Judowych: Atájasz Syn Uzyaszá / Syná Zácháryaszowego / Syná Amáryaszowego / Syná Sefátyaszowego / Syná Máhálálelowego / z Synow Fáresowych.

5 ♣ Tákże Máásejasz Syn Bárucha / Syná Cholhozowego / Syná Hásájaszowego / Syná Hádájaszowego / Syná Jojárybowego / Syná Zácháryaszowego / Syná Sylonczykowego.

6 ♣ Wszystkich Synow Fáresowych mieszkájacych w Jeruzalem / czterystá sześćdźieśiat y ośm / mężow dużych.

7 ♣ A Synowie Benjáminowi / ći są: Sállu / Syn Mesullámá / Syná Joedowego / Syná Fádájaszowego / Syná Kolájaszowego / Syná Máásejaszowego / Syná Itylowego / Syná Isájaszowego.

8 ♣ A po nim Bábáj / Sálláj / *wszystkich* dźiewięć set dwádźieśćiá y ośm.

9 ♣ A Joel Syn Zychry / był przełożonym nád nimi: á Judá Syn Senuá nád miástem wtory.

10 ♣ Z Kápłánow *mieszkáli* Jedájasz Syn Jojárybow / y Jáchin.

11 ♣ Serájasz Syn Helkiaszá / Syná Mesullámowego / Syná Sádokowego / Syná Merájotowego / Syná Achitobowego: przełożony w domu Bożym.

12 ♣ A bráćij ich ktorzy odpráwowáli roboty domowe / ośm set dwádźieśćiá y dwá: y Adájasz syn Jerohámá / Syná Pelálíaszowego / Syná Amsego / Syná Zácháryaszowego / Syná Fássurowego / Syná Málchiaszowego.

13 ♣ A bráćij jego przedniejszych / z *domow* Ojcowskich / dwie śćie czterdźieśći y dwá. Y Amássesáj / Syn Asáreele Syná Achzájowego / Syná Mesillemitowego / Syná Immerowego.

14 ♣ A bráćij ich mężow dużych / sto dwádźieśćiá y ośm: á przełożony nád nimi Zábdyel Syn Gedolimow.

15 ♣ A z Lewitow: Semejasz Syn Hássuby / Syná Asrykámowego / Syná Hásábiaszowego / Syná Bunni.

16 ♣ A Sábbátáj / y Jozábád *byli* nád robotą *ktora byłá* z dworu przy domu Bożym / á *ći byli* z przedniejszych Lewitow.

17 ♣ A Mátániasz Syn Micháśá / Syná Zábdyaszowego / Syná Asáfowego / był przedniejszy w záczynániu chwały przy modlitwie. A Bákbukiasz wtory / z bráćij jego / y Abdá / Syn Sámmuj / Syná Gálilowego / Syná Jedytunowego.

18 ♣ Wszystkich Lewitow *było* w mieśćie świętym / dwie śćie ośmdźieśiat y czterej.

19 ♣ A z Odźwiernych: Akkub / Tálmon / y bráćij ich strożow w bramách / sto śiedmdźieśiat y dwá.

20 ♣ A drudzy z Izráelá / z Kápłánow / z Lewitow / *mieszkáli* we wszystkich mieśćiech Judskich / káżdy w dźiedźictwie swojim.

21 ♣ Ale Netynejczycy mieszkáli w Ofelu: A Sychá / y Gispá *byli* nád Netynejczykámi.

22 ♣ A przełożony nád Lewitámi w Jeruzalemie *był* Uzy Syn Báni / Syná Chásábiaszowego / Syná Mátániaszowego / Syná Micháśowego. Ci *byli* z Synow Asáfowych śpiewacy / przy służbie domu Bożego.

23 ♣ Abowiem rozkazánie krolewskie *było* o nich / y pewne opátrzenie / dla śpiewakow ná káżdy dźień.

24 ♣ A Petáchiasz Syn Mesezábelow / z Synow Zárácha / Syná Judowego / *był* ná miejscu krolewskim w káżdey spráwie do ludu.

25 ♣ A we wśiách y polách ich / z Synow Judowych / mieszkáli w Kárját Arbie / y we wśiách jego / y w Dybon / y we wśiách jego / y w Jekábseel / y we wśiách jego.

26 ♣ Y w Jesue / y w Moládá / y w Betfelet.

27 ♣ Y w Hásersuál / y w Beersábe / y we wśiách jego.

28 ♣ Y w Syceleg / y w Mechoná / y we wśiách je°.

29 ♣ Y w Enrymmon / y w Sáráá / y w Jerymut.

30 ♣ W Zánoe / w Adullám / y we wśiách ich:

a 1 *Krol.* 9. 21. *Nehe.* 7. 60.

ich:

ich: w Láchis y ná polách jego: w Aseku y we wśiách jego. A ták mieszkáli od Beersebý/ áż do Gehennon.
31 A Synowie Beniáminowi z Gábáá *mieszkáli* w Máchmás/ y w Háju/ y w Bethel/ y we wśiách jego.
32 W Anátot/ w Nobie/ w Anánia.
33 W Chásor/ w Rámá/ w Getáim.
34 W Hádyd/ w Seboim/ w Nebállát.
35 W Lod/ y w Ono/ y w dolinie rzemieśnikow.
36 A z Lewitow *mieszkáli niektorzy* w dźiałech Judskich/ y Beniáminskich.

ROZDZIAŁ XII.

Rodzáj y nástępowánie nawyższych Kápłánow, y Lewitow, áż do pánowánia Alexándrá Wielkiego. 27. Murow mieyskich poświecenie. 44. A Dozorcy skárbow Kośćielnych.

1 A Ci są Kápłáni y Lewitowie/ ktorzy przyszli z Zorobábelem/ Synem Seáltyelowym/ y z Jesua:
2 Seráiasz/ Jeremiasz/ Ezdrasz.
3 Amáryasz/ Mállnch/ Háttus.
4 Sechániasz/ Rehum/ Meremot.
5 Jddo/ Gynnetoj/ Abiasz.
6 Miámin/ Máádyasz/ Bilgal. Semájasz/ y Jojáryb/
7 Jedájasz. Sállu/ Amok/ Helkiasz/ Jedájasz. Ci *byli* przedniejszy z Kápłánow/ y z bráciy swych/ zá dni Jesuego.
8 A Lewitowie: Jesuá/ Binnui/ Kádmiel/ Serebiasz/ Judá/ Mátániasz/ nád pieśniámi/ sam y brácia jego.
9 A Bákbukiasz/ y Hunni brácia ich *byli* przećiwko
10 nim w porządku *swojm*. A Jesuá zpłodźił Joákimá: á Joákim zpłodźił Eliásybá: á Eliásyb zpłodźił
11 Jojáde. A Jojádá zpłodźił Jonátáná: á Jonátán zpłodźił Jáddue.
12 A zá dni Joákimá/ byli Kápłáni przedniejszy/ z domow Ojcowskich. Z Seráiászowego/ Meráiasz: z Je-
13 remiaszowego/ Chánániasz. Z Ezdraszowego/ Mesullám: z Amáry-
14 aszowego/ Jochánán. Z Melchowego/ Jonátán: z Sechániaszowego/
15 Jozef. Z Hárymowego/ Adná:
16 z Meráiotowego/ Helkáj. Z Jddowego/ Zácháryasz: z Ginnetowego/
17 Mesullám. Z Abiaszowe° Zychry: z Minjáminowego y z Máádyaszo-
18 wego/ Piltáj. Z Bilgowe°/ Sámmuá: z Semejaszowego/ Jonátán.
19 A z Jojárybowego/ Máttenáj: z
20 Jedájaszowego/ Uzy. Z Sállájowego/ Kálái: z Amokowego/ Heber.
21 Z Helkiaszowego/ Hásábiasz: z Je-
22 dájaszowego/ Nátánáel. A Lewitowie zá dni Eliásybá/ Jojády/ y Jochánáná/ y Jádduego/ popisáni są *ktorzy byli* przedniejszymi z *domow* Ojcowskich: tákże y Kápłáni, áż do krolestwá Dáryuszá Krolá Perskie-
23 go. Synowie *mowię* Lewi przedniejszy z domow Ojcowskich/ zápisáni *są* w Kśięgách Kroniki/ áż do dni Jochánáná Syná Eliásybowe-
24 go. Przedniejszy *mowię* z Lewitow *byli* Hásábiasz/ Serebiasz/ y Jesuá Syn Kádmielow/ y brácia ich przećiwko nim/ ku chwaleniu y wysłáwiániu Bogá, według rozkazánia Dawidá/ męża Bożego/ straż przećiwko straży.
25 Mátániasz/ y Bákbukiasz/ Obádyasz/ Mesullám/ Tálmon/ Akkub *byli* strożámi odźwiernymi przy domu skárbu u bram a.
26 Ci *byli* zá dni Joákimá Syná Jesuego/ Syná Jozedekowego/ y zá dni Nehemiaszá wodzá/ y Ezdraszá Kápłáná/ náuczonego w Piśmie.
27 A Przy poświącániu muru Jeruzalemskiego/ szukano Lewitow ze wszystkich miejsc ich/ áby je przywiedźiono do Jeruzalem/ żeby wykonáli poświącánia y wesela/ á to z wysławiániem y z śpiewániem/ z cymbałámi/ z lutniámi/ y z cytrámi.
28 Przetoż zgromádzeni są Synowie śpiewakow/ y z rownin około Jeruzalem/ y ze wśi Netofátyckich.
29 Tákże z domu Gilgál/ y z pol Gebá/ y z Azmáwet: bo sobie śpiewacy budowáli wśi około Jeruzalem.
30 A oczyśćiwszy śię kápłáni/ y Lewitowie/ oczyśćili też lud/ y brámy/ y mur.
31 Zátymem rozkazał wstąpić Kśiążętom Judskim ná mur/ y postáwiłem dwá hufy wielkie chwalących: z ktorych *jedni* szli ná práwo od wyższey strony muru/
32 ku bramie Gnojowey. A zá nimi szedł Hozájasz/ y połowicá Kśiążąt
33 Judskich. Tákże Azáryasz/ Ezdrasz
34 y Mesullám. Judá/ y Beniámin/
35 y Semejasz/ y Jeremiasz. Potym niektorzy z Synow Kápłáńskich/ z trąbámi: *Miánowićie* Zácháryasz syn

a 1. *Ná progách ich.*

Joná-

Jonátáná/Syná Semejaszowego/ Syná Máttániaszowego / Syná Michájaszowego / Sáná Záchurowego/Syná Asáfowego. 36 Abrácia jego/Semejasz/y Asárel/Milálaj / Gilálaj/ Máaj/ Netáneel / y Judá/Chánáni/z instrumentámi muzyckimi Dawidá mężá Bożego; á Ezdrasz náuczony w pismie/ przed nim. 37 Potym ku bramie Zrzodłá/ ktora przećiwko nim *byłá*, wstępowáli po wschodźie miástá Dawidowego/ ktoredy chodzą ná mur: á od *muru* przy domu Dawidowym / áż do bramy Wodney ná wschod słońcá. 38 A drugi huf chwalących/ szedł przećiwko *nim*, á ja zá nim: á połowicá ludu po murze / od wieże Tánnurym/ áż do muru szerokiego. 39 A od bramy Efráim/ku bramie Stárey / y ku bramie Rybney / y wieży Chánáneel/y wieży Meá / áż do bramy Owczey: Y stánęły u brámy Straży. 40 Potym stánęły one dwá hufy chwalących w domu Bożym/ y ja/ y połowicá przełożonych ze mną. 41 Tákże Kápłáni: Eliákim/ Máásejasz/Minjámin/ Michájasz/ Elienáj/Zácháryasz/ Chánániasz/ z trąbámi. 42 Y Máázyasz,y Semejasz/ y Eliásár / y Uzy / y Jochánán / y Málchiasz / y Elám / y Ezer. A śpiewacy głośno śpiewáli / y Jzráchiasz przełożony *ich*. 43 Spráwowáli tákże onegoż dniá ofiáry wielkie/y weselili śię: Abowiem Bog rozweselił je *był* weselem wielkim / ták iż śię y niewiásty / y dźiatki weseliły: Y było słyszeć wesele Jeruzálemskie dáleko.

44 Obráni też są dniá onego mężowie/ nád komorámi skárbow / y Ofiar/ pierwoćin/ y dźieśięćin: áby zgromadzáli do nich z pol miejskich dźiały/Zakonem *wárowáne* Kápłánom/ y Lewitom; Bo śię weselił Judá z Kápłánow/ y z Lewitow tám stojących. 45 Ktorzy strzegli straży b Bogá swego/y straży oczyśćiánia/y śpiewakow/y odźwiernych: według rozkazánia Dawidá / y Sálomoná Syná c jego. 46 Bo zá dni Dawidá / y Asáfá *byli postánowieni* zstárodawná / przełożeni nád śpiewakámi/dla śpiewánia / wychwálánia/y dźiękczynienia Bogu. 47 Przetoż wszystek Jzráel zá dni Zorobábelá / y zá dni Nehemiaszá / dawáli dźiały dla śpiewakow y odźwiernych/káżdodźienny wymiar: á oddawáli to co poświęćili Lewitom: Lewitowie d záś oddawáli Synom Aáronowym.

b 4 Moj. 9. 19. c 1 Kron 23.24. d 4 Moj. 18.26.

ROZDZIAŁ XIII.

Cudzoźiemce lud Boży od śiebie wyłącza. 4. Nehemiasz dáry Tobiaszá Sámárytaná z komory kośćielney wyrzućił, y tám święte naczynia wniosł. 10. urząd strofuje ktory nie dojrzał tego, áby Lewitom dźieśięćiny wydawáne były y to náprawuje. 15. Sábbatu gwałćić srodze zákazuje. 23. Surowie strofuje Zydy, ktorzy z nowu z obcego narodu żony pojmowáli.

1 Onegoż dniá czytano w Kśięgách Mojżeszowych / ták/ iż lud słyszał; y ználeźiono w nich b nápisano / że nie miał wchodźić Ammonitczyk / y Moábczyk do zgromádzenia Bożego/áż ná wieki. 2 Przeto iż nie zászli Synom Jzráelskim z chlebem y z wodą; owszem nájęli c przećiwko nim Báláámá / áby je przeklinał: Ale obroćił d Bog nász ono przeklectwo w błogosłáwieństwo. 3 A gdy usłyszeli zakon / odłączyli wszystek lud pospolity od Jzráelá. 4 Ale śię przed tym Eliásyb Kápłan/ przełożony nád skárbnicą domu Bogá nászego/spowinowáćił z Tobiászem. 5 Y zbudował mu gmách wielki kędy przed tym odkłádano dáry/kádźidło y naczynia/y dźieśięćiny zbożá/moszczu y oliwy świętey opátrzenie e Lewitom/y Spiewakom y Odźwiernym: tákże ofiáry podnoszone Kápłáńskie. 6 Ale przy tym wszystkim nie byłem w Jeruzalem; Abowiem roku trzydźiestego y wtorego/Artáxerxesá Krolá Bábilońskiego / przyszedłem do Krolá / á po wyśćiu *kilku* lat / uprośiłem śię u Krolá. 7 A gdym przyszedł do Jeruzalem / wyrozumiałem to złe / ktore uczynił Eliásyb kwoli Tobiászowi / iż mu zbudował gmách w śieniách domu Bożego. 8 Co mi śię bárzo nie podobáło: Przetoż wyrzućiłem

a A. czásu. b 5 Moj. 23. 3. c 4 Moj. 22. 5. Jozue. 24. 9. d 4 Moj. 23. 7. e 4 Moj. 18.21.

wßyſtkie naczynia domu Tobiaſzowego precż z onegoż gmáchu. 9 Y rozkazałem oczyśćić one gmáchy / y wnioſłem tám záś naczynia domu Bożego/dáry y kádźidło.

10 Nád tom śie dowiedźiał / że dźiałki Lewitom nie były oddawáne: á iż śie Lewitowie y śpiewacy/ ktorzy pilnowáli prace / rozbiegli káżdy do roli ſwojey. 11 Przetożem zgromiłem Przełożone / mowiąc; Przecżże opuſzcżamy dom Boży? A ták zebrawßy je / poſtáwiłem je ná mieyſcách ich. 12 A wßyſtek Judá przynośili dźieśięciny zboża/y moſzczu/y świeżey oliwy do ſkárbu. 13 Y poſtánowiłem Podſkárbie nád ſkárbámi; Selemiaßá Kápłáná / y Sádoká náucżonego w piśmie / y Fádájaßá z Lewitow : á przy nich Hánáná/ Syná Záchurowego / Syná Mátániaßowego : bo je zá wierne miáno. A ich powinność byłá / dźiały rozdawáć bráćiy ſwojey. 14 Wſpomni ná mię o Boże moj dla tego! á nie wymázuj dobrocżynnośći moich ktorem cżynił przy domu Bogá mego/y przy obrzędách jego.

15 Onez dni /widźiałem w Judźie tłoczące práſy w Sábbát/ y noßące ſnopy/ktore kłádli ná oſły/ tákże y winne groná y figi/y wßelki ćiężar / á przynoßące do Jeruzalem w dźień Sábbátu / y zgromiłem je onegoż dniá/ktorego przedawáli żywność. 16 Tákże Tyryczycy / ktorzy mießkáli w nim/ przynośili ryby/y rozmáyite towáry : á przedawáli w Sábbát Synom Judá / y w Jeruzalemie. 17 Przetożem zgromił przełożone w Judźie / mowiąc do nich: Coż to jeſt zá nieprawość ktorey śie dopußcżacie gwałcąc f dźień Sábbátu? 18 Yzali nie tęż cżynili Ojcowie wáßy/przez co Bog náß przywiodł ná nas to wßyſtko złe / y ná to miáſto? á wy przycżyniaćie gniewu ná Izráelá/gwałcąc Sábbát.

f 2 Moj. 20. 8. 3 Moj. 19.30.

19 A Gdy okrył ćień bramy Jeruzalemſkie przed Sábbátem/ rozkazałem zámknąć wrotá /y nie kazałem ich otwarzáć / áż po Sábbáćie : á *niektore* z ſług moich poſtáwiłem w bramách/ żeby nie wnoßono żadnych brzemion w dźień Sábbátu. 20 Przetoż zoſtáli przez noc kupcy y przedawájący towáry rozmáite / przed miáſtem Jeruzalemſkim/raz y drugi. 21 Przećiwko ktorym oświadczyłem śię / y rzekłem do nich: Przecż wy zoſtawaćie przez noc zá murem? Vczynićieli to więcey/ śćiągnę rękę ná was g. *A ták* od onego cżáſu nie przychodźili w Sábbát. 22 Y rozkazałem Lewitom/ áby śię ocżyśćili/ á przyßedßy ſtrzegli bram: y święcili dźień Sábbátu. Y dla tego wſpomni ná mię o Boże moj! á bądź mi miłośćiw/według obfitośći miłośierdźia twego.

g 1. *Kaź- was poji- máć.*

23 W Tychże dniách ujrzałem też Zydy/ktorzy ſobie pojęli żony Azotyckie/ Ammonickie/Moábſkie. 24 A Synowie ich ná poły mowili po Azotycku/ nie umiejąc mowić po Zydowſku / ále według języká ſwego narodu. 25 Przetożem je zgromił/ y przeklinałem je / y biłem niektore z nich/ á rwałem je zá włoſy; y poprzyśiągłem je przez Bogá / áby nie dawáli corek ſwoich Synom ich / áni bráli corek ich Synom ſwym/y ſobie. 26 Izaliż nie przez to zgrzeßył Sálomon Krol h Izráelſki? choć miedzy wiela narodow nie było Królá i jemu podobnego? ktory był miły Bogu ſwemu / ták / że go Bog poſtánowił Krolem nád wßyſtkim Izráelem: przećię y tego przywiodły niewiáſty cudzoźiemſkie do grzechu. 27 A wam izali pozwolimy/żebyśćie śię dopußcżáli tey więkśey złośći? á wyſtępowáli przećiwko Bogu náßemu / pojmując żony cudzoźiemſkie? 28 Lecż *jeden* z Synow Jojády/Syná Eliáſybá/Kápłáná najwyżßego / był źięćiem Sánbállátá Horończyká/y wygnałem go od śiebie. 29 Wſpomniże ná to o Boże moj / przećiw tym/ ktorzy plugáwią Kápłáńſtwo/y umowę Kápłáńſka/ y Lewitſka! 30 Przetożem je ocżyśćił od wßelkiego cudzoźiemcá / y poſtánowiłem porządki Kápłánom/y Lewitom/káżdemu pracy jego. 31 Y ku noßeniu drew do *ofiar* cżáſow poſtánowionych / tákże y pierwoćin.

Wſpomniże ná mię Boże moj ku dobremu.

h 1 Kr. 11. ... 1 Kr. 3. ... 2 Kr. 1. ...

KSIEGI ESTERY.

W Tych Księgách opisuje się / co się stało żydom pozostáłym w Perskim Páństwie zá pánowánia Asswerusá Królá. Ktory odrzuciwszy żone swą Wásty dla nieposłuszeństwá / Estere pánienke żydowską / á Synowicę Márdocheuszowę / zá żone pojął: Gdźie Hámán Agágejczyk / człowiek zły / ále wielką łáskę u Krolá májący / obráźiwszy się ná Márdocheuszá / że mu się nie kłániał / ná wytrácenie wszystkiego ludu żydowskiego udał się / zá pozwoleniem Krolewskim. Lecz Bog dobrotliwy / zmiłowawszy się nád ludem swym / nie tylko ten mord / zá stárániem Krolowey Estery od żydow oddalił / ále też ná sámego Hámáná / y innych nieprzyjaciół żydowskich / głowę obrócił; á Márdocheuszá wywyższył. A zámykáją w sobie te Księgi dźieje jákoby dwudźiestu lat.

ROZDZIAŁ I.

Krol Asswerus wielmożność swoje Książętom y ludowi, długo je częstując, okázuje. 9. Krolowa Wásty ná krolewskie rozkazánie ná uczte stáwić śię nie chce. 13. z kąd ją Krol, náradźiwszy się z swymi, porzucił, y żony, áby mężom posłuszne były, rozkazał.

1 Stáło się zá dni Asswerusá a (ktory Asswerus krolował od Indyjey / áż do Murzyńskiey źiemi / nád stem y dwudźiesta y śiedmia krájin) 2 Ze zá onych dni / gdy śiedźiał Krol Asswerus ná stolicy krolestwá swego / ktora byłá w Susán mieśćie 3 stołecznym: Roku trzećiego krolowánia swego / spráwił u śiebie uczte / ná wszystkie Książetá swoje / y sługi swoje: ná Hetmány / z Persow y z Medow / ná Przełożone y ná stárosty onych krájin. 4 Pokázując bogáctwá / y chwałę krolestwá swego / y zacność á ozdobę wielmożności swojey / przez wiele dni; *miánowićie* przez 5 sto y ośmdźieśiąt dni. (A gdy się dokończyły dni one / uczynił Krol ná wszystek lud / cogokolwiek było w Susán w mieśćie stołecznym / od náwiętszego áż do namnieyszego / uczte *przez* śiedm dni / ná Sali w ogrodźie przy páłácu Krolewskim.) 6 *Opony* białe / źielone y hiácyntowe záwieszono ná sznurách bisiorowych / y szkárłatnych / ná kołcách srebrnych / y ná słupách mármurowych: łożá złote / y srebrne ná tle kryształowym / y Mármurowym / y Párynowym / y Sochárowym 7 A napoj dawano w naczyniu złotym / á to w naczyniu co raz innym: y winá krolewskiego dostátkiem / jáko przystało ná Krolá. 8 Ale do pićiá / według ustáwy / nikt nie przymuszał. Abowiem ták był rozkazał Krol wszystkim rzadcom domu swego / áby czynili według woli káżdego.

9 Wásty też Krolowa spráwiłá uczte ná białe głowy / w domu 10 krolewskim / Krolá Asswerusá. A dniá śiodmego / gdy sobie Krol podweselił winem / rzekł do Mechumáná / Bysytá / Hárboná / Bygtá / y Abágtá / Zetárá / y Chárchásá / do śiedmi komornikow / ktorzy służyli przed oblicżem Krolá Asswerusá: 11 Aby przywiedli Wásty Krolową przed oblicże krolewskie / w koronie krolewskiey; chcąc pokázáć narodom y Książętom piękność jey: bo 12 bárzo piękna byłá. Ale niechćiáłá Krolowa Wásty przyść ná rozkazánie krolewskie / opowiedźiáne przez komorniki. Przetoż rozgniewał się Krol bárzo / á gniew jego zápalił się w nim.

13 Tedy rzekł Krol do Medrcow / rozumiejących czásy. (Bo táki był zwyczaj przedkłádáć b spráwy krolewskie wszystkim biegłym w 14 práwách y w sądách: A nabliższymi jego byli Chársená / Setár: Admátá / Társys / Meres / Mársená / Memuchán / śiedm Książąt Perskich y Medskich / ktorzy pátrzáli ná oblicże krolewskie / y śiadáli ná pierwszym mieyscu w krolestwie) 15 Co czynić podług práwá z Krolową Wásty / przeto iż nie uczyniłá rozkazánia

a *Jedni rozumieją że to był Dáryusz Syn Hystáspisá, drudzy że Xerxes, Syn jego.*

b *I. Rádźić się biegłych w práwie.*

34 dwáj. ♣ Synow Elámá drugiego/ tyśiąc dwieśćie pięćdźieśiąt y 35 czterej. ♣ Synow Hárymowych/ 36 trzy stá y dwádźieśćiá. ♣ Synow Jerechowych/ trzy stá czterdźieśći y 37 pięć. ♣ Synow Lodowych/ Hádydowych/ y Onowych/ śiedm set y dwádźieśćiá y jeden. 38 ♣ Synow Senáá/ trzy tyśiące dźiewięć set y trzydźieśći.

39 KApłanow. Synow Jedájaszowych / z domu Jesuj / dźiewięć 40 set śiedmdźieśiąt y trzej. ♣ Synow Jmmerowych / tyśiąc pięćdźieśiąt 41 y dwáj. ♣ Synow Fásszurowych/ tyśiąc dwieśćie czterdźieśći y śiedm. 42 ♣ Synow Hárymowych / tyśiąc y 43 śiedmnaśćie. ♣ Lewitow. Synow Jesuego/ y Kádmielowych/ Synow Hodáwiaszowych / śiedmdźieśiąt y 44 czterej. ♣ Spiewakow. Synow Asá-45 fowych/ sto czterdźieśći y ośm. ♣ Odźwiernych. Synow Sállumowych/ Synow Aterowych/ Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych/ Synow Hátytowych/ Synow Sobájowych/ sto trzydźieśći y ośm. 46 ♣ Z Netynejczykow. Synow Sychá/ Synow Cháſufá/ Synow Tábbá-47 otá. ♣ Synow Kerosá/ Synow Sy-48 áá / Synow Fádoná. ♣ Synow Lebáná / Synow Hágábá / Synow 49 Sálmájá. ♣ Synow Hánáná/ Synow Giddelá/ Synow Gácherá. ♣ 50 Synow Káájaszá/ Synow Rezyná/ 51 Synow Nekodá. ♣ Synow Gázámá / Synow Uzy / Synow Fáseá-52 chá. ♣ Synow Besájá/ Synow Mechunimá/ Synow Nefusesymá. ♣ 53 Synow Bákbuká/ Synow Cháku-54 fá/ Synow Chárchurá. ♣ Synow Básłutá/ Synow Mechidá/ Synow 55 Chársá. ♣ Synow Bárkosá/ Sy-56 now Syserá/ Synow Támachá. ♣ Synow Nezyáchá/ Synow Cháty-57 fá. ♣ Synow sług Sálomonowych. Synow Sotájá/ Synow Soferá-58 tá/ Synow Perudá. ♣ Synow Jáhálá / Synow Dárkoná / Synow 59 Giddelá. ♣ Synow Sefátyaszá/ Synow Chátylá/ Synow Pocheretá z Hásebájim/ Synow Amoná. ♣ 60 Wszystkich Netynejczykow / y Synow sług Sálomonowych / trzy stá dźiewięćdźieśiąt y dwáj.

61 A Ciż są ktorzy wyszli z Telmeláchu/ z Telchársá/ Cherub/ Addán/ y Jmmer: ále nie mogli okazáć domu Ojcow swojich / y naśienia 62 swego/ jesli z Jzráelá byli. ♣ Synow Delájaszowych / Synow Tobiaszowych/ Synow Nekodowych sześć set 63 czterdźieśći y dwá. ♣ A z Kápłánow Synowie Hobájowi/ Synowie Kozowi/ Synowie Bársylájego / ktory był pojął z corek Bársylájá Gáláádczyká żonę / y názwány był od 64 imienia ich. ♣ Ci szukáli opisánia swego / wywodząc rod swoj/ ále nie ználeźli: Przetoż zruceni są z Ká-65 płáństwá ♣ Y zákazał im Tyrsátá/ áby nie jedli z rzeczy naświętszych; ażby powstał Kápłán z Urym / y z 66 Thummim. ♣ Wszystkiego zgromádzenia/ w jednym poczćie było czterdźieśći tyśięcy / dwá tyśiącá/ trzy 67 stá y sześćdźieśiąt. ♣ Oprocz sług ich / y służebnic ich / ktorych było śiedm tyśięcy/ trzy stá/ trzydźieśći y śiedm: á miedzy nimi było śpiewakow y śpiewaczek / dwie śćie y czter-68 dźieśći y pięć. ♣ Koni ich/ śiedm set/ trzydźieśći y sześć: mułow ich dwie-69 śćie / czterdźieśći y pięć. ♣ Wielbłądow cztery stá trzydźieśći y pięć: osłow sześć tyśięcy/ śiedm set y dwádźieśćiá.

70 A Niektorzy przednieyszy z domow Ojcowskich/ dawáli ná robotę: Tyrsátá [c] dał do skárbu złotá tyśiąc łotow / czasz pięćdźieśiąt/ szat Kápłáńskich pięć set y trzydźie-71 śći. ♣ Niektorzy też z przednieyszych domow Ojcowskich dáli do skárbu ná robotę złotá dwádźieśćiá tyśięcy łotow / á śrebrá grzywien dwá ty-72 śiącá y dwie śćie. ♣ A co dał inszy lud / było złotá dwádźieśćiá tyśięcy łotow / á śrebrá dwá tyśiącá grzywien: á szat Kápłáńskim / sześćdźie-73 śiąt y śiedm. ♣ A ták ośiedli Kápłáni / y Lewitowie/ y Odźwierni/ y Spiewacy/ y lud pospolity/ y Netynejczycy / y wszystek Jzráel / miástá swoje. A gdy nástał mieśiąc [d] śiodmy / byli Synowie Jzráelscy w mieśćiech swojich.

c T. Nehemiasz jáko niżey Rozd. 8. 9.

d T. Roku świętego.

ROZDZIAL VIII.

Ezdrasz zakon Boży przed ludem

głośno

głośne czyta. 9. Lud słysząc go, bárzo się smęci, lecz go Ezdrasz z Nehemiaszem cieszą. 14. zátym święto Namiotow z weselem obchodzą.

1 Zebrał się tedy wszystek lud jednostájnie ná ulicę / ktora jest przed Bramą Wodną : y rzekli do Ezdrászá náuczonego w piśmie / áby przyniosł Księgi zakonu Mojżeszowego / ktory był przykazał PAN Izráelowi. 2 Tedy przyniosł Ezdrasz Kápłan Zakon / przed ono zgromádzenie / mężow y niewiast / y wszystkich / ktorzyby rozumnie słucháć mogli : *A działo się to* dniá pierwszego / miesiącá siodmego. 3 Y czytał w nim ná oney ulicy / ktora jest przed a Bramą Wodną / od poránku áż do południá / przed mężámi y niewiástámi / y ktorzy zrozumieć mogli : á uszy wszystkiego ludu obrocone były do Księg Zakonu. 4 Y stánął Ezdrasz náuczony w piśmie ná Kázálnicy / ktorą byli zgotowáli ná to : á podle niego stał Mátytyasz y Semá / y Anájasz / y Uryasz / y Helkiasz / y Máásyasz / po práwey ręce jego : á po lewey *ręce* jego / Fedájasz / y Miśáel / y Málchiasz / y Cháśum / y Cháśbádáná / Zácháryasz / *y* Mesullám. 5 Otworzył tedy Ezdrasz Księgi przed oczymá wszystkiego ludu ; Bo stał wyżey niż wszystek lud : A gdy je otworzył / wszystek lud powstał. 6 Y błogosłáwił Ezdrasz PANU Bogu wielkiemu / á wszystek lud odpowiádał Amen / Amen / podnosząc ręce swoje : á náchyliwszy głowy / kłaniáli się PANU twarzą ku ziemi. 7 Tákże y Jesuá / y Báni / y Serebiasz / Jámin / Chákkub / Sábbetáj / Hodyasz / Máásyasz / Kelitá / Azáryasz / Jozábád / Chánán / Feláiasz / y Lewitowie / náuczáli ludu Zakonu : á lud *stał* ná miejscu swym. 8 Bo czytáli w Księgách zákonu Bożego wyráźnie / á wykłádájąc zmysł / objaśniáli to co czytáli.

9 Zátym Nechemiasz (*ten jest* b Tyrsátá) y Ezdrasz Kápłan / náuczony w piśmie / y Lewitowie / ktorzy uczyli lud / rzekli do wszystkiego ludu : Ten dzień poświęcony jest PANU Bogu wászemu / nie smęćcież się / áni płaczcie : (Bo płakał wszystek lud / słysząc słowá Zakonu) 10 Y rzekł im : Idźcie / jedzcie rzeczy tłuste / á pijcie napoj słodki / á posyłajcie cząstki tym / ktorzy sobie *nic* nie ná gotowáli / ábowiem święty jest dzień PANU nászemu : Przetoż się nie frásujcie : Abowiem wesele PAńskie jest siłą wászą. 11 A gdy Lewitowie uczynili milczenie między wszystkim ludem / mowiąc / Milczcież / bo dzień święty jest / á nie smęćcie się. 12 Tedy odszedł wszystek lud / áby jedli y pili / y áby *innym* cząstki posyłáli / y weselili się bárzo : Przeto / że zrozumieli słowá / ktorych ich náuczano.

13 Potym zebráli się dniá drugiego przedniejszy *domow* Ojcowskich / ze wszystkiego ludu / Kápłáni / y Lewitowie / do Ezdrászá náuczonego w piśmie / áby wyrozumieli słowá Zakonu. 14 Y ználeźli napisano w Zakonie / że rozkazał PAN przez c Mojżeszá / áby mieszkáli Synowie Izráelscy w kuczkách / w Święto uroczyste / miesiącá siodmego : 15 A iżby to opowiedziano y obwołano / we wszystkich mieściech ich / y w Jeruzalem / mowiąc : Wynidźcie ná gorę / á nánoście gáłęzia oliwnego / y gáłęzia sosnowego / y gáłęzia myrtowego / y gáłęzia pálmowego / y gáłęzia drzewá gęstego / ábyście poczynili Kuczki / jáko jest nápisano. 16 Przetoż wyszedł lud / á nánośili / y poczynili sobie Kuczki / káżdy ná dáchu swym / y w sieniách swych / y w sieniách domu Bożego / y ná ulicy brámy wodney / y ná ulicy brámy Efrájimowey. 17 A ták náczyniło Kuczek wszystko zgromádzenie / ktore się wrociło z niewoli : y mieszkáli w Kuczkách : (choć tego nie czynili Synowie Izráelscy / ode dni Jozuego Syná Nunowego / áż do dniá onego) y było wesele bárzo wielkie. 18 A *Ezdrasz* czytał w Księgách zákonu Bożego ná káżdy dzień / od pierwszego dniá / áż do dniá ostátniego : y obchodźili Święto uroczyste przez siedm dni / á dniá osmego *było* zgromádzenie według zwyczáju.

a Nehe. 3. 26.

b I. Przełożony.

c 2 Moj. 23.16. 3 Moj 23.34. 5 Moj 16.13.

ROZDZIAŁ. IX.

Lud Izráelski z słucháńia Zakonu

Boże-

Bożego, grzechy uznawa, y jáwną pokutę czynią. 4. Modlitwá ich, w ktorey dobrodźieystwá Boże wysławiáią. 16. sámi śiebie obwiniáią. 20. miłośierdźie Páńskie opowiádáią. 32. y áby Bog gniew swoj y karánie od nich odwroćił, proszą.

1 Potym dniá dwudźiestego y czwartego, tegoż mieśiącá, zgromádźili śię Synowie Izráelscy, yposćili w worzech, y posypáli śię prochem. 2 A odłączyło śię naśienie Izráelskie od wszystkich cudzoźiemcow, á stánąwszy wyznawáli grzechy swe, y nieprawośći Oycow swych. 3 Y powstáli ná mieyscách swych, á czytáli Księgi Zakonu PANá Bogá swego, czterykroć przez dźień a, y cztery kroć wyznawáli, á kłaniáli śię PANU Bogu swemu. 4 Zátym stánęli ná stopniách Lewitow, Jesuá y Báni, Kádmiel, Sebániasz, Bunni, Serebiasz, Báni, Chenáni: á wołáli głosem wielkim do PANá Bogá swego. 5 Y mowili Lewitowie, Jesuá, y Kádmiel, Báni, Hásábneiasz, Serebiasz, Odyiasz, Sebániasz, Petáchiasz: Wstańćie, błogosławćie PANU Bogu wászemu od wieku áż ná wieki: A niech błogosłáwią imieniowi twojemu chwalebnemu, y wywyższonemu nád wszelkie błogosłáwieństwo y chwałę. 6 Ty PANie sam, ty sam, tyś uczynił b niebo, niebá niebios, y wszystko woysko ich, źiemię, y wszystko co jest ná niey, morza, y wszystko co w nich jest; á ty obżywiasz to wszystko, á woyská niebieskie tobie śię kłániáją. 7 Tyś jest PANie Boże, ktoryś wybrał Abrámá, á c wywiodłeś go z Ur Chaldejskiego, y dałeś mu imię d Abráhám. 8 Y ználazłeś serce jego e wierne przed obliczem twojim, y uczyniłeś z nim przymierze, że dasz źiemię Chánánejczyká, Hettejczyká, Amorrejczyká, y Ferezejczyká, y Jebuzejczyká, y Gergezejczyká, że ją dasz naśieniu f jego, y ziśćiłeś słowá twoje: boś ty spráwiedliwy. 9 Wejrzałeś záiste ná g utrapienie Oycow nászych w Egipćie, á wołánie ich wysłuchałeś nád morzem czerwonym. 10 A pokázowałeś znáki h y cudá ná Fáráonie, y ná wszystkich sługách jego, y ná wszystkim ludu źiemie jego, boś poznał, że sobie hárdźie postępowáli przećiwko nim, y uczyniłeś sobie imię, jáko śię to dźiś pokázuje. 11 Y rozdźieliłeś morze i przed nimi, á przeszli przez pośrzodek morzá po suszy: á te ktorzy je gonili, wrzućiłeś w głębokośći, jáko kámień w wody gwałtowne. 12 A w słupie obłokowym prowádźiłeś je k we dnie, á w słupie ognistym w nocy: ábyś im oświecał drogę ktorą iść mieli. 13 Potymeś ná gorę Synáy zstąpił, l y mowiłeś do nich z niebá, á dałeś im Sądy práwe, y Zakony prawdźiwe, ustáwy, y roskazánia dobre. 14 Y Sábbát twoj święty oznáimiłeś im, á przykazánia, y ustáwy, y zakon wydałeś im przez Mojżeszá sługę twego. 15 Dałeś im też chleb w głodźie ich z niebá, y wodęś im z skały wywiodł m w prágnieniu ich: á roskazałeś im, ábyszli, y posiedli źiemię, o ktorąś podniosł rękę twą, że im ją dasz.

16 Ale oni y Oycowie nászy hárdźie sobie poczynáli, y zátwardźili kárk swoj, y nie słucháli roskazánia twego. 17 Owszem niechćieli słucháć, áni wspomnieli ná cudá twoje, ktoreś czynił przy nich: ále zátwárdźiwszy kárk swoj, postánowili sobie n wodzá, chcąc śię wroćić w niewolą swoję, w uporze swojim. Lecz ty o Boże miłośćiwy o łáskáwy, y miłośierny, nie skwápliwy, y wielkiego miłośierdźia, nie opuśćiłeś ich. 18 Náwet gdy sobie uczynili ćielcá p ulanego, mowili: Ten jest Bog twoj, ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey, y dopuśćili śię bluźnierstw wielkich. 19 Ty jednák dla litośći twojich wielkich, nie opuśćiłeś ich ná puszczy: Słup q obłokowy nie odstąpił od nich we dnie, prowádząc je w drodze: áni słup ognisty w nocy, oświecájąc je, y drogę ktorą iść mieli. 20 Nád to duchá twojego dobrego dałeś im, áby je uczył, y r manny twojey nie odjąłeś od ust ich, y wodę dałeś im w prágnieniu ich. 21 Aták przez s czterdźieśći lat żywiłeś je ná puszczy: ná

niczym

a H. *Przez czwartą część dniá.*

b 1 Moj. 1. 1. c 1 Moj. 11.31. 32. y 12.1. d 1 Moj. 17. 6. e 1 Moj. 15. 6. f 1 Moj. 12. 7. y 13.15 y 15.18 y 17.8. y 26.4. g 2 Moj. 3. 7. y 14.10.

h 2 Moj. 7. y 8. y 9. y 10. y 11. y 12. y 13. y 14. i 2 Moj. 14.22. k 2 Moj. 13.21. l 2 Moj. 19.20. y 20.1. m 2 Moj. 16.14. y 17.6. 4 Moj. 20. 9. n 4 Moj. 14. 4. o 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14.18. p 2 Moj. 32. 1. q 2 Moj. 13.21. 4 Moj. 40.3 r 4 Moj. 11.17 Josue 5. 12. s 2 Mo 16.3 5 Mo 2. 7.

nicżym im nie zchodźiło: száty ich nie rzwiotszáły/ y nogi ich nie nápuchły. ✠ Y podałeś im krolestwá/ y narody ktoreś rozegnał po kątách/ ták/ że pośiedli źiemię Sehonowę y źiemię Krolá Hesebonskiego/ y źiemię Ogá Krolá Bázáńskiego. ✠ A Syny ich rozmnożyłeś jáko gwiazdy niebieskie/ y wwiodłeś je do źiemie/ o ktorey mawiał Ojcom ich/ że wnidą y pośiedą ją. ✠ Bo przyszedszy Synowie ich pośiedli tę źiemię/ gdyś poniżył przed nimi obywátele oney źiemie Chánánejczyki/ y podałeś je w rece ich/ y Krole ich/ y narody oney źiemie/ áby śię z nimi obchodźili według woli swojey. ✠ Pobráli tedy miástá obronne/ y źiemię tłustą: y pośiedli domy pełne wszelkich dobr; studnie wykopáne/ winnice/ oliwnice/ y drzew rodzájnych bárzo wiele: á jedli/ y byli násyceni/ y otyli/ y opływáli w rozkoszy z dobroći twojey wielkiey. ✠ Ale gdy ćię rozdráźnili/ y stáli ćię odpornymi/ zárzućiwszy zakon twoj w tył swoj/ á Proroki twoje pobili/ ktorzy śię oświadczáli przed nimi/ áby je náwroćili do ćiebie: y dopuszczáli śię bluźnierstwá wielkiego. ✠ Podałeś u je w rece nieprzyjaćiołom ich/ ktorzy je ztrapili. A gdy czásu utrapienia swego wołáli do ćiebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ á według litośći twojich wielkich/ dawałeś im wybáwićiele/ ktorzy je wybawiáli z rąk nieprzyjaćioł ich. ✠ W tym/ gdy trochę odpoczęli/ z nowu czynili złość przed twarzą twoją: przetoż opuśćiłeś je w rece nieprzyjaćioł ich/ áby pánowáli nád nimi: Lecż gdy śię z nowu náwroćili/ á wołáli do ćiebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ y wybáwiłeś je według litośći twojich/ przez wiele czásow. ✠ Y oświadczałeś śię przed nimi/ ábyś je náwroćił do zakonu swego: ále oni sobie hárdźie poczynáli/ á nie słucháli przykazań twojich/ owszem przećiw sądom twojim grzeszyli ktore gdyby człowiek x czynił/ żyłby przez nie: Ale uchyláją rámion swych/ kárk swoj zátwárdźili/ y nie słucháli. ✠ Wszákżeś ty im folgował przez wiele lat: oświadczając śię przed nimi Duchem twym przez Proroki twoje: á gdy nie słucháli/ podałeś je w rece narodow onych źiem. ✠ Aledla litośći twojich wielkich/ nie dałeś ich ná wytrácenie/ ániś ich opuśćił/ boś ty Bog łáskáwy y miłośierny.

✠ Teraz tedy o Boże nász/ Boże wielki/ możny/ y strászny/ ktory strzeżesz przymierza y miłośierdźia/ niech nie bedźie máłe przed tobą káżde z utrapienie/ ktore przyszło ná nas/ ná Krole násze/ ná Kśiążetá násze/ y ná Kápłány násze/ y ná Proroki násze/ y ná Ojce násze/ y ná wszystek lud twoj ode dni Krolow Assyryjskich/ áż do dniá tego. ✠ Acześ ty jest a spráwiedliwy we wszystkim tym co przyszło ná nas: boś spráwiedliwie uczynił/ á mysmy niezbożnie czynili. ✠ Y Krolowie nászy/ Kśiążetá nászy/ Kápłáni nászy/ y Ojcowie nászy nie pełnili zakonu twego/ y nie przestrzegáli przykazań twojich/ y świádectw twoych/ ktorymiś śię oświadczał przed nimi. ✠ Bo oni w krolestwie swym/ y w dobroći twojey wielkiey/ ktoraś im pokazał/ y w źiemi przestronney y tłustey ktorąś im był dał nie służyli tobie/ áni śię odwroćili od spraw złych swojich. ✠ Oto/ mysmy dźiś niewolnikámi/ y źiemiá ktoraś dał Ojcom nászym/ áby jedli owoc jey/ y dobrá jey/ otosmy niewolnikámi w niey. ✠ Już urodzáje swoje obfite wydawa Krolom/ ktoreś postánowił nád námi/ dla grzechow nászych: pánują nád ćiáły nászymi/ y nád bydłem nászym/ według woli swey/ ták/ żesmy w wielkim ućiśnieniu. ✠ Wszák że w tym wszystkim czynimy mocne przymierze/ y zápisujemy je, ktore pieczętują Kśiążetá nászy/ Lewitowie nászy/ y Kápłáni nászy.

Marginal verse numbers: 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38.

Marginal notes: t 5 Moj. 8. 4. — u Sędz. 2. 14. y 3. 1. — x 3 Moj 18. 5. Ezech. 20. 11. Rzym. 10. 5. Galat. 3. 12. — y 2 Krol. 17. 13. 2 Kron 36. 15. — z 1. Nie lekce sobie waż utrapienia. — a 5 Moj. 32. 4. Dan. 9. 14.

Rozdział X.

Liczbá przedniejszych z ludu, z ktorych powodem odnowione było przymierze z Bogiem. 30. Sposob potwirdzenia tego przymierza, y obowiązki przy nim uczynione.

1 A Ktorzy pieczętowáli/ ći byli, Nehemiasz a Tyrsátá/ Syn Háchálijaszow/ y Sedekiasz/ Sárájasz/

Marginal note: a Nehe. 9. 30.

3 jaß/Azáryaß/Jeremiaß. ✤ Fáſsur/ 4 Amáryaß. Málchiaß. ✤ Háttus/Se- 5 bániaß/Málluch. ✤ Hárym/Mere- 6 mot/Obádyaß. ✤ Dániel/Gynne- 7 ton/Báruch. ✤ Meſullám/Abiaß/ 8 Miámin. ✤ Máázyaß/Bilgái/Se- 9 májaß. Ci *byli* Kápłáni. ✤ A Lewi- towie byli/Jeſuá Syn Azániaßow/ 10 Binnui z Synow Chenádádowych/ 11 Kádmiel. ✤ Bráciá też ich; ✤ Se- 12 bániaß/ Odyjaß / Kelitá / Felejaß/ 13 Chánán. ✤ Michá/ Rechob/Háſá- 14 biaß. ✤ Záchur/ Serebiaß/Sebá- 15 niaß. ✤ Odyjaß/Báni/Beninu. ✤ 16 Przednieyßy z ludu: Fáros/ Páchát- 17 moáb / Eláni / Záttu / Báni. ✤ 18 Bunni/Azgád/Bebáj. ✤ Adoniaß/ 19 Bygwáj/Adyn. ✤ Ater/ Ezechiaß/ 20 Azur. ✤ Chodyaß/Háſum/Beſái. ✤ 21 Háryf/Anátot/Nebáj. ✤ Mágpiás/ 22 Meſullám/ Chezir. ✤ Meſezábel/ 23 Sádok/Jáddua. ✤ Pelatyaß/Chá- 24 nán/Anájaß. ✤ Ozeaß/Hánániaß/ 25 Háſub. ✤ Hálloches/Pilchá/Sobek. 26 ✤ Rehum / Háſábná / Mááſejáß. 27 ✤ Y Achiaß / Chánán / Anán. ✤ Málluch/ Hárym/Baáná.

28 TAkże y inny z ludu: Kápłáni/ Lewitowie/ Odźwierni/ Spie- wacy/ Netyneyczycy; y wßyscy kto- rzy śię odłączyli od narodow onych źiem/do Zakonu Bożego: Zony ich/ Synowie ich/y corki ich: wßelki u- 29 miejętny y rozumny. ✤ Chwyćiwßy śię *tego* z bráćią ſwą / y z przednieyßymi ich przychodźili *obowiązująć* śię przeklectwem / y przyśięgą / że chcą chodźić w Zakonie Bożym/ktory jeſt podány przez b Moyżeßá/ſługę Bożego/y chcą ſtrzedz/á czynić wßyſtkie przykazánia PAná Bogá náßego/ y ſądy jego/y uſtáwy jego. 30 ✤ A że nie dámy corek náßych narodom oney c źiemie / y corek ich bráć nie bedźiemy Synom náßym. 31 ✤ Ani od narodow oney źiemie / ktorzyby nam przynośili *jákie* towáry / ábo jákie zboże w dźien Sábbátu d náprzedaj / bráć od nich bedźiemy w Sábbát/ áni w dźień świety: A/ że zániechamy roku śiodmego e *śiania roli* y wyćiągánia wßelákiego długu. 32 ✤ Poſtánowiliſmy też miedzy ſobą práwo/ábyſmy dawáli po trzećiey częśći ſykłá ná *káżdy* rok ná po- 33 trzebę domu Bogá náßego. ✤ Ná chleby pokłádne/y ná Ofiárę f uſtáwiczną / y ná cáłopalenia uſtáwiczne w Sábbáty / w pierwße dni mieśiacá / g w świetá uroczyſte / y ná rzeczy świete / y ná *ofiáry* zá grzech / ku oczyśćieniu Izráelá / y ná wßeláką potrzebę domu Bogá 34 náßego. ✤ Rzućiliſmy też loſy około noßenia drew/*miedzy* Kápłány/Lewity / y miedzy lud / áby ich dodawáli do domu Bogá náßego/ według domow Ojcow náßych/ná czáſy náznáczone/od roku do roku : áby gorzáło ná Ołtarzu PANA Bogá náßego / jáko jeſt nápiſano h w Zá- 35 konie. ✤ Tákże áby przynośili pierworodztwá i źiemie náßey / y pierworodztwá wßelkiego owocu káżdego drzewá/ od roku do roku/ do do- 36 mu PAńſkiego. ✤ Do tego pierworodztwá Synow náßych / y bydeł náßych / jáko nápiſáno k w Zakonie / y pierworodztwá wołow náßych/y owiec náßych: żeby przynośili do domu Bogá náßego/ Kápłánom ſłużącym w domu Bogá náße- 37 go. ✤ Nád to pierwoćiny ćiaſt l náßych / y podnoßonych ofiar náßych/ y owoce wßelkiego drzewá / moßczu/ y oliwy świezey / áby przynośili Kápłánom do gmáchow domu Bogá náßego / y dźieśięćinę m źiemie náßey / Lewitom: á ćiż Lewitowie wybieráć będą te dźieśięćinę we wßyſtkich mieśćiech robot náßych. 38 ✤ A będźie Kapłán/Syn Aáronow przy Lewitách / gdy Lewitowie te dźieśięćinę odbieráć będą : á Lewitowie n wniosą dźieśięćinę z dźieśięćiny do domu Bogá náßego / do 39 komor w domu ſkárbnice. ✤ Bo *do tych* komor odnośić będą Synowie Izráelſcy/y Synowie Lewiego/ofiáre zboża / moßczu / y oliwy świezey/ gdźie ſą naczynia świątnice/ y Kápłáni ſłużący / y odźwierni / y śpiewacy : ábyſmy nie opußczáli domu Bogá náßego.

Margin notes (left): b [...]and. [...] 17. c [...] Moj. 4.16. [...] Moj. [...] 3. d [...] Moj. [...]0.10. [...] Moj. [...]4.21. [...] Moj [...]3. 2. e [...] Moj. [...]5. 12. [...] Moj. 23.10. [...] Moj. [...]5. 4. [...] Moj. [...]5. 1.

Margin notes (right): f 4 Moj. 28. 5. g 4 Moj. 28. 3. h 3 Moj. 6.9.12 i 2 Moj. 23.19. 3 Moj. 19.23. k 2 Moj 13. 2. 4 Moj. 3. 13. y 8.17. l 3 Moj. 23.17. 4 Moj. 15.19. y 18.12 5 Moj. 18. 4. m 4 Moj. 18.24. n 4 Moj. 18.26.

ROZDZIAL XI.

Z káżdego dźieśiątku jednego, coby mießkał w Ieruzalem, przez los obrawßy, inni wßyscy do drugich miaſt I*udſkich náznáczeni.*

Mieß-

1 Mieszkáli tedy przedniejszy z ludu w Jeruzalem / á inny lud miotáli losy / áby wźięli dźieśiątego człowieká ná mieszkánie w Jeruzalemie / mieśćie świętym / á dźiewięć części w *innych* mieśćiech.

2 Y błogosłáwił lud wszytkim mężom / ktorzy śię dobrowolnie ofiárowáli / áby mieszkáli w Jeruzalemie.

3 A ći są przedniejszy oney kráiny / ktorzy mieszkáli w Jeruzalem: (á w inszych mieśćiech Judskich mieszkał káżdy w o śiádłośći swojey / y w mieśćiech swych / Izráelczycy / Kápłáni / y Lewitowie / y Netynejczycy / y Synowie a sług Sálomonowych.)

4 A ták w Jeruzalem mieszkáli *niektorzy* z Synow Judowych / y z Synow Benjáminowych: z Synow Judowych: Atájasz Syn Uzyaszá / Syná Zácháryaszowego / Syná Amáryaszowego / Syná Sefátyaszowego / Syná Máhálálelowego / z Synow Fáresowych.

5 Tákże Máásejasz Syn Báruchá / Syná Cholhozowego / Syná Hásájaszowego / Syná Hádájaszowego / Syná Jojárybowego / Syná Zácháryaszowego / Syná Sylończykowego.

6 Wszytkich Synow Fáresowych mieszkájących w Jeruzalem / czterysta sześćdźieśiąt y ośm / mężow dużych.

7 A Synowie Benjáminowi / ći są: Sállu / Syn Mesullámá / Syná Joedowego / Syná Fádájaszowego / Syná Kolájaszowego / Syná Máásejaszowego / Syná Ityelowego / Syná Isájaszowego.

8 A po nim Bábáj / Sálláj / *wszystkich* dźiewięć set dwádźieśćiá y ośm.

9 A Joel Syn Zychry / był przełożonym nád nimi: á Judá Syn Senuá nád miástem / wtory.

10 Z kápłánow *mieszkáli* Jedájasz Syn Jojárybow / y Jáchin.

11 Serájasz Syn Helkiaszá / Syná Mesullámowego / Syná Sádokowego / Syná Merájotowego / Syná Achitobowego: przełożony w domu Bożym.

12 A bráćij ich ktorzy odpráwowáli roboty domowe / ośm set dwádźieśćiá y dwá: y Adájasz syn Jerohámá / Syná Peláliaszowego / Syná Amsego / Syná Zácháryaszowego / Syná Fássurowego / Syná Málchiaszowego.

13 A bráćij jego przedniejszych / z *domow* Ojcowskich / dwie śćie czterdźieśći y dwá. Y Amássesáj / Syn Asáreles Syná Achzájowego / Syná Mesillemitowego / Syná Immerowego.

14 A bráćij ich mężow dużych / sto dwádźieśćiá y ośm á przełożony nád nimi Zábdyel Syn Gedolimow.

15 A z Lewitow: Semejasz Syn Hássuby / Syná Asrykámowego / Syná Hásábiaszowego / Syná Bunni.

16 A Sábbátáj / y Jozábád *byli* nád robotą *ktora byłá* z dworu przy domu Bożym / á *ći byli* z przedniejszych Lewitow.

17 A Mátániasz Syn Micháśá / Syná Zábdyaszowego / Syná Asáfowego / był przedniejszy w záczynániu chwały przy modlitwie. A Bákbukiasz wtory / z bráćij jego / y Abdá / Syn Sámmuj / Syná Gálilowego / Syná Jedytunowego.

18 Wszystkich Lewitow *było* w mieśćie świętym / dwie śćie ośmdźieśiąt y czterej.

19 A z Odźwiernych: Akkub / Tálmon / y bráćij ich strożow w bramách / sto śiedmdźieśiąt y dwá.

20 A drudzy z Izráelá / z Kápłánow / z Lewitow / *mieszkáli* we wszystkich mieśćiech Judskich / káżdy w dźiedźictwie swojim.

21 Ale Netynejczycy mieszkáli w Ofelu: A Sychá / y Gyspá *byli* nád Netynejczykámi.

22 A przełożony nád Lewitámi w Jeruzalemie *był* Uzy Syn Báni / Syná Chásábiaszowego / Syná Mátániaszowego / Syná Micháśowego. Ci *byli* z Synow Asáfowych śpiewacy / przy służbie domu Bożego.

23 Abowiem rozkazánie krolewskie *było* o nich / y pewne opátrzenie / dla śpiewakow ná káżdy dźień.

24 A Petáchiasz Syn Meszezábelow / z Synow Zárácha / Syná Judowego / *był* ná miejscu krolewskim w káżdey spráwie do ludu.

25 A we wśiách y polách ich / z Synow Judowych / mieszkáli w Káryát Arbie / y we wśiách jego / y w Dybon / y we wśiách jego / y w Jekábseel / y we wśiách jego.

26 Y w Jesue / y w Moládá / y w Betfelet.

27 Y w Hásersuál / y w Beersábe / y we wśiách jego.

28 Y w Syceleгu / y w Mechoná / y we wśiách je°.

29 Y w Enrymmon / y w Sáráá / y w Jerymut.

30 W Zánoe / w Adullám / y we wśiách ich:

a 1 Krol. 9. 21. Nehe. 7. 60.

ich: w Láchis y ná polách jego: w Asefu y we wśiách jego. A ták mieszkáli od Beersebý/ áż do Gehennon.
31 ✠ A Synowie Benjáminowi z Gábáá *mieszkáli* w Máchinás/ y w Háju/ y w Bethel/ y we wśiách jego. ✠
32 W Anátot/ w Nobie/ w Anánia. ✠
33 W Chásor/ w Rámá/ w Getáim. ✠
34 W Hádyd/ w Seboim/ w Nebállát.
35 ✠ W Lod/ y w Ono/ y w dolinie rzemieśnikow. ✠
36 A z Lewitow *mieszkáli niektorzy* w działech Judskich/ y Benjáminskich.

ROZDZIAŁ XII.

Rodzáj y nástępowánie nawyższych Kápłánow, y Lewitow, áż do pánowánia Alexándrá Wielkiego. 27. Murow mieyskich poświecenie. 44. A Dozorcy skárbow Kośćielnych.

1 A Ci sa Kápłáni y Lewitowie/ ktorzy przyszli z Zorobábelem/ Synem Seáltyelowym/ y z Jesua:
2 Seráiasz/ Jeremiasz/ Ezdrasz. ✠
3 Amáryasz/ Málluch/ Háttus. ✠
4 Secháníasz/ Rehum/ Meremot. ✠ Iddo:
5 Gynnetoj/ Abiasz. ✠ Miámin/ Máádyasz/
6 Bilgal. ✠ Semájasz/ y Jojáryb/
7 Jedájasz. ✠ Sállu/ Amok/ Helkiasz/ Jedájasz. Ci *byli* przednieyszy z Kápłánow/ y z bráciey swych/ zá dni Jesuego.
8 ✠ A Lewitowie: Jesuá/ Binnui/ Kádmiel/ Serebiasz/ Judá/ Mátániasz/ nád pieśniámi/
9 sam y brácia jego. ✠ A Bákbukiasz/ y Hunni brácia ich *byli* przećiwko
10 nim w porządku *swojm*. ✠ A Jesuá zpłodźił Joákimá; á Joákim zpłodźił Eliásybá: á Eliásyb zpłodźił
11 Jojáde. ✠ A Jojádá zpłodźił Jonátáná: á Jonátán zpłodźił Jáddue.
12 ✠ A zá dni Joákimá/ byli Kápłáni przednieyszy/ z domow Oycowskich. Z Seráiaszowego/ Meráiasz: z Jeremiaszowego/
13 Chánániasz. ✠ Z Ezdraszowego/ Mesullám: z Amáryaszowego/
14 Jochánán. ✠ Z Melchowego/ Jonátán: z Secháníaszowego/
15 Jozef. ✠ Z Hárymowego/ Adná:
16 z Meráiotowego/ Helkáj. ✠ Z Iddowego/ Zácháryasz: z Ginnetowego/
17 Mesullám. ✠ Z Abiaszowe° Zychry: z Minjáminowego *y* z Máádyaszowego/
18 Piltáj. ✠ Z Bilgowe°/ Sámmuá: z Semejaszowego/ Jonátán.
19 ✠ A z Jojárybowego/ Máttenáj: z
20 Jedájaszowego/ Uzy. ✠ Z Sállájowego/ Káláj: z Amokowego/ Heber.
21 ✠ Z Helkiaszowego/ Hásábiasz: z
22 Jedájaszowego/ Nátánáel. ✠ *A* Lewitowie zá dni Eliásybá/ Jojády/ y Jochánáná/ y Jádduego/ popisáni sa *ktorzy byli* przednieyszymi *z domow* Oycowskich: tákże y Kápłáni/ áż do krolestwá Dáryuszá Krolá Perskiego.
23 ✠ Synowie *mowię* Lewi przednieyszy z domow Oycowskich/ zápisáni *sa* w Kśięgách Kroniki/ áż do dni Jochánáná Syná Eliásybowego.
24 ✠ Przednieyszy *mowię* z Lewitow *byli* Hásábiasz/ Serebiasz/ y Jesuá Syn Kádmielow/ y brácia ich przećiwko nim/ ku chwaleniu y wysłáwiániu *Bogá*, według rozkazánia Dawidá/ męża Bożego/ straż przeći-
25 wko straży. ✠ Mátániasz/ y Bákbukiasz/ Obádyasz, Mesullám/ Tálmon/ Akkub *byli* strożámi odźwiernymi przy domu skárbu u bram a.
26 ✠ Ci *byli* zá dni Joákimá Syná Jesuego/ Syná Jozedekowego/ y zá dni Nehemiaszá wodzá/ y Ezdraszá Kápłáná/ náuczonego w Pismie.
27 A Przy poświącániu muru Jeruzalemskiego/ szukano Lewitow ze wszystkich mieysc ich/ áby je przywiedźiono do Jeruzalem/ żeby wykonáli poświącánia y wesela/ á to z wysłáwiániem y z śpiewániem/ z cymbalámi/ z lutniámi/ y z cytrá-
28 mi. ✠ Przetoż zgromádzeni sa Synowie śpiewakow/ y z rownin około Jeruzalem/ y ze wśi Netofátyckich.
29 ✠ Tákże z domu Gilgál/ y z pol Gebá/ y z Azmáwet: bo sobie śpiewacy budowáli wśi około Jeruza-
30 lem. ✠ A oczyśćiwszy śię kápłáni/ y Lewitowie/ oczyśćili też lud/ y brá-
31 my/ y mur. ✠ Zátymem rozkazał wstąpić Kśiążętom Judskim ná mur/ y postáwiłem dwá husy wielkie chwalacych: z ktorych *jedni* szli ná práwo od wyższey strony muru/
32 ku bramie Gnojowey. ✠ A zá nimi szedł Hozájasz/ y połowicá Kśiążąt
33 Judskich. ✠ Tákże Azáryasz/ Ezdrasz
34 y Mesullám. ✠ Judá/ y Benjámin/
35 y Semejasz/ y Jeremiasz. ✠ Potym niektorzy z Synow Kápłáńskich/ z trąbámi: *Miánowićie* Zácháryasz syn

a 1. *Ná progách.*

Joná-

Jonátáná/Syná Semejaszowego/ Syná Mátániaszowego / Syná Micháiaszowego / Sáná Záchurowego/Syná Asáfowego. 36 ✤ A brácia jego/Semejasz/y Asárel/ Milálái / Gilálái/ Máái/ Netáneel / y Judá/Chánáni/z instrumentámi muzyckimi Dawidá mężá Bożego ; á Ezdrasz náuczony w piśmie / przed nimi. 37 ✤ Potym ku bramie Zrzodłá/ ktora przećiwko nim byłá, wstępowáli po wschodźie miástá Dawidowego / ktoredy chodzą ná mur: á od muru przy domu Dawidowym / áż do bramy Wodney ná wschod słońcá. 38 ✤ A drugi huf chwalących/ szedł przećiwko nim , á ja zá nim : á połowicá ludu po murze / od wieże Tánnurym/ áż do muru szerokiego. 39 ✤ A od bramy Efráim/ku bramie Stárey / y ku bramie Rybney / y wieży Chánáneel/y wieży Meá / áż do bramy Owczey: Y stánęły u bramy Straży. 40 ✤ Potym stánęły one dwá hufy chwalących w domu Bożym/ y ja/ y połowicá przełożonych ze mną. 41 ✤ Tákże Kápłáni: Eliákim/ Máásejasz/Minjámin/ Micháiasz/ Elienái/Zácháryasz/ Chánániasz/ z trąbámi. 42 ✤ Y Máázyasz/y Semejasz/ y Eliásár / y Uzy / y Jochánán / y Málchiasz / y Elám / y Ezer. A śpiewacy głośno śpiewáli / y Jzráchiasz przełożony ich. 43 ✤ Spráwowáli tákże onegoż dniá ofiáry wielkie/y weselili śię: Abowiem Bog rozweselił je był weselem wielkim / ták iż śię y niewiásty / y dźiatki weseliły : Y było słyszeć wesele Jeruzalemskie dáleko.

44 Obráni też są dniá onego mężowie/ nád komorámi skárbow / y Ofiar/ pierwoćin/ y dźieśięćin: áby zgromadzáli do nich z pol miejskich dźiały/Zakonem wárowáne Kápłánom/ y Lewitom ; Bo śię weselił Judá z Kápłánow / y z Lewitow tám stojących. 45 ✤ Ktorzy strzegli straży b Bogá swego/y straży oczyśćiánia/y śpiewakow/y odźwiernych: według rozkazánia Dawidá / y Sálomoná Syná c jego. 46 ✤ Bo zá dni Dawidá / y Asáfá byli postánowieni zstárodawná / przełożeni nád śpiewakámi/dla śpiewánia / wychwálánia/y dźiekczynienia Bogu. 47 ✤ Przetoż wszystek Jzráel zá dni Zorobábelá / y zá dni Nehemiaszá / dawáli dźiały dla śpiewakow y odźwiernych/káżdodźienny wymiar: á oddawáli to co poświęćili Lewitom : Lewitowie d zaś oddawáli Synom Aáronowym.

b 4 Moj. 9. 19.
c 1 Kron 23.24.
d 4 Moj 18.26.

ROZDZIAL XIII.

Cudzoziemce lud Boży od śiebie wyłącza. 4. Nehemiasz dáry Tobiaszá Sámárytaná z komory kośćielney wyrzućił , y tám święte naczynia wniosł. 10. urząd strofuje ktory nie dojrzał tego, áby Lewitom dźieśięćiny wydawáne były y to nápráwuje. 15. Sábbatu gwałćić srodze zákazuje. 23. Surowie strofuje Zydy , ktorzy z nowu z obcego narodu żony pojmowáli.

1 Onegoż dniá a czytano w Kśięgách Mojzeszowych / ták/ iż lud słyszał; y ználeźiono w nich b nápisano / że nie miał wchodźić Ammoniczyk / y Moábczyk do zgromádzenia Bożego/áż ná wieki. 2 ✤ Przeto iż nie zászli Synom Jzráelskim z chlebem y z wodą ; owszem nájęli c przećiwko nim Báláámá / áby je przeklinał : Ale obroćił d Bog nász ono przekleństwo w błogosłáwieństwo. 3 ✤ A gdy usłyszeli zakon / odłączyli wszystek lud pospolity od Jzráelá. 4 ✤ Ale śię przed tym Eliásyb Kápłan/ przełożony nád skárbnicą domu Bogá nászego/spowinowáćił z Tobiaszem. 5 ✤ Y zbudował mu gmách wielki kedy przed tym odkłádano dáry/kádźidło y naczynia/y dźieśięćiny zbożá/ moszczu y oliwy świeżey opatrzenie e Lewitom/y Spiewakom y Odźwiernym: tákże ofiáry podnoszone Kápłáńskie. 6 ✤ Ale przy tym wszystkim nie byłem w Jeruzalem; Abowiem roku trzydźiestego y wtorego/Artáxerxesá Krolá Bábilońskiego / przyszedłem do Krolá / á po wyśćiu kilku lat / uprośiłem śię u Krolá. 7 ✤ A gdym przyszedł do Jeruzalem / wyrozumiałem to złe / ktore uczynił Eliásyb kwoli Tobiaszowi / iż mu zbudował gmách w śieniách domu Bożego. 8 ✤ Co mi śię bárzo nie podobáło : Przetoż wyrzućiłem

a Aczásu.
b 5 Moj 23. 3.
c 4 Moj. 22. 5. Jozue. 24. 9.
d 4 Moj 23. 7.
e 4 Moj 18.21.

wßystkie naczynia domu Tobiaßowego precz z onegoż gmáchu. 9 ♣ Y rozkazałem oczyśćić one gmáchy / y wniosłem tám záś naczynia domu Bożego/dáry y kádźidło.

10 Nád tom się dowiedźiał / że dźiały Lewitom nie były oddawáne: á iż się Lewitowie y śpiewacy/ ktorzy pilnowáli prace / rozbiegli káżdy do roli swojey. 11 ♣ Przetoż zgromiłem Przełożone / mowiąc ; Przeczże opußczamy dom Boży ? A ták zebrawßy je / postáwiłem je ná miejscách ich. 12 ♣ A wßystek Judá przynośili dźieśięćiny zboża/y moßczu/y świeżey oliwy do skárbu. 13 ♣ Y postánowiłem Podskárbie nád skárbámi ; Selemiaßá Kápłáná / y Sádoká náuczonego w piśmie / y Fádájaßá z Lewitow : á przy nich Hánáná/ Syná Záchurowego / Syná Máttániaßowego : bo je zá wierne miáno. A ich powinność byłá / dźiały 14 rozdawáć bráćiey swojey. ♣ Wspomni ná mię o Boże moj dla tego ! á nie wymázuj dobroczynnośći mojich ktorem czynił przy domu Bogá mego/y przy obrzędách jego.

15 Onego dni / widźiałem w Judźie tłoczące prásy w Sábbát/ y noßące snopy/ktore kládli ná osły/ tákże y winne groná y figi/y wßelki ćiężar / á przynoßące do Jeruzalem w dźień Sábbátu / y zgromiłem je onegoż dniá/ktorego przedawáli żywność. 16 ♣ Tákże Tyryczycy / ktorzy mießkáli w nim/ przynośili ryby/y rozmájite towáry : á przedawáli w Sábbát Synom Judá / y 17 w Jeruzalemie. ♣ Przetożem zgromił przełożone w Judźie / mowiąc do nich: Coż to jest zá nieprawość ktorey się dopußczaćie gwałcąc f 18 dźień Sábbátu ? ♣ Yzali nie tegż czynili Ojcowie wáßy/przez co Bog náß przywiodł ná nas to wßystko złe / y ná to miásto ? á wy przyczyniaćie gniewu ná Jzráelá/gwałcąc Sábbát.

19 Gdy okrył ćień bramy Jeruzalemskie przed Sábbátem/ roskazałem zámknąć wrotá /y nie kazałem ich otwieráć / áż po Sábbáćie : á *niektore* z sług mojich postáwiłem w bramách/ żeby nie wnoßono żadnych brzemion w dźień Sábbátu. 20 ♣ Przetoż zostáli przez noc kupcy y przedawájący towáry rozmáite / przed miástem Jeruzalemskim/raz y drugi. 21 ♣ Przećiwko ktorym oświadczyłem się / y rzekłem do nich: Przecz wy zostawaćie przez noc zá murem ? Uczynićieli to więcey/ śćiągnę rękę ná was g. *A ták* od onego czásu nie przychodźili w 22 Sábbát. ♣ Y rozkazałem Lewitom/ áby się oczyśćili/ á przyßedßy strzegli bram ; y święćili dźień Sábbátu. Y dla tego wspomni ná mię o Boże moj! á bądź mi miłośćiw/ według obfitośći miłośierdźia twego.

23 W Tychże dniách ujrzałem też Żydy/ktorzy sobie pojęli żony Azotyckie/ Ammonickie/Moábskie. 24 ♣ A Synowie ich ná poły mowili po Azotcku/ nie umiejąc mowić po Żydowsku / ále według języká swego 25 narodu. ♣ Przetożem je zgromił/ y przeklinałem je / y biłem niektore z nich/ á rwałem je zá włosy ; y poprzysiągłem je przez Bogá / áby nie dawáli corek swojich Synom ich / áni bráli corek ich Synom swym/y 26 sobie. ♣ Jzaliż nie przez to zgrzeßył Sálomon Krol h Jzráelski ? choć miedzy wiela narodow nie było Królá i jemu podobnego ? ktory był miły Bogu swemu / ták / że go Bog postánowił Krolem nád wßytkim Jzráelem : przećie y tego przywiodły niewiásty cudzoźiemskie do grze-27 chu. ♣ A wam izali pozwolimy/żebyśćie się dopußczáli tey wielkiey złośći ? á wystepowáli przećiwko Bogu náßemu / pojmując żony cudzo-28 źiemskie? ♣ Lecz *jeden* z Synow Jojády/Syná Eliásybá/Kápłáná nawyżßego / był źięćiem Sánbállátá Horonczyká/y wygnałem go od śie-29 bie. ♣ Wspomniż ná to o Boże moj / przećiw tym/ktorzy plugáwią Kápłáństwo/y umowę Kápłáńską/ 30 y Lewitską! ♣ Przetożem je oczyśćił od wßelkiego cudzoźiemcá / y postánowiłem porządki Kápłánom/y Le-31 witom/káżdemu pracy jego. ♣ Y ku noßeniu drew do *pewnych* czásow postánowionych / tákże y pierwoćin.

Wspomniż ná mię Boże moj ku dobremu.

f 2 Moj. 20. 8. 3 Moj. 19. 30.

g 1. Kaz. *was poji-máć.*

h 1 Kr 11. i 1 Kr 3. 1 2 Kr 1. 1

KSIEGI ESTERY.

W Tych Kśięgách opisuje śię / co śię stáło żydom pozostáłym w Perskim Páństwie zá pánowánia Aßweruśá Krolá. Ktory odrzućiwszy żonę swą Wásty dla nieposłuszeństwá Esterę pánienkę żydowską / á Synowicę Márdocheuszowę / zá żonę pojął: Gdźie Hámán Agágejczyk / człowiek zły / ále wielką łáskę u Krolá májący / obráziwszy śię ná Márdocheuszá że mu śię nie kłániał / ná wytrácenie wszystkiego ludu żydowskiego udał śię / zá pozwoleniem Krolewskim. Lecz Bog dobrotliwy / zmiłowawszy śię nád ludem swym / nie tylko ten mord zá stárániem Krolowey Estery od żydow oddalił / ále też ná sámego Hámáná / y innych nie przyjacioł żydowskich / głowę obroćił; á Márdocheuszá wywyższył. A zámykáją w sobie te Kśięgi dźieje jákoby dwudźiestu lat.

ROZDZIAL I.

Krol Aßwerus wielmożność swoje Kśiążętom y ludowi, długo je częstując, okázuje. 9. Krolowa Wásty ná krolewskie rozkazánie ná uczte stáwić śię nie chce. 13. z kąd ją Krol, náradźiwszy śię z swymi, porzućił, y żony, áby mężom posłuszne były, rozkazał.

1 STáło śię zá dni Aßweruśá a (ktory Aßwerus krolował od Indyjey / áż do Murzyńskiey źiemi / nád stem y dwudźiestą y śiedmią krájin)

a *Jedni rozumieją że to był Dáryuß Syn Hystáspisá, drudzy że Xerxes, Syn jego.*

2 Że zá onych dni / gdy śiedźiał Krol Aßweruß ná stolicy krolestwá swego / ktora byłá w Susán mieśćie stołecznym:

3 Roku trzećiego krolowánia swego / spráwił u śiebie uczte / ná wszystkie Kśiążętá swoje / y sługi swoje: ná Hetmány / z Persow y z Medow / ná Przełożone y ná stárosty onych krájin.

4 Pokázując bogáctwá / y chwałę krolestwá swego / y zacność á ozdobę wielmożnośći swojey / przez wiele dni; *miánowićie* przez sto y ośmdźieśiąt dni.

5 (A gdy śię dokończyły dni one / uczynił Krol ná wszystek lud / cogokolwiek było w Susán w mieśćie stołecznym / od nawiętszego áż do namieyszego / uczte *przez* śiedm dni / ná Sáli w ogrodźie przy páłácu Krolewskim.)

6 *Opony* białe / źielone y hiácyntowe záwieszono ná sznurách bisiorowych / y szkárłatnych / ná kołcách srebrnych / y ná słupách mármurowych: łożá złote / y srebrne ná tle kryształowym / y Mármurowym / y Páryowym / y Sochárowym.

7 A napoj dawano w naczyniu złotym / á to w naczyniu co raz innym: y winá krolewskiego dostátkiem / jáko przystało ná Krolá.

8 Ale do pićiá / według ustáwy / nikt nie przymuszał. Abowiem ták był rozkazał Krol wszystkim rządcom domu swego / áby czynili według woli káżdego.

9 WAsty też Krolowa spráwiłá uczte ná białe głowy / w domu krolewskim / Krolá Aßweruśá.

10 A dniá śiodmego / gdy sobie Krol podweselił winem / rzekł do Mechumáná / Bysytá / Hárboná / Bygtá / y Abágtá / Zetárá / y Chárcháśá / do śiedmi komornikow / ktorzy służyli przed obliczem Krolá Aßweruśá:

11 Aby przywiedli Wásty Krolowę przed oblicze krolewskie / w koronie krolewskiey; chcąc pokazáć narodom y Kśiążętom piękność jey: bo bárzo piękna byłá.

12 Ale niechćiáłá Krolowa Wásty przyść ná rozkazánie krolewskie / opowiedźiáne przez komorniki. Przetoż rozgniewał śię Krol bárzo / á gniew jego zápalił śię w nim.

13 TEdy rzekł Krol do Mędrcow / rozumiejących czásy. (Bo táki był zwyczaj przedkłádáć b *spráwy* krolewskie wszystkim biegłym w práwách y w sądách:

b *I. Radźić śię biegłych w práwie.*

14 A nabliższymi je° byli Chársená / Setár: Admátá / Társys / Meres / Mársená / Memuchán / śiedm Kśiążąt Perskich y Medskich / ktorzy pátrzáli ná oblicze krolewskie / y śiadáli ná pierwszym miejscu w krolestwie)

15 Co czynić podług práwá z Krolową Wásty / przeto iż nie uczyniłá rozkazá-

nia Krolá Asswerusá / *opowiedźiánego* przez komorniki?

16 Tedy odpowiedźiał Memuchán przed Krolem y Kśiążęty: Nie przećiwko Krolowi sámemu wystąpiłá Wásty Krolowa/ ále przećiwko wszystkim Kśiążętom/ y przećiwko wszystkim narodom/ ktorzy są po wszystkich kráinách Krolá Asswerusá.

17 Abowiem/ gdy śię tá spráwá Krolowey doniesie do wszystkich niewiast/ znieważą sobie męże swoje w oczách swojich/ y rzeką: Krol Asswerus rozkazał przywieść Wásty Krolową/ przed oblicze swoje/ á nie przyszłá?

18 Owszem dźiśia toż rzeką Kśiężny Perskie y Medskie (ktore słyszáły postępek Krolowey) wszystkim Kśiążętom krolewskim/ á będźie dosyć wzgárdy y waśni.

19 *Przetoż* jeśli śię zá dobre widźi Krolowi / niech wynidźie wyrok krolewski od oblicza jego / á niech będźie wpisan miedzy práwá Perskie y Medskie/ ktorych śię przestępowáć nie godźi: Ze niechćiáłá przyść Wásty przed oblicznośc Krolá Asswerusá/ przetoż krolestwo jey da Krol inney/ lepszey niż oná.

20 A gdy usłyszą ten wyrok krolewski/ ktory wydasz po wszystkim krolestwie swojim jáko wielkie jest/ tedy wszystkie żony będą wyrządzáły uććiwość małżonkom swojim od wielkiego áż do máłego.

21 Y podobáłá śię tá rádá Krolowi/ y Kśiążętom. Y uczynił Krol według rády Memuchánowey.

22 A rozesłał listy do wszystkich kráin krolewskich: do káżdey kráiny pismem jey własnym: y do káżdego narodu językiem jego; áby káżdy mąż był Pánem w domu swojim; A to obwołano językiem káżdego narodu.

ROZDZIAŁ II.

Z Pánien ze wszystkiego Páństwá, ná rozkazánie krolewskie przebránych, Ester Zydowká Krolewską żoną zostáłá. 13. Koronácya jey, y wesele odpráwiono. 21. Dwu sług ná śmierć krolewską sprzyśiężenie, Márdocheusz objáwia.

1 Potym gdy śię ustáło: á uśmierzył śię gniew Krolá Asswerusá / wspomniał ná Wásty/ y ná to co byłá uczyniłá / y ná dekret/ ktory był wydan przećiwko niey.

2 Y rzekli Dworzánie krolewscy/ słudzy jego: Niech poszukáją Krolowi dźiewecżek / Pánienek piękney urody.

3 A niech postánowi Krol Stárosty/ po wszystkich kráinách krolestwá swego; ktorzyby zebráli wszystkie dźieweczki/ pánienki piękney urody/ do Susán miástá stołecznego / do domu białych głow/ pod dozor Hegáiá / komorniká krolewskiego / strożá białychgłow / á dáli im ochędostwá ich.

4 A Pánienká ktoraby śię upodobáłá w oczách krolewskich / niech kroluje miásto Wásty. Y podobáłá śię tá rzecz w oczách Krolewskich: y uczynił ták.

5 A Był Zyd w Susán/ w mieśćie stołecznym/ imieniem Márdocheusz/ Syn Jáirá/ Syná Symhi / Syná Cysowego / z pokolenia Benjáminowego.

6 A ten był przeniesiony z Jeruzalem z innymi poimánymi/ ktorzy byli *a* przeniesieni z Jechoniaszem Krolem Judskim; ktore był záwiodł w niewolą Nábuchodonozor Krol Bábiloński.

a 2 Kr... 24. 1.

7 *Ten* chował Hádásse/ ktora *też* zwáno Ester / corkę Stryiá swego / przeto iż nie miáłá Ojcá/ áni mátki: á *byłá* Pánienká piękney urody / y wdźięczney twarzy / ktorą Márdocheusz po śmierci Ojcá jey y mátki jey zá corkę przyjął.

8 A gdy śię rozgłośiło rozkazánie Krolewskie / y wyrok jego / y gdy zgromádzono pánienek wiele do Susán miástá stołecznego / pod dozor Hegáiá ; wźięto też y Esterę do domu krolewskiego / pod dozor Hegáiá / strożá białychgłow.

9 Y podobáłá mu śię oná dźieweczká / á ználázłá łáskę w oczách jego: Przetoż jey záraz kazał dáć ochędostwo jey / y dźiał jey / y śiedm pánienek nadobnych *kazał* jey dáć z domu krolewskiego: nád to/ opátrzenia jey / y pánienek jey/ polepszył w domu białogłowskim.

10 *Ale* nie oznáimiłá Ester ludu swego / áni rodźiny swey: ábowiem jey był Márdocheusz przykazał áby nie oznáimowáłá.

11 Ale Márdocheusz ná káżdy dźień

prze=

przechadzał śię/ przed śieńią domu białogłowskiego/ chcąc śię dowiedźieć/ jákoby śię miáłá Ester/ y coby śię z nią dźiáło?

12 A gdy przychodźił pewny czás káżdey Pánny/ áby weszłá do Królá Aswerusá/ gdy śię wypełniło przy niey *wszystko* według práwá białychgłow/ przez dwánaśćie mieśiącow: (bo śię ták wypełniáły dni ochędożánia ich/ *mázáć śię* przez sześć mieśięcy Oleykiem z Myrrhy/ á przez drugie sześć mieśięcy rzeczámi wonnymi/ y *innym* ochędostwem białogłowskim)

13 Zátym Pánná wchodźiłá do Królá/ á cokolwiek rzekłá/ to jey dano/ áby/ z tym poszłá z domu białogłowskiego/ áż do Pokoju b Królewskiego.

b I. Do páłácu.

14 Wieczor wchádźáłá/ á ráno śię záś wrácáłá do drugiego domu białogłowskiego/ pod stráż Száászgázy/ komorniká królewskiego/ stróżá záłożnic: Nie wchadźáłá więcey do Królá: ále jeśli śię upodobáłá Królowi/ przyzywano jey z imienia.

15 A Gdy przyszedł czás pewny Esterze/ Corce Abiháilá/ stryjá Márdocheuszowego (ktory ją był sobie wźiął zá corkę) áby weszłá do Królá: nie żądáłá niczego/ tylko co jey rzekł Hegái/ komornik Królewski/ stroż białychgłow: Y miáłá Ester łáskę w oczu wszystkich ktorzy ją widźieli.

16 A ták wźięta jest Ester do Królá Aswerusá/ do domu jego Królewskiego/ mieśiącá dźieśiątego/ (ten jest mieśiąc Tebet) roku śiodmego królowánia jego.

17 Y rozmiłował śię Krol Estery nád wszystkie białegłowy/ á miáłá łáskę y miłość u niego nád wszystkie Pánny: ták/ iż włożył Koronę Królewską ná głowę jey/ á uczynił ją Krolową miásto Wásty.

18 Nád to/ spráwił Krol ucztę wielką ná wszystkie Kśiążętá swoje/ y sługi swoje: to jest/ ucztę Estery; y dał odpoczynek krájnom/ y rozdawał dáry/ ták jáko przystoji Krolowi.

19 A gdy powtore zebráne były Pánny/ á Márdocheusz śiedźiał u bramy królewskiey

20 (A Ester nie oznájmiłá było narodu swego/ áni ludu swego/ jáko jey był rozkazał Márdocheusz: Bo rozkazániu Márdocheuszowemu dosyć czyniłá Ester/ jáko gdy ją wychowywał u śiebie.)

21 W Oneż dni (gdy Márdocheusz śiedźiał u bramy krolewskiey) rozgniewał śię Bigtán y Teres/ dwá komornicy krolewscy/ z tych ktorzy strzegli progu/ y szukáli jákoby śćiągnąć rękę ná Krolá Aswerusá:

22 Czego dowiedźiawszy śię Márdocheusz/ oznájmił to Krolowy Esterze/ á Esterá *to* oznájmiłá Krolowi imieniem Márdocheuszowym.

23 A gdy śię tego dowiádowano/ ználázło śię *ták*, y obieszono obu ná szubienicy c/ á nápisano to w Kśięgách Kroniki przed Krolem.

c H. ná drzewie.

ROZDZIAŁ III.

Márdocheusz Hámánowi od Królá wywyższonemu, kłániáć śię nie chce 5. Hámán chcąc śię tego zemśćić, onego y wszystkie żydy wytráćić zámyślá. 8. Ná co też chytrze od Królá mándatow z Pieczęćią dostał, y one rozesłał.

1 PO tych spráwách/ wielmożnym uczynił Krol Aswerus Hámáná/ Syná Hámedátowego Agágejczyká/ y wywyższył go: y wystáwił stolicę jego nád wszystkie Kśiążętá/ ktorzy *byli* przy nim.

2 A wszyscy słudzy krolewscy/ ktorzy *byli* u bramy krolewskiey/ kłaniáli mu śię/ y upadáli przed Hámánem: ábowiem ták był rozkazał Krol o nim: Ale Márdocheusz nie kłaniał śię/ áni upadał *przed nim*.

3 Przetoż rzekli słudzy krolewscy/ ktorzy *byli* w bramie krolewskiey/ do Márdocheuszá: Czemuż ty przestępujesz rozkazánie krolewskie?

4 A gdy ták do niego ná káżdy dźień mawiáli/ á nie usłuchał ich/ oznájmili *to* Hámánowi/ chcąc widźieć/ jesli śię ostoją słowá Márdocheuszowe: bo im był powiedźiał że był Żydem.

5 A Widząc Hámán/ iż śię Márdocheusz nie kłaniał/ áni upadał przed nim/ nápełniony jest Hámán popędliwośćią.

6 Y miał to sobie zá rzecz lekką/ targnąć śię ná sámego Márdocheuszá (bo mu było oznájmiono/ z ktorego ludu był Márdocheusz/ przetoż śię stárał

Hámán/ áby wytrácił wßystkie żydy/ ktorzy byli po wßystkim krolestwie Asswerusowym/ narod Márdocheußow. 7 A ták mieśiącá pierwßego (ten jest mieśiąc Nisán) roku dwunastego Królá Asswerusá/ rozkazał Hamán miotáć Pur (to jest los) przed sobą/ ode dniá do dniá/ y od mieśiącá áż do mieśiącá dwunastego (Ten jest mieśiąc Adár) 8 Bo był rzekł Hámán do Królá Asswerusá: Jest lud niektory rozproßony y rozsypány/ miedzy ludem po wßystkich kráinách krolestwá twego/ ktorego práwá rożne są od praw wßystkich narodow/ á praw krolewskich nie przestrzegáją: przetożnie jest pożyteczno Krolowi zániecháć ich. 9 Jesli się tedy krolowi zda/ niech będźie nápisano/ áby byli wytráceni: A ja dżieśięć tyśięcy tálentow śrebrá odważę do rąk przełożonych nád tą prácą/ áby je odnieśli do skárbu krolewskiego. 10 Tedy zdjął Krol pierśćień swoj z ręki swey/ y dał go Hámánowi Agágeyczykowi/ Synowi Hámedátowemu/ nieprzyjaćielowi żydowskiemu. 11 Y rzekł Krol do Hámáná: Srebro to dáruję/ y ten lud/ ábyś z nim czynił coć śię podoba.

12 Przetoż przyzywano pisárzow krolewskich/ mieśiącá pierwßego/ trzynastego dniá tegoż mieśiącá: y nápisano wßystko/ jáko był rozkazał Hámán/ do Kśiążąt krolewskich y do Stárostow/ ktorzy byli nád káżdą kráiną/ y do Hetmánow káżdego narodu/ do káżdey kráiny/ według pismá jey/ y do káżdego narodu/ według języká jego. Imieniem Królá Asswerusá nápisano/ y zápieczętowano sygnetem krolewskim. 13 Y rozesłano listy przez posły/ do wßystkich kráin krolewskich/ áby wygłádzono/ wymordowano/ y wytrácono wßystkie żydy/ od młodego/ áż do stárcá/ dźiatki/ y niewiásty/ dniá jednego/ trzynastego dniá mieśiącá dwunastego (ten jest mieśiąc Adár/) á łupy ich áby rozchwycono.

14 A Táć summá byłá tych listow/ áby obwołáno po wßystkich kráinách/ y oznájmiono wßystkim narodom/ żeby byli gotowi ná on dźień. 15 Tedy wyjacháli posłowie śpießno/ z rozkazániem krolewskim: przybito też wyrok w Susán/ w mieśćie stołecznym: á Krol y Hámán śiedźieli pijąc: Ale miásto Susán było zátrwożone.

ROZDZIAŁ IV.

Márdocheuß z Dekretu krolewskiego zásmucony. 4. *o nim Esterze oznájmuje, á żeby śię zá żydy do Królá przyczyniłá, prośi.* 9. *czego gdy śię oná dla swego niebespieczeństwá zbrania.* 12. *Márdocheuß ją strofuje.* 15. *á oná zátym z ludem swym w pośćie do Bogá śię uciekájąc, do Królá śię przyczynić obiecuje.*

1 A Márdocheuß/ dowiedźiawßy śię wßystkiego co śię było stáło/ rozdárł ßáty swe/ y obłekł śię w wor/ á posypawßy śię popiołem wyßedł w pośrzod miástá/ y wołał głosem wielkim y żáłosnym. 2 Y przyßedł áż przed bramę krolewską/ bo śię nie godźiło wniść w bramę krolewską/ oblecżonemu w wor. 3 W káżdey tákże kráinie y miejscu/ gdźiekolwiek rozkazánie krolewskie/ y wyrok jego przyßedł/ byłá wielka żáłość miedzy żydy/ post/ y płácz/ y narzekánie: á w worze y ná popiele wiele ich leżáło. 4 Przetoż przyßedßy Pánny Esthery/ y komornicy jey/ oznájmili jey to: y zásmęciłá śię Krolowa bárzo: y posłáłá ßáty/ áby obleczono Márdocheußá/ zdjąwßy z niego wor jego. Ale ich on nie przyjął.

5 Tedy záwołáwßy Esterá Atácha/ jednego z komornikow krolewskich/ ktorego jey był dał zá sługę/ rozkazáłá mu z strony Márdocheußá/ áby śię dowiedźiał/ co/ y przeczby to było? 6 Wyßedł tedy Atách do Márdocheußá/ ná ulicę miejską/ ktora byłá przed bramą krolewską. 7 Y oznájmił mu Márdocheuß wßystko co mu śię przydáło/ y o tey summie śrebrá/ ktorą obiecał Hámán odważyć do skárbu krolewskiego/ przećiwko żydom/ áby byli wytráceni. 8 Nád to dał mu przepis wyroku/ ktory był przybity w Susán/ ná wytrácenie ich/ áby

okazał Esterze/ y oznáymił iey : á żeby iey rozkazał/ áby szłá do Królá y prosiłá go/ á przyczyniłá się do niego zá ludem swoim.

9 Tedy przyszedszy Atách/ oznáymił Esterze słowá Márdocheuszowe. 10 ♣ Y rzekłá Esterá do Atáchá/ wskázuiąc przezeń do Márdocheuszá; 11 ♣ Wszyscy sługi królewscy/ y lud kráin królewskich wiedzą/ że ktobykolwiek (mąż ábo biała głowá) wszedł do Królá do sieni wnętrzney/ nie będąc wezwány/ to práwo o nim iest/ áby był zábity; Oprócz ná kogoby wyciągnął Krol Sceptr złoty/ ten żyw zostánie. ♣ Alem ia nie byłá wezwána/ ábym weszłá do Królá/ iuż przez trzydzieści dni. ♣ 12 A gdy oznáymiono Márdocheuszowi słowá Estery : 13 ♣ Rzekł Márdocheusz / áby záś ie powiedziano Esterze ; Nie mniemay w umyśle twoim/ ábyś záchowána być miáłá w domu królewskim mimo wszystkie żydy. 14 ♣ Abowiem/ iesli ty ták cále milczeć będziesz ná ten czás/ ulżenie y wybáwienie przydzie żydom z kądinąd; ále ty/ y dom Oycá twego zginiecie : á ktoż wie iesliś nie dla tego czásu dostąpiłá królestwá? 15 ♣ Y rzekłá Esterá/ áby záś ie oznáymiono Márdocheuszowi; ♣ 16 Idź / zbierz wszystkie żydy/ ktorzy się znáyduią w Susán/ á pośćcie zá mię : á nie iedzcie áni piyćie przez trzy dni w nocy/ áni we dnie : ia też/ y pánny moie tákże będę pościłá : tedy wnidę do Królá/ choć to nie według práwá : á iesli zginę/ niech zginę. 17 ♣ Tedy szedł Márdocheusz/ y uczynił wszystko/ co mu byłá rozkazáłá Esterá.

ROZDZIAŁ V.

Krolowa Ester ná Uczte Królá y z Hámánem zaprasza. 9. Hámán się ná Márdocheuszá o nieuczyniony pokłon bárzo gniewa; 10. y zá rádą przyiációł szubienicę nań budowáć káże.

1 A Dniá trzeciego/ ubrawszy się Ester w ubior królewski/ stánęłá w sieni wnętrzney domu królewskiego / przeciw Páłácowi królewskiemu : A Krol siedział ná stolicy królewskiey swoiey/ w páłácu królewskim/ przećiwko drzwiom domu. 2 ♣ A gdy uyrzał Krol Esterę krolową stoiącą w sieni/ ználázłá łáskę w oczách iego/ y wyciągnął Krol do Estery Sceptr złoty/ ktory *trzymał* w ręce swey. Tedy przystąpiwszy Ester/ dotknęłá się końcá Sceptru. 3 ♣ Y rzekł do niey Krol ; Cożci Krolowa Ester? á co zá prozbá twoiá? *Choćbyś też y o* połowicę królestwá *prosiłá*, tedyć będzie dano. 4 ♣ Y odpowiedziáłá Ester : Jesli się Krolowi podoba/ niech przydzie Krol y Hámán dźiśia ná ucztę/ ktorąm dla niego nágotowáłá. 5 ♣ Y rzekł Krol; Záwołayćie corychley Hámáná/ áby dosyć uczynił woli Estery. ♣ Przyszedł tedy Krol y Hámán ná onę ucztę/ ktorą byłá spráwiłá Ester. ♣ 6 Potym Krol rzekł do Estery nápiwszy się winá. ♣ Coż zá prozbá twoiá? á będzieć dano : co zá żądość twoiá? Choćbyś y o połowicę królestwá prosiłá/ będzieć dano. ♣ 7 Ná to odpowiedziáłá Ester/ y rzekłá ; Żądość moiá/ y prozbá moiá *ta iest*: 8 ♣ Jeslim ználázłá łáskę w oczách królewskich/ á iesli się Krolowi podoba/ áby przyzwolił ná prozbę moię/ y wypełnił żądość moię/ áby ieszcze przyszedł Krol y Hámán ná ucztę/ ktorą im zgotuię/ á iutro uczynię według słowá królewskiego.

a T. Przedłożę prozbę moię.

9 A Ták wyszedł Hámán dniá onego wesoły y z dobrą myslą : ále gdy uyrzał Hámán Márdocheuszá w bramie królewskiey/ że áni powstał/ áni się ruszył przed nim; nápełniony był Hámán przećiwko Márdocheuszowi popędliwośćią. ♣ 10 Wszákże zátrzymał się Hámán/ áż przyszedł do domu swego : á posławszy wezwał przyiaciół swoich/ y Zeres żony swey. ♣ 11 Y powiádał im Hámán o sławie bogactw swoich/ y o mnostwie Synow swych/ y o wszystkim iáko go uwielbił Krol y iáko go wywyższył nád inne Kśiążętá y sługi królewskie. ♣ 12 Nád to rzekł Hámán : Náwet nie wezwáłá Ester Krolowa z Krolem ná ucztę/ ktorą nágotowáłá/ tylko mnie : á ieszcze y ná iutro iestem od niey z Krolem

13 wezwány. ♣ Ale mi to wßyſtko zá nic/ pokąd ja widzę Márdocheuſzá żydá/ śiedzącego u bramy krolewſkiey. 14 ♣ Y rzekłá mu Zeres żoná jego/ y wßyſcy przyjaciele jego: Niech poſtáwią ßubienicę wyſoką ná piąćdźieśiąt łokći/ á ráno mow Krolowi/ áby obießono Márdocheuſzá ná niey/ á idź z Krolem ná ucztę z weſelem. Y upodobáłá śię tá rádá Hámánowi/ y kazał poſtáwić ßubienicę.

ROZDZIAŁ VI.

Krol w nocy czytájąc Kroniki, zásługi Márdocheuſzowych śię doczytał. 4. zá ktore Márdocheuſzá wywyżßyć kazał. 13. Hámán śię przed ſwymi fráſuje, ktorzy nie dobrze mu tußą.

1 Oney nocy Krol nie mogąc ſpáć kazał przynieść Kśięgi Hiſtoryi/ pámięći godnych/ y Kroniki: Y 2 czytano je przed Krolem. ♣ Y ználeźli nápiſano/ że oznájmił Márdocheuß zdrádę Bigtáná/ y Tereſá/ dwu komornikow krolewſkich/ z tych ktorzy ſtrzegli progu/ że ßukáli śćiągnąć rękę ná Krolá Aßweruſá. ♣ 3 Tedy rzekł Krol: Jákiż doſtąpił ći y zacnośći Márdocheuß dla tego? Ná co odpowiedźieli ſłudzy krolewſcy/ dworzánie jego: Nic zá to nie odniosł. 4 ♣ Y rzekł Krol: Ktoż jeſt w śieni? (A Hámán przyßedł był do śieni zewnętrzney pálácu krolewſkiego/ chcąc mowić z Krolem/ áby obießono Márdocheuſzá ná ßubienicy/ ktorą mu był nágotował) 5 ♣ Tedy odpowiedźieli Krolowi ſłudzy jego: Oto Hámán ſtoi w śieni. Y rzekł Krol: Niech *ſám* wnidźie. 6 Wßedł Hámán: Ktoremu Krol rzekł; Coby uczynić mężowi temu/ ktorego Krol chce uććić? (A Hámán myślił w ſercu ſwym: Komużby chćiał Krol uććiwość więtßą wyrządźić nád mię?) 7 ♣ Y odpowiedźiał Hámán Krolowi: Mężowi ktorego Krol chce uććić: ♣ 8 Niech przyniosą ßátę krolewſką/ w ktorą śię ubiera Krol/ *y przywiodą* koniá ná ktorym jeźdźa Krol/ á niech włożą koronę krolewſką ná głowę 9 jego. ♣ A dawßy one ßáty/ y onego koniá do rąk ktorego z Kśiążąt krolewſkich/ z Kśiążąt naprzedniejßych; niech ubiorą mężá onego/ ktorego Krol chce uććić/ á niech go prowádzą ná koniu po ulicy mieyſkiey/ á niech wołają przed nim: Ták śię ma ſtáć mężowi/ ktorego Krol chce 10 uććić. ♣ Tedy rzekł Krol do Hámáná; Spießż śię/ weźmi ßátę y koniá jákoś powiedźiał/ á uczyń ták Márdocheuſzowi żydowi/ ktory śiedźi w bramie krolewſkiey: á nie opußczaj nic z tego wßyſtkiego coś mowił. ♣ 11 Przetoż wźiąwßy Hámán ßátę y koniá/ ubrał Márdocheuſzá: y prowádźił go ná koniu po ulicy mieyſkiey/ wołájąc przed nim: Ták śię ma ſtáć mężowi ktorego Krol chce 12 uććić. ♣ Wroćił śię potym Márdocheuß do bramy krolewſkiey: á Hámán pokwápił śię do domu ſwego z żáłośćią/ májąc głowę nákrytą. 13 ♣ Y powiedźiał Hámán Zereśie żenie ſwey/ y wßyſtkim przyjaćiołom ſwojim/ wßyſtko co mu śię przydáło. Y rzekli do niego mędrcy jego/ y Zeres żoná jego: Ponieważ z narodu żydowſkiego jeſt Márdocheuß/ przed ktoregoś obliczem pocżął upadáć/ nie przemożeß go/ ále pewnie upádnieß przed obliczem 14 jego. ♣ A gdy jeßcze oni mowili z nim/ Oto komornicy krolewſcy przyßli/ y przymuśili Hámáná/ áby ßedł ná ucztę ktorą byłá Eſter ſpráwiłá.

ROZDZIAŁ VII.

Eſterá ná drugiey ucżćie Krolowi prozbę ſwą o ſwe, y ludu żydowſkiego záchowánie, przedkłáda. 5. Ná Hámáná tych rzeczy ſprawcę ſkárży. 9. ktorego Krol ná tey ktorą był ná Márdocheuſzá wyſtáwił, ßubienicy, obieśić rozkazał.

1 Ták przyßedł Krol y Hámán ná ucztę do Eſtery Krolowy. 2 ♣ Y rzekł zá śię Krol do Eſtery drugiego dniá/ nápiwßy śię winá: Coż zá prozbá twojá Krolowa Eſter/ á będźieć dano. ♣ Co zá żądość twojá? Choćbyś też y o połowicę kroleſtwá *prośiłá*/ ſtánie śię. ♣ 3 Tedy odpowiedźiáłá Krolowa Eſter y rzekłá: Jeſlim ználázłá łáſkę przed

ocży=

oczyma twymi o Krolu / á jesli śię Krolowi podoba / niech mi bedźie dárowány żywot moj / ná prozbę moję / y narod moj ná żądość moję.

4 Abowiemesmy záprzedáni / ja / y narod moj / ábysmy byli wygłádzeni / wymordowáni / y wytráceni. Gdybysmy zá niewolniki y niewolnice przedáni byli / milczáłábym: choćby y ták ten nieprzyjaciel *nász* niemogł nádgrodźić tey szkody Krolowi.

5 TEdy odpowiedźiał Krol Assweerus / y rzekł do Estery Krolowy: Ktoż to jest? á gdźie ten jest / ktorego serce ták nádęte jest / áby to śmiał uczynić?

6 Y rzekłá Ester: Mąż zprzećiwnik á nieprzyjaciel nagorszy jest ten Hámán. Y ztrwożył śię Hámán przed Krolem y Krolową.

7 Tedy Krol wstał w popędliwośći swey od a oney uczty / *á szedł* do ogrodu przy páłácu: ále Hámán został / áby prośił o żywot swoj Estery Krolowy. Bo widźiał że mu zgotowáne było nieszczęśćie od Krolá.

a H. Od picia winá.

8 Potym Krol wroćił śię z ogrodá / *ktory był* przy páłácu / do domu gdźie pił wino: á Hámán upádł był ná łoże / ná ktorym śiedźiáłá Ester: tedy rzekł Krol: Izali jeszcze y gwałt chce uczynić Krolowy u mnie w domu? A gdy te słowá wyszły z ust krolewskich / záraz twarz Hámánowę nákryto.

9 Wtym rzekł Hárboná / jeden z komornikow / przed Krolem: Oto jeszcze szubienicá / ktorą był zgotował Hámán ná Márdocheuszá / ktory śię stárał o dobre krolewskie / stoi przy domu Hámánowym wzwyż ná piąćdźieśiąt łokći: y rzekł Krol: Obieśćie go ná niey.

10 Y obieszono Hámáná ná oney szubienicy / ktorą był zgotował Márdocheuszowi. A ták uspokoił śię gniew Krolewski.

ROZDZIAŁ VIII.

Márdocheusz od Krolá wielce wywyższony. 3. A Żydom pozwolono / áby śię nieprzyjaćiołom swym bronili. 16. z czego oni wielce byli poćieszeni.

1 ONegoż dniá dał Krol Asswerus Esterze Krolowy dom Hámáná / nieprzyjaćielá Żydowskiego: á Márdocheusz przyszedł przed Krolá: bo *mu* byłá oznajmiłá Ester / że był jey pokrewnym.

2 Tedy zdjął Krol pierśćień swoj / ktory był wziął od Hámáná / y dał go Márdocheuszowi: á Ester postánowiłá Márdocheuszá nád domem Hámánowym.

3 POtym jeszcze Ester mowiłá do Krolá upádszy u nog jego / y płákáłá / y prośiłá go / áby wniwecz obroćił złość Hámáná Agágejczyká / y zamysł jego / ktory był wymyślił przećiwko Żydom.

4 Tedy wyćiągnął Krol ná Esterę Sceptr złoty / á Esterá wstawszy / stánęłá przed Krolem.

5 Y rzekłá: Jesli śię Krolowi podoba? á jeslim ználáźlá łáskę przed obliczem jego? y jesli śię to já słuszna zda być Krolowi? y jeslim ja przyjemna w oczách jego? niech nápiszą / áby były odwołáne listy zamysłow Hámáná Syná Hámedátá Agágejczyká / ktore rozpisał ná wytrácenie Żydow / ktorzy *są* po wszystkich krájnách krolewskich.

6 Abowiem jákożbym mogłá pátrzáć ná to złe / ktoreby przyszło ná lud moj? ábo / jákobym mogłá widźieć zginienie rodźiny moiey.

7 Y rzekł Krol Asswerus do Estery Krolowy / y do Márdocheuszá Żydá: Otom dom Hámánow dał Esterze / á onego obieszono ná szubienicy / przeto iż śiągnął rękę swoję ná Żydy.

8 Wy tedy piszćie do Żydow / jáko śię wam podoba / imieniem krolewskim / y zápieczętujćie pierśćieniem Krolewskim: ábowiem to / co śię pisze imieniem krolewskim / y pieczętuje śię pierśćieniem krolewskim / niemoże być odwołano.

9 A ták zwołano pisárzow krolewskich onego czásu / miesiącá trzećiego (ten jest miesiąc Sywán) dwudźiestego y trzećiego *dniá tegoż miesiącá*, á pisáno wszystko / jáko rozkazał Márdocheusz / do Żydow y do Kśiążąt / y do Stárostow / y do przełożonych nád krájinámi / ktorzy są od Indiey / áż do Murzyńskiey źiemie / nád sto dwudźieśćia y śiedmią krájin: do káżdey krájiny pismem jey / y do káżdego narodu językiem jego / y do Żydow pismem ich / y językiem ich.

TRZECIA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey śie zámykája te Kśiegi.

Job.
Psalmy.
Przypowiesci Salomonowe.
Ecclesiastes, abo Kaznodzieja Salomonow.
Piesn Salomonowa.

KSIEGI JOBOWE.

W Tych Kśięgach opisuje śie. I. Jáko Bog Jobá człowieká pobożnego / ná wszystkim prawie ćieżko náwiedźił: ná dobytku/ ná dźiećiach/ ná ćiele/ y ná duszy jego. Dobytku bowiem część nieprzyjaćiele zábráli / część ogień z niebá zpalił. Dźieći jego dom / wichrem obálony / przytłukł. Ná ćiele wrzodámi wszczat był záráżony. A duszę jego trapili ; Zoná urągájac mu / czeladź wzgardzájac rozkazánia jego / przyjaćiele go zá niezbożnego przeto / iż go Bog karał / osadzájac. II. Jáko śie on wtym náwiedzeniu PAńskim / częśćia dobrze / częśćia źle / záchował. Dobrze / gdy strátę dobr y śmierć dźieći swojich / ćierpliwie znośił: gdy śie tez o Bożą spráwiedliwość / y o swoję niewinność mężnie zástawiał. Lecż śie zás w tym źle záchował / iż z wielkiey boleśći dniowi národzenia swego złorzeczył: tákże y wtym / iż często słowá niećierpliwośći z ust swojich wypuszczał / niewinnośći swojey wielce broniac / á ná Bogá śie uskarżájac. III. Ná ostátek opisuje śie náwiedzenia tego wesoły koniec: Bo PAN przywiodszy Jobá do skruchy / znowu mu ná wszystkich dobrách hojnie błogosłáwił / dźiatki inne dał / y żywotá przedłużył.

ROZDZIAL I.

Job mąż pobożny y májętny. 6. od Bogá przez Szátáná odjećiem dobr, y dźiatek kuszony. 20. ćierpliwie wszystko znośi, á Bogu zá to dobrorzeczy.

1 Był mąż w źiemi Uz imieniem Job: á ten mąż był a doskonáły/ y szczery / y bojacy śie Bogá / á odstępujacy od złego. 2 ✤Y urodźiło mu śie śiedm synow/ á trzy Corki. ✤ 3 A miał dobytku śiedm tyśiecy owiec y trzy tyśiace wielbładow/ y pięć set jarzm wołow / pięć set ośllc/ y czeládźi bárzo wiele: Ták / iż on mąż był námożniejszym nád wszystkie ludźie/ ná Wschod słońcá. 4 Y Zchadzáli śie Synowie jego/ á spráwowáli uczty / káżdy w domu swym dniá swojego: y posyłáli / á wzywáli trzech śiostr swojich/ áby jadáły y pijáły z nimi. ✤ 5 A gdy wkoło obeszły dni uczty/ posyłał Job / á pośwjacał je: á wstawájac ráno/ spráwował cáłopalenia według liczby ich wszystkich. Bo mowił Job: 6 ✤Podobno zgrzeszyli Synowie moji / á złorzeczyli b Bogu w sercách swych: Ták czyniwał Job po one wszystkie dni.

7 Y Stáło śie niektorego dniá / gdy c przyszli Synowie Boży/ áby stáneli przed PAnem/ że też przyszedł y Szátan miedzy nie. 8 ✤ Tedy rzekł PAN do Szátáná : Z kad idźiesz ? Y odpowiedźiał Szátan PANu / y rzekł ; Okrażałem źiemię / y przechadzałem d śie po niey. 9 ✤ Y rzekł PAN do Szátáná ;

a Ezech 14.14.

b H. Błogosłáwili I. myślili co złego o Bogu.

c Job. 2. 1.

d 1 Piotr 5 8.

Przypátrzyłżeś śię słudze memu Jobowi/ że mu niemász rownego ná źiemi? Mąż to doskonáły/ y szczery/ bojący śię Bogá / y odstępujący od złego. 9 Y odpowiedźiał Szátan Pánu y rzekł: Izaż śię Bogá Job dármo boji? 10 Azażeś go ty nie ogrodźił / y domu jego / y wszystkiego co ma / w około zewsząd? Błogosłáwiłeś spráwam rąk jego/ y dobytek jego rozmnożył śię ná źiemi. 11 Ale śćiągni tylko rękę twoję / á dotkni wszystkiego co ma / *obaczysz* jeślić w oczy złorzeczyć nie będźie? 12 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Oto wszystko co ma *jest* w ręce twojey: tylko nań nie śćiągaj ręki twey. Y odszedł Szátan od oblicza Páńskiego.

13 Stáło śię tedy *niektorego* dniá gdy Synowie jego/ y Corki jego jedli y pili wino w domu brátá swego pierworodnego: 14 Przybieżał poseł do Jobá / y rzekł: Woły orály/ á ośllice śię pásły podle nich. 15 Y przypádli Sábejczycy/ y zábráli je/ á sługi pozábijáli ostrzem mieczá / á uszedłem tylko ja/ ja sam / ábym ći oznájmił. 16 A gdy ten jeszcze mowił/ przyszedł drugi/ y rzekł: Ogień Boży zpadł z niebá y zpalił owce y sługi/ y pożárł je / á uszedłem tylko ja / ja sam/ ábym ći oznájmił.

17 A Gdy ten jeszcze mowił / przyszedł y inny / y rzekł: Cháldejczycy / rozsádźiwszy śię ná trzy hufce / wypádli ná wielbłądy / y zábráli je / y sługi pozábijáli ostrzem mieczá; á uszedłem tylko ja/ já sam/ ábym ći oznájmił.

18 A Gdy ten jeszcze mowił / przybieżał y inny / á rzekł: Synowie twoji y Corki twoje jedli y pili wino/ w domu brátá swego pierworodnego. 19 A oto wiátr gwałtowny przypadł od oney strony pustynie / y uderzył ná cztery węgły domu/ ták/ że upadł ná dźieći / y pomárły: á uszedłem tylko ja / ja sam / ábym ći oznájmił.

20 Tedy wstał Job/ y rozdárł płaszcz swoj/ y ogolił głowę swą/ á upadszy ná źiemię / uczynił *PANU* pokłon. 21 Y rzekł: Nágim wyszedł e z żywotá mátki mojey / y nágim śię zás támże wrocę: PAN dał / PAN też wźiął niech będźie imię PAńskie błogosłáwione. 22 W tym wszystkim f nie zgrzeszył Job: á nie przypisał Bogu nic nieprzystojnego.

e Psalm. 49.18. 1 Tym. 4. 7. Kázn. 5. 14.

f Job. 2. 10.

ROZDZIAŁ II.

Job z dopuszczenia Bożego, od Szátáná ná ćiele utrapiony. 9. Żony swey urągánia znosi. 11. trzej przyjaćiele jego przyszli, áby go ćieszyli.

1 Y Stáło śię *niektorego* dniá/ gdy a przyszli Synowie Boży / áby stánęli przed PANEM / przyszedł też Szátan między nie / áby stánął przed PAnem. 2 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Zkądżeś *był*, z kąd idźiesz? Y odpowiedźiał Szátan PANU / á rzekł: Okrążałem źiemię / y przechodźiłem śię po niey. 3 Zátym rzekł PAN do Szátáná: Przypátrzyłżeś śię słudze memu Jobowi / że mu niemász rownego ná źiemi? Mąż *to* doskonáły y szczery/ bojący śię Bogá / á odstępujący od złego/ y ktory jeszcze trwa w uprzejmośći swojey: á tyś mię pobudźił przećiw niemu / ábym go niszczył bez przyczyny. 4 Y odpowiedźiał Szátan PAnu / y rzekł: Skorę zá skorę/ y wszystko co ma człowiek / da zá duszę swoję. 5 Ale śćiągni tylko rękę twoję / á dotkni kośći jego / y ćiáłá jego / *ujrzysz* jeśliżeć w oczy złorzeczyć nie będźie? 6 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Oto w ręce twojey jest: wszákże żywot jego záchowaj.

a Job. 1. 6.

7 Wyszedszy tedy Szátán od oblicza Páńskiego/ zárázil Jobá wrzodem złym / od stopy nogi jego/ áż do wierzchu głowy jego: 8 Ták/ że wźiął skorupę / áby śię nią skrobał: y śiedźiał w popiele. 9 Y rzekłá mu żoná jego: A jeszczeż trwasz b w uprzejmnośći twojey? Złorzecz Bogu/ á umrzyj. 10 Y rzekł do niey: Ták *właśnie* mowisz / jáko szalone niewiásty mawiáją: Izali *tylko* dobre przyjmowáć będźiemy od Bogá / á złego przyjmowáć nie będźiemy? W tym wszystkim c nie zgrzeszył Job usty swymi.

b Mich. 7. 6. Tobia. 2. 22. Mátt. 10. 36.

11 A Gdy usłyszeli trzey przyjaćiele Jobowi/ to wszystko utrapienie ktore nań przypádło / przyszli káżdy

c Job. 1. 22.

z miej=

z miejscá swego / Elifás Temánczyk / y Bildád Suhitczyk / y Sofár Náámátczyk: bo śie byli námowili pospołu / áby przyszedszy 12 żáłowáli go / y ćieszyli go. ♣ A podniozszy oczy swoje z dáleká / nie poználi go: y wyniozszy głos swoj płákáli / á rozdárszy káżdy płaszcz swoj / miotáli proch nád głowy swe 13 ku niebu. ♣ Y śiedźieli z nim ná ziemi śiedm dni / y śiedm nocy: á żáden do niego słowá nie przemowił: Bo widźieli że śie gwałtownie wzmágáłá boleść *jego*.

ROZDZIAL. III.

Job dniowi národzenia, y nocy poczęćia swego złorzeczy. 11. Życzy sobie áby był umárł záraz po národzeniu swym, żeby odpoczywał z innymi w pokoju. 20. Y ćiężko śie ná utrapienie swe uskarża.

1 POtym otworzył Job ustá swoje / y złorzeczył dniowi swemu. 2 ♣ Y záwołał Job / mowiąc: ♣ *Bodaj* 3 był zginął dźień ktoregom a śie urodźił! y noc *w ktorą* rzeczono: Począł 4 śie mężczyzná! ♣ *Bodaj* śie był on dźień obroćił w ćiemność! by śie był o nim nie pytał Bog z wysokośći! y nie był oświecony świátłośćią! 5 ♣ *Bodaj* go byłá záćmiłá ćiemność / y ćień śmierći! by go był ogárnął obłok! y ustrászyłá go gorącość dźienna! 6 ♣ *Bodaj* byłá noc one ośiádłá ćiemność / áby nie szłá w liczbe dni rocznych! *y* w liczbe 7 mieśiącow nie przyszłá! ♣ *Bodaj* noc oná byłá sámotna! á śpiewánia 8 áby nie było w niey! ♣ *Bodaj* ją byli przeklęli / ktorzy przeklinają dźień / ktory są gotowi wzruszáć płácz swoj. 9 ♣ *Bodaj* śie były záćmiły gwiazdy przy zmierzkániu jey! á czekájąc świátłá / áby śie go byłá nie doczekáłá / áni nie oglądáłá zorze poránney! 10 ♣ Yż nie záwárłá drzwi żywotá mego / á nie skryłá boleśći od oczu moich.

11 PRzeczżem w żywoćie b nie umárł / *ábo* gdym z żywotá wy- 12 szedł / *czemum* nie zginął? ♣ Przeczże mie piástowano c ná kolánách? á 13 przeczżem ssał pierśi? ♣ Abowiembym teraz leżał y odpoczywał: spał- 14 bym y miałbym pokoj: ♣ Z krolmi y z rajcámi ziemie / ktorzy sobie budo- 15 wáli *ná* miejscách pustych: ♣ Abo z Książęty / ktorzy mieli złoto / á ná- 16 pełniáli domy swe śrebrem. ♣ Abo *czemum* śie nie stał jáko martwy płod skryty? *ábo* jáko niemowiątká *ktore* nie oglądáły świátłośći. ♣ 17 Tám niepobożni przestawáją strászyć / y tám odpoczywáją zwątleni w 18 śile. ♣ Támże więźniowie sobie wydycháją / á niesłyszą głosu trapiącego 19 *ich*. ♣ Máły y wielki tám sobie *są* rowni / á niewolnik wolny od Paná swego.

20 PRzecz nędznemu dána jest świátłość / á żywot *tym* ktorzy 21 są utrapionego duchá? ♣ Ktorzy czekáją śmierći / á nie przychodźi: choć jey pilniey szukáją niż skárbow skry- 22 tych. ♣ Ktorzyby śie z rádośćią weselili pląsájąc / gdyby ználeźli grob. ♣ 23 *Przecż dána jest świátłość* mężowi / ktorego drogá skryta jest / á ktorego 24 Bog *ćiężkośćiámi* ogárnął? ♣ Abowiem / d kiedy mam jeść / wzdychánie moje przychodźi / á rozchodźi śie jáko 25 wodá ryczenie moje: ♣ Bo strách / ktoregom śie lękał przyszedł ná mie / á czegom śie obawiał przydáło mi 26 śie. ♣ Nie byłem bezpieczny / ánim śie uspokojił / ánim odpoczywał / á przećie ná mie przyszłá trwogá.

ROZDZIAL IV.

Elifás Jobá z niećierpliwośći gromi, á z mizerney kondycyey jego, dowieść usiluje, iż go Bog zá jego grzechy náwiedza. 12. z objáwienia Bożego twierdząc. 17. że przed Bogiem nie jest czysty żaden człowiek, 18. á náwet że śie y w Anjołách grzech ználazł.

1 TEdy odpowiedźiał Elifás Te- 2 mánczyk / y rzekł: ♣ Jesli będźiemy mowili z tobą / nie będźieszći *to* przykro? Ale ktoż śie może od mo- 3 wienia zátrzymáć? ♣ Otoś ich wiele uczył / y ręce mdłe potwierdzał. 4 ♣ Upádájącego wspieráły mowy twoje / á koláná zemdlone posila- 5 łeś. ♣ A teraz gdy *co* ná ćie przyszło / niećierpliwie znośisz: á iż ćie dotknęło trwożysz sobą.

6 AZaż pobożność twojá nie byłá ufnośćią twoją: á uprzyjmość spraw twoich / oczekiwániem two- 7 jim? ♣ Wspomni proszę / kto kiedy

niewin-

a *Jerem. 20.14.*

b *Job. 10.18. Jerem. 20.17.*

c *H. ...ábieżáty mi koláná.*

d *H. Przed chlebem mojim.*

niewinny zginął? ábo gdźieby ludźie szczerzy zniszczeli? 8 Jákom widał/ że ći/ ktorzy oráli a złość/ y rozśiewáli przewrotność/ toż też żęli. 9 Bo tchnieniem b Bożym giną/ á od Duchá gniewu jego niszczeją. 10 Ryk lwi y głos lwice/ y zęby lwiąt/ wytrácáją. 11 Lew ginie/ iż nie ma łupu/ y szczenięta lwie rozproszone bywáją. 12 Nád to doszło mię słowo potájemnie/ y pojęło ucho moje cokolwiek z niego. 13 W rozmyślániu widzenia nocnego/ gdy przypada twárdy sen ná ludźie: 14 Zjął mię strách y lękánie/ ktore wszystkie c kośći moje przestrászyło. 15 A Duch szedł przed twarzą moją/ ták iż włosy wstáły ná ćiele mojim. 16 Stánął/ á nie znałem twarzy jego: kształt *tylko jákiś był* przed oczymá mymi: Ućiszyłem śię/ y słyszałem głos *mowiący*: 17 Zali człowiek może być spráwiedliwszy niżeli Bog? ábo mąż czystszy niż Stworzyćiel jego? 18 Oto w sługách jego d niemász e doskonáłośći/ á w Anjelech swojich ználazł niedostátek: 19 Dáleko więcey w tych/ co mieszkáją w domiech glinianych/ ktorych grunt jest ná prochu/ y ztárći bywáją snádniey niżeli mol. 20 Od poránku áż do wieczorá/ bywáją ztárći: áiż *tego* nie uważáją/ ná wieki zginą. 21 Azaż zacność ich nie pomija z nimi? umieráją/ ále nie w mądrośći.

a Przyp. 22. 8. Ozea. 10. 13. Gálát. 6. 7. b Ezái. 11. 4. 2 Thess. 2. 8. Objáw 2. 16. c Dán. 10. 8. d I. nie ufa. e Job. 15. 15. 2 Piotr 2. 4.

ROZDZIAŁ V.

Elifás dowodźi tego, co powiedźiał. 2. 3. że Bog tylko niepobożne karze á dobrym folguje. 17. 18. Rádźi Jobowi, áby to przyznał, Bogu chwałę dał, y przed nim śię upokorzył. 19. tedy wybáwiony będźie.

1 Zawołajże tedy jesli kto jest/ coćby odpowiedźiał? A do ktoregoż śię z świętych obroćisz? 2 Záiste głupiego zábija gniew/ á prostaká umarza zawiść. 3 Jam widźiał głupiego a iż śię rozkorzenił/ álem wnet źle tuszył mieszkániu jego. 4 Oddaleni będą Synowie jego od zbáwienia/ y ztárći będą w bramie/ á nie *będźie* ktoby *ich* wyrwał. 5 Zniwo jego głodny pożrze/ y z *sámego* ćiernia wybierze je; á połknie chćiwy bogáctwá tákowych. 6 Abowiem nie z prochu wychodźi utrapienie/ áni z ziemie wyrasta kłopot. 7 Ale człowiek ná kłopot śię rodźi/ jáko iskry z węgla latáją wzgorę.

a Psalm 37. 35.

8 Záiste/ jabym szukał Bogá: á Bogu bym przedłożył spráwę swoję: 9 Ktory czyni rzeczy b wielkie y nie wybadáne dźiwne/ ktorym liczby nie mász. 10 Ktory dawa deszcz ná ziemię y zpuszcza wody ná polá. 11 Ktory sadza pokorne c wysoko/ á smętne wywyższa ku zbáwieniu. 12 Ktory wniwecz obraca d myśli chytrych/ ták iż ręce ich nie spráwiáją *nic* skutecznego. 13 Ktory chwyta e mądre w chytrośći ich/ á ráde przewrotnych prętko niszczy. 14 We dnie tacząją śię *jáko* w ćiemnośćiách: á jáko w nocy f mácáją w południe. 15 Ktory záchowywa ubogiego od miecza/ od ust ich y od ręki gwałtowniká. 16 Mać ućiśniony nádźieję/ ále nieprawość ztuli ustá g swe. 17 Oto błogosławiony człowiek ktorego Bog karze: Przetoż karánia Wszechmocnego h niepogárdzaj. 18 Bo on zránia i y záwięzuje: uderza/ á ręce jego uzdrawiáją. 19 Z sześći ućiskow k wyrwie ćię: á w śiodmym nie tknie śię ćiebie złe. 20 W głodźie wybáwi ćię od śmierći: á ná wojnie z rąk mieczá. 21 Przed bićzem języká ukryty będźiesz: á nie ulękniesz śię w zpustoszeniu/ gdy przyjdźie. 22 W zpustoszeniu y w głodźie śmiać śię będźiesz: á zwierząt ziemskich bać śię nie będźiesz. 23 Bo z kámieniem polnym *będźie* przymierze twoje: á okrutny zwierz polny l spokojnym ći śię stáwi. 24 Y poznasz że *jest* spokojny przybytek twoj/ y náwiedźisz mieszkánie twoje/ á nie zgrzeszysz. 25 Doznasz też iż rozmnożone będźie naśienie twoje/ á potomstwo twoje *będźie* jáko ziele ziemie. 26 Wnidźiesz w szedźiwośći do grobu: jáko znoszone bywa zboże w stog czásu swego. 27 Otośmy tego doszli/ że ták jest: słuchajże tego/ á uważaj to sam u śiebie.

b Job. 9. 10. Psalm 72. 18. Rzym. 11. 33. c 1 Sám. 2. 7. Psalm. 113. 7. d Nehe. 4. 15. Psalm. 33. 10. Ezái. 8. 10. e 1 Kor. 3. 19. f 5 Moj. 28. 29. g Psalm. 107. 42. h Przyp. 3. 11. Zyd. 12. 5. Jákob. 1. 12. Objáw 3. 19. i 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Ezái. 30. 26. k Psalm. 91. 3. Przyp. 24. 16. l Ozea. 2. 18.

ROZDZIAŁ VI.

Job śię uskarża ná swe ćięszkośći. 6. Elifásowi ktory go ćieszy nágánę dawa. 8. Smierći prágnie. 11. niećierpli-

wość swą krewkością człowieczą okrywa. 13. Przeciw skárdze Elifásowey sumieniem śię dobrym ſzczyći. 24. A pokarnie przyjaćielskie przyjąć obiecuje, jesliby słuszne było: á żeby śię z nim łáskáwiey obchodźili prośi.

1 Y Odpowiedźiał Job / á rzekł: 2 ♣ O gdyby pilnie zwáżono nárzekánie moje / á biedę moję pospołu ná wagę włożono. 3 ♣ Tedyby byłá ćiężſza nád piasek morski / przetoż mi y słow nie stawa. 4 ♣ Abowiem strzały a Wszechmocnego *tkwią* we mnie / ktorych jad wysuſzył duchá mego / *A* strachy Boże walczą przećiwko mnie. 5 ♣ Izali ośieł b dźiki ryczy nád trawą? ábo woł / izali ryczy nád paſzą swoją? 6 ♣ Izali może być jedźio na rzecz nieſmáczna bez soli? ábo jesli jáki smák w białku jájowym? 7 ♣ *Czego śię przed tym* niechćiáłá dotknąć duſzá mojá / to *teraz* jest c boleśćia ćiáłá mego. 8 ♣ Bodajże śię spełniłá prozbá mojá! Niechże mi Bog da czego oczekáwam! 9 ♣ Oby śię Bogu podobáło / żeby mię zniſzczył / á żeby mię wyćiął rozpuśćiwſzy rękę 10 swoję! ♣ Bo mam jeſzcze poćiechę swoję (choćiaſz pałam w boleśći / á Bog mi nie folguje) żem nie táił 11 słow Swiętego. ♣ Coż *jest* zá moc mojá / ábym d potrwał? ábo co *zá* koniec moj / ábym przedłużył żywo- 12 tá mego? ♣ Izali moc kámienna / moc mojá? ábo ćiáło moje miedźiá- 13 ne? ♣ Azaż obrony mojey niemáſz przy mnie? ázaż rozsądek oddalony 14 ode mnie? ♣ Przećiwko temu / ktorego litość słábieje ku bliźniemu swemu / y ktory bojaźń Wszechmogącego opuśćił. 15 ♣ Bráćia moji omylili *mię* jáko potok: pominęli jáko gwał- 16 towne potoki: ♣ Ktore bywáją mętne od lodu; w ktorych śię śnieg 17 ukrywa. ♣ Czásu *ktorego* topnieją / zágináą: *á czásu* gorącośći / niſzczeją 18 z miejscá swego. ♣ Udawáją śię tám y sám z drog swojich: rozćiekáją śię po miejscách bezwodnych / y 19 giną. ♣ Podrożni ludźie z krájiny Temán obaczyli je: á ktorzy ſzli do 20 Sebá / mieli w nich nádźieję. ♣ *Ale* śię záwstydźili / iż w nich dufáli / á 21 gdy tám przyſzli coſzukáli śię. ♣ Ták zájiste *y wy*, bywſzy / nie jesteśćie; widząc utrapienie moje / lękaćie śię: 22 ♣ Izalim mowił: Przynieśćie mi *co*: á z májętnośći wáſzey dajćie mi 23 dáry? ♣ Y wybawćie mię z rąk nieprzyjaćielá / á z rąk okrutnikow od- 24 kupćie mię. ♣ Náuczćież mię / á ja umilknę: á w czymem zbłądźił po- 25 każćie mi. ♣ O jákoż są mocne słowá prawdźiwe? Ale coż spráwi obwinie- 26 nie wáſze. ♣ Izali słowá *moje* obwinić myślićie: á przewiewáć mowy 27 utrapionego? ♣ Y ná śierotę tárgaćie śię / y kopiećie *doły* pod przyja- 28 ćielem swojim. ♣ Przetoż przypátrzćie mi śię teraz / á *obácżćie* jesli 29 kłamam przed obliczem wáſzym. ♣ Obaczćie śię / proſzę / á niech nie bedźie *w was* niepráwość: obaczćie śię / á *poznaćie* że jest spráwiedli- 30 wość moja przy mnie: ♣ A iż niemáſz w języku mym niepráwośći: y niemamże znáć utrapienia mego?

Rozdial VII.

Job dawa znáć, że śię Bog náder srogo z nim obchodźi, w tym krotkim żywoćie, niedájąc wytchnienia. 12. Stworzeniu mdłemu: nád ktorym nie tákby miał moc swą pokázowáć. 15. A przetoż śmierći sobie żąda. 20. A przytym o odpuszczenie grzechow Bogá prośi.

1 Y Zali a czás nie jest zámierzony człowiekowi ná źiemi? á jáko dni najemniczę *nie są* dni jego? ♣ 2 Jáko sługá prágnie ćieniá / á jáko najemnik czeka *końcá* prace swojey: 3 ♣ Tákem ja prawem dźiedźicznym wźiął mieśiące prozne / á nocy bolesne są mi náznáczone. 4 ♣ Ukłádeli śię / tedy mowię; Kiedyż wstánę? á *rychło* pominie noc? y pełen bywam 5 myślenia b áż do świtánia. ♣ Obleczone jest ćiáło moje w robaki / y w plugástwo z prochu: skorá mojá popádáłá śię / y rozśiádłá śię. 6 ♣ Dni moje pręſze są niż czołnek tkácki / y 7 strawione są bez nádźieje. ♣ Wspomni o PANIE iż wiátrem *jest* c żywot moj / nie wroći śię oko mo- 8 je / ábyh widźiało dobre rzeczy. ♣ Ani mię oglada oko ktore mię widźiáło: oczy twoje *obrocone będą* ná mię / á 9 mnie nie będźie. ♣ *Jáko* niſzczeje obłok / y przemija / ták zstępujący do 10 grobu nie wynidźie. ♣ Nie wroći śię

wiecey

Marginalia: a *Psalm.* 38. 3. b *I. Ośieł leśny.* c *I. Pokármem.* d *H. Abym śię spodźiewał.* e *I. Zásromáli śię.*

a *I. Izali nie-żołnierski jest żywot człowieczy* b *H. Y obracam śię.* c *Job.* 8. 9. *y* 14. 1. *y* 16. 22 *Psalm.* 78. 39. *y* 90. 5. *y* 102. 12. *y* 103. 14. *y* 144. 4 *Ezái.* 40. 6. *Jákob.* 4. 14. 1 *Piotr* 1. 24.

więcey do domu swego / áni go więcey pozna miejsce jego. 11 ♣ Przetoż ja niemogę záwściągnąć ust mojich: mowić będę w utrapieniu duchá mego / będę rozmawiał w gorzkości duße mojey. 12 ♣ Azażem ja jest morze / ábo wieloryb / żeś mię osádźił strażą? 13 ♣ Gdym rzekł; Pocieszy mię łoże moje / y ulży mi nárzekánia mego 14 pościel mojá: ♣ Tedy mię strászysz przez sny / y przez widzenia trwożysz 15 mnę. ♣ A przetoż obráłá sobie obieszenie duszá mojá / á śmierć ráczey / 16 niż zostáć w kośćiách. ♣ Sprzykrzyłem sobie *żywot*, nie wiecznie będę żyw. Zániechayże mię: bo márnośćią są dni moje. 17 ♣ Coż *jest* człowiek d iże go ták wielce ważysz? á że przy- 18 kłádasz ku niemu serce twoje? ♣ A że go náwiedzasz ná káżdy záránek? y ná káżdą chwilę doświadczasz go? ♣ 19 Pokądże się nie odwrocisz odemnie? á nie zániechasz mię ábym przełknął ślinę moję? 20 ♣ Zgrzeszyłem / coż mam czynić / o stroju ludzki? czemuś mię sobie zá cel położył / ábym był 21 sam sobie ćiężarem. ♣ Przecz nie odejmiesz przestępstwá mego / y nie przepuścisz nieprawości mojey? bo się teraz w prochu położę: á *choćbyś* mię szukał ráno / nie będźie mię.

ROZDZIAŁ VIII.

Bildád Elifásowi gromić Jobá pomaga, ukázując iż Bog niesprawiedliwym być nie może. 8. á iż ták przodkowie ich z dawná wierzyli. 11. á iż się onemu dźieje jáko y innym obłudnikom. 20. do tego go wiodąc, áby się náwroćił jeśli chce wskorać.

1 Y Odpowiedźiał Bildád Suhítczyk / á rzekł: 2 Pokądże rzeczy tákowe mowić będźiesz? á pokąd *będą* słowá ust twojich / *jáko* wiátr gwałtowny? 3 ♣ Izażby miał Bog sąd podwrocić? á Wszechmocny miałby sprawiedliwość wywracáć? ♣ 4 Że Synowie twoji zgrzeszyli przeciw niemu / przetoż je puśćił w ręce 5 nieprawośći ich. ♣ Jeśli się ty wczás náwrocisz do Bogá / á będźiesz 6 się modlił Wszechmocnemu: ♣ Jeśli będźiesz czystym y szczerym / tedyć pewnie ocući dla ćiebie / y spokojne uczyni mieszkánie sprawiedliwośći twojey, 7 ♣ A *choć* początek twoj máły będźie / jednák ostátek twoj bárzo się 8 rozmnoży. ♣ Bo spytaj się / proszę / wieku c stárego / á nágotuj się ku wyszpiegowániu Ojcow ich. ♣ 9 (Gdyż wczorájszymi d jesteśmy / á nic nie wiemy: ponieważ *jáko* ćień są 10 dni násze ná ziemi) ♣ Oni ćię náuczą / y powiedzą: y z sercá swego 11 wypuszczą słowá. ♣ Azaż urośćie sitowie bez wilgotnośći? Izali uro- 12 śćie rogożie bez wody? ♣ Owszem jeszcze e w zielonośći swojey / niż bywa podćięte / prędzey niż inna tráwá 13 usycha. ♣ Tákieć *są* drogi f wszystkich / ktorzy zápominają Bogá: y *ták* nádźieja obłudniká zginie. ♣ 14 Podćięta bywa nádźieja jego / á jáko 15 dom pająka / ufánie jego. ♣ Spolegli ná domu swojim / nie ostoji się: wesprzeli się ná nim / nie zádźierży 16 się. ♣ Zieleni się ná słońcu / y w ogrodźie jego świeża látorośl jego 17 wyrasta. ♣ Nád źrzodłem zpłata się korzenie jego / y ná miejscu kámie- 18 nistym rozkłada się. ♣ Ale gdy go wytną z miejscá jego / tedy się go miejsce zápiera / *mowiąc*: Niewidźiałem ćię. 19 ♣ Toć to *jest* wesele drogi je- 20 go / á inny z ziemie wyrośćie. ♣ Otoż Bog nie odrzući *człowieká* szczere- 21 go: ♣ Ale złośnikom niepoda ręki: ♣ Aż się nápełnią śmiechem ustá twe / á wárgi twoje wykrzykániem. ♣ 22 Gdyż ktorzy ćię máją w nienawiśći / obleczeni będą wstydem / á przybytku niepobożnych nie będźie.

ROZDZIAŁ IX.

Job Bildádowi przyznawa że Bog sprawiedliwie ludźie karze. 15. Lecz przytym náucza, że nie idźie zá tym, áby go Bog jáko człowieká niezbożnego miał karáć: poniewaz onemu y pobożne wolno náwiedzáć. 25. czego też przykłádem swym własnym dowodźi.

1 Y Odpowiedźiał Job / á rzekł; ♣ 2 Prawdźiwie wiem że ták *jest*; Bo jákożby miał być usprawiedliwiony człowiek przed Bogiem? ♣ 3 Jeśliby się z nim chćiał spieráć / nie odpowie mu z tysiącá ná jedne 4 rzecz. ♣ Mądry jest sercem / y mocny siłą: ktoż użył pokoju stáwiwszy

d Psalm 8. 5. ψ144.3 Zyd. 2. 6.

a 5 Moj. 32. 4. 2 Kron 19. 7. Tren. 1. 18. Dán. 9.7.14 b Job. 22.23.

c 5 Moj 4. 32. d Job. 7. 6. ψ144.2. 1 Moj 47. 9. 1 Kron 29.15. Psalm 102.12 ψ144.4 e Psalm 129.6. Jerem. 17. 6. f Job. 11.20. ψ18.14 Psalm 112. 10. Przyp. 10.28.

5 śie mu upornie? ♣ On przenośi gory / á nie wiedzą *ludźie* kto je podwraca w gniewie swym. 6 ♣ On wzrusza źiemie z miejscá swego / á slupy jey trzesa śie. 7 ♣ Gdy on zákaże słońcu / nie wschodźi: y gwiazdy pieczetuje. 8 ♣ On sam rozpośćiera niebiosá / y depce po wáłách morskich 9 ♣ On spráwił Woz niebieski a z gwiazd / Oryoná y Hiády / y *inne* 10 *gwiazdy* skryte ná południe. ♣ On czyni rzeczy b wielkie / á niewybádáne y dźiwne / ktorym nie máß liczby. 11 ♣ Oto / idźieli mimo mie / nie widze go: á przechodźili / nie bacze go. 12 ♣ Oto gdy co porwie / ktoż go przymuśi / áby przywroćił: ábo ktoż mu rzecze: Coż czyniß? 13 ♣ Gdyby Bog nie odwroćił gniewu swego / upádłiby przed nim pomocnicy hárdźi. 14 ♣ Jákoż mu ja tedy odpowiem? *jákie* słowá obiore przećiwko niemu? 15 ♣ Ktoremu / choćiażbym był spráwiedliwym / nie odpárłem: owßem śie sedźiemu memu d upokorze. 16 ♣ Choćbym go wzywał / á onby mi śie ozwał / przećie nie wierze / áby przypuśćił do ußu głos moj. 17 ♣ Bo mie stárł w wichrze: y rozmnożył rány moje bez przyczyny. 18 ♣ Nie dopuszcza mi odetchnać / owßem mie násyca gorzkośćiámi. ♣ 19 Jesli śie *udam* do mocy / oto on namocniejßy: á jesli do sadu / ktoż mie z nim zprowádźi? 20 ♣ Jeslibym śie uspráwiedliwiał / ustá e moje potepia mie: jeslibym śie doskonáłym czynił / tedy mie przewrotnym być pokaże. 21 ♣ Choćiażbym był doskonáły / przećie ja tego do śiebie znáć nie bede / *ále* dam nagáne żywotowi memu. ♣ 22 Jedno jest / dla czegom to mowił: *że ták* doskonáłego / *jáko* y niezbożnego on niszczy. 23 ♣ Jesli biczem nagle zábija / z pokußenia niewinnych náśmiewa śie. 24 ♣ Ziemiá podána bywa w rece niezbożniká: oblicze sedźiow jey zákrywa. ♣ A jesliż nie on? ktoż 25 tedy inny jest *co to czyni*? ♣ Ale dni moje predßze były niż f poseł: ućiekły / á nie widźiáły nic dobrego. ♣ 26 Przemineły jáko predkie łodźie: 27 jáko orzeł lecacy do żeru. ♣ Jesli rzeke: Zapomnie nárzekánia mego / zániechám gniewu swego / á pośile 28 śie: ♣ Tedy śie lekam wßystkich boleśći mojich: widzac że mie z nich nie wypuśćiß. 29 ♣ Jeslim ja niezbożny / przeczże prozno prácuje? 30 ♣ A choćbym śie umywał wodámi śnieżnymi / y oczyśćiłbym mydłem rece 31 moje: ♣ Wßákże w dole zánurzyß mie / y brzydźić śie mna beda ßáty 32 moje. ♣ Abowiem on nie jest człowiekiem jáko ja / ábym mu śmiał odpowiedźieć / *ábo* żebym z nim miał 33 iść w práwo. ♣ Bo nie máß miedzy námi g rozjemce / ktoryby mogł rozwieść 34 spráwe náße. ♣ Niech tylko zdejmie ze mnie rozge swoje / á strách 35 jego niech mie nie stráßy: ♣ Tedy bede mowił / á nie bede śie go bał: Bom ja nie jest h táki sam u śiebie

a Amos 5. 8. b Job. 5. 9. Psalm. 72. 18. Rzym. 11. 33. c Ezái. 45. 9. Rzym. 9. 20. d Psalm 143. 2. e Przyp 20. 9. 1 Jan. 1. 8. f Mod. 5. 9. g 1. Pośrzedniká. h T. jákim wymie bydź rozumiećie.

ROZDZIAŁ X.

Iob rzewliwie lámentując, á wywiádując śie od Bogá przyczyny utrapienia swego. 3. Sam przypomina, czemuby PAN ták srogo z nim postepowáć nie miał. 18. Ná národzenie swe uskarza śie. 12. To mżenie jákie, pierwey niżby umárł, prośi.

1 TEskni sobie dußá mojá w żywoćie mojim: rozpußcze przećiw sobie nárzekánie moje / á bede mowił w gorzkośći duße mojey. 2 ♣ Rzeke Bogu: Nie potepiajże mie: *ráczey* mi oznájmi / czemu spor ze mna wiedźieß? 3 ♣ Coż masz zá pożytek że mie ućiskaß / á iż odrzucaß spráwe rak twojich / á ráde niepobożnych oświecaß? 4 ♣ Azaż *ty* maß oczy ćielesne? ábo jáko człowiek widźi / ty 5 widźiß? ♣ Dni twoje / zaż sa jáko dni człowiecze: á látá twoje / jáko látá 6 ludzkie? ♣ Iż śie wywiáduješ niepráwośći mojey / á o grzechu mojim badaß śie. ♣ Ty wieß / żem niepobożnie 7 nie poczynał: wßákże nie jest ktoby *mie* miał a wyrwáć z reku 8 twojich. ♣ Rece twoje wykßtałtowáły b mie / y uczyniły mie: á 9 przećie mie zewßad gubiß. ♣ Pomni proße żeś mie jáko gline c ulepił / 10 á w proch mie zás obroćiß. ♣ Izali / jáko mleko nie zlałeś mie / á jáko ser 11 nie utworzyłeś mie? ♣ Skora y ćiáłem przyobloklłeś mie: á kośćiámi / 12 y żyłámi pozpinałeś mie. ♣ Zywotem y miłośierdźiem dárowałeś

a 5 Moj. 32. 39. b Psalm 119. 73. c 1 Moj. 2. 7. Psalm 103. 14.

mie:

mię: á opátrzność twojá strzegłá du-
13 chá mego. ♣ A choćiaś to skrył w ser-
cu twojim: wiem jednák że to jest d
14 z woli twojey. ♣ Jesli zgrzeszę wnet
tego postrzeżeß; á dla niepráwośći
15 mojey nie przepuśćiß mi. ♣ Jeslim
bezbożny biádá mi; á choćbym też był
spráwiedliwym, nie podniosę głowy
mojey, będąc násycony poháńbienia
16 y widząc utrapienie moje: ♣ Ktore-
go przybywa; Bo jáko lew srogi go-
niß mię: á coraz dźiwnie śię prze-
17 ćiwko mnie stawiaß. ♣ Odnawiaß
świádki twoje przećiwko mnie, á
rozmnażaß rozgniewánie twoje ná
mię: wojská jedne po drugich są prze-
18 ćiwko mnie. ♣ Przeczżeś mię z ży-
wotá e wywiodł? Ach bym był u-
márł, żeby mię było oko nie widźiá-
19 ło! ♣ Obym był, jákoby mię nie by-
ło! oby mię było záraz z żywotá do
20 grobu zánieśiono! ♣ Azaż nie tro-
chá dni mojich? Przetoż przestań, á
zániechaj mię, ábym śię troszeczkę
21 posilił: ♣ Pierwey niż odejdę tám,
zkąd śię nie wrocę: do źiemie ćie-
22 mnośći, y do ćienia śmierći. ♣ Do
źiemie ćiemney, jáko chmurá, y do
ćienia śmierći: gdźie nie mász prze-
miány, jedno sámá gęstá ćiemność.

d H. Przy tobie.

e Job. 3. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Jobá Sofár surowo gromi, że śię spráwiedliwym czyni. 4. choć jest wielkim grzeßnikiem. 7. do pokuty go nápomina. 13. 14.

1 Y Odpowiedźiał Sofár Náámát-
2 czyk, y rzekł: ♣ Azaż śię nie go-
dźi ná wiele słow odpowiedźieć? ábo
izali mąż wielomowny będźie u-
3 spráwiedliwiony? ♣ Będąż ná two-
je plotki ludźie milczeć? A gdy ty so-
bie przeßydzaß, ćiebie nikt nie zá-
4 wstydźi? ♣ Abowiemeś powiedźiał:
Czysta jest náuká mojá, á jestem
5 czystym przed oczymá twojimi: ♣ Ale
gdyby Bog chćiał mowić, y otwo-
rzyć ustá swoje przećiwko tobie; ♣
6 Tedyćby objáwił tájemnice mądro-
śći, żeś dwá kroć więtsze karánie nád
to zásłużył: przetoż uznaj, że ćię Bog
przebaczył, dla niepráwośći twojey.
7 ♣ Izali tájemnice Boże a wyba-
daß? ábo doskonáłośći Wszechmo-
8 cnego doścignieß? ♣ Wyższe są niż
niebiosá: coż uczyniß? głębsze niż pie-
9 kło: jákoż poznaß? ♣ Dłuższa miárá
ich, niż źiemia: á szersza, niż morze. ♣
10 Jesli wypleni, ábo jesli záwrze, ábo
jesli w jedno zćiśnie, ktoż go zá-
11 wśćiągnie? ♣ Abowiem on zna már-
ność ludzką, y widźi b niepráwość: á
12 nie miałby tego baczyć? ♣ Człowiek
nierozumny nábywa rozumu, choć
śię jáko źrzebię leśnego osłá rodźi
13 człowiek. ♣ Jesli ty przygotujeß
serce twoje, á wyćiągnieß do niego
14 ręce twoje. ♣ Jesliż niepráwość
jest w ręce twey, oddal ją: á mie-
szkáć nie dopuszczaj niepráwośći w
15 przybytkách twojich. ♣ Tedy pod-
nieśieß oblicze twoje bez zmázy, á
będźieß stały, y nie będźieß śię bał.
16 ♣ Abowiem zápomniß kłopotu; á
jáko wody, ktore pominęły, wspo-
17 mináć go będźieß. ♣ Y nád połu-
dnie jáśniejszy c nástánie czás twoj;
záćmiszli śię, będźieß jáko záránek.
18 ♣ Y będźieß dufał, májąc nádźieję:
á jáko w okopách d bezpiecznie spáć
19 będźieß. ♣ Będźieß leżał, á nikt ćię
nie przestraszy, y unijáć śię będą
przed e twarzą twoją wiele ich. ♣
20 Ale oczy f niepobożnych ustáną, y
ućieczká ich zginie: á nádźieja ich
będźie jáko wyśćie duszę z człowieká.

b Jerem 17. 10.

c Psalm 37. 6. Ezái. 58. 8.

d 3 Moj. 26. 5. Ezái. 58. 10.

e 3 Moj. 26. 6.

f Job. 8. 13.

ROZDZIAŁ XII.

Job pokázuje. 2. 3. ćierpliwość swoję. 7. Moc Bożą nád stworzeniem jego. 17. y w stánowieniu y w odmiánie rożnych stanow.

1 Zátym odpowiedźiał Job, y
2 rzekł: ♣ Wierąśćie wy sámi
ludźmi, y z wámi umrze mądrość?
3 ♣ Teżći ja mam serce jáko y wy, á-
nim jest podlejszym niżeli wy: á a
ktoż tego nie wie co y wy? ♣ Po-
4 śmiewiskiem jestem przyjaćielowi b
swemu, ktory gdy wołá do Bogá, czy-
wa mu śię: naśmiewiskiem jest sprá-
5 wiedliwy, y doskonáły. ♣ Ten co jest
upadku bliski, jest pochodnią wzgár-
dzoną człowiekowi, według myśli
pokoju záżywájącemu.

6 Spokojne y bezpieczne są ná-
mioty zbojcow c tych, ktorzy
drażnią Bogá, ktorym Bog dawa w
7 ręce dobre rzeczy. ♣ A náwet, pytaj
śię proszę bydląt, á one ćię náuczą:

a I. Modrość Boża.

a H. Ukogoż tego nie mász.

b Przyp. 14. 2.

c Psalm 73. 12. 792.8.

10 ♣ A gdy nápiſał imieniem Królá Aſſweruſá / y zápieczętował pierścieniem królewſkim / rozeſłał liſty przez poſty / którzy jeździli ná koniach prętkich / y ná mułach młodych: 11 ♣ Iż Król dał wolność Zydom którzy byli we wſzyſtkich mieściech / áby ſię zgromádzili / á záſtawiáli ſię o duſzę ſwoję / á żeby wytrácili / wymordowáli / y wygubili wſzyſtkie wojſká ludu onego / y krájin tych / którzyby im gwałt czynili / dźiatkam ich / y żonam ich / á łupy ich żeby rozchwycili. 12 ♣ *A to* jednego dniá po wſzyſtkich krájinách Królá Aſſweruſá / *to jeſt* trzynáſtego dniá / mieśiącá dwunáſtego: ten jeſt mieśiąc Adár. 13 ♣ Summá tych liſtow *byłá*: żeby wydano wyrok / w káżdey krájinie / y oznájmiono wſzyſtkim narodom / áby byli Zydźi gotowi ná on dźień ku pomśćie / nád nieprzyjaćioły ſwymi. 14 ♣ *Tedy* poſłowie którzy jeździli ná koniach prętkich / y ná mułach / bieżeli ják naprędzey z rozkazániem królewſkim: á przybity był ten wyrok w Suſán ná páłácu królewſkim. 15 ♣ A Márdocheuſz wyſzedł od Królá w ſzácie królewſkiey hiácyntowey białey / y w wielkiey koronie złotey / y w płaſzczu biśiorowym / y ſzkárłatnym: A miáſto Suſán weſeliło y rádowáło ſię. 16 ♣ A Zydom weſzłá świátłość y weſele / y rádość / y cześć. 17 ♣ Tákże w káżdey krájinie / y w káżdym mieśćie / y náwſzelkim miejſcu / gdźiekolwiek rozkaz królewſki / y wyrok jego doſzedł / mieli Zydźi weſele / rádość / ucżty / y dźień ućieſzny: á wiele z narodow onych krájin zoſtawáli Zydámi. Abowiem ſtrách był przypadł od Zydow ná nie.

ROZDZIAŁ IX.

Zydźi czáſu náznáczonego w króleſtwie Aſſweruſowym, zemśćili ſię nád nieprzyjaćiołmi ſwymi. 17. Przeto Márdocheuſz poſtánowił, áby co rok dni loſow świecono, co y Królowá Eſter potwirdźiłá.

1 PO tym dwunáſtego mieśiącá / który jeſt mieśiąc Adár / dniá trzynáſtego tegoż *mieśiącá*: gdy przyſzedł czás rozkazánia królewſkiego y wyroku jego / áby ſię wypełnił onegoż dniá / którego ſię ſpodźiewáli nieprzyjaćiele Zydowſcy pánowáć nád nimi / ſtáłá ſię rzecz przećiwna / że pánowáli Zydowie nád tymi / którzy je mieli w nienawiśći. 2 ♣ Bo ſię byli zebráli Zydowie w mieśćiech ſwych / po wſzyſtkich krájinách Królá Aſſweruſá / áby śćiągneli rękę ná te / którzy złego ich ſzukáli: á nikt ſię nie oſtał przed nimi: bo był przypadł ſtrách ich ná wſzyſtkie narody. 3 ♣ A wſzyſcy przełożeni nád krájinámi / y Kśiążętá / y Stároſtowie / y ſpráwcy robot królewſkich / mieli w uććiwośći Zydy; bo przypadł ſtrách Márdocheuſzow ná nie. 4 ♣ Abowiem Márdocheuſz był wielkim w domu królewſkim / á ſłáwá jego rozchodźiłá ſię po wſzyſtkich krájinách: gdyż on mąż Márdocheuſz poſtępował / y wielkim uroſł. 5 ♣ A ták pobili Zydźi wſzyſtkie nieprzyjaćioły ſwoje / mieczem je mordując / y trácąc / y niſzcząc / á czyniąc z tymi co ich nienawidźieli według upodobánia ſwego. 6 ♣ Náwet y w Suſán / mieśćie Stołecznym zábili y wytrácili Zydźi pięć ſet mężow. 7 ♣ Y Párſándátá / y Dálfoná / 8 y Aſpátá. ♣ Y Porátá / y Adáliaſzá / 9 y Arydátá. ♣ Y Pármáſztá / y Aryſáją / y Arydáją / y Wájzátá. 10 ♣ Dźieśiąći ſynow Hámáná / Syná Hámedátowego / nieprzyjaćielá Zydowſkiego / zábili: ále ná łupy ich nie śćiągneli ręki ſwojey.

11 ONegoż dniá / gdy przynieśiono liczbę pobitych w Suſán / mieśćie królewſkim / przed Królá; 12 ♣ Rzekł Krol do Eſtery Krolowey; W Suſán mieśćie Stołecznym zábili Zydźi y wytrácili pięć ſet mężow / y dźieśięć Synow Hámánowych: á w innych krájinách królewſkich / coż uczynili? coż jeſzcze zá proźbá twojá a / á będźie ći dána? á co jeſzcze zá żądość twojá / á ſtánie ſię? 13 ♣ Y rzekłá Eſter. Ieſli ſię Krolowi podobá / niech będźie pozwolono y jutro Zydom / którzy ſą w Suſán / áby uczynili według wyroku dźiśieyſzego / á dźieśięć ſynow Hámánowych / áby záwieśili ná ſzubienicy. 14 ♣ Y rozkazał Krol áby ták było: A ták przybity był wyrok w Suſán / y obieſzono dźieśięć Synow Hámá-

a Eſter. 5.3.6 y 2.7.

má-

15 mánowych. ♣ A zgromádziwszy śię żydowie/ ktorzy *byli* w Susán y dniá czternastego mieśiacá Adár/ zábili w Susán trzy stá mężow: wszákże ná łupy ich nie ściagnęli ręki swojey.

16 JNni tákże Zydźi/ ktorzy byli w kráiinách krolewskich/ zebrawszy śię/ zástawiáli śię zá dusze swe; á potym mieli pokoj od nieprzyjaćioł swych. Bo zábili nieprzyjaćioł swojich śiedmdźieśiąt y pięć tyśięcy: wszákże ná łupy nie ściagnęli ręki swojey.

17 ♣ Poczęli dniá trzynástego/ mieśiacá Adár/ á przestáli *dniá* czternaste° tegoż *mieśiącá*: á spráwowáli tegoż dniá uczty y wesela.

18 ♣ Ale Zydźi ktorzy byli w Susán/ zebráli śię dniá trzynástego/ y czternastego tegoż mieśiacá; á odpoczynęli piętnastego *dniá* tegoż *mieśiącá*, y spráwowáli dniá onego uczty/ y wesela.

19 ♣ Przetoż Zydźi mieszkájacy po wśiách/ y po miásteczkách nie murowánych/ obchodzą dźień czternasty mieśiacá Adár z weselem/ y z ucztámi/ y z dobrą myślą/ posyłájąc upominki b jeden drugiemu.

b *H. Częśki.*

20 BO pisał Márdocheusz o tym/ y rozesłał listy do wszystkich Zydow/ ktorzy *byli* po wszystkich kráiinách Królá Asswerusá/ do bliskich/ y do dálekich:

21 ♣ Stánowiąc im/ áby obchodźili dźień czternasty/ mieśiacá Adár/ y dźień piętnasty tegoż

22 *mieśiącá* ná káżdy rok. ♣ Według onych dni/ w ktorych odpoczęli Zydźi od nieprzyjaćioł swojich: á mieśiacá tego/ ktory śię im był obroćił z smętku w wesele/ á z płáczu w dźień rádośći: áby obchodźili one dni/ z ucztámi y z weselem/ jeden drugiemu upominki/ á ubogim dáry posyłájąc.

23 ♣ Y przyjęli to *wszyscy* Zydźi/ że co záczęli czynić będą/ y co pisał Márdocheusz do nich.

24 ♣ Jáko Hámán Syn Hámedátow Agágejczych/ nieprzyjaćiel wszystkich Zydow/ umyślił o Zydách/ áby je wytráćił/ y miotał Pur/ to jest los/ ná wytrácenie ich/ y ná wygubienie ich.

25 ♣ A jáko Ester weszłá przed oblicze krolewskie/ y mowiłá o listy: á jáko obrocone były złe zámysły jego/ ktore był wymyślił przećiwko Zydom/ ná głowę jego: y jáko go obieszono y Syny jego/ ná szubienicy.

26 ♣ Przetoż názwáli one dni Purym/ c od imieniá tego Pur: á to zá przyczyną wszystkich słow listu tego/ y co widźieli przy tym/ y co przyszło ná nie.

c *T. Losow.*

27 ♣ Postánowili też y przyjęli to Zydowie ná śię/ y ná naśienie swoje/ y ná wszystkie ktorzy śię do nich przyłączyli/ áby *tego* nieprzestępowano/ ále żeby obchodzono te dwá dni/ według opisánia ich/ y według postánowionego czásu ich/ ná káżdy rok.

28 ♣ A iż te dni *będą* pámiętne y sławne od wieku do wieku/ od rodzáju/ do rodzáju/ w káżdey kráinie/ y w káżdym mieśćie. Nád to/ że te dni Purym/ nie zágina z pośrzodku Zydow/ á pámiątká ich/ nie ustánie u potomstwá ich.

29 ♣ Nápisáłá też Ester Krolowa/ corká Abiháilowá/ y Márdocheusz Zyd/ że wszelką pilnośćią/ áby potwirdźili tym listẽ wtorym/ tych dni Purym.

30 ♣ Ktory list Márdocheusz posłał do wszystkich Zydow/ do stu y dwudźiestu y śiedmi kráin/ krolestwá Asswerusowego/ pozdrawiájąc ich łáskáwie y uprzyjmie d.

31 ♣ *A* żeby státecznie przestrzegáli tych dni Purym/ czásow swojich/ jáko im je postánowił Márdocheusz Zyd/ y Ester Krolowa: y jáko obowiązáli śiebie sámych/ y naśienie swoje ná e pámiątkę postu y nárzekánia ich.

d *I. Oznajmując im pokoj y bezpieczeństwo.* e *H. Słowá postu.*

32 ♣ A ták wyrok Estery potwirdźił ustáwy tych *dni* Purym/ co zápisáno *w tey* Kśiędze.

ROZDZIAL X.

Krol dań sobie wydáć rozkazał. 2. á Márdocheuszá ubogáćiwszy, rząd mu krolestwá zlećił. 3. záczym on ludowi swemu dobrze czynił.

1 POtym/ ułożył Krol Asswerus podátek ná źiemię *swoję*, y ná wyspy morskie.

2 ♣ A wszystkie spráwy mocy jego/ y możnośći jego/ z opisániem zacnośći Márdocheuszowey ktorą go wielmożnym uczynił Krol to zápisano w Kśięgách Kronik/ o krolách Medskich y Perskich.

3 ♣ Abowiem Márdocheusz Zyd/ *był* wtorym po Krolu Asswerusie/ y wielkim u Zydow/ y zacny u mnostwá bráciej swey: stáráiąc śię o dobro ludu swego/ y spráwując a pokoj wszystkiemu narodowi swemu.

a *H. Mowiąc.*

TRZE-

TRZECIA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey sie zámykája te Ksiegi.

KSIEGI JOBOWE.

W Tych Ksiegach opisuje sie. I. Jáko Bog Jobá człowieká pobożnego / ná wszystkim prawie ciezko náwiedził: ná dobytku / ná dziećiách / ná ćiele / y ná duszy jego. Dobytku bowiem czesć nieprzyjaćiele zábráli / czesć ogień z niebá zpalił. Dzieći jego dom / wichrem obálony / przytłukł. Ná ćiele wrzodámi wszczat był zárażony. A dusze jego trapili; Żoná urągájac mu / czeladź wzgardzájac rozkazánia jego / przyjaćiele go zá niezbożnego przeto / iż go Bog karał / osadzájac. II. Jáko sie on wtym náwiedzeniu PAńskim / czescia dobrze / czescia źle / záchował. Dobrze / gdy stráte dobr y śmierć dzieći swojich / ćierpliwie znosił: gdy sie tezo Boża spráwiedliwość / y o swoje niewinność meżnie zástawiał. Lecz sie zás w tym źle záchował / iż z wielkiey boleśći dniowi národzenia swego złorzeczył: tákże y wtym / iż czesto słowá niećierpliwośći z ust swojich wypuszczał / niewinnośći swojey wielce broniac / á ná Bogá sie uskarżájac. III. Ná ostátek opisuje sie náwiedzenia tego wesoły koniec: Bo PAN przywiodszy Jobá do skruchy / znowu mu ná wszystkich dobrách hojnie błogosłáwił / dziatki inne dał / y żywotá przedłużył.

ROZDZIAL I.

Job mąż pobożny y májetny. 6. od Bogá przez Szátáná odjećiem dobr, y dźiatek kuszony. 20. ćierpliwie wszystko znośi, á Bogu zá to dobrorzeczy.

1 MYł mąż w ziemi Uz imieniem Job: á ten mąż był a doskonáły / y szczery / y bojacy sie Bogá / á odstepujacy od złego.

a *Ezech 14.14.*

2 Y urodziło mu sie siedm synow / á trzy Corki.

3 A miał dobytku siedm tyśiecy owiec y trzy tyśiace wielbłądow / y pieć set jarzm wołow / pieć set oślic / y czeládzi bárzo wiele: Ták / iż on mąż był namożniejszym nád wszystkie ludźie / ná Wschod słońcá.

4 Y Zchádzáli sie Synowie jego / á spráwowáli uczty / káżdy w domu *swym* dniá swojego: y posyłáli / á wzywáli trzech śiostr swojich / áby jadáły y pijáły z nimi.

5 A gdy wkoło obeszły dni uczty / posyłał Job / á poświacał je: á wstawájac ráno / spráwował cáłopalenia *według* liczby ich wszystkich. Bo mowił Job: Podobno zgrzeszyli Synowie moji / á złorzeczyli b Bogu w sercách swych: Ták czyniwał Job po one wszystkie dni.

6 Podobno zgrzeszyli Synowie moji / á złorzeczyli b Bogu w sercách swych: Ták czyniwał Job po one wszystkie dni.

7 Y Stáło sie *niektorego* dniá / gdy c przyszli Synowie Boży / áby stáneli przed PAnem / że też przyszedł y Szátan miedzy nie.

8 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Z kad idźiesz? Y odpowiedział Szátan PAnu / y rzekł; Okrażałem źiemie / y przechadzałem d sie po niey.

9 Y rzekł PAN do Szátáná;

b *H. Błogosłáwili. I. myślili co złego o Bogu.*

c *Job. 2. 1.*

d *1 Piotr 5 8.*

Przypátrzyłżeś śię słudze memu Jobowi/że mu niemász rownego ná ziemi? Mąż to doskonáły/ y szczery/ bojący śię Bogá / y odstępujący od złego. 9 ♣ Y odpowiedźiał Szátan Pánu y rzekł: Izaż śię Bogá Job dármo 10 boji? ♣ Azażeś go ty nie ogrodźił /y domu jego / y wszystkiego co ma / w około zewsząd? Błogosłáwiłeś spráwam rąk jego/ y dobytek jego 11 rozmnożył śię ná ziemi. ♣ Ale ściągni tylko rękę twoję / á dotkni wszystkiego co ma / *obaczysz* jeśli ć w 12 oczy złorzeczyć nie będźie? ♣ Tedy rzekł PAn do Szátáná: Oto wszystko co ma *jest* w ręce twojey: tylko nań nie ściągaj ręki twey. Y odszedł Szátan od oblicza PAńskiego.

13 STáło śię tedy *niektorego* dniá gdy Synowie jego/y Corki jego jedli y pili wino w domu brátá 14 swego pierworodnego: ♣ Przybieżał poseł do Jobá / y rzekł: Woły orá-15 ły/á ośلice śię pásły podle nich. ♣ Y przypádli Sábejczycy/y zábráli je/ á sługi pozábijáli ostrzem mieczá / á uszedłem tylko ja/ja sam / ábym ći 16 oznájmił. ♣ A gdy ten jeszcze mowił/ przyszedł drugi/y rzekł: Ogień Boży zpadł z niebá y zpalił owce y sługi/y pożárł je / á uszedłem tylko ja / ja sam/ábym ći oznájmił.

17 A Gdy ten jeszcze mowił / przyszedł y inny / y rzekł: Cháldejczycy / rozsádźiwszy śię ná trzy hufce / wypádli ná wielbłady / y zábráli je / y sługi pozábijáli ostrzem mieczá; á uszedłem tylko ja/já sam/ ábym ći oznájmił.

18 A Gdy ten jeszcze mowił / przybieżał y inny / á rzekł: Synowie twoji y Corki twoje jedli y pili wino/w domu brátá swego pierwo-19 rodnego. ♣ A oto wiátr gwałtowny przypadł od oney strony pustynie / y uderzył ná cztery węgły domu/ ták/ że upadł ná dźieći / y pomárły: á uszedłem tylko ja / ja sam / ábym ći oznájmił.

20 TEdy wstał Job/y rozdárł płaszcz swoj/y ogolił głowę swą/á upadszy ná ziemię / uczynił *PANU* po-21 kłon. ♣ Y rzekł: Nágim wyszedł e z żywotá mátki mojey / y nágim śię záś támże wrocę: PAn dał / PAn też wźiął niech będźie imię PAńskie błogosłáwione. 22 ♣ W tym wszystkim f nie zgrzeszył Job: á nie przypisał Bogu nic nieprzystojnego.

e Psalm. 49.18. 1 Tym. 4. 7. Kázn. 5. 14.

f Job. 2. 10.

ROZDZIAŁ. II.

Job z dopuszczenia Bożego, od Szátáná ná ćiele utrapiony. 9. Żony swey urogánia znośi. 11. trzej przyjáćiele jego przyszli, áby go ćieszyli.

1 Y Stáło śię *niektorego* dniá/gdy a przyszli Synowie Boży / áby stánęli przed PANEM / przyszedł też Szátan miedzy nie / áby 2 stánął przed PAnem. ♣ Tedy rzekł PAN do Szátáná: Gdźieś *był*, z kąd idźiesz? Y odpowiedźiał Szátan PANU / á rzekł: Okrążałem ziemię / y przechodźiłem śię po niey. 3 ♣ Zátym rzekł PAN do Szátáná: Przypátrzyłżeś śię słudze memu Jobowi / żemu niemász rownego ná ziemi? Mąż *to* doskonáły y szczery/ bojący śię Bogá / á odstępujący od złego/y ktory jeszcze trwa w uprzejmośći swojey: á tyś mię pobudźił przeciw niemu / ábym go niszczył 4 bez przyczyny. ♣ Y odpowiedźiał Szátan PAnu / y rzekł: Skorę zá skorę/ y wszystko co ma człowiek / da 5 zá duszę swoję. ♣ Ale ściągni tylko rękę twoję / á dotkni kośći jego / y ćiáłá jego / *ujrzysz* jeśliżeć w oczy 6 złorzeczyć nie będźie? ♣ Tedy rzekł PAN do Szátáná: Oto w ręce twojey jest: wszákże żywot jego záchowaj.

7 WYszedszy tedy Szátán od oblicza Páńskiego/záráźił Jobá wrzodem złym / od stopy nogi jego/ 8 áż do wierzchu głowy jego: ♣ Ták/ że wźiął skorupę / áby śię nią skro-9 bał: y śiedźiał w popiele. ♣ Y rzekłá mu żoná jego: A jeszczeż trwasz b w uprzejmności twojey? Złorzeczż 10 Bogu/á umrzyj. ♣ Y rzekł do niey: Ták *właśnie* mowisz / jáko szalone niewiásty mawiáją: Izali *tylko* dobre przyjmowáć będźiemy od Bogá / á złego przyjmowáć nie będźiemy? W tym wszystkim c nie zgrzeszył Job usty swymi.

11 A Gdy usłyszeli trzey przyjaćiele Jobowi/ to wszystko utrapienie ktore nań przypádło / przyszli káżdy

a Job. 1. 6.

b Mich. 7. 6. Tobia 2. 22 Matt 10.36

c Job. 1. 22

z miejscá swego / Elifás Temánczyk / y Bildád Suhitczyk / y Sofár Náámátczyk: bo śię byli námowili pospołu / áby przyszedszy poźáłowáli go / y cieszyli go. 12 ♣ A podniozszy oczy swoje z dáleká / nie poználi go: y wyniozszy głos swoj płákáli / á rozdárszy káżdy płaszcz swoj / miotáli proch nád głowy swe ku niebu. 13 ♣ Y śiedźieli z nim ná źiemi śiedm dni / y śiedm nocy: á żaden do niego słowá nie przemowił: Bo widźieli że śię gwałtownie wzmágáłá boleść *jego*.

ROZDZIAŁ. III.

Job dniowi národzenia, y nocy poczęćia swego złorzeczy. 11. Życzy sobie áby był umárł záraz po národzeniu swym, żeby odpoczywał z innymi w pokoju. 20. I ćiężko śię ná utrapienie swe uskarża.

1 POtym otworzył Job ustá swoje / y złorzeczył dniowi swemu. 2 ♣ Y záwołał Job / mowiąc: ♣ **Bodaj** 3 był zginął dźień ktoregom a śię urodźił! y noc *w ktorą* rzeczono: Począł śię mężczyzná! 4 ♣ **Bodaj** śię był on dźień obroćił w ćiemność! by śię był o nim nie pytał Bog z wysokośći! y nie był oświecony świátłośćią! 5 ♣ **Bodaj** go byłá záćmiłá ćiemność / y ćień śmierći! by go był ogárnął obłok! y ustrászyłá go gorącość dźienna! 6 ♣ **Bodaj** byłá noc one ośiádłá ćiemność / áby nie szłá w liczbę dni rocznych! *y* w liczbę 7 mieśiącow nie przyszłá! ♣ **Bodaj** noc oná byłá sámotna! á śpiewánia 8 áby nie było w niey! ♣ **Bodaj** ją byli przeklęli / ktorzy przeklináją dźień / ktory są gotowi wzruszáć płácz swoj. 9 ♣ **Bodaj** śię były záćmiły gwiazdy *przy* zmierzkániu jey! á czekájąc świátłá / áby śię go byłá nie doczekáłá / áni nie oglądáłá zorze porá- 10 nney! ♣ Yż nie záwárłá drzwi żywotá mego / á nie skryłá boleśći od oczu mojich.

11 PRzeczżem w żywoćie [b] nie umárł / *ábo* gdym z żywotá wy- 12 szedł / *czemum* nie zginął? ♣ Przeczże mię piástowano [c] ná kolánách? á- 13 przeczżem ssał pierśi? ♣ Abowiem-bym teraz leżał y odpoczywał: spał- 14 bym y miałbym pokoj: ♣ Z krolmi y z rájcámi źiemie / ktorzy sobie budo- 15 wáli *ná* miejscách pustych: ♣ Abo z Kśiążęty / ktorzy mieli złoto / á ná- 16 pełniáli domy swe śrebrem. ♣ Abo *czemum* śię nie stał jáko martwy płod skryty? *ábo* jáko niemowiątká *ktore* nie oglądáły świátłośći. ♣ 17 Tám niepobożni przestawáją strászyć / y tám odpoczywáją zwątleni w 18 śile. ♣ Támże więźniowie sobie wydycháją / á nie słyszą głosu trapiącego 19 *ich*. ♣ Máły y wielki tám sobie *są* rowni / á niewolnik wolny od PAná swego.

20 PRzecz nędznemu dána jest świátłość / á żywot *tym* ktorzy 21 są utrapionego duchá? ♣ Ktorzy czekáją śmierći / á nie przychodźi: choć jey pilniey szukáją niż skárbow skry- 22 tych. ♣ Ktorzyby śię z rádośćią weselili pląsájąc / gdyby ználeźli grob. ♣ 23 *Przecz dána jest świátłość* mężowi / ktorego drogá skryta jest / á ktorego 24 Bog *ćiężkośćiámi* ogárnął? ♣ Abowiem / [d] kiedy mam jeść / wzdychánie moje przychodźi / á rozchodźi śię jáko 25 wodá ryczenie moje: ♣ Bo strách / ktoregom śię lękał przyszedł ná mię / á czegom śię obawiał przydáło mi 26 śię. ♣ Nie byłem bezpieczny / ánim śię uspokojił / ánim odpoczywał / á przećię ná mię przyszłá trwogá.

ROZDZIAŁ IV.

Elifás Jobá z niećierpliwośći gromi, á z mizerney kondycyey jego, dowieść usiłuje, iż go Bog zá jego grzechy náwiedza. 12. z objáwienia Bożego twierdząc. 17. że przed Bogiem nie jest czysty żaden człowiek, 18. á náwet że śię y w Anjołách grzech ználazł.

1 TEdy odpowiedźiał Elifás Te- 2 mánczyk / y rzekł: ♣ Jesli będźiemy mowili z tobą / nie będźieszći *to* przykro? Ale ktoż śię może od mowienia zátrzymáć? ♣ Otoś ich wiele 3 uczył / y ręce mdłe potwirdzał. 4 ♣ Upádájącego wspieráły mowy twoje / á koláná zemdlone posiłá- 5 łeś. ♣ A teraz gdy *co* ná ćię przyszło / niećierpliwie znosisz: á iż ćię dotknęło trwożysz śobą.

6 AZaż pobożność twojá nie byłá ufnośćią twoją: á uprzejmość spraw twojich / oczekawániem two- 7 jim? ♣ Wspomni proszę / kto kiedy

a Jerem. 20.14.

b Job. 10.18. Jerem. 20.17.

c H. Odbieżáły mię kolaná.

d H. Przed chlebem mojim.

niewinny zginął? ábo gdźieby *ludźie* szczerzy zniszczeli? 8 Jákom widał / że ći / ktorzy oráli a złość / y rozśiewáli przewrotność / toż też żęli. 9 Bo tchnieniem b Bożym giną / á od Duchá gniewu jego niszczeją. 10 Ryk lwi y głos lwice / y zęby lwiąt / wytracáją. 11 Lew ginie / iż nie ma łupu / y szczenietá lwie rozproszone bywáją. 12 Nád to doszło mię słowo potájemnie / y pojęło ucho moje cokolwiek z niego. 13 W rozmyślániu widzenia nocnego / gdy przypada twárdy sen ná ludźie: 14 Zjął mię strách y lękánie / ktore wszystkie c kośći moje przestrászyło. 15 A Duch szedł przed twarzą moją / ták iż włosy wstáły ná ćiele mojim. 16 Stánął / á nie znałem twarzy je°: kształt *tylko jákiś był* przed oczymá mymi: ućichłem śię / y słyszałem głos *mowiący*: 17 Izali człowiek może być spráwiedliwszy niżeli Bog? ábo mąż czystszy niż Stworzyćiel jego? 18 Oto w sługách jego d niemász e doskonáłośći / á w Anjelech swojich ználazł niedostátek: 19 Dáleko więcey w tych / co mieszkáją w domiech gliniánych / ktorych grunt jest ná prochu / y ztárći bywáją snádniey niżeli mol. 20 Od poránku áż do wieczorá / bywáją ztárći: á iż *tego* nieuważáją / ná wieki zginą. 21 Azaż zacność ich niepomija z nimi? umieráją / ále nie w mądrośći.

Rozdzial V.

Elifáś dowodźi tego, co powiedźiał. 2. 3. że Bog tylko niepobożne karze á dobrym folguje. 17. 18. Rádźi Jobowi, áby to przyznał, Bogu chwałę dał, y przed nim śię upokorzył. 19. tedy wybáwiony będźie.

1 Zawołajże tedy jeśli kto jest / coćby odpowiedźiał? A do ktoregoż śię z świętych obroćisz? 2 Zájiste głupiego zábija gniew / á prostaká umarza záwiść. 3 Jam widźiał głupiego a iż śię rozkorzenił / álem wnet źle tuszył mieszkániu je°. 4 Oddaleni będą Synowie jego od zbáwienia / y ztárći będą w bramie / á nie *będźie* ktoby *ich* wyrwał. 5 Zniwo jego głodny pożrze / y z *sámego* ćiernia wybierze je; á połknie chćiwy bogáctwá tákowych. 6 Abowiem nie z prochu wychodźi utrapienie / áni z ziemie wyrasta kłopot. 7 Ale człowiek ná kłopot śię rodźi / jáko iskry z węgla latáją wzgorę.

8 Záiste / jabym szukał Bogá: á Bogu bym przedłożył spráwę swoję: 9 Ktory czyni rzeczy b wielkie y nie wybadáne dźiwne / ktorym liczby nie mász. 10 Ktory dawa deszcz ná ziemię y zpuszcza wody ná polá. 11 Ktory sadza pokorne c wysoko / á smętne wywyższa ku zbáwieniu. 12 Ktory wniwecz obraca d myśli chytrych / ták iż ręce ich niespráwiá*nie* skuteczne°. 13 Ktory chwyta e mądre w chytrośći ich / á ráde przewrotnych prętko niszczy. 14 We dnie tączáją śię *jáko* w ćiemnośćiách: á jáko w nocy f mácáją w południe. 15 Ktory záchowywa ubogie° od miecza / od ust ich y od ręki gwałtowniká. 16 Máć ućiśniony nádźieję / ále nieprawość ztuli ustá g swe. 17 Oto błogosłáwiony człowiek ktorego Bog karze: Przetoż karániem Wszechmocnego h niepogardzaj. 18 Bo on zránia i y záwiezuje: uderza / á ręce jego uzdrawiáją. 19 Z sześći ućiskow k wyrwie ćię: á w śiodmym nie tknie śię ćiebie złe. 20 W głodźie wybáwi ćię od śmierći: á ná wojnie z rąk mieczá. 21 Przed biczem języká ukryty będźiesz: á nie ulękniesz śię w zpustoszeniu / gdy przyjdźie. 22 W zpustoszeniu y w głodźie śmiać śię będźiesz: á zwierząt ziemskich bać śię nie będźiesz. 23 Bo z kámieniem polnym *będźie* przymierze twoje: á okrutny zwierz polny l spokojnym ći śię stáwi. 24 Y poznasz że *jest* spokojny przybytek twoj / y náwiedźisz mieszkánie twoje / á nie zgrzeszysz. 25 Poznasz też iż rozmnożone będźie naśienie twoje / á potomstwo twoje *będźie* jáko źiele ziemie. 26 Wnidźiesz w szedźiwośći do grobu: jáko znoszone bywa zboże w stog czásu swego. 27 Otośmy tego doszli / że ták jest: słuchajże tego / á uważaj to sam u śiebie.

Rozdzial VI.

Job śię uskarża ná swe ćięszkośći. 6. Elifásowi ktory go ćieszy nágánę dawa. 8. Smierći prágnie. 11. niećierpli-

wość

a Przyp. 22. 8. Ozea. 10. 13. Gáláć. 6. 7.
b Ezái. 11. 4. 2 Thess. 2. 8. Objáw. 2. 16.
c Dán. 10. 8.
d I. nie ufa.
e Job. 15. 15. 2 Piotr 2. 4.
a Psalm 37. 35.
b Job. 9. 10. Psalm 72. 18. Rzym. 11. 33.
c 1 Sám. 2. 7. Psalm. 113. 7.
d Nehe. 4. 15. Psalm. 33. 10. Ezái. 8. 10.
e 1 Kor. 3. 19.
f 5 Moj. 28. 29.
g Psalm. 107. 42
h Przyp. 3. 11. Zyd. 12. 5. Jákob. 1. 12. Objáw. 3. 19.
i 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Ezái. 30. 26.
k Psalm. 91. 3. Przyp. 24. 16.
l Ozea. 2. 18.

wość swą krewkośćią człowieczą okrywa. 13. Przećiw skárdze Elifásowey sumieniem śię dobrym sczyći. 24. A pokárnie przyjaćielskie przyjąć obiecuje, jesliby słuszne było: á żeby śię z nim łáskáwiey obchodźili prośi.

1 Y Odpowiedźiał Job / á rzekł: 2 ♣ O gdyby pilnie zważono nárzekánie moje / á biedę moję pospołu ná wagę włożono. 3 ♣ Tedyby byłá ćięższa nád piasek morski / przetoż mi y słow nie stawa. 4 ♣ Abowiem strzały a Wszechmocnego *tkwią* we mnie / ktorych jad wysuszył duchá mego / *A* strachy Boże walczą przećiwko mnie. 5 ♣ Izali ośieł b dźiki ryczy nád trawą? ábo woł / izali ryczy nád paszą swoją? 6 ♣ Izali może być jedźio na rzecz niesmáczna bez soli? ábo jestli jáki smák w białku jájowym? 7 ♣ *Czego śię przed tym* niechćiáłá dotknąć duszá mojá / to *teraz* jest c boleśćią ćiáłá mego. 8 ♣ Bodajże śię spełniłá prozbá mojá! Niechże mi Bog da czego oczekáwam! 9 ♣ Oby śię Bogu podobáło / żeby mię zniszczył / á żeby mię wyćiął rozpuśćiwszy rękę swoję! 10 ♣ Bo mam jeszcze poćiechę swoję (choćiasz pałam w boleśći / á *Bog* mi nie folguje) żem nie táił słow Swiętego. 11 ♣ Coż *jest* zá moc mojá / ábym d potrwał? ábo co *zá* koniec moj / ábym przedłużył żywotá mego? 12 ♣ Izali moc kámienna / moc mojá? ábo ćiáło moje miedźiáne? 13 ♣ Azaż obrony mojey niemász przy mnie? ázaż rozsądek oddalony ode mnie? 14 ♣ Przećiwko temu / ktorego litość słábieje ku bliźniemu swemu / y ktory bojaźń Wszechmogącego opuśćił. 15 ♣ Bráćia moji omylili *mię* jáko potok: pominęli jáko gwałtowne potoki: 16 ♣ Ktore bywáją mętne od lodu; w ktorych śię śnieg ukrywa. 17 ♣ Czásu *ktorego* topnieją / zginą: *á czásu* gorącośći / niszczeją z miejscá swego. 18 ♣ Udawáją śię tám y sám z drog swojich: rozćiekáją śię po miejscách bezwodnych / y giną. 19 ♣ Podrożni ludźie z kráiny Temán obaczyli je: á ktorzy szli do Sebá / mieli w nich nádźieję. 20 ♣ *Ale* śię záwstydźili / iż w nich dufáli / á gdy tám przyszli oszukáli śię. 21 ♣ Ták záiste *y wy*, bywszy / nie jesteśćie; widząc utrapienie moje / lękaćie śię: 22 ♣ Izalim mowił: Przynieśćie mi *co*: á z májętnośći wászey dajćie mi dáry? 23 ♣ Y wybáwćie mię z rąk nieprzyjaćielá / á z rąk okrutnikow odkupćie mię. 24 ♣ Náuczćież mię / á ja umilknę: á w czymem zbłądźił pokażćie mi. 25 ♣ O jákoż są mocne słowá prawdźiwe? Ale coż spráwi obwinienie wásze. 26 ♣ Izali słowá *moje* obwinić myślićie: á przewiewáć mowy utrapionego? 27 ♣ Y ná śierotę tárgaćie śię / y kopiećie *doły* pod przyjaćielem swojim. 28 ♣ Przetoż przypátrzćie mi śię teraz / á *obáczyćie* jesli kłamam przed obliczem wászym. 29 ♣ Obaczćie śię / proszę / á niech nie bedźie *w was* nieprawość: obaczćie śię / á *poznaćie* że jest spráwiedliwość mojá przy mnie: 30 ♣ A iż niemász w języku mym nieprawośći: y nie mamże znáć utrapienia mego?

a Psalm. 38. 3.
b I. Ośieł leśny.
c I. Pokármem.
d H. Abym śię spodźiewał.
e I. Zásromáli śię.

ROZDZIAŁ VII.

Job dawa znáć, że śię Bog náder srogo z nim obchodźi, w tym krotkim żywoćie, niedájąc wytchnienia. 12. Stworzeniu mdłemu: nád ktorym nie tákby miał moc swą pokázowáć. 15. A przetoż śmierći sobie żąda. 20. A przytym o odpuszczenie grzechow Bogá prośi.

1 Y Izali a czás nie jest zámierzony człowiekowi ná źiemi? á jáko dni najemnicze *nie są* dni jego? 2 ♣ Jáko sługá prágnie ćieniá / á jáko najemnik czeka *końcá* prace swojey: 3 ♣ Tákem ja prawem dźiedźicznym wźiął mieśiące prozne / á nocy bolesne są mi náznáczone. 4 ♣ Układeli śię / tedy mowię; Kiedyż wstánę? á *rychło* pominie noc? y peten bywam myślenia b áż do świtánia. 5 ♣ Obleczone jest ćiáło moje w robaki / y w plugástwo z prochu: skorá mojá popádáłá śię / y rozśiádłá śię. 6 ♣ Dni moje prętsze są niż czołnek tkácki / y strawione są bez nádźieje. 7 ♣ Wspomni o PANIE iż wiátrem *jest* c żywot moj / nie wroći śię oko moje / ábym widźiało dobre rzeczy. 8 ♣ Ani mię oglądá oko ktore mię widáło: oczy twoje *obrocone będą* ná mię / á mnie nie bedźie. 9 ♣ *Jáko* niszczeje obłok / y przemija / ták zstępujący do grobu nie wynidźie. 10 ♣ Nie wroći śię wiecey

a I. Izali nie-żołnierstwo jest żywot człowieczy
b H. I obracam śię.
c Job. 8. 9. y 14. 1 y 16. 2 Psalm. 78. 39 y 90. y 102. 12. y 103. 14. y 144. Ezái. 40. 6 Jákob 4. 14 1 Piot. 1. 24

więcey do domu swego / áni go więcey pozna miejsce jego. 11 ♣ Przetoć ja niemogę záwściągnąć ust mojich: mowić będę w utrapieniu duchá mego / będę rozmawiał w gorzkości duszę mojey. 12 ♣ Izaśem ja jest morze / ábo wieloryb / żeś mię osádźił strażą? 13 ♣ Gdym rzekł; Pocieszy mię łoże moje / y ulży mi nárzekánia mego pościel mojá: 14 ♣ Tedy mię strászysz przez sny / y przez widzenia trwożysz mną. 15 ♣ A przetoż obráłá sobie obieszenie duszá mojá / á śmierć ráczey / niż zostáć w kościách. 16 ♣ Sprzykrzyłem sobie *żywot*, nie wiecznie będę żyw. Zániechajże mię: bo márnośćią są dni moje. 17 ♣ Coż *jest* człowiek d że go ták wielce ważysz? á że przykłádasz ku niemu serce twoje? 18 ♣ A że go náwiedzasz ná káżdy záránek? y ná káżdą chwilę doświadczasz go? ♣ 19 Pokądże się nie odwrocisz odemnie? á nie zániechasz mię ázbym przełknął ślinę moję? 20 ♣ Zgrzeszyłem / coż mam czynić / o stroju ludzki? czemuś mię sobie zá cel położył / ábym był sam sobie ćieżarem. 21 ♣ Przecz nie odejmiesz przestępstwá mego / y nie przepuścisz nieprawośći mojey? bo się teraz w prochu położę: á *choćbyś* mię szukał ráno / nie będźie mię.

Rozdział VIII.

Bildád Elifásowi gromić Jobá pomaga, ukázując iż Bog niesprawiedliwym być nie może: 8. á iż ták przodkowie ich z dawná wierzyli. 11. á iż się onemu dzieje jáko y innym obłudnikom. 20. do tego go wiodąc, áby się náwroćił jeśli chce wskorać.

1 Y Odpowiedźiał Bildád Suhitczyk / á rzekł: 2 Pokądże rzeczy tákowe mowić będźiesz? á *pokąd będą* słowá ust twojich / *jáko* wiátr gwałtowny? 3 ♣ Izażby miał Bog sąd podwroćić a / á Wszechmocny miałby spráwiedliwość wywrácáć? ♣ 4 Że Synowie twoji zgrzeszyli przećiw niemu / przetoż je puśćił w ręce nieprawośći ich. 5 ♣ Jeśli się ty wczás náwroćisz b do Bogá / á będźiesz się modlił Wszechmocnemu: 6 ♣ Jeśli będźiesz czystym y szczerym / tedyć pewnie ocući dla ćiebie / y spokojne uczyni mieszkánie spráwiedliwośći twojey. 7 ♣ A *choć* początek twoj máły będźie / jednák ostátek twoj bárzo się rozmnoży. 8 ♣ Bo spytaj się / proszę / wieku c stárego / á nágotuj się ku wyszpiegowániu Ojcow ich. ♣ 9 (Gdyż wczorájszymi d jesteśmy / á nic nie wiemy: ponieważ *jáko* ćień są dni násze ná źiemi) 10 ♣ Oni ćię náuczą / y powiedzą: y z sercá swego wypuszczą słowá. 11 ♣ Azaż urośćie sitowie bez wilgotnośći? Izali urośćie rogożie bez wody. 12 ♣ Owszem jeszcze e w zielonośći swojey / niż bywa podćięte / prędzey niż inna trawá usycha. 13 ♣ Tákieć *są* drogi f wszystkich / ktorzy zápominają Bogá: y *ták* nádźieja obłudniká zginie. ♣ 14 Podćięta bywa nádźieja jego / á jáko dom pająka / ufánie jego. 15 ♣ Spolegli ná domu swojim / nie ostoi się: wesprzeli się ná nim / nie zádźierży się. 16 ♣ Zieleni się ná słońcu / y w ogrodźie jego świeża látorośl jego wyrasta. 17 ♣ Nád źrzodłem zpląta się korzenie jego / y ná miejscu kámienistym rozkłada się. 18 ♣ Ale gdy go wytną z miejscá jego / tedy się go miejsce záprzy / *mowiąc*: Niewidźiałem ćię. 19 ♣ Toć to *jest* wesele drogi jego / á inny z źiemie wyrośćie. 20 ♣ Otoż Bog nie odrzući *człowieká* szczerego: ♣ 21 Ale złośnikom niepoda ręki: ♣ Aż się nápełnią śmiechem ustá twe / á wárgi twoje wykrzykániem. ♣ 22 Gdyż ktorzy ćię máją w nienawiśći / obleczeni będą wstydem / á przybytku niepobożnych nie będźie.

Rozdział IX.

Job Bildádowi przyznawa że Bog spráwiedliwie ludźie karze. 15. Lecz przytym náucza, że nie idźie zá tym, áby go Bog jáko człowieká niezbożnego miał karáć: ponieważ onemu y pobożne wolno náwiedzáć. 25. czego też przykłádem swym własnym dowodźi.

1 Y Odpowiedźiał Job / á rzekł; ♣ 2 Prawdźiwieć wiem że ták *jest*; Bo jákożby miał być uspráwiedliwiony człowiek przed Bogiem? ♣ 3 Jeśliby się z nim chćiał spieráć / nie odpowie mu z tyśiącá ná jedne rzecz. 4 ♣ Mądry jest sercem / y mocny siłą: ktoż użył pokoju stáwiwszy

d Psalm 8. 5. y 144. 3. Zyd. 2. 6.

a 5 Moj. 32. 4. 2 Kron. 19. 7. Tren. 1. 18. Dán. 9. 7. 14.

b Job. 22. 23.

c 5 Moj. 4. 32.

d Job. 7. 6. y 14. 2. 1 Moj. 47. 9. 1 Kron. 29. 15. Psalm 102. 12 y 144. 4.

e Psalm 129. 6. Jerem. 17. 6.

f Job. 11. 20. y 18. 14. Psalm 112. 10. Przyp. 10. 28.

5 śię mu upornie? ♣ On przenośi gory / á nie wiedzą *ludźie* kto je podwraca w gniewie swym. ♣ 6 On wzrusza źiemię z mieysca swego / á 7 słupy jey trzęsą śię. ♣ Gdy on zákaże słońcu / nie wschodźi: y gwiazdy 8 pieczętuje. ♣ On sam rozpośćiera niebiosá / y depce po wáłách morskich. 9 ♣ On spráwił Woz niebieski a z gwiazd / Oryoná y Hiády / y *inne* 10 *gwiazdy* skryte ná południe. ♣ On czyni rzeczy b wielkie / á niewybádane y dźiwne / ktorym nie mász liczby. 11 ♣ Oto / idźieli mimo mię / nie widzę go: á przechodźili / nie bacżę go. 12 ♣ Oto gdy co porwie / ktoż go przymuśi c / áby przywroćił: ábo 13 ktoż mu rzecże: Coż czyniß? ♣ Gdyby Bog nie odwroćił gniewu swego / upádliby przed nim pomocnicy hárdźi. 14 ♣ Jákoż mu ja tedy odpowiem? *jákie* słowá obiorę przećiwko 15 niemu? ♣ Ktoremu / chociażbym był spráwiedliwym / nie odpowiem: owßem śię sędźiemu memu d upokorzę. 16 ♣ Choćbym go wzywał / á onby mi śię ozwał / przećię nie wierzę / áby przypuśćił do uszu głos 17 moy. ♣ Bo mię ßtárł w wichrze; y rozmnożył rány moje bez przyczyny. 18 ♣ Nie dopuśćia mi odetchnąć / owßem mię násyca gorzkośćiámi. ♣ 19 Jeśli śię *udam* do mocy / oto on námocnieyßy: á jeśli do sądu / ktoż mię z 20 nim zprowádźi? ♣ Jeślibym śię usprawiedliwiał / ustá e moje potępią mię: jeślibym śię doskonáłym czynił / tedy mię przewrotnym być pokaże. 21 ♣ Chociażbym był doskonáły / przećię ja tego do śiebie znáć nie będę / *ále* dam nágánę żywotowi memu. ♣ 22 Jedno jest / dla czegom to mowił: *że zák.* doskonáłego / *jáko* y niezbożnego 23 on niszczy. ♣ Jeśli bicżem nagle zábija / z pokuszenia niewinnych ná- 24 śmiewa śię. ♣ Ziemiá podána bywa w ręce niezbożniká: oblicże sędźiow jey zákrywa. ♣ A jeśliż nie on? ktoż 25 tedy inny jest *co to czyni*? ♣ Ale dni moje prętsze były niż f poseł: ućiekły / á nie widźiáły nic dobrego. ♣ 26 Przeminęły jáko prętkie łodźie: 27 jáko orzeł lecący do żeru. ♣ Jeśli rzekę: Zapomnię nárzekánia mego / zániecham gniewu swego / á pośilę 28 śię: ♣ Tedy śię lękam wßystkich boleśći moich: widząc że mię z nich 29 nie wypuśćiß. ♣ Jeślim ja niezbo- 30 żny / przecżże próżno prácuję? ♣ A choćbym śię umywał wodámi śnieżnymi / y ocżyśćiłbym mydłem ręce 31 moje: ♣ Wßákże w dole zánurzyß mię / y brzydźić śię mną będą ßáty 32 moje. ♣ Abowiem on nie jest cżłowiekiem jáko ja / ábym mu śmiał odpowiedźieć / *ábo* żebym z nim miał 33 iść w práwo. ♣ Bo nie mász miedzy námi g rozjemce / ktoryby mogł rozświeść spráwę nászę. 34 ♣ Niech tylko zdejmie ze mnie rozgę swoję / á strách 35 jego niech mię nie stráßy: ♣ Tedy będę mowił / á nie będę śię go bał: Bom ja nie jest h táki sám u śiebie.

a Amos 5. 8. b Job. 5. 9. Psalm. 72. 18. Rzym. 11. 33. c Ezái. 45. 9. Rzym. 9. 20. d Psalm 143. 2. e Przyp 20. 9. 1 Jan. 1. 8. f Mod. 5. 9.

g I. Pośrzedniká. h T. jákim wymi[…] bydź rozumiećie.

ROZDZIAŁ X.

Iob rzewliwie lámentując, á wywiádując śię od Bogá przyczyny utrapienia swego. 3. Sam przypomina, czemuby PAN ták srogo z nim postępowáć nie miał. 18. Ná národzenie swe uskarża śię. 12. To ulżenie jákie, pierwey niżby umárł, prośi.

1 Teskni sobie duszá mojá w żywoćie mojim: rozpuśćię przećiw sobie nárzekánie moje / á będę mowił w gorzkośći duße moyey. 2 ♣ Rzekę Bogu: Nie potępiayże mię: *rácżey* mi oznájmi / cżemu spor ze mną wiedźieß? 3 ♣ Coż masz zá pożytek że mię ućiskaß / á iż odrzucaß spráwę rąk twojich / á rádę niepobożnych 4 oświecaß? ♣ Azaż ty masz ocży ćieleśne? ábo jáko człowiek widźi / ty 5 widźiß? ♣ Dni twoje / zaż są jáko dni cżłowiecże: á látá twoje / jáko látá 6 ludzkie? ♣ Iż śię wywiáduieß nieprawośći mojey / á o grzechu mojim badaß śię. 7 ♣ Ty wieß / żem niepobożnie nie pocżynał: wßákże nie jest ktoby *mię* miał a wyrwáć z ręku 8 twojich. ♣ Ręce twoje wykßtałtowáły b mię / y ucżyniły mię: á 9 przećię mię zewsząd gubiß. ♣ Pomni proßę żeś mię jáko glinę c ulepił / á w proch mię zás obroćiß. 10 ♣ Izali / jáko mleko nie zláłeś mię / á jáko ser 11 nie utworzyłeś mię? ♣ Skorą y ćiáłem przyobłokłeś mię: á kośćiámi / 12 y żyłámi pozpinałeś mię. ♣ Żywotem y miłośierdźiem dárowałeś

a 5 Moj. 32. 39. b Psalm 119. 73. c 1 Moj. 2. 7. Psalm 103. 14.

mię: á opátrzność twojá strzegłá du-
13 chá mego. A choćiaś to skrył w ser-
cu twojim: wiem jednák że to jest d
14 z woli twojey. Jeśli zgrzeszę wnet
tego postrzeżesz; á dla nieprawośći
15 mojey nie przepuśćisz mi. Jeślim
bezbożny/ biádá mi; á *choćbym też* był
spráwiedliwym/ nie podniosę głowy
mojey/ będąc násycony pohańbienia
16 y widząc utrapienie moje: Ktore-
go przybywa; Bo jáko lew srogi go-
nisz mię: á coraz dźiwnie śię prze-
17 ćiwko mnie stáwiasz. Odnawiasz
świádki twoje przećiwko mnie/ á
rozmnażasz rozgniewánie twoje ná
mię: wojská jedne po drugich są prze-
18 ćiwko mnie. Przeczżeś mię z ży-
wotá e wywiodł? *Ach* bym był u-
márł/ żeby mię było oko nie widźiá-
19 ło! Obym był/ jákoby mię nie by-
ło! *oby* mię było *záraz* z żywotá do
20 grobu zánieśiono! Azaż nie tro-
chá dni mojich? Przetoż przestań/ á
zániechaj mię/ ábym śię troszeczkę
21 posilił: Pierwey niż odejdę tám/
zkąd śię nie wrocę: do źiemie ćie-
22 mnośći/ y do ćienia śmierći. Do
źiemie ćiemney/ jáko chmurá/ *y do*
ćienia śmierći: gdźie nie mász prze-
miány/ jedno sámá gęstá ćiemność.

d *H. Przy tobie.*

e *Job.* 3. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Jobá Sofár surowo gromi, że śię spráwiedliwym czyni. 4. choć jest wielkim grzesznikiem. 7. do pokuty go nápomina. 13. 14.

1 Y Odpowiedźiał Sofár Náámát-
2 czyk/ y rzekł: Azaż śię nie go-
dźi ná wiele słow odpowiedźieć? ábo/
izali mąż wielomowny będźie u-
3 spráwiedliwiony? Będąsz ná two-
je płotki ludźie milczeć? A gdy ty so-
bie przeszydzasz/ ćiebie nikt nie zá-
4 wstydźi? Abowiemeś powiedźiał;
Czysta jest náuká mojá/ á jestem
5 czystym przed oczymá twojimi: Ale
gdyby Bog chćiał mowić/ y otwo-
rzyć ustá swoje przećiwko tobie:
6 Tedyćiby objáwił tájemnice mądro-
śći żeś dwá kroć więtsze *karánie* nád
to zásłużył: przetoż uznaj/ że ćię Bog
przebaczył/ dla nieprawośći twojey.
7 Izali tájemnice Boże a wyba-
dasz? ábo doskonáłośći Wszechmo-
8 cnego dościgniesz? Wyższe są niż
niebiosá: cożby uczynisz? głębsze niż pie-
9 kło: jákoż poznasz? Dłuższa miárá
ich/ niż źiemiá: á szerszą/ niż morze.
10 Jeśli wypleni/ ábo jeśli záwrze/ ábo
jeśli w jedno zćiśnie/ ktoż go zá-
11 wśćiągnie? Abowiem on zna már-
ność ludzką/ y widźi b nieprawość: á
12 nie miałby tego baczyć? Człowiek
nierozumny nábywa rozumu/ choć
śię jáko źrzebię leśnego osłá rodźi
13 człowiek. Jeśli ty przygotujesz
serce twoje/ á wyćiągniesz do niego
14 ręce twoje. Jeśliż nieprawość
jest w ręce twey/ oddal ją: á mie-
szkáć nie dopuszczaj nieprawośći w
15 przybytkách twojich. Tedy pod-
niesiesz oblicze twoje bez zmázy/ á
będźiesz stały/ y nie będźiesz śię bał.
16 Abowiem zápomnisz kłopotu; á
jáko wody/ ktore pominęły/ wspo-
17 mináć go będźiesz. Y nád połu-
dnie *jáśniejszy* c nástánie czás *twoj*;
záćmiśli śię/ będźiesz jáko záránek.
18 Y będźiesz dufał/ májąc nádźieję:
á jáko w okopách d bezpiecznie spáć
19 będźiesz. Będźiesz legał/ á nikt ćię
nie przestrászy/ y uniżáć śię będą
przed e twarzą twoją wiele ich.
20 Ale oczy f niepobożnych ustáną/ y
ućieczká ich zginie: á nádźieja ich
będźie jáko wyśćie duszę *z człowieká.*

a *I. Mądrość Boża.*

ROZDZIAŁ XII.

Job pokázuje. 2. 3. ćierpliwość swoję. 7. Moc Bożą nád stworzeniem jego. 17. y w stánowieniu y w odmiánie rożnych stanow.

1 Z Atym odpowiedźiał Job/ y
2 rzekł: Wierzśćie wy *sámi*
ludźmi/ y z wámi umrze mądrość?
3 Teżći ja mam serce jáko *y* wy/ á-
nim jest podleyszym niżeli wy: á a
4 ktoż tego nie wie co y wy? Po-
śmiewiskiem jestem przyjaćielowi b
swemu/ ktory gdy woła do Bogá/ ozy-
wa mu śię: naśmiewiskiem *jest* sprá-
5 wiedliwy/ *y* doskonáły. Ten co jest
upadku bliski/ jest pochodnią wzgár-
dzoną *człowiekowi*, według myśli
pokoju záżywájącemu.
6 S Pokojne y bezpieczne są ná-
mioty zbojcow c tych/ ktorzy
drażnią Bogá/ ktorym Bog dawa w
7 ręce *dobre rzeczy*. A náwet/ pytaj
śię proszę bydląt/ á one ćię náuczą:

Job. 17. — c *Psal.* 37. *Ezá.* 58. — d 3 *Mo.* 26. *Ezá.* 58. — e 3 *Mo.* 26. — f *Job.* 13. — a *H. Ukoż go ni masz.* — b *Prz.* 14. — c *Psal.* 73. 92.

y ptástwá á niebieskiego / á oznájmi tobie. 8 Abo śie rozmow z ziemią / á oná ćie náuczy / y rozpowiedzą ć ryby morskie. 9 Ktoż nie wie z tych wszystkich rzeczy / że to ręká Páńska spráwiłá.

10 W Ktorego ręku d jest duszá wszelkiey rzeczy żywey: y duch wszelkiego ćiáłá ludzkiego. 11 Azaż nie ucho mowy e doświadcza? jáko ustá f pokármu smákują. 12 W ludźiách stárych jest mądrość: á w długich dniách rostropność. 13 Dopieroż u PANA jest mądrość / y śiłá / y rádá / y umiejętność.

14 Oto / on burzy / á nikt nie zbuduje: zámknie g człowieká / á nikt mu nie otworzy. 15 On gdy zátrzyma wody / h wyschną: á gdy je wypuśći / podwrácáją ziemię. 16 U niego jest moc y mądrość. Jego jest błądzący / y w błąd záwodzący. 17 On obiera rájce z mądrośći, á sędźie przywodźi do głupstwá. 18 On pás Krolow rozwięzuje: y znowu przepásuje pásem biodrá ich. 19 Podawá Kśiążętá ná łup: á mocárze podwraca. 20 Odejmuje ustá i kráśomowcom: á rozsądek stárym odbierá. 21 Wylewá wzgárdę k ná Kśiążętá; á mdli śiły mocárzow. 22 On odkrywá głębokie rzeczy l z ćiemnośći / á wywodźi ná jásnią ćień śmierći. 23 Rozmnaża narody / y wytraca je: rozszerza lud / y umniejsza go m. 24 On odejmuje serce przełożonym ludu ziemie / á czyni że błądzą n po pustyni bezdroźney: 25 Zmácáją w ćiemnośćiách gdźie niemász świátłośći / á spráwuje / że błądzą jáko pijány.

ROZDZIAŁ XIII.

Job przyjaćioły swoje fuka. 7. Pokazuje iż Bog obrońce nie potrzebuje. 15. Nadźieją jego w utrapieniu. 20. Modlitwá o łáskáwe śię z nim obchodzenie.

1 Oto te wszystkie rzeczy widźiáło oko moje: słyszáło ucho moje / y zrozumiáło. 2 Jáko wy to wiećie / ták ja też wiem / y nie jestem podlejszym niżli wy. 3 Wszákże rádbym z Wszechmocnym mowił / y rádbym śię z Bogiem rozpierał. 4 Bośćie wy spráwcy kłamstwá: wszyscy śćie 5 wy lekárze niksczemni. Byśćie wy ráczey milczeli / á poczytanoby wam to a zá mądrość. 6 Słuchajćież teraz odporu mego: á dowody ust mojich obaczćie.

7 Izali broniąc Bogá / mowić będźiećie nieprawość: ábo zá nim 8 mowić będźiećie fałsz? Czy śię ná osobę jego oglądáć będźiećie? Czy 9 śię o Bogá będźiećie spieráli? Zaż to dobrze będźie, gdy on was będźie probował: zaż jáko człowiek oszukány bywa / ták wy go oszukaćie? 10 Záiste karáć was będźie / jeśliby śćie skrycie twarz jego przyjmowáli. 11 Azali zacność jego nie ustraszy was: á strách jego nie przypádnie 12 ná was? Pámiątki wásze podobne są popiołowi: á wyniosłość wászá / 13 kupie błotá. Milczćież / zániechajćie mię / á ja mowić będę: á niech przydźie ná mię co chce.

14 Czemuż mam szárpáć ćiáło moje zębámi mojimi / y duszę moję 15 kłáść w ręce swe? Oto / choćby mię y zábił / przećię w nim będę ufał: wszákże drog mojich przed obliczem 16 jego będę bronił. Onći sam będźie zbáwieniem mojim / ále przed obliczem jego obłudnik nie przydźie. 17 Słuchajćież z pilnośćią mowy mojey / á [illegible]wieść mojá niech przydźie 18 w [illegible] wásze. Oto śię teraz gotuję do práwá / y wiem że usprawiedliwiony będę. 19 Ktoż śię będźie spieráł ze mną / ták / ábym umilknął y umárł. 20 Tylko dwu rzeczy o Boże nie czyń ze mną / á przed obliecznośćią 21 twoją nie skryję śię. Rękę twoję odemnie oddal: á strách twoj niech 22 mną nie trwoży. Potym záwołaj mię / á ja tobie odpowiem: ábo ja niech mowię / á ty mnie odpowiedz. 23 Wiele z jest niepráwośći y grzechow mojich? przestępstwo moje / y grzech moj pokaż mi.

24 Przecześ oblicze twoje zákrywász / á poczytász mię sobie zá 25 nieprzyjaćielá. Izali skruszysz list chwiejący śię: á źdźbło suche go- 26 nić będźiesz? Abowiem piszesz przećiwko mnie gorzkośći: á przywłaszczasz mi niepráwośći młodośći 27 mojey. Y włożyłeś w pętá nogi moje / á podstrzegász wszystkich śćie-

zek mojich/ y ná ślad nog mojich nástępujesz. 28 ♣ Choć jáko sprochniáłe *drzewo* niszczeje: á jáko szátá ktorą mol psuje.

ROZDZIAŁ XIV.

Job się uskarża, 1. ná utrapienie żywotá ludzkiego. 2. 18. Odmienność jego. 16. ostrość karániá Bożego.

1 Człowiek národzony z niewiásty/ dni krotkich jest/ y pełen kłopotu. 2 ♣ Wyrasta jáko kwiát/ a y bywa podćięty: á ućieka jáko ćień/ y nie ostoji śię. 3 ♣ Wszákże y ná tákiego otwierasz oczy twoje/ á przywodźisz mie do sądu z sobą. 4 ♣ Ktoż pokáże b czystego z nieczystego? Ani jeden. 5 ♣ Gdyż zámierzone są dni jego: liczbá mieśiącow jego u ćiebie: zámierzyłeś mu kres ktorego nie może przestąpić.

6 Odstąpże od niego/ áż odpocznie: áż przejdźie jáko najemnicy dźień jego. 7 ♣ Abowiem *y o* drzewie jest nádźieja/ choć je wytną/ że śię jeszcze odmłodźi/ á látorośl jego nie ustánie. 8 ♣ Choć śię zstárzeje w źiemi korzeń jego/ y w prochu obumrze pień jego; 9 ♣ *Wszákże* gdy uczuje wilgotność/ puśći śię/ y rozpuśći gáłęźie/ jáko szczep *młody.* 10 ♣ Ale człowiek umiera/ zemdłony będąc: á umárszy człowie[k] gdźież jest? 11 ♣ Jáko uchodzą wody z morzá/ á 12 rzeká opada y wysycha: ♣ Ták człowiek gdy śię ukłádźie/ nie wstánie więcey/ á pokąd stoją niebá/ nie ocući śię/ áni będźie c obudzon ze snu swego. 13 ♣ Obyżeś mie w grobie ukrył/ y utáił áżby śię uciszył gniew twoj/ á izbyś mi zámierzył kres/ kiedy chcesz wspomnieć ná mie! ♣ 14 Gdy umrze człowiek/ izali żyć będźie? Po wszystkie dni wymierzonego czásu mego/ będę oczekawał 15 przyszłey odmiány moiey. ♣ Záwołasz/ á ja tobie odpowiem: á spraw rąk twojich pożądasz.

16 Ale chociażeś teraz kroki d moje obliczył/ áni odwłoczysz *karánia* zá grzech moj. 17 ♣ Zápieczętowáne jest w wiązánce przestępstwo moje; á zgromadzasz e niepráwośći moje. 18 Prawdźiwie *jáko* gorá padszy/ rozsypuje śię: á skałá przenośi 19 śię z mieysca swego: ♣ *Jáko* wodá wydrąża kámienie/ á powodźią zálano bywa/ co sámo od śiebie rośćie z prochu źiemie: ták nádźieje ludzką wniwecz obracasz. 20 ♣ Przemagasz go ustáwicznie/ á on zchodźi: odmieniasz 21 postáć jego/ y wypuszczasz go. ♣ Będąli zacni Synowie jego/ tego on nie wie: jesli też wzgárdzeni/ on nie 22 baczy. ♣ Tylko ćiáło jego *poki żyw* boleje/ á duszá jego w nim kwili.

ROZDZIAŁ XV.

Elifás gromi Jobá z chluby jego. 14. dowodząc iż śię myli w spráwiedliwośći swojey. 17. Bog ná tym świećie złych karze, choć ná czás kwitną.

1 A Odpowiádając Elifás Temáńczyk/ rzekł: 2 ♣ Izali mądry ma ná a wiátr mowić? ábo ná pełniáć wschodnim wiátrem b myśl swoje. 3 ♣ Przytaczájąc słowá niepożyteczne/ y mowy z ktorych niemász pożytku? 4 ♣ Záiste ty spuśćisz bojaźń Bożą y znośisz modlitwy do Bogá. ♣ 5 Abowiem pokázują niepráwość twą ustá twoje/ choćiaś sobie obrał język 6 chytrych. ♣ Potępiáją ćię ustá twoje/ á nie ja: y wárgi twoje świadczą 7 przećiwko tobie. ♣ Czyś śię napirwszym człowiekiem urodźił? czyś 8 przed págorkámi utworzony? ♣ Izażeś tájemnic Bożych słuchał/ á niemász mądrośći jedno w tobie? ♣ 9 Coż ty umiesz/ czego my nie wiemy? ábo/ coż ty rozumiesz/ czegobyśmy 10 my nie rozumieli? ♣ Y szedźiwyć y stárzec miedzy námi jest/ stárszy w 11 lećiech niż Oćiec twoj. ♣ Y lekceż sobie ważysz poćiechy Bozkie? y masz że jeszcze co ták skrytego w sobie? ♣ 12 Czemuż ćię ták uniosło serce twoje? 13 ♣ Czemu mrugáją oczy twoje? Że ták odpowiáda Bogu duch twoj: á wypuszczasz z ust twojich tákowe mowy?

14 Coż jest człowiek d áby miał być czystym/ ábo żeby miał być spráwiedliwym/ urodzony z niewiásty? 15 ♣ Oto y w świętych jego e niemász doskonáłośći/ y niebiosá nie są czyste w oczách jego: 16 ♣ Dáleko więcey obrzydły jest/ y nie użyteczny człowiek/ *ktory* pije niepráwość/ jáko wodę.

a Job. 8. 9. Psalm 102. 12. y 103. 15. y 144. 4. Ezái. 40. 6.
b Psalm 51. 7.
c Dán. 12. 13. Jan. 5. 28. 1 Kor. 15. 52. 1 Thes. 4. 16.
d Iob. 14. 4. y 34. 21. Przyp. 5. 21.
e H. Zszywasz.

a H. Umiejętność wiátrową.
b H. brzuch swoj.
c Ezái. 40. 13. Syr. 18. 3. Rzym. 11. 33. 34.
d Job. 14. 4. 1 Krol. 8. 46. 2 Kron. 6. 36. Psalm 14. 3. Przyp. 20. 9. Kázn. 7. 20. 1 Jan. 1. 8.
e Job. 4. 18.

17 Pokażęć/ tylko mię słuchaj: á com widźiał/ oznájmięć. 18 Co mądrzy powiedźieli/ á nie zátáili/ co mieli od przodkow swojich: 19 Ktorym sámym dána byłá źiemiá/ á żaden obcy nieprześedł przez nie. 20 Po wszystkie dni swoje/ sam śiebie niepobożny boleśnie trapi: A nie wiele lat f zámierzono okrutnikowi. 21 Głos stráßliwy brzmi w uszách jego: że czásu pokoju pustoszący przypádnie nań. 22 Niewierzy żeby śię miał náwroćić z ciemnośći/ obawiájąc śię zewsząd miecza. 23 Tuła śię zá chlebem/ szukájąc gdźieby był: wie że zgotowány jest dla niego dźień ciemnośći. 24 Straszą go utrapienie y ućisk: y zmocnią śię przećiwko niemu jáko Krol gotowy do boju. 25 Bo wyćiągnął przećiw Bogu rękę swą/ á przećiwko Wszechmocnemu zmocnił śię. 26 Nátrze nań/ ná szyję jego, z gęstymi y wyniosłymi tarczámi swymi. 27 Bo okrył twarz swą tłustośćią swoją: á fałdow mu śię náczyniło ná słábiznie. 28 Y mieszka w miástách popustoszonych/ y w domách w ktorych nie mieszkano/ ktore śię miáły obroćić w kupę rumu. 29 Nie zbogáći śię/ y nie ostoji śię májętność jego/ áni śię rozszerzy ná źiemi doskonáłość tákowych. 30 Nie wynidźie z ciemnośći: świeżą jego látorośl ususzy płomień/ á zginie od duchá g ust jego. 31 Nie wierzy/ że w prozności jest ktory błądźi; á/ że prozność będźie nadgroda jego. 32 Przed wypełnieniem dni swojich/ wyćięty będźie/ d rozdzká jego nie zákwitnie. 33 Jáko winna máćicá utráći niedojrzáłe groná swoje/ á jáko oliwá kwiát swoj zrzući. 34 Abowiem zgromádzenie obłudnych spustoszone będźie/ á ogień pożrze przybytki *pobudowáne* zá dáry. 35 Poczęli kłopot/ h á porodźili nieprawość: á żywot ich gotuje zdrádę.

f *H. Skryte sę przed okrutnikiem.*

g *Exái.* 11. 4. 2 *Tess.* 2. 8.

h *Psalm* 7. 15. *Exái.* 59. 4.

ROZDZIAL. XVI.

Job Elifásá, y towárzyśze jego gromi, iż go ták przykro ćieszą. 6. ná ustáwiczną boleść, y wzgárdzoną kondycyą swoję styskuje. 17. niewinność y szczyrość swą Bogiem oświadcza. 22. á zá tym do skárgi śię swojey wraca.

1 ALe odpowiedźiał Job/ y rzekł: 2 a Słycháłem tákowych rzeczy wiele: Przykrymi ćieszyćielámi wy wszyscy jesteśćie. 3 Y kiedyż *będźie* koniec tym proznym słowom? ábo co ćię przymusza/ że ták odpowiádasz. 4 Azażbym ja ták mowił jáko wy/ gdybyśćie wy byli ná miejscu mojim/ azażbym zbierał przećiwko wam słowá/ y kiwałlibym nád wámi głową swoją? 5 Owszem bym was pośilał ustámi mymi: á ruchánie warg mojich ulżyłoby *boleśći wászych.*

6 ALe jeśli będę mowił/ przećię śię nie ukoji boleść mojá/ á jeśli też przestánę/ izaż odejdźie odemnie. 7 A teraz zemdlił mię: spustoszyłeś o Boże wszystko zgromádzenie moje! 8 Pomárszczyłeś mię na świádectwo; á znáczne ná mnie schudzenie moje ná twarzy mojey/ jáwnie świádczy przećiwko mnie. 9 Popędliwość jego porwáłá *mię*, y wźiął nienawiść przećiwko mnie: á zgrzytájąc ná mię zębámi swymi/ *jáko* nieprzyjaćiel moj/ bystrymi oczymá swymi pojrzał ná mię. 10 Rozdźieráją ná mię ustá swe/ y sromotnie mię policzkowáli/ zebrawszy śię społu przećiwko mnie. 11 Podał mię Bog przewrotnemu/ á w ręce niepobożnych wydał mię. 12 Byłem w pokoju/ ále mię potárł: á uchwyćiwszy mię zá szyję moję/ roztrząskał mię/ y wystáwił mię sobie zá b cel. 13 Ogárnęli mię strzelcy jego: rozćiął nerki moje/ á nieprzepuśćił: rozlał ná źiemię żołć moję. 14 Zránił mię/ rána ná ránę: rzućił śię ná mię/ jáko obrzym. 15 Wszyłem wor na zśiniáłą skorę moję: á oszpećiłem prochem głowę moję. 16 Twarz mojá płáczem oszpecona: á ná powiekách mojich *jest* ćień śmierći. 17 Choćiáć żadnego łupiestwá niemász w ręku mojich: á modlitwá mojá jest czysta: *A jeśli nie ták,* 18 O źiemio/ niezákrywájże krwie mojey: á niech nie ma miejscá wołánie moje! 19 Otoć y teraz w niebie jest świádek moj: jest świádek moj ná wysokośći? 20 O krásomowcy moji/ przyjáćiele moji/ wylewa łzy do Bogá oko moje. 21 Oby śię godźiło wieść spor człowiekowi z Bogiem/

a *Job.* 13.

b *Job.* 7. 2

y jáko Synowi człowieczemu bliźnim swojim!

22 Bo látá zámierzone nádchodzą: á ścieżką/ ktorą śię nie wrocę już idę.

ROZDZIAL XVII.

Job zemdlony. 2. ná nieludzkość ćieszyćielow swych śię uskarza. 3. Bogu niewinność swą przedkłada. 6. Utrapienie swe przypomina. 11. śmierći sobie życząc.

1 Duch moj skáżony jest: dni moje giną: groby mię *czekáją*.

2 Zájiste naśmiewcy są przy mnie/ á w ich drażnieniu mieszka oko moje.

3 Stáw mi proszę rękojmię zá śię. Ktoż jest ten? Niech mi ná to

4 da rękę: Boś serce ich ukrył przed wyrozumieniem: przetoż *ich* nie wywyższysz.

5 Kto pochlebia przyjaćiołom/ oczy Synowi jego ustáną.

6 Wystáwił mię zájiste ná przypowieść ludźiom; y jáko śmiechowisko przed nimi.

7 Záćmione jest dla żáłośći oko moje: á wszystkie

8 myśli moje są jáko ćień. Zdumieją śię szczerzy nad tym: á niewinny przećiwko obłudnikowi powstánie.

9 Będźie śię trzymał spráwiedliwy drogi swojey: á kto ma czyste ręce/

10 przyczyni mocy. Wy tedy wszyscy náwroććie śię/ á podźcie/ proszę: bo nie znáyduję miedzy wámi mądre°.

11 Dni moje przeminęły: myśli moje rozerwáne są: *to jest*, zamysły sercá mego.

12 Noc mi śię w dźień obraca: á świátłość skraca

13 śię dla ćiemnośći. Jeśliżbym *czego* oczekawał/ grob *będźie* domem mojim: á w ćiemnośćiách usćielę

14 łoże moje. Do dołu rzekę: Ojcem mojim jesteś: A do robakow 3. *Wy jesteśćie* mátką moją/ y śiostrą moją.

15 Bo gdźież teraz jest nádźieja moja: á oczekawánie moje/ ktoż oglada?

16 W głębią grobu zstąpią: ponieważ w prochu spolny odpocżynek *wszystkich*.

ROZDZIAL XVIII.

Bildád strofując osobá, iż śiłá mowi, á rádźce swe zá głupie poczyta, á iż śię też niesłusznie gniewa, y przećiw szemrze. 5. wylicza karánia ludźi niezbożnych: chcąc tym dowieść, że Job jest niezbożnym, gdyż go Bog tákże karze.

1 A Odpowiádájąc Bildád Suhitczyk/ rzekł:

2 Dokądże nie uczynićie końcá mowam? pomyślćie *pierwey*, á potym mowić będźiemy.

3 Czemuż nas poczytáją jáko bydło? zdamy śię mu przemierzłymi/

4 jáko sámi widźićie. Ty/ ktory duszę twoję tráćisz w zápálczywośći twojey/ ázaż dla ćiebie będźie opuszczona źiemia? á będą przenieśione skáły z miejscá swego?

5 Wszem świátłość a niepobożnych zgáśnie: y nie będźie

6 świećiłá iskrá ogniá ich. Świátło śię záćmi w przybytku jego: y pochodnia jego nád nim zágáśnie.

7 Sćiśnione będą kroki śiły jego: á

8 porázi go rádá jego. Bo záwiodą w śieći nogi jego: y w uwikłániu

9 chodźić będźie. Uchwyci go śidło zá piętę jego: á przemoże go łupieżcá.

10 Skryty jest w źiemi powroz jego/ á sámołowká jego ná śćieżce.

11 Zewsząd go strászyć będą stráchy: á

12 náćierać będą ná nogi jego. Wymorzy śię głodem śiłá jego: á zginienie pogotowiu *jest* przy boku jego.

13 Pożrze żyły skory jego: pożrze członki jego pierworodny b śmierći.

14 Ufánie jego będźie wykorzenione z przybytku c jego: á przywiedźie go do Krolá d stráchow.

15 Będźie mieszkał *strách* w przybytku jego/ choćiáż nie był jego: śiárką będźie potrząśnione mieszkánie jego.

16 Ze spodku korzenie jego uschnie: á zwierzchu będźie obćięte gáłęźie jego.

17 Pámiątká jego zginie e z źiemie/ á imienia jego nie *wspomnią* po

18 ulicách. Wypędzą go z świátłośći do ćiemnośći: á z okręgu świátá

19 wyrzucą go. Nie będźie Syn áni wnuk miedzy ludem jego: y nikt nie pozostánie w mieszkániách jego.

20 Nád dniem jego zdumieją śię potomkowie: á przodki ogárnie strách.

21 Tákoweć są mieszkánia niezbożnego/ y do tego przychodźi temu ktory nie zna Bogá.

ROZDZIAL XIX.

Job gromi przyjaćioły swe, iż go tra-

a Job. 21.17 y 38.1[illegible] Przyp 13.19 y 24.2[illegible]

b T. naćiesza śmier[illegible]

c Job. 8 23. y 11.2 Psalm 112. 10. Przy[illegible] 10.2[illegible]

d T. Do śmier[illegible]

e Przy[illegible] 2. 2[illegible]

trapić nie przestáją: pokázując że go ráczey ćieszyć mieli, wzgląd májąc ná sąd Boży ktory y ná nie przyść może.

1 A Odpowiádájąc Job/ rzekł: 2 Dokądże trapić będźiećie duszę moję? á náćierác ná mię mowámi swymi? 3 Już dźieśięć kroć záwstydźiliśćie mię: y nie wstyd że was/ że śię ták zátwardzaćie przećiwko mnie? 4 Ale niech/ ták będźie żem zbłądźił: przy mnie zostánie błąd moj. 5 A jesli śię przećiw mnie wynośićie/ á obwiniaćie mię pohańbieniem mojim: 6 Wiedzćież/ żeć mię Bog podwroćił; y śiećią swoją obtoczył mię. 7 Oto/ wołamli o krzywdę? nie bywam a wysłuchány: a krzyczęli? nie máß sądu. 8 Drogę moję zágrodźił/ żebym przejść nie mogł: á ná śćieżce mojey ćiemnośći położył. 9 Z sławy mojey złupił mię: y zdjął koronę głowy mojey. 10 Popsował mię zewsząd/ ábym záginął: á wyrwał jáko drzewo nádźieję moję. 11 Nád to/ zápalił śię ná mię gniew jego: á policzył mię w poczet/ nieprzyjaćioł swojich. 12 Przyszły rázem hufy jego/ y utorowáły przećiwko mnie drogę swoję: y oblegli w około namiot moj. 13 Brácią moję odemnie oddalił: á znájomi moji stronią b odemnie. 14 Opuśćili mię bliscy moji: á znájomi moji zápomnieli mię. 15 Komornicy domu mego/ y służebnice moje/ mają mię zá obcego: cudzoźiemcem stałem śię w oczach ich. 16 Wołamli ná sługę mego/ nie ozywa mi śię: choćiaż go proßę usty mymi. 17 Tchem mojim brzydźi śię żoná mojá: choć proszę przez syny żywotá mego. 18 Y nálißy pogardzáją mną: á gdy powstawam/ urągáją mi. 19 Brzydzą śię mną wszyscy nawiernieyßy c moji: á ktorem umiłował/ stáli mi śię przećiwnymi. 20 Do skory mojey/ jáko do ćiáłá mego/ przyschłá kość mojá: skorá tylko zostáłá około zębow mojich. 21 Zmiłujćie śię nádemną/ zmiłujćie śię nádemną/ wy przyjaćiele moji: bo ręká Boża dotknęłá mię. 22 Czemuż mię prześládujećie jáko Bog/ á ćiáłá mego nie możećie śię násyćić. 23 Oby teraz nápisáne były słowá moje! oby je ná kśięgách wyryso- 24 wano! Oby rylcem żeláznym y ołowiem/ ná wieczną pámiątkę/ ná kámieniu wydrożone były. 25 Aczći ja wiem/ iż Odkupićiel moj żywie/ á iż w ostáteczny *dźień* nád prochem d stánie. 26 A *choć* tá skorá mojá roztoczona będźie/ przećie w ćiele mojim oglądam Bogá. 27 Ktorego ja sam e oglądam/ y oczy moje ujrzą go/ á nie inny: choć zniszczáły nerki moje we wnętrznośćiách mojich. 27 Przeczże nie mowićie: Czemuż go prześládujemy? gdyż śię przy mnie znájduje grunt *dobrey* 28 spráwy. Ulęknićie śię sámi miecza: Bo pomstá niepráwośći/ jest miecz. A wiedzćie że będźie sąd.

a *Abák.* 1. 2.
b *Psalm* 38. 12.
c *Psalm* 41. 10. 55. 14
d *T. Zwyćięstwo otrzymá.*
e *H. Sobie.*

Rozdział XX.

Sofár z przyczyny mow Jobowych, powtore o nagłym, á rożnym bezbożnych zginieniu, szeroce rozprawia, ále ná Jobá, to nieśłusznie obraca.

1 A odpowiádájąc Sofár Náámátczyk/ rzekł: 2 Do tego mię myśli moje przywodzą/ ábym odpowiedźiał: przetożem śię pośpieszył. 3 Słyszałem mnie hánbiącą nágánę; ále duch wyrozumienia mego odpowie *zá* mię. 4 Izażniewiesz/ że to *jest* od wieku: od tego *czásu* jáko postáwił Bog człowieká ná źiemi? 5 Iż chwałá niepobożnych a krotka jest/ á wesele obłudniká ná mgnienie oká. 6 By też wstąpiłá áż do niebá hárdość jego/ b á obłoku śię dotknęłá głowá jego. 7 *Wszákże* ná wieki zginie jáko c gnoj jego: á ći ktorzy go widźieli/ rzeką: Gdźież śię podźiał? 8 Ucieći jáko sen/ á nie znajdą go: bo ućiecze jáko widzenie nocne. 9 Oko ktore go widźiáło/ nie oglądá go więcey; y nie ujrzy go więcey miejsce jego. 10 Synowie jego będą śię korzyć ubogim: bo ręce jego muszą wracáć co wydárł. 11 Kośći jego nápełnione są *grzechámi* młodośći jego: á w prochu z nim legąć będą. 12 A choć złość słodnieje w uśćiech jego/ y táji ją pod językiem swojim: 13 Kocha śię w niey/ á nie opuszcza jey/ zátrzymawájąc ją w pośrzodku podniebienia swego: 14 *Wszákże* pokarm jego we wnętrznośćiách jego odmieni śię: żołćią

a *Psalm* 37. 35.
b *Modr.* 5. 8.
c *H. Jáko łájno.*

pá-

pádálcowa *stánie* śię w trzewách jego. 15 ♣ Bogáctwá/ktore pożárł/zwroći: á z brzuchá jego wyżenie je Bog. 16 ♣ Głowe pádálcowe ssáć będźie: zábije go język jászczorczy. 17 ♣ Nie oglądá źrzodeł rzek: strumieniow *mowię* miodu y másłá. 18 ♣ Wroći prace *cudze*, á nie zażyje jey; y choć znowu náwedźie wielkich májętnośći/ nie ućieszy śię *z nimi*. 19 ♣ Bo ubogie dręczył/y opuszczał: złupił dom/ktorego nie budowáł: przetoż/nie spokojnego 20 nie poczuje w żywoćie swojim. ♣ Ani rzeczy swych wdźięcznych/nie będźie 21 mogł zátrzymáć. ♣ Nic nie zostánie z pokármow jego/ ániáśię rozmoży 22 dobro jego. ♣ Choćby y názbyt miał wszystkiego/ śćiśniony będźie: wszelka ręká trapiących oborzy śię nań. 23 ♣ Choć będźie miał czym nápełnić brzuch swoj: przećię nań Bog puśći popędliwość gniewu swego: ktora jáko deszcz spuśći nań/y ná pokármy 24 jego. ♣ *Gdy* ućiekáć będźie przed bronią żelázną/ przebije go łuk hártowny. 25 ♣ Wyjęta będźie *strzałá* z sájdaku wypuszczona/á grot przeniknie żołć jego: á gdy uchodźić będźie/ 26 ogárną go stráchy. ♣ Wszystkie d nieszczęśćia zásádźiły śię nań w tájemnych miejscách jego á pożrze go ogień nierozdymány: Pozostáły w przybytku jego utrapiony będźie. 27 ♣ Odkryją niebiosá złość jego/ á źiemia powstánie przećiwko niemu. 28 ♣ Przeniesie śię urodzaj domu jego: *dobrá jego* rozpłyną śię w dźień gniewu jego. 29 ♣ Tenći *jest* dźiał człowieká niepobożnego od Bogá: *to* dźiedźictwo náznáczone mu od Bogá.

d H. *Ciemnośći.*

ROZDZIAŁ XXI.

Job dowodźi niewinnośći swey. 4. Przymawia iż śię ostro z nim obchodzą. 7. Pokázuje iż Bog y złośnikom ná tym świećie dobrze czyni.

1 A Odpowiádájąc Job/rzekł: Słuchajćież z pilnośćią słow mojich/ á będźie mi to od was poćiechą. ♣ 2 Znośćie mię/ á ja będę mowił: á gdy domowię/ náśmiewajćie śię. 3 Izaż do człowieká obracam nárzekánie moje: á poniewaz mam o co/ jákoż śię nie ma trapić duch moj? 5 Wejrzyjćież ná mię/ á zdumiejćie śię: á położćie rękę ná ustá wásze. 6 ♣ Bo co sobie wspomnię/ tedy się lękam: á strách zdejmuje ćiáło moje. 7 Przeczże niepobożni żyją? stárzeją a śię? y wzmagáją śię w 8 bogáctwá? ♣ Naśienie ich trwáłe jest przed obliczem ich z nimi/ á rodźiná ich przed oczymá ich. 9 ♣ Domy ich bezpieczne od stráchu/ á nie mász 10 rozgi Bożey nád nimi. ♣ Byk ich przypuszczon bywa/ á nie tráći naśienia: krowá ich rodźi/ á nie pomiáta. 11 ♣ Wypuszczáją máluczkie *dźiatki* swoje jáko trzodę: á synowie 12 ich wyskákują. ♣ Wykrzykáją przy bębnie y przy hárfie/ á weselą śię 13 przy głośie muzyki. ♣ Trawią w dobrym dni swoje/ á w mgnieniu oká 14 do grobu zstępują. ♣ Ktorzy mawiáją Bogu: Odejdź b od nas: bo drog 15 twojich znáć nie chcemy. ♣ Ktoż jest Wszechmocny c ábyśmy mu służyli? á coż nam *to* pomoże/ choćbyśmy 16 mu śię modlili? ♣ Ale oto dobrá ich nie są w rękách ich: *Przetoż* rádá d niepobożnych dáleka *jest* ode mnie. 17 ♣ Częstoż pochodnia niepobożnych gáśnie? á zginienie ich przychodźi ná nie? Oddźiela im Bog boleśći w 18 gniewie swojim. ♣ Stawáją śię jáko plewá e przed wiátrem: y jáko perz/ ktory wicher porywa. ♣ 19 Bog chowa synom jego pomstę jego; nádgradza mu/ áby to poczuł. 20 ♣ Oglądáją oczy jego nieszczęśćie swoje: á z popędliwośći Wszechmocnego 21 pić będźie. ♣ Coż zá stáránie jego o domu jego po nim? Gdyż liczbá mieśiącow jego umniejszona jest. 22 ♣ Izali Bogá *kto* náuczy umiejętnośći? gdyż on wysokie sądźi? ♣ 23 Ten umiera w doskonáłey śile swojey/ *gdy* zewsząd bezpieczny/ y 24 spokojny jest. ♣ Gdy * pierśi jego pełne są mleká: á szpik kośći jego 25 odwilża śię. ♣ Jnny záś umiera w gorzkośći duchá/ ktory nie jadał 26 z ućiechą. ♣ Spolnie w prochu leżeć będą: á robacy je okryją. ♣ 27 Oto ja znam myśli wásze/ y zámysły *ktore* przećiwko mnie złośliwie 28 zmyślaćie. ♣ Bo mowićie: Gdźież *jest* dom Książęcy: gdźie namiot 29 przybytkow niepobożnych? ♣ Izali-

a *Psalm* 17. 10. y 73. 12 *Jerem.* 12. 1. *Abá.* 1. 3.
b *Job.* 22. 17.
c *Mál.* 3. 14.
d *Job.* 22. 18. *Psalm* 1. 1.
e *Psalm* 1. 5. y 35. 5. *Ezái.* 29. 5. *Ozea.* 13. 3.
* 1. *Szkopiec.*

śię nie pytáli k podrożnych? á znákow ich izali znáć niechcećie/ 30 ♣ Że w dźień zátrácenia złyzáchowány g bywa/ w dźień *ktorego* gniew przywiedźiony bywa. 31 ♣ Ktoż mu oznájmi w oczy drogę je°? á to co czynił/ kto mu odpłáci? 32 ♣ Wßákże y on do grobow záprowadzony będźie/ á w kupie *umárłych* záwżdy zostánie. 33 ♣ Słodnieją mu bręky grobowe/ y ćiągnie zá sobą wßyßkie ludźie: á tych ktorzy go poprzedźili/ nie máß liczby. 34 ♣ Jákoż mię tedy prożno ćießyćie? Gdyż w odpowiedźiách wáßych zostawa kłamstwo.

f H. Mijáiących drogę.
g Przyp. 16. 4. 2 Piot. 2. 9.

ROZDZIAL XXII.

Elifás łobá y chluby gromi. 5. Pokázuje dla czego go Bog karze. 12. 15. Jáko zwykł niepobożnych. 21. Nápominá do náwrocenia śię do Bogá.

1 A Odpowiádájąc Elifás Temáńczyk/ rzekł: 2 ♣ Yzali Bogu człowiek może być pożytecznym? ráczey pożyteczny jest sam sobie/ mądrze śię spráwując. 3 ♣ Izali śię kocha a Wßechmogący *w tym*, że śię ty uspráwiedliwiaß? ábo co zá zysk ma/ gdy doskonále pokazujeß drogi twoje. 4 ♣ Aza ćię będźie karał bojąc śię ćiebie/ *ábo* z tobą pojdźie do sądu?

5 A Záż złość twojá nie jest wielka/ y nie máß końcá niepráwośćiam twojim? 6 ♣ Abowiemeś bierał zastáwę od bráćij twojey bez przyczyny/ á z ßat odźierałeś nágie. 7 ♣ Wodyś zprácowánemu niepodał: 8 á głodnemu odmowiłeś chlebá. ♣ Ale człowiekowi możnemu *dałeś* źiemię: á ten ktory był w powadze mießkał w niey. 9 ♣ Wdowy pußczałeś prożne: śirot rámioná potarłeś. 10 ♣ A przetoż ogárnęły ćię śidłá: á trwożyćię strách nagły. 11 ♣ Abo ćię *ogárnęły* ćiemnośći iż nie widźiß? á wielkośći wod okryły ćię?

a Job. 35. 7.

12 M Owiß: Izali Bog nie jest ná wysokośći niebios? Pojrzy proße/ ná wierzch gwiazd/ jáko są wysokie. 13 ♣ Przetoż mowiß: A coż wie Bog? izaż przez chmury sądźić będźie? 14 ♣ Obłoki *są* skrytośćią jego/ iż nie widźi: á po okręgu niebieskim przechadza śię.

15 I Záż śćießki wieku *przeßłego* nie baczyß/ ktorą deptáli ludźie złośliwi? 16 ♣ Ktorzy są wykorzenieni przed czásem/ á powodźią zálały śię grunty ich. 17 ♣ Ktorzy mawiáli Bogu; Odejdź b od nas: cożby im uczynił Wßechmogący? 18 ♣ Gdyż on był nápełnił dobrem domy ich (ále rádá niepobożnych dáleka jest ode mnie.) 19 ♣ *Co* widząc spráwiedliwi/ weselili c śię: á niewinny náśmiewał śię z nich. 20 ♣ Zwłáßczá/ iż nie byłá wyćięta májętność náßá/ lecz ostátki ich ogień pożárł.

b Job. 21. 14
c Psalm 107. 42.

21 P Rzyuczaj śię proße z nim *przestawáć*, á uczyń sobie z nim pokoj: boć śię ták będźie ßczęśćiło. 22 ♣ Przyjmi proße z ust je° zakon: á złoż wyroki jego w sercu twojim. 23 ♣ Jesli śię náwrociß do d Wßechmocnego/ zbudowány będźieß/ á oddáliß niepráwość od przybytku twego: 24 ♣ Tedy nákłádźieß po źiemi wybornego złotá: á *złotá* z Ofir jáko kámienia z potoku. 25 ♣ Y będźie Wßechmocny wybornym złotem twojim/ y śrebrem/ y śiłą twoją. 26 ♣ Tedy śię w Wßechmocnym rozkochaß/ á podnieśieß ku Bogu oblicze twoje. 27 ♣ Będźieß mu śię modlił/ á wysłucha e ćię: y śluby twoje oddaß mu. 28 ♣ Bo cokolwiek postánowiß/ będźieć śię dárzyło: á ná drogách twojich rozjáśni śię świátłość. 29 ♣ Gdy *inni* zniżeni będą/ ty rzeczeß: Jam jest wywyżßon: Bo tego co jest f uniżonych oczu Bog zbawia: 30 ♣ Wybáwi y tego/ ktory nie jest niewinny: y wybáwion będźie w czystośći rąk twojich.

d Job. 8. 5.
e Jerem. 29. 12. Mátt. 7. 7. Jan. 14. 13. y 16. 23
f Przyp. 29. 23. Luk. 18. 13. 14.

ROZDZIAL XXIII.

Job uskárża śię iż Elifás mowy jego słußne wywracał. 3. Życzy sobie áby sprawę swą przed Bogiem práwnie przełożyć: tußąc pewnie żeby nie ſtráćił. 13. Utyskuje zátym, iż Bog náń mocą swą ták nátárł, dźiwując śię sobie, iż ták długo nie umárł.

1 A Odpowiádájąc Job/ rzekł: 2 ♣ Czemuż jeßcze uporem zowiećie nárzekánie moje: *choć* biedá mojá ćięższa jest niż wzdychánie moje?

3 O Bym widźiał/ gdźiebym go mogł ználeść/ ßedłbym áż do stolice jego! 4 ♣ Przełożyłbym przed

nim

nim spráwę moję: ustá moje nápełniłbym dowodámi. 5 ✤ Dowiedźiałbym śię jákoby mi odpowiedźiał / á zrozumiałbym coby mi rzekł. 6 ✤ Izaż śię w wielkośći śiły swojey będźie spierał ze mną? Nic. Y owszem sam mi doda *śiły*. 7 ✤ Támby śię człowiek szczyry rozpráwił z nim: y byłbym wolnym wiecznie od sędźiego mego. 8 ✤ *Ale* oto pojdęli w prost / nie mász 9 go: á jesli ná zad/ nie dojdę go. ✤ *Pojdęli* w lewo / choćby zátrudniony był/ nie oglądam go: ukryłliby śię 10 w práwo/ nie ujrzę go. ✤ Gdyż on zna drogę moję: á będźieli mię doświadczał / jáko złoto wynidę. ✤ 11 Śládu jego trzymáłá śię nogá mojá: drogim jego przestrzegał / á nie 12 zstępowałem z *niey*. ✤ Od przykazánia ust jego nie odchylałem śię: owszem postánowiłem u śiebie / záchowáć a słowá ust jego.

13 JEsli on przy swym *stánie*, ktoż go odwroći? bo co duszá jego żą-14 da/ to uczyni. ✤ Bo on wykona / co postánowiło mnie/ á tákowych *przy-15 kładow* dosyć jest u niego. ✤ Przetoż/ od oblicza jego ztrwożyłem śię: á 16 uważájąc to/ lękam śię go. ✤ Bog zemdlił serce moje: á Wszechmocny 17 zátrwożył mną: ✤ Ták/ żem máło nie zginał od ćiemnośći / bo przed oblicznośćią moją *nie* zákrył zámroczenia.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Job dáley mowiąc, dáje nágánę zdániu Elifásowemu, o karániu niezbożnych, á przećiw temu wylicza nieprawośći ich, y szczęśćie ktorego záżywáją. 13. przypominájąc przytym, że Bog dla tego nie spráwiedliwym być niemoże: poniewaz dokończenie ich, nie bądźie bez karánia.

1 CZemuż od Wszechmocnego nie są zákryte czásy? á ktorzy go znáją nie widzą dni jego? 2 ✤ *Niezbożni* gránice a przenoszą: trzody zábierá-3 ją y pásą. ✤ Osłá śirotek zájmują: á wołu *od* wdowy w zastáwie bio-4 rą. ✤ Zpycháją ubogie z drogi: społnie *śię muszą* nędzni kryć ná źiemi. ✤ 5 Oto jáko leśni osłowie w pusczách/ wychodzą ná robotę swoję; wstawájąc ráno ná łupiestwo: pustynia 6 *jest* chlebem ich / y dźieći ich. ✤ Ná polu ubogiego pożynáją zboże: á 7 niepobożni zwinnicę zbierają. ✤ Nágie nocowáć c przymuszáją bez odźienia / ktorzy śię nie máją czym 8 nákryć ná źimnie. ✤ Powodźią z gor zmaczáni bywáją: nie májąc mieszkánia / przytuláją śię do skáły. ✤ 9 Porywáją śirotkę od pierśi: á od u-10 bogiego biorą zastáwę. ✤ Nagiemu dopuszczáją chodźić bez odźienia: á o głodźie chowáją tych / ktorzy d *ich* 11 snopy noszą. ✤ *A ći ktorzy* między murámi ich wyćiskáją oliwę y prásy 12 tłoczą/ prágną. ✤ Ludźie w mieśćie wzdycháją/ á dusze zábitych wołáją/ 13 á Bog temu wstrętu nie czyni. ✤ Ći to są/ ktorzy śię sprzećiwiáją świátłośći/ á nie znáją drog jey/ áni stá-14 neli ná śćieszkách jey. ✤ Ráno wczesno wstawa mężobojcá / zábija ubogiego y niedostátecznego: á w nocy jest 15 jáko złodźiej. ✤ Oko cudzołożniká pilnuje e zmierzchu/ mowiąc: Nie ujrzy mię nikt/ y zákrywa oblicze *swe*. ✤ 16 Podkopywáją w ćiemnośći domy/ ktore sobie náznáczyli: y nienawi-17 dzą świátłá. ✤ Ale zárának/ jest im jáko ćień śmierći: jesli je kto poznа / przypada ná nie strách ćienia 18 śmierći. ✤ Lekkimi są ná wodách: przeklęty dźiał ich ná źiemi: nie 19 pátrzą ná drogę winną f. ✤ *Jáko* susza y gorącość trawią wody śnieżne/ 20 *ták* grob grzesniki. ✤ Zápomina go żywot g mátki *jego*, á robak słodkość z niego czuje: niemász wiecey pámiątki jego: á nieprawość poła-21 mána jest jáko drzewo. ✤ Roztrąca niepłodną / ktora nierodźiłá: á 22 wdowie nieczynił dobrze. ✤ Pociąga też mocárze mocnośćią swoją: *á gdy ná nie* powstał/ zwątpili o żywoćie swojim.

23 DAwa mu *Bog* náczymby bezpiecznie spolegáć mogł: wszákże 24 oczy jego *pátrzą* ná drogi ich. ✤ Ná chwilę wywyższeni są; álić *ich* h niemász: zniżeni *y* zćińieni będą jáko inni wszyscy: á jáko wierzch kłosá 25 zćięći będą. ✤ A jesli nie ták jest/ gdźież jest ten coby mi zádał kłamstwo? á coby obroćił wniwecz słowá moje?

a 1. *Pilniey śię o nie stárał niż o pożywienie.*

c 2 *Moj.* 22.26 5 *Moj.* 24.13

d 3 *Moj.* 19. 9 / 23.22 5 *Moj.* 24.19 / 25.4

e *Exái.* 29.15 *Syr.* 23.25

f *H. Ná drogę winnic.*

g *Job.* 14.21 *Ekkle.* 9.5.

a 5 *Moj.* 19.14 / 27.17

b 2 *Moj.* 22.2.

h *Psalm.* 37.10

ROZDZIAL XXV.

Bildád Jobá gromi iż śię uſpráwiedliwiał przed Bogiem, wyſtawiájąc mu wielmożność Bożą ſtráſzną, przed ktorą y gwiazdy czyſtość ſwą trácić muſzą.

1 A Odpowiádájąc Bildád Suhitczyk/ rzekł: 2 Pánowánie y ſtrách jeſt przy nim/ *on* czyni pokoj ná wyſokośćiách ſwojich. 3 Izali jeſt liczbá wojſkom jego? á nád kim nie wſchodźi a świátłość jego? 4 Jákoż tedy nędzny człowiek uſpráwiedliwiony być może b przed Bogiem? ábo jáko może być czyſty urodzony z niewiáſty? 5 Oto y mieśiąc by nie świećił/ y gwiazdy by niebyły czyſte w oczách jego? 6 Jákoż dáleko mniey człowiek/ *ktory jeſt* robakiem: á Syn człowieczy/ *ktory jeſt* czerwem.

a Mátt. 5. 45. b Job. 4. 17. 18. 19. y 15. 14. 15. 16. Pſalm 143. 2.

ROZDZIAL. XXVI.

Job ſzydząc z poćieſzenia Bildádowego. 6. dáleko dokłádniey niż Bildád, Májeſtat Boży opiſuje.

1 A Job odpowiádájąc rzekł: 2 Jákożeś rátował tego/ ktory nie ma mocy? á jákoś wybáwił rámię/ ktore niema śiły? 3 Jákażeś dał rádę temu/ co nie ma mądrośći? A záśgo sámey rzeczy gruntownie nie wyuczył? 4 Komużeś powiedźiał te słowá? Czyjże duch wyſzedł od ćiebie? 5 Y martwe rzeczy rodzą śię pod wodámi/ y obywátele ich.

6 O Dkryte ſą a przepáśći przed nim: á niema przykryćia zátrácenie. 7 Rośćiągnął Pułnocy nád mieyſcem proznym/ *á* b ziemię záwieśił ná niczym. 8 Záwiezuje wody ná obłokách ſwojich: á nie rwie śię obłok pod nimi. 9 Zátrzymawa ſtolicę ſwoję/ rozpoſtárſzy nád nią obłok ſwoj. 10 Położył gránice wodam/ áż weźmie koniec świátłość/ c y ćiemność. 11 Słupy niebieſkie trzęſą śię/ y chwieją śię ná gromienie jego. 12 Mocą ſwą dźieli morze: á roſtropnośćią ſwą uśmierza nawálnośći jego. 13 Duchem ſwym niebioſá przyozdobił: á ręká jego ſtworzyłá węża krętnego. 14 Oto teć ſą tylko cząśći drog jego: Lecz y tá trochá *nie wybadána*, cośmy ſłyſzeli o nim. A grzmot wielkiey możnośći jego ktoż zrozumie?

a Zyd. 4. 13. b 1 Mojż. 1. 1. c 1 Mojż. 1. 9. Job. 38. 8. Przyp. 8. 29. Jerem. 5. 22.

ROZDZIAL. XXVII.

Job dáley mowiąc, ſtátecznie niewinnośći ſwey broni. 7. przyznawa przytym, że Bog częſtokroć niezbożnych ná tym świećie karze, y tego ſpoſoby ſzyroce wypiſuje.

1 P Otym dáley Job prowádźił rzecz ſwoję/ y rzekł: 2 Żywie Bog *ktory* odrzućił ſąd moj/ á Wſzechmocny/ *ktory* gorzkośći nábáwił duſze mojey: 3 Że/ póki ſtáje tchu we mnie/ y duchá Bożego w nozdrzách mojich: 4 Nie będą mowiły wárgi moje nieprawośći; á język moj nie będźie powiádał zdrády. 5 Niedaj Boże żebym was miał uſpráwiedliwiáć: póki dech we mnie/ nie odſtąpię od niewinnośći mojey. 6 Spráwiedliwośći mojey trzymáć śię będę/ á niepuſzczę śię jey: nie záwſtydźi mię ſerce moje poki żyw.

7 N Ieprzyjaćiel moj będźie jáko niezbożnik: á ktory powſtawa przećiwko mnie jáko złośnik. 8 Co bowiem zá nádźieja jeſt obłudniká/ ktory śię w łákomſtwie kocha/ gdy Bog wydrze duſzę jego. 9 Izali a Bog uſłyſzy a wołánie jego/ gdy nań ućiſk przydźie? 10 Izaż śię w Wſzechmocnym rozkocha; *á* będźie wzywał Bogá ná káżdy czás? 11 Uczę was *będąc* w ręce Bożey: á jáko idę z Wſzechmocnym/ nie táję. 12 Oto/ wy *to* wſzyſcy widźićie: przecżże wżdy prozność mowićie? 13 Tenći jeſt dźiał człowieká bezbożnego u Bogá/ *ten* też dźiedźictwo okrutnicy od Wſzechmocnego wezmą. 14 Jeſli śię rozmnożą Synowie jego/ *pojdą* pod miecz: á potomſtwo jego nie náſyći śię chlebá. 15 Ktorzy po nim zoſtáną w śmierći pogrzebieni będą: á wdowy jego nie będą *go* płákáły. 16 Choćby śrebrá názgromadzał jáko prochu/ á náſprawiał ſzat/ jáko błotá: 17 Tedy náſpráwiać ich on/ ále ſpráwiedliwy obłoczyć je będźie/ á śrebro *ono* niewinny dźielić będźie. 18 Zbuduje dom ſwoj jáko mol: á jáko ſtroż budę wyſtáwi. 19 Bogáty b záśnie/ á nie będźie pogrzebiony: pojrzyli kto/ álić go niemáſz. 20 Záchwyca

a Job. 35. 12. Przyp. 28. 9. Ezái. 1. 15. Jerem. 14. 12. Ezech. 8. 18. Miche. 3. 4. Jana. 9. 30. Jakub. 4. 3. b Pſalm 49. 18.

ca go stráchy jáko wody: w nocy go
21 porwie wicher. Pochwyci go
wiátr wschodni/ á odejdźie: bo wi-
cher ruszył go z miejscá swego.
22 Toć Bog nań dopuśći; á nie przepu-
śći *mu*, choć przed reką jego pretko
23 uciekáć bedźie. Klásnie káżdy nád
nim rękomá swymi / y wykszyka go
z miejscá swego.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Mądrość Boża niedośćigła w rządzeniu świátá wynośi. 28. á człowiecza mądrość w czymby zależała, przypomina.

1 MAć w prawdźie śrebro *początki* żył swojich: á złoto/ miejsce
2 *kędy bywa* pławione. Żelázo z źiemie biorą: á z kámienia zlewáją
3 miedź. Cylu ćiemnośćiam ułożonego/ y końcá wszystkich rzeczy/ on
dochodźi: y kámienia ktore w ćiemności y ćieniu śmierći *leżą*.
4 Wylewa rzeká z miejscá swojego / ták / iż jey
nikt przebyć nie może: bywa *jednák*
záhámowána przemysłem nędznego
5 człowieká/ y odchodźi. Z źiemie wychodźi chleb / choćiaż pod nią coś rozn
6 nego podobnego ogniowi. W niektorych miejscách jest kámień Sá-
7 fir/ y piasek złoty a. A tey śćieszki
áni ptak nie wie: áni jey widźiáło
8 oko sępie. Nie depcą po niey źwie-
rzętá srogie / áni Lew przeszedł przez
9 nie. Ná krzemień śćiągnął ręke
10 swoję/ wywroćił gory korzenia. Z
skał wywodźi strumienie: á káżdą
11 rzecz kosztowną widźi oko jego.
Wylewáć śie rzekam nie dopuszcza:
á rzeczy skryte wywodźi *ná* jásnią.
12 ALe mądrość gdźież może być
ználeźioná: á/ kędy jest miejsce
13 rostropnośći? Nie wie człowiek
śmiertelny ceny jey: áni bywa ználeźioná
14 w źiemi żywiacych. Przepáśćmowi; Niemász jey we mnie:
y morze też powiáda; *Niemász* jey
15 u mnie. Nie dawáją szczerego złotá
w zámiá/ áni odważáją śrebrá *zá*
16 odmiánę jey. Niemoże być oszácowána
zá złoto Ofir/ áni zá Onychyn
17 drogi/ áni zá Száfir. Nieporownana
z nią złoto áni krzyształ/ áni odmiáná
jey może być zá klenot złota szczerego.
18 Korałow y pereł nie wspominác

bo nábyćie mądrośći *kosztowniejsze*
19 jest nád c perły. Nierowna z nią
szmarágd d z *Ziemie* Etyopskiey: áni
zá złoto naczystsze szácowána być
20 *może*. Zkądże tedy mądrość pochodźi? ábo gdźie jest miejsce rozu-
21 mu! Gdyż zákryta jest od oczu
wszystkich żywiacych: y przed ptástwem niebieskim zátájona jest.
22 Zginienie y śmierć rzekły; Vszymá
23 swymi słyszeliśmy sławę jey. Bog
sam rozumie drogę jey: á on wie
24 miejsce jey. Bo on ná kończyny e
źiemie pátrzy: á wszystko co jest pod
25 niebem/ widźi. Wiátrom uczynił
wagę: á wody odważył pod miárą.
26 On też práwo dżdżom postánowił:
á drogę błyskáwicam gromow.
27 W ten czás ją widźiał y głośił ją:
zgotował ją/ y doszedł jey.
28 A Człowiekowi rzekł: Oto/ Bojaźń Páńska jest mądrośćią: á
wárowáć śie złego / *jest* rozumem.

ROZDZIAŁ XXIX.

Przywrocenia do pierwszego szczęśćia żąda, ktore jákie było wylicza: á miánowićie że u wszystkich był bárzo wźiętym; á to dla dobroczynnośći przećiw potrzebującym.

1 I Jeszcze dáley Job prowádźił
2 rzeczy swoję/ rzekł: Ktoż mi to dá/ ábym był jáko zá mieśiacow dawnych: zá dni *onych* ktorych mie
3 Bog strzegł: Gdy pochodnia jego
świećiła nád głową moją: á przy
świetle jego przechodźiłem ćiemno-
4 śći: Jákom był zá dni młodośći
mojey/ gdy byłá a przytomność Bo-
5 ja nád przybytkiem mojim: Gdy
jeszcze Wszechmocny był ze mną: á o-
6 koło mnie dźiatki moje: Gdy śćieszkimaje opływáły másłem: á opoká wylewáłá mi źrzodłá oliwy.
7 Gdym wychodźił do brany przez
miásto: ná ulicy kazałem sobie go-
8 towáć stolicę moję. Widząc mie
młodźi ukrywáli śię: á stárcy po-
9 wstawszy stali. Przełożeni przestawáli mowić: á rękę zátykáli usta
10 swoje. Głos Kśiążąt ućichał: á
język ich do podniebienia ich przylegał.
11 Bo ucho słuchájące błogosłáwiło mię: á oko widzące / dawáło o
12 mnie świádectwo. Żem wybawiał

a I. Brety złotá.
b Przyp. 3. 14. y8. 11. y16. 16 Mądr. 7. 9.
c I. Kárbunkuły.
d I. Topázius.
e 1 Kron. 16. 9
f Psalm 111. 10 Przyp. 1. 7. y 9. 10 Syrac. 1. 16
a H. Tájemnicá

38 przystąpiłbym do niego. ♣ Jeśliż przećiw mnie ziemia moja wołáłá: á jeśliże z nią społem zagony jey płákáły. 39 ♣ Jeśliżem pożytkow jey używał bez pieniędzy: y jeślim do wzdychánia przywodźił dźierżawce jey: 40 ♣ Miásto pszenice/ niech wznidźie oset: á miásto jęczmieniá/ kąkol. *Tu śię* skończyły słowá Jobowe.

ROZDZIAŁ XXXII.

Elihu słysząc, jáko śię Iob uspráwiedliwiał: widząc też jákoby przyjaćiele jego w tym przekonáć nie umieli, dáley wytrwáć niemogł, áby Jobowi nie miał odpowiedźieć. 21. co szczerze y nie obłudnie czynić obiecuje.

1 A Gdy przestáli oni trzej mężowie odpowiádáć Jobowi/ przeto że śię sobie zdał być spráwiedliwym: 2 ♣ Tedy śię rozpalił gniewem Elihu Syn Báráchelá Buzytczyká/ z rodu Syryjskiego: przećiw Jobowi śię rozpalił gniewem/ iż uspráwiedliwiał duszę swoję/ więcey niż Bogá. 3 ♣ Tákże przećiwko trzemá przyjaćiołom jego rozpalił śię gniew jego/ że nie ználazszy odpowiedźi/ przećie potępiáli Jobá. 4 ♣ Bo Elihu oczekiwał/ jáko oni Jobowi odpowiedzą: gdyż oni stárszy byli w lećiech niż on. 5 ♣ Ale widząc Elihu/ że nie było odpowiedźi w uśćiech onych trzech mężow/ rozpalił śię w gniewie swojim.

6 Y Odpowiedźiał Elihu/ Syn Báráchelá Buzytczyká/ y rzekł: Ja námłodszy w lećiech/ á wyśćie stárcy/ przetoż a wstydźiłem śię/ y nie śmiałem wam oznájmić zdánia swego. 7 ♣ Myśliłem: Długi wiek mowić będźie/ á mnostwo b lat náuczy mądrośći. 8 ♣ Aleć Duch ktory jest w ludźiách/ y nátchnienie Wszechmogącego/ dawa rozum. 9 ♣ Zacni nie *záwsze* mądrzy: á stárcy nie *záwżdy* rozumieją c sądu. 10 ♣ Przetoż mowię: Słuchaj mię/ ja też oznájmię zdánie swoje. 11 ♣ Otom oczekawał słow wászych/ á przysłuchiwałem śię dowodom wászym/ czekájąc áżbyśćie doszli rzeczy. 12 ♣ Y przypátrowałem śię wam: á oto żaden z was Jobá przekonáć nie mogł: y *niemasz* miedzy wámi/ ktoby odpowiedźiał słowom 13 jego. ♣ Ale snadź rzeczećie: Ználeźliśmy mądrość: *Sam* go Bog przekonywa/ nie człowiek. 14 ♣ Aczći śię *Iob* nie ze mną wdał w rzecz/ á ja mu też nie wászymi słowy odpowiem. 15 ♣ Polękáli śię/ nie odpowiádáją dáley: niedostawa im słow. 16 ♣ Czekałemći/ ále nie mowią: umilknęli/ á nic więcey nie odpowiádáją. 17 ♣ Odpowiem ja też z mey strony: Oznájmię ja też zdánie swoje. 18 ♣ Bom pełen słow: ćiásno we mnie duchowi żywotá mego. 19 ♣ Oto żywot mej jest/ jáko moszcz bez oddechu: á jáko beczká nowa rospęknie śię. 20 ♣ Będę *tedy* mowił/ á wytchnę sobie: otworzę wárgi swe/ y odpowiem. 21 ♣ Nie będę teraz miał względu ná żadną osobę: á z człowiekiem bez tytułow mowić będę. 22 ♣ Bo nie umiem tytułowáć: by mię w rychle nieporwał Stworzyćiel moj.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Elihu Iobá do słuchánia nápomina. 8. Pokázuje nieprawość Iobowę. 14. Że Bog rozmájićie ludźie o grzechu upomina. 18. Y kájącym śię odpuszcza.

1 A Przetoż Jobie/ słuchaj proszę mow mojich/ á wszystkie słowá moje przyjmi w uszy. 2 ♣ Oto teraz otworzę ustá moje: *á* język moj będźie mowił w podniebieniu mojim. 3 ♣ Szczerość a sercá mego będą słowá moje/ á czyste zdánie wárgi moje mowić będą. 4 ♣ Duch Boży uczynił mię: á tchnienie b Wszechmocnego ożywiło mię. 5 ♣ Możeszli/ odpowiedz mi: sporządźże śię/ á stań przećiwko mnie. 6 ♣ Oto ja/ według słow twojich/ odpowiem ći zá Bogá: *choćiażem* ja też z błotá utworzony. 7 ♣ Oto/ strách moj nie zátrwoży ćię/ á ręká mojá nie obćiąży ćię.

8 A Wszákeś rzekł w uszy moje: y słyszałem głos słow *twojich*. 9 ♣ Czystym ja/ bez c przestępstwá: niewinnym ja/ y nie masz we mnie nieprawośći. 10 ♣ Oto/ znájduje *Bog* przyczyny przećiwko mnie/ á poczyta mię zá nieprzyjaćielá swego. 11 ♣ Podawa w okowy nogi moje: á podstrzega wszystkich śćieżek mojich. 12 ♣ Otośći ná to ták odpowiádam: W tym niejesteś spráwiedliwy. Bo

a 3 Moj. 19.32. Syrách 32. 4. b Iob. 30.36. Przyp. 2. 6. Kázn. 2. 26. Dán. 1. 17. y 2.21. c Iob. 12.20.

a Przyp 7. 3. b 1 Moj 2. 7. c Iob. 11. 4 y 16.1 y 34.5

wietszy jest Bog / niż człowiek. ♣ 13 Przecz śie z nim spierasz? Zeć wszystkich spraw swojich nie objawia? ♣ 14 Wszák Bog mowi y raz y drugi; á 15 człowiek tego nie uważa. ♣ We śnie/w widzeniu nocnym/gdy twárdy sen przypada ná ludźie/ gdy śpia ná łożu; ♣ 16 Tedy otwiera ucho ludźkie/ á to czym ich ćwiczy/pieczętuje. 17 Aby człowieká odwiodł od *złey* spráwy jego : y pychę od męża *áby* odjał. ♣ 18 Aby záhámował duszę jego od dołu: á żywot jego/ áby ná miecz nie tráfił. ♣ 19 Karze *go* też boleśćia ná łożu jego : á we wszystkich kośćiách jego ćieszka *niemoca*. ♣ 20 Ták/ że sobie żywot jego chleb obrzydźi: d á duszá jego pokarm wdźięczny. ♣ 21 Zniszczeje znácznie ćiáło jego : y wysádza śie kośći jego / ktorych nie 22 widáć było. ♣ Y przybliża śie do grobu duszá jego; á żywot jego do 23 *rzeczy* śmierć przynoszacych. ♣ Jeśli będźie u niego jáki Anjoł wymowny / jeden z tyśiacá / áby opowiedźiał człowiekowi powinność 24 jego: ♣ Tedy śie nád nim *Bog* zmiłuje/ á rzecze: Wybaw go/ áby nie zstępował do grobu ? *bom* ználazł 25 ubłagánie. ♣ Y odmłodnieje ćiáło jego e jáko dźiećięce : á nawroći śie 26 do dni młodośći swojey. ♣ Będźie śie modlił Bogu/ y przyjmie go łáskáwie / y oglada z weselem oblicze jego: y przywroći człowiekowi f spráwiedliwość jego. ♣ 27 *Ktory* pogladájac ná ludźie / rzecze: Zgrzeszyłem był/ y co było práwego podwroćiłem: ále *mi to* nie było pożyteczno. ♣ 28 *Lecz Bog* wybáwił duszę moję / áby nie zstapiłá do dołu: á żywot moj/ á- 29 by oglądał świátłość. ♣ Oto/wszystko to czyni Bog / po dwá kroć y po 30 trzy kroć/z człowiekiem. ♣ Aby odwroćił duszę jego od dołu: á/żeby oświecon był świátłośćia żywiacych.

31 WAżaj to Jobie/słuchaj mię: milcz/ á ja będę mowił. ♣ 32 *Wszákże* maszli co mowić / odpowiedz mi:mow / bobym ćie rad u- 33 spráwiedliwił. ♣ A jeśli niemasz / słuchajże mię : Milcz/á náucze ćie mądrośći.

ROZDZIAL. XXXIV.

Elihu niesczerze słowá Jobowe przytacza. Fuka Jobá że śie niechćiał do grzechu przyznać. Prośi Bogá áby go kaźniámi do tego przywiodł.

1 NA to mowił Elihu/y rzekł: ♣ 2 Słuchajćież madrzy mow mojich: á náuczeni posłuchajćie mię. 3 ♣ Bo ucho słow a doświadcza: jáko podniebienie smákuje pokármu: ♣ 4 Obierzmy sobie sad : á rozeznajmy miedzy soba/co jest dobrego.

5 POniewaz Job rzekł : Jestem spráwiedliwym/á Bog b odrzućił spráwę moję: ♣ 6 Y mamże kłamáć/májac spráwiedliwa? Bolesny jest postrzał moj bez przewinienia. ♣ 7 Ktoryż jest mąż *táki* jáko Job/coby 8 pił pośmiewisko jáko wodę? ♣ A coby chodźił w towárzystwie czyniacych nieprawość? y przestawałby z 9 ludźmi niepobożnymi? ♣ Bo powiedźiał : Nie pomoże człowiekowi / choćby śie podobał Bogu.

10 PRzetoż mię słuchajćie mężowie rozumni; Niech będźie dáleka niepobożność od Bogá c / y niepráwość od Wszechmocnego. ♣ 11 Bo on według uczynku płáći d człowiekowi : á według drogi jego káżdemu 12 nádgradza. ♣ A zgołá Bog przewrotnie nie czyni : á Wszechmocny nie 13 podwraca sadu. ♣ Ktoż go przełożył nád źiemia ? á kto wystáwił cáły 14 okrag świátá ? ♣ Jeśliby obroćił przećiwko niemu serce swoje / *á* duchá jego / y dech jego do śiebie e 15 wźiął: ♣ Zginełoby wszelkie ćiáło społu : á człowiekby śie do prochu f 16 nawroćił. ♣ Maszli tedy rozum słuchaj te°: á przyjmuj w uszy swe głos 17 mowy mojey. ♣ Azaż ten ktory ma w nienawiśći sad/panowáć może? ázaż tego ktory jest wielce spráwiedliwy / niepobożnym uczynisz ? ♣ 18 Zaż potępisz tego/ktory może rzec Krolowi; O bezecny! á Kśiażętom; O niepobożny! ♣ 19 Ktory nie ma względu g ná osoby Kśiażat/ y nie waży sobie więcey bogaczá nád ubogiego : Bo oni wszyscy sa czynem rak jego. 20 ♣ Nagle umierája ; á o połnocy wzruszony bywa narod/y przemija : á mocarz zniesiony bywa bez reki 21 *ludzkiey*. ♣ Oczy bowiem jego h nád drogámi człowieczymi: á *on* wi-

d Psalm 107. 18.
e Psalm 103.5.
f Psalm 18.25.

a Job. 12.11.
b Job. 27. 2.
c 5 Moj. 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. Job 36.23 Psalm 92.16. Rzym. 9. 14.
d Psalm 62.13. Przyp 24.12. Jerem. 32.19. Ezech 7. 27. y 33.20 Matt. 16.27. Rzym 2. 6.
e Psalm 104. 29. Kázn. 12. 7.
f 1 Moj. 3. 19. Kázn. 12. 7.
g 5 Moj 10.17. 2 Kron 19. 7. Mądr. 6. 8. Syrac. 35.16. Dźiej. 10.34. Rzym 2. 11 Gálat 2.6: Efez. 6. 9.

Kolos. 3. 25. 1 Petr. 1. 17. h Job. 14. 16. y 31. 4. Jerem. 16. 17. y 32. 19 i 1. Niepytájąc śię.

22 dźi wßystkie kroki jego. ♣ Niemáß ćiemnośći/ áni ćienia śmierći/ kedyby śię zkryli ći ktorzy czynią nieprawość. ♣ 23 Bo ná nikogo nie wkłáda więcey/ ták/ żeby miáł wchodźić w sąd z Bogiem. ♣ 24 Poćiera bárzo wiele mocárzow i: á inße miásto nich wystawia. ♣ 25 Przeto/ iż zna spráwy ich/ obraca *im dźień* w noc/ áby byli potárći. ♣ 26 Poraża je jáko niepoboż=ne/ ná miejscu jáwnym. ♣ 27 Przeto/ iż odstąpili od niego/ á żadnych drog 28 jego zrozumieć nie chćieli. ♣ Aby przywiodł ná nie wołánie znędzo=nych: á *pokazał*, że wysłuchiwa wo=29 łánie ubogich. ♣ Gdy on spráwi po=koj ktoż go wzruszy? tákże/ gdy skry=je oblicże/ ktoż go ujrzy? *A to czyni* ták cáłemu narodowi/ jáko 30 *każdemu* człowiekowi. ♣ Aby dáley nie pánował człowiek obłudny ná upadek ludzki.

31 Zaprawdę miałbyś mowić do Bogá: Przepuść; *poniosłe*/ á nie 32 będę śię wzbrániał. ♣ Nád to *jesliby m czego nie* baczył/ ty mię náucz: jeślim nieprawość popełnił/ nieu=33 czynię tego więcey. ♣ Azali według zdánia twego będźie płáćił/ żeć śię to nie podoba/ á żeś ty otwo obrał/ á nie on? Ale więßli co lepßego/ po=34 wiedz. ♣ Mężowie rozumni toż rze=ką ze mną/ á człowiek mądry przy=35 pádnie ná to: ♣ *Że* Job nie mowi mądrze/ á słowá jego nie są ro=stropne.

36 Boże Ojcże moj/ niech będźie Job doskonále doświadczony: przeto/ iż *nam* odpowiáda jáko lu=37 dźiom złym. ♣ Bo przestępstwá przyczynia do grzechu swego: chlubi śię miedzy námi/ y mowi bárzo wiele przećiwko Bogu.

ROZDZIAL XXXV.

Elihu pomawia Jobá. 9. Pokázuje czemu Bog ludźiom nie pomaga. 15, Zádawa Jobowi fałß y głupstwo.

1 Nád to mowił Elihu/ y rzekł: ♣ 2 Y mniemaß żeś to z rozsądkiem rzekł? spráwiedliwość mojá/ prze=3 chodźi Boską: ♣ Boś powiedźiał: Coż mi pomoże? á co weznę zá po=żytek/ *chocbym* nie grzeßył?

4 Ale ja tobie dowodnie odpo=wiem/ y towárzyßom twojim 5 z tobą. ♣ Pojrzy w niebo/ á obacz: przypátrz śię obłokom/ jáko są 6 wyżße nád ćię. ♣ Jeśli zgrzeßyß/ coż uczyniß przećiwko niemu? á jeśliby były rozmnożone nieprawośći two=7 je/ coż mu uczyniß? ♣ Jeślibyś był spráwiedliwym a coż mu daß? ábo 8 coż weźmie z ręki twojey? ♣ Czło=wiekowi podobnemu tobie/ niezbo=żność twojá *záßkodźi*: á Synowi człowieczemu *pomoże* spráwiedli=wość twojá.

a Job. 21. 3. Psalm 16. 2.

9 Z Mnostwá ućiśnionych/ ktorzy do tego przywiedźieni są/ áby nárzekáli y wołáli dla rámienia mo=10 cárzow/ Żaden nie mowi: ♣ Gdźież jest Bog/ Stworzyćiel moj? choć on 11 dawa śpiewánie y w nocy? ♣ Choć nas wyucza nád bydlętá źiem=skie/ á nád ptástwo niebieskie czy=12 ni nas mędrßymi. ♣ Tedy wołáją=li b dla hárdośći złych/ on ich nie wysłuchawa.

b Job. 27. 9. Przyp. 1. 28. Ezái. 5. 25. Jerem. 11. 11.

13 Bo obłudy nie wysłucha Bog/ á Wßechmocny nie pátrza 14 ná nię. ♣ Dopieroż *niewysłucha ćiebie*, Ponieważ mowiß: Nie widźiß tego: Osądźże śię przed nim; á 15 oczekawaj go: ♣ Gdyż ćię jedno tro=chę náwiedźił gniew jego: jákoby nie wiedźiał wielkośći *grzechow* 16 twojich. ♣ Przetoż Job prożno otwarza ustá swe: á bez umiejętno=śći rozmnaża słowá *swoje*.

ROZDZIAL XXXVI.

Elihu dowodźi że Bog niepobożne náwiedzeniem swym do pokuty pobudza. 18. Nápomina Jobá do uznánia śię. 24. Y do wysławiánia spraw Bożych.

1 Do tego przydał Elihu/ y rzekł: 2 ♣ Poczekaj mię máluczko/ á ukáżeć: bo jeßcże mam cobym zá 3 Bogiem mowił. ♣ Zácznę umiejęt=ność moję z dáleká/ á Stworzyćielo=wi memu przywłaßczę spráwiedli=4 wość. ♣ Boć záprawdę bez kłamstwá *będą* mowy moje: á *mąż* doskonáły 5 w umiejętnośći *jest* przed tobą. ♣ Oto Bog mocny *jest*, á nie odrzuca *nikogo*: on jest mocny w śile sercá. 6 ♣ Nie żywi niepobożnego: á u sądu 7 ubogim dopomaga. ♣ Nie odwraca od spráwiedliwego c oczu swojich/ ále z Krolmi ná stolicy d sadza je

c Psalm 33. 18. y 34. 16 d 1 Sám. 2. 8. Psalm 113. 8.

8 ná wieki/ y bywáją wywyższeni. ✠ A jeśliby byli okowáni w pętá/ ábo uwikłáni powrozámi utrapienia: ✠ 9 Tedy przez to im oznáymuje spráwy ich: y przestępstwá ich/ że się 10 zmocniły: ✠ Y otwarza im ucho/ áby *przyjęli* karánie: á mowi/ áby się 11 náwrocili od niepráwości. ✠ Jeśli będą posłuszni/ á będą *mu* służyć/ dokończą dni swojich w dobrym/ á 12 lat swych w roskoszách. ✠ Ale jeśli nie usłucháją/ od miecza zejdą/ á pomrą bez umiejętności. 13 ✠ Bo *ludźie* obłudnego sercá/ obaláją *ná się* gniew: á nie wołáją kiedy je wiąże. 14 ✠ Umrze w młodości duszá ich/ á żywot ich miedzy nierządnikámi. ✠ 15 Wyrwie utrapionego z utrapienia jego/ á otworzy w ućiśnieniu ucho jego.

16 Tákby y ćiebie wyrwał z miejscá ćiásnego ná przestronne/ gdźie niemász ućisku: á spokojny stoł twoj *byłby* pełen tłustości. 17 ✠ Aleś ty sąd niepobożnego zásłużył: *przetoż* práwo y sąd będą ćię trzymáć. 18 ✠ Záiste gniew *Boży jest nád tobą, pátrzże* áby ćię nie poráźił plagą wielką; ták/ żebyć ię nie wybáwił żaden okup. 19 ✠ Izali sobie będźie ważył bogáctwá twoje? *Záiste* áni złotá/ áni jákieykolwiek śiły/ *ábo* 20 potęgi *twojey*. ✠ Nie kwápże śię tedy ku nocy/ *w ktorą* zstępują narodowie ná miejscá swoje. 21 ✠ Strzeż ábyś śię nie oglądał ná niepráwość/ obieráiąc ją sobie nád utrápienia. 22 ✠ Oto *Bog* jest nawyższy e w mocy swojey/ ktoż ták náuczyć może jáko 23 on? ✠ Ktoż mu wymierzył drogę jego? ábo kto mu rzecze/ f uczyniłeś niepráwość.

24 Pámiętájże/ ábyś wysławiał spráwy jego/ ktorey śię przypátrują ludźie. 25 ✠ Wszyscy ludźie widzą ją/ á człowiek przypátruje śię jey z dáleká. 26 ✠ Oto Bog *jest* wielki/ y poznáć g go nie możemy: áni liczbá lat jego h doścignioná być może. ✠ 27 Bo on wyćiąga krople wod/ ktore wylewáją z obłokow jego deszcz: ✠ 28 Ktory zpuszczáją obłoki/ á spuszczáją i ná wiele ludźi. 29 (Nád to: ✠ Ktoż zrozumie rozćiągnienie obłokow y 30 grzmot i námiotu jego? ✠ Jáko rozćiąga nád nim świátłość swoję? á 31 głębokości morskie okrywa. ✠ Bo przez te rzeczy sądźi narody/ y dawa pokarm w hojności. 32 ✠ Obłokámi nákrywa świátłość/ y roskazuje *jey ukrywáć śię*, zá *obłok* następujący) 33 ✠ Dawa o nim znáć k szum jego: tákże y bydło y párá wzgorę wstępująca. 34 ✠ A nád tym zdumiewa śię serce moje/ y porusza śię z miejscá swego.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Kończąc rzecz swoję, jeszcze wylicza dźiwne spráwy Boże około gromow łyskáwic, śniegu, dżdżu, wiátru, y około ledu. 14. Ale spráwy Boże Jobowi każe uważáć, á przytym uznawáć jáko nikt mądrości, y mocy Bożey ogárnąć nie może.

1 Słuchajćie z pilnośćią grzmienia a głosu jego/ y dźwięku 2 ktory wychodźi z ust jego. ✠ Pod wszystkim niebem/ prosto go wypuszcza: á świátłość jego/ po *wszystkich* 3 kończynách źiemie. ✠ Zá nią wnet huczy dźwiękiem/ grzmi głosem zacności swojey: y nie odkłada innych rzeczy gdy bywa słyszan głos jego. ✠ 4 Dźiwnie Bog grzmi głosem swoim: spráwuje rzeczy ták wielkie/ że ich 5 rozumieć nie możemy b. ✠ Bo mowi do śniegu; Pádáj ná źiemię: Tákże y do deszczu ćiwolnego; y do deszczu 6 gwáłtownego. ✠ Rękę wszystkich ludźi záwiera d: áby nikt z ludźi nie 7 doglądał roboty swojey. ✠ Tedy zwierz wchodźi do jáskinie: á w já- 8 mách swojich zostawa. ✠ Wicher z skrytych miejsc wychodźi: á źimá z 9 wiátrow połnocnych. ✠ Tchnieniem swojim Bog czyni e lod: ták/ iż śię 10 szerokość wod śćiska. ✠ Tákże dla pokropienia *źiemie* obćiąża obłok/ y rozpędza chmurę świátłem swojim. 11 ✠ A ten śię obraca w koło/ według rády jego/ áby czynił wszystko/ co *Bog* roskaże/ ná obliczu okręgu źiemskiego. 12 ✠ A czyni to *Bog* że śię stawia bądź ná karánie/ bądź dla *pożytku* źiemie swojey/ bądź dla *jákiey* do- 13 broczynności. ✠ Słucháyże tego pilnie Jobie/ zástánow śię/ á uważaj dźiwne spráwy Boże.

14 Izali wiesz/ kiedy *co* Bog stánowi o tych rzeczách? ábo gdy ma rozjá-

e 2 Kron 20. 6. Jerem. 10. 6. f 5 Moj 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. y 34.10 Rzym. 9. 14. g Psalm 90. 2. y 92.9. y 93.2. y 102. 13. Exai. 63.16. Tren. 5. 19. Dan. 6. 26. Zyd. 1. 11. h Mátt. 5. 45. i Psalm 18 12. y 112.3

k H. Przyjdźie jego. a Psalm 29. 3 b Psalm 147. 16. Syrác 43.19 c Mátt. 5. 45 Dźiej 14.17 d T. Czásu śniegu, źimy y deszczu. e Psalm 147. 17. Syrác. 45.21.

rozjáśnić świátło obłoku swego. ♣ 15 Jzali wiesz co zá wagá obłokow? *Jzali wiesz* cudá Doskonálego we 16 wszelákiey umiejętnośći? ♣ *Wieszże* jáko ćię száty twoje ogrzewáją / gdy 17 ucisza źiemię od południá? ♣ Jzażeś z nim rozpośćierał niebiosá? *ktore są* trwáłe / á zwierćiádłu odlewánemu podobne. ♣ 18 Ukaż że nam / co mu mamy powiedźieć: *bo* nie możemy 19 sporządźić słow dla ćiemnośći. ♣ Jzali mu kto odnieśie to / cobym mowił? *Y owszem* gdyby to kto przedłożył / byłby pewnie pożárty. ♣ 20 Wszákże teraz nie mogą *ludźie* pátrzáć y ná świátło / gdy jest jásne ná obłokách / gdy wiátr przechodźi / y przeczyśćia 21 je. ♣ Od połnocy *jáko* złoto przychodźi / *ále* w Bogu straszniejsza jest 22 chwałá. ♣ Wszechmogący jest / doścignąć go nie możemy: wielki w mocy: wszákże sądem y ostrą sprawiedliwośćią *ludźi* nie trapi. ♣ 23 Przetoż boją śię go ludźie: niema względu ná żadnego / by też był y namędrszy.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

BOG Iobá gromi, że nie mądrze mowił: Przekłada mu moc y mądrość swą, ktorą okazał w stworzeniu źiemie, morza, Swiátła, ktorą też podźiś dźień okázuje w tworzeniu śniegu, grádu, łyskáwice, dżdżu, grzmienia, rosy, lodu, szronu, czterech czásow roku y w rozumie człowieczym.

1 GDy odpowiedźiał PAn Jobowi 2 z wichru / y rzekł: ♣ Ktoż to jest / co záćimia rádę *Bożą* mowámi 3 nierostropnymi? ♣ Przepasz teraz jáko mąż biodrá swoje: á będęćie pytał / á ty mi daj sprawę. ♣ 4 Gdźieżeś był kiedym ja zákładał a grunty źiemie? Powiedz jesliże masz rozum? 5 ♣ Ktoż uczynił rozmierzenie jey? *Powiedz* jesli wiesz: ábo kto sznur ná 6 nię rozćiągnął? Ná czym są podstáwki jey ugruntowáne? ábo kto záłożył kámień jey węgielny? ♣ 7 Gdy wespoł śpiewáły gwiazdy zaránne / á weselili śię wszyscy Sy- 8 nowie Boży? ♣ Ktoż zámknął drzwiámi morze / gdy śię wyrywáło / *jákoby* z żywotá wychodząc? ♣ 9 Gdym położył obłok zá szátę jego: á

a Przyp. 8. 29.

10 ćiemność zá pieluchy jego. ♣ Gdym postánowił o nim dekret moj: á przypráwiłem záwory y drzwi *do niego.* ♣ 11 Y rzekłem: Aż do tąd wychodźić będźiesz / b á dáley nie postąpisz: á tu położysz nádęte c wały twoje. ♣ 12 Jzażeś zá dni twojich rozkázował świtániu? y ukazałeś zorzy miejsce jey? ♣ 13 Aby ogárnęłá kończyny źiemie: á izby byli z niey wyrzuceni niepobożni. ♣ 14 Aby śię odmieniáłá jáko gliná / *do ktorey* pieczęć *przykłádáją, á oni* áby śię stáli jáko szátá *nákryći.* ♣ 15 Y *áby* byłá záwśćiągniona od niepobożnych świátłość ich / á rámię wysokie było pokruszo- 16 ne. ♣ Y zażeś przyszedł áż do źrzodeł morskich / á po dnie przepáśći prze- 17 chodźiłeś śię? ♣ Azaż odkryte są tobie bramy śmierći? bramy ćienia 18 śmierći widźiałeś? ♣ Jzáliś rozumem twym doszedł szerokośći źiemie? Powiedz mi / jesli to wszystko 19 wiesz? ♣ Gdźież jest tá drogá do miejscá świátłośći? á ćiemnośći gdźie 20 *máją* miejsce swoje? ♣ Abyś ją ujáwszy *odprowádźił* do gránice jey / poniewaz zrozumiewasz śćieszki do do- 21 mu jey. ♣ Wiedźiałeś żeś ná on czás / żeś śię miał urodźić? y liczbá dni twojich ják wielka *być miáłá?* ♣ 22 Jzáliś przyszedł do skárbow śniegow / ábo skárby grádu widźiałeśli? 23 ♣ Ktore zátrzymawam ná czás ućisku: ná dźień bitwy y wojny. ♣ 24 Ktoraż śię drogą dźieli świátłość / y gdźie śię rozchodźi wiátr wschodni 25 po źiemi? ♣ Ktoż rozdźielił stok powodźiam: á drogę błyskáwicy gro- 26 mow? ♣ Aby szedł deszcz ná źiemię / w ktorey nikt nie mieszka: y ná pustynia gdźie [illegible] wieká. ♣ 27 Aby násycił *miejsce* puste y nie płodne / á wywiodł *z niego* źieloną trawę. ♣ 28 Jzali ma deszcz ojcá? krople rosy / kto płodźi? ♣ 29 Z czyjegoż żywotá wychodźi mroz: á szron niebieski ktoż 30 płodźi? ♣ Jákoż śię kámieniem wody nákrywáją / gdy wierzch przepáśći d zámarza? ♣ 31 Możeszże zwiazáć jásne gwiazdy e Bab / ábo zwiazek Oryoná rozerwáć? ♣ 32 Jzali wywiedźiesz gwiazdy południowe czásu swego / ábo Woz f niebieski / z gwiazdámi g jego powiedźiesz? ♣ 33 Y znaszże

b Psalm 104. 9. Jerem. 5. 22.
c H. Pyszn[...]

d Job. 37. 9.
e I. Plejády.
f I. Arcturum.
g H. Z synámi jego.

porządek niebá? á możeszże rozrządźić pánowánie jego ná źiemi? ✤

34 Izali podnieśiesz ku obłokowi głos twoj/ áby ćię wielkość wod okryłá?

35 ✤ Izali możesz wypuśćić błyskáwice/ áby przyszły/ y rzekły? Otosmy?

36 ✤ Ktoż złożył we wnętrznośćiách *ludzkich* h mądrość? á kto dał rozumowi bystrość? ✤

37 Ktoż obráchował niebiosá mądrośćią *swoją*? á co śię leje z niebá/ ktoż uspokoji? ✤

38 Aby polany proch ztężał: á bryły *áby* śię społu zelnęły.

h Job. 32. 8. Kázn. 2. 26. Dán. 1. 17.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Jeszcze PAN Jobowi niektore zwierzętá przypomina: á z ich stworzenia moc, z rządzenia záśię mądrość swą wielką, ukázuje. 24. Każe zátym Jobowi áby mu odpowiedźiał: ále Job głupstwo swe wyznawszy, tego śię zbrania.

1 Izali lwowi łup łowisz: á lwiąt 2 żywot nápełniasz? ✤ Gdy śię tulą w jáskiniách swojich? y czyháją w ćieniu jam swojich? ✤

3 Ktoż gotuje krukowi a pokarm jego/ gdy dźieći jego do Bogá wołáją/ *á* tułáją śię 4 nie májąc pokármu? ✤ Izali wiesz czás rodzenia koz skálnych: á kiedy 5 rodzą łánie postrzegłześ? ✤ Możeszże zliczyć mieśiące/ jáko długo *płod* noszą: á czás rodzenia ich wieszże? ✤

6 *Jáko śię* kurczą/ płod swoj wyćiskáją: á rozstępując śię z boleśćią go 7 pozbywáją. ✤ *Jáko* moc biorą dźieći ich/ y odchowywáją śię po zbożách: á odszedszy nie wrácają śię do nich.

8 ✤ Ktoż wypuśćił osłá dźikiego ná wolność: á pętá osłá dźikiego ktoż 9 rozwiązał? ✤ Ktoremu dał pustynią *miásto* domu jego: á *miásto* mieszkánia jego/ miejscá słone. 10 ✤ On śię náśmiewa ze zgráje miejskiey: á ná głos tego co go goni/ nie niedba. ✤

11 Pátrza po gorách pástwy: á wszelkiey źieloney trawy szuka. 12 ✤ Izaliż będźie chćiał jednorożec służyć: ábo będźie nocował u jáśli twojich? ✤

13 Izali możesz záprząc w powroz swoj Jednorożcá do orániá: izali powłoczyć będźie brozdy zá tobą? ✤ 14 Izali śię spuśćisz nań przeto/ że wielka moc jego? ábo poruczyszli mu robotę twoję? ✤ 15 Powierzyszże mu śię żeby zwiozł naśienie twoje? á do gumná twojego zgromádźił? ✤

16 *Izali's dał* Páwiowi piękne skrzydłá/ á pierze Boćianowi y strusiowi? ✤ 17 Ktory nieśie ná źiemi jájcá swoje/ á w prochu ogrzewa je. ✤ 18 A nie pomni ná to/ że je nogá zetrzeć/ á zwierzę polne zdeptáć może. ✤ 19 Zátwárdza śię *przećiw* dźiećiom swojim/ jákoby nie były jego: *á żeby nie byłá* prozna 20 pracá jego/ nie obawia śię. ✤ Bo mu nie dał Bog mądrośći/ y nie 21 udźielił mu wyrozumienia. ✤ Według czásu podnośi śię ku gorze: á náśmiewa śię z koniá/ y jezdzcá jego. ✤

22 Izali możesz dáć koniowi moc? izali rzaniem b ozdobisz szyję jego. ✤ 23 Izali go ustrászysz jáko száráńczą? *y owszem* chrápánie nozdrzy jego *jest* 24 straszne. ✤ Kopie doł/ á weseli śię w mocy *swey*: y bieży przećiwko zbrojnym. 25 ✤ Smieje śię z postráchu: á/ áni śię lęka / áni názad ustępuje 26 przed ostrzem mieczá. ✤ Choć ná nim chrzęśći sájdak / y błyszczy śię 27 oszczep/ y drzewce. ✤ Z grzmotem y z gniewem kopie źiemię: á nie stoji 28 spokojnie ná głos trąby. ✤ Międzi trąbámi porzyá: á z dáleká czuje bitwę/ krzyk Kśiążąt/ y wołánie. ✤

29 Izali według twego rozumu lata Jástrząb? *y* rozćiąga skrzydłá swe 30 ku połudnowi? ✤ Izali ná twoje roskazánie wzbija śię Orzeł *w zgorę*? y z kłada ná wysokich miejscách 31 gniazdo swoje? Ná opoce mieszka/ y báwi śię ná ostrey skále/ jáko ná 32 zamku. ✤ Z támtąd upátruje *sobie* pokarm: á dáleko oczy jego widzą. ✤ 33 Dźieći też jego piją krew/ á gdźie c są pobići d tám on jest.

34 A Ták odpowiedźiał PAN Jobowi/ y rzekł: ✤ 35 Izali ten/ co wiedźie spor z Wszechmogącym / uczy go będźie? á kto chce strofowáć Bogá/ niech ná to odpowie?

36 ZAtym odpowiedźiał Job PAnu/ y rzekł: ✤ 37 Otom *ja* lichy/ coż ći mam odpowiedźieć? Rękę moję włożę ná ustá moje. ✤ 38 Mowiłem raz/ y drugi/ ále wiecey nie odpowiem: y *nic wiecey* nie przydám.

a Psalm 104. 27. y 147. 9. Mátt. 6. 29.

b H. grzmieniem.

c I. Gdźie jest ścierw.

d Mátt. 24. 28. Luk. 17. 37.

ROZDZIAŁ XL.

PAn Jobá z nowu gromi, iż spráwie-

dliwośći, y wielmożnośći, Bożey jáwnie niewyznał. 10. náprawiájąc go, wystáwia mu strászne zwierzętá, ktore on y stworzył y rządźi: to jest, Słoniá y Wieloryba.

1 NAd to odpowiedźiał PAn Jobowi z wichru/ y rzekł: 2 Przepász teraz jáko mąż biodrá swe: będę ćię pytał/ á *ty* mi daj spráwę. 3 Izali wniwecz obroćisz sąd a moj/ á obwinisz mię/ ábyś śię sam usprawiedliwił? 4 Izali masz rámię jáko Bog/ á głosem zágrzmisz jáko on? 5 Ozdob że śię teraz zacnośćią/ y dostojnośćią; á w chwałę y w ochędostwo oblecz śię. 6 Rozpostrzy popędliwość gniewu twego: á pátrz ná káżdego pysznego/ y poniż go. 7 Pojrzyj że ná káżdego hárde°/ á skroć go: á zetrzyj niepobożne *ná* miejscu ich. 8 Zákryj je pospołu w prochu: á oblicza ich záwiąż w skrytośći. 9 Tedyć y ja przyznam/ że ćię może záchowáć práwicá twojá.

10 Oto teraz b Słoń/ ktoregom uczynił jáko y ćiebie/ trawę je jáko woł. 11 Oto teraz moc jego jest w biodrách jego: á śiłá jego w pępku brzuchá jego. 12 Rusza ogonem swojim jáko chce/ *choć jest* jáko drzewo Cedrowe: żyły łoná jego są powikłáne jáko látorośli. 13 Kośći jego *jáko* trąby miedźiáne: gnaty jego *jáko* drąg żelázny. 14 On jest przedniejszym z uczynkow c Bożych/ ktory go uczynił/ sam náń nátrzeć może mieczem swojim. 15 Jemuć pástwę gory przynoszą: á wszystek zwierz polny tám igra. 16 Pod ćienistym drzewem lega/ w skrytośćiách trzćiny y błotá. 17 Okrywáją go drzewá ćieniste ćieniem swojim: á ogarniáją go wierzby nád potokámi. 18 Oto zátrzymawa strumień/ że śię nie spieszy: tuszy sobie iż Jordan wypije gębą swoją. 19 *Záli* go *kto* przed oczymá jego ułápi? ábo powrozy przećiągnie przez nozdrze jego?

20 Wyćiągniesz-że wędą Wieloryba d/ ábo sznurem utopionym w języku jego? 21 Izali záwleczesz kolce przez nozdrzá jego? ábo e hakiem przekolesz czeluść jego? 22 Izali ćię będźie wiele modlił: ábo z tobą łágodnie mowić będźie? 23 Izali uczyni przymierze z tobą/ á przyjmiesz go zá sługę wiecznego? 24 Izali z nim będźiesz igrał jáko z ptaszkiem/ á uwiążesz go dźiatkom twojim? 25 Spráwi że sobie nád nim towárzystwo uczty/ á podźielą go miedzy kupce? 26 Izali záwádźisz f hakámi *zá* skorę jego: á widelcámi rybáckimi *zá* głowę jego? 27 Położ tylko náń rękę twą: *ślubujęć* że nie wspomnisz więcey ná bitwę! 28 Oto nádźieja ułowienia jego omylna jest: izali *y* wejrzawszy náń *człowiek* nie upada?

ROZDZIAŁ XLI.

PAn Jobowi strászną moc, y nawyższą wolność swoję przypomniawszy. 3. Wieloryba szerzey opisuje.

1 NIemász ták śmiáłego/ coby go obudźił: owszem ktoż śię stawi przed twarzą moją? 2 Ktoż mi co dał a ábym b mu oddał? co *kolwiek jest* pod wszystkim c niebem/ moje jest.

3 Nie zámilczę członkow jego/ áni śilney mocy jego/ áni grzecznego kształtu jego. 4 Ktoż odkryje wierzch odźienia jego? z dwojistymi wędźidłámi swymi/ ktoż przystąpi *do niego*? 5 Wrotá gęby jego/ ktoż otworzy? *bo* strách około zębow jego. 6 Łuski *jego* mocne *jáko* tarcze/ bárzo śćiśle spojone. 7 Jedná z drugą ták spojona/ że wiátr nie wchodźi miedzy nie. 8 Jedná do drugiey przylgnęłá: ujęły śię á nie dźielą śię. 9 Kichánie jego czyni blask/ á oczy jego *są* jáko powieki zorze. 10 Z ust jego lámpy wychodzą: á iskry ogniste wyrywáją śię. 11 Z nozdrz jego wychodźi dym/ jáko z gárncá wrzącego/ ábo kotłá. 12 Dech jego węgle rozpala: á płomień z ust jego wychodźi. 13 W szyjey jego przemieszkiwa moc: á boleść przed nim ućieka. 14 Sztuki ćiáłá jego spojiły śię: cáłowite są w nim/ że śię nie poruszą. 15 Serce jego twárde jáko kámień: ták twárde/ jáko sztuká spodniego kámienia młyńskiego. 16 Gdy śię podnośi/ drzą mocárze: á od stráchu oczyśćiáją śię. 17 Miecz ktory go śięga nie ostoji śię: *áni* drzewce/ *áni* strzałá/ áni páncerz. 18 Żelázo

po=

a Psalm 51. 6. Rzym. 3. 4.
b H. Behemot.
c T. miedzy zwierzęty.
d H. Leviátán.
e H. Ciernięm.
f H. Nápełnisz.
a H. Ktoż mię uprzedźił?
b Rzym 11.35.
c 2 Moj 19. 5. Psalm 24. 1. y 50.12 1 Kor. 10.26.

pocżyta sobie zá plewy/ á miedź zá
19 drzewo zbotwiáłe. ♣ Nieupłoszy go
strzałá: á jáko źdźbło sa u niego ká-
20 mienie z proce. ♣ Strzelby sobie
pocżyta jáko słomę: á pośmiewa
21 sie z szermowánia włocznia. ♣ Pod
nim sa ostre skorupy: ściele *sobie* ná
rzecżách ostrych/ jáko ná błocie. ♣
22 Cżyni że wre głebokość jáko gár-
niec/á że sie máci morze jáko w moź-
23 dzerzu. ♣ Zá soba jásna ściezke cży-
ni/ ták że sie zda/iż przepáść ma si-
24 wizne. ♣ Niemász ná ziemi rowniá
jego: ktory ták stworzony jest/ że
25 sie niczego nie boji. ♣ Wszelka rzecz
wysoka lekce wáży: on jest Krolem
nád wszytkimi srogimi zwierzety.

ROZDZIAL XLII.

Iob wszechmocność Bożą, y swoje glupstwo wyznawa: Bogu zá łáskáwe objáwiánie jego dźiekuje, mowy swe odrzuca, polepszenie obiecuje. 7. PAN Elifásá y towárzysze jego gromi, uczy ich jáko Bogá máją błagać. 10. Jobá z choroby wybáwił, y hojnie mu pobłogosłáwił.

1 Gdy odpowiedźiał Job PAnu/
2 y rzekł: ♣ Wiem że wszystko mo-
żesz/y nie może być záhámowány zá-
3 mysł twoj. ♣ Ktoż jest ten/ *pytasz*,
ktory zácimia rádę *Bożą* nie umie-
jętnie? Dla tego przyznawam/żem
nie zrozumiał: dźiwniejsze sa te rze-
czy/ niżbym je mogł pojąć/ y zrozu-
4 mieć. ♣ Wysłuchajże proszę/ gdy-
bym mowił: á gdy cie bede pytał/
5 oznájmiż mi. ♣ *Przed tym* tylko
uchem słyszáło o tobie: ále teraz oko
6 moje widźi cie. ♣ Przetoż żáłuję y
pokutuję w prochu/ y w popiele.

7 A Gdy odmowił PAn te słowá do
Jobá/rzekł PAn do Elifásá Te-
mánczyká: Rospalił sie gniew moj
przeciw tobie / y przeciw dwiemá
przyjaciołom twojim/ żeście o mnie
nie mowili ták przystojnie/jáko Job
8 sługá moj. ♣ Przetoż teraz/weźmi-
cie sobie siedm cielcow/ y siedm bá-
ránow/á idźcie do sługi mego Jobá/
y ofiárujcie cáłopalenie zá sie: á
Job sługá moj/ niech sie modli zá
wámi: Bo oblicze jego przyjmę: á-
bym nie uczynił z wámi według
głupstwá wászego: boście nie mowili
ták przystojnie o mnie/jáko Job słu-
9 gá moj. ♣ A ták odeszli Elifás Te-
mánczyk/ y Bildád Suhitczyk/ y
Sofár Náámátczyk/ y uczynili já-
ko im roskazał PAn/y przyjał PAn
oblicze Jobowe.

10 Z Atym PAn przywrocił to/ co
było pobrano Jobowi/ gdy sie
modlił zá przyjacioły swoje: y roz-
mnożył PAn wszytko cokolwiek
11 miał Job/w dwoj násob. ♣ Zeszli sie
tedy do niego wszyscy brácia jego/
y wszystkie siostry jego/ y *inni* wszy-
scy ktorzy go przed tym ználi/ y je-
dli z nim chleb w domu jego: á żáłu-
jac go/cieszyli go zstrony wszystkiego
złego/ktore był PAn nań przywiodł:
y dał mu káżdy z nich a upominek je-
den/y káżdy náusznice złota jedne. ♣
12 A ták PAn błogosłáwił ostátnim
czásom Jobowym/ więcey niż po-
cżatkom jego. Bo miał cżternaście
tysiecy owiec/ y sześć tysiecy wiel-
błądow/ y tysiąc jarzm wołow/ y
13 tysiąc oślic. ♣ Miał też siedm Sy-
14 now/y trzy corki. ♣ Y dał imię
pierwszey Jemimá: á imię drugiey
Ketzyá: á imię trzeciey Kerenháp-
15 puch. ♣ A nie znájdowáły sie nie-
wiásty ták piekne/jáko corki Jobo-
we/ we wszystkiey oney ziemi: y dał
im Ociec ich dźiedźictwo miedzy brá-
16 cią ich. ♣ Potym Job żył sto y cżter-
dźieści lat: y oglądał b Syny swe/y
Syny Synow swojich/ áż do cżwar-
17 tego pokolenia. ♣ A umárł Job *bę-
dąc* stárym / y dni sytym.

a I. *Iagn...* *I. Pi...* *niod...*

b *Psal.* 37.37

KSIEGI PSALMOW

Ktore po Zydowsku zowia Sepher Tehillim: to jest, Księgá chwał.

TE Księgi/ w ktore Dáwidowe/ y innych ludźi święstych Psálmy zebráne sa/ zámykája w sobie/ cześćia náuki/ cześcia ćwiczenia duchowne.

ubogiego wołájącego: y sirotkę y tego ktory nie miał pomocniká. 13 Błogosłáwieństwo ginącego przychodziło ná mię: á serce wdowy rozweselałem. 14 W spráwiedliwość obłoczyłem się/ á oná zdobiłá mię: Sąd moy był jáko płászcz y koroná. 15 Byłem okiem ślepemu/ á nogą chromemu. 16 Byłem Oycem ubogich/ á spráwy ktorego nie wiedział/ wywiádowałem się. 17 Y krusiyłem szczęki złośniká: á z zębow jego wydźierałem łup. 18 Przetożem rzekł; W gniazdźie swojim umrę: á jáko piasek rozmnożę dni *moje*. 19 Korzeń moy rozłoży się b przy wodách/ á rosá trwáć będźie przez noc ná gáłązkách mojich. 20 Chwałá mojá odmłodźi się przy mnie: á łuk moy w ręce mojey odnowi się. 21 Słuchano mię/ y oczekiwano *ná mię*: á milczano ná rádę moję. 22 Po słowie mojim nie powtarzano: ták ná nie kropiłá mowá mojá. 23 Bo mię oczekiwáli jáko deszczu: á usta swe otwarzáli jáko ná deszcz pozdny. 24 *Jeslim* żártował z nimi/ nie wierzyli: á powagi twarzy mojey/ nie odrzucáli. 25 Jeslim kiedy do nich przyszedł/ śiadałem ná przedniejszym *miejscu*: y mieszkałem jáko Krol w woysku: á jáko *ten* ktory smętne ćieszy.

ROZDZIAŁ XXX.

Job bywszy przed tym szczęśliwym, uskarża się ná wzgárdę, ktorą teraz odnośi od napodlejszych. 16. uskarża się też ná trwogę duszę swojey, ná boleść, y ná niepozorność ćiáłá swego: wszystko to surowośći Bożey przypisując.

1 Ale teraz śmieją się ze mnie młodszy nád mię w leciech/ ktorych Oycowbym ja był nie chćiał położyć ze psy trzody mojey. 2 Acz náczożby mi się byłá śiłá ręku ich przydáłá? Bo przy nich stárość ich zginęłá. 3 Abowiem dla niedostátku y głodu sámotni byli/ y uciekáli ná niepłodne/ ćiemne y osobne/ y puste miejsce. 4 Ktorzy sobie rwáli chwásty po chrośćiech: á korzonki jáłowcowe *były* pokármem ich. 5 Z pośrzodku *ludźi* wyganiano je: wołano zá nimi jáko *zá* złodźiejem. 6 Ták iż w kożyskách potokow mieszkáć muśieli: w jámách podźiemnych y w skáłách. 7 Miedzy chrosty ryczeli: pod pokrzywy zgromadzáli się. 8 Synowie ludźi wzgárdzonych/ y Synowie *ludźi* bezecnych podlejszy byli nád *proch* źiemie. 9 Alem teraz pieśnią ich: a y stałem się im przypowieśćią. 10 Brzydzą się mną/ á oddaláją się odemnie: y ná twarz moję plwáć się nie wstydzą. 11 Bo Bog powagę b moję odjął/ y utrapił mię: dla tego oni wędźidło przed twarzą moją odrzućili. 12 Po práwicy *mojey* młodźikowie powstawáją/ nogi moje potrącáją/ y torują ná przećiwko mnie drogi zginienia swego. 13 Popsowáli śćieszkę moję/ y *nędzy* do nędze mojey przyczynili/ á nie potrzebują do tego pomocniká. 14 Jáko przerwą szeroką nápádáją *ná mię*, y ná spustoszenie *moje* wáłą się. 15 Obroćiły się przećiwko mnie stráchy: jáko wiátr śćiągáją duszę moję: bo/ jáko obłok przemija zdrowie moje.

16 A Teraz we mnie rozlałá się duszá mojá: ogárnęły mię dni otrapienia. 17 Ktore w nocy wiercą kośći moje we mnie: z kąd żyły moje nie máją odpoczynku. 18 Dla wielkiey boleśći zmieniłá się szátá mojá: á jáko kołnierz sukniè mojey śćiska mię. 19 Wrzućił mię w błoto/ á jestem podobien prochowi y popiołowi. 20 Wołam do ćiebie/ á nie wysłuchasz mię: stoję *przed tobą*, á nie pojrzysz ná mię. 21 Odmieniłeś mi się w okrutnego: á mocą ręki twey sprzećiwiasz mi się. 22 Podnośisz mię ná wiátr *y* wsadzasz mię ná: á zdrowiemu rozsadkowi rozpłynąć się dopuszczasz. 23 Wiemći że mię ná śmierć podasz y do c domu wszystkim d żywiącym náznáczonego. 24 Wszákże ná grob nie śćiągnie ręki *swey*: á gdy je niszczyć będźie/ wołáć nie będą. 25 Izalim niepłákał nád dniem utrapionego? izali się nie smęćiłá duszá mojá nád ubogim? 26 Gdym dobrego oczekawał/ oto przyszło złe/ á gdym się spodźiewał e świátłośći/ przyszłá ćiemność. 27 Wnętrzności moje wezwrzáły/ á nie uspokojiły się: *y* ubieżáły mię dni utrapienia. 28 Chodzę sczerniawszy/ *ále* nie od słońcá:

Margin notes: a Psalm. 35.16. 69.32 Ezech. 33.32. b H. śmurmoj rozwiązał. b Psalm. 1. 3. Jerem. 17. 1. c T. Grobu. d Zyd. 9. 27. Syrách 41. 5. e Ezái. 59. 9.

słońcá: powstawam y wołam w zgromádzeniu. 29 Stałem sie brátem smokow / á towárzyszem strusiow młodych. 30 Skorá mojá poczerniáłá ná mnie / y kości moje wypiekły sie od upalenia. 31 Obrociłá sie w lament Hárfá mojá : á instrument moj w głos płáczących.

ROZDZIAŁ XXXI.

Iob niewinności swojey szerzey dowodźi, y ono oświadcza. 35. Żądájąc przytym, áby sam Bog spráwy jego dobrey słuchał.

1 Uczyniłem przymierze z oczymá swymi / ábym nie pomyślał o a Pánnie: 2 Bo cożża dźiał od Bogá z gory? á co zá dźiedźictwo Wszechmocnego z wysokośći? 3 Azaż nie *nágotowáne* zginienie złośnikom / á sroga pomstá czyniącym niepráwość. 4 Azaż on nie widźi b drog mojich? á wszystkich krokow mojich nie liczy? 5 Jeślim chodźił w kłamstwie / á spieszyłá śie ná zdrádę nogá mojá : 6 Niech mię zważy ná wádze spráwiedliwey : á niech Bog pozna szczyrość moję. 7 Jeśliż ustąpiłá nogá mojá z drogi : á zá oczymá mymi szło serce moje / y do rąk mojich jesliż przylnęłá jáka zmázá? 8 Tedy niechże ja śieję / á inszy niech pożywa : á moje látorośle niech będą wykorzenione. 9 Jesli zwiedźione jest serce moje do niewiásty / y jeślim czyhał u drzwi przyjaciela mego : 10 Niechajże mele innemu żoná mojá : á niechaj śię nád nią inni schylája. 11 Boć to *jest* sprosny występek / á nieprawość c osądzenia godna. 12 Gdyż ten ogień / áż do zátrácenia pożyra / á dochody moje wszystkie wykorzenić może: 13 Jeślim stronił od sądu z sługą mojim / ábo z służebnicą moją / gdy ze mną prząwieli. 14 Bo cożbym czynił / gdyby powstał Bog? ábo gdyby pytał / cobym mu odpowiedźiał? 15 Izaż nie ten / ktory mię w żywoćie uczynił / nie uczynił też y onego / á nie onże nas sam w żywoćie wykształtował? 16 Jesliżem odmowił ubogim czego chćieli / á oczy wdowy jesliżem zásmućił? 17 Jesliżem jadł sztuczkę swoję sam / á nie jadáłá y sierotá d z niey. 18 Abowiem sierotá z młodośći mojey rosłá ze mną / jáko u Ojcá: á jákom wyszedł z żywotá mátki mojey / byłem *wdowie* zá wodzą. 19 Jesliżem widźiał kogo ginącego / dla tego że száty nie miał: á nie dałem żebrakowi odźienia: 20 Jeśliże mi nie błogosłáwiły biodrá jego / że śię wełną owiec mojich zágrzał : 21 Jeśliżem podniosł przećiwko śirocie rękę swoję / gdym widźiał w bramie pomoc moję. 22 Tedy niech odpádnie łopátká mojá od pleć swych: á rámię moje z stáwu swego niech wyłamane będźie. 23 Abowiem lękałem śię skruszenia od Bogá : á przed jego zacnośćią nie mogłbym *śię ostáć*. 24 Jeślim pokładał w złoćie nádźieję moję: á do bryły złotá mowiłem; *Tyś* ufánie moje. 25 Jeślim śię weselił z wiela bogactw mojich / á iż wiele nábyłá ręká mojá: 26 Jeślim patrzał ná świátłość *słońcá* gdy świećiło / á ná mieśiąc / gdy wspániáło chodźił: 27 Y dáło śię uwieść potájemnie serce moje / á cáłowáły rękę moję ustá moje : 28 Y toćby byłá niepráwość osądzenia godna / bobym śię *tym* záprzał Bogá z wysokośći. 29 Jesliżem śię weselił z upadku nienawidzącego mię / á jeślim śię ćieszył / gdy mu śię źle powodźiło; 30 Y owszem nie dałem zgrzeszyć ustam mojim / ábym miał żądáć przeklectwá duszy jego. 31 Azaż nie mawiáli domownicy moji: Oby nam kto dał mięsá tego : nie możemy śię e y nájeść. 32 Bo gość nie nocował ná dworze : *á* drzwi moje otwierałem f podrożnemu. 33 Jeślim zákrywał / jáko ludźie *zwykli*, przestępstwá moje : y chowałem w skrytośći mojey niepráwość moję: 34 Y choćbym był mogł postrászyć zgáją wielką / jednák y napodlejszy z domu ustrászył mię : przetożem milczał / y nie wychodźiłem *ze* drzwi.

35 Obym miał kogo coby mię wysłuchał! *ále* oto ten jest g znák moj / *że* Wszechmogący sam odpowie zá mię: y Księgá ktorą nápisał przećiwnik moj. 36 Czyliżbym jey ná rámieniu swojim nie nośił? á nie przywiązałbym jey sobie *miásto* korony? Liczbę krokow mojich oznájmiłbym mu ; jáko do Książęćia

przy-

a Syr. 9. 5. Mátt. 5. 28.

b 2 Kron. 16. 9. Iob. 14.16. y 34.21 Przyp. 5. 21. y 15.3. Ierem. 32.19.

c 5 Moj. 22.22.

d Exai. 58. 7.

e T. Przećiw przestępcom gośćiom.

f Rzym. 12.13. 1 Piotr. 4. 9. Żyd. 13. 2.

g T. Niewinnośći mojey.

38 przystapiłbym do niego. ♣ Jeśliż przeciw mi[illegible] ziemiá mojá wołáłá: á jeśliże z [illegible]ią społem zágony jey 39 płákáły. ♣ Jeśliżem pożytkow jey używał bez pieniedzy: y jeślim do wzdychánia przywodził dźierżawce 40 jey: ♣ Miásto pszenice/ niech wznidźie oset: á miásto jeczmienia/ kąkol. *Tu śie* skonczyły słowá Jobowe.

Rozdział XXXII.

Elihu słysząc, jáko śie Iob usprawiedliwiał: widząc też, jákiego przyjaćiele jego w tym przekonáć nie umieli, dáley wytrwáć niemogł, áby Jobowi nie miał odpowiedźieć. 21. co szczerzey nie obłudnie czynić obiecuje

1 A Gdy przestáli oni trzej meżowie odpowiádáć Jobowi/ przeto że śie sobie zdał być spráwiedliwym: 2 ♣ Tedy śie rozpalił gniewem Elihu Syn Báráchelá Buzytczyká/ z rodu Syryjskiego: przeciw Jobowi śie rozpalił gniewem/ iż usprawiedliwiał duszę swoje/ wiecey niż Bogá. 3 ♣ Ták że przećiwko trzemá przyjaćiołom jego rozpalił śie gniew jego/ że nie ználazszy odpowiedźi/ przećie potepiáli Jobá. 4 ♣ Bo Elihu oczekiwał/ jáko oni Jobowi odpowiedzą: gdyż oni stárszy byli w lećiech niż on. 5 ♣ Ale widząc Elihu/ że nie było odpowiedźi w uśćiech onych trzech meżow/ rozpalił śie w gniewie swojim.

6 Y Odpowiedźiał Elihu/ Syn Báráchelá Buzytczyká/ y rzekł: Ja namłodszy w lećiech/ á wyśćie stárcy/ przetoż a wstydźiłem śie/ y nie śmiałem wam oznájmić zdánia swego. 7 ♣ Myśliłem: Długi wiek mowić bedźie/ á mnostwo b lat náuczy 8 madrośći. ♣ Aleć Duch ktory jest w ludźiách/ y nátchnienie Wszechmogącego/ dawa rozum. 9 ♣ Zacni nie *záwsze* madrzy: á stárcy nie *záwżdy* 10 rozumieją c sądu. ♣ Przetoż mowie: Słuchaj mie/ ja też oznájmie zdánie 11 swoje. ♣ Otom oczekawał słow wászych/ á przysłuchiwałem śie dowodom wászym/ czekájąc áżbyśćie doszli rzeczy. 12 ♣ Y przypátrowałem śie wam: á oto żaden z was Jobá przekonáć nie mogł: y *niemász* miedzy wámi/ ktoby odpowiedźiał słowom

13 jego. ♣ Ale snadź rzeczećie: Ználeźliśmy madrość: *Sam* go Bog przekonywa/ nie człowiek. 14 ♣ Aczći śie *Iob* nie ze mną wdał w rzecz/ á ja mu też nie wászymi słowy odpowiem. ♣ 15 Polekáli śie/ nie odpowiádáją dáley: niedostawa im słow. 16 ♣ Czekałemći/ álé nie mowią: umilkneli/ á nic wiecey nie odpowiádáją. 17 ♣ Odpowiem ja też z mey strony: Oznájmie ja też zdánie swoje. 18 ♣ Bom pełen słow: ćiásno we mnie duchowi 19 żywotá mego. ♣ Oto żywot moj jest/ jáko moszcz bez oddechu: á jáko beczká 20 nowa rospekłby śie. ♣ Bede *tedy* mowił/ á wytchne sobie: otworze wárgi 21 swe/ y odpowiem. ♣ Nie bede teraz miał wzgledu ná żadną osobe: á z człowiekiem bez tytułow mowić 22 bede. ♣ Bo nie umiem tytułowáć: by mie w rychle nieporwał Stworzyćiel moj.

Rozdział XXXIII.

Elihu Iobá do słuchánia nápomina. 8. Pokázuje niepráwość Iobowe. 14. Ze Bog rozmáiićie ludźie o grzechu upomina. 18. Y kájącym śie odpuszcza.

1 A Przetoż Jobie/ słuchaj proszę mow mojich/ á wszystkie słowá 2 moje przyjmi w uszy. ♣ Oto teraz otworze ustá moje: *á* język moj bedźie mowił w podniebieniu mojim. 3 ♣ Szczerośćią sercá a mego bedą słowá moje/ á czyste zdánie wárgi 4 moje mowić bedą. ♣ Duch Boży uczynił mie: á tchnienie b Wszechmocnego ożywiło mie. 5 ♣ Możeszli/ odpowiedz mi: sporządź śie/ á stań 6 przećiwko mnie. ♣ Oto ja/ według słow twojich/ odpowiemći zá Bogá: *chociażem* ja też z błotá utworzony. 7 ♣ Oto/ strách moj nie zátrwoży ćie/ á reká mojá nie obćiąży ćie.

8 A Wszákeś rzekł w uszy moje: y słyszałem głos słow *twojich*. ♣ 9 Czystym ja/ bez c przestepstwá: niewinnym ja/ y nie mász we mnie 10 niepráwośći. ♣ Oto/ znájduje *Bog* przyczyny przećiwko mnie/ á poczyta mie zá nieprzyjaćielá swego. ♣ 11 Podawa w okowy nogi moje: á podstrzega wszystkich śćieżek mojich. 12 ♣ Otośći ná to ták odpowiádam: W tym niejesteś spráwiedliwy. Bo

a 3 Moj. 19.32. Syrách 32.4.
b Iob. 30.36. Przyp. 2.6. Kazn. 2.26. Dan. 1.17. y 2.21.
c Iob. 12.20.

a Przyp. 7.8.
b 1 Moj. 2.7.
c Iob. 11.4. y 16.17 y 34.5.

wiek=

więtszy jest Bog / niż człowiek. ♣
13 Przecisz śię z nim spieraß? Zeć wßystkich spraw swojich nie objawia? ♣
14 Wßák Bog mowi y raz y drugi; á
15 człowiek tego nie uwaza. ♣ We śnie/ w widzeniu nocnym/ gdy twárdy sen przypada ná ludźie/ gdy śpią ná łożu; ♣
16 Tedy otwiera ucho ludzkie/ á to czym ich ćwiczy/ pieczętuje.
17 Aby człowieká odwiodł od *złey* spráwy jego: y pychę od męża *áby* od-
18 jął. ♣ Aby záhámował dußę jego od dołu: á żywot jego/ áby ná miecz
19 nie tráfił. ♣ Karze *go* też boleśćią ná łożu jego: á we wßystkich ko-
20 śćiách jego ćięßką *niemocą*. ♣ Ták/ że sobie żywot jego chleb obrzydźi: d á dußá jego pokarm wdźięczny. ♣
21 Zniszczeje znácznie ćiáło jego: y wysádzáją śię kośći jego/ ktorych nie
22 widáć było. ♣ Y przybliża śię do grobu dußá jego: á żywot jego do
23 *rzeczy* śmierć przynoßących. ♣ Jeśli będźie u niego jáki Anjoł wymowny / jeden z tyśiąca/ áby opowiedźiał człowiekowi powinność
24 jego: ♣ Tedy śię nád nim Bog zmiłuje/ á rzecze: Wybaw go/ áby nie zstępował do grobu? *bom* ználazł
25 ubłagánie. ♣ Y odmłodnieje ćiáło jego e jáko dźiećięce: á nawroći śię
26 do dni młodośći swojey. ♣ Będźie śię modlił Bogu/ y przyjmie go łáskáwie / y oglądá z weselem oblicze jego: y przywroći człowiekowi f spráwiedliwość jego:
27 ♣ *Ktory* pogládájąc ná ludźie / rzecze: Zgrzeßyłem był / y co było práwego podwroćiłem: ále *mi to*, nie było pożyteczno. ♣
28 *Lecz Bog* wybáwił dußę moję / áby nie zstąpiłá do dołu: á żywot moj / á-
29 by oglądał świátłość. ♣ Oto/ wßystko to czyni Bog / po dwá kroć y po
30 trzy kroć/ z człowiekiem. ♣ Aby odwroćił dußę jego od dołu: á/ żeby oświecon był świátłośćią żywiących.
31 Ważaj to Jobie/ słuchaj mię: milcz / á ja będę mowił. ♣
32 *Wßákże* maßli co mowić / odpowiedz mi: mow / bobym ćię rad u-
33 spráwiedliwił. ♣ A jeśli niemaß / słuchajże mię: Milcz/ á náuczę ćię mądrośći.

ROZDZIAŁ. XXXIV.

Elihu nießczerze słowá Jobowe przytacza. Fuka Jobá że śię niechćiał do grzechu przyznáć. Prośi Bogá áby go kaźniámi do tego przywiodł.

1 A to mowił Elihu/ y rzekł: ♣
2 Słuchajćież mądrzy mow mojich: á náuczeni posłuchajćie mię.
3 ♣ Bo ucho słow a doświadcza: jáko podniebienie smákuje pokármu: ♣
4 Obierzmy sobie sąd: á rozeznajmy miedzy sobą/ co jest dobrego.
5 Ponieważ Job rzekł: Jestem spráwiedliwym/ á Bog b odrzu-
6 ćił spráwę moję: ♣ Y mamże kłámáć/ májąc spráwiedliwą? Bolesny jest postrzał moj bez przewinienia. ♣
7 Ktoryż jest mąż *táki* jáko Job/ coby
8 pił pośmiewisko jáko wodę? ♣ A coby chodźił w towárzystwie czyniących nieprawość? y przestawałby z
9 ludźmi niepobożnymi? ♣ Bo powiedźiał: Nie pomoże człowiekowi/ choćby śię podobał Bogu.
10 Przetoż mię słuchajćie mężowie rozumni; Niech będźie dáleka niepobożność od Bogá c/ y niepráwość od Wßechmocnego. ♣
11 Bo on według uczynku płáći d człowiekowi: á według drogi jego káżdemu
12 nádgradza. ♣ A zgołá Bog przewrotnie nie czyni: á Wßechmocny nie
13 podwraca sądu. ♣ Ktoż go przełożył nád źiemią? á kto wystáwił cáły
14 okrąg świátá? ♣ Jesliby obroćił przećiwko niemu serce swoje/ *á* duchá jego / y dech jego do śiebie e
15 wźiął: ♣ Zginęłoby wßelkie ćiáło społu: á człowiekby śię do prochu f
16 nawroćił. ♣ Maßli tedy rozum/ słuchaj te°: á przyjmuj w uszy swe głos
17 mowy mojey. ♣ Azaż ten ktory ma w nienawiśći sąd/ pánowáć może? ázaż tego ktory jest wielce spráwiedli-
18 wy / niepobożnym uczyniß? ♣ Zaż potyß tego/ ktory może rzec Krolewi; O bezecny! á Kśiążętom; O nie-
19 pobożny! ♣ Ktory nie ma względu g ná osoby Kśiążąt/ y nie ważý sobie więcey bogaczá nád ubogiego: Bo oni wßyscy są czynem rąk jego.
20 ♣ Nagle umieráją; á o połnocy wzruszony bywa narod/ y przemija: á mocarz zniesiony bywa bez ręki
21 *ludzkiey*. ♣ Oczy bowiem jego b nád drogámi człowieczymi: á *on* wi-

d Psalm 107. 18.
e Psalm 103. 5.
f Psalm 18. 25.

a Job. 12. 11.
b Job. 27. 2.
c 5 Moj. 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. Job 36. 23. Psalm 92. 16. Rzym. 9. 14.
d Psalm 62. 13. Przyp 24. 12. Jerem. 32. 19. Ezech. 7. 27. Ezech 33. 20. Matt. 16. 27. Rzym. 2. 6.
e Psalm 104. 29. Kázn. 12. 7.
f 1 Moj. 3. 19. Kázn. 12. 7.
g 5 Moj 10. 17. 2 Kron. 19. 7. Mądr. 6. 8. Syrác. 35. 16. Dźiej. 10. 34. Rzym 2. 11 Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9.

Kolos. 3. 25. 1 Petr. 1. 17. h Job. 14. 16. y 31. 4. Jerem. 16. 17. y 32. 19. i *l. Niepytájąc się.*

22 dźi wszystkie kroki jego. ♣ Niemász ciemnośći/ áni ćienia śmierći/ kedyby się zkryli ći ktorzy czynią nieprawość. ♣ 23 Bo ná nikogo nie wkłáda więcey/ ták/ żeby miáł wchodźić w sąd z Bogiem. ♣ 24 Poćiera bárzo wiele mocárzow i: á inße miásto nich wystáwia. ♣ 25 Przeto/ iż zna spráwy ich/ obraca *im dźień* w noc/ áby byli potárći. ♣ 26 Poraża je jáko niepobożne/ ná miejscu jáwnym. ♣ 27 Przeto/ iż odstąpili od niego/ á żadnych drog jego zrozumieć nie chćieli. ♣ 28 Aby przywiodł ná nie wołánie znędzonych: á *pokazał*, że wysłuchiwa wołánie ubogich. ♣ 29 Gdy on spráwi pokoj ktoż go wzruszy? tákże/ gdy skryje oblicze/ ktoż go ujrzy? *A to czyni* ták cáłemu narodowi/ jáko *káżdemu* człowiekowi. ♣ 30 Aby dáley nie pánował człowiek obłudny ná upadek ludzki.

31 Zapráwdę miałbyś mowić do Bogá: Przepuść; *poniosł*/ á nie będę się wzbrániał. ♣ 32 Nád to *jeslibym czego nie* baczył/ ty mię náucz: jeslim nieprawość popełnił/ nieuczynię tego więcey. ♣ 33 Izali według zdánia twego będźie płáćił/ żeć się to nie podoba/ á żeś ty owo obrał/ á nie on? Ale wießli co lepszego/ powiedz. ♣ 34 Mężowie rozumni toż rzeką ze mną/ á człowiek mądry przypádnie ná to: ♣ 35 *Że* Job nie mowi mądrze/ á słowá jego nie są rostropne.

36 Boże Ojcze moy/ niech będźie Job doskonále doświadczony: przeto/ iż *nam* odpowiáda jáko ludźiom złym. ♣ 37 Bo przestępstwá przyczynia do grzechu swego: chlubi się miedzy námi/ y mowi bárzo wiele przećiwko Bogu.

ROZDZIAL XXXV.

Elihu pomawia Jobá. 9. Pokázuje czemu Bog ludźiom nie pomaga. 15. Zádawa Jobowi fałß y głupstwo.

1 Nád to mowił Elihu/ y rzekł: ♣ 2 Y mniemasz żeś to z rozsądkiem rzekł? spráwiedliwość mojá/ przechodźi Boską: ♣ 3 Boś powiedźiał: Coż mi pomoże? á co weźmę zá pożytek/ *chocbym* nie grzeszył?

4 *Ale* ja tobie dowodnie odpowiem/ y towárzyszom twojim z tobą. ♣ 5 Pojrzy w niebo/ á obacz: przypátrz się obłokom/ jáko są wyższe nád ćię. ♣ 6 Jesli zgrzeszysz/ coż uczynisz przećiwko niemu? á jeslibyby były rozmnożone nieprawośći twoje/ cożmu uczynisz? ♣ 7 Jeslibyś był spráwiedliwym a coż mu dasz? ábo coż weźmie z ręki twojey? ♣ 8 Człowiekowi podobnemu tobie/ niezbożność twojá *záßkodźi*: á Synowi człowieczemu *pomoże* spráwiedliwość twojá.

9 Z mnostwá ućiśnionych/ ktorzy do tego przywiedźieni są/ áby nárzekáli y wołáli dla rámienia mocárzow/ 10 Zaden nie mowi: ♣ Gdźież jest Bog/ Stworzyćiel moj? choć on dawa śpiewánie y w nocy? ♣ 11 Choć nas wyucza nád bydlętá źiemskie/ á nád ptástwo niebieskie czyni nas mędrszymi. ♣ 12 Tedy wołáją/ li b dla hárdośći złych/ on ich nie wysłuchawa.

13 Bo obłudy nie wysłucha Bog/ á Wszechmocny nie pátrza ná nie. ♣ 14 Dopieroż *nie wysłucha ćiebie*, Ponieważ mowisz: Nie widźisz tego: Osądźże się przed nim; á oczekaway go: ♣ 15 Gdyż ćię jedno trochę náwiedźił gniew jego: jákoby nie wiedźiał wielkośći *grzechow* twojich. ♣ 16 Przetoż Job prożno otwarza ustá swe: á bez umiejętnośći rozmnaża słowá *swoje.*

ROZDZIAL XXXVI.

Elihu dowodźi że Bog niepobożne náwiedzeniem swym do pokuty pobudza. 18. Nápomina Jobá do uznánia się. 24. Y do wysławiánia spraw Bożych.

1 Do tego przydał Elihu/ y rzekł: 2 ♣ Poczekay mię máluczko/ á ukażęć: bo jeszcze mam cobym zá Bogiem mowił. ♣ 3 Zacznę umiejętność moję z dáleká/ á Stworzyćielowi memu przywłaszczę spráwiedliwość. ♣ 4 Boć zápráwdę bez kłamstwá *będą* mowy moje: á *mąż* doskonáły 5 w umiejętnośći *jest* przed tobą. ♣ Oto Bog mocny *jest*, á nie odrzuca *nikogo*: on jest mocny w śile sercá. 6 ♣ Nie żywi niepobożnego: á u sądu 7 ubogim dopomaga. ♣ Nie odwraca od spráwiedliwego c oczu swojich/ ále z Krolmi ná stolicy d sadza je ná

a Job. 21. 3. Psalm 16. 2. b Job. 27. 9. Przyp 1. 28. Ezái. 5. 25. Jerem 11. 11. c Psalm 33. 18. y 34. 16. d 1 Sám. 2. 8. Psalm 113. 8.

8 ná wieki/y bywája wywyszeni. ✣ A jesliby byli okowáni w petá / ábo uwikłáni powrozámi utrapienia: ✣ 9 Tedy przez to im oznájmuje spráwy ich: y przestepstwá ich / że sie 10 zmocniły: ✣ Y otwarza im ucho/áby *przyjeli* karánie: á mowi / áby sie 11 náwrocili od niepráwości. ✣ Jesli beda posłuszni / á beda *mu* służyć / dokończa dni swojich w dobrym / á lat swych w roskoszách. ✣ 12 Ale jesli nie usłuchaja / od miecza zejda / á pomra bez umiejetności. ✣ 13 Bo *ludźie* obłudnego sercá / obalája *ná sie* gniew: á nie wołája kiedy je wiaże. ✣ 14 Umrze w młodości duszá ich/á żywot ich miedzy nierzadnikámi. ✣ 15 Wyrwie utrapionego z utrapienia jego/ á otworzy w uciśnieniu ucho jego.

16 Tákby y ciebie wyrwał z miejscá ciásnego ná przestronne/ gdźie niemász ucisku: á spokojny stoł twoj *byłby* pełen tłustości. ✣ 17 Aleś ty sad niepobożnego zásłużył: *przetoż* práwo y sad beda cie trzymáć. ✣ 18 Zájisteć gniew *Boży jest nád tobo, pátrzże* áby cie nie poráźił plagá wielka; ták / żebyć cie nie wybáwił żaden okup. ✣ 19 Izali sobie bedźie ważył bogáctwá twoje? *Zájiste* áni złotá / áni jákiegokolwiek siły / *ábo* potegi *twojey*. ✣ 20 Nie kwápże sie tedy ku nocy/*w ktorey* zstepuja narodowie ná miejscá swoje. ✣ 21 Strzeż ábyś sie nie oglądał ná niepráwość/ obieráiac ja sobie nád utrapienia. 22 ✣ Oto *Bog* jest nawyższy e w mocy swojey / ktoż ták náuczyć może jáko on? ✣ 23 Ktoż mu wymierzył droge jego? ábo kto mu rzecze / uczyniłeś niepráwość.

24 Pámietajże / ábyś wysławiał spráwe jego/ktorey sie przypátruja ludźie. ✣ 25 Wszyscy ludźie widza ja / á człowiek przypátruje sie jey z dáleká. ✣ 26 Oto Bog *jest* wielki/y poznáć *go* nie możemy: áni liczbá lat jego h dościgniona być może. ✣ 27 Bo on wyciaga krople wod / ktore wylewája z obłokow jego deszcz: ✣ 28 Ktory zpuszczája obłoki/ á spuszczája i h ná wiele ludźi. (Nád to: ✣ 29 Ktoż zrozumie rozciagnienie obłokow y grzmot i námiotu jego? ✣ 30 Jáko rozciaga nád nim światłość swoje? á 31 głebokości morskie okrywa. ✣ Bo przez te rzeczy sadźi narody / y dawa pokarm w hojności. ✣ 32 Obłokámi nákrywa światłość / y rozkazuje *jey ukrywáć sie* zá *obłok* nástepujacy) 33 ✣ Dawa o nim znáć k szum jego: tákże y bydło y pará wzgore wstepujaca. ✣ 34 A nád tym zdumiewa sie serce moje / y porusza sie z miejscá swego.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Kończac rzecz swoje, jeszcze wylicza dźiwne spráwy Boże około gromow tyskáwic, śniegu, dżdżu, wiátru, y około ledu. 14. ále spráwy Boże Jobowi każe uważáć, á przytym uznawáć jáko nikt madrości, y mocy Bożey ogárnać nie może.

1 Słuchajćie z pilnościa grzmienia a głosu jego / y dźwieku 2 ktory wychodźi z ust jego. ✣ Pod wszystkim niebem/ prosto go wypuszcza: á światłość jego/po *wszystkich* 3 kończynách źiemie. ✣ Zá nia wnet huczy dźwiekiem/grzmi głosem zacności swojey: y nie odkłada innych rzeczy gdy bywa słyszan głos jego. ✣ 4 Dźiwnie Bog grzmi głosem swoim: spráwuje rzeczy ták wielkie/że ich 5 rozumieć nie możemy b. ✣ Bo mowi do śniegu; Pádaj ná źiemie: Tákże y do deszczu ciwolnego; y do deszczu 6 gwałtownego. ✣ Reke wszystkich ludźi záwiera d: áby nikt z ludźi nie 7 doglądał roboty swojey. ✣ Tedy zwierz wychodźi do jáskinie: á w jámách swojich zostawa. ✣ 8 Wicher z skrytych miejsc wychodźi: á źimá z 9 wiátrow połnocnych. ✣ Tchnieniem swojim Bog czyni e lod: ták/iż sie 10 szerokość wod ściska. ✣ Tákże dla pokropienia *źiemie* obćiaża obłok / y rozpedza chmure światłem swojim. 11 ✣ A ten sie obraca w koło / według rády jego/áby czynił wszystko/co *Bog* rozkaże / ná oblicze okregu źiemskiego. 12 ✣ A czyni to *Bog* że sie stawia bądź ná skaránie/ bądź dla *pożytku* źiemie swojey / bądź dla *jákiey* do- 13 broczynności. ✣ Słuchajże tego pilnie Jobie/zástánow sie / á uważaj dźiwne spráwy Boże.

14 Izali wiesz/kiedy *co* Bog stánowi o tych rzeczách? ábo gdy ma

e 2 Kron 20. 6. Jerem. 10. 6. f 5 Moj 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. y 34.10 Rzym. 9. 14. g Psalm 90. 2. y 92.9. y 93.2. y 102. 13. Ezai. 63.16. Tren. 5. 19. Dan. 6. 26. Zyd. 1. 11. h Mátt. 5. 45. i Psalm 18 12. y 112.3

k *H. Przyjáćiel jego.* a Psal 29. 3 b Psal 147. 16. Syrác 43.19 c Mátt 5. 45 Dźiej 14.17 d *T. Czásu śniegu, źimy y deszczu* e Psalm 147. 17. Syrác 43.21

rozjáśnić świátło obłoku swego. ♣ 15 Izali wieß co zá wagá obłokow? Izali wieß cudá Doskonálego we wszelákiey umiejętnośći? ♣ 16 Wießże jáko ćię száty twoje ogrzewáją / gdy ucisza źiemię od południá? ♣ 17 Izażeś z nim rozpośćierał niebiosá? ktore są trwáłe / á zwierćiadłu odlewánemu podobne. ♣ 18 Ukaż że nam/ co mu mamy powiedźieć: bo nie możemy sporządźić słow dla ćiemnośći. ♣ 19 Izali mu kto odnieśie to/ cobym mowił? Towßem gdyby to kto przedłożył/ byłby pewnie pożárty. ♣ 20 Wßák teraz nie mogą ludźie pátrzáć y ná świátło/ gdy jest jásne ná obłokách/ gdy wiátr przechodźi / y przećzyśćia je. ♣ 21 Od połnocy jáko złoto przychodźi / ále w Bogu strásznieysza jest chwałá. ♣ 22 Wßechmogący jest / doścignąć go nie możemy: wielki w mocy: wßákże sądem y ostrą spráwiedliwośćią ludźi nie trapi. ♣ 23 Przetoż boją śię go ludźie: nie ma względu ná żadnego / by też był y námędrßy.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

BOG Iobá gromi, że nie mądrze mowił: Przekłada mu moc y mądrość swą, ktorą okazał w stworzeniu źiemie, morzá, Świátłá, ktorą też podźiś dźień okázuje w tworzeniu śniegu, grádu, łyskáwice, dżdżu, grzmienia, rosy, lodu, śrzonu, czterech czásow roku y w rozumie człowieczym.

1 GDy odpowiedźiał PAN Jobowi z wichru / y rzekł: ♣ 2 Ktoż to jest/ co záćimia rádę Bożą, mowámi nierostropnymi? ♣ 3 Przepász teraz jáko mąż biodrá swoje: á będęć ię pytał/ á ty mi daj spráwę. ♣ 4 Gdźieżeś był kiedym ja zákłádał [a] grunty źiemie? Powiedz jesliże masz rozum? ♣ 5 Ktoż uczynił rozmierzenie jey? Powiedz jesli wieß: ábo kto sznur ná dnia rozćiągnął? ♣ 6 Ná czym są podstáwki jey ugruntowáne? ábo kto záłożył kámień jey węgielny? ♣ 7 Gdy wespoł śpiewáły gwiazdy záránne / á weselili śię wszyscy Synowie Boży? ♣ 8 Ktoż zámknął drzwiámi morze / gdy śię wyrywáło / jákoby z żywotá wychodząc? ♣ 9 Gdym położył obłok zá száte jego: á ćiemność zá pieluchy jego. ♣ 10 Gdym postánowił o nim dekret moj: á przypráwiłem záwory y drzwi do niego. ♣ 11 Y rzekłem: Aż do tąd wychodźić będźiesz / [b] á dáley nie postąpisz: á tu położysz nádęte [c] wáły twoje. ♣ 12 Izażeś zá dni twojich rozkázowáł świtániu? y ukazałeś zorzy miejsce jey? ♣ 13 Aby ogárnęłá kończyny źiemie: á izby byli z niey wyrzuceni niepobożni. ♣ 14 Aby śię odmieniáłá jáko gliná / do ktorey pieczęć przykłádáją, á oni áby śię stáli jáko száta nákryći. ♣ 15 Y áby byłá záwśćiągniona od niepobożnych świátłość ich/ á rámię wysokie było pokruszone. ♣ 16 Izażeś przyszedł áż do źrzodeł morskich/ á po dnie przepáśći przechodźiłeś śię? ♣ 17 Azaż odkryte są tobie bramy śmierći? bramy ćienia śmierći/ widźiałżeś? ♣ 18 Izaliś rozumem twym doszedł szerokośći źiemie? Powiedz mi / jesli to wszystko wieß? ♣ 19 Gdźież jest tá drogá do miejscá świátłośći? á ćiemnośći gdźie máją miejsce swoje? ♣ 20 Abyś ją ująwszy odprowádźił do gránice jey/ ponieważ zrozumiewasz śćieszki do domu jey. ♣ 21 Wiedźiałżeś ná on czás/ żeś śię miał urodźić? y liczbá dni twojich ják wielka być miáłá? ♣ 22 Izáliś przyszedł do skárbow śniegow/ ábo skárby grádu widźiáłeśli? ♣ 23 Ktore zátrzymawam ná czás ućisku: ná dźień bitwy y wojny. ♣ 24 Ktoraż śię drogą dźieli świátłość / y gdźie śię rozchodźi wiátr wschodni po źiemi? ♣ 25 Ktoż rozdźielił stok powodźiam: á drogę błyskáwicy gromow? ♣ 26 Aby szedł deszcz ná źiemię/ w ktorey nikt nie mieszka: y ná pustynia gdźie [illegible]ieká. ♣ 27 Aby násyćił miejsce puste [d] y nie płodne/ á wywiodł z niego źieloną trawę. ♣ 28 Izali ma deszcz ojcá? krople rosy / kto płodźi? ♣ 29 Z czyjegoż żywotá wychodźi mroz: á śrzon niebieski ktoż płodźi? ♣ 30 Jákoż śię kámieniem wody nákrywáją / gdy wierzch przepáśći zámarza? ♣ 31 Możeszże związáć jásne gwiazdy [e] Bab / ábo zwiazek Oryoná rozerwáć? ♣ 32 Izali wywiedźiesz gwiazdy południowe czásu swego / ábo Woz [f] niebieski/ z gwiazdámi [g] jego powiedźiesz? ♣ 33 Y znaszże porzą=

a *Przyp.* 8. 29.
b *Psalm* 104. 9. *Jerem.* 5. 22.
c *H. Pyszne.*
d *Job.* 37. 9.
e *I. Plejády.*
f *I. Arcturum.*
g *H. Z synami jego.*

porzą=

porządek niebá? á możeszże rozrządźić pánowánie jego ná ziemi? ♣ 34 Izali podniesiesz ku obłokowi głos twoj/ áby ćię wielkość wod okryłá? 35 ♣ Izali możesz wypuśćić błyskáwice/ áby przyszły/ y rzekły? Otośmy? 36 ♣ Ktoż złożył we wnętrznośćiách *ludzkich* mądrość? á kto dał rozumowi bystrość? 37 ♣ Ktoż obráchowáł niebiosá mądrośćią *swoją*? á co się leje z niebá/ ktoż uspokoji? ♣ 38 Aby pyłány proch zstężał: á bryły *áby* się społu zelnęły.

h Job. 32. 8. Kázn. 2. 26. Dán. 1. 17.

Rozdział XXXIX.

Jeszcże PAN Jobowi niektore zwierzętá przypomina: á z ich stworzenia moc, z rządzenia záś mądrość swą wielką, ukázuje. 24. Káże zátym Jobowi áby mu odpowiedźiał: ále Job głupstwo swe wyznawszy, tego się zbrania.

1 Izali lwowi łup łowisz: á lwiąt 2 żywot nápełniasz? ♣ Gdy się tulą w jáskiniách swojich/ y czyháją 3 w ćieniu jam swojich? ♣ Ktoż gotuje krukowi a pokarm jego/ gdy dźiećí jego do Bogá wołáją/ á tułáją się 4 nie májąc pokármu? ♣ Izali wiesz czás rodzenia kóz skálnych: á kiedy 5 rodzą łánie postrzegłżeś? ♣ Możeszże zliczyć mieśiące/ jáko długo płod noszą: á czás rodzenia ich wieszże? ♣ 6 Jáko się kurczą/ płod swoj wyćiskáją: á rozstępując się z boleśćią go 7 pozbywáją. ♣ Iáką moc biorą dźiećí ich/ y odchowywáją się po zbożách: á odszedszy nie wracáją się do nich. 8 ♣ Ktoż wypuśćił osłá dźikiego ná wolność: á pętá osłá dźikiego ktoż 9 rozwiązał? ♣ Ktoremu dał pustynią *miásto* domu jego: á *miásto* mieszká- 10 nia jego/ miejscá słone. ♣ On się náśmiewa ze zgráje miejskiey: á ná głos tego co go goni/ nic niedba. ♣ 11 Pátrza po gorách pástwy: á wszel- 12 kiey zielonéy trawy szuka. ♣ Izalić będźie chćiał jednorożec służyć: ábo będźie nocował u jásli twojich? ♣ 13 Izali możesz záprząc w powroz swoj Jednorożcá do oránia: izali powłoczyć będźie brozdy zá tobą? ♣ 14 Izali się spuśćisz nań przeto/ że wielka moc jego? ábo poruczyszli mu ro- 15 botę twoję? ♣ Powierzyszże mu się/ żeby zwiozł naśienie twoje? á do gumná twojego zgromádźił? ♣ 16 *Izali's dał* Páwiowi piękne skrzydłá/ á pierze Boćianowi y strusiowi? ♣ 17 Ktory nieśie ná ziemi jájcá swoje/ á 18 w prochu ogrzewa je. ♣ A nie pomni ná to/ że je nogá zetrzeć/ á zwierzę polne zdeptáć może. 19 ♣ Zátwardza się *przećiw* dźiećiom swojim/ jákoby niebyły jego: *á żeby nie byłá* prożna 20 pracá jego/ nie obawia się. ♣ Bo mu nie dał Bog mądrośći/ y nie 21 udźielił mu wyrozumienia. ♣ Według czásu podnośi się ku gorze: á náśmiewa się z koniá/ y jezdzcá je- 22 go. ♣ Izali możesz dáć koniowi moc? izali rżaniem b ozdobisz szyję jego. ♣ 23 Izali go ustrászysz jáko száráńczą? *y owszem* chrapánie nozdrzy jego *jest* 24 straszne. ♣ Kopie doł/ á weseli się w mocy *swey*: y bieży przećiwko zbroj- 25 nym. ♣ Smieje się z postráchu: á/ áni się lęka/ áni názad ustępuje 26 przed ostrzem miecza. ♣ Choć ná nim chrzęśći sájdak/ *y* błyszczy się 27 oszczep/ y drzewce. ♣ Z grzmotem y z gniewem kopie ziemię: á nie stoji 28 spokojnie ná głos trąby. ♣ Miedzy trąbámi porzya: á z dáleká czuje bitwę/ krzyk Kśiążąt/ y wołánie. ♣ 29 Izali według twego rozumu lata Jástrząb? *y* rozćiąga skrzydłá swe 30 ku południowi? ♣ Izali ná twoje roskazánie wzbija się Orzeł *w gorę*? y z kłádą ná wysokich miejscách 31 gniazdo swoje? Ná opoce mieszka/ y bawi się ná ostrey skále/ jáko ná 32 zamku. ♣ Z támtąd upátruje *sobie* pokarm: á dáleko oczy jego widzą. ♣ 33 Dźiećí też jego piją krew/ á gdźie c są pobići d tám on jest.

a Psalm 104. 27. y 147. 9. Mátt. 6. 29.

b H. grzmieniem.

c I. Gdźie jest śćierw. d Mátt. 24. 28. Luk. 17. 37.

34 A Ták odpowiedźiał PAN Jo- 35 bowi/ y rzekł: ♣ Izali ten/ co wiedźie spor z Wszechmogącym/ uczyć go będźie? á kto chce strofowáć Bogá/ niech ná to odpowie?

36 Zátym odpowiedźiał Job PAnu/ y rzekł: 37 ♣ Otom ja lichy/ Coż ći mam odpowiedźieć? Rękę moję włożę ná ustá moje. 38 ♣ Mowiłem raz/ y drugi/ ále więcey nie odpowiem: y *nic więcey* nie przydam.

Rozdział XL.

PAn Jobá z nowu gromi, iż spráwie-

[...]dliwośći, y wielmożnośći Bożey jáwnie niewyznał. 10. nápráwiájąc go, wyſtawia mu ſtraſzne zwierzętá, ktore on y ſtworzył y rządźi: to jeſt, Słoniá y Wielorybá.

1 NAd to odpowiedźiał PAn Jobowi z wichru/ y rzekł: 2 ✣ Przepáß teraz jáko mąż biodrá ſwe: będę ćię pytał/ á ty mi day ſpráwę. 3 ✣ Izali wniwecz obroćiß ſąd a moy/ á obwiniß mię/ ábyś śię ſam uſpráwiedliwił? 4 ✣ Izali máß rámię jáko Bog/ á głoſem zágrzmiß jáko on? 5 ✣ Ozdob że śię teraz zacnośćią/ y doſtojnośćią: á w chwałę y w ochędoſtwo oblecz śię. 6 ✣ Rozpoſtrzyy popędliwość gniewu twego: á pátrz ná káżdego pyßnego/ y poniż go. 7 ✣ Poyrzyy że ná káżdego hárdego/ á ſkroć go: á zetrzyy niepobożne *ná* mieyſcu ich. 8 ✣ Zákryy je poſpołu w prochu: á oblicza ich záwiąż w ſkrytośći. 9 ✣ Tedyć y ja przyznam/ że ćię może záchowáć práwicá twojá.

10 Oto teraz b Słoń/ ktoregom uczynił jáko y ćiebie/ trawę je jáko woł. 11 ✣ Oto teraz moc jego jeſt w biodrách jego: á śiłá jego w pępku brzuchá jego. 12 ✣ Ruſza ogonem ſwojim jáko chce/ *choć jeſt* jáko drzewo Cedrowe: żyły łoná jego ſą powikłáne jáko látorośli. 13 ✣ Kośći jego *jáko* trąby miedźiáne: gnaty jego *jáko* drąg żelázny. 14 ✣ On jeſt przedniejßym z uczynkow c Bożych ktory go uczynił/ ſam nań nátrzeć może mieczem ſwojim. 15 ✣ Jemuć páſtwę gory przynoßą: á wßyſtek zwierz polny tám igra. 16 ✣ Pod ćieniſtym drzewem lega/ w ſkrytośćiách trzćiny y błotá. 17 ✣ Okrywáją go drzewá ćieniſte ćieniem ſwojim: á ogarniáją go wierzby nád potokámi. 18 ✣ Oto zátrzymawa ſtrumień/ że śię nie ſpießy: tußy ſobie iż Jordan wypije gębą ſwoją. 19 ✣ *Zali go kto* przed oczymá jego ułápi? ábo powrozy przećiągnie przez nozdrze jego?

20 Wyćiągnießże wędą Wielorybá d/ ábo ßnurem utopionym w języku jego? 21 ✣ Izali záwlecześ kolce przez nozdrzá jego? ábo e hakiem przekolceßli czeluść jego? 22 ✣ Izali ćię będźie wiele modlił: ábo z tobą łágodnie mowić będźie? 23 ✣ Izali uczyni przymierze z tobą/ á przyjmieß go zá ſługę wiecznego? 24 ✣ Izali z nim będźieß igrał jáko z ptáßkiem/ á uwiążeß go dźiatkom twojim? 25 ✣ Spráwi że ſobie nád nim towárzyſtwo uczte/ á podźiela go miedzy kupce? 26 ✣ Izali záwádźiß f hakámi *zá* ſkorę jego: á widelcámi rybáckimi *zá* głowę jego? 27 ✣ Położ tylko nań rękę twą: *ślubujęć* że nie wſpomnięß więcey ná bitwę! 28 ✣ Oto nádźieja ułowienia jego omylna jeſt: izali *y* wejrzawßy nań *człowiek* nie upada?

ROZDZIAŁ XLI.

PAn Jobowi ſtraſzną moc, y nawyżßą wolność ſwoję przypomniawßy. 3. Wielorybá ßerzey opiſuje.

1 NIe jeſt ták śmiáłego/ coby go obudźił: owßem ktoż śię ſtáwi przed twarzą moją? 2 ✣ Ktoż mi co dał a ábym b mu oddał? co *kolwiek jeſt* pod wßyſtkim c niebem/ moje jeſt.

3 NIe zámilczę członkow jego/ áni śilney mocy jego/ áni grzecznego 4 kßtałtu jego. ✣ Ktoż odkryje wierzch odźienia jego? z dwojiſtymi wędźidłámi ſwymi/ ktoż przyſtąpi 5 *do niego?* ✣ Wrotá gęby jego/ ktoż otworzy? *bo* ſtrách około zębow jego. 6 ✣ Łuſki *jego* mocne *jáko* tarcze/ bárzo śćiśle ſpojone. 7 ✣ Jedná z drugą ták ſpojona/ że wiátr nie wchodźi 8 miedzy nie. ✣ Jedná do drugiey przylgnęłá: ujęły śię á nie dźielą 9 śię. ✣ Kichánie jego czyni błyſk/ á oczy jego *ſą* jáko powieki zorze. ✣ 10 Z uſt jego lámpy wychodzą: á iſkry 11 ogniſte wyrywáją śię. ✣ Z nozdrz jego wychodźi dym/ jáko z gárncá 12 wrzącego/ ábo kotłá. ✣ Dech jego węgle rozpala: á płomień z uſt jego 13 wychodźi. ✣ W ßyjey jego przemießkiwa moc: á boleść przed nim ućie-14 ka. ✣ Sztuki ćiáłá jego ſpojiły śię: cáłowite ſą w nim/ że śię nie poru-15 ßą. ✣ Serce jego twárde jáko kámień: ták twárde/ jáko ßtuká ſpod-16 niego kámieniá młyńſkiego. ✣ Gdy śię podnośi/ drżą mocárze: á od ſtrá-17 chu oczyśćiáją śię. ✣ Miecz ktory go śięga nie oſtoi śię: *áni* drzewce 18 *áni* ſtrzałá/ áni páncerz. ✣ Żelázo po-

Margin notes:
a Pſalm 51. 6. Rzym. 3. 4.
b H. Behemot.
c T. miedzy zwierzęty.
d H. Leviátán.
e H. Ciernieniem.
f H. Nápełnißli.
a H. Ktoż mie uprzedźił?
b Rzym 11. 35.
c 2 Moj 19. 5. Pſalm 24. 1. y 50. 12 1 Kor. 10. 26.

pocżyta sobie zá plewę/ á miedź zá drzewo zbotwiáłe. 19 Nieupłoszy go strzałá: á jáko źdźbło są u niego kámienie z proce. 20 Strzelbę sobie pocżyta jáko słomę: á pośmiewa się z szermowánia włocżnią. 21 Pod nim są ostre skorupy: ściele sobie ná rzecżách ostrych/ jáko ná błocie. 22 Cżyni że wre głębokość jáko gárniec/ á że się máci morze jáko w moździerzu. 23 Zá sobą jásną ścieszkę cżyni/ ták że się zda/ iż przepáść ma siwizne. 24 Niemász ná ziemi rownia jego: ktory ták stworzony jest/ że się niczego nie boji. 25 Wszelką rzecż wysoką lekce wáży: on jest Krolem nád wszystkimi srogimi zwierzęty.

ROZDZIAŁ XLII.

Iob wszechmocność Bożą, y swoję głupstwo wyznawa: Bogu zá łáskáwe objáwienie jego dźiękuje, mowy swe odrzuca, polepszenie obiecuje. 7. PAN Elifászá y towárzysze jego gromi, ucży ich jáko Bogá máją błagáć. 10. Jobá z choroby wybáwił, y hojnie mu pobłogosłáwił.

1 Tedy odpowiedźiał Job PAnu/ 2 y rzekł: Wiem że wszystko możesz/ y nie może być záhámowány zamysł twoj. 3 Ktoż jest ten/ *pytasz*, ktory záćimia rádę Bożą nie umiejętnie? Dla tego przyznawam/ żem nie zrozumiał: dźiwniejsze są te rzecży/ niżbym je mogł pojąć/ y zrozumieć. 4 Wysłuchaj że proszę/ gdybym mowił: á gdy ćię będę pytał/ oznájmij że mi. 5 *Przed tym* tylko uchu słyszáło o tobie: ále teraz oko 6 moje widźi ćię. Przetoż żáłuję y pokutuję w prochu/ y w popiele.

7 A Gdy odmowił PAn te słowá do Jobá/ rzekł PAn do Elifászá Temáńcżyká: Rozpalił się gniew moj przećiw tobie/ y przećiw dwiemá przyjaćiołom twojim/ żeśćie o mnie nie mowili ták przystojnie/ jáko Job 8 sługá moj. Przetoż teraz/ weźmijćie sobie śiedm ćielcow/ y śiedm báránow/ á idźćie do sługi mego Jobá/ y ofiárujćie cáłopalenie zá się: á Job sługá moj/ niech się modli zá wámi: Bo oblicże jego przyjmę: ábym nie ucżynił z wámi według głupstwá wászego: bośćie nie mowili ták przystojnie o mnie/ jáko Job sługá 9 moj. A ták odeszli Elifász Temáńcżyk/ y Bildád Suhitcżyk/ y Sofár Náámátcżyk/ y ucżynili jáko im rozkazał PAn/ y przyjął PAn oblicże Jobowe.

10 Zatym PAn przywroćił to/ co było pobrano Jobowi/ gdy się modlił zá przyjaćioły swoje: y rozmnożył PAn wszystko cokolwiek 11 miał Job/ w dwoj násob. Zeszli się tedy do niego wszyscy bráćia jego/ y wszystkie śiostry jego/ y *inni* wszyscy ktorzy go przed tym ználi/ y jedli z nim chleb w domu jego: á żáłując go/ ćieszyli go z strony wszystkiego złego/ ktore był PAn nań przywiodł: y dał mu káżdy z nich a upominek jeden/ y káżdy náusznicę złotą jedne. 12 A ták PAn błogosłáwił ostátnim *cżásom* Jobowym/ więcey niż pocżątkom jego. Bo miał cżternaśćie tyśięcy owiec/ y sześć tyśięcy wielbłądow/ y tyśiąc jarzm wołow/ y 13 tyśiąc ośllic. Miał też śiedm Synow/ y trzy corki. 14 Y dał imię pierwszey Jemimá: á imię drugiey Ketzyá: á imię trzećiey Kerenháppuch. 15 A nie znáydowáły się niewiásty ták piękne/ jáko corki Jobowe/ we wszystkiey oney źiemi: y dał im Oćiec ich dźiedźictwo miedzy bráćią ich. 16 Potym Job żył sto y cżterdźieśći lat: y oglądał b Syny swe/ y Syny Synow swojich/ áż do cżwartego pokolenia. 17 A umárł Job *bedąc* stárym/ y dni sytym.

a I. Idźn... I. Pi... niodz...

b Psalm 37.37

KSIEGI PSALMOW

Ktore po Zydowsku zowią Sepher Tehillim: to jest, Księgá chwał.

TE Księgi/ w ktore Dáwidowe/ y innych ludźi świętych Psálmy zebráne są/ zámykáją w sobie/ cżęśćią náuki/ cżęśćią ćwicżenia duchowne.

Nauki są o własnośćiach y o spráwách Bożych; á miánowićie o dobrodźiejstwách/ ktore ludowi Izráelskiemu pokázowal: Tákże o Osobie/ y Vrzędźie PAná Chrystusowym/ y o wykonániu tegoż urzędu; to jest/ o męce/ śmierći/ pogrzebie/ zmartwychwstániu/ w niebowstąpieniu/ y śiedzeniu ná práwicy Bożey: o wezwániu pogánow przez opowiádánie Ewángeliy S. do Chrystusá/ y o przyśćiu jego ná sąd.

Cwiczenia záś duchowne te są. I. Dźiękczynienia zá dobrodźiejstwá Boże. II. Modlitwy y wzywánie imienia Bożego/ we wszelákich potrzebách/ y utrapieniách. III. Poćiechy y utwierdzenia wiáry. IV. Sluby wdźięczności przećiwko Bogu.

A ták te Kśięgi wielce są potrzebne wszelkiego stanu ludźiom/ ktorzy tu ná świećie rozmáitym podlegli pokusom/ upadkom/ niebespieczeństwom/ y kłopotom. Niczego bowiem do zbudowánia y poćiechy wiernemu służącego niepokażesz/ coby śię w tych Kśięgách dostátecznie/ y wyráźnie ználeść nie miáło. Bo jesli potrzebujesz náuk o przednich Artykułách wiáry: jáko/ o prawdźiwey znájomośći Bożey/ o Osobie y Urzędźie Chrystusá PAná; O drodze zbáwienney: o karániu niezbożnych: o mocy y pożytkách słowá Bożego: O Wierze y o żywoćie pobożnym/ etc. znajdźiesz to wszystko obfićie w Psálmiech. ✤ Chcesz li záś potrzeby swoje przed Bogiem przedkłádáć/ o doczesne y wieczne dobrá onego prośić/ álbo zá odebráne dobrodźiejstwá jemu dźiękowáć: masz pogotowiu modlitwy/ y dźiękczynienia w tychże Psálmiech. Náwet/ potrzebujesz li poćiechy w doległośći swojey/ masz Psálmy ćieszące/ ktorymi śię Krol Dawid w utrapieniu swym/ á po nim lud Boży/ áż do czásow Antyochá okrutniká/ (bo áż do tego wieku Psálmy te skłądano) we wszelákich uciskách swojich pośilali. A ták ktobykolwiek tym sposobem Psálmy S. y przez pilne ich uważánie/ y w nich śię ćwiczenie/ sobie zwyczájne/ uczynił; tákowy czásu ná tym strawionego/ y prace podjętey/ nigdy żáłowáć nie będźie.

PSALM. I.

Ten Psálm jest innych Psalmow Przedmową: w ktorym opisuje. I. Pobożnych ludźi własnośći, zabáwy y błogosłáwieństwo doczesne. II. Niepobożnych odmiány y ná sądźie Bożym pohańbienie.

1 Błogosłáwiony mąż/ ktory nie chodźi a w rádźie niepobożnych/ á ná drodze grzesznych nie stoji/ y ná stolicy naśmiewcow nie śiedźi: ✤ 2 Ale w Zákonie PAńskim *jest* kochánie jego: á w Zákonie jego rozmyśla b we dnie y w nocy. ✤ 3 Abowiem będźie jáko drzewo c nád strumieniem wod wsádzone/ ktore owoc swoj wydawa czásu swego/ á list jego nie opada: y wszystko cokolwiek czynić będźie poszczęśći śię.

4 Lecz nie ták niepobożni: ále są jáko d plewá/ ktorą wiátr rozmiáta. ✤ 5 Przetoż śię niepobożni ná sądźie nie ostoją: áni grzesznicy w zgromádzeniu spráwiedliwych. ✤ 6 Abowiem zna PAN drogę spráwiedliwych: Ale drogá niepobożnych zginie.

a Przyp. 1. 10. 74. 14.
b [illegible]Moj. 17. 19. Jozue. 1. 8.
c Jerem. 17. 8.
d Jeb. 21. 18. Psalm. 35. 5. Ezá. 29. 5. Ozea. 13. 3. Matt. 3. 12.

PSALM. II.

I. Dawid dźiwuje śię zamysłom bezbożnikow przećiwko Chrystusowi PAnu, y náuce jego. II. Dekret Boży nieodmienny o krolestwie jego opowiáda, á przytym Prorocki y Kápłański jego urząd opisuje: III. Krole y Sędźie upomina, áby śię Chrystusowi PAnu poddawáli: upornym upadek, á posłusznym łáskę, obiecuje.

1 Przecz że śię a pogánie buntują? á narodowie przemyśláją prozne rzeczy? ✤ 2 Schodzą śię Krolowie źiemscy: á Kśiążętá rádzą społem przećiwko PANU/ y przećiw pomázáńcowi jego/ *mowiąc*: ✤ 3 Potárgajmy b związki ich: á odrzućmy od śiebie powrozy ich.

4 Ale ten ktory mieszka w niebie/ c śmieje śię: PAN szydźi z nich. ✤ 5 Tedy będźie mowił do nich w popędliwośći swojey: á w gniewie swojim przestrászy je/ *Mowiąc*: ✤ 6 Jam ći postánowił Krolá mojego nád Syonem/ gorą święta moją. ✤ 7 Opowiem ten dekret; PAN rzekł do mnie: Syn d moj jesteś ty/ jam ćiebie dźiś zpłodźił. ✤ 8 Żądaj odemnie/ á dam ći e narody dźiedźictwo twoje: á ośiádłość twoję/ gránice źiemie.

a Dźiej. 4. 25.
b Jerem. 2. 20.
c Przyp. 1. 26.
d Dźiej. 3. 33. Zyd. 3. 5. y 3. 5.
e Psalm. 22. 28. y 72. 8.

Po-

f Objaw. 2. 27. y 19. 15. g Psalm 34. 9. Przyp. 16. 20. Ezái. 30. 18. Jerem. 17. 7. Rzym. 9. 33. y 10. 11. 1 Piotr. 2. 6.

9 Potrzeß je f laską żelázną: á jáko naczynie zduńskie pokruszyß je.
10 Terázże tedy zrozumiejćie Krolowie: náuczćie śię sędźiowie ziemie. 11 Służćie PANU w bojáźni: á rozráduyćie śię zedrżeniem. 12 Pocáłujćie Syná / by śię snadź nie rozgniewał / y zginęlibyśćie w drodze / gdyby śię naniniey zápaliłá popędliwość jego. Błogosłáwieni g wßyscy ktorzy w nim ufáją.

PSALM. III.

I. *Ná mnostwo, złość, y mowy uszczypliwe z Absálomem przestawájących uskarża śię.* II. *W obronie Bożey, y jego uchu łáskáwym nadźieję zásádźiwszy; sobie pokoj, á nieprzyjaćiołom upadek, obiecuje.*

1 Psálm Dawidow / gdy ućiekał przed a Absálomem Synem swojim.

a 2 Sám. 15. 14.

2 PANJE / jáko śię námnożyło nieprzyjaćioł mojich? wiele ich powstawa przećiwko mnie. 3 Wiele ich mowią o duszy mojey? Nie mać ten rátunku od Bogá: Selá. 4 Ale ty PANie jesteś tarczą moją chwałą moją / y wywyższájącym głowę moję. 5 Głosem swym wołałem do Paná / á wysłuchał mię z gory S. swojey: Selá. 6 Jam śię układł / y zásnąłem / á ocućiłem śię: bo mię PAN podpierał. 7 Nie ulęknę b śię wielá tyśięcy ludu / ktorzy śię ná mię zewsząd zásádźili.

b Psalm 27. 3.

8 Powstań PANJE / wybaw mię BOŻE moj: ábowiemeś ty uderzył w lice wßystkie nieprzyjaćioły moje: á zęby niezbożnikow pokruszyłeś. 9 Od PANá c jest wybáwienie: á nád ludem twojm błogosłáwieństwo twoje: Selá.

c Ezái. 43. 11. Jerem. 2. 23. Oze. 13. 4.

PSALM. IV.

I. *Niewinnośći swey dufájąc, Bogá rátownika swego, o wysłuchánie prośi.* II. *Przećiwko kłamstwom y potwarzam ludźi nieżyczliwych, obroną Bożą śię ćieszy.* III. *Nieprzyjaćioły do uznánia upominą, z obrony Páńskiey bezpieczeństwá sobie otuchę czyniąc.*

1 Przedniejßemu śpiewakowi ná Neginoth Psálm Dawidow.

2 Wysłuchaj mię gdy ćię wzywam Boże spráwiedliwośći mojey: ktoryś mi spráwił przestrzeństwo w ućiśnieniu: zmiłuj śię náde mną / á wysłuchaj modlitwę moję.
3 Synowie ludzcy / y dokądże chwałę moję lżyć będźiećie miłując prozności / á szukájąc kłamstwá Selá. 4 Wiedzćież / żeć PAN odłączył sobie pobożnego: wysłucha PAN / gdy záwołam do niego.
5 Lękajćież śię / á nie a grzeszćie: rozmyślajćie w sercách swych / ná łożách wászych / á umilknićie: Selá. 6 Ofiárujćież ofiáry spráwiedliwośći / á ufajćie w PANU.

a Eph. 4. 26.

7 Wieleć ich mowią; Ktoż nam da oglądáć dobrá? ále ty PANJE / podnieś nád námi świátłość oblicza twe°. 8 Nąposobiß więtßą rádość w sercu mojm / niż oni miewáją gdy śię im zboża ich / y winá ich obfićie zrodzą: 9 W pokoju śię y położę y zásnę: bo ty sam PAnie czyniß / że bezpiecznie mießkam.

PSALM V.

I. *Dáwid od Saulá y pochlebcow jego śćiśniony, prośi PANA, żeby go wysłuchał, y Sąd spráwiedliwy nád niezbożnymi wykonał.* II. *Obiecuje mu zá to wesołą piosneczkę y z innymi chwalcámi.*

1 Przedniejßemu śpiewakowi ná Nechiloth Psálm Dawidow.

2 Przyjmij PANJE w uszy swe słowá moje / y wyrozumij doległośći moje. 3 Słuchaj pilnie głosu wołánia mego / Krolu moj / y Boże moj: boć śię modlę tobie. 4 PANJE / ráno usłyß głos moj; ráno przedłożę *modlitwę moję*, y będę wyglądał *pomocy*.
5 Abowiem ty / o Boże / nie kochaß śię a w nieprawośći / á nie zmießka z tobą złośnik. 6 Nie ostoją śię ßaleni przed oczymá twymi: ty maß w nienawiśći wßystkie / ktorzy broją nieprawość. 7 Wygubiß te ktorzy mowią b kłamstwo: męże krwáwym y zdrádliwym brzydźi śię PAN. 8 Ale ja w obfitośći miłośierdźia twego / wnidę do domu twego: á pokłonię c śię w kośćiele twojm świętym / w bojáźni twojey. 9 PANJE prowadź mię w spráwiedliwośći twojey / dla nieprzyjaćioł mojich: á wyprostuj

a Przyp. 3. 32. Mądr. 14. 9. b Psalm 101. 7. c Psalm 138. 1.

przed obliczem mojim drogę twoję.

10 ✤ Bo niemász nic szczerego w uśćiech ich: wnętrznośći ich złośliwe: gárdło d ich jáko grob otwárty; językiem swym pochlebuja.

11 Spustosz e je o Boże: Niech upádna od rád swojich; dla wielkośći przestępstwá ich / rozpądź je: ponieważ sa odpornymi tobie. ✤ A niechaj śię rozweselą wszyscy / co dufája w tobie: ná wieki niech wykrzykája / gdyż ich ty szczyćić będźiesz: y rozráduja śię w tobie / ktorzy miłuja imię twoje.

13 Abowiem / ty PAnie spráwiedliwemu błogosłáwić będźiesz: á zástáwisz f go jáko tarcza / dobrotliwośćia twoja.

d Psalm 10. 7. Rzym 3. 13. e I. Potęp e. f I. Ukoronuiesz go.

PSALM. VI.

I. Ná ćiele y duszy zehorzáły, modli śię Bogu, żeby surowośći zániechawszy, onemu dla chwały swey, wieku przedłużył. II. Tuszy, że Bog głos jego wysłucha, á nieprzyjaćioł upadkiem jego nie ućieszy.

1 Przednieyszemu śpiewakowi ná Neginoth y Seminit / Psálm Dawidow.

2 PAnie w a popędliwośći twojey nie náćieraj ná mię / á w gniewie twojim nie karz mię: ✤ 3 Zmiłuj śię náde mna PAnie / boméi mdły: uzdrow mię PAnie / boć śię strwożyły kośći moje: ✤ 4 Y duszá mojá bárzo jest zátrwożona: ále ty PAnie pokądże? Náwroć śię 5 PAnie / wyrwij duszę moję: ✤ Wybaw mię dla miłośierdźia twego ✤ 6 Abowiem / w śmierći niemász b pámiątki o tobie: á w grobie ktoż ćię wyznawáć będźie? ✤ 7 Sprácowałem śię od wzdychánia mego: opływa ná káżda noc pośćiel mojá / á łoże moje mokre jest od łez. ✤ 8 Záćmiło śię c dla gniewu oko moje; á zstárzáło śię twarz mojá dla wszystkich nieprzyjaćioł mojich.

a Psalm 38. 2. b Psalm 30. 10. y 88. 12 y 115. 17. Ezái. 38. 18. Syrác. 17. 26. c I. Od żalu. d Psalm 119. 115. Mátt. 7. 23. y 25. 41 Luk. 13. 27.

9 Odstąpćie d odemnie wszyscy ktorzy czynićie nieprawość: ábowiem PAN usłyszał głos płáczu mojego. ✤ 10 Usłyszał PAN prozbę moję: PAN modlitwę moję 11 przyjął. ✤ Niech śię záwstydzą y bárzo zátrwożą wszyscy nieprzyjaćiele moji / niech tył podádzą / á niech prętko pohańbieni będą.

PSALM VII.

I. Modli śię áby go PAn Bog od nieprzyjaćioł wybáwił. II. Spráwę jego rozsądźił y w spráwiedliwośći swojey nieprzyjaćioły pokarał: á złe zamysły ich ná nie sáme obroćił.

1 Szygájon Dawidowe / ktore śpiewał PANU / dla słow a Chusy / Syna Jemini.

2 PAnie Boże moj w tobie ufam: wybaw że mię od wszystkich prześládowcow mojich / y wyzwol mię: ✤ 3 By snadź duszę mojey nie porwał jáko lew / á nie rozszárpał / gdyby nie było ktoby ja wybáwił. ✤ 4 PAnie Boże moj / jeslim to uczynił / á jesli jest nieprawość w 5 ręku mojich. ✤ Jeslim złe oddał temu / ktory ze mna w pokoju mieszkał: jeslijem nie wyrwał tego / ktory mię 6 dręczył a bez przyczyny. ✤ Niechajże prześláduje nieprzyjaćiel duszę moje: á niechaj pochwyći / y podepce ná źiemi żywot moj: á sławę moje niech zágrzebie w proch: Selá.

7 ✤ Powstańże PAnie w popędliwośći twojey / podnieś śię przećiwko wśćiekłośći nieprzyjaćioł mojich: ocuć śię *á obroć śię* ku mnie / 8 boś ty sąd postánowił. ✤ Tedy śię do ćiebie zbieży zgromádzenie narodow: dla nich tedy uśiadź c ná wysokośći. 9 ✤ PAN będźie sądźił narody: Osądź że mię PAnie / według spráwiedliwośći mojey / y według niewinnośći mojey / ktora jest 10 przy mnie. ✤ Niechże / proszę / ustánie złość niepobożnych: á umocni spráwiedliwego / ktory doświadczasz d serc y wnętrznośći / o BOże spráwiedliwy!

11 BOg jest tarcza moja / ktory wybawia *ludźi* serca szczerego. ✤ 12 Bog jest sędźia spráwiedliwym: Bog obrusza śię co dźień *ná niezbożnego.* 13 ✤ Jesli śię nienáwroći / náostrzy miecz swoj: łuk swoj wyćiagnął y nágotował go. ✤ 14 Zgotował nań broń śmiertelna: á strzały swoje ná prześládowniki przyprá15 wił. ✤ Oto rodźi e nieprawość / bo

a 2. Sám. 16. 5. 11. b 1 Sám. 24. 6. y 26. 9. c I. Náwroć śię. d 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 Objáw. 2. 23. e Job. 15. 35. Ezái. 59. 4.

począł boleść: ále porodźi kłamstwo: ✤ 16 Kopał f doł/ y wykopał go: ále wpádnie w doł/ ktory sam uczynił. ✤ 17 Obroći śię boleść jego ná głowę jego: á ná wierzch głowy jego nieprawość jego spádnie.

18 Będę wystáwiał PAná według spráwiedliwośći jego: á będę śpiewał imieniowi PANA nawyższego.

f Psalm 9. 16. Przyp. 5. 22.

PSALM VIII.

Dawid I. Wysławia wielmożność Bożą ktorą y dziatkiná háńbę nieprzyjaćioł jego wysławiáją. II. Pokázuje, że tá znáczna jest przy stworzeniu wszystkich rzeczy, y w naprawie człowieká, przez Chrystusá PAná.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gittyth/ Psálm Dawidow.

2 PAnie PAnie nász/ jákoż zacne jest Imię twoje po wszystkiey ziemi! ktoryś wyniosł chwałę twoję nád niebiosá. ✤ 3 Z ust a niemowiątek/ y ssących/ ugruntowałeś moc twą, dla nieprzyjaćioł twojich/ ábyś wyniszczył nieprzyjaćielá/ y tego ktory śię mśći. ✤ 4 Gdy śię przypátruję niebiosom twojim/ dźiełu pálcow twojich/ mieśiącowi/ y gwiazdam ktoreś wystáwił: ✤ 5 *Tedy mowię*; Coż jest człowiek/ iż nań b pámiętász? ábo Syn człowieczy/ iż go náwiedzász? ✤ 6 Abowiem máło mniejszym uczyniłeś go c od Anjołow/ y chwałą y czćią ukoronowałeś go. ✤ 7 Dałeś mu opánowáć spráwy rąk d twojich/ wszystkoś poddał pod nogi jego. ✤ 8 Owce/ y woły wszystkie/ náto y zwierzętá polne. ✤ 9 Ptástwo niebieskie/ y ryby morskie/ y cokolwiek chodźi po śćieszkách morskich. 10 ✤ PAnie PAnie nász/ jáko zacne jest imię twoje/ po wszystkiey ziemi!

a Matt. 21. 16.
b Job. 7. 17. Psalm 144. 3. Zyd. 2. 6.
c H. Od Bogá.
d 1 Moj. 1. 28. y 9. 2. 1 Kor. 15. 25. 27.

PSALM IX.

I. Po zwyćięstwie nád Goliatem tryumfując, Boskim je sądom przypisuje. II. Ná obronę Bożą, żeby się spuszczáli ubodzy á utrapieni upomina. III. Bogá prośi, żeby y ná potym przy nim stawał.

Przedniejszemu śpiewakowi/ ná Hálmutlábben pieśń Dawidowá.

2 Będę wysławiał PAná/ ze wszystkiego sercá mego: opowiádáć będę wszystkie cudá twoje. ✤ 3 Rozweselę śię y rozráduję śię w tobie; będę śpiewał imieniowi twemu/ o Nawyższy. ✤ 4 Że śię obroćili nieprzyjaciele moji ná wstecz; upádli y poginęli od oblicznośći twojey. ✤ 5 Boś ty odpráwił sąd moj/ y spráwę moję: záśiadłeś ná stolicy a Sędźia spráwiedliwy. ✤ 6 Rozgromiłeś pogány/ zátráćiłeś złośniká imię ich wygłádźiłeś ná wieki wieczne. ✤ 7 O nieprzyjaćielu! *ázaż* wykonáne są spustoszenia twoje ná wieczność? Poburzyłeś miástá? y *owszem* ich sámych 8 pámiątká zginęłá z nimi. ✤ Ale PAn ná wieki trwa: zgotował stolicę 9 swoję ná sąd. ✤ On będźie sądźił okrąg ziemie b w spráwiedliwośći/ y 10 osądźi narody w prawośći. ✤ Y będźie PAn ućieczką c ubogiemu/ 11 ućieczką czásu ućisku. ✤ Y będą ufáć w tobie ktorzy znáją imię twoje: ábowiem nie opuszczász tych PAnie ktorzy 12 ćię szukáją. ✤ Spiewajćież PAnu/ ktory mieszka ná Syonie: opowiádajćie miedzy narody spráwy je13go. ✤ Bo on szuka d krwie/ y ma ją w pámięći: á niezápomina wołánia utrapionych.

14 Zmiłuj śię náde mną PAnie: obacz utrapienie moje/ od tych ktorzy mię máją w nienawiśći: ty/ co mię wyrywász z bram śmierći. ✤ 15 Abym opowiádał wszystkie chwały twoje w bramách corki Syońskiey weseląc śię w zbáwieniu twojim. ✤ 16 Zánurzeni są e pogánie w dole/ *ktory* uczynili: w śieći ktorą skryli zástáwili/ uwięzłá nogá ich. ✤ 17 Oznájmił śię PAn/ gdy uczynił sąd/ w spráwie rąk swojich śię złośnik usidlił. *Rzecz godna* rozmyślánia! Selá.

18 ✤ Niepobożni śię obrocą do piekłá: Wszyscy narodowie ktorzy zápominają 19 Bogá. ✤ Bo nie będźie ná wieki zápámiętány ubogi: oczekawánie 20 nędznych nie zginie ná wieki. ✤ Powstańże PAnie/ niech śię nie zmacnia śmiertelny człowiek: á niech narodowie osądzeni będą przed tobą. 21 ✤ PAnie puść ná nie strách: áby poználi narodowie iż są ludźmi *śmiertelnymi*: Selá.

a Psalm 7. 12. Jerem. 11. 20
b Psalm 96. 13. y 98. 13. Dźiej. 17. 31.
c Psalm 37. 39. y 46. 1 y 91. 2
d T. Mśćiśię.
e Psalm 7. 16 y 35. 8 Przyp. 26. 23.

PSALM X.

I. *Prosi żeby go Bog nie odstępował gdy nieprzyjaciel Bogá bluźni: chcąc jáko Lew pożrzeć niewinne.* II. *Cieszy się że się PAN podejmie utrapionych á okrutniki uskromi.*

1 PANIE przecież stoisz z dáleká? *przecież* się ukrywasz czásu ucisku? 2 Złośnik z hárdości prześláduje ubogiego: niechajże będą uchwyceni a w chytrych zamysłách/ ktore zámyśláją. 3 Bo się chlubi niezbożnik w pożądliwościách b duszę swojey; á łákomy błogosłáwi *sobie, á* drażni PAná. 4 Niepobożny dla pychy ktorą po sobie pokázuje nie pyta się *o Bogá.* c Wszystká myśl jego/ że niemász Bogá. 5 Dárzą mu się drogi jego ná káżdy czás: dálekie są sądy twoje od niego: Sapa przeciwko wszystkim nieprzyjacielom swym. 6 Mowi w sercu swym; Nie będę wzruszon od narodu do narodu d/ bo się *nie boję* złego. 7 Ustá jego pełne są e złorzeczeństwá/ y chytrości y zdrády: pod językiem jego uprzykrzenie y nieprawość. 8 Siedzi czyháiąc we wśiách: w skrytościách zábija niewinnego: oczy jego upátrują ubogiego. 9 Czyha w skrytym miejscu/ jáko lew w jámie swojey: dybie/ jákoby uchwycił ubogiego: ułápiwszy go/ ciągnie do sieci swojey. 10 Przypada/ przytula się/ y rzuca się mocą swoją ná wiele ubogich. 11 Mowi w sercu swym; Zápomniałci *tego* Bog: zákrył oblicze swoje/ nie ujrzy ná wieki. 12 Powstańże PANIE Boże/ podnieś rękę twoję: nie zápominajże ubogich. 13 Przeczże niezbożnik drażni Bogá/ mowiąc w sercu swym; Nie będziesz się *o tym* pytał.

14 ALe ty widzisz ucisk/ y krzywdę upátrujesz/ ábyś *im* odpłácił ręką twą: ná ciebie ć się spuścił ubogi: Tyś jest pomocnikiem sierotce. 15 Pokrusz rámię niepobożnego/ y złośniká: dowiáduj się o jego niezbożności/ *áż* go nie stánie. 16 PAN *jest* Krolem g ná wieki wieczne: ále narodowie zginą z ziemie jego. 17 Żądości h pokornych wysłuchawasz PANIE: utwirdzasz sercá ich: náchylasz ku 18 *nim* ucha twojego. Abyś sąd uczynił i sierocie y chudźinie: áby go więcey nie trapił człowiek śmiertelny ná ziemi.

PSALM XI.

I. *Przymawia tym, co się z náuki jego naśmiewáli.* II. *Cieszy się że Bog wszytko widzi, ktory swojich doświadcza y one miłuje, á niepobożne srodze karze.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi *Psálm* Dawidow.

WPANU *ja* ufám: Jákoż tedy mowicie duszy mojey; Ulátuj *jáko* ptak z gory swojey. 2 Bo oto niepobożni náciągáją łuk/ przykłádáją strzałę swą ná cięciwę/ áby strzeláli w ciemności ná uprzejme sercem. 3 Ale zamysły ich będą skázone: Bo spráwiedliwy/ coż uczynił?

4 PAN *jest* w kośćiele a świętym swojim: Stolicá PAńska *jest* ná niebie: oczy jego b upátrują: powieki jego doświadczáją synow ludzkich. 5 PAN doświadcza spráwiedliwego: ále niepobożnego/ y miłującego nieprawość/ ma w nienawiści duszá jego. 6 Wyleje jáko deszcz/ ná niepobożne/ śidłá/ ogień y siárkę/ c á wicher będzie częstką kielichá ich. 7 Bo spráwiedliwy PAN/ spráwiedliwość miłuje: ná szczerego pátrzą oczy jego.

PSALM XII.

I. *Prosi PANA, áby pobożne od ucisku, y obłudy pochlebcow záchowat.* II. *Cieszy się pewnością zniszczenia niezbożnych, á pobożnych wybáwienia.* III. *Powtarza prozbę swę, o záchowánie wiernych, przeciwko bezbożnym.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi Seminith/ pieśń Dawidowá.

2 RAtuj PANIE/ boć *już* nie stawá a miłośiernego/ á wyginęli uprzejmi z Synow ludzkich. 3 Káżdy mowi kłamstwo z bliźnim swojim: usty pochlebnymi/ dwojákim sercem mowią.

4 NIechajże PAN wytráci wszystkie wárgi pochlebne/ y język mowiący rzeczy wyniosłe. 5 Ktorzy mowią; Językiem nászym przewiedziemy/ wárgi násze zá námi są:

Marginalia: a Psalm 7. 16. y 9. 16. Przyp. 5. 22. b I. Wzgłości. c Psalm 14. 1. y 53. 2. d I. Nigdy. e Rzym. 3. 14. f Psalm 94. 7. g Psalm 29. 10. y 145. 13. y 146. 9. Jerem. 10. 10. Tren. 5. 15. Dáni. 4. 31. y 6. 26. h Psalm 18. 28. y 34. 7. i 2 Moj. 22. 25. 5 Moj. 10. 18. Inni Psál. 10. a Abák. 2. 20. b Psalm 94. 9. y 113. 6. Ezá. 66. 1. Mátt. 5. 34. c I. Duch wichru. I. II. a Ezái. 57. 1. Mich. 7. 2.

b 1 Sám. 22.31. Psalm. 18.31. y 19.9. y 119. 140. Przyp. 30. 7. c T. Pobożno.

6 Ktoż jest Pánem nászym? Dla znisczenia ubogich / y dla wołánia nędznych teraz powstánę / mowi PAN: postáwię w bespiecżności *tego*, ná ktorego śidłá stawiáją. 7 Słowá PAńskie / słowá b cżyste: *jáko* śrebro wypłáwione w piecu gliniánym / śiedm kroć przelewáne. 8 TY PANIE záchowaj c je: strzeż ich od rodzáju tego áż ná wieki. 9 Że wszystkich stron niepobożni krążą / gdy wywyższeni bywáją napodlejszy miedzy Syny ludzkimi.

I. 12.

PSALM XIII.

I. *Uskarża śię, że PAn pomoc swą w utrapieniu jego, odwłacża.* II. *Prośi o wybáwienie, áby śię przeciwnicy jego nie chełpili: PANA záś to chwalić obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

2 DOkądże PANie? Zápomnisz że mię ná wieki? dokądże ukrywáć będźiesz oblicża twego 3 przede mną? Dokądże śię będę rádźił w duszy swojey? *á* trapił w sercu mojim przez *cáły* dźień? Dokądże śię będźie wywyższał nieprzyjaćiel moj náde mną? 4 Wejrzyże / wysłuchaj mię PANIE Boże moj / oświeć ocży me: bym snadź nie zásnał w 5 śmierći. By snádź nie rzekł nieprzyjaćiel moj; Przemogłem go: *á* żeby śię nieprzyjaćiele moji nie rádowáli / gdybym śię záchwiał. 6 Ale ja w miłośierdźiu twojim ufam: Rozráduje śię serce moje w zbáwieniu twojim: będę śpiewał PAnu / że mi dał wiele dobrego.

I. 13.

PSALM XIV.

I. *Szaleństwo, y złość Synom ludzkim przypisawszy, Bożym doświádczeniem tego potwirdza.* II. *Złym strách y pohánbienie: A dobrym wybáwienie obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

a Psalm. 10. 4. y 53.2.

2 GŁupi rzekł a w sercu swojm; Niemász Bogá: Popsowáli śię obrzydliwymi śię stáli w zabáwách swojich: nie mász ktoby cżynił do- 3 brze. PAn z niebios pojrzał ná Syny ludzkie / áby obacżył byliby b kto rozumny / y szukájący Bogá. 4 *Aleć* wszyscy odstąpili / jednáko c śię nie użytecżnymi stáli: nie mász ktoby cżynił dobrze / nie mász y jednego. 5 AZaż niewiedzą wszyscy cżyniciele nieprawośći / że pożyrája lud moj *jáko wiec* chleb jedzą? *ále* PAná nie wzywája. 6 TAm śię bárzo ulękną / gdyż BOG jest przy narodźie sprawiedliwego. 7 Hánbićie ráde ubogiego: ále PAn jest nádźieją jego. 8 Ktoż da z Syonu wybáwienie Izráelowi? Gdy záśię wyprowádźi PAn z więźienia lud swoj / rozráduje śię Jákob / á Izráel śię rozweseli.

b Rzym. 3. 10. c H. Prześmierdli.

I. 14.

PSALM XV.

Prawdźiwych członkow, pielgrzymujące y tryumfującego Kośćiołá Bożego, cnoty y własnośći opisawszy: Trwáłość im wiecżną obiecuje.

1 Pieśń Dawidowá.

a Psalm. 24. 4. Ezai. 33.15. b 3 Moj. 19. 6. Efez. 4. 25. c 2 Moj. 22.25. 3 Moj. 25.36. 5 Moj. 23.19. d Ján. 13.17.

PANie / ktoż będźie przebywał w przybytku twojim? Ktoż będźie mieszkał ná świętey gorze two- 2 jey? *Ten* ktory a chodźi w niewinnośći / y cżyni sprawiedliwość: á mowi prawdę w sercu swojim. 3 Ktory nie obmawia b językiem swojim: nic złego nie cżyni bliźniemu swemu: áni zelżywośći kłádźie ná 4 bliźniego swego. Przed ktorego ocżymá wzgárdzony jest niezbożnik: ále *te* ktorzy śię boją PAná ma w ucżciwośći: ktory choć przyśięże z 5 szkodą swoją / nie odmienia. Ktory pieniędzy swych c nie dawá ná lichwę: y dárow przećiwko niewinnym nieprzyjmuje. Kto to d cżyni / niezáchwieje śię ná wieki.

I. 15.

PSALM XVI.

I. *Prośi Dawid żeby go Bog záchował: Gdyż on w nim dufa.* II. *Upewnia śię o Przytomnośći Bożey, o zmartwychwstaniu swojim y o otrzymániu żywotá wiecżnego.*

1 Złotá pieśń Dawidowá.

2 STrzeż mię o Boże / bo w tobie ufam. Rzecz *duszo mojá* Pánu: Tyś PAn *moj*, á dobroć mojá nicći nie pomoże:

Ale

3 Ale świętym/ ktorzy są ná ziemi y zacnym/ w ktorych wszystko kochánie moje.

4 Rozmnożą się boleści tych/ ktorzy się zá cudzym Bogiem a kwápią: nie ukuszę ze krwie mokrych ofiar ich/ áni wezmę imion ich w ustá moje.

5 Pan jest cząstká b dziedzictwá mego / y kielichá mego: ty zátrzymawasz los moj. 6 Sznury mi przypádły ná *miejscách* wesołych: á dziedzictwo wdzięczne *przyszło* ná mię.

7 Będę błogosławił PAná/ ktory mi dał rádę: *Gdyż* y w nocy ćwiczą mię nerki moje.

8 Stawiałem PANA záwsze c przed oczymá swymi: á iż on jest po prawicy mojey / nie będę wzruszony. 9 Przetoż uweseliło się serce moje / á rozrádowáłá się chwałá mojá: Do tego / ciáło moje 10 mieszkáć będzie bespiecznie. Bo nie d zostáwisz duszę mojey w grobie / áni dopuścisz e świętemu twemu 11 oglądáć skáżenia. Oznájmisz mi drogę żywotá: Obfitość wesela jest przed obliczem twojim: rozkoszy po prawicy twojey áż ná wieki.

a H. Posáżo obcego Bogá. b Psalm. 73.26. Tren. 3. 24. c Dziej 2. 25. d Dziej. 2. 31. 13.35 e H. Miłosierne-mu.

I. 16.

PSALM XVII.

I. *Bogá prosi o rátunek przeciw Saulowi y pomocnikom jego.* II. *Przedkłada mu wiárę, szczerość, niewinność, y ufność swoję wnim.*

1 Modlitwá Dawidowá.

Wysłuchaj PAnie spráwiedliwość *moję*; miej wzgląd ná wołánie moje: przyjmi w uszy modlitwę moję/ ktora czynię ustý nie o-2 błudnymi. Od oblicznośći twojey/ sąd moj niech wynidźie: oczy twoje 3 niech pátrzą ná uprzejmość. Doświadczyłeś a serca mego / náwiedźiłeś *je* w nocy: doświadczyłeś mię ogniem / áleś nic nie ználazł: myśli *moje*, nie uprzedzáją ust mo-4 jich. Co się tknie spraw ludzkich/ według słowá ust twojich: chroni-5 łem się drogi okrutniká. Zátrzymawaj kroki moje ná drogách twych: áby się nie chwiały nogi 6 moje. Ja ćię wzywam/ bo mię wysłuchawasz Boże: nákłoń uchá twego ku mnie / wysłuchaj słowá moje.

a Psalm. 7. 10. Przyp. 17. 3.

7 Okaż miłośierdźie twoje ty/ ktory ochraniasz dufájących w tobie / od tych / ktorzy powstawáją przećiwko 8 práwicy twojey. Strzeż mię jáko b źrzenice oká: pod cieniem c skrzy-9 deł twojich ukryj mię: Przed twa-rzą niepobożnych ktorzy mię niszczą *przed* nieprzyjaćioły duszę mojey / 10 ktorzy mię ogárneli. Tukiem swojim okryli się: hárdźie mowią usty 11 swymi. Gdźiekolwiek idźiemy obtoczyli nas: oczy swe násádźili/ áby 12 nas potráćili ku ziemi. Káżdy z nich podobien jest lwowi prágnącemu łupu/ y lwiećiu śiedzącemu w jámie. 13 Powstańże Pánie/ uprzedź twarz jego/ potrąć go: wyrwij duszę moję od niezbożnego mieczem twojim. 14 *Wyrwij mię* od ludźi ręką twoją o PAnie: od ludźi tego świátá; ktorych dźiał jest w tym żywoćie/ á ktorych brzuch z spiżárnie twojey nápełniasz / z kąd násyceni bywáją / *y* Synowie ich: á zostawiáją ostátki 15 swoje dźiećiom swojim. *Ale* ja w spráwiedliwośći oglądam oblicze twoje: Gdy się ocucę násycony będę obrázem *oblicznośći* twojey.

b 5 Moj. 32.10. Zách. 2. 8. c R nt. 2. 12. Psalm. 91. 4.

I. 17.

PSALM XVIII.

I. *Wysławia Bogá że nieprzyjáćioły jego poráził, y krolestwo mu spokojne przywroćił.* II. *Opisuje pomoc Bożą, y z niebezpieczeństwá wyważenie.* III. *Niewinność swą pokazawszy, dobre łáskę y obronę PAńską ćieszy: złym zaś ie kaźnią przegraża.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi *pieśń* Dawidá sługi PAńskiego / ktory mowił do PAná słowá tey pieśni/ onego dniá gdy go PAN wyrwał z rąk wszystkich nieprzyjaćieł jego/ y z ręki a Saulowey / y rzekł:

2 Rozmiłuję się ćiebie PAnie / 3 mocy mojá. Pán opoká moja twierdza moja/ y wybáwićielem mojim: Bog moj skáłá mojá/ w nim będę b ufał: tarczá mojá / y rog zbáwienia mego / ućieczka c mojá. 4 Wzywałem PAná chwalebnego / á od nieprzyjaćioł mojich byłem wybáwiony.

5 Ogárnęły mię były boleśći d śmierći / á potoki niepobożnych

a 2 Sám. 22. 1. b Zyd. 2. 13. c H. wysoki zamek. d Psalm. 116.3.

6 zátrwożyły mie. ♣ Boleśći grobu ogárnęły mie były / záchwyćiły mie śidłá śmierći. 7 ♣ W utrapieniu mojim wzywałem PAná / y wołałem do Bogá mego: wysłuchał z kośćiołá e swego głos moj / á wołánie moje przed oblicznośćią jego przyßło do ußu jego.

8 TEdy śie ziemiá wzrußyłá y zádrżáłá: á fundámenty gor zátrząsnęły śie / y wzrußyły śie od gniewu jego. 9 ♣ Występował dym z nozdrz jego / y ogień pożyrájący z ust jego: węgle śie rozpaliło od niego. 10 ♣ Náklonił niebios / y zstąpił: á ćiemność *byłá* pod nogámi jego. 11 ♣ A wśiadßy ná Cherubá latał: latał ná skrzydłách f wiátrowych. 12 ♣ Uczynił sobie z ćiemnośći g ukryćie / około śiebie namiot swoj z ćiemnych wod / y z gęstych obłokow. 13 ♣ Od blásku przed nim / rozeßły śie obłoki jego / grad y węgle ogniste. 14 ♣ Y zágrzmiał ná niebie PAn / á Náwyżßy wydał głos swoj / grad y węgle ogniste. 15 ♣ Wypuśćił strzały h swe / y rozproßył je: á błyskáwicámi gęstymi rozgromił je. 16 ♣ Y okazáły śie głębokośći wod / á odkryte są grunty świátá ná fukánie twoje PAnie: y ná tchnienie wiátru nozdrz twojich.

17 POsławßy z wysokośći záchwyćił i mie: wyćiągnął mie z wod wielkich. 18 ♣ Wyrwał mie od mocnego nieprzyjaćielá mego / y od tych ktorzy mie mieli w nienawiśći / choć byli mocniejßymi nád mie. 19 ♣ Uprzedźili mie byli w dźień utrapienia mego: ále PAn był podporą k moją.

20 YWywiodł mie ná przestrzeństwo: wyrwał mie / iż mie umiłował. 21 ♣ Nádgrodźił mi PAn według spráwiedliwośći mojey: według czystośći rąk mojich oddał mi. 22 ♣ Bom strzegł drog Páńskich / ánim odstąpił niezbożnie od Bogá mego. ♣ 23 Bom miał wßystkie sądy jego przed oczymá mymi; á ustaw jego nie odrzucałem od śiebie. 24 ♣ Owßem byłem ßczerym przed nim / á strzegłem śie od niepráwośći mojey. 25 ♣ Przetoż oddał mi PAn według spráwiedliwośći mojey; według czystośći rąk mojich / *ktora byłá* przed oczymá jego. 26 ♣ *Ty Pánie* z miłośiernym l miłośiernie śie obejdźieß: á z mężem ßczerym / ßczerze sobie postąpiß. 27 ♣ Z uprzyjmym uprzyjmie śie obejdźieß: á z przewrotnym przewrotnie sobie postąpiß. 28 ♣ Abowiem ty lud utrapiony wybáwiß / á oczy wyniosłe m poniżyß.

29 TY záiste rozświećiß pochodnią moje: PAn Bog moj oświeći ćiemnośći moje. 30 ♣ Gdyż z tobą przebiłem śie przez wojsko: á z Bogiem mojim przeskoczyłem mur. ♣ 31 Drogá Boża doskonáła n *jest*: słowo PAńskie jest o ogniem wypłáwione: tarczą jest wßystkich ktorzy w nim ufáją. 32 ♣ Bo ktoż jest p Bog / oprocz PAná? á kto opoká / oprocz Bogá nászego? 33 ♣ *On jest* Bogiem ktory mie opásuje mocą: á czyni prostą drogę moję. 34 ♣ Krzepi q nogi moje jáko jelenie: á ná wysokich miejscách mojich stawia mie. 35 ♣ Ćwiczy ręce moje do boju: ták / iż kruße łuk miedźiány rámionámi swymi.

36 DAłeś mi tez tarcz zbáwienia twego: á práwicá twojá podpieráłá mie / y dobrotliwość twojá uwielmożyłá mie. 37 ♣ Rozßyrzyłeś kroki moje podemną: ták / że śie nie záchwiáły goleni moje. 38 ♣ Goniłem nieprzyjaćioły moje / á dośćignąłem ich: y nie wroćiłem śie áżem je wytráćił. 39 ♣ Poráźiłem je ták / iż nie mogli powstáć: upádli pod nogi moje. 40 ♣ Tyś mie opásał mocą ku bitwie: powstawájące przećiwko mnie / obáliłeś pod mie. 41 ♣ Podałeś mi tył nieprzyjaćioł mojich / ábym te ktorzy mie nienawidzą wykorzenił. 42 ♣ Wołáli / ále nie *był* ktoby *je* wybáwił: do PAná / ále ich niewysłuchał. 43 ♣ Y potárłem je / jáko proch od wiátru: jáko błoto ná ulicách / podeptałem je.

44 WYrwałeś mie od zwad ludzkich / á postáwiłeś mie głową narodom: lud ktoregom nie znał służył mi. 45 ♣ Skoro usłyßeli / byli mi posłußni: cudzoźiemcy / obłudnie mi śie r poddawáli. 46 ♣ Cudzoźiemcy opádli / á drżeli w zámknieniách swojich. 47 ♣ Żywie PAn / błogosłáwiona opoká mojá: przetoż niech będźie wywyßßony Bog zbáwienia mego.

e *Psalm.* 3. 5. y 118. 5 y 120. 1 *Tren.* 3. 56.
f *Psalm.* 104. 3.
g *Psalm.* 97. 2.
h *Abak.* 3. 4.
i *Psalm.* 57. 4.
k *Psalm.* 91. 9.
l 2 *Sám.* 22. 26. *Mátt.* 5. 7.
m *Ezái.* 2. 11. 1 *Piotr* 5. 5.
n 5 *Moj.* 32. 4. *Dáni.* 4. 34. *Objáw.* 15. 3.
o 2 *Sám.* 22. 31. *Psalm.* 12. 7. y 119. 140. *Przyp.* 30. 5.
p 5 *Moj.* 32. 39. 1 *Sám.* 2. 2. *Psalm.* 86. 8. *Ezái.* 45. 5.
q *H. Rowna.*
r *A. Kłamali mno.* *Joz.* 9. 24.

48 ♣ Bog jest ktory mi zleca pomsty/ y 49 podbija mi narody. ♣ *Tyś* wybáwićiel moj od nieprzyjaćioł mojich: Tyś mie nád powstawájące przećiwko mnie wywyżßył: od męzá drápieżnego wyrwałeś mie. 50 ♣ Przetoż ćię PAnie będę s wyznawał miedzy narody: á będę śpiewał Jmieniowi twemu. 51 ♣ Boś zacnie wybáwił Krolá swego: á czyniß miłośierdźie pomázáńcowi swemu Dawidowi/ y naśieniu jego/ áż ná wieki.

s Rzym 15. 9.

I. 18.

PSALM XIX.

I. Moc y mądrość Boską wßystkiemu świátu jáwno być pokázuje: z porządku y obrotow niebieskich, y wypußczánia głosu Ewángeliey ná wßystkie kráje świátá. II. PAnu śię modli o grzechow tájnych odpußczenie.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 NJebiosá opowiádáją chwałę Bożą: á dźieło rąk jego Rozpostárćie oznájmuje. 3 ♣ Dźień dniowi podawa słowo: á noc nocy pokázuje umiejętność. 4 ♣ Niemáß języká áni mowy/ a gdźieby głosu ich słycháć nie było. 5 ♣ Ná wßystkę źiemię wyßedł b porządek ich: á ná kończyny okręgu źiemie słowá ich: słońcu ná 6 nich namiot wystáwił. ♣ A to jáko oblubieniec wychodźi z łożnice swojey: ráduje śię jáko obrzym/ ktory ma bieżeć w drogę. 7 ♣ Wychodźi od kończyn niebios: á obchodźi je áż do kończyn ich: á niemáß nic/ coby śię mogło ukryć przed gorącem jego.

a T. Ludu ábo narodu.

b Rzym 10.18.

8 ZAkon PAński jest doskonáły/ c náwracájący duße: świádectwo Páńskie wierne/ dawájące mądrość nieumiejętnemu. 9 ♣ Przykázánia Páńskie *są* práwe/ uweselájące serce: Przykázánie PAńskie czyste/ 10 oświecájące oczy. ♣ Bojaźń PAńska czysta/ trwájąca ná wieki: sądy PAńskie są prawdźiwe/ á przytym y 11 spráwiedliwe. ♣ Pożądliwße d nád złoto/ y nád wiele nawybornieyßego złotá: y słodße nád miod *y nád* 12 plaster miodowy. ♣ Sługá też twoj bywa oświecony przez nie: A kto ich przestrzega/ odnośi zapłátę wielką.

c Psalm. 12. 7. y 18. 31 y 119. 140.

d Psalm. 119. 72 Przyp 8. 11.

e Psalm. 119. 103.

13 ALe wystepki ktoż zrozumie? Od tájemnych *wystepkow* oczyść 14 mie. ♣ Y od swowolnych záchowaj sługę twego/ áby nie pánowáły nádemną: tedy doskonáłym będę/ á będę oczyśćiony od przestępstwá 15 wielkiego. ♣ Niechże będą przyjemne słowá ust mojich/ y rozmyßlánie sercá mego przed obliczem twojim: PANie skáło mojá/ y Odkupićielu moj.

I. 19.

PSALM XX.

Lud Izráelski krolowi swemu, ná nieprzyjaciela idącemu, zwyćięstwá od Bogá winßuje: Pewnie wierząc, że jego práwicá Krolá ich obroni á nieprzyjacioły, swey śile ufájące, porázi.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 NJechżeć ćię PAN wysłucha w dźień utrapienia: niechżeć ćię wywyżßy imię Bogá Jákobowego. 3 ♣ Niechći ześle rátunek z świątnice/ á 4 z Syonu niech ćię podeprze. ♣ Niech wspomni ná wßystkie ofiáry twoje: á cáłopalenia twoje niech w popioł 5 obroći: Selá. ♣ Niechći da *wßystko*, według sercá twego: á wßelką rádę 6 twoję niech wypełni. ♣ Rozweselimy śię w wybáwieniu twojim/ á w Jmieniu Bogá náßego chorągiew podnieśiemy. ♣ Niech wypełni PAn wßystkie prozby twoje.

7 TEraześmy poználi/ iż PAN wybáwił pomázáńcá swego: á *iż* go wysłuchał z niebá swego świętego/ przez zbáwienną moc 8 práwice swojey. ♣ Jedni w woźiech/ a á drudzy w koniech *ufáją*. Ale my ná Jmię Páná Bogá náßego wspominamy. 9 ♣ Oni polegli y upádli: á mysmy powstáli/ y ostojimy śię.

a 2 Krol. 19. 22.

10 PAnie *ty nas* záchowaj. A Krol nas niech wysłucha w dźień wołánia náßego.

I. 20.

PSALM XXI.

I. Izráelczycy dźiękują Bogu zá zwyćięstwá, y zá inne błogosłáwieństwá, ktore Dawidowi dawał: wychwalájąc wiárę, y ufność jego w PAnu. II. Chlubią śię nádźieją o zgłádzeniu nieprzyjaćioł. III. Proßą PAna o dálßy rátunek wdźięczność obiecując.

1 Przedniejßemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

Pánie

2 PAnie w mocy twojey ráduje śię Krol: á w zbáwieniu twojim/ 3 wielce śię weseli. Dałeś mu żądość sercá jego: á prożby uſt jego nie odmowiłeś mu: Selá. 4 Abowiemeś go uprzedźił błogoſłáwieńſtwy hojnymi: włożyłeś ná głowę jego koronę ze złotá ſzczerego. 5 Prośił ćię o żywot: á dałeś mu przedłużenie dni ná wieki wiekow. 6 Wielka jeſt chwałá jego w zbáwieniu twojim: chwałą y zacnośćią przyodziałeś go. 7 Boś go wyſtáwił ná rozmáite błogosłáwieńſtwo/ áż ná wieki: rozweſeliłeś go weſelem oblicza twego. 8 Gdyż Krol nádźieję ma w PAnu: á z miłośierdźia Nawyżſzego nie będźie poruſzony.

9 NAjdźie ręká twojá wſzyſtkie nieprzyjáćioły twoje: práwicá twojá dośięże *wſzyſtkich*, co ćię w 10 nienawiśći máją. Uczyniſz je jáko piec ognisty czáſu gniewu twego: PAn w popędliwośći ſwojey wy- 11 tráći je/ á ogień je pożrze. Płemię ich z źiemie wygubiſz/ á naśienie 12 ich z Synow ludzkich. Abowiem czyhał ná twoje złe: zmyślali rádę 13 *ktorey dowieść* nie mogli. Przetoż wyſtáwiſz je zá cel: ćięćiwę twą wyćiągnieſz przećiwko twarzy ich.

14 PODnieśże śię PANie w mocy twojey: tedy będźiemy śpiewáć/ y wyſławiáć możność twoję.

I. 21.

PSALM XXII.

I. Wyſtawia nam Prorok w oſobie ſwey Syná Bożego, w mękách krzyżowych, Ojcu śię modlącego: Opiſując jego dufność, uśćżypki nieprzyjáćielſkie, utrapienia y krzywdy. II. *Kroleſtwo jego wyſtawia, ktorego dobr wſzyſtkie narody záżywájąc, Bogu do poſług obowiązáć śię miáły.*

1 Przedniejſzemu śpiewakowi ná czás poránny Psálm Dawidow.

2 BOże moj á Boże moj czemuś a) mię opuśćił? oddaliłeś śię od wybáwienia mego: od ſłow ryku mojego! 3 Boże moj wołam we dnie/ á nie ozywaſz mi śię! y w nocy/ á nie mogę śię uſpokojić! 4 Aleś ty Swięty/ mieſzkájący w chwałach Izráelſkich. 5 W tobie nádźieję mieli Ojcowie náſzy: nádźieję mieli/ á wy- 6 báwiłeś je. Do ćiebie wołáli/ á wybáwieni ſą: w tobie nádźieję b mie- 7 li/ á nie byli pohánbieni. Alem ja robak/ á nie człowiek: pośmiewiſko ludzkie/ y wzgárdá poſpolſtwá. 8 Wſzyſcy ktorzy mię widzą ſzydzą c ze mnie: wykrzywiáją gębę: chwieją 9 głową, *mowiąc:* Zpuśćił śię ná d PAná; niechże go wyrwie: Niech go wybáwi/ ponieważ śię w nim kocha.

10 Aleś ty jeſt/ ktoryś mię wywiodł e z żywotá/ czyniąc mi dobrą nádźieję jeſzcze u pierśi mátki mo- 11 jey. Ná tobie zpolegam od národzenia ſwego: z żywotá mátki mo- 12 jey tyś Bogiem mojim. Nie oddalájże śię odemnie: ábowiem utrapienie bliſkie jeſt: á niemáſz ktoby 13 rátował. Obtoczyło mię mnoſtwo ćielcow: bycy z Bázán f oblegli mię. 14 Otworzyli ná mię gębę ſwą/ jáko 15 lew ſzarpájący y ryczący. Rozpłynąłem śię jáko wodá/ á rozſtąpiły śię wſzyſtkie kośći moje: ſtáło śię ſerce moje jáko woſk/ zſtopniáło w 16 pośrzod wnętrznośći mojich. Wyſchłá jáko ſkorupá moc mojá: á język moj przyſchł do podniebnia mego: náwet w prochu śmierći położyłeś mię. 17 Abowiem pśi mię obſkoczyli: gromádá złośnikow obległá mię: przebodli g ręce moje/ y nogi 18 moje. Zliczyłbym wſzyſtkie kośći moje: lecz oni ná mię pátrząc/ przy- 19 pátrują mi śię. Rozdźielili h odźienie moje miedzy śię/ á o ſzáty 20 moje los miotáli. Ale ty PAnie/ nie oddalaj śię: mocy mojá ná rá- 21 tunek moj poſpieſz. Wyrwi od mie- czá duſzę moję: z mocy pśiey jedyna- 22 czkę moję. Wybaw mię z páſzczęki lwiey/ á od rogow jednorożcowych wyzwol mię.

23 TEdy opowiem i Imię twoje brá- ćiey mey: w pośrzod zgromádze- 24 nia chwalić ćię będę: *Mowiąc;* Ktorzy śię boićie PAná/ chwalćie go: wſzyſtko potomſtwo Jákobowe wyſławiajćie go: á niech śię go boji 25 wſzyſtko naśienie Izráelſkie. Abowiem nie wzgárdźił/ áni śię odwroćił od utrapienia ubogiego; áni

a) Mátt. 27.46. Márk. 15.34.

b Pſalm 25. 3 y 31. 2 Ezái 49. 23 Rzym 9. 33

c Mátt. 27. 39

d Mát 27. 43

e Pſalm 71. 6

f 5 Moj 32. 14

g Mátt 27. 35. Márk. 15. 24. Luk. 23. 33. Ján. 19. 23.

h Luk. 23. 34. Ján. 19. 24.

i Żyd. 2. 12.

skrył od niego oblicza swego: owszem gdy do niego wołał/ wysłuchał go. ♣

26 O tobie chwała k moja w zgromádzeniu wielkim: śluby moje oddam przed tymi/ ktorzy się ciebie boją.

27 ♣ Będą jeść ubodzy/ y násycą się: chwalić będą PANA/ ktorzy go szukają: serce wásze żyć będzie ná wieki. ♣

28 Wspomną l y náwrocą się do PANA/ wszystkie gránice ziemie: y kłániáć się będą przed obliczem twojim wszystkie pokolenia narodow. ♣

29 Abowiem PAńskie *jest* krolestwo/ á on pánuje nád narody. ♣

30 Wszyscy m bogáci ziemie będą jeść/ y upádáć *przed nim*: przed oblicznością jego kłániáć się będą wszyscy zstępujący w proch/ y *ktorzy* duszę swey żywo záchowáć niemogą. ♣

31 Nasienie ich służyć mu będzie/ á będzie przypisane PANU/ w káżdym wieku. ♣

32 Zbieżą się/ á będą opowiádáli spráwiedliwość jego (narodowi ktory z nich wynidzie) iż *je on* wykonał.

PSALM XXIII.

I. W podobieństwie dobrego Pásterzá, rząd, opátrzność, y dobroć Bożą przećiwko sobie, Dawid wysławia. II. Tuszy że tákowey łáski ná wieki záżywáć będzie.

Psálm Dawidow.

1 PAN jest Pásterzem a mojim: ná niczym mi nie zejdzie. ♣

2 Ná paszách zielonych postáwił mię: á do wod ćichych prowádzi mię. ♣

3 Duszę moję posila: prowádzi mię ścieszkámi spráwiedliwośći/ dla imienia swego. ♣

4 Choćbym też b chodził w dolinie ćienia śmierći/ nie będę się bał złego: ábowiemeś ty c ze mną: laská twoja/ y kij twoj/ te mię ćieszą.

5 ♣ Przed obliczem mojim gotujesz stoł przećiwko nieprzyjaciołom mojim: pomázałeś Olejkiem głowę moję/ kubek moj jest opływájący.

6 NAd to/ dobrodziejstwo y miłosierdzie twe pojdą zá mną/ po wszystkie dni żywotá mego: á będę mieszkał w domu PAńskim ná długie czásy.

PSALM XXIV.

I. Jáko cáły świát PAńską włąsnośćią jest, ták osobliwie ći należą do krolestwá jego, ktorzy go w niewinnośći żywotá náśládują. II. *Monárchy upomina żeby krolestwu PAná Chrystusowemu w sobie y w dźierżáwách swych miejsce dáli.*

Psálm Dawidow.

1 PAńska jest a ziemia/ y nápełnienie jey: okrąg ziemie/ y ktorzy mieszkają ná nim. ♣

2 Bo on ná morzu ugruntował b ją: á ná rzekách utwierdził ją.

3 KTo z wstąpi c ná gorę PAńską? á kto stánie ná miejscu świętym jego? ♣

4 *Człowiek* niewinnych rąk/ y czystego sercá: ktory nie skłania ku márności duszę swey/ á nie przysięga zdrádliwie. ♣

5 Ten weźmie błogosłáwieństwo od PAná: y spráwiedliwość od Bogá zbáwićielá swego.

6 ♣ Teńći jest narod szukájących go: szukájących oblicza twego/ Boże Jákobow: Selá.

7 PODnieśćież o bramy d wierzchy wásze! podnieśćie się wy bramy wieczne/ áby wszedł Krol chwały. ♣

8 Ktoryż to jest Krol chwały? PAN mocny y możny/ PAN mocny w boju. ♣

9 Podnieśćież o bramy wierzchy wásze! podnieśćie się wy bramy wieczne/ áby wszedł Krol chwały. ♣

10 Ktoryż to jest Krol chwały? PAN Zastępow: tenći *jest* Krol chwały: Selá.

PSALM XXV.

I. Prosi PAná, żeby mu drogę prawdy pokazał, grzechy młodośći, y inne wszystkie odpuśćił, w przymierze przyjął, ubłogosłáwił, y w káżdey potrzebie nie odstępował. II *Wybáwienia ze wszelákich ućisków Ludowi Bożemu życzy.*

Psálm Dawidow.

1 DO ćiebie Pánie duszę moję podnoszę. ♣

2 Boże moj w tobie a ufam: niech nie będę záwstydzony/ niech się nie weselą nieprzyjaćiele moji ze mnie. ♣

3 A ták wszyscy/ ktorzy oczekawáją ćiebie/ nie będą záwstydzeni: záwstydzeni będą bez przyczyny nieprawość czyniący. ♣

4 Pánie daj mi b poznáć drogi twe: śćieżek twojich naucz mię. ♣

5 Daj ábym chodził w prawdzie twojey/ y naucz mię: boś ty jest Bog zbáwienia

mego

Margin notes:

k *Psalm.* 35.18. y 68.27
l *Psalm* 2.8. y 72.11 y 86.9. *Ezai.* 60.14.
m *H. Tłuśći*
I. 22.
a *Ezai.* 40.11. *Jerem* 23.4. *Ezech* 34.23. *Jan.* 10.11. 1 *Piotr* 2.25.
b *Psalm* 3.4. y 118.6.
c *Rzym* 8.31.
I. 23.

a 2 *Moj.* 19.5. 3 *Moj.* 10.14. *Job.* 41.2. *Psalm* 50.12. 1 *Kor.* 10.26
b *Job.* 26.7. y 38.6. *Psalm* 104.5. y 136.6
c *Psalm.* 15.2. *Ezai.* 33.14.
d *H. głowy.*
I. 24.
a *Psalm* 22.6. y 31.2. y 34.6
b *Psalm* 27.11 y 86.11 y 119.

mego: ciebie oczekawam dnia káżdego. ✠ Wspomni ná litośći twoje PAnie/ y ná miłośierdźia twoje/ ktore ſą od ᶜ wieku. ✠ Grzechow młodośći mojey/ y przeſtępſtw mojich nie rácz pámiętáć: według miłośierdźia twego wſpomni ná mie/ dla dobroći twojey PAnie.

Dobry y práwy jeſt PAn: przetoż drogi náucza grzeſznikow. ✠ Poprowádźi ćichę w ſądźie: á náuczy pokornych drogi ſwojey. ✠ Wſzyſtkie śćieżki PAńſkie ſą miłośierdźie y prawdá/ tym/ ktorzy ſtrzegą przymierza jego/ y świádectwá jego. ✠ PAnie/ dla imienia twego/ odpuść niepráwość moję/ bo wielka jeſt. ✠ Jeſtże ćżłowiek co śię boji PAná? Náuczy go drogi/ ktoraby miał obráć. ✠ Duſzá jego w dobrym przemieſzkawáć będźie/ á naśienie jego odźiedźiczy źiemię. ✠ Tájemnicá Páńſka objáwioná jeſt tym/ ktorzy śię go boją/ á przymierze ſwoje oznájmuje im: Oczy moje uſtáwicznie pátrzą ná PAná: ábowiem on wywodźi z śieći nogi moje.

Wejrzyjże ná mie/ á zmiłuj śię náde mną: bom jeſt nędzny y opuſzczony. ✠ Utrapienia ſercá mego rozmnożyły śię: z ućiſkow mojich wywiedź mie. ✠ Obacz udręczenie moje/ y prace moje: á odpuść wſzyſtkie grzechy moje. ✠ Obacz nieprzyjáćioły moje/ jáko śię rozmnożyli: á máją mię niesłuſznie ᵈ w nienawiśći. ✠ Strzeż duſze mojey/ á wyrwi mię/ ábym nie był pohańbiony: bo w tobie nádźieję mam. ✠ Niewinność y ſzczerość niech mię ſtrzegą: bom ná ćię oczekawał. ✠ O Boże/ wybawże Izráelá ze wſzyſtkich ućiſkow jego.

PSALM XXVI.

I. *Ukrzywdzony od złośliwych ludźi, puſzcza ſpráwy ſwe ná rozſądek y doświadczenie PAńſkie.* II. *Zeby nie był policzony miedzy złymi, Bogá prośi.*

Psálm Dawidow.

Sądź mię PAnie! Boć ja w niewinnośći mojey chodzę: á w PAnu ufájąc/ nie záchwieję śię. Probuj mię PAnie/ y doświadcz mię: wypław a ogniem nerki moje y ſerce moje. ✠ Abowiem miłośierdźie twoje jeſt przed oczymá mojimi: á będę chodźił w prawdźie twojey. ✠ Nie záśiadałem z ludźmi ᵇ kłamliwymi: á z obłudnikámi nie kumałem śię. ✠ Nienawidźiałem zgromádzenia złośnikow: á z niepobożnymi nie záśiadałem. ✠ Umywałem w niewinnośći ręce moje: á obchodzę wokoło Ołtarz twoj PAnie. ✠ Abym ći wzdawał chwałę głośną: á opowiádał wſzyſtkie cudá twoje. ✠ Pánie/ umiłowałem mieſzkánie domu twego/ y miejſce przybytku chwały twojey.

Nie zágárniajże z grzeſznikámi duſze mojey: áni z mężámi krwáwymi/ żywotá mojego. ✠ W ktorych ręku jeſt przewrotność: á práwicá ich pełna podárkow. ✠ Ale ja w niewinnośći mojey chodzę; odkupże mię/ á zmiłuj śię náde mną.

Nogá mojá ſtánęłá ná rowninie: w zgromádzeniach będę błogosłáwił PAná.

PSALM XXVII.

I. *Pokázuje że poki go Bog ſtrzeże, á nieprzyjaćiel mu ſtráſzny nie będźie.* II. *Społeczności świętych żąda.* III. *Pomoc PAná czekájącym obiecuje.*

Psálm Dawidow.

PAn jeſt ᵃ światłośćią mojá/ y zbáwieniem mojim/ kogoż śię bać będę? PAn jeſt mocą żywotá mego/ kogoż śię mam lękáć? ✠ Gdy śię zbiorą przećiwko mnie złośnicy/ áby pożárli ćiáło moje: Przećiwnicy moji/ y nieprzyjaćiele moji/ sámi śię potknęli y upádli. ✠ Przetoż choćby wojſko przećiwko mnie ᶜ ſtánęło/ nie ulęknie śię ſerce moje: choćby powſtáłá przećiwko mnie wojná/ przećię ja w tym ufam.

Jednem rzecz prośił Páná/ y tey ſzukáć będę/ ábym mieſzkał ᵈ w domu PAńſkim/ po wſzyſtkie dni żywotá mego: á żebym oglądał wdźięczność PAńſką/ y dowiádował śię w kośćiele jego. ✠ Bo mię ſkryje w dźień zły ᵉ w przybytku ſwojim: záchowa mię w ſkrytośći namiotu ſwego/ á ná ſkále wywyżſzy mię. ✠ A ták wywyżſzoná bę-

[Margin: c Psalm 103.17 y 106.1 y 107.1 y 136.1 Jerem. 33.11. — d Jan. 15.25. — I. 25. — a Psalm 7.10. — b Job. 31.5. — I. 26. — a Miche. 7.8. — b Psalm 118.6. — c Psalm 3.7. — d Psalm 23.6. — e Psalm. 22.7. Psalm. 91.3.]

dźie głowá mojá/ nád nieprzyjaćioły mojimi/ ktorzy ſą około mnie: y bedę ofiárował w przybytku jego ofiáry wykrzykánia: bedę śpiewał y chwały wzdawał PAnu.

7 Wyſłuchaj PAnie głos moj *kiedy* wołam: á zmiłuj śię náde mną/ y wyſłuchaj mię. 8 ✠ O tobie przemyśláwa ſerce moje/ *ktorys rzekł*: ✠ Szukajćie twarzy mojey. Przetoż twarzy twojey PAnie ſzukáć bedę. 9 ✠ Nie ukrywájże twarzy twojey przede mną/ áni odrzucaj w gniewie ſługi twego; tyś bywał rátunkiem mojim: Nie opuſzczájże mię/ áni mię odſtepuj Boże zbáwienia mego. 10 ✠ Choć Oćiec f moj/ y mátká mojá opuśćili mię/ wſzákże 11 PAn przyjął mię. ✠ Náucz mię PAnie drogi g twojey: á prowadź mię śćieżką dla tych/ ktorzy mię 12 podſtrzegáją. ✠ Nie podawájże mię ná wolą nieprzyjaćioł mojich: ábowiem powſtáli przećiwko mnie świádkowie fałſzywi/ y ten ktory 13 tchnie okrućieńſtwem. ✠ Bym był nie wierzył/ że mam oglądáć dobroć PAńſką w źiemi h żywiących/ *złeby o mnie było*.

14 Oczekawájże i PAná: zmacniaj śię/ *á on* utwirdźi ſerce twoje. Przetoż oczekawaj PAná.

f Ezdi. 63.16. y 64.8. g Pſalm 25. 4. y 86.11 y 119. h Pſalm 116.9. y 142.6 i Ezdi. 25. 9. y 33.2. Abák. 2. 3.

I. 27.

PSALM XXVIII.

I. Dawid prośi Bogá áby go rátował. II. Że modlitwá jego ſkutek wźięłá, Bogá chwali. III. Dálſzey opieki jego, ſobie y ludowi Bożemu żąda.

Pſalm Dawidow.

1 DO ćiebie PAnie wołam/ ſkáło mojá nie milczná *wołánie* moje/ a bym ſnadź jeśli mi śię nie odzowieſz/ nie ſtał śię podobnym zſtepującym do grobu. 2 ✠ Wyſłuchájże głos prozb mojich/ gdy wołam do ćiebie; gdy podnoſzę rece moje do świątnice świetey twojey. 3 ✠ Nie zágarniaj mię z niezbożnymi/ y z czyniącymi nieprawość: ktorzy mowią o pokoju b z bliźnimi ſwymi/ á *myślą* złe w ſercách ſwojich. 4 ✠ Oddájże im według ſpraw ich/ y według złych uczynkow ich/ według prace rąk ich oddaj im: oddaj im zapłáte ich. 5 ✠ Abowiem nie zrozumiewáją ſpraw PAńſkich/ áni uczynkow rąk jego: *przetoż* je popſuje/ á nie pobuduje ich.

a Pſalm 143.7. b Pſalm 12. 3. Jerem. 9. 8.

6 Błogosłáwiony PAn: ábowiem wyſłuchał głos prozb mojich. 7 ✠ PAn jeſt mocą mojá c y tarczą mojá/ w nim nádźieję miáło ſerce moje/ á jeſtem porátowány: przetoż śię rozweſeliło ſerce moje/ á pieśnią mojá chwalić go bedę. 8 ✠ PAn jeſt mocą ſwych/ y mocą d zbáwienia pomázáncá ſwego on jeſt.

9 Zbaw lud twoj *PAnie*, á błogosław dźiedźictwu twemu/ y páś je/ y wywyżſzaj áż ná wieki.

c Pſalm 3. 4. d Pſalm 29.11.

I. 28.

PSALM. XXIX.

I. Dawid nápomina mocárze świátá tego, áby PAná wielbili z mocy jego, ktory okázuje w dźiwnych ſpráwách ſwojich, á nabárźiey w kośćiele ſwojim. II. *Upewnia, że w obronie ſwey lud ſwoj záwżdy chowáć bedźie*

Pſalm Dawidow.

1 ODdawájćie PAnu Synowie mocarzow/ oddawájćie PAnu chwałe y moc. 2 ✠ Oddawájćie PAnu chwałe imienia jego: kłaniajćie śię PAnu/ w ozdobie świetobliwośći. 3 ✠ Głos PAńſki nád wodámi: Bog chwalebny wzbudza gromy: PAN nád wodámi wielkimi. 4 ✠ Głos PAńſki mocny/ głos PAńſki wielmożny. 5 ✠ Głos PAńſki Cedry łamie: kruſzy 6 PAn cedry Libáńſkie. ✠ Y czyni je ſkakáć jáko ćielętá: Liban y Syryon/ jáko młody jednorożec. 7 ✠ Głos 8 PAńſki krzeſze płomień ognisty. ✠ *Ná* głos PAńſki z bolem puſtynie rodzą: z bolem rodźi *ná głos* PAńſki puſtynia 9 Kádes. ✠ Ná głos PAńſki z bolem rodzą łánie/ y odkrywáją śie láſy: ále w kośćiele ſwym opowiáda wſzyſtkę chwałę *ſwoję*. 10 ✠ Pán nád a potopem śiedźiał: y bedźie śiedźiał; PAn *bedąc* Krolem ná wieki.

11 PAN doda mocy ludowi ſwojemu: PAn bedźie błogosłáwił ludowi ſwemu w pokoju.

a 1 Moj. 1. 2.

I. 29.

PSALM. XXX.

I. *Dźiekuje Bogu, że go od prześládowánia Abſálomowego wybáwił, y ná kroleſtwo przywroćił.* II. *Inſzych do wielbienia PAná upomina.* III. *Wypiſuje przyczyny, dla ktorych go PAn był odſtąpił, y jáko śię do Bogá náwroćił.*

Pſálm

1 Psálm pieśni przy poświęceniu domu Dawidowego.

2 PAnie wywyższáć cię będę: ábowiem wywyższyłeś mię/ á nie dałeś pociechy nieprzyjaciołom mojim ze mnie. ♣ 3 PAnie Boże mój/ wołałem do ciebie/ á uzdrowiłeś mię. ♣ 4 PAnie wywiodłeś z piekłá duszę moję: záchowałeś mię przy żywocie ábym nie zstąpił do grobu. ♣ 5 Spiewajcież PAnu święci jego: á wysławiajcie pámiątkę świętobliwości jego. ♣ 6 Abowiem prętko przemija a gniew jego/ ále *po wszystek* żywot *trwa* dobra wola jego: z wieczorá bywa płácz/ ále z poránku wesele.

7 RZekłem w szczęściu swojim: Nie będę poruszony ná wieki. 8 ♣ *Abowiem* ty PAnie według woli twojey umocniłeś był górę moję mocą: ále skoroś ukrył oblicze swoje/ ztrwożyłem się: ♣ 9 *T*wołałem do ciebie PAnie/ á PAnum się modlił/ 10 mówiąc: ♣ Co zá pożytek ze krwie mojey/ gdybym zstąpił do dołu? izali cię proch b chwalić będzie/ izali opowie prawdę twoję? ♣ 11 Wysłuchajże PAnie/ á zmiłuj się náde mną: PAnie/ bądź pomocnikiem 12 mojim. ♣ *Tedyś* odmienił płácz mój w pląsánie: zdjąłeś *ze mnie* wór mój á przepásáłeś mię rádością.

13 PRzetoż tobie śpiewáć będzie c chwałá *mojá*, á milczeć nie będzie: PAnie Boże mój/ ná wieki wysławiáć cię będę.

a Ezái. 54. 8.
b Psalm 6. 6. y 115. 17. Ezái. 38. 18.
c T. Język moj.

I. 30.

PSALM XXXI.

I. O prętkie z ciężkości wyrwánie Bogá prosi, oświadczájąc, że on ná nim sámym cále spolega. II. Potrzeby swe ponowiwszy, háńby y zguby nieżyczliwym życzy. III. Dobroć Bożą wychwalájąc: inne do chwały y ufności ku niemu upomina.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidów.

2 W Tobie PAnie a nádzieję mam niech nie będę b záwstydzony ná wieki: w spráwiedliwości twojey wybaw mię. ♣ 3 Nákłoń ku mnie uchá twego; co rychley wybaw mię: bądźże mi mocną skáłą/ domem obronnym/ ábyś mię záchował. ♣ 4 Boś ty jest skáłá moja/ y obroná moja: przetoż dla imienia twego prowadź mię/ y záprowadź mię. ♣ 5 Wywiedź mię z sieci/ którą zástáwili ná mię: boś ty jest mocą moją. 6 ♣ W ręce c twoje poruczam duchá mego: odkupiłeś mię PAnie Boże 7 prawdziwy. ♣ Mam w nienawiści te/ którzy przestrzegáją próżnych márności: bo ja w PAnu nádzieję 8 pokładam. ♣ Będę się rádował y weselił w miłosierdziu twojim/ żeś wejrzał ná utrapienie moje/ *d* poznałeś uciśnienie duszę mojey. ♣ 9 Aniś mię záwárł w ręce nieprzyjacielá: *áleś* postáwił ná przestrzeń10stwie nogi moje. ♣ Zmiłuj się náde mną PAnie/ bom jest uciśniony/ wywiędłá d od żáłości twarz mojá: *tákże y* duszá mojá y żywot mój. ♣ 11 Abowiem zwątláło od boleści zdrowie moje/ á látá moje od wzdychánia: zemdláłá dla utrapienia me[go] siłá mojá/ á kości moje wyschły. ♣ 12 U wszystkich nieprzyjaciół mojich jestem w poháńbieniu wielkim/ á náwięcey u e sąsiadów mojich: stałem się ná postrách znájomym mojim: którzy mię widzą ná dworze/ uciekáją przede mną. ♣ 13 Wypadłem z pámięci jáko umárły: stałem się já14ko naczynie ztłuczone. ♣ Abowiem násłucham się uszczypków od wielu: stráchu *dość* zewsząd/ gdy się náradzáją wespół przeciwko mnie/ chytrze przemyśláwájąc/ áby odjęli du15szę moję. ♣ Ale ja w tobie mam nádzieję PAnie: rzekłem; Tyś jest Bo16giem mojim. ♣ W ręku twojich *s[zcz]ásy* moje: wyrwijże mię z ręki nieprzyjaciół twojich/ y od tych którzy 17 mię prześládują. ♣ Oświeć oblicze twoje nád sługą twojim: wybaw 18 mię przez miłosierdzie twoje. ♣ PAnie/ niech nie będę poháńbiony/ ponieważ cię wzywam: niech się záwstydzą niezbożni/ y zámilkną w 19 grobie. ♣ Niech zániemieją wárgi kłamliwe/ które mówią przeciwko spráwiedliwemu *rzeczy* przykre/ z hárdością y wzgárdą.

20 O Jákoż *jest* wielka dobroć twojá/ którąś f záchował bojącym się ciebie/ którąś pokázował tym/ którzy ufáją w tobie/ przed Syny

a Psalm 22. 6. 125. 2. Ezái. 49. 23.
b Psalm 71. 1.
c Luk. 23. 46. Dziej. 7. 60.
d Psalm 6. 8.
e Job. 19. 13. Psalm 38. 12.
f Ezái. 64. 4. 1 Kor. 2. 9.

21 ludzkimi. Ukrywasz je g w skrytośći oblicza twego/ przed hárdośćią człowieczą: ukrywasz je *jáko* w namiećie/ przed swarliwymi językámi.
22 Błogosławiony PAn/ bo dźiwnie okazał miłośierdźie swoje przećiwko mnie/ *jákoby* w mieśćie obronnym.
23 Jam rzekł w ućiekániu mojim: odrzuconym jest od oczu twojich/ áleś ty wysłuchał głos modlitew mojich/ gdym wołał do ćiebie.
24 Miłujćież PAná wszyscy święći jego: *boć* PAN wiernych strzeże/ á oddawa sowićie hárdźie postępującemu.
25 Zmacniajćie się (á pośili *Bog* sercá h wásze) wszyscy ktorzy nádźieję maćie w PAnu.

PSALM XXXII.

I. Błogosławieństwo naprawdźiwsze być twirdźi, komu Bog grzechy odpuszcza, y onych mu nie przyczyta. II. Rząd Boży nád ludźmy zgrzechow uwolnionymi, y ich ku niemu powinność opisawszy, nie pokutującym wiele złego, á dobrym rádośćy weséle obiecuje.

1 *Pieśń* Dawidowá náuczájąca. Błogosławiony *człowiek* ktoremu odpuszczono nieprawość/ á ktorego zákryty jest grzech.
2 Błogosławiony a człowiek/ ktoremu niepoczyta PAN nieprawośći/ á w ktorego duchu niemász zdrády.
3 Gdym b milczał/ schnęły kośći moje w nárzekániu mojim/ ná káżdy dźień.
4 Ponieważ we dnie y w nocy ćiężáłá nádemną ręká twojá: obroćiłá się wilgotność mojá w suszą letnią: Selá.
5 *Przetoż* grzech moj oznájmiłem tobie/ á nieprawośći mojey nie kryłem: Rzekłem: Wyznám c ná się przestępstwá moje PAnu/ á tyś odpuśćił nieprawość grzechu mego: Selá.
6 Oto się tobie będźie modlił káżdy d święty czásu ktorego możesz e być ználeziony; á choć wzbiorą powodźi wod wielkich/ przećię go nie dośięgą.
7 Tyś jest ućieczká f moja: od uciśnienia záchowasz mię/ y piosnkámi rádosnego wybáwienia uraczysz *mię*: Selá.
8 Dámći rozum/ y náuczę ćię drogi/ po ktorey masz chodźić: dámci rádę *obroćiwszy* ná ćię oko moje.

9 Nie bądźćież jáko koń/ *ábo* jáko muł ktorzy rozumu niemáją/ ktorych gęby uzdą g y wędźidłem kiełznáć muśisz/ áby się ná ćię nie porywáły.
10 Wiele boleśći *przypada* ná h złośniká: ále ufájącego w PAnu/ miłośierdźie ogárnie.
11 Weselćie się w PAnu/ y ráduyćie się spráwiedliwi: á wykrzykajćie wszyscy/ ktorzyśćie sercá szczerego.

PSALM XXXIII.

I. Vpomina wierne áby Bogá chwalili: dla tego iż w obietnicách wierny, w sprawách możny, spráwiedliwy y dobrotliwy. II. ufność swą w Bogu pokłada, á łáski y dobroći jego żąda.

1 Weselćie się w PANu spráwiedliwi: *boć* szczerym przystoji chwalić *PANá*.
2 Wysławiajćie PAná/ ná hárfie/ ná lutni/ ná instrumenćie o dźieśiąći stronách/ śpiewajćie mu.
3 Spiewajćież mu piosnkę nową: dobrze mu y głośno grajćie.
4 Abowiem szczere *jest* słowo PAńskie/ y wszystkie spráwy jego wierne.
5 Miłuje *sądy* spráwiedliwość: Pełna a jest źiemiá miłośierdźia PAńskiego.
6 Słowem PAńskim są niebiosá b uczynione: á Duchem ust jego wszystko wojsko ich.
7 Ktory zgromádźił jáko ná kupę c wody morskie/ y złożył do skárbu przepáśći.
8 Niech się boji PAná wszystká źiemiá: niech się go lękáją wszyscy obywátele okręgu źiemie.
9 Abowiem on d rzekł/ y stáło się: on rozkazał/ á stánęło.
10 PAn rozprasza rády narodow: á wniwecz e obraca zamysły ludzkie.
11 *Ale* rádá f PAńska trwa ná wieki: á myśli sercá jego od narodu do narodu.
12 Błogosławiony g naród/ ktorego PAn jest Bogiem jego: lud/ ktory sobie obrał zá dźiedźictwo.
13 PAn pátrzy z h niebá/ y widźi wszystkie syny ludzkie.
14 Z mieśiscá mieszkánia swego pogląda ná wszystkie obywátele źiemie.
15 Ktory stworzył serce káżdego z nich: upátruje wszystkie spráwy ich.
16 Niebywa Krol wybáwiony przez wielkość wojská/ *áni* mocarz nie ujdźie przez wielką moc swoję.
17 Omylny jest koń ku wybáwieniu: á nie wyrywa wielkośćia

g Psalm 91. 1.
h Psalm 27. 14.
I. 31.
a Rzym. 4. 7.
b I. Zámilczał.
c Przyp. 28. 13. 1 Jan. 1. 9.
d H. Miłośierny.
e Psalm 55. 6. 2 Kor. 6. 2.
f Psalm 9. 10.

g Przyp. 26. 3.
h Ezái. 57. 20.
I. 32.
a Psalm 119. 64.
b 1 Moj. 1. 6. 7.
c Job. 38. 8. Jerem. 5. 22. 1 Moj. 1. 9.
d 1 Moj. 1. 2. 3.
e Job. 5. 12.
f Przyp. 19. 21. Ezái. 46. 10.
g Psalm 65. 5. y 144. 15.
h 2 Kron. 16. 9. Job. 28. 24.

18 ścią mocy swojey. ✤ Oto oko PAńskie i nád tymi ktorzy śię go boją; nád tymi ktorzy dufáją w miłośier-19 dźiu jego. ✤ Aby wyrwał od śmierći duszę ich/ á pożywił je w głodźie.

20 Duszá nászá oczekawa PAná/ on rátunek nász/ y tarcżá ná-21 szá. ✤ W nim záprawdę rozweseli śię serce násze: bo w Imieniu jego świętym ufamy. ✤ Niechże będźie miłośierdźie twoje PAnie nád námi/ jákośmy nádźieję w tobie mieli.

PSALM XXXIV.

I. Dawid wybáwiony z rąk Abimelechowych, Bogu dźiękuje, przykłádem swym y innych utrapionych, do chwały Bożey pobudza. II. Powinnośći wiernych ku Bogu opisuje, y czynić je każe.

1 *Psálm* Dawidow/ gdy sobie a odmienił postáwę przed Abimelechem: od ktorego będąc wygnány/ odszedł.

2 Będę błogosłáwił PAná/ ná káżdy czás: záwżdy *będźie* 3 chwałá jego w uśćiech moich. ✤ W PAnu śię chlubić będźie duszá mojá: *to* usłyszawszy pokorni rozwese-4 lą śię. ✤ Wielbćie PAná ze mną: á wywyższajmy Imię jego społecznie. 5 ✤ *Bom* szukał PAná/ y wysłuchał mię: á ze wszystkich strachow moich wyrwał mię.

6 Ktorzy nań poglądáją/ á zbiegáją śię *do niego*, oblicża ich 7 nie będą záwstydzone. ✤ Ten chudźiná wołał/ á PAn b wysłuchał: y ze wszystkich ućiskow jego wybáwił 8 go. ✤ Zátacża obóz Anjoł PAński około tych/ ktorzy śię go boją: y wy-9 rywa je. ✤ Z kosztujćież obaczćie/ jáko jest dobry PAn: Błogosłáwiony 10 człowiek/ c ktory w nim ufa. ✤ Bojćie śię PAná święći jego: bo nie mász niedostátku bojącym śię go. ✤ 11 Lwiętá niedostátek ćierpią y głod; lecz szukájącym PAná/ nie będźie schodźiło ná wszelkim dobrym.

12 Pódźćież Synowie/ słuchájćie mię: Bojáźni PAńskiey was 13 náucżę. ✤ Ktoż jest d co chce *długo* żyć: á miłuje dni/ áby widźiał do-14 brá? ✤ Strzeż językájá twego od złego/ á warg twoich áby nie mowiły 15 zdrády. ✤ Odwroć śię od złego/ á czyń dobrze: szukaj pokoju/ á ścigaj go.

16 Oczy e PAńskie *otworzone są* ná spráwiedliwe: á uszy jego ná 17 wołánie ich. ✤ *Ale* oblicże PAńskie przećiwko tym/ ktorzy broją złośći: áby wykorzenił z źiemie pámiątkę 18 ich. ✤ Wołáją *spráwiedliwi*, á PAn ich wysłuchawa/ y ze wszystkich trudnośći ich wybawia je. 19 ✤ Bliski *jest* PAn tym/ ktorzy są skruszonego serca: á utrapione w duchu záchowywá. 20 ✤ Wiele złego *przychodźi* ná spráwiedliwego: ále z tego wszyst-21 kiego wyrywa go PAn. ✤ On strzeże wszystkich kośći jego/ *ták iż* y je-22 dná z nich nie skruszy śię. ✤ Zábije złość niepobożnego: á ktorzy w nienawiśći máją spráwiedliwego/ będą f zpustoszeni. 23 ✤ *Ale* PAn odkupi dusze sług swojich: á nie będą zpustoszeni wszyscy/ ktorzy w nim ufáją.

PSALM XXXV.

I. PAná záwoławszy ná pomoc, złym zgubę, á duszy swey wybáwienie obiecuje. II. Pokazawszy złość, y obłudę ich ku sobie, prośi, żeby PAN spráwę jego rostrzygnąwszy, nieprzyjaćiołom gębę zátkał. III. Zá co mu dobrzy chwałę oddáć obiecuje.

Psálm Dawidow.

1 Rozpieraj śię PAnie z tymi/ ktorzy śię ze mną spieráją: á walcz przećiwko tym/ ktorzy walczą 2 przećiwko mnie. ✤ Porwij puklerz y tarcżą: á powstań ná rátunek moj. 3 ✤ Dobądź włocznie/ á staw śię ná drodze przećiwko tym/ ktorzy mię prześládują. Rzeczże duszy mojey: Jam *jest* zbáwieniem twojim. ✤ 4 Niech będą pohánbieni a y záwstydzeni/ ktorzy szukáją dusze mojey: niech tył podádzą/ y niech będą záwstydzeni/ ktorzy mi źle myślą. ✤ 5 Niech będą jáko plewy b przed wiátrem: á Anjoł PAński niechaj je 6 rozproszy. ✤ Niech będźie drogá ich ćiemna y śliska: á Anjoł PAński 7 niech je goni. ✤ Abowiem bez przyczyny zástáwili ná mię w dole śieći 8 swoje: y bez przyczyny ukopáli *doł* duszy mojey. ✤ Niechaj ná nie przydźie spustoszenie/ ktorego śię nie spodźiewáli: á śieć ich ktora zástáwili/ niech je ułowi ná zginienie/

i Job. 36. 7. Psalm 34. 16. 1 Piotr 3. 12.

I. 33.

a 1 Sám. 21. 13.

b Psalm 69. 34.

c Psalm 2. 12. Przyp. 16. 20.

d 1 Piotr 3. 10.

e Job. 36. 7. Psalm 33. 18. 1 Piot. 3. 12.

f I. Bedą winni.

I. 34.

a Psalm 40. 15. y 70. 3.

b Job. 21. 18. Psalm 1. 4. Ezái. 29. 5. Hozé. 13. 3.

9 á niechaj w nie wpádną. ♣ Ale duszá mojá/ niech się rozráduje w PAnu: niech się rozweseli w zbáwieniu jego. 10 ♣ *Tedy* wszystkie kośći moje rzekąj PAnie/ ktoż podobny tobie/ ktory wyrywasz utrapionego od mocniejszego nádeń; á nędznego y ubogiego/ od drapieżce jego.

11 POwstawáją świádkowie fałszywi; á o czym nie wiem/ pytáją mię. 12 ♣ Oddawáją mi złymi zá dobre: *chcąc* mię pozbáwić duszę mojey. 13 ♣ Choćiam się ja w wor obłoczył/ gdy oni chorowáli: trapiłem postem duszę moję/ y modliłem się często sam u siebie zá nimi. 14 ♣ Jáko *do* przyjaćielá/ jáko *do* brátá mego/ ustáwicznie chadzał: poniżałem się jáko ten/ ktory się smęći chodząc po mátce w żałobie. 15 ♣ Lecz oni/ gdym ja c chorował/ weselili się/ y zbieráli się: Zbieráli się przećiwko mnie/ *jákoby byli dla mnie* utrapieni/ czegom ja niepostrzegł: szczypáli mię/ á nie milczeli. 16 ♣ Z obłudnikámi/ z náśmiewcámi/ z pochlebcámi/ zgrzytáli ná mię zębámi swymi. 17 ♣ PAnie/ długoż *ná to* pátrząc będźiesz? wyrwijże duszę moję od zguby ich: od lwiąt jedynaczkę moję. 18 ♣ Będę ćię wysławiał d w zgromádzeniu wielkim; miedzy ludem wielkim będę ćię chwalił. 19 ♣ Niech się nie weselą ze mnie/ ktorzy mi są nieprzyjaćiołmi bez przyczyny: ktorzy mię máją w nienawiśći e niesłusznie/ niech nie mrugáją okiem. 20 ♣ Abowiem nie mowią o pokoju/ ále przećiwko spokojnym ná źiemi zdrádliwe słowá zmyśláją. 21 ♣ Owszem rozdźieráją ná mię gębę swą/ mowiąc: Ehej/ Ehej widźiáło *to* oko násze.

22 WIdźisz *to* PAnie/ nie milczże PAnie/ nie oddalaj się ode mnie. 23 ♣ Obudźże się/ á ocuć dla sądu mego: Boże moj y PAnie moj/ dla spráwy mojey. 24 ♣ Sądź mię według spráwiedliwośći twojey/ PAnie Boże moj: á niech się nie weselą náde mną. 25 ♣ Niech nie mowią w sercu swojim; Ehej duszo nászá! Niech nie mowią; Pożárlismy go. 26 ♣ Niechajże będą pohánbieni/ y záwstydzeni wszyscy weselący się ze złego mego: niech będą obleczeni w hánbę/ y w sromotę/ ktorzy się chlubią przećiwko mnie. 27 ♣ Ale ći/ ktorzy się kocháją w spráwiedliwośći mojey/ niech śpiewáją/ y ráduią się/ á niech mowią ustáwicznie: Niech będźie uwielbiony Pan/ ktory życzy pokoju słudze swemu. 28 ♣ A język moj będźie opowiádał spráwiedliwość twoję/ y ná káżdy dźień chwałę twoję.

PSALM XXXVI.

I. Złośnikow nienawidząc, beźbożne ich mocy, y spráwy opisuje. II. Dobroćią Bożą się ćiesząc, sądy jego nád wszystkimi, á miłośierdźie nád wiernymi upátrując, prosi, żeby Bog złych ná niego nie przepuszczał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi *Pieśń* Dawidá/ sługi PAńskiego.

2 PRzewrotność niepobożnego/ świádczy w sercu mojim/ *że* niemász bojáźni Bożey przed oczymá jego. 3 ♣ Bo sobie pobłaża w oczách swojich/ áby wykonał nieprawość swoję/ *áż* do obmierźienia. 4 ♣ Słowá ust jego są nieprawość/ y zdrádá: nie chćiał rozumieć áby dobrze czynił. 5 ♣ Nieprawość rozmyśla ná łożu swojim; stoji ná drodze nie dobrey/ á złego/ się nie wáruje.

6 PAnie miłośierdźie twoje niebios a śięga: prawdá twojá áż pod obłoki. 7 ♣ Spráwiedliwość twojá/ jáko gory nawyższe; sądy twoje/ *jáko* przepáść wielka: ludźie y zwierzętá záchowywasz PAnie. 8 ♣ Jákoż drogie jest miłośierdźie twoje Boże: przetoż Synowie ludzcy/ w ćieniu skrzydeł twojich ufáją. 9 ♣ Będą upojeni hojnośćią domu twego: á strumieniem roskoszy twojich nápojisz je. 10 ♣ Abowiem/ u ćiebie *jest* źrzodło żywotá: á w świátłośći twojey oglądamy świátłość.

11 ROzćiągni miłośierdźie twoje nád tymi/ ktorzy ćię znáją: á spráwiedliwość twoję/ nád uprzejmymi sercem. 12 ♣ Niech nie nástępuje ná mię nogá pysznych: á ręká niepobożnych/ niech mię nie uwodźi.

13 TAm gdźie upádli ktorzy czynili nieprawość/ poráženi są/ y nie mogli powstáć.

PSALM XXXVII.

I. Upomina dobrych, żeby się szczę-

Margin notes: I. 35. — c H. Chrámal. — d Psalm 40.10. — e Jan. 15.25. — a Psalm 57.11. y 108. 5. — I. 36.

ściem złych niegorszyli, ále czyniąc dobrze, w PAnu śie kocháli, y ná nim spolegáli. II. Złych ludźi upadek, przez rozmáite podobieństwá wyráziwszy, dobrym rozmáite błogosłáwieństwo Páńskie obiecuje. III. Pokázuje, że śie Bog w dobrych ludźiách kocha: á złośniki jáwnie karze.

Pieśń Dawidowá.

1 NIe obruszaj śie a dla złośnikow / áni zájrzy czyniącym nieprawość. 2 Bo jáko trawá prętko podćięći będą / jáko liśćie źielone opádną. 3 Dufaj w Pánu / á czyń dobrze: mieszkajże ná źiemi / á żyw śie b spráwiedliwie. 4 Kochaj śie w Pánu á da ć prośby sercá twego. 5 Zpuść ná PAná c drogę twoję / á ufaj w nim / á on wszystko uczyni. 6 Y wywiedźie jáko świátłość d spráwiedliwość twoję ; á sąd twoj jáko południe: 7 Poddaj śie PAnu / á oczekawaj go: nie obruszaj śie ná tego / ktoremu śie szczęśći w spráwách jego / ná człowieká ktory dokázuje cokolwiek zámyśli. 8 Przestań gniewu / á zániechaj popędliwośći ; nie zápalaj śie gniewem / ábyś miał złe czynić. 9 Abowiem złośnicy będą wykorzenieni : lecz ktorzy oczekawáją PAná / ći 10 odźiedźiczą źiemię. Po máłey chwili álić nie masz niezbożniká: pojrzyszli ná miejsce jego / álić go już 11 niemasz. Lecz pokorni e odźiedźiczą źiemię / y rozkocháją śie w wielkośći 12 pokoju. Ale myśli niepobożny przećiwko spráwiedliwemu / y zgrzyta 13 nań zębámi swymi. Ale śie PAn śmieje z niego : bo widźi że przychodźi 14 dźień jego. Miecza dobyli niezbożni / á náćiągnęli łuk swoj / áby porázili ubogiego / y niedostátecznego ; á / żeby pomordowáli tych / 15 ktorzy chodzą prostą drogą. Alec miecz ich przeniknie serce ich : á łuki 16 ich będą połamáne. Lepsza jest trochá spráwiedliwego / niż wielkie bo- 17 gáctwá wielu niepobożnych. Abowiem rámioná niezbożnikow będą pokruszone : ále spráwiedliwe PAn 18 podpiera. Zna PAn dni doskonáłych : przetoż dźiedźictwo ich ná 19 wieki zostánie. Nie będą záwstydzeni we zły czás / á we dni głodu będą násyceni.

20 Ale niezbożni poginą: á nieprzyjaćiele PAńscy / jáko tłustość báránia z dymem niszczeje / ták oni zniszczeją. 21 Niezbożnik pożycza / á nie ma czym oddáć: ále spráwiedliwy pokázuje łáskę y rozdawa. 22 Abowiem błogosłáwieni od PAná odźiedźiczą źiemię : ále przeklęći od niego będą 23 wykorzenieni. Od PAná bywáją spráwowáne drogi człowieká *dobrego*, á drogá jego podoba mu śię. 24 Gdy pádnie / nie złłucze śię : ábowiem PAn trzyma *go zá* rękę jego. 25 Byłem młodym / y zstárzałem śię: á nie widźiałem f spráwiedliwego opuszczonego / áni naśienia jego że- 26 brzącego chlebá. Ná káżdy dźień pokázuje miłośierdźie y pożycza : á *przećię* naśienie jego *jest* w błogo- 27 słáwieństwie. Odstąp od złego / á czyń dobrze : á będźiesz mieszkał ná 28 wieki. Abowiem PAn miłuje sąd: á nie opuśći świętych g swojich / ná wieki w straży *jego* będą : ále naśienie niepobożnych będźie wykorze- 29 nione. Spráwiedliwi odźiedźiczą źiemię : y będą w niey mieszkáli ná 30 wieki. Ustá spráwiedliwego mowią mądrość / á język h jego sąd opo- 31 wiádá. Zakon Bogá jego *jest* w sercu jego : przetoż nie záchwieją śię 32 nogi jego. Wypátruje niepobożny spráwiedliwego : y szuka jákoby 33 go zábił. *Ale* PAn nie zostáwi go w ręku jego : y nie potępi go gdy bę- 34 dźie sądzony. Oczekawaj PAná / y strzeż drogi jego / á on ćię wywyższy / ábyś odźiedźiczył źiemię: á oglądasz / gdy niepobożni wytráceni będą. 35 Widźiałem niezbożniká náder wyniosłego / á rozłożone° jáko *drzewo* 36 źielone i sámorosłe: Ale przeminął á oto go nie było : szukałem go / álem 37 go ználeść niemogł. Pojrzy ná niewinnego / á przypátrz śię szczeremu / że ostátnie rzeczy *tákiego* człowieká 38 *są* spokojne. Lecz przestępcy pospołu poginą / á niezbożnicy ná 39 ostátek wykorzenieni będą. Wszákże zbáwienie spráwiedliwych *jest* od PAná / *ktory jest* mocą ich czásu u- 40 ćiśnienia. Wspomaga ich PAn / y wyrywa je : wyrywa je od niepobożnych / y záchowywa je : bo w nim nádźieję máją.

a Przyp. 23.17. y 24.1. b H. Prawdę. c Psalm 55.23. Mátt. 6. 25. Luk. 12.22. 1 Piot. 5. 7. d Ezái. 58. 8. e Mátt. 5.5. f Syrác. 2. 12. g Psalm 9. 11. h Ezái. 51. 4. i I. Bobkowe.

I. 37.

PSALM. XXXVIII.

I. W utrapieniu duße y ćiáłá, Bogá Prorok o ulżenie prośi. II. Ukázując mu rány sumnienia, plági ćielesne, śił ndwątlenie, przyjaćiół odstąpienie, nieprzyjaćiół chytre práktyki. III. Dufa, że go Bog, ktoremu on grzech swoj wyznawa, wysłucha y porátuje.

1 Psálm Dawidow ku przypominániu.

2 PANIE / w popędliwośći twojey nie náćieraj ná mię : á w 3 gniewie twojim nie karz mię. ♣ Abowiem strzały twoje utknęły we mnie : á ręká twojá dolega mię. ♣ 4 Niemáß nic cáłego w ćiele mojim dla rozgniewánia twego : niemáß odpocżynku kośćiom mojim dla 5 grzechu mojego. ♣ Bo nieprawośći moje przyćisnęły głowę moję : jáko brzemię ćięßkie obćiążyły mię. ♣ 6 Ziątrzyły śię / y pogniły rány moje / 7 dla głupstwá mojego. ♣ Skurczyłem śię a y skrzywiłem śię bárzo: ná káż- 8 dy dźień w żałobie chodzę. ♣ Abowiem wnętrznośći moje pełne są brzydkośći : á niemáß nic cáłego w 9 ćiele mojim. ♣ Zemdlałem y stártym jest bárzo: ryczę dla trwogi sercá me- 10 go. ♣ PAnie / przed tobą jest wßystká żądość mojá : á wzdychánie moje 11 przed tobą nie jest skryte. ♣ Serce moje skacze : opuśćiłá mię śiłá mojá : á jásnośći oczu mojich niemáß. 12 KTorzy mię miłują / y przyjaćiele moji / stroną od ran mojich: á powinnowáći moji z dáleká stoją. ♣ 13 Y zástáwili śidłá ći / ktorzy ßukáją duße mojey: á ktorzy mi ßukáją złe- go / mowili przewrotnie; y zdrády 14 przez cáły dźień zmyślali. ♣ Alem já niby głuchy niesłyßał : á jáko niemy / ktory ust swojich nie otwiera. ♣ 15 Y stałem śię jáko człowiek ktory nic niesłyßy / y niema odporu w uśćiech 16 swojich. ♣ Abowiem ná ćię PAnie oczekawam : ty zá mię odpowieß 17 PAnie Boże moj. ♣ Bom rzekł: Niechaj śię nie ćießą ze mnie / gdyby b śwánkowáłá nogá mojá : niechaj śię hárdźie nie podnoßą przećiwko mnie.

18 BOm já b upadku bliski : á boleść mojá záwżdy jest przede 19 mną. ♣ Owßem nieprawość moję wyznawam : á frásuję śię dla grze- 20 chu mojego. ♣ Ale nieprzyjaćiele moji weselą śię : zmacniáją śię / y rozmnażáją śię ći / ktorzy mię nienawidzą bez przyczyny. ♣ 21 A oddawájąc mi złym zá dobre / przećiwią mi śię / przeto / że náśláduję tego co jest do- 22 brego. ♣ Nie opußczajże mię PAnie: Boże moj nie oddalajże śię ode 23 mnie. ♣ Pośpieß ná rátunek moj / PAnie zbáwienia mego.

a Psalm 43. 2.

b H. Ku chrámánia zgotowány.

I. 38.

PSALM. XXXIX.

I. Prorok umyśliwßy skromnie znośić, to coby go potkáło, jednák ućiśniony będąc, ßemrał. II. Prośi, áby mu PAn márność, y krotność żywotá ludzkiego pokazał, przestępstwá odpuśćił, á karánie oddaliwßy, ze złego wybáwił.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Jedytunowi a Psálm Dawidow.

2 RZekłem : Będę strzegł drog mojich / ábym nie zgrzeßył językiem swym : włożę munßtuk w u- stá moje : poki niepobożny bądźie 3 przede mną. ♣ Zániemiałem milcząc: zámilknąłem y w dobrey sprawie : ále boleść mojá bárźiey śię wzmagáłá. ♣ 4 Rozpaliło śię serce moje we wnętrznośćiách mojich : w rozmyślániu mojim rozżarzył śię ogień / á żem ták rzekł językiem swojim:

5 DAj mi poznáć PAnie dokończenie moje / y wymiar dni mojich jáki jest: ábym wiedźiał / jáko długo trwáć będę. ♣ 6 Otoś ná dłoni wymierzył dni moje : á wiek moj jest jáko nic przed tobą : Záprawdę ścżera b márnośćią jest wßelki 7 człowiek / choć nadużßy: Selá. ♣ Záprawdę pomija człowiek jáko ćień : záprawdę prozno śię kłopoce : zgro- 8 madza / á nie wie kto to pobierze. ♣ A teraz ná coż oczekawam PAnie? Tyś jest sam oczekawániem mojim. 9 ♣ Przetoż od wßystkich przestępstw mojich wybaw mię : ná pośmiech 10 głupiemu nie dawaj mię. ♣ Zániemiałem / y nie otworzyłem ust mo- 11 jich: przeto / żeś to ty uczynił. ♣ Odejmi ode mnie karánie twoje : bom od 12 smágánia ręki twojey ustał. ♣ Gdy ty gromiąc karzeß człowieká dla nieprawośći / wnet nißczyß jáko mol grzeczność jego : záiste márnośćia

a 1 Kron 16. 42. 125. 3.

b Psalm 144. 4.

13 nośćią jest wszelki człowiek: Selá. ♣ Wysłuchajże modlitwe moje PAnie/ á wołánie moje przyjmi w uszy swoje: nie milcz ná łzy moje: bomći ja przychodniem c u ćiebie/ y komornikiem/ jáko wszyscy Ojcowie moji. ♣ 14 Zfolguj mi/ ábym śie pośilił/ pierwey nizli odejde/ á nie bedźie mie.

c 1 Kron. 29.15. Psalm. 119.19. Zyd. 11.13.

PSALM XL.

I. *Prorok Bogá chwali, z łáski y obrony ku sobie, y ku wszystkim wiernym, z osobliwych dobrodźiejstw swego Odkupićielá, przez ktorego ofiárę y posłuszeństwo, przymierze Bog Oćiec z wiernymi utwirdźił.* II. *Zęda áby go Bog od niebespieczeństw, y od grzechow wybáwił.*

I. 39.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 Z Radośćią oczekawałem PAná: á skłonił śie ku mnie/ y wysłuchał wołánie moje. ♣ 3 Y wyćiągnął mie z dołu szumiącego/ y z błota głębokiego: á postáwił ná skále nogi moje/ y utwirdźił kroki moje. ♣ 4 A włożył w ustá moje pieśń nowa/ chwałe należącą Bogu nászemu: ci gdy wiele ich oglądá/ ulekną śie: á 5 będą mieć nádźieje w PAnu. ♣ Błogosłáwiony człowiek ktory pokłádá w PAnu nádźieje swoje: á nie oglądá śie ná hárde/ áni ná te/ ktorzy śie unoszą zá kłamstwem.

6 WIeles uczynił PAnie Boże moj cudow twojich á myśli twojich o nas/ nikt porządnie wyliczyć nie może przed tobą: chćiałbym je wypowiedźieć y wymowić/ dáleko ich wiecey/ niżby wypowiedźiane być mogły. ♣ 7 Ofiáry y obiáty a niechćiałeś/ áleś mi przekłoł uszy: cáłopalenia b y ofiáry zá c grzech 8 nie żądałeś. ♣ Tedym rzekł; Oto ide: 9 w kśięgách nápisano o mnie. ♣ Ábym czynił wolą twoje Boże moj prágne: ábowiem Zakon twoj jest w pośrzodku wnętrzności mojich. ♣ 10 Opowiádałem d spráwiedliwość twoje w zgromádzeniu wielkim: oto warg mojich nie záwśćiągnąłem: 11 ty wiesz PAnie. ♣ Spráwiedliwośći twojey/ nie ukryłem w pośrzod serca mego: prawdę twoje/ y zbáwienie twoje opowiádałem: nie táiłem miłośierdźia twego/ y prawdy twojey w zgromádzeniu wielkim.

a Zydow 10.5. b 3 Moj. c 3 Moj. 4. d Psalm 35.18.

12 PRzetoż ty PAnie/ nie záwśćiągaj ode mnie litośći twojich: miłośierdźie twoje/ y prawdá twojá 13 niech mie záwżdy strzegą. ♣ Ábowiem ogárnęły mie nieszczęśćia/ ktorym niemász liczby: dośćignęły mie niepráwośći moje/ ták/ że przejrzeć nie moge: rozmnożyły śie nád włosy głowy mojey: á serce moje opuśćiło 14 mie. ♣ Rácżże mie PAnie wyrwáć: o PAnie e ná rátunek moj pospiesz. 15 ♣ Niech będą pohánbieni f/ á niech śie záwstydzą wszyscy ktorzy szukáją duszę mojey/ áby ją zátráćili: niechajże śie ná wstecz cofną: á niech śie záwstydzą/ ktorzy mi życzą złego. ♣ 16 Niech będą zpustoszeni zá to/ że mie zhánbić usiłują/ mowiąc mi: Ehej/ 17 Ehej! ♣ *Ale* niech śie rozráduja y rozweselą w tobie wszyscy/ ktorzy ćie szukáją/ y miłują zbáwienie twoje/ niech mowią záwżdy: Niechaj będźie 18 PAn uwielbiony g. ♣ Jamći *wprawdźie* h ubogi/ y nędzny: áleć PAn myśli o mnie: Tyś jest pomocnikiem mojim/ y wybáwićielem mojim: Boże moj nie omieszkawajże.

e Psalm 22.20. f Psalm 35.4. y 70.3. g Psalm 35.27. h Psalm 22.7.

PSALM XLI.

I. *Naucza, że śie Bog kocha w ludźiach miłośiernych, y one w złe chwile rátuje.* II. *Uskarża śie ná krzywdę, y nieszczerość przećiwnikow* III. *O przywrocenie do zdrowia prośi.*

I. 40.

1 Przedniejszemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

2 BŁogosłáwiony ktory ma baczenie ná potrzebnego: w dźień 3 zły wybáwi go PAn. ♣ PAn go będźie strzegł/ y żywić go będźie: błogosłáwiony będźie ná źiemi: áni go poda ná wolą nieprzyjaćioł jego. ♣ 4 PAn go pośili ná łożu niemocy jego: wszystko łożenie jego odmieni a w chorobie jego.

5 JAm rzekł: PAnie zmiłuj śie nádemną/ uzdrow duszę moje: 6 bom tobie zgrzeszył. ♣ Nieprzyjaćiele moji mowili źle o mnie: kiedyż 7 wżdy umrze/ á zginie imie jego? ♣ Jeśli też ktory *z nich* przychodźi á-by mie náwiedźił/ tedy ná zdrádźie mowi: serce jego zgromadza sobie niepráwość: á precz odszedszy b rozności.

a I. Chorobę z zdrowie obroći. b I. Powiáda.

8 znośi. ♣ Społem przećiwko mnie szepcą wszyscy / ktorzy mię máją w nienawiśći: á myślą złe o nim: ♣ 9 *Mowiąc*; Pomstá śię nań zá mężbożność wylałá/á iż śię położył/więcey 10 nie wstánie: ♣ Tákże y ten/z ktorymem żył w pokoju / ktoremum ufał/ ktory chleb moj jadał/podniosł c pietę przećiwko mnie. 11 ♣ Ale ty PAnie zmiłuj śię náde mną: á podnieś mię/ y oddam im.

12 PRzez to poznam / że śię kocháß we mnie / gdy śię nie będźie weselił nieprzyjaćiel moj ze mnie. 13 ♣ Ale ty w niewinnośći mojey wesprzeß mię: y postáwiß mię przed obliczem twojim ná wieki. 14 ♣ Błogosłáwiony PAn Bog Izráelski/ od wieku áż ná wieki: Amen/Amen.

c Jan. 13.18. Dźiej. 1. 16.

I. 41.

PSALM. XLII

I. Dawid, będąc wygnáńcem, do domu Bożego dostáwić śię prágnie, á ná urągánie nieprzyjaćioł uskárżájąc śię, przeszłe przechadzki ná chwałę Bożą sobie smákuje. II. Duszę swą krzepiąc, swoje wygnánie, ućiski nawet, bluźnienia imienia PAńskiego, przypomina. á przykład boju duchá z ćiáłem w sobie wyraża.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego pieśń ćwicząca.

2 JAko jeleń krzyczy a do strumieniow wod; ták duszá mojá woła do ćiebie o Boże! 3 ♣ Prágnie duszá mojá b do Bogá / do Bogá żywego/ *mowiąc*: Kiedyż przyjdę / á okażę śię przed obliczem Bożym? 4 ♣ Łzy moje są mi *miásto* chlebá we dnie y w nocy? gdy mi mowią co dźień: Kędyż jest Bog twoj? 5 ♣ Ná to wspominájąc/wylewam sam w sobie duszę moję: żem bywał w poczćie *innych*, y chadzałem z nimi do domu Bożego/ z wesołym głosem / y z chwałą/ w mnostwie weselących śię.

6 PRzeczże śię smęćiß c duszo mojá? á przecz sobą trwożyß we mnie? czekaj ná Bogá/ ábowiem go jeszcze będę wysławiał *zá* wielkie wybáwienie twarzy jego. 7 ♣ Boże moj duszá mojá teskni sobie we mnie; przetoż ná ćię wspominám w źiemi Jordáńskiey y Hermońskiey/ná gorze Mizár. 8 ♣ Przepáść przepáśći przyzywa / ná szum upustow twojich: wszystkie powodźi twoje y náwáłnośći twoje/ná mię śię zwáliły. 9 ♣ *Wszákże*, we dnie udźieli mi PAn miłośierdźia swego: á w nocy piosnká jego *będźie* ze mną/ *y* modlitwá do Bogá żywotá mego. 10 ♣ Rzekę Bogu skále mojey: Przeczżeś mię zápomniał? Y czemu d smutno chodzę / dla ućiśnienia *od* nieprzyjaćielá? 11 ♣ Jest jáko rána w kośćiách mojich / gdy mi urągáją nieprzyjaćiele moji / mowiąc do mnie ná káżdy dźień: Kędy jest Bog twoj? 12 ♣ Przeczże śię smęćiß duszo mojá: á przecz sobą trwożyß we mnie? czekaj ná Bogá/ábowiem go jeszcze będę wysławiał: *gdyś on jest* wielkim zbáwieniem twarzy mojey / y Bogiem mojim.

a I. Prágnie. b Psalm 84. 3.

c Psalm 43. 5.

d Psalm 38. 7. 143. 2.

I. 42.

PSAM XLIII.

I. Żąda z rąk złośliwych wybáwienia y do pocztu świętych przywrocenia. II. Bogu chwałę ślubując, á wiárą nád ćiáłem tryumfuje.

1 SAdź mię o Boże / á ujmi śię o spráwę moję: od narodu niemiłośiernego / y od człowieká zdrádliwego/ y niezbożnego wyrwij mię. 2 ♣ Boś ty jest Bog śiły mojey: Przeczżeś mię odrzućił? á przecz smutno chodzę / dla a ućiśnienia *od* nieprzyjaćielá? 3 ♣Ześli świátłość twoję/ y prawdę twoję: te mię poprowádzą/ y wprowádzą mię ná świętą gorę twoję / y do przybytkow twojich. 4 ♣ Abym przystąpił do ołtarzá Bożego / do Bogá wesela y rádośći mojey: y będę ćię wysławiał ná hárfie/ o Boże/ Boże moj!

5 PRzeczże śię smęćiß duszo b mojá? á przecz trwożyß sobą we mnie? Czekaj ná Bogá/ ábowiem go jeszcze będę wysławiał; gdyż on jest wielkim zbáwieniem twarzy mojey/ y Bogiem mojim.

a Psalm 38. 7. y 42. 10.

b Psalm 42. 6.

I. 43.

PSALM XLIV.

I. Przymierze Boże, y łáskę jego dawno przypomina. II. Plagi ktore Bog ná swoj lud ná on czás przepuszczał, wylicza. III. Prośi żeby im łáskáwą twarz przywroćił y nád ich śię nadzo zmiłował.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego/ *Psálm* nauczájacy.

2 BOże uszymá nászymi słycháliśmy; Ojcowie nászy powiádáli nam o spráwách/ ktoreś czynił zá dni ich/ zá dni stárodawnych. ♣ Tyś ręką swą wypędził pogány: á oneś a wszczepił: wytráciłeś narody: á oneś rozkrzewił. ♣ Bo nie przez miecz swoj/ posiedli ziemię: y rámię ich nie wybáwiło ich: ále práwicá twoja/ y rámię twoje/ á świátłość oblicza twego: przeto/ iżeś je upodobał sobie.

5 Tyś sam Krol moj o Boże: spraw że wielkie wybáwienie Jákobowi. ♣ Przez ciebie śmy nieprzyjacioły násze porażáli: w imieniu twojim deptáliśmy powstawájące przeciwko nam. ♣ Bom w łuku mojim nie ufał/ áni miecz moj obronił mię. ♣ Aleś nas ty wybáwiał od nieprzyjaciół nászych: á nienawidzące nas/ záwstydziłeś. ♣ Przetoż/ chlubiemy śię w *tobie* Boże ná káżdy dźień: á imię twoje ná wieki wysławiamy: Selá.

10 Ale *teraz* odrzućiłeś y záwstydźiłeś nas: á nie wychodźisz z wojski nászymi. ♣ Spráwiłeś/ żeśmy tył podáli nieprzyjaćielowi; á ći/ ktorzy nas máją w nienawiśći/ rozchwyćili miedzy śię *dobrá násze*. ♣ Podałeś nas jáko owce ná żer: á miedzy pogány rozproszyłeś nas. ♣ Przedałeś lud twoj zá nic: á nie podniosłeś ceny ich: ♣ Podałeś nas ná wzgárdę b sąśiádom nászym: ná szyderstwo y ná pośmiech tym/ ktorzy *są* około nas. ♣ Wstáwiłeś nas ná przypowieść miedzy pogány: ták/ że nád námi narodowie głową kiwáją. ♣ Ná káżdy dźień wstyd moj jest przede mną: á háńbá twarzy mojey okrywa mię. ♣ Dla głosu tego ktory mię sromoći y potwarza: dla nieprzyjaćielá/ y tego ktory śię mśći.

18 TO wszystko przyszło ná nás: á *wżdyśmy* ćię nie zápomnieli: ániśmy wzruszyli przymierza twego. ♣ Nie cofnęło śię ná zad serce násze: áni śię uchyliły kroki násze/ od śćieszki twojey. ♣ Choćiaś nas był potárł *wrzućiwszy nas* ná miejsce c Smokow/ y okryłeś nas ćieniem śmierći. ♣ Byśmyć byli zápomnieli Imienia Bogá nászego/ á podnośili ręce násze do Bogá cudzego: ♣ Izaliby śię był Bog o tym nie pytał? Gdyż on wie skrytośći sercá. ♣ Aleć nas dla ćiebie zábijáją ná káżdy dźień: policzyli nas jáko owce ná rzeź zgotowáne.

24 Ocuć śię: Przecz że śpisz PAnie? Przebudź śię: nie odrzucaj nas ná wieki. ♣ Przecz że oblicze twoje ukrywasz/ á zápominasz utrapienia nászego y ućisku nászego? ♣ Abowiem/ potłoczona jest áż do prochu dusza násza: á przylgnął do ziemie żywot nász. ♣ Powstań że ná rátunek nász: á odkup nas dla miłośierdźia twojego.

a b Moj. 15. 17. Psalm. 80. 9.

b Psalm. 79. 4. y 80. 7. Ierem. 24. 9.

c I. Wielorybow.

d Rzym. 8. 36.

PSALM XLV.

Złączenie duchowne Chrystusá PANA z Oblubienicą swą, opisując Prorok I. Wysławia przymioty, zwierzchność, y rząd krolestwá jego, ychwałe, ktorą bez miáry nań Oćiec wylał. II. Opisawszy tákże Oblubienicę, do wiáry, y posłuszeństwá ona upomina.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego/ ná Sosánnim *Psálm* náuczájacy/ á Pieśń weselna.

2 WYdáło serce moje słowo dobre: rospráwiáć będą pieśni moje o Krolu: język moj będźie jáko pioro prętkiego pisárzá. ♣ Piękniejszyś nád Syny ludzkie: rozlałá śię wdźięczność po wárgách twojich; przeto/ że ćię pobłogosłáwił Bog/ áż ná wieki. ♣ Przypasz miecz twoj ná biodrá o mocárzu! *pokaż* chwałe twoje/ y zacność twoje. ♣ A w dostojnośći twojey/ szczęśliwie wyjedź z słowem prawdy/ ćichośći/ y spráwiedliwośći: á dokáże strásznych rzeczy práwicá twojá. ♣ Strzały twoje ostre: *od nich* narodowie pod ćię upádną: á serce nieprzyjaćioł krolewskich *przenikną*. ♣ Stolicá twojá/ o Boże! b ná wieki wiekow: laská spráwiedliwośći jest laská/ krolestwá twego. ♣ Umiłowáłeś spráwiedliwość/ á nienawidźiałeś niepráwośći: przetoż pomazał ćię o Boże! Bog twoj olejkiem wesela

I. 44.

a Ezd. 1. 4. 11. Objá. 1. 16.

b Zyd. 1. 8.

9 nád uczestniki twoje. ♣ Mirrá/ Aloe/ y Kásiya wszystkie száty twoje *pachną gdy wychodźisz* z páłácow z kośći słoniowych *urobionych*, nád te ktorzy ćię uweseláją.

10 CORki krolewskie są miedzy twymi zacnymi *białymi głowámi*: stánęłá małżonká po práwicy twojey / w kosztownym złoćie z Ofir. ♣

11 Słuchajże corko / á obacz / y nákłoń uchá twego: á zápomni narodu twego y domu Ojcá twojego. ♣

12 A zákocha śię Krol w pięknośći twojey: ábowiem on jest Pánem twojim: przetoż kłániaj śię przed nim. ♣

13 Tyryjczycy tákże *z* upominkámi / przed obliczem twojim kłániáć śię będą / nabogátszy z narodow. ♣

14 Wszystká zacność corki krolewskiey / jest wewnątrz: á száty jey brámowáne są złotem. ♣

15 W odźieniu háftowánym przywiodą ją do Krolá: tákże pánny zá nią / towárzyszki jey / przywiodą do ćiebie. ♣

16 Przywiodą *je* z weselem y z rádośćią: á wnidą ná páłác krolewski. ♣

17 Miásto Ojcow twych będźiesz mieć Syny twe: ktore postánowisz Książęty po wszystkiey ziemi. ♣

18 Wspomináć będę imię twoje / od káżdego rodzáju do rodzáju: dla tego ćię narodowie wysławiáć będą ná wieki wiekow.

c Psalm ... 10.

PSALM XLVI.

I. 45.

Náucza Prorok, że Bog z swojimi záwżdy przestawał, á oni ochronie jego ufájąc, stráchow śię żadnych nie báli, ále bespieczeństwá, z przytomnośći jego záżywáli.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego / ná Alámot Pieśń.

2 BOg *jest* uciecżką y śiłą nászą: rátunkiem we wszelkim ućisku napewniejszym. ♣

3 Przetoż śię bać nie będźiemy / choćby śię poruszyłá ziemia: choćby śię przeniosły gory w pośrzod morzá: ♣

4 Choćby zászumiáły / á wzburzyły śię wody jego / y zátrzęsły śię gory od nawáłnośći jego: Selá. ♣

5 Strumienie rzeki jego rozweseláją miásto Boże ná świętsze / z przybytkow nawyższego. ♣

6 Bog *jest* w pośrzodku jego / nie będźie poruszone: porátuje go Bog záraz z poránku. ♣

7 Gdy śię wzburzyli narodowie / á zátrząsnęły śię krolestwá: PAn wydał głos swoj / y rozpłynęłá śię ziemia. ♣

8 PAn zastępow *jest* z námi: twierdza wysoka jest nam Bog Jákobow: Selá.

9 POdźićie / oglądajćie spráwy Páńskie / jákie uczynił spustoszenie ná ziemi. ♣

10 Ktory uśmierza wojny áż do kończyn ziemie: łuk [illegible] o-rzeze łamie / á wozy ogniem [illegible]. ♣

11 *Mowiąc*; Uspokojćie [illegible] dźćie żem ja Bog: [illegible]ony miedzy narody / [illegible]ony ná ziemi.

12 P[illegible] Zastępow [illegible]r-dza wysoka jest nam [illegible] Jákobow: Selá.

PSALM XLVII.

I. 46.

Izráelczycy upomináją pogány do chwaleniá Bogá, iż im okoliczne narody podbił, ziemię Chánánejską podał, y narody do Chrystusá PAná powołáć postánowił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego / Pieśń.

2 WSzyscy narodowie klaskajćie rękomá / wykrzykajćie Bogu głosem weselá. ♣

3 Abowiem Pan náwyższy / strászny / *jest* Krolem wielkim nád wszystką ziemią. ♣

4 Podbija ludźie pod moc nászę / á narody pod nogi násze. ♣

5 Obrał nam zá dźiedźictwo násze chwałę Jákobá / ktorego umiłował: Selá. ♣

6 Wstąpił Bog z krzykiem; Pan *wstąpił* z głosem tráby. ♣

7 Spiewajćież Bogu / śpiewajćie: śpiewajćież krolowi nászemu śpiewajćie. ♣

8 Abowiem Bog krolem wszystkiey ziemie: śpiewajćież rozumnie. ♣

9 Kroluje Bog nád narody: Bog śiedźi ná świętey stolicy swojey. ♣

10 Książętá narodow przyłączyli śię do ludu Bogá Abráhámowego: ábowiem Boże *są* tarcże ziemskie: *z kąd on* zacnie jest wywyższony.

PSALM XLVIII.

I. 47.

I. *Mieszkáńcy Ieruzalemscy wielbią Bogá, iż ich miásto, od gwałtownego niebespieczeństwá wybáwił.* II. *Do dźiękczynienia, rádośći, y ufnośći w PAnu śię upomináją.*

1 Pieśń Psálmu Synow Korego.

2 WIelki jest PAn / y bárzo chwalebny / w mieśćie Bogá nász-

3 go/ ná gorze świętey swojey. Ozdobá kráiny/ uciechá wszytkiey ziemi jest gorá Syon / w stronách Pułnocnych: miásto Królá wielkie-
4 go. Bóg w páłácách jego uznány
5 jest zá twirdzę wysoką. Bo oto krolowie / gdy się zgromádźili y ciągneli wespoł:
6 Sámi to ujrzawszy/ bárzo się zádźiwili / á przestrászeni
7 będąc/ prętko uciekáli. Strách je tám ogárnął y boleść / jáko niewiásty
8 rodzącą. Wiátrem wschodnim
9 pokruszysz okręt z Társys. Jákośmy słyszeli / tákeśmy widźieli / w mieśćie PANA Zastępow / w mieśćie Bogá nászego : Bóg je ugruntował áż ná wieki: Selá.
10 Uważamy o Boże miłośierdźie twoje/ w pośrzod kośćiołá twego.
11 Jákie *jest* imię twoje Boże / táka też *jest* chwałá twojá / áż do kończyn źiemie: spráwiedliwośći pełna jest
12 práwicá twojá. Niech się rozweseli gorá Syon: niech się rozráduią corki Judskie/ dla sądow twojich Boże.
13 Obtoczćie Syon / y obstąpćie
14 go: policzćie wieże jego. Przypátrujćie się pilnie básztam jego / á oglądajćie páłáce jego: ábyśćie umieli powiádáć narodowi potomnemu :
15 Że ten Bóg/ jest Bogiem nászym ná wieki wieczne : *á iż* on nászym Hetmánem będźie/ áż do śmierći.

I. 48.

PSALM XLIX.

I. Wszystkich stanow ludźi, do mądrośći upomniawszy, stopnie jey wylicza. II. Nád szczęśćiem złych zdumiewáć się zákázuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego Psálm.

2 Słuchajćie tego wszyscy narodowie: bierzćie *to* w uszy wszyscy mieszkájący ná okręgu źiemie.
3 Ták z ludu pospolitego/ jáko z urodźi zacnych : ták bogáty jáko ubogi.
4 Ustá moje będą opowiádáły mądrość : á myśl sercá mego rostropność.
5 Nákłonię do a przypowieśći uchá mego : á wyłożę przy hárfie gadkę moję.
6 Przeczżeż się mam bać we złe dni/ *ábymię* niepráwość tych/ ktorzy
7 mię depcą / miáłá ogárnąć. Ktorzy ufáją bogáctwom swojim / á w mnostwie dostátkow swojich chlubią
8 się. Gdyż brátá swego nikt żadnym sposobem nie odkupi/ áni może
9 dáć Bogu okupu jego *zań*. (Abowiem drogi jest okup duszę ich: y
10 nie może się ostáć ná wieki.) Aby żył ná wieki/ á nie oglądał grobu.
11 Bo widźiemy/ iż y mądrzy umieráją: głupi y szaleny zárówno giną: á zostawiáją obcym bogáctwá
12 swoje. Myślą *że* domy ich *są* wieczne / á przybytki ich *trwáją* od narodu do narodu: *przetoż* je názywáją od imion swych ná źiemi.
13 Ale człowiek we czći nie zostawa: podobnym będąc bydletom / ktore giną.
14 Tákowá myśl ich/ głupstwem ich jest: á przećię potomkowie ich pochwaláją to usty swymi: Selá.
15 Jáko owce w grobie złożeni będą; śmierć je strawi: ále spráwiedliwi pánowáć będą nád nimi z poránku: á kształt ich zniszczony będźie w grobie / gdy ustąpią z mieszkánia swe-
16 go. Ale Bóg wykupi duszę moję z mocy grobu / gdy mię przyjmie:
17 Selá. Nieboj że się gdy się kto zbogáći / á gdy się rozmnoży sławá
18 domu jego. Bo umieráiąc/ b nie weźmie nic *z sobą*: áni zá nim zstą-
19 pi sławá jego. A choć duszy swey/ zá żywotá swego pobłażá/ y chwalono
20 go/ gdy sobie dobrze czynił: Przećię muśi iść zá rodźiną Ojcow swych: á ná wieki nie oglądá świátłośći.
21 Dźiwá człowiek/ ktory jest we czći / á nie zrozumiewa *jego*, podobny jest bydletom ktore giną.

a Psalm 78. 2. Mátt. 13. 35.

b Job. 27. 19.

PSALM L.

I. 49.

Krol Syoński, od wszystkich stron świátá ludzkie syny zwoławszy. I. Oświadcza się, że on nie korzysta w ofiárách pozwierzęcych, będąc Pánem rzeczy wszystkich, ále się kocha w ofiárách chwał y modlitew świętych. II. Gromi niezbożniki, ktorzy się chlubią wiárą, á járzmo ćiągną z niepobożnymi.

1 Psálm Asáfowi *podány*.

Bóg nád Bogi/ PAn mowił y przyzywał źiemię / od wschodu
2 słońcá áż do zachodu je°. Objáśnił się Bóg z Syonu w doskonáłey ozdobie a.
3 Przyjdźie Bóg nász/ á nie będźie milczał: ogień przed twarzą

a Psalm. 42. 3.

jego

jego będźie pożyrał: á około niego po-
4 wstánie wicher gwáłtowny. ♣ Przy-
zowie z gory niebios b y źiemię / á-
5 by sądźił lud swoj: *Mowiąc:* ♣ Zgro-
mádźćie mi święte moje / ktorzy ze
mną uczynili przymierze / przy ofie-
6 rze. ♣ Tedy niebiosá opowiedzą sprá-
wiedliwość jego: Abowiem sam Bog
7 *jest* Sędźią: Selá. ♣ Słuchaj lu-
du moj / á będę mowił: słuchaj I-
zráelu / á oświadczę śię c przed to-
bą: *Iam* Bog / Bog twoj jam jest. ♣
8 Nie będę ćię z ofiar twojich winił:
áni z cáłopalenia twego / ktore są
9 záwsze przede mną. ♣ Nie wezmę z
domu twojego ćielcá / áni z okołu
10 twego kozłow. ♣ Abowiem moj jest
wszelki zwierz leśny: y tyśiące by-
11 dłá po gorách. ♣ Znam wszystko ptá-
stwo po gorách: y zwierz polny jest
12 przede mną. ♣ Będęli łáknął nie rze-
kę *oto*: bo moj *jest* okrąg d źiemie / y
13 nápełnienie jego. ♣ Izali jadam
mięso wołowe? ábo pijam krew kozło-
14 wą? ♣ Ofiáruj Bogu chwałę / y od-
15 daj Nawyższemu śluby twoje. ♣ A
wzywaj mię w dźień utrapienia:
tedy ćię wyrwę / á *ty* mię uwielbisz.
16 Lecz niezbożnemu rzekł Bog;
Cożći do tego / że opowiádasz u-
stáwy moje / á bierzesz przymierze
17 moje w ustá twoje? ♣ Ponieważ masz
w nienawiśći kárność / y zárzućiłeś
18 słowá moje zá śię. ♣ Widźiszli zło-
dźieja / bieżysz z nim: á z cudzołożniki
19 masz skład twoj. ♣ Ustá twoje roz-
puszczasz ná złe: á język twoj składa
20 zdrády. ♣ Záśiadszy / mowisz przeći-
wko brátu twemu: á lżysz syná má-
21 tki twojey. ♣ Toś czynił / á jam mil-
czał: dla tegoś mniemał żem ja to-
bie podobny: *ále* będę ćię karał / y
22 stáwiać to przed oczy twoje. ♣ Zrozu-
miejćież to *wżdy* teraz ktorzy zápo-
minaćie Bogá: bym *was* snadź nie
porwał / á nie będźie ktoby *was* wy-
23 dárł. ♣ Kto *mi* ofiáruje chwałę / ućći
mię: á temu ktory náprawuje dro-
gę *swą*, ukażę zbáwienie Boże.

b 3 Moj. 31. 28.
c Psalm. 81. 9.
d 2 Moj 19. 5. 5 Moj. 10. 14. Job. 41. 2. Psalm 24. 1. 1 Kor. 10. 26.

I. 50.

PSALM LI.

I. Dawid od Nátáná nápomniony, do miłośierdźia śię Bożego ućieka, y o odpuszczenie grzechu prośi. II. Żąda áby mu Bog dobre sumnienie przywroćił: á serce jego przez Duchá Swiętego odnowił. III. O záchowánie ludu y kośćiołá Bożego śię modli.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm
2 Dawidow. ♣ Gdy do niego przyszedł
Nátán a Prorok potym jáko
był wszedł do Betsáby.

3 Zmiłuj śię náde mną Boże / we-
dług miłośierdźia twego: we-
dług wielkich litośći twojich /
4 zgłádź nieprawośći moje. ♣ Omyj
mię doskonále od nieprawośći mo-
jey: á od grzechu mego oczyść mię. ♣
5 Abowiem ja znam nieprawość mo-
ję: á grzech moj przede mną jest zá-
6 wżdy. ♣ Tobie / tobiem sámemu
zgrzeszył / y złem przed oczymá
twymi uczynił: ábyś był spráwie-
dliwy b w mowie twojey / y czy-
7 stym w sądźie twojim. ♣ Oto w nie-
prawośći poczęty jestem: á w grze-
8 chu poczęłá mię mátká mojá. ♣ Oto
śię kochasz w prawdźie wewnętrzney
á skrytą mądrość objáwiłeś mi. ♣
9 Oczyść mię c Isopem / á oczyśćion
będę: omyj mię / á nád śnieg wy-
10 bielony będę. ♣ Daj mi słyszeć rádość
y wesele / á niech śię rozrádują ko-
11 śći *moje*, ktoreś pokruszył. ♣ Odwroć
oblicze twoje od grzechow mojich:
á zgłádź wszystkie nieprawośći moje.
12 ♣ Serce czyste stworz we mnie o
Boże! á duchá prawego odnow we
13 wnętrznośćiách mojich. ♣ Nie o-
drzucaj mię od oblicza twego: á Du-
chá swego Swiętego / nie odbieraj o-
14 de mnie. ♣ Przywroć mi rádość zbá-
wienia twego: á Duchem dobrowol-
15 nym podeprzy mię. ♣ *Tedy* będę ná-
uczał przestępcow drog twojich: áby
śię grzesznicy do ćiebie náwroćili.
16 ♣ Wyrwij mię z pomsty d zá krew
o Boże! Boże zbáwienia mojego!
á język moj będźie wysławiał sprá-
17 wiedliwość twoję. ♣ Pánie / otworz
wárgi moje: á ustá moje opowiádáć
18 będą chwałę twoję. ♣ Abowiem nie
prágniesz ofiar / choćbymći je dał: áni
19 cáłopalenia przyjmiesz. ♣ Ofiáry
Bogu *przyjemne*, duch skruszony:
sercem skruszonym y ztrapionym nie
20 pogárdźisz o Boże. ♣ Dobrze uczyń /
według upodobánia twego / Sy-
nowi: pobuduj mury Jeruzalem-
12 skie. ♣ Tedy przyjmiesz ofiáry sprá-

a 2 Sám. 12. 1.
b Rzym. 3. 7.
c 3 Moj. 14. 6. 4 Moj. 19. 6.
d 2 Sám. 11. 15. y 12. 9.

wie-

dliwośći/ ofiáry ogniste/ y cáłopalenia: tedy cielce ofiárowáć będą ná Ołtarzu twojim.

I. 51.

PSALM. LII.

I. Doegowe potwarzy y kłamstwá gromi, y upadkiem mu groźi. II. *wiárę y poćiechę wiernych, z okazánia ná nim sądow Bożych, przypomina.* III. *á sam śiebie w trosкách, obroną y łáską Bożą ćiesząc wdźięczność ślubuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *pieśń*
2 Dawidowá náuczájąca. ♣ Gdy przyszedł Doeg a Edomczyk / y oznájmił Saulowi / mowiąc: Dawid przyszedł do domu Achimelechowego.

a 1 Sám. 22. 9.

3 PRzeczże śie chlubisz ze złośći/ o mocárzu! miłośierdźie Boże
4 *trwa* káżdego dniá. ♣ Złe rzeczy myśli język twoj: jáko brzytwá ostra /
5 czyniąc zdrádę. ♣ Umiłowałeś złe/ bárźiey niż dobre: kłamstwo ráczey mowisz / niż spráwiedliwość/ Selá.
6 ♣ Umiłowałeś wszystkie słowá szkodliwe/ *y* język zdrádliwy.
7 PRzetoż ćię Bog zniszczy ná wieki: Porwie ćię / y wyrwie ćię z przybytku: y wykorzeni ćię z źie-
8 mie żywiących: Selá. ♣ Co widząc spráwiedliwi/ będą śie báli: y będą śię z niego náśmiewáli/ *mowiąc:* ♣
9 Otoż człowiek/ ktory nie pokłádał w Bogu śiły swojey/ ále ufájąc w mnostwie bogáctw swojich / zmacniał śię w złośći swey.

b Psalm 92. 13.

10 A Zeć ja *będę* jáko b oliwá źielona w domu Bożym: bom nádźieję
11 położył w miłośierdźiu Bożym ná wieki wieczne. ♣ Będę ćię wysławiał *PAnie* ná wieki/ żeś *to* uczynił: á będę oczekawał Imienia twego: gdyż jest zacne przed oblicznośćią świętych twojich.

I. 52.

PSALM. LIII.

Toż w sobie zámyka co y Psalm czternasty.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / ná Máchálát: *Pieśń* Dawidowá náuczájąca.

2 GŁupi rzekł a wsercu swym; Niemász Bogá: Popsowáli śię/ y obrzydliwą czynią nieprá-wość: niemász ktoby czynił dobrze.

a Psalm 10. 4. y 14. 1.

3 BOg z niebios pojrzał ná Syny ludzkie / áby obaczył / biliby kto rozumny/ b *y* szukájący Bogá. ♣
4 *Aleć* oni wszyscy odstąpili / jednáko śie nieużytecznymi stali: niemász ktoby czynił dobrze / niemász y je-
5 dnego. ♣ Zaż nie wiedzą wszyscy czyniciele nieprawośći / że pożyrája lud moj/ jáko wiec chleb jedzą? *ále*
6 Bogá nie wzywája. ♣ Tám śie bárzo ulękną gdźie niemász stráchu: ábowiem Bog rozprosiy kośći tych / ktorzy ćie oblegli: *ty je* pohánbisz / bo je Bog wzgárdźił.

b Rzym. 3. 10

7 KToż da z Syonu wybáwienie Izráelowi? Gdy Bog przywroći z więźienia lud swoj/ rozrádu-je śie Jákob: rozweseli śie Izráel.

I. 53.

PSALM LIV.

Wydány Krol Dawid od Zyfejczyków, I. Bogá o pomoc przećiwko prześládowcam prośi. II. *Tymże pomsty Bożey żądájąc Bogu chwałę, á sobie pewny rátunek obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewákowi ná Neginoth/ Pieśń Dawidowá náuczá-
2 jąca. ♣ Gdy przyszli a Zyfejczycy/ rzekli do Saulá: Dawid śie kryje *przed tobą* u nas.

a 1 Sám. 23. 19. y 26. 1.

3 BOże dla imienia twego wybaw mie: á w mocy twojey podejmij
4 śie spráwy mojey. ♣ Boże/ wysłuchaj modlitwę moję: przyjmi w uszy/
5 słowá ust mojich. ♣ Abowiem obcy powstáli przećiwko mnie/ á okrutnicy szukája duszę mojey/ nie stawiájąc sobie Bogá przed oczymá swymi: Selá.
6 OTo Bog jest pomocnikiem mojim: PAn jest z tymi / ktorzy
7 podpierája żywotá mego. ♣ Oddaj złym nieprzyjaćiołom mojim: w prawdźie twojey/ wytráć je *o Pánie.*
8 TEdyć dobrowolnie będę ofiárował: będę wysławiał Imie twoje PANIE/ przeto że jest dobre. ♣
9 Gdyż z káżdego utrapienia wyrwałeś mie: á *pomstę* nád nieprzyjaćioły mymy oglądáło oko moje.

PSALM LV.

I. *Dawid sobie obrony, Absálomowi záś upadku, od Bogá żąda.* II. *wysłuchánia pewien będąc, ćieszy śie nádźieją wybáwienia swego.*

1 Przedniejßemu śpiewakowi ná Neginoth/ *Pieśń* Dawidowá náuczájąca.

2 Wußy *swe* przyjmi o Boże modlitwę moję: á nie kryj śię
3 przed prozbą moją. ♣ Posłuchaj mię z pilnośćią / á wysłuchaj mię: boć śię uskarżam w modlitwie swey / y
4 trwożę sobą: ♣ Dla głosu nieprzyjaciela/y dla ućiśnienia od bezbożniká: ábowiem mię zárzucáją kłamstwem/á w popędliwośći *swey* sprzećiwiáją mi śię.
5 ♣ Serce moje boleje we mnie: á strachy śmierći przypádły ná mię.
6 ♣ Bojaźń ze drżeniem przyßłá ná mię: á okryłá mię trwogá.
7 ♣ Y rzekłem: Obym miał skrzydłá jáko gołębicá! záléćiałbym / á
8 odpoczynałbym. ♣ O tobym dáleko záléćiał / á mießkałbym ná puszczy:
9 Selá. ♣ Pośpießyłbym/ábym uszedł przed wiátrem gwałtownym / y
10 *przed* wichrem. ♣ Zátráć *je* PAnie: rozdźiel a język ich: bom widźiał bezprawie y rozruch w mieśćie.
11 ♣ We dnie y w nocy obtaczáją je po murách jego: á złość y przewrotność
12 *jest* w pośrzodku jego. ♣ Ciężkośći *są* w pośrzodku jego: á nie ustępuje z ulic jego chytrość y zdrádá.
13 ♣ Abowiem / nie nieprzyjaciel *jaki* zelżył mię; inácżey/zniosłbym to był: áni ten/ ktory mię miał w nienawiśći/ powstał przećiwko mnie; bobym śię
14 *wżdy* był skrył przed nim. ♣ Ale ty człowiecze mnie rowny/wodzu moj/
15 y znájomy moj. ♣ Ktorzyśmy śię z sobą mile w tájnośći náradzáli/y do domu Bożego społecznie chadzáli. ♣
16 Oby je śmierć sprętka záłápiłá/ták/ áby żywo b zstąpili do piekła: ábowiem złość *jest* w mießkániu ich/ y w pośrzodku ich.

17 Ale ja do Bogá záwołam/á PAn
18 mię wybáwi. ♣ W wieczor y ráno / y w południe modlić śię / y z trzaskiem wołáć będę / áż wysłucha
19 głos moj. ♣ Odkupi duszę moję/ ábym był w pokoju od wojny przećiwko mnie; bo ich wiele było przy c
20 mnie. ♣ Wysłucha Bog y utrapi je/ (jáko ten ktory śiedźi od wieku: Selá) *Przeto,* że niemáß w nich popráwy/áni śię Bogá boją.
21 ♣ Wyćiągnął ręce swoje ná te/ ktorzy z nim mieli pokoj/ wzruszył przymierze swoje.
22 ♣ Gładsze niż másło były *słowá* ust jego; ále walká w sercu jego: á miękcejsze słowá jego niż oley; wßákże były jáko miecze d dobyte. ♣
23 Wrzuć ná PAná brzemię e twoje/ á on ćię opátrzy / y nie dopuśći áby śię ná wieki záchwiać miał spráwiedliwy.
24 ♣ Ale je ty/o Boże/wepchnieß w doł zginienia: Mężowie krwáwi y zdrádliwi nie dojdą do połowice dni swojich: Ale ja w tobie nádźieję mieć będę.

a 1. Pomieszaj.
b 4 Moj. 16.32.
c T. Aniołow.
d Psalm 57.5. y 59.8.
e Psalm 37.5. Matt. 6.25. Luk. 12.22. 1 Piotr 5.7.

PSALM LVI.

I. *Prorok wybáwienia swego od Bogá żąda.* II. *Spuśćiwszy śię ná obietnicę Bożą, onego chwali, ćiesząc śię, że on, y nadrobniejsze jego ćiężkośći widźi, y one uspokoji.*

1 Przedniejßemu śpiewakowi o niemey gołębicy/ *ná miejscách* odległych/ złoty *Psálm* Dawidow/ gdy go w Gát a Filistynowie pojimáli.

2 Zmiłuj śię náde mną o Boże: bo mię chce pochłonąć człowiek:
3 káżdego dniá walcząc/trapi mię. ♣ Chcą mię połknąć nieprzyjaćiele moji ná káżdy dźień: záprawdę wiele jest walczących przećiwko
4 mnie/o Najwyższy! ♣ Ktorego kolwiek mię dniá strach ogárnia/ ja w
5 tobie ufam. ♣ Bogá wysławiáć będę dla słowá jego: w Bogu nádźieję będę miał / áni śię będę bał żeby
6 mi co ćiáło uczynić mogło. ♣ Przez cáły dźień słowá moje wykręcáją: á przećiwko mnie są wszystkie my-
7 śli ich/ ná złe. ♣ Zbieráją śię/y ukrywáją śię/y ślad moj upátrują /
8 czyhájąc ná duszę moję. ♣ Izali zá nieprawość *pomsty* ujdą? strąć te narody / o Boże / w popędliwośći
9 twey. ♣ Tyś tułánie moje policzył: zbierzże *też* łzy moje w wiádro twe: izaż nie są *zpisáne* w księgách twojich?
10 ♣ Tedy śię názad cofną nieprzyjaćiele moji/ *ktoregokolwiek* dniá záwołam: Bo to wiem iż Bog jest
11 ze mną. ♣ Bogá wysławiáć będę z słowá: PAná chwálić będę z słowá
12 jego. ♣ W Bogu mam nádźieję nie będę śię bał / áby mi b co miał uczynić człowiek.

I. 55.
a 1 Sám. 21.10.

13 Tobiem o Boże śluby uczynił: przetoż też tobie chwáły oddam:
14 ♣ Abowiemeś wyrwał duszę moje od śmierci? á nogi moje od upadku: ábym státecznie chodźił przed obliczem Bożym / w świátłośći żywiących.

I. 56.

Psalm LVII.

I. Bogá ná pomoc woła, pewne wybáwienie sobie obiecuiąc. II. Prośi, że by Bog sądy swe nád złymi wykonał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi, *iáko*; Niezátracaj: złoty Psálm Dawidow: kiedy uciekał przed Saulem do a jáskini.

a 1 Sám. 22. 1. y 24. 4.

2 Zmiłuj śię nádemną o Boże / zmiłuj śię nádemną: ábowiem w tobie ufa duszá mojá / á do b cienia skrzydeł twojich uciekam śię / áż
3 przeminie utrapienie. ♣ Będę wołał do Bogá nawyższego: do Bogá ktory wykonywa spráwę moję. ♣ On
4 pośle z niebá / y wybáwi mię *od* pohánbienia tego / ktory mię chce pochłonąć: Selá. Pośle mi Bog miłośierdźie swoje y prawdę swą. ♣
5 Duszá mojá *jest* w pośrzod lwow: leżę *miedzy* pałającymi / *miedzy* synámi ludzkimi / ktorych zęby jáko włocznie y strzały / á język ich miecz c
6 ostry. ♣ Wywyższ śię d nád niebiosá o Boże; *á* nád wszystką źiemią
7 chwałá twojá: ♣ Sieći zástáwili ná nogi moje: nákłonili duszę moję: wykopáli doł przed e obliczem mojim / ále sámi wpádli weń: Selá.
8 Gotowe *jest* serce moje Boże / gotowe *jest* serce moje: śpiewáć y wychwaláć ćię będę. ♣ Ocuć
9 śię chwało mojá / ocuć śię lutnio y hárfo / gdy ná świtániu powstawam
10 ♣ Będę ćię wysławiał miedzy ludem PAnie / á będęć śpiewał miedzy
11 narody. ♣ Abowiem wielkie jest / áż do niebios miłośierdźie f twoje: y áż
12 pod obłoki prawdá twojá. ♣ Wywyższ śię nád niebiosá o Boże: á nádę wszystką źiemią *wywyż* chwałę twoję.

b Psalm 17. 8.
c Psalm 55. 22. y 59. 8.
d Psalm 108. 6.
e Psalm 7. 16. y 9. 16. Przyp 26. 27. Kázn. 10. 8.
f Psalm 36. 6. y 108. 5.

I. 57.

Psalm LVIII.

I. Ná rájce Saulowe nárzekájąc potwarzy złość ich opisuje. II. Prośi żeby Bog rády ich pomieszał. III. Tuszy że ludźie rządy sąd Bogu przyznáją z upadku przyszłego nieprzyjáciol.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *jáko*; Niezátracaj / *Pieśń* złota Dawidowá.

2 O Zgromádzenie! Izali prawdźie spráwiedliwość mowićie? A uprzejmie sądźićie / wy synowie ludzcy? ♣ Owszem rádnicy w
3 sercu niepráwośći knujećie / á gwałty rąk wászych ná źiemi odważaćie.
4 ♣ Odłączyli śię niezbożni cy záraz od národzenia: pobłądźili záraz z żywotá mátki *swey* mowiąc kłamstwo.
5 ♣ Jad a máją w sobie / jáko wężowy: jáko *jad* żmije głuchey / ktora zátula
6 ucho swoje: ♣ Aby nie słyszáłá głosu záklinácza: áni czárownika w czárách biegłego.
7 O Boże / pokrusz zęby ich w uśćiech ich: połam PAnie lwiąt
8 trzonowe zęby. ♣ Niech śię rozpłyną jáko wodá: niech śię wniwecz obrocą: niech będą jáko ten / ktory náćiąga *łuk*, wszákże śię strzały jego
9 łamią. ♣ Jáko ślimak / ktory zchodźi y niszczeje: jáko martwy płod niewieśći / niech nie oglądáją słońcá.
10 Pierwey niż b wásze ćiernie wypuśći ćiernie swoje / zá źieloná w gniewie *Bożym* jáko wichrem porwáne będźie.
11 ♣ Y będźie śię weselił spráwiedliwy / gdy ujrzy pomstę: nogi swoje umyje we krwi niepobożnego.
12 ♣ Y rzecze káżdy: Záprawdęć spráwiedliwy odnieśie pożytek z *sprawiedliwośći swojey*: Zájisteć jest Bog / ktory sądźi ná źiemi.

a Psalm 140. 4
b T. Rády skodliwe.
c Psalm 68. 24.

I. 58.

Psalm LIX.

I. Dawid od sług Saulowych obskoczony, sobie wyswobodzenia, á onym káźni od Bogá żąda. II. Ciesźy śię iż go Bog pewnie wysłucha. III. Zá co chwałę oddawáć obiecuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *jáko*; Niezátracaj: Złota Pieśń Dawidowá: gdy posłał Saul / a áby strzeżono domu *jego*, á zábito go.

a 1 Sám. 19. 21.

2 Wyrwij mię od nieprzyjaćioł mojich o Boże moj: á od powstawájących przećiwko mnie / uczyń mię bezpiecznym. ♣ Wyrwij
3 mię od tych / ktorzy broją niepráwość:

wość : á od meżow krwáwych wybaw mię. 4 ✣ Abowiem/oto czyháją ná duszę moję : zbieráją śię przećiwko mnie mocárze / bez przestępstwá mego / y bez grzechu mego / o PAnie. 5 ✣ Bez wszelkiey nieprawośći mojey zbiegáją śię / y gotują śię : 6 powstańże/żábieżmi/á obacz. ✣ Ty sam PAnie/Boże Zastępow / Boże Izráelski / ocuć śię / ábyś náwiedźił te wszystkie narody : á nie miy litośći nád żadnym z onych przestępcow 7 złośliwych: Selá. ✣ Náwracáją śię pod wieczor / á wárczą jáko pśi / y 8 biegáją około miástá. ✣ Oto blegocą ustyswymi / mieczé są w wárgách b ich : ábowiem *mowią* ; Ktoż c słyszy ?

9 Ale ty PAnie náśmiewasz śię d z nich : náśmiewasz śię ze wszystkich narodow. 10 ✣ Gdy on moc przewodźi / ná ćiebie pozor mieć będę : 11 boś *ty* Boże twirdzá moja : ✣ Bog moj miłośierny e uprzedźi mię: Bog mi da oglądáć *pomstę* nád nieprzyjaćioły mymi.

12 Nie zábijayże ich / áby nie zápomniał lud moj : *ale* je rozprosz mocą twoją y zrzuć je / tarczo nászá / 13 o PAnie. ✣ Grzech ust swych/słowá warg swych (pojimáni będąc w hárdośći swey / dla złorzeczeństwá y kłamstwá) niech wyznawáją. ✣ 14 Wytrácże *je* w popędliwośći : wytrąć je/áż ich nie zstánie : Niech poznáją że Bog pánuje w Jákobie / y 15 po krájách źiemie: Selá. ✣ Y niech śię zás náwrocą pod wieczor : niech wárczą jáko pśi / á biegáją około 16 miástá. ✣ Niech oni f ćiekáją chcąc śię nájeść: wszákże głodni będąc /ukłáść śię muszą.

17 Ale ja będę śpiewał o mocy twojey: záraz z poránku wysławiáć będę miłośierdźie twoje: boś ty był twirdzá moja / y uciecżka w dźień 18 ućisku mego. ✣ O mocy mojá! tobie będę śpiewał : Boś ty Boże twirdza mojá/Bog moj miłośierny.

b Psalm 55.22. 57.5. Przyp. 5.18. c Psalm 10.11. 94.7. d Psalm 2.4. Przyp. 1.26. e 1 Sám. 25.24. f Amos 8.11.

I. 59.

PSALM LX.

I. Uskarża śię ná opuszczenie ludu Bożego, ktore było záSaulá, y ná rozruchy, przez Abnerá, y Isbosetá, wszczęte. II. Prośi, áby mu Bog według nádźieje jego w utrapieniu rátunku dodał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Susżáneduth / złota pieśń Dawidowá do náuczánia. 2 ✣ Gdy walczył przećiw a Syryjczykom Nácharaim/y przećiw Syryjczykom Soby: b gdy śię wroćił Joáb poráźiwszy Edomczykow / w dolinie solney / dwánaśćie tyśięcy.

3 Boże odrzućiłeś c nas/rozproszyłeś nas/y rozgniewáłeś śię: 4 Náwroćże śię záśię do nas. ✣ Zátrząsnąłeś był źiemią / y rozśádźiłeś ją : uleczże rozpádliny jey ; boć 5 śię chwieje. ✣ Okázowałeś ludowi twemu przykrzeczy: nápojiłeś nas 6 winem d zawrotu. ✣ *Ale teraz* dałeś chorągiew tym/ktorzy śię ćiebie boją / áby ją wynieśli / dla prawdy 7 *twey*, Selá. ✣ Aby byli wybáwieni umiłowáni twoji : záchowayże je práwicą twoją/áwysłuchaj mię.

8 Bog ći mowił w świętobliwośći e swojey/ przeto śię rozweselę : rozdźielę Sychem/y doliné Sukkot9ską pomierzę. ✣ Mojeć *jest* Gáláád/ moj y Mánásses/y Efraim moc głowy mojey: Judá Zakonodawcą mo10im. ✣ Moab miednicą do umywánia mego : ná Edomá wrzucę boty moje: Ty Pálestyno wykrzykaj ná11demną. ✣ Ktoż mię wprowádźi do miástá obronnego? kto mię przypro12wádźi áż do Edom? ✣ Yzali nie ty o Boże/ktoryś nas był odrzućił/á nie wychodźiłeś/Boże z wojski nászymi?

13 Dayże nam rátunek w utrapieniu : boć omylny rátunek lu14dzki. ✣ W Bogu mężnie sobie poczynáć będźiemy : á on podepce nieprzyjaćioły násze.

a 1 Moj. 24.10. b 2 Sám. 8.3. y 10.13. 18. 1 Kron 18.3. 12. c Psalm 44.10. d T. Ktore czyni záwrot. e Psalm 108.7.

I. 60.

PSALM LXI.

I. Przed Absálomem ustąpiwszy, woła ná Bogá, żeby go pod obroną swą chowáć raczył. II. Szczęśćia y rozmnożenia Páństwu swemu, á w osobie swey, krolestwu Chrystusowemu winszuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth pieśń Dawidowá.

2 Wysłuchaj o Boże wołánie moje / miey pozor ná modlitwę 3 moję. ✣ Od końcá źiemie wołam do

ćiebie

ciebie w zátrwożeniu sercá mego: wprowadź mię ná skáłę/ ktora jest 4 wyższa nád mię. ✤ Abowiemeś ty był ucieczka moją/ y báßta mocna/ przed twarzą nieprzyjaciela.

5 Bede mieszkał w przybytku twojim ná wieki/ zchraniájąc się pod zasłonę skrzydeł twojich: 6 Selá. ✤ Abowiemeś ty Boże wysłuchał żądośći moje: tyś dał dziedźictwo tym/ ktorzy się boją Jmieniá twego.

7 Dni do dni krolewskich przydaj: niech będą látá jego od 8 narodu do narodu. ✤ Niech mieszka ná wieki przed obliczem Bożym: zgotuj miłośierdźie y prawdę/ niech go strzegą.

9 Tak będę śpiewał Jmieniowi twemu ná wieki: á śluby moje oddawáć będę ná káżdy dźień.

I. 61.

Psalm LXII.

I. Dawid z mocy, dobrotliwośći y sprawiedliwośći Bożey, pewny sobie rátunek obiecuje. II. prześládowce swe gromi. III. Wierne upomina, áby w sámym Bogu w potrzebách swych ufáli.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Jedytunowi Psálm Dawidow.

2 Tylko ná Bogu zpolega duszá mojá: od niegoć *jest* zbáwienie mo- 3 je. ✤ Tylkoć on jest skáła moja/ y wybáwieniem mojim/ twierdza moja: *Przeto* się bárzo nie záchwieję. ✤ 4 Dokądże będźiecie myślić złe przeciwko człowiekowi? Wszyscy wy zábići będźiecie: *będźiecie* jáko śćiáná pochylona/ á jáko *mur* wálący się. 5 ✤ Przećię jednák rádzą/ jákoby go zepchnąć z dostojeństwá jego: kocháją się w kłamstwie: ustymi swymi a dobrorzeczą/ ále w sercu swym złorzeczą: Selá. 6 ✤ Ty przećię ná Bogu zpolegaj duszo mojá: bo od niego jest oczekawánie moje. 7 ✤ Ontći sam jest skáła moja/ zbáwieniem mojim/ y twierdzą moja *przetoż* nie záchwieję się. 8 ✤ W Boguć wybáwienie moje/ y chwałá mojá/ skáło mocy mojey: nádźieja mojá *jest* w Bogu.

9 Bezpiecznie ufajćie w nim ná káżdy czás/ o narodowie! Wylewajćie przed obliczem jego sercá wásze: Bog jest ucieczka nászá: Selá. 10 ✤ Záprawdęć márnośćią *są* Synowie ludzcy/ kłamliwi synowie mocarzow: będąli pospołu włożeni ná wagę/ lekczejszymi będą nád márność. 11 ✤ Nie ufajćież w krzywdźie/ áni w drapiestwie/ á nie bądźćie márnymi: Przybędźieli *wam* májętnośći/ nieprzykłádajćież sercá *do nich*. 12 ✤ Rázći rzekł Bog/ dwákroćiem to 13 słyszał/ iż moc jest Bogá. ✤ A/ że Pánie twoje jest miłośierdźie: á/ że ty oddasz b káżdemu według uczynkow jego.

a Psalm 51.22.

b Mátt. 19.22. Luk. 12.19. 20. 1 Tym. 6.9.17

b Job. 34.11. Przyp. 24.12. Jerem. 32.19. Ezech. 7. 27. y 33.20. Mátt. 16.27. Rzym 2. 6.

I. 62.

Psalm LXIII.

I. Dawid uciekájąc przed Saulem, do pocztow chwalcow Bożych prágnie. II. Bogá przed sobą upátrując, nádźieję sobie czyni o jego pomocy: że go PAN záchowa.

1 Psálm Dawidow/ gdy był ná puszczy a Judskiey.

2 Boże/ tyś jest Bogiem mojim z poránku ćię szukam: prágnie b ćię duszá mojá/ teskni po tobie ćiáło moje w źiemi suchey y uprágnio- 3 ney/ *w ktorey* nie mász wody. ✤ Abym ćię oglądał w świątnicy twojey/ y widźiał moc twoję y chwałę 4 twoję: ✤ (Abowiem lepsze jest miłośierdźie twoje/ niż żywot) Aby ćię chwaliły wárgi moje: 5 ✤ Abym ćię błogosłáwił zá żywotá mego: á w Jmieniu twojim ábym podnośił ręce 6 moje. ✤ Jáko tłustośćią y sádłem byłáby *ta* násycona duszá mojá/ á rádosnym wárg śpiewániem/ wychwaláłyby ćię ustá moje. 7 ✤ Záprawdęć ná ćię wspominam: y ná łożu mojim káżdey straży nocney 8 rozmyślam o tobie. ✤ Boś mi bywał ná pomocy; przetoż w ćieniu skrzydeł twojich śpiewáć będę.

9 Przylgnęłá duszá mojá do ćiebie: práwicá twojá podpira 10 mię. ✤ Ale/ ćiktorzy szukáją upadku duszy mojey/ sámi wnidą do nagłębszey niskośći źiemie. 11 ✤ Zábije káżdego z nich ostrość miecza: y przydą 12 liszkam ná podźiał. ✤ Lecz Krol będźie się weselił w Bogu: á będźie się chlubił káżdy/ kto przez (n) przyśięga: ábowiem zátkáne będą ustá mowiących kłamstwo.

a 1 Sám. 22. 5. y 23.14 y 24.1. b Psalm 42. 2.

I. 63.

Psalm LXIV.

I. Przećiw prześládowániu, y chytrym złych ludźi rádam, w niewinności swey obrony od Bogá żąda. II. Tuszy że ich Bog potłumi : y sámi przećiw sobie powstáną : záczym wierni w Bogu ufáiący chlubić śię będą.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 Wysłuchaj o Boże głos moj/ gdy śię modlę: od strachu nieprzyjáćielá strzeż żywotá mego. 3 Skryj mię przed skrytą rádą złośnikow/ przed zbuntowániem czyniących nieprawość. 4 Ktorzy záostrzyli język swoj jáko miecz: náłożyli strzałę swoję/ słowo a jádowite. 5 Aby strzeláli z skrytośći do niewinnego: niespodźiánie nań strzeláją/ á nikogo śię nie boją. 6 Utwierdzáją śię we złym: zmawiáją śię/ jákoby zákryć śidłá/ y mowią: Ktoż je obaczy? 7 Szukáją pilnie nieprawośći: giniemy od rad zdrádliwie wynálezionych: Táki wnętrzność y serce człowiecze głębokie jest.

8 Ale/ gdy Bog ná nie wypuśći prętką strzałę/ porázeni będą: 9 A do upadku przywiedźie je właśny język ich: odłączy śię od nich káżdy kto je ujrzy. 10 Y ulękną śię wszyscy ludźie/ á będą opowiádáli spráwę Bożą/ y dźieło jego zrozumieją. 11 Ale spráwiedliwy śię będźie weselił w PANu/ á będźie w nim ufał : y będą śię chlubili wszyscy ktorzy są uprzejmego sercá.

H. Porzu- cie. *b Psalm 1. 2.* *c Jerem. 17. 9.*

I. 64.

Psalm LXV.

Dawid dźiękuje Bogu, I. Zá dobrodźiejstwá duchowne, ktore cáłemu Kośćiołowi pokázuje. II. Zá inne uczynnośći doczesne, ktorymi lud swoj błogosławi.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm y pieśń Dawidowá.

2 Tobie przynależy o Boże chwałá ná Syonie: á tobie ślub ma być oddány. 3 Ty wysłuchawasz modlitwy : przetoż do ćiebie przychodźi wszelkie ćiáło. 4 Wielkie nieprawośći/ ktore wźięły gorę nád námi/ y przestępstwá násze/ ty oczyśćiasz. 5 Błogosłáwiony kogo ty obierasz/ á przyjmujesz áby mieszkał w śieniách twojich: będźiemy násyceni dobrámi domu twego/ w Swiątnicy kośćiołá twego. 6 Przedźiwne rzeczy podług spráwiedliwośći mowisz do nas Boże zbáwienia nászego: nádźieją wszystkich krájow/ źiemie y morzá dálekiego. 7 Ktory utwierdzasz gory mocą swoją/ siłą przepasány będąc. 8 Ktory uśmierzasz a szum morski/ szum náwáłnośći jego: y wzruszenie narodow. 9 Ták/ że śię bác muszą cudow twojich/ ktorzy mieszkáją ná krájách *źiemie : ktore* nástawániem poránku y wieczorá do wesela pobudzasz. 10 Náwiedzasz źiemię/ y odwilżasz ją; obfićie ją ubogacasz strumieniem Bożym nápełnionym wodámi : y gotujesz zboże ich/ gdy ją ták przyprawiasz. 11 Zagony jey nápawasz/ brozdy jey znizasz/ dżdżámi ją odmiękczasz/ á urodzájom jey błogosłáwisz. 12 Koronujesz rok dobrośćią twą/ á śćieszki twoje zkrapiasz tłustośćią. 13 Zkrapiasz pástwiská ná pustyniách/ ták/ że págorki rádośćią przepásáne bywáją. 14 Przyodźiewáją śię polá stádámi owiec/ á doliny okrywáją śię zbożem : *tákże* wykrzykáją y śpiewáją.

a Psalm 107. 29. Mátt. 8. 26. *b Psalm 46. 8.*

I. 65.

Psalm LXVI.

I. Do chwały Bożey upomina dla spraw rządu y władzy jego powszechney, nád wszystkimi, narody. II. Slubując Bogu Ofiáry chwały, iż duszy jego dobrze uczynił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Pieśń Psálmu.

2 Wykrzykaj Bogu wszystká źiemio. Spiewajćież Psálmy ná chwałę Imienia jego : ogłaszajćie sławę y chwałę jego. 3 Rzecżćież Bogu : Jákoś straszny w spráwách twojich? Dla wielkośći mocy twojey obłudnieć śię poddádzą a nieprzyjaćiele twoji. 4 Wszystká śię źiemiá kłániáć/ y śpiewáć ći będźie : Psálm śpiewáć będźie Imieniowi twemu : Selá. 5 Podźićież/ á oglądájćie spráwy Boże: Straszny jest w spráwách *swojich* przy Synách ludzkich. 6 Obroćił b morze *w źiemię* suchą : rzekę c przeszli *sucho* nogą: támeśmy śię weselili w nim. 7 Pánuje w mocy swey ná wieki: oczy

a H. Zkłamáją tobą. Joz. 9. 24. *b 2 Moj. 14. 22.* *c Jozue 3. 16. Psalm 114. 3.*

jego pátrzą ná narody: odporni nie 8 wywyższą się: Selá. ✤ Błogosłáwćież narodowie Bogá nászego/ y o- 9 głászajćie głos chwały jego. ✤ Záchował przy zdrowiu duszę násze: á 10 nie dał się powinąć nodze nászey. ✤ Abowiemeś nas doświádczył o Boże/ wypłáwiłeś nas ogniem/ ták jáko 11 śrebro płáwione bywa. ✤ Nágnáłeś nas był w sieć/ á ścisnąłeśući- 12 śkiem biodrá násze. ✤ Wsádźiłeś człowieká ná głowę nászę; weszliśmy byli w ogień y w wodę: Wszákżeś nas wywiodł ná ochłodę.

13 PRzetoż wnidę do domu twego z cáłopaleniem: á oddámći ślu- 14 by moje: ✤ Ktoreć ślubowáły wárgi moje/ y wyrzekły ustá moje w u- 15 trapieniu mojim. ✤ Cáłopalenia z tłustych báránow będęć ofiárował z kádzeniem: będęć ofiárował woły 16 y kozły: Selá. ✤ Podźćie/ słuchajćie/ á będę opowiádał wszystkim ktorzy się bojićie Bogá/ co uczynił duszy 17 mojey. ✤ Do niegom ustmy swymi wołał/ á wywyższałem go językiem 18 mojim. ✤ Bym był d pátrzał ná nieprawość w sercu mojim/ nie wysłu- 19 chałby był PAN. ✤ Aleć zájiste wysłuchał Bog/ á był pilen głosu 20 modlitwy mojey. ✤ Błogosłáwiony Bog/ ktory nie odrzućił modlitwy mojey: áni *odjął* miłośierdźia swego ode mnie.

d *Mich.* 3. 4.

I. 66.

PSALM LXVII.

a *Ezái.* 11. 4. *Mich.* 4. 3.

I. Zeda, żeby Bog kośćiołowi swemu błogosłáwił. II. Żeby tákowąż łáskę, y innym narodom w Chrystusie objáwił, náwet y urodzájom ziemskim błogosłáwił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth Psálm ku śpiewániu.

2 BOże zmiłuj się nád námi/ á błogosław nam: rozświeć o- 3 blicze twoje nád námi: Selá: ✤ Aby ták poználi ná ziemi drogę twoję: á po wszystkich narodźiech zbáwie- 4 nie twoje. ✤ *Tedy* ćię będą wysłá- wiáli narodowie o Boże! Będą ćię 5 wysławiáć wszyscy ludźie. ✤ Rádowáć się będą y wykrzykáć narodowie: bo ty będźiesz sądźił a ludźie w spráwiedliwośći: á narody będźiesz

6 spráwował ná ziemi: Selá. ✤ Będąć ćię wysławiáć narodowie o Boże! Będą ćię wysławiáć wszyscy ludźie. 7 ✤ Ziemiá *tákże* wyda urodzaj swoj: Niech nam błogosłáwi Bog/ 8 Bog nász. ✤ Niech nam błogosłáwi Bog: á niech się go boją wszystkie kráje ziemie.

PSALM LXVIII.

I. 67.

Dźiękuje Bogu zá otrzymáne zwyćięstwo nád możnymi nieprzyjaćioły. II. Napomina do uważania dźiwnych spraw Bożych. III. Opisuje okazáły Tryumf PAński.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow ku śpiewániu.

2 POwstánie a Bog/ á będą rozproszeni nieprzyjaćiele jego: y zućiekáją przed twarzą jego ći/ kto- 3 rzy go máją w nienawiśći. ✤ Jáko bywa dym rozpędzony/ ták *je* rozpędzasz: jáko się wosk rozpływa od ogniá/ *ták* niezbożnicy poginą przed 4 obliczem Bożym. ✤ Ale spráwiedliwi weselić się y rádowáć będą/ przed obliczem Bożym/ y pląsáć będą od rádośći.

a 4 Mo. 10. 35.

5 SPiewajćie Bogu / śpiewajćie Psálmy Imieniowi jego: gotujćie drogę temu/ ktory jeźdźi ná obłokách: PAn jest Imię jego: Rádujćież się przed obliczem jego. ✤ 6 Ojcem jest śirot / y sędźią wdow: Bogiem w przybytku swym świę- 7 tym. ✤ Bog ktory sámotne b w *rodowite* domy rozmnaża: Wywodźi więźnie z okow: ále odporni mieszkáć 8 muszą w ziemi suchey. ✤ Boże/ gdyś wychodźił przed obliczem ludu twego/ gdyś chodźił po pusczy/ Selá: ✤ 9 Ziemiá d się trzęsłá/ tákże y niebiosá rozpływáły się przed obliczem Bożym: y tá gorá Synáj *drżáłá* przed twarzą Bogá/ Bogá Izráel- 10 skiego. ✤ Deszcz obfity zpuszczałeś hojnie o Boże ná dźiedźictwo twoje: á gdy omdlewáło/ tyś je otrzeźwiał. 11 ✤ Zastępy twoje mieszkáją w nim/ *ktoreś ty* dla ubogiego nágotował 12 dobrotą twoją o Boże! ✤ PAn dał słowo *swe, y* te/ ktore poćiechy zwiástowáły/ zástęp e wielki mowiących: 13 ✤ Krolowie z wojski ućiekáli/ ućieká

b *Psalm* 113. 9. c 2 *Mo.* 13. 20. 21. d 2 *Mo.* 19. 18. e *T. Pań y Pánien. Sędź.* 11. 34. 1 *Sám.* 18. 6.

li: ale tá ktora przyglądáłá domu/ dźieliłá łupy. ✤ 14 Choćiaśćie leżeć muśieli miedzy kotły / *przećie będźiećie* jáko gołębicá/ májącá piorá posrzebrzone/ á ktorey skrzydłá jáko żołte złoto. ✤ 15 Gdy Wszechmogący rozproszy Krole w tey źiemi/ wybieleiesz jáko śnieg ná *gorze* Sálmon. ✤ 16 Ná gorze Bożey/ ná gorze Báśáńskiey/ ná gorze págorczystey/ ná gorze Báśáńskiey. ✤ 17 Przeczże f wyskákujećie gory págorczyste? ná tey-ći gorze ulubił sobie Bog mieszkánie: Támći PAN będźie mieszkał ná wieki. ✤ 18 Wozow Bożych *jest* dwádźieśćiá tyśięcy/ wiele tyśięcy Aniołow: ale PAN miedzy nimi *jáko ná* Synáj w Swiątnicy *przebywa*. ✤ 19 Wstąpiłeś g ná wysokość: wiodłeś pojimáne więźnie; ná bráłeś dárow dla ludźi: y naodporniejsze/ PAnie Boże/ przywiodłeś/ áby mieszkáli *z námi*. ✤ 20 Błogosłáwiony PAn: ná káżdy dźień hojnie nas opátruje *dobrámi swymi*; Bog zbáwienia nászego: Selá. ✤ 21 *On* jest Bog nász/ Bog/ obfite° zbáwienia: Pánujący PAn z śmierći wywodźi. ✤ 22 Záiste Bog zráni głowę nieprzyjaćioł swojich/ y wierzch głowy włosámi nákryty chodzące° w grzechách swojich. ✤ 23 Rzekł PAn; Wyprowádzę zás *swoje* jáko h z Báśán: wywiodę *je* zás i z głebokośći morskiey: ✤ 24 Przetoż będźie nogá twojá zbroczona we krwi/ y język psow twojich *we krwi* nieprzyjaćielskiey. ✤ 25 Widźieli ćiągnienia twoje Boże/ ćiągnienia Bogá mego/ y krolá mego/ w świątnicy. ✤ 26 Wprzod szli śpiewacy/ á zá nimi gráiący ná instrumenćiech/ á w pośrzodku Pánienki bijąc w bębny. ✤ 27 W zgromádzeniách błogosłáwćie Bogu: *błogosławćie* PAnu/ ktorzyśćie z narodu Izráelskiego. Tu *niech będźie* Benjámin 28 máluczki/ ktory je opánował: ✤ Tu Kśiążętá Judzkie/ y hufy ich: Kśiążętá Zábulońskie/ y Kśiążętá Neftálimskie. ✤ 29 Obdárzył ćię Bog twoj śiłą: Utwierdź o Boże to coś w nas spráwił. ✤ 30 Dla kośćiołá twego/ *ktory jest* w Jeruzalem/ będąc k Krolowie dáry przynośić. ✤ 31 Poraź poczet Kopijnikow/ zgromádzenie mocnych wodzow/ y ludu bujnego/ hárde/ chlubiące śię kęsem srebrá: rozprosz narody prágnące wojny. ✤ 32 Przybądź zacni Kśiążętá z Egiptu: Murzyńska źiemiá pospieszy śię wyćiągnąć ręce swe do Bogá.

33 Krolestwá źiemie/ śpiewajćie Bogu śpiewajćie PAnu: Selá. ✤ 34 Temu ktory jeźdźi ná nawyższych niebiosách od wiecznośći: oto wydawa głos swoj/ głos mocy *swojey*. ✤ 35 Przyznajćie moc Bogu: nád Izráelem dostojność jego/ á wielmożność jego ná obłokách. ✤ 36 Strászny jest o Boże z świętych przybytkow twojich: Bog Izráelski sam dawa moc y śiły ludowi *swemu. Niechajże będźie* Bog błogosłáwiony.

f Psalm 114.4.

g Efez. 4. 8.

h 4 Moj. 21.33.

i 2 Moj. 14.21.

k 2 Kron 32.23. Psalm 76.12.

PSALM LXIX.

I. 68.

I. *Ciężkośći y niewinnośći swoje pokazawszy Prorok, prośi żeby go PAn wysłuchał y ratował. II. Obiecuje zá to Bogu dáć chwałę, y z innymi wiernymi.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Sosánnim/ Psálm Dawidow.

2 Wybaw mię o Boże/ boć przyszły wody áż do duszę *mojey*. ✤ 3 Pogrążony jestem w głebokim błoćie/ gdźie dná niemász: przyszedłem w głebokośći wod/ á nawáłność *ich* porwáłá mię. ✤ 4 Zprácowałem śię wołájąc: wyschło gárdło moje/ ustáły oczy moje gdym oczekawał Bogá mojego. ✤ 5 Więcey jest tych ktorzy mię máją w nienawiśći bez przyczyny/ niż włosow ná głowie mojey/ zmocnili śię ći ktorzy mię wygubić usiłują/ *á są* nieprzyjaćiołmi mymi niesłusznie: Czegom nie wydárł/ muśiałem nádgradzáć. ✤ 6 Boże/ ty znasz głupstwo moje/ á występki moje nie są tájne przed tobą. ✤ 7 Niechajże nie będą záwstydzeni dla mnie ći/ ktorzy ná ćię oczekawáją PAnie/ PAnie Zastępow: Niech nie przychodzą dla mnie do hańby ći/ ktorzy ćię szukáją/ o Boże Izráelski. ✤ 8 Bo dla ćiebie ponoszę urągánie/ á zelżywość okrytá oblicze moje. ✤ 9 Stałem śię obcym bráćiey mojey: á cudzoziemcem Synom mátki mojey. ✤ 10 Przetoż gorliwość a domu twego zżárłá mię: á urągánie urągájących tobie przypádło ná mię. ✤ 11 Gdym płákał

a Jan. 18.28.

b Jan. 2. 17. Rzym 15. 3.

y trapił postem duszę moję / stáło mi 12 się to pohańbieniem. ✣ Gdym wźiął ná śię wor miásto száty/ by- 13 łem u nich przypowieśćią. ✣ Mowili o mnie ći / ktorzy śiedźieli w bramie: á byłem piosnką c u tych/ ktorzy pili mocny napoj.

c Job. 30. 9. Tren. 3. 63.

14 A Lec ja *obracam* modlitwę moję/ do ćiebie PAnie: czás jest upodobánia twego / o Boże według wielkośći miłośierdźia twego wysłuchayże mię / dla prawdy zbáwie- 15 nia twego. ✣ Wyrwi mię z błotá/ ábym nie był pogrążony: niech będę wyrwány od tych ktorzy mię nienawidzą / jáko z głębokośći wod. ✣ 16 Aby mię nie zátopiły strumienie wod/ y nie pożárłá głębia/ y nie záwárłá náde mną studnia wierzchu 17 swego. ✣ Wysłuchayże mię PAnie/ boć dobre jest miłośierdźie twoje: według wielkiey litośći twojey wej- 18 rzy ná mię. ✣ Nie zákrywayże oblicza twego od sługi swego/ bom jest w utrapieniu: pospiesz się / wysłu- 19 cháj mię. ✣ Przybliż się do duszę mojey/ á wybaw ją: dlá nieprzyjaćioł mojich odkup mię.

20 T Y znasz pohańbienie moje / y zelżywość moję / y wstyd moj: przed tobąć są wszyscy nieprzyja- 21 ćiele moji. ✣ Pohańbienie pokruszyło d serce moje / z czegom był żałosny: Oczekawałem zaliby się mnie kto użalił / ále nikt e nie był : zaliby mię kto poćieszył / álem nie ználazł. 22 ✣ Owszem miásto pokármu podáli mi f żołć: á w prágnieniu mojim g nápojili mię octem.

d Mátt. 17.39. e Luk. 23.49. f Mátt. 27.34. g Mátt. 27.48. Márk. 15.23. Jan. 19.29.

23 N Iechayże im będźie stoł h ich przed nimi śidłem/ á szczęśćie 24 ich ná upadek. ✣ Niech się záćmią oczy ich/ áby nie widźieli / á biodrá ich niech się záwżdy chwieją. ✣ 25 Wylij ná nie rozgniewánie swoje: á popędliwość gniewu twego / niech 26 je ogárnie. ✣ Niech będźie mieszkánie ich i puste: w namiotách ich niech 27 nikt nie mieszka. ✣ Bo *tego* ktoregoś ty k ubił/ prześláduią: á o boleśći poránionych twojich / rozmawiáją. 28 ✣ Przydayże nieprawość ku nieprawośći ich : á niech nieprzychodzą 29 do spráwiedliwośći twojey. ✣ Niech będą wymázáni z kśiąg żywiących: á z spráwiedliwymi niech nie będą zápisáni.

h Rzym. 11. 9. i Dźiej. 1. 20. k Ezdr. 53. 4. Mátt. 26.31.

30 J Amći utrapiony/ y z boláły/ *lecz* zbáwienie twoje Boże ná miej- 31 scu bespiecznym postáwi mię. ✣ Tedy będę chwalił Imię Boże pieśnią: á będę je wielbił z dźiękczynieniem. 32 ✣ A będźie *to* przyjemniejsza PAnu/ niżeli woł ábo ćielec rogáty z roz- 33 dźielonymi kopytámi. ✣ To widząc pokorni rozráduią się/ szukájąc Bo- 34 gá: á ożyje serce ich. ✣ Iż wysłuchawa PAn l ubogich/ á więźniámi swymi nie gárdźi.

l Psal. 34. 7.

35 N Iech go chwali niebiosá y źiemiá: morze / y wszystko co się 36 w nich rucha. ✣ Bogći záiiste záchowa Syon / y pobuduje miástá Judskie: y będą tám mieszkáć / á *źiemię* 37 tę dźiedźicznie otrzymáją. ✣ Tákże y naśienie sług jego dźiedźicznie ją otrzyma / á ktorzy miłują Imię jego/ będą w niey mieszkáć.

PSALM LXX.

I. 69.

Ten Psálm, y słowy y rozumieniem zgadza się z cząstką ostátnią Psálmu 40.

1 Przedniejszemu śpiewakowi *Psálm* Dawidow/ ná wspominánie.

2 B Oże pospiesz się ábyś mię wyrwał: PAnie pospiesz się ábyś 3 mi dał rátunek. ✣ Niech będą a záwstydzeni y pohańbieni/ ktorzy szukáją duszę mojey: niech się obrocą ná wstecz / y niech będą pohańbieni 4 ktorzy mi złego życzą. ✣ Niech się obrocą ná zad zá to / że mię chcą pohánbić / ći ktorzy mi mowią: Ehej/ 5 Ehej. ✣ *Ale* niech się weselą y ráduią w tobie wszyscy / ktorzy ćię szukáją ; á ktorzy miłują zbáwienie twoje/ niech mowią záwżdy: Uwiel- 6 biony bądź Boże *nász.* ✣ Jamći nędzny y ubogi: o Boże/ pospiesz się ku mnie: Tyś jest pomocą moją/ y wybáwićielem mojim : PAnie nie omieszkawayże.

a Psalm 35. 4. 40. 15.

PSALM LXXI.

I. 70.

I. *W prześládowániu Absálomowym, do Bogá się ućieka: sobie wybáwienia żądájąc.* II. *Dla tego, iż w PAnu z dźiećiństwá ufał, ktory go y przed tym wybáwiał, drog swojich uczył, y w stárośći go nie opuśći.*

a Pſalm 31.1.2.3

1 W Tobie Pánie a nádźieję mam niech ná wieki pohańbiony nie będę. 2 ♣ Według ſpráwiedliwośći twey wybaw mię/ y wyrwi mię: nákłoń ku mnie uchá twego / y záchoway mię. 3 ♣ Bądź mi ſkáłą mieszkánia / gdźiebym záwżdy uchodźił : przykazałeś ábáby mię ſtrzeżono/boś ty ſkáłą moją / y twirdzą moją. 4 ♣ Boże moj wyrwi mię z ręki niezbożniká: z ręki przewrotnego y gwałtowniká. 5 ♣ Abowiemeś ty oczekawániem mojim PAnie: PAnie nádźieją mojá od młodośći mojey. 6 ♣ Ná tobiem zpoległ záraz z żywotá : tyś mię wywiodł z żywotá mátki mojey: w tobie chwałá c mojá záwżdy 7 ♣ Jáko dźiwowiſko byłem u wielu: wszákże tyś jeſt mocną nádźieją moją. 8 ♣ Niechaj będą nápełnione uſtá moje chwałą twoją/ przez cáły dźień ſławą twoją. 9 ♣ Nie odrzucajże mię w ſtárośći *mojey*: gdy uſtánie 10 śiłá mojá/ nie opuszczaj mię. ♣ Abowiem mowili nieprzyjaćiele moji przećiwko mnie : á ći/ ktorzy czyháli ná duszę moję / rádę uczynili ſpołem : 11 ♣ Mowiąc ; Bog go opuśćił/ gońcież *go*, á pojimajćie go : boć nie 12 ma ktoby go wyrwał. ♣ Boże / nie oddalajże śię ode mnie : o Boże moj poſpieszże śię ná rátunek moj. ♣ 13 Niechże będą d záwſtydzeni : niech zginą przećiwnicy duszę mojey : niech będą okryći zelżywośćią y wſtydem/ 14 ktorzy mi szukáją złego. ♣ Ależ ja záwżdy oczekawáć będę : á tym więcey rozszerzę chwałę twoję. 15 ♣ Uſtá moje opowiádáć będą ſpráwiedliwość twoję / cáły dźień zbáwienie twoje : áczkolwiek liczby *jego* niewiem. 16 ♣ Przyſtąpię do *wysławiánia* wszelákiey mocy PAná pánującego: będę wſpominał włáſną ſpráwiedliwość twoję. 17 ♣ Boże uczyłeś mię od młodośći mojey: y opowiádam áż po dźiś dźień dźiwne ſpráwy twoje. 18 ♣ A przetoż áż do ſtárośći y szedźiwośći nieopuszczaj mię Boże : áż opowiem rámię twoje *temu* narodowi/ y wszyſtkim potomkom moc twoję. 19 ♣ Bo ſpráwiedliwość twojá Boże wywyższoná jeſt / czyniß zájiſte rzeczy wielkie : Boże ktoż jeſt podobien tobie? 20 ♣ Ktory ácześ przepuśćił ná mię wielkie y ćieszkie ućiſki/ wszákże záśię do żywotá przywracaß mię : á z przepáśći źiemſkich záśię wywodźiß mię. 21 ♣ Rozmnożyß doſtojność moję/ á záśię ućieszyß mię. 22 ♣ A ja też wyſławiáć ćię będę ná inſtrumenćiech muzycznych / y prawdę twoję Boże moj: będęć śpiewał przy hárfie/ o Swięty Jzráelſki. 23 ♣ Rozráduja śię wárgi moje/ gdyć będę śpiewał : y duszá mojá ktoraś wykupił. 24 ♣ Nádto y język moj będźie opowiádał przez cáły dźień ſpráwiedliwość twoję: bo śię záwſtydźić/ y hánbę odnieść muśieli ći / ktorzy szukáli nieszczęśćia mego.

b Pſalm 31.11. Mátt. 11.6. Luk. 11.10.

c 2 Moj 10.21. 1 Kor. 1.31.

d Pſalm 35.4. y 40.15 y 70.3.

Psalm LXXII.

I. 71.

I. Dawid przed śmierćią Synowi Sálomonowi y ludowi dobrych rzeczy od Bogá żąda, II. *Kroleſtwá Chryſtuſowego ſpráwiedliwość. szerokość, ſławę, y trwáłość opiſawszy, Bogu dźiękuje.*

Sálomonowi.

1 Boże/ daj Krolowi ſądy twoje: á ſpráwiedliwość twoję Synowi krolewſkiemu. 2 ♣ Aby ſądźił lud twoj w ſpráwiedliwośći / á ubogie twoje w práwośći. 3 ♣ Przyniosą gory ludowi pokoj: a á págorki b ſpráwiedliwość.

4 Będźie ſądźił ubogie z ludu / á wybáwi Syny ubogiego : ále gwałtowniká pokruszy. 5 ♣ Będą śię bać ćiebie poki słońce y mieśiąc trwáć będźie / od narodu áż do narodu. 6 ♣ Jáko zſtępuje deszczná pokoszoną trawę / á deszcz kroplisty zkrápiájący źiemię: 7 ♣ *Ták* ſpráwiedliwy zákwitnie zá dni jego : á *będźie* obfitość pokoju dokąd mieśiącá ſtáwa. 8 ♣ Będźie pánował od c morzá áż do morzá : y od rzeki d áż do kończyn źiemie. 9 ♣ Przed nim pádáć będą mieszkájący ná puſtyniách: á nieprzyjaćiele jego proch lizáć będą. 10 ♣ Krolowie od morzá/ y z wyſep/ dáry *mu* przyniosą: 11 ♣ Krolowie Sebejſcy y Sábejſcy/ upominki oddádzą. ♣ Y będą mu śię kłániáć wszyſcy Krolowie : wszyſcy narodowie służyć mu będą. 12 ♣ Abowiem wyrwie ubogiego wołájącego / y nędznego / ktory nie ma pomocniká. 13 ♣ Zmiłuje śię nád ubogim / nád niedoſtátecznym : á

a 1 Krol. 4.34.

b H. w ſpráwiedliwośći.

c Zách. 9.10. 1 Krol. 4.21.

14 duſze nędznych wybáwi. ♣ Od zdrády y gwałtu wybáwi duſze ich: bo droga *jeſt* krew ich przed oczymá jego.
15 ♣ Y będźie żył: á dawáć mu będą złoto Sábejſkie / y uſtáwicznie śię zá nim modlić będą: cáły dźień błogosłáwić mu będą.
16 ♣ Gdy *śię wrzući* garść zbożá do źiemie ná wierzchu gor / záſzumi jáko Libán urodzaj jego: á mieſzczánie zákwitną jáko źiołá polne.
17 ♣ Imię jego będźie ná wieki: pokąd słońce trwa / dźiedźiczyć będźie imię jego: á błogosłáwiąc ſobie w nim wſzyſcy narodowie / wielbić go będą.
18 Błogosłáwiony PAn Bog / Bog Izráelſki / ktory ſam cudá czyni.
19 ♣ Y błogosłáwione imię chwały jego ná wieki / á niech będźie nápełniona chwałą jego wſzyſtká źiemiá:
20 Amen / Amen. ♣ *Atućże* śię kończą modlitwy Dawidá / Syná Iſájego.

I. 72.

PSALM LXXIII.

I. Upomina, żeby nikt złym ſzczęśćia niezájrzał. II. Dáje znáć, żey on by śię był zá nimi unioſł, by śię był z ſłowá Bożego nienáuczył, że ſzczęśćie ich nie wárowne. III. Do Bogá śię wraca, á ná nim ſámym przeſtawáć obiecuje.

1 Pſálm Aſáfow.
Zaiſte dobry *jeſt* Bog Izráelowi / tym ktorzy ſą czyſtego ſercá.
2 ♣ Ale nogi moje máło śię były nie potknęły / á bliſko tego *było, że* máło
3 nie ſzwánkowáły kroki moje. ♣ Gdym był záwiśćią poruſzon przećiwko ſzalonym / widząc ᵃ ſzczęśćie niepobożnych.
4 ♣ Bo nie máją ᵇ zwiąſkow áż do śmierći / ále w cáłośći zoſtawa śiłá ich.
5 ♣ W pracy ludzkiey nie ſą: á káźni / jáko inni ludźie nie doznawáją.
6 ♣ Przetoż obtoczeni ſą pychą jáko łáńcuchem złotym: á przyodźiani okrutnośćią jáko ſzátą ozdobną.
7 ♣ Wyſtąpiły od tłuſtośći oczy ich: á więcey máją nád pomyślenie ſercá.
8 ♣ Rozpuśćili śię / y mowią złośliwie o ućiſnieniu: bárzo hárdźie mowią.
9 ♣ Wyſtawiáją przećiwko niebu uſtá ſwe: á język ich krąży po źiemi.
10 ♣ A przetoż ná to przychodźi lud jego / gdy śię ᶜ im wody już wierzchem leją:
11 ♣ Y mowią; Jákoż ma Bog o tym wiedźieć? ábo / mali o tym wiádomość Nawyżſzy?
12 ♣ *Abowiem,* oto ći niezbożnymi będąc / máją pokoj ná świećie / *y* nábywáją bogáctw:
13 ♣ Prożno tedy w czyſtośći chowam ſerce moje: á w niewinnośći ręce
14 moje omywam. ♣ Ponieważ mię cáły dźień biją: á karánie ćierpię ná káżdy poránek.
15 Rzekłli: Będę *też* ták o tym mowił; tedy rodzaj Synow twoich *rzeczeże* żem im niepraw.
16 ♣ Chćiałemći tego rozumem doścignąć:
17 ále mi śię to trudno zdáło. ♣ Ażem wſzedł do Swiątnice Bożey / *a* tum
18 porozumiał dokończenie ich. ♣ Záprawdeś je ná miejſcách śliſkich poſtáwił: *a* podawaſz je ná zpuſtoſzenie.
19 ♣ *Otoż* jákoć przychodzą ná zpuſtoſzenie! niemal w oká mgnieniu niſzczeją y giną od ſtráchu.
20 ♣ *Są* jáko ſen temu co ocućił. ♣ PAnie gdy je obudźiſz / obraz ich lekce poważyſz. ♣
21 Gdy zgorzkło ſerce moje / á nerki mo-
22 je ćierpiáły kłoćie: ♣ Głupiałem był / á nicem nie rozumiał: byłem
23 przed tobą *jako* bydlę. ♣ A wſzákże záwżdy *byłem* z tobą: *boś* mię trzy-
24 mał zá práwą rękę moję. ♣ Według rády ſwey prowadź mię: á potym
25 do chwały przyjmieſz mię: ♣ Kogożbym *innego* miał ná niebie? Y ná źiemi oprocz ćiebie w nikim *innym*
26 upodobánia niemam. ♣ Choć ćiáło moje / y ſerce moje uſtánie: *jednák* Bog jeſt ſkáłą ſercá mego / y dźiá-
27 łem mojim ná wieki. ♣ Gdyż oto ći / ktorzy śię oddaláją od ćiebie / zginą: wytracaſz te ktorzy cudzołożą
28 *odſtępowániem* od ćiebie. ♣ Ale mnie nalepſza jeſt trzymáć śię Bogá. *Przetoż* pokłádam w PAnu PAnującym nádźieję moję: ábym opowiádał wſzyſtkie ſpráwy jego.

I. 73.

PSALM LXXIV.

I. O wybáwienie Bogá proſząc, przypomina przymierze, cudá y dobrodźiejſtwá jego przeſzłe. II. Złośćy poſtępki nieprzyjaćioł opiſuje. III. y ná pomſtę przećiwko nim PAná Bogá wzywa.

1 Pieśń wyuczájąca / *podána* Aſáfowi.
Przeczżeś nas o Boże do końcá odrzućił? *Przecżże* śię rozpali-

ᵃ H. Pokoj.
ᵇ T. (chorob abo niewczáſow.
ᶜ T. utrápienia.

łá zápálczywość twojá przećiwko 2 owcám páſtwiſká twego? ♣ Wſpomni ná zgromádzenie twoje/ ktoregoś *sobie* zdawná nábył y odkupił: ná pręt dźiedźictwá twego: ná tę gorę Syon ná ktorey mieszkaſz. ♣ 3 Pośpieszże śię ná srogie popuſtoszenie: o jáko wszystko poburzył nieprzyjaćiel w Swiątnicy? ♣ 4 Ryczeli nieprzyjaćiele twoji w pośrzod zgromádzenia twego: á ná znák *tego*, zestáwili wiele chorągwij swojich. ♣ 5 Zá rycerzá miano tego/ ktory śię z wysoká z śiekierą zánośił/ rąbiąc 6 drzewo wiązánia jego. ♣ A teraz już y rzezánia jego ná porząd śiekierámi y młotámi tłuką. ♣ 7 Záłożyli a ogień w świątnicy twojey: á *obáliwszy* ná źiemię/ zplugáwili przybytek 8 Jmienia twego. ♣ Mowili w sercu swojim; Zburzmy je pospołu: popalili wszystkie przybytki Boże w 9 źiemi. ♣ Znákow nászych niewidźiemy: już niemász Proroká: y niemász miedzy námi/ ktoryby wiedźiał 10 poki to *ma trwáć*? ♣ Dokądże/ o Boże/ przećiwnik będźie urągáć/ *izali* 11 nieprzyjaćiel będźie bluźnił Jmię twoje áż ná wieki? ♣ Przeczże źtrzymawasz rękę twoję? á práwicę swey z zánádrza swego cále nie dobędźiesz?

12 WSzákeś ty Boże zdawná Krolem mojim: ty spráwujesz hojne zbáwienie w pośrzod źiemie. ♣ 13 Tyś mocą twoją rozdźielił b morze á potárłeś głowy wielorybow w 14 wodách. ♣ Tyś skruszył głowę Lewiátáná: dałeś go zá pokarm ludowi 15 ná puszczy. ♣ Tyś przerwał źrzodłá c y potoki: tyś osuszył d rzeki by-16 stre. ♣ Twojći jest dźień/ twojá też y noc: Tyś uczynił świátło y słońce. ♣ 17 Tyś záłożył wszystkie gránice źiemie: láto e y źimę tyś spráwił.

18 WSpomniż ná to/ *że* nieprzyjaćiel zelżył Páná: á lud szalony/ jáko urąga Jmieniowi twemu. 19 ♣ Niepodawajże tey kupie f duszę synogárlice twojey: ná stádko ubogich twojich nie zápominaj ná wieki. ♣ 20 Obejrzy śię ná przymierze *twoje*: ábowiem y naćiemniejsze kąty źiemie 21 pełne jáskiń drapieſtwá. ♣ Niechajże nędznik nie odchodźi z háńbą: ubogi y żebrák/ niechaj chwali Jmię 22 twoje: ♣ Powſtańże o Boże/ ujmij śię g o spráwę twoję: wspomni ná pohánbienie twoje/ *ktore śię dźieje* od 23 szalonych ná káżdy dźień. ♣ Nie zápominajże wykrzykánia nieprzyjaćioł twojich/ y huku tych/ co przećiwko tobie powstawáją/ ktory śię ustáwicznie śili.

a 2 Krol. 25. 9.
b 2 Moj. 14. 21.
c 2 Moj. 17. 5. 4 Moj. 20. 11.
d Jozue 3. 13.
e 1 Moj. 8. 14. y 8. 22.
f H. Temu Zwierzowi.
g Ezái. 46. 4.

PSALM. LXXV.

I. 74.

I. Dźiękuje Bogu, iż go z prześládowánia Saulowego wyswobodźił. II. *Slubuje że po dostąpieniu krolestwá, ono chce rządźić spráwiedliwie.* III. *Bogu dźięki oddawáć, złych powśćiągáć, á dobrych szánowáć obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ *jáko*: Niezátracaj: Psálm y pieśń Asáfowá.

2 WYsławiamy ćię Boże/ wysławiamy: bo bliskie Jmię twoje: opowiádáją *to* dźiwni spráwy twoje.

3 GDy przyjdźie czás ułożony/ ja spráwiedliwie sądźić będę. ♣ 4 Roztopiła śię źiemia/ y wszyscy obywátele jey: *ále* ja utwirdzę słupy 5 jey: Selá. ♣ Rzekę szalonym; Nie szalijćie: á Niepobożnym; Nie podno-6 śćie rogow. ♣ Nie podnośćie przećiwko Nawyższemu rogow swych: á 7 *nie* mowćie krnąbrnie. ♣ Bo nie od wschodu/ áni od Zachodu/ áni od pu-8 szczy *przychodźi* wywyższenie. ♣ Ale Bog Sędźia/ tego poniża/ á owego a 9 wywyższa. ♣ Záiste b kielich *jest* w ręku PAńskich/ á ten winá mętnego nálany: z tegoż nálewáć będźie/ ták/ że y drożdże jego wyssą y wypiją wszyscy niepobożni źiemie. ♣ 10 Ale ja będę opowiádał *spráwy PAńskie* ná wieki: będę śpiewał Bogu Jákobo-11 wemu. ♣ A wszystkie rogi niezbożnikom poztracam: ále rogi spráwiedliwego będą wywyższone.

a 1 Sám. 2. 7. Dáni. 5. 21.
b Psalm 60. 5.

PSALM. LXXVI.

I. 75.

I. Lud Judski Bogu dźiękuje że wojsko Sennácherybowe przez Anjołá poráził, y ná łup podał. II. *Do dźiękczynienia inszych upomina.*

Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth/ Psálm y pieśń Asáfowi.

Znájo-

2 Znájomy jest Bog w Judskiey ziemi: w Izráelu wielkie imię jego. 3 ✣ W Sálemie jest przybytek jego: á mieszkánie jego ná Syonie. ✣ 4 Támći połamał ogniste strzały a łukow/ tarczą/ y miecż/ y woynę: Selá. 5 ✣ Zacnymeś się stał y dostoynym/ z 6 gor łupiestwá. ✣ Ci ktorzy byli sercá mężnego podáni są ná łup: zásnęli snem swoim/ nie ználeźli mężni rycerze śiły w ręku swych. ✣ 7 Od gromienia twego o Boże Jákobow/ twárdo zásnęły y wozy y konie. ✣ 8 Tyś jest/ ty bárzo strászliwy: y ktoż jest coby się ostał przed obliczem twoim/ gdy się zápali gniew twoy? 9 ✣ *Gdyż* niebá dawász słyszeć sąd swoy 10 ziemiá się lęka y ucicha. ✣ Gdy Bog ná sąd powstawa/ áby wybáwił wszytkie pokorne *ná* ziemi: Selá. ✣ 11 Záiste/ y gniew człowieczy chwalić cię muśi: *á ty* ostátek zágniewánia 12 skrocisz. ✣ Sluby b czyńcie/ á oddawayćie *je* Pánu Bogu wászemu/ wszyscy ktorzyśćie około niego: *wszyscy* 13 przynośćie dáry strásznemu. ✣ Onći odeymuje duchá Książętom: *á on* jest ná postrach Krolom ziemskim.

a Psalm. 46. 10.

b Psalm 61. 9.

Psalm LXXVII.

I. 76.

Náucza, że pobożni w utrapieniách dusznych, y cielesnych cieszyć się máją przykłádámi łáski, dobrotliwości, z litowánia y cudow PAńskich: á osobliwie, wybáwieniem ludu z Egiptu, y przez puszczą prowádzeniem.

1 Przedniejszemu śpiewakowi dla Jedytuná/ Psálm Asáfow.

2 Głos moy *podnoszę* do Bogá kiedy wołam: głos moy *podnoszę* do Bogá/ áby mię wysłuchał.

3 W Dźień utrapienia mego szukałem PAná: wyciągałem w nocy ręce moje bez przestánia/ á nie 4 dáłá się ucieszyć duszá mojá. ✣ Wspominałem ná Bogá/ á trwożyłem sobą: rozmyślałem/ á utrapieniem ściśniony był duch moy: Selá. ✣ 5 Zátrzymawałeś oczy moje/ áby czuły: potártym był/ ażem nie mogł mowić. ✣ 6 Przychodźiły mi ná pámięć 7 dni przeszłe *y* látá dáwne. ✣ Wspominałem sobie ná śpiewánie moje/ w nocnym w sercu swym rozmyślał/ y wywiádował się *o tym* duch moy/ 8 *mowiąc:* ✣ Izali mię ná wieki odrzući PAn/ á więcey *mi* już łáski nie ukaże? ✣ 9 Izali do końcá ustánie miłośierdźie jego? *y* koniec weźmie słowo od rodzáju aż do rodzáju? 10 Izali zápomniał Bog zmiłowáć się? ✣ Izali zátrzymał w gniewie litośći swoje? Selá.

11 Y Rzekłem: Toć jest śmierć a mojá: *Wszákże* práwicá Nawyższego 12 uczyni odmiánę. ✣ Wspominác sobie będę ná spráwy PAńskie: á przypomináć sobie będę dźiwne spráwy 13 twoje z dawná *uczynione.* ✣ Y będę rozmyślał o wszelkim dźiele twoim: y o uczynkách twoich będę 14 mowił: ✣ Boże/ święta jest drogá twojá: Ktoryż Bog jest ták wielki/ 15 jáko Bog *nász?* ✣ Tyś *jest* Bog/ ktory czyniś cudá: podałeś do znájomośći miedzy narody moc twoję. 16 ✣ Odkupiłeś rámieniem *twoim* lud swoy/ Syny Jákobowe y Jozefowe: 17 Selá. ✣ Widźiáły cię b wody o Boże! widźiáły cię wody/ *y* ulękły się: 18 y wzruszyły się przepáśći. ✣ Obłoki wydáły powodźi: niebiosá wydáły gromy: á strzały twoje tám y sám 19 biegáły. ✣ Huczáło grzmienie twoje po obłokách/ błyskáwice oświeciły okrąg ziemie: ziemiá się wzruszyłá y zátrzęsłá. 20 ✣ Przez morze *byłá* drogá twojá/ á ścieżki twoje przez 21 wody wielkie: wszákże śládow twoich znáć nie było. ✣ Prowádźiłeś lud twoy jáko stádo c owiec/ przez ręce Mojżeszá y Áároná.

a 1. Chorobá mojá.

b 2 Moj 14. 21.

c 2 Moj 14. 15. Psalm. 78. 52. y 80. 2.

Psalm LXXVIII.

I. 77.

I. *Izráelczyki upomina do uważánia náuki od Bogá podáney y zaleconey, á od przodkow ich pogárdzoney. II. Wylicza dobrodźiejstwá Boże, pokazáne w wywiedźieniu z Egiptu, y ná puszczy, y w tym, że odrzućiwszy dźieśięćioro pokolenie, Judę y dom Dawidow sobie obrał, w ktorym Kápłáństwo, y krolestwo* PANA *Chrystusá postánowił.*

1 *Pieśń* wyuczájąca/ *podána* Asáfowi.

Słuchaj ludu moy Zakonu mego: nákłońćie uszu swych do 2 słow ust moich. ✣ Otworzę w podobieństwie ustá a moje: á będę opowiádał przypowieśći stárodawne. ✣ 3 Cośmy słyszeli/ y poználi/ y *co* nám

a Psalm. 49. 5. Matt. 13. 35.

Oyco-

4 Ojcowie náßy opowiádáli. ♣ Nie zátáją jiny *tego* przed synámi ich / *ktorzy* przyßłym potomkom *swojim* opowiádáć będą chwały PAńſkie / y moc jego / y cudá jego ktore czynił. ♣ 5 Bo wzbudźił świádectwo w Jákobie / á Zakon wydał w Izráelu: przykazał b Ojcom náßym / áby to do wiádomośći podawáli Synom swojim. ♣ 6 Aby poznał wiek potomny Synowie ktorzy śię národźić mieli. *á oni záś* powſtawßy / áby *to* opowiádáli synom swojim. ♣ 7 Aby pokłádáli w Bogu nádźieję swoję / á nie zápominháli ná spráwy Boże / ále strzegli przykazań jego. ♣ 8 Aby śię nie stáli jáko Ojcowie ich / narodem odpornym y nieposłußnym: narodem / ktory nie wygotował sercá swego / áby był wierny Bogu duch jego. ♣ 9 *Abo jáko* Synowie Efrájimowi c zbrojni / ktorzy choć umieli z łuku strzeláć / wßákże w dźień wojny tył podáli. ♣ 10 *Bo* nie przestrzegáli przymierza Bożego: á według Zakonu 11 jego zbraniáli śię chodźić. ♣ Zápomnieli ná spráwy jego: y ná dźiwne dźiełá jego / ktore im pokázował.

12 PRzed Ojcámi ich czynił cudá w źiemi Egipſkiey / ná polu Soán. 13 ♣ Rozdźielił d morze / y przeprowádźił je: y spráwił / że stánęły wody 14 jáko kupá. ♣ Prowádźił e je w obłoku wednie: á káżdey nocy w jásnym 15 ogniu. ♣ Rozßczepił f skáły ná puſzczy: á nápojił je / jáko z przepáśći 16 wielkich. ♣ Wywiodł strumienie z skáły: á uczynił / że wody ćiekły jáko 17 rzeki. ♣ A wßákże *oni* przyczynili grzechow przećiwko niemu: á wzruſzyli Nawyżßego ná puſzczy do gniewu. 18 ♣ Y kuśili Bogá w sercu swym / żądájąc pokármu według lubośći g 19 swojey. ♣ A mowili przećiwko Bogu tymi słowy: Izali może Bog zgotowáć stoł ná tey puſzczy? 20 ♣ Oto uderzył w skáłę / á wypłynęły wody / y rzeki wezbráły. ♣ Izali też będźie mogł dáć chleb? Izali nágotuje 21 mięsá ludowi swemu? ♣ Przetoż usłyßawßy h *to* PAn / rozgniewał śię / á ogień śię zápalił przećiw Jákobowi: tákże y popędliwość powstáłá 22 przećiw Izráelowi. ♣ Przeto iż nie wierzyli Bogu / áni mieli nádźieję 23 w zbáwieniu jego. ♣ Choć był rozkazał obłokom z gory / y forty niebieſkie otworzył. 24 ♣ Y zpuśćił im *jáko* deßcz mánnę i ku pokármowi: á 25 pßenicę niebieską dał im. ♣ Chleb k mocárzow jadł człowiek / á zesłał 26 im pokármow do sytośći. ♣ Obroćił wiátr ze wschodu ná powietrzu / á przywiodł mocą swą wiátr z Połu- 27 dniá. ♣ Y zpuśćił ná nie mięso jáko proch: á ptástwo skrzydláste jáko 28 piasek morſki. ♣ Zpuśćił je w pośrzod obozu ich / wßędy około na- 29 miotow ich. ♣ Y jedli / á násyceni byli hojnie: y dał im czego żądáli. ♣ 30 *Agdy* jeßcze nie wypełnili żądośći l swey / *gdy* jeßcze pokarm był w u- 31 śćiech ich: ♣ Tedy zápálczywość Boża przypádłá m ná nie y pobił tłuste ich / á przednieyße z Izráelá poráźił. 32 ♣ *Ale* w tym wßystkim jeßcze grzeßy- 33 li / y niewierzyli cudom jego: ♣ Przetoż spráwił / że márnie dokonáli dni swojich / y lat swojich w stráchu. ♣ 34 Gdy je trácił / jeśliże go ßukáli / y nawracáli śię / á ßukáli z ráná Bo- 35 gá; ♣ Przypominájąc sobie / iż Bog *był* skáłą ich / á Bog Nawyżßy od- 36 kupićielem ich. ♣ (Aczkolwiek pochlebiáli mu usty swymi / y językiem 37 swojim kłamáli mu; ♣ A serce ich nie było ßczere przed nim / áni wiernymi byli w przymierzu je°.) 38 ♣ On jednák będąc miłośierny / odpußczał niepráwośći ich / á nie zátracał *ich*: ále częstokroć odwracał gniew swoj / á nie pobudzał wßystkiego 39 gniewu swego. ♣ Bo pámiętał że są ćiáłem: wiátrem / ktory n odchodźi / 40 á nie wraca śię záś. ♣ Jáko go często drażnili o ná puſzczy / *y* do bole- 41 śći przywodźili ná pustyniách? ♣ Bo coraz kuśili Bogá / á Swiętemu Izráelſkiemu gránice zámierzáli. ♣ 42 Nie pámiętáli ná rękę jego: *y* ná on dźień w ktory je wybáwił z utrapie- 43 nia. ♣ Gdy czynił w Egipćie znáki swoje / á cudá swe ná polu Soán. ♣ 44 Gdy obroćił w krew p rzeki ich y strumienie ich / ták / że z *nich* pić nie mo- 45 gli. ♣ Przepuśćił ná nie rozmájite q muchy / áby je kąsáły / y żáby r áby 46 je gubiły. ♣ Y dał chrząßczom s urodzáje ich / á prace ich ßáráńczy. 47 ♣ Potłukł grádem t ßczepy ich / á

drze-

b 5 Moj. 4. 9. & 6. 7.
c 1 Kron. 7. 21.
d 2 Moj. 14. 21. Jo. 15. 8.
e 2 Moj. 13. 21.
Psalm. 105. 39
f 2 Moj. 17. 6. 4 Moj 20. 11.
Psalm. 105. 41
1 Kor. 10. 4.
Modr. 11. 4.
g 2 Moj 11. 4.
h 4 Moj 11. 1.
i 2 Moj. 16. 14. 4 Moj. 11. 7. Jan. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.
k I. Chleb Anjelſki.
l 4 Moj. 11. 35.
m 4 Moj 11. 33. 1 Kor. 10. 5.
n Jákob. 4. 14.
o 4 Moj. 14. 22.
p 2 Moj 7. 20. Psalm. 105. 29
q 2 Moj. 8. 24. Modr. 16. 8. 9
r 2 Moj 8. 6.
s 2 Moj. 10. 13.
t 2 Moj. 9. 23.

drzewá leśnych śig ich grádem lodowym: 48 Y podał grádowi bydło ich á máiętność ich węglu ognistemu. 49 Posłał ná nie gniew zápálczywośći swoiey / popędliwość / y rozgniewánie / y ućiśnienie / przepuśćiwszy ná nie Anjoły złe. 50 Wyprostował śćieszkę gniewowi swemu: nie záchował od śmierći dusze ich: y ná bydło ich u powietrze dopuśćił. 51 Y pobił wszystko pierworodztwo x w Egipcie / pierwiastki mocy ich w przybytkách Chámowych. 52 Ale iáko y owce wyprowádźił lud swoi / á wodźił ie iáko stádo po pusczy. 53 Wodźił ie w beśpieczeństwie ták / że śię nie lękáli: á nieprzyiaćioły ich okrył y morze. 54 A ż ie przywiodł do świętey gránice swoiey: ná one gorę / ktorey nábyłá práwicá iego. 55 Y wyrzućił przed twarzą ich narody: y spráwił że im przyszły ná sznur dźiedźictwá ich / á żeby mieszkáły w przybytkách ich po kolenia Izráelskie. 56 A wszákże przećię kuśili y draźnili Bogá Nawyższego / á świádectwá iego nie strzegli. 57 Ale śię odwroćili / y przewrotnie śię obchodźili / iáko y Oycowie ich: wywroćili śię iáko łuk omylny. 58 Bo go wzruszyli do gniewu wyżynámi swymi: á rytymi báłwánámi swymi pobudźili a go do zápálczywośći. 59 Co słysząc Bog / rozgniewał śię / y zbrzydźił sobie bárzo Izráelá. 60 Ták / że opuśćiwszy b przybytek w Sylo: Namiot / ktory postáwił miedzy ludźmi: 61 Podał w niewolą moc swoię: y sławę swoię w ręce nieprzyiaćielskie. 62 Dał pod miecz lud swoi: á ná dźiedźictwo swoie rozgniewał śię. 63 Młodźieńce ie° ogień pożárł: á pánienki iego nie były ucżczone. 64 Kápłáni iego c od mieczá polegli: á 65 wdowy iego d nie płakáły. Lecz potym ocućił śię PAn iáko ze snu: iáko mocarz wykrzykáiący od winá. 66 Y záráźił nieprzyiaćioły swoie e ná pośládkách: á ná wieczną háńbę podał ie. 67 Ale choć wzgárdźił namiotem Iozefowym / á pokolenia Efráimowe° nie obrał: 68 Wszákże obrał pokolenie Iudowe; y gorę Syon / ktora umiłował. 69 Y wystáwił sobie iáko pałác wysoki Swiatnicę swoię: iáko źiemię / ktorą ugruntował ná 70 wieki. Y obrał Dawidá f sługę swego wźiąwszy go z Obor owczych: 71 Gdy chodźił zá owcámi kotnymi / przyprowádźił go: áby pásł g Iákobá lud iego / y Izráelá dźiedźictwo iego. 72 Ktory ie pásł w szczerośći sercá swego: á w rostropnośći rąk swoich prowádźił ie.

u 2 Moy. 9. 6. x 2 Moy. 12. 29. Psalm 105. 36 y 2 Moy. 12. 37. z 2 Moy. 14. 28. a 5 Moy. 32. 16. b 1 Sám. 4. 11. c 1 Sám. 4. 11. d 1 Sám. 17. 19. e 1 Sám. 5. 6. y 6. 4. f 1 Sám. 16. 11 2 Sám. 5. 2. g 2 Sám. 5. 2. 1 Kro. 11. 2

PSALM LXXIX.

I. *Zydowie przed PAnem z gwałcenie kośćiołá y zburzenie miástá opłákiwáiąc.* II. *Proszą, áby ich Bog dla Imienia swego wybáwił* III. *Zá co mu oni wdźięczność obiecuią.*

1 Psálm *podány* Asáfowi.

O Boże wtárgnęli Pogánie w dźiedźictwo twoie / zplugáwili Kośćioł twoy Swięty: obroćili Ieruzalem a w kupy gruzu. 2 Dáli trupy sług twoich ná pokarm ptástwu powietrznemu: ćiáłá świętych 3 twoich bestyam źiemskim. Wylali krew ich iáko wodę b około Ieruzalem / á nie był ktoby ie pochował. 4 Stáliśmy śię c pohańbieniem u sąśiad nászych: śmiechowiskiem y igrzyskiem u tych / ktorzy są około 5 nas. Dokądże o PAnie? ázaż ná wieki gniewáć śię będźiesz? á iáko ogień pałáć będźie d zápálczywość twoiá?

6 Wylij gniew twoy e ná pogány ktorzy ćię nie znáią: y ná krolestwá / ktore Imienia twego nie 7 wzywáią. Abowiem ci pożárli Iákobá: á mieszkánie iego zpustoszyli. 8 Nie wspominayże f nam przeszłych nieprawośći nászych: niech nas rychło uprzedźi miłośierdźie twoie / 9 bośmy bárzo znędzeni. Wspomożże nas o Boże zbáwienia nászego / dla chwały Imienia twego: á wyrwi nas / y bądź miłośćiw grzechom nászym / dla Imienia twego. 10 Przeczżeby g mieli mowić Pogánie; Gdźież iest Bog ich? Bądź znácznym miedzy Pogány / przed oczymá nászymi / dla pomsty krwie sług twoich / ktora iest wylána. 11 Niech przyidźie przed oblicze twoie nárzekánie więźniow: á według wielkośći rámienia twego / záchoway ostátki 12 tych / co są ná śmierć zkazáni. A oddáy sąśiádom nászym śiedmioráko

a 2 Krol. 25. 9 b 1 Mách. 7. 17. c Psalm 44. 14. d Psalm 89. 47 e Ierem. 10. 25 f Psalm 25. 7 Ezái. 64. 9. g Ioel. 2. 17.

ná łono h ich / zá pohánbienie ich / ktoreć uczynili o PAnie.

13 A Myśmy lud twoj / y owce pástwiská twego / bedźiemy ćię wystawiáli ná wieki: od narodu do narodu bedźiemy opowiádáć chwałę twoję.

h I. Wzdanadrzu.

PSALM LXXX.

I. 79.

I. Lud śię Bogu z postem y z płáczem modli o przywrocenie z niewoli Bábilońskiey. II. Przypomina zpustoszenie kiedyś kwitnącego Kośćiołá Bożego.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Sośánnim Psálm świádectwá Asáfowi.

2 O Pásterzu Izráelski posłuchaj / ktory prowádźisz a Jozefá jáko stádo owiec: ktory śiedźisz ná Cherubinách / rozjáśni śię. 3 Wzbudź moc swoję przed Efráimem y Benjáminem / y Mánássessem: á przybądź ná wybáwienie násze. 4 O Boże przywroć nas / á rozjáśni *nád námi* oblicze twoje: á bedźiemy zbáwieni. 5 PAnie Boże Zástepow / dokądże śię bedźiesz gniewał ná modlitwę ludu swego. 6 Nákarmiłeś je chlebem płáczu / y nápoiłeś je łzámi miárą wielką. 7 Wystáwiłeś nas ná zwádę sąśiádom nászym: á nieprzyjaćiołom nászym b áby sobie z nas śmiech stroili. 8 O Boże Zástepow przywroć nas / á rozjáśni *nád námi* oblicze twoje: á bedźiemy zbáwieni. 9 Tyś máćicę winną z Egiptu przeniosł; wyrzućiłeś Pogány / á wsádźiłeś c ją. 10 Uprzątnąłeś dla niey: y spráwiłeś że śię rozkorzeniłá / y nápełniłá 11 źiemię. Okryte są gory ćieniem jey: á gáłęźie jey *jáko* nawyższe 12 Cedry. Rozpuśćiłá látorośle swe d áż do morzá: y áż do rzeki gáłązki swe. 13 Przeczżeś *tedy* rozwálił płot winnice? Ták / że ją szárpáją wszyscy / ktorzy mimo drogą idą. 14 Zniszczył ją wieprz dźiki / á źwierz 15 polny zpásł ją. O Boże Zástepow / náwroć śię proszę / pojrzy z niebá / y obacz / á náwiedź tę winną máćicę. 16 Tę winnicę / ktorą e szczepiłá práwicá twoja: y látorostki *ktoreś* 17 sobie zmocnił. Zpalona jest ogniem / y wyrąbána: ginie od zá-

a Psalm. 77.21. y 78.52

b Psalm. 44.14. y 74.4.

c Psalm. 44. 3.

d Psalm. 72. 8.

e Ezai. 5. 7.

18 pálczywośći oblicza twego. Niechże bedźie ręká twojá nád mężem práwice twojey: nád Synem człowieczym / ktoregoś sobie zmocnił. 19 A nie odstąpimy od ćiebie: záchowaj nas przy żywoćie / á Imienia twego wzywáć bedźiemy. 20 O PAnie Boże Zástepow / náwroćże nas záśię: rozjáśni *nád námi* oblicze twoje / á bedźiemy zbáwieni.

PSALM LXXXI.

I. 80.

I. Upomniawszy Dawid do chwały PAńskiey lud Boży, przypomina ćięskośći Egipskie, y wybáwienie z nich. II. Powtarza Zakon Boży, y nieposłuszeństwo ich przypomina, III. Karánie zá to przypomnawszy, do Pokuty wiedźie.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gytthyth / Asáfowi.

2 Wesoło śpiewajćie Bogu mocy nászey: wykrzykajćie Bogu 3 Jákobowemu. Weźmićie Psálm / przydajćie bęben / y wdźięczną hárfę z lutnią. 4 Zátrąbćie w trąbę ná nowiu mieśiącá / czásu ułożonego / w dźień świętá nászego uroczystego. 5 Abowiem jest postánowienie w Izráelu: Práwo Bogá Jákobowego. 6 *Ná* świádectwo a w Jozefie wystáwił je / kiedy był wyszedł przećiw źiemi Egipskiey: kędym słyszał język ktoregom nie rozumiał. 7 Wybáwiłem *mowi Bog* od brzemienia rámię jego: á ręce jego od *dźwigánia* kotłow uwolnione. 8 Gdyś mię b w ućisku wzywał / wyrwałem ćię / y wysłuchałem ćię / w skrytośći gromu doświadczałem ćię u c wod poswarku: Selá. 9 *Tedym* rzekł: Słuchaj ludu moj / á oświadczę śię d przećiwko tobie: O Izráelu / bedźieszli mię słuchał: 10 Ynie bedźiesz miał Bogá cudze° / áni śię bedźiesz kłaniał Bogu obcemu. 11 (*Abowiem* jam PAn Bog twoj / ktorym ćię wywiodł z źiemie Egipskiey) Otworz ustá twoje / á nápełnięć je. 12 Ale lud moj nie usłuchał głosu mego: á Izráel nie przestał ná mnie. 13 Przetoż puśćiłem je zá żądzámi e sercá ich / y chodźili zá rádámi swymi. 14 O by mię był lud moj posłuchał / á Izráel drogámi mojimi chodźił! 15 W krotkim czáśie bym był nieprzyjaćioły

a 2 Moj. 23.17.

b 2 Moj. 14.10.

c 2 Moj. 17.17.

d 2 Moj. 20. 1.

e Dziej. 14.16.

ich poniżył: á przećiw nieprzyjaćiołom ich/obroćiłbym był rękę swą. ♣

16 Ci ktorzy w nienawiśći máją Páná/choć obłudnie / poddáćby śię im muśieli / y byłby czás f ich áż ná wieki. ♣

17 Y kármiłbym je kłustośćią pszenice : á miodem z opoki g násyćiłbym ćię.

f Báru. 3. 13. g 5 Moj. 32. 13.

I. 81.

PSALM. LXXXII.

I. Bog złe Sędźie gromi, rozkazując áby ták ubogiemu, jáko y PAnu spráwiedliwość czynili. II. Pokázuje, że zá ich nieumiejętnośćią Rzeczpospolitá podwrocona bywa. III. Zátym Bogu sámemu, rząd y spráwiedliwość porucza.

1 Psálm Asáfow.

BOg stoji w zgromádzeniu Bożym / á w pośrzod Bogow sądźi y *mowi*: ♣

2 Dokądże będźiećie niespráwiedliwie sądźić / á osoby niezbożnikow a przyjmowáć ? Selá. ♣

3 Czyńćie spráwiedliwość ubogiemu/ y śirotce : utrapionego y niedostátecznego uspráwiedliwiajćie. ♣

4 Wyrwijćie chudźinę / b y nędznego: á z ręki niepobożnych wyrwijćie go. ♣

5 *Lecz oni* nic nie wiedzą / áni rozumieją : w ćiemnośćiách ustáwicznie chodzą. *Záczym* śię záchwiáły wszystkie grunty źiemie. ♣

6 Jam rzekł : Bogowieśćie c / á Synámi Nawyższego wy wszyscy jesteśćie. ♣

7 A wszákże jáko y *inni* ludźie pomrzećie: á jáko jeden z Kśiążąt upádniećie. ♣

8 Powstańże o Boże *á* sądź źiemię: ábowiem ty dźiedźicznie trzymasz wszystkie narody.

a 5 Moj. 1. 17. 2 Kron. 19. 6. b Przyp. 24. 11. Ezái. 1. 17. c Jan. 10. 34.

I. 82.

PSALM. LXXXIII.

I. Modli śię o pomoc Bogu. II. Moc wojská Sennácherybowego, zamysły złe, y zbuntowánie śię z Kśiążęty opisuje. III. Prośi, áby je Bog pokarał, y sobie przed wszystkimi chwałę spráwił.

1 Pieśń y Psálm Asáfow.

2 O Boże/nie milczże/nie bądź *jáko* ten co nie słyszy : y nie chćiey

3 śię uspokojić / o Boże ! ♣ Bo śię oto nieprzyjaćiele twoji burzą : á ći ktorzy ćię w nienawiśći máją/ podnoszą głowę. ♣

4 Przećiwko ludowi twemu wymyślili chytrą rádę : á spiknęli śię przećiw tym/ktorych ty ochraniasz. ♣

5 Mowiąc; Podźćie/ á wytráćmy je / niech nie będą narodem : ták / żeby y nie wspominano

6 więcey Imienia Izráelskiego. ♣ Abowiem spiknęli śię jednomyślnie/ y przymierze przećiwko tobie uczynili:

7 ♣ Namioty Edomczykow/y Ismáelczykow/Moábczykow/ y Agárenczykow:

8 ♣ Gebálczykow/y Ammonitczykow: y Amálekitczykow: *tákże* Filistyńczykow z tymi ktorzy mieszkáją w Tyrze:

9 ♣ Więc y Assyryjczycy/złączyli śię z nimi / będąc rámieniem Synom Lotowym: Selá.

10 ♣ Uczyńże im *ták* jáko a Mádyáńczykom / jáko b Syzárze/ jáko Jábinowi u potoku Cyson.

11 ♣ *Ktorzy* są wygłádzeni w Endor: stáli śię jáko gnoj ná źiemi.

12 ♣ Obchodźże śię z nimi/ y z ich hetmány / jáko z c Orebem/y jáko z Zebą/y jáko z Zebeem y jáko z Sálmánem / ze wszystkimi

13 Kśiążęty ich. ♣ Bo rzekli: Posiądźmy dźiedźicznie przybytki Boże. ♣

14 Boże moj/uczyńże je jáko koło: y jáko

15 źdźbło przed wiátrem. ♣ Jáko ogień/ktory lás pali: á jáko płomień

16 *ktory* zápala gory. ♣ Ták ich ty wichrem twojim ścigaj / á burzą twą

17 zátrwożże. ♣ Nápełni twarzy ich pohánbieniem / áby szukáli Imienia

18 twego / PAnie. ♣ Niech będą záwstydzeni/y ustrászeni áż ná wieki : á będąc pohánbieni/niech zaginą. ♣

19 A ták/niech poznáją żeś ty / ktorego Imię jest Pán : Tyś sam Nawyższym nád wszystką źiemią.

a Sędź. 7. 1. b Sędź. 4. 1. c Sędź. 7. 15. y 8. 1.

I. 83.

PSALM. LXXXIV.

I. Dawid od Absáloma wygnány, do zboru PAńskiego prágnie. II. Szczęśćie tych, co są w społeczności świętych opisuje. III. Prośi, żeby go Bog wysłuchał : y władzę swojej utwierdźił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gytthith Synow Korego Psálm.

2 O Jáko *są* miłe przybytki twoje/PAnie Zastępow. ♣

3 Żąda y bárzo tęskni duszá moja / do śieni PAńskich : serce moje y ćiáło moje pochutniwa sobie do Bogá żywego.

4 ♣ Oto y wrobl ználazł sobie domek/ y jáskołka gniazdo swoje / gdźie położyła ptaszętá swe : V ołtarzow twojich, PAnie Zastępow / Krolu

5 moj y Boże moj. ♣ Błogosławieni/ ktorzy mieszkáją w domu twojim: będą ćię ná wieki chwalić: Selá. ♣ 6 Błogosławiony człowiek / ktory ma śiłę swoję w tobie: y w ktorych sercu są drogi twoje. ♣ 7 Ktorzy idąc przez doline morwowąw / zá zrzodło go sobie pokłádáją: y deszcz pożegnánia przychodźi ná nie. ♣ 8 Y idą huf zá hufem / á ukázują śię przed Bogiem ná Syonie.

9 PAnie Boże Zastępow / wysłuchaj modlitwę moję: przyjmi w uszy twe / o Boże Jákobow: Selá. ♣ 10 O Boże tarczo nászá obacz / á wejrzy ná oblicze pomázáńcá twego. ♣ 11 Abowiem lepszy jest dźień w śieniách twojich/niż *gdźie indźie* tyśiąc: obrałem sobie ráczey w progu śiedźieć w domu Bogá swego / niżeli mieszkáć w przybytkách niezbożnikow.

12 ABowiem PAn Bog *jest* słońcem y tarczą / *tuć* łáski y chwały PAn udźiela: y nie odmawia co jest dobrego tym / ktorzy chodzą w niewinnośći. ♣ 13 PAnie Zastępow / błogosławiony a człowiek / ktory ma nádźieję w tobie.

a Psalm. 2.12. 34.9. ..k. 2.35.

I. 84.

PSALM. LXXXV.

I. Wierni w prześládowániu Antyochowym, przypominájąc dawną łáskę PAńską, o pohámowánie gniewu Bogá proszą. II. Cieszą śię, iż on ludowi swemu dogodźi, naprzod doczesnymi potrzebámi: á potym y duchownymi, w zesłániu ná świát Syná swego.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Synom Korego/Psálm.

2 ŁAskęś PAnie *niekiedy* pokázowáł źiemi twojey: przywroćiłeś záśię z niewoli Jákobá. ♣ 3 Odpuśćiłeś nieprawość ludu twojego: pokryłeś wszelki grzech ich: Selá. ♣ 4 Uśmierzyłeś wszystek gniew twoj: odwroćiłeś od zápálczywośći popędliwość twoję. ♣ 5 Przywroć nas o Boże zbáwienia nászego / á uczyń wstręt gniewowi swemu przećiwko nam! ♣ 6 Izali ná wieki gniewáć śię będźiesz ná nas? á rozćiągniesz gniew twoj od rodzáju do rodzáju? ♣ 7 Izali ty obroćiwszy śię nie ożywisz nas? ták / áby śię lud twoj rozrádowáł w tobie. ♣ 8 PAnie okaż nam miłośierdźie twoje: á daj nam zbáwienie swoje. ♣ 9 *Ale* posłucham co rzecze Bog / on PAN *mocny*: záiste mowi pokoj do ludu swego / y do świętych swojich: byle śię jedno zás do głupstwá nie wracáli. ♣ 10 Záiśteć bliskie jest zbáwienie jego tym / ktorzy śię go boją / *á* przebywáć będźie chwałá *jego* w źiemi nászey. ♣ 11 Miłośierdźie y prawda potkáją śię z sobą: spráwiedliwość y pokoj pocáłują śię. ♣ 12 Prawdá z źiemie wyrośćie: á spráwiedliwość z niebá wejrzy. ♣ 13 Da też PAn *zcześne* dobrá: á źiemiá a nászá wyda owoc swoj. ♣ 14 Spráwi/że spráwiedliwość przed twarzą jego pojdźie / gdy postáwi ná drodze nogi swoje.

a Joel. 2. 19. 22.

PSALM. LXXXVI.

I. Prorok wybáwienia z ćiężkośći żądájąc, utrapienie swoje, Bożą dobrotliwość, y nieprzyjaćioł swych srogość opisuje. II. prośi áby go Duchem, y bojáźnią swoją, rządźił y modlitwy jego wysłuchawał.

I. 85.

Modlitwá Dawidowá.

1 NAkłoń Pánie uchá twego/á wysłuchaj mię: bomći nędzny y ubogi. ♣ 2 Strzeżże duszę mojey / bom jest ten a ktorego ty miłujesz: záchowaj sługę twego Boże moj / ktory má nádźieję w tobie. ♣ 3 Zmiłuj śię nádemną PAnie/ábowiem do ćiebie ná káżdy dźień wołám. ♣ 4 Rozwesel duszę sługi twego: bo do ćiebie / o Pánie/duszę swą podnoszę! ♣ 5 Boś ty PAnie dobry b y litośćiwy: y wielce miłośierny wszystkim/ ktorzy ćię wzywáją. ♣ 6 Wysłuchajże PAnie modlitwę moję: á posłuchaj pilnie głosu prozby mojey. ♣ 7 Wzywam ćię w dźień ućisku mego: bo mię *ty* wysłuchasz. ♣ 8 Niemász żadnego c podobnego tobie miedzy Bogámi o PAnie: y niemász tákowych spraw/ jáko są twoje. ♣ 9 Wszyscy narodowie ktoreś *ty* stworzył / przychodząc kłániáć śię będą przed obliczem twojim PAnie: y wielbić będą Imię twoje. 10 ♣ Boś ty jest wielki/á czynisz cudá: 11 tyś sam jest Bogiem. ♣ Naucz mię d PAnie drogi twojey / ábym chodźił w prawdźie twojey: á ustá-

a H. Swięty A. miłośierny.

b Joel. 2. 13. Jon. 4. 2.

c 5 Moj. 3. 24.

d Psalm 25. 4. y 27.11 y 119.33

now

now serce moje w bojáźni imienia 12 twego. ♣ A będę ćię chwalił PAnie Boże mój/ że wszystkiego sercá mego: y będę wielbił Imię twoje ná wieki. 13 ♣ Ponieważ miłośierdźie twoje wielkie jest nádemną: á tyś wyrwał 14 duszę moję z dołu głębokiego. ♣ O Boże / powstáli hárdźi przećiwko mnie/á rotá okrutnikow szukáłá dusze moiey / ći ktorzy ćię przed oczymá nie máją. 15 ♣ Ale ty PAnie Boże miłośierny e y litośćiwy/ y nie rychły ku gniewu / y wielce miłośierny/y prawdźiwy: 16 ♣ Wejrzy ná mię á zmiłuj śię nádemną : day że moc twoję słudze twemu / á záchoway 17 Syná służebnice twoiey. ♣ Okaż mi znák dobroći twojey: áby to widząc ći/ ktorzy mię máją w nienáwiśći / záwstydzeni byli / żeś mię ty PAnie porátował/y poćieszyłeś mię.

e 2 Moj. 34. 6. 4 Moj. 14.18. Psalm 103.8. y 145.8

I. 86.

PSALM. LXXXVII.

Lud Boży po náwroceniu z Bábilonu, wysławia kośćioł y miásto Ieruzalemskie, iż je Bog umiłowáł nád inne: A do niego pogáńskie narody, przez PAná Chrystusá powołáć postánowił.

1 Synom Korego Psálm y pieśń.

FUndáment jego jest ná gorách świętych. 2 ♣ Umiłował PAn bramy Syońskie / nád wszystkie przybytki Jákobowe. 3 ♣ Sławne o tobie *rzeczy* powiádáją/o miásto Boże: Selá. 4 ♣ Wspomnię ná Egipt/ y ná Bábilon przed swymi znájomymi/oto y Filistyńczycy/y Tyryjczycy y Murzynowie *rzeko*, że śię tu káżdy z nich urodźił. 5 ♣ Tákże y o Syonie mowić będą: Ten y ow urodźił śię w nim: á sam Nawyższy ugruntuje go. 6 ♣ PAN policzy narody / gdy je popisowáć będźie / *mowiąc*: Ten śię tu urodźił: Selá. 7 ♣ Przetoż *o tobie* śpiewáć będą z plasániem wszystkie a żiły żywotá mego.

a H. Zrzodłá moje.

I. 87.

PSALM. LXXXVIII.

I. Podawa sposob, jáko śię má człowiek Bogu modlić w nieszczęśćiu swym. II. Uskarża śię, że go Bog odrzućił, utrapienie swoje wyliczájąc.

1 Pieśń á Psálm Synow Korego: przedniejszemu śpiewakowi ná Máchálát ku śpiewániu/ náucżájący/ *złożony* od Hemáná a Ezráhitczyká.

2 PAnie Boże zbáwienia mego/ we dnie y nocy wołam do ćiebie. ♣ 3 Niech przyjdźie przed oblicze twoje modlitwá mojá: nákłoń uchá twego do wołánia mego. 4 ♣ Bo násycona jest utrapienia duszá mojá: á żywot moj przybliżył śię áż do grobu. 5 ♣ Poczytano mię miedzy te/ ktorzy zstępują do dołu : byłem jáko człowiek bez wszelákiey mocy. 6 ♣ Położony *jestem* miedzy umárłymi : *jestem* jáko pobići/ leżący w grobie / ná ktore więcey nie pámiętasz / ktorzy są od ręki twojey wytráceni. 7 ♣ Spuśćiłeś mię w doł nagłębszy/do náćiemniejsze y nagłębszego miejscá. 8 ♣ Doległá mię zápálczywość twojá : á wszystkimi náwáłnośćiámi twymi przytłoczyłeś mię : Selá. 9 ♣ Dálekoś oddalił znájome moje odemnie / ktorymeś mię bárzo obrzydźił : á tákem záwárty/ że mi nie lza wynijść. 10 ♣ Oko moje zemdláło od utrapienia mego: wzywam ćię PAnie ná káżdy dźień/ wyćiągájąc do ćiebie ręce moje. ♣ 11 Izali przed umárłymi cudá czynić będźiesz? izali b umárli powstáną/áby ćię wysławiáli? Selá. 12 ♣ Izali opowiádáne będźie w grobie miłośierdźie twoje? á prawdá twojá w zginieniu? 13 ♣ Izali poznáją w ćiemnośćiách cudá twoje/á spráwiedliwość twoję w źiemi zápámiętánia? 14 ♣ Lecz ja PAnie do ćiebie wołám: á z poránku uprzedza ćię modlitwá mojá. 15 ♣ Przecz że o PAnie odrzucasz duszę moję? á zákrywasz oblicze twoje przedemną? 16 ♣ Jamći utrapiony/y práwie już umierájący od c gwałtu: ponoszę strachy twoje / y trwożę sobą. 17 ♣ Powstał przećiwko mnie srogi gniew twoj : á strachy twoje wytráciły mię. 18 ♣ Ogarniáją mię jáko wodá / przez cáły dźień : obtaczáją mię gromádno ♣ 19 Oddaliłeś odemnie przyjaćielá y towárzyszá : á znájomym mojim *jestem jáko* w ćiemnośći

a 1 Krol 4. 31 1 Kron 25. 5

b Psalm 6. 6.

c H. od młodośći.

I. 88.

PSALM LXXXIX.

I. Prorok wielbi dobroć y prawdę Bożą, ná wszystkich rzeczách stworzonych, dle nabárźiey Kośćiołowi Bożemu oświadczoną. II. Przypomina zacne obietnice, od PAná Dawi-

4 *lowi y potomstwu jego duchownemu, uczynione.* III. O z *iszczenie ich prośbę, PAna chwali.*

1 Náucżájący *złożony* od Etáná a Ezráhitcżyká.

2 O Miłośierdźiách PAńskich ná wieki śpiewáć będę: od narodu do narodu opowiádáć będę usty swymi prawdę twoję. 3 Rzekłem bowiem: Miłośierdźie ná wieki budowáne będźie: ná niebieśiech utwirdźiłeś prawdę twoję / *o ktorey rzekł;* 4 Postánowiłem przymierze z wybránym mojim: przyśiągłem 5 Dawidowi słudze swemu: Że áż ná wieki utwirdzę naśienie twoje: á zbuduję od narodu do narodu stolicę twoję: Selá. 6 Przetoż PAnie wysławiáją niebioſá cud twoj: y prawdę twoję w zgromádzeniu 7 świętych. Abowiem ktoż ná niebie c przyrownány może być PANU? *kto* podobien jest PAnu miedzy Synámi mocárzow. 8 Y w zgromádzeniu świętych / bárzo jest Bog straszliwy / á straszny náde wszystkie / *ktorzy* 9 *są* około niego. PAnie / Boże zastępow / ktoż *jest* jáko ty PAn mocny? bo prawdá twojá *jest* około ciebie. 10 Ty pánujesz nád nádętością morską: gdy śię podnoszą nawálności d 11 jego / ty je zkracasz. Tyś potárł Egipt jáko zránionego: mocą rámienia twego rozproszyłeś nieprzyjacioły twoje. 12 Twojeć *są* niebioſá / twojá też y źiemiá: okrąg świátá y pełność jego tyś e ugruntowáł. 13 Tyś stworzył Połnocy y południe: Tabor y Hermon śpiewáją 14 o Imieniu twojim. Rámię twoje mocne jest: można jest ręká twojá / á wywyższona jest práwicá twojá. 15 Spráwiedliwość y sąd / są gruntem stolice twojey: miłośierdźie y prawdá / uprzedzáją oblicze twoje. 16 Błogosłáwiony lud / ktory zna dźwięk *twoj.* PAnie w świátłości 17 oblicza twego chodźić będą. W Imieniu twojim weselić śię będą káżdego dniá: á w spráwiedliwości 18 twojey wywyższáć śię będą. Boś ty jest chwałą mocy ich: á zá wolą 19 twoją wywyższy śię rog nasz. Bo od PAná / jest tarcza nasza: á *od* Swiętego Izráelskiego / Krol nasz.

20 W On czás / mowiąc w widzeniu do Swiętego twego / rzekłeś: Położyłem rátunek w *ręku* mocárzá; wywyższyłem wybránego z lu21du. Ználazłem Dawidá f sługę mego: olejkiem g świętym mojim 22 pomázałem go. Przetoż ręká moja będźie stałá przy nim: á rámię moje 23 pośili go. Nie ućiśnie go nieprzyjaciel: á syn nieprawośći nie utrapi 24 go. Bo potrę przed twarzą jego przećiwniki jego: á te ktorzy go máją w nienawiśći / porážę. 25 Nád to / prawdá mojá y miłośierdźie moje z nim będźie: á w Imieniu mojim wywyższony będźie rog jego. 26 Y położę ná morzu rękę jego: y ná 27 rzekách práwicę jego. On wołájąc rzecze: Tyś Oćiec moj / Bog moj / y 28 skáłá zbáwienia mego. Ja go też zá pierworodnego wystáwię / *y* zá 29 wyższego nád Krolmi źiemie. Ná wieki mu záchowam miłośierdźie moje: á przymierze moje stałe będźie 30 przy nim. Y uczynię / że ná wieki będźie trwáłe naśienie jego: á stolicá jego jáko dni niebios.

31 A *Le,* jeśliby Synowie jego opuśćili zakon moj / á w sądźiech 32 mojich niechodźili: Jeśliby ustáwy moje zplugáwili / á przykazań 33 mojich nie przestrzegáli: Tedy náwiedzę h rozgą przestępstwo ich; á 34 karániem nieprawość ich. Ale miłośierdźia swego nie odejmę od niego: áni zkłamam przećiw prawdźie 35 mojey. Nie zplugáwię przymierza mego: á tego co wyszło z ust mojich / nie odmienię. 36 Razem przyśiągł przez świętobliwość moję / że 37 nie zkłamam Dawidowi: *A, że* naśienie jego zostánie i ná wieki: á stolicá jego jáko słońce przede mną: 38 Jáko mieśiąc / będźie utwirdzone ná wieki / y *jáko* świádkowie k ná niebie godnowierni: Selá.

39 A Leś *go* ty odrzućił y wzgárdźił: rozgniewałeś śię ná pomázáń40cá twego. Zrućiłeś przymierze z sługą twojim: ztráciłeś ná źiemię 41 koronę jego. Roztárgałeś wszystkie płoty jego: y báksztys jego roz42wálił. Szárpáją go wszyscy / ktorzy drogą mimo idą: pośmiewiskiem 43 jest *y* sąśiádom swojim. Wywyż-

syłeś

a 3 Krol. 4. 31. 1 Kron 15.17.
b 2 Sám. 7. 11. Psalm 110.4. y 132. 11.
c Psalm 86. 8.
d Psalm 107. 29. Mátt. 8. 26.
e 1 Moj 1. 1. Psalm 24. 1. y 50.12
f Dźiej. 13.22.
g 1 Sám. 16.13.
h 2 Sám. 7. 14.
i 2 Sám. 7. 16. Luk. 1. 33. Jan. 12.34.
k 1 Moj 9. 13. 14.

szyłeś práwicę przećiwnikow jego/ uweseliłeś wszystkie nieprzyjaćioły jego. ♣ Y ostrze mieczá jego stępiłeś: á nie rátowałeś go w bitwie. ♣
45 Zniosłeś ochędostwo jego: á stolicę
46 jego uderzyłeś o ziemię. ♣ Vkroćiłeś dni młodośći jego: á przyodźiałeś go háńbą: Selá.
47 DOkądże PAnie? ná wieki żyć kryć będźiesz? tákże będźie jáko ogień pałáć zápálczywość twojá? ♣
48 Wspomnijże ná mię/ jáko krotki jest wiek moj: Azaś prozno stworzył wszystkie Syny ludzkie? ♣ l Psalm 79. 5.
49 Ktoż z ludźi ták żyć może áby nie oglądał śmierći? ktoż wyrwie duszę
50 swą z mocy grobu: Selá. ♣ Gdźież sa litośći twoje dawne o PAnie/ ktoreś przysiągł Dawidowi m w
51 prawdźie swey. ♣ Wspomni PAnie ná zelżywość sług twojich: á jákom ponośił wzgárdę w zánádrzu swym/ od wszytkich narodow mnogich. m 2 Sám. 7. 15.
52 ♣ PAnie jáko urągáli nieprzyjaćiele twoji: jáko urągáli śćieszkam pomázáńcá twego. ♣
53 Niech będźie błogosłáwiony PAN áż ná wieki/ Amen/ Amen.

PSALM XC.

I. 89.

I. *Mojżesz, lud Boży uważániem łáski, y przytomnośći Bożey ćieszy. II. Opisuje żywotá ludzkiego śmiertelność: przyczyna tego, gniew Boży zá grzechy. III. Vskarża śię, że máło ludźi swoje kondycią uważáją. IV. Prośi Bogá, áby lud swoj rządźił, y spráwom jego błogosłáwił.*

1 Modlitwá Mojżeszá mężá Bożego.

PAnie/ tyś bywał ućieczką nászą/ od narodu do narodu. ♣
2 Pierwey niżli gory stánęły/ y niżliś wykształtował źiemię y okrąg świátá: oto zaraz od wieku áż ná wieki tyś jest Bogiem.
3 Y znowu człowieká w proch obracasz/ á mowisz/ Náwroććie
4 śię Synowie ludzcy. ♣ Abowiem tyśiąc lat przed oczymá twymi/ sa jáko dźień wczorájszy ktory przemi-
5 nął/ y jáko straż nocna. ♣ Powodźią porywasz je: sa jáko sen; jáko b trá-
6 wá/ ktora z poránku rośćie. ♣ Z poránku kwitnie y rośćie: ále w wieczor bywa pokoszona/ y usycha. a Syrác. 18. 8. 2 Piotr 3. 8. b Ezái. 40. 6. 7.
7 ♣ Abowiem od gniewu twego/ giniemy: á popędliwośćią twoją jesteśmy przestrászeni. ♣
8 Położyłeś nieprawośći násze przed sobą: tájne c wystepki násze przed jásnośćią oblicza twego. ♣
9 Z kąd wszystkie dni násze nagle przemijáją dla gniewu twego: jáko słowá niszczeją d látá
10 násze. ♣ Dni e wieku nászego jest lat śiedmdźieśiąt: á jesli kto duższy/ lat ośmdźieśiąt: á to/ co nalepszego w nich tylko kłopot y nędzá: á gdy to pominie/ tedy prętko odlátujemy. c Psalm 139. 4. 11. 12. Żyd. 4. 13. d I. Kończym. e Syrác. 18. 8.
11 ALe ktoż zna srogość gniewu twego? ábo kto bojąc śię ćiebie/ zna zápálczywość twoję?
12 NAuczże nas obliczáć dni nászych/ ábyśmy przywiedli serce do
13 mądrośći. ♣ Náwroćże śię PAnie! dokądże odwlaczasz! zlitujże śię nád
14 sługámi twymi. ♣ Násyćże nas z poránku miłośierdźiem twojim: ták/ ábyśmy wesoło śpiewáć y rádowáć śię mogli/ po wszystkie dni ná-
15 sze. ♣ Rozweselże nas/ według dni ktorycheś nas utrapił: według lat
16 ktorycheśmy doználi złego. ♣ Niech będźie znáczna przy sługách twojich spráwá twojá: á chwałá twojá przy
17 Synách ich. ♣ Niech będźie f przyjemność PAná Bogá nászego przy nas: á spráwę rąk nászych utwirdź między námi: spráwę rąk nászych utwirdź PANIE. f I. Jásność.

PSALM XCI.

I. 90.

I. *Wszystkich ktorzy w Bogu ufáją, Prorok ćieszy, iż ich Bog złego uchowa, y Anjelską straż pośle. II. Upewnia, że PAn tych, co go miłuja, wyzwoleniem y sławą, modlitew wysłuchániem, y żywotá przedłużeniem ućieszy.*

1 TEn ktory mieszka w ochronie Nawyższego/ y w ćieniu Wszechmocnego przebywáć będźie: ♣
2 Rzecze PAnu; Nádźieją mojá/ y zámek moj/ Bog moj! w nim nádźieję
3 mieć będę. ♣ Onći zájiste wybáwi ćię z śidłá łowczego: y z powietrza nájádowitszego. ♣
4 Pierzem swym okryje ćię/ á pod skrzydłámi jego bezpiecznym będźiesz: prawdá
5 jego tarczą y pukierzem. ♣ Nie ulękniesz śię stráchu nocnego/ áni strza-

6 ty latájącey we dnie: ♣ Ani zárázy morowey/ *ktora* przechodźi w ćiemnośći; áni powietrza morowego/ 7 *ktore* zátraca w południe. ♣ Pádnie po boku twym tyśiąc/ á dźieśięć tyśięcy po práwey stronie twojey: *ále* 8 śię do ćiebie nie przybliży. ♣ Tylko to oczymá twymi obaczysz: á nádgrodę niepobożnych oglądasz. ♣ 9 Ponieważeś ty PAná/ ktory jest nádźieją moją/ y Nawyższego/ zá przybytek swoj położył: ♣ 10 Nie potka ćię nic złego/ áni *jáka* plagá przybliży 11 śię do namiotu twego. ♣ Abowiem ᵃ Anjołom a swojim przykazał o tobie/ áby ćię strzegli ná wszystkich 12 drogách twojich. ♣ Ná rękách nośić ćię będą: byś snádź nie obráźił o kámień nogi twojey. ♣ 13 Po Lwie/ y po Bázyliszku deptáć będźiesz: lwię y 14 smoká podepcesz. ♣ Iż śię we mnie *mowi PAn* rozkochał/ wyrwę go: y wywyższę go/ przeto/ iż poznał Imię 15 moje. ♣ Będźie mię wzywał/ á wysłucham go: ja z nim będę w utrapieniu: wyrwę go y uwielbię 16 go. ♣ Długośćią dni násycę go/ y okáżę mu zbáwienie moje.

ᵃ Psalm 1. 3. Matt. 4. 6. Luk. 4. 10.

I. 91.

PSALM XCII.

I. Vpomina do wysławiánia PAná dla dźiwnego rządu, y niedośćigłych spraw jego. II. Otuchę czyni, że sprawiedliwy zákwitnie, y PAná chwalić będźie.

1 Psálm á pieśń ná dźień Sobotni.

2 Dobra rzecz jest wysławiáć PAná/ á śpiewáć Imieniowi twemu/ o Nawyższy! ♣ 3 Opowiádáć z poránku miłośierdźie twoje: y 4 prawdę twoję ná káżdą noc. ♣ Ná instrumenćie o dźieśiąći stronách/ ná lutni/ y ná hárfie/ z śpiewániem. 5 ♣ Abowiemeś mię rozweselił PAnie spráwámi twymi: o spráwách 6 rąk twojich śpiewáć będę. ♣ O jáko wielmożne są spráwy twoje PAnie! bárzo głębokie są myśli twoje. ♣ 7 Człowiek bydlęcy nie zna: á głupi 8 nie zrozumiewa tego. ♣ Iż wyrastáją niezbożni jáko źiele: á kwitną wszyscy/ ktorzy czynią nieprawość/ áby byli wykorzenieni áż ná 9 wieki. ♣ Ale ty o Nawyższy/ jesteś 10 PAnem ná wieki. ♣ Abowiem/ oto nieprzyjaćiele twoji PAnie: Abowiem oto nieprzyjaćiele twoji zginą: rozproszeni będą wszyscy/ ktorzy 11 czynią nieprawość. ♣ Ale rog moj wywyższysz jáko ᵃ jednorożcowi: pokropiony będę olejkiem świeżym. ♣ 12 Y ujrzy oko moje *nieszczęśćie* tych/ co ná mię czyháją; o złośnikách/ ktorzy powstawáją przećiwko mnie/ 13 usłyszą uszy moje. ♣ Spráwiedliwy/ jáko ᵇ Pálmá zákwitnie: jáko Cedr 14 ná Libánie rozmnoży śię. ♣ Wszczepieni w domu PAńskim/ w śieniách 15 Bogá nászego zákwitną. ♣ Nawet y w szedźiwośći przynioszą owoc/ 16 czerstwymi y źielonymi będą. ♣ Aby to opowiádano/ że uprzejmym jest PAn/ skáłá moja: á/ że w nim niemász żadney nieprawośći.

ᵃ 4 Moj 23.22.

ᵇ Psalm 1. 3.

I. 92.

PSALM XCIII.

Proroctwo o krolestwie PAná Chrystusowym, w ktorym wielbi Bogá: tż swojich od nájázdow nieprzyjaćielskich broni.

1 PAn a kroluje/ oblekł śię w dostojność: oblekł śię PAN w możność/ y przepásał śię: utwierdźił też okrąg świátá/ áby śię nie 2 poruszył. ♣ Vtwierdzona jest stolicá twojá przed *wszystkimi* czásy: tyś jest 3 od wieczności. ♣ Podniosły rzeki o PAnie/ podniosły rzeki szum b swoj: podniosły rzeki náwáłności swoje. ♣ 4 Nád szum wielkich wod/ nád mocne wáły morskie/ mocnieyszy jest PAn 5 ná wysokośći. ♣ Swiádectwá twoje są bárzo c pewne: świętobliwość PAnie/ jest domu twego ozdobą ná wieczne dni.

ᵃ Psalm 96.10. y 97.1. y 99.1.

ᵇ H. Głos.

ᶜ Psalm 119. 86. 128. 138. 140. 141. 151. 152. 160.

I. 93.

PSALM XCIV.

I. Dawid woła Bogá ná pomstę przećiwko złym, mowy y spráwy ich opisując. II. Vpomina, żeby nie szaleli, gdyż Bog wszystko widźi, słyszy, y rozumiewa: á dobrych, acz je czásem ku ich dobremu karze, nie opuszcza.

1 Boże a pomsty! PAnie Boże 2 pomsty! rozjáśni śię. ♣ Podnieś śię o Sędźio *wszystkiey* źiemie/ á daj 3 zápłátę pysznym. ♣ Dokądże niepobożni PAnie/ dokądże niepobożni/ 4 rádowáć śię będą? ♣ *Długoż będą* świegotáć/ y hárdźie mowić/ chlubiąc śię wszyscy/ ktorzy czynią nie-

ᵃ 5 Moj 32.35. Rzym 12.19.

prá-

5 prawość? Lud twoj PAnie trzeć/ á 6 dziedzictwo twoje trapić? Wdowy y przychodnie mordowáć? á sierotki 7 zábijáć? Mowiąc; Nie widźi tego PAn: áni tego rozumie Bog b Jákobow?

8 Rozumiejćieſz/ o wy bydlęcy/ miedzy ludźmi: á wy ſzaleni kiedyż zrozumiećie? 9 Izali ten ktory ſczepił c ucho/ nie słyſzy? y ktory ukſztałtował oko/ izali nie widźi? 10 Izali ten ktory ćwiczy narody/ nie będźie karał? ktory uczy człowieká umiejetnośći. 11 PAn zna myśli ludzkie/ iż są d ſczerá márnośćia.

12 Błogosłáwiony jest mąż ktorego ty ćwiczyſz PAnie: á z zakonu twego uczyſz go. 13 Abyś mu spráwił pokoj od złych dni/ áżby był wykopány doł niezbożnikowi. 14 Abowiem nie opuśći PAn ludu swego: á dźiedźictwá swego nie zániecha. 15 Ale áż ku spráwiedliwośći obroći śię sąd: á zá nim wſzyscy sercá uprzejmego. 16 Ktożby śię był záſtáwił zá mną przećiwko złośnikom? ktoby śię był ujął o mię przećiwko tym 17 ktorzy czynią nieprawość? Bo mi był PAn nie przybył ná pomoc/ máłoby byłá nie mieſzkáłá duſzá mojá e w milczeniu f. 18 Jużem był rzekł; záchwiałá śię nogá mojá: dla miłośierdźie twoje o PAnie zátrzymáło mię. 19 W wielkośći utrapienia g mego/ we wnętrznośćiách mojich/ poćiechy twoje rozweseláły duſzę moję. 20 Izali z tobą towárzyſzy stolicá nieprawośći tych, ktorzy stánowią krzywdę miásto práwá? 21 Ktorzy śię zbieráją przećiwko duſzy spráwiedliwego/ á krew niewinną potępiáją? 22 Ale PAn jest twierdzą moją: á Bog moj skáłą dufnośći mojey. 23 Onći obroći ná nie nieprawość ich/ á dla złośći ich wytráći je: wytráći je PAn Bog náſz.

PSALM XCV.

I. Dawid Izráelczyki upomina, áby PAná z wielmożnośći, z rządu wſzystkich rzeczy, y z łáskáwego do śiebie wezwánia wielbili. II. Od nieposłuſzeństwá, y uporu je odwodźi.

1 Podźcież śpiewajmy Pánu: wykrzykajmy skále zbáwienia náſzego. 2 Uprzedźmy oblicze jego z chwałą: Psálmy mu śpiewajmy. 3 Abowiem PAn *jest* Bog wielki: y 4 Krol wielki nád wſzystkie Bogi. W jegoż rękách *są* głębokośći źiemie: y wierzchy gor/ jego *są*. 5 Jegoż jest morze/ bo je on uczynił: y źiemiá ktorą ręce jego ukſztałtowáły. 6 Podźćie/ kłániajmy śię/ á upadájmy przed nim: klękajmy przed PAnem Stworzyćielem náſzym.

7 Onci jest záiste Bog náſz/ á myśmy lud páſtwiská jego/ y owce rąk jego: Dźiś/ jeśli b głos jego usłyſzyćie: 8 Nie zátwárdzajćież sercá swego/ jáko w Merybá/ á jáko czásu kuſzenia ná puſzczy. 9 Kiedy mię kuśili Ojcowie wáſzy: doświadczyli mię/ y widźieli spráwy moje. 10 Przez czterdźieśći b lat miałem spor z *tym* narodem/ y rzekłem: Lud ten błądźi sercem/ á niepoználi drog mojich: 11 Ktorymem przyśiągł c w popędliwośći mojey/ że nie wnidą do odpoczynienia mego.

PSALM XCVI.

Wſzystkich wiernych z Żydow y z pogan, do ustáwiczney Chrystusá PAná chwały upomina, dla tego, iż on jest Bogiem prawdźiwym y jest postánowiony Sędźią wſzystkiego świátá.

1 Spiewajćie a PAnu pieśń nową: śpiewajćie PAnu wſzystká źiemio. 2 Spiewajćież PAnu: dobrorzeczćie Imieniowi jego: opowiádajćie ode dniá do dniá zbáwienie jego. 3 Opowiádajćie miedzy narody chwałę jego: miedzy wſzystkimi ludźmi cudá jego. 4 Abowiem wielki b PAn y wſzelkiey chwały godny/ y stráſzliwy jest nád wſzystkie 5 Bogi. Wſzyscy bowiem Bogowie narodow/ *są* báłwáni: ále PAn niebiosá uczynił. 6 Zacność y ozdobność przed obliczem jego: moc y pięknosć w świątnicy jego. 7 Oddájćie c PAnu pokolenia narodow/ oddájćie Pánu chwałę y moc. 8 Oddájćie PAnu chwałę imienia jego: przynieśćie dáry/ á wnidźćie do śieni jego. 9 Kłániajćie śię PAnu w ozdobie świętobliwośći: niech śię lęka oblicza jego wſzystká źiemiá. 10 Powiádajćie miedzy Pogány; PAn

b Psalm 10.11. 59.8.
c 2 Moj. 4.11.
d 1 Kor. 3.20.
e Psalm 119.71. Przyp. 3.12.
f T. w grobie.
g Psalm 115.17.
h H. Myśli mych.
I. 94.

a Psalm 100.3.
b Żyd. 3.7. y 4.7.
c 2 Moj. 17.2. 4 Moj. 14.34.
d 4 Moj. 14.23. Żyd. 3.17. y 4.3.
I. 95.
a 1 Kro. 16.
b Syr. 43.3.
c Psal. 29.1. 2.

d kroluje: á że y okrąg świátá utwierdzony będźie/ ták áby śię nie poruszył: á iż będźie sądźił ludźie w spráwiedliwośći. ✤ [11] Niech śię weselą niebiosá: á niech pląsa źiemiá: niech záßumi morze/ y co w nim jest. ✤ [12] Niech pląsáją polá/ y wßystko co jest ná nich: tedy niech wykrzykáją [13] wßystkie drzewá leśne/ ✤ Przed obliczem PAńskim/ boć idźie: Idźie záiiste/ áby sądźił e źiemię. Będźie sądźił okrąg świátá w spráwiedliwośći/ á narody w prawdźie swojey.

(d Psalm 9.3.1. y 97.1. y 99.1. — e Psalm 98.9. Ezá.3 13.14.)

PSALM XCVII.

(I. 96.)

I. Szerokość, y sławę krolestwá Mesyaszowego opisuje, stosując do niego chwałę onę, w ktorey Bog Zakon podawał. II. Náucza, że on miał báłwochwálstwo zhánbić, kośćioł swoj weselem nápełnić, y dusze wiernych z rąk nieprzyjaćielskich wydrzeć.

[1] PAn a kroluje/ wysłáwiaj źiemio/ á wesel śię mnostwo wysep. ✤ [2] Obłok y ćiemność około niego: spráwiedliwość y sąd so gruntem stolice jego. ✤ [3] Ogień przed obliczem jego idźie/ á zápala w okoł nieprzyjaćioły jego. ✤ [4] Błyskáwice jego oświecáją okrąg świátá: co widząc źiemiá zádrżáłá. ✤ [5] Gory/ jáko wosk rozpływáją śię przed obliczem Páńskim/ przed obliczem PAná wßystkiey źiemie. ✤ [6] Niebiosá opowiádáją b spráwiedliwość jego: á wßyscy narodowie oglądáją chwałę jego. ✤ [7] ✤ Niechże będą c záwstydzeni wßyscy ktorzy służą obrázom/ ktorzy śię chlubią w báłwánách: d kłaniajćież mu śię wßyscy Bogowie. ✤ [8] To usłyszawszy Syon/ rozweseli śię: á rádowáć śię będą corki Judskie/ dla sądow twoich/ PAnie. ✤ [9] Abowiemeś ty PAn nawyższy ná wßystkiey źiemi: á bárzoś wywyższony nád wßystkie Bogi.

[10] Wy ktorzy miłujećie d PAná/ miejćie złe w nienáwiśći: on strzeże świętych swojich/ á z ręki niepobożnych wyrywa je. ✤ [11] Światłość náśiano spráwiedliwemu á rádość tym/ ktorzy są uprzymego sercá.

[12] Weselćie śię spráwiedliwi w PAnu: á wysławiajćie pámiątkę Swiętobliwośći jego.

(a Psalm 93.1. y 96.10 — b Psalm 12,1. — c 2 Moj. 20.4. 3 Moj. 26.1. 5 Moj. 5.8. — d Zyd. 1.6. — d Amos 5.15. Rzym 12.9.)

PSALM XCVIII.

(I. 97.)

I. Tryumf PAná Jezusá sławić każe: ktory mocą własną swoją sobie y swym zbáwienie spráwił, y Ewángelią narodom objáwił. II. Upomina żeby mu świát chwałę oddał.

Psálm.

[1] SPiewajćie PAnu pieśń a nową/ bo dźiwne rzeczy uczynił: dopomogłá mu práwicá jego/ y rámię b świętobliwośći jego. ✤ [2] Objáwił PAn c zbáwienie swoje: przed oczymá pogánow oznájmił spráwiedliwość swoję. ✤ [3] Wspomniał ná miłośierdźie swoje/ y ná prawdę swoję/ przećiw domowi Izráelskiemu: oglądáły wßystkie gránice źiemie zbáwienie Bogá nászego.

[4] SPiewajże PAnu wßystká źiemio: wykrzykajćie/ á weselćie [5] śię/ y śpiewajćie. ✤ Grajćie PAnu ná hárfie: ná hárfie/ głosem przy[6]śpiewując. ✤ Ná trąbách/ y ná kornetách krzykliwych/ głos wydawajćie przed Krolem y PAnem. ✤ [7] Niech záßumi morze/ y co w nim jest: okrąg świátá/ y mieszkájący ná nim. [8] ✤ Rzeki niech klászcą rękomá: gory wespoł niech śię rozrádują/ ✤ [9] Przed PAnem: bo idźie sądźić d źiemię. On będźie sądźił okrąg świátá w spráwiedliwośći/ y narody w prawośći.

(a Psalm 33.3. — b Ezái. 63.5. — c Ezái. 52.10. — d Psalm 95.13.)

PSALM XCIX.

(I. 98.)

I. Izráelczyki upomina, áby PAná dla duchownego krolestwá, jego, ktore miedzy nimi wystáwił, chwalili. II. Każe im o záchowánie tegoż krolestwá prośić.

[1] PAN kroluje/ niechże zádrżą narodowie: śiedźi miedzy Cherubinámi/ niechże śię poruszy źiemiá. ✤ [2] PAn ná Syonie wielki: á wywyższony nád wßystkie narody. [3] ✤ Niech wysławiáją Imię twoje/ wielkie y strászne: ábowiem święte jest. ✤ [4] Moc záiiste krolewska miłuje sąd: ábowiemeś ty ustánowił práwá: sąd y spráwiedliwość w Jákobie ty wykonywász.

[5] Wywyższajćie PAná Bogá nászego: á kłaniajćie śię u podnożká nog jego/ bo Swięty jest. ✤ [6] Mojżesz y Aáron miedzy Kápłány

(a 1 Sám. 4.4.)

jego / á Sámuel miedzy wzywájácymi Imienia jego : wołáli do a Páná/á on ich wysłuchał. ✠ W słupie obłokowym b mowił do nich. A gdy strzegli świádectw jego y ustaw ktore im podał. ✠ PAnie Boże nasz/ tyś je wysłuchawał : Boże/bywałeś im miłośćiwym/ y gdyś je karał dla wystepkow ich. ✠ Wywyszajćie Páná Bogá nászego / á kłaniájćie śie ná gorze świetey jego : ábowiem Swiety jest PAN Bog nász.

a 2 Moj. 32.11. 4 Moj. 14.13. 1 Sám. 12.19. b 2 Moj. 33. 9.

I. 99.

PSALM. C.

I. Wszystkie ludźie do wysławiánia Bogá pobudza. II. Dla tego, iż on nas stworzył, odkupił, y zá swoje owieczki przyjął.

1 Psálm dla dźiekczynienia.

2 WYkrzykájćie a PAnu wszystká źiemio. ✠ Służćie PAnu z weselem : przychodźćie przed oblicze 3 jego z rádośćia. ✠ Wiedzćież / żeć PAn jest Bogiem ; on uczynił nas/ á nie my sámych śiebie : ábyśmy byli ludem b jego/y owcámi pástwi- 4 ská jego. ✠ Wnidźćież w bramy jego z wysławiániem / á do śieni jego z chwałámi : wysławiajćież go/ 5 dobrorzeczćież Imieniowi jego. ✠ Abowiem dobry jest c PAn / ná wieki trwa miłośierdźie jego : á od narodu áż do narodu prawdá jego.

a Psalm. 98. 4. b Psalm 95. 7. c Psalm 73. 1.

I. 100.

PSALM CI.

Dawid śluby Bogu czyni, że zostawszy Krolem, chce go wielbić, y onemu służąc, práwey drogi náśládowáć, przewrotne odrzucáć, pysznych, zdrajcow, y kłamcow nie ćierpieć, á w wiernych śie kocháć.

1 Psálm sámego Dawidá.

O Miłośierdźiu y o sadźie śpiewáć bede : tobie o PAnie śpie- 2 wáć bede. ✠ Ostrożnym bede ná drodze uprzeymey/ kiedy przydźiesz do mnie : Bede chodźił ustáwicznie w szczerośći serca mego / w domu mo- 3 jim. ✠ Nie położe przed oczy moje złey rzeczy: káżdo sprawe wystepnikow mam w nienáwiśći: á nie chwy- 4 ći śie mnie. ✠ Serce przewrotne odstapi ode mnie/ á o złe nie bede dbał. 5 ✠ Tego/ktory potájemnie obmawia bliźniego swego / wytne : oczu wyniosłych / y serca nádetego nie bede

6 mogł ćierpieć. ✠ Oczy moje obrocone bedo ná prawdowowne w źiemi/áby śiadáli ze mna : kto chodźi droga u- 7 przyjma/ten mi służyć bedźie. ✠ Nie bedźie mieszkał w domu mojim zdrájcá : ten ktory mowi kłamstwo nie ostoji śie przed oczymá mymi. ✠ 8 Co poránek / tráćić bede wszystkie niezbożne ná źiemi : ábym ták wykorzenił z miástá PAńskiego wszystkie/ ktorzy czynia nieprawość.

PSALM. CII.

I. Lud Boży do Bogá wołájac, Bábilońskie ćiasnośći onemu przedkłada II. Ciesży śie że Bog ma godźineczke ktorey je wybáwi. III. Prożbe czyni, żeby ich do końcá nie niszczył.

I. 101.

1 Modlitwá utrapionego/gdy bedac w ućisku przed PAnem wylewa żadość swoje.

2 PAnie wysłuchaj a modlitwe moje: á wołánie moje niechaj 3 przydźie do ćiebie. ✠ Nie ukrywaj oblicza twego przedemna : w dźień ućisku mego náchkoń ku mnie ucha twego: w dźień ktorego ćie wzywam / pretko mie wysłuchaj.

4 ABowiem niszczeja jáko dym dni moje : á kośći moje jáko ogni- 5 sko wypalone sa. ✠ Porażone jest jáko trawá / y uwiedło serce moje : ták, żem zápomniał jeść chlebá swe- 6 go. ✠ Od głosu wzdychánia mego/ przylgneły kośći moje do ćiáłá me- 7 go. ✠ Stałem śie podobnym Pelikánowi ná puszczy: jestem jáko Puhacz 8 ná pustyniach. ✠ Czuje: á jestem jáko wrobl sámotny ná dáchu. ✠ Przez 9 cáły dźień urágája mi nieprzyjaciele moji: á naśmiewcy moji przeklinája 10 mie. ✠ Bo jadam popioł jáko chleb : á napoj mieszam ze łzámi : ✠ 11 Dla rozgniewánia twego / y dla zápalczywośći gniewu twego: ábowiem podniozszy mie / porzućiłeś mie. ✠ 12 Dni moje/sa jáko ćień b náchylony: á jam jáko trawá uwiadł.

13 ALe ty PAnie trwasz ná wieki : á pámiatká twojá / od narodu do 14 narodu. ✠ Ty powstawszy zmiłujesz śie nád Syonem: boć czás żebyś śie zlitował nád nim/gdyż przyszedł czás 15 c náznáczony. ✠ Abowiem upodobáło śie sługom twojim kámienie

a Psalm 143.1 b Job. 8.9. y 14.1 Psalm 109. 23. y 144. c 2 Kro 36.21 Jerem 29.10

jego: y nád prochem jego zmiłują ſię.

16 ✠ Aby ſię báli Pogánie Imienia Páńſkiego: á wſzyſcy krolowie ziemſcy chwały twojey:

17 ✠ Gdy pobuduje PAn Syon / y okaże ſię w chwale ſwojey.

18 ✠ Gdy wejrzy ná modlitwę poniżonych / nie gárdząc modlitwą ich.

19 ✠ To zápiſzą dla narodu potomnego; á lud / ktory ma być ſtworzony / chwalić będźie PAná:

20 ✠ Że wejrzał z wyſokośći Swiątnice ſwojey Że z niebá ná źiemię pojrzał:

21 ✠ Aby wyſłuchał wzdychánia więźniow / y rozwiązał ná śmierć ſkazáne.

22 ✠ Aby opowiádáli ná Syonie Imię PAńſkie / á chwałę jego w Jeruzalemie:

23 ✠ Gdy ſię poſpołu zgromádzą národowie / y kroleſtwá / áby ſłużyły PAnu.

24 ✠ Utrapił w drodze śiłę moję; ukrocił dni mojich:

25 ✠ Alem rzekł: Boże moj / nie bierz mię w połowicy dni mojich: od narodu bowiem áż do narodu *trwáją* látá twoje.

26 ✠ Y pierwey niżeliś záłożył d źiemię / y niebioſá dźieło rąk twojich.

27 ✠ One zginą / ále ty zoſtawaſz: wſzyſtkie te rzeczy jáko ſzátá zwiotſzeją: jáko odźienie odmieniſz je / y odmienione będą.

28 ✠ Ale ty tenżeś *záwżdy* jeſt: á látá twoje nigdy nie uſtáną.

29 ✠ Synowie ſług twojich *z ćiebie* mieſzkáć będą: á naśienie ich zmocni ſię przed tobą.

d Żyd. 1. 10. c Ezdi. 1. 6. Mátt. 24. 35.

I. 102.

PSALM CIII.

Prorok wylicza dobrodźiejſtwa Páńſkie. I. Własne: że mu Bog grzechy odpuśćił, w zeſzłośći wieku czerſtwośći użyczył. II. Poſpolite: że śię podejmuje ukrzywdzonych, wolą ſwą ludowi objáwił, jeſt miłośierny y złość jáko Oćiec dźiatkom odpuſzcza. III. Náucza, że go ććić powinne wojſká Anjelſkie, do czego y duſzę ſwą pobudza.

Pſálm Dawidow.

1 Błogoſław duſzo moja PAnu / y wſzyſtkie wnętrznośći moje Imieniowi jego świętemu.

2 ✠ Błogoſławże duſzo mojá PAnu / á niezápominaj wſzyſtkich dobrodźiejſtw jego.

3 ✠ Ktory odpuſzcza wſzyſtkie nieprawośći twoje: ktory uzdrawia wſzyſtkie choroby twoje.

4 ✠ Ktory wybáwia od śmierći żywot twoj: ktory ćię koronuje miłośierdźiem y wielką litośćią.

5 ✠ Ktory náſyca dobrym uſtá twoje: á odnawia jáko orla młodość twoję.

6 ✠ PAn czyni co ſpráwiedliwego jeſt / y ſądy wſzyſtkim ućiśnionym.

7 ✠ Oznájmił drogi ſwe Mojżeſzowi: á ſynom Izráelſkim ſpráwy ſwoje.

8 ✠ Miłośierny a y litośćiwy jeſt PAN: Nie rychły do gniewu / y wielkiego miłośierdźia.

9 ✠ Nie będźie ſię ná wieki wádźił / áni *gniewu* wiecznie chował.

10 ✠ Nie według grzechow náſzych obchodźi ſię z námi: áni według nieprawośći náſzych odpłaca nam.

11 ✠ Abowiem jáko ſą niebioſá wyſokie nád źiemią / *ták jeſt* utwirdzone miłośierdźie jego nád tymi / ktorzy ſię go boją.

12 ✠ A jáko dáleko jeſt Wſchod od Zachodu: *ták* dáleko oddalił od nas przeſtępſtwá náſze.

13 ✠ Jáko ma litość Oćiec nád dźiatkámi: ták ma litość PAn nád tymi ktorzy ſię go boją.

14 ✠ Onći zájiſte zna coſmy zá ulepienie: pámięta żeſmy prochem.

15 ✠ Dni człowiecze ſą jáko b trawá: á jáko kwiát polny ták kwitnie.

16 ✠ Gdy nań wiátr powienie / áliści go niemaſz: áni go więcey pozna mieyſce jego.

17 ✠ Ale miłośierdźie PAńſkie od wiekow áż ná wieki / nád tymi ktorzy ſię go boją; á ſpráwiedliwość jego nád ſyny Synow.

18 ✠ Ktorzy ſtrzegą przymierza jego: y pámiętáją ná przykazánia jego / áby je czynili.

19 ✠ PAN ná niebieśiech utwirdźił c ſtolicę: á kroleſtwo jego nád wſzyſtkim pánuje.

20 Błogoſławćież PAnu Anjołowie jego mocni w śile / ktorzy czynićie rozkazánia jego / poſłuſzni będąc głoſowi słowá jego.

21 ✠ Błogoſławćie PAnu wſzyſtkie wojſká jego: ſłudzy jego d ktorzy czynićie wolą jego.

22 ✠ Błogoſławćie PAnu wſzyſtkie ſpráwy jego / ná wſzyſtkich mieyſcách pánowánia jego. Błogoſław duſzo mojá PAnu.

a 2. Moj. 34. 7. 4. Moj. 14. 18. 5. Moj. 5. 10. Nehe. 9. 17. Psalm 68. 15. y 145. 8.

b Psalm 90. 5. Ezdi. 40. 6. 7.

c 1. *Przygotował.*

d Dán. 7. 10.

I. 103.

PSALM CIV.

I. Dawid pobudźiwſzy duſzę ſwą do uważánia Májeſtatu Bożego wſzyſtkich rzeczy ſtworzonych początek y opátrowánie ſzeroko opiſuje. II. Chwáłę zá to Bogu wiecznie obiecuje.

1 Błogoſław duſzo mojá PANU. PAnie Boże moj wielceś jeſt wielmożnym: chwałę y ozdobę przy-

obło-

2 oblokkeś. Przyodźiałeś śię á świátłośćią jáko śátą: rozćiągnąłeś b niebiosá jáko oponę. 3 Ktoryś zásklepił ná wodách c páłáce swoje: ktory używaß obłokow miásto wozow: ktory chodźiß ná skrzydłách wiátrowych: 4 Ktory czyniß Duchy posłámi d swymi: *Ty czyniß* sługi swe ogniem pałájącym.

5 Wgruntowałeś źiemię ná słupách jey: ták/ że śię nie poruszy ná wieki wieczne. 6 Przepáśćią/ jáko śátą/ przyodźiałeś ją był: á wody stáły nád gorámi. 7 Ná zgromienie twoje rozbiegły śię: á ná głos pogromu twego prętko zućiekáły. 8 Wystąpiły gory/ zniżyły śię doliny/ ná miejsce/ ktoreś im záłożył. 9 Zámierzyłeś *im* e kres/ áby go nie przestępowáły: áni śię wrácáły ná okrycie źiemie. 10 Ktory wypuszczaß źrzodłá po dolinách/ *áby* płynęły 11 miedzy gorámi: A napoj dawáły wszystkiemu zwierzowi polnemu: *á z nich* gáßą leśni osłowie prágnienie swoje. 12 Przy nich mießka ptástwo niebieskie/ á z pośrzod gáłązek głos wydawa. 13 Ktory pokrapiaß gory z páłácow swojich/ áby śię z owocow spraw twojich násycáłá źiemiá. 14 Zá twoją f spráwą rośćie trawá dla bydłá/ á ziołá ná pożytek człowieczy: ty wywodźiß chleb z źiemie: 15 Y wino/ g ktore uwesela serce człowiecze/ od ktorego śię łśni twarz *jáko* od oleju: y chleb/ ktory zátrzymawa żywot ludzki. 16 Násycone bywáją y drzewá PAńskie: y Cedry Libánu/ ktorych násádźił. 17 Ná ktorych ptacy gniazdá swe máją/ y bećian ná jedlinách *ma* dom swoj. 18 Gory wysokie dźikim kozam: á skáły/ *sąć* ućieczką krolikom.

19 Uczynił mieśiąc h dla pewnych czásow: *á* słońce zna zachod swoj. 20 Przywodźiß ćiemność/ y bywa noc/ w ktorą wychodzą wszystkie zwierzętá leśne. 21 Lwiętá ryczą do łupu/ y szukáją od Bogá pokármu swego. 22 *Lecz gdy* słońce wznidźie/ záś śię zgromadzáją/ y w jámách swojich kłádą śię. 23 *Tedy* wychodźi człowiek do roboty swojey/ y 24 do prace swojey/ áż do wieczorá. O jákoż wielkie są i spráwy twoje PAnie!! te wszystkie mądrześ uczynił: á nápełnioná jest źiemiá bogáctwem twojim.

25 W Morzu záś wielkim y bárzo szerokim/ tám są płázy/ ktorym niemáß liczby: y zwierzętá máłe y wielkie. 26 Po nim okręty przechodzą/ y wieloryb/ k ktoregoś ty stworzył/ áby w nim igrał.

27 Wszystko to ná ćię oczekawa/ ábyś im dał pokarm czásu swego: 28 *Gdy* im dawaß/ zbieráją: gdy otwieraß rękę twoję/ násycone bywáją dobrymi rzeczámi. 29 *Lecz gdy* ukrywaß oblicze twoje/ trwożą sobą: gdy odbieraß duchá ich/ gináją/ 30 y w proch śię swoj obrácáją. *Gdy* wypuszczaß duchá twego/ ztworzone bywáją: y odnawiaß oblicze źiemie.

31 Niechajże będźie chwałá PAńská ná wieki: niech śię rozweseli PAn w spráwách swojich. 32 On gdy m wejrzy ná źiemię/ zádrży: 33 dotknie śię gor/ á zákurzą śię. Będę śpiewał PANU zá żywotá mego: będę śpiewał Bogu memu/ poki mię stawa. 34 O nim będźie wdźięczna mowá mojá: á ja śię rozweselę w PAnu. 35 O by byli wytráceni grzesznicy z źiemie/ á niezbożnych áby już nie było! Błogosław duszo mojá PAnu/ Hálleluiah.

PSALM CV.

I. Izráelczyki do wdźięczności przećiw Bogu, y szukania łáski jego, wzywa. II. Dla tego, iż z nimi przymierze uczynił, á nieprzyjaćioły ich pokarał, y inne im dobrodźiejstwá pokazał.

1 Wysławiajćie a PAná: ogłaszajćie Imię jego: opowiádajćie miedzy narody spráwy jego. 2 Spiewajćie mu/ śpiewajćie mu Psálmy/ rozmawiajćie o wszystkich cudách jego. 3 Chlubćie śię Imieniem Swiętym jego: niech śię weseli serce szukájących PAná. 4 Szukajćież PAná y mocy jego: szukajćie oblicza jego záwsze. 5 Przypominajćie sobie dźiwy jego ktore czynił: cudá jego/ y sądy ust jego. 6 *Wy* nasienie Abráhámá sługi jego: *Wy* Synowie Jákobowi/ wybráni jego.

7 ON ći jest PAN Bog nász/ po 8 wszystkiey źiemi sądy je°. Pámie-

mię-

a 1 Moj. 1.3. b 1 Moj. 1.6. c 1 Moj. 1.7. d Żyd. 1.7. e Job. 38.10. f Psal 147.8. g Sędz. 9.13. y 31.22. Syrác. 40.21. h 1 Moj 1.14 16. i Job. 26.14. k Job. 40.20 l Psalm 145.15. Mát. 6.26 m Psalm 144.5 I. 104. a 1 Kro 16.8 Ezái. 12.4

mietá wiecznie ná przymierze swoje: ná słowo / ktore przykazał áż do tysiącnego pokolenia; 9 Ktore postánowił b z Abráhámem: y ná przysięgę swą uczynioną Izáákowi. 10 Bo je postánowił Iákobowi d zá ustáwę: á Izráelowi/ zá umowę wieczną: 11 Mowiąc; Tobie dam ziemię c Chánánejską/ zá sznur dźiedźictwá wászego; 12 Kiedy ich był máły poczet/ prawie máły poczet: á jeszcze w niey byli przychodniámi. 13 Przechodźili zájiste od narodu do narodu / á z krolestwá do innego ludu.

14 Nie dopuszczał nikomu / áby im miał krzywdę czynić: náwet f karał dla nich y krole / mowiąc: 15 Nie tykajćie g pomázańcow mojich: á prorokom mojm nie czyńćie nic złego. 16 Gdy przywoławszy głodu h ná ziemię / wszystkę podporę chlebá pokruszył.

17 Posłał i przed nimi męża/ ktory był zá niewolniká przedány / to jest k Jozefá: 18 Ktorego nogi pętámi trapili l á żelázo ścisnęło ćiáło jego: 19 Aż do onego czásu gdy śię o nim wzmiánká stáłá: mowá PAńska doświadczáłá go. 20 Posławszy m Krol/ kazał go wypuśćić: ten/ ktory pánował nád narody / wolnym go uczynił. 21 Postánowił go n PAnem domu swego: y Kśiążęćiem nád wszystką dźierżáwą swoją. 22 Aby władał y Kśiążęty jego/ według zdánia duszę swojey: y stárcow jego mądrośći nauczał.

23 Potym wszedł o Izráel do Egiptu/ á Iákob był gośćiem w ziemi Chámowey. 24 Gdźie rozmnożył Bog lud swoj p bárzo: y uczynił go możniejszym nád nieprzyjacioły jego. 25 Odmienił sercá q ich/ iż mieli w nienawiśći lud jego: á zmyślali zdrády przećiw sługom jego. 26 Posłał Mojżeszá r sługę swego / y Aároná ktorego obrał. 27 Ktorzy im przedłożyli słowá s znákow jego / y cudá w ziemi Chámowey. 28 Posłał ćiemnośći t y záćmiło śię: á nie byli odpornymi słowu jego. 29 Obroćił wody u ich w krew: á pomorzył ryby w nich. 30 Wydáłá ziemiá ich mnostwo x żab/ y były w pałácách krolow ich. 31 Rzekł/ á przyszłá rozmáita y muchá: y mszyce we wszystkich gránicách ich. 32 Dał grad miásto z deszczu: ogień pałący ná ziemię ich. 33 Tákże potłukł winnice ich/ y figi ich: á pokruszył drzewá w gránicách ich. 34 Rzekł; á przyszłá száráńczá a y chrząszczow niezliczone mnostwo. 35 Y pożárły wszelkie ziele w ziemi ich: á pojádły urodzáje ziemie ich. 36 Náwet / pobił wszystko pierworodztwo b w ziemi ich: początek wszystkiey siły ich.

37 Gdy je wywiodł ze śrebrem c y ze złotem: á niebył nikt słáby miedzy pokoleniem ich. 38 Rádował śię d Egipt/ gdy oni wychodźili; ábowiem był przypadł ná nie strách ich. 39 Rozpostárł obłok e ná okryćie ich: á ogień ná oświecánie nocy. 40 Ná żadánie ich przywiodł przepiorki / f á chlebem niebieskim násyćił je. 41 Otworzył skałę g y wypłynęły wody: á płynęły po suchych miejscách jáko rzeká. 42 Abowiem wspomniał ná słowo świętobliwośći swojey: ktore rzekł do Abráhámá sługi h swego. 43 Przetoż/ wywiodł lud swoj z weselem: á z śpiewániem wybrane swoje. 44 Y podał im ziemię Pogánow: á pośiedli prace narodow. 45 Aby záchowáli ustáwy jego / á práwá jego przestrzegáli/ Hálleluiah.

PSALM. CVI.

I. Wierni Zydowie, Bogu zá niewymowne dobrodźiejstwá jego dźiękuje. II. Proszą żeby śię zbáwieniem jego ućieszyć mogli. III. Swoje, y przodkow swojich wystepki, w Egipćie, ná puszczy, y w ziemi Chánáneyskiey popełnione wyznawáją.

Hálleluiáh.

1 Wysławiajćie a PAná / ábowiem dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 2 Ktoż wysłowi b niezmierną moc PAńską/ á wypowie wszystkę chwałę jego? 3 Błogosłáwieni / ktorzy strzegą sądu: á czynią spráwiedliwość ná káżdy czás.

4 Pámiętaj námię PANie/ dla miłośći ku ludowi swemu. Náwiedźże mię zbáwieniem swojim: 5 Abych używał dobrego z wybrány-

mi

b 1 Moj. 17. 2. Luc. 1. 13. Zyd. 6. 17. c 1 Moj. 26. 3. d 1 Moj. 28. 13. e 1 Moj. 13. 15. f 1 Moj. 12. 17. g 1 Kron. 16. 22. h 1 Moj. 41. 57. i 1 Moj. 45. 5. k 1 Moj. 37. 28. l 1 Moj. 39. 20. m 1 Moj. 41. 14. n 1 Moj. 41. 40. o 1 Moj. 46. 6. p 2 Moj. 1. 7. *Dziej.* 7. 17. q 2 Moj. 1. 8. r 2 Moj. 3. 10. s 2 Moj. 7. 9. t 2 Moj. 10. 21.

u 2 Moj. 7. 20. x 2 Moj. 8. 6. y 2 Moj. 8. 17. z 2 Moj. 9. 23. a 2 Moj. 10. 13. b 2 Moj. 12. 29. c 2 Moj. 12. 35. d 2 Moj. 12. 33. e 2 Moj. 13. 21. f 2 Moj. 16. 13. 14. g 2 Moj. 17. 6. h 1 Moj. 22. 16.

I. 105.

a Psalm 107. 1. y 118. 1 y 136. 1 b Syrác. 43. 35.

mi twojimi / á weselił śię w rádośći narodu twego : y chlubił śię wespoł z dźiedźictwem twojim.

6 Zgrzeszyliśmy z Ojcy c swymi : niespráwiedliwieśmy czynili / y 7 niepráwość popełniáli. ✥ Ojcowie naszy w Egipcie nie zrozumieli cudow twojich: áni pámiętáli ná wielkość miłośierdźia twego ; ále d odpornymi byli przy morzu / przy morzu czerwonym. 8 ✥ A wszákże je wyswobodźił dla Jmienia swego / áby oznájmił moc swoję. 9 ✥ Bo zgromił e morze czerwone / y wyschło : á przewiodł je przez przepáśći / jáko *przez* 10 pusczą. ✥ A ták záchował je od ręki tego / ktory je miał w nienawiśći : á wykupił je z ręki nieprzyjaćielskiey. 11 ✥ W tym okryły wody f tych / ktorzy je ćiągnęli : nie został áni jeden z nich. 12 ✥ A choć uwierzyli g słowom jego / y wysławiáli chwałę jego : 13 ✥ *Przećię* prętko h zápomnieli ná spráwy jego / y nie czekáli ná rády jego. 14 ✥ Ale zieći będąc chćiwośćią i ná pusczy / kuśili Bogá ná 15 pustyniách. ✥ Y dał im czego żądáli á wszákże przepuśćił suchoty k ná 16 nie. ✥ Zátym gdy śię wzruszyli l záwiśćią przećiw Mojżeszowi w obozie / y *przećiw* Aáronowi świętemu 17 Páńskiemu: ✥ Otworzyłá śię m ziemiá / y pożárłá Dátáná / y okryłá 18 rotę Abironowę. ✥ Y zápalił śię ogień n ná zebránie ich : płomień zpa- 19 lił niepobożne. ✥ Spráwili y ćielcá o ná Horebie / y kłaniáli śię báłwá- 20 nowi litemu. ✥ Y p odmienili chwałę swą w podobieństwo wołu / jedzą- 21 cego trawę. ✥ Zápomnieli ná Bogá wybáwićielá swego / ktory czynił 22 wielkie rzeczy w Egipcie : ✥ Rzeczy dźiwne w źiemi Chámowey : Rzeczy strászne przy morzu czerwo- 23 nym. ✥ Przetoż rzekł / że je chćiał wytráćić : gdyby śię był Mojżesz / wybrány jego / nie stáwił q w onym rozerwániu przed nim / á nie odwroćił popędliwośći jego / áby *ich* 24 nie trácił. ✥ Wzgárdźili r też źiemią pożądáną / niewierząc słowu 25 jego. ✥ Y szemrząc w namiećiech swojich / nie byli posłuszni głosowi Pań- 26 skiemu. ✥ Przetoż podniosł rękę swoję s przećiwko nim / áby je pobił ná 27 pusczy: ✥ A żeby rozrzućił naśienie ich miedzy pogány / y rozproszył je 28 po źiemiách. ✥ Zprzęgli śię też byli z báłwánem t Báálfegorem : á jedli 29 ofiáry umárłych. ✥ A ták drażnili Bogá spráwámi swymi / że śię ná 30 nie oborzyłá u plagá. ✥ Aż śię zástáwił x Finees / á pomstę uczynił / y 31 rozerwána jest oná plagá. ✥ Co mu poczytano ku spráwiedliwośći / od narodu do narodu / áż ná wieki. ✥ 32 Znowu go byli wzruszyli do gniewu / u wod Merybá : *ták iż śię* źle dźiało y z Mojżeszem y dla nich. ✥ 33 Abowiem rozdrażnili duchá jego / że wyrzekł *co niesłuszna* z ust swy- 34 mi. ✥ Nád to / nie wytráćili onych narodow / o ktorych im był Pán apo- 35 wiedźiał: ✥ Ale pomięszawszy śię b z onymi narodámi / naucżyli śię 36 spraw ich. ✥ Y służyli báłwánom ich 37 ktore im były śidłem. ✥ Abowiem Dyabłom ofiárowáli c Syny swo- 38 je / y corki swoje: ✥ Y wylewáli krew niewinną / krew Synow swojich / y corek swojich ; ktore ofiárowáli báłwánom rytym Chánánejskim : ták / że zplugáwiona byłá źiemiá onym 39 krwie rozlaniem. ✥ Y zmázáli śię spráwámi swymi: á cudzołożyli wynalazkámi swymi.

40 PRzetoż zápaliwszy śię PAN w popędliwośći / przećiw ludowi swemu / obrzydźił sobie dźiedźi- 41 ctwo swoje: ✥ Y podał je w ręce pogánom : á pánowáli nád nimi / kto- 42 rzy je mieli w nienawiśći. ✥ Y ućiskáli je nieprzyjaćiele ich / ták / że 43 poniżeni byli pod ręką ich. ✥ Częstokroć je d wybáwiał / wszákże go oni wzruszáli do gniewu rádámi swymi : záczym poniżeni byli dla nie- 44 práwośći swojich. ✥ A wszákże wejrzał ná ućisk ich / y usłyszał wołá- 45 nie ich. ✥ Bo sobie wspomniał ná przymierze e swoje z nimi : á żáłował tego / według wielkiey litośći 46 swojey. ✥ Ták / że im zjednał miłośierdźie przed oczymá wszystkich / ktorzy je byli pojmáli.

47 WYbáw że nas Pánie Boże nász á zgromadź nas f z tych pogánow : ábyśmy wysławiáli Jmię świętobliwośći twojey / á chlubili 48 śię w chwale twojey. ✥ Błogosłáwio-

Marginal references: c Dáni. 9. 5. Judyt. 7. 19. — d 2 Moj. 14. 11. — e 2 Moj. 14. 21. — f 2 Moj. 14. 27. 28. — g 2 Moj. 14. 31. — h 2 Moj. 15. 24. — i 2 Moj. 16. 3. 4 Moj. 11. 4. 1 Kor. 10. 6. — k 4 Moj. 11. 33. — l 4 Moj. 16. 2. — m 4 Moj. 16. 31. — n 5 Moj. 11. 16. 4 Moj. 16. 35. — o 2 Moj. 32. 4. — p Rzym. 1. 23. — q 2 Moj. 32. 11. — r 4 Moj. 14. 1. 2 — s 4 Moj. 14. 28. — t 3 Moj. 25. 3. — u 4 Moj. 25. 4. 5 — x 4 Moj. 25. 7. — y 4 Moj. 20. 11. — z 4 Moj. 20. 10. — a 5 Moj. 7. 2. y 12. 2. 3. — b Sedź. 1. 21. — c 2 Krol. 16. 3. — d Sedź. 2. 16. — e 5 Moj. 30. 1 — f 1 Kro. 16. 3[5]

ny PAn Bog Izráelſki/ od wiekow áż ná wieki: ná co niech rzecze wßyſtek lud/ Amen/ Hálleluiah.

PSALM CVII.

I. *Upominá wßyſtkich do wielbienia Bogá* II. *Bo on ludźie z wygnánia y nędze, z więźienia, z chorob, y z niebeſpieczeńſtwá morſkiego wybawia.* III. *Uſkarża śię, że máło tych ktorzyby ſpráwy Boże mądrze uważáli*

1 a WYſławiajćie PANá / ábowiem dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 2 Niech *o tym* powiedzą ći / ktorych odkupił PAn: jáko je wykupił z ręki nieprzyjaćielſkiey. 3 A zgromádźił je z źiem: od Wſchodu/ y od Zachodu/ od Połnocy y od Morzá.

4 BŁądźili po puſzczy / po puſtyni bezdrożney: miáſtá dla mieſzkánia nie znájdując. 5 *Byli* głodnymi y prágnącymi: áż w nich omdlewáłá duſzá ich. 6 A gdy wołáli do PAná w utrapieniu ſwojim / z uciſku ich wyrwał je. 7 Y prowádźił je drogą proſtą / áby przyſzli do miáſtá w ktorymby mieſzkáli. 8 Niechajże wyſławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego: á dźiwne ſpráwy jego *przed* Synmi ludzkimi: 9 Iż nápojił duſzę prágnącą: á duſzę zgłodniáłą nápełnił dobrámi.

10 KTorzy śiedzą w ćiemnośći / y w ćieniu śmierći / śćiśnieni będąc nędzą y żelázem. 11 Przetoż / że byli odpornymi wyrokom Bożym / á rádą Nawyżſzego pogárdźili: 12 Dla czego / poniżył biedą ſerce ich: upádli / á nie był ktoby rátował. 13 *A gdy* wołáli do PAná w utrapieniu ſwojim / z uciſkow ich wybawiał je. 14 Wywodźił je z ćiemnośći / y z ćienia śmierći/ á związki ich potárgał. 15 Niechajże wyſławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego: á dźiwne ſpráwy jego *przed* Synmi ludzkimi. 16 Przeto/ że kruſzy bramy miedźiáne / á záwory żelázne rąbi.

17 SZaleni dla drogi przewrotnośći ſwojey / y dla nieprawośći ſwey / utrapieni bywáją. 18 Wſzelki pokarm brzydźi b ſobie duſzá ich / áż śię przybliżáją do bram śmierći. 19 Gdy wołáją do PAná w utrapieniu ſwojim / z uciſkow ich wybawia je. 20 Poſyła ſłowo ſwe / c y uzdrawia je / á wybawia je z grobu. 21 Niechajże wyſławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego / á dźiwne ſpráwy jego *przed* Synmi ludzkimi: 22 Y ofiáruiąc ofiáry chwały / niech opowiádáją ſpráwy jego z weſołym śpiewániem.

23 KTorzy śię pláwią ná morzu w okrętách / prácujący ná wodách wielkich. 24 Ci widywáją ſpráwy Páńſkie / y dźiwy jego ná głębiey. 25 Jáko jedno rzecze / wnet powſtánie wiátr gwałtowny / á podnoſzą śię náwáłnośći morſkie. 26 Wſtępują áż *ku* niebu / y záś zſtępują do przepáśći: ták / iż śię duſzá ich w niebezpieczeńſtwie rozpływa. 27 Bywáją miotáni / á potaczáją śię jáko pijány: á wſzyſtká umiejętność ich niſzczeje. 28 Gdy wołáją do Páná w utrapieniu ſwojim / z uciſkow ich wybawia je. 29 Obraca burzę w ćiſzą / ták / że umilkną náwáłnośći ich. 30 Y weſelą śię że ucichło: á ták przywodźi je do portu pożądánego. 31 Niechajże wyſławiáją *przed* PAnem miłośierdźie jego / á dźiwne ſpráwy jego *przed* Synmi ludzkimi: 32 Niech go wywyżſzáją w zgromádzeniu ludu: á w rádźie ſtárcow / niechaj go chwalą.

33 OBraca rzeki w puſtynią / á potoki wod w ſuſzą. 34 Ziemię urodzájną *obraca* w niepłodną / dla złośći tych / ktorzy w niey mieſzkáją. 35 Puſtynię obraca d w jezioră: á ziemię ſuchą w ſtrumienie wod. 36 Y oſadza w nich głodne / áby zákładáli miáſtá ku mieſzkániu. 37 Ktorzy pośiewáją pole / á ſádzą winnice: y zgromadzáją ſobie pożytek z urodzáju. 38 Tákći im on błogoſłáwi / że śię bárzo rozmnażáją / á dobytku ich nie umnieyſzá. 39 Ale podczás umniejſzeni y poniżeni bywáją okrućieńſtwem / nędzą y utrapieniem: 40 *Gdy* wylewa wzgárdę e ná Kśiążętá: dopuſzczájąc / áby błądźili f po puſzczy bezdrożney.

41 Onći nędznego g z utrapienia podnośi / y rozmnaża rodźinę jego jáko trzodę. 42 To widząc h uprzejmi / rozweſelą śię: á wſzelka nieprawość zátka i uſtá ſwe.

I. 106.

a Pſalm 106. 1. y 118. 1 y 136. 1

b Job. 33. 20.

c Mądr. 16. 12.

d Ezai. 41. 18.

e Job. 12. 21.

f Job. 12. 24.

g 1 Sám. 2. 8. Pſalm 113. 7. 8.

h Job. 22. 19.

i Job. 5. 16.

Ale

43 ALe ktoż jest ták mądry / áby to upátrowáł / y wyrozumiewał wszystkie litośći PAńskie?

PSALM CVIII.

I. Dawid Bogu dźiękuje, iż go ná krolestwo wsádźił. II. Ozupełne otrzymánie krolestwá prośi, dla chwały Bożey, y wybáwienia ludu. III. Kráiny ktore jeszcze pośieść miał wylicza.

1 Pieśń Psálmu sámego Dawidá.

2 Gotowe jest serce a moje Boże: śpiewáć y wysławiáć ćię będę/ tákże y chwałá b moja. Ocuć śię 3 lutnio y hárfo/ gdy ná świtániu powstawam. 4 Wysławiáć ćię będę między ludźmi PAnie: á będęć śpiewáł między narody. 5 Abowiem większe jest nád niebiosá miłośierdźie c twoje/ y áż pod obłoki prawdá twojá.

6 Wywyższ śię nád niebiosá o Boże: á nád wszystkę źiemię 7 chwałá twojá. d Niech będą wybáwieni umiłowáni twoji: záchowaj je práwicą swoją / á wysłuchaj mię.

8 Bog mowił e przez świętobliwość swoję *dla tego* śię weselić będę: że rozdźielę Sychem/ á dolinę 9 Sukkot rozmierzę. Mojeć *jest* Gáláád/ moj y Mánásses: á Efráim mocą głowy mojey: Judá Zá-10 konodawcą moj. Moáb jest miednicą do umywánia mego: ná Edomá porzucę obuwie moje: przećiw-11 ko Filistynom trąbić będę. Ktoż mię záprowádźi do miástá obronnego? Ktoż mię przywiedźie áż do 12 źiemie Edomskiey? Izali nie *ty* o Boże *ktoryś* nas był odrzućił / á nie wychodźiłeś / O Boże / z wojski nászymi?

13 Dajże nam pomoc z ućisku: Abowiem omylna jest pomoc ludz-14 ka. W Bogu f sobie mężnie poczynáć będźiemy: á on podepce nieprzyjaćioły násze.

PSALM CIX.

I. Dawid w osobie swey, ná Doegowe, á w figurze Chrystusá PAná, ná Judászowe zdrádę śię uskarża. II. przećiwnikom swym, y potomstwu ich przeklectwa Bożego, á sobie porátowánia od Bogá żąda.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dáwidow.

O Boże chwały mojey/ nie milcz: 2 Bo śię ustá niepobożnego / y ustá kłamliwe/ przećiwko mnie otworzyły: mowili przećiwko mnie 3 językiem kłamliwym: A słowy jádowitymi a ogárnęli mię: walcząc przećiwko mnie bez wszelkiey przyczyny. Przećiwili mi śię zá miłość moję: á jam śię *zá nie* modlił. 5 Oddawáli mi złym zá dobre: á nienawiśćią zá miłość moję.

6 Postaw je nád nim bezbożniká: á przećiwnik niech stoji po prá-7 wey ręce jego. Gdy przed sądem stánie/ niech wynidźie potępionym: á modlitwá jego niech śię w grzech 8 obroći. Niech będą dni jego krotkie: á przełożeństwo b jego niech in-9 ny weźmie. Niech c dźieći jego będą śirotámi: á żoná jego owdowiałą. 10 Niech będą biegunámi y tułakámi Synowie jego/ niech żebrzą: á niech *żebrzą wychodząc* z pustek swojich. 11 Niech lichwiarz złápi wszystko co jest jego: á niech obcy rozchwycą 12 prace jego. Niech nie będźie ktoby mu miłośierdźie pokazał: niech nie będźie ktoby śię zmiłował nád śi-13 rotámi jego. Potomkowie jego / niech z korzenia wyćięći będą: w drugim pokoleniu / niech będźie wy-14 głádzone imię ich. Niech przyjdźie ná pámięć niepráwość d przodkow jego przed PAnem: á grzech mátki jego niechaj nie będźie zgłádzo-15 ny. Niech będą przed PAnem ustáwicznie: áżby wygłádźił z źiemie 16 pámiątkę ich. Przeto / że nie pámiętał áby czynił miłośierdźie / ále prześládował człowieká nędznego y ubogiego: á tego ktory był sercá utrapionego / chćiał zámordowáć. 17 Ponieważ umiłował przeklectwo / niechże przyjdźie ná niego: nie chćiał błogosławieństwá / niechże bę-18 dźie oddalone od niego. A ták niech będźie obleczony w przeklectwo / jáko w száte swoje: á niech wnidźie jáko wodá we wnętrzności jego / á jáko oley w kośći jego. 19 Niech mu to będźie jáko płaszcz dla przyodźiania: á jáko pás dla ustáwicznego opá-20 sowánia. Tákowa zapłátá / niech

będźie

I. 107.

a *Psalm* 57. 8. b *O. T. Język moj.* *Psalm* 16. 8. c *Psalm* 36. 6. 57. 11 d *Psalm.* 60. 7. e *Psalm.* 60, 8. 10. f *Psalm.* 18. 29.

I. 108.

a I. *Nienawiśnymi.* b *Dźiej* 1. 20. c 5 *Moj.* 28. 23. d 2 *Moj.* 20. 5.

bedźie przećiwnikom mojim od PAná : y tym ktorzy źle mowią przećiwko dußy mojey.

21 A Le ty PAnie/o Pánie! użyj nádemną litośći / dla Jmienia twego : á iż dobre jest miłośierdźie twoje/wyrwijże mię. 22 Bomći ja jest ubogi y nędzny : á serce moje zránione jest / we wnątrznośćiách mojich. 23 Jáko ćień/ ktory o[illegible]ępuje/ uchodźić muße : zganiáją mię/ jáko ßáráncza. 24 Kolána [moje] opadáją od postu : á ćiáło moje wychudło z tłustośći. 25 Nád to / stałem śię im pośmiewiskiem : *gdy* mię widzą kiwáją głowámi swymi. 26 Wspomożże mię o PAnie Boże moj : záchowaj mię według miłośierdźia twego. 27 Ták/ áby poznáć mogli / iż to ręká twojá/á/żeś ty PAnie to uczynił. 28 Niechże f oni przeklináją / ty błogosław : *ktorzy* powstáli / niech będą záwstydzeni / áby śię weselił sługá twoj. 29 Niech będą przećiwnicy moji w háńbę obleczeni : á niech śię przyodźieją / jáko płaszczem/ zelżywośćią swoją.

30 B Edę PAná g wielce wysławiał usty swymi:á w pośrzod wiela chwalić go będę: 31 Przeto/że stoji po práwey stronie nędznemu / áby go wybáwił od tych / ktorzy osądzáją duße jego.

e Psalm. 102.12.
f Mátt. 5.44. 1 Kor. 4.12.13.
g Psalm. 22.23.

PSALM CX.

I. *Dawid opisuje Urząd Krolewski y Kápłáński Syná Bożego.* II. *Pokázuje skutki tego Urzędu; y nád nieprzyjaćiołmi sławne zwyćięstwo.*

I. 109.

Psálm Dawidow.

1 R Zekł PAN a PAnu memu/ śiądź po práwicy mojey/do kąd nie położę nieprzyjaćioł twojich / podnożkiem nog twojich. 2 Láskę b mocy twojey pośle PAn z Syonu/ *mowiąc* ; Pánuj w pośrzod nieprzyjaćioł twojich. 3 Lud twoj będźie dobrowolny / w dźień c zwyćięstwá twego / w ozdobie świętobliwośći : *á* rozrodźi śię płod twoj z żywotá jáko rosá ná świtániu. 4 Przyśiągł PAn/á nie będźie *tego* żáłował/ *mowiąc*: Tyś jest d Kápłánem ná wieki / według porządku Melchisedechowego.

a Mátt. 22.44. Márk. 12.36. Luk. 20.42. Dźiej. 2.34. 1 Kor. 15.25. Zyd. 1.13.
b I. Sceptrum
c H. Wojská.

5 P An po práwicy twojey/ potrze Krole w dźień gniewu e swego. 6 Będźie sądźił narody / y *wßystko* nápełni trupámi : potłucże głowę nád wielą źiem *pánującą*. 7 Z strumieniá ná drodze pić będźie : przetoż wywyßy f głowę.

d Jan. 12.34. Zyd. 5.6. y 6.20. y 7.17.
e Psalm. 2.9.
f Filip. 2.9.

PSALM CXI.

I. *Prorok nápomina Izraelczyki áby [wy]sławiáli PAna zá dobrodźiej[stwá], ktore pokázowáł Ojcom ich.* II. *Bojaźń Bożą záleca, y náśládowcom [jey] doskonáłe ßczęśćie obiecuje.*

I. 110.

Hálleluiah.

1 B Edę wysławiał Páná á cáłym sercem / w rádźie ßczerych y w zgromádzeniu. 2 Wielkie spráwy Páńskie: jáwne u wßystkich ktorzy śię w nich kocháją. 3 Chwalebne y ozdobne dźieło jego : á spráwiedliwość jego trwa ná wieki.

4 P Amiątkę cudow swojich uczynił / miłośierny á litośćiwy Pán. 5 Dał pokarm tym/ktorzy śię go boją : pámiętájąc wiecznie ná przymierze swoje. 6 Moc spraw swojich oznájmił ludowi swemu/ dáwßy im dźiedźictwo pogánow. 7 Uczynki rąk jego Prawdá y Sąd : nieodmienne *są* wßystkie przykazánia je[go]: 8 Utwirdzone ná wieki wieczne/ uczynione w prawdźie y w ßczerośći. 9 Wykupienie posławßy ludowi swemu / przykazał ná wieki [illegible] przymierza swego: Swięte y stráßne *jest* Jmię jego.

10 P Oczątek b mądrośći *jest* bojaźń Páńska: rozumu dobrego *nábywáją* / wßyscy ktorzy *rozkazánie PAńskie* czynią ; chwałá jego trwa ná wieki.

a Psalm. 9.2.
b Job. 28.28. Przyp. 1.7. y 9.10. Syrác. 1.16.

PSALM CXII.

I. *Bojącym śię Bogá y ßczodrobliwym, obiecuje od Páná błogosłáwieństwo.* II. *Niezbożnych zazdrość, dla ßczęśćia pobożnych wytyka, á iż śię w nádźieji swey omylą, upewnia.*

I. 111.

Hálleluiah.

1 B Łogosłáwiony mąż ktory śię PAná boji/ á w przykazániách je[go] ma wielkie kochánie. 2 Możne będźie ná źiemi naśienie jego : rodźiná ßczerych błogosłáwiona będźie. 3 Májętność y bogáctwá są

a Psalm. 1.1.2.

w domu

w domu jego: á spráwiedliwość jego trwa ná wieki. 4 b Ściérym w ciemnośćiách c świátłość wschodźi: Łáskáwy / miłośierny y spráwiedliwy jest Bog. 5 Dobry człowiek litośćiwym jest / y pożycza: á rzeczy swe miárkuje rozsądkiem. 6 Bo ná wieki nie będźie poruszony: w d pámięći wieczney będźie spráwiedliwy. 7 Słysząc złe nowiny / nie boji śię: státeczne serce jego dufa w PAnu. 8 Umocnione serce jego nie boji śię / áż oglądá pomstę nád nieprzyjaćiołmi swymi. 9 Rozpraszá / y dawa e ubogim: spráwiedliwość jego trwa ná wieki: róg jego wywyższy śię w sławie. 10 Widząc to niepobożny będźie śię gniewał / f zębámi swymi zgrzytał / y schnąć będźie: żądość niepobożnych zginie.

PSALM CXIII.

Nápomina ludźie do ustáwicznego po wszystkim świećie chwał Bogu oddawánia, dla wielmożnośći, y dobrotliwośći jego, przećiwko ludźiom, á osobliwie przećiw ubogim.

1 Hálelujáh. Chwalćie sludzy PAńscy / chwalćie Imię PAńskie. 2 Niechaj będźie Imię PAńskie a błogosłáwione / od tąd áż ná wieki. 3 Od wschodu b słońcá / áż do zachodu jego / niech będźie chwalebne Imię PAńskie. 4 PAn jest nád wszystkie narody wywyższony: chwałá jego nád niebiosá. 5 Ktoż táki jáko PAn Bog nász / ktory c mieszka ná wysokośći? 6 Ktory śię zniża / áby widźiał co jest ná niebie y ná źiemi. 7 Podnośi z prochu d nędznego: á z gnoju wywyższa ubogiego: 8 Aby go posádźił z Kśiążęty / z Kśiążęty ludu swego. 9 Ktory sprawuje / że e niepłodna w domu bywa mátką weselącą śię z dźiatek / Hálelujáh.

PSALM CXIV.

Izráel dźięki czyni Bogu, że go z Egiptu wywiodł, zá własny lud przyjął, przez morze czerwone, y przez Jordan przeprowádźił.

1 Gdy wychodźił a Izráel z Egiptu / y dom Jákobow z narodu obcego: 2 Stał śię Judá poświęceniem jego: Izráel pánowániem jego. 3 To widząc Morze b ućiekło / á Jordan c wroćił śię ná zad. 4 Gory skákáły jáko báráni: pagorki jáko jágniętá. 5 Morze / cożći śię stało iżeś ućiekło? O Jordanie żeś śię ná zad wroćił! 6 Gory żeśćie skákáły jáko báráni? pagorki jáko jágniętá? 7 Przed d obliczem PAńskim zádrżáłá źiemiá / przed obliczem Bogá Jákobowego. 8 Ktory obraca opokę e w jeźioro wod / á krzemień w źrzodło wod.

PSALM CXV.

I. Izráelczycy proszą PAná o rátunek przećiwko narodom służącym báłwánom, ktorych marność szeroko przypominają. II. Ciesząc śię opátrznośćią PAńską, z niey sobie dobre rzeczy obiecują.

1 Nie nam PAnie / nie nam / ále Imieniowi twemu daj chwałę dla miłośierdźia twego / y dla prawdy twojey. 2 Czemuż máją mowić pogánie: Gdźież teraz jest a Bog ich? 3 Wszákże b Bog nász jest ná niebie / czyniąc wszystko co mu śię podoba. 4 Ale báłwáni ich są c srebro y złoto: robotá rąk ludzkich. 5 Ustá máją d / á nie mowią: oczy máją / á nie widzą. 6 Uszy máją / á nie słyszą: nozdrze máją / á nie wonią. 7 Ręce máją / á nie mácáją: nogi máją / á nie chodzą: áni wołáją gárdłem swojim. 8 Niech im podobni będą / ktorzy je czynią: y wszyscy ktorzy w nich dufáją. 9 Izráelu dufaj e w PAnu: bo on jest pomocnikiem ich / y tarczą ich. 10 Domie Aáronow / dufajćie w PAnu: on jest f pomocnikiem y tarczą ich. 11 Ktorzy śię bojićie PAná / dufajćie w PAnu: on jest pomocnikiem y tarczą ich. 12 Pan będźie pámiętał ná nas / będźie błogosłáwił: będźie błogosłáwił domowi Izráelskiemu / będźie błogosłáwił domowi Aáronowemu. 13 Będźie g błogosłáwił tym ktorzy śię boją Paná / máłym y wielkim. 14 Rozmnoży was PAn: was y 15 Syny wásze. Błogosłáwieniśćie wy od PAná / ktory stworzył niebo y źiemię. 16 Niebiosá / są niebio-

sá PAńskie : ále ziemię dał synom ludzkim.

17 Vmárli nie h będą chwalili PAná: áni kto z tych co zstępują do 18 miejscá milczenia. Ale my będziemy błogosłáwili PAnu / od tąd áż ná wieki / Hálleluiah.

PSALM CXVI.

I. Dawid Bogu dziękuje, że go z rąk Saulowych wybáwił. II. przypomniawszy niebespieczeństwá swoje, y dobrá PAńskie, cieszy duszę swą rátunkiem PAńskim. III. Zátym z wielką ochotą PAnu, w ktorego oczu śmierć świętych drogá, dziękowáć obiecuje.

1 Miłuję PAná iż wysłuchał głos 2 moj / y prozby moje. Abowiem náklonił ucha swego ku mnie / gdym go wzywał zá dni mojich. 3 Ogárnęły mię były boleści a śmierci / á utrapienia grobu zięły mię : ucisk y boleść przyszłá ná mię. 4 Y wzywałem Imienia PAńskiego / *mowiąc:* Proszę o Pánie wybaw duszę 5 moję! Miłościwy b PAN y spráwiedliwy : Bog nász litościwy. 6 PAN prostaczkow strzeże : byłem 7 uciśniony / á wspomogł mię. Náwroć się duszo mojá do odpocżynienia swego: ábowiemći PAN dobrze 8 uczynił. Bo wyrwał c duszę moję od śmierci / oczy moje od płáczu / nogę moję od upadku.

9 Będę chodził ustáwicznie przed oblicznością PAńską w ziemi 10 żywiących. Wierzyłem d / dla tegom mowił / *(chociam)* bárzo był utrá- 11 piony. Jam był rzekł w zátrwożeniu mojim : Wszelki człowiek e kłamcá.

12 Coż oddam f PAnu zá wszystkie dobrodziejstwá jego / ktore mi 13 *uczynił?* Kielich obfitego zbáwienia wezmę: á Imienia PAńskiego 14 wzywáć będę. Sluby moje oddam Pánu: á to záraz przed wszystkim lu- 15 dem jego. Droga g jest / przed oczymá Páńskimi / śmierć świętych 16 jego. O moj PAnie / jem ja sługá h twojim / jam sługá twojim / Synem służebnice twojey / rozwiązałeś związki moje. 17 Tobie i ofiárowáć będę ofiárę chwały / y Imienia Páńskiego wzywáć będę. 18 Sluby moje oddam PAnu: á to záraz przed wszystkim ludem jego. 19 W przysionkách domu PAńskiego: w pośrzodku ciebie Jeruzalemie / Hálleluiah.

PSALM CXVII.

Wszystkie narody do chwalenia Bogá upomina.

1 Chwalcie PAná á wszyscy narodowie: chwalcie go wszyscy lu- 2 dzie. Abowiem rozszerzone jest nád námi miłosierdzie jego : á prawdá PAńska *trwa* ná wieki / Hálleluiah.

PSALM CXVIII.

I. Dawid Krol poddáne swoje wiedzie do wdzięczności przeciw Bogu, wielkie niebespieczeństwá swoje, y jáko z nich wybáwiony był, przypominájąc. II. Wywyższenie swe ná krolestwo opisuje, poddánym nákazawá, jáko PAnu dziękowáć, Chrystusá PAná znáć, y onemu w ciele przychodzącemu błogosłáwić mieli.

1 Wysławiajcie a PAná / ábowiem dobry : ábowiem ná wieki *trwa* 2 miłosierdzie je°. Rzecz teraz Izráelu: że ná wieki miłosierdzie jego. 3 Rzecz teraz domie b Aáronow : że 4 ná wieki miłosierdzie jego: Rzeczcież teraz / ktorzy się boicie PAná: że ná wieki miłosierdzie jego.

5 W ucisku c wzywałem PAná : Wysłuchał mię / y ná przestrzeństwie postáwił mię PAN. 6 PAN jest ze mną / nie będę d się bał / żeby mi co uczynił człowiek. 7 PAN jest e ze mną między pomocnikámi mymi: przetoż ja oglądam *pomstę* nád tymi / ktorzy mię máją 8 w nienawiści. Lepiey mieć nádzieję f w PAnu / niżeli ufáć w człowie- 9 ku. Lepiey mieć nádzieję w Pánu / 10 niżeli ufáć w Książętách. Wszyscy g narodowie ogárnęli mię: ále w Imieniu PAńskim wygubiłem je. 11 Częstokroć mię ogárnęli: ále w Imieniu h PAńskim wygubiłem je. 12 Ogárnęli mię jáko pszczoły: *ále* zgáśli jáko ogień z ciernia: bo w Imieniu Páńskim wytráciłem je. 13 Bárzoś potężnie ná mię náciérał / ábym upadł: ále PAN porátował mię.

14 PAN *jest* mocą moją i / y pieśnią moją: on był mojim wy-

Marginalia (left): h Psalm 6. 6. 88. 11 Izái. 38. 18. — I. 15. — a 2 Sám. 23. 14. 2 Sám. 22. 5. — b 2 Moj. 34. 6. — c Psalm 56. 14. — d 2 Kor. 4. 13. — e Rzym. 3. 4. — f Mich. 6. 6. — g Objá. 14. 13. — h Psalm 86. 16. Modr. 9. 5. — i 3 Moj. 7. 12.

Marginalia (right): I. 116. — a Rzym. 15. 11. — I. 117. — a Psalm 105. 1. 106. 1. y 107. 1 y 136. 1 — b Psalm 115. 10. — c Psalm 18. 7. — d Psalm 23. 4. y 56. 5. Rzym. 8. 31. — e Zyd. 13. 6. — f Psalm 146. 3. — g Ps. 3. 7 — h Psalm 44. 6. — i 2 Moj. 15. 2. Ezái. 12. 2.

15 báwicielem. ♣ Głos wykrzykánia y zbáwienia/ w przybytkách spráwiedliwych: Práwicá PAnska dokazálá 16 mocy. ♣ Práwicá PAnska wywyższyłá się; Práwicá PAnska dokazálá 17 mocy. ♣ Nie umrę/ ále będę żył: ábym opowiádał spráwy PAnskie. 18 ♣ Pokaráłci k mię PAn srodze/ ále mię ná śmierć nie podał.

19 Otworzćie mi bramy spráwiedliwośći: á wszedszy w nie/ będę 20 wysławiał PAná. ♣ Tác jest bramá PAnska/ ktora spráwiedliwi 21 wchodzą. ♣ Tuć ja ciebie wysławiáć będę: boś mię wysłuchał/ y byłeś wybáwićielem mojim.

22 KAmień ktory m odrzućili budujący/ uczyniony jest głową węgielną. 23 ♣ Od PAná ćię to stáło: á jest dźiwno w oczách nászych. 24 ♣ Tenci to dźień/ ktory uczynił PAn: rozweselmyż się/ á rozrádujmy się 25 weń. ♣ Proszę PAnie záchowajże teraz: Proszę PAnie záchowajże teraz: Proszę PAnie zdarz teraz. ♣ 26 Błogosłáwiony ktory n przychodźi w Imię PAnskie: błogosłáwimy 27 wam z domu PAnskiego. ♣ Bogci PAnem/ onci nas oświećił. Przywiążćie báránki powrozámi ku ofierze, áż do rogow Ołtarzá.

28 TyŚ jest Bog moj/ przetoż ćię wysławiáć będę: Boże moj 29 wywyższáć ćię będę. ♣ Wysławiajćież PAná/ ábowiem jest dobry: ábowiem ná wieki miłosierdźie jego.

PSALM CXIX.

Słowo Boże Prorok záleca, prosząc, áby go Bog nim oświećił, y rządźił. Przekłada też rozmáite prośby do bogobojnego żywota należące: do tego, wielbienia Imienia Bożego y chęć swoję uprzyjmą ku PAnu y przykazániam jego: Ale náde wszystko słowo Pánskie wynosi, y wszystkich wobec do rozkochánia się w nim, y do pilnego jego uważánia, y posłuszeństwá, przykłádem swojim pobudza.

1 BŁogosłáwieni ktorzy żyją bez a nágány: ktorzy chodzą w Zá2konie b PAnskim. ♣ Błogosłáwieni/ ktorzy strzegą świádectw jego: y ktorzy go ze wszystkiego sercá szukáją. 3 ♣ Y ktorzy nieczynią nieprawośći/ 4 ále chodzą drogámi jego. ♣ Tyś przykazał/ áby pilnie strzeżono d 5 rozkazań twojich. ♣ Oby wyprostowáne były drogi moje/ ku przestrzegániu praw twojich! 6 ♣ Tedy nie będę záwstydzony g dy się będę oglądał ná wszystkie rozkazánia twoje. ♣ 7 Będęćię wysławiał wszczerośći sercá/ gdy się náuczę Praw spráwie8dliwośći twojey. ♣ Ustaw twojich z pilnośćią strzedz będę/ tylko mię nie opuszczaj.

9 JAkim sposobem oczyśći młodźieniec śćieżkę swoję? Gdy się e 10 záchowa według słowá twego. ♣ Ze wszystkiego sercá mego szukam ćię: niedopuszczajże mi f błądźić od rozka11zań twojich. ♣ W sercu mojim skłádam g wyroki twoje/ ábym nie 12 zgrzeszył przećiwko tobie. ♣ Błogosłáwionyś ty PAnie: náucz mię 13 ustaw twojich. ♣ Wárgámi mojimi opowiádam wszystkie sądy ust two14jich. ♣ W drodze świádectw twojich kocham się/ wiecey niż we wszy15stkich bogáctwách. ♣ O przykazániách twojich rozmyślam: y przy16pátruję się drogam twojim. ♣ W ustáwách twojich kocham się: y nie zápominam słow twojich.

17 DAruj to słudze twemu ábym żył/ á przestrzegał słow twojich. 18 ♣ Odsłoń oczy moje/ ábym się przypátrzył dźiwom z Zakonu twe^o 19 ♣ Jestem gośćiem h ná źiemi: nie 20 ukrywaj przede mną rozkazań twojich. ♣ Omdlewa duszá mojá/ prágnąc sądow twojich ná káżdy czás. 21 ♣ Wytráćiłeś pyszne: przeklęći i ktorzy błądzą od rozkazań twojich. 22 ♣ Oddal odemnie pohánbienie y wzgárdę: gdyż strzegę świádectw 23 twojich. ♣ Y Kśiążętá zaśiadáją/ á mowią przećiwko mnie: wszákże sługá twoj rozmyśla w ustáwách two24jich. ♣ Świádectwá twoje/ záiste są mojim kochániem/ y rájcámi mymi.

25 PRzylgnęłá do prochu duszá mojá: ożyw że mię według słowá 26 twego. ♣ Drogi moje rozpowiedźiałem/ á wysłuchałeś mię: náucz mię 27 ustaw k twojich. ♣ Daj ábym zrozumiał drogę rozkazań twojich: á żebym rozmyślał o dźiwnych spráwách twojich. 28 ♣ Rozpływa się od smętku duszá mojá: utwierdźże mię 29 według słow^á twe^o. ♣ Drogę kłam-

Marginalia: k Przyp. 3. 11. l Ezái. 26. 2. m Ezái. 28. 16. Mátt. 21. 42. Márk. 12. 10. Luk. 20. 17. Dźiej. 4. 11. Rzym. 7. 33. 1 Piotr 2. 7. n Mátt. 21. 9. I. 118. Aleph. a H. Doskonáli drogą. b Psalm 1. 2. c Psal. 19. 1 d 5 Mo. 4. 5. Beth e Ian. 15. 1 Pio. 1. 2 f Ezái. 63. 1 g 5 Mo. 6. 6. y 11. 1 Gimmel. h 3 Mo. 47. 8 1 Kro. 29. 15 Psalm 39. 13. Zyd. 11. 13. i 5 Moj. 11. 28. y 28. 15 Daleth. k Psalm 15. 4. y 27. 11 y 86. 1.

liwá oddał ode mnie : á zákonem 30 twojim udáruj mię. ♣ Obrałem drogę prawdy: á sądy twoje przekła- 31 dam sobie. ♣ Przystałem do świá- dectw twojich PAnie: nie záwsty- 32 dzajże l mię. ♣ Drogą przykazań twojich pobieżę/ gdy rozszerzysz serce moje.

l Psalm 25. 2.

He.

33 NAucz mię PAnie drogi ustaw twojich : á będę jey strzegł áż 34 do końcá. ♣ Daj mi rozum/ ábym strzegł zakonu twego : á żebym go przestrzegał ze wszystkie° sercá. ♣ 35 Daj ábym chodził ścieżką przykázań twojich: gdyż w tym jest upodo- 36 bánie moje. ♣ Nákłoń serce moje do świádectw twojich/ á nie do łákom- 37 stwá. ♣ Odwroć oczy moje / áby nie pátrzáły ná márność : ná drodze 38 twojey obżyw mię. ♣ Utwirdź wyrok twoj słudze twemu/ktory się od- 39 dał bojáźni twojey. ♣ Oddal ode mnie pohánbienie moje/ ktorego się 40 boję : bo sądy twoje dobre. ♣ Oto prágnę rozkazań twojich : w sprá- wiedliwości twojey obżyw mię.

Vau.

41 NIech ná mię przydą litości twoje PANIE : y zbáwienie 42 twoje według wyroku twego. ♣ Ták/ ábym odpowiedź mogł dáć sámą m rzeczą temu / ktory mi urąga / gdyż 43 ufam w słowie twojim. ♣ A nie wyjmuj z ust mojich słowá náprá- wdźiwszego: abowiem sądow twojich 44 oczekawam. ♣ Y będę strzegł zakonu twego záwsze/áż ná wieki wieczne. ♣ 45 A ustáwicznie będę chodźił ná prze- strzeństwie :bom się dopytał rozká- 46 zań twojich. ♣ Owszem będę n mo- wił o świádectwách twojich przed Krolmi: á nie będę záwstydzony. ♣ 47 Bom się rozkochał w przykazániách 48 twojich/ktorem umiłował. ♣ Przy- łożę y ręce moje do rozkazań twojich/ ktore miłuję : á będę rozmyślał o ustáwách twojich.

m 1 Piotr 2. 15.

n Rzym 1. 16.

Zajin.

49 WSpomni ná słowo wyrzeczo- ne do sługi twego / ktorymeś 50 mię ubespieczył. ♣ Toć pociechá mo- já w utrapieniu mojim/że mię wy- 51 rok twoj ożywia. ♣ Pyszni bárzo się ze mnie náśmiewáją: wszákże się od 52 zakonu twego nie uchylam. ♣ Bo- pámiętam ná sądy twoje wieczne 53 Pánie/ktorymi się cieszę. ♣ Strách mię ogárnął nád niezbożnymi; kto- 54 rzy opuszczáją zakon twoj. ♣ Sá mi ustáwy twoje pieśniámi w domu 55 pielgrzymstwá mego. ♣ Wspomi- nam sobie y w nocy ná Imię twoje PAnie/ y strzegę Zakonu twego. ♣ 56 Toć mam z tego / że przestrzegam przykazań twojich.

Cheth.

57 NZekłem : PAnie to jest cząstk- o moja/ przestrzegáć słow twe- 58 jich. ♣ Modlę się przed obliczem twojim ze wszystkiego sercá: zmiłuj się nádemną według słowá twe°. ♣ 59 Uważyłem w myślách drogi moje ; á obrociłem nogi moje ku świádec- 60 twom twojim. ♣ Spieszę się/á nie omieszkawam przestrzegáć rozkazań 61 twojich. ♣ Hufy niepobożnych złu- piły mię/ ále ná zakon twoj nie zá- 62 pominam. ♣ O połnocy wstawam / ábym cię wysławiał w sądách sprá- 63 wiedliwości twojey. ♣ Jestem to- wárzyszem wszystkich/ktorzy się cie- bie boją / y tych ktorzy przestrzegáją 64 przykazań twojich. ♣ PAnie/ pełn- jest p źiemiá miłośierdźia twego : náucz mię ustaw twojich.

o 4 Moj 18. 20.

p Psalm 33. 5.

Theth.

65 LAskawieś postąpił z sługą two- jim PAnie/ według słowá twego. 66 ♣ Dobrego rozumu/y umiejętność náucz mię: bom przykazániam twe- 67 jim uwierzył. ♣ Pierwey niżem się był uniżył / błądziłem : ále teraz wyroku twego przestrzegám. ♣ 68 Dobryś ty y dobrotliwy : náuczże 69 mię ustaw twojich. ♣ Uknowáli hárdzi kłamstwo przećiwko mnie: ále ja ze wszystkiego sercá strzegę przy- 70 kazań twojich. ♣ Serce ich zátyło jáko sádło : ále się ja zakonem two- 71 jim cieszę. ♣ Jest mi to ku dobremu/ żem był q utrapiony: ábym się ná- 72 uczył ustaw twojich. ♣ Lepszy mi jest Zakon ust r twojich / niżeli tysiące złotá y srebrá.

q 2 Kor. 7. 10.

r Psalm 19. 11.

Jod.

73 REce twoje uczyniły s mię / y wykształtowáły mię : dajże mi rozum/ábym się náuczył przykazań 74 twojich. ♣ Aby się rádowáli bo- jący się ciebie / ujrzawszy mię / że 75 ná słowo twoje oczekawam. ♣ Znam PAnie / iż to spráwiedliwe t sądy twoje:á iżeś mię słusznie utrapił. ♣ 76 Niechajże mię proszę / ućieszy miło- śierdźie twoje/według wyroku twe°

s Job. 10. 8.

t Objáw 19. 2.

ktoryś

77 ktorys uczynił słudze twemu. ♣ Niechże ná mię przyidą litości twoje ábym żył: bo zakon twoj jest kochá-
78 niem mojim. ♣ Niech będą záwsty-dzeni pyszni/ przeto że mię chytrze podwrocić chcieli: ále ja rozmyśláć będę w Przykazániách twojich. ♣
79 Niech się obrocą do mnie/ ktorzy się ciebie boją: y ktorzy znáją świá-
80 dectwá twoje. ♣ Niech będźie serce moje uprzyjme przy ustáwách two-jich/ ábym nie był záwstydzony.

Kaph.

81 TEsknił duszá mojá po zbáwieniu twojim: oczekawam ná słowo
82 twoje. ♣ Ustáły oczy moje/ *czekájąc* wyroku twego/ gdy mowię; Kiedyż
83 mię poćieszysz? ♣ Choćiam jest jáko naczynie skorzáne w dymie/ *wszák-żem* ustaw twojich nie zápomniał.
84 Wieleż będźie dni sługi twego? kie-dyż sąd wykonasz nád tymi/ ktorzy
85 mię prześládują? ♣ Pyszni pokopá-li mi doły/ co nie jest według Zako-
86 nu twojego. ♣ Wszystkie przykazá-nia twoje/ są prawdą: bez przyczyny
87 mię prześládują/ rátujże mię. ♣ Bez máłá mię już wniwecz nie obroćili ná źiemi: á wszákżem ja nie opuśćił
88 przykazań twojich. ♣ Według miło-śierdźia twego obżyw mię/ ábym strzegł świádectwá ust twojich.

Lamed. u Ezái. 40. 8. Mátt. 24. 35. 1 Piotr 1. 25.

89 O PAnie/ słowo u twoje trwa ná
90 wieki ná niebie. ♣ Od narodu do narodu prawdá twojá: ugrunto-
91 wałeś źiemię/ y stoji. ♣ Według roz-rządzenia twego trwa to *wszystko* áż do dniá tego: wszystko to zájiste
92 jest ku służbie twojey. ♣ By był Za-kon twoj nie był kochániem mojim/ dawnobym był zginął w utrapie-
93 niu mojim. ♣ Ná wieki nie zápo-mnię ná przykazánia twoje: gdyżeś
94 mię w nich obżywił. ♣ Twojćim ja: záchowajże mię/ bo przykazań two-
95 jich szukam. ♣ Czekáją ná mię nie-zbożnicy/ áby mię zátráćili: *ále ja* świádectwá twoje uważam. ♣
96 Wszelkiey rzeczy x koniec widzę: *ále* przykazánie twoje bárzo szerokie.

x H. Dosko nálo-śći. Mem.

97 O Jákom śię rozmiłował Zako-nu twego: ták iż kàżdego dniá
98 jest rozmyślániem y mojim. ♣ Nád nieprzyjacioły moje mędrszym mię
99 czyniśz przykazániem twojim: bo je mam ustáwicznie przed sobą. ♣ Nád wszystkie náuczyćiele z moje stałem śię rozumnieyszym: bo świádectwá twoje są rozmyślánem mojim. ♣

y Psalm 1. 2.

z 5 Mojż 4. 6.

100 Nád stárce jestem rostropnieyszy: bo przykazań twojich przestrzegam. ♣
101 Od wszelkiey złey drogi záwśćiągam nog swojich/ ábym strzegł słowá
102 twego. ♣ Od sądow twojich nie od-stępuję/ przeto/ że *ich* ty mnie uczysz.
103 ♣ O ják słodkie słowá twoje po-dniebieniu memu: nád a miod *są*
104 *słodsze* ustam mojim. ♣ Z przykazań twojich nábyłem rozumu: przetoż mam w nienawiśći wszelką ścieżkę obłędliwą.

a Psalm 19. 11. Przyp 8. 11.

Nun.

105 SŁowo twe jest pochodnią no-gam mojim b: á świátłośćią
106 ścieżce mojey. ♣ Przyśiągłem y u-czynię temu dosyć/ że będę strzegł są-
107 dow spráwiedliwośći twojey. ♣ Je-stem bárzo utrapiony: o PAnie ob-żyw mię według słowá twego. ♣
108 PAnie/ dobrowolne *śluby* ust mo-jich przyjmi proszę zá wdźięczne: á
109 sądow twojich náucz mię. ♣ Duszá mojá jest w ustáwicznym niebezpie-czeństwie: wszákże ná Zakon twoj
110 nie zápominam. ♣ Sidło ná mię niezbożnicy zástáwili: lecz *ja* śię od przykazań twojich nie obłądzę. ♣
111 Zá dźiedźictwo wieczne wźiąłem świádectwá twoje: bo są rádośćią
112 sercá mego. ♣ Nákłoniłem sercá mego ku wykonywániu ustaw two-jich/ ustáwicznie/ y áż do końcá.

b Psalm 19. 9. 1 Piotr 1. 19.

Samech.

113 WYmysły mam w nienawiśći:
114 á Zakon twoj miłuję. ♣ Tyś jest ucieczka moja y tarcza moja: ná
115 słowo twoje oczekawam. ♣ Odstęp-ćie ode mnie złośnicy: ábym strzegł
116 rozkazania Bogá mojego. ♣ U-twirdźże mię według słowá twego/ ábym żył: á nie záwstydzaj mię w
117 oczekawániu mojim. ♣ Podpieraj mię ábym był záchowány/ y rozmy-ślał w ustáwách twojich ustáwi-
118 cznie. ♣ Podeptałeś wszystkie ktorzy śię obłądźili od ustaw twojich: ábo-wiem jest kłamliwa c zdrádá ich. ♣
119 Odrzucasz *jáko* żużelicę wszystkie d niezbożniki źiemie: dla tego miłuję
120 świádectwá twoje. ♣ Drży od strá-chu przed tobą ćiáło moje: bo śię sądow twojich lękam.

c Job. 5. 13. Rzym 8. 6.

d Psalm 37. 9.

121 Czynię sądy y spráwiedliwość: nie podawayże mię tym/ ktorzy mi gwałt czynią. ✤ Zástąp sam sługe twego ku dobremu/ áby mię hárdzi nie potłoczyli. 123 ✤ Oczy moje ustáły czekájąc ná zbáwienie twoje/ y ná wyrok spráwiedliwośći twojey. 124 ✤ Obchodź śię z sługą twojim według miłośierdźia twego: á ustaw twojich náucz mię. 125 ✤ Sługámći e ja twoj/ dayże mi zrozumienie; ábym umiał świádectwá twoje. 126 ✤ Czáśći juz ábyś uczynił PAnie: ábowiem wzruszono Zakon twoj. 127 ✤ Dla tego umiłowałem rozkazánia twoje nád f złoto/ á nád złoto nawybornieysze. 128 ✤ Przeto/ że wszystkie przykazánia twoje, wszystkie prawdźiwe być uznawam: á wszelkie śćieszki obłedliwe/ mam w nienawiśći.

129 Dźiwne są świádectwá twoje: przetoż ich strzeże duszá mojá. 130 ✤ Początek g słow twojich oświecá/ y dawa rozum h prostakom. 131 ✤ Ustá moje otwieram y dyszę/ ábowiemem przykazań twojich prágnął. 132 ✤ Weyrzyże ná mię á zmiłuj śię nádemną według práwá tych/ ktorzy miłują Imię twoje. 133 ✤ Drogi moje utwierdź w słowie twojim/ á niech nádemną nie pánuje żadna nieprawość. 134 ✤ Wybaw mię od ućiśnienia ludzkiego/ ábym strzegł rozkazań twojich. 135 ✤ Rozświeć i nád sługą twojim oblicze twoje/ á náucz mię ustaw twojich. 136 ✤ Strumienie wod płyną z oczu mojich/ dla tych ktorzy nie strzegli Zakonu twego.

137 Spráwiedliwyś ty PAnie/ y prawdźiwy w sądách twojich. 138 ✤ Przykazáłeś spráwiedliwe k świádectwá twoje/ y wielce prawdźiwe. 139 ✤ Zniszczyłá mię gorliwość l mojá/ iż zápominają ná słowo twoje nieprzyjaćiele moji. 140 ✤ Doskonáłe są doświádczone słowá m twoje: dla tego śię sługá twoj w nich rozkochał. 141 ✤ Jam máluczki y wzgárdzony/ wszákże przykazań twojich nie zápominam. 142 ✤ Spráwiedliwość twojá/ spráwiedliwość wieczna: á Zakon twoj prawdá. 143 ✤ Ućisk y utrapienie przyszło ná mię: Przykazánia twoje są kochániem mojim. 144 ✤ Spráwiedliwość świádectw twojich trwa ná wieki: daj mi rozum/ á żyć będę.

145 Wołam ze wszystkiego sercá: wysłuchajże mię o PAnie/ á będę strzegł ustaw twojich. 146 ✤ Wołam do ćiebie/ záchowajże mię: á będę pilen świádectw twojich. 147 ✤ Uprzedzam ćię ná świtániu/ y nołam/ ná słowo twoje oczekawájąc. 148 ✤ Uprzedzáją straż nocną oczy moje: przeto/ ábym rozmyślał o wyrokách twojich. 149 ✤ PAnie/ głos moj usłysz według miłośierdźia twego: według sądu twego ożyw mię. 150 ✤ Przybliżają śię ktorzy náśládują złośći; ći ktorzy śię od Zakonu twego oddalili. 151 ✤ Bliskoś ty jest PAnie/ á wszystkie przykazánia n twoje są prawdą. 152 ✤ Dawno to wiem o świádectwách twojich/ żeś je ná wieki ugruntował.

153 Obacz utrapienie moje/ á wyrwi mię: bom ná Zakon twoj nie zápomniał. 154 ✤ Stań przy spráwie mojey/ á obroń mię: dla słowá twego ożyw mię. 155 ✤ Dáleko ć jest od niezbożnikow o zbáwienie: bo śię nie badáją o ustáwách twojich. 156 ✤ Wielkie są litośći twoje PAnie: według sądow twojich ożyw mię. 157 ✤ Wieleć jest prześládowcow p mojich y nieprzyjaćioł twojich: wszákże od świádectw twojich nie uchylam śię. 158 ✤ Widźiałem przestępce/ y mierźiáło mię to/ że wyroku twego nieprzestrzegáli. 159 ✤ Obaczże PAnie/ iż rozkazania twoje miłuję: według miłośierdźia twego ożyw mię. 160 ✤ Naprzednieysza rzecz słowá twego jest prawdá: á ná wieki trwa wszelki sąd spráwiedliwośći twojey.

161 Kśiążetá mię prześládują bez przyczyny: wszákże słow q twojich boji śię serce moje. 162 ✤ Ja śię weselę z wyroku twego/ ták jáko ten/ ktory znájduje wielkie r korzyśći. 163 ✤ Ale nienawidzę kłamstwá/ y brzydzę śię nim: Ale s Zakon twoj miłuję. 164 ✤ Chwalę ćię śiedm kroć przez dźień/ dla sądow twojich spráwiedliwych. 165 ✤ Pokoj wielki t dawasz tym/ ktorzy miłują Zakon twoj: á nie doznawáją żadnego obráżenia. 166 ✤ PAnie oczekawam zbáwienia twego. á przykazánia twoje wykonywam:

Koph. n Jan. 17.17. Resch. o Psalm 109. 17. p Psalm 3.1. y25.16 Schin. q Exdi. 66. 2. r Exdi. 9. 3. s Psálm 19.97. t Mátt. 11.29.

Left margin: i n. e Psalm 6. f Psalm 11. zyp. 11. Pe. g Psalm 9. h Matt. 25. i Psalm 1. Sade k Moj 5.6. l Psalm 10. m Sám. 31. Psalm 7. 8.31 zyp 5.

167 ♣ Przestrzega duszá mojá świádectw twojich : ábowiem je bárzo 168 miłuje. ♣ Przestrzegam przykazań twojich/ y świádectw twojich : ábowiem wszystkie drogi moje są u przed tobą.

u Psalm 139. 3. Thau.

169 PAnie niech śię przybliży wołánie moje przed oblicze twoje : według słowá twego daj mi zrozu- 170 mienie. ♣ Niech przydźie prozbá mojá przed twarz twoję : á według obietnice twojey wyrwi mię. ♣ 171 Chwałę wydádzą wárgi moje : gdy 172 mię náuczysz ustaw twojich. ♣ Opowiádáć będźie język moj wyroki twoje:bo wszystkie przykazánia two- 173 je są spráwiedliwość. ♣ Niech mi będźie ná pomocy ręká twojá/ *gdyżem* sobie obrał przykazánia twoje. 174 ♣ PAnie/ zbáwienia twego prágnę: y zakon twoj *jest* kochániem mojim 175 ♣ Żyć będźie duszá mojá / y będźie ćię chwaliłá : á sądy twoje będą mi 176 ná pomocy. ♣ Błądzę jáko x owcá zgubiona/ szukajże sługi twego : boć przykazań twojich nie zápominam.

x Ezái. 53. 6. 1 Piotr 2. 25.

I. 119.

Psalm CXX.

I. Przypomina Prorok jáko go Bog potwarcom odjąć raczył. II. Języki ich kłamliwe opisuje. III. Nárzeka, że muśi mieszkáć miedzy niespokojnymi.

1 Pieśń stopniow.

WOłałem a do Páná w utrapieniu mojim/ á wysłuchał mię.

2 WYzwol PAnie duszę moję od warg kłamliwych/ y od b ję- 3 zyká zdrádliwego. ♣ Cożći da / ábo coć zá pożytek przynieśie język zdrá- 4 dliwy? ♣ *Ktory jest jáko* strzały ostre mocarzá/ y *jáko* węgle jáłowco- 5 we. ♣ Niestetysz mnie / żem *ták długo* gośćiem w Mesech/ á mieszkam w namiećiech Cedárskich ! ♣ 6 Długo mieszka duszá mojá miedzy tymi/ ktorzy pokoj máją w niena- 7 wiśći. ♣ Jáć *rádzę do* pokoju : ále gdy *o tym* mowię/ oni do wojny.

a Jon. 2. 2. 3. b 1 Sám. 24. 10. y 26. 19

I. 120.

Psalm CXXI.

I. *Prorok w potrzebách swojich ludzkiego rátunku zániechawszy, u sámego Bogá pomocy szuka.* II. *Ktorego opátrzność ludowi Bożemu záleca.*

1 Pieśń stopniow.

2 OCzy moje podnoszę ná gory/ z kąd by mi pomoc przyszłá. Pomoc mojá a *jest* od Páná/ ktory stworzył niebo y źiemię.

3 NIe dopuśći/ áby śię záchwiáć miáłá nogá twojá : nie drzemieć stroż twoj.

4 OTo nie drzemie áni śpi ten/ kto- 5 ry strzeże Izráelá. ♣ PAn *jest* strożem twojim : PAn *jest* ćieniem 6 twojim po práwey ręce twey. ♣ We dnie Słońce d nie uderzy ná ćię/ áni 7 Mieśiąc w nocy. ♣ PAn ćię strzedz będźie/ od wszystkiego złego : on du- 8 szę twojey strzedz będźie. ♣ PAN strzedz będźie wyśćia twego/ y weśćia twego/ od tąd áż ná wieki.

a Psalm 34. 8 y 124. b Objá. 1. 16

I. 121

Psalm CXXII.

I. Ućiechę ktorą miał z chodzenia do domu Bożego przypomina II. Miásto Jeruzalemskie wychwala. III. Upomina Izráelczyki, áby mu błogosłáwieństwá życzyli.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

WEsele śię z tego/ że mi powiedźiano: Do domu a PAńskie- 2 go pojdźiemy. ♣ Że stánęły nogi ná sze w bramách twojich/ o Jeruzale- 3 mie! ♣ O Jeruzalem *pięknie* pobudowáne ! jáko miásto w sobie wespoł 4 spojone. ♣ Bo tám wstępują pokolenia/ pokolenia PAńskie/ *do* świádectwá Izráelowego/ áby wysłá- 5 wiáły Imię PAńskie. ♣ Abowiem tám są postáwione stolice ná sąd/ stolice domu Dawidowego.

6 ZAdajćie z pokoj u b Jeruzalemowi *mowiąc* : Niech śię szczęśći tym 7 ktorzy ćię miłują. ♣ Niech c będźie pokoj w básztách twojich : á uspokojenie w páłácách twojich.

8 DLa bráći mojey y dla przyjaćioł mojich/ terázći będę żądał 9 pokoju. ♣ Dla domu PAná Bogá nászego/ będę szukał twego dobrego.

a Ezái 2. 3. b Tob. 13. 18 c Ian. 14. 27

I. 122

Psalm CXXIII.

I. *Lud Boży w ućiskách swych ućieka śię do PAná Bogá.* II. *O wyswobodzenie od nieprzyjaćioł Bogá prośi.*

1 Pieśń stopniow.

DO ćiebie oczy moje podnoszę/ 2 ktory mieszkasz w niebie. ♣ Oto/ jáko oczy sług *pilnują* rąk pánow swych/ y jáko oczy dźiewki *pilnują*

ręki pániey swey: ták oczy á násze poglądáją ná PAná Bogá nászego/ áż śię zmiłuje nád námi.

3 Zmiłuj b śię nád námi PAnie/ zmiłuj śię nád námi: bośmy bárzo násyceni wzgárdy. ♣ 4 Bárzo jest násycona duszá nászá pośmiewiskiem bezbożnych/ y wzgárdą pysznych.

PSALM CXXIV.

I. Vpomina áby Izráelczycy wyználi, jáko je Bog z rąk nieprzyjacielskich wybáwił. II. Sposob dźiękczynienia zá táką obronę opisuje.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

Gdyby był Pan z námi nie był/ (powiedz teraz Izráelu) ♣ 2 Gdyby był Pan z námi nie był/ gdy ludźie powstawáli przećiwko nam: 3 ♣ Tedyćby nas byli á żywo pożárli/ w rozpaleniu gniewu swego przećiwko nam. ♣ 4 Tedyćby nas były wody zábráły/ b á strumień porwáłby był duszę nászę. ♣ 5 Tedyćby były porwáły duszę nászę one wody c gwałtowne.

6 Błogosłáwiony PAn/ ktory nas nie podał ná łup zębom ich. ♣ 7 Duszá nászá jáko ptászek/ uszłá z śidłá ptásznikow: śidło śię potárgáło/ á myśmy uszli. ♣ 8 Wspomożenie násze w Imieniu d PAńskim/ ktory stworzył niebo y źiemię.

PSALM CXXV.

I. Vczy, że Bog wiernych swych, y w nawiętszych trudnośćiách ták broni, że śię od pobożnośći nie uniosą. II. Dobrym szczęśćia, złym wytrácenia, á kośćiołowi Bożemu pokoju żąda.

Pieśń stopniow.

1 Ktorzy ufáją w PAnu/ są jáko gorá Syon: ktora śię nie poruszy/ ále ná wieki zostawa. ♣ 2 Jáko około Jeruzalem są gory: á ták Pan jest około ludu swego/ od tego czásu áż y ná wieki. ♣ 3 Abowiem nie zostánie laská b niezbożnikow nád losem spráwiedliwych: by snadź nie śćiągnęli spráwiedliwi ręku swych ku niepráwośći.

4 Dobrze czyń PAnie dobrym/ y tym ktorzy są uprzejmego sercá. ♣ 5 Ale te/ ktorzy śię udawáją krzywymi drogámi swymi/ niech zápędźi PAn z tymi/ ktorzy czynią niepráwość: lecz c pokoj niech będźie nád Izráelem.

PSALM CXXVI.

I. Wesołe swe z Bábilonu wybáwienie Zydźi uważáją. II. O przywrocenie pozostáłych proszą. III. A wyswobodzenie podobieństwem oraczow wyrażáją.

1 Pieśń stopniow.

Gdy záś PAn náwroćił pojmáne z Syonu/ byliśmy jáko 2 ći/ ktorym śię śni. ♣ Tedy były nápełnione weselem ustá násze/ á język nász rádośćią: tedy mowiono 3 miedzy narody. ♣ Wielmożne rzeczy Pan uczynił z nimi. ♣ Wielmożne rzeczy PAn uczynił z námi: z czegośmy śię bárzo urádowáli.

4 Przywroćże záś o PAnie pojmáne násze/ jáko strumienie ná Południe.

5 Ktorzy a śiali ze łzámi/ żąć będą 6 z wykrzykániem. ♣ Tám y sám chodząc z płáczem rozśiewa lud drogie naśienie: ále záś przyszedszy z rádośćią znośić będźie snopy swoje.

PSALM CXXVII.

I. Vczy Prorok iż bez Bożey łáski domu zbudowáć miástá ustrzedz, y pożywienia nábyć nikt nie może. II. Nád to, że y dobre potomstwo pochodźi z błogosłáwieństwá Bożego.

1 Pieśń stopniow dla Sálomoná.

Jeśli a PAn domu nie zbuduje/ próżno prácują ći/ ktorzy go budują: Jeśli PAn nie będźie b strzegł miástá/ próżno czuje ten, ktory go 2 strzeże. ♣ Próżno maćie ráno wstáwáć/ długo śiadáć/ y jeść chleb boleśći: Ponieważ PAn umiłowánemu c swemu sen dawa.

3 Oto/ dźiatki są dźiedźictwem od Páná d/ á płód żywotá nádgrodą. ♣ 4 Jáko strzały w ręku mocarzá/ 5 ták są dźiatki ktore śię dárzą. ♣ Błogosłáwiony mąż ktory nimi nápełnił sájdak swoj: nie będą záwstydzeni/ gdy śię w bramie rozpieráć będą z nieprzyjacioły swymi.

PSALM CXXVIII.

Pobożnym Bog ná wszystkim błogosłáwi.

1 Pieśń stopniow.

Błogosłáwiony a wszelki/ ktory śię boji Páná/ ktory chodźi dro-

gámi

gámi jego. 2 Bo prace rąk twojich pożywáć będźiesz: błogosłáwionym będźiesz / y będźieć śię dobrze dźiáło. 3 Zoná twojá będźie jáko winna máćicá płodna/po bokách domu twego: dźiatki twoje jáko látorośle oliwne około stołu twego. 4 Oto/ tákći będźie ubłogosłáwiony mąż / ktory śię boji PAná. 5 Niechżeć PAn b błogosłáwi z Syonu: ábyś pátrzył ná dobro Jeruzalemskie / po wszystkie dni żywotá twego. 6 Y c oglądał syny synow twojich / y pokoj nád Jzráelem.

b 4 Moj. 6. 24. c Job. 42.16.

I. 128.

PSALM CXXIX.

I. Wierni PAńscy utrapienie swoje, y z nich wybáwienie przypomniawszy. II. Otuchę sobie czynią, iż Bog złośniki wytráći.

Pieśń stopniow.

1 BArzoć mię utrapili / záraz od młodośći mojey: Powiedz teraz Jzráelu. 2 Bárzoć mię utrapili od młodośći mojey: wszákże mię nie przemogli. 3 Po grzbiećie mojim oráli oracze / y długie przeganiáli brozdy swoje. 4 *Ale* PAN spráwiedliwy poprzećinał powrozy niezbożnikow. 5 Záwstydzeni a y ná zad obroceni będą wszyscy / ktorzy Syon máją w nienawiśći. 6 Będą jáko trawá ná dachu / ktora / pierwey niż odrośćie/usycha. 7 Z ktorey żeńcá nie może gárśći swey nápełnić: áni nareczá swego ten/ ktory wiąże snopy. 8 Y mimo idący nie rzeką: Błogosłáwieństwo PAńskie niech będźie z wámi: *Abo;* Błogosłáwimy wam w Jmieniu PAńskim.

a Psalm 37. 2.

I. 129.

PSALM CXXX.

Uważájąc Prorok ćiężkość grzechow swych, prośi, áby go Bog dla nich ná sąd swoj ostry niepoćiągał, ále áby mu je ráczey odpuśćił, ufność swą o wysłuchániu ná słowie jego zásadzájąc

Pieśń stopniow

1 Z Głębokośći wołam do ćiebie o Pánie. 2 Pánie wysłuchaj głos moj: nákłoń uszu twych do głosu prozb mojich. 3 Pánie będźieszli niepráwośći a upátrowáł: PAnie / ktoż śię zostoji? 4 Aleć u ćiebie jest odpuszczenie, áby śię ćiebie báno.

a Psalm 143.2.

5 OCzekawam ná PAná: oczekawa duszá mojá / y jeszcze oczekawa ná słowo jego. 6 Duszá mojá *oczekawa* PAná / pilniey niż straż świtánia ktora strzeże áż do poránku. 7 OCzekawajże Jzráelu ná PAná: ábowiem u PAná jest miłośierdźie/ á obfite u niego odkupienie. 8 Onći b sám odkupi Jzráelá od wszystkich niepráwośći jego.

b Ezdi. 43.25.

I. 130.

PSALM CXXXI.

I. Pokorę swą Prorok przykładem dźiećińciá Bogu przedkłáda. II. A żeby go lud Boży w tym náśládował, upomina.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

PANIE/ nie wyniosło śię serce moje/áni śię wyniosły oczy moje: ánim śię kuśił o rzeczy wielkie / ábo wyższe nád to niż mi należy. 2 Jzalim niepołożył y nie uspokojił duszę mojey / jáko *dźiećię* ostáwione od mátki swey? ostáwionemu *dźiećiećiu* byłá podobna we mnie duszá mojá. 3 MIjże nádźieję w PAnu o Jzráelu! od tąd áż ná wieki.

I. 131.

PSALM CXXXII.

I. Dawid przypomina swoję y ludu swego ku chwale Bożey gorącość. II. Upewnia, że Bog dla przyśięg swych wszystko uczyni, jesli tylko potomstwo jego w przymierzu PAńskim chodźić będźie.

Pieśń stopniow.

1 NA Dawidá pomni PAnie/ y ná wszystkie utrapienia jego. 2 Ktory przyśiągł PAnu / á ślub uczynił mocárzowi Jákobowemu/ *mowiąc:* 3 Zájiste / nie wnidę do przybytku domu mego / y nie wstąpię 4 ná posłánie łożá mego: Y nie pozwolę snu oczom mojim / áni powiekom mojim drzemánia: 5 Dokąd nie znajdę miejscá dla PAná, dla mieszkánia mocárzowi Jákobowemu. 6 Oto usłyszawszy a o niey w Efráćie / ználeźliśmy ją ná polách leśnych. 7 Wnidźmyż do przybytkow jego / á kłániajmy śię 8 u podnożká nog jego. Powstańże PAnie / *á wnidź* do odpocżynienia b twego: ty / y Skrzyniá mocy twojey! 9 Kápłáni twoji niech

a T. Oskrzyni przymierza. 1 Sam. 7. 1. b 2 Kron. 6. 41

śie obloką w spráwiedliwość: święći twoji niech śie rozrádują. 10 ♣ Dla Dawidá sługi twego / nie odwrácaj oblicza pomázáńcá twego.

11 PRzyśiągł PAN Dawidowi prawdę / á nie uchyli śie od niey / *mowiąc*: Z owocu żywotá twego posádzę c ná stolicy twojey. ♣ 12 Będąli strzegli synowie twoji przymierza mojego / y świádectw mojich ktorych ich náuczę: tedy y Synowie ich áż ná wieki będą śiedźieli ná stolicy twojey. ♣ 13 Abowiem obrał PAN Syon: y upodobał *go* sobie ná mieszkánie / *mowiąc*: 14 Toć będźie odpoczynienie moje áż ná wieki: tu będę mieszkał / bom go sobie upodobał. ♣ 15 Zywność jego będę obficie błogosłáwił / á ubogiego jego násycę chlebem. 16 ♣ Kápłány jego przyoblokę zbáwieniem: á święći jego weseląc śię / rádować śię będą. 17 ♣ Tám spráwię że zákwitnie rog d Dawidow: *tám* zgotuję pochodnią pomázáńcowi memu. 18 ♣ Nieprzyjaćioły jego przyoblokę wstydem: ále nád nim rozkwitnie śie koroná jego.

c 2 Sám. 7. 12. 1 Krol. 8. 25. 2 Kron 6. 16. Luk. 1. 55. Dźiej. 2. 30.
d Luk. 1. 69.

I. 132.

Psalm CXXXIII.

Miłość y zgodę Synow Bożych záleca, y one do kosztownego olejku Aáronowego, y rosy Hermońskiey przyrownywa.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

OTo jáko *rzecz* dobra / y jáko wdźięczna / gdy brácia zgodnie 2 mieszkáją. ♣ Jest jáko olejek nawyborniejszy *wylany* ná głowę: śćiekájący ná brodę / ná brodę Aáronowę: śćiekájący áż y ná podołek szat jego. 3 ♣ Jáko rosá Hermon / ktora zstępuje ná gory Syońskie. Abowiem tám dawa PAN a błogosłáwieństwo y żywot / áż ná wieki.

a Psalm 44. 5.

I. 133.

Psalm CXXXIV.

I. Kápłány y Lewity do oddawánia Bogu chwał upomina. II. Sposob modlitwy opisawszy, błogosłáwieństwo PANskie im obiecuje.

1 Pieśń stopniow/

OTo nuż Błogosłáwćie PANU wszyscy sludzy PAńscy: ktorzy stawaćie w domu a PAńskim ná *każdą* noc. 2 ♣ Podnośćie ręce b wásze ku Swiątnicy / á błogosłáwćie PA- 3 nu / mowiąc: ♣ Niechajże ćię błogosłáwi PAN z Syonu / ktory stworzył niebo y źiemię.

a Psalm 135. 2. b 2 Kron 6. 33.

I. 134.

Psalm CXXXV.

Kápłány, y lud upomina aby Bogá sławili, dla dobrodźiejstw ludowi Izráelskiemu uczynionych: y dla zacności Majestatu jego, z ktorym báłwány Pogáńskie żadnego porownánia nie máją.

Hálleluiah.

1 CHwalćie Imię PAńskie: chwalćie sludzy PAńscy. 2 ♣ Ktorzy stawaćie w domu PAńskim / w śieniach domu Bogá nászego. 3 ♣ Chwalćie PAná / ábowiem to PAN dobry: śpiewajćie Imieniowi jego / boć *jest* wdźięczne.

4 ABowiem sobie a Jákobá PAN obrał: *y* Izráelá zá własność 5 swoję. ♣ Jać zájiste uznawam / iż wielki jest PAN: á PAN nász *jest* 6 nád wszystkie Bogi. ♣ Wszystko co chce PAN to czyni b ná niebie / y ná źiemi / w morzu / y we wszystkich 7 przepáśćiach. ♣ Ktory czyni że występują páry od kończyn c źiemie: łyskáwice y dżdże przywodźi: wywodźi wiátr z skárbow swojich. ♣ 8 Ktory pobił d pierworodne w Egipćie / od człowieká áż do bydlęćiá. 9 ♣ Posłał znáki y cudá / w pośrzod ćiebie Egipćie / ná Fáráoná y ná 10 wszystkie sługi jego. ♣ Ktory poráźił wiele narodow: á pobił Krole mo- 11 żne: ♣ Sehoná Krolá e Amorrejskiego; y Ogá f Krolá Básáńskiego: y wszystkie g krolestwá Chánánejskie. 12 ♣ Y dał źiemię ich w dźiedźictwo: w dźiedźictwo Izráelowi ludowi swemu. 13 ♣ PAnie Imię twoje náwieki: PAnie pámiątká twojá od 14 narodu do narodu. ♣ Zájiste PAN sądźić będźie lud swoj / á nád sługámi swymi zmiłuje śie.

15 ALe báłwány pogáńskie h srebro y złoto / *są* robotą rąk ludz- 16 kich. ♣ Ustá máją / á nie mowią: 17 oczy máją / á nie widzą. ♣ Uszy máją, á nie słyszą: áni máją tchnienia w 18 uśćiech swojich. ♣ Niech im k podobni będą / ktorzy je robią: y wszyscy ktorzy w nich ufáją.

19 DOmie Izráelski / błogosłáwćie PAnu: Domie Aáronow błogosław-

a 2 Moj 19. 5. b 1 Moj. 1. 1. c Jerem 10. 13. d 2 Moj 12. 29. e 4 Moj 21. 21. f 4 Moj 21. 33. g Jozue 12. 7. h Psalm 115. 4. i Psalm 115. 5. k Psalm 115. 8.

gosław-

20 błogosławćie Pánu. Domie Lewiego/ błogosławćie Pánu: Ktorzy śię boićie Páná/ błogosławćie PAnu.
21 Błogosłáwiony PAn z Syonu/ ktory mieszka w Jeruzalem/ Hálleluiah.

PSALM. CXXXVI.

Pobudza Izráelczyki, żeby PAná wielbili, dla dobroći Máiestatu, y dla dźiwnych spraw jego.

1 WYsławiajćie PANá a ábowiem jest dobry/ ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
2 Wysławiajćie Bogá nád b Bogi: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
3 Wysławiajćie Páná nád PAny: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
4 Tego ktory sam czyni cudá wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie je°.
5 Ktory mądrze niebiosá c uczynił: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
6 Ktory rozćiągnął źiemię ná wodách: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
7 Ktory uczynił świátłá d wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
8 Słońce/ áby pánowáło we dnie: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
9 Mieśiąc y gwiazdy/ áby pánowáły w nocy: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
10 Ktory poráźił e Egipczány ná pierworodnych ich: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
11 Ktory wywiodł f Izráelá z pośrzodku ich: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
12 W ręce mocney/ y w rámieniu wyćiągnionym: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
13 Ktory rozdźielił g morze czerwone/ ná h rozdźiały: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
14 Y przeprowádźił lud Izráelski/ pośrzodkiem jego: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
15 Y wrzućił Fáráoná i z woyskiem jego w morze czerwone: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
16 Ktory prowádźił lud k swoj przez puszczą: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
17 Ktory poráźił Krole l wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
18 Y pobił Krole możne: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
19 Sehoná Krolá m Amorreyskiego: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
20 Y Ogá n Krolá Básáńskiego: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
21 Y dał źiemię ich w dźiedzictwo: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
22 W dźiedźictwo Izráelowi słudze swemu: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
23 Ktory w uniżeniu nászym pámiętá ná nas: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
24 Y wybáwił nás od nieprzyjaćioł nászych: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.
25 Ktory dawa pokarm wszelkiemu ćiáłu: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego:
26 Wysławiajćie Bogá niebios: ábowiem ná wieki miłośierdźie je°.

PSALM. CXXXVII.

Kápłáni y Lewitowie w Bábilonie, ná żądánie zwyćiężcow, śpiewáć y gráć piosnek Syońskich niechcą, ná Jeruzalem pámiętáć obiecując.

1 NAd rzekámi Bábilońskimi/ támeśmy śiadáli y płákáli/ wspominájąc ná Syon.
2 Ná wierzbách/ ktore są w nim/ záwieszáliśmy hárfy násze.
3 A *gdy* nas tám pytáli ći/ ktorzy nas záwiedli w niewolą/ o słowá pieśni (choćiaśmy byli zámieśili pieśni rádośći) *mowiąc?* Spiewajćie nam *pieśń* z pieśni Syońskich.
4 ODpowiedźieliśmy: Jákoż a mamy śpiewáć pieśń Páńską/ w źiemi cudzoźiemcow? Jeśliże ćię zápomnię o Jeruzalem/ niech zápomni
5 *sámá śiebie* práwicá mojá! Niech przylgnie język moj/ do podniebienia mego/ jeślibym ná ćię nie pomniał: jeślibym nie przełożył Jeruzalemu nád nawiętsze wesele moje.
6 WSpomni b Pánie ná Syny Edomskie/ y ná dźień Jeruzalemski: w ktory mowili? Poburzćie/ poburzćie/ áż do gruntu w nim.
7 O Corko Bábilońska/ y ty będźiesz spustoszona: błogosławiony ktory ći oddá nadgrodę twoję *zá to* coś nam złego uczyniłá.
8 Błogosławiony ktory pochwyći y roztrąci c dźiatki twe o skáłę.

PSALM. CXXXVIII.

I. Dawid dźiękuje Bogu że go w wielkich niebespieczeństwách záchowal y bronił. II. Przepowiáda, że go y Krolowie, do niego śię náwroćiwszy wiel-

Margin notes: I. 135. — a Psalm 106.1. y 107.1 y 118.1 — b 5 Moj. 10.17. — c 1 Moj. 1.1. — d 1 Moj. 1.14. — e 2 Moj. 12.29. — f 2 Moj. 13.17. — g 2 Moj. 14.21. — h I. Ná dwoje — i 2 Moj. 14.28. — k 2 Moj. 25.22. — l 4 Moj. 21.24. — m 4 Moj. 21.35. — n Jozue. 12.7. — I. 136. — a Mát 7.6. — b Ezái. 49.20 — c Ezái. 13.16 — I. 137.

wielbić będą. III. *Aby go PAn z opieki swojey nie wypuszczał, prosi.*

1 *Psálm* Dawidow.

Wysławiáć ćię będę PAnie ze wszystkiego sercá mego: przed
2 á Bogámi śpiewáć ći będę. ♣ Będę śię kłániał ku Kośćiołowi twemu świętemu: y będę wysławiał Imię b twoje/ dla miłośierdźia twego/ y dla prawdy twojey: boś nád wszystko uwielbił Imię twoje/ y wyroki twoje. ♣
3 W dźień/ ktoregom ćię wzywał/ wysłuchałeś mię: á posiliłeś
4 mocą duszę moję. ♣ Wysławiáć ćię będą PAnie wszyscy Krolowie źiemie/ gdy usłyszą wyroki ust twojich.
5 ♣ Y będą śpiewáli/ o drogách PAńskich: á iż wielka jest chwała PAńska.
6 ♣ A *choć* c wywyższony jest PAn/ wszákże ná uniżonego pátrzy: á wysokomyślnego z dáleká poznawa. ♣
7 Jeślibym chodźił w pośrzod utrapienia/ obżywisz mię: przećiw popędliwośći nieprzyjaćioł mojich wyćiągniesz rękę twoję/ á práwicá twojá wyswobodźi mię.
8 PAN *wszystko* zá mnie wykona: O PAnie/ miłośierdźie twoje *trwa* ná wieki: spráwy rąk twojich nie opuśćisz.

T. przed przełożonymi. — b Psalm 15.1. — c Psalm 113.5.

PSALM CXXXIX.

I. 138.

I. Bogá ná świádectwo niewinnośći swojey wzywa, jáko tego ktory wszędy przytomny jest, y onego w żywoćie máćierzyńskim utworzył. II. Prośi áby go PAn nápotym rządźił.

1 Przednieyszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

PANIE doświadczyłeś y doznałeś mię.
2 ♣ Ty znasz śiedzenie moje/ y powstánie moje: wyrozumiewasz myśli moje z dáleká.
3 ♣ Tyś chodzenie moje y leżenie moje ogárnął: świádomeś a wszystkich drog
4 mojich. ♣ Nim przyjdźie słowo ná język *moj*, oto PAnie/ ty to wszystko
5 wiesz. ♣ Z tyłu y z przodku obtoczyłeś mię/ á położyłeś ná mię rękę
6 twoję. ♣ Dźiwnieysza umiejętność *twojá* nád *dowćip* moj: wysoka jest/ nie mogę jey pojąć.
7 DOkąd ujdę przed Duchem twojim? á dokąd przed obliczem
8 twojim ucieknę? ♣ Jeślibym wstąpił do niebá/ *jesteś* tám: y jeślibym słáć b posłał w grobie/ y támeś
9 przytomny. ♣ Wźiąłlibym skrzydłá ránney zorze/ ábym mieszkał ná
10 końcu morzá: ♣ Ytámby mię ręká twojá prowádźiłá: á dośięgłáby
11 mię práwicá twojá. ♣ Abo rzekłlibym; Wżdyć ćiemnośći zákryją mię: áleć y noc *jest* światłem około
12 mnie. ♣ Gdyż *y* ćiemnośći *nie* nie zákryją przed tobą: owszem tobie noc jáko dźień świeći: ćiemnośćić są jáko światłość.
13 TY zájiste w mocy masz nerki moje: okryłeś mię c w żywoćie
14 mátki mojey. ♣ Wysławiam ćię dla tego/ że śię zdumiewam d strásznym y dźiwnym spráwam twojim: á duszá mojá zna *je* wybornie. ♣
15 Nie zátájiłá śię żadna kość mojá przed tobą/ choćiam był uczyniony w skrytośći/ y misternie złożony w niskośćiách źiemie.
16 ♣ Niedoskonáły płod *ćiáłá* mego widźiáły oczy twoje: w księgi twoje wszystkie członki *moje* wpisáne są: y dni *w ktorych* kształtowáne były/ gdy jeszcze żadnego z nich nie było.
17 ♣ Przetoż/ o jáko drogie są u mnie myśli twoje/ Boże: á jáko ich jest wielka liczbá!
18 ♣ Jeślibym je chćiał zliczyć/ nád piasek rozmnożyły śię: ocucęli śię/ jeszczemći ja z tobą.
19 ZAbiłlibyś/ o Boże/ niezbożniká/ tedyćby mężowie krwáwi odstąpili odemnie.
20 ♣ Ktorzy mowią przećiwko tobie obrzydłośći: *ktorzy* prożno wynoszą nieprzyjaćioły twoje. ♣
21 Izali tych/ ktorzy ćię w nienawiśći máją o PAnie/ niemam w nienawiśći? á ći/ ktorzy przećiwko tobie powstawáją/ izaż mi nie omierzli. ♣
22 Głowna nienawiśćią nienawidzę ich: á mam *je* zá nieprzyjaćioły. ♣
23 Wybádaj f mię Boże/ á poznaj serce moje: doświadcz mię/ á poznaj
24 myśli moje: ♣ Y obacz jeśli drogá odporności *jest* we mnie: á prowadź mię drogą wieczną.

a Psalm 119. 168. — b Amos 9.2. — c Job. 10.11. — d Objá. 15.3. — e Jerem. 1.5. — f Psalm 26.2.

PSALM CXL.

I. 139.

I. Dawid prośi Páná, áby go wybáwił od prześládowcow jego, przećiwko ktorym on Bogá ná pomoc wzywał, y w nim ufał. II. Czyni sobie otuchę, że śię Bog spráwy jego podejmie, zá co go wszyscy pobożni wielbić będą.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 WYrwi mię PAnie od człowieká złego: od mężá okrutnego 3 strzeż mię. ☙ Ktorzy myślą złe rzeczy w sercu: á ná káżdy dźień zbieráją śię ná wojnę. ☙ 4 Záostrzáją język swoj / jáko wąż: jad żmijow a pod wárgámi ich: Selá. ☙ 5 Záchowaj mię PAnie od rąk bezbożniká: od mężá okrutnego strzeż mię: ktorzy myślili podwroćić nogi moje. ☙ 6 Hárdzi b ná mię zástáwili śidło / y powrozy: rozćiągneli śieći przy śćieżce: á śidłá swe zástáwili ná mię / Selá. ☙ 7 Rzekłem PAnu: Tyś jest Bog moj / wysłuchajże PAnie głos 8 modlitew mojich. ☙ O Pánie / Pánie mocy zbáwienia mego: Ktory przykrywaß głowę moję w dźień bitwy. 9 ☙ Niedawaj Pánie bezbożnemu czego żąda; áni myśli jego złey / gory niedawaj / żeby śię niepodniosł / Selá. 10 ☙ A wodzá c tych / ktorzy mię obstąpili / nieprawość warg ich niech je 11 okryje. ☙ Niech ná nie zpádnie węgle rozpalone: do ogniá niech wrzuceni będą / y do dołow głębokich / zkądby nie powstáli.

12 POtwarcá / nie będźie utwierdzony ná źiemi: á mąż okrutny złośćią ułowiony będąc / upádnie. ☙ 13 Wiem / że d PAn uczyni sąd utrapionemu / 14 y pomstę nędznych. ☙ A ták spráwiedliwi będą wysławiáć Imię twoje: á szczerzy będą mieszkáć przed obliczem twojim.

a Rzym. 3. 14. b Psalm. 35. 7. y 141. 9. c I. Głowa. d Psalm. 10. 18.

PSALM CXLI.

I. 140.

Prośi I. Aby Bog modlitwy jego wysłuchał. II. Język jego hámowal. III. Sercá jego od złego towárzystwá strzegł. IV. Aby go z śidel obłudnikow wyzwolił.

1 Pieśń Dawidowá.

PAnie wołam do ćiebie / pospieß śię do mnie: posłuchaj głosu 2 mego / gdy wołam do ćiebie. ☙ Niech będźie przyjemna modlitwá mojá *jáko* kádźidło a przed obliczem twojim: *á* podnoßenie rąk mojich *jáko* 3 ofiárá b wieczorna. ☙ PAnie połoź straż ustam mojim: strzeż drzwi 4 warg mojich. ☙ Nie náchylaj sercá mego do złey rzeczy / ábym nieczynił spraw niepobożnych z mężámi czyniącymi nieprawość: á żebym 5 śię nie karmił rozkoßámi ich. ☙ Niech mię bije spráwiedliwy / á *przyjmę to zá* miłośierdźie: y niech mię gromi / *á będźiemi to* zá nawybornieyßy olejek / ktory nie záráźi głowy mojey: Abowiem jeßcze modlitwá mojá *płátna będźie* przećiwko złośći ich.

6 NIech będą zrzuceni do miejsc opoczystych Sędźiowie ich / áby słyßeli słowá moje / że były 7 wdźięczne. ☙ Jáko *gdyby kto* rąbił y kupał *drwá* ná źiemi / *ták* śię rozlátują kośći náße / *áż* do ust gro- 8 bowych. ☙ Ale do ćiebie Pánie / PAnie *podnoßę* oczy moje: w tobie ufam / nie c odpychaj duße mojey. ☙ 9 Strzeż mię od śidłá *ktore* ná mię zástáwili: y od śidel czyniących nie- 10 prawość. ☙ Niech w pádną rázem w śieći swoje niepobożni: á ja zá tym przeminę.

a 2 Moj. 30. 7. 8. b 2 Moj. 29. 39. c H. Nie wylewaj.

PSALM CXLII.

I. 141.

Dawid od wojská Saulowego w jáskini obskoczony, ćięßkośći duße swojey Bogu przedkłada, prosząc áby go wybáwił.

1 *Pieśń* wyuczájąca Dawidowá: *gdy był* a w jáskini / modlitwá jego.

2 GŁosem mojim do Páná wołam: głosem mojim PAnu śię mo- 3 dlę. ☙ Wylewam przed obliczem b jego żałość moję: á utrapienie moje przed oblicznośćią jego oznáj- 4 muję. ☙ Gdy bywa śćiśniony duch moj we mnie / ty znaß śćieżkę moję: ná drodze ktorą chodzę / ukryli ná 5 mię śidło. ☙ Oglądałem śię ná práwą stronę / á przypátruję śię / niemáß ktoby mię znał: zginęłá ućieczká mojá: niemáß ktoby śię ujął o 6 duße moję. ☙ PAnie do ćiebie wołam / mowiąc: Tyś nádźieją mojá: *tyś* c dźiał moj w źiemi żywiących. 7 ☙ Posłuchaj pilnie wołánia mego / bom bárzo znędzony: wyrwi mię od tych / ktorzy mię prześládują / ábowiem są mocnieyßymi nád mię. ☙ 8 Wywiedźże z ćiemnice duße moje / ábym chwalił Imię twoje: obstąpią mię spráwiedliwi / gdy mi dobrodźiejstwo uczyniß.

a 1 Sam. 24. 4. b Psalm. 102. 1. c Psalm 16. 6. 73. 26.

PSALM CXLIII.

I. 142.

I. *Prośi Prorok, żeby Pán modlitwę jego wysłuchał, á onego według sprá-*

wiedliwości swey nie sądźił. II. *Żąda áby go PAn duchem S. rządźił.*

Psálm Dawidow.

1 PAnie wysłuchaj modlitwę moję / á przyjmi w uszy prozby moje: dla prawdy twojey wysłuchaj mię ; y dla spráwiedliwości twojey.

2 ♣ (A nie wchodź w sąd z sługą twojim: ábowiem nie będźie a uspráwiedliwiony przed oblicżem twojim żaden żywiący.)

3 ♣ Gdyż prześláduje nieprzyjaciel duszę moję : potarł *rowno* z źiemią żywot moj : spráwił to / że muszę mieszkáć b w ćiemnośćiách / jáko ći ktorzy zdawná pomárli.

4 ♣ Y ściśniony jest we mnie duch moj: á we wnętrznośćiách mojich niszczeje serce moje.

5 ♣ Wspominam sobie dni dawne : y rozmyślam o wszystkich spráwách twojich / y uczynki rąk twojich rozbieram.

6 ♣ Wyciągam ręce moje ku tobie : duszá mojá / jáko sucha źiemiá ćiebie *prágnie*: Selá.

7 ♣ Pospiesz śię / á wysłuchaj mię PAnie ustawa duch moj : nie ukrywajże oblicża twego przedemną / bonići podobny z stępującym c do grobu.

8 ♣ Spraw ábym ráno słyszał miłośierdźie twoje / bo w tobie ufam : oznájmi mi drogę ktorąbym miał chodźić / bo do ćiebie podnoszę duszę moję.

9 ♣ Wyrwi mię od nieprzyjaćioł mojich PAnie: do ćiebie śię uciekam.

10 ♣ Náucż mię czynić wolą twoję / ábowiemeś ty Bog moj: Duch twoj dobry niech mię prowádźi po źiemi práwey.

11 ♣ Dla Imienia twe° PAnie / ożyw mię: dla spráwiedliwośći twojey / wywiedź z utrapienia duszę moję.

12 ♣ Y dla miłośierdźia twego / wytráć nieprzyjaćioły moje: á wygładź wszystkie przećiwniki duszę mojey: bom ja sługą twoj.

a Job. 17. 9.2.3. 15.14. 25.4. b ... Sám. 3.14. 24.4. c Psalm. 8. 1.

PSALM CXLIV.

I. *PAnu zá zwyćięstwo dźiękuje, do ktorego śię odzywa, y łáskę jego wynośi.* II. *Żąda żeby go Bog z ludem jego błogosłáwił: szczęśliwe być powiádájąc te, ktorych PAn jest Bogiem.*

Pieśń Dawidowá.

1 Błogosłáwiony PAN skáłá a mojá : ktory ćwiczy ręce moje b do bitwy á pálce moje do wojny.

2 ♣ Miłośierdźiem mojim / y twirdzą c moją / ucieczką moją / wybáwićielem mojim / y tarczą moją / on mi jest: przetoż w nim ufam : onći d podbija pod mię lud moj.

3 ♣ PAnie / coż jest e człowiek / że nań masz baczenie? á Syn człowieczy / że go sobie poważasz?

4 ♣ Człowiek / márności jest f podobny: dni jego jáko ćień g pomijájący.

5 PAnie nákłoń h niebios twojich / á z stąp: dotkni śię gor / á zákurzą śię.

6 ♣ Zábłyśni błyskáwicą / á rozproż je: puść strzały twoje / á porąż je.

7 ♣ Sćiągni rękę twą z wysokośći / wybaw mię : á wyrwi mię z wod i wielkich / z ręki cudzoźiemcow.

8 ♣ Ktorych ustá kłamstwo mowią : á práwicá ich / práwicá omylna.

9 BOże / pieśń nową tobie záśpiewam: ná lutni y ná instrumenćie o dźieśiąći stronách / śpiewáćći będę.

10 ♣ *Bog* dawa zwyćięstwo Krolom : *á* Dawidá sługę swego wybawia od mieczá srogiego.

11 ♣ Wybawże mię / á wyrwi mię z ręki cudzoźiemcow / ktorych ustá mowią kłamstwo / á práwicá ich / práwicá omylna :

12 ♣ Aby Synowie naszy byli jáko szczepy rostące w młodośći swojey : *á* corki násze / jáko kámienie węgielne wyćiosáne / w budynku kośćielnym.

13 ♣ Szpiżárnie násze pełne / niech wydawáją wszelákie potrzeby: trzody násze niech rodzą tyśiące; niech rodzą dźieśięć tyśięcy / w oborách nászych.

14 ♣ Woły násze niech będą tłuste: niech nie będźie wtárgnienia / áni zájęćia / áni nárzekánia po ulicách nászych.

15 Błogosłáwiony lud ktoremu śię táć dźieje: Błogosłáwiony lud / ktorego Bogiem k jest PAN.

I. 143. a ... Sám. ..2. 2. Psalm. 18. 3. b Psalm. 18.35.

c 2 Sám. 22.48. Psalm. 18.48. d Psalm. 18.40. 2 Sám. 22.48. e Job. 7. 17. Psalm. 8. 5. Zyd. 2. 6. f Psalm. 39. 6. 62.10. g Job. 14. 2. h 2 Sám. 22.10. i Psalm. 124.4. k Psalm. 33.12.

PSALM CXLV.

I. 144.

I. *Dawid Bogá wielbić ná wieki obiecawszy, wszystkie wieki pobudza, áby PAná wielbiły, dla cudow zacnych chwały, krolestwá, y miłośierdźia jego przećiwko ludźiom wszystkim, á osobliwie wiernym, ktorych modlitwy wysłuchawa, y żądość ich nápełnia.*

Chwalebna pieśń Dawidowá.

1 WYwyższáć ćię będę Boże moj / Krolu *moj*: y błogosłáwić będę Imieniowi twemu / ná wieki wiekow.

2 ♣ Ná káżdy dźień błogosłáwić ćię będę / á chwalić Imię twoje ná

3 wieki wieków. ♣ PAn wielki jest y bárzo chwalebny: á wielkość jego 4 nie może być dościgniona. ♣ Narod narodowi wychwaláć będźie spráwy twoje: á mocy twoje opowiádáć 5 będą. ♣ Ozdobę chwały wielmożności twojey / y dźiwne twe spráwy 6 wysławiáć będę. ♣ Y moc strászných *uczynków* twoich ogłászáć będę: y *ja* zacność twoję opowiádáć będę. 7 ♣ Pámięć obfitey dobroći twojey / wysławiáć: á o spráwiedliwośći twojey śpiewáć będą / *mowiąc:*

8 Dobrotliwy y miłośierny ᵃ jest PAn: nie rychły do gniewu: y 9 wielkiego miłośierdźia. ♣ Dobry jest PAn wszystkim: á miłośierdźie jego nád wszystkimi spráwámi je-10 go. ♣ Niechćię wysławiáją PAnie wszystkie spráwy twoje: á święći ᵇ 11 twoji / niechći błogosławią. ♣ Słáwę krolestwá twego / niech opowiádáją: á o możnośći twojey niech ro-12 zmawiáją. ♣ Aby oznájmili Synom ludzkim mocy jego: á chwałę y o-13 zdobę krolestwá jego. ♣ Krolestwo twoje *jest* krolestwo wszystkich wiekow: á pánowánie twoje *nie ustawa* nád wszystkimi narody.

14 Zátrzymawa PAn wszystkie upadájące: á podnośi wszystkie o-15 bálone. ♣ Oczy ᶜ wszystkich w tobie nádźieję máją: á ty im dawasz po-16 karm ich czásu swojego. ♣ Otwierasz rękę twoję / á násycasz wszystko co żywie według upodobánia *twego.* ♣ 17 Spráwiedliwy *jest* PAn we wszystkich drogách swoich: y miłośierny we wszystkich spráwách swoich.

18 Bliski *jest* PAn wszystkim ktorzy go wzywáją: wszystkim ktorzy go wzywáją w prawdźie. ♣ 19 Wolą ᵈ tych czyni / ktorzy śię go boją: á wołánie ich wysłuchawa / y 20 rátuje ich. ♣ Strzeże PAn wszystkich ktorzy go miłują: ále wszystkie nie-21 pobożne wytráci. ♣ Chwałę Páńską wysławiáć będą ustá moje / á błogosławić będźie wszelkie ćiáło Imię święte jego / ná wieki wiekow.

a 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14. 18. Psalm. 86. 15. y 130. 8
b Psalm. 132. 9.
c Psalm. 104. 27
d Psalm. 147. 11

I. 145.

Psalm CXLVI.

I. *Sámego śiebie do chwały Bożey upomniawszy.* II. *Nie w ludźiách śmiertelnych, ále w Bogu, ktory jest możny PAn stworzyćiel wszystkiego, ufność pokładáć rádźi.*

1 Hállelujah.

2 Chwal duszo moja Páná. ♣ Chwalić będę PAná pokim żyw: będę śpiewał Bogu memu poki mieszkawa.

3 Nie ufajćie w Książętách *áni w żadnym* synu ludzkim w ktorym 4 niemász ᵃ wybáwienia. ♣ Wynidźie duch jego / y náwroći śię do źiemie swojey: w onże dźień zginą *wszystkie* 5 myśli jego. ♣ Błogosłáwiony ktorego Bog Jákobow jest pomocnikiem: ktorego nádźieją jest w PAnu Bogu jego.

6 Ktory uczynił ᵇ niebo / y źiemię / morze / y wszystko co w nich *jest:* ktory przestrzega prawdy áż ná wie-7 ki. ♣ Ktory czyni spráwiedliwość ukrzywdzonym / *y* dawa chleb zgłodniáłym: PAN rozwiezuje wie-8 źnie. ♣ PAN otwiera *oczy* ślepych: PAN podnośi upádłe: PAN mi-9 łuje spráwiedliwe. ♣ PAn strzeże ᶜ przychodniow: śirotce y wdowie pomaga: ále drogę niepobożnych podwraca.

10 PAn będźie krolował ᵈ ná wieki: Bog twoj / o Syonie / od narodu do narodu: Hállelujah.

a Psalm 118. 9
b Dźiej. 14. 15 Objáw. 14. 7
c Psalm 147. 6
d 2 Moj. 15. 18.

I. 146.

Psalm CXLVII.

Do chwał Bożych wiedźie Izráelczyki dla dobrodźiejstw własnych, y pospolitych, ludźiom y bydlu służących: á ná ostátek dla mądrośći y mocy jego dźiwney.

1 Chwalćie PAná: ábowiem dobra rzecz *jest* śpiewáć Bogu nászemu: ábowiem *to* wdźięczna y 2 przystojna jest chwałá. ♣ PAn Jeruzalem buduje: *á* rozproszonego I-3 zráelá / zgromadza. ♣ Ktory uzdrawia skruszone ná sercu: á záwiezuje 4 boleśći ich. ♣ Ktory ráchuje liczbę gwiazd: á káżdą z nich imieniem *jey* 5 názywa. ♣ Wielki *jest* PAn nász: y wielki w mocy: rozumienia jego 6 niemász liczby. ♣ Pán pokorne ᵃ podnośi: *ále* niepobożne áżku źiemi u-7 niża. ♣ Spiewajćież Pánu z chwałą: śpiewajćie Bogu nászemu ná hárfie. 8 ♣ Ktory okrywa niebiosá obłokámi / á deszcz źiemi gotuje: ktory czyni że 9 rośćie trawa po gorách. ♣ Ktory dawa ᵇ bydłu pokarm ich / y kruczętom młodym / ktore wołáją *do nie-*

a Psalm. 146. 9.
b Psalm. 104. 14
c Job. 39. 3. Mátt. 6. 26.

10 go. ✠ Nie kocha śie w mocy końskiey áni śie kocha w goleniách męskich. 11 ✠ Kocha d śie PAN w tych/ktorzy śię go boją: á ktorzy ufáją w miłośierdźiu jego.

12 Chwalże Jeruzalemie PAná: chwalże Syonie Bogá twego: ✠ 13 Abowiem on umacnia záwory bram twoich: á błogosłáwi Syny twoje/ 14 w pośrzodku ćiebie. ✠ On czyni pokoy w gránicách twoich: á náywyborniejszą e pszenicą násyca ćię. 15 ✠ On wysyła słowo swe ná źiemię: bárzo 16 prętko bieży wyrok jego. ✠ On dawa śnieg jáko wełnę: szron jáko popioł 17 rozsypuje. ✠ Rzuca lod swoj jáko bryły: przed źimnem jego/ktoż śię ostoi? ✠ 18 Posyła słowo swoje/y roztápia je: powienie wiátrem swym / á 19 rozlewáją wody. ✠ Oznájmuje słowo swe Jákobowi: ustáwy swe y sądy swe 20 Izráelowi. ✠ Nie uczynił ták żadnemu narodowi: przetoż niepoználi sądow jego: Hálleluiah.

d Dźiej. 10. 35.
Psal. 147.
e 5 Moj. 32. 14.

Psalm CXLVIII.

I. Prorok do wielbienia Imienia Páńskiego rzeczy niebieskie y źiemskie pobudza. II. *Dla tego iż on wszystko stworzył, y zátrzymawa: lud swoj wywyższa y záchowuje.*

Hálleluiah.

1 Chwalćie PAná ná niebiosách: chwalćież go ná wysokośćiách. 2 ✠ Chwalćie go wszyscy Anjołowie jego: chwalćie go wszystkie wojská jego. 3 ✠ Chwalćie go / słońce y mieśiącu: chwalćie go wszystkie jásne 4 gwiazdy. ✠ Chwalćie go niebiosá nád niebiosy / y wody ktore są nád 5 niebem. ✠ Chwalćie Imię PAńskie: ábowiem on a rozkazał / á stworzone 6 są. ✠ Y wystáwił je ná wieki wiecżne: záłożył *im* kres / ktorego nie 7 przestępują. ✠ Chwalćie PAná ná źiemi: Smocy/y wszystkie przepáśći. 8 ✠ Ogień grad / śnieg y pára: wiátr gwałtowny / wykonywájący 9 rozkaz jego. ✠ Gory/y wszystkie págorki: drzewá rodzájne / y wszystkie 10 cedry. ✠ Zwierzętá/ y wszystko bydło: gádźiny y ptástwo skrzydláste. ✠ 11 Krolowie źiemscy/ y wszyscy narodowie: Kśiążętá/y wszyscy Sędźiowie 12 źiemie. ✠ Młodźieńcy/ tákże y pánny: stárzy/y młodźi.

a 1 Moj. 1. 6. 7. Psalm. 33. 9.

13 Chwalćie Imię PAńskie: Abowiem wywyższone jest Imię jego sámego / *á* chwałá jego nád źiemią y niebem. 14 ✠ Y wywyższył rog b ludu swego / chwałę c wszystkich świętych jego: *miánowićie,* Synow Izráelskich ludu jemu nábliższego: Hálleluiah.

b Psalm. 89. 11. Luk. 1. 69.
c Luk. 2. 32.

Psalm CXLIX.

I. *Bogu śpiewáć, w nim śię weselić, y onego sławić Prorok każe.* II. *Dla tego że on wierne umiłował, poświęćił, y zwyćięstwá nád nieprzyjaćioły użyczył.*

Hálleluiah.

1 Spiewajćie PAnu a pieśń nową: chwałá jego niechaj zábrzmi w Zgromádzeniu świętych. ✠ 2 Wesel śię Izráelu w Tworcy swojim: Synowie Syońscy rádujćie 3 śię w Krolu swojim. ✠ Chwalćie Imię jego ná piszczałkách: ná bębnie/y ná hárfie grajćie mu. 4 ✠ Abowiem śię kocha PAn w ludu swym: pokorne zbáwieniem uwielbia. ✠ 5 Rádowáć śię będą świeći w chwale *Bożey:* á śpiewáć będą w pokojách 6 swych. ✠ Wysławiánia Boże będą w ustách ich: á miecż ná obie stronie 7 ostry w ręku ich. ✠ Aby wykonywáli pomstę b nád pogány: á karáli na- 8 rody. ✠ Aby wiązáli pętámi Krole c ich: á szláchtę ich okowámi żelaznymi. 9 ✠ Aby postąpili z nimi według práwá zápisánego. Tá jest sławá wszystkich świętych je°: Hálleluiah.

a Psalm 33. 3.
b 2 Kor. 10. 4.
c Matt. 18. 18.

Psalm CL.

I. *Prorok káżdego duchá upomina do chwalenia Bogá ná rozmáitey muzyce.* II. *Dla świątobliwośći y dźiwney mocy jego.*

Hálleluiah.

1 Chwalćie Bogá w Swiątnicy jego: chwalćie go ná rozpostárćiu 2 mocy je°. ✠ Chwalćie go ze wszelkiey mocy jego: chwalćie go według 3 wielkiey dostojnośći je°. ✠ Chwalćie go ná głośnych a trąbách: chwalćie 4 go ná lutni y ná hárfie. ✠ Chwalćie go ná b bębnie / y ná piszczałce: chwalćie go ná stronách / y ná orgá- 5 nách. ✠ Chwalćie go ná cymbałách głośnych: chwalćie go ná cymbałách 6 krzykliwych. ✠ Niech wszelki duch chwali PANA! HALLELUJAH.

a Psalm 47. 2. 3.
b Psalm. 149. 3.

KSIEGI PRZYPOWIESCI Salomonowych.

Księgi Przypowieśći zálecáją nam / Częśćią prawdźiwą mądrość; y upomináją / żebyśmy śie o nię stáráli: Częśćią odwodzą od niezbożnośći y niepráwośći: á osobliwie od nieczystośći y cudzołostwá: Częśćią też známienite náuki podawáją / ktore ku dostąpieniu mądrośći y pobożnośći / wielce służą. A dźielą śie te Księgi ná pięć częśći. Pierwsza ma Przedmowę Sálomonowę / w pierwszych dźiewiąći rozdźiáłách z záleceniem mądrośći / ktora bojáźni Bożey / rostropnośći / y dobrey spráwy w żyćiu náucza. Wtora ma w sobie przypowieśći Sálomonowe / od niego sámego (ile śie to obaczyć może) zpisáne / od rozdźiału 9. áż do 25. Trzećia ma przypowieśći tegoż Sálomoná / zebráne od sług Ezechiaszowych / od rozdź. 25. áż do rozdź. 30. Czwarta ma słowá Agurá / w rozdź. 30. Piąta / słowá mátki Sálomonowey / w rozdź. 31.

ROZDZIAŁ I.

Przedmowa tych Kśiąg prawdźiwą mądrość zaleca. 8. młodych ludźi do posłuszeństwá rodźiców, á wystrzegánia śię złego towárzystwá, upomina. 20. Sáme mądrośći słowá przywodźi, ktora nieposłusznym, zginieniem groźi, á posłusznym szczęśliwy żywot obiecuje.

1 Przypowieśći Sálomoná / Syná Dawidowe / Królá Izráelskiego: 2 Dla poznánia mądrośći y ćwiczenia / ku wyrozumieniu powieśći rostropnych. 3 Dla poięćia ćwiczenia w rozumie / w spráwiedliwośći / w sądźie / y w práwośći. 4 Dla podánia prostakom ostrożnośći / młodemu umiejętnośći / y opátrznośći. 5 *Tych gdy* mądry słucháć *będźie*, przybędźie mu náuki: á rostropny w rádách opátrznieyszy będźie. 6 Aby zrozumiał przypowieśći / y wykłády *ich*: słowá mądrych y gádki ich.

7 Bojáźń Páńska a jest początkiem umiejętnośći: *ále* głupi mądrośćią y ćwiczeniem gárdzą.

8 Słuchaj Synu moj ćwiczenia Ojcá twego: á nie opuszczaj náuki mátki twojey. 9 Bo *to* przyda wdźięcznośći głowie twojey *y będźie* łáńcuchem *kosztownym* szyi twojey. 10 Synu moj / jeśliby ćię námawiáli grzesznicy / nie b przyzwalaj. 11 Jeśliby rzekli: Podź z námi / czyhajmy ná krew: zásadźmy śie ná 12 niewinnego bez przyczyny. Połknijmy je żywo / jáko grob; á cáłkiem jáko zstępujące w doł. 13 Wszelkiey májętnośći kosztowney nábędźiemy: nápełniemy domy násze korzyśćią. 14 Rzuć miedzy nas los twoj: mieszek jeden wszyscy mieć będźiemy. 15 Synu moj / niechodźże z nimi w drogę: zawśćiągni nogi twojey od śćieżek ich. 16 Abowiem nogi ich ku złemu c bieżą: y spieszą śię ná wylánie krwie. 17 Bo *jáko* prozno zástáwiáją śieći / przed oczymá wszelkiego ptaká skrzydłátego: 18 Ták y ći ná krew swoję czyháją / á zásadzáją śię ná dusze swoje. 19 Tákie są ścieżki káżdego czyhájącego ná zysk / *ktory* dusze Páná swego dobiera.

20 Mądrość ná dworze woła: głos swoj ná ulicách wydawa. 21 W nawiętszym zgiełku woła: u wrot bram / w miástách powieśći swoje opowiáda / *mowiąc:* 22 Prostacy / dokądże śię kocháć będźiećie w prostoćie? á náśmiewcy pośmiewisko miłowáć będźiećie? á głupi nienawidźieć umiejętnośći *będźiećie?* 23 Náwroććieś śię ná karánie moje: oto wam wydam duchá mojego / á podam wam do znájomośći słowá moje. 24 Ponieważem ewołáłá / á niechćieliśćie: wyćiągáłám rękę moję / á nie był ktoby uważał: 25 Owszem odrzućiliśćie wszystkie ráde moję / á kárnośći moiey niechćieliśćie *przyjąć:* 26 Przetoż y ja w zginieniu wászym / śmiać śie będę: będę z was szydźiłá / gdy przydźie czego śie stráchá-

a *Job.* 28. 28. *Psalm* 111. 10. *Przyp.* 9. 10. *Kázn.* 12. 13. *Syrác.* 1. 15. 18.
b *Przyp.* 4. 14.
c *Ezái.* 59. 7. Rzym. 3. 15.
d *I. Łákomego.*
e *Ezá.* 65 1. y 66. 4. *Jerem.* 7. 13.

27 ćie. Gdy przyjdźie jáko spustoszenie / czego śie stráchaćie: y *gdy* zginienie wásze przyppádnie jáko wicher: gdy przyjdźie ná was ućisk y utrapienie. 28 Tedy mię wzywáć będą / á nie wysłucham: szukáć mię będą z poránku / á nie znajdą mię. 29 Przeto iż mieli w nienawiśći umiejętność: á bojáźni PAńskiey nie obráli *sobie.* 30 Ani przestawáli ná rádźie mojey: *ále* gárdźili wszelką kárnośćią moją. 31 Przetoż / będą używáć owocu dróg swojich; á rádámi swymi násyceni będą. 32 Bo odwrócenie z prostakow / pozábija je: á szczęśćie głupich / wytráći je. 33 *Ale* kto mię słucha / bezpiecznie mieszkáć będźie: á będźie wolny od stráchu złych rzeczy.

f ob. 7. 9. 35.12 zái. 15. rem. .11. 4.12 zech 18. liche. 4. l. o. oß.

ROZDZIAŁ II.

Uczy kto mądrość dawa: y pożytki jey pokázuje.

1 Synu moj / jeśli przyjmiesz słowá moje: á przykazánie moje záchowasz u śiebie: 2 Nádstáwiszli mądrośći ucha twego: y nákłoniszli sercá twego do rostropnośći: 3 Owszem jeśli ná rozum záwołasz: á rostropnośći wezwieszli głosem swojim: 4 Jeśli jey szukáć będźiesz jáko srebrá: á jáko skárbow zkrytych pilnie szukáć będźiesz: 5 Tedy zrozumiesz bojáźń PAńską / á znajomość Bożą znajdźiesz. 6 Abowiem PAn dawa mądrość: z ust jego *pochodźi* umiejętność y rostropność. 7 *On* záchowywa uprzyjmym prawdźiwą mądrość: *on jest* tarczą chodzącym w szczerośći. 8 Aby strzegli śćieżek sądu / on drogi świętych swojich strzeże. 9 Tedy wyrozumiesz spráwiedliwość / y sąd / y prawość / y wszelką śćieżkę dobrą.

10 Gdy wnidźie mądrość w serce twoje: á umiejętność duszy twojey wdźięczna będźie: 11 *Tedy* ćię ostrożność strzedz będźie: á opátrzność záchowa ćię. 12 Wyrywájąc ćię od drogi złey / y od człowieká mowiącego przewrotnośći. 13 *Od tych* ktorzy opuszczáją śćieżki proste: udawájąc śie drogámi ćiemnymi. 14 *Ktorzy* śię rádują gdy czynią złe: á weselą śię w złośliwych przewrotnośćiách. 15 Ktorych śćieżki są krzywe / á *sámi* są przewrotnymi ná drogách swojich. 16 Wyrywájąc ćię a od niewiásty postronney y obcey / ktora pochlebia łágodnymi słowy: 17 Ktora opuszcza wodzá młodośći swojey / á przymierzá Bogá swojego zápomina: 18 Bo śię náchyla ku śmierći dom jey / á do umárłych śćieżki jey. 19 Wszyscy ktorzy do niey wchodzą / nie wrácáją śię: áni trafiáją ná śćieżkę żywotá. 20 A przetoż / będźiesz chodźił drogą dobrych / á śćieżek spráwiedliwych będźiesz przestrzegał. 21 Abowiem cnotliwi będą mieszkáli ná źiemi: á szczerzy b trwáć będą ná niey. 22 Ale niepobożni / z źiemie c wykorzenieni będą: á przewrotni będą z niey wygłádzeni.

a Przyp. 7. 5.

b H. Doskonáli.

c Job. 18.17. Psalm 104. 35.

ROZDZIAŁ III.

Uczy że słowo żywot dawa. W Bogu ufáć: onego śię bać y ććić. Mądrość záleca. Do Miłośći bliźniego y dobroczynnośći upomina.

1 Synu moj / nie zápominaj Zakonu mego: á przykazań mojich niech strzeże serce twoje. 2 Boć długośći dni a y lat żywotá / y pokoju przyczynią. 3 Miłośierdźie y prawdá / niech ćię nie opuszczáją: uwiąż je u szyje twojey: nápisz je ná tablicy sercá twojego. 4 Tedy znajdźiesz łáskę y rozum dobry / przed oczymá Bożymi y ludzkimi.

5 Ufaj w PAnu ze wszystkiego sercá twego: á ná rozumie twojim nie spolegaj. 6 We wszystkich drogách twojich znaj go: á on prostowáć będźie śćieżki twoje. 7 Nie bądź mądrym b sam u śiebie: *ále* śię boj PAná / á odstąp od złego. 8 *To* będźie zdrowiem żywotowi twemu / á odwilżeniem kośćiam twojim.

9 Czći PAná c z májętnośći twojey / y z pierwiastek wszystkich dochodow twojich. 10 A gumná twoje nápełnione będą obfitośćią: y od winá nowego prásy twoje pádáć śię będą.

11 Synu moj kárania d PAńskiego nie odrzucaj: y nie uprzykrzaj sobie ćwiczenia jego. 12 Bo kogo PAn miłuje / tego karze: á to jáko Oćiec / *ktory* śię w synu kocha.

a 5 Moj. 8. 1. 30,16

b Rzym. 12.16.

c Tob. 4.7. Luk. 14.13.

d Job. 5. 17. Zyd. 12. 5. Objáw. 3. 19.

13 Błogosłáwiony człowiek / ktory znájduje mądrość: y człowiek / 14 ktory dostánie rostropności. Bo lepiey nią e kupczyć / niżeli kupczyć śrebrem: owszem / *pożytecżniejszy* nád złoto dochod jey. 15 Droższa jest nád perły: á wszystkie namilsze rzeczy twoje nie zrownáją z nią. 16 Przedłużenie dni w práwicy jey: *á* w lewicy jey bogáctwá y zacność. 17 Drogi jey / drogi roskoszne: y wszystkie ścieszki jey / spokojne. 18 Drzewem żywotá jest tym / ktorzyby śię jey chwycili / á ktorzy śię jey trzymáją / są błogosłáwionymi. 19 PAN mądrośćią f ugruntował źiemię: á rostropnośćią umocnił niebiosá. 20 Umiejętnośćią jego rozstąpiły śię przepáśći: á obłoki rosą kropią.

21 Synu moj / niechżeć *to* nie odstępuje *od* oczu twoich: strzeż prawdźiwey mądrośći y rostropnośći. 22 Y będą żywotem duszy twojey / á ozdobą g szyji twojey. 23 Tedy będźiesz chodźił bezpiecznie h drogą twoją: á nogá twojá nie potknie śię. 24 Jesli śię ukłádźiesz / nie będźiesz śię lękał: á gdy śię uspokoisz / wdźięczny będźie sen twoj. 25 Nie ulękniesz śię strachu nagłego: áni zpustoszenia 26 bezbożnikow / gdy przyjdźie. Abowiem PAN będźie ufániem twojim: á nogi twojey będźie strzegł od sámołowki.

27 Nie zbraniaj śię dobrze czynić potrzebującemu / gdy ćię ná to zstánie ábyś *dobrze* czynił. 28 Nie mow bliźnemu twemu: Idź / á wroć śię; á jutro ć dam: gdyż to 29 masz u śiebie. Nie knuj złe przećiwko bliźniemu twemu: gdyż on z 30 tobą dowiernie mieszka. Nie wadź śię z człowiekiem bez przyczyny / jesliżeć *nic* złego nie wyrządźił.

31 Nie záyrzy i mężowi gwałt czyniącemu: á nie obieraj 32 żadney drogi jego. Abowiem przewrotny jest obrzydliwośćią przed PANEM: ále z szczerymi tájemnicá jego. 33 Przeklectwo k PAńskie *jest* w domu niezbożniká: ále przybytkowi spráwiedliwych błogosłáwi. 34 Ponieważ k on szydźi z pośmiewcow: ále pokornym łáskę dawa. 35 Mądrzy dźiedźićźnie sławę odźiedzą: ále głupi odniosą zelżywość.

ROZDZIAŁ IV.

Wiedźie do mądrośći. 6. Pożytki jey przypomina. 14. Od złego towárzystwá przestrzega. 23. Do szczerośći w myśli, w mowie, w smysłách y w uczynkách, upomina.

1 Słuchajćie synowie ćwiczenia ojcowskiego: á pilnujćie ábyśćie 2 umieli rostropność. Abowiem wam náukę dobrą dawam: Zakonu 3 mego nie opuszczajćie. Gdym był młodźiuchnym synem Ojcá mego 4 y jedynakiem u mátki mojey: On mię uczył powiádájąc *a* mi: Niechże śię chwyći powieśći mojich serce twoje: strzeż przykazań mojich / á będźiesz żył. 5 Nábywaj mądrośći / nábywaj rostropnośći: nie zápominaj / áni śię uchylaj od powieśći ust 6 mojich. Nie opuszczaj jey / á będźie ćię strzegłá: rozmiłuj śię jey / á záchowa ćię. 7 Początkiem *wszystkiego jest* mądrość / nábywajże mądrośći: á zá wszystkę májętność twoję / nábywaj rostropnośći. 8 Wywyższaj ją: á wywyższy ćię: rozsławi ćię gdy ją 9 przyjmiesz. Przyda głowie b twojey wdźięcznośći: korona ozdoby obdárzy ćię. 10 Słuchaj Synu moj / á przyjmi powieśći moje: á rozmnożąć śię c látá żywotá. 11 Drogi mądrośći náuczam ćię: po śćieszkách 12 prostych wiodę ćię. *Ktorymi* gdy pojdźiesz: nie będźie śćiśniony chod twoj: á jesli pobieżysz / nie potkniesz 13 śię. Przyjmi ćwiczenie / nie puszczaj śię *go*: strzeż go / ábowiem ono jest żywotem twojim.

14 Śćieszką d niepobożnych nie chodź: á nie udawaj śię drogą złośliwych. 15 Opuść ją / nie chodź po niey: uchyl śię od niey / á omiń 16 ją. Boć *oni* nie zásną / áż co złego zbroją: áni śię uspokoją e / áż *kogo* 17 do upadku przywiodą. Abowiem jedzą chleb niezbożnośći / á wino dra- 18 pieztwá piją. Ale śćieszká spráwiedliwych / jáko świátłość jásna: ktora / im dáley tym bárźiey świeći / áż 19 do dniá doskonáłego. Drogá záś niepobożnych *jest* jáko ćiemność: nie wiedzą o co śię trácić mogą.

Marginalia: e Job. 28.15. Przyp 8.11.19. — f 1 Moj 1.9.10 — g Przyp 1.9. — h Psalm 37.24. y 91.11 — i Psalm 37.1. y 73.3. — k Jakob 4.6. 1 Piotr 5.5. — a 1 Kron 28.9. — b Przyp 1.9. y 3.22. — c Przyp 3.2. — d Psalm 1.1. Przyp 1.10. y 3.31. y 24.1. — e H. Sen przerywájo.

20 Synu moj / słow mojich pilnuj: ku powieśćiam mojim nákłoń 21 ucha twojego. ♣ Niech nie odchodzą od oczu twojich: záchowaj je w pośrzod sercá twe°. ♣ 22 Abowiem żywotem są f tym / ktorzy je znajdują: á wszystkiemu ćiáłu ich lekárstwem. 23 Nad wszystko czego *ludźie* strzegą / strzeż sercá twego: bo z 24 niego żywot pochodźi. ♣ Oddal od śiebie przewrotność ust: á złośliwe 25 wárgi oddal od śiebie. ♣ Oczy twoje niechaj ná dobre rzeczy pátrzą: á powieki twoje/niech *drogę* przed tobą prostują. 26 ♣ Vmiárkuj g śćieszkę nog twojich/áby wszystkie drogi twoje pewne były. 27 ♣ Nie uchylaj śię ná práwo/h áni nálewo: *owszem* odwroć nogę twoję od złego.

f Psalm 9. 1.
z H. Waż.
h Moj. .32.

ROZDZIAŁ V.

Nierządu y wszeteczeństwá zákázuje. 4. Szkody. 9. Y pozdno żáłość z tąd idącą przypominájąc. 15. Do uczćiwego małżeństwá rádźi. 21. Gdyż Bog wszystko widźi.

1 Synu moj bądź pilen mądrośći mojey: *á* ku mojey rostropnośći nákłoń ucha twego. 2 ♣ Abyś strzegł ostrożnośći: á umiejętność *áby* wárgi twoje záchowywáły. 3 ♣ Bo *choć niewiásty* obcey wárgi a miodem opływáją / á gładsze niż oliwá ustá jey: 4 ♣ Ale ostátnie rzeczy jey/gorzkie jáko piołun: *á* ostre/jáko miecz ná obie stronie ostry. 5 ♣ Nogi jey zstępują do śmierći: á do piekłá chod jey prowádźi. 6 ♣ Jeślibyś zważyć chćiał śćieszkę żywotá *jey*, niepewne są drogi jey: nie poznasz 7 *ich*. ♣ Przetoż teraz Synowie/słuchajćie mię: á nie odstępujćie od powieśći ust mojich. 8 ♣ Oddal od niey drogę twoję / á nie przybliżaj śię 9 ku drzwiam domu jey: ♣ Byś snadź nie podał obcym sławy twojey / á 10 lat twojich b okrutnikowi. ♣ By śię snadź nie násyćili obcy śiłą twoją: *á* prace twoje *niezostáły* w domu 11 cudzym. ♣ Ynárzekałbyś w ostáteczne czásy twoje / gdybyś zniszczył 12 ćiersztwość twoję y ćiáło twoje. ♣ Y rzekłbyś: O jákożem miał ćwiczenie w nienawiśći: á strofowániem 13 gárdźiło serce moje! ♣ Nie słuchałem głosu ćwiczących mię: á tym ktorzy mię uczyli / nie nákłoniałem 14 ucha mego. ♣ Máluczkom nie przyszedł we wszystko nieszczęśćie / w pośrzod zebránia y zgromádzenia.

a Przyp. .16.
b Przyp. .34.

15 Pij wodę ze zdroju twego/á wody płynące ze źrzodłá twego. ♣ 16 Niech śię precz rozchodzą źrzodłá twoje: á po ulicách strumienie wod. 17 ♣ Mij je sam dla śiebie/ á nie obcy 18 z tobą. ♣ Niech będźie zdroj twoj błogosłáwiony: á wesel śię z żony 19 młodośći twojey. ♣ *Niechże ć będźie* jáko łáni wdźięczna/y sárna roskoszna: niech ćię násycáją c piersi jey ná káżdy czás: w miłośći d jey kochaj 20 śię ustáwicznie. ♣ Bo przeczże śię masz kocháć w obcey/synu moj/y odpoczywáć ná łonie cudzey? 21 ♣ Gdyż przed oczymá e PAńskimi są drogi człowiecze: á *on* wszystkie śćieszki 22 jego wáży. ♣ Nieprawośći właśne pojimáją niezbożniká: y w powroziech grzechu swego uwikle śię. ♣ 23 Onći umrze/przeto/że nie przyjmował ćwiczenia: á dla wielkośći głupstwá swego / będźie błądźił.

c H. Upájáją.
d Efez. 4. 25.
e Job. 14.16. y 31.4. y 34.21. Przyp. 15. 3. Jerem. 16.17. y 32.19. Zách. 4. 10.

ROZDZIAŁ VI.

Od nierozmyślnego rękojemstwá odwodźi. 6. Leniwych do prace y pilnośći upomina. 16. Siedm rzeczy ktorymi śię Bog brzydźi. 21. Rodźicow słucháć. 24. Grzech nieczysty y cudzołostwo gáni.

1 Synu moj / jeślibyś ręczył zá przyjaćielá twego / á dałbyś 2 obcemu rękę twoję: ♣ Vśidliłeś śię słowy ust twojich: pojimányś mowámi ust twojich. 3 ♣ *Przetoż*, uczyń ták Synu moj/ á wyzwol śię: gdyżeś wpadł w rękę przyjaćielá twego. Idźże / upokorz śię: á nálegaj 4 ná przyjaćielá twego. ♣ Nie dawaj snu oczom twojim / áni drzemánia 5 powiekom twojim. ♣ Wyrwi śię jáko łáni z ręku *myśliwcá*, y jáko ptak z ręki ptasznika. 6 Idź do mrowki leniwcze: obacz drogi jey/á nábądź mądrośći. ♣ 7 Ktora/choć nie ma wodzá/áni prze- 8 łożonego/áni Páná: ♣ Przećie lećie gotuje pokarm swoj: á zgromadza 9 we żniwa żywność swoję. ♣ Leniwcze dokądże leżeć będźiesz? kiedyż wstá- 10 niesz ze snu swego? ♣ Trochę śię a prze-

a Przyp. 24. 33.

prze=

przespisz/ trochę podrzemiesz/ trochę [11] złożysz ręce/ ábyś odpoczywał: ♣ A w tym ubostwo twoje przydźie jáko podrożny: á niedostátek twoj jáko mąż zbrojny.

[12] Człowiek niepobożny/ mąż złośliwy/ chodźi w przewrotnośći [13] ust. ♣ Mruga oczymá swymi/ mowi nogámi swymi/ ukázuje pálcámi [14] swymi. ♣ Przewrotnośći są w sercu jego: myśli złe ná káżdy czás/ á [15] zwády rozśiewa. ♣ Przetoż prętko przydźie upadek jego: nagle skruszony będźie bez uleczenia.

[16] Sześć jest rzeczy/ ktorych nienawidźi PAn/ á śiodma jest [17] obrzydliwośćią duszy jego. ♣ Oczy wyniosłych/ c języká kłamliwego/ y rąk wylewájących krew niewin- [18] ną. ♣ Sercá ktore knuje myśli złe: nog ktore śię kwápią bieżeć ku złe- [19] mu. ♣ Swiádká fałszywego ktory mowi kłamstwo/ y tego ktory śieje rosterki miedzy bráćią.

[20] Strzeż d Synu moj przykázania Ojcá twego: á nie opu- [21] szczaj náuki mátki twojey. ♣ Wiąż- [22] że je záwżdy u sercá e twego/ á wieszaj je u szyje twojey. ♣ Gdźiekolwiek pojdźiesz: poprowádźi ćię: gdy záśniesz strzedz ćię będźie: á gdy śię ocućisz/ rozmawiáć z tobą będźie. ♣ [23] Bo przykazánie jest pochodnia: náuká świátłośćią: á drogą żywotá są kárnośći ćwiczenia.

[24] Aby ćię strzegły f od niewiásty złey: y od łágodnego języká nie- [25] wiásty obcey. ♣ Nie pożądaj pięknośći jey w sercu twojim: á niech ćię [26] nie łowi powiekámi swymi. ♣ Abowiem/ dla g niewiásty wszeteczney zubożeje człowiek áż do kęsá chlebá: owszem żoná cudzołożna drogą du- [27] szę łowi. ♣ Izaż może kto bráć ogień do zánadrz swojich/ áby száty jego [28] nie zgorzáły? ♣ Izaż może kto chodźić po rozpalonym węglu/ áby śię [29] nogi jego nie popárzyły? ♣ Ták/ kto wchodźi do żony bliźniego swego/ nie będźie bez winy/ ktokolwiek śię [30] jey dotknie. ♣ Nie kłádą háńby ná złodźieja/ jeśliż co ukrádnie chcąc násyćić duszę swoję/ będąc głodnym: [31] ♣ Ale gdy go zástáną nádgradza h śiedmioráko: ábo wszystkę máję- [32] tność domu swego dawa. ♣ Lecz cudzołożący z niewiástą/ głupi jest: á kto chce zátráćić duszę swoję/ ten to [33] czyni. ♣ Karánie y zelżywość odnieśie: á háńbá jego nie będźie zgłádzo- [34] na. ♣ Bo zawiśna miłość/ jest zápálczywośćią męża: á nie zfolguje [35] w dźień pomsty. ♣ Nie będźie miał względu ná żaden okup: áni przyjmie/ choćiażby mu nawięcey dárow dawano.

b *Przyp* 10.10.
c *Przyp.* 30.13.
d *Przyp* 1.8.
e 5 *Moj* 6.8. y 11.18 *Przyp* 3.3.
f *Przyp* 2.16. y 5.3.
g *Przyp.* 29.3.
h 2 *Moj.* 22.1.4

ROZDZIAL VII.

Znowu náuka o mądrośći potwirdza: przez ktorą śię ustrzedz może niewiast wszetecznych. Tych rády chytre opisuje.

[1] Synu moj/ strzeż słow mojich: á przykazánia moje chowaj u [2] śiebie. ♣ Strzeż przykazań mojich/ á żyć a będźiesz: á náuki mojey jáko [3] źrzenice oczu swych. ♣ Uwiąż je ná pálcách twojich: nápisz je ná tabli- [4] cy sercá twego. ♣ Mow mądrośći: Siostrąś ty moją/ á rostropność przyjaćiołką názywaj.

[5] Aby ćię strzegły od żony cudzey/ y od obcey/ ktora mowi łágodne [6] słowá. ♣ Bom oknem domu swego [7] przez kratę moję wyglądał: ♣ Y widźiałem miedzy prostakámi: obaczyłem miedzy Synmi młodźieńcá [8] głupiego: ♣ Ktory szedł ulicą przy rogu jey/ drogą postępując ku do- [9] mowi jey: ♣ Z zmierzkiem pod wieczor/ w ciemnośći nocney/ y w mro- [10] ku. ♣ A oto niewiástá potkáłá go/ w ubierze wszetecznice/ chytrego sercá. [11] ♣ Swiekotliwa y nieukrocona: á w domu własnym nie mogły śię ostáć [12] nogi jey. ♣ Raz ná dworze/ raz ná ulicách/ y po wszystkich kątách zá- [13] sadzki czyniąca. ♣ Y uchwyćiłá go y pocáłowáłá go: á złożywszy wstyd [14] z twarzy swojey/ rzekłá mu: ♣ Ofiáry spokojne są u mnie: dźiśiam oddá- [15] łá śluby moje. ♣ Przetożem wyszłá przećiw tobie/ ábym pilnie szukáłá twarzy twojey/ y ználázłám ćię. ♣ [16] Obiłám kobiercámi łoże moje/ ozdobione rzezánikty prześćierádły Egipskimi. [17] ♣ Potrząsnęłám pokoj swoj Myrrą/ Aloesem/ y Cynámonem. ♣ [18] Podźże/ opojmy śię miłośćią áż do poranku: ućieszmy śię miłośćią. ♣ Boć [19] męża mego domá niemász: jáchał w

a 3 *Moj* 18.5. *Przyp* 4.4.

20 drogę dáleką. ♣ Worek pieniędzy wziął z sobą: dniá pewnego wroći
21 śię do domu swego. ♣ Y nákłoniłá go wielą słow swojich/ á łágodnośćią warg swojich zniewoliłá go. ♣
22 Wnet poszedł zá nią/ jáko woł gdy go ná rzeź wiodą: á jáko głupi do pętá/ ktorym karány bywa. ♣
23 Y przebiłá strzałá watrobę jego: kwápił śię jáko ptak b do śidłá/ niewiedząc iż je zgotowano ná duszę je°. ♣
24 Przetoż teraz synowie słuchajćie mię: á bądźćie pilni powieśći ust mojich. ♣
25 Niechaj śię nie uchylá zá drogámi jey serce twoje: áni śię tułaj po śćieżkách jey. ♣
26 Abowiem wielu zránionych poráziłá: y mocarze wszyscy pozábijáni są od niey. ♣
27 Dom jey jest jáko drogi piekielne/ wiodące do gmáchow śmierći.

Rozdział VIII.

Syn Boży mądrość przedwieczna okrzyk uczyniwszy ná ludźie, opowiáda Boskie spráwy swoje, stworzenie wszystkich rzeczy, istność przedwieczną, władzą y miłość przećiwko ludowi swemu.

1 Azali mądrość a nie woła? y rostropność nie wydawa głosu
2 swego? ♣ Ná wierzchu wysokich miejsc/ przy drodze/ y ná rozstániu
3 drog stoji. ♣ U bram kędy śię chodźi do miástá/ y w weśćiu u drzwi woła
4 mowiąc: ♣ Ná was wołam/ o mężowie/ á głos moj obracam do synow
5 ludzkich. ♣ Zrozumiejćie prostacy ostrożność: á głupi zrozumiejćie sercem. ♣
6 Słuchajćie; bo o wielkich rzeczách będę mowił: á otworzenie
7 warg mojich opowie szczerość. ♣ Záiste prawdę mowią ustá moje: á niezbożność obrzydliwośćią jest
8 wárgom mojim. ♣ Spráwiedliwe są wszystkie słowá ust mojich: niemász w nich nic nieprawego áni przewrotnego.
9 ♣ Wszystkie są práwe rozumnemu/ á uprzejme tym/ ktorzy
10 znájdują umiejętność. ♣ Przyjmićież ćwiczenie moje/ á nie srebro: á umiejętność ráczey, niż złoto wyborne.
11 ♣ Abowiem lepsza b jest mądrość niż perły: tákże wszystkie pożądáne rzeczy/ nie porownáją z nią.
12 ♣ Ja Mądrość mieszkam z rostropnośćią/ y umiejętność ostrożnośći
13 wynájduję. ♣ Bojaźń PAńska jest/ mieć w nienawiśći złe. Ja nienawidzę pychy/ wysokomyślnośći/ y drogi złey/ y ust przewrotnych. ♣
14 Przy mnie jest rádá/ y prawdźiwa mądrość: jam jest rostropność/ á moc jest mojá. ♣
15 Przez mię Krolowie krolują/ y Xiążętá stánowią spráwiedliwość. ♣
16 Przez mię Xiążętá pánują/ y wielmożnymi są wszyscy Sędźiowie źiemie. ♣
17 Ja miłuję te/ ktorzy mię miłują: á ktorzy mię
18 szukáją ráno/ znájdują mię. ♣ Bogáctwo c y sławá przy mnie jest: májętność trwáła y spráwiedliwość. ♣
19 Lepszy jest owoc moj niż złoto/ y niż nakosztowniejsze złoto: á dochody moje lepsze niż srebro wyborne. ♣
20 Prowádzę śćieszką spráwiedliwośći/ pośrzodkiem śćieżek sądu. ♣
21 Abym tym ktorzy mię miłują/ dáłá w dźiedźictwo májętność wieczną/ y skárby ich nápełniłá.

22 PAn mię miał d przy początku drogi swey: przed spráwámi swymi/ przed wszystkimi czásy. ♣
23 Przed wieki e jestem zrządzona/ przed początkiem f, pierwey niż byłá źiemiá. ♣
24 Gdy jeszcze nie było przepáśći/ zpłodzonám jest: gdy jeszcze nie było źrzodeł opływájących wodámi. ♣
25 Pierwey niż gory záłożone były/ niż były págorki/ zpłodzonam jest. ♣
26 Jeszcze był nie uczynił źiemie/ y rownin/ áni początku prochu okręgu źiemskiego. ♣
27 Gdy gotował niebiosá támem byłá: gdy rozmierzał okrągłość nád przepáśćiámi. ♣
28 Gdy utwirdzał obłoki wzgorę/ y umacniał źrzodłá g przepáśći. ♣
29 Gdy zákłádał morzu gránice jego: y wodam áby nie przestępowáły h roskazánia jego: gdy rozmierzał grunty
30 źiemie: ♣ Tedym byłá u niego jáko wychowániec: y byłám ućiechą jego ná káżdy dźień/ gráiąc przed nim
31 ná káżdy czás. ♣ Gram ná okręgu źiemie jego: á roskoszy moje/ mieszkáć z Syny ludzkimi.

32 Słuchajćież mię tedy teraz Synowie: ábowiem błogosłáwieni/ ktorzy i strzegą drog mojich. ♣
33 Słuchajćie ćwiczenia: nábądźćie rozumu/ á nie cofájćie śię. ♣
34 Błogosłáwiony człowiek ktory mię słucha/ czując u wrot mojich ná káżdy dźień/

b Przyp. ... 17.
a Przyp. ... 20.
b Job. 8.15 Psalm 9.11. Przyp. ... 14. 5. 16. 6.
c Przyp. 3. 16.
d Mądr. 9. 9. Jan. 1.1.
e H. Pomázána.
f Syrác. 24.14.
g 1 Moj. 7. 11.
h Job. 38.10. Psalm 104.9.
i Psalm 119.1. 2. y 128. 1. Luk. 11.28.

dźień/

dźień/ á strzegąc podwojow drzwi 35 mojich. ♣ Bo kto mię znájduje/ znájduje żywot/ á otrzymawa łáskę od 36 PAná. ♣ Ale kto grzeszy przećiwko mnie/ krzywdę czyni duszy swojey: Wszyscy ktorzy mię nienawidzą/ miłują śmierć.

ROZDZIAŁ IX.

Od tego rozdźiału 9. áż do 30. Mędrzec niemal w káżdym wierszu, nowe rzeczy y náuki podawa.

1 MAdrość zbudowáłá dom swoj: y wyćiosáłá śiedm słupow 2 swojich. ♣ Pobiłá bydło swoje: roztworzyłá wino swoje/ y stoł swoj 3 przygotowáłá. ♣ A rozesłáłá dźiewecżki swoje: woła ná wierzchách naywyższych miejsc w mieśćie/ *mowiąc*: 4 ♣ Ktokolwiek jest prostakiem/ wstąp sám: *á* do głupich mowi: ♣ 5 Podźćie/ jedzćie chleb moj/ y pijćie wino ktorem roztworzyłá. ♣ 6 Opuśććie prostotę/ á będźiećie żyli: á chodźćie drogą rostropnośći.

7 KTo strofuje naśmiewcę/ odnośi hánbę: á kto strofuje niezbożniká/ *odnośi* zelżywość. ♣ 8 Nie strofuj naśmiewcę/ ábyć ię nie miał w nienawiśći: strofuj mądrego/ á będźie 9 ćię miłował. ♣ Uczyń to mądremu/ á mędrszym będźie: náucz spráwiedliwego/ á będźie umiejętniejszym.

10 POczątek a mądrośći *jest* bojáźń PAńska: á umiejętność świętych *jest* rozum.

11 BO przez mię rozmnożą b śię dni twoje/ y przedłużąć śię látá żywota. ♣ 12 Będźieszli mądrym/ sobie będźiesz mądrym: á jeśli naśmiewcą; ty sam szkodę odniesiesz.

13 NIewiástá głupia/ świegotliwa c *jest*: prostaczká/ y nic nie 14 umiejąca. ♣ A śiedźi u drzwi domu swego/ ná stołku ná miejscách 15 wysokich/ w mieśćie: ♣ Aby wołáłá ná idące drogą/ ktorzy prosto idą 16 śćieszkámi swymi/ *mowiąc*: ♣ Ktokolwiek jest prostakiem wstąp sám: á do głupiego mowi: ♣ 17 Wody kradźione d słodsze są: á chleb pokątny e smáczniejszy. ♣ 18 Ale *prostak* nie wie że tám są f umárli: á ći ktorych wezwáłá/ *są* w głębokośćiách grobu.

ROZDZIAŁ X.

1 Przypowieśći Sálomonowe.

SYn mądry a rozwesela Ojcá: ále syn głupi/ smutkiem *jest* 2 mátki swojey. ♣ Nie pomogą skárby b niezbożnośći: ále spráwiedliwość wyrywa od śmierći. ♣ 3 Nie dopuśći PAn łáknąć duszy spráwiedliwego: ále májętność niezbożnikow 4 rozprószy. ♣ Do nędze przywodźi ręká c zdrádliwa: ále ręká prácowita 5 ubogaca. ♣ Kto zbiera lećie/ jest syn rostropny: kto dosypia we żniwá/ 6 jest syn pohánbienia. ♣ Błogosłáwieństwo *jest* nád głową spráwiedliwego: ále ustá bezbożnych/ pokrywáją nieprawość. 7 ♣ Błogosłáwiona jest pámiątká spráwiedliwego: ále imię niezbożnych śmierdźi. ♣ 8 Mądre serce przyjmuje przykazánie: ále głupi/ od warg *swojich* upádnie. 9 ♣ Kto chodźi w szczerośći/ chodźi bezpiecznie: ále kto jest przewrotnym w drogách swojich/ wyjáwion 10 będźie. ♣ Kto mruga d okiem/ przynośi frásunek: ále głupi/ od warg 11 swojich upádnie. ♣ Ustá spráwiedliwego są źrzodłe e żywotá: ále ustá niezbożnikow/ pokrywáją nieprá- 12 wość. ♣ Nienawiść wzbudza swáry: ále miłość wszystkie g przestępstwá pokrywa. 13 ♣ W wárgách rostropnego/ znájduje śię mądrość: ále kij h ná grzbiećie szalonego. 14 ♣ Mądrzy tają umiejętność: ále ustá głupiego/ bliskie upadku. 15 ♣ Májętność bogátego i *jest* miástem jego mocnym/ ále nędzá/ jest ubogich zniszczeniem. 16 ♣ Pracá spráwiedliwego *jest* ku żywotowi: ále dochod niepobożnych *jest* ku grzechowi. 17 ♣ Śćieszka żywotá *idźie*, kto przyjmuje kárność: ále kto gárdźi strofowániem/ 18 w błąd *się* záwodźi. ♣ Kto pokrywa nienawiść wárgámi kłamliwymi/ y kto rozgłasza hánbę/ głupi jest. ♣ 19 Wielomowność nie bywa bez grzechu: ále kto powśćiąga warg swojich/ 20 ostrożny jest. ♣ Srebro wyborne jest język spráwiedliwego: ále serce niezbożnych/ zá nic nie stoji. 21 ♣ Wárgi spráwiedliwego/ wiele ich żywią: ále głupi dla głupstwá umieráją. ♣ 22 Błogosłáwieństwo PAńskie ubogáca: á nie przynośi z sobą utrapienia. 23 ♣ Zá śmiech k sobie ma głupi/ popełnić niecnotę: ále mąż rostre-

a Job. 28.28. Psalm 111. 10. Przyp 1. 7. Syrác. 1. 13.
b Przyp 10.27.
c Przyp 7. 11.
d Przyp 5. 15.
e Przyp 20.17.
f Przyp 2. 18. 74.19.

a Przyp 15.20
b Przyp. 11. 4.
c Przyp 12.24.
d Przyp 6. 13. Syrác. 27.25.
e Przyp 13.14.
f 1 Kor. 13. 4.
g 1 Piot. 4. 8.
h Przyp 20.30.
i Przyp 18.11.
k Przyp 14. 9.

24 pny/ *dzierży* się mądrości. ♣ Czego się boji niezbożnik/ to nań przychodzi: ale czego żądają sprawiedliwi/ *Bog im* dawa. ♣ 25 Jako przeminą l wicher/ *tak* się niepobożni *nie ostoją*: ale sprawiedliwy ma grunt wieczny. ♣ 26 Jako ocet zębom/ y jako dym oczom: tak *jest* leniwy tym/ ktorzy go posyłają. ♣ 27 Bojaźń PAńska m dni przyczynia: ale lata niezbożnego ukrocone bywają. ♣ 28 Oczekawanie sprawiedliwych/ jest wesele: ale nadzieja niezbożnych n zginie. ♣ 29 Droga o PAńska jest mocą szczeremu: ale strachem tym/ ktorzy broją złości. ♣ 30 Sprawiedliwy się na wieki nie poruszy: ale niezbożnicy nie będą mieszkali na ziemi. ♣ 31 Usta sprawiedliwego/ rozmnażają mądrość: ale język przewrotny będzie wycięty. ♣ 32 Wargi sprawiedliwego/ znają co się *Bogu* podoba: ale usta niepobożnych/ *są* przewrotne.

ROZDZIAŁ XI.

1 Waga a fałszywa/ obrzydliwością jest PAnu: ale gwichty sprawiedliwe/ podobają mu się. ♣ 2 Za pychą/ przychodzi b hańba: ale przy pokornych jest c mądrość. ♣ 3 Szczerość ludzi cnotliwych prowadzi d je: ale przewrotność przestępcow/ potraci je. ♣ 4 Nie pomogą e bogactwa w dzień gniewu: ale sprawiedliwość wybawia od śmierci. ♣ 5 Sprawiedliwość uprzejmego/ sprawuje drogę jego: lecz bezbożny/ dla bezbożności swojey upada. ♣ 6 Sprawiedliwość uprzejmych/ wybawia je: ale przewrotni w złościach f pojimani bywają. ♣ 7 Gdy umiera człowiek g niepobożny/ ginie nadzieja *jego*: a oczekawanie mocarzow niszczeje. ♣ 8 Sprawiedliwy z ucisku wybawiony bywa: ale niepobożny przychodzi na miejsce jego. ♣ 9 Obłudnik usty kazi przyjaciela swego: ale sprawiedliwi umiejętnością wybawieni bywają. ♣ 10 Z szczęścia sprawiedliwych/ h miasto się weseli: a gdy giną niezbożni/ bywa radość. ♣ 11 Dla błogosławieństwa sprawiedliwych/ bywa wywyższone miasto: ale dla ust niepobożnych/ bywa wywrocone. ♣ 12 Głupi gardzi bliźnim swym: ale mąż rostropny milczy. ♣ 13 Obmowca obchodząc/ objawia tajemnice: ale kto *jest* wiernego serca/ taji *zwierzoney* rzeczy. ♣ 14 Gdzie niemasz dostateczney rady/ lud upada: ale gdzie i wiele rajcow/ tam jest wybawienie. ♣ 15 Barzo sobie szkodzi/ kto k za obcego rzeczy: ale kto się chroni rękojemstwa/ bezpieczen jest. ♣ 16 Niewiasta uczciwa dostępuje sławy: a mocarze/ mają bogactwo. ♣ 17 Człowiek uczynny/ dobrze czyni duszy swey: ale okrutnik trapi ciało swoje. ♣ 18 Niezbożnik czyni dzieło omylne: ale kto sieje sprawiedliwość/ *ma* zapłatę trwałą. ♣ 19 Jako sprawiedliwość *jest* ku żywotowi: tak/ kto naśladuje złości *bliski jest* śmierci. ♣ 20 Obrzydliwością są PAnu przewrotni sercem: ale mu się podobają ktorzy żyją bez zmazy. ♣ 21 Złośnik l choć sobie *inne* na pomoc weźmie/ pomsty nie ujdzie: ale nasienie sprawiedliwych/ zachowane będzie. ♣ 22 Niewiasta piękna a głupia/ *jest* jako kolce złote w pysku u świni. ♣ 23 Żądza sprawiedliwych m jest zawżdy ku dobremu: ale oczekawanie niepobożnych/ popędliwość. ♣ 24 Nie jeden n udziela szczodrze/ a wżdy mu przybywa: a *drugi* skąpi więcey niż trzeba/ a wżdy ubożeje. ♣ 25 Człowiek szczodrobliwy/ bywa bogatszy: a kto nasyca o/ sam też będzie nasycony. ♣ 26 Kto zatrzymawa zboże/ tego lud przeklina: ale błogosławieństwo nad głową tego/ ktory je przedawa. ♣ 27 Kto pilnie szuka dobrego/ nabywa przyjaźni: ale kto szuka p złego/ przydzie nań. ♣ 28 Kto ufa w bogactwach swych/ ten upadnie: ale sprawiedliwi jako latorośl q zielenieć się będą. ♣ 29 Kto czyni zamieszanie w domu swojim/ odziedziczy wiatr: a głupi musi służyć mądremu. ♣ 30 Owoc sprawiedliwego/ *jest* drzewo żywota: a kto naucza ludzi/ mądry jest. ♣ 31 Oto/ *jeśli się* sprawiedliwemu na ziemi nadgroda stawa: tedy daleko więcey niezbożnemu r y grzesznikowi.

ROZDZIAŁ XII.

1 Kto miłuje ćwiczenie/ miłuje umiejętność: a kto ma w nienawiści

wiści

l Psalm 1. 4. — m Przyp 9. 11. — n Job. 8. 13.14. ¶ 11.20 Psalm 112. 10. — o Przyp 13. 6. — a 5 Moj. 25.13. Przyp 16.11. 20.10 — b Przyp 16.18. — c Przyp. 15.33. 18.12 — d Przyp 13. 6. — e Przyp. 10. 2. Kazn. 5. 13. Ezech. 7. 19. Sofon. 1. 18. — f Przyp. 5. 22. — g Madr. 5. 15. — h Przyp 28.12.

i Przyp 14.22. — k Przyp. 6. 1. — l Przyp. 16. 5. — m Przyp. 10.28. — n Psalm 112.5. 9. — o H. Odwilża. — p Psalm 7. 17. ¶ 9.16. ¶ 10.2. ¶ 57.7. — q Psalm 1.3.4. ¶ 92.13 — r 1 Piotr 4. 17. 18.

wiści kárność/ głupim jest. 2 ✤ Dobry odnieśie łáskę od PAná: ále mężá ktory złe myśli/ Bog potępi. 3 ✤ Nie zmocni śię człowiek z niezbożnośći: ále korzeń spráwiedliwych/ nie będźie poruszony. 4 ✤ Zoná státeczna/ korona *jest* mężá swego: ále ktora go do háńby przywodźi/ *jest* jáko zgniłość w kośćiách jego. 5 ✤ Myśli spráwiedliwych są práwe: ále rády niepobożnych zdrádliwe. 6 ✤ Słowá niepobożnych czyháją ná krew: ále ustá spráwiedliwych wybáwiáją je. 7 ✤ Niepobożni podwroceni bywáją/ ták/ żeich nie stawa: ále dom spráwiedliwych zostawa. 8 ✤ Z rozumu swego mąż chwalony bywa: ále kto jest przewrotnego sercá wzgárdzony będźie. 9 ✤ Lepszy *jest* b *człowiek* podły/ ktory ma sługę: niżeli chlubny ktoremu nie stawa chlebá. 10 ✤ Spráwiedliwy ma ná pieczy żywot bydlątká swego: ále c serce niepobożnych/ okrutne jest. 11 ✤ Kto spráwuje d źiemię swoję/ chlebem násycony bywa: ále kto náśláduje prożnujących/ głupi jest. 12 ✤ Niepobożny prágnie obrony przećiw nieszczęśćiu: ále korzeń spráwiedliwych dawa *ją*. 13 ✤ W przestępstwie e warg uplątá śię złośnik: ále spráwiedliwy z ućisku wychodźi. 14 ✤ Z owocu ust káżdy f będźie násycony dobrym: á nagrodę *spraw* rąk jego/ 15 Bog mu odda. ✤ Drogá głupiego g *zda śię* prosta przed oczymá jego: ále kto słucha rády/ mądrym jest. 16 ✤ Gniew głupiego záraz poznány bywa: ále ostrożny pokrywa háńbę *swoję*. ✤ 17 Kto mowi h prawdę/ opowiáda spráwiedliwość: ále świádek kłamliwy/ 18 *mowi* zdrádę. ✤ Znájdźie tákowego co mowi *słowá* jáko miecz przerażájące: ále język mądrych *jest* lekárstwem. 19 ✤ Wárgi prawdomowne/ utwirdzone będą ná wieki: ále 20 krotćiuchno *trwa* język kłamliwy. ✤ Zdrádá *jest* w sercu tych/ ktorzy złe myślą: ále ktorzy rádzą do pokoju/ *mają* 21 wesele. ✤ Nie potka spráwiedliwe żadne nieszczęśćie: ále niezbożnicy pełni będą złego. 22 ✤ Obrzydliwośćią *są* PAnu wárgi kłamliwe: ále czyniący prawdę/ podobáją mu śię. ✤ 23 Człowiek ostrożny tái umiejętność: ále serce głupich i wywoływa głup-

a Przyp 11. 9. b Przyp. 13. 7. Syrác. 10.30. c H. Zlitománia d Przyp 28 19. Syrác. 20,30. e Przyp 10.14. y 18.7. f Przyp 13. 2. g Przyp 14.12. y 16.25 h Przyp 14. 5.

24 stwo. ✤ Ręká prácowitych/ będźie pánowáłá: ále zdrádliwa/ będźie 25 dań dawáłá. ✤ Frásunek w sercu człowieczym/ poniża je: ále powieść 26 dobra/ uwesela je. ✤ Zacniejszy jest nád bliźniego swego spráwiedliwy: ále drogá niezbożnych/ záwodźi je. 27 ✤ Nie upiecze chytry obłowu swojego: ále człowiek pilny/ máiętnośći kosztownych *nábędźie*. ✤ 28 Ná śćieżce spráwiedliwośći/ żywot: á ná drodze śćieszki jey/ niemász śmierći.

i Przyp 13.16. y 15.2.

ROZDZIAŁ XIII.

1 SYn mądry *przymuje* ćwiczenie Ojcowskie: ále naśmiewcá ánie słucha strofowánia. 2 ✤ Káżdy b będźie pożywał dobrego z owocu ust swojich: ále duszá przewrotnych/ krzywdy *pożywáć będźie*. 3 ✤ Kto strzeże ust swych/ strzeże duszę swojey: kto *lekkomyślnie* otwiera wárgi swe/ będźie ztárty. 4 ✤ Duszá leniwego żąda/ á nic niema: ále duszá prácowitych/ zbogáći śię. 5 ✤ Słowá kłamliwego/ nienawidźi spráwiedliwy: ále niezbożny stawa śię obrzydliwym y zháńbionym. 6 ✤ Spráwiedliwość strzeże tego d ktory żyje bez zmázy: ále niezbożność podwraca grzesznika. 7 ✤ Znájduje śię táki co śię czynie bogátym/ á nie ma nic: y táki/ co śię czyni ubogim/ choć ma wiele bogactw. 8 ✤ Okup żywotá człowieczego jest bogáctwo jego: ále ubogi nie 9 słucha łájánia. ✤ Swiátłość spráwiedliwych f jásna: ále pochodnia 10 bezbożnych zgáśnie. ✤ Sámá tylko pychá człowiek zwády wszczyna: ále przy tych ktorzy rádę przyjmują/ jest 11 mądrość. ✤ Bogáctwá źle nábyte g umniejszą śię: ále kto je zgromadza 12 ręką *swą*, przyczynia ich. ✤ Nádźieja długa/ watli serce: ále żądość wypełniona/ *jest* drzewem żywotá. ✤ 13 Kto gárdźi słowem *Bożym*, sam sobie szkodźi: ále kto śię boji przykazánia 14 *jego*, odnieśie nagrodę. ✤ Náuká mądrego h jest źrzodłem żywotá/ ku uchronieniu śię śideł śmierći. ✤ 15 Rozum dobry/ dawa łáskę: ále drogá 16 przewrotnych/ jest przykra. ✤ Káżdy ostrożny/ umiejętnie sobie poczyna: ále głupi/ i rozpośćiera głupstwo.

a Przyp. 1. 22. b Przyp 12.14. y 18. 20. c Przyp 21.23. d Przyp 10.29. y 21.3. 4. e Przyp 12. 9. f Przyp 4. 18. g Przyp 10. 2. y 20.21 y 28.20 h Przyp 10.11. y 14.27 i Przyp. 12.23. y 15.2.

17 ✤ Poseł niezbożny upada we złe: ále 18 poseł wierny jest lekárstwem. ✤ Ubostwo y zelżywość/ *przydźie* ná tego/ ktory śię wyłámuje z kárnośći: ále kto przestrzega upominánia/ wysłáwiony będźie. 19 ✤ Zadość wypełniona/ słodka jest duszy: ále odstąpić od złego/ głupim jest obrzydliwośćią. 20 Kto chodźi z mądrymi/ mądrym będźie: ále kto towárzyszy z głupimi/ 21 zstártym będźie. ✤ Nieszczęśćie grzesznikow śćiga; ále spráwiedliwym/ 22 *Bog* dobrym nádgrodźi: ✤ Dobry *człowiek* zostáwia dźiedźictwo Synom Synow *swojich*: ále máiętność grzesznika/ spráwiedliwemu záchowána k bywa. 23 ✤ Obfita żywność ná roli ubogich: á drugi ginie przez nierostropność. 24 ✤ Kto záwśćiąga rozgi l swey/ ma w nienawiśći Syná swego: ále kto go miłuje/ wcżás go karze. 25 ✤ Spráwiedliwy je/ y násyca m duszę swoję: ále żołądek n niezbożnych niedostátek ćierpi.

ROZDZIAŁ XIV.

1 Mądra niewiástá buduje dom swoj: ále go głupia rękámi 2 swymi rozwala. ✤ Kto chodźi a w szczerośći swojey/ boji śię PAná: ále przewrotny w drogách swojich 3 gárdźi nim. ✤ W uśćiech głupiego/ jest rozgá hárdośći: ále wárgi mą4drych/ strzegą ich. ✤ Gdźie niemász wołow/ żłob jest prozny: ále śiłą wołow mnoży śię obfitość zboża. ✤ 5 Swiádek b prawdźiwy/ nie kłama: ále świádek fałszywy/ mowi kłam6stwo. ✤ Naśmiewcá szuka mądrośći/ á nie *znájduje*: ále umiejętność ro7stropnemu *jest* snádna. ✤ Idź precz od oblicza męża głupiego: gdyż nie znajdźiesz *przy nim* warg umieję8tnośći. ✤ Mądrość ostrożnego *jest* rozumieć drogę swoję: ále głupstwo 9 głupich *jest* zdrádá. ✤ Káżdy gupi c nákrywa grzech: á miedzy uprzej10mymi *mieszka* przyjaźń. ✤ Serce *káżdego* uznawa gorzkość duszę swojey: á do wesela jego/ nie przymiesza 11 śię obcy. ✤ Dom niezbożnych zgłádzony będźie: ále przybytek cnotli12wych zákwitnie. ✤ Zda śię pod czás drogá być d prosta człowiekowi: wszákże dokończenie jey/ jest drogá ná 13 śmierć. ✤ Tákże y w śmiechu boleje serce: á koniec wesela *bywa* smutek ✤ 14 Drogámi swymi násyci e śię *człowiek* przewrotnego sercá: ále śię go 15 chroni mąż dobry. ✤ Prostak wierzy káżdemu słowu: ále ostrożny zrozu16miewa postępki swoje. ✤ Mądry śię boji/ y odstępuje od złego: ále głupi 17 dociera y śmiáłym jest. ✤ Porywczy *człowiek* dopuszcza śię głupstwá: á mąż złych myśli/ w nienawiśći by18wa. ✤ Głupstwo prostacy dźiedźiczynie trzymáją: ále ostrożni bywáją 19 koronowáni umiejętnośćią. ✤ Źli śię kłaniáją przed dobrymi: á niepobożni *stoją* u drzwi spráwiedliwego. 20 ✤ Ubogi bywa y u przyjaćielá swego w nienáwiśći: ále wiele jest f 21 tych/ ktorzy bogátego miłują. ✤ Bliźnim swym grzesznik pogardza: ále kto ma litość g nád ubogimi/ błogo22słáwionym jest. ✤ Izali nie błądzą/ ktorzy wymyśláją złe: á miłośierdźie y prawdá należy tym/ ktorzy 23 wymyśláją dobre. ✤ W káżdey pracy *bywa* pożytek: ále *gołe* słowo warg 24 tylko do nędze *służy*. ✤ Bogáctwo mądrych jest korona *ich*: ále głupstwo głupich/ *zostáwa* głupstwem. ✤ 25 Swiádek prawdźiwy wyzwala duszę: ále fałszywy/ kłamstwo mowi. ✤ 26 Kto śię boji PAná/ ma ufánie mocne: á Synowie jego ućieczkę mieć 27 będą. ✤ Bojaźń Páńska/ jest źrzodło h żywotá ku uchronieniu śię śideł 28 śmierći. ✤ W mnostwie ludu/ jest zacność Krolewska: ále w trosze lu29du zniszczenie Hetmáná. ✤ Nie rychły do gniewu/ jest bogáty w rozum: ále porywczy/ pokázuje głupstwo. ✤ 30 Serce zdrowe/ *jest* żywotem ćiáłá: ále zazdrość jest zgniłośćią w kośćiách. 31 ✤ Kto ćiemięży i ubogiego/ urąga Stworzyćielowi jego: ále go cći/ kto ma litość nád ubogim. ✤ 32 Dla złośći swojey wygnány bywa niepobożny: ále spráwiedliwy nádźieję ma k przy śmierći swojey. 33 ✤ W sercu mądrego/ odpoczywa l mądrość: ále wnet poznáć *co jest* w sercu m głupich. ✤ Spráwiedliwość 34 wywyższa narod: ále grzech jest ku pohańbieniu narodow. ✤ Krol łá35skaw bywa ná sługę rostropnego: ále śię gniewa *ná tego*, ktory *mu* háńbę czyni.

k Job. 27.17. l Przyp 23.13. m Psalm 34.11. n H. Brzuch. a Job. 12. 4. b Przyp. 12.17. 2 Moj 23. 1. c Przyp. 10.23. d Przyp. 12.15.

e Przyp. 11.31. f Przyp. 19. 7. g Psalm 41.2.3 Mátt. 5. 7. h Przyp. 10.11. y 13.14 i Przyp 17. 5. k Mátt. 25.35. l Przyp 12.23. m Przyp 13.16.

Rozdział XV.

1 Odpowiedź łagodna / uśmierza gniew: ále słowá przykre wzruszáją popędliwość. 2 Język mądrych zdobi umiejętność: ále ustá głupich / wywieráją a głupstwo. 3 Ná káżdym miejscu b oczy PAńskie upátruja złe y dobre. 4 Zdrowy język c *jest* drzewo żywotá: ále przewrotność z niego / *jest jáko* zdruzgotánie od wiátru. 5 Głupi gárdźi karániem Ojcá swego: ále kto przyjmuje nápomnienie / stánie śię ostrożnym. 6 W domu spráwiedliwego *jest* dostátek wielki: ále w dochodách niepobożnego / zámięszánie. 7 Wárgi mądrych śieją umiejętność: ále serce głupich nie ták. 8 Ofiárá d niepobożnych *jest* obrzydliwośćią PAnu: *ále* modlitwá szczerych / podoba mu śię. 9 Obrzydliwośćią PAnu jest drogá bezbożnego: ále tego / co idźie zá spráwiedliwośćią / miłuje. 10 Karánie srogie *należy* temu / co opuszcza drogę: á kto ma w nienawiśći kárność / umrze. 11 Piekło e y zátrácenie / *są* przed PAnem: jákoż dálekoż więcey sercá synow ludzkich. 12 Náśmiewcá nie miłuje tego ktory go f karze / áni do mądrych przychodźi. 13 Serce wesołe g uwesela twarz: *ále* dla żáłośći sercá / duch strapiony bywa. 14 Serce rozumne szuka umiejętnośći: ále ustá głupich karmią śię głupstwem. 15 Wszystkie dni ubogiego *są* złe: ále kto jest wesołego sercá / ma gody ustáwiczne. 16 Lepsza jest trochá h w bojáźni PAńskiey / niżeli skarb wielki z kłopotem. 17 Lepszy jest pokarm i z járzyny / gdźie jest miłość: niżeli z karmnego wołu / gdźie jest nienawiść. 18 Mąż gniewliwy k wszczyna swáry: ále nierychły do gniewu uśmierza zwády. 19 Drogá leniwego / jest jáko płot ćierniowy: ále śćieszká szczerych / jest rowna. 20 Syn mądry uwesela l Ojcá: ále głupi człowiek / lekce waży mátkę swoję. 21 Głupstwo *jest* weselem m głupiemu: ále człowiek rostropny prostuje drogę swoję. 22 Gdźie nie máß rády / rozsypują n śię myśli: ále w mnostwie rájcow ostoją śię. 23 Weseli śię człowiek z odpowiedźi ust swojich: bo słowo według czásu wyrzeczone / o jáko jest dobre! 24 Drogá żywotá rozumny *ma* ku gorze: áby śię uchronił piekłá głębokiego. 25 PAn wywroći o dom pysznych: ále wdowy gránice utwirdźi. 26 Myśli złego *są* obrzydliwośćią PAnu: ále powieśći czystych *są* przyjemne. 27 Kto chćiwie náśláduje łákomstwá / zámięszánie czyni w domu swojim: ále kto ma w nienawiśći dáry / będźie żył. 28 Serce spráwiedliwego / przemyśláwa co ma mowić: ále ustá niepobożnych wywieráją złe rzeczy. 29 Dáleki jest PAn od niepobożnych: ále modlitwę spráwiedliwych p wysłuchawa. 30 Swiátłość oczu / uwesela serce: á wieść dobra / tuczy kośći. 31 Ucho ktore słucha kárnośći żywotá / w pośrzodku mądrych mieszkáć będźie. 32 Kto uchodźi ćwiczenia / zániedbywa duszę swojey: ále kto przyjmuje karánie / ma rozum. 33 Bojaźń PAńska *jest* ćwiczenie śię w mądrośći: á sławę / uprzedza q poniżenie.

Rozdział XVI.

1 Człowiek zgotuje a myśl sercá swego: ále od PAná jest odpowiedź językowá. 2 Wszystkie drogi człowiecze zdádzą śię być b czyste przed oczymá jego: ále PAN jest ktory waży c sercá. 3 Włoż ná PAná spráwy d twe / á będą utwirdzone zámysły twoje. 4 PAn dla śiebie sámego wszystko spráwił: náwet y niezbożniká ná dźień zły. 5 Obrzydliwośćią jest PAnu káżdy wyniosłego sercá: *ktory* choć sobie inne ná pomoc weźmie / nie ujdźie pomsty. 6 Miłośierdźiem y prawdą oczyśćiona bywa nieprawość: á w bojáźni PAńskiey odstępujemy od złego. 7 Gdy śię podobáją PAnu drogi człowieká: y nieprzyjaćioły jego do zgody z nim przywodźi. 8 Lepsza jest trochá e z spráwiedliwośćią / niż wiele dochodow niespráwiedliwych. 9 Serce człowiecze rozrządza drogi swe: ále PAn spráwuje kroki jego.

10 Spráwiedliwy rozsądek *jest* w wárgach krolewskich: w sądźie nie błądzą ustá jego. 11 Wagá y

Marginalia: a Przyp. 12.23. y 13.16 | b Job. 34.21. Psalm 33.14. Przyp 5. 21. Jerem. 16.17. y 31.19 Żyd 4. 13. | c Przyp 12.18. y 13.14 | d Przyp 21.27. Esái. 1. 11. y 66.3. Jerem. 6. 20. Amos 5. 21. | e Przyp. 27.20. | f Przyp 1. 22. | g Przyp 17.22. | h Psalm 37.16. Przyp 16. 8. | i Przyp. 17. 1. | k Przyp 29 22. | l Przyp. 10. 1. | m Przyp. 10.23. | n Przyp. 11.14. | o Przyp 2. 21. y 12.7. y 14.11 | p Psalm 10.17. y 34.16 y 145. 18. | q Przyp. 18.12. | a Przyp 19.21. y 20.24 Jerem. 10.23. | b Przyp 21. 2. | c H. Duchy | d Psalm 37. 5. y 55.23 Mátt. 6. 25. Luk. 12.22. 1 Piotr 5. 7. | e Psalm 37.16. Przyp 15.16.

ssale sa ustáwa PAnska : á wszystkie gwichty *spráwiedliwe* worku/ sa záspráwa jego. 12 ✤ Obrzydliwością *jest* krolom czynić niezbożność : bo spráwiedliwością stolicá umocniona bywa. 13 ✤ Przyjemne sa Krolom wárgi spráwiedliwe : á szczerych w mowie miłuja. 14 ✤ Gniew krolewski *jest* postem śmierci : ále mąż mądry ubłaga go. 15 ✤ W jásności twarzy krolewskiey *jest* żywot : á łáská jego / *jest* jáko obłok z deszczem poznym.

16 Daleko lepiey jest nábyć h mądrości / niżeli złotá náczystszego: á nábyć rostropności / lepiey niż srebrá. 17 ✤ Gościniec uprzymych *jest* odstąpić od złego : strzeże duszę swey kto strzeże drogi swojey. 18 ✤ Przed zginieniem i przychodzi pychá : á przed upadkiem wyniosłość duchá. 19 ✤ Lepiey *jest* bydź uniżonego duchá z pokornymi: niżeli dzielić korzyści z pysznymi. 20 ✤ Kto ma wzgląd ná słowá / znájduje dobre : á kto ufa w PAnu/ błogosłáwiony k *jest*. 21 ✤ Kto *jest* mądrego sercá / słynie rozumnym : á słodkość warg przydawa náuki. 22 ✤ Zdroj żywotá *jest* rostropność / tym ktorzy ja mája : ále umiejętność głupich/ jest głupstwem. 23 ✤ Serce mądrego/ rostropnie spráwuje ustá swoje : á wárgámi swymi przydawa náuki. 24 ✤ Powieści wdzięczne sa *jáko* plaster miodu: słodkościa duszy / á lekárstwem kościam. 25 ✤ *Zda* się podczás l drogá być prostá człowiekowi : wszákże dokończenie jey pewna drogá ná śmierć. 26 ✤ Człowiek prácowity prácuje sobie : bo go pobudzája ustá jego. 27 ✤ Człowiek niezbożny wykopywa złe: á w wárgách jego jáko ogień pałájacy. 28 ✤ Mąż przewrotny m rozsiewa zwády: á klateczńik rozłącza przyjacioły. 29 ✤ Mąż okrutny przewabia bliźniego swego : y wprowadza go ná drogę nie dobra. 30 ✤ Kto mruga oczymá swymi/ zmyśla przewrotności: á kto rucha wárgámi swymi/ broji złe. 31 ✤ Korona chwały *jest* sędziwość : znájduje się ná drodze spráwiedliwości. 32 ✤ Lepszy jest nierychły do gniewu / niżeli mocarz : A kto panuje sercu swemu *lepszy jest* niżeli ten 33 co dobył miástá. ✤ Los ná łono rzucája : ále od PAná jest wszystko rozrządzenie jego.

f Przyp. 11. 1. g Przyp 19.12. h Job. 28.15. Psalm 19.11. y 119. 27. Przyp 3. 14. y 8.11. i Przyp 11. 2. k Psalm 2 12. y 34.9. y 125.1 Ezái. 30. 18. Jerem. 17. 7. l Przyp 14.12. m Przyp. 15.18. y 26.21 y 29.22.

ROZDZIAŁ XVII.

1 Lepszy *jest* kęs a suchego *chlebá*, á w pokoju, niżeli pełen dom nábitego bydłá z swarem. 2 ✤ Sługá b rostropny/ będzie pánował nád Synem ktory jest ku hánbie : á miedzy bráćią będzie dzielił dziedzictwo. 3 ✤ Tygiel c srebrá / á piec złotá *doświádcza* : ále PAn d serc doświadcza. 4 ✤ Zły pilnuje warg złośliwych : á kłamcá słucha języká przewrotnego. 5 ✤ Kto się náśmiewa z ubogiego / urąga e Stworzycielowi jego : á kto się ráduje z upadku *czyjego*, nie ujdzie pomsty. 6 ✤ Koroná stárców / *sa* Synowie Synow ich : á ozdobá Synow/ *sa* Ojcowie ich. 7 ✤ Nieprzystoji mowá poważna głupiemu : dopieroż Książęciu ustá kłamliwe. 8 ✤ *Jáko* kámień drogi/ ták bywa dar wdzięczny temu/ ktory go bierze ; do czegokolwiek zmierzy/ zdárzy mu się. 9 ✤ Kto pokrywa przestępstwo / szuka łáski : ále kto wznawia rzeczy/ rozłącza przyjacioły. 10 ✤ Więcey waży gromienie u rostropnego/ niżeli sto plag u głupiego. 11 ✤ Uporny tylko złego szuka / dla czego poseł okrutny będzie nań zesłány. 12 ✤ *Lepiey* człowiekowi/ potkáć się z niedźwiedzica osierociáłą / á niżeli z głupim w głupstwie je°. 13 ✤ Kto oddawa złym f zá dobre / nie wynidzie złe z domu jego. 14 ✤ Kto záczyna zwádę *jest jáko* ten co przekopywa wodę: *przetoż* niż się zwádá rozszerzy zániechaj go. 15 ✤ Kto uspráwiedliwia g niezbożnego/ á winnym czyni spráwiedliwego/ obáj jednáko sa obrzydliwościa PAnu. 16 ✤ Cóż po dostátku w ręku głupiego? *ponieważ* do nábyćia mądrości rozumu nie ma. 17 ✤ Wszelkie° czásu miłuje przyjaciel á w ucisku stawia się jáko brát. 18 ✤ Człowiek głupi dawa rękę/ czyniac rękojemstwo przed twarza przyjaciela swe°. 19 ✤ Kto miłuje zwádę/ miłuje grzech : á kto wynosi ustá swe / szuka upadku. 20 ✤ Przewrotny w sercu nie znájduje dobrego : á kto jest przewrotnego języká / wpádnie we złe. 21 ✤ Kto

a Przyp 15.17. b Syrác. 10 28. c Przyp 27.21. d Jerem. 17.10. e Przyp 14.31. f 5 Moj 32.35. Przyp. 20.22. Rzym 12.17. 1 Tess. 5. 15. 1 Piotr 3. 9. g Przyp 24.24. Ezái. 5. 23.

zpłodźił głupiego / ná smętek swoj / *zpłodźiłgo:* áni śię rozweseli Oćiec nie mądre°. 22 ♣ Serce h wesołe oczerstwia *jáko* lekárstwo: ále duch zfrásowány/wysusza kośći. 23 ♣ Niezbożny potájemnie dar bierze / áby podwroćił śćieżki sądu. 24 ♣ Ná twarzy i rostropnego *znáć* mądrość: ále oczy głupiego *aż* ná kráju źiemie. 25 ♣ Syn głupi / żáłośćią k jest Ojcu swemu / á gorzkośćią rodźićielce swojey. 26 ♣ Záiste nie dobra winowáć spráwiedliwego: ábo żeby Przełożeni kogo dla cnoty bić mieli. 27 ♣ Kto záwśćiąga mowy l swe / jest umiejętnym: drogiego duchá *jest* mąż rozumny. 28 ♣ Gdy głupi milczy/zá mądrego poczytány bywa: *á* ktory zátula wárgi swoje/zá rozumnego.

h Przyp. 15. 13. i Kázn. 2. 14. y 8. 1. k Przyp. 10. 1. y 15. 20 y 19. 13 l Iákob. 1. 19.

Rozdział XVIII.

1 Człowiek swey myśli / szuka tego co mu śię podoba: á w káżdą rzecz wtrąca śię. 2 ♣ Nie kocha śię głupi w rostropnośći / ále w tym co mu objáwia serce jego. 3 ♣ Gdy przychodźi niezbożny / przychodźi też wzgárdá: á z mężem lekkomyślnym urągánie. 4 ♣ Słowá ust mężá *mądrego* są jáko wody głębokie: á źrzodło mądrośći / jáko potok wylewájący. 5 ♣ Nie dobra to/mieć wzgląd ná osobę a niezbożnego: áby był podwrocony spráwiedliwy w sądźie. 6 ♣ Wárgi głupiego zmierzáją do swaru: á ustá jego do bitwy wyzywáją. 7 ♣ Ustá głupiego *są* b upadkiem jego: á wárgi jego / c śidłem duszy jego. 8 ♣ Słowá obmowce d są jáko *słowá* zránionych / á wszákże przenikáją do wnętrznośći żywotá. 9 ♣ Kto niedbáły w spráwách swojich / brátem *jest* utrátniká. 10 ♣ Imię PAńskie *jest* mocna wieżá: spráwiedliwy śię do niey ućiecze/ á wywyższony f będźie. 11 ♣ Máiętność g bogátego/*jest* miástem jego mocnym: á jáko mur wysoki w myśli je°. 12 ♣ Przed upadkiem/ podnośi śię h serce człowiecze: á sławę uprzedza i poniżenie. 13 ♣ Kto odpowiáda k / pierwey niż wysłucha/ głupstwo to je° y zelżywość. 14 ♣ Duch mężá znośi niemoc swoję: ále duchá utrapionego ktoż znieśie? 15 ♣ Serce rozumne nábywa umiejętnośći/ á

a 3 Moj. 19. 13. 5 Moj. 1. 7. y 16. 16 Przyp. 24. 23. b Przyp. 10. 14. y 13. 3. c Przyp. 12. 13. d Przyp. 26. 22. e Psalm. 18. 2. y 91. 2. f I. Obroniony. g Przyp. 10. 15. h Przyp 11. 2. i Przyp 15. 33. k Syrác. 11. 8.

16 ucho mądrych szuka jey. ♣ Dar człowieczy plác mu czyni: y przed wielmożne przywodźi go. 17 ♣ Spráwiedliwym *zda śię* ten/kto pierwszy w spráwie swojey: ále gdy przychodźi bliźni jego / dochodźi go. 18 ♣ Los uśmierza zwády / y miedzy możnymi rozsądek czyni. 19 ♣ Brát krzywdą urážony/ *trudniejszy* nád miásto niedobyte: á swary są jáko zawory u páłácu. 20 ♣ Z owocu ust káżdego/násycon l bywa żywot jego: urodzájem warg swych / będźie násycony. 21 ♣ Smierć y żywot/*jest* w mocy języká: á kto go miłuje/ będźie jadł owoce jego. 22 ♣ Kto ználazł m żonę / ználazł rzecz dobrą: y dostąpił łáski od PAná. 23 ♣ Ubogi pokornie mowi: ále bogáty odpowiáda surowie. 24 ♣ Człowiek ktory ma przyjaćioły/ ma śię obchodźić po przyjaćielsku: poniewasz przyjaćiel bywa przychylniejszy nád brátá.

Rozdział XIX.

1 Lepszy jest ubogi / a ktory chodźi w uprzejmośći swey: niżeli przewrotny w wárgách swojich / ktory jest głupim. 2 ♣ Záiste duszey bez umiejętnośći nie dobrze: á kto jest prętkich nog/ potknie b śię. 3 ♣ Głupstwo człowiecze/ podwraca drogę jego: á *przećie* przećiwko PAnu/zápala śię gniewem serce jego. 4 ♣ Bogáctwá przyczyniáją c wiele przyjaćioł: ále ubogi od przyjaćielá swego odłączony bywa. 5 ♣ Fałszywy świadek d nie będźie bez pomsty: á *kto* mowi kłamstwo/nie ujdźie. 6 ♣ Wiele śię ich umiżą przed Kśiążęćiem: á káżdy jest przyjaćielem mężowi szczodremu. 7 ♣ Wszyscy bráćia ubogiego e nienawidzą go: dáleko wiecey *inni* przyjaćiele jego / oddaláją śię od niego: woła zá nimi/á niemász ich. 8 ♣ Nábywa rozumu / kto miłuje duszę swoję: á strzeże rostropnośći / áby ználazł co dobrego. 9 ♣ Swiádek fałszywy nie będźie bez pomsty: á kto mowi kłamstwo/zginie. 10 ♣ Nie przystoi głupiemu roskosz: áni sludze pánowáć nád Kśiążęty. 11 ♣ Rozum człowieczy záwśćiąga gniew jego: á ozdobą jego *jest* mijáć przestępstwo. 12 ♣ Zápálczywość Krolewska jest

l Przyp 12. 14. y 13. 2. m Przyp 19. 14. a Przyp. 28. 6. b H. Grzeszy. c Przyp 14. 20. d 5 Moj 19. 19. Przyp 21. 28. e Przyp 14. 20.

jáko ryk [f] lwiećiá: Ale łáſká [g] jego / 13 jeſt jáko roſá ná trawie. ✠ Syn [h] głupi / jeſt utrapieniem Ojcu ſwemu: A żoná i ſwarliwa / jeſt jáko uſtáwiczne kápánie *przez dách*. ✠ 14 Dom y máiętność dźiedźictwem *przypada* po rodźicách: ále [k] żoná 15 roſtropna jeſt od PAná. ✠ Leniſtwo przywodźi [l] twárdy ſen: á duſzá gnuśna 16 będźie łáknęłá. ✠ Kto ſtrzeże [m] przykazánia / ſtrzeże duſze ſwojey. *ále* kto gárdźi drogámi ſwymi / zginie. 17 ✠ PAnu pożycza / kto ma litość nád ubogim: á on mu zá dobrodźiej- 18 ſtwo je⁰ odda. ✠ Karz Syná [n] ſwego / poki *o nim* nádźieją: á *zábiegá-jąc* zginieniu jego / niech mu nie fol- 19 guje duſzá twojá. ✠ Wielki gniew okázuj kiedy odpuſzczaſz karánie: *grożąc mu, ponieważ* odpuſzczaſz / że po- 20 tym ſrożey karáć będźieſz. ✠ Słuchaj rády / á przyjmuj kárność / ábyś 21 kiedykolwiek był mądrym. ✠ Wiele jeſt myśli w ſercu człowieczym: ále 22 rádá [o] PAńſka / tá śię oſtoji. ✠ Pożądána rzecż człowiekowi / dobroczynność jego: ále lepſzy jeſt ubogi / 23 niż mąż kłamliwy. ✠ Bojaźń PAńſka *prowádźi* do żywotá: á kto ją ma / w obfitośći mieſzka / y nie potka 24 go nieszczęśćie. ✠ Leniwy [p] kryje rękę ſwą pod pachę / y do uſt ſwych nie 25 podnośi jey. ✠ Bij [q] naśmiewcę / żeby proſtak był oſtrożniejſzym: á roſtropnego ſtrofuj / żeby zrozumiał 26 umiejętność. ✠ Syn wſtyd y hánbę zádawájący / Ojcá gubi / y mátkę 27 wygania. ✠ Synu moj przeſtań ſłucháć náuki / ktoraby ćię odwodźiłá 28 od mow rozumnych. ✠ Swiádek złośliwy pośmiewa śię z ſądu: á uſtá niezbożnych / połykáją niepráwość. 29 ✠ Sądy ſą ná pośmiewce zgotowáne: á guzy ná grzbiet głupich.

ROZDZIAŁ XX.

1 Wino [a] *czyni* pośmiewcę / á napoj mocny zwajcę: przetoż káżdy co śię w nim kocha / nie bywa 2 mądrym. ✠ Strách [b] krolewſki jeſt jáko ryk lwiećiá: kto go rozgniewa grzeſzy przećiwko duſzy ſwojey. ✠ 3 Ućciwa rzecż káżdemu / poprzeſtáć zwády: ále głupim jeſt co śię w nie 4 wdawa. ✠ Dla źimná leniwy nie orze: przetoż żebráć będźie we żniwá / 5 ále nic nie *otrzyma*. ✠ Rádá [b] w ſercu męża jeſt jáko wodá głęboka: jednák mąż rozumny náczerpnie jey. 6 ✠ Wietſza część ludźi / przechwala śię uczynnośćią ſwoją: ále w ſámey rzeczy / ktoż tákiego znajdźie? ✠ 7 Spráwiedliwy chodźi w uprzejmośći ſwojey: błogoſłáwieni ſynowie 8 jego po nim. ✠ Krol śiedząc ná ſtolicy ſądowey / rozgania oczymá ſwy- 9 mi wſzyſtko złe. ✠ Ktoż rzecże: Oczyśćiłem ſerce moje: czyſtym jeſt od 10 grzechu mego? ✠ Dwojáki [d] gwicht y dwojáka miárá / to oboje obrzydli- 11 wośćią jeſt PAnu. ✠ Po zábáwách ſwych poznáne bywa y dźiećię / jeſli 12 czyſty y práwy uczynek jego. ✠ Ucho / ktore [e] ſłyſzy / y oko ktore widźi / 13 PAN to oboje uczynił. ✠ Nie kochaj śię w ſpániu / byś ſnadź nie zubożał: otworz oczy ſwoje / *á* náſy- 14 ćiſz śię chlebem. ✠ Złe *to*, złe *to*, mowi ten co kupuje: á odſzedſzy / álić śię 15 chlubi. ✠ Wárgi umiejętne *ſą* jáko złoto / y obfitość pereł / y koſztowne 16 klenoty. ✠ Weźmi ſzátę tego / ktory ręczył zá [f] obcego: á od tego *ktory ręczył* zá cudzoziemkę / weźmi zaſtá- 17 wę jego. ✠ Smáczny jeſt drugiemu chleb [g] kłamſtwá [h]: ále potym piaſkiem nápełnione będą uſtá jego. ✠ 18 Myśli rádámi utwierdzaj: á wojnę 19 prowadź opátrznie. ✠ Kto objáwia [i] táiemnice / z drádliwie śię obchodźi: przetoż z tymi / ktorzy pochlebiáją wárgámi ſwymi / nie miej towárzy- 20 ſtwá. ✠ Kto złorzeczy [k] Ojcu ſwemu ábo mátce ſwojey / zgáśnie pochodnia jego / w gęſtych ćiemnośćiách / 21 ✠ Dźiedźictwu [l] prętko z początku nábytemu / náoſtátek błogoſłáwić- 22 nie będą. ✠ Nie mow; Oddam [m] złym. Oczekawaj ná PAná / á wybáwi ćię. 23 ✠ Obrzydliwośćią PAnu dwojáki gwicht: á ſzále fałſzywe / nie 24 podobáją mu śię. ✠ Od PAná bywáją ſpráwowáne drogi [n] męża: Ale człowiek / jákoż zrozumie drogę 25 jego? ✠ Pojrzeć rzecż poświęconą / jeſt człowiekowi śidłem: á poślubiwſzy co / tego záś ſzukáć / *jákoby tego* 26 *nijść*. ✠ Krol mądry rozpraſza niezbożne: y przywodźi ná nie pomſtę. ✠ 27 Duſzá ludzka / *jeſt* pochodnia PAńſka:

f Przyp. 0. 2. g Przyp. 6. 15. h Przyp. 5. 20. 17. 25. i Przyp. 7. 15. k Przyp. 8. 22. l Przyp. 7. 15. m Przyp. 21. Łuk. 1. 28. n Przyp. 3. 24. 23. 13. o Job. 3. 13. p Przyp. 6. 15. q Przyp. 1. 11. a Przyp. 9. 12. b Przyp. 8. 4. c Krol. 46.

2 Kron. 6. 36. Job. 14. 4. Psalm. 51. 7. Kázn. 7. 21. 1 Jan. 1. 8. d 5 Moj. 25. 16. Przyp. 11. 1. e 2 Moj. 4. 11. Psalm. 94. 9. f Przyp. 27. 13. g I. Krádźiony. h Przyp. 9. 17. i Przyp. 11. 13. k 2 Moj. 21. 17. 3 Moj. 20. 9. Mátt. 15. 4. l Przyp. 28. 20. m Przyp. 17. 13. 24. 29. Rzym. 12. 17. 1 Teſſal. 5. 15. 1 Piotr. 3. 9. n Psalm. 37. 23.

ſka : ktora doświadcza wſzyſtkich 28 ſkrytośći wnetrznych. ✤ Miłośierdźie y prawdá Krolá ſtrzega : á ſtolicá jego miłośierdźiem wſpárta bywa. 29 ✤ Ozdobá młodźieńcow o jeſt śiłá ich : á ſzedźiwość poczciwośćia 30 ſtárcow. ✤ Złemu ſa lekárſtwem śinośći ran : y rázy przenikájace do wnetrznośći żywotá jego.

Rozdział XXI.

1 SErce Krolewſkie jeſt w rece PAńſkiey / jáko potoki wod : 2 kedy chce/nákłoni je. ✤ Wſzelka drogá człowieká proſta jeſt a przed oczymá jego : ále PAn jeſt ktory ſercá 3 waży. ✤ Czynić ſpráwiedliwość y ſad bárźiey śie Pánu podoba/niżeli 4 ofiárá. ✤ Wynioſłość oczu y nádetość ſercá/y oránie niepobożnych/ſa 5 grzechem. ✤ Myśli prácowitego pewne b doſtátki przynoſza: ále káżdego ſkwápliwe° przynoſza pewna nedze. 6 ✤ Zebráne ſkárby jezykiem c kłamliwym ſa márnośćia pomijájaca tych 7 ktorzy ſzukája śmierći. ✤ Drapieſtwo niezbożnych/ potworzy je: bo niechćieli czynić to co było ſpráwiedli- 8 wego. ✤ Mąż ktorego drogá przewrotna/ obcym jeſt: ále ſpráwá czy- 9 ſtego jeſt proſta. ✤ Lepiey jeſt mieſzkáć d w kacie pod dáchem / niżeli z żona ſwárliwa w domu przeſtron- 10 nym. ✤ Duſzá niezbożnego/prágnie złego : á przyjaćiel jego / nie bywa 11 wdźieczny w oczách jego. ✤ Gdy karzą e naśmiewce / proſtak medrſzym bywa : á gdy roſtropnie poſtepuja z madrym/przyjmuje náuke. ✤ 12 Bog dawa przeſtroge ſpráwiedliwemu / ná domie niezbożniká : ktory podwraca niezbożne dla złośći ich. 13 ✤ Kto zátula ucho ſwe ná wołánie ubogiego / y on ſam bedźie wołał / á 14 nie bedźie wyſłuchány. ✤ Dar potájemnie dány, uśmierza zápálczywość y upominek w zánádrá włożony, 15 gniew wielki uſpokaja. ✤ Rádość śie mnoży ſpráwiedliwemu/ gdy śie ſad odpráwuje : ále ſtrách tym / ktorzy 16 czynia niepráwość. ✤ Człowiek bładzacy z drogi madrośći / w zebrániu umárłych odpoczywáć bedźie. ✤ 17 Mąż ktory dobra myśl miłuje / ſtawa śie ubogim : á kto miłuje wino 18 y olejki/nie zbogáći śie. ✤ Niezbożnik bedźie okupem f zá ſpráwiedliwego: á zá uprzyjmie/ przewrotnik. 19 ✤ Lepiej mieſzkáć g w źiemi puſtey/ niż z żona ſwarliwa y gniewliwa. 20 ✤ Skarb pożadány y olej ſa w przybytku madrego : ále głupi człowiek pożera go. 21 ✤ Kto náśláduje ſpráwiedliwośći y miłośierdźia / znájduje żywot / ſpráwiedliwość / y 22 ſławe. ✤ Madry ubiega miáſto mocarzow: á burzy potege ufnośći ich. 23 ✤ Kto ſtrzeże uſt ſwojich / y jezyká ſwego / ſtrzeże od ućiſkow duſze 24 ſwojey. ✤ Hárdego y pyſznego imie/ jeſt naśmiewcá : ktory wſzyſtko po- 25 niewoli y z pycha czyni. ✤ Leniwe° żadość zábija : bo rece jego robić 26 niechca. ✤ Káżdego dniá pała pożadliwośćia : ále ſpráwiedliwy h u- 27 dźiela/á nie ſzczedźi. ✤ Ofiáránie i pobożnych jeſt i obrzydliwośćia : á dopieroż gdyby ja w grzechu ofiá- 28 rował. ✤ Swiádek fałſzywy k zági- nie : ále mąż dobry to co ſłyſzy [illegible]- 29 tecznie mowić bedźie. ✤ Mąż niezbożny zátwardza twarz ſwoje : ále uprzyjmy ſam ſpráwuje droge ſwoje. 30 ✤ Niemáſz madrośći/áni rozumu á- 31 ni rády przećiwko PAnu. ✤ Koniá gotuja l ná dźień bitwy: ále od PAná jeſt wybáwienie.

Rozdział XXII.

1 LEpſze jeſt dobre a imie / niż bogáctwá wielkie : á przyjaźń lepſza / 2 niż śrebro y złoto. ✤ Bogáty y ubogi b potkáli śie z ſoba: ále PAn jeſt 3 obudwu Stworzyćielem. ✤ Oſtrożny widzac c złe / ukrywá śie: ále proſtacy w proſt idac/ wpadája w ſzkode. 4 ✤ Pokory y bojáźni PAńſkiey nadgroda jeſt bogáctwo / y ſławá / y ży- 5 wot. ✤ Ciernie y śidłá ſa ná drodze przewrotnego : kto ſtrzeże duſze ſwey 6 oddala śie od nich. ✤ Cwicz młodego według potrzeby drogi jego : bo gdy śie zſtárzeje/nie odſtapi od niey. 7 ✤ Bogáty nád ubogimi pánuje : ále ten co pożycza/ ſługa bywa tego/ 8 ktory mu pożycza. ✤ Kto śieje d niepráwość / żać bedźie utrapienie : 9 á rozgá gniewu jego uſtánie. ✤ Oko dobrotliwe/ toć e bedźie ubłogoſłáwione : bo udźiela chlebá ſwego u-

o Przyp. 16. 31. a Przyp. 16. 2. b Przyp. 10. 4. y 13.4. c Przyp 10.2.4 y 13.11 d Przyp 25.24. e Przyp. 19.25.

f Przyp. 11. 8. g Przyp. 25.24. h Psalm 37.26. i Przyp 15. 8. Ezái. 1. 13. Jerem. 6. 20. Amos. 5. 21. k Przyp. 19.5.9 l Psalm 33.17. a Kázn. 7. 1. b Przyp 29.13. c Przyp. 27.12. d Job. 4. 8. Ozé. 10.13. Syrác. 31.27. e 2 Kor. 9. 6.

10 bogiemu. ♣ Wyrzuć naśmiewcę/ á ustánie zwádá: owszem uspokoji się 11 swar y pohánbienie. ♣ Kto miłuje czystość sercá/ á jest wdźięczność w wárgách jego/ temu Krol przyjaćielem będźie. 12 ♣ Oczy Páńskie strzegą umiejętnośći: ále przedśięwźięćia przewrotnego podwraca. ♣ 13 Leniwiec mowi: g Lew ná dworze: 14 w pośrzod ulice bym był zábit. ♣ Usta obcych *niewiast, są* doł h głęboki: ná kogo się PAn gniewa/ wpádnie 15 tám. ♣ Głupstwo przywiązáne jest do sercá młodego: ále i rozgá kárnośći oddali je od niego. 16 ♣ Kto ćiemięży k ubogiego/ áby sobie przysporzył: *tákże* kto dawa bogátemu/ pewnie zuboźeje.

17 Nákłon uchá twego/ á słuchaj słow mądrych: á serce twoje 18 przyłoż ku náuce mojey. ♣ Boć to będźie ućiecha/ gdy je záchowasz w sercu twojim: *gdy* będą społem zporządzone w wárgách twojich: 19 ♣ Aby było w Pánu ufánie twoje: oznájmuję ć to dźiś/ á ty ták *czyń.* 20 ♣ Izalim ći nie nápisał známienitych rzeczy/ 21 z strony rad y umiejętnośći? ♣ Abym ći do wiádomośći podał pewność powieśći prawdźiwych: ábyś umiał odnośić słowá prawdy/ tym ktorzy ćię posłáli. 22 ♣ Nie odźieraj l nędznego/ przeto/ że nędzny jest: áni ubogiego w bramie ućiskaj: 23 ♣ Abowiem PAn się podejmie spráwy ich: y wydrze dusze tym ktorzy im wydźierá-ją. 24 ♣ Nie bądź przyjaćielem gniewliwemu: á z mężem popędliwym nie 25 obcuj. ♣ Byś snadź nieprzywykł śćieżkam jego: á nie włożył śidłá ná 26 duszę swoję. ♣ Nie bywaj miedzy tymi ktorzy ręczą: áni miedzy rękojmiámi zá długi. 27 ♣ *Bo* jeslibyś nie miał czym zápłáćić: przeczżeby *kto* miał bráć pośćiel twoję pod tobą? 28 ♣ Nie przenoś stárey m gránice/ 29 ktorą uczynili Ojcowie twoji. ♣ Widźiałżeś męża rátszego w spráwách swojich? *Tákowyć* przed Krolmi stawa/ *á* nie stawa przed podłymi.

ROZDZIAŁ XXIII.

1 Gdy śiedźiesz ábyś jadł z pánem uważaj pilnie kto a jest przed 2 tobą. ♣ Ináczey wrázilbyś noż w gárdło swoje/ jeslibyś był chćiwy 3 pokármu. ♣ Nie prágni łákoći jego: 4 bo są pokármem obłudnym. ♣ Nie stáraj się/ ábyś się zbogáćił: Owszem zániechaj opátrznośći twojey. 5 ♣ Y miałżebyś obroćić oczy twoje ná bogáctwo/ ktore prętko niszczeje? bo sobie uczyni skrzydłá podobne orłim/ y ulećí do niebá.

6 Nie jedz chlebá człowieká zazdrośćiwego: á nie żądaj łákoćijego. 7 ♣ Abowiem jáko on *ćiebie* waży w myśli swey/ ták ty *waż* pokarm jego: mowić; Jedz y pij: ále 8 serce jego nie jest z tobą. ♣ Sztuczki twoje ktoreś zjadł zwroćisz: á utrá-ćisz 9 wdźięczne słowá twoje. ♣ Przed głupim nie mow: ábowiem wzgárdźi rostropnośćią powieśći twojich. 10 ♣ Nie przenoś gránice b stárey: á ná 11 rolá śirotek nie wchodź. ♣ Bo obrońcá ich/ mocny: onći się podejmuje 12 spráwy c ich przećiwko tobie. ♣ Obroć do náuki serce twoje/ á uszy twoje 13 je do powieśći umiejętnośći. ♣ Nie odejmuj od młodego kárnośći: *bo* jesli go ubijesz d rozgą/ nie umrze. ♣ 14 Ty go bij rozgą/ á duszę jego z piekłá 15 wyrwiesz. ♣ Synu moj/ będźieli e mądre serce twoje/ będźie się weseliło 16 serce moje/ serce moje wemnie. ♣ Y rozweselą się nerki moje/ gdy będą mowiły wárgi twoje co jest práwego. 17 ♣ Niech nie zájrzy f serce twoje grzesznikom: ále rácżey *chodź* w bo-18 jáźni Páńskiey ná káżdy dźień. ♣ Bo iż jest g záplátá/ przeto nádźieja twojá nie będźie wykorzeniona. ♣ 19 Słuchaj Synu moj/ á bądź mądry y náwiedź ná drogę serce twoje. ♣ 20 Niebywaj miedzy h pijánicámi winá/ áni miedzy żárłokámi mięsá: ♣ 21 Boć pijánicá/ y żárłok zuboźeje: á ospáły w łátách chodźić będźie. 22 ♣ Słuchaj Ojcá i twego/ ktory ćię spłodźił: á niepogardzaj mátką twoją 23 gdy się zstárzeje. ♣ Kupuj prawdę/ á nie przedawaj *jey: kupuj* mądrość 24 umiejętność y rozum. ♣ Bárzo się uráduje Ociec k spráwiedliwego: á kto spłodźił mądrego/ weseli się z 25 niego. ♣ Niech się *tedy* weseli Ociec twoj/ y mátká twoja: y niech się rozráduje rodźićielká twojá. 26 ♣ Synu moj/ daj mi serce twoje: á oczy two-

je

f Psalm. 101.6. g Przyp. 26.13. h Przyp 2.16. y 5.3. y 7.5. y 23.27 i Przyp. 13.24. y 19.18 y 23.14 y 29.15 k Przyp 14.31. y 17.5. l Zách. 7.10. m 5 Mojż 19.14. y 27.17 y 23.10 a 1. Co jest.

b Przyp. 22.28. c Przyp. 22.23. d Przyp 13.24. y 19.18 y 22.15 y 29.15 e Przyp. 10.1. f Psalm 37.1. y 73.3. Przyp. 24.1. g Przyp. 24.14. h Rzym. 13.13. Efez. 5.18. i Przyp. 1.8. k Przyp. 10.1. y 15.20

27 je niechaj ſtrzegą dróg mojich. ✤ Bo nierządnicá jeſt dół głęboki: á cudza żoná jeſt ſtudnia ćiáſna. 28 ✤ Oná też jáko zbójcá záſadzki czyni: á zuchwálce miedzy ludźmi rozmnaża. 29 ✤ Komu biádá? Komu nieſtety? Komu zwády? Komu krzyk? komu rány dáremne? Komu zápalenie oczu? 30 ✤ Tym/ ktorzy śiadáją ná winie z tym / ktorzy chodzą ſzukájąc przyprawnego winá. 31 ✤ Nie zápátruj śię ná wino gdy śię rumieni/ y gdy wydawa w kubku m kolor ſwoje: 32 á proſto wyſkákuje. ✤ Bo ná koniec jáko wąż ukąśi: á jáko żmijá uſzczknie. 33 ✤ Oczy twoje/ pátrząc będą ná cudze żony: á ſerce twe będźie mowiło przewrotnośći. 34 ✤ Y będźieſz jáko ten/ ktory leży w pośrzod morzá: á jáko ten ktory ſpi ná wierzchu máſztu. 35 ✤ *Rzeczeſz*; Ubito mię/ á nieſtękałem: potłuczono mię / á nie czułem. Gdy ocucę/ udam śię záś do tego.

ROZDZIAŁ XXIV.

1 NIe náśláduj a ludźi złych/ áni 2 żądaj przebywáć z nimi. ✤ Abowiem b ſerce ich / myśli o drapieſtwie: á wárgi ich mowią o ućiśnieniu. 3 ✤ Mądrośćią bywa dom zbudowány: á roſtropnośćią umocniony. 4 ✤ Záiſte/ przez umiejętność komory nápełnione bywáją wſzelákimi bogáctwy koſztownymi y wdźięcznymi. 5 ✤ Człowiek mądry/ mocny jeſt: á mąż umiejętny/ przydawa śiły: 6 ✤ Abowiem przez mądrą rádę c zwiedźieſz bitwę: á wybáwienie / przez mnoſtwo rájcow *mieć będźieſz*. 7 ✤ Wyſokie ſą d głupiemu mądrośći: w bramie nie otworzy uſt ſwojich. 8 ✤ Kto myśli źle czynić/ te° złośliwym zwáć będą. 9 ✤ Zła myśl głupiego / *jeſt* grzechem: á pośmiewcá/ jeſt obrzydliwośćią ludzką. 10 ✤ Jeśli będźieſz gnuśnym: *tedy* w dźień ućiſku/ ſłába będźie śiłá twojá. 11 ✤ Wybawiaj pojimáne e ná śmierć: á od tych ktorzy idą ná ſtrácenie / nie odrzucaj śię. 12 ✤ Jeśli rzeczeſz; Oto ſmy o tym nie wiedźieli: Izali ten ktory waży ſercá/ nie rozumie? á ten ktory ſtrzeże duſze twojey/ nie rozeczná? y nie odda człowiekowi f według

13 uczynkow jego: ✤ Jedz miod Synu moj/ bo dobry: y pláſtr ſłodki podniebieniu twemu. 14 ✤ Ták umiejętność mądrośći duſzy twojey / jeſliże ją znajdźieſz: onác będźie g nadgrodá / á nádźieja twojá nie będźie wyćiętá. 15 ✤ Nieczyń záſadzki niezbożniku/ ná przybytek ſpráwiedliwego: á nie przekáżaj odpoczynienia jego: 16 ✤ Bo choć śiedm kroć upada ſpráwiedliwy / przećię záś powſtawá: ále niezbożni wpádną w nieſzczęśćie. 17 ✤ Gdy upádnie h nieprzyjaćiel twoj/ nie ćieſz śię: y gdy śię potknie / niech śię nie ráduje 18 ſerce twoje. ✤ Aby snadź nie ujrzał PAN / á nie podobáłoby śię to w oczách jego: y odwroćiłby od niego 19 gniew ſwoj *ná ń*. ✤ Nie gniewaj śię i dla złośnikow/ áni śię udawaj 20 zá niepobożnymi. ✤ Boć nie weźmie złośnik nadgrody: pochodnia k niepobożnych zgáśnie. 21 ✤ Synu moj boj śię PAná/ y Krolá: á z nieſtátecznymi nie mieſzaj śię. 22 ✤ Boć znagłá powſtánie zginienie ich: á upadek obudwu ktoż wie?

23 TOć też mądrym *należy*. Wzgląd mieć l ná oſobę w ſądźie/ 24 nie dobra. ✤ Tego ktory mowi niepobożnemu; Jeſteś m ſpráwiedliwy będą ludźie przeklináć: á narodowie 25 śię nim brzydźić będą. ✤ Ale ktorzy go karzą / ſzczęśliwi będą: á przydźie ná nie błogoſłáwieńſtwo *káżdego* 26 dobrego. ✤ Pocáłują wárgi tego/ 27 co mowi ſłowá prawdźiwe. ✤ Rozrządź ná polu robotę twoję/ á ſpráwuj pilnie rolą ſwoję: á potym będźieſz 28 budował dom twoj. ✤ Nie bądź świádkiem lekkomyślnym przećiw bliźniemu ſwemu: áni czyń łágodnych namow wárgámi ſwymi. ✤ 29 Nie mow; Jáko mi n uczynił / *ták* mu uczynię: oddam mężowi temu / 30 według uczynku jego. ✤ Szedłem przez pole mężá leniwego: á przez 31 winnicę człowieká głupie°. ✤ A oto poroſłá wſzędy oſtę/ pokrzywy wſzyſtko pokryły: á płot kámienny jey 32 rozwálił śię. ✤ To ja ujrzawſzy/ złożyłem *to* do ſercá mego: *á* widząc *to*, 33 wźiąłem to ku przeſtrodze. ✤ Troche śię o prześpiſz / troche podrzemieſz / troche złożyſz ręce / ábyś odpoczywał.

Marginalia: l Przyp 22.14. — m H. *oko ſwoje.* — a Pſalm 37. 1. Przyp. 23.17. — b Pſalm 10. 7. Przyp. 1. 11. — c Przyp 11.14. y15.22 y20.18 — d Przyp. 14. 6. — e Pſalm 82. 4. — f Job. 34.11. Pſalm 62.13. Jerem 32.19. Rzym 2. 6. Objáw 22.12. — g Przyp 23.18. — h Przyp 17. 5. Job. 31.29. — i Pſalm 37. 1. — k Przyp 13. 19. — l 2Moj 23. 8. 3Moj 19.15. 5Moj 16.19. Przyp 18. 5. y28.21 Ián. 7. 24. — m Przyp 17.15. Ezái. 5. 23. — n Rzym 12.19. — o Przyp 6. 10.

10 bogiemu. ✤ Wyrzuć naśmiewcę/ á ustánie zwádá: owszem uspokoji śię swar y pohańbienie. 11 ✤ Kto miłuje f czystość sercá / á jest wdźięczność w wárgách jego/ temu Krol przyjaćielem będźie. 12 ✤ Oczy Páńskie strzegą umiejętności : ále przedśięwźięćia przewrotnego podwraca. ✤ 13 Leniwiec mowi: g Lew ná dworze: w pośrzod ulice bym był zábit. 14 ✤ Ustá obcych niewiast/ są doł h głęboki: ná kogo śię PAn gniewa / wpádnie 15 tám. ✤ Głupstwo przywiązáne jest do sercá młodego: ále i rozgá kárności 16 oddali je od niego. ✤ Kto ćiemięży k ubogiego / áby sobie przysporzył: tákże kto dawa bogátemu/ pewnie zubożeje.

17 NAkłon uchá twego / á słuchaj słow mądrych: á serce twoje 18 przyłoż ku náuce mojey. ✤ Boć to będźie ućiechą/ gdy je záchowasz w sercu twojim: gdy będą społem zgorządzone w wárgách twojich: 19 ✤ Aby było w PAnu ufánie twoje: oznájmuję 20 ć to dźiś/ á ty ták czyń. ✤ Izalim ći nie nápisał známienitych rzeczy/ 21 zstrony rad y umiejętności? ✤ Abym ći do wiádomośći podał pewność powieśći prawdźiwych: ábyś umiał odnośić słowá prawdy/ tym ktorzy ćię posłáli. 22 ✤ Nie odźieraj l nędznego/ przeto/ że nędzny jest: áni ubogiego 23 w bramie ućiskaj: ✤ Abowiem PAn śię podejmie spráwy ich: y wydrze duszę tym ktorzy im wydźierá24 ją. ✤ Nie bądź przyjaćielem gniewliwemu: á z mężem popędliwym nie 25 obcuj. ✤ Byś snadź nieprzywykł śćieszkam jego: á nie włożył śidłá ná 26 duszę swoję. ✤ Nie bywaj miedzy tymi ktorzy ręczą: áni miedzy rękojmiámi 27 zá długi. ✤ Bo jeślibyś nie miał czym zápłáćić: przeczżeby kto miał bráć pośćiel twoję pod tobą? 28 ✤ Nie przenoś stárey m gránice/ 29 ktorą uczynili Ojcowie twoji. ✤ Widźiałżeś mężá rączego w spráwách swojich? Tákowyć przed Krolmi stawa / á nie stawa przed podłymi.

ROZDZIAŁ XXIII.

1 GDy śiedźiesz ábyś jadł z pánem uważaj pilnie kto a jest przed 2 tobą. ✤ Ináczey wrażiłbyś noż w gárdło swoje / jeślibyś był chćiwy 3 pokármu. ✤ Nie prágni łákoći jego: 4 bo są pokármem obłudnymi. ✤ Nie stáraj śię / ábyś śię zbogáćił: Owszem zániechaj opátrzności two5 jey. ✤ Y miałżebyś obroćić oczy twoje ná bogáctwo/ ktore prętko niszczeje? bo sobie uczyni skrzydłá podobne orłim/ y ulećí do niebá.

6 NIe jedz chlebá człowieká zazdrośćiwego: á nie żądaj łákoći 7 jego. ✤ Abowiem jáko on ćiebie waży w myśli swey/ ták ty waż pokarmi jego: mowić; Jedz y pij: ále 8 serce jego nie jest z tobą. ✤ Sztuczki twoje ktoraś zjadł zwroćisz: á utrá9 ćisz wdźięczne słowá twoje. ✤ Przed głupim nie mow: ábowiem wzgárdźi rostropnośćią powieśći twojich. 10 ✤ Nie przenoś gránice b stárey: á ná 11 rolą śirotek nie wchodź. ✤ Bo obrońcá ich/ mocny: onći śię podejmuje 12 spráwy c ich przećiwko tobie. ✤ Obroć do náuki serce twoje/ á uszy two13 je do powieśći umiejętności. ✤ Nie odejmuj od młodego kárności: bo jeśli go ubijesz d rozgą / nie umrze. ✤ 14 Ty go bij rozgą/ á duszę jego z piekłá 15 wyrwiesz. ✤ Synu moj/ będźieli e mądre serce twoje / będźie śię weseliło 16 serce moje/ serce moje wemnie. ✤ Y rozweselą śię nerki moje / gdy będą mowiły wárgi twoje co jest práwe17 go. ✤ Niech nie zájrzy f serce twoje grzesznikom: ále rácżey chodź w bo18 jáźni Páńskiey ná káżdy dźień. ✤ Bo iż jest g zapłátá / przeto nádźieja twojá nie będźie wykorzeniona. ✤ 19 Słuchaj Synu moj / á bądź mądry y nawiedź ná drogę serce twoje. ✤ 20 Niebywaj miedzy h pijánicámi winá/ áni miedzy żarłokámi mięsá: ✤ 21 Boć pijánicá/ y żarłok zubożeje: á o22 spáły w łátách chodźić będźie. ✤ Słuchaj Ojcá i twego/ ktory ćię zpłodźił: á niepogardzaj mátką twoją 23 gdy śię zstárzeje. ✤ Kupuj prawdę/ á nie przedawaj jey: kupuj mądrość 24 umiejętność y rozum. ✤ Barzo śię urąduje Oćiec k spráwiedliwego: á kto zpłodźił mądrego / weseli śię z 25 niego. ✤ Niech śię tedy weseli Oćiec twoj / y mátká twoja: y niech śię ro26 zráduje rodźićielká twojá. ✤ Synu moj/ daj mi serce twoje: á oczy twoje

je

f Psalm. 101.6. g Przyp. 26.13. h Przyp 2.16. y 5.3. y 7.5. y 23.27 i Przyp. 13.24. y 19.18 y 23.14 y 29.15 k Przyp 14.31. y 17.5. l Zách. 7.10. m 5 Moj 19.14. y 27.17 y 23.10 a 1. Co jest.

b Przyp. 22.28. c Przyp. 22.23. d Przyp 13.24. y 19.18 y 22.15 y 29.15 e Przyp. 10.1. f Psalm 37.1. y 73.3. Przyp. 24.1. g Przyp. 24.14. h Rzym. 13.13. Efez. 5.18. i Przyp. 1.8. k Przyp. 10.1. y 15.20

je niechaj strzegą dróg moich. 27 Bo nierządnicá *jest* l dół głęboki; á cudza *żoná jest* studnia ćiásna. 28 Oná też jáko zbójcá zásadzki czyni: á zuchwálce miedzy ludźmi rozmnaża. 29 Komu biádá? Komu niestety? Komu zwády? Komu krzyk? komu rány dáremne? Komu zápalenie oczu? 30 Tym/ktorzy śiadáją ná winie z tym / ktorzy chodzą szukájąc przypráwnego winá. 31 Nie zápátruj śie ná wino gdy śie rumieni/y gdy wydawa w kubku m łonę swoję: 32 á prosto wyskákuje. Bo ná koniec jáko wąż ukąśi: á jáko żmijá uszczknie. 33 Oczy twoje/pátrząc będą ná cudze żony: á serce twe będźie mowiło przewrotnośći. 34 Y będźiesz jáko ten/ktory leży w pośrzód morzá: á jáko ten ktory śpi ná wierzchu masztu. 35 *Rzeczesz*; Ubito mię/ á niestękałem: potłuczono mię / á nie czułem. Gdy ocucę/udam śię záś do tego.

Rozdział XXIV.

1 Nie náśláduj a ludźi złych/ áni żądaj przebywáć z nimi. 2 Abowiem b serce ich / myśli o drapieztwie: á wárgi ich mowią o ućiśnieniu. 3 Mądrośćią bywa dom zbudowány: á rostropnośćią umocniony. 4 Zájiste/przez umiejętność komory nápełnione bywáją wszeláki- mi bogáctwy kosztownymi y wdźięcznymi. 5 Człowiek mądry/ mocny jest: á mąż umiejętny / przydawa śiły: 6 Abowiem przez mądrą rádę c zwiedźiesz bitwę: á wybáwienie / przez mnostwo rájcow *mieć będźiesz*. 7 Wysokie są d głupiemu mądrośći: w bramie nie otworzy ust swojich. 8 Kto myśli źle czynić/te° złośliwym zwáć będą. 9 Zła myśl głupiego / *jest* grzechem: á pośmiewcá/ jest obrzydliwośćią ludzką. 10 Jeśli będźiesz gnuśnym: *tedy* w dźień ućisku/słába będźie śiłá twojá. 11 Wybawiaj pojimáne e ná śmierć: á od tych ktorzy idą ná strácenie / nie odwracaj śię. 12 Jeśli rzeczesz; Otosmy o tym nie wiedźieli: Izali ten ktory wáży sercá/nie rozumie? á ten ktory strzeże duszę twojey/ nie rozezna? y nie odda człowiekowi f według uczynkow jego: 13 Jedz miod Synu moj/bo dobry: y plastr słodki podniebieniu twemu. 14 Ták umiejętność mądrośći duszy twojey / jeśliże ją znajdźiesz: onáć będźie g nadgroda / á nádźiejá twojá nie będźie wyćiętá. 15 Niecżyń zásadzki niezbożniku/ ná przybytek spráwiedliwego: á nie przekażaj odpoczynienia jego: 16 Bo choć śiedm kroć upada spráwiedliwy / przećię záś powstawá: ále niezbożni wpádną w nieszczęśćie. 17 Gdy upádnie h nieprzyjaćiel twoj/ nie ćiesz śie: y gdy śię potknie / niech śię nie ráduje serce twoje. 18 Aby snadź nie ujrzał PAN / á nie podobáłoby śię to w oczách jego: y odwroćiłby od niego gniew swoj *ná ćię*. 19 Nie gniewaj śię i dla złośnikow/ áni śię udawaj zá niepobożnymi. 20 Boć nie weźmie złośnik nadgrody: pochodnia k niepobożnych zgáśnie. 21 Synu moj boj śię PAná/ y Krolá: á z niestátecznymi nie mieszaj śię. 22 Boć znagłá powstánie zginienie ich: á upadek obudwu ktoż wie?

23 Toć też mądrym *należy*. Wzgląd mieć l ná osobę u sądu/ nie dobra. 24 Tego ktory mowi niepobożnemu; Jesteś m spráwiedliwy będą ludźie przeklináć: á narodowie śię nim brzydźić będą. 25 Ale ktorzy go karzą / szczęśliwi będą: á przydźie ná nie błogosłáwieństwo *káżdego* dobrego. 26 Pocáłują wárgi tego/ co mowi słowá prawdźiwe. 27 Rozrządź ná polu robotę twoję/ á spráwuj pilnie rolą swoję: á potym będźiesz budowáł dom twoj. 28 Nie bądź świádkiem lekkomyślnym przećiw bliźniemu swemu: áni czyń łágodnych namow wárgámi swymi. 29 Nie mow; Jáko mi n uczynił / *ták* mu uczynię: oddam mężowi temu / według uczynku jego. 30 Szedłem przez pole męża leniwego: á przez winnicę człowieká głupie°. 31 A oto porosłá wszędy ostę/ pokrzywy wszystko pokryły: á płot kámienny jey rozwálił śię. 32 To ja ujrzawszy/złożyłem *to* do sercá mego: *á* widząc *to*, wźiąłem to ku przestrodze. 33 Trochę śię o przespisz / trochę podrzemiesz / trochę złożysz ręce / ábyś odpoczywał.

Marginalia:
l Przyp 22.14.
m H. oko swoje.
a Psalm 37. 1. Przyp. 23.17.
b Psalm 10. 7. Przyp. 1. 11.
c Przyp 11.14. y15.22 y20.18
d Przyp. 14. 6.
e Psalm 82. 4.
f Job. 34.11. Psalm 62.13. Jerem 32.19. Rzym 2. 6. Objáw 22.12.
g Przyp. 23.18.
h Przyp 17. 5. Job. 31.29.
i Psalm 37. 1.
k Przyp 13. 19.
l 2 Moj 23. 8. 3 Moj 19.15. 5 Moj 16.19. Przyp 18. 5. y28.21 Ján. 7. 24.
m Przyp 17.15. Ezái. 5. 23.
n Rzym 12.19.
o Przyp 6. 10.

34 wał. ♣ A w tym ubostwo twoje przyjdzie jáko podrożny: á nie do státek twoj / jáko mąż zbrojny.

ROZDZIAŁ XXV.

1 Też też są przypowieści Sálomonowe / ktore zebráli mężowie Ezechiaszá Kroiá Judskiego.

2 Sławá to Boża táić spráwe: ále sławá Krolow wywiádowáć się rzeczy. ♣ 3 Wysokość niebios / y głębokość ziemie / y serce Krolow / nie są doścignione. ♣ 4 Odejm zużelice od śrebrá / á wynidźie odlewájącemu naczynie kosztowne. ♣ 5 Odejm niezbożniká od oblicza krolewskiego: á umocni się w spráwiedliwośći [a] stolicá jego. ♣ 6 Nie udawaj się zá zacnego przed Krolem: á ná miejscu wielmożnych nie stawaj: ♣ 7 Bo lepiey jest / iż ći rzeka; Postąp [b] sám: á niżeliby ćię zniżyć miano przed Książęćiem: co widywáją oczy twoje. ♣ 8 Niepospiesznaj śię do swaru / byś snadź náostátek niewiedźiał co masz czynić gdyby ćię záwstydźił bliźni twoj. ♣ 9 Prowadź do końcá spráwę swoję z przyjaćielem twojim: á tájemnice drugiego nie objawiaj. ♣ 10 By ćię snadź nie zelżył ten co ćię słucha: á niesławá twojá zostáłáby ná tobie. ♣ 11 Jákie jest jábłko złote z wyrzezániem śrebrnym / tákieć jest słowo do rzeczy powiedźiáne. ♣ 12 Ten ktory mądrze nápomina / jest u tego co słucha / jáko náuśnicá złota y klejnot z szczerego złotá. ♣ 13 Jáko źimno śnieżne [c] czásu żniwa; ták poseł wierny tym ktorzy go posyłáją: bo duszę Pánow swych ochładza. ♣ 14 Człowiek ktory się chlubi dárem zmyślonym / jest jáko wiátr y obłoki przez deszczu: ♣ 15 Książę ćierpliwośćią [d] bywa zmiękczone: á język łágodny kości łamie. ♣ 16 Znajdźieszli miod / jedzże ileć potrzebá: byś snadź objadszy się go / nie zwrocił. ♣ 17 Powśćiągni nogę twoję od domu bliźniego twego; by snadź będąc ćiebie syt / nie miał ćię w nienawiśći. ♣ 18 Káżdy kto mowi fałszywe świádectwo przećiw bliźniemu swemu / jest jáko [e] młot / y miecz / y strzałá ostra. ♣ 19 Ufność w człowieku przewrotnym / jest w dźień ućisku / jáko ząb wyłamány y nogá wywiniona. ♣ 20 Jáko ten ktory zewłoczy odźienie czásu źimy / ábo leje ocet ná sáletrę / táki jest ten ktory śpiewa pieśni sercu smutnemu. ♣ 21 Jeśliżeby łáknął ten [f] co ćię nienawidźi / nákarm go chlebem: á jesliby prágnął / daj mu się nápić wody. ♣ 22 Bo węgle rozpalone zgromádźisz ná głowę jego / á Pan ćię nádgrodźi. ♣ 23 Jáko wiátr Połnocny deszcz przynosi: ták przymuszá twarz gniewliwa / język uszczypliwy. ♣ 24 Lepiey mieszkáć w kącie [g] pod dáchem / niżeli z żoną swarliwą w domu przestronnym. ♣ 25 Jáko wodá chłodna duszey prágnącey: ták wieść dobra z źiemie dálekiey. ♣ 26 Jáko źrzodło nogámi pomącone / ábo zdroj zepsowány: ták spráwiedliwy / ktory upada przed niezbożnym. ♣ 27 Jáko jeść wiele miodu / nie jest rzecz dobra: ták szukánie własney sławy / jest nie sławne. ♣ 28 Mąż / ktory niema [h] mocy nád duchem swojim / jest jáko miásto rozwálone bez muru.

ROZDZIAŁ XXVI.

1 Jáko śnieg lećie / y jáko deszcz we żniwá: ták głupiemu nie przystoj chwałá. ♣ 2 Jáko się ptak tám y sám tułá / y jáko jáskołká lata / ták przeklectwo nie zásłużone nie przydźie. ♣ 3 Bicz ná [a] koniá / ogłow ná osłá / á kij potrzebny jest ná grzbiet głupiego. ♣ 4 Nie odpowiádaj głupiemu według głupstwá jego: á byś mu y ty nie był podobny. ♣ 5 Odpowiedz głupiemu według głupstwá jego: áby się sobie nie zdał być mądrym. ♣ 6 Jákoby nogi obćiął: ták się bezpráwia dopuszcza / kto się głupiemu poselstwá powierza. ♣ 7 Jáko nierowne są goleni u chromego: ták jest powieść w uśćiech głupich. ♣ 8 Jáko kiedy kto przywięzuje kámień drogi do proce: ták czyni ten ktory uććiwość głupiemu wyrządza. ♣ 9 Jáko ćiernie gdy się dostánie w rękę pijánego: ták przypowieść jest w uśćiech głupich. ♣ 10 Wielki PAN stworzył wszystko / á dawa zapłátę głupiemu: dawa ták że zapłátę przestępcom. ♣ 11 Jáko pies wraca się do zwrocenia [b] swego: ták głupi powtarza głupstwo swoje.

Marginal notes: a Przyp. 20. 8. — b Luk. 14. 10. — c Przyp. 13. 17. — d Przyp. 15. 1. y 16. 14. — e Przyp. 12. 18. — f Rzym. 12. 20. — g Przyp. 21. 9. — h Przyp. 16. 32. — a Psalm. 32. 9. 10. Przyp. 16. 13. — b 2 Piotr. 2. 21.

12 swoje. Ujrzyszli człowieká / co śie sobie zda być mądrym: nádźieja o głupim c lepsza jest niżeli o nim. 13 Leniwy mowi: Lew ná drodze; lew ná ulicách. 14 Jáko śie drzwi obrácáją ná záwiásách swojich: ták leniwiec ná łożku swojim. 15 Leniwiec d rękę kryje do zánadrza swych / á ćiężko mu jey podnośić do ust swojich. 16 Leniwiec / zda śie sobie być mędrszym / niżeli śiedm odpowiádájących 17 z rozsądkiem. Jákoby też psá zá uszy łápał / kto śie mimo idąc w cudzą zwádę wdawa. 18 Jáko szalony wypuszcza iskry / pstrzały śmiertelne: 19 Ták jest káżdy / ktory podchodźi przyjaćielá swego / á mowi: Azam ja nie żartował? 20 Gdy niestawa drew / gáśnie ogień: ták gdy nie będźie klátecznika / ucichnie zwádá. 21 Jáko wągiel martwy służy do rozniecenia / y drwá do ogniá: ták człowiek swarliwy f do rozniecenia zwády. 22 Słowá obmowce g są jáko słowá zránionych: á wszákże przenikáją do wnętrznośći żywotá. 23 Wárgi nieprzyjaćielskie y serce złe / są jáko śrebrná pijáná / ktora polewáją naczynie gliniáne. 24 Ten co kogo nienawidźi / zá inszego śie udawa wárgámi swymi / ále w sercu swojim myśli o zdrádźie. 25 Gdyć śie ochotnym mową swą ukázuje / nie wierz mu: bo śiedmioraka obrzydliwość jest w sercu jego. 26 Nienawiść zdrádliwie bywa pokryta: ále odkryta bywa złość jey w zgromadzeniu. 27 Kto drugiemu doł h kopie / wpada weń: á kto kámień toczy / ná niego śie obráca. 28 Człowiek języká kłamliwego / ma utrapione w nienawiśći: á ustá łágodne przywodzą do upadku.

ROZDZIAŁ XXVII.

1 Nie chlub śie ze dniá a jutrzejszego: bo nie wiesz coć przyniesie 2 dźień dźiśiejszy. Niechaj ćie kto inny chwali / á nie ustá twoje / obcy / á nie wárgi twoje. 3 Ćiężki jest b kámień / y piasek ważny: ále gniew głupiego ćięższy niż to oboje. 4 Okrutny jest gniew / y nagła popędliwość: ále przed zazdrośćią / ktoż śie ostoji? 5 Lepsza jest przymowka jáwna / niżeli miłość skryta. 6 Lepsze są rány c od przyjaćielá / niż łágodne cáłowánie człowieká nienawidzącego. 7 Duszá násycona y plastr miodu podepce: ále głodney duszy y gorzkość wszelka słodka. 8 Jáko ptak odlatuje od gniazdá swojego: ták człowiek odchodźi od miejscá swego. 9 Jáko máść y kádzenie uwesela serce: ták słodkość przyjaćielá uwesela więcey niż własna rádá. 10 Przyjaćielá d twego / y przyjaćielá Ojcá twego / nie opuszczaj: á do domu brátá twego nie wchodź w dźień utrapienia twego. Do lepszy sąśiad bliski / niż brát dáleki. 11 Bądź mądrym Synu moj / á uweselaj serce moje: ábym miał co odpowiedźieć temu / 12 ktoryby mi urągał. Ostrożny / upátrując e złe / ukrywa śie: ále prostak w prost idąc / szkodę podpada. 13 Weźmi száte tego ktory ręczył f zá obcego: á od tego ktory ręczył zá cudzoziemkę weźmi zástáwę jego. 14 Temu / ktory przyjaćielowi swemu wielkim głosem ráno wstawájąc / błogosławi / poczytano to będźie zá przeklęctwo. 15 Kápánie ustáwiczne g w dźień gwałtownego deszczu / y żoná swarliwa / są sobie podobni. 16 Kto ją h kryje / kryje wiátr: á wonią wody / jáko olejek wonny w práwey ręce je°. 17 Zelázo żelázem bywa náostrzone: ták mąż záostrza i oblicze przyjaćielá swego. 18 Kto strzeże drzewá figowego / pożywa owocu jego: tákże kto strzeże Páná swego / uczczony będźie. 19 Jáko śie w wodźie twarz przećiwko twarzy ukázuje: ták serce człowiecze przećiw człowiekowi. 20 Piekło y zátrácenie / nie mogą być násycone: tákże y oczy ludzkie k násyćić śie nie mogą. 21 Tygiel śrebrá / á piec l złotá doświádcza: á człowieká wieść słáwy jego. 22 Chocbyś głupiego y w stępie / miedzy krupámi stęporem tłukł: nie odejdźie od niego głupstwo jego. 23 Doglądaj pilnie dobytku twego / á miej pieczą o trzodách twojich. 24 Boć nie ná wieki trwa bogáctwo: áni koroná od narodu do narodu. 25 Gdy wzrasta trawá / á ukázują śie ziołá: tedy z gor śiáno zbieráją. 26 Owce będą ná száty twoje: á nadgrodá polna / kozłowie.

c Przyp. 29. 20. d Przyp. 19. 24. e Przyp. 22. 10. f Przyp 15. 18. g Przyp 18. 8. h Psalm 7. 16. y 9. 16. y 57. 7. a Jakob. 4. 13. 14. b Syrác. 22. 18.

c Psalm 141. 5. d Przyp 17. 17. y 18. 24. e Przyp 22. 3. f Przyp 20. 16. g Przyp 19. 13. h T. Táko żonę. i I. Jeden drugiego. k Kázn 1. 8. l Przyp 17. 3.

27 ✤ Nád to dostátek mleká kozie°/ ná pokarm twoj/ ná pokarm domu twego: y ná pożywienie dźiewek twojich.

ROZDZIAL XXVIII.

1 Uciekáją niezbożni a choć ich nikt nie goni: ále spráwiedliwi jáko lwie młode są bez bojáźni. ✤ 2 Dla przestępstwá źiemie/ wiele *bywa* Kśiążąt jey: ále dla człowieká rostropnego y umiejętnego/ trwáłe bywa *páństwo*. ✤ 3 Mąż ubogi ktory ućiska nędzne/ *podobny jest* dźdżowi gwałtownemu y po ktorym chlebá nie bywa. ✤ 4 Ktorzy opuszczáją Zakon/ chwalą niezbożniká: ále ći ktorzy strzegą Zakonu/ są im odpornymi. ✤ 5 Ludźie źli nie zrozumiewáją sądu: ále ktorzy PAná szukáją/ rozumieją wszystko. ✤ 6 Lepszy jest ubogi/ ktory chodźi w uprzejmośći swojey: niżeli przewrotny ná drogách *swych*/ choćiaż jest bogáty. ✤ 7 Kto strzeże Zakonu/ jest synem rostropnym: ále kto karmi obżerce/ czyni zelżywość Ojcu swemu. ✤ 8 Kto rozmnaża májętność swoję z lichwy y zpłátu: temu ją zbiera/ ktory ubogiemu szczodrze będźie dawał. ✤ 9 Kto odwraca ucho swe/ áby nie słuchał Zakonu: y modlitwá jego *jest* obrzydliwośćią.

10 ✤ Kto záwodźi uprzejmie ná drogę złą/ w doł swoj c sam wpádnie: ále uprzejmi odźiedźiczą *rzeczy* dobre. 11 ✤ Mąż bogáty zda śię sobie być mądrym: ále ubogi rostropny dochodźi go. ✤ 12 Gdy śię rádują d spráwiedliwi/ wielka jest sławá: ále gdy powstawáją niepobożni/ kryje e śię człowiek. ✤ 13 Kto pokrywa przestępstwá swe/ nieposzczęśći mu śię: ále kto *je* wyznawa f y opuszcza/ miłośierdźia dostąpi. ✤ 14 Błogosłáwiony człowiek/ ktory śię záwsze boji: ále kto zátwardza serce swoje/ wpada we złe. 15 ✤ *Pan* niezbożny/ pánujący nád ludem ubogim/ jest jáko lew ryczący/ y *jáko* niedźwiedź głodny. 16 Kśiążę bezrozumne/ wielkim jest drapieżcą: *ále* kto nienawidźi łákomstwá/ przedłuży dni swojich. ✤ 17 Człowieká/ ktory gwałt czyni krwi ludzkiey/ choćby y do dołu ućiekał/ nikt niezátrzyma. ✤ 18 Kto chodźi w uprzejmośći/ záchowány będźie: ále przewrotny ná drogách *swojich* 19 oraz upádnie. ✤ Kto spráwuje g źiemię swoję/ chlebem násycony bywa: ále kto náśláduje prożnujących/ 20 ubostwem násycony bywa. ✤ Mąż wierny przyczyni błogosłáwieństwá: ále kto śię prętko chce h zbogáćić/ nie bywa bez winy. 21 ✤ Mieć wzgląd i ná osoby/ rzecz nie dobra: bo nie jeden dla kęsá chlebá/ stawa śię przewrotnym. 22 ✤ Prętko chce człowiek k zazdrośćiwy zbogáćić: á nie wie iż nań niedostátek przyjdźie. 23 ✤ Kto strofuje człowieká/ *więszą* potym łáskę znájduje/ niż ten co pochlebia językiem. 24 ✤ Kto łupi Ojcá swego/ ábo mátkę swoję/ á mowi: Iż to nie grzech: towárzyszem jest mężobojce. 25 ✤ Wysokomyślny l wszczyna zwády: ále kto nádźieję ma w PAnu/ dostátek mieć będźie. ✤ 26 Kto ufa w sercu swym/ głupi jest: ále kto sobie mądrze poczyna/ ten ujdźie nieszczęśćia. 27 ✤ Kto dawa m ubogiemu/ nie będźie miał niedostátku: ále kto *od niego* odwraca oczy swe/ wielkie przekleństwá *nań przyjdą*. 28 ✤ Gdy niepobożni powstawáją/ kryje śię człowiek: ále gdy giną/ spráwiedliwi śię rozmnażáją.

ROZDZIAL XXIX.

1 Człowiek/ ktory ná częste karánie zátwardza kárk *swoj*: nagle 2 zniszczeje/ y nie wskura. ✤ Gdy śię rozmnażáją a spráwiedliwi/ weseli śię lud: ále gdy pánuje bezbożnik 3 wzdycha lud. ✤ Mąż ktory miłuje mądrość b/ uwesela Ojcá swego: ále kto chowa c nierządnice/ tráci 4 májętność. ✤ Krol sądem źiemię utwierdza: ále mąż ktory dáry bierze/ 5 podwraca ją. ✤ Człowiek ktory pochlebia przyjaćielowi swemu/ rozćiąga 6 śieć przed nogámi jego. ✤ Wystepek złego/ jest mu sidłem: ále spráwiedliwy śpiewa y weseli śię. 7 ✤ Spráwiedliwy wyrozumiewa d spráwie nędznych: *ále* niezbożnik nie ma *tego* rozumu y umiejętnośći. 8 ✤ Mężowie náśmiewcy/ záwodzą miásto: ále mądrzy odwracáją 9 gniew. ✤ Mąż mądry/ wiedźieli spor z mężem głupim/ choćby śię gniewał/ choćby śię *też* śmiał/ nie będźie

a 3 Moj. 26.36. 5 Moj. 28.28. Ezái. 57.21.
b Przyp. 19.1.
c Przyp. 6.27.
d Przyp 10.11.
H. żunáją złoczłowieká.
f Psalm 2.5. Jan. 9.10

g Przyp. 12.11. Syrác. 20.28.
h Przyp 13.11. y 20.21
i Przyp 18.5. y 24.23
k Przyp 20.21.
l Przyp 13.10.
m 5 Moj. 15.7.8 Przyp 19.17 y 22.9.

a Przyp 11.10. y 28.28.
b Przyp 10.1. y 15.20
c Przyp. 28.7. Luk. 15.13.
d Przyp 28.5.

10 miał pokoju. ♣ Męzowie krwáwi nienawidzą uprzyjmego : ále uprzyjmi stáránie wiodą o duszę jego.
11 ♣ Wszystkiego duchá swego e wywiera głupi: ále mądry / ná dalszy czás go záwściąga.
12 ♣ Páná / ktory rad słucha słow kłamliwych / wszyscy słudzy jego są niepobożni.
13 ♣ Ubogi y zdzierca potkáli śię: á wszákże obudwu oczy PAn oświeca.
14 ♣ Krolá / ktory f sądźi uciśnione według prawdy / stolicá je° ná wieki utwirdzona będźie.
15 ♣ Rozgá y kárność mądrość dawa: ále dźiecię swawolne / záwstydza g mátkę swoję.
16 ♣ Gdy śię rozmnażáją niezbożni / rozmnażają śię y przestępstwo : ále spráwiedliwi h upadek ich oglądáją.
17 ♣ Karz Syná twego / á spráwić odpocżynienie : y sposobi roskosz duszy twojey.
18 ♣ Gdy proroctwo ustawa lud bywa rozproszony : ále kto strzeże zakonu / błogosłáwiony jest.
19 ♣ Sługá nie bywa słowy náprawiony : bo choć rozumie / jednák nie odpowiáda.
20 ♣ Ujrzysz człowieká skwápliwego w spráwách swojich : ále lepsza jest nádźieja k o głupim / niż o nim.
21 ♣ Kto w roskoszy chowa z dźiećiństwá sługę swego / náostátek będźie chćiał być zá Syná.
22 ♣ Człowiek gniewliwy l wszczyna zwády : á pierchliwy wiele grzeszy.
23 ♣ Pychá m człowiecza poniża go : ále pokorny w duchu / sławy dostępuje.
24 ♣ Kto spolkuje ze złodźiejem / ma w nienawiśći duszę swoję : tákże też kto przeklectwo n słyszy / á nie objawia go.
25 ♣ Strách człowieczy stawia sobie śidło : ále kto ma nádźieję w PAnu wywyższony będźie.
26 ♣ Wiele o tych co szukáją twarzy Pánow: álić od
27 PAná jest sąd káżdego. ♣ Spráwiedliwym / jest mąż niezbożny obrzydliwośćia : á záśię kto w uprzyjmośći chodźi / jest niezbożnym obrzydliwośćia.

e Przyp. 14.33.
f Przyp. 25. 5.
g Przyp. 10. 1. y 17.21
h Psalm 37.36. y 58.11 y 91.8.
i Przyp. 23.13.
k Przyp. 26.12.
l Przyp. 15.18. y 26.21
m Iob. 22.29. Przyp. 15.33. y 18.12 Mátt. 23.12. Luk. 24.11.
n 3 Moj. 5. 1.
o Przyp. 19. 6.

ROZDZIAŁ XXX.

Agur nieumiejętność swoję wyznawa Bogu śię modli. Náostátek rodzáje ludźi rożne, y rzeczy niektore nienasycone, niepojęte, y niedośćigłe, mądre y rostropne opisuje.

1 Te są słowá Agurá Syná Jákego / y zebránie mow tegoż mężá do Ithyelá : do Ithyelá y Uchálá.
2 Zàiste jem jest głupszy nád inne : á rozumu człowieczego nie mam.
3 ♣ Y nie náuczyłem śię mądrośći: á umiejętnośći świętych nie umiem.
4 ♣ Ktoż wstąpił ná niebo / y záśię zstąpił? ktoż zgromádźił wiátr do gárśći swych? Ktoż zágárnął wody do száty swey? ktoż utwirdźił wszystkie kończyny źiemie? Cz jż á imię jego? y co zá imię Syná jego? Wiesz-li?
5 ♣ Wszelka mowá Boża jest a czysta: on jest tarcżą tym / ktorzy dufáją w
6 nim. ♣ Nieprzydawaj do słow b jego áby ćię nie karał / á byłbyśználeźiony kłamstwie.
7 Dwu rzeczy żądam od ćiebie / nie odmawiajże mi pierwey
8 niż umrę. ♣ Márność y słowo kłamliwe oddal odemnie: ubostwá y bogáctwá nie dawaj mi : żyw mię tylko pokármem według potrzeby
9 mojey. ♣ Abym snadź c násyconym będąc nie záprzał śię ciebie, y nie rzekł : ktoż jest PAN ? Abo zubożawszy / żebym nie kradł / y nie brał ná dáremno Imieniá Bogá mego.
10 Nie podwodź ná sługę przed Pánem jego : być snadź nie złorzeczył / á ty ábyś nie zgrzeszył.
11 ♣ Jest rodzaj / ktory ojcu swemu złorzeczy :
12 á mátce swey nie błogosłáwi. ♣ Jest rodzaj / ktory śię zda sobie być czysty : choć od plugástwá swego nie
13 jest omyty. ♣ Jest rodzaj / ktorego są d wyniosłe oczy / y powieki jego wy-
14 wyższone są. ♣ Jest rodzaj / ktorego zęby są jáko e miecze / á trzonowe zęby jego / jáko noże ná pożárćie ubogich ná źiemi / á nędznikow miedzy ludźmi.
15 Pijawká ma dwie corki / ktore mowią ; Przynieś / Przynieś. Trzy rzeczy są / ktore nie bywáją násycone : owszem cztery / ktore nie
16 mowią ; Dosyć. ♣ Grob / y żywot niepłodny / źiemiá też nie bywa násycona wodą / á ogień nie mowi ; Dosyć.
17 Oko ktore śię náśmiewa z ojcá / y wzgardza posłuszeństwem mácierzyńskim / wykluja kruci z potokow : y orlętá je wyjedzą.

a Psalm 12. 7. y 18.31 y 119. 140.
b 5 Moj 4. 2. y 12.32
c 5 Moj 8. 12.
d Przyp. 6. 17.
e Przyp. 12.18.

18 Trzy rzeczy ſą ukryte przedemną/ owſzem cztery ktorych nie
19 wiem. Drogi orley ná powietrzu: drogi węzowey ná ſkále: drogi okrętowey w pośrzod morza: y drogi
20 męzowey z pánną. Tákać jeſt drogá niewiáſty cudzołożącey: je/ á uciera uſtá ſwoje/ y mowi: Nie popełniłám złego uczynku.
21 Dla trzech rzeczy poruſza ſię ziemiá: owſzem dla czterech/
22 ktorych zniéść niemoże. Dla ſługi kiedy f pánuje: y dla głupiego/ kiedy
23 ſię náſyci chlebá. Dla przemierżłey niewiáſty, kiedy zá mąż idźie: y dla dźiewki/ kiedy dźiedźiczy po páni ſwojey.
24 Te cztery rzeczy ſą namnieyſze ná ziemi/ wſzákże ſą mędrſze nád
25 mędrce. Mrowki/ lud ſłáby: ktore ſobie jednák lećie gotują pokarm
26 ſwoj. Krolikowie/ lud ſłáby: ktorzy jednák budują w ſkále dom ſwoj.
27 Száráńcze krolá nie máją/ á wſzákże wſzyſtkie hufámi wychodzą.
28 Pájąk rękomá robi/ á bywa w pálácách krolewſkich.
29 Te trzy rzeczy ſą ktore wſpániále chodzą: owſzem cztery/ ktore
30 zmężyle chodzą. Lew namocnieyſzy miedzy zwierzęty: ktory przed nikim
31 nieuſtępuje. Koń ná biodrách g przepáſány: h y kozieł: y krol przećiw ktoremu żaden nie powſtawa.
32 Jeſliś głupie uczynił/ gdyś ſię wynośił: ábo jeſliś źle myślił/
33 połoz rękę ná i uſtá. Kto tłucze śmiotánę wybija máſło: á kto bárzo nos wyćiera/ wyćiſka krew: Ták kto wzbudza gniew/ wſczyna zwádę.

Rozdział XXXI.

Vczy czego ſię Krol ſtrzedz y czego przeſtrzegáć ma. Ná oſtátek opiſániem dźielney y cnotliwey Niewiáſty kończy.

1 *Te ſą* Słowá Lemuelá Krolá/ y zebránie *mow*, ktorymi go ćwiczyłá mátká jego.

2 Coż *rzekę* Synu moj? coż *rzekę* ſynu żywotá mego? y coż *rzekę* ſynu ślubow mojich?
3 Nie dawaj niewiáſtam a śiły twojey/ áni drog twojich tym/ ktorzy do zginienia krole *przywodzą*.
4 Nie krolom o Lemuelu! nie krolom należy pić wino: á nie pánom báwić ſię
5 napojem mocnym. By ſnadź pijąc nie zápomniał ná uſtáwy/ á nie odmienił ſpraw wſzyſtkich ludźi uciśnionych.
6 Dájcie napoj mocny ginącemu: á wino tym/ ktorzy ſą duchá zfráſowánego.
7 Niech ſię nápije/ á zápomni ubostwá ſwego/ á ná utrapienie ſwoje/ niech więcey
8 nie wſpomni. Otworz uſtá ſwe zá niemym/ w ſprawie wſzyſtkich oſądzonych ná śmierć.
9 Otworz uſtá ſwe/ ſądź b ſpráwiedliwie: á podejmi ſię ſpráwy ubogiego y nędznego.
10 Ktoż znáydźie niewiáſtę ſtáteczną gdyż nád perły dáleko więtſza
11 jeſt cená jey. Serce męża jey/ uſa jey: á ná korzyśćiách zchodźić mu
12 nie będźie. Dobrze mu czyni/ á nie źle/ po wſzyſtkie dni żywotá ſwego.
13 Szuka wełny y lnu/ á prácuje ochotnie rękomá ſwymi.
14 Podobna jeſt okrętom kupieckim: z dáleká
15 przywodźi żywność ſwoje. Y wſtawa bárzo ráno/ á dawa pokarm czeládźi ſwey/ á obrok ſłuſzny dźiewkam ſwym.
16 Obmyśla rolą/ y ujmuje ją: z zárobku rąk ſwojich ſczepi winnice.
17 Przepáſuje mocą biodrá ſwe: á pośila rámioná ſwoje.
18 Doświadcza że jeſt c dobra ſkrętność d jey: á nie gáśnie w nocy pochodnia jey.
19 Ręce ſwoje obraca do kądźiele: á pálcámi ſwymi
20 trzyma wrzećiono. Rękę ſwą otwiera ubogiemu: á ręce ſwoje wyćiąga ku nędznemu.
21 Nie boji ſię o czeladź ſwoję czáſu śniegu: ábowiem wſzyſtká czeladź jey obłoczy
22 ſię w ſzáty dwojiſte. Kobierce ſobie robi; płotno ſubtylne/ y ſzkárłat jeſt odźieniem jey.
23 Znáczny jeſt w bramách mąż jey/ gdy śiedźi miedzy ſtárſzymi ziemie.
24 Płotno robi/ y przedawa: tákże páſy przedawa kupcowi.
25 Moc y przyſtojność *jeſt* odźieniem jey: nie fráſuje ſię o
26 czáſy przyſzłe. Mądrze otwarza uſtá ſwe; á náuká miłośierdźia
27 *jeſt* ná języku jey. Dogląda rządu w domu ſwym: á chlebá prożnując nie je.
28 Powſtawſzy Synowie jey/ błogoſłáwią jey: tákże y
29 mąż jey chwali ją: *Mowiąc*;

Wiele

f I. Kroluje.
g Job. 39.22.
h H. Abo.
i Job. 21. 5.
a 5 Moj. 17.17.
b 3 Moj 19.15. 5 Moj 1.16.
c I. Pożyteczna
d I. Kupiectwo.

29 Wiele niewiast grzecznie sobie poczynáły: ále je ty przechodźiß wßytkie. 30 Omylna *jest* wdźięczność/ y márna piekność: *Ale* niewiástá ktora śie PANá boji/ tá pochwały godna. 31 Dajćie jey z owocu rąk jey: á niechaj ją chwalą w bramách uczynki jey.

EKKLESIASTES, TO JEST Kaznodzieja Salomonow.

TYmi kśięgámi Sálomon już w stárym wieku swojim oświadczyć chćiał wßystkiemu kośćiołowi Bożemu/ prawdźiwą pokutę y náwrocenie swoje: á przytym wyuczyć wßystkich/ drogi prawey. Y dla tego naprzod spráwy y zábáwy swoje wypisuje: á potym ludzkie zamysły złe/ y spráwy prozne: Przećiwko ktorym wystáwia rząd y opátrzność Bożą niedośćigłą. A pokázując ludźiom/ w czym prawdźiwe y trwáłe błogosłáwieństwo zależy/ onych do bojáźni Bożey upomina/ á sądem y potępieniem grożąc niezbożnym/ wierne w ich powinności utwirdza.

ROZDZIAŁ I.

Wßystkie rzeczy y prace ludzkie márnośćią są. 4. Dla tego że y sam człowiek nie trwáły. 8. Y rzeczy o ktore śię stárá prozne. 12. Czego wiadomośćią y doświadczeniem potwirdza.

1 SŁowá Káznodźieje/ Syná Dawidowego/ Krolá w Jeruzalemie. 2 Márność nád márnośćiámi/ powiedźiał Káznodźieja: márność nád márnośćiámi/ y wßystko márność. 3 Coż zá pożytek ma człowiek/ ze wßystkiey a prace swey/ ktorą prowádźi pod słońcem.

4 JEden rodzaj przemija/ á *drugi* rodzaj nástawa: lecz źiemiá ná wieki stoji. 5 Słońce wschodźi/ y słońce záchodźi: á śpieszy śie do miejscá swego kędy wschodźi. 6 Idźie ná Południe/ á obráca śie ná Połnocy: wiátr ustáwicznie krążąc idźie; á po okręgách swojich/ wraca śie wiátr. 7 Wßystkie rzeki idą do morzá/ wßákże morze nie wylewa: do miejscá z ktorego rzeki płyną/ wracáją śie/ áby *záś z támtąd* wychodźiły.

8 WSzystkie rzeczy *są* pełne zábaw/ á człowiek nie może ich wymowić. Oko nie násyći śie widzeniem: á ucho nie nápełni śie słyßeniem. 9 Co było/ jest to co być ma: á co śie teraz dźieje/ jest to/ co śię dźiáć będźie: á niemáß nic nowego pod słońcem. 10 Jestże jáka rzecz/ o ktoreyby kto rzec mogł: Wej/ to coś nowego? Y toć już było zá onych wiekow ktore były przed námi. 11 Nie máß pámiątki pierwßych rzeczy: Tákże też y potomnych ktore będą/ nie będźie pámiątku tych/ ktorzy potym nástáną.

12 JA Káznodźieja/ byłem Krolem Izráelskim w Jeruzalem. 13 Y przyłożyłem do tego serce swe/ ábym ßukał/ y doßedł mądrośćią swoją wßystkiego/ co śie dźieje pod niebem. (*Te* zábáwę trudną dał Bog Synom ludzkim/ áby śie nią trapili) 14 Widźiałem wßystkie spráwy/ ktore śie dźieją pod słońcem: á oto wßystko jest márnośćią/ y utrapieniem duchá. 15 Co jest krzywego/ nie może być wyprostowano: á niedostátki nie mogą być policzone. 16 Przetoż/ tákem myślił w sercu swym/ mowiąc: Otom ja uwielbił y rozßerzył mądrość b nád wßystkie/ ktorzy byli przedemną w Jeruzalemie/ á serce moje dostąpiło wielkiey mądrośći y umiejętności. 17 Y przyłożyłem *do tego* serce moje/ ábym poznał c mądrość y umiejętność/ ßaleństwo y głupstwo: *álem* doznał iż to jest utrapieniem duchá. 18 Bo gdźie wiele mądrośći/ *tám* jest wiele gniewu: á kto przyczynia umiejętnośći/ przyczynia boleśći.

a Kázn. 2. 22. y 3. 9.

b 1 Krol. 3. 12.

c Kázn. 2. 12. y 7. 2[illegible]

ROZDZIAŁ II.

Z doświadczenia pokázuje márność roskoszy y bogactw świeckich. 15. Mądrzy pospołu z głupimi giną. 19. Zaden swych rzeczy według woli swey użyć, áni ich komu chce zostáwić nie może. 25. Do wesołego, w dobrym sumnieniu, dobr swojich używánia nápomina.

1 Rzekłem ja do sercá mego: Nuże teraz doświadczę cię w weselu: używajże dobrych rzeczy. Ale y toć márność. 2 ♣ Smiechowi rzekłem: Szálejesz: á weselu: Coż to czynisz? 3 Przemyśláłem w sercu swym, ábym pozwolił winá ciáłu memu (serce jednák swoje spráwując mądrością) y *ábym* się trzymał głupstwá do tąd, áżbym obaczył, coby lepszego było synom ludzkim czynić pod niebem, przez wszystkie dni żywotá ich. 4 ♣ Wielkiem spráwy wykonał: Pobudowałem sobie domy, nász ádźiłem sobie winnic. 5 ♣ Náczyniłem sobie ogrodow, y sádow: y nászczepiłem w nich drzew wszelákiego owocu. 6 ♣ Pobudowałem sobie stáwy, ku odwilżániu przez nie lásu, w ktorym rośćie drzewo. 7 ♣ Nábyłem sobie sług y dźiewek, y miałem czeladź w domu mojim: do tego y stádá wołow, y wielkie trzody owiec miałem nád wszystkie, ktorzy byli przedemną w Jeruzalemie. 8 ♣ Zgromádźiłem też sobie a srebro y złoto, y klenoty b od Krolow y Krájin. Zporządźiłem *też* sobie śpiewaki y śpiewaczki, y *inne* roskoszy Synow ludzkich, y muzyckie naczynia rozliczne. 9 ♣ A ták stałem się wielkim y możniejszym nád wszystkie, ktorzy byli przedemną w Jeruzalemie: nád to, mądrość mojá zostawáłá przy mnie. 10 ♣ A wszystkiego czego pożądáły oczy moje, nie zábraniałem im, ánim odmawiał sercu memu żadnego wesela: ále serce moje weseliło się ze wszystkiey prace mojey. A toć był dźiał moj ze wszystkiey prace mojey. 11 ♣ Lecz gdym się obejrzał ná wszystkie spráwy swoje, ktore czyniły ręce moje, y ná prace, ktorem podejmował prácując: Oto wszystko márność, y utrapienie duchá, y niemász nic pożytecznego pod słońcem.

12 Przetoż obroćiłem się *do tego*, ábym się przypátrował mądrośći, y szaleństwu, y głupstwu: (Bo cożby człowiek *czynił* ten, ktory nástánie po Krolu? To, co już inni czynili.) 13 ♣ Y obaczyłem, iż jest pożyteczniejsza mądrość, niżeli głupstwo: ták, jáko jest pożyteczniejsza świátłość niżeli ciemność. 14 ♣ c Mądry ma oczy w głowie swey, ále głupi w ciemnośćiách chodźi: á wszákżem poznał, że jednákie przygody ná wszystkie przychodzą. 15 ♣ Dlategom rzekł w sercu mojim: Mali mi się ták dźiać, jáko się głupiemu dźieje, przeczżem go ja tedy mądrośćią przeszedł? Przetożem rzekł w sercu mojim: Y toć jest márność. 16 ♣ Abowiem nie ná wieki będźie pámiątki mądrego y głupiego, dla tego, iż to, co teraz jest, we dni przyszłe wszystkiego zápomnią. A jáko umiera mądry, ták y głupi. 17 ♣ Przetoż mi żywot omierzł: bo mi się nie podoba żadna rzecz, ktora się dźieje pod słońcem. Abowiem wszystkie *są* márnośćią, y utrapieniem duchá.

18 Nawet omierzłá mi y wszystká pracá mojá, ktoram podejmował pod słońcem: przeto, że ja zostáwić muszę człowiekowi, ktory nástánie po mnie. 19 ♣ A kto wie będźieli mądrym czyli głupim: á wszákże będźie pánował nád wszystką pracą moją, ktoram prowádźił, y w ktorym był mądry pod słońcem. *Aleć* y to márność. 20 ♣ Y przypadłem ná to, ábym zwątpił w sercu mojim o wszystkiey pracy, ktoram się *mądrze* bawił pod słońcem. 21 ♣ Niejeden zájiste człowiek prácuje mądrze, y umiejętnie, y spráwiedliwie: á wszákże to innemu, ktory nie robił ná to, zá dźiał zostáwi. Y toć márność y wielka biedá. 22 ♣ Bo, coż ma człowiek ze wszystkiey prace swey, y z uśiłowánia sercá swego, ktore podejmuje pod słońcem? 23 ♣ Ponieważ wszystkie dni d jego *są* bolesne, á zábawá jego jest frásunek: ták, iż y w nocy nie odpoczywa serce jego. Y toć jest márność.

a Krol. 10.27. b Krol. 10.28. 10.14 1.22.
c Przyp. 17.24. Kázn. 8. 1.
d Job. 14. 1.

Iza-

24 Izali nie lepsza człowiekowi/ áby jadł y pił / y dobrze uczynił duszy swojey z prace swojey: álemći widźiał/ że y to z ręki Bożey pochodźi. 25 ♣ Abowiem/ ktoby słuszniey miał jeść/ y pożywáć tego nád mię? 26 ♣ Bo człowiekowi/ ktory mu śię podoba/ dawa mądrość/ umiejętność/ y wesele: ále grzesznikowi dawa frásunek / áby zbierał y zgromadzał / coby zostáwił temu / ktory śię podoba Bogu. Y toć jest márność/ á utrápienie duchá.

e Kázn. 3. 12. 13.

Rozdział III.

Odmiány spraw ludzkich zámysłny. 11. Od woli y rządu Bożego. 14. Od wiekow włożonego. 19. Z niespráwiedliwośćią y niepewnośćią spraw, márność rzeczy ludzkich ukazána.

1 Káżda rzecz ma *swoj* czás/ y káżde przedśięwźięcie *ma swoj* czás pod niebem. 2 ♣ *Jest* czás rodzenia y czás umierania: czás sádzenia/ y czás wycinánia tego co sádzono. 3 ♣ Czás zábijánia / y czás leczenia: czás rozwalánia/ y czás budowánia. 4 ♣ Czás płáczu / y czás śmiechu: czás smętku/ y czás skakánia. 5 ♣ Czás rozrzucánia kámieni/ y czás zbierania kámieni: czás obłapiánia/ y czás oddalenia śię od obłapiánia. 6 ♣ Czás szukánia/ y czás strácenia: czás chowánia/ y czás odrzucenia. 7 ♣ Czás rozdźierania / y czás zszywánia: czás milczenia/ y czás mowienia. 8 ♣ Czás miłowánia/ y czás nienawidzenia: czás wojny/ y czás pokoju.

9 Cóż *tedy* ma ten co prácuje z tego / około czego prácuje? 10 ♣ Widźiałem prace / ktorą dał Bog Synom ludzkim / áby śię nią báwili. 11 ♣ Wszystko dobrze czyni czásu swego: owszem y żadość świátá dał do sercá ich / choć człowiek dźiełá tego / ktore Bog spráwuje / áni początku/ áni końcá nie dochodźi.

12 Z *Tąd* wiem / że nic lepszego nie máją/ jedno áby śię weselili / á czynili dobrze zá żywotá swego. 13 ♣ Ácz y to / gdy káżdy człowiek je y pije/ y używa dobrze wszystkiey prace swojey / jest dar Boży. 14 ♣ Wiem *y to*, że cocolwiek Bog czyni / trwa ná wieki: y / że śię do tego nic nie może przydáć/ áni z tego co ująć. A czyni to Bog áby śię bali oblicza jego. 15 ♣ To co było/ teraz a jest: á co będźie/ już było. Abowiem Bog odnawia to co przeminęło.

a Kázn. 1. 9

16 Nád tom jescze widźiał pod słońcem: ná mieyscu sądu / niepobożność; á ná mieyscu spráwiedliwośći / niespráwiedliwość. 17 ♣ Y rzekłem w sercu swym: Spráwiedliwego y niezbożnego Bog sądźić będźie: Bo czás káżdemu przedśięwźięciu/ y káżdey spráwy tám *będźie*.

18 Nád to / rzekłem w sercu swym o spráwie synow ludzkich / że im Bog okazał / áby widźieli że są podobni bydłu. 19 ♣ Bo przypadek synow ludzkich / y przypadek b bydłá jest przypadek jednáki. Jáko umiera ono/ ták umiera y ten/ y duchá jednákiego wszyscy máją: á nie ma człowiek nic więcey nád bydlę. Bo wszystko jest márność. 20 ♣ Wszystko to idźie ná jedno mieysce: á wszystko jest z prochu / y wszystko śię záś w proch c obraca. 21 ♣ A ktoż wie że duch synow ludzkich wstępuje w gorę? á duch bydlęcy że zstępuje pod źiemię? 22 ♣ Przetoż obaczyłem / że człowiekowi nie masz nic lepszego / jedno weselić śię z prace swey: gdyż to jest dźiał jego. Abowiem ktoż go *do tego* przywiedźie / áby poznał to / co ma być po nim.

b Psal. 49. 1.

c 1. M. 3. 1. Psal. 146.

Rozdział IV.

Znowu przykłády márnośći przywodźi. 2. Bogáći ućiskáją ubogie. 4 Dowćipni zazdrośći podlegáją. 5 Inni kocháją śię w prożnowániu. 7. W łákomstwie. 14. W możnośći. 16. W chući poddánych. 17. Chwałá Boża przystojnie ma być odpráwowána.

1 Potymem śię obroćił/ y ujrzałem wszystkie ućiski / ktore śię dźieją pod słońcem: á oto *widźiałem* łzy ućiśnionych / ktorzy nie máją poćieszyćielá / áni mocy / áby uszli rąk tych / ktorzy je ćiemiężą: A nie máją *mowię* poćieszyćielá. 2 ♣ Dla tegom ja umárłe / ktorzy już zeszli/ więcey chwalił niżeli żywe / ktorzy jescze áż do tąd żyją. 3 ♣ Owszem szczęśliwszy jest nád tych obudwu ten/ ktory jescze nie był / ktory nie wi-

dźiał nic złego / ktore śie dźieje pod słońcem.

4 Bom widźiał / że wszeláka prácá y káżde dźiełko dobre / jest ku zazdrośći jednych drugim. Y toć jest márność y utrapienie duchá.

5 Głupi zkłáda ręce swe / á je ćiáło swoje. 6 a Lepsza jest pełna garść z pokojem / niżeli obie gárśći pełne z praca y z udręczeniem duchá.

7 Zaśiem obroćiwszy śie ujrzałem drugą márność pod słońcem. 8 Jest kto sámotny nie májac żadnego / áni syná / áni brátá / á wżdy nie mász końcá b wszelákiey prácy jego. Ani oczy jego moga śie násyćić bogáctwem: *Nie myśli*; Komuż ja prácuje / ták / że y żywotowi swemu ujmuje dobrego: Y toć jest márność / y ćięszkie udręczenie. 9 Lepiey jest dwiemá być / niż jednemu: mája záiste dobry pożytek z prace swojey. 10 Bo jesli jeden upádnie / drugi podźwignie towárzyszá swego. A ták biádá sámotnemu / gdyby upadł: bo niema drugiego coby go podźwignał. 11 Tákże beda li dwá *spolu* leżeć / zágrzeja śie: ále jeden jákoż śie zágrzeje? 12 Owszem jesliby *kto* jednego przemagał / dwáj mu śie zástáwia: á sznur trojisty nie łácno śie zerwie.

13 Lepsze jest chłopie ubogie á madre / niżeli krol stáry á głupi / ktory już nie umie przyjmowáć nápominánia. 14 Bo *ow* z więźienia wychodźi c áby krolował: A *ten* y w krolestwie swojim d zubożeć może.

15 Widźiałem wszystkie żywiace / ktorzy chodza pod słońcem / że przestawáli z chłopięćiem / potomkiem *onego*, ktory miał nástapić *ná krolestwo* po nim. 16 Nie było końcá *niestátkowi* wszystkiego ludu / ktorykolwiek był przed nimi: nie bedać śie potomkowie ćieszyć z niego. A ták y to jest márność / y utrapienie e duchá.

17 Strzeż nogi twojey gdy idźiesz do domu Bożego / á badź skłonnieyszym ku słuchániu / niżeli ku dawániu ofiar *ludźi* głupich: boć oni nie wiedza że źle czynia.

ROZDZIAŁ V.

Náucza. 1. Bogu śluby oddawáć. 8. Ubogich niekrzywdźić. 9. Iákomym nie być. 17. w bojáźni Bożey dobr pożywáć.

1 Nie bywáj porywczy do mowienia / áni serce twoje prętkie ná wymowienie słowá / przed obliczem Bożym: Abowiem Bog *jest* ná niebie / á ty ná ziemi. Przeto niech słow twojich a máło bedźie. 2 Bo *jáko* sen przychodźi z wielkiey prace: ták głos głupiego z wiela słow.

3 Gdy co b Bogu poślubisz / nie omieszkawaj tego oddáć: boć mu śie głupi nie podobája. Cokolwiek poślubisz / oddaj. 4 Lepiey jest nie ślubowáć / niżeli poślubiwszy *co*, nie oddáć.

5 Nie dopuszczaj ustam twojim / áby do grzechu przywodźiły ćiáło twoje / áni mow przed Aniołem / że to jest błąd. Przecżże masz Bogá gniewáć mowa swa / ktoryby wniwecz obroćił spráwe rak twojich? 6 Bo gdźie jest wiele snow / *tám* y márnośći / y słow wiele: Ale śie *ty* Bogá boj.

7 Jesli ućisk ubogiego / y zátrzymánie sadu y spráwiedliwośći ujrzysz *w ktorey* krájinie / nie dźiwuj śie temu: bo wyższy wysokiego upátruje / á jeszcze wyższy sa nád nimi. 8 Zábáwá koło ziemie / ma pierwsze miejsce u wszystkich: y Krol roli służy.

9 Kto miłuje pieniadze / nie násyći śie pieniedzy: á kto miłuje bogáctwá / nie bedźie miał pożytku. 10 Y toć jest márność. Gdźie wiele májetnośći / wiele bywa tych co ja jedza. Coż tedy zá pożytek pánu z tego / jedno że ná nie pátrza oczymá swymi? 11 Słodki *jest* sen prácowitemu / choćia máło / choćia wiele jadł: ále násycenie bogátego spáć mu nie dopuśći. 12 Jest ćięszka biedá *ktoram* widźiał pod słońcem: bogáctwá c záchowáne ná złe páná swego. 13 Bo tákowe bogáctwá zła spráwa gina: á Syn ktorego zpłodźi / nie bedźie miał nic w reku swych. 14 Jáko nági wyszedł z żywotá d mátki swojey / ták śie wraca jáko był przyszedł: á nie odnośi nic z prace swojey / coby miał wźiać w reke swoje. 15 A ták y toć jest ćięszka biedá: że jáko przyszedł/

a Przyp. 15.16. y 16.8.
b Psalm 39.7.
c 1 Moj. 41.40. 1 Sam. 16.13. 1 Krol. 12.20.
d 2 Krol. 25.3. 2 Kron. 33.3.
e Kázn. 1.14.

a Przyp. 10.19. Mátt. 6.7. Jákob. 1.19.
b 5 Moj. 23.21. Psalm. 76.12.
c Job. 20.20.
d Job. 1.21. 1 Tym. 6.7.

szedł/ ták odejdźie. Coż tedy zá po-
16 żytek/ że ná wiátr prácował? ♣ Do
tego/ że po wszystkie dni swoje w ćie-
mnośći jadał/ z wielkim kłopotem/
z boleśćią y z gniewem.
17 Toć jest com ja obaczył/ że dobra
y osobliwa rzecż jest/ jeść y pić/
y używáć e dobrego ze wszystkiey
práce swey/ ktora człowiek podej-
muje pod słońcem po wszystkie dni
żywotá swego/ ktore mu dał Bog:
18 ábowiem to jest dźiał jego. ♣ A kto-
remukolwiek człowiekowi dał Bog
májetność y bogáctwo/ y dał mu w
moc áby ich używał/ y odbierał
dźiał swoj/ á weselił śie z práce
19 swojey: to jest dar Boży. ♣ Bo nie
będźie wiele pámiętał ná dni żywotá
swego: przeto/ że mu Bog życży
wesela sercá jego.

e Kázn. 2. 24. y 3.22.

Rozdział VI.

Łákomych ludźi biedy wylicza. 7. Mądre z głupimi względem márnośći żywotá porownywa.

1 Jest złe ktorem widźiał pod słoń-
cem/ á jest ludźiom zwyczájne. ♣
2 Gdy ktoremu człowiekowi Bog dał
bogáctwá/ y májetność/ y sławę
ták/ że ná niczym nie zchodźi duszy
jego/ czegokolwiek żąda/ jednák
nie dawa mu Bog mocy pożywáć
tego: ále obcy człowiek pożera je.
Toć jest márność y biedá ćiężka. ♣
3 Jesli kto zpłodźił sto *Synow*, á żyłby
wiele lat/ y przedłużyłyby śie dni
lat jego: jeśliby duszá jego nie byłá
násycona dobrym/ á niemiałby áni
pogrzebu: Powiádam/ *że* lepszy jest
4 martwy płod/ á niżeli on. ♣ Bo *ten*
prożno przyszedszy/ do ćiemnośći od-
chodźi; á ćiemnośćiámi imię jego
5 okryte bywa. ♣ Owszem słońcá nie
widźiał/ y nic nie poznawa: á ták
odpocżynienie lepsze ma niżeli ow. ♣
6 A choćby też żył przez dwá tyśiącá
lat/ á dobregoby nie użył/ ázaż do
jednego miejscá wszyscy nie idą?
7 Wszytká prácá człowiecza
jest dla gęby jego: á wszákże
8 duszá jego nie może śie násyćić. ♣ A-
bowiem/ co ma więcey mądry nád
głupiego? ábo co *ma więcey* ubogi/
ktory sobie umie poczynáć miedzy
9 ludźmi? ♣ Lepiey jest co oczymá wi-
dźieć/ niżeli *tego* żądáć. Ależ y to
márność y utrapienie duchá. ♣
10 Czymkolwiek *kto* jest/ już ták názwa-
no imię jego: y wiádomo było/ że czło-
wiekiem być miał/ y że śie nie mo-
że sądźić z mocnieyszym nád śię.
11 ♣ Poniewaź tedy wiele rzeczy jest
ktore rozmnażáją márność/ coż z
12 nich *zá pożytek* ma człowiek? ♣ Abo-
wiem/ ktoż wie co jest dobrego czło-
wiekowi w tym żywoćie/ po wszy-
stkie dni żywotá márnośći jego/ kto-
re jáko b ćień pomijáją. Abo kto
oznájmi człowiekowi c/ co po nim
będźie pod słońcem.

a Job. 4. 17. y 9.2. y 25.4.
b Psalm. 144.4.
c Kázn. 8. 7.

Rozdział VII.

Rozkázuje, 1. o dobre sławę śię stáráć. 2. w domu żáłoby bywáć. 7. Strofowánia przyjmowáć. 10. popędliwym nie być. 11. przećiwko Bogu nie szemráć. 12. mądrośći nábywáć. 17. zbytku śię wystrzegáć.

1 Lepsze jest Imię *dobre*, niżeli a
máść wyborna: á dźień śmierći
2 niż dźień národzenia. ♣ Lepiey iść do
domu żáłoby/ niż iść do domu bie-
śiády: przeto/ iż tám *widźiemy* ko-
niec káżdego człowieká/ á żywiący
3 zkłada to do sercá swego. ♣ Lepszy jest
smętek/ niżeli śmiech: bo przez
smętek twarzy/ náprawia śie serce.
4 ♣ Serce mądrych w domu żáłoby:
ále serce głupich w domu wesela. ♣
5 Lepiey *jest* słucháć gromienia mą-
drego: niżeli słucháć pieśni głupich.
6 ♣ Bo jáki jest trzask ćiernia b pod
gárncem/ táki jest śmiech głupie-
7 go. Y toć jest márność. ♣ Zájiste u-
ćisk przywodźi mądrego do szaleń-
8 stwá: á dar záślepia a serce. ♣ Lepsze
jest dokończenie rzeczy/ niżeli po-
czątek jey: lepszy jest człowiek ćier-
pliwego duchá/ niż duchá wynio-
9 słego. ♣ Nie bądź porywczy w du-
chu twym do gniewu: bo gniew d
w zánádrzu głupich odpoczywa. ♣
10 Nie mow: Coż to jest/ że dni
pierwsze lepsze były niż teráźniejsze?
Bobyś śię o tym nie mądrze py-
tał.
11 Dobra jest mądrość przy má-
jętnośći: y jest pożyteczna
12 tym/ ktorzy widzą słońce. ♣ Abo-
wiem pod ćieniem mądrośći/ y pod

a Przyp. 22.
b Psalm. 58.10.
c 5 Mojż. 16.19.
d Przyp. 14.17.

ćieniem śrebrá/ *odpoczywa* człowiek á wszákże przedniejsza jest umiejętność mądrośći. Bo przynośi żywot tym/ ktorzy ją máją. 13 Przypátrz śię spráwie Bożey: Bo ktoż może wyprostowáć co on zkrzywi. 14 W dźień dobry záżywaj dobrá: á w dźień zły/ miey śię ná pieczy. Boć ten uczynił Bog przećiwko owemu: dla tego/ áby nie doszedł człowiek tego co nástánie po nim. 15 Tom wszystko widźiał zá dni márnośći mojey. Bywa spráwiedliwy/ ktory ginie z spráwiedliwośćią swoją: tákże bywa niezbożnik/ ktory długo żyje we złośći swojey.

16 Nie badź názbyt spráwiedliwym/ áni názbyt e mądrym: przeczżebyś miał do zguby przychodźić. 17 Nie badź náder niepobożnym áni názbyt głupim: przeczżebyś miał umrzeć przed czásem swojim? 18 Dobra jest ábyś śię owego trzymał/ á tego śię nie puszczał: Kto śię boji Bogá/ uchodźi tego wszystkiego. 19 Mądrość umacnia mądrego/ *więcey* niżeli dźieśięć Kśiążąt/ 20 ktorzy są w mieśćie. Záiste niemász f człowieká spráwiedliwego ná źiemi/ ktoryby czynił dobrze/ á nie grzeszył. 21 Nie do wszystkich tedy słow ktore mowią *ludźie*, przykładaj sercá twego: y niechże ćię to nie obchodźi/ choććiby y sługá twoj złorzeczył. 22 Boć wie serce twoje/ żeś y ty częstokroć drugim złorzeczył. 23 Wszystkiegom tego doświadczył mądrośćią/ y rzekłem; Będę mądrym: áleć śię mądrość oddaliłá odemnie. 24 A co dálekiego/ y co bárzo głębokiego jest/ ktoż to znajdźie? 25 Wszystkom ja przeszedł myślą g swoją/ ábym poznał y wybadał śię/ y wynálazł mądrość y rozum: á żebym poznał niezbożność/ głupstwo/ y błąd/ y szaleństwo.

26 Y ználazłem *rzecz* gorzcejszą nád śmierć/ *to jest táką* niewiástę/ ktorey serce jest h jáko śieći y śidło/ á ręce jey jáko pętá. Kto śię Bogu podoba/ wolny będźie od niey: ále grzesznik będźie od niey pojimány. 27 Otom to ználazł (mowi Káznodźieją) *stosując* jedno z drugim/ ábym doszedł umiejętnośći. 28 Czego zás nád to szukáłá duszá mojá/ tedym nie ználazłem: Męża jednego z tyśiącá ználazłem: álem niewiásty miedzy tymi wszystkimi nie ználazł. 29 To tylko obacz com ználazł/ że stworzył Bog człowieká i dobrego: ále oni událi śię zá rozmáitymi myślámi. 30 Ktoż może z mądrym porownáć; á kto może wyłożyć káżdą rzecz?

ROZDZIAŁ VIII.

Zaleca mądrość. 2. Rádźi przełożonych słucháć. 6. O przyszłe rzeczy śię nie frásowáć. 15. Wesołym sercem y z dobrym sumnieniem prace rok swych zażywáć.

1 Mądrość człowieká/ oświeca a oblicze jego: á hárdość b twarzy jego odmienia. 2 Jać rádzę ábyś wyroku krolewskiego c przestrzegał: á wszákże według przysięgi Bożey. 3 Nie zkwapiaj śię odejść od oblicza jego/ áni trwaj w uporze: ábowiem cokolwiek chćiał/ uczyniłćiby. 4 Bo gdźie słowo krolewskie/ tám y moc jego: á ktoż mu rzecze; Co czynisz? 5 Kto strzeże przykazánia/ nie uzna nic złego: y czás y przyczyny zna sercá mądrego. 6 Abowiem/ wszelki zámysł ma czás/ y przyczyny: áleć wielka biedá trzyma śię człowieká/ 7 Że nie wie co ma być. Bo kiedy śię *co* stánie/ ktoż mu d oznájmi? 8 Niemász człowieká/ coby miał moc nád żywotem/ żeby záhámował duszę/ áni ma mocy/ nád dniem śmierći: áni ma czymby śię bronił w tym boju: áni wyswobodźi niezbożnego niepobożność.

9 Tom wszystko widźiał/ gdym przyłożył serce swoje do tego wszystkiego co śię pod słońcem dźieje: *Widałem ten* czás/ ktorego pánuje człowiek nád człowiekiem/ ná jego złe. 10 Tedym widźiał niezbożne pogrzebione/ że śię zás náwrocili: ále *ktorzy* z miejscá świętego odeszli/ przyszli w zápamiętánie w onym mieśćie/ w ktorym dobrze czynili. Y toć jest márność. 11 Bo iż nie záraz wychodźi dekret ná złe spráwy: przetoż ná tym jest wszystko serce synow ludzkich/ áby czynili złe rze-

e Rzym. 11. 20.
f 1 Krol. 8. 46. 2 Kron 6. 36. Przyp. 20. 9. 1 Jan. 1. 8.
g Przyp. 1. 17.
h Przyp 5. 3. y 6. 24.
i 1 Moj. 1. 27.
a Przyp 17. 24.
b 1. Niewstyd.
c Przyp. 24. 21.
d Kázn. 6. 12.

12 czy. A chociaż grzesznik sto kroć źle czyni / y odwłacza mu śię: wszákże ja wiem / że dobrze będźie boiącym śię Bogá / ktorzy śię boją oblicza jego. 13 Ale niezbożnemu e nie dobrze będźie / áni śię przedłuża dni jego: owszem pomija jáko f cień / przeto iż śię nie boji oblicza Bożego.

e Psalm 3. 11.
f Psalm 144. 4.

14 Jest też márność / ktora śię dźieje ná źiemi / że bywáją sprawiedliwi / ktorym śię ták powodźi / jákoby czynili uczynki niepobożnych: záśię bywáją niepobożni / ktorym śię ták powodźi jákoby czynili uczynki spráwiedliwych: Przetożem rzekł, Y toć jest márność. 15 A ták chwaliłem g wesele / przeto, iż niemász nic lepszego człowiekowi pod słońcem / jedno jeść / y pić y weselić śię: á iż mu jedno to zostawa z pracy jego / po wszystkie dni żywotá jego ktore mu Bog dał pod słońcem. 16 A chociam udał serce swe ná to / ábym doszedł mądrośći / y zrozumiał kłopoty / ktore śię dźieją ná źiemi: dla ktorych człowiek áni wednie / áni w nocy nie śpi: 17 A wszákże widźiałem przy káżdym uczynku Bożym / że nie może człowiek doścignąć spráwy / ktora śię dźieje pod słońcem. Stáráć śię człowiek / chcąc tego dojść: ále nie dochodźi. Owszem choćby rzekł mądry / że śię chce dowiedźieć / nie będźie mogł ználeść.

g Kázn. 2. 24. y 3. 12.

ROZDZIAŁ IX.

Wszyscy ludźie przygodam jednáko podlegáją. 10. Upomienie do pilnego odpráwowánia wezwánia swego 11. Człowiek nie ma w mocy swey rzeczy potocznych, y okolicznośći ich.

1 Zaprawdem to wszystko uważał w sercu swoim / ábym to wszystko objáśnił / że spráwiedliwi y mądrzy z spráwámi swymi są w ręku Bożych: á iż áni miłośći / áni nienáwiśći nie zna człowiek / że wszystkich rzeczy / ktore są przed obliczem jego. 2 Wszystko śię dźieje jednáko wszystkim: Jednoż przychodźi ná spráwiedliwego y niezbożnego: ná dobrego y ná czystego y nieczystego: ná ofiárującego y ná tego ktory nie ofiáruje: ná dobrego / y ná grzesznego: ná przyśięgájącego / y ná tego co śię przyśięgi boji. 3 A toć jest nagorsza miedzy wszystkim / co śię dźieje pod słońcem / iż jednoż przychodźi ná wszystkich: á owszem że serce Synow ludzkich pełne jest złego / á iż głupstwo trzyma śię sercá ich zá żywotá ich / á potym idą do umárłych. 4 Abowiem ktokolwiek śię tou árzyszy ze wszystkimi żywymi / ma nádźieję: (Gdyż y pies żywy lepszy jest / niż lew zdechły) 5 Bo ći co żyją / wiedzą że umrzeć máją: ále umárli a niczym nie wiedzą / y nie máją więcey zadney zapłáty: gdyż w zápámiętánie przyszłá pámiątká ich. 6 Owszem y miłość ich / y zazdrość ich / y nienawiść ich już zginęłá: á niemáją więcey działu ná wieki / we wszystkim co śię dźieje pod słońcem.

Job 24.

7 Idźże tedy / jedz z rádośćią chleb twoj / á pij z dobrą myślą wino twoje: ábowiem już wdźięczne są Bogu spráwy twoje. 8 Ná káżdy czás niech będą száty twoje białe: á olejku ná głowie twojey niech śię nie przebiera. 9 Zażywaj żywotá z żoną ktorąś umiłował / po wszystkie dni żywotá márnośći twojey / ktoreć dał Bog pod słońcem; po wszystkie dni márnośći twojey: boć ten jest dźiał twoj w żywoćie twojim / y w pracy twojey / ktorą podejmujesz pod słońcem. 10 Wszystko co przedśię weźmie ręká twoja do czynienia / czyń według możnośći twojey: ábowiem nie mász żadney prace / áni myśli / áni umiejętnośći / áni mądrośći w grobie / do ktorego ty idźiesz.

11 Potym obroćiwszy śię / ujrzałem pod słońcem / że bieg nie jest w mocy prędkich: áni wojná w mocy mężnych: áni żywność w mocy mądrych: áni bogáctwo w mocy rostropnych: áni łáská w mocy posmyślnych: ále b czás y trefunek wszystko przynośi. 12 Bo Człowiek nie wie czásu swego: Ale jáko ryby / ktore bywáją łowione śiećią szkodliwą / y jáko ptacy łápáni bywáją śidłem / ták ułowieni bywáją synowie ludzcy we zły czás / gdy ná nie nagle przypada.

b Kázn. 3. 1.

13 Nad to / widźiałem y tę mądrość pod słońcem / ktora jest wielka u 14 mnie: Miásto máłe / á w nim ludźi máło: przećiw ktoremu przyćiągnął Krol możny / y obległ je / y usypał przećiwko niemu wáły wielkie: 15 Y ználazł śię w nim mąż ubogi mądry / ktory wybáwił miásto ono mądrośćią swoją: choć nikt nie wspomniał ná onego mężá ubogiego. 16 Przetożem ja rzekł: Lepsza jest mądrość niżeli moc: áczkolwiek mądrość onego ubogiego byłá wzgárdzona / y słow jego nie słucháli. 17 Słow ludźi mądrych / spokojnie słucháć należy: rácżey niż krzyku pánującego° miedzy głupimi. 18 Lepsza jest mądrość niż oręże wojenne: Ale jeden grzesznik popsuje wiele dobre°.

ROZDZIAŁ X.

Głupstwo rzecz sprosna. 5. Pospolićie głupich szánują, á mądrymi pogárdzáją. 16. Zwierzchność nie mądra zgubą. 17. Mądra, ozdobą źiemie. 20. Tákiey nie złorzeczyć.

1 Jáko muchy zdechłe zásmradzáją y psują olejek Aptekárski: ták *człowieká* z mądrośći y z sławy zacnego / trochá głupstwá oszpeca. 2 Serce mądrego / jest po práwey stronie jego: ále serce głupiego / po lewey *stronie* jego. 3 Y ná ten czás gdy głupi drogą idźie / serce jego niedostátek ćierpi: bo pokázuje wszystkim / że głupim jest. 4 Jeśliby duch a pánującego powstał przećiwko tobie / nie opuszczaj miejscá twego: ábowiem pokorá wstręt czyni grzechom wielkim.

5 Jest złe ktorem widźiał pod słońcem: to jest / błąd ktory pochodźi od zwierzchnośći. 6 *Że* głupi wywyższáni bywáją w godnośći wielkiey: á bogáći *w mądrość*, nisko śiadáją. 7 Widźiałem sługi ná koniach: á Książętá chodzące piechotą jáko sługi.

8 Kto kopie doł / *sam* weń b wpada: á kto rozrzuca płot / wąż go ukąśi.

9 Kto przenośi kámienie / uráźi śię nim: á kto łupa drwá / niebezpieczen jest od nich. 10 Jeśliże śię ztępi żelázo / á nie naostrzyłby ostrzá jego / tedy mocy przyłożyć muśi: Ale to dáleko lepiey mądrość spráwić może. 11 Jeśli ukąśi wąż przed záklęćiem / nic nie pomogą słowá záklináczá. 12 Słowá ust mądrego / *są* wdźięczne: ále wargi głupiego pożeráją go.

13 Początek słow ust jego / głupstwo: á koniec powieśći jego / wielkie błázeństwo. 14 Bo głupi wiele mowi: *choć* nie wie ten człowiek / co ma być. Abowiem ktoż mu c oznájmi / co po nim nástánie. 15 Głupi prácują áż do ustánia: á *przećie* nie mogą dojść do miástá.

16 Biádá tobie źiemio / ktorey Krol jest dźiećięćiem: y ktorey Książętá ráno biesiádują. 17 Błogosłáwionaś ty źiemio / ktorey Krol jest Synem zacnych: á ktorey Książętá czásu słusznego jadáją / dla pośilenia / á nie dla opilstwá.

18 Dla lenistwá śię dách pochyla: á dla osłábiáłych rąk / przećieka dom. 19 Dla uweselenia gotują ucżty / y wino rozwesela żywot: ále pieniądze do wszystkiego dopomagáją.

20 Ani w myśli d twojey Krolowi nie złorzecz: áni w skrytym pokoju twojim nie przeklinaj bogátego. Abowiem *y* ptak niebieski doniosłby ten głos: á to co ma skrzydłá / objáwiłoby powieść twoję.

ROZDZIAŁ XI.

Upomina do szczodrobliwośći przećiwko ubogim. 7. Rádźi w nawiętszych ućiechách ná śmierć y sąd Boży pámiętáć.

1 Puszczaj chleb twoj po wodźie: bo po wielu dni znajdźiesz go. 2 Daj cząstkę śiedmi ábo ośmi: bo niewieś co złego będźie ná źiemi. 3 Gdy śię nápełniáją obłoki / deszcz ná źiemię wypuszczáją: á gdy upada drzewo ná Południe / ábo ná Połnocy / ná ktorym kolwiek miejscu upádnie to drzewo / tám zostánie. 4 Kto upátruje wiátr / *nigdy* nie będźie śiał: á kto śię przypátruje obłokom / nie będźie żął. 5 Jáko ty niewieś á ktora jest drogá wiátru / *y* jáko śię *zrastáją* kośći w żywoćie brzemienney: ták niewieś spráwy Bożey / ktory wszystko czyni. 6 Porá-

a I. Gniew pána twego.

b Psalm. 7. 16. y 9. 16. y 10. 2. y 57. 7. Przyp 26. 27. Syrác. 27. 29.

c Kázn. 6. 12. y 8. 7.

d 2 Moj. 22. 28.

a Jan. 3. 8.

nu śiey náśienie twoje / á wieczor nie dawaj odpoczynku ręce twojey. Gdyż ty nie wieß co jest lepßego / tol/ czy owo: czyli też oboje jednáko dobre.

7 Zaprawdę wdźięczna jest świátłość / y miła rzecz oczom / widźieć słońce. 8 Awßákże choćby przez wiele lat żyw był człowiek / á przez te wßystkie weseliłby śię: tedy/ przywiodßy sobie ná pámięć dni b ćiemnośći jáko ich wiele będźie / cokolwiek przeszło sżna być márnośćia.

b Job. 10.21.

9 Przetoż wesel śię młodźieńcze w młodośći twojey / á niech używa dobrey myśli serce twoje / zá dni młodośći twojey / á chodź drogámi sercá twego / y według zdánia oczu twojich: ále wiedz / że ćię dla tego wßystkiego Bog ná sąd przywiedźie. 10 A ták oddal gniew od sercá twego / y odrzuć złość od ćiáłá twego: gdyż dźiećiń
stwo y młodość są márnośćią.

ROZDZIAŁ XII.

W młodośći ná Bogá, ná śmierć, y ná stárość pámiętáć każe. 4. Trudnośći stárośći wylicza. 10. Pokazawßy ludzkich rzeczy márność, do bojáźni Bożey upominá.

1 Pámiętaj tedy ná Stworzyćielá swego we dni młodośći twojey / pierwey niżeli nástáną złe dni: y nádeydą látá / o ktorych rzeczeß; Nie podobáją mi śię. 2 Pierwey niż śię záćmi słońce/ y świátło / y mieśiąc y gwiazdy: á nawrocą śię obłoki po dżdżu. 3 W dźień / ktorego śię poruszą strożowie domowi/ y záchwieją śię mężowie duży / y ustáną mełący / przeto iż ich máło będźie / y záćmią śię wyglądájący oknámi:

4 Y záwrą śię drzwi z dworu z słábym głosem mełćia: y powstánie ná głos ptáßy / y ustáną wßystkie corki śpiewájące. 5 Náwet y wysokiego mieyscá báć śię będą / y będą śię lękáć ná drodze. Gdy zákwitnie migdałowe drzewo / tákże y ßáráńcza będźie mu ćiężka: Y zadza go ominie: Bo człowiek idźie do domu wiecznego / á płácżący po ulicách chodźić będą. 6 Pierwey niż śię przerwie ßnur śrebrny / y niż śię ztłucze czáßá złota / á rozsypie śię wiádro nád zdrojem/ y zkruśy śię koło nád studnią: 7 Y wroći śię proch a do ziemie/ b jáko przed tym był: á duch wroći śię do Bogá / ktory c go dał.

8 Márność nád márnośćiámi / mowi d Káznodźieiá: e wßystko márność. 9 A czym więcey Káznodźieiá był mędrßym / tym więcey náuczał umiejętnośći ludu / á rozważał / y wywiádował śię / y zkładał wiele e przypowieśći. 10 Stárał śię Káznodźieiá jákoby znalazł powieśći wdźięczne / y nápisał co jest dobrego/ y słowá prawdźiwe. 11 Słowá mądrych podobne ośćieniom / y podobne gozdźiom wbitym: słowá tych / ktorzy je złożyli podáne są od pásterzá f jednego. 12 A ták synu moj z tych słow śię dostátecznie upomnieć możeß. Abowiem zkłádániu wiela kśiąg końcá niemáß: á wiele czytáć / jest zpracowánie ćiáłá. 13 Summá wßystkiego coś słyßał: Bogá śię boj / á przykazań jego przestrzegaj: Bo ná tym człowiekowi wßystko należy. 14 Poniewaz káżdy uczynek / y káżda rzecz g tájna/ lub dobra/ lub zła/ Bog ná sąd przywiedźie.

a 1 Moj. 2. 7. b 1 Moj. 3. 19. Psalm. 146. 4. c 1 Moj. 2. 7. d Kázn. 1. 2. e 1 Krol. 4. 32. f Psalm. 23. 1. Ezai. 40. 11. Ezech. 34. 23. Jan. 10. 11. Zyd. 13. 20. 1 Piotr. 2. 25. g 2 Kor. 5. 10.

PIESN NAD PIESNIAMI
Salomonowa.

Te Kśięgi Sálomonowe / wypisują nam słubiny Kośćiołá pielgrzymującego / z małżonkiem swym Chrystusem Pánem. A wyrażają śię tu / naprzod przyjemne ich rozmowy zobopolne. Potym tego duchownego małżeństwá / powáżność / y powinnośći przystojne. Nád to / iż Kośćioł Oblubienicá swego Chrystusá Páná tu ná świećie częstokroć obrażájąc / znowu śię o pozyskánie łáski jego stára: Przetoż go Chrystus PAN o nieodmienney

łást

[Obli]cáśce swey upewnia / y ná ono wieczne wesele z sobą gotuje. Náostátek / pomowiwszy z sobą o przyłączeniu narodow do Kośćiołá Bożego / spolnym chęći y powinnośći oświadczeniem / rozmowy swoje zámykáją.

ROZDZIAŁ I.

Kośćioł sobie życzy z PAnem Chrystusem być złączony. 5. Nápomina áby śię drudzy niepozorną jego postáwą nie gorszyli.

1 Pieśń naprzednieysza z pieśni Sálomonowych.

2 Niech mię pocáłuje pocáłowániem vst swojich: ábowiem lepsze są miłośći twoje niż wino.

a Pieśń. 5. 10.

3 Dla wonnośći / wyborne są máśći twoje: imię twoje *jest jáko* oleyek rozlany: przetoż ćię pánienki umiłowáły.

4 Pociągniże mię / *á* pobieżymy zá tobą. Wprowádźił mię Krol *do* pokojow swojich / *przetoż* śię w tobie rádowáć y weselić będźiemy: wspominać będźiemy miłośći twoje / ráczey niż wino. *Bo* uprzejmi miłują ćię.

5 Czarnamći álem wdźięczna / o corki Jeruzalemskie! *Jestem* jáko namioty Cedárskie: jáko opony Sálomonowe.

6 Nie pátrzajćie ná mię / żem jest śniáda / bo mię opáliło słońce: synowie mátki mojey rozpaliwszy śię przećiwko mnie postánowili mię ábym strzegłá winnic: *á* winnice mojey ktoram miáłá / nie strzegłám.

7 Oznájmiże mi *ty*, ktorego miłuje duszá mojá / gdźie páśiesz / gdźie *trzodźie* dawasz odpoczywáć w południe? ábowiem / przeczżebym miáłá być jáko obłąkána przy trzodách towárzyszow twojich?

8 Jeśli nie wiesz / o nápięknieysza miedzy niewiástámi / wynidźie śládem trzody: á páś koźlątká twoje / przy budách pásterzow.

9 Przyrownywam ćię / o przyjaćiołko mojá / jezdźie w wozách Fáráonowych.

10 Jágody licá twego / klenotámi są ozdobione: *á* szyjá twojá łáncuchámi.

11 Náczyniemyć klenotow złotych z nákrapiániem śrebrnym.

12 Do tąd pokąd Krol jest u stołu / szpikánárd moj

13 wydawá wonność swoję. Jáko snopek mirry / jest mi miły moj / ná pierśiách mojich odpoczywájący.

14 Miły moj / jest mi *jáko* grono Cyprowe ná winnicách / w Engáddy.

15 O jákoś ty piękna przyjaćiołko mojá / o jákoś ty piękna! oczy twoje b *jáko oczy* gołębice.

b Pieśń. 4. 1. y 5. 12.

16 O jákoś ty jest piękny / miły moj! y jáko wdźięczny! *nawet* y to łoże násze źieleni śię.

17 Bálki domow nászych *są* Cedrowe: á stropy násze jodłowe.

ROZDZIAŁ II.

Oblubieniec zacność swoję, y oblubienice swey opowiáda. 3. Oblubienicá go záleca. 4. y wszystko co ma dobrego onemu przyznawa. 16. z społeczności jego śię przechwala.

1 Jam jest jáko roża Sárońska / á

2 lilia przy dolinách. Jáko lilia miedzy ćierniem / ták przyjaćiołká mojá miedzy pánnámi.

3 Jáko jábłoń / miedzy drzewem leśnym / ták miły moj miedzy młodźieńcámi. Prágnęłám *śiedźieć* w ćieniu jego / y śiedzę: bo owoc jego

4 słodki *jest* vstam mojim. Wprowádźił mię w dom winá / májąc zá chorągiew miłość przećiwko mnie.

5 Oczerstwićie mię tymi flászámi / posilćie mię tymi jábłkámi: boć omdlewam od miłośći.

6 Lewicá *a* jego pod głową moją / á práwicá jego

a Pieśń. 8. 3.

7 obłápia mię. Poprzysięgam b was corki Jeruzalemskie / przez sárny y łánie polne / ábyśćie nie budźiły y nie przerywáły snu miłego mego / dokąd nie zechce.

b Pieśń. 3. 5. y 8. 4.

8 Głos miłego mego! oto on idźie skacząc po tych gorách / *á* poskákując po tych págorkách.

9 Miły moj / podobny jest sárnie ábo młodemu jelonkowi: oto on stoji zá śćianą nászą / wyglądá z okien / pátrzy przez kraty.

10 Ozwał śię miły moj / á rzekł mi: Wstań przyjaćiołko mojá / piękna mojá / á podź.

11 Abowiem oto minęłá źimá: deszcz przeszedł / y prze-

stał.

12 stał. ♣ Kwiatki śię ukázują ná ziemi: czás śpiewánia przyszedł: á głos śinogárlice słycháć w ziemi ńászey.
13 ♣ Figowe drzewo wypuśćiło niedojrzáłe figi swoje/ á máćice winne rozkwitłe/ wonią wydáły: wstańże przyjaćiołko mojá/ piękna mojá/ á podź.
14 ♣ Gołębico mojá/ *mieszkájąca* w rozpádlinách skálnych/ w skrytośćiách przykrych/ okaż mi oblicże twoje/ niech usłyszę głos twoj: ábowiem głos twoj wdźięczny/ á oblicże twoje pożądáne.
15 ♣ Połápajćie nam liszki/ liszki máłe/ ktore psują winnice: ponieważ winnice násze kwitną.
16 ♣ Miły c moj/ *jest* moj/ á jam jest jego/ ktory páśie miedzy lilliámi:
17 ♣ Ażby śię okazał ten d dźień/ á ćienie przeminęły. Náwroć śię: bądź podobny miły moj e sárnie/ ábo jelonkowi młodemu/ ná gorách Beter.

c Pieśń. 6. 2. y 7. 10.
d Pieśń. 4. 6.
e Pieśń. 8. 14.

ROZDZIAŁ III.

Oblubienicá chce swojá, kù Chrystusowi PAnu oświadcza. 4. On śię jeyználeść, y do pokoju wprowádźić dał. 5. Oná zás życzy áby z nim do pokojow niebieskich weszłá.

1 Ná łożu mojim w nocy szukáłám tego/ ktorego miłuje duszá mojá: szukáłám go/ álem go nie ználázłá.
2 ♣ Już tedy wstánę á obieżę miásto po rynkách/ y po ulicách będę szukáć tego/ ktorego miłuje duszá mojá: szukáłám a go/ álem go nie ználázłá.
3 ♣ Nátráfili mię strożowie/ ktorzy chodźili po mieśćie: *y zpytáłam*; Widźieliżeśćie tego ktorego miłuje duszá mojá?
4 ♣ A gdym máluczko odeszłá od nich/ záráżem ználázłá tego/ ktorego miłuje duszá mojá. Uchwyćiłám śię go/ á nie puszczę go/ áż go wprowádzę domu mátki mojey/ y do pokoju rodźićielki mojey.
5 ♣ Poprzyśięgam b was corki Jeruzalemskie/ przez sárny y łánie polne/ ábyśćie nie budźiły áni przerywáły snu miłego mojego/ do kądby nie zechćiał.
6 ♣ Ktoraż to jest/ co c wystepuje z puszczy jáko słupy dymu: okurzona będąc myrrą y kádźidłem *drogim* nád wszeláki proszek áptekárski.
7 Oto łoże Sálomonowe/ około ktorego *stoji* sześćdźieśiąt mocárzow/ z mocárzow Izráelskich.
8 ♣ Wszyscy ći trzymáją miecz/ *będąc* wyćwiczeni: do bitwy: káżdy z nich ma swoj miecz przy boku swym/ dla stráchu nocnego.
9 ♣ Páłác sobie Krol Sálomon wystáwił z drzewá Libáńskiego.
10 ♣ Słupy jego poczynił śrebrne/ *á* pokład jego złoty/ podniebienie szárłatne/ á wewnątrz usłány jest miłośćią corek Jeruzalemskich.
11 ♣ Wynidźćie corki Syońskie/ á oglądajćie Krolá Sálomoná w koronie/ ktorą go ukoronowáłá mátká jego/ w dźień zrękowin jego/ y w dźień wesela sercá jego.

a Pieśń. 5. 6.
b Pieśń. 2. 7. y 8. 4.
c Pieśń. 8. 5.

ROZDZIAŁ IV.

Chrystus zálecá zacność Kośćiołá swego: wysławia jego wiárę y owoce jey. 15. Kośćiół uznawájąc, co ma od Chrystusá, sobie go przytomnego mieć żąda.

1 Jákoś ty a piękna przyjaćiołko mojá/ o jákoś ty piękna! oczy twoje b *jáko oczy* gołębice miedzy kędźierzámi twymi. Włosy c twoje jáko trzodá koz/ ktore widáć ná gorze Gáláád.
2 ♣ Zęby twoje jáko stádo *owiec* jednákich/ gdy wychodzą z kąpieli: z ktorych káżda nieśie po dwojgu/ á niepłodney niemász miedzy nimi.
3 ♣ Wárgi twoje jáko sznur kármázynowy/ á wymowá twojá wdźięczna: skronie twoje miedzy kędźierzámi twymi *są* jáko sztuká jábłká gránatowego.
4 ♣ Szyjá twojá *jest* jáko wieża Dáwidowá/ z obronámi wystáwiona: w ktorey tyśiąc tarczy wiśi/ *y* wszystká broń mocárzow.
5 ♣ Obie pierśi d twoje/ jáko dwoje bliźniąt sárnich/ ktore śię pásą miedzy lilliámi.
6 ♣ Ażby śię okazał ten e dźień/ á ćienie przeminęły/ wnidę ná gorę myrry/ y ná págorek kádźidłá.
7 ♣ Wszystkáś ty *jest* piękna przyjaćiołko mojá: á zmázy f niemász ná tobie.
8 Pojdźiesz zemną z Libanu o Oblubienico *mojá*! zemną z Libanu pojdźiesz: á pojrzysz z wierzchu *gory* Amáná/ z wierzchu *gory* Sánir y Hermon/ z jáskiń lwich/ y z gor lámpártowych.
9 ♣ Ujęłáś serce moje/ śiostro mojá/ oblubienico *mojá*: ujęłáś serce moje jednym okiem twojim/

a Pieśń. 6. 3. y 7. 1.
b Pieśń. 1. 15. y 5. 11.
c Pieśń. 6. 2.
d Pieśń. 7. 3.
e Pieśń. 2. 17.
f Efez. 5. 27.

jim / y jednym łáncuszkiem ná szyji twojey. ♣ O jákoż są ućieszne miłośći twoje! śiostro mojá/ oblubienico mojá: O jáko dáleko zacnieysze miłośći twoje niż g wino / á wonność máśći twojich / nád wszystkie rzeczy wonne! ♣ Plastrem miodu opływáją wárgi twoje / oblubienico mojá: miod y mleko pod języykiem twojim: á wonność szat twojich / jáko wonność Libanu.

g Pieśn. 2.

12 Ogrodem zámknionym jesteś Siostro mojá / oblubienico mojá: zrzodło zámknione / zdroj zápieczętowány. 13 ♣ Szczepki twoje są sádem jábłek gránatowych / z owocem wdźięcznym Cyprysu y Szpikánárdu: 14 ♣ Szpikánárdu/y Száfránu/Kássyi/y Cynámonu/ze wszystkimi drzewy Kádźidło przynoszącymi: Myrry/ y Aloesu/ ze wszystkimi osobliwymi rzeczámi wonnymi.

15 Zrzodło ogrodne / zdroju wod żywych : ktore płyną z Libanu.

16 ♣ Powstań wietrze Połnocny / á przyydź wietrze z Południá / przewiey ogrod moj : niech płyną wonnośći jego / niech przyydźie miły moj do ogrodá swego / á niech je rozkoszne owoce swoje.

ROZDZIAŁ V.

Chrystus przyczyną nierychłego wrócenia swego powiáda oblubienicy. 2. Oná wyznawa, że dla występkow jey odszedł od niey Oblubieniec. 3. Pokutuje. 8. O łáskę prosi.

1 Przyszedłem do ogrodá mego: śiostro mojá/ oblubienico mojá zbieram myrrę moję z rzeczámi wonnymi mojimi / jem plastr moj z miodem mojim / piję wino moje z mlekiem mojim. Jedzćież przyjaćiele/pijćie / á pijćie dostátkiem mili moji.

2 Ja śpię / ále serce moje czuje / y słyszy głos miłego mego kołácącego y mowiącego; Otworz mi a śiostro mojá / przyjaćiołko mojá/ gołębico mojá / uprzyma mojá : ábowiem głowá mojá pełna jest rosy / á kędźierze moje kropli nocnych. ♣

a Pieśn. 2. 10.

3 Y odpowiedźiáłam: Zewlekłam suknią moję/ jákoż ją oblec mam? umyłam nogi moje / jákoż je zmázáć mam? 4 ♣ Miły moj ściągnął rękę swoję dźiurą : á wnętrzności moje wzruszyły śię we mnie. 5 ♣ Y wstáłám / ábym otworzyłá miłemu memu: á oto z ręku mych kápáłá myrrá á z pálcow mojich myrrá ćiekąca ná rękojeść záwory. 6 ♣ Otworzyłám miłemu memu / ále miły moj już był odszedł y minął: omdláłám byłá b ná głos jego. Szukáłám go / c álem go nie ználázłá: wołáłám go / 7 ále mi śię nie ozwał. ♣ Nátráfili mię stroże / co chodzą po mieśćie: ubili mię / zránili mię / wźięli y płaszcz moj ze mnie / strożowie murow.

b H. Wyszłá duszá mojá. c Pieśn. 3. 2.

8 Poprzyśięgam was corki Jeruzalemskie / jeśliby śćie ználeźli miłego mego/ ábyśćie mu powiedźiáły żem od miłośći záchorzáłá.

9 Coż ma miły twoj/ nád inne miłe / o napiękniejsza miedzy niewiástámi ? co ma miły twoj / nád inne miłe/że nas ták poprzyśięgasz?

10 Miły moj biały y rumiány / y zacnieyszy nád innych dźieśięć tyśięcy. 11 ♣ Głowá jego jáko bryłá szczerego złotá : włosy jego kędźierzáwe/czarne jáko kruk. 12 ♣ Oczy jego d jáko gołębice nád strumieniámi wody/jáko umyte w mleku / stojące w mierze swojey. 13 ♣ Policzki jego jáko zagonki ziół wonnych / jáko kwiatki wonnych rzeczy : Wárgi jego jáko lilie wypuszczájące myrrę ćiekącą. 14 ♣ Ręce jego jáko pierśćienie złote / osádzone drogim kámieniem / Hiácyntem : Brzuch jego jáko gláńc kośći słoniowey / Száfirem osádzoney. 15 ♣ Goleni jego jáko słupy marmurowe / postáwione ná podstawkách złotá wybornego. Oblicze jego jáko Liban/wyborne jáko Cedry. 16 ♣ Ustá jego náder słodkie : á wszystek jest pożądány. Táki jest miły moj / y táki przyjaćiel moj / o corki Jeruzalemskie!

d Pieśn. 1. 15. y 4. 1.

17 Gdźież poszedł miły twoj/o napiękniejsza miedzy niewiástámi? Gdźie śię obroćił miły twoj? á szukáć go będźiemy z tobą.

ROZDZIAŁ VI.

Kośćioł o złączeniu swojim z Chrystusem innym powiáda. 3. Chrystus też záleca Kośćiołá ozdobą duchowną.

chowną. 8. Ten ją zá oblubienicę swoję przyznawa.

1 MIły moy wstąpił do ogrodá swego / miedzy zagonki ziół wonnych: áby pásł w ogrodźiech / y 2 żeby zbierał lilie. ♣ Jam jest miłego a mego / á miły moy *jest* moy: ktory pásie miedzy liliámi.

3 PIęknaś ty przyjaćiołko mojá / jáko b Tersá: pięknaś / jáko Jeruzalem: ogromna / jáko wojsko 4 uszykowáne. ♣ (Odwroć oczy twoje odemnie / gdyż mie one srogim czyniá) Włosy c twoje są jáko stádá koź / 5 ktore wychodzą z Gálááad. ♣ Zęby twoje d są jáko stádo owiec / ktore wychodzą z kąpieli: z ktorych káżda miewa po dwojgu / á niepłodney nie-6 mász miedzy nimi. ♣ Skrónie twoje miedzy e kędźierzámi twymi *są* jáko 7 sztuká jábłká gránatowego ♣ *Aczkolwiek* jest sześćdźieśiąt żon krolewskich / á ośmdźieśiąt założnic / á pá-8 nien bez liczby: ♣ *Wszákże* jednáż jest gołębicá mojá / uprzyjmá mojá: jedynaczká u mátki swojey / bez zmázy / u rodźićielki swojey. Ujrzawszy ją corki / błogosłáwiły ją / náz-wáły: tákże y żony krolewskie / y założnice / y chwaliły ją / *mowiąc*: ♣ 9 Ktoraż to jest f co śię pokázuje jáko zorza / piękna jáko mieśiąc / czysta jáko słońce / ogromna jáko wojsko uszykowáne z chorągwiámi?

10 ZStąpiłám do ogrodá orzechowego / ábym oglądáłá owoce *rostące* w dolinách / ábym obaczyłá / jeśli kwitną winne máćice / á wypuszczájąli pąkowie jábłonie gránato-11 we. ♣ Niżem śię dowiedźiáłá / duszá mojá wsádźiłá mię ná woz przedniejszych z ludu mego.

12 NAwroć śię / náwroć śię / o Sulámitko: náwroć śię / náwroć śię / niech ná ćię pátrzymy: Coż widźićie ná Sulámitce? *Widźiemy* jákoby hufy wojenne.

ROZDZIAŁ VII.

Ozdobę y zacność Kośćiołá swego Chrystus PAn zaleca. 10. Kośćioł uprzyjmą chęć swą Chrystusowi oświadcza, y z nim być prágnie.

1 O Jáko piękne są nogi a twoje w trzewikách / o corko Kśiążęca! Opásánie biodr twojich *są* jáko záwieszenia ręká dobrego rzemie-2 śniká urobione. ♣ Pępek twoj *jáko* czászá okrągła / ktora nie jest bez nápoju: Brzuch twoj jest jáko brog 3 pszenice / osádzony liliámi. ♣ Obie pierśi b twoje *są* jáko dwoje bliźniąt 4 młodych sárniąt. ♣ Szyjá c twojá / jáko wieżá z kośći słoniowych. Oczy twoje *jáko* sadzawki w Hesebon / podle bramy Bátrábin. Nos twoj jáko wieża ná Libanie ktora pátrza ku 5 Dámászkowi. ♣ Głowá twojá ná tobie / jáko Kármel. A włosy głowy twojey jáko szárłat. Krol *widząc ćię* byłby *jáko* przywiązány ná gankách 6 *swojich*. ♣ O jákożeś piękna / y jáko wdźięczna! o miłośći przerozkoszna! 7 ♣ Ten twoj wzrost podobny jest pálmie: á pierśi twoje gronam. ♣ 8 Rzekłem; Wstąpię ná pálmę / dośięgę wierzchow jey. Niechajże mi tedy będą pierśi twoje / jáko groná winne: á wonność nozdrz twojich / 9 jáko jábłek *wonnych*. ♣ A ustá twoje jáko wino wyborne / ktore náprost bárzo mile płynie: y spráwuje / że mowią wárgi śpiących.

10 JAm *jest* miłego d mego: á do 11 mnie *jest* żądzá jego. ♣ Przyjdź miły moy / wynidźiemy ná pole: *á* 12 przenocujemy e we wśiách. ♣ Ránoo wstániemy do winnic: oglądamy jeśli kwitnie winna máćicá / jeśli śię záwiązują gronká / kwitnąli jábłká gránatowe: támći oświadczę miło-13 śći moje. ♣ Polne f jábłuszká wydáły wonność *swoję*: á przede drzwiámi nászymi / są wszystkie owoce wdźięczne nowe y stáre / ktorem tobie / miły moy / záchowáłá.

ROZDZIAŁ VIII.

Kośćioł wielce prágnie być z Chrystusem. 4. Przyjaćiołek do powinnośći upomina. 8. O powołániu pogánow pieczę ma. 9. Chrystus ją łáskáwie náucza. 14. Kośćioł rychłego powrocenia jego prágnie.

1 OByżeś był jáko brátem mojim / pożywájąc pierśi mátki mojey / ábym ćię ználazszy ná dworze / pocáłowáłá ćię / á nie byłá wzgárdzo-2 ná. ♣ Prowádźiłábym ćię y wprowádźiłá do domu mátki a mojey /

a Pieśń. 2. 16. y 7. 10. b Miásto krolow Sámárijskich. 1 Krol. 14. 17. c Pieśń. 4. 1. d Pieśń. 4. 2. e Pieśń. 4. 3. f Pieśń. 3. 6.

a Pieśń. 4. 7.

b Pieśń. 4. 5. c Pieśń. 4. 4.

d Pieśń. 2. 16. y 6. 2. e 1. miedzy Cyprysámi. f 1. Pokrzyki.

a Pieśń. 3. 4.

gdźiebyś mie ucżył: á ja bymći dáłá pić wino przyprawne / y moszcż z jábłek mojich gránatowych. 3 ♣ Lewicá jego b pod głową moją / á práwicá swoją obłápia mie. 4 ♣ Poprzyśięgam c was corki Jeruzalemskie / ábyśćie nie budźiły áni przerywáły *snu* miłego mego / dokąd nie zechce.

b Pieśn. 2. 6.
c Pieśn. 2. 7. 3. 5.

5 Ktoraż to jest co wystepuje z puszczy / podpárszy śie miłego swego? Pod jábłonią wzbudźiłám ćie: tám ćie poczełá mátká twojá / tám ćie poczełá rodźićielká twojá. 6 ♣ Przyłoż mie jáko pieczęć ná serce swoje: jáko sygnet do rámienia swego. Abowiem miłość mocna jest jáko śmierć: twárda / jáko grob zawistna miłość. Węgle jey / *jáko* węgle ogniste: *y jáko* płomień gwałtowny. 7 ♣ Wody wielkie nie mogłyby zágáśić tey miłośći / áni rzeki zátopić: choćby kto wszystkie májętność domu swego dał zá tákową miłość / byłby pewnie wzgárdzony.

8 Mamy śiostrę máluczką / ktora jeszcże nie ma pierśi. Coż uczynimy z śiostrą nászą w dźień ktorego o niey mowá będźie? 9 ♣ Jesliże jest murem / zbudujmy ná niey páłác śrebrny: á jesli jest drzwiámi / oprawmyż ją deszczkámi Cedrowymi.

10 Jamći *jest* mur / á pierśi moje / jáko wieże. W ten czás byłám przed ocżymá jego / jáko tá ktora znájduje pokoj. 11 ♣ Winnicę miał Sálomon w Báálhámon / *ktorą* winnicę nájął strożom / áby káżdy przynośił zá owoc jey tyśiąc śrebrnikow. 12 ♣ Ale winnicá d mojá / ktorą mam / *jest* przedemną. Miey sobie tyśiąc *śrebrnikow* Sálomonie: á dwieśćie ći / ktorzy strzegą owocu jey.

d Ezai. 5. 1.

13 Ty ktora mieszkasz w ogrodách! przyjaćiele słucháją głosu twego: oźwiże mi śie. 14 Pospiesz śie miły moj: á bądź podobnym sárnie / ábo młodemu jelonkowi / ná gorách źioł wonnych.

CZWARTA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey sie zamykaja Prorocy Swięći.

Izáiasz.	Jonasz.
Jeremiasz.	Micheasz.
Ezechiel.	Náhum.
Dániel.	Abákuk.
Ozeasz.	Sofoniasz.
Joel.	Aggeusz.
Amos.	Zácháryasz.
Abdyasz.	Málachiasz.

PRO-

PROROCTWO IZAIASZOWE.

Kśięgi Izáiaszá Proroká/ wszelákie w sobie/ do pokazánia pożytku Zakonu Bożego należące Proroctwá/ zámykáją. Bo są w nich náuki/ przestrogi/ nápominánia/ naprawy y poćiechy osobliwe: ktore zá spráwą Duchá Bożego/ dla potrzeby y zbudowánia Kośćiołá Bożego/ ná piśmie są podáne. A może być rozdźielone to Proroctwo ná pięć częśći. W pierwszych. 12. rozdźiałách/ są Proroctwá do sámych Żydow należące: ktore Prorok rozmáićie/ karze/ ćwiczy/ nápomina/ ćieszy. Potym/ od rozdźiału. 13. áż do 29. idą Proroctwá obcym narodom/ á ludu Bożego nieprzyjaćiołom/ dla ludu Bożego przepowiedźiáne: to jest/ Bábilończykom/ Filistyńczykom/ Moábczykom/ Syryjczykom/ Assyryjczykom/ Etyopczykom/ Egipczykom/ Arábczykom/ Tyryjczykom/ á náwet y sámym Izráelczykom/ to jest/ onym dźieśiąći pokoleniam/ ktore śię były od Judy odłączyły. W trzećiey częśći od 29. áż do 40. rozdźiału/ są Proroctwá/ w ktorych Żydom spustoszenie/ przez Bábilończyki/ przytym zábránie w niewolą Bábilońską/ y wiele złego opowiáda: przydawszy niektore o Krolestwie Chrystusowym poćiechy. Gdźie włożone są cztery rozdźiały pewną historyą w sobie máiące/ to jest/ 36. 37. 38. 39. W Czwartey częśći w dźiewiąći rozdźiałách od 40. áż do 49. przepowiáda wyzwolenie ludu Bożego z niewoli Bábilońskiey: ktore było figurą y pieczęćią duchownego wybáwienia wybránych PAńskich. A náwet od rozdźiału 49. áż do końcá/ zámykáją śię Proroctwá o Krolestwie Chrystusowym/ o przymierzu łáski/ o mocy y chwale Chrystusowey/ o przepowiádániu Ewángeliey/ o wezwániu Pogan/ o użyczeniu wszelákich dobrodźiejstw Bożych Kośćiołowi w Chrystuśie PAnu: á to ku chwale Bożey/ y ku zbáwieniu wybránych jego.

ROZDZIAL I.

Czás Prorokowánia Izáiaszá. 2. Pod świádectwem niebá y ziemie, rozmáite grzechy Judzkie strofuje. 16. Do pokuty upomina, łáskę Bożą opowiádá, &c. 14. Karániem niepokutującym grozi.

1 Widzenie Izáiaszá Syná Amosowego/ ktore widźiał nád Judą y *nád* Jeruzalem: zá dni Ozeaszá/ Joátámá/ Acházá/ *y* Ezechiaszá krolow Judskich.

2 Słuchajćie á niebiosá/ á ty źiemio przyjmi w uszy *swe*: ábowiem PAn mowi: Synym wychował y wywyższył/ ále oni odstąpili

3 odemnie. ♣ Zna woł gospodarzá swego/ y ośieł żłob PAná swego: *Ale* Izráel *mię* nie zna/ lud moj nie

4 zrozumiewa. ♣ Biádá narodowi grzesznemu/ ludowi obćiążonemu nieprawośćią/ náśieniu złośliwych/ Synom skáżonym! Opuśćili PAná/ do gniewu pobudźili świętego Izráelskiego/ odwroćili śię ná zad.

5 ♣ Przecżże tym więcey przyczyniaćie przestępstwá/ im więcey was biją? Wszystká głowá chora/ y wszystko

6 serce mdłe. ♣ Od stopy nogi áż do *wierzchu* głowy/ niemász ná nim nic całego: rána y śinośc/ y rázy ząginłe/ nie *są* wyćiśnione/ áni záwiązáne/ áni oleykiem odmiękczone.

7 ♣ Ziemiá wászá b spustoszona: miástá wásze popalone ogniem. Ziemię wászę cudzoziemcy przed wámi pożeráją y pustoszą: jáko zwykli cu-

8 dzoziemcy. ♣ Y zostáłá corká Syońska/ jáko chłodnik ná winnicy: jáko budká w ogrodźie ogorczánym/ y já-

9 ko miásto zburzone. ♣ By nam był PAn Zastępow nie zostáwił c trochy ostátkow: bylibysmy jáko Sodomá/ stálibysmy śię byli Gomorrze d podobnymi.

10 Słuchajćie słowá PAńskiego Kśiążętá Sodomscy: przyjmujćie w uszy Zakon Bogá nászego/

11 ludźie Gomorscy. ♣ Coż mi po mnostwie ofiár e wászych? mowi PAn. Jużem syty całopalenia báránow/ y łoju tłustego bydłá: á krwie ćielcow/ y báránkow/ y kozłow nieprá-

12 gnę. ♣ Gdy przychodźićie ábyśćie śię okázowáli przed twarzą moją:

Marginalia: a 5 Moj. 32. 1. — b Ezdr. 5. 5. 5 Moj. 28. 51. — c Tren. 3. 22. Rzym. 9. 29. — d 1 Moj. 19. 24. — e Przyp. 15. 8. y 21. 27. Ezai. 66. 3. Jerem. 6. 20. Amos 5. 22.

ktoż tego żądał f z rąk wászych/ ábyśćie deptáli śieni moje? 13 ✤ Nie ofiáruyćież więcey ofiáry dáremney. Kádzenie jest mi obrzydłośćią: Nowiu mieśiącá y Sábbátu/ gdy zwoływaćie zgromadzenia/ niemogę *ścierpieć* (Bo niepráwośćią jest) 14 áni dniá zápowiedźiánego. ✤ Nowych mieśiącow wászych/ y uroczystych świąt wászych nienawidźi duszá mojá: stáły mi śię ćiężárem: 15 upracowałem śię nosząc je. ✤ Przetoż gdy wyćiągniećie ręce g wásze/ zkryję oczy moje przed wámi: á gdy rozmnożyćie modlitwę/ nie wysłucham: *bo* ręce wásze krwie h są pełne. 16 ✤ Omyjćie śię/ czystymi bądźćie/ odejmićie złość uczynkow wászych od oczu moich: przestańćie i źle czynić. 17 ✤ Uczćie śię dobrze czynić: Szukajćie sądu/ podźwignijćie uciśnionego/ Sąd czyńćie śierocie/ ujmujćie śię *o krzywdę* wdowy. 18 ✤ Przyjdźćież teraz/ á rozpierajmy śię z sobą/ mowi PAN: Choćby były grzechy wásze jáko szárłat/ jáko śnieg zbieleją: Choćby były czerwone jáko kármázyn/ jáko wełná *białe* będą. 19 ✤ Będźiećieli powolni/ á posłucháćie *mię*; dobr źiemie pożywáć będźiećie. 20 ✤ Lecz jeśli nie będźiećie posłusznymi ále odpornymi; od mieczá pożárći będźiećie: bo ustá PAńskie mowiły.

21 Jakoż śię stáło nierządnicą to miásto wierne/ pełne sądu? spráwiedliwość mieszkáłá w nim/ lecz teraz mężobojcy. 22 ✤ Srebro twoje obrociło śię w żużel: wino twoje pomieszáło śię z wodą. 23 ✤ Kśiążętá twoji *są* uporni/ y towárzysze złodźiejow: káżdy z nich miłuje k dáry á idą zá nadgrodą: śierocie nie czynią l spráwiedliwośći/ á spráwá wdowy nie przychodźi przed nie. 24 ✤ Przetoż mowi PAN/ PAN Zastępow/ możny Izráelski: Oto/ ućieszę śię nád nieprzyjaćioły mojimi/ á pomszczę śię nád przećiwnikámi swymi. 25 ✤ Y obrocę rękę moję ná ćię/ á wypalę áż do czystá żużelicę twoję/ y odpędzę wszystkę cenę twoję. 26 ✤ A przywrocę sędźie twoje/ jáko przed tym *byli*: y rájce twoje jáko ná początku. Potym ćię názywáć będą/ miástem spráwiedliwośći/ miástem wiernym. 27 ✤ Syon w sądźie odkupiony będźie: á ći co śię do niego náwrocą/ w spráwiedliwośći. 28 ✤ Ale przewrotnicy y grzesznicy/ wespoł m ztárći będą: á ći co opuśćili PAná/ zniszczeją. 29 ✤ Abowiem záwstydzeni będźiećie dla n gájow/ ktorycheśćie pożądáli: y pohánbieni dla ogrodow/ ktoreśćie *sobie* obráli. 30 ✤ Gdy śię stániećie jáko dąb/ ktorego liśćie opádło: á jáko ogrod/ w ktorym wody niemász. 31 ✤ Y będźie mocarz jáko zgrzebi: á ten ktory go uczynił/ jáko iskrá: y zápali śię oboje pospołu/ á nie będźie ktoby zágáśił.

ROZDZIAŁ II.

Powołánie Pogánow. 6. odrzucenie Zydow. 9. Karánie Boże przećiwko nim.

1 Słowo ktore widźiał Izájasz/ Syn Amosow/ nád Judą/ y *nád* Jeruzalem. 2 ✤ Y stánie śię w ostáteczne dni/ że będźie przygotowána a gorá domu PAńskiego/ ná wierzchu gor/ y wywyższy śię nád págorki: á zbieżą śię do niey wszyscy narodowie. 3 ✤ Y pojdźie wiele ludźi/ mowiąc; Podźćie/ á wstąpmy ná gorę PAńską/ do domu Bogá Jákobowego/ á będźie nas uczył drog swojich/ y będźiemy chodźili śćieszkámi jego: Abowiem z Syonu wynidźie Zakon/ á słowo PAńskie z Jeruzalemu. 4 ✤ Y będźie sądźił miedzy narody/ á będźie karał wiele ludźi. Y przekują miecze swe ná lemiesze/ á włocznie swe ná śierpy. Nie podnieśie narod przećiw narodowi mieczá/ áni śię będą ćwiczyć do bitwy. 5 ✤ Domie Jákobow podźćie/ á chodźmy w świátłośći PAńskiey.

6 Aleś *ty* opuśćił lud swoj/ dom Jákobow: gdyż są pełni *obrzydliwośći narodow* Wschodnich/ y *są* wieszczkámi jáko Filistynowie/ y w synách cudzych śię kocháli. 7 ✤ Y nápełniona jest źiemiá ich srebrem y złotem/ á końcá niemász skárbom ich: 8 ✤ Nápełniona jest źiemiá ich końmi/ á końcá niemász wozom ich. Nápełniona też jest źiemiá ich bał-

f Jerem. 7, 22.
g Przyp. 1, 28. Jerem. 14.12. Mich. 3. 4.
h Ezái. 59. 3.
i Psalm 34.15. 1 Piotr 3, 11.
k 2 Moj. 23. 8. 5 Moj. 16.19.
l Jerem. 5. 28. Zách. 7. 10.
m Job. 31. 3. Psalm 1. 6. y 5. 6. y 73.27 y 92. 10 y 104. 35.
n I. Dla báłwánow.
a Mich. 4. 1.

wány: robóćie rąk swojich kłániáją śię/ ktore poczynily pálce ich. ♣ 9 Y kłánia śię pospolity człowiek/ á uniża śię y zacny mąż: przetoż nie odpuszczaj im.

10 WNidź w skáłę/ á zkryj śię w prochu przed stráchem PAńskim/ y przed chwałą májestatu jego. 11 ♣ Oczy wyniosłe b człowiecze zniżone będą/ á wysokość ludzka náchylona będźie: ále sam PAN wywyższony będźie dniá onego. ♣ 12 Abowiem dźień PANA Zastępow *przyjdźie* ná wszelkiego pysznego/ y wyniosłego/ y ná káżdego wywyższonego/ że będźie poniżony. 13 ♣ Y ná wszystkie Cedry Lybáńskie/ wysokie/ á podniosłe: y ná wszystkie dęby Bászáńskie. 14 ♣ Y ná wszystkie gory wysokie/ y ná wszystkie págorki wyniosłe. 15 ♣ Y ná káżdą wieżę wysoką/ 16 y ná káżdy mur obronny. ♣ Y ná wszystkie okręty morskie/ y ná wszystkie málowánia roskoszne. ♣ 17 Y będźie náchylona wyniosłość człowiecza/ á wywyższenie ludzkie zniżone będźie: ále sam c PAN wywyższony będźie dniá onego. ♣ 18 Lecz báłwány ich do szczętu pokruszone będą. 19 ♣ Tedy wnidą do d jáskiń skálnych/ y do jam podźiemnych przed stráchem PAńskim/ y przed chwałą májestatu jego/ gdy powstánie áby źiemię potárł. ♣ 20 Dniá onego/ wrzući człowiek báłwány swe śrebrne/ y báłwány swe złote (ktorych mu náczyniono áby śię im kłániał) w dźiury kretow y nietoperzow. 21 ♣ Y wnidźie w rozpádliny skálne/ y ná wierzchołki opok przed stráchem PAńskim/ y przed chwałą májestatu jego/ gdy powstánie/ áby potárł źiemię. 22 ♣ Przestańcież *ufáć* w człowieku/ ktorego dech *jest* w nozdrzách jego: Bo zá coż on ma być poczytány?

ROZDZIAŁ III.

Groźi odjęćiem rządow dobrych. 4. A przepuszczeniem złych. 12. Opowiada karánie zá grzechy przełożonych złych, 16. Strofuje pychę białogłowską.

1 A Bowiem oto pánujący PAN Zastępow/ odejmie od Jeruzalemu y od Judy láskę/ y podporę: wszelaką podporę chlebá/ y wszelaką podporę wody. 2 ♣ Mocarzá y mężá walecznego; y Sędźiego/ y Proroká/ y mędrcá a/ y stárcá. 3 ♣ Rotmistrzá nád pięćiądźieśiąt/ á mężá poważnego: y rájcę/ y mądrego rzemieślniká/ y kráśomowcę. 4 ♣ Y dam im dźiećib zá Książętá: dźieći mowię pánowáć będą nád nimi. ♣ 5 Y będźie ućiskał miedzy ludem jeden drugiego/ y bliźni bliźniego swego: powstánie dźiećię przećiwko stárcowi/ á podły przećiwko zacnemu. ♣ 6 A gdy śię uchwyći káżdy bráta swego z domu Ojcá swego/ y *rzecze*: Masz odźienie/ bądźże Książęćiem nászym/ á upadek ten zátrzymaj ręką swą: 7 ♣ *Tedy* on przyśięże dniá onego/ mowiąc: Nie będę záwiezowáł *tych ran*: ábowiem w domu mojim niemász chlebá/ áni odźienia. Nie stánowćież mię Książęćiem nád ludem.

8 BO Jeruzalem upada/ á Judá śię wáli; dla tego/ że język ich/ y spráwy ich są przećiwko PAnu: pobudzájąc do gniewu oczy 9 Májestatu jego. ♣ Postáwá oblicza ich świadczy przećiwko nim/ grzech swoj/ jáko c Sodomczycy opowiádáją/ á nie tają go. Biádá duszy ich/ ábowiem sámi ná śię złe przywodzą. 10 ♣ Powiedzćie spráwiedliwemu/ że mu dobrze będźie: bo owocu uczynkow swojich pożywáć będźie. 11 ♣ *Ale* biádá niepobożnemu/ źle *mu* będźie: ábowiem odpłátá rąk jego dáná mu będźie. 12 ♣ Książętá ludu mego są dźiećmi/ á niewiásty pánują nád nim. O ludu moj! ći ktorzy ćię wodzą/ zwodzą ćię/ á drogę 13 ścieżek twojich ukrywáją. ♣ Powstał PAn áby sądźił: stoi/ áby sądźił lud. 14 ♣ PAn przyjdźie ná sąd przećiwko stárszym ludu swego/ y przećiwko Książętom ich. A *rzecze*; Wyśćie zpustoszyli winnicę *moję*: zdźierstwo z ubogiego jest w domách 15 wászych. ♣ Przecz śię trzećie lud moj/ á oblicza ubogich d bijećie: mowi PAn/ PAn Zastępow.

16 Y Rzekł PAN: Iż śię wynoszą corki Syońskie/ á chodzą szyje wyćiągnawszy/ y mrugájąc oczymá przechodzą śię: á drobno postępu-

b Ezai. 5. 15.
c Ezai. 5. 16.
d Ozea. 10. 8. Luk. 23. 30. Objáw. 6. 16. y 9. 6.

a Ezai. 29. 14
b Kázn. 10. 16.
c 1 Moj. 13. 13 y 18. 21 y 19. 5
d N. Melecie.

iąc/nogámi swymi ßeleśt czynią: ♣ 17 Przetoż obłyśi PAn wierzch głowy Corek Syońskich: á PAN sromotę ich obnáży. ♣ 18 Dniá onego odejmie PAn ochędostwo podwiązek: tákże czepce y záwießenia. ♣ 19 Pißmowe jábłká/y mánelle/y zatyczki. ♣ 20 Bieretki/y zápony/y bindy/y przedniczki/y náußnice. ♣ 21 Pierśćionki/y naczelniki. ♣ 22 Odmienne ßáty/y płaßczyki/y podwiki/ y wácki. ♣ 23 Zwierciádłá/y rántußki/y tkanki/y pletniki. ♣ 24 Y będźie miásto wonnych rzeczy smrod: á miásto pásá/ rozpasánie: á miásto utráfionych włosow/łysiná: á miásto ßerokiey ßáty/ opasánie worem: á miásto pięknośći / ogorzeliná. ♣ 25 Mężowie twoji od mieczá upádną/ 26 á mocarze twoji w bitwie. ♣ Y zásmucą śię / á płákáć będą bramy jego: á zpustoßony / ná ziemi śiedźieć będźie.

ROZDZIAL IV.

Náwrocenie z Bábiloniey ostátkow ludu. 3. Rozmáite dobrodźiejstwá Boże ku nim.

1 A W on dźień uchwycą śię śiedm niewiast męża jednego/mowiąc: Chleb swoj jeść będźiemy / y odźieniem swym przyodźiewáć śię będźiemy / tylko niech nas zowią od imienia twego / á odeymi pohánbienie náße.

2 W On dźień látorośl PAńska zácna y sławna będźie / á owoc ziemie bujny y pozorny tym/ktorzy záchowáni będą z Izráelá. ♣ 3 Y stánie śię / żekto zostánie ná Syonie/ y ktory zostáwiony będźie w Jeruzalemie / świętym słynąć będźie: káżdy ktory jest nápisány do żywotá w Jeruzalem. ♣ 4 Gdy omyje Pan plugástwo corek Syońskich / á krew Jeruzalemską opłocze z nie° w duchu sadu/y w duchu zápalenia. ♣ 5 Y stworzy PAn nád káżdym miejscem gory Syońskiey/y nád káżdym zgromádzeniem jey obłok a we dnie / á dym y jásność pałájącego ogniá w nocy: bo nád wßystką sławą będźie ochroná. ♣ 6 A będźie namiotę ná zasłonę we dnie od gorącá: á ná ućieczkę y ukrycie przede dżdżem y powodźią.

a Moj. 3.21.

ROZDZIAL V.

W przykłádźie winnice dobrodźiejstwa Izrdelczykom pokazáne. 2. Jch niewdźięczność. 3. I karánie opisuje.

1 Záśpiewam teraz miłemu memu piosnkę miłego mego / o a winnicy jego. Winnicę ma miły moj ná págorku urodzájnym. ♣ 2 Ktorą ogrodźił / y wybrał z niey kámienie/ á násádźił ją máćicámi wybornymi/y zbudował wieżę w pośrzodku niey/tákże y práśę postáwił w niey: á czekał áby wydáłá groná / ále oná zrodźiłá płonne wino. ♣ 3 A ták obywátele Jeruzalemscy / y mężowie Judscy / proßę rozsądźćie teraz miedzy mną/y miedzy winnicą moją. ♣ 4 Coż dáley czynić było winnicy mojey / czegobym jey nie uczynił! Gdym czekał áby wydáłá groná / czemuż zrodźiłá płonne wino? ♣ 5 A przetoż oznájmię wam / co ja uczynię winnicy mojey. Rozbiorę płot jey/ á będźie zpustoßona: rozwálę ogrodzenie jey / á będźie podeptána. 6 ♣ Y uczynię ją pustą. Nie będźie obrzezywána / áni okopywána / ále porośćie ostem y ćierniem: obłokom też przykażę/áby ná nię więcey dżdżu nie zpußczáły. ♣ 7 Winnicá záiste PAná Zastępow / jest dom Izráelski / á mąż Judski ßczepieniem jego rozkoßnym. Oczekawał sądu/ á oto ućiśnienie: *oczekawał* spráwiedliwośći / á oto krzyk.

a Jerem. 2. 21. Mátt. 21.33. Márk. 12. 1. Luk. 20. 9.

8 Biádá wam ktorzy przyłączacie dom b do domu / á rolą do roli przyczyniaćie / ták / że miejscá innym nie zstawa / jákobyśćie tylko sámi mießkáć mieli ná ziemi. ♣ 9 Pan Zastępow *rzekł* w uszy moje: Záiste/wiele domow zpustoßeje á wielkie y piękne *domy* będą bez obywátelá. 10 ♣ Do tego / dźieśięć stájan winnice/ przyniosą jedne bárełkę *winá, á jeden* chomer naśienia/wyda efá. ♣ 11 Biádá tym ktorzy ráno wstawájąc/ chodzą zá c pijáństwem / *á* trwáją ná nim do wieczorá/ *áż* je wino rozpali. ♣ 12 A Cytrá/y Lutnia/ bęben/ y piszczałká / y wino *bywa* ná bieśiádách ich: ále ná spráwy PAńskie nie pátrzą / á ná uczynki rąk jego nie oglądáją śię. ♣ 13 Przetoż w niewolą pojdźie lud moj / iż nie ma umiejętnośći: á zacni jego *będą* głodnymi/ y pospolstwo jego wyschnie

b Mich. 2. 2.

c Przyp. 23.29.

od

14 od prágnienia. ♣ Dla tego rozßerzyło piekło gárdło ſwoje / á rozdárło nád miárę páßczękę ſwoję / y zſtąpią *do niego* ßláchtá/y poſpolſtwo jego/ y zgiełk jego/ y ci ktorzy śię weſelą w nim.
15 ♣ A ták będźie náchylony e człowiek / á *zacny* mąż poniżony *będźie*, y oczy wynioſłych zniżone będą.
16 ♣ Ale PAN Záſtępow wywyżßony będźie w ſądźie; á Bog święty/ ukaże śię świętym w ſpráwiedliwośći.
17 ♣ Y będą śię páść báránki według zwyczáju ſwego: á przychodniowie/ puſtyń f bogaczow pożywáć będą.
18 ♣ Biádá tym/ ktorzy ćiągną nieprawość powrozámi márnośći/ á grzechy jáko powrozem wozowym.
19 ♣ Ktorzy mowią: Niech śię poſpießy / á niechaj nie omießkawa ſpráwą jego / áżebyſmy *ją* widźieli: Niech śię przybliży y przydźie rádá świętego Izráelſkiego / żebyſmy śię dowiedźieli.
20 ♣ Biádá tym ktorzy názywáją złe dobrym / á dobre złym: ktorzy pokłádáją ćiemność zá świátłość / á świátłość zá ćiemność: ktorzy pokłádáją gorzkość zá słodkość/á słodkość zá gorzkość.
21 ♣ Biádá tym / ktorzy śię ſobie zdádzą g być mądrymi / á ſámi u śiebie roſtropnymi.
22 ♣ Biádá tym/ktorzy ſą mocni ná pićie winá; á mężom duzym ku nálewániu napoju mocnego.
23 ♣ Ktorzy uſpráwiedliwiáją niezbożnego h zá podárki: á ſpráwiedliwość ſpráwiedliwych odejmują od nich.

24 PRzetoż / jáko płomień ogniowy pożyra páźdźierze / y jáko płomień plewy trawi: *ták* korzeń ich będźie jáko zgnilizná / á kwiát ich jáko proch ku gorze pojdźie. Abowiem odrzućili zakon PANá Záſtępow / á wyrokiem świętego Izráelſkiego pogárdźili.
25 ♣ Dla tego śię zápaliłá popędliwość PAńſka przećiw ludowi ſwemu / á wyćiągnąwßy nań rękę ſwą/ poráźił go / ták/ że śię zátrząſnęły gory: y były trupy ich jáko gnoj po ulicách. W tym jednák wßyſtkim nie odwroćiłá śię i zápálczywość jego: ále jeßcże ręká jego jeſt wyćiągnioná.
26 BO podnieśie chorągiew do národu dálekiego/ á záświśnie nań od kończyn źiemie: á oto rychło y prętko przydźie.
27 ♣ Żadnego zpracowánego y upadájącego nie *będźie* miedzy nimi: nie będźie drzemiącego áni śpiącego / áni śię rozepnie pás ná biodrách jego / áni śię rozerwie rzemyk u trzewikow jego.
28 ♣ Strzały jego oſtre / y wßyſtkie łuki jego náćiągnione: kopytá koni jego jáko krzemień poczytáne będą / á kołá jego jáko burza.
29 ♣ Ryk jego jáko lwi: Będźie ryczał jáko ßczenię tá lwie: Będźie zgrzytał / y porwie łup / y ućiecże *z nim*: á nie będźie ktoby go wydárł.
30 ♣ Y záßumi nád nim dniá onego jáko ßum morſki. Tedy pojrzemy ná źiemię/ á oto ćiemność *y* ucisk: bo y świátło záćmi śię przy wytráceniu jego.

ROZDZIAŁ VI.

Widzenie ma Prorok. 5. Strách go zdejmuje. 8. Bog go do ludu ſwego poſyła.

1 ROku / ktorego umárł Krol Uzyaß/widźiałem PANá/śiedzącego ná ſtolicy wyſokiey y wynioſłey: á podołek jego nápełniał Kośćioł.
2 ♣ Seráfinowie ſtali nád nim/ ßeść ſkrzydeł miał káżdy z nich: Dwiemá zákrywał twarz ſwoję / á dwiemá przykrywał nogi ſwoje / á dwiemá latał.
3 ♣ Y wołał jeden do drugiego/mowiąc: SWIETY, a SWIETY, SWIETY, PAN Záſtępow: Pełna jeſt wßyſtká źiemiá chwały jego.
4 ♣ Y poruſzyły śię podwoje u drzwi / od głoſu wołájącego: á dom pełny był dymu.
5 ♣ Y rzekłem: Biádá mnie / iżem zginął / przeto / żem człowiek zplugáwionych warg / á mießkam w pośrzod ludu / ktory ma zplugáwione wárgi: á iż Krolá / PANA Záſtępow widźiáły oczy moje.
6 ♣ Y przyleciał do mnie jeden z Seráfinow / májąc w ręce ſwey węgl rozpalony / *ktory* kleßczykámi wźiął z ołtarzá:
7 ♣ Y dotknął *śię* uſt mojich/ á rzekł: Oto śię dotknął ten *węgl* wárg twojich/ á odejdźie nieprawość twojá / á grzech twoj zgłádzony będźie.
8 POtym em ſłyßał głos PANA mowiącego: Kogoż poślę / á

Marginal notes: l. *Zacni.* — e Ezái. 2. 11. 17. — f T. *Roly grun-tom.* — g Przyp. 3. 7. Rzym. 12. 16. — h Przyp. 17. 15. — i Ezái. 9. 11. 16. 21. — a Objáw. 4. 8.

kto nam pojdźie? Tedym rzekł: 9 Otom ja/ poślimię. ♣ A on rzekł: Idź á powiedz ludowi temu: Słuchájćie b słuchájąc/ á nie rozumiejćie: á widząc pátrzájćie/ á nie poznawájćie. 10 ♣ Zátwardź serce ludu tego/ á uszy jego obćiąż/ y oczy jego záwrzy: Aby nie widźiał oczymá swymi/ á uszymá swymi nie słyszał/ y sercem swym nie zrozumiał/ á nie náwroćił śię/ y nie był uzdrowion. 11 ♣ A gdym rzekł: Dokądże PAnie? A on rzekł: Dokąd nie zpustoszeją miástá: ták áby nie było obywátelá: y domy/ áby nie było *w nich* człowieká/ á ziemiá do szczętu nie zpustoszeje. 12 ♣ Dokąd PAN dáleko nie zápędźi wszelkiego człowieká/ á nie będźie doskonáłe zpustoszenie w pośrzod ziemie: 13 ♣ Dokąd jeszcze ná nie dźieśiąta *zgubá* nie przyjdźie: á dopiero skáżona będźie. *A wszákże* jáko one dęby/ ktore są przy drzwiách Zállechet c podpora: *ták* nášienie święte jest podporą jey.

b Matt. 13. 14. Márk. 4. 12. Luk. 8. 10. Jan. 12.40. Dźiej. 28.26. Rzym. 11. 8.

c 1 Kron 26.16.

ROZDZIAL VII.

Oblężenie Jeruzalemu. 3. Obietnicá o wyzwoleniu jego. 12. Niedowiárstwo Achazowe 14. O Chrystusie PAnu. 16. Y o zpustoszeniu ziemie Judskiey.

1 Y Stáło śię zá dni Acházá á Syná Joátámowego/ Syná Uzyaszá/ Królá Judskiego: że przyćiągnął Rásyn Krol Syryjski/ y Fácejasz Syn Romeliaszá/ Królá Izráelskiego pod Jeruzalem/ áby walczył przećiw niemu: ále go nie mogł dobyć. 2 ♣ Y oznájmiono domowi Dawidowemu/ mowiąc: Zmowiłá śię Syrya z Efrájimem. Tedy śię poruszyło serce jego/ y serce ludu jego/ jáko śię poruszáją drzewá leśne od wiátru;

á 2 Krol. 16. 5.

3 Tedy rzekł PAN do Izáiaszá: Wynidź teraz przećiw Acházowi/ ty/ y Seár Jásub Syn twoj/ ná koniec rur Sadzawki wyższey/ ná drogę polá fárbierzowego: 4 ♣ A powiedz mu: Pátrz ábyś śię nie frásował: nie boj śię/ á serce twoje niechaj śię nie lęka tych dwu ostátkow głowien kurzących śię: to jest/ zápálczywośći gniewu Rásyná z Syryjczykámi/ y Syná Romeliaszowego: 5 ♣ Przeto/ że złe ráde uradźili przećiw tobie/ Syryjczyk/ Efrájim/ y Syn Romeliaszow mowiąc: 6 ♣ Ciągnimy przećiwko ziemi Judskiey/ á utrápmy ją leżą/ y oderwimy ją do śiebie: á postánowimy Królá w pośrzod niey Syná Tábeálowego. 7 ♣ Ták mowi PAn Pánujący; Niestánie śię y nie będźie to. 8 ♣ Abowiem głowá Syryjey *jest* Dámászek/ á głowá Dámászku/ Rásyn: á po sześćidźieśiąt y pięći lat/ będźie potárty Efrájim/ ták iż *więcey* ludem nie będźie. 9 ♣ Miedzy tym głowá Efrájimowa *będźie* Sámárya: á głowá Sámáryey/ Syn Romeliaszow. Jeśli nie uwierzyćie/ pewnie śię nie ostoićie.

10 NAd to jeszcze rzekł Pán do Achazá/ mowiąc: 11 Zadaj sobie znáku od PAná Bogá twego: bądź ná dole nisko/ bądź wysoko w zgorę. 12 ♣ Tedy odpowiedźiał Acház: Nie będę żądał/ áni będę kuśił PAná. 13 ♣ A *Prorok* rzekł; Słuchaj teraz domie Dawidow: Máłoż śię wam zda/ uprzykrzáć śię ludźiom/ że śię uprzykrzaćie y Bogu mojemu? 14 ♣ Przetoż wam sam PAN znák da. Oto Pánná b pocznie y porodźi Syná/ á názowie imię jego Immánuel. 15 ♣ Másło y miod jeść będźie/ áżby umiał odrzucáć złe/ á obieráć dobre. 16 ♣ Owszem/ pierwey niż będźie umiáło to dźiećię odrzucáć złe y obieráć dobre/ ziemiá/ ktora śię ty brzydźisz/ opuszczona będźie od dwu Krolow swojich. 17 ♣ *Ale* ná ćię Pán przywiedźie/ y ná lud twoj/ y ná dom Ojcá twego dni/ jákich nie było ode dniá/ ktorego odstąpił Efrájim c od Judy: *á to* przez Królá Assyryjskiego.

b Matt. 1. 23. Luk. 1. 31.

c 1 Krol. 12.16.

18 ABowiem stánie śię dniá onego/ że záświśnie PAN ná muchy/ ktore są ná końcu rzek Egipskich/ y ná pszczoły ktore *są* w ziemi Assyryjskiey. 19 ♣ Y przyda/ á uśiedą wszystkie w dolinách pustych/ y w rozpádlinách skálnych/ y ná wszystkich chrośćinách/ y na wszystkich drzewách urodzájnych. 20 ♣ Dniá onego ogoli PAN brzytwą nájętą przez te ktorzy są zá rzeką/ *to jest* (przez Królá Assyryjskiego) głowę/ y włosy

ná nogách : tákże y brody wszczat
21 ogoli. ♣ Y stánie się dniá onego/ że *ledwie* człowiek żywo krowkę/ ábo
22 dwie owce/ záchowa. ♣ A wszákże dla obfitości mleká/ ktorego nádoji/ będźie jadł másło : Másło záiiste y miod będźie jadł/ ktokolwiek pozostánie w źiemi.
23 ♣ Stánie się tesz onegoż dniá/ iż káżde miejsce/ gdźie było tyśiąc winnych mácic zá tyśiąc srebrnikow/ ostem y ćierniem porośćie.
24 ♣ Tedy z strzałámi y z łukiem tám chodźić będą : bo ostem y ćierniem zárośćie wszystká źiemiá. ♣
25 Ná wszystkie tesz gory/ ktore motyką kopáne bydź mogą/ nie przydźie strách ostu y ćiernia : ále będą ná pástwisko wołom/ y ná podeptánie owcam.

ROZDZIAL VIII.

Karánie opowiáda pewnym krolestwom. 11. w Bogu dufáć. 19. y onego się we wszystkich rzeczách rádźić każe.

1 Y rzekł PAN do mnie: Weźmi sobie kśięgi wielkie/ á nápisz ná nich pismem człowieczym ; Pospiesz się do łupu/ Pokwáp się do korzyśći.
2 ♣ Tedym wźiął sobie zá świádki wierne Uryaszá kápłáná/ y Zácharyaszá Syná Jeberechiaszowego.
3 ♣ W tymem przystąpił do Prorokini/ ktora poczawszy porodźiłá Syná. ♣ Y rzekł PAN do mnie : Názow imię jego ; Pospiesz się do łupu/ Pokwáp się do korzyśći.
4 ♣ Abowiem niżeli będźie umiáło to dźiećię wołáć ; Ojcze moj/ y Mátko mojá : lud Krolá Assyryjskiego/ pobierze bogáctwá Dámászku y łupy Sámáryjey.
5 NAd to/ rzekł jeszcze PAN do
6 mnie mowiąc : ♣ Poniewasz wzgárdźił lud ten wody Syloe/ ktore ćicho płyną/ á weseli się z Rásyná/ y Syná Romeliaszowego ; ♣
7 Przetoż oto Pán przywiedźie ná nie wody rzeki gwałtowney y wielkiey: *to jest* Krolá Assyryjskiego/ y wszystkę sławę jego : ták/ że wystąpi ze wszystkich strumieni swojich/ á wyleje ze wszystkich brzegow swojich. ♣
8 Poćiecze y przez źiemię Judską/ wyleje á rozejdźie się/ áż do szyje wzbierze : á rozszerzone skrzydłá jego/ nápełnią szerokość źiemie twojey/ ô Jmmánuelu!
9 ZBierájćie się narodowie/ wszákże potłumieni będźiećie. Przyjmujćie w uszy wszyscy w dálekiey źiemi : Przepászćie się/ wszákże potłumieni będźiećie : przepászćie się/ wszákże potłumieni będźiećie. ♣
10 Wnidźćie w rádę/ á będźie rozerwána : námowćie się/ á nie ostoji się : Bo Bog z námi.
11 TAk bowiem PAN rzekł do mnie ujawszy mię zá rękę/ y dał mi przestrogę/ żebym nie chodźił drogą
12 ludu tego/ mowiąc: ♣ Nie mowćie ; Sprzyśiężenie : Kiedykolwiek ten lud mowi/ Sprzyśiężenie/ Niestrászajćie się jáko oni/ áni się lękajćie.
13 ♣ PANá Zastępow sámego poświącajćie : á on *niech będźie* bojáźnią
14 wászą/ y on stráchem wászym. ♣ A będźie *wam* poświęceniem : Ále kámieniem a obráżenia/ y opoką otrącenia obiemá domom Izráelskim: Sidłem y śiećią obywátelom Jeruzalemskim.
15 ♣ Y otrącą się b wiele ich o nie/ upádną/ y skruszeni będą: uśidlą się/ á pojimáni będą.
16 ZAwiąż to świádectwo : zápieczętuj zakon/ miedzy uczniámi
17 mojimi. ♣ Tedy będę oczekawał Páná/ ktory zkrył oblicze swoje od domu Jákobowego : y poczekam go. ♣
18 Oto ja/ y dźieći c ktore mi dał PAN/ są ná znáki y ná cudá w Izráelu/ od PAná Zastępow/ ktory mieszka ná gorze Syon.
19 A Ták jeslibyć wam rzekli : Dowiádujćie się od czárownikow/ y d od wieszczkow/ ktorzy szepcą y márkocą : *Rzeczcie* ; Izali się nie ma dowiádowáć lud u Bogá swego? *azaż* umárłych miásto żywych *rádźić się ma?*
20 ♣ Do Zakonu *rácżey* y do e świádectwá: Ále jeżeli nie chcą/ niechże mowią według słowá tego/ w ktorym niemász żadney zorze. ♣
21 Dla czego káżdy z nich utrapiony y zgłodniáły tułáćby się musiał : á będąc zgłodniáłym/ sam w sobie gniewáć się będźie/ y złorzeczyć krolowi swemu/ y Bogu swemu/
22 w zgorę pogladájąc. ♣ Agdy ná źiemię pojrzy/ oto ućisk y ćiemność záćinie-

a *Ezái.* 28.16 *Luk.* 2. 34 *Rzym.* 9. 33 *1 Piotr* 2. 8. b *Mátt.* 21.44 *Luk.* 20.18. c *Zyd.* 2. 13. d *3 Moj.* 19.31 *5 Moj.* 18.11 e *Zyd.* 2. 13.

ćmienie/ biedá / y obaczy że jest wrá-
żony do ciemnośći.

ROZDZIAL IX.

Ciesy pobożne. 6. Chrystusá PAná obietnje. 8. Izráelczykom groźi.

1 Ale jednák nie ták záćmioná bę-
dźie oná źiemiá ktora ućiśniona
będźie/ jáko pierwszego czásu gdy
Bog dotknął źiemie Zábulon/ y źie-
mie Neftálim: áni jáko potym/ gdy
obćiążył ku drodze morskiey przy
Jordanie Gálilea ludna.
2 Bo lud on ktory chodźi a w ćie-
mności / ujrzy świátłość wiel-
ką / á tym ktorzy mieszkáją w źiemi
ćienia śmierći / świátłość świećić
będźie. 3 Rozmnożyłeś ten narod /
áleś nie uczynił wielkiego wesela:
wszákże weselić śię będą przed tobą
jáko śię weselą b czásu żniwá: já-
ko śię rádują/ ktorzy łupy dźielą.
4 Gdyż járzmo brzemienia jego / á
láskę rámienia jego / y pręt poborce
jego złamiesz / jáko zá dni c Mády-
ánczykow. 5 Gdźie śię wszystká bi-
twá bojujących z trzáskiem stáłá/
y száty były we krwi zbroczone/ á co
śię zpalić mogło / ogniem zpalono.
6 Abowiem / Dźiećię národźiło śię
nam/ á Syn ddány jest nam/ y bę-
dźie pánowánie ná rámieniu jego:
á názową Imię jego/ Dźiwny/ Rá-
dny/ Bog/ Mocny/ Oćiec wieczno-
śći/ Kśiążę pokoju. 7 A ku rozmno-
żeniu tego e pánstwá y pokoju/
ktoremu końcá nie będźie / śiedźie
ná stolicy Dáwidowey / y ná krole-
stwie jego: áż je postánowi / y u-
twirdźi w sądźie y w spráwiedli-
wośći / od tąd áż ná wieki. Uczyni
to záwisna miłość f PAná Zastę-
pow.
8 Posłał PAn słowo do Jákobá:
á upádło w Izráelu. 9 Y dowie
śię wszystek lud Efrájim / y mieszká-
jący w Sámáryjey / ktorzy w hár-
dośći / y w wyniosłośći sercá mo-
10 wią: Cegły upádły/ ále my ćiosá-
nym kámieniem budowáć będźiemy:
Podrabiono płonne figi/ ále my to w
11 Cedry odmienimy. Ale Pán wy-
wyższy nieprzyjaćioły Rásynowe
ná dęń / á nieprzyjaćioły jego zbie-
12 rze. Syryczyki z przodku/ á Fili-
styńczyki z tyłu: y pożrą Izráelá
cáłą gębą. A wszákże w tym wszy-
stkim nie odwroći g śię zápálczy-
wość jego / ále jeszcze ręká jego bę-
13 dźie wyćiągniona. Przeto że śię
lud ten nie nawraca do tego / ktory
go bije/ á PAná Zastępow nie szuka.
14 Dla te° PAn odetnie od Izráelá
głowę y ogon/ gáłąź/ y śitowie/ dniá
15 jednego. (Stárzec/ y ućiwy czło-
wiek ten jest głową; á Prorok kto-
ry uczy kłamstwá/ ten jest ogonem.)
16 Abowiem Wodzowie ludu tego są
zwodźićiele: á ktorzy śię im wodźić
17 dádzą zginęli. Dla tego / mło-
dźieńcow jego PAn śię nie ućieszy/
á nád śirotámi jego / y nád wdowá-
mi jego nie zmiłuje śię: ábowiem
wszyscy są obłudni y złośliwi / á káż-
de ustá mowią sprosność. A wszák-
że w tym wszystkim nie odwroći śię
zápálczywość jego: ále jeszcze ręká
18 jego będźie wyćiągniona. Abo-
wiem gdy śię niepobożność jáko o-
gień roznieći / pożrze głog y ćiernie:
potym zápali gęstwę lásu / z kąd śię
rozwieją jáko dym ná powietrzu.
19 Abowiem dla rozgniewánia PAná
Zastępow záćmi śię źiemiá / á ten
lud będźie jáko stráwá ogniá / y żá-
20 den brátu swemu nie przepuśći. A
porwieli co po práwey stronie/ prze-
ćię łáknąć będźie / á będźieli żárł po
lewey / przećię śię nie násyći: káżdy
z nich ćiáło rámienia swego żrzeć
21 będźie. Mánásses Efrájimá/ á E-
frájim Mánássessá: á obái społu
będą przećiwko Judźie. Wszákże
w tym wszystkim / nie odwroći śię
zápálczywość jego: ále jeszcze ręká
jego będźie wyćiągniona.

ROZDZIAL X.

Groźi Sędźiom niespráwiedliwym. 5. Y Assyryjczykom. 20. Ostátkom z Izráelá náwrocenie obietnje. 24. Jeruzalemczyki ćiesy przećiwko Assyryjczykom.

1 Biádá tym ktorzy stánowią
práwá niespráwiedliwe: y pi-
sárzom / ktorzy ućisk ná inne zpisu-
2 ją. Aby odpychali ubogiego od są-
du/ á wydźieráli spráwiedliwość
ubogich ludu mego: áby wdowy by-
ły korzyśćią ich / á śirotki łupem
ich.

a Matt. 4. 16. Efez. 5. 14.
b Psalm 65. 14. y 126. 5.
c Sędź. 7. 22. Ezái. 10. 26.
d Jan. 3. 26.
e Luk. 1. 32.
f 2. Krol. 19. 31. Ezái. 37. 32.
g Ezái. 5. 25. y 10. 4.

ich. ♣ Coż uczynićie w dźień náwiedzenia / y zpustoszenia / ktore z dáleká przydźie? do kogoż śię ućiecżećie o wspomożenie? á gdźie zostáwićie sławę wászę? 4 ♣ Aby śię nie miáłá miedzy więźniámi a uniżyć / y miedzy pobitymi upáść? *A wszákże* w tym wszystkim b nie odwroći śię zápálczywość jego: ále jeszcże reká jego będźie wyćiagnioná.

5 Biádá Assurowi / rozdze gniewu mego: choćiaż kij rozgniewánia mego jest w reku jego. 6 ♣ Ná narod obłudny poślę go / á o ludu zápálczywośći mojey przykażę mu: áby brał łup y wydźierał korzyśći / á położył go ná podeptánie / jáko 7 błoto ná ulicách. ♣ Lecż on nie ták będźie mniemał / y serce jego nie ták będźie myśliło: poniewaz w sercu swym ułożył / áby wytráćił y 8 wykorzenił niemáło narodow. ♣ Abowiem rzecże: Izali Kśiążetá moji nie *sa* też y krolmi? 9 ♣ Izali Chálmo nie jest jáko Kárchemis? Izali Arfát nie jest jáko Emát? Izali Sámáryja nie *jest* jáko Dámászek? 10 ♣ Jáko reká mojá ználáźłá krolestwá báłwáńskie: choćiaż báłwány ich *więtsze* były niż w Jeruzalemie y w 11 Sámáryjey. ♣ Izali Jeruzalemowi y báłwánom jego ták nieuczynię / jákom uczynił Sámáryjey y báłwánom jey?

12 Y Stánie śię gdy P A N wykona wszystkie spráwy swoje ná gorze Syońskiey / y w Jeruzalemie / że d náwiedzę owoc wyniosłego sercá krolá Assyryjskiego / y pychę 13 wysokich oczu jego. ♣ Bo rzecże: W mocy reki mojey e uczyniłem *to*, y w mądrośći mojey: bom był mądry. Y odjąłem gránice narodow / á skárby ich zábrałem: y wytráćiłem 14 obywátele jáko mocarz. ♣ Owszem reká mojá ználáźłá májetność narodow jáko gniazdo; á jáko zbierája jáycá ktore sa opuszczone / tákem ja wszystkie źiemie zebrał; á nie był ktoby skrzydłem ruszył / ábo otworzył ustá / y coby mrucżał. 15 ♣ Izali śię będźie przechwaláłá śiekierá przećiw temu / ktory nia rabi? Izali śię będźie wynośiłá piłá przećiw temu / ktory nia trze? jákoby śię wynośiłá rozgá przećiw temu / ktory ja podnośi? jákoby śię przechwalał kij / że nie jest drewnem? 16 ♣ Przetoż PAn / PAn Zastepow / pośle ná tłuste f jego / suchoty: á pod sławą jego z prętká śię zápali jáko 17 gwałtowny ogień: ♣ Bo Swiátłość Izráelowá będźie ogniem / á Swiety jego płomieniem: ktory spali y pożrze ćiernie jego y oset jego / 18 dniá jednego. ♣ Tákże wspániáłość lásu jego / y urodzájnych pol jego / od duszę áż do ćiáłá zniszczy: y stánie śię jáko Chorązy od strachu 19 ućiekájacy. ♣ A pozostáłych drzew lásu jego / máła liczbá będźie: *ták że* je y dźiećię będźie popisáć mogło.

20 Y Stánie śię dniá onego / że ostátki Izráelskie / y ći ktorzy zostáli z domu Jákobowego / nie będą wiecey spolegáć ná tym co je bije: ále prawdźiwie spolegáć będą ná PAnu / Swietym Izráelskim. 21 ♣ Ostátek náwroći śię; ostátek Jákobow 22 do Bogá mocnego. ♣ Bo choćby lud twoj / o Izráelu! był jáko piasek g morski: ostátek *tylko* z niego náwroći śię. Wytrácenie náznáczone spráwi / że źiemiá będźie opływáłá 23 spráwiedliwośćia. ♣ Wytrácenie mowię náznáczone uczyni h PAn / PAn Zastepow / w pośrzodku tey wszystkiey źiemie.

24 Przetoż ták mowi PAn / PAn Zastepow: Nieboj śię Assyryjczyká ludu moj / ktory mieszkasz w Syonie: Rozga ubijećię / á laskę swą podnieśie ná ćię / *jáko* ná drodze 25 i Egipskiey. ♣ Abowiem po máluczkim czáśie skończy śię gniew moj *przećiwko tobie*: á ná wygłádzenie ich / zápálczywość mojá powstánie. 26 ♣ Gdyż bicz nań wzbudźi P A N Zastepow jáko porażkę Mádyáńczykow ná skále k Horeb: á *jáko podniosł* rozgę swoję ná l morze ná drodze Egipskiey / ták ja nań podnieśie. 27 ♣ A dniá onego / zdjęte będźie brzemię jego z rámienia twego / y járzmo jego z szyje twojey: owszem skáżone będźie járzmo / od przytomnośći pomázánego.

28 Przyćiągnie do Aját; przejdźie przez m Migron: w Máchmás n złoży oręże swoje. 29 ♣ Przejdą

a 1. Zgárbić.
b Ezái. 5. 25. y 9. 12.
c 2 Krol. 18. 33. y 19. 11
d 2 Krol. 19. 35. Ezái. 37. 16.
e 3 Krol. 18. 19.
f T. Kśiążętá.
g Rzym 9. 27.
h Ezái. 28. 22
i Psalm 38. 6.
k Sędź. 7. 25. Ezái. 9. 4.
l 2 Moj. 14. 16.
m 1 Sám. 14. 2.
n 1 Sám. 13.

brod: w Gebájáko w gospodźie nocowáć będą: ulęknie śię Rámá: Gábáá Saulowe ućiecze. 30 ✤ Podnieś głos twoj corko Gállim: niech słyszą w Láis/ o ubogie Anátot! 31 ✤ Ustąpi Mádmená: obywátele Gábim zbiorą śię do uciekánia. 32 Jeszcze przez dźień záśtánowiwszy śię w Nobie/ pogrozi ręką swą gorze corki Syońskiey / y págorkowi Jeruzalemskiemu. 33 ✤ Oto PAN / PAN Zastępow / okrzesze wszystkie śiłe látorośli/ á te ktorzy są wysokiego wzrostu podetnie: Y będą wysocy poniżeni. 34 ✤ Gęstwy tákże lásow śiekierá wytnie/ á Libán od wielmożnego upádnie.

ROZDZIAL XI.

Rod Chrystusá PAná. 6. Rząd krolestwá jego. 3. Powołánie Pogánow. 12. y zgromádzenie ostátkow z Izráelá.

1 Ale wynidźie roszczká ze pniá a Jessájego / á látorośl z korzenia jego wyrośćie. 2 ✤ Y odpocżynie ná nim Duch PAński: Duch mądrośći y rozumu: Duch rády y mocy: Duch umiejętnośći/y bojáźni PAńskiey. 3 ✤ Y będźie cżułym w bojáźni PAńskiey: nie będźie według widzenia ocżu swojich sądźił/ áni według słyszenia uszu swojich karał. 4 ✤ Ale będźie ubogie sądźił w spráwiedliwośći / á w prawośći będźie karał ćiche ná źiemi: Y uderzy źiemię rozgą ust b swojich/ á duchem warg swojich zábije niezbożniká. 5 ✤ Abowiem spráwiedliwość będźie pásem biodr jego: á prawdá przepásániem nerek jego. 6 ✤ Y będźie mieszkał wilk c z báránkiem: á lámpart z koźlęćiem będźie leżał. Tákże ćielę y szczenię lwie / y karmne bydło pospołu będą: á máłe dźiećię rządźić je będźie. 7 ✤ Krowá y niedźwiedźicá społem páść śię będą / á płod ich pospołu leżeć będźie: á lew / jáko woł/ plewy jeść będźie. 8 ✤ A dźiećię ssące będźie gráło nád dźiurą żmijową: A to / ktore ostáwione jest / wpuśći rękę swoję do dźiury bázyliszkowey. 9 ✤ Nie będą szkodźić áni zábijáć ná wszystkiey gorze mojey świętey: bo źiemiá będźie nápełnioná znájomośćią PAńską/ ták jáko morze wodámi nápełnione jest.

10 Y stánie śię dniá onego/ że śię zá korzeniem Jzájego/ ktory stánie zá chorągiew narodom / Pogánie pytáć d będą: ábowiem odpocżynienie jego sławne będźie. 11 ✤ Stánie śię też dniá onego / iż PAn powtore rękę swą przyłoży / áby pośiadł ostátek ludu swego: ktory pozostánie od Assyryjcżykow / y od Egiptu / y od Pátros/ y od Chus/ y od Elám/ y od Senáár / y od Emát/ y od wysep morskich. 12 ✤ Y podnieśie chorągiew miedzy e pogány: á zgromádźi wygnáne z Jzráelá: á rozproszone z Judy zbierze ze cżterech stron źiemie. 13 ✤ Y ustánie nienáwiść Efrájimowá/ á nieprzyjaćiele Judowi wykorzenieni będą: Efrájim nie będźie nienáwidźiał Judy / á Judá nie będźie trapił Efrájimá. 14 ✤ Ale polecą ná rámię Filistynow ná Zachod / á pospołu łupić będą narody ná Wschod słońcá: Ná Edomcżyki y Moábcżyki źćiągną rękę swą / á Synowie Ammonowi posłuszni im będą. 15 ✤ Zniszcży też PAN odnogę morzá Egipskiego / y podnieśie rękę swoję przećiwko rzece mocnym wiátrem swym / á rozdźieli ją ná śiedm potokow/ y spráwi to/ że ją w obuwiu przechodźić będą. 16 ✤ A będźie drogá bita ostátkowi ludu jego/ ktory pozostánie od Assyryjcżykow: jáko byłá Jzráelowi dniá onego / kiedy wychodźił z źiemie f Egipskiey.

ROZDZIAL XII.

Wdźięcżność odkupionych przez Chrystusá PAná. 3. Dar Duchá Swiętego. 4. Pobudká do chwały Bożey.

1 Y Rzecżesz dniá onego: Wysławiáć ćię będę PAnie/ przeto/ że będąc rozgniewány ná mię / odwroćiłeś zápálcżywość gniewu twego / á ućieszyłeś mię. 2 ✤ Oto / Bog zbáwienie moje: dufáć będę/ á nie ulęknę śię. Abowiem PAN Bog moj jest mocą moją a y pieśnią moją, y zbáwieniem mojim. 3 ✤ Y będźiećie z rádośćią cżerpáć wody / z zdrojow tego b zbáwienia. 4 ✤ Y rzecżećie dniá onego: Wysławiajćie PANA/ wzywajćie Jmienia jego / opowiádajćie miedzy narody spráwy jego:

przypo-

a Mátt. 1. 6. Luk. 3. 32. Dźiej. 13. 22. Rzym. 15. 12.
b Job. 4. 9. 2 Thess. 2. 8.
c Ezái. 65. 25.
d Rzym. 15. 12.
e Mátt. 15. 24. Ján. 10. 16.
f 2 Moj. 14. 29.
a 2 Moj. 15. 2. Psalm. 111. 14.
b 1 Kron. 16. 8. Psalm. 105. 1.

przypominajćie / że wysokie jest Jmię jego. 5 ✣ Spiewajćie PAnu: ábowiem wielkie rzeczy uczynił: niech to będźie wiádomo po wszystkiey źiemi. 6 ✣ Wykrzykaj á śpiewaj obywátelko Syońska: ábowiem wielki jest w pośrzodku ćiebie Swięty Jzráelski.

ROZDZIAŁ XIII.

Zpustoszenie Bábilońskie, y sposob jego opisuje.

1 BRzemię Bábilonu / ktore widźiał Jzáiasz Syn Amosow. ✣ 2 Ná gorze wysokiey podnieśćie chorągiew: podwyższćie głosu do nich: dajćie znáć ręką / á niechaj wnidą w bramy Kśiążęce. ✣ 3 Jam przykazał poświęconym mojim: przyzwałem też mocárzow mojich / do *wykonánia* gniewu mego / ktorzy śię weselą z wywyższenia mego. ✣ 4 Głos zgráje ná gorách / jáko ludu gęstego: głos y dźwięk krolestw / *y* narodow zgromádzonych: PAN Zastępow zpisuje Wojsko ná wojnę. ✣ 5 Ciągną z źiemie dálekiey od kończyn niebios *miánowićie* PAn y naczynia popędliwośći jego / áby zburzył wszystkę źiemię.

6 KWilćie / ábowiem blisko jest dźień Páński: ktory przyjdźie jáko zpustoszenie od Wszechmocnego. 7 ✣ Dla tego wszelkie ręce osłábieją / á wszelkie serce człowiecze ztopnieje. ✣ 8 Y będą przestrászeni: ućiski / y trapienia ogárną je: jáko rodząca boleć będą. Káżdy nád bliźnim swojim zdumieje śię: oblicza ich płomieniowi podobne będą. ✣ 9 Oto dźień PAński srogi idźie / w zápálczywośći y popędliwośći gniewu: áby obroćił tę źiemię w pustynią / á grzeszniki jey áby z niey wygłádźił. 10 ✣ Bo gwiazdy niebieskie / y plánety ich nie dopuszczą świećić światłu swemu: záćmi śię słońce a gdy wschodźić będźie / á mieśiąc nie wyda świátłá swego. 11 ✣ Y náwiedzę ná okręgu źiemskim złość / á ná niezbożnych nieprawośći ich: y uczynię koniec pysze hárdych / á hárdość okrutnikow zniżę. 12 ✣ Męża droższym uczynię nád szczere złoto: á człowieká nád złoto z Ofir. 13 ✣ Dla tego zátrząsnę niebem / á poruszy śię źiemiá z miejscá swego w rozgniewániu PAná Zástępow / y w dźień popędliwego gniewu jego. 14 ✣ Y będźie jáko łáni przepłoszona; y jáko trzodá / ktorey niema kto zgromádźić: Káżdy śię do ludu swego obroći / y káżdy do źiemie swojey uciecze. ✣ 15 Ktokolwiek ználeźiony będźie / przebity będźie: á káżdy *b* ktory śię kolwiek do nich przyłączy / od mieczá polęże. 16 ✣ Nád to / y dźiatki ich roztrącáne będą przed oczymá ich: domy ich zplundrowáne będą / á żony ich pogwałcone będą.

17 OTo ja pobudzę przećiwko nim Medy / ktorzy o srebro nie będą dbáli / á w złoćie nie będą śię kocháli. 18 ✣ Ale z łukow dźiatki postrzelają: á nád płodem żywotá nie zmiłują śię / oko ich synom nieprzepuśći. 19 ✣ Y będźie Bábilon *ktory był* ozdobą krolestw y sławą zacnośći Cháldejczykow / jáko podwrocenie od Bogá Sodomy *c* y Gomorry. ✣ 20 Nie będą śię *w nim* osadzáć ná wieki / áni mieszkáć od narodu áż do narodu: áni tám rozbije namiotu Arábczyk: áni tám pásterze *z stádámi* odpoczywáć będą: Ale tám zwierz odpoczywáć będźie / á domy ich bestywámi nápełnione będą: y będą tám mieszkáć *d* sowy: á pokusy *e* tám skákáć będą. 21 ✣ Y będą śię sobie ozywáć straszne potwory ná páłácách ich: á smocy ná zamkách roskosznych. A blisko tego że przyjdźie czás jego / á dni jego nie odwloką śię.

ROZDZIAŁ XIV.

Wybáwienie ludu Bożego z Bábilonu. 3. Tryumf nád Krolem jego. 21. Wytrácenie nieprzyjaćioł ludu Bożego.

1 ABowiem zlituje śię PAN nád Jákobem / á obierze záśię Jzráelá / y da im odpoczynąć w źiemi ich: á przyłączy śię do nich cudzoźiemiec / y przyśtána do domu Jákobowego. ✣ 2 Bo wezmą z sobą narody / y przywiodą je do miejscá swego: y weźmie je sobie dom Jzráelski w źiemi PAńskiey w dźiedźictwo zá sługi y zá służebnice: y imáć będą te / ktorzy je imáli / á pánowáć bę-

a Ezái. 24.23. Ezech. 32. 7. Ioel. 2. 31. y 3.15. Matt. 24.29. Márk. 13.24. Luk. 21.25.

b I. Stárzec I. Pomocnik.

c I Moj. 19.25. Ierem. 50.40.

d I. Strusiowie.

e I. Latáwcy.

da nád tymi ktorzy je ćiemiężyli.

3 A Dniá onego / ktoregoć PAN da odpocżynienie od pracy twojey y od strachu twego / y od niewoli ćięzkiey w ktoraś był podbity. 4 Weźmieß te przypowieść przećiw krolowi Bábilońskiemu / y rzeczeß: O jáko ustał poborcá / ustał podátek złotá! 5 PAN złamał a kij niezbożnych / y rozgę pánujących: 6 Tego ktory ludźie bijał w zápálczywośći bićiem ustáwicżnym / pánowáł w gniewie *nád* narodámi bez litośći drecżonymi: 7 *Teraz* odpocżywa / y jest w pokoju wßystká źiemia: *wßyscy* głośno śpiewáją. 8 Y jodły śię weselą nád tobą / *y* Cedry Libáńskie *mowiąc: Od tego czásu*, jákoś ty poległ / nie powstał ktoby nas podćinał. 9 *Y* piekło ze spodku wzrußyło śię dla ćiebie / áby tobie przychodzącemu záßło: Wzbudźiło dla ćiebie umárłe / wßyscy Kśiążętá źiemie: Rozkazáło powstáć z stolic swojich / *y* wßystkim krolom narodow. 10 Ci wßyscy odpowiádájąc / mowią do ćiebie: Y tyś zemdlony jáko y my / á stałeś śię nam podobnym. 11 Ztracona jest do piekłá b pychá twojá / y dźwięk muzyki twojey: Podesłanoć mole / á robacy ćię przykrywáją: 12 Jákoż to / żeś zpadł z niebá / o jutrzenko! ktora wschodźiłś ráno? powálonyś áż ná źiemię ktoryś watlił narody. 13 Wßákeś ty mawiał w sercu swym; Wstąpię ná niebo / nád gwiazdy Boże wywyższę stolicę moję: á usiądę ná gorze zgromádzenia / ná stronách Połnocnych: 14 Wstąpię ná wysokość obłokow / będę rowny Nawyższemu. 15 Wßákże / ztracon jesteś áż do piekłá / w głębokość doku. 16 Ktorzy ćię ujrzą / zá tobą śię oglądáć / y przypátrowáć ći śię będą *mowiąc*; Onże to mąż / ktory trwożył źiemią? ktory zátrząsał krolestwy? 17 *Ktory* obroćił okrąg świátá w pustynią / á miástá jego poborzył / á więźniom swojim nie otwarzał ćiemnice? 18 Wßyscy krolowie narodow cokolwiek ich było / pochowáni są w sławie / káżdy w domu swojim. 19 Aleś ty odrzucony od grobu swego / jáko látorośl obrzydła / *jáko* ßátá zábitych / ktore poprzebijano mieczem / ktorzy zstępują do grobu kámienistego jáko ściérw podeptány. 20 Nie będźieß miał ucżestnictwá z nimi w pogrzebie: boś źiemię twoję pokáźił / *y* lud swoj pomordował: *Abowiem* naśienie c złośnikow nie będźie wspominane ná wieki.

21 Gotujćie Syny jego ná zámordowánie d dla nieprawośći Ojcow ich: áby nie powstáli / y nie odźiedźicżyli źiemie / y nie nápełnili miástámi okręgu źiemskiego. 22 Bo powstánę przećiwko nim / mowi PAN Zastępow / á wykorzenię imię Bábilonu / y ostátki *jego*, ták syná jáko y wnuká / mowi Pan: 23 Y ucżynię je ośiádłośćią bąkow / y káłużámi wod: y wymiotę go miotłą zpustoßenia / mowi PAN Zastępow. 24 Przyśiągł PAN Zastępow / mowiąc; Zájiste jákom umyślił ták będźie / á jákom e urádźił / ták śię stánie: 25 Iż potrę f Assyryjczyká w źiemi mojey / á ná gorách mojich podepcę go: á odejdźie od nich járzmo jego / y brzemię jego z rámienia jego zdjęte będźie. 26 Tać jest rádá urádzona przećiw oney wßystkiey źiemi: á tać jest ręká wyćiągniona przećiwko tym wßystkim narodom. 27 A poniewaz PAN Zastępow g postánowił / ktoż to wzrußy? á rękę jego wyćiągnioną / ktoż odwroći?

28 Roku / ktorego h umárł Krol Acház / stáło śię to proroctwo: 29 Nie ráduj śię ty wßystká źiemio Filistyńska / iż złamána jest rozgá tego / ktory ćię bił: bo z korzenia wężowego wynidźie Bázylißek / á płod jego *będźie* smok ognisty latájący. 30 Y będą śię páść pierworodni nędznych / á ubodzy bezpiecżnie odpocżiną: ále korzeń twoj głodem wygubię / á ostátki twoje wybije. 31 Kwilże bramo / krzycz miásto: jużeś śię rozpłynęłá wßystká ty źiemio Filistyńska. Bo od Połnocy ogień przyjdźie / á nie będźie coby stronił od pocżtow jego. 32 A coż odpowiedzą posłom narodu? *To*, że PAN ugruntował i Syon: á do niego śię ućiekáć będą ubodzy ludu jego.

ROZDZIAL XV.

Wytrá-

a *Psalm.* 125.3. *Esái.* [illegible]. 4.

b *Dáni.* 4. 29. *Luk.* 1. 51.

c *Job.* 18. 19. *Psalm.* 21. 11. y 37. 28 y 109. 13.

d 2 *Moj* 20. 5.

e 2 *Sám.* 2. 3.

f 2 *Krol.* 19. 35. *Esái.* 37. 36.

g 2 *Kron* 20. 6. *Iob.* 9. 12. *Przyp.* 21. 30. *Dán.* 4. 32.

h 2 *Kron* 28. 27.

i *Psalm.* 87. 1. 5 y 102. 17.

Wytrácenie źiemie Moábskiey, y sposob jego.

1 Brzemię Moábczykow. Ponieważ w nocy zburzone y zpustoszone będźie Ar Moábskie: ponieważ w nocy zburzone y zpustoszone będźie Kyr Moábskie.

2 Wstąpi a do Báit y do Dybon/ y do Bámot z płáczem: nád Nebo / y nád Medebą/ Moáb kwilić będźie: ná káżdey b głowie jego *będźie* łysiná/ y káżda brodá ogolona będźie.

3 Ná ulicách jego przepászą śię worem; ná dáchách jego y ná rynkách jego káżdy kwilić będźie/ wracájąc śię z płáczem.

4 Y będźie wołał Hesebon y Eleále; áż w Jahás słyszány będźie głos ich. Owszem y zbrojni Moábscy nárzekáć będą/ á duszá káżdego z nich porzewniáć sobie będźie/ *mowiąc*:

5 Serce moje ryczy nád Moábem y *nád* twirdzámi jego / áż *słyszeć* w Zoár/ *jáko* jáłowicá c trzyletnia: bo drogą Luhitską z płáczem pojdźie: á ná drodze Choronáim krzyk *jáko* w porażce podniosą.

6 Przeto/ że wody Nimrym zginą / że poschną ziołá / uwiędnie trawá / á nic nie będźie źielonego.

7 Przetoż/ cokolwiek sobie záchowáli/ y májetności ich/ odniosą do potoku Arábskiego.

8 Bo obejdźie krzyk gránice Moábská: áż do Eglájim nárzekánie jego / y áż do Beer-Elim kwilenie jego.

9 Ponieważ y wody Dymońskie krwie pełne będą: bo przyłożę Dymonowi przydátki: á ná te ktorzyby uszli z Moábczykow *poślę* Lwy/ y ná ostátki w tey źiemi.

a T. Moábczyk. b Jerem. 48.37. 38. Ezech. 7. 18. c Jerem. 48.34.

ROZDZIAŁ XVI.

Moábczyki do posłuszeństwá upomina. 6. Pychá ich, y pomstá Boża zá nie.

1 Poślićie báránki a Pánującemu nád źiemią/ od skáły áż do pustynie/ do gory corki Syońskiey.

2 Bo ináczey *Moáb* będźie jáko ptak tułájący śię / y z gniazdá wypłoszony; ták będą corki Moábskie przy urodźiech Arnon.

3 Wnidź w rádę/ uczyń sąd/ wystaw ćień swoj w pośrzod Południá / jáko noc: zkryj wygnáńce / *á* tułájącego śię nie wydawaj.

4 Niech mieszkáją u ćiebie wygnáńcy moji: o Moábie/ bądź ich ochroną przed pustoszyćielem. Abowiem ustánie gwałtownik: ustánie pustoszyćiel: *á* wygłádzony będźie z źiemie ten / ktory *inne* depce.

5 Y będźie zgotowána stolicá w miłośierdźiu/ á uśiedźie ná niey b w prawdźie w przybytku Dawidowym ten/ ktoryby sądźił y szukał sądu/ á czynił prętko spráwiedliwość.

6 Słyszeliśmy o pyszę c Moábowey / że bárzo pyszny jest: o hárdośći y wyniosłośći jego/ y o zápálczywośći jego. *Wszakże* nie przyda do skutku zámysłu jego.

7 Przetoż nárzekáć będźie Moábczyk przed Moábczykiem/ wszyscy kwilić będą: nád gruntámi *miástá* Kircháreset wzdycháć będą mowiąc; Juśći są d ráżone.

8 Owszem y polá Hesebońskie zpustoszone są/ y winna máćicá Sábámá: Pánowie narodow potárli nawyborniejsze máćice jego / ktore áż do Jázer śięgáły / á szerzyły śię po puszczy: látorośli jego ozłożyły śię/ y przeszięgło morze.

9 Przetoż płácżę dla płáczu Jázerczykow / y *dla* winnice Sábámá / polewam śię łzámi mojimi/ o Hesebonie y Eleály! bo ná letni owoc twoj / y ná żniwo twoje przypadł okrzyk wojenny.

10 Y ustáło e wesele y rádość nád polem urodzájnym: ná winnicách nie śpiewáją áni wykrzykáją: winá w prásách nie tłoczy ten ktory je tłoczył: *y jáć* wykrzykánia poprzestáwam.

11 Dla tego brzmią wnętrzności moje nád Moábem jáko f lutnia / á trzewá moje nád Kircháresem.

12 Y stánie śię / gdy śię pokaże / że śię zpracował Moáb nád wyżynámi / tedy wnidźie do świątnice swojey áby śię modlił: ále nic nie spráwi.

13 Toć jest słowo ktore PAN zdawná powiedźiał o Moábie.

14 Ale teraz powiedźiał PAN mowiąc: Po trzech lat/ jákie są látá najemnicze/ sławá Moábowá zelżona będźie ze wszystką zgráją *jego* wielką: á ostátek *jego*, lichy / máluczki / y mdły *będźie*.

a 2 Sám. 8. 2. 2 Krol. 3. 4. b Ezái. 16. 5 Dan. 7. 14 27. Mich. 4. 7. Luk. 1. 33. c Jerem. 48.29. d Jerem. 48.20. e Jerem 48.33. f T. Hárfá

ROZDZIAŁ XVII.

Dámaszkowi y innym miástom Syryjskim. 4. Y dźieśiećiorgu pokoleń złe rzeczy obiecuje.

1 Brzemię Dámáßku: Oto Dámáßek przestánie być miástem/ á stánie śię kupą rumu. 2 ♣ Miástá Aroer opuśćione będą: Dla trzod będą / ktore tám odpoczywáć będą; á nie będźie ktoby je straszył. 3 ♣ Y ustánie obroná od Efráimá / y krolestwo od Dámáßku / y od ostátká Syryiczykow: y jáko sławá synow Izráelskich zniszczeją / mowi PAN Zastępow.

4 Y Stánie śię dniá onego / że umniejszona będźie sławá Jákobowá / á tłustość ćiáłá jego schudnie. 5 ♣ Abowiem Assur będźie jáko ten/ ktory we żniwá zboże zbiera/ á rámię jego żnie kłosy: y będźie jáko ten co zbiera kłosy w dolinie Refáim. 6 ♣ Wszákże zostáną ná nim pominione groná / jáko ná otrząśnioney oliwie: dwie ábo trzy oliwki zostáną ná wierzchu drzewá / á cztery ábo pięć ná rodzájnych gáłęźiách jego/ mowi PAn/ Bog Izráelski. 7 ♣ Dniá onego / obejrzy śię człowiek ná Stworzyćielá swego: á oczy jego ná Swiętego Izráelskiego poglądáć będą. 8 ♣ A nie obejrzy śię ná ołtarze/ spráwę rąk swojich: áni ná to co uczyniły pálce jego pátrząć będźie/ áni ná gáje poświęcone/ áni na obrázy słoneczne.

9 Dniá onego miástá mocy jego będą opuszczone/ jáko chrośćinká y rośćinká / ktore opuszczone będą od Synow Izráelskich: y będźiesz źiemio spustoszona. 10 ♣ Boś zápomniáłá ná Bogá zbáwienia swego / y ná skáłę mocy twojey nie wspomniáłáś. Przetoż choć szczepy kosztowne szczepisz / y látorośli winne obce sádźisz: 11 ♣ Czásu szczepienia twego szczepy, áby rosły/ opátrujesz; náwet tegoż poránku co śiejesz / áby śię puśćiło / stáraß śię: Wszákże w dźień pożytku gromádno boleść y rospácz záć będźiesz.

12 Biádá zgráji ludu wielkiego / ktorzy huczą jáko szum morski: y zgiełkowi narodow / ktore szumią jáko szum wod gwałtownych. 13 ♣ Narodom / ktore szumią jáko szum wod wielkich: bo je PAN zfuka / y ućieká dáleko / y gonieni będą od wiátru/ jáko a plewy po wierzchach 14 gor/ á jáko wiechćeć od wichru. ♣ Bo czásu wieczornego nástąpi trwogá: á niż poránek przyidźie / álić go nie mász. Tenći jest dźiał tych ktorzy nas pustoszą; y los tych/ ktorzy nas plundrują.

a Psalm 1. 4. 383. 11

ROZDZIAŁ XVIII.

Egipczykom y Assyryiczykom groźi. 7. Wdźięczność ludu Bożego opisuje.

1 Biádá źiemi ktora zácimiáją skrzydłá; ktora jest przy rzekách źiemie Murzyńskiey. 2 ♣ Ktora posyła posły przez morze po wodách w łodźiách z śitowia / mowiąc: Idźćie posłowie prędcy / do narodu rozszárpánego y zplundrowánego: do ludu strásznego z dawná y do tąd: do narodu do szczętu podeptánego / ktorego źiemię rzeki rozerwáły.

3 Wszyscy obywátele świátá/ y mieszkájący ná źiemi/ ujrzyćie gdy będźie chorągiew podnieśioná ná gorách: y gdy w trąby trąbić będą/ usłyszyćie. 4 ♣ Abowiem ták mowi PAn do mnie; Uspokojęśię/ á przypátrowáć śię będę z Przybytku mojego / á będę jáko ćiepło jásne po deszczu / á jáko obłok wypuszczájący rosę w gorącośći żniwá. 5 ♣ Bo przed zbierániem winá gdy śię puśći pąkowie / á kwiát wyda grono ćierpkie jeszcze rosnące / tedy oberżnie látorośli nożámi / á gáłęźie odejmie y obetnie. 6 ♣ Y będą zostáwione wszyskie wespoł ptástwu ná gorách / y zwierzętom źiemskim: y będźie ná nich przez láto ptástwo / á wszeláki zwierz źiemski ná nich źimowáć będźie. 7 ♣ Czásu onego / przynieśiony będźie dar PAnu Zastępow od ludu rozszárpánego y zplundrowánego: od ludu strásznego/ z dawná y do tąd/ od narodu do szczętu podeptánego / ktorego źiemię rzeki rozrywáły: á przenieśiony będźie ná miejsce Imienia PAná Zastępow / ná gorę Syon.

ROZDZIAŁ XIX.

Pomstá Boża nád Egipczánámi ogłoszona. 18. Proroctwo o náwroceniu ich, y inszych Pogánow do Bogá.

1 Brzemię Egiptu. Oto PAN jedźie ná obłoku lekkim / y przyćiągnie do Egiptu / á porusza

śię báłwány Egipskie przed oblicznośćią jego / á serce Egipczánow 2 rozpłynie śię w pośrzodku ich: ♣ Bo zpuszczę Egipczány z Egipczánámi: ták iż walczyć będźie káżdy przećiw brátu swemu/ y káżdy przećiw przyjaćielowi swemu / miásto przećiwko miástu / krolestwo przećiwko krolestwu. 3 ♣ Y zniszczony będźie Duch w Egipczánách / á ráde ich wniwecz obrocę / y będą śię rádźić báłwánow y wieszczkow/ y czárownikow/ y wrożkow *swojich*. 4 ♣ Y podam Egipt w ręce pánow okrutnych: á Krol srogi pánowáć będźie nád nimi/ mowi Pan Pan Zastępow. 5 ♣ Y zginą wody z morzá/ á rzeká ośiąknie y wyschnie. 6 ♣ Y pojdą ná wszecz rzeki/ opádną y powysycháją potoki groblámi ujęte: trzćiná y śitowie powiędnie. ♣ 7 Trawá około rzeki y przy brzegu jey/ y wszelákie śiewy przy potokách 8 poschną / zniszczeją y zágíną. ♣ Y będą śię smęćić rybitwi / y żáłośni będą wszyscy ktorzy zárzucáją do rzeki wędę: á ktorzy rozćiągáją śieći po wodźie / do nędze przydą. ♣ 9 Tákże záwstydzą śię ći/ ktorzy tkáją rzeczy lniáne / y subtylne / y ktorzy 10 śiatki robią. ♣ Abowiem śieći jego zepsowáne będą / y wszyscy ktorzy robią sadzawki dla ryb.

11 Zaiste zgłupieli Kśiążętá Soánscy / mądrych rájcow Fáráonowych rádá zgłupiáłá: Jákoż rzeczećie do Fáráoná? Jam jest syn mądrych / á syn krolow stárodawnych. 12 ♣ Gdźież teraz są mędrkowie twoji? niechći teraz oznájmią jeśli wiedzą co urádźił Pan Zástępow przećiw Egiptowi. 13 ♣ Zgłupieli Kśiążętá Soánscy / zwiedźieni są Kśiążętá Noffscy / zwiedli Egipt przedniejszy w pokoleniu je°. 14 ♣ Pan puśćił miedzy nie duchá a wichrewáte°: y spráwi to/ że pobłądźi Egipt w káżdey spráwie swojey/ ták jáko błądźi pijány przy zwrácániu swojim. 15 ♣ Y nie będźie *żadna* spráwá w Egipćie / ktoraby uczynić miáłá b głowá ábo ogon / gáłąż ábo śitowie. 16 ♣ Dniá onego będźie Egipt podobny niewiástom: bo śię lękáć y strácháć będźie przed podnieśieniem ręki PAná Zástępow/ ktorą on podnie- 17 śię przećiwko niemu. ♣ Y będźie źiemiá Judska Egiptowi ná postrách: káżdy kto wspomni ná nię / będźie śię lękał dla rády Páná Zástępow / ktorą postánowił o nim.

18 Dniá onego / będźie pięć miast w źiemi Egipskiey mowiących językiem Chánáneiskim/ á przyśięgájacych przez PAná Zástępow: *lecz* jedno z nich/ miástem zpustoszenia názwáne będźie. 19 ♣ Dniá onego / stánie Ołtarz PAński w pośrzod źiemie Egipskiey/ á słup *wystáwiony będźie* Pánu przy gránicy je°. 20 ♣ A będźie ná znák/ y ná świádectwo Pánu Zástępow w źiemi Egipskiey. *A* gdy záwołáją do PAná dla tych ktorzy je ćiemiężyli: tedy im pośle wybáwićielá/ y Kśiążę/ y wybáwi je. ♣ 21 Y będźie Pan w Egipćie poznány: bo poznáją Páná Egipczánie dniá onego / á będą go ććić ofiárámi y dárámi: y poślubią śluby PAnu / á wypełnią *je*. 22 ♣ A ták uderzy Pan c Egipt/ áby *go* zbiwszy/ uzdrowił go bo śię náwrocą do PAná / á on śię im da ubłágáć/ y uzdrowi je. 23 ♣ Dniá onego / będźie gośćiniec z Egiptu do Assyryjey / y będą chodźić Assyryjczycy do Egiptu / á Egipczánie do Assyryjey: y będą służyć *PANU* Egipczánie z Assyryjczykámi. 24 ♣ Dniá onego / będźie Izráel *jáko* trzeći miedzy Egipczánem y Assyryjczykiem: á błogosłáwieństwo *będźie* w pośrzodku źiemie. 25 ♣ Abowiem będźie im błogosłáwił PAn Zástępow/ mowiąc: Błogosłáwiony lud moj Egipski/ á spráwá rąk mojich Assyryjczykowie/ á Izráel dźiedźictwo moje.

ROZDZIAŁ XX.

Egipczykow y Murzynow zpustoszenie

1 ROku/ ktorego Tártan przyćiągnał do Azotu / posłány *będąc* od Sárgoná Krolá Assyryjskiego / y walczył przećiw Azotowi / y dobył go: 2 ♣ Onegoż czásu / rzekł Pan przez Izáiaszá Syná Amosowego mowiąc: Idź / á rozwiąż wor z biodr twojich / á boty twoje zzuj z nog twojich: y uczynił ták / á chodźił nágo y boso. 3 ♣ Y rzekł PAN: Jáko chodźi sługá moj Izáiasz nágo y boso/ *ná* znák/ y *ná* cud/ *tego* co

a *Job. 12.17.*

b *T. Zacni, y podli nic nie spráwią.*

c *Ozea. 6. 1.*

śię ma ſtáć trzećiego roku Egiptowi y Murzyńſkiey źiemi.

4 ♣ Ták powie dźie Krol Aſſyryjſki więźnie Egipſkie/ y pojimáne Murzyńſkie/ młode y ſtáre/ nágie y boſe/ z obnáżonymi zádkámi ná háńbę Egipcżykow.

5 Y Przelękną śię / á wſtydáć śię będą zá Murzyny ná ktore śię oglądáli / y zá Egipcżány z ktorych

6 śię chlubili. ♣ Tedy rzecże dniá onego obywátel tey wyſpy: Oto / toć jeſt uciecżká náſzá / do ktoreyſmy ª uciekáli o pomoc / ábyſmy wyſwobodzeni byli z mocy Krolá Aſſyryjſkiego; jákoż byſmy tedy ujść mogli.

ª 2 Krol. 17. 4.

ROZDZIAL XXI.

Vpadek Bábilonu. 11. Idumejczykow. 13. y Arábczykow.

1 Brzemię puſtego morzá. Jáko wicher ná Południe bieży: *ták* przyjdźie z puſzcży/ z źiemie ſtráſzney.

2 ♣ Widzenie ſrogie jeſt mi okazáne. Przewrotny przewrotność broji: á puſtoſzyćiel puſtoſzy. Przyćiągniż Elámie: oblężże Medźie *Bábilon.* Wſzelkiemu wzdychániu jego ko-

3 niec ucżynię. ♣ Dla tego nápełnione ſą biodrá moje boleśćią / á ućiſk ogárnął mię / jáko ućiſk rodzącą. Zkrzywiłem śię ſłyſząc / á ſtrwożyłem śię widząc.

4 ♣ Vlękło śię ſerce moje: ſtrách mię ogárnął. Noc rozkoſzy mojich obroćiłá mi śię w lękánie.

5 ♣ Przygotuj ſtoł: niech ſtraż ná ſtráży będźie: Jedz/ pij: Wſtańćie Kśiążętá/ ſmárujćie tarcże.

6 ♣ Abowiem ták mi rzekł PAn: Idź/ poſtaw ſtrożá / ktoryby powiedźiał co

7 kolwiek ujrzy. ♣ Y ujrzał wozy / y dwá rzędy jezdnych: wozy ktore oſłowie / y wozy ktore wielbłądźi *ćiągnęli*: y przypátrowáł śię im z

8 wielką bárzo pilnośćią. ♣ Tedy záwołał *jáko* lew: PAnie moj jać ſtoję ná ſtráży ª uſtáwicżnie we dnie: náwet / ná ſtráży mojey ſtawam ná

9 káżdą noc. ♣ (A oto w tym przyjácháli mężowie ná woźiech / y jezdą dwiemá rzędámi:) y záwołał *ſtrażnik* á rzekł: Vpadł / upadł ᵇ Bábilon / y wſzyſtkie ryte obrázy Bogow jego pokruſzone o źiemię.

10 ♣ *Bábilon* jeſt gumno moje/ y zboże bojewiſká mego. Tom ſłyſzał od PAná

ª Abák. 2. 1. ᵇ Jerem. 51. 8. Objáw 14. 8. y 18. 2.

Záſtępow Bogá Izráelſkiego / tom wam opowiedźiał.

11 Brzemię Dumy. Woła ná mię *ktoś* z Sejru: *Hej* ſtrożu/ *co śię ſtáło* w nocy? Strożu/ co *śię ſtáło* w

12 nocy? ♣ Rzekł ſtroż: Przyſzedł poránek / tákże y noc. Chcećieli ſzukáć / ſzukájćie: náwroććie śię / á przyjdźćie.

13 Brzemię ná Arábią. Po leśiech Arábiey noclegi miewáć będźiećie / o podrożni Dedáńſcy! ♣

14 Niech zábieżą prágnącemu / nioſąc wodę obywátele źiemie Temáńſkiey: z chlebem jego niech wynidą

15 przećiw ućiekájącemu. ♣ Bo przed miecżámi ućiekáć będą / przed miecżem dobytym / przed łukiem nápiętym / przed ćięſzkośćią bitwy. ♣

16 Gdyż ták rzekł Pan do mnie: Że po roku/ jáki *jeſt* rok najemnicży/ uſtánie wſzyſtká ſławá Cedár.

17 ♣ A oſtátek pocżtu ſtrzelcow mężnych Synow Cedar/ będźie umnieyſzony. Abowiem / *to* PAN BOG Izráelſki mowił.

ROZDZIAL XXII.

Vtrapienie Judy. 15 Sobná z urzędu złożony. 20. Eliákim ná miejſcu jego zporządzony.

1 Brzemię Doliny widzenia. Cożći śię ſtáło żeś wſzyſtká

2 ná dáchy wſtąpiłá. ♣ Miáſto pełne wrzasku y zgiełku: miáſto weſelące śię! pobići twoji / nie ſą pobići miecżem / áni zginęli w bitwie. ♣

3 Wſzyſcy Kśiążętá twoji nápołrząd śię rozpierzchnęli / od ſtrzelcow powiązáni ſą: ználeźieni w tobie / powiązáni ſą weſpoł / *y ći ktorzy* z dáleká ućiekáją. ♣ Dla tegom

4 rzekł: Odſtąpćie ª odemnie / ábym gorzko płákał: nie kwápćie śię ćieſzyć mię / w zpuſtoſzeniu corki ludu

5 moje°. ♣ Abowiem *to* jeſt dźień ućiſku y podeptánia / y zámieſzánia od PAná / PAná Záſtępow/ w Dolinie widzenia: *dźień* burzenia murow/ y wołánia ná gory.

6 ♣ Elám też wźiął ſájdak z wozámi ludu wojennego: á Kyr okazał tarcżą ſwoję. ♣

7 Oſtáło śię / że wyborne doliny twoje nápełnione były wozámi / á jezdni śię poteżnie záſzáńcowáli u bramy.

ª Jerem. 4. 19. y 9. 1.

8 bramy. ♣ Y odkryta byłá zásłoná Judowá: á poglądałeś dniá onego
9 ná zbrojownią w Domu lásu. ♣ Y pogládáliśćie ná rozwáliny miástá b Dawidowego bo ich wiele było: y zgromádźiły śię wody sadzawki
10 dolney. ♣ Tákże policzyliśćie domy w Jeruzalem/ á rozwáliśćie domy
11 ná opráwę murow. ♣ Vczyniliśćie też przekop miedzy dwiemá murámi/ dla wod stáwu stárego: á nie oglądáliśćie śię ná te°/ co go spráwił. A tego/ ktory go z dawná zbudowáł nie widźieliśćie.
12 ♣ Nád to/ gdy wołał PAN/ PAN Zástępow dniá onego/ do płáczu y do nárzekánia/ y do obłyśienia śię/ y do przepásánia śię worem:
13 ♣ A oto rádość y wesele *wásze* zábijáć woły/ y bić owce: *á* jedząc mięso/y pijąc wino/ *mowić*: Jedzmy/ pijmy/ bo jutro c pomrzemy.
14 ♣ Aleć to doszło uszu mojich/ *mowi* PAN Zástępow; Przetoż wam tá nieprawość nie będźie odpuszczona áż pomrzećie/ mowi PAN/ PAN Zástępow.

b 2 *Sám.* 5. 7. 9.
c *Ezái.* 56. 12. *Mądr.* 2. 6. 1 *Kor* 15. 32.

15 TAk mowi PAN/ PAn Zástępow: Idź wnidź do tego Podskárbiego/ do Sobny/ ktory jest
16 *przełożonym* w domu/ *y rzecz*: ♣ Co ty tu masz? ábo kogo tu masz/ żeś tu sobie wykował grob? wykowałeś sobie ná wysokim miejscu grob swoj á wystáwiłeś ná skále przybytek
17 swoj? ♣ Oto/ PAn ktory ćię przykrył jáko zacnego męża/ á ktory ćię
18 kosztownie przyodźiał: ♣ Prętko ćię zátoczy *jáko* kulę/ do źiemie szerokiey y przestronney/ tám umrzesz: tám y wozy sławy twojey *zginą*/ o
19 háńbo domu PAná swego! ♣ A ták wypędzę ćię z stanowiská twego/ á
20 z urzędu twego złożę ćię. ♣ A dniá onego/ przyzowę sługi swego Eliá-
21 kimá/ Syná Helkiaszowego: ♣ Y oblekę go w száte twoję/ y pásem twojim potwirdzę go/ pánowánie też twoje dam w rękę jego: y będźie zá Ojcá obywátelom Jeruzalem-
22 skim/ y domowi Judskiemu. ♣ Y położę klucz domu Dawidowego ná rámieniu jego: gdy d otworzy/ nikt nie záwrze; á gdy záwrze/ nikt nie
23 otworzy. ♣ Y wbiję go *jáko* goźdź ná miejscu pewnym: á będźie stolicą
24 chwały domu Ojcá swego. ♣ A záwiśnie ná nim wszystká sławá domu Ojcá jego/ Synowie y corki/ *y* wszystko naczynie by namniejsze: od naczynia z ktorego piją/ áż do káżdego naczynia winnego.
25 ♣ Dniá onego/ mowi PAn Zástępow/ będźie wyjęty goźdź/ ktory był wbity ná miejscu pewnym: á będźie przyćięty/ y upádnie/ odćięte będźie y brzemię/ ktore jest ná nim/ bo PAN mowił.

d *Job.* 12. 14. *Objáw.* 3. 7.

ROZDZIAL XXIII.

Tyru zburzenie. 15. pobudowánie. 18. y do Bogá náwrocenie.

1 BRzemię Tyru. Kwilćie okręty morskie: ábowiem zburzony jest/ ták/ iż niemász áni domu/ áni ktoby przychodźił z źiemie Cytym. ♣
2 *To* im o nich objáwiono. Vmilknijćie obywátele wyspy/ ktorą kupcy Sydońscy pływájąc przez morze
3 nápełniáli. ♣ A ktorego dochody ná wielkich wodách/ naśienie Sychor: żniwo *jego* dochod z rzeki: á w ktorym
4 był skład narodow. ♣ Záwstydź śię Sydonie/ bo rzekło morze/ moc morska/ mowiąc: Nie prácuję w porodzeniu/ y nie rodzę: y nie wychowywam młodźieńcow/ áni odchowywam pánien.
5 ♣ Jáko nád powieśćią o Egipćie/ ták będą żáłosni
6 nád powieśćią o Tyrze. ♣ Przepráwćie śię przez morze: kwilćie obywátele wyspy.
7 ♣ Toż to jest *miásto* wásze weselące śię? *Jego* stárożytność jestći ode dni dawnych: *ále* go záwiodą nogi jego ná dáleką wędrowkę.
8 KToż to postánowił o Tyrze/ ktory koronuje *insze*/ ktorego kupcy są kśiążęty/ á kramárze jego sławnymi ná źiemi?
9 ♣ PAn Zástępow postánowił to/ áby ohydźił pychę wszelkiey sławy: á żeby do zniewagi przywiodł wszystkie zacne ná źiemi.
10 ♣ Náwroć śię do źiemie swey/ jáko rzeká/ o corko morska! niemászći tám więcey pásá.
11 ♣ Rękę swoję wyciągnął ná morze/ zátrwożył krolestwá: PAN rozkazał o Chánáánie/ áby zburzone były twirdze jego.
12 ♣ Y rzekł: Już śię nie będźiesz więcey weseliłá/ ty zgwałconá Pán-

ne/ corko Syońska. ♣ Powstań/ przepraw śie do Cytym: *lecż* y tám nie będźiesz miáłá odpocżynku. ♣

13 Oto źiemiá Cháldejska/ ten lud nie był *ludem*. Assyryjcżyk záłożył ją dla obywátelow pustyń: *ktorzy* wystáwili zamki jey/ pobudowáli páłáce jey: *ále on* ją w gruz obroćił. ♣

14 Kwilćie okręty morskie: ábowiem zburzona jest twirdzá wászá.

15 Y Stánie śię dniá onego/ że w zápámiętániu będźie Tyr przez śiedmdźieśiąt lat/ przez wiek krolá jednego. *A* po śiedmidźieśiąt lat Tyr z nowu będźie miał *piosnkę* jáko piosnkę nierządnice.

16 ♣ Weźmi lutnią/ obchodź miásto o nierządnico w zápomnienie podána! graj dobrze/ długo śpiewaj/ ábyś ná pámięć przyszłá.

17 Y Stánie śię po wyśćiu śiedmidźieśiąt lat/ że Tyr PAn náwiedźi: ále śię on zás wroći do nierządniczego zysku swego/ y będźie nierząd płodźił ze wszystkimi krolestwy źiemie/ ná obliczu źiemie.

18 ♣ Wszákże kupiectwo jego/ y zysk jego będźie poświęcony PAnu. *Do skárbu* odłożony/ y zchowány nie będźie: ále tym ktorzy mieszkáją przed PAnem *pożytecżne* będźie kupiectwo jego/ áby jedli do sytośći/ á *mieli* odźienie dobre.

ROZDZIAL XXIV.

Powtorzenie Proroctw przyszłych. 13. Záchowánie ostankow. 16. Nápomnienie ich do chwały Bożey.

1 Oto PAn obnáży źiemię/ y zpustoszy ją/ y przemieni oblicże jey/ á rozproszy obywátele jey. ♣

2 Y będźie jáko lud *pospolity* a ták y Kśiążę: jáko sługá/ ták PAn jego: jáko dźiewká/ ták páni jey: jáko kupujący/ ták przedawájący: jáko pożyczájący/ ták y ten co u drugiego pożycza: jáko lichwiarz/ ták ten co lichwę dawa. ♣

3 Wielce obnáżona będźie źiemiá/ y bárzo złupiona: ábowiem PAn mowił to słowo. ♣

4 Płákáć będźie *y* upádnie źiemiá: zwątleje y opáli śię okrąg źiemski: zemdleją wysokie narody źiemskie. ♣

5 Przeto/ że tá źiemiá splugáwiona jest/ pod obywátelámi swojimi: ábowiem przestąpili práwá/ odmienili ustáwy/ wzruszyli

6 przymierze wieczne. ♣ Dla tego przeklęctwo pożrze źiemię/ á zniszczeją obywátele jey. Dla tego popaleni będą Obywátele źiemie/ á máło

7 ludźi zostánie. ♣ Smęćić śię będźie moszcz/ uwiędnie winna máćicá/ wzdycháć będą wszyscy wesołego

8 sercá. ♣ Ustánie wesele c bębnow/ ustánie wykrzykánie weselących śię/

9 ucichnie wesele cytry. ♣ Nie będą pić winá z śpiewániem: gorzki będźie napoj mocny pijącym go. ♣

10 Złámáne będźie miásto prozności/ káżdy dom záwárty będźie/ áby do niego nie wchodzono. ♣

11 Nárzekánie *będźie* ná ulicách dla winá: zácmione będźie wszelkie wesele/ á przeniesie śię rádość źiemie. ♣

12 Zpustoszenie w mieśćie zostánie: á bramy zburzone będą.

13 A Bowiem ták będźie w pośrzod źiemie/ w pośrzodku narodow/ jáko gdy otrzęsą oliwy/ *y* jáko *bywa* z gronámi/ gdy śię dokona zbieránie winá. ♣

14 Ci podniosą głos swoj/ wykrzykáć będą/ w zacności PAńskiey wykrzykáć będą/ y przy morzu.

15 ♣ Przetoż w dolinách wysławiajćie PAná/ ná wyspách morskich Imię PAná Bogá Izráelskiego.

16 O D kończyn źiemie słyszymy piosnkę/ o sławie spráwiedliwego. Alem ja rzekł: Wychudłem/ wychudłem/ biádá mnie. Przewrotni przewrotność broją: przewrotność/ mowię/ bez wszelkiego wstydu broją. ♣

17 Strách/ y doł/ y śidło przyjdźie ná ćię/ ktory mieszkasz ná źiemi. ♣

18 Y stánie śię/ *że* kto ućiecże przed wieśćią stráchu/ wpádnie c w doł: á kto wyleźie z dołu/ pojimány będźie śidłem: bo upusty z wysokośći otworzone będą/ á zátrzęsą śię grunty źiemie. ♣

19 Rozstępując rozstąpi śię źiemiá: rozśiadájąc rozśiądźie śię źiemiá: poruszájąc

20 poruszy śię źiemiá. ♣ Chwiejąc/ chwiać śię będźie źiemiá jáko pijány/ á przenieśiona będźie jáko budká: bo ją obćiąży nieprawość jey/ y upádnie/ á więcey nie powstánie. ♣

21 A dniá onego/ náwiedźi PAn wojsko wysokie ná wysokośći: ták-

Marginal notes: a Ozea. 4. 9. — b Jerem 7. 14. y 16. 9. y 25. 10. Ezech 26. 13. Ozea. 2. 11. — c Jerem. 48. 44.

22 że y krole ziemskie ná ziemi. Y będą zgromádzeni / jáko zgromádzeni bywáją więźniowie do ciemnice / á będą zámknieni w táráśie : po wielu mowie / dni náwiedzeni będą. 23 Y záśroma śię d miesiąc / á záwstydźi śię słońce / gdy krolowáć będźie PAN Zastępow / ná gorze Syońskiey / y w Jeruzalemie / y przed stárcámi swymi w *wielkiey* sławie.

d Ezái. 13. 10. Ezech. 32. 7. Ioel. 2. 31. y 3. 15.

ROZDZIAL XXV.

Dźiękczynienie zá wybáwienie. 6. Dobrodźiejstwá zgotowáne w Chrystuśie PAnu.

1 PAnie / tyś Bog moj / wywyższáć ćię będę y wysławiáć będę Imie twoje : boś uczynił rzeczy dźiwne : rády *twe* z dáwna *postánowione* 2 są wierna prawda? Abowiemeś miástá obroćił w mogiłe : miásto obronne w rozwáliny : páłace cudzoźiemcow / áby nie były miástem / *y* áby nie były znowu ná wieki budowáne. 3 Dla tego ćię wielbić będźie lud możny : miástá narodow 4 srogich ćiebie śię bać będą. Abowiemeś ty był twirdzą ubogiemu / zamkiem nędznemu w úćisku jego / ucieczką przed powodźią / zasłoną przed gorącem : gdyż wśćiekłość okrutnikow / byłá jáko powodź / *podwracájąca* śćiánę. 5 Huk cudzoźiemcow potłumiłeś / jáko gorącość w suszą : *jáko* gorącość ćieniem obłoku / *ták* okrućieństwo okrutnikow potłumione.

6 Y Spráwi PAN Zastępow / ná wszystkie narody ná tey gorze a ucztę z rzeczy tłustych : ucztę z wystałego *winá* : z rzeczy tłustych szpik w sobie májących / z *winá* wystałego y czystego. 7 Y skáźi ná tey gorze zasłonę / ktora zásłania wszystkie ludźie : y przykrycie / ktorym są przykryći wszyscy narodowie. 8 Połknie śmierć b w zwyćięstwie / á PAn Pánujący otrze c łzę z káżdego oblicza : y pohánbienie ludu swego odejmie ze wszytkiey ziemie / bo 9 PAn mowił. Y rzecze dniá onego *lud PAński* : Oto BOG nász ten jest : oczekawáliśmy go / y wybáwił nas. Tenci *jest* PAn ktoregośmy oczekawáli : weselić / y rádowáć śię

a Mátt. 22. 2. Luk. 14. 16.

b 1 Kor. 15. 54. c Objáw. 7. 17. y 21. 4.

10 będźiemy w zbáwieniu jego. Abowiem ná tey gorze odpocznie ręká PAńska : á Moáb podeptány od niego będźie / jáko plewá w gnoj w de- 11 ptánia bywa. Y wyćiągnie ręce swoje w pośrzod jego / jáko *je* wyćiąga pływácz ku pływániu : á poniży wynjosłość jego łokćiámi rąk swo- 12 jich. A ták obronę y wysokość murow twojich pochyli / poniży / y powáli ná źiemię áż do prochu.

ROZDZIAL. XXVI.

Pieśń wdźięczności, zá wybáwienie z duchowego y ćielesnego Bábilonu.

1 DNiá onego śpiewána będźie tá pieśń w źiemi Judskiey : Mamy miásto obronne / *Bog* zbáwieniem opátrzył mury y básty jego.

2 OTworzćie bramy / á niech wnidźie narod spráwiedliwy / kto- 3 ry strzeże wszelkiey prawdy. Człowieká a spolegájącego *ná tobie* záchowywasz w pokoju / w pokoju *mowie*, bo w tobie dufa. 4 Mieycie nádźieję w PAnu áż ná wieki / boć w PAnu / w PAnu *jest* skáłá b wieczna. 5 Ale poniża mieszkájące ná wysokośći : miásto wynjosłe poniża : poniża je áż do źiemie / *y* ztrąca je áż 6 do prochu. Depce je nogá : nogi u- 7 bogiego / stopá nędznikow. Śćieszká spráwiedliwego jest prosta : prostra drogę spráwiedliwego wyro- 8 wnywasz. Ná drodze sądow twojich PAnie oczekawamy ćię : żądość duszę nászey *jest* do Imienia twego / y 9 do wspomiánia ná ćię. Duszá mojá żąda ćię w nocy : owszem duchem swym *ktory jest* wednie / ráno ćię szukam. Abowiem gdy śię sądy twoje *odpráwują* ná źiemi / spráwiedliwośći śię uczą obywátele okręgu źiemskiego.

10 GDy śię łáská pokázuje niepobożnemu / nie uczy śię spráwiedliwośći : w źiemi práwośći nieprawość czyni / á nie dba nic ná 11 májestat Páński. PAnie / choć wywyższona jest ręká twojá *przećiw tego* nie widzą : ujrząć / ále pohánbieni będą zájrząc ludowi *twemu* : nád to y ogień te nieprzyjaćioły twoje 12 pożrze. PAnie / zrządźisz nam pokoj:

a H. Ulepienie.

b Psalm 18. 3.

koj: bo wßystko co śię dźiáło przy nas/ czyniłeś c ku *dobremu* náßemu.

c Rzym 8. 28.

13 ♣ PAnie Boże náß/ pánowáli nád námi *inni* pánowie oprocz ćiebie; Ale myśmy tylko/ w tobie *ufájąc*, wspomináli ná Imię twoje.

14 ♣ Pomárli/ nie ożyją: martwymi będąc/ nie powstáną: przeto/ żeś je náwiedźił y wykorzenił/ y wygłádźił wßystkę pámiątkę ich.

15 ♣ Rozmnożyłeś narod o PAnie/ rozmnożyłeś narod: uwielbionyś jest/ *ácześ* go był zápędźił ná wßystkie gránice ziemie.

16 ♣ PAnie/ w ućisku ßukáli ćię: gdyś je karał wylewáli modlitwy *swe*.

17 ♣ Jáko brzemienna gdy śię przybliża ku rodzeniu boleje/ *y* woła w boleśćiách swojich: tákesmy byli przed obliczem twojim PAnie.

18 ♣ Poczęliśmy/ boleliśmy/ áleśmy tylko jákoby wiátr porodźili/ á żadnegośmy wybáwienia ziemi nie spráwili/ y nie upádli mießkájący ná okręgu ziemskim.

19 ♣ Ożyją umárli twoji/ trupy moje wstáną/ *gdy rzeczeß*: Ocuććie śię/ á śpiewajćie mießkájący w prochu. Abowiem rosá twojá/ *będźie jáko* rosá ná źiołách: ále niezbożne o ziemię uderzyß.

20 ♣ Idź ludu moj/ wnidź do komor swojich/ á zámkni drzwi twoje zá sobą: skryj śię ná máluczką chwilkę/ do kąd nie przeminie d rozgniewánie.

d Psalm 30. 6. Ezdi. 54. 8.

21 ♣ Abowiem oto PAn wychodźi z miejscá swego/ áby náwiedźił nieprawość mießkájących ná ziemi: tedy ziemiá odkryje krew swoję/ á nie zákryje dáley pobitych swojich.

ROZDZIAŁ XXVII.

Bog nieprzyjaćioły zetrze. 2. á swoje opátrowáć y bronić ich będźie.

1 DNiá onego/ náwiedźi PAn mieczem swojim srogim/ wielkim y mocnym/ Lewiátáná wężá długiego/ y a Lewiátáná wężá skrąconego: á zábije b smoká/ ktory jest w morzu.

a Job. 26.13. b I. Wieloryba. c I. Czerwonego.

2 DNiá onego/ śpiewájćie o winnicy wybornego c winá.

3 ♣ Ja PAn ktory jey strzegę/ co chwilká odwilżáć ją będę: á żeby jey kto nie psował/ w nocy y we dnie strzedz jey będę.

4 ♣ Zápálczywośći *żadney* we mnie niemáß. Ktoż mi dá oset á ćiernie/ ábym przećiwko niey walczył/ y zpalił ją do szczętu?

5 ♣ Izáli kto ujmie śiłę moję áby uczynił pokoj ze mną: *aby* pokoj *mowię* uczynił ze mną?

6 ♣ Przyjdźie do tego/ że śię Jákob rozkorzeni/ zákwitnie y rozrodźi śię Izráel/ y nápełny okrąg ziemski owocem.

7 ♣ Bo *izali* go ták uderzył jáko uderzył nieprzyjaćielá jego? ábo izali go zámordował/ jáko *inni* są zámordowáni od niego?

8 ♣ Owßem miernie go karał/ y w ten czás gdy go wypychał/ y gdy go *nieprzyjaćiel* wiátrem swojim gwałtownym/ w dźień Wschodniego wiátru/ zábierał.

9 ♣ Przetoż tym sposobem oczyśćiona będźie nieprawość Jákobowá: á tenci jest wßystek pożytek/ że odejmie d grzech jego/ gdy rozrzući wßystko kámienie Ołtarzá/ jáko kámienie wápienne rozßárpáne/ *á* nie ostoją śię gáje/ y obrázy e słoneczne.

d Zách. 3. 9. e 3 Moj. 26.30.

10 GDy miásto obronne zpustoßeje/ *á będźie* mießkániem porzuconym y opußczonym jáko pustynia: tám śię páść y tám legáć będźie cielec/ y ogryźie látorośli jego.

11 ♣ Gdy poschną gáłąski jego/ pokruszone będą/ *á* niewiásty przyßedßy zápalą je. Abowiem ten lud nie ma żadnego rozumu: Przetoż nie zmiłuje śię nád nim ktory go uczynił/ á ktory go stworzył/ nie zlituje śię nád nim.

12 ♣ Dniá onego/ gdy śię PAn będźie f mśćił od łożyská rzeki/ áż do potoku Egipskiego/ wy Synowie Izráelscy po jednemu zebráni będźiećie.

f H. Młocił.

13 STánie śię też dniá onego/ że zátrąbią w trąbę wielką/ y przyjdą ktorzy byli poginęli w ziemi Assyryjskiey/ y ktorzy byli zágnáni do ziemie Egipskiey: y będą śię PAnu kłaniáli ná gorze świętey w Jeruzalemie.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Lud Izráelski strofuje, pomstą Bożą im grożąc. 5. Ostánki ćießy, á przypomniawßy grzechy ich b. 22. do pokuty upomina.

1 BIádá pyßney koronie pijánicom z Efrájimá/ y kwiátowi opádłemu z ozdoby sławy swojey:

biádá tym ktorzy rzadza dolina bárzo urodzájna / *y* znikczemniáłym od winá: 2 ✣ Oto możny y silny PAński *bedac* jáko náwáłność grádu / *jáko* wicher wywrácájacy / jáko bystrość wod gwałtowney powodźi uderzy *je* o źiemie reka swa. 3 ✣ Nogámi podeptána bedźie pyszna koroná / pijánicy Efrájimscy. 4 ✣ Tedy sie stánie / że kwiát opadájacy z ozdoby y z sławy swojey / tych ktorzy rzadza dolina bárzo urodzájna / *bedźie* jáko owoc skołożrzy / pierwey niż láto *bywa* : ktory skoro kto obaczy / nie puśći go z reki áż go zje.

5 DNiá onego / bedźie PAN Zástepow korona ozdoby / y korona sławy ostátkowi ludu swego: 6 ✣ Y duchem sadu / śiedzacemu ná sadźie: á moca tym / ktorzy odpierája bitwe áż do bramy.

7 ALe y ći od winá bładza / y od mocnego napoju potaczája sie. Kśiaże y Prorok bładza od mocnego napoju / utoneli w winie / potaczája sie od mocnego napoju: bładza w widzeniu / potykája sie w sadźie. 8 ✣ Abowiem wszystkie stoły ich pełne sa zwrácánia y plugástwá / ták / áż miejscá nie zstawa. 9 ✣ Kogoż by uczyć miał umiejetnośći? á komu da zrozumieć co słyszał? *Izali* ostáwionym od mleká / *á* odsádzonym od pierśi? 10 ✣ Poniewaz *podawał* im przykazánie zá przykazániem / przykazánie zá przykazániem: przepis zá przepisem / przepis zá przepisem: troche tu / troche owdźie. 11 ✣ A wszákże jákoby nieznájoma[a] mowa / y jezykiem obcym mowił do ludu tego. 12 ✣ A gdy im rzekł? Toć jest odpoczynienie / Spráwćie odpoczynek zpracowánemu / Toć jest odpoczynienie: Ale *oni* nie chćieli słucháć. 13 ✣ Y bedźie im słowo Páńskie / przykazánie zá przykazániem / przykazánie zá przykazániem: przepis za przepisem / przepis zá przepisem: troche tu / troche owdźie: *ná to*, áby szli / á padszy wznák ztłukli sie / á uwikłáni bedac / pochwytáni byli.

14 PRzetoż słuchajćie słowá PAńskiego meżowie naśmiewcy / pánujacy nád tym ludem / ktory jest w Jeruzalem. 15 ✣ Dla tego że mowićie; Uczynilismy przymierze z śmierćia / y z piekłem mamy porozumienie / bicz gwałtowny nas nie dojdźie gdy przechodźić bedźie: bosmy położyli kłamstwo zá ućieczke swoje / á pod fałszem utájilismy sie: 16 ✣ Dlategoż ták powiedźiał Pánujacy PAN: Oto ja zá grunt kłáde w Syonie[b] kámień / kámień doświadczony / wegielny / kosztowny / gruntownie ugruntowány: Kto wierzy / [c] nie pokwápi dśie. 17 ✣ A wykonam sad według sznuru / á spráwiedliwość według wagi: y potłucze grad nádźieje omylna / á ućieczke wody zátopia. 18 ✣ A ták zgłádzone bedźie przymierze wásze z śmierćia / á porozumienie wásze z piekłem nie ostoji sie; gdy bicz gwałtowny przechodźić bedźie / bedźiećie od niego podeptáni. 19 ✣ Kiedy jedno pocznie przechodźić / pochwyći was: bo ná káżdy poránek przechodźić bedźie we dnie y w nocy. A sam postrách przywiedźie was ku zrozumieniu tego / cośćie słyszeli. 20 ✣ Zwłaszcza iż krotsze bedźie łoże / niżby sie *kto* mogł rozćiagnać: y nákrycie wa[s]kie / choćby sie skurczył. 21 ✣ Abowiem PAN powstánie jáko ná gorze[e] Perázym / á rozgniewa sie jáko w dolinie[f] Gábáon / áby wykonał spráwe swoje / niezwyczájna spráwe swoje: y áby dokończył spráwy swojey / niezwyczájney spráwy swojey. 22 ✣ A ták teraz nie náśmiewajćie sie / áby sie nie zmocniły zwiaski wásze: bom o pewnym zepsowániu wszystkiey źiemie słyszał od PAná / PAná Zastepow.

23 NAdstawiajćie uszu / á słuchajćie głosu mego / badźćie pilni / á słuchajćie mowy mojey. 24 ✣ Izáli káżdego dniá oracz orze / áby śiał? przegania brozdy á włoczy rola swoje? 25 ✣ Izali zrownawszy wierzch jey / nie rozśiewa wyki / y nie roztrzasa kminu / y nie śieje pszenice wyborney / y jeczmienia przedniego / y orkiszu ná miejscu sposobnym? 26 ✣ Bo go uczy rostropnośći Bog jego / *y*[g] náucza go. 27 ✣ Wyki nie młoca okowánym naczyniem / áni taczája koła wozowego po kminie: ále kijem wybijája wyke; á kmin laska. 28 ✣ Pszenicá

a 1 Kor. 14.21.

b Psalm 118. 22. Mátt. 21.42. Dźiej. 4. 11. 1 Piotr 2.6.7. c I. Nie bedźie pohánbiony. d Rzym. 9. 33. y 10.11

e 2 Sám. 5. 20 1 Kron 14.11. f Jozue. 10.12. 1 Sám. 5. 25. 1 Kron 14.16.

g Báruc. 3. 37 Madr. 7. 16.

młocona h bywa: wſzákże y tey nie záwżdy młóćić będźie / áni jey potrze kołem wozá ſwego / áni jey zębámi jego pokruſzy. 29 Y toć od PAná Zástępow wyſzło: ktory jeſt dźiwny w rádźie / á wielmożny w rzeczy ſámey.

h Meleia.

ROZDZIAŁ XXIX.

Proroctwo o zpuſtoſzeniu miáſtá Jeruzalem przez Aſſyryjczyki. 9. Przyczyny tego wylicza. 17. Nawrocenie Pogánow y Zydow do PAná opiſuje.

1 BIádá Aryelowi / Aryelowi miáſtu / *w ktorym* mieſzkał Dawid: przydajćie rok do roku / niechaj rzezą báránny. 2 Jednák ućiſnę Aryelá / y będźie ſmętek y żáłość / bo mi będźie jáko Aryel. 3 Położę śię záśiſte obozem w około przećiwko tobie / y śćiſnę ćię wáłámi / y *wyſtáwię* przećiwko tobie báſzty. 4 Tedy będąc zniżone / z źiemie mowić będźieſz / y z prochu ſzeptáć będźie mowá twojá: będźie mowię głos twoj / jáko Wieſzczká z źiemie / á z prochu mowá twojá ſzeptáć będźie. 5 Bo mnoſtwo nieprzyjaćioł twojich / będźie jáko proſzku drobnego: á zgrájá okrutnikow / jáko plew latájących: á to śię nagle w oká mgnieniu ſtánie. 6 Od PANA Zaſtępow náwiedzone będźie gromem y trzęśieniem źiemie / y głoſem wielkim / wichrem y burzą / y płomieniem ogniá pożerájącego.

7 ALe jáko ſen widzenia nocnego / ták będźie zgrájá wſzyſtkich narodow walczących przećiwko Aryelowi / y wſzyſtkich bojujących przećiwko niemu / y twirdzam jego / y *tych* ktorzy go ućiſkáją. 8 Będźie mowię / jáko gdy śię śni głodnemu / jákoby jadł; ále gdy śię ocući / álić czczy żywot jego; y jáko gdy śię śni prágnącemu / jákoby pił / á gdy śię ocući / álić zemdlony zoſtawa / á duſzá jego prágnie: ták będźie zgrájá wſzyſtkich narodow walczących przećiwko gorze Syońſkiey.

9 JAkoż *tedy* odwłaczaćie / choćbyśćie śię zdumiewáć mieli! rozkoſzujećie / choćbyśćie mieli ná pomoc wołáć! Opili śię / ále nie winem: potaczáją śię / ále nie od mocnego nápoju. 10 Bo was nápełnił PAN duchem ſnu twárdego / y záwárł oczy wáſze: prorokow y Kśiążąt wáſzych naopátrznieyſzych oczy záſłonił. 11 Przetoż wam wſzelkie Widzenie podobne jeſt słowom kśiąg zápieczętowánych: ktore dánoliby temu co zna piſmo / *á* rzeczono? Czytaj to proſzę; tedy odpowie; Nie mogę / bo ſą zápieczętowáne. 12 A danoli by kśięgi temu co nie zna piſmá / *á* rzeczono; Czytaj to proſzę: tedy odpowie; Nie znam piſmá. 13 Bo mowi PAN; Przeto że ten lud przybliża śię *do mnie* a uſty ſwymi / á ćći mię wárgámi ſwymi: á ſerce jego dálekie jeſt odemnie / á bojáźni ktorą śię mnie boja / z przykazań ludzkich náuczyli śię: 14 Dla tego / Ja też ſobie dźiwnie pocznę z tym ludem / dźiwnie y cudownie; Y zginie mądrość b mądrych jego / á rozum roſtropnych jego ſkryje śię. 15 Biádá tym / ktorzy głęboko przed PAnem ukrywáją ráde! ktorych káżda ſpráwá dźieje śię w ćiemnośći / y mowią; Ktoż c widźi? Kto wie o nas? 16 Przewrotne myśli wáſze ſą jáko gliná d gárncárſka. Izali rzecze robotá e o tym co ja urobił; Nie urobił mię; y ulepienie *izali* rzecze o tym co je ulepił? Nie rozumiał. 17 Izali po máluczkim y krociuchnym czáśie nie obroći śię Liban w pole: á pole zá lás poczytáne nie będźie?

18 YUſłyſzą dniá onego głuſzy słowá kśiąg: á z mroku y z ćiemnośći / oczy ślepych pátrzáć będą. 19 Ale ćiſzy / náder śię rozweſelą w PAnu: á ubodzy ludźie rozráduią śię w świętym Izráelſkim. 20 Gdy uſtánie okrutnik / á zniſzczeje náśmiewcá / y wykorzenieni będą wſzyſcy / ktorzy pilnowáli nieprawośći. 21 Ktorzy winują człowieká dla słowá: á ná tego f ktory *je* ſtrofuje / w bramie śidłá ſtawiáją / y bez przyczyny do upadku przywodzą ſprawiedliwego. 22 Przetoż ták mowi o domu Jákobowym PAN / ktory odkupił Abráhámá: Już dáley nie będźie záwſtydzony Jákob / áni więcey twarz jego zblednie. 23 Abowiem gdy ujrzy Syny ſwoje / dźieło

a Matt. 15. 8. Márk. 7. 6.
b Jerem. 49. 7. Obád. v. 8. 1 Kor. 1. 19.
c Syrác. 23. 25.
d Jerem. 18. 6.
e Ezái. 10. 15. 745. 9.
f Amos. 5. 10.

rak mojich w pośrzodku śiebie/ poświącájące Imię moje : tedy będą póświącáć Swiętego Jákobowego / á Bogá Izráelskiego báć śię będą. ♣ 24 Y stáną śię rozumnymi błądzący duchem : á szemrácze náuczą śię umiejętnośći.

ROZDZIAŁ XXX.

Nárzeka nád grzechámi Judskimi. 13 Upornym groźi. 18. Pokutującym łáskę obiecuje. 22. Sąd Boży nád Assyryjczykámi.

1 Biádá Synom odpornym/ mowi PAN/ ktorzy czynią rády/ ále nie zemnie: y nákrywáją *je* nákryćiem/ ále nie z duchá mojego/ áby przyczyniáli grzechu do grzechu. ♣ 2 Ktorzy chodzą á zstępują do Egiptu/ nie rádząc śię ust mojich/ áby śię zmocnili mocą Fáráonową/ y 3 ukryli śię w ćieniu Egipskim. ♣ Bo moc Fáráonowá będźie wam ku záwstydzeniu: á ućieczká do ćieniu 4 Egipskiego ku pohánbieniu. ♣ Przeto/ że byli w Soán Kśiążętá jego/ á posłowie jego do Chánes chodźili. ♣ 5 Wszystkie do hánby przywiedźie / przez lud *ktory* im nie będźie ku dogodźie/ áni ku pomocy/ áni ku pożytkowi: ále tylko ku zelżywośći y ku 6 hánbie. ♣ Brzemię *odniosło* ná bydlętách południowych do źiemie ućisku y utrapienia (z kąd *pochodźi* lew / y szczenię lwie/ żmijá y smok ognisty látájący) odniosą *mowię* ná grzbietách bydlątek bogáctwá swoje/ y ná gárbie wielbłądow skárby swoje/ do ludu/ ktory im nic nie po- 7 może. ♣ Bo Egipcjánie dáremno y prozno pomagáć będą. Dla tego *to* ogłászam/ że ich moc jest/ śiedźieć *w pokoju*.

8 Terázże idź : Nápisz to ná táblicy przed oczymá ich: á ná kśięgách to wyrysuj/ áby to trwáło do dniá ostátniego/ y áż ná wieki wiekow: ♣ 9 Zeten lud jest a odporny/ synowie kłamliwi : Synowie ktorzy nie chcą słucháć zákonu PAńskiego. 10 ♣ Ktorzy mowią Widzącym ; Nie miewajćie widzenia: á Prorokom ; Nie prorokujćie b nam co práwego jest: mowćie nam rzeczy c przyjemne prorokujćie oszukánie. ♣ 11 Wstąpćie z drogi/ zejdźćie z śćieszki : niech będźie dáleki od oblicza nászego 12 Swięty Izráelski. ♣ Przetoż ták mowi Swięty Izráelski : Yż gárdźićie tym słowem / á ufaćie w potwarzy y w przewrotnośći / y spole13 gaćie ná niey: ♣ Dla tego wam tá niepráwość będźie jáko *mur* przerwány upadájący/ *y jáko* wydęćie ná murze wysokim/ ktorego bywa nágłe y prętkie obálenie. ♣ 14 Y pokruszy d ją / jáko śię kruszy ztłuczone náczynie gárncárskie ; á ták mu nie zfolguje / iż śię nie znajdźie po ztłuczeniu jego *y* skorupá / *ktoraby* mogł nábráć ogniá z ogniská / ábo 15 náczerpáć wody z káłuże. ♣ Abowiem ták mowi pánujący PAN / Swięty Izráelski : Jeśli śię náwroćićie y uspokojićie śię/ záchowáni będźiećie : w milczeniu y w nádźiejey będźie moc wászá : ále nie chcećie. ♣ 17 Owszem mowićie ; Nie ták / ále ná koniách ućieczemy : Przetoż ućiekáć będźiećie. Ná prętkich *koniách* ujedźiemy: ále prętszy będą ći ktorzy was gonić będą. ♣ 17 Tyśiąc ich *ućiecze* e przed okrzyknieniem jednego / á przed okrzyknieniem piąći *wszyscy* ućieczećie: áż zostániećie jáko maszt ná wierzchu gory/ á jáko chorągiew ná págorku.

18 A Dla tegoć PAN czekáć będźie/ áby śię zmiłowáł nád wámi/ y dlá tego śię wywyższy/ áby śię zlitował nád wámi: Abowiem PAn *jest* Bogiem sądu : Błogosłáwieni g wszyscy ktorzy nań oczekawáją. ♣ 19 Bo lud ná Syonie *y* w Jeruzalem będźie mieszkáć : płákáć wiecey nie będźiesz: Zápewne zlituje śię h nád tobą/ ná głos wołánia twego : *á* skoro usłyszy/ ozwie śię. ♣ 20 A choć wam PAN da chleb utrápienia / y wodę ućisku / jednák nie odlecą wiecey od ćiebie Náuczyćiele twoji/ ále oczy twoje pátrząc będą ná Náuczyćiele twoje. ♣ 21 Y uszy twoje usłyszą słowo z tyłu do ćiebie mowiącego ; Tać *jest* drogá / chodźćie po niey: lubbyśćie śię w práwo / ábo w lewo událi. ♣ 22 Tedy zárzućićie okryćie śrebrnych swojich bałwánow rytych / y odźienie złotych swojich bałwánow odlewánych : rozproszysz je jáko plugástwo i *niewiásty* przyrodzoną

nie-

a *Dźiej.* 7. 51. b *Amos* 2. 12. y 7.12. c *Jerem* 6. 14. *Ezech* 13.16. 2 *Tym.* 4. 3.

d *Psalm* 2. 9. e 3 *Moj* 16. 8. 5 *Moj.* 28.25. y 32.37 f 5 *Moj.* 28.62. g *Psalm* 2. 12. y 34.9. *Przyp* 16.20. *Jerem* 17. 7. h *Psalm* 91.15. *Ezai.* 58. 9. i 3 *Moj* 15.19 4 *Moj* 5. 3.

niemoc cierpiącey : á rzecześ im ; 23 Precz z tąd. ♣ I Da Bog y deszcz k ná siewy twoje / ktorymi byś pośiał ziemię á chleb z urodzáju ziemie będźie syty / y obfity : dniá onego páść śię będą y bydłá twoje ná pástwisku szerokim. 24 ♣ Woły tákże y osłowie spráwuiący ziemię / pástwę czystą jeść będą / ktora opałką y łopátą wywiána bywa. 25 ♣ Y będą ná káżdey gorze wysokiey / y ná káżdym págorku wynioſłym strumienie y potoki wod / w dźień porážki wielkiey / gdy wieże upádną. 26 ♣ Swiátłość też mieśiącá będźie jáko świátłość słoneczna : á świátłość słoneczna będźie w śiedmiornasob / jáko świátłość śiedm dni : dniá ktorego záwiąże PAn złamánie ludu swego / á ráne zbićia jego uleczy.

k 5 Moj. 11.14. Ezech. 34.26.

27 Oto Imię Páńskie przychodźi z dáleká / zápaliłá śię popędliwość jego / y ćięszka *jest* ku znoszeniu : wárgi jego pełne są gniewu / á język jego jáko ogień pożeráiący. 28 ♣ A duch jego jest jáko rzeká wylewáiąca / ktora áż do gárdłá śięga : áby przewiewał narody / áżby śię wniwecz obroćili / á wędźidłem kiełznał czeluśći narodow. 29 ♣ Tedy záśpiewaćie / jáko gdy śię w nocy obchodźi uroczyste święto : á rozweselićie śię w sercu jáko l ten / ktory idźie z piszczałką / idąc ná gorę Páńską do m skáły Izráelskiey. 30 ♣ Gdy da usłyszeć PAN wielmożność głosu swego / y wyćiągnione rámię swoje okáże w popędliwośći gniewu swojego / y w płomieniu ogniá pożeráiącego z rozproszeniem / z gwałtownym dżdżem / y z grádem kámiennym. 31 ♣ Bo od głosu Páńskiego stárty będźie Assyryjczyk *ktory* inne kijem bijał. 32 ♣ Y stánie śię / że ná sámym káżde udrzenie kijowe / ktorym go PAn uderzy / znáczne będźie *gdy* z bębny y z lutniámi / y z bitwą wesołą walczyć będźie przećiwko niemu. 33 ♣ Abowiem dawno już jest nágotowáne piekło ; y dla sámego krolá nágotowáne jest : ktore głębokie y szerokie uczynił / podniáty jego ogniá y drew śiłá jest ; poddymánie Páńskie jáko rzeká śiárczána zápala je.

l Psalm 42. 5. m 5 Moj. 32. 4. 2 Sám. 22.32. Psalm 18. 3. 73.26 Ezái. 26. 4.

Rozdział XXXI.

Ogłoszenie karánia ná lud Izráelski, ktory śię do Egiptu o pomoc ućieka, tákże y ná sáme Egipczány. 6. Nápomnienie do pokuty. 8. Upadek Assyryjczykow.

1 Biádá tym ktorzy zstępuią do Egiptu o pomoc / á ná koniách spolegáią / y ufáią w wozách że ich wiele / y w jezdnych iż są mocni bárzo : á nie oglądáią śię ná Swiętego Izráelskiego / á PAná nie szukáią. 2 ♣ Alec on też jest mądry : przetoż przywiedźie złe / á słow swojich nie odmieni : lecz powstánie przećiw domowi złośnikow / y przećiwko rátunkowi tych ktorzy broją nieprawość. 3 ♣ Abowiem Egipczánie są ludźie á nie Bog / á konie ich ćiáło / á nie duch : przetoż skoro PAn wyćiągnie rękę swą / pádnie y pomocnik / pádnie y ten ktoremu dawáią pomoc : á ták wszyscy społem zginą.

4 Bo ták rzekł PAn do mnie : Jáko gdy ryczy lew / y szczenię lwie nád łupem swym / á choć zwoływáią przećiwko niemu gromádę pásterzow / *przećię* śię on wrzasku ich nie lęka / áni śię korzy przed hukiem ich : ták PAn Zastępow zstąpi áby walczył o gorę Syońską / y o págorek jey. 5 ♣ Jáko ptacy latáią *około gniázdá swego*, ták obroni PAn Zastępow Jeruzalem / *y owszem* broni y wybawia ; á przechodząc a z *pomsty* záchowa. 6 ♣ Náwroććie śię do tego / od ktorego głęboko zábrnęli Synowie Izráelscy. 7 ♣ Abowiem dniá onego / odrzući b káżdy bálwány swe srebrne / y bałwány swe złote / ktorych wam náczyniły ręce wásze ná grzech. 8 ♣ Y upádnie Assyryjczyk od mieczá nie męskiego / á miecz nie człowieczy pożrze go : y ućieczę przed mieczem / á młodźieńcy jego hołdownikámi będą. 9 ♣ A ták opokę swoję od stráchu minie / á Kśiążętá jego ulękną śię przed chorągwią / mowi PAn ; ktorego ogień jest ná Syonie / á piec w Jeruzalemie.

a H. Przeskoczywszy. b Ezái. 2. 20.

Rozdział XXXII.

Proroctwo o krolestwie Páná Chrystusowym. 10. Zpustoszenie ziemie Ludskiey.

skiey. 15. Obietnicá o Duchu Swiętym, y spráwách jego.

1 Oto Krol będźie krolowáł w spráwiedliwośći / á Kśiążętá 2 w sądźie pánowáć będą. ✠ Bo mąż *on* będźie jáko zásłoná od wiátru / y jáko zákrycie przed powodźią: Jáko strumienie wod ná miejscu suchym: jáko cień skáły wielkiey w źiemi uprágnioney. 3 ✠ Y nie będą śię błąkáć oczy widzących: y uszy słucháiących pilnie słucháć będą. 4 ✠ Serce głupich zrozumie umiejętność á język záiąkáiących śię prętko y 5 zrzetelnie mowić będźie. ✠ Y nie będą więcey zwáć nieszláchetnego / 6 szláchetnym: á skąpy nie będźie słynął szczodrym. ✠ Przeto / że a nieszláchetny o nieszláchetnośći b mowi / á serce jego zmyśla nieprawość / áby wykonał obłudność / á mowił przećiwko PAnu zdrożnie: áby wyniszczył duszę łáknącego / á nápoj prágnącego odjął. 7 ✠ Skąpego też uśiłowánia złe są: bo chytrze obmyśla jákoby wniwecz obroćił utrapione słowy kłamliwymi / y mowił przećiwko nędznemu przed 8 sądem. ✠ Ale szczodrobliwy c o szczodrobliwośći myśli / á przy szczodrobliwośći stać będźie.

9 Niewiásty d spokojne powstańcie: słucháycie głosu mego / corki bezpieczne / bierzćie w uszy swe powieśći moje. 10 ✠ Przez *wiele dni* y lat trwożyć śię będźiećie / wy bezpieczne: ábowiem ustánie zbieránie winá / á zprzątánia *urodzáiow* nie 11 będźie. ✠ Zátrwożćie śię / á ulęknićie śię bezpieczne / zewleczćie śię / y obnáżćie śię / á przepászćie biodrá 12 wásze. ✠ Kwiląc nád pierśiámi / nád roláми roskosznymi / *y* nád winną 13 máćicą urodzáiną. ✠ Ná źiemi ludu mojego ćiernie y oset wyrośćie / owszem ná wszystkich domách wesołych miástá rádującego śię. 14 ✠ Abowiem páłác opuszczony będźie / huk miástá ustánie / zámek y báßty jáskiniámi zostáną áż ná wieki / ná rádość dźikim osłom / *y* ná pástwiská trzodom.

15 Poki nie będźie wylany ná nas Duch z wysokośći / á nie obroći śię pustynia w pole urodzáine / á pole urodzáine / zá lás poczytáne 16 nie będźie. ✠ Y będźie sąd przemieszkawał e ná puszczy / á spráwiedli- 17 wość pole urodzáine ośiędźie. ✠ Y będźie pokoj dźiełó spráwiedliwośći / á skutek spráwiedliwośći / odpoczynienie y bezpieczność áż ná 18 wieki. ✠ Bo będźie mieszkał lud moj w przybytku pokoju / y w przybytkách bezpiecznych / y w odpoczywá- 19 niu spokojnym. ✠ Choćby y grad spadł ná lás / á miásto bárzo poni- 20 żone było. ✠ Błogosłáwieni *jesteśćie* ktorzy śiejećie ná wszelákich miejscách urodzáinych / wypuszczáiąc tám woły y osły.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Proroctwo o pomśćie nád Aßyryjczykámi. 22. Obietnicá własnym Kośćiołá Bożego członkom uczyniona.

1 Biádá *tobie* ktory łupisz / chcesz sam nie złupiony / y ktory zdradzasz / choćiasz sam nie był zdrádzony. Gdy łupić przestániesz / będźiesz też złupiony: gdy zdradzáć przestániesz / będą ćię też zdradzáć.

2 PAnie zmiłuj śię nád námi / ćiebie oczekawamy. ✠ Bądź rámieniem swojich / ná káżdy poránek / á zbáwieniem nászym czásu utrapie- 3 nia. ✠ Przed głosem ogromnym rozpierzchną śię narodowie: przed wywyższeniem twojim / rozproszą śię 4 pogánie. ✠ Y będą zebráne łupy wásze / jáko zbieráią chrząszcze: á jáko przypada száráńczá / ták oni przypádną ná nie. 5 ✠ PAn będźie wywyższony: bo mieszka ná wysokośći: nápełni Syon sądem y spráwiedliwo- 6 śćią. ✠ Mądrość y umiejętność będźie utwierdzeniem czásow twojich / śiłą *y* obfitym zbáwieniem twym: *á* bojaźń PAńska skárbem twojim.

7 Oto mocarze ich wołáią a ná dworze: posłowie pokoju gorz- 8 ko płáczą. ✠ Zpustoszáły drogi / przestáno śćieżką chodźić: złamał przymierze / zniewáżył miástá / *á* człowieká zá nic sobie niema. 9 ✠ Płákáłá y zwátláłá źiemiá: záwstydzony jest Liban y uwiądł: Sáron śię stał jáko pustynia / y otłuczono b Bászán 10 y Kármel. ✠ Teraz powstánę mowi PAn: teraz śię wywyższę / teraz

a I. *Głupi o głupstwie.*
b 1 *Sám.* 24. 14. *Ezái.* 24. 16.
c *Luk.* 6. 45.
d I. *Bogáte. T. Miástá Judskie.*
e *Ezái.* 29. 17.
a 2 *Krol.* 18. 37.
b I. *Ryczał*

11 śie podniośe. Poczáwszy słomę / urodźićie mierzwę: duch wász wás pożrze jáko ogień. 12 Y będą narodowie jáko wypalone wapno: będą jáko ćiernie wyćięte / ogniem zpalone.

13 Słuchajćie ktorzyśćie dáleko / com uczynił: á bliscy poznajćie 14 moc moję. Zlękli śię ná Syonie grzesznicy / strách zjął obłudniki mowiące: Ktoż z nas ostáć śię może przed ogniem pożerájącym? Ktoż z nas ostáć śię może przed płomie- 15 niem wiecznym? Ten ktory chodźi c w spráwiedliwośći / á mowi co jest práwego: Ktory śię zyskiem d niespráwiedliwym brzydźi: Ktory otrząsa ręce swe / áby dárow nie brał: Ktory zátula uszy swe / áby nie słuchał o rozlaniu krwie / y zámruża oczy swoje / áby nie pátrzył 16 ná złe. Ten ná wysokośćiách mieszkáć będźie / zamki ná skáłách będą ucieczką jego: Chleb jego dány mu 17 będźie / wody je° nie ustáną. Krolá w piękności je° oglądáją oczy two- 18 je: ujrzą y źiemię dáleką. Serce twoje będźie rozmyśláło o stráchu mowiąc; Gdźie teraz jest e pisarz? gdźież teraz jest poborcá? gdźież 19 jest obliczájący wieże? Ludu okrutnego nie oglądasz / ludu głębokiey mowy ktoregoś nie słychał / y języká obcego ktoregobyś nie rozumiał.

20 Weyrzy ná Syon / miásto uroczystych świąt nászych: oczy twoje niechaj pátrzáją ná Jeruzalem / ná mieszkánie spokojne / ná namiot ktory nie będźie przenieśion: kołki jego ná wieki śię nie poruszą / á żaden powroz jego nie zerwie śię. 21 Przeto / że nam ná tym miejscu PAn wielmożny jest rzekámi strumieni szerokich: po ktorych nie pojdą z wiosłámi / áni okręt wielki po nim 22 przechodźić będźie. Bo PAn jest Sędźia nász / PAn Zakonodawcá nász: PAn Krol nász / on nas zbáwi. 23 Oswábiáły powrozy twoje f / nie będą mogły w klubie zátrzymáć másztu twego / áni rozćiągną żaglow. Tedy rozdźielone będą łupy korzyśći wielkiey / że y chromi roz- 24 chwycą łupy. A nierzecze żaden z obywátelow; Záchorzałem: lud ktory mieszka w nim / uwolniony będźie od niepráwośći.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Pogrożká przećiwko wszystkim wobec Kośćiołá Bożego nieprzyjaćiołom. 5. A z osobná przećiwko Edomczykom

1 PRzystąpćie narodowie ku słuchániu / á wy ludźie pilnie uważajćie. Niech słucha źiemiá / y pełność jey: Okrąg źiemie / y wszytko 2 co śię rodźi ná niey. Bo rozgniewánie PAńskie jest ná wszytkie narody / á popędliwość jego ná wszytko Wojsko ich: wytráci je jáko 3 przeklęte / á poda je ná zábićie. Y będą wyrzuceni pobići ich / á z trupow ich smrod wynidźie: á krew 4 ich z gor a popłynie. Y niszczeć będźie wszystko Wojsko niebieskie / á niebiosá jáko księgi zwinione b będą: y wszystko wojsko ich opádnie / jáko opada list z winney máćice / y jáko opada c niedojrzáły owoc z figowego drzewá.

5 A Bowiem opojony jest ná niebie miecz moj: oto zstąpi ná Edomczyki / y ná sąd ludu przeklętego o- 6 demnie. Miecz PAński pełny będźie krwie / utłuśći śię w łoju y we krwi báránkow y kozłow / w łoju nerek báránich: bo ofiárá d PAńská będźie w Bosrá / á porażká wiel- 7 ka w źiemi Edomskiey. Zstąpią z nimi y jednorożcowie / y bycy z wołámi / y opojona będźie krwią źiemiá ich / á proch ich będźie opojo- 8 ny tukiem. Abowiem to dźień pomsty e PAńskiey będźie, y rok odpłá- 9 ty: áby śię pomszczono Syoná. Y obrocą śię potoki jey w smołę / á proch jey w śiárkę: á źiemiá jey 10 obroći śię w smołę gorájącą. Ani w nocy áni we dnie nie zágáśnie / ná wieki będźie występował dym f jey: od narodu do narodu pusta zostánie / ná wieki wieczne: nie bę- 11 dźie ktoby szedł przez nię. Ale ją pelikan y bąk pośiędą / g á sowá y kruk mieszkáć w niey będą: y rozćiągnie po niey sznur zpustoszenia / 12 y wagi prozności. Śiláchty jey ná krolestwo wzywáć będą / ále nie będźie tám żadnego: bo wszystkie kśiążętá jey wniwecz śię obrocą.

Marginal notes: c Psalm 15. 2. 1 H. Z ućisku. e 1 Kor. 1. 20. f T. Nieprzyjaćiol. a H. Rozpłyną śię gory. b Objáw. 6. 14. c Objáw. 6. 13. d Jerem. 49. 22. e Ezái. 63. 4. f Objáw. 18. 2. 18. y 19. 3. g Sofon. 2. 14. Objáw. 18. 2.

13 Y zrośćie ná páłácách ich ciernie/ pokrzywy y oset ná zamkách ich: y będźie przybytkiem smokow / á mieszkániem strusiow. ♣ Tám śię będą 14 potykáły dźikie źwierzętá z koczkodanámi / á pokusá h jedná drugiey ozywáć śię będźie: tám leżeć będźie jędzá / á znajdźie sobie odpoczynienie. 15 ♣ Tám sobie sep gniazdo uczyni/ znieśie jájcá, y wyleże/ á zchowa pod cień swoj: támże śię zlecą kánie jedná do drugiey.

16 Szukajćież w kśięgách PAńskich/ á czytajćie: Ani jedno z tych nie uchybi / á jedno bez drugiego nie będźie: ábowiem ustá PAńskie to rozkazáły / á duch jego 17 sam zgromádźi k je. ♣ Bo im on los rzućił / á ręká jego one im sznurem rozmierzyłá l: áż ná wieki dźiedźicznie ją pośiędą/ od narodu do narodu mieszkáć w niey będą.

ROZDZIAŁ XXXV.

Proroctwo o rádośći y sławie ludu Bożego. 3. O powinnośći sług Kośćiołá Bożego przy ludźiách słábych w wierze. 5. Kazánie o spráwách Chrystusowych.

1 Weselić śię z tego będźie pustynia y miejsce leśne: á rozráduje śię / y zákwitnie jáko roża. ♣ 2 Slicznie zákwitnie / y ráduiąc śię weselić śię będźie z wykrzykániem: chwałá Libanu będźie jey dána / y ozdobá Kármelu y Sáronu. One ujrzą chwałę PAńską / y ozdobę Bogá nászego.

3 Umacniajćie ręce a osłábiáłe / á koláná zemdlałe posilajćie. ♣ 4 Mowćie do zátrwożonych w sercu: Zmocnićie śię / nie bojćie śię: Oto Bog wász z pomstą przyidźie: z nadgrodą Bog sam przyidźie / y zbáwi was.

5 Tedy śię otworzą b oczy ślepych á uszy głuchych c otworzone będą. 6 ♣ Tedy poskoczy d chromy jáko jeleń/ á niemych język e śpiewáć będźie: ábowiem wody ná puszczy wynikną/ á potoki ná pustyniách. 7 ♣ Y stánie śię miejsce suche jeziorem / á bezwodne / źrzodłámi wod: w łożyskách smokow / kędy legáli / trawá/ 8 trzciná/ y śitowie rość *będźie*. ♣ Y będźie tám f drogá y ścieszká/ ktora drogą świętą słynąć będźie: nie pojdźie po niey nieczysty / ále będźie dla onych *sámych*. Ktorzy tą drogą pojdą / y głupi *náwet*, nie 9 zbłądzą. ♣ Nie będźie tám lwá / á okrutny źwierz nie będźie chodźił po niey / áni śię tám znajdźie: ále wybáwieni po niey chodźić będą. ♣ 10 Odkupieni/ mowię / PAńscy g náwrocą śię / y przyidą ná Syon z śpiewániem / á wesele wieczne *będźie* ná głowie ich: rádość y wesele otrzymáją / á żáłość y smętek ućiecze.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Wpádnienie Sennácheryba do Judskiey źiemie. 4. Rzecz Rábsácesowá ktorą miał do ludu, áby od Ezechiaszá odstąpili, á poddáli śię Sennácherybowi. 21. Wierność posłow Ezechiaszowych.

1 Y Stáło śię czternastego roku krolowánia a Ezechiaszá / że przyćiągnął Sennácheryb Krol Assyryjski przećiwko wszystkim miástam Judskim obronnym/ y pobrał 2 je. ♣ Y posłał Krol Assyryjski Rábsácesá z Láchis / do Jeruzalem do Królá Ezechiaszá z wielkim wojskiem / ktory stánął u rur sadzawki wyższey/ przy drodze b polá blechárzowego. 3 ♣ Tedy wyszedł do niego Eliákim Syn Helkiaszow / przełożony nád domem/ y Sobná Pisarz / y Joách Syn Asáfow/ Kánclerz.

4 Y Rzekł do nich Rábsáces: Proszę / powiedźćie Ezechiaszowi; Ták mowi Krol wielki/ Krol Assyryjski: Coż to zá ufność ktorą ufász? 5 ♣ Rzekłbym: (Acz to rzecz dáremna) *Snadź* rády y mocy do wojny *dosyć masz*. Ale w kimże ufász / że 6 mi śię sprzećiwiász? ♣ Otoś spoległ ná lasce tey c trzćiny nálamáney/ ná Egipćie: ktora jesliby śię kto podpárł / wnidźie w rękę jego / y przekole ją: Táki jest Fáráo Krol Egipski wszystkim ktorzy w nim dufáją. 7 ♣ A jesli mi rzeczesz: W PAnu Bogu nászym dufamy: Azaż nie ten jest / ktorego zniosł Ezechiasz wyżyny y Ołtarze? y przykazał Judźie y Jeruzalemowi *mowiąc*: Przed tym Ołtarzem kłániáć śię

bę=

h 1. Latáwcy. i H. Bez towárzyszá swego. k T. One źwierzę srogie. l T. Ziemię Edomską.

a Zyd. 12.12. b Mátt. 9. 30. y 11.5. y 12.22 y 20.34 y 21.14 Jan. 9.6.7. c Mátt. 11. 5. Márk. 7. 32. d Mátt. 11. 5. y 21.14 Jan. 5.8.9. Dźiej. 3. 8. y 8. 7. y 14.10 e Mátt. 9. 32. y 12.22 y 15.30 Jan. 7. 38. f Jan. 14. 6.

g Ezái. 51.11.

a 2 Krol 18.13. 2 Kron 32. 1. b Ezái. 7. 3. c Ezech. 29.6.7.

8 będźiećie. ♣ Przetoż teraz/ proszę zá-reczſz śię PAnu memu/ Krolowi Assyryjskiemu / á ja tobie dam dwá tyśiące koni / będźieszli je mogł osá-dźić jezdnymi. 9 ♣ Y jákoż śię ty możesz oprzeć Hetmánowi jednemu namniejszemu z sług PAná mego/ choć ufasz w Egipcie dla wozow y jezdnych? 10 ♣ Nád to; Czy bez *woli* PAńskiey przyćiągnąłem do tey ziemie ábym ją zpustoszył? PAN rzekł do mnie: Ciągni do tey ziemie á zpustosz ją.

11 TEdy rzekł Eliákim / y Sobná/ y Joách do Rábsácesá; Proszę mow do sług twojich po Syryjsku/ wszák rozumiemy/ á nie mow do nas po Zydowsku przed tym ludem ktory *jest* ná murze. 12 ♣ Y odpowiedźiał Rábsáces: Azaż mię do Páná twego ábo do ćiebie posłał PAn moj/ ábym te słowá mowił? *Posłał mię* rácżey do mężow ktorzy śiedzą ná murze / áby jedli łájná swoje / á mocz swoj pospołu z wámi pili. 13 ♣ A ták stánął Rábsáces / y wołał głosem wielkim po Zydowsku/ mowiąc: Słuchajćie słow Krolá wielkiego / Krolá Assyryjskiego. 14 ♣ Ták mowi Krol: Niech was nie zwodźi Ezechiasz / bo was nie będźie mogł wybáwić. 15 ♣ A niech wam nie rozkázuje Ezechiasz ufáć w PAnu / mowiąc: Zápewne nas PAn wybáwi/ á nie będźie to miásto podáne w rękę Krolá Assyryjskiego. 16 ♣ Nie słuchajćież Ezechiaszá: Abowiem ták powiedźiał Krol Assyryjski; Uczyńćie ze mną przymierze / á wynidźcie do mnie: á jedz káżdy z was z winnice swojey / y káżdy z figowego drzewá swego/ á pij káżdy z was wodę z studnice swojey: 17 ♣ Aż przydę á pobiorę was do ziemie podobney ziemi wászey/ do ziemie zboża y winá/ do ziemie chlebá y winnic. 18 ♣ Niech was nie zwodźi Ezechiasz / mowiąc: PAn nas wybáwi. Izaż mogli bogowie narodow wybáwić káżdy ziemię swoję z ręki Krolá Assyryjskiego? 9 ♣ Gdźież są bogowie Emát/ y Arfád? gdźie są bogowie Sefárwáim? ázaż wybáwili Sámáryją z ręki mojey? 20 ♣ Ktorzyż są miedzy wszystkimi bogi tych ziem / ktorzyby wydárli ziemię swoję z ręki mojey? A miałby PAN wybáwić Jeruzalem z ręki mojey?

21 ALe oni milczeli / y nie odpowiedźieli mu y słowá; Bo tákie było rozkazánie krolewskie / mowiąc: Nie odpowiádajćie mu. 22 ♣ Y przyszedł Eliákim / syn Helkiaszow Przełożony domu/ y Sobná Pisarz/ y Joách syn Asáfow Kánclerz / do Ezechiaszá/ rozdárszy száty *swe*, y oznájmili mu słowá Rábsácesowe.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Poselstwo Ezechiaszowe do Izáiaszá. 6. Proroctwo o zginieniu Sennácherybá. 9. Urągánia jego. 14. Modlitwá Ezechiaszowá o rátunek. 32. Pobićie Assyryjczykow przez Anjołá. 38. Smierć Sennácherybowá.

1 A Gdy to usłyszał Krol Ezechiasz/ rozdárł [a] száty swoje / á oblokszy śię w wor / wszedł do domu PAńskiego. 2 ♣ Y posłał Eliákimá sprawcę domu *swego*, y Sobnę Pisárzá/ y stárszę z Kápłánow obleczone w wory do Izáiaszá Proroká/ syná Amosowego. 3 ♣ Ktorzy rzekli do niego: Ták mowi Ezechiasz; Dźień ten jest dźień utrapienia / y łájánia / y bluźnienia. Abowiem synowie przyszli áż do porodzenia / ále śiły nie mász ku rodzeniu. 4 ♣ Oby usłyszał PAn Bog twoj słowá Rábsácesowe! ktorego posłał Krol Assyryjski Pan jego/ áby urągał Bogu żywiącemu/ y pomśćił śię PAn Bog twoj tych słow/ ktore słyszał! Przetoż uczyń modlitwę zá te ostátki *ludu* ktore śię znájdują. 5 ♣ Przyszli tedy słudzy Krolá Ezechiaszá / do Izáiaszá. 6 ♣ Ktorym odpowiedźiał Izáiasz; Ták powiedźćie Pánu wászemu/ Ták mowi PAn: Nieboj śię tych słow ktoreś słyszał / ktorymi mię lżyli słudzy Krolá Assyryjskiego. 7 ♣ Oto/ ja mu dam *innego* duchá / áby usłyszawszy wieść / náwroćił śię do ziemie swojey: y spráwię *to*, iże polegnie od mieczá w ziemi swojey.

8 ALe Rábsáces wroćiwszy śię / ználazł Krolá Assyryjskiego dobywájącego Lebny: Abowiem usłyszał / iż odćiągnął był od Láchis. ♣ 9 A usłyszawszy o Tyráku/ Krolu Etyopskim/

[a] 2 Krol. 19, 1.

opskim / że mowiono: Oto ćiągnie / áby walczył przećiwko tobie: Vsłyszawszy to mowię / przećię posłał posły do Ezechiászá z tymi słowy: ♣ 10 To powiedźćie Ezechiászowi / Krolowi Judskiemu / mowiąc: Niech ćię nie zwodźi Bog twoj ktoremu ty ufasz / á mowisz; Nie będźie podáne Jeruzalem w ręce Krolá Assyryjskiego. ♣ 11 Otoś słyszał / co poczynili Krolowie Assyryjscy wszystkim źiemiam ktore wygłádźili: á tybyś miał być wybáwiony? ♣ 12 Izali je wybáwili bogowie tych narodow / ktore wygubili Ojcowie moji? Gozán / y Hárán / y Resef / y Syny 13 Eden ktorzy *byli* w Telássár? Gdźież *jest* Krol Emát / y Krol Arfád / y Krol miástá Sefárwájim / Aná / y Awá?

14 PRzetoż wźiąwszy Ezechiasz list z ręki posłow / przeczytał go: á wszedszy do domu PAńskiego / rozćiągnął go Ezechiasz przed PAnem. 15 ♣ Y modlił śię Ezechiasz Pánu / 16 mowiąc: ♣ PAnie Zastępow / Boże Izráelski / śiedzący ná Cherubinách / ty / tyś sam jest Bog wszystkich krolestw źiemie / tyś stworzył niebo y 17 źiemię. ♣ Nákłońże Pánie ucha twego / á usłysz: Otworz PAnie oczy twoje / á obacz: usłysz wszystkie słowá Senácherybowe / ktory przysłał háńbić *ćiebie* Bogá żywego. ♣ 18 Prawdáć jest PAnie / że spustoszyli Krolowie Assyryjscy wszystkie te 19 kráiny / y źiemie ich: ♣ Y powrzucáli bogi ich w ogień: Abowiem nie byli Bogámi / ále robotą rąk ludzkich / drewno y kámień: Prze- 20 toż je wygubili. ♣ A teraz o PAnie Boże nász / wybaw nas z ręki jego: áby poznáły wszystkie krolestwá źiemie / żeś ty PAnie sam *Bogiem*.

21 TEdy posłał Izáiasz Syn Amosow do Ezechiászá / mowiąc: Ták mowi PAN Bog Izráelski; O coś mię prośił z strony Sennácherybá / 22 Krolá Assyryjskiego: ♣ *Tedy* to jest słowo / ktore mowił Pan o nim: Pánná / Corká Syońska / wzgárdźiłá ćię / śmiáłá śię z ćiebie: kiwáłá głową zá tobą corká 23 Jeruzalemska! ♣ Kogożeś háńbił / y kogoś bluźnił? przećiwko komużeś podniosł głos / y wyniosłeś ku gorze oczy swe? przećiwko Swiętemu I- 24 zráelskiemu. ♣ Przez sługi twoje háńbiłeś Páná / y mowiłeś: W mnostwie wozow mojich wstąpiłem ja ná wysokie gory / ná strony Libáńskie / y porąbię wysokie Cedry jego / y wyborne jodły jego: y wnidę ná sáme wysokość wierzchu jego / do lásow / y urodzájnych roli jego. ♣ 25 Jam wykopał *krynice* y piłem wody / á wysuszyłem stopámi nog mojich wszystkie potoki mieysc oblężonych. 26 ♣ Izażeś nie słyszał żem to z dawna uczynił / y ode dni stárodawnych to spráwił? á teraz do tego przywodzę / áby w pustynie / y w kupy rumu 27 miástá obronne obrocone były. ♣ A obywátele ich ręce skurczone májąc / przestrászeni są y záwstydzeni / stáli śię jáko trawá polna / y *jáko* źiele wschodzące / *y* trawy ná dáchách / y śiewy rdzą zepsowáne pierwey ni- 28 żeli by dorosły. ♣ Mieszkánie twoje / y wyśćie b twoje / y weśćie twoje znam / y popędliwość twoję przeći- 29 wko sobie. ♣ Ponieważeś śię przećiwko mnie zájuszył / á zapędy twoje przyszły do uszu mojich; przetoż záłożę kolce moje zá nozdrzá twoje / á wędźidło moje *wprawię* w gębę twoję / y wrocę ćię tą drogą ktorąś przyszedł.

30 A To miey zá znák *Ezechiaszu*: Tego roku jeść będźiesz sámorodno *zboże*, tákże y drugiego roku sámorodne *zboże*: ále roku trzećiego będźiećie śiać y żąć / y winnice sádźić / y pożywáć owocow ich. ♣ 31 Ostátek bowiem domu Judy / ktory pozostał / wkorzeni śię głęboko / y 32 wyda owoc ku gorze. ♣ Abowiem z Jeruzalem wynidą ostátki / y záchowáni z gory Syońskiey. Gorliwość PAná c Zastępow to uczyni. ♣ 23 Przetoż ták mowi PAn o Krolu Assyryjskim: Nie wnidźie do miástá tego / áni tám strzały wystrzeli / áni go záprzątnie tarczą / áni usypie 34 około niego száńcow. ♣ Drogą ktorą przyszedł / zás śię wroći: á do miástá tego nie wnidźie / mowi PAN. 35 ♣ Bo będę bronił d miástá tego / y záchowam je sam dla śiebie / y dla Dáwidá sługi mego.

b *Psalm* 139.2.

c 2 *Krol.* 19.31. *Ezai.* 9. 6.

d 2 *Krol* 20. 6.

36 Tedy wyszedł Anjoł e PAńſki/ y pobił w obozie Aſſyryjſkim ſto ośmdźieśiąt y pięć tyśięcy: A gdy wſtáli bárzo ráno/ oto wſzędy pełno trupow. 37 Przetoż ruſzywſzy śię odjáchał y wroćił śię Sennácheryb Krol Aſſyryjſki/ á mieſzkał w Niniwe. 38 A gdy chwalił Neſrochá Bogá ſwego w domu/ tedy Adrámelech y Sáráſſár/ Synowie jego/ zábili go mieczem: á ſámi ućiekli do źiemie Arárát: á krolował Aſſárháddon Syn jego/ miáſto niego.

e Krol. 9.35. yrdc. 8.25. Mác. . 41. Mác. . 19.

ROZDZIAL XXXVIII.

Chorobá Ezechiaſzowá. 3. Modlitwá. 5. Obietnicá o przedłużeniu żywotá jego. 8 Znák dla utwierdzenia w tym Krolá. 9. Y wdźięczność jego ná wieczną pámiątkę zápiſána.

1 W One dni záchorzał Ezechiaſz a áż ná śmierć: y przyſzedł do niego Izáiaſz Prorok Syn Amoſow/ á rzekł do niego: Ták mowi PAN: Rozpraw dom ſwoj/ ábowiem umrzeſz/ á nie zoſtánieſz żyw. 2 Tedy obroćił Ezechiaſz twarz ſwoję do ściány/ á modlił śię 3 PAnu: Y rzekł: Proſzę o PAnie wſpomni teraz/ żem chodźił przed tobą w prawdźie y w ſercu uprzejmym/ czyniąc to co dobrego jeſt w oczách twojich: y płákał Ezechiaſz płáczem wielkim.

a Krol. 0. 1. Kron 2.24.

4 Y Stáło śię słowo PAńſkie do 5 Izáiaſzá/ mowiąc: Idź/ á powiedz Ezechiaſzowi: Ták mowi PAN/ Bog Dawidá Ojcá twego: Wyſłuchałem modlitwę twoję/ widźiałem łzy twoje: Oto ja przyczynię do dni twojich piętnaśćie lat. 6 Y z ręki Krolá Aſſyryjſkiego wyrwę ćiebie y to miáſto/ á będę 7 bronił miáſtá tego. A to będźieſz miał zá znák od PAná/ że PAN uczyni to co mowił. 8 Oto ja wrocę ná zad ćień po ſtopniách/ po ktorych zſzedł/ ná zegárze ſłonecznym Acházowym ná dźieśięć ſtopniow. Y wroćiło śię ſłonce ná dźieśięć ſtopniow/ po tychże ſtopniách po ktorych było zeſzło.

9 Piſánie Ezechiaſzá Krolá Judſkiego/ gdy był záchorzał y ozdrowiał z niemocy ſwojey. 10 Jam rzekł w ukroceniu b dni mojich: Wnidę do bram grobu/ pozbáwion będę oſtátká lat ſwojich. 11 Rzekłem: że nie ujrzę PAná/ PAná w źiemi żywiących: nie oglądam więcey człowieká miedzy obywátelámi *ná* świećie. 12 Pobyt moj pomija/ á przenośi śię odemnie/ jáko namiot páſterſki: oderznąłem żywot ſwoj/ jáko tkacz: od krośien oderznie mię: dźiś/ pierwey niż noc nádejdźie/ dokonaſz mię. 13 Rozmyślałem ſobie z poránku/ że jáko lew potrze wſzyſtkie kośći moje: Dźiś pierwey niż noc nádejdźie/ dokonaſz mię. 14 Jáko żoraw y jáſkołká ſzczebiotałem/ ſtękałem jáko gołębicá/ oczy moje ku gorze podnieśione były: *y rzekłem:* PAnie/ gwałt ćierpię/ przedłuż mi żywotá.

b H. Woderznieni

15 Ale coż mam więcey rzec? Onći mi odpowiedźiał/ y ſam uczynił/ że żyć będę *mimo* wſzyſtkie látá ſwe/ 16 po gorzkośći duſze mojey. PAnie/ *kto* po nich y w nich c żyć będźie/ wſzyſtkim *znájomy będźie* żywot dychánia me°/ żeś mi zdrowie przywroćił: á záchowałeś mię przy żywoćie. 17 Oto czáſu pokoju *przyſzłá ná mię byłá* gorzkość nagorzcejſza: ále śię tobie podobáło wyrwáć duſzę moję z przepáśći ſkáżenia/ przeto żeś zárzućił w tył ſwoj wſzyſtkie 18 grzechy moje. Abowiem nie grob d wyſławia ćię/ *áni* śmierć chwali ćię: áni ći ktorzy w doł wſtępują oczekawáją prawdy twojey. 19 Żywy/ żywy ten ćię wyſławiáć będźie/ jáko ja dźiśia: *á* oćiec ſynom oznájmi prawdę twoję. 20 PAn mię wybáwił: przetoż pieśni moje śpiewáć będźiemy/ po wſzyſtkie dni żywotá náſzego/ w domu PAńſkim.

c T. Słowem twojim, y Práwo twoje.

d Psalm. 6. 7. y 30.10 y 88.11 y 115. 17. Báruc. 2. 17.

21 Y Rzekł był Izáiaſz: Niech weżmą bryłę ſuchych fig/ y przyłożą ná wrzod/ á będźie uzdrowiony. 22 Y rzekł był Ezechiaſz: Coż jeſt zá znák/ że wſtąpię do domu PAńſkiego?

ROZDZIAL XXXIX.

Chlubá Ezechiaſzowá przed poſłámi Krolá Bábilońſkiego, jemu ſzkodliwa. 6. Proroctwo o przyſzłym karániu jego. 8. Skromne od niego przyjęćie

Proro-

Proroctwá o tymże karániu Bożym.

1 DNego czásu / posłał Merodách a Báládán Syn Báládánow Krol Bábiloński / list y dáry do Ezechiaszá : bo zásłyszał / że záchorowawszy zás ozdrowiał. 2 ♣ Y weselił sie z tego Ezechiasz / y ukazał im skárbnice klenotow swojich / srebrá y złotá y rzeczy wonnych / y olejki nawyborniejsze : tákże y dom rynsztunkow swojich / y cokolwiek sie znájdowáło w skárbiech jego: nie było nic czegoby im nie ukazał Ezechiasz w domu swym / y we wszystkim páństwie swojim.

3 WTym przyszedł Izáiasz Prorok do Królá Ezechiaszá / y rzekł mu ; Coć powiedzieli ci meżowie / y z kad przyszli do ciebie ? Y odpowiedział Ezechiasz ; Z ziemie dálekiey przyszli do mnie / z Bábilonu. ♣ 4 Nád to rzekł ; Coż widzieli w domu twojim ? Odpowiedział Ezechiasz ; Wszystko co jest w domu mojim widzieli : niemász nic czegobym im nie 5 ukazał w skárbiech mojich. ♣ Tedy rzekł Izáiasz Ezechiaszowi : Słu- 6 chaj słowá PAná Zastepow. ♣ Oto przyda te dni / w ktore zábiora wszystko do Bábilonu cokolwiek jest w domu twojim / y cokolwiek záchowáli Ojcowie twoji áż do dniá tego; nie zostánie nic / mowi PAn. ♣ 7 Ale y Syny twoje ktorzy wynida z ciebie / ktore zpłodzisz / pobiora / y beda komornikámi ná dworze Krolá 8 Bábilońskiego. ♣ Tedy rzekł Ezechiasz do Izáiaszá : Dobre *jest* słowo PAńskie ktoreś mowił : Y dołożył; *Drobre*, przeto że pokoj y prawda bedzie zá dni mojich.

a 2 Krol. 20.12. zowie sie Berodách.

ROZDZIAL XL.

Proroctwo o przyszłym wybáwieniu ludu Bożego z cielesnego y z duchownego Bábilonu. 12. Pohámienie báłwochwalcow. 23. Zgromienie powatpiwájacych o opátrzności Bożey.

1 CIeszcie / cieszcie lud moj / mowi 2 BOG wász. ♣ Mowcie do sercá Jeruzalemu ; ogłaszajcie mu / że sie już dopełnił czás postánowiony a jego / że jest odpuszczona niepráwość jego : *y* że wziął z reki PAńskiey w dwoj nasob / zá wszystkie grzechy 3 swoje. ♣ Głos wołájacego ná b puszczy: Gotujcie droge Páńska / prosta czyńcie ná pustyni ścieszke Bo- 4 gá nászego. ♣ Káżda doliná niech podniesiona bedzie / á káżda gorá y págorek niech poniżony bedzie : co jest krzywego niech sie wyprostuje : á miejscá nierowne / niech beda ro- 5 wniná. ♣ Bo sie objáwi chwałá Páńska : á ujrzy wszelkie ciáło spo- 6 łem / iż ustá Páńskie mowiły. ♣ Głos mowiacego ; Wołaj : Y rzekł ; Coż mam wołáć ? *To* ; Wszelkie ciáło jest c trawá / á wszystká zacność jego 7 jáko kwiát polny. ♣ Trawá usycha / kwiát opada / skoro wiátr PAński powionie náń. Záprawdeć ludzie 8 sa ta trawa. ♣ Trawa usycha / kwiát opada : Ale słowo d Bogá nászego trwa ná wieki.

9 WStap sobie ná gore wysoka Syonie / ktory opowiádasz rzeczy uciesżne : podnieś mocno głos twoj Jeruzalemie / ktory opowiádasz rzeczy pociesżne : podnieś / nie boj sie : rzecz miástam Judskim ; 10 Oto Bog wász. ♣ Oto pánujacy Pan przydzie przeciwko mocnemu / á rámie jego pánowáć bedzie nád nim: Oto zapłátá e jeo z nim / á dzie- 11 ło jego przed nim. ♣ Jáko pásterz trzode swoje f páść bedzie / do nárecza swego zgromádzi báránki / y ná łonie swym piástowáć je bedzie / á kotne zwolná poprowádzi.

12 KTo zmierzył wody gárścia swoja ? á niebiosá piedzia rozmierzył / á kto proch ziemie miára zmierzył? kto zważył ná wadze gory / á págorki ná szalách ? ♣ Ktoż doścignał 13 duchá g PAńskiego / á kto rájca jego 14 był / żeby mu oznájmił ? ♣ Z kim wszedł w ráde / żeby mu rozumu przydał / á náuczył go ścieszki sadu? Kto go náuczył umiejetności / á droge wszelákiey rostropności ukazał mu ? ♣ Oto narodowie *sa* jáko 15 kroplá z wiádrá / á jáko proszek ná szalách poczytáne sa : oto wyspy 16 jáko namniejsza *rzecz* porywa. ♣ Y Liban nie wystárczyłby ku wznieceniu *ognia*, y zwierzetá jeo nie wystárczyłyby ná cáłopalenie. ♣ Wszy- 17 scy narodowie *sa* jáko nic h przed nim : zá nic y zá márność poczytá-

a I. Wojny.

b Máth. 3. 3. Márk. 1. 3. Luk. 3. 4. Ian. 1. 23.

c Iob. 14. 2. Psalm. 102. 12. y 103. 15. Iákob. 1. 10. 1 Piotr. 1. 24.

d Ian. 12. 24. 1 Piotr. 1. 25.

e Ezái. 62. 11.

f Ezech. 34. 23. Ian. 10. 11.

g Rzym. 11. 34. 1 Kor. 2. 16.

h Dáni. 4. 32.

18 ni ſą u niego. Komuż tedy podobnym uczynićie i Bogá? á jákie podobieńſtwo przyrownaćie mu?

19 Rzemieśnik uleje báłwáná / á złotnik złotem go powlecze / y łáńcuſzki

20 śrebrne do *niego* odleje. *A ten ktory* dla uboſtwá nie ma co ofiárowáć obiera drzewo *ktoreby* nie prochniáło / y rzemieśniká umiejętnego ſobie ſzuka / áby wygotował báłwáná rytego ktoryby śię nie poruſzył.

21 Izáli nie wiećie? Izáli nieſłycháwaćie? Izáli śię wam nie opowiáda od początku? Izáli nie zrozumiewaćie od záłożenia gruntow źiemie?

22 Ten ktory śiedźi nád okręgiem źiemie / ktorey obywátele ſą jáko ſzáráńcza: ten ktory rozpoſtárł niebioſá jáko k cienkie płotno: á rozćiągnał je / jáko namiot ku mieſzkániu:

23 Tenći Kśiążętá l wniwecz obraca: ſędźie źiemſkie jáko nic rozpraſza.

24 Ze nie bywáją ſzczepieni áni wśiani / áni śię też wkorzeni w źiemi pień ich: y jáko jedno powienie ná nie / w net uſycháją / á wicher jáko źdźbło unośi je.

25 Komuż mię tedy przyrownaćie / ábym mu był podobny? mowi Swięty.

26 Podnieśćie ku gorze oczy wáſze / á obacżćie / kto to ſtworzył? kto wywiodł w poczćie woyſko ich / á tego wſzyſtkiego m z imienia przyzywa? według wielkośći śiły / y wielkiey mocy / *ták, że* áni jedno z nich nie zginie.

27 Przecżże tedy powiádaſz Jákobie? *przeczże ták* mowiſz Izráelu? Zkryta jeſt drogá mojá przed PAnem / á ſpráwá mojá przed

28 Bogá mego nie przychodźi? Izáli nie wieſz? Izáliś nie ſłyſzał / *że* Bog wieczny / PAn ktory ſtworzył gránice źiemie / nie uſtánie áni śię zpracuje? Y / że nie może *być* dośćigniona n mądrość jego.

29 Ktory dodawa zpracowánemu śiły: á *tego* ktory niema żadney śiły / moc rozmnaża.

30 Młodź uſtawa y omdlewa / á młodźieńcy w młodośći upadáją:

31 Ale ktorzy oczekawáją PAná / nábywáją nowey śiły: podnoſzą śię piory jáko orłowie: bieżą / á nie zpracują śię: chodzą / á nie uſtawáją.

ROZDZIAŁ XLI.

Pohánbienie báłwochwálcow. 8. Poćieſzenie ludu Bożego. 21. Rozeznánie prawdźiwe, y rodźiał miedzy Bogiem, y báłwány Pogáńſkimi.

1 Umilknićie przedemną wyſpy / á narodowie niech śię pośilą. Niech przyſtąpią / á niech mowią: Przyſtąpmy ſpołem do ſądu.

2 Ktoż wzbudźił od Wſchodu ſłońcá a ſpráwiedliwego, y wezwał go / áby go náśládował? ktoż mu podbił narody áby nád krolmi b pánował? podawſzy *je* jáko proch pod miecz jego / *á* jáko plewy rozproſzone / pod łuk jego?

3 Ugániał śię z nimi / przeſzedł ſpokojnie śćieżkę / *po ktorey* nogámi ſwymi niechadzał.

4 Ktoż *to* ſpráwił y uczynił / *ktoż* wzywał rodzájow od początku? Ja PAn pierwſzy c y oſtátni / Ja ſam.

5 Widźiáły wyſpy y ulękły śię / kończyny źiemie zdumiáły śię: zgromádźiły śię y zeſzły

6 śię. Jeden drugiemu pomagał / á brátu ſwemu mowił; Zmacniaj śię.

7 A ták zmacniał ceſarz złotniká / *bláchę* młotem głádzącego / kującego ná kowádle / mowiąc; Do lutowánia to dobre. Potym to ztwierdźił goźdźiámi / áby śię nie ruſzyło.

8 A Ty Izráelu ſługo moj: ty Jákobie ktoregom d obrał / naśienie Abráhámá przyjaćielá e me-

9 go. Ty ktoregom pochwyćił od kończyn źiemie / owſzem pominąwſzy przedniejſze ich / powołałem ćię / mowiąc do ciebie; Sługáś ty moj / obrałem ćię / á nie odrzućiłem ćię.

10 Nie boj śię / bom ja z tobą: Nie lękaj śię / bom ja Bogiem twojim. Zmocnię ćię / á dam ći pomoc / y podeprę ćię prawicą ſpráwiedliwośći

11 ſwojey. Oto záwſtydzą f śię / á będą pohánbieni wſzyſcy / gniewem pałájący przećiwko tobie: ſtáną śię jáko nic / y zginą ći / ktorzy śię tobie

12 zprzećiwiáją. Szukáliby ś ich / nie znajdźieſz ich: ći ktorzy śię zprzećiwiáją tobie / będą jáko nic: á ći ktorzy walczą z tobą / wniwecz obroceni będą.

13 Bom Ja PAn Bog twoj / trzymam ćię zá g prawicę twoję: á mowię; Nie boj śię: Ja

14 ćię wſpomogę. Nie boj śię: robaczku Jákobie / garſtko ludu Izráelſkiego: Ja ć będę ná pomocy / mowi

i Dźiej. 17. 29.
k Pſalm 104. 2.
l Job. 12. 21. Pſalm 107. 40.
m Pſalm 147. 4.
n Pſalm 147. 5.

a T. Abráhámá.
b 1 Moj. 14. 14.
c Ezái. 43. 10. y 44. 6. y 48. 12 Objáw. 1. 17. y 21. 6. y 12. 13.
d 5 Moj. 7. 6. y 10. 15 y 14. 2. Pſalm 135. 4. Ezái. 43. 1. y 44. 1.
e 2 Kron. 20. 7. Jákob. 2. 23.
f 2 Moj. 23. 22. Ezái. 60. 12. Zách. 12. 3.
g Pſalm 73. 23.

PAn /

PAn/ á Odkupiciel h twoj Swięty Izráelski. 15 Otom ćię uczynił jáko woz z zębámi nowymi po obu stronách: pomłoćisz gory/ á potrzesz je: á págorki jáko plewę położysz. 16 Przewiejesz je/ w tym je wiátr porwie/ á wicher rozprószy je: ále śię ty rozráduiesz w PAnu/ w Swiętym Izráelskim będźiesz śię chlubił. 17 Vbogie y nędzne ktorzy szukáją wody/ á nie mász jey/ ktorych język uschł od prágnienia/ Ja PAn wysłucham je: Ja Bog Izráelski nie opuszczę ich. 18 Otworzę rzeki ná miejscách k wysokich/ á źrzodłá w pośrzod rownin; obrocę pustynię w jeziorá l wod/ á źiemię suchą w strumienie wod. 19 Násádzę ná puszczy Cedrow/ wybornych Cedrow/ sośien/ y oliwnych drzew: násádzę pustynią jedliną/ wiązem/ y bukszpanem. 20 Aby widźieli/ y poználi/ y uważyli/ y zrozumieli/ że to ręká PAńska uczyniłá/ y że to Swięty Izráelski stworzył.

21 PRzedłożćie spráwę wászę/ mowi PAn: ukażćie mocne dowody swoje/ mowi Krol Jákobow. 22 Niech przystąpi m/ á niech nam oznájmi to co śię ma stáć: rzeczy pierwsze ktore były powiedźćie/ ábysmy uważyli w sercu swym/ á poználi cel ich: ábo przynamniey nam przyszłe rzeczy oznájmićie. 23 Oznájmićie co ma przyść ná potym/ á poznamy żeśćie bogowie: ábo uczyńćie co dobrego lub złego/ ábysmy śię zdumiewáli/ gdybysmy to społem widźieli. 24 Otośćie wy zgołá ná nic/ á spráwá wászá tákże nic nie jest: *Przetoż* obrzydły jest ten/ co was *sobie* obiera. 25 Wzbudzę od Połnocy *lud*, ten przyćiągnie: y od Wschodu słońcá/ *ten* wzywáć będźie Imienia mego: Oborzy śię ná Kśiążętá jáko ná błoto: á podepce je jáko gárncarz glinę. 26 Kto oznájmił od początku? tedy będźiemy wiedźieli: Abo co *było* od dawnych czásow? tedy rzeczemy: Tyś jest spráwiedliwy? Nie mász zgołá nikogo coby oznájmił/ áni jest ktoby śię dał słyszeć/ ábo ktoby słyszał mowy wásze.

27 JAm pierwszy/ ktory Syonowi *opowiádam*; Oto/ oto są: á Jeruzálemowi dam Opowiádácze rzeczy poćieszn ych. 28 Bo widzę że nie mász nikogo/ nie mász nikogo miedzy nimi coby dał rádę: ácz śię ich pytáją/ wszákże nieodpowiádáją y słowá. 29 Oto ći wszyscy *są* márnośćią/ zá nic nie stoją uczynki ich: wiátrem y prożnośćią są odlewáne báłwány ich.

ROZDZIAŁ XLII.

Proroctwo o Chrystuśie PAnu. 10. *Nápomnienie Kośćiołá Bożego do chwały Bożey.* 18. *Obwinienie ludu Izráelskiego.*

1 OTo slugá a moj/ spoległáć będę ná nim: wybrány moj/ *ktorego sobie* upodobáłá b duszá mojá. Dam mu Duchá swego/ *On* sąd narodom wyda. 2 Nie będźie wołał/ áni śię będźie wywyższał: áni będźie słyszány ná ulicy głos jego. 3 Trzćiny nálomioney nie dołámie/ á lnu kurzącego śię nie dogáśi: *ále* sąd wyda według prawdy. 4 Nie zámroczy śię/ áni ustánie dokąd nie wykona sądu ná źiemi: A náuki jego wyspy oczekawáć będą. 5 Ták mowi Bog/ PAn ktory stworzył niebiosá/ y rozpostárł je/ ktory rozszerzył źiemię/ y co śię rodźi z niey: ktory dawa tchnienie c ludowi *mieszkájącemu* ná niey/ á duchá tym co chodzą po niey. 6 Ja PAn wezwałem ćię w spráwiedliwośći/ y ująłem ćię zá rękę twą: przetoż/ strzedz ćię będę/ y dam ćię zá przymierze ludowi/ *y* zá świátłość d narodow. 7 Aby otwierał oczy ślepych/ *á* wywodźił więźnie e z ćiemnice/ *y* z domu więźienia śiedzące w ćiemnośćiách. 8 Ja PAn/ toć jest Imię moje/ á chwały moiey g nie dam inszemu/ áni sławy moiey báłwánom rytym. 9 Oto pierwsze rzeczy przyszły: já też nowe opowiádam: pierwey niż śię zácżną/ dam wam o nich słyszeć.

10 SPiewájćie PAnu h pieśń nową; chwałá jego jest od kończyn źiemie: ktorzy śię pławićie po morzu/ y wszystko co w nim jest; wyspy y obywátele ich. 11 Podnieśćie *głos* pustynie/ y miástá jey/ *y* wśi w ktorych mieszká i Cedár: wykrzykájćie obywátele skał/ z wierzchu

Marginal notes: h Ezái. 43.14. i Ezái. 12. 6. k Ezái. 35. 7. y 44. 3. l Psalm 107. 35. m T. Báłwan. a Mátt. 12.18. b Mátt. 3. 17. y 17.5. Efez. 1. 6. c Dźiej. 17.25. d Ezái. 49. 6. Luk. 2. 32. Dźiej. 13.47. e Ezái. 61. 1. Luk. 4. 18. f Ezái. 9. 2. g Ezái. 48.11. h Psalm 33. 3. y 47.1. y 144. 9. i Psalm 120.5.

12 gor wołajćie. ✤ Oddajćie cześć PAnu á chwałe jego ná wyspách opowiádajćie. 13 ✤ PAn wynidźie jáko mocarz/ jáko mąż waleczny wzruszy śię gorliwośćią: krabić/ owszem krzyczeć będźie/ á przećiwy nieprzyjaćiołom swojim zmężyle sobie pocznie; 14 ✤ *Mowiąc*; Milczałem dość długo/ jákobym nie słyszał: wstrzymawałem śię: *ále już* jáko rodząca krzyczeć będę/ zpustoszę/ y wszystkie oraz połknę. 15 ✤ W pustynie gory y págorki obrocę/ y wszystkie źiołá ich posuszę: obrocę y rzeki w wyspy/ á jeźiorá wysuszę. 16 ✤ Y powiodę ślepe drogą ktorey nie ználi/ á śćieszkámi o ktorych nie wiedźieli/ poprowádzę je: obrocę przed nimi ćiemnośći w świátłość/ á co nie rownego/ w rownine. Toć jest co im uczynię/ á nie 17 opuszczę ich. ✤ Cofną śię názad/ y záwstydzą k śię bárzo/ ktorzy ufáją w bałwánách rytych / ktorzy mowią obrázom litym: Wyśćie bogowie naszy.

18 Głuszy! słuchajćie: á wy ślepi przejrzyćie/ ábyśćie widźieli. 19 ✤ Ktoż ślepy/ jedno sługá moj? á *kto* głuchy/ jedno poseł moj/ ktorego posyłam? ktoż ták ślepy jáko doskonáły l/ ślepy mowię/ jáko sługá PAński? 20 ✤ Widźi wiele rzeczy/ á wszákże nie m zrozumiewa: otworzone ma uszy/ wszákże nie słyszy. ✤ 21 PAn go *sobie* upodobał dla sprawiedliwośći swojey: uwielbi go Zakonem/ y sławnym go uczyni. ✤ 22 Ale ten lud jest złupiony y rozszárpány; ktore° młodźieńce ile ich kolwiek jest/ imáją y do ćiemnic podawáją: podáni są ná łup/ á nie mász ktoby je wybáwił: *podáni są* ná rozchwycenie/ áni jest ktoby rzekł: Wroć *je zaś*. ✤ 23 Ktoż to z was w uszy przyjmuje? kto zrozumiewa/ 24 áby czulszym był ná potym? ✤ Kto podał ná rozszárpánie Jákobá/ á Izráelá łupieżcom? Izali nie PAn/ przećiwko ktoremuśmy zgrzeszyli? Bo nie chćieli drogámi jego chodźić/ 25 áni słucháć Zakonu jego. ✤ Dla tego nań *PAn* wylał popędliwość gniewu swego/ y gwałtowną wojnę/ á zápalił go w około/ á wszákże nie poznał *tego*: zápalił go mowię/ á wszákże tego do sercá nie przypuśćił.

k Psalm 97. 7. Ezái. 1. 29. y 44. 11 y 45. 16

l T. Według zdánia swego. Objáw 3. 17.

m Rzym 2. 21.

ROZDZIAŁ XLIII.

Poćieszenie ludu Bożego. 9. Oświádczenie prawdźiwego Bostwá PAná Zastępow. 14. Obietnicá o wybáwieniu z Bábilonu. 22. Przyczyny tego ich wybáwienia.

1 A Że teraz ták mowi PAN/ ktory ćię stworzył o Jákobie! y ktory ćię uczynił o Izráelu! Nie boj śię/ bom ćię odkupił/ á wezwałem ćię imieniem twojim; Mojeś ty. ✤ 2 Gdy pojdźiesz przez wody będę z tobą: á jesli przez rzeki/ nie záleją ćię: pojdźieszli przez ogień/ nie zpalisz śię/ á płomień nie imie śię ćiebie. ✤ 3 Bom ja PAn Bog twoj/ Swięty Izráelski/ Zbáwićiel twoj: Dałem zá ćię ná okup Egipt/ źiemię Murzyńską/ y Sábę/ miásto ćiebie. ✤ 4 Záraz jákoś drogim uczyniony przed oczymá mymi/ jesteś uwielbionym/ á jam ćię umiłował: przetoż dałem ludźie zá ćię/ y narody zá żywot twoj. ✤ 5 Nie boj a śię/ bom/ ja z tobą; od Wschodu słońcá przyprowádzę záś naśienie twoje/ y od Zachodu zgromádzę ćię. ✤ 6 Rzekę Polnocney stronie; Wroć: á Południowi; Nie zábraniaj. Przywiedź záśię Syny moje z dáleká/ á corki moje od kończyn źiemie. ✤ 7 Káżdego ktory śię názywa Imieniem mojim/ y ktoregom ku chwale swojey stworzył; ktoregom ukształtował/ y uczynił. ✤ 8 Wywiedź lud ślepy/ ktory *już* ma oczy: y głuchy ktory *już* ma uszy.

9 WSzyscy narodowie niech śię społu zejdą/ y niech śię zgromádzą ludźie: ktoż jest miedzy nimi coby b to opowiedźiał/ á przeszłe rzeczy nań oznájmił. Niech stáwią świádki swoje/ á będą usprawiedliwieni: ábo niech słyszą y rzeką; 10 Prawdáć jest. ✤ Wyśćie świádkowie moji/ mowi PAn/ y sługá moj ktoregom obrał: ábyśćie wiedźieli y wierzyli mi/ y rozumieli/ żem Ja jest: *á, że* przede mną nie był c stworzony Bog/ áni po mnie będźie. 11 ✤ Ja/ Jam jest d Pan: á niemász 12 oprocz mnie Zbáwićielá. ✤ Ja oznájmuje y wyswabadzam / y opowiádam/

a Ezái. 44. 1. Jerem. 30. 10. y 46. 27

b Ezái. 41. 21.

c Ezái. 41. 4. y 44. 8.

d Ezái. 45. 21. Ozea. 13. 4.

dam/ á niemáſz nikogo miedzy wá- mi z obcych *bogow* : Y wyśćiemi *te- go* świádkámi/ mowi PAN/ żem
13 Ja Bog. Pierwey niż dźień był/ Jam jeſt : á niemáſz ktoby wyrwał z ręki mojey? *Gdy co* uczynię/ y ktoż to e odwroći?

14 TAk mowi PAN / odkupićiel wáſz/Swiety Jzráelſki : Dla was poślę do Bábilonu/ y oderwę wſzyſtkie záwory/ y Chaldejczyki z okrętámi/ w ktorych śię oni f chlubią.
15 Jam jeſt PAn/ Swiety wáſz : Stworzyćiel Jzráelow/ Krol
16 wáſz. Ták mowi PAn ktory ſpo- ſobił na morzu g drogę/ y śćieżkę na
17 byſtrych h wodách. Ktory wywo- dźi wozy y konie/ woyſko y śiłę: *czy- ni że* oraz upadáją/ á nie powſtawá-
18 ją : gáſną/ jáko knot gáśnie. Nie wſpominajćie pierwſzych rzeczy/ á
19 ſtárodawnych nie uważajćie. Oto ja czynię rzecz i nową/ á záraz śię zjáwi: Jzali tego nie poznaćie? Nád to ſpoſobię na puſzczy drogę : á na
20 puſtyni/ rzeki. Chwalić mię bę- dźie zwierz polny/ ſmocy/ y ſowy : żem wywiodł na puſzczy wody/ á rze- ki na puſtyni/ ábym dał napoj ludowi memu/ wybránemu *ludowi* memu.
21 Lud ten ktorym ſobie k ſtworzył: chwałę moję opowiádáć będźie :
22 A tyś mię nie wzywał o Jákobie! owſzemeś ſobie utęſknił ze mną o Jzráelu!
23 Nieprzywiodłeś mi by- dlątká na cálopalenie twoje/ y ofiá- rámi twymi nie uććiłeś mię: nie przymuſzałem ćię ábyś mi ſłużył o- fiárámi śniednymi : ánim ćię ob-
24 ćiążał tym/ ábyś mi kádźił : Nie kupiłeś mi zá pieniądze wonnych rzeczy : ániś mię tłuſtośćią ofiár twojich opojił: Aleś mię obćiążył grzechámi twymi/ á zadałeś mi prá-
25 ce nieprawośćiámi twojimi. Ja/ Ja ſam gládzę przeſtępſtwá l twoje dla śiebie/ á grzechow twojich nie
26 wſpomnię. Przywiedź mi na pá- mieć : Sądźmy śię ſpołu/ powiedz ty máſz li czymbyś śię uſpráwiedli-
27 wił : Ojćiec twoj pierwſzy zgrze- ſzył : á Náuczyćiele twoji wyſtąpili
28 przećiwko mnie. A ták zrzucę Kśiążętá *z miejſc* świętych : y po-

dam na przekleſtwo Jákobá/ á Jzráelá na pohańbienie.

ROZDZIAL XLIV.

Obietnicá o Duchu Swiętym. 6. *Doſtojność PAńſka.* 9. *Báłwochwál- cow y báłwánow márność.* 21. *Vpo- mnienie ludu áby pámiętał na po- świecenie ſwoje.* 24. *á miał nádźieję.*

1 A Teraz ſłuchaj Jákobie á ſługo moj : y ty Jzráelu ktoregom
2 wybrał. Ták mowi Pan ktory ćię uczynił/ y ktory ćię ukſztałtował záraz z żywotá mátki/ *y* ktory ćię wſpomagá: Nieboj śię Jákobie ſługo moj/ *y* uprzyjmy *ktoregom* wy-
3 brał. Bo wyleję wody na b prá- gnącego / á potoki na ſuchą *ziemię.* Wyleję Duchá mego na naśienie twoje : y błogoſłáwieńſtwo moje na
4 potomki twoje. Y rozkrzewią śię jáko miedzy trawą : y jáko wierzby/
5 przy ciekących wodách. Ten rze- cze Jam jeſt Páńſki: á ow śię ozowie do imienia Jákobowego: á inny śię zápiſze ręką ſwą PAnu/ y imieniem Jzráelſkim będźie śię názywał.

6 TAk mowi PAn/ Krol Jzráelſki/ y Odkupićiel jego/ PAn Záſtę- pow : Jam pierwſzy/ y jam c oſtá- tni; á oprocz mnie niemáſz Bogá.
7 Bo ktoż jáko Ja ogłáſzá y opowiá- da to/ y zporządza mu to/ záraz od onego czáſu jákom rozſádźił lud na świećie ? á kto przyſzłe rzeczy/ y to
8 co ma być/ oznájmi im: Nie boj- ćież śię áni ſobą trwożćie : Jzalim wam tego z dawná nie oznájmił/ y nie opowiedźiał? Tegośćie wy mnie *ſámi* świádkámi : Jzali jeſt Bog Bog oprocz d mnie? Niemáſz zájiſte ſkáły: Ja o żadney nie wiem.

9 TWorzyćiele báłwánow wſzyſcy nic nie ſą/ y te namilſze rzeczy ich/ nic im nie pomogą : czego oni ſobie ſámi świádkámi będąc nic nie widzą/ áni rozumieją/ żeby śię wſty-
10 dáć mogli. Kto tworzy bogá/ y báłwáná leje/ do niczego śię *to* nie
11 przygodźi. Oto wſzyſcy/ *y* ucze- śnicy ich będą pohánbieni/ owſzem rzemieśnicy *ich*, ći nád *inne* ludźie. Choćby śię wſzyſcy zebráli y ſtáne- li/ lękáć śię muſzą/ y ſpołem pohań-
12 bieni będą. Kowal f kleſzczámi ro-

e *Job.* 9. 12. *Ezái.* 14. 27. f *H. Wy- krzy- kája.* g *2 Moj.* 14. 29. h *Jozue* 3. 16. i *Objáw* 21. 5. k *Luk.* 1. 74. l *Ezái.* 44. 22. *Ezech* 36. 22. *Zách.* 3. 9.

a *Ezái.* 41. 8 y 43. 5 *Jerem* 30. 10 y 46. 27 b *Ezái* 35. 7 *Joel.* 2. 28 *Ioel.* 2. 28. *Ian.* 7. 38 *Dźiej.* 2. 18. c *Ezái.* 41. 4. y 48. 12 *Objáw* 1. 8. 17 y 22. 13 d 5 *Moj.* 4. 35. 39. y 32. 39. *Ezái.* 45. 5. 1 *Sám.* 1. 2. e *Pſalm* 97. 7. *Ezái.* 1. 29. y 42. 17 y 45. 16. f *Ierem.* 10. 3. *Modr.* 13. 11.

przy węglu / á młotámi kßtałtuje báłwáná: gdy go robi mocą rámie- nia ſwego / áż od głodu w nim y śiły uſtáją / áni pije wody / áż y omdle- 13 wa. ♣ Cieślá záś rozćiąga ßnur / znáczy ßnurem fárbowánym / y o- ćiáſuje toporem / y cyrklem rozmie- rza go: y czyni go ná podobieńſtwo męża / y ná podobieńſtwo pięknego człowieká / áby mießkał w domu. ♣ 14 Nárąba ſobie Cedrow / y bierze Cy- prys / y dąb / ábo to co jeſt namo- cniejßego miedzy drzewem leśnym / *ábo* wſádźi jáwor ktory zá deßczem 15 odraſtá. ♣ Y używa tego człowiek do palenia / ábo wźiąwßy z niego ogrzewa śię *przy nim*, tákże roznie- ca ogień / áby nápiekł chlebá: nád to / *z tegoż drzewá* robi ſobie Bogá / y kłania mu śię: czyni z niego báł- 16 wáná / y klęka przed nim. ♣ Część jego pali ogniem / przy *drugiey* częśći jego mięſo je / piecze pieczenią / y ná- ſycony bywa: tákże rozgrzewa śię / y mowi: Ehej rozgrzałem śię: wi- 17 dźiałem ogień. ♣ A z oſtátku jego czyni bogá / báłwáná ſwego: klęká przed nim / kłania śię / y modli mu śię / mowiąc: Wybaw mię / boś ty 18 bog moj. ♣ Nie wiedzą áni rozumie- ją: przeto / że záślepił oczy ich áby niewidźieli / y ſercá ich áby nie ro- 19 zumieli. ♣ Y nie uważáją tego w ſercu ſwojim / nie máją zto umiejęt- nośći áni baczenia áby rzekli: Część z niego zpaliłem ogniem: á przy wę- glu jego nápiekłem chlebá / upiekłem mięſo / y nájadłem śię: Y mamże *ja* z oſtátku jego obrzydliwość uczy- nić? á przed klocem drewniánym 20 klękáć? ♣ *Táki* śię karmi popiołem; ſerce jego zwiedźione unośi go / áby nie mogł wybáwić duße ſwojey / áni rzec: Izali to nie jeſt oßukánie / *co jeſt* w práwicy mojey?

g Ezái. 46. 8.

21 POmnijże ná to g Jákobie y I- zráelu / przeto żeś ty jeſt ſługą mojim. Stworzyłem ćię / ſługáś ty moj: o Izráelu! nie zápomnię ná 22 ćię. ♣ Zgłádzę nieprawośći twoje / jáko obłok; á grzechy twoje jáko mgłę: náwroć śię do mnie bom ćię 23 odkupił. ♣ Spiewájćie niebioſá / bo *to* PAn uczynił: wykrzykájćie ni- ſkośći źiemie / zábrzmićie chwałę gory / las / y wßyſtkie drzewá w nim: ábowiem PAN odkupił Jákobá / á w Izráelu ſłáwnym śię uczynił.

h Ezái. 43.14.

24 TAk mowi PAN / Odkupićiel twoj / y ktory ćię utworzył wnet z żywotá mátki: Ja PAN wßy- ſtko czynię / ſam rozćiągam niebio- ſá: rozpośćieram źiemię mocą ſwo- 25 ją. ♣ Wniwecz obracam známioná práktykarzow / y wießczki do ßaleń- ſtwá przywodzę; y mędrcená wſtecz obracam / á umiejętność ich głupią 26 i czynię. ♣ Potwirdzam słow ſługi ſwego / á rádę poſłow ſwych wyko- nywam. ♣ Ktory mowię o Jeruzá- lemie; Mießkáć w nim będą: á o miáſtách Judſkich; Pobudowáne będą: bo zpuſtoßenia ich pobuduję.

i Job. 5. 12. 13. Ezái. 29.14. 1 Kor. 1. 19.

27 ♣ Ktory mowię głębinie; Wyſchni / ja potoki twe wyſußę. ♣ 28 Ktory mowię o Cyruśie; *On* Pá- ſterz moj / bo wßyſtkę wolą moję wy- kona: Y rzecze Jeruzalemowi; Bę- dźieß k zbudowáne; á Kośćioło- wi; Będźieß záłożony.

k 2 Kron 36.22. Ezdr. 1.1.2. Ezái. 45.13.

ROZDZIAL XLV.

Bog Cyruſowi zwyćięſtwo nád Bábilonem, á przez to wybáwienie ludu ſwego z niewoli obiecuje. 9. Szemrzące przećiwko Bogu gromi. 11.14. Náprawę Jeruzalemu opowiáda. 20. Oſtátká Zydow y Pogan do śiebie powoływa.

1 TO mowi PAN pomázáńcowi ſwemu Cyruſowi / ktorego prá- wicę ujmę / á poráżę przed nim na- rody / y biodrá Krolow rozpáßę: á pootwieram przed nim wrotá / y 2 bramy nie będą zámknione. ♣ Ja przed tobą pojdę / á krzywe drogi wyproſtuję: wrotá miedźiáne zkru- 3 ßę / á zawory żelázne porąbię. ♣ Y dam ći ſkárby zkryte / y klenoty zcho- wáne. Abyś poznał żem ja PAn / BOG Izráelſki / ktory ćię przyzy- 4 wam imieniem twojim. ♣ Dla ſłu- gi mego Jákobá / y *dla* Izráelá wy- bránego mego / nazwałem ćię imie- niem twojim / *y* przezwiſkiem two- 5 jim: choćiaś mię nie znaß. ♣ Jam PAn / á nie máß a żadnego więcey: oprocz mnie nie máß żadnego Bo- gá. Przepásałem b ćię / áczkolwiek 6 mię nie znaß. ♣ Aby poználi od Wſchodu słońcá / y od Zachodu słoń-

a 5 Moj. 4. 35. 39. y 32.39. Ezái. 44. 8.

b Psalm 18.40. Ezái. 22.24.

cá /

cá / iż nie máſz żadnego oprocz mnie. Jam PAn / á niemáſz żadnego więcey. 7 ♣ Ktory czynię świátłość / y ſtwarzam ćiemności : spráwuję pokoy / y ſtwarzam złe c. Ja PAN czynię to wſzyſtko. 8 ♣ Zpuśććie niebioſá roſę z gory / á obłoki niech kropią spráwiedliwość : niech śię otworzy źiemia / á niech wyrośćie zbáwienie / á spráwiedliwość niech weſpoł zákwitnie. ♣ Ja PAN spráwię to.

c *T. Kázni rozmájite.*

9 BIádá temu ktory śię spiera z Stworzyćielem swojim / będąc ſkorupą / jáko inne ſkorupy gliniáne. ♣ Izáli gliná rzecze d gárncarzowi swemu; Coż czyniſz? Robotá twojá záprawdę nikczemna jeſt. 10 ♣ Biádá *temu* ktory mowi Ojcu : Coż płodźiſz? á niewieśćie : Coż porodźiſz?

d *Jerem.* 18. 6. *Rzym.* 9. 20.

11 TAk mowi PAn / Swięty Izráelſki / y Tworcá jego : O przyſzłe rzeczy pytajćie mię / á Syny moje / y spráwę rąk mojich poruczajćie mi. 12 ♣ Jam uczynił źiemię / y człowieká ná niey ſtworzył : Jam jeſt ktorego ręce rozćiągnęły niebioſá / á wſzyſtkiemu wojſku ich rozkázuję. 13 ♣ Jam go wzbudźił w spráwiedliwośći / y wſzyſtkie drogi jego wyproſtuję : onći zbuduje miáſto e moje / á więźnie moje wypuśći / nie zá okup / áni zá dar / mowi PAn Zaſtepow. 14 ♣ Ták mowi PAN : Pracá Egipſka / y kupiectwo Murzynow / y Sábejczykow / mężowie wyſocy do ćiebie przyda / á twoji będą. ♣ Zá tobą chodźić będą / w pętách pojdą : tobie śię kłániáć / y tobie śię korzyć będą / *mowiąc* : Tylko f w tobie jeſt Bog / á niemáſz żadnego więcey / oprocz *tego* Bogá.

e 2 *Kron* 36.23. *Ezdr.* 1. 1. *Ezái.* 44.28.

f 2 *Moj* 29.46. 3 *Moj* 26.11. 2 *Kor.* 6. 16.

15 ZAprawdę tyś jeſt Bog zkryty : Bog Izráelſki / Zbáwićiel. 16 ♣ Wſzyſcy śię oni záwſtydzą / y pohánbieni będą : czynićiele báłwánow g społu z hánbą odſtąpią. 17 ♣ *Ale* Izráel zbáwion będźie przez PAná / zbáwieniem wiecznym : nie záwſtydźićie śię / áni będźiećie pohánbieni / áż ná wieki wieczne. 18 ♣ Bo ták mowi PAn ktory ſtworzył niebioſá (ten Bog ktory utworzył źiemię y uczynił ją / ktory ją utwirdźił / nie ná prozno ſtworzył ją ná mieſzkánie utworzył ją) Jam PAn / á niemáſz żádnego więcey. 19 ♣ Nie mowiłem potájemnie h ná miejscu źiemſkim ćiemnym : nie ná prozno mowię naśieniu Jákobowemu; Szukajćie mię : Ja PAn mowię i spráwiedliwość / *á* zwiáſtuję práwość.

g *Ezái.* 44.11.

h 5 *Moj.* 30.11.

i *Psalm* 11. 7.

20 ZGromadźćie śię / á przyjdźćie; przybliżćie śię weſpoł / *wy* ktorzyśćie pozoſtáli miedzy pogány. ♣ Nic nie wiedzą ktorzy śię z drzewniánymi báłwánámi swymi noſzą : bo śię modlą Bogu / ktory nie może wybáwić. 21 ♣ Oznájmujćież k á przywiedźćie *inne*, á niech pospołu w rádę wnidą / *á ukażą* kto to od dáwnego czáſu przepowiedźiał? *kto* od onego czáſu oznájmił? Izali nie Ja PAN? Boć niemáſz żadnego innego Bogá oprocz mnie. Niemáſz Bogá spráwiedliwego / y Zbáwićielá innego / oprocz mnie.

k *Ezái.* 43. 9.

22 OBejrzyćież śię ná mię / ábyśćie zbáwione były wſzyſtkie kończyny źiemie : bom ja Bog / á nie máſz żadnego więcey. 23 ♣ Przyśiągłem sam przez śię / wyſzło z uſt mojich słowo spráwiedliwe / ktore śię l ná zad nie wroći : Ze śię mnie kłaniáć będźie wſzelkie m koláno / *y* przyśięgáć káżdy język : 24 ♣ *Mowiąc* ; Tylko w PAnu n mam wſzelką spráwiedliwość y śiłę. ♣ *Tákowi* áż do niego przydą : ále pohánbieni będą wſzyscy / ktorzy śię gniewem zápalają przećiwko niemu. 25 ♣ W PAnu uspráwiedliwione będźie / y przechwaláć śię będźie / wſzyſtko naśienie Izráelſkie.

l *Psalm* 89.35.

m *Rzym* 14.11. *Filip.* 2. 10.

n 1 *Kor.* 1. 30.

ROZDZIAŁ XLVI.

Upadek Bábilonu y báłwánow jego. 3. Stáránie Boże o ludźi jego. 5 Odwodźi od báłwochwálſtwá. 8. Nádźieje o pewnym wyſwobodzeniu czyni.

1 POchylił śię Bel / upadł Nebo; báłwány ich włożone są ná beſtye / y ná bydlętá : tym zájiſte / co wynośićie / będą bárzo obćiążone áż do uſtánia. 2 ♣ Pochyliły śię y upádły społem : *y Bábilończycy* nie będą mogli rátowáć brzemion / owſzem y duſzá ich w niewolą pojdźie.

3 Słuchajcie mię domie Jákobów/ y wszystkie ostátki domu Izráelskiego / ktore nosę záraz a z żywotá/ ktore piástuję b záraz od národzenia. 4 Ja sam áż do stárośći/ y owszem áż do śedźiwośći was nośić będę. Jam was uczynił / ja też nośić będę: Ja mowię nośić was będę/ y wybáwię.

a Ezái. 49.15. b 5 Moj. 32.11.

5 Komuż mię przypodobaćie/ y przyrownaćie c ábo podobnym uczynićie / żebym mu był podobny? 6 Ci/ktorzy márnie wydawáją złoto z worká/á śrebro ná szálách ważą/ nájmują zá zapłátę złotniká / áby uczynił z niego Bogá/ przed ktorym padáją y kłániáją się. 7 Noszą go ná rámieniu/dźwigáją d go / y stawiáją go ná miejscu jego: y stoji / á z miejscá swego się nie ruszy: Jeśli kto záwoła do niego / nie ozywa śię/ áni go z utrapienia jego wybawia. 8 Pámiętajćie że ná to/ á wstydajćie śię: przypuśććie to do sercá o przestępnicy! 9 Wspomnićie sobie ná rzeczy pierwsze / ktore śię dźiały od wieku: bom ja BOG / á niemász żadnego Bogá więcey / y niemász mnie podobnego. 10 Ktory opowiádam od początku rzeczy ostátnie / y zdawná to, co śię jeszcze nie stáło: rzekłem co, Rádá mojá e ostoji śię/ y 11 wszystkę wolą moję uczynię. Ktory záwołam od Wschodu słońcá ptaká z źiemie dálekiey;tego/ktoryby wykonał rádę moję. Rzekłem/ á doprowadzę tego:umyśliłem/á uczynię to.

c Ezái. 40.18. d Ierem. 10. 5. Báruc 6. 25. e Psalm 33.11. Przyp. 19.21. y21.30 Zyd. 6. 17.

12 Słuchajćie mię wy upornego sercá / ktorzy jesteśćie dálekimi od spráwiedliwośći. 13 Spráwię że śię przybliży spráwiedliwość mojá / nie pojdźie w długą / á zbáwienie moje nie omieszka: bo położę w Syonie zbáwienie / á w Izráelu sławę moję.

ROZDZIAŁ XLVII.

Opowiáda zburzenie krolestwá Bábilońskiego. 6. Y przyczyny tego.

1 Zstąp/á uśiądź w prochu PAnno/ corko Bábilońska: śiądź ná źiemi / á nie ná stolicy corko Cháldejska : bo ćię nie będą więcey náz ywáć/ kochánka / y roskosznica. 2 Weźmi żárná / á mel mąkę : odkryj á warkocze swoje / obnaż nogi / odkryj golenie / brnij przez rzekę. 3 Odkryta będźie nágość b twojá / á hánbá twojá widźiána będźie: wezmę pomstę z ćiebie, á nie dam śię nikomu záhámowáć. 4 To mowi Odkupićiel nász/Imię jego/PAn Zastępow / Swięty Izráelski. 5 Siedź milcząc / á wnidź do ćiemnośći corko Cháldejska : bo ćię więcey nie będą názywáć Pánią Krolestw.

a 1. Rozpleć. b Náhu. 5. 5.

6 Rozgniewałem śię był ná lud moj / zplugáwiłem dźiedźictwo moje / á dałem je w ręce twoje : áleś im ty nie okazáłá miłośierdźia / y stárcę obćiążáłáś járzmem twojim bárzo : 7 Y rzekłáś; Ná wieki Pánią będę c. Y ták nie przypuśćiłáś tego do sercá swego / ániś sobie przywodźiłá ná pámięć dokończenie tego.

c Objáw. 18. 7.

8 Przetoż słuchaj tego teraz roskosznico (ktora mieszkasz beśpiecznie / á mowisz w sercu swym ; Jam jest/ á niemász oprocz mnie innej / nie będę wdową / áni uznam śieroctwá.) 9 Że to oboje przydźie ná ćię d nagle dniá jednego / śieroctwo y wdowstwo : á doskonále przypádnie ná ćię / dla mnostwá guseł twojich / y dla wielkośći czárow twojich. 10 Bo ufasz w złośći twojey: á mowisz ; Nie widźi mię nikt: Mądrość twojá / y umiejętność twojá/ tá ćię przewrotną uczyniłá / ábyś mowiłá w sercu swym ; Jam jest/ á 11 niemász oprocz mnie innej. Dla tego przydźie ná ćię złe / ktorego wyśćia nie wiesz : y przypádnie ná ćię biedá / ktorey nie będźiesz mogłá zbyć : á przydźie ná ćię nagłe zpustoszenie/ nim wzwiesz.

d Ierem. 51.12.

12 Stańże teraz z czárámi swymi/ y z mnostwem guseł twojich/ ktorymiś śię parálá od młodośći twojey / ázabyś co sobie mogłá pomoc/ ábo śię snadź czym zmocnić. 13 Ustawasz z mnostwem rad twojich. Niechajże teraz stáną práktykarze/ ktorzy śię przypátrują gwiázdam/ ktorzy dawáją znáć co ma być káżdego miesiącá/ á niech ćię wybawią z tego/co ma przyść ná ćię. 14 Oto/są já ko plewá/ogień popáli je : nie wybáwią áni duszę swey z mocy płomie-

nia.

niá. Nie zostánie wegla do ogrzánia śie / áni ogniá coby pośiedźieć przy nim. 15 ♣ Tákći śie stánie kupcom twojim / z ktorymiś śie zábawiáłá od młodośći twojey : Káżdy śie z nich w swa strone uda / nie bedźie ktoby ćie wybáwił.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Wystepki Izráelskie. 5. 8. 12. Dla miłośierdźia swego obiecuje im wybáwienie z niewoli Bábilońskiey. 17. Nápomina ich, do przestrzegánia praw swojich. 20. Do wyśćia z Bábilonu.

1 Słuchajćie tego domie Jákobow / ktorzy śie názywaćie imieniem Izráelowym : á poszliśćie z wod Judskich : ktorzy przyśiegaćie przez Imie PAńskie / á Bogá Izráelskiego przypominaćie : *Ale* nie a w prawdźie / áni w spráwiedliwośći. 2 ♣ Acżkolwiek od miástá świetego mánujećie śie / á ná Bogu Izráelskim spolegaćie / PAn Zastepow Imie jego. 3 ♣ Pierwsze rzeczy z dawnám opowiádał / y co z ust mojich wyszło / y com ogłaszał naglem czynił / y przychodźiło. 4 ♣ Wiedźiałem żeś ty b twárdy / á szyjá twojá żyłá żelázna / á czoło twoje miedźiáne. 5 ♣ Przetoż oznájmiałem ći z dawná / pierwey niż śie co stáło / ogłaszałem : byś snadź nie rzekł : Báłwan moj uczynił to / á obraz moj / ábo ulanie moje rozkazáło to. 6 ♣ Słychałeś *o tym*, pojrzyjże ná to wszystko : A wy / Izali *tego* nie opowiećie? Teraz już ogłaszam nowe y tájemne rzeczy / y o ktorycheś nie wiedźiał. 7 ♣ Teraz stworzone sa / á nie onego czásu : o ktorycheś przed *tym* dniem nic nie słyszał : byś snadź nie rzekł : Otom wiedźiał o tym. 8 ♣ Owszem / ániś słuchał / ániś wiedźiał / áni śie to w on czás doniosło uchá twego : bom wiedźiał że zápewne wystąpisz / á / że przestepcá bedźiesz záraz z żywotá mátki *twojey*. 9 ♣ Dla Imienia mego zátrzymam popedliwość moje / á *dla* chwały mojey záhámuje gniew przećiwko tobie / ábym ćie nie wygładźił. 10 ♣ Oto wypłáwie ćie / ále nie jáko srebro : przebiore ćie w piecu utrapienia. 11 ♣ Sam dla śiebie / dla śiebie *to* uczynie: bo jákożby miáło być zplugáwione *imie moje*? Záiste chwały mojey c nie dam innemu.

12 Słuchaj mie Jákobie y Izráelu wezwány moj : Jam jest / Jam pierwszy / Jam d y ostáteczny / 13 ♣ A reká moja záłożyłá źiemie / y práwicá moja piedźia e rozmierzyłá niebiosá : záwołałem ich / *á* záraz stánely. 14 ♣ Zbierzćie śie wszyscy / á słuchajćie : Ktoż z nich to opowiedźiał? PAn umiłował go / on wykona wola jego nád Babilonem / á rámie jego przećiw Cháldejczykom 15 ♣ Ja / Jam mowił : przetoż wezwe go / przywiode go : á poszcześći *mu* śie drogá jego.

16 Przybliśćie śie do mnie / *á* słuchajćie tego : Nie mowiłem od początku w skrytośći : *Ale* od onegoż czásu / ktorego śie to dźiało / támem był : A teraz pánujący PAn posłał f mie / y Duch jego. 17 ♣ Ták mowi PAn / Odkupićiel twoj / Swiety Izráelski : Jam PAn / Bog twoj / ktory ćie ucze ábyś postepował : á prowádze ćie drogą po ktorey chodźić masz. 18 ♣ O bycześ był pilnował g przykazánia mego! byłby jáko rzeká pokoj twoj / á spráwiedliwość twojá jáko wały morskie. 19 ♣ A naśienie twoje byłoby jáko piásek h / á płod żywotá twego jáko drzastwo jego : á nie byłoby wyćiete / áni wygłádzone imie jego przed oblicżem mojim.

20 Wynidźćie i z Bábilonu / ućiecżćie od Cháldejczykow / głosem to rozsławiajćie / rozgłaszajćie to / roznaszajćie to áż do końcżyn źiemie : mowćie ; PAn odkupił k sługe swego Jákobá. 21 ♣ Nie uprágna gdy je przez pustynie powiedźie / wody l z skáły wywiedźie im : bo rozszczepi opoke / y wypłyna wody. ♣ 22 Nie mász pokoju m niepobożnym mowi PAn.

ROZDZIAŁ XLIX.

Powołánie Proroká. 4. Niewdźieczność ludu. 8. Sposob przyszłego odkupienia. 14. Rozmnożenie Kośćiołá Bożego. 26 Pomstá nád nieprzyjaćioły.

1 Słuchajćie mie wyspy / á narodowie dálecy pilnujćie. PAn

a Ezái. 29. 13.
b 2 Moj. 32. 9. y 33. 3. 5 Moj. 9. 13. y 31. 27.
c Ezái. 42. 8.
d Ezái. 41. 4. y 43. 10. y 44. 6. Objáw. 1. 17. y 22. 13.
e Ezái. 40. 12.
f 2 Piotr. 1. 21.
g Psalm. 81. 14. Báruc 3. 13.
h 1 Moj. 22. 17.
i Objáw. 18. 4.
k 2 Moj. 19. 4. 5.
l 2 Moj. 17. 6. 4 Moj. 20. 11.
m Ezái. 57. 21.

záraz z żywotá wezwał a mię / záraz z żywotá mátki mojey uczynił wzmiankę imienia mego. 2 Y uczynił ustá moje jáko miecz ostry / w cieniu ręki swey zákrył mię: á uczyniwszy mię strzałą wypolerowáną / do sájdaku swe° schował mię. 3 Y rzekł mi: Sługąś b ty moj / w Izráelu tobą się chlubić będę. 4 A jam rzekł: Ná dármom prácował / proznom y dáremnie zniszczył siłę moję: Wszákże sąd c moj *jest* u PAná / á prácá mojá u Bogá mego. 5 A teraz mowi PAn / ktory mię záraz z żywotá zá sługę sobie utworzył / ábym záś przywiodł do niego Jákobá: (choćby Izráel nie był zebrány / sławnym jednák będę przed oczymá PAńskimi: ábowiem Bog moj jest siłą moją.) 6 Y rzekł: Máłoby mi to było / ábyś mi był sługą ku podźwignieniu pokoleń Jákobowych / y ku náwroceniu d ostátkow z Izráelá: Przetoż dałem ćię zá świátłość e Pogánom / ábyś był zbáwieniem mojim áż do kończyn ziemie.

7 TAk mowi PAn / Odkupićiel Izráelow / Swięty jego / do tego / ktorym káżdy gárdźi / á ktorym się brzydzą narodowie / do sługi pánujących: Krolowie widząc ćię powstáną / á Xiążętá kłániáć ći się będą / dla PAná / ktory *jest* wierny *dla* Swiętego Izráelskiego / ktory ćię obrał. 8 Ták mowi PAn: Czásu przyjemnego f wysłucham ćię / á w dźień zbáwienia porátuję ćię: nád to / strzedz ćię będę / y dam ćię zá przymierze ludowi / ábyś utwirdźił źiemię / á podał wośiádłość dźiedźictwá zpustoszáłe. 9 Abyś mowił więźniom; Wynidźćie g: á tym co są w ćiemnośćiách; Okażćie się. Podle drog páść się będą / á po wszystkich miejscách wysokich *będą* pástwiská ich. 10 Nie będą łáknąć / h áni prágnąć / y nie uderzy ná nie gorącość / áni słońce: bo ten ktory ma litość nád nimi / poprowádźi je / y podle źrzodeł wod powiedźie je. 11 Nád to / sposobię ná wszystkich gorách mojich drogę / á gośćińce moje będą podwyższone. 12 Oto / ći z dáleká i przyjdą: á oto / drudzy od Połnocy / y od morzá: á drudzy z źiemie Synim k. 13 Spiewajćie niebiosá / rozráduj się źiemio / á głośno zábrzmićie gory: Abowiem PAn poćieszył lud swoj / á nád ubogimi swojimi zmiłował się.

14 ALe Syon rzekł: Opuśćił mię PAn / á PAN zápomniał ná mię. 15 Izali może zápomnieć niewiástá niemowiątká swego / áby się nie zlitowáłá nád płodem żywotá swego? A choćby też y one l zápomniáły / wszákże ja ćiebie nie zápomnię. 16 Oto ná dłoniách *swojich* wyrysowałem ćię: mury twoje záwżdy są przedemną. 17 Pośpieszą się *do ćiebie* Synowie m twoji: á ći ktorzy ćię burzyli y káźili / odejdą od ćiebie. 18 Podnieś w około n oczu swych / á obacz: Ci wszyscy zgromádźiwszy się / przyjdą do ćiebie. Zywię ja / mowi PAn / że tymi wszystkimi jáko ochędostwem przyodźiejeś się / y obłożyś się nimi jáko oblubienicá. 19 Przeto / że pustynie twoje / y zpustoszáłe *miejscá* twoje / y źiemiá zburzenia twego / teraz będą ćiásne dla obywáteloẃ: gdyż oddaleni będą ći / ktorzy ćię pożyráli. 20 Ták / że rzeką w uszy twoje synowie śiroctwá twego: Ciásne mi jest to miejsce / Ustąpże mi / ábym mieszkáć mogł. 21 Y rzecześ w sercu swym: Ktoż mi tych nápłodźił? bom ja byłá ośirocźiáłá / o sámotna: Wygnánem *byłá* y tułáłám się: Ktez widy te odchował? Otom ja tylko sámá pozostáłá byłá? Gdźież ći byli? 22 Ták mowi Pánujący PAn: Oto wzniosę ná narody rękę moję / á do ludźi podniosę chorągiew moję / áby przynieśli syny twoje ná ręku / y corki twoje áby ná rámionách przynoszone były. 23 Y będą Krolowie piástunámi twojimi / á Xiężny o ich mámkámi. Twarzą ku źiemi kłániáć ći się będą / y proch nog twojich lizáć p będą: á dowieś się żem Ja PAN / á iż nie bywáją záwstydzeni / ktorzy ná q mię oczekáwáją.

24 YRzecześ: Izali korzyść od mocarzá odjętá będźie? Izali pojimány lud spráwiedliwego wybáwiony będźie? 25 Otrzem ták mowi PAn: Y pojimány lud mocarzowi odję-

a Zyd. 5. 4. | b Ezái. 42. 1. y 51. 16 | c I. Urząd | d Ezái. 10. 21. | e Ezái. 42. 6. Dźiej. 13. 47. | f 2 Kor. 6. 2. | g Ezái. 42. 7. Luk. 4. 18. | h Ezái. 48. 21. Objáw. 7. 16. | i Ezái. 60. 4. Mátt. 8. 11. | k T. z Południa | l Psalm 27. 10. | m I. Budownicy. | n Ezái. 60. 4 | o I. Krolowe. | p Psalm 72. 9. | q Psalm 22. 5. 6. y 32. 10 y 125. 1

odjęty będźie / y korzyść okrutnikowi wydárta będźie: ábowiem przećiwnikowi twemu ja śię zprzećiwię / á 26 synу twoje ja wyswobodzę. ✤ Y tych ktorzy ćię pustoszą / własnym ich ćiáłem nákarmię: á krwią swoją jáko moszczem r upiją śię. Y pozna wszelkie ćiáło żem ja PAn / Zbáwićiel twoj / y Odkupićiel twoj / Mocny s Jákobow.

r Objáw 16. 6. s Ezái. 43.14.

ROZDZIAL L.

Przyczyny dla ktorych záwiedźiony w niewolę do Bábilonu lud Izráelski. 4. Dáry Proroká, á w nim Chrystusá PAná do odpráwowánia urzędu. 10. Nápomnienie do ufności w Bogu: Pomstá nád nieprzyjaćioły.

1 TAk mowi PAn: Gdźie jest list rozwodny mátki wászey / ktorymem ja wolno puśćił: ábo kto jest z pożyczálnikow mojich / ktoremum was záprzedał? Otośćie nieprawośćiámi swojimi sámi śiebie záprzedáli: á dla przestępstw wászych wolno puszczona jest mátká wászá. ✤ 2 Przecżże / gdy przychodzę / niemász nikogo? á gdy wołam / nikt śię nie ozywa? Izali ták a jest ukrocona ręká mojá / áby nie mogłá odkupić? Izali niemász we mnie mocy ku wybáwieniu? Oto fukiem mojim osuszam b morze / obrácam rzeki w pustynię: ták iż śmierdną ryby ich prze niedostátek wody / y zdychája od prágnienia. ✤ 3 Obloczę niebiosá w ćiemności / á wor dawam zá odźienie ich.

4 PAnujący PAN dał mi język umiejętny / ábym umiał czásu przygodnego mowić słowo c upracowánemu: budźi mię ná káżdy záránek / pobudza uszy moje ábym słuchał ták jáko uczący śię pilnie. ✤ 5 Pánujący PAn otwiera mi uszy / á ja śię nie d zprzećiwiam / áni śię ná wstecż wrácam. ✤ 6 Ciáłá mego nádstáwiam bijącym e / á policzkow mojich tym ktorzy mię ftárgáją: Twarzy mojey nie zákrywam od obelżenia y plwánia. ✤ 7 Bo Pánujący PAn wspomaga mię / przetoż nie bywam pohańbiony. Dla tego postáwiłem twarz moję jáko krzemień: gdyż wiem / że pohańbiony 8 nie będę. ✤ Bliskoć jest ten ktory mię g uspráwiedliwia: Ktoż śię zprzećiwiáć będźie ze mną? stańmy społem. Kto ma práwo ze mną / niech przystąpi ku mnie. ✤ 9 Oto Pánujący PAn pomagáć mi będźie: Ktoż jest coby mię potępił? Oto / wszyscy tákowi / jáko odźienie zwiotszeją / á mol h zgryźie je.

10 KTo jest miedzy wámi bojący śię PAná: posłuchaj głosu sługi jego: Kto jest co chodźi w ćiemnośćiách / á nie ma świátłośći: ufaj w Imieniu PAńskim / á spolegaj ná Bogu swojim. ✤ 11 Oto wy wszyscy ktorzy rozniecaćie ogień / á przepásujećie śię iskrámi / chodźćież w świátłośći ogniá wászego / y w iskrách ktoreśćie rozniećili: Z ręki mojey wám śię to stánie / że w boleśći leżeć będźiećie.

a 4 Moj 11.23. Ezái. 59. 1. b 2 Moj 14.21. Jozu. 3. 16. Psalm 89.10. y 104.7 y 114.3 Mátt 8. 26. c Mátt 11.28. d Jan. 14.31. Zyd. 10. 5. Filip. 2. 8. e Mátt. 26.67. y 27.26 f 1. Rwo.

g Rzym 8. 3[3] h Ezái. 51. 8

ROZDZIAL LI.

Utwirdzenie ludu Bożego w nádźiejey. 9. Modlitwá o wybáwienie. 12. Odpowiedź ná nię.

1 SŁuchajćie mię ktorzy násládujećie spráwiedliwośći / ktorzy szukaćie PAná. Pojrzyćie ná skáłę z ktoreyśćie wyćięći / y ná głębokość dołu / z kądeśćie wykopáni. ✤ 2 Pojrzyćie ná Abráhámá Ojcá wászego / y ná Sárę / ktora was porodźiłá: żem go jednego a wezwał / y pobłogosłáwiłem mu / á rozmnożyłem go. ✤ 3 Gdyż poćieszy PAN Syon / poćieszy wszystkie pustynie jego / á uczyni puszczą jego bárzo rozkoszną / á pustynią jego jáko ogrod PAński / rádość y wesele znajdźie śię w nim / dźiękczynienie / y głos śpiewánia. ✤ 4 Pilnujćie mię ludu moj y rodźino mojá / nádstáwćie mi uszu. Bo zakon odemnie wynidźie / á sąd moj zá świátłość narodom wystáwię. ✤ 5 Blisko jest spráwiedliwość mojá / wynidźie zbáwienie moje / á rámioná moje narody sądźić będą. Ná mię wyspy oczekawáją / á po rámieniu mojim tesknią. ✤ 6 Podnieśćie ku niebu oczy wásze / á pojrzyćie ná źiemię ná doł: Niebiosá b jáko dym zniszczeją / á źiemiá jáko odźienie zwiotszeje / y obywátele jey jáko y oná záginą: Ale

a 1 Moj. 12. 1 Dźiej 7. 3. Zyd. 11. 8. b Psalm 102.2[6] Mátt. 24.35 Márk 13.31 Luk. 21.33 Zyd. 1. 10 11. 2 Piotr 3. 1[0]

zbáwienie moje ná wieki bedźie / á spráwiedliwość mojá nie ustánie.

7 ♣ Słuchajćie mie / ktorzy znaćie spráwiedliwość : ludu/w ktorego c sercu jest Zakon moj. Nie bojćie śie d urągánia ludzkiego / á sromocenia ich nie lekajćie śie.

8 ♣ Abowiem je mol jáko száte pożrze / á robak je jáko wełne pogryźie : ále spráwiedliwość mojá ná wieki bedźie / á zbáwienie moje od narodu do narodu.

9 Ocuć śie / ocuć śie / oblecz śie w śiłe o rámie PAńskie! Ocuć śie jáko zá dni dawnych/ *y zá* rodzájow przeszłych. Izaliś nie ty jest/ ktoreś zágládźiło Egipt / *y* zrániło smoká?

10 ♣ Izaliż nie ty jest / ktoreś wysuszyło e morze / wody przepáśći wielkiey/ ktoreś obróciło głebokośći morskie w droge / áby przeszli wybáwieni?

11 ♣ A ták ći / ktore odkupił f PAN / niech śie náwrocą / y przydą do Syonu z śpiewániem / á wesele wieczne g niech bedźie nád głową ich : wesela y rádośći niech dostąpią / á niech ućiecze smutek y wzdychánie.

12 JA/ Jam jest poćieszyćiel wász : Ktożeś ty / że śie boisz człowieká h śmiertelnego / y syná człowieczego trawie i podobnego?

13 ♣ Ze zápominasz ná PAná Stworzyćielá swego / ktory rozćiągnął k niebiosá / y záłożył źiemie? á / że śie lekasz ustáwicznie káżdego dniá popedliwośći trapiącego / gdy śie gotuje áby zátracał? Ale gdźież *jest* tá popedliwość trapiącego?

14 ♣ Pośpieszy śie / áby więźień był uwolniony : bo nie umrze w dole / áni bedźie miał jáki niedostátek chlebá swego.

15 ♣ Ja záiste *jestem* PAN Bog twoj / ktory rozdźielam l morze/ *ták,* że szumią wáły jego : PAN Zastepow jest Imie moje.

16 ♣ Jam włożył słowá moje m w ustá twoje / á ćieniem reki mojey zákryłem ćie / ábyś szczepił niebiosá / á záłożył źiemie/ y rzekł Syonowi : Tyś jest lud moj.

17 Ocuć śie / ocuć śie / powstań Jeruzalemie! ktoreś piło z reki PAńskiey kubek zápálczywośći jego/ drożdże z kubká trućizny śmiertelney wypiłoś y wysączyłoś.

18 ♣ Nikt go nie prowádźił ze wszystkich Synow/ ktorych nápłodźiło / y nikt go nie ujął zá reke jego ze wszystkich

19 Synow *ktore* wychowáło. ♣ Dwie rzeczy *są* ktore ćie o potkáły (ktoż śie ćiebie użalił?) Zpustoszenie y skruszenie / głod y miecz : Ktoż ćie

20 poćieszy? ♣ Synowie twoji pomdlawszy leżeli ná rogách wszystkich ulic/ jáko bawoł w śieći : pełni bedąc popedliwośći PAńskiey/ gromienia

21 Bogá twego. ♣ A przetoż słuchaj teraz tego o utrapiona y pijána / ále

22 nie winem. ♣ Ták mowi PAn twoj/ PAn y Bog twoj / *ktory* śie zástawia zá lud swoj : Oto biore z reki twojey kubek trućizny śmiertelney y drożdże kubká popedliwośći mojey : nie bedźiesz więcey pić z niego.

23 ♣ Ale podam go w reke tych/ ktorzy ćie trapią / ktorzy mowili duszy twojey ; Náchyl śie/ niech przez ćie przejdźiemy : á tyś pokłádáło jáko źiemie grzbiet swoj / y jáko ulice przechodzącym.

ROZDZIAL LII.

Nápomnienie Zydow ktorzy mieli byc pojimáni, do ochotnego wyśćia z Bábilonu. 7. Sposob tego wyśćia. 13. Proroctwo o ſłáwie Chrystusowey.

1 Ocuć śie / ocuć śie : oblecz śie w moc twoje Syonie : oblecz śie w száte ozdobności twego o Jeruzalemie ! miásto święte : Abowiem nie nátrze ná ćie nieobrzezány y nieczysty.

2 ♣ Otrząśni śie z prochu / powstań / śiądź Jeruzalemie : dobądź śie z okow szyje swojey/o pojimána corko Syońska!

3 ♣ Ták záiste PAN mowi ; Dármośćie śie záprzedáli ; przetoż bez pieniedzy odkupieni bedźiećie.

4 ♣ Bo ták mowi Pánujący PAn : Do Egiptu wstąpił b lud moj przed tym / áby tám pielgrzymował : ále Assyryjczyk bez przyczyny go trapi.

5 ♣ A teraz coż mam czynić mowi PAn : ponieważ lud moj dármo jest pojimány / *á* ći ktorzy pánują nád nim do wzdychánia go przywodzą / mowi PAN : Nádto/ ustáwicznie káżdeo dniá Imie moje c bluźnione bywa.

6 ♣ Przetoż pozna lud moj Imie moje : przetoż pozna/ mowie/ dniá onego/ żem ja

jest

Marginal notes (left): c Psalm 37.31. d Mátt. 10.28. e Psalm. 74.13. f 2 Moj 14.21. g Ezái. 35.10. h Psalm 118.6. i Ezái. 40.6. Psalm. 103.15 1 Piotr. 1.24. k Psalm. 104.2. Ezái. 40.22. l Jerem. 31.35. m Ezái. 49.2.3 n Ezái. 52.1.

Marginal notes (right): o Ezái. 47.9. a Ezái. 51.17. b 1 Moj 46.6. c Ezech. 36.20 Rzym. 2.24.

jest ten ktory mowię: Otom ja przytomny.

7 D Jáko piękne są d ná gorách nogi tego / co pocieszne rzeczy zwiástuje / y opowiáda pokoj: tego / co zwiástuje dobre / y opowiáda zbáwienie / á mowi do Syonu: Bog twoj kroluje. 8 ♣ *Wynoszą* głos stroże twoi / głos wynoszą / á społem wykrzykáć będą: bo okiem w oko ujrzą / że zásię PAN Syon przywiedźie. 9 ♣ Wykrzykajćie á śpiewajćie społem pustynie Jeruzalemskie: bo pocieszył PAN lud swoj / odkupił 10 Jeruzalem. ♣ Wysmuknął PAN rámię świętobliwośći swojey przed oczymá e wszystkich narodow / áby oglądáły wszystkie końcżyny f źiemie zbáwienie Bogá nászego.

11 D Odstąpćie / odstąpćie / wynidźćie g z Bábilonu: nieczystego śię nie dotykajćie / wynidźćie z pośrzodku jego: Oczyśććie śię wy / ktorzy nośćie naczynie PAńskie. ♣ 12 Bo nie z trzáskiem wynidźiećie / áni ućiekájąc pojdźiećie: Pojdźie záiste PAN przed wámi / á zgromádźi was Bog Izráelski.

13 D Oto śię szczęśliwie powiedźie słudze memu: Wywyższony y podnieśiony y bárzo wielbiony będźie. 14 ♣ Jáko wiele ich z dumieją śię nád nim / *że* przemierzła jest nád inne ludźie h osobá jego / á kształt jego 15 nád syny ludzkie: ♣ Ták *zásię* pokropi wiele narodow: y Krolowie przed nim zátulą ustá swe: przeto / że / czego im nie i powiádano *to* oglądáją / á to o czym nie słycháli wyrozumieją.

ROZDZIAŁ LIII.

Niewdźięczność Zydow. 2. Przyczyny tego. 4. Pokorá, Męká, Pogrzeb Wywyższenie PAná Chrystusá. 12. Pożytki uniżenia, męki y śmierći jego.

1 K Toż uwierzył a kazániu nászemu: á rámię Páńskie komu objáwione jest? 2 ♣ Bo wyrosł jáko látorostká przed nim / á jáko korzeń z źiemie suchey / nie májąc kształtu áni piękności: Y widźieliśmy go / ále nic nie było u idźiec rzeniubyśmy go żądáć mieli. 3 ♣ Nawzgárdzeńszy był / y napodleyszy b z ludźi / mąż boleśći / á świádomy c niemocy / y jáko zákrywájący twarz swoje: nawzgárdzeńszy *mowię*, z kadeśmy go nizacz nie mieli.

4 Z Ajiste On niemocy d násze wźiął ná śię / á boleśći násze własne nośił: á myśmy mniemáli / że jest zrániony / ubity od Bogá y utrapiony. 5 ♣ Lecz on zrániony jest dla e występkow nászych / ztárty *jest* dla nieprawośći nászych. Kaźń pokoju nászego jest ná nim / á śinośćią f jego 6 jesteśmy uzdrowieni. ♣ Wszyscyśmy jáko owce zbłądźili / káżdy ná drogę swą obroćiliśmy śię: á PAN włożył nań nieprawość wszystkich 7 nas. ♣ Uciśniony jest y utrapiony / á nie g otworzył ust swojich: jáko h báránek ná zábićie wiedźiony był / y jáko owcá przed tymi ktorzy ją strzygą oniemiał / y nie otworzył i ust swojich.

8 Z Więźienia y z sądu wyjęty jest: Sprzetoż rodzaj jego ktoj wypowie? Abowiem wyćięty jest z źiemie żywiących / *á* zrániony dla przestępstwá ludu mojego: ♣ 9 Ktory to *lud* podał niezbożnym grob jego / á bogátemu śmierć jego: choć jednák nieprawośći nie uczynił / áni zdrádá ználeźiona k jest w uśćiech jego. ♣ 10 Tákći śię PAnu upodobáło zetrzeć go / y niemocą utrapić / áby położywszy ofiárę zá grzech duszę swą / ujrzał naśienie *swoje*, y przedłużył dni *swojich*: á to co śię podoba PAnu / przez rękę jego áby śię szczęśliwie 11 wykonáło. ♣ Z prace duszę swey ujrzy *owoc*, ktorym násycon będźie: znájomośćią swoją wielu uspráwiedliwi sprawiedliwy sługá moj / bo nieprawośći ich on sam po12 niesie. ♣ Przetoż mu dam dźiał dla wielu / áby śię dźielił ktorzyśćia z l mocarzámi: poniewąż wylał ná śmierć duszę swoję / á z przestępcámi m policzon będąc / on sam grzech wielu odniosł / y zá przestępce n śię modlił.

ROZDZIAŁ LIV.

Bog ćieszy Kośćioł swoj że go rozmnożyć. 4. Oblubieńcem jego być. 11. Sławnym go uczynić. 13. Znájomośćią śiebie sámego, y pokojem dárowáć. 14. Y od nieprzyjaćioł bronić chce.

d Náhu. 1. 15. Rzym. 10. 15.
e Psalm. 98. 2.
f Luk. 3. 6.
g Jerem. 50. 8. y 51. 6. 2 Kor. 6. 17. Objáw 18. 4.
h Ezái. 53. 4.
i Rzym. 15. 21.
a Jan. 12. 38. Rzym. 10. 16.
b Ezái. 52. 14. Márk. 9. 12.

c Zyd. 4. 15.
d Mátt. 8. 18.
e Rzym. 4. 25. 1 Kor. 15. 3.
f 1 Piotr. 2. 24.
g Mátt. 26. 63. y 27. 12 Márk. 14. 61. y 15. 5.
h Dźiej. 8. 32.
i Mátt. 20. 63.
k 1 Piotr. 2. 22. 1 Jan. 3. 5.
l I. Z'nieźliczonymi.
m Márk. 15. 28 Luk. 22. 37.
n Luk. 23. 34.

1 Spiewaj niepłodna/ *ktora* a nie rodźiß / śpiewaj głośno / á krzycz *ktora* w porodzeniu nie prácujeß: bo więcey będźie synow opuszczoney / niż synow tey / ktora ma męża/mowi PAn. ♣ 2 Rozprzestrzeń miejsce namiotu swego / á opon przybytkow swych niezábraniaj rozćiągnąć: wyćiągni powrozy twoje; á kołki twoje utwirdź. ♣ 3 Bo śię ná práwo y ná lewo rozśiliß / á naśienie twoje narody odźiedźiczy / y miástá zpustoßone osádźi.

4 Nie boj śię/ bo pohánbiona nie będźieß / á nie zápalaj śię / bo nie przydźieß ná posromocenie: owßem ná zelżywość młodośći twojey zápomniß / á ná pohánbienie wdowstwá twego więcey nie wspomniß. ♣ 5 Abowiem małżonkiem twojim jest Stworzyćiel twoj / PAN Zastępow Imię jego: á Odkupićiel b twoj/Swięty Izráelski/ Bogiem wßystkiey źiemie zwány będźie. ♣ 6 Bo ćię jáko żony opußczoney y ztrápioney w duchu/ PAn powoła: á jáko żony młodey / gdy odrzucona będźieß/mowi Bog twoj. ♣ 7 Ná máłą chwilkę opuśćiłem ćię/ ále *zás* w litośćiách wielkich zgromádzę ćię. 8 ♣ W máłuczkim gniewie / zkryłem máłuczko twarz swoję przed tobą: ále w miłośierdźiu wiecżnym zlituję śię nád tobą/mowi PAn Odkupićiel twoj. ♣ 9 Bo to jest u mnie co przy potopie c Noego; Jákom przyśiągł / że śię więcey nie będą rozlewáć wody Noego po źiemi/ tákem przyśiągł / że śię nie rozgniewam ná ćię/ áni ćię zgromię. ♣ 10 A choćby śię y gory poruszyły / y págorki śię záchwiáły: jednák miłośierdźie moje od ćiebie nie odstąpi / á przymierze pokoju mego nie wzruszy śię / mowi twoj miłośćiwy PAN.

11 O Vtrapiona / wichrem rozmiotána/w poćiechy obrána! oto ja położę ná kárbunkułách kámienie twoje/á ná ßáfirách záłożę ćię. ♣ 12 Y uczynię z krysztáłu okná twoje / á bramy twoje z kámienia rubinowego / y wßystkie gránice twoje z kámienia kosztownego. ♣ 13 A wßyscy synowie twoji *będą* wyuczeni d od PAná/ y obfitość pokoju będą mieli synowie twoji.

14 NA spráwiedliwośći ugruntowána będźieß: od ućisku śię oddaliß / przetoż śię go báć nie będźieß: y od strácha / bo śię nie przybliży do ćiebie. ♣ 15 Oto nie jeden mieszkáć będźie z tobą / *ktory* nie jest moj: ále / ktoby mieszkájąc z tobą był przećiwnym tobie / upádnie. ♣ 16 Otom ja stworzył kowalá poddymájącego węgle w ogniu / á wyjmującego naczynie ku roboćie swojey: jam też stworzył pustoßyćielá / áby wytracał. ♣ 17 Zadne naczynie urobione przećiw tobie nie zdárzy śię: á káżdy język powstawájący przećiw tobie / ná sądźie potępiß. Toć *jest* dźiedźictwo sług PAńskich / á spráwiedliwość ich odemnie / mowi PAN.

ROZDZIAL LV.

Bog do łáski zbáwienney w Chrystusie wzywa. 6. Aby śię náwroćili nápomina. 7. Pożytki tego wielkie ukázuje. 12. A w tym, wyswobodzenia z niewoli Bábilońskiey otuchę czyni.

1 NUż/ Wßyscy prágnący podźćie a do wod: *y wy* co nie maćie pieniędzy / podźćie/ kupujćie á jedzćie. Podźćie / mowię / kupujćie bez pieniędzy/ y bez zapłáty / wino y mleko. ♣ 2 Przecż wynákłádaćie pieniądze nie zá chleb / á prace swą ná to/co nie násyca? Słuchájąc słuchajćie mię / á jedzćie to/co jest dobrego / y niech śię rozkocha w tłustośći duszá wáßá.

3 NAkłońćie ucha swego / á podźćie do mnie: Słuchajćie / á będźie żyłá duszá wáßá: Y postánowię z wámi przymierze wieczne / miłośierdźia b Dawidowe pewne *wyleję ná was*. ♣ 4 Oto/dałem go zá świádká c narodom: zá wodzá y zá náuczyćielá narodom. ♣ 5 Oto / narodu ktoregoś nie znał powołaß / á narody ktore ćię nie znáły / zbieżą śię do ćiebie / dla PAná Bogá twego / y Swiętego Izráelskiego: bo ćię uwielbi.

6 SZukajćie PANA poki może być ználeźiony / wzywajćie go poki blisko jest. 7 Niech opuśći d niepo-

a Gálát. 4. 27.
b Luk. 1. 32.
c 1 Moj. 9. 11.
d Jerem. 31. 34. Jan. 6. 45. Zyd. 8. 11.

a Jan. 7. 37.
b Dźiej. 13. 34.
c Jan. 18. 37. Objaw. 1. 5.
d Ezech. 18. 23.

niepobożny drogę swoję / á człowiek nieprawy myśli swoje: y niech się náwroci do PAná / á zmiłuje się: y do Bogá nászego / gdyż jest hojnym e w odpuszczániu.

8 BOć záiiste myśli moje nie są jáko myśli wásze: áni drogi wásze jáko drogi moje / mowi PAN.

9 ♣ Ale jáko wyższe są niebiosá niż ziemiá: ták przewyższáją drogi moje drogi wásze / á myśli moje myśli wásze.

10 ♣ Bo jáko zstępuje f deszcz y śnieg z niebá / á tám się więcey nie náwraca / ále nápawa ziemię / á czyni ją płodną / czyni ją też urodzáyną / ták / że wydawa nasienie siejącemu / á chleb jedzącemu:

11 ♣ Tákci będzie słowo moje / ktore wynidzie z ust mojich / Nie wroci się do mnie prozno / ále uczyni to co mi się podoba / y poszczęści mu się w tym ná co je pośle.

12 ♣ Przetoż w weselu wynidziecie / á w pokoju doprowádzeni będziecie. Gory y págorki g chwále przed wámi głośno záśpiewáją: á wszystkie drzewá polne rękámi klaskáć będą.

13 ♣ Miásto ciernia / wyrośćie jedliná / á miásto pokrzywy / wyrośćie mirt: á to będzie PAnu ku sławie; ná znák wieczny / ktory nigdy nie będzie wygłádzony.

e 2 Moj. 34. 6. Psalm 57. 11. y 103. 4. f 5 Moj. 32. 2. g Ezái. 35. 1.

ROZDZIAL LVI.

Nápomina do pobożności wielkiey, obietnice przytym czyniąc y ciesząc. 9 Groźi nieprzyjaciołom ludu, y grzechy ich wytyka.

1 TAk mowi PAN; Strzeżcie a sądu / á czyńcie sprawiedliwość: bo blisko *tego*, że zbáwienie moje przyjdzie / á sprawiedliwość mojá objáwiona będzie.

2 ♣ Błogosłáwiony człowiek ktory to czyni / y syn człowieczy ktory się trzyma tego: przestrzegájąc Sábbátu / áby go nie zplugáwił / á strzegąc ręki swey / áby nie uczyniłá nic złego.

3 NIech tedy nie mowi cudzoziemiec / ktory przystawa do PAná / mowiąc: Záiste / PAN mię odłączył od ludu swego: Niech też nie mowi trzebieniec; otom ja drzewo suche.

4 ♣ Abowiem ták mowi PAN o trzebieńcách / ktorzyby przestrzegáli Sábbátow mojich / á obráli to co mi się podoba / y trzymáli przymierze moje:

5 ♣ Zećim dam w domu swym / y miedzy murámi mojimi miejsce / y imię lepsze niżeli synow y corek: dam im imię wieczne / ktore nie będzie wygłádzone.

6 ♣ A cudzoziemce ktorzyby przystáli do PAná / áby mu służyli / á miłowáli Imię PAńskie / będąc u niego zá sługi: wszystkie przestrzegájące Sábbátu / áby go nie zplugáwili / y záchowujące przymierze moje:

7 ♣ Te przywiodę ná gorę b świętobliwości mojey / á uwesele je w domu modlitwy mojey: cáłopalenia ich / y ofiáry ich przyjemne będą ná Ołtarzu mojim: bo / Dom moj c domem modlitwy názwány będzie / u wszystkich narodow.

8 ♣ Ták mowi Pánujący PAN / ktory zgromadza rozpędzone z Izráelá: Jeszcze zgromádzę d do niego / y do zgromádzonych jego.

9 WSzystkie zwierzętá e polne przyjdźcie ná pożárćie / y wszystkie zwierzętá leśne.

10 ♣ Strożowie jego ślepi / wszyscy zgołá nic nie umieją: wszyscy są psámi niemymi / nie mogą szczekáć / ospáłymi są / leżą / kocháją się w drzemániu.

11 ♣ A są psámi f obżártymi / nie mogą się nigdy násyćić: Sámi się pásąc / nie umieją g náuczáć: Wszyscy się zá drogą swoją událi / káżdy zá łákomstwem h swojim z krotu swey / mowiąc:

12 ♣ Podźcie / nábiorę winá / á upijemy się mocnym napojem / á będzie nam jáko dziś ták y jutro / y jeszcze dáleko obficiey.

b Ezái. 2. 2. c 1 Krol. 8. 33. Mátt. 21. 13. Mark. 11. 17. Luk. 19. 46. d Jan. 10. 10. y 11. 52 Efez. 2. 13. e Jerem. 7. 33. y 12. 9. f Jerem. 6. 13. y 8. 10. g Ezech. 34. 2. h Mich. 3. 11.

ROZDZIAL LVII.

Grzechy ludu Judskiego, 12. Pomstá zá nie. 13. Obietnice pokutującym. 20 Obyczáje ludźi niezbożnych.

1 SPráwiedliwy ginie / á nikt tego do sercá nie przypuszcza: y mężowie a pobożni zchodzą: á nikt tego nie uważa / że przed przyśćiem złe° sprawiedliwy zebrány bywa.

2 ♣ Że wchodzi do pokoju / á odpoczywa ná łożu swojim / ktokolwiek chodzi b w uprzejmośći.

3 A Wy sám przystąpćie synowie c czárownice / nasienie cudzołożniká c wszetecznice.

4 ♣ Nád kimże

a Psalm 12. 2. Mich. 7. 2. b Modr. 4. 7. c Mátt. 12. 39

śię cieszyćie/ przećiwko komuż roz-
dźieráćie gębę/ y wywieszaćie język?
Y záli nie jesteśćie synowie nierzą-
5 du/ nasienie kłamliwe? ♣ Ktorzy
nierząd płodźićie w gájách/ pod ká-
żdym d drzewem źielonym: zábijá-
jąc syny swe przy potokách/ pod wy-
6 sokimi skáłámi. ♣ Miedzy gładkim
kámieniem potokowym jest dźiał
twoj: ćić są/ ći losem twojim/ ná
ktore też wylewasz ofiárę mokrą/ á
7 ofiárujesz ofiárę śniedną. ♣ Y
w tym żebym śię ja kochał? ♣ Ná
gorze wysokiey y wynioslej postá-
wiłáś łoże twoje: á tám wstępujesz
8 ku spráwowániu ofiar. ♣ A zá
drzwiámi y zá podwojem/ położyłáś
pámiątkę twoję: gdyż odemnie *odcho-
dząc* odkrywasz śię/ á wstąpiwszy
rozszerzasz łoże swe/ czyniąc je prze-
stworniejsze niżeli Pogánie: umiło-
wáłáś łoże ich/ gdźiekolwiek miejsce
9 upátrzysz. ♣ Chodźisz y do Królá
z olejkiem/ y z rozmáitymi won-
nymi máśćiámi twymi: posyłasz bo-
wiem posły swe dáleko/ á poniżasz
10 śię áż do grobu. ♣ Mnostwem drog
swojich zpracowáłáś śię/ á nie mo-
wisz; Dáremnać to: Ználázłáś
pomoc ręce swojey/ dla tegoś nie
11 zemdláłá. ♣ Kogo żeś śię obawiá-
łá/ y lękáłá/ iżeś kłamáłá? Ná mię
nie pomniáłá/ ániś tego przypuśći-
łá do sercá swego: Dla tegoż to
żem ja milczał/ á to z dawná/ nie bo-
12 jisz śię mnie? ♣ Ja opowiem spra-
wiedliwość twoję y spráwy twoje/
13 ktoreć nic nie pomogą. ♣ Gdy záwo-
łasz/ niech ćię wybáwi zgrája two-
já: Ale wszystkie one rozniesie
wiátr/ y pochwyći márność.

14 Lecz ten/ co we mnie ufa/ odźie-
dźiczy źiemię/ á pośiądźie gorę
świętą moję. ♣ Bo rzecze; Wyro-
wnajćie e wyrownajćie/ zgotujćie
drogę/ uprzątnićie záwády z drogi
15 ludu mojego. ♣ Bo ták mowi on na-
dostojniejszy y nawyższy ktory mie-
szka w wieczności/ á święte *jest* I-
mię jego: *Ja ktory* mieszkam ná wy-
sokośći/ *ná miejscu* świętym/ *mie-
szkam* y z tym/ ktory jest skruszonego
f y uniżonego duchá/ obżywiájąc du-
chá pokornych/ obżywiájąc serce
16 skruszonych. ♣ Nie będę śię zájiste
ná wieki wádźił/ áni śię wiecznie g
gniewał: boćby duch przed oblicżem
mojim zemdlał/ y dusze *ktorem* ja u-
17 czynił. ♣ Dla nieprawośći łákom-
stwá jego rozgniewałem śię/ á u-
derzyłem go: ukryłem śię/ á roz-
gniewałem śię/ przeto/ że odpornymi
będąc poszedł drogą sercá swego. ♣
18 Widzę drogi jego/ wszákże h uzdro-
wię go: doprowádzę go y przywro-
cę mu poćiechy/ y tym/ ktorzy z nim
19 płáczą. ♣ Stworzę owoc warg/ po-
koj; pokoj dálekiemu y bliskiemu
mowi PAN: á ták uzdrowię go. ♣
20 Lecz niepobożni *będą* jáko morze
wzburzone/ gdy śię uspokojić nie
może/ á ktorego wody wymiatáją
21 kał y błoto. ♣ Niemász i pokoju nie-
pobożnym/ mowi Bog moj.

d Krol. 6. 4. Jerem. .. 20. 3. 6. 3.
e Ezái. 40. 3. 4 y 62. 10.
f Psalm 138. 6. Ezái. 66. 2.
g Psalm 103. 9.
h 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6.
i Ezái. 48. 22.

ROZDZIAŁ LVIII.

*Obwołánie grzechow ludu Boże-
go. 6. Sposob prawdźiwych postow.
8. Pożytki spraw Bogu miłych.*

1 WOłaj *wszystkim* á gárdłem/ nie
záwśćiągaj: Wynoś głos
swoj jáko trąbá/ á opowiedz ludowi
mojemu przestępstwá ich/ á domo-
wi Jákobowemu grzechy ich: ♣
2 Chociaż mię káżdego dniá szukáją/
á znáć chcą drogi moje/ jáko narod
ktory spráwiedliwość czyni/ á sądu
Bogá swego nie opuszcza. ♣ Pytáją
mię o sądźiech spráwiedliwośći/ á
prágną śię przybliżyć do Bogá/ *mo-
3 wiąc:* ♣ Przeczże pośćimy/ gdyż ná
to nie pátrzysz? trapimy dusze ná-
sze/ á nie widźisz? Oto w dźień postu
wászego przewodźićie wolą *swoję*/ á
wszystkie prace swoje wyćiągaćie b.
4 ♣ Oto pośćićie ná swáry/ y ná zwá-
dy/ y bijećie pięśćią nie miłośćiwie:
nie pośćićie ják *śię godźi* tych dni/
áby był słyszany ná wysokośći głos
5 wász. ♣ Izali to jest tákowy post c
jákim obrał/ á dźień w ktoryby d
trapił człowiek dusze swoje? żeby
zwieszał jáko śitowie głowę swoję/ á
wor/ y popioł sobie podśćiełał? Toż
to názowiesz postem/ y dniem przy-
jemnym PANU?

6 ALe to jest post ktorym obrał:
Rozwiąż zwiąski niezbożno-
śći/ rozwiąż brzemioná ćiężkie/ y
wolno puść skruszone: á ták wszel-

á Ezech 3. 17. y 33. 7. 2 Tym. 4. 2.
b T. Ná poddánych.
c Zách. 7. 5.
d 3 Moj. 16. 29. y 23. 27.

e *Ezech* 18. 7. *Mátt.* 25. 35. *Luk.* 14. 13.

7 kie járzmo rozerwi? Vłamuj e łáknacemu chlebá twego/ á ubogie wygnáńce wprowadź do domu twego: ujrzyßli nágiego/ przyodziey go/ á przed ciáłem swojim nie ukrywaj sie. 8 Tedy wynikńie jáko zorza ránna świátłość twojá/ á zdrowie twoje pretko zákwitnie: y pojdźie przed toba spráwiedliwość twojá: á chwałá PAńska zbierze cie. 9 Tedy wzywáć f bedźieß/ á PAn wysłucha: záwołaß/ á odpowieć; Owom ja. Jeśli odejmieß z pośrzodku śiebie járzmo/ *á przestánieß* pálcá wyćiagáć/ y mowić niepráwość: 10 Jeśli wylejeß łáknacemu duße swoje/ á duße utrapiona násyćiß: Tedy wznidźie w ćiemnośći świátłość twojá/ á zmierzk twoj 11 *bedźie* jáko południe. Bo ćie Pan ustáwicznie poprowádźi/ y násyći pod nawietßa sußa duße twoje/ á kośći twoje utuczy/ y bedźieß jáko ogrod wilgotny/ á jáko zdroj wod/ 12 ktorego wody nieustawája. Y pobuduja *zpłodzeni* od ćiebie pustynie g stárodawne/ grunty od narodu do narodu wywiedźieß: y názwa ćie Náprawcá obálin/ y przeprawcá śćieżek ku mießkániu.

f *Psalm* 34. 16. *Ezái.* 65. 24.

g *Ezái.* 61. 4.

13 Jeśliże odwroćiß od Sábbátu noge swoje/ ábyś nie przewodźił woli swojey w dźień moj świety: y *jeżeli* názowieß Sábbát roskoßa/ *dniem* świetym/ á PANU sławnym: y bedźießli go miał w uććiwośći/ ták/ ábyś *wen* nie czynił drog swojich/ y nie przewodźił woli swey/ y nie mowił słowá *pro-* 14 *żnego*: Tedy bedźieß roskoßował w PAnu/ y wprowádze ćie ná h wysokie miejscá źiemie: y spráwie to/ ábyś pożywał dźiedźictwá Jákobá Ojcá twego: Bo ustá PAńskie mowiły.

h 5 *Moj* 32. 13.

ROZDZIAŁ LIX.

Grzechy ludu Judskiego. 9. Vtrapienia dla nich. 12. Pokorne wyznánie grzechow, 16. Obietnicá Boża. 18. Zstrony karánia niezbożnych. 20. Y odkupienia Syonu.

a 4 *Moj* 11. 23. *Ezái.* 50. 2.

1 OTo/ nie jest ukrocona a reká PAńska/ áby zbáwić nie mogłá: á nie jest obćiażone ucho jego/ 2 áby wysłucháć nie mogło. Ale niepráwośći wáße rozdźiał uczyniły miedzy wámi/ y miedzy Bogiem wáßym; á grzechy wáße spráwiły/ że ukrył twarz b przed wámi/ áby 3 nie słyßał. Bo rece wáße krwia sa c zmázáne/ á pálce wáße niepráwośćia: wárgi wáße mowia kłamstwo/ *á* jezyk wáß niepráwość świe- 4 goce. Niemáß ktoby śie zástáwiał o spráwiedliwość/ áni jest ktoby śie zásadzał o prawde: Ufája d w proznośći/ á mowia kłamstwo: poczynája ućisk/ á rodza nieprá- 5 wość. Jájcá Bázyliszkowe wylegli/ á płotná pájeczego nátkáli: ktoby jadł jájcá ich/ umrze: á jeśli je zgnieće/ wynidźie jászczorka. 6 Płotná ichnie godza śie ná száte/ áni śie przyodźieja robotámi swymi. Uczynki ich/ sa uczynki niepráwośći/ á spráwá łupiestwá *jest* w 7 reku ich. Nogi ich bieża k do złego/ y kwápia śie ná wylanie krwie niewinney: myśli ich *sa* myśli niepráwośći: zpustoßenie y zgubienie *jest* 8 ná drogách ich. Drogi pokoju nie znája/ y nie máß spráwiedliwośći w drogách ich: Śćieżki swe sámi pokrzywili u śiebie/ káżdy kto po nich chodźi/ nie zna pokoju.

b *Tren.* 3. 44.

c *Ezái.* 1. 15.

d *Jerem.* 7. 8.

e *Job.* 15. 35. *Psálm* 7. 15.

f *Przyp.* 1. 16. *Rzym.* 3. 15.

9 DLa tego oddálił śie sad od nas/ á nie dochodźi nas spráwiedliwość: czekamy ná świátłość á oto ćiemność: ná jásność/ ále we 10 ćmie chodźimy. Mácamy śćiány jáko ślepi/ á mácamy jákobyśmy oczu nie mieli: potykamy śie w południe jáko w zmierzk: w wielkich dostátkách podobnismy umárłym. 11 Mruczymy wßyscy jáko niedźwiedź: jáko gołebicá ustáwicznie stekamy. Oczekawamy ná sad/ ále go niemáß: ná wybáwienie/ ále dá- 12 lekie jest od nas. Bo śie rozmnożyły h przestepstwá náße przed toba/ á grzechy náße świádcza przećiwko nam: poniewaz niepráwośći náße sa przy nas/ y złośći náße uznawa- 13 my: Żesmy wystapili/ y kłamáli przećiw PAnu/ y odwroćiliśmy śie ábyśmy nie ßli zá Bogiem náßym: jesmy mowili o potwarzy y o odstapieniu/ jesmy zmyślali y wywierali z sercá *swego* słowá kłamliwe.

g 5 *Moj* 28. 29.

h *Psalm* 40. 13.

Ták/ że śię sąd opák obroćił/ á spráwiedliwość z dáleká stoji : bo ná ulicy prawdá śwánkowáłá : á práwość [15] przejśćia niema. ✣ Owszem prawdá zginęłá/ á ten co odstępuje od złego/ ná łup podány bywa. To widźi PAN/ y niepodoba śię to w oczách jego/ że niemász sądu.

[16] GDy tedy widźiał/ że nie mász żadnego męża/ áż śię zdumiał/ że niemász żadnego coby śię zástáwił : A przetoż wybáwienie i spráwiło mu rámię jego : á spráwiedliwość [17] jego sámá go podpárłá. ✣ Bo śię przyoblokł k w spráwiedliwość jáko w páncerz/ á hełm zbáwienia ná głowie jego : oblokł śię w odźienie pomsty jáko w száte/ á odźiał śię zápálczywośćią jáko płászczem. ✣ [18] Aby według uczynkow/ áby według *nich* odpłáćił popędliwośćią przećiwnikom swojim/ áby nadgrodę nieprzyjaćiołom swojim/ á wyspam [19] zapłátę oddał. ✣ Y będą śię báli ktorzy są ná Zachod/ Imienia Páńskiego : y ktorzy ná Wschod słońcá/ sławy jego. ✣ Gdy przypádnie nieprzyjaćiel jáko rzeká/ *tedy go* Duch [20] PAński precz zápędźi. ✣ Bo przyjdźie do Syonu l Odkupićiel/ y do tych ktorzy śię odwracáją od występkow w Jákobie/ mowi PAN. ✣ [21] A toć będźie przymierze moje z nimi/ mowi PAN: Duch moj m ktory jest w tobie/ y słowá n moje/ ktorem włożył w ustá twoje nie odstąpią od ust twojich/ áni od ust naśienia twego/ áni od ust potomkow naśienia twe°/ mowi PAN/ od tąd áż ná wieki.

i Ezái. 63. 5. Psalm 18. 1. k Mądr. 5. 18. Efez. 6. 17. 1 Thes. 5. 8. l Rzym. 11. 26. m Ezech. 36. 27. n 5 Moj. 30. 14.

ROZDZIAŁ LX.

Pobudká ludu Bożego do uważánia wielkiey sławy Kośćiołá Bożego. 4. Rozmnożenie jego. 14. Dáry Duchá Swiętego, y osobliwy rząd ktory prowádźi w Kośćiele swojim.

[1] POwstań/ objáśni śię : Ponieważ przyszłá świátłość twojá/ á chwałá PAńska weszłá nád tobą. [2] ✣ Bo oto ćiemność okryje źiemię/ á záćmienie narody : ále nád tobą wznidźie PAN/ á chwałá jego nád tobą widźiána będźie. ✣ [3] Y będą chodźić Narodowie a w świátłośći twojey/ á Krolowie w jásnośći/ ktora [4] wznidźie nád tobą. ✣ Podnieś w około oczy twe b/ á pojrzy : Ci wszyscy ktorzy śię zgromádźili/ pojdą do ćiebie. Synowie twoji z dáleká c przydą/ á corki twoje przy boku [5] *twojim* chowáne będą. ✣ Tedy oglądasz *to*, á rozweseliß śię : tedy śię zdumieje y rozszerzy serce twoje/ gdy śię obroći ku tobie zgrája morska/ á moc narodow przyjdźie do ćiebie. ✣ [6] Obfitość wielbłądow okryje ćię/ *tákże* d dromedarze z Mádyan y z Efy : Wszyscy ći przydą z Sáby : Złoto y e Kádźidło przyniosą/ á chwały PAńskie opowiádáć będą. ✣ [7] Wszystkie stádá z Cedár zgromádzą śię do ćiebie/ bárani z Nebájotu służyć ći będą/ *á* ofiárowáne będąc ná Ołtarzu mojim/ przyjemne będą : á ták dom májestatu mego ozdobię.

[8] Y Rzeczesz: Ktorzy sz to są/ co śię jáko obłoki zlátują/ y jáko gołębie [9] do okien swojich? Ná mię ć zájiste wyspy oczekawáją/ y okręty morskie z dawná : áby przywiedli syny twoje z dáleká/ tákże śrebro swoje z sobą/ y złoto swoje Imieniowi PAná Bogá twego/ y Swiętego Izráelskiego : bo ćię uwielbi. [10] ✣ Y pobudują cudzoźiemcy mury twoje/ á Krolowie ich służyć ći będą : gdyż w rozgniewániu f mojim uderzę ćię/ á w upodobániu mojim [11] zlituję śię nád tobą. ✣ Y będą otworzone bramy g twoje ustáwicznie/ we dnie y w nocy nie będą zámknione : Aby przywiedźiono do ćiebie moc Pogánow/ y Krolowie [12] ich áby byli przywiedźieni. ✣ Narod ten y Krolestwo ktoreby nie służyło/ zginie: narodowie tácy mowie/ do szczętu zpustoszeni będą. ✣ [13] Sławá Libanu do ćiebie przydźie/ jedlíná/ sosná/ tákże bukszpan : dla ozdoby miejscá świątnice mojey/ ábym miejsce nog mojich uwielbił.

[14] PRzydą tákże do ćiebie w pokorze synowie tych/ ktorzy ćię trapili : y będą śię kłániáć stopam nog twojich/ ktorzykolwiek pogárdźili tobą/ y názową ćię miástem PAńskim/ Syonem Swiętego Izráelskiego. ✣ [15] Miásto tego coś opuszczona y w nienawiśći byłá/ ták/ że

a Łuk. 2. 32. b Objáw. 21. 24. c Ezái. 49. 21. d 1. Mojż. e Psalm 72. 10. f Psalm 30. 6. g Objáw. 21. 25.

ri

nie było ktoby przez cię chodził: wystáwię cię zá dostojność wieczną / y wesele h od narodu do narodu. 16 Bo ssáć będźiesz mleko narodow / y piersiámi Krolow i karmiona będźiesz: y poznasz iżem Ja PAn / Zbáwiciel twoj / y Odkupiciel twoj / mocarz Jákobow. 17 Miásto miedźi / nániosę złotá: á miásto żelázá / nániosę srebrá: á miásto drzew / miedźi; á miásto kámienia / żelázá: y postáwię nád tobą Dozorce spokojne / y Urzędniki spráwiedliwe. 18 Nie będźie więcey słycháć o drapiestwie w źiemi twojey / o zburzeniu y zpustoszeniu ná gránicách twojich; ále ogłászáć będźiesz zbáwienie ná murách twojich: á chwałę / w bramách twojich. 19 Nie będźiesz miał więcey k słońcá zá świátłość dźienną: á jásność mieśiącá nie oświeći śię: Ale PAN będźie ć świátłośćią twoją wieczną / á Bog twoj sławą twoją. Nie zajdźie więcey słońce twoje / á 20 mieśiąc twoj nie zkryje śię: Bo PAN będźie wieczną świátłośćią twoją / á ták dokonáją śię dni smutku twego. 21 Lud tákże twoj / ktorzy bykolwiek byli spráwiedliwi / ná wieki odźiedźiczą źiemię: będą látoroślą szczepienia mego / dźiełem rąk mojich / ábym w nim był uwielbiony. 22 Namniejszy rozmnoży l śię ná tyśiące / á máluczki poczet w narod niezliczony. Ja PAn czásu swego / prędko to uczynię.

h Ezdi. 35.10. i Ezdi. 49.23. k Objáw 21.22. y 22.5. l Psalm 68. 7. y 113. 9.

ROZDZIAŁ LXI.

Chrystus PAn mowi o Urzędźie swojim Prorockim. 4. O powołániu Pogánow do Kośćiołá swego. 6. O sławie náwroconych y wierzących.

1 Duch Pánującego a PANá jest nádemną. Przeto mię b pomázał PAn / ábym opowiádał Ewángelią ćichym: Posłał mię / ábym záwiązał rány tych / ktorzy są skruszonego sercá / ábym zwiástował pojimánym wyzwolenie / á więźniom otworzenie ćiemnice. 2 Abym ogłośił miłośćiwy rok PAński / y dźień pomsty Bogá nászego: ábym ćieszył wszystkie płácżące. 3 Abym spráwił rádość płáczącym c w Syonie / á dał im ozdobę miásto popiołu / olejek wesela miásto smutku / odźienie chwały miásto duchá ściśnionego: Y będą názwáni drzewámi spráwiedliwośći / szczepieniem PAńskim / ábym był uwielbiony.

a Ezdi. 11. 2. b Luk. 4. 18. c Mátt. 5. 4.

4 Tedy pobudują d zpustoszenie stárodawne / pustynie stáre náprawią: á odnowią miástá zpustoszone / puste zá wiela narodow. 5 Bo śię stáwią cudzoźiemcy / á páść będą stádá wásze: á synowie cudzoźiemcow oraczámi wászymi / y winiarzámi wászymi będą. 6 Ale wy Kápłánámi PAńskimi názwáni będźiećie / Sługámi Bogá nászego zwáć was będą: májętnośći Pogánow e używáć będźiećie / á w sławie ich wywyższeni będźiećie. 7 Zá dwojákie pohánbienie y zelżywość wászę / śpiewáć będźiećie: z dźiałku ich / y w źiemi ich dwojákie dźiedźictwo posiądźiećie: á ták wesele wieczne mieć będźiećie. 8 Ja PAn miłuję sąd / á mam w nienawiśći f łupiestwo przy cáłopaleniu: przetoż spráwię / áby uczynki ich dźiáły śię w prawdźie / á przymierze wieczne postánowię z nimi. 9 Y znájome będźie miedzy Pogány naśienie ich / á potomstwo ich w pośrzodku narodow: wszyscy ktorzy je ujrzą / poznáją je / że są naśieniem / ktoremu PAn pobłogosłáwił.

10 Weseląc weselić śię będę w PAnu / á duszá mojá rozrádu je śię w Bogu mojim / bo mię obłokł w száty zbáwienia / á płaszczem spráwiedliwośći przyodźiał mię: jáko oblubieniecá ozdobnego chwałą / y jáko oblubienicę ozdobioną w klenoty swoje. 11 Bo jáko źiemiá wydawa płod swoj / á jáko ogrod naśienie swoje wywodźi: ták Pánujący PAn wywiedźie spráwiedliwość y chwałę swoję przed wszystkimi nánarody.

d Ezdi. 58.12. Ezech. 36.34. e Ezdi. 60. 6. f Przyp. 15. 8. y 21. 27.

ROZDZIAŁ LXII.

Proroctwo o przyszłey sławie Kośćiołá Bożego. 6. O rządzcách jego. 8. O obronie Bożey. 10. Y o pewnym wybáwieniu wiernych.

1 Dla Syonu milczeć nie będę: á dla Jeruzalem nie uspokoię

śię / do kąd spráwiedliwość jego nie wynidźie jáko jásność: á zbáwienie jego jáko pochodnia gorzeć nie będźie. 2 ♣ Y oglądáją narodowie spráwiedliwość twoję / y wszyscy Krolowie sławę twoję: y názwą cię imieniem nowym / ktore ustá PAńskie miánowáć będą. 3 ♣ Y będźiesz koroną ozdobną w ręce PAńskiey / y koroną krolestwá w ręce Bogá twego. 4 ♣ Nie będą ćię więcey zwáć a opuszczona / y źiemiá twoiá nie będźie więcey zwána zpustoszona: Ale ty názywána będźiesz / Roskoszą moją: á źiemiá twoiá / Męzátką. Bo PAN będźie miał roskosz w tobie / á źiemiá twoiá będźie zámężna. 5 ♣ Abowiem jáko młodźieniec pánnę pojmuje / ták cię sobie pojmą synowie twoji: á jáko śię oblubieniec weseli z oblubienice / ták śię weselić będźie z ciebie Bog twoj. 6 ♣ Ná murách twojich / o Jeruzalem postáwię stroże / ktorzy przez cáły dźień y cáłą noc / nigdy nie umilkną. ♣ Ktorzy wspominaćie PAná / nie milczćie. 7 ♣ A nie dawajćie mu odpoczynienia / do kądby nie utwirdźi / y do kąd nie sposobi / áby Jeruzalem było sławne ná źiemi. 8 ♣ Przyśiągł PAN przez práwicę swoję / y przez rámię mocy swojey / mowiąc: Nie podam więcey pszenice twojey ná pokarm nieprzyjaćiołom twojim: y nie będą pić cudzoźiemcy winá twego / około ktoregoś prácował. 9 ♣ Ale ći ktorzy je zgromádzą / pożywáć go y chwalić PAná będą: á ktorzy je zbieráją / będą je pić w śieniách Swiątnice mojey.

10 PRzechodźćie / przechodźćie b przez bramy: gotujćie drogę ludowi: wyrownajćie / wyrownajćie gośćińce: wybierzćie kámienie: podnieśćie chorągiew do narodow. 11 ♣ Oto PAn rozkaże obwołáć áż do kończyn źiemie; Powiedzćie corce c Syońskiey: Oto / Zbáwićiel twoj idźie / Oto zapłátá jego d z nim / á dźiełko jego przed nim. 12 ♣ Y názowią syny twoje ludem świętym / odkupionymi PAńskimi: á ćiebie názowią miástem zacnym y nieopuszczonym.

a Ozea. 1. 10. 1 Piotr. 2. 10.

b Ezái. 40. 3. 57. 14. c Zach. 9. 19. Mátt. 21. 5. Ian. 12. 15. d Ezái. 40. 10.

ROZDZIAŁ LXIII.

Rozmowá Kośćiołá Bożego z Chrystusem PAnem o wybáwieniu jego z mocy nieprzyjaćiol. 7. Wyznánie dobrodźiejstw Bożych y grzechu ludu Izráelskiego. 15. y Modlitwá.

1 KToż to jest ktory idźie z Edom / w szátach ubroczonych we krwi z Bosrá? Ten przyozdobiony szátą swoją / postępujący w wielkośći mocy swojey? Jam jest ktory mowię spráwiedliwość / dostáteczny do wybáwienia. 2 ♣ Przecżże jest czerwone a odźienie twoje? á száty twoje jáko tego ktory tłoczy w práśie? 3 ♣ Práśę tłoczyłem ja sam / á nikt z ludu nie był ze mną. Ja mowię tłoczyłem nieprzyjaćioły w gniewie swym / podeptałem je w popędliwośći mojey: áż pryskáłá b krew mocárzow ich ná száty moje / á ták wszystko odźienie moje zpluskałem. 4 ♣ Abowiem dźień c pomsty był w sercu mojim: á rok d odkupionych mojich przyszedł. 5 ♣ Lecz gdym widźiał / że nie było pomocniká / áżem śię zdumiał / że nikogo nie było coby mię podpárł: Przetoż mi wybáwienie spráwiło erámię moje / á popędliwość mojá / tá mię podpárłá. 6 ♣ Y podeptałem narody w gniewie swym / á opojiłem je w zápálczywośći mojey / y uderzyłem o źiemię mocárze ich.

7 MIłośierdźia PAńskie wspomináć będę / y chwały Páńskie zá wszystko cokolwiek nam uczynił PAn / y hojność dobr / ktore pokazał domowi Izráelskiemu według miłośierdźia swego / y według wielkich litośći swojich. 8 ♣ Bo rzekł: Wzdyć są ludem mojim / są Synámi / nie przeniewierzą mi śię: przetoż był ich Zbáwićielem. 9 ♣ We wszelákim ućiśnieniu ich / y on był ućiśniony. Ale Anjoł oblicza jego wybáwił je. Z miłośći swey / y z litośći swojey / on sam odkupił je. Piástował g je / y nośił je po wszystkie dni wiekow. 10 ♣ Ale oni odpornymi h byli / y zásmucáli Duchá jego Swiętego: dla tego obroćił śię im w nieprzyjaćielá / á sam walczył przećiwko nim.

a Objáw 19. 13.

b H. Mojich.

c Ezái. 34. 8. d Ezái. 61. 2. e Ezái. 59. 16.

f 5 Moj 7. 7. 8. g 2 Moj 19. 4. 5 Moj 32. 11. Ezái. 40. 11. 746. 4. h 2 Moj 15. 24. 4 Moj. 14. 11. Psalm 78. 57. 795. 9.

Y wspo=

11 Y Wspomniał sobie lud jego ná dni stárodawne/ y ná Mojżeszá/ *mowiąc*: Gdźież jest ten ktory je wywiodł z morzá / z pásterzem trzody swojey? Gdźież jest ten/ ktory położył w pośrzodku jego Duchá swego Swiętego? 12 Ktory *je* wiodł po práwicy Mojżeszowey rámieniem wielmożności swojey / ktory rozdźielił k wody przed nimi / áby sobie uczynił imię wieczne. 13 Ktory je przeprowádźił przez przepáśći/ jáko koniá po puszczy / á nie szwánkowáli. 14 Jáko gdy bydlę ná doł zstępuje/ *ták* Duch PAński z wolná prowádźił z nich káżdego. Tákeś wiodł lud swoj/ ábyś sobie uczynił Imię l sławne.

15 POjrzyż m z niebá/ á obacz z mieszkánia Swiętobliwośći twojey / y ozdoby twojey. Gdźież jest gorliwość twojá / y wielka siłá twojá? Gdźie wzruszenie wnętrzności twojich/ y litośći twojich? Przedemną zzáwściągnione będą? 16 Tyś záiiste n Oćiec nász: bo Abráhám nie wie o nas/ á Izrael nie zna nas. Tyś PAnie Oćiec nász/ Odkupićiel o nász: *Toż jest* od wieku Imię twoje. 17 Przecześ nam PAnie dopuśćił błądźić z drog twojich? *przecześ* zátwárźił serce násze / ábyśmy śię ciebie nie báli? Náwroćże śię dla sług twojich/ *dla* pokolenia dźiedźictwá twego. 18 Ná máły *czás* posiádł *źiemię* lud Swiętobliwośći twojey: nieprzyjaćiele nászy podeptáli Swiątnicę twoję. 19 Myśmy twoji od wieku: á nád tymi nigdyś nie pánował / áni wzywano Imięnia jego nád nimi.

ROZDZIAL LXIV.

Modlitwá o wybáwienie. 3. Przypominánie mocy Bożey. 5. Láski, y spráwiedliwośći. 6. Pokorne wyznánie grzechow.

1 OByś rozdarł niebiosá / y zstąpił! áby śię od oblicza twego 2 gory rozpłynęły! (Jáko od gorającego ogniá/ ogniá roztápiájącego / wodá wre:) ábyś oznájmił Imię a twoje nieprzyjaćiołom twojim / y żeby śię od oblicza twego narodowie zátrwożyli. 3 *Jáko* gdyś czynił dźiwy b ktorycheśmy śię nie spodźiewáli: zstąpiłeś/ á od oblicza twego gory śię rozpłynęły. 4 Czego od wiekow nie słychano / áni *to* do uszu przychodźiło: oko nie widźiáło Bogá *innego*, oprocz ćiebie/ coby *ták* uczynił temu / co nań oczekawa. 5 Zábieżałeś weselącemu śię / y czyniącemu spráwiedliwość: *y tym ktorzy* ná drogách twojich wspominali ná ćię. Otoś śię ty rozgniewał/ przeto/ żeśmy grzeszyli ná tych *drogách* ustáwicznie: wszákże záchowáni będźiemy. 6 Aczkolwiek jesteśmy jáko nieczysty / my wszyscy / y jáko szátá c zplugáwiona *są* wszystkie spráwiedliwośći násze: przetoż wszyscy opadamy d jáko list / á nieprawośći násze jáko wiátr unoszą nas: 7 Ad to niemász ktoby wzywał Imienia twego/ y pobudźił śię do tego / áby śię chwyćił ćiebie/ przynamniey teraz/ gdyś zákrył twarz swoję przed námi / á spráwiłeś ábyśmy niszczeli dla nieprawośći nászych.

8 ALe teraz o PAnie/ tyś jest Oćiec e nász: myśmy gliná/ á tyś twórcá nász / á tákeśmy wszyscy dźiełem ręki twojey. 9 Nie gniewaj śię f PAnie ták bárzo/ á nie ná wieki pomni nieprawośći *nászey*: oto wejrzy proszę / myśmy wszyscy lud twojim. 10 Miástá g świętobliwośći twojey obrocone są w pustynią. Syon w pustynią: á Jeruzalem wzpustoszenie obrocone. 11 Dom Swiętobliwośći nászey y ozdoby nászey/ w ktorym ćię chwalili Ojcowie nászy/ ogniem jest zpalony: y wszystkie nákosztowniejsze rzeczy násze / obroćiły śię w pustki. 12 Izali nád tym zátrzymasz śię PAnie / *izali* milczeć h á nas ták bárzo trapić będźiesz?

ROZDZIAL LXV.

Proroctwo o powołániu Pogánow. 2. Nárzekánie Boże ná lud Zydowski. 6. Obietnicá o zachowániu ostátkow. 11. Przegroszká bałwochwálcom. 16. Poćieszenie wierzących.

1 OBjáwiłem śię a tym ktorzy śię *o mię* nie pytáli: ználeźiony jest od tych ktorzy mię nie szukáli. Do narodu b ktory śię nie názywał

i Moj. 4.30. — k Moj. 4. 1. 7. — l Psalm 106.8. — m Moj. 6.15. Psalm 80.15. Baruc. 2. 16. — n Ezái. 64. 8. — o Ezái. 63.14. — a Psalm 83.19.

b Psalm 31.20. 1 Kor. 2. 9. — c H. Latána. — d Psalm 90.5.6 — e Ezái. 63.16. — f Psalm 79. 8. — g Psalm 79. 1. — h Psalm 83. 2. y 109.1 — a Rzym. 10.20. — b Rzym. 9. 24. Efez. 2. 12.

wał Imieniem mojim / rzekłem ; Otom ja / Otom ja.

2 c Rozciągałem ręce moje ná káżdy dzień do ludu upornego / ktory chodźi drogą nie dobrą zá myślámi swymi. 3 Do ludu ktory mię jáwnie wzrusza do gniewu : ustáwicźnie ofiárując w ogrodách / á kádząc ná cegłách. 4 Ktorzy śiadáją przy grobách / á przy báłwánách swojich nocują : ktorzy jedzą świnie mięso / y polewkę obrzydłą z naczynia swego. 5 Mowiąc : Odstąp precz / nie przystępuj do mnie / bom jest świętobliwszy niżeli ty. Ci są dymem w nozdrzách mojich / y ogniem pałającym przez cáły dźień. 6 Oto zápisano d to przedemną : Nie zámilczę / ále oddam y odpłácę ná łono ich : 7 Nieprawośći wásze / tákże y nieprawośći Ojcow wászych mowi PAN : ktorzy kádźili po gorách / á ná págorkách hánbili mię ; Przetoż odmierzę spráwę ich pierwszą ná łono ich.

8 Ták mowi PAN : Jáko gdyby kthoználazł wino w gronie / y rzekłby ; Nie psuj go / bo błogosłáwieństwo jest w nim : Ták y ja ucżynię dla slug mojich / że ich wszystkich nie wygubię. 9 Bo wywiodę z Jákobá naśienie / á z Judy dźierżawcę gor mojich : y pośiędą e ją wybráni moji / á słudzy moji tám mieszkáć będą. 10 A Sáron będźie f zá pástwisko owcam : á dolina Achor zá legowisko wołow ludu mojego / ktorzy mię szukáli.

11 Ale was ktorzyśćie opuśćili PAná / ktorzy zápominaćie ná gorę Swiętobliwośći mojey : ktorzy gotujećie temu wojsku stoł / á ktorzy oddawaćie temu pocżtowi mokre ofiáry: 12 Was / mowię / policzę pod miecz / ták / że wy wszyscy do zábićia schyláć śię będźiećie ; przeto / żem g wołał / á nie ozwáliśćie mi śię : mowiłem / á nie słyszeliśćie / áleśćie cżynili co złego jest przed ocżymá mojimi / á czegom ja nie chćiał / h obieráliśćie.

13 Przetoż ták mowi Pánujący PAN : Oto słudzy moji jeść będą / á wy łáknąć będźiećie : Oto słudzy moji pić będą / á wy prágnąć będźiećie : oto słudzy moji weselić śię będą / á wy záwstydzeni będźiećie. 14 Oto słudzy moji wykrzykáć będą od rádośći serdeczney / á wy będźiećie woláć od boleśći sercá / y od skruszenia duchá wyć będźiećie. 15 Y zostáwićie imię wásze ná przeklinánie wybránym mojim ; gdy wás pomorduje Pánujący PAN / á sługi swe názowie innym imieniem. 16 Ten ktory sobie będźie błogosłáwił ná źiemi / będźie sobie błogosłáwił w Bogu prawdźiwym ; á kto będźie przyśięgał ná źiemi / będźie przyśięgał przez i Bogá prawdźiwego : w zápomnienie záiste przydą te ućiski pierwsze / á będą zákryte od ocżu mojich.

17 A Bowiem oto ja tworzę niebiosá k nowe / y źiemię nową : á nie będą wspominane rzeczy pierwsze / áni l wstąpią ná serce. 18 Owszem weselćie śię / á rádujćie śię ná wieki wiekow z tego / co ja stworzę. Bo oto / Ja stworzę Jeruzalem ná rádość / á lud jego ná wesele. 19 Y rozráduję m śię w Jeruzalemie / á weselić śię będę w ludu mojim : á nie będźie słycháć w nim głosu y płáczu / y głosu nárzekánia. 20 Nie będźie tám więcey nikogo w wieku dźiecińskim / áni stárcá / ktoryby nie dopełnił dni swojich : Bo dźiecię we stu lećiech umrze : Ale grzesznik choćby miał y sto lat / przeklęty będźie. 21 Pobudują też domy / á będą w nich mieszkáli : násádzą też winnic / á będą jeść owoce ich. 22 Nie będą budowáć ták / áby tám inszy mieszkał : nie będą szczepić / áby inny jadł. Bo dni ludu mojego będą jáko dni drzewá : á dźiełá rąk swojich do zwietszenia używáć będą wybráni moji. 23 Nie będą robić prożno / áni płodźić będą ná postrách : Bo będą naśieniem błogosłáwionych od PAná / oni y potomkowie ich z nimi. 24 Nád to stánie śię / że pierwey niż o záwołáją / ja śię ozwę : jeszcże mowić będą / á ja wysłucham. 25 Wilk z báránkiem paść śię będą społem : lew jáko woł plewy jeść będźie : á wężowi / proch będźie chlebem jego. Nie będą szkodźić áni zátracáć ná wszystkiey gorze świętey mojey / mowi PAN.

c Przyp. 1. 24. Ezái. 50. 2.
d 5 Moj. 32. 34. Jerem. 17. 1.
e Psalm 37. 29.
f 1 Kron. 27. 29.
g Przyp. 1. 24. Ezái. 60. 4. Jerem. 7. 13. y 11. 7.
h Jerem. 35. 14.
i 5. Moj. 6. 15. y 10. 20. Psalm 63. 12.
k Ezái. 66. 22. 1 Piotr 3. 13. Objáw. 21. 1.
l Ezái. 43. 18.
m Jerem. 32. 41.
n Objáw. 21. 4.
o Psalm 32. 5. y 34. 16. y 50. 15. Ezái. 58. 9.

ROZDZIAL LXVI.

Bog gromi lud swoj z obłudy. 4. Pomstą im grozi. 5. Wierzące ćieszy. 15. Bałwochwalcom przegraża. 19. Obiecuje rozmnożenie ostátkow Izráelskich, y powołánie Pogánow.

1 TAk mowi PAN: Niebo jest stolicą a moją / á ziemiá podnożkiem nog mojich. Gdźież tedy będźie ten dom / ktory mi zbudujećie? ábo gdźie będźie miejsce odpocżynienia mego? 2 Bo to wszystko ręká mojá uczyniłá / y nią stáneło to wszystko / mowi PAN. Wákże Ja ná tego pátrzę / ktory jest utrapionego / y skruszonego b duchá / á 3 ktory drży ná słowo moje. Ináczey / ten kto zábija wołu *ná ofiárę*, jákoby zábił człowieká: kto zábija ná ofiárę bydlątko / jákoby psá zćiął: kto ofiáruje ofiárę suchą / jákoby krew świnią *ofiárował*: kto kádźi kádźidłem / jákoby báłwanowi błogosłáwił: A *jáko* oni sobie obráli drogi swoje / y w obrzydliwośćiách swych kocháłá śię duszá ich: 4 Ták y ja obiorę c zá wynálaski ich: á to / czego śię boją / przywiodę ná nie: Przeto / że gdym d wołał / żaden śię nie ozwał: gdym mowił / nie słucháli: Ale czynili to co złego jest przed ocżymá mojimi / á to / czegom niechćiał obieráli.

5 SŁuchajćie słowá PAńskiego *wy*, ktorzy drżyćie ná słowo jego. Bráćia wászy nienawidzący was / á wyganiájąc was dla Jmienia mego / mowią: Niech śię okaże sławá e PAńska. Okażeć śię zájiste ku poćiesze wászey; ále oni pohánbieni będą. 6 Głos grzmotu z miástá *słyszány będzie*, głos z Kośćiołá / głos PAná oddawájącego zapłátę nieprzyjaćiołom swojim. 7 Pierwey niż prácowáłá ku porodzeniu / porodźiłá / pierwey niż ja ogárnełá boleść / porodźiłá mężczyznę. 8 Ktoż słyszał co tákowego? Kto widźiał co podobnego? Możeszli to być / áby ziemiá národźiłá *ludu* zá jeden dźień? Izali narod spłodzony bywa jednym rázem? Ale Syon ledwie począł prácowáć ku porodzeniu / *álić* porodźił syny swe. 9 Cożbym ja / ktory otwieram żywot / rodźić nie miał? mowi PAn. Cożbym ja / ktory to czynię że rodzą / záwártym był? mowi Bog twoj. 10 Weselćie śię z Jeruzalem / á ráduyćie śię w nim wszyscy / ktorzy go miłujećie. Weselćie śię z nim wielce / wszyscy ktorzyśćiekolwiek płákáli nád nim. 11 Przeto że ssáć będźiećie / y sycić śię piersiámi poćiech jego: ssáć będźiećie / y roskoszámi opływáć w jásnośći 12 chwały jego. Bo ták mowi PAn: Oto ja obrocę ná nie pokoj jáko rzekę: á sławę narodow jáko strumień zálewájący: y będźiećie ssáć. Ná ręku f noszeni / y ná kolánach roskosznie piástowáni będźiećie. 13 Jáko ten ktorego ćieszy mátká jego / ták ja was ćieszyć będę: á ták w Jeruzalemie uciechy miewáć będźiećie. 14 Ujrzyćie zájiste / á rádowáć śię będźie serce wásze / á kośći wásze jáko trawá zákwitną. Y poznána będźie ręká PAńska przy sługách jego: ále śię gniewem zápali przećiwko nieprzyjaćiołom swojim.

15 BO oto PAn w ogniu g przyjdźie / á poczwarne jego jáko wicher: áby wylał gniew swoj w popędliwośći / á łájánie swoje w płomieniu ogniá. 16 PAn mowię przez ogień sądźić będźie / y przez miecż swoj wszelkie ćiáło / á pobitych od PAná wiele będźie. 17 Ci ktorzy śię poświącáją y ocżyśćiáją w ogrodách / jeden zá drugim jáwnie: ktorzy jedzą mięso świnie / y *inną* obrzydłość / y myszy / koniec tákże wezmą / mowi PAN.

18 A Bowiem ja *znam* spráwy ich y myśli ich: Y przyjdźie *ten czás*, że zgromádzę h wszystkie narody y języki; y przyjdą / á oglądáją chwałę moję. 19 Y położę ná nich znák / á poślę z tych ktorzy záchowáni będą / do narodow i przy morzu do Pul y Lud / ktorzy ćiągną łuk do Tubálá / y do Jáwánu / ná wyspy dálekie / ktore nic o mnie nie k słycháły / y nie widźiáły chwały mojey: y będą opowiádáły chwałę moję miedzy narody. 20 Y przywiodą wszystkę bráćią wászę ze wszystkich narodow PAnu w dáry / ná koniách y ná wozách / y ná lektykách / y ná mułách / y ná

Yy v zawo-

a 1 Krol. 8.17. 2 Kron. 6.18. Dziej. 7.49. y 17.24.
b Psalm 34.19. y 51. y 138.6. Ezái. 57.15. y 61.1.
c T. Pomsta.
d 2 Krol. 17.14. Przyp. 1.24. Ezái. 65.12. Jerem. 7.13. y 11.7. y 25.4. y 35.14.
e Ezái. 5.19.
f Ezái. 49.22 y 60.4.
g Psal. 50.3
h Obja. 7.9
i H. Do Tár.
k Ezá. 65.

1 Moj. 19. 6. Ezdr. 61. 6. 1 Piotr 2. 9. Objáw. 1. 6. Ezdr. 65. 17.

zawodnikách / ná gorę Swiętobliwośći mojey do Jeruzalem / mowi PAn : ták jáko przynoszą Synowie Izráelscy dar w naczyniu czystym/ do domu PAńskiego. 21 Y z tych też nábiorę l Kápłánow y Lewitow/ mowi PAn. 22 Bo jáko te niebiosá nowe / y tá ziemiá nowa / ktora ja uczynię / stánie przedemna mowi PAn : ták stánie naśienie wásze/ y imię wásze. 23 Y stánie śię/ że od nowiu mieśiącá / do nowiu mieśiącá/ y od Sábbátu do Sábbátu / przychodźić będźie wszelkie ćiáło / áby śię kłániáło przed oblicznośćią moją/ mowi PAn. 24 Y wynidą/ á oglądáją trupy ludźi tych / ktorzy wystąpili przećiwko mnie : Abowiem robak ich nie zdechnie / y ogień o ich nie zágáśnie; A będą obrzydliwośćią wszelkiemu ćiáłu.

2 Piotr 3. 13. Objáw. 21. 1. Mark. 9. 44. Mat. 3. 12.

PROROCTWO JEREMIASZOWE.

PRoroctwá Jeremiaszá Proroká / są czterzy częśći. Pierwsza zámyka w sobie kilká kazáń pokutnych / w ktorych Prorok Zydy karze z wielu grzechow ; jákie były : bałwochwálstwo/ obłudá w nabożeństwie / ufność w mocy y rátunku cudzym / w miástách obronnych / w możnośći/ w śile y w bogáctwách swojich : wzgárdá słowá Bożego y Prorokow / zátwárdźiáłość sercá/krzywoprzyśięstwá / fálszywe proroctwá y wykłády Zakonu / gwałcenie świąt / tyráństwo / ućisk nędznieyszych y sług wypuszczonych / niespráwiedliwość w sądźie / rády krwáwe przećiw Prorokowi / pychá / cudzołostwo / grzechy nieczyste/łákomstwo / oszukánie w hándlu/ urągánia / kłamstwá y inne złośći. A ták upomina ich do pokuty : á nie pokutującym grozi suszą / miástá Jeruzalemskiego wywroceniem / y onych sámych zábrániem w niewolą. Pobudzone záś ćieszy nádzieją y ćielesnego z Bábilońskiey / y duchownego z niewoli Szátáńskiey wybáwienia przez Chrystusá. Támże opisuje Prorok / co dla ich przestrog ućierpiał / że śię z niego náśmiewano / czyhano náń / y fałszywi prorocy jemu śię sprzećiwili / że járzmo z szyje jego było porwáne y połamáne / że Kśięgi ná ktorych był Proroctwá swoje nápisał zdárte były / y on sam do ćiemnice / á potym y do dołu błotnego wrzucony / á náostátek pod strażą w śieni zátrzymány. Co śię wszystko zámyka w pierwszych. 38. Rozdź. W Wtorey częśći/ opisuje Prorok wypełnienie proroctwá swego / o zburzeniu Jeruzalem / tákże o przełożeństwie Godoliaszá / y uchodzeniu ostátkow ludu do Egiptu / od rozdź. 39. áż do. 46. Trzećia ma w sobie Proroctwá przećiw postronnym / á Zydom nie przychylnym narodom;á miánowićie przećiw Egipczykom/Filistyńczykom / Tyryjczykom y Sydończykom / przećiw Moábczykom Ammonitczykom / Syryjczykom/Arábczykom / Persom/ y Bábilończykom ábo Cháldejczykom/ od rozdź. 46. áż do rozdź. 52. W Czwartey/ á rozdźiale ostátnim / powtarza Prorok historia o zburzeniu Jeruzalem/ dla więtszego proroctwá swego potwirdzenia.

ROZDZIAL I.

Rodzáj Ieremiaszá Proroka. 4. Powołanie jego. 6. Iáko śię wymawiał. 7. Potwirdza go PAN. 11. Pomstę opowiáda nád ludem. 18. Znowu Proroká potwirdza.

1 SŁowá Jeremiaszá syná Helkiaszowego / z Kápłánow ktorzy *byli* w Anátot / w ziemi Benjámin. 2 Do ktorego stáło śię słowo PAńskie/ zá dni Jozyaszá syná Amonowego Królá Judskiego / trzynástego roku krolowánia jego : 3 A stáło śię zá dni Joákimá syná Jozyaszowego/ Królá Judskiego / áż do skończenia jedenástego roku Sedekiaszá syná Jozyaszá Królá Judskiego/ áż do przeprowádzenia Jeruzalemczykow / mieśiącá piątego.

4 STáło śię/mowię/ słowo PAńskie do mnie/mowiąc: 5 Pierwey niżelim ćię utworzył w żywoćie/ znałem ćię : á pierwey niżeliś

wyßedł z żywotá poświęćiłem a ćię: zá proroká narodom dałem ćię. 6 Y rzekłem; Ach ách Pánujący PANIE / Oto nie umiem b mówić / bom jest dźiećięćiem! 7 Ale PAN rzekł do mnie; nie mów / Jestem dźiećięćiem: owßem ná wßystko/ ná co ćię poślę / idź/ á wßystko coć rozkażę/ mów. 8 Nie boj śię c oblicza ich / bom ja jest d z tobą / ábym ćię wybáwił/ mówi PAN. 9 A wyćiągnąwßy PAN rękę swoję dotknął e śię ust mojich / y rzekł mi PAN: Otom dał słowá f moje do ust twojich. 10 Oto ćię dźiś postánawiam nád narody / y nád królestwy / ábyś wykorzeniał g y psował y wytracał / y obalał: ábyś budował y szczepił.

11 POtym stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mówiąc: Co widźiß Jeremiaszu? Y rzekłem: Widzę rozgę Migdałową. 12 Y rzekł PAN do mnie: Dobrze widźiß: ábowiem śię ja pospießam z słowem swym / ábym je wykonał. 13 Y stáło śię słowo Páńskie do mnie powtóre/ mówiąc: Co widźiß? Y rzekłem: Widzę gárniec wrzący / á przednia stroná jego ku stronie Pułnocney. 14 Y rzekł PAN do mnie: Od Pułnocy h przywádnie złe / ná wßystkie mießkájące ná tey źiemi. 15 Bo oto ja záwołam i wßystkich rodzájów z królestw Pułnocnych/ mówi PAN: áby przyćiągnąwßy káżdy z nich postáwił stolicę swoję w weśćiu k bram Jeruzalemskich/ y przy wßystkich murách jego/ y przy wßystkich miástách Judskich. 16 A ták opowiem sądy moje przećiwko nim / dla wßelákiey złośći tych którzy mię opuśćili / á kádźili Bogom obcym / y kłániáli śię robóćie rąk swojich.

17 PRzetoż ty przepáß biodrá swoje / á wstawßy mów do nich wßystko co ja tobie rozkázuję: nie boj śię l ich / bym ćię snadź nie ztárł przed obliczem ich. 18 Bo oto ja postánawiam ćię dźiś miástem m obronnym/ y słupem żelaznym/ y murem miedźianym / przećiwko tey wßystkiey źiemi: przećiwko Królom Judskim / przećiwko Kśiążętom ich / przećiwko Kápłanom ich / y przećiwko ludowi tey źiemie. 19 Którzy walczyć będą przećiwko tobie / ále ćię nie przemogą: bom ja z tobą / mówi PAN / ábym ćię wybáwił.

a Gálát. 1. 15. b 2 Moj. 3. 11. y 4. 10. c Ezech 3. 9. d 5 Moj. 31. 6. 8 Jozu. 1. 5. e Ezdi. 6. 7. f Jerem. 5. 14. g Jerem. 18. 7. 1 Kor. 10. 4. 5 h Jerem. 4. 6. i Jerem. 5. 15. y 6. 22. y 10. 22 k Jerem. 52. 4. 5 l Ezech. 2. 6. m Jerem. 6. 27. y 15. 20 Ezech 3. 8.

ROZDZIAŁ II.

Dobrodźiejstwá Boże Żydom pokázuje. 4. Niewdźięczność ich. 8. Grzechy wielkie. 38. Przegróżká przećiwko nim.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mówiąc: 2 Idź/ á wołaj w uszy Jeruzalemskie/ mówiąc: Ták mówi PAN; Wspomniałem ná ćię dla miłośierdźia młodośći twojey *pokazánego*, y dla miłośći ślubin twojich: gdyś chodźiłá zá mną ná puszczy / w źiemi w którey nie ośiewáją. 3 *Kiedy* Izráel *był* świętobliwośćią a PAnu / y pierwoćinámi urodzájów jego: Wßyscy którzy go pożyráli / winni byli; złe rzeczy przyßły ná nie / mówi PAn.

4 SŁuchajćie słowá PAńskiego domie Jákobów / y wßystkie rodzáje domu Izráelowego. 5 Ták mówi PAN: Jákąż nieprawość ználeźli Ojcowie wáßy przy mnie/ iż śię oddalili ode mnie / á chodząc zá márnośćią / márnymi śię stáli? 6 Ták iż áni rzekli: Gdźież *jest* PAn / który nas wywiódł z źiemie Egipskiey / który nas wodźił po puszczy po źiemi pustey y stráßney / po źiemi suchey y ćieniu śmierći/ po źiemi/ po którey nikt nie chodźił / á gdźie żaden człowiek nie mießkał? 7 Owßem gdym was wprowádźił do źiemie b obfitey / ábyśćie pożywáli owoców jey / y dóbr jey: wszedszy tám zplugáwiliśćie źiemię moję / á dźiedźictwo moję uczyniliśćie obrzydliwośćią. 8 Kápłáni nie rzekli: gdźież *jest* PAn? á ci którzy śię obieráją *uczeni* w zakonie c poználi mię / y pásterze odstąpili ode mnie: y Prorocy prorokowáli przez Báálá / y zá rzeczámi nieużytecznymi chodźili. 9 Przetoż śię wżdy wádzę z wámi/ mówi PAn: á z synámi synów wáßych spieráć śię muszę? 10 Przejdźćie przynamniey wyspy Cytym/ á obaczćie: y do Cedár poślićie / á uważćie pilnie / y przypátrzćie śię / jeśli śię stáło co tákowego? 11 Jeśli odmienił *który* narod Bogi *swoje*, choćiaż oni nie *są* Bogámi?

a 2 Moj. 19. 6. Psálm 114. 2. b 5 Moj. 8. 1. c Rzym 2. 20.

Ale lud moj odmienił sławę swoję w rzecz d niepożyteczną. 12 ♣ Zdumiejćie się niebiosá nád tym / á ulęknićie się / á zátrwożćie się bárzo / mowi PAN. 13 ♣ Bo dwojáką złość popełnił lud moj : Mnie opuśćili źrzodło wod żywych / á wykopáli sobie cysterny / cysterny dźiuráwe / ktore wody zátrzymáć nie mogą.

14 Izali Izráel jest niewolnikiem ábo wychowáńcem domá zrodzonym? Czemuż jest podany ná łup? 15 ♣ Rycżą nań lwiętá / y wydawáją głos swoj / á obracáją źiemię jego w pustynią : miástá jego zpalone są / ták / że niemász y jednego obywátelá. 16 ♣ Synowie też Nofy Táchpánes wierzch głowy twojey zetrą. ♣ 17 Zaż tego sam sobie nie spráwujesz opuszcżájąc e PAná Bogá swego / w ten czás kiedy ćię prowádźi drogą swą?

18 A Teraz / co zá spráwę masz ná drogách Egipskich / iż pijesz wodę f z Nilu? ábo co masz zá spráwę ná drogách Assyryjcżykow / iż pijesz wodę g z rzeki ich? 19 ♣ Skarze ćię złość h twojá / á odwrocenie twoje zfuka ćię : Wiedzże tedy y obacz / iż jest rzecz zła y gorzka / iżeś opuśćił PAná Bogá twego / á nie mász bojáźni mojey w tobie / mowi PAN / PAN Zastępow.

20 GDym i dawno połamał járzmo twoje / y rozerwałem związki twoje / mowiłáś ; Nie będę służyłá bałwánom : á przećie ná káżdym págorku k wysokim / y pod káżdym drzewem l gáłęzistym tułasz się / o nierządnico! 21 ♣ A jam ćię był násádźił m winną máćicą wyborną / ktoreyby wszystko naśienie było prawdźiwe : Jákożeś mi się tedy odmieniłá wyłonne gáłęźie obcey máćice? 22 ♣ Bo choćbyś się umywáłá y sáletrą / y mydłem się jáko nabárźiey tárłá / przećię znácżna zostánie nieprawość twojá przede mną / mowi Pánujący Pan. 23 ♣ Jákoż mowisz : Nie jestem zplugáwiona / zá Báálámi nie chodźiłám? Pojrzy ná drogę twoję w tey dolinie : obacz coś cżyniłá / o n wielbłądźico prętka / 24 ktora wikłesz drogi swoje. ♣ Dźikáś dźika / przywykłás ná puszczy / ktora według żądze duszé swey wiátr łápa : gdy śię jey przypádnie chuć / ktoż ją odwroći? Wszyscy ktorzy jey szukáją / nie ztrudzą śię / y w mieśiącu jey znajdą ją. 25 ♣ Rzekłem: Záwśćiągni nogi twojey / áby bosa nie byłá ; y gárdło twe od prágnienia : Tedy mowisz ; Już to o prozno / nie uczynię : bom śię rozmiłowáłá cudzych / y zá nimi pojdę. ♣ 26 Jáko wstyd złodźieja kiedy go zástáną / ták śię záwstydźi dom Izráelski : sámi Krolowie ich / Kśiążętá ich / y Kápłáni ich / y Prorocy ich. 27 ♣ Ktorzy mowią drewnu; Tyś jest oćiec moj : A kámieniowi ; Tyś mię spłodźił. Bo śię do mnie obroćili p tyłem / á nie twarzą. Ale czásu utrapienia swego mawiáją ; Wstań / á wybaw nas. 28 ♣ Y gdźież są bogowie twoji ktoreś q sobie nácżynił? Niech wstáną jeśli ćię mogą wybáwić czásu utrapienia twego. Ponieważ ile masz miast swojich / tyle masz bogow swojich o Judo! ♣ 29 Czemuż śię ze mną spieráć chcećie? Wyśćie wszyscy odstąpili odemnie / mowi PAn. 30 ♣ Proznom bił syny wásze / karánia nie przyjęli : miecz wász pożárł przećię Proroki wásze / jáko lew trácący. 31 ♣ O narodźie / wy rozsądźćie słowá PAńskie! Izalim był pustynią Izráelowi? Izali źiemią ćiemną? Przecżże mowi lud moj ; Pánujemy / nie pojdźiemy więcey do ćiebie. 32 ♣ Izali zápomina Pánná ubioru swego? y oblubienicá klenotow swojich? Ale lud moj zápomniał mię przez dni niezliczone. ♣ 33 Przecz dobrą być twirdźisz drogę twoję / szukájąc tego w czym śię kochasz? Przecz y innych nierządnic uczysz złośliwych drog twojich? 34 ♣ Nád to y ná podołkách twojich znájduje śię krew dusz ubogich y niewinnych : nie z pracą ználazłem to / bo to widźieć ná wszystkich podołkách twojich. 35 ♣ A przećię mowisz; Ponieważem niewinna / pewnie odwrocona jest zápálczywość jego odemnie. Oto ja w sąd wnidę z tobą : przeto / że mowisz ; Nie zgrzeszyłám.

36 PRzecżże ták biegasz / odmieniájąc drogi swe? Ták będźiesz pohánbiona od Egipcżánow / jákoś po-

háń-

d Rzym. 1. 23.
e 5 Moj. 29. 25. 1 Krol. 9. 8. 9.
f H. Sychor
g I: Eufrátes.
h Ezái. 3. 9. Ozea. 5. 5.
i 3 Moj. 26. 13.
k Ezái. 57. 5. 7.
l Jerem. 3. 6.
m 2 Moj. 15. 17. Psalm. 44. 3. y 80. 9. Ezái. 5. 2. Mátt. 21. 33. Márk 12. 1. Luk. 20. 9.
n I. Dromedarko.
o Jerem. 18. 12.
p Jerem. 32. 33.
q Jerem. 11. 13.

hańbiona byłá od Assyryjczykow. ✤
37 Y z támtąd wynidźiesz májąc ręce swe nád głową swą: bo PAN odrzuca ufnośći twoje / á nie poszcześći ćie śię w nich.

ROZDZIAL III.

Upor ludu Judskiego y Izráelskiego. 12. Upomnienie ich do pokuty. 16. Pożytki tego. 19. y sposob.

1 PAN mowi: Opuśćiliby mąż żonę swoję / á oná odszedszy od niego szłáby zá innego męzá / izali śię wiecey do niey a wroći? Izaliby nie byłá wielce zplugáwiona oná źiemiá? Ale ty choćiaś nierząd płodźiłá z wiela zalętnikow/wszákże náwroć śię do mnie mowi PAn. ✤
2 Podnieś oczu swych ná miejscá wysokie / á obacz jesliś gdźie nierządu nie płodźiłá. Ná drogách śiadáłáś kwoli nim / jáko Arábczyk ná puszczy: á zplugáwiłáś źiemię wszeteczeństwy twymi / y złośćią twoją. ✤
3 A choćiaż záwśćiągnione są dżdże jesienne / á deszczu ná wiosnę nie bywáło: przećięś czoło niewiásty wszeteczney májąc / niechćiáłáś śię wstydźić. ✤
4 Azaż od tego czásu wołáć będźiesz ná mnie; Oycże moj! tyś
5 wodzem młodośći mojey. ✤ Izali Bog zátrzyma gniew b ná wieczność? Izali go záchowa ná wieki? Oto mowisz y czynisz złe/ile możesz.
6 Y Edy PAn rzekł do mnie zá dni Jozyaszá Krolá: Widźiałżeś co uczyniłá odporna corká Izráelská: jáko chodźiłá ná káżdą c gorę wysoką / y pod káżde drzewo źielone / y tám nierząd płodźiłá. ✤
7 A choćiam rzekł gdy to wszystko uczyniłá; Náwroć śię do mnie: Przećię śię nie náwroćiłá. A ná to pátrzyłá przestępnicá śiostrá jey corká Judská.
8 ✤ A ták / zdáło mi śię dla tych wszystkich przyczyn / ponieważ nierząd płodźiłá uporna corká Izráelská / opuśćić ją / y dáć jey list rozwodny. A przećię śię nie ulękłá przestępnicá śiostrá jey corká Judská: ále
9 szedszy / y sámá nierząd płodźiłá. ✤ Y stáło śię / że hániebnym nierządem swojim zplugáwiłá źiemię: bo cudzołożyłá z kámieniem y z drewnem.
10 ✤ A wszákże w tym wszystkim nie náwroćiłá śię do mnie przestępnicá śiostrá jey corká Judská / ze wszystkiego sercá swego / ále obłudnie / mowi PAn.
11 ✤ Przetoż rzekł PAn do mnie. Usprawiedliwiłá duszę swą odporna corká Izráelská / więcey niżeli przestępnicá Judská.
12 IDźże / á wołaj tymi słowy ku Połnocy / á mow: Náwroć śię odporna corko Izráelska mowi Pan / á nie oborzy śię twarz mojá surowa ná was: bom ja d dobrotliwy / mowi PAN / á nie chowam gniewu
13 ná wieki. ✤ Tylko uznaj niepráwość twoję / żeś od PAná Bogá swego odstąpiłá / á tám y sám biegáłá drogámy swymi / do obcych bogow, pod káżde drzewo źielone / á głosu mojego nie słucháliśćie / mowi PAN.
14 NAwroććież e śię synowie uporni / mowi PAN / bom ja jest małżonkiem wászym: á przyjmę was jednego z miástá / á dwu z rodzáju / ábym was wprowádźił do
15 Syonu. ✤ Gdźie wam dam Pásterze f według sercá mego: y będą was
16 páść umiejętnie y rozumnie. ✤ Y stánie śię / gdy śię rozmnożyćie á rozrodźićie w tey źiemi / w oneż dni mowi PAN / nie będą więcey mowić; Skrzyniá przymierza PAńskiego: áni wstąpi ná serce / áni wspomnią ná nię / áni jey náwiedzáć / áni jey więcey poważáć będą.
17 ✤ Czásu onego názwáne będźie Jeruzalem / Stolicą PAńską / á zgromádzą g śię do niego wszyscy narodowie / do Imienia PAńskiego / do Jeruzalem: Y nie będą więcey chodźić zá uporem sercá swego złośliwego.
18 ✤ W one dni / poydą dom Judski z domem Izráelskim / y przyjdą pospołu z źiemie Połnocney / do źiemie ktoram dał w dźiedźictwo
19 Oycom wászym. ✤ Choćiam ja rzekł Jákożbym ćię położył miedzy syny / á dałći źiemię pożądáną / dźiedźictwo zacne zastępow Pogáńskich? chybá żebyś mię wzywał / mowiąc; Oycże moj: á od náśládowánia mnie
20 nie odwroćił śię. ✤ Ponieważ jáko żoná przeniewierza śię mężowi swemu: tákeśćie mi śię przeniewierzyli / o domie Izráelski / mowi
21 Pan. ✤ Głos ná wysokich miejscách

a 5 Moj 24. 4.

b Psalm 103. 9.

c Jerem. 2. 20.

d 2 Mo 34. 6. Nehe. 9. 17. Psalm 86. 15. y 103. 8 Joel. 2. 13. Jonasz. 4. 12.

e Ezdi. 31. 6.

f Jerem. 23. 4.

g Ezdi. 2. 2.

niech

niech będźie słyszány / płácż modlitew Synow Izráelskich : bo przewrotne ucżyniwszy drogi swe / zápámietáli ná PAná Bogá swego : 22 *Mowiącego* ; Náwroććie h śię Synowie odporni / *á* uleczę odwrocenia wászę. *Mowćie* ; Oto my idźiemy do ćiebie / boś ty jest PAn Bog nász. 23 Záiste prozna jest *nádźieja* w págorkách / y w mnostwie gor : Záiste w PAnu Bogu nászym *jest* zbáwienie Izráelskie. 24 Bo tá hańbá pożárłá prace Ojcow nászych / od młodośći nászey : trzody ich / y stádá ich / syny ich / y corki ich. 25 Leżymy w pohańbieniu swym / á przykrywa nas zelżywość nászá : Abowiemeśmy przećiwko PANU Bogu nászemu zgrzeszyli / my y Ojcowie nászy / od młodośći nászey / áż do dniá tego ; á nie usłuchálismy głosu PAná Bogá nászego.

h Ozea. 14. 2. 5

ROZDZIAŁ IV.

Nápomnienie do pokuty. 5. Przegrozka niepokutującym. 9. Nárzekánie Prorockie nád tym nieszczęśćiem. 27. Nieodmienny dekret Boży.

1 JEslibyś śię chćiał náwroćić Izráelu / mowi PAN / Do mnie śię náwroć. Bo jesli odejmiesz obrzydłośći twoje od oblicża mego / á nie będźiesz śię tułał : 2 Y przyśięześli w prawdźie / w sądźie y w spráwiedliwośći / *mowiąc* ; Żywie PAN : Tedy błogosłáwić sobie w nim będą narodowie / y w nim śię przechwaláć. 3 Abowiem ták mowi PAN mężom Judskim / y Jeruzalemskim ; Poorzćie sobie a nowinę / á nie śijćie ná ćierniu. 4 Obrzeżćie śię b PAnu á odejmićie nieobrzeski sercá wászego mężowie Judscy / á obywátele Jeruzalemscy : by snadź nie wyszłá jáko ogień c popędliwość mojá / á nie zápaliłá śię / á nie byłby ktoby ugáśił dla złośći przedśięwźięćia wászego.

a Ozea. 10. 12.
b 5 Moj. 10. 16.
c Jerem. 21. 12.

5 OPowiádajćie w Judźie / á w Jeruzalemie ogłászajćie / y mowćie ; Zátrąbćie w trąbę w źiemi / zwołajćie / zgromadźćie *lud*, á mowćie : Zbierzćie śię / á wnidźmy d do miast obronnych. 6 Podnieśćie chorągiew ná Syonie / bądźćie sercá dobrego / nie zástánawiajćie śię : bo ja źle przywiodę e od Połnocy y porażkę wielką. 7 Wychodźi Lew z jáskinie swojey / á ten ktory niszczy narody / wyszedszy z miejscá swego ćiągnie / áby obroćił źiemię twoję w pustynią : á miástá twoje áby zburzone były / áby nie było żadnego obywátelá. 8 Przetoż przepászćie śię f worámi / nárzekajćie á kwilćie : bo nie jest odwrocony gniew zápálczywośći PAńskiey od nas. 9 Y stánie śię dniá onego mowi PAN / że zginie serce Krolewskie / y serce Kśiążąt : á zdumieją śię Kápłáni / 10 y Prorocy dźiwowáć śię będą. Y rzekłem (Ach Pánujący PAnie / záprawdęś bárzo ten lud y Jeruzalem omylił / mowiąc : Pokoj mieć będźiećie : á wżdy miecż przeniknął 11 áż do duszę. Czásu one° rzeką temu ludowi y Jeruzalemowi : Wiátr gwałtowny z miejsc wysokich ná puszczy *idźie* prosto g ná lud moj : nie żeby przewiewał / áni wyczyśćiał. 12 Wiátr gwałtownieyszy niż oni h / przydźie mi : teraz ja też opowiem im sądy. 13 Oto występuje jáko i obłoki / á wozy jego jáko wicher : prętsze są niż Orłowie konie jego. Biádá nam! bośmy zpustoszeni. 14 Omyj k od złośći serce twoje Jeruzalem / ábyś wybáwione było : do kądże trwáć będą w pośrzodku ćiebie 15 myśli nieprawośći twojey ? Bo głos opowiádájącego *idźie* od Dánu : á tego ktory ogłásza nieprá- 16 wość / z gory Efrájim. Przypominájćież tym narodom : oto / ogłászajćie Jeruzalemczykom : że strożowie przychodzą z źiemie dálekiey / á wydawája przećiwko miástom 17 Judskim głos swoj. Jáko strożowie pol położą śię przećiwko niemu w około : bo mię do gniewu wzruszyło 18 mowi PAn. Drogá twojá y postępki twoje to ucżyniły tobie : toć złość twojá *przyniosłá* że to jest gorzkie / *á* że przenika áż do sercá twego.

19 OWnętrznośći l moje / wnętrznośći moje ! boleść ćierpię. O śierdźia moje ! trwoży śię we mnie serce moje / nie zámilczę : bo głos trąby słyszysz duszo mojá / y o-

d Jerem. 8. 14.
e Jerem. 1. 14.
f Jerem. 6. 26.
g H. Drogę corki ludu mego.
h T. Krol y Kśiężętá.
i Abák. 1. 8.
k Ezái. 1. 16.
l Ezái. 22. 4. Jerem. 9. 1.

20 krzyk wojenny. ♣ Porażka zá porażką ogłaszá śię/ zpustoszona będźie záiśte wszystká ziemiá: nagle zpustoszone będą namioty moje y opony moje w oká mgnieniu. ♣ 21 Dokądże widźieć będę choragiew / y słyszeć głos tráby? ♣ 22 Bo głupi lud moj nie zna mię /synowie nie mądrzy y nie rozumni są. Mądrzy są do czynienia złego : ále dobrze czynić nie umieją. ♣ 23 Pojrzeli m ná ziemię/ á oto jest nie pozorna y prozna: jeżeli ná niebo/ nie máß ná nim świátłośći. ♣ 24 Pojrzeli ná gory/ á oto śię trzęsą: y wszystkie págorki chwieją śię. ♣ 25 Pojrzeli/ á oto nie máß człowieká: y wszytkie ptástwo niebieskie odleciáło. ♣ 26 Pojrzeli á oto pole urodzájne jest pustynią : á wszystkie miástá jego zburzone są od oblicza PAńskiego / y od oblicza gniewu zápálczywośći jego.

27 BO ták mowi PAN ; Zpustoszona będźie wszystka ziemiá/ wszákże końcá jeszcze nie uczynię. ♣ 28 Nád tym ziemiá kwilić będźie / á niebiosá wzgorę záćmią śię : przeto/ żem mowił *com* umyślił/ á nie żáłuję / áni śię odwrocę od tego. ♣ 29 Przed grzmotem jezdzcow y strzeláiących z łuku ućiecze wszystko miásto : wnidą do gęstych obłokow/ y ná skáły wstąpią : Wszystkie miástá opuszczone będą/ á nie będźie ktoby w nich mieszkał. ♣ 30 A ty zburzona będąc ; coż uczyniß? Choćbyś śię ubráłá wszárłat / choćbyś śię ozdobyłá ozdobą złotą / choćbyś też oblicze twe przyprawiłá bárwiczką / prożno śię stroiß : wzgárdzą tobą zalotnicy *twoji*, á duße twojey szukáć będą. ♣ 31 Bom słyszał głos jáko rodzącey ; ućiski / jáko pierworodzącey ; głos Corki Syońskiey nárzekáiącey/ *á* zálamującey ręce swe/ *mowiąc*; Biádá mnie teraz ! bo ustáłá dusza moiá dla morderzow.

ROZDZIAŁ V.

Wyliczenie grzechow ludu Judskiego, y kázni Bożych przećiwko nim.

1 OBchodźćie ulice Jeruzalemskie / á upátruyćie teraz / y obaczćie / á szukajćie po ulicach jego, jeśli znajdźiecie męża / jeśli kto jest coby czynił sąd y szukał prawdy? y 2 przepuszczę mu. ♣ Ale choć mowią; Żywie PAn : tedy *przećię* krzywo 3 przysięgáją. ♣ O PAnie/ izali oczy twoje *nie patrzą* ná prawdę? Bijeß a je/ále ich nie boli : wniweczś je obracaß / *ále* niechcą przyjąć karánia : zátwárdźili oblicze swe nád 4 opokę/nie chcą śię náwroćić. ♣ Tedym ja rzekł ; Podobno ći nędzni są/ głupie sobie poczynáją: bo nie są powiádomi drogi PAńskiey / y sądu 5 Bogá swego. ♣ Poydę do celniejszych/ y będę mowił do nich : bo oni są powiádomi drogi PAńskiey/y sądu Bogá swego : Ale y ći wespoł pokamáli járzmo/potárgáli zwiąski.

6 PRzetoż je pobije lew z lásá: wilk wieczorny wygubi je : lámpárt czyhać będźie u miast ich : ktokolwiek wynidźie z nich / rozszárpány będźie: bo śię rozmnożyły przestępstwá ich / y zmogły śię odwroce7nia ich. ♣ Jestże co/dla czegobym ći miał przepuśćić? Synowie twoji opuśćili mię / á przysięgáją przez one ktorzy nie są Bogámi : jákom je jedno nákarmił / záraz cudzołożą / á do domu wszetecznice hurmem śię 8 wálą. ♣ Ráno b wstawájąc są jáko konie wytuczone/ káżdy z nich rża do 9 żony bliźniego swego. ♣ Izali dla c tego náwiedźić ich nie mam? mowi PAn : Izali śię nád tákim narodem nie ma mśćić duszá mojá? ♣ 10 Wstąpćie ná mury jego / á rozwalćie *je*, wszákże ich do gruntu nie znośćie:znieśćie filarzyki murow je11go/ gdyż nie są PAńskie. ♣ Wielce záiśte wystąpił przećiwko mnie dom Izráelski/y dom Judski/ mowi 12 PAn. ♣ Zádáli kłamstwo PAnu/ y rzekli ; Nie ták : Nie przyjdźie ná nas nic d złe° : á miecza y głodu nie 13 doznamy. ♣ A ći Prorocy pominą z wiátrem / á żadnego słowá *Bożego* niemáß u nich. Y owszem/ták śię im 14 *sámym* stánie. ♣ Przetoż ták mowi PAn/ Bog Zastępow ; Ponieważeśćie to mowili ; Oto ja kłádę e słowá moje w ustá twoje zá ogień / á lud ten zá drwá / y pożrze je.

15 OTo ja przywiodę ná was f narod z dáleká / o domie Izráelski ! mowi PAn/ narod mocny / na-

m Ezái. 1. 30.

a Ezái. 1. 5. y 9. 3.

b Ezech. 22. 11.

c Jerem. 9. 9.

d Ezái. 28. 15.

e Jerem. 9. 9.

f 5 Mojż. 28. 49. Jerem. 1. 15. y 6. 22.

rod stárodawny / narod ktorego języká umieć nie będźiesz / áni zrozumiesz co mowi. [16] Ktorego sájdak jáko grob otwárty : wszyscy są mężni. [17] Y zjedzą g urodzaj h twoj / y chleb twoj : pożrą syny twoje y corki twoje : poje trzody twoje / y woły twoje : poje winną máćicę twoję / y figi twoje : á miástá twoje obronne / w ktorych ty dufasz / mieczem znędźi. [18] A wszákże y w one dni / mowi Pan / końcá z wámi nie uczynię. [19] Abowiem gdy rzeczećie ; Przeczże nam i PAN Bog nász to wszystko czyni? Tedy im odpowiesz : Jákośćie mię opuśćili / á służyli bogom cudzym w źiemi wászey / ták służyć będźiećie k cudzoźiemcom w źiemi nie wászey. [20] Oznájmićie to domowi Jákobowemu ; á rozgłośćie w Judźie / mowiąc : [21] Słuchajćież teraz tego l ludu głupi / ktory niemász sercá : ktory oczy májąc / á nie widźi ; ktory uszy májąc / á nie słyszy. [22] Y nie będźiećież śię mnie báli? mowi PAN : A przed obliczem mojim nie będźiećież śię lękáli? ktorym położył morzu piasek zá gránice ustáwą m wieczną / á nie przestąpi jey : Choć śię wzrusza / wszákże nie przemogą : choć śię wzburzą wáły jego / wszákże nie przeskoczą go. [23] Ale ten lud ma serce n oćiątne y odporne / odstąpili *odemnie* y odeszli. [24] Ani rzekli w sercu swym : Bojmy śię już PAná Bogá nászego / ktory dawa o deszcz / y w Jeśieni / y p ná Wiosnę czásu swego / *ktory* tegodni pewnych *y* żniwá nászego przestrzega.

[25] Ale *Le* nieprawośći wásze odwroćiły to / á grzechy wásze záhámowáły to dobro od was. [26] Bo śię znájdują w ludu mojim niezbożnicy : *ktorzy* czyháją jáko *łowcy*, rozćiągáją śieći / zástawiáją sidłá / á łápáją ludźie. [27] Jáko klatká pełna ptakow / ták domy ich pełne są z drády : przetoż śię wzmogli y zbogáćili. [28] Roztyli q / lśnią śię / y *inne* w złośćiách przewyższáją : spráwy nie sądzą / *áni* r spráwy śirotki : wszákże śię im szczęśći / choćiaż spráwy ubogiego nie rozsądźili. [29] Izali dla tego nie náwiedzę *ich* , mowi PAN? Izali śię nád narodem tákowym nie będźie mśćić duszá mojá? [30] Rzecz dźiwna y sroga dźieje śię w tey źiemi : [31] Prorocy kłamliwie prorokują : á Kápłáni s pánują przez ręce ich : á lud moj kocha śię w tym : Cożbyśćie ná ostátek nie uczynili?

ROZDZIAŁ VI.

Proroctwo o zburzeniu źiemie Judskiey przez Babilończyki. 8. Napomnienie Zydow do pokuty. 9. Pomstá nád niepokutującymi. 13. Grzechy ludu y przełożonych jego.

[1] Zgromadźćie śię synowie Beniáminowi / z pośrzodku Jeruzalem : á w Tekue trąbćie w trąbę / y nád Bethcherem a podnieśćie chorągiew. Bo złe ukazáło śię z Połnocy / y zburzenie wielkie. [2] Piękney / roskoszney *pánnie*, przypodobałem [3] był corkę Syońską : *Ale* do niey przyćiągną pásterze y trzody ich : rozbiją przećiwko niey namioty w około / zpáśie káżdy miejsce swoje / *y rzeką*: [4] Podnieśćie przećiwko niey wojnę / wstańćie / á wtárgniemy w południe. Biádá nam że śię náchylił dźień / że śię rozćiągnęły ćienie wieczorne. [5] Wstańćie / á wtárgniemy w nocy / y rozwalmy páłace jey. [6] Bo ták mowi PAN Zastępow : Nárąbćie drzewá / á usypćie przećiw Jeruzalemowi szańce : toć to miásto jest ktore ma być náwiedźione : jákożkolwiek wielkie / *nie mász jedno* ućisk b w pośrzodku jego. [7] Jáko źrzodło wylewa wody swe / ták ono wylewá złość swoje : ućisk y zpustoszenie słycháć w nim przed obliczem mojim ustáwicznie / boleść [8] y bićie. Ćwicz śię Jeruzalemie / by snadź nie odstąpiłá duszá mojá od ćiebie : bym ćię snadź nie obroćił w pustynią źiemię do mieszkánia *niesposobną*. [9] Ták mowi PAN Zastępow : Ostátek Izráelá áż do groná wyzbieráją / jáko winniec : *y rzekę*; Śięgaj ręką twoją / jáko ten co zbiera wino do koszá.

[10] O kogoż mowić będę / y kim oświadczę áby słyszeli? Oto nie obrzezáne są uszy ich / ták / że słucháć nie mogą : oto słowo PAńskie

máją

g H. Zniwo. h 3 Moj 26.16. 5 Moj 28.31. i Jerem. 16.10. k 5 Moj 28.36. l Ezai. 6. 9. m Job. 38.10. 11. n 5 Moj 31.27. y 32.5. o 5 Moj 11.14. p H. Ránny y pozdny. q 5 Moj 32.15. r Ezai. 1. 23. Zach. 7. 10.

s Jerem. 13.18. y 23.25 Ezech 13. 6. a 1. Dajćie znák. b Ezai. 5. 7.

máją zá hańbę / y nie kocháją śię w nim. 11 ✠ Przetoż/ pełenem zápálczywośći PAńskiey / uprácowałem śię záwśćiągájąc ją w sobie: Wylana będźie *ták* ná máluczkiego ná ulicy/ *jáko* y ná zebránie młodźieńcow: owszem y mąż z żoną / *á* stárzec z zgrzybiáłym pojimány będźie. 12 ✠ Y przypádną c domy ich ná inße/ tákże polá y żony *ich*: Gdyż wyćiągnę rękę moję ná obywátele tey źiemie/ mowi PAn. 13 ✠ Zájiste od namniejßego z nich áż do nawiętßego z nich/ wßyscy śię událi zá d łákomstwem: od Proroká áż do Kápłaná/ wßyscy zgołá báwią śię kłamstwem. 14 ✠ Y leczą skruszenie corki e ludu mego *tylko* po wierzchu / mowiąc: Pokoj/ pokoj: choć niemáß pokoju. 15 ✠ Izali śię záwstydźili / przeto / że obrzydłość czynili? Zájiste áni śię lud wstydał / áni ich *Prorocy* do wstydu przywieść mogli: przetoż upádną miedzy padájącymi: czásu ktorego ich náwiedzę upádną/ mowi PAn.

16 Gdy ták PAn mawiał: Zástánowćie śię ná drogách / á pojrzyćie y pytajćie śię o śćieżkách stárych/ ktoraby byłá drogá dobra / á chodźćie nią: á znájdźiećie odpoczynienie f duszy wáßey: Tedy odpowiádáli; Nie będźiemy chodźili. 17 ✠ A gdym postánawiał nád wámi stroże / *mowiąc*: Słuchajćie głosu trąby: Tedy mawiáli; Nie będźiemy słucháć. 18 ✠ Przetoż słuchajćie o narodowie: á poznaj o zgromádzenie / co śię dźieje miedzy nimi! 19 ✠ Słuchaj o źiemio! Oto ja przywiodę złe ná ten lud / owoce myśli ich: przeto/ że nie słucháją słow mojich / áni zakonu mego; ále go odrzucáją. 20 ✠ Ná coż mi kádźidło g z Sáby przychodźi/ á cynámon wonny wyborny z źiemie dálekiey? Cáłopalenia wáßeh nie są *mi* przyjemne / y ofiáry wáße nie podobáją mi śię. 21 ✠ Przetoż ták mowi PAN: Oto ja nákłádę ludowi temu záwad/ o ktore śię otrácáć będą Ojcowie/ tákże y Synowie / sąśiad y bliźni jego; y pogina.

22 Ták mowi PAN: Oto lud przyćiągnie z źiemie Połnocney / á narod wielki powstánie od kończyn źiemie. 23 ✠ Łuk y włocznią pochwyći/ okrutny będźie / á nie zlituje śię: głos ich jáko morze záhuczy / á ná koniách jeźdźić będą: *narod* uszykowány jáko mąż do boju przećiwko tobie/ o corko Syońska! 24 ✠ Skoro uslyszymy wieść o nim / osłábieją ręce náße: ućisk nas ogárnie/ y boleść jáko rodzącą. 25 ✠ Nie wychodźćie ná pole / y w drogę nie chodźćie / bo miecz nieprzyjaćielski / a strách w około. 26 ✠ O corko ludu mojego przepáß śię i worem / á walaj śię w popiele! uczyń sobie żal *jáko po* jedynaku/ żal gorzki: bo ná nas nagle burzyćiel przypádnie.

27 Dáłem k ćię zá báßtę y zá wieżę w ludu mojim: ábyś upátrował y doświadczał drogi ich. 28 ✠ Wßyscy są miedzy krnąbrnymi nákrnąbrniejßy: chodzą jáko obmowcá l *są jáko* miedź l y żelázo: wßyscy zgołá są zkáżcámi. 29 ✠ Botwieją miechy/ ołow od ogniá niszczeje: prozno ustáwicznie *złotnik* płáwi: bo złe rzeczy nie mogą bydź oddalone. 30 ✠ Srebrem fałszywym m będą názwáni: bo je PAN odrzućił.

ROZDZIAŁ VII.

Nápomnienie ludu Judskiego do pokuty. 7. Obietnicá łáski pokutującym. 8. Grzechy ludu rozliczne. 12. 20. Ogłoszenie kaźni Bożych przećiwko ludowi.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaßá od PANA / mowiąc: 2 ✠ Stań śię w bramie domu PAńskiego/ á opowiádaj tám to słowo/ y mow: Słuchajćie słowá PAńskiego wßystek Judo/ ktorzy wchodźićie do bram ich / ábyśćie śię kłaniáli PAnu. 3 ✠ Ták mowi PAN Zastępow/ BOG Izráelski: Polepßajćie a drog swojich / y przedśięwźięćia swego; á spráwię to / ábyśćie mießkáli ná tym miejscu. 4 ✠ Nie pokładajćie nádźieję swey w słowách kłamliwych/ mowiąc: Kośćioł PAński/ Kośćioł PAński/ Kośćioł PAński jest. 5 ✠ Ale jeślize polepßájąc polepßyćie drog swojich / y przedśięwźięcia swego: jeśliże spráwiedliwy sąd czynić będźiećie miedzy me-

c 5 Moj. 28, 30.
d Ezái. 56. 11. Jerem 8. 10.
e Jerem. 8, 11. Ezech. 13. 10.
f Mátt. 11, 29.
g Ezái. 1. 11. y 66. 3. Amos 5. 21. Mich. 6. 6.
h Psalm. 50. 8.
i Jerem 4. 8.
k Ierem 1. 8.
l Ezech 22. 18
m Ezái 1. 22
a 2 Kro 17. 1 Jerem 18. 1 y 25. y 26.

6 żem/ á miedzy bliźnim jego: ♣ Przychodniá/ śirotki b y wdowy nie ućiśniećie/ y krwie niewinney nie rozlejećie ná tym mieyscu/ á zá bogámi cudzymi nie pojdźiećie ná swe złe: 7 ♣ Tedy spráwię/ ábyśćie mieszkáli ná tym mieyscu/ w źiemi ktorąm dał Oycom wászym/ od wieku áż ná wieki.

8 OTo / wy pokłádaćie nádźieję swoję w słowách kłámliwych/ ktore nie pomogą. 9 ♣ Izali krádnąc/ zábijájąc/ y cudzołożąc/ y krzywoprzyśięgájąc/ y kádząc Báálowi/ á chodząc zá bogi obcymi ktorych nie znaćie: 10 ♣ Przećię c chodźić/ á stáwáć będźiećie przed obliczem mojim w tym domu/ ktory názwány jest od Imienia mego/ y mowić? Wybáwieniśmy/ ábyśmy czynili te wszystkie obrzydliwośći. 11 ♣ A zaż jáskinią łotrowską d jest dom ten przed oczymá wászymi/ ktory názwány jest od Imienia mego? Oto/ widzę ja to/ mowi PAn. 12 ♣ Ale idźćie przynamniey ná mieysce moje/ ktore było w Sylo/ gdźiem był spráwił przybytek Imieniowi memu z początku/ á obaczćie com mu uczynił dla złośći ludu mego Izráelskiego. 13 ♣ Przetoż teraz/ ponieważ czynićie te wszystkie spráwy/ mowi PAN: á gdy mowię e do was ráno wstawájąc/ á to ustáwicznie/ á nie słuchaćie: gdy wołam ná was/ á nie f ozywaćie się: 14 ♣ Przeto uczynię domowi temu ktory názwány jest od Imienia mego/ w ktorym wy ufaćie: y mieyscu temu ktorem wam dał y Oycom wászym/ jákom uczynił g Sylo. 15 ♣ Y odrzucę was od oblicza me(go)/ jákom odrzućił brácią wászę/ wszystko náśienie Efrájimowe.

16 TY tedy nie modl się h zá tym ludem/ áni podnoś zá nim głosu y modlitwy/ y nie przyczyniaj się do mnie: boć ię nie wysłucham. 17 ♣ A zaż sam nie widźisz co oni broją w miástách Judskich/ y po ulicách Jeruzalemskich? 18 ♣ Synowie zbierają i drwá/ á Oycowie rozniecają/ ogień: á żony ich rozczyniają ćiásto: áby czyniły plácki Krolowy k niebieskiey/ y spráwowáły mokre ofiáry bogom cudzym/ áby mię do gniewu 19 pobudzáli. ♣ Izali to przećiwko mnie jest, że mię do gniewu wzruszáją/ mowi PAN? Izali to nie rácżey przećiwko nim/ ku pohánbieniu twarzy ich? 20 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAn: Oto gniew moj y popędliwość mojá będźie wylana ná to mieysce/ ná ludźie y ná bydletá/ y ná drzewá polne/ y ná owoce źiemie: y zápali się/ á nie ugáśnie.

21 TAk mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Cáłopalenie wásze przydajćie l do ofiar wászych/ á jedzćie mięso. 22 ♣ Bom nie mowił z Oycy wászymi/ ánim im przykazał onego dniá/ ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey o cáłopáleniu y o ofiárach: 23 ♣ Ale tom im przykazał/ mowiąc: Słuchajćie m głosu mojego; y będę Bogiem n wászym/ á wy będźiećie ludem mojim: á chodźćie káżdą drogą/ ktorąm wam przykazał/ áby wam dobrze było. 24 ♣ Lecz nie posłucháli/ áni nákłonili uchá swego: ále chodźili zá rádámi y zá uporem sercá swego złego; y obroćili się grzbietem/ á nie twarzą. 25 ♣ Ode dniá ktorego wyszli Oycowie wászy z źiemie Egipskiey/ áż do dniá tego/ posyłałem do was wszystkie o sługi moje Proroki/ co dźień ráno wstáwájąc y posyłájąc. 26 ♣ A wszákże nie słucháli p mię/ y nie nákłonili uchá swego: ále zátwárdźiwszy q kárk swoj/ gorzey czynili niżeli Oycowie ich. 27 ♣ Gdy im będźiesz mowił te wszystkie słowá/ y ćiebie nie usłucháją: á gdy ná nie wołáć będźiesz/ nie ozwą się. 28 ♣ Przetoż mow do nich: Ten jest narod ktory nie słucha głosu PAná Bogá swego/ áni przyjmuje náuki: zginęłá prawdá/ y odjętá jest od ust ich.

29 OGol włosy swe y odrzuć/ á nárzekaj głośno ná mieyscách wysokich: bo odrzućił PAn/ y opuśćił rodzaj/ ná ktory się bárzo gniewa. 30 ♣ Zájiste synowie Judscy czynili złość przed oczymá mojimi/ mowi PAN: nástawiáli obrzydliwośći swych w tym domu/ ktory názwány jest od Imienia r mojego/ áby go zplugáwili. 31 ♣ Nád to/ pobudowáli wyżyny s Tofet/ ktore jest w dolinie syná Hennomowego/ áby palili sy-

ny

b Jerem. 22. 3.
c Ezái. 1. 12.
d Mátt. 21. 13. Márk. 11. 17. Luk. 19. 46.
e Jerem. 11. 7. y 25. 3. y 35. 14.
f Przyp. 1. 24. Ezái. 65. 12. y 66. 4.
g 1 Sám. 4. 11. Psalm 78. 60.
h 2 Moj. 32. 10. Jerem. 11. 14. y 14. 11
i Jerem. 44. 19.
k I. Tworami niebieskiemi.
l Ezái. 1. 11. Jerem. 6. 20. Amos 5. 21.
m 5 Moj. 6. 3.
n 2 Moj. 19. 5. 3 Moj. 26. 12. Jerem. 24. 7. y 31. 33 y 32. 38 Ezech 37. 17.
o 1 Kron 36. 15.
p Jerem 44. 5.
q Jerem. 16. 12.
r 2 Krol. 21. 4. 2 Kron 33. 4. 7
s 2 Krol 23. 10. Jerem. 19. 5.

ny ſwe y corki ſwe ogniem czegom nie rozkazał/ áni wſtąpiło ná ſerce moje. ♣ Dla tego/ oto dni idą t mowi PAN/ gdy to więcey nie będźie zwano Tofet/ áni doliná ſyná Hennomowego: ále doliná morderſtwá: y będą pogrzebywáć w Tofet/ *bo niedźiey* miejſcá nie będźie. ♣ Y będą trupy ludu tego/ pokármem u ptáſtwu niebieſkiemu/ y zwierzowi ziemſkiemu: á nie będźie ktoby odegnał. ♣ Y uczynię że uſtánie x w miáſtách Judſkich/ y w ulicách Jeruzalemſkich głos rádośći / y głos weſela/ głos oblubieńcá/ y głos oblubienice: bo źiemiá będźie zpuſtoſzona.

t *Ierem.* 19. 6.
u *Ierem.* 16. 4. y 19. 7. y 34. 20.
x *Ierem.* 16. 9. y 25. 10. *Ezech.* 26. 13. *Ozea.* 2. 11.

ROZDZIAL VIII.

Grzechi bałwochwálcom. 4. Prowádźi ludźie do pokuty. 5. Grzechy ich. 12. Y pomſtę Bożą opowiáda. 16. Proroctwo o przyćiągnieniu Chaldejczykow. 18. Nárzeka nád zginieniem ludu.

1 CZáſu onego/ mowi PAN/ wybiorą kośći Krolow Judſkich/ y kośći Kśiążąt ich/ y kośći Kápłánow/ y kośći Prorokow/ y kośći Obywátelow Jeruzalemſkich z grobow ich. 2 ♣ Y rozrzucą je przed ſłońce/ y przed mieśiąc/ y przed wſzyſtko a wojſko niebieſkie ktore miłują/ y ktorym ſłużą/ y zá ktorymi chodzą/ y ktorych ſzukáją/ y ktorym śię kłániáją: Nie pozbieráją ich/ áni pogrzebią; *ále* będą miáſto b gnoju ná wierzchu źiemie. 3 ♣ Y obiorą *ráczey* śmierć niżeli żywot/ wſzyſtkie oſtátki ktore zoſtáną z tego rodzáju złośliwego/ po wſzyſtkich miejſcách/ gdźiebykolwiek zoſtáli/ tám kędy je zápędzę: mowi PAN Zaſtępow.

a 2 *Krol.* 17. 16.
b *Ierem.* 16. 4. 6 y 25. 33

4 PRzetoż rzeczeſz do nich: Ták mowi PAN; Tákże upádłi/ áby nie mogli powſtáć? Tákże śię odwroćił/ áby śię záś nie mogł náwroćić? 5 ♣ Przecż że śię odwroćił ten lud Jeruzalemſki odwroceniem wiecznym: chwytáją śię kłamſtwá/ á nie chcą śię náwráćáć. 6 ♣ Pilnowałem y ſłuchałem; nic nie mowią co jeſt práwego: niemáſz ktoby żáłowáł złośći ſwey/ mowiąc: Cożem uczynił? Káżdy śię obroćił zá biegiem ſwojim/ jáko koń ktory pędem 7 bieży ku potkániu. ♣ Y boćian ná powietrzu zna uſtáwione czáſy ſwoje: y śinogárlicá/ y żoraw/ y jáſkołká przeſtrzegáją czáſu przylecenia ſwego: ále lud moj nie zna ſądu Pańſkiego.

8 JAkoż mowićie: Myśmy mądrzy/ á Zakon Páńſki *jeſt* przy nas: záprawdę oto dáremnie pioro *piſárz* czyni: daremnie ſą w Zakonie biegłymi. 9 ♣ Kogoż záwſtydźili ći c mędrcy? Ktorzyſz ſą przeſtráſzeni y pojimáni? Oto ſłowo Páńſkie odrzucáją/ coż to tedy zá mądrość ich? 10 ♣ Dla tego dam żony d ich innym: polá ich tym/ ktorzy je opánują. Bo od namniejſzego/ áż do nawiętſzego/ wſzyſcy zgołá událi śię zá łákomſtwem: od Proroká e áż do Kápłáná wſzyſcy przewodzą kłamſtwo. 11 ♣ Bo leczą zkruſzenie Corki ludu mego *tylko* po wierzchu/ mowiąc; Pokoj/ pokoj: choć niemáſz pokoju. ♣ 12 Izali śię záwſtydźili/ przeto/ że obrzydliwość czynili? Zájiſte áni śię zápałáć áni wſtydáć umieli: przetoż upádną miedzy padájącymi: czáſu náwiedzenia ſwego upádną/ mowi PAN.

c *Ierem.* 6. 15.
d *Ezái.* 13. 16.
e *Ezái.* 56. 11. *Ierem.* 6. 13.

13 DO ſzczętu je wykorzenię mowi PAN: Nie będźie żadnego groná ná winnicy f máćicy/ áni żadnych fig ná drzewie g figowym; náwet y liſt opádnie/ á com im dał/ odjęto będźie. 14 ♣ Przecż my *tu* śiedźiemy? Zejdźćie śię/ á wnidźmy do miaſt obronnych/ á tám odpoczyniemy: Ale PAN Bog náſz káże nam odpocżynąć/ gdy nas nápoji wodą h żołći / iżeśmy zgrzeſzyli przećiwko PAnu. 15 ♣ Czekaj pokoju/ álić nic i dobrego: czáſu uzdrowienia/ álić 16 oto ſtrách. ♣ Od Dán ſłyſzeć k chrápánie koni jego/ od głoſu wykrzykánia mocárzow jego wſzyſtká źiemiá zádrżáłá: ktorzy ćiągną áby pożárli źiemię/ y wſzyſtko co jeſt ná niey: miáſto/ y te ktorzy mieſzkáją 17 w nim. ♣ Bo oto ja poślę ná was węże nájádowitſze / przećiwko ktorym niemáſz l záklinánia / y pokąsáją was/ mowi PAN. 18 ♣ Serce moje we mnie/ ktoreby mię miáło pośiláć w ſmutku/ mdłe jeſt.

f *Ezái.* 5. 2.
g *Mátt.* 21. 19. *Luk.* 13. 6.
h *Ierem.* 9. 15. y 23. 15
i *Ierem.* 14. 19.
k *Ierem.* 4. 15.
l *Pſalm* 58. 5. 6

19 Oto głos krzyku corki ludu mego z ziemie bárzo dálekiey/ *mowiącey*: Izali PAná niemász ná Syonie? Izali Krolá jego niemász ná nim? Przecżże mię wzruszyli do gniewu báłwánámi swymi/ prożnośćiámi cudzoziemcow/ *mowi* PAN.

20 Pominęło żniwo/ skończyło śię láto/ á mysmy nie wybáwieni.

21 Dla skruszenia corki ludu mojego/ skruszonym jest: żałobę ponoszę/ zdumienie zjęło mię.

22 Izali niemász bálsámu m w Gáláád? Izaż tám nie mász lekárzá? Cżemuż tedy nie jest uleczona corká ludu mojego?

m Jerem. 46. 1.

ROZDZIAŁ IX.

Nárzekánie nád zginieniem ludu Judskiego. 3. Grzechy ich. 9. Pomstá zá nie. 17. Płácż. 23. Chlubá w Bogu. 25. Przegroszka niezbożnym.

1 O To mi to da/ ábym głowá mojá wodą a byłá/ á oczy moje źrzodłem łez/ ábym we dnie y w nocy płákał pomordowánych corki ludu mego.

2 Ktoż mi da ná puszczy gospodę podrożnych/ ábym opuśćił lud moj/ y odszedł od nich: bo wszyscy są cudzołożnicy/ zgráją przestępnikow.

3 Y náćiągáją języká swego do kłamstwá *jáko* łuku swego/ zmocnili śię ná ziemi/ ále nie ku prawdźie: bo ze złego we złe postępują/ á mnie nie znáją/ mowi PAN.

4 Káżdy niech śię strzeże b bliźniego swego/ á nie káżdemu brátu dowierza: bo káżdy brát jest ná tym jákoby podszedł: á káżdy bliźni zdrádliwie postępuje.

5 Káżdy też bliźniego swego oszukawa/ á prawdy nie mowi: náucżą języká swego mowić kłamstwo/ źle czyniąc ustawáją.

6 Mieszkánie twoje *o Proroku*: jest w pośrzodku ludu zdrádliwego: dla zdrad nie chcą mię poznáć/ mowi PAN.

7 Przetoż ták mowi PAn Zastępow: Oto ja pławiąc je probowáłem ich: jákoż śię tedy juz mam obchodźić z corką ludu mego?

8 Strzałá śmiertelna *jest* język ich/ zdrádę c mowi: ustY swymi o pokoju d z przyjaćielem swym mowi/ ále w sercu swym zákłada *nań* śidłá swoje.

9 Izali dla tego nie náwiedzę e ich? mowi PAN. Izali nád narodem tákowym nie pomśći śię duszá mojá?

a Ezái. 22. 4. Jerem 4. 19.
b Mich. 7.5.6.
c Psálm 64. 4. y 120.4
d Psalm 12. 3. y 18.3.
e Jerem. 5.9.29.

10 Dla tych gor udam śię ná płácż y ná nárzekánie/ y dla pástwisk ktore są ná puszczy ná kwilenie: bo spalone będą/ ták/ że nie będźie ktoby je przechodźił/ áni tám głosu bydlęćia słycháć będźie: ptástwo niebieskie y bydlętá rozbieżą śię y odejdą.

11 Y obrocę Jeruzalem w gromády f rumu/ w mieszkánie smokow: á miástá Judskie obrocę w pustynią/ ták/ iż nie będźie obywátelá.

12 Ktoż jest ták mądry/ coby to wyrozumiał? á do kogo mowiły ustá PAńskie coby to oznáimił; Dla czego zginąć ma tá ziemiá/ y wypalona być *ma* jáko pustynia/ ták/ áby nie było ktoby ją przeszedł?

13 Bo PAn mowi: Iż opuśćili Zákon g moj ktorym im przedłożył/ á nie słucháli głosu mojego/ áni chodźili zá nim:

14 Ale chodźili zá uporem sercá swego/ y zá Báálem/ czego ich náuczyli Ojcowie ich:

15 Dla tego ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto ja nákarmię je/ *to jest*, lud ten/ h piołynem: á nápoję je wodą żołći.

16 Abowiem rozproszę je miedzy i narody/ ktorych nie ználi oni y Ojcowie ich: y poślę zá nimi k miecż/ áż je do końcá wygłádzę.

17 Ták mowi PAn Zastępow: Uwáżćie *to*, á przyzowćie nárzekájących niewiast/ niech przyjdą: á do tych/ ktore są *w tym* wyćwiczone/ poślićie/ áby przyszły:

18 Niech śię pospieszą/ á niech uczynią nád námi nárzekánie: áby oczy násze łzy wylewáły/ á powieki násze opływáły wodą.

19 Głos zájiste nárzekánia słyszeć z Syonu: O jákosmy zpustoszeni! bárzosmy zelżeni: bosmy strácili źiemię/ bo rozrzucone są przybytki násze.

20 Owszem słuchajćie niewiásty słowá PAńskiego/ á niech przyjmie ucho wásze wyrok ust jego: ábyśćie uczyły corek swojich lámentu/ á káżda z was towárzyszkę swoję/ nárzekánia.

21 Bo wlázłá śmierć oknY nászymi: weszłá ná páłáce násze/ áby wytráćiłá dźieći z rynku/ *á* młodźieńce z ulic.

22 (Mow *y to*; Ták mowi PAN:) y pádły trupy ludzkie jáko gnoj po polu/ á

f Jerem. 10.22. y 26.18 Mich. 3. 12.
g 5 Moj. 29.25. 1 Krol. 9. 9. Jerem. 22.8.9
h Ierem. 9. 15. y 23.15
i 3 Moj 26.33. 5 Moj. 28.64.
k Jerem. 24.10.

jáko snopy zá żeńcámi : á niemáß ktoby pochował.

l 1 Kor. 1. 31. 2 Kor. 10. 17.

23 Ták mowi PAN ; Niech śię nie chlubi mądry z mądrośći swojey/ y niech śię nie chlubi mocarz z mocy swojey/ y niech śię nie chlubi bogáty z bogáctw swojich: ♣ 24 Ale w tym śię niechaj chlubi kto śię chlubi/ że rozumie á zna mię/ żem Ja jest PAN/ ktory czynię miłośierdźie/ sąd y spráwiedliwość ná źiemi: bo mi śię to podoba/ mowi PAN.

m Rzym. 2. 28.

25 Oto dni idą mowi PAN/ w ktorych náwiedzę káżdego o- 26 brzezáńcá y nieobrzezáńcá: ♣ Egipczány/ y Judę/ y Edomczyki/ y Ammonitczyki/ y Moábczyki/ y wßystkie ktorzy w ostátnim kąćie mießkáją ná puszczy. Bo ći wßyscy narodowie nieobrzezáni są/ á wßystek dom Jzráelski/ jest nieobrzezány m sercem.

ROZDZIAŁ X.

Od obrzydłych báłwánow Pogáńskich, do Bogá żywego myśl ludu obráca. 17. Pomstę nád báłwochwálcámi ogłaßa. 23. Prośi Bogá o łáskáwe karánie.

a 5 Moj 18. 9. b Ezái. 40.19. c Psalm 115.5. d Ezái. 46. 7. e Ezái. 41.23. f Psalm 86. 8.

1 Słuchajćie słowá tego ktore PAN mowi do was/ o domie 2 Jzráelski! ♣ Ták mowi PAN: Drogi Pogáńskiey nie ucżćie a śię/ á známion niebieskich nie bojćie śię: 3 bo śię ich pogánie boją. ♣ Ustáwy zájiste tych narodow są wierutna márność. ♣ Bo ućiąwßy drzewo śiekiera w leśie/ dźieło rąk rzemie- 4 śniká: ♣ Srebrem y złotem b ozdabia je/ gozdźiámi y młotámi utwirdza je/ áby śię nie ruchało. ♣ 5 Stoją prosto jáko Pálmá/ á nie c mowią: noßone być mußą/ bo chodźić d nie mogą. ♣ Nie bojćie śię ich: bo źle czynić e nie mogą/ y dobrze czynić nie mogą.

6 Żaden z tych nie jest tobie podobny f PAnie: wielkiś ty/ y wielkie jest Jmię twoje w mocy. ♣ 7 Ktoby śię ćiebie nie bał/ Krolu narodow? Tobie to zájiste należy: Ponieważ miedzy wßystkimi mędrcámi narodow/ y we wßystkich krolestwách ich/ nigdy nie był podobny 8 tobie. ♣ A wßákże społem zgłupieli g y poßáleli: Z drewná bráć náu- 9 kę/ jest wierutna márność. ♣ Srebro ćiągnione z zámorzá przywożone bywa/ á złoto z Ufás dźieło rzemieśnicze/ y ręki złotniká: hiácynt y ßárłat odźienie ich/ wßystko to/ 10 jest dźieło umiejętnych. ♣ Ale PAN/ jest BOG prawy/ jest BOG żywy/ y KROL wieczny. Przed jego zápálczywośćią ziemiá drży/ á narodowie nie mogą znieść rozgniewá- 11 nia jego. ♣ Ták im tedy powiećie Bogowie ći ktorzy niebá y ziemie nie stworzyli/ niech zginą z ziemie/ á niech ich nie będźie pod niebem. ♣

g Ezái. 41.29. Abák. 2. 18. Zách. 10. 2.

h 1 Moj. 1. 6. Ierem. 51.15. i Psalm 135.7. Ierem. 51.16. k Ierem. 51.17.

12 Ale on uczynił ziemię h mocą swą/ on utwirdźił okrąg świátá mądrośćią swoją/ y rostropnośćią swoją 13 rozćiągnął niebiosá. ♣ Gdy on wydawa głos/ ßum wod bywa ná niebie: y to sposabia/ áby występowáły páry i z krájow ziemie: błyskáwice z deßczem przywodźi/ á wywodźi wiátry z skárbow swojich. ♣ 14 Ták zgłupiał káżdy człowiek/ że tego nie zna/ iż pohańbiony bywa káżdy rzemieśnik k dla báłwáná: bo fałßem jest to co ulał/ y niemáß 15 duchá w nich. ♣ Márnośćią są/ á dźiełem błędow czásu náwiedzenia 16 swego poginą. ♣ Nie jest tym podobien l dźiał Jákobow: bo on jest Stworzyćiel wßystkiego ; Jzráel tákże jest prętem dźiedźictwá jego: PAN Zastępow jest Jmię jego.

l Jerem. 51.19.

17 Zbierz z ziemie towáry twoje ty/ ktora mießkaß ná miejscu o- 18 bronnym. ♣ Bo ták mowi PAN: Oto ja jáko z proce ugodzę obywátele ziemie jednym rázem/ y udręczę/ 19 áby tego doználi/ *y rzekli*: ♣ Biádá mnie/ nád zniszczeniem mojim. Bolesna jest rána mojá/ choćiam był rzekł ; Zájiste/ te niemoc będę mogł 20 znieść. ♣ Namiot moj zburzony jest/ y wßystkie powrozy moje porwáne są: synowie moji poßli ode mnie/ y niemáß ich: niemáß ktoby więcey rozbijał namiot moj/ á rozćiągał 21 opony moje. ♣ Bo pásterze zgłupieli/ á PAná śię nie dokładáli: dla tego nie powodźi śię im ßczęśliwie/ á wßystka trzodá pástwiská ich roz- 22 proßona jest. ♣ Oto wieść pewna przychodźi/ á wzruszenie m wielkie

m Jerem 1. 14. 15. 5. 15.

z źiemie Pułnocney: áby obrocone były miástá Judzkie w pustynie / y w mieszkánie n smokow.

23 Wiem PANie/ że nie jest o w mocy człowieká drogá jego/ áni *jest w mocy* mężá tego ktory chodźi/ áby spráwowáł postępki swe. ✤

24 Karz mię PAnie/ ále p łáskáwie: nie w gniewie swym/ byś mię snadź wniwecz nie obroćił: ✤

25 Wyley popędliwość q twoję ná te narody/ ktore ćię nie znáją/ y ná rodzáje ktore Jmienia twego nie wzywáją. Bo jedzą Jákobá/ y pożeráją go/ áby go wszystkiego ztrawili/ y mieszkánie jego w pustki obroćili.

ROZDZIAŁ XI.

Bog porucza Prorokowi, áby lud prowádźił do pełnienia Przymierza Bożego. 9. Wytyka ludowi przestępstwá jego. 11. Pomstą groźi. 18. Prorokow złych usiłowánie odkrywa. 21. Káźni nad nimi opowiáda.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ mowiąc: ✤

2 Słuchayćie słow przymierza tego/ ktorebyśćie mowili do mężow Judzkich/ y do obywátelow Jeruzalemskich: ✤

3 A rzeczeszże do nich: Ták mowi PAN/ BOG Jzráelski: Przeklęty a ten człowiek/ ktoryby nie usłuchał słow przymierza tego: ✤

4 Ktorem przykazał Ojcom wászym/ dniá/ ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey/ z piecá b żelaznego/ mowiąc: Słuchayćie głosu mojego/ á czyńćie to wszystko co wam rozkázuję: Y będźiećie ludem mojim/ á ja będę c Bogiem wászym. ✤

5 Abym zpełnił przysięgę d ktorąm przysiągł Ojcom wászym/ że im dam źiemię e opływájącą mlekiem y miodem/ jáko śię to dźiś okázuje. ✤ Ktoremu odpowiedźiawszy/ rzekłem: Amen/ PAnie. ✤

6 Y rzekł PAn do mnie: Obwoływáj wszystkie te słowá w miástách Judzkich/ y po ulicách Jeruzalemskich/ mowiąc: Słuchayćie słow przymierza tego/ á czyńćie je. ✤

7 Bo oświadczájąc/ oświadczałem śię przed Ojcámi wászymi/ ode dniá ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey/ áż do dniá tego: ráno f wstawájąc y oświadczájąc śię/ mawiałem; Słuchayćie głosu mego. ✤

8 Ale nie g usłucháli/ áni nákłonili uchá swego: owszem káżdy szedł za uporem h sercá swego złego. Przetożem przywiodł ná nie wszystkie słowá przymierza tego / ktorem rozkazał áby czynili? ále *oni* nie czynili.

9 Y Rzekł PAN do mnie; Ználáźło śię zprzyśiężenie miedzy mężámi Judzkimi/ y miedzy obywátelámi Jeruzalemskimi. ✤

10 Obroćili śię do nieprawośći Ojcow swojich pierwszych / ktorzy nie chćieli słucháć słow mojich: tákże y ći chodzą zá bogámi cudzymi służąc im; zgwałćili dom Jzráelski / y dom Judzki / przymierze moje / ktorem był postánowił z Ojcy ich. ✤

11 Dla tego ták mowi PAN: Oto ja przywiodę ná nie złe / z ktorego nie będą mogli wynijść: choćby wołáli i do mnie/ nie wysłucham ich. ✤

12 Y pojdą miástá Judzkie y obywátele Jeruzalemscy / á będą wołáli do bogow ktorym kádzą: ále ich żadnym sposobem nie wybáwią czásu utrapienia ich. ✤

13 Aczkolwiek ile *jest* miast k twojich / *tyle* bogow twojich o Judo! á ile ulic l Jeruzalemskich/ tyleśćie nástawiáli Ołtarzow obrzydliwośći / ołtarzow do kádzenia Báálowi. ✤

14 Przetoż śię ty nie modl m zá tym ludem / áni podnoś zá nimi głosu y modlitwy: bo ja ich nie wysłucham ná ten czás gdy do mnie záwołáją w utrapieniu swojim. ✤

15 Coż miłemu memu do domu mego? Ponieważ bez wstydu pácha złośći z wiela / á n ofiáry święte odeszły od ćiebie: Y / że śię w złośći swojey ráduješ. ✤

16 Oliwą/ źieloną/ piękną/ dla owocu ślicznego / názwał był PAn imię twoje: *ále* z szumem burze wielkiey zápalił ją ogniem z gory/ gdy połamie gáłęźie jey. ✤

17 Bo PAn Zástępow / ktory ćię był wszczepił/ wyrzekł złe przećiwko tobie dla złośći domu Jzráelskiego / y domu Judzkiego / ktore czynili miedzy sobą / áby mię drażnili o kádząc Báálowi.

18 PAN zájiste oznájmił mi / y dowiedźiałem śię: tedyśmi ukazał przedśięwźięćia ich: ✤

19 Gdym

była

n Ierem. 9. 11. o Psalm 37.23. Przyp 16. 1. y 20.24. p Psalm 6. 1. y 38.1. 2. q Psalm 79. 6. a 5 Moj. 27.26. Gálát 3. 10. b 5 Moj. 4. 20. c Ierem. 7. 23. d 5 Moj. 7. 12. e 2 Moj 13. 5. 3 Moj. 20.24. f Ierem. 7. 13. g Ierem. 7. 24. y 44.5. h Ierem. 16.12. i Przyp 1. 28. Ezái. 1. 15. Ierem. 14.12. Ezech. 8. 18. Mich. 3. 4. k Ierem. 2. 28. l Ozea. 8. 11. y 10.1. y 12.11. m Ierem. 7. 16. y 14. 11. n H. Mięso świętości. o Ierem. 32.29.

był jáko báránek y woł / ktorego wiodą ná rzeź : bom nie wiedźiał / áby przećiwko mnie rády zmyślali / *mowiąc* ; Popsujmy drzewo z owocem jego / á wykorzeńmy go z źiemie żywiących / áby imię jego nie było wiecey wspominane.

20 ♣ Ale o PAnie Zastępow / ktory spráwiedliwie sądźiß / á doświadczaß p nerek y sercá / niech widzę pomstę twoję nád nimi : bomći objáwił spráwę moję.

21 ♣ Dla tego ták mowi PAn / o mężách z Anátot / ktorzy ßukáją duße twojey / á mowią : Nie prorokuj w Imieniu Páńskim / ábyś nie umárł od rąk nászych.

22 ♣ A przetoż ták mowi PAn Zastępow : Oto ja náwiedzę je : młodźieńcy *ich* pomrą od mieczá / synowie ich y corki ich pomrą głodem.

23 ♣ Y nic nie zostánie z nich : bo przywiodę złe ná męże z Anátot / roku náwiedzenia ich.

p *1 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem 17. 10. y 20. 12 Objáw 2. 12.*

ROZDZIAŁ XII.

Nárzekánie nád niezbożnośćią mężow z Anátot. 5. Pokázuje wiekße złości przy Ieruzalemczykách z ogłoßeniem pomsty nád tymi y nád onymi. 14. Groźi Pogánom. 15. Obietnicá pokutującym.

1 SPráwiedliwym zostánieß PAnie / jeśli śię z tobą rozpieráć będę : A ßákże o sądźiech *twojich* z tobą mowić będę. Czemuż śię drogá a niezbożnych ßczęśći ? *Czemuż* spokojnie żyją wßyscy / ktorzy bárzo

2 wystąpili przećiwko *tobie*? ♣ Wßczepiłeś je / y rozkorzenieli śię : rostą y owoc wydawáją ći / ktorycheś usty bliskim / ále dálekim od nerek ich.

3 ♣ Ale ty PAnie b znaß mię / wypátrujeß mię / á doświadczyłeś sercá mego / że z tobą jest : Ale one ćiągnieß jáko owce ná rzeź / y c gotujeß je ná dźień zábićia : *y mowiß* ;

4 ♣ Dokądżeby źiemiá płákáć / á trawá ná wßystkich polách schnąć miáłá ? Dla złośći mießkájących w niey / giną wßystkie zwierzętá y ptástwo / bo mowią ; Nie widźi *PAN* skończenia nászego.

5 POniewaś ćię z pießymi bieżącego do ustánia przywodzą / jákożbyś miał zdążyć przy koniách ? á ponieważ w źiemi pokoju w ktoreyś ufał *ustáwaß* ? á coż spráwiß przy tey nádętośći Jordanu?

a *Job. 21. 7. Psalm 37. 35. Abák. 1. 3.*
b *Psalm 17. 3. y 139. 1.*
c *H. Poświącaß.*

6 ♣ Bo y bráćia twoji y dom d Ojcá twego przeniewierzyli śię tobie / y ći tákże wołáją zá tobą pełnymi usty. Ale nie wierz im / choćby mowili z tobą po przyjaćielsku.

7 ♣ Opuśćiłem dom e swoj / odrzućiłem dźiedźictwo moje : dałem to co miłowáłá duszá mojá w ręce nieprzyjaćioł jego.

8 ♣ Stáło mi śię dźiedźictwo moje jáko lew w leśie : wydawa przećiwko mnie głos swoj / przetoż go nienawidzę.

9 ♣ Izali ptakiem drapieżnym jest mi dźiedźictwo moje ? Izali ptástwo będźie w około przećiwko niemu ? Idźćież / zbierzćie śię wßystkie zwierzętá polne / zejdźćie śię do żeru.

10 ♣ Wiele pásterzow f popsują winnicę moję / podepcą dźiał moj : dźiał moj bárzo miły obrocą w pustynią srogą.

11 ♣ Obrocą go w pustynią : płákáć będźie zpustoßony będąc odemnie : tá wßystká źiemiá zpustoßeje / bo niemáß ktoby to składał do sercá.

12 ♣ Ná wßystkie miejscá wysokie w pustyniách przyjdą burzyćiele : bo miecz PAński pożrze *wßystko* od końcá źiemie / áż do końcá źiemie : nie będźie miáło pokoju żadne ćiáło.

13 ♣ Náśieją pßenicę / ále g ćiernie żąć będą : fráwowáć śię będą / ále nic nie spráwią ; y wstydźić śię będą zá urodzáje swoje / dla gniewu popędliwośći PAńskiey.

14 TAk mowi PAn o wßystkich złych sąśiádách mojich / ktorzy śię dotykáją dźiedźictwá / ktorem dał w dźiedźictwo ludowi memu Izráelskiemu : Oto ja wykorzenię je h z źiemie ich / kiedy dom Judski wyplenię z pośrzodku ich.

15 ♣ Wßákże gdy je wyplenię / náwrocę śię / y zmiłuję śię nád nimi : á przywiodę záśię káżdego z nich do dźiedźictwá jego /

16 y káżdego z nich do źiemie jego. ♣ Y stánie śię / jeśli śię ucząc náuczą drog ludu mojego / á przyśięgáć będą w Imieniu mojim / *mowiąc*; Żywie PAN / jáko oni nauczáli lud moj przyśięgáć przez Báálá : tedy pobudowáni będą w pośrzodku ludu mego.

17 ♣ Ale jeśliby nie usłucháli : tedy wykorzenię ten narod / wyple-

d *Psalm 50. 20. y 69. 9.*
e *Mátt. 23. 38.*
f *Ierem. 6. 3.*
g *3 Moj. 26. 16. 5 Moj. 28. 38. Mich. 6. 15. Agge 1. 6.*
h *5 Moj. 30. 3 Ierem. 32. 37*

nie y wytrácę go / mowi PAN.

ROZDZIAL XIII.

Ostąpienie Iudy od Bogá, á szukánie pomocy u Assyryjczykow. 2. Nápomnienie iego do pokuty. 17. Przegrozká niepokutującym.

1 TAk rzekł PAN do mnie: Idź á kup sobie pas lniány / á opász nim biodrá swoje: ále do wody nie kłádź go. 2 ♣ Kupiłem tedy pás według rozkazánia PAńskiego / y opásałem biodrá moje. 3 ♣ Potym stáło się słowo Páńskie do mnie powtore / mowiąc: 4 ♣ Weźmi ten pás ktoryś kupił / ktory jest na biodrách twojich: á wstawszy / idź do Eufrátesá / á zkryj go tám w dziurę skálną. 5 ♣ Y szedłem / á zkryłem go u Eufrátesá / jáko mi był PAn rozkazał. 6 ♣ A po wyściu wiela dni / rzekł PAn do mnie: Wstań / idź do Eufrátesá / á weźmi z támtąd on pás / ktorymći tám rozkazał zkryć. 7 ♣ Szedłem tedy do Eufrátesá / á wykopawszy wziąłem on pás z miejscá onego gdziem go był zkrył: á oto zkáżony był on pás / ták / iż się niczemu nie godził. ♣ 8 Y stáło się słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 9 Ták mowi PAN: ♣ Ták zkáżę pychę Judską / y wielką pychę Jeruzalemską: 10 ♣ Ludu tego bárzo złego / ktory się zbrania słucháć słow mojich / ktory chodzi w uporze sercá swego / y chodzi zá Bogámi obcymi służąc im / y kłaniájąc się im: y będzie podobien temu pásowi / ktory się niczemu nie godzi. 11 ♣ Bo jáko pás przylega do biodr męzá: Tákem ja był przyłączył do siebie wszystek dom Izráelski / y wszystek dom Judski / mowi PAn / áby byli a ludem mojim / á to ku sławie y ku chwale / y ku ozdobie: Ale nie byli posłuszni.

12 PRzetoż rzecz im to słowo: Ták mowi PAN Bog Izráelski; Wszelkie naczynie winne bywa nápełnione winem. A gdy rzeką. Wiemyć to dobrze / że wszelkie naczynie winne / bywa nápełnione winem: 13 Tedy im rzeczesz; ♣ Ták mowi PAn: Oto ja nápełnię wszystkie obywátele tey ziemie / y Krole ktorzy siedzą miásto Dawidá ná stolicy jego / y Kápłány y Proroki / tákże y wszystkie obywátele Jeruzalemskie pijáństwem. 14 ♣ Y rozrázę jednego b o drugiego / jáko Ojce ták y syny / mowi PAn: nie przepuszczę / nie zfolguję / áni się zmiłuję / ábym ich zkázić nie miał. 15 ♣ Słuchajcież á pojmujcie uszymá; Nie podnoście się: 16 boć PAn mowi. ♣ Dajcie PANU Bogu swemu chwałę / pierwey niżby ciemności przywiodł: á pierwey niżby się obráziły nogi wásze o gory ciemne: y czekálibyście świátłości / ále Bog obrociłby je w cień śmierci y przemieniłby *je* w záćmienie. 17 ♣ A jesliż tego słucháć nie będziecie / w skrytościach płákáć będzie duszá mojá dla pychy *wászey*, á płácząc c płákáć będzie: y wyleje oko moje łzy / bo pojimána będzie trzodá PAńska.

18 MOw Krolowi y Krolowy: Upokorzcie się / usiądźcie *ná ziemi*: bo zpádłá z głowy wászey 19 koroná chwały wászey. ♣ Miástá ná Południe záwárte będą / ták / że nie będzie ktoby *je* otworzył: Przeniesiony będzie wszystek Judá / przeniesiony będzie do szczętu. ♣ 20 Podnieście oczy wásze / á obaczcie te / ktorzy idą d z Połnocy. Gdzie jest tá trzodá ktorey ći się zwierzono / *gdzie jest* stádo chwały twojey? ♣ 21 Coż rzeczesz gdy cię náwiedzi? Boś je ty náuczyłá / *áby byli* nád tobą Kśiążęty przed nimi: Izali cię boleści nie ogárną / jáko niewiástę rodzącą? 22 ♣ Mowiszli e w sercu swojim; Przeczżby to przypáść miáło ná mię? Dla mnostwá niepráwości f twojey / okryte będą podołki twoje: gwałtem obnáżone będą 23 pięty twoje. ♣ Azaż może Murzyn odmienić skorę swoję / ábo Lámpárd pstrociny swoje? tákże y wy / ázaż będziecie mogli dobrze czynić / 24 náuczywszy się źle czynić? ♣ Przetoż rozproszę je jáko źdźbło / ktore się rozlátuje od wiátru z pustynie. 25 ♣ Tenći będzie los twoj / y dział odmierzony tobie odemnie / mowi PAn: *przeto* żeś mię zápomniáłá / á ufáłáś w kłamstwie. 26 ♣ A ták y ja odkryję podołek twoj áż ná twarz twoję / áby się okazáłá sromotá

twojá

a Jerem. 7. 13.

b I. Rozprosze jednego z drugim.

c Tren. 1. 2. 16.

d Jerem. 1. 14. y 4. 6.

e Jerem. 5. 19. y 16. 10.

f Jerem. 30. 15.

27 twoiá. ✤ *Widźiałem* cudzołoſtwá twoje/ y porżánieg twoje/ ſproſność wßeteczeńſtwá twego h ná págorkách/ y ná polu: widźiałem *mowię* obrzydliwośći twoje. Biádá tobie Jeruzalemie! y pokiż śię nie oczyśćiß: Kiedyż to wżdy *będźie*?

Rozdźiał XIV.

Prorok ſußę opowiáda. 7. Modli śię Bogu. 10. Bog odpowiáda. 13. Kłádźie winę ná Proroki. 15. Grozi Prorokom y ludowi.

1 Słowo PAńſkie ktore śię ſtáło 2 do Jeremiaßá o Sußy. ✤ Ziemiá Judſka płákáć będźie/ á bramy jey zemdleją: żałobę nośić będą ná źiemi/ á nárzekánie Jeruzalemſkie 3 wſtąpi wzgorę. ✤ Y zacniejßy z nich rozsyłáć będą napodlejße ſwoje po wodę: A przyßedßy do cyſtern y nie ználazßy wody/ náwrocą śię z naczyniem ſwojim proznym/ zápłonawßy y záwſtydźiwßy śię: przetoż nákryją głowę ſwoję. 4 ✤ Dla źiemie uprágnioney/ przeto że deßczu nie będźie ná źiemi/ y oracze a wſtydząc śię nákryją głowy ſwoje. 5 ✤ Owßem y łáni/ co ná polu porodźiłá/ opuśći/ bo ná polu trawy nie będźie. 6 ✤ A osłowie dźicy ſtojąc ná wyſokich miejſcách/ chwytáć będą wiátr jáko ſmocy: uſtáną oczy ich/ bo nie będźie trawy.

7 O PAnie/ ponieważ nieprawośći náße świadczą przećiwko nam/ zmiłuj śię dla Jmienia twego: boć wielkie ſą odwrocenia náße/ tobieſmy b zgrzeßyli. 8 ✤ O Nádźiejo c Jzráelowá/ Wybáwićielu jego czáſu utrapienia! Czemuż máß być jáko przychodźień w tey źiemi/ á jáko podrożny wſtępujący ná nocleg? 9 ✤ Czemuż śię pokázujeß jáko mąż ztrudzony; *ábo* jáko mocarz ktory nie może wybáwić? Wßákżeś ty jeſt w pośrzodku d nas PAnie/ á Jmię twoje/ wzywáne jeſt nád námi: Nie opußczajże nas.

10 TAk mowi PAn o tym ludu: *Tż* ták miłują tułánie/ á nog ſwych nie powśćiągáją/ przetoż śię PAnu niepodobáją: *y* teraz wſpomina nieprawośći ich/ á náwiedza grzechy 11 ich. ✤ Potym rzekł Pán do mnie: 12 Nie modlęśię zá tym ludem. ✤ Gdy pośćić będą f ja nie wyſłucham wołánia ich; á gdy ofiárowáć będą cáłopalenie/ y ofiárę śniedną/ ja tego nie przyjmę: ále mieczem y głodem y morem wytrácę je.

13 Y Rzekłem: Ach Pánujący PAnie/ Oto im ći prorocy mowią: Nie oglądaćie mieczá/ á głod nie przyjdźie ná was/ ále pokoj pewny 14 dam wam ná tym miejſcu. ✤ Y rzekł PAN do mnie: Fałß prorokują ći prorocy w Jmieniu mojim/ nie poſłałem g ich/ ánim im rozkazał/ owßem á nim mowił do nich: widzenie h kłamliwe/ y wießczbę/ y márność/ y kłamſtwo sercá ſwego oni 15 wam prorokują. ✤ Przetoż ták mowi PAN o prorokách ktorzy prorokują w Jmieniu mojim choćiam ja ich nie poſłał/ y ktorzy mowią: Mieczá áni głodu nie będźie w tey źiemi: Ci ſámi Prorocy mieczem y 16 głodem zginą. ✤ A lud ten ktoremu i oni prorokują/ rozrucony będźie po ulicách Jeruzalemſkich od głodu y od mieczá/ á nie będźie ktoby je pogrzebł; one ſáme/ żony ich y ſyny ich/ y corki ich: ták wyleję ná nie złość ich. 17 ✤ Przetoż rzeczeß do nich to słowo: Oczy moje k wylewáją łzy w nocy y we dnie/ bez przeſtanku: bo zkrußeniem wielkim zkrußona będźie Pánná/ corká ludu mojego/ *y* 18 rána bárzo bolesna. ✤ Wynidęli ná pole/ oto tám pomordowáni mieczem: wnidęli do miáſtá/ oto *y tám* z morzeni głodem. Bo jáko prorok ták y kápłan obchodząc/ kupczą źiemią: á *ludźie* tego nie bacżą.

19 Jzali do końcá odrzucaß l Judę? izali Syon obrzydźiłá ſobie duſzá twojá? Przecz nas bijeß/ ták ábyſmy już nie byli uzdrowieni? Oczekáwamyli m ná pokoj/ álić oto *náſtępuje* nic dobrego: á jeſli ná czás uleczenia/ á oto zátrwożenie. 20 ✤ Uznawamy PAnie niezbożność ſwoję/ nieprawość Ojcow náßych/ iżeſmy zgrzeßyli n przećiw tobie. 21 ✤ Nie odrzucajże *nas* dla Jmienia twego: Niepodawajże w lekkość ſtolicę chwały twojey: wſpomnijże á nie targaj przymierza twego z námi. 22 ✤ Jzali ſą miedzy márnośćiámi

g Jerem. 5. 8. h Jerem. 13. 6. a Joel. 1. 11. b Jerem. 3. 25. c Jerem. 17. 13. y 50. 7. d 2 Moj. 25. 8. y 29. 45. Pſalm 132. 13.

e 2 Moj. 42. 10. Jerem. 7. 16. y 11. 14. f Przyp 1. 28. Ezdr. 1. 15. Jerem. 11. 11. Ezech 8. 18. Mich. 3. 4. g Jerem. 23. 21. y 27. 15 y 29. 8. 9. h Jerem. 23. 25. y 27. 15 i Jerem. 16. 4. k Jerem. 9. 1. Tren. 1. 16. y 2. 18 l Pſalm 74. 1. m Jerem. 8. 15. n Ezdr. 9. 15. Pſalm 106. 6. Jerem. 3. 25. Dáni. 9. 8.

mi pogáńſkimi coby ſpuſczáli deſzcż? ábo niebioſá o mogáli *ſáme przez ſie* dawáć deſzcże? Izáliś nie ty ſam PAn Bog náß? Przetoż oczekawámy ná ćię/ bo to wßyſtko Ty czyniß.

ROZDZIAL XV.

Gniew Boży przećiwko ludźie Prorok opowiáda, y ogłáßa pomſtę. 10. Zátym nárzeka, á Bog go ćießy. 15. Modli ſię. 19. Ná co mu Bog odpowiáda.

1 TEdy rzekł PAn do mnie: Choćby a ſtánął Mojżeß b y Sámuel c przed oblicżem mojim / nie miałbym ſercá do ludu tego. Puść je od 2 oblicża mego/ á niech precz idą. ♣ A jeſliby rzekli; Dokadże pojdźiemy? Tedy im rzecżeß; Ták mowi PAn: Kto *oddány* ná śmierć / ná śmierć *pojdźie*: á kto pod miecż/ pod miecż: á kto ná głod / ná głod: á kto w niewolą/ w niewolą. 3 ♣ Bo je ta d czworáką e rzeczą náwiedzę mowi PAn/ miecżem/ ná zámordowánie: y pſy/ ná rozßárpánie: y ptáſtwem niebieſkim: y zwierzęty źiemſkimi / ná 4 pożárćie y ná wygubienie/ ♣ Y podam je ná potłukánie śię po wßyſtkich krolestwách źiemie/ dla Mánáſſeſſá g syná Ezechiaßá Krolá Judſkiego / zá to co ucżynił w Jeruzálemie.

5 BO / ktożby śię zmiłował nád tobą Jeruzálemie? ábo ktoby śię użalił nád tobą? ábo ktoby przyßedł áby śię pytał / jákoć śię 6 powodźi? ♣ Tyś mię opuśćiło mowi PAn: poßłoś ná zad. Przetoż wyćiągnę rękę moję ná ćię / ábym ćię 7 wytráćił: Uſtáłem od żalu. ♣ Przetoż je rozwieję wiejáczką po bramách *tey* źiemie: ośierocę *y* wygubię je / *bo* śię od drog ſwojich nie 8 náwrácáli. ♣ Wiecey śię námnoży wdow jego / niż piaſku morſkiego. Przywiodę ná nie / ná mátki / ná młodźieńce / burzyćielá *y* w południe: ſpráwię / że przypádną nagle ná to miáſto: y będą przeſtráßeni. 9 ♣ Zemdleje h / y tá ktora rodźiłá po śiedmiorgu wypuśći duße ſwoję: zájdźie jey ſłońce jeſzcże zá dniá: zápałáć y wſtydźić śię będźie. A oſtátek ich dam pod miecż przed / oblicżem nieprzyjaćioł ich / mowi PAn.

10 BIádá mnie mátko mojá! żeś mię urodźiłá mężá ſwaru / y mężá ſporu po wßyſtkiey źiemi. Nie dawáłem *im* ná lichwę / áni mnie oni ná lichwę dawáli: á wßdy mi káżdy złorzeczy.

11 RZekł PAN: Izáli tobie / ktory pozoſtánieß / nie będźie dobrze? Izáli śię nie záſtáwię o ćię nieprzyjaćielowi czáſu utrápienia 12 y czáſu ućiſku? ♣ Izáli żelázo *proſte* pokruſzy żelázo Pułnocne y ſtal.

13 MAjętność twoję o Judo! y ſkárby twoje dam i w rozßárpánie dármo / po wßyſtkich gránicách twojich: á to dla wßyſtkich 14 grzechow twojich ♣ A ſpráwię k to/ że pojdźieß z nieprzyjaćiołmi twojmi / do źiemie ktoreyś nie znał: ábowiem ogień rozniecony l w zápálczywośći mojey ná was pałáć będźie.

15 TY *mię* znaß PAnie: wſpomnij ná mię / á náwiedź mię: y pomśći śię zá mię nád tymi co nácieráją ná mię: odwłácżájąc zápálczywośći twojey *przećiwko nim* nie porywaj mię: Wiedz/ że podejmuję dla ćiebie pohánbienie. 16 ♣ Gdy śię ználázły mowy twoję zjádłem je? á było mi ſłowo twoje n weſelem y rádośćią ſercá mego: ponieważ śię názywam od Imienia 17 twego/ Pánie Boże Záſtępow. ♣ Nie śiadam w rádźie náśmiewcow / áni śię *z nimi* ráduję: *ále* dla ſurowośći ręki twojey / ſámotny śiadam: Bo zápálczywośćią nápełniłeś 18 mię. ♣ Przecżże ma być żal moj o wiecżny? á rána mojá śmiertelna ktora śię uleczyć nie da. Przecżże mi ták maß być jáko omylny/ *jáko* wody nie pewne.

19 PRzetoż ták mowi PAn: Jeſli śię náwroćiß/ tedy ćię náwrocę ábyś ſtał przed oblicżem mojim: á jeſli odłącżyß rzecż koßtowną od nikczemney/ będźieß jáko uſtá moje. Oni niech śię obrocą do ćiebie / ále 20 śię ty nie obracaj do nich. ♣ Bo mię ćię poſtáwił przećiw ludowi temu jáko mur p miedźiány / y obronny; y będą walczyć przećiwko tobie / ále ćię nie przemogą: Bom ja z tobą/ ábym

Margin: o Jerem. 14. 24. 1 Machab. 9. 1. Mattt. 1. 45. — a Ezech. 14.14. b 2 Moj 32.11. c 1 Sám. 12. 9. d Ezech. 14. 21. e 3 Moj. 26.16. f 5 Moj 28.25. g 2 Krol. 21. 2. 2 Kron 33. 9. — h Amos 8. 9. — i Jerem. 17. 3. k 5 Moj 28.36. l 5 Moj. 32.22. — m Ezech. 2. 8. y 3. 3. Objáw 10. 9. n Pſalm 19.11. y 119. 103. o Jerem. 30.15. — p Jerem. 1. 18. 19.

ábym ćie wybawiał y wyrywał/ 21 mowi PAn. Wyrwę ćię záiiste z rąk ludźi złych / y odkupię ćię z rąk okrutnikow.

ROZDZIAL XVI.

Ogłoszenie pomsty nád Judą. 10. Y grzechow ludu: Wybáwienia ludu z Bábilonu. 16. Przyćiągnienia Egipczykow y Cháldejczykow. 19. Powołánia Pogan.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: Nie pojmuj sobie żony/ áni miy synow/ áni corek ná tym miejscu. 3 Abowiem ták mowi PAn o synách/ y o corkách zpłodzonych ná tym miejscu / y o mátkách ich / ktore je zrodźiły / y o Ojcách ich / ktorzy je zpłodźili w tey 4 źiemi. a Smierćiámi ćięszkimi pomrą : nie będą ich płákáć / áni ich pochowáją/ *ále* miásto gnoju b ná wierzchu źiemie będą : á mieczem y głodem wytráceni będą ; y będą trupy ich pokármem c ptástwu niebieskiemu y zwierzowi źiemskiemu. 5 Bo ták mowi PAn; Nie wchodź do domu żáłoby / áni chodź ná płácz/ áni ich żáłuj : bom odjął pokoj moj od ludu tego / miłośierdźie y litość/ 6 mowi PAn. Gdy pomrą wielcy y máli w tey źiemi / nie będą pogrzebieni : áni ich płákáć będą / y nie będą śię d rzezáć / áni sobie łysiny 7 czynić dla nich: Ani im dádzą jeść áby ich w smutku ćieszyli / nád umárłym : áni im dádzą pić z kubká poćieszenia po Ojcu ich / y po mátce 8 ich : Tákże do domu uczty nie wchodź / ábyś záśiadał z nimi y jadł 9 y pił. Abowiem ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja spráwię/ iż ustánie e ná tym miejscu przed oczymá wászymi / y zá dni wászych głos wesela/ y głos rádośći/ głos oblubieńcá / y głos oblubienice.

10 A Gdy opowiesz ludowi temu f wszystkie te słowá/ á rzekliby do ćiebie : Przecz PAn wyrzekł przećiwko nam to wszystko wielkie złe? Y coż jest zá niepráwość nászá / y co zá grzech nász/ ktorymeśmy zgrzeszyli przećiwko PAnu Bogu nászemu? 11 Tedy rzeczesz do nich: Przeto/ iż mię opuśćili Ojcowie wászy (mowi PAN) á chodźili zá bogámi cudzymi/ y służyli im/ y kłaniáli śię im : Lecz mnie opuśćili / y zakonu 12 mego nie przestrzegáli. A wy/ dálekośćie gorzey g czynili / niż Ojcowie wászy : Abowiem oto káżdy chodźi zá uporem złego sercá swego / 13 nie słucháiąc mię. Dla tego wyrzucę was h z tey źiemie / do źiemie ktoreyśćie nie ználi/ wy/ y Ojcowie wászy. A tám służyć będźiećie bogom cudzym we dnie y w nocy : do kąd wam nie okáżę miłośierdźia.

14 P Rzetoż oto dni idą i mowi Pan/ że nie rzeką więcey ; Zywie PAn/ ktory wywiodł Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey: 15 Ale/ Zywie PAn/ ktory wywiodł syny Izráelskie z źiemie Połnocney / y ze wszystkich źiem do ktorych je był wygnał : gdy je záśię przywiodę do źiemie ich/ ktorąm dał Ojcom ich.

16 O To ja pośle do wielu rybitwow (mowi PAn) áby je łowili : potym pośle do wielu łowcow / áby je łápáli ná wszelkiey gorze/ y ná wszelkim págorku/ y w dźiurách skálnych. 17 Oczy moje pátrzą ná k wszystkie drogi ich : nie są utájone przed obliczem mojim / áni jest zákrytá niepráwość ich przed oczymá mojimi. 18 Y oddam im pierwey w dwoj násob l zá niepráwośći ich / y zá grzechy ich: przeto / że źiemię moję zplugáwili trupámi obrzydliwośći swojey/ y sprosnośćiámi swymi nápełnili dźiedźictwo moje.

19 P A N I E / mocy mojá/ y siło mojá / y ućieczko mojá w dźień utrapienia ! do ćiebie przydą narodowie od kończyn źiemie / y rzeką: Záiiste śię fałszu trzymáli Ojcowie nászy/ y márnośći/ w ktorych żadnego pożytku nie było. 20 Izali sobie człowiek uczynić może bogi ? ponieważ sámi m nie są bogámi.

21 D La tego oto Ja spráwię / áby poználi tym rázem : spráwię *mowię* áby poználi rękę moję/ y moc moję : y dowiedźieli śię że Imię moje jest/ PAN.

ROZDZIAL XVII.

Upor ludu Judskiego. 3. Pomstá nád nim.

a Jerem. 8. 2. y 15. 3. b Jerem. 9. 22. y 25. 33. c Jerem. 7. 33. y 34. 20. d 3 Moj. 19. 28. 5 Moj. 14. 1. e Ezái. 24. 8. Jerem. 7. 34. y 25. 10 Ezech. 26. 13. f Jerem. 5. 19.

g Jerem. 7. 26. h 5 Moj. 4. 27. y 28. 64 i Jerem. 23. 7. 8 k Job. 34. 21. Przyp. 5. 21. Jerem. 32. 19. l Ezái. 40. 2. m T. Ludźie.

nim. 5. Kto przeklęty miedzy ludźmi. 7. Błogosławiony w Bogu dufájący. 9. Groźi obłudnikom. 11. Y łákomcem. 13. Modlitwá Jeremiaszowá. 19. Kazánie o Sábbáćie.

1 Grzech Judski nápisány jest piorem żelaznym/ á ostrym dyámentem wyryty jest ná tablicy serca ich/ y ná rogách ołtarzow wászych. 2 ♣ Gdy wspominają synowie ich ná Ołtarze ich y ná gáje ich pod drzewem źielonym/ ná págorkách 3 wysokich. ♣ O goro/ y pole *moje*! máiętność b twoję/ y wszystkie skárby twoje podam ná rozszárpánie/ dla grzechu wyżyn twojich *ktore masz* po wszystkich gránicách twojich. ♣ 4 A *ty* muśisz zániecháć zá przewinieniem twojim dźiedźictwá twego/ ktoremći dał. Y dam ćię w niewolą nieprzyjaćiołom twojim y źiemi ktorey c nie znasz: Bośćie ogień d rozniećili w popędliwośći mojey/ *ktory* áż ná wieki gorzeć będźie.

a Job. 19.24.
b Jerem. 15.13.
c 5 Moj. 28.36.
d 5 Moj. 32.22.

5 Ták mowi PAn: Przeklęty mąż ktory ufa w człowieku/ y ktory pokłáda ćiáło rámieniem swojim/ á 6 od Páná odstępuje serce jego. ♣ Abowiem stánie śię jáko wrzos ná puszczy/ ktory nie czuje gdy co dobrego przychodźi: ále bywá ná suchych miejscách ná puszczy/ w źiemi słoney/ y w ktorey nikt nie mieszka. ♣ 7 Błogosłáwiony mąż e ktory ufa w PAnu/ á PAn jest nádźieją jego. ♣ 8 Bo będźie jáko drzewo f wszczepione nád wodámi/ á nád strumieniem zápuszczájące korzenie swoje/ ktore nie czuje gdy przychodźi gorącość/ ále liść jego zostawa źielony: á roku suchego nie frásuje śię/ y nie przestawa przynośić owocu.

e Psalm 2. 12. y 34.9. Przyp 16. 20. Ezai. 30.18.
f Psalm 1. 3.

9 Nazdrádliwsze *jest* serce náde wszystko/ y naprzewrotnieysze: 10 ♣ Ktoż je pozna? Ja PAn ktory śię badam g serca/ y doświadczam nerek/ ták/ ábym káżdemu oddał według drogi jego/ y według owocu 11 spraw jego. ♣ *Jáko* kuropátwá zgromadza *jájcá*, ále ich niewylęga: *ták*, kto zbiera bogáctwá/ á niesprawiedliwie/ w połowicy dni swojich opuśći je/ á ná ostátek będźie głupim.

g 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Psalm. 7. 10. Jerem. 11.20. y 20.12 Objáw 2. 23.

12 Ale miejsce świątnice nászey/ *to jest*, stolicá chwały Nawyższego/ wiecznie trwa. 13 ♣ O nádźiejo h Izráelska! PAnie/ wszyscy ktorzy ćię opuszczáją niech będą i záwstydzeni: ktorzy odstępują odemnie/ niech ná źiemi zápisáni będą: Abowiem opuśćił źrzodło wod żywych/ PAná.

14 Uzdrow mię PAnie/ á będę uzdrowiony/ zbaw mię/ á będę zbáwiony/ Abowiemeś ty chwałą 15 moją. ♣ Oto oni do mnie mowią; Gdźież jest to słowo k PAńskie? 16 Niechże już przydźie. ♣ Choćiam ja *tego* nie zábiegał ábym był Pásterzem twojim/ ánim dniá boleśći prágnął/ ty wiesz: Cokolwiek wyszło z ust mojich/ przed oblíczem 17 twojim jest. ♣ Nie bądźże mi ná postrách: tyś nádźieją moją w dźień 18 utrapienia. ♣ Niech będą pohańbieni l ktorzy mię prześládują; á ja niech nie będę záwstydzony: niech śię oni lękáją; á ja niech śię nie lękam. Przywiedź ná nie dźień utrapienia/ á dwojákim zkruszeniem zkrusz je.

h Jerem. 14. 8.
i Ezai. 1. 28.
k Ezai. 5. 19.
l Psalm. 35. 4. y 40.15

19 Ták PAn rzekł do mnie: Idź/ á stań w bramie synow ludu *tego*, ktorą wchodzą Krolowie Judscy/ y ktorą wychodzą: y we wszystkich 20 bramách Jeruzalemskich. ♣ Y rzecz do nich; Słuchajćie słowá PAńskiego Krolowie Judscy/ y wszystek Judo/ y wszyscy obywátele Jeruzalemscy/ ktorzy chadzaćie tymi bra- 21 mámi. ♣ Ták mowi PAn: Strzeżćie pilnie dusz m wászych/ á nie nośćie brzemion *żadnych* w dźień Sábbátu/ áni *ich* wnośćie bramámi 22 Jeruzalemskimi. ♣ Ani wynaszajćie brzemion z domow wászych w dźień Sábbátu/ áni żadney roboty odpráwujćie: ále świeććie dźień Sábbátu/ jákom rozkazał n Ojcom wá- 23 szym. ♣ (Wszákże nie usłucháli/ áni o nákłonili uchá swego: owszem zátwárdźili kárk swoj nie słucháiąc/ áni przyjmując náuki.) 24 ♣ A jesli mię pilnie słucháć będźiećie/ mowi PAn *ták*, żebyśćie nie wnośili brzemion bramámi miástá tego w dźień Sábbátu/ ále świećili dźień Sábbátu/ nie odpráwując weń żadney roboty:

m Nehe. 13.19.
n 2 Moj. 20. 8. y 23.12 y 31.13 Ezech. 20.12.
o Jerem. 7. 24. y 11.8.

25 ty: Tedy wchodźić będą p bramámi miástá tego Krolowie / y Kśiążętá / śiedząc y ná stolicy Dawidowey / jeżdżąc ná wozách y ná koniách: oni y Kśiążętá ich/mężowie Judscy / y obywátele Jeruzalemscy: Y stać będźie to miásto áż ná wieki. 26 Y zbieżą śię z miast Judskich/ y z okolicżnych miejsc Jeruzalemskich / y źiemi Benjáminowey/ y z rownyn / y z tey gory / y od Południá / przynosząc cáłopalenie y ofiáre / y dar / y kádźidło / tákże y dźiękczynienie niosąc do domu Páńskiego. 27 Ale jesli mię nie usłuchaćie / ábyśćie święćili dźień Sábbátu / á nie nośili brzemion / wchodząc bramámi Jeruzalemskimi w dźień Sábbátu: tedy roznięce ogień w bramách jego / ktory pożrze páłáce Jeruzalemskie / á nie będźie ugászony.

p Jerem. 22. 4.

ROZDZIAŁ XVIII.

Nápomina lud do pokuty. 12. *Upor ludu Judskiego wytyka.* 16. *Pomstę nád nimi.* 18. *Zpiknienie ludu przećiwko Prorokowi.* 19. *Modlitwá jego przećiwko niemu.*

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/mowiąc: 2 Wstań / á wstąp do domu gárncarzowego: á tám spráwię/ że usłyszysz słowá moje. 3 Y wstąpiłem do domu gárncarzowego: á oto on robił robotę ná kręgu. 4 A gdy śię zepsowáło naczynie w ręce gárncarzowey / ktore on czynił z gliny: tedy záś uczynił z niey naczynie insze/ jáko śię mu nalepiey zdáło uczynić. 5 Y stáło śię słowo Páńskie do mnie / mowiąc: 6 Izalibym ták nie mogł z wámi a postąpić jáko ten gárncarz a domie Izráelski! mowi PAn. Oto jáko gliná w ręce gárncarzowey / tákeśćie wy w ręce moiey a domie Izráelski! 7 Jeslibym rzekł nagle przećiwko narodowi / y przećiwko krolestwu że je wykorzenię b y zepsuję y wygubię: 8 Wszákże jesliby śię odwroćił on narod c od złośći swojey / przećiw ktoremum mowił: y jabym żáłowáł tego złego / ktorem mu umyślił uczynić. 9 Záśię/ jeslibym rzekł nagle o narodźie y o krolestwie / że je pobuduję y wszczepię. 10 Wszákże jesliby czynił co złego jest przed oczymá mymi/ nie słuchájąc głosu mego / y jabym żáłowáł tego dobrodźiejstwá / ktorem mu obiecał uczynić.

a Ezái. 45. 9. Mądr. 15. 7. Rzym. 9. 10
b Jerem. 1. 10.
c Ezech 18, 21.

11 A Przetoż / rzecz teraz do mężow Judskich/ y do obywátelow Jeruzalemskich/ mowiąc: Ták mowi PAN: Oto ja gotuję ná was złą rzecz / y myślę coś przećiwko wam. Náwroććież śię już d káżdy od złey drogi swojey: á popráwćie drog wászych / y spraw wászych. 12 Ale oni rzekli: Nic z tego: bo zá myślámi nászymi pojdźiemy / á káżdy / upor serca swojego złego czynić będźiemy. 13 Przetoż ták mowi PAn: Pytajćie e teraz miedzy pogány / ktoż słyszał co tákowego? Sprosność wielką popełniłá Pánná Izráelská. 14 Izali kto opuśći polá moje dla skał/ y dla śniegu ná Libánie? Izali kto opuśći wody ćiekące dla wody bárzo źimney? 15 Ale lud moj/ zápomniawszy ná mię/ márnośći kádźą: y potykáją śię ná drogách swych / ná śćieszkách g stárodawnych/ chodząc śćieszkámi drogi nieutorowáney. 16 Ták ábym podał źiemię ich h ná zpustoszenie / ná świstánie wieczne / aby káżdy ktoby szedł przez nię zdumiał śię / y kiwał głową swoją. 17 Wiátrem Wschodnim rozproszę je przed nieprzyjaćielem: tył/ á nie i twarz / ukażę im w dźień zátrácenia ich.

d 2 Krol. 17. 13. Jerem. 7. 3. y 25. 5. y 35. 15
e Jerem. 2. 25.
f Jerem. 2. 10.
g Jerem. 6. 16.
h Jerem. 18. 7. y 19. 8. y 25. 9. y 49. 13 y 50. 13
i Przyp. 1. 26.

18 Y Rzekli: Podźćie/ á wymyślmy co przećiwko Jeremiaszowi. Bo nie zginie k zakon od Kápłáná / áni rádá od mądrego / áni słowo od Proroká: Podźćież/ á ubijmy go językiem/ á nie dbajmy ná żadne słowá jego. 19 Pilnuj mię PAnie / á słuchaj głosu tych / ktorzy śię spieráją ze mną. 20 Y záli śię ma oddawáć złym zá dobre? że ukopáli doł duszy mojey? Wspomni żem stawał przed obliczem twojim / ábym zá nimi mowił ku ich dobremu / y odwroćił zápálczywość twoję od nich. 21 Dlatego dopuść głod ná syny l ich; á spraw/ że okrutnie będą pobići od mieczá: że będą żony ich ośierociáłe, y owdowiáłe / á mężowie

k Málách. 2. 7.
l Psalm 106, 10

ich że będą hániebnie zámordowáni / á dźieci ich pobite mieczem ná wojnie. 22 ✠ Niech będźie słyszány krzyk z domow ich / gdy ná nie nagle wojsko przywiedźiesz: bo ukopáli doł / áby mię ułápili / á śidłá ukryli ná nogi moje. 23 ✠ Ależ ty / PAnie / powiádomy wszystkiey rády ich przećiwko mnie ná śmierć: Nie bądź miłośćiw niepráwośćiam ich / á grzechu ich przed obliczem twojim niezágłádzaj: ále niech śię potkną przed oblicznośćią twoją: czásu zápálczywośći twojey *surowo* śię obchodź z nimi.

ROZDZIAŁ XIX.

Ogłoszenie pomsty dla báłwochwálstwá, á naprzedniey nád stárszymi y wodzámi Izráelskimi. 15. *Potym nád wszystkim ludem.*

1 TAk mowi PAN: Idź / á kup dzban gliniány od gárncarzá: w *wźiąwszy niektore* z Stárszych ludu / y z Stárszych Kápłánow: ✠ 2 Wnidź do doliny Syná Hennomowego / ktora jest u wrot bramy a Wschodniey: á tám opowiádaj słowá / ktore do ćiebie mowić będę. 3 ✠ A rzecz: Słuchajćie słowá PAńskiego Krolowie Judscy / y obywátele Jeruzalemscy: Ták mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja przywiodę złe ná to miejsce / o ktorym ktokolwiek usłyszy / zábrzmi b mu w uszách jego. 4 ✠ Przeto że mię opuśćili / á zplugáwili to miejsce kádząc ná nim bogom cudzym: ktorych nie ználi oni y Ojcowie ich / y Krolowie Judscy / y nápełnili to miejsce krwią niewinnych. 5 ✠ Y pobudowáli wyżyny Báálowi / áby pálili syny swe ogniem ná cáłopalenie Báálowi: czegom nie rozkazał / ánim *o to* mowił / áni *to* 6 wstąpiło ná serce moje. ✠ Dla tego / oto dni idą mowi PAn / w ktorych nie będźie názywáne więcey to miejsce c Tofet / áni dolina Syná Hennomowego: ále dolina mordu. ✠ 7 Bo wniwecz obrocę rádę Judską / y Jeruzalemską ná tym miejscu: á spráwię / że oni upádną od mieczá przed twarzą nieprzyjaćioł swojich / y od ręki szukájących dusze ich: y dam trupy ich d ná pokarm ptástwu niebieskiemu / y zwierzowi źiemskiemu. 8 ✠ Podam tákże to miásto ná zpustoszenie e y ná świstánie: káżdy idący f mimo nie / zdumieje śię; á świstáć będźie nád wszystkimi plágámi jego. 9 ✠ Y spráwię *to*, że będą jeść ćiáłá g synow swojich / y ćiáłá corek swojich: á káżdy *z nich* ćiáło bliźniego swego jeść będźie / w oblężeniu y w ućiśnieniu / ktorym je ućisną nieprzyjaćiele ich / y ći / ktorzy szukáją dusze ich. 10 ✠ Potym ztłucz *ten* dzban przed oczymá mężow / 11 ktorzy pojdą z tobą: ✠ A rzecz do nich; Ták mowi PAn Zastępow: Ták ztłukę ten lud / y to miásto / jáko *gdy kto* tłucze naczynie gárncárskie ktore więcey náprawione być nie może: á w Tofet pogrzebywáć h będą / iż miejscá inszego nie będźie ku pogrzebowi. 12 ✠ Ták uczynię temu miejscu / mowi PAn / y obywátelom jego: y postąpię sobie z tym miástem ták jáko z Tofet. 13 ✠ Bo będą domy Jeruzalemskie y domy Krolow Judskich / jáko to miejsce Tofet / nieczyste / że wszystkimi domámi tymi / ná ktorych dáchách kádźili wszystkiemu wojsku niebieskiemu / y sprawowáli ofiáry mokre bogom cudzym.

14 GDy wroćiwszy śię Jeremiasz z Tofet / gdźie go był PAn posłał / áby tám prorokowáł / stánął w śieni domu PAńskiego / y rzekł do 15 wszystkiego ludu: ✠ Ták mowi Pan Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja przywiodę ná to miásto / y ná wszystkie miástá jego wszystko to złe / ktorem wyrzekł przećiw niemu: bo zátwárdźili kárk swoj / áby nie słucháli słow mojich.

ROZDZIAŁ XX.

Prorok ubity, do więźienia podány. 3. *Opowiáda pomstę nád grzechámi.* 7. *Uskárżywszy śię biedy swojey, y pośiliwszy śię, żąda pomsty nieprzyjaćiołom swojim.* 13. *A nápomniawszy do chwały Bożey.* 14. *Złorzeczy dniowi urodzenia swego.*

1 GDy usłyszawszy Fássur Syn Immerow Kápłán / ktory był postánowiony przedniejszym w do-

a *H. Słonecżney.* b *1 Sám. 3. 11.* c *Jerem. 7. 32.* d *Jerem. 7. 33. y 16. 4.* e *Jerem. 18. 8. y 49. 13* f *5 Moj. 28. 37. Jerem. 50. 13.* g *5 Moj. 28. 53. Tren. 4. 10.* h *Jerem. 7. 32.*

mu PAńskim/ Jeremiaszá prorokującego o tym: 2 ♣ Ubił Fássur Jeremiaszá Proroká / y dał go do więźienia / ktore było nawyższe w bramie Benjáminowey/ á ta byłá przy domu PAńskim. 3 ♣ A názájutrz/ gdy wywiodł Fássur Jeremiaszá z więźienia / rzekł do niego Jeremiasz: Nie názwał ćię PAN Fássurem / ále Mágor Missábib a. 4 ♣ Bo ták mowi PAn: Oto ja puszczę ná ćię strách; ná ćię / y ná wszystkie przyjaćioły twoje: ktorzy upádną od mieczá nieprzyjaćioł swych / ná co oczy twoje pátrząc będą: á wszystkiego Judę podam w ręce Krolá Bábilońskiego / ktory je záprowádźi do Bábilonu/ y pozábija je mieczem. 5 ♣ Dam też wszystkę b májętność miástá tego / y wszystkę pracę jego / y wszystkie kosztowne rzeczy jego / y wszystkie skarby Krolow Judskich/ dam w ręce nieprzyjaćioł ich: y rozchwycą je / y zábiorą je/ y záprowádzą je do Bábilonu. 6 ♣ Ale ty Fássurze/ y wszyscy ktorzy mieszkają w domu twym / pojdźiećie w pojimánie: y do Bábilonu przyjdźiesz/ y tám umrzesz / y tám pogrzebiony będźiesz ty/ y wszyscy miłujący ćię/ ktorymeś kłamliwie prorokował.

7 Námowiłeś mię PAnie/ á dałem śię námowić / mocniejszyś był niż ja/ y przemogłeś: jestem ná pośmiech káżdy dźień / káżdy śię ze mnie náśmiewa. 8 ♣ Bo jákom począł mowić / wołam; dla gwałtu y zpustoszenia/ krzyczę: Bo mi słowo PAńskie jest ku pohańbieniu y ná pośmiech/ káżdy dźień. 9 ♣ Y rzekłem: Nie będę go wspominał / áni będę wiecey mowił w Imieniu jego: Ale *słowo Boże* jest w sercu mojim / jáko ogień pałájący / zámkniony w kośćiách mojich: ktorym usiłował zátrzymáć/ álem nie mogł. 10 ♣ Choćiaż słyszę urągánie od wielu y od Mágor Missábibá/ *mowiących*; Powiedźćie *co nań*, á oznájmiemy to *Krolowi*. Wszyscy przyjaćiele moji czyhája ná upadek moj / *mowiąc*; Aza snadź zwiedźiony będźie / y przemożemy go / á pomśćimy śię nád nim. 11 ♣ Ale PAn jest ze mną/ jáko mocarz strászny: Przetoż c ci/ ktorzy mię prześládują upádną / á nie przemogą : bárzo będą pohańbieni / że sobie nie mądrze poczęli: hańbá ich wieczna / nie będźie d zápámiętáná. 12 ♣ Przetoż o PAnie Zastępow / ktory doświadczasz e sprawiedliwego ; ktory wypátrujesz nerki y serce / niech widzę pomstę twoję nád nimi : tobiem zájiste odkrył spráwę moję. 13 ♣ Spiewajćie PAnu/ chwalćie PAná: że wybáwił duszę ubogiego z ręki złośnikow.

14 Przeklęty f dźień/ w ktorym śię urodźił: dźień ktorego mię porodźiłá mátká mojá/ niech nie będźie błogosłáwiony. 15 ♣ Przeklęty mąż g ktory oznájmił Ojcu memu/ mowiąc: Urodźiłoć śię dźiećię płći męskiey / áby go bárzo uweselił. 16 ♣ Niechże będźie on mąż jáko miástá h ktore PAn podwroćił / á nie żáłował *tego*! niech słyszy krzyk z poránku / y nárzekánie czásu południa! 17 ♣ O że mię nie zábił záraz z żywotá! O by mi byłá mátká mojá grobem mojim ! á żywot jey wiecznie brzemiennym! 18 ♣ Przeczżem wszedł z żywotá i ábym doznał prace / y smętku: á żeby dni moje w hańbie ztrawione były!

a H. Strách zewsząd.
b Jerem. 15.13.
c Jerem. 17.18.
d Jerem. 23.40.
e Psalm 7.10. Jerem. 11.20. 17.10 Objáw. 2.23.
f Job. 3.3.
g Job. 3.3.
h 1 Moj. 19.24.
i Job. 3.11.

ROZDZIAŁ XXI.

Proroctwo o pomśćie nád Judą. 8. Rádá. 11. Y nápomnienie oblężonym. 13. Znowu przegroszka.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná: gdy do niego Krol Sedekiasz posłał Fássurá/ syná Málchiaszowego/ y Sofoniaszá syná Máásejaszowego Kápłáná; 2 áby rzekli; ♣ Porádź śię proszę o nas PAná / bo Nábuchodonozor Krol Bábiloński walczy przećiwko nam: owa snadź uczyni PAn z námi według wszystkich dźiwnich spraw swojich / żeby odćiągnął od nas. 3 ♣ Y rzekł Jeremiasz do nich: Ták powiedźćie Sedekiaszowi: 4 ♣ Ták mowi PAn / Bog Izráelski: Oto ja odwrocę naczynia wojenne / ktore są w rękách wászych/ y ktorymi wy walczyćie przećiw Krolowi Bábilońskiemu y Chàldejczykom / ktorzy was oblegli około muru / y zgromá-

dze

dźie je w pośrzodek miástá tego. ♣ 5 A ja *sam* walczyć będę przećiwko wam ręką wyćiągnioną y rámieniem mocnym: á to w gniewie / y w popędliwośći / y w zápálczywośći wielkiey. ♣ 6 Y uderzę obywátele tego miástá / ták / że y ludźie y bydlętá morem wielkim pomrą. ♣ 7 A potym / ták mowi PAn / podam Sedekiaszá Krolá Judskiego / y sługi jego / y lud; to jest / te ktorzy pozostáną w tym mieśćie po morze / po mieczu / y po głodźie / w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y w ręce nieprzyjaciół ich / á ták w ręce szukájących duszę ich: ktory je pobije ostrzem mieczá: nie przepuśći im / áni im zfolguje / áni śię zmiłuje.

8 PRzetoż rzecz do ludu tego; Ták mowi PAn: Oto ja kłádę przed wámi drogę żywotá / y drogę śmierći. ♣ 9 Ktokolwiek zostánie a w tym mieśćie / zginie od mieczá / ábo od głodu / ábo od moru: Ale kto wynidźie y poda śię Cháldejczykom / ktorzy was oblegli / pewnie żyw zostánie: y będźie mu duszá jego w korzyśći. ♣ 10 Bom obroćił oblicze moje przećiwko temu miástu ku złemu / á nie ku dobremu / mowi PAn. W ręce Krolá Bábilońskiego podáne będźie / y zpali je ogniem.

11 A Le domowi Krolá Judskiego *rzecz*: Słuchajćie słowá PAńskiego: ♣ 12 O domie Dawidow! Ták mowi PAn: Odpráwujćie sąd káżdego poránku / á wyrywajćie b uciśnionego z ręki gwałtowniká: by snadź nie wyszłá jáko ogień c zápálczywość moja / á nie gorzáłá ták / żeby nie był ktoby ugáśił / dla złośći spraw wászych. ♣ 13 Otom ja przećiwko tobie / ktora mieszkasz w tey dolinie / jáko skáłá w tey rowninie / mowi PAn: ktorzy mowićie: Ktoż przyćiągnie ná nas? á kto wnidźie do przybytkow nászych? ♣ 14 Bo was náwiedzę według owocu spraw wászych / mowi PAn: á rozniecę ogień w leśie twojim / ktory pożrze wszystko około niego.

a Jerem. 38. 2.
b Jerem. 22. 3.
c Jerem. 4. 4.

ROZDZIAŁ XXII.

Nápomnienie do spráwiedliwośći. 8. *Przegroszká nieposłusznym.* 10. *Proroctwo przećiwko Joácházowi.* 12. *Joákimowi.* 28. *Y Iechoniaszowi Krolom Judskim.*

1 TAk mowi PAn: Zstąp do domu Krolá Judskiego / á mow tám to słowo. ♣ 2 Y rzecz: Słuchaj słowá PAńskiego Krolu Judski / ktory śiedźisz ná stolicy Dawidowey: Ty / y słudzy twoji / y lud twoj / ktorzy chodźićie bramámi tymi. ♣ 3 Ták mowi PAn: Czyńćie sąd a y spráwiedliwość / á wyzwalajćie ućiśnionego z ręki gwałtowniká / á przychodniowi b / śierotce y wdowie nie czyńćie krzywdy / áni ich ućiskajćie: áni krwie niewinney nie wylewajćie ná tym miejscu. ♣ 4 Bo jeśli czyniąc uczynićie to słowo / tedy pewnie c wnidą bramámi domu tego Krolowie / śiedzący miásto Dawidá / ná stolicy jego: jeżdżący ná wozách / y ná koniách / *sam* Krol y słudzy jego / y lud jego. ♣ 5 Lecz jeśli nie posłuchaćie tych słow: sam ná śię przyśięgam mowi PAn / że ten dom pustynią będźie. ♣ 6 Bo ták mowi PAn o domie Krolá Judskiego: Tyś mi był *jáko* Gileád / *y* wierzch Libáński: Ale ćię pewnie obrócę w pustynią / *y* w miástá w ktorych nie mieszkáją. ♣ 7 Y zgotuję ná ćię burzyćiele / káżdego z oręźem jego / ktorzy wyrąbią wyborne Cedry twoje / y wrzucą je ná ogień. ♣ 8 A gdy pojdźie wiele narodow mimo to miásto / y rzecze jeden do drugiego: Dla czegoż ták uczynił d PAn temu miástu wielkiemu? ♣ 9 Tedy odpowiedzą: Przeto / iż opuśćił przymierze PAná Bogá swego / á kłániáli śię bogom cudzym / y służyli im.

10 NIe płaczćież umárłego / áni go żáłujćie: *ále* ustáwicznie płaczćie nád tym / ktory odchodźi: Bo śię więcey nie wroći / áby oglądał źiemię / w ktorey śię narodźił. ♣ 11 Bo ták mowi PAn o Sellumie / synu Jozyaszá Krolá Judskiego / ktory kroluje miásto Jozyaszá Ojcá swego: Gdy wynidźie z miejscá te° / nie wroći śię więcey. ♣ 12 Ale tám ná onym miejscu / gdźie go przenioslá / umrze: á ták tey źiemie więcey nie oglądá.

13 BIádá temu kto buduje e dom swoj z niespráwiedliwośćią /

a Jerem. 21. 12.
b 2 Moj 22. 21. 3 Moj 19. 33.
c Jerem. 17. 25.
d 5 Moj 29. 24. 1 Krol. 9. 8.
e 3 Moj 19. 13. 5 Moj 24. 14.

á pálá-

á páłáce swoje z krzywdą: ktory bliźniego swego dármo zniewala / á zapłáty mu jego nie dawa. 14 Ktory mowi: Zbuduję sobie dom wielki / y páłáce przestworne: y wyćina sobie okná / á obija drzewem Cedrowym / y máluje Cynobrem. 15 Izali będźiesz krolowáł / że mieszkasz miedzy Cedrámi? Oćiec twoj izali nie jadał y nie pijał? kiedy czynił sąd y spráwiedliwość / tedy śię miał dobrze. 16 Gdy sądźił spráwę ubogiego / y nędznego / tedy śię miał dobrze. Izali to nie jest poznáć mię? mowi PAN. 17 Ale oczy twoje y serce twoje / nie szuka jedno łákomstwá swego / y ábyś krew niewinną wylewał / á gwałt y krzywdę czynił. 18 Przetoż ták mowi PAN o Joákimie / synu Jozyaszá Krolá Judskiego: Nie będą go płákáć áni mowić: Ach bráćie moj / ábo: Ach śiostro. Nie będą go płákáć / áni mowić: Ach Pánie / ábo: Ach gdźież dostojność jego? 19 Pogrzebem ośłim pogrzebiony będźie: wywleczony y wyrzucony będźie zá brámy Jeruzalemskie. 20 Wstąp ná Liban / á wołaj: y ná gorze Básán wydaj głos twoj: Wołaj y u brodow / gdyż ztárći będą wszyscy miłośnicy twoji. 21 Mawiałem z tobą w nawiętszym szczęśćiu twojim: Aleś ty rzekłá; Nie posłucham. Táć jest drogá twojá od dźiećińśtwá twego; nie usłucháłáś záiiste głosu mego. 22 Wszystkie pásterze twoje wiátr zpáśie / á miłośnicy twoji w niewolą pojdą: tedy śię záiiste zápałáć y wstydźić będźiesz / dla wszelákiey złośći twojey. 23 f O ty / ktora mieszkasz ná Libánie / ktora sobie gniazdo czyniß ná Cedrách / jáko wdźięczna będźiesz / gdy ćię ogárną boleśći / á ućisk jáko rodzącą!

f Jerem 49, 16.

24 Zywie ja mowi PAN / iż choćby był Choniasz syn Joákimá krolá Judskiego Sygnetem ná práwey ręce mojey: wszákże ćię y z támtąd zerwę. 25 Y podam ćię w ręce tych / ktorzy szukáją duszę twojey / y w ręce tych / ktorych śię ty twarzy lękasz: to jest; w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y w ręce Cháldejczykow. 26 A wyrzucę ćię y mátkę g twoję / ktora ćię urodźiłá / do źiemie cudzey / w ktorey śćie śię nie rodźili: y tám pomrzećie. 27 Ale do źiemie / do ktorey tesknić będźiećie / ábyśćie śię tám wroćili / nie wroćićie śię. 28 Izali ten mąż Choniasz będźie báłwánem nikczemnym / ktory podrzuzgotány bywa? Abo naczyniem / w ktorym niemász żadney wdźięczności? Przeczżeby odrzuceni byli / on / y naśienie jego / á wyrzuceni do źiemie ktorey nie znáją? 29 O źiemio / źiemio / źiemio! słuchaj słowá Páńskiego. 30 Ták mowi PAN: Zápiszćie to / że ten mąż będźie bez dźieći / á / że mu śię nieposzczęśći zá dni jego: Owszem nie poszczęśći śię y mężowi ktoryby z naśienia jego śiedźiał ná stolicy Dawidowey / á pánował jeszcze w Judźie.

g 2 Krol. 24, 12.

ROZDZIAŁ XXIII.

Przegrożká sprawcom ludu. 3. Obietnicá o wybáwieniu. 9. Nárzekánie nád Prorokámi fałszywymi. 15. Pomstá Boża przećiwko nim. 33. Nápomnienie do poważania słowá Bożego.

1 Biádá pásterzom a gubiącym y rozpraszającym trzodę pástwiská mego / mowi PAn. 2 Przetoż ták mowi PAN Bog Izráelski do pásterzow / ktorzy pásą lud moj: Wy rozpraszaćie owce moje / owszem rozganiaćie je / á nie náwiedzaćie ich: oto ja náwiedzę was dla złośći spraw wászych / mowi PAN. 3 A ostátek Owiec mojich Ja zgromádzę / że wszystkich źiem do ktorychem je rozegnał: y przywrocę je do obor ich / gdźie śię rozpłodzą y rozmnożą. 4 Nád to / postánowię nád nimi b pásterze / ktorzyby je páśli: áby śię więcey nie lękáły / áni stráchały / á żeby ich nie ubywáło / mowi PAN.

a Ezech. 34. 2

b Ezech. 34. 12.

5 Oto idą dni mowi PAn / ktorych wzbudzę Dawidowi c látorośl spráwiedliwą / y będźie krolował Krol / á poszczęśći mu śię: sąd záiiste y spráwiedliwość będźie czynił ná źiemi. 6 Zá dni jego Judá zbáwiony będźie d / á Izráel e bezpiecznie mieszkáć będźie: á toć jest Imię jego / ktorym go zwáć będą;

c Ezái. 4. 2. y 40. 11 Jerem. 33. 15. Zách. 3. 8. y 6. 12.

d Jerem. 33. 16.

e 5 Moj. 33. 28.

7 PAn ſpráwiedliwość náſzá. ♣ Przetoż oto przychodzą dni / f mowi PAn / ktorych nie rzeką więcey: Zywie PAN ktory wywiodł syny Izráelskie z źiemie Egipskiey: 8 ♣ Ale / Zywie PAn / ktory wywiodł / y ktory zprowádźił naśienie domu Izráelskiego z źiemie Połnocney / y ze wszystkich źiem / do ktorychem je był rozegnał: gdyż będą mieszkáć w źiemi swojey.

9 DLa prorokow skruszyło śię serce moje we mnie / poruszyły śię wszystkie kośći moje / stałem śię jáko człowiek pijány / á jáko mąż po ktorym śię rozeszło wino: dla PAná / y dla słow świętobliwośći jego. ♣ 10 Bo tá źiemiá pełna jest cudzołożnikow / á dla krzywoprzysięstwá płácze tá źiemiá; pástwiská ná puszczy poschły: zájiste zły jest bieg ich / á moc ich niepráwa. 11 ♣ Bo y Prorok y Kápłan są obłudnikámi; á w domu mojim znájduje śię złość ich / g mowi PAn. 12 ♣ Przetoż im będźie drogá ich jáko śliżawicá w ćiemnośći: ná ktorą wepchnieni będą y upadną / gdy przywiodę ná nie biedę czásu náwiedzenia ich / mowi PAn.

13 ♣ Tákże przy prorokách Sámáryjskich widźiałem głupstwo: Prorokowáli przez Báálá / y zwodźili lud moj Izráelski. 14 ♣ Ale przy Prorokách Jeruzálemskich widzę rzecz brzydką / że cudzołożąc / y kłamliwie śię obchodząc / utwirdzáją też ręce złośnikow / áby śię nie náwracáli żaden od złośći swojey: Stáli śię wszyscy przedemną jáko Sodomá / á obywátele jego jáko h Gomorrá. ♣ 15 Dla tegoż ták mowi PAN Zastępow o tych Prorokách: Oto Ja nákarmię je piołynem / á nápoję je wodą k gorzką: bo od Prorokow Jeruzálemskich wyszło zplugáwienie ná tę wszystkę źiemię.

16 TAk mowi PAn Zastępow: Nie słuchajćie słow l tych Prorokow ktorzy wam prorokują y zwodzą was: widzenie sercá swego opowiádáją / á nie z ust PAńskich: 17 ♣ Ustáwicznie mowią tym / ktorzy mną gárdzą / PAn mowił / pokoj m mieć będźiećie: y káżdemu chodzącemu według uporu sercá swego / mowią: Nie przyjdźie ná was nic złego. ♣ 18 Bo ktoż stánął w rádźie PAńskiey / á widźiał y słyszał słowo jego? kto pilnowáł słowá jego / y słuchał go. ♣ 19 Oto wicher n PAński z zápálczywośćią wynidźie / á wicher trwáły nád głową niepobożnych zostánie. 20 ♣ Nie odwroći śię gniew PAński / áż uczyni y wykona myśli sercá swego: w ostáteczne dni to doskonále zrozumiećie. 21 ♣ Nieposyłałem tych o Prorokow / á wszákże bieżeli: nie mowiłem do nich / á wszákże oni prorokowáli. 22 ♣ Bo gdyby byli stáli w rádźie mojey / tedyby byli ogłaszáli słowá moje ludowi memu / á byliby je odwrácáli od drogi ich złey / y od złośći spraw ich. 23 ♣ Izali m ja *tylko* Bogiem z bliská (mowi PAN) á nie jestem Bogiem *y* z dáleká? 24 ♣ Izali śię kto skryje p w skrytośći / ábym go Ja nie widźiał? mowi PAn. Izali Ja niebá y źiemie nie nápełniam? mowi PAN.

25 SŁyszeć *Ja* co mowią Prorocy ktorzy prorokują kłamstwo w Imieniu mojim / mowiąc: Sniło mi śię / sniło mi śię. 26 ♣ Długoż *tego będźie?* Izali w sercu tych Prorokow / ktorzy prorokują / niemász kłamstwá? owszem są Prorokámi zdrády sercá swego. 27 ♣ Ktorzy myślą jákoby z pámięći wywieść ludowi mojemu q Imię moje sny swymi / ktore powiádáją káżdy bliźniemu swemu: jáko zápomnieli Ojcowie ich ná Imię moje dla Báálá. 28 ♣ Prorok ktory ma sen / niech powiáda sen: ále ktory ma słowo moje / niech mowi słowo moje r w prawdźie: Coż plewie do pszenice? mowi PAN. ♣ 29 Izali słowo moje nie jest jáko ogień? (mowi PAN) y jáko młot kruszący skáłę? 30 ♣ Przetoż oto Ja *powstawam* przećiwko tym Prorokom: mowi PAN / ktorzy krádną s słowo moje / káżdy przed bliźnim swojim. ♣ 31 Oto Ja *powstawam* przećiwko tym Prorokom / mowi PAN / ktorzy używáją języká swego / áby mowili; Mowi *PAN.* 32 ♣ Oto Ja *powstawam*, mowi PAN / przećiwko tym ktorzy prorokują sny kłamliwe / á opowiádájąc je / zwodzą lud moj kłamstwy swymi / y plotkámi swymi;

f Jerem. 16.14. g Jerem. 8.10. h Ezai. 1.9. i Jerem. 9.14. 19.15. k H. Zołci. l Jerem. 7.9. m Jerem. 14.14. 28.11. Ezech. 13.10. Zách. 10.2.

n Jerem. 30.23. o Jerem. 14.14. y 27.15 y 29.9. Ezech. 13.9. p Job. 34.21. Psalm 139.7. Amos 9.2.3. Syrác. 23.28. q Sędź. 3.7. y 8.33. r 1 Piotr 4.11. s 5 Moj. 18.20. Jerem. 14.14.

mi;

mi; choćiam Ja ich nie posłał/ ánim im rozkazał: z kąd zgołá nic nie pomagáją ludowi temu/ mowi PAN.

33 PRzetoż gdyby śię ćiebie pytał lud ten/ ábo Prorok/ ábo Kápłan/ mowiąc: Coż *jest* zá brzemię PAńskie? Tedy rzeczeß do nich; Ktore brzemię? To: Opußczę was/ mowi PAN.

34 ♣ Bo Proroká y Kápłáná tego/ y lud ten/ ktoryby rzekł: *Toć jest* brzemię PAńskie: pewnie nawiedzę mężá tego y dom jego.

35 ♣ *Ale* ták mowćie káżdy do bliźniego swego/ y káżdy do brátá swego: Coż odpowiedźiał PAN? ábo: Coż mowił PAN?

36 ♣ A brzemienia PAńskiego nie wspominajćie więcey: bo brzemieniem będźie káżdemu słowo jego: gdyżeśćie wy wywroćili słowá Bogá żywego/ PAná Zastępow/ Bogá náßego.

37 ♣ Ták *tedy* rzeczeß do Proroká; Cożći odpowiedźiał PAn? ábo: Co mowił PAn?

38 ♣ Ale ponieważ mowićie; Brzemię PAńskie: tedy ták mowi PAn: Ponieważ mowićie to słowo; Brzemię PAńskie: choćiażem do was posyłał/ mowiąc; Nie mowćie/ Brzemię PAńskie:

39 ♣ Przetoż oto y Ja was zápomnię do końcá: y odrzucę was/ y to miásto/ ktorem wam dał y Ojcom wáßym/ od oblicza mego.

40 ♣ Y podam was ná urągánie z wieczne/ y ná háńbę wieczną: ktora nigdy nie przyjdźie w zápámiętánie.

z Ierem. 20.11.

ROZDZIAŁ XXIV.

Widzenie o przywroceniu ludu z Bábilonu. 8. Pojimánie Sedekiaßá Krolá, y ostátkow pozostáłych w Jeruzalemie.

1 POkazał mi PAN/ á oto dwá kośe fig postáwione *były* przed Kośćiołem PAńskim: gdy był w niewolą zábrał Nábuchodonozor Krol a Bábiloński/ Jechoniaßá Syná Joákimá Krolá Judskiego/ y Kśiążętá Judskie/ y cieśle/ y kowale z Jeruzalem: á záwiodł je do Bábilonu.

a Krol. 4.14. Kron 6.10.

2 ♣ Kosz jeden miał figi bárzo dobre/ jáko *bywáją* figi dojźrzáłe: á kosz drugi miał figi bárzo złe ktorych jeść nie mogono/ przeto iż były złe.

3 ♣ Y rzekł PAn do mnie: Coż widźiß Jeremiaßu? Y rzekłem; Figi. Figi dobre/ *są* bárzo dobre: á złe/ *są* bárzo złe/ ktorych jeść nie mogą/ przeto/ iż są złe.

4 NStáło się słowo PAńskie do mnie/ mowiąc:

5 ♣ Ták mowi PAn/ Bog Izráelski: Jáko te figi *są* dobre/ ták mi przyjemni będą w niewolą záprowádzeni z Judy/ ktorem wysłał z miejscá tego do źiemie

6 Cháldejskiey ku dobremu. ♣ Y obrocę oko moje ná nie ku dobremu: y przywiodę je do tey źiemie: gdźie je b pobuduję/ á nie zkáżę: y wßczepię je/ á nie wykorzenię.

7 ♣ Abowiem dam im serce/ áby mię c poználi/ żem Ja PAN: y będą mi ludem mojim/ á Ja będę d Bogiem ich: gdy śię náwrocą do mnie cáłym sercem swojim.

8 ♣ A jáko figi e złe/ ktorych nie jádáją/ przeto/ że są złe: ták zárzucę (toć záiste mowi PAn) Sedekiaßá Krolá Judskiego/ y Kśiążętá jego/ y ostátki z Jeruzalem/ ktore pozostáły w tey źiemi/ y te ktorzy mießkáją w źiemi Egipskiey:

9 ♣ Podam je/ mowię/ ná utrapienie/ y f ná ućisk po wßystkich krolestwách źiemie: ná g pohańbienie/ y ná przypowieść/ ná przysłowie/ y ná przeklęctwo/ po wßystkich miejscách/ do ktorych je zápędzę.

10 ♣ Y będę posyłał ná nie miecz/ głod/ y mor; áż do końcá wytráceni będą z źiemie ktoram był dał im/ y Ojcom ich.

b Ierem. 42.10. c 5 Moj. 30. 6. Ierem. 32.39. Ezech. 11.19. y 36.26 d Ierem. 30.22. y 31.33 y 32.38 e Ierem. 29.17. f 5 Moj. 28.37. Ierem. 15. 4. y 29.18 g 5 Moj. 28.37.

ROZDZIAŁ XXV.

Nárzekánie nád uporem Żydow. 8. Ogłoßenie nád nimi kaźni. 12. Przegrożká Bábilończykom. 18. Jeruzalemczykom. 19. Egipczánom, y innym narodom.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaßá/ przećiwko wßystkiemu ludowi Judskiemu/ roku czwartego Joákimá syná Jozyaßowego/ Krolá Judskie°: (ktory jest rok pierwßy Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego)

2 ♣ Ktore mowił Jeremiaß Prorok do wßystkiego ludu Judskiego/ y do wßystkich obywátelow Jeruzalemskich/ mowiąc:

3 OD trzynastego roku Jozyaßá/ Syná Ammonowego/ Krolá

Judskiego / áż do dniá tego już to *przez* dwádźieśćiá y trzy látá bywáło słowo PAńskie do mnie / ktorem do was mawiał / ráno wstawájąc y opowiádájąc : Aleśćie nie słucháli. 4 ✠ Posyłał też PAn a do was wszystkie sługi swoje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc: (ktorycheśćie nie usłucháli / ániśćie nákłonili ucha swego / ábyśćie słyszeli) 5 ✠ Ktorzy mowili: Náwroććie śię b teraz káżdy od złey drogi swojey / y od złośći spraw wászych : á ták będźiećie mieszkáli w tey źiemi / ktora wam dał PAn / y Ojcom wászym od wieku / áż ná wieki. 6 ✠ A nie chodźćie zá bogi c cudzymi / ábyśćie im służyli / y kłaniáli śię im : áni mię gniewajćie spráwą rąk wászych / á ja wam źle nie uczynię: 7 ✠ Aleśćie mię nie usłucháli / mowi PAn / ábyśćie mię pobudzáli do gniewu spráwą rąk swojich / ná swe złe. 8 ✠ Przetoż ták mowi PAn Zastępow: Dla tego iżeśćie nie usłucháli słow mojich ✠: 9 Oto ja poślę y pobiorę wszystkie narody Pułnocne / mowi PAn / y do Nábuchodonozorá d krolá Bábilońskiego sługi mego : y przywiodę je ná tę źiemię / y ná obywátele jey / y ná te wszystkie narody okoliczne : ktore do szczętu wygłádzę / y położę je ná podźiw / y ná poświstá- 10 nie / y ná zpustoszenie wieczne. ✠ Y spráwię to áby im zginął głos e wesela / y głos rádośći / głos oblubieńcá / y głos oblubienice : głos 11 żarn / y świátłość pochodni. ✠ Y będźie tá wszystká źiemiá zpustoszeniem / y zdumieniem : á służyć będą te narody Krolowi Bábilońskiemu śiedmdźieśiąt lat.

12 ALe potym gdy śię wypełnią f śiedmdźieśiąt lat / náwiedzę ná Krolu Bábilońskim / y ná tym narodźie (mowi PAn) nieprawość ich / y ná źiemi Cháldejskiey : ták / że ja obrocę w pustynią wieczną. ✠ 13 A przywiodę ná tę źiemię wszystkie słowá moje / ktorem mowił o niey : *mianowićie*, to wszystko co nápisano w tych Kśięgách / cokolwiek prorokował Jeremiasz o wszystkich narodách. ✠ 14 Gdyż w niewolą podbići będą g od narodow / tákże jáko y oni możnych / y od Krolow wielkich : tedy im oddam według spraw ich / y według uczynkow rąk ich.

15 BO ták rzekł PAn / Bog Izráelski do mnie : Weźmi kubek h winá tey popędliwośći z ręki mojey : á nápawaj nim wszystkie narody / do ktorych ja ćiebie poślę. ✠ 16 Aby pili y potaczáli śię / owszem *áby* szaleli od ostrzá mieczá / ktory 17 ja poślę miedzy nie. ✠ Wźiąłem tedy kubek z ręki PAńskiey : y nápoiłem wszystkie one narody / do ktorych 18 mię PAn posłał: ✠ Jeruzalem y miástá źiemie Judskiey / y Krole jey / y Kśiążętá jey : ábym je podał ná zpustoszenie / ná zdumienie / ná poświstánie / y ná przekleństwo : jáko 19 śię *to* dźiś *okázuje*. ✠ Fáráoná *też*, Krolá i Egipskiego / y sługi jego / y Kśiążętá jego / y wszystek lud je- 20 go: ✠ Y to wszystko pospolstwo: tákże wszystkie Krole źiemie Uz / y wszystkie Krole źiemie Filistyńskiey / y Aszkálon / y Gázę / y Akkáron / y ostá- 21 tek Azotu : ✠ Edomczyki k / y Moábczyki l / y syny Ammonowe m: ✠ 22 Y wszystkie krole n Tyrskie / y wszystkie Krole Sydońskie / y Krole tey kráiny / ktora jest przy morzu. ✠ 23 Dedáná o y Temę / y Buzę / y wszystkie ktorzy *mieszkáją* w ostátnich ką- 24 tách: ✠ Y wszystkie krole Arábskie / y wszystkie Krole p tego pospolstwá / ktore mieszka ná puszczy: ✠ 25 Tákże wszystkie krole Zymry / y wszystkie Krole q Elám / y wszystkie 26 krole Medskie: ✠ Owszem wszystkie Krole Pułnocne / bliskie y dálekie / jednego jáko drugiego : wszystkie też krolestwá źiemie ktorekolwiek są ná obliczu źiemie : á Krol Seszák 27 będźie pił po nich. ✠ I rzeczesz do nich; Ták mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski: Pijćie / á popijćie śię : owszem zwracajćie / y padajćie ták / ábyśćie nie powstáli dla mieczá kto- 28 ry ja poślę miedzy was. ✠ A jesliby nie chćieli wźiąć kubká z ręki twojey / áby pili ; tedy rzeczesz do nich: Ták mowi PAN Zastępow : 29 Koniecznie r pić muśićie. ✠ Bo / poniewaz ná to miásto / ktore názywáne jest od Imienia mego / ja záczynam przywodźić s złe rzeczy / á

wy=

a Jerem. 7. 25. y 29. 19 y 44. 4.
b 2 Krol. 17. 13. Jerem. 18. 11. y 35. 15 Jonasz. 3. 8.
c Jerem. 44. 8.
d Jerem. 27. 6. y 43. 10
e Ezái. 24. 7. Jerem. 7. 34. y 16. 9. Ezech 26. 13.
f 2 Kron 36. 22. Ezdr. 1. 1. Jerem. 29. 10. Dáni. 9. 2.
g Jerem. 7. 7.
h Objáw. 16. 19.
i Jerem. 46. 2.
k Ierem. 49. 7.
l Ierem. 48. 1.
m Ierem. 49. 1.
n Ierem. 47. 1.
o Ierem. 49. 23.
p Ierem. 49. 31.
q Ierem. 49. 34.
r Ierem. 49. 12.
s 1 Piot. 4. 17.

wybyśćie bez karánia być mieli? Nie będźiećie bez karánia: bom ja miecżá przyzwał ná wßyſtkie obywátele tey źiemie/ mowi PAN Zastępow.

30 PRzetoż ty prorokuj przećiwko nim te wßyſtkie słowá/ á mow do nich: PAN z wysoká zárycży/ á z mießkánia t Swiętobliwośći swojey wyda głos swoj: Rycżąc zárycży z mießkánia swego: krzyk pobudzájących śię/ jáko tłoczących práſę/ rozlegáć śię będźie przećiwko wßyſtkim obywátelom tey źiemie.

31 Y przejdźie huk/ áż do kończyn źiemie: bo śię PAn rozpiera z tymi narody/ w sąd sam wchodźi ze wßelkim ćiáłem: niezbożne poda pod miecż/mowi PAn.

32 Ták mowi PAn Zastępow: Oto udręcżenie pojdźie z narodu do narodu/ á wicher wielki powstánie od kończyn źiemie.

33 Y będą pobići od PAná czáſu onego/ od końcá źiemie/ áż do końcá źiemie: nie będą ich płákáć/ áni zbieráć/ áni chowáć: będą jáko gnoj ná polu.

34 Nárzekajćie páſterze x y wołajćie/ á walajćie śię w popiele/ wy nazacnieyßy tey trzody: bo śię wypełniły dni wáße/ zábićia y rozproßenia wáßego: y upádniećie jáko naczynie drogie.

35 Y zginie ućieczká y páſterzom/ á ujśćie nazacnieyßym tey trzody.

36 Głos wołánia paſterzow/ y narzekánie nazacnieyßych tey trzody *słycháć będźie*:

37 bo PAn zpustoßy páſtwiſká ich. Y zágubione będą spokojne páſtwiſká/ dla zápálczywośći gniewu PAńſkiego.

38 *Ktory* opuśći jáko lew jáſkinią swoję. Bo źiemiá ich przyjdźie ná zpustoßenie dla zápálczywośći pustoßyćielá/ y dla popędliwośći gniewu jego.

t *Ioel.* 3. 16. *Amos* 1. 2.

u *Ierem.* 16. 4.

x *Ierem.* 4. 8. 6. 26.

y *Psalm* 142. 5.

ROZDZIAŁ XXVI.

Przegrożká miáſtom Judſkim. 7. Przykrości od Kápłanow, y innych Prorokow ucżynione. 16. Y jáko śię oń záſtáwiáją Kśiążętá, y Stárßy z ludu.

1 NA początku krolowánia Joákimá syná Jozyaßá/ Królá Judſkiego/ stáło śię to słowo od PAná/

2 mowiąc: Ták mowi PAn; Stań w śieni domu PAńſkiego/ á mow do wßyſtkich miáſt Judſkich (do przychodzących kłániáć śię w domu PAńſkim) wßyſtkie słowá/ ktoreć rozkázuję mowić do nich: nie ujmuj a y słowá.

3 Owa snadź usłucháją/ á náwroćą śię káżdy od złey drogi swey: ábym pożáłował złego ktorem im umyślił ucżynić/ dla złośći spráw ich.

4 Y rzecż do nich; Ták mowi PAn: Jeſli mię nie usłuchaćie/ żebyśćie chodźili w zakonie mojim ktorym wam przedłożył:

5 Słuchájąc słow sług b mojich Prorokow/ ktore ja posyłam do was: jákośćie/ gdym je dáno wstawájąc posyłał/ nie usłuchali:

6 Tedy ucżynię temu domowi jáko c Sylo: á to miáſto dam ná przekleńſtwo wßyſtkim narodom źiemie.

7 A Kápłáni y Prorocy y wßyſtek lud/ słyßeli Jeremiaßá mowiącego te słowá w domu PAńſkim.

8 A Skoro przeſtał Jeremiaß mowić wßyſtkiego/ co mu był rozkazał PAn mowić wßyſtkiemu ludowi/ pojmáli go oni Kápłáni y Prorocy/ y wßyſtek on lud/ mowiąc: Smiercią umrzeß.

9 Czemuś prorokował w Jmię PAńſkie? mowiąc: Stánie śię temu domowi jáko Sylo/ á to miáſto ták zpustoßeje/ że w nim nie będźie obywátelá. Y zgromadzał śię wßyſtek lud przećiwko Jeremiaßowi do domu PAńſkiego.

10 TEdy usłyßawßy te rzeczy Kśiążętá Judſcy/ przyßli z domu Krolewſkiego do domu PAńſkiego/ y uśiedli w weśćiu nowey bramy PAńſkiey.

11 Y rzekli Kápłáni y Prorocy do onych Kśiążąt/ y do wßyſtkiego ludu/ mowiąc: Ten mąż godźien jeſt śmierći/ bo prorokował przećiwko miáſtu temu/ jákośćie to słyßeli w ußy swoje.

12 TEdy rzekł Jeremiaß do wßyſtkich Kśiążąt/ y do wßyſtkiego ludu/ mowiąc: PAn mię posłał/ ábym prorokował o tym domu y o tym mieśćie wßyſtko to/ cośćie słyßeli.

13 Przetoż teraz popráwćie drog d swojich/ y spraw swych/ á usłuchajćie głosu PAná Bogá swego/ á pożáłuje PAN tego złego

a 5 *Mo.* 4. 2. y 12. 32. *Przyp.* 30. 6

b *Ierem* 25. 4

c 1 *Sám* 4. 12 *Ierem.* 7. 12 14. *Psalm* 78. 60

d *Ierem* 7. 3.

14 ktore wyrzekł przećiwko wam. A ja/ otom jest w ręku wászych: czyńćie ze mną co dobrego y spráwiedliwego jest w oczách wászych. 15 A wszákże zápewne wiedzćie/ jeśliż mię zábijećie/ że krew niewinną zwálićie ná śię y ná to miásto/y ná obywátele jego: Bo mię záprawdę PAn do was posłał/ ábym mowił te wszystkie słowá w uszy wásze.

16 Y Rzekli Książętá y wszystek lud do Kápłánow/ y do onych Prorokow: Nie ma być żadnym sposobem ten mąż osądzony ná śmierć: ponieważ w Imieniu PANA Bogá nászego mowił do nas.

17 Tedy powstáli niektorzy z stárszych oney ziemie/ y uczynili rzecz do wszystkiego zgromádzenia ludu/mowiąc: 18 Micheasz e Morástytczyk prorokował zá dni Ezechiaszá Krolá Judskiego/ y rzekł do wszystkiego ludu Judskiego/ mowiąc: Ták mowi PAN Zastępow; Syon jáko pole poorány będźie/ á Jeruzalem jáko gromády rumu będźie: á gorá domu tego jáko wysokie lásy. 19 Izali go záraz dla tego zábili Ezechiasz Krol Judski y wszystek Judá? izali śię nie ulękł PAná/ á nie modlił śię PAnu? Y żáłował PAN onego złego/ ktore był wyrzekł przećiwko nim. Przetoż my złą rzecz czynimy przećiwko duszam nászym.

20 Także też był mąż prorokujący w Imieniu PAńskim/Uryasz/ syn Semejaszow z Kárjátyárym: ktory prorokował o tym mieśćie y o tey źiemi/ według wszystkich słow Jeremiaszowych. 21 A gdy usłyszał Krol Joákim/y wszystko rycerstwo jego/ y wszyscy Książętá/ słowá jego/ záraz go chćiał Krol zábić: Co usłyszawszy Uryasz/ ulękł śię/ á ućiekszy przyszedł do Egiptu. 22 Ale Krol Joákim posłał niektore do Egiptu: Elnátáná syná Achborowego/ y inne z nim do Egiptu. 23 Ktorzy wywiodszy Uryaszá z Egiptu/ przywiedli go do Krolá Joákimá: y zábił go mieczem/ y wrzućił trupá jego do grobow ludu pospolitego. 24 Wszákże ręká Achikámá/syná Sáfánowego byłá przy Jeremiaszu/ áby nie był wydan w ręce ludu/ y nie był zábity.

e *Mich. 1. 1. y 3. 12.*

ROZDZIAL XXVII.

Okazánie ktorych narodow miał być Pánem Nábuchodonozor. 4. Nápomnienie ludu. 12. Y Sedekiaszá, áby śię temu nie przećiwili. 14. A fałszywych Prorokow nie słucháli.

1 NA początku krolowánia Joákimá/ syná Jozyaszá Krolá Judskiego/ stáło śię to słowo do Jeremiaszá od PAná/ mowiąc: 2 Ták mowi PAn do mnie; Uczyń sobie okowy y járzmá: á włoż je ná szyję swoję. 3 Potym je poślij do Krolá Edomskiego/ y do Krolá Moábskiego/ y do Krolá synow Ammonowych/ y do Krolá Tyrskiego/ y do Krolá Sydońskiego/ przez ręce posłow ktorzy przyjdą do Jeruzalem/ do Sedekiaszá Krolá Judskiego. 4 A rozkaż im áby Pánom swym powiedźieli: Ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Ták powiećie Pánom wászym; 5 Jam uczynił a źiemię/ także człowieká/ y bydlętá ktorekolwiek są ná obliczu źiemie mocą swoją wielką/ y rámieniem swojim wyćiągnionym: przeto ją dawam temu/ ktory śię podoba b oczom mojim. 6 A teraz dałem te wszystkie źiemie w ręce Nábuchodonozorá/ Krolá Bábilońskiego sługi mego: nád to/ y źwierzętá polne dałem mu/ áby mu służyły. 7 Przetoż będą mu służyli ći wszyscy narodowie/ y synowi jego/ y synowi syná jego/ dokądby nie przyszedł czás źiemie jego/ y jego sámego: gdy go też czás sobie w niewolą podbiją c narodowie zacni/ y Krolowie wielcy. 8 A ten narod y to krolestwo ktoreby mu nie służyło/ to jest, Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu/ y ktoryby nie poddał szyję swojey pod járzmo Krolá Bábilońskiego/ mieczem/ y głodem/ y morem náwiedzę ten narod/ mowi PAn/ dokądbym ich do końcá nie wytráćił ręką jego.

9 PRzetoż wy nie słuchajćie prorokow swojich/ y wieszczkow swojich/ áni snow swojich/ áni wrożkow swojich/ y czárownikow

a *1 Moj. 1. 1. Psalm 47. 8. 9.*
b *Dán. 4. 14. y 5. 21.*
c *H. Służyć sobie będą przezeń.*

swo-

swojich: ktorzy wam powiádáją mowiąc: nie będźiećie służyli Krolowi Bábilońskiemu. 10 ♣ Bo wam oni kłamstwo prorokują: ábym was oddalił od ziemie wászey / á wygnał was / ábyśćie poginęli. 11 ♣ A narod ktory poddał szyję swą pod járzmo Krolá Bábilońskiego / á ktoryby mu służył / ten záiiste zostáwię w źiemi jego (mowi PAN) áby ją spráwował y mieszkał w niey.

12 A Do Sedekiaszá Krolá Judskiego rzekłem według tych wszystkich słow / mowiąc; Poddajćie szyje wásze pod járzmo Krolá Bábilońskiego / á służćie mu / y ludowi jego: á żyć będźiećie. 13 ♣ Przeczże maćie zginąć ty / y lud twoj od mieczá / od głodu / y od powietrza? Jáko mowił PAN o narodźie / ktoryby nie służył Krolowi Bábilońskiemu. 14 ♣ Nie słuchajćież tedy słow tych prorokow / ktorzy mowiąc do was / powiádáją; Nie będźiećie służyli Krolowi Bábilońskiemu: ábowiem wam 15 oni kłamstwo d prorokują. ♣ Nie posłałem ich záiiste mowi PAN: wszákże oni prorokują w Imię moje kłamliwie / ábym was zápędźił gdźiebyśćie zginęli / wy / y ći proro- 16 cy ktorzy wam prorokują. ♣ Do Kápłánow też y do tego wszystkiego ludu rzekłem / mowiąc: ták mowi PAN: nie słuchajćie słow prorokow swojich / ktorzy wam prorokują / mowiąc: Oto naczynia domu PAńskiego teraz wrychle przywrocone będą z Bábilonu: bo wam oni 17 kłamstwo prorokują. ♣ Nie słuchajćież ich: służćie Krolowi Bábilońskiemu: á żyć będźiećie. Przeczżeby to miásto miáło być pustynią? 18 ♣ A jeśliż oni są Prorokámi / y jeśli jest słowo PAńskie w nich: proszę / niech zábieżą PAnu Zastępow / áby te naczynia ktore pozostáły w domu PAńskim / y w domu Krolá Judskiego / y w Jeruzalemie / nie dostáły śię do Bábilonu.

19 B O ták mowi PAN Zastępow / o tych e słupách / y o tym f morzu / y o tych g podstawkách y o ostátku naczynia ktore pozostáło w 20 tym mieśćie: ♣ Ktorego nie zábrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński / gdy w niewolą prowádźił Jechoniaszá syná Joákimowego / Krolá Judskiego z Jeruzalem h do Bábilonu: y wszystkie przednieysze z 21 Judy y z Jeruzalem. ♣ Ták záiiste mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski / o tych naczyniách / ktore pozostáły w domu PAńskim / y w domu Krolá Judskiego / y w Jeruzalem: 22 ♣ Do Bábilonu záwieźione i będą / á będą tám áż do dniá ktorego je náwiedzę mowi PAN / y każę je przywieść y przywroćić na to miejsce.

d Ierem. 14.14. y 23.21 y 29.8.
e 1 Krol. 7.15.
f 1 Krol. 7.23.
g 1 Krol. 7.27.
h 2 Krol 24.14
i 2 Krol 25.13 2 Kron 36.18

Rozdział XXVIII.

Fałszywe Proroctwo Hánániaszá, o wybáwieniu ludu z Bábilonu. 5. jego mowie przećiwi Jeremiasz. 12. Y tego co mowi potwirdza. 16. Smierć Hánániaszowá.

1 Y Stáło śię roku onego / ná początku krolowánia Sedekiaszá Krolá Judskiego / roku czwartego / mieśiącá piątego: Hánániasz syn Assurow / Prorok / ktory był z Gábáonu / rzekł do mnie w domu PAńskim przed Kápłány / y przed wszy- 2 stkim ludem / mowiąc: Ták mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski: Połamałem járzmo Krolá Bábi- 3 lońskiego. ♣ Po dwu lećiech przywrocę záśię ná to miejsce wszystkie a naczynia domu PAńskiego / ktore pobrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński z tego miejscá / á záwiozł je 4 do Bábilonu. ♣ Tákże Jechoniaszá syná Joákimowego / Krolá Judskiego / y wszystkie ktorzy są w niewolą záprowádzeni z Judy / ktorzy śię dostáli do Bábilonu. Ja záśię przywiodę ná to miejsce / mowi PAN: bo zkruszę járzmo Krolá Bábilońskiego.

5 T Edy rzekł Jeremiasz Prorok do Hánániaszá Proroká przed oczymá Kápłánow / y przed oczymá wszystkiego ludu / ktorzy stali w do- 6 mu PAńskim: ♣ Rzekł / mowię / Jeremiasz Prorok: Amen / niech ták uczyni PAn; niech utwirdźi PAn słowá twoje / ktoreś prorokował o przywroceniu z Bábilonu ná to miejsce naczynia domu PAńskiego / y wszystkich ktorzy są záprowádze- 7 ni w niewolą. ♣ Wszákże posłuchaj

a Ierem 27.16

teraz słowá tego/ ktore ja mowię w uszy twoje/ y w uszy tego wszystkiego ludu. 8 ♣ Prorocy ktorzy byli przede mną y przed tobą z dawná/ ći prorokowáli przećiwko źiemiam zacnym / y przećiwko krolestwom wielkim/ o wojnie/ y o ućiśnieniu/ y o morze. 9 ♣ Ten Prorok ktory prorokuje o pokoju/ ten Prorok *mowię, w ten czás* poznány bywa/ że go PAn prawdźiwie posłał/ gdy śię iśći słowo jego. 10 ♣ Tedy zdjał Hánániasz Prorok járzmo z szyje Jeremiaszá Proroká/ y połamał je. 11 ♣ Y rzekł Hánániasz przed oczymá wszystkiego ludu/ mowiąc : Ták mowi PAn : Ták połamię járzmo Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / po dwu lećiech/ z szyje wszystkich narodow. ♣ Y poszedł Jeremiasz Prorok w drogę swoję.

12 A Że stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ gdy połamał Hánániasz Prorok ono járzmo z szyje Jeremiaszá Proroká/ mowiąc : 13 ♣ Idź á rzecz do Hánániaszá/ mowiąc: Ták mowi PAn : Połámałeś járzmá drewniáne: przetoż uczyń ná to miejsce járzmá żeláżne. 14 ♣ Bo ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski : Járzmo żeláżne wkłożę ná szyje tych wszystkich narodow/ áby służyli Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu/ y będą mu służyli: tákże y zwierzętá polne b podałem mu. 15 ♣ Zátym rzekł Jeremiasz Prorok do Hánániaszá proroká : Słuchaj teraz Hánániaszu : Nie posłał ćię PAn/ á tyś kazał nádźieję mieć temu ludowi w kłamstwie. 16 ♣ Przetoż ták mowi PAn : Oto ja ćiebie uprzątnę z tey źiemie/ tego roku umrzesz : boś rádźił c áby odstąpił *lud* od PAná. 17 ♣ Y umárł Hánániasz prorok onegoż roku/ miesiącá śiodmego.

b *Ierem.* 27. 6.

c 5 *Moj.* 13. 5. *Ierem.* 29.32.

Rozdział XXIX.

Prorok w niewolą záprowádzonym ukázuje, jákoby śię spráwowáć mieli w Bábilonie. 16. Pomstę grozi pozostáłym w Jeruzalem.

1 A Teć są słowá listu ktory posłał Jeremiasz Prorok z Jeruzalem/ do ostátkow stárszych/ ktorzy byli w pojimániu/ y do Kápłánow/ y do Prorokow/ y do wszystkiego ludu ktore był przeniosł Nábuchodonozor z Jeruzalem do Bábilonu. 2 ♣ Gdy wyszedł Jechoniasz a Krol y Krolowa/ y komornicy/ Kśiążętá Judscy / y Jeruzalemscy / tákże ćieśle y kowale z Jeruzalem. 3 ♣ Przez Elháśsá syná Sáfánowego/ y Gemáryaszá syná Helkiaszowego / (ktore był posłał Sedekiasz Krol Judski do Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego/ do Bábilonu) mowiąc : 4 ♣ Ták mowi PAn Zastępow Bog Izráelski/ do wszystkich pojimánych ktorem przeniosł z Jeruzalem do Bábilonu.

5 Budujćie domy/ y osadzajćie śię : szczepćie też sády/ á jedzćie 6 owoce ich. ♣ Pojmujćie żony/ á płodźćie syny y corki: y dawajćie synom wászym żony/ á corki wásze wydawajćie zá mężę/ áby rodźiły syny y corki ; rozmnażajćie śię tám/ y 7 niech was nie ubywa. ♣ Szukajćie też pokoju miástu temu/ do ktoregom was przeniosł/ á modlćie śię zá nie PAnu : bo w pokoju jego/ 8 będźiećie mieli pokoj. ♣ Tak záiste mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Niech was b nie zwodzą Prorocy wászy/ ktorzy są miedzy wámi/ y wieszczkowie wászy : á nie sprawujćie śię sny wászymi/ ktore śię 9 wam śnią. ♣ Bo wam oni kłamliwie prorokują w Imieniu mojim : Nie posłałem ich mowi PAn.

10 T Ak záiste mowi c PAn : Jáko śię jedno wypełnią śiedmdźieśiąt lat Bábilonowi / náwiedzę was/ á potwirdzę wam słowá swego wybornego/ o przywroceniu was 11 ná to miejsce. ♣ Bo ja nalepiey wiem myśli/ ktore myślę o was/ mowi PAn : myśli o pokoju/ á nie o utrapieniu: ábym uczynił koniec 12 pożądány *biedam* wászym. ♣ Gdy mię wzywáć d będźiećie á pojdźiećie/ y modlić mi śię będźiećie/ tedy 13 was wysłucham. ♣ A szukájąc e mię znajdźiećie: gdy mię szukáć będźiećie 14 ze wszystkiego serca swego/ ♣ Dam śię wam záisteználeść mowi Pan: á przywrocę więźnie wásze : y zgromádzę was f ze wszystkich narodow/

b *Ierem.* 14.14. y 23.21 y 27.15

c *Ierem.* 25.12. *Dáni.* 9. 2.

d *Ezái.* 58. 9.

e *Mátt.* 7. 7.

f 5 *Moj.* 30. 3.

a 2 *Krol.* 24.12.

y ze wßystkich miejsc gdźiemkolwiek was zágnał/ mowi PAN : y przyprowádzę was ná to miejsce z kądem was wyprowádźił : 15 ✤ Gdy rzeczećie : Wzbudźał nam PAN Proroki / *prorokując o záprowádzeniu* do Bábilonu.

16 BO ták mowi PAN o Krolu ktory śiedźi ná stolicy Dawidowey/ y o wßystkim ludu/ ktory mießka w tym mieśćie / bráći wáßey/ ktorzy nie wyßli z wámi w tę niewolą: 17 ✤ Ták mowi PAN Zastępow: Oto ja poślę ná nie g miecz/ głod/ y mor / á uczynię je jáko złe figi ktorych nie jadáją/ przeto że są złe. 18 ✤ Abowiem prześládowáć je będę mieczem / głodem y morem : y dam je ná potłukánie h po wßystkich krolestwách źiemie / ná przeklectwo / y ná zdumienie / owßem ná poświstánie / y ná urągánie miedzy wßystkimi narody tám gdźie je záżenę. 19 ✤ Przeto iż nie słucháją słow mojich/ mowi PAN / gdy posyłam i do nich sługi swoje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc : á nie słucháliśćie/ mowi PAN.

g *Jerem.* 24. 8.
h 5 *Moj* 28. 25. *Jerem.* 15. 4. y 24. 9.
i *Ierem.* 25. 4.

20 PRzetoż słuchajćie słowá PAńskiego / wy wßyscy pojimáni/ ktorem wysłał z Jeruzalem do Bábilonu. 21 ✤ Ták mowi Pan Zastępow BOG Izráelski / o Achábie synu Kolájaszowym/ y o Sedekiaszu synu Máázejaszowym / ktorzy wam prorokują w Imieniu mojim kłamstwo: Oto ja podam je w ręce Nábuchodonozorá/ Krolá Bábilońskiego/ áby je pobił przed oczymá wáßymi. 22 ✤ Y będźie wźięte z nich przeklinánie k miedzy wßystkie pojimáne z Judy/ ktorzy są w Bábilonie/ áby mowili: Niech ćię uczyni PAN jáko Sedekiaszá / y jáko Achábá / ktore upiekł Krol Bábiloński ná ogniu. 23 ✤ Przeto/ że popełniáli złość w Izráelu / cudzołożąc z żonámi bliźnich swojich / á kłamliwie mowiąc słowo w Imieniu mojim / czegom im nie przykazał. A ja o tym wiem/ y *jestem tego* świádkiem/ mowi PAN.

k *A. Sposob złorzeczenia*

24 A Do Semejaszá Nechálámity 25 rzecz/ mowiąc : ✤ Ták powiáda PAN Zastępow / BOG Izráelski/ mowiąc: Przeto żeś ty posłał imieniem swojim listy do wßystkiego ludu / ktory *jest* w Jeruzalem / y do Sofoniaszá syná Máázejaszowego Kápłáná/ y do wßystkich Kápłánow 26 mowiąc: ✤ PAN ćię dał zá Kápłáná miásto Jojády Kápłáná / ábyśćie mieli dozor w domu PAńskim ná káżdego męża w rozum zábßłego / á prorokującego / ábyś dał tákowego 27 do więźienia y do l kłody. ✤ Przeczżeś tedy teraz nie zgromił Jeremiaszá Anátotczyká ktory wam pro- 28 rokuje? ✤ Bo posłał do nas do Bábilonu / mowiąc : Jeszczeć długo czekáć : Budujćie domy / á osadzajćie śię / sczepćie sády / á jedzćie owoce 29 ich. ✤ Bo Sofoniasz Kápłan czytał ten list przed Jeremiaszem Pro- 30 rokiem. ✤ Y stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ mowiąc: Pośli do wßystkich zábránych w niewolą/ mowiąc: Ták mowi PAN o Semejaszu Nechálámitczyku : Przeto / że wam prorokował Semejasz / chociam go ja nie posłał / á przywodźi was do tego / ábyśćie mieli nádźie- 31 ję w kłamstwie: ✤ Przetoż ták mowi PAN : Oto ja náwiedzę Semejaszá Nechálámitczyká/ y naśienie jego : Nie będźie miał nikogo ktoby mießkał w pośrzodku ludu tego / áni oglądá *tego* dobrá / ktore ja uczynię ludowi swemu/ mowi PAN : bo rádźił/ áby odstąpił *lud* od PAná.

l *H. Do łodźi.*

ROZDZIAŁ XXX.

Prorok jáko ćięßkośći w niewoli będących, y przyczyny tego. 8. Táky łáskáwe Boże obietnice, o przyßłym ich wybáwieniu z tey niewoli przedkłada.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PANA / mowiąc : 2 ✤ Ták powiáda Pan/ Bog Izráelski / mowiąc : Nápiß sobie wßystkie słowá ktorem mowił do ćiebie ná 3 kśięgách. ✤ Abowiem oto dni idą mowi PAN / á przywrocę więźnie ludu swego Izráelskiego / y Judskiego/ mowi PAN : y przyprowádzę je do źiemie ktoram był dał Ojcom ich/ 4 y pośiędą ją. ✤ A teć *są* słowá ktore mowił PAN o Izráelu / y o Ju- 5 dźie. ✤ Ták záiste mowi PAN: Słyßeliśmy głos stráchu y lękánia : y 6 *że* nie máß pokoju. ✤ Pytajćież śię

teraz á obaczcie jeśli rodźi meżczyzná? Przecżże tedy widzę / że káżdy máż rękámi swymi trzyma się zá biodrá swe jáko rodząca / y że się obrocíły wszystkich oblicza w bládość. 7 ♣ Biádá / bo wielki jest a ten dźień / ták / że mu nie było podobnego: Ale jákiżkolwiek jest czás utrapienia Jákobowego / przećię z niego wybáwiony będźie.

8 STánie się bowiem dniá onego / mowi PAn Zastępow / iż zkruszę járzmo jego z szyje twoje / á zwiąski twoje potárgam / y nie będą go więcey cudzoziemcy w niewolą podbijáć: 9 ♣ Ale służyć będą PAnu Bogu swemu; y Dawidowi Krolowi swemu / ktorego im wzbudzę. 10 ♣ Przetoż nie boj b się ty sługo moj Jákobie / mowi PAn / áni się strácháj o Izráelu! bo oto / Ja ćię wybáwię z dáleká / y naśienie twoje z źiemie pojimánia ich. Y wroći się Jákob áby odpoczywał y pokoj miał / á nie będźie ktoby go ustrászył. 11 ♣ Bom Ja z tobą / mowi PAn / ábym ćię wybáwił. Poniewaź uczynię koniec wszystkim narodom miedzy ktore ćię rozproszę: wszákże tobie nie uczynię końcá; ále ćię miernie c karáć będę / á cále ćię bez karánia nie zániecham. 12 ♣ Ták záiste mowi PAn: Ciężkie bárzo będźie zkruszenie twoje / náder bolesna rána twojá. 13 ♣ Nie będźie ktoby sądźił spráwę twoję ku uleczeniu: lekárstwá ku uleczeniu mieć nie będźiesz. 14 ♣ Wszyscy miłośnicy twoji zápomnią ćię / áni ćię náwiedzą / gdyć ćię zránię ráną nieprzyjaćielską / y okrutnym karániem: dla wielkośći niepráwośći twojey / y niezliczonych grzechow twojich. 15 ♣ Przeczże wołasz nád zkruszeniem d swym / y ćiężką boleśćią swoją? Dla wielkośći niepráwośći twojey / y dla niezliczonych grzechow twoich / uczyniłem ći to.

16 A Wszákże wszyscy ktorzy ćię e pożyrają / pożarći będą: á wszyscy ktorzy ćię ćiemiężą / wszyscy mowię / w niewolą pojdą: á ktorzy ćię plundrują / zplundrowáni będą: á wszystkie ktorzy f ćię łupią / podam ná łup. 17 ♣ Tedyć zdrowie przywrocę / y od ran twojich uleczę ćię / mowi PAn: Przeto / że wygnáną názwáli ćię (mowiąc;) Ták jest Syon / nie mász nikogo ktoby ją náwiedźił. 18 ♣ Ták mowi PAn: Oto Ja przywrocę pojimáne namiotow Jákobowych / á nád przybytkámi jego zmiłuję się: y będźie záś zbudowáne miásto ná págorku swojim / á páłác według porządku swego wystáwiony będźie. 19 ♣ Y wynidźie od nich dźiękczynienie / y głos weselących się: bo je rozmnożę / á nie ubędźie ich: y uwielbię je / á nie będą poniżeni. 20 ♣ Y będą synowie jego / jáko y przed tym / á zgromádzenie jego przede mną utwierdzone będźie: ále náwiedzę wszystkie ktorzy je trapią. 21 ♣ Y powstánie z niego nazacniejszy jego / á pánujący nád nimi z pośrzodku jego wynidźie / ktoremu się rozkażę przybliżyć / áby przystąpił przed mię: Bo ktoż jest ten coby g ręczył zá się / że przystąpi przed mię / mowi PAN. 22 ♣ Y będźiećie ludem h mojim / á Ja będę Bogiem wászym.

23 OTo wicher i PAński z popędliwośćią wynidźie: wicher trwájący nád głową niepobożników zostánie. 24 ♣ Nie odwroći się k zápálczywość gniewu PAńskiego / poki nie uczyni tego / á poki nie wykona umysłu sercá swego: w ostátnie dni zrozumiećie to.

ROZDZIAŁ XXXI.

Obietnicá o wybáwieniu ludu z Bábilonu. 31. O nowym przymierzu. 38. O wystáwieniu własnego y duchownego Ieruzalemu.

1 CZásu onego / mowi PAn / będę Bogiem wszystkim rodzájom Izráelskim: á oni będą ludem mojim. 2 ♣ Ták mowi PAn; Ználazł łáskę ná puszczy lud ktory uszedł mieczá / gdym chodźił przed nim / ábym odpoczynienie uczynił Izráelowi. ♣ 3 *Rzeczesz li:* Zdawná mi się PAN ukázował. Y *owszem* miłośćią wieczną umiłowáłem ćię: dla tegoć ustáwicznie miłośierdźie pokázuję. ♣ 4 Jeszcze ćię zbuduję / á zbudowána będźiesz Pánno Izráelska: jeszcze się weselić będźiesz przy bębnách swojich / á wychodźić z hufem pląsających.

Marginalia: a Joel. 2.11. Amos 5.18. Sofon. 1.15. — b Ezai. 41.13. y 43.5. y 44.1. Jerem. 46.28. — c H. W sądźie. — d Jerem. 15.18. — e 1 Moj. 13.22. — f Ezai. 41.11. — g 1. Przyklonił serce swe. — h Jerem. 24.7. y 31.33. y 32.38. — i Ierem. 23.19. — k Ierem. 23.20.

cych. ♣ 5 Jeßcze bedźieß sádźiłá winnice ná gorách Sámáryjskich: á ßczepiący ßczepić będą / y jeść będą. ♣ 6 Bo nástánie dźień / ktorego strożowie wołáć będą ná gorze Efrájimowey ; Wstańćie / á wstąpmy a ná Syon / do PAná Bogá swego. 7 ♣ Ták záiiste mowi Pan: Spiewajćie Jákobowi o rzeczách wesołych / á wykrzykajćie jáwnie przed tymi narody. Wydawajćie głos / chwałę oddawajćie / á mowćie : PAnie / wybaw ostátek ludu twego Izráelskie°. 8 ♣ Oto Ja przywiodę je z ziemie b Połnocney / á zbiorę je ze wßystkich stron ziemie: z nimi pospołu ślepego / y chromego ; brzemienna / y rodząca : tu śię gromádá wielka náwroća. 9 ♣ Przywiodę je záśię z płáczem / y z modlitwámi idące; á powiodę je podle potokow wod / drogą prostą / ná ktorey by śię nie potknęli. Bom śię stał Izráelowi Ojcem / á Efrájim jest c pierworodnym mojim. 10 ♣ Słuchajćie słowá PAńskiego o narodowie! A opowiádajćie je ná wyspách dálekich / y mowćie ; Ten ktory rozprośył Izráelá / zgromádźi go / á strzedz go będźie jáko pásterz trzody swojey. 11 ♣ Bo wykupił PAn Jákobá / przeto wybáwi go z ręki tego / ktory jest mocniejßy ná deń. 12 ♣ Y przydą á śpiewáć będą ná wysokośći Syonu / y zbiegą śię do dobrotliwośći PAńskiey / ze zbożem y z winem / y z oliwą / y z jágniętámi / y z ćielętámi : á duszá ich podobna będźie ogrodowi wilgotnemu / á nie będźie śię więcey smęćiłá. 13 ♣ Tedy śię weselić będźie Pánná z plęsániem / tákże młodźieńcy / y stárcy społem : Abowiem kwilenie ich obrocę w rádość ; á poćießę je / y rozweselę je po smutku ich. 14 ♣ Y opoję duße Kápłánow tłustośćią : á lud moj dobroćią moją násyći śię / mowi PAn /

15 TAk mowi PAn : Głos w Rámád słyßány jest / nárzekánie y płácz bárzo gorzki : Ráchel płácząca synow swojich / nie dáłá śię poćießyć po synách swojich : przeto / że ich nie máß. 16 ♣ Ták mowi PAn : Záwśćiągni głos twoj od płáczu / á oczy swe od łez : bo będźieß miáłá zapłátę zá pracę swoję / mowi PAn / że śię náwrocą z ziemie nieprzyjaćielskiey. 17 ♣ Jest mowię nádźieiá / że śię potym náwrocą / mowi PAn / synowie twoji do krájiny swojey. 18 ♣ Wprawdźie słyßę Efrájimá / że sobie słyskuje / mowiąc ; Pokárałeś mię! / ábym był pokárány jáko ćielec nieokrokony. Náwroć mię e ábym był náwrocony : tyś záiiste PAnie / BOG moj. 19 ♣ Bo po náwroceniu mojim pokutowáć będę : á gdy sámego śiebie poznam / uderzę śię w biodrę : Wstydzę śię / owßem y zápałam śię / że odnoßę háńbę dźiećińśtwá swego. 20 ♣ Izali synem mojim miłym nie jest Efrájim ; Izali nie jest dźiećięćiem roskoßnym ? Bo od onego czásu jákom mowił przećiwko niemu / przećię nań ustáwicznie wspominam. Dla tego poruszáją śię wnętrznośći moje nád nim / záiiste zlituję śię nád nim / mowi PAN. 21 ♣ Wystaw sobie pámiątki: nákłádź sobie gromad kámieni : pámiętaj ná ten gośćiniec y ná drogę ktorąś chodźiłá / náwroć śię Pánno Izráelska / náwroć śię do tych miast swojich. 22 ♣ Dokądże śię tułáć będźieß corko odporna ? Bo uczyni PAN rzecz nową ná ziemi : Niewiástá ogárnie mężá. 23 ♣ Ták mowi PAn Zástępow / BOG Izráelski : Jeßcze mowić będą słowo to w ziemi Judskiey / y w miástách jey / gdy przywiodę więźnie ich : Niech ćię błogosławi PAn / o mießkánie spráwiedliwośći! o goro świętobliwośći! ♣ 24 Abowiem osadzáć śię będą w ziemi Judskiey we wßystkich miástách jego społem: oracze / y ći ktorzy chodzą zá stádem. 25 ♣ Nápoję záiiste duße sprácowáną / á wßelką duße smętną násycę. 26 ♣ W tymem ocućił / y pojrzałem ; á sen moj był mi wdźięczny. 27 ♣ Oto dni idą / mowi PAn / w ktorych pośieję dom Izráelski / y dom Judski / naśieniem człowieczym / y naśieniem bydlęcym. 28 ♣ A jákom śię stárał ábym je wykorzenił : y burzył / y káźił / y gubił / y trapił : ták śię stáráć będę ábym je pobudował y rozsádźił / mowi PAN. 29 ♣ Zá onych dni f nie będą więcey mowić : Ojcowie jedli grona ćierpkie /

á sy=

a Ezdr. 1. 3.

b 5 Mos 30. 4.

c 2 Moj. 4. 22.

d Mátt. 2. 18.

e 5 Moj. 30. 2. Pieśn. 1. 4. Tren. 5. 21. Ozea. 14. 5. Syrác. 17. 21. Jand. 15. 5. Rzym. 2. 4. y 9. 16.

f Ezech 18. 2. 3.

30 á synow zeby ścierpnęły: ✤ Owßem ráczey rzekę; Káżdy dla niepráwośći swojey umrze: káżdego człowieká ktoryby jadł groná cierpkie/ ścierpną zeby jego.

31 Oto dni idą g mowi PAN/ ktorych uczynię z domem Izráelskim/ y z domem Judskim przymierze nowe. 32 ✤ Nie tákie przymierze/ jákiem uczynił z Oycy ich w on dźień/ ktoregom je ujął zá rękę ich/ ábym je wywiodł z źiemie Egipskiey. Abowiem oni przymierze moje wzruszyli/ choćiam ja był małżonkiem ich/ mowi PAN. 33 ✤ Ale to jest przymierze/ ktore postánowię z domem Izráelskim po tych dniách/ mowi PAN. Dam Zakon h moj do wnętrznośći ich/ á ná sercu ich nápiszę go: y będę Bogiem i ich/ á oni będą ludem mojim. 34 ✤ Y nie będźie więcey uczył żaden bliźniego swego/ y żaden brátá swego/ mowiąc? Poznajćie PAná: bo mię oni wszyscy k poznáją/ od namniejszego z nich áż do nawiętszego z nich/ mowi PAN: Bo miłośćiw będę l niepráwośćiam ich/ á grzechow ich nie wspomnię więcey. 35 ✤ Ták mowi Pan ktory dawa słońce ná świátłość m we dnie: postánowienie mieśiącá y gwiazd ná świátłość w nocy: ktory n rozdźiela morze/ á hucżą náwálnośći jego: PAN Zastępow Imię jego. 36 ✤ Jesli odstąpią te ustáwy od oblicza mego/ mowi PAN: tedyć y naśienie Izráelskie przestánie być narodem przed obliczem mojim po wszystkie dni. 37 ✤ Ták mowi Pan: Jesli mogą być rozmierzone niebiosá zgory/ á doścignione grunty źiemie ná dole/ tedyć y ja cále odrzucę naśienie Izráelskie dla tego wszystkiego co uczynili/ mowi PAN. ✤

38 Oto idą dni (mowi PAN) ktorych będźie zbudowáne to miásto PAnu/ od wieże Chánáneel/ áż do bramy narożney. 39 ✤ A pojdźie jeszcze sznur pomiáru ná przećiwko niey/ ku págorkowi Gáreb/ á udá śię ku Goá. ✤ 40 Y wszystká doliná trupow/ y popiołu/ y to wszystko pole/ áż do potoku Cedron/ áż do węgłá bramy Końskiey o Wschodniey/ poświęcone będą PAnu: nie będźie wykorzenione/ áni zepsowáne więcey ná wieki.

g Zyd. 8. 8.
h Zyd. 10.16.
i Ierem. 24. 7. y 30.22
k Ezái. 54.13. Jána. 6. 45. Zyd. 8. 11.
l Ierem. 33. 8. Mich. 7. 18. Dźiej. 10.43.
m 1 Moj. 1. 14. 18.
n Ezái. 51.15.
o 2 Krol. 11.16. Nehe. 3. 28.

ROZDZIAŁ XXXII.

Prorok czásu oblężenia Ieruzalemskiego, ná Boże rozkazanie kupił sobie rolą. 16. Nád czym gdy sobie w modlitwie swey teskni ł. 26. Dał mu o tym Bog spráwę. 36. Tákże y o przyszłym wybáwieniu z Bábilonu utwirdźił go.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ roku dźieśiątego Sedekiaszá Królá Judskiego/ ktory jest rok ośmnasty Nábuchodonozorá. 2 ✤ (A w ten czás wojsko Królá Bábilońskiego obiegło było Jeruzalem/ á Jeremiasz Prorok zámkniony był w śieni ćiemnice/ ktora byłá w domu Królá Judskiego. 3 ✤ Bo go był dał wsádźić Sedekiasz Krol Judski/ mowiąc: Czemu ty prorokujesz/ mowiąc; Ták mowi PAN: Oto ja to miásto podam w rękę Królá Bábilońskiego/ y weźmie je: 4 ✤ Sedekiasz tákże Krol Judski nie ujdźie ręki Cháldejczykow/ ále zápewne wydány będźie a w rękę Królá Bábilońskiego: y będą mowiły ustá jego/ z usty jego: á oczy jego/ oczy jego oglądáją. 5 ✤ Y záwiedźie Sedekiaszá do Bábilonu/ ábý tám był áż go náwiedzę/ mowi PAN: Poniewasz walczyćie z Cháldejczykámi/ nie poszczęśći śię wam.)

6 Tedy rzekł Jeremiasz: Stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mowiąc: 7 ✤ Oto Chánámeel syn Sállumá Stryjá twego przydźie do ćiebie/ mowiąc: Kup sobie rolą moję ktora jest w Anátot/ bo tobie należy práwo bliskośći/ ábyś ją kupił. ✤ 8 A gdy przyszedł do mnie Chánámeel syn Stryjá mego/ według słowá PAńskiego do śieni ćiemnice/ y rzekł do mnie: Proszę/ kup rolą moję ktora jest w Anátot/ ktore jest w źiemi Benjáminowey/ bo tobie należy práwem dźiedźicznym/ y bliskośćiąc przypada, kupże ją sobie. Tedy zrozumiawszy że to było słowo PAńskie: 9 ✤ Kupiłem od Chánámeelá syná Stryjá swego one rolą/ ktora jest w Anátot/ y odważyłem mu pieniędzy/ śiedmnaśćie syklow śrebrá. 10 ✤ A uczyniwszy zapis/ zápieczęto-

a Jerem. 34. 3.

towałem / y oświadczyłem świádkámi odważywszy pieniądze ná wadze. 11 Potymem wźiął według przykazánia y práwá zapis kupná zápieczętowány y otwárty. 12 Y oddałem on zapis kupná Báruchowi synowi Neryaszá / syná Máásejaszowego / przed oczymá Chánámeelá Stryjá swego / y przed oczymá świádkow / ktorzy śię podpisáli w onym zapiśie kupná: przed oczymá wszystkich Żydow / ktorzy byli uśiedli w śieni ciemnice. 13 Y rozkazałem Báruchowi przed oczymá ich / 14 mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Weźmi te zapisy / ten zapis tego kupná / jáko zápieczętowány / ták y ten zapis otworzony: á włoż je w naczynie gliniáne / áby trwáły przez wiele lat. 15 Bo ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Jeszcze będą kupowáne domy / y role / y winnice w tey ziemi.

16 POtym / modliłem śię PAnu / kiedym oddał on zapis kupná Báruchowi Synowi Neryaszowemu / mowiąc: 17 Ach Pánujący PAnie / otoś ty uczynił niebo y ziemię mocą swoją wielką / y rámieniem twojim wyćiągnionym: nie jestći zkrytá przed tobą żadna rzecz. 18 Czynisz miłośierdźie b nád tyśiącmi / y oddawasz nieprawość Ojcowską do łoná synow ich po nich: Bog wielki / mocny / PAN Zastępow Imię twoje. 19 Wielki w rádźie y możny w sprawie: ponieważ oczy twoje otworzone c są ná wszystkie drogi synow ludzkich / ábyś oddał káżdemu według drog jego / y według owocow spraw jego. 20 Ktoryś czynił znáki d y cudá w ziemi Egipskiey / áż do dniá tego / y w Izráelu / y miedzy *innymi* ludźmi: y uczyniłeś sobie Imię / jáko śię to dźiś *okázuje*. 21 Boś wywiodł lud twoj Izráelski e z źiemie Egipskiey / w znákách / y w cudách / y w ręce mocney / y w rámieniu wyćiągnionym / 22 y w strachu wielkim. A podałeś im tę ziemię / o ktorąś przyśiągł Ojcom ich / żeś im miał dáć ziemię opływájącą mlekiem f y miodem. 23 Ale że wszedszy do niey / á pośiadszy ją nie usłucháli głosu twojego / y w zakonie twojim nie chodźili / wszystkiego coś im rozkazał czynić / nie czynili: Przetoż spráwiłeś to / áby nań przyszło to wszystko złe. 24 Oto strzelbę zátoczono przećiwko miástu / áby je wźięto: á miásto podáne jest w ręce Chaldejczykow walczących przećiw niemu / przez miecz y głod / y mor: á ták cokolwiek rzekł dźieje śię / jáko to sam widźisz. 25 A ty przećię mowisz do mnie Pánujący PAnie: Kup sobie tę rolą zá pieniądze / á oświadcz to świádkámi: choć już to miásto podáne jest w ręce Cháldejczykow.

26 Y Stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá / mowiąc: 27 Otom ja PAn Bog g wszelkiego ćiáłá: Izaliż przedemną może być zkryta ktora rzecz? 28 Przetoż ták mowi PAn: Oto ja dawam to miásto w ręce Cháldejczykow / y w ręce Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego / y weźmie je. 29 A wszedszy Cháldejczycy ktorzy walczą przećiwko temu miástu / zápalą to miásto ogniem / y zpalą je: y te domy / ná ktorych dáchách kádźili Báálowi / á spráwowáli ofiáry mokre bogom cudzym / áby mię wzruszáli do gniewu. 30 Bo synowie Izráelscy y synowie Judscy od dźiećiństwá swego to tylko czynią co jest złego przed oczymá mojimi: Synowie mowię Izráelscy tylko mię drażnili sprawą rąk swojich mowi Pan. 31 Zájiste ná zápálczywość moję / y ná gniew moj / robi sobie to miásto / ode dniá ktorego je zbudowáli / áż do dniá tego / ták / że mi je przyjdźie oddalić od oblicza mego: 32 *A to* dla wszelkiey złośći synow Izráelskich / y synow Judskich / ktorą popełniáli pobudzájąc mi do gniewu: Sámi / Krolowie ich / Kśiążętá ich / Kápłáni ich / y Prorocy ich: jáko mężowie Judscy / ták obywátele Jeruzalemscy. 33 Obracájąc śię h do mnie tyłem / á nie twarzą: A gdy ich náuczam ráno wstawájąc y náuczájąc / wszákże nie słucháją / áby przyjęli náukę. 34 Nád to / nástawiáli i obrzydliwośći swych w tym domu / ktory názwány jest od Imienia me-

b 2 Moj. 20. 6. y 34. 7. 5 Moj. 5. 9. 10

c Job. 34. 21. Przyp. 5. 21. Jerem. 16. 17.

d 2 Moj. 4. 7. 8.

e 2 Moj. 6. 6. 2 Sám. 7. 23. 1 Kron. 17. 21.

f 2 Moj. 3. 8. 5 Moj. 31. 20.

g 4 Moj. 16. 22.

h Jerem. 2. 27.

i 2 Krol. 21. 5. Jerem. 23. 11.

35 go/áby go zplugáwili. ♣ Nábudowáli mowię wyżyn Báálowi / ktore ſą w dolinie Ben Hennon/áby przenaſzáli *przez ogień* ſyny ſwoje / y corki ſwoje k Molochowi: choćiam im teo nie rozkazał / áni to wſtąpiło ná serce moje/áby *kiedy* czynić mieli tę obrzydliwość / á do grzechu Judę przywodźić.

k 3 Moj 18.21. 2 Kron 28. 3.

36 A Teraz dla tego ták mowi PAn/ Bog Jzráelſki/ o tym mieśćie / o ktorym wy powiádaćie : Podáne jeſt w rękę Królá Bábilońſkiego/ 37 przez miecz/y głod/y mor: ♣ Oto Ja zgromádzę je l ze wſzyſtkich źiem/ do ktorychem je wygnał w popędliwośći mojey / y w gniewie mojim / y w zápálczywośći wielkiey : y przywiodę je záś ná to miejſce / y uczynię áby bezpiecznie mieſzkáli. ♣ 38 Y będą ludem mojim/ á Ja będę m Bogiem ich. 39 ♣ Y dam im serce n jedno / y drogę jednę / áby śię mnie báli po wſzyſtkie dni/ták/áby śię im dobrze dźiało / y synom ich po nich. 40 ♣ Y uczynię z nimi przymierze wieczne / że śię nie odwrocę od nich / ábym im nie miał dobrze czynić: nád to / bojaźń moję dam do sercá ich/áby nie odſtępowáli odemnie. ♣ 41 Y będę śię weſelił o z nich / dobrze im czyniąc : gdyż je wſczepię w tey źiemi wárownie / ze wſzyſtkiego ſercá mego/ y ze wſzyſtkiey duſze mojey. 42 ♣ Bo ták mowi PAn: Jákom przywiodł ná ten lud to wſzyſtko wielkie złe : Ták przywiodę ná nie to wſzyſtko dobre / o ktorymem z nimi mowił. 43 ♣ Tedy będą kupowáć p rolą w tey źiemi/ o ktorey wy powiádaćie : Zpuſtoſzona jeſt ták / że w niey nie máſz áni człowieká / áni bydlęciá : podána jeſt w rękę Chąldejczykow. 44 ♣ Role zá pieniądze kupowáć będą / y zápiſem wárowáć / y pieczętowáć / y świádkámi oświádczáć w źiemi Benjáminowey / y około Jeruzalemu / y w miáſtách Judſkich : jáko w miáſtách ná gorách / ták w miáſtách ná rowninách / y w miáſtách ná Południe: gdy záś przywrocę pojimáne ich/ mowi PAn.

l 5 Moj. 30.3.4 Pſalm. 147.2. m Jerem. 24.7. 30.22 31.33 n Ezech. 11.19. o 5 Moj. 30.9. p Jerem. 13.10.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Proroctwo o porazce Zydow. 6. Poćiechá pobożnym. 14. Obietnicá o PAnu Chryſtuśie. 19. Utwirdzenie w dufności wiernych.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaſzá powtore/gdy jeſzcze był zámkniony w śieni a ciemnice / 2 mowiąc: ♣ Ták mowi PAn ktory to uczyni : PAn ktory to utworzy/potwierdźi tego: PAn jeſt Imię jego. 3 ♣ Wołaj do mnie / á ozwę śię : y oznájmię rzeczy wielkie y zkryte o 4 ktorych nie wieſz. ♣ Abowiem ták mowi Pan/Bog Jzráelſki/o domách miáſtá tego / y o domách Krolow Judſkich : ktore pokáżone być máją táránámi *wojennymi* y mieczem. ♣ 5 Poćiągną żeby walczyli z Cháldejczykámi / á żeby nápełnili te *domy* trupámi ludźi/ktore pobiję w zápálczywośći mojey / y w gniewie mojim: zákrywájąc twarz moję od tego miáſtá / dla wſzelákich złośći ich. ♣ 6 *Wſzákże* Ja przywiodę je do zdrowia y uleczę á uzdrowię je / y objáwię im obfitość pokoju : á pokoju pewnego.

a Jerem. 32.2.

7 Bo przywrocę pojimáne z Judy / y pojimáne z Jzráelá : á 8 pobuduję je jáko przedtym. ♣ Y oczyſzczę je od wſzelkiey nieprawośći ich/ ktorą zgrzeſzyli *przećiwko* mnie / y przepuſzczę b wſzyſtkim złośćiam ich / ktorymi zgrzeſzyli przećiwko mnie / y ktorymi wyſtąpili przećiwko mnie. 9 ♣ A będźie mi to sławą / weſelem / chwałą / y ozdobą przed wſzyſtkimi narody źiemie : ktore uſłyſzą o wſzyſtkim dobrym / ktore Ja im uczynię/y ulękną śię / á zátrwożą śię nád wſzyſtkim dobrym / y nád wſzyſtkim pokojem/ ktory Ja 10 im ſpoſobię. ♣ Ták mowi PAn: Jeſzcze słyſzány będźie c ná tym miejſcu (o ktorym wy powiádaćie : Jeſt zpuſtoſzone/ták/że nie máſz áni człowieká / áni bydlęciá : w mieśćiech Judſkich / y ná ulicách Jeruzalemſkich zpuſtoſzonych / ták że nie máſz áni człowieká / áni obywátelá / áni 11 bydlęciá.) ♣ *Słyſzány mowię* będźie głos rádośći / y głos weſela/głos d oblubieńcá / y głos oblubienice : głos mowiących : Wyſławiajćie PAná Zaſtępow / ábowiem dobry jeſt PAn / ábowiem e ná wieki miłośierdźie

b Jerem. 31.34. c Jerem. 32.43. d Jerem. 7.34 e Pſalm. 136.1.

łośierdźie jego: y głos przynoszących ofiáre chwały do domu PAńskiego/ gdyż przywrocę pojimáne z tey źiemie/ jáko ná początku/ mowi PAn.

12 ♣ Ták mowi PAn Zastępow: Jeszcze będźie ná tym mieyscu pustym/ ná ktorym nie máß áni człowieká/ áni bydlęćiá/ y we wszystkich miástách jego/ mieszkánie pásterzow/ gdźieby chowáli trzody:

13 ♣ W miástách ná gorách/ w miástách ná rowninách/ y w miástách ná Południe: y w źiemi Benjáminowey/ y około Jeruzalem/ y w miástách Judskich: jeszcze przechodźić będą trzody pod ręką liczącego/ mowi PAN.

14 Oto dni idą/ mowi PAN/ w ktorych utwierdzę to słowo dobre/ ktorem był wyrzekł o domu Izráelskim/ y o domu Judskim.

15 ♣ W one dni/ y w onym czáśie uczynię to/ iż wyrośćie f Dawidowi látorośl spráwiedliwa: ktora czynić będźie sąd y spráwiedliwość ná źiemi.

16 ♣ Onych dni będźie zbáwiony Judá/ á Jeruzalem g bezpiecznie mieszkáć będźie. *A toć jest* Imię/ ktorym *ją* h názowią: PAn spráwiedliwość nászá.

17 ♣ Bo ták mowi PAn: Nie będźie wykorzeniony mąż z rodu Dawidowego/ áby nie miał śiedźieć ná stolicy domu Izráelskiego.

18 ♣ Z Kápłánow też y z Lewitow nie będźie wykorzeniony mąż od oblicza mego/ áby nie miał ofiárowáć cáłopalenia/ y zápaláć śniedney ofiáry/ y spráwowáć ofiar po wszystkie dni.

19 ♣ Potym stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ mowiąc;

20 ♣ Ták mowi PAn: Jeśli będźiećie mogli i złamáć przymierze moje ze dniem/ y przymierze moje z nocą: áby nie bywáło dniá/ áni nocy czásu swego:

21 ♣ *Tedy* też przymierze moje złamáne będźie z Dawidem sługą mojim/ áby nie miał syná/ ktoryby krolował ná stolicy jego/ y z Lewitámi/ Kápłány/ áby nie byli sługámi mojimi.

22 ♣ *A* jáko nie *może* być policzone wojsko k niebieskie/ áni zmierzony piasek morski: ták rozmnożę naśienie Dawidá sługi mojego/ y Lewitow ktorzy mi służą.

23 ♣ Znowu śię stáło słowo PAńskie

24 do Jeremiaszá/ mowiąc: ♣ Azaś nie widźiß co ten lud powiáda/ mowiąc: Że dwá domy ktore był PAn obrał/ te już odrzucił: á że ludem mojim pogardzáją/ *jákoby* nie był więcey narodem przed obliczem ich.

25 ♣ Ták mowi PAn: Nie będźieli przymierze moje ze dniem/ y z nocą *stałe, á jeślim* porządku niebios y źiemie nie postánowił:

26 ♣ Tedyć y naśienie Jákobowe/ y Dawidá sługi mego odrzucę/ ábym nie brał z naśienia jego tych/ ktorzyby pánowáć mieli nád naśieniem Abráhámowym/ Izááková/ y Jákobowym: gdyż przywrocę więźnie ich/ á zlituję śię nád nimi.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Proroctwo o wydániu Jeruzalemu, y Sedekiaszá w ręce Bábilończykow. 8. Przećiwko gwałcącym przymierze, y zstrony uwolnienia sług, pomstę opowiáda.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ (gdy a Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ y wszystko wojsko jego/ y wszystkie krolestwá źiemie/ *ktore były* pod władzą ręki jego/ y wszyscy narodowie walczyli przećiwko Jeruzalemowi/ y przećiwko wszystkim miástom jego) mowiąc:

2 ♣ Ták mowi PAn/ Bog Izráelski: Idź/ á mow Sedekiaszowi Krolowi Judskiemu/ y powiedz mu: Ták mowi PAN: Oto Ja to miásto podam w ręce Krolá Bábilońskiego/ áby je ogniem zpalił.

3 ♣ Y ty nie ujdźiesz ręki jego: ále zápewne będźiesz b pojimány/ y w ręce jego podány: á oczy twoje oglądáją oczy Krolá Bábilońskiego: y ustá jego/ z usty twymi mowić będą/ á do

4 Bábilonu wnidźiesz. ♣ Wszákże słuchaj słowá PAńskiego Sedekiaszu Krolu Judski: Ták mowi PAn o

5 tobie: Nie umrzesz od mieczá: ♣ W pokoju umrzesz. A jáko *wonne rzeczy* palono Oycom twojim/ Krolom c przeszłym/ ktorzy byli przed tobą/ ták palić będą y tobie/ á płákáć cię będą/ *mowiąc*: Ach Pánie! Bom Ja

6 to słowo rzekł/ mowi PAn. ♣ Tedy mowił Jeremiasz Prorok do Sedekiaszá Krolá Judskiego wszystkie te słowá w Jeruzalemie: ♣ Gdy woj-

sko

f Jerem. 23. 5.
g 5 Moj. 33. 28.
h T. Látorośl.
i 1 Moj. 8. 22. Jerem. 31. 36.
k 1 Moj. [illegible]. 1.

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron. 36. 10.
b Jerem. 32. 4.
c 2 Kron. 16. 14. y 21. 19.

ſko Wojá Bábilońſkiego walczyło przećiwko Jeruzalemowi / y przećiwko wßyſtkim miáſtom Judſkim pozoſtáłym / przećiwko Láchis / y przećiw Azekowi: ábowiem te były pozoſtáły z miáſt Judſkich / miáſtá obronne.

8 Słowo ktore śię ſtáło do Jeremiaßá od PAná / gdy uczynił Krol Sedekiaß przymierze ze wßyſtkim ludem co był w Jeruzalem / wolność im ogłáßájąc. 9 ✣ To jeſt áby káżdy wolno puśćił ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / Zydá y Zydowkę: áby ſobie nikt nie zniewalał 10 Zydá/brátá ſwego. ✣ A ták uſłucháli wßyſcy Kśiążętá / y wßyſtek lud/ktorzy byli weßli w przymierze/ żeby káżdy wolno puśćili ſługę ſwego/y káżdy ſłużebnicę ſwoję/ áby ich wiecey nie zniewaláli: Uſłucháli 11 mowię / y puśćili je wolno. ✣ Lecż potym rozmyśliwßy śię / pobráli záś ſługi y ſłużebnice / ktore byli puśćili wolno / á zniewolili je ſobie 12 zá ſługi y zá ſłużebnice. ✣ Y ſtáło śię ſłowo PAńſkie do Jeremiaßá od 13 PAná/mowiąc: ✣ Ták mowi PAn/ Bog Izráelſki: Jam poſtánowił przymierze z Ojcy wáßymi/w dźień ktoregom je wywiodł z źiemie Egipſkiey/ z domu niewoli / mowiąc: 14 ✣ d Gdy śię zkończą śiedm lat / niech wolno puśći káżdy brátá ſwego Zydá ktoryćby był przedány / á ſłużyłćiby przez ſześć lat: wolno mowię puśći go od śiebie. Ale mię nie ſłucháli Ojcowie wáßy / áni nákłonili ucha ſwego. 15 ✣ Wyśćieć śię záiſte dźiś náwroćili / y uczyniliśćie to / co jeſt dobrego przed oczymá mojimi: żeśćie ogłośili wolność káżdy bliźniemu ſwemu: y uczyniliśćie przymierze przed twarzą moją w domu tym / ktory jeſt 16 názwány od Imienia mego. ✣ Aleśćie śię záś coſnęli/y zplugáwiliśćie Imię moje / żeśćie záś wźięli káżdy ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / ktoreśćie byli wolno puśćili/ według żądośći ich: y zniewoliliśćie je / áby byli ſługámi y ſłużebnicámi wáßymi.

17 Dla tegoż ták mowi PAn: Wyśćie mię nie uſłucháli / ábyśćie ogłośili wolność káżdy brátu ſwemu/y káżdy bliźniemu ſwemu: Otoż ja przećiwko wam ogłáßam wolność/mowi PAn/ mieczá/ moru/ y głodu: á podam was ná potłukánie e po wßyſtkich Kroleſtwách źiemie. 18 ✣ Podam záiſte te ludźie/ ktorzy przeſtąpili przymierze moje / ktorzy nie dotrzymáli ſłow przymierza tego / ktore uczynili przed twarzą moją / gdy f ćielcá ná dwoje rozćięli/y prze- 19 ßli miedzy częśćiámi jego. ✣ To jeſt Kśiążętá Judſcy/ y Kśiążętá Jeruzalemſcy / Komornicy y Kápłáni/y wßyſtek lud tey źiemie / ktorzy przeßli miedzy częśćiámi tego ćiel- 20 cá: ✣ Podam je/mowię/ w rękę nieprzyjaćioł ich / y w rękę ßukájących duße ich: y g będą trupy ich żerem ptáſtwu niebieſkiemu / y beſtyam 21 źiemſkim. ✣ Sedekiaßá też Królá Judſkiego/y Kśiążętá jego/ podam w rękę nieprzyjaćioł ich / y w rękę ßukájących duße ich: w rękę mowię wojſká Królá Bábilońſkiego / kto- 22 re odſtąpiło od was. ✣ Oto ja rozkażę mowi PAn / y przywiodę je záś ná to miáſto: áby walczyli przećiwko niemu / á wźiąwßy je/ zpalili je ogniem: Miáſtá też Judſkie obrocę w puſtynią / *tákiż będą* bez obywátelá.

d 2 Moj. 21. 2. 5 Moj. 15. 12.

e 5 Moj. 28. 64.

f 1 Moj. 15. 10.

g Jerem. 7. 33. y 16. 4.

ROZDZIAŁ XXXV.

Poſłußeńſtwo Rechábitow pokázawßy. 10. Niepoſłußeńſtwo ludu Judſkiego wytyka. 17. Pomſtá zá to niepoſłußeńſtwo. 18. A Rechábitom łáſká ogłoßona.

1 Słowo ktore śię ſtáło do Jeremiaßá od PAná/zá dni Joákimá ſyná Jozyaßowego Królá Jud- 2 ſkiego/mowiąc: ✣ Idź do domu Rechábitow / á mow z nimi / y wprowadź je do domu PAńſkiego do jedney komory / á day im pić wino. ✣ 3 Wźiąłem tedy z ſobą Jáázániaßá / ſyná Jeremiaßowego / ſyná Chábázyniaßowego / y brácią jego / y wßyſtkie ſyny jego / y wßyſtek dom 4 Rechábitow. ✣ Y wprowádźiłem je do domu PAńſkiego/ do komory ſynow Chánáná ſyná Jegdáliaßowego / mężá Bożego: ktora *byłá* podle komory Kśiążęcey / ktora byłá

nád

nád komorą Máäsejaßá / syná Sállumowe / strzegącego progu. 5 Potym postáwiłem przed syny domu Rechábitow czáße pełne winá / y kubki / y mowiłem do nich: Pijćie wino. 6 Ktorzy odpowiedźieli: Nie pijamy winá: bo Jonádáb a syn Rechábow / Oćiec nász zákazał nam / mowiąc: Nie pijajćie winá / wy / y synowie wáßy áż ná wieki. 7 A domu nie budujćie / y naśienia nie rozśiewajćie / y winnice nie sadźćie / áni miewajćie: ále w namiećiech mieszkajćie po wszystkie dni wáße: ábyśćie żyli przez wiele dni ná oblicżu źiemie / w ktorey jesteśćie przychodniámi. 8 Przetoż usłucháliśmy głosu Jonádábá / syná Rechábowego / Ojcá nászego / we wszystkim co nam rozkazał: żebyśmy nie pili winá / po wszystkie dni násze / my / żony násze / synowie nászy / y corki násze: 9 Y żebyśmy nie budowáli domow ku mieszkániu nászemu: á winnice / y roli 10 y żadnego śiewu nie mieli: Ale ábyśmy mieszkáli w namiećiech: y usłucháliśmy / y czynimy według wszystkiego / co nam rozkazał Jonádáb / 11 Oćiec nász. A gdy przyćiągnął Nábuchodonozor krol Bábiloński / do źiemie nászey, rzekliśmy: Podźćie / á ustąpmy do Jeruzalem przed wojskiem Cháldejskim / y przed wojskiem Syryjskim / á tákeśmy zostáli w Jeruzalem.

12 Y Stáło śie słowo PAńskie do 13 Jeremiaßá / mowiąc: Ták mowi Pan Zastępow / Bog Izráelski: Idź / á rzecz mężom Judskim / y obywátelom Jeruzalemskim: Y nie przyjmiećież ćwiczenia / ábyśćie posłuszni byli słowom mojim? mowi PAn. 14 Ważne są słowá Jonádábá syná Rechábowego / ktore przykazał synom swojim / żeby nie pili winá: y nie piją go áż do dniá tego / bo posłuszni są przykazániu Ojcá swego. Ale Ja mowię do was b ráno wstawájąc / y mowiąc: á 15 wy ćie jesteśćie nieposłuszni. Posyłam też do was wszystkie sługi swe Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc / áby mowili: Náwroććie śię już c káżdy od złey drogi swey / á polepszajćie spraw swojich / á nie náśládujćie bogow cudzych / áni im służćie: á ták mieszkajćie w tey źiemi ktorąm dał wam / y ojcom wáßym. Aleśćie nie nákłonili ucha swego / á 16 niśćie mię usłucháli. Choć synowie Jonádábá / syná Rechábowego / dosyć uczynili rozkazániu Ojcá swego / ktore im przykazał: ále ten lud 17 nie jest mi posłuszny. Przetoż ták mowi PAN / BOG Zastępow / Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę ná Judę y ná wszystkie obywátele Jeruzalemskie wszystko złe / ktorem wyrzekł przećiwko nim: przeto / żem mowił do nich / á nie słucháli: y wołałem ich / á nie ozwáli mi śię.

18 A Domowi Rechábitow rzekł Jeremiaß: Ták mowi PAn Zastępow / BOG Izráelski; Dla tego / żeśćie posłuszni rozkazániu Jonádábá Ojcá wáßego / y strzeżećie wszystkich przykazań jego / á czynićie według wszystkiego co wam rozkazał: 19 Przetoż ták mowi PAN Zastępow / BOG Izráelski: Nie będźie wygłádzony mąż z rodu Jonádábá syná Rechábowego / ktoryby stał przed oblicżem mojim / po wszystkie dni.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Proroctwo Jeremiaßowe w Kśięgi z rozkazánia Bożego wpisáne. 8. I w zgromádzeniu ludu przeczytáne. 23. Od Joákimá zpalone. 28. Pomstá dla tego nád nim ogłoszona. 32. Jego Proroctwá w inne Kśięgi wpisáne.

1 Y Stáło śię roku czwartego Joákimá syná Jozyaßowego / krolá Judskiego: stáło śię mowiąc to słowo do Jeremiaßá od PAná / mo- 2 wiąc: Weźmi sobie Kśięgi / á nápiß ná nich wszystkie słowá / ktorem mowił do ćiebie przećiw Izráelowi / y przećiw Judźie / y przećiw wszystkim narodom ode dniá ktoregom mawiał z tobą / ode dni Jozyaßo- 3 wych / áż do dniá tego. Aza snadź / gdy usłyszy dom Judski o tym wszystkim złym / ktore Ja im myślę uczynić / náwroći śię káżdy od złey drogi swey / ábym był miłośćiw niepráwośćiam ich / y grzechom ich.

4 P Rzetoż wezwał Jeremiaß Bárucha syná Neryaßowego: Y nápi-

a 2 Krol. 10. 15.

b Jerem. 7. 13. c 2 Krol. 17. 13. Jerem. 18. 11. & 25. 5. Jonas. 3. 8.

że jakie słowo od PANá? Y odpowiedźiał Jeremiaß: Jest: Przytym rzekł: W ręce Krolá Bábilońskiego podány bedźieß. 18 ✣ Nád to rzekł Jeremiaß do Krolá Sedekiaßá: Cożem zgrzeßył przećiwko tobie/ y sługom twojim/ y ludowi temu/ żeśćie mię podáli do tego domu więźienia? 19 ✣ Y gdźież są Prorocy wáßy/ ktorzy wam prorokują/ mowiąc: Nie przyjdźie Krol Bábiloński ná was/ áni ná tę źiemię. ✣ 20 Słuchajże teraz proßę/ krolu Pánie moj/ niech będźie proßbá wáżna przed tobą: Nie odsyłajże mię do domu Jonátáná pisárzá/ 21 ábym tám nie umárł. ✣ A ták roskazał krol Sedekiaß/ áby wsádzony był Jeremiaß do śieni straży: á iżby mu dawano bochenek chlebá ná dźień z ulice piekárskiey/ pokiby nie był strawiony wßystek chleb w mieśćie. A ták śiedźiał Jeremiaß w śieni straży.

ROZDZIAL XXXVIII.

Wrzucenie Jeremiaßá od Kśiążąt do bárzo ćięßkiego więźienia. 7. Jáko mu z niego wyniść dopomożono. 14. Y jáko z nim Krol rozmawiał.

1 Y Usłyßał Sefátyaß syn Mátánow: y Godoliaß/ syn Fássurow: y Juchál syn Selemiaßow: y Fássur/ syn Melchiaßow/ słowá/ ktore Jeremiaß mowił do wßystkiego ludu/ mowiąc: 2 ✣ Ták mowi Pan: Ktoby został w tym mieśćie/ zginie od mieczá/ od głodu y od moru: ále ktoby wyßedł do Cháldejczykow/ żyć będźie/ á będźie mu dußá jego zá korzyść/ y żyw zostánie. ✣ 3 Ták mowi PAN: Pewnie podáne będźie to Miásto w ręce wojská krolá Bábilońskiego/ y weźmie je. ✣ 4 Przetoż rzekli oni Kśiążętá do krolá: Niech umrze ten mąż; poniewasz on osłabia ręce mężow walecznych pozostáłych w tym mieśćie/ y ręce wßystkiego ludu/ mowiąc do nich tákie słowá. ✣ Abowiem ten mąż nie ßuka pokoju ludowi temu/ ále złego. 5 ✣ Tedy rzekł Krol Sedekiaß: Oto jest w ręce wáßey: bo Krol nic zgołá nie może przećiwko wam. 6 ✣ A ták wźięli Jeremiaßá/ ktory był w śieni straży/ y wrzućili go do dołu Málchiaßá/ syná krolewskiego/ y zpuśćili Jeremiaßá po powrozięch: á w tym dole nic było nie wody/ tylko błoto/ ták tonął Jeremiaß w onym błoćie.

a Jerem. 21. 9.

Ps. I. Psuje serce.

7 A że gdy usłyßał Ebedmelech Murzyn/ dworzánin/ ktory był w domu Krolewskim/ że Jeremiaßá podano do dołu: (á Krol śiedźiał w bramie Beniáminowey.) ✣ 8 Wnet wyßedł Ebedmelech z domu krolewskiego/ y rzekł do Krolá/ mowiąc: 9 ✣ Krolu Pánie moj/ źle uczynili ći mężowie wßystko co uczynili Jeremiaßowi Prorokowi/ że go wrzućili do tego dołu: boć by był umárł y ná pierwßym miejscu od głodu: poniewasz juz niemáß żadnego chlebá w mieśćie. 10 ✣ Przetoż roskazał Krol Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc: Weźmi z sobą z tąd trzydźieśći mężow/ á wyćiągni Jeremiaßá Proroká z tego dołu niżby umárł. 11 ✣ Tedy wźiął Ebedmelech one męże z sobą/ y wßedł do domu krolewskiego pod skárbnicę/ y nábrał z támtąd stárych ßmáćisk podártych: ßmáćisk/ mowię/ zbotwiáłych/ ktore zpuśćił do Jeremiaßá do onego dołu po powrozięch. ✣ 12 Y rzekł Ebedmelech Murzyn do Jeremiaßá: Nuże podłoż te stáre podárte y zbotwiáłe ßmáćiská pod pachy rąk twojich pod powrozy. ✣ Y uczynił ták Jeremiaß. 13 ✣ Wyćiągneli tedy Jeremiaßá powrozámi/ y dobyli go z onego dołu: y śiedźiał Jeremiaß w śieni straży.

14 Tedy posłał Krol Sedekiaß/ y wźiął Jeremiaßá Proroká do śiebie/ do trzećich drzwi/ ktore były przy domu PAńskim. Y rzekł Krol Jeremiaßowi: Zpytam ćię o jednę rzecz/ nie táj nic przedemną. 15 ✣ Y rzekł Jeremiaß do Sedekiaßá: Jeślić co powiem/ pewnie mię zábijeß? A jeślić co porádzę/ nie usłuchaß mię. ✣ 16 Tedy przyśiągł krol Sedekiaß Jeremiaßowi potájemnie/ mowiąc: Zywie PAN/ ktory nam tę duße stworzył/ że ćię nie zábiję áni ćię wydam w ręce mężow tych/ ktorzy ßuká ją duße twojey. ✣ 17 Y rzekł Jeremiaß do Sedekiaßá: Ták mowi Pan Bog

Zastępow/ BOG Izráelski: Jesli dobrowolnie wynidźiesz do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ tedy żyć będźie duszá twojá/ á to miásto nie będźie zpalone ogniem: á ták żyw zostániesz ty y dom twoj. 18 Ale jesli nie wynidźiesz do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ pewnie będźie podáne to miásto w ręce Cháldejczykow. y zpalą je ogniem: á y ty nie ujdźiesz ręki ich. 19 Tedy rzekł Krol Sedekiasz do Jeremiaszá: Bárzo śię boję Zydow/ ktorzy poućiekáli do Cháldejczykow/ bym snadź nie był wydány w ręce ich: á szydźiliby ze mnie. 20 Y rzekł Jeremiasz: Nie wydádzą: Słuchaj proszę głosu PAńskiego/ ktory ćie ja opowiádam: á będźieć dobrze/ y żyć będźie duszá twojá. 21 A jesli śię będźiesz zbrániał wynijść/ tedy to jest słowo ktore mi PAn pokazał: 22 Zeto wszystkie niewiásty/ ktore zostáły w domu Krolá Judskiego/ będą wywiedźione do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ á te sáme rzeką: Námowili ćię y otrzymáli to ná tobie przyjaćiele twoji/ że ulgnęły c w błoćie nogi twoje/ y cofnęły śię ná zad. 23 Wszystkie tákże żony twoje/ y syny twoje wywiodą do Cháldejczykow/ y ty sam nie ujdźiesz ręki ich: owszem ręką Krolá Bábilońskiego będźiesz pojimány/ y to miásto zpalą d ogniem.

24 TEdy rzekł Sedekiasz do Jeremiaszá: Niechaj nikt nie wie o tym/ ábyś nie umárł. 25 A jesliby Kśiążętá usłyszawszy żem mowił z tobą przyszli do ćiebie/ y rzeklić: Powiedz nam proszę/ coś mowił z Krolem? Nie taj przed námi/ á nie zábijemy ćię: Co z tobą Krol mowił? 26 Tedy im rzeczesz: Przełożyłem prozbę moję przed Krolem/ áby mię zás nie *kazał* odwieść do domu Jonátánowego/ żebym tám nie umárł. 27 Y zeszły śię wszystkie Kśiążętá do Jeremiaszá/ y pytáły go: ktory im powiedźiał według tego wszystkiego/ jáko mu był Krol roskazał: A ták milcząc odeszli od niego/ gdyż śię to było nie ogłośiło. 28 A Jeremiasz śiedźiał w śieni strażey áż do onego dniá/ ktorego wźięto Jeruzalem: Gdźie był gdy dobywano Jeruzalem.

c *T. Ześ odstąpił Krolá Bábilońskiego.* 2 *Krol.* 24.20.
d *H. Spalisz.*

ROZDZIAL XXXIX.

Jeruzalemu dobyto, Sedekiaszá pojimano, y záwiedźiono do Bábilonu. 11. *A Jeremiasz.* 16. *Y Ebedmelech obronieni.*

1 ROku dźiewiątego a Sedekiaszá Krolá Judskiego / mieśiącá dźieśiątego / przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński ze wszystkim wojskiem swojim do Jeruzalem/ y oblegli je. 2 A jedenastego roku Sedekiaszá/ mieśiącá czwartego/ dźiewiątego *dniá tegoż* mieśiącá / dobyto miástá. 3 Y wpádli do niego wszyscy Kśiążętá Krolá Bábilońskiego / y uśiedli w bramie śrzedniey: Nergálschárezer/ Sámgárnebu / Sárséchim / Rábsárys/ Nergálschárezer/ Rábmág: y wszyscy inni Kśiążętá Krolá Bábilońskiego.

4 A Gdy je ujrzał Sedekiasz Krol Judski/ y że wszyscy mężowie waleczni ućiekli/ y wyszli w nocy z miástá drogą ogrodu krolewskiego/ bramą miedzy dwiemá murámi: uszedł też *y Krol* drogą ku puszczy. 5 A wojsko Cháldejczykow goniło je/ y dośćignęli Sedekiaszá ná rowninách Jerychá/ y wźięli go/ y przywiedli go do Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego/ do Reble/ do źiemie Emát: gdźie wydał przećiwko niemu Dekret. 6 Bo pomordował Krol Bábiloński syny Sedekiaszowe w Rebli/ przed oczymá jego/ y wszystkie naprzednieysze z Judy pomordował Krol Bábiloński. 7 Ale oczy Sedekiaszowi wyłupił/ á związawszy go łáńcuchámi miedźiánymi/ prowádźił go do Bábilonu. 8 Dom tákże krolewski/ y dom onego ludu zpalili Cháldejczycy ogniem/ y mury Jeruzalemskie rozwálili. 9 Ale ostátek ludu/ ktory był został w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli poućiekáli do niego/ y inny lud pozostáły záwiodł Nábuzárdán Hetman żołnierski do Bábilonu. 10 Tylko napodleyszych b z ludu ktorzy nic nie mieli/ zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ w źiemi Judskiey: kte-

a 2 *Krol* 25. 1 2 *Kron* 36.13 *Jerem* 52. 4
b 2 *Krol* 25.12

rym rozdał winnice y role dniá onego.

11 A O Jeremiaszu przykazał Nábuchodonozor Krol Bábiloński Nábuzárdánowi Hetmánowi żołnierskiemu/ mowiąc;

12 ♣ Weźmi go/ á pilnie go doglądaj/ á nie czyń mu nic złego: ále jákoć rzecze ták z nim postąp.

13 ♣ Przetoż posławszy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ y Nebusásbán/ Rábsáryß/ y Nergálschárezer/ Rábmág/ y wszyscy Hetmáni Krolá Bábilońskiego:

14 ♣ Posławszy/ mowię/ wźięli Jeremiaszá z śieni strażey/ y poruczyli go Godoliaszowi synowi Ahikámá syná Száfánowego/ áby go dowiodł do domu: á ták mieszkał w pośrzod ludu.

15 Y Stáło śię do Jeremiaszá słowo PAńskie/ gdy *jeszcze* był zámkniony w śieni strażey/ mowiąc:

16 ♣ Idź/ á powiedz Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę słowá moje ná to miásto ku złemu/ á nie ku dobremu: y wypełnią śię przed obliczem twojim dniá onego.

17 ♣ Ale ćiebie wybáwię onegoż dniá/ mowi PAn/ y nie będźiesz podány w ręce mężow/ ktorych śię ty obliczá bojisz.

18 ♣ Abowiem ćię pewnie wyrwę/ ábyś od mieczá nie upadł. Ale będźiesz miał duszę twoję zá korzyść: przeto/ żeś położył nádźieję we mnie/ mowi PAN.

ROZDZIAŁ XL.

Wypuszczenie z więźienia Jeremiaszá. 6. Y zániechánie go w ziemi Judskiey. 7. Zgromádzenie do Godoliaszá ostátku ludu Judskiego. 13. Zdrády Izmáelowe/ y zginienie Godoliaszowe.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ gdy go wypuśćił Nábuzárdán Hetman żołnierski z Rámy/ wźiąwszy go/ gdy był związány łáncuchámi w pośrzod wszystkich więźniow Jeruzalemskich y Judskich/ ktore wiedźiono do Bábilonu.

2 ♣ A ták wźiął Hetman żołnierski Jeremiaszá/ y rzekł do niego: PAN Bog twoj opowiedźiał był to złe przećiwko miejscu temu.

3 ♣ Przetoż je przywiodł y uczynił PAN jáko mowił: bośćie zgrzeszyli PAnu/ á nie słucháliśćie głosu jego/ y dla tego śię wam to stáło. ♣

4 Teraz tedy oto ćię rozwiązuję dźiś z tych łáncuchow/ ktore *są* ná rękách twojich. ♣ Jeslić śię zda rzecz dobra iść ze mną do Bábilonu/ podź: Ja o tobie będę záwiádował. ♣ A jeslić śię nie podoba iść ze mną do Bábilonu/ tedy zániechaj. Oto tá wszystká ziemiá *jest* przed obliczem twojim: gdźie woliß/ *á* gdźieć śię podoba iść/ tám idź.

5 ♣ A poniewaś śię tu on a więcey nie wroći/ udaj śię do Godoliaszá syná Ahikámowego/ syná Száfánowego/ ktorego przełożył Krol Bábiloński nád miásty Judskimi/ á mieszkaj z nim w pośrzod ludu: ábo gdźieć śię kolwiek podoba iść/ idź. Y dał mu Hetman żołnierski ná drogę/ y upominek/ y odpráwił go.

6 ♣ Przyszedł tedy Jeremiasz do Godoliaszá syná Ahikámowego do Másfy/ y mieszkał z nim w pośrzod ludu/ ktory był pozostał w ziemi.

7 A *Gdy* usłyszeli wszyscy Hetmáni wojsk/ ktorzy byli w polách/ oni y wszystek lud ich/ że Krol Bábiloński postánowił Godoliaszá/ syná Ahikámowego nád oną ziemią: á iż mu zlećił męże y niewiásty y dźiatki: á to napodleysze oney ziemie/ te ktorzy nie byli záprowádzeni do Bábilonu:

8 ♣ Tedy przyszli do Godoliaszá do Másfy: to jest/ Izmáel syn Nátániaszow: tákże Johánán/ y Jonátán synowie Káreaszowi: y Seráiasz syn Tánchumetow: y synowie Efáj Netofátczyká: y Jásániasz Syn Máchátow/ oni/ y lud ich.

9 ♣ Tedy im przyśiągł b Godoliasz syn Ahikámá/ syná Száfánowego y ludowi ich/ mowiąc: Nie bojćie śię służyć Cháldejczykom: Zostańćie w ziemi/ y służćie Krolowi Bábilońskiemu/ á dobrze wam będźie.

10 ♣ Bo oto y ja mieszkam w Másfie/ ábym służył Cháldejczykom ktorzy przychodzą do nas. A wy zbierajćie wino y letni owoc/ y oliwę/ á składajćie do naczynia wászego/ y mieszkajćie w mieśćiech wászych ktore trzymaćie.

11 ♣ Tákże y wszyscy Zy-

a T. Godoliasz mieszkájący w Másfie. v. 6. 10.

b *2 Krol. 25.24.*

dźi ktorzy byli u Moábczykow / y miedzy synmi Ammonowymi/y miedzy Edomczykámi / y ktorzy *byli* we wszystkich źiemiách / usłyszawszy że Krol Bábiloński zostáwił ostátek ludu z Judy / á iż przełożył nád nimi Godoliaszá syná Ahikámá/ 12 syná Száfánowego: ♣ Wrocili śie wszyscy Zydźi ze wszystkich mieysc do ktorych byli zágnáni / y przyszli do źiemie Judskiey do Godoliaszá/ do Mássy/ y názbieráli winá / y lekkiego owocu bárzo wiele.

13 Ale Johánán syn Káreaszow y wszyscy Kśiążętá woysk ktorzy byli w polu / przyszli do Godoliaszá 14 do Mássy: ♣ Y rzekli do niego: Wieszże o tym/ że Báhális Krol synow Ammonowych posłał Izmáelá syná Nátániaszowego / áby ćię zábił? Ale im nie uwierzył Godoliasz 15 syn Ahikámá. ♣ Nád to/ Johánán syn Káreaszow / rzekł do Godoliaszá potáiemnie w Mássie / mowiąc: Niech idę proszę / á zábiię Izmáelá syná Nátániaszowego: wszák śie o tym nikt nie dowie. Przeczby ćię miał zábić / á rozproszeniby mieli być wszyscy Zydowie / ktorzy śie zebráli do ćiebie / y zginąć ostátek z 16 Judy? ♣ Ale Godoliasz Syn Ahikámow rzekł do Johánáná Syná Káreaszowego; Nieczyń tego: Bo ty nieprawdę mowisz o Izmáelu.

Rozdział XLI.

Zámordowánie Godoliaszá, y innych niektorych Zydow, y Cháldeyczykow od Izmáelá. 11. Woyná Johánánowá przećiwko Izmáelowi, y zwyćięstwo jego nád nim.

1 Y Stáło śie mieśiącá śiodmego/ że przyszedł Izmáel syn Nátániaszá / syná Elisámowego z naśienia Krolewskiego / y Hetmáni krolewscy / to jest / dźieśięć mężow z nim / do Godoliaszá syná Ahikámowego / do Mássy; y jedli tám spolu 2 chleb w Mássie. ♣ Potym wstawszy Izmáel/ syn Nátániaszow / y dźieśięć mężow ktorzy z nim byli/ zábili Godoliaszá/ syná Ahikámá / syná Száfánowego mieczem : zábili mowię tego / ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią.

3 ♣ Wszystkie tákże Zydy ktorzy byli z nim/ z Godoliaszem/ w Mássie: y one Chaldeyczyki / ktore tám ználazł/ męże waleczne/ pobił Izmáel.

4 A Dniá wtore° / gdy zábił Godoliaszá (o czym nikt niewiedźiał.) 5 ♣ Przyszli niektorzy z Sychem / z Sylo/ y z Sámáryiey/ mężow ośmdźieśiąt / ogoliwszy brody / y rozdárszy száty / y podrápawszy śie: ktorzy ofiáre śniedną / y kádźidło w rękách swych mieli / áby *je* odnie- 6 śli do domu PAńskiego. ♣ Tedy Izmáel / syn Nátániaszow wyszedł przećiwko nim z Mássy / *á* idąc/ szedł y płákał. ♣ A gdy śie potkał z nimi/ rzekł do nich; Podźćie do Go- 7 doliaszá/ syná Ahikámowego. ♣ Ale gdy przyszli w pośrzod miástá / pobił je Izmáel/ syn Nátániaszow/ y *wrzućił je* w doł sam / y mężowie ktorzy 8 z nim byli. ♣ Lecz śie dźieśięć mężow ználázło miedzy nimi / ktorzy rzekli do Izmáelá: Nie zábijaj nas: bo mamy skárby skryte w polu: pszenice/ y jęczmienia/ y oliwy/ y miodu. Y pohámował śie / á nie zábił ich 9 miedzy bráćią ich. ♣ A doł do ktorego Izmáel wrzućił do Godoliaszá wszystkie trupy onych mężow ktore pobił / ten jest ktory uczynił Krol Azá / bojąc śie Báászy / Krolá Izráelskiego/ ktory nápełnił Izmáel/ 10 syn Nátániaszow pobitymi. ♣ Y pobrał w niewolą Izmáel wszystkie ostátki ludu / ktore były w Mássie/ corki krolewskie / y wszystek lud ktory był został w Mássie/ ktore był poruczył Nábuzárdán Hetman żołnierski Godoliaszowi/ synowi Ahikámowemu : y wźiął je w pojimánie Izmáel/ syn Nátániaszow/ y poszedł uchodząc do synow Ammonowych.

11 W Tym usłyszał Johánán syn Káreaszow/ y wszyscy Hetmáni onych woysk ktorzy byli z nim / o tym wszystkim złym / ktore uczynił 12 Izmáel syn Nátániaszow. ♣ Y wźięli wszystek swoy lud / y ćiągnęli áby zwiedli bitwę z Izmáelem synem Nátániaszowym / ktorego ználeźli u wod wielkich / ktore są w Gábá- 13 on. ♣ A gdy ujrzał wszystek lud ktory był z Izmáelem / Johánáná/ syná

35 go/áby go zplugáwili. ♣ Nábudowáli mowie wyżyny Báálowi / ktore ſą w dolinie Ben Hennon/áby przenaſzáli *przez ogień* ſyny ſwoje / y corki ſwoje k Molochowi: choćiam im teo nie rozkazał / áni to wſtąpiło ná ſerce moje/áby *kiedy* czynić mieli te obrzydliwość / á do grzechu Judę przywodźić.

36 A Teraz dla tego ták mowi PAn/ Bog Izráelſki/ o tym mieśćie / o ktorym wy powiádaćie: Podáne jeſt w ręce Krolá Bábilońſkiego / przez miecz/y głod/y mor: 37 ♣ Oto Ja zgromádzę je l ze wſzyſtkich źiem/ do ktorychem je wygnał w popędliwośći mojey / y w gniewie mojim / y w zápálczywośći wielkiey: y przywiodę je záś ná to miejſce / y uczynię áby bezpiecznie mieſzkáli. ♣ 38 Y będą ludem mojim / á Ja będę m Bogiem ich. 39 ♣ Y dam im ſerce n jedno / y drogę jednę / áby śię mnie báli po wſzyſtkie dni/ták/áby śię im dobrze dźiało / y ſynom ich po nich. 40 ♣ Y uczynię z nimi przymierze wieczne / że śię nie odwrocę od nich / ábym im nie miał dobrze czynić: nádto / bojaźń moję dam do ſercá ich/áby nie odſtępowáli odemnie. ♣ 41 Y będę śię weſelił o z nich / dobrze im czyniąc: gdyż je wſzczepię w tey źiemi wárownie / ze wſzyſtkiego ſercá mego/ y ze wſzyſtkiey duſze mojey. 42 ♣ Bo ták mowi PAn: Jákom przywiodł ná ten lud to wſzyſtko wielkie złe: Ták przywiodę ná nie to wſzyſtko dobre / o ktorymem z nimi mowił. 43 ♣ Tedy będą kupowáć p rolą w tey źiemi/ o ktorey wy powiádaćie: Zpuſtoſzona jeſt ták / że w niey nie máſz áni człowieká / áni bydlęćiá: podána jeſt w ręce Chaldejczykow. 44 ♣ Role zá pieniądze kupowáć będą / y zápiſem wárowáć / y pieczętowáć / y świádkámi oświadczáć w źiemi Benjáminowey / y około Jeruzalemu / y w miáſtách Judſkich: jáko w miáſtách ná gorách / ták w miáſtách ná rowninách / y w miáſtách ná Południe: gdy záś przywrocę pojimáne ich/ mowi PAn.

k 3 Moj. 18.21. 2 Kron. 28. 3.
l 5 Moj. 30.3.4 Psalm. 147.2.
m Jerem. 24. 7. 30.22 31.33
n Ezech. 11.19.
o 5 Moj. 30. 9.
p Jerem. 33.10.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Proroctwo o porażce Zydow. 6. Poćiechá pobożnym. 14. Obietnicá o PAnu Chryſtuſie. 19. Utwierdzenie w dufności wiernych.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaſzá powtore/gdy jeſzcze był zámkniony w śieni a ćiemnice / 2 mowiąc: ♣ Ták mowi PAn ktory to uczyni: PAn ktory to utworzy/ potwierdźi tego: PAn jeſt Imię jego. 3 ♣ Woláj do mnie / á ozwę śię: y oznájmię rzeczy wielkie y zkryte o 4 ktorych nie wieſz. ♣ Abowiem ták mowi Pan/Bog Izráelſki/ o domách miáſtá tego / y o domách Krolow Judſkich: ktore pokáżone być máją tárànámi *wojennymi* y mieczem. ♣ 5 Pćiągną żeby walczyli z Chaldejczykámi / á żeby nápełnili te *domy* trupámi ludźi/ktore pobiję w zápálczywośći mojey / y w gniewie mojim: zákrywájąc twarz moję od tego miáſtá / dla wſzelákich złośći ich. ♣ 6 *Wſzákże* Ja przywiodę je do zdrowia y uleczę á uzdrowię je / y objáwię im obfitość pokoju: á pokoju pewnego.

7 Bo przywrocę pojimáne z Judy / y pojimáne z Izráelá: á 8 pobuduję je jáko przedtym. ♣ Y oczyſzczę je od wſzelkiey niepráwośći ich/ ktorą zgrzeſzyli *przećiwko* mnie / y przepuſzczę b wſzyſtkim złośćiam ich / ktorymi zgrzeſzyli przećiwko mnie / y ktorymi wyſtąpili przećiwko mnie. 9 ♣ A będźie mi to sławą / weſelem / chwałą / y ozdobą przed wſzyſtkimi narody źiemie: ktore uſłyſzą o wſzyſtkim dobrym / ktore Ja im uczynię/y ulękną śię / á zátrwożą śię nád wſzyſtkim dobrym / y nád wſzyſtkim pokojem/ ktory Ja 10 im ſpoſobię. ♣ Ták mowi PAn: Jeſzcze ſłyſzány będźie c ná tym miejſcu (o ktorym wy powiádaćie: Jeſt zpuſtoſzone/ták /że nie máſz áni człowieká / áni bydlęćiá: w mieśćiech Judſkich / y ná ulicách Jeruzalemſkich zpuſtoſzonych / ták że nie máſz áni człowieká / áni obywátelá / áni 11 bydlęćiá.) ♣ *Słyſzány mowię* będźie głos rádośći / y głos weſelá/głos d oblubieńcá / y głos oblubienice: głos mowiących: Wyſławiajćie PAná Zaſtępow / ábowiem dobry jeſt PAn / ábowiem e ná wieki mi-

a Jerem. 32. 2.
b Jerem. 31.34.
c Jerem. 32.43.
d Jerem. 7. 34.
e Pſalm. 136.1.

łośierdźie jego: *y głos* przynoszących ofiárę chwały do domu PAńskiego/ gdyż przywrocę pojimáne z tey źiemie/ jáko ná początku/ mowi PAn.

12 Ták mowi PAn Zastępow: Jeszcze będźie ná tym mieyscu pustym/ ná ktorym nie mász áni człowieká/ áni bydlęciá/ y we wszystkich miástách jego/ mieszkánie pásterzow/ gdźieby chowáli trzody:

13 W miástách ná gorách/ w miástách ná rowninách/ y w miástách ná Południe: y w źiemi Benjáminowey/ y około Jeruzalem/ y w miástách Judskich: jeszcze przechodźić będą trzody pod ręką liczącego/ mowi PAN.

14 Oto dni idą/ mowi PAN/ w ktorych utwirdzę to słowo dobre/ ktorem był wyrzekł o domu Izráelskim/ y o domu Judskim.

15 W one dni/ y w onym czáśie uczynię to/ iż wyrośćie f Dawidowi látorośl spráwiedliwa: ktora czynić będźie sądy spráwiedliwość ná źiemi.

16 Onych dni będźie zbáwiony Judá/ á Jeruzalem g bezpiecznie mieszkáć będźie. *A toć jest* Imię/ ktorym *jo* h názowią: PAn spráwiedliwość nászá.

17 Bo ták mowi PAn: Nie będźie wykorzeniony mąż z rodu Dawidowego/ áby nie miał śiedźieć ná stolicy domu Izráelskiego.

18 Z Kápłánow też y z Lewitow nie będźie wykorzeniony mąż od oblicza mego/ áby nie miał ofiárowáć cáłopalenia/ y zápaláć śniedney ofiáry/ y spráwowáć ofiar po wszystkie dni.

19 Potym stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ mowiąc:

20 Ták mowi PAn: Jesli będźiećie mogli i złamáć przymierze moje ze dniem/ y przymierze moje z nocą: áby nie bywáło dniá/ áni nocy czásu swego:

21 *Tedy* też przymierze moje złamáne będźie z Dawidem sługą mojim/ áby nie miał syná/ ktoryby krolował ná stolicy jego/ y z Lewitámi/ Kápłány/ áby nie byli sługámi mojimi.

22 *A* jáko nie *może* być policzone wojsko k niebieskie/ áni zmierzony piasek morski: ták rozmnożę naśienie Dawidá sługi mojego/ y Lewitow ktorzy mi służą.

23 Znowu śię stáło słowo PAńskie do Jeremiaszá/ mowiąc:

24 Azaż nie widźisz co ten lud powiáda/ mowiąc: Że dwá domy ktore był PAn obrał/ te już odrzućił: á że ludem mojim pogardzáją/ *jákoby* nie był więcey narodem przed obliczem ich.

25 Ták mowi PAn: Nie będźieli przymierze moje ze dniem/ y z nocą *stałe, á jeslim* porządku niebios y źiemie nie postánowił:

26 Tedyć y naśienie Jákobowe/ y Dawidá sługi mego odrzucę/ ábym nie brał z naśienia jego tych/ ktorzyby pánowáć mieli nád naśieniem Abráhámowym/ Izááckowym/ y Jákobowym: gdyż przywrocę więźnie ich/ á zlituję śię nád nimi.

f Jerem. 23. 5.
g 5 Moj. 33. 28.
h T. Látorośl.
i 1 Moj. 8. 22. Jerem. 31. 36.
k 1 Moj. .. 1.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Proroctwo o wydániu Jeruzalemu, y Sedekiaszá w ręce Bábilończykow. 8. Przećiwko gwałcącym przymierze, y z strony uwolnienia sług, pomstę opowiáda.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ (gdy a Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ y wszystko wojsko jego/ y wszystkie krolestwá źiemie/ *ktore były* pod władzą ręki jego/ y wszyscy narodowie walczyli przećiwko Jeruzalemowi/ y przećiwko wszystkim miástom jego) mowiąc:

2 Ták mowi PAn/ Bog Izráelski: Idź/ á mow Sedekiaszowi Krolowi Judskiemu/ y powiedz mu: Ták mowi PAN: Oto Ja to miásto podam w ręce Krolá Bábilońskiego/ áby je ogniem zpalił.

3 Y ty nie ujdźiesz ręki jego: ále zápewne będźiesz b pojimány/ y w ręce jego podány: á oczy twoje oglądáją oczy Krolá Bábilońskiego: y ustá jego/ z usty twymi mowić będą/ á do Bábilonu wnidźiesz.

4 A wszákże słuchaj słowá PAńskiego Sedekiaszu Krolu Judski: Ták mowi PAn o tobie: Nie umrzesz od mieczá:

5 W pokoju umrzesz. A jáko *wonne rzeczy* palono Ojcom twojim/ Krolom c przeszłym/ ktorzy byli przed tobą/ ták palić będą y tobie/ á płákáć cię będą/ *mowiąc*: Ach Pánie! Bom Ja to słowo rzekł/ mowi PAn.

6 Tedy mowił Jeremiasz Prorok do Sedekiaszá Krolá Judskiego wszystkie te słowá w Jeruzalemie: Gdy woj

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron 36. 10.
b Jerem. 32. 4.
c 2 Kron 16. 14. y 21. 19.

ſko Krolá Bábilońſkiego walczyło przećiwko Jeruzalemowi / y przećiwko wſzyſtkim miáſtom Judſkim pozoſtáłym / przećiwko Láchis / y przećiw Aſekowi: ábowiem te były pozoſtáły z miáſt Judſkich / miáſtá obronne.

8 Słowo ktore śię ſtáło do Jeremiaſzá od PAná / gdy uczynił Krol Sedekiaſz przymierze ze wſzyſtkim ludem co był w Jeruzalem / 9 wolność im ogłaſzájąc. ♣ *To jeſt* áby káżdy wolno puśćił ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / Zydá y Zydowkę: áby ſobie nikt nie zniewalał 10 Zydá/brátá ſwego. ♣ A ták uſłucháli wſzyſcy Kśiążętá / y wſzyſtek lud/ktorzy byli weſzli w przymierze/ żeby káżdy wolno puśćili ſługę ſwego/y káżdy ſłużebnicę ſwoję/ áby ich więcey nie zniewaláli: Uſłucháli 11 mowię / y puśćili *je* wolno. ♣ Lecz potym rozmyśliwſzy śię / pobráli *záś* ſługi y ſłużebnice / ktore byli puśćili wolno / á zniewolili je *ſobie* 12 zá ſługi y zá ſłużebnice. ♣ Y ſtáło śię ſłowo PAńſkie do Jeremiaſzá od 13 PAná/mowiąc: ♣ Ták mowi PAn/ Bog Izráelſki: Jam poſtánowił przymierze z Oycy wáſzymi/w dźień ktoregom je wywiodł z źiemie Egipſkiey/ z domu niewoli / mowiąc: 14 ♣ Gdy śię zkończą śiedm d lat / niech wolno puśći káżdy brátá ſwego Zydá ktoryćby był przedány / á ſłużyłćiby przez ſześć lat: wolno mowię puśći go od śiebie. Ale mię nie ſłucháli Oycowie wáſzy / áni nákłonili uchá ſwego. 15 ♣ Wyśćieć śię záiiſte dźiś náwroćili / y uczyniliśćie to / co jeſt dobrego przed oczymá mojimi: żeśćie ogłośili wolność káżdy bliźniemu ſwemu: y uczyniliśćie przymierze przed twarzą moją w domu tym / ktory jeſt 16 názwány od Jmienia mego. ♣ Aleśćie śię záś coſnęli/y zplugáwiliśćie Jmię moje / żeśćie záś wźięli káżdy ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / ktoreśćie byli wolno puśćili/ według żądośći ich: y zniewoliliśćie je / áby byli ſługámi y ſłużebnicámi wáſzymi.

17 Dla tegoż ták mowi PAn: Wyśćie mię nie uſłucháli / ábyśćie ogłośili wolność káżdy brátu ſwemu/y káżdy bliźniemu ſwemu: Otoż ja przećiwko wam ogłáſzam wolność/mowi PAn/ mieczá/ moru/ y głodu: á podam was ná poruſzánie e po wſzyſtkich kroleſtwách źiemie. ♣ 18 Podam záiiſte te ludźie/ ktorzy przeſtąpili przymierze moje / ktorzy nie dotrzymáli ſłow przymierzá tego / ktore uczynili przed twarzą moją / gdy f ćielcá ná dwoje rozćięli/y przeſzli miedzy częśćiámi jego. 19 ♣ *To jeſt* Kśiążętá Judſcy/ y Kśiążętá Jeruzalemſcy / Komornicy y Kápłáni/y wſzyſtek lud tey źiemie / ktorzy przeſzli miedzy częśćiámi tego ćielcá: 20 ♣ Podam je/mowię/ w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce ſzukájących duſze ich: y g będą trupy ich żerem ptáſtwu niebieſkiemu / y beſtyam 21 źiemſkim. ♣ Sedekiaſzá też Krolá Judſkiego/y Kśiążętá jego / podam w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce ſzukájących duſze ich: w ręce mowię wojſká Krolá Bábilońſkiego / ktore odſtąpiło od was. 22 ♣ Oto ja rozkażę mowi PAn / y przywiodę je záś ná to miáſto: áby walczyli przećiwko niemu / á wźiąwſzy je/ zpalili je ogniem: Miáſtá też Judſkie obrocę w puſtynią / *ták iż będą* bez obywátelá.

d 2 Moj 21. 2. 5 Moj 15. 12.

e 5 Moj 28. 64.

f 1 Moj 15. 10.

g Jerem. 7. 33. y 16. 4.

ROZDZIAŁ XXXV.

Posłuszeńſtwo Rechábitow pokazawſzy. 10. Nieposłuſzeńſtwo ludu Judſkiego wytyka. 17. Pomſtá zá to nieposłuſzeńſtwo. 18. A Rechábitom łáſká ogłoſzona.

1 Słowo ktore śię ſtáło do Jeremiaſzá od PAná/zá dni Joákimá ſyná Jozyaſzowego Krolá Jud- 2 ſkiego/mowiąc: ♣ Jdź do domu Rechábitow / á mow z nimi / y wprowadź je do domu PAńſkiego do jedney komory / á daj im pić wino. ♣ 3 Wźiąłem tedy z ſobą Jáſániaſzá / ſyná Jeremiaſzowego / ſyná Chábázyniaſzowego / y bráćią jego / y wſzyſtkie ſyny jego / y wſzyſtek dom 4 Rechábitow. ♣ Y wprowádźiłem je do domu PAńſkiego/ do komory ſynow Chánáná ſyná Jegdáliaſzowego / mężá Bożego: ktora *byłá* podle komory Kśiążęcey / ktora byłá

nád

nád komorą Máásejaszá / syná Sállumowe°/ strzegącego progu. ♣ 5 Potym postáwiłem przed syny domu Rechábitow czásze pełne winá / y kubki/ y mowiłem do nich: Piyćie wino. ♣ 6 Ktorzy odpowiedźieli; Nie pijamy winá: bo Jonádáb a syn Rechábow/ Oćiec nász zákazał nam/ mowiąc: Nie pijajćie winá/ wy/ y synowie wászy áż ná wieki. ♣ 7 A domu nie budujćie/ y naśienia nie rozśiewajćie / y winnice nie sadźćie/ áni miewajćie: ále w namiećiech mieszkajćie po wszystkie dni wásze? ábyśćie żyli przez wiele dni ná obliczu źiemie/ w ktorey jesteśćie przychodniámi. ♣ 8 Przetoż usłucháliśmy głosu Jonádábá/ syná Rechábowego/ Ojcá nászego / we wszystkim co nam rozkazał: żebyśmy nie pili winá/ po wszystkie dni násze/ my/ żony násze/ synowie nászy/ y corki násze: ♣ 9 Y żebyśmy nie budowáli domow ku mieszkániu nászemu: á winnice/ y roli 10 y żadne° śiewu nie mieli: ♣ Ale ábyśmy mieszkáli w namiećiech: y usłucháliśmy/ y czynimy według wszystkiego / co nam rozkazał Jonádáb/ 11 Oćiec nász. ♣ A gdy przyćiągnął Nábuchodonozor krol Bábiloński/ do źiemie *nászey*, rzekliśmy: Podźćie/ á ustąpmy do Jeruzalem przed wojskiem Cháldejskim / y przed wojskiem Syryjskim / á tákeśmy zostáli w Jeruzalem.

a 2 Krol. 10.15.

12 Y Stało śię słowo PAńskie do 13 Jeremiaszá / mowiąc: ♣ Ták mowi Pan Zastępow/ Bog Izráelski: Idź / á rzecz mężom Judskim/ y obywátelom Jeruzalemskim: Y nie przyjmiećież ćwiczenia / ábyśćie posłuszni byli słowom mojim? mowi PAN. ♣ 14 Ważne są słowá Jonádábá syná Rechábowego / ktore przykazał synom swojim / żeby nie pili winá: y nie piją go áż do dniá tego / bo posłuszni są przykazániu Ojcá swego. Ale Ja mowię do was b ráno wstawájąc / y mowiąc: á przećie jesteśćie nieposłuszni. ♣ 15 Posyłam też do was wszystkie sługi swe Proroki/ ráno wstawájąc / y posyłájąc / áby mowili: Náwroććie śię już c káżdy od złey drogi swey / á polepszajćie spraw swojich/ á nie náśládujćie bogow cudzych/ áni im służćie: á ták mieszkajćie w tey źiemi ktoram dał wam / y ojcom wászym. Aleśćie nie nákłonili uchá swego/ ániśćie mię usłucháli. ♣ 16 Choć synowie Jonádábá/ syná Rechábowego/ dosyć uczynili rozkazániu Ojcá swego / ktore im przykazał: ále ten lud nie jest mi posłuszny. ♣ 17 Przetoż ták mowi PAN / BOG Zastępow / Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę ná Judę y ná wszystkie obywátele Jeruzalemskie wszystko złe / ktorem wyrzekł przećiwko nim: przeto/ żem mowił do nich/ á nie słucháli: y wołałem ich/ á nie ozwáli mi śię.

b Jerem. 7. 13. c 2 Krol. 17.13. Jerem. 18.11. y 25.5. Jonas. 3. 8.

18 A Domowi Rechábitow rzekł Jeremiasz: Ták mowi PAn Zastępow/ BOG Izráelski; Dla tego/ żeśćie posłuszni rozkazániu Jonádábá Ojcá wászego / y strzeżećie wszystkich przykazań jego / á czynićie według wszystkiego co wam rozkazał: ♣ 19 Przetoż ták mowi PAN Zastępow / BOG Izráelski: Nie będźie wygłádzony mąż *z rodu* Jonádábá syná Rechábowego / ktoryby stał przed obliczem mojim / po wszystkie dni.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Proroctwo Jeremiaszowe w Księgi z rozkazánia Bożego wpisáne: 8. Y w zgromádzeniu ludu przeczytáne. 23. Od Joákimá zpalone. 28. Pomstá dla tego nád nim ogłoszona. 32. Jego Proroctwá w inne Księgi wpisáne.

1 Y Stáło śię roku czwartego Joákimá syná Jozyaszowego/ krolá Judskiego: stáło śię *mowiąc* to słowo do Jeremiaszá od PAná/ mowiąc: ♣ 2 Weźmi sobie Księgi/ á nápisz ná nich wszystkie słowá / ktorem mowił do ciebie przećiw Izráelowi/ y przećiw Judźie / y przećiw wszystkim narodom ode dniá ktoregom mawiał z tobą / ode dni Jozyaszowych/ áż do dniá tego. ♣ 3 Aza snadź/ *gdy* usłyszy dom Judski o tym wszystkim złym/ ktore Ja im myślę uczynić/ náwroći śię káżdy od złey drogi swey / ábym był miłośćiw nieprawośćiam ich/ y grzechom ich.

4 PRzetoż wezwał Jeremiasz Báruchá syná Neryaszowego: Y

nápiſał Báruch w Kśięgi/ z uſt Jeremiaſzowych/ wſzyſtkie słowá PAńſkie/ ktore mowił do niego. 5 ♣ Potym przykazał Jeremiaſz Báruchowi/ mowiąc: Ja będąc zátrzymány/ nie mogę wniść do domu PAńſkiego. 6 ♣ Przetoż ty idź/ á czytaj ná tych Kśięgách coś nápiſał z uſt moich/ słowá PAńſkie/ przed uſzymá ludu w domu PAńſkim/ w dźień Poſtu: tákże też przed uſzymá wſzyſtkich z Judy/ ktorzyby przyſzli z miaſt swoich/ czytaj je. 7 ♣ Owá/ ſnadź przyidźie modlitwá ich przed oblicże PAńſkie/ á náwroći śię káżdy od złey drogi swoiey/ bo wielka jeſt zápálczywość y gniew/ w ktorym mowił PAn przećiwko temu ludowi. 8 ♣ Tedy uczynił Báruch/ ſyn Neryaſzow według wſzyſtkiego/ co mu rozkazał Jeremiaſz Prorok/ czytájąc z Kśiąg słowá PAńſkie w domu PAńſkim.

9 Y Stáło śię roku piątego/ zá Joákimá Syná Jozyaſzowego/ Królá Judſkiego/ w mieśiącu dźiewiątym/ że zápowiedźiano poſt/ przed twarzą PAńſką/ wſzyſtkiemu ludowi w Jeruzalem/ y wſzyſtkiemu ludowi ktory śię był zſzedł z miaſt Judſkich do Jeruzalem. 10 ♣ Y czytał Báruch z Kśiąg słowá Jeremiaſzowe w domu PAńſkim/ w pokoju Gemáryaſzá/ ſyná Száfánowego piſárzá/ w śieni wyżſzey/ w weśćiu bramy nowey domu PAńſkiego/ przed uſzymá wſzyſtkiego ludu. 11 ♣ A gdy uſłyſzał Micheaſz/ ſyn Gemáryaſzá/ ſyná Száfánowego wſzyſcy słowá PAńſkie/ z Kśiąg: 12 ♣ Zſtąpił do domu Krolewſkiego do komory piſárzowey: á oto tám wſzyſcy Kśiążętá śiedźieli: Eliſámá piſarz: y Deláiaſz ſyn Semáiaſzow: y Elnátán ſyn Achborow: y Gemáryaſz ſyn Száfánow: y Sedekiaſz ſyn Chánániaſzow: y wſzyſcy Kśiążętá. 13 ♣ Y powiedźiał im Micheaſz wſzyſtkie słowá/ ktore słyſzał/ gdy czytał Báruch z Kśiąg przed uſzymá ludu.

14 P Rzetoż poſłáli wſzyſcy Kśiążętá do Báruchá/ Jehudę ſyná Nátániaſzowego/ ſyná Selemiaſzowego/ ſyná Chuſowego/ áby rzekł: Kśięgi/ ná ktoryches czytał przed uſzymá ludu/ weźmi w rękę twą/ á podź. Wźiął tedy Báruch ſyn Neryaſzow Kśięgi w rękę swą/ y przyſzedł do nich. 15 ♣ Y rzekli do niego: Siadź proſzę/ á czytaj to przed uſzymá náſzymi: y czytał Báruch przed uſzymá ich. 16 ♣ A gdy uſłyſzeli wſzyſtkie one słowá/ uleknąwſzy śię *wejrzał* jeden ná drugiego/ y rzekli do Báruchá: Záiiſte oznáymiemy Krolowi te wſzyſtkie słowá. 17 ♣ Y pytáli Báruchá/ mowiąc: Powiedz nam teraz/ jákoś piſał wſzyſtkie te słowá z uſt jego? 18 Y rzekł im Báruch: ♣ Z uſt swych mowił do mnie wſzyſtkie te słowá: á jam piſał ná Kśięgách inkauſtem. 19 ♣ Tedy rzekli Kśiążętá do Báruchá: Idź/ á zkryj śię ty/ y Jeremiaſz: á niech nikt nie wie gdźieśćie. 20 ♣ Potym weſzli do Krolá do śieni/ á Kśięgi dáli zchowáć do komory Eliſámá piſárzá: y oznáymili przed Krolem *te* wſzyſtkie słowá.

21 P Oſłał tedy Krol Jehudę/ áby wźiął one Kśięgi: ktory je wźiął z komory Eliſámá piſárzá. Y czytał je Jehudá przed uſzymá Krolewſkimi/ y przed uſzymá wſzyſtkich Kśiążąt ktorzy ſtali przed Krolem. 22 A Krol śiedźiał w domu *w ktorym* zimie *bywał*, mieśiącá dźiewiątego: á ná ogniſku przed nim palił śię *ogień*. 23 ♣ A gdy przeczytał Jehudá trzy ábo cztery kárty/ porzezał je *Krol* nożykiem piſárſkim/ y wrzućił je w ogień ktory *był* ná ogniſku/ áż zgorzáły wſzyſtkie Kśięgi w ogniu/ ktory był ná ogniſku. 24 ♣ Ale śię nie ulękli/ áni rozdárli ſzat swoich/ Krol y wſzyſcy ſłudzy jego/ ktorzy ſłyſzeli wſzyſtkie te słowá. 25 ♣ Owſzem jeſzcże gdy Elnátán/ y Deláiaſz/ y Gemáryaſz/ przyczynili śię do Krolá/ áby nie palił onych Kśiąg/ tedy ich nie uſłuchał. 26 ♣ Ale rozkazał Krol Jeráhmeelowi/ ſynowi Krolewſkiemu: y Sáráiaſzowi/ ſynowi Aſryelowemu: y Selemiaſzowi ſynowi Abdeelowemu/ áby poimáli Báruchá piſárzá/ y Jeremiaſzá Proroká. Ale je PAn zkrył.

27 Y Stáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaſzá/ gdy Krol zpalił

one

one Księgi/ y słowá ktore był zpisał Báruch/ z vst Jeremiaszowych/ 28 mowiąc: ♣ Weźmi sobie záśię Księgi inne/ á nápisz ná nich wszystkie słowá pierwsze/ ktore były w onych Księgách pierwszych/ ktore 29 zpalił Joákim Krol Judski. ♣ A o Joákimie Krolu Judskim rzeczesz: Ták mowi Pan: Tyś zpalił te Księgi/ mowiąc: Czemuś pisał ná nich/ rzekszy: Zápewne przyćiągnie Krol Bábiloński/ y zpustoszy tę ziemię/ y wygłádźi z niey człowieká y bydlę. 30 ♣ Przetoż ták mowi PAn o Joákimie Krolu Judskim: Nie będźie miał/ ktoby śiedźiał ná stolicy Dáwidowey; á trup jego a wyrzucony będźie ná gorącość we dnie/ á ná 31 mroz w nocy. ♣ Bo náwiedzę ná nim/ y ná naśieniu jego/ y ná sługách je° niepráwość ich: y przywiodę ná nie/ y ná obywátele Jeruzalemskie/ y ná męże Judskie to wszystko złe/ o ktorymem mawiał do nich/ 32 ále nie słucháli. ♣ Tedy Jeremiasz wźiął Księgi inne/ y dał je Báruchowi/ synowi Neryaszowemu pisárzowi/ ktory ná nich zpisał z vst Jeremiaszowych wszystkie słowá *onych* Kśiąg/ ktore był zpalił ogniem Joákim Krol Judski: á nád to/ przydáno do onych słow wiele rzeczy tym podobnych.

a Jerem. 22.19.

ROZDZIAL XXXVII.

Prorok zá przyczyną poselstwá Sedekiaszowego, o zpaleniu Jeruzalemu prorokuje. 11. Ale gdy uchodźił z Jeruzalemu, pojimány jest, ubity, y do więźienia ćieśskiego. 21. Potym do lekczejszego wsádzony.

1 PRzytym krolował Krol Sedekiasz syn Jozyaszow/ miásto Chomiaszá syná Joákimowego/ ktorego Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ w ziemi Judskiey Krolem postánowił. 2 ♣ Lecz nie był posłuszny on/ y słudzy je°/ y lud oney ziemie słowom PAńskim/ ktore mowił przez Jeremiaszá Proroká. 3 ♣ Ale jednák Krol Sedekiasz posłał Jechuchálá syná Selemiaszowego/ y Sofoniaszá syná Máázejaszowego Kápłáná/ do Jeremiaszá Proroká/ áby mowili: Modl śię proszę zá námi PAnu Bogu nászemu. 4 ♣ Bo Jeremiasz jeszcze wolno chodźił miedzy ludem/ y jeszcze go było nie wsádzono do więźienia. 5 ♣ A wojsko Fáráonowe wyćiągnęło było z Egiptu: (A usłyszawszy Cháldejczycy/ ktorzy byli oblegli Jeruzalem wieść o tym/ odćiągnęli od Jeruzalem) 6 ♣ Y stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá Proroká/ mowiąc: 7 ♣ To mowi PAN/ BOG Izráelski: Ták powiedzćie Krolowi Judskiemu/ ktory was posłał do mnie/ ábyśćie śię mnie rádźili: Oto wojsko Fáráonowe/ ktore wam przyćiągnęło ná pomoc/ wroći śię do ziemie swojey do Egiptu. 8 ♣ Y wrocą śię zá śię Cháldejczycy/ y będą walczyli przećiwko temu miástu: y wezmą je/ y zpalą je ogniem. 9 ♣ Ták mowi PAn: Nie zwodźćie dusz wászych/ mowiąc: Zápewne odćiągną od nas Cháldejczycy: 10 Boć nie odćiągną. ♣ Owszem choćbyśćie poráźili wszystko wojsko Cháldejczykow/ ktorzy walczą z wámi/ á zostáliby z nich tylko zránieni/ ci z namiotow swojich powstáną/ á to miásto ogniem zpalą.

11 GDy tedy odćiągnęło wojsko Cháldejczykow od Jeruzalem/ przed wojskiem Fáráonowym: ♣ 12 Wychodźił Jeremiasz z Jeruzalem/ áby szedł do ziemie Benjáminowey/ áby ták uszedł z pośrzodku ludu. ♣ 13 A gdy *juz* był w bramie Benjáminowey/ był tám przełożony nád strażą imieniem Jeryasz/ syn Selemiaszá/ syná Chánániaszowego/ ktory pojimał Jeremiaszá Proroká/ mowiąc: Do Cháldejczykow ty ućiekasz. 14 ♣ A Jeremiasz odpowiedźiał: Nie prawdá: nie ućiekam do Cháldejczykow. ♣ Ale go nie chćiał słucháć/ owszem pojimał Jeryasz Jeremiaszá/ y przywiodł go do Kśiążąt. 15 ♣ Tedy rozgniewawszy śię Kśiążętá ná Jeremiaszá/ ubili go: y podáli go do więźienia/ do domu Jonátáná pisárzá: Bo z niego byli uczynili dom więźienia.

16 A Gdy wszedł Jeremiasz do onego dołu/ á do tárásu ich/ y śiedźiał tám Jeremiasz przez wiele dni: 17 ♣ Tedy posławszy Krol Sedekiasz/ wźiął go/ y pytał go Krol w domu swojim potájemnie/ mowiąc: Jest-

że jákie słowo od PAná? Y odpowiedźiał Jeremiasz: Jest: Przytym rzekł: W ręke Królá Bábilońskiego podány będźiesz. 18 ♣ Nád to rzekł Jeremiasz do Królá Sedekiaszá; Cożem zgrzeszył przećiwko tobie/ y sługom twojim/ y ludowi temu/ żeśćie mię podáli do tego domu więźienia? 19 ♣ Y gdźież są Prorocy wászy/ ktorzy wam prorokują/ mowiąc: Nie przyjdźie Krol Bábiloński ná was/ áni ná tę źiemię. ♣ 20 Słuchajże teraz proszę/ krolu Pánie moj/ niech będźie proszę ważna prozbá mojá przed tobą: Nie odsyłajże mię do domu Jonátáná pisárzá/ 21 ábym tám nie umárł. ♣ A ták rozkazał krol Sedekiasz/ áby wsádzony był Jeremiasz do śieni strázy: á iżby mu dawano bochenek chlebá ná dźień z ulice piekárskiey/ poki by nie był strawiony wszystek chleb w mieśćie. A ták śiedźiał Jeremiasz w śieni strázy.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Wrzucenie Jeremiaszá od Kśiążąt do bárzo ćięszkiego więźienia. 7. Jáko mu z niego wynijść dopomożono. 14. Y jáko z nim Krol rozmawiał.

1 Y Usłyszał Sefátyasz syn Mátánow: y Godoliasz/ syn Fássurow: y Juchál syn Selemiaszow: y Fássur/ syn Melchiaszow/ słowá/ ktore Jeremiasz mowił do wszystkiego ludu/ mowiąc: 2 ♣ Ták mowi PAN: Ktoby został w tym mieśćie/ zginie od mieczá/ od głodu y od moru: ále ktoby wyszedł do Cháldejczykow/ żyć będźie/ á będźie mu duszá jego zá korzyść/ y żyw zostánie. ♣ 3 Ták mowi PAN: Pewnie podáne będźie to Miásto w ręce wojská Królá Bábilońskiego/ y weźmie je. ♣ 4 Przetoż rzekli oni Kśiążętá do Królá: Niech umrze ten mąż; ponieważ on osłábia ręce mężow walecznych pozostáłych w tym mieśćie/ y ręce wszystkiego ludu/ mowiąc do nich tákie słowá. ♣ Abowiem ten mąż nie szuka pokoju ludowi temu/ ále złego. 5 ♣ Tedy rzekł Krol Sedekiasz: Oto jest w ręce wászey: bo Krol nic zgołá nie może przećiwko wam. 6 ♣ A ták wźięli Jeremiaszá/ ktory był w śieni strázy/ y wrzućili go do dołu Málchiaszá/ syná krolewskiego/ y spuśćili Jeremiaszá po powrozach: á w tym dole nic było nie wody/ tylko błoto/ ták tonął Jeremiasz w onym błoćie.

a Jerem. 21. 9.

b I. Pisuje serce.

7 A Że gdy usłyszał Ebedmelech Murzyn/ dworzánin/ ktory był w domu Krolewskim/ że Jeremiaszá podano do dołu: (á Krol śiedźiał w brámie Benjáminowey.) ♣ 8 Wnet wyszedł Ebedmelech z domu krolewskiego/ y rzekł do Królá/ mowiąc: 9 ♣ Krolu Pánie moj/ źle uczynili ći mężowie wszystko co uczynili Jeremiaszowi Prorokowi/ że go wrzućili do tego dołu: boć by był umárł y ná pierwszym miejscu od głodu: ponieważ już niemász żadnego chlebá w mieśćie. 10 ♣ Przetoż rozkazał Krol Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc: Weźmi z sobą z tąd trzydźieśći mężow/ á wyćiągni Jeremiaszá Proroká z tego dołu niżby umárł. 11 ♣ Tedy wźiął Ebedmelech one męże z sobą/ y wszedł do domu krolewskiego pod skárbnicę/ y nábrał z támtąd stárych szmáćisk podártych: szmáćisk/ mowię/ zbotwiáłych/ ktore spuśćił do Jeremiaszá do onego dołu po powrozach. ♣ 12 Y rzekł Ebedmelech Murzyn do Jeremiaszá: Nużże podłoż te stáre podárte y zbotwiáłe szmáćiská pod páchy rąk twojich pod powrozy. ♣ Y 13 uczynił ták Jeremiasz. ♣ Wyćiągneli tedy Jeremiaszá powrozámi/ y dobyli go z onego dołu: y śiedźiał Jeremiasz w śieni strázy.

14 TEdy posłał Krol Sedekiasz/ y wźiął Jeremiaszá Proroká do śiebie/ do trzećich drzwi/ ktore były przy domu PAńskim. Y rzekł Krol Jeremiaszowi: Zpytam ćię o jednę 15 rzecz/ nie tay nic przede mną. ♣ Y rzekł Jeremiasz do Sedekiaszá: Jeślić co powiem/ pewnie mię zábijesz? A jeślić co porádzę/ nie usłuchasz mię. ♣ 16 Tedy przyśiągł krol Sedekiasz Jeremiaszowi potájemnie/ mowiąc: Zywie PAN/ ktory nam te dusze stworzył/ że ćię nie zábiję áni ćię wydam w ręce mężow tych/ ktorzy szukają 17 duszę twojey. ♣ Y rzekł Jeremiasz do Sedekiaszá: Ták mowi Pan Bog

Zastę-

zastępow/ BOG Izraelski: Jesli dobrowolnie wynidźiesz do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ tedy żyć będźie duszá twojá/ á to miásto nie będźie zpalone ogniem: á ták żyw zostániesz ty y dom twoj. 18 ♣ Ale jesli nie wynidźiesz do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ pewnie będźie podáne to miásto w ręce Cháldejczykow. y zpalą je ogniem: á y ty nie ujdźiesz ręki ich. 19 ♣ Tedy rzekł Krol Sedekiasz do Jeremiaszá: Bárzo śię boję Zydow/ ktorzy poućiekáli do Cháldejczykow/ bym snadź nie był wydány w ręce ich: á szydźiliby ze mnie. 20 ♣ Y rzekł Jeremiasz: Nie wydádzą: Słuchaj proszę głosu PAńskiego/ ktory ć ja opowiádam: á będźieć dobrze/ y żyć będźie duszá twojá. 21 ♣ A jesli śię będźiesz zbrániał wyniść/ tedy to jest słowo ktore mi PAn pokazał: 22 ♣ Zeto wszystkie niewiásty/ ktore zostáły w domu Krolá Judskiego/ będą wywiedźione do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ á te sáme rzeką: Námowili ćię y otrzymáli to ná tobie przyjáćiele twoji/ że ulgnęły c w błoćie nogi twoje/ y cofnęły śię ná zad. 23 ♣ Wszystkie tákże żony twoje/ y syny twoje wywiodą do Cháldejczykow/ y ty sam nie ujdźiesz ręki ich: owszem ręką Krolá Bábilońskiego będźiesz pojimány/ y to miásto zpalą d ogniem.

24 TEdy rzekł Sedekiasz do Jeremiaszá: Niechaj nikt nie wie o tym/ ábyś nie umárł. 25 ♣ A jesliby Kśiążętá usłyszawszy żem mowił z tobą przyszli do ćiebie/ y rzeklić: Powiedz nam proszę/ coś mowił z Krolem? Nie taj przed námi/ á nie zábijemy ćię: Co z tobą Krol mowił? 26 ♣ Tedy im rzeczesz: Przełożyłem prośbę moję przed Krolem/ áby mię zaś nie kazał odwieść do domu Jonátánowego/ żebym tám nie umárł. 27 ♣ Y zeszły śię wszystkie Kśiążętá do Jeremiaszá/ y pytáły go: ktory im powiedźiał według tego wszystkiego/ jáko mu był Krol rozkazał: A ták milczac odeszli od niego/ gdyż śię to było nie ogłośiło. ♣ 28 A Jeremiasz śiedźiał w śieni straży áż do onego dniá/ ktorego wźięto Jeruzalem: Gdźie był gdy dobywano Jeruzalem.

c T. Ześ odstąpił Krolá Bábilońskiego. 2 Krol. 24.20. d H. Spalisz.

ROZDZIAL XXXIX.

Jeruzalemu dobyto, Sedekiaszá pojimano, y záwiedźiono do Bábilonu. 11. A Jeremiasz. 16. Y Ebedmelech obronieni.

1 ROku dźiewiątego a Sedekiaszá Krolá Judskiego/ mieśiącá dźieśiątego/ przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński ze wszystkim wojskiem swojim do Jeruzalem/ y oblegli je. 2 ♣ A jedenastego roku Sedekiaszá/ mieśiącá czwartego/ dźiewiątego *dniá tegoż* mieśiącá/ dobyto miástá. 3 ♣ Y wpádli do niego wszyscy Kśiążętá Krolá Bábilońskiego/ y uśiedli w bramie śrzedniey: Nergálschárezer/ Sámgárnebu/ Sársechim/ Rábsárys/ Nergálschárezer/ Rábmág: y wszyscy inni Kśiążętá Krolá Bábilońskiego.

4 A Gdy je ujrzał Sedekiasz Krol Judski/ y że wszyscy mężowie waleczni ućiekli/ y wyszli w nocy z miástá drogą ogrodu krolewskiego/ bramą miedzy dwiemá murámi; uszedł też *y Krol* drogą ku pusczy. 5 ♣ A wojsko Cháldejczykow goniło je/ y doścignęli Sedekiaszá ná rowninách Jerychá/ y wźięli go/ y przywiedli go do Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego/ do Reble/ do źiemie Emát: gdźie wydał przećiwko niemu Dekret. 6 ♣ Bo pomordował Krol Bábiloński syny Sedekiaszowe w Rebli/ przed oczymá jego/ y wszystkie naprzednieysze z Judy pomordował Krol Bábiloński. 7 ♣ Ale oczy Sedekiaszowi wyłupił/ á związawszy go łáńcuchámi miedźiánymi/ prowádźił go do Bábilonu. 8 ♣ Dom tákże krolewski/ y dom onego ludu zpalili Cháldejczycy ogniem/ y mury Jeruzalemskie rozwálili. 9 ♣ Ale ostátek ludu/ ktory był zostáł w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli poućiekáli do niego/ y inny lud pozostáły záwiodł Nábuzárdán Hetman żołnierski do Bábilonu. 10 ♣ Tylko napodleyszych b z ludu ktorzy nic nie mieli/ zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski w źiemi Judskiey: kto-

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron. 36.13. Ierem. 52. 4.

b 2 Krol. 25.12

rym rozdał winnice y role dniá onego.

11 A O Jeremiaßu przykazał Nábuchodonozor Krol Bábiloński Nábuzárdánowi Hetmánowi żołnierskiemu/ mowiąc: 12 Weźmi go/ á pilnie go doglądaj/ á nie czyń mu nic złego: ále jákoć rzecze ták z nim postąp. 13 Przetoż posławßy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ y Nebusásbán/ Rábsárys/ y Nergálschárezer/ Rábmág/ y wßyscy Hetmáni Krolá Bábilońskiego: 14 Posławßy/ mowię/ wźięli Jeremiaßá z śieni strażey/ y poruczyli go Godoliaßowi synowi Ahikámá syná Sáfánowego/ áby go dowiodł do domu: á ták mießkał w pośrzod ludu.

15 Y Stáło śię do Jeremiaßá słowo PAńskie/ gdy jeßcze był zámkniony w śieni strażey/ mowiąc: 16 Jdź/ á powiedz Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc: Ták mowi PAN Zastępow/ Bog Jzráelski: Oto Ja przywiodę słowá moje ná to miásto ku złemu/ á nie ku dobremu: y wypełnią śię przed obliczem twojim dniá onego. 17 Ale ćiebie wybáwię onegoż dniá/ mowi PAN/ y nie będźieß podány w ręce mężow/ ktorych śię ty oblicza boiß. 18 Abowiem ćię pewnie wyrwę/ ábyś od mieczá nie upadł. Ale będźieß miał dußę twoję zá korzyść: przeto/ żeś położył nádźieję we mnie/ mowi PAN.

ROZDZIAL XL.

Wypußczenie z więźienia Jeremiaßá. 6. Y zániechánie go w źiemi Judskiey. 7. Zgromádzenie do Godoliaßá ostátku ludu Judskiego. 13. Zdrády Izmáelowe, y zginienie Godoliaßowe.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaßá od PAná/ gdy go wypuśćił Nábuzárdán Hetman żołnierski z Rámy/ wźiąwßy go/ gdy był związány łáńcuchámi w pośrzod wßystkich więźniow Jeruzalemskich y Judskich/ ktore wiedźiono do Bábilonu. 2 A ták wźiął Hetman żołnierski Jeremiaßá/ y rzekł do niego: PAN Bog twoj opowiedźiał był to złe przećiwko miejscu temu. 3 Przetoż je przywiodł y uczynił PAN jáko mowił: bośćie zgrzeßyli PAnu/ á nie słucháliśćie głosu jego/ y dla tego śię wam to stáło. 4 Teraz tedy oto ćię rozwiezuję dźiś z tych łáńcuchow/ ktore są ná rękách twojich. Jeslić śię zda rzecz dobra iść ze mną do Bábilonu/ podź: Ja o tobie będę zámiádował. A jeslić śię nie podoba iść ze mną do Bábilonu/ tedy zániechaj. Oto tá wßystká źiemiá jest przed obliczem twojim: gdźie wolíß/ á gdźieć śię podoba iść/ tám idź. 5 A poniewaz śię tu on a więcey nie wroći/ udaj śię do Godoliaßá syná Ahikámowego/ syná Sáfánowego/ ktorego przełożył Krol Bábiloński nád miásty Judskiemi/ á mießkaj z nim w pośrzod ludu: ábo gdźieć śię kolwiek podoba iść/ idź. Y dał mu Hetman żołnierski ná drogę/ y upominek/ y odpráwił go. 6 Przyßedł tedy Jeremiaß do Godoliaßá syná Ahikámowego do Másfy/ y mießkał z nim w pośrzod ludu/ ktory był pozostał w źiemi.

7 A Gdy usłyßeli wßyscy Hetmáni wojsk/ ktorzy byli w polách/ oni y wßystek lud ich/ że Krol Bábiloński postánowił Godoliaßá/ syná Ahikámowego nád oną źiemią: á iż mu zlećił męże y niewiásty y dźiatki: á to nápodleyße oney źiemie/ te ktorzy nie byli záprowádzeni do Bábilonu: 8 Tedy przyßli do Godoliaßá do Másfy: to jest/ Jzmáel syn Nátániaßow: tákże Johánán/ y Jonátán synowie Káreaßowi: y Serájaß syn Tánchumetow: y synowie Efáj Netofáthczyká: y Jászániaß syn Máchátow/ oni/ y lud ich. 9 Tedy im przyśiągł b Godoliaß syn Ahikámá/ syná Sáfánowego y ludowi ich/ mowiąc: Nie bojćie śię służyć Cháldejczykom: Zostańćie w źiemi/ y służćie Krolowi Bábilońskiemu/ á dobrze wam będźie. 10 Bo oto y ja mießkam w Másfie/ ábym służył Cháldejczykom ktorzy przychodzą do nas. A wy zbierajćie wino y letni owoc/ y oliwę/ á zkłádajćie do naczynia wáßego/ y mießkajćie w mieśćiech wáßych ktore trzymaćie. 11 Tákże y wßyscy Zy-

a T. Godoliaß mießkájący w Másfie. v. 6. 10.

b 2 Krol. 25. 24.

dźi ktorzy byli u Moábczykow / y miedzy syny Ammonowymi / y miedzy Edomczykámi / y ktorzy *byli* we wßystkich źiemiách / usłyßawßy że Krol Bábiloński zostáwił ostátek ludu z Judy / á iż przełożył nád nimi Godoliaßá syná Ahikámá / syná Száfánowego:
12 ♣ Wrócili śię wßyscy Zydźi ze wßystkich mieysc do ktorych byli zágnáni / y przyßli do źiemie Judskiey do Godoliaßá / do Mássy / y názbieráli winá / y letnego owocu bárzo wiele.

13 Ale Johánán syn Káreaßow y wßyscy Książętá woysk ktorzy byli w polu / przyßli do Godoliaßá do Mássy:
14 ♣ Y rzekli do niego: Wießże o tym / że Báhális Krol synow Ammonowych posłał Izmáelá syná Nátániaßowego / áby ćię zábił? Ale im nie uwierzył Godoliaß syn Ahikámá.
15 ♣ Nád to / Johánán syn Káreaßow / rzekł do Godoliaßá potájemnie w Mássie / mowiąc: Niech idę proßę / á zábiję Izmáelá syná Nátániaßowego: wßák śię o tym nikt nie dowie. Przeczby ćię miał zábić / á rozproßeniby mieli bydź wßyscy Zydowie / ktorzy śię zebráli do ćiebie / y zginąć ostátek z Judy?
16 ♣ Ale Godoliaß Syn Ahikámow rzekł do Johánáná Syná Kareaßowego; Nieczyń tego: Bo ty nieprawdę mowiß o Izmáelu.

Rozdział XLI.

Zámordowánie Godoliaßá, y innych niektorych Zydow, y Chaldejczykow od Izmáelá. 11. Wojná Johánánowá przećiwko Izmáelowi, y zwyćięstwo jego nád nim.

1 Y Stáło śię mieśiącá śiodmego / że przyßedł Izmáel syn Nátániaßá / syná Eliſámowego z naśienia Krolewskiego / y Hetmáni krolewscy / to jest / dźieśięć mężow z nim / do Godoliaßá syná Ahikámowego / do Máßy; y jedli tám społu chleb w Mássie.
2 ♣ Potym wstawßy Izmáel / syn Nátániaßow / y dźieśięć mężow ktorzy z nim byli / zábili Godoliaßá / syná Ahikámá / syná Száfánowego mieczem: zábili mowię tego / ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią.
3 ♣ Wßystkie tákże Zydy ktorzy byli z nim / z Godoliaßem / w Mássie: y one Cháldejczyki / ktore tám ználazł / męże waleczne / pobił Izmáel.

4 A Dniá wtore° / gdy zábił Godoliaßá (o czym nikt niewiedźiał.)
5 ♣ Przyßli niektorzy z Sychem / z Sylo / y z Sámáryjey / mężow ośmdźieśiąt / ogoliwßy brody / y rozdárßy ßáty / y podrápawßy śię: ktorzy ofiáre śniedna / y kádźidło w rękách swych mieli / áby je odnieśli do domu PAńskiego.
6 ♣ Tedy Izmáel / syn Nátániaßow wyßedł przećiwko nim z Mássy / á idąc / ßedł y płákał. ♣ A gdy śię potkał z nimi / rzekł do nich; Podźćie do Godoliaßá / syná Ahikámowego.
7 ♣ Ale gdy przyßli w pośrzod miástá / pobił je Izmáel / syn Nátániaßow / y *wrzućił je* w doł sam / y mężowie ktorzy z nim byli.
8 ♣ Lecz śię dźieśięć mężow ználázło miedzy nimi / ktorzy rzekli do Izmáelá: Nie zábijaj nas: bo mamy skárby skryte w polu: pßenice / y jęczmienia / y oliwy / y miodu. Y pohámował śię / á nie zábił ich miedzy bráćią ich.
9 ♣ A doł do ktorego Izmáel wrzućił do Godoliaßá wßystkie trupy onych mężow ktore pobił / ten jest ktory uczynił Krol Azá / bojąc śię Báázy / Krolá Izráelskiego / ktory nápełnił Izmáel / syn Nátániaßow pobitymi.
10 ♣ Y pobrał w niewolą Izmáel wßystkie ostátki ludu / ktore były w Mássie / corki krolewskie / y wßystek lud ktory był został w Mássie / ktore był poruczył Nábuzárdán Hetman żołnierski Godoliaßowi / synowi Ahikámowemu: y wźiął je w pojimánie Izmáel / syn Nátániaßow / y poßedł uchodząc do synow Ammonowych.

11 A Tym usłyßał Johánán syn Káreaßow / y wßyscy Hetmáni onych woysk ktorzy byli z nim / o tym wßystkim złym / ktore uczynił Izmáel syn Nátániaßow.
12 ♣ Y wźięli wßystek swoj lud / y ćiągnęli áby zwiedli bitwę z Izmáelem synem Nátániaßowym / ktorego náleźli u wod wielkich / ktore są w Gábáon.
13 ♣ A gdy ujrzał wßystek lud ktory był z Izmáelem / Johánáná / syná

Káreaszowego/ y wszystkie Kśiążętá wojsk/ ktorzy z nim byli/ urádowáli śię. 14 ♣ A obroćiwszy śię wszystek on lud/ ktory był wźiąt w niewolą Izmáel z Máspy / wroćił śię záśię á przyszedł do Johánáná/ syná Káreaszowego. 15 ♣ Ale Izmáel syn Nátániaszow/ uszedł z ośmią mężow przed Johánánem/ y przyszedł do synow Ammonowych.

16 PRzetoż wźiął Johánán/ syn Káreaszow/ y wszyscy Kśiążętá wojsk/ ktorzy z nim byli/ wszystek ostátek ludu / ktory záś przywiodł od Izmáelá/ syná Nátániaszowego z Máspy/ gdy zábił Godoliaszá/ syná Ahikámowego: męże waleczne/ y niewiásty/ y dźiatki/ y komorniki/ ktore záś przywiodł z Gábáonu. ♣ 17 A odszedszy pomieszkáli w gospodźie Chimhámowey/ ktora *jest* u Betlehemu: áby idąc uszli do Egiptu 18 przed Chaldejczykámi. ♣ Bo śię ich bali/ przeto/ że był zábił Izmáel syn Nátániaszow Godoliaszá/ syná Ahikámowego: ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią.

ROZDZIAŁ XLII.

Dowiádują śię Kśiążętá Judscy o woli Bożey. 7. Ná co im Bog przez Proroká dostátecznie odpowiáda.

1 POtym przystąpili wszyscy Kśiążętá wojsk/ y Johánán/ syn Kareaszow/ y Jezániasz/ syn Hosájaszow/ y wszystek lud od máłego 2 áż do wielkiego. ♣ Y rzekli do Jeremiaszá Proroká: Niech przyjdźie proszę / prozbá nászá przed oblicze twoje/ á modl śię zá námi PAnu Bogu twemu/ zá wszystek ten ostátek: bo nas máło zostáło z wiela/ 3 jáko to widźisz oczymá twymi: ♣ A niech nam oznájmi PAN BOG twoj drogę/ ktorąbyśmy chodźić y 4 cobyśmy czynić mieli. ♣ Y rzekł do nich Jeremiasz Prorok: Słyszę: Oto ja modlić śię będę PAnu Bogu wászemu/ według słow wászych: á cokolwiek wam PAn odpowie / oznájmię wam/ nie zátáję nic przed 5 wámi. ♣ Oni záś rzekli do Jeremiaszá: Niech będźie PAn miedzy námi świádkiem prawdźiwym y wiernym: jeśli nie uczyniemy według káżdego słowá/ z ktorym ćię pośle 6 PAn BOG twoj do nas. ♣ Bądź dobrze/ bądź źle/ głosu PAná Bogá nászego/ dla ktorego ćię posyłamy do niego/ usłuchamy: áby śię nam dobrze działo/ gdy będźiemy słucháć głosu PAná Bogá nászego.

7 A Po wyśćiu dźieśiąći dni/ gdy śię stáło słowo PAńskie do Je- 8 remiaszá: ♣ Záwołał Johánáná syná Káreaszowego / y wszystkich Kśiążąt wojsk ktorzy z nim byli/ y wszystkiego ludu/ od máłego áż do 9 wielkiego: ♣ Y rzekł do nich: Ták mowi PAn/ Bog Izráelski/ do ktoregośćie mię posłáli/ ábym przedłożył prozbę wászę przed obliczem 10 jego: ♣ Jeśli śię náwroćićie/ y zostániećie w tey źiemi/ zájiste pobuduję was/ á nie zepsuję; y wszczepię was/ á nie wykorzenię: bo mi żal tego złego / ktorem wam uczynił. Nie bojćie śię oblicza Krolá Bábilońskiego/ ktorego śię wy boićie: 11 ♣ Nie bojćie śię go/ mowi PAn: Bom jest z wámi/ ábym was wybáwił / y wyrwał was z ręki jego. ♣ 12 Nád to zjednam wam łáskę/ áby śię zmiłował nád námi/ y dał śię wam 13 wroćić do źiemie wászey. ♣ Ale rzeczećieli; Nie zostániemy w tey źiemi/ nie słucháiąc głosu PAná Bo- 14 gá wászego: ♣ A mowiąc: Zadną miárą: Ale do źiemie Egipskiey poydźiemy/ gdźie nie ujrzymy wojny/ áni głosu trąby nie usłyszymy/ á chlebá łáknąć nie będźiemy/ y tám mieszkáć będźiemy:

15 PRzetoż teraz słuchajćie słowá PAńskiego ostátki Judskie: Ták mowi PAn Zastępow/ BOG Izráelski: Jeśli wy upornie przy tym zostániećie/ ábyśćie szli do źiemie Egipskiey/ á poydźiećieli áby- 16 śćie tám mieszkáli: ♣ Tedy was pewnie miecz/ ktorego śię boićie/ tám w źiemi Egipskiey dośćignie; y głod / ktorego śię obawiaćie/ tám przydźie ná was w Egipćie/ y tám 17 pomrzećie. ♣ Tákże śię stánie tym wszystkim mężom/ ktorzy śię ná to koniecznie událi iść do Egiptu/ áby tám pielgrzymowáli / że pomrą od mieczá/ od głodu/ y od moru: á ża-

den z nich nie zostánie / áni kto ujdźie przed tym złym ktore Ja przywiodę ná nie.

18 Bo ták mowi PAN Zastępow / BOG Izráelski : Jako śię wylałá popędliwość moiá / y gniew moj ná obywátele Jeruzalemskie / ták śię wyleje zápálczywość moiá ná was / gdy wnidźiećie do Egiptu : y będźiećie ná przeklinánie / y ná zdumienie : y ná złorzeczenie / y ná háńbę : á nie oglądaćie więcey miejscá tego. ✤ 19 Do wasći mowi PAN / o ostátki Judskie ! Nie wchodźćie do Egiptu : Wiedzćie wiedząc / (bo śię dźiś oświadczam przećiwko wam.) ✤ 20 Ponieważeśćie zwiedli duszę wászę / posławszy mię do PANA Bogá wászego / mowiąc : Modl śię zá námi PANu Bogu nászemu / á według wszystkiego cokolwiek powie PAN Bog nász / ták nam oznájmiż ámy uczynimy. ✤ 21 A gdy wam to dźiś oznájmuję / wszákże nie słucháćie głosu PANA Bogá wászego / we wszystkim o co mię do was posłał : Przetoż / mowię / wiedzćie wiedząc że mieczem / głodem / y morem pomrzećie ná tym miejscu / do ktorego prágniećie wniść / ábyśćie tám pielgrzymowáli.

ROZDZIAL XLIII.

Sprzećiwiáją śię jáwnie woli Bożey Kśiążętá Judscy, y udawáją śię do Egiptu. 8. Proroctwo Jeremiaszá przećiwko Egiptowi.

1 Gdy przestał Jeremiasz mowić do wszystkiego ludu wszystkich słow PAná Bogá ich / z ktorymi go był posłał PAN BOG ich do nich / 2 wszystkich *mowię* tych słow : ✤ Rzekł Azáryasz syn Hosájaszow / y Johánán syn Káreászow / y wszyscy mężowie pyszni / mowiąc do Jeremiaszá : Kłamstwo ty powiádasz ; Nie posłał ćię PAN Bog nász / mowiąc : Nie chodźćie do Egiptu / ábyśćie tám mieszkáli. ✤ 3 Ale Báruch / syn Neryaszow podszczuwa ćię przećiwko nam / áby nas wydał w ręce Cháldejczykow / żeby nas pobili / ábo nas zábráli do Bábilonu. ✤ 4 Y nie usłuchał Johánán syn Káreászow / y wszystkie Kśiążętá wojsk / tákże y wszystek lud głosu PAńskiego / żeby zostáli w źiemi Judskiey. ✤ 5 Ale Johánán syn Káreászow / y wszyscy Kśiążętá wojsk / wźięli wszystek ostátek z Judy / ktorzy śię byli wroćili ze wszystkich narodow / do ktorych byli wygnáni / áby mieszkáli w źiemi Judskiey : ✤ 6 Męże / y niewiásty / y dźieći / y corki krolewskie / y káżdą duszę ktorą Nábuzárdán Hetman żołnierski / z Godoliaszem synem Ahikámowym / syná Száfánowego / zostáwił ; y z Jeremiaszem Prorokiem / y z Báruchem synem Neryaszowym : ✤ 7 Y weszli do źiemie Egipskiey / bo nie byli posłuszni głosowi PAńskiemu / y przyszli áż do Táchpánches.

8 Y Stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá w Táchpánches / 9 mowiąc : ✤ Nábierz w ręce swe kámienia wielkiego / á zkryj je w glinę / w cegielnicy / ktora jest przed bramą domu Fáráonowego w Táchpánches / przed oczymá mężow Judskich : ✤ 10 A rzecz im : Ták mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski : Oto Ja poślę y przywiodę Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego sługę mego / y postáwię stolicę jego ná tym kámieniu ktorym zkrył : Y rozbije májestat swoj ná nim. ✤ 11 Bo przyćiągnąwszy / wytráći źiemię Egipską : Ktorzy ná a śmierć *oddáni*, ná śmierć *pojdą* ; á ktorzy do więźienia / do więźienia ; á ktorzy pod miecz / pod miecz. ✤ 12 Y zápalę ogień w domách bogow Egipskich / y popali je / á one pobierze do więźienia : y odźieje śię źiemią Egipską / jáko śię odźiewa pásterz szátą swoją / y wynidźie z támtąd w pokoju : ✤ 13 Gdy pokruszy słupy w b Betsemes / ktore *jest* w źiemi Egipskiey / y domy Bogow Egipskich popáli ogniem.

a' *Jerem. 15. 2. Zách. 11. 9.*

b *T. W domu słońcá.*

ROZDZIAL XLIV.

Obwinienie Zydow w Egipćie mieszkájących. 7. Z báłwochwalstwá. 9. Z ośiętnośći ich. 15. Z jáwnego odporu woli Bożey. 26. Proroctwo o dobyćiu Egiptu przez Cháldejczyki.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá / o wszystkich Zydách / ktorzy mieszkáli w źiemi Egipskiey :

ktorzy mießkáli w Migdolu / y w Táchpánches / y w Nof / y w ziemi Pátros / mowiąc:

2 ♣ Ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Wyście widzieli wßystko ono złe ktorem przywiodł ná Jeruzalem / y ná wßystkie miástá Judskie: że oto puste są podziś dzień / y niemáß w nich obywátelá:

3 ♣ Dla złości ich ktorą czynili / áby mię do gniewu pobudzáli / chodząc kádzić / y służyć bogom cudzym / ktorych nie ználi sámi / wy y Ojcowie wáßy.

4 ♣ Chociam posyłał a do was wßystkie sługi moje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc / a mowiąc: Nie czyńcie proszę tey obrzydliwości / ktorey nienawidzę.

a
Jerem.
25. 4.

5 ♣ Ale nie usłucháli áni b nákłonili uchá swego / áby się odwrocili od złości swojey / á nie kádzili bogom cudzym.

b
Jerem.
11. 8.
y 17. 23
y 35. 15

6 ♣ Przetoż wylany jest gniew moj / á zápálczywość moja zápaliłá się w mieściech Judskich / y w ulicách Jeruzalemskich / y obrociły się w pustynią / y w zburzenie / jáko się to dziś pokázuje.

7 TEraz tedy ták mowi PAn / Bog Zastępow / Bog Izráelski: Czemu wy czynicie tę złość wielką przeciwko duszam wáßym / áby z was był wykorzeniony mąż y niewiástá / dziecię y ssący / z pośrzodku Judy / ták / żeby z was nic nie zostáło:

8 ♣ Drażniąc mię sprawámi rąk wáßych / kádząc bogom cudzym w ziemi Egipskiey / do ktorey ście weßli / ábyście tám pielgrzymowáli / á iżbyście byli wykorzenieni / á byli ná przeklęctwo / y ná hańbę u wßystkich narodow ná ziemi?

9 ♣ Azaście zápomiętáli ná złości Ojcow wáßych / y ná złości Krolow Judskich / y ná złości żon ich / y ná złości wáße / y ná złości żon wáßych / ktorych się dopuściły w ziemi Judskiey / y po ulicách Jeruzalemskich?

10 ♣ Nie upokorzyli się / áż do dniá tego / y nie bali się / áni chodzili w Zakonie mojim / y w ustáwách mojich / ktore podawem wam / y Ojcom wáßym.

11 ♣ Przetoż ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Oto Ja obrocę oblicze moje c przeciwko wam ná złe / ábym wykorzenił wßystkiego Judę.

c
Amos
9. 4.

12 ♣ Wygubię zájiste ostátki Judskie / ktorzy upornie weßli do ziemie Egipskiey / áby tám pielgrzymowáli / ták / że zniszczeją wßyscy w ziemi Egipskiey: polęgą od mieczá / od głodu zniszczeją / od namnieyßego áż do nawiętßego / od mieczá y od głodu pomrą: nád to będą ná przeklinánie y ná wzdumienie y ná złorzeczenie y ná hańbę.

13 ♣ Bo náwiedzę te, ktorzy mießkáją w ziemi Egipskiey / jákom náwiedził Jeruzalem / mieczem / głodem / y morem.

14 ♣ Y nie będzie ktoby uszedł y zostáł z ostátkow Judskich / ktorzy weßli do ziemie Egipskiey / áby tám pielgrzymowáli / áby się záś wrocić mieli do ziemie Judskiey: do ktorey się oni prágną wrocić y mießkáć tám: Ale się nie wrocą / tylko ci ktorzy ujdą.

15 TEdy odpowiedzieli Jeremiaßowi wßyscy mężowie / ktorzy wiedzieli / iż kádziły żony ich bogom cudzym / one wßytkie niewiásty ktorych stáło mnostwo wielkie / y wßystek lud ktory mießkał w ziemi Egipskiey w Pátros / mowiąc:

16 ♣ W słowie / ktoreś mowił do nas Imieniem Pańskim / nie usłuchamy cię:

17 ♣ Ale dosyć uczynimy káżdemu słowu ktore wynidzie z ust náßych / kádząc Krolowy niebieskiey / y spráwując jey ofiáry mokre / jákośmy czynili my / y ojcowie náßy / Krolowie náßy y Książętá náßy w mieściech Judskich / y po ulicách Jeruzalemskich; á nájadáliśmy się chlebá / y dobrze nam było / á nic złegośmy nie widzieli.

18 ♣ Ale od tąd jákośmy przestáli kádzić krolowy niebieskiey y spráwowáć jey ofiar mokrych / ná wßystkim nam zchodzi / á od mieczá y od głodu niszczejemy

19 ♣ A gdy kádzimy krolowy d niebieskiey / y spráwujemy jey ofiáry mokre / izali jey bez mężow náßych płacki czynimy / kßtałtując ją / y spráwując jey ofiáry mokre?

d
Jerem.
7. 18.

20 TEdy rzekł Jeremiaß do wßystkiego ludu / do mężow y do niewiast y do wßystkiego pospolstwá ktorzy mu ták odpowiedzieli / mowiąc:

21 ♣ Izali ná kádzenie / ktoreście kádzili w mieściech Judskich / y w uli-

ulicách Jeruzalemskich/wy/y Oycowie wáßy/Krolowie wáßy/y Kśiążętá wáßy / y lud ziemie / nie wspominał PAN / y nie wstąpiło to ná serce jego? 22 ♣ Ták/że nie mogł PAN dáley znośić złośći spraw wáßych / y obrzydliwośći ktoreśćie broiili: dla tego śię stáłá ziemiá wáßá zpustoßeniem y zdumieniem / y przeklectwem / ták / że niemáß w niey obywátelá/jáko śię to dźiś pokázuje. ♣ 23 Dla tego / żeśćie kádźili bátwánom, y/ żeśćie grzeßyli przećiw PAnu / á nie słuchálisćie głosu PAńskiego / á ták w zakonie jego / y w ustáwách jego / áni w świádectwách jego nie chodźiliśćie: dla tego przyßło ná was to złe/jáko śię to dźiś pokázuje. 24 ♣ Nád to rzekł Jeremiaß do wßystkiego ludu/ y do wßystkich niewiast: Słuchajćie słowá PAńskiego wßyscy ludźie Judscy/ ktorzyśćie w źiemi Egipskiey.

25 TAk rzekł PAn Zastępow / Bog Izráelski/mowiąc; Wy y żony wáße mowiliśćie usty swymi/ y wypełniliśćie rękámi swymi/ mowiąc: Uczynimy dosyć ślubom náßym / ktoreśmy poślubili / ábyśmy kádźili krolowy niebieskiey / y spráwowáli jey ofiáry mokre: á ták wßystką śiłą wypełniaćie śluby wáße / y sámym skutkiem wykonywaćie śluby wáße. 26 ♣ Przetoż słuchajćie słowá PAńskiego wßyscy ludźie Judscy / ktorzy mießkaćie w źiemi Egipskiey Oto Ja przyśięgam przez Imię moje wielkie / mowi PAn; że nie będźie więcey Imię moje wzywáne usty żadnego mężá Judskiego po wßystkiey ziemi Egipskiey/ ktoryby rzekł; Zywie Pánujący PAN. ♣ 27 Oto Ja będę czuł nád nimi ná złe/á nie ná dobre: y niszczeć będą wßyscy mężowie Judscy / ktorzy są w ziemi Egipskiey / mieczem y głodem áż do szczętu wyginą. 28 ♣ A ktorzy uydą mieczá / wrocą śię z źiemie Egipskiey / do źiemie Judskiey / ludu máły poczet: y poznáją wßystek ostátek Judski ktorzy weßli do źiemie Egipskiey/ áby tám pielgrzymowáli/czyje śię słowo ostoji; moje-li/czyli ich? 29 ♣ A to mijćie zá znák mowi PAn: że Já was náwiedzę ná tym miejscu / ábyśćie wiedźieli iż śię prawdźiwie zpełnią słowá moje nád wámi ku złemu. 30 ♣ Ták mowi PAn: Oto Ja podam Fáráoná Chofrá/ Krolá Egipskiego / w ręce nieprzyjaćioł jego / y w ręce szukájących duße jego: jákom podał Sedekiaßá Krolá Judskiego / w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / nieprzyjaćielá jego/ ktory szukał duße jego.

ROZDZIAŁ XLV.

Bog gromi Barucha dla bojázni. 5. A zgromiwßy záśię go ćießy.

1 SŁowo / ktore mowił Jeremiaß Prorok do Báruchá syná Neryaßowego / gdy pisał te a słowá w Kśięgi z ust Jeremiaßowych/ roku czwartego / zá Joákimá syná Jozyaßá Krolá Judskiego / mowiąc: 2 ♣ Ták mowi PAN/ Bog Izráelski o tobie Báruchu. 3 ♣ Rzekłeś: Biádá mnie teraz! bo PAN przyczynia żáłośći do boleśći moiey: upracowałem śię w wzdychániu mojim / á odpoczynku nie znájduję. ♣ Ták rzeczeß do niego: Ták mowi PAN: Oto/com zbudował/ Ja rozwalam: á com wßczepił / Ja wyrywam: y tę wßystkę źiemię. 5 ♣ A ty sobie szukaß rzeczy wielkich? Nie szukaj. Bo oto Ja przywiodę złe ná wßelkie ćiáło/ mowi PAn: ále tobie dam duße twoję w korzyśći b ná wßelkich miejscách/ do kądkolwiek pojdźieß.

a Jerem 36. 1

b Jerem 21. 9 / 39. 1

ROZDZIAŁ XLVI.

Proroctwo o zwalczeniu Egiptu. 27 Obietnicá ludowi Judskiemu uczyniona o przyßłym wybáwieniu z niewoli

1 SŁowo PAńskie / ktore śię stáło do Jeremiaßá Proroká przećiwko tym narodom.

2 PRzećiwko Egiptowi. Przećiwko wojsku Fáráoná Nechá Krolá Egipskiego / (ktore było nád rzeką Eufrátes a u Kárchemiß/ktore poráźił Nábuchodonozor Krol Bábiloński) roku czwartego Joákimá syná Jozyaßowego / Krolá Judskiego. 3 ♣ Gotujćie tarcz y páweże/á wychodźćie ná wojnę. 4 ♣ Záprzągajćie konie / á wśiadajćie jezdni: stańćie w hełmiech: Wyćierajćie

a 2 Kro 35. 2[illegible]

rzućcie oszczepy / obleczcie się w pancerze. 5 Czemuż te widzę zátrwożone / tył podawájące: á mocárze ich zbárte y prętko ućiekájące / ták / że się áni ogládáją? Strách jest zewſząd / mowi Pan. 6 Aby nie ućiekł prętki / á nie uszedł mocarz: áby się ná Połnocy o brzeg rzeki Eufrátes otrącili y upádli. 7 Ktoż to jest ktory jáko rzeká wzbiera? Ktorego się 8 wody wzruszáją jáko rzeki? Egipt jáko rzeká wzbiera / á jego wody wzruszáją się jáko rzeki: y mowi: Poćiągnę / okryję ziemię / wygubię miásto / y te co w nim mieszkáją. 9 Poskoczćie konie / á zágrzmićie wozy: á niech się ruszą y mocárze / Murzynowie y Puteńczycy noszący tarcz / y Ludymczycy / ktorzy noszą y ćiągną łuk. 10 Bo ten dźień Pánującego PANA Zastępow / będźie dźień pomsty / áby się pomśćił nád nieprzyjaćiołmi swymi: ktore miecz pożrze / á násyći się / y opije się krwie ich: bo ofiárá PAnującego PANá Zastępow będźie w ziemi Połnocney u rzeki Eufrátes. 11 Wstąp do Gáláád / á nábierz soku b bálsámowego Pánno / corko Egipska: Alec prożno używasz wiele lekarstw / 12 bo nie będźiesz uleczona. Narodowie słyszą o sromoćie twojey / á nárzekánie twoje nápełniło źiemię: bo Mocarz ná Mocárzá nátárł / ták / że społem obá upadáją.

b Jerem. 8. 21.

13 Słowo ktore mowił PAn do Jeremiaszá Proroká / o tym / że miał przyść Nábuchodonozor Krol Bábiloński / á poráźić źiemię Egipską. 14 Oznájmićie w Egipćie / á rozgłośćie w Migdolu: opowiádajćie tákże w Nof / y w Táchpánches: Rzeczćie; Postoj / á nágotuj się: wszákże miecz pożrze to co jest około ćiebie. 15 Przecz porażony jest káżdy z mocarzow twojich? Nie może się ostáć / przeto / że PAn nátárł 16 nań. Wielec będźie tych ktorzy posz wánkują / á pádną jeden ná drugiego / y rzeką: Wstań / á wroćmy się do ludu nászego / y do źiemie urodzenia nászego / przed ostrzem miecza pustoszącego. 17 Tám będą wołáć: Fáráo Krol Egipski *jest tylko prożny* trzask / już *mu* pominął czás 18 postánowiony. Żywie Ja mowi Krol / PAn Zastępow Imię jego: że / jáko Tábor miedzy gorámi / y jáko Kármel przy morzu / *ták to* przyjdźie. 19 Spraw sobie naczynie przeprowádzenia obywátelko / corko Egipska: Bo Nof pustynią będźie y zpustoszeje / y będźie bez obywátelá.

20 Egipt *jest jáko* piękna jáłowicá: *ále* zábićie *jey* od Połnocy idźie, 21 idźie. Więc y najemnicy jego w pośrzodku niego *są* jáko ćielcy utuczeni / ále y oni tákże obroćiwszy się ućieką społem / nie ostoją się: bo dźień porażki ich przyszedł ná nie / 22 czás nawiedzenia ich. Głos jego wynidźie jáko węzowy: bo z wojskiem idą / á z śiekierámi przyjdą ná nas / jáko ći co wyrębują drzewo. 23 Wyrąbią lás jego mowi PAN / choć policzony być nie może: bo się nád száráńczą rozmnożyli / y nie 24 mász im liczby. Záwstydźi się corká Egipska: podána będźie w ręce 25 ludu Połnocnego. Pan Zastępow / BOG Izráelski mowi: Oto Ja náwiedzę ludne miásto No; Tákże Fáráoná y Egipt / y bogi jego / y krole jego: Fáráoná mowię / y te 26 ktorzy w nim ufáją. Y podam je w ręce tych / ktorzy szukáją dusze ich / to jest w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y w ręce sług jego: lecz potym mieszkáć w nim będą / jáko zá dawnych dni / mowi PAN.

27 Ale się ty nie boj c sługo moj Jákobie / á nie lękaj się o Izráelu! Bo oto Ja ćiebie wybáwię z dáleká / y naśienie twoje z źiemie pojimánia ich: y wroći się Jákob / áby odpoczywał / y áby miał pokoj / á nie będźie ktoby go przestrászył: 28 Ty *mowię* Jákobie sługo moj nie boj się / mowi PAn: Bom Ja z tobą. Uczynię zájiste koniec wszystkim narodom / do ktorych ćię wypędzę / lecz tobie nie uczynię końcá; ále ćię miernie d karáć będę / á cále ćię bez karania nie zostáwię.

c Ezai. 41. 8. 743. 5. 744. 2. Jerem. 30. 10.

d H. Wsądźie.

ROZDZIAŁ XLVII.

Bog groźi Filistyńczykom, Tyryjczykom, y Sydończykom.

Słowo

1 SŁowo PAnskie ktore śie stáło do Jeremiaszá Proroká przećiwko Filistyńczykom/przed tym niż 2 Fáráo dobył Gázy. ♣ Ták mowi PAN: Oto wody wystepują od Połnocy/ y będą jáko powodź gwałtowna / á zátopią ziemię / y co jest ná niey / miásto / y mieszkájące w nim: dla czego wołáć będą ludźie / y záwyją wszyscy obywátele ziemie: 3 ♣ Dla głosu tetnienia kopyt waśniwych *koni* jego/dla grzmotu wozow jego / y trzasku kół jego; nie obejrzą śie Ojcowie ná syny/ máiąc 4 opuszczone ręce: ♣ Dla dniá/ ktory przyść ma ná zburzenie wszystkich Filistyńczykow / y ná wykorzenienie Tyru / y Sydonu/ ze wszystka pozostáłą pomocą: bo zburzy PAN Filistyńczyki / ostátek wyspy Káftor. 5 ♣ Przyydźie obłyśienie ná Gázę/ y wykorzeniony będźie Aszkálon / y ostátki doliny ich: Dokądże śie rzezáć będźiesz? 6 ♣ O mieczu PAnski/ dokąd śie nie uspokoiisz? Wroć śie do pochew twoich / uśmierz śie / á 7 ucichni. ♣ *Ale* jákożbyś śie uspokoił? Wszák mu PAN przykazał: przećiwko Aszkálonowi / y przećiwko brzegowi morskiemu/ tám go postánowił.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Proroctwo przećiwko Moábczykom. 7. Grzechy ich. 47. Y obietnicá im uczyniona.

1 PRzećiwko Moábowi. Ták mowi PAN Zastepow / Bog Izráelski: Biádá *miástu* Nebo / bo zpustoszone będźie: pohánbione / y wźięte będźie Káryátáim: záwstydzone będźie *miásto* ná mieyscu wysokim/ y báć śie będźie. 2 ♣ Nie będźie śie więcey chlubił Moáb z Hesebonu; myślą złe przećiwko niemu / *mowiąc*: Podźćie / á wytráćmy je z narodu. Y ty Mádmenie wykorzeniony będźiesz/ miecz poydźie zá tobą. 3 ♣ Głos krzyku á z Choronáim: o zpustoszenie y zburzenie wielkie! 4 ♣ Ztárty będźie Moáb / słyszány będźie krzyk máluczkich jego. 5 ♣ Przeto/że ná drodze Luchitskiey będźie ustáwiczny płácz / á ktorędy zstępują do Choronáim / nieprzyjaćiele krzyk 6 zburzenia słyszeć będą/ ♣ *Mowiących*: Uciekajćie / wybawćie dusze swoje/ á stańcie śie jáko b wrzos ná puszczy. 7 ♣ Bo dla tego że masz nádźieję w dostátku twoim / y w skárbách twoich / będźiesz też wźięte: y Chámos poydźie w pojmánie / Kápłáni jego / tákże y Kśiążętá jego. 8 ♣ Bo burzyćiel przyydźie ná káżde c miásto / á *żadne* go miásto nie ujdźie: zginie y dolina / y rowniny zpustoszone będą/ jáko mowi PAN. 9 ♣ Dajćie skrzydłá Moábowi/ niech prętko uleci: bo miástá jego przyydą w zpustoszenie/ ták że nie będźie *w* 10 *nich* obywátelá. ♣ Przeklęty kto zdrádliwie czyni spráwę PAnską: przeklęty tákże kto hámuje miecz 11 swoj od krwie. ♣ Miałci Moáb pokoj od dźiećinstwá swego / y usádźił śie ná drożdżách swoich / áni był przelewány z naczynia w naczynie: to jest / w pojmánie nie chodźił: dla czego został w nim smák jego / á wonia jego nie zmieniłá śie. 12 ♣ Przetoż oto dni idą / mowi PAN / że poślę nań te / ktorzy wtárgnienia czynią á pojimáją go/ y naczynia jego wyproźnią/á łagwie jego potłuką. 13 ♣ Y záwstydzony będźie Moáb od Chámosá/jáko záwstydzony jest dom Izráelski od Bethel d nádźieje swojey. 14 JAkoż mowićie; Mocnismy / á 15 mężowie duży do boju? ♣ Zburzony będźie Moáb / y z miast swoich wynidźie/ á wyborni młodźieńcy jego poydą ná zábićie; mowi Krol/PAN Zastepow Imię jego. 16 ♣ Blisko jest zginienie Moábowe / y przyydźie: á nieszczęśćie jego prętko 17 śie pośpiesży. ♣ Użalćie śie go wszyscy / ktorzy *mieszkaćie* około niego / y wszyscy ktorzy znaćie imię jego mowćie; Jákoż śie złamáłá laská mocny/ y kij ozdobny? 18 ♣ Zstąp z sławy / á śiądź w prágnieniu obywátelko/ corko Dybońska: bo zburzyćiel Moábu przyćiągnie przećiwko tobie/ rozrzući twirdze twoje. 19 ♣ Stań ná drodze / á przypátrz śie pilnie obywátelko Aroer; pytaj tego ktory ucieka / y tey ktora uchodźi/ mowiąc; 20 ♣ Co śie dźieje? Záwstydzony jest Moáb / bo jest potárty/ nárzekajćie e á wołajćie; opowiádajćie w Ar-

a Ezdi. 15. 5.

b Jerem. 17. 6.

c Jerem. 49. 3.

d 1 Krol. 12, 29.

e Ezdi. 16. 7.

non/

21 non/ że pustoßą Moábá. Bo sąd przyßedł ná ziemię tey rowniny: ná Holon/ y ná Jássá/ y ná Mefáát.
22 Y ná Dybon/ y ná Nebo/ y ná Bet
23 Dyblátáim. Y ná Kiryátáim/ y ná
24 Betgámul/ y Betmehon. Y ná Káryot/ y ná Bozrę/ y ná wßystkie miástá ziemie Moábskiey/ dálekie y bliskie.
25 Odćięty będźie rog Moábski/ y rámię jego będźie ztárte/ mowi PAn.
26 Opojćie go/ poniewasz śię przećiw PAnu podniosł: niech śię wála Moáb w blwocinách swojich/
27 niech będźie y on ná pośmiech. Bo ázaż w pośmiewisku nie był u ćiebie Izráel? Izali go miedzy złodźiejámi záſtano? że/ ilekroć mowiß o nim/
28 wyſkákujeß. Opuśćićie miástá/ á mießkajćie ná skále/ obywátele Moábscy/ á bądźćie jáko gołębicá/ ktora ściele gniázdo swoje ná kráju dźiury.

f Ezái. 16. 6.

29 Słyßelismy f o pysze Moábowey/ że jest bárzo pyßny: o wysokomyślności jego/ y o hárdośći jego/ y o nádętośći jego/ y o wyniosłośći sercá jego.
30 Známći Ja mowi Pan zágniewánie jego/ lecz nie ma śiły: kłamstwá jego nie dowiodą tego.
31 Dla tego nád Moábczykámi nárzekam/ á náde wßystkim Moábem wołam: á dla obywátelow Kircheres wzdycha *serce moje*.
32 Bárźiey niż płákáno Jázerczykow/ płácżę nád tobą o winna máćico Sábámá! látorośli twoje dostáná śię zá morze/ áż do morzá Jázer dośięgą: ná letnie owoce twoje/ y ná zbieránie winá twego burzyćiel przypádnie.

g Ezái. 16.10.

33 Y ustánie wesele g y rádość nád polem urodzájnym/ w ziemi Moábskiey/ á winu z prásy wstręt uczynię: nie będą go tłoczyć z wykrzykániem/ á wykrzykánie nie będźie wykrzykániem.
34 Bárźiey krzyczeć będą niż Hesebończycy: áż do Eleále/ áż do Jásy wydádzą głos swoj/ od h Zoár/ áż do Choronáim/ *jáko* jáłowicá trzećioletnia: bo też y wody Nimrym zniszczeją.

h Ezái. 15.5.6

35 Y Uczynię mowi PAn/ że ustánie w Moábie ofiáruiący ná wyżynách y kádzący bogom swojim.
36 Przetoż serce moje nád Moábem/ jáko piśczałki piśczeć będźie: tákże nád obywátelámi w Kircheres serce moje jáko piśczałki piśczeć będźie: dla tego/ że y zboże zgromádzone wniwecz śię obroći.

i Ezái. 15.2.3

37 Bo ná káżdey głowie i będźie łysiná/ á káżda brodá ogolona będźie: ná wßystkich rękách *będą* ſrámy/
38 á ná biodrách wor. Po wßystkich dáchách Moábskich/ y po ulicách jego/ wßędy nic *nie będźie* tylko nárzekánie: bom zkruszył Moábá jáko naczynie nieużyteczne mowi PAn.
39 Nárzekáć będą/ *mowiąc:* Jákoć jest ztárty? Jáko tył podał Moáb z háńbą? y jest Moáb pośmiewiskiem/ y postráchem wßystkim ktorzy są około niego.
40 Bo ták mowi PAn: Oto *nieprzyjaciel* jáko orzeł przyleći/ á rozćiągnie skrzydłá swe
41 ná Moábá. Káryot wźięte będźie/ y zamki wźięte będą: á serce mocarzow Moábskich dniá onego będźie
42 jáko serce niewiásty bolejącey. Y wygłádzony będźie Moáb z ludu/ bo śię przećiwko PAnu podnośił.

k Ezái. 24.17

43 Strách k y doł/ y śidło nád tobą o obywátelu Moábski! mowi PAn.
44 Kto ućiecze przed stráchem/ w pádnie w doł: á kto wynidźie z dołu/ śidłem ułápiony będźie. Bo przywiodę nań/ *to jest*, ná Moábá/ rok
45 náwiedzenia jego/ mowi PAn. W ćieniu Hesebon stawáli ći/ ktorzy ućiekáli przed gwałtem: Ale ogień wynidźie l z Hesebonu/ y płomień z pośrzodku Sehonu/ y pożrze kąt Moábski/ y wierzch głowy m tych/

l 4 Moj 21.28.
m H. Synow rozruchu.

46 ktorzy go burzą. Biádá tobie Moábie/ zágynie lud Chámosow: bo synowie twoji zábráni będą w niewolą/ y corki twoje do więźienia.
47 Wßákże záśię przywrocę więźnie Moábskie w ostáteczne dni/ mowi PAn. Aż do tąd sąd o Moábie.

ROZDZIAŁ XLIX.

Proroctwo przećiwko Ammonitczykom. 7. Edomczykom. 23. Dámáſczykom. 28. Kedárczkom, y Hásorczykom. 34. Y Elámczykom.

1 PRzećiwko Synom Ammonowym. Ták mowi PAn: Izali Izráel nie ma synow? *Izali żadnego* dźiedźicá nie ma? czemuż Krol jich dźie-

dziedzicznie opánowáł Gád / á lud jego *czemu* mieszka w miástách je-
2 go? ♣ Przetoż/oto dni idą / mowi PAn/ spráwię / że usłyszą trąbienie wojenne przećiwko Rábbie a synow Ammonowych / y będźie obrocona w kupę rumu / á inne miástá jego ogniem zpalone *będą* : y pośiedźie Izráel dźierżawce swoje / mowi
3 PAn. ♣ Rozgniewaj śię Hesebonie / bo Háj b zpustoszone będźie: Krzyczćie / o corki Rábby / przepászćie śię worami / nárzekajćie / á tułajćie śię około płotow! bo Krol wász do więźienia pojdźie / *tákże* Kápłáni c jego / y Kśiążętá jego społem.

4 COż śię przechwalasz dolinámi? Zpłynęłá dolina twoja / o corko uporna! ktora ufasz w skárbiech twojich / *mowiąc*; Ktoż przyćiągnie
5 przećiwko mnie? ♣ Oto Ja przywiodę ná ćię strách/ mowi PAn / PAn Zastępow / od wszystkich ktorzy są około ćiebie: przez ktory rozegnáni będźiećie jeden od drugiego / á nie będźie ktoby zebrał tułájących *śię*.
6 ♣ Wszákże potym przywiodę záś więźnie synow Ammonowych / mowi PAN.

7 PRzećiwko Edomczykom. Ták mowi PAN Zastępow: Izali niemász więcey mądrośći d w Temán? Izali záginęłá rádá od rostropnych? *á* wniwecz śię obroćiłá
8 mądrość ich. ♣ Ućiekajćie / obroććie śię / zstąpćie w głębokość ná mieszkánie / obywátele Dedán: bo przywiodę zátrácenie ná Esawá
9 czásu náwiedzenia jego. ♣ Gdyby ći / ktorzy zbierają wino e przyszli ná ćię / izaliby nie zostáwili *jákich* gron? Gdyby *śię wkrádli* złodźieje w nocy / ázażby szkodźili więcey nád
10 potrzebę swoję? ♣ Lecz Ja obnáżę Esawá / odkryję skrytośći jego / ták iż śię ukryć nie będźie mogł: Zniszczone będźie naśienie jego / y bráćia jego / y śąśiedźi jego / ták że
11 zgołá nie będźie *ktoby rzekł*: ♣ Zániechaj śirotek twojich / ja je żywić będę / á wdowy twoje we mnie ufáć
12 będą. ♣ Ták zájiste mowi PAn: Oto ći / ktorym nie przysądzono pić z kubká tego / przećię piją *z niego*, á
13 tybyś miał zgołá tego ujść? ♣ Nie ujdźiesz / ále koniecznie pić będźiesz: Bo przez śię przyśięgam / mowi PAn / iż ná spustoszenie / ná pohańbienie / ná zburzenie / y ná przekleństwo Bozrá przyjdźie / y wszystkie miástá jego będą pustymi ná wieki.

14 SŁyszałem wieść od f PAná że do narodow posłány jest poseł / *Mowiący*: Zgromadźćie śię / á ćiągnićie przećiwko niemu /
15 wstańćież do bitwy. ♣ Bo oto spráwię ábyś był naliższym miedzy narody / y wzgárdzonym miedzy ludźmi.
16 ♣ Hárdość twoja zdrádźi ćię / y pychá sercá twego / ty ktory mieszkasz w rozśiádlinách skálnych / ktory śię trzymasz wysokich págorkow: byś *też* wywyższył jáko orzeł g gniazdo swoje / y z támtąd ćię ztárgnę /
17 mowi PAN. ♣ Y będźie źiemiá Edomska pustynią / y ktokolwiek h pojdźie przez nię / zdumieje śię / y świstáć będźie nád wszystkimi plá-
18 gámi jey. ♣ Jáko podwrocona *jest* Sodomá y i Gomorrá z przyległośćiámi swojimi / mowi PAn: *ták* śię tám nikt nie osádźi / áni w niey
19 syn człowieczy mieszkáć będźie. ♣ Oto *áczkolwiek* jáko lew wystepuje / *y* bárźiey niż nádećie Jordanu *śię podnośi*, przećiwko przybytkowi Mocnego: wszákże go nagle wypędzę z tey źiemie / á tego ktory jest obrány / przełożę nád nię: bo ktoż k mnie jest podobny? y kto mi da rok? á kto jest tym pásterzem / ktoryby śię
20 postáwił przećiwko mnie? ♣ Przetoż słuchajćie rády PAńskiey / ktorą urádźił przećiwko Edomczykom; y zamysłow jego / ktore umyślił przećiwko obywátelom Temáńskim: zájiste / żeć je wywleką namnieysi / z tey trzody; zájiste poburzą je / y
21 przybytki ich. ♣ Od grzmotu upadku ich wzruszy śię źiemiá: głos y krzyk ich słyszeć będą ná morzu czerwo-
22 nym. ♣ Oto jáko orzeł przypádnie y przyleći / á rozćiągnie skrzydłá swe nád Bozrą / y stánie śię serce mocárzow z Edom dniá onego, jáko serce niewiásty boleiącey.

23 PRzećiwko Dámászkowi. Záwstydźi śię Emát / y Arfád: bo wieść złą usłyszą / y ztrwożą śię / ták / że śię y morze wzruszy / á nie

a Amos. 1. 14.
b Jozue. 7. 2.
c Jerem. 48. 7.
d Abdy. v. 8.
e Abdy. v. 5.
f Abdy. v. 1.
g Abdy. v. 4.
h Jerem. 50. 13.
i 1 Moj. 19. 25. Ezdr. 13. 19. Jerem. 50. 40.
k Job. 41. 1. Jerem. 50. 44.

24 bedźie śie mogło uspokoić. ♣ Osłábieje Dámászek / uda śie do uciekánia / á stráchy go ogárna: ućiski y boleśći ogárna go / jáko rodzaca. ♣ 25 *Ale rzeka*; Jákożby śie nie miáło ostać miásto sławne / miásto wesela 26 mego! ♣ Przetoż upádna młodźieńcy jego ná ulicách jego / á wszyscy mężowie waleczni / dniá onego wytráceni l beda / mowi PAn Zastepow. 27 ♣ Y roznieće ogień w murze m Dámászku / ktory strawi páłace Benádádowe.

l *H. Umilkna.* m *Amos* 1. 4.

28 PRzećiwko Cedár / y przećiwko krolestwom Hásor / ktore wytráćić ma Nábuchodonozor Krol Bábiloński. Ták mowi PAN: Wstańćie / ćiagnićie przećiwko Cedár / á zburzćie narody Wschodnie. 29 ♣ Namioty ich / y trzody ich zábiora: opony ich / ze wszystkim naczynie ich / y wielbłady ich wezma z soba: y záwołája ná nie; Stràch zewsząd. 30 ♣ Ućiekajćie / rozpierzchnićie śie pretko / zstapćie w głebokośći ná mieszkánie obywátele Hásor / mowi PAn: bo záwárł ráde przećiwko wam Nábuchodonozor Krol Bábiloński / y umyślił przećiwko 31 wam zdráde. ♣ Wstańćie/ćiagnićie przećiwko narodowi spokojnemu / mieszkájacemu bezpiecznie / mowi PAn: nie ma áni wrot áni zawor / 32 sámotni mieszkája. ♣ Beda záijste wielbłady ich *poddne* ná łup/á mnostwo dobytkow ich ná korzyść: y rozprosze ná wszystkie wiátry te / ktorzy y w naostáteczniejszych kaćiech mieszkája / y ze wszystkich stron złe ná nie przywiode / mowi PAn. 33 ♣ Y stánie śie Hásor mieszkániem smokow / pustynia áż ná wieki: nie osádźi śie tám nikt / áni mieszkáć bedźie w nim syn człowieczy.

34 SŁowo Páńskie ktore śie stáło do Jeremiaszá Proroká przećiwko Elámczykom / ná poczatku krolowánia Sedekiaszá Krolá Judz- 35 skiego/mowiac: ♣ Ták mowi PAn Zastepow: Oto Ja złamie łuk E- 36 lámczykow/nawietsza siłe ich. ♣ A przywiode przećiwko Elámczykom cztery wiátry / ze czterech stron świátá / y rozprosze je ná wszystkie one wiátry: ták / iż nie bedźie narodu/do ktoregoby śie nie dostáli wy- 37 gnáńcy z Elám. ♣ Y zátrwoże Elámczyki przed obliczem nieprzyjaćioł ich/y przed obliczem *tych* ktorzy szukája duszę ich: przywiode mowie ná nie złe / gniew popedliwośći mojey/mowi PAN: á posyłáć zá nimi bede miecz / dokad ich nie wy- 38 niszcze. ♣ Y postáwie stolice moje miedzy Elámczykámi / á wytráce z támtad Krolá y Kśiażetá / mowi 39 PAn. ♣ Wszákże stánie śie / że w ostáteczne n dni przywroce záś więźnie Elám/mowi PAn.

n *Jerem.* 48. 47.

ROZDZIAŁ L.

Sąd Boży przećiwko Bábilończykom, á miedzy tym obietnicá o wybáwieniu z támtad ludu Judskiego.

1 SŁowo ktore mowił PAn przećiwko Bábilonowi / y przećiwko źiemi Cháldejskiey przez Je- 2 remiaszá Proroká; ♣ Opowiádajćie miedzy narodámi / á rozgłaszajćie / podnieśćie choragiew: rozgłaszajćie / nie tajćie / mowćie: Wźiety bedźie Bábilon / pohánbiony bedźie Bel / potárty bedźie Merodách: pohánbione beda báłwány jego / pokruszeni beda plugáwi bogowie je- 3 go. ♣ Bo przyćiagnie przećiwko niemu narod z Połnocy / ktory źiemie jego obroći w pustynia / ták / że nie bedźie coby mieszkał w niey: ták ludźie jáko y bydletá rusza śie y odejda.

4 W Onych dniách/y w onych czá- śiech/ mowi PAN / przyda synowie Izráelscy / oni y synowie Judscy: płácząc społem ochotnie pojda / á PAná Bogá swego szukáć 5 beda. ♣ O drodze do Syonu pytáć śie beda / á *obroćiwszy śie* tám twárza/*rzeka*: Podźćie á przyłaczćie śie do PAná przymierzem wiecznym / ktore nie przydźie w zápámietánie. 6 ♣ Lud moj jest jáko trzodá owiec stráconych/pásterze ich záwiedli je w błąd / po gorách rozegnáli je: z gory ná págorek chodźiły / zápomniawszy 7 legowiská swego. ♣ Wszyscy ktorzy je znájduja pożyrája je / á nieprzyjáćiele ich mowia: Nie bedźiemy nic winni / przeto / że zgrzeszyli PAnu w przybytku spráwiedliwośći;

ści; PANu/ ktory *jest* nádźieią Oyców ich. 8 ✠ Wychodźćie z pośrzodku a Bábilonu/ á z źiemie Cháldejskiey wychodźćie: y bądźćie jáko kozłowie przed trzodą. 9 ✠ Bo oto Ja wzbudzę/ y przywiodę ná Bábilon zgromádzenie narodow wielkich/ źiemie Pułnocney: ktorzy śię uszykują przećiwko niemu/ á z támtąd go wezmą: ktorych strzały są jáko Mocárzá ośieracájącego/ *z ktorych* 10 żadna śię nie wroći prozno. ✠ Y będźie Cháldejska źiemiá ná łup: á wszyscy ktorzy ją złupią násyceni 11 będą/ mowi PAN. ✠ Przeto/ że śię weselićie: przeto/ że śię rádujećie/ rozchwytájąc dźiedźictwo moje: przeto/ żeśćie nábráli ćiáłá jáko jáłowicá utuczona/ á wyskákujećie jáko 12 mocárze. ✠ Záwstydzona będźie mátká wászá bárzo: zápłonie śię rodźićielká wászá: oto nayośledniejszą *będźie* z narodow/ pustą źiemią/ 13 suchą/ y bezdrożną. ✠ Dla gniewu PAńskiego nie będą w niey mieszkáć/ ále oná wszystká obroći śię w pustynią: ktokolwiek pojdźie mimo b Bábilon/ zdumieje śię/ y záświsnie nád wszystkimi plagámi jego. ✠ 14 Szykujćie wojská przećiw Bábilonowi zewsząd/ wszyscy co ćiągniećie łuk: strzelajćie do niego/ nie żáłujćie strzał/ bo przećiwko PANU 15 zgrzeszył. ✠ Wołájćie przećiwko niemu zewsząd: Poddał śię/ upádły grunty jego/ zwáżone są mury jego/ bo pomstá c PAńska jest: pomśćićie śię nád nim/ jáko on czynił o-16 *nym, ták* mu też uczyńćie. ✠ Wytráććie śiejącego/ z Bábilonu/ y tego ktory trzyma śierp czásu żniwá/ przed ostrzem miecza burzącego káżdy niech śię do ludu swego obroći/ y káżdy do źiemi swojey niech uciecze.

17 Izráel jest *jáko* bydlątko záganáne/ *ktore* lwi zápłoszyli: Krol Assyryjski napierwszy *był ktory* go żreć począł; A ten ostáteczny/ Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ ko-18 śći jego pokruszył. ✠ Przetoż ták mowi PAN Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja náwiedzę Krolá Bábilońskiego/ y źiemię jego/ jákom náwiedźił Krolá Assyryjskie-19 go. ✠ Y przywrocę *záś* Izráelá do mieszkánia jego/ á páść śię będźie ná Kármelu/ y ná Básánie/ y gorze ná Efráimowey/ á w Gáláádźie 20 násycona będźie duszá jego. ✠ W onych dniách/ y w onych czásiech mowi PAN/ będą szukáć nieprawośći Izráelowey/ ále żadney nie będźie: y grzechow Judskich/ ále nie będą ználezione: Bo odpuszczę tym ktore pozostáwię.

21 Wyćiągni przećiwko tey źiemi odpornych/ przećiwko niey *mowię*, á obywátele jey náwiedź: zpustosz á wygładź goniąc je/ mowi PAN: uczyńże według wszystkiego 22 jákoć rozkázuję. ✠ *Niech będźie* głos wojenny w tey źiemi/ y zpustoszenie 23 wielkie. ✠ Jákożby pośieczony y pokámány bydź miał młot wszystkiey źiemie? Jákożby śię Bábilon stał zdumieniem miedzy narodámi? ✠ 24 Sidłom zástáwił ná ćię/ y będźiesz pojimány o Bábilonie/ nim śię obaczysz: ználeziony náwet y pojimány będźiesz/ ponieważeś z PAnem 25 zwádę záczął. ✠ Otworzył PAN skarb swoj/ á wyniosł naczynia gniewu swego/ bo to jest spráwá PAná/ PAná Zastępow w źiemie 26 Cháldejskiey. ✠ Podźćież przećiwko niey od kończyn *źiemie*, otworzćież szpichlerze jey/ podepczćie ją jáko stogi: á wygładźćie ją ták/ áby jey nic 27 nie zostáło. ✠ Pozábijájćie wszystkie ćielce jey/ niech zstępują ná zábićie: Biádá im/ bo przyszedł dźień ich/ 28 czás náwiedzenia ich. ✠ Głos uciekájących/ y tych co uchodzą z źiemie Bábilońskiey/ áby oznájmili ná Syonie pomstę PAná Bogá nászego/ pomstę Kośćiołá jego. ✠ 29 Zgromadźćie przećiwko Bábilonowi wszystkie strzelce/ ktorzy łuk ćiągną/ położćie śię obozem przećiw niemu w około/ áby *nikt* nie uszedł: oddájćie mu według spraw jego: według wszystkiego co *innym* czynił/ uczyńćie mu: bo śię przećiwko PANu wynośił/ przećiwko Swię-30 temu Izráelskiemu. ✠ Przetoż polegą młodźieńcy jego ná ulicách jego/ y wszyscy mężowie waleczni jego wygłádzeni będą dniá onego/ mo-31 wi PAN. ✠ Otom Ja przećiwko

a *Ezai.* 48.20. *Jerem* 51. 6. *Objáw* 18. 4.

b *Jerem* 49.17.

c *5 Moj.* 32.35. *Rzym* 12.19.

tobie g hárdy / mowi PAn / PAn Zastępow: bo *już* przyszedł dźień twoj *y* czás / ábym ćię náwiedźił.

32 ♣ Potknie śię záiiste hárdy/ y upádnie/ á nie będźie ktoby go podniosł: y rozniecę ogień w miástách jego / ktory pożrze wszystko około niego.

33 TAk mowi PAN Zastępow: Gwałt śię dźieje synom Izráelskim/ y synom Judskim społem: á wszyscy ktorzy je pojimáli/ trzymáją je; nie chcą ich puśćić.

34 ♣ *Ale* Odkupićiel ich możny/ PAn Zastępow Imię jego / pewnie że śię ujmie o krzywdę ich / áby spráwił pokoj tey ziemi/ y poruszył obywátele Bábilońskie.

35 ♣ Miecz *przydźie* ná Chálde jczyki/ mowi PAn / y ná obywátele Bábilońskie / y ná Kśiążętá jego/ y ná mędrce jego:

36 ♣ Miecz ná kłamce / áby zgłupieli; miecz ná mocárze jego / áby zkruszeni byli:

37 ♣ Miecz ná konie jego / y ná wozy jego/ y ná wszystko pospolstwo / ktore jest w pośrzodku jego / áby byli jáko niewiásty: miecz ná skárby jego/ áby były rozchwycone.

38 ♣ Susza ná wody jego áby wyschły: Bo ziemiá jest *pełna* obrázow rytych / á przy báłwánách *swojich* száleją.

39 ♣ Przeto tám mieszkáć będą bestie y strászne zwierzętá mieszkáć w nim będą młode sowy: á nie będą w nim mieszkáć wiecey ná wieki / y nie będą *w nim* mieszkáć od narodu do narodu.

40 ♣ Jáko PAn podwroćił d Sodomę y Gomorrę/ y przyległośći ich/ mowi PAn: *ták* śię tám nikt nie osádźi/ áni będźie mieszkał w niey syn człowieczy.

41 OTo lud przyćiągnie od Połnocy / y narod wielki / y Krolowie wielcy wzbudzeni będą ze stron ziemie.

42 ♣ Łuk y włocznią pochwycą/ okrutnymi będą/ á nie zmiłują śię: głos ich jáko morze zászumi / á ná koniách pojádą / uszykowáni jáko mąż do bitwy przećiwko tobie / o corko Bábilońska!

43 ♣ Jáko usłyszy Krol Bábiloński wieść o nich/ osłábieją ręce jego / á ućisk ogárnie go *y* boleść jáko rodzącą.

44 ♣ Oto *áczkolwiek* jáko lew e wystepuje / *y* bárziey niż nádętość Jordanu *śię podnosi*, przećiwko przybytkowi Mocnego / wszákże go w okámgnieniu wypędzę z niey/ á tego ktory jest wybrány/ przełożę nád nią: bo ktoż jest mnie f podobnym? y kto mi da rok? á kto jest tym pásterzem ktoryby śię postáwił przećiwko mnie? ♣

45 Przetoż słuchajćie rády PAńskiey / ktorą urádźił przećiwko Bábilonowi; y zámysłow jego / ktore umyślił przećiwko ziemi Chálde jskiey: záiiste że je wywloką namnieysi z tey trzody: záiiste poburzą je / y przybytek *ich*.

46 ♣ Od huku przy dobywániu Bábilonu poruszy śię tá ziemiá/ á krzyk miedzy narody słyszány będźie.

d 1 Moj 19. 25. Ezái. 13. 19. Jerem. 49. 18.

e Jerem. 49. 19.

f Job. 41. 1. Jerem. 49. 19.

ROZDZIAŁ LI.

Proroctwo o przyćiągnieniu Medow przećiwko Bábilończykom. 6. Nápomnienie do ludu Bożego uczynione. 8. 14. Pomstá nád Bábilonem. 48. Rádość ktora z skázy Bábilonu nástáć miáłá.

1 TAk mowi PAn: Oto Ja wzbudzę przećiwko Bábilonowi / y przećiwko tym ktorzy mieszkáją w pośrzod powstawájących przećiwko mnie/ wiátr záráźliwy.

2 ♣ Y poślę ná Bábilon przewiewácze / ktorzy go przewiewáć będą / wyprożnią ziemię jego: gdyż będą przećiwko niemu zewsząd/ w dźień ućisku.

3 ♣ Do tego ktory mocno ćiągnie łuk swoj / á postępuje w páncerzu swojim / *rzeko*; Nie folgujćie młodźiencom jego: wygłádźćie wszystko wojsko jego.

4 ♣ Niech polegą pobići w ziemi Chálde jskiey / á poprzebijáni po ulicách jego.

5 BO nie jest opuszczony Izráel / y Judá od Bogá swego / od PAná Zastępow: choć ziemiá ich pełna jest przestępstwá przećiwko Swiętemu Izráelskiemu.

6 ♣ Ućiekajćie z pośrzodku a Bábilonu / á niech záchowa káżdy duszę swoję / ábyśćie nie byli zátráceni w nieprawośći jego: bo czás będźie pomsty PAńskiey / sam mu zapłáte odda.

7 ♣ Byłći Bábilon kubkiem złotym w ręce PAńskiey/ napájájącym wszystkę ziemię: wino jego pili narodowie / dla tego száleli narodowie:

8 ♣ *Ale* nagle upádnie b Bábilon y ztárty będźie: rozkwilćie śię

a Jerem. 50. 8. Objáw 18. 4.

b Ezái. 21. 9. Objáw 14. 8. y 18. 2.

nád

nád nim / nábierzćie olejku Bálsámowego dla boleśći jego; owa śię wyleczy. 9 Leczyliśmy Bábilon/ ále nie jest uleczony: Opuśćmyż go / á podźmy káżdy do źiemie swey/ bo sąd jego áż do niebá śięga / y wyniost śię áż pod obłoki. 10 Wywiodł PAN c spráwiedliwośći násze. Podźćie/ á opowiádajmy ná Syonie dźieło PAná Bogá nászego. 11 Wyostrzćie strzały / sporządźćie tarcze. Wzbudźił PAN duchá Krolow Medskich: Bo przećiwko Bábilonowi zamysł jego / áby go wytráćił: Gdyż pomstá PAńska / jest pomstá Kośćiołá d jego. 12 Podnieśćie choragiew ná murách Bábilońskich / przyczyńćie straży / postáwćie stroje / nágotujćie zásadzki: bo / y umyślił PAn / y wykona co wyrzekł przećiwko obywátelom Bábilońskim. 13 O ty/ ktory mieszkasz nád wodámi wielkimi! o bogáty w skárby! przyszedł koniec twoj / kres łákomstwá twego. 14 Przyśiągł PAN Zastępow e ná duszę swoję / że ćię nápełnię ludźmi / jáko chrząszczámi / ktorzy uczynią nád tobą okrzyk wojenny.

15 ON *ci to jest* ktory uczynił źiemię f mocą swoją: ktory utwierdźił okrąg świátá mądrośćią swoją / y rostropnośćią swoją rozpostárł niebiosá. 16 Ktory gdy głos wypuszcza / g wody ná niebie szumią / á ktory spráwuje áby występowáły páry od kończyn źiemie: błyskáwice ze dżdżem przywodźi / á wywodźi wiátr z skárbow swojich. 17 Ták zgłupiał káżdy człowiek / że *tego* nie zna / że pohańbiony bywa złotnik od obrázu rytego: bo kłamstwem *jest* ulanie jego / á niemász w nich duchá. 18 Márnośćią są / *á* dźieło błędow / zginą czásu náwiedzenia swego. 19 Nie tákowyć jest dźiał h Jákobow / bo on jest / ktory wszystko stworzył / á *Izráel* jest prętem dźiedźictwá jego: PAN Zastępow Imię jego.

20 MŁotemeś ty mojim kruszącym/ orężem wojennym: ábym pokruszył przez ćię narody/ y poburzył przez ćię krolestwá. 21 Ábym pokruszył przez ćię koniá/ y jezdnego: ábym pokruszył przez ćię woz / y tego co ná nim jeźdźi. 22 Ábym pokruszył przez ćię męża y niewiástę: ábym pokruszył przez ćię stárcá y dźiećię: ábym pokruszył przez ćię młodźieńcá y pánnę. 23 Ábym pokruszył przez ćię pásterzá y trzodę jego: ábym pokruszył przez ćię oraczá/ y sprzężaj jego: ábym pokruszył przez ćię Kśiążętá y Hetmány. 24 Ale już oddam Bábilonowi/ y wszystkim obywátelom Cháldejskim / zá wszystkie złośći ich ktore czynili Syonowi przed oczymá wászymi/ mowi PAn. 25 Otom Ja jest przećiwko tobie/ o goro kážąca! mowi PAn/ ktora kážisz wszystkę źiemię: y wyćiągnę rękę moję przećiwko tobie / á zwálę ćię z skał / y uczynię ćię gorą zpaloną. 26 A nie wezmą z ćiebie kámienia do węgłá / áni kámienia do gruntow: bo pustynią wieczną będźiesz/ mowi PAn. 27 Podnieśćie choragiew w źiemi / trąbćie w trąbę miedzy narody / zgotujćie przećiwko niemu narody: zwołajćie przećiwko niemu krolestwá Arárád/ Minny/ y Aschenás: Postánowćie przećiwko niemu Hetmáná / przywiedźćie konie jáko chrząszcze nájeżone. 28 Zgotujćie przećiwko niemu narody/ Krole Medskie / Kśiążętá ich / y wszystkie Hetmány ich / y wszystkę źiemię włádze ich. 29 Tedy zádrży źiemia/ y rozboleje śię/ gdy wykonáne będą przećiwko Bábilonowi myśli PAńskie: áby obroćił źiemię Bábilońską w pustynią/ *áby* zostáłá bez obywátelá.

30 PRzestáną mocárze Bábilońscy walczyć/ usiedą w zamkách/ ustánie męstwo ich. Będą jáko niewiásty / zápali mieszkánia ich / pokruszone będą zawory ich. 31 Goniec potka drugiego gońcá / á poseł zábieży posłowi / áby opowiedźieli Krolowi Bábilońskiemu/ iż wźięte miásto jego z jedney strony. 32 A *iż* brody ubieżono / y jeźiorá i wypalono ogniem / á mężowie waleczni ustrászeni są. 33 Bo ták mowi PAN Zastępow/ BOG Izráelski: Corká Bábilońska *jest* jáko bojowisko / czás deptánia jey *przyszedł*: jeszcze máluczko / á przyjdźie czás żniwá jey. 34 Pożárł mię/ potárł mię/ Ná-

c l. spráwę nászę.
d Ierem. 50. 28.
e Amos 6. 8.
f 1. Moj. 1. 6. Ierem. 10. 12.
g Psalm 135. 7.
h Ierem. 10. 16.
i Jere 50. 3

buchodonozor Krol Bábiloński / uczynił mie naczyniem prożnym: połknął mie jáko smok / nápełnił brzuch swoj roskoszámi mojimi / y 35 wygnał mie. ♣ Gwałt mnie/ y ćiáłu memu uczyniony / *niech przyjdźie* ná Bábilon/ mowi obywátelká Syońska: á krew mojá ná obywátele Cháldejskie / mowi Jeruzalem. ♣ 36 Przetoż ták mowi PAn; Oto śię Ja záłożę o krzywdę twoję / á pomszczę śię zá ćię : bo wysuszę morze 37 jego/ wysuszę y źrzodło jego. ♣ Y będźie Bábilon *obrocony* w mogiły / mieszkánie smokow/ w zdumienie / y w poświstánie/ y będźie bez obywá- 38 telá. ♣ Pospołu jáko lwi rzyczeć będą á skomleć jáko szczeniętá lwie. ♣ 39 Gdy śię zápalą/ uczynię im uczty/ y ták je upoję/ że krzyczeć y snem wiecznym zásnąć muszą ; ták / áby nie 40 ocućili/ mowi PAn. ♣ Powiodę je jáko báránki ku zábiciu: jáko bárány 41 y kozły. ♣ Jákożby dobyty mogł być k Sesách? Jákożby wźięta być mogłá chwałá wszystkiey źiemie? Jákożby mogł przyść ná zpustoszenie 42 Bábilon miedzy narody? ♣ Wystąpi przećiwko Bábilonowi morze / mnostwem wáłow jego okryte bę- 43 dźie. ♣ Miástá jego będą zpustoszeniem/ źiemia sucha y pusta / źiemia, w ktorey miástách nikt nie będźie mieszkał/ áni będźie chodźił przez nię 44 syn człowieczy. ♣ Náwiedzę też Belá w Bábilonie/ y wydrę co był połknął z gęby jego/ y nie będą śię więcey do niego zbiegáć narodowie ; y mury tákże Bábilońskie upádną.

45 WYnidźćie l z pośrzodku jego ludu moj/ á wybaw káżdy duszę swoję przed gniewem zápálczy- 46 wośći PAńskiey. ♣ A nie badźćie miekkiego sercá / áni śię lękajćie wieśći / ktora będźie słycháć w tey źiemi : gdy przyjdźie *jednego* roku nowiná/ potym drugiego roku wieść y gwałt w źiemi / *á* pan ná páná.

47 PRzetoż oto dni przyjdą/ w ktore Ja náwiedzę báłwány ryte Bábilońskie/ á wszystká źiemiá jego pohańbiona będźie: y wszyscy pobići 48 jego polegą w pośrzodku niego. ♣ Y będą nád Bábilonem śpiewáć niebiosá y źiemiá/ y wszystko co ná nich jest / gdy z Połnocy przyjdą nań pu- 49 stoszyćiele/ mowi PAn. ♣ Jáko Bábilon poráźił one pobite Izráelskie / ták z Bábilonu polegą pobići 50 po wszystkiey źiemi. ♣ O ktorzyśćie uszli mieczá ! idźćie / nie stojćie: wspominajćie z dáleká ná PAná / á Jeruzalem niech wstępuje ná serce 51 wásze. ♣ *Rzeczćie* ; Wstydźimy śię / że słyszymy urągánie : hańbá okryłá twarzy násze/ bo cudzoźiemcy wchodzą do świątnic domu PAń- 52 skiego. ♣ Przetoż oto dni przychodzą / mowi PAn / że náwiedzę ryte báłwány jego : á po wszystkiey źiemi jego / zránieni stękáć będźie. ♣ 53 Choćiażby Bábilon wstąpił ná niebo/ y obwárował ná wysokośći moc swoję : przećię ode mnie przyjdą pustoszyćiele jego / mowi PAN. ♣ 54 Głos wołánia z Bábilonu/ á ztárćie 55 wielkie z źiemie Cháldejskiey. ♣ Bo PAn Bábilon zburzy / y wytráći z niego głos wielki : choćby huczáły wáły ich jáko wody wielkie / y wy- 56 dány był szum głosu ich: ♣ Gdy nań/ *to jest,* ná Bábilon pustoszyćiel przyćiągnie / pojimáni będą mocárze jego / pokruszone będą łuki ich : bo Bog m nadgrody/ PAn nádgro- 57 dźi im sowićie. ♣ Opoję Książętá jego y mędrce jego / wodze jego / y urzędniki jego / y mocárze jego / áby zásnęli snem wiecznym / á nie ocućili : mowi Krol / PAN Za- 58 stępow Imię jego. ♣ Ták mowi PAn Zastępow: Mur Bábiloński szeroki/ do gruntu zburzony będźie / y brámy jego wysokie ogniem zpalone będą / á ludźie dármo prácowáć będą / á narodowie przy ogniu pomdleją.

59 TO *jest* słowo / ktore rozkazał Jeremiasz Prorok Sárájaszowi / synowi Neryaszá / syná Máásejaszowego / gdy odszedł od Sedekiaszá Krolá Judskiego do Bábilonu / roku czwartego krolowánia jego: (á Sárájasz był Książęćiem 60 w Menuchá.) ♣ Gdy zápisał Jeremiasz wszystko złe/ ktore przyść miáło ná Bábilon / w księgi jedne: wszystkie te słowá / ktore są nápisá- 61 ne przećiwko Bábilonowi. ♣ Y rzekł Jeremiasz do Sárájaszá: Gdy przy-

dźiesz

k *Jerem.* 25.26.

l *Ezai.* 52.11. 2 *Kor.* 6. 17. *Objáw.* 18. 4.

m 5 *Moj.* 32.35. *Rzym.* 12.19. *Zyd.* 10.30.

dźieß do Bábilonu/ y oglądaß go/ tedy przeczytaß te wßystkie słowá:

62 ♣ A rzeczeß: O PAnie/ tyś mowił przećiwko miejscu temu/ że je wytráćiß/ áby w nim nie mießkał nikt/ áni z ludźi/ áni z bydląt/ ále żeby było pustkámi wiecznymi.

63 ♣ A gdy do końcá przeczytaß te Kśięgi/ przywiążeß do nich kámień/ y wrzućiß je w pośrzod Eufrátesá: A rzeczeß;

64 ♣ Ták zátopiony będźie Bábilon/ á nie powstánie więcey z tego złego/ ktore Ja náń przywiodę/ choć ustawáć będą. Aż do tąd słowá Jeremiaßowe.

ROZDZIAŁ LII.

Sedekiaß przećiwił śię Krolowi Bábilońskiemu. 4. Jeruzalem dobyto. 8. Sedekiaß y lud jego pojimány. 31. A Joáchin od Ewilmerodáchá wywyżßony.

a 2 Krol. 24. 18. 2 Kron 36. 11. Jerem. 37. 1.

1 Dwádźieśćiá y jeden rok miał a Sedekiáß/ gdy krolowáć począł/ á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem. ♣ A imię mátki jego *było* Chámutál/ corká Jeremiaßowá z Lebny.

2 ♣ Y czynił złość przed oczymá PAńskimi/ według wßystkiego co czynił Joákim.

3 ♣ Abowiem śię to stáło dla rozgniewánia PAńskiego przećiwko Jeruzalemowi y Judźie/ áż je odrzućił od twarzy swey: W tym záśię odstąpił Sedekiaß od Krolá Bábilońskiego.

b 2 Krol. 25. 1. Jerem 39. 1.

4 Y Stáło śię/ roku dźiewiątego krolestwá b jego/ mieśiącá dźieśiątego / *dniá* f dźieśiątego / tegoż mieśiącá/ że przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ on/ y wßystko wojsko jego przećiwko Jeruzalem/ y położył śię obozem u niego/ y porobił przećiwko niemu ßańce w około.

5 ♣ A ták było miásto oblężone/ áż do jedenastego roku Krolá Sedekiaßá.

6 ♣ Tedy mieśiącá czwartego/ dźiewiątego *dniá* tegoż mieśiącá/ był wielki głod w mieśćie/ y nie miał chlebá lud oney źiemie.

7 ♣ Y przełamano *mur* miejski: á wßyscy ludźie rycerscy poućiekáli/ y wyßli z miástá w nocy drogą do bramy/ *ktora jest* miedzy dwiemá murámi podle ogrodá Krolewskiego:) Ale Cháldejczycy leżeli około miástá:) y poßli drogą ku pustyni.

8 ♣ Y goniło wojsko Cháldejskie Krolá/ á dośćignęli Sedekiaßá ná polách Jerychá: á wßystko wojsko jego rozpierzchnęło śię od niego.

9 ♣ A ták pojimawßy Krolá/ przywiedli go do Krolá Bábilońskiego do Rybláty w źiemi Emát; kędy o nim uczynił sąd.

10 ♣ Y pozábijał Krol Bábiloński syny Sedekiaßowe przed oczymá jego: tákże też wßystkie Kśiążętá Judskie pozábijał w Ryblácie.

11 ♣ A Sedekiaßá oślepiwßy/ y związawßy go łáncuchámi miedźiánymi/ záwiodł go Krol Bábiloński do Bábilonu/ y podał go do domu więźienia/ áż do śmierći jego.

12 Potym mieśiącá piątego/ dniá dźieśiątego/ *tegoż* mieśiącá/ ten jest rok dźiewiętnasty krolowánia Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego/ przyćiągnął Nábuzárdán Hetman żołnierski/ *ktory* stawał przed Krolem Bábilońskim/ do Jeruzalem.

13 ♣ Y zpalił Dom PAński/ y dom krolewski/ y wßystkie domy Jeruzalemskie: Owá wßystko budowánie kosztowne popalił ogniem.

14 ♣ Y wßystkie mury Jeruzalemskie w około rozwáliło wßystko wojsko Cháldejskie/ ktore *było* z onym Hetmánem żołnierskim.

15 ♣ A z ubogich ludźi y z ostátku pospolstwá/ ktore było pozostáło w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli zbiegli do Krolá Bábilońskiego/ y inne pospolstwo/ przenióśł Nábuzárdán Hetman żołnierski.

16 ♣ Tylko z ubogich oney źiemie zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ áby byli winiarzámi y oraczámi.

17 ♣ Nád to/ słupy miedźiáne/ ktore *były* w domu c PAńskim/ y podstáwki/ y morze miedźiáne/ ktore *było* w domu PAńskim/ potłukli Cháldejczycy/ y przenieśli wßystkę miedź ich do Bábilonu.

Jerem 27. 19.

18 ♣ Kotły też y łopáty/ y naczynia muzyczne/ y mednice/ y czáße/ y wßystko naczynie miedźiáne ktorym usługowano/ pobráli.

19 ♣ Nád to/ wiádrá/ y kádźilnice/ y miednice/ y gárnce/ y świeczniki/ y czáßki/ y kufle: co było złotego w złoćie/ á co było śrebrnego w śrebrze/ pobrał/ Hetman żołnierski.

20 ♣ Słupy/ dwá/ morze jedno/ y wołow miedźiánych dwána-

ście/ ktore *były* pod podstawkámi/ ktore był spráwił Krol Sálomon w domu Páńskim : nie było *wagi* miedźi onego wszystkiego naczynia.

21 ✤ A z tych słupow/ ośmnaście łokći w zwyż był *d* słup jeden : á w miąższ wokoło dwánaście łokći/ á miąższość jego czterzy pálce : *á we* wnątrz był dęty.

d 1 Krol. 7.15. 2 Krol. 25.17. 2 Kron. 3.15.

22 ✤ A gałká ná nim miedźiána/ á wysokość gałki jedney *było ná* pięći łokći: śiatká też y jábłká gránatowe ná gałce w około wszystko miedźiáne : Táki też był y drugi

23 słup z jábłkámi gránatowymi. ✤ A było jábłek gránatowych dźiewięćdźieśiat y sześć/ *po káżdey* stronie: wszystkich jábłek gránatowych *było po* stu ná śiatce w około.

24 Wziął też Hetman żołnierski Sárájego Kápłáná przedniego/ y Sofoniaszá Kápłáná wtorego *po nim*, y trzech strożow progu.

25 ✤ Wźiął też z miástá dworzániná niektorego/ ktory był przełożonym nád ludem rycerskim/ y śiedmi mężow *z tych, ktorzy* stawáli przed Krolem/ ktorzy śię ználeźli w mieście : y pisárzá przedniego wojskowego/ ktory zpisowáł wojsko z ludu źiemie ; y sześćdźieśiąt mężow z ludu źiemie/ ktorzy śię ználeźli w mieśćie.

26 ✤ Wźiąwszy je tedy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ záwiodł je do Królá Bábilońskiego/ do Ryblaty.

27 ✤ Y pobił je Krol Bábiloński/ á pomordowáł je w Ryblácie/ w źiemi Emát : A ták przenieśiony jest Judá z źiemie swojey.

28 Tenći jest lud ktory záprowádźił Nábuchodonozor roku śiodmego: Zydow trzy tyśiące/ y dwádźieśćiá y trzy.

29 ✤ Roku ośmnastego Nábuchodonozorá/ *záprowádźił* z Jeruzalem dusz ośm set trzydźieśći y dwie.

30 ✤ Roku dwudźiestego y trzećiego Nábuchodonozorá/ záprowádźił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ z Zydow dusz śiedm set czterdźieśći y pięć. Wszystkich dusz cztery tyśiące y sześćset.

31 *e* W Trzydźiestego y śiodmego roku po pojimániu Joáchiná Królá Judskiego/ dwunastego mieśiącá/ dwudźiestego y piątego *dniá* tegoż mieśiącá/ wywyższył Ewilmerodách Krol Bábiloński/ tego roku gdy począł krolowáć/ głowę Joáchiná Królá Judskiego/ wywolniwszy go z domu więźienia.

e 2 Krol. 25.27.

32 ✤ Y rozmawiał z nim łáskáwie/ y wystáwił stolicę jego/ nád stolice Krolow ktorzy *byli* z nim w Bábilonie.

33 ✤ Odmienił też y odźienie w ktorym był w więźieniu/ y jadał chleb záwsze przed obliczem jego/ po wszystkie dni żywotá swego.

34 ✤ Obrok też jemu náznáczony/ obrok ustáwiczny dawano mu od Krolá Bábilońskiego ná káżdy dźień/ áż do śmierći jego/ po wszystkie dni żywotá jego.

TRENY, TO JEST, NArzekánia Jeremiaszowe.

W Tych Kśiążeczkách Jeremiasz Prorok/ swojim y wszystkiego ludu imieniem/ opłákuje mizerną kondycyą Zydow w niewoli Bábilońskiey/ grzechy ich wyznawa/ á Bogá o miłośierdźie y łáskę według obietnice jego prośi.

ROZDZIAŁ I.

Nárzekánie Jeremiaszowe nád ućiskiem ludu Judskiego. 8. Grzechy ich. 18. Wyznánie ich. 20. Modlitwá o wybáwienie.

W Bibliey Siedmidźieśiąt Tłumáczow/ tá Kśięgá Swięta ták śię záczyna.

Y Stáło śię/ gdy Izráel pojimány był/ á Jeruzalem zpustoszone/ że Jeremiasz śiedźiał płácząc/ y nárzekał nárzekániem tákim nád Jeruzalemem/ á rzekł ;

1 ACh miásto ták ludne/ jákoż śiedźi sámotne ! stáło śię jáko wdowá ! zacne miedzy narodámi / przednie miedzy kráj-

krájinámi/ stáło śię hołdowne ! ♣

2 Ustáwicżnie w nocy a płácze/ á łzy jego ná jágodách jego; niemáß kto-by je ćießył ze wßystkich miłośnikow jego : wßyscy przyjaćiele jego przeniewierzyli mu śię/ stáli mu śię nieprzyjaćiołmi. ♣

(a *Jerem.* 13.17.)

3 Przeniosł śię Judá dla utrapienia/ y dla wielkiey niewoli : wßákże mießkájąc miedzy narody/ nieznájduje odpocżynienia; wßyscy ktorzy je gonią polápili je w ćieśni. ♣

4 Drogi Syońskie płácżą/ że nikt nie przychodźi ná Swięto urocżyste : Wßystkie bramy jego zpustoßáły; Kápłáni jego wzdycháją; pánny jego smętne są/ á sámo pełne jest gorzkośći.

5 ♣ Nieprzyjaciele jego b są głową/ przećiwnikom jego ßcżęśliwie śię powodźi : Bo go PAn utrapił/ dla mnostwá przestępstwá jego : máluczcy jego poßli w niewolą przed oblicżem trápiącego. ♣

(b 5 *Moj.* 28.44.)

6 A ták odjęta jest od Corki Syońskiey wßystká ozdobá jey/ Kśiążętá jey stáli śię jáko jelenie/ nie znájdujący páßę/ y uchodzą bez śiły przed tym/ ktory je goni. ♣

7 Wspomina *Corká* Jeruzálemska we dni utrapienia swego/ y kwilenia swego/ ná wßystkie uciechy swoje/ ktore miewáłá ode dni dawnych/ gdy padał lud jey od ręki nieprzyjaćielskiey/ niemájąc ktoby jey rátował: widząc ją nieprzyjaćiele/ náśmiewáli śię c z Sábbátow jey.

(c *I. Z upadku jey.*)

8 Ciężko zgrzeßyłá *corká* Jeruzalemska/ przetoż jáko nieczysta odłączona jest: Wßyscy ktorzy ją w ucżćiwośći mieli/ lekce ją sobie ważą/ przeto/ że widzą nágość jey/ á oná wzdycha/ y tyłem śię obraca. ♣

9 Nieczystotá jey ná podołkách jey/ á nie pomniáłá ná koniec swoj : przetoż znácżnie jest zniżona/ nie májąc ktoby ją poćießył. Wejrzy PAnie ná utrapienie moje/ boć śię wyniosł nieprzyjaćiel. ♣

10 Rękę swoje wyćiągnął nieprzyjaćiel ná wßystkie kochánia jey : bo muśi pátrzáć ná pogány wchodzące do Swiątnice jey/ o cżymeś był przykazał/ áby nie wchodźili d do zgromádzenia twego. ♣

(d 5 *Moj.* 23. 3.)

11 Wßystek lud jey wzdycháiąc chlebá ßuka/ dawa kosztowne rzeczy swoje zá pokarm ku pośileniu duße. Wejrzy PAnie/ á obacż/ bom znieważona.

12 NIech że was to nie obchodźi o wßyscy ktorzy mimo idźiećie drogą ! Obacżćie/ á oglądajćie jesli jest boleść/ jáko moja boleść/ ktora mi jest zádáná/ jáko *mię* zásmęćił PAn w dźień gniewu zápálczywośći swojey. ♣

13 Z wysokośći posłał ogień w kośći moje / ktory je opánował/ rośćiągnął śieć nogam mojim/ obroćił mię ná wstecz; podał mię ná zpustoßenie/ przez cáły dźień żáłosną. ♣

14 Związáne jest járzmo niepráwośći mojich ręką jego : zpłotły śię/ wstąpiły ná ßyję moję : *toć* poráźiło śiłę moję. ♣ Podał mię PAn w ręce *nieprzyjaćioł*, nie mogę powstáć. ♣

15 PAn podeptał wßystkie mocárze moje w pośrzod mnie/ zwołał przećiwko mnie gromády/ áby ztárł młodźieńce moje/ PAn tłocżył jáko w práśie pánnę / corkę Judską. ♣

16 Przetoż ja płácżę: z ocżu e mojich/ z ocżu mojich *mowię* wody ćieką : że jest dáleko odemnie poćießyćiel / ktoryby ochłodźił duße moję : Synowie moji wytráceni są/ przeto/ iż wźiął gorę nieprzyjaćiel

(e *Jerem.* 13.17.)

17 ♣ Rozćiąga *Corcá* Syońska ręce swoje / nie má ktoby ją ćießył: wzbudźił PAn ná Jákobá zewßąd w około nieprzyjaćioły jego ; *Corká* Jeruzalemska jest miedzy nimi *niby* dla niecżystośći oddalona.

18 SPráwiedliwy jest f PAn: bom ustam jego odporna byłá. Słuchajćie proßę wßyscy ludźie/ á obacżćie boleść moję : pánny moje/ y młodźieńcy moji / poßli w niewolą. ♣

(f *Dán.* 9. 7.)

19 Wołáłám ná przyjaćioły moje/ oni mię zdrádźili : Kápłáni moji/ y stárcy moji w mieśćie zginęli/ ßukájąc sobie pokármu/ áby pośilili duße swoje.

20 WEjrzyż PAnie/ bomći utrapiona / wnętrznośći moje ztrwożone są : wywroćiło śię serce moje we mnie/ przeto / żem byłá bárzo odporna : ná dworze miecż ośieraca/ *a* w domu nic nie máß jedno śmierć. ♣

21 Słyßać że ja wzdycham/ *ále* niemáß ktoby mię poćießył : wßyscy nieprzyjaćiele moji

słysząc o nieszczęśćiu mojim / weselą się ; żeś ty to uczynił / á przywiodłeś dźień przed tym ogłoszony : ále będą mnie podobni. 22 ✣ Niech przyjdźie wszystká złość ich przed obliczność twoję / á uczyń im jákoś mnie uczynił dla wszystkich przestępstw mojich : bo wielkie są wzdychánia moje / á serce moje żáłosne.

ROZDZIAŁ II.

Nárzeka Prorok nád zburzeniem Krolestwá Ludskiego. 6. Nád zniesieniem służeb Bożych y innym nieszczęśćiem. 18. Napomina lud do modlitew o miłośierdźie Boże.

1 JAkoż záćmił PAN w zápálczywośći swojey corkę Syońską? zrzućił z niebá ná źiemię sławę Izráelską / á nie wspomniał ná podnożek nog swojich / w dźień zápálczywośći swojey. 2 ✣ Połknął PAN bez wszelákiey litośći wszystkie przybytki Jákobowe / zburzył w popędliwośći swojey twirdze corki Judskiey : uderzył je o źiemię / w háńbę podał Krolestwo y Kśiążętá jey. 3 ✣ Odćiął w gniewie zápálczywośći wszystek rog Izráelski / odwroćił názad práwicę swoję od nieprzyjaćielá : á rozpaliwszy się przećiwko Jákobowi / jáko ogień pálający pożerá do szczętu w około. 4 ✣ Náćiągnął łuk swoj / jáko nieprzyjaćiel : postáwił práwicę swoję jáko przećiwnik / y pozábijał wszystkie napozorniejsze z ludu : á w namiećie corki Syońskiey wylał jáko ogień popędliwość swoję. 5 ✣ PAN się stał jáko nieprzyjaćiel / połknął Izráelá / połknął wszystkie páłáce jego / popsował twirdze jego : y rozmnożył w ludu Judzkim płácz y nárzekánie.

6 ODerwał mocą płot [a] swoj jáko od ogrodá : zepsował namiot swoj : PAN przywiodł w zápámiętánie w Syonie uroczyste Swiętá y Sábbáty : á odrzućił w gniewie popędliwośći swojey Krolá y Kápłáná. 7 ✣ PAN odrzućił Ołtarz swoj / zbrzydźił sobie świątnicę swoję / podał do rąk nieprzyjaćielskich mury y páłáce Syońskie / krzyczeli w domu PAńskim jáko w 8 dźień Swiętá uroczystego. ✣ Umyślił PAN rozwálić mur corki Syońskiey / rozćiągnął sznur / á nie odwroćił ręki swey od zkáżenia : rozkwilił bászty / y mur / ták / że wespoł omdlewáją. 9 ✣ Zápádły w źiemię bramy jey / połamał y pokruszył zawory jey : Krol jey y Kśiążętá jey są miedzy pogány : niemász áni zakonu : tákże áni prorocy jey nie miewáją [b] widzenia od PANA. 10 ✣ Stárcy corki Syońskiey usiadszy ná źiemi / umilkneli : posypáli prochem głowę swoję / á przepásują się wormi : Pánny Jeruzalemskie zwieszáją ku źiemi głowy swe. 11 ✣ Oczy moje od łez ustáły / ztrwożyły się wnętrzności moje : wylałá się ná źiemię wątrobá mojá dla ztarćia corki ludu mojego / *gdy* y niemowiątká / y dźiatki ssące / ná ulicách miástá omdlewáją. 12 ✣ Mátkam swojim mowią ; Gdźież *jest* zboże y wino? Gdy mdleją jáko zránieni po ulicách miástá / y wypuszczáją dusze swoje ná łonie mátek swych. 13 ✣ Kogoć zá świádká stáwię ? Kogo tobie przyrownam o Corko Jeruzalemska ? Kogoć przypodobam / ábym ćię ućieszył Pánno / Corko Syońska ? bo skruszenie twoje / wielkie jáko morze / Ktoż ćię uleczy? 14 ✣ Prorocy twoji opowiádáli [c] kłamstwo y márność / á nie odkrywáli nieprawośći twojey / áby odwroćili pojimánie twoje : álec przepowiádáli ćiężary kłamstwá / y wygnánie. 15 ✣ Klaskáją nád tobą rękomá wszyscy : ktorzy idą drogą świszcząc á chwieją głową swoją nád Corką Jeruzalemską / *mowiąc* : A onoż to miásto o ktorym powiádano / że jest doskonáłey pięknośći / *y* weselem wszystkiey źiemie? 16 ✣ Otworzyli ná ćię ustá swe wszyscy nieprzyjaćiele twoji / świszczą / y zgrzytają zębámi / mowiąc : Pożrzyjmy *je* ; tenći jest záiste on dźień ktoregośmy czekáli / náleźliśmy *y* oglądáliśmy *go*. 17 ✣ Uczynił [d] PAN co był umyślił / wypełnił słowo swoje / ktore był przykazał ode dni dawnych : zburzył bez litośći / á rozweselił nád tobą nieprzyjaćielá : wywyższył rog przećiwnikow twojich.

a Psalm 80.13. y 89.41. Ezái. 5. 5.

b Psalm 74. 9.

c Jerem. 2. 8. y 5. 31. y 14.14. y 23.16.

d 3 Moj. 26.17. 5 Moj. 28.15.

Woła-

18 Wołało serce ich do PAná; O murze e Corki Syońskiey! wylewaj łzy we dnie y w nocy jáko strumień: nie dawaj sobie odpoczynienia / á niech śie nie uspokaja źrzenicá oká twego. 19 Wstań/ wołaj w nocy ná początku straży / wylewaj serce twoje przed obliczem PAńskim jáko wode: podnoś do niego rece swoje zá dusze dźiatek swych / ktore omdlewáją od głodu/ ná rogu wszystkich ulic / *á rzecz*: Weyrzy PAnie/ á obacz/ komuś ták *kiedy* uczynił? 20 Izali máją niewiásty jeść płod swoj / niemowiątká ućieszne? Izali zámordowány być ma w Swiątnicy PAńskiey Kápłan y Prorok. 21 Leży ná źiemi po ulicách dźiećie / y stárzec: Pánny moje / y młodźieńcy moji polegli od mieczá: pobiłeś *je* w dźień zápálczywośći twojey: pomordowałeś *je*, á nie zfolgowałeś. 22 Zwołałeś stráchow mojich zewsząd / jáko ná dźień uroczystego Swiętá: á nie był w dźień zápálczywośći PAńskiey / ktoby uszedł á żyw został: ktorem ná ręku piástowáłá / y wychowáłá / te nieprzyjaćiel moj wyniszczył.

e Jerem. 14.17. Tren. 1.16.

ROZDZIAŁ III.

Prorok sobie utyskuje nád utrapieniem ludu Judskiego. 21. Ma nádźieje o pomocy Bożey. 40. Lud do pokuty nápomina. 55. Modlitwá do Bogá o wybáwienie.

1 JAm *jest ten* mąż / ktorym widźiał utrapienie od rozgi rozgniewánia Bożego. 2 Záprowádźił mie / y záwiodł do ćiemnośći / á nie do świátłośći. 3 Tylko śie ná mie oborzył / *á* obroćił reke swoje przez cáły dźień. 4 Do stárośći przywiodł ćiáło moje / y skore moje / *á* połamał kośći moje. 5 Obudował mie / á ogárnął żołćią y pracą. 6 W ćiemnych miejscách a posádźił mie / jáko te / ktorzy dawno pomárli. 7 Ogrodźił mie ábym nie wyszedł: obćiążył okowy moje. 8 A choć wołam y krzyczę / zátula *uszy ná* modlitwe moje. 9 Ogrodźił droge moje ćiosánym kámieniem: śćieszki moje wywroćił. 10 Jest *jáko* niedźwiedź ziem czyhájącym ná mie: *jáko* lwem w skryt ośćiách. 11 Drogi moje odwroćił / owszem roz-

a Psalm 143.3.

szárpał mie; y uczynił mie spustoszoną. 12 Náćiągnął łuk swoj / á postáwił mie jáko cel b strzałam swym. 13 Przestrzelił nerki moje strzałámi z sájdaká swego. 14 Jestem pośmiewiskiem ze wszystkim ludem mojim: pieśnią ich przez c cáły dźień. 15 Násyca mie gorzkośćiámi: upaja mie d piołynem. 16 Nád to / pokruszył o kámyszki zęby moje: y pogrążył mie w popiele. 17 Tákeś oddalił, *o Boże!* od pokoju duszę moję / áż ná wczásy zápominam: 18 A mowię; Zginęłá śiłá mojá / y nádźieja mojá ktorąm miał w PAnu. 19 *Wszákże* wspominájąc ná utrapienie moje / y ná płácz moj / ná piołyn / y ná żołć: 20 Wspominájąc ustáwicznie / uniżá śie we mnie duszá mojá.

21 PRzywodząc to sobie do sercá swego / mam nádźieję. 22 Wielkie jest miłośierdźie PAńskie / żeśmy do szczętu niezginęli: Nie ustawájąc zájiste litośći jego. 23 *Ale* śie ná káżdy poránek odnawiáją: Wielka jest prawdá twojá. 24 PAn jest dźiałem e mojim / mowi duszá mojá: dla tego mam w nim nádźieję. 25 Dobry *jest* PAn tym / ktorzy náń oczekawáją / duszy tákowey ktora go szuka. 26 Dobrze jest ćierpliwie oczekawáć ná zbáwienie PAńskie. 27 Dobrze jest mężowi f nośić járzmo od dźiećińskiwá swego: 28 Ktory będąc opuszczony / ćierpliwym jest w tym co náń włożono: 29 Kłádźie w prochu ustá swe / ázaby śie okazáłá nádźieja: 30 Nádstawia bijącemu policzká / á násycony bywa obelżeniem. 31 Bo PAn ná wieki nie odrzuca. 32 Owszem jesli zásmeca / záśie śie g zmiłuje / według mnostwá miłośierdźia swego. 33 Zájiste / nie z sercá trapi / y zásmuca syny ludzkie / 34 Aby *kto* stárł nogámi swymi wszystkie więźnie w źiemi: 35 Aby *kto* niespráwiedliwie sądźił mężá przed obliczem Nawyższego: 36 Aby *kto* wywroćił h człowieká w spráwie jego: PAn śie *w tym* niekocha. 37 Ktoż *jest*, coby rzekł; Stáło śie / á PAn nie przykazał? 38 Izali z ust Nawyższego / nie pochodźi i złe y dobre.

39 PRzeczżeby tedy sobie utyskowáć miał człowiek żywiacy / *á*

b Job. 7.20. 16.12. c Job. 30.9. d Job. 9.18. e Psalm 16.5. 73.26 Jerem 10.16 f Psalm 119.71. g Psalm 30.6 Esái. 54.7. Mich. 7.18 h 1. Aby kto prawo czyje wywraca i Amos 3.6.

mąż k nád káźnią zá grzechy swoje?
40 ♣ Doświádujmy śię rácżey/ á bádájmy śię drog nászych / y náwroćmy
41 śię do PAná. ♣ Podnieśmy sercá y
42 ręce násze w niebo do Bogá. ♣ Mysmy l wystąpili / y stáliśmy śię odpornymi/ *przetoż* ty nie odpuszczasz.
43 ♣ Okryłeś *śię* zápálczywośćią/ y goniß nas: morduieß/ á nie ßánujeß. ♣
44 Okryłeś śię obłokiem / áby ćię nie
45 dochodźiłá modlitwá. ♣ Zá śmiećimy zá pomiotło położyłeś nas w po-
46 śrzodku tych narodow. ♣ Otworzyli ná nas ustá swoje/ wßyscy nieprzy-
47 jaćiele náßy ♣ Strách y doł przyßedł n ná nas: zpustoßenie y zkrußenie. ♣
48 Strumienie wod płyną z oczu mojich/ dla zkrußenia corki ludu moje-
49 go. ♣ Oczy moje płyną bez przestánku; przeto/ że nie máß żadney ulgi: ♣
50 Ażby wejrzał/ y obaczył PAn z nie-
51 bá. ♣ Oczy moje trapią duße moje/ dla wßystkich corek miástá mojeº. ♣
52 Łowili mię ustáwicznie jáko ptaká nieprzyjaćiele moji bez przyczyny.
53 ♣ Wrzućili do dołu żywot moj / á
54 przywálili mię kámieniem. ♣ Wezbráły wody nád głową moją; *y* rzekłem; Jużći po mnie!

55 WZywam Imienia twego / o Pánie/ z dołu bárzo głębokie-
56 go! ♣ Głos moj wysłuchawałeś/ nie zátulajże uchá twego przed wzdychániem mojim/ y przed wołániem
57 mojim. ♣ Przybliżájąc śię *do mnie* w dźień ktoregom ćię wzywał / ma-
58 wiałeś: Nie boj śię. ♣ Zástáwiałeś śię PAnie/ o spráwę duße moiey/ á
59 wybáwiałeś żywot moj. ♣ Widźiß/ o PAnie / bezprawie ktore mi śię
60 dźieje/ osądźże spráwę moję. ♣ Widźiß wßystkę pomstę ich/ *y* wßystkie zamysły ich przećiwko mnie. ♣
61 Słychawaß urągánie ich o PAnie/ *y* wßystkie zamysły ich przećiwko
62 mnie. ♣ *Słychawaß* wargi powstawájących przećiwko mnie / y przemyśláwánie ich przećiwko mnie
63 przez cáły dźień. ♣ Obacz śiadánie ich/ y wstawánie ich: jam *záwżdy*
64 jest pieśnią ich. ♣ Oddajże im nadgrodę PAnie o/ wedle spráwy rąk
65 ich: ♣ Dajże im zátwárdźiáłe serce/
66 *y* przeklectwo swe ná nie. ♣ Goń je w zápálczywośći/ á zgładź je/ áby nie byli pod niebem twojim / o PAnie!

ROZDZIAŁ IV.

Wielkie biedy ludu Judskiego. 13. *Przyczyny ich.* 21. *Pomstá Boża nád Edomczykámi.* 22. *Pociesßenie ludu Bożego.*

1 OJákoż pośmiedźiáło złoto! zmieniło śię wyborne złoto / rozmiotano kámienie Swiątnice /
2 po rogách wßystkich ulic. ♣ Szláchetni synowie Syońscy/ ktorzy byli przyrownáni do złotá szczerego / jákoż są poczytáni zá naczynie gliniáne / zá dźieło rąk gárncárskich!
3 Y a smocy *wżdy* oddawájąc pierśi / kármią młode swoje: *ále* corká ludu mojego dla okrutnikà / podobna jest
4 sowie ná puszczy. ♣ Przylgnął język ssącego do podniebienia jego dla upragnienia: dźieći proszą o chleb/ ále
5 nie máß ktoby im go ułamał. ♣ Ci ktorzy jadáli potráwy roskoßne/ giną ná ulicách: *á* ktorzy byli wychowáni w ßkárłacie / przytuláją śię do
6 gnoju. ♣ Więtße jest karánie corki ludu mojego / niżeli pomstá Sodomy / ktora jest podwrocona b w jednym oká mgnieniu / y nie zo-
7 stáły ná niey ręce. ♣ Czystßy byli Názárejczycy jego nád śnieg: jáśniejßy nád mleko / rumieńße ćiáłá ich niżeli drogie kámienie / jákoby z Száfiru wyćiosáni byli:
8 ♣ Ale *teraz* wejrzenie ich czerniejße jest niż czárność: nie mogą poznáni być ná ulicách: przyschłá skorá ich do kośći ich: wyschłá / jest
9 jáko drzewo. ♣ Lepiey śię tym stáło/ ktorzy są pobići mieczem / niżeli tym co umieráją głodem: gdyż oni zginęli przebitymi będąc / *ále* ći dla niedostátku urodzájow polnych. ♣
10 Ręce niewiast c miłośiernych wárzyły syny swe / áby im byli zá pokarm w potárćiu corki ludu mego.
11 ♣ Wypełnił PAN popędliwość swoję / y wylał gniew zápálczywośći swojey/ y zápálił ogień ná Syonie / ktory pożárł grunty jego. ♣
12 Nigdyby byli nie wierzyli Krolowie źiemscy / y wßyscy obywátele świátá / żeby był miał wniść przećiwnik / y nieprzyjaćiel w bramy Jeruzalemskie.

Marginal notes: k I. Káżdy niech wstyd kuje ná grzechy. — l Dáni. 9. 5. — m 1 Kor. 4. 13. — n Ezai. 14.17. — o Psalm 28. 4. — a I. Cielcy morscy I. Jedze. — b 1 Mojż. 19.25. — c 2 Krol. 6. 29.

13 Ale sie to stáło dla grzechow d Prorokow jego / y nieprawośći Kápłanow jego / ktorzy wylewáli w pośrzodku jego krew spráwiedliwych. 14 Tułáli śie jáko ślepi po ulicách/ mážac śie krwia / ktorey niemogli / tylko śie dotykáć szátámi swymi. 15 Przetoż woláli ná nie; Ustepućie e nieczyśći/ustepujćie/ustepujćie/ nie dotykajćie śie. Prawiec ustápili; y tułája śie : Dla tego mowia miedzy narodámi : Nie beda juž wiecey mieli własnego mieszkánia. 16 Oblicze PAńskie rozproszyło je/ á nie wejrzy ná nie wiecey: Nieprzyjaćiele Kápłanow f nie szánuja / á nád stárcámi miłośierdźia nie užywája. 17 A wżdy jeszcze/ áž do ustánia oczu swych ; wygladamy proznego rátunku swego : ogleduiac śie ná narod/ ktory wybáwić niemože. 18 Szlákuja stopy násze/ták že áni po ulicách nászych chodźić niemožemy : przybližył śie koniec nász/ wypełniły śie dni násze : zájiste przyszło dokończenie násze. 19 Predszy sa ći ktorzy nas gonia / niž orłowie niebiescy : po gorách nas gonia/ ná pustyniách czycháia ná nas. 20 Tchnienie nozdrz nászych / to jest, Pomázániec PAńſki/pojimány jest w jámách ich : o ktorym esmy mowili ; W ćieniu jego žyć bedźiemy miedzy narody.

21 Raduj śie y wesel śie corko Edomska/ktora mieszkasz w źiemi Hus : przyjdźie też do ćiebie kubek/ 22 upijesz śie/y obnážysz śie. Wźieło koniec karánie twoje o corko Syońska ! nie zániecha ćie Bog dłužey w pojimániu twojim : Ale twoje nieprawość náwiedźi o corko Edomska ! á odkryje grzechy twoje.

ROZDZIAŁ V.

Nárzeká ludlndſki przed Bogiem. 16. Wyznawa grzechy. 19. I modli śie.

1 Wspomni PAnie ná to co śie nam przydáło : wejrzy á obacz pohańbienie násze. 2 Dźiedźictwo násze obrocone jest do obcych : á domy násze do cudzoźiemcow. 3 Sirotámi smy/á bez Ojcá: mátki násze sa jáko wdowy. 4 Wody násze zá pieniadze pijemy : drwá násze zá pieniadze kupujemy. 5 Ná szyji swey przeszládowánie ćierpiemy: prácujemy/ á nie dádza nam odpocżynać. 6 Egipczykom podawamy reke/ y Asyryjczykom / žebysmy śie násyćili chlebá. 7 Ojcowie nászy zgrzeszyli/ niemász ich : á my nieprawość ich ponośimy. 8 Niewolnicy pánuja nád námi/niemász ktoby nas wybáwił z reki ich. 9 Z odwaga duszy ná- szey szukamy chlebá swego / dla strá- 10 chu mieczá ná puszczy. Skorá nászá jáko piec zczerniáłá/od srogośći 11 głodu. Niewiásty w Syonie pogwałcono/y pánny w miástách Judskich. 12 Kśiažetá reka ich powieszáni sa: á osoby a Stárszych nie mája w uććiwośći. 13 Młodźieńce do žarn biora/á młodźieniaszkowie pod drwámi padája. 14 Stárcy w bramách wiecey nie śiadája ; młodźieńcy 15 przestáli pieśni swojich. Ustáło wesele sercá nászego : plasánie násze 16 w kwilenie śie obrociło. Zpádłá koroná z głowy nászey : Biádá nam! 17 žesmy zgrzeszyli. Dla tegoź mdłe jest serce násze : dla tego záćmione sa 18 oczy násze: Dla gory Syońskiey/ že jest zpustoszona / liszki chodza po niey.

19 Ty PAnie trwasz ná b wieki : á stolicá twojá od narodu do na- 20 rodu. Przeczže nas ná wieki zápominasz / á opuszczasz nas przez ták długi czás? 21 Náwroć nas c do śiebie o PAnie! á náwroceni bedźiemy: odnow dni násze / jáko z dawná były. 22 Bo/izali nas cále odrzućisz/á gniewáć śie bedźiesz ná nas ták bárzo?

d Jerem. 5. 31. y 23. 21
e 3 Moj 13. 45.
f Tren. 5. 12.
a Tren. 4. 16.
b Psalm 9. 8. y 29. 10 y 102. 13. y 145. 13.
c Jerem. 31. 18.

PROROCTWO EZECHIELOWE.

TA Kśiegá zámyka w sobie rzeczne Widzenia y Proroctwá : Bo naprzod ma w sobie widzenie o czworgu dźiwnych zwierzetách y kołách/ktorym Ezechiel w Urzedźie swym Proroczim

potwirdzony był w Rozd. 1. 2. 3. Potym / idą kilka Widzenia / w ktorych Żydom opowiáda przyszłe kaźni Boże zá ich niezbożność / od Rozd. 4. 10. áż do. 25. Zátym ogłasza Prorok karania / ktore miáły przyść ná pográniczne narody / á nieprzyjacioły Żydow do Rozd. 25. áż do. 33. W Czwartey części Prorok bárzo strofuje Żydy w więźieniu Bábilońskim będące: nápominájąc ich do pokuty / y pewną im nádźieję wybáwienia czyniąc. A iż to wybáwienie miáło być dwojákie: Cielesne z Bábilonu; á Duchowne przez przyśćie Chrystusá PANA: Prorokuje tedy / Naprzod o Cielesnym ich wybáwieniu / z tą jednák kondycyą / że y potym Żydowie od rozmáitych nieprzyjaćioł trapieni być mieli od Rozd. 33. áż do: 40. Nástátek prorokuje o wybáwieniu z niewoli Duchowney przez Chrystusá Páná / co wyraża przez Widzenie budowánia nowego Kośćiołá / nowego miástá Jeruzalemskiego / przez zámierzony sposob chwały Bożey / powinności Kśiążęcey / y przez rozdźielenie źiemie miedzy dwánaśćie pokoleń.

ROZDZIAŁ I.

Czás powołánia Ezechielá ná Urząd Prorocki. 4. Widzenie, ktorym do Urzędu przygotowány jest.

1 Stáło śię trzydźiestego roku / *mieśiącá* czwártego / piątego *dniá* tegoż mieśiącá / gdym był w pośrzodku pojimánych u rzeki Chebár / że śię 2 otworzyły niebiosá / y widźiałem widzenia Boże. ✤ Piątego *dniá* tegoż mieśiącá: (ten *jest* rok piąty / po záprowádzeniu Królá a Joáchiná.) 3 ✤ Prawdźiwie stáło śię słowo PAńskie do Ezechielá Kápłáná / syná Buzowego / w źiemi Cháldejskiey / u rzeki Chebár / á byłá nád nim ręká PAńska.

a 4 Krol. 24. 15. Jerem. 37. 1.

4 Y Widźiałem / á oto wiátr gwałtowny przychodźił od Połnocy / y obłok wielki / y ogień pałájący / á blásk był około niego: á z pośrzodku jego *wynikáłá* jákoby niejáka prętka świátłość; z pośrzodku 5 *mowię* onego ogniá. ✤ Tákże z pośrzodku jego *ukazáło śię* podobieństwo czworgá zwierząt: ktorych tákowy był kształt: Podobieństwo 6 człowieká miáły. ✤ A káżde po czterech twarzách / tákże po czterech skrzydłách káżde z nich miáło. ✤ Nogi ich / były nogi proste: á stopá nog ich / jáko stopá nogi ćielęcey: á łśniły śię / właśnie jáko miedź 7 wypolerowána. ✤ Ręce ludzkie *były* pod skrzydłámi ich / po czterech stronách ich: á twarzy ich / y skrzydłá ich ná czterech onych *stronách*. ✤ Skrzydłá ich spojone były jedno z drugim: nie obrácáły śię gdy chodźiły / ále káżde w prost ná swą stronę 10 chodźiło. ✤ A podobieństwo twarzy ich *tákie*: *Z przodku* twarz ludzka / á twarz lwia po práwey stronie káżdego z nich: á twarz wołowa po lewey stronie wszystkich czworgá: tákże twarz orla *z tyłu* miáło wszystko czworo z nich. 11 ✤ A twarzy ich y skrzydłá ich *były* podniesione ku gorze: káżde *zwierzę* dwie *skrzydłá* spajáło *ze dwiemá skrzydłámi* drugiego / á dwiemá przykrywáły ćiáło 12 swoje. ✤ A káżde z nich w prost ná swą stronę chodźiło: kędykolwiek duch chćiał áby szły / tám szły: nie 13 obrácáły śię gdy chodźiły. ✤ Tákże podobieństwo onych zwierząt ná wejrzeniu było jáko węgle w ogniu rozpalone / pálące śię jáko pochodnie: Ten *ogień* ustáwicznie chodźił miedzy zwierzętámi / á on ogień miał blásk / z ktorego ogniá wychodźiłá błyskáwicá. 14 ✤ Biegáły też one zwierzętá / y wrácáły śię jáko prętkie błyskáwice.

15 A Gdym śię przypátrował onym zwierzętom: á oto koło jedno było ná źiemi przy zwierzętách / u czterech twarzy káżdego z nich. 16 ✤ Ná wejrzeniu były kołá / y robotá ich jáko bárwá *kámienia* b Társys / á podobieństwo *było* jednákie onych czterech *kół*: á były ná wejrzeniu y robotá ich / jákoby było koło w pośrzodku kołá. 17 ✤ Májąc iść / ná czterey strony swoje chodźiły / á nie obrácáły śię gdy chodźiły. 18 ✤ Dzwoná táka wysokość *miáły*, áż strách z nich pochodźił; te dzwoná y w około wszystkich czterech *kół*, pełne były

b Ezech. 10. 9.

oczu.

19 oczu. A gdy chodźiły zwierzętá/ kołá też chodźiły podle nich: á gdy śie podnośiły zwierzętá wzgorę od źiemie / podnośiły śie y kołá. 20 Gdźiekolwiek chćiał duch áby szły / tám szły; gdźie mowię *duch* chćiał áby szły: á kołá podnośiły śie przed nimi / bo duch zwierząt był w kołách. 21 Gdy one szły / szły *y kołá*; á gdy one stały/ stały: á gdy śie podnośiły od źiemie / podnośiły śie też kołá z nimi: bo duch zwierząt był w kołách.

22 NAd głowámi zwierząt/*było* podobieństwo rozpostárćia / jáko podobieństwo kryształu przezroczystego / rozćiągnionego nád głowámi ich z wierzchu. 23 A pod onym rozpostárćiem skrzydłá ich *były* podnieśione / jedno z drugim *spojone*: káżde *miáło* dwie / ktorymi śie przykrywáło: káżde mowię *miáło* dwie / ktorymi przykrywáło ćiáło swoje. 24 Y słyszałem szum skrzydeł ich/jáko szum wod wielkich/jáko szum Wszechmocnego/ gdy chodźiły/ *y* szum huku jáko szum wojská: *á gdy* stały/ zpuśćiły skrzydłá swoje. 25 A gdy stały *y* zpuszczáły skrzydłá swoje / tedy był szum z wierzchu nád rozpostárćiem/ktore *było* nád głową ich.

26 A Z wierzchu ná rozpostárćiu / ktore *było* nád głową ich / było podobieństwo stolice / ná wejrzeniu jáko kámień Száfirowy: á nád podobieństwem stolice / ná niey z wierzchu ná wejrzeniu jáko osobá człowieká.

27 Y Widźiałem ná wejrzeniu jákoby przetką świátłość: *á* wewnątrz w niey w około ná wejrzeniu jáko ogień / od biodr jego wzgorę: tákże też od biodr jego ná doł widźiałem ná wejrzeniu jáko ogień/y blásk około niego. 28 Jáka bywa tęczá ná wejrzeniu / ktora bywa ná obłoku czásu deszczu / táki był ná wejrzeniu blásk w około.

TOć *było* widzenie podobieństwá chwały PAńskiey: *ktore* gdym widźiał / upádłem ná oblicze swoje/y usłyszałem głos mowiącego.

ROZDZIAŁ II.

Do kogo był posłány Prorok Ezechiel. 4. Y jáko śię z tymi, do ktorych był posłány. 8. Y z tym ktory go posłał, obchodźić miał, náuczony.

1 Y Rzekł do mnie; Synu człowieczy stań ná nogi twe / á będę mowił z tobą. 2 Y wstąpił w mię Duch gdy przemowił do mnie / á postáwił mię ná nogi moje: y słyszałem mowiącego do mnie. 3 Ktory rzekł do mnie: Synu człowieczy / Ja ćię posyłam do synow Izráelskich/do narodow odpornych/ ktorzy mi śię sprzećiwili: Oni / y Ojcowie ich występowáli przećiwko mnie / áż práwie do dniá tego. 4 Do tych mowię synow niewstydliwey twarzy / y zátwárdźiáłego sercá / Ja ćię posyłam: y rzeczesz im: Ták mowi PAnujący PAn. 5 Niech oni słucháją ábo nie / gdyż domem odpornym są: przećię niech wiedzą / że Prorok był w pośrzodku ich.

6 A Ty synu człowieczy / nie boj śię ich / áni śię lękaj słow ich / że odporni / á *jáko* ćiernie są przećiwko tobie/á *że* miedzy niedźwiadkámi mieszkasz / słow ich nie boj śię/ áni śię twarzy ich lękaj / przeto / że domem odpornym są. 7 Ale mow słowá moje do nich/niech oni słucháją / ábo nie / gdyż odpornymi są. 8 Lecz ty synu człowieczy / słuchaj co Ja mowię do ćiebie: nie bądź odporny jáko *ten* dom odporny. Otworz [a] ustá swe / á jedz co ć dam. 9 Y widźiałem/ á oto reká *była* wyćiągniona do mnie / á oto w niey zwinione kśięgi. 10 Ktore rozwinął przede mną: á były popisáne z przodku y z końcá/ á w nich były nápisáne Nárzekánia/y Wzdychánia/ y Biedá.

a Objáw. 10. 9.

ROZDZIAŁ III.

Rozmáitym sposobem Ezechiel do Urzędu przygotowány y posilony. 16. Tákże coby mu ná tym, áby go wiernie wykonywał należáło, wyuczony.

1 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy/Co przed tobą jest / jedz: jedz te kśięgę/á idź/ y mow do domu Izráelskiego. 2 Otworzyłem tedy ustá swe / y dał mi jeść one kśięgi: 3 A mowił do mnie; Synu człowieczy/nákarm brzuch twoj/ á wnętrzności twoje nápełni tymi kśię-

gámi

gámi ktore ć dawam: y śiadłem *je*, y były w uśćiech á mojich słodkie jáko miod. ♣ Zátym rzekł do mnie: Synu człowieczy/ idź/ *á* wnidź do domu Izráelskiego / y mow słowy mojimi do nich. ♣ Bo ćię nie do ludu b nieznájomey mowy / ábo trudnego języká posyłam / *ále* do domu Izráelskiego: ♣ Nie do wiela narodow nieznájomey mowy / y trudnego języká ktorychbyś słow nie zrozumiał: Ktorzy jednák / gdybym ćię do nich posłał / usłucháliby ćię: ♣ Lecz dom Izráelski nie będźie ćię chćiał usłucháć / poniewaź mnie *sámego* usłucháć nie chcą: bo wszytek dom Izráelski jest twárdego czołá y zátwárdzonego sercá. ♣ *Ale*, otom uczynił twarz twoję twárdą przećiwko twarzy ich: á czoło twe twárde przećiwko czołu ich. ♣ Uczyniłem czoło twe jáko Dyáment/ *y* twárdsze nád skáłę: Nie bojże śię ich/ áni śię lękaj twarzy ich/ przeto/ że są domem odpornym.

Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy/ wszystkie słowá moje/ ktore mowić będę do ćiebie / przyjmi do sercá twego / á słuchaj uszymá twymi. ♣ Idź/ á wnidź do pojmánych/ do synow ludu twego/ y mow do nich á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAN: Niech oni słucháją / ábo nie. ♣ Tedy mię Duch podniosł/ y słyszałem zá sobą głos grzmotu wielkiego; Błogosłáwiona *niech będźie* chwałá PAńska z miejscá swego: ♣ Y szum skrzydeł onych zwierząt ktore śię ná społ dotykáły / y głos koł ná przećiwko nim / y głos grzmotu wielkiego. ♣ A Duch podniosł mię y wźiął mię. Y odszedłem z gorzkośćią w rozgniewániu duchá mego: ále ręká PAńska nádemną mocna byłá. ♣ Y przyszedłem do pojmánych do Telábib / ktorzy mieszkáli przy rzece Chebár / y śiadłem gdźie oni mieszkáli / á śiedźiałem tám śiedm dni / w pośrzodku ich zdumiawszy śię.

A Gdy minęło śiedm dni / było słowo PAńskie do mnie mowiące: ♣ Synu człowieczy / Dałem ćię c strozem domowi Izráelskiemu/ ábyś słysząc słowo z ust mojich/ nápominał ich odemnie. ♣ Gdybym Ja rzekł niepobożnemu / Śmierćią umrzesz; á nie nápomniałbyś go / *y* nie mowiłbyś / ábyś go odwiodł od niezbożney drogi jego/ ták/ żebyś go przy żywoćie záchował: Tedy / onći niezbożny w nieprawośći swojey umrze / ále krwie jego z ręki twojey szukáć będę. ♣ Lecz jeślibyś ty nápomniał niezbożnego / á nie odwroćiłby śię od niezbożnośći swey / y od drogi swey niezbożney: Tedy/ onći w nieprawośći swojey umrze / ále ty duszę swoję wybáwisz. ♣ *Tákże, jeśliby śię* odwroćił spráwiedliwy d od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby nieprawość/ á Jabym położył záwadę przed nim/ y tákby umárł/ á tybyś go nie nápomniał: w grzechu swym umrze / á nie przyda ná pámięć spráwiedliwośći jego ktore czynił: Lecz krwie jego z ręki twojey szukáć będę. ♣ Ale jeślibyś ty nápomniał spráwiedliwego/ áby nie grzeszył *ten* spráwiedliwy / y nie grzeszyłby / záiste żyć będźie/ bo nápomnienie przyjął: á ty duszę swoję wybáwisz.

Y Byłá tám nádemną ręká PAńska/ y rzekł do mnie: Wstawszy wynidź w pole / á tám śię z tobą rozmowię. ♣ A ták wstawszy szedłem w pole / á oto chwałá PAńska stałá tám / jáko chwałá ktorąm widźiał u rzeki Chebár: y upadłem ná oblicze moje. ♣ Tedy Duch wstąpił w mię: á postáwiwszy mię ná nogi moje/ Mowił do mnie / y rzekł mi; Wnidź/ zámknij śię w domu swym. ♣ Bo oto ná ćię/ Synu człowieczy/ włożą powrozy / y zwiążą ćię nimi / á nie będźiesz mogł wynić miedzy nie. ♣ A Ja uczynię/ że język twoj przylgnie do podniebienia twego: y będźiesz niemy/ á nie będźiesz im mężem strofującym/ przeto/ że są domem odpornym. ♣ Ale gdy z tobą mowić będę / otworzę ustá twoje / tedy rzeczesz do nich; ták mowi Pánujący PAN: Kto *chce* słucháć / niech słucha: á kto nie chce / niech nie słucha: gdyż domem odpornym są.

ROZDZIAL IV.

Margin: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27

a Objáw. 10. 9.

b H. Głębokich warg.

c Ezech. 33. 7.

d Ezech. 18. 24.

Okázánie oblężenia Jeruzálemskiego. 9. A zwłaszczá głodu wielkiego.

1 A Ty Synu człowieczy / weźmi sobie cegłę : á położywszy ją przed sobą / wyryj ná niey miásto
2 Jeruzalem. ♣ Y sporządź ná niey oblężenie/ y zbuduj ná niey szańce/ y usyp ná niey wał / á postaw ná niey wojská / y zásádź ná niey tárány
3 w około. ♣ Potym weźmi sobie pánew żelázną / y postaw ją *miásto* muru żelaznego / miedzy sobą á miedzy miástem : á a obroć twarz swoję przećiwko niemu / niech będźie oblężone / á oblężesz je. To *będźie* znákiem domowi Izráelskiemu.
4 ♣ A ty układáj śię ná lewy bok twoj / á włoż nań nieprawość domu Izráelskiego : ják wiele dni leżeć będźiesz ná nim / ták długo poniesiesz nie-
5 prawość ich. ♣ A Ja tobie dawam látá nieprawośći ich / według liczby dni ; *to jest*, trzy stá y dźiewięćdźieśiąt dni : Ták długo poniesiesz b nieprawość domu Izrá-
6 elskiego. ♣ A *gdy* je wypełnisz/ układáj śię powtore ná prawy bok twoj / á poniesiesz nieprawość domu Judskiego przez czterdźieśći dni : Dźień zá rok / dźień *mowię* zá
7 rok dawam tobie. ♣ Ták tedy obroć twarz swoję przećiwko oblężeniu Jeruzalemu / rámię swoje wysmukni/ á prorokuj przećiwko niemu. ♣
8 A oto kłádę ná ćię powrozy / ábyś śię nie obroćił z jednego boku ná drugi/ dokąd niewypełnisz dni oble-
9 żenia swego. ♣ Przetoż nábierz sobie pszenice/ y jęczmienia/ y bobu / y soczewice/ y prosá/ y wyki / á włoż to do jednego naczynia / y uczyń sobie z tego pokarm : według liczby dni ktorych leżeć będźiesz ná boku swym/ *to jest*, przez trzy stá y dźiewięćdźie-
10 śiąt dni/ jeść go będźiesz. ♣ A tá wagá *będźie* pokármu twego ktory jeść będźiesz / *miánowićie*, dwádźieśćia syklow ná dźień : od czásu áż do
11 czásu jeść go będźiesz. ♣ Tákże wodę pod miárą pić będźiesz ; szostą *część* hinu/ od czásu do czásu pić będźiesz. ♣
12 A podpłomyk jęczmienny ktory jeść będźiesz / ten przy łájnách człowieczych upieczesz przed oczymá ich. ♣
13 Y rzekł PAn : Ták będą jeść synowie Izráelscy chleb swoj plugáwy / dla pogan ktore tám zgromádzę.
14 Y Rzekłem: Ach Pánujący PAnie/ oto duszá mojá nie *jest* zplugáwiona c zdechliną : á tego co *zwierz* rozszárpał nie jadłem od dźiećinstwá mego áż do tąd / y nie wchodźiło do ust mojich żadne mię-
15 so obrzydłe. ♣ Ale on rzekł do mnie: Oto dawamći łájná wołowe miásto łájen człowieczych / ábyś sobie przy
16 nich nápiekł chlebá. ♣ Zátym rzekł do mnie : Synu człowieczy; Oto Ja złamię laskę d chlebá w Jeruzalem / ták / że e chleb pod wagą jeść będą/ y to z frásunkiem : tákże wodę pod miárą pić będą / y to z zdumie-
17 niem. ♣ Aby niedostátek májąc chlebá y wody / zdumiewał śię káżdy z nich y uwiądł w nieprawośćiách swojich.

a 1. Záwárdź.
b 4 Moj. 14.34.
c 3 Moj. 22. 8.
d 3 Moj. 26.26. Ezech. 5. 16. y 14. 13.
e Ezech. 12.19.

ROZDZIAŁ V.

Okázánie inszym sposobem śćiśnienia Jeruzalemskiego. 5. Tákże y grzechow dla ktorych w te ćiężkośći przyść mieli.

1 POtym ty Synu człowieczy/ weźmi sobie nożć ostry / *to jest* brzytwę bárwierską / weźmi ją sobie / á ogol nią głowę swoję y brodę swoję: potym weźmi sobie wagę / y rozdźiel
2 je. ♣ Jedną trzećią część ogniem zpal w pośrzod miástá / gdy śię wypełnią dni oblężenia : potym wźiąwszy *drugą* trzećią część / posiekaj mieczem około niego : á ostátnią trzećią część roztrząśni ná wiátr :
3 bo miecza dobędę zá nimi. ♣ A wszákże weźmi z nich jáką trochę / y zá-
4 wiąż w kráje *száty* twojey. ♣ A y z tych jeszcze wźiąwszy / wrzuć je w pośrzod ogniá / y zpal je w ogniu / z kąd wynidźie ogień ná wszystek dom Izráelski.
5 TAk mowi Pánujący PAn: Toć *jest* Jeruzalem/ ktorem postáwił w pośrzod pogánow/ á zewsząd obto-
6 czył kráinámi. ♣ Ale odmieniło sądy moje w niezbożność / bárziey niż Pogánie/ á ustáwy moje bárziey niż *inne* kráiny ktore *są* około niego : bo sądámi mojimi pogárdźili/ y w ustáwách mojich nie chodźili. ♣
7 Przetoż ták mowi Pánujący PAn; Dla tego/ żeśćie pogáństwo / *grze-*

chámi

chámi przewyższyli / ktore jest około was / á w ustáwách mojich nie chodźiliśćie / y sadow mojich nie záchowáliśćie / náwet áni ták jáko pogánie ktorzy są około was / sądušćie nie czynili: 8 Przetoż ták mowi PAn Pánujący PAn: Otom Ja przećiwko tobie / otom Ja / y wykonam w pośrzodku ćiebie sądy przed oczymá pogánow. 9 Bo uczynię przy tobie to / czegom pierwey nie uczynił / y czego nápotym nie uczynię / dla wszystkich obrzydliwośći twojich: 10 Ták / że a Ojcowie a jeść będą syny w pośrzodku ćiebie / á synowie jeść będą Ojce swoje: y wykonam sądy przećiwko tobie / á rozproszę wszystkie ostátki twoje ná wszystkie strony. 11 Przetoż / żywię Ja mowi PAn Pánujący PAN: Ponieważeś ty świątnicę moję zplugáwiło wszelákimi nieczystośćiámi twojimi / y wszelákimi obrzydliwośćiámi twymi / y Ja ćię też podam w lekkość / á nie zfolguje oko b moje / áni śię zlituje. 12 Trzećia część z ćiebie morem pomrze / y głodem wyginie w pośrzodku ćiebie: á druga trzećia część / od mieczá pádnie około ćiebie: á trzećia ostátnia część ná wszystkie strony rozproszę / y mieczá dobędę zá nimi. 13 A ták śię do końcá wyleje zápálczywość mojá / y nátrę popędliwośćią swoją ná nie / y ućieszę śię / y doznáją żem Ja PAn / ktorym to wyrzekł w zápálczywośći mojey / gdy wypełnię gniew swoj nád nimi. 14 A podam ćię w zpustoszenie y w pohánbienie narodom ktore są około ćiebie / przed oczymá káżdego mijájącego. 15 A ták będźiesz c ná hánbę / ná pośmiech / ná srogi przykład / y ná zdumienie narodom ktore są około ćiebie: gdy wykonam przećiwko tobie sądy w popędliwośći y w gniewie / y w srogim zágniewániu / Ja PAn mowiłem: 16 Gdy wypuszczę d srogie strzały głodu / ná zgubę wászę / ktore wypuszczę ábym was wygubił: á głod zgromádzę przećiwko wam / y złamię wam laskę chlebá. 17 Poślę zájiste ná was e głod / y zwierzętá okrutne / ktore ćię osierocą: y mor / y krew przyjdźie ná ćię / gdy ná ćię miecz przywiodę: Ja PAN mowiłem.

a 5 Moj. 28. 53. 2 Krol. 6. 29. Tren. 4. 10.
b Ezech. 7. 4.
c 5 Moj. 28. 37.
d 3 Moj. 26. 26. Ezech. 4. 16. y 14. 13.
e 3 Moj. 26. 22.

ROZDZIAŁ VI.

Proroctwo o zpustoszeniu źiemie Judskiey dla báłwochwálstwá. 8. O záchowániu ostátkow. 11. Potwierdzenie tegoż Proroctwá.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 2 Synu człowieczy / obroć twarz twoję ku gorom a Izráelskim / á prorokuj przećiwko nim. 3 Y rzecz: Gory Izráelskie / słuchajćie słowá Pánującego PAná. Ták mowi Pánujący PAn / gorom y págorkom / strumieniom y dolinam: Oto Ja / Ja przywiodę ná was miecz / y pokáżę wyżyny wásze. 4 A ták zpustoszone będą Ołtarze wásze / y zdruzgotáne będą słoneczne obrázy wásze / á porozrzucam pobite wásze przed plugáwymi báłwány wászymi. 5 Położę też trupy synow Izráelskich przed plugáwymi báłwány ich / á rozruce kośći wásze około Ołtarzow wászych. 6 Po wszystkich mieszkániách wászych / miástá zpustoszone będą / y wyżyny zpustoszeją: ták / iż będą zkáżone y rozwálone ołtarze wásze / zdruzgotáne będą y ustáną plugáwe báłwány wásze / á będą podrabione słoneczne obrázy wásze / á ták wygłádzone będą dźiełá wásze. 7 Y pádnie zránio ny w pośrzodku was: á poznaćie żem Ja PAN.

8 WSzákże z was niektore pozostáwię / ktorzyby uszli mieczá miedzy pogány: gdy rozproszeni będźiećie po źiemiách. 9 Y wspomnią ná mię / ktorzy z was záchowáni będą miedzy narody / u ktorych będą w pojimániu: żem ubolał nád sercem ich wszetecznym / ktore odstąpiło odemnie / y nád oczymá ich / ktore nierząd płodźiły / chodząc zá plugáwymi báłwány swojimi: y omierzną sámi sobie / dla złośći ktore czynili we wszystkich obrzydliwośćiách swojich. 10 Y poznáją żem Ja PAN: á iżem nie dármo mowił że ná nie to złe przywiodę.

11 TAk mowi Pánujący PAn: Kláśni ręką twoją / á tupni nogą twoją / y mow: Niestetyż ná wszystkie złe obrzydliwośći domu Izráel-

a Ezech. 36. 1.

zráelskiego/ bo od miecżá / od głodu/ y od morowego powietrza polegą. 12 ♣ Ten co będźie dáleko / morem umrze: á ten co blisko / od miecżá polegnie: á ten co zostánie/ y obleżony/ od głodu umrze: á ták wykonam popędliwość moję nád nimi. 13 ♣ Tedy poznaćie żem Ja PAN / gdy będą pobići ich leżeli w pośrzodku plugáwych báłwánow ich / y około ołtarzow ich: ná káżdym págorku wysokim/ po wszystkich wierzchách gor/ y pod káżdym drzewem źielonym / y pod káżdym dębem krzewistym / ná ktorymbykolwiek miejscu spráwowáli wonność wdźięczną wszystkim plugáwym báłwánom swojim. ♣ 14 Bo rękę swoję wyćiągnę przećiwko nim / y uczynię tę źiemię zpustoszoną / y bárziey zpustoszoną niż pustynia Dyblát / we wszystkich mieszkániách ich. A ták poznáją żem Ja PAN.

ROZDZIAŁ VII.

Proroctwo o pomśćie Bożey nád ludem Judskim, y źiemią ich, y o przyczynách tey pomsty.

1 Potym stáło śię słowo PAńskie 2 do mnie/ mowiąc: ♣ Słuchaj ty synu człowiecży/ Ták mowi Pánujący PAN o źiemi Izráelskiey: Koniec/ koniec przyszedł / ná *wszystkie* cztery strony źiemie. 3 ♣ Teraz przychodźi koniec ná ćię: poślę ná ćię popędliwość moję / y będę ćię sądźił według drog twojich / y zwalę ná ćię wszystkie obrzydliwośći twoje. 4 ♣ A nie zfolguje a oko moje / y nie zmiłuję śię / ále drogi twoje zwalę ná ćię / á obrzydliwośći twoje będą w pośrzodku ćiebie: y poznaćie żem Ja PAN. 5 ♣ Ták mowi Pánujący PAN: Utrapienie jedno/ oto utrapienie *strászne* przychodźi. 6 ♣ Koniec przychodźi/ przychodźi koniec / ocknął śię przećiwko tobie; Oto przychodźi. 7 ♣ Przychodźi prętki poránek ná ćię / o obywátelu źiemie! przychodźi ten czás / przybliża śię ten dźień grzmotu / á nie głosu rozlegájącego śię po gorách. 8 ♣ Już prętko/ Już wyleję gniew moj ná ćię/ á wykonam zápálczywość moję nád tobą / á osądzę ćię według drog twojich / y włożę ná ćię wszystkie obrzydliwośći twoje. 9 ♣ Nie zfolguje zájiste oko moje/ áni śię zlituję / *ále* według drog twojich nádgrodzę/ y obrzydliwośći twoje w pośrzodku ćiebie będą: A ták poznaćie / żem Ja PAN / ktory biję. 10 ♣ Oto ten dźień / oto przyszedł: przyszedł prętki poránek / zákwitnęłá rozgá / wybija śię pychá. 11 ♣ Okrućieństwo wyrosło w rozgę niezbożności: nie zostánie z nich *nic*, áni z mnostwá ich / áni z huku ich / y nie *będźie* żadnego nárzekánia nád nimi. 12 ♣ Idźie czás / przybliża śię dźień. Kto kupi nie będźie śię weselił / á kto przeda nie będźie żáłował: bo popędliwość *przydźie* ná wszystko mnostwo jey. 13 ♣ Bo kto przedał / nie wroći śię do rzeczy przedáney / choćby jeszcze miedzy żywiącymi *był* żywot b ich: poniewasz widzenie ná wszystko mnostwo cżey nie wroći śię / á żaden w nieprawośći żywotá swego nie zmocni śię. 14 ♣ Trąbić będą w trąbę/ y wszystko przygotują / jednák nie będźie kto miał iść ná wojnę: bo popędliwość mojá *oborzy śię* ná wszystko mnostwo jey. 15 ♣ Miecz zewnątrz/ á mor y głod będźie wewnątrz: kto będźie ná polu/ od miecżá umrze: á kto w mieśćie / głod y mor go pożrze. 16 ♣ A ktorzy z nich ućieką / ći będą ná gorách jáko gołębice w dolinie: wszyscy będą nárzekáli/ káżdy nád nieprawośćią swoją. 17 ♣ Wszystkie ręce osłábieją / y wszystkie śię koláná d rozpłyną *jáko* wodá: 18 ♣ Y obloką śię w wory e/ y okryje je strách / y ná wszelkiey twarzy będźie wstyd / y ná wszystkich głowách ich łysiná. 19 ♣ Srebro swoje po ulicách rozrzucą / á złoto ich będźie jáko niecżystość: srebro ich y złoto ich nie będźie ich mogło f wybáwić w dźień popędliwośći PAńskiey. Nie násycą duszę swojey / y wnętrzności swych nie nápełnią: przeto / że im jest ku obráżeniu nieprawośći ich. 20 ♣ A iż w sławie g ozdoby swojey / ktorą ná chwałę swoję Bog wystáwił/ obrázow obrzydliwośći swojich y sprosnośći swojich náczynili: przetożem im je w niecżystość obroćił: 21 ♣ Y podam je w

a *Ezech* 5. 11. y 8.18.

b *T. Kupujących y przedawájących.* 3 Moj 25.13.

c *T. Zpełni śię.*

d *Ezech.* 21. 7.

e *Ezai.* 15.2.3 *Jerem.* 48. 37.

f *Przyp.* 11.14 *Sofon.* 1. 18.

g *T. w Kośćiele.*

ręce cudzoziemcow ná rozchwycenie/ y niezbożnym w ziemi ná łup/ ktorzy ją zplugáwią. 22 Odwrocę tesz twarz moję od nich / á zgwałcą świątnicę moję : y wnidą do niey rozboynicy/ y zplugáwią ją. 23 Uczyń łáncuch/ bo ziemiá pełna jest krwáwych sądow / á miásto pełne jest krzywd. 24 Przetoż nagorße z pogánow przywiodę/ áby pośiedli domy ich : y uczynię wstręt pyße mocárzow / á zplugáwieni będą ktorzy je poświącáją. 25 Zginienie przyßło : przetoż ßukáć będą h pokoju/ ále go nie będzie. 26 Ućisk zá ućiskiem przyjdzie / á wieść zá wieśćią przypádnie: y będą ßukáć widzenia od Proroká/ ále zakon zginie od Kápłáná/ 27 á rádá od Stárcow. Krol płákáć będzie/ á Kśiążę w smętek obleczony będzie/ á ręce ludu w ziemi przestrászone będą. Według drogi ich uczynię im / y według sądow ich osądzę je : y poznáją żem Ja PAN.

h Jerem. 8. 11.

Rozdział VIII.

Báłwochwálstwo ludu w Jeruzalemie pozostáłego Ezechielowi objáwione. 17. Y pomstá zá nie ogłoszona.

1 Y Stáło się roku ßostego/ piątego dniá, ßoste° mieśiącá/ gdym śiedział w domu swym / á stárßy Judscy śiedźieli przedemną / tedy tám przypádłá ná mię ręká PAnującego PAná. 2 Y widźiałem/ á oto podobieństwo a ná wejrzeniu jáko ogień : od biodr jego ná doł *jáko* ogień / á od biodr jego wzgorę ná wejrzeniu jáko blásk/ y niby pręłka świátłość. 3 Tedy ściągnąwßy b podobieństwo ręki/ uchwyćił mię zá kędźierze głowy mojey : y podniosł mię Duch między ziemią y między niebem / á przywiodł mię do Jeruzalem w widzeniách Bożych / do weśćia bramy wewnętrzney ktora pátrzy ku Połnocy / gdźie byłá stolicá báłwáná do gorliwośći y zápálczywośći pobudzájąca. 4 A oto tám *byłá* chwáłá Bogá Izráelskiego / ná wejrzeniu jáko oná ktorąm widźiał c ná polu. 5 Y rzekł do mnie: Synu człowieczy / teraz podnieś oczy swe / ku drodze ná Połnocy : á ták podniosłem oczy swe ku drodze ná Połnocy: A oto ná Połnocy *był* u bramy Ołtarzowey on báłwan *pobudzájący* do gorliwośći / w sámym prawie weśćiu. 6 W tym mi rzekł: Synu człowieczy/ Widźiszże ty co ći czynią / obrzydliwośći wielkie ktore tu czyni dom Izráelski? ták / że się oddalić muszę od świątnice mojey : ále obroćiwßy się ujrzyß obrzydliwośći jeszcze więtße.

a Ezech. 1. 27.
b Dan. 5. 5.
c Ezech. 3. 23.

7 Y Przywiodł mię do drzwi śieni/ gdźiem ujrzał/ á oto dźiurá jedná byłá w ściênie. 8 Y rzekł do mnie : Synu człowieczy / Przekop teraz tę ściánę: y przekopałem ściánę/ á oto drzwi jedne. 9 Y rzekł do mnie: Wnidź/ á obacz te złe obrzydliwośći/ ktore tu oni czynią. 10 Przetoż wßedßy ujrzałem / á oto wßelákie podobieństwá płázu / y zwierząt obrzydłych / y wßelákich plugáwych báłwánow domu Izráelskiego/ wyryte były ná ściênie wßędy w około. 11 A śiedmdźieśiąt mężow stárßych z domu Izráelskiego/ z Jázániaßem synem Száfánowym stojącym w pośrzod nich stali przed nimi / májąc káżdy kádźilnicę swoję w ręce swey/ ták / że gęsty obłok kádzenia wzgorę wstępował. 12 Y rzekł do mnie ; A widźiałżeś Synu człowieczy / co stárßy domu Izráelskiego w ćiemnośći czynią / káżdy w pokojách swojich máłowánych? Bo mowią : Nie widźi nas PAn/ opuśćił PAn tę ziemię. 13 Znowu rzekł do mnie : Jeszcze obroćiwßy się ujrzyß obrzydliwośći więtße ktore oni czynią. 14 Y Przywiodł mię do wrot bramy domu PAńskiego/ ktora jest ná Połnocy : á oto tám niewiásty śiedźiały płácząc Támmusá: 15 Y rzekł mi: A widźiałżeś Synu człowieczy? *Ale* obroćiwßy się ujrzyß jeszcze więtße obrzydliwośći niżeli te. 16 Tedy mię wprowádźił do wnętrzney śieni domu PAńskiego / á oto u drzwi kośćiołá PAńskiego / między przyśionkiem y Ołtarzem / *było* dwádźieśćiá y pięć mężow / ktorych tyły *były obrocone* ku kośćiołowi PAńskiemu / á twarzy ich ná Wschod / ktorzy się kłániáli á prze-

d 5 Moy. 17. 3.

17 ćiwko Wschodowi słońcá: Y rzekł mi: A widźiałżeś Synu człowieczy? Izali to lekka rzecz jest domowi Judskiemu / czynić tákie obrzydliwośći jákie tu czynią? Bo nápełniwszy źiemię nieprawośćią / obroćili śię áby mię drażnili: á oto przykłádáją látorośl winną do nosow swojich.

18 Przetoż y Ja postąpię z nimi według zápálczywośći: oko moje/nie zfolguje e/áni śię zmiłuję. Y będą wołáć do uszu mojich głosem k wielkim/ á nie wysłucham ich.

Rozdźiał IX.

Ezechiel widźi poznáczenie pobożnych 3. 4. á innych wytrácenie. 8. Nárzeka nád tym wytrácenim. 9. Záczym słyszy przyczyny jego.

1 Potym záwołał gdźiem ja słyszał głosem wielkim/ mowiąc: Hetmáni nástąpćie ná to miásto/ májąc káżdy broń swoję ku zábijániu w ręce swey.

2 A oto sześć mężow przyszło drogą ku bramie wyższey / ktora pátrzy ná Połnocy: y miał káżdy broń swoję ku wytracániu w ręce swey. Ale mąż jeden był w pośrzodnich odźiány szátą lniáną / á kałamarz pisárski przy biodrách jego: Y przyszedszy stánęli u Ołtarzá miedźiánego.

3 A chwałá Bogá Izráelskiego zstąpiłá byłá z Cherubiná / ná ktorym byłá/ do progu domu: y záwołáłá ná mężá onego odźiánego szátą lniáną / przy ktorego biodrách był kałamarz pisárski.

4 Y rzekł PAn do niego: Przejdźy przez pośrzodek miástá / przez pośrzodek Jeruzalemu / á uczyń znák ná czołách mężow / ktorzy wzdycháją y nárzekáją nád wszystkimi obrzydliwośćiámi / ktore śię dźieją w pośrzod niego.

5 A on im rzekł gdźiem ja słyszał: Idźćie po mieśćie zá nim / á zábijájćie: niech nie folguje oko wásze/áni śię zmiłujćie.

6 Stárcá/młodźieńcá / y pánne / y máluczkie/y niewiásty wybijćie do szczętu/ ále do żadnego mężá ná ktorymby był znák/ nie przystępujćie: á od Swiątnice mojey poczniećie. A ták poczęli od onych mężow Stárszych / ktorzy byli przed domem

7 PAńskim: (Bo im był rzekł: Zplugawćie ten dom / á nápełnićie śieni pobitymi: idźćież.) A wyszedszy zábijáli w mieśćie.

8 A Gdy je pozábijáli/á jam pozostał/ tedym padł ná oblicze moje/y záwołałem/á rzekłem: Ach Pánujący PAnie / izali ty wytráćisz wszystek ostátek Izráelski / wylewájąc popędliwość swoję ná Jeruzalem?

9 Y rzekł do mnie: Nieprawość domu Izráelskiego y Judskiego náder jest bárzo wielka / y nápełniona jest źiemiá krwią: á miásto pełne jest przewrotnośći. Bo mowili; PAn b te źiemię opuśćił: á PAN nie widźi nas.

10 Przetoż y Ja też uczynię, nie zfolguje oko moje c / áni śię zmiłuję: drogę ich ná głowę ich obrocę.

11 A oto mąż on odźiány szátą lniáną / przy ktorego biodrách był kałamarz / oznájmił / to mowiąc: Uczyniłem ták jákoś mi rozkazał.

Rozdźiał X.

Bog Anjołowi rozkázuje miotáć żarzewie ná Jeruzalem. 3. Oddala śię od Kośćiołá, y od miástá. 9. Widzenie czterech Cherubinow, y czterech kół.

1 Y Widźiałem: á oto ná rozpostárćiu / ktore było á nád głową Cherubinow / jákoby kámień Száfirowy / ná wejrzeniu jáko podobieństwo Stolice ukazáło śię nád nimi.

2 Tedy rzekł do onego mężá odźiánego szátą lniáną/ mowiąc: Wnidź miedzy kołá pod Cherubiny/ á nápełń ręce swe węglem ognistym z pośrzod Cherubinow/ y rozrzuć po mieśćie. Y wszedł przed oczymá mymi.

3 (A Cherubinowie stáli po práwey stronie domu / gdy wchodźił on mąż / á obłok nápełnił śień wnętrzną.

4 Bo gdy śię byłá podniosłá chwałá PAńska z Cherubinow ku progowi domu / tedy nápełniony był dom obłokiem / á śień nápełniona byłá jásnośćią chwały PAńskiey.

5 A szum skrzydeł Cherubinow słyszány był áż do śieni zewnętrzney/jáko głos Bogá Wszechmocnego/gdy mowi:)

6 Gdy tedy rozkazał onemu mężowi odźianemu w száte lniáną / mowiąc: Weźmi

e Ezech. 5. 11. f Ezái. 1. 15. Jerem. 11. 11. y 14. 12

a Objáw. 7. 3.

b Ezech. 8. 12. c Ezech. 5. 11. y 7. 4. y 8. 18.

d Ezech. 1. 26.

ogniá z pośrzodku kół/ z pośrzodku Cherubinow: wszedł/ y stánął podle kół. 7 ✣ Tedy wyciągnął Cherubin jeden rękę swą z pośrzod Cherubinow do onego ogniá ktory był w pośrzodku Cherubinow/ á wziąwszy podał go w ręce onego odźianego szátą lniáną: ktory wziąwszy *go*, wyszedł. 8 ✣ Bo się ukazáło ná onych Cherubinách podobieństwo ręki człowieczey pod skrzydłámi ich. ✣ 9 Potymem wejrzał/ á oto czterzy kołá b podle Cherubinow/ koło jedno podle jednego Cherubiná/ á ták káżde koło podle káżdego Cherubiná: á podobieństwo kół jáko bárwá c 10 kámienia Társys. ✣ A ná wejrzeniu miáły jednákie podobieństwá one kołá/ jákoby było koło w pośrzodku kołá. 11 ✣ Gdy chodźili/ ná czterzy strony swoje chodźili: nie uchylali się gdy szli/ ále do onego miejscá/ do ktorego się wodz obracał/ zá nim bliźnie uchylali się gdy 12 szli. ✣ A wszystko ćiáło ich y grzbiety ich/ y ręce ich/ y skrzydłá ich/ tákże y kołá pełne *były* d oczu około onych 13 sámych czterech/ y kół ich. ✣ A kołá one náźwał okręgiem / gdźiem ja 14 słyszał. ✣ A káżde zwierzę miáło czterzy twarzy: twarz pierwsza *byłá* twarz Cherubinowa: druga twarz/ *byłá* twarz człowiecza: trzećia *byłá* twarz lwia: á czwarta *byłá* twarz 15 orla. ✣ Y podnieśli się Cherubinowie. ✣ Toć są one zwierzętá ktorem 16 widźiał nád rzeką Chebár. ✣ A gdy chodźili Cherubinowie/ chodźiły y kołá podle nich/ á gdy podnośili Cherubinowie skrzydłá swoje/ áby się wzbieli od źiemie/ nie odwracáły 17 się też kołá od nich. ✣ Gdy oni stali/ stały/ á gdy się podnośili podnośiły się też z nimi: bo Duch zwierząt 18 *był* w nich. ✣ Y odeszłá chwałá PAńska od progu domu/ y stánęłá 19 nád Cherubinámi: ✣ Gdy podnieśli Cherubinowie skrzydłá swoje/ á wzbieli się od źiemie przed oczymá mojimi odchodząc/ á kołá przećiwko nim/ y stáneli w weśćiu bramy domu PAńskiego Wschodniey/ tedy chwałá Bogá Izráelskiego z wierzchu nád nimi *byłá*. ✣ Toć są one 20 zwierzętá e/ ktorem widźiał pod Bogiem Izráelskim nád rzeką Chebár: y poznałem iż to byli Cheru-21 binowie. ✣ Po czterech twarzách miał káżdy z nich y po czterech skrzydłách káżdy z nich: á podobieństwo rąk ludzkich pod skrzydłámi ich. 22 ✣ A podobieństwo twarzy ich *było*, jáko twarzy ktorem widźiał u rzeki Chebár: tákże y oblicze ich *tákież było*, y oni sámi: káżdy z nich prosto ku swey stronie chodźił.

b Ezech 1. 15.

c Ezech 1. 16.

d Objáw 4. 6.

e Ezech 1. 5.

ROZDZIAŁ XI.

Opowiáda pomstę nád Sędźiámi ludu Judskiego. 13. Pelátyasz nagle umiera, ná co Ezechiel nárzeka. 14. PAn go ćieszy. 22. Opuszczenie Jeruzalemu od Bogá opowiáda.

1 Y Podniosł mię duch/ á przywiodł mię do bramy domu PAńskiego Wschodniey/ ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á oto w weśćiu oney bramy *było* dwádźieśćiá a y pięć mężow / miedzy ktorymi widźiałem Jázániaszá syná Azurowego/ y Pelátyaszá syná Bánájaszowego/ Kśiążętá ludu. 2 ✣ Tedy mi rzekł: Synu człowieczy/ Oniż to są mężowie *ktorzy* zámyśláją o nieprawośći/ á rádzą złą rádę w tym 3 mieśćie/ Mowiąc: ✣ Nie budujmy domow blisko: boby ták *miásto* 4 było kotłem/ á my mięsem. ✣ Dlátego prorokuj przećiwko nim: proro-5 kuj synu człowieczy. ✣ Tedy przypadł ná mię Duch PAński/ y rzekł do mnie: Mow; Ták mowi PAn: Tákeśćie mowili domie Izráelski: Bo co wam kolwiek przychodźi ná 6 myśl/ to Ja znam. ✣ Wielkieśćie mnostwo pobili w tym mieśćie/ á nápełniliśćie ulice jego pobitymi. 7 ✣ Dla tego ták mowi PAnujący PAn: Ktorzy są pobići od was/ ktoreśćie złożyli w pośrzod niego/ oni są mięsem/ á miásto kotłem: ále was 8 wywiodę z pośrzodku nie°. ✣ Baliśćie się mieczá/ ále miecz przywiodę ná was/ mowi PAnujący PAn. ✣ A 9 wywiodę was z pośrzodku je°/ á podam was w ręce obcych/ y wykonam 10 nád wámi sądy. ✣ Od mieczá polężećie: ná gránicách Izráelskich osądzę was/ y dowiećie się/ żem Ja 11 PAn. ✣ Miásto nie będźie wam kotłem/

a Ezech 8. 16.

tłem/ áni wy bedźiecie w pośrzod jego mieśćem ; ná gránicách Jzráelſkich oſadze was. 12 ✣ Y dowiecie śie żem Ja PAn : ponieważeśćie w uſtáwách mojich nie chodźili/ á ſadow mojich nie czynili/ áleśćie według ſadow tych Narodow/ ktorzy około was ſą, czynili.

13 A Gdym prorokował/ tedy Pelátyaß/ ſyn Bánájaßow umárł : dla tego upadłem ná twarz moje/ á wołájac głoſem wielkim/ rzekłem : Ach Pánujacy PAnie/ do gruntu 14 wygłádźiß oſtátki Jzráelſkie. ✣ Y ſtáło śie słowo PAńſkie do mnie/ 15 mowiac: ✣ Synu człowieczy: Brácia twoji/ brácia twoji/ powinowáci twoji/ y wßyſtek dom Jzráelſki/ wßyſtek mowie dom/ áćſą ktorym mowili obywátele Jeruzalemſcy ; Oddalcie śie od PAná/ namći dána 16 jeſt tá źiemia w ośiádłość. ✣ Przetoż mow : Ták mowi Pánujacy PAn : Choćiażem je dáleko zágnał miedzy Narody/ y choćiażem je rozproßył po źiemiách/ wßákże bede im Swiatnica y przez ten máły czás/ w źiemiách do ktorych przyda. ✣ 17 Przetoż mow : Ták mowi PAnujacy PAn : Zgromádze was z narodow/ á zbiore was z źiem/ do ktorycheśćie rozproßeni/ y dam wam źie- 18 mie Jzráelſka. ✣ Y wnida tám/ á zniosa wßyſtkie zplugáwienia jey/ y wßyſtkie jey obrzydliwośći z niey. ✣ 19 Bo im dam ſerce b jedno/ y duchá nowego dam do wnetrznośći wáßych/ y odejme ſerce kámienne z ćiáłá ich/ á dam im ſerce mieśiſte. ✣ 20 Aby w uſtáwách mojich chodźili/ á ſadow mojich ſtrzegli y czynili je : y beda ludem mojim/ á Ja bede Bo- 21 giem ich. ✣ Ale ktorychby ſerce chodźiło zá żadzámi plugaſtw ſwojich/ y obrzydliwośći ſwojich/ tych droge obroce ná c głowy ich/ mowi Pánujacy PAn.

22 T Edy podnieśli Cherubinowie ſkrzydłá ſwoje y kołá z nimi/ á chwałá Bogá Jzráelſkiego byłá nád 23 nimi z wierzchu. ✣ Y odeßłá chwałá d PAńſka z pośrzodku miáſtá/ á ſtánełá ná gorze/ ktora jeſt ná 24 Wſchod miáſtá. ✣ A Duch podniosł mie/ y záś mie przywiodł do źiemie Cháldejſkiey do pojimánych w widzeniu w Duchu Bożym : y odeßło odemnie widzenie ktorem widźiał. ✣ 25 Y mowiłem do pojimánych te wßyſtkie rzeczy PAńſkie/ ktore mi ukazał.

b Jerem. 32.39. Ezech 36.26.

c Ezech 9. 10.

d Ezech 10.18.

ROZDZIAŁ XII.

Okázuje iż Sedekiaß y lud jego do Bábilonu ma być záprowádzony. 17. Y pozoſtáłego ludu utrapienie. 21. Naśmiewce ſtrofuje.

1 Y Stáło śie słowo PAńſkie do 2 mnie/ mowiac: ✣ Synu człowieczy/ ty w pośrzodku domu odpornego mießkaß/ ktorzy máją oczy áby a widźieli/ á nie widzą ; ußy máją áby ſłyßeli/ á nie ſłyßą/ przeto/ 3 że domem odpornym ſą. ✣ Ty tedy Synu człowieczy ſpraw ſobie ſprzet przeprowádzenia : á przeprowadzaj śie we dnie przed oczymá ich/ á przeprowadzaj śie z miejſcá ſwego ná miejſce inne przed oczymá ich/ ázaż wżdy obaczą/ áćż domem odpornym 4 ſą. ✣ Y wynieśieß ſprzet ſwoj/ jáko ſprzet przeprowádzenia/ we dnie/ przed oczymá ich : á ſam wynidź w wieczor przed oczymá ich/ jáko wychodzą ktorzy śie prowádzą. ✣ 5 Przed oczymá ich przekop ſobie mur/ á wynieś przezeń ſprzet twoj. 6 ✣ Przed oczymá ich/ ná rámionách nieś/ z zmierzkiem wynieś/ twarz ſwoje zákryj/ á nie pátrz ná źiemie : bom ćie dał zá dźiw b domowi Jzráelſkiemu. 7 ✣ Y uczyniłem ták jáko mi rozkazano : ſprzet moj wyniosłem jáko ſprzet prowádzacego śie we dnie/ á w wieczor przekopałem ſobie mur reka : z zmierzkiem wyniosłem go, ná rámieniu niosac przed oczymá ich.

8 Z Nowu ſtáło śie słowo PAńſkie 9 do mnie ráno/ mowiac: ✣ Synu człowieczy : Jzali nie rzekł do ćiebie dom Jzráelſki/ dom ten odporny/ 10 ✣ Coż to czyniß ? Rzecżże im/ Ták mowi PAnujacy PAn : Ná Kśiażę ktory jeſt w Jeruzalemie źćiaga śie to brzemie/ y ná wßyſtek dom Jzráelſki/ ktorzy ſą w pośrzod jego. ✣ 11 Rzecżże do nich ; Jamći jeſt dźiwem wáßym : Jákom uczynił/ ták śie im ſtánie : poprowádza śie / y w nie-

a Jerem. 5. 21.

b Ezech 24.24.

12 wolą pojdą. ♣ A Xiążę ktory jest w pośrzodku nich/ ná rámieniu poniesie *sprzęt swoj* z zmierzkiem/ y wynidzie: mur przekopią/ áby *go* wywiedli przezeń/ twarz swoję zákryje/ ták/ że nie będźie widźiał źiemie okiem *swojim*. 13 ♣ Bo rozćiągnę nań sieć c swoję/ y pojimány będźie niewodem mojim/ y przywiodę go do Bábilonu do źiemie d Cháldejskiey/ á tey nie oglądá/ y tám umrze. 14 ♣ Tákże też wszystkie ktorzy są około niego/ pomoc jego/ y wszystkie hufy jego rozproszę ná wszystkie strony/ y miecza e dobędę zá nimi. 15 ♣ Y poznáją żem Ja PAn/ gdy je rozproszę f miedzy narody/ y rozwieję je po źiemiách. 16 ♣ Jednák zostáwię z nich trochę mężow/ po mieczu/ po głodźie y po morze: áby opowiádáli wszystkie obrzydliwośći swe miedzy narody do ktorych wnidą/ y poznáją żem Ja PAn.

17 Znowu stáło śię słowo PAńskie 18 do mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy: chleb swoj z stráchem jedz/ y wodę twoję ze drzenim/ y z smętkiem pij. 19 ♣ A rzecz do ludu tey źiemie: Ták mowi Pánujący PAn/ o tych ktorzy mieszkáją w Jeruzalem/ o źiemi Jzráelskiey: Chleb swoj g z smętkiem jeść/ á wodę swą z trwogą pić będą: áby byłá źiemiá jego złupiona z dostátkow swojich/ dla bezpráwia wszystkich mieszkájących w niey. 20 ♣ Tákże miástá w ktorych mieszkáją zpustoszone będą/ y źiemiá zpustoszeje: y dowiećie śię żem Ja PAn.

21 Stáło śię záś słowo PAńskie 22 do mnie/ mowiąc: Synu człowieczy/ coż to zá przypowieść u was o źiemi Jzráelskiey/ iż mowićie; Przedłużáją śię dni/ á z tego h widzenia nic nie będźie. 23 ♣ Przetoż mow do nich; Ták mowi Pánujący PAn: Spráwię Ja to/ iż ustánie tá przypowieść/ á nie będą używáć tey przypowieśći więcey w Jzráelu: Powiedz im: Y owszem przybliżyły śię te dni/ y zpełnienie wszelkiego widzenia. 24 ♣ Bo nie będźie więcey żadnego márnego widzeniá/ áni wieszczby pochlebney/ w pośrzodku domu 25 Jzráelskiego. ♣ Przeto/ że Ja PAn mowić będę/ á ktorekolwiek słowo wyrzekę/ stánie śię: nie pojdźie w długą/ ále zá dni wászych domie odporny wyrzekę słowo y wypełnię je mowi Pánujący PAn. 26 ♣ Y stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mowiąc: 27 ♣ Synu człowieczy/ Oto dom Jzráelski mowią: To widzenie ktore ten widźi/ *odwlecze śię* ná wiele dni/ á o dálekich czásiech ten prorokuje. 28 ♣ Przeto im rzecz; Ták mowi Pánujący PAn: Nie pojdźie w długą żadne słowo moje/ *ále* słowo ktore wyrzekę stánie śię/ mowi PAnujący PAn.

ROZDZIAŁ XIII.

Proroctwo przećiwko fałszywym Prorokom. 17. Y prorokiniam.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy prorokuj przećiw a prorokom Jzráelskim ktorzy prorokują/ á rzecz prorokującym z serca swego: 3 Słuchajćie słowá PAńskie. ♣ Ták mowi Pánujący PAn: Biádá prorokom głupim/ ktorzy idą zá duchem 4 swojim/ choć nic nie widźieli. ♣ Jzráelu/ Prorocy twoji/ są jáko liszki 5 ná puszczy. ♣ Nie wstępujećie ná przerwáne miejscá/ áni grodźićie płotu około domu Jzráelskiego/ żeby śię mogł ostáć w bitwie w dźień 6 PAński. ♣ Widzą márność y wieszczbę kłamliwą: Powiádáją/ PAn mowi/ Choć ich PAn nie posłał: Y ćieszą *lud*, áby *tylko* utwierdźili słowo *swe*. 7 ♣ Yzali widzenia márnego nie widźićie/ á wieszczby kłamliwey nie opowiádaćie? Y mowićie: PAn mowił/ choćiam b Ja nie mowił. 8 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAn: Ponieważ mowićie márność/ á widźićie kłamstwo: przetoż oto Ja jestem przećiwko wam/ mowi Pánujący PAn. 9 ♣ Bo ręká mojá będźie przećiwko prorokom/ ktorzy widzą márność/ á opowiádáją kłamstwo: w zgromádzeniu ludu mego nie będą/ á w poczet domu Jzráelskiego nie będą wpisáni/ y do źiemie Jzráelskiey nie wnidą: á dowiećie śię/ żem Ja Pánujący PAn. 10 ♣ Przeto/ przeto *mowię*, że w błąd wprowádźili lud moj/ mowiąc: Pokoj/

choć

c Ezech. 17.20. / 32.3.
d 1 Krol. 15.7.
e Ezech. 5.12.
f Ezech. 22.15.
g Ezech. 4.16.
h H. Zginie wszelkie widzenie.
a Ezech. 14.9.
b Jerem. 14.14.

c Jerem. 5. 14. 8. 11. l H. Nie wolo- nym.

choć nie było c pokoju: Jeden zájiſte zbudowáł ściáne gliniáną/ drudzy ją tynkowáli *wapnem* d nieczynionym.
11 Mowże do tych ktorzy ją tynkują *wapnem* nieczynionym: Vpádnie to / Przydźie deſzcz gwałtowny/ á wy kámienie grádowe zpádniećie/ y wiátr wichrowáty rozwáli *ją.*
12 A oto *gdy* upádnie oná ściáná/ izali wam nie rzeką: Gdźież jeſt ono tynkowánie / ktorymeśćie tynkowáli?
13 Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Rozwálę *ją* mowię/ wiátrem wichrowátym w zápálczywości mojey/ y deſzcz gwałtowny w popędliwości mojey przydźie/ á kámienie grádowe w rozgniewániu *mojim* ná zniſzczenie *jey.*
14 Bo obálę tę ściánę ktoraśćie potynkowáli wapnem nieczynionym/ á zrownam ją z źiemią/ ták/ że odkryty będźie grunt jey/ y upádnie/ y ſkáżeni będźiećie w pośrzodku jey/ y dowiećie śię żem Ja PAN.
15 A *gdy* wykonam popędliwość moję nád tą ściáną/ y nád tymi ktorzy ją tynkowáli wapnem nieczynionym/ rzekę po was: Niemáſz *już* oney ściány/ niemáſz y tych ktorzy ją tynkowáli:
16 *To jeſt,* Prorokow Jzráelſkich/ ktorzy prorokują o Jeruzalemie / y ogłaſzáją mu widzenie pokoju/ choć niemáſz pokoju/ mowi Pánujący PAN.
17 A Ty Synu człowieczy obroć twarz twoję przećiwko corkam ludu swego/ ktore prorokują z sercá swego/ á prorokuj przećiwko nim: Y
18 rzecz; Ták mowi Pánujący PAN: Biádá *tym,* ktore ſzyją węzgłowká pod wſzelkie łokćie rąk *ludu* mojego/ á czynią duchny ná głowy wſzelkiego wzroſtu/ áby łowiły duſze: Jzali łowić maćie duſze ludu mego/ ábyśćie śię żywić mogły.
19 Bo mię podawaćie w lekkość u ludu me°/ dla gárśći jęczmienia/ y dla kęſá chlebá/ zábijájąc duſze ktore nie umrą/ á obżywiájąc duſze ktore żywe nie będą/ kłamájąc ludowi memu/ ktorzy
20 słucháją kłamſtwá. Dla tego/ ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja *będę* przećiwko węzgłowkom wáſzym/ ktorymi wy táni duſze łowićie/ ábyśćie je zwiodły: bo je ztárgnę z rámion wáſzych/ á wypuſzczę duſze ktore wy łowićie ábyśćie je
21 zwiodły. Y rozerwę duchny wáſze/ á wybáwię lud moj z ręki wáſzey/ ábyśćie ich więcey nie mogły łowić ręką swoją: á dowiećie śię żem
22 Ja PAN. Przeto/ żeśćie zasmucáćie serce spráwiedliwego kłamſtwy/ choćiam go Ja nie zásmućił: á zmacniaćie ręce niezbożnego/ áby śię nie odwroćił od złey drogi swojey/ obżywiájąc go.
23 Przetoż nie będźiećie więcey widywáć márności/ áni wieſzczby więcey prorokowáć będźiećie: bo wyrwę lud moj z ręki wáſzey/ á dowiećie śię żem Ja PAN.

ROZDZIAŁ XIV.

Obwinienie ludu Izráelſkiego z obłudy, báłwochwalſtwá. 12. *Ogłoſzenie czterech plag, ktorymi Bog niezbożne náwiedza.*

1 Potym przyſzedſzy do mnie mężowie z ſtárſzych Jzráelſkich/ uśiedli przedemną.
2 Y ſtáło śię słowo PAńſkie do mnie/ mowiąc;
3 Synu człowieczy/ ći mężowie złożyli plugáwe báłwány swoje do sercá swego/ á nieprawość ktora im jeſt ku obráżeniu/ położyli przed twarzą swoją: Mniemaſz że ći mię uprzyjmie pytáją o rádę?
4 Dlategoż powiedz im/ y mow do nich: Ták mowi Pánujący PAN: Ktokolwiek z domu Jzráelſkiego położył plugáwe báłwány swoje w sercu swojim/ á nieprawość ktora mu jeſt ku obráżeniu położył przed twarzą swoją/ á przyſzedłby do Proroká: Já PAN/ odpowiem temu ktory przydźie / o mnoſtwie plugáwych báłwánow jego:
5 Abym ułápił dom Jzráelſki w sercu ich: że śię odwroćili odemnie do plugáwych báłwánow swojich/ wſzyscy zgołá.
6 Przetoż rzecz do domu Jzráelſkiego: Ták mowi Pánujący PAN: Náwroććie śię/ á cofnićie śię od plugáwych báłwánow wáſzych: y od wſzyſtkich obrzydliwości wáſzych odwroććie twarz swoję.
7 Bo ktokolwiek z domu Jzráelſkiego y z przychodniow ktorzy mieſzkáją w Jzráelu/ odwroćił śię od náśládowániá mnie/ á położyłby plugáwe báłwány swoje w sercu swym/ y

niepráwość ktorą mu jest ku obrá-
żeniu położyłby przed twarzą swo-
ją / y przyszedłby do Proroká / áby
mię przezeń pytał ; Ja PAN od-
8 powiem mu sam przez się. ♣ Y po-
stáwię oblicże moje przećiw temu
mężowi / y dam go ná znák a / y ná
przysłowie / á wytrácę go z po-
śrzodku ludu mojego : y dowiecie
9 się żem Ja PAN. ♣ A gdyby się
Prorok dał b zwieść / áby mowił
słowo / Ja PAN zwiodłem Proro-
ká onego : y wyćiągnę nań rękę
swoję / y wygłádzę go z pośrzodku lu-
10 du mego Izráelskiego. ♣ Y ták po-
niosą niepráwość swoję : Jáko jest
kaźń ná tego ktoryby się pytał / táka
11 też kaźń ná Proroká będźie : ♣ Aby
więcey nie błądźił dom Izráelski
odemnie / á nie mázáli się więcey
żadnymi przestępstwy swojimi / á-
by byli ludem mojim / á Ja ábym
był Bogiem ich / mowi Pánujący
PAN.

a 5 Moj. 28.37. Ezech. 5.15.
b Ezech. 13.1.

12 ZNowu stáło się słowo PAńskie
13 do mnie / mowiąc : ♣ Synu człowie-
czy / Gdyby źiemiá zgrzeszyłá
przećiwko mnie / dopuszczájąc się
przestępstwá / tedy jeślibym wyćiá-
gnął rękę moję ná nię / á złamałbym
jey láskę c chlebá / y posłałbym ná
nię głod / y wytráćiłbym z niey lu-
14 dźie y zwierzętá : ♣ Choćby *byli* w
pośrzodku niey ći trzej mężowie /
Noe / Dániel / y Job / oni w sprá-
wiedliwośći swojey wybáwiliby
duszę swe / mowi Pánujący PAN.

c 3 Moj. 26.26. Ezech. 4.16. y 5.16.

15 TAkże jeślibym zły zwierz prze-
puśćił ná źiemię / á osierociłby
ją / y byłáby zpustoszona / żeby jey
nikt przechodźić nie mogł dla zwie-
16 rząt ; ♣ Żywię Ja / mowi Pánują-
cy PAN / Że choćby ći trzej mężowie
byli w pośrzodku niey / żadną miárą-
by nie wybáwili synow áni corek :
Oniby tylko sámi wybáwieni byli /
leczby źiemiá zpustoszona byłá.

17 ALbo jeślibym przywiodł miecz
ná tę źiemię / á rzekłbym mie-
czowi ; Przeydź przez tę źiemię /
ábym wytráćił z niey ludźie y zwie-
18 rzętá : ♣ Żywię Ja / mowi Pánu-
jący PAN / Że choćby ći trzej mę-
żowie byli w pośrzodku niey / żadną
miárąby nie wybáwili synow / áni
corek : áleby oni tylko sámi byli wy-
báwieni.

19 ALbo posłałlibym mor ná tę źie-
mię / y wylałbym popędliwość
swoję ná nię ku wytráceniu / áby z
niey ludźie y zwierzętá byli wytrá-
20 ceni : ♣ Że choćby Noe / Dániel / y
Job / *byli* w pośrzodku niey / żywię
Ja mowi Pánujący PAN / żadną
miárąby áni syná áni corki nie wy-
báwili ; oniby *tylko* w spráwiedli-
wośći swojey wybáwili duszę swe. ♣
21 Owszem ták mowi Pánujący PAN /
choćbym cztery kaźni moje ciężkie /
miecz / y głod / y zły zwierz / y mor /
posłał ná Jeruzálem / ábym wytrá-
22 ćił z niego ludźie y zwierzętá. ♣ A o-
to jeśliby zostáli w nim / ktoryby *te-
go* uszli / á wyprowádzeni byli synowie
ábo corki / oto y oni muszą iść do
was : y oglądaćie drogę ich / y sprá-
wy ich / á ućieszyćie się nád tym
złym ktore przywiodę ná Jeruzá-
lem / nád wszystkim co przywiodę ná
23 nie. ♣ A ták ućieszą was gdy ujrzy-
ćie drogę ich y spráwy ich : y zro-
zumiećie żem to wszystko nie dármo
uczynił com uczynił w nim / mowi
Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XV.

Ogłoszenie ostátniego zniszczenia Jeruzálemu.

1 TEdy się stáło słowo PAńskie do
2 mnie / mowiąc : ♣ Synu człowie-
czy / Coż jest drzewo máćice *winney*
przećiwko wszelkiemu *innemu* drze-
wu / *ábo* przećiwko látoroślom
3 drzewá leśnego? ♣ Izáli weźmą z
niego drzewo ku urobieniu czego?
Izáli urobią z niego kołek / do zá-
wieszánia ná nim jákiego naczynia?
4 ♣ Oto ogniowi podáne bywa ná
ztrawienie / gdy obá końce jego ogień
ztrawi / á pośrzodek jego ogore / á-
5 zaż się ná co przygodźi? ♣ Oto poki
było cáłe / nic nie mogło być *z niego*
urobiono : dopieroż gdy je ogień
ztrawił / á zpaliło się / ná nic się
6 więcey nie przygodźi. ♣ Przetoż ták
mowi Pánujący PAN : Jáko jest
drzewo máćice miedzy drzewem
leśnym / ktorem podał ogniowi ná
ztrawienie ; tákem podał obywáte-
7 le Jeruzalemskie. ♣ Bo postáwię o-

blicże swoje przećiwko nim : z jednego ogniá wynidą / á drugi ogień ſtráwi je : y dowiećie ſię żem Ja PAN / gdy postáwię twarz swoję 8 przećiwko nim. ♣ A podam źiemię ich ná zpustoßenie / przeto / iż ſię dopuśćili przestępstwá / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XVI.

Ogłoßenie ludowi Judskiemu wielkich, á trwáłych dobrodźieystw Bożych 15. Ich niewdźięczność. 35. Pomstá nád nimi. 60. Obietnicá o utwierdzeniu przymierza Bożego y powołánia pogan.

1 Y Stáło ſię słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc: ♣ Synu człowieczy / Oznajmi Jeruzalemowi obrzydliwośći jego : 3 ♣ Y rzecz; Ták mowi Pánujący PAN do corki Jeruzalemskiey ; Obcowánie a twoje y rod twoj *jest* z źiemie Chánáneyſkiey : Oćiec twoj *jest* Amorrejczyk / á mátká twojá Hettejká. 4 ♣ A narodzenie twoje *tákie* : W dźień ktoregoś ſię urodźiłá / nie urzniono pępká twego / y wodą ćię nie obmyto dla ochędożenia / áni ćię solą posolono / áni w pieluchy uwiniono. 5 ♣ Nie zlitowáło ſię nád tobą oko / áby ucżyniło jedno z tych / ulitowawßy ſię ćiebie : ále ćię porzucono ná polu / przeto żeś byłá obmierzłá w dźień ktoregoś ſię urodźiłá.

a H. Kopie. ctwo.

6 A Idąc mimo ćię / y widząc ćię ku podeptániu podáną we krwi twojey / rzekłem ći ; Zyj we krwi twojey : Rzekłem ći *mowię* ; Zyj we 7 krwi twojey. ♣ Rozmnożyłem ćię ná tysiące / jáko urodzáj polny ; y rozmnożonaś / y stáłáś ſię wielka / á przyßłáś do bárzo wielkiey ozdoby : pierśi twoje obeszły ſię / á włosy twoje urosły / choćiaś byłá nága y 8 odkryta. ♣ Przetoż idąc mimo ćię / á widząc ćię / że oto czás twoj / czás miłośći : Rozćiągnąłem podołek moj ná ćię / y nákryłem nágość twoję / y obowiązałem ći ſię przysięgą / á wßedłem w przymierze z tobą mowi Pánujący PAN / y stáłáś 9 ſię moją. ♣ Y omyłem ćię wodą / á zpłokawßy krew twoję z ćiebie / 10 pomázałem ćię olejkiem. ♣ Nád to / przyodźiałem ćię ßátą háftowáną / y obułem ćię w kosztowne trzewiki / y opásałem ćię biśiorem / á przyodźiałem ćię ßátą jedwábną : 11 ♣ Y przybrałem ćię w ochędostwo / á dałem mánelle ná ręce twoje : y łáńcuch 12 złoty ná ßyję twoję. ♣ Dałem też naczelnik ná czoło twoje / á naußnice ná uszy twoje / y koronę ozdobną 13 ná głowę twoję. ♣ A ták byłáś ozdobiona złotem y srebrem / á odźienie twoje było biśior / y ßátá jedwábna / y háftowána : Jadáłáś zemłę y miod y oliwę / á byłáś náder piękna / y sczęśliwieć ſię powodźiło 14 w krolestwie : ♣ Ták / że ſię rozeßłá powieść o tobie miedzy narody / dla piękności twojey : boś doskonáła byłá / dla sławy mojey ktoram był włożył ná ćię / mowi Pánujący PAN.

15 A Leś dufáłá w piękności twojey / y płodźiłáś nierząd / będąc ták sławna : boś płodźiłá nierząd z káżdym mimo ćię idącym / káżdy 16 snádnie użył piękności twojey. ♣ A nábrawßy ßat swoich / naczyniłáś sobie wyżyn rozmáitych fárb / á płodźiłáś nierząd przy nich : ktoremu podobny nigdy nie przyjdźie / 17 áni będźie. ♣ Nád to nábrawßy klenotow ozdoby swojey / ze złota mego / y ze srebra mego / ktoremći był dał / naczyniłáś sobie obrázow pogłowia męskiego / y płodźiłáś z nimi 18 nierząd. ♣ Wźięłáś też ßaty swe háftowáne / á przyodźiałáś je : olejek moj y kádźidło moje kłádłáś 19 przed nie. ♣ Náwet y chleb moj ktorymći dał / zemłę y oliwę y miod *ktorymem* ćię karmił / kłádłáś przed nie ná wonność przyjemną / y było 20 *ták*, mowi Pánujący PAN. ♣ Bráłáś też syny swoje / y corki swoje / ktoreś mi narodźiłá / á oneś im ofiárowáłá ku pożárciu : Izali to jeszcże máłe wßeteczeństwá twoje? 21 ♣ Do tego y syny moje zábijáłá / á dawáłáś je áby je przewodzono *przez* 22 *ogień* im k woli. ♣ Nád to / przy wßystkich obrzydliwośćiach swojich y wßeteczeństwách swojich / nie pámiętáłáś ná dni młodośći twojey gdyś byłá nága y odkryta / podána ná podeptánie we krwi twojey.

23 Nád to / mimo wßyſtkie one złośći twoje: (Biádá / biádá tobie! mowi Pánujący Pan.) 24 ✤ Zbudowáłáś ſobie dom b nierządny / y wyſtáwiłáś ſobie wyżynę w káżdey ulicy. 25 ✤ Po wßyſtkich rozſtániách drog / wybudowáłáś wyżyny ſwoje: á uczyniłáś obmierźłą piękność ſwoję / rozkłádájąc nogi ſwoje káżdemu mimo idącemu / y rozmnożyłáś wßeteczeńſtwá ſwoje. 26 ✤ Boś nierząd płodźiłá z ſyny Egipſkimi / ſąśiády twymi wielkich ćiał / á rozmnożyłáś wßeteczeńſtwá twe / ábyś mię do gniewu pobudzáłá. 27 ✤ Przetoż otom wyćiągnął rękę moję ná ćię / á umnieyßyłem obroku twego / y podáłem ćię ná wolą nienawidzących ćię corek Filiſtyńſkich / ktore śię wſtydzą zá złe drogi twoje. 28 ✤ Nád to / płodźiłáś nierząd z ſyny Aſſyryjſkimi / przeto / żeś śię nie mogłá náſyćić: á nierząd płodząc z nimi / y tákeś śię nie náſyćiłá. 29 ✤ A ták rozmnożyłáś wßeteczeńſtwo ſwe w źiemi Chánáneyſkiey y Cháldejſkiey: á y ták nie náſyćiłáś śię. 30 ✤ O jáko jeſt zmámione c ſerce twoje! mowi PAN Pánujący: poniewaś śię dopuśćiłáś tych poſtępkow niewiáſty nierządney y wßeteczney. 31 ✤ Budując ſobie nierządne domy ná rozſtániu káżdego gośćińcá / á wyżyny ſobie ſtawiájąc w káżdey ulicy: owßem pogárdzájąc zapłátą / nie jeſteś áni 32 jáko wßetecznicá: ✤ *Ani jáko* niewiáſtá cudzołożąca / ktora mimo męża ſwego obcych przypuſzczá. 33 ✤ Wßyſtkim wßetecznicom d dawáją zapłátę: áleś ty dawáłá zapłáty ſwoje wßyſtkim záletnikom twojim / y dawáłáś im upominki / áby chodźili do ćiebie zewſząd / ná wßeteczeńſtwá z tobą. 34 ✤ A ták znájduje śię przy tobie przećiwna rzecz od innych niewiaſt we wßeteczeńſtwách twojich / poniewaś ćię dla wßeteczeńſtwá nie ſzukáją: ále ty dawaß zapłátę / á nie tobie zapłátę dawáją: To śię opák dźieje.

b I. Sklep.

c H. Oſtáwiále.

d 1 Moj. 38.16.

35 Przetoż / o wßetecznico! ſłuchaj ſłowá PAńſkiego. 36 ✤ Ták mowi Pánujący Pan: Dla tego iż śię wyláłá ſproſność twojá / y odkryłá śię nágość twojá we wßeteczeńſtwách twojich z záletnikámi twojimi / y ze wßyſtkimi plugáwymi bałwány obrzydliwośći twojich / y dla *rozlania* krwie ſynow twojich / ktoreś im dáłá: 37 ✤ Przetoż oto Ja zgromádzę wßyſtkie záletniki twoje / z ktorymiś obcowáłá / y wßyſtkie ktoreś miłowáłá / ze wßyſtkimi coś ich nienawidźiáłá: y zgromádzę je przećiwko tobie zewſząd / y odkryję nágość twoję przed nimi / áby widźieli wßyſtkę nágość twoję. 38 ✤ Y oſądzę ćię ſądem cudzołożnic / y krew rozlewájących / y podam ćię ná śmierć gniewu y zápálczywośći. 39 ✤ Bo ćię podam w ręce ich / y zburzą dom twoj nierządny / á rozrzucą wyżyny twoje / y zewloką ćię z ſzáty twojey / y pobiorą klenoty ozdoby twojey / y zoſtáwią ćię nágą y odkrytą. 40 ✤ Y przywiodą ná ćię gromádę: y ukámienują e ćię kámieniem / y przebiją ćię mieczámi ſwymi. 41 ✤ Y popalą domy twoje ogniem f á uczynią nád tobą ſądy przed oczymá wielu niewiaſt. ✤ A ták uczynię wſtręt wßeteczeńſtwu twemu / y nie będźieß więcey dawáłá zapłáty. 42 ✤ A ták odpocznie ſobie gniew moj ná tobie / y odſtąpi zápálczywość mojá od ćiebie / y uſpokoję śię / á nie będę śię więcey gniewał. 43 ✤ Dla tego / żeś nie pámiętáłá *ná* dni młodośći twojey / áleś mię tym wßyſtkim drażniłá: przetoż oto y Ja obroćiłem drogę twoję ná głowę *twoję*, mowi Pánujący PAN / tákże nie będźieß nierządu płodźiłá / áni jákich obrzydliwośći ſwojich.

e Ezech. 25.47.

f 2 Krol. 25.9. Jerem. 52.13.

44 Oto / ktokolwiek przez przypowieśći mowi / ná ćię przypowieśći obroći / mowiąc: Jáka mátká / *táka* corká jey. 45 ✤ Corká mátki twojey *jesteś*, ktora ſobie zbrzydźiłá męża ſwego / y dźiatki ſwoje: A śioſtrą obu śioſtr ſwojich jeſteś / ktore ſobie zbrzydźiły męże ſwoje / y dźiatki ſwoje. Mátká wáßá jeſt Hettejká / á Oćiec wáß Amorrejczyk. 46 ✤ Ale śioſtrá twojá ſtárßa / ktora śiedźi po lewicy twojey / jeſt Sámáryą / y corki jey: á śioſtrá twojá / młodßa niż ty / ktora śiedźi po prawicy twojey / jeſt Sodomá / y corki jey. 47 ✤ A áczkolwiekeś po drogách

gách ich nie chodźiłá / ániś według obrzydliwośći ich czyniłá / obrzydźiwszy *to* sobie jáko rzecz máłą: Przećieś śię *bárźiey* niż one popsowáłá ná wszystkich drogách twojich.

48 ♣ Zywie Ja mowi Pánujący PAN / że Sodomá g śiostrá twojá y corce jey nie czyniły jákoś ty czyniłá / y

g 1 Moj. 19. 24.

49 corki twoje. ♣ Oto / tá byłá nieprawość Sodomy śiostry twojey / pychá / sytość chlebá / y obfitość pokoju: Co oná májąc / y corki jey / ręki jednák ubogiego y nędznego nie pośiláłá.

50 ♣ Owszem wyniozszy śię / czyniły obrzydliwość przed obliczem mojim: przetożem je zniosł jáko mi

51 śię zdáło. ♣ Sámárya tákże áni połowice grzechow twojich nie grzeszyłá: boś rozmnożyłá obrzydliwośći twoje nád nię: á ták usprawiedliwiłáś śiostry twoje / wszystkimi obrzydliwośćiámi twojimi ktoreś czyniłá.

52 ♣ Ponoś że y ty háńbę swoję / ktorąś przysądźiłá śiostram swojim / dla grzechow swych / ktorymiś obrzydliwośći czyniłá *bárźiey* niż one / spráwiedliwszymić były niżeli ty: y ty mowię záwstydź śię / á noś ná sobie háńbę swoję / gdyżeś usprawiedliwiłá śiostry twoje.

53 PRzywroceli zás więźnie ich / *to jest*, więźnie Sodomy y corek jey / y więźnie Sámáryey / y corek jey: tedyć tesz *przywiodę* pojimáne więźnie twoje w pośrzodku ich:

54 ♣ Abyś ták nośiłá háńbę twoję / á wstydźiłá śię zá wszystko coś czyniłá:

55 á ták ábyś je ućieszyłá. ♣ Jesliżeć śiostry twoje / Sodomá / y corki jey wrocą śię do *pierwszego* stanu swego: tákże Sámárya y corki jey wrocą śię do *pierwszego* stanu swego: tedy śię tesz y ty z corkámi twymi náwroćisz do *pierwszego* stanu swego.

56 ♣ Ponieważ Sodomá śiostrá twojá nie byłá powieśćią w uśćiech twojich w dźień pychy twojey.

57 ♣ Pierwey niż *byłá* objáwiona złość twojá / jáko zá czásu obelżenia *od* corek Syryjskich / y wszystkich ktorzy są około nich / corek Filistyńskich / ktore ćię niszczyły ze wszystkich stron.

58 ♣ Niecnotę twoję / y obrzydliwośći

59 twoje ponośisz / mowi PAN. ♣ Bo ták mowi Pánujący PAN: Ták uczynię z tobą / jákoś uczyniłá / gdyś wzgárdźiłá przyśięgą / y złamáłá przymierze.

60 WSzákże wspomnię *ná* przymierze moje z tobą / *uczynione* zá dni młodośći twojey / y ztwirdzę

61 z tobą przymierze wieczne. ♣ Y wspomnisz h ná drogi twoje / y záwstydźisz śię / gdy przymiesz śiostry twoje stársze nád ćię / y młodsze niż ty: y dám ći je i zá corki / ále nie

h Ezec. 36. 31
i Gálá. 4. 26.

62 według przymierza twego. ♣ A ták utwirdzę przymierze moje z tobą:

63 á dowiesz śię żem Ja PAN. ♣ Abyś wspomniáłá / y záwstydźiłá śię / y nie mogłá więcey otworzyć ust dla wstydu swego: gdy ćię oczyszczę od wszystkiego coś czyniłá / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAL XVII.

Proroctwo o pojimániu Sedekiaszá y żáłosnym krolestwá Judskiego wywroceniu, dla tego że śię przećiwił Krolowi Nábuchodonozorowi. 22. Obietnice uczynione ostátkom Izráelskim.

1 STáło śię zás słowo PAńskie

2 do mnie / mowiąc: ♣ Synu człowieczy / zádaj gadkę / á mow w podobieństwie o domu Izráelskim.

3 ♣ Y rzecz: Ták mowi Pánujący Pan: Orzeł wielki / z wielkimi skrzydłámi / y z długimi piory / pełen pierza pstrego / przylećiał ná Liban / y

4 wźiął wierzch Cedru. ♣ Wierzch młodoćiánych látorośli jego ułamał / y zániosł go do źiemie kupieckiey / *á* w mieśćie kupieckim położył go.

5 ♣ Wźiął tesz náśienia oney źiemie / á wsádźił je ná polu urodzájnym / *á* wsádźił je bárzo ostrożnie przy wodách wielkich

6 ♣ Ktore wrosłoby było / y byłoby *winną* máćica bujną / *choć* niskiego wzrostu: y byłyby látorośli jey ku niemu / á korzenie jey byłyby mu poddáne. A ták byłoby było máćica *winną*, ktoraby byłá wydáłá látorośli / y wypuśćiłá gáłąski.

7 ALe był Orzeł jeden wielki z wielkimi skrzydłámi / y z gęstym pierzem / á oto oná winna máćicá przypojiłá korzenie swoje ku niemu / y gáłąski swe rozćiągnęłá do niego / áby ją odwilżał z brozd sá-

du swego. [8] ♣ Choć ná polu dobrym przy wodách wielkich wsádzona *byłá*, áby wypuśćiłá látorośli / y przyniosłá owoce / y byłá mácicą [9] *winną* wspániáłą. ♣ Rzecz że tedy: Ták mowi Pánujący PAN: Izali śię *jey* poszczęśći? Izali *Orzeł* korzenia jey nie wyrwie / y owocu jey nie oberwie y nie posuszy? Izali wszystkich látorośli wyrosłych z niey nie ususzy? Izali z wielką mocą / á z obfitym ludem jey nie wygłádźi z [10] korzenia jey? ♣ Oto jákożkolwiek wsádzona *jest*, izáli śię *jey* poszczęśći? Izáli do szczętu nie uschnie / skoro śię jey dotknie wiátr Wschodni? Izali przy brozdách / przy ktorych [11] śię przyjęłá / nie uschnie? ♣ Zátym stáło śię słowo PAńskie do mnie / [12] mowiąc: ♣ Mow teraz do domu odpornego: Azaż nie wiećie co to jest? *Zátym* mow: Oto przyćiągnął Krol Bábiloński do Jeruzalem / y zábrał Królá jego / y Kśiążętá jego / y záwiodł je z sobą do Bábilonu. ♣ [13] Wźiął też z naśienia krolewskiego / á uczyniwszy z nim przymierze / záwiązał go przyśięgą / y mocne z [14] oney źiemie zábrał: ♣ Aby było krolestwo zniżone / przeto / żeby śię nie wynośiło / żeby ták strzegąc przy[15]mierza jego / stáło. ♣ Ale mu śię sprzećiwił / posławszy posły swe do Egiptu / áby mu dał koni y wiele ludu: Izali śię to poszczęśći? Izali pomsty ujdźie ten / co ták uczynił? Ten ktory wzrusza przymierze / Izá[16]li pomsty ujdźie? ♣ Zywę Ja mowi Pánujący PAN / że ná miejscu Królá tego a ktory go Krolem uczynił / ktorego przyśięgą wzgárdźił / á ktorego przymierze wzruszył / [17] u niego w Bábilonie umrze. ♣ Ani mu Fáráo z wielkim wojskiem y z ludem gęstym co pomoże ná wojnie: gdy usypie wał / y porobi szańce / áby wykorzenił mnostwo ludu. ♣ [18] Poniewasz pogárdźił przyśięgą / zrzućiwszy przymierze: bo oto dał ná to rękę swą / *á przećię* to wszystko [19] czynił: nie ujdźie pomsty. ♣ Dlatego ták mowi Pánujący PAN; Zywę Ja że przyśięgę swoję ktorą wzgárdźił / y przymierze moje ktore wzruszył pewnie obrocę ná głowę jego.

[a Jerem. 32. 5. 34.3.]

[20] ♣ Bo rozćiągnę [b] náń śieć moję / á będźie niewodem mojim pojimány / y záwiodę go do Bábilonu: á támi śię z nim rozsądzę o występek jego / ktorym wystąpił przećiwko mnie. [21] ♣ A wszyscy też ktorzy ućiekli od niego / ze wszystkimi hufámi jego / od mieczá polegą / á pozostáli ná wszytkie strony rozproszeni będą: á dowiećie śię że Ja PAN mowiłem *to*.

[b Ezech 12.13. y 32.3.]

[22] TAk mowi Pánujący PAN: Wszák że wezmę z wierzchu tego wysokiego Cedru / y wsádzę: z wierzchu młodoćiánych látorośli jego / młodą látorostkę ułamię / á wszczepię *ją* ná gorze wysokiey y wynio[23]słey. ♣ Ná wysokiey gorze Izráelskiey wszczepię ją / y wypuśći gáłązki / y wyda owoc / y będźie Cedrem zacnym: y będźie pod nim mieszkáć wszelkie ptástwo: y wszystko *co má* skrzydłá pod ćieniem gá[24]łęźia jego mieszkáć będźie. ♣ A ták poznáją wszystkie drzewá polne / żem Ja PAN poniżył drzewo wysokie / á wywyższyłem drzewo niskie: ususzyłem drzewo źielone / á uczyniłem że zákwitło drzewo suche / Ja PAN rzekłem *to*, y uczynię.

ROZDZIAL XVIII.

Przećiwko niezbożnemu ludu Judskiego urogániu, Bog sądy swoje spráwiedliwe wyświadcza. 30. A do pokuty nápomina.

[1] Y Stáło śię słowo PAńskie do [2] mnie / mowiąc: ♣ Coż wam po tym iż używaćie tey przypowieśći o źiemi Izráelskiey / mowiąc: Oj[a]cowie jedli [a] jágodę ćierpką / á synow zęby drętwieją. [3] ♣ Zywę Ja mowi Pánujący PAN / że wy nie będźiećie więcey mogli używáć tey [4] przypowieśći w Izráelu. ♣ Oto / dusze wszystkie moje są: jáko duszá Ojcowská / ták y duszá synowská / moje są: Duszá ktora grzeszy / tá umrze.

[a Jerem. 31.29.]

[5] BO byłliby mąż spráwiedliwy / á czyniłby sąd y spráwiedli[6]wość: ♣ *Ktoryby* ná gorách nie jadał / á oczuby swych nie podnośił do plugáwych báłwánow domu Izráelskiego / á żonyby bliźniego swego [b] nie zmázał / y do niewiásty dla nieczystoty oddaloney [c] nie przy-

[b 3 Moj. 18.20.]

[c 3 Moj. 18.19.]

stąpił:

7 stąpił: ♣ Ktoryby d nikogo nie uciskał / zastáwęby dłużnikowi swemu e wracał / cudzegoby gwałtem nie brał / chlebáby swego łáknącemu f udzielał / á nágiegoby szátą przyodziewał: 8 ♣ *Ktoryby* ná lichwę nie dawał / y g płátuby nie brał / od nieprawośćiby odwracał rękę swoję / á sądby spráwiedliwy czynił między mężem á mężem: 9 ♣ *Ktoryby* w ustáwach mojich chodźił / á sądowby mojich przestrzegał / czyniąc co jest práwego: Ten spráwiedliwy pewnie żyć będźie / mowi Pánujący PAn. 10 ♣ A *gdyby* zpłodźił syná łotrá krew wylewájącego / ktoryby czymkolwiek z tych rzeczy brátu szkodźił: 11 ♣ A tegoby wszystkiego nie czynił / owszemby ná gorách jadał / y żonęby bliźniego swego zmázał: 12 ♣ Ubogiegoby y nędznego uciskał / co cudzego jest gwałtemby zábierał / zástáwyby nie wracał / á do plugáwych báłwánow podnośiłby oczy swoje / y obrzydliwośćiby czynił: 13 ♣ Ná lichwęby dawał / y płát brał / Izali żyć będźie? Nie będźie żył: *ponieważ* te wszystkie obrzydliwośći czynił. Smierćią umrze / krew jego ná nim będźie. 14 ♣ A oto jeżeliby zpłodźił syná / ktoryby widźiał wszystkie grzechy Ojcá swego ktore czynił / á 15 widząc nie czyniłby ták: ♣ Ná gorách by nie jadał / á oczuby swych nie podnośił do plugáwych báłwánow domu Izráelskiego: żonyby bliźniego swego nie zmázał: 16 ♣ Y nikogoby nie ućiskał / zastáwyby nie zátrzymawał / á cudzegoby gwałtem nie brał: chlebáby swego łáknącemu udźielał / á nágiegoby szátą 17 przyodźiał: ♣ Od ubogiegoby odwroćił rękę swoję / lichwyby y płátu nie brał / sądyby moje czynił / w ustáwachby mojich chodźił: Ten nie umrze dla nieprawośći Ojcá swego: 18 ále pewnie żyć będźie. ♣ *Lecz* Ojćiec jego / przeto / że czynił krzywdę / co jest cudzego brátu gwałtem brał á to co jest dobrego nie czynił w pośrzodku ludu swego: przetoż oto 19 umrze dla nieprawośći swojey. ♣ Ale mowićie; Czemuż? Izali nie poniesie h syn nieprawośći Ojcowskiey? Gdy syn sąd y spráwiedliwość czyni / wszystkich ustaw mojich strzeże y czyni je / pewnie żyć będźie. 20 ♣ Duszá i ktora grzeszy / tá umrze: Ale syn nie poniesie nieprawośći Ojcowskiey / áni Ojćiec poniesie nieprawośći synowskiey: spráwiedliwość spráwiedliwego przy nim zostánie / á niepobożność niepobożnego náń przypádnie.

21 A Jesliby śię niepobożny odwroćił od wszystkich grzechow swojich ktore czynił / á strzegłby wszystkich ustaw mojich / y czyniłby sąd y spráwiedliwość / pewnie żyć będźie: Nie umrze. 22 ♣ Zadne przestępstwá jego ktorych śię dopuśćił / nie będą mu przypomináne: w spráwiedliwośći swey / ktoraby czynił / 23 żyć będźie: ♣ Azaż Ja śię kocham k w śmierći niepobożnego / mowi Pánujący PAn? Izali nie ráczey gdy śię odwroći od drog swojich / 24 áby żył. ♣ Ale *jesliby* śię odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby nieprawość / czyniąc według wszystkich obrzydliwośći ktore czyni niezbożny / izali táki żyć będźie? Wszystkie spráwiedliwośći jego ktore czynił nie będą wspomináne: Dla przestępstwá swego ktore popełniał / y dla grzechu swego ktorego śię dopu- 25 śćił / dla tych *rzeczy* umrze. ♣ A iż mowićie; Nie prosta l jest drogá Páńska: Słuchajćież teraz o domie Izráelski / Izali drogá mojá nie jest prosta? Izali drogi wásze 26 nie są krzywe? ♣ Gdyby śię odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniąc nieprawość / w tymby umárł: dla nieprawośći 27 swojey ktorą czynił / umrze. ♣ Ale gdyby śię odwroćił niezbożny od niezbożnośći swojey ktorey śię dopuśćił / á czyniłby sąd y spráwiedli- 28 wość / ten duszę swoję záchowa. ♣ Bo obaczywszy śię / odwroćił śię od wszystkich występkow swojich ktorych śię dopuszczał / pewnie żyć bę- 29 dźie / nie umrze. ♣ A *przećię* mowi dom Izráelski: Nie prosta jest drogá Páńska? Izali drogi moje nie są proste o domie Izráelski? Izali nie *ráczey* drogi wásze są krzywe?

A prze-

d *Moj.* 2.21. *Moj* 9.13. 25.14
e *Mo-* 2.26. *Moj* 4.13.
f *Moj.* 15. 7. *Ezái.* 58. 7. *Matt.* 15.35.
g 2 *Moj.* 22.25. 3 *Moj.* 25.36.
h 5 *Moj.* 24.16. 2 *Krol.* 14. 6. 2 *Kron* 25. 4.
i 5 *Mo* 24.1
k *Ezech.* 33.11.
l *Ezech.* 33.20.

30 A Przetoż káżdego z was według drog jego sądźić będę / o domie Izráelski! mowi Pánujący PAn: Náwroććież l śię / á odwroććie śię od wszystkich występkow wászych áby wam nieprawość nie byłá ná obrażenie. 31 ✣ Odrzuććie od śiebie wszystkie przestępstwá wásze / ktorychśćie śię dopuszczáli / á uczyńćie sobie serce m nowe / y duchá nowego. Y przeczże maćie umrzeć / o domie Izráelski? 32 ✣ Abowiem śię Ja nie kocham w śmierći n umieráiącego / mowi Pánujący PAN: Náwroććież śię tedy / á żyć będźiećie.

[Margin: l Matt. 3. 2. — m Jerem. 32.39. Ezech. 11.19. 36.26 — n Ezech 33.11.]

Rozdział XIX.

Nárzekánie nád Joácházem y Joákimem Krolmi Judskimi, śiebie y krolestwo ná zkázę przywodzącymi. 10. Pokazánie przeszłey sławy krolestwá Judskiego y zkázy jego.

1 A Ty uczyń nárzekánie nád Kśiążęty Izráelskimi / 2 A mow: ✣ Coż byłá mátká twojá? Lwicá miedzy lwy leżąca / ktora w pośrzodku lwiąt wychowywáłá szczenięta swoje. 3 ✣ A gdy odchowáłá jedno z szczeniąt swojich / stáło śię lwem: ták / że náuczywszy śię chwytáć łupu / pożerał y ludźie. 4 ✣ To gdy usłyszeli o nim narodowie / w jámie ich pojimány jest / y záwiedźiony w łáncuchách do źiemie a Egipskiey. 5 ✣ Co widząc Lwicá że nádźieja jey ktora miáłá zginęłá / wźiąwszy jedno z szczeniąt swojich / Lwem je uczyniłá. 6 ✣ Ktory chodząc w pośrzodku lwow stał śię lwem / á náuczywszy śię chwytáć łupu / pożerał y ludźie. 7 ✣ Poborzył też páłace ich / y miástá ich zpustoszył / ták / iż y źiemiá / y pełność jey / od głosu ryku jego zpustoszáłá. 8 ✣ Y zeszli śię przećiwko niemu narodowie z okolicznych krájin / y zárzućili nań śieći swoje: *á ták* w jámie ich pojimány jest. 9 ✣ Y wsádźili go do klatki w łáncuchách / y przywiedli go do Krolá Bábilońskiego / y wprowádźili go do więźienia ćięskiego / áby więcey nie był słyszány głos jego po gorách Izráelskich.

[Margin: a 2Krol. 23.33. Jerem. 22.11.]

10 MAtká twojá *byłá* czásu pokoju twego / jáko winna máćicá przy wodách szczepiona: płodna y gáłęźista byłá dla wod obfitych. 11 ✣ Y miáłá rozgi mocne ná sceptry pánujących / á wywyższył śię wzrost jey miedzy gęstymi gáłęźiámi / ták / że byłá okazáła dla wysokośći swojey / y dla mnostwá látorośli swojich. 12 ✣ Ale w rozgniewániu wyrwána będąc / ná źiemię porzucona jest á wiátr Wschodni ususzył owoc jey: obłamáne są y poschły rozgi mocy jey / ogień pożárł je. 13 ✣ A teraz wszczepiona jest ná puszczy / w źiemi suchey y prágnącey. 14 ✣ Nád to / wyszedł ogień z rozgi látorośli jey / *á* pożárł owoc jey / ták / że niemász ná niey rozgi mocney dla sceptru pánującego: Toć jest nárzekánie / y będźie nárzekániem.

Rozdział XX.

Bog Stársze Judskie z obłudy gromi. 5. Dobrodźiejstwá swoje onym pokazáne y grzechy ich przypominá. 33. Karániem groźi. 40. Náwrocenie z Bábilonu ludowi obiecuje. 45. Zburzenie źiemie Judskiey opowiáda.

1 Y Stáło śię roku śiodmego / *mieśiącá* piątego / dźieśiątego *dniá* tegoż mieśiącá / przyszli niektorzy z Stárszych Izráelskich / áby śię rádźili PAná: y uśiedli przedemną. 2 ✣ Tedy śię stáło słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 3 ✣ Synu człowieczy / mow do Stárszych Izráelskich / á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAN: Izali wy przychodźićie / ábyśćie śię mnie rádźili? Żywię Ja / że śię wy mnie nie rádźićie / mowi Pánujący PAn. 4 ✣ Izali śię zá nie zástawiáć a będźiesz? Izali śię *zá nie* zástawiáć będźiesz Synu człowieczy? Oznájmi im ráczey obrzydliwośći Ojcow ich: 5 ✣ A rzecz do nich: Ták mowi Pánujący PAn; *Tego* dniá ktoregom wybrał Izráelá / podniosłem b rękę moję nasieniu domu c Jákobowego / y dałem śię im poznáć w źiemi Egipskiey: podniosłem rękę moję dla nich / mowiąc: Jam PAn Bog wász. 6 ✣ Onego dniá / podniosłem d rękę moję dla nich / że je wywiodę z źiemie Egipskiey / do źiemie ktorąm im upátrzył / opływájącey mlekiem y miodem / ktora jest ozdobą wszystkich

[Margin: a Ezech 22. 2. y 23.36 — b T. Przysięgłem. — c 2Moj 3. 8. y 4.31. — d 2Moj 3. 17.]

źiem

7 ziem. Y rzekłem im: Káżdy z was niech porzuci obrzydliwości oczu swojich / á nie kalajcie śie plugáwymi báłwány Egipskimi: bom Ja 8 PAn Bog wáß. Ale mi byli odpornymi / y nie chcieli mię słucháć: żaden z nich obrzydliwości oczu swojich nie odrzucił / y plugáwych báłwánow Egipskich nie opuścił. Przetożem rzekł: Wyleję gniew moj ná nie / á wypełnię popędliwość moję nád nimi w pośrzodku 9 źiemie Egipskiey. A wszákżem uczynił dla Jmienia mego / áby nie było zelżone przed oczymá tych narodow miedzy ktorymi oni byli: przed ktorych oczymá dałem śię im poznáć / że je chcę wywieść z źiemie Egipskiey.

10 A Ták wywiodłem je z źiemie e Egipskiey / y przyprowádźiłem 11 je ná puszczą. Y dałem im ustáwy moje / y sądy moje podałem im do wiádomośći: ktore jeśliby człowiek záchowywał / żyć f w nich będźie. 12 Nád to / y Sábbáty g moje dałem im / áby były znákiem miedzy mną y miedzy nimi / áby wiedźieli / iżem Ja jest PAn / ktory je poświącam. 13 Ale mi śię odpornym stał dom Jzráelski ná puszczy: w ustáwách mojich nie chodźili / y sądy moje odrzućili: Ktore jeśliby człowiek czynił / żyć w nich będźie. Sábbáty też moje h bárzo zgwałćili. Przetożem mowił / iż wyleję popędliwość moję ná nie ná puszczy / ábym je wygubił. 14 Lecżem uczynił dla Jmienia mego / áby nie było zelżone / przed oczymá tych narodow / przed ktorychem je oczymá wywiodł. 15 A wszákżem podniosł i rękę moję dla nich ná tey puszczy / że ich nie wprowádzę do źiemie / ktorąm im był dał / opływájącey mlekiem y miodem / ktora jest ozdobą wszystkich 16 źiem. Poniewasz sądy moje odrzućili / á w ustáwách mojich nie chodźili / y Sábbáty moje pogwałćili / á / że serce ich zá plugáwymi báłwány 17 chodźi. Ale im przecię przepuściło oko moje / ták / żem ich nie wytráćił / y nie wygłádźił do szczętu ná puszczy.

18 Y Mowiłem do synow ich ná tey puszczy: W ustáwách Ojcow wászych nie chodźćie / y sądow ich nie przestrzegajćie / áni śię plugáwymi 19 báłwánámi ich kalajćie. Jam PAn Bog wáß: w ustáwách mojich chodźćie / á sądow mojich strzeżćie y 20 czyńćie je. Sábbáty też moje święććie: y będą znákiem miedzy mną / y miedzy wámi / ábyśćie wiedźieli / żem Ja PAN Bog wáß. 21 Lecz mi byli odpornymi ći synowie: W ustáwách mojich nie chodźili / y sądow mojich nie przestrzegáli / áby je czynili / (ktore jeśliby czynił człowiek / pewnieby żył w nich) y Sábbáty moje pogwałćili. Y rzekłem: Wyleję popędliwość moję ná nie / ábym wykonał gniew swoj ná nich 22 ná tey puszczy. Alem odwroćił rękę moję / á uczyniłem to dla Jmienia mego / áby nie było zelżone przed oczymá tych narodow / przed ktorychem je oczymá wywiodł. 23 Alem Ja podniosł rękę moję dla nich ná puszczy / żem je miał rozproszyć miedzy pogány / y rozwiać je po źiemiách. 24 Przeto / że sądow mojich nie czynili / y ustáwy moje odrzućili / y Sábbáty moje pogwałćili: á zá plugáwymi báłwány Ojcow swojich oczy swe obroćili. 25 Dla tegoż y Jam im dał ustáwy nie dobre / y sądy w 26 ktorych żyć nie będą. Y splugáwiłem je k z dárámi ich / gdy przewodźili l przez ogień wszelkie otwarzájące żywot / ábym je spustoszył / á żeby śię dowiedźieli żem Ja PAN.

27 PRzetoż mow do domu Jzráelskiego / Synu człowieczy / á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAn: Jeszcze y w tym lżyli mię Ojcowie wászy dopuszczájąc śię przeciwko mnie przestępstwá: 28 Że / gdym je wwiodł do źiemie / o ktorąm był podniosł rękę moję / żem ja im dáć miał / gdźie ujrzeli jáki págorek wysoki / álbo jákie drzewo gáłęziste / záraz tám ofiárowáli ofiáry swoje / y dawáli tám drażniące / dáry swoje: támże kłádli y wdźięczną wonność swoję / támże sprawowáli mokre ofiáry swoje. 29 A chociam mowił do nich; Coż to zá wyżyná do ktorey wy chadzaćie?

Prze=

e 2 Moj. 12.31. y 13.11.
f 3 Moj. 18.5. Rzym. 10.5. Gálát. 3.12.
g 2 Moj. 20.8. y 31.13. y 35.2. 5 Moj. 5.12.
h 2 Moj. 16.28.
i 4 Moj. 14.30. y 26.65. y 32.11. 5 Moj. 1.35. Psalm 95.11. Żyd. 3.11. y 4.3.
k T. Odrzućiłem. jáko nieczyste.
l Ezech. 16.21.

Przećię ja zowią wyżyną áż do dniá tego.

30 PRzetoż rzecz domowi Izráelſkiemu: Ták mowi Pánujący PAN: Izali śię wy drogámi Ojcow wáſzych kaláć maćie / á z obrzydliwośćiámi ich nierząd płodźić?

31 Y maćieſz śię kaláć przy wſzyſtkich plugáwych báłwánách wáſzych przynoſząc dáry wáſze/ y przewodząc ſyny wáſze przez ogień / áż do dniá tego; á przećię odemnie rády ſłuſzkáć / o domie Izráelſki! Zywie Ja / mowi Pánujący PAN / że śię wy mnie więcey rádźić nie będźiećie.

32 A To/ co wſtępuje ná myśl wáſzę nigdy śię nie ſtánie: Wy mowićie; Będźiemy jáko *inni* narodowie / jáko pokolenia innych źiem/ drewnu y kámieniowi ſłużące.

33 Zywie Ja mowi Pánujący PAN / że ręką mocną y rámieniem wyćiągnionym / á w popędliwośći wylaney/będę krolował nád wámi.

34 Y wywiodę was z narodow / á zgromádzę was z źiem do ktorycheśćie rozproſzeni / ręką mocną / y rámieniem wyćiągnionym / y w popędliwośći wylaney.

35 A prowádząc was po puſzczy tych narodow / tám śię z wámi twarzą w twarz ſądźić będę.

36 Jákom śię ſądźił z Ojcy wáſzymi ná puſzczy źiemie Egipſkiey: ták śię z wámi ſądźić będę / mowi Pánujący PAN.

37 Y popędzę was pod rozgą / ábym was przywiodł do związku przymierza.

38 Ale z was wybiorę odporne / y wyſtępujące przećiwko mnie: z źiemie pielgrzymſtwá ich wywiodę je / wſzákże do źiemie Izráelſkiey nie wnidą: y poznaćie żem Ja PAN.

39 WY tedy o domie Izráelſki/ ták mowi Pánujący PAN; Idźćieſz / służćie káżdy plugáwym báłwánom ſwojim y nápotym / ponieważ mnie nie ſłuchaćie: á Imieniá mego świętego nie kalájćie więcey dárámy wáſzymi y plugáwymi báłwány wáſzymi.

40 Bo ná świętey gorze moiey / ná wyſokiey gorze Izráelſkiey / mowi Pánujący PAN / tám mi ſłużyć będźie wſzyſtek dom Izráelſki / ile ich *będźie* w oney źiemi: tám je łáſkáwie przyjmę / y tám pytáć będę o ofiárách wáſzych podnoſzonych / y o pierwiaſtkách dárow wáſzych / ze wſzyſtkimi świętymi rzeczámi wáſzymi.

41 Z wdźięczną wonnośćią łáſkáwie was przyjmę / gdy was wywiodę z narodow / á zgromádzę was z onych źiem / do ktorycheśćie rozproſzeni byli: á ták poświęcony będę w was przed oczymá onych narodow.

42 A poznaćie żem Ja PAN / gdy was wprowádzę do źiemie Izráelſkiey / do źiemie oney / o ktorąm podnioſł rękę moję / że ją dam Ojcom wáſzym.

43 Y wſpomnićie tám ná drogi wáſze / y ná wſzyſtkie ſpráwy wáſze / ktoremiśćie śię zplugáwili: á obmierźniećie ſámi ſobie przed obliczem wáſzym / dla wſzyſtkich złośći wáſzych ktoreśćie czynili.

44 Tám śię dowiećie żem Ja PAN / gdy wam *to* uczynię dla Imienia mego: nie według drog wáſzych złych / áni według ſpraw wáſzych ſkáżonych o domie Izráelſki! mowi Pánujący PAN.

45 Y Stáło śię ſłowo PAńſkie do

46 mnie/mowiąc: Synu człowieczy/ obroć twarz twoję ku ſtronie Południowey / á krop *jáko roſą* ná Południe / y prorokuj przećiwko láſowi polá Południowego.

47 A rzecz láſowi Południowemu; Słuchaj ſłowá PAńſkiego: Ták mowi Pánujący PAn / Oto Ja rozniecę w tobie ogień / ktory pożrze w tobie wſzelkie drzewo źielone / y wſzelkie drzewo ſuche: nie będźie ugáſzony płomień pálający / y zgorają w nim wſzyſtkie twarzy od Południá *áż* do Połnocy.

48 Y ujrzy wſzelkie ćiáło / żem go Ja PAn zápalił. Nie będźie ugáſzony.

49 Y rzekłem; Ach Pánujący PAnie: Oni mowią o mnie; Ten tylko w przypowieśćiách mowi.

ROZDZIAŁ XXI.

Proroctwo o ſtráſznym zburzeniu źiemie Judſkiey przez Krolá Bábilońſkiego. 25. O złożeniu z kroleſtwá Krolá Sedekiaſzá. *28. Tákże y o pomśćie nád Ammonitczykámi.*

1 Y Stáło śię ſłowo PAńſkie do

2 mnie/mowiąc: Synu człowie-

czy / obroć twarz swoje ku Jeruzalem/ á kropi *jáko rosę* przećiwko miejscom świętym / y prorokuj przećiwko ziemi Jzráelskiey : ✣ A powiedz 3 ziemi Jzráelskiey: Ták mowi PAN; Otom Ja przećiwko tobie / y dobędę miecza mego z pochew jego / y wytnę z ćiebie spráwiedliwego / y niezbożnego. ✣ Abym tedy wyćiął z 4 ćiebie spráwiedliwego / y niezbożnego : przeto wynidźie miecz moj z pochew swojich ná wszelkie ćiáło / od Południá *áż* ku Połnocy. ✣ Y do 5 wie śię wszelkie ćiáło/ żem Ja PAN dobył miecza mego z pochew jego:nie náwroći śię więcey. ✣ A ty Synu 6 człowieczy wzdychaj / jákobyś miał biodrę złamána / á w gorzkośći wzdychaj przed oczymá ich. ✣ A 7 gdyć rzeka ; Dla czego wzdychasz? Tedy odpowiesz ; Dla wieśći ktora idźie ná ktora śię rozpłynie a wszelkie serce/ y osłábieja wszelkie rece / y sćiśniony bedźie wszelki duch / y wszelkie koláno rozpłynie śię *jáko* wodá : Oto idźie/ y stánie śię/ mowi Pánujacy PAN.

a Ezech 7. 17.

Y Stáło śię słowo PAńskie do 8 mnie/ mowiac: ✣ Synu człowieczy 9 prorokuj/ á rzecz: Ták mowi PAN ; Powiedz/ Miecz/ miecz náostrzony jest / y wypolerowány. ✣ Wyostrzony jest ná pomordowánie 10 ku zábiciu náznáczonych / wypolerowány jest áby śię łsnił : Jzali śię weselić mamy ? Gdyż rozgá syná mego káżde drzewo lekce waży. ✣ Dałći go ná wypolerowánie / áby 11 mogł być ujety reka : jestći wyostrzony ten miecz / jest y wypolerowány/ áby dány był do reki zábijájacego. ✣ Wołaj á kwil Synu człowieczy 12 / przeto / że ten *miecz* bedźie przećiwko ludowi memu / ten też przećiwko wszystkim Kśiażetom Jzráelskim : stráchy miecza przyda ná lud moj. Przetoż śię b w biodrę uderz. ✣ Gdyni je kárał / coż *to po-* 13 *mogło*? Y nie máiż że rozgi/ wszystko lekce poważajacey/ ná nie wyćiagnać? mowi Pánujacy PAn. ✣ Ty 14 tedy Synu człowieczy prorokuj / á bij reka w rekę : Bo powtore y po trzećie / miecz przydźie : miecz morduiacych / ten miecz mordujacych

b Ezech 6. 11.

bez litośći / przenikájacy áż do pokojow ich. ✣ We wszystkich bramách 15 ich dałem strách miecza / áby śię rozpłynęło serce / y upadkow śię námnożyło. Ach! wypolerowány *jest* áby śię błyszczał/ *á* wyostrzony/ áby zábijał. ✣ Zbierz śię *mieczu*, udaj 16 śię ná práwo *y* ná lewo / gdźiekolwiek jest chęć twarzy twojey. ✣ Boć 17 y Ja uderzę reka moja w rekę moję / y uspokoję rozgniewánie moje : Ja PAN/ mowiłem *to*.

W Tym śię stáło słowo PAńskie 18 do mnie/ mowiac: ✣ A ty Synu 19 człowieczy / położ przed soba dwie drogi ktoredyby iść miał miecz Krolá Bábilońskiego/ z jedney źiemie niech wychodza obiedwie / á ná rozdrożu obierz te ku miástu/ te obierz. ✣ Pokaż drogę/ ktoraby 20 miecz iść miał/ czyli ku Rábbáćie synow Ammonowych/ czyli ku źiemi Judskiey ná Jeruzalemskie twirdze. ✣ Abowiem stánie Krol Bábiloński 21 ná rozdrożu / ná początku dwu drog pytájac śię wieszczby : bedźie polerował c strzały / bedźie śię rádźił báłwánow : bedźie pátrzył ná watrobę. ✣ Po práwey rece je° wieszczbá 22 ukaże Jeruzalem / áby szykował Hetmány / ktorzyby pobudzáli do mordowánia / á podnośili głos z okrzykiem / áby zásadźili tárány przećiwko bramam / áby usypáli wał / á urobili szańce. ✣ Y beda to 23 mieli zá prozna wieszczbę przed oczymá swymi ći / co śię obowiazáli przyśięgámi : á to przywiedźie ná pámięć niepráwość ich áby pojimáni byli. ✣ Przetoż ták mowi Pánujacy 24 PAN : Dla tego że ná pámięć przywodźićie niepráwość swoję / á odkrywa śię przestępstwo wásze / ták / że jáwne sa grzechy wásze we wszystkich spráwách wászych : przeto / *mowię* że ná pámięć przychodźićie / ta reka pojimáni bedźiećie.

c I. Noże.

A Ty nieczysty bezbożniku Kśiaże 25 Jzráelskie / ktorego dźień przychodźi gdy niepráwość skończona bedźie : ✣ Ták mowi Pánujacy 26 PAN : Zdejm tę czapkę / á zrzuć tę koronę / ktora już nigdy tákowa nie bedźie: tego ktory w poniżenie przy-

będę wywyższę / á wywyższonego poniżę. 27 ♣ Wniwecz/wniwecz/wniwecz ją obrocę / czego pierwey nie bywáło: áż przydźie ten co *do niey* ma práwo ktorem mu dał.

28 A Ty Synu człowieczy prorokuj/ á mow: Ták mowi Pánujący PAN o synách Ammonowych/ y o háńbie ich; Rzecz mowię: Miecz / miecz dobyty jest: ku zábijániu wypolerowány jest / áby wytracał wszystko/y áby śię błyskał. ♣ 29 A choćiáżći opowiádáją márność / y wrożąc kłamstwo / áby ćię przyłożyli do szyje niezbożnikow pobitych / ktorych dźień przychodźi / gdy 30 niepráwość zkończona będźie: ♣ Schowaj *jednák miecz* do pochew jego: ná mieyscu ná ktorymeś zpłodzona d w źiemi mieszkánia twego sądźić ćię będę. 31 ♣ Y wyleję ná ćię rozgniewánie moje: ogniem popędliwośći mojey ná ćię dmucháć będę/ y podam ćię w ręce ludźi zuchwáłych y przemyślnych ná wytrácenie. ♣ 32 Ogniowi potráwą będźiesz / krew twojá będźie w pośrzodku źiemie/ nie będźiesz *więcey* wspominána: Bo Ja PAN mowiłem *to*.

d *T. Corko Ammonitska.*

ROZDZIAŁ XXII.

Bog śię zákázuje zástáwiáć o źiemię Judską. 3. Rozkázuje pokazáć grzechy ich, y kaźni spráwiedliwe opowiedźieć.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/mowiąc: ♣ A ty Synu człowieczy / izalibyś śię a zástáwiał / izalibyś śię zástáwiał zá to miásto krwie? Ráczey mu oznajmi wszystkie obrzydliwośći jego. 3 ♣ Y rzecz: Ták mowi Pánujący PAn: O miásto ktore wylewasz krew w pośrzodku śiebie / á czynisz plugáwe báłwány sámo przećiwko sobie / ábyś śię zplugáwiło: Przychodźi 4 czás *twoj*: ♣ *Tyś* wylaniem krwie twojey b zgrzeszyło / y plugáwymi báłwánámi swymi / ktoreś náczyniło / śiebieś zkaláło / y spráwiłoś/ że śię przybliżyły dni twoje/ á/ żeś przyszło áż do lat swojich: przetoż ćię podam ná pohánbienie narodom / y *ná* pośmiech wszystkim 5 źiemiam. ♣ Bliskie y dálekie od ćiebie / będą śię náśmiewáć z ćiebie / o *miásto* złey sławy y zwad pełne!

a *Ezech* 20.40. y 23. 36.

b 4 *Krol.* 21.16.

6 O To Kśiążętá Izráelscy / káżdy *wszystko* śiłą ná to śię událi / 7 áby krew w tobie przelewáli. ♣ Ojcá y mátkę znieważáją w tobie: przychodniowi krzywdę czynią w pośrzod ćiebie: śirotę y wdowę ućiskáją w tobie. 8 ♣ Swiętymi rzeczámi mojimi pogardzasz / á Sábbáty moje zplugawiasz. 9 ♣ Potwarcy są w tobie / áby wylewáli krew: y ná gorách jadáją w tobie/ złośći popełniáją w pośrzodku ćiebie. 10 ♣ Nágość Ojcowską *syn* odkrywa c w tobie: á oddalone dla d nieczystośći / gwałcą 11 w tobie. ♣ A drugi z żoną bliźniego swego e czyni obrzydliwość: á inny z Synową swoją f sprośnie śię máże: inny záś śiostrę swoję / corkę Ojcá g swego gwałći w tobie. ♣ 12 Podárki biorą w tobie ná wylewánie krwie: lichwę h y płát bierzesz / á zysku szukasz z ućiskiem bliźniego swego: á ná mię zápominasz / mowi Pánujący PAN. ♣ 13 Przetoż otom Ja klásnął rękámi swymi nád zyskiem twojim/ ktorego nábywasz/ y nád krwią twoją / ktora byłá w pośrzodku ćiebie. ♣ 14 Izali wytrzyma serce twoje/ izali zdołáją ręce twoje dniom ktorych Ja z tobą będę miał spráwę? Ja PAN rzekłem/ y uczynię. ♣ 15 Bo ćię rozproszę i miedzy pogány / y rozwieję ćię po źiemiách / y uprzątnę do końcá nieczystość twoję z ćiebie. ♣ 16 Y będźiesz zplugáwione przed oczymá pogánow: á poznasz żem Ja PAN.

17 P Otym śię stáło słowo PAńskie do mnie/mowiąc: ♣ 18 Synu człowieczy/ dom Izráelski mi śię obroćił w żużelicę: wszyscy zgołá *są* miedźią y ceną/ y żelázem/ y ołowiem w pośrzod piecá: żużelicą srebrá śię 19 stáli. ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Dla tego żeśćie wy śię wszyscy obroćili w żużelicę / przetoż oto Ja zgromádzę was do Jeruzalem. ♣ 20 *Jáko* zgromadzáją srebro / y miedź / y żelázo / y ołow / y cenę w pośrzod piecá / áby rozdymano ogień koło nich dla roztopienia: ták *was* zgromádzę w zápálczywośći mojey y w gniewie mojim/ á złożywszy/

c 3 *Moj.* 18. 8.
d 3 *Moj.* 18.19.
e 3 *Moj.* 18 20.
f 3 *Moj.* 18.15.
g 5 *Moj.* 18. 9.
h 3 *Moj.* 25.36. *Przyp.* 28. 8.
i *Ezech* 12.15.

rozta-

21 roztapiáć was będę. ♣ Owá / zgromádzę was / á rozedmę około was ogień popędliwośći moiey / y roztopieni będźiećie w pośrzodku niego.
22 ♣ Jáko śię śrebro topi w pośrzodku piecá : ták śię roztopićie w pośrzod niego: á dowiećie śię / żę Ja PAN wylałem ná was popędliwość swoję.

23 NAd to / ſtáło śię ſłowo PAńſkie
24 do mnie / mowiąc: ♣ Synu cżłowiecży mow do tey ziemie : Ty ziemio nieczyſtaś jeſt / nie będźieß deßczem odwilżána w dźień zápálcżywośći.
25 ♣ Zprzyśiężenie prorokow jey *jeſt* w pośrzodku jey : podobni *ſą* Lwowi ryczącemu / obłow chwytającemu: duße k pożyrája / bogáctwá y drogie rzecży zábierája / *á* cżynią wiele wdow w pośrzodku niey.
26 ♣ Kápłáni jey gwałcą Zakon moj / y święte rzecży moje zplugawiája : miedzy świętym y poſpolitym rożnośći nie cżynią / á miedzy niecżyſtym y cżyſtym nie rozſądzája. Nád to / od Sábbátow moich zákrywája ocży ſwe / ták / iż zelżony bywam miedzy nimi.
27 ♣ Kśiążętá l jey w pośrzodku jey / ſą jáko wilcy chwytájący łup / wylewájący krew / trácący duße / udawájący śię zá zyſkiem.
28 ♣ A prorocy ich tynkują ją wápnem niecżynionym / prorokując márność / á wrożąc im kłamſtwo / mowiąc: Ták mowi Pánujący PAN / choć PAN nie mowił.
29 ♣ Lud tey ziemie gwałt cżyni / gwałtem biorąc co jeſt cudzego : ubogiemu y nędznemu krzywdę cżynią / á przychodnia bezprawnie ućiſkája.
30 ♣ Szukałem miedzy nimi mężá / ktoryby płot ugrodźił / y ſtánął w przerwie m przed twarzą moją zá tą źiemią / ábym jey nie zburzył : Alem żadnego nie ználazł.
31 ♣ Przetoż wyleję ná nie gniew moj / ogniem popędliwośći mojey wyniſzczę je : drogę ich ná głowę n *ich* obrocę / mowi Pánujący PAn.

k *Matt.* 23.14.

l *Ezdi.* 1. 23. *Mich.* 3. 11. *Sofon.* 3. 3.

m *Pſalm* 106. 23. *Ezech* 13. 5.

n *Ezech* 7.4. 8. 9.10. 11.21

ROZDZIAL XXIII.

Gromi lud Izráelſki y Judſki, z duchownego nierządu z Pogány. 22. Pomſty Boże im opowiáda.

1 WStáło śię ſłowo PAńſkie do
2 mnie / mowiąc : ♣ Synu cżłowiecży / Były dwie niewieśćie / corki
3 jedney mátki: ♣ Te nierząd płodźiły w Egipćie / w młodośći ſwojey nierząd płodźiły: tám ſą omácáne pierśi ich / y tám ſą zgniećione pierśi pánieńſtwá ich.
4 ♣ Jmioná ich *te ſą* : Wietßey Aholá / á śioſtry jey Aholibá. Teć były moje / y zrodźiły ſyny y corki : Jmioná mowię ich ſą / Sámárya Aholá / á Jeruzálem Aholibá.
5 ♣ Ale Aholá płodźiłá wßetecżeńſtwo przy mnie : á nierządu pilnowáłá z miłośnikámi ſwojimi / z Aſſyryjcżykámi bliſkimi.
6 ♣ Ktorzy byli obleczeni w hiácynt : z Kśiążęty / y pány / y ze wßyſtkimi młodźieńcámi udátnymi / y z jezdnymi
7 jeżdżącymi ná koniech. ♣ Udáłá śię mowię ná wßetecżeńſtwo ſwoje z nimi / ze wßyſtkimi naprzedniejßymi ſyny Aſſyryjſkimi / y ze wßyſtkimi zá ktorymi miłośćią pałáłá / á zplugáwiłá śię wßyſtkimi plugáwymi báłwány ich.
8 ♣ A ták wßetecżeńſtw ſwojich Egipſkich nie zániecháłá / bo z nią ſypiáli w młodośći jey / á oni omácáli pierśi pánieńſtwá jey / y wylali wßetecżeńſtwo
9 ſwe ná nię. ♣ Dla tego podałem ją w ręce zalotnikow jey / w ręce ſynow Aſſyryjſkich / zá ktorymi miłośćią pałáłá.
10 ♣ Oni odkryli nágość jey / ſyny jey y corki jey zábráli / á ſámę miecżem zábili. ♣ Y ſtáłá śię oſławiona miedzy niewiáſtámi / gdy ſądy wykonáli przy niey.

11 TO widząc śioſtrá jey Aholibá / bárźiey śię niż oná zápaliłá miłośćią : á wßetecżeńſtwo jey wietße było niżeli wßetecżeńſtwo śioſtry
12 jey. ♣ Zá ſynámi Aſſyryjſkimi pałáłá miłośćią / zá Kśiążęty / y Pány bliſkimi / ubránymi w ßáty koßtowne / zá jezdnymi jeżdżącymi ná koniech / y zá wßyſtkimi młodźieńcámi urodźiwymi.
13 ♣ Y widźiałem że śię zplugáwiłá : *á iż* jednáka drogá obudwu *byłá*.
14 ♣ Ale tá jeßcże *to* przydáłá do wßetecżeńſtw ſwojich / że widząc męże wymálowáne ná ścienie / obrázy Cháldejczykow málowáne fárbámi: ♣ Opáſáne páſámi ná biodrách ich / y kołpaki fárbowáne ná głowách ich / *á* *że* wßyſcy ná weyrzeniu byli jáko

Hetmáni/podobni synom Bábilońskim w ziemi Chaldejskiey zrodzonym. 16 ♣ Y pałáłá miłośćia ku nim ujrzawszy je oczyma swymi: á wyprawiłá posły do nich/ do ziemie Chaldejskiey. 17 ♣ Tedy weszli do niey synowie Bábilońscy do komory nierzadu / y zmázali ją wszeteczeństwem swojim: á gdy śię zplugáwiłá z nimi / odstąpiłá duszá jey od nich. 18 ♣ Y gdy odkryłá wszeteczeństwá swe/odkryłá y nágość swoje/ odstąpiłá duszá mojá od niey/ jáko byłá odstąpiłá duszá mojá od śiostry jey. 19 ♣ Bo rozmnożyłá wszeteczeństwá swoje / wspominájąc ná dni młodośći swojey / ktorych nierządu pátrzyłá w ziemi Egipskiey. 20 ♣ Y pałáłá miłośćią przećiwko nierządnikom ich : ktorych ćiáłá so jáko ćiáłá osłow / á przyrodzenie ich jáko przyrodzenie końskie. 21 ♣ A tákes śię záś náwroćiłá do sprosnośći młodośći twojey/gdy mácáli Egipcżánie pierśi twoje/dla pierśi młodośći twojey.

22 PRzetoż o Aholibo / ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja pobudzę zalotniki twoje przećiwko tobie te/ od ktorych odstąpiłá duszá twojá/y przywiodę je ná ćię zewsząd. 23 ♣ Syny Bábilońskie / y wszystkie Chaldejczyki / z Pekot/ y z Sohy/ y z Kohy/y wszystkie syny Assyryjskie z nimi/młodźieńce udátne/ Kśiążętá y Pány wszystkie / Hetmány y *ludźie* zacne : wszystkie jeżdżące ná koniách. 24 ♣ Y przyjádą przećiwko tobie ná wozách żeláznych / y ná rydwanách y ná kárách : á to z grája narodow / z tarczámi/ y z páncerzámi/y z przyłbicámi/ położą śię przećiwko tobie zewsząd / y dam im práwo / áby ćię sądźili według praw a swojich. 25 ♣ Y wyleję gorliwość moję ná ćię / y obejdą śię z tobą zápálczywie: nos twoj y uszy twoje obrzežą / á ostátek twoj od miecżá polegnie : oni syny twoje y corki twoje pojimáją/á ostátek twoj ogniem pożárty będźie. 26 ♣ Y zewloką ćię z szat twojich/ á pobiorą stroj ozdoby twojey. 27 ♣ A ták ucżynię koniec sprosnośći twojey przy tobie/ y wszeteczeństwu twemu *ktoreś przyniosłá* z ziemie Egipskiey: á nie podniesiesz oczu twych do nich/ áni ná Egipt nie 28 wspomnisz wiecey. ♣ Bo ták mowi Pánujący PAN : Oto ćię Ja podawam w ręce tych/ ktore masz w nienawiśći : w ręce tych/ od ktorych 29 odstąpiłá duszá twojá. ♣ Y obejdą śię z tobą według nienawiśći/ y zábiorą wszystke prace twoje / á zostáwią ćię nágą y obnáżoną : y będźie jáwna nágość wszeteczeństw twojich / y sprosnośći twojey / y nierządow twojich. 30 ♣ Toć śię stánie przeto / żeś nierząd płodźiłá náśládując Pogan/ przeto / żeś śię zmázáłá 31 plugáwymi báłwány ich. ♣ Chodźiłáś drogą śiostry swey / dla tego 32 dam kubek jey w rękę twoję. ♣ Ták mowi Pánujący PAN: Kubek śiostry twojey głęboki y szeroki pić będźiesz/ sporny będźie : pośmiech tákże 33 y igrzysko będą mieli z ćiebie. ♣ Pijáństwem y boleśćią nápełniona będźiesz / kubkiem zpustoszenia y smętku / kubkiem śiostry swey Sá34 máryjey. ♣ Y wypijesz go/ y wyśiączysz / potym go pokruszysz / á pierśi swe poobrywasz: Bom Ja rzekł/mo35 wi Pánujący PAN. ♣ Dla tego ták mowi Pánujący PAN: Poniewážeś zápomniáłá ná mię / á zárzućiłáś mię zá tył swoj : y ty też ponoś niecnotę swoję / y wszeteczeństwá swoje.

36 Y Rzekł PAN do mnie : Synu człowieczy / Izali śię będźiesz zástawiał zá Aholę / ábo zá b Aholibę ? Oznájmi im ráczey obrzydliwośći ich: 37 ♣ Że cudzołożyły / á krew jest ná ręku ich / y zplugáwymi báłwány swymi cudzołożyły : nád to y syny swe ktore mi národźiły / *przez ogień* przeprowadzáły 38 im ná pożárćie. ♣ Wieć y to mi ucżyniły/ *że* świątnicę moję zplugáwiły dniá onego/ á Sábbáty moje pogwałćiły. 39 ♣ Bo gdy ofiárowáły syny swe plugáwym báłwánom swojim / wchodźiły do świątnice mojey onegoż dniá / áby ją zmázáły. Oto/ tákći czyniły w pośrzodku 40 domu mego. ♣ Nád to / posyłáły też do mężow / áby przyszli z dáleká : ktorzy záraz przychodźili / kiedy poseł do nich wysłány był. Tymeś kwoli śię ty umywáłá / fárbowáłáś

a H. Sodow I. Obyczájow.

b Ezech 20. 4. y 22. 2.

twarz c swoje/ y zdobiłáś śie ochędostwem swojim. 41 Śiadáłáś ná łożu zacnym/ przed ktorym był stoł przygotowány: ná ktorymeś y kádzenie d moje/ y olejek moj pokłádáłá. 42 A gdy głos onego mnostwá ucichł/ tedy y do mężow ludu pospolitego posyłáły, ktorych przywodzono ożártych z puszcze/ y kłádli mánelle ná rece ich/ y korony ozdobne ná głowy ich. 43 A choćiam przymawiał oney cudzołożnicy zástárzáłey/ á iż oni raz z jedna/ raz z druga nierzad płodza: 44 Y że/ kázdey z nich wchodźi do niey jáko wchodza do niewiásty wszeteczney: Przećię jednák wchodźili do Aholi/ y do Aholiby/ niewiast niecnotliwych. 45 Przetoż spráwiedliwi mężowie ci je osadza sadem cudzołożnic/ y sadem wylewájacych krew: przeto/ że cudzołożyły/ á krew jest ná reku ich.

46 Bo ták mowi Pánujacy PAN: Przywiodę ná nie wojsko/ podam je ná potłukánie y ná łup. 47 Y ukámienuje je ono zgromádzenie kámieniem/ y rozśieka je mieczámi swymi: syny ich y corki ich pobija/ á domy ich ogniem zpala. 48 A ták uprzatnę sprosność z tey źiemie/ y beda śie tym karáć wszystkie niewiásty/ á nieuczynia według niecnoty wászey. 49 Bo włożona bedźie ná was niecnotá wászá/ á grzechy plugáwych báłwánow wászych ponieśiećie/ y poznaćie żem Ja Pánujacy PAN.

Rozdział XXIV.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu, 1. O zplugáwieniu kośćiołá, y o wygłádzeniu ludu Bożego.

1 Y Stáło śie słowo Páńskie do mnie/ roku dźiewiatego/ mieśiacá dźieśiatego/ dźieśiatego dniá tegoż mieśiacá/ mowiac: 2 Synu człowieczy/ nápisz sobie imie dniá tego/ tegoż właśnie dniá: bo obległ Krol Bábiloński Jeruzalem práwie tegoż dniá. 3 A rzecz przez przypowieść do tego domu odpornego/ podobieństwo mowiac do nich: Ták mowi Pánujacy PAN; Przystaw ten gárniec; przystaw/ á nályj weń wody. 4 A zebrawszy sztuki należace do niego/ káżda sztukę dobra/ udźiec y łopátkę/ nalepszymi kośćiámi nápełń go. 5 Weźmiże y co nawyborniejsze bydłę/ á náłoż ogień z kośći pod nim: spráwże áby to wrzáło y kipiáło/ żeby y kośći jego rozewrzáły w nim. 6 Przetoż ták mowi Pánujacy PAN: Biádá temu miástu krwáwemu/ gárncowi w ktorym zostawa przywárá jego/ z ktorego/ mowię/ przywárá jego nie wychodźi: po sztukách/ po sztukách wyćiagaj z niego/ nie pádnieć nań los. 7 Bo iż krew jego jest w pośrzodku jego/ ná wierzchu skáły wystáwiło ja/ nie wylało jey ná źiemię/ áby byłá zákryta prochem: 8 Tedy y Ja roznięcę zápálczywość/ ná wykonánie pomsty/ wystáwię krew jego ná wierzchu skáły/ áby nie byłá zákryta.

9 PRzetoż ták mowi Pánujacy PAN: Biádá temu miástu a krwáwemu: bo y Ja nániecę wielki ogień: 10 Przykłádájac drew/ roznięcájac ogień/ wniwecz obracájac mięso/ y zaprawiájac korzeniem/ ták/ że y kośći zpalone beda. 11 A postáwię ten gárniec ná węgle jego prozny/ áby śię zágrzáłá y rozpaliłá miedź jego/ á żeby śię rozpłynęły w pośrzod jego plugástwá jego/ á iżby z niesiona byłá przywárá jego. 12 Utrudźiło mię kłamstwy swymi, przetoż nie wynidźie z niego wielkość szumowin jego: do ogniá musza szumowiny jego. 13 W nieczystośći twojey jest sprosność/ dla tego/ żem ćię oczyśćiał/ á przećięś nie oczyśćiona/ y od nieczystośći twojey nie bedźiesz więcey oczyśćiána: áż uspokoję ná tobie rozgniewánie moje. 14 Ja PAN mowiłem: Przydźie to, y uczynię to: nie cofnę śię/ áni zfolguję/ áni mi żal bedźie: według drog twojich/ y według spraw twojich sadźić ćię beda/ mowi Pánujacy PAN.

15 Y Stáło śię słowo Páńskie do mnie/ mowiac: 16 Synu człowieczy/ oto Ja od ćiebie odejmię żadość oczu twojich z prętká: wszákże nie kwil/ áni płácz/ á niech nie wychodza łzy twoje. 17 Zániechaj kwilenia/

a Náhu. 1. 3. Abák. 2. 12.

niecżyi załobp *jáka bywa* nád umárłym : Czapkę twoję włoż ná ſię / á obuwie twoje wzuj ná nogi twoje / á nie záſłániaj warg / á chlebá niecżyjego nie jedz. 18 ♣ To gdym z poránku ludowi powiedźiał / tedy umárłá żoná mojá w wiecżor : y ucżyniłem ráno jáko mi rozkazano. 19 ♣ Y mowił lud do mnie: Y nie oznájmiſz nam / co nam te rzecży *znácżą* 20 ktore ty cżyniſz? ♣ Tedym rzekł do nich: Słowo PANſkie ſtáło ſię do 21 mnie / mowiąc : ♣ Powiedz domowi Izráelſkiemu ; Ták mowi Pánujący PAN : Oto Ja zplugáwię świątnicę moję / wyniosłość mocy wáſzey / żądość ocżu wáſzych / y to w cżym ſię kocha duſzá wáſzá / á ſynowie wáſzy y corki wáſze ktoreśćie 22 zoſtáwili / od miecżá polegą. ♣ Y ucżynićie jákom ucżynił : nie záſłonićie wárgi / á chlebá niecżyjego jeść 23 nie będźiećie. ♣ A czapki ſwe ná głowách ſwych / y boty ſwoje ná nogách ſwojich *máiąc*, nie będźiećie kwilić / áni płákáć : ále będźiećie ſchnąc dla niepráwośći wáſzych / á wzdychác 24 jeden z drugim. ♣ Bo wam jeſt Ezechiel dźiwem : według wſzyſtkiego co on cżyni / cżynić będźiećie : *á* gdy to przyjdźie / dowiećie ſię / żem Ja 25 Pánujący PAN. ♣ A ty Synu cżłowiecży / Azaż w ten dźień ktorego Ja odejmę od nich moc ich / weſele ozdoby ich / żądość ocżu ich / y to po cżym teſkni duſzá ich / ſyny ich / y 26 corki ich: ♣ *Izáli* dniá onego przyjdźie do ćiebie ten co ućiecże / oznáj-27 mujący ći to? ♣ Dniá onego otworzą ſię uſtá b twoje / przy tym ktory ujdźie : á będźieſz mowił / y nie będźieſz więcey niemym. Y będźieſz im dźiwem / á poznáją żem Ja PAN.

b Ezech 29.11.

ROZDZIAŁ XXV.

Ogłoſzenie pomſty Bożey nád Ammonitczykámi. 8. Moábczykámi. 12. Edomczykámi. 15. Y Filiſtyńczykámi.

1 Y Stáło ſię słowo PAńſkie do 2 mnie / mowiąc: ♣ Synu cżłowiecży / obroć twarz twoję a przećiwko ſynom Ammonowym / á prorokuj 3 przećiwko nim: ♣ Y rzecz ſynom Ammonowym : Słuchajćie słowá Pánującego PANá. Ták mowi Pánujący PAN: Przetoż / żeś *wykrzykał*, mowiąc ; Hey / Hey ; nád Swiątnicą moją / gdy byłá zplugáwiona : y nád źiemią Izráelſką / gdy byłá zpuſtoſzona: y nád domem Judſkim / 4 gdy ſzedł w niewolą : ♣ Przetoż oto Ja ćię też podam narodom Wſchodnim w dźiedźictwo / y pobudują páłace ſwoje w tobie / á wyſtáwią mieſzkánie ſwoje w tobie: oni będą jeść urodzáje twoje / oni też będą 5 pić mleko twoje. ♣ Y dam Rábbę ná mieſzkánie wielbłądom / á *miáſtá* ſynow Ammonowych ná legowiſko trzodam : Y dowiećie ſię żem Ja 6 PAN. ♣ Bo ták mowi Pánujący PAN : Przeto / iżeś kláſkał ręką / á tupał nogą / y weſeliłeś ſię z ſercá / żeś cále zpuſtoſzył źiemię Izrá-7 elſką : ♣ Przetoż / oto Ja wyćiągnę rękę ſwą przećiwko tobie / á dam ćię ná rozchwycenie narodom / y wytnę ćię z narodow / á wytrácę ćię z źiem / y wygłádzę ćię : á dowieſz ſię żem Ja PAN.

8 Ták mowi Pánujący PAN: Dla tego / że Moáb y b Sejir mowił: Oto / dom Judſki podobny jeſt wſzyſtkim innym narodom: 9 ♣ Dla tego / oto Ja otworzę ſtronę Moábczykow od miaſt / od miaſt mowię ich / y od gránic ich / ozdobę źiemie Betjeſymot / Báálmeon / y Káryátáim / 10 ♣ Narodom Wſchodnim / z źiemią ſynow Ammonowych bom ja dał w dźiedźictwo / áby nie było pámiątki ſynow Ammonowych miedzy na-11 rody. ♣ A ták nád Moábem ſądy wykonam / iż poznáją żem Ja PAN:

b Jerem. 48. 1. Ezech. 35. 2.

12 Ták mowi Pánujący PAN : Przeto iż ſię c Edomczycy srodze mśćili nád domem Judſkim / y przywiedli ná ſię winę wielką 13 mſcząc ſię nád nimi. ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN : Wyćiągnę też rękę moję ná *źiemię* Edomczykow / á wytrácę z niey ludźie y bydło / y ucżynię ją puſtynią ; od Temán áż do Dedán od miecżá po-14 legą. ♣ A ták wykonam pomſtę moję nád Edomczykámi przez ręce ludu mojego Izráelſkiego : A obejdą ſię z Edomczykámi / według popędliwośći mojey / y według gniewu me-

c Jerem. 49. 7.

a Jerem. 49. 1.

go: y poznáją pomstę moję / mówi Pánujący PAN.

15 TAk mówi Pánujący PAN: Przeto iż się d Filistyńczycy mśćili y pomstę wykonywáli pustosząc je z sercá / á do zginienia przywodząc z nieprzyjáźni stárodawney: 16 Dla tego ták mówi Pánujący PAN: Oto Ja wyćiągnę rękę moję ná Filistyńczyki / y wykorzenię Cheretejczyki / y wytrácę ostátek kráiny pomorskiey. 17 A ták uczynię nád nimi pomsty wielkie / karząc je w zápálczywośći: y dowiedzą się żem Ja PAN / gdy wykonam pomstę moję nád nimi.

d Jerem. 47. 1.

ROZDZIAL XXVI.

Proroctwo o zburzeniu Tyru, y o wytráceniu obywátelow jego.

1 Y Stáło się roku jedenastego / pierwszego *dniá* mieśiącá: stáło się słowo PAńskie do mnie / mówiąc: 2 Synu człowieczy / Przeto iż Tyr mówił o Jeruzalemie *wykrzykájąc* Hey / Hey; Złuszczone jest *miásto* bram bárzo ludnych / obraca się do mnie: *teraz* nápełniony będę / *gdyż* to jest zpustoszone. 3 Dla tego ták mówi Pánujący PAN: Otom Ja *powstał* przećiwko tobie / o a Tyrze! á przywiodę ná ćię wiele narodow / jákobym przywiodł morze z náwáłnośćiámi jego. 4 Y zburzą mury Tyrskie / y rozwálą wieże jego / y wymiotę z niego proch jego / y uczynię go wierzchołkiem skáły gładkiey. 5 *Ták, że* będą wysuszáć śieći w pośrzod morzá: Bom Ja rzekł mówi Pánujący PAN: Przeto będźie ná rozchwycenie narodom. 6 A Corki jego / ktore *będą* ná polu / mieczem pobite będą: á dowiedzą się żem Ja PAN. 7 Bo ták mówi Pánujący PAN: Oto Ja przywiodę przećiwko Tyrowi Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego od Pułnocy / Królá nád Królmi / z końmi y z wozámi / y z jezdnymi / y z zgráją / y z ludem wielkim. 8 Corki twoje ná polu mieczem pomorduje / y przećiwko tobie porobi bászty / y usypie wał przećiwko tobie / y postáwi przećiwko tobie tárcz: 9 Y tárány záſádźi przećiwko murom twojim: á wieże twoje potłucze młotámi swymi. 10 Od mnostwá koni jego okryje ćię proch ich / od grzmotu jezdnych / y kár / y wozow poruszą się mury twoje: gdy wychodźić będźie w bramy twoje / jáko wchodzą do miástá zburzonego. 11 Kopytámi koni swojich zdepce wszystkie ulice twoje / lud twoj mieczem pobije / á mocne słupy twoje upádną ná źiemię. 12 Y rozbiorą májętność twoję / á rozchwycą towáry twoje: y rozwálą mury twoje / y domy twoje roskoszne poborzą / á kámienie twoje y drzewo twoje / y proch twoj / do wody wrzucą. 13 Y uczynię / że ustánie głos pieśni b twojich; á dźwięk harf twojich nie będźie więcey słyszány. 14 Y uczynię ćię wierzchołkiem gładkiey skáły: stániesz się *miejscem* ku wysuszániu śieći / nie będźiesz więcey zbudowány: Bom Ja PAN powiedźiał / mówi Pánujący PAN.

a Ezech. 23. 1.

b Ezech. 24. 7. 8 Jerem. 7. 34. y 16. 9.

15 TAk mówi Pánujący PAN do Tyru; Izali się od trzasku upadku twego / gdy ránni wołáć będą / gdy okrutny mord będźie w pośrzodku ćiebie wyspy się nie poruszą? 16 Y powstáną z stolic swojich wszyscy Kśiążętá pomorscy / y złożą z śiebie płaszcze swoje / á száty swe háftowáne zewleką: stráchem będą przyodźiáni / ná źiemi uśiędą / á wzdrygájąc się / co chwilá zdumiewáć się będą nád tobą. 17 Y podniosą nád tobą lámenty / Y rzeką do ćiebie: Jákoś zginęło ó *miásto*! w ktorym mieszkano dla *przyległośći* morzá: miásto sławne / ktore było mocne ná morzu / ono / y z obywátelámi swymi / ktorzy byli straszni wszystkim obywátelom jego. 18 Tedy się zátrwożą wyspy w dźień upadku twego; zátrwożą się mówię wyspy morskie / nád zginieniem twojim. 19 Bo ták mówi Pánujący PAN: Gdy ćię uczynię miástem zpustoszonym / jáko miástá w ktorych nie mieszkáją / *gdy* ná ćię przepáść przywiodę / ták / że ćię wody wielkie przykryją: 20 Gdy uczynię że zstąpisz z tymi / ktorzy zstępują do dołu / do ludu dáwnego / á położę ćię w naniższych stronách źiemie / ná pustyniách dáwnych / z tymi co zstępują do dołu /

á y nie mieſzkano w tobie: *tedy* do-
21 káże ſławy w ziemi żywiących. ♣ Bo
uczynię *to*, że będźieſz ná wielkie po-
ſtrách/ gdy cię nie ſtánie: á choćby
cię ſzukano/ nie znajdą cię ná wieki/
mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XXVII.

Nárzeka Prorok nád Tyrem, w ktorym nád one pierwſze ſławę żáłoſne, á okolicznym narodom ſtráſzne zburzenie opłákiwa.

1 Y Stáło ſię słowo PAńſkie do
2 mnie/ mowiąc: ♣ A ty Synu
człowieczy podnieś nád Tyrem lá-
3 ment: ♣ A rzecz do Tyru/ ktory le-
ży nád portámi morſkimi/ y hándlu-
je z narodámi ná wielu wyſpách:
Ták mowi Pánujący PAN; O
Tyrze! tyś mowił; Jam *jeſt* doſko-
4 náły w piękności. ♣ W pośrzodku
morzá *były* gránice twoje: Budowni-
cy twoji doſkonáłą uczynili pię-
5 kność twoję. ♣ Z jedliny z Sánir
pobudowáli ći wſzyſtkie piętrá twoje/
Cedry z Libanu bráli/ áby czynili
6 máſzty twoje. ♣ Z dębow Báſán-
ſkich czynili wiosłá twoje: Łáwy
twoje urobili z kośći ſłoniowych/ y z
bukſzpánu z wyſep Cytymſkich. ♣
7 Biſior háftowány Egipſki bywáł
płotnem twojim/ z ktoregoś żagle
miewáł: hiácynt y ſzárłat/ z wyſep
8 Eliſá/ był nákryćiem twojim. ♣ O-
bywátele Sydonu/ y Arwádczycy/
bywáli żeglarzámi twymi/ mędrcy
twoji Tyrze *ktorzy* bywáli w tobie/
9 ći byli ſtyrnikámi twymi. ♣ Stárcy
z Gebál/ y mędrcy jego/ opráwiáli
w tobie rozpádliny twoje: wſzyſtkie
okręty morſkie y żeglarze ich bywá-
10 li w tobie/ hándlując z tobą. ♣ Per-
ſowie y Ludczycy/ y Putejczycy/ by-
wáli w wojſku twojim/ mężowie wá-
leczni twoji: tárcz y przyłbicę zá-
wieſzáli w tobie/ ći przydawáli tobie
11 ozdoby. ♣ Synowie Arwád/ z woj-
ſkiem twojim ná murách twojich w
około/ tákże Gámádczycy ná wie-
żách twojich bywáli: tárcze ſwoje
záwieſzáli ná murách twojich w oko-
ło: ći ſą ktorzy doſkonáłą uczynili
12 piękność twoję. ♣ Zámorſcy kupcy
twoji/ dla wielkości wſzelákich do-
ſtátkow śrebrem/ żelázem/ cyną y o-
łowem/ kupczyli ná jármárkách two-
13 jich. ♣ Jáwán/ Tubál/ y Meſech/
kupcy twoji/ ludźie y naczynie mie-
dźiáne dawáli ná zámiánę tobie. ♣
14 Z domu Togormá końmi/ y jezdny-
mi/ y mułámi kupczyli ná jármár-
15 kách twojich. ♣ Synowie Dedáno-
wi/ kupcy twoji/ y wiele wyſep/
przekupowáli towáry ręki twojey:
rogi/ kośći ſłoniowe/ y drzewo heba-
nowe dawáli ná zámiánę zá zapłá-
16 tę twoję. ♣ Syryjczycy kupcy
twoji/ dla mnoſtwá przemyślnych
robot twojich/ kárbunkułámi/ ſzár-
łatem/ y háfterſkimi rzeczámi/ pło-
tnem ſubtylnym/ y korálámi/ y
kryſztałámi hándlowáli ná jármár-
17 kách twojich. ♣ Judá y źiemiá I-
zráelſka/ y ći kupcy twoji/ pſzenicę
z Minnit/ y z Pánnág/ y miod/ y o-
liwę/ y kádźidło/ ná zamiánę dawá-
18 li. ♣ Dámáſzczánie kupcy twoji/
dla mnoſtwá przemyślnych robot
twojich/ y dla mnoſtwá wſzelkich do-
ſtátkow winem z Helbonu/ y wełną
19 biáłą *kupczyli*. ♣ Tákże Dan y Já-
wán a kramárze ná jármárkách
twojich przedawáli żelázo polerowá-
ne: Káſſyą/ y Tátárſkie źiele/ ná
20 zámiánę dawáli. ♣ Dedán kupczył
w tobie ſukny koſztownymi ná b wo-
21 zy. ♣ Arábczycy y wſzyſcy Kśiążę-
tá Cedárſcy/ y ći kupczyli z tobą ſko-
pámi y báránámi y kozłámi: tym
22 hándlowáli w tobie ♣ Kupcy Sábej-
ſcy/ y z Rámy kupczyli z tobą wſzelá-
kimi przednieyſzymi wonnymi rze-
czámi/ y wſzelákim kámieniem dro-
gim/ y złotem kupczyli ná jármár-
23 kách twojich. ♣ Hárán/ y Kánne/ y
Eden/ kupcy z Sáby: Aſſur/ y Kil-
24 mád/ kupczył w tobie. ♣ Ci kupcy
twoji/ ſztukámi hiácyntu/ y rzeczá-
mi háftowánymi y ſkrzyniámi dla
koſztownych ſzat/ tákże *towárámi*,
ktore powrozámi obwiezują/ *ábo w
ſkrzyniách* Cedrowych záwieráją/
25 kupczyli w tobie. ♣ Okręty morſkie
przodkowáły w kupiectwie twojim:
y byłoś nápełnione/ y uwielbione
bárzo w pośrzod morzá.

26 NA wody wielkie záprowádźili
cię żeglarze twoji: Wiátr
Wſchodni rozbije cię w pośrzod
27 morzá. ♣ Bogáctwá c twoje/ y jár-

a *H. Biegunowie.*

b *I. Ná ſiodłá.*

c *Objáw. 18.10.*

márki twoje / kupiectwo twoje / żeglarze twoji / y ſtyrnicy twoji / y ći ktorzy zápráwiáli rozpádliny twoje / y kupcy towárow twojich / y wßyſcy mężowie waleczni twoji / ktorzy byli w tobie / y wßyſtko mnoſtwo twoje ktore jeſt w pośrzod ćiebie wpádną w pośrzod morzá / w dźień upadku twego. 28 ♣ Ná głos krzyku ſtyrnikow twojich / zádrżą wáły *morſkie*. 29 ♣ Y wyſtąpią z okrętow ſwojich wßyſcy robiący wiosłem / żeglarze *y* wßyſcy ſtyrnicy morſcy ná źiemi ſtáną. 30 ♣ Y będą nárzekáli nád tobą głoſem wielkim / y będą gorzko wołáli; á ſypiąc proch ná głowy ſwoje / w popiele śię wáláć będą. 31 ♣ Nád to / poczynią ſobie dla ćiebie łyśiny / á opáßą śię worámi: y będą płákáć nád tobą w gorzkośći duße *ſwey* płáczem gorzkim. 32 ♣ Uczynią / mowię / nád tobą láment żáłoſny / á będą nárzekáli nád tobą / *mowiąc*; Ktorez *miáſto* podobne jeſt Tyrowi / wyćiętemu w pośrzodku morzá? 33 ♣ Gdy wychodźiły towáry twoje z morzá / náſycáłoś wiele narodow: mnoſtwem bogactw twojich / y hándlow twojich / bogáćiłoś Krole źiemſkie. 34 ♣ *Ale* gdy będźieß podrzuzgotáne od morzá w głębokośćiách wod / kupiectwo twoje y wßyſtko mnoſtwo twoje w pośrzodku ćiebie upádnie. 35 ♣ Wßyſcy ná wyſpách mießkájący / zdumieją śię nád tobą / á Krolowie ich ſtráchem z jęći będą / bárzo śię zátrwożą: 36 ♣ Kupcy miedzy narodámi záświſną nád tobą: ná poſtrách im będźieß / á nie będźie ćię ná wieki.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Proroctwo o pokarániu pychy Królá Tyrſkiego. 11. Nárzekánie nád nim. 20. Oświadczenie pomſty Sydończykom: á poćiechy oſtátkom Izráelſkim.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do mnie / mowiąc: 2 ♣ Synu człowieczy / mow Kśiążęćiu Tyrſkiemu: Ták mowi Pánujący PAN; Dla tego iż śię podniosło ſerce twoje / á mowiß; Jam jeſt Bog / śiedzę w pośrzod morzá ná ſtolicy Boſkiey: gdyżeś ty człowiek / á nie Bog / choć ſerce twoje ſtawiaß jáko ſerce Boże. 3 ♣ Otoś mędrßym nád [a] Dánielá: żadna tájemnicá nie jeſt zákryta przed tobą. 4 ♣ Mądrośćią twoją y roſtropnośćią twoją názbierałeś ſobie bogactw / y nábyłeś złotá y śrebrá do ſkárbow twojich. 5 ♣ Wielkośćią mądrośći twojey w kupiectwie twojim rozmnożyłeś bogáctwá twoje / á ták podniosło śię ſerce twoje dla bogactw twojich. 6 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN; Poniewaz ſtawiaß ſerce twoje jáko ſerce Boże: 7 ♣ Dla tego / oto Ja przywiodę ná ćię cudzoźiemce naſrożße z narodow: ktorzy dobywßy mieczow ſwojich ná piękność mądrośći twojey zplugáwią jáſność twoję. 8 ♣ W doł ćię wepchną / y umrzeß śrogą śmierćią w pośrzod morzá. 9 ♣ Izali mowiąc rzeczeß przed tym ktory ćię zábijáć będźie; Jeſtem Bog? Gdyżeś człowiek / á nie Bog / w ręku morderzá twego. 10 ♣ Śmierćią nie obrzezáńcow umrzeß od ręki cudzoźiemcow: bom Ja mowił / mowi Pánujący PAN.

11 Y Stáło śię słowo PAńſkie do mnie / mowiąc. 12 Synu człowieczy / podnieś láment nád Krolem Tyrſkim / á mow do niego: Ták mowi Pánujący PAN; Ty co [b] pieczętujeß ſummy / pełen mądrośći y doſkonáłey piękności. 13 ♣ Byłeś w [c] Eden ogrodźie Bożym / wßeláki kámień drogi był nákryćiem twojim / Sárdyus / Topázyus / y Jáſpis / Chryſolit / Onyx / y Beryl / Száfir / Kárbunkuł / y Szmárágd / y złoto: W ten dźień ktoregoś ty ſtworzony / zgotowáne ſą u ćiebie narzędy bębnow twojich / y pißczáłek twojich. 14 ♣ Tyś był Cherubinem pomázánym / nákrywájącym: Jam ćię wyſtáwił / byłeś ná gorze Bożey świętey: w pośrzod kámienia ognistego przechadzałeś śię. 15 ♣ Byłeś doſkonáły ná drogách twojich / ode dniá tego ktoregoś jeſt ſtworzony / áż śię ználáżłá nieprawość w tobie. 16 ♣ Dla wielkośći kupiectwá twego pełno w pośrzod ćiebie bezprawia / y zgrzeßyłeś: Dla tego wytrácę ćię z gory Bożey / o Cherubinie nákrywájący! á z pośrzodku kámie-

[a] *Dáni.* 4. 6. y 5. 11.
[b] *T. Co ſobie moc przywłaſzczaß nád towárámi.*
[c] 1 *Moj* 2. 8.

kámienia ognistego wygubię śię. ✤ 17 Podniosło śię serce twoje dla pięknośći twojey / ná złeś używał mądrośći swojey dla jásnośći twojey: *przetoż* ćię uderzę o źiemię / á przed obliczem Krolow położę ćię / ábyć śię dźiwowáli. ✤ 18 Dla mnóstwá nieprawośći twojich / *y* dla niespráwiedliwośći kupiectwá twego / zplugáwiłeś świątnice twoje: przetoż wywiodę ogień z pośrzodku ćiebie / ktory ćię pożrze / á obrocę ćię w popioł ná źiemi / przed oczymá wszystkich co ná ćię pátrzą. ✤ 19 Wszyscy co ćię ználi miedzy narody / zdumieją śię nád tobą: będźiesz ná wielki postrách / á nie będźie ćię áż ná wieki.

20 Y Stáło śię słowo PAńskie do 21 mnie / mowiąc: ✤ Synu człowieczy / Obroć twarz swoję przećiw Sydonowi / á prorokuj przećiw niemu. ✤ 22 Y mow: Ták mowi Pánujący PAn; Otom Ja przećiwko tobie o Sydonie / á będę uwielbiony w pośrzod ćiebie: y dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy nád nim sądy wykonam / y w nim poświęcony będę. ✤ 23 Y pośle nań mor / y krew ná ulice jego / y upádną zránieni w pośrzodku niego od miecza / ktory ná nię *przyjdźie* ze wszystkich stron: á dowiedzą 24 śię żem Ja Pan. ✤ A ták nie będźie miał więcey dom Izráelski ćiernia kolącego / y głogu boleść zádawájącego ze wszystkich okolicznych swych ktorzy je pustoszą: y dowiedzą śię żem Ja Pánujący PAN.

25 TAk mowi Pánujący PAn / Gdy zgromádzę dom Izráelski z narodow / miedzy ktorymi są rozproszeni / y poświęcony będę w nich przed oczymá pogánow: y będą mieszkáli w źiemi swojey / ktorąm *był* dał słudze memu Jákobowi. ✤ 26 Tedy w niey będą bezpiecznie mieszkáli / á pobudują domy / y náśczepią winnice: mieszkáć mowię będą bezpiecznie / gdy wykonam sądy nád wszystkimi okolicznymi ich ktorzy je pustoszyli: y dowiedzą śię żem Ja PAN / BOG ich.

ROZDZIAŁ XXIX.

Proroctwo przećiwko Egipczánom. 17. Nábuchodonozorowi obietnicá uczyniona o źiemi Egipskiey. 21. Wywyższenie przyjśie ludu Izráelskiego.

1 ROku dźieśiątego / dźieśiątego *mieśiącá:* dwunaste *dniá,* tegoż mieśiącá: stáło śię słowo PAńskie 2 do mnie / mowiąc: ✤ Synu człowieczy obroć twarz swoję przećiwko Fáráonowi / Krolowi Egipskiemu / á prorokuj przećiw niemu / y przećiwko wszystkiemu Egiptowi. ✤ 3 Mow / á rzecz: Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiwko tobie / o Fáráonie Krolu Egipski! a wielorybie wielki / ktory leżysz w pośrzodku rzek twojich / y mowisz? Mojáć jest rzeká / y jam *ją* sobie 4 uczynił. ✤ Przetoż włożę wędę w czeluśći twoje / y uczynię / że powieszą ryby rzek twojich ná łuskách twych: y wywlekę ćię z pośrzodku rzek twojich / y wszystkie ryby rzek twojich / ktore ná łuskách twojich 5 powiezną. ✤ Y zostáwię ćię ná puszczy / ćiebie y wszystkie ryby rzek twojich / polężesz ná polu / y nie będźiesz zebrány áni zgromádzony: dam ćię bestyam źiemskim / y ptástwu niebieskiemu ku pożárćiu. ✤ 6 Y dowiedzą śię wszyscy mieszkájący w Egipćie / żem Ja PAN: przeto / żeśćie laską b trzćinianą domowi 7 Izráelskiemu. ✤ Gdy śię ćiebie ręką chwytáją łamiesz śię / y rozćinasz im wszystko rámię: á gdy śię podpieráją tobą / kruszysz śię / choć im nádstawiasz wszystkich biodr.

8 DLa tegoż ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja przywiodę ná ćię c miecz / y wygłádzę z ćiebie 9 człowieká y bydlę. ✤ A źiemiá Egipska będźie pustynią y zpustoszeniem; y dowiedzą śię żem Ja PAN: Dla tego żeś mowił; Rzeká mojá / y jam 10 *ją* uczynił. ✤ Przetoż otá Ja będę przećiwko tobie / y przećiwko rzece twojey / y podam źiemię Egipską w zpustoszenie / y w srogie poburzenie / od wieże Sewene / áż do gránic 11 Murzyńskich. ✤ Nie przejdźie przez nię nogá człowiecza / y nogá bydlęca nie przejdźie przez nię: áni w niey będą mieszkáć przez czterdźieśći 13 lat. ✤ A ták uczynię źiemię Egipską pustynią nád inne źiemie zpustoszone / á miástá jey / nád inne miástá

a *Psalm.* 74.13. *Ezái.* 27. 1. y 51.9.

b 2 *Krol.* 18.21. *Ezái.* 36. 6.

c *Jerem.* 44.30.

zpusto-

d Ezech. 30.23. zpustoszone/ będą zpustoszone *przez* czterdzieści lat: gdyż rozproszę dEgipcjany między narody/ y rozwieję je po ziemiach.

13 A Wszákże ták mowi Pánujący PAn: Gdy się skończy czterdzieści lat/ zgromádzę e Egipczány z narodow/ do ktorych rozproszeni będą. e Ezdi. 19.18.

14 Y przywrocę zásię więźnie Egipskie/ y przywiodę je do ziemie Pátros/ do ziemie mieszkánia ich: y będą tám krolestwem podłym.

15 Między *innymi* krolestwy będzie nápodleyszym/ á nie wyniesie się więcey nád *inne* narody: Y umniejszę ich

16 áby nie pánowáli nád narody. Y nie będzie więcey domowi Izráelskiemu ufnością/ ktoraby *mi* ná pámięć przywodziłá niepráwość/ gdyby się ogladáli ná nie: Y dowiedzą się żem Ja Pánujący PAN.

17 POtym stáło się dwudziestego y śiodmego roku/ pierwszego mieśiącá/ pierwszego *dniá* tegoż mieśiącá: stáło się słowo PAńskie do

18 mnie/ mowiąc: Synu człowieczy/ Nábuchodonozor Krol Bábiloński przyniewolił gwałtem woysko swe do służby ćiężkiey przećiwko Tyrowi: káżda głowá obłyśiáłá/ y káżde rámię obnáżone: á *przećię* niemá zapłáty on/ áni woysko jego z Tyru/ zá onę służbę ktorą podejmował/

19 *walcząc* przećiwko niey. Przetoż ták mowi Pánujący PAn: Oto Ja dawam Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu ziemię Egipską/ áby zábrał dostátki jey/ y rozszárpał łupy jey/ y rozchwyćił korzyśći jey: áby miáło zapłátę woj-

20 sko jego. Zá pracę ich ktorą dla mnie podjęli dam im ziemię Egipską/ przeto/ że mnie prácowáli/ mowi PAnujący PAn.

21 DNiá onego uczynię/ że wyrośćie rog domu Izráelskiego/ tobie też ustá twoje otworzę w pośrzodku ich: y dowiedzą się żem Já PAN.

ROZDZIAL XXX.

Zniszczenie Egiptu. 20. Y podbićie Krolá jego pod moc Krolá Bábilońskiego.

1 Y Stáło się słowo PAńskie do
2 mnie/ mowiąc: Synu człowieczy prorokuj/ á mow: Ták mowi Pánujący PAn; Kwilćie *mowiąc*; Ach

3 niestetyż ná ten dźień! Bo bliski jest dźień/ bliski jest mowię dźień PAński: *ten* będźie dźień chmury/ *y*

4 czás narodow. Y przyjdźie miecz ná Egipt/ á będźie wielka trwogá w ziemi Murzyńskiey/ gdy polęgą pobići w Egipćie/ á zábiorą dostátki jego/ y podwrocone będą grun-

5 ty jego. Murzynowie y Putejczycy/ y Ludczycy/ y wszystko pospolstwo/ y Kubejczycy/ y obywátele *innych* ziem w przymierzu *będących*,

6 z nimi od mieczá upádną. Ták mowi Pan/ że upádną ktorzy podpieráją Egipt/ y ztracona będźie pychá mocy jego: od wieże Sewene a od mieczá upádną w niey/ mowi

a Ezech. 29.10

7 Pánujący Pan. Y będą zpustoszeni nád inne ziemie zpustoszone: á miástá ich nád inne miástá poburzo-

8 ne będą. Y dowiedzą się żem Ja PAN: gdy zápalę ogień w Egipćie/ y będą potárći wszyscy pomocnicy jego.

9 Dniá onego wynidą posłowie od oblicza mego w okrętách/ ná postrách ziemi Murzyńskiey bezpieczney: y będźie wielka trwogá między nimi/ jáka byłá w dźień *porażki* b Egipskiey: bo oto

b 2. Mo. 12.29 y 14.21

10 *pewnie* przychodźi. Ták mowi Pánujący PAn: Uczynię zájiste koniec mnostwu Egipskiemu/ przez rękę Nábuchodonozorá Krolá Bá-

11 bilońskiego. On y lud jego c z nim nasroższy z narodow/ przywiedźieni będą ná wytrácenie tey ziemię: bo dobędą mieczow swych przećiw Egiptowi/ y nápełnią ziemię pobity-

c Ezech 31.11.

12 mi. Y wysuszę rzeki/ á záprzedam ziemię w rękę złośnikow: á ták zpustoszę ziemię/ y pełność jey/ przez rękę cudzoziemcow: Ja PAn mo-

13 wiłem. Ták mowi Pánujący Pan: Wytrácę też plugáwe báłwány/ y zniosę d obrázy z Nof e: á Kśiążęćiá ziemie Egipskiey więcey nie będźie: gdyż puszczę strách ná zie-

d Zách. 13. 2. e Ezdi. 19.13.

14 mię Egipską. Bo zpustoszę Pátros/ á roznięcę ogień w Soán/ y wyko-

15 nam sądy w No. Wyleję też popędliwość moję ná Syn/ obronnę miejsce Egipskie: á wytrácę mno-

16 stwo z No. Gdyż roznięcę ogień w

Egip-

Egipcie: Syn boleiąc boleć będźie/ y No rozwálone będźie/ á Nof ná káżdy dźień udręczone będźie. 17 ♣ Młodźieńcy *miástá* On y Bubásto/ od mieczá polegą/ á Pánny w poimánie poydą. 18 ♣ Tákże w Táchpánches záćmi śię dźień/ gdy tám pokruszę zawory Egipskie/ y ustánie w nim pychá mocy jego/ chmurá je okryje/ á córki jego w poimánie poydą. 19 ♣ A ták wykonam sądy nád Egiptem/ y dowiedzą śię żem Ja PAN.

f 1 Moj. 41.45.

20 Y Stáło śię jedenástego roku/ pierwszego *mieśiącá*, śiodmego *dniá*, stáło śię słowo PAńskie do 21 mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy/ złamałem rámię Fáráoná/ Królá Egipskiego/ á oto nie będźie záwiązáne/ áby było uleczone: áni będźie chustkámi obwinione/ áni będźie záwiązáne/ áby było zmocnione do 22 trzymánia mieczá. ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Otom Ja przećiwko Fáráonowi Krolowi Egipskiemu/ á zkruszę rámioná jego/ ták mocne/ jáko y złamáne: y wy- 23 trącę miecz z ręki jego. ♣ Y rozproszę g Egipcżány miedzy narody/ á 24 rozwieję je po źiemiách. ♣ Umocnię záiste rámioná Królá Bábilońskiego/ y dam miecz moj w rękę jego/ á rámioná Fáráonowe złamię: Y będźie stękał przed obliczem jego/ jáko 25 stęka zránony ná śmierć. ♣ Umocnię mowię rámioná Królá Bábilońskiego/ á rámioná Fáráonowe upádną: Y dowiedzą śię żem Ja PAN/ gdy dam miecz moj w rękę Królá Bábilońskiego/ áby go wy- 26 ćiągnął ná źiemię Egipską. ♣ A ták rozproszę Egipcżány miedzy narody/ y rozwieję je po źiemiách: Y dowiedzą śię żem Ja PAN/

g Ezech. 29.12.

ROZDZIAŁ XXXI.

Utwirdzenie kaźni nád Fáráonem ogłoszonych, przykłádem Królá Assyryjskiego.

1 Potym jedenastego roku/ trzećiego *mieśiącá*, pierwszego *dniá* tegoż mieśiącá/ stáło śię słowo 2 PAńskie do mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy/ mow do Fáráoná Królá Egipskiego/ y do ludu jego; Komużeś podobnym w wielmożnośći 3 twojey? ♣ Oto Assur *był* jáko Cedr ná Libánie/ pięknych gáłęźi/ y szyroko ćień podawájący/ y wysokiego wzrostu: á miedzy gęstwiną gáłęźi 4 był wierzch jego. ♣ Wody mu wzrost dáły/ głębokość go wywyższyłá/ á rzekámi jey obtoczony był w około korzeń jego: á strumienie tylko swoje wypuszczáłá ná wszystkie drzewá 5 polne: ♣ Ták/ że śię wywyższył wzrost jego nád wszystkie drzewá polne/ á rozkrzewiły śię látorośle jego/ á dla obfitośći wod rozszerzyły śię 6 gáłęźi jego ktore wypuśćił. ♣ Ná gáłęźiách jego czyniło gniazdá wszelákie a ptástwo niebieskie/ á pod látoroślámi jego/ mnożyły śię wszelkie zwierzętá polne/ y pod ćieniem je° śiadáli wszyscy narodowie zacni. 7 ♣ Y był piękny dla wielkośći swojey/ y dla długośći gáłęźi swojich: bo korzeń jego był przy wodách ob- 8 fitych. ♣ Cedry go nie przewyższáły w ogrodźie b Bożym/ jedliny nie były rowne látoroślom jego/ á kásztánowe drzewá/ nie były podobne gáłęźiom jego: żadne drzewo w ogrodźie Bożym nie było mu rowne 9 w pięknośći swojey. ♣ *Jam* go pięknym uczynił dla mnóstwá gáłęźi jego/ y zájrzáły mu wszystkie drzewá w Eden/ ktore *były* w ogrodźie Bożym.

a Dáni. 4. 9.

b 1 Moj. 2. 8.

10 Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Dla tego/ że wysoko wzrosł/ á wywyższył wierzch swoj miedzy gęstwinę gáłęźi/ y podniosło śię serce jego dla wysokośći je- 11 go: ♣ Przetożem go podał c w rękę namocnieyszego z narodow/ áby śię z nim srogo obchodźił: dla niezbo- 12 żnośći jego odrzućiłem go. ♣ A ták wygłádźili go cudzoziemcy naśroższy z narodow/ y porzućili go: ná gorách y ná wszystkich dolinách opádły gáłęźie jego/ y połamáne są látorośli jego przy wszystkich strumieniách tey źiemie: dla tego ustąpili z ćienia jego wszyscy narodowie 13 źiemscy/ y opuśćili go. ♣ Ná obáleniu jego mieszka wszelkie ptástwo niebieskie: á ná gáłęźiách je- 14 go jest wszelki zwierz polny. ♣ Dla tego/ áby śię ná potym nie wywyższáło wzrostem swojim żadne drze-

c Ezech. 30.11.

wo przy wodách/ y żeby nie wypuſz-
czáło wierzchow ſwoich / miedzy
gęſtwiną gáłęzi/ y nie wſpináło śię
nád inne wyſokośćią ſwoją żadne
drzewo wodámi opojone. Abowiem
ći wſzyſcy podáni ſą ná śmierć / y
wrzuceni w niſkośći ziemie / w po-
śrzod ſynow ludzkich/ z tymi ktorzy
15 zſtępują do dołu. ♣ Ták mowi Pánu-
jący PAn : Dniá ktorego on zſtą-
pił do grobu/ uczyniłem lament/ zá-
wárłem dla niego przepáść/ y záhá-
mowáłem ſtrumienie jey / áby śię
záſtánowiły wody wielkie: y uczy-
niłem / że śię záćmił dla niego Li-
ban/ á wſzyſtkie drzewá polne dla
16 niego zemdláły. ♣ Od grzmotu u-
padku jego zátrwożyłem narody/
gdym go wepchnął do grobu / z tymi
co w doł zſtępują / nád czym śię u-
ćieſzyły ná ziemi ná dole wſzyſtkie
drzewá Eden / y co jeſt nawybor-
nieyſzego/ y nalepſzego ná Libánie/ y
17 wſzyſtko co jeſt opojono wodą. ♣ Y
ći z nim zſtąpili do grobu / do pobi-
tych mieczem: ktorzy byli rámieniem
jego/ y ktorzy śiádáli w ćieniu jego/
w pośrzodku narodow.

18 KOmużeś podobny był ſławą y
wielkośćią miedzy drzewy E-
den ? Oto zrzucony będźieſz z drze-
wy Eden ná doł/ ná ziemię: w po-
śrzodku nieobrzezáńcow polężeſz/
miedzy pobitymi mieczem: Toć jeſt
Fáráo y wſzyſtká zgrája jego/ mo-
wi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XXXII.

Nárzekánie Prorockie nád upadkiem Krolá Egipſkiego y Egipczan. 17. A utwirdzenie tego, przykłádem innych narodow.

1 A Dwunaſtego roku / mieśiącá
dwunaſtego / pierwſzego *dniá*
tegoż mieśiącá / ſtáło śię ſłowo
2 PAńſkie do mnie/ mowiąc: ♣ Synu
człowieczy / Podnieś lament nád
Fáráonem Krolem Egipſkim/ á po-
wiedz mu : Podobnyś ty lwowi
młodemu miedzy narody/ tyś jeſt
jáko wieloryb w morzu : gdyż bujá-
jąc po rzekách twoich maćiſz wodę
nogámi twymi/ y mieſzaſz rzeki jego.
3 ♣ Ták mowi Pánujący PAn: Roz-
ćiągnę tedy ná ćię a śieć moję przez

a Ezech. 12.13. y 17.20.

zebránie wielu narodow / ktorzy ćię
4 wyćiągną niewodem mojim. ♣ Y zo-
ſtáwię ćię ná ziemi / ná polu porzu-
cę ćię: y ſpráwię/ że mieſzkáć będźie
ná tobie wſzelkie ptáſtwo niebie-
ſkie / y nákarmię tobą zwierzę wſzy-
5 ſtkiey ziemie : ♣ Y rozrzucę mięſo
twoje po gorách / y nápełnię doliny
6 wyſokośćią twoją. ♣ Y nápoję zie-
mię twoję w ktorey pływaſz krwią
twoją áż do gor / ták / że y rzeki będą
7 nápełnione tobą. ♣ A gdy ćię b zgá-
ſzę/ zákryję niebioſá/ y ćiemne uczy-
nię gwiazdy ich: ſłońce obłokiem zá-
ſłonię/ á kśiężyc nie da świátłá ſwe-
8 go. ♣ Wſzyſtkie świátłá jáſne ná
niebioſách záćmię dla ćiebie / y
przywiodę ćiemność ná ziemię two-
ję/ mowi PAnujący PAN. ♣
9 Nád to / záſmucę ſerce wielu naro-
dow / gdy já ſpráwą moją przydźie
wieść o ztárćiu twojim miedzy na-
rody/ do ziem ktorycheś nie znał.
10 ♣ Uczynię mowię / że śię zdumie-
ją nád tobą wiele narodow / á kro-
lowie ich zátrwożą śię bárzo dla ćie-
bie / gdy ſzermowáć będę mieczem
ſwojim przed twarzą ich : będą
śię záiſte lękáć co chwilá káżdy
o duſzę ſwoję w dźień upadku
twego.

11 BO ták mowi Pánujący PAn:
Miecz Krolá Bábilońſkiego
12 przydźie ná ćię. ♣ Mieczámi mocá-
rzow porażę zgraję twoję / naokru-
tnieyſzy ze wſzyſtkich narodow/ ći zká-
żą pychę Egipſka : y będźie zgłádzo-
13 ne wſzyſtko mnoſtwo jego. ♣ Zá-
głádzę y wſzyſtko bydło jego / ktore
jeſt przy wodách wielkich/ ták/ że ich
więcey nie zmąći nogá człowiecza/
áni kopytá bydlęce mąćić ich będą.
14 ♣ Tedy uczynię/ że śię wody ich u-
ſtoją / á rzeki ich jáko oliwá poydą/
15 mowi Pánujący Pan. ♣ Gdyż obro-
cę ziemię Egipſką w zpuſtoſzenie / á
ziemia będźie wyprozniona z peł-
nośći ſwojey / gdy pobiję wſzyſtkie
mieſzkájące w niey : y dowiedzą
16 śię/ żem Ja PAn. ♣ Toć jeſt lá-
ment / ktorym nád nią lámentowáć
będą / corki narodow nárzekáć będą
nád nią : nád Egiptem y nád wſzy-
ſtkim mnoſtwem jego nárzekáć bę-
dą, mowi Pánujący PAN.

b Ezái 13.10 Joel. 2.31 Matt 24.29

Potym/

17 POtym / dwunaſtego roku / piętnaſtego dniá, tegoż mieśiącá / ſtáło śię słowo PAńſkie do mnie / 18 mowiąc: ♣ Synu człowieczy / nárzekaj nád mnoſtwem Egipſkim / á zepchni je / y corki tych narodow ſławnych / áż do naniżßych mieiſc źiemie / do tych co zſtępują do dołu. 19 ♣ Y mow ; Nád kogożeś wdźięczniejßy? Zſtąp á położ śię z nieobrzezáńcámi. 20 ♣ Wpośrzod pobitych mieczem upádną : pod miecz podány jeſt / wywleczćieß go ze wßyſtką zgráją jego. 21 ♣ Mowić do niego będą namocniejßy z mocárzow / z pośrzodku grobu z pomocnikámi jego / ktorzy *tám* zſtąpiwßy / leżą z nieobrzezáńcámi pobitymi mieczem.

22 TAm *jeſt* Aſſur / y wßyſtká zgrája jego : w około niego ſą groby jego / wßyſcy ći pobići upádli od mieczá. 23 ♣ Ktorego groby położone ſą przy ſtronách dołu / áby byłá zgrája jego w około grobu jego : ći wßyſcy pobići polegli od mieczá / ktorzy pußczáli ſtrách w źiemi żywiących.

24 TAm Elám y wßyſtká zgrája jego około grobu jego / ći wßyſcy pobići upádli od mieczá / ktorzy zſtąpili w nieobrzezce do niſkośći źiemie / ktorzy pußczáli ſtrách ſwoj w źiemi żywiących : juzći odnoßą hánbę ſwoję z tymi ktorzy zſtępują do dołu. 25 ♣ W pośrzodku pobitych poſtáwili mu łoże / y wßyſtkiey zgráji jego / w około niego ſą groby jego : wßyſcy ći nieobrzezáńcy pobići ſą mieczem / przychodźił ſtrách ich ná źiemię żywiących juzći odnoßą hánbę ſwoję z tymi / ktorzy zſtąpili do grobu / á w pośrzodku pobitych położeni ſą.

26 TAm Meſech / Tubál y wßyſtká zgrája jego / á w około niego groby jego : ći wßyſcy niobrzezáńcy pobići mieczem / choć pußczáli ſtrách ſwoj w źiemi żywiących. 27 ♣ Acżkolwiekći jeßcze nie polegli z mocárzámi ktorzy upádli z nieobrzezáńcow / co zſtąpili do grobu z wojennym orężem ſwojim / y podłożyli miecze ſwe pod głowy ſwe : á wßákże przyjdźie niepráwość ich ná kośći ich / chociaż ſtrách tych mocarzow był w źiemi żywiących. 28 ♣ Y ty w pośrzodku nieobrzezáńcow ſtárty będźieß / y będźieß leżał miedzy pobitymi mieczem.

29 TAm Edom / y Krolowie jego / y wßyſcy Kśiążętá jego ktorzy położeni ſą / z mocą ſwoją y z pobitymi mieczem : y ći z nieobrzezáńcámi leżeć będą / y z tymi ktorzy zſtępują do dołu. 30 ♣ Tám wßyſcy zgołá Kśiążętá Połnocney ſtrony / y wßyſcy Sydończycy ktorzy zſtępują do pobitych z ſtráchem ſwojim / zá moc ſwoję wſtydźić śię będą / y leżeć będą ći nieobrzezáńcy z pobitymi mieczem / á odnioſą hánbę ſwoję z tymi / ktorzy zſtępują do dołu.

31 TE ujrzawßy Fáráo / ućießy śię nád wßyſtką zgráją ſwoją / ktora jeſt mieczem pobitá : Fáráo / y wßyſtko wojſko jego / mowi Pánujący PAn. 32 ♣ Bo pußczę ſtrách moj w źiemi żywiących : y położony będźie miedzy nieobrzezáńcámi / z pobitymi mieczem / Fáráo / y wßyſtká zgrája jego / mowi Pánujący PAn.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Powinność Proroká. 11. Ogłoßenie pokutującym łáſki, á niepokutującym pomſty. 23. Grzechy pozoſtáłych w źiemi Judſkiey. 30. A pojmánych obłudá.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do 2 mnie / mowiąc: ♣ Synu człowieczy / mow do Synow ludu twego / á rzecz do nich ; Gdy przywiodę miecz ná ktorą źiemię / Jeśliże lud oney źiemie weźmie męża jednego z gránic ſwojich / á poſtánowi go ſobie zá ſtroża : 3 ♣ A *on* widząc miecz przychodzący ná onę źiemię / zátrąbiłby w trąbę y przeſtrzegłby lud. 4 ♣ A ktoryby słyßał głos trąby / y nie dbałby ná przeſtrogę / á w tym przyßedßy miecz / zgłádźiłby go : Krew jeo będźie ná głowie jego. 5 ♣ *Bo* głos trąby słyßał / wßákże niedbał ná przeſtrogę : *Dla tego* krew jeo ná nim będźie. Być był przyjął przeſtrogę / záchowałby był duße ſwoję. 6 ♣ Ale jeśliby ſtroż ujrzał miecz przychodzący / á nie zátrąbiłby w trąbę / á ludu by nie przeſtrzegł / y przyßedłby miecz / y znioſłby ktorego z nich ; tá-

kowy

kowy *będźie* w nieprawośći swojey záchwycony: Ale krwie jego z ręki onego stroża szukáć będę. 7 ♣ Ciebieć Synu człowieczy / ciebiem postánowił a strożem domu Izráelskiego / ábyś słysząc słowo z ust mojich przestrzegł ich odemnie. 8 ♣ Gdybym Ja *tedy* rzekł niezbożnemu: Niezbożniku / śmierćią umrzesz; á tybyś mu *tego* nie powiedźiał / przestrzegájąc niezbożniká od drogi jego: tenći niezbożnik dla nieprawośći swojey umrze; Ale krwie jego z ręki twojey szukáć będę. 9 ♣ Ale jeślibyś ty przestrzegł niezbożnego od drogi jego / áby się od niey odwroćił / wszákże nie odwroćiłby się od drogi swojey: onći dla nieprawośći swojey umrze; Ale ty duszę swoję wybáwisz.

10 A *Tákżeś* ty Synu człowieczy / mow do domu Izráelskiego: Ták powiádaćie / mowiąc; Przeto / że występki násze y grzechy násze są ná nás / ták / że w nich schniemy / y jákożbyśmy żyć mogli? 11 ♣ Rzeczże tedy do nich: Żywię Ja / mowi Pánujący PAN: Nie chcę b śmierći niepobożnego / ále áby się odwroćił niepobożny od drogi swojey / á żył: Odwroććież się / odwroććież się od złych drog swojich; Przeczże máćie umrzeć o domie Izráelski! 12 ♣ Ty tedy Synu człowieczy / mow do synow ludu swego: Spráwiedliwość spráwiedliwego / nie wybáwi c go w dźień przestępstwá jego: A niezbożny nie upádnie w swojey niezbożnośći / w dźień ktoregoby się odwroćił od niezbożnośći swojey: Tákże spráwiedliwy nie będźie mogł żyć dla *spráwiedliwośći* swojey w dźień ktoregoby zgrzeszył. 13 ♣ Jeślibym zásię rzekł spráwiedliwemu: Pewnie żyć będźiesz / á onby ufájąc spráwiedliwośći swojey czynił nieprawość / żadna spráwiedliwość jego nie przydźie ná pámięć / ále dla tey nieprawośći swojey ktorą czynił / umrze. 14 ♣ Zásię / rzekęli niepobożnemu; Smierćią umrzesz: á onby się odwroćił od grzechu swego / y czyniłby sąd y spráwiedliwość: 15 ♣ Wroćiłliby niezbożny zastáwę / á co wydárł oddałliby / y chodźiłby w ustáwách żywotá / nieczyniąc nieprawośći: pewnie żyć będźie / *á* nie umrze. 16 ♣ Zadne grzechy jego ktorymi grzeszył nie będą mu wspominane: sąd y spráwiedliwość czynił / pewnie żyć będźie. 17 ♣ A wżdy mowią synowie ludu twego: Nie práwa jest drogá d PAńska: choć onych sámych drogá nie jest práwa. 18 ♣ Gdyby się odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby nieprawość / 19 umrze dla niey. ♣ Ale gdyby się odwroćił niezbożny od niezbożnośći swojey / á czyniłby sąd y spráwiedliwość / dla tego żyć będźie. 20 ♣ A przećię mowićie / nie práwa jest drogá PAńska: káżdego z was według drogi jego sądźić będę / o domie Izráelski!

21 Y Stáło się dwunastego roku / dźieśiątego *mieśiącá*, piątego *dniá* tegoż mieśiącá / od záprowádzenia nászego że przyszedł do mnie jeden ktory uszedł z Jeruzalem / mowiąc: Dobyto e miástá. 22 ♣ A ręká PAńska byłá przy mnie w wieczor / przed tym niż przyszedł ten ktory uciekł / y otworzyłá ustá moje / áż do mnie ráno przyszedł: otworzyłá mowię ustá moje / ábym k niemym dáley nie był. 23 ♣ Y stáło się słowo 24 PAńskie do mnie / mowiąc: ♣ Synu człowieczy: Obywátele tych zpustoszonych miejsc w źiemi Izráelskiey powiádáją / mowiąc: Abráhám *sam* jeden był / á *wżdy* posiadł tę źiemię: ále nas jest wiele / namći dána jest tá źiemiá w ośiádłość. ♣ 25 Dla tegoż mow do nich: Ták mowi Pánujący PAN; Że krwią g jadaćie / y oczy swe podnośićie do plugáwych báłwánow swojich / y krew wylewaćie; á chćielibyśćie tę źiemię pośieść? 26 ♣ Stojićie h ná mieczu wászym / czynićie obrzydliwość / á káżdy żonę i bliźniego swego plugáwi: Izali źiemię pośiędźiećie? 27 ♣ Ták rzecz do nich: Ták mowi Pánujący PAn; Żywię Ja / że ći ktorzy są ná miejscách zpustoszonych / od mieczá polegą: á kto *jest* ná polu / tego podam bestyam ná pożárćie: á ktorzy są ná zamkách / ábo w jáskiniách / morem pomrą. ♣ 28 Y podam źiemię ná wielkie zpustoszenie / y ustánie pychá mocy jey: y

zpu-

a Ezech. 3.17. 18.19. 20.21.
b 2 Sám. 14.14. Ezech. 18.32.
c Ezech. 18.24.
d Ezech. 18.25. 26.27.
e 2 Krol. 25.4.
f Ezech. 24.27.
g 3 Moj. 17.10. 19.26 5 Moj. 12.23.
h T. Ufaćie w mocy swey.
i Ezech. 22.11.

zpustoszeją gory Izráelskie / á nie 29 będźie ktoby po nich chodźił. ♣ Y dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy podam źiemię *ich* ná wielkie zpustoszenie / dla wszystkich obrzydliwośći ich ktore czynili.

30 A Ty Synu człowieczy/ *słuchaj:* Synowie ludu twojego często mowią o tobie około ścian / y we drzwiách domow : y mowi jeden do drugiego / y káżdy do bliźniego swego / mowiąc : Podźćie/ á posłuchajćie co zá słowo od PAná wyszło. ♣ 31 Y zchodzą śię do ćiebie ták jáko śię zchodźi lud / y śiadáją przed obliczem twojim/ *jáko* lud moj/ y słucháją słow twojich : ále ich nie czynią : A choć je sobie usty swymi smákują/ wszákże zá szkárádym zyskiem swojim serce ich chodźi. ♣ 32 A oto tyś im jest jáko k pieśń wdźięczna pieknego głosu / y dobrze umiejętnego śpiewaká : słuchájąc w prawdźie słow 33 twojich / ále ich nie czynią. ♣ Lecz gdy to przyjdźie/ (jákoż/ oto przychodźi) dopiero śię dowiedzą / że Prorok był w pośrzodku nich.

k Psalm 35. 16. Ezech. 33. 32.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Oświadczenie grzechow y sądow Bożych Pásterzom ludu Judskiego. 11. Y obietnicá trzodźie Bożey, lepszego o nich nápotym , zwłaszczá przez Chrystusá práwego Pásterzá, dozorze.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy prorokuj przećiwko Pásterzom a Izráelskim : prorokuj / á mow do tych Pásterzow : Ták mowi Pánujący PAn : Biádá Pásterzom Izráelskim / ktorzy sámi śiebie pásą. ♣ 3 Izali Pásterze trzody páść nie *mają*? Tłustość jadaćie / á wełną śię przyodźiewaćie / to co jest tłustego zábijaćie / á trzody nie páśiećie. ♣ 4 Słábych nie pośilaćie / á chorego nie leczyćie / y złamánego nie záwiezujećie/ á zápłoszonego nie przywodźićie / áni zgubionego nie szukaćie : Owszem nád nimi surowie b y 5 srodze pánujećie. ♣ Ták / że rozproszone *będąc* są bez pásterzá / y stáły śię ná pożárćie wszelkiemu zwierzowi polnemu/ ponieważ śię rozpierz- 6 chnęły. ♣ Błąkáją śię owce moje po wszystkich górách / y po káżdym págorku wysokim : owszem po wszystkiey źiemi rozproszyły śię owce moje/ á nie był ktoby *ich* szukał/ y ktoby śię *zá nimi* pytał. ♣ 7 Dla tego / wy Pásterze słuchajćie słowá PAńskiego: ♣ 8 Żywie Ja/ mowi Pánujący PAn : przeto/ iż trzodá mojá jest ná łup dána / á owce moje są ná pożárćie wszelkiemu zwierzowi polnemu/ *będąc* bez pásterzá / á iż nie szukáją Pásterze moji owiec mojich/ ále *tylko* pásterze sámych śiebie pásą / á owiec mojich nie pásą: ♣ 9 Przetoż o Pásterze słuchajćie słowá PAńskiego ! ♣ 10 Ták mowi Pánujący PAn; Otom Ja przećiwko pásterzom / y szukáć będę owiec mojich z rąk ich/ á uczynię / że oni przestáną páść owiec *mojich* ; áby nie páśli więcey pásterze sámych śiebie : wydrę záiste owce moje z gęby ich / y nie będą im więcey pokármem. ♣ 11 Bo ták mowi Pánujący PAn: Oto Ja/ Ja szukáć będę owiec mojich / y pytáć 12 śię zá nimi. ♣ Jáko śię pytá Pásterz o trzodźie swojey / kiedy bywa w pośrzodku owiec swojich rozproszonych : ták śię Ja będę pytał *zá* owcámi mojimi / y wyrwę je ze wszystkich miejsc kędy były rozproszone w dźień obłoku y chmury. ♣ 13 Y wywiodę je z narodow / á zgromádzę je z źiemi / y przywiodę je do źiemie ich / á páść je będę ná gorách Izráelskich/ nád strumieniámi/ y po wszystkich mieszkániách tey źiemie. 14 ♣ Ná páświskách dobrych páść je będę/ á ná gorách wysokich Izráelskich będą páświská ich : tám odpoczywáć będą w tráwách bujnych/ á w paszách tłustych páść śię będą ná 15 gorách Izráelskich. ♣ Ja *sam* páść będę owce moje / y Ja im poczynię legowiská / mowi Pánujący PAn. 16 ♣ Zgubioney szukáć będę / á zápłoszoną przywiodę / y połamáną záwiążę/ á słábą pośilę : ále tłustą y mocną/ wytrácę : *bo* je będę páśł w sądźie.

17 A Wy/ trzodo mojá / ták mowi Pánujący PAN : Oto Ja uczynię sąd miedzy owcą á owcą / 18 *miedzy* báránámi á kozły. ♣ Azaż wam ná tym máło páść śię ná dobrey

a Jerem. 23. 1. 2. 3. 4.

b 1 Piot. 5. 3.

paszy / że jeszcze ostátek pastwisk wászych depcećie nogámi swojimi? á czystą wodę pić / że ostátek nogámi swymi mąćićie? 19 ✣ Ták / że śię owce moje tym / co było podeptano nogámi wászymi páść / á męciny nog wászych pić muszą. 20 ✣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN do nich: Oto Ja / Ja sąd uczynię miedzy bydlęćiem tłustym / y miedzy bydlęćiem chudym. 21 ✣ Dla tego / że wy bokámi y plecámi trącaćie / á rogámi wászymi bodźiećie wszystkie słábe / ták / żeśćie je precz rozegnáli. 22 ✣ Przetoż wyzwolę owce moje / że już dáley łupem nie będą: y uczynię sąd miedzy owcą y owcą. 23 ✣ Y wzbudzę nád nimi pásterzá c jednego / ktory je páść będźie / sługę mego Dawidá: on je páść będźie / y on będźie pásterzem ich. 24 ✣ A Ja PAN będę im Bogiem / á sługá moj Dawid Kśiążęćiem w pośrzodku nich: Ja PAN mowiłem *to*. 25 ✣ Y uczynię z nimi przymierze pokoju / á wygubię zły zwierz z źiemie: y będą ná puszczy bezpiecznie mieszkáć / á w lesiech sypiáć będą. 26 ✣ Nád to / dam im / y okolicy págorká mego / błogosłáwieństwo: y zpuszczáć będę deszcz czásu swego: deszcze *to* błogosłáwieństwá będą. 27 ✣ Y wypuśći drzewo polne owoc swoj / á źiemiá wyda urodzaj swoj / y będą ná źiemi swojey bezpieczni; á dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy połamię záwory járzmá ich / á wyrwę je z ręki tych ktorzy je zniewáláją. 28 ✣ Y nie będą więcey łupem narodom / á zwierz źiemski pożyráć ich nie będźie: ále mieszkáć będą bezpiecznie / á nie będźie ktoby je straszył. 29 ✣ Y wzbudzę im látorośl sławną / że nie będą więcey głodem niszczeni ná źiemi / áni poniosą pohánbienia od pogánow. 30 ✣ Y dowiedzą śię żem Ja PAN BOG ich z nimi / á oni lud moj / dom Izráelski / mowi Pánujący PAN. 31 ✣ Ale wy owce moje / owce d pástwiská mego / wyśćie lud *moj*, á Jam Bog wász / mowi Pánujący PAN.

c Ezai. 40.11. Jan. 10.11. Zyd. 13.20.

d Jan. 10.11.

ROZDZIAŁ XXXV.

Proroctwo przećiw gorze Sejir, to jest, przećiw Edomczykom. 5. Z pokazániem przyczyny tego.

1 Y Stáło śię słowo Páńskie do mnie / mowiąc: 2 ✣ Synu człowieczy / obroć twarz twoję przećiwko gorze Sejir / á prorokuj przećiwko niey. 3 ✣ Y mow do niey: Ták mowi Pánujący PAN / Otom Ja przećiwko tobie goro Sejir / á wyćiągnę rękę moję ná ćię / y podam ćię ná wielkie zpustoszenie. 4 ✣ Miástá twoje w zpustoszenie obrocę / że będźiesz zpustoszona: y dowiesz śię / żem Ja PAN. 5 ✣ Przeto / iż wieczną nieprzyjaźń wiedźiesz / y rozpraszasz syny Izráelskie ostrzem mieczá czásu utrapienia ich / czásu a wykonywánia kaźni ich. 6 ✣ Dla tego / żywię Ja mowi Pánujący PAN / że ćię podam ná zábićie / á krew ćię ścigáć będźie: ponieważ krwie rozlewánia w nienawiśći niemasz / przetoż ćię krew ścigáć będźie. 7 ✣ Y obrocę gorę Sejir w wielkie zpustoszenie / á wygubię z niey przechodzącego / y wracájące° śię. 8 ✣ Y nápełnię gory jey pobitymi jey: Ná págorkách twojich / y ná dolinách twojich / y *przy* wszystkich strumieniách twojich / pobići mieczem polegą ná nich. 9 ✣ Ná pustynie wieczne podam ćię / y w mieśćiech twojich mieszkáć nie będą: á dowiećie śię żem Ja PAN: 10 ✣ Przeto iż mowisz; Te dwá narody / y te dwie źiemie moje będą / á pośiądźiemy te / b w ktorey PAN mieszkał. 11 ✣ Dla tegoż żywię Ja / mowi Pánujący PAN / że uczynię według gniewu twego / y według záwiśći twojey / ktoraś czyniłá z nienawiśći swey przećiwko nim: y będę poznány od nich / gdy ćię sądźić będę. 12 ✣ Y dowiesz śię żem Ja PAN słyszał wszystkie urągánia twoje / ktoreś wyrzekłá przećiw goram Izráelskim / mowiąc: Zpustoszone są / á nam podáne są ku pożárćiu. 13 ✣ Bośćie śię przećiwko mnie wynośili usty wászymi / á rozmnożyliśćie słowá swoje przećiwko mnie / *com* Ja słyszał. 14 ✣ Ták mowi Pánujący PAN Jáko śię tá wszystká źiemiá weseli / ták ćię obrocę w pustynią. 15 ✣ Jáko śię ty weselisz nád dźiedźictwem do-

a H. Dokończenia nieprawośći.

b Psalm 83. 4. 13.

mu Jzráelſkiego / przeto że jeſt zpuſtoſzone / ták uczynię y tobie : będźieſz zpuſtoſzona ô goro Sejir / á zgołá wſzyſtká źiemiá Edomſka. Y dowiedzą śię żem Ja PAN.

ROZDZIAL XXXVI.

Ludu Judſkiego ućieſzenie. 16. Przyczyná przeſzłego ich od Bogá karánia. 24. Wielkie im obietnice uczynione.

1 A Ty Synu człowieczy / prorokuj o gorách Jzráelſkich á mow; Gory Jzráelſkie / ſłuchajćie słowá 2 PAńſkiego. ♣ Ták mowi Pánujący PAN : Przeto / iż nieprzyjaćiel rzekł o was : Hey / hey ! y wyſokośći wieczne doſtáły śię nam w dźie- 3 dźictwo. ♣ Przetoż prorokuj / á mow: Ták mowi Pánujący PAN : Dla tego / dla tego mowię / iż was zburzyli / á pochłoneli zewſząd / y ſtáliśćie śię dźiedźictwem pozoſtáłym narodom : y przyſzliśćie ná język / y 4 ná obmowiſko ludzkie : ♣ Przetoż gory Jzráelſkie / ſłuchajćie słowá Pánującego PANA : Ták mowi Pánujący PAN gorám y págorkom / ſtrumieniom y dolinam / puſtyniam / obálinam / y miáſtom opuſzczonym / ktore ſą ná zplundrowá- 5 nie / y ná pośmiewiſko oſtátkowi narodow okolicznych: ♣ Dla tego / ták mowi Pánujący PAN: Záprawdę w ogniu zápálczywośći moiey mowić będę przećiw oſtátkom tych narodow / y przećiwko wſzyſtkiey źiemi Edomſkiey : ktorzy ſobie przywłaſzczyli źiemię moję zá dźiedźictwo z weſelem cáłego ſercá / y z ochotnym puſtoſzeniem / áby śiedliſko wygnánych jego było ná roz- 6 ſzárpánie. ♣ Przetoż prorokuj o źiemi Jzráelſkiey / á mow gorám y págorkom / ſtrumieniom y dolinam ; Ták mowi Pánujący Pan: Oto Ja w zápálczywośći moiey / y w popędliwośći moiey mowię / dla tego iż hánbę od narodow ponośićie. ♣ 7 Przetoż ták mowi Pánujący Pan; Jam podniosł rękę moję / iż ći narodowie ktorzy ſą zewſząd około was / 8 ſámi hánbę ſwoję poniosą. ♣ A wy gory Jzráelſkie / wypuśćićie gáłązki ſwe / y owoc ſwoj przynieśiećie ludowi memu Jzráelſkiemu : gdy śię przybliżą / á przyda.

9 Bo oto Ja idę do was / y náwrocę śię do was / á uprawiáne y 10 pośiewáne będźiećie. ♣ Y rozmnożę ná was ludźie / wſzyſtek zgołá dom Jzráelſki : y będą mieſzkáć w mieśćiech / á miejſcá zburzone pobudo- 11 wáne będą. ♣ Rozmnożę mowię / ná was ludźie y dobytek / á rozmnożą śię y uroſtą : y ſpráwię że mieſzkáć będźiećie jáko zá dawnych cżáſow wáſzych / y lepiey wam czynić będę niż przed tym / y dowiećie śię żem 12 Ja PAN. ♣ Bo przyprowádzę ná was ludźie / lud moj Jzráelſki : y pośiędą ćię / y będźieſz im dźiedźictwem / á wiecey ich nie ośirocisz. ♣ 13 ♣ Ták mowi Pánujący PAN: Dla tego / że o was powiádáją ; Tyś jeſt tá *źiemiá* ktora pożyraſz ludźie / y 14 ośiracaſz narody twoje : ♣ Przetoż nie będźieſz wiecey ludźi pożyráłá / áni narodow twojich wiecey ośira- 15 cáłá / mowi Pánujący Pan. ♣ Y nie dopuſzczę w tobie wiecey ſłyſzeć hánby Narodow / áni zelżywośći ludzkiey nie poniesieſz wiecey : y narodow twojich nie przywiedźieſz wiecey do upádku / mowi Pánujący PAN.

16 Y Stáło śię słowo PAńſkie do 17 mnie / mowiąc : ♣ Synu człowieczy / dom Jzráelſki mieſzkájąc w źiemi ſwey / zplugawiał ją drogámi ſwymi / y ſpráwámi ſwymi : *ták, że* drogá ich przed obliczem mojim byłá jáko nieczyſtość *niewiáſty* odłączo- 18 ney. ♣ Przetoż wylałem gniew moj ná nie / dla krwie / ktorą wylali ná źiemię / y dla plugáwych bałwánow ich / ktorymi ją zplugáwili. 19 ♣ Y rozproſzyłem je miedzy narody / á rozwiani ſą po źiemiách : według drog ich / y według ſpraw ich 20 ſądźiłem je. ♣ A *gdy* weſzli do a narodow / do ktorych przyſzli / pomázáli *tám* Jmię świętobliwośći moiey / gdy o nich mowiono ; Lud to PAńſki / á z źiemie jego wyſzli. ♣ Alem 21 im zfolgował dla Jmieniá świętobliwośći moiey / ktore zplugáwił dom Jzráelſki miedzy narody / do ktorych przyſzli.

a Ezái. 52. 5. Rzym. 2. 24.

22 PRzetoż mow do domu Jzráelſkiego ; Ták mowi Pánujący

PAN :

PAN: Nie dla was Ja to czynię o domie Izráelski! ále dla Imienia Swietobliwośći mojey/ ktoreśćie zplugáwili miedzy narody/ do ktorycheśćie przyszli. 23 Abym poświećił wielkie Imię moje/ ktore było zplugáwione miedzy narody/ ktoreśćie wy zmázáli w pośrzodku ich: y dowiedzą śię narodowie/ żem Ja PAN/ mowi Pánujacy PAn/ gdy poświecony będę w was przed oczymá ich.

24 Bo was zbiorę z narodow/ y zgromádzę was ze wszystkich ziem: y przywiodę was do ziemie wászey: 25 Y pokropię was wodą czystą/ á oczyśćieni będźiećie od wszystkich nieczystot wászych/ y od wszystkich plugáwych báłwanow wászych oczyśćię was. 26 Y dam wam serce b nowe/ á Duchá nowego dam do wnętrznośći wászych: y odejmę serce kámienne z ćiáłá wászego/ á dam wam serce mięsiste. 27 Duchá mego mowię dam c do wnętrznośći wászey/ á uczynię/ że w ustáwách mojich chodźić/ y sądow mojich przestrzegáć/ y czynić je będźiećie. 28 A będźiećie mieszkáć w ziemi/ ktoram dał Ojcom wászym: y będźiećie ludem mojim/ á Ja będę Bogiem wászym. 29 Bo was wyzwolę od wszystkich nieczystot wászych/ y przywołam zbożá/ y rozmnożę je/ á nie dopuszczę ná was głodu. 30 Rozmnożę też owoc drzew/ y urodzáje polne/ żebyśćie więcey nie nośili hańby głodu miedzy narody. 31 Y wspomnićie d ná złe drogi wásze/ y ná spráwy wásze/ ktore nie *były* dobre: y omierźnie ćie sámi sobie w oczách swojich/ dla niepráwośći wászych/ y dla obrzydliwośći wászych.

32 Nie dla waśći Ja to uczynię/ mowi Pánujacy PAn: Niech wam to jáwno będźie. Sromájćie śię/ á wstydźćie śię zá drogi wásze/ domie Izráelski. 33 Ták mowi Pánujacy PAN: Ktorego was dniá oczyśćię od wszystkich niepráwośći wászych/ osádzę miástá/ á miejscá zburzone będą pobudowáne. 34 A ták ziemiá zpustoszáła spráwowána będźie/ ktora przed tym byłá zpustoszona przed oczymá wszystkich przechodzących. 35 Y rzeką: Ziemiá tá zpustoszáła/ stáłá śię jáko ogrod e Eden: tákże miástá puste/ y opuszczone/ y rozwálone/ obronne są y osádzone. 36 Y dowiedzą śię narodowie/ ktorzykolwiek zostáną około was/ żem Ja PAn pobudował rozwáliny/ á násádźił *miejscá* zpustoszone: Ja PAn f mowiłem/ y uczynię. 37 Ták mowi Pánujacy PAn: Jeszcze tego będźie u mnie szukał dom Izráelski/ ábym to im uczynił: ábym je rozmnożył w ludźie jáko trzodę: 38 Jáko trzodę ná ofiáry/ jáko trzodę Jeruzálemską ná świętá jego uroczyste; ták zpustoszone miástá będą nápełnione trzodámi ludźi: y dowiedzą śię żem Ja PAN.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Widzenie o kośćiach. 11. Z wykłádem swym. 15. Okazánie pewnym znákiem, Judskiego y Izráelskiego krolestwá w jedno, przez Chrystusá złączenia y zprowádzenia.

1 Byłá nádemną ręká PAńska/ y wywiodł mię PAn w Duchu/ y postáwił mię w pośrzod polá/ ktore było pełne kośći. 2 Y przewiodł mię przez nie w około á w około/ á oto było ich bárzo wiele ná onym polu/ á oto były bárzo suche. 3 Y rzekł do mnie: Synu człowieczy/ ożyjąli te kośći? Y rzekłem: Pánujacy PAnie/ ty wiesz. 4 W tym rzekł do mnie: Prorokuj o tych kośćiách/ á mow do nich: Kośći suche/ słuchajćie słowá PAńskiego: 5 Ták mowi Pánujacy PAN o tych kośćiách: Oto Ja wprowádzę w was Duchá/ á ożyjećie. 6 A włożę ná was żyły/ y uczynię/ że porośćie ná was mięso/ y powlekę was skorą/ á dam wam Duchá/ y ożyjećie/ y poznaćie żem Ja PAN. 7 Prorokowałem tedy jáko mi rozkazano: Y stał śię szum gdym ja prorokował/ á oto poruszenie: y przystąpiły kośći/ kość do kośći swojey. 8 Y ujrzałem/ á oto ná nich żyły/ y mięso porosło/ y powleczone były skorą po wierzchu: ále Duchá nie było w nich. 9 Y rzekł do mnie: Prorokuj do duchá/ prorokuj Synu człowieczy/ y rzecz do duchá: Ták mowi PAnujacy PAN; Od

b Jerem. 32.39. Ezech 11.19.
c Ezech 11.19.
d Ezech. 6. 9. y 20.43
e Ezech. 28.13.
f Ezech 17.24. y 22. 14. y 37. 14.

czterech wiátrow przyydź Duchu / y nátchni te pobite / á niech ożyją:

10 ☘ Prorokowałem tedy jáko mi był rozkazał / y wstąpił w nie Duch / á ożyły: y stánęły ná nogách swojich / wojsko náder bárzo wielkie.

11 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy / te kośći są wszystek dom Izráelski: Oto mowią; Wyschły kośći násze / y zginęłá nádźieja nászá / wygłádzeni jesteśmy.

12 ☘ Dla tegoż prorokuj / á mow do nich: Ták mowi Pánujący PAN; Oto Ja otworzę groby wásze / y wywiodę was z grobow wászych / ludu moj / y przywiodę was do źiemie Izráelskiey.

13 ☘ Y dowiećie śię / żem Ja PAN / gdy Ja otworzę groby wásze / á wywiodę was z grobow wászych / ludu moj.

14 ☘ Y dam w was Duchá mojego / á ożyjećie / y dam wás odpoczynąć w źiemi wászey: y dowiećie śię że Ja PAN mowię a y uczynię / mowi PAN.

15 Y Stáło śię słowo PAńskie do

16 mnie / mowiąc: ☘ A ty Synu człowieczy / weźmi sobie jedno drewno / y nápisz ná nim; Judźie / y synom Izráelskim towárzyszom jego: Weźmi też y drugie drewno / á nápisz ná nim; Jozefowi drewnu Efrájmowemu / y wszystkiemu domowi Izráelskiemu / towárzyszom jego.

17 ☘ Y złoż je sobie jedno do drugie° w jedno drewno / áby były jáko

18 jedno w ręce twojey. ☘ A gdy rzeką do ćiebie synowie ludu twego / mowiąc: Izali nam nie oznájmisz / co

19 przez to rozumiesz? ☘ Rzeczesz im; Ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja wezmę drewno Jozefowe / ktore jest w ręce Efrájmowey y pokoleń Izráelskich / towárzyszow jego: y przyłożę je z nim do drewná Judowego / y uczynię je jednym drewnem

20 á będą jednym w ręce mojey. ☘ A gdy będą one drewná / ná ktorych nápiszesz / w ręce twojey przed oczymá ich:

21 Tedy rzecz do nich; ☘ Ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja wezmę syny Izráelskie z pośrzodku tych narodow / do ktorych byli záśli; y zgromádzę je zewsząd / á przywiodę je do źiemie ich.

22 ☘ Y uczynię je narodem jednym w źiemi / ná gorách Izráelskich / y będźie b Krol jeden nád onymi wszystkimi zá Krolá: á nie będą więcey dwá narody / y nie rozdźielą śię nigdy więcey ná

23 dwoje krolestw. ☘ Nie zplugáwią śię więcey plugáwymi báłwány swymi / y obrzydliwośćiámi swymi / áni jákimi przestępstwy swymi: Y wybáwię je z káżdego mieszkánia ich gdźie zgrzeszyli / y oczyśćię je: y będą ludem mojim / á Ja będę c Bogiem ich.

24 ☘ A sługá moj d Dawid będźie Krolem nád nimi / y pásterzá jednego wszyscy mieć będą: áby w sądźiech mojich chodźili / y ustaw mojich przestrzegáli / y czynili je.

25 ☘ Y będą mieszkáć w oney źiemi / ktorąm był dał słudze memu Jákobowi / w ktorey mieszkáli Ojcowie wászy: będą mowię w niey mieszkáli oni / y synowie ich / y synowie synow ich áż ná wieki: á Dawid sługá moj będźie Kśiążęćiem ich ná wieki. ☘

26 Uczynię też z nimi przymierze e pokoju / á przymierze wieczne będźie z nimi: y osádzę je / y rozmnożę je / y záłożę świątnicę moję w pośrzodku

27 nich ná wieki. ☘ Y będźie przybytek f moj miedzy nimi / y będę g Bogiem

28 ich / á oni będą ludem mojim. ☘ Y dowiedzą śię narodowie / żem Ja PAN / ktory poświęcam Izráelá / gdy będźie świątnicá mojá w pośrzodku nich / ná wieki.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Vśilowánia nieprzyjaćielskie, przećiw ludowi Bożemu gdy śię nawroći z Bábilonu. 17. Przegrożka przećiw tym nieprzyjaćiołom.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do

2 mnie / mowiąc: ☘ Synu człowieczy / obroć twarz swoję przećiw a Gogowi / w źiemi Mágog / Kśiążęćiu głownemu w Mesech y Tubál: á

3 prorokuj przećiw niemu. ☘ Y rzecz: Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiw tobie o Gogu / Kśiążę głowne w Meschu y w Tubálu:

4 ☘ Bo ćię záwrocę / y włożę wędźidło b w czeluśći twoje / y wywiodę ćię / y wszystko wojsko twoje / konie / y jezdne wszystkie poubierane w zupełny kirys / hufy wielkie / z tarczámi y z przyłbicámi / wszystkie te ktorzy

wkłádá-

a Ezech 17.24. y 22.14 y 37.14
b Jan. 10.16.
c Ierem. 7. 23.
d Ezái. 40. 1. Ierem. 30. 9. Ezech. 34.23.
e Psalm 89. 4. Ezech 34.25.
f 3 Moj 26.11. 1 Kor. 6. 16.
g Ezech 11.20. y 14.11
a Objáw 20. 8.
b Ezech 39. 2.

wkłádáją mieczem. ♣ Persy/ Murzyny y Putejczyki z nimi/ te wszystkie z tarczámi y z przyłbicámi Gomer y wszystkie huffy jego : dom c Togormy *mieszkájącego* w stronách Pułnocnych/ y wszystkie poczty jego : narodow wiele z tobą. ♣ Gotuj się á wypraw się/ ty y wszystkie połki twoje/ ktore się zebráły do ciebie/ á bądź strożem ich.

c Ezech 22.14.

8 Po wielu dni náwiedźiony będźiesz : *á* w ostátnie látá przyćiągniesz ná lud uwolniony od mieczá / y zebrány z wiela narodow/ ná gory Izráelskie/ ktore były pustynią ustáwiczną : gdyż oni z narodow będąc wywiedźieni / wszyscy bezpiecznie mieszkáć będą. 9 ♣ W tym przyćiągniesz y przydźiesz jáko burza : będźiesz jáko obłok okrywájący źiemię/ ty y wszystkie poczty twoje/ y 10 wiele narodow z tobą. ♣ Ták mowi Pánujący PAn; Dniá onego/ wstąpią *dźiwne* rzeczy ná serce twoje/ á 11 będźiesz złe zámyśły myślił. ♣ Y rzeczesz : Wtárgnę do źiemie/ w ktorey są wśi : przypádnę ná spokojne y bezpiecznie mieszkájące: *ná* wszystkich ktorzy mieszkáją bez muru/ á 12 záwor y bram nie máją : ♣ Abym wźiął łupy/ á rozchwyćił korzyśći : ábym obroćił rękę swoję ná zpustoszone miejscá już *znowu* osádzone/ y ná lud zgromádzony z narodow/ ktorzy się bydłem y kupiectwem báwią/ á mieszkáją w pośrzodku źie- 13 mie. ♣ Sebá/ y Dedán/ y kupcy Morscy/ y wszystkie lwiętá jego rzeką do ciebie ; Izali ty ná bránie łupow idźiesz ? Izali ná rozchwycenie korzyśći zebrałeś połki twoje? ábyś wybrał śrebro y złoto/ y zábrał dobytek/ y májętności/ á żebyś zebrał łup wielki ?

14 Przetoż prorokuj Synu człowieczy/ á mow do Gogá: Ták mowi Pánujący PAN/ Izali się w on dźień/ gdy lud moj Izráelski bezpiecznie mieszkáć będźie/ nie do- 15 wiesz? ♣ Y przydźiesz z miejscá swego/ z stron Pułnocnych ty/ y narodow wiele z tobą : wszyscy wśiadájący ná konie/ lud wielki/ y wojsko 16 gwałtowne. ♣ Y przypádniesz ná lud moj Izráelski jáko obłok/ ábyś okrył tę źiemię. ♣ W ostátnie dni przywiodę ćię do źiemie mojey/ áby mię poználi narodowie/ gdy będę poświecony w tobie/ przed oczymá 17 ich á Gogu! ♣ Ták mowi Pánujący PAn : A záżeś ty nie *jest* on/ o ktorymem powiedźiał zá dni dawnych/ przez sługi moje Proroki Izráelskie/ ktorzy prorokowáli zá dni onych lat/ żem ćię miał przywieść ná nie?

18 W Szákże w on dźień/ w dźień ktorego przyćiągnie Gog ná źiemię Izráelską/ mowi Pánujący PAn/ wzruszy się gniew moj w po- 19 pędliwośći mojey : ♣ A w gorliwośći mojey/ y w ogniu gniewu mego mowić będę/ że dniá onego będźie wielki rozruch w źiemi Izráelskiey. 20 ♣ Y zádrżą od oblicznośći mojey ryby morskie/ y ptástwo niebieskie/ y zwierz polny/ y wszelka gádźiná płazájąca się po źiemi/ y wszyscy ludźie/ ktorzy są ná obliczu źiemie : y porozwaláją się gory/ y upádną wysokie wieże/ y káżdy mur obáli się ná źiemię.

21 Bo przywołam przećiwko niemu po wszystkich gorách moich mieczá/ mowi Pánujący PAN : Miecz káżdego obroći się ná brátá 22 jego. ♣ Y będę się z nim sądźił morem y krwią : á deszcz gwałtowny/ y grad kámienny/ ogień y śiárkę zpuszczę nań/ y ná wojská jego / y ná wiele narodow ktore z nim *będą*. 23 ♣ Y pokażę się wielmożnym / y poświecę się : y znájomym się uczynię przed oczymá wiela narodow/ y dowiedzą się żem Ja PAn

Rozdział XXXIX.

Proroctwo o pomśćie spráwiedliwey, ktorą Bog ná Gogá włożył. 2. Obietnicá ludowi Bożemu uczyniona.

1 A Ty Synu człowieczy prorokuj przećiw Gogowi/ á mow : Ták mowi Pánujący PAN ; Otom Ja przećiwko tobie Gogu Kśiążę gło- 2 wne w Meschu y w Tubálu. ♣ Y záwrocę ćię/ á sześćioráką a plagą ścisnę ćię/ y wywiodę ćię z stron Pułnocnych/ á przywiodę ćię ná go- 3 ry Izráelskie. ♣ A wytrącę łuk twoj z ręki twojey lewey : y strzały two-

a Ezech 38. 4.

je z práwey ręki twojey wybije: ♣

4 Ná gorách Izráelskich upádnieß ty/ y wßystkie hufy twoje/ y narodowie ktorzy z tobą będą: ptástwu y wßelkiey rzeczy skrzydlástey/ y zwierzowi polnemu/ podam cię ná pożárcie.

5 ♣ Ná obliczu polá upádnieß: bom Ja to wyrzekł/ mowi Pánujący PAn.

6 ♣ Y puszczę ogień ná Mágogá/ y ná te/ co bezpiecznie ná wyspách mießkáją: á dowiedzą się żem Ja PAn.

7 ♣ A Imię świętobliwośći mojey oznájmię w pośrzodku ludu mego Izráelskiego/ y nie dopuszczę więcey zmázáć Imienia świętobliwośći mojey: y dowiedzą się narodowie żem Ja PAn/ Swięty w Izráelu.

8 ♣ Oto przydźie y stánie się *to*, mowi PAnujący PAn: tegoż dniá/ *o* ktorymem mowił.

9 ♣ Tedy wynidą obywátele miast Izráelskich/ á zápaliwszy zpalą oręże y tarcze/ y drzewcá/ łuki y strzały/ kije ręczne y włocznie/ y będą z nich niećić ogień przez śiedm lat.

10 ♣ A nie będą drew nośić z polá/ áni ich rąbáć w leśiech/ ále z oręża ogień niećić będą: á złupią te ktorzy je łupili/ y zplundrują tych/ ktorzy ich plundrowáli/ mowi PAnujący PAn.

11 Y Stánie się dniá onego/ że dam Gogowi miejsce ná grob/ tám w Izráelu/ dolinę/ ktorędy chodzą ná Wschod słońcá *ku* morzu/ ktora zátka ustá mimo idących: y pogrzebią tám Gogá/ y wßystkie zgráje jego: á będą ją zwáć doliną mnostwá Gogowego:

12 ♣ Bo je grzebść będźie dom Izráelski/ przez śiedm

13 miesięcy: áby oczyśćili ziemię. ♣ A ták pogrzebie je wßystek lud oney ziemie/ y obroci się im to w sławę; w dźień/ ktorego Ja będę uwielbiony/ mowi Pánujący PAn.

14 ♣ Y obiorą męże ustáwiczne/ ktorzyby się przechodźili po oney ziemi; przechodźili *mowię* á chowáli te/ ktorzyby zostáli ná ziemi/ áby ją wyczyśćili/ á po wyśćiu śiedmi mieśiącow szukáć poczną.

15 ♣ A ći przechodząc chodźić będą po ziemi/ á ujrzawszy kośći człowiecze/ postáwią przy nich znák: áby je pochowáli/ ći co chowáją *umárłe*, w dolinie/ mnostwá Gogowego.

16 ♣ Owßem to mnostwo jego będźie ku sławie miástu/ gdy oczyśćią one ziemię.

17 A Ty Synu człowieczy/ ták mowi Pánujący PAN: Rzecz ptástwu y wßelkiey rzeczy skrzydlástey/ y káżdey bestyi polney: Zbierzćie się/ á przyidźćie/ zgromádźćie się zewsząd ná ofiárę moję/ ktorą Ja wam spráwuję/ ofiárę wielką ná gorách Izráelskich/ żebyśćie jedli mięso/ y pili krew.

18 ♣ Mięso mocárzow jeść będźiećie/ á krew Kśiążąt ziemskich pić będźiećie: báránow/ báránkow/ y kozłow/ y ćielcow/ ktorzy wßyscy potyli w Básán.

19 ♣ Nájećie się tłustośći do sytośći/ á nápijećie się krwie do upićia/ z tey ofiáry mojey/ ktorą wam nágotuję.

20 ♣ Y násyćićie się z stołu mego/ końmi y jeźdźcámi/ mocarzámi/ y káżdym mężem walecznym/ mowi Pánujący PAn.

21 ♣ A ták objáwię chwałę moję miedzy narody/ y oglądáją wßystkie narody sąd moj ktorym uczynił/ y rękę moję ktorąm ná nie wyćiągnął.

22 ♣ A dowiedzą się dom Izráelski/ żem Ja PAn/ Bog ich/ od onego dniá/ y nápotym.

23 ♣ Poznáją też y narodowie/ iż dla nieprawośći swojey záwiedźieni są do więźienia dom Izráelski/ dla tego iż wystąpili przećiwko mnie. *Dla tegom* też był zákrył oblicze swoje przed nimi/ á podałem je w ręce nieprzyjaćioł ich/ áby wßyscy od mieczá polegli.

24 ♣ Według nieczystośći ich/ y według przewrotnośći ich obszedłem się z nimi/ y zákryłem oblicze moje przed nimi.

25 PRzetoż ták mowi Pánujący PAn: Jużći przywrocę więźnie Jákobowe/ á zmiłuję się nád wßystkim domem Izráelskim: y gorliwym będę dla Imienia świętobliwośći mojey.

26 ♣ Gdy odniosą pohánbienie swoje/ y wßystko przestępstwo swoje/ ktorym wystąpili przećiwko mnie/ gdy bezpiecznie mießkáli w ziemi swojey/ á nie był ktoby je trwożył.

27 ♣ A gdy je przywrocę b z narodow/ y zgromádzę je z ziem nieprzyjaćioł ich: y będę poświęcony w nich przed oczymá wielu narodow.

28 ♣ Tedy się dowiedzą że

b *Jerem.* 32,37.

Ja

Ja PAN/ Bog ich / gdy záwiodßy je do narodow / záśię je zgromádzę do źiemie ich / á nie zoſtáwię tám więcey żadnego z nich. 29 ♣ Y nie zákryję więcey oblicża mego przed nimi : gdyż wyleję Duchá c mojego ná dom Izráelſki / mowi Pánujący PAN.

c Ezái. 14. 3. Joel. 2. 28. Dźiej. 2. 17.

ROZDZIAL XL.

W tych náſtępujących Rozdźiałách opiſuje śię nowy Kośćioł, y nowe Jeruzalem, y źiemia obiecána ktora w widzeniu ukazano Ezechielowi od Bogá. A w tym Rozdźiále XL opiſuje śię Mur obtaczájący Kośćioł. 17. Sień pierwßa. 28. Sień śrzednia. 44. Sień nadálßa. 48. Y przyśionek Kośćiołá.

1 DWudźieſtego y piątego roku záprowádzenia náßego/ná początku roku / dźieśiątego *dniá* mieśiącá / czternaſtego roku po zburzeniu miáſtá / tegoż práwie dniá / byłá nádemną ręká PAńſka/á przywiodł mię tám. 2 ♣ W widzeniách Bożych przywiodł mię do źiemie Izráelſkiey / á poſtáwił mię ná gorze bárzo wyſokiey / ná ktorey było jákoby budowánie miáſtá ná Południe. 3 ♣ Y przywiodł mię tám/á oto mąż / ktory był ná wejrzeniu jáko kßtałt miedźi / májąc ßnur lniány w ręce ſwey / y laſkę ku rozmierzániu : á ten ſtał w bramie. 4 ♣ Y mowił do mnie ten mąż : Synu człowieczy pátrz oczymá ſwymi/ á ußymá ſwymi ſłuchaj / y przyłoż ſerce twoje do wßyſtkiego coć okażę : boś tu ná to przywiedźiony / ábyć to ukazano : *á* ty oznájmiß wßyſtko co widźiß/domowi Izráelſkiemu. 5 ♣ A oto mur zewnątrz przy domu zewſząd w około : á w ręce onego męża *byłá* laſká ku rozmierzániu ná ßeśći łokći / *á kóżdy* łokieć ná dłoń *był nád zwyczáj* dłużßy:) y wymierzył ßerokość onego budowánia ná laſkę jednę / y wyſokość ná laſkę jednę. 6 ♣ Potym wßedßy do bramy/ ktora byłá ná drodze Wſchodniey/ wſtąpił po wſchodźie jey/ y wymierzył prog bramy ná laſkę jednę w ßerz / á prog drugiey ná jednę laſkę w ßerz. 7 ♣ Káżda też komorę ná jednę laſkę w dłuż / á ná jednę laſkę w ßerz : A miedzy komorámi *był plác* ná pięć łokći. Prog też bramy / podle przyśionku bramy wewnątrz 8 *był ná* jednę laſkę. ♣ Y wymierzył przyśionek bramy wewnątrz / ná 9 jednę laſkę. ♣ Wymierzył też przyśionek bramy ná ośm łokći / á podwoje jey ná dwá łokćie : á ten przyśionek bramy był wewnątrz. 10 ♣ Komory też bramy ku drodze Wſchodniey *były*, trzy z jedney / á trzy z drugiey ſtrony : jednáka miárá byłá wßyſtkich trzech / jednáka też miárá podwojow ich z obudwu 11 ſtron. ♣ Wymierzył też ßerokość drzwi oney bramy ná dźieśięć łokći/ *á* długość bramy ná trzynaśćie 12 łokći. ♣ Byłá też wyſtáwá przed komorámi ná jeden łokieć / tákże wyſtáwá z drugiey ſtrony ná jeden łokieć/á *káżda też* komorá ná ßeśći łokći z jedney/ á ná ßeśći łokći z drugiey 13 ſtrony. ♣ Potym wymierzył bramę od dáchu komory *jedney* áż do dáchu drugiey: ßerokość ná dwudźieſtu y ná pięći łokći / á drzwi 14 *były* przećiwko drzwiam. ♣ Y uczynił podwoje ná ßeśćdźieśiąt łokći / á káżdy podwoj u śieni y u bramy zewſząd w około *był pod jedną miárą*. 15 ♣ A od przodku bramy / gdźie śię wchodźi do przodku przyśionku bramy wnętrzney / *było* pięćdźieśiąt łokći. 16 ♣ Okná też podchodźiſte *były* w komorách / y nád podwojámy ich wewnątrz bramy zewſząd w około/ tákże też y w przyśionkách : á ná oknách zewſząd w około wewnątrz / y ná podwojách *były* pálmy.

17 POtym mię przywiodł do śieni zewnętrzney : á oto / komory y tło uczynione *było* w śieni / wßędy w około: á trzydźieśći komor *było* ná onym tle. 18 ♣ A to tło było po ſtronách bram/jáko długie były bramy: á *toć było* tło niżße. 19 ♣ Wymierzył tákże ßerokość od przodku bramy niżßey / áż do przodku śieni wewnętrzney z dworu / ná ſto łokći / ku Wſchodowi/y ku Połnocy. 20 ♣ Bramie też ktora byłá ku Połnocy przy śieni zewnętrzney / wymierzył w dłuż y w ßerz:♣(A komory jey były trzy z jedney / á trzy z drugiey ſtrony:

ny: á podwoje jey/ y przyśionki jey były według pomiáru pierwßey bramy.) Ná piąći dźieśiąt łokći *byłá* długość jey/ á ßerokość ná dwudźieśtu y piąći łokći.

22 Okná też jey/ y przyśionki jey/ y pálmy jey/ *były* według pomiáru bramy oney ktora pátrzyłá ná Wschod: á po śiedmi stopniách wstępowano ná nie: á przyśionki jey były tuż przed wschodem.

23 Tákże bramá śieni wewnętrzney byłá przećiw bramie ku Połnocy/ y ku Wschodowi: á wymierzył od bramy do bramy sto łokći.

24 Potym mię wywiodł ná drogę Południową/ á oto bramá byłá ku drodze Południowey: y wymierzył podwoje jey/ y przyśionki

25 jey według teyże miáry. (A okná jey/ y przyśionki jey wßędy w około *były*, tákże jáko y drugie) ná pięćdźieśiąt łokći w dłuż/ á w ßerz ná

26 dwádźieśćiá y pięć łokći. Wschod też był do niey o śiedmi stopniách/ á przyśionki jey były przed nimi: tákże y pálmy/ jedná z jedney/ á druga z drugiey strony/ przy podwo-

27 jách jey. Rozmierzył też bramę śieni wewnętrzney ku Południu/ od bramy do bramy ku Południu sto łokći.

28 Potym mię wwiodł do śieni wewnętrzney przez Południową bramę: y rozmierzył onę bramę Południową według tychże miar.

29 A komory jey/ y podwoje jey/ y przyśionki jey/ *były* według tychże miar: á okná jey y przyśionki jey około niey zewsząd *májące* ná pięćdźie-śiąt łokći w dłuż/ á w ßerz ná dwu-

30 dźieśtu piąći łokći. A przyśionki zewsząd w około/ ná dwudźieśtu y piąći łokći w dłuż/ á w ßerz ná pięć-

31 *dźieśiąt* łokći. A przyśionki jey *były* jáko śień zewnętrzna/ *májąc* pálmy ná podwojách: wschod też był do niey o ośmi stopniách.

32 Wwiodł mię tákże do śieni wewnętrzney drogą Wschodnią/ y wymierzył onę bramę według onychże

33 miar. Tákże komory jey y podwoje jey/ y przyśionki jey według onychże miar/ y okná jey/ y przyśionki jey wßędy w około: w dłuż ná pięćdźieśiąt łokći/ á w ßerz ná

34 dwádźieśćiá y pięć łokći. Tákże przyśionki jey przy śieni zewnętrzney/ y pálmy przy podwojách jey z obu stron: wschod też był do

35 niey o ośmi stopniách. Potym mię wwiodł do bramy Połnocney/ y wymierzył ją według onychże miar.

36 Komory jey/ podwoje jey/ y przyśionki jey/ y okná jey *były* wßędy w około w dłuż ná pięćdźieśiąt łokći/ á w ßerz ná dwádźieśćiá y pięć

37 łokći. A podwoje jey przy śieni zewnętrzney y pálmy przy podwojách jey z obu stron: á wschod był

38 do niey y ośmi stopniách. *Były* też komory y drzwi ich przy podwojách bram: á tám omywano cáłopalenia.

39 W przyśionku też bramy były dwá stoły z jedney strony/ á dwá stoły z drugiey strony: ná ktorych bito cáłopalenia/ y ofiáry zá grzech/ y ofiáry zá występek.

40 Ná stronie też przed wschodem przy drzwiách bramy Połnocney *były* dwá stoły: tákże y przy drugiey stronie ktora jest u przyśionku bramy/ *były* dwá stoły.

41 Czterzy stoły z jedney/ á czterzy stoły z drugiey strony *były* przy stronie bramy: Ośm *było wßystkich* stołow ná ktorych bito ofiáry.

42 A czterzy stoły do cáłopalenia *były* z ćiosánego kámienia/ ná połtorá łokćiá w dłuż/ á w ßerz ná połtorá łokćiá/ á wzwyß ná jeden łokieć: ná ktorych kłádźiono naczynia/ ktorymi bito cáłopalenia/ y *inne* ofiáry.

43 Haki też w mięß ná jednę dłoń w domu wßędy w około *były* zgotowáne: á mięso ná stołách dla ofiar.

44 Były też zewnątrz przed bramą wnętrzną komory śpiewakow w śieni wnętrzney/ *ktorych rząd jeden był* przy stronie bramy Połnocney/ pátrzący ná Południe: drugi *rząd był* przy stronie bramy Wschodney/ pátrzący ná Połnocy.

45 Y rzekł do mnie: Te komory/ ktore pátrzą ku drodze Południowey/ *są* dla Kápłanow/ straż trzymájących

46 w domu. A te *záś* komory/ ktorych przodek jest ku drodze Połnocney/ są dla Kápłanow/ straż trzymájących koło ołtarzá: ći są synowie

Sádokowi / ktorzy sie przybliżáją z synow Lewiego do PAná / áby mu służyli. 47 ♣ Y wymierzył te śień ná czterygránie / w dłuż ná sto łokći / á wszerz ná sto łokći : á ołtarz *był* przed domem.

48 Wiodł mie potym do przyśionká domu / y rozmierzył podwoje przyśionká ná pieć łokći z jedney / á ná pieć łokći z drugiey strony : szerza záśie bramy *byłá* ná trzy łokćie z jedney / á ná trzy łokćie z drugiey strony. 49 ♣ A długość przyśionká / *byłá* ná dwudźiestu łokći / á szerokość ná jedenastu łokći : á po stopniách wchodzono do niego : słupy też *były* przy podwojách / jeden z jedney / á drugi z drugiey strony.

ROZDZIAŁ XLI.

Rozmierzenie Kośćiołá od Syná Bożego, y niektorych cząstek jego.

1 Y Wwiodł mie do Kośćiołá / á wymierzył podwoje / sześć łokći w szerz z jedney stroney / á sześć łokći w szerz z drugiey strony / według szerokośći Namiotu. 2 ♣ A szerokość drzwi *byłá* ná dźieśieć łokći : á boki drzwi ná piaći łokći z jedney / á ná piaći łokći z drugiey *strony* : y rozmierzył długość ich ná czterdźieśći łokći / á szerokość ná dwádźieśćiá łokći. 3 ♣ A wszedszy wewnątrz / wymierzył podwoje ná dwá łokćiá : á drzwi ná sześć łokći / á szerokość drzwi ná śiedm łokći. 4 ♣ Wymierzył też długość *Swiątnice* ná dwudźiestu łokći / á szerokość jey ná dwudźiestu łokći w Kośćiele / y rzekł do mnie ; To jest Swiątnicá świętych. 5 ♣ Wymierzył też mur domu ná sześć łokći / á szerocość komory ná czterzy łokćie wszedy około domu. 6 ♣ A te komory / komorá nád komora *były* ná trzydźieśći y ná trzy stopy / á zchodźiły śie przy murze domu społem / ták / że śie komory wszedy w około trzymáły / á nie trzymáły śie ná murze domu. 7 ♣ Bo śie rozszerał *mur* w koło im dáley tym bárźiey z wierzchu / dla komor ktore były około domu / od wierzchu áż do dołu zewsząd w około domu : ponieważ od dom im dáley tym szerszy był od wierzchu / á ták naniższe *komory* rozszerzyły śie ku wierzchowi dla śrzedniey komory. 8 ♣ Widźiałem też przy domu y nawyższe komory / wszedy w około : á podłogi onych komor były wymierzone ná cáłą laskę / *to jest*, ná sześći łokći / áż do końcá. 9 ♣ Szerokość *też* muru przy komorách zdworu / byłá ná piaći łokći : y plác prozny pod komorámi ktore były przy domu. 10 ♣ A miedzy komorámi y komorkámi byłá szerokość ná dwudźiestu łokći / około domu zewsząd. 11 ♣ A drzwi do komor *były* ku plácowi onemu proznemu / y były drzwi jedne ku drodze Połnocney / á drugie drzwi ku drodze Południowey : á szerokość onego proznego plácu / byłá ná pieć łokći zewsząd w około. 12 ♣ A budowánie ktore było przed pietrem w kąćie drogi Zachodniey / było ná śiedmdźieśiąt łokći ná szerz : á mur onego budowánia był ná pieć łokći w szerz wszedy w około / á długość jego ná dźiewiećdźieśiąt łokći. 13 ♣ Potym rozmierzył dom / ktorego długość *byłá* ná sto łokći : tákże y pietro / y budowánie / y mury jego były w dłuż ná sto łokći. 14 ♣ Tákże szerokość przodku domu y pietrá ku Wschodowi słońcá / były ná sto łokći. 15 ♣ Wymierzył też y długość budowánia przed pietrem / ktore było zá nim : tákże y ganki jego z jedney y z drugiey strony : *á było tego* ná sto łokći : tákże Kośćioł wnetrzny y z przyśionkámi śieni. 16 ♣ Progi y okná pochodźiste / y ganki / ktore były w około po trzech stronách ich przećiwko progom obite były deskámi wszedy w około / od źiemie áż do okien : tákże y okná deskámi obite *były*. 17 ♣ Od wierzchu drzwi / áż do wnetrzney y zewnętrzney stroney domu / y wszystek mur zewsząd w około wewnątrz y zewnątrz *dobrze* wymierzony. 18 ♣ Ktora *robotá* byłá uczyniona z Cherubinámi y z pálmámi : á káżda pálmá *byłá* miedzy Cherubinem / á Cherubinem : á *káżdy* Cherubin miał dwie twarzy. 19 ♣ Mianowićie twarz ludzka *byłá* ná przećiwko pálmie z jedney strony : á twarz lwiećiá ná przećiwko pálmie z drugiey strony : ták uczynio-

no po wßyſtkim domu wßędy w około. 20 ♣ Od źiemie áż do wierzchu drzwi *byli* Cherubinowie y pálmy wyryte/ 21 tákże y ná śćienie Kośćielney. ♣ Podwoje Kośćielne *były* ná cztery gránie: á kßtałt Swiątnice był jáko 22 kßtałt Kośćielny. ♣ Ołtarz drzewiány/ był ná trzy łokćie w zwyß/ á w dłuż ná dwá łokćiá z węgłámi ſwymi: ktorego długość y śćiány jego *były* drzewiáne. Tedy rzekł do mnie: Oto ten jeſt ſtoł/ ktory ſtoi przed 23 obliczem Páńſkim. ♣ A były dwojiſte drzwi u Kośćiołá y u Swiątni- 24 ce. ♣ A dwojiſte drzwi we wrotách: to jeſt/ dwojiſte drzwi obrácájące śię; dwojiſte we wrotách jednych/ y 25 dwojiſte drzwi w drugich. ♣ A uczyniono ná nich/ *to jeſt*, ná tych drzwiách Kośćielnych/ Cherubiny y pálmy/ ták jáko je było uczyniono ná śćiánách: bálki tákże drzewiáne *były* przed przyśionkiem z dworu. ♣ 26 Tákże ná oknách pochodźiſtych *były* pálmy z obu ſtron ná bokách przyśionku: tákże y ná komorách domu onego y ná bálkách.

ROZDZIAŁ XLII.

Opiſuje oſtátnią śień, ktora oſtátnią część Kośćiołá w ſobie miáłá. 13. *Pokázuje pożytek y używánie komor oney śieni.* 14. *Znáczy wymierzenie muru zewnętrznego.*

1 Y Wywiodł mię do śieni zewnętrzney drogą/ ktora idźie ku Połnocy/ y wwiodł mię do onych komorek ktore były przećiwko pietru/ á ktore *były* przećiwko budo- 2 wániu ná połnocy. ♣ Ktorego długość przy drzwiách ná Połnocy *byłá* ná weyrzeniu ná ſto łokći/ á ſzerokość ná pięćdźieśiąt łokći. ♣ 3 Przećiwko śieni wewnętrzney/ ktora miáłá dwádźieśćiá łokći y przećiwko tku/ ktore *było* w śieni zewnętrzney z dworu/ *był* ganek przećiw- 4 ko gankowi trzemá *rzędámi*. ♣ A przed komorkámi *był* plac do przechadzki/ ná dźieśiąći łokći wßerz wewnątrz: śćieżká do nich ná jednym łokćiu/ á drzwi ich *były* ná Poł- 5 nocy. ♣ A komorki nawyżße *były* ćieśnieyße/ przeto że ganki były ſzerße niż one/ niżeli ſpodnie y śrzednie bu- 6 dowánia. ♣ Bo było o trzech pietrách/ ále nie miáło ſłupow/ jákie ſłupy były w śieniách: przetoż węższe było niż ſpodnie/ y niż śrzednie od 7 źiemie. ♣ Ogrodzenia też/ ktore były z dworu przećiwko onym komoram ku śieni zewnętrzney przed komorkámi/ długość byłá ná pięćdźieśiąt 8 łokći. ♣ Bo długość komorek/ ktore *były* w śieni zewnętrzney/ *byłá* ná pięćdźieśiąt łokći/ á przed Kośćiołem 9 ſto łokći. ♣ A pod tymi komorkámi było weśćie od Wſchodu ſłońcá/ przez ktore wchodzono do nich z o- 10 ney śieni zewnętrzney. ♣ Ná ſzerokośći ogrodzenia oney śieni ku Wſchodowi/ przed pietrem y przed 11 budowániem *były* komorki. ♣ A śćieżká przed nimi byłá podobna śćieżce onych komorek ktore były ná Połnocy: á jáka *byłá* długość ich/ táka też byłá ſzerokość ich: á wßyſtkie wyśćia ich y drzwi ich były im po- 12 dobne. ♣ A drzwi onych komorek ktore były ná Południe/ podobne były drzwiom ná początku drogi/ drogi *mowię* przed ogrodzeniem proſto ná Wſchod ſłońcá/ kędy śię wchodźi do nich.

13 TEdy rzekł do mnie: Komorki ná Połnocy/ y komorki ná Południe ktore ſą przed pietrem/ ſą komorki święte/ gdźie będą jadáli Kápłáni/ ktorzy przyſtępują do PAná/ *przynoſząc* rzeczy naświętße: tám kłáść będą rzeczy náświętße/ y ofiáry śniedne/ y ofiáry zá grzech y zá występek: bo to mieyſce święte 14 jeſt. ♣ Tám gdy wnidą Kápłáni/ nie wynidą z Swiątnice do śieni zewnętrzney/ ále tám zoſtáwią odźienia ſwoje/ w ktorych ſłużyli/ (bo święte jeſt) á obloką śię w inße ßáty gdy będą mieli przyſtąpić do tego co *nálezy* ludowi.

15 A Gdy odpráwił wymiar domu wewnętrznego/ wywiodł mię drogą ku bramie ktora idźie ku Wſchodowi/ y wymierzył go wßędy 16 w około. ♣ Wymierzył ſtronę od Wſchodu ſłońcá láſką pomiáru/ ná pięć ſet láſt/ láſki pomiárowey w 17 około. ♣ Wymierzył też ſtronę Połnocną ná pięć ſet láſk láſką pomiáru w około. 18 ♣ *Tákże* ſtronę od Po-

łudnia wymierzył ná piąći ſet laſk/ laſká pomiáru. ♣ A obroćiwſzy ſie
19 ku ſtronie Zachodniey/ wymierzył ja ná piąći ſet laſk/ laſká pomiáru. ♣
20 Ná cztery ſtrony wymierzył to/ to jeſt mur zewſząd w około/ długość ná piąći ſet/ á ſzerokość tákże ná piąći ſet *laſk*: áby ſie dźieliło świete miejſce/ od poſpolitego.

ROZDZIAŁ XLIII.

Poćieſzna obietnica ludowi Bożemu uczyniona. 9. Opiſánie służby Bożey w nowym Kośćiele Bożym.

1 Wywiodł mie potym ku bramie/ ktora bramá pátrzyłá ku drodze ná Wſchod słońcá.
2 ♣ A oto chwałá Bogá Izráelſkiego/ przychodźiłá drogą od Wſchodu: á ſzum jey *był* jáko ſzum wod a wielkich/ á źiemiá ſie łſniłá od chwały jego. ♣
3 A podobne było ono widzenie ktorem widźiał cále onemu widzeniu ktorem widźiał gdym przychodźił ábym pſował miáſto: widzenie mowie podobne onemu widzeniu ktorem widźiał u rzeki Chebár: Y upadłem ná twarz moję.
4 ♣ A gdy chwałá PAńſka wchodźiłá do domu drogą bramy/ ktora pátrzáłá ku drodze ná Wſchod słońcá:
5 ♣ Tedy mie podnioſł Duch/ y wwiodł mie do śieni wewnętrzney/ á oto dom pełen był chwały PAńſkiey.
6 ♣ Y uſłyſzałem/ á oto mowiono do mnie z domu: á *on* mąż ſtał podle mnie. ♣
7 Y mowił do mnie: Synu człowieczy miejſce ſtolice mojey/ y miejſce ſtop nog mojich/ ná ktorym mieſzkáć będę w pośrzod ſynow Izráelſkich ná wieki: nie zplugáwią więcey dom Izráelſki Imienia świętobliwośći mojey/ oni y Krolowie ich/ wſzeteczeńſtwy ſwymi/ y trupámi Krolow ſwych/ *áni* wyżynámi ſwymi. ♣
8 Gdy kłádli prog ſwoj podle progu mego/ á podwoje ſwoje/ podle podwojow mojich/ á śćiánę miedzy mną/ y miedzy ſobą: á ták zplugáwiáli Imię świętobliwośći mojey obrzydliwośćiámi ſwymi/ ktore czynili: przetożem je zniſzczył w popędliwośći mojey.
9 ♣ *Ale* teraz niech odrzucą wſzeteczeńſtwo ſwoje/ y trupy Krolow ſwojich odemnie: á będę mieſzkał w pośrzodku nich ná wieki.
10 ♣ Ty Synu człowieczy/ powiedz domowi Izráelſkiemu o tym domu/ á niech ſie wſtydzą zá niepráwośći ſwoje: y niech *ſobie* rozmierzą wizerunk *jego*.
11 ♣ A jeſliby ſie záwſtydźili zá wſzyſtko co czynili/ tedy im oznájmi wizerunk domu tego/ y wymiar jego/ wyśćie jego/ y weśćie jego/ y wſzyſtkie kſztałty jego/ y wſzyſtkie uſtáwy jego/ wſzyſtkie mowię kſztałty/ y wſzyſtkie práwá jego: á nápiſz przed oczymá ich/ áby przeſtrzegáli wſzyſtkiego kſztałtu jego/ y wſzyſtkich uſtaw jego/ y czynili je.
12 A Tenći *jeſt* zakon domu tego. Ná wierzchu gory wſzyſtko ogrodzenie jego wſzędźie w około Naświętſze *jeſt*. Oto tenći *jeſt* zakon domu tego.
13 A Teć *ſą* pomiáry Ołtarzá według tychże łokći/ *á miárá* łokćiá/ ná łokćiu y ná dłoni: podſtáwek jego ná łokćiu *wzwyż*, á w ſzerz *tákże* ná łokćiu: á kraniec jego áż do kráju jego w około/ był ná piedźi jedney: á táć byłá wyſtáwá ołtarzá:
14 ♣ To jeſt podſtáwku ktory *był* przy źiemi/ áż do przepáſánia niżſzego/ dwá łokćiá/ á ſzerokość ná jeden łokieć: á od mniejſzego przepáſánia/ áż do przepáſánia wietſzego/ cztery łokćie/ á ſzerokość ná łokieć.
15 ♣ Ale ſam ołtarz niech będźie ná cztery łokćie/ á z ołtarzá wzgorę cztery rogi.
16 ♣ A ołtarz ná dwánaśćie łokći w dłuż/ á ná dwánaśćie w ſzerz czworográniſty/ po czterech ſtronách ſwojich.
17 ♣ A przepáſánie jego ná czternaśćie łokći w dłuż/ á ná czternáśćie w ſzerz/ po czterech ſtronách jego: A kraniec około niego ná poł łokćiá: á podſtáwek jego ná łokieć w około/ á wſchod jego ná Wſchod słońcá.
18 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy; Ták mowi Pánujący PAN: Teć *ſą* uſtáwy *około* Ołtarzá w dźień w ktory zbudowány będźie/ áby ná nim ofiárowano cáłopalenia/ y krwią ná nim kropiono.
19 ♣ A Kápłánom Lewitom/ ktorzy ſą z naśienia Sádokowego/ á przyſtępują do mnie/ mowi Pánujący PAn/ áby mi ſłużyli/ daſz ćiel-

a Ezech 1. 24.

cá młodego ná ofiáre zá grzech. ♣ 20 Weźmiesz tedyże krwie jego/ á włożysz ná cztery rogi jego / y ná czterzy węgły przepásánia / y ná kràniec w około : á ták go oczyśćisz / y poświęćisz go. ♣ 21 Potym weźmiesz onego ćielcá zá grzech / á zpalisz go ná miejscu postánowionym w onym domu zewnątrz/ przed świątnicą. ♣ 22 A wtorego dniá / będźiesz ofiárowáł kozłá z koz/ bez wády / zá grzech : y oczyśćią Ołtarz / ták jáko go ćielcem oczyśćili. ♣ 23 A gdy dokończysz oczyśćiánia / będźiesz ofiárowáł ćielcá młodego bez wády/ y báráná z trzody bez wády. ♣ 24 Ktore gdy ofiárowáć będźiesz przed PAnem/ wrzucą Kápłáni ná nie soli / y uczynią z nich ofiáre cáłopalenia PAnu. ♣ 25 Przez śiedm dni będźiesz ofiárowáł kozłá zá grzech / ná káżdy dźień / tákże y ćielcá młodego / y báráná z trzody bez wády ofiárowáć będą. ♣ 26 Przez śiedm dni oczyśćiáć będą Ołtarz : y oczyśćią go / á poświęcą b ręce swoje. ♣ 27 A wypełniwszy te dni/ ośmego dniá y ná potym spráwowáć będą Kápłáni ná ołtarzu cáłopalenia wásze / y spokojne ofiáry wásze : Y przyjmę was łáskáwie / mowi Pánujący PAN.

b 2 Moj. 28.41. y 29.9.

ROZDZIAL XLIV.

Spráwá o nawyższym Kápłánie. 7. O Kápłánach nieporządnych. 10. O Lewitách niepobożnych. 15. O pobożnych Kápłánach, synách Sádokowych.

1 Tedy mię záś przywiodł drogą ku bramie świątnice zewnętrzney/ ktora pátrzy ná Wschod słońcá : á tá *byłá* zámkniona. ♣ 2 Y rzekł do mnie PAN : Tá bramá zámkniona będźie/ nie będźie otworzona : A żaden nie wnidźie przez nię / bo PAn Bog Izráelski przeszedł przez nię / przetoż będźie zámkniona. ♣ 3 Książęcá *jest* : Książę sámo będźie śiadáło w niey / áby jadáło chleb przed obliczem PAńskim : drogą przyśionku tey bramy wchodźić/ á drogą jey wychodźić będźie.

4 Y Przywiodł mię drogą bramy Połnocney / ku przedniey stronie domu : y ujrzałem/ á oto nápełniłá chwałá PAńska dom PAński/ y upádłem ná oblicze swoje. ♣ 5 A Pan rzekł do mnie : Synu człowieczy/ uważaj to a / á obacz oczymá twymi y uszymá twymi słuchaj wszystkiego/ co Ja mowię tobie / o wszystkich ustáwách domu PAńskiego / y o wszystkich práwách jego : uważaj mowię / *ábyś obaczył* weśćie w dom/ y wszystkie wyśćia z Świątnice. ♣ 6 A rzeczesz odpornemu domowi Izráelskiemu : Ták mowi Pánujący Pan: Dosyć miejćie ná wszystkich obrzydliwośćiách wászych/ o domie Izráelski! ♣ 7 Żeśćie tu przywodźili cudzoźiemce nieobrzezáne ná sercu / y nieobrzezáne ná ćiele / żeby bywáli w Świątnicy mojey / á zplugáwili dom moj : wyśćie *też* ofiárowáli chleb moj/ tłustość/ y krew / gdy oni łamáli przymierze moje mimo wszystkie obrzydliwośći wásze. ♣ 8 A nie trzymáliśćie straży nád świętymi rzeczámi mojimi : áleśćie postáwili stroże ná straży mojey w świątnicy mojey *miásto* śiebie. ♣ 9 Ták mowi Pánujący PAN : Żaden cudzoźiemiec nieobrzezány ná sercu / y nieobrzezány ná ćiele / nie wnidźie do świątnice mojey ze wszystkich cudzoźiemcow ktorzy *są* miedzy syny Izráelskimi.

a H. Przyłoż serce twe.

10 TAkże y Lewitowie ktorzy śię oddaláli odemnie / gdy błądźił Izráel / ktorzy śię obłądźili odemnie/ zá plugáwymi báłwány swymi : ći poniosą niepráwość swoję. ♣ 11 Bo będą w świątnicy mojey zá sługi w powinnośćiách przy bramách domu / y zá sługi przy domu : oni ć będą bić ofiáry ná cáłopalenie/ y ofiáry zá lud : y oni stać będą przed obliczem ich/ áby im służyli. ♣ 12 Dlatego/ że im służyli przed plugáwymi báłwány ich/ á byli domowi Izráelskiemu przyczyną upadku w niepráwość : przetożem podnosł rękę moję dla nich / mowi Pánujący PAn / że poniosą niepráwość swoję. ♣ 13 A nie przystąpią do mnie/ áby mi spráwowáli urząd Kápłáński / áni przystąpią do jákich świętych rzeczy mojich / ábo do naświętszych : ále poniosą pohánbienie swoje / y obrzydliwośći swoje ktore czynili.

Prze=

14 ♣ Przetoż je postánowię zá stroże obrzędow domu / ná káżdą posługę jego / y ná wszystko co w nim będźie spráwowano.

15 ♣ Lecz Kápłáni z Lewitow b synowie Sádokowi / ktorzy trzymáli straż nád świątnicą moją / gdy śię obłądźili synowie Izráelscy odemnie ; ci przystąpią do mnie / áby mi służyli / y stáną przed twarzą moją / áby mi ofiárowáli tłustość / y krew / mowi Pánujący PAn.

(b Ezech. 40.46.)

16 ♣ Ci wchodźić będą do świątnice mojey / ći też przystąpią do stołu mego / áby mi służyli / y straż moję trzymáli.

17 ♣ A gdy będą mieli wchodźić do bramy śieni wewnętrzney / tedy śię obloką w száty lniáne / á nie wezmą ná śię nic wełniánego / gdy służyć będą w bramách śieni wnętrzney / y wewnątrz.

18 ♣ Czapki lniáne będą mieli ná głowie swojey / y ubiory c płoćienne będą ná biodrách ich : á nie będą śię przepásowáć niczym / coby pot czyniło.

19 ♣ A gdy wychodźić d będą do śieni zewnętrzney / do śieni mowię zewnętrzney do ludu / zewloką száty swe w ktorych służyli / á położą je w komorách świątnice : y obloką śię w inne száty / á nie będą poświącáli ludu szátámi swymi.

(c 2Moj 28.42. d Ezech. 42.14.)

20 ♣ Głowy też swojey nie będą golić / áni włosow zápuszczáć / ále je rowno przystrzygáć będą ná głowách swojich.

21 ♣ Winá też nie będźie pił e żaden Kápłan gdy będźie miał wchodźić do śieni wnętrzney.

22 ♣ Wdowy też y f porzuconey nie będą sobie pojmowáć zá żony : ále pánny z naśienia domu Izráelskiego / ábo wdowę ktoraby pozostáłá wdową po Kápłánie / pojmowáć będą.

(e 3Moj 10. 9. f 3Moj 21.13.)

23 ♣ A ludu mego uczyć będą *roznośći* miedzy rzeczą świętą y nie świętą : tákże miedzy nieczystym y czystym / niech ich uczą *roznośći.*

24 ♣ A gdy będźie *jáki* spor / oni śię niech stáwią do rozsądzánia / *á* według sądow mojich / rozsądzą go : praw też mojich y ustaw mojich we wszystkie uroczyste Swiętá moje strzedz będą / á Sábbáty moje świećić będą.

25 ♣ Do umárłego też człowieká nie wnidźie *Kápłan*, áby śię nie zmázał : chybá do Oycá y do mátki / y do syná / y do corki / y do brátá / y do śiostry / ktoraby jeszcze nie byłá zá mężem : *przy tych* może śię zmázáć.

26 ♣ A po oczyśćieniu jego / (śiedm dni náliczą mu.)

27 ♣ W ten dźień / ktorego wnidźie do Swiątnice do śieni wnętrzney áby służył w Swiątnicy / uczyni ofiárę zá grzech swoj / mowi Pánujący PAn.

28 ♣ A miásto g dźiedźictwá ich / Jam jest dźiedźictwem ich : Przetoż ośiádłośći nie dawajćie im w Izráelu: Jam jest ośiádłośćią ich.

(g 4Moj 18.20. 5Moj 18. 1. Jozue. 13.14.)

29 ♣ Ofiárę śniedną / y ofiárę zá grzech / y zá występek / to oni jeść będą : tákże wszelka rzecz ofiárowáná Bogu w Izráelu / ich będźie.

30 ♣ Tákże też náprzednieysze rzeczy wszystkich h pierwocin ze wszystkiego / y káżda ofiárá podnoszenia wszystkich rzeczy / ze wszystkich ofiar wászych / Kápłáńska będźie. Pierwiastki też ćiast i wászych dáćie Kápłánowi / áby włożył błogosłáwieństwo ná dom twoj.

31 ♣ Zadnego śćierwu / k y rozszárpánego *od zwierzą* áni z ptástwá áni z bydląt Kápłáni jeść nie będą.

(h 2Moj 13, 2. y 22.29 i 4 Moj. 15.20. k 3 Moj. 22. 8.)

ROZDZIAŁ XLV.

Rozmierzenie ziemie. 9. Nápomnienie Rządcow świátá ku czynieniu sądow y spráwiedliwośći. 13. Práwá o Ofiárách rozlicznych.

1 A Gdy podźielićie losem tę źiemię w dźiedźictwo / oddaćie zá ofiárę PAnu a *dźiał* święty z tey źiemie : w dłuż ná dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*, á w szerz ná dźieśięć tyśięcy: ten *dźiał* będźie święty po wszystkich gránicách swojich w około.

(a Ezech. 48. 8.)

2 ♣ Z niego będźie mieysce święte ná pięć set *w dłuż*, á ná pięć set *w szerz* czworográniáste w około: á niech ma pięćdźieśiąt łokći wolnego plácu w około.

3 ♣ Z tegoż wymiáru odmierzysz w dłuż dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*, á w szerz dźieśięć tyśięcy : áby ná nim byłá Swiątnicá / y Swiątnicá naświętsza.

4 ♣ Ten *dźiał* źiemie / święty *jest*: Kápłánom / sługom Swiątnice / należeć będźie / ktorzy przystępują áby służyli PAnu: áby mieli mieysce dla domow / y mieysce święte dla Swiątnice.

5 ♣ A tych dwádźieśćiá y pięć tyśięcy łokći w dłuż / á dźieśięć

tyśiecy w śerz niech będźie tákże Lewitom / ktorzy służą w domu onym w dźierżáwę *po* dwudźiestu komorek. 6 A ná osádzenie miástá / daćie pięć tyśiecy *łokći* w śerz / á w dłuż dwádźieśćiá y pięć tyśiecy przećiwko ofierze *miejscá* Swiętego : *á to* będźie dla wszystkiego domu Izráelskiego. 7 A Kśiążećiu *daćie* z obu stron tey ofiáry *miejscá* świętego / y położenia miástá przed ofiárą *miejscá* świętego / y przed położeniem miástá / od strony Zachodniey *dźiałku* Zachodowi / á od strony Wschodniey *dźiał* ku Wschodowi : á długość ná przećiwko káżdemu z tych dźiałow od gránice Zachodniey / *áż* do gránice Wschodniey. 8 *Ten dźiał* źiemie będźie mu zá ośiádłość w Izráelu / á nie będą więcey ućiskáli Kśiążętá moji ludu mojego : ále wydźielą źiemię domowi Izráelskiemu / według pokolenia ich.

9 TAk mowi Pánujący PAn: Dosyć miejćie *ná tym*, o Kśiążętá Izráelscy ! Gwałtu y łupiestwá zániechajćie / sąd y spráwiedliwość czyńćie : á odejmićie obćiążenia wásze od ludu mego / mowi Pánujący PAn. 10 Wagę spráwiedliwą y b Efá spráwiedliwe / y Bát c spráwiedliwy mieć będźiećie. 11 Efá y Bát pod jedną miárą niech będą : áby Bát brał w śię dźieśiątą część Chomeru / tákże Efá dźieśiątą część Chomeru: według Chomeru jednáka obojgá miárá będźie. 12 A sykel *niech ma* dwádźieśćiá d pieniędzy : á dwádźieśćiá syklow / pięć y dwádźieśćiá syklow : á piętnaśćie syklow / grzywną wam będźie.

13 A Ták *będźie* ofiárá podnoszenia / ktorą ofiárowáć będźiećie : szosta część Efy z Chomeru pszenice / tákże szosta część Efy daćie z Chomeru jęczmieniá. 14 Ustáwá zás około oliwy tá jest : Bát / jest miárá oliwy : dźieśiątą część Bátu *daćie* z miáry Chomeru / dźieśiąci Bátow : bo dźieśięć Bátow jest Chomer. 15 Owcę też jednę z trzody dwu set / z obfitych pástwisk Izráelskich ná ofiárę śniedną / y ná cáłopalenie / y ná ofiáry spokojne ku oczyszczeniu was / mowi Pánujący PAn. 16 Wszystek lud tey źiemie obowiązány będźie do tey ofiáry podnoszenia / y z Kśiążęćiem w Izráelu. 17 Bo Kśiążę powinien będźie *dawáć* cáłopalenia / y śniednie / y mokre ofiáry ná Swiętá / y ná Nowmieśiącow / y ná Sábbáty y ná wszystkie święta uroczyste domu Izráelskiego : on spráwowáć będźie ofiárę zá grzech / y śniedną y paloną ofiárę / y ofiáry spokojne ná oczyszczenie zá dom Izráelski.

18 TAk mowi Pánujący PAN : Pierwszego dniá / pierwszego mieśiącá / weźmiesz młodego ćielcá bez wády / á oczyśćisz Swiątnicę. 19 Weźmie też Kápłan ze krwie ofiáry zá grzech / y pomáże podwoje domu / y cztery węgły onego przepásánia ná Ołtarzu / y podwoje bramy śieni wnętrzney. 20 Tákże też uczyni śiodmego *dniá* tegoż mieśiącá / zá káżdego ktory z omyłki y z prostoty *zgrzeszył* : ták oczyśćićie dom. 21 Pierwszego e mieśiącá / czternastego *dniá* tegoż mieśiącá / będźiećie mieć Swięto Przejśćia : Swięto śiedm dni / *ktorych* chleby przáśne jedźione będą. 22 Y będźie Kśiążę ofiárował dniá onego / zá śię / y zá wszystek lud oney źiemie / ćielcá *ná ofiárę* zá grzech. 23 A przez śiedm dni onego Swiętá uroczystego ofiárowáć będźie cáłopalenie PANU / śiedm ćielcow / y śiedm báránow bez wády / ná *káżdy* dźień przez śiedm dni : á ná ofiárę zá grzech / kozłá z koz / ná *káżdy* dźień. 24 A ofiárę śniedną Efę przy ćielcu / y Efę przy báránie / tákże oliwy Hin przy Efie. 25 Siodmego *mieśiącá*, dniá piętnastego tegoż mieśiącá w Swięto tákże właśnie ofiárowáć będźie f przez śiedm dni : jáko ofiárę zá grzech / ták cáłopalenie / ták y ofiárę śniedną y oliwę.

b 3 Moj 19.36. 5 Moj 25.15. c 1 Krol. 7. 26. d 2 Moj 30.13. 3 Moj 27.25. 4 Moj 3. 47.

e 2 Moj 12.18. 3 Moj 23. 5.

f 4 Moj 29.12.

Rozdział XLVI.

Práwá o Ofiárách. 4. Sábbátnich. 6. Swiątecznych. 13. Y káżdodźiennych. 16. O podárku od Kśiążęćiá dánym. 19. Y o komorách Kápłáńskich.

1 TAk mowi Pánujący PAn: Brámá śieni wnętrzney / ktora pá-

trzy ná Wschod słońcá zámkniona będźie przez sześć dni robotnych: ále będźie otworzona w dźień Sábbátu: Tákże y w dźień Nowiu mieśiącá będźie otworzona. 2 Y przyjdźie Kśiążę drogą przyśionku brámy zewnątrz / á stánie u podwoja oney brámy; á Kápłani spráwowáć będą cáłopalenie jego / y spokojne ofiáry jego: á pokłoniwszy śię ná progu brámy / potym wynidźie: á bramá nie będźie zámkniona áż do wieczorá. 3 Aby śię kłániał lud oney źiemie u drzwi brámy we dni Sábbátu/ y ná Nowiu mieśiącá przed obliczem PAńskim. 4 Ale cáłopalenie / ktore będźie Kśiążę spráwowáł PAnu w dźień Sábbátu / *będźie* sześć báránkow zupełnych y báran zupełny. 5 Y ofiárá śniedna / Efá ná báráná: y ná báránki ofiárá śniedna / według przemożenia ręki jego: á oliwy hin/ ná Efá. 6 A ná dźień Nowiu mieśiącá niech będźie ćielec młody zupełny/ y sześć báránkow y báran zupełny. 7 Tákże niech ofiáruje Efá ofiáry suchey przy ćielcu/ y Efá przy báránie: á przy báránkách według przemożenia ręki swojey / á oliwy hin ná Efá. 8 A Kśiążę wchodząc/ drogą przyśionku y brámy pojdźie / y drogą jey odejdźie. 9 Ale gdy będźie lud oney źiemie wchodźił przed oblicznośc PAńską ná Swiętá uroczyste / tedy ten co wnidźie drogą brámy od Połnocy/ áby śię kłániał/ wynidźie drogą brámy Południowey: á kto wnidźie drogą brámy Południowey/ wynidźie drogą brámy Połnocney: Nie wroći śię drogą oney brámy ktorą wszedł / ále przećiwko niey wynidźie. 10 A gdy oni wchodźić będą / Kśiążę miedzy nimi wchodźić będźie: á gdy odchodźić będą / odejdźie. 11 Tákże ná Swiętá / y ná Vroczyste świętá / niech będźie ofiárá śniedna/ Efá ná ćielcá/ y Efá ná báráná: á ná báránki / co przemoże ręká jego: á oliwy hin ná Efá. 12 A będźieli Kśiążę ofiárowáł ofiárę dobrowolną / cáłopalenie/ ábo spokojne dobrowolne ofiáry PAnu: tedy mu niech będźie otworzona brámá / ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á niech spráwuje cáłopalenie swoje / ábo spokojne ofiáry swoje/ jáko ofiárę w dźień Sábbbátu: potym odejdźie/ y zámkną bramę gdy wynidźie. 13 Nád to báránká rocznego zupełnego PAnu ofiárowáć będźie co dźień ná cáłopalenie: ná káżdy poránek báránká ofiárowáć będźie. 14 Tákże ofiárę śniedną będźie ofiárowáł przy nim ná káżdy poránek / szostą *część* Efy / á oliwy trzećią część hinu/ ná skropienie pszenney mąki: śniedna *mowię* ofiárę PAnu postánowieniem wiecznym ustáwicznie. 15 Ták tedy ofiárowáć będą báránká / y ofiárę śniedną / y oliwę ná káżdy poránek/ cáłopalenie ustáwiczne.

16 TAk mowi Pánujący PAn: Jesli komu da Kśiążę dar z synow swojich/ *poki* dźiedźictwem jego jest/ synow jego *niech* będźie ku ośiádłośći y ku dźiedźictwu ich. 17 Ale jesli da dar z dźiedźictwá swego ktoremu z sług swojich / tedy będźie jego áż do roku wolnośći/ á potym wroći śię ná ono Kśiążę: á wszákże dźiedźictwo jego mieć będą synowie jego. 18 Nie będźie też nic brał Kśiążę z dźiedźictwá ludu / *gwałtem* je wyrzucájąc z ośiádłośći ich: Ale z ośiádłośći swojey da dźiedźictwo synom swojim / żeby nie był rozproszony lud moj / nikt z ośiádłośći swojey.

19 TEdy mię wwiodł przez weśćie / ktore jest przy stronie brámy do Kápłánow / do komorek świętych/ ktore pátrzyły ná Połnocy: á oto tu *było* miejsce po obu stronách ku Zachodowi. 20 Y rzekł do mnie: To jest miejsce gdźie wárzą Kápłáni ofiárę / zá występek y zá grzech: Gdźie smáżą ofiárę śniedną / áby nic nie wynośili do śieni zewnętrzney ku poświącániu ludu. 21 Potym mię wywiodł do śieni zewnętrzney / y obwiodł mię po czterech kątách śieni: á oto śień *byłá* w káżdym kąćie oney śieni. 22 Ná czterech węgłách oney śieni *były* śieni z kominámi / ná czterdźieśći *łokći* w dłuż/ á ná trzydźieśći *łokći* w szerz: jednákz miárá onych czterech *śieni* nárożnych. 23 A w onych czterech *był*

kuchnie w okolo / tákże ogniská poczynione w onych kuchniách w około. ♣ 24 Y rzekł mi: Te mieysca są tych/ ktorzy wárzą / gdźie służą domu wárzą ofiáry ludu.

ROZDZIAŁ XLVII.

O wodźie z Kośćiołá płynącey. 13. O gránicach Ziemie. 21. Y rozdźieleniu jey.

1 POtym mię przywiodł ku drzwiam domu: á oto wody wychodźiły z podprogu domu / ná Wschod słońcá: bo przednia stroná domu *byłá* nád Wschod słońcá. A wody one zchodźiły spodkiem po práwey stronie domu/ po stronie Południowey ołtarzá. ♣ 2 Z támtąd mię wywiodł drogą bramy Połnocney y obwiodł mię drogą zewnętrzną/ do bramy zewnętrzney / drogą ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á oto wody wynikáły po práwey stronie. ♣ 3 A gdy wychodźił on mąż ná Wschod słońcá / w ktorego ręku *byłá* miárá/ y wymierzył tyśiąc łokći / y przewiodł mię przez wodę/ przez wodę áż do kostek: ♣ 4 Potym wymierzył *drugi* tyśiąc / á przewiodł mię przez wodę / przez wodę áż do kolan : Y *záś* wymierzył *trzeći* tyśiąc/ á przewiodł mię przez wodę áż do biodr. 5 ♣ A gdy záś wymierzył tyśiąc/ *był* potok ktoregom nie mogł przebrnąć : bo były wezbráły wody / wody ktore było trzebá przepłynąć; potok / ktorego nie mogł przebrnąć. ♣ 6 Tedy rzekł do mnie: Widźiałżeś Synu człowieczy? Y wywiodł mię y obroćił mię ná brzeg onego potoku. ♣ 7 A gdym śię obroćił/ oto ná brzegu onego potoku *było* drzewo bárzo a wielkie po obu stronách. ♣ 8 Y rzekł do mnie: Te wody wychodzą od Gálilejey pierwszey / á zchodzą po rowninie / y wchodzą w morze : á gdy do morzá wpádną uzdrowione bywáją wody. ♣ 9 Y stánie śię / *że* káżda duszá żywiąca / ktora śię pláza / gdźiekolwiek przyda potoki / żyć będźie / y będźie ryb bárzo wiele: *przeto*, że gdy przydą tám one wody / oczerstwieją / y żyć będą wszędy / kędykolwiek przyidźie ten potok. ♣ 10 Stánie śię y to/ że stáną podle niego rybitwi od Engáddy/ áż do zdroju Egláim/ *tám* będą rozćiągáć śieći : Ryb będźie bárzo wiele/ rozmáitego rodzáju / jáko ryb morzá wielkiego. ♣ 11 Błotá jego y káłuże jego nie będą uzdrowione/ *ále* soli oddáne będą. ♣ 12 A nád pokokiem wyrośćie ná brzegu jego po obu stronách wszelkie drzewo owoce przynoszące / ktorego list nie opada/ áni owoc jego ustawa / w mieśiącách swojich przynośi pierwoćiny : bo wody jego z Swiątnice wychodzą / przetoż owoc jego jest ná pokarm/ á liśćie jego b ná lekárstwo.

13 TAk mowi Pánujący PAn: Táć *jest* gránicá w ktorey sobie dźiedźicznie przywłaszczyćie źiemię / według dwojgánaśćie pokolenia Izráelskiego: Jozefowi *śię dostáną* c *dwa* sznury. ♣ 14 Dźiedźicznie mowię pośiądźiećie ją/ rownie jeden jáko drugi : o ktorą podniozłem d rękę moję/ że ją dam Ojcom wászym : y przypádnie wam tá źiemiá w dźiedźictwo. ♣ 15 Táć jest tedy gránicá tey źiemie : Ku stronie Połnocney/ od morzá wielkiego drogą Hetlonu / 16 kędy wchodzą do Sedád. ♣ Hemát/ Berotá / Sybráim/ ktore *są* miedzy gránicą Dámászku / y miedzy gránicą Emát: wśi pośrzednie/ ktore są przy gránicy Háwrán. ♣ 17 A ták będźie gránicá od morzá Chátzar Enon / będźie gránicá Dámászek / á Połnocna stroná ná Połnocy / y gránicá Emát : á toć jest stroná Połnocna. ♣ 18 A stroná Wschodnia miedzy Háwrán / y miedzy Dámászkiem / y miedzy Gáláád / y miedzy źiemią Izráelską przy Jordanie/ od tey gránice przy morzu Wschodnim mierzyć będźiećie : á toć jest stroná Wschodnia. ♣ 19 A stroná Południowa ná Południe od Támár / áż do wod poswárkow w Kádes : od potoku/ áż do morzá wielkiego. A toć jest stroná Południowa ná Południe. ♣ 20 Stroná záś Zachodnia/ morze wielkie od gránice / áż przećiwko kędy śię wchodźi do Emát. Táć jest stroná Zachodnia. ♣ 21 A ták rozmierzyćie sobie te źiemię / według pokoleń Izráelskich. ♣ 22 A gdy ją e rozmierzyćie/ *będźie* wam w dźiedźictwo / y

przychę-

a Objáw 22. 2.
b Objáw 22. 2.
c 1 Moj. 48.22.
d 1 Moj. 12. 7. y 17.8. y 26.3. y 28.13.
e *1. Losem rozdźielićie.*

przychodniom ktorzyby mieszkáli miedzy wámi / ktorzyby zpłodźili syny miedzy wámi: bo wam będą jáko tu zrodzeni miedzy syny Izráelskimi: Z wámi dźiedźiczyć będą miedzy pokoleniámi Izráelskimi. 23 A w ktorymkolwiek pokoleniu przychodźień przychodniem będźie / tám mu daćie dźiedźictwo jego / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Rozdźielenie losem miejsc dwunastu pokoleniom Izráelskim. 30. Y opisánie kształtu miástá.

1 A Teć są imioná pokoleń: W gránicách ná Połnocną stronę podle drogi Hetlon / kędy wchodzą do Emát / Chátzár Enon / ku gránicy Dámászku ná Połnocną stronę / podle Emát / od Wschodniey strony áż ná Zachod osádźi śię *pokolenie* jedno / *to jest* Dán. 2 A przy gránicy Dán / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Aser. 3 A przy gránicy Aser / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Neftálim. 4 A przy gránicy Neftálim / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Mánásse. 5 A przy gránicy Mánásse / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Efráim. 6 A przy gránicy Efráim / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Ruben. 7 A przy gránicy Rubenowey / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Judá.

8 A Przy gránicy Judy / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey będźie a Ofiárá / ktorą ofiárowáć będą / dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći* wszerz: á wzdłuż zárowno z jednym z innych dźiałow od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey: y będźie Swiątnicá w pośrzodku niego. 9 Tá ofiárá ktorą ofiárowáć maćie PAnu / *będźie* w dłuż dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*: á w szerz dźieśięć tyśięcy. 10 A tym śię dostánie tá ofiárá święta: *to jest* Kápłánom; ná Połnocy dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*, á ná Zachod w szerz dźieśięć tyśięcy; á ná Wschod w szerz dźieśięć tyśięcy / á ná Południe w dłuż dwádźieśćiá y pięć tyśięcy. 11 A Swiątnicá PAńska będźie w pośrzod niego. *To ma być* káżdemu Kápłánowi poświęconemu z Synow b Sádokowych / ktorzy trzymáją straż moję: ktorzy nie błądźili / gdy błądźili synowie Izráelscy jáko błądźili *inni* Lewitowie. 12 Y będźie dźiał ich ofiárowány z ofiáry oney źiemie / rzecz naświętsza przy gránicy Lewitow.

13 A Lewitow *dźiał będźie* ná przećiwko gránicy Kápłáńskiey dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći* wdłuż / á w szerz dźieśięć tyśięcy: káżda długość dwádźieśćiá y pięć tyśięcy / á szerokość dźieśięć tyśięcy. 14 Y nie będą go c uprzedawáć / áni frymárczyć / áni przenośić pierwoćin źiemie: przeto / że jest poświęconá PAnu. 15 A pięć tyśięcy *łokći* ktore pozostáną w szerz przećiwko onym dwudźiestu y piąći tyśięcy / będźie miejsce pospolite dla miástá ná mieszkánie / y dla przedmieśćia: á miásto będźie w pośrzodku niego. 16 A teć są pomiáry jego: Stroná Połnocna ná cztery tyśiące / y ná piąći set *łokći*: tákże stroná Południowa / ná cztery tyśiące / y ná piąći set: od strony też Wschodniey / czterý tyśiące y pięć set: á stroná Zachodnia ná cztery tyśiące y ná pięć set. 17 A będźie przedmieśćia miejskiego ná Połnocy dwie śćie y piecdźieśiąt *łokći*: á ná Południe dwie śćie y piecdźieśiąt: tákże ná Wschod słońcá dwie śćie y piecdźieśiąt: á ná Zachod słońcá dwie śćie y piecdźieśiąt. 18 A co zbędźie w dłuż przećiw ofierze świętey / dźieśięć tyśięcy *łokći* ná Wschod / y dźieśięć tyśięcy ná Zachod / á z tego co będźie ná przećiw oney ofierze świętey / będą mieć dochody ku wychowániu sługi miástá. 19 A ći słudzy miástá służyć będą miástu ze wszystkich pokoleń Izráelskich. 20 Wszystke te ofiáre ná dwudźiestu y piąći tyśięcy *łokći*, według tych dwudźiestu y piąći tyśięcy / czworográniastá

a Ezech 45. 1.
b Ezech 44. 15
c 3 Moj 25. 34.

ofiárowáć będźiećie ná ofiárę świętá/ ku ośiádłośći miástu.

21 A To co zostánie/ Kśiążęce będźie z obu stron ofiáry świętey y ośiádłośći miejskiey/ przed onymi dwudźiestą y piąćią tyśięcy łokći ofiáry/ áż ku gránicy Wschodniey/ y od Zachodu przećiwko tymże dwudźiestu y piąći tyśięcy łokći podle gránice Zachodniey przećiwko tym dźiałom/ Kśiążęćiu będźie: á to będźie ofiárá świętá; á Swiątnicá domu będźie w pośrzodku niego.

22 A od ośiádłośći Lewitow/ y od ośiádłośći miejskiey/ w pośrzod tego co jest Kśiążęcego/ miedzy gránicą Judową y miedzy gránicą Benjáminową/ to Kśiążęce będźie.

23 A Ostátnie pokolenia/ od strony Wschodniey áż do strony Zachodniey osádźi śię pokolenie jedno/ to jest, Benjámin.

24 A przy gránicy Benjáminowey od strony Wschodniey áż do strony Zachodniey jedno to jest Symeon.

25 A przy gránicy Symeonowey/ od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno/ to jest Jsáschár.

26 A przy gránicy Jsáschárowey od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno to jest Zábulon.

27 A przy gránicy Zábulonowey/ od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno/ to jest Gád.

28 A przy gránicy Gádowey/ ku stronie Południowey ná Południe/ tu będźie gránicá od Támár/ áż do wod poswarku w Kádes/ ku potokowi przy morzu wielkim.

29 Toć jest oná źiemiá ktorą losem rozdźielićie od potoku/ według pokoleń Jzráelskich/ y teć dźiały ich/ mowi Pánujący PAN.

30 I Teć też są gránice miejskie: od strony Połnocney cztery tyśiące y pięć set łokći miáry.

31 A bramy miástá według imion pokoleń Jzráelskich; trzy bramy ná Połnocy: bramá Rubenowá jedná/ bramá Judowá jedná/ bramá Lewiego jedná.

32 A od strony Wschodniey cztery tyśiące y pięć set: á bramy trzy/ to jest, bramá Jozefowá jedná/ bramá Benjáminowá jedná/ bramá Dánowá jedná.

33 Od strony też Południowey/ cztery tyśiące y pięć set łokći miáry/ y trzy bramy: bramá Symeonowá jedná/ bramá Jsáschárowá jedná/ bramá Zábulonowá jedná.

34 Od strony Zachodniey/ cztery tyśiące y pięć set/ bramy ich trzy: bramá Gádowá jedná/ bramá Aserowá jedná/ bramá Neftálimowá jedná.

35 W okrąg ośmnaśćie tyśięcy łokći. A imię miástá ode dniá tego będźie; PAN TAM mieszka.

PROROCTWO DANIELOWE.

W Tey Kśiędze Dániel Prorok/ Naprzod/ wypisuje rzeczy ktore śię zá niego y przez niego/ zá spráwą y opátrznośćią Bożą/ dźiały: ku potwirdzeniu/ y onego sámego w Urzędźie Prorockim/ y ku záleceniu pobożnośći/ mądrośći y sławy jego u wszystkich ludźi/ Jákie były; Pojimánie/ wychowánie y sławá jego/ y towárzyszow jego/ w Rozdź. 1. Jáko mu Bog osobliwą wiádomość zápomnionych snow/ y umiejętność wykłádu ich/ dáć raczył/ w Rozd. 2. Jáko śię towárzysze jego státecznie bálwochwálstwá zbrániáli/ przećiwko edyktowi Krolewskiemu/ y do ogniá wrzuceni/ w nim cudownie od Bogá záchowáni byli/ w Rozdź. 3. Jáko Krolowi Bábilońskiemu wielkie zniżenie/ ktore nań w rychle przyść miáło/ á záś przywrocenie ná Páństwo opowiedźiał/ w Rozdź. 4. Jáko Bálsázárowi Krolowi pismo wszystkim niewiádome/ ná śćienie przeczytał/ wyłożył/ y śmierć bliską przepowiedźiał/ w Rozdź. 5. Jáko náwet zá Dáryuszá Krolá/ ktory wespoł z Cyrusem Bábilon wźiął/ w poważeniu będąc/ od przećiwnikow swych źle udány/ do lwow wrzucony/ y od Bogá w cále záchowány był/ w Rozdź. 6.

Potym w drugiey częśći Kśiąg swojich/ z roskazánia Bożego o przyszłych rzeczách prorokuje: á osobliwie o tym co Kośćioł Zydowski od czterech rożnych Páństw ćierpieć/

y kie-

y kiedy Mesyaß przyść/ á narodowi ludzkiemu męká / y śmiercią swoją odkupienie spráwić miał/ w Rozd. 7. 8 9. Przed ktorego przyściem/ jáko wiele ćięzkośći miáło przyść ná lud Boży/ dla przestrogi opowiáda/ w Rozdz. 10. 11. A ná ostátek o mocnym Kośćiołá od Bogá wybáwieniu/ powßechnym ćiał zmartwychwstániu/ y o zapłáćie wieczney po tym żywoćie/ ku poćiesze wiernych/ upewnia.

ROZDZIAL I.

Dániel dostawßy śię do dworu krolewskiego z towárzyßámi swymi. 8. Wiáry Bogu dotrzymawa. 17. A májąc osobliwe dáry od Bogá, dla nich u tegoż dworu do wielkiey sławy przyßedł.

a 2 Krol. 24. 1. 2 Kron. 36. 6.

1 ROku trzećiego krolowánia Joákimá a Królá Judskie° przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński do Jeruzalem/ y obległ je. 2 Y podał PAn w ręce jego Joákimá Królá Judskiego/ y część naczynia Domu Bożego/ ktory je záwiozł do źiemie b Senáár/ do domu bogá swego/ y wniosł *ono* naczynie do domu skárbu bogá swego.

b 2 Kron. 36. 7.

3 Y Rozkazał Krol Aspenásowi przełożonemu nád komorniki swymi/ áby przyprowádźił z synow Izráelskich/ y z naśienia Krolewskiego/ y z Kśiążąt/ 4 Młodźieńce/ ná ktorychby *nie było* żadney zmázy/ á piękne ná wejrzeniu y dowćipne do wßelákiey mądrośći/ y sposobne do umiejętnośći/ y dostąpienia jey : y ktorzyby byli sposobni/ áby stali w páłácu Krolewskim/ á uczyli śię pismá y językà Cháldejskiego. 5 Y postánowił im Krol obrok ná káżdy dźień z potraw *swojich* krolewskich/ y z winá ktore on sam pijał : á żeby je *ták* chował przez trzy látá/ á po wyśćiu ich/ żeby stawáli przed obliczem Krolewskim. 6 A byli miedzy nimi z synow Judskich/ Dániel/ Ananiaß/ Miśáel/ y Azáryaß. 7 Y dał im Przełożony *nad* komorniki imioná: á Dánielá nazywał Báltázárem/ á Ananiaßá Sádráchem/ á Miśáelá Meśáchem/ á Azáryaßá/ Abednegiem.

c 3 Moj. 11. 5 Moj. 14.

8 ALe Dániel postánowił w sercu swojim/ żeby śię nie mázał pokármem potraw c krolewskich/ áni winem ktore Krol pijał : przetoż tego ßukał u Przełożonego nád komorniki/ żeby śię nie zmázał. 9 Y zjednał Bog Dánielowi łáskę y miłość przed obliczem Przełożonego nád komorniki. 10 Y rzekł Przełożony nád komorniki do Dánielá: Ja śię boję Królá Páná mego / ktory wam postánowił pokarm wáß y napoj wáß : ktory jeśliby obaczył że twarzy wáße chudße są niż innych młodźieńcow ktorzy jednáko z wámi máją bydź wychowáni / tedy mię przyprawićie o gárdło u Królá. 11 Y rzekł Dániel do sługi / ktorego był postánowił Przełożony nád komorniki/ nád Dánielem / Ananiaßem/ Miśáelem/ y Azáryaßem. 12 Doświadcz proßę sług twojich przez dźieśięć dni : á niech nam dádzą járzyn ktorebyśmy jedli / y wody ktorabyśmy pili. 13 Potym przypátrzyß śię twarzam náßym / y twarzam *innych* młodźieńcow / ktorzy jadáją pokarm z potraw Krolewskich : á jáko obaczyß / *ták* uczyniß z sługámi twymi. 14 Y usłuchał ich w tym/ á doświadczył ich przez dźieśięć dni. 15 A po wyśćiu dźieśiąći dni / okazáło śię / że twarzy ich były pięknieyße / y byli tłustßy ná ćiele niż wßyscy młodźieńcy / ktorzy jadáli pokarm z potraw krolewskich. 16 Przetoż on sługá brał on obrok potraw ich/ y winá napoju ich / á dawał im járzyny. 17 A onym czterem młodźieńcom dał Bog umiejętność y rozum we wßelákim piśmie y mądrośći : nád to Dánielowi dał wyrozumienie wßelákiego widzenia y snow.

18 A Gdy wyßły dni/ po ktorych je Krol przyprowádźić rozkazał : przywiodł je Przełożony nád komorniki przed twarz Nábuchodonozorá. 19 Y mowił z nimi Krol : Ale nie był ználeźiony miedzy onymi wßystkimi/ jáko Dániel/ Ananiaß/ Miśáel/ y Azáryaß : y stawáli przed

20 obliczem krolewskim. ♣ A w káżdym słowie mądrości y rozumu o ktore się ich Krol pytał/ ználázł je dziesięć kroć bieglejsze nád wszystkie mędrce y práktykarze/ ktorzy *byli* we wszystkim krolestwie jego. 21 ♣ Y był *tám* Dániel d áż do roku pierwszego Krolá Cyrusá.

d Dáni. 28.

ROZDZIAŁ II.

Sen ktorego mędrcy Bábilońscy nie mogli ná pámięć przywieść. 13. Dániel májąc go od Bogá objáwiony, przypomina Nábuchodonozorowi, y wykłada. 46. A zá to z twárzyszámi swymi wywyższenia dostępuje.

1 ROku wtorego krolowánia Nábuchodonozorá/ miał Nábuchodonozor sen/ y ztrwożył się duch jego/ y przerwał mu się sen jego. ♣ 2 Tedy Krol rozkazał zwołáć mędrcow/ y práktykarzow/ y czárnoksięznikow/ y Chaldejczykow/ áby oznájmili Krolowi sen jego : ktorzy przyszli / y stánęli przed obliczem Krolewskim. ♣ 3 Y rzekł Krol do nich : Miałem sen/ y ztrwożył się duch moj ? ták/że nie wiem co mi się sniło. ♣ 4 Tedy odpowiedzieli Chaldejczycy Krolowi po Syryjsku : Krolu żyj ná wieki ! Powiedz sen sługom twojim/ á oznájmiemyć wykład jego. ♣ 5 Odpowiedział Krol y rzekł do Chaldejczykow: ♣ Tá rzecz już mi z pámięći wypádłá : Jesli mi nie oznájmićie snu/ y wykłádu jego/ ná sztuki rozśiekáni będźiecie/ á domy wásze w gnojewisko a obrocone będą. ♣ 6 Ale jesli mi sen y wykład jego oznájmićie/ dáry y upominki/ y ucżciwość wielką odnieśiećie odemnie: Przetoż sen y wykład jego oznájmićie mi. ♣ 7 Odpowiedzieli powtore y rzekli: Krol niech powie sen sługom swojim/ á wykład *jego* oznájmiemy. ♣ 8 Odpowiedział Krol y rzekł; Záiiste wiem/ że umyślnie odwłaczaćie / bacząc że mi ten sen z pámięći wyszedł. ♣ 9 Jesliże mi snu nie oznájmićie/ pewny jest o was dekret/ bośćie rzecz kłamliwą y przewrotną umyślili mowić przedemną/ áżby czás przeminął: przetoż mi sen powiedzćie/ á dowiem się że będźiećieli mogli wykład jego oznájmić.

a 1. wwychody.

10 ♣ Odpowiedzieli Chaldejczycy Krolowi/ y rzekli: Niemász człowieká ná ziemi ktoryby te rzecz Krolowi oznájmić mogł. ♣ Do tego/ żaden Krol Książę ábo PAn o táką się rzecz nie pytał żadnego mędrcá/ y práktykarzá/ y Chaldejczyká. 11 ♣ Bo rzecz o ktorą się Krol pyta/ trudna jest, á niemász nikogo coby ją mogł Krolowi oznájmić/ oprocz Bogow/ ktorzy nie mieszkáją z ludźmi. 12 ♣ Z tey przyczyny zásrożył się Krol/ y rozgniewał się bárzo/ á rozkazał wytráćić wszystkie mędrce Bábilońskie.

13 A Gdy wyszedł dekret/ á mordowano mędrce : szukano y Dánielá y towárzyszow jego / áby je zámordowano. 14 ♣ Tedy Dániel odpowiedział mądrze y rozstropnie Aryochowi Hetmánowi nád żołnierzámi krolewskimi / ktory wyszedł áby zábijał mędrce Bábilońskie. ♣ 15 A odpowiádájąc rzekł do Aryochá Hetmáná Krolewskiego : Przecz ten dekret ták prętko wyszedł od Krolá : Y oznájmił te rzecz Aryoch Dánielowi ; 16 ♣ Z kąd Dániel wszedł y prośił Krolá/ áby mu dał czás/ ná oznájmienie wykłádu Krolowi. ♣ 17 Odszedszy tedy Dániel do domu swego/ oznajmił te rzecz Ananiaszowi/ Misáelowi y Azáryaszowi/ towárzyszom swojim. 18 ♣ Aby o miłośierdźie prośili Bogá Niebieskiego dla tey tájemnice/ żeby nie zginęli Dániel y towárzysze jego/ z pozostáłymi mędrcámi Bábilońskimi. ♣ 19 Tedy objáwiona jest Dánielowi w widzeniu nocnym tá tájemnicá: Zá co Dániel błogosłáwił Bogu niebieskiemu: 20 ♣ *A* mowiąc Dániel rzekł : Niech będźie Jmię Boże błogosłáwione/ od wieku áż ná wieki : Abowiem mądrość y moc jego jest. 21 ♣ On sam odmienia czásy y chwile : zrzuca Krole/ y stánowi krole : dawa mądrość mądrym/ á umiejętnym rozum. 22 ♣ On odkrywa rzeczy głębokie y zkryte : zna co *jest* w ciemnośćiách/ á świátłość z nim mieszka. 23 ♣ Ciebie ja o Boże Ojcow moich wysławiam y chwalę/ żeś mi dał mądrość y moc : owszem żeś mi teraz oznájmił to/ o cośmy ćię prośili ;

śiłi; boś nam ſen krolewſki oznájmił.

24 Dla tego Dániel wſzedł do Aryochá/ ktorego był poſtánowił Krol/ áby wytrácił medrce Bábilońſkie: á przyſzedſzy/ ták rzekł do niego; Nie trać Medrcow Bábilońſkich/ Wprowadź mię do Królá/ á ja ten wykład Krolowi oznájmię.

25 Tedy Aryoch z kwápieniem wprowádźił Dánielá do Krolá/ y ták mu rzekł; Ználazłem męzá z więźniow synow Judſkich/ ktory ten wykład Krolowi oznájmi.

26 Odpowiedźiał Krol/ y rzekł Dánielowi/ ktoremu imię było Báltázár: Izali mnie ty moieſz oznájmić ſen ktorym widźiał/ y wykład jego?

27 Odpowiedźiał Dániel Krolowi/ y rzekł; Tájemnice o ktorey śię Krol pyta/ medrcy/ práktykarze / czárnokśięznicy y wieſzczkowie Krolowi oznájmić nie mogą.

28 A wſzákże jeſt Bog ná niebie/ ktory objáwia tájemnice: A on okazał Krolowi Nábuchodonozorowi / co ma bydź potomnych dni. Sen twoj/ y widzenia b ktoreś widźiał ná łożu twojim/ te ſą!

29 Tobie o Krolu przychodźiło námyśl ná łożu twojim coby miáło być ná potym: á ten/ ktory odkrywa tájemnice/ oznájmiłci to co ma być.

30 Mnie też nie prze mądrość ktoraby przy mnie byłá nád wſzyſtkie ludźie/ tájemnicá tá objáwiona jeſt: ále przez c modlitwę/ áby ten wykład Krolowi oznájmiony był/ á iżbyś śię myśli ſercá twego dowiedźiał.

31 Tyś Krolu widźiał/ á oto obraz jeden wielki (obraz to był wielki/ á bláſk jego znáczny) ſtał przećiwko tobie/ ktory ná wejrzeniu był ſtráſzny.

32 Tego obrázu głowá byłá ze złotá ſzczerego: pierśi jego y rámioná jego/ ze śrebrá: brzuch jego y biodrá jego/ z miedźi.

33 Goleni jego/ z żelázá: nogi jego częśćia z żelázá/ á częśćia z gliny.

34 Pátrzałeś ná to/ áż odćięty był kámień/ ktory nie bywał w ręku/ á uderzył ten obraz w nogi jego żelázne y gliniáne: y zkruſzył je.

35 Tedy śię zkruſzyło ſpołem żelázo/ gliná/ miedź/ śrebro y złoto: á było to wſzyſtko jáko plewy ná bojewiſku lećie/ y rozniosł to wiátr; ták że ich ná żadnym mieyſcu nie ználeźiono: á kámień on/ ktory uderzył on obraz/ ſtał śię gorą wielką/ y nápełnił wſzyſtkę źiemię. Tenći jeſt ſen.

36 Wykład też jego powiemy przed Krolem;

37 Tyś Krolu krolem krolow: bo tobie Bog Niebieſki kroleſtwo/ moc/ potęgę/ y słáwę dał.

38 Y wſzyſtko gdźie jedno mieſzkáją synowie ludzcy/ źwierz polny/ y ptáſtwo niebieſkie/ dał w ręce twoję/ y poſtánowił ćię Pánem nád tym wſzyſtkim: A tyś jeſt tą głową złotą.

39 Ale po tobie powſtánie kroleſtwo inſze/ podlejſze niżeli twoje: A inne kroleſtwo trzećie miedźiáne/ ktore pánowáć będźie po wſzyſtkiey źiemi.

40 A kroleſtwo czwarte będźie mocne jáko żelázo: bo/ jáko żelázo łamie y kruſzy wſzyſtko; jáko/ żelázo mowię/ kruſzy wſzyſtko/ ták y ono połamie y pokruſzy wſzyſtko.

41 A iżeś widźiał nogi y pálce/ częśćia z gliny gárncárſkiey/ á częśćia z żelázá/ kroleſtwo rozdźielone znáczy: W ktorym będźie nieco mocy żeláżney/ ták jákoś widźiał żelázo zmieſzáne z ſkorupą gliniáną.

42 Ale pálce nog częśćia z żelázá/ á częśćia z gliny/ znáczą kroleſtwo częśćią mocne/ á częśćią do zkruſzenia ſnádne.

43 A iżeś widźiał żelázo zmieſzáne z ſkorupą gliniáną/ znáczy/ że śię zpokrewnią z ſobą ludźie: á wſzákże nie będźie śię trzymał jeden drugiego/ ták jáko żelázo nie może śię zmieſzáć z gliną.

44 Ale zá dni tych Krolow/ wzbudźi BOG Niebieſki kroleſtwo/ ktore ná wieki zepſowáne d nie będźie.

45 A kroleſtwo to/ ná inſzy narod nie ſpádnie/ ále ono połamie/ y koniec uczyni tym wſzyſtkim kroleſtwom/ á ſámo ſtać będźie ná wieki.

46 Ták jákoś widźiał iż z gory odćięty był kámień/ ktory nie bywał w ręku/ á zkruſzył żelázo / miedź/ glinę/ śrebro y złoto: Przez to Bog wielki Krolowi oznájmił / co ma bydź nápotym: y prawdźiwy jeſt ten ſen/ y wierny wykład jego.

47 TEdy krol Nábuchodonozor padł ná oblicże ſwoje/ y ukłonił śię Dánielowi/ á rozkazał áby mu ofiáre

b K. Widzenie głowy twojey

c K. Słowo.

d Dáni. 4.3.3. y 6.26 y 7.14 27. Mich. 4. 7. Luk. 1. 33

47 fiáre y kádzenia ofiárowáli. ♣ Tedy odpowiádájac Krol Dánielowi / rzekł : Záprawdę Bog wáß / jest Bogiem bogow / á PAnem Krolow / ktory odkrywa tájemnice : ponieważeś mogł objáwić te tájemnice.

48 Zátym Krol zacnie wywyßył Dánielá / y dárow wielkich y wiele dał mu : y uczynił go Pánem nád wßystká krájiną Bábilońską / y Kśiążęciem nád przełożonymi / y nád wßystkimi mędrcámi Bábilońskimi. ♣

49 Ale Dániel prośił Krolá / áby przełożył nád spráwámi krájiny Bábilońskiey / Sádrácha / Mesácha / y Abednegá: A Dániel bywał w brámie Krolewskiey.

Rozdział III.

Dla bálwáná złotego, Sádrách, Mesách y Abednego. 8. Do Krolá udáni. 19. Do piecá wrzuceni. 23. Przy żywoćie záchowáni. 24. Krol nád tym przestráßony. 28 Bogu dał chwałę, y inne do tego prowádźił.

1 NAbuchodonozor Krol uczynił obraz złoty : ktorego wysokość byłá ná ßeśćdźieśiąt łokći / á ßerokość jego ná ßeśći łokći : y postáwił go ná polu Durá / w krájinie Bábilońskiey.

2 ♣ Tedy Krol Nábuchodonozor posłał / áby zebrano Kśiążętá / Stárosty y Hetmány / Stárßę / Poborce / w práwách biegłe / Vrzędniki / y wßystkie Przełożone nád krájinámi : áby przyßli ná poświącánie obrázu / ktory był wystáwił Krol Nábuchodonozor. ♣

3 Tedy śię zgromádźili Kśiążętá / Stárostowie y Hetmáni / Stárßy / Poborcy / w práwách biegli / Vrzędnicy / y wßyscy Przełożeni nád krájinámi ku poświącániu obrázu / ktory był wystáwił Nábuchodonozor Krol : y stáneli przed obrázem ktory był wystáwił Nábuchodonozor.

4 ♣ A woźny wołał wielkim głosem ; Wam śię opowiáda / ludźiom / narodom / y językom:

5 ♣ Skoro usłyßyćie głos tráby / pißczałki / lutni / skrzypic / hárfy / symfonatá / y wßelákiego instrumentu muzyki: Vpádnićie / á kłániajćie śię obrázowi złotemu / ktory wystáwił Krol Nábuchodonozor.

6 ♣ A ktoby nie upadł y nie pokłonił śię / tejże godźiny wrzucony będźie w pośrzod piecá ogniem pałájącego.

7 ♣ Záraz tedy skoro usłyßeli wßyscy ludźie głos tráby / pißczałki / lutni / skrzypic / hárfy / y wßelákiego instrumentu muzyki ; Vpádli wßyscy ludźie / narodowie y języki / kłániájąc śię obrázowi złotemu / ktory wystáwił Krol Nábuchodonozor.

8 PRzetoż tegoż czásu przystąpili wßy męzowie Cháldejscy / skárge uczynili przećiwko Zydom.

9 ♣ A mowiąc rzekli do Krolá Nábuchodonozorá:

10 Krolu / żyj ná wieki! ♣ Ty Krolu uczyniłeś dekret / żeby káżdy człowiek ktoryby usłyßał głos tráby / pißczałki / lutni / skrzypic / hárfy / y symfonatu / y wßelákiego instrumentu muzyki / upadł / y pokłonił śię obrázowi złotemu :

11 ♣ A ktobykolwiek nie upadł / y nie pokłonił śię / áby był wrzucony w pośrzodek piecá ogniem pałájącego.

12 ♣ *Wßákże* śię ználeźli niektorzy Zydowie / ktoreś przełożył nád spráwámi krájiny Bábilońskiey / Sádrách / Mesách / y Abednego : Ci męzowie lekce poważyli / o Krolu! dekret twoj : bogow twojich nie chwalą / y obrázowi śię złotemu / ktoryś wystáwił / nie kłániáją.

13 ♣ Tedy Nábuchodonozor w popędliwośći y w gniewie rozkazał przyprowádźić Sádrácha / Mesácha y Abednegá : ktore wnet przywiedźiono przed Krolá.

14 ♣ Y mowił Nábuchodonozor / á rzekł im ; Umyślnieś wy Sádráchu / Mesáchu / y Abednegu / bogow mojich nie czćićie / y obrázowi śię złotemu / ktorym wystáwił / nie kłániaćie ? ♣

15 Teraz tedy wy bądźćie gotowi / ábyśćie záraz skoro usłyßyćie głos tráby / pißczałki / lutni / skrzypic / hárfy y symfonatu / y wßelákiego instrumentu muzyki / upádli y pokłonili śię temu obrázowi ktorym uczynił : á oto jeśli śię nie pokłonićie / tejże godźiny będźiećie wrzuceni w pośrzod piecá ogniem pałájącego. ♣ A ktoryż jest ten Bog / coby was wyrwał z ręki mojey ?

16 ODpowiedźieli Sádrách / Mesách y Abednego / y rzekli do Krolá ; O Nábuchodonozorze! my

się nie frásujemy oto coćbyśmy mieli odpowiedźieć: 17 ♣ Bo oto / lubo BOG nász ktorego my chwalimy (ktory mocen jest wyrwáć nas z piecá ogniem pałájącego / y z ręki twojey / o Krolu!) wyrwie nas; Lubo nie *wyrwie:* 18 ♣ Niechći będźie wiádomo o Krolu! że bogow twoich chwalić / y obrázowi złotemu / ktoryś wystáwił / kłániáć się nie będźiemy. 19 ♣ Tedy Nábuchodonozor pełen będąc popędliwośći / ták / że się kształt twarzy jego odmienił przećiw Sádráchowi / Mesáchowi / y Abednegowi: odpowiádájąc rozkazał piec rozpálić śiedm kroć bárziey niżeli był zwyczáj rozpaláć go. 20 ♣ A mężom co mocniejszym / ktorzy *byli* w wojsku jego / rozkazał / áby związawszy Sádráchá / Mesáchá y Abednegá / wrzućili do piecá ogniem pałájącego. 21 ♣ Tedy one męże związano w płaszczách ich / w ubrániách ich / y w czapkách ich / y w szátách ich / á wrzucono je w pośrzodek piecá ogniem pałájącego. 22 ♣ A iż rozkazánie krolewskie przynagláło / á piec bárzo był rozpalony / dla tego one męże / ktorzy wrzućili Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá / zádusił płomień ogniowy. 23 ♣ Ale ći trzey mężowie / Sádrách Mesách y Abednego / wpádli w pośrzod piecá ogniem pałájącego związáni.

24 TEdy Krol Nábuchodonozor zdumiał się / y powstał prętko / á mowiąc / rzekł Hetmánom swojim: Izaliśmy nie trzech mężow związánych wrzućili w pośrzod ogniá? Ktorzy odpowiádájąc rzekli Krolowi; Prawdá Krolu. 25 ♣ A on odpowiádájąc / rzekł; Oto ja widzę czterech mężow rozwiązánych przechodzących się w pośrzodku ogniá / á nie mász *żadnego* nárużenia przy nich / á osobá czwartego podobna jest Synowi Bożemu. 26 ♣ Tedy przystąpiwszy Nábuchodonozor do czeluśći piecá ogniem pałájącego rzekł / mowiąc: Sádráchu / Mesáchu y Abednegu / słudzy Bogá Nawyższego / wynidźćie / á przydźćie sám: Y wyszli / Sádrách / Mesách / y Abednego z pośrzodku ogniá. 27 ♣ A zgromádziwszy się Kśiążętá / Stárostowie / Urzędnicy y Hetmáni Krolewscy / oglądáli one męże / że nie pánował ogień nád ćiáły ich: y włos głowy ich nie náruszył się / y płaszcze ich nie opáliły się / áni zápách ogniá nie przeszedł przeznie. 28 ♣ Tedy rzekł Nábuchodonozor / mowiąc; Błogosłáwiony Bog ich: *to jest*, Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá / ktory posłał Anjołá swego / á wyrwał sługi swoje ktorzy ufáli w nim: ktorzy słowá krolewskiego nie usłucháli / ále ćiáłá swe wydáli / áby nie służyli / á nie kłániáli się żadnemu bogu / oprocz Bogá swego. 29 ♣ Przetoż ja dawam táki Dekret: Aby káżdy ze wszelkiego ludu / narodu / y języká / ktobykolwiek bluźnierstwo wyrzekł przećiwko Bogu Sádráchowemu / Mesáchowemu / y Abednegowemu / był ná sztuki rozśiekány / á dom jego w gnojewisko obrocony: Gdyż [a] niemász Bogá innego / ktoryby mogł wyrwáć / jáko ten. 30 ♣ Tedy Krol zacnie wywyższył Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá w krájinie Bábilońskiey.

[a] 5 Moj. 3. 24. 1 Kron. 17. 20. Psalm 86. 8. Ezái. 43. 1. Ozea. 13. 4.

ROZDZIAL IV.

Nábuchodonozor spráwy Páńskie opowiáda. 4. Ma sen. 17. wykład jego. 25. Wyrzucenie tegoż Krolá z krolestwá. 31. Przywrocenie onegoż do stawy. 34. Zá co chwali Bogá.

1 NAbuchodonozor Krol / wszystkim ludźiom / narodom / y językom / ktorzy mieszkáją po wszystkiey źiemi: Pokoj się wam niech rozmnoży. 2 ♣ Znáki y dźiwy ktore uczynił ze mną Bog Nawyższy / zdáło mi się zá rzecz przystojną opowiedźieć. 3 ♣ O jákoż są wielkie znáki jego! á dźiwy jego jáko mocne! Krolestwo jego Krolestwo [a] wieczne! y władza jego narodu do od narodu! 4 ♣ Ja Nábuchodonozor żyjąc w pokoju w domu mojim / y kwitnąc ná páłacu mojim / 5 ♣ Miałem sen / ktory mię przestrászył: y myśli *ktorem miał* ná łożu mojim / á widzenia ktorem widźiał zátrwożyły mię. 6 ♣ A przetoż wydány jest odemnie dekret / áby przywiedźiono przed mię wszystkie mędrce Bábilońskie / ktorzyby mi wykład snu tego oznájmili. 7 ♣ Tedy

[a] Dáni. 2. 44. y 7. 14. 27.

przyszli mędrcy y práktykarze Chál-
dejscy / y wieszczkowie : y powiedźiá-
łem im sen / á wszákże wykłádu jego
8 nie mogli mi oznájmić. ♣ Aż ná o-
státek przyszedł przed mię Dániel/
ktorego imię Báltázár / według
imienia bogá mego / á w ktorym *jest*
Duch Bogow świętych / á sen po-
9 wiedźiałem przed nim. ♣ *Mowiąc* :
Báltázárze / przedniejszy b z mędr-
cow : Ja wiem iż Duch Bogow
świętych *jest* w tobie / á żadna tá-
jemnicá nie jestći trudna: Widzenia
snu mego ktorym miał *posłuchaj*, á
wykład jego powiedz *mi*.

10 Te są widzenia ktorem widźiał
ná łożu mojim : Widźiałem/á
oto drzewo w pośrzodku źiemie /
ktorego wysokość zbytnia byłá. ♣
11 Wielkie było ono drzewo y mocne /
á wysokość jego dośięgáłá Niebá /
á okazáłe było áż do gránic wszyst-
12 kiey źiemie. ♣ Gáłęźie jego piękne/
á owoc jego obfity / y pokarm dla
wszystkich *był* ná nim: pod sobą dá-
wáło ćień zwierzowi polnemu / á ná
gáłęźiách jego mieszkáło ptástwo
niebieskie : á z niego miáło pożywie-
13 wienie wszelkie ćiáło. ♣ Widźiałem
nád to w widzeniách mojich ná łożu
mojim/á oto stroż y Swięty z Nie-
14 bá zstąpiwszy / ♣ Wołał ze wszyst-
kiey mocy / y ták rzekł ; Podrąbćie
to drzewo / y obetnićie gáłęźie jego/
á otłuczćie liśćie jego / y rozrzuććie
owoc jego : niech śię rozbieży zwierz
ktory jest pod nim/ y ptástwo z gáłę-
15 źi jego. ♣ Wszákże pień korzenia je-
go w źiemi zostáwćie : á niech bę-
dźie *zwiazány* łáncuchem żeláznym
y miedźiánym / ná trawie polney/
áby rosą niebieską był zkrapiány / á
z zwierzętámi c niech śię pásie w
16 trawie źiemskiey. ♣ Serce jego od
człowieczego niech śię odmieni / á
serce zwierzęce niech mu dáne bę-
dźie : á śiedm d lat niech pominą
17 nád nim. ♣ *Tá* rzecz według wyroku
strożow / á to żądánie według mowy
świętych *stánie śię*: áż do tego przy-
dźie / że poznáją ludźie / iż Nawyż-
szy pánuje nád krolestwem ludz-
kim/ á dawa je komu chce / á napo-
dleyszego e z ludźi stánowi nád nim.
18 ♣ Ten sen widźiałem ja Krol Ná-
buchodonozor : A ty Báltázárze po-
wiedz wykład jego : Gdyż wszyscy
mędrcy krolestwá mego / nie mogli
mi tego wykłádu oznájmić : ále ty
możesz / bo Duch Bogow świętych
jest w tobie.

19 Tedy Dániel/ktorego imię Bál-
tázár / zdumiewał śię przez je-
dnę godźinę / á myśli jego trwożyły
go. A odpowiádájąc Krol / rzekł:
Báltázárze / Sen y wykład jego
niech ćię nie trwoży. Odpowiedźiał
Báltázár/y rzekł : Pánie moj / ten
sen *niech przydźie* ná te ktorzy ćię
nienawidzą ; á wykład jego/ ná nie-
20 przyjaćioły twoje! ♣ Drzewo ktoreś
widźiał rosłe y mocne / ktorego wy-
sokość dośięgáłá Niebá/á ktore oká-
21 záłe było wszystkiey źiemi : ♣ Kto-
rego gáłąź piękna/ á owoc jego obfi-
ty/ á pokarm dla wszystkich ná nim/
pod ktorym mieszkał zwierz polny /
á ná gáłęźiách jego przebywáło
22 ptástwo niebieskie. ♣ Tyś *jest* tym/
o Krolu! ktoryś śię rozwielmożył
y zmocnił : á wielkość twojá uro-
słá / y podniosłá śię áż do niebá / á
władza twojá áż do kończyn źiemie.
23 ♣ A iż Krol widźiał stroża y Swię-
tego zstępującego z niebá / á mowią-
cego ; Podrąbćie to drzewo / á ze-
psujćie je/wszákże pień y z korzeniem
jego w źiemi zostáwćie y niech bę-
dźie *związány* żeláznym y miedźiá-
nym łáncuchem ná trawie polney :
áby rosą niebieską był zkrapiány / á
z zwierzętámi polnymi niech śię
pásie / áżby śię wypełniło śiedm
24 lat nád nim. ♣ Tenći jest wykład o
Krolu ! y ten dekret Nawyższego/
ktory wyszedł ná Krolá Páná mego.
25 ♣ Bo ćię wyrzucą f od ludźi / á z
zwierzem polnym będźie mieszkánie
twoje / á trawą jáko Woł páść śię
będźiesz / á rosą niebieską zkrapiány
będźiesz / áż śię wypełnią śiedm lat
nád tobą : dokądbyś nie poznał / że
Nawyższy pánuje nád krolestwem
ludzkim/ á/ że je dawa komu chce. ♣
26 A iż rozkazano zostáwić pień / *y z*
korzeniem onego drzewá/ *znáczy że*
krolestwo twoje tobie zostánie / gdy
poznasz że Niebiosá g pánują : ♣
27 Przetoż o Krolu! rádá mojá niech-
ći śię podoba / á grzechy twoje prze-

b *Dáni.* 48.

H. ...edźie ...cześć ...go. K. ...żá- ...wo.

e Psalm 13.7. ...nk. 57.

f *Dáni.* 5. 21.

g T. *Bog ná niebie.*

rwi spráwiedliwośćią / á nieprá-wośći twoje / miłośierdźiem nád u-trapionym : owa snadź stánie śię przedłużenie pokoju twego.

28 Wszystko *to* przyszło ná Królá Nábuchodonozorá. 29 Bo po wyśćiu dwunaśći mieśiącow / prze-chodząc śię w Bábilonie ná páłácu Krolewskim; 30 Mowił krol / y rzekł: Izali nie to jest on Bábilon wielki / ktorym ja w śile mocy mojey zbu-dował / áby był Stolicą krolestwá / y ku ozdobie sławy mojey? 31 *Agdy* jescze tá mowá byłá w uśćiech kro-lewskich / *oto* głos z niebá przyszedł / *mowiąc*, Tobie śię mowi Krolu Nábuchodonozorze / że krolestwo *twoje* odeszło od ćiebie / 32 Y od ludźi wyrzucą ćię / á z zwierzem polnym *będźie* mieszkánie twoje : trawę jáko woł páść śię będźiesz / áżby śię wy-pełniło śiedm lat nád tobą / do kąd-byś nie poznał / że Nawyższy pá-nuje nád krolestwem ludzkim / á / że je dawa komu chce. 33 Tejże godźiny wypełniło śię ono słowo h nád Ná-buchodonozorem : bo go wyrzucono od ludźi / á trawę jadał jáko woł / á rosą niebieską ćiáło jego zkrapiá-ne było / áż ná nim włosy urosły já-ko *pierze* orle / á paznogćie jego já-ko *pázury* u ptakow.

h *Dáni. 5. 21.*

34 A Po zkończeniu onych dni / pod-niozłem ja Nábuchodonozor w Niebo oczy moje / á rozum moj do mnie śię záś wroćił : y błogosłá-wiłem Nawyższego ; á Żywiącego ná wieki chwaliłem y wysławiałem : bo władza jego / władza wieczna / á krolestwo jego od narodu do naro-du. 35 A wszyscy obywátele źiemie já-ko zá nic poczytáni są. Według woli swojey postępuje z wojskiem niebieskim y z obywátelámi źiemie : á niemász ktoby wstręt uczynił ręce jego / y rzekł mu : Coż to i czynisz? 36 Tegoż czásu rozum moj wroćił śię do mnie : á do sławy krolestwá mego ozdobá mojá / y dostojność mojá wroćiłá śię do mnie : nád to Het-máni moji / y Kśiążetá moji szukáli mię / á ná krolestwie mojim zmocni-łem śię / y wielmożność więtsza mi jest przydána. 37 *A tak* teraz ja Ná-buchodonozor / chwalę y wywyższam

i *Job. 9. 12.*

y wysławiam Krolá Niebieskiego : ktorego wszystkie spráwy *są* k pra-wdą / á ścieszki jego sądem : á ktory chodzące w hárdośći poniżyć może.

k *Psalm. 111. 7.*

Rozdział V.

Bálszázár z gośćmi swojimi z na-czynia Domu Bożego pije 5. Z kąd pomstá Boża nád nim oświádczona ręki pisániem, á wykłádem Dánielo-wym potwirdzona.

1 BAlszázár Krol uczynił ucztę wielką ná tyśiąc Kśiążąt swo-jich : y przed *onym* tyśiącem pił wi-no. 2 A gdy pił wino Bálszázár / rz-kazał przynieść naczynie złote y śrebrne / ktore był zábrał a Nábu-chodonozor / Oćiec jego / z Kośćiołá Jeruzalemskiego / áby pili z niego Krol y Kśiążętá jego / żony jego / y założnice jego. 3 Tedy przynieśiono naczynia złote / ktore byli zábráli z Kośćiołá domu Bożego / ktory był w Jeruzalem / y pili z nich / Krol y Kśiążętá jego / żony jego / y założni-ce jego. 4 A pijąc wino / chwalili bo-gi złote y śrebrne / miedźiáne / żelá-zne / drewniáne / y kámienne.

a *2 Kro. 25. 15* *2 Kron. 36. 7*

5 TEjże godźiny / wyszły pálce ręki człowieczey / ktore pisáły prze-ciwko świecznikowi ná ścienie pá-łácu Krolewskiego : á Krol widźiał 6 jeść ręki ktora pisáłá. Tedy śię jásność Krolewska zmieniłá / á my-śli jego zátrwożyły nim : y zwiąski biodr jego rozwiązáły śię / á koláná 7 jego jedno o drugie śię tłukły. Y záwołał Krol ze wszystkiey śiły / áby przywiedźiono Práktykarze Chál-dejczyki y wieszczki. A mowiąc Krol rzekł do mędrcow Bábilońskich : Ktokolwiek to pismo przeczyta / á wykład jego mnie oznájmi / obleczo-ny będźie w szárłat / á łáńcuch zło-ty *dádzą* ná szyję jego / y trzećim w 8 krolestwie po mnie będźie. Tedy weszli wszyscy mędrcy Krolewscy : ále nie mogli áni pismá przeczytáć / áni wykłádu jego Krolowi oznáj-9 mić. Z kąd Krol Bálszázár *był* bár-zo zátrwożony / á jásność jego zmie-niłá śię ná nim / y Kśiążętá jego potrwożyły śię.

10 TEdy Krolowa weszłá do domu uczty dla tego / co śię przydáło

Krolowi y Kśiążętom jego/ á prze-
mowiwszy Krolowa rzekłá: Krolu
żyj ná wieki! Niech ćię nie trwożą
myśli twoje/ á jásność twojá niech
śię nie mieni. 11 ✤ Jest mąż w krole-
stwie twojim/ w ktorym *jest* Duch b
Bogow świętych/ w ktorym śię
ználázło zá dni Ojcá twego oświe-
cenie/ y rozum/ y mądrość/ jáko mą-
drość Bogow/ ktorego Krol Ná-
buchodonozor Oćiec twoj przedniej-
szym miedzy medrcámi/ y práktyká-
rzámi Cháldejczykámi/ y wieszczká-
mi/ postánowił: Oćiec twoj *mowię*
o Krolu! 12 ✤ Dla tego iż duch obfity/
umiejętność/ y zrozumienie/ wy-
kładánie snow/ y objáwienie gadek/
y rozwiązánie rzeczy trudnych/ zná-
lazły śię przy c Dánielu/ ktoremu
Krol dał imię d Báltázár: teraz
tedy niech przyzowią Dánielá/ á
oznájmi ten wykład. 13 ✤ Tedy przy-
wiedźiony jest Dániel do Krolá: á
Krol mowiąc rzekł Dánielowi; Ty-
żeś jest on Dániel/ ktoryś jest z
Synow więźniow Judskich ktorego
przywiodł Krol Oćiec moj z źiemie
Judskiey? 14 ✤ Słyszałem záiste o to-
bie/ iż Duch Bogow *jest* w tobie: á
oświecenie y rozum/ y mądrość ob-
fita ználáźłá śię w tobie. 15 ✤ A teraz
przywiedźiono przed mię medrce/ y
práktykarze/ áby mi to pismo prze-
czytáli/ y wykład jego oznájmili:
wszákże nie mogli wykłádu tey rzeczy
oznájmić. 16 ✤ A jam słyszał o tobie/
że możesz to co jest niepojętego wy-
kładáć/ á co jest trudnego rozwię-
zowáć: Przetoż teraz możesz-li to
pismo przeczytáć/ á wykład jego
mnie oznájmić/ w szárłat obleczony
będźiesz/ y łáńcuch złoty ná szyje
twoje *włożony będźie*/ á trzećim w
krolestwie po mnie będźiesz.

17 Tedy odpowiedźiał Dániel przed
Krolem/ y rzekł; Upominki
twoje niech tobie zostáną/ á dáry
twoje daj innemu: Wszákże pismo
przeczytam Krolowi/ y wykład mu
oznájmię. Ty Krolu *słuchaj*. 18 ✤ Bog
Nawyższy/ Krolestwo y wielmo-
żność/ y sławę/ y zacność dał Ná-
buchodonozorowi Ojcu e twemu. ✤
19 A dla wielmożności ktorą mu był
dał/ wszyscy ludźie/ narodowie y ję-
zyki/ drżeli y báli śię przed obli-
czem jego. Bo kogo chćiał/ zábijał?
á kogo chćiał/ żywił: á kogo chćiał/
wywyższał; á kogo chćiał/ poniżał.
20 ✤ Ale gdy śię wyniosło serce jego/ á
duch jego zmocnił śię w f pysze/
złożony jest z stolice krolestwá swe-
go/ á sławá odjętá byłá od niego.
21 ✤ Y był wyrzucony g od synow lu-
dzkich/ á serce jego źwierzęcemu po-
dobne było/ y z dźikimi osłámi było
mieszkánie jego: trawą śię pásł já-
ko woł/ y rosą niebieską ćiáło jego
zkrapiáne było: do kąd nie poznał
że Bog Nawyższy ma władzą nád
krolestwem ludzkim/ á tego kogo
chce stánowi nád nim.

22 Ty też Bálsázárze Synu jego/
nie upokorzyłeś sercá swego
choćiaś to wszystko wiedźiał. 23 ✤ O-
wszem przećiwko PAnu Niebá pod-
niozłeś śię/ y naczynie domu jego
przynieśiono przed ćię: á ty y Kśią-
żętá twoje/ żony twoje/ y założnice
twoje/ piliśćie wino z niego: nádto
bogi srebrne y złote/ miedźiáne że-
lázne/ drewniáne/ y kámienne/ kto-
rzy nie widzą/ áni słyszą/ y nic nie
wiedzą chwáliłeś: á Bogá/ w ktore-
go ręku jest tchnienie twoje/ y u kto-
rego są wszystkie drogi twoje/ nie
uczciłeś. 24 ✤ Przetoż teraz od niego
posłána jest tá część ręki/ y pismo
to wyrázone jest. 25 ✤ A toć jest pismo
ktore wyrázone jest: h Mené, Mené:
thekél, upharsin. 26 ✤ A tenci jest
wykład tych słow: Mené, zliczył
Bog krolestwo twoje/ y do końcá je
przywiodł. 27 ✤ Thekél: zwáżonyś ná
wadze/ á ználeźionyś lekki. 28 ✤ Perés:
Rozdźielone jest krolestwo twoje/ á
dáne jest Medom y Persom.

29 Tedy rozkazał Bálsázár: Y oble-
czono Dánielá w szárłat/ á łán-
cuch złoty włożono ná szyję jego/ y
obwołano o nim/ że ma być trze-
ćim Pánem w Krolestwie. 30 ✤ Tejże
nocy zábity jest Bálsázár Krol
Cháldejski.

31 A Dáryusz Medczyk/ ujął kro-
lestwo/ májąc lat około sześći-
dźieśiąt y dwu.

ROZDZIAL VI.

Przełożeństwo Dánielá z niektorymi

Kśią-

b *Dáni.* 4. 8.
c *Dáni.* 1. 7.
d *Dáni.* 1. 7.
e *Dáni.* 2. 37. 4. 22.
f *Dáni.* 4. 27.
g *Dáni.* 4. 32.
h T. *Zliczylem, zliczył, zważył, y rozdźielił.*

Xiążęty Dáryuszowymi. 4. Usiłowánia ich przećiwko Dánielowi. 12. Udánie go do Krolá. 16. Miedzy Lwy wrzucenie y wybáwienie. 24. Urzędnikow od lwow rozszárgánie. 25. Dekret Dáryuszow o oddáwániu cći Bogu prawdźiwemu.

1 Y Podobáło śie Dáryuszowi/ áby postánowił nád krolestwem sto y dwádźieśćiá Stárostow/ ktorzyby byli we wszystkim krolestwie. 2 ♣ A nád nimi trzech Kśiążąt/ z ktorych był Dániel przedniejszym: ktorymby oni stárostowie liczbę czynili/ áby Krol szkody nie miał. 3 ♣ A sam Dániel przewyższał one Kśiążętá y Stársze: przeto/ że duch známienitszy był w nim/ z kąd go Krol myślił postánowić nád wszystkim krolestwem.

4 TEdy Kśiążętá y Stárostowie/ szukáli áby ználeźli przyczynę przećiwko Dánielowi z strony krolestwá/ wszákże żadney przyczyny áni wády ználeść nie mogli: ponieważ on był wiernym/ áni żadna winá áni wádá/ nie znájdowáłá śie w nim. 5 ♣ Przetoż rzekli oni mężowie: Nie znajdźiemy przećiwko temu Dánielowi żadney przyczyny/ chybá żebyśmy co ználeźli przećiwko niemu w Zakonie Bogá jego. 6 ♣ Tedy oni Kśiążętá y Stárostowie zgromádźili śie do Krolá/ y ták mu rzekli: Dáryuszu Krolu/ żyj ná wieki! 7 ♣ Uradźili wszyscy Kśiążętá krolestwá/ Przełożeni y Stárostowie/ Urzędnicy y Hetmáni/ áby postánowiony był dekret Krolewski/ y ztwirdzony wyrok/ áby káżdy/ ktoryby do trzydźiestu dni ocokolwiek prośił ktorego Bogá ábo człowieká/ oprocz ćiebie Krolu/ był wrzucony do dołu lwiego. 8 ♣ A ták teraz o Krolu potwirdź tego wyroku/ á podaj go ná piśmie: żeby śie nie odmieniał według práwá a Medskiego y Perskiego/ ktore śie nie odmienia. 9 ♣ Z kąd Krol Dáryusz podał ná piśmie ten wyrok.

10 CZego gdy śie Dániel dowiedźiał że był podány ná piśmie/ wszedł do domu swego/ gdźie otworzone były okná w pokoju jego/ przećiw b Jeruzalem: á trzy kroć c przez dźień klekał ná koláná swoje/ y modlił śie/ á chwałę dawał Bogu swemu/ jáko to był zwykł przed tym czynić. 11 ♣ Tedy oni mężowie zgromádźiwszy śie/ á ználazszy Dánielá modlącego śie/ y prozby wylewájącego do Bogá swego: 12 ♣ Przystąpili y mowili Krolowi o wyrok krolewski: Izaliś wyroku nie wydał/ áby káżdy człowiek ktoryby do trzydźiestu dni o cokolwiek prośił ktorego Bogá ábo człowieká oprocz ćiebie Krolu/ był wrzucony do dołu lwiego? Odpowiedźiał Krol y rzekł: Prawdźiwa to mowá/ według práwá Medskiego y Perskiego/ ktore śie nie odmienia. 13 ♣ Tedy odpowiádájąc/ rzekli do Krolá: Ten Dániel ktory jest z więźniow synow Judskich/ nie ma względu ná ćię o Krolu/ áni ná twoj wyrok ktoryś wydał: bo trzy kroć przez dźień odpráwuje modlitwy swoje.

14 TE słowá gdy Krol usłyszał/ bárzo śie zásmućił nád tym; y skłonił Krol do Dánielá serce swoje áby go wyswobodźił: áż do Zachodu słońcá stárał śie/ áby go wyrwał: 15 ♣ Ale mężowie oni zgromádźili śie do Krolá/ y rzekli Krolowi: Wiedz Krolu/ iż to jest práwo u Medow y u Persow/ áby żaden wyrok y dekret/ ktoryby Krol postánowił/ nie był odmieniony. 16 ♣ Tedy Krol rozkazał/ áby przywiedźiono Dánielá/ y wrzucono go do dołu lwiego: á Krol mowiąc/ rzekł do Dánielá: Bog twoj ktoremu ty ustáwicznie służysz/ ten ćię wybáwi. 17 ♣ Tedy przynieśiono kámień jeden/ y położono go ná dźiurze onego dołu/ y zápieczętował go Krol sygnetem swojim/ y sygnetámi Kśiążąt swojich áby nie był odmieniony dekret wydány przećiwko Dánielowi. 18 ♣ Potym odszedł Krol ná páłác swoj/ y przenocował nic nie jadszy: Y nic nie przypuśćił przed śie coby go uweselić mogło/ ták/ że y sen jego odstąpił od niego.

19 TEdy Krol wstawszy bárzo ráno ná świtániu/ z kwápienim poszedł do dołu lwie°. 20 ♣ A gdy śie przybliżył do dołu/ záwołał ná Dánielá głosem żáłosnym: A mowiąc Krol

a Ester. 1. 1. y 8. 8.
b 1 Krol. 8. 48.
c Psalm 55. 18.

rzekł do Dánielá ; Dánielu ſługo Bogá żywego / Bog twoj ktoremu ty uſtáwicznie ſłużyß / mogłże ćię wybáwić od lwow?
21 ✤ Tedy Dániel do Krolá rzekł: Krolu żyj ná wieki!
22 ✤ Bog moj poſłał Anjołá ſwego ktory zámknął páßczeki lwom / áby mi nie záßkodźili: dla tego / że śię przed nim ználázłá niewinność we mnie : owßem áni przed tobą Krolu nicem złego nie uczynił.
23 ✤ Tedy śię Krol wielce ućießył z tego / y rozkazał Dánielá wyćiągnąć z dołu : y wyćiągniono Dánielá z dołu / á żadnego obráżenia nie ználeźiono ná nim : bo wierzył w Bogá ſwego.
24 ✤ Y rozkazał Krol áby przywiedźiono one męże / ktorzy byli oſkárżyli Dánielá / y wrzucono je do dołu lwiego / one ſáme / y ſyny ich / y żony ich : á pierwey niż dopádli do dná onego dołu / pochwyćili je lwi / y wßyſtkie kośći ich pokruſzyli.
25 TEdy Krol Dáryuß nápiſał do wßyſtkich ludźi / narodow / y językow / ktorzy mießkáli po wßyſtkiey źiemi : Pokoj śię wam niech rozmnożi.
26 ✤ Wydány jeſt odemnie ten wyrok / áby po wßyſtkim páńſtwie kroleſtwá mego / *wßyſcy* drżeli á bali śię oblicza Bogá Dánielowego.
27 ✤ Bo on jeſt Bog żywiący y trwájący ná wieki : á kroleſtwo jego áni władza jego nie będźie zkáżona áż do końcá.
28 ✤ On wyrywa y wybáwia / á czyni znáki y cudá ná Niebie y ná źiemi : ktory wyrwał Dánielá z mocy lwow. ✤ A Dánielowi śię ßczęśliwie d powodźiło w kroleſtwie Dáryußá ; y w kroleſtwie Cyruſá Perſy.

d Dáni. 1. 21.

ROZDŹIAŁ VII.

Objáwienie Dánielowi we śnie o czterech Monárchiách pod tytułem czterech beſtyj. 13. Tákże o kroleſtwie wiecznym Syná Bożego.

1 ROku pierwßego Báltázárá Krolá Bábilońſkiego / miał Dániel ſen y widzenia ſwoje ná łożu ſwym. Tedy zpiſał *on* ſen / y
2 ſummę rzeczy powiedźiał. ✤ A mowiąc Dániel / rzekł : Widźiałem w widzeniu mojim w nocy / á oto cztery wiátry niebieſkie potykáły śię ná morzu wielkim.
3 ✤ A cztery beſtye wielkie wyſtępowáły z morzá / rożne jedná od drugiey.
4 PIerwßa podobna lwowi májąc ſkrzydłá Orle : y przypátrowałem śię / áż wyrwáne były ſkrzydłá jey / ktorymi śię podnośiłá od źiemie / ták / że ná nogách jáko człowiek ſtánęłá / á ſerce człowiecze jey dáne jeſt.
5 POtym oto beſtya druga podobna niedźwiedźiowi : y ſtánęłá przy jedney ſtronie / á trzy żebrá *były* w páßczęce jey miedzy zębámi jey / y ták mowiono do niey : Wſtań náżrzy śię doſtátkiem mięſá.
6 POtymem widźiał / á oto inna *beſtya* podobna lámpártowi / ktora miáłá cztery ſkrzydłá ptáſze ná grzbiećie ſwym : cztery też głowy miáłá tá beſtya / y dano jey władzą *wielką*.
7 POtymem widźiał w widzeniách nocnych / á oto beſtya czwarta / ſtráſzna y ſroga / y bárzo mocna / májąca zęby żelázne wielkie / *ktora* pożeráłá / y kruſzyłá / á oſtátek nogámi ſwymi deptáłá : á tá *byłá* rożna od wßyſtkich beſtyj / ktore były przed nią / y miáłá dźieśięć rogow.
8 PIlniem śię przypátrował rogom : á oto rog poślední máły wyráſtał miedzy nimi / y trzy z tych rogow pierwßych wyłamáne ſą przed nim : á oto w onym rogu *były* oczy podobne oczom człowieczym y uſtá mowiące rzeczy wielkie.
9 PRzypátrowałem śię ; áż one ſtolice poſtáwione a były á Stárodawny uśiadł : ktorego ßátá *byłá* jáko śnieg biała / á włoſy głowy jego jáko wełná czyſta : ſtolicá jego *jáko* płomienie ogniſte / á kołá jey
10 *jáko* ogień gorájący. ✤ Rzeká ogniſta płynąc wychodźiłá od oblicza jego. Tyśiąc tyśięcy b ſłużyło mu / á dźieśięć kroć tyśiąc tyśięcy ſtáło przed nim : ſąd záśiadł / á Kśięgi c
11 otworzone były. ✤ Tedym śię przypátrował / ſkoro śię głos począł tych ſłow wielkich / ktore on rog mowił : przypátrowałem śię áż byłá tá beſtya zábita / y zginęło ćiáło jey / á podáne było ná ſpalenie ogniem.

a K. *Porzucone l. Zniesione.*
b Objáw. 5. 11.
c Objáw. 20. 12.

12 gniem. Tákże y pozostáłym bestyjam odjętá jest władza ich: bo długość żywotá dána im byłá áż do czásu / á to do zámierzonego czásu. 13 Widźiałem też w widzeniu nocnym / á oto przychodźił w obłokách niebieskich podobny Synowi człowieczemu: á przyszedł áż do Stárodawnego / y przywiedźiono go przed oblicznosć jego. 14 Y dał mu władzą y cześć / y krolestwo / áby mu wszyscy ludźie / narody y języki służyli: władza jego d władza wieczna / ktora nie będźie odjętá; á krolestwo jego/ktore nie będźie zkáżone.

d Dáni. 2. 44. y 4. 31. Luk. 1. 33.

15 Y Zátrwożył śię/we mnie Dánielu/duch moj/ w pośrzod ćiáłá mego; á widzenia ktorem widźiał przestrászyły mię. 16 Tedym przystąpił do jednego z tych ktorzy tám stáli / á pewnośćim śię dowiádował od niego o tym wszystkim: y powiedźiał mi / y wykład mow oznájmił mi. 17 Te bestye wielkie ktorych są czterzy/ są czterey Krolowie / ktorzy 18 powstáną z źiemie. Ci ujmą krolestwo świętych nawyższych miejsc/ ktorzy pośiąść máją krolestwo áż ná wieki / y áż ná wieki wieczne.

19 TEdym prágnął wźiąć spráwę o bestyey czwartey / ktora byłá rożna od wszystkich innych / bárzo strászna / ktorey zęby były żelázne/ á páznogćie jey miedźiáne: ktora pożeráłá / y kruszyłá / á ostátek nogámi swymi deptáłá. 20 Tákże o onych rogách dźieśiąći / ktore były ná głowie jey / y o poślednym / ktory był wyrosł / przed ktorym wypádły trzy: o tym rogu mowię/ ktory miał oczy y ustá mowiące wielkie rzeczy / á ná wejrzeniu był więtszy nád inne rogi. 21 Y przypátrowałem śię/á ono rog ten walczył z świętymi / y 22 przemagał je. Aż przyszedł Stárodawny/á podány jest sąd świętym nawyższych miejsc: á czás przyszedł áby to krolestwo święći otrzymáli.

23 Y Rzekł ták: Bestya czwarta / czwarte krolestwo znáczy ná źiemi / ktore będźie rożne od wszystkich krolestw: á pożrze wszystkę 24 źiemię/á podepce y pokruszy ją. A dźieśięć rogow *to znáczy*, że z krolestwá onego dźieśięć Krolow powstánie: á po nich powstánie poślednj / ktory będźie rożny od pierwszych/y trzech Krolow poniży. 25 A słowá przećiw Nawyższemu mowić będźie / y święte nawyższych miejsc zetrze: nád to/ będźie zámyślał/ áby odmienił czásy y práwá: gdyż wydáne będą w ręce jego áż do czásu / y czásow/y poł czásu. 26 Potym záśiędźie sąd: A tám władzą jego odejmą/áby był zniszczony y wytrácony áż do końcá. 27 A krolestwo y władza / y dostojeństwo krolewskie pod wszystkim niebem / dano będźie ludowi świętych nawyższych miejsc: ktorego krolestwo / będźie krolestwo wieczne / á wszystkie zwierzchnośći jemu służyć y onego słuchać będą. 28 Aż do tąd koniec tych słow. A mnie Dánielá / myśli moje wielce ztrwożyły / á jásność mojá zmieniłá śię przy mnie: Wszákżem to słowo w sercu mojim záchował.

ROZDZIAL VIII.

Widzenia Bárána y Kozłá, 15. Y wyłożenie tego Widzenia od Anjołá.

1 ROku trzećiego krolowánia Bálsázárá Krolá / okazáło mi śię widzenie mnie Dánielowi/po onym ktore mi śię okazáło ná początku. 2 Y widźiałem w widzeniu (á gdym to widźiał/ byłem w Susán mieśćie głownym/ ktore było w kráinie Elám) widźiałem mowię w widzeniu gdym był u potoká Ulái. 3 Y podniozłem oczy moje / y ujrzałem / á oto u onego potoká stał Báran jeden/ májący dwá rogi: á te dwá rogi były wysokie / lecz jeden *był* wyższy niż drugi/ ále ten wyższy rosł poślezey. 4 Widźiałem onego báráná trykájącego ná Zachod / y ná Połnocy / y ná południe: á żadna mu bestya zdołáć nie mogłá / y nie był ktoby co wyrwał z ręki jego: ząd czynił według woli swojey / y stał śię wielkim.

5 Y gdym ja uważał / oto Kożieł z koz przychodźił od Zachodu ná oblicze wszystkiey źiemie / á nikt śię go nie dotykał ná źiemi: á *ten* kożieł miał rog znáczny miedzy oczymá swymi. 6 Y przyszedł áż do onego báráná/ ktory miał dwá rogi / kto-

regom widźiał stojącego u potoku: á przybieżał do niego w popędli- 7 wośći śiły swojey. ♣ Widźiałem tákże / iż nátárł ná onego báráná / á rozjadszy śię náń / uderzył báráná / ták / że złamał one obá rogi jego / y nie było mocy w báránie / żeby mu mogł dáć odpor: á rzućiwszy go o źiemię / zdeptał go / á nie był ktoby 8 wyrwał báráná z mocy jego. ♣ Tedy on kożieł z kóz stał śię bárzo wielkim: ále gdy śię zmocnił / złamał śię on rog wielki / á wyrosły czterzy rogi znáczne miásto niego ná czterzy strony świátá.

9 A Z jednego z nich / wyszedł rog jeden máły: á ten wielce urosł ku Południowi / y ku Wschodowi / y 10 ku źiemi ozdobney. ♣ Y wyrosł áż do wojská niebieskiego y zrzućił *niektore* ná źiemię z onego wojská / y z 11 gwiazd / y podeptał je. ♣ Náwet áż do Kśiążęćiá onego wojská wyrosł: bo przezeń odjętá byłá ustáwiczná *ofiárá*, y zárzucone miejsce świą- 12 tnice Bożey. ♣ Tákże wojsko ono podáne w przestępstwo przećiwko ustáwiczney *ofierze*, y porzućiło prawdę ná źiemię / á cokolwiek czy- 13 niło / szczęśćiło mu śię. ♣ Tedym usłyszał jednego z świętych mowiącego: Y rzekł ten święty do onego / ktory májąc policzone tájemnice mowi; Dokądże to widzenie *O ofierze* ustáwiczney / y przestępstwo pustoszące *trwáć będźie*, y święte usługi / y wojsko / ná podeptánie podá- 14 ne będźie? ♣ Y rzekł do mnie: Aż do dwu tyśięcy y trzech set wieczorow / y poránkow: tedy przyjdą do odnowienia swego usługi święte.

15 A Gdym ja Dániel pátrzył ná to widzenie / y pytałem śię o wyrozumieniu jego: tedy oto stánął *ktoś* podle mnie ná wejrzeniu já- 16 ko mąż. ♣ Słyszałem też głos ludzki miedzy Ulájem: ktory záwołáwszy rzekł; Gábryelu / b wyłoż 17 mu to widzenie. ♣ Y przyszedł do mnie gdźiem stał: á gdy przyszedł / wylękłem śię / y padłem ná oblicze swoje: Y rzekł do mnie; Wyrozumiej Synu człowieczy / bo czásu pewnego to widzenie *śię wypełni*. ♣ 18 A gdy on mowił ze mną / usnąłem twárdo / leżąc twarzą swoją ná źiemi / y dotknął śię mnie / y postáwił 19 mię tám gdźiem pierwey stał. ♣ Y rzekł: Oto ja tobie oznájmię co śię dźiáć będźie áż do wykonánia tego gniewu: Bo czásu náznáczonego koniec będźie.

20 TEn Báran ktoregoś widźiał májącego dwá rogi / *są* Krolo- 21 wie / Medski y Perski. ♣ A ten Kożieł kosmáty / *jest* Krol Grecki: á ten rog wielki ktory jest miedzy o- 22 czymá jego / jest Krol pierwszy. ♣ A iż złamány jest / á powstáły czterzy miásto niego / czworo Krolestw z jego narodu powstáną / ále nie z táką mocą.

23 A Przy skończeniu krolestwá ich / gdy przestępnicy *złośći* dopełnią / powstánie Krol niewstydliwey 24 twarzy / y chytry. ♣ Y zmocni śię śiłá je(go) / áczkolwiek nie jego śiłą: ták / że ná podźiw będźie wytracał / á szczęśliwie mu śię powiedźie / y wszystko wykona: bo wytrácáć będźie 25 mocárze y lud święty. ♣ A przemysłem jego / poszczęśći mu śię zdrádá w ręku jego / á uwielbi sam śiebie w sercu swojim / y czásu pokoju wiele ich pogubi: *nád to*, y przećiw Kśiążęćiu Kśiążąt powstánie / á wszákże bez ręku pokruszony będźie. 26 ♣ A to widzenie wieczorne y poránne / o ktorym powiedźiano / jest sámá prawdá. Przetoż ty zápieczętuj to 27 widzenie / bo jest wielu dni. ♣ Tedym ja Dániel zemdlał / y chorowałem przez kilká dni. Potym wstawszy / odpráwowałem spráwy Krolewskie: á zdumiewałem śię nád onym widzeniem: cze(go) *jednák* nikt nie baczył.

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá Dánielowá. 21. Proroctwo o przyśćiu y o spráwách PANA Chrystusowych. 27. Y o zkáźie Jeruzalemu.

1 ROku pierwszego Dáryuszá syná Aswerusowego / z naśienia Medow / ktory był postánowiony Krolem nád krolestwem Cháldejskim. ♣ 2 Roku pierwszego krolowánia jego / ja Dániel zrozumiałem z kśiąg liczbę lat / o ktorych było słowo PAńskie do Jeremiaszá a Proroká: że śię wypełnić miáło spustoszenie Jeruza-

Margin notes: T. ...iemi ...ud- ...iey. 1. Sám. 19. Psalm ... 3. Ezech ... 6. — b Dáni. 21. — a Jerem. 25.12. y 29.10.

ruzalemſkie w ſiedmdźieśiąt lat. ♣
3 Y obróćiłem oblicże moje do PA-
ná BOGA / ſzukájąc go modlitwą
y prozbámi / w pośćie y w worze y
w popiele.

4 MOdliłem śię tedy PAnu Bo-
gu memu/ á wyznawájąc/ rze-
kłem: Proſzę PAnie b Boże wielki
c y ſtráſzny / ſtrzegący przymierza
y miłośierdźia tym / ktorzy ćię d
miłują / y ſtrzegą przykazań two-
5 jich. ♣ Zgrzeſzyliſmy e/ y przewro-
tnieſmy czynili/ y niezbożnieſmy śię
ſpráwowáli / y zprzećiwiliſmy śię /
á odſtąpiliſmy od przykazań two-
6 jich/ y od ſądow twojich. ♣ Y nie ſłu-
cháliſmy ſług twojich Prorokow:
ktorzy mawiáli w Jmieniu twojim
do Krolow náſzych/ do Kśiążąt ná-
ſzych/ y do Ojcow náſzych/ y do wſzy-
7 ſtkiego ludu źiemie. ♣ Tobie PAnie
f ſpráwiedliwość : á nam záwſty-
dzenie twarzy *należy*, jáko śię to
dźieje dniá tego: mężom Judſkim/
y obywátelom Jeruzalemſkim / y
wſzyſtkiemu Jzráelowi / bliſkim y
dálekim / we wſzyſtkich źiemiách/ do
ktorycheś je wygnał / dla przeſtęp-
ſtwá ich / ktorym wyſtąpili prze-
8 ćiwko tobie. ♣ PAnie/ námći *należy*
záwſtydzenie g twarzy / Krolom
náſzym Kśiążętom náſzym/ y Ojcom
náſzym: bośmy zgrzeſzyli przećiwko
9 tobie. ♣ *Ale* PAnu Bogu náſzemu
miłośierdźie y litość: ponieważeſmy
10 mu odporni byli. ♣ A nie byliſmy
poſłuſzni głoſowi PAná Bogá ná-
ſzego / żebyſmy chodźili w uſtáwách
jego/ ktore on dał przed oblicże náſze/
11 przez Proroki ſługi ſwe. ♣ Owſzem
wſzyſcy Jzráelczycy przeſtąpili zá-
kon twoj/ y odchylili śię / żeby nie
ſłucháli głoſu twego : przetoż śię
wylało ná nas to złorzeczeńſtwo y
przekłectwo / ktore jeſt nápiſáne w
zákonie h Mojżeſzá ſługi Bożego:
bośmy zgrzeſzyli przećiwko niemu.
12 ♣ Z kąd zpełnił słowá ſwoje / ktore
mowił przećiwko nam / y przećiwko
ſędźiom náſzym ktorzy nas ſądźili:
á przywiodł ná nas to wielkie złe /
ktore śię nie ſtáło pod wſzyſtkim
niebem / jákie śię ſtáło w Jeruzale-
13 mie. ♣ Ták jáko nápiſano w zakonie
Mojżeſzowym / wſzyſtko to złe przy-
ſzło ná nas: á wżdyſmy nie prośi-
li oblicża PAná Bogá náſzego / á-
byſmy śię odwroćili od niepráwo-
śći náſzych/ á mieli wzgląd ná prá-
14 wdę jego. ♣ Przetoż nie omieſzkał
PAn z tym złym / ále je przywiodł
ná nas: bo ſpráwiedliwy i jeſt PAn
Bog náſz / we wſzyſtkich ſpráwách
ſwojich ktore czyni ; ktoregoſmy
15 głoſu nieſłucháli. ♣ Wſzákże teraz o
PAnie k Boże náſz/ ktoryś wywiodł
lud ſwoj z źiemie Egipſkiey ręką
możną/ y uczyniłeś ſobie Jmię jáko
śię to dźiś *pokázuje*: Zgrzeſzyliſmy/
16 niepobożnieſmy czynili. ♣ O PA-
nie według l wſzyſtkich ſpráwiedli-
wośći twojich / niech śię *proſzę* od-
wroći popędliwość twojá / y gniew
twoj / od miáſtá twego Jeruzale-
mu / gory świętobliwośći twojey:
bo dla grzechow náſzych / y dla nie-
práwośći Ojcow náſzych Jeruzalem
y lud twoj nośi pohánbienie u wſzy-
17 ſtkich/ ktorzy ſą około nas. ♣ Teraz
tedy wyſłuchaj o Boże náſz modli-
twę ſługi twego / y prozby jego : á
oświeć oblicże twoje nád zpuſtoſzo-
ną świątnicą twoją / dla PAná.
18 ♣ Nákłoń Boże moj m ucha twego/
á uſłyſz: otworz oczy twoje/ á obacz
zpuſtoſzenia náſze / y miáſto / ktore
jeſt názwáne od Jmienia twego: bo
my przedkładamy modlitwy náſze
przed oblicżem twojim / nie dla já-
kiey náſzey ſpráwiedliwośći / ále dla
19 obfitego miłośierdźia twego. ♣ O
PAnie wyſłuchaj / PAnie odpuść/
PAnie obacz/ á uczyń: nie odwła-
czaj ſam dla śiebie / Boże moj: bo
od Jmienia twego názwáne jeſt to
miáſto y lud twoj.

20 A Gdym ja jeſzcze mowił/ y mo-
dliłem śię / y wyznawałem
grzech moj / y grzech ludu mego J-
zráelſkiego / y przedkładałem modli-
twę moję przed twarzą PAná Bo-
gá mego / zá gorę świętobliwośći
21 Bogá mego: ♣ Práwie gdym ja je-
ſzcze mowił / y modliłem śię / oto
mąż on Gábryel / ktoregom wi-
dźiał w widzeniu ná początku / prę-
tko lecąc dotknął śię mnie / czáſu o-
22 fiáry wieczorney. ♣ A uſługując mi
do zrozumienia / mowił ze mną / y
rzekł: Dánielu / terazem wyſzedł

b *Nehe.* 1. 5.
c 5 *Moj* 7. 9.
d 2 *Moj* 20. 6.
e *Báruc.* 1. 17. y 2. 12.
f *Psalm* 145.17 *Jerem.* 9. 24.
g *Báruc.* 1. 15.
h 3 *Moj* 26.14. 5 *Moj* 28.15. y 29.20 y 30.17 y 31.17 y 32.19 *Tren.* 2. 17. *Málá.* 2. 2. *Báru.* 1. 20.
i *Psalm* 145.17
k 2 *Moj* 12.41. *Báruc.* 2. 11.
l *Báruc.* 2. 12.
m *Báruc.* 2. 17.
n *Dani.* 8. 16.

ábym ćię náuczył wyrozumienia tájemnice. 23 ♣ Ná początku modlitew twojich wyszło słowo / á jam przyszedł ábym ći *je* oznájmił : boś *ty* wielce przyjemny. A ták miey wzgląd ná to słowo / á zrozumiej to widzenie.

24 Siedmdźieśiąt tegodni zámierzono ludowi twemu / y miástu twemu świętemu / ná zniesienie przestępstwá / y ná zápieczętowánie grzechow / y ná oczyśćienie nieprawośći / y ná przywiedźienie spráwiedliwośći wieczney : y ná zápieczętowánie widzenia / y Proroctwá / á ná pomázánie Swiętego o świętych.

o H. Swiątobliwośći świętych.

25 ♣ Przetoż wiedz á zrozumiej / że od wyśćia słowá / o przywróceniu y zbudowániu Jeruzalem / áż do Mesyaszá Wodzá *będźie* tegodniow śiedm : potym tegodniow sześćdźieśiąt y dwá : gdy znowu zbudowána będźie ulicá / y przekop : á te czásy będą bárzo trudne.

26 ♣ A po onych sześćidźieśiąt y dwu tegodniách / zábity będźie Mesyasz : wszákże p mu *to* nie *nie zászkodźi*: owszem to miásto y tę świątnicę zkáźi lud wodzá przyszłego / ták / że koniec jego *będźie* z powodźią : y áż do zkończenia wojny będźie ustáwiczne pustoszenie.

p I. Nie dla swego winienia.

27 ♣ Wszákże zmocni przymierze wielom ich / w tegodniu ostátnim : á w połowicy onego tegodniá uczyni koniec ofierze palonej / y ofierze śniedney : á przez wojsko obrzydliwe q pustoszyćiel *przydźie*, y áż do zkończenia náznáczonego wyleje śię *zpustoszenie* ná tego / ktory ma być zpustoszony.

q Matt. 24. 15. Márk. 13. 14. Luk. 21. 20.

ROZDZIAL X.

Nárzekánie Dánielowe w Bábilonie, dla ućiśnienia ludu Bożego w Jeruzalemie, á przeszkody w naprawie Kośćiołá. 8. Pośilenie y poćieszenie Dánielá od Bogá.

1 Roku trzećiego Cyrusá Królá Perskiego / objáwione było słowo Dánielowi / ktorego imię názwano a Báltázár : á *to* słowo było prawdźiwe / y czás zámierzony długi : y zrozumiał *ono* słowo / y wźiął zrozumienie w widzeniu.

a Dáni. 2. 7.

2 ♣ W one dni / ja Dániel / byłem smętny / przez trzy tegodnie dniow. 3 ♣ Chlebá smácznego nie jadł / á mięso y wino nie wchodźiło w ustá moje / á nim śię mázał olejkiem / áż śię wypełniły dni trzech tegodniow.

4 A Dniá dwudźiestego y czwartego / mieśiącá pierwszego / byłem nád brzegiem rzeki wielkiey / to jest b Chidekel. 5 ♣ A podniozszy oczy moje / ujrzałem / á oto mąż niejáki ubrány w száte lniána / á biodrá jego przepásáne c *były* złotem szczerym z Vfás. 6 ♣ A ćiáło jego było jáko Társys / á oblicze jego ná wejrzeniu jáko błyskáwicá / á oczy jego *były* jáko lámpy gorające : á rámioná jego / y nogi jego ná wejrzeniu jáko miedź wypolerowána : á głos słow jego / jáko głos mnostwá. 7 ♣ A widźiałem ja Dániel sam to widzenie : Lecz mężowie ktorzy byli ze mną / nie widźieli tego widzenia ; ále strách wielki przypadł ná nie / y pouciekáli / á pokryli śię. 8 ♣ A jam sam został / y widźiałem to wielkie widzenie : Ale śiłá nie zostáłá we mnie / y krásá mojá odmieniłá śię we mnie / y zkáźiłá śię / y nie miałem *żadney* śiły. 9 ♣ Tedym słyszał głos słow jego : á usłyszawszy głos słow jego / usnąłem twárdo ná twarzy mojey : ná twarzy mojey *mowię*, ná źiemi.

b 1 Moj. 2. 13.

c Objáw. 1. 13.

10 A Tym oto ręká dotknęłá śię mnie : y podniosłá mię ná kolána moje / y ná dłoni rąk mojich.

11 ♣ Y rzekł do mnie : Dánielu mężu wielce przyjemny / miey wzgląd ná słowá moje ktore ja będę mowił do ćiebie / á stoj ná miejscu swym : bom teraz posłány do ćiebie. A gdy przemowił do mnie to słowo / stałem drżąc. 12 ♣ Y rzekł do mnie : Nie boj śię Dánielu : Bo od pierwszego dniá / jákoś przyłożył serce twoje ku wyrozumieniu / y trapiłeś śię przed Bogiem twojim / wysłucháne są słowá twoje : á jam przyszedł dla słow twojich. 13 ♣ Lecz Kśiążę krolestwá Perskiego / sprzećiwiał mi śię przez dwádźieśćiá dni y jeden : áż oto Michał / jeden z przedniejszych Kśiążąt / przyszedł mi ná pomoc : przetożem ja tám został przy Krolách Perskich. 14 ♣ Alem przyszedł

ábym ći

ábym ći oznájmił co ma przyść ná lud twoj w ostáteczne dni: bo jeszcze widzenie *będźie* o tych dniách. ✤

15 A gdy mowił do mnie tymi słowy / opuśćiłem twarz moję ku źiemi / y zámilknąłem.

16 A Oto jáko podobieństwo synow ludzkich / dotknęło śię warg mojich: á otworzywszy ustá swe / mowiłem / y rzekłem do stojącego przećiwko mnie: Pánie moj dla tego widzenia obroćiły śię ná mię boleśći moje / y nie miałem *żadney* śiły.

17 ✤ A jákoż będźie mogł táki sługá Páná mego / rozmowić śię z tákim Pánem mojim? gdyż od tegoż czásu nie zostáłá we mnie śiłá / áni tchnienie zostáło we mnie.

18 ✤ Tedy śię mnie znowu dotknął ná wejrzeniu jáko człowiek / y pośilił mię.

19 ✤ Y rzekł: Nie boj śię mężu wielce przyjemny / pokoj tobie: pośil śię / pośil śię mowię. ✤ A gdy mowił ze mną / wźiąłem śiłę / y rzekłem: Niech mowi Pan moj / ábowiemeś mię pośilił.

20 ✤ Y rzekł: Wieszże dla czegom przyszedł do ćiebie? Potym śię wrocę ábym walczył z Kśiążęćiem Perskim: á gdy odejdę / oto Kśiążę Greckie przyćiągnie.

21 ✤ Wszákże oznájmięć to co jest wyrázono w piśmie prawdy. Ale y jednego niemász ktoryby mężnie stał przy mnie w tych rzeczách / oprocz Micháłá Kśiążęćiá wászego.

ROZDZIAŁ XI.

Proroctwo o czterech Krolách Perskich. 5. Wojny Krolow Syryjskich y Egipskich. 15. Zpustoszenie źiemie Judskiey przez Antyochá.

1 I A tedy roku pierwszego zá Dáryuszá Medskiego / stánąłem ábym go pośilił y zmocnił. A teraz ći prawdę oznájmię.

2 Oto jeszcze trzej Krolowie krolowáć będą w Perskiey źiemi: potym czwarty zbogáći śię bogáctwy wielkimi nade wszystkie: á gdy śię zmocni w bogáctwách swojich / pobudźi wszystkie przećiw krolestwu Greckiemu.

3 Y Powstánie Krol mocny / á będźie pánowáł mocą wielką / á będźie czynił według woli swojey.

4 ✤ A gdy śię on zmocni / będźie zkruszone krolestwo jego / y będźie rozdźielone ná cztery strony świátá: wszákże nie miedzy potomki jego / áni będźie páństwo jego tákie / jákie było: bo wykorzenione będźie krolestwo jego / á innym mimo one *dostánie śię.*

5 TEdy śię zmocni Krol z Południá / y jeden z Kśiążąt jego: ten mocniejszy będźie nádeń / y pánowáć będźie: á páństwá jego będźie páństwo szerokie.

6 ✤ Lecz po wyśćiu kilku lat / złączą śię: bo corká Krolá od Południá pojdźie zá Krolá Połnocnego / áby uczyniłá przymierze: wszákże nie otrzyma śiły rámienia / áni śię ostoji z rámieniem swojim / ále wydána będźie oná / y ći ktorzy ją przyprowádzą / y syn jey / y ten coją zmacniał zá onych czásow. ✤

7 Potym powstánie z látorośli korzenia jey ná miejsce jego / ktory przyćiągnie z wojskiem swym / á uderzy ná miejsce obronne Krolá Połnocnego / y przewiedźie nád nimi / y zmocni śię.

8 ✤ Nád to y bogi ich / z Kśiążęty ich / z naczyniem ich drogim / śrebrnym y złotym / w niewolą záwiedźie *do* Egiptu: á ten będźie bezpieczen *przez wiele* lat od Krolá Połnocnego.

9 ✤ A ták wtárgnie w krolestwo krol od Południá / y wroći śię do źiemie swojey.

10 ✤ Ale synowie jego walczyć będą / y zbiorą mnostwo wojsk wielkich: á z nagłá nástępując / jáko powodź przechodźić będźie: Potym wracájąc śię / wojskiem náćierać będźie áż ná twirdze jego.

11 ✤ Zkąd rozdráżniony będąc Krol z Południá / wyćiągnie / y będźie walczył z nim / *to jest*, z Krolem Połnocnym: á uszykuje mnostwo wielkie / ále ono mnostwo będźie podáne w ręce jego.

12 A gdy zniesione będźie ono mnostwo / podniesie śię serce jego: á choć poráźi wiele tyśięcy / przećię śię nie zmocni.

13 ✤ Bo śię wroći krol Połnocny / y uszykuje więtsze mnostwo niż pierwsze: lecz po wyśćiu czásu kilku lat / z nagłá przyjdźie z wielkim wojskiem / y z wielkim dostátkiem. ✤

14 Onychże czásow / wiele ich powstá-

nie przećiwko Krolowi z Południá: ále synowie przestępnikow z ludu twego będą zniesieni/ dla utwierdzenia tego widzenia; y upádną. ♣ 15 Bo przyćiągnie Krol z Pułnocy/ y usypie wáły/ y weźmie miásto obronne: á rámioná Południowe nie oprą śię/ áni lud jego wybrány: y nie zstánie im śiły/ áby dáli odpor. ♣ 16 Y uczyni *on* ktory przyćiągnie przećiwko niemu według woli swojey/ y nie *będźie* nikogo coby śię stáwił przećiwko niemu: stáwi śię też w źiemi ozdobney/ ktora zniszczeje przez ręce jego. ♣ 17 Potym obroći twarz swoję/ áby przyszedł z mocą wszystkiego krolestwá swego/ y okazał śię jákoby *zgody szukał*, y uczyni coś: Bo mu da corkę piękną/ áby zgubił przez nię: Ale oná *w tym nie będźie* státeczna/ y nie będźie z nim *przestáwáłá*. ♣ 18 Zátym obroći twarz swoję do wyspę/ y wiele *ich* pobierze: ále wodz wstręt uczyni hánbieniu jego/ owszem ono hánbienie jego nań obroći. ♣ 19 Dla czego obroći twarz swoję ku twierdzam źiemie swey: lecz śię potknie y upádnie/ á nie będźie *więcey* ználeźiony. ♣ 20 Y powstánie ná miejsce jego *táki*, ktory rozeszle poborce w sláwie Krolewskiey: ále ten po niewielu dni ztárty będźie/ á to nie w gniewie/ áni przez wojnę.

21 Potym powstánie wzgárdzony ná jego miejsce/ ácz nie włożą nań ozdoby Krolewskiey: wszákże przyszedszy w pokoju/ otrzyma krolestwo pochlebstwem. ♣ 22 A rámionámi *jáko* powodźią *wiele ich* záchwyceni będą przed obliczem jego/ y zkruszeni będą: tákże też y sam wodz *ktory z nimi* przymierze uczynił. ♣ 23 Bo wszedszy z nim w przyjaźń/ uczyni zdrádę: á przyćiągnawszy/ zmocni śię w máłym pocźie ludu. ♣ 24 Bezpiecznie/ y do naobfitszych miejsc oney kráiny wpádnie/ á uczyni to czego nie czynili Ojcowie jego/ áni Ojcowie Ojcow jego: łup y korzyśći y májętnośći rozdźieli im: náwet/ y o miejscách obronnych chytrze przemyśláwáć będźie/ á to áż do czásu. ♣ 25 Potym wzbudźi moc swoję y serce swoje/ przećiw Krolowi z Południá/ z wojskiem wielkim/ z ktorym Krol z Południá walecznie śię potykáć będźie wojskiem wielkim/ y bárzo mocnym: ále śię nie oprze/ przeto/ że wymyśli przećiwko niemu zdrádę. ♣ 26 Bo ći ktorzy jedzą chleb jego/ zniszczą go/ gdy wojsko onego jáko powodź przypádnie/ á pobitych wiele polęże. ♣ 27 Ná ten czás obá krolowie w sercu swym *myślić będą*, jákoby *jeden drugiemu* szkodźić mogł/ á przy jednymże stole kłamstwo mowić będą: ále śię *im* nie náda: gdyż jeszcze koniec ná inszy czás odłożony jest. ♣ 28 Przetoż śię wroći do źiemie swojey z bogáctwy wielkimi/ á serce jego obroći śię przećiwko przymierzu świętemu: co uczyniwszy wroći śię do źiemie swojey. ♣ 29 A czásu zámierzonego wroći śię/ y poćiągnie ná Południe: ále *mu śię* nie *ták* powiedźie jáko zá pierwszym/ y zá ostátnim *rázem*. ♣ 30 Bo przydą przećiwko niemu okręty z Cytym/ z kąd on nád tym bolejąc/ z nowu śię rozgniewa przećiwko przymierzu świętemu: Co uczyniwszy/ wroći śię; á będźie miał porozumienie z onymi/ ktorzy opuśćili przymierze święte. ♣ 31 A wojská a wielkie przy nim stać będą/ ktore zplugáwią Swiątnicę/ y twierdze *zniosą*: odejmą też ustáwiczną *ofiárę*, á postáwią obrzydliwość zpustoszenia. ♣ 32 Ták áby tę ktorzy niezbożnie przećiwko przymierzu postępowáć będą/ w obłudźie pochlebstwem utwierdźił/ á żeby lud znájący Bogá swego jimáli/ *co* też uczynią. ♣ 33 Zátym ći ktorzy náuczają lud/ *ktorzy* náuczają wielu/ padáć będą od mieczá y od ogniá/ od pojimánia/ y od łupu/ przez wiele dni. ♣ 34 A gdy padáć będą/ máłą pomoc mieć będą: bo śię do nich wiele pochlebcow przyłączy. ♣ 35 A z tych ktorzy inne náuczają padáć będą/ áby doświadczeni/ y oczyśćieni/ y wybieleni byli/ áż do czásu zámierzonego/ bo to jeszcze potrwa aż do czásu zámierzonego.

> a H. *Rámiená.*

36 Ták uczyni Krol według woli swojey/ y podniesie śię/ y wielmożnym śię uczyni nád káżdego Bogá: y przećiwko Bogu nád bogi

dźiwne

dźiwne rzeczy mowić będźie : y poßcześći mu śię / áż śię dokona gniew : ábowiem to co jest postánowiono wykonáło. 37 ♣ Ani ná Bogi Ojcow swych nie będźie dbał / áni o miłość niewiast / áni o żadnego Bogá dbáć będźie / przeto że śię náde wßystko wynieśie. 38 ♣ A ná miejscu Bogá Namocniejßego ććić będźie Bogá / ktorego nie ználi Ojcowie jego : ććić będźie złotem y śrebrem y kámieniem drogim / y rzeczámi kosztownymi. 39 ♣ A ták dowiedźie tego / że twirdze Namocniejßego będą bogá obcego : á ktorych mu śię będźie zdáło / tych rozmnoży sławę / y uczyni / áby pánowáli nád wiela : á rozdźieli *im* źiemię miásto zapłáty.

40 A Przy skończeniu tego czásu / będźie śię z nim potykał b Krol z Południá / ále Krol Połnocny jáko burza nań przydźie z wozámi / y z jezdnymi / y z wiela okrętow / á wtárgnie w źiemię / y jáko powodź przejdźie. 41 ♣ Potym przyćiągnie do źiemie ozdobney / y wiele krájin upádnie : wßákże ći ujdą rąk jego Edonczycy y Moábczycy / y pierwoćiny synow Ammonowych. 42 ♣ A gdy rękę swą źciągnie ná krájiny / áni źiemiá Egipska tego ujść nie będźie mogłá. 43 ♣ Bo opánuje skárby złotá y śrebrá / y wßystkie rzeczy drogie Egipskie : á Lybijczycy y Murzynowie zá nim pojdą. 44 ♣ W tym wieśći od Wschodu słońcá / y od Połnocy przestráßą go : przetoż wyćiągnie z popędliwośćią wielką / áby wygubił / y zámordował wielu. 45 ♣ Y rozbije namioty páłácu swego miedzy morzámi / ná gorze ozdobney świętobliwośći : A gdy przydźie do końcá swego / nie będźie miał nikogo ná pomocy.

Rozdźiał XII.

Proroctwo o wyswobodzeniu ludu Bożego ze wßystkiego utrapienia przez Chrystusá Páná.

1 TEgo czásu / powstánie Michał Kśiążę wielkie / ktore śię zástawia zá syny ludu twego: A będźie czás ućiśnienia / jákiego nie było jáko narody poczęły być áż do tego czásu : Tego mowię czásu wyswobodzony będźie lud twoj / ktokolwiek ználeźiony będźie nápisány w kśięgách. 2 ♣ A wiele z tych ktorzy śpią w prochu źiemie / ocucą śię : jedni ku żywotowi wiecznemu / a á drudzy ná pohánbienie y ná wzgárdę wieczną. 3 ♣ Ale ći ktorzy innych náuczáją / świećić śię będą jáko świátłość ná b niebie: á ktorzy wielu ku spráwiedliwośći *przywodzą* jáko c gwiazdy / ná wieki wieczne. 4 ♣ Ale ty Dánielu / zámkni te słowá y zápieczętuj te Kśięgi / áż do czásu náznáczonego : *bo to* wiele ich d przebieży / á rozmnoży śię umiejętność.

5 Y Widźiałem ja Dániel / á oto drudzy dwá stali : jeden z tąd nád brzegiem rzeki / á drugi z onąd 6 nád *drugim* brzegiem rzeki. ♣ Y rzekł do mężá oblęczonego w ßáty e lniáne / ktory *stał* nád wodą oney rzeki : Kiedyż przydźie koniec *tym* dźiwnym rzeczam? 7 ♣ Y usłyßałem tego mężá oblęczonego w ßáty lniáne / ktory *stał* nád wodą oney rzeki / że podniozßy prawicę swoję y lewicę swoję ku niebu / przyśiągł przez Zywiącego ná wieki / iż po zámierzonym czáśie / y po zámierzonych czáśiech / y po połowicy czásu / y gdy do szczętu rozproßy *siłę* ręki ludu świętego / *tedy* śię to wßystko wypełni.

8 A Gdym ja *to* słyßał / á nie zrozumiałem / rzekłem : PAnie moj / coż zá koniec będźie tych rzeczy? 9 ♣ Tedy rzekł : Idź Dánielu : bo záwárte y zápieczętowáne są te słowá / 10 áż do czásu zámierzonego. ♣ Oczyśćionych y wybielonych / y doświadczonych / wiele będźie : á niezbożni niezbożnie czynić będą : nád to wßyscy niezbożni nie zrozumieją / ále 11 mądrzy zrozumieją. ♣ A od tego czásu / ktorego odjętá będźie *ofiárá* ustáwiczna / á postáwiona będźie obrzydliwość zpustoßenia / *będą* dni tyśiąc dwie śćie y dźiewięćdźieśiąt. 12 ♣ Błogosłáwiony kto doczeka / á dojdźie do tyśiącá dni / do trzech set 13 trzydźiestu y pięći. ♣ Ale ty idź do miejscá twego / á odpoczyniesz / y zostániesz w losie twojim áż do skończenia dni.

b H. Trykał.

a Mát. 25.4[6] Jan. 5. 2[9]
b H. Roz[...] ßárćin.
c Mát. 13.4[3] Mod[r.] 3. 7
d I Będą się pi[l]nie o tym wywiadowa[ć]
e Dan. 10.
f Objá. 10.

PROROCTWO OZEASZOWE.

Ozeaß Prorok/ po Eliaßu y Elizeußu/ do dziesiećiorga pokolenia Krolestwa Izráelskiego od Bogá posłány: Naprzod śię uskarza ná wielkie grzechy/ y ná przestępstwá ludu/ przećiwko pierwszey y wtorey tablicy Zakonu Bożego: á miánowićie/ ná báłwochwálstwo/ ktore płodźili chwaląc dwu ćielcow złotych. Potym opowiáda im kaźni Boże/ á osobliwie groźi zburzeniem krolestwá ich/ przez Sálmánásárá Krolá Assyryjskiego. Ná ostátek/ pobożne ćieszy obietnicą łáski Bożey/ y zbáwieniem wiecznym przez Chrystusá: o ktorego Bostwie/ Urzędźie/ śmierći/ zwyćięstwie/ dobrodźiejstwách y krolestwie znáczne náuki podawa. Zwłaszczá w 1. 2. 13. y 14. rozdźiale.

ROZDZIAŁ I.

Prorok pewnym sposobem pokázuje báłwochwálstwo ludu Izráelskiego. 4. Pomsty Boże oświadcza. 10. A obietnice o zgromádzeniu Kośćiołá Chrystusowego, z Żydow y z Pogán, przypomina.

1 Słowo Páńskie/ ktore śię stáło do Ozeaszá syná Berowego/ zá dni Uzyaszá/ Joátámá/ Acházá/ Ezechiaszá/ Krolow Judskich: y zá dni Jeroboámá syná Joázowego/ Krolá Izráelskiego.

2 Gdy pocżął PAN mowić do Ozeaszá/ rzekł PAN do Ozeaszá: Idź/ pojmij sobie żonę wszetecznicę/ y *zpłodź* dźieći z wszeteczeństwá/ bo śię tá źiemia/ bez wstydu wszeteczeństwo płodząc/ od PAná odwroćiłá. 3 Odszedł tedy/ y pojął Gomerę/ corkę Dybláimską/ ktora poczęłá y porodźiłá mu syná. 4 Y rzekł PAN do niego: Názow imię jego Jezreel: bo jeszcże po máłym czáśie/ náwiedzę krew Jezreel nád domem Jehu: á spráwię *to, że* ustánie krolestwo domu Izráelskiego. 5 A dniá onego złamię łuk Izráelski w dolinie Jezreel. 6 Y poczęłá znowu/ y porodźiłá corkę/ y rzekł mu *PAN*: Názow imię jey Loruchámá. Bo śię więcey nie zmiłuję nád domem Izráelskim/ lecż je zápewne wygłádzę. 7 Ale nád domem Judskim zmiłuję śię/ y wybáwię je przez PANA Bogá ich. A nie wybáwię ich przez łuk y przez miecż/ y przez wojnę/ 8 przez konie/ y przez jezdne. Potym ostáwiwszy Loruchámę/ znowu poczęłá/ 9 y porodźiłá syná. Y rzekł *PAN*: Názow imię jego Loámi: Bośćie wy nie ludem mojim: á Ja też nie będę wászym.

10 Wszákże liczbá synow Izráelskich będźie jáko piasek morski ktory áni zmierzony/ áni zliczony bydź może: y stánie śię/ że miásto a tego co im rzeczono; Nie jesteśćie wy ludem mojim/ rzeczono im będźie/ Wyśćie synámi Bogá żywiącego. 11 Y będą zgromádzeni b synowie Judscy/ y synowie Izráelscy wespoł: á postánowiwszy nád sobą głowę jednę/ wynidą z tey źiemie. Bo *będźie* wielki dźień Jezreelá.

a Ozea. 2. 23. Rzym. 9. 26. 1 Piotr. 2. 10.
b Ezai. 2. 2. Jan. 10. 16.

ROZDZIAŁ II.

Przestrzega od báłwochwálstwá. 5. Przypomina grzechy. 6. A niepokutującym pomstę. 14. Ale pokutującym łáskę Bożą ogłasza.

1 Mowćie brácí wászey *o* ludu moj! y śiostram wászym/ *o* ty coś miłośierdźia dostąpiłá! 2 Rozpierajćie śię z mátką wászą/ rozpierajćie śię: bo oná *nie jest* żoną moją/ á jam też nie jest mężem jey: poki nie odejmie wszeteczeństw swojich od oblicżá swego/ á cudzołostw swych z pośrzod pierśi swojich. 3 Bym jey snadź nágo nie zewlekł/ á nie postáwił jey/ jáka byłá w dźień národzenia swego: y nie ucżynił jey jáko pustynią/ y nie zostáwił jey jáko źiemię suchą/ y *nie* umorzył jey prágnieniem. 4 Y nád synámi jey nie zmiłowałbym śię: przeto że są 5 synámi z wszeteczeństwá. Bo wszeteczeństwo płodźi mátká ich/ sromość

snośc czyni rodzicielká ich. ♣ Bo mowiłá; Pojdę zá miłośnikámi mojimi / ktorzy mi dodawáją chlebá mego / y wody mojey / wełny mojey / y lnu mego / oliwy mojey / y napojow mojich. 6 ♣ Przetoż / oto Ja zágrodzę ćierniem drogę jey / á ugrodzę płot / áby śćieżek swojich nie ználázłá. 7 ♣ Tedy biegáć będźie zá miłośnikámi swymi / wszákże ich nie dogoni : y szukáć ich będźie / ále nie znajdźie. ♣ Tedy rzecze ; Pojdę / á wrocę śię do męzá swego pierwszego : bo milepiey było ná on czás / niżeli teraz. 8 ♣ Bo oná nie wie tego / żem Ja dawał jey zboże / y moszcz / y oliwę : náwet dawałem jey obfitość srebrá y złotá / *ktore* oni obracáją ná Báálá. 9 ♣ Dla tego wrocę śię / y zábiorę zboże moje czásu jego / y moszcz moj czásu jego / y odbiorę jey wełnę moję / y len moj *dány* ná okrywánie nágośći jey. 10 ♣ A teraz odkryję sprośność jey przed oczymá miłośnikow jey / á nikt jey nie wyrwie z ręki mojey. 11 ♣ Y uczynię koniec wszystkiemu weselu jey / Swiętom jey / Nowym mieśiącom jey / y Sábbátom jey / y wszystkim Vroczystym świętom jey. 12 ♣ Popustoszę też winne máćice jey / y figowe drzewá jey / przeto / że mowi : Mojá to zapłátá / ktorą im dáli miłośnicy moji : y obrocę je w lásy / á pożrą je zwierzętá polne. 13 ♣ Y náwiedzę ná niey dni Báálowe / w ktore im kádźi / á strojąc śię w náusznice swoje / y w klenoty swoje / chodźi zá miłośnikámi swymi ; ále mnie a zápominá / mowi PAn.

14 PRzetoż / oto Ja niákudźić będę / gdy ją wywiodę ná puszczą / á łáskáwie b z nią mowić będę ; 15 ♣ Y dam jey winnice jey od tegoż miejscá / y dolinę Achor / miásto drzwi nádźieje : y będźie tám śpiewáłá jáko zá dni młodośći swojey / to jest / jáko w dźień ktorego wychodźiłá z ziemie Egipskiey. 16 ♣ A dniá onego mowi PAN / będźiesz mię zwáłá / Mężu moj : á nie będźiesz mię więcey zwáłá Báálu moj. 17 ♣ Bo odejmę imioná Báálow od ust twojich : że áni wspominány będą więcey imieniem swojim. 18 ♣ Y uczynię dla ćiebie przymierze c dniá onego z zwierzem polnym / y z ptástwem niebieskim / y z płázem ziemskim : A łuk y miecz pokruszę / y wojnę z ziemie *zniosę*, y spráwię że bezpiecznie d mieszkáć będą. 19 ♣ Y poślubię ćię sobie ná wieki : poślubię ćię *mowię* sobie w spráwiedliwośći / y w sądźie / y w miłośierdźiu / y w litośćiách. 20 ♣ Poślubię ćię też sobie w wierze : y poznasz PAná. 21 ♣ Dniá onego / wysłucham mowi PAn / wysłucham *mowię* niebiosá / á one wysłucháją ziemię ; 22 ♣ A ziemiá wysłucha zboże / y moszcz y oliwę : á te rzeczy wysłucháją Jezreelá. 23 ♣ Bo ją sobie rozśieję ná ziemi / á zmiłuję śię nád e tą / co byłá w niełásce : Y rzekę do f tego co nie był ludem mojim ; *Tyś jest* lud moj g. A on rzecze ; *Tyś jest* Bog moj.

Rozdział III.

Cudzołóstwo duchowne Izráelczykow ukázuje 3 Kaźni dla niego. 5. Y pokutę ich przyszłą opowiáda.

1 Y Rzekł PAn do mnie : Jeszcze idź / *á* rozmiłuj śię niewiásty umiłowáney *od* innego / á cudzołożnice ; ták jáko / miłuje PAn syny Izráelskie / choć śię oni oglądáją ná cudze bogi / á miłują fássy winá. 2 ♣ Y kupiłem ją sobie zá piętnaśćie srebrnikow / y zá połtorá homerá jęczmieniá. 3 ♣ Y rzekłem do niey : Siedź mi *ták* przez wiele dni *á* nie płodź wszeteczeństwá / áni chodź zá mąż : á ja też dla ćiebie. 4 ♣ Bo przez wiele dni będą synowie Izráelscy bez Krolá / y bez Kśiążęćiá / y bez ofiáry / y bez báłwáná / y bez Efodu / y bez Teráfim.

5 A Potym náwrocą śię synowie Izráelscy / y szukáć będą PAná Bogá swego / y Dawidá Krolá swego : á przestrászeni będąc / pojdą do PAná / y do dobrotliwośći jego / w ostátnie dni.

Rozdział IV.

Obwinuje Izráelá z grzechow, zwłaszczá z báłwochwálstwa. 5. Oświadczenie pomsty. 15. Nápomnienie ludu Judskiego, áby Izráelá y Efrájmá nie náśládował.

1 SŁuchajćie słowá PAńskiego o synowie Izráelscy / bo śię

a Jerem. 2. 32.
b H. Do sercá.
c Job. 5. 23. Ezech 34. 25.
d A. Leżeć.
e H. Loruchámá
f H. Loámmi.
g Ozea. 1. 10. Rzym 9. 26. 1 Piotr 2. 10.

PAn rozpiera z obywátelámi tey ziemie: gdyż niemász prawdy/ áni żadnego miłośierdźia/ áni znájomośći Bożey w tey ziemi. 2 ✤ Krzywoprzyśięstwem/ y kłamstwem/ y mężobojstwem/ y złodźiejstwem/ y cudzołostwem wylewáli z brzegow/ á mężobojstwo mężobojstwá ścigáło. 3 ✤ Dla tego źiemiá kwilić będźie/ á zemdleje wszystko co ná niey mieszka: zwierz polny y ptástwo niebieskie/ náwet y ryby morskie/ zginą. ✤ 4 A wszákże niech śię nikt z nimi nie spiera/ áni ich kto strofuje. ✤ Bo lud twoj jest jáko ći ktorzy śię z Kápłánem wadzą. 5 ✤ Przetoż upádniesz wednie/ upádnie też y Prorok z tobą w nocy: zágłádzę y mátkę twoję. ✤ 6 Lud moj wygłádzony będźie/ dla nieumiejętnośći. A ponieważeś ty odrzućił umiejętność/ y Ja też ćiebie odrzucę/ ábyś mi Kápłáńskiego urzędu nie odpráwował: A iżeś zápomniał zakonu Bogá twego/ Ja też zápomnię ná syny twoje. 7 ✤ Czym śię wiecey rozmnożyli/ tym wiecey grzeszyli przećiwko mnie: *Dla tego* stawę ich odmienię w hánbę. 8 ✤ Ofiáry zá grzech ludu mego jedzą: przetoż do niepráwośći ich/ podnoszą duszę swoję. 9 ✤ Przetoż stánie śię jáko ludowi/ ták y a Kápłánowi: Bo náwiedzę ná nim drogi jego/ á uczynki jego oddam mu. 10 ✤ Y będą jeść/ wszákże śię nie násycą: nierząd płodźić będą/ ále śię nie rozrodzą: bo nie chcą mieć względu ná PAná.

11 Wszeteczeństwo/ y wino/ y 12 moszcz odejmuje b serce. ✤ Lud moj drewná swego śię pyta/ á kij jego odpowiáda mu: bo je duch wszeteczeństwá w błąd prowádźi/ áby nierząd płodźili odstępując od Bogá swego. 13 ✤ Ná wierzchach gor ofiárują/ á ná págorkách kádzą/ pod dębiną/ y pod topoliną/ y pod wiąziną/ bo dobry jest ćień ich: dla tego wszeteczeństwo płodzą corki wásze/ á niewiásty wásze cudzołożą. 14 ✤ Nie miałżebym náwiedźić corek wászych/ gdy nierząd płodzą? y niewiast wászych/ gdy cudzołożą? Abo gdy śię y oni *sámi* z nierządnicámi odłączáją/ y z wszetecznicámi ofiárują? Owszem/ lud ktory sobie *tego* w rozum nie bierze/ upádnie.

15 Jeśli nierząd płodźisz/ ty Izráelu/ niechże *wżdy* nie wystepuje Judá: Przetoż nie chodźćie do Gálgál/ áni wstępujćie do BetAwen/ áni przyśięgajćie/ *mowiąc*: Zywie PAN. 16 Bo Izráel jest nieokrocony jáko jáłowicá nieokrocona: záprawdę PAN je páść będźie/ jáko báránki ná przestrzeństwie. 17 ✤ Złączył śię Efráim z báłwánámi: zániechaj go. 18 ✤ Odpornymi je czyni napoj ich/ nierząd ustáwicznie płodzą: Obrońcy c jego z hánbą miłują d dáry. 19 ✤ Záchwyći je wiátr skrzydłámi swymi/ y będą záwstydzeni dla ofiár swojich.

a Exai. 24. 2.

b I. Rozum.

c H. Tarcze.

d H. Dajćie I. Przynośćie.

ROZDZIAŁ V.

Grzechy Kápłánow, ludu Izráelskiego y Judskiego. 5. Ogłoszenie strászney pomsty Bożey. 7. Prętkiey. 13. Y nie uchronioney.

1 Słuchajćie tego/ o Kápłáni! á miejćie wzgląd *ná to* domie Izráelski i y *ty* domie krolewski/ słuchajćie: Bo przećiwko wam sąd *jest*: przeto/ żeśćie śidłem w Mászfá/ á śieća rozćiągnioną ná *wierzchu* Tábor. 2 ✤ Owszem udawájąc śię ná zábijánie/ przypadáją a do źiemie: ále Ja pokarzę káżdego z nich. 3 Ja znam Efráimá: y Izráel nie jest zkryty przedemną: bo teraz nierząd płodźisz Efráimie? á Izráel zplugáwił śię. 4 ✤ Nie máją śię do tego/ áby śię náwroćili do Bogá swego: przeto/ że duch wszeteczeństwá jest w pośrzodku nich/ á PAná nie poználi.

5 Swiadczyć też będźie hárdość b Izráelska przećiwko niemu: Przetoż Izráel y Efráim upádną dla niepráwośći swojey/ upádnie też y Judá z nimi. 6 ✤ Z trzodámi swymi y z bydłem swojim pojdą szukáć PAná; wszákże *go* nie znajdą: bo odstąpił od nich. 7 ✤ Wystąpili przećiwko PAnu/ bo synow cudzych nápłodźili: *á ták* teraz pożrze je c mieśiąc z májętnośćiámi ich. 8 ✤ Zátrąbćie w trąbę w Gábáá/ y w trąbę w Rámá: Krzyczćie w BetAwen: *nieprzyjaćiel* zá tobą o Benjáminie! 9 ✤ Efráim zpustoszony bę-

a T. Záráde á chytrze to czynią.

b Ozea. 7. 10.

c T. Czás jednego mieśiącá.

dźie

dźie w dźień karánia : w pokoleniách Izráelſkich oznájmiłem/ że to prawdá.

10 KSiążętá Judſcy ſtáli śię jáko ći/ ktorzy gránice przenoſzą: wyleję ná nie popędliwość moję/ jáko wodę. 11 ✠ Vćiśniony jeſt Efrájim/ pokruſzony ſądem : wſzákże *przeliè* ma wolą chodźić zá rozkazániem *ludzkim*. 12 ✠ Przetoż y Ja byłem Efrájimowi jáko mol : á domowi Judſkiemu jáko ſprochniáłość. 13 ✠ Z kąd widząc Efrájim mdłość ſwoję/ á Judá ránę ſwoję/ uciekł śię Efrájim do Aſſurá/ y poſłał do Krolá Járebá: ále on was nie będźie mogł uzdrowić/ áni was uleczy od rány *wáſzey*

14 ✠ Bom Ja jeſt Efrájimowi jáko lew ſrogi/ á domowi Judſkiemu jáko lwię ; Ja/ Ja porwę/ y odejdę : wezmę/ á nikt mi nie wydrze.

15 POjdę/ wrocę śię do mieyſcá mego/ áż śię winnymi dádzą/ á ſzukáć będą oblicża mojego.

ROZDZIAŁ VI.

Proroctwo o náwroceniu śię ludu Izráelſkiego do Bogá. 4. *Oświadczenie, że im Bog nie czynił krzywdy, gdy ich podług záſługi karał.*

WVtrapieniu ſwojim ráno mię ſzukáć będą, *mowiąc*: Podźćie/ á náwroćmy śię do PANA : bo on porwał/ á uzdrowi nas : uderzył/ y 2 záwiąże *rány* náſze. ✠ Ożywi nas po dwu dniách/ á dniá trzećiego wzbudźi nas/ y żyć będźiemy przed oblicżem jego. 3 ✠ Tedy poznawſzy PAná/ ſtáráć śię będźiemy/ ábyſmy go *więcey* poználi. ✠ Bo wyśćie jego jáko ránna zorza zgotowáne jeſt : á przyjdźie nam jáko deſzcż ná Wioſnę y w Jeśieni *ná* źiemię.

4 COż mam czynić z tobą o Efrájimie? coż mam czynić z tobą o Judo ? Gdyż miłośierdźie wáſze jeſt jáko obłok porány/ á jáko rosá 5 ráno przemijájąca. ✠ Dla tego ociosywałem *je* przez Proroki / zábijałem je ſłowy uſt mojich/ áby a świátłość ſądow twojich wyſzłá. ✠ 6 Bo miłośierdźiá a chcę/ á nie ofiáry: á znájomośći Bożey więcey/ niż 7 cáłopalenia. ✠ Ale oni przeſtąpili przymierze *moje*, jáko ludzkie : ✠ tymći wyſtąpili przećiwko mnie. ✠ 8 Gáláád jeſt miáſtem czyniących nieprawość : pełne ſtop krwáwych. 9 ✠ A jáko zbojcy *czynią*, ktorzy ná kogo czyháją ná drodze/ kedy chodzą do Sychem: *ták czyni* rotá Kápłanow: bo umyślnie niecnotę płodzą. 10 ✠ W domu Izráelſkim widzę ſproſność : tám śię wſzeteczeńſtwem Efrájimowym zplugáwił Izráel. 11 ✠ Y w tobie o Judo ! *Efrájim* żniwo położył/ gdym Ja zás przywroćił b pojimány lud moj.

ROZDZIAŁ VII.

Nárzekánie Boże nád grzechámi ludu Izráelſkiego, 12. *Ogłoſzenie nád nimi pomſty Bożey dla nich.*

1 GDy lecżę Izráelá/ tedy śię odkrywá nieprawość Efrájimowá/ y złośći Sámáryjſkie/ bo śię báwią kłamſtwem: w mieśćiech złodźiejſtwo/ á ná dworze łupieſtwo 2 przewodzą. ✠ A nie myślą w ſercu ſwojim/ *że* ná wſzyſtkie złośći ich pámiętam : *á teraz* je ogárniáją ſpráwy ich/ *y ſą* przed oblicżem mo- 3 jim. ✠ Krolá uweſeláją złośćią ſwoją : á Kśiążętá kłamſtwy ſwymi. ✠ 4 Wſzyſcy zgołá cudzołożą/ *ſą* jáko piec rozpalony od piekárzá/ *ktory* przeſtawá czuć/ gdy záczynił ćiáſto/ 5 áżby ukiśiáło. ✠ W dźień Krolá náſzego/ w chorobę *go* wpráwiáją Kśiążętá łágwiámi winá : ták/ że y on rękę ſwą z náśmiewcámi wy- 6 ćiąga. ✠ Bo przyłożyli ſerce ſwe do záſádzek/ jáko piec rozpalony : cáłą noc ſpi piekarz ich/ á z poránku go- 7 re jáko płomień ogniá. ✠ Wſzyſcy zgołá rozpalili śię jáko piec/ á pożeráją ſędźie ſwoje : wſzyſcy Krolowie ich upadáją/ niemáſz miedzy 8 nimi ktoby wołał do mnie. ✠ Efrájim ten śię z narodámi zmieſzał: Efrájim będźie *jáko* podpłomyk nie 9 przewracány. ✠ Pożárli obcy śiłę je/ á on *o tym* nie wie: ſzedźiwość też nań wyſtępuje/ wſzákże on tego nie 10 wie. ✠ A *choć* pychá a Izráelſka świádczy w oczy przećiwko niemu : wſzákże śię nie náwrácáją do PAná BOGA ſwego/ áni go w tym wſzyſtkim ſzukáją. ✠ Y ſtał śię Efrájim jáko gołębicá głupia / niemájąca

b 2 Kron. 28. 9.

a 1 Sám. 15. 22. Mátt. 9. 13. y 12. 7.

a Ozea. 5. 1.

sercá: Egiptu przyzywáją / á do Assurá śię ućiekáją.

12 Ale gdy odejdą/ rozćiągnę ná nie śieć moję / á jáko ptástwo niebieskie potárgnę je: skarżę je / jáko im o tym powiádano w zgromádzeniu ich. ♣ 13 Biádá im/ że śię rozbiegli odemnie: zpustoszenie *przydźie* ná nie / bo wystąpili przećiwko mnie. Choćiem Ja je odkupił / ále oni przećiwko mnie mowili kłamstwá. ♣ 14 Y nie wołáją do mnie z sercá swego gdy wyją ná łożách swoich. Wypráwdźiec dla zboża y mośćzu zgromádzáją śię / ále mię potym odstępują. 15 ♣ Choćiem utwirdzał rámioná ich pokarawszy je: Ale oni złe myślą przećiwko mnie. ♣ 16 Náwracájąc śię/ *ále* nie do Nawyższego: są jáko łuk b zdrádliwy: Polęgą od miecżá: Kśiążętá ich od popędliwośći języká ich / co im jest ku pośmiewisku w źiemi Egipskiey.

b Psalm 78.57.

ROZDZIAŁ VIII.

Przegrożká Izráelczykom uczyniona, o przyćiągnieniu nieprzyjaćioł ná nie; á to dla tego, że przymierze Boże wzruszyli, á obłudnikámi y bałwochwálcámi byli.

1 Przyłoż trąbę do ust twoich/ *á rzecz: Oto leći* ná Dom PAński jáko Orzeł: Przeto / że przestąpili przymierze moje / á przećiwko zakonowi mojemu wykroczyli. ♣ 2 Będąć do mnie wołáć; Boże moj! My *lud twoj* Izráel/ znamy ćie: ♣ 3 *Ale* Izráel opuśćił dobro: *przetoż* go nieprzyjaćiel gonić będźie. ♣ 4 Oni stánowią Krole / ále bezemnie: Kśiążętá obieráją/ do ktorych śię Ja nie znam: Ze srebrá swego / y ze złotá swego czynią sobie bałwány ná swoje zginienie. ♣ 5 Opuśći je ćielec twoj / o Sámáryá! gdy śię zápali ná nie gniew moj: dokądże nie będą mogli *przestrzegáć* niewinnośći? ♣ 6 W szák y on jest z Izráelá: rzemieśnik go urobił/ á nie jest Bogiem; bo śię w proch obroći ćielec Sámáryjski. ♣ 7 Bo *iż* wiátr śiali/ wicher też żąć będą: á żadnego źdźbłá mieć nie będą/ urodzaj nie wyda mąki: á choćby wydał / cudzoźiemcy to zjedzą. ♣ 8 Izráel pożárty będźie: wnetże będźie miedzy pogány/ jáko naczynie z ktorego niemász żadney ućiechy. 9 Przeto/ że śię oni do Assyryjczyká/ osłá leśnego ućiekáją / ktory śię sámotnie chowa: á że Efráim 10 *sobie* miłośniki nájmuje. ♣ A iż dáry posyłáli miedzy pogány / przetoż *y ja* je wnetże zbiorę: Owszem już cokolwiek ućierpieli dla brzemieniá a Krolá Kśiążąt. ♣ 11 Bo iż rozmnożył Efráim Ołtarze ku grzeszeniu / stáłymu śię *one* Ołtarze ku grzeszeniu. ♣ 12 Spisałem mu wielkie rzeczy w Zakonie mojim: *ále tákie* sobie waży/ jáko b co obcego. ♣ 13 Z ofiar dárow mojich ofiárują mięso/ y jedzą; *ále* ich PAn nie przyjmuje: Już wspomni nieprawośći ich / y náwiedźi grzechy ich *że śię* oni do Egiptu náwracáją: ♣ 14 A / że zápomniał Izráel Stworzyćielá swego/ y nábudował Kośćiołow; á Judá rozmnożył miástá obronne. Przetoż poślę ogień ná miástá jego/ ktory pożrze páłace jego.

a 2 Krol. 17. 3.
b Ozeá. 6. 7.

ROZDZIAŁ IX.

Opowiáda Izráelczykom pomstę, y przyczyny jey. 14. Przyczynia śię Prorok zá nie. 15 Oświadcza im sprawiedliwość Bożą nieodmienną.

1 Nie wesel śię Izráelu/ nie ráduj śię jáko inni narodowie: że nierząd płodźisz odwrácájąc śię od Bogá swego/ á miłujesz zapłátę *wszetecznice*, ná wszystkich bojewiskách zboża. ♣ 2 Bojewisko/ áni práśá nie będźie ich żywiłá: á mośćż omyli ich. ♣ 3 Nie będą mieszkáć w źiemi PAńskiey: ále śię Efráim wroći do Egiptu / á w Assyryjey nieczyste rzeczy jeść będą. ♣ 4 Nie będą PAnu winá ofiárowáli/ áni mu będą przyjemne. Ofiáry ich *będą* im jáko chleb płácżących / ktorzyby ktokolwiek a z niego jedli/ zmázáliby śię: przeto / że chleb ich zá umárłe ich nie wnidźie *do* domu PAńskiego. ♣ 5 Coż będźiecie czynić w dźień Uroczysty/ y w dźień Swiętá PAńskiego? ♣ 6 Bo oto záginą przez zpustoszenie: Egipt zgromádźi je / á Memphis pogrzebie je. Srebro ich pożądáne pokrzywá odźiedźiczy / á ćiernie *porośćie* w przybytkách ich.

a 3 Moj. 10.19.

Przydą

7 PRzyda dni nawiedzenia/ przyda dni zapłaty: pozna to Izráel/ że ten Prorok ich jest głupi/ szalony; mąż nikczemny/ dla mnostwá niepráwośći twojey/ y dla wielkiey 8 nienawiśći twojey. ♣ Prorok ktory straż trzyma nád Efráimem pospołu z Bogiem mojim/ stał sie sidłem ptasniká ná wszystkich drogách jego/ nienawiść jest w domu 9 Bogá jego. ♣ Głęboko zábrneli/ popsowáli sie jáko zá dni b Gábaá: wspomni PAN ná niepráwośći ich/ y náwiedźi grzechy ich.

b Sedź. 19.15.

10 ZNálazłem Izráelá jáko jágody winne ná pusczy: widźiałem Ojce wásze jáko pierwszy owoc figowy/ ná poczatku ich: Ale oni poszli zá c Báálfegorem/ á oddáli sie tey obrzydliwośći: przetoż beda obrzydłymi/ ták jáko sie im upodobáło. 11 ♣ Efráim ulećí jáko ptak/ á sławá ich záraz od porodzenia/ y 12 od żywotá/ y od poczećia. ♣ A choćby odchowáli syny swe/ przećie ich pozbáwie wieku męskiego: Owszem y onym biádá/ gdy Ja ich odstąpie. 13 ♣ Efráim/ jáko widze/ jest jáko Tyr/ wszczepiony ná miejscu rozkosznym: wszákże Efráim wywiedźie do morderzá syny swoje.

c 4 Moj. 25. 3.

14 DAj im PANie. Coż im dasz? Daj im żywot niepłodny/ á pierśi wyschłe.

15 WSzystká złość ich jest w Gálgál/ przetoż y tám ich nienawidze: dla złośći uczynkow ich z domu mego wyrzuce je/ nie bede ich więcey miłowáł/ wszystkie Kśiażetá ich odporne sa. 16 ♣ Efráim porázony bedźie/ korzeń ich uschnie/ owocu nie przyniosa: á choćby też spłodźili/ tedy wybije namilsze 17 dźiatki żywotá ich. ♣ Odrzući je Bog moj/ bo go słucháć nie chca: á miedzy Pogány tułakámi beda.

ROZDZIAŁ X.

Obwinia lud Izráelski z grzechow. 5. Przegraża im, y Kśieżym ich, y báłwánom. 7. Y sámemu Krolowi.

1 IZráel jest máćica prozna/ owoc przynośi sobie: czym więcey miewał owocu swego/ tym więcey nábudował ołtarzow: á czym obfitsza jest źiemiá jego/ tym więcey 2 nástáwiał obrázow. ♣ Rozdźiela sie serce ich/ przetoż winnymi sa: on pokruszy ołtarze ich/ y obrázy ich 3 popsuje. ♣ Poniewaz mowia; Nie mamy Krolá: náwet nie bojimy sie PAná/ á Krol nam co uczyni? 4 ♣ Mowia słowá przysięgájac kłamliwie/ gdy czynia przymierze: y wzrośćie sad jáko jad ná zagonách polnych.

5 DLa jáłowic Betáweńskich zátrwoża sie obywátele Sámáryjscy/ gdy kwilić beda nád nim lud jego/ y Popi jego/ (ktorzy sie wiec rádowáli z niego) przeto/ że 6 sławá jego odchodźi od niego. ♣ Náwet y sam do Assyryjey záprowádzony bedźie zá dar Krolowi Járeb: záwstydźi sie Efráim/ y zásroma sie Izráel zá ráde swoje. ♣ 7 Wyćięty bedźie Krol Sámáryjski/ 8 jáko piáná ná wierzchu wody. ♣ Y beda wyżyny a Awemu wytrácone/ grzech Izráelski: ćiernie y oset wyrośćie ná ołtarzách ich: á rzeka goram; Przykryjćie b nas: á págorkom; Upádnićie ná nas: ♣ Ode 9 dni Gábaá/ grzeszyłeś Izráelu: tám sie ostáli/ nie záchwyćiłá ich w Gábaá bitwá przećiwko synom 10 niepráwośći *podnieśiona*. ♣ *Przetoż* je pokarze według upodobánia mego: bo sie zbiora ná nie narodowie áby byli karáni dla dwojákich nie11 práwośći swojich. ♣ Bo Efráim jest jáko jáłowicá wyuczona/ kocha sie w młoceniu/ choćiam Ja nástepował ná cudny kárk jey/ ábym do jázdy używał Efráimá/ Judá áby 12 orał/ á Jákob áby włoczył. ♣ Y *mowiłem*; Siejćie sobie ku spráwiedliwośći: żnićie ku miłośierdźiu/ orzćie c sobie nowine: Bo czás *jest* szukáć PAná/ áż przyjdźie y zpuśći ná was 13 spráwiedliwość *jáko* deszcz. ♣ *Aleśćie* oráli niepobożność/ żeliśćie niepráwość/ jedliśćie owoc kłamstwá: ábowiem ufasz w drodze twey/ y w mnostwie mocárzow twojich. ♣ 14 Dla tegoż powstánie rozruch miedzy ludem twojim/ á wszystkie zámki twoje poburzone beda/ ták jáko poburzył Sálmán Bet e Arbel w dźień bitwy: mátki z synámi roz-

a Ezdi. 2. 18.
b Ezdi. 2. 19. Luk. 23. 30. Objáw. 6. 16. y 9. 6.
c Jerem. 4. 3.
d 2 Krol. 18. 34 y 19. 13

15 trácone będą. ✠ Oto ták wam uczyni Bethel/ dla wielkiey złośći wászey: Krol Izráelski ná świtániu do szczętu zgłádzony będźie.

ROZDZIAL XI.

Nárzeka Bog ná niewdźięczność ludu Izráelskiego. 5. Przegraża mu. 9. I oświadcza się z miłośćią: Proroctwo o náwroceniu się Izráelá do PANA.

1 Gdy Izráel był dźiećięćiem/ miłowałem go: á z Egiptu wezwałem a Syná mego.

2 Wzywáli ich *Prorocy*, ále oni tym więcey uchodźili od oblicza ich: Báálom ofiáry czynili/ á báłwánom rytym kádźili. ✠

3 Choćiem Ja Efráimá ná nogi stawiał/ przećie on je b brał ná rámioná swoje: á nie chćieli znáć/ żem Ja je leczył.

4 ✠ Powrozámi ludzkimi poćiągałem je/ powrozámi miłośći: á byłem im jáko ktorzy odejmują járzmo z czeluśći ich/ y dawałem im pokarm. ✠

5 Nie wroći się do źiemie Egipskiey: ále Assur *będźie* Krolem jego/ przeto/ że się nie chćieli náwroćić do mnie. ✠

6 Nád to/ miecz będźie trwáć w mieśćiech jego/ y zkáźi zawory jego/ á pożrze *je* dla rády ich. ✠

7 Bo lud moj udał się ná *to*, *áby* się odwracał odemnie: á choćiaż go wołáją do Nawyższego/ *przećie go* nikt nie wywyższa/

8 Jákożbym ćię podał ó Efráimie? *jákożbym* ćię podał o Izráelu? jákożbym ćię podał jáko Adámę/ c y położył jáko Sebojim? *Ale* się obroćiło we mnie serce moje/ náwet y wnętrzności litośći poruszyły się. ✠

9 Nie wykonam gniewu zápálczywośći mojey/ nie udam się ná zkáżenie Efráimá/ bom Ja Bog/ á nie człowiek/ w pośrzodku ćiebie Swięty: y nie przydę przećiwko miástu. ✠

10 Pojdą zá PANem/ ktory jáko lew będźie ryczał: on záiste ták ryczeć będźie/ że z strachem przybieżą synowie od morzá. ✠

11 Z strachem przybieżą jáko ptacy z Egiptu/ y jáko gołębicá z źiemie Assyryjskiey: y posádzę je w domách ich/ mowi PAN.

12 Efráimczycy mię ogárneli kłamstwem/ á dom Izráelski zdrádą/ gdy jeszcze Judá pánował z Bogiem/ á z Swiętymi wierny był.

ROZDZIAL XII.

Obwinia Izráelá y Judę z grzechow. 3. Napomina do pokuty. 14. Opowiada pomstę niepokutującym.

1 Efráim śię karmi wiátrem/ á goni wiátr Wschodni/ przez cáły dźień mnoży kłamstwo/ y spustoszenie: bo przymierze z Assyryjczykámi stánowi/ y oliwę do Egiptu wynośi.

2 Ma też PAN poswarek z Judą: á náwiedźi Jákobá według drog jego/ według spraw jego odda mu.

3 ✠ *Jeszcze* w żywoćie zá piętę dźierżał a brátá swego/ á mocą swoją mężnie sobie poczynał b z Bogiem. ✠

4 Mężnie mowię sobie poczynał z Aniołem/ á przemogł: płákał/ y prośił go: w Bethelu c go ználazł/ y tám mowił z námi. ✠

5 Toć *jest* PAN/ Bog Zastępow/ PAN *jest* pámiętne d *Imię* jego.

6 Przetoż się ty od Bogá twego náwroć: miłośierdźiá y sądu przestrzegaj/ á oczekawaj záwżdy ná Bogá twego. ✠

7 Kupcem *jest*, w ktorego ręku są szále fałszywe/ gwałt umiłował.

8 Y mowi Efráim: Záiste zbogáćiłem się/ nábyłem sobie bogactw we wszystkich pracách mojich: nie znajdą przy mnie nieprawośći/ coby grzechem byłá. ✠

9 Alem Ja jest PAnem Bogiem e twojim/ od wyśćia z źiemie Egipskiey/ jeszcze dopuszczę mieszkáć w namiećiech jáko zá dni Uroczystych świąt: ✠

10 A mowiąc przez Proroki/ widzenia wiele pokázowáć będę: á przez Proroki podobieństwá podawáć będę.

11 Gdyli tylko w Gáláád byłá nieprawość y márność? Y w f Gálgálu woły ofiárują/ owszem y ołtarzow ich *pełno* jáko gromad ná zagonách pol mojich.

12 Y Amći był ućiekł Jákob g z kráiny Syryjskiey/ gdźie służył h Izráel zá żonę/ y zá żonę strzegł stadá. ✠

13 Ale tu przez Proroká PAN Izráelá przywiodł z Egiptu: y przez Proroká był strzeżony. ✠

14 Lecz Efráim *PANA* pobudźił do gnie-

wu

a *Mátt.* 2. 15.
b *T. Báłwány.*
c 1 *Moj* 12.24.

a 1 *Moj* 25.26.
b 1 *Moj* 32.24.
c 1 *Moj* 35. 9.
d 2 *Moj* 3. 15.
e *Ezái.* 43.11.
f *Ozea.* 4. 15. 9. 15.
g 1 *Moj* 28. 5.
h 1 *Moj* 29.20.

wu gorzkiego: Przetoż ſię nań wyleje krew jego: á pohánbienie jego odda mu PAN jego.

ROZDZIAŁ XIII.

Przypomina przeſzłą ſławę Efrájimowę. 4. Y Boże dobrodźieyſtwá. 6. Niewdźięczności ich. 7. Pomſtę Bożą. 14. Obietnicą pokutującym. 16. Y Proroctwo o zkáżeniu Samáryjey.

1 Gdy mawiał Efrájim / ſtrách *bywał*: Bo był wywyżſzony w Izráelu. Ale gdy zgrzeſzył przy Báálu / tedy umárł. 2 A teraz jeſzcze przyczyniáją grzechu / bo ſobie czynią y leją z śrebrá ſwego / według przemyſłu ſwego / ſtráſzne báłwány co wſzyſtko tylko jeſt robotą rzemieśniká: O ktorych *jednák* ſámi mowią: Ludźie ktorzy chcą ofiárowáć / niech cáłują ćielce. 3 (Przetoż ſię ſtáną jáko obłok poránny / á jáko rosá poránna przechodząca / y jáko plewy od wichru porwáne z bojewiſká / y jáko dym z kominá.) 4 Gdyżem Ja jeſt PAN Bog twoj *od wyśćia* z źiemie a Egipſkiey: á Bogá oprocz mnie nie poznałeś / y niemáſz Zbáwićielá oprocz mnie. 5 Jam ćię poznał ná puſzczy w źiemi bárzo ſuchey. 6 Dobrymi páſtwiſkámi ſwymi náſyceni ſą: ále gdy ſię náſyćili / podniosło ſię ſerce ich: 7 przetoż mię zápomnieli. Dla tego będę im jáko lew ſrogi: jáko lámpárt przy drodze *będę* czyhał. 8 Zábieżę im jáko niedźwiedź oſieroćiáły / á roztárgam b záwárćie ſercá ich / y pożrę je tám jáko lew / *jáko* zwierz dźiki / ſzárpájąc je. 9 Zginienie twoje *z ćiebie* o Izráelu! ále ze mnie wſpomożenie twoje. 10 Gdźież jeſt Krol twoj / gdźież jeſt? Niech ćię záchowa we wſzyſtkich miáſtách twojich: y Sędźiowie twoji / o ktorycheś mowił: Daj mi Krolá y Kśiążętá. 11 Dáłemći *tedy* Krolá c w zápálczywości mojey: álem *go* odjał w zágniewániu mojim. 12 Związána *jeſt* nieprawość Efrájimowá / zchowány jeſt grzech je°. 13 Boleśći rodzącey ogárną go / on ſynem niemądrym: bo ináczey nie zoſtawáłby ták długo w żywoćie mátki.

14 Z Ręki grobu wybáwię je / od śmierći wykupię je. O śmierći! będę śmierćią twoją: O Grobie! będę zkáżeniem d twojim: żałość zkryta będźie od oczu mojich. 15 Bo on miedzy bráćią owoc przynieśie. *Pierwey jednák* przydźie wiátr ze Wſchodu / *wiátr* PAńſki / od puſzczy wyſtępujący: y wyſuſzy źrzodło jego / wyſuſzy y zdroj jego: onći rozchwyći ſkárby wſzelkiego naczynia pożądánego.

16 Samáryá będźie zpuſtoſzoná / przeto / że ſię zprzećiwiłá Bogu ſwemu: od mieczá upádną / máluczcy jey e roztráceni będą / á brzemienne jey rozćięte będą.

ROZDZIAŁ XIV.

Nápomnienie do pokuty. 9. Do wyrozumienia y do przeſtrzegánia Kśiąg tego Proroctwá.

1 O Izráelu náwroć ſię cále do PANA Bogá ſwego: ábowiemeś upadł dla nieprawośći ſwojey. 2 Weźmićie z ſobą ſłowá á náwroććie ſię do PAná: Mowćie do niego: Odpuść wſzyſtkę nieprawość / á daj to co jeſt dobrego: Tedyć oddamy ćielce warg a náſzych. 3 Aſſur nie wybáwi nas: ná koniách jeźdźić nie będźiemy: y nie rzeczemy więcey robo̧ćie rąk náſzych; *Wyśćie* Bogowie náſzy: bo w tobie śirotká znájduje miłośierdźie.

4 Uzdrowię odwrocenie ich / á rozmiłuję ſię ich dobrowolnie: bo ſię odwroći zápálczywość mojá od nich. 5 Będę Izráelowi jáko rosá: *że* ſię rozkwitnie jáko lilia / á zápuśći korzenie ſwe jáko Liban. 6 Rozroſtą ſię gáłęźi jego / á ozdobá jego będźie jáko oliwne drzewo / á wonia jego jáko Libáńſka. 7 Náwrocą ſię áby śiedźieli pod ćieniem jego / ożyją *jáko* zboże / y puſzczą ſię jáko winna máćicá / ktorey pámiątká będźie jáko wino Libáńſkie. 8 Efrájimie / Coż mi już do báłwánow? Ja *ćię* wyſłucham / y wejrzę ná ćię: Jam jeſt jáko jodłá źielona / ze mnie śię owoc twoj ználazł.

9 Kto mądry / niech to zrozumie: á *kto* roſtropny / niech to pozna. Bo drogi PAńſkie *ſą* proſte: á ſpráwiedliwi po nich chodźić będą: ále przeſtępcy ná nich upádną.

a Ezdi. 43.11. Ozea. 12. 9.
b I. Pierśi ich.
c 1 Sám. 8. 5. y 15.23 y 16.8.
d 1 Kor. 15. 55.
e Ozea. 10.14.
a Zyd. 13.15.

PROROCTWO JOELOWE.

W Dwojgu Kázániách ; z ktorych Pierwße w pierwßym / á Drugie w wtorym y trzećim rozdźiale śię zámyka ; Joel Prorok cztery rzeczy odpráwuje. Naprzod gromi Zydy z ich zdumienia y gnuśnośći / iż plag Bożych / ktore ich dolegáły / nie czuli. Zátym srogßymi im káźniámi groźi. Po trzećie upomina ich do pospolitego grzechow wyznánia / do ßczerey pokuty / y do społecznych modlitew. Náostátek obiecuje pokutujacym / y ćielesne / y duchowne błogosłáwieństwá od Bogá.

ROZDZIAL I.

Ogłaßa ludowi Judskiemu kaźni Boże. 5. Pobudza do pokuty. 13. Y sposob jey pokázuje.

1 SŁowo PAńskie ktore śię stáło do Joelá / syná Petuelowego. ♣ 2 Słuchajćie tego Stárcy / á bierzćie w ußy wßyscy obywátele tey źiemie: Izali śię to stáło zá dni wáßych / ábo zá 3 dni Oycow wáßych? ♣ Powiádajćie o tym synom wáßym / á synowie wáßy synom swojim / á synowie ich / 4 rodźájowi potomnemu. ♣ Co zostáło po gaśienicách / pojádłá ßárańczá: á co zostáło po ßáráńczy / pojadł chrząßcz / á co zostáło po chrząßczu / 5 pojadł czerw. ♣ Ocuććie śię pijáni / á płáczćie y nárzekajćie wßyscy ktorzy pijećie wino / dla moßczu ; bo 6 wydárty jest od ust wáßych. ♣ Abowiem narod przyćiagnał do źiemie mojey / mocny á niezliczony : zeby jego zeby lwie / á trzonowe zeby jáko 7 lwá srogie. ♣ Winnamácice moje podał ná zpustoßenie / á figowe drzewo moje ná obłupienie : w ßczat je obnáżył y porzućił / ták, że zbieláły 8 gáłęźie ich. ♣ Nárzekaj / jáko pánná przepásána worem / nád mężem 9 młodośći swojey. ♣ Odjeta jest śniedna y mokra ofiárá od domu PAńskiego: płácza Kápłáni sługi 10 PAńscy. ♣ Zpustoßone jest pole / y smęći śię źiemiá / przeto / że popsowano zboże : wysechł moßcz / oliwá 11 zginełá. ♣ Wstydza śię oracze / nárzekája winiarze / dla pßenice / y dla jęczmieniá : bo zgineło żniwo pol-12 ne. ♣ Winnamácicá uschłá / á figowe drzewo uwiedło : drzewo gránatowe y pálmá / y jábłoń / y wßystkie drzewá polne poschły / y wesele zgineło od synow ludzkich.

13 PRzepáßćie śię / á płáczćie o Kápłáni ! nárzekajćie słudzy Ołtarzá : wnidźćie / á legajćie w nocy w worzech / słudzy Bogá mojego: bo záwśćiagniona jest od domu Bogá 14 wáßego ofiárá śniedna / y ofiárá mokra. ♣ Poświeććie post / zwołajćie ᵃzgromádzenia zbierzćie stárce / y wßystkie obywátele źiemie do domu PAná Bogá wáßego / y wołajćie do PAná ! Ach! biádá ná ten dźień. ♣ 15 Bo bliski jest ᵇdźień PAński : á przychodźi jáko zpustoßenie od 16 Wßechmocnego. ♣ Izali przed oczymá náßymi nie zginełá żywność / á z domu Bogá náßego rádość y we-17 sele? Pogniły źiárná pod skibámi swymi / zpustoßone sa gumná / zburzone sa śpichlerze: bo wyschło zbo-18 że. ♣ Czemu wzdycha bydło? błákája śię stádá wołow ; Ze nie mája pástwisk : náwet y trzody owiec wy-19 gineły. ♣ Do ćiebie wołam o PAnie! bo ogień pożárł pástwiská ná pußczy / á płomień popalił wßystkie 20 drzewá polne. ♣ Tákże y źwierzętá polne rycza do ćiebie / przeto że wyschły strumienie wod / á ogień pożárł pástwiská ná pußczy.

a Joel. 2. 15.

b Ezái. 13. 6.

ROZDZIAL II.

Bog ogłoßeniem strásznych kaźni swojich. 12. Do pokuty prowádźi 18. A jákim śię chce pokutujacym stáwić, pokázuje.

1 TRabćie w trabę ná Syonie / á krzyczćie ná świętey gorze mojey: Niechaj zádrża wßyscy obywátele

tele ziemie: bo przychodzi dźień
2 PAński/ bo bliski *jest*. ♣ Dźień ćiem-
nośći y mroku / dźień obłoku y
chmury / jáko ránna zorza rozćią-
gniona po gorách: lud wielki á mo-
cny / ktoremu rownego nie było od
wieku/ y nie będźie po nim nigdy áż
3 do lat rodzáju y rodzáju. ♣ Przed o-
bliczem je° a ogień pożeráiący/ á zá
nim płomień pałáiący. Tá źiemiá
jest przed nim jáko ogrod Eden / ále
po nim będźie pustynia pusta: y nie
ujdźie nikt przed nim. ♣ Ksztalt ich
4 jest jáko ksztalt koni: á ták pobieżą
5 jáko jezdni. ♣ Po wierzchu gor ská-
káć będą/ jáko grzmot wozow / á já-
ko szum płomieniá ognistego / poże-
ráiącego śćiernisko: jáko lud mo-
żny uszykowány do bitwy. ♣ Ulękną
6 śię narodowie przed obliczem jego:
wszystkie twarzy *ich* jáko gárniec po-
7 czernieją. ♣ Pobieżą jáko mocarze/
á wbieżą ná mury jáko mężowie
waleczni: káżdy z nich drogą swoją
pojdźie / á nie ustąpią z śćieżek
8 swojich. ♣ Jeden drugiego nie śći-
śnie /káżdy drogą swoją pojdźie: á
choć y ná miecz upádną / nie będą
9 zránieni. ♣ Po mieśćie chodźić będą/
po murze biegáć; ná domy wstą-
pią / á okny wlezą jáko złodźiey. ♣
10 Przed obliczem jego źiemiá zádrży
b/ niebiosá śię poruszą: słońce y
mieśiąc śię záćmi / á gwiazdy zá-
11 wściągną jásność swoję. ♣ A PAn
wyda głos swoj przed wojskiem
swojim; przeto / że bárzo wielki bę-
dźie oboz jego; przeto / że mocny
ten co wykona słowo jego: Wielki
bowiem dźień c PAński *będźie*, y
strászliwy bárzo: Y ktoż go znieśie?

12 A Przetoż jeszcze y teraz mowi
PAN: Náwroććie d śię do
mnie sámego cáłym sercem swojim/
y w pośćie y w płáczu / y w kwile-
13 niu. ♣ Rozedrzyjćie serce wásze / á
nie száty wásze / náwroććie śię do
PAná Bogá wászego: boć on jest
e łáskáwy/ y miłośierny / nierychły
ku gniewu / á hojny w miłośierdźiu
14 y żáłujący złego. ♣ Ktoż wie/ nie o-
broćili f śię / á nie bedźieli mu żal?
y nie zostáwili po sobie błogosłá-
wieństwá *ná* śniedną y mokrą ofiá-
15 rę PAnu Bogu wászemu. ♣ Trąb-

a Psalm. 50. 3.
b Ezái. 13. 10. Ezech. 32. 7. Mátt. 24. 29.
c Jerem. 30. 7. Amos. 5. 18. Sofon. 1. 15.
d Jerem. 4. 1.
e 2 Moj. 34. 6. Psalm. 86. 5. Jona. 4. 2.
f Jona. 3. 9.

ćie w trąbę g ná Syonie / poświęć-
ćie post/ zwołajćie zgromádzenie. ♣
16 Zgromadźćie lud / poświęććie zgro-
mádzenie / zbierzćie stárce / znieśćie
máluczkie y ssące pierśi. Niech
wynidźie oblubieniec z łożnice swo-
jey / á oblubienicá z pokoju swego.
17 ♣ Kápłáni/ słudzy PAńscy / miedzy
przyśionkiem á ołtarzem niech płá-
czą/ y mowią: Przepuść PAnie lu-
dowi twemu / á nie daj dźiedźictwá
swego ná pohańbienie / áby nád ni-
mi pogánie pánowáć mieli. Przecz-
żeby mowiono h miedzy narody;
Gdźież jest Bog ich?

18 Y Zápali śię PAn miłośćią ku
źiemi swojey/ á zmiłuje śię nád
19 ludem swojim. ♣ Y ozwie śię PAn/
á rzecze do ludu swego: Oto Ja
pośle wam zboże y moszcz / y oliwę /
á będźiećie nimi násyceni: y nie po-
dam was więcey ná pohańbienie
20 miedzy pogány. ♣ Bo Połnocne
wojsko oddalę od was / á zápędzę je
do źiemie suchey/ y zpustoszoney: prze-
dni i huf jego *obroći* śię ku morzu
Wschodniemu/ á koniec jego ku mo-
rzu ostáteczniemu: y wynidźie z nie-
go smrod/ y zgniłość: choć sobie hár-
dźie poczyna. ♣ Nie boj śię źiemio/
21 wesel śię á ráduj śię: bo PAN
wielkie rzeczy uczyni. ♣ Nie bojćie
22 śię zwierzętá pol mojich/ boć wzro-
sło pástwisko ná pustyni / á drzewá
przyniosą owoce swoje: figowe
drzewo y máćicá winna wydádzą
moc swoję.

23 Y Wy synowie Syońscy wesel-
ćie śię/ y ráduyćie śię w PAnu
Bogu wászym: bo wam da k deszcz
l wczesny / á ześle wam deszcz z obfity
24 w Jeśieni y ná Wiosnę. ♣ Y bę-
dą gumná zbożem nápełnione: á
prásy opływáć będą moszczem y oli-
25 wą. ♣ A ták / nádgrodzę wam látá
ktore zjádłá m száráńczá / czerw /
chrząszcze y gąśienice: wojsko moje
wielkie /ktorem posłał ná was. ♣
26 Tedy jedząc jeść będźiećie / á n ná-
syceni będąc chwalić będźiećie J-
mie PAná Bogá swego / ktory u-
czynił z wámi dźiwne rzeczy: y nie
będźie pohańbiony lud moj ná wie-
27 ki. ♣ Y dowiećie śię żem Ja jest w
pośrzod Izráelá/ á żem Ja PAnem

g Joel. 1. 14.
h Psalm. 42. 11. y 79. 10. y 115. 2.
i H. Oblicze.
k H. Náuczyćielá Spráwiedliwośći.
l Ezech. 34. 26.
m Joel. 1. 4.
n 5 Moj. 8. 10.

Bogiem wászym / á że niemász inszego: boć nie bedźie pohańbiony lud moj ná wieki.

28 A Potym/ Wyleję o Duchá mego ná wszelkie ćiáło / á prorokowáć beda synowie wászy y corki wásze:: stárcom wászym sny śię śnić beda / á młodźieńcy wászy widzenia widźieć beda. 29 Náwet y ná sługi y ná służebnice wyleję w one dni Duchá mego. 30 Y dam cudá ná niebie y ná źiemi/ krew / y ogień / y słupy dymowe. 31 Słońce obroći p śię w ćiemność / á mieśiac w krew: pierwey niż dźień PAńáski wielki á strászny przydźie. 32 Wszákże stánie śię / że q ktobykolwiek wzywał Imienia PAńskiego/ wybáwiony bedźie. Bo ná gorze Syon y w Jeruzalem bedźie wybáwienie / jáko rzekł PAN: to jest / w ostátkách ktorych PAn powoła.

o Ezái. 44. 3. Dźiej. 2. 17. p Ezái. 13. 10. Ezech 32. 7. Joel. 3. 15. Mátt. 24. 29. Márk. 13. 24. Luk. 21. 25. q Rzym. 10. 13.

ROZDZIAŁ III.

Bog groźi karániem nieprzyjáćiołom ludu swego. 17. A ludowi swemu mnostwo wszelákiey poćiechy obiecuje.

1 BO oto w one dni / y w on czás/ gdy náwrocę pojimány lud Judski y Jeruzalemski: 2 Zgromádzę też wszystkie narody / y zprowádzę je / ná dolinę Jozáfát: y bedę śię tám z nimi sadźił o lud swoj / y o dźiedźictwo swoje Izráelskie / ktore rozprószyli miedzy pogány / y źiemię moję rozdźielili. 3 O lud też moj los miotáli / á dawáli młodźienászká zá wszetecznice; á dźieweczkę przedawáli zá wino/ áby pili. 4 Ale wy coż przećiwko mnie maćie o Tyryjczycy / y Sydończycy / y wszystkie gránice Filistyńskie? Izali wy mnie nadgrodę czynićie? Jesli mi ták nadgrodę czynićie/ snádnieć y prętko y Ja obrocę nadgrodę wászę ná głowę wászę. 5 Ktorzy śrebro moje/ y złoto moje zábieraćie/ á klenoty moje wyborne wnośićie do Kośćiołow swojich. 6 A syny Judskie/ y syny Jeruzalemskie / przedawaćie synom Jáwánowym ábyśćie je oddálili od gránic ich. 7 Oto Ja wzbudzę je z tego miejscá / ná ktoreśćie je záprzedáli/ á obrocę nagrodę wászę ná głowę wászę. 8 Y záprzedam syny wásze y corki wásze w ręce synow Judskich / y záprzedádzą je Sábejczykom do narodu dálekiego: bo PAn mowił.

9 Obwołajćie to miedzy narody / ogłośćie Wojnę: pobudźćie mocárzow/ niech przyćiągną / á dádzą śię nájać wszyscy mężowie walecżni. 10 Przekujćie lemiesze wásze ná miecze/ á kosy wásze ná oszczepy: Kto słáby/ niech rzecze; Mocnym ja. 11 Zgromadźćie śie / á zbierzćie śie wszyscy narodowie okoliczni/ zbierzćie śię: spraw to o PAnie że tám zstąpią mocárze twoji. 12 Niech śię ocucą y przyćiągną ći narodowie ná dolinę Jozáfát: bo tám śiedźieć bedę / ábym sadźił wszystkie narody okoliczne. 13 Zápuśććie a śierp/ bo śię dostáło żniwo: podźćie/ z stąpćie bo pełna jest prásá/ opływáją kádźi: bo wiele *jest* złośći ich. 14 Gromády/ gromády *leżeć będą* w dolinie pośieczenia: bo bliski jest dźień PAński w dolinie pośieczenia. 15 Słońce y mieśiąc b záćmią śię / á gwiazdy zstrácą jásność swoję. 16 Nád to / PAn z Syonu czárycży/ á z Jeruzalem wyda głos swoj/ ták/ że zádrzą niebiosá/ y źiemiá.

17 ALe PAn jest ućieczką ludu swego/ y śiłą synow Izráelskich. Y dowiećie śię żem Ja PAN Bog wász/ mieszkájący ná Syonie/ gorze świętobliwośći swojey: A ták Jeruzalem bedźie święte / á obcy nie przejdą więcey przez nie. 18 Y stánie śię dniá onego / że gory kropić bedą d moszczem/ á págorki opływáć mlekiem/ y wszystkie strumienie Judskie bedą pełne wody: á z domu e PAńskiego wynidźie zrzodło/ ktore obleje dolinę Syttym.

19 Egipt przydźie ná zpustoszenie/ á źiemiá Edomska w straszną śię pustynią obroći/ dla gwałtu synom Judskim uczynionego: bo wylewáli krew niewinną w źiemi ich. 20 Ale Judá ná wieki trwáć bedźie: á Jeruzalem od narodu do narodu. 21 Y oczyśćie te *ktorychem* krwie nie oczyśćił: A PAn mieszka ná Syonie.

a Objaw 14. 15. b. Joel. 2. 31. c Jerem. 25. 30. Amos. 1. 2. d Amos. 9. 13. e Ezech 47. 1.

PROROCTWO AMOSOWE.

AMos / Naprzod przepowiáda kaźni przyszłe Izráelczykom / y narodom poblizßym tákże y pokoleniu Judá w rozd. 1. y 2. Potym insze kazánia swoje obraca do dźieśięciorgá pokolenia tylko / uskarżájąc śię ná ich grzechy / y kaźni im od Bogá opowiádájąc: á miánowićie / iż mieli niektorzy z nich zábráni być w niewolą / przez Teglát Fáláśárá / á potym y ogołem mieli być pojimáni od Sálmánáśárá Krolá Assyryjskiego / y krolestwo swe utráćić. A tych proroctw widzeniámi niektorymi potwirdza / w ostátnich trzech rozdźiáłach. A ná końcu pokutujące ćieszy obietnicą odkupienia przez PAná Chrystusá / w rozd. 9 od v. 11. áż do końcá.

ROZDZIAŁ I.

Czás prorokowánia Amosá. 2. Ogłoßenie przez niego káźni Bożey. 3. Syryjczykom. 6. Filistyńczykom. 9. Tyryjczykom. 10. Edomczykom. 13 Y Ammonitczykom.

1 SŁowá Amosá / ktory był miedzy Pásterzámi a z Tekuá / ktory widźiał b o Izráelu zá dni Uzyaszá c Krolá Judskiego / y zá dni Jeroboámá d Syná Joázowego Krolá Izráelskiego / dwie lećie przed trzęśieniem e źiemie.

2 Y rzekł: Zárycży PAN f z Syonu / á z Jeruzalem wyda głos swoj: y będą płákáły mieszkánia pásterzow / á wyschną polá naywyborniejsze.

3 TAk mowi PAn: Dla trzech wystepkow Dámászku / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto / że młoćili wozámi żeláznymi Gáláádá.

4 Ale poślę ogień ná dom Hazáelá / ktory pożrze páłáce Benádádowe.

5 Połamię też zawory w Dámászku / á wykorzenię obywátelá z doliney Awen / y tego ktory trzyma Sceptr z domu Heden: y pojdźie w niewolą lud Syryjski do Kir / mowi PAn.

6 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Gázy / owszem dla czterech / nie przepuszczę im: *przeto*, że je pojimawszy w więźienie wieczne / podawáli Edomczykom.

7 Ale poślę ogień ná mur Gázy: ktory pożrze páłáce jey.

8 Wykorzenię też obywátelá z Azotu / y tego ktory trzyma Sceptr z Aszkálonu: y obrocę rękę moję przećiwko Akkáronowi / że zginie ostátek Filistynow / mowi Pánujący PAn.

9 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Tyru / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto / że je w więźienie wieczne podáli Edomczykom / á nie wspomnieli ná przymierze bráterskie.

10 Ale poślę ogień ná mur Tyrski / ktory pożrze páłáce jego.

11 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Edomá / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto że zepsowawszy w sobie wszeláką litość swoję / prześláduje mieczem brátá swego / á gniewem swym ustáwicznie pała / owszem zápálczywość jego rozszyła śię bez przestánia.

12 Ale poślę ogień ná Temán / y pożrze páłáce w Bosrá.

13 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow synow Ammonowych / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: *przeto*, iż rozćináli brzemienne w Gáláád / tylko áby rozszerzáli gránice swoje.

14 Ale rozniecę ogień ná murze Rábby / ktory pożrze páłáce jego z krzykiem w dźień wojny / y z wichrem w dźień niepogody.

15 Y pojdźie Krol g ich w niewolą / on / y Kśiążętá jego z nim / mowi PAN.

a Amos. 7. 14.
b Ezái. 1. 1.
c 2 Kron. 26. 1.
d 2 Krol. 14. 23.
e Zách. 14. 5.
f Jerem. 25. 30. Joel. 3. 16.
g Jerem. 49. 3.

ROZDZIAŁ II.

Przegrożká Moábczykom. 4. Judźie. 6. Izráelczykom: Ktorych grzechy wytyka. 9. Y Boże dobrodźiejstwá im przypomina.

1 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Moábá / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: *przeto*, iż

tż spalił kośći Krolá Edomskiego ná popioł. 2 ♣ Ale poślę ogień ná Moábá / ktory pożrze páłáce Káryot: y umrze Moáb w huku / w krzyku y w głośie trąby. 3 ♣ Y wygłádzę sędźie z pośrzodku jego / y wszystkie Kśiążętá jego pobiję z nim mowi PAN.

4 TAk mowi PAn: Dla trzech występkow Judskich/ owszem dla czterech nie przepuszczę mu: *przeto,* że odrzucáją Zakon PAńskj/ y ustaw jego nie przestrzegáją / á dádzą śię zwodźić kłamstwom swojim/ ktorych náśládowáli Ojcowie ich. 5 ♣ Ale poślę ogień ná Judę / ktory pożrze páłáce Jeruzalemskie.

6 TAk mowi PAN: Dla trzech występkow Izráelskich/ owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: *przeto,* że sprawiedliwego zá pieniądze przedawáją / á ubogiego zá parę trzewikow. 7 ♣ Ktorzy usiłują *áby* ná proch potárli głowy ubogich / á drogę pokornych podwracáją: nádto / syn y Oćiec jego wchodzą do *jedneyże* dźiewki/ áby zplugáwili Imię świętobliwośći mojey. ♣ 8 Y ná szátách zástáwionych kłaniáją śię przy káżdym Ołtarzu: á wino tych / co podpádli pod kaźń / piją w domu bogow swojich. 9 ♣ Choćiam Ja wytráćił Amorrejczyká a od oblicza ich / ktorego wysokość byłá jáko wysokość Cedrow / áczkolwiek warownie stał jáko dąb / wszákżem zkáźił owoc jego z wierzchu/ á korzenie jego ze spodku. 10 ♣ A was wywiodłem z źiemie b Egipskiey/ y prowádźiłem was po puszczy czterdźieśći lat/ żebyśćie pośiedli źiemię Amorrejczyká. 11 ♣ Nád to / wzbudzałem z synow wászych Proroki / á z młodźieńcow wászych Názárejczyki. Izali nie ták jest o synowie Izráelowi! mowi PAn. 12 ♣ Aleśćie wy nápawáli Názárejczyki winem / á Prorokom zákázowáliśćie c / mowiąc; nie prorokujćie. 13 ♣ Oto Ja zćisnę źiemię wászę ták / jáko zćiśnie woz nápełniony snopámi. 14 ♣ Y zginie ućieczká od prętkiego / á mocarz nie pokrzepi mocy swojey / y duży nie wybáwi duszę swojey. 15 ♣ A ten ktory trzyma łuk/ nie ostoji śię: y prętki ná nogi swe / nie ućiecze: á ten ktory jeźdźi ná koniu / nie záchowá duszę swey. 16 ♣ Ale y *rycerz* sercá śmiełego miedzy mocarzámi / nágo ućiecze w on dźień/ mowi PAn.

a 4 Moj. 21. 24. 5 Moj. 2. 31. Jozu. 24. 8.
b 2 Moj 12. 51.
c Amos 7. 12.

Rozdział III.

Przegrożká Izráelczykom dla niewdźięczności. 7. Nápomnienie, áby jey sobie lekce nie ważyli 9. Pogáńskie występki. 11. Y kaźni zá nie przypominá.

1 Słuchajćie słowá tego ktore mowi PAN przećiwko wam synowie Izráelscy / przećiwko wszystkiemu rodzájowi / ktorym wywiodł z źiemie a Egipskiey/ mowiąc: 2 ♣ Tylkom was sámych poznał ze wszystkich rodzájow źiemie: przeto was náwiedzę dla wszystkich nieprawośći wászych. 3 ♣ Izali dwa społem pojdą nie zgodźiwszy śię? 4 ♣ Izali záryczy lew w leśie/ gdyby nie miał łupu? *Izali* wyda lwię głos swoj z jáskinie swojey / gdyby łápáć nie miáło? 5 ♣ Izali ptak wpáduje w śidło ná źiemi / gdyby śidłá nie było? Izali będźie podnieśione śidło z źiemie/ gdyby nic nie uwiezło. 6 ♣ Izali śię ludźie nie lękáją / gdy trąbá w mieśćie zábrzmi? Izali jest w mieśćie co złego b / ktoregoby PAn nie uczynił?

7 Záiste / nic nie czyni Pánujący PAn / chybá żeby objáwił tájemnice swoje sługom swojim Prorokom. 8 ♣ Lew ryczy / ktożby śię nie bał? Pánujący PAn mowi / ktoż by nie prorokował?

9 Obwołajćie w páłácách w Azoćie/ y w páłácách źiemie Egipskiey / á mowćie: Zbierzćie śię ná gory Sámáryjey / á obaczćie wielkie zámieszánia w pośrzodku jey / y ućisk ćierpiące w niey: 10 ♣ Y że nie umieją czynić co jest prawego/ mowi PAn / zbierájąc ná páłácách swojich skárby z zdzierstwá y z łupiestwá. 11 ♣ Przetoż/ ták mowi Pánujący PAn: Oto nieprzyjaćiel około tey źiemie / á ten odejmie od ćiebie śiłę twoję / y rozchwycone będą páłáce twoje. 12 ♣ Ták mowi PAn: Jáko wyrywa Pásterz z paszczeki lwiey dwá gnaty ábo kęs uchá: ták wyrwáni będą synowie Izráelscy / ktorzy

a 2 Moj 19. 5. 5 Moj 4. 20.
b T. Nie grzechow, ále karánia.

mieszkáją w Sámáryjey ná stronie łożá/ y ná stronie pościeli. 13 Słuchajćie/ á oświadczajćie w domu Jákobowym/ mowi Pánujacy PAN/ BOG Zastepow. 14 Bo dniá onego ktorego Jzráelá náwiedze dla przestepstwá jego / náwiedze też ołtarze w Bethel / y odćiete beda rogi ołtarzá / ták / że ná ziemie upádna. 15 Y uderze dom zimy / o dom látá: á zgina domy z kośći słoniowych / á domy zacne koniec wezma / mowi PAN.

ROZDZIAL IV.

Bog grozi przedniejszym w Izráelu. 6. Okázuje ich krnobrność. 12. Y ogłásza kaźń, jeżeli śie nie popráwia.

1 Słuchajćie słowá tego o krowy Básáńskie / ktoreśćie ná gorách Sámáryjey / ktore uciskáćie nedzniki / á niszczyćie ubogie / ktore mowićie pánom ich: Przynieśćie ábyśmy pili. 2 Przyśiagł Pánujacy PAN przez świetobliwość swoje / iż oto dni ida ná was / ktorych *nieprzyjaćiel* weźmie was ná haki / á potomki wásze ná wedy rybáckie: 3 y wynidźiećie przerwámi / káżda ták jáko stoji. Y bedźiećie rozrzucáć / cokolwiek *było* w páłácách *wászych*, mowi PAN.

4 Jdźćie do Bethel / á badźćie tułakámi w Gálgál: rozmnożćie przestepstwá / á przynośćie ná káżdy poránek ofiáry wásze / y trzećiego roku dźieśiecinny wásze. 5 A palcie ofiáre chwały z kwászonych rzeczy / obwołajćie ofiáry dobrowolne / y rozgłośćie: poniewaź śie wam ták podoba / o synowie Jzráelscy / mowi Pánujacy PAN. 6 A chociam Ja wam dał czystość a zebow / we wszystkich miástách wászych / to jest / niedostátek chlebá / po wszystkich miejscách wászych: wszákżeśćie śie nie náwroćili do mnie / mowi PAN. 7 Jam też záhámował od was deszcz / gdy jeszcze były trzy mieśiace do żniwá / á zpuśćiłem deszcz ná jedno miásto / á ná drugiem miásto nie zpuśćił: Jedná dźiedźiná byłá deszczem odwilżona / á druga dźiedźiná ná ktora deszcz nie pádał / uschłá. 8 Y chodźiły dwie y trzy miástá / do jednego miástá / áby piły wody / á nie mogły śie nápić: á wszákżeśćie śie nie náwroćili do mnie / mowi PAN. 9 Uderzyłem was suszą y rdzą: obfitość ktora przynośiły ogrody wásze y winnice wásze / y figowe sády wásze / y oliwnice wásze / gąśienice pożárły / á wszákżeśćie śie nie náwroćili do mnie / mowi PAN. 10 Posłałem ná was mor / ták jáko ná Egipt: pobiłem mieczem młodźieńce wásze / w pojimániem podał konie wásze: y spráwiłem że smrod wojsk wászych wstepował w nozdrze wásze: A wszákżeśćie śie nie náwroćili do mnie / mowi PAN. 11 Wywroćiłem was / jáko Bog wywroćił b Sodome y Gomorre / ták / żeśćie byli jáko głownia wyrwána z ogniá: á wszákżeśćie śie nie náwroćili do mnie / mowi PAN.

12 Przetoż ták ći uczynie, o Jzráelu! A iżći ták uczynić chce / badźże gotowym ná zábieżenie Bogu swemu / o Jzráelu! 13 Abowiem oto *on jest* ktory kształtuje gory / á tworzy wiátry / y ktory oznájmuje człowiekowi / jáka jest myśl jego: On z ránney zorze ćiemność czyni / á depce wysokośći ziemie: PAN BOG Zastepow *jest* Jmie jego.

ROZDZIAL V.

Upadek ludu Izráelskiego. 4. Odwodźi go od bálwochwá. 10. Grzechy im wytyka. 14. Wiedźie je do pokuty. 16. Groźi im, jeżeli śie nie popráwia.

1 Słuchájćie słowá tego ktore ja wydawam przećiwko wam *to jest*, nárzekáją / o domie Jzráelski! 2 Upádnie / á nie powstánie wiecey Pánná Jzráelská: opuszczona bedźie w ziemi swey / á nie bedźie ktoby ja podniosł. 3 Bo ták mowi Pánujacy PAN: W mieśćie z ktorego wychodźiło tyśiac / zostánie sto: á w tym z ktorego wychodźiło sto / zostánie dźieśiec domowi Jzráelskiemu: 4 Bo ták mowi PAN domowi Jzráelskiemu: Szukajćie mie / á żyć bedźiećie. 5 A nie szukajćie a Bethelá / áni chodźćie do Gálgál / y do Beer-

a I. Zdrowie nie zebow. I. Przenujace zeby.

b 1 Moj 19. 24. Ozea. 11. 8.

a Amos. 4. 4.

żeby nie udawajćie śię. Bo Gálgál w niewolą záwiedźione będźie / á 6 Bethel śię wniwecż obroći. Szukajćie PAná / (á żyć będźiećie: by snádź domu Jozefowego nie przeniknął jáko ogień / y nie pochłonął Bethel/ánie byłby ktoby ugáśił.

7 *Ktorzy* obracaćie sąd w piołyn/ á spráwiedliwość ná źiemi opuszczaćie.) 8 Tego ktory uczynił b Báby *ná niebie* c y Oryoná / ktory ćień śmierći w poránek odmienia/y dźień w ćiemnośći nocne: ktory przywoływa d wod morskich / á wylewa je ná oblicże źiemie / PAN jest Imię jego. 9 Ktory pokrzepia słábego przećiwko mocárzowi / ták / że *ten* ostátki do twirdze uchodźi. 10 Máją w nienawiśći *tego* ktory je w brámie karze: á *tym* co mowi rzeczy dobre / 11 brzydzą śię. Przetoż/iż ućiskaćie ubogiego / á brzemię zbożá bierzećie od niego: domowe śćie *w prawdźie* z ćiosánego e kámienia nábudowáli/ ále nie będźiećie w nich mieszkáć: winnic roskosznych násádźiliśćie/áže winá z nich pić nie będźiećie. 12 Bo wiem o wielkich przestępstwách wászych/ y srogich grzechách wászych: że ćiemiężyćie spráwiedliwego / bioráć pocżty / á ubogich spráwy w 13 brámie podwracaćie. Przetoż rostropny czásu onego milczeć muśi: bo czás zły jest.

14 Szukajćie dobrego á nie złego / ábyśćie żyli: á będźie ták PAn Bog Zastępow z wámi/ jáko mowićie. 15 Myjćie w nienawiśći f złe/ á miłujćie dobre/ á sąd postánowćie w brámie: owá śię snádź PAN Bog Zastępow nád ostátkiem Jozefá 16 zmiłuje. Przetoż ták mowi Pánujący Pan/Bog Zastępow: Po wszystkich ulicách *będźie* nárzekánie / á po wszystkich stronách zákrzykną; Biádá! Biádá! y záwołáją oraczá do płáczu y do kwilenia z tymi / 17 ktorzy nárzekáć umieją. Owszem y po wszystkich winnicách *będźie* nárzekánie / gdy przejdę przez pośrzodek ćiebie / mowi PAN. 18 Biádá tym ktorzy żądáją g dniá PAńskiego. Coż wam po tym dniu PAńskim? *Poniewaź* jest ćiemnośćią / á 19 nie świátłośćią. Jáko gdyby kto ućiekał przede lwem / á záběżał mu niedźwiedź: ábo gdyby wszedł do domu/á podpárł śię ręką swą ná śćie- 20 nie / ukąśiłby go wąż. Izali dźień PAński nie jest *dźień* ćiemnośći / á nie świátłośći? w ktorym niemász jásnośći/ ále chmurá.

21 NAm w nienawiśći *y* odrzućiłem h Uroczyste świętá wásze/ áni śię kocham *w ofiárách* zgro- 22 mádzenia wászego. Bo jesli mi ofiárowáć będźiećie cáłopalenia/ y śniedne ofiáry wásze / nie przyjmę *ich*: á ná spokojne ofiáry tłustych 23 bydeł wászych nie wejrzę. Odejmi odemnie wrzask pieśni swojich: *bo ich*, y dźwięku harf wászych słucháć 24 nie chcę. Ale sąd náwálnie popłynie / jáko wodá: á spráwiedliwość jáko strumień gwałtowny.

25 IZáliśćie mi ofiáry y dar ofiárowáli i ná puszczy przez czterdźie- 26 śći lat/ domie Izráelski. Owszem nośiliśćie namiot Molochá wászego/ y Kijuná/ obrázy wásze: gwiazdę bogow wászych/ ktoreśćie sobie náczynili. 27 Przetoż was záprowádzę zá Dámászek/ mowi PAN: Bog Zastępow Imię jego.

ROZDZIAL VI.

Wytyka Judźie y Izráelowi grzechy ich. 7. I przegráża im.

1 BIádá bezpiecznym a ná b Syonie/y dufájącym w gorze Sámáryskiey: ktore są sławne mimo inne / u tych narodow / do ktorych 2 śię zchodźi dom Izráelski. Zajdźićie do Chálny / y idźćie z onąd do Emát wielkiego / á zstąpćie do Get Filistyńskiego: á obaczćie sáli ktore krolestwá lepsze niżeli te / y jeżeli szersza jest gránicá ich / niż gránicá 3 wászá? *Ktorzy mniemaćie* że dáleki jest c dźień zły / á przystawiaćie stolicę drapiestwá. 4 Ktorzy śpiaćie ná łożách słoniowych / á rozćiągaćie śię ná pośćielách wászych: ktorzy jadaćie báránry z trzo- 5 dy/á ćielce tucżone ze stania. Ktorzy śpiewaćie przy lutni / wymyślájąc sobie naczynia muzyckie/ jáko 6 Dawid. Ktorzy pijaćie wino czászámi / á drogimi śię máśćiámi námázujećie: y nie bolejećie nád u-

tra-

Marginalia: I. Woz. niebieski. c Job. 9. 38.31. d Amos 9. 6. e Joson. 13. f Psalm 10. zym. 9. g zai. 19. rem. 7. el. 2. son. 15. h Ezdr. I. 11. Jerem. 6. 20. i Dźiej. 7. 42. a H. Pokoj. májącym. b Luk. 6. 24. c Ezech 12. 27. Amos. 5. 18.

7 trapieniem Jozefowym. ♣ Przetoż teraz pojdą w niewolą ná czele pojimánych: á ták odstąpi biesiádá od zbytecznikow.

8 PRzysiągł Pánujący PAn sam przez śię/ mowi PAn Bog Zastępow: zbrzydźiłem sobie pychę Jákobowá/ y páłace jego mam w nienawiśći: przetoż podam miásto/ y wßystko co w nim jest/ *nieprzyjaćielowi.*

9 ♣ A zostánieli dźieśięć osob w domu jednym/ y ći pomrą.

10 ♣ Y weźmie káżdego z nich stryj jego/ y zpali go/ áby wyniosł kośći z domu: á rzecze temu ktory jest w gmáchách domu; Jestże kto więcey z tobą? Y odpowie; Niemász. Tedy rzecze; Milcz: Przeto że nie wspominálí

11 Imienia PAńskiego. ♣ Bo oto PAn rozkaże/ y uderzy ná dom wielki rozstąpieniem/ á ná dom mnieyßy rozpádlinámi.

12 ♣ Izali konie mogą biegáć po skále? Izali *tám* wołmi oráć mogą? Bośćie obroćili sąd w truciznę/ á owoc spráwiedliwośći d w piołyn.

13 ♣ Wy ktorzy śię weselićie/ á niemász z czego/ mowiąc; Izalismy sobie nászą mocą wźięli rogi?

14 ♣ Ale oto Ja wzbudzę przećiwko wam/ o domie Izráelski/ mowi PAn Bog Zastępow/ narod/ ktory was ućiśnie od weśćia do Emát/ áż do strumienia pustyniey.

d Amos 5. 7.

ROZDZIAŁ VII.

Ogłoszenie trojákiey káźni ná lud Izráelski 10. Przedśięwźięćie Amázyaßá Kápłáná przećiw Amosowi. 14. Zważyłość y wiernáść jego.

1 TO mi ukazał Pánujący PAN. Oto tworzył száráńczą gdy napierwey począł odrastáć potraw: gdy oto potraw *był* po pokoszeniu

2 krolewskim. ♣ A gdy zjádły trawę źiemie/ rzekłem: Pánujący PAnie/ zfolguj proßę; Bo ktoż zostánie Jákobowi? Gdyż máluczki jest.

3 ♣ Y żáłował PAn tego: A rzekł PAn; Nie stánie śię.

4 TEdy mi ukazał Pánujący Pan: á oto Pánujący PAn wołał/ że spráwę swoję powiedźie ogniem: á zpaliwßy przepáść wielką/ zpalił y

5 część *krolestwá Izráelskiego.* ♣ Tedy rzekł: Pánujący PAnie/ Przestań proßę/ Bo ktoż zostánie Jákobowi? Gdyż máluczki jest.

6 Y żáłował PAN tego: A rzekł Pánujący PAN: Y toć śię nie stánie.

7 POtym ukazał mi: á oto PAN stał ná murze według sznuru zbudowánym/ w ktorego ręku było práwidło.

8 ♣ Y rzekł PAn do mnie; Coż widźiß Amośie? Y rzekłem; Práwidło. Tedy rzekł PAn; Oto Ja położę práwidło w pośrzodku ludu mego Izráelskiego/ á już mu więcey nie będę przeglądał.

9 ♣ Bo wyżyny Izáákowe zpustoszone będą á świątnice Izráelskie zburzone będą: gdy powstánę przećiwko domowi Jeroboámowemu z mieczem.

10 TEdy posłał Amázyaß Kápłan Bethelski do Jeroboámá Królá Izráelskiego/ mowiąc; Zprzysiągł śię Amos przećiwko tobie w pośrzodku domu Izráelskiego/ *ták, iż* źiemiá nie może znieść wßystkich słow jego:

11 ♣ Bo ták mowi Amos; Jeroboám od mieczá umrze/ á Izráel zápewne do więźienia z źiemie swojey záprowádzony będźie.

12 ♣ Potym rzekł Amázyaß do Amosá; O Widzący! Uchodź/ ućiekaj do źiemie Judskiey: á jedz tám chleb; y tám prorokuj.

13 ♣ Ale w Bethelu więcey nie prorokuj/ bo to jest świątnicá Krolewská/ y dom Krolewski.

14 ♣ Tedy odpowiedźiał Amos/ y rzekł do Amázyaßá: Nie byłem ja prorokiem/ ánawet/ áni synem prorockim: álem był skotarzem/ á zbierałem figi leśne.

15 ♣ Ale mię PAN wźiął gdym *chodźił* zá bydłem/ y rzekł do mnie PAn: Idź/ prorokuj ludowi memu Izráelskiemu.

16 ♣ Teraz tedy słuchaj słowá PAńskiego; Ty mowiß: Nie prorokuj w Izráelu/ y nie każ w domu Izáákowym.

17 ♣ Przetoż ták mowi PAN: Zoná twojá w mieśćie nierząd płodźić będźie/ á synowie twoi/ y corki twoje od mieczá polegą/ á źiemiá twojá sznurem będźie podźielona: á ty w źiemi zplugáwioney umrzeß/ lecz Izráel zápewne záprowádzony będźie do więźienia z źiemie swojey.

ROZDZIAŁ VIII.

Bog objáwia Amosowi zginienie lu-

du Izráelſkiego. 4. Amos lud ſtrofuje. 7. Y ogłaſza im káźni Boże.

1 Y Oto mi jeſzcze ukazał Pánujący PAn. Oto był koſz letnego owocu. 2 Tedy rzekł: Coż widziſz Amosie? Y rzekłem: Koſz letnego owocu. Znowu rzekł PAN do mnie: Przyſzedł koniec ludowi memu Izráelſkiemu / nie bedźie mu już więcey przeglądał. 3 Tedy śie obrocą w kwilenie pieśni kośćielne dniá onego/mowi Pánujący PAn: mnoſtwá trupow ná káżde miejſce a pocichu b nárzucáją.

4 Słuchajćież tego ktorzy pożeraćie ubogiego / ábyśćie wygubili chudźiny z źiemie: 5 Y mawiaćie; Kiedyż przeminie Now mieśiacá / ábyſmy przedawáli zboże? y Sábbát / ábyſmy otworzyli ſpichlerze? ábyſmy umniejſzyli *miáry* Efá / á podwyżſzyli wagi / á 6 ſzale zdrádliwie zfałſzowáli? Kupując ubogie zá pieniądze / á chudźine zá pare trzewikow: nád to ábyſmy odmiećiny zbóż przedawáli. 7 Przyśiągł PAN przez zacność Jákobowe: Że nie zápomnie ná wieki wſzyſtkich ſpraw ich. 8 Izaliby śię y źiemiá nád tym nie poruſzyłá / y nie płákałby káżdy kto mieſzka ná niey: Y owſzem wzbierze wſzyſtká jáko rzeká / y porwána y zátopiona 9 bedźie jáko rzeká Egipſka. A dniá onego/mowi Pánujący PAn/ ſpráwię że ſłońce zajdźie o południu: y przywiodę ćiemność ná źiemię w 10 dźień jáſny. Y obrocę w płácz świetá c wáſze / á wſzyſtkie pieśni wáſze w nárzekánie: y ſpráwię to/ że bedźie ná wſzyſtkich biodrách wor/ y ná káżdey głowie obłyśienie: y bedźie w tey źiemi kwilenie jáko nád jednorodzonym / á oſtáteczne rzeczy jey/ jáko dźień gorzkośći.

11 Oto dni przychodzą mowi Pánujący PAN/ że poślę głod ná źiemię: nie głod chlebá/ áni prágnienie wody / ále ſłuchánia słow 12 PAńſkich: Ták/ że śię tułáć będą od morzá áż do morzá / y od Połnocey/ áż ná Wſchod biegáć będą/ ſzukájąc słowá PAńſkiego; wſzákże nie 13 znajdą. Dniá onego / pomdleją pánienki piękne/ náwet y młodźień- 14 cy / od onego prágnienia: Ktorzy przyśięgáją przez obrzydliwość Sámáryjey/ y mowią; Żywie Bog twoj o Dán! y żywie drogá Beerſebá: Y upádną / á nie powſtáną więcey.

ROZDZIAŁ IX.

Ogłaſza ſtraſzne káźni Boże ludowi Izráelſkiemu. 11. Prorokuje o kroleſtwie Chryſtuſowym.

1 Widźiałem PAná ſtojącego ná Ołtarzu / ktory rzekł: Uderz w gałkę/ áż zádrży podwoje / á rozetni je wſzyſtkie po wierzchu ich: á oſtátek mieczem pobiję: żaden z z nich nie ućiecze/ y nie bedźie z nich 2 nikt coby tego uſzedł. Choćby śię zákopáli w źiemię / y z támtąd by je ręká mojá a wźiełá: choćby wſtąpili áż do niebá / y z támtąd bym je 3 ztárgnął. A choćby śię zkryli ná wierzchu Kármelu / wyſzpieguję y wezmę je z támtąd: á choćby śię zkryli przed oczymá mojimi ná dnie morſkim / przykażę wężowi / áby je 4 y z támtąd wykąſał. A choćby poſzli w niewolą przed nieprzyjaćioły ſwymi / y tám przykażę mieczowi, áby je pomordował: obrocę záiſte przećiwko b nim oko ſwe / ná złe á 5 nie ná dobre. Bo Pánujący PAn Záſtępow / *gdy* śię dotknie źiemie/ rozpływa śię / á płácze wſzyſcy mieſzkájący ná niey: y wzbiera wſzyſtká jáko rzeká / á zátopiona 6 bywá jáko rzeká Egipſka. Ktory ná niebieśiech c zbudował páłáce ſwoje / á záſtęp ſwoj ná źiemi uſzykował: ktory może záwołáć wod d morſkich / á wylać je ná oblicze źie- 7 mie: PAN jeſt Imię jego. Izali nie jeſteśćie podobni ſynom Murzyńſkim przedemną? o ſynowie Izráelſcy! mowi PAn: Izalim Izráelá nie wywiodł z źiemie Egipſkiey/ jáko Filiſtyńczyki z Káftor/ y Syryjczyki z Kir?

8 Oto oczy Pánującego PANA przećiwko temu kroleſtwu grzeſzącemu/ ábym je wygłádźił z oblicza źiemie? wſzákże nie wygłádzę do ſzczętu domu Jákobowego/ mowi 9 Pan. Bom oto Ja rozkazał/ á rozmiecę między wſzyſtkie narody dom Izrá-

Marginalia: b 1. Kroi. 7. Emil. zo. uiem. — b Amos. 5. 13. / 16. 10. — c Tob. 2. 6. — a Pſalm. 139. 8. — b Jerem. 44. 11. — c Pſalm. 104. 33. 42. — d Amos 5. 8.

Izráelski: jáko miotána bywa pszenicá ná przetaku / ták iż nie przepádnie y kámyk ná ziemię. 10 Wszyscy grzesznicy z ludu mojego od mieczá pomrą: ktorzy mowią: Nie przybliży śię *do nas*, áni nas záchwyći to złe.

11 Dniá onego / wystáwię upádły przybytek e Dawidow: á zágrodzę rozerwánie jego / y obáliny jego náprawię: á pobuduję go jáko zá dni dawnych. 12 Aby pośiedli ostátki Edomczykow / y wszystkie narody / nád ktorymi wzywano Imienia mojego: mowi PAn / ktory to czyni. 13 Oto dni idą mowi PAN / że pracą żence zajmie / á ten co tłoczy winne jágody / rozśiewájącego náśienie: á gory f moszczem kropić będą / á wszystkie págorki śię rozpłyną. 14 Y náwrocę zás z więzienia lud moj Izráelski / y pobudują miásta zpustoszone / á mieszkáć w nich będą: sádźić też będą winnice / y wino z nich pić będą: sádow też náczczepią / y owoc ich jeść będą. 15 A ták je wszczepię w ziemi ich / że nie będą więcey wykorzenieni z ziemie swojey ktorąm im dał / mowi PAn Bog twoj.

e Dziej. 15.16.

f Joel. 3. 18.

PROROCTWO ABDYASZOWE.

ROZDZIAŁ JEDEN.

Abdyasz z rozkazánia Bożego / opowiáda wojnę Edomczykom / ktorą miał przećiwko nim podnieść Krol Bábiloński. 3. A iż ich nie obronią wysokie mieszkánia. 8. Rostropność rządzcow. 9. Ani męstwo ich. 10. Czego im przyczyna były krzywdy wielkie ktore Żydom czynili. 17. Potym obiecuje / wybránym Bożym w onym ludu / wyzwolenie duchowne / ktore wyrażą obietnicámi doczesnymi / przywrocenia ich do Syonu. 19. Osiádłośćią ziemie Chánánejskiey / y wytráceniem Edomczykow.

1 Widzenie Abdyaszowe. Ták mowi Pánujący PAN o ziemi a Edomskiey: Słyszeliśmy wieść od PANA / y Posłá wysłánego do narodow: Ruszćie śię / á powstańmy przećiwko niemu ku bitwie. 2 Oto ćię máluczkim uczynię miedzy narody: ty będźiesz bárzo wzgárdzony. 3 Pychá sercá twego zdrádźiłá ćię / o ty ktory mieszkasz w rozpádlinách skálnych / w wysokim mieszkániu twojim: ktory mowisz w sercu swojim: Ktoż mię ná ziemię zćiągnie? 4 Choćbyś wywyższył b jáko Orzeł / owszem choćbyś miedzy gwiazdámi położył gniazdo twoje: *y* z támtąd ćię ztárgnę / mowi PAn. 5 O jákożeś zniszczony? Izáliż złodźieje c przyszli ná ćię? Izáli zbojcy nocni? Izáliby krádli *nád* potrzebę swoję? Gdyby ći ná ćię przyszli co wino zbierája / izáliby nie zostáwili ktorego gronáł? 6 Jákoż wyszpiegowáne są *skárby* Esawá / á wynálezione są skryte rzeczy jego. 7 Aż do gránice wypchną ćię: wszyscy z ktorymi masz przymierze zdrádzą ćię: moc wezmą nád tobą ći / z ktorymi masz pokoj: ktorzy chleb twoj *jedzą*, ránę zdrádliwie zádádzą / ták / iż śię nie obaczysz. 8 Izáli dniá onego / mowi PAn / nie wytrácę mędrcow z Edom / á rostropnych z gory Esawá? 9 Y ulękną śię mocarze twoji o Temánie! dla tego / że poráženi będąc wygubieni będą wszyscy z gory Esawá. 10 Dla bezpráwia brátu twemu e Jákobowi uczynionego / hánbá ćię okryje / á wykorzeniony będźiesz ná wieki. 11 Stałeś dniá onego náprzećiwko / dniá onego / gdy cudzy imáli wojsko jego / y gdy cudzoziemcy wchodźili w brámy jego / á o Jeruzalem los miotáli / tyś też *był* jáko jeden z nich.

12 Nie pátrzże tedy ná dźień brátá swego / ná dźień pojimánia jego: áni śię wesel nád syny Judskimi

a Jerem. 49.14.

b Jerem. 49.16.

c Jerem. 49. 9.

d Ezech. 29. 4. Jerem. 49. 7.

e 1 Moj. 27.41. Ezech. 35. 1 Amos 1. 11.

skimi w dźień zginienia ich/ áni hárdźie mow ustý swymi w dźień ućisku. 13 ✣ Nie wchodź w bramę ludu mego w dźień utrapienia ich/ áni pátrz ná złe jego/ w dźień doległośći jego: áni śćiagaj *ręki* swey ná máiętność jego/ w dźień skruszenia jego. 14 ✣ Ani stoj ná rozstániu drog/ ábyś zátracał te/ ktorzy z nich uchodzą: áni podawaj nieprzyjaćielowi w moc tych/ ktorzy z nich zostáli w dźień ućisku. 15 ✣ Bo bliski *jest* dźień PAński/ przećiwko tym wszystkim narodom: Jákoś uczynił/ tákći ś się stánie/ nádgrodá twojá obroći śię ná głowę twoję. 16 ✣ Bo ponieważ wy pić będźiećie ná gorze mojey świętey/ *ták* pić będą wszyscy narodowie; ustáwicznie mowię pić y pożeráć będą/ áż śię stáną jákoby ich nie było.

f Ezech. 35. 15.

17 A Ná gorze Syon będźie wybáwienie/ á *tá gorá* będźie świętá: y pośiędźie dom Jákobow ośiádłośći swe. 18 ✣ Y stánie śię dom Jákobow ogniem/ á dom Jozefow płomieniem: dom záś Esawow śćiernistkiem: y rozpali śię ná nie/ y strawi je; á nikt nie zostánie z domu Esawowego/ bo PAN mowił. 19 ✣ A ták odźiedźiczą krájinę Południową z gorą g Esawá/ y rowninę z Filistyńczykámi: pośiędą też krájinę Efrájimowę/ y krájinę Sámáryiey/ y Benjáminowę *y* Gáláádská. 20 ✣ A zaprowádzeni w niewolą tego wojská synow Izráelskich/ *pośiędą* to co było Chánánejczykow áż do Sárepty: A záprowádzeni w niewolą Jeruzalemczykow/ *pośiędą* to co jest ná końcu páństwá: pośiędą z miásty ná Południe. 21 ✣ Y wstąpią wybáwićiele ná gorę Syon/ áby sądźili gorę Esawá: á ták będźie krolestwo *sámego* PANA.

g Amos 9. 12.

PROROCTWO JONASZOWE.

TA Księgá zámyka w sobie Historyą o Jonaszu Proroku/ ktory náprzod posłány będąc od Bogá/ áby opowiedźiał zginienie Niniwczykom niepokutującym/ ućiec chćiał do Társu/ á gdy nawáłność powstáłá/ wydány losem/ do morzá wrzucony/ y od Wielorybá póżárty/ Bogu śię modlił w rozdź. 1. y 2. Potym drugi raz będąc posłány/ poselstwo odpráwił/ miásto Niniwskie do pokuty przywiodł: ále iż Bog miástá nie podwroćił/ frásuje y gniewa śię: o co go Bog gromi w rozdź. 3. y 4.

ROZDZIAŁ I.

Posłánie Jonaszá od Bogá do Niniwe. 3. Nieposłuszeństwo jego. 4. Dla niego śię morze wzruszyło. 12. A on do niego wrzucony.

1 Stáło śię słowo PAńskie do Jonaszá syná Amáty/ mowiąc: 2 Wstań idź do Niniwe a miástá tego wielkiego/ á wołaj przećiwko niemu: bo wstąpiłá złość ich przed oblicze moje. 3 ✣ Ale Jonasz wstał áby ućiekł do Társu od oblicza PAńskiego: á przyszedszy do Joppen/ ználazł okręt ktory miał iść do Társu: á zápłáćiwszy od niego/ wstąpił nań/ áby płynął z nimi do Társu od oblicza PAńskiego.

a 2. Moj. 10. 11. Jon. 3. 3.

4 A Le PAN wzruszył wiátr wielki ná morzu/ y powstał wicher wielki ná morzu y zdáło śię jákoby śię okręt rozbić miał. 5 ✣ A Żeglarze ulększy śię/ wołáli káżdy do Bogá swego/ á wyrzucáli do morzá to co mieli ná okręćie/ áby tym lżejszy był? Ale Jonasz zszedł był ná stronę okrętu/ á położywszy śię spał twárdo. 6 ✣ Tedy przystąpił do niego Sternik/ y rzekł mu; Coż czynisz ty ospálcze? wstań/ wołaj do Bogá swego: owá snadź wspomni Bog ná nas/ ábyśmy nie zginęli. 7 ✣ Tedy rzekł jeden do drugiego: Chodźćie/ rzućmy losy/ ábyśmy śię dowiedźieli

dla kogo to złe ná nas *przyszło*: rzućili tedy losy/ y padł los ná Jonászá. 8 Y rzekli do niego: Powiedz nam prosze/ dla kogo to złe *przyszło* na nas? coś zá rzemiosłá/ z kąd idźiesz/ z ktoreyś źiemie/ y z ktoregoś narodu? 9 Y rzekł do nich: Jestem Hebreczyk/ á boję śię PAná Bogá Niebieskiego/ ktory stworzył morze y źiemię. 10 Tedy śię zlękli mężowie strachem wielkim: á dowiedźiawszy śię mężowie oni/ że od oblicza PAńskiego ućieka (bo im był oznajmił) rzekli do niego; Cożeś to uczynił? 11 Nád to rzekli do niego: Coż z tobą uczynimy/ áby śię morze uspokoiło? Bo śię morze im dáley/ tym bárźiey burzyło. 12 Tedy rzekł do nich: Weźmićie mię/ á wrzuććie mię w morze/ á uspokoi śię morze przed wámi: Gdyż ja wiem/ iż dla mnie to wzruszenie wielkie ná was *przyszło*. 13 Ale oni mężowie robili *wiosłámi*, chcąc śię do brzegu dostáć/ wszákże nie mogli: bo śię morze im dáley tym więcey burzyło przećiwko nim. 14 Wołáli tedy do PAná/ mowiąc: O PAnie/ prośimy ábyśmy nie zginęli dla śmierći męża tego/ áni wkładay ná nas krwie niewinney: bo ty o PAnie jáko chcesz ták czynisz. 15 Zátym wźięli Jonaszá/ y wrzućili go w morze: y uspokoiło śię morze od wzburzenia swego. 16 Báli śię tedy mężowie strachem wielkim PAná: y ofiárowáli ofiárę PAnu/ y śluby czynili.

ROZDZIAŁ II.

Wieloryb Jonaszá połyka. 2. Jonasz śię modli, y chwali Bogá zá wyswobodzenie: Wyrzucenie Jonaszá ná brzeg.

1 LEcz PAN był nágotował rybę wielką/ żeby połknęłá Jonaszá: Y był Jonasz we wnętrznośćiách oney ryby trzy a dni y trzy nocy. 2 Y Modlił śię Jonasz PAnu Bogu swemu we wnętrznośćiách oney ryby. 3 Y rzekł; Wołałem z ućisku swego do PAná/ á ozwał mi śię: z głębokośći grobu wołałem/ á wysłuchałeś głos moj. 4 Boś mię wrzućił w głębokość w pośrzodek morzá/ y rzeká ogárnęłá mię: wszystkie náwáłnośći b twoje/ y pawodźi twoje zwáliły śię ná mię. 5 Juszem był rzekł; Wygnánym jest od oczu twojich: Wszákże jeszcze będę pátrzał ná Kośćioł twoj święty. 6 Ogárnęły c mię wody áż do duszę/ przepáść mię ogárnęłá: rogożem obwiniona byłá głowá mojá. 7 Zstąpiłem áż do spodku gor/ źiemiá śię záworámi swymi záwárłá náde mną ná wieki: tyś jednák wywiodł z dołu żywot moj/ o PAnie Boże moj! 8 Gdy ustawáłá we mnie duszá mojá/ wspomniałem ná PAná: modlitwá d mojá przyszłá do ćiebie/ do świętego Kośćiołá twego. 9 Ktorzy pilnują márnośći nikczemnych pozbawiáją śię miłośierdźia Bożego. 10 Ale ja z głosem dźiękczynienie ofiárowáć e będę/ com ślubował zpełnię: Od PAná *jest* obfite wybáwienie.

11 Y Rozkazał PAN *oney* rybie/ á wyrzućiłá Jonaszá ná brzeg.

ROZDZIAŁ III.

Jonasz do Niniwe powtore posłány. 3. Każe. 5. Niniwczykowie pokutują. 10. A Bog im miłośierdźie pokázuje.

1 I Stało śię słowo PAńskie do Jonaszá powtore/ mowiąc; 2 Wstań/ idź do Niniwe tego miástá wielkiego: á każ przećiwko niemu to coć rozkázuję. 3 Wstał tedy Jonasz/ y poszedł do Niniwe według słowá PAńskiego: (A Niniwe było miásto bárzo wielkie/ *ná* trzy dni drogi.) 4 Tedy Jonasz począł chodźić po mieśćie/ ile mogł zá jeden dźień uyść/ y wołał/ mowiąc; Po czterdźiestu dni/ Niniwe będźie wywrocone.

5 Y Uwierzyli a Niniwczycy Bogu: A zápowiedźiawszy post/ oblekli śię w wory od nawiętszego z nich/ áż do namniejszego z nich. 6 Bo gdy *tá* rzecz przyszłá do Krolá Niniwskiego/ powstawszy z stolice swojey/ złożył z śiebie odźienie swoje: á oblekszy śię w wor/ śiedźiał w popiele. 7 Y rozkazał wywołáć y opowiádáć w Niniwe z dekretu Krolewskiego/ y Kśiążąt swojich/ ták mowiąc; Ludźie y bydło/ woły y owce niech nic nie ukuszáją/ y niech śię nie pásą/ y wody nie piją. 8 Ale

a Mátt. 12.40. y 16.4. Luk. 11.30.
b Psalm 42. 8.
c Psalm 69. 2.
d Psalm 18. 7.
e Psalm 50.14 y 116 17. Ozea. 14. 2. Żyd. 13.15.
a Mátt. 12.41. Luk. 11.32.

śię niech okryją worami/ ludźie y bydło/ á niech do Bogá gorliwie wołáją: á niech śię odwroći káżdy b od złey drogi swojey/ y od łupie- 9 stwá/ ktore *jest* w ręku jego. Kto wie jesli c śię nie obroći Bog/ á nie użali śię *tego*? nie odwroćili śię mowie/ od popędliwośći gniewu swego/ ábyśmy nie zginęli?

b Jerem. 18. 11. c Joel. 2. 14.

10 Y Widźiał Bog spráwy ich/ iż śię odwroćili od złey drogi swey: y użalił śię BOG nád tym złym ktore rzekł/ że im miał uczynić: á nie uczynił.

ROZDZIAŁ IV.

Jonász śię niesłusznie gniewa. 4. A Bog go dla tego strofuje.

1 Y Nie podobáło śię to bárzo Jonászowi: y rozpalił śię gniew jego. 2 Przetoż śię modlił PAnu/ y rzekł; Proszę PAnie/ Azam tego nie mowił gdym jeszcze był w źiemi mojey? Dla tegom śię pospieszył ábym ućiekł do Társu. Gdyżem wiedźiał/ żeś ty Bog a łáskáwy y litośćiwy/ długoćierpliwy/ y wielkiego miłośierdźiá/ á ktory żáłujesz złego. 3 A teraz/ o PAnie/ proszę odbierz duszę moję odemnie: bo mi lepiey umrzeć niżeli żyć.

a 4 Moj. 14. 6. Psálm 86. 5. Joel. 2. 13.

4 Y Rzekł PAn: á dobrześ to że 5 śię *ták* gniewasz? Bo wyszedł był Jonász z miástá/ y śiedźiał ná Wschod słońcá przećiwko miástu: á uczyniwszy tám sobie budę/ uśiadł pod nią w ćieniu/ áżby ujrzał coby 6 śię dźiáło z onym miástem. A Pan Bog był zgotował bánię/ ktora wyrosłá nád Jonászem áby zástaniáłá głowę jego/ y zástawiáłá go od gorącá: tedy śię Jonász bárzo z 7 *oney* bánie rádował. W tym názájutrz ná świtániu/ nagotował Bog robaká: ktory podgryzł onę 8 bánię/ ták/ że uschłá. Y stáło śię gdy wzeszło słońce/ wzbudźił Bog wiátr suchy od Wschodu słońcá/ y biło słońce ná głowę Jonászowę ták/ iż omdlewał/ y życzył sobie śmierći/ mowiąc: Lepiey mi umrzeć niżeli 9 żyć. Y rzekł Bog do Jonászá: Dobrześ to że śię ták gniewasz o tę bánię? Y rzekł: Dobrze/ żeśię gniewam 10 áż ná śmierć. Tedy mu rzekł Pan/ Ty żáłujesz tey bánie/ około ktoreyś nie prácował/ ániś jey dał wzrostu: ktora jedney nocy urosłá/ y jedney 11 nocy zginęłá. A Jabym niemiał żáłowáć Niniwe/ miástá ták wielkiego? W ktorym jest więcey niżeli sto y dwádźieśćiá tyśięcy ludźi/ ktorzy nie umieją *rozeznáć* miedzy práwicą swoją y lewicą swoją: y bydłá wiele.

PROROCTWO MICHEASZOWE.

MIcheasz śię uskarza ná báłwochwálstwo/ y niespráwiedliwość/ ták Izráelá jáko y Judy/ y grozi im zá to karániem od Bogá. Potym/ pobożne zobojego ludu ćieszy obietnicámi: y ćielesnego wybáwienia z niewoli Bábilońskiey: y duchownego odkupienia przez Chrystusá PAná. A przytym miejsce miánuje/ gdźie śię PAN Chrystus według ćiáłá národźić miał.

ROZDZIAŁ I.

Proroctwo o podwroceniu Krolestwá Judskiego y Izráelskiego. 5. Vkazánie przyczyn czemu śię to stáć miáło.

1 SŁowo PAńskie ktore śię stáło do Micheaszá Moráśtyczyká/ zá dni Joátámá/ Acházá/ Ezechiaszá Krolow Judskich: ktore w widzeniu słyszał o Sámaryey y o Jeruzalem. 2 SŁuchajćie wszyscy a narodowie: niech słucha źiemiá/ y wszystko co ná niey jest: á niech będźie Pánujący PAN przećiwko wam świádkiem/ Pánujący z Kośćiołá świętobliwośći swojey. 3 Bo oto/ PAN wynidźie b z miejscá c swojego: á zstąpiwszy/ deptáć będźie

a 5 Moj. 32. 1. b Ezái. 26. 21. c Psálm. 115. 3.

4 dźie po wysokośćiách źiemie. ♣ Y rozpłyna śię gory pod nim / á doliny popádáją śię / ták jáko wosk od ogniá / y jáko wody ktore zpadáją ná doł. (d Psalm 97. 5.)
5 ♣ To wszystko *śię stánie* dla przestępstwá Jákobowego / y dla grzechow domu Izráelskiego. ♣ Ktoż jest *przyczyna* przestępstwá Jákobowe? ♣ Izali nie Sámáryá? Y ktoż wyżyn Judskich? Izali nie Jeruzalem?
6 Przetoż obrocę Sámáryą w gromádę gruzu / *jáki bywa* ná polu około winnic: y powrzucam w doline kámienie jey / á grunty jey odkryję.
7 ♣ Y wszystkie obrázy jey ryte będą potłuczone / y wszystkie jey dáry ogniem zpalone / y wszystkie jey báłwány obrocę w pustynią: bo *to* z zapłáty nierządnice zgromádźiłá: przetoż śię to záś na zapłáte nierządnice obroći.
8 Nád tym kwilić y nárzekáć będę / chodząc zewleczony y nági: uczynię lámennt jáko e smocy / y nárzekánie / jáko młode f strusiętá. ♣ (e Job. 30. 29. f I. Sowiętá.)
9 Przeto / że nie uleczone *są* rány jey: gdyż doszły áż do Judy / *á* dośięgły do bramy ludu mego / áż do Jeruzálem.
10 ♣ W Get g *tego* nie opowiádajćie / áni kwiląc płáczćie: Wáłaj śię w prochu h w domu Ofrá. ♣ (g 2 Sám. 1. 20. h Jerem. 6. 26.)
11 Przejdźi *ty* ktora mieszkasz *ná miejscu* pieknym / obnážona i májąc hánbę: nie wnidźie tá ktora mieszka *ná miejscu* w bydło obfitym: płácz będźie w miejscách okolicznych / ktore od was máją żywność swoję. (i Ezái. 47. 3.)
12 ♣ Będźie bowiem bolesna dla dobrych rzeczy tá / ktora mieszka ná miejscách przykrych: *przeto* że zstąpi złe od Páná áż do brámy Jeruzalemskiey. ♣
13 Záprzęż w woz prętkie konie obywátelko Láchis / ktoraś powodem grzechu corki Syońskiey: gdyż w tobie ználezione są przestępstwá Izráelskie.
14 ♣ Przetoż pośle upominki *swe* do Moreset w Get: domy Achzyb / ná oszukánie *będą* Krolom Izráelskim.
15 ♣ Jeszczeć dźiedźicá przywiodę o obywátelko Máresy! Przydźie áż do Odollám / *y áż* do chwały Izráelskiey.
16 ♣ Obłysz śię y ostrzyż k śię / dla synow roskoszy twojich: rozszerz łysinę twoję jáko Orzeł / bo śię prowádzą od ćiebie. (k Ezái. 22. 12.)

ROZDZIAL II.

Obwinienie Judy y Izráelá z wielu grzechow. 3. Przegrożká Boża onym uczyniona.

1 Biádá tym ktorzy wymyśláją niepráwość / y knują złe ná łożách swojich / á ná świtániu ráno do skutku je przywodzą / gdyż to jest w mocy ręku ich.
2 ♣ Pożądáją a pol / y wydźieráją: tákże domow / y odejmują: A ták przewodzą gwałt nád mężem y domem jego / nád káżdym mężem / y nád dźiedźictwem jego. ♣ (a Ezái. 5. 8.)
3 Dla tego ták mowi PAn: Oto Ja złe myślę przećiwko rodzájowi temu: z ktorego nie wyjmiećie szyj wászych / áni będźiećie chodźić pysznie: bo czás zły *będźie*.
4 ♣ W on dźień urośćie o was przypowieść / y nárzekáć będą *nád wámi* płáczem / żáłośnym / mowiąc: Zpustoszenismy do szczętu / *PAn* odmienił dźiał ludu mojego: O jákoć mi go odjął! *jákoć* wziąwszy pole násze / rozdźielił! ♣
5 Dla tego nie będźiesz miał ktoby rzućił b sznurem ná los / w zgromádzeniu PAńskim. (b 5. Moj. 32. 8.)
6 Mowią: Nie c prorokujćie: Niech nam *inni* prorokują. Bo nie prorokują ták jáko ći: żaden z nich nie przestáwa mow zelżywych. (c Ezái. 30. 10.)
7 ♣ O ty *ludu, ktory* słyniesz domem Jákobowym / izali ukrocony ma być Duch PAński? Izali tákowe *są* spráwy jego? Azaż słowá d moje nie są dobre *temu*, ktory chodźi w uprzejmośći. ♣ (d Psalm. 119. 39.)
8 Wczorá był ludem mojim / *á dźiś* jáko nieprzyjáciel powstawa: májąc odźienie / zdźieraćie płaszcz z tych / ktorzy chodzą bezpiecznie / ktorzy śię wracáją z wojny.
9 ♣ Żony ludu mego wygániaćie z domu roskoszy ich / od dźiatek ich ustáwicznie odejmujećie słáwę moję.
10 ♣ Wstańćie / á odejdźćie / bo tu niemász odpoczynienia: ztráci was dla nieczystośći / á to ztráceniem srogim.
11 ♣ Gdy śię kto zá Proroká udawa / á kłamstwo opowiádájąc *mowi*; Będęć prorokował o winie ábo o napoju mocnym: Tákowyć bywa *miłym* prorokiem ludu tego.
12 Zgromadzájąc cále ćię zgromádzę Jákobie / zgromadzájąc zgro-

mádze ostátki Izráelá / á zpędze je w gromádę jáko owce Bosrá / jáko trzodę w pośrzod obory jego : y wy- 13 nidźie huk od ludu. ✤ Zstąpi ten ktory przełamywáć będźie przed nimi : przełamie/ á przejdą bramą / y wnidą przez nię : Náwet y Krol ich pojdźie przed nimi / á PAN ná czele ich.

ROZDZIAŁ III.

Micheasz Zwierzchność świecką y duchowną, w ludu Judskim y Izráelskim gromi, y ogłasza im pomsty Boże.

1 PRzetoż mowię : Słuchajćie Przedniejszy w Jákobie/ y Wodzowie domu Izráelskiego : Izali wy nie maćie być powiádomi a sądu? 2 ✤ *Ale oni* nienawidzą dobrego/ á miłują złe : odźieráją lud z skory ich/ y mięso ich z kośći ich. 3 ✤ A jedzą mięso ludu mojego/ á skorę ich z nich zdźieráją / y kośći ich łamią / y rąbią je jáko do gárncá / á jáko mięso do kotłá. 4 ✤ Tedy do PAná wołáć będą/ á nie wysłucha ich / owszem zákryje oblicze swoje przed nimi czásu onego: ták / jáko oni wykonywáli złe przedsięwźięćia swoje.

[a 5 Moj. 17.18.]

5 TAk mowi PAN o tych prorokách/ ktorzy w błąd záwodzą lud moj : á kąsájąc zębámi swymi/ opowiádáją pokoj : á przećiwko temu ktoryby im nic do gęby nie dał / 6 wojnę podnoszą. ✤ Dlatego śię wam widzenie obroći w noc / á wieszczbá wászá w ćiemność : bo tym prorokom słońce zajdźie / á dźień śię im 7 záćmi. ✤ Y będą śię wstydźili oni Widzący / á wieszczkowie śię zápłoną / á ći wszyscy zákryją zwierzchnią wárgę swoję : przeto / że nie będźie żadney odpowiedźi Bożey.

8 ALem ja nápełniony śiłą Duchá PAńskiego/ y sądem/ y mocą/ ábym oznájmił Jákobowi przestępstwá jego/ á Izráelowi grzech jego. 9 ✤ Słuchajćież już tego przedniejszy w domu Jákobowym / y wodzowie domu Izráelskiego: ktorzy maćie sąd w obrzydliwośći ; á co jest spráwiedliwe° / podwracaćie. 10 ✤ Káżdy buduje Syon b krwią/ á Jeruzalem niepráwośćią. 11 ✤ Przedniejszy jego sądzą według dárow/ á Kápłáni jego zá zapłátę ucżą / á Prorocy jego zá pieniądze prorokują: *á przećie* ná PAnu zpolegáją / mowiąc ; Izali nie jest PAN w pośrzodku nas? Nie przyjdźieć ná nas nic złego. 12 ✤ Przetoż Syon dla was *jáko* pole poorány c będźie / á Jeruzalem w gromády gruzu *obrocone* będźie/ á gorá domu *Bożego* w wysokie lásy.

[b Ezech. 22.27. Sofon. 3.]

[c Jerem. 26.18.]

ROZDZIAŁ IV.

Proroctwo o sławie krolestwá Chrystusowego. 9. Upomina do ćierpliwego znoszenia więźienia Bábilońskiego.

1 ALe śię stánie w ostáteczne a dni / że utwirdzona będźie gorá domu PAńskiego ná wierzchu gor / y wywyższona nád págorki : á narodowie śię do niey zbiegáć będą. 2 ✤ Y pojdźie wiele narodow / mowiąc : Podźćie / á wstąpmy ná gorę PAńską/ to jest/ do domu Bogá Jákobowego/ á będźie nas náucżał drog swojich / y będźiemy chodźili śćieszkámi jego : Bo Zakon z Syonu wynidźie/ á słowo PAńskie z Jeruzalem. 3 ✤ Onći sądźić będźie miedzy wiela narodow / á karáć będźie narody mocne ná długie czásy : y przekują miecze swe ná lemieśe/ á oszczepy swe ná kosy. Nie podnieśie miecżá narod przećiwko narodowi / áni śię 4 więcey ćwiczyć będą do boju. ✤ Ale káżdy będźie śiedźiał pod winną máćicą swoją/ y pod figowym drzewem swojim / á nie będźie nikt coby je przestrászył : bo to ustá PANA 5 Zastępow mowiły. ✤ Bo wszyscy narodowie chodźić będą / káżdy w imieniu bogá swego : ále my chodźić będźiemy w Imieniu PANA 6 Bogá nászego/ ná wieki wiekow. ✤ Dniá onego/ mowi PAn / zgromádzę b chromą/ y wygnáną zbiorę / y 7 onę ktorey był źle uczynił. ✤ A dam tey chromey c potomstwo / á precż wygnáney narod możny: y będźie PAn d krolował nád nimi ná gorze Syon / od tąd áż ná wieki.

8 A Ty Wieżo trzody / bászto corki Syońskiey/ *wiedz, że* áż do ćiebie przyjdźie : przyjdźie mowię pierwsze páństwo / y krolestwo corki Jeruzalemskiey. 9 ✤ Czemuż teraz ták bárzo krzyczysz? Izali Krolá nie-

[a Ezái. 2. 2.]

[b 5 Moj. 30.3.4]

[c Sofon. 3. 19.]

[d Dáni. 7. 14. Luk. 1. 33.]

mász

máß w tobie? Izáli rájcá twoj zginął/ że ćię zjął bol/ jáko rodząca.

10 ¶ Boley á ſtękaj corko Syońſka/ jáko rodząca: bo już wynidźieß z miáſtá/ y będźieß mießkáłá w polu/ á przyjdźieß áż do Bábilonu: tám będźieß wybáwiona/ tám ćię PAN odkupi z rąk nieprzyjaćioł twoich.

11 ¶ A choć śię teraz zebráło przećiwko tobie wiele narodow/ ktorzy mowią: Niech będźie zplugáwiony Syon/ á niech ná to pátrzy oko nasze:

12 ¶ Wßákże oni nie znáją myśli PAńſkich/ áni rozumieją rády jego/ iż je zgromadza jáko snopy ná bojewiſko.

13 ¶ Wſtańże/ á młoć corko Syońſka. Bo rog twoj uczynię żeláznym/ á kopytá twoje uczynię miedźiáne/ y pokruſzyß wiele narodow: y poświęcę PAnu korzyśći ich/ á májętnośći ich/ PAnu wßyſtkiey źiemie.

a Ezdi. 41. 15.

ROZDZIAŁ V.

Pośmiewá śię lud Boży z nieprzyjaćioł. 2. Proroctwo o Národzeniu Chryſtuſá PAná, y o poſelſtwie jego.

1 ZBierzże śię teraz w hufy o walecznico! obległ nas: niech laską biją w lice ſędźiego Izráelſkiego.

2 A Ty Betlehemie a Efrátá/ ácześ namnieyßy miedzy tyśiącámi Judſkimi/ z ćiebie mi *jednák* wynidźie ten/ ktory będźie pánującym w Izráelu: á wyśćia jego są z dawná/ ode dni wiecznych.

a Matt. 2. 6. Jan. 7. 42.

3 ¶ Przetoż *choć* je *wyda w rozproßenie* áż do czáſu/ *ktoregoby* rodząca porodźiłá/ wßákże oſtátek bráći jego náwroćą śię z syny Izráelſkimi.

4 ¶ Y ſtánie/ á páść będźie w śile PAńſkiey/ y w sławie Imienia PAná Bogá swego. ¶ Y będą mießkáć/ bo już wielmożnym będźie áż do gránic źiemie.

5 Y Będźie táki pokoj/ że gdy Aſsyryjczyk wtárgnie w źiemię náßę/ y gdy podepce páłáce náße/ tedy wyſtáwimy przećiw niemu śiedm páſterzow/ y ośmioro Kśiążąt z ludu.

6 ¶ Ci wypáſą źiemię Aſsyryjſką miecżem/ y źiemię Nimrodowę w gránicách ich: á ták wyrwie *nas* Aſsyryjczykowi/ gdy przyćiągnie do źiemie náßey/ y gdy będźie deptał gránice náße.

7 ¶ Przetoż oſtátki Jákobowe w pośrzodku wiela narodow/ będą jáko rosá od PAná: jáko ćichy deßcz kropiący trawę/ ktorych śię nie spodźiewa od człowieká/ áni ich czeka od synow ludzkich.

8 ¶ Będą też oſtátki Jákobowe miedzy pogány w pośrzodku wiela narodow/ jáko lew miedzy zwierzęty leśnymi/ á jáko ßczenie lwie miedzy trzodą owiec: ktore gdy idźie á depce y łápa/ niemáß nikogo ktoby wydárł.

9 ¶ Wywyższy śię ręká twoja nád nieprzyjaćioły twojimi: á wßyſcy przećiwnicy twoji wykorzenieni będą.

10 Y Stánie śię dniá onego mowi PAN/ że wytrácę konie twoje z pośrzodku ćiebie/ á wozy twoje popsuję.

11 ¶ Y wygubię miáſtá źiemie twojey/ á poborzę wßyſtkie twirdze twoje.

12 ¶ Wygubię też guſłá z ćiebie; á wießczkow nie będźie w tobie.

13 ¶ Wygubię też ryte bałwány twoje/ y obrázy twoje z pośrzodku ćiebie: á nie będźieß śię więcey kłániał roboćie rąk twoich.

14 ¶ Wykorzenię y gáje twoje z pośrzodku ćiebie/ á wygłádzę nieprzyjaćioły b twoje.

15 ¶ A *ták* w gniewie y w zápálczywośći wykonam pomſtę nád narody/ ktorzy nie byli posłuſzni.

b l. Miáſtá.

ROZDZIAŁ VI.

Oświadczenie niewdźięczności y krnąbrności ludu Izráelſkiego 6. Opiſánie pozwierzchnego ich nábożeńſtwá, á okazánie prawdźiwego. 9. Ogłoßenie nád nimi kaźni.

1 SŁuchajćie proßę co mowi PAN: Wſtań/ rozpieraj śię a z tymi gorámi/ á niech słucháją págorki głoſu twego.

a Ezdi. 1. 2.

2 ¶ Słuchajćie gory sporu PAńſkiego/ y namocnieyße grunty źiemie: Bo PAN *ma* spor z ludem swojim/ á z Jeruzalemem práwo wiedźie.

3 ¶ Ludu moj/ Cożem ći uczynił/ á w czymem ći śię uprzykrzył? Odłoż świádectwo przećiwko mnie.

4 ¶ Wßákem ćię wywiodł z źiemie b Egipſkiey/ á z domu niewolnikow odkupiłem ćię/ y posłałem przed obliczem twojim Mojżeßá/ Aároná y Máryą.

5 ¶ Ludu moj! Wſpomni teraz co zá rády uczynił Bálák c Krol Moábſki/ á co mu

b 2 Moj. 12. 51. y 14. 30. c 4 Moj. 22. 5. y 23. 7.

odpo-

odpowiedźiał Báláam syn Beorow: *Wspomni też coćsie działo* od Sytrym áż do Gálgál / ábyś poznał spráwiedliwośći PAńskie.

6 A*Le mowiß*: Z czymże śię stáwię przed PAnem / *á* pokłonię śię Bogu Naywyższemu: Izali śię przed nim stáwię z ofiárámi cáłopalonymi / z ćielcy rocznymi?

7 ♣ Izáli śię PAN kocha w tyśiącách báránow / *y* w tyśiącu tyśięcy strumieniow oliwy? Izali dam pierworodnego swego zá przestępstwo moje? ábo owoc żywotá mego zá grzech duße mojey:

8 ♣ Oznájmiłći d człowiecze co jest dobrego. Y czegoż PAn chce po tobie / tylko ábyś czynił sąd / á miłował e miłośierdźie / y pokornie chodźił z Bogiem twojim.

9 GŁos PAński ná miásto woła: (ále rostropny *sam* śię ogląda ná Imię twoje) Słuchajćież o rozdze / y kto ją postánowił.

10 ♣ Izali jeszcze *są* w domu niezbożnego skárby niespráwiedliwe / y miárá niespráwiedliwa / *y* obrzydła?

11 ♣ Izali mam uspráwiedliwić szále niespráwiedliwe / y w worku gwichty fałszywe?

12 ♣ Bogacze jego pełni są zdźierstwá / á obywátele jego mowią kłamstwo / y język ich kłamliwy *jest* w uściech ich:

13 ♣ Przeto / y Ja ćię też náwiedzę chorobą / uderzę ćię / y zniszczę ćię dla grzechow twojich.

14 ♣ Jeść będźiesz / á nie násyćiß śię / y poniżenie twoje *będźie* w pośrzodku ćiebie: pochwyćiß / ále nie wynieśieß; á co wynieśieß / ná miecz podam.

15 ♣ Ty będźieß f śiał / ále nie będźieß żął: ty będźieß tłoczył oliwki / ále nie będźieß śię oliwą mázał / y moszcz / ále nie będźieß pił winá.

16 ♣ Bo *to miásto* pilnie przestrzega ustaw g Amrego / y wszelákiey spráwy domu h Achábowego / y spráwujećie

17 śię rádámi ich. ♣ Ták / ábym ćię wydał ná zpustoszenie / y obywátele jego ná pośmiech: przetoż gánbę ludu mego nośić będźiećie.

d 5 Moj. 10.12. 30.15
e Ozea. 6. 6.
f 3 Moj. 26.16. 5 Moj. 28.38. Agge. 1. 6.
g 1 Krol. 16.25.
h 1 Krol. 16.30.

ROZDZIAL VII.

Nárzekánie nád tym że máło jest pobożnych. 7. Pobożni śię ćieszą nádźieją wybáwienia Bożego. 11. Prorok ćieszy wierne obietnicą náprawey Kośćiołá Bożego, wybáwieniem od nieprzyjaćiol, y pomstą nád tymi ktorzy je trapią.

1 BIádá mnie / żem jáko ostánki *po zprzątnieniu* owocow letnich: jáko pozostáłe groná po zbieraniu winá: Niemász groná ku zjedzeniu / Pierwoćin z owocu prágnie duszá mojá.

2 ♣ Pobożny a z źiemie zginął / á szczerego niemász miedzy ludźmi: Wszyscy zgołá o wylaniu krwie myślą / káżdy łowi śieciá brátá swego.

3 ♣ Co złego robią rękomá / chcą áby to zá dobre *uszło*: Kśiąże *poddátkow* żąda / á Sędźia z datku *sądźi*: á kto możny jest / ten mowi przewrotność duße swojey / y w gromádę ją b plotą.

4 ♣ Nalepszy z nich / jest jáko oset: naszczerszy / przechodźi ciernie. Dźień strożow twojich / *y* náwiedzenia twego przychodźi: Jużći nástánie powikłánie ich.

5 ♣ Nie wierzćie przyjaćielowi / áni ufájćie wodzowi: Przed tą ktora leży ná łonie twojim / strzeż drzwi ust twojich.

6 ♣ Bo syn lekce c waży Ojcá; *á* corká powstawa przećiwko mátce swey / Synowa przećiwko Swiekrze swey: *á* nieprzyjaćiele káżdego / *są* domownicy jego.

7 PRzetoż ja ná Páná pátrzáć będę / oczekawáć będę Bogá zbáwienia mego: Bog moj wysłucha mię.

8 ♣ Nie wesel śię ze mnie nieprzyjaćiołko mojá: jeślim upádłá / powstánę jeśli śiedzę w ciemnośćiách / Pan jest

9 świátłośćią mojá. ♣ Gniew Páński poniosę: bom przećiwko niemu zgrzeszył / áż śię wdy zástáwi o spráwę moję / á wykona sąd moj: wywiedźie mię ná świátło / ujrzę spráwiedli-

10 wość jego. ♣ Ujrzy to nieprzyjaćiołká d mojá / á wstyd okryje ję / ktora do mnie mowi; Gdźież jest PAN Bog twoj? Oczy moje ná nię pátrzáć będą / gdy jáko błoto ná ulicách podeptána będźie.

11 DNiá *onego* ktorego pobudowáne będą e párkány twoje: dniá onego *mowię* dáleko śię f wyrok roześdźie.

12 ♣ Onegoż dniá / przychodźić będą do ćiebie / y z Assyryjey áż do miast obronnych: y od miast obronnych / áż do rzeki: y od morzá / áż do morzá; y od gory / áż do gory.

a Ezai. 57. 1.
b T. Przewrotność.
c Matt. 10.21. 35.36.
d Psalm. 79.10. 115.2 Joel. 2. 17.
e Amos. 9. 11.
f T. Náuká Ewángeliey.

Wßák-

13 Wßákże tá ziemiá zpustoßona będźie / dla obywátelow swojich : dla owocu wynálazkow ich.

14 PAś że lud twoj laską twoją / trzodę dźiedźictwá twego / ktora osobno mießka w leśie / y w pośrzod polá : niech wypáßa Báßán / y Gáláád / jáko zá dni stárodawnych.

15 Wkaże mu dźiwne rzeczy / jáko zá dni ktorycheś wyßedł z ziemie Egipskiey. 16 Co widząc narodowie / záwstydzą śię nád wßystką mocą swoją : włożą rękę ná ustá / á ußy ich ogłuszeją. 17 Proch g jáko wąż lizáć będą / jáko gádźiny ziemskie ruszą śię z lochow swojich : do PAná Bogá h náßego z strachem pobieżą, y bać śię ciebie będą.

18 Ktoryż BOG jest podobny tobie? Ktoryby i nieprawość odpuszczał / y mijał przestępstwá ostátkow dźiedźictwá swego: Ktoryby nie zátrzymawał ná wieki gniewu swego / przeto / że śię kocha w miłośierdźiu. 19 Náwroći śię / á zmiłuje śię nád námi : zátłumi nieprawośći náße : y wrzući w głębokość morską wßystkie grzechy náße.

20 Pokażeß śię Jákobowi prawdomownym / á miłośiernym Abráhámowi : jákoś przyśiągł Ojcom náßym ode dni dawnych.

g Psalm 72. 9.
h Ozea. 3. 5.
i 2. Moj. 34. 6. 7.

PROROCTWO NAHUMOWE.

NAhum Prorok Assyryjczykom y ich głownemu miástu Niniwe / gdy śię po nápominániu Jonaßá Proroká / do pierwßey niezbożności wroćili / przyczynę y sposob karánia y konecznego zginienia ich opowiáda. A potym ćießy pokolenie Judá obietnicámi Bożymi : á zwłaßczá Przyśćiem PAná Chrystusá : Nápominájąc ich do státecznego przećiwko wßystkim nieprzyjaćiołom ich / w przedśięwźięćiu wytrwánia.

Rozdział I.

Proroctwo przećiwko miástu Niniwe, y wßystkiemu páństwu Assyryjskiemu. 2. Opisánie Májestatu Bożego. 12. Obietnicá o wybáwieniu ludu Izráelskiego.

1 BRzemię Niniwe. Księgi widzenia Náhumá Elkosejczyká. 2 PAN / jest Bog zápálczywy a y mśćiwy: mśćiwy jest PAn á gniewliwy: PAn ktory śię mśći nád przećiwnikámi swymi / y chowa gniew przećiwko nieprzyjaćiołom swojim. 3 PAn nierychły do gniewu / á wielkiey b mocy : ktory winnego nie czyni niewinnym. W wichrze / á w burzy jest drogá PAńska : á obłok jest prochem nog jego. 4 Ktory gromi c morze y wysusza je / y wßystkie rzeki wysusza. Przed nim Báßán y Kármel mdleje : á kwiátki Libáńskie więdnie. 5 Gory drżą przed nim / á págorki śię rozpływáją : Ziemiá gore od oblicza jego / y okrąg *ziemie*, y wßyscy mießkájący ná nim. 6 Przed rozgniewániem jego / ktoż śię ostoji? A kto śię stáwi przećiwko popędliwośći gniewu jego? Gniew jego śię wylewa jáko ogień / á skáły śię pádáją przed nim. 7 Dobry *jest* PAN / y pośiłą w dźień ućiśnienia : á zna te ktorzy ufáją w nim. 8 Przetoż powodźią prętką koniec uczyni miejscu jego : á nieprzyjaćioły Boże ciemnośći gonić będą.

9 COż zámyślaćie przećiwko PAnu? onci koniec uczyni : utrapienie drugi raz nie powstánie. 10 Bo ták jáko ćiernie zpleciony / á opojeni są jáko *winem*: przetoż jáko ściernisko suche do szczętu pożárći będą. 11 Z ciebie wyßedł ten / ktory złe myśli przećiwko PAnu : rájcá złośliwy. 12 Ták mowi PAn: Być śię byli spokojnie záchowáli / *zostáłoby* ich było wiele : ábo by tylko byli przerżnieni: y byłoby ich to minęło / á nie trapiłbym *ich* był wiecey ták / jákom

a 2. Moj. 20. 4. y 34. 14. 5. Moj. 4. 24. y 5. 9. y 6. 15. Jozu. 24. 19.
b Psalm 86. 5. Jonaß 4. 2.
c Ezái. 50. 2.

13 kom je trapił: Ale teraz zkruszę járzmo jego / áby ná tobie nie leżáło / á zwiąski twoje potárgam. 14 Bo przećiwko tobie ô Niniwczyku PAn przykazał / że nie będźie więcey imienia naśienia twego : z domu bogá twego wygłádzę ryte y láne obrázy: á gdy zniewáżony będźiesz / grob ći zgotuję.

15 Oto ná tych gorách d nogi / wdźięczne poselstwo opowiádájącego / zwiástującego pokoj : Obchodźże o Judo Vroczyste świętá twoje/oddawáj śluby twoje: Bo śię więcey złośnik mimo ćię chodźić nie pokuśi / do szczętu jest wygłádzony.

d Ezai. 52. 7. Rzym. 10. 15.

ROZDZIAŁ II.

Proroctwo o przyćiągnieniu nieprzyjaćioł przećiw Niniwitom. 8. Zpustoszenie miástá Niniwe, y rozproszenie. 13. Y wygłádzenie obywátelow jego.

1 Ciągnie zkáżcá przećiw tobie ô *Niniwe*: opátrz miejscá obronne/ wyglądaj ná drogę / zmocni biodrá/ 2 á bárzo umocni śiłę *twoję*. Bo PAN odwroćił pychę Jákobowę/ jáko pychę Izráelowę: przeto/ że je wyniszczyli zkáżcy / á látorośle ich 3 popsowáli. Tarcza mocárzow jego czerwona / rycerstwo jego szárłatem odźiáne / wozy *jego* jáko pochodnie gorájące: iskrzyć śię będą w dźień potykánia jego / á jodły strászne 4 trząść śię będą. Wozy po ulicách grzmieć/ *y* po rynku skrzypieć będą: ná wejrzeniu będą jáko pochodnie/ *á* jáko błyskáwice biegáć będą. 5 Szykuje mocárze swoje ; *ále jednák* upádną w szyku swym : Pośpieszy śię do murow/ *jákoby tám* zgotowána byłá obroná. 6 Bramy śię przy rzekách otworzą / á Kośćioł śię rozpłynie. 7 A Chusáb pojimána będąc záwiedźiona będźie: á służebnice jey prowádźić *ją* będą/ hucząc jáko gołębicá / *á* bijąc śię w pierśi swe. 8 A áczkolwiek Niniwe *było* jáko sadzawká wod od początku swego / wszákże już sámi ućiekáją: *A choć kto rzecze*; Stojćie/ stojćie : wszákże śię 9 *nikt* nie obejrzy. Rozchwyććież śrebro / rozchwyććież złoto / y niezmierne bogáctwá / y cokolwiek nakoszt ownieyszego ze wszystkich klenotow 10 drogich. Wyplundrowáne y wybráne będźie/ owszem do szczętu zpustoszone będźie: serce śię rozpłynie / koláno o koláno tłuc śię będźie / y boleść ná wszystkich biodrách będźie: á oblicza wszystkich poczernieją.

11 Gdźież jest jáskinia lwow/y pástwisko lwiąt ? Gdźie chodźił lew / lew *mowię* y lwicá : á nie było 12 nikogo ktoby *je* przestrászył. Lew ktory dostátkiem chwytał lwiętom swojim/ y zádusał dla lwic swojich : ktory nápełniał łupem jáskinie swoje / á obłowem łożyská swoje. 13 Otom Ja przećiwko tobie mowi PAn Zastępow / á popalę ná proch wozy twoje / á miecz pożrze lwiętá twoje : y wykorzenię z źiemie łup twoj / á nie będźie więcey słyszány głos posłow twojich.

ROZDZIAŁ III.

Proroctwo o zkáżeniu miástá Niniwe. 2. Grzechy obywátelow jego. 8. Utwirdzenie Proroctwá tego. 11. Y opisánie zginienia Niniwczykow.

1 Biádá miástu a krwáwemu / wszystko kłamstwá / y łupiestwá pełne jest / *á* zdźierstwo z niego nie 2 wychodźi. *Tám będźie słyszáne* trząskánie biczow / y grzmot koł / y tąpánie koni/ y skakánie wozow. 3 Jezdny dobędźie błyszczącego mieczá swego / y łsniącego oszczepu. Tám będźie wiele pobitych / y wielkie gromády trupow : ták/że nie będźie liczby trupow / á przez ćiáłá *pobitych* powaláć śię będą. 4 Dla wielkośći wszeteczeństw nierządnice roskoszney: ktora śię báwiłá czárámi/ á záprzedawáłá narody wszeteczeństwy swymi / y ludźie gusłámi swymi. 5 Otom Ja przećiwko tobie mowi PAn Zastępow : y odkryję podołek b twoj ná twarz twoję / á okażę narodom sprośność twoję / á 6 krolestwom háńbę twoję. Y wrzucę ná ćię obrzydliwośći / y zelżę ćię : 7 y wystáwię ćię zá dźiw. Ták / że ktokolwiek ćię ujrzy / oddali śię od ćiebie / y rzecze ; Zburzone jest Niniwe/ ktożby śię go użalił ? Gdźieżbym szukał tych ktorzyby ćię ćieszyli ?

a Ezech. 24. 9. Abák. 2. 12.

b Ezai. 47. 3. Ezech. 16. 37.

8 Zaliś ty lepsza niż ludne *miásto* No? ktore leżáło miedzy rzekámi/ wodámi obtoczone będąc; ktorego wáłem było morze/ y od morzá mur jego. 9 ♣ Murzyńska ziemiá y Egipt *były* śiłą jego / y *narody* niezliczone: Putczycy y Lubimczycy/ *byli* mu ná pomocy. 10 ♣ Wszákże y to w záprowádzenie y w pojimánie przyszło: máluczkie jego ná rogách wszystkich ulic roztrącano / á o nasławniejsze jego losy miotano : náwet wszyscy przedniejszy jego okowáni są w pętá.

11 Tákżeć y ty opojona c będźiesz/ y zkryć śię muśisz: y ty szukáć będźiesz pomocy / przećiwko nieprzyjaćielowi. 12 ♣ Wszystkie twirdze twoje *są* jáko figowe drzewo z owocem ránnym: ktorym gdy kto zátrząśnie / záraz wpadáją w ustá tego co je jeść chce. 13 ♣ Oto lud twoj są niewiástámi w pośrzod ćiebie : nieprzyjaćiołom twojim szeroko otworzone będą bramy ziemie twojey : á ogień pożrze zawory twoje. 14 ♣ Náczerpaj sobie wody do oblężenia / zmacniaj twirdze swoje : wleź w błoto y depc glinę/ opráwiwszy cegielnicę. 15 ♣ Tám ćię pożrze ogień / wytnie ćię miecz/ pożrze ćię jáko chrząszcze: zgromadź śię jáko chrząszcze/ zbierz śię jáko száráńcza. 16 ♣ Rozmnożyłoś kupce twoje nád gwiazdy niebieskie : Ale jáko chrząszcze przypadáją y odlátują/ *ták y ći.* 17 ♣ Pánowie twoji *są* jáko száráńcza / á Hetmáni twoji jáko wielcy chrząszcze/ ktorzy śię kłádą obozámi ná płotách czásu zimná : *jedno* słońce weszło/ álić odlátują ; y nie znáć miejscá ich gdźie byli. 18 ♣ Zdrzemią śię pásterze twoji o Krolu Assyryjski! leżeć będą sławni twoji : Obfitość ludu twego będźie po gorách/ ále nie będźie ktoby go zgromádźił. 19 ♣ Niemász lekárstwá ná ránę twoję : nie uleczona jest plagá twojá : Wszyscy ktorzy powieść o tobie usłyszą/ klásKáć będą rękomá nád tobą. Boć ná kogoż ustáwicznie nie przychodźiło okrućieństwo twoje?

c Jerem. 25,27.

PROROCTWO ABAKUKOWE.

Prorok Abákuk/ użkárzywszy śię ná wielką niezbożność ludu Judskiego/ przepowiáda zburzenie jego przez Cháldejczyki : y pokázuje / że choćiaż PAN przez ták złośliwy narod lud swoj pokaráć miał / jednák tym wiárá pobożnych nie ma bydź zwątlona / á iż Cháldejczycy w nieprawośćiách swojich záginą. Zátym Proroctwo swoje osobliwą modlitwą imieniem swojim y wiernych PAńskich uczynioną zámyka.

ROZDZIAŁ. I.

Nárzekánie nád nieprawośćiámi ludu Judskiego. 5. Proroctwo o przyćiągnieniu Cháldejczyków ná nie. 12. Ugruntowánie ludu Bożego w dufnośći o łásce Bożey.

1 Brzemię ktore widźiał Prorok Abákuk. 2 ♣ Dokądże wołáć będę o PANIE! á nie wysłuchasz? *Dokądże* do ćiebie *przed* gwałtem krzyczeć będę / á nie wybawisz? 3 ♣ Przecżże dopuszczasz ábym pátrzył ná nieprawość / y widźiał bezprawie/ y zgubę/ y gwałt przećiwko sobie? y *przecż śię znajduje* ten/ ktory swar y niezgodę rozniecą? 4 ♣ Dlátego nárußony bywa zakon / á prawu śię nigdy dosyć nie dźieje : ábowiem niepobożny obtacza a spráwiedliwego / dla tego wychodźi sąd przewrotny.

5 Pojrzyćie ná b narody / á obaczćie / y dźiwujćie śię z zdumieniem : *przeto,* iż czynię nieco zá dni wászych / o czym gdy wam powiádáć będą / nie uwierzyćie. 6 ♣ Abowiem oto Ja wzbudzę Cháldejczyki / narod srogi y prętki : ktory szeroko pojdźie przez ziemię / áby pośiadł mieszkánia cudze. 7 ♣ Strászny *jest* y

a Job. 21.7. Jerem. 12.1. b Dźiej. 13.41.

ogro=

ogromny: od niego sámego wynidźie sąd jego / y wywyżßenie jego.

8 ♣ Konie jego prętße będą niż łámpártowie / á srożße nád wilki wieczorne: ßeroko rozćiągną śię jezdni jego / á jezdni jego z dáleká przyjdą / przyleca jáko orzeł spiesząc się do żeru.

9 ♣ Káżdy z nich dla łupiestwá przyjdźie: Obroca twarzy swoje ná Wschod słońcá: á więźnie zgromádzą jáko piasek.

10 ♣ Ten y z Krolow ßydźić będźie / á Kśiążętá *będą ná* pośmiech u niego: ten *też* z káżdey twirdze náśmiewáć śię będźie / á usypawßy wáły / weźmie ja.

11 ♣ Tedy śię odmieni duch *jego*, á wystąpi y przewini / *myśląc* że tá moc jego / *jest* bogá jego.

12 Izaliś ty nie jest od wieku PAnie Boże moj / Swięty moj? *my* nie pomrzemy: ô PAnie postáwiłeś go ná sąd: Ty *o* skáło *nászá* ná karánieś go ugruntował.

13 ♣ Czyste są oczy twoje / ták / że ná złe pátrzáć / y bezpráwia widźieć nie mogą Przecżżebyś miał patrzáć ná czyniące przewrotność? *Przecżżebyś miał* milczeć? Poniewaź niezbożnik pożera spráwiedliwßego niżeli sam.

14 ♣ Miałżebyś zániechać ludźi jáko ryb morskich / jáko płázu ktory nie ma pánal

15 ♣ Wßystkie wędą wyciąga / zágarnia je niewodem swojim / y zgromadza je do śieci swojich: dla

16 tegoż śię weseli y ráduje. ♣ Przeto ofiáruje niewodowi swemu / y kádźi śieći swojey: ábowiem przez nie utył dźiał jego / á pożywienie jego hojnieyße.

17 ♣ Izali dla tego będźie zápuszczał niewod swoj / á ustáwicznie zábijał narody bez litośći?

ROZDZIAŁ II.

Bog dawa spráwę Prorokowi, o utrapieniu ludu Izrelskiego od Cháldejczykow, y opoćiechách ludu Bożego.

1 NA strażey swey stać a będę / y stánę ná báßcie / wyglądájąc / ábym obaczył co będźie Bog mowił: cobym miał odpowiedźieć po karániu mojim.

a Ezái. 21. 8.

2 ♣ Tedy mi odpowiedźiał PAn / mowiąc; Nápiß widzenie / á *nápiß* zrzetelnie / ná tablicách: áby je prętko czytelnik przeczytał. ♣

3 Przeto / że jeßcże do pewnego czásu *odłożone jest* widzenie / ktore wypowie ná skończeniu jego / á nie zkłama: *á* Jeśliby *ná chwilę* odwłaczał / oczekaway nań: bo ć zápewne b przydźie / á nie omießká.

4 ♣ Oto / kto sobie hárdźie poczyna / tego duszá nie jest ßczera w nim: Ale spráwiedliwy z wiáry c swey żyć będźie.

5 Dopieroż człowiek opiły / przewrotny / y hárdy / nie ostoji śię w mießkániu *swojim*: ktory rozßerza jáko piekło duße swoje / á jest jáko śmierć / ktora śię nie może násyćić / choćby zgromádźił d do śiebie wßystkie narody / á zebrał do śiebie wßystkie ludźie.

6 ♣ Izali ći wßyscy o nim przypowieśći nie uczynią y wykładow / *y* gadek o nim? mowiąc: Biádá temu ktory rozmnaża rzeczy nie swoje / (A dokądże?) y

7 obciąża śię gęstym błotem. ♣ Izali nie powstáną z prętká ktorzy ćię kąsáć będą: y nie ocucą śię ktorzy ćię ßárpáć będą? y stánieß śię im łupem.

8 ♣ Bo iżeś ty złupił wiele narodow / złupią ćię *też* wßystkie ostátki narodow: dla krwie ludzkiey / y dla gwałtu *uczynionego* źiemi y miástu / y wßystkim ktorzy mießkáją w nim.

9 Biádá *temu*, ktory łákomie e ßuka zysku ßkárádego domowi swemu: áby wystáwił wysoko gniazdo swoje / á ták uszedł z mocy złego. ♣

10 Vrádźiłeś hánbę domowi swemu / ábyś wytráćił wiele narodow / á grzeßył przećiwko duszy swojey. ♣

11 Abowiem kámienie z muru wołáć będźie / y sęk z drzewá wyda *o tym*

12 świádectwo. ♣ Biádá temu ktory krwią buduje f miásto / á utwirdza

13 miásto niepráwośćią. ♣ Azaż to nie *jest* od PAná Zastępow iż koło czego ludźie prácują / to ogień zkáźi; á nád czym śię narodowie zprácowáli / to ná dáremno będźie.

14 ♣ Abowiem źiemiá będźie g nápełniona znájomośćią chwały PAńskiey / jáko morze wody nápełniáją.

15 ♣ Biádá temu ktory poji bliźniego swego / przystawiájąc naczynia swego / ták / áby go upojił; y nápátrzył śię ná gośći je°.

16 ♣ Násyćiß śię hánby dla sławy: Pić h będźieß y ty / á obnáżony będźieß: Obroći śię do ćiebie

b Zyd. 10. 37. c Janá. 3. 36. Rzym. 1. 17. Gálát. 3. 11. Zyd. 10. 38. 1 Jan. 5. 10. d Przyp. 30. 15. e Jerem. 22. 13. f Ezech. 24. 9. Náhu. 3. 1. g Ezái. 11. 9. h Jerem. 25. 26.

kielich práwice PAńskiey/ y zwrocenie sromotne przydźie ná sławe twoje. 17 Bo ćię łupiestwo Libanu okryje/ y zpustoszenie zwierząt/ ktore je ustrászyło: dla krwie ludzkiey/ y dla gwałtu źiemie/ y miástá/ y wszystkich ktorzy mieszkáją w nim. 18 Coż pomoże ryty obraz/ jego wyrył rzemieśnik jego? ábo odlewány obraz, y náuczyćiel i kłamstwá? że ufa rzemieśnik w robocie swojey/ czyniąc i báłwány nieme? 19 Biádá temu ktory mowi drewnu? Ocuć śie: á kámieniowi niememu; Obudź śie. Tenże to ma uczyć? Pojrzy nań/ powleczony jest złotem y śrebrem: ále w nim niemász zgołá żadnego duchá. 20 PAn k jest w Kośćiele świętobliwośći swojey: umilkni przed oblicżem jego wszystká źiemio.

i Jerem. 10. 8. Zách. 10. 2.

k Psalm. 11. 4.

ROZDZIAŁ III.

Modlitwá Abákukowá y ludu Bożego. 3. Ugruntowánie śie w dufności sprawámi Bożymi. 16. Y obietnicámi jego.

1 Modlitwá Abákuká Proroká / według a rozmájitych pieśni złożona.

2 O PAnie usłyszawszy wyrok twoj/ ulękłem śie. O PAnie záchowaj spráwe twoje w pośrzodku lat/ y objaw ją w pośrzodku lat: w gniewie wspomni ná miłośierdźie.

3 GDy Bog szedł b od Południá/ á Swięty z gory Fárán/ Selá: okryłá niebiosá sławá jego/ á chwały jego źiemiá pełna byłá. 4 Jásność jego byłá jáko świátłość/ rogi były ná bokách jego: á tám byłá zkryta śiłá je°. 5 Przed obliczem jego szedł mor/ á węgle pałájące szło przed nogámi jego. 6 Stánął y rozmierzył źiemię/ wejrzał y rozproszył narody: zkruszone są gory wieczne/ y zkłoniły śie págorki dawne: drogi jego są wieczne. 7 Widźiałem namioty Chusán prożnośći poddáne/ á opony źiemie Mádyáńskiey drżáły. 8 Izali śie ná rzeki/ o PAnie! Izali śie ná rzeki rozpalił gniew twoj? Izali ná morze rozgniewánie twoje? Gdyś jáchał ná koniách twojich/ y ná wozách twojich zbáwiennych. 9 Jáwnie odkryty jest łuk twoj/ dla przyśięgi pokoleniom wyrzeczoney/ Selá. 10 Rozdźieliłeś rzeki źiemie. Widźiáły c ćię gory y zádrżáły/ powodź wod przeminęłá: przepáść wydáłá głos swoj/ głębokość ręce swoje podniosłá. 11 Słońce y mieśiąc zástánowił śie d w mieszkániu swojim: przy jegoż świętle látáły strzały twe/ y przy blásku łśniącey śie włoczniе twojey. 12 W zágniewániu podeptałeś źiemię/ w zápálczywośći młoćiłeś pogány. 13 Wyszedłeś ná wybáwienie ludu swego/ ná wybáwienie z pomázáńcem twojim: przebiłeś głowę z domu niezbożniká/ odkrywszy grunt áż do szyje/ Selá. 14 Potłukłeś kijmi jego/ głowę wśi jego/ gdy śie burzyli jáko wicher áby mię rozproszyli: weselili śie/ jákoby pożrzeć mieli ubogiego w skrytośći. 15 Jáchałeś przez morze ná koniách twojich: przez gromádę wod wielkich. 16 Gdym to słyszał/ zátrząsnął śie brzuch moj: ná ten głos drżáły wárgi moje/ zgniłość weszłá w kośći moje/ y wszystekem śie trząsł słysząc że mam odpocżynąć w dźień utrapienia/ gdy przyćiągnie ná ten lud nieprzyjaciel; áby go przez wojnę wygłádźił.

17 CHoćby figowe drzewo nie zákwitnęło/ y nie było urodzáju ná winnicách: choćby y owoc oliwy podchybił/ y role nie przyniosły pożytku/ y z owczárni by owce wybite były/ á nie byłoby bydłá w oborách. 18 Wszákże śie ja w PAnu weselić będę: rozráduję śie w Bogu zbáwienia mego. 19 PAnujący PAn jest śiłá moja: ktory czyni e nogi moje/ jáko nogi łáni/ y po miejscách wysokich poprowádźi mię. Przedniejszemu nád śpiewaki/ ná muzyckim naczyniu mojim.

a l. Z niewiádomośći, ábo obłądzenia

b 5 Moj. 33. 2.

c Psal. 77. 15.

d Jozu. 10. 12.

e 2 Sam. 22. 34. Psal. 18. 34.

PROROCTWO SOFONIASZOWE.

śię niech okryją wormi/ ludźie y bydło / á niech do Bogá gorliwie wołáją : á niech śię odwróci káżdy b od złey drogi swojey/ y od łupieztwá/ ktore jest w ręku jego. 9 ✤ Kto wie jesli c śię nie obroći Bog/ á nie użali śię tego ? nie odwrocili śię mowię / od popędliwośći gniewu swego/ ábyśmy nie zginęli ?

b Jerem. 18. 11. c Joel. 2. 14.

10 Y Widźiał Bog spráwy ich/ iż śię odwrocili od złey drogi swey : y użalił śię BOG nád tym złym ktore rzekł/ że im miał uczynić : á nie uczynił.

ROZDZIAL IV.

Jonasz śię niesłusznie gniewa. 4. A Bog go dla tego strofuje.

1 Y Nie podobáło śię to bárzo Jonaszowi : y rozpalił śię gniew jego. 2 ✤ Przetoż śię modlił PAnu/ y rzekł ; Proszę PAnie/ Azam tego nie mowił gdym jeszcże był w źiemi mojey ? Dla tegom śię pośpieszył ábym ućiekł do Társu. ✤ Gdyżem wiedźiał/ żeś ty Bog a łáskáwy y litośćiwy/ długocierpliwy/ y wielkiego miłośierdźiá/ á ktory żáłujesz złego. 3 ✤ A teraz/ o PAnie/ proszę odbierz duszę moję odemnie : bo mi lepiey umrzeć niżeli żyć.

a 2 Moj. 34. 6. Psálm 86. 5. Joel. 2. 13.

4 Y Rzekł PAN : á dobrzeż to że śię ták gniewasz? 5 ✤ Bo wyszedł był Jonasz z miástá/ y śiedźiał ná Wschod słońcá przećiwko miástu : á uczyniwszy tám sobie budę/ uśiadł pod nią w ćieniu/ áżby ujrzał coby śię dźiało z onym miástem. 6 ✤ A PAn Bog był zgotował bánię/ ktora wyrosłá nád Jonaszem áby záśłániáłá głowę jego/ y zástawiáłá go od gorącá : tedy śię Jonasz bárzo z oney bánie rádował. 7 ✤ W tym názájutrz ná świtániu/ nagotował Bog robaká : ktory podgryzł onę bánię/ ták/ że uschłá. 8 ✤ Y stáło śię gdy weszło słońce/ wzbudźił Bog wiátr suchy od Wschodu słońcá/ y biło słońce ná głowę Jonaszowe ták/ iż omdlewał/ y życzył sobie śmierći/ mowiąc : Lepiey mi umrzeć niżeli żyć. 9 ✤ Y rzekł Bog do Jonaszá: Dobrześ to że śię ták gniewasz o tę bánię? Y rzekł: Dobrze/ że śię gniewam áż ná śmierć. 10 ✤ Tedy mu rzekł Pan/ Ty żáłujesz tey bánie/ około ktoreyś nie prácował/ ániś jey dał wzrostu: ktora jedney nocy urosłá/ y jedney nocy zginęłá. 11 ✤ A Jabym niemiał żáłowáć Niniwe/ miástá ták wielkiego ? W ktorym jest więcey niżeli sto y dwádźieśćiá tyśięcy ludźi/ ktorzy nie umieją *rozeznáć* miedzy práwicą swoją y lewicą swoją : y bydłá wiele.

PROROCTWO MICHEASZOWE.

Micheasz śię uskarza ná báłwochwálstwo/ y niespráwiedliwość/ ták Izráelá jáko y Judy/ y grozi im zá to karániem od Bogá. Potym/ pobożne z obojego ludu ćieszy obietnicámi : y ćielesnego wybáwienia z niewoli Bábilońskiey : y duchownego odkupienia przez Chrystusá PAná. A przytym miejsce miánuje / gdźie śię PAN Chrystus według ćiáłá národźić miał.

ROZDZIAL I.

Proroctwo o podwroceniu Krolestwá Judskiego y Izráelskiego. 5. Ukazánie przyczyn czemu śię to stáć miáło.

1 Słowo PAńskie ktore śię stáło do Micheaszá Moráśtyczyká/ zá dni Joátámá/ Acházá/ Ezechiaszá Krolow Judskich: ktore w widzeniu słyszał o Sámáryjey y o Jeruzalem. 2 Słuchajćie wszyscy a narodowie : niech słucha źiemiá/ y wszystko co ná niey jest : á niech będźie Pánujący PAN przećiwko wam świádkiem/ Pánujący z Kośćiołá świętobliwośći swojey. 3 ✤ Bo oto/ PAN wynidźie b z miejscá c swojego : á zstąpiwszy / deptáć będźie

a 5 Moj. 32. 1. b Esái. 26. 21. c Psalm. 115. 3.

dźie

4 dźie po wyſokośćiách ziemie. ♣ Y rozpłyna śie gory pod nim / á doliny popádája śie / ták jáko woſk od ogniá / y jáko wody ktore zpadája ná doł. 5 ♣ To wßyſtko *śie ſtánie* dla przeſtępſtwá Jákobowego / y dla grzechow domu Izráelſkiego. ♣ Ktoż jeſt *przyczyna* przeſtępſtwá Jákobowe? ♣ Izali nie Sámárya? Y ktoż wyżyn Judſkich? Izali nie Jeruzalem? 6 Przetoż obrocę Sámáryą w gromádę gruzu / *jáki bywa* ná polu około winnic : y powrzucam w dolinę kámienie jey / á grunty jey odkryję. 7 ♣ Y wßyſtkie obrázy jey ryte będą potłuczone / y wßyſtkie jey dáry ogniem zpalone / y wßyſtkie jey báłwány obrocę w puſtynią : bo *to* z zapłáty nierządnice zgromádźiłá : przetoż śię to záś na zapłátę nierządnice obroći.

8 NAd tym kwilić y nárzekáć będę / chodząc zewleczony y nági: uczynię lámentáko e ſmocy / y nárzekánie / jáko młode ſtruśiętá. 9 ♣ Przeto / że nie uleczone *ſą* rány jey: gdyż doßły áż do Judy / *á* dośięgły do bramy ludu mego / áż do Jeruzálem. 10 ♣ W Get g *tego* nie opowiádajćie / áni kwiląc płáczćie : Wałaj śię w prochu h w domu Ofrá. ♣ 11 Przejdźi *ty* ktora mießkaß *ná miejſcu* pięknym / obnáżona i májąc háńbę : nie wnidźie tá ktora mießka *ná miejſcu* w bydło obfitym : płácz będźie w miejſcách okolicznych / ktore od was máją żywność ſwoję. 12 ♣ Będźie bowiem boleſna dla dobrych rzeczy tá / ktora mießka ná miejſcách przykrych: *przeto* że zſtąpi złe od Páná áż do bramy Jeruzálemſkiey. ♣ 13 Záprzęż w woz prętkie konię obywátelko Láchis / ktoraś powodem grzechu corki Syońſkiey : gdyż w tobie ználeźione ſą przeſtępſtwá Izráelſkie. 14 ♣ Przetoż pośle upominki *ſwe* do Moreſet w Get : domy Achzyb / ná oßukánie *będą* Krolom Izráelſkim. 15 ♣ Jeſzczeć dźiedźicá przywiodę o obywátelko Máreſy! Przydźie áż do Odollám / *y áż* do chwały Izráelſkiey. 16 ♣ Obłyś śię y oſtrzyż k śię / dla ſynow roſkoßy twojich : rozßerz łyśinę twoję jáko Orzeł / bo śię prowádzą od ćiebie.

d Pſalm 97. 5.

e Job. 30. 29. f I. Sowie-tá. g 2 Sam. 1. 20. h Jerem. 6. 26. i Ezái. 47. 3.

k Ezái. 22. 12.

ROZDZIAŁ II.

Obwinienie Judy y Izráelá zwiełu grzechow. 3. Przegrożká Boża onym uczyniona.

1 Biádá tym ktorzy wymyślája nieprawość / y knują złe ná łożách ſwojich / á ná świtániu ráno do ſkutku je przywodzą / gdyż to jeſt 2 w mocy ręku ich. ♣ Pożądája a pol / y wydźieráją : tákże domow / y odejmują : A ták przewodzą gwałt nád mężem y domem jego / nád káżdym mężem / y nád dźiedzictwem jego. ♣ 3 Dla tego ták mowi PAn : Oto Ja złe myślę przećiwko rodzájowi temu : z ktorego nie wyjmiećie ßyj wáßych / áni będźiećie chodźić pyßnie : bo czás zły *będźie*. 4 ♣ W on dźień urośćie o was przypowieść / y nárzekáć będą *nád wámi* płáczem / żáłoſnym / mowiąc: Zpuſtoßeniśmy do ßczętu / *PAn* odmienił dźiał ludu mojego : O jákoć mi go odjął! *jákoć* wźiąwßy pole náße / rozdźielił ! ♣ 5 Dla tego nie będźieß miał ktoby rzućił b ßnurem ná los / w zgromádzeniu PAńſkim.

6 MOwią : Nie c prorokujćie : Niech nam *inni* prorokują. Bo nie prorokują ták jáko ći: żaden z nich nie przeſtawa mowżelżywych. 7 ♣ O ty *ludu, ktory* słyniеß domem Jákobowym / izali ukrocony ma być Duch PAńſki? Izali tákowe *ſą* ſpráwy jego? Azaß słowá d moje nie ſą dobre *temu*, ktory chodźi w 8 uprzejmośći. ♣ Wczorá był ludem mojim / *á dźiś* jáko nieprzyjaćiel powſtawa : májąc odźienie / zdźieraćie płáßcz z tych / ktorzy chodzą bezpiecznie / ktorzy śię wracája z 9 wojny. ♣ Żony ludu mego wygániaćie z domu roſkoßy ich / od dźiatek ich uſtáwicznie odejmujećie ſławę 10 moję. ♣ Wſtańćie / á odejdźćie / bo tu niemáß odpocżynienia : ztráći was dla nieczyſtośći / á to ztráceniem 11 ſrogim. ♣ Gdy śię kto zá Proroká udawa / á kłamſtwo opowiádájąc *mowi* ; Będęć prorokował o winie ábo o napoju mocnym : Tákowyć bywa *miłym* prorokiem ludu tego.

12 Zgromadzájąc cále ćię zgromádzę Jákobie / zgromadzájąc zgro-

a Ezái. 5. 8.

b 5 Moj. 32. 8. c Ezái. 30. 10.

d Pſalm 119. 39.

mádze ostátki Izráelá / á zpędze je w gromádę jáko owce Bosrá / jáko trzodę w pośrzod obory jego : y wynidzie huk od ludu. 13 Wstąpi ten ktory przełamywáć będzie przed nimi : przełamie/á przejdą bramą / y wnidą przez nię : Náwet y Krol ich pojdzie przed nimi / á PAN ná czele ich.

ROZDZIAL III.

Micheasz Zwierzchność świecką y duchowną, w ludu Judskim y Izráelskim gromi, y ogłasza im pomsty Boże.

1 PRzetoż mowię : Słuchajćie Przedniejszy w Jákobie/y Wodzowie domu Izráelskiego : Izali wy nie maćie być powiádomi a sądu? 2 *Ale oni* nienawidzą dobrego/ á miłują złe : odzieráją lud z skory ich/y mięso ich z kośći ich. 3 A jedzą mięso ludu mojego/ á skorę ich z nich zdzieráją / y kości ich łamią / y rąbią je jáko do gárncá / á jáko mięso do kotłá. 4 Tedy do PAná wołáć będą/á nie wysłucha ich / owszem zákryje oblicze swoje przed nimi czásu onego: ták / jáko oni wykonywáli złe przedśięwźięćia swoje.

5 TAk mowi PAN o tych prorokách/ ktorzy w błąd záwodzą lud moj : á kąsájąc zębámi swymi/ opowiádáją pokoj : á przećiwko temu ktoryby im nic do gęby nie dał / wojnę podnoszą. 6 Dlatego śię wam widzenie obroći w noc / á wieszczbá wászá w ćiemność : bo tym prorokom słońce zajdźie / á dźień śię im záćmi. 7 Y będą śię wstydźili oni Widzący / á wieszczkowie śię zápłoną / á ći wszyscy zákryją zwierzchnią wargę swoję : przeto / że nie będźie żadney odpowiedźi Bożey.

8 ALem ja nápełniony śiłą Duchá PAńskiego/y sądem/ y mocą/ ábym oznájmił Jákobowi przestępstwá jego/ á Izráelowi grzech jego. 9 Słuchajćież już tego przedniejszy w domu Jákobowym / y wodzowie domu Izráelskiego: ktorzy maćie sąd w obrzydliwośći ; á co jest spráwiedliwe/podwracaćie. 10 Káżdy buduje Syon b krwią/ á Jeruzalem niepráwośćią. 11 Przedniejszy jego sądzą według dárow/ á Kápłáni jego zá zapłátę uczą / á Prorocy jego zá pieniądze prorokują: *á przećię* ná PAnu zpolegáją / mowiąc ; Izali nie jest PAN w pośrzodku nas? Nie przyjdźieć ná nas nic złego. 12 Przetoż Syon dla was *jáko* pole poorány c będźie / á Jeruzalem w gromády gruzu *obrocone* będźie/ á gorá domu *Bożego* w wysokie lásy.

ROZDZIAL IV.

Proroctwo o sławie krolestwá Chrystusowego. 9. Upomina do ćierpliwego znoszenia więźienia Bábilońskiego.

1 ALe śię stánie w ostáteczne a dni / że utwirdzona będźie gorá domu PAńskiego ná wierzchu gor / y wywyższona nád págorki : á narodowie śię do niey zbiegáć będą. 2 Y pojdźie wiele narodow / mowiąc : Podźcie / á wstąpmy ná gorę PAńską/ to jest/do domu Bogá Jákobowego/ á będźie nas náuczał drog swojich / y będźiemy chodźili śćieszkámi jego: Bo Zakon z Syonu wynidźie/ á słowo PAńskie z Jeruzalem. 3 Onći sądźić będźie miedzy wielą narodow/ á karáć będźie narody mocne ná długie czásy : y przekują miecze swe ná lemiesze/ á oszczepy swe ná kosy. Nie podnieśie miecza narod przećiwko narodowi / áni śię więcey ćwiczyć będą do boju. 4 Ale káżdy będźie śiedźiał pod winną mácicą swoją/ y pod figowym drzewem swojim / á nie będźie nikt coby je przestrászył : bo to ustá PANA Zastępow mowiły. 5 Bo wszyscy narodowie chodźić będą / káżdy w imieniu bogá swego : ále my chodźić będźiemy w Imieniu PANA Bogá nászego/ ná wieki wiekow. 6 Dniá onego/ mowi PAn /zgromádzę b chromą/y wygnáną zbiorę / y onę ktorey był źle uczynił. 7 A dam tey chromey c potomstwo / á precz wygnáney narod mocny: y będźie PAn d krolował nád nimi ná gorze Syon / od tąd áż ná wieki.

8 A Ty Wieżo trzody / bászto corki Syońskiey/ *wiedz, że* áż do ćiebie przyjdźie : przyjdźie mowię pierwsze pánstwo / y krolestwo corki Jeruzalemskiey. 9 Czemuż teraz ták bárzo krzyczysz ? Izali Krolá nie-

máß

a 5 Moj. 17.18.
b Ezech. 22.27. Sofon. 3. 3.
c Jerem. 26.18.
a Ezái. 2. 2.
b 5 Moj. 30.3.4
c Sofon. 3. 19.
d Dáni. 7. 14. Luk. 1. 33.

máß w tobie? Izáli rajcá twoj zginął/ że ćie zjął bol/ jáko rodząca.
10 Boley á stękaj corko Syońska/ jáko rodząca: bo juž wynidźieß z miástá/ y będźieß mießkáłá w polu/ á przydźieß áż do Bábilonu: tám będźieß wybáwiona/ tám ćię PAn odkupi z rąk nieprzyjaćioł twojich.
11 A choć śię teraz zebráło przećiwko tobie wiele narodow/ ktorzy mowią: Niech będźie zplugáwiony Syon/ á niech ná to pátrzy oko náße:
12 Wßákże oni nie znáją myśli PAńskich/ áni rozumieją rády jego/ iż je zgromadza jáko snopy ná bojewisko.
13 Wstańże/ á młoć corko Syońska. Bo rog twoj uczynię żeláżny/ á kopytá twoje uczynię miedźiáne/ y pokruśßyß wiele narodow: y poświęcę PAnu ktorzyść ich/ á májętnośći ich/ PAnu wßystkiey źiemie.

a Ezdi. 41.15.

ROZDZIAŁ V.

Pośmiewa śię lud Boży z nieprzyjaćioł. 2. Proroctwo o Národzeniu Chrystusá PAná, y o poselstwie jego.

1 Zbierzże śię teraz w hufy o walećznico! obłęż nas: niech laską biją w lice sędźiego Izráelskiego.
2 A Ty Betlehemie a Efrátá/ ácześ namnieyßy miedzy tyśiącámi Judskimi/ z ćiebie mi *jednák* wynidźie ten/ ktory będźie pánującym w Izráelu: á wyśćia jego są z dawná/ ode dni wiecznych.
3 Przetoż *choć je wyda w rozproßenie áż do* czásu/ *ktoregoby* rodząca porodźiłá/ wßákże ostátek bráći jego náwrocą śię z syny Izráelskimi.
4 Y stánie/ á páść będźie w śile PAńskiey/ y w sławie Imienia PAná Bogá swego. Y będą mießkáć/ bo juž wielmożnym będźie áż do gránic źiemie.
5 Y Będźie táki pokoj/ że gdy Assyryjczyk wtárgnie w źiemię náße/ y gdy podepce páłace náße/ tedy wystáwimy przećiw niemu śiedm pásterzow/ y ośmioro Kśiążąt z ludu.
6 Ci wypáśą źiemię Assyryjską mieczem/ y źiemię Nimrodowę w gránicách ich: á ták wyrwie *nas* Assyryjczykowi/ gdy przyćiągnie do źiemie náßey/ y gdy będźie deptał gránice náße.
7 Przetoż ostátki Jákobowe w pośrzodku wiela narodow/ będą jáko rosá od PAná: jáko ćiche deßcze skrapiájące trawę/ ktorych śię nie spodźiewa od człowieká/ áni ich czeka od synow ludzkich.
8 Będą też ostátki Jákobowe miedzy pogány w pośrzodku wiela narodow/ jáko lew miedzy zwierzęty leśnymi/ á jáko ßczenię lwie miedzy trzodą owiec: ktore gdy idźie á depce y łápa/ niemáß nikogo ktoby wydárł.
9 Wywyżßy śię ręká twojá nád nieprzyjaćioły twojimi: á wßyscy przećiwnicy twoji wykorzenieni będą.
10 Y Stánie śię dniá onego mowi PAn/ że wytrácę konie twoje z pośrzodku ćiebie/ á wozy twoje popsuję.
11 Y wygubię miástá źiemie twojey/ á poborzę wßystkie twirdze twoje.
12 Wygubię też guślá z ćiebie; á wießczkow nie będźie w tobie.
13 Wygubię też ryte bałwány twoje/ y obrázy twoje z pośrzodku ćiebie: á nie będźieß śię więcey kłaniał roboćie rąk twojich.
14 Wykorzenię y gáje twoje z pośrzodku ćiebie/ á wygłádzę nieprzyjaćioły b twoje.
15 A ták w gniewie y w zápálczywośći wykonam pomstę nád narody/ ktorzy nie byli posłuszni.

b I. Midr. śd.

ROZDZIAŁ VI.

Oświadczenie niewdźięczności y krnąbrności ludu Izráelskiego 6. Opisánie pozwierzchnego ich nábożeństwá, á okazánie prawdźiwego. 9. Ogłoßenie nád nimi kaźni.

1 SŁuchajćie proßę co mowi PAn: Wstań/ rozpieraj śię a z tymi gorámi/ á niech słucháją págorki głosu twego.
2 Słuchajćie gory sporu PAńskiego/ y námocnieyße grunty źiemie: Bo PAn *ma* spor z ludem swojim/ á z Jeruzalemem práwo wiedźie.
3 Ludu moj/ Coż em ći uczynił/ á w czymem ći śię uprzykrzył? Odłoż świádectwo przećiwko mnie.
4 Wßákem ćię wywiodł z źiemie b Egipskiey/ á z domu niewolnikow odkupiłem ćię/ y posłałem przed obliczem twojim Mojżeßá/ Aároná y Máryą.
5 Ludu moj! Wspomni teraz co zá rádę uczynił Bálák c Krol Moábski/ á co mu

a Ezdi. 1. 2.
b 2 Moj. 12. 51. y 14. 30
c 4 Moj. 22. 5. y 23. 7.

odpo-

odpowiedział Báláám syn Beorow: *Wspomni też co ćie działo* od Syttym áż do Gálgál / ábyś poznał spráwiedliwośći PAńskie.

6 ALe mowiß: Z czymże śie stáwię przed PAnem / *á* pokłonię śię Bogu Naywyższemu: Izali śie przedeń stáwię z ofiárámi cáłopalonymi / z ćielcy rocznymi? 7 Izáli śię PAN kocha w tyśiącách báránow / y w tyśiącu tyśięcy strumieniow oliwy? Izali dam pierworodnego swego zá przestępstwo moje? ábo owoc żywotá mego zá grzech duße mojey: 8 Oznáymiłći d człowiecze co jest dobrego. Y czegoż PAn chce po tobie / tylko ábyś czynił sąd / á miłował e miłośierdźie / y pokornie chodźił z Bogiem twojim.

9 GŁos PAńſki ná miásto woła: (ále rostropny *sam* śie ogląda ná Imię twoje) Słuchajćież o rozdze / y kto ją postánowił. 10 Izali jeßcże *są* w domu niezbożnego skárby niespráwiedliwe / y miárá niespráwiedliwa / y obrzydła? 11 Izali mam uspráwiedliwić ßale niespráwiedliwe / y w worku gwichty fałßywe? 12 Bogacże jego pełni są zdźierstwá / á obywátele jego mowią kłamstwo / y język ich kłamliwy *jest* w uśćiech ich: 13 Przeto / y Ja ćię też náwiedzę choroba / uderzęćię / y zniſzcżę ćię dla grzechow twojich. 14 Jeść będźieß / á nie násyćiß śię / y poniżenie twoje *będźie* w pośrzodku ćiebie: pochwyćiß / ále nie wynieśieß: á co wynieśieß / ná miecz podam. 15 Ty będźieß f śiał / ále nie będźieß żął: ty będźieß tłoczył oliwki / ále nie będźieß śię oliwą mázał / y mośći / ále nie będźieß pił winá. 16 Bo *to miásto* pilnie przestrzega ustaw g Amrego / y wszelákiey spráwy domu h Achábowego / y spráwujecie śię rádámi ich. 17 Ták / ábym ćię wydał ná zpustoßenie / y obywátele jego ná pośmiech: przetoż gánbę ludu mego nośić będźiećie.

d 5 Moj 10.12. y 30.15 e Ozea. 6. 6. f 3 Moj 26.16. 5 Moj 28.38. Agge. 1. 6. g 1 Krol. 16.25. h 1 Krol. 16.30.

ROZDZIAŁ VII.

Nárzekánie nád tym że mało jest pobożnych. 7. Pobożni śię ćießą nádźieją wybáwienia Bożego. 11. Prorok ćießy wierne obietnicą náprawey Kośćiołá Bożego, wybáwieniem od nieprzyjaćiel, y pomstą nád tymi ktorzy je trapią.

1 BIádá mnie / żem jáko ostánki *po zprzątnieniu* owocow letnich: jáko pozostáłe groná po zbierániu winá: Niemáß groná ku zjedzeniu / Pierwoćin z owocu prágnie duszá mojá. 2 Pobożny a z źiemie zginął / á ßcżerego niemáß miedzy ludźmi: Wßyscy zgołá o wylaniu krwie myślą / káżdy łowi śćiecią brátá swego. 3 Co złego robią rękomá / chcą áby to zá dobre *wßło*: Kśiąże *poddatkow* żąda / á Sędźia z datku *sądźi*: á kto możny jest / ten mowi przewrotność duße swojey / y w gromádę ją b plotą. 4 Nalepßy z nich / jest jáko oset: naßcżerßy / przechodźi ćiernie. Dźień strożow twojich / *y* náwiedzenia twego przychodźi: Jużći nástánie powikłánie ich. 5 Nie wierzćie przyjaćielowi / áni ufájćie wodzowi: Przed tą ktora leży ná łonie twojim / strzeż drzwi ust swojich. 6 Bo syn lekce c waży Ojcá / *á* corká powstawa przećiwko mátce swey / Synowa przećiwko Swiekrze swey: *á* nieprzyjaćiele káżdego / *są* domownicy jego.

7 PRzetoż ja ná Páná pátrząc będę / oczekawáć będę Bogá zbáwienia mego: Bog moj wysłucha mię. 8 Nie wesel śię ze mnie nieprzyjaćiołko mojá: jeślim upádłá / powstánę jeśli śiedzę w ćiemnośćiách / Pan jest świátłośćią mojá. 9 Gniew Páńſki poniosę: bom przećiwko niemu zgrzeßył / áż śię wdy zástáwi o spráwę moję / á wykona sąd moj: wywiedźie mię ná świátło / ujrzę spráwiedliwość jego. 10 Ujrzy to nieprzyjaćiołká d mojá / á wstyd okryje tę / ktora do mnie mowi; Gdźież jest PAN Bog twoj? Oczy moje ná nię pátrząc będą / gdy jáko błoto ná ulicách podeptána będźie.

11 DNiá *onego* ktorego pobudowáne będą e párkány twoje: dniá onego *mowię* dáleko śię f wyrok rozeßdźie. 12 Onegoż dniá / przychodźić będą do ćiebie / y z Assyryjey áż do miast obronnych: y od miast obronnych / áż do rzeki: y od morzá / áż do morzá; y od gory / áż do gory.

a Ezái. 57. 1. b T. Przewrotnie. c Mátt. 10.21, 35.36. d Psal. 79.10. y 115.2 Joel. 2. 17. e Amos. 9. 11. f T. Náuká Ewángeliey.

13 Wßákże tá ziemiá zpustoßona będźie / dla obywátelow swojich: dla owocu wynálazkow ich.

14 Pás że lud twoj laską twoją / trzodę dźiedźictwá twego / ktora osobno mießka w leśie / y w pośrzod polá: niech wypáśa Báśán / y Gáláád / *jáko* zá dni stárodawnych:

15 Ykażę mu dźiwne rzeczy / jáko zá dni ktorych eś wyßedł z źiemie Egipskiey.

16 Co widząc narodowie / záwstydzą śię nád wßystką mocą swoją: włożą rękę ná ustá / á

17 ußy ich ogłuśeją. Proch g jáko wąż lizáć będą / jáko gádźiny źiemskie ruszą śię z lochow swojich: do PAná Bogá g nášego z stráchem *pobieżą*, y bać śię ciebie będą.

18 Ktoryż BOG jest podobny tobie? Ktoryby i nieprawość odpuszczał / y mijał przestępstwá ostátkow dźiedźictwá swego: Ktoryby nie zátrzymawał ná wieki gniewu swego / przeto / że śię kocha w

19 miłośierdźiu. Náwroći śię / á zmiłuje śię nád námi: zátłumi nieprawości nášę: y wrzući w głębokość morską wßystkie grzechy nášę.

20 Pokażeß śię Jákobowi prawdomownym / á miłośiernym Abráhámowi: jákoś przyśiągł Ojcom nášym ode dni dawnych.

g Psalm 72. 9.
h Ozea. 3. 5.
i 2. Moj. 34. 6. 7.

PROROCTWO NAHUMOWE.

Nahum Prorok Assyryjczykom y ich głownemu miástu Niniwe / gdy śię po nápominániu Jonaßá Proroká / do pierwßey niezbożności wroćili / przyczyny y sposob karánia y końcecznego zginienia ich opowiáda. A potym ćießy pokolenie Judá obietnicámi Bożymi: á włásczá Przyśćiem PAná Chrystusá: Nápomináiac ich do státecznego przećiwko wßystkim nieprzyjaćiołom ich / w przedśięwźięciu wytrwánia.

ROZDZIAŁ. I.

Proroctwo przećiwko miástu Niniwe, y wßystkiemu páństwu Assyryjskiemu. 2. Opisánie Májestatu Bożego. 12. Obietnicá o wybáwieniu ludu Izráelskiego.

1 Brzemię Niniwe. Księgi widzenia Náhumá Elkosejczyká

2 PAN / jest Bog zápálczywy a y mśćiwy: mśćiwy jest PAN á gniewliwy: PAN ktory śię mśći nád przećiwnikámi swymi / y chowa gniew przećiwko nieprzyjaćiołom

3 swojim. PAN nierychły do gniewu / á wielkiey b mocy: ktory winnego nie czyni niewinnym. W wichrze / á w burzy *jest* drogá PAńska: á obłok jest prochem nog jego.

4 Ktory gromi c morze y wysusza je / y wßystkie rzeki wysusza. Przed nim Báśán y Kármel mdleje: á kwiátki

5 Libáńskie więdnie. Gory drżą przed nim / á págorki śię rozpływáją: Ziemiá gore od oblicza jego / y okrąg *ziemie*, y wßyscy mießkájący

6 ná nim. Przed rozgniewániem jego / ktoż śię ostoji? A kto śię stáwi przećiwko popędliwośći gniewu jego? Gniew jego śię wylewa jáko ogień / á skáły śię pádáją przed nim.

7 Dobry *jest* PAN / y pośila w dźień ućiśnienia: á zna te ktorzy

8 ufáją w nim. Przetoż powodźią prętką koniec uczyni miejscu jego: á nieprzyjaćioły Boże ćiemnośći gonić będą.

9 Coż zámyslaćie przećiwko PAnu? onći koniec uczyni: Utrápienie drugi raz nie powstánie.

10 Bo ták jáko ćienie zplećieni / á opojeni są jáko *winem*: przetoż jáko śćiernisko suche do sczętu pożárći będą

11 Z ćiebie wyßedł ten / ktory złe myśli przećiwko PAnu: rájcá złośliwy.

12 Ták mowi PAN: Być śię byli spokojnie záchowáli / *zostáłoby* ich było wiele: átoby tylko byli przerżnięci: y byłoby ich to minęło / á nie trapiłbym *ich* był wiecey ták / jáko

a 2. Moj. 20. 4. 34. 14. 5. Moj. 4. 24. 5. 9. 6. 15. Ozea. 4. 19.
b Psalm 46. 5. Jonaß. 4. 2.
c Esái. 50. 2.

13 kom je trapił: Ale teraz zkruszę járzmo jego / áby ná tobie nie leżáło / á zwiąski twoje potárgam. 14 Bo przećiwko tobie ô Niniwczyku PAN przykazał / że nie będźie więcey imienia naśienia twego : z domu bogá twego wygłádzę ryte y lane obrázy : á gdy zniewazony będźiesz / grobći zgotuję.

15 Oto ná tych gorách d nogi / wdźięczne poselstwo opowiádájącego / zwiástującego pokoj : Obchodźże o Judo Uroczyste świętá twoje / oddawáj śluby twoje : Bo śię więcey złośnik mimo ćię chodźić nie pokuśi / do szczętu jest wygłádzony.

d Ezái. 52. 7. Rzym. 10, 15.

ROZDZIAŁ II.

Proroctwo o przyćiągnieniu nieprzyjaćioł przećiw Niniwitom. 8. Zpustoszenie miástá Niniwe, y rozproszenie. 13. T wygłádzenie obywátelow jego.

1 Ciągnie zkáźcá przećiw tobie ô *Niniwe*: opátrz miejscá obronne / wyglądaj ná drogę / zmocni biodrá / 2 á bárzo umocni śiłę *twoję*. Bo PAN odwroćił pychę Jákobowę / jáko pychę Izráelowę: przeto / że je wyniszczyli zkáźcy / á látorośle ich popsowáli. 3 Tárcza mocárzow jego czerwona / rycerstwo jego szárłatem odźiáne / wozy *jego* jáko pochodnie gorájące : iskrzyć śię będą w dźień potykánia jego / á jodły straszne trząść śię będą. 4 Wozy po ulicách grzmieć / *y* po rynku skrzypieć będą: ná wejrzeniu będą jáko pochodnie / *á* jáko błyskáwice biegáć będą. 5 Szykuje mocárze swoje; *ále jednák* upádną w szyku swym : Pospieszy śię do murow / *jákoby tám* zgotowána 6 byłá obroná. Brámy śię przy rzekách otworzą / á Kośćioł śię rozpłynie. 7 A Chuszáb pojimána będąc záwiedźiona będźie: á służebnice jey prowádźić *ją* będą / hucząc jáko gołębicá / *á* bijąc śię w pierśi swe. 8 A áczkolwiek Niniwe *było* jáko sadzawká wod od początku swego / wszákże już sámi ućiekáją: *A choć kto rzecze*; Stojćie / stojćie : wszákże śię 9 *nikt* nie obejrzy. Rozchwyććież srebro / rozchwyććież złoto / y niezmierne bogáctwá / *y* cokolwiek nákosztowniejszego ze wszystkich klenotow 10 drogich. Wyplundrowáne y wybráne będźie / owszem do szczętu spustoszone będźie : serce śię rozpłynie / koláno o koláno tłuc śię będźie / y boleść ná wszystkich biodrách będźie: á oblicza wszystkich poczernieją.

11 Gdźież jest jáskinia lwow / y pástwisko lwiąt? Gdźie chodźił lew / lew *mowię* y lwicá: á nie było 12 nikogo ktoby *je* przestrászył. Lew ktory dostátkiem chwytał lwiętom swojim / y zádusał dla lwic swojich: ktory nápełniał łupem jáskinie swoje / á obłowem łożyská swoje. 13 Otom Ja przećiwko tobie mowi PAN Zastępow / á popalę ná proch wozy twoje / á miecz pożrze lwiętá twoje : y wykorzenię z źiemie łup twoj / á nie będźie więcey słyszány głos posłow twojich.

ROZDZIAŁ III.

Proroctwo o zkáżeniu miástá Niniwe. 2. Grzechy obywátelow jego. 8. Utwirdzenie Proroctwá tego. 11. T opisánie zginienia Niniwczykow.

1 Biádá miástu a krwáwemu / wszystko kłamstwá / y łupiestwá pełne jest / *á* zdźierstwo z niego nie 2 wychodźi. Tám *będźie słyszáne* trząstánie biczow / y grzmot kół / y tupánie koni / y skakánie wozow. 3 Jezdny dobędźie błyszczącego mieczá swego / y lśniącego oszczepu. Tám będźie wiele pobitych / y wielkie gromády trupow : ták / że nie będźie liczby trupow / á przez ćiáłá *pobitych* powaláć śię będą. 4 Dla wiel kośći wszeteczeństw nierzadnice roskoszney: ktora śię báwiłá czárámi / á záprzedawáłá narody wszeteczeństwy swymi / y ludźie gusłámi swymi. 5 Otom Ja przećiwko tobie mowi PAN Zastępow : y odkryję podołek b twoj ná twarz twoję / á okażę narodom sprosność twoję / á 6 krolestwom háńbę twoję. Y wrzucę ná ćię obrzydliwośći / y zelżę ćię : 7 y wystáwię ćię zá dźiw. Ták / że ktokolwiek ćię ujrzy / oddali śię od ćiebie / y rzecze; Zburzone jest Niniwe / ktoby śię go użálił? Gdźież bym szukał tych ktorzyby ćię ćieszyli?

a Ezech. 24. 9. Abák. 2. 12.

b Ezái. 47. 3. Ezech. 16. 37.

Iza-

8 Zaliś ty lepsza niż ludne miásto No? ktore leżáło miedzy rzekámi/ wodámi obtoczone bedac; ktorego wálem było morze/ y od morzá 9 mur jego. Murzyńska ziemiá y Egipt były śiłá jego / y narody niezliczone: Putczycy y Lubimczycy/ byli 10 mu ná pomocy. Wszákże y to w záprowádzenie y w pojimánie przyszło: máluczkie jego ná rogách wszystkich ulic roztrącano / á o nasławnieysze jego losy miotano: náwet wszyscy przednieyszy jego okowáni są w petá.

11 Akżeć y ty opojona c bedźiesz/ y zkryć śie muśisz: y ty szukáć bedźiesz pomocy / przećiwko nieprzyjaćielowi. 12 Wszystkie twirdze twoje są jáko figowe drzewo z owocem ránnym: ktorym gdy kto zátrząśnie / záraz wpadáją w ustá tego co 13 je jeść chce. Oto lud twoj są niewiástámi w pośrzod ćiebie: nieprzyjaćiołom twojim szeroko otworzone będą bramy ziemie twojey: 14 á ogień pożrze zawory twoje. Náczerpaj sobie wody do oblężenia / zmacniaj twirdze swoje: wleź w błoto y depc gline/ opráwiwszy cegel15 nice. Tám ćie pożrze ogień / wytnie ćie miecz/ pożrze ćie jáko chrząszcze: zgromadź śie jáko chrząszcze/ 16 zbierz śie jáko száráńczá. Rozmnożyłoś kupce twoje nád gwiazdy niebieskie: Ale jáko chrząszcze przy17 padáją y odlátują/ ták y ći. Pánowie twoji są jáko száráńczá / á Hetmáni twoji jáko wielcy chrząszcze/ ktorzy śie kłádą obozámi ná płotách czásu zimná: jedno słońce weszło/ álić odlátują; y nie znáć miejscá ich gdźie byli. 18 Zdrzemią śie Pásterze twoji o Krolu Assyryjski! leżeć będą sławni twoji: Obfitość ludu twego będźie po gorách/ále nie 19 będźie ktoby go zgromádźił. Nie máß lekárstwá ná ránę twoje: nie uleczona jest plagá twojá: Wszyscy ktorzy powieść o tobie usłyszą/ klásk áć będą rękomá nád tobą. Bo ná kogoż ustáwicznie nie przychodźiło okrućieństwo twoje?

c Jerem. 25,27.

PROROCTWO ABAKUKOWE.

Prorok Abákuk/ uskárżywszy śie ná wielką niezbożność ludu Judskiego/ przepowiáda zburzenie jego przez Cháldejczyki: y pokázuje / że choćiaż PAN przez ták złośliwy narod lud swoj pokaráć miał / jednák tym wiárá pobożnych nie ma być zwątlona / á iż Cháldejczycy w nieprawośćiách swojich zágina. Zátym Proroctwo swoje osobliwą modlitwą imieniem swojim y wiernych Páńskich uczyniona zámyka.

ROZDZIAŁ. I.

Nárzekánie nád nieprawośćiámi ludu Judskiego. 5. Proroctwo o przyćiągnieniu Cháldejczykow ná nie. 12. Ugruntowánie ludu Bożego w dufnośći o łásce Bożey.

1 Brzemie ktore widźiał Prorok Abákuk. 2 Dokądże wołáć będę o PANIE! á nie wysłuchasz? Dokądże do ćiebie przed gwałtem krzyczeć będę / á nie wybáwisz? 3 Przeczże dopuszczasz ábym pátrzył ná nieprawość / y widźiał bezprawie/ y zgubę/ y gwałt przećiwko sobie? y przecz śie y nájduje ten/ ktory swar y niezgodę rozniecá? 4 Dla tego nárußony bywa zakon / á prawu śie nigdy dosyć nie dźieje: ábowiem niepobożny obtacza a sprawiedliwego / dla tego wychodźi sąd przewrotny.

5 Pojrzyćie ná b narody / á obaczćie / y dźiwujćie śie z zdumieniem: przeto, iż czynię nieco zá dni wászych / o czym gdy wam powiádáć 6 będą / nie uwierzyćie. Abowiem oto Ja wzbudzę Cháldejczyki / narod srogi y prętki: ktory szeroko pojdźie przez źiemię / áby posiadł 7 mieszkánia cudze. Strászny jest y

a Job. 21. 7. Jerem. 12. 1.
b Dźiej. 13. 41.

ogro=

ogromny: od niego sámego wynidźie sąd jego / y wywyższenie jego. 8 ♣ Konie jego prętsze będą niż lámpártowie / á sroższe nád wilki wieczorne: szeroko rozćiągną śię jezdni jego / á jezdni jego z dáleká przyjdą / przylecą jáko orzeł spieszący śię do żeru. 9 ♣ Káżdy z nich dla łupiestwá przyjdźie: Obrócą twarzy swoje ná Wschod słońcá: á więźnie zgromádzą jáko piasek. 10 ♣ Ten y z Królow szydźić będźie / á Kśiążętá *będą ná* pośmiech u niego: ten *też* z káżdey twirdze náśmiewáć śię będźie / á usypawszy wáły / weźmie ją. 11 ♣ Tedy śię odmieni duch *jego*, á wystąpi y przewini / *myśląc że* tá moc jego / *jest* bogá jego.

12 Izaliż ty nie jesteś od wieku PAnie Boże moj / Swięty moj? *myć* nie pomrzemy: ó PAnie postáwiłeś go ná sąd: Ty o skáło *náßá* ná karánieś go ugruntowáł. 13 ♣ Czyste są oczy twoje / ták / że ná złe pátrzáć / y bezprawia widźieć nie mogą. Przeczżebyś miał patrzáć ná czyniące przewrotność? *Przeczżebyś miał* milczeć? Ponieważ niezbożnik pożera spráwiedliwszego niżeli sam. 14 ♣ Miałżebyś zániecháć ludźi jáko ryb morskich / jáko płázu ktory nie ma páná? 15 ♣ Wszystkie wędą wyćiąga / zágarnia je niewodem swojim / y zgromadza je do śieći swojich: dla tegoż śię weseli y ráduje. 16 ♣ Przeto ofiáruje niewodowi swemu / y kádźi śieći swojey: ábowiem przez nie utył dźiał jego / á pożywienie jego hojniejsze. 17 ♣ Izali dla tego będźie zápuszczał niewod swoj / á ustáwicznie zábijał narody bez litośći?

ROZDZIAŁ II.

Bog dawa spráwę Prorokowi, o utrapieniu ludu Izráelskiego od Cháldejczykow, y oćiechách ludu Bożego.

1 NA straży swey stáć a będę / y stánę ná báßcie / wyglądájąc / ábym obaczył co będźie Bog mowił: cobym miał odpowiedźieć po karániu mojim. 2 ♣ Tedy mi odpowiedźiał PAn / mowiąc; Nápiß widzenie / á *nápiß* zrzetelnie / ná tábliczkách: áby je prętko czytelnik przeczytał. 3 ♣ Przeto / że jeszcze do pewnego czásu

a Ezái. 21. 8.

odłożone jest widzenie / ktore wypowie ná skończeniu jego / á nie zkłamá: *á* Jeśliby *ná chwilę* odwłaczał / oczekawaj nań: bo zápewne b przyjdźie / á nie omieszká. 4 ♣ Oto / kto sobie hárdźie poczyna / tego duszá nie jest szczera w nim: Ale spráwiedliwy z wiáry c swey żyć będźie.

5 Dopieroż człowiek opiły / przewrotny / y hárdy / nie ostoji śię w mieszkániu *swojim*: ktory rozszerza jáko piekło duszę swoję / á jest jáko śmierć / ktora śię nie może násyćić / choćby zgromádźił d do śiebie wszystkie narody / á zebrał do śiebie wszystkie ludźie. 6 ♣ Izali ći wszyscy o nim przypowieśći nie uczynią y wykłádow / *y* gádek o nim? mowiąc: Biádá temu ktory rozmnaża rzeczy nie swoje / (A dokądże?) y 7 obćiąża śię gęstym błotem. ♣ Izali nie powstáną z prętká ktorzy ćię kąsáć będą: y nie ocucą śię ktorzy ćię szárpáć będą? y stánieß śię im łu- 8 pem. ♣ Bo iżeś ty złupił wiele narodow / złupią ćię *też* wszystkie ostátki narodow: dla krwie ludzkiey / y dla gwałtu *uczynionego* źiemi y miástu / y wszystkim ktorzy mieszkáją w nim.

9 Biádá *temu*, ktory łákomie e szuka zysku szkárádego domowi swemu: áby wystáwił wysoko gniázdo swoje / á ták uszedł z mocy złego. 10 ♣ Uradźiłeś hánbę domowi swemu / ábyś wytráćił wiele narodow / á grzeszył przećiwko duszy swojey. 11 ♣ Abowiem kámienie z muru wołáć będźie / y sęk z drzewá wyda *o tym* 12 świádectwo. ♣ Biádá temu ktory krwią buduje f miásto / á utwirdza 13 miásto nieprawośćią. ♣ Azaż to nie *jest* od PAná Zastępow iż koło czego ludźie prácują / to ogień zkáźi; á nád czym śię narodowie zprácowáli / to ná dáremno będźie. 14 ♣ Abowiem źiemiá będźie g nápełniona znájomośćią chwały PAńskiey / jáko morze wody nápełniáją. 15 ♣ Biádá temu ktory poji bliźniego swego / przystawiájąc naczynia swego / ták / áby go upojił; y nápátrzył śię ná- 16 gośći jego. ♣ Násyćiß śię hánby dla sławy: Pić h będźieß y ty / á obnáżony będźieß: Obroći śię do ćiebie

b Zyd. 10. 37.
c Jana. 3. 36. Rzym. 1. 17. Gálát. 3. 11. Zyd. 10. 38. 1 Jan. 5. 10.
d Przyp. 30. 15.
e Jerem. 22. 13.
f Ezech. 24. 9. Náh. 3. 1.
g Ezái. 11. 9.
h Jerem. 25. 26.

kielich práwice PAńskiey/ y zwrocenie sromotne *przydźie* ná sławę twoję. 17 Bo ćię łupieztwo Libanu okryje/ y zpustoszenie zwierząt/ ktore je zstrászyło: dla krwie ludzkiey/ y dla gwałtu ziemie/ y miástá/ y wszystkich ktorzy mieszkáją w nim. 18 Coż pomoże ryty obraz/ że go wyrył rzemieśnik jego? *ábo* odlewány *obraz*, y náuczyćiel i kłamstwá? że ufa rzemieśnik w robocie swojey/ czyniąc báłwány nieme? 19 Biádá *temu* ktory mowi drewnu? Ocuć śię: á kámieniowi niememu; Obudź śię. Tenże to ma uczyć? Pojrzy nań/ powleczony jest złotem y śrebrem: ále w nim niemász zgołá żadnego duchá. 20 PAn k jest w Kośćiele świętobliwośći swojey: umilkni przed obliczem jego wszystká ziemio.

i *Jerem.* 10. 8. *Zách.* 10. 2.

k *Psalm* 11. 4.

ROZDZIAŁ III.

Modlitwá Abákukowá y ludu Bożego. 3. *Ugruntowánie śię w dufności spráwámi Bożymi.* 16. *Y obietnicámi jego.*

1 Modlitwá Abákuká Proroká/ według a rozmájitych pieśni *złożona.*

2 O PAnie usłyszawszy wyrok twoj/ ulękłem śię. O PAnie záchowaj spráwę twoję w pośrzodku lat/ y objaw ją w pośrzodku lat: w gniewie wspomni ná miłośierdźie.

3 G*dy* Bog szedł b od Południá/ á Swięty z gory Fárán/ Selá: okryłá niebiosá sławá jego/ á chwały jego ziemiá pełna byłá. 4 Jásność jego byłá jáko świátłość/ rogi były ná bokách jego: á tám byłá zkryta siłá je°. 5 Przed obliczem jego szedł mor/ á węgle pałające szło przed nogámi jego. 6 Stánął y rozmierzył ziemię/ wejrzał y rozprószył narody: skruszone są gory wieczne/ y zkłoniły śię págorki dawne: drogi jego są wieczne. 7 Widźiałem namioty Chusán prozności poddáne/ á opony ziemie Mádyáńskiey drżały. 8 Izali śię ná rzeki/ o PAnie! Izali śię ná rzeki rozpalił gniew twoj? Izali ná morze rozgniewánie twoje? Gdyś jáchał ná koniách twojich/ *y ná* wozách twojich zbáwiennych. 9 Jáwnie odkryty jest łuk twoj/ *dla* przyśięgi pokoleniom wyrzeczoney/ Selá. Rozdźieliłeś rzeki ziemie. 10 Widźiáły c ćię gory y zádrżáły/ powodź wod przeminęłá: przepáść wydáłá głos swoj/ głębokość ręce swoje podniosłá. 11 Słońce y mieśiąc zástánowił śię d w mieszkániu swojim: przy *jegoż* świetle latáły strzały twe/ y przy blásku śniącey śię włocznie twojey. 12 W zágniewániu podeptałeś ziemię/ w zápálczywośći młoćiłeś pogány. 13 Wyszedłeś ná wybáwienie ludu swego/ ná wybáwienie z pomázáńcem twojim: przebiłeś głowę z domu niezbożniká/ odkrywszy grunt áż do szyje/ Selá. 14 Potłukłeś kijmi jego/ głowę wśi jego/ *gdy* śię burzyli jáko wicher áby mię rozprószyli: weselili śię/ jákoby pożrzeć mieli ubogiego w skrytośći. 15 Jáchałeś przez morze ná koniách twojich: *przez* gromádę wod wielkich. 16 Gdym to słyszał/ zátrząsnął śię brzuch moj: ná ten głos drżáły wárgi moje/ zgniłość weszłá w kośći moje/ y wszystekem śię trząsł słysząc że mam odpocżynąć w dźień utrapienia/ gdy przyćiągnie ná ten lud *nieprzyjaćiel*; áby go przez wojnę wygłádźił.

17 C*hocby* figowe drzewo nie zákwitnęło/ y nie było urodzaju ná winnicách: chocby y owoc oliwy pochybił/ y role nie przyniosły pożytku/ *y* z owczárniby owce wybite były/ á nie byłoby bydłá w oborách. 18 Wszákże śię ja w PAnu weselić będę: rozráduję śię w Bogu zbáwienia mego. 19 Pánujący PAn jest siłá moja: ktory czyni e nogi moje/ jáko *nogi* łáni/ y po miejscách wysokich poprowádźi mię. Przedniejszemu nád śpiewaki/ ná muzyckim naczyniu mojim.

a l. *Z niewiádomośći, ábo obłądzenia*

b 5 *Mojż.* 33. 2.

c *Psalm* 77. 19.

d *Jozu.* 10. 12.

e 2 *Sám.* 22. 34. *Psalm* 18. 34.

PROROCTWO SOFONIASZOWE.

Sofoniaß opowiáda naprzod obywátelom Jeruzalemskim/ y wßytkiemu Judstwu/ ućiski ktore ná nie miáły przyść przez Chaldejczyki dla ich báłwochwálstwá/ y niespráwiedliwośći/ w Rozd. 1. Potym nápomina ich do pokuty/ y innym narodom postronnym zniszczeniem grozi/ w Rozdz. 2. Uskarza śię ná ich zániedbánie pokuty/ w Rozd. 3. áż do wierßá 8. Náostátek wierne upomina do ćierpliwośći/ y ćießy je obietnicámi łáski Bożey w Chrystuśie: od wierßá 8. áż do końcá Proroctwá.

ROZDZIAL I.

Opowiáda Prorok Sofoniaß utrapienie ziemi Judskiey y obywátelow jey.

1 Słowo PAńskie ktore śię stáło do Sofoniaßá syná Chuse/ syná Godoliaßowego/ syná Amáryaßowego/ syná Ezechiaßowego: zá dni Jozyaßá/ syná Amonowego/ Krolá Judskiego.

2 Wßystko zápewne zniosę z oblicza tey ziemie/ mowi PAN.

3 Zniosę ludźie y bydło/ zniosę ptástwo niebieskie/ y ryby morskie/ y zgorßenia z niepobożnymi: wykorzenię człowieká z oblicza tey ziemie/ mowi PAN.

4 Bo wyćiągnę rękę moję ná Judę/ y ná wßystkie obywátele Jeruzalemskie: wykorzenię z miejscá tego ostátki Báálowe/ y popy jego z kápłány.

5 Y te ktorzy śię kłániáją ná dáchach wojsku niebieskiemu: y te ktorzy kłániájąc śię/ przyśięgáją przez PAná/ tákże *y te* ktorzy przyśięgáją przez Molochá *swego*.

6 Y te ktorzy śię odwracáją od náśládowánia PAná: y ktorzy nie ßukáją PAná/ áni śię pytáją o nim.

7 Umilkni przed obliczem Pánujácego Páná: gdyż bliski *jest* dźień PAński: bo PAn zgotowáł ofiárę/ *y* poświęćił wezwáne swoje.

8 A w dźień ofiáry PAńskiey/ náwiedzę Książętá/ y syny krolewskie/ y wßystkie ktorzy śię obłoczą w ßáty cudzoziemskie.

9 Náwiedzę też dniá onego/ káżdego ktory prog przeskákuje: ktorzy nápełniáją domy pánow swych łupiestwem/ y bezpráwiem.

10 A dniá onego/ mowi PAN/ *będźie* głos wołánia od bramy rybney/ y nárzekánie od drugiey *strony*, y skruszenie wielkie od págorkow.

11 Nárzekajćie wy/ ktorzy mießkaćie wewnątrz/ bo wygłádzony będźie wßystek lud kupiecki/ wygłádzeni będą wßyscy ktorzy srebro noßą.

12 Y stánie śię w on czás/ że Jeruzalemu ßpiegowáć będą z pochodniámi: y náwiedzę męże ktorzy polgnęli w drożdżach swojich/ mowiąc w sercu swojim: Pan nie uczyni dobrze/ áni źle uczyni.

13 Bo májętność ich przyjdźie ná rozchwycenie/ y domy ich ná zpustoßenie: pobudująć a domy/ lecz w nich mießkáć nie będą: y będą sádźić winnice/ ále z nich winá pić nie będą.

a 5 Moj. 28.30. Mich. 6.15. Amos 5.11.

14 Bliski *jest* wielki dźień PAński: bliski *jest* y spießny bárzo głos dniá PAńskiego: tám y Mocarz gorzko woláć będźie.

b Ierem. 30.7. Joel. 2.11. Amos 5.11.

15 Dźień gniewu będźie ten dźień: dźień utrapienia y ućisku/ dźień zámießánia y zpustoßenia: dźień ćiemności y mroku/ dźień obłoku y

16 chmury: Dźień trąby y trąbienia/ przećiwko miástom obronnym/ y przećiwko báßtam wysokim:

17 W ktory ludźie utrapieniem śćisnę/ że jáko ślepi chodźić będą: ponieważ przećiwko Pánu zgrzeßyli: y wylana będźie krew ich jáko proch/ á ćiáłá ich jáko gnoj.

18 Áni śrebro ich/ áni c złoto ich/ nie będźie ich mogło wyrwáć w dźień gniewu PAńskiego: bo ogniem zápálczywośći jego będźie d zá wßystká ziemiá pożártá: przeto/ że zápewne koniec prętki uczyni wßystkim obywátelom ziemie.

c Przyp. 11.4. Ezech. 7.19. d Sofon. 3.8.

ROZDZIAL II.

Nápomnienie ludu Judskiego do pokuty. 4. Z przedłożeniem przykłádow niektorych srogiey kázni Bożey.

1 Wejrzyćie w śię/ wejrzyćie w śię mowię o narodowie przemierzły.

2 Pierwey niżeli wynidźie dekret/ *y niż* dźień jáko plewá przeminie: pierwey niż przyjdźie ná was gniew zápálczywośći PAńskiey/ pierwey niż przyjdźie ná was dźień gniewu PAńskiego.

3 Szukajćie PAná wßyscy pokorni *ná* ziemi/ ktorzy sąd jego czynićie: ßukajćie spráwiedli-

wiedli-

wiedliwości/ szukajcie pokory/ snadź się ukryjecie w dzień zapalczywości PAńskiey.

4 BO Gázá opuszczona będźie / y Aszkálon zpustoszony: Azot w południe wyrzucą / á Akáron wykorzeniony będźie. 5 ♣ Biádá mieszkájącym w kráinie pomorskiey/ narodowi Cereteyczykow: słowo PAńskie przećiwko wam jest o źiemio Chánánejska Filistyńczykow! że ćię ták wytrácę / áby nie było obywátelá. 6 ♣ Y będźie kráiná pomorska owczárniámi y budámi pásterskimi/ y obora dla trzod. 7 ♣ Będźie też y ostátkowi domu Judskiego kráina dla páśienia: w domách Aszkálon w wieczor legáć będą / gdyż je náwiedźi PAn Bog ich / y przywroći zás więźnie ich.

8 SŁyszałem urągánie Moábczykow/ y háńbienia synow Ammonowych/ ktorymi urągáli ludowi mojemu / y wynośili się ná gránicách ich. 9 ♣ Przetoż żywie Ja mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski/ że się Moáb stánie jáko Sodomá / á synowie Ammonowi jáko Gomorrá/ miejscem pokrzyw / y jáma sólna / y pustynia áż ná wieki: ostátki ludu mego rozchwycą je/ y pozostáli z ludu mego dśiedą je. 10 ♣ To je *potka* zá pychę ich/ iż lżyli / y wynośili się nád lud PAná Zastępow. 11 ♣ Strászny *im będźie* PAn / bo spráwi że zchudną wszyscy bogowie źiemie: y będźie mu się kłániał káżdy z miejscá swego/ wszystkie wyspy narodow.

12 Y Wy też Murzynowie mieczem 13 mojim pobići będźiećie. ♣ Bo wyćiągnę rękę moję ná Połnocy/ y wytrácę Assurá: y podam Niniwe w zpustoszenie y w susz/ jáko pustynią. 14 ♣ Y będą trzody legáły w pośrzodku a jego/ y wszystek zwierz narodow: y pelikan / y sowá ná gałkách jego przebywáć będą: głos *ptástwa* w oknách słyszány będźie: podwoje jego zpustoszeją/ gdy Cedrowe 15 *listwowánia* jego odedrą. ♣ Tákieć będźie ono miásto weselące się / ktore śiedźi bezpiecznie / mowiące w sercu swojim; Jam *miásto*, á oprocz mnie b *niemász* tákiego. Jákoć się stáło zpustoszeniem / jáskinią

a Ezái. 13.21. y 34.11

b Ezái. 47. 8.

zwierzowi: káżdy przechodzący przez nie záświszcze / y kiwáć będźie ręką swoją.

ROZDZIAŁ III.

Ogłoszenie utrapienia Jeruzalemczykow, y grzechow ich. 8. Obietnicá o zgromádzeniu rozproszonych, y o powołániu Pogan do Kośćiołá Bożego. 14. Nápomnienie Kośćiołá Bożego do rádośći.

1 BIádá temu miástu zmázánemu y zplugáwionemu/ gwałty 2 czyniącemu. ♣ Nie słucha głosu áni przyjmuje kárnośći: w PAnu nie ufa/ do Bogá swe° nie przybliża się. 3 ♣ Kśiążętá jego w pośrzodku jego są lwi a ryczący / Sędźiowie jego są wilcy wieczorni / *ktorzy* nie gryzą kośći áż do poránku. 4 ♣ Prorocy b jego skwápliwi / mężowie przewrotni. Kápłáni jego zplugáwili rzeczy święte/ c zakon gwałcą. 5 ♣ PAn spráwiedliwy jest w pośrzod niego/ nie czyni niepráwośći: káżdego dniá sąd swoj wydawa ná świátłość bez przestánia: wszákże złośnik 6 wstydźić się nie umie. ♣ Wykorzeniłem narody/ zpustoszone są zamki ich / obroćiłem w pustynię ulice ich / ták / że niemász ktoby przez nie chodźił: zpustoszone są miástá ich/ ták/ że niemász áni człowieká/ áni obywátelá. 7 ♣ *Rzekłem*; Wżdyć się mnie bać będźiesz/ przyjmiesz kárność áby nie był wytrácony przybytek twoj/ przez to czymem ćię náwiedźić chćiał; ále ráno wstawszy / psują wszystkie przedśięwźięćia swoje.

8 PRzetoż oczekawajćie ná mię/ mowi PAn/ do dniá ktorego powstánę do łupu: Bo sąd moj jest / ábym zebrał narody/ y zgromádźił krolestwá / ábym ná nie wylał rozgniewánie moje/ y wszystkę popędliwość gniewu mego: ogniem zájiste gorliwośći mojey będźie pożárta tá 9 wszystká źiemiá. ♣ Bo ná ten czás przywrocę narodom wárgi czyste / ktorymiby wzywáli wszyscy Imieniá PAńskiego / á służyli mu d je-10 dnomyślnie. ♣ Ci ktorzy są zá rzekámi źiemie Murzyńskiey / pokłonmi oddájąc z corka rozproszonych mojich / przyniosą mi dáry. ♣ Dniá

a Ezech. 22.27. Mich. 3. 11.

b Jerem. 23.11. Ozeá. 9. 7.

c Ezech. 22.26.

d H. *Jednym rámieniem.*

onego / nie záwstydźisz śie zá żadne uczynki twoje / ktorymiś wystąpiło przećiwko mnie : Bo ná ten czás odejmę z pośrzodku ćiebie te / ktorzy śię weselą z sławy twojey / á nie będźiesz śię więcey wynośiło z gorze świętobliwośći mojey. 12 Y zostáwię w pośrzodku ćiebie lud ubogi / á nędzny : y ufáć będą w Imieniu Páńskim. 13 Ostátki Izráelá nie będą czynity nieprawośći / áni będą mowiły kłamstwá / áni śię znajdźie w uśćiech ich język zdrádliwy : Ale śię páść będą / y odpoczywáć / á nie będźie ktoby je przestrászył.

14 e Záśpiewaj c Corko Syońska : wykrzykajćie Izráelczycy : wesel śię / á ráduj śię ze wszystkiego sercá / Corko Jeruzalemska. 15 Zeodjął PAN sądy twoje / uprzątnął nieprzyjaćielá twego. Krol Izráelski jest PAnem w pośrzodku ćiebie / nie oglądasz więcey złego.

16 Dniá onego rzeką do Jeruzalem ; Nie boj śię : *á do* Syonu ; Niech nie mdleją ręce twoje. 17 PAn Bog twoj w pośrzodku ćiebie mocny / záchowa *ćię* : rozweseli śię wielce nád tobą / przestánie námiłośći swey *przećiwko tobie*, *y* rozweseli śię nád tobą z śpiewániem / 18 *mowiąc* ; Teskniące *po Jeruzalem* záśię zgromádzę / *bo* z ćiebie są : *y smętne dla* brzemieniá zelżywośći włożoney ná ćię. 19 f Oto Ja koniec uczynię wszystkim ktorzy ćię trapić będą ná on czás : á záchowam chromą / y wygnáną f zgromádzę : Owszem sposobię im chwałę / y imię po wszystkiey źiemi / w ktorey zelżywość ponośili. 20 W ten czás przywiodę was : w ten czás mowię zgromádzę was. Abowiem dam wam imię y chwałę miedzy wszystkimi narody źiemie / gdy záś przywiodę więźnie wásze przed oczymá wászymi / mowi PAn.

e Ezdr. 12. 6. Ysa. 54. 1. Zách. 9. 9.

f Mich. 4. 7.

PROROCTWO AGGEUSZOWE.

Prorok Aggeusz nápomina Kśiążąt Jeruzalemskich y Lud / áby Kośćioł (ktory przed wielą lat od Bábilończykow wywrocony był / y ktorego im náprawy był pozwolił náprzod Cyrus / potym Dáryusz Nothus /) budowáli. A iż nie ták świetnie wystáwiony był ten Kośćioł jáko pierwszy / ćieszy ich tym / że większa ma być ozdobá tego Kośćiołá niż onego / ktory był Sálomon wystáwił : á to dla tego / iż w tym Kośćiele uczyć miał Chrystus PAN.

ROZDZIAŁ I.

Przymowká ludowi Judskiemu o niewystáwienie Kośćiołá. 6. Przypomnienie karánia, ktore dla tego násłępowáło. Napomnienie Zorobabelá y Jesuego do budynku Kośćiołá.

1 ROku wtorego Dáryuszá Krolá / mieśiącá szostego / dniá pierwszego tegoż mieśiącá : stáło śię słowo PAńskie / przez Aggeuszá Proroká / do a Zorobabelá / syná Sálátyelowego / Kśiążęćia Judskiego : y do Jesuego syná Jozedekowe° Kápłáná nawyższego / mowiąc : 2 Ták powiáda Pan Zastępow / mowiąc : Ten lud mowi ; Jeszcze nie przyszedł czás / czás budowánia domu PAńskiego. 3 Przecz śię stáło słowo Páńskie przez Aggeuszá Proroká / mowiąc : 4 Izali wam *jest* czás / ábyśćie mieszkáli w domách wászych lisztowánych / á dom ten áby pusty *stał*? 5 Teraz tedy ták mowi PAn Zastępow : Uważajćież b jáko śię wam powodźi. 6 Siejećie c wiele / á máło zbieraćie : Jećie / ále śię nie násycaćie : Pijećie / ále nie ugaszaćie prágnienia : Obłoczyćie śię / ále śię nikt nie może zágrzać : á ten co sobie zapłátę zgromadza / zgromadza ją do worká dziurawego. 7 Ták mowi PAn Zastępow : Uważajćie jáko śię wam powodźi. 8 Wstąpćie ná te gorę / y zwoźćie drzewo : Budujćie ten dom / á ják cham śię w nim / y będę uwielbiony / mowi Pan. 9 Pogladaćie ná

a Ezd. 5. 1.

b H. Przyłożćie serce wásze do drog wászych.

c 5 Moj 28. 38. Mich 6. 14.

wiele/ á oto máło *dostawaćie*: *á* co wnośićie do domu/ to *Ja* rozdmuchywam: Dla czego? mowi PAn Zastępow: Dla tego/ że Dom moj jest pusty: á miedzy tym śię káżdy

10 z was stára o dom swoj. ♣ Przetoż śię nád wámi niebo záwárło d/ áby rosy nie dawáło: Ziemiá tákże záwárłá śię/ áby nie wydawáłá urodzáju swego.

d 5 Moj. 18. 25.

11 ♣ A ták przyzwałem susze ná tę źiemię/ y ná te gory/ y ná pszenicę/ y ná moszcz/ y ná oliwę/ y ná *to* coby miáłá wydáć źiemiá: y ná ludźie/ y ná bydło/ y ná wszystkę prace reczną.

12 TEdy usłuchał Zorobabel syn Sálátyelow/ y Jesuá syn Jozedekow/ Kápłan nawyższy/ y wszystkie ostátki ludu/ głosu PAná Bogá swego/ y słow Aggeuszá Proroká ponieważ go posłał PAn Bog ich: bo śię lud bał oblicza PAńskiego. ♣

13 Tedy Aggeusz poseł PAński rzekł do ludu *bedac* w poselstwie PAńskim/ mowiac: ♣ Jam e z wámi/ mowi

e Agge. 2. 5.

14 PAn. ♣ W tym wzbudźił PAn duchá Zorobábelá syná Sálátyelowego/ Kśiażećiá Judskiego/ y duchá Jesuego Syná Jozedekowego/ Kápłáná nawyższego/ y duchá ostátkow wszystkiego ludu/ że przyszedszy robili około domu PAná Zástępow/ Bogá swego.

ROZDZIAŁ II.

Pobudza Zydy do budowánia Kośćiołá. 11. Opowiáda przyczyny kázni ná nich włożonych. 21. Proroctwo o wygłádzeniu nieprzyjaćioł ludu Bożego, y o wywyższeniu PAná Chrystusá.

1 DNiá dwudźiestego y czwartego/ mieśiacá szostego/ roku

2 wtore° Dáryuszá krolá. ♣ Siodmego *mieśiacá*, dwudźiestego y pierwszego *dniá* tegoż mieśiacá: stáło śię słowo PAńskie przez Aggeuszá Proroká/ mowiac:

3 ♣ Mow teraz do Zorobabelá syná Sálátyelowego Kśiażećiá Judskiego/ y do Jesuego syná Jozedekowego Kápłáná nawyższego/ y do ostátku ludu/ mowiac:

4 ♣ Ktoż miedzy wámi pozostał/ co widźiał ten dom w sławie pierwszey jego? Y jáki wy teraz widźićie? Izali nie jest przećiwko onemu

5 jáko nic w oczách wászych? Jednák teraz zmocni śię Zorobabelu/ mowi PAn: Zmocni śię Jesue synu Jozedekow Kápłánie nawyższy/ zmocni śię też wszystek ludu tey źiemie mowi PAn: á robćie: Bom Ja a z wámi/ mowi PAn Zastępow. ♣

a Agge. 1. 13.

6 Według słowá ktorymem przymierze uczynił z wámi/ gdyśćie wychodźili z Egiptu/ Duch tákże moj stánie w pośrzodku was: Nie bojćież śię.

7 BO ták mowi PAn Zastępow: Oto Ja b jeszcze raz/ *á to* po máłym *czáśie*, poruszę niebem y źiemią/ y morzem/ y sucha. ♣

b Zyd. 12. 26.

8 Poruszę mowię wszystkie narody/ y przyda c *do* Pożadánego od wszystkich narodow: y nápełnię ten dom chwałą/ mowi PAn Zastępow.

c *H. Pożadánie. I. Przydźie poćiechá wszystkich narodow.*

9 ♣ Mojeć jest śrebro/ y moje złoto/ mowi PAn

10 Zastępow. ♣ Wietsza bedźie sławá domu tego poślednigo/ niż onego pierwszego/ mowi PAn Zastępow: bo ná tym mieyscu dam pokoj/ mowi PAn Zastępow.

11 DWudźiestego y czwartego *dniá* dźiewiatego *mieśiacá*, roku wtorego Dáryuszá/ stáło śię słowo PAńskie przez Aggeuszá Proroká/

12 mowiac: ♣ Ták mowi PAn Zastępow: Pytaj śię teraz Kápłánow o

13 zakon/ mowiac; Gdyby kto niosł mięso poświecone w podołku sukniey swey/ ábo by śię dotknał podołkiem swojim chlebá/ ábo potráwy/ ábo winá/ ábo oliwy/ ábo wszelkiego pokármu/ izali śię poświeći? Y odpowiedźieli Kápłáni/ á rzekli;

14 Nie. ♣ Tedy rzekł Aggeusz; Jesli kto bedac nieczysty od trupá/ dotknałby śię czego z tych rzeczy/ bedźieli nieczyste? Y odpowiedźieli Kápłáni/ y rzekli; Bedźie nieczyste.

15 ♣ Tedy odpowiádájac Aggeusz/ rzekł: Tákći lud ten/ ták y narod ten przed obliczem mojim/ mowi PAn: ták y wszystká spráwá rak ich/ y cokolwiek támi ofiárowáli nieczyste było.

16 ♣ A *ták* uważajćież proszę/ *jáko śię wam powodźiło* od tego dniá/ áż do onego kiedy przestano kłáść kámienia ná kámieniu w Kośćiele PAńskim.

17 ♣ Od tego czásu gdy kto przyszedł do gromády zboża/ od dwudźiestu *korcy*, ználazł dźieśięć:

Gdy przyszedł do prásy/ áby náczerpał pięćdźieśiąt wiáder *wina*, ználazł tylko dwádźieśćiá. 18 ♣ Karałem was záráza d zboż/ y rdzą/ y grádem/ wszystkie prace rąk wászych: Wszákże żaden z was *nie náwroćił śię* do mnie/ mowi PAn. 19 ♣ Uwáżajćież teraz ode dniá tego/ áż do onego/ ode dniá dwudźiestego y czwartego *mieśiącá* dźiewiątego/ áż do dniá ktorego był záłożony Kośćioł PAński/ uważajćie *mowię*: 20 ♣ Izali jeszcze *jest* naśienie w szpichlerzu? Y *owszem* áni máćicá winna/ áni figowe/ áni gránatowe/ áni oliwne drzewo nie wydáły owocu: *Lecz* ode dniá tego będę błogosłáwił.

d *Amos.* 4. 9.

21 POtym stáło śię słowo PAńskie powtore do Aggeuszá/ dniá dwudźiestego y czwartego/ *tegoż* mieśiącá/ mowiąc: 22 ♣ Mow do Zorobábelá Kśiążęćiá Judskiego/ *á* rzecz: Ja 23 poruszę niebiosá y źiemię. ♣ Y podwrocę stolice krolestw/ y zepsuję moc krolestw Pogáńskich: podwrocę mowię woz/ y te ktorzy ná nim jeżdżą / y upádną konie/ y jeżdżący ná nich/ káżdy od mieczá brátá swego. 24 ♣ W on dźień mowi Pan Zastępow/ wezmę ćię Zorobábelu synu Sálátyelow sługo moj/ mowi PAn/ y uczynię ćię jáko Sygnet: Abowiem wybrałem ćię/ mowi PAn Zastępow.

PROROCTWO ZACHARYASZOWE.

CZtery są częśći Proroctwá Zácháryaszowego. W pierwszey/ nápomina lud/ ktory śię był wroćił z niewoli Bábilońskiey/ do pokuty/ w Rozdź. 1. áż do wierszá 7. Potym/ przypomina niektore widzenia ktorymi PAN lud náucza/ częśćią o tym/ jáko o nich Oycowską pieczą miał / y onych świeżo z niewoli Bábilońskiey wybáwił: częśćią o tym / że je y nápotym ná swey pieczy mieć chce/ gdyby śię tylko szczerze do niego náwroćili/ y Kośćioł Jeruzalemski náprawowáli/ od wierszá 7. áż do końcá Rozdź. 6. Zátym odpowiáda im ná pytánie o Pośćie/ y náucza ich prawdźiwey chwały swojey/ ktoraby śię miásto onego postu báwić mieli/ w Rozdź. 7. y 8. Ná ostátek prorokuje o zniszczeniu nieprzyjaćioł ludu Bożego/ o przyśćiu PAná Chrystusowym y dobrodźiejstwách/ ktore miał uczynić Kośćiołowi swemu/ od Rozdź. 9. áż do końcá.

ROZDZIAŁ I.

Napomnienie ludu Judskiego *do pokuty. 7. Widzenie Zácháryaszá Proroká o Anjołách. 17. Y o czterech rogách. 20. Y o czterech kowalách.*

1 MIeśiącá osmego/ roku wtorego Dáryuszá: stáło śię słowo PAńskie do Zácháryaszá/ syná Báráchiaszowego/ syná Iddowego/ Proroká/ mowiąc: 2 ♣ Rozgniewał śię PAn ná Ojce wásze bárzo. ♣ 3 Przetoż rzecz do nich/ Ták mowi PAn Zastępow: Náwroććie a śię do mnie/ mowi PAn Zastępow: á náwrocę śię do was/ mowi PAn Zastępow. ♣ 4 Nie bądźćież jáko Ojcowie wászy/ ná ktore wołáli Prorocy/ pierwszy/ mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow: Náwroććie śię b teraz od złych drog wászych/ y od złych spraw wászych: Ale nie usłucháli/ áni dbáli ná mię mowi PAn. 5 ♣ Gdźież są Ojcowie wászy/ y Prorocy? Izali ná wieki żyć będą? ♣ 6 Wszákże/ Izali słowá moje y ustáwy moje/ ktorem rozkazał Prorokom sługom mojim/ nie záśięgły Ojcow wászych? ták/ że náwroćiwszy śię/ rzekli: Jáko nam PAn Zastępow uczynić umyślił według drog nászych/ y według uczynkow nászych/ ták nam uczynił.

7 DNiá dwudźiestego y czwartego/ jedenastego mieśiącá (ten jest mieśiąc Sebát) roku wtorego Dáryuszowego: stáło śię słowo PAńskie do Zácháryaszá/ syná Báráchiaszowego / syná Iddowego / Proroká/ mowiąc: 8 ♣ Widźiałem w nocy / á oto mąż jáchał ná koniu

a *Ezai.* 31. 6. *Ierem.* 3. 12. y 18. 11 *Ezech.* 18. 30. y 33. 11 *Ezec.* 14. 2. *Joel.* 2. 12. *Malá.* 3. 7.

b *Ierem.* 15. 5. y 35. 15.

ry dzym

rydzym / ktory stał miedzy mirty / ktore *były* w niźinie: á zá nim konie 9 rydze / czarne y białe. ♣ Tedym rzekł: Coż zacz *ſą* ći Pánie moy? Y rzekł do mnie Anioł rozmawiájący ze mną: Ja tobie okáże co zacz *ſą*. ♣ 10 Y odpowiedźiał mąż ktory stał miedzy mirty / y rzekł: Ci *ſą* ktore posłał PAN / áby przeszli ziemię. ♣ 11 Y odpowiedźieli Aniołowi PAńskiemu stojącemu miedzy mirty / y rzekli: Przeszliśmy ziemię / á oto wszystká ziemiá bezpieczeństwá y pokoju używa. ♣ 12 Tedy odpowiedźiał Anioł PAński / y rzekł: O PAnie Zastępow / y dokądże śię nie zmiłujesz nád Jeruzalem / y nád miásty Judskimi / ná ktoreś śię gniewał już śiedmdźieśiąt lat? ♣ 13 Y odpowiedźiał PAN Aniołowi onemu ktory mowił ze mną / słowy dobrymi / słowy poćiesznymi. ♣ 14 Y rzekł do mnie Anioł ktory mowił ze mną: Wołaj / á rzecz: Ták mowi PAn Zastępow: Zápaliłem śię zá Jeruzalemem y y zá Syonem c gorliwośćią wielką.

c Záchá. 8. 2.

15 ♣ A gniewam śię bárzo ná te narody / ktore używáją pokoju / bo *gdym* śię Ja trochę zágniewał / tedy oni 16 pomagáli do złego. ♣ Przetoż ták mowi PAn: Náwroćiłem śię do Jeruzalem w miłośierdźiu / dom moj zbudowány będźie w nim / mowi PAn Zastępow: y sznur rozćiągniony *będźie* ná Jeruzalem. ♣ 17 Jeszcze wołaj / mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow / Jeszcze śię osádzą miástá moje dla *obfitośći* dobrego: bo jeszcze PAn Syon poćieszy / y obierze jeszcze Jeruzalem.

18 Tedym podniosł oczy swe / y uj19rzałem / á oto cztery rogi. ♣ Y rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną: Coż to jest? Y rzekł do mnie: Teć *ſą* rogi ktore rozrzućiły Judę 20 y Izráelá y Jeruzalem. ♣ Vkazał 21 mi też PAn czterech kowalow. ♣ Y rzekłem: Coż ći idą uczynić? Y odpowiedźiał / mowiąc: Teć *ſą* rogi ktore rozrzućiły Judę / ták iż żaden nie mogł podnieść głowy swojey: Przetoż ći przyszli áby je przestrászyli / y ztráćili rogi tych narodow / *ktore* podniosły rog przećiwko ziemi Judskiey / áby ją rozrzućili.

ROZDZIAŁ II.

Widzenie o mężu ktory mierzył Jeruzalem. 4. Rozmnożenie. 5. Bespieczność, y sławá Kośćiołá. 6. Nápomnienie ludu w Bábilonie. 10. Powołánie Pogan do Kośćiołá.

1 POtym podniosłem oczy swoje / y ujrzałem / á oto mąż / w kto2rego ręce był sznur pomiárowy. ♣ Y rzekłem: Do kąd idźiesz? Y rzekł do mnie: Abym rozmierzył Jeruzalem / y obaczył / jáko wielka *jest* szerokość jego / y jáko wielka długość jego?

3 A Oto / gdy on Anioł ktory rozmawiał ze mną wychodźił / inszy Anioł wychodźił przećiwko nie4mu: Y rzekł do niego: Bież / rzecz do tego młodźieńcá / mowiąc: Jeruzalem czyscy po wśiách mieszkáć będą dla mnostwá ludu y bydłá w po5śrzodku jego. ♣ A Ja będę / mowi PAN / murem jego ognistym w około / y będę sławą w pośrzodku jego.

6 Nie / nuże! Vćieczćie a z źiemie Połnocney / mowi PAn: Poniewaz ná cztery strony świátá / mowi PAN / rozproszyłem was. ♣ 7 Nuże Syonie / ktory mieszkasz u corki Bábilońskiey / wyswobodź śię. 8 ♣ Bo ták mowi PAn Zastępow; Posłał mię po sławę przećiwko tym narodom / ktorzy was złupili: Bo / kto śię was dotyka / dotyka śię b źrzenice oká mego. ♣ 9 Abowiem oto Ja podniosę rękę moję przećiwko nim / y będą łupem sługom swojim: á dowiećie śię iż mię PAN Zastępow posłał.

a Ezái. 52. 11. Ierem. 51. 45. Objáw. 18. 4.

b 5 Moj. 32. 10. Psalm 17. 8.

10 ZAśpiewaj / á rozráduj c śię corko Syońska: Bo oto Ja przyjdę / á mieszkáć będę d w pośrzodku ćie11bie / mowi PAn. ♣ Y przyłączą śię w on dźień wiele narodow do PAná / y będą ludem mojim: y będę mieszkał w pośrzod ćiebie. ♣ A dowiesz śię / iż PAN Zastępow posłał mię do ćiebie.

c Ezái. 12. 6. y 54. 1.

d 3 Moj. 26. 12. Ezech. 37. 27. 2 Kor. 6. 18.

12 TEdy PAN Judę weźmie w ośiádłość / *zá* dźiał swoj w źiemi świętey / y obierze záś Jeruza13lem. ♣ Niech umilknie wszelkie ćiáło przed obliczem PAńskim: Abo-

wiem śię ocući z mieszkánia świe-tobliwośći swojey.

ROZDZIAŁ III.

Widzenie o Káplánie Jesuem. 8. Obietnicá jemu, y innym wiernym uczyniona.

1 ZAtym mi okazał Jesuego Kápłáná náwyższego / stojącego przed Anjołem PAńskim: y Szátáná stojącego po práwicy jego / 2 áby mu śię sprzećiwił. ✣ Ale PAN rzekł do Szátáná; Niech ćię PAN a zgromi Szátánie; niech ćię mowię zgromi PAN / ktory obrał b Jeruzalem. Izali ten nie jest jáko 3 głownia wyrwána z ogniá? ✣ Ale Jesuá był obleczon w száte plugáwą / á stał przed Anjołem. ✣ A od-4 powiádájąc rzekł do tych ktorzy stáli przed nim / mowiąc: Zdejmićie te száte plugáwą z niego. ✣ Y rzekł do niego: Otom przeniosł z ćiebie niepráwość twoję / á oblekłem ćię w 5 száty odmienne. ✣ Znowu rzekł; Niech włożą piękną czapkę ná głowę jego: y włożyli piękną czapkę ná głowę jego / y oblekli go w száty: á Anjoł PAński stał *przy tym*.

6 Y Oświadczał śię Anjoł PAński 7 przed Jesuem / mowiąc: ✣ Ták mowi PAN Zastępow: Jesli drogámi mojimi chodźić będźiesz / á jesli ustaw mojich przestrzegáć będźiesz / tedy też ty będźiesz sądźił dom moj / y będźiesz strzegł śieni mojich: y dam ći to zápewne / ábyś chodźił miedzy tym c ktorzy tu stoją. ✣ 8 Słuchajże tedy teraz Jesue Kápłánie náwyższy ty / y towárzysze twoji / ktorzy śiedzą przed tobą: áczkolwiek ći mężowie są dziwem / wszákże oto Ja przywiodę sługę mego d Látorośl e. ✣ Abowiem oto ten ká-9 mień ktory kłádę przed Jesuego / *ná ten* kámień jeden *obrocone będą* śiedm oczy: Oto Ja wyrzężę *ná nim* rzezánie mowi PAN Zastępow: á odejmę niepráwość tey źie-10 mie dniá jednego. ✣ Dniá onego mowi PAN Zastępow wezwie káżdy bliźniego swego pod máćicę winną / y pod figowe drzewo.

a Judás. v. 9. b Zách. 1. 17. 2. 12.

c T. Miedzy Anjoły. d I. Ktorego zowią Látorośl. e Ezái. 11. 1. Jerem. 23. 5. y 33. 15 Zách. 6. 12. Luk. 1. 78.

ROZDZIAŁ IV.

Posilenie Proroká od Anjołá. 2. Ukazánie mu w widzeniu świecznika, czásze, śiedmi lámp. 3. Y dwu Oliw. 5. Wykład tego widzenia.

1 POtym náwroćił śię Anjoł ktory mowił ze mną / y obudźił mię / jáko gdy kto budzony bywa ze 2 snu swego. ✣ Y rzekł do mnie: Coż widźisz? Y rzekłem: Widzę / á oto świecznik wszystek złoty / á czászá ná wierzchu jego / y śiedm lámp jego ná nim / śiedm też nalewek do onych śiedmi lámp / ktore *są* ná wierzchu 3 jego. ✣ Dwie też oliwie przy tym: jedná po práwey stronie czásze / á 4 druga po lewey stronie jey. ✣ Tedy odpowiádájąc rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną / mowiąc: Coż 5 to jest Pánie moj? ✣ Y odpowiedźiał Anjoł ktory mowił ze mną / y rzekł mi: Izaż nie wiesz co to jest? Y rzekłem: Nie *wiem*, PAnie moj. ✣ 6 Tedy odpowiádájąc rzekł do mnie / mowiąc: Toć *jest* słowo PAńskie do Zorobabelá / mowiąc: Nie wojskiem / áni śiłą *stánie śię to*, ále Duchem mojim / mowi PAN Zastępow. 7 ✣ Cożeś ty jest o goro wielka przećiwko Zorobabelowi? Rowniná. Bo on wywiedźie kámień głowny z głośnym okrzykiem / Łáská / łáská nád nim.

8 Y Stáło śię słowo PAńskie do 9 mnie / mowiąc: ✣ Ręce Zorobabelowe záłożyły dom ten / y ręce jego dokonáją go: á dowiesz śię że PAN Zastępow posłał mię do was. 10 ✣ Bo ktożby wzgárdźił dniem máłych *początkow*? Poniewaź śię weselą pátrząc ná ten kámień, *to jest*, ná práwidło w ręce Zorobabelowey / ná te śiedm oczy PAńskich / przechodzących wszystkę źiemię.

11 TEdy odpowiádájąc rzekłem mu: Coż *są* te dwie oliwie po práwey stronie tego świecznika / y po 12 lewey stronie jego? Znowu odpowiádájąc rzekłem mu: Coż *są te* dwie olirki ktore *są* miedzy dwiemá rurkámi złotymi? ktore z śie-13 bie złoto wylewáją. ✣ Tedy rzekł do mnie / mowiąc: Izali nie wiesz co *to jest*? Rzekłem / Nie *wiem*, Pánie 14 moj. ✣ Y rzekł: Teć są one dwie oli-

wie

wie ktore ſą u Pánującego ná wßyſtkiey ziemi.

ROZDZIAL V.

Widzenie Kśięg latájących. 5. Miáry Efá. 7. Bláchy ołowney. 8. Niewiáſty w pośrzodku miáry 9. Y innych dwu z ſkrzydłámi.

1 Potym zaś ſię obroćił / á podniozßy oczy ſwoje ujrzałem / á oto Kśięgá lećiáłá. ♣ 2 Y rzekł do mnie: Coż widźiß? Y rzekłem; Widzę Kśięgę lecącą / ktorey długość ná dwádźieśćiá łokći / á ßerokość ná dźieśiąći łokći. ♣ 3 Y rzekł do mnie: Toć jeſt przeklectwo / ktore wynidźie ná oblicze wßyſtkiey źiemie. Bo káżdy złodźiey według tego *przeklectwá* jáko y tá *ziemiá*, wygłádzony; y káżdy *fałßywie* przyśięgájący / według niego jáko y oná wygłádzony będźie. ♣ 4 Wywiodę je a mowi PAn Zaſtępow / áby przyßło ná dom złodźiejá / y ná dom kłamliwie przez Imię moje przyśięgájącego: owßem mießkáć będźie w pośrzodku domu jego / y zniśćzy go / y drzewo jego / y kámienie jego.

5 Wyßedł tedy Anjoł on ktory ze mną mowił / y rzekł mi: Podnieś że teraz oczu ſwych / á obacz co to jeſt / co wychodźi. ♣ 6 Y rzekłem: Coż jeſt? A on odpowiedźiał: To *jeſt* Efá wychodzące. Potym rzekł; Toć jeſt oko ich przypátrujące śię wßyſtkiey źiemi. ♣ 7 A oto ſztukę ołowiu nieśiono / á przy tym byłá niewiáſtá jedná ktora śiedźiáłá w pośrzodku Efá. ♣ 8 Tedy rzekł *Anjoł*; Toć jeſt oná Niezbożność: y wrzućił ją w pośrzod Efá / wrzućił y onę ſztukę ołowiu ná wierzch Efy. ♣ 9 A podniozßy oczu ſwych / ujrzałem / á oto dwie niewieśćie wychodźiły / májące wiátr w ſkrzydłách ſwych / á miáły ſkrzydłá / jáko ſkrzydłá boćianie: y podniosły ono Efá miedzy źiemię / y miedzy niebo. ♣ 10 Tedym rzekł do onego Anjołá ktory mowił ze mną: Dokądże niosą *to* Efá? 11 ♣ Y rzekł do mnie: Aby mu zbudowano dom w źiemi b Senáár: gdźieby umocnione było y poſtáwione ná podſtáwku ſwojim.

a T. Przeklectwo.

b 1 Moj. 10. 10.

ROZDZIAL VI.

Widzenie wozow, gor y koni. 4. Wykład tego widzenia 9. Spráwienie y wſtáwienie korony ná głowę leſnego. 12. Proroctwo o Kroleſtwie y Kápláńſtwie Chryſtuſowym.

1 Potym obroćiwßy śię / podniozßy oczy ſwoje / y ujrzałem / á oto czterzy wozy wychodźiły z pośrzodku dwu gor: á gory *one były* gory miedźiáne. ♣ 2 W pierwßym woźie *były* konie rydze: á w drugim woźie konie wrone. ♣ 3 W trzećim woźie konie białe: á w czwartym woźie *były* konie ſtrokáte, *á wßyſtkie* mocne. ♣ 4 Tedy odpowiádájąc rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną: Co to *jeſt* Pánie moj? ♣ 5 Y odpowiedźiał Anjoł á rzekł do mnie: Te ſą czterzy wiátry niebieſkie wychodzące z *mieyſcá*, gdźie ſtały przed Pánującym *ná* wßyſtkā źiemią. ♣ 6 Konie wrone záprzężone wychodzą do źiemie Połnocney / á białe wychodzą zá nimi: ſtrokáte záś wychodzą do źiemie Południowey. ♣ 7 Te tedy b mocne *konie* wyßedßy chćiáły iść / áby obeßły źiemię. Tedy rzekł: Idźćie / á obeydźćie źiemię: y obeßły źiemię. ♣ 8 A záwołáwßy mię rzekł do mnie / mowiąc; Oto te ktore wyßły do źiemie Połnocney. uſpokojiły duchá mego w źiemi Połnocney.

9 Y Stáło śię ſłowo PAńſkie do 10 mnie mowiąc: ♣ Weźmi od tych co byli pojimáni od Cheldájego / y od Tobiaßá / y od Jedájaßá: (á ty przydźieß tegoż dniá / y wnidźieß do domu Joſyaßá ſyná Sofoniaßowego) ktorzy idą z Bábilonu. ♣ 11 Weźmi mowię śrebro y złoto / á uczyń korony / á włoż *je* ná głowę Jeſuego ſyná Jozedekowego / Kápłáná nawyżßego. ♣ 12 Y rzecz do niego / mowiąc: Ták powiáda PAN Zaſtępow / mowiąc: Oto mąż / ktorego Imię jeſt Látorośl, ktory z mieyſcá ſwego wyrośćie / ten wyſtáwi Kośćioł PAnu. ♣ 13 Bo ten má wyſtáwić Kośćioł PAnu / ten záś przynieśie ſławę / á śiedźieć y pánowáć będźie ná ſtolicy ſwojey: Y będźie Kápłánem ná ſtolicy ſwojey / á rádá pokoju będźie miedzy nimi obiemá. ♣ 14 A

a 1. Tgniáde.

b 1. Gniáde.

ie korony zostána Chelemowi y Tobiaszowi/ y Jedájászowi/ y Chenowi synowi Sofoniaszowemu/ ná pámiatkę w Kościele PANskim. 15 ✠ Bo dálecy przyjdą/ á będą budowáć Kościoł PAnski: y dowiecie się że PAN Zastępow posłał mię do was. A to się stánie/ jesli pilnie słucháć będziecie głosu PAná Bogá swego.

ROZDZIAŁ VII.

Odpowiedź ludowi Judskiemu od Bogá dána z strony postow. 7. Woli Bożey ogłoszenie: y obwinienie ich z ociętności.

1 POtym stáło się roku czwartego Dáryuszá Krolá: stáło się słowo PAnskie do Zácháryaszá/ *dniá* czwartego/ miesiącá dziewiątego/ 2 *ktory* jest Kislef. ✠ Gdy posłał *lud* do domu Bożego Sárássárá y Regemmelechá/ y męże jego/ áby się modlili przez obliczem PAnskim. ✠ 3 Y áby mowili do Kápłánow/ ktorzy *byli* w domu PAná Zastępow/ tákże y do Prorokow/ mowiąc: Izali *jeszcze* płákáć będę miesiącá piątego/ wypłaczywszy się ták/ jákom już czynił przez kilká lat? 4 Y stáło się słowo PAná Zastępow do 5 mnie/ mowiąc: ✠ Rzecz do wszystkiego ludu tey ziemie/ y do Kápłánow/ mowiąc: Gdyście pościli y płákáli/ piątego y siodmego *miesiącá* przez te siedmdziesiąt lat/ Izaliście mnie/ mnie *mowię*, post pościli? 6 ✠ A gdy jecie ábo pijecie/ izali nie 7 sobie jecie/ y nie sobie pijecie? ✠ Izaliście nie ták *czynić mieli* według słowá ktore przedpowiedział PAN przez Proroki przeszłe/ gdy jeszcze Jeruzalem bespieczeństwá y pokoju używáło/ y miástá jego około niego/ y lud w stronie Południowey y po polách mieszkał?

8 Y Stáło się słowo PAnskie do 9 Zácháryaszá/ mowiąc: ✠ Ták powiedział Pan Zastępow/ mowiąc: Spráwiedliwie a sądźcie/ á miłosierdzie y litość pokázujcie káżdy nád bliźnim swojim. 10 ✠ A wdowy y sieroty/ y przychodnia/ y ubogiego b nie uciskajcie: y złego jeden przeciwko drugiemu nie myślcie w sercu swojim. 11 ✠ Ale nie chcieli dbáć: y c obrocili się tyłem/ á uszy swe d zátulili áby nie słucháli. 12 ✠ Sercá też swe zátwárdzili *jáko* dyáment/ áby nie słucháli Zakonu tego/ y słow ktore posyłał PAN Zastępow Duchem swojim przez Proroki przeszłe: Z kąd przyszedł wielki gniew od PAná Zastępow. 13 ✠ Bo jáko *oni* gdy ich wołano/ nie słucháli: ták *też gdy oni* wołáli e nie wysłuchałem/ mowi PAN Zastępow. 14 ✠ Y rozproszyłem je jáko wicher miedzy wszystkie narody/ ktorych nie ználi: y tá ziemiá spustoszáłá po nich/ *ták*, że nie był przechodzący/ y wrácájący się: á ták ziemię pożądáną w spustoszenie obrocili.

a Zách. 1. 16. b 2 Moj 22. 21. 3 Moj 19. 33. Ezái. 1. 23. Jerem. 5. 28.

c H. Nádstáwili rámienia odpornego. d H. Obciążyli. e Przyp. 1. 28 Ezái. 1. 15. Ierem. 11. 11. y 14. 12 Ezech. 8. 18.

ROZDZIAŁ VIII.

Obietnicá ludowi Judskiemu od Bogá uczyniona. 16. Przymierze Boże z nimi. 18. Proroctwo o náwroceniu Pogan.

1 POtym/ stáło się słowo PAná 2 Zastępow/ mowiąc: ✠ Ták mowi PAN Zastępow: Zápaliłem się nád Syonem a gorliwością wielką: Owszem rozgniewániem wielkim 3 zápaliłem się. ✠ Ták mowi PAN: Náwrociłem się do Syonu/ y mieszkam w pośrzod Jeruzalem/ áby Jeruzalem zwano Miástem wiernym/ á Gorá PAná Zastępow/ Gorą świętobliwości. 4 ✠ Ták mowi PAN Zastępow: Jeszcze siadáć będą stárcy y báby ná ulicách Jeruzalemskich/ májąc káżdy z nich laskę w ręce swey dla zeszłości wieku. 5 ✠ Ulice tákże miástá pełne będą chłopiąt y dziewcząt grájących ná ulicách jego. 6 ✠ Ták mowi PAN Zastępow: Izali/ że się to b niepodobna widzi przed oczymá ostátkow ludu tego tych dni/ będzie też to niepodobna przed oczymá mojimi? mowi PAN 7 Zastępow. ✠ Ták mowi Pan Zastępow: Oto Ja wybáwię lud moj z ziemie ná Wschod/ y z ziemie ná Zachod słońcá. 8 ✠ Y przywiodę je záś/ á będą mieszkáć w pośrzod Jeruzalem: y będą ludem mojim/ á Ja będę Bogiem ich w prawdzie/ y w spráwiedliwości.

9 TAk mowi Pan Zastępow: Niech się zmocnią ręce wásze ktorzy-

a Zách. 1. 14.

b Matt. 19. 26.

ście

ście słuchali w tych dniách słow tych z ust Prorokow/ktorzy *byli* ode dniá/ *ktorego* záłożony jest dom PANA Zastepow/że Kościoł ma być dobudowány. 10 Bo śie przed tymi dniámi pracá ludzka y pracá c bydłat nie nádgradzáłá : náwet wychodzącemu y wchodzącemu nie było pokoju dla nieprzyjaciela: bom Ja zpuśćił wszystkie ludźie jednego z drugim. 11 Lecz teraz nie ták jáko zá dni przeszłych czynię ostátkowi ludu tego mowi PAn Zastepow. 12 Ale śie wy maćie spokojne: winna máćicá wydawa owoc swoj / y źiemiá wydawa urodzaj swoj / Niebiosá tákże wydawáją rosę swoję:á to wszystko dawam w ośiádłość ostátkom ludu tego.

13 Y Stánie śię/ że jákośćie byli przeklectwem miedzy Pogány/ o domie Judski y domie Izráelski! ták was záś bedę ochraniał/ y bedźiećie b błogosłáwieństwem : Nie bojćie śię / niech śię zmacniája rece wásze. 14 Bo ták mowi PAn Zastepow : Jakom wam był umyślił złe uczynić/ gdy mię do gniewu pobudzáli Ojcowie wászy / mowi PAN Zastepow / á nie żáłowałem tego: 15 Ták náwroćiwszy śię/umyśliłem w te dni dobrze czynić Jeruzalemowi/ y domowi Judskiemu : Nie bojćież śię.

16 TEć *są* rzeczy ktore czynić bedźiećie : Prawdę mowćie e káżdy z bliźnim swojim : práwy f y spokojny sąd czyńćie w bramách wászych. 17 A jeden drugiemu g nic złego nie myślćie w sercách wászych / á w krzywoprzyśiestwie śię nię kochajćie : bo to wszystko *jest* czego nienawidzę/ mowi PAn. 18 Y stáło śię słowo PAná Zastepow do mnie/ mowiac: 19 Ták mowi PAn Zastepow : post czwartego y post piatego/ y post śiodmego / y post dźieśiatego *miesiecá* obroći śię domowi Judskiemu w rádość y w weselę / y w roskoszne Uroczyste święta: ále prawdę y pokoj milujćie.

20 TAk mowi PAN Zastepow : Jeszcze beda przychodźić narodowie y obywátele wiela miast. 21 Przychodźić mowię beda obywátele jednego *miástá* do drugiego/mowiac: Podźmy ochotnie błagáć oblicze Páńskie/ á szukáć PAná Zastepow: 22 *Trzecie każdy*: Pojdę y ja. A ták wiele ludu y narodow niezliczonych przyjdźie szukáć PAná Zastepow w Jeruzalem/ y błagáć oblicze PAN̄skie.

24 TAk mowi PAN Zastepow : W one dni uchwyca śię dźieśieć meżow ze wszystkich jezykow onych narodow / uchwyca śię mowię podołká jednego Zydá/mowiac: Pojdźiemy z wámi : Bo słyszymy / *że* BOG *jest* z wámi.

ROZDZIAL IX.

Przegrożká Dámászczeńczykom, Emátczykom, Tyryjczykom, Sydończykom, Filistyńczykom. 9. Proroctwo o Chrystusie. 10. To wyswobodzeniu,á wielkimi dárámi obdárzeniu Kośćiołá Bożego.

1 BRzemię słowá PAńskie° przećiwko źiemi ktora jest w około ćiebie : á Dámászek bedźie odpoczynieniem jego. A bowiem oko PAńskie przypátruje śię ludźiom y wszystkim pokoleniom Izráelskim. 2 Náwet y do Emát dośiężę: y do Tyru/ y do Sydonu : choć jest madry a bárzo. 3 Bo sobie Tyr obronę zbudawał : y názbierał srebrá jáko prochu/ á złotá jáko błotá po ulicách. 4 Oto / PAN go wypedźi/ á wráźi w morze śiłę jego / á sam od ogniá pożárty bedźie. 5 Co widzac Aszkálon/ ulęknie śię : tákże Gázá wielce żáłośne bedźie/ y Akáron : przeto / *że je* záwstydźiłá nádźieja ich: y zginie Krol z Gázy/ y Aszkálon nie bedźie osádzone. 6 Y bedźie mieszkał bekárt b w Azoćie : á ták wykorzenię pychę Filistyńczykow. 7 Y odejmę krew káżdego od ust jego/ y obrzydliwośći jego od zebow jego : zostáwiony teź bedźie y on Bogu nászemu:áby był jáko Kśiaże w Judźie/ á Akáron jáko Jebuzejczycy. 8 Y położę śię obozem u domu swego / dla wojská / y dla przechodzacego á wracájacego śię : y nie przejdźie wiecey przez nie łupieżcá : przeto / że śię ták teraz podoba w oczách mojich.

c Agge. 1. 6.
d Agge. 2. 20.
e Efez. 4. 25.
f Zách. 7. 9.
g Zách. 7. 10.
a Ezech. 28. 3
b I. Chodzo-źiemiec.

9 Wesel śię bárzo c Corko Syońska/ wykrzykaj Corko Jeruzalemska: Oto Krol twoj przyjdźie tobie spráwiedliwy/ y Zbáwićiel: ubogi y śiedzący ná ośle / *to jest*, ná oślećiu źrzebiątku oślice. 10 ✣ Bo wytrácę wozy z Efráimá / y konie z Jeruzalem/ y będźie połamány łuk wojenny. Y ogłośi pokoj narodom/ á władza jego od morzá d áż do morza/ y od rzeki áż do kończyn źiemie. 11 ✣ Owszem ty *wesel śię* dla krwie przymierza swego: *ábowiem* wypuśćiłem więźnie e twoje z dołu / w 12 ktorym niemász wody. ✣ Wroććież śię tedy do twierdze o więźniowie/ ktorzy nádźieję maćie: ábowiemći y dźiś dwojáko opowiádam/ y nádgrodzę.

13 Gdyż sobie náćiągnę Judę/ á łuk nápełnię Efráimem: y wzbudzę syny twoje/ o Syonie! przećiwko synom twojim / o Jáwánie! y zgotuję ćię jáko miecz mocárzá. 14 ✣ Bo śię Pan ukaże przećiwko nim / á jáko błyśk wyniknie strzałá jego: Pánujący mowi PAn zátrąbi w trąbę/ á pojdźie w wichrzech Południowych. 15 ✣ PAn Zástępow ochraniáć będźie ludu swego: áby podbiwszy sobie kámienie z proce / jedli y pili wykrzykájąc jáko od winá: y nápełnią ják miednice / ták y rogi Ołtarzá: 16 ✣ A ták wybáwi je dniá onego Pan Bog ich/ jáko trzodę ludu swego: bo kámienie wieńcámi ozdobione / wystáwione będą miásto chorągwie w źiemi jego.

17 Abowiem/ oto ó jákie błogosłáwieństwo jego! y jáko wielka ozdobá jego! Zboże młodźieńce / á moszcz Pánny/ mowne uczyni.

ROZDZIAŁ X.

Nápomnienie ludu Judskiego do Modlitew. 3. Z ogłoszeniem pomsty Bożych nád Pásterzámi ludu Izráelskiego, y z obietnicą wiernym uczynioną.

1 Zadájćie od PAná dżdżu czásu a potrzebnego: á PAn uczyni obłoki dżdżyste/ á deszcz obfity da wam/ y káżdemu trawę ná polu. 2 ✣ Bo obrazy mowią a prożność / á wieszczkowie prorokują kłamstwo / y sny prożne opowiádáją/ dáremnie ćieszą / dla tego poszli *w niewolą* jáko trzodá / utrapieni są że nie mieli pásterzá.

3 Przećiwko tákim Pásterzom zápaliłá śię popędliwość mojá / á te kozły náwiedzę: Ale trzodę swoję/ dom Judski/ náwiedźi PAn Zástępow/ y wystáwi je jáko ubránego koniá do boju. 4 ✣ Od niego węgieł/ od niego gwoźdź / od niego łuk wojenny: od niego tákże wynidźie wszelki poborcá. 5 ✣ Y będą jáko mocárze depcący w błoto po ulicách w bitwie: y walczyć będą / bo PAn z nimi: á záwstydzą tych / ktorzy wśiadáją ná koń.

6 Umocnię dom Judow / á dom Jozefow wybáwię / y w pokoju je osádzę: bo mam litość nád nimi: y będą jákobym ich nie odrzućił: bom Ja jest PAn Bog ich/ á wysłucham je. 7 ✣ Y będą Efráimczycy jáko mocarz / á rozweseli śię jáko od winá serce ich: á synowie ich widząc to/ weselić śię będą / y rozráduje śię serce ich w PAnu. 8 ✣ Záświsnę ná nie/ á zgromádzę je: bo je odkupię: y będą rozmnożeni / jáko *przed tym* rozmnożeni byli. 9 ✣ Y rozśieję je miedzy narody / áby ná miejscách dálekich wspomnieli ná mię: á żywi będąc z synámi swojimi / náwroćili śię. 10 ✣ A ták je przywiodę z źiemie Egipskiey / y z Assyryjey zgromádzę je: á do źiemie Gáláád y do Libánu przywiodę je: ále im *miejscá* stawáć nie będźie. 11 ✣ Przetoż dla b ćiásnośći przez morze przejdźie / y rozbije ná morzu wáły / y wyschną wszystkie głębokośći rzeki: tedy będźie zniżona pychá Assyryjey / á sceptr *od* Egiptu odjęty będźie. 12 ✣ Zmocnię je też w PAnu/ á w Imieniu jego chodźić będą mowi PAN.

ROZDZIAŁ XI.

Proroctwo o zburzeniu Ieruzalemu. 4. Niewdźięczność Zydow ku PAnu Chrystusowi Pásterzowi swemu. 15. Przegrożka złym Pásterzom.

1 Otworz Libánie wrotá swe: niech pożrze ogień cedry twoje. 2 ✣ Rozkwil śię jodło / bo upadł cedr / bo wielmożni spustoszeni są.

c Ezái. 52.11. Mátt. 21. 5. Jan. 12.15.

d Psalm 72. 8.

e Ezái. 51. 1.

a Jerem 10. 8. Abák. . 18

b A. Dla wąskośći miejscá.

Kwilćie dęby Báſáńſkie/ bo wyćię-
3 ty jeſt lás ogrodzony. ♣ Głos ná-
rzekánia Páſterzow *ſłyſzány jeſt*, iż
zburzona jeſt wielmożność ich:
głos ryku lwiąt / iż zburzona jeſt
pychá Jordanu.

4 TAk mowi PAN BOG moj:
Páś owce ná rzeź zgotowáne:
5 ♣ Ktore dźierżawcy ich zábijáją/ á
nie bywáją obwinieni: y owſzem
przedawájący je / mowią; Błogo-
ſłáwiony PAN jeſmy śię zbogáći-
li: á ktorzy je páſą / nie máją li-
6 tośći nád nimi. ♣ Przetoż nie zfol-
guję więcey obywátelom tey źiemie/
mowi PAN: bo oto Ja podam te
ludźie kożdego w ręce bliźniego je-
go/ y w ręce Królá ich / y potrą źie-
mię/ á nie wyrwię jey z ręku ich. ♣
7 Bom páſł owce zgotowáne ná rzeź /
was *mowię* ô nędzne owce! y wźią-
wſzy ſobie dwie láſce / jedném ná-
zwał Ućiechą; á drugą názwał
Zwięzujących/ á páſłem one *owce*.
8 ♣ Y zgłádźiłem trzech páſterzow w
jednym mieśiącu: ále uteſkniłá ſo-
bie duſzá mojá z nimi / przeto że du-
9 ſzá ich brzydźiłá śię mną. ♣ Rze-
kłem tedy: Nie będę was páść.
Co zdycha a / niech zdechnie: á co
ma być wygłádzono/ niech będźie
wygłádzono: á *ktore* pozoſtáną/
niech pożerá mięſo jedná drugiey. ♣
10 Przetoż wźiąwſzy láſkę moję Ućie-
chy / porąbałem ją / wzruſzywſzy
przymierze moje / ktorem poſtáno-
11 wił z tym wſzyſtkim ludem. ♣ A dniá
onego gdy wzruſzone było / pewnie
poználi nędzni z trzody / ktorzy śię
ná mię oglądáli / że to słowo PAń-
12 ſkie. ♣ Bom rzekł do nich; Jeſli to
jeſt dobre w oczách wáſzych / dajćie
zapłátę moję: á jeſli nie / zánie-
chajćie. Tedy odważyli b zápłá-
tę moję trzydźieśći śrebrnikow. ♣
13 Zátym rzekł PAN do mnie; Po-
rzuć je c przed gárncarzá: Zacnaż
to zapłátá ktorąm jeſt od nich ták
drogo oſzácowany! Wźiąłem tedy
trzydźieśći śrebrnikow / á porzući-
łem je w domu PAńſkim przed
14 gárncarzá. ♣ Potym porąbałem
láſkę moję drugą Zwięzujących/
wzruſzywſzy bráterſtwo miedzy Ju-
dą/ y miedzy Izráelem.

15 Y Rzekł PAn do mnie. Weźmi ſo-
bie jeſzcze oręże Páſterzá głu-
16 piego. ♣ Bo oto Ja wzbudzę Páſte-
rzá w tey źiemi / *ktory* nie będźie
obłąkánych náwiedzał / áni będźie
jágniątek ſzukał: złamánego też le-
czyć/ y tego co uſtánie/ noſić nie bę-
dźie: ále mięſo tłuſtych jeść będźie/
17 á kopytá ich poztraca. ♣ Biádá
páſterzowi d niepożytecznemu / kto-
ry opuſzcza trzodę: miecz nád rá-
mieniem jego/ y nád práwym okiem
jego: rámię jego cále uſchnie / á
práwe oko jego cále zaćmione bę-
dźie.

ROZDZIAŁ XII.

Przegrożká nieprzyjaćiołom ludu Bożego. 4. Obietnicá o ochronie Bożey. 10. O Duchu Swiętym. 11. Pokutá ludu Izráelſkiego.

1 BRzemię słowá PAńſkiego nád
Izráelem. *Ták* mowi PAn kto-
ry rozpoſtárł niebioſá / á ugrunto-
wał źiemię / ktory tworzy duchá
człowieczego we wnętrznośćiách je-
2 go: ♣ Oto Ja poſtáwię Jeruzalem
kubkiem opojenia wſzyſtkim naro-
dom okolicznym / ktorzy będą prze-
ćiwko Judźie ná oblężenie / y prze-
3 ćiwko Jeruzalemowi. ♣ Owſzem ſtá-
nie śię dniá onego/ że uczynię Jeru-
zalem kámieniem ćiężkim wſzyſtkim
narodom: wſzyſcy ktorzy go dźwi-
gáć będą / bárzo śię urážą / choćby
śię zgromádźiły przećiwko niemu
4 wſzyſtkie narody źiemie. ♣ Dniá o-
nego/ mowi PAn/ zárážę kożdego ko-
niá zdrętwieniem / y jeźdźcá jego
ſzaleńſtwem: ále nád domem Judá
otworzę oczy moje / á kożdego koniá
narodow zárážę ślepotą. ♣ Y rzeką
5 Kśiążętá Judſkie w ſercu ſwym:
Mamy śiłę y obywátele Jeruza-
lemſcy w PAnu Záſtępow / Bogu
6 ſwojim. ♣ Dniá onego/ położę Kśią-
żętá Judſkie jáko węgle ogniſte
miedzy drwy / á jáko pochodnią go-
rájącą miedzy ſnopy / y pożrą ná
práwą y ná lewą ſtronę wſzyſtkie
narody okoliczne: y zoſtánie jeſzcze
Jeruzalem ná mieyſcu ſwym w Je-
7 ruzalemie. ♣ Záchowa PAn y na-
mioty Judſkie pierwey/ áby śię nie
wywyżſzáłá chwałá domu Dawido-
wego/

a *Jerem.* 15. 2.
b *Mátt.* 26. 15.
c *Mátt.* 27. 5.
d *Jerem.* 23. 1. *Ezech.* 34. 2. *Janá.* 10. 12.

twego/y chwałá obywátelow Jeruzalemskich/przećiwko Judźie. 8 Dniá onego PAn będźie bronił obywátelow Jeruzalemskich: á ktoryby był miedzy nimi naslábszy/ stánie śię dniá onego podobny Dawidowi: á dom Dawidow podobny bogom/ podobny Anjołowi PAńskiemu przed nimi. 9 Bo śię stánie dniá onego/że szukáć będę wszystkich narodow/ ktore przyćiągną przećiwko Jeruzalemowi/ ábym je wytráćił.

10 Y Wyleję ná dom a Dawidow/ y ná obywátele Jeruzalemskie Duchá łáski/y modlitew: á pátrząc będą ná mię/ ktorego b przebodli/ y płákáć będą nád nim płáczem/jáko nád jednorodzonym: gorzko mowię płákáć będą nád nim/ jáko gorzko płáczą nád pierworodnym. 11 Dniá onego będźie wielkie kwilenie w Jeruzalem/ jáko kwilenie w Adádrymon/ná polu c Mágeddon. 12 Bo źiemiá kwilić będźie/káżde pokolenie osobno: pokolenie domu Dawidowego osobno/ y niewiásty ich osobno. Pokolenie domu Nátánowego osobno/y niewiásty ich osobno. 13 Pokolenie domu Lewiego osobno/y niewiásty ich osobno: pokolenie Semejego osobno/ y niewiásty ich osobno. 14 Wszystkie insze pokolenia: káżde pokolenie osobno/ y niewiásty ich osobno.

a Joel. 2.28. b Jan. 19.37. c 2 Kron. 35.22.

Rozdział XIII.

Proroctwo o oczyśćieniu grzechow przez Chrystusá. 2. y báłwánow, y fałszywych Prorokow wygubienie. 7. O ućierpieniu Chrystusowym. 8. O zachowániu ostátkow ludu Judskiego.

1 W On dźień będźie otworzona studnicá domowi Dawidowemu/ y obywátelom Jeruzalemskim/ ná *omyćie* grzechu y nieczystośći. 2 Y stánie śię dniá onego mowi PAn Zastępow/że wykorzenię imioná báłwánow a z źiemie/ták/ że nie będą więcey wspomináne: do tego/ y te Proroki/ y duchá nieczystego zniosę z źiemie. 3 Y stánie śię/gdyby kto dáley prorokował/ że mu rzeką Oćiec jego y mátká jego ktorzy go zpłodźili; nie będźiesz żył/ przeto żeś kłamstwo mowił w Jmieniu PAńskim: y przebiją go oćiec jego y mátká jego ktorzy go zpłodźili/ że prorokował. 4 Y stánie śię dniá onego/ że śię záwstydzą oni Prorocy káżdy zá widzenie swoje/ gdyby prorokowáli: y nie obleką śię w suknią kosmátą/ áby kłamáli. 5 Ale káżdy rzecze; Nie jestem ja Prorokiem/ ále rolnikiem: bo mię tego náuczono od dźiećińistwá mego. 6 A jeżeli mu kto rzecze: Coż to mász zá rány ná ręku twojich? Tedy rzecze: Tymi jestem zránionym w domu tych ktorzy mię miłują.

a Zech. 14.13.

7 O Mieczu ocknij śię ná Pásterzá mego/ y ná mężá towárzyszá mego/mowi PAn Zastępow:Uderz b Pásterzá/ á owce rozproszone będą: Ale záś obrocę rękę moję ku máluczkim. 8 Bo śię stánie po tey wszystkiey źiemi/mowi PAn; że dwie częśći w niey wytrácone będą y pomrą/ á trzecia zostánie w niey. 9 Y wwiodę y onę trzećią część do ogniá/ á wypłáwię je jáko płáwia srebro: á doświadczáć ich będę/ jáko doświadczája złotá. Káżdy będźie wzywał Jmienia mego/á Ja go wysłucham: Rzekę; Tyś lud moj: á on rzecze/Tyś PAn Bog moj.

b Mátt. 26.31. Márk. 14.27.

Rozdział XIV.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu. 3. O obronie y zbáwieniu Kośćiołá. 12. O káźniách prześládowcow Kośćiołá Bożego. 16. O wezwániu Pogan do Chrystusá. 20. T o gorliwośći ludu Bożego.

1 OTo przychodźi dźień PAński/ á rozdźielone będą korzyśći twoje w pośrzodku ćiebie. 2 Bo zgromádzę wszystkie narody przećiwko Jeruzalemowi ná wojnę/ á miásto wźięte będźie/ y domy rozchwycone będą/y niewiásty pogwałcone będą: á gdy pojdźie część miástá w pojimánky/ ostátek ludu nie będźie wygłádzony z miástá. 3 Bo wynidźie PAn/ y będźie walczył przećiwko onym narodom: jáko zwykł wojowáć w dźień potykánia. 4 Y stáną nogi jego w on dźień ná gorze oliwney/ ktora *jest* przećiwko Jeruzalemi ná Wschod słońcá: á gorá oliwna śię ná poły rozszczepi ná

wschod

Wschod y ná Zachod słońcá rozpádliną bárzo wielka : y odwáli śię połowicá oney gory ná Połnocy / á połowicá jey ná Południe. ♣ Tedy uciecżećie przed doliną gor: (bo dolina tych gor dośięże áż do Azál) będźiećie mowię uciekáć / jákośćie uciekáli przed trzęśieniem a ziemie/zá dni Ozyaszá Kolá Judskiego : gdy przyjdźie PAN Bog moj/y wszyscy święci z nim.

6 Y Stánie śię dniá onego/ że nie będźie świátłośći drogiey / áni

7 ćiemnośći gęstey:♣ Lecż będźie dźień b jeden ktory jest wiádomy PAnu / á nie będźie dniá áni nocy wszákże cżásu c wiecżornego będźie świá-

8 tło. ♣ A dniá onego wynidą wody d żywe z Jeruzalem: połowicá ich do morzá ná Wschod słońcá / á połowicá ich do morzá ostátniego : á

9 to będźie lećie y źimie. ♣ A PAn będźie Krolem nád wszystką źiemią:W on dźień będźie PAn jeden/

10 y Imię jego jedno. ♣ Y ucżyniona będźie tá wszystká ziemiá / jáko rowniná od Gábáá áż do Remmon ná Południe ku Jeruzalem : ktory wywyższony będąc / stać będźie ná miejscu swojim / od bramy Benjáminowey / áż do miejscá bramy pierwszey / y áż do bramy węgielney:á od wieże Chánáneel/áż do

11 prás krolewskich. ♣ Y będą w nim mieszkáć / á nie będźie więcey przeklectwem : A Jeruzalem bezpiecżnie mieszkáć będźie.

12 A Táć będźie plagá / ktora uderzy PAn wszystkie narody/ktoreby walcżyły przećiwko Jeruzalemowi : Ciáło káżdego stojącego ná nogách swojich schnąć będźie : á ocży ich wypłyną z dołkow swojich/ y

13 język ich uschnie w uśćiech ich.♣ Y stánie śię dniá onego wielkie ućiśnienie PAńskie miedzy nimi : ták że rękę jeden drugiego uchwyći / á ręká jego podnieśie śię ná rękę

14 bliźniego swego. ♣ Y tyć też Judo walcżyć będźiesz w Jeruzalemie : á zgromádzone będą bogáctwá wszystkich narodow okolicżnych/ złoto y

15 śrebro/y szat obfitość wielka. ♣ A tákaż będźie plagá ná konie / muły/ wielbłądy / y osły / y ná wszystkie bydletá/ ktore będą w o nym obożie/ jáko y tá plágá.

16 A Le ich pozostánie y onych wszystkich narodow / ktoreby przyćiągnęły przećiwko Jeruzalemowi/ będą przychodźić od roku do roku pokłon oddawáć Krolowi / PAnu Zastępow: y obchodźić święto Ku-

17 cżek. ♣ A ktoby nie szedł z pokolenia źiemie do Jeruzalem pokłon oddawáć Krolowi/PAnu Zastępow / ná

18 te deszcż pádáć nie będźie. ♣ A jesli pokolenie Egipskie nie wstąpi/ y nie przyjdźie/choć ná nie deszcż nie páda: przyjdźie jednák ta plágá ktora uderzy PAn narody / ktore nieprzy-

19 szły obchodźić świętá Kucżek. ♣ A táć będźie kaźń grzechu Egipskiego/ y kaźń grzechu wszystkich narodow / ktoreby nie przychodźiły ku obchodzeniu

20 świętá Kucżek. ♣ Dniá onego będźie ná rzędźiech końskich nápisano Swietobliwosc Panska : á kotłow będźie w domu PAńskim,

21 jáko miednic przed Ołtarzem.♣ Owszem/káżdy koćieł w Jeruzalemie y w Judźie / poświecony będźie PAnu Zastępow:á przychodząc wszyscy ktorzy ofiárowáć máją / bráć je y wárzyć w nich będą : á nie będźie Chánánejcżyká e więcey w domu PAná Zastępow dniá onego.

a Amos. 1. 1.
b Objáw. 11. 25.
c Ezái. 60. 20. Objáw. 21. 23.
d Ezech. 47. 1. Joel. 3. 18. Objáw. 22. 1.
e Ezái. 35. 8. Joel. 3. 17. Objáw. 21. 27. y 22. 15.

PROROCTWO MALACHIASZOWE.

Maláchiasz Prorok gromi lud Judski/ z rozmáitych grzechow/ á nawięcey/ iż sobie w chwale Bożey/ á potym y w stanie małżeńskim nie wiernie pocżynáli/ y dla tego im groźi karániem PAńskim/ á do pokuty ich nápomina. Pobożne záś ćieszy obietnicą przyśćia PANA Chrystusá y Janá Chrzćićielá/ á wszystek lud upomina / áby tym cżásem pilnie Zakon Mojżeszow uważáli/ y w nim ustáwicżnie rozmyśláli.

ROZDZIAL. I.

Przypomnienie ludowi Bożemu wybránia ich z ßczerey łáski Bożey. 6 Obwinienie Kápłanow z ich przy służbie Bożey lekkomyślności. 10. Z kąd Bog ofiárámi ich gárdźi. 14. Y przeklęctwo ná nie wydawa.

1 Brzemię słowá PAnskiego przećiwko Izráelowi przez Malachiaßá. 2 ♣ Umiłowałem was/ mowi PAn: A wy mowićie ; W czymżeś nas umiłował ? Izali Esaw nie był brátem Jákobowi ? mowi PAN : Wßákżem umiłował Jákobá : ♣ 3 A Esawá miałem w nienawiśći/ y podałem gory jego ná zpustoßenie/ á dźiedźictwo jego smokom ná pustyni. 4 ♣ Jesliby rzekłá źiemiá Edomska ; Spustoßeni jesteśmy/ ále wrocimy śie y pobudujemy miejscá popustoßone : Tedy ták mowi PAN Zastępow; Niechaj oni buduja/ á Ja rozwálę : y názowie je gránica niepobożności/ y ludem ktory sobie zbrzydźił PAn áż ná wieki. 5 ♣ To oglądáją oczy wáße/ á wy rzeczećie: Niech będźie PAN uwielbiony w gránicách Izráelskich.

6 Syn ma w uććiwośći Ojcá/ á sługá Páná swego: Jesliżem tedy Ja Ojcem/ gdźież jest cząść mojá? A jesliżem Ja Pánem/ gdźież jest bojaźń mojá? mowi PAn Zastępow wam o Kápłáni! ktorzy lekce poważaćie Jmię moje. A wßákże mowićie: W czymże lekce poważamy Jmię twoje? 7 ♣ Ktorzy przynośąc ná ołtarz moj ofiárę zplugáwiona/ mowićie : Czymżesmy ćię zplugáwili ? Tym, że mowićie/ Stoł PAński zplugáwiony jest. ♣ 8 Bo gdy przywodźićie co ślepego jest ná ofiárę/ Izaliż to nie zła rzecz? Y gdy przywodźićie chromę y chore/ Izaliż to nie zła rzecz ? Ofiáruj to jedno Kśiażęćiu twemu/ obaczysz jeżeli mu śie to podobáć będźie/ á przyjmieli twarz twoje/ mowi PAn 9 Zastępow. ♣ Przetoż teraz błagajćie proße oblicze Boże/ áby śie zmiłował nád námi: Ale poki śie to dźieje z ręki wáßey/ Izali przyjmie oblicze ktorego z was/ mowi PAN 10 Zastępow? ♣ Owßem kto jest miedzy wámi/ áby záwárł drzwi? ábo dármo zápalił ná ołtarzu mojim ? Nie mam chęći do was/ mowi PAn Zastępow/ y ofiáry nie przyjmę z ręki b wáßey. 11 ♣ Abowiem od Wschodu słońcá/ áż do Zachodu jego wielkie jest Jmię moje miedzy narody/ á ná wßelkim miejscu przyniesione będźie kádzenie Jmieniowi memu/ y ofiárá czysta: wielkie záiste Jmię moje będźie miedzy narody/ mowi 12 PAn Zastępow. ♣ Lecz wy plugáwićie je/ gdy mowićie: Stoł PAński zplugáwiony jest: á co nań kłádą/ jest wzgárdzonym pokármem. ♣ 13 Mowićie też: O jákaż to pracá! chćielibyśćie to zdmuchnąć mogli/ mowi PAn Zastępow. Bo przynośićie to co jest wydártego/ y chromego/ y zchorzáłego/ á przynośćie to ná ofiárę: Izali to przyjmę z ręki wáßey/ 14 mowi PAn. ♣ Y owßem przeklęty jest zdrádliwy/ ktory májąc w trzodźie swey sámcá/ á przećie czyniąc ślub ofiáruje PAnu to co jest ułomnego. Bom Ja Krolem d wielkim/ mowi PAn Zastępow/ á Jmię moje straßne jest miedzy narody.

a Rzym. 9. 13.

b Esái. 1. 11. Jerem. 6. 20. Amos. 5. 21.

c Psalm. 113. 3.

d Psalm. 47. 3.

ROZDZIAL II.

Przegrożká Kápłánom. 4. Przymierze z Porodkámi ich y żywot przykłádny. 11. Obwinienie ich y ludu, z nieporządnego małżeństwá. 17. Y z krnąbrności.

1 A Ták teraz do was mowię to rozkazánie o Kápłáni! 2 ♣ Jesli nie usłuchaćie/ y jesli nie złożyćie do sercá/ ábyśćie dáli chwałę Jmieniowi memu/ mowi PAN Zastępow/ tedy pośle ná was a przeklęctwo/ á przeklináć będę błogosłáwieństwá wáße : owßem/ jużem/ je przeklął/ bośćie tego nie złożyli do sercá. 3 ♣ Oto Ja wam popsuję śiewy wáße: á wrzucę łájno ná twarzy wáße/ łájno mowię ofiár wáßych : ták/ że was przytárgnie do śiebie. ♣ 4 Y dowiećie śie/ iżem posłał do was to rozkazánie/ áby było przymierze moje z Lewim/ mowi PAn Zástępow.

a 3 Moj. 26. 14. 5 Moj. 28. 15.

5 pow. ♣ Przymierze moje było z nim żywotá y pokoju/ á dałem mu je *dla* boiáźni: bo śię mnie bał / y dla Imienia mojego ſkruſzony był. 6 ♣ Zakon prawdy był w uśćiech jego / á niepráwość nie byłá ználeźioná w wárgách jego. Chodźił ze mną w pokoju y w práwośći / y wielu odwroćił od niepráwośći. 7 ♣ Bo wárgi Kápłáńſkie umiejętnośći ſtrzedz máją / *a* pytáć śię będą ná zakon z uſt jego: Aniołem zájiſte jeſt PAná Záſtępow. 8 ♣ Aleśćie wy zſtąpili z drogi / *y* byliśćie zgorſzeniem wielom w zakonie : zepſowáliśćie przymierze Lewiego / mowi PAN Záſtępow. 9 ♣ Przetoż y Ja'm was uczynił wzgárdzone y poniżone u wſzyſtkich ludźi : ták jákośćie wy nie ſtrzegli drog mojich/ á mieliśćie wzgląd ná oſobę w zakonie.

10 J Zali nie jeden Oćiec jeſt nas wſzyſtkich ? Izali nie jeden BOG ſtworzył nas? Czemuż *tedy* brát zdradza brátá ſwego ? gwałcąc przymierze Ojcow nášych. 11 ♣ Zdrádliwie śię ſpráwuje Judá / á obrzydliwość śię dźieje w Izráelu / y w Jeruzalem : Bo Judá zplugáwił Swiętobliwość PAńſką / w ktorey śię kocháć miał: pojąwſzy żonę corkę bogá obcego. 12 ♣ PAN męża ktory to czyni / wykorzeni z namiotow Jákobowych/ *ták* czuiącego / jáko y odpowiádájącego b / y ofiárującego dar PAnu Záſtępow. 13 ♣ A toćie drugi raz uczynili / okrywájąc c łzámi Ołtarz PAńſki płáczem y wołániem : ták / że więcey nie pátrzy ná dar / y *nie* przyjmuje wdźięczney ofiáry z ręki wáſzey. 14 ♣ A wſzákże mowićie : Dla czegoż to ? Dla tego / że PAN jeſt świádkiem między tobą y między żoną młodośći twojey / przećiw ktorey ś ty wyſtąpił / gdyż oná *jeſt* towárzyſzką twoją / y żoną przymierza twego. 15 ♣ Bo ázaż nie uczynił d jednym / choć mu jeſzcze duchá zbywáło ? A czemuż jednym ? *Aby* ſzukáli naśienia Bożego. A ták ſtrzeżćie duchá ſwego / á z żoną młodośći ſwojey śię zdrádliwie nie obchodźćie. 16 ♣ Bo on ma w nienawiśći opuſzczenie *żony*, mowi PAN BOG Izráelſki : Przeto *że táki* okrywa okrućieńſtwo płáſzczem jego/mowi PAN Záſtępow. A ták ſtrzeżćie duchá wáſzego / á nie obchodźćie śię zdrádliwie.

17 P Rzećśćie zádáli PAnu słowy ſwojimi / á *przećię* mowićie : W czymżeſmy *mu* prace zádáli? W *tym*, gdy mowićie : Wſzelki ktory złość czyni podoba śię PAnu / y w tych ma kochánie: Abo/gdźież *jeſt* BOG ſądu?

b T. Broniącego tákiego małżeńſtwá. c T. Dawáćie przyczynę do oblewánia łzámi d T. Mężá y niewiáſtę.

ROZDZIAŁ III.

Proroctwo o przyśćiu Janá Chrzćićielá, y Chryſtuſá PAná. 2. O mocy y ſpráwie jego. 7. Przypomnienie grzechow ludu. 10. Nápomnienie ich do pokuty.

1 O To Ja poſyłam Aniołá a mego / ktory zgotuje drogę przed obliczem mojim : á záráżem przyjdźie do Kośćiołá ſwego PAnujący/ ktorego wy ſzukáćie : y Anjoł przymierza / ktorego wy żądáćie : oto przyjdźie/mowi PAN Záſtępow. 2 ♣ Lecż ktoż będźie mogł znieść dźień przyśćia jego ? Y kto śię oſtoji gdy śię on ukaże ? Bo on *jeſt* jáko ogień roztapiájący / y jáko mydło blecháRzow. 3 ♣ Y będźie śiedźiał roztapiájąc y wycżyſzczájąc śrebro : y oczyśći ſyny Lewiego/ y przepłáwi je jáko złoto/ y jáko śrebro : y będą ofiárowáć PAnu dar w ſpráwiedliwośći. 4 ♣ Tedy PAnu będźie wdźięczna ofiárá od Judy y od Jeruzalem / jáko zá dni pierwſzych / y jáko zá lat ſtárodawnych.

5 A Le śię do was przybliżę z ſądem/ y będę świádkiem prędkim przećiwko czárownikom / y przećiwko cudzołożnikom / y przećiwko krzywoprzyśięzcom / y przećiwko tym ktorzy krzywdę czyniąc / zátrzymawáją zapłátę najemnikowi : wdowie y śirocie y cudzoźiemcowi krzywdę czyniąc / á nie boją śię mnie / mowi PAN Záſtępow. 6 ♣ Gdyż Ja PAN nie b odmieniam śię / przetoż wy Synowie Jákobowi nie jeſteśćie zniſzczeni.

7 Z Araz od dni Ojcow wáſzych odſtąpiliśćie od uſtaw mojich / á nie

a Máth. 11.10 Márk. 1.2. Luk. 7.27 b 4 Moj. 23.19.

nie strzegliśćie ich: Náwroććież się do mnie, á náwrocę się do was, mowi PAN Zastępow. Ale mowićie: W czymże się náwroćimy?

c Zách. 1. 3.

8 Izali człowiek ma Bogá złupić, że wy mnie łupićie? Wszákże mowićie: W czymże ćię łupimy? W dźieśięćinách y w ofiárách.

9 Zgołáśćie przeklęći, iż mię ták łupićie wy, y wszystek narod wász.

10 Znieśćie wszystkie dźieśięćiny do śpichlerzá, áby byłá żywność w domu mojim, á doświadczćie mię teraz w tym, mowi PAN Zastępow: Jeśli wam nie otworzę d okien niebieskich, á nie wyleję ná was błogosłáwieństwá, ták, że go nie będźiećie mieli gdźie podźiać.

d 1 Mojż. 7. 11.

11 Y zgromię dla was pożeráiącego, á nie popsuje wam urodzáju źiemskiego: y nie pochybi winna máćicá ná polu, mowi PAN Zastępow.

12 Y będą was błogosłáwić wszyscy narodowie: Bo wy będźiećie źiemią roskoszną, mowi PAN Zastępow.

13 Zmocniły się przećiwko mnie słowá wásze, mowi PAN: Wszákże mowićie: Cożeśmy mowili przećiwko tobie?

14 Mowiliśćie: Prozna to Bogu e służyć: A coż zá pożytek choć będźiemy strzedz rozkazánia jego, y będźiemy smętnie chodźić, bojąc się PANA Zastępow.

e Job. 21. 15.

15 Owszem pyszne mamy zá błogosłáwione: ponieważ się ći budują, ktorzy czynią niezbożność: á ktorzy kuszą f Bogá, záchowáni bywáją.

f Psalm 95. 9.

16 Tedy rozmawiáli o tym ći, ktorzy się boją PANA, káżdy z bliźnim swojim: y obaczył PAN, á usłyszał: y nápisano Księgę pámiątki przed obliczem jego, dla bojących się PANA, y myślących o Imieniu jego.

17 Ci mi będą, mowi PAN Zastępow, w dźień ktory Ja uczynię, własnośćią: y zmiłuję się nád nimi, jáko się zmiłowywa Oćiec nád synem swojim ktory mu służy.

18 Tedy się náwroćićie, á obaczyćie rożność miedzy g spráwiedliwym y niezbożnym: miedzy tym ktory służy Bogu, y miedzy tym ktory mu nie służy.

g Ezdr. 3. 10. 11. 765. 13

ROZDZIAŁ IV.

Ogłoszenie sądow Bożych niezbożnym. 2 Poćieszenie. 4. Y nápomnienie Pobożnych. 5. Proroctwo o przyśćiu Janá Chrzćićielá.

1 Bo oto przychodźi dźień páłájący jáko piec, w ktory wszyscy pyszni, y wszyscy czyniący niezbożność będą jáko ścierniśko, á popali je ten dźień przyszły, mowi PAN Zastępow: ták, że im nie zostáwi korzenia áni gáłązki.

2 Ale wam ktorzy się boićie Imienia mego, wznidźie słońce spráwiedliwośći, á zdrowie będźie ná skrzydłách jego: tedy wychodźić będźiećie, y porośćiećie jáko ćielętá karmne.

3 A podepcećie niezbożne, ták, że będą jáko proch pod nogámi wászymi w dźień ktory Ja uczynię, mowi PAN Zastępow.

4 Pámiętájćież ná Zakon Mojżeszá sługi mego, ktoremum rozkazał ná Horebie przedłożyć wszystkiemu Izráelowi ustáwy y sądy.

5 Oto Ja wam poślę Eliaszá Proroká, pierwey niż przydźie on wielki y straszny dźień PAŃski.

6 Aby obroćił serce Ojcow ku synom, á serce synow ku ojcom ich: áby przyszedszy, źiemię przekleństwem nie zkarał.

PRZYDATEK DO STAREGO TESTAMENTU, W KTORYM

śie zámykája Kśiegi, ktore pospolićie zowia APOKRYFA; tym porzadkiem,

Tobiasz.	IV. Ezdraszowe.
Modlitwá Mánássessá.	Przydatki do Estery.
Judyt.	I. Máchábejskie:
Báruch.	II. Máchábejskie.
List Jeremiaszow.	III. Máchábejskie.
Przydatki do Dánielá.	Madrosc Sálomonowá.
III. Ezdraszowe.	Jezus Syrách.

KSIEGI TOBIASZOWE.

W Tey Kśiedze podawa śie w Tobiaszu známienity przykład Pobożnośći: ktora on/ lub mu śie szczęśliwie lub nieszczęśliwie powodźiło/ ku Bogu y bliźnim ustáwicznie pokázował. Bo choć był odjećiem dobr/ zábrániem w niewola/ y utráceniem wzroku doświadczány; jednák státecznie trwał przy PAnu Bogu swojim: y zá łáska jego záś do wzroku swego przyszedł/ syná swego y z Zona jego szczęśliwie oglądał/ y z jego potomstwá śie ućieszył. Ktoremu też przed śmiercia swoja błogosłáwi: y jákoby śie zawżdy rzadźić miał/ z náuki Prorockiey rády mu użycza.

ROZDZIAL I.

Przystojne postępki Tobiaszowe. 9. Ożenie jego. 10. Pojimánie do Assyryjey. 14. Láski krolewskiey otrzymánie. 22. Ućiekánie. 24. y záwrocenie śie jego do Niniwe.

1 KSiegi spraw Tobiaszá/ syná Tobielowego/ *syná* Ananielowego/ *syná* Aduelowego/ *syná* Gábáelowego/ z naśienia Azáelowego z pokolenia Neftálimowego. 2 ♣ Ktory był a pojimány zá dni Sálmánásárá Krolá Assyryjskiego z Tezby: ktora *krájiná* jest po prawy stronie *miástá* właśnie rzeczonego Neftálim/ w Gálilejey *leżaca* nád *pokoleniem* Aser. 3 ♣ Ja Tobiasz chodźiłem drogámi prawdy y spráwiedliwośći/ po wszystkie dni żywotá mego/ á czyniłem wielkie jáłmużny/ bráći mojey y narodowi memu/ ktorzy byli przyszli ze mna do krájiny Assyryjskiey do Niniwe. 4 ♣ Bo gdym był w krájinie mojey w źiemi Izráelskiey/ bedac młodźieńczykiem/ wszystko pokolenie Neftálimowe Ojcá mego odstapiło od domu Jeruzalemskiego/ ktory był obrány ze wszystkich pokolen Izráelskich: Aby *tám* spráwowáły ofiáry wszystkie pokolenia/ gdźie był poświecony y zbudowány Kośćioł mieszkánia Nawyższego/ ná wszystkie rodzáje wieku. 5 ♣ A gdy wszystkie pokolenia/ ktore były odstapiły/ spráwowáły ofiáry Báálowi bogu/ z domem Neftálimo-

a 2 Krol. 17. 5. y 18. 9.

6 Ojcá mego: Tedym ja sam częśćio chadzał do Jeruzalem ná Swiętá uroczyste / jáko było ustáwiono wszystkiemu ludowi Izráelskiemu przykazániem wiecznym: pierwoćiny b y dźieśięćiny z urodzájow / y pierwoćiny z wełny miewájąc; ktorem oddawał Káplánom synom Aáronowym ná ołtarz. **7** Ze wszystkich urodzájow pierwszą dźieśięćinę dawałem synom Aáronowym / ktorzy służyli w Jeruzalem: á drugąm dźieśięćinę przedawał; á chodząc do Jeruzalem / *támem* je wynákładał káżdego roku. **8** A trzećią rozdawałem tym / ktorym należáło / jákomi byłá rozkazáłá Deborá mátká Ojcá mego: bom był śirotą został po Ojcu swym.

b 2 Moj 22.29. 4 Moj 18.21. 5 Moj 12. 6. y 14.22 y 18.1

9 A Gdym doszedł męskiego wieku / pojąłem Annę zá małżonkę / z naśienia c familij nászey: y spłodźiłem z niey Tobiaszá. **10** Ale gdym będąc pojimány / záwiedźiony był do Niniwe: **11** A wszyscy brácia moji / y ktorzykolwiek poszli z narodu mego / jedli pokármy Pogáńskie: **12** Y Jam strzegł duszę mojey / żebym niejadł. **13** Abowiem pámiętałem ná Bogá ze wszystkiey duszę mojey. **14** Y zjednał mi Nawyższy łáskę y wdźięczność w oczách Sálmánásárá: y byłem Száfárzem jego. **15** Potym wypráwiwszy śię do Medskiey źiemie: **16** Dałem do zchowánia Gábáelowi brátu Gábryaszowemu w Ráges *w kráinie* Medskiey / dźieśięć tálentow śrebrá.

c 4 Moj 36. 7.

17 A Gdy umárł Sálmánásár / krolował Senácheryb syn jego miásto niego. **18** A ponieważ spráwy jego zámieszáne były / nie mogłem śię więcey wypráwić do Medskiey źiemie. **19** Ale zá dni Sálmánásárowych / jáłmużny wielkie czynił bráći mojey. **20** Chleb moj dawałem d łáknącym / á száty moje nágim: á jeślim też widźiał ktorego z narodu mego umárłego / á wyrzuconego zá mury w Niniwe / tedym go pochował. **21** Jeśli też kogo zábił e Krol Sennácheryb / gdy uciekszy wroćił śię z źiemie Judskiey / tedym go pochował kryjomo: (Bo wielu potráćił w popędliwośći swojey) ktorych ciał gdy szukano od Krolá / **22** nie ználeźiono ich. Tedy szedszy jeden z Niniwczykow / oznájmił Krolowi o mnie / że je pochowywam / przetoż skryłem śię: á zrozumiawszy że mię szukáją ábym był zámordowány / ulęknawszy śię ustąpiłem. **23** Y rozchwycono wszystkę májętność moję: á nic mi nie zostáło / oprocz Anny żony mojey / y Tobiaszá syná mego. **24** Ale nie wyszło piąćidźieśiąt y piąći dni / zábili go f dwá synowie jego / y ućiekli ná gory Arárát: Y krolował Assárháddon syn jego miásto niego; **25** ktory postánowił Achiáchará syná Anáelowego brátá mego / nád wszystkimi dochodámi Ojcá swego / y nád wszystkim rządem. Y przyczynił śię Achiáchár zá mną: przetoż wroćiłem śię do Niniwe (A Achiáchár był Podczászym / y Kánclerzem y Rządzcą / y Podskárbym: ktorego postánowił Assárháddon wtorym *po sobie*: á on był synowcem mojim.) **26** A gdym śię wroćił do domu mego / przywrocona mi jest Anná żoná mojá / y Tobiasz syn moj.

d Mátt. 23. 5. e 1 Krol. 19.36. f 2 Krol. 19.37. 2 Kron 32.21.

ROZDZIAŁ II.

Uczynność Tobiaszowa, y inne miłośierne uczynki. 8. *Pośmiewisko od Sąśiadow.* 11. *Y urągánia od Zony.*

1 A W dźień Swiąteczny / ktore *Swięto* trwa przez a śiedm niedźiel / spráwiony mi obiad zacny: á uśiadszy ábym jadł / á widząc wiele potraw / rzekłem do syná mego; Idź / przywiedź kogokolwiek znajdźiesz z bráći nászey potrzebnego / ktoryby pámiętał ná PANá: á oto / poczekam ćię. **2** Ktory przyszedszy / rzekł; Ojcze / jeden z narodu nászego uduszony y wyrzucony leży ná rynku. **3** Tedym ja pierwey niżelim *czego* skosztował / porwawszy b śię / wniosłem go do niektorego domu / áżby słońce zászło. **4** Potym wroćiwszy śię / umywszy śię / y jadłem chleb moj z żáłośćią: **5** Przypominájąc sobie Proroctwo c Amosowe / jáko mowi: **6** Swiętá wásze obrocą śię w kwilenie / á wszystkie wesela wásze w nárzekánie: y płákałem. **7** A gdy zászło słońce / szedłem y wykopałem

a 2 Moj 34.22. 3 Moj 23.15. 5 Moj 16.10. b Syrác. 7. 37. c Amos. 8. 10.

doł,

8 dot, y pochowałem go. ♣ Lecz Sąśiedźi náśmiewáli śię *ze mnie* mowiąc ; Jeszcze śię ten nie boji / áby nie był zábity dla tey spráwy : Już był d uciekł / á oto znowu grzebie umárłe.

d Tob. 1. 22.

9 GDy oneyże nocy / leżałem będąc niecżysty podle ściány domu *mego*, á twarz moiá odkryta byłá : á nie wiedźiałem że wroblętá były

10 ná oney ścienie. ♣ A gdy oczy moje otworzone były / upuśćiły wroblętá gnoj gorący ná oczy moje / y uczyniło śię bielmo ná oczách mojich. A chćiałem chodźił do lekárzow / nic mi nie pomogli : ále Achiáchár chował mię / pokim śię nie wybrał do Elimáidy.

11 A Annáżoná moiá báwiłá śię ro-
12 botámi białogłowskimi. ♣ Ktore gdy posyłáłá Pánom / tedy jey oni dawáli zapłátę / przydawájąc
13 jey y koźlątko. ♣ A gdy przyszło do mnie / poczęło wrzeszczeć / y rzekłem do niey ; Z kąd że to koźlątko ? Nie kradźione ? Wroć je Pánom jego : boć śię nam nie godźi jeść krádźionego. Ale mi oná rzekłá : ♣ Dárowáno mi to nád zapłátę. ♣ Alem ja jey nie wierzył / y rozkazałem je wroćić Pánom / á gniewałem śię ná nię. ♣
14 Ktora odpowiedźiawszy mi rzekłá : Gdźież są jáłmużny twoje ? y spráwiedliwośći twoje ? Oto znáczne są wszystkie przy tobie.

ROZDZIAL III.

Tobiasz y Sárá Bogu śię modlą. 24. A Bog ich wysłuchał.

1 PRzetoż będąc zásmucony płákałem / y modliłem śię z żáłośćią / mowiąc ; ♣ Spráwiedliwyś
2 ty PAnie y wszystkie dźiełá twoje, y wszystkie drogi twoje są miłośierdźie y prawdá : á sądem prawdźiwym y spráwiedliwym ty sądźisz ná
3 wieki. ♣ Wspomniż ná mię / á wejrzy ná mię : Nie mśći śię náde mną dla grzechow mojich / y obłądzenia mego / y Ojcow mojich / ktorzy zgrzeszyli przed tobą : ♣ Bo nie byli a po-
4 słuszni przykazániam twojim : przetoś nas podał ná łup / y w niewolą / y ná śmierć / y w przypowieść urągánia wszystkim / miedzy ktorymi

a 5 Moj. 28. 15. Dani. 9. 5. 6.

5 rozproszeni jesteśmy. ♣ Przetoż teraz wiele jest sądow twojich á prawdźiwych / *abyś śię* ze mną obszedł według grzechow mojich y Ojcow mojich : poniewaześmy nie czynili przykazań twojich (bośmy nie chodźili w
6 prawdźie przed tobą. (♣ Teraz tedy według upodobánia twego uczyń ze
7 mną. ♣ Rozkaż wźiąć duchá mego / ábym zginął / y w źiemię śię obroćił. Abowiem pożytecznieysza mi jest umrzeć / niżeli żyć : gdyżem śię b násłuchał fałszywego urągánia / á smętek wielki ogárnął mię. ♣ Rozkażże ábym mogł być uwolniony z tey niewoli / *á przeprowádzony* ná miejsce wieczne. Nie odwracaj oblicza twego ode mnie.

b Tob. 2. 14.

7 TEgoż dniá / przydáło śię / iż Sárá corká Ráguelowá / będąc w Ekbátánie *mieśćie* Medskim / ćierpiáłá urągánie od służebnic Ojcá
8 swego. (Abowiem byłá wydáná zá śiedmi mężow : Ale Asmodeus / zły dyabeł / pobił je / niż śię z nią zeszli
9 jáko z żoną.) ♣ Bo jey mowiły : Azaż nie wiesz / żeś podusiłá męże twoje ?
10 ♣ Jużeś śiedmi mężow miáłá : á żadnego imieniem ćię nie názywáją.
11 ♣ Przeczże nas bijesz dla nich ? Jesliżeć pomárli / idźże zá nimi : ábyśmy nie oglądáły z ćiebie *áni* syná áni
12 corki ná wieki. ♣ Co gdy usłyszáłá / zásmućiłá śię bárzo / ták / że śię sámá udusić chćiáłá ; ále rzekłá : Jedynaczkąm u Ojcá mego : jeslibym to uczyniłá / byłoby to ku żelżywośći jego : á stárość jego zprowádźiłá-
13 bym z boleśćią do grobu. ♣ Potym
14 modliłá śię u okná / y rzekłá : ♣ Błogosłáwionyś PAnie Boże moj / y błogosłáwione jest Jmię chwały twojey / święte y sławne ná wieki. Niechżeć dobrorzeczą wszystkie spráwy twoje ná wieki. ♣ A teraz o
15 PAnie / oczy moje y oblicze moje /
16 obroćiłám do ćiebie / ♣ Mowiąc : ábyś mię uwolnił z tey źiemie / á żebym nie słucháłá więcey urágá-
17 niá. ♣ Ty wiesz PAnie / żem jest czysta od wszelkiego grzechu męskie°. ♣
18 A nie zplugáwiłám imienia me° / áni imienia Ojcá mego w źiemi nie-
19 woli mojey. ♣ Jedynaczkąm u Ojcá me° / á nie ma syná / ktoryby po nim

20 dźiedźiczył. ✤ Nie ma teß áni brátá bliskiego: áni syná/ ktoremu bym śię zá żonę chowáłá. 21 ✤ Juź mi ich śiedm zginęło: Ná cożmi ostátek żywotá mego? 22 ✤ A jesliżeć śię nie 23 zda zábić mię: ✤ Przykaż żeć wzgląd mieć ná mię: á zmiłuj śię náde mną/ ábym więcey tego urągánia nie słucháłá.

24 Y Byłá wysłucháná modlitwá obojgá przed obliczem chwały 25 Wielkiego Bogá. ✤ Y posłány jest Ráfáel/ áby uleczył oboje. Tobiaßowi/ áby zdiął bielmo *z oczu jego*: á Sárę corkę Ráguelowę/ żeby dał Tobiaßowi synowi Tobiaßowemu zá żonę: á związał Asmodeuszá tego złego dyabłá: poniewaź Tobiaßowi należáło odźiedźiczyć ją. Tegoż czásu wroćiwszy śię Tobiaß wszedł do domu swego: á Sárá *corká* Ráguelowá zstąpiłá z wyższey komory swojey.

ROZDZIAŁ IV.

Nápomnienie pobożne ktore dawa Tobiaß synowi swemu.

1 Dnego dniá/ wspomniał Tobiaß ná srebro ktore był dał zchowáć Gábáelowi w Rages/ *mieśćie* 2 Medskim. ✤ Y rzekł sam w sobie: Jam prośił o śmierć. ✤ Czemuż nie wezwę *do siebie* Tobiaszá syná mego/ ábym mu *nieco* oznájmił/ pierwey niż umrę? A wezwawszy go/ 3 rzekł: ✤ Synu/ gdy umrę pochowaj mię/ á nie waż á sobie lekce mátki swojey: miey ją w uććiwośći po wszystkie dni żywotá twego/ y czyń co śię jey podoba/ á nie zásmęcaj 4 jey. ✤ Pámiętaj synu/ że wiele niebespieczeństw ćierpiáłá dla ćiebie/ 5 *nosząc ćię* w żywoćie. ✤ Gdy umrze pochowaj ją podle mnie w jednym 6 grobie. ✤ Po wszystkie dni/ synu pámiętaj ná PAná Bogá nászego: á nie chćiey grzeszyć/ áni przestępuj rozkazánia jego: ále czyń spráwiedliwość po wszystkie dni żywotá twego/ á nie chodź drogámi niepráwośći. Abowiem gdy ty prawdę czynić będźiesz/ będą śię powodźiły spráwy twoje/ y wszystkim ktorzy czynią 7 spráwiedliwość. ✤ Z májętnośći twojich czyń b jáłmużnę/ á niech nie záyrzy oko twoje gdy jáłmużnę czyniß. Nie odwracaj oblicza twego od żadnego ubogiego: á nie będźie teź od ćiebie odwrocona twarz Bożá. ✤ 8 Według tego jáko wiele będźieß miał/ *ták* z tego czyń jáłmużnę. ✤ 9 Jesli máło mieć będźieß/ z oney trochy nie boj że śię czynić jáłmużny. ✤ 10 Abowiem sobie skarb dobry skárbiß 11 ná dźień potrzeby. ✤ Bo jáłmużná c od śmierći wybawia/ áni dopuszcza 12 wniść do ćiemnośći. ✤ Zájiste dobry dar jest jáłmużná wszystkim tym/ ktorzy ją czynią przed Náwyższym. 13 ✤ Wystrzegaj śię pilnie/ synu/ wszelkiego d nierządu/ á żonę naprzod sobie pojmi z naśienia Ojcow twojich: á nie pojmuj żony cudzoźiemki/ ktoraby nie byłá z pokolenia Ojcá twojego. ✤ Abowiem synámi Prorockimi jesteśmy. Noe/ Abráhám/ Jzáák y Jákob Ojcámi nászymi są od wieku: Pomniże synu/ że ći wszyscy pojęli żony z bráći swych/ á błogosłáwieni byli w dźiatkách swojich: y naśienie ich 14 odźiedźiczy źiemię. ✤ Przetoż teraz/ synu/ miłuj bráćią swą: á nie pogardzaj hárdźie w sercu twojim bráćią twoją/ y synámi y corkámi ludu twego/ ábyś sobie nie miał z nich żony pojąć. Bo zá pychą idźie e zginienie y niepokoj wielki: á zá hárdeśćią/ umniejszenie y niedostátek wielki: bo hárdość mátką jest głodu. 15 ✤ Zapłáty wszelkiego człowieká ktoryby tobie robił/ nie zátrzymawaj f u śiebie: ále mu *ją* záraz oddaj: A jesli będźieß Bogu służył/ stánie ćię nadgrodá. 16 ✤ Ostrożnym bądź/ synu/ we wszystkich spráwách twojich/ á bądź wyćwiczony w káżdym obcowániu twojim. ✤ A czego g nienawidźiß/ żadnemu nie czyń. ✤ Winá nie pij ták/ ábyś śię miał upić/ á niech z tobą nie chodźi pijáństwo w 17 drogę twoję. ✤ Chlebá twego udźielaj łáknącemu/ á nágim szat twojich. ✤ Ze wszystkiego czego masz dostátek/ czyń jáłmużnę: á niech nie zajrzy oko twoje/ gdy czyniß jáł-18 mużnę. ✤ Dawaj sczodrze chleb h twoj przy pogrzebie spráwiedliwych: ále grzesznikom nie dawaj. ✤ 19 Rády od káżdego mądrego szukaj/ á

a 2 Moj 20.12. Syrác. 7.28. b Przyp 3.9. Syrác. 4.1. y14.13 Mátt. 6.20. Luk. 11.41. y14.13 y16.9. Rzym 12.13. Zyd. 13.16.

c Syrác. 29.11. d Rzym 13.13 1 Kor. 6.9. Gálát. 5.19. Efez. 5.3. Kolos. 3.5. 1 Tess. 4.3. Objáw 22.15. e Przyp 11.2. y16.18 y29.23 Mátt. 23.12. Luk. 1.52. y14.11 y18.14 Jákob 4.6. 1 Piotr 5.5. f 3 Moj 19.13. 5 Moj 24.15. Jákob 5.4. g Mátt. 7.12. Luká 6.31. y14.13 h Jerem 16.7.

nie gardź żadna ráda pożyteczna. ♣

20 A ná káżdy czás dobrorzecz PAnu: á żadaj od niego/ áby drogi twoje proste były/ y wszystkie ścieszki twoje/ y rády twoje ábyć sie dárzyły. ♣ Abowiem żaden narod nie ma rády: ále sam PAn dawa wszystko dobre: á kogo chce/ uniża jáko chce. Przetoż teraz/ synu/ pámiętaj ná rozkazánia moje/ á niech nie bedą wymázáne z serca twe°. ♣

21 A tákći teraz oznájmuje/ o dźiesiąći tálentách i srebrá/ ktorem dał zchowáć Gábáelowi synowi Gábryaszowemu/ w Rages *mieśćie* Medskim. ♣

i *Tob. 1. 16.*

22 A nie boj sie/ synu iżesmy sie stáli ubogimi: Dosyć masz/ jeżeli sie Bogá bać bedźiesz/ á odwrocisz sie od wszelkiego grzechu/ y bedźiesz czynił co mu sie podoba.

ROZDZIAL V.

Tobiaszá młodego, z Ráfáelem Anjołem do Rages Oćiec wyprawuje.

1 TEdy odpowiádájac Tobiasz/ rzekł: Ojcze/ uczynie wszystko coś mi kolwiek rozkazał. ♣ 2 Ale jákoż bede mogł odebráć to srebro nie znájac a go? ♣ 3 Tedy mu dał *Oćiec* 4 Cyrográf/ y rzekł mu: ♣ Poszukaj sobie człowieká/ ktoryby szedł z toba/ á dam mu zápłáte zá żywotá: á szedszy odbierz to srebro.

a *T. Gábáelá.*

5 PRzetoż szedł szukáć człowieká/ y ználazł Ráfáelá/ ktory był Anjołem. 6 Ale *Tobiasz* nie wiedźiał. ♣ Y rzekł do niego: Możesz że z mna iść do Rages *miástá* Medskiego? Y 7 jesliś powiádom tych miejsc? ♣ Y rzekł mu Anjoł: Pojde z toba: bom u Gábáelá brátá nászego bywał. ♣ 8 Tedy mu rzekł Tobiasz: Poczekaj mie/ áż powiem Ojcu swemu. A on 9 mu rzekł: Idź/ á nie mieszkaj. ♣ A wszedszy powiedźiał Ojcu: Otom ználazł ktoby szedł ze mna. A on mu rzekł: Záwołaj go do mnie/ ábym sie dowiedźiał z ktorego jest pokolenia/ y jesli jest wierny żeby szedł z 10 toba. ♣ Y záwołał go. Tedy wszedł/ y pozdrowili sie społem.

11 Y Rzekł mu Tobiasz: Brácie/ z ktoregożeś pokolenia/ y ktoregoś rodu/ oznájmi mi. ♣ 12 Y rzekł mu: O pokoleniu sie y o rodźie pytasz? Czyli o najemniku/ ktoryby szedł z synem twojim? Y rzekł mu Tobiasz: Chce sie dowiedźieć brácie o rodźie 13 twojim y o imieniu. ♣ A on mu odpowiedźiał: Jaćiem jest z rodu Azáryaszá y onego wielkiego Ana-14 niaszá/ brátá twego. ♣ Y rzekł To-15 biasz: Zdrow przydź bráćie. ♣ A nie gniewaj sie ná mie iżem chćiał o pokoleniu twojim/ y od rodźie twojim wiádomość wźiać. Tyś brát moj z poććiwego y dobrego rodu. Znam bowiem Ananiaszá y Jonátáná/ syny *onego* wielkiego Sámiaszá. Bośmy chadzáli pospołu do Jeruzalem dla nabożeństwá/ nosząc pierwoćiny/ y dźieśięciny urodzájow: á nie dáli sie zwieść bledowi bráći nászych. *Zájiste* z rodu zacnego jesteś bráćie. Ale powiedz coć mam dáć zá nadgrode? Damći drachme ná dźień/ inne potrzeby jáko y synowi memu. Nawet damći y nád twoje zapłáte jesli sie we zdrowiu wroćićie. Y ták sie zgodźili.

16 ♣ Potym rzekł Tobiaszowi: Nágotuj że sie w droge/ á wynidźćie 17 szczęśliwie. ♣ Y przygotował syn jego potrzeby ná droge: Ktoremu rzekł Oćiec jego; Idź z tym człowiekiem: A Bog ktory ná niebie mieszka/ niech poszczęśći droge wászę/ á Anjoł Bojy niech idźie z wámi.

18 Y Wyszli obá w droge/ y pies młodźieńcá z nimi. Ale Anná mátká jego płákáłá/ y rzekłá do Tobiaszá: Czemużeś wysłał syná nászego? Izaż *on* nie był laską ręki nászey/ wchodząc y wychodząc 19 przed námi? ♣ O by ráczey tego srebrá nie było/ ále b żeby było do ostátká *zginęło* miásto syná nászego!

b *G. Aby odrzuceniem było.*

20 ♣ Abowiem to co nam dano ku zátrzymániu żywotá od PAná/ dosyć 21 nam ná tym. ♣ Y rzekł jey Tobiasz; Nie frásuj sie/ Siostro/ wroćić sie we zdrowiu/ á oczy twoje oglądája go. ♣ 22 Abowiem Anjoł dobry pojdźie z nim: y bedźie szczęśliwa droga jego/ y wroći sie we zdrowiu. Y przestáłá płákáć.

ROZDZIAL VI.

Tobiasz ryby uchwyćił. 11. *And*

raddźie Anjelskiey, o pojeciu żony przestał.

1 A Gdy oni droga szli/ przyszli wieczor do rzeki Tygrys/ y tám nocowáli. 2 ✤ Ale młodźieniec poszedł áby się umył; w tym wyskoczyłá rybá z rzeki/ 3 ✤ Chcac pożrzeć młodźieńcá. 4 ✤ Tedy mu rzekł Anjoł; 5 Uchwyć te rybe. ✤ A uchwyciwszy młodźieniec one rybe/ porzucił ja ná źiemię. 6 ✤ Y rzekł mu Anjoł; Rozpłataj te rybe/ á wyjawszy serce y watrobe y żołć/ zchowaj dobrze. ✤ 7 Y uczynił młodźieniec jáko mu Anjoł rozkazał. ✤ A upiekszy one rybe/ jedli. Potym obá szli/ áż się przybliżyli do Ekbátány. 8 ✤ Tedy młodźieniec rzekł Anjołowi; Azáryaszu bráćie/ Coż po tym sercu/ y watrobie/ y żołći rybiey? 9 Ktoremu on rzekł; Kiedy kogo nágába dyabelstwo/ ábo zły duch/ kádź sercem y watroba przed mężem ábo niewiástá: tedy go więcey nie będźie nágabał. 10 ✤ A żołcia pomáż człowieká ktory ma bielmo na oczu/ á będźie uleczony.

11 A Gdy się przybliżáli ku Rages/ Rzekł Anjoł do młodźieńcá: ✤ 12 Bráćie/ dźiś zostániemy u Ráguelá ktory jest powinowátym twojm. Ten ma corke jedynaczke/ imieniem Sáre: będe o nie mowił/ ábyć byłá dáná zá żone. 13 ✤ Bo ná ćie przypada dźiedźictwo jey/ á tyś też tylko sam z rodu jey: A tá pánienká jest piekna y rostropna. 14 ✤ Przetoż teraz słuchaj mię/ á będe mowił z Ojcem jey. A gdy się wracáć będźiemy z Rages/ odpráwimy wesele. Bom tego pewien/ że Ráguel nie da jey mężowi innemu/ według Zakonu a Mojżeszowego: ináczey/ godźienby śmierći: Tobie bowiem należy wźiąć dźiedźictwo/ ráczey niż komu innemu. 15 ✤ Tedy rzekł młodźieniec Anjołowi; Azáryaszu bráćie/ słyszałem ja iż tá pánienká wydána byłá zá śiedmi mężow/ ktorzy wszyscy w łożnicey pomárli. 16 ✤ A Ojciec *moj* tylko mnie jedynego ma/ y boję się/ ábym wszedszy do niey nie umárł jáko y pierwszy. Abowiem ja dyabeł miłuje/ ktory nie szkodźi nikomu/ tylko tym ktorzy do niey przystępuja.

a 3 Moj. 25.25. 4 Moj. 36.6.7 5 Moj. 25.5.

Przetoż się boje bym nie umárł/ á iżbym nie zprowádźił żywotá Ojcá mego y mátki mojey z żáłośći nádeniną do grobu ich: á syná innego nie máją ktoryby b je pochował. 17 ✤ Zátym Anjoł rzekł do niego; Izaż nie pámiętasz ná słowá ktoreć rozkazał Ojciec twoj/ ábyś sobie pojał żone z narodu twe°? 18 ✤ Przetoż teraz słuchaj mię bráćie: boć *tá* będźie żona twoja. A ná dyabłá złego nic nie dbaj. 19 ✤ Abowiemći oná tey nocy zá żone dáná będźie. A gdy wnidźiesz do łożnice/ weźmiesz węgla do kádzenia: á włożywszy serce rybie y watrobe/ zákádźisz. 20 ✤ Czego gdy záwonia dyabeł/ ucieczę/ á więcey się nie wroći ná wieki wiekow. 21 ✤ A gdy wnidźiesz do niey/ wstańćie oboje/ y wołajćie do Miłośiernego Bogá: ktory was záchowa/ y zmiłuje się *nád wámi*. 22 ✤ Nie boj się: Boć tá byłá zgotowána od wieku; á ty ja wybáwisz: y pojdźie z toba/ á spodźiewam się że dźiatki z niey mieć będźiesz. 23 ✤ A oto usłyszawszy Tobiasz/ rozmiłował się jey/ á duszá jego przylnełá do niey wielce: y przyszli do Ekbátány.

b Tob. 4. 3.

ROZDZIAŁ VII.

Tobiasz się z Raguelem oglądał. 10. A corke jego zá żone pojął.

1 Y Przyszli do domu Ráguelowego: á Sárá zábieżawszy im/ pozdrowiłá je/ á oni *też* ja: ✤ 2 Y wprowádźiłá je w dom. ✤ Tedy rzekł Ráguel do Edny żony swey: O jáko podobny jest ten młodźieniec Tobiaszowi Siestrzeńcowi memu! 3 ✤ Y zpytał ich Ráguel; Z kadeśćie bráćia? 4 ✤ Y rzekli mu; Z Synow Neftálimowych/ pojmánych do Niniwe. 5 ✤ Ktorym rzekł; Znaćież Tobiaszá brátá nászego? A oni rzekli; 6 Znamy. ✤ Y rzekł im; Zdrowże jest? A oni powiedźieli; Y żywie y zdrow jest. 7 ✤ Tedy rzekł Tobiasz; Ojciec a to moj. ✤ Tedy wyskoczywszy Ráguel/ pocáłował go/ y płakał: y błogosłáwił mu/ mowiac do niego; Poczćiwegoś y dobrego człowieká syn. A usłyszawszy że Tobiasz strácił wzrok swoj/ zafrásował się y płakał. 8 ✤ Tákże Edná żoná jego/ y

a 1 Moj. 24.33.

9 Sárá corká jego płákáły. ✣ Y przyjęli je z ochotą: á zábiwszy báráná z stádá / nágotowáli wiele pokármow.

Tedy rzekł Tobiasz Ráfáelowi: Azáryaszu brácie/mowże o to / o czymeś mowił w drodze / á niech weźmie koniec tá spráwá. Y oznájmił to Ráguelowi. 10 ✣ Y rzekł Ráguel do Tobiaszá: Jedz y pij / á bądź dobrey myśli. Bo tobie należy 11 wziąć corkę moję. ✣ Wszákże powiem ći prawdę: Dałem był corkę moję śiedmi mężom / á skoro do niey weszli/pomárli oneyże nocy: lecz ty 12 teraz bądź dobrey myśli. ✣ Ale mu Tobiasz rzekł: Nie skosztuję b tu niczego / áż stániećie y postánowienie ze mną uczynićie. Tedy rzekł Ráguel: Mieyże o niey stáránie od tąd / według práwá: tyś jey brá- 13 tem/á oná *śiostrą* twoją. ✣ A Bog miłośierny niechaj wam szczęśći w 14 rzeczach dobrych. ✣ Tedy záwołał Sáry corki swey: á oná przyszłá do 15 Ojcá swego. ✣ Ktory wziąwszy rękę jey/dał ją Tobiaszowi zá żonę / mowiąc: Oto / weźmi ją według Zákonu Mojżeszowego / Miey o niey stáránie / á záprowádź ją do Ojcá 16 swego. Y błogosłáwił im. ✣ Potym záwołał Edny żony swey: á wziąwszy Kśięgi zpisał postánowienie / y zá- 17 pieczętował. ✣ Zátym poczęli jeść. 18 ✣ Y záwołał Ráguel Edny żony swojey/y rzekł jey: Śiostro/Przygotuj inną komorę / á wprowadź ją 19 *tám*. ✣ Y uczyniłá jáko rozkazał: y wprowádziwszy ją tám / płákáłá: A 20 otárszy łzy corki swojey / ✣ Rzekłá jey: Bądź dobrego sercá corko: PAn Niebá y ziemie niechci da rádość ná miejsce tego smętku twego. Bądźże dobrego sercá/corko.

ROZDZIAŁ VIII.

Vwolnienie Sáry Corki Ráguelowy od dyabłá. 17. Wesele Tobiaszowe.

1 Gdy tedy wieczerzą odpráwili / wprowádźili Tobiaszá do niey. 2 ✣ Ktory idąc/wspomniał ná słowá Ráfáelowe: y wziął węgla do kádzenia / á włożył serce rybie y wątrobę/y zákádźił. 3 ✣ A gdy uczuł dyabeł onę wonią / uciekł w gorne *strony* 4 Egipskie/y związał go a Anjoł. ✣ A gdy zámkniono oboje / wstąpiwszy Tobiasz ná łoże/ rzekł: Wstań Śiostro/ á modlmy śię / áby śię PAN 5 zmiłował nád námi. ✣ Y począł Tobiasz mowić: Boże Ojcow nászych. tyś jest błogosłáwiony / y błogosłáwione święte Imię twoje / y chwalebne ná wieki. Niechajże ćię wysławiáją niebiosá/ y wszystkie twory 6 twoje. ✣ Tyś stworzył Adámá b / y dáłeś mu ku pomocy c Ewę żonę jego zá podporę / z ktorych poszedł ludzki narod. Tyś rzekł: Nie dobrze d być człowiekowi sámemu: uczyńmyż mu pomoc podobną je- 7 mu. ✣ Przetoż teraz/PAnie/ja nie dla jákiego wszeteczeństwá pojmuję 8 tę śiostrę moję/ále w szczerośći. ✣ A ták uczyń to miłośierdźie nádemną / ábym śię z nią zstárzał. A *Sárá* z nim mowiłá; Amen. Y spáli oboje oney nocy.

9 Tedy wstawszy Ráguel poszedł/y wykopał grob/ mowiąc; Nie 10 umárłli y ten? ✣ Zátym przyszedł Ráguel do domu swego / y rzekł do E- 11 dny żony swey; ✣ Poślij ktorą z służebnic / że śię przypátrzy / jesli *Tobiasz* żyw: á jesli nie *żyw*, ábym go pochował / żeby śię nikt nie dowie- 12 dźiał. ✣ Tedy weszłá służebnicá otworzywszy drzwi / y ználázłá oboje śpiące: á wyszedszy oznájmiłá im że 13 żyje. ✣ Y błogosłáwił Ráguel Bogá, mowiąc; Błogosłáwionyś Boże / we wszelákim błogosłáwieństwie czystym y świętym: niechajże ćię błogosłáwią święći twoji / y wszystko stworzenie twoje/y wszyscy Aniołowie twoji / y wybráni twoji / niech ćię błogosłáwią po wszystkie 14 wieki. ✣ Błogosłáwionyś/beś mię uweselił: á nie stáło mi śię jákom myślił: ále według wielkiego miłośierdźia twego uczyniłeś z námi. ✣ 15 Błogosłáwionyś *jest*, żeś śię zmiłował nád dwojgiem jednorodzonych. Uczyńże nád nimi / o PAnie / miłośierdźia. Dokonaj żywotá ich we zdrowiu z weselem / y z miłośierdźiem.

16 Potym rozkazał sługom swoim 17 zárzućić grob ziemią. ✣ Y spráwił im wesele przez czternaśćie dni.

b 1 Moj. 24. 33.

a Tob. 3. 25.
b 1 Moj. 2. 18. Mátt. 19. 4. Márk. 10. 6. 7. Dźiej. 17. 26. 1 Kor. 6. 16.
c 1 Moj. 2. 21.
d 1 Moj. 2. 18.

18 ✠ A przyrzekł mu Ráguel/ pierwey niż śię wypełniły dni wesela/ z przyśięgą/ że nie miał odejść poki by śię nie wypełniły one czternaśćie dni wesela: 19 ✠ Potym/ wźiąwszy połowicę máiętnośći jego / áby poszedł we zdrowiu do Ojcá. ✠ A ostátek/ *rzekł*, weźmiesz gdy ja y żoná mojá umrzemy.

ROZDZIAŁ IX.

Ráfáel do Ráges po śrebro poszedł. 6. A záśie z Gábáelem ná wesele Tobiaszowe przyszedł.

1 TEdy wezwał Tobiasz Ráfáelá/ y 2 rzekł mu: ✠ Azáryaszu/ bráćie/ weźmi z sobą pácholę / y dwu wielbłądow/ á jedź do Ráges *miástá* Medskiego / do Gábáelá / á przynieś mi śrebro / y onego przyprowadź ná wesele: Bo Ráguel przyśiągł / że ja nie odejdę: 3 ✠ Choć Oćiec moj ráchuje *sobie* dni. A jesli długo zmieszkam/ bárzo śię zásmući.

4 A Ták Ráfáel jáchał / y nocował u Gábáelá / y oddał mu Cyrográf. 5 ✠ Ktory mu wnet przyniosł worki zápieczętowáne/ y oddał mu 6 je. ✠ Potym wstawszy ráno *obá*, przyjácháli pospołu ná wesele. Y błogosłáwił *Gábáel* Tobiaszowi / y żenie jego/

ROZDZIAŁ X.

Tobiasz y Anná smęcą śię, że śie syn ich nie rychło wráca. 12. Ráguel go do nich wypráwuje.

1 A Tobiasz Oćiec jego liczył káżdy dźień : á gdy śię wypełniły dni drogi/ rzekł Tobiasz; Nie odnieśli li 2 *jákieykolwiek* hańby. ✠ Nie umárł li Gábáel ? Y niemász snadź nikogo 3 *ktoby* mu wydał śrebro. ✠ Y smęćił śię bárzo. ✠ Zátym rzekłá mu żoná *jego* : Zginął syn / ponieważ omieszkawa. 4 ✠ Y poczęłá go płákáć/ mowiąc ; Nie idźie mi o nic więcey/ synu *moj*, jedno iżem ćię puśćiłá/ 5 świátłośći oczu mojich. ✠ Ale jey Tobiasz rzekł ; Milcz/ nie frásuj 6 śię/ zdrowći jest. ✠ Y odpowiedźiáłá mu ; Milcz/ nie zwodź mną/ zginął syn moj. Y wychodźiłá káżdy dźień ná drogę zá miásto / ktorą 7 byli poszli. ✠ We dnie chlebá nie jádłá : á po wszystkie nocy nie przestawáłá płákáć Tobiaszá syná swego. 8 ✠ Aż śię wypełniły czternaśćie dni wesela / przez ktore przyśiągł był Ráguel/ iż miał mieszkáć u niego.

9 TEdy rzekł Tobiasz Ráguelowi : Puśććie mię / boć Oćiec moj y mátká mojá / już śię mnie *więcey* oglądáć nie spodźiewáją. 10 ✠ Ale mu rzekł Swiekier jego : Mieszkaj u mnie : A ja poślę do Ojcá twego/ y oznájmię mu to / co śię z tobą *dźieje*. 11 ✠ Ale Tobiasz rzekł : Nie ták/ Ale 12 mię wypraw do Ojcá mego. ✠ A ták wstawszy Ráguel dał mu Sárę żonę jego / y połowicę *wszystkich* dobr swojich/ sług/ bydłá/ y śrebrá. 13 ✠ A błogosłáwiąc im / odpráwił *je*, mowiąc ; Bog/ Bog niebieski niech wam poszczęśći / dźiatki *moje*, pierwey niż umrę. 14 ✠ Y rzekł corce swey; Miłuj że w uććiwośći Swiekrá twego y Swiekrę twoję / ktorzy teraz są rodźicámi twojimi. ✠ Daj Boże o tobie słyszeć[a] wszystko dobre ! y pocáłował ją. 15 ✠ Edná tákże rzekłá Tobiaszowi: Bráćie miły/ Niech ćię przywroći PAn niebá/ á niech mi da oglądáć dźiatki twe z Sáry corki mojey / ábym śię ućieszyłá przed PAnem. A toć oddawam corkę moję jáko klenot : Nie frásuj że jey. 16 ✠ Potym pojáchał Tobiasz błogosłáwiąc Bogá/ że poszczęśćił drogę jego: y pożegnał śię z Ráguelem/ y z Edną małżonką jego.

[a] G. Sławę dobrą.

ROZDZIAŁ XI.

Tobiasz śię wroćił do Niniwe. 10. Oćiec jego ućieszył śię, y ozdrowiał.

1 Y Szedł áż śię przybliżyli do 2 Niniwe. ✠ Tedy rzekł Ráfáel do Tobiaszá ; Wiesz bráćie jákoś zostáwił Ojcá twego. 3 ✠ Podźmyż w przod przed żoną twoją / á przygotujemy dom. Weźmi rychło żołć 4 rybią. ✠ Y szli : szedł też y pies[a] zá nimi.

[a] Tob. 5. 18.

5 A Anná śiedźiáłá wyglądájąc zewsząd syná swego ná drodze : á poznawszy że idźie/ rzekłá Ojcu 6 jego ; ✠ Oto syn twoj idźie/ y człowiek ktory był poszedł z nim. 7 ✠ Ale Ráfáel rzekł ; Wiem ja Tobiaszu że śię otworzą oczy Ojcu twemu.

Przetoż

8 Przetoż ty pomáż tą żołćią oczy jego: á gdy go szczypáć będźie/ będźie tárł oczy, y zrzući z nich bielmo/ 9 y oglądá ćię. ♣ Tedy przybieżawszy Anná pádłá ná szyję syná swego/ y rzekłá mu: Vjrzáłám ćię synu moj/ Niechże już umrę. ♣ Y płákáli 10 oboje. ♣ Wyszedł tez y Tobiasz ku drzwiom/ y tráćił śię. ♣ Lecz syn jego przybieżawszy do niego/ uchwyćił Ojcá swego/ y pokropił żołćią oczy Ojcá swego/ mowiąc: Vfaj Ojcze. ♣ A gdy go poczęłá szczypáć/ począł trzeć oczy swe: y złupiło śię 11 bielmo z kąćikow oczu jego. ♣ Tedy ujrzawszy syná swego/ upadł ná szyję jego/ y płákał. 12 ♣ Y rzekł: Błogosławionyś o Boże/ y błogosławione Imię twoje ná wieki: błogosłáwieni wszyscy święći Aniołowie twoji. ♣ Boś mię b pokarał/ y zmiłowałeś śię: bo oto widzę Tobiaszá 13 syná mego. ♣ Y wszedł syn jego z weselem/ á opowiedźiał Ojcu swemu one wielkie rzeczy ktore śię były stáły w źiemi Medskiey.

14 TEdy Tobiasz wyszedł przećiwko synowy swey/ weseląc śię y błogosłáwiąc Bogá w bramie Niniwitskiey. ♣ A ktorzy go widźieli chodzącego/ dźiwowáli śię że widźiał Ale Tobiasz wyznawał przed nimi/ 15 że śię Bog nád nim zmiłował. ♣ A gdy śię przybliżył Tobiasz do Sáry synowy swojey/ błogosławił ją mowiąc: Bodajżeś przyszłá zdrowa Corko: Błogosławiony Bog/ ktory ćię przywiodł do nas: y Oćiec twoj y mátká twojá. Z stáłá śię *wielka* rádość wszystkim bráći jego/ ktorzy 16 byli w Niniwe. ♣ W tym przyszedł Achiáchár/ y Násbás syn brátá jego. 17 ♣ Y spráwiono Tobiaszowi ućieszne wesele przez śiedm dni.

Rozdział XII.

Tobiasz Ojcá prowádźi do tego, áby zápłáćił Ráfáelowi. 5. Ráfáel śię im dał poznáć.

1 TEdy Tobiasz záwołał Tobiaszá syná swego/ y rzekł mu: Pátrz synu *moj* jákobyś *temu* człowiekowi ktory z tobą chodźił dał zápłátę: á 2 musisz mu co przydáć. ♣ Y rzekł mu Tobiasz: Miły Ojcze/ Nie ná tym szkodowáć nie będę/ choćbym mu dał 3 połowicę tego com przyniosł: ♣ Bo mię przyprowádźił do ćiebie we zdrowiu/ y żonę moję uzdrowił/ y śrebro moje przyniosł/ y ćiebie tez uzdrowił. Y rzekł Stárzec: Słusznie mu to należy.

4 TEdy záwoławszy Anjołá/ rzekł mu: Weźmi połowicę wszystkiego cośćie przynieśli/ á idź zdrow. ♣ 5 Tedy záwoławszy *Anjoł* obu potájemnie rzekł im: Błogosławćie Bogá/ á wyznawajćie go/ á przyznajćie mu wielmożność/ y wyznawajćie go przed wszystkimi żywiącymi/ zá wszystko/ co uczynił z wámi. Dobra jest dobrorzeczyć Bogá/ y wywyszáć Imię jego/ z uććiwośćią ogłaszájąc spráwy Boże. Nie leńćież 6 śię wyznawáć go. ♣ Abowiem tájemnice Krolewskie dobra jest táić: ále dźiełá Boże objawiáć zacna rzecz jest. Czyńćież dobrze/ á złe 7 nie przydźie ná was. ♣ Dobrać jest modlitwá z postem/ y z jáłmużną/ y z spráwiedliwośćią. Lepiey *mieć* troche a z spráwiedliwośćią/ niżeli wiele z niespráwiedliwośćią. Lepiey jest dawáć jáłmużnę/ niżeli skárbić 8 złoto. ♣ Bo jáłmużná b od śmierći wybáwia/ y oná oczyśćia káżdy grzech: á czyniący jáłmużnę y spráwiedliwość/ nápełnieni będą żywo- 9 tem. ♣ Ale ći ktorzy grzeszą/ nieprzy- 10 jaćiele są żywotá swego. ♣ Nie zátájęć przed wámi żadnego słowá: Bom rzekł/ że tájemnice Krolewskie dobra táić/ ále spráwy Boże 11 objawiáć/ rzecz zacna. ♣ A ták/ gdyś śię ty c modlił/ y Sárá synowa twojá/ jam przywodźił ná pámięć modlitwę wászę przed oblicze Swiętego. A gdyś chował umárłe/ teżem 12 bywał przy tobie. ♣ A gdyś śię nie lenił wstawáć d y zániechywáć obiádu twego/ ábyś szedszy pochował umárłego: nie było mi tájno/ gdyś dobrze czynił: y owszem bywałem z 13 tobą. ♣ A teraz posłał e mię Bog/ ábym ćię uzdrowił/ y Sárę synową 14 twoję. ♣ Jamći jest Ráfáel jeden z śiedmi Aniołow świętych/ ktorzy donoszą modlitwy świętych/ á wychodzą od oblicznośći Májestatu onego Swiętego.

A y Tedy

b *I. Pokarałeś rozgámi.*

a *Psalm* 37.16.
b *Tob.* 4.11. *Syrác.* 3.30. y 29.15
c *Tob.* 3.1.7.
d *Tob.* 1.21 y 2.3
e *Tob.* 3.25.

15 Tedy śię ztrwożyli obá: y upádli ná oblicże *swoje*, bo śię báli.
16 ✠ Y rzekł im: Nie bójćie śię/ bo pokoj mieć bedźiećie / ále Bogu dobrorzeczćie: ábowiem nie z woli mojey/ ále z woli Bogá nászego przyszedłem *tu*. Dla tego dobrorzeczćie mu ná wieki.
17 ✠ Po wszystkie dni pokázowałem śię wam / á nie jadałem/ á nim pijał: áleśćie wy widzenie widywáli.
18 ✠ A ták teraz wyznawájćie Bogá. Bo záśię wstępuje do tego/ ktory mię posłał. Zápiszćież te wszystkie rzeczy/ ktore śię wykonáły/ w Księgi.
19 ✠ Tedy *oni* wstáli/ á więcey go nie widźieli. Y wyznawáli spráwy Boże wielkie y dźiwne.

Rozdział XIII.

Modlitwá Tobiaszowá. 10. Proroctwo jego o pomśćie nád Jeruzalem, y o pobudowániu jego.

1 Potym gdy śię im był ukazał Anjoł PAński / zpisał Tobiasz modlitwę / z rádośćią mowiąc: ✠
2 Błogosłáwiony Bog / żywiący ná wieki / y krolestwo jego: Bo on [a] karze y zmiłowywa śię / w wodźi do piekłá y wywodźi / á nie jest ktoby ujść mogł ręki jego.
3 ✠ Wyznawájćie go synowie Izráelscy / przed oblicżem pogánow: ábowiem on nas rozproszył miedzy nie. Támże tedy opowiádájćie wielmożność jego / y wywyższájćie go przed oblicżem wszelkiego żywiącego: gdyż on jest PAnem nászym y Bogiem/ on y Ojcem nászym po wszystkie wieki. ✠
4 Ktory zkárzeli nas dla niepráwośći nászych / znowu śię záś zmiłuje/ á zgromádźi nas ze wszystkich narodow / miedzy ktore nas rozproszył. Jeśli śię náwroćićie do niego ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey duszę wászey/ ábyśćie czynili prawdę przed oblicżem jego: tedy śię náwroći do was / áni zákryje oblicża swego przed wámi: Y ujrzyćie co z wámi ucżyni.
5 ✠ Wyznawájćież go cáłymi usty swojimi / á dobrorzeczćie PAnu mocnemu / y wywyższájćie Krolá wiekow.
6 ✠ Ja w źiemi pojimánia mego wyznawam go / á okázuję moc y wielmożność jego narodowi grzesznemu /
7 *mowiąc*: ✠ Náwroććie śię grzesznicy/ á żyjćie przed nim spráwiedliwie: Ktoż wie jeżeli wam łáski niepokáże / á jeżeli nie ucżyni miłośierdźia z wámi.
8 ✠ Bogá mego wywyższam/ á duszá mojá Krolá niebieskiego: ktora śię rozweseli w wielmożnośći jego.
9 ✠ Niech wszyscy mowią y wyznawáją go w spráwiedliwośći.
10 Jeruzalem / miásto święte / [a] bedźie ćię karał dla występkow synow twojich / ále śię záś zmiłuje nád synámi spráwiedliwych.
11 ✠ Wyznawajże PAná / bo jest dobry: á błogosław Krolá wiekow/ áby záśię przybytek jego zbudowány był w tobie z weselem.
12 ✠ A żeby rozweselił w tobie pojimáne twoje/ y nędzne umiłował w tobie po wszystkie rodzáje wiekow.
13 ✠ Wiele narodow z dáleká przyjdą do Imienia PAná Bogá/ dáry w rękách májąc/ dáry Krolowi Niebieskiemu. Narody narodow chwalić ćię będą / y będą śię rádowáły.
14 ✠ Przeklęći wszyscy ktorzy ćię máją w nienawiśći: ále błogosłáwieni będą ná wieki / wszyscy
15 ktorzy ćię miłują. ✠ Wesel śię y ráduj śię nád synámi spráwiedliwych: ábowiem będą zgromádzeni/ y będą błogosłáwić PAná spráwiedliwych.
16 ✠ O błogosłáwieni ktorzy ćię miłują! Rádowáć śię będą z pokoju twego. Błogosłáwieni ktorzy śię smęćili nád wszelkim karániem twojim: bo śię w tobie weselić będą / widząc wszystkę chwałę twoję: y rádowáć śię będą ná wieki.
17 ✠ Duszá mojá niech błogosłáwi
18 Bogá/ Krolá wielkiego. ✠ Abowiem pobudowáne bedźie Jeruzalem z Száfiru/ y Szmárágdu/ y z kámienia drogiego: Mury twoje y wieże y
19 básty *będą* ze złotá szczerego: ✠ A ulice Jeruzalemskie / Beryllem / y Kárbunkułem/ y kámieniem z Ofir ubrukowáne będą: y rzeká wszystkie ulice jego Hállelujah: y chwalić
20 będą *Bogá*, mowiąc: ✠ Niechaj bedźie błogosłáwiony Bog/ ktory wywyższył wszystkie wieki.

Rozdział XIV.

Nápomnienie ktore dawa Tobiasz synowi

a Moj 2.39. Sám. 6. Psalm. 8. 7. Mądr 6.13.

nowi swojemu. 16. Smierć Tobiaßowá, y żony jego. 20. Tákże y Tobiaßá młodego.

1 Y Dokonał modlitwy swojey Tobiaß. 2 ✣ A był w pięćdźieśiąt lat y w ośmi/ gdy utráćił wzrok: á po ośmi lat przejrzał/ y czynił jáłmużny. 3 ✣ A im dáley / tym więcey śię bał PAná Bogá swego / y wyznawał go.

4 A Gdy śię bárzo zstárzał / wezwawßy syná swego / y ßeśći wnukow swych / rzekł mu: Synu/ weźmi syny twoje. Otom śię zstárzał / y jestem bliski ześćia z tego świátá. Idźże do Medskiey źiemie synu. 5 ✣ Bom uwierzył temu/ cokolwiek mowił Jonaß a Prorok o Niniwe / iż ma bydź podwrocone: (A w Medskiey źiemi więcey będźie pokoju áż do czásu.) A iż brácia náßy ktorzy są w źiemi *Izráelskiey*, rozproßeni będą z tey wyborney źiemie: á Jeruzalem będźie zpustoßone / y dom Boży w nim zpalony będźie / á pustkámi będźie áż do czásu. 6 ✣ Ale śię záś Bog nád nimi zmiłuje / y przywroći je do źiemie *ich*: y zbudują dom ináksy niż pierwßy / áż śię wypełnią czásy wieku onego. 7 ✣ A potym śię wrocą z więźienia/ y Jeruzalem zacnie pobudują. Dom też Boży w nim zbudowány będźie/ y ná wßystkie rodzáje wiekow stawne *to* budowánie *będźie*: jáko o nim prorokowáli Prorocy. 8 ✣ A wßyscy narodowie náwrocą śię prawdźiwie do bojáźni PAná Bogá/ y 9 zákopią báłwány swoje. ✣ Y będą wßyscy narodowie PAná błogosłáwili/ á lud jego Bogá wyznawáć będźie. ✣ A PAn wywyżßy lud swoj y rozweselą śię wßyscy/ ktorzy PAná Bogá miłują w prawdźie y w spráwiedliwośći / czynią miłośierdźie 10 bráći náßey. ✣ Przetoż teraz synu *moj* wynidź z Niniwe: bo śię to pewnie stánie co Jonaß Prorok po- 11 wiedźiał. ✣ A ty strzeż Zakonu y przykazánia / á kochaj śię w jáłmużnách: y *bądź* spráwiedliwym/ ábyć 12 śię dobrze dźiało. ✣ Pochowajże mię poććiwie / y mátkę twoję ze mną/ á nie mießkajćie dáley w Ni- 13 niwe. ✣ Synu wspomni *sobie* co uczynił Amán Achiachárowi ktory go wychował/ jáko go z świátłośći w wiodł do ćiemnośći / y jáko mu to 14 nádgrodźił. ✣ Ale Achiachár záchowány jest: lecz onemu dáná jest odpłátá / że sam wstąpił do ćiemno- 15 śći. ✣ Mánásses *też* czynił jáłmużny/ y záchowány jest od śidłá śmierći ktore nań zástáwiono: ále Amán 16 wpadł w śidło/ y zginął. ✣ Przetoż teraz obacz synu *moj* co spráwuje jáłmużná / á jáko spráwiedliwość 17 wybawia. ✣ A gdy tego domowił / wypuśćił duchá swego ná łożu / májąc sto pięćdźieśiąt y ośm lat: y po- 18 chował go *syn jego* uććiwie. ✣ A gdy umárłá Anná mátká jego / pochował ją z Ojcem swojim.

19 P Otym poßedł Tobiaß z żoną swą y z synámi / do Ekbátány do Raguelá Swiekrá swego / y 20 zstárzał śię w zacnośći. ✣ A *gdy* pomárli Swiekier y Swiekrá jego / pochował je uććiwie: á dźiedźicznie objął májętnośći ich / y Tobia- 21 ßá Ojcá swego. ✣ Vmárł też y on w Ekbátánie *mieśćie* Medskim/ májąc sto dwádźieśćiá y śiedm lat. ✣ 22 Y usłyßał pierwey niż umárł o zburzeniu Niniwe / ktorego dobył Nábuchodonozor y Asswerus. A ták śię ućießył nád *miástem* Niniwe / pierwey niż umárł.

a Jonas. 3. 4.

MODLITWA MANASSESSA
KROLA JUDSKIEGO.

Manásses w więźieniu/ wiárę swoję utwirdźiwßy miłośiernym przyrodzeniem Bożym / wyznawa grzechy swoje/ y o łáskę á miłośierdźie prośi: obiecując PANU zá wßystko cześć y chwałę ustáwicznie oddawáć.

1 MANie Wszechmogący/ Boże Ojców nászych/ Abráhámá/ Izáaká y Jákobá / y naśienia ich spráwiedliwego. ♣ 2 Ktoryś stworzył niebo y źiemię ze wszystkim ochędostwem ich. ♣ 3 Ktoryś záwárł morze słowem rozkazánia twego / á ktoryś zámknął przepáśći y zápieczętowałeś je strásznym á sławnym Imieniem twojim. ♣ 4 Ktorego śię wszystkie rzeczy lękáją y drżą przed oblicżem mocy twojey. ♣ 5 Abowiem nieznośna jest wielmożność chwały twojey / á nikt nie może znieść gniewu twego / ktorym grzesznikom groźiśz. ♣ 6 Niezmierne y niedośćigłe jest miłośierdźie obietnice twojey / boś ty jest PAN Naywyższy / dobrotliwy/ćierpliwy / y bárzo miłośierny / á ktory żáłujesz utrapienia ludzkiego. ♣ 7 Tyś PAnie według wielkośći dobroći twojey obiecał pokutę y odpuszczenie tym / ktorzy zgrzeszyli przećiwko tobie: á w wielkośći miłośierdźia twego / postánowiłeś pokutę grzesznikom ku zbáwieniu. ♣ 8 Ty mowię PAnie Boże spráwiedliwych / nie ustáwiłeś pokuty spráwiedliwym / Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi / ktorzy nie zgrzeszyli przećiwko tobie: áleś ustáwił pokutę dla mnie grzesznego: ♣ 9 Gdyżem zgrzeszył nád liczbę piasku morskiego. Rozmnożyły ^a śię nieprawośći moje PAnie / rozmnożyły śię nieprawośći moje: y nie jestem godźien ábym miał podnieść oczu / y pojrzeć ná wysokość niebá prze wielkość nieprawośći mojich. ♣ 10 Zkurczyłem śię pod wielą łáncuchow żelaznych; ták/ iż nie mogę podnieść głowy mojey: á nie mam żadnego ulżenia/ gdyżem wzbudźił gniew twoji *przećiwko sobie*, czyniąc to co jest złego w oczách twojch / jáko ten ktorym nie czynił woli twojey / ánim strzegł przykazánia twego: owszem czyniłem obrzydliwośći / á to co służyło do obráženia/ rozmnażałem. ♣ 11 A teraz upadam ná kolána sercá mego / prosząc dobrotliwośći twojey. Zgrzeszyłem PAnie/ zgrzeszyłem/ y 12 uznawam nieprawośći moje. ♣ A przetoż żadam y proszę odpuść mi: PAnie / odpuść mi / á nie zátracaj mię pospołu z nieprawośćiámi mojimi/áni śię gniewaj ná wieki/ chowájąc złośći moje; áni mię potępiaj do naniższych miejsc źiemie: boś ty jest Bog / Bog mowię pokutujacych. ♣ 13 Ale okaż nádemną wszystkę dobrotliwość twoję / zbawiájąc mnie niegodnego według wielkiego miłośierdźia twego. A będęćię záwsze chwalił po wszystkie dni 14 żywotá mego. ♣ Abowiem ćiebie chwali wszystká moc niebieska: á twojá jest chwałá ná wieki wiekow. Amen.

a *Psalm. 40.13.*

KSIEGI JUDYTY.

GDy Nábuchodonozor Krol Bábiloński / Judską źiemię / przez Holofernesá / potężnych wojsk swojich Hetmáná sobie chćiał podbić/y Betulią już obległ: Judytá dźielna Páni z pokolenia Symeonowego/ z miástá do obozu Holofernesowego wyszłá. Ktoremu (krásą swoją y rostropnymi postępkámi onego ułowiwszy/czystość jednák swoję w cále záchowawszy) z pijáństwá snem twárdym uśpionemu w łasnym jego mieczem w nocy głowę ućięłá: A onę wnet mieszczánom Betulijskim oddawszy/ráde im pożyteczną dáłá: Zá ktorą Assyryjczycy srodze poráženi byli/Żydowie z niebespieczeństwá wyszli/ Judytá wielką sławę odniosłá / á PAn Bog cześć y chwałę wielmożnemu Imieniowi swojemu sposobił.

ROZDZIAŁ I.

Wyprawá Nábuchodonozorá przećiwko Arfáxádowi. 10. Temu pomocy nie dáli Narodowie, ktorych z sobą záćiągał. 11. Tenże porázil Arfáxádá y wojská jego.

1 ROku dwunastego krolowánia Nábuchodonozorá / ktory krolował w Niniwe mieście wielkim / zá dni Arfáxádá / ktory krolował nád Medámi w Ekbátánie. 2 ✣ Y zbudował w Ekbátánie w około mury z kámienia ćiosánego / wszerz ná trzy łokćie / á w dłuż ná sześći łokći : y wywiodł wysokość muru ná śiedmdźieśiat łokći / á szerokość jego ná piaćidźieśiat łokći. 3 ✣ A wieże jego wystáwił ná 4 bramách jego ná sto łokći. ✣ A szerokość jego záłożył ná sześćdźie-5 śiat łokći ; ✣ Vczynił tez bramy jego / bramy wysokie / w zwyż ná śiedmdźieśiat łokći / á szerokość ich byłá ná czterdźiestu łokći : dla *snádniejszego* wychadzánia potężnych wojsk swojich / y dla szykowánia pieszych swojich.

6 Y Podniosł wojnę w one dni krol Nábuchodonozor przećiwko Krolowi Arfáxádowi ná polu wielkim / ktore pole jest przy gránicách Rágau. Y zebráli śię do niego wszyscy mieszkájacy ná miejscách gorzystych / y wszyscy mieszkájacy nád *rzekámi* Eufrátes / y Tygrys / y Hydáspis / y ná polách Arjochá Krolá Elimejskiego : á ták zgromádźiły śię narody bárzo wielkie / 7 do hufow synow Gelot. ✣ Tedy posłał Nábuchodonozor Krol Assyryjski do wszystkich mieszkájacych w Persiey / y do wszystkich mieszkájacych ná Zachod słońcá : y do mieszkájacych w Cyliciey / y w Dámászku / y w Libánie / y w Antylibánie : tákże do wszystkich mieszkájacych w 8 krájinie zamorskiey. ✣ Y *do tych* ktorzy są w narodźiech Kármelitskich y Gáláádskich / y wyższey Gálilejey / y ná wielkim polu Ezdrelon. ✣ 9 Y *do* wszystkich ktorzy *mieszkáli* w Sámáryjey / y w mieśćiech jey / y zá Jordanem / áż do Jeruzalem / y Betáne / y Chellus / y Kádes / *áż do* rzeki Egipskiey : y *do* Táfnes / y Rámesses / y do wszystkiey ziemie Gesen / áż zá Tánim y Memfim : y do wszystkich mieszkájacych w Egipćie / áż do gránic ziemie Murzyń-10 skiey. ✣ Ale sobie lekce poważyli wszyscy mieszkájacy w oney ziemi słowá Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego / y nie zjácháli śię do niego ná wojnę : bo śię go nie bali / ále go mieli jáko innego człowieká : y odpráwili posły jego od śiebie z 11 niczym y z obelżenim. ✣ Tedy śię rozgniewał bárzo Nábuchodonozor ná wszystkie one ziemie / y przyśiągł przez stolicę y krolestwo swoje / że śię miał pomśćić nád wszystkimi gránicámi Cyliciey y Dámászku / y Syryjey : á iż miał wymordowáć mieczem swym wszystkie mieszkájace w ziemi Moábskiey / y syny Ammonowe / y wszystkę ziemię Zydowską / y wszystkie ktorzy są w Egipćie áż do gránic dwojákiego morzá.

12 Y Ussykował wojsko swe przećiwko Arfáxádowi Krolowi / roku śiedmnastego : á zmocnił śię w wojnie swey / y wszystkie wozy jego / y opánował miástá jego. A przyćiagnawszy áż do Ekbátány / wziął mocą wieżą : á poborzywszy ulice jego / podał ozdobę jego ná pohańbie-13 nie jego. ✣ A pojimawszy Arfáxádá ná gorách Rágau / postrzelił go strzałámi swymi / y wygłádźił go o-14 negoż dniá. ✣ Potym śię wroćił do Niniwe on / y wszystká zgrájá jego: mnostwo mężow walecznych bárzo 15 wielkie. ✣ A tám proznowáł / y bánkiety spráwował on / y wojsko jego przez sto y dwádźieśćiá dni.

ROZDZIAL II.

Posłánie Holofernesá od Nábuchodonozorá ku podbićiu wiela Narodow. 13. Okrutność Holofernesowá.

1 Y Roku ośmnastego / dniá dwudźiestego y wtorego / mieśiącá pierwszego / stáło śię słowo w domu Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego / o pomśćie nád wszystką ziemią / jáko był sam a powiedźiał. 2 ✣ Tedy wezwawszy wszystkich sług swojich / y wszystkich przedniejszych 3 swojich / ✣ Przedłożył im tájemną rádę swoję / á przypomniał wszystkę złość oney ziemie usty swymi. A oni osadźili wygłádźić wszelkie ćiáło ktoreby nie były posłuszne słowom ust jego.

a Judyt. 1. 12.

Y stá-

4 Y Stáło śię gdy dokończył rády swey/przyzwał Nábuchodonozor Krol Assyryjski Holofernesá nawyższego Hetmáná woyská swego/ ktory był wtory po nim / y rzekł do niego; To mowi Krol wielki/á Pan wszystkiey źiemie: 5 ✠ Oto ty wyszedszy od oblicza mego / weźmiesz z sobą mężow ufájących w śile swojey/ pieszych sto y dwádźieśćiá tyśiecy/á konnych y jezdnych dwánaśćie tyśiecy: y wynidźiesz przećiwko wszystkiey źiemi ná Zachod: ábowiem nie byli posłuszni rozkazániu memu: Y oznajmisz im / áby mi gotowáli źiemię y wodę: Bo ja ná nie przyjdę z popędliwośćią moją / y okryję wszystek wierzch źiemie nogámi wojská mego / y podam je ná łup im / ták / iż zránieni ich nápełnią doliny ich / y potoki: á rzeká ktora wzbrálá / trupámi ich nápełniona będźie / y záwiodę pojimáne z nich áż do gránic wszystkiey źiemie. A ty wyćiągnąwszy przedemną / opánujesz mi wszystkie gránice ich / y poddádząc śię / á záchowasz mi je ná 6 dźień karánia ich. ✠ Ale nieposłusznym nieprzepuśći oko twoje/ ábyś ich nie miał podáć ná zábićie y ná łup po wszystkiey źiemi twojey: Bo żywię ja / y moc krolestwá mego / comkolwiek rzekł / to uczynię ręką moją. A ty nie przestąpisz nic á nic z słow Páná twego / ále pełniąc je/ wykonasz jákomći rozkazał / á nie będźiesz zwłaczał uczynić tego.

7 TEdy Holofernes odszedszy od oblicza PAná swego / wezwał wszystkich Przełożonych/ Kśiążąt y Hetmánow wojská Assyryjskiego / y náliczył mężow ná wybor do wojny/ jáko mu rozkazał PAn jego/ ná sto dwádźieśćiá tyśiecy / á jezdnych 8 strzelcow dwánaśćie tyśiecy. ✠ Y uszykował je jáko wielkość wojská szykowána bywa : y nábrał wielbładow / y osłow ku noszeniu tłomokow ich / bárzo wiele : tákże owiec y wołow y koz ku potrzebie ich bez 9 liczby. ✠ Tákże strawy dla káżdego 10 męzá dostátkiem. ✠ Przytym złotá y srebrá z domu krolewskiego bárzo 11 wiele. ✠ Y ruszył śię sam y wszystko wojsko jego w drogę / áby ćiągnął przed Krolem Nábuchodonozorem/ á okryli wszystek wierzch źiemie ná Zachod wozámi y jezdnymi y wybránymi pieszymi swymi: A pospolstwá tež wiele jáko száráńcze ćiągnęło przy nich/ á jáko piasek źiemski. Bo nie było liczby dla wielkośći ich. 12 ✠ A wyćiągnąwszy z Niniwe drogą trzech dni ná pole Bektilet / położył śię obozem u Bektilet blisko gory ktora leży po lewey stronie Cyliciey wyższey. A wźiąwszy wszystko wojsko swoje piesze y jezdne y wozy swoje / ćiągnął z támtąd ná 13 miejscá gorzyste. ✠ Y zniszczył Fud y Lud : á złupili wszystkie syny Rásses / y syny Ismáelowe te / ktorzy *mieszkáją* ná puszczy ná Południe 14 Chellemu. ✠ Potym przepráwiwszy śię przez Eufrátes / ćiągnął przez Mesopotámią : y dobył wszystkich miast wysokich / leżących nád potokiem Arbonáj / áż *do drogi* ktora śię idźie ku morzu / y opánował gránice Cyliciey : y wytrácił wszystkie ktorzy śię mu sprzećiwili / á przyćiągnął áż do gránic Jáfetowych/ ktore leżą ná Południe / y ku źiemi 15 Arábskiey. ✠ A obszedszy wszystkie syny Mádyáńskie / popalił namioty 16 ich/y złupił stanowiská ich. ✠ Zatym przyćiągnął ná polá Dámászku we dni żniwá pszenicznego / y popalił wszystkie polá ich / á trzody / y stádá wniwecz obroćił : miástá ich pokupił/ á polá ich popustoszył : y pomordował wszystkie młodźieńce ich ostrzem mieczá / y przypadł strách y bojaźń jego / ná te ktorzy mieszkáli przy morzu/ y ktorzy byli w Sydonie y w Tyrze / y ná mieszkájące w Sur / y w Ocynie / y ná wszystkie mieszkájące w Jemnáán : tákże y ći ktorzy mieszkáli w Azoćie y w Askálonie/ bali śię go bárzo.

ROZDZIAŁ III.

Wiele Narodow poddawáją śię Holofernesowi. 10. Ktore on jednák wniwecz obraca.

1 Y Posłáli do niego posły z słowy 2 spokojnymi/mowiąc; ✠ Oto my sługi Nábuchodonozorá Królá wielkiego / stojemy przed obliczem 3 twojim: ✠ Záżywaj nas jáko śię podoba

4 doba twarzy twojey. ♣ Oto przedmieścia nasze / y wszystkie mieyscá násze / y wszystkie role psżeniczne/y stádá / y trzody / y wszystkie stanowiská namiotow nászych / sa przed twarza twoja / záżywaj *ich*
5 jákoć sie podoba. ♣ Oto y miástá násze / y mieszkájacy w nich slugámi twojimi sa : Wynidź przećiwko nim jákoć śie zda. Przyszli tedy *oni* mezowie do Holofernesá / y oznajmili mu te slowá.
6 ♣ Tedy przyćiagnał do krájiny pomorskiey on y wojsko *jego* , á osádźił straza miástá
7 *ich* wysokie. ♣ A wźiał z nich ná po-
8 moc meże ná wybor. ♣ Y przyjeli go oni y wszystká kráiná ich z wieńcámi/ y z tańcámi y z bebnámi. ♣
9 On jednák poborzył wszystkie gráni-
10 ce ich/ y gáje ich powycinał. ♣ Bo ten umysł jego był wygládźić wszystkie bogi źiemskie: áby ták sámemu tylko Nábuchodonozorowi służyli wszyscy narodowie / y wszystkie jezyki y pokolenia ich/ áby go wzywá-
11 ły miásto Bogá. ♣ Zátym przyćiagnał ku Ezdrelon blisko Dotee/ktore jest przećiwko nawietszemu przystepowi do ziemie Zydowskiey : Y położył śie obozem miedzy Gábáa y Scytopolem ; y zmieszkał tám przez cáły mieśiac / poki nie zgromádźił wszystkich potrzeb wojsku swemu.

ROZDZIAŁ IV.

Izráelczycy opátrzyli niektore miástá y miásteczká przećiwko nájazdom Holofernesowym. 7. Joákim Kápłan y wszystek lud, Bogu śie modli.

1 TEdy usłyszawszy synowie Izráelscy ktorzy mieszkáli w Judskiey źiemi wszystko co Holofernes Hetman wojská Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego Narodom uczynił / y jáko złupił wszystkie Kośćioły ich/ y podał je ná zepsowánie:
2 ♣ Báli śie go bárzo : y frásowáli śie o Jeruzalem y o Kośćioł Páná Bogá swego. Bo śie byli dopiero świeżo wroćili z wiezienia / y dopiero śie był wszystek lud zgromádźił z Zydostwá : Y náczynia y Ołtarz / y dom od zplugáwienia po-
3 świecony był. ♣ Przetoż posłáli do wszystkich gránic Sámáryjey / y do miásteczek/y do Betoron/y Belmen/ y Jerycho/y do Choby/ y do Esorá/ y *do* doliney Sálem ; áby osádźili wszystkie wierzchy gor wysokich. ♣
4 Y obtoczyli murámi miásteczká swoje / á złożyli wnich żywność ná potrzebe wojenna : ábowiem polá ich
5 świeżo pożete były. ♣ Nápisał też Joákim Kápłan wielki / ktory był onych dni w Jeruzalem/ tym/ ktorzy mieszkáli w Betuliey y w Betmeśćie/ktore leży przećiwko Ezdrelon ná przećiwko polu / ktore jest blisko Dotájim : rozkázujac *im* , áby osádźili przystep przez gory. Bo przez nie było przejśćie do *źiemie* Zydowskiey / y snádno było bronić przechodzacym : poniewaz ćiásne było przejśćie / dla dwu osob nawiecey. ♣
6 Y uczynili synowie Izráelscy jáko był postánowił Joákim Kápłan wielki / y stárszy wszystkiego ludu Izráelskiego / ktorzy mieszkáli w Jeruzalem.
7 A Lud wszystek Izráelski wołał do Bogá z wielkim usiłowániem/ y uniżyli dusze swoje z wielka gorliwośćia / sámi/ y niewiásty ich : y niemowiatká ich / y bydłek ich / y wszelki przychodźień/ y najemnik/ y
8 sługá ich. ♣ Włożyli też wory ná biodrá swoje/ wszelki maż y niewiástá / y dźieći / y obywátele Jeruzálemscy : y upádli ná przećiwko Kośćiołowi / á popiołem posypujac głowy swe / rozćiagáli wory swoje przed twarza Páńska / áż y ołtarz
9 worem nákryli. ♣ Y wołáli do Bogá Izráelskie° jednostájnie nie ustawájac/áby nie podawał ná łup niemowiatek ich / áni żon ich w korzyść : tákże miast dźiedźictwá ich ná zepsowánie / y rzeczy świetych ná zplugáwienie/ y ná háńbe / *y ná* pośmiech narodom. Y wysłuchał Bog modlitwe ich / y z utrapienia ich wybáwił je : bo lud pośćił przez wiele dni po wszystkiey źiemi Zydowskiey y w Jeruzalem / przed obliczem świątnice PAná Wszech-
10 mocnego. ♣ A Joákim wielki Kápłan y wszyscy Kápłáni / przepásawszy worámi biodrá swoje / stáli przed PAnem/y ktorzy służyli Pá-

nu / ofiárowáli cáłopalenie zwyczáyne / y modlitwy / y dobrowolne dáry ludu / á popioł był ná czapkách ich. 11 Y wołáli do PANá ze wszystkiey śiły / áby łáskáwie náwiedźił wszystek dom Izráelski.

ROZDZIAŁ V.

Pyta śię Holofernes o Izráelczykách y źiemi ich. 3. Achior dawa mu odpowiedź. 5. Dawa y rádę, ále śię Kśiążętom nie podoba.

1 POtym oznájmiono Holofernesowi Hetmánowi woyská Assyryiskiego / że śię synowie Izráelscy gotowáli ná woyne: á iż drogi przez gory zámkneli / y osádźili wszystkie wierzchy gor wysokich / y położyli po polách záwády. Y rozgniewał śię w popędliwośći wielkiey: á wezwawszy wszystkich Kśiążąt Moábskich y Hetmánow Ammonitskich / y wszystkich Stárost kráiny pomorskiey / rzekł do nich; 2 Powiedźcie mi teraz synowie Chánáneyscy / co to zá lud ktory śię osádźił ná *tych mieyscách* gornych / y co *są* zá miástá w ktorych mieszkáią / y iákie mnostwo woyská ich / y w czym *zależy* moc ich / y śiłá ich / á kto iest nád nimi Krolem, ábo Hetmánem woyská ich / y czemu śię ná to usádźili / áby nie wyszli przećiwko mnie nád wszystkie mieszkáiące ná Záchod słońcá.

3 TEdy rzekł do niego Achior Hetman a wszystkich synow Ammonowych: 4 Niech teraz posłucha Pan moy słow ust sługi swego / á powiem ći prawdę o tym ludu / ktory śię osádźił ná tych mieyscách gorzystych / y blisko ćiebie mieszka: á nie wynidźie kłamstwo z ust sługi twego. 5 Lud ten poszedł z narodu Cháldeyskiego: 6 A mieszkáli przed tym b w Mezopotámiey: bo nie chćieli náśládowáć bogow Oycow swych / ktorzy byli w źiemi Cháldeyskiey. 7 Ale ustąpili z drogi narodow swoiich / y kłaniáli śię Bogu Niebieskiemu / Bogu ktorego poználi: y wyrzuceni będąc od twarzy bogow swoich / ućiekli do Mezopotámiey / tedy mieszkáli przez wiele dni. Y rozkazał *im* Bog ich / áby wyszli c z ośiádłośći swoiey / á żeby szli do źiemie Chánáneyskiey: y mieszkáli tám / y zbogátnieli w złoto / y w srebro / y w bydłá bárzo wiele. 8 Potym zstąpili do d Egiptu / (ábowiem był głod ogárnął *wszystkę* źiemię Chánáneyską) y mieszkáli tám dokąd śię nie náwroćili: y rozmnożyli śię tám w wielkie mnostwo / że nie było liczby rozrodzenia ich. 9 Tedy powstał *przećiwko* e nim krol Egipski / y trapił ie / á robotą y czynieniem cegieł poniżył ie / y zniewolił ie: Przetoż wołáli do Bogá swego / ktory uderzył wszystkę źiemię Egipską plágámi nieulecżonymi. 10 Tedy ie wyrzućili Egipczánie od oblicza swego / y wysuszył f Bog morze czerwone przed nimi. 11 Y prowádźił ie do gory Synáy / y Kádes-Bárny / wygnawszy wszystkie mieszkáiące ná puszczy: y mieszkáli w źiemi Amorreyskiey / á wszystkie z Hesebonu wytráćili w mocy swoiey. A przepráwiwszy śię przez Iordan / losem pośiedli wszystkie gorne *kráiny*. 12 Y wyrzućili od oblicza swego g Chánáneyczyká / y Ferezeyczyká / y Iebuzeyczyká / y Sychemity / y wszystkie Gergezeyczyki á mieszkáli ná nich przez wiele dni. 13 A poki nie grzeszyli przed Bogiem swoim / dobrze śię im powodźiło. Bo Bog ktory ma w nienawiśći nieprawość / był z nimi. 14 Ale skoro odstąpili od drogi ktorą im był przełożył / wytráceni są wielkimi náder bárzo woynámi. 15 Y záwiedźieni są do źiemie cudzey / á Kośćioł Bogá ich zrownány iest z źiemią / y miástá ich pobráne są od nieprzyiaćioł. 16 A teraz obroćiwszy śię h do Bogá swego / náwroćili śię z rozproszenia gdźie byli rozproszeni: y pośiedli Ieruzalem gdźie *iest* Swiątnicá ich / y mieszkáią ná *mieyscách* gorzystych / ktore były zpustoszone. 17 Teraz tedy Pánie moy / uważmy ieśliże śię dopuśćił błędu lud ten / á zgrzeszyli przećiwko Bogu swemu: ábowiem im to będźie ku upadkowi: *tedy* poćiągniemy / y zwalczymy ie. 18 Ale ieśli niemász nieprawośći w narodźie ich / niech *ich* teraz pominie PAn moy: by *ich*

sna dź

a Iudyt. 11. 7.
b 1 Moj 11. 31.
c 1 Moj 12. 1.
d 1 Moj 41. 50.
e 2 Moj 1. 8.
f 2 Moj 14. 21.
g Iozu. 13.
h Ezrd. 1. 1. 2.

snadź nie bronił PAN ich / á Bog ich *nie był* zá nimi / á bylibyśmy ná pohánbienie po wszystkiey źiemi.

19 A Gdy przestał mowić Achior tych słow/ szemrał wszystek lud 20 ktory stał około namiotu. ♣ Y mowili przednieyszy Holofernesowi / y wszyscy ktorzy mieszkáli w źiemi pomorskiey y Moábskiey / áby był *Achior* zábity : ábowiem *mowili*; Nie bedźiemy śie bali twarzy synow Izráelskich : Bo to lud w ktorym niemász mocy/ áni dużośći áby mogli poteżne woysko wystáwić. ♣ 21 Przetoż ruszmy śie już / á beda pokármem wszystkiemu woysku twojemu Pánie Holofernesie.

Rozdział VI.

Groźa Achiorowi. 6. A zátym wydawája go związánego w moc Izráelczykow.

1 A Gdy ustáło zámieszánie *miedzy* ludem/ktory *stał* około oney rády : rzekł Holofernes Hetman woyská Assyryjskiego Achiorowi / przed wszystkim ludem cudzoźiemskim; ♣ 2 Y ktożeś ty Achiorze/przed wszystkim ludem cudzoźiemskim/ y przed wszystkimi syny Moábskimi/y najemnikámi z Efrájimá/ żeś *śmiał* prorokowáć miedzy ᵃ námi dźiś / y mowiłeś *że* przećiwko narodowi Jeruzalemskiemu nie mamy wojowáć / przeto / iż je BOG ich obroni ? A ktoż *jest* Bog/ tylko Nábuchodonozor ? ♣ 3 Ten pośle moc swoje/ y wygłádźi je z oblicza źiemie/ á nie wybáwi ich Bog ich / ále my słudzy jego wygłádźiemy je jáko jednego człowieká / y nie beda mogli ztrzymáć mocy koni nászych : ábowiem nimi podepcemy je ták / iż gory ich upojone beda krwia ich / á polá ich beda nápełnione trupámi ich / y nie ostoji śie stopá nog ich przed obliczem nászym : ále srodze zgina / mowi Krol Nábuchodonozor / PAN wszystkiey źiemie. Abowiem rzekł ; Nie beda dáremne słowá mowy 4 mojey. ♣ A ty Achiorze/najemniku Ammonicki/ ktoryś mowił słowá te w dźień niepráwośći twojey/ nie oglądász więcey oblicza mego od dniá tego/ áż śie pomszcze *nad* narodem tych ktorzy wyszli z Egiptu. A tedy przejdźie miecz woyská mego / y lud sług mojich przebije boki twoje / y polężesz miedzy ránnymi ich / kiedy śie wroce : y przywroca ćie słudzy moji ná miejscá gorne/ y postáwia ćie w jednym mieśćie z tych do ktorych poćiagniemy / y nie záginiesz / áż wespoł z nimi bedźiesz 5 wygłádzony. ♣ A jesliż mász nádźieje w sercu twojim iż nie beda pojimáni / niechajże nie opada twarz twojá. Mowiłem/ á nie zmieni śie nic z słow mojich.

6 Y Rozkazał Holofernes sługom swym/ktorzy stali przy namiećie jego / áby pojimawszy Achiorá / stáwili go w Betuliey / á oddáli w 7 rece synom Izráelskim. ♣ Tedy wźiawszy go słudzy jego / wywiedli go precz z obozu ná pole : á wyszedszy z pośrzod pol ná miejsce gorne / przybliżyli śie do studźien ktore były pod Betulia. Ktore gdy ujrzeli meżowie miástá ná wierzchu gory / tedy wszyscy meżowie z procé ćiskájacy/ nie dopuśćili im wstapić/ ćiskájac kámieńmi ná nie. ♣ 8 Ale oni uszedszy pod gore / zwiazáli Achiorá / y zostáwili porzuconego pod sáma gora / y wroćili śie do Páná swego.

9 T Edy synowie Izráelscy wyszedszy z miástá swego / stáneli nád Achiorem:á rozwiazawszy go/ przy10wiedli do Betuliey. ♣ Y stáwili go przed Przełożonymi miástá swego / ktorzy byli zá onych dni: *miánowićie* Ozyasz syn Micháśow / z pokolenia Symeonowego / y Chábrys syn Gotonielow / y Chármis syn Melchielow. ♣ 11 Zwołáli tákże wszystkich Stárszych miástá : y zeszli śie wszyscy młodźieńcy ich y niewiásty ich / do zgromádzenia : Y postáwili Achiorá w pośrzodku wszystkiego ludu : y pytał go Ozyasz/coby śie stáło; A *on* odpowiádájac/ oznájmił im słowá *ktore były* w rádźie Holofernesowey / y wszystkie słowá ktore mowił w pośrzodku Książat Assyryjskich/y *wszystko* co hárdźie mowił Holofernes przećiwko domowi I12zráelskiemu. ♣ Tedy upadszy lud / kłaniáli śie Bogu / y wołáli do nie-

ᵃ Judyt. 3.

13 go mowiąc; ♣ Pánie Boże niebieski/ wejrzy ná *wielką* hárdość ich / á zmiłuj śie nád uniżeniem narodu nászego / á wejrzy y ná twarz *tych* ktorzy tobie są poświęceni dniá tego.

14 POtym ćieszyli Achiorá/ y chwalili go bárzo. ♣ 15 A odwiodszy go Ozyasz z zgromádzenia do domu swego/ spráwił ucztę ná Stárszę. ♣ 16 Y wzywáli Bogá Izráelskiego ná pomoc/ przez onę cáłą noc.

ROZDZIAŁ VII.

Oblężenie Betuliey. 13. Szemránie mieszczan przećiwko Ozyaszowi; y umowá z nim zstrony podánia miástá Holofernesowi.

1 POtym názájutrz/ rozkazał Holofernes wszystkiemu wojsku swemu/ y wszystkiemu ludowi swemu ktorzy mu przyszli ná pomoc/ áby śie obozem ruszyli przećiwko Betuliey / á iżby prześćia gorne opánowáli/ y wojnę podnieśli przećiwko synom Izráelskim. ♣ 2 Tedy śie ruszyli obozem wszyscy mężowie ich waleczni. A było wojská mężow ich walecznych sto y śiedmdźieśiąt tyśięcy pieszych/ á jezdnych dwánaśćie tyśięcy: oprocz pospolstwá / y *innych* mężow ktorzy pieszo zá nimi szli/ mnostwo bárzo wielkie. ♣ 3 Y położyli śie obozem w dolinie nie dáleko Betuliey/ nád źrzodłem: á rozćiągnęli śie w szerz od Dotáim/ áż do Belmáim/ á w dłuż od Betuliey áż do Cyámonu/ ktore jest przećiwko Ezdrelon.

4 TEdy synowie Izráelscy gdy ujrzeli wielkość ich / zátrwożyli śie bárzo / y mowili káżdy z nich do bliźniego swego; Teraz *już* opánują oblicże wszystkiey źiemie / ták iż áni gory wysokie / áni doliny / áni págorki nie zatrzymáją mocy ich. ♣ 5 A *ták* wźiąwszy káżdy z nich bronie swoje wojenne/ á rozniećiwszy ognie ná wieżách swojich/ zostáli *tám* stráż trzymájąc przez onę cáłą noc.

6 TEdy drugiego dniá wywiodł Holofernes wszystkę jezdę swoję przed oblicże synow Izráelskich / ktorzy byli w Betuliey / áby upátrował przystęp do miástá ich. ♣ 7 A przyćiągnąwszy do źrzodeł wod ich opánował je / y osádźił je strażą mężow walecznych / á sam odćiągnął do ludu swego. ♣ 8 Tedy przystąpiwszy do niego wszyscy przedniejszy z synow Esawá / y wszyscy wodzowie ludu Moábskiego/ y Hetmáni kráiny pomorskiey / mowili: Niech posłucha teraz słow *nászych* Pan nász/ áby śię nie stáłá szkodá w wojsku twojim. ♣ 9 Bo ten lud synow Izráelskich nie ufáją w oszczepách swojich / ále w wysokośćiách tych gor/ ná ktorych oni mieszkáją: ábowiem nie jest rzecz snádna przejść przez wierzchy gor ich. ♣ 10 Przetoż teraz Pánie / nie walcz z nimi *ták* jáko walcząc z ludem uszykowánym/ á nie zginie z ludu twego y jeden: zostań w obozie twojim / strzegąc wszystkich mężow wojská twego / á niech otrzymáją słudzy twoji studnice wod / ktore wychodzą z spodku gory. Boć z tąd wodę biorą wszyscy mieszkájący w Betuliey: á ták umorzy je prágnienie / y podádzą miásto swoje: A my y lud nász wstąpimy ná nabliższe wysokośći gor / y położymy śie obozem ná nich dla straży/ áby z miástá nie *mogł* wynijść y jeden mąż. A ták wywiędną od głodu oni / y żony ich / y dźieći ich / á pierwey niż przyjdźie ná nie miecz potaczáć śie będą ná ulicách mieszkánia swego. A ták im oddasz złą nadrodę przeto / żeć byli odpornymi / á nie byli posłusznymi twarzy twojey w pokoju. ♣ 11 Y podobáły śię słowá ich Holofernesowi / y wszystkim żołnierzom: y umyślił uczynić jáko mowili. ♣ 12 Tedy odstąpił Oboz Synow Ammonowych / á z nimi pięć tyśięcy synow Assurowych / á położywszy śie Obozem w dolinie / opánowáli wody y źrzodłá wod synow Izráelskich. A wstąpiwszy synowie Esawowi/ y synowie Ammonowi / położyli śie obozem ná miejscách gornych przećiwko Dotáim / y posłáli z pośrzodku śiebie *niektorych* ná Południe / y ná Wschod przećiwko Ekrebel / ktore jest blisko Chyzy/ á leży nád potokiem Mochmur. A ostátek wojská Assyryjskiego położyło śie Obozem po polách /

ták/ że okryli wßyſtek wierzch źiemie: á namioty/ y potrzeby ich *wojenne* záięły mieyſcá bárzo wielkie.

13 TEdy ſynowie Izráelſcy wołáli do PAná Bogá ſwego/ ábowiem był zemdlał duch ich: gdyż zewſząd około nich byli wßyſcy nieprzyjaćiele ich/ y nie mogli ućiec z pośrzodku ich. Bo około nich leżáło wßyſtko zgromádzenie Aſſyryjſkie/ pießy y wozy/ y jezdni ich/ przez trzydźieśći y cztery dni. Y nie zſtawáło wod wßyſtkim mießkájącym w Betuliey we wßyſtkich naczyniách ich wodnych/ y cyſterny były wyprożnione/ *ták*, iż nie mieli do pićia doſtátku wody *y* ná jeden dźień/ bo im *już* pod miárą dawano wody do pićia. Przetoż zemdláły niemowiątká ich/ y żony/ y młodźieńcy zemdleli od prágnienia: ták/ że padáli po ulicách mieyſkich/ y w weśćiu bram: y nie było w nich wiecey śiły.

TEdy śię zgromádźił do Ozyaßá wßyſtek lud/ y Kśiążętá miáſtá/ młodźieńcy/ y niewiáſty/ y dźieći/ y wołáli głoſem wielkim/ y mowili przed wßyſtkimi ſtárßymi; Niechaj ſądźi Bog miedzy námi y miedzy wámi/ *przeto*, żeśćie nam uczynili wielką krzywdę/ nie mowiąc o pokoj z ſynámi Aſſyryjſkimi.

14 ✣ A teraz *już* niemáß *nikogo coby* rátował: ále záprzedał nas Bog w ręce ich/ ábyſmy upádli przed nimi przez prágnienie y zginienie wielkie.

15 ✣ Przetoż teraz zwołájćie ich/ á podajćie wßyſtko miáſto ná zplundrowánie ludowi Holofernesowemu/ y wßyſtkiemu wojſku jego.

16 ✣ Bo lepiey że śię my im łupem ſtániemy/ niżeli byſmy mieli pomrzeć w prágnieniu. Będźiemyć w prawdźie ſługámi *jego*, ále żyć będźie duszá náßá/ y nie ujrzymy śmierći niemowiątek náßych oczymá náßymi/ y żon y dźiatek náßych duße ſwey pozbywájących.

17 ✣ Oświadczamy śię *przed wámi* niebem y źiemią á Bogiem náßym/ y PAnem Ojcow náßych/ ktory śię mśći nád námi dla grzechow náßych/ y grzechow Ojcow náßych. *Strzeżćie tego áby nam* nie uczynił podług ſłow tych dniá dźiśieyßego.

18 ✣ Y ſtał śię wielki płácz od wßyſtkich zgodnie w pośrzodku zgromádzenia: y wołáli do PAná Bogá wielkim głoſem.

19 ✣ Y rzekł do nich Ozyaß; Ufajćie bráćia/ Poczekajmy jeßcze *przez* pięć dni/ w ktorych obroći PAN Bog náß miłośierdźie ſwoje ná nas: Abowiem nas nie opuśći do końcá.

20 ✣ Jeſliże przeminą *te dni*, á nie przybędźie nam rátunek/ uczynię według ſłowá wáßego. ✣ Y rozpuśćił lud do obozu ſwego/ ktorzy ná mury y ná wieże miáſtá ſwego poßli/ żony y dźieći do domow ſwych poſtáwßy: á byli w wielkim a utrapieniu w mieśćie.

a G. Uniżenia.

ROZDZIAL VIII.

Urodzenie, pobożność, kraſá, y bogáctwá Judyty. 8. Obwinienie od niey. 14. Y nauká Kśiążętom Betulieyſkim.

1 Y Uſłyßáłá *to* w onych dniách Judyt/ corká Merárego/ ſyná Oxowego/ ſyná Jozefowego/ ſyná Ozyelowego/ ſyná Eliowego/ ſyná Heliowego/ ſyná Ananiaßowego/ ſyná Gedeonowego/ ſyná Ráfáinowego/ ſyná Akitowego/ ſyná Eliego/ ſyná Eliábowego/ ſyná Nátánáelowego/ ſyná Sámálielowego/ ſyná Sáládájowego/ ſyná Izráelowe°.

2 ✣ A mąż jey *był* Mánáſſes/ z tegoż pokolenia/ y z tegoż domu/ ktory był umárł we dni żniw jęczmiennych.

3 ✣ Bo *gdy* ſtał nád tymi co wiązáli ſnopy ná polu/ gorącość przyßłá ná głowę jego/ y położył śię ná łożu ſwojim: y pochowáno go z Ojcy jego ná polu/ miedzy Dotájim y Báłámo.

4 ✣ A byłá Judyt w domu ſwojim wdową trzy látá y cztery mieśiące.

5 ✣ Y uczyniłá ſobie namiot ná wierzchnym gmáchu domu ſwego/ y przepáſáłá biodrá ſwe worem/ á miáłá ná ſobie ßáty wdowſtwá ſwego: y pośćiłá przez wßyſtkie dni wdowſtwá ſwojego/ oprocz *dni* przed ſobotámi á w ſoboty/ y przed nowiem mieśiącá/ y Świąt uroczyſtych á zacnych domu Izráelſkiego.

6 ✣ A byłá pięknej urody/ y ná wejrzeniu bárzo nadobna: A mąż jey Mánáſſes zoſtáwił jey złotá y śrebrá/ y ſług/ y ſłużebnic/ y bydłá/ y rol *doſtátek*

7 ktore trzymáłá: ♣ A nie było *nikogo* ktoby o niey mogł mowić złe słowo: gdyż śię wielce Bogá bałá.

8 A *Gdy* usłyszáłá złe słowá ludu przećiwko a Kśiążećiu: (Abowiem pomdleli byli dla niedostátku wod/) słyszáłá tákże Judyt wszystkie słowá ktore do nich Ozyasz mowił/ *y* jáko im przyśiągł/ że poda miásto po piąći dniách Assyryczykom: 9 ♣ Posławszy służebnice swą/ ktora byłá nád wszystkimi dobrámi jey/ wezwáłá Ozyaszá y Chábrego/ y Chármiego/ Stárszych miástá swego: y przyszli do niey. Y rzekłá im: Słuchajćie mię teraz Kśiążętá mieszkájący w Betuliey: ábowiem nie dobre jest słowo wásze ktoreśćie mowili przed ludem dniá tego/ uczyniwszy przyśięgę tę ktoraśćie wyrzekli miedzy Bogiem y miedzy sobą/ á obiecáliśćie podáć miásto nieprzyjaćiołom nászym/ jesliby śię w tych dniách nie obroćił PAn/ 10 áby nas rátowáł. ♣ A teraz/ Ktożeśćie wy ktorzy b doświadczaćie Bogá dniá dźiśieyszego/ á wystawiaćie śię zá Bogá w pośrzodku 11 synow ludzkich? ♣ A przetoż *gdyż* PAná Wszechmocnego doświadczaćie/ niczego áż ná wieki nie zrozumiećie. ♣ Abowiem/ *ponieważ* głębokośći sercá ludzkiego dośćignąć/ áni słow myśli jego pojąć *nie możećie*, jákoż Bogá ktory to wszystko spráwił wybádáć y umysł jego poznáć y myśli jego wyrozumieć możećie? 12 ♣ Nie czyńcie tego bráćia/ *y* nie pobudzajćie do gniewu PAná Bogá nászego: bo jesli nas nie będźie chćiał *w tych* piąći dniách rátowáć/ ma on moc czymkolwiek chce obronić *nas*, y po wszystkie dni: ábo też wykorzenić nas przed oblicżem nieprzyjaćioł nászych. 13 ♣ Przetoż wy nie kłádźćie kresu rádam PAná Bogá nászego: gdyż Bog nie *jest* jáko człowiek/ áby pogrozkámi miał być ustrászony: áni jáko syn człowieczy/ żeby miał być sądzony. 14 ♣ A przetoż oczekawájąc wybáwienia ktore od niego *pochodźi* wzywajmyż go sobie ná pomoc/ á wysłucha głos nász/ jesli mu śię będźie podobáło. Abowiem nie powstał żaden w narodźiech nászych/ y nie znájduje śię dniá dźiśieyszego/ áni pokolenie/ áni dom/ áni lud/ áni miásto *ktorekolwiek* z nászych/ ktoreby śię miáło kłániáć bogom ręką uczynio- 15 nym: ♣ Jáko byłoż á pierwszych dni: Dla tego też podáni są pod miecż y ná łup Ojcowie nászy/ y polegli porażką wielką przed oczymá nieprzyjaćioł nászych. 16 ♣ Ale my innego Bo- 17 gá nie znamy! Dla tego ufamy/ że nie pogárdźi námi/ áni *żadnym* z narodu nászego: Ale jesliby smy *ták* c pojimáni byli/ tedy już więcey Judská źiemiá sławna nie będźie/ ále złupią Świątnicę nászę: á *Bog* będźie szukał zplugáwienia jey z ust nászych/ á bojaźń bráći nászych y pojimánie *tey* źiemie/ y zpustoszenie dźiedźictwá nászego/ obroći ná głowę nászę miedzy narodámi/ gdźiekolwiek służyć będźiemy: y będźiemy ku zgorszeniu y ku posromoceniu przed oczymá tych/ ktorzy nas opánują. Abowiem śię nie obroći niewola nászá w łáskę/ ále ją włożyná nas PAn Bog nász ku hánbie. 18 ♣ Przetoż teraz bráćia/ okażmy bráći nászey/ że ná nas záwisł żywot ich/ á/ żesmy rzeczy świętych/ y domu *Bożego*, y Ołtarzá podporą. Nád to wszystko/ dźiękujmy PAnu Bogu nászemu/ ktory nas doświadcza jáko 19 Ojcow nászych. ♣ Pámiętajćie *ná* 20 *to* co uczynił d z Abráhámem. ♣ Y jáko doświadczał Izáaká/ y co śię stáło e Jákobowi w Mesopotániey Syryjskiey/ gdy pásł owce Łábáná 21 brátá mátki swojey. ♣ Abowiem jáko ich doświadczał/ *niby* ogniem ná doświadczenie sercá ich/ ták y nád námi nie mśći śię: ále dla nápomnienia karze PAn tych/ ktorzy śię przybliżája *do niego*.

22 Gdy rzekł do niey Ozyasz: Wszystko cokolwiek mowiłá/ z dobregoś sercá mowiłá/ á nikogo niemász ktoby śię zprzećiwił słowom twojim; Bo nie *dopiero* dźiśieyszego dniá jáwna jest mądrość twojá/ ále od poczatku dni twojich poznał wszystek lud rostropność twoję/ á iż dobre jest postánowienie sercá twego. Ale *iż* lud bárzo prágnął/ przetoż nas przymuśili/ ábysmy im ták

a Judyt. 7. 13. 19.

b 5 Moj. 6. 16. Mátt. 4. 7.

c T. Jesli śię czásu od nas zámierzonego podámy.

d 1 Moj. 22. 1. 2

e 1 Moj. 29.

uczynili jákosmy mowili: y obowiązáli nas przysięga/ ktorey nie przestąpimy. 23 ♣ Teraz tedy modl się ty zá námi/ boś ty jest niewiástá bogobojna/ á PAn pośle deszcz dla nápełnienia cystern nászych/ ábysmy więcey nie ustawáli *w prágnieniu*. 24 ♣ Tedy im rzekłá Judyt: Posłuchajćie mię/ á dokażę *tákiey* spráwy ktora rozgłoszona będźie w narodźiech narodow/ *miedzy* syny pokolenia nászego. 25 ♣ Wy tey nocy u bramy stać będźiećie/ á ja wynidę z służebnicą moją: á *w tych* dniách/ po ktorychesćie rzekli podáć miásto nieprzyjaćiołom nászym/ wejrzy PAn ná Izráelá przez rękę moję. 26 ♣ Ale się wy nie wywiáduyćie o spráwie moiey/ bo wam nie oznáymię/ áż się te rzeczy wykonáją ktorem uczynić *umyśliłá*. 27 ♣ Tedy Ozyasz y Xiążętá rzekli do niey; Idź w pokoju/ á PAn Bog niech *idźie* przed tobą/ ku pomśćie nieprzyjaćioł nászych. A wroćiwszy się z namiotu jey/ odeszli do ludu swego.

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá Judyty o zwyćięstwo nád Assyryjczykámi.

1 TEdy Judyt upadszy ná oblicze *swoje*, posypáłá popiołem głowę swą/ y zewlekłá wor w ktory oblecżona byłá: gdy *jeszcże* ofiárowano było w Jeruzalem w domu PAńskim kádzenie *a* tegoż wieczorá/ y záwołáłá głosem wielkim Judyt/ y 2 rzekłá; ♣ PAnie Boże Ojcá mego Symeoná/ ktoremuś dał miecż ku pomśćie nád cudzoziemcámi/ ktorzy gwałt c uczynili pánnie w zplugáwieniu *jey*, y obnáżyli łono *jey* ku zelżywośći/ y zplugáwili pánieństwo *jey* ku hánbie: (Rzekłeś bowiem *że to* nie *ma* ták bydź/) á czynili *te rzeczy*: dla ktoryches podał Xiążętá ich ná pomordowánie/ ták iż pośćiel ich sztucżnie oszukána/ zmaczána byłá we krwi: á pobiłeś sługi z mocárzámi/ á mocárze ná stolicách ich: Ktoryś podał żony ich ná łup/ á corki ich w pojimánie/ á wszystkie łupy ich ná rozdział synom/ ktoreś ty umiłował: ktorzy też zápaliwszy się gorliwośćią ku tobie/ przydźili się zplugáwieniem krwie swojey/ y wzywáli ćię *sobie* zá pomocniká: O Boże/ Boże moy wysłuchajże mnie wdowę. 3 ♣ Tyś bowiem uczynił pierwsze rzeczy ich/ y one ktore potym były/ y ktore teraz są: y przyszłe rzeczy *tyś* wymyślił/ á przytomne były *te* ktoreś ty postánowił/ y rzekły; 4 Oto jestesmy. ♣ Abowiem wszystkie drogi twoje gotowe *są*, á sądy twoje *położyłeś w* opátrznośći *twojey*. 5 ♣ Oto bowiem Assyryjczycy rozmnożyli się w mocy swojey/ y wynieśli się w koniách y w jezdnych/ y przechwaláją się z rámienia pieszych. Ufáli w tarczy/ y w łuku/ y w procy *swojey*: á nie poználi żeś ty *sam* jest PANEM/ ktory wniwecż obracasz wojny; PAN *jest* Imię tobie. Ty potrzy śiłę ich mocą twoją/ á połam moc ich w popędliwośći twojey: gdyż umyślili zplugáwić świętę miejsce *twoje*, y zelżyć przybytek odpocżynienia Imienia chwały twojey/ á zrážić żelázem rog ołtarzá twego. Wejrzy ná pychę ich/ puść gniew twoj 6 ná głowy ich. ♣ Day rece mojey/ *mnie* wdowie/ moc o ktorey myślę. Zábij wárgámi oszukánia mego sługę z Xiążęćiem/ á Xiążę z sługą jego: Złamże ich wynioslość ręką 7 niewieśćią. ♣ Boć nie c w wielkośći *záleży* moc twojá/ áni śiłá twojá w mocárzách: áleś *ty* pokornych jest PAnem/ á námniejszych *jesteś* Pomocnikiem/ Obrońcą mdłych/ wątpiących d Ochroną/ nádźieje niemájących Wybáwićielem: Záiste/ záiste Boże Ojcá mego/ á Boże dźiedźictwá Izráelskiego. 8 ♣ PAnie niebá y źiemie/ Stworzyćielu wod/ Krolu wszelkiego stworzenia twego: 9 ty wysłuchaj modlitwę moję. ♣ A spraw *áby* słowo moje *było* ná oszukánie/ y *ná* ránę/ y *ná* bliznę tym/ ktorzy przećiwko przymierzu twemu/ y *przećiwko* domowi twemu poświeconemu/ y *przećiwko* wierzchowi *gory* Syońskiey/ y *przećiwko* domowi dźierżáwy synow twojich/ 10 srogie rzeczy postánowili. ♣ A dokaż tego przy wszystkim narodźie twojim/ wszystká mocą y śiłą twoją/ że nie-

a 2 Moj. 29. 41.

b 1 Moj. 34. 25.

c Sędź. 7. 2. 2 Kron 14. 11.

d 2 Kron 20. 12.

nie mas inszego Obrońce narodu Izráelskiego/ oprocz ciebie.

ROZDZIAL X.

Judyt ubrawszy się pięknie ná oszukánie Holofernesá. 14. Wyszłá z Betuliey. 12. A od Assyryjczykow do Holofernesá przywiedźiona.

1 Nstáło śię gdy przestáłá wołáć do Bogá Izráelskiego/ y dokończyłá wszystkich słow tych/ wstáłá z mieyscá onego ná ktorym leżáłá. 2 Tedy záwołáwszy służebnice swojey/ szłá do domu/ w ktorym bywáłá we dni Sobotnie/ y w Swiętá uroczyste: á zdjąwszy *z siebie* wor a ktorym przyobleczona byłá/ zewlekłá y száty wdowstwá swojego. 3 Y omyłá wodą twarz swoję/ y námázáłá máśćią kosztowną/ á rozczosáłá włosy głowy swey/ y włożyłá ná nie czepiec/ y oblekłá śię w száty wesela swego/ ktorymi śię zdobiłá zá dni żywotá mężá swego Mánássesá. 4 Wźięłá też pátynki ná nogi swoje/ y oblekłá ozdobę rámion *swojich*, y mánelle/ y pierśćionki/ y náuśnice/ y wszystko ochędostwo swoje. 5 Y ustrojiłá śię zácnie ná oszukánie oczu męskich/ ktorzybykolwiek pátrzáli ná nię. 6 Potym dáłá służebnicy swojey łagiew winá/ y bánkę oliwy/ y nápełniłá worek máką/ y suchymi figámi/ y chlebem czystym: á záwiązawszy to wszystko/ włożyłá ná nię. 7 Y wyszły spokem do brámy miástá Betuliey: támżeználazły stojących w niey Ozyaszá y stárszę miástá/ Chábryná y Chárminá. 8 A gdy ją ujrzeli/ á że odmieniona byłá twarz jey/ y száte odmienioną jey/ 9 Dźiwowáli śię piękności jey náder bárzo/ Y rzekli jey; Bog/ Bog Ojcow nászych niechájci z jedna łáskę/ y wykona przedśięwźięćie twoje ku słáwie synow Izráelskich/ ku wywyższeniu Jeruzalemskiemu: y oddáli pokłon Bogu. 10 A *oná* rzekłá do nich; Rozkażćie mi otworzyć brámę miástá/ ábym wyszłá ná wykonánie tych słow/ ktoreśćie mowili ze mną. Y rozkazáli młodźieńcom/ *áby* jey otworzyli jáko mowiłá. Y uczynili 11 ták. Tedy wyszłá Judyt/ sámá/ y służebnicá jey z nią: y pátrzáli zá nią mężowie miástá/ áż zstąpiłá z gory/ y áż przeszłá *zá* doline/ *áż* jey więcey nie widźieli: Y szły *oną* doliną prosto.

12 Gdy śię potkáłá z nią straż Assyryjska/ á pojimawszy ją/ pytáli jey; Czyjás ty? Y z kąd idźiesz? 13 Y rzekłá; Jestem corká Hebrejczykow/ á ućiekam od obliczá ich: ábowiem to przydźie/ że wam ná łup 14 podáni będą. A ja idę przed oblicze Holofernesá Hetmáná wojská wászego/ ábym *mu* oznájmiłá słowá prawdy: bo ukáże przed obliczem jego drogę/ ktoraby szedł/ y opánował wszystkę gorną *krájinę*, ták/ *że* nie zginie z mężow jego żaden człowiek/ 15 áni *żaden* żywy duch. A gdy usłyszeli mężowie słowá jey/ przypátrowáli śię obliczu jey/ á byłá przed 16 nimi bárzo dźiwney piękności. Y rzekli do niey; Záchowáłáś duszę twoję/ pośpieszywszy śię przystąpić 17 przed twarz Páná nászego. Przetoż teraz przystąp do namiotu jego/ á *niektorzy* z nas poprowádzą ćię/ áż ćię oddádzą w ręce jego: á gdy stániesz przed nim/ nie lękájże śię w sercu twojim/ ále *mu* oznájmi *te wszystkie* słowá twoje/ á *on* dobrze tobie uczyni: y obráli z *pośrzodku* śiebie sto mężow/ ktore jey przydáli/ y służebnicy jey. 18 A ći odprowádźili ją do namiotu Holofernesowego. Y zbiegli śię ze wszystkiego Obozu: ábowiem śię byłá rozniosłá *wieść* w namiećiech o przyśćiu jey/ á 19 przychodząc obstąpili ją: Gdy stáłá przed namiotem Holofernesowym/ dokąd mu nie oznájmiono o niey: y dźiwowáli śię piękności jey/ dźiwowáli śię też synom Izráelskim. 20 Y mowił káżdy z nich do bliźniego swego; Ktożby pogárdźił tym ludem/ ktory *ma* miedzy sobą tákie białegłowy? Záiste nie dobrzeby zostáwić z nich *y* jednego mężá/ ktorzy puszczeni będąc/ mogliby oszukáć wszystkę źiemię. A wyszedszy *ći* ktorzy sypiáli przy Holofernesie/ y wszyscy słudzy jego 21 wwiedli ją do namiotu *jego*. A Holofernes odpoczywał ná łożu swojim/ pod namiotkiem ktory był z

ſzárłatu y ze złotá/ y z ſmárágdow / y z drogich kámieni urobiony : y oznájmiono mu o niey. Tedy wyſzedł przed namiot / á lámpy ſrebrne nieśiono przed nim. A gdy przyſzłá przed oblicże jego Judyt / dźiwowáli śie wſzyscy piękności oblicża jey : á oná upadſzy ná twarz ſwoje, pokłoniłá mu śie : y podnieśli ją ſłudzy jego.

ROZDZIAL XI.

Holofernes wywiáduje śie od Judyty o przyczynie przyśćia jey. 4. Ktora mu chytrze odpowiáda, y oſzukawa Holofernesá.

1 TEdy rzekł do niey Holofernes; Bądź dobrey myśli niewiásto/ á nie lękaj śie w sercu twojim : bom ći ja nie ſzkodźił *żadnemu* człowiekowi/ ktory chćiał *dobrowolnie* ſłużyć Nábuchodonozorowi Krolowi wſzyſtkiey źiemie. 2 A teraz lud twoj ktory mieſzka w gornych miejscách / gdyby mię byli lekce nie poważyli / nie podniosłbym był oſzczepá mego przećiwko nim : áleć oni *sámi* sobie *ná* to zárobili. 3 A teraz powiedz mi/ dla czegoś ućiekłá od nich / á przyſzłáś do nas ? Przyſzłáś bowiem ná dobre *twoje*. Bądźże dobrey myśli / *bo* y tey nocy żyć będźieſz / y ná potym. Abowiem niemáſz ktoćby krzywdę miał ucżynić/ áleć *káżdy* dobrze ucżyni / *ták* jáko śie dźieje *innym* ſługom Krolá Nábuchodonozorá Páná mego. 4 Y rzekłá do niego Judyt ; Przyjmi słowá służebnice twey/ á niech mowi służebnicá twojá przed twarzą twoją ? á nie powiem nic kłamliwego Pánu memu tey nocy: A jeśli náśládowáć będźieſz słow służebnice twojey/ doskonale *to* rzecz wykona Bog z tobą/ á nie omyli śie Pan moj ná przedśięwźięćiu swojim. 5 Żywie bowiem Nábuchodonozor Krol wſzyſtkiey źiemie / żywie y moc jego / ktory ćię posłał ku náprawie wſzelákiey duſze / iż nie tylko ludźie przez ćię służą jemu / ále też y zwierzętá polne / y bydło y ptáſtwá niebieskie / dla mocy twojey żyć będą pod Nábuchodonozorem y wſzyſtkim domem jego. 6 Słyſzeliſmy záiſte o mądrości twojey / y o roſtropności duſze twojey / y rozgłoſsono to po wſzyſtkiey źiemi/ żeś ty sam náznámienitſzy we wſzyſtkim krolestwie / y możny w umiejętności / y dźiwny w rzeczách rycerskich. 7 A z strony tego/ co Achior mowił w rádźie twey / słyſzeliſmy słowá je°: bo go przyjęli *do siebie* mężowie z Betuliey / á oznájmił im wſzyſtko / co mowił przed tobą. 8 Przetoż Pánie moj / nie puſzczaj mimo śie słow jego / ále je złoż do sercá twego/ bo są prawdźiwe. Abowiem nie przychodźi pomſtá ná narod náſz / áni miecz może co przećiwko niemu : chybáby zgrzeſzyli przećiwko Bogu swemu. Ale teraz áby nie był Pan moj w nádźiejey swey omylony / y nic nieſpráwiwſzy nie odjáchał : 9 Przypádłá śmierć ná twarz ich / y záchwyćił je grzech ich / ktorym wzruſzają do gniewu Bogá swego / kiedykolwiek śie dopuſzczają rzeczy niesłuſzney: 10 Bo im niedostawa żywności/ y nie mają dostátku wody; 11 Ták/ że umyślili bić bydłá a swoje : y wſzyſtko co im zákazáł Bog Zakonem swojim áby nie jedli / umyślili pojeść : y pierwocinyzboż / y dźieśięciny z winá y z oliwy poświęcone / ktore chowáli Kápłánom ktorzy służą w Jeruzalem przed oblicżem Bogá náſzego / umyślili strawić : ktorych rzeczy áni śie rękomá godźi dotykáć żadnemu z ludu. Do tego / posłáli do Jeruzalem : (bo y ći ktorzy tám mieſzkáją toż ucżynili) ktorzyby im przynieśli odpust od Stárſzych : Y stánie śie gdy im oznájmią /á ucżynią to: tedy wydáni będą tobie / 12 áby byli wytráceni dniá onego. A ták ja służebnicá twojá / zrozumiawſzy to wſzyſtko/ućiekłám od oblicża ich: á posłał mię BOg/ ábym ucżyniłá przy tobie rzecz / nád ktorą śie zdumieje wſzyſtká źiemiá/ y ktokolwiek usłyſzy o tym. 13 Abowiem służebnicá twojá pobożna jest / służąc we dnie y w nocy Bogu Niebieskiemu. A teraz zostánę przy tobie Pánie moj ? ále będźie b wychodźiłá służebnicá twojá w nocy ná doline / y będę śie modliłá Bogu / áby mi oznájmił / kiedy śie oni do-

a 3 Moj. 11.41.

b Judyt 12. 6

pußcia tych grzechow swych/ á przyszedszy oznajmić: Y wyćiagnieß ze wßystkim wojskiem twojim / á nie bedźie miedzy nimi ktoćby dał odpor. Y poprowádzę ćię przez pośrzodek źiemie Judskiey / áż przyćiagnieß przećiwko Jeruzalem : á postáwię stolicę twoję w pośrzodku niego/ y poženieß je jáko owce/ ktore nie máją pásterzá : A nie záßczeknie pies jezykiem swojim ná ćię. ♣

14 Abowiem mi to powiedźiano przez upátrzenie moje / y oznájmiono mi to : przetoż posłánam jest / ábym ći to opowiedźiáłá.

15 Y Podobáły śię słowá jey Holofernesowi / y wßystkim sługom jego / ktorzy śię dźiwowáli mądro- 16 śći jey/ y mowili; ♣ Niemáß tákiey niewiáśty od końcá áż do końcá źiemie / w pieknośći twarzy / y w ro- 17 stropnośći słow ♣ Tedy rzekł do niey Holofernes ; Dobrze uczynił Bog/ ktory ćię posłał przed tym ludem/ áby byłá w rekách nászych śiłá / á żeby ná te ktorzy sobie lekce poważyli Páná mego / zginienie przyszło. A teraz tyś piekna w postáwie twojey/á łágodna w mowie twojey. Uczynißli ták jákoś mowiłá/ Bog twoj bedźie mi Bogiem : á ty w domu Krolá Nábuchodonozorá bedźieß śiedźiáłá / y bedźieß słynełá po wßystkiey źiemi.

ROZDZIAŁ XII.

Holofernes dawßy wolność Judyćie. 12. Zgotował uczte. 22. Y upił śię winem.

1 TEdy ja tám rozkazał wprowádźić gdźie było złożone śrebro jego : á kazał jey ná stoł nágotowáć potraw swojich/ y winá swego / áby 2 piłá. ♣ Y rzekłá Judyt ; Nie bede jádłá z tych rzeczy / bym nie uczyniłá zgorßenia : ále z tych rzeczy ktore zá mną przynieśiono / dodawáć mi 3 beda. ♣ Tedy jey rzekł Holofernes : Jeslić tego nie bedźie zstawáło co máß z soba/ z kadżeć bedźiemy mogli dodáć tym podobny ? Bo niemáß miedzy námi nikogo z narodu twe- 4 go. ♣ Ale mu Judyt odpowiedźiáłá; Zywie duszá twojá Pánie moj / że nie strawi służebnicá twojá tych rzeczy ktore ma / dokad nie wykona PAN przez rece moje tego co ułożył.

5 Y Wwiedli ja słudzy Holofernesowi do namiotu / y spáłá áż do połnocy : A wstawszy o ránney stra- 6 zy : ♣ Posłáłá do Holofernesá / mowiac ; Niech już każe Pan moj/ áby było wolno wyniść służebnicy two- 7 jey ná modlitwę. ♣ A ták rozkazał Holofernes straży swojey / áby jey nie zábraniáli. ♣ Y zostáłá w obozie 8 przez trzy dni. ♣ Y wychodźiłá w nocy ná dolinę Betuliey/ á umywáłá śię wodą z zrzodła niektorego w 9 obozie. ♣ A gdy wychodźiłá, modliwáłá śię PAnu Bogu Izráelskiemu/ áby spráwował droge jey ku 10 wywyżßeniu synow ludu jey. ♣ A wchadzájac / czysta zostawáłá w namiećie / poki jey nie przyniosłá słu- 11 żebnicá wieczor pokármu jey. ♣ Y stáło śię dniá czwartego / spráwił Holofernes ucztę ná sługi swoje sámę / á nie wezwał żadnego z tych ktorzy pilnowáli urzedow swojich. Y rzekł Bogoásowi komornikowi/ ktory był przełożony nád wßystkim co miał ; Idź / á námow te niewiáste Hebrejską ktora jest przy tobie/ áza przydźie do nas / żeby z námi 12 jádłá y piłá. ♣ Boby to byłá hánbá o sobie nászey / jesliże tákowa białągłowę puśćimy / nie obcujac z nia : y jesliże jey nie námowimy / bedźie 13 znas szydźiłá. ♣ Tedy wyszedszy Bogoás od oblicza Holofernesowego/ szedł do niey / y rzekł ; Niechći nie bedźie zá przykro / dźiewećzko piekna / iść do Páná mego/ ábyś byłá uczczona przed obliczem jego / y piłá z námi wino do obweselenia / á sprawowáłá śię dniá tego jáko jedná z corek synow Assyryjskich/ ktore stáwáją w domu Nábuchodonozoro- 14 wym. ♣ Tedy mu odpowiedźiáłá Judyt ; Y ktożem ja / ábym miáłá 15 sie odmawiáć Pánu memu? ♣ Abowiem wßystko to bedźie przyjemnego w oczách jego/ochotnie uczynię. ♣ 16 A bedźie mi to ku poććiwośći áż do 17 dniá śmierći mojey. ♣ A ták wstáwßy ubráłá śię w száty swe / y we wßystko ochedostwo niewieśćie : á przyszedszy służebnicá jey/rozpostár-

a Judyt. 3. 7.

ła jey przed Holofernesem ná ziemi skorę ktora byłá wziętá od Bogoá-sá nákáżdodźienne używánie / áby 18 jadáłá uśiadszy ná niey. ♣ Y zdrętwiáło serce Holofernesowe dla niey / á zádrzáłá duszá jego ták / że bárzo żądał obcowáć z nią. Przetoż upátrowáł czás áby ją podszedł od onegoż 19 dniá ktorego ją ujrzał. ♣ Y rzekł do niey Holofernes ; Pij proszę / á bądź 20 z námi dobrey myśli. ♣ Tedy rzekłá Judyt : Będę już piłá Pánie moj / ponieważ śię dźiś zacnieyszym stał żywot moj nád wszystkie dni od uro-21 dzenia mego. ♣ A wźiąwszy jádłá y piłá przed nim to co jey byłá nágo-22 towáłá służebnicá jey. ♣ Dla tego rozweselił śię Holofernes dla niey / y pił winá bárzo wiele / ktorego ták wiele zá jeden dźień nie pił od národzenia swego.

ROZDZIAŁ XIII.

Judytá Holofernesowi uciąwszy głowę, wroćiłá śię do Betuliey.

1 GDy był wieczor / pokwápili śię sludzy jego do gospod swojich. ♣ A Bogoás zámknął namiot jego z dworu / y rozpuśćił te, ktorzy stali przed twarzą Páná swego: y po-2 szli do pokojow swojich. ♣ Abowiem wszyscy byli poustawáli / przeto / że długo trwał on bánkiet : tylko sámá 3 Judyt zostáłá w namiećie. ♣ A Holofernes leżał ná łożu swojim : ábo-4 wiem go było wino zmorzyło. ♣ A Judyt rzekłá byłá służebnicy swojey / áby stáłá przed pokojem jey / á miáłá baczenie ná wyśćie jey / według zwyczáju káżdodźiennego : bo powiedźiáłá / że miáłá wyniść ná modlitwy swoje ; tákże Bogoásowi mowiłá w też słowá. Tedy śię rozeszli wszyscy od oblicza jego / ták / że żaden nie zostal w pokoju / ni máły / ni wielki.

5 TEdy Judyt stojąc u łożá jego / 6 rzekłá w sercu swym ; ♣ O Pánie Boże wszelkiey mocy / wejrzy tey godźiny ná spráwy rąk mojich / ku wywyższeniu Jeruzalemskiemu : ábowiem teraz już czás ábyś rátowáł dźiedźictwá twego / y ábym wykonáłá przedśięwźięćie moje ku zgubie nieprzyjaćioł / ktorzy ná nas 7 powstáli. ♣ Potym przystąpiwszy do słupá / ktory był w głowách łożká Holofernesowego / zdjęłá z niego miecz jego : á przystąpiwszy do łożká / ujęłá go zá włosy głowy jego / y 8 rzekłá ; ♣ Zmocniż mię PAnie Boże w ten dźień ! Y uderzyłá w szyję jego dwá kroć ze wszystkiey *śiły* swojey : y ześćięłá głowę jego *z ćiáłá* jego / y zwáliłá ćiáło jego z łożá / á zdjęłá z słupow namiotek *jego*.

9 A Po máłey chwili wyszłá / y podáłá służebnicy swojey głowę Holofernesowę / y włożyłá ją w tor-10 bę potraw swojich. ♣ Y wyszły obie społem według zwyczáju swego ná modlitwę. ♣ A przeszedszy oboz / obeszły one ^a^ dolinę : y wszedszy ná gorę Betuliey / przyszły áż *do sámey* 11 bramy jey. ♣ Y rzekłá Judyt z dáleká straży ná bramách ; Otworzćie / otworzćie już bramę ; Z námi jest Bog / Bog nász / *ktory* jeszcze pokázuje moc *swoję* w Izráelu / y śiłę przećiwko nieprzyjaćiołom : jáko 12 to y dźiś uczynił. ♣ Y stáło śię gdy usłyszeli mężowie miástá głos jey / spiesznó z stąpili do bramy miástá 13 swego / y wezwáli Stárszych miástá. ♣ Y zeszli śię wszyscy od namniejszego / áż do nawiętszego : ábowiem nád spodźiewánie ich było to wroćenie śię jey : á otworzywszy bramę 14 przyjęli je. ♣ Y rozniećiwszy ogień áby świátło było / obstąpili je.

15 TEdy oná rzekłá do nich wiel-16 kim głosem ; ♣ Chwalćie Bogá / chwalćie / chwalćie Bogá : Abowiem nie odjął miłośierdźia swego od domu Izráelskiego / Ale potárł nieprzyjáćioły násze tey nocy przez 17 rękę moję. ♣ A wyjąwszy głowę z 18 torby / ukazáłá *ją*, y rzekłá im ; ♣ Oto głowá Holofernesá Hetmáná wojsk Assyryjskich : oto y namiotek pod ktorym leżał w pijáństwie swojim / gdźie go zábił PAN ręką niewieśćią. ♣ A żywie PAN / ktory mię strzegł *w tey* drodze mojey ktoram chodźiłá / iż go zwiodło oblicze moje ku zginieniu jego : y nie popełnił ze mną *żadnego* grzechu ná zplugáwienie y záwstydzenie *moje*.

20 TEdy śię zdumiał wszystek lud bárzo. A pokłoniwszy śię / chwa-

a Judyt 6. 8.

21 lili Bogá. ♣ Y rzekli jednostájnie; Błogosłáwionyś PAnie Boże nász / ktoryś wniwecz obrocił dniá dźiśieyszego nieprzyjaćioły ludu twego. 22 ♣ Zátym do niey rzekł Ozyasz; Błogosłáwionaś y ty corko / od Bogá Nawyższego / nád wszystkie niewiásty ná źiemi. 23 ♣ Y błogosłáwiony *jest* PAN Bog / ktory stworzył Niebo y źiemię / ktory ćię obrocił ná zránienie głowy Kśiążęćiá nieprzyjaćioł nászych: Bo nie odstąpi nádźieiá twoiá od sercá ludźi / ktorzy sobie przypominája moc Bożą áż ná wieki. 24 ♣ Niechżeć tedy uczyni Bog te rzeczy / ku wywyższeniu wiecznemu / áby ćię náwiedźił dobrymi rzeczámi: *żeś* nieprzepuśćiłá duszy swojey: widząc poniżenie narodu nászego: áleś zábieżáłá upadkowi nászemu / w szczerośći chodząc 25 przed oblicżem Bogá nászego. ♣ Y rzekli wszystek lud; Niech śię *ták* stánie / niech śię ták stánie.

ROZDZIAŁ XIV.

Betulczycy głowę Holofernesowę ná murách wystáwiwszy. 7. Przećiwko Assyryjczykom z miástá wyćiągnęli, y srogą trwogę y zámieszánie uczynili.

1 Tedy rzekłá do nich Judyt; Słuchajćie mię już brácia: A wźiąwszy tę głowę / záwieśćie ją ná nawyższym mieysću muru nászego. 2 ♣ A gdy śię rozednieje / y słońce wznidźie nád źiemią / tedy weźmie káżdy z was wojenną broń swoję / y wynidźie káżdy mąż mocny z miástá: A postánowićie Hetmáná nád nimi / jákobyśćie wypáść mieli w pole ná straż synow Assyryjskich: Wszákże 3 niewypádniećie: ♣ Tedy oni wźiąwszy bronie swoje / pojdą do obozu swego / y obudzą Hetmány wojská 4 Assyryjskiego: ♣ A pobieżą do námiotu Holofernesowego. A *gdy* go nie znajdą / przypádnie ná nie 5 strách: y ućieką przed oblicżem nászym. ♣ A ták wy / y wszyscy mieszkájący po wszystkich gránicách Izráelskich / goniąc je porażajćie je ná dro6 gách ich. ♣ A wszákże pierwey niż to uczynićie / záwołajćie mi Achiorá Ammonitczyká / áby widząc *to*, poznał tego ktory sobie lekce poważał dom Izráelski / y ktory go do nás po śmierć posłał.

Tedy záwołáli Achiorá z domu Ozyaszowego. A gdy przyszedł / y ujrzał głowę Holofernesowę w ręku mężá jednego w onym zgromádzeniu ludu / upadł ná oblicże *swoje*, y omdlał. A gdy go otrzeźwiono / upadł u nog Judyty / y kłaniał śię przed twarzą jey / y rzekł; Błogosłáwionaś ty we wszystkich namiotách Judskich / y w káżdym narodźie: ktorzykolwiek usłyszą o imieniu twojim / zátrwożą śię. Oznájmiż mi teraz coś uczyniłá w tych dniách. Y oznájmiłá mu Judyt w pośrzodku ludu / wszystko co uczyniłá od *onego* dniá / ktorego wyszłá / áż do tego czásu gdy mowiłá z nimi. A gdy *oná* przestáłá mowić / *tedy* śię lud głosem wielkim rádował / y uczynili okrzyk wesoły w mieśćie swojim. Widząc tedy Achior wszystko co uczynił Bog Izráelski / uwierzył potężnie Bogu / y obrzezał ćiáło nieobrzeski swojey: y przyłączony jest do domu Izráelskiego / áż do dniá tego.

7 A Gdy śię rozedniáło / wywieśili głowę Holofernesowę z muru / á wźiąwszy káżdy mąż broń swoję / wyszli w gromádźie *tám gdźie* 8 wstępują ná gorę. ♣ Ale synowie Assyryjscy ujrzawszy je / posłáli do Rot9 mistrzow swojich. ♣ Oni zás przyszli do Hetmánow y Pułkownikow / 10 y do káżdego Kśiążęćiá swego. ♣ A przyszedszy do namiotu Holofernesowego / mowili temu ktory był *postánowiony* nád wszystkimi *rzeczámi* 11 je°; ♣ Obudź co rychley Páná nászego / ábowiem śię śmieli *ważyć ći* niewolnicy wynidź ná wojnę przećiwko nam / áby byli do gruntu wygłá12 dzeni. ♣ Tedy wszedszy Bogoás / kołátał w zasłonę namiotu / mniemájąc że spał z Judytą. 13 ♣ Ale gdy śię nikt nie ozwał / otworzywszy wszedł do pokoju: y ználazł go ná pośćieli porzuconego y umárłego / á głowá jego ścięta byłá *z ćiáłá* jego. Tedy záwołał głosem wielkim / z płáczem y z nárzekániem / y z wielkim krzy14 kiem / y rozdárł odźienie swoje. ♣ Potym wszedł do namiotu kędy żywkłá

łá bywáć Judyt / á nie ználazszy jey *sám* wybieżał do ludu/ wołájac: *Ci* niewolnicy zelżyli *nas*: Niewiástá jedná Hebreyska háńbe uczyniłá w domu Krolá Nábuchodonozorá. Bo oto Holofernes *leży* ná ziemi / á 15 głowy jego niemász ná nim. ♣ A gdy usłyszeli te słowá Kśiążetá woyská Assyryiskiego / rozdárli záraz *ná sobie* száty swe / y ztrwożyłá śie bárzo duszá ich: y stał śie od nich krzyk y wołánie bárzo wielkie w pośrzod obozu.

ROZDZIAŁ XV.

Izráelczycy gonią Assyryjczyky. 6. Bogdcą śie ich łupámi. 8. A Judytę błogosłáwią.

1 GDy usłyszeli ći ktorzy byli w namieciech / zdumieli śie nád tym co śie stáło / y przypadł ná nie 2 strách y drżenie: ♣ Ták iż nie było żadnego ktoryby wiecey zostawał przed obliczem bliźniego swego / ále śie rozpierzchneli / zgodnie ućiekájac po wszystkich drogách / po polách y po miejscách gornych: tákże y ći / ktorzy śie byli obozem położyli ná gorách około Betuliey / událi śie w ućieczke.

3 TEdy synowie Izráelscy / y wszelki mąż waleczny z nich / wypá4dli zá nimi. ♣ Y posłał Ozyasz do Betomásty / y Beby / y Choby / y Kole / y do wszystkich gránic Izráelskich / te / ktorzyby oznájmili to co śie stáło / á żeby wszyscy wypádli przećiwko nieprzyjaćiołom ná zámordowánie ich. Co gdy usłyszeli synowie Izráelscy / wszyscy wespoł przypádli ná nie u Choby. Tákże tesz y ktorzy z Jeruzalem przyszli / y ze wszystkich gornych miejsc: (Abowiem im byli oznájmili co śie było stáło w obozie nieprzyjaćioł ich.) ♣ 5 Y ktorzy w Gáláád / y ktorzy w Gálilejey *byli*, rozproszyli je porażką wielką / áż mineli Dámászek / y 6 gránice je°. ♣ A drudzy ktorzy mieszkáli w Betuliey / wpádli do obozu Assyryiskiego / y złupili go / y zbogá7ćieli bárzo. ♣ A synowie Izráelscy wroćiwszy śie *z oney* bitwy / zábráli ostátek: á miásteczká / y miástá / ktore były ná gorách y ná rowninách / dostáły wielkich korzyśći / ábowiem ich było mnostwo bárzo wielkie.

8 TEdy Joákim Kápłan nawyższy / y rádá synow Izráelskich ktorzy mieszkáli w Jeruzalemie / przyszli áby wysławiáli te dobrodźiejstwá / ktore uczynił Bog Izráelowi: áby tesz ogladáli Judyte / á rozmowili 9 śie z nią w pokoju. ♣ A gdy do niey weszli / błogosłáwili jey zgodnie / y 10 rzekli do niey: ♣ Tyś *jest* wywyższeniem Jeruzalemskim / tyś *jest* chwałą wielką Izráelską: tyś ozdobą wielką narodu nászego: boś to wszystko uczyniłá reką twoją / á uczyniłáś dobre *rzeczy* Izráelowi / y záko chał śie w nich Bog. Badźże błogosłáwiona od Wszechmocnego PAná ná wieczny czás. ♣ *Ná co* rzekł 11 wszystek lud: Niech śie ták stánie. ♣ 12 Ybrał lud łupy w obozie przez trzy13dźieśći dni. ♣ A Judyćie oddáli námiot Holofernesow / y wszystko śrebro / y łożká / y miednice / y wszystek sprzet jego: *ktore* oná wźiąwszy włożyłá ná mulice swoje / á záprzągszy 14 wozy swe / włożyłá to ná nie. ♣ Tedy śie zbieżáły wszystkie niewiásty Izráelskie / áby ją widźiáły / y błogosłáwiły jey / y táńcowáły przed nią *niektore* z nich: á nábrawszy Judyt gáłązek źielonych rekámi swymi / rozdáłá niewiástam / ktore *z nią* były. A *one* włożyły wieniec oliwny ná nie / y ná te ktora z nią *byłá*: y szłá *Judyt* przed wszystkim ludem táńcujac / bedac wodzem wszystkich niewiast. A zá nią szedł wszelki mąż Izráelski zbrojny / z wieńcámi / y z pieśniámi / *ktore śpiewáli* usty swojimi.

ROZDZIAŁ XVI.

Pieśń Judyty. 11. Ofiáry ludu Izráelskiego zá zwyćięstwo. 14. Żywot Judyty. 27. I śmierć jey.

1 TEdy záczełá śpiewáć Judytá tákową pieśń przed wszytkim Izráelem / á wszystek lud śpiewał 2 tesz pieśń; y rzekłá Judytá: ♣ Záczynijćie Bogá mego chwalić ná bebnách / á śpiewajćie mu ná głosy / psálmy y chwałe: Wywyższajćie go / á wzywajćie Jmienia jego. ♣ 3 Abowiem Bog *jest* ktory niwecz

obro-

obracá wojny: ábowiem mie w osobzie w pośrzodku ludu wydárł z ręki tych / ktorzy mie prześládowáli. ✣ 4 Przyszedł Assyryjczyk z gor od Połnocy / przyszedł z tysiącámi wojsk swojich: ktorych mnostwo zástáwiło potoki / á jezdá ich okryłá págorki. ✣ 5 Mowił/że miał popalić gránice moje / á młodźieńce moje wymordowáć mieczem / y dźiatki sące miał poroztrącáć o źiemię / á niemowiątká moje miał podáć ná łup/ á pánienki moje w korzyść. ✣ 6 Ale PAN Wszechmogący zráźił ich 7 ręka niewieśćia. ✣ Bo nie poległ mocarz od młodźieńcow / áni synowie Tyránow poráźili go/ áni wielcy Obrzymowie oborzyli śię nań: ále a Judytá / corká Merárego/pięknośćia twarzy swojey zwątliłá go. 8 ✣ Abowiem zewlekszy száty wdowstwá swego / ná wywyższenie prácujących w Izráelu/ ✣ 9 Pomázáłá twarz swoje máśćia/ á zplotszy włosy swe / oczepiłá śię / y wźięłá száte 10 lniána ná oszukánie jego. ✣ Pátynká jey b uchwyćiłá oko jego / á piękność jey pojimáłá dusze jego / prze11 niknął miecz szyję jego. ✣ Ulękli śię Persowie śmiáłośći jey / á Medowie przewaga jey potrwożeni są. ✣ 12 Tedy wykrzykáli pokorni moji / á wołáli mdli moji: A oni ustrászeni będąc wynośili głos swoj / y ná13 zad śię wroćili. ✣ Synowie dźiewczyn poprzebijáli je/á jáko chłopiętá ućiekájących pogánili je / poginęli w bitwie PAná Bogá mego.

14 BEde śpiewáłá PAnu pieśń no15 wą. ✣ PANie / wielkiś jest y sławny / dźiwny w śile / y niezwy16 ćiężony. ✣ Tobie niechaj służy wszystko stworzenie twoje: boś ty c rzekł / y stáło śię: posłałeś Duchá twego / y stworzone są: á niemász ktoby śię zprzećiwił głosowi twe17 mu. ✣ Abowiem gory z gruntu z wodámi poruszáją śię / á opoki od obli18 cza twego jáko wosk topnieją. ✣ Ale bojącym śię ćiebie/ ty miłośćiw będźiesz. Bo máła *rzecz* jest u ćiebie káżda ofiárá wdźięczney wonnośći / y namniejsza *jest* káżda tłustość ku palonęy ofierze twojey: ále ktory śię boji PAná / wielkim jest zá19 wżdy. ✣ Biádá narodom ktorzy powstawáją *przećiwko* narodowi memu: *bo* PAN Wszechmocny pomśći śię nád nimi w dźień sądu. 20 ✣ Bo przepuśći ogień y robáctwá ná ćiáłá ich/ y płákáć będą czując je ná wieki.

21 POtym gdy przyszli do Jeruzalem/pokłon oddáli PAnu/á skoro oczyśćion był lud / odpráwowáli cáłopalenia swe/ y śluby swe / y dáry. ✣ Judytá też ofiárowáłá wszy22 stkie naczynia Holofernesowe / ktory jey lud był dał: á namiotek ktore byłá wźięłá od łożá jego / zá ofiáre oddáłá PAnu. ✣ 23 Y weselił śię lud w Jeruzalem przed świątnicą / przez trzy mieśiące / á Judytá z 24 nimi zostáłá. ✣ A po onych dniách/ wroćił śię káżdy do dźiedźictwá swego. Judytá tákże wroćiłá śię do Betuliey / mieszkáłá w májętnośći swojey. ✣ 25 A byłá zá czásu swego sławna po wszystkiey źiemi. A choć ich *było* wiele ktorzy ją *pojąć* chćieli: á *wszákże żaden* mąż jey nie uznał/ po wszystkie dni żywotá jey / od tego czásu jáko umárł Mánásses mąż jey / áż przyłączona 26 byłá do ludu swego. ✣ Y przyszłá do stawy bárzo wielkiey / y zstárzáłá śię w domu mężá swego / *májąc* sto 27 y pięć lat. ✣ Potym puśćiłá wolno służebnice swoje. Y umárłá w Betuliey / y pochowano ją w jáskini 28 Mánássesá mężá jey. ✣ Ypłákał jey *wszystek* dom Izráelski przez śiedm dni. A dobrá swoje rozdźieliłá *sámá* pierwey niż umárłá / wszystkim powinnym Mánássesá mężá swego/ y powinnym rodu swego. ✣ 29 A nie było więcey *nikogo* ktoby czynił postrách synom Izráelskim zá dni Judyty / y po śmierći jey przez wiele dni.

a Judyt. 12. 18.

b Judyt. 10. 4.

c 1 Moj 3. 9. 11 Psalm 33. 9.

KSIEGI BARUCHA.

Baruch z inszymi Żydámi záprowádzony do Bábilonu/námowił bráćia/áby złożywszy śię ná pewną summę pieniędzy/posłáli ją ná chwałę Bożą do Jeruzalem:y pisáli do swojich

do

do Judskiey ziemie / áby grzechy swe poznawszy / one wyználi / á ná dobrodzieystwá y karáni Boże pomniąc/pokutowáli; będąc pewni łáskáwych obietnic Bożych pokutuiącym uczyni nych. Náostátek przydawa y List Jeremiászow do poimánych / ktorym ich od báłwochwá stwá odwodźi.

Rozdział I.

Nápisánie y czytánie Kśiąg od Báruchá w Bábilonie. 5. Płácz, post, y modlitwá ludu Judskiego. 6. Zkłádánie pieniędzy ná Kośćioł. 10. Nápomnienie Kápłánow, áby śię modlili zá Krolem Bábilońskim, y ludem Judskim.

1 A Teć są słowá Kśiąg ktore nápisał Báruch syn Neryászow/ (syná Mááźejászowego / syná Sedechiászowego / syná Azodyászowego / syná Helkiászowego) w Bábilonie. 2 Roku piątego dniá śiodmego / tegoż mieśiącá / ná ten czás gdy Cháldeyczycy dobyli Jeruzalem / y zpalili je ogniem. 3 Y czytał Báruch słowá tych Kśiąg przed uszymá Jechoniászá syná Joákimowego Królá Judskiego: 4 Y przed uszymá wszystkiego ludu ktorzy śie byli zeszli *słucháć* Kśiąg onych / y przed uszymá możnych y synow Krolewskich / y przed uszymá Stárszych / y przed uszymá wszystkiego ludu / od máłego do wielkiego tych wszystkich ktorzy mieszkáli w Bábilonie nád rzeką Syd. 5 Y płákáli á pośćili y modlitwy odpráwowáli przed obliczem PAńskim. 6 Y zgromadzali śrebro/ káżdy według przemożenia.

7 Y Posłáli do Jeruzalem do Joákimá syná Helkiászowego/ syná Sálomy Kápłáná/ y do *innych* Kápłánow / y do wszystkiego ludu ktory śie z nim znáydował w Jeruzalem. 8 (Gdy był wźiął *do śiebie* naczynia śrebrne domu PAńskiego / ktore były zábráne z Kośćiołá / áby je odniosł do źiemie Judskiey *dniá* dźieśiątego *mieśiącá* Sywná: naczynia / ktore był spráwił Sedekiász 9 Krol Judski syn Jozyászow; Potym / jáko był poimał a Nábuchodonozor Krol Bábiloński Jechoniászá/ y Kśiążetá/ y więźnie/ y możne/ y lud źiemie z Jeruzalem/ y záprowádźił je do Bábilonu.) 10 Y rzekli; Oto posyłamy do was śrebro: przetoż nákupćie *zá to* śrebro ofiar ku paleniu/ y *ofiar* zá grzech / y kádźidłá/ á uczyńćie dar / y ofiáruyćie ná Ołtarzu PAná Bogá nászego. 11 A modlćie śię zá zdrowie b Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y zá zdrowie Bálsázárá syná jego / áby były dni ich/ jáko są dni niebieskie ná źiemi. 12 Tedy nam PAn da moc/ y oświeci oczy násze/ y żyć będźiemy pod ćieniem Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y pod ćieniem Bálsázárá syná jego: á służąc im przez wiele dni znaydźiemy łáskę w oczách ich. 13 Modlćie śie też zá námi do PAná Bogá nászego: bośmy zgrzeszyli PAnu Bogu nászemu/ á popędliwość y gniew jego nie jest odwrocony od nas / áż do dniá tego. 14 Y będźiećie czytáli te Kśięgi (ktoreśmy posłáli do was/ ábyśćie je czytáli) w domu PAńskim we dni Swięte/ y we dni Uroczyste. 15 Y rzeczećie; PAnu Bogu nászemu *należy* c spráwiedliwość / á nam záwstydzenie twarzy (jáko śie to dźiś pokázuje) káżdemu Zydowi 16 y obywátelom Jeruzalemskim: Y Krolom nászym / y Kśiążetom nászym/ y Kápłánom nászym/ y Prorokom nászym y Oycom nászym. 17 Dlatego / żeśmy zgrzeszyli d przed PAnem/ y nie uwierzyliśmy mu: 18 Aniśmy słucháli głosu PAná Bogá nászego / ábyśmy chodźili w przykazániách jego / ktore podał przed obliczem nászym. 19 Od *onego* dniá ktore PAn wyprowádźił Oyce násze z źiemie Egipskiey / áż do dniá tego byliśmy niewierni PAnu Bogu nászemu/ y lekceśmy *go* sobie poważáli/ 20 nie słucháiąc głosu jego. Y przylgnęło do nas wiele złego y przekleństwá / ktore PAn náznáczył *przez* Moy-

a 2 Krol. 24. 21.

b Jerem. 29. 7.

c Dáni. 9. 7. Judyt. 2. 6.

d Dáni. 9. 5.

Moyżeszá sługe swojego / w dźień którego e wywiodł PAn Ojce náſze z źiemie Egipſkiey/áby nam dał źiemie opływáiącą mlekiem y miodem / jáko śie to dźiś pokázuje: ♣ 21 Wſzákżeſmy przećie nie słucháli głosu PAná Bogá náſzego według wſzyſtkich słow Prorockich / ktore posyłał do nas; 22 ♣ Aleſmy chodźili káżdy w zamyśle sercá swego złego/ służąc bogom cudzym / á czyniąc złośći przed oczymá PAná Bogá náſzego.

ROZDZIAŁ II.

Lud Judſki wyznawa grzechy swoje, á o łáſkę PAná Bogá prośi.

1 Wyczynił PAN dosyć a słowu swemu / ktore mowił przećiwko nam / y przećiwko sędźiom náſzym ktorzy sądźili Izráelá: y przećiwko Krolom náſzym/y przećiwko Kśiążetom náſzym / y przećiwko wſzyſtkiemu ludowi Izráelſkiemu y Judſkiemu; 2 ♣ Że miał przywieść ná nas wielkie złe rzeczy ktore śię nie stáły pod wſzyſtkim niebem/jáko śię stáły w Jeruzalemie/według *tego jáko* nápisano w Zakonie Moyżeszowym; ♣ 3 Że człowiek miał b jeść ćiáło syná swego/y ćiáło corki swojey. ♣ 4 Y podał je w niewolą wſzyſtkim krolestwom/ktore są około nas/ná poháńbienie/y ná zpuſtoszenie miedzy wſzyſtkie narody okoliczne / miedzy ktore je PAn rozproszył. 5 ♣ A ták śię stáli niższymi / á nie więtszymi: Boſmy zgrzeszyli przećiwko PAnu Bogu náſzemu/á nie słucháli głosu jego. ♣ 6 PAnu Bogu náſzemu *należy* c spráwiedliwość : ále nam y Ojcom náſzym záwſtydzenie twarzy / jáko śię ty dźiś pokázuje. 7 ♣ *Zajiſte*, Wſzyſtko te złe ktore mowił PAn przećiwko nam/przyszło ná nas. 8 ♣ Boſmy nie przeprászáli oblicza PAńſkiego / żeby śię odwroćił káżdy z nas od myśli sercá náſzego złego. 9 ♣ Przetoż czuł PAN nád tym złym / y przywiodł je PAn ná nas: bo PAn jeſt spráwiedliwy we wſzyſtkich spráwách swych / ktore nam przykazał. 10 ♣ Aleſmy nie słucháli głosu jego / żebyſmy chodźili w przykazániách PAńſkich / ktore podał przed oczymá náſzymi.

11 Przetoż teraz PAnie Boże Izráelſki / ktoryś wywiodł lud twoj z źiemie Egipſkiey mocną ręką / y w znákách / y w cudách / y w mocy wielkiey/y w rámieniu wyniosłym/y uczyniłeś sobie imię jáko śię to dźiś pokázuje. 12 ♣ Zgrzeszyliſmy/ niepobożnie *ſmy* d czynili/y nieſpráwiedliwieſmy śię obchodźili/PAnie Boże náſz we wſzyſtkich spráwiedliwośćiách twojch. 13 ♣ Niechże śię odwroći popędliwość twojá od nas: boć nas już bárzo máło zostáło miedzy narody / do ktorycheś nas rozproszył. 14 ♣ PAnie wysłuchaj modlitwe náſze / y prożbe náſze: á wybaw nas *sam* dla śiebie / y z jednaj nam łáſkę przed oblicżem tych / ktorzy nas w niewolą zaprowádźili. 15 ♣ Aby poznáłá wſzelka źiemiá żeś ty jeſt *sam* Pan Bog náſz: bo Imię twoje wzywáne jeſt nád *wſzyſtkim* Izráelem / y nád narodem je^o^. 16 ♣ PAnie/wejrzy z domu e twego świętego / á miey pieczą o nas: Nákłoń PAnie uchá twego/á wysłuchaj. 17 ♣ Otworzże PAnie oczy twe/ á obacz iż f umárli w grobách/z ktorych wnętrzności duch jeſt odjęty / nie będą przyznawáć chwały y spráwiedliwośći PAnu. 18 ♣ Ale duſzá smętna dla wielkośći *złego*, w ktorym chodźi zkrzywiona y zemdloná/á oczy ustawájące/y duſzá łáknąca/ przyznájąc chwałę y spráwiedliwość PAnie. 19 ♣ Bo nie dla spráwiedliwośći Ojcow náſzych y krolow náſzych/my wylewamy uniżone modlitwy náſze przed oblicżē twojim PAnie Boże náſz; 20 ♣ Ale żeś puśćił popędliwość twoje y gniew twoj ná nas/ jákoś to mowił przez sługi twoje 21 Proroki mowiąc; ♣ Ták mowi Pan: Náchylćie rámienia g swego/á służćie Krolowi Bábilońſkiemu / á *będźiećie* śiedźieli w źiemi/ktoram dał 22 Ojcom wáſzym. ♣ Ale jeſli głosu PAńſkiego nie usłuchaćie / ábyśćie służyli Krolowi Bábilońſkiemu; ♣ 23 Tedy spráwię / że ustánie w mieśćie Judſkim / y około Jeruzalem głos rádośći / y głos wesela / głos oblubieńcá / y głos oblubienice; á wſzyſtká źiemiá zpuſtoszeje bez obywáte-

Marginalia: e 5 Moj 20.15. Dáni. 9. 11. — a Dáni. 9. 12. — b 5 Moj 28.51. 53.57. — c Dáni. 9. 7. Baru. 1. 15. — d Dáni. 9. 5. — e 5 Moj 26.15. Ezái. 63.15. — f Pſalm. 6. 6. y 30.10 y 115. 17. Ezái. 38.18. — g Jerem. 27.12.

24 tów. ♣ Y nie usłucháliśmy głosu twego/ ábyśmy służyli Krolowi Bábilońskiemu: dla tegoś skutecznie wypełnił słowá twoje/ ktoreś mowił przez Proroki sługi twoje/ iż rozniesione będą kości Krolow nászych/ y kości Ojcow nászych z miejscá ich.

25 ♣ A oto są wyrzucone ná gorącość dzienną/ y ná mroz nocny: Y pomárli w ciężkich boleściách w głodzie/ y przez miecz/ y w wygnániu.

26 ♣ A dla złości domu Izráelskiego y domu Judskiego zkáziłeś Dom twoj/ w ktorym wzywano Imienia twego/ jáko się to dziś pokázuje.

27 Y Uczyniłeś z námi PAnie Boże nász według wszelkiey *dobroći* twojey/ y według wszelkiego miłosierdzia twego wielkiego.

28 ♣ Jákoś mowił przez Mojżeszá sługę twego/ w dzień ktoregoś mu h nápisáć rozkazał zakon twoj/ przed syny Izráelskimi/ mowiąc;

29 ♣ Nie posłucháćieli głosu i mojego/ tedy zájiste to bárzo wielkie mnostwo ludzi/ obroći się k w máluczki poczet miedzy narody/ do ktorych je rozproszę.

30 ♣ Bo to wiem/ iż mię słucháć nie będą; gdyż jest lud twárdego l kárku: Ale się m náwroca do sercá swego

31 w ziemi n pojimánia swego. ♣ Y dowiedzą się żem Ja PAn Bog ich. Y dam im serce y uszy posłuszne.

32 ♣ Y chwalić mię będą w ziemi pojimánia swego/ á wspomnią ná Imię moje.

33 ♣ Y odwrocą się od grzbietu swego twárdego/ y od złych spraw swojich: Bo wspomnią *ná* drogę Ojcow swojich ktorzy grzeszyli przeciwko PAnu.

34 ♣ Y wrocę je do ziemie/ o ktorąm przysiągł Ojcom ich/ Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi: Y będą nád nią pánowáli/ y rozmnożę je/ á nie ubędzie ich.

35 ♣ Postánowię też z nimi przymierze wieczne/ ábym był Bogiem ich/ á oni żeby byli ludem mojim; á nie ruszę więcey ludu Izráelskiego *y tey* ziemie/ ktorąm im dał.

ROZDZIAŁ III.

Izráelczycy się Bogu modlą. 9. Upomnienie do uznánia się w grzechu, y do szukánia mądrości.

1 WSzechmogący PAnie/ Boże Izráelski/ dusza w ućisku/ á duch w utrapieniu woła do ćiebie.

2 ♣ Wysłucháyże PAnie/ á zmiłuj się/ gdyżeś jest Bog miłosierny: O zmiłujże się/ bośmy zgrzeszyli przeciwko tobie!

3 ♣ Abowiem ty trwasz ná wieki/ ále my giniemy ustáwicznie.

4 ♣ O PAnie Wszechmogący/ Boże Izráelski! wysłuchayże teraz prozby *potomkow* zmárłych Izráelczykow/ to jest/ synow tych/ ktorzy zgrzeszyli przed tobą/ ktorzy nie byli posłuszni głosowi PAná Bogá swego/ *dla tego* przylnęły do nas te złe rzeczy.

5 ♣ Nie wspominayże nieprawości Ojcow nászych/ ále wspomni ná rękę twoję/ y ná Imię twoje w tym czáśie.

6 ♣ Abowiemeś ty jest PAn Bog nász/ á ćiebie wysławiáć będziemy PAnie:

7 (♣ Przeto/ żeś dał bojaźń w serce násze/ ábyśmy wzywáli Imienia twego.) Chwalić ćię mowię będziemy w pojimániu nászym/ bośmy sobie ná pámięć przywiedli wszystkie nieprawośći Ojcow nászych/ ktorzy zgrzeszyli przećiwko tobie.

8 ♣ Oto my dziś w pojimániu nászym/ tám gdześ nas rozproszył/ *podáni* jesteśmy ná urągánie/ y ná złorzeczenie/ y ná a ćiężkie podátki według wszystkich nieprawośći Ojcow nászych/ ktorzy odstąpili od *ćiebie*, PANA Bogá nászego.

9 SŁuchaj Izráelu/ przykazánia żywotá przyjmićie w uszy/ ábyśćie się náuczyli mądrośći.

10 ♣ Coż to jest Izráelu/ żeś jest w ziemi nieprzyjaćielskiey: żeś się zstárzał w

11 ziemi cudzey? ♣ Żeś się zplugáwił umárłymi? żeś policzony miedzy

12 te/ ktorzy są w grobie? ♣ Opuśćiłeś

13 źrzodło mądrośći. ♣ O byś był chodził drogą b Bożą/ mieszkałbyś był

14 w pokoju ná wieki! ♣ Uczże się teraz kędy jest mądrość/ gdzie jest moc/ y kędy jest zrozumienie: Abyś wespoł wiedział gdzie jest przedłużenie wieku y żywot/ gdzie jest

15 świátłość oczu/ y pokoj. ♣ Ktoż náláazł miejsce jey? á kto wszedł do skárbow jey?

16 ♣ Gdzież są Kśiążętá narodow/ y ći ktorzy pánują nád zwierzętámi/ ktore są ná ziemi?

h 3 Moj 26.14. 5 Moj 28.25.
i 5 Moj 28.62.
k 5 Moj 4.27.
l 5 Moj 9.13.
m I. Uznájo.
n 3 Moj 26.41.
a G. Nádług.
b Psal 81.1.

17 ♣ Ktorzy z ptástwem niebieskim igrzysko máją / á skárbią srebro y złoto/w ktorym ludźie dufáją/ á nie 18 máją końcá w nábywániu ich: ♣ Y ći ktorzy robią srebro / y stáráją śię / á nie są dośćignione spráwy 19 ich. ♣ Wytráceni są y wstąpili do grobow / á inni powstáli miásto 20 nich. ♣ A młodźiency *ácz* widźieli świátłość/ y mieszkáli ná źiemi / *jednák* drogi umiejętnośći nie po- 21 ználi: ♣ Ani zrozumieli śćieżek jey/ áni jey przyjęli synowie ich: od dro- 22 gi jey dálekimi śię stáli: ♣ Nie słychano o niey w Chánáán/ áni jey widźiano w Temán: áni synowie Agáry ktorzy są ná źiemi szukáli 23 rostropnośći: ♣ *Ani* kupcy z Merá- nu/y z Temánu/y wykłádácze gadek y inni co śię stáráli o rostropność/ drogi mądrośći nie poználi/ áni pá- 24 miętáli ná śćieszki jey. ♣ O Izráe- lu! jákoż wielki jest dom Boży? y *jákoż* szerokie miejsce mieszkánia jego? 25 ♣ Wielkie jest/ y nie ma końcá: wy- 26 sokie *jest*, á nie pomierzone. ♣ Tám byli obrzymowie c sławni od począt- ku/ wielkiego wzrostu ludźie/ á bie- 27 gli w rzeczách wojennych. ♣ Wszák- że nie tych Bog obrał / áni im dał drogi mądrośći zrozumieć: y zginę- 28 li. ♣ Dla tego/ że nie mieli rostro- pnośći / zginęli dla lekkomyślnośći 29 swojey. ♣ Ktoż wstąpił do niebá / áby jey nábył? ábo ją zprowádźił z 30 obłokow? ♣ Ktoż ją/ przepráwiwszy śię przez morze / ználazł / á przy- niosł ją miásto złotá wybornego? ♣ 31 Nie jest ktoby znał drogę jey/ ábo 32 ktoby myślił o śćieżkách jey. ♣ Ale ten ktory wszystko wie / zna ją / y ználazł ją rostropnośćią swoją: Ktory źiemię przyprawił ná wie- czne czásy / y nápełnił ją d bydłem 33 czworonogim. ♣ Ktory posyła świátłość / á idźie: przyzywa jey / á posłuszna mu jest ze drżeniem. ♣ 34 Ale gwiazdy świecą w porządku swym / y rádują śię : záwołáli ich/ 35 odpowiedzą; Otosmy: ♣ Y świecą z rádośćią temu / ktory je stwo- 36 rzył. ♣ Tenći jest Bog nász / nie może być inny przyrownány do 37 niego. ♣ *Onći* wynálazł wszystkę dro- gę umiejętnośći / á oddał ją Jáko- bowi słudze swemu/ y Izráelowi u- 38 miłowánemu swemu. ♣ Potym ná źiemi e widźiány jest / y miedzy lu- dźmi obcował.

c 1 Moj. 6. 4.

d 1 Moj. 1. 14.

e Exod. 33. 2. Modr. 2. 15. Jan. 1. 10. 14. 1 Tym. 1. 15. 73. 16.

ROZDZIAŁ IV.

Zálecenie Zakonu Bożego. 9. Nárzekánie Kośćioła. 30. Y poćieszenie jego.

1 Te ć są Kśięgi przykazań Bożych y Zakon ktory jest ná wieki. Wszyscy ktorzy go trzymáją/ *przyidą* do żywotá: ále ktorzy go opuszczą- 2 ją, pomrą. ♣ Náwroć śię o Jákobie / á trzymaj śię go: chodź w já- 3 snośći świátłá jego. ♣ Nie dawaj chwały twojey inne[b]/ áni pożytkow 4 twych narodowi obcemu. ♣ Błogosłáwieniśmy Izráelu: bo co śię podoba Bogu/ jest nam wiádomo.

5 Bądźćież dobrego sercá ludu 6 moj; pámiątko Izráelska. ♣ Záprzedániśćie pogánom / nie ná zginienie : ále iżeśćie do gniewu pobudźili Bogá / wydániśćie przećiw- 7 nikom. ♣ Bośćie rozdráżnili Stwo- rzyćielá swego/ ofiárując a czártom/ 8 á nie Bogu. ♣ Y zápomnieliśćie ná tego ktory was spłodźił/ ná Bo- gá wiecznego : á zásmućiliśćie Jeruzalem/ ktore was wychowáło. ♣ 9 Bo widźiáło przychodzący ná was gniew od Bogá/ y mowiło; Słuchajćie sąśiády Syońskie : Bog ná mię 10 przywiodł smętek wielki. ♣ Bom widźiáło pojimánie synow mojich y corek / ktore ná nie przywiodł on 11 Wieczny. ♣ Wychowywáłom je z rádośćią / álem je rozpuśćiło z płá- 12 czem y z żalem. ♣ Niech śię nikt nie ráduje nádemną wdową y opuszczoną od wielu : zpustoszonam dla grzechow dźiatek mojich/ iż odstąpiły od 13 Zakonu Bożego. ♣ A práwie go nie poználi / áni chodźili drogámi przykazań Bożych / áni śćieszkámi ćwiczenia śię w spráwiedliwośći jego 14 postępowáli. ♣ Niechże przyidą sąśiády Syońskie / á niech przypominają pojimánie synow mojich y corek / ktore przywiodł ná nie on 15 Wieczny. ♣ Abowiem przywiodł ná nie narod dáleki / narod niewstydliwy/ y innego b języká: ♣ Ktorzy śię 16 nie wstydáli stárcá / áni śię nád dźiatkámi zmiłowáli : y pojimáli

a 5 Moj. 32. 17.

b 5 Moj. 28. 49.

namilſze ſyny tey wdowy/ á z Corek jedynaczkę oſierocili. ✠ Ja záś coż wam pomoc mogę? ✠ Abowiem ten ktory złe ná was przywiodł/ wyrwie was z rąk nieprzyjaćioł wáſzych. ✠ Idźćież dźiateczki/ idźćie: Jamći opuſzczona zoſtáłá. ✠ Zdjełom z ſiebie ſzáte pokoju/ á przyoblekłom ná śię wor modlitwy mojey: będę wołáłá do Wiecznego zá dni moich.

21 Bądźćież dobrego ſercá ſynowie/ wołajćie do Bogá: á wyrwie was z mocy ręki nieprzyjaćielſkiey. 22 ✠ Bo ja nádźieję mam w tym Wiecznym o wybáwieniu náſzym: y potkáło mię weſele od Swiętego/ dla miłośierdźia ktore przydźie ná was w rychle od wiecznego Zbáwićielá náſzego. 23 ✠ Bom was rozpuśćiłá z żáłośćią y z płáczem: Jednák mi was Bog záśię przywroći z rádośćią y z weſelem ná wieki. 24 ✠ Abowiem jáko teraz widźiáły ſąśiády Syońſkie pojimánie wáſze/ ták w krotce ujrzą od Bogá wybáwienie wáſze/ ktore przydźie ná was z wielką ſławą/ á jáſnośćią wieczną. 25 ✠ Dźiatki/ ćierpliwie znośćie gniew/ ktory od Bogá ná was przyſzedł: Bo choćiaż ćię prześládował nieprzyjaćiel twoy/ wſzákże w rychle oglądaſz zginienie jego/ y ná kárki ich náſtąpiſz. 26 ✠ Kochánkowie moji ſzli drogámi przykrymi: zábráni ſą jáko trzodá rozchwycona od nieprzyjaćioł. 27 ✠ Bądźćież dobrego ſercá dźiateczki/ á wołajćie do Bogá: bo ten ktory to ná was przywiodł/ *ten też* wſpomni ná was. 28 ✠ Jedno tylko jáko był umyſł wáſz odkłádźić śię od Bogá: ták tyle dźieśięć kroć náwroćiwſzy śię záśię/ ſzukajćie go. 29 ✠ Bo ktory ná was przywiodł złe/ ten wam przywiedźie wieczne weſele z wybáwieniem wáſzym. 30 ✠ Bądźże dobrego ſercá o Jeruzalem! bo ćię poćieſzy ten/ ktory ćię miánował. 31 ✠ Nieſzczęśni *ſą* ktorzy ćię trapili/ á ktorzy śię weſelili z upadku twego. 32 ✠ Nieſzczęſne te miáſtá ktorym ſłużyły dźiatki twoje: nieſzczęſna *tá ziemiá* ktora zábráłá ſyny twoje. 33 ✠ Abowiem jáko śię rádowáłá z upadku twego/ y weſeliłá śię z przygody twojey; ták záś będźie záſmucona z ſpuſtoſzenia ſwego. 34 ✠ Y odetnę weſele mnoſtwá jey á chlubá jey obroći śię w żáłość. 35 ✠ Bo ogień przydźie ná nię od Wiecznego ná długie dni: á czárći w niey mieſzkáć będą przez długi czás.

36 Obejrzy śię o Jeruzalem ná Wſchod c ſłońcá/ á obacz weſele ktore przychodźi od Bogá. 37 ✠ Oto idą ſynowie twoji/ ktoreś rozpuśćiłá/ idą zebráni od Wſchodu áż do Zachodu ſłowem Swiętego/ weſeląc śię w chwale Bożey.

c Báru. 5. 5.

Rozdział V.

Nápominánie Kośćiołá do rádośći. 3. Proroctwo o náwroceniu ludu z Bábilonu.

1 Zewlecz śię Jeruzalem z ſzáty żáłoby/ y utrapienia twego: á oblecz śię w ozdobę chwały ktorać dáná od Bogá ná wieki. 2 ✠ Odźiey śię w płaſzcz ſpráwiedliwośći/ od Bogá dány: włoż koronę ná głowę twoje chwały wieczney. 3 ✠ Abowiem Bog okaże jáſność twoję káżdemu ſtworzeniu ktore jeſt pod niebem. 4 ✠ Bo imię twoje názywáne będźie od Bogá ná wieki; Pokojem ſpráwiedliwośći/ y chwałą pobożnośći. 5 ✠ Powſtańże Jeruzalem/ á ſtań ná mieyſcu wyſokim/ y obejrzy śię ná Wſchod b ſłońcá: á obacz zebráne ſyny twoje od Zachodu ſłońcá áż do Wſchodu/ ſłowem Swiętego/ rádujące śię/ że Bog wſpomniał ná nie. 6 ✠ Bo od ćiebie wyſzli pieſzo prowádzeni od nieprzyjaćioł: ále je BOg przyprowádźi do ćiebie wywyżſzone w ſłáwie jáko ſyny krolewſkie. 7 ✠ Poniewaz c Bog poſtánowił zniżyć káżdą gorę wyſoką/ á brzegi wieczne y doliny wypełnić/ áby śię wyrownáły ziemią/ żeby Izráel ſzedł bezpiecznie ku chwale Bożey. 8 ✠ Wyſtępowáć też będą láſy/ y wſzelkie drzewo wonne *przed* Izráelem/ z rozkazánia Bożego. 9 ✠ Bo lud Izráelſki z weſelem przyprowádzony będźie świátłośćią chwały Bożey/ z miłośierdźiem y z ſpráwiedliwośćią/ ktora *jeſt* od niego.

a Ezai. 52. 2.
b Báru. 4. 36.
c Ezai. 40. 4.

Rozdział VI.

LIST JEREMIASZOW.

Ten list posłał Jeremiasz do tych ktorzy mieli być zaprowadzeni do Babilonu od Krolá Babilońskiego, opowiádájac, co mu było rozkazano od Bogá.

1 Dla grzechow ktorycheście się dopuścili przeciwko Bogu / będziecie záwiedzeni do Bábilonu / będąc poimáni od Nábuchodonozorá krolá Bábilońskiego. 2 Przetoż gdy wnidźiecie do Bábilonu / będziecie tám przez wiele lat / y przez długi czás/ áż do śiodmego pokolenia / ále potym was z támtąd w pokoju wywiodę. 3 A teraz ujrzycie w Bábilonie bogi śrebrne y złote / y drzewiáne / ktore noszą ná rámionách / ktorzy pokázowáni bywáją nápostrách narodom. 4 Przetoż strzeżćie śię / byśćie y wy przypodobywájąc śię cudzoźiemcom/ tákże nie czynili/ y bojaźń ich niech was nie zdejmuje; 5 Gdy ujrzyćie zgráję przed nimi y zá nimi pokłon im oddawájące: lecz mowćie w sercu *swojim*; a PAnie / tobie sámemu náleży pokłon oddawáć. 6 Bo Anjoł moj z wámi jest / á on będźie bronił dusz wászych. 7 b Język bowiem bich jest wypolerowány od rzemieśniká / á sámi będąc pozłoceni y posrzebrzeni/ fałszywi są y nie mogą mowić. 8 A jáko Pánnę/ ktora śię w stroju kocha / wźiąwszy złoto przybieráją: 9 Y kłádą wieńce ná głowy bogow swych: Bywa też pod czás y to / że Kápłáni krádnąc z bogow swojich śrebro y złoto / ná śiebie sámych obracáją. 10 Dawáją też z nich y tym mierzadnicam/ktore chowáją pod dáchem *swym*: A te bogi śrebrne y złote / y drewniáne/ jáko ludźie szátą zdobią. 11 Wszákże nie są wolni ode rdze y od molow: 12 (Choć je obłoczą w száty szkárłatne) Ocieráją twarzy ich od prochu domowego/ktore° ná nich wiele jest. 13 Máją też sceptr jáko człowiek *y jáko* sędźia krájiny: *wszákże* przeciwko sobie grzeszącego nie zábija. 14 Ma też miecz w práwey ręce / y śiekierę: á wszákże sam śiebie od wojny y od zbojcow nie obroni. Z tąd znáć że 15 nie są bogámi. Przetoż/ nie bojćie śię ich: bo jáko statek ludzki ztłuczony nie pożyteczny bywa/ tákowi też są bogowie ich. 16 Gdy je postáwią w domu / oczy ich pełne są prochu z nog tych/ktorzy tám wchodzą. 17 A jáko ten ktory obráźił krolá / zámykány bywa w śieni / jáko ten ktory ná śmierć ma być wyprowádzony: ták domy ich pilno opátruja Kápłáni drzwiámi/ y zamkámi y zaworámi/ áby od zbojcow nie byli złupieni. 18 Swiece im zápaláją więcey niżeli sámi sobie: z ktorych oni żadney widźieć nie mogą / bo są 19 jáko bálki w domu. A sercá ich powiádáją / że je liżą węże z źiemie: ktorzy gryzą y sáme / y száty ich / á nie czują. 20 Zczernieli ná twárzy swojey od dymu / ktory *bywa* w domu. 21 Ná ciáłách y ná głowách ich śiadáją sowy / jáskołki y ptástwo / tákże y kotki. 22 Z kąd poznawájćie/ żeć nie są bogámi: Nie bojćież śię ich. 23 Abowiem gdy kto nie zciera rdze ze złotá / ktorym są obłożeni ku ozdobie/nie będą śię łśnili: Jáko też nie czuli gdy je odlewano. 24 Zá wielkie pieniądze c kupieni bywáją/ 25 choć w nich duchá niemász. A nie májąc d nog/ ná rámionách noszeni bywáją / okázując własną swoję háńbę ludźiom: Niechże záwstydzeni będą y ći ktorzy im służą: 26 Przeto / że gdy ktory z trefunku ná źiemię upádnie/ sam od śiebie powstáć nie może/ y choćby go kto prosto postáwił / sam śię ruszyć nie może / áni gdyby náchylony był / sam śię náprostowáć może; ále e ręce jáko 27 umárłym podkłádáją. A ofiáry ich Kápłáni przedawájąc / źle ich używáją / tákże też y żony ich *nieco* z nich w sol kłádą / nic *z tego* żebrákowi y niedołężnemu nie udźieláiąc. 28 Ofiar ich nie wiásty chore ky położnice śię dotykáją. A ták z tąd poznawájćie/ żeć nie są bogámi: Nie 29 bojćież śię ich. Bo / z kądżeby je bogámi zwáć miano? Czy dla tego że niewiásty kłádą *ofiáry* przed te bogi śrebrne y złote y drewniáne? 30 W domách ich śiedzą Kápłáni/ májąc suknie rozdárte/ y głowy y bro-

a Mátt. 4. 10. b 2 Moj 23. 20. Exái. 48. 9. Jerem. 19. 3. 4

c Exái. 46. 6. d Psalm 115. 7. e 1. Dáry. f 1. Mojsiezow.

dy ogolone/ ktorych głowy odkryte sa. 31 ♣ Y rycza wołájac przed obliczem bogow swojich/ jáko niektorzy czynia ná wieczerzy po umárłym. 32 ♣ Száty z nich zdźierája/ á przyobłocza jeny y dźieci *swoje*. 33 ♣ Ani jesli śie im co złego stánie od tego/ áni jesli co dobrego/ nie moga oddáć: áni moga postánowić Krolá/ áni go złożyć z *Krolestwá*. 34 ♣ Tákże áni bogactw/ áni miedźi dáć moga: y jesliby im kto ślubu poślubionego nie zpełnił/ nie upominája śie. 35 ♣ Człowieká od śmierći nie wybawiája: áni mdlejszego od mocniejszego nie wyrywája. 36 ♣ Człowiekowi ślepemu wzroku nie przywracája/ y w potrzebie człowieká postánowionego nie wybawiája. 37 ♣ Nád wdowa nie mája litośći/ áni śirocie dobrze czynia: 38 ♣ Kámieniom z gory podobni sa/ drewniáni y złoci y śrebrni *bogowie*: á służacy im/ beda záwstydzeni. 39 ♣ Jákoż tedy kto ma rozumieć ábo ogłaszáć że sa bogámi? 40 ♣ Ponieważ y Chaldejczycy nie mája ich w uczciwośći: Bo widzac niemego ktory mowić nie może/ ofiáruja go Belowi: 41 ♣ Prosiac go *áby mu* dał mowe/ jákoby go z to było: á wszákże nie moga oni/ choć to o nich rozumieja/ zániecháć ich; bo *y sámi* smysłu nie mája. 42 ♣ Niewiásty też opásáne sznurámi/ śiedza ná drogách paląc otreby. 43 ♣ A gdy ktora z nich bedac záćiagnioná od kogo/ ktorzy tám tedy przychodza/ áby z nim spáłá: *tedy* towárzyszce swojey ná oczy wyrzuca/ że jey nie miano zá ták godna jáko one/ á iż śie nie przerwał sznur jey. 44 ♣ *Nád to*, wszystkie rzeczy/ ktore bywája przy nich/ sa fałszywe. Jákoż tedy kto ma rozumieć ábo mowić *o nich*, że sa bogámi? 45 ♣ Złotnicy y rzemieśnicy urobili je: á nic innego nie sa/ jedno co z nich chćieli mieć rzemieśnicy. 46 ♣ Y ći *sámi* ktorzy je robia/ nie sa trwáli: Jákoż tedy może być áby roboty ich miały być bogámi? 47 ♣ Abowiem *oni* potomkom kłamliwe y zelżywe rzeczy zostáwili. 48 ♣ Gdy też ná nie przychodźi wojná/ ábo utrapienie/ tedy śie Kápłáni rádza sámi z soba/ gdźieby śie pospołu z bałwány zkryć mogli. 49 ♣ Jákoż tedy nie ma być zrozumiano/ iż nie sa bogámi/ ktorzy sámi śiebie nie wybawiája od wojny/ áni od żadnego złego. 50 ♣ Gdyż sa drewniáni/ y złoći/ y śrebrni: Tedyć przez to poznawája wszyscy narodowie iż sa kłamstwem: 51 A Krolom jáwno bywa/ że nie sa bogámi/ ále spráwa rak ludzkich/ ktore w sobie żadney spráwy Boskiey nie mája. ♣ Z kad tedy wiádomo jest że nie sa bogámi? 52 ♣ Że Krolá *w żadney* kráinie nie stánowia/ áni deszczu ludźiom dawája. 53 ♣ Sadu też ich nie sadza/ áni śie o krzywde bedac niepotężnymi ujmuja: bo sa jáko wrony/ *wieszájac śie* miedzy niebem y źiemia. 54 ♣ A jesli też przydźie ogień ná dom tych bogow drewniánych/ ábo złotych/ ábo śrebrnych/ tedy Kápłáni ich ućiekája/ y záchowáni bywája; á oni jáko bałki w pośrzodku gorája. 55 ♣ Krolowi też áni nieprzyjaćielowi nie dawája odporu: Jákoż je tedy kto może mieć y przyjać zá bogi? 56 ♣ Ani od złodźiejow/ áni od zbojcow nie moga bydź wybáwieni bogowie drewniáni/ y pośrzebrzeni/ y pozłoceni: gdyż nád nie sa mocniejszy ći co je biora. 57 ♣ Ktorych złoto y śrebro/ y száty ná nich włożone odebrawszy/ odchodza: á oni sámi sobie pomoc nie moga. 58 ♣ Przetoż lepiey jest być Krolem/ ktory dokázuje mocy swey/ ábo naczyniem w domu potrzebnym/ ktorego używa ten ktory je w mocy ma/ niż fałszywymi bogámi: ábo drzwiámi w domu strzegacymi tego co jest wewnatrz/ niż fałszywymi bogámi: ábo *też być* słupem drewniánym *w pálácu* krolewskim/ niż fałszywymi bogámi. 59 ♣ Abowiem słońce y mieśiac/ y gwiazdy jásne/ bedac posyłáne ku potrzebie/ posłuszne sa. 60 ♣ Tákże y błyskáwicá/ gdy śie okázuje/ znáczna jest: tákże y wiátr ktory *dmie* po wszystkiey kráinie. 61 ♣ A gdy roskaże Bog obłokom przechodźić śie po cáłym okregu/ czynia dosyć rozkazániu. 62 ♣ Ogień tákże z wierzchu zpuszczony ná zpustoszenie gor y lásow/ czyni co mu rozkazano. 63 ♣ Ale ći áni kształtem/ áni moca swoja nie sa tym

rzeczom podobni: z kad áni rozumieć/ áni mowić o nich kto może/ że sa bogámi/ gdyż też zto śił niemáia/ áby mieli sady odpráwowáć/ y 64 ludźiom dobrze czynić. ✠ Przetoż wiedzac to/ że nie sa bogámi/ nie 65 bojćie śie ich. ✠ Bo Krolom áni złorzeczyć/ áni dobrorzeczyć moga. ✠ 66 Znakow też miedzy narodámi ná niebie nie pokázuja/ áni jáko słońce świeca/ áni oświecája jáko mieśiac. 67 ✠ Bestye sa lepsze niż oni/ ktore mogac uciec do jam swojich/ pomagája 68 sobie. ✠ Wiádomo tedy nam jest że żadnym sposobem nie sa bogámi: 69 przetoż nie bojćie śie ich. ✠ Bo jáko wogrodźie ogorczánym/ stráśydło nic nie strzeże/ ták sa bogowie ich drewniáni y pozłoceni/ y śrebrni. Tymże sposobe jest y głog w ogrodźie / ná ktorym wszelki ptak śiada. 70 ✠ Y umárłemu wrzuconemu w ćiemnośći / przyrownáni bywája bogowie ich drewniáni/ y pozłoceni/ y 71 pośrzebrzeni. ✠ Po szárłácie y po jásności/ ktora ná nich butwieje/ poznaćie/ że nie sa bogámi: sámi też n. koniec zgryźieni bywája/ y stawája 72 śie háńba w kráinie. ✠ Przetoż lepszy jest człowiek spráwiedliwy ktory nie ma żadnych báłwánow. Bo dáleki bedźie od po- háńbienia.

PRZYDATKI DO PROROCTWA DANIELOWEGO.

ROZDZIAŁ III.

Trzey młodźieńcy do ogniá wrzuceni, Bogu śie modlac zachowáni sa. 47. Cháldejczyki záś ogień zpalił. 51. A oni trzey, zá ochrona PAnu podźiekowawszy, do tegoż wszystkiego stworzenia Bożego nápominája.

Do Rozdz. 3. po w. 23.

24 Y Chodźili **oni trzey młodźieńcy** w pozrzodku płomieniá/ chwalac Bogá y błogosłáwiac PANA. ✠ Bo 25 stojac Azáryasz ták śie modlił/ á otworzywszy ustá swe w pośrzod o- 26 gniá/ mowił; ✠ Błogosłáwionyś jest PAnie Boże Ojcow nászych/ chwalebne y sławne *jest* Imie twoje 27 ná wieki. ✠ Abowiemeś jest spráwiedliwy we wszystkich *rzeczách* ktoreś nam uczynił: y wszystkie spráwy twe prawdźiwe/ y proste drogi twoje/ y wszystkie sady twoje prawdźi- 28 we. ✠ Abowiemeś sady prawdźiwe wykonał/ według wszystkiego coś ná nas dopuśćił/ y ná Jeruzalem/ miásto świete Ojcow nászych: boś w prawdźie y w sadźie przywiodł to wszystko ná nas dla grzechow ná- 29 szych. ✠ Bosmy zgrzeszyli/ y niepráwośćismy śie dopuśćili/ odstapiwszy od ćiebie: y wystapiliśmy we 30 wszystkim. ✠ Y nie słucháliśmy przykazań twojich/ ániśmy *ich* strzegli: ániśmy czynili jákoś nam rozkazał/ áby śie nam dobrze dźiáło. ✠ 31 Przetoż wszystko cokolwiekeś ná nas przywiodł/ y wszystko coś nam uczynił/ spráwiedliwymeś *to* sadem 32 uczynił; ✠ Wydawszy nas w rece nieprzyjaćioł złośliwych/ okrutnych przestepnikow; y Krolowi niespráwiedliwemu/ á nagorszemu 33 náde wszystkie *co ich ná* źiemi. ✠ A teraz nie śmiemy y ust otworzyć: stáliśmy śie sromota y háńba sługom twojim/ y tym ktorzy ćie chwa- 34 la. ✠ Nie wydawajże nas do końcá dla Imienia twego/ á nie wzruszaj 35 przymierza twego. ✠ Y nie oddalaj miłośierdźia twego od nas/ dla Abráhámá umiłowánego twego / y dla Izááká sługi twego/ y Izráelá 36 świetego twojego. ✠ Do ktorycheś mowił/ obiecujac im żeś miał rozmnożyć naśienie ich jáko gwiazdy niebieskie/ y jáko piasek ktory jest ná 37 brzegu morskim. ✠ Abowiem PAnie ubyło nas wiecey niżeli wszystkich narodow/ y jesteśmy dźiś nauodlejszymi po wszystkiey źiemi/ dla 38 grzechow nászych. ✠ Nie mamy tego czásu Kśiażeciá/ áni Proroká / áni

Hetmá-

Hetmáná/ áni cáłopalenia/ áni ofiáry spokojney/ áni dárow/ áni kádzenia/ áni miejscá ku ofiárowániu
39 pierwocin przed tobą ; ✠ Zebysmy mogli ználeść miłośierdźie *twoje*, Ale z umysłem skruszonym y duchem unijżonym / nich będźiemy
40 przyjęci/ ✠ Jáko w cáłopaleniách báránow y wołow/ y jáko w tyśiącách báránkow tłustych : ták niech będźie ofiárá nászá dźiś przed oblicżem twojim/ y niech śię nápełni przed tobą: bo niemász záwstydzenia
41 ufájącym w tobie. ✠ Przetoż teraz idźiemy zá tobą ze wszystkiego sercá/ y bojemy śię ciebie/ y szukamy
42 oblicżá twego. ✠ Nie záwstydzajże nas/ ále śię obejdź z námi według dobroći twojey/ y według wielkośći
43 miłośierdźia twego. ✠ A wyrwi nas według dźiwnych *spraw* twojich/ á daj chwałę Imieniowi two-
44 jemu PAnie. ✠ A niech będą záwstydzeni wszyscy/ ktorzy złośći wyrządzáją sługom twojim: y niech będą záwstydzeni od wszelkiey mocy/ á śiłá ich niech będźie pokruszo-
45 na. ✠ Aby poználi/ iżeś ty jest sam PAnem Bogiem/ y chwalebnym po wszystkim okręgu źiemie.

46 A Gdy nie przestawáli słudzy krolewscy/ ktorzy je byli wrzućili/ podpáláć piecá żywicą/ y smo-
47 łą/ y zgrzebiámi/ y chrostem: ✠ Te-
48 dy wybijał płomień nád piec/ ná czterdźieśći y dźiewięć łokći. ✠ A wybuchnąwszy/ popalił *wszystkie* ktore ználazł koło piecá z Chaldej-
49 czykow. ✠ Bo Anjoł PAński zstąpił był z tymi ktorzy byli z Azáryászem/ do piecá : A wyrzućiwszy pło-
50 mień ogniowy z piecá/ ✠ Vczynił w pośrzod piecá jákoby wiátr rośisty powiewájący : ták/ że *śię* ich ogień zgołá *nic* nie dotknął/ y nie zásmućił ich/ áni potrwożył.

51 TEdy *oni* trzej jákoby jednymi usty chwalili/ y błogosłáwili/ y wysławiáli Bogá *w onym* piecu/
52 mowiąc : ✠ Błogosłáwionyś jest PANJE/ Boże Ojcow nászych/ y chwalebny/ y wywyższony ná wieki. Błogosłáwione Jmię chwały twojey/ święte y náder chwalebne/
53 y náder wywyższone ná wieki. ✠

Błogosłáwionyś jest w Kośćiele świętey chwały twojey/ y przenachwalebniejszy y przenasławniejszy
54 ná wieki. ✠ Błogosłáwionyś jest ktory przepátrujesz przepáśći/ śiedząc ná Cherubinách/ przenachwalebniejszy y náder wywyższony ná
55 wieki. ✠ Błogosłáwionyś jest ná stolicy chwały krolestwá twego/ y przenachwalebniejszy/ y przenasła-
56 wniejszy ná wieki. ✠ Błogosłáwionyś jest ná utwirdzeniu niebá/ y przenachwalebniejszy y sławny ná wieki.

57 BŁogosławćie PAnu wszystkie sprawy PAńskie : chwalćie y
58 wywyższajćie go ná wieki. ✠ Błogosławćie Anjołowie PAńscy PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wie-
59 ki. ✠ Błogosławćie [a] niebiosá PA-
60 nu : chwalćie go y wywyższajćie ná wieki. ✠ Błogosławćie PAnu wody wszystkie/ ktoreśćie ná niebie : wychwalajćie y wywyższajćie go ná
61 wieki. ✠ Błogosławćie wszystkie mocy PAńskie PAnu : chwalćie y wy-
62 wyższajćie go *ná wieki*. ✠ Błogosławćie Słońce y Mieśiąc PAnu : chwalćie y wywyższajćie go *ná wieki*.
63 ✠ Błogosławćie gwiazdy niebieskie PAnu : chwalćie y wywyższaj-
64 ćie go ná wieki. ✠ Błogosławćie wszelki dżdżu y roso PAnu: chwalćie
65 y wywyższajćie go ná wieki. ✠ Błogosławćie wszystkie wiátry PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wie-
66 ki. ✠ Błogosławćie ogniu y gorąco PAnu : chwalćie y wywyższajćie
67 go ná wieki. ✠ Błogosławćie źimo y láto PAnu : chwalćie y wywy-
68 ższajćie go ná wieki. ✠ Błogosławćie rosy/ y szrony PAnu : chwalćie y
69 wywyższajćie go ná wieki. ✠ Błogosławćie nocy y dni PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ✠
70 Błogosławćie świátłośći y ćiemnośći PAnu : chwalćie y wywyższajćie
71 go ná wieki. ✠ Błogosławćie mrozy y źimná PAnu : chwalćie y wy-
72 wyższajćie go ná wieki. ✠ Błogosławćie lody/ y śniegi PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ✠
73 Błogosławćie błyskáwice y obłoki PAnu chwalćie y wywyższajćie go ná wieki.

[a] Psalm 148.4.

74 Błogosław ziemio PAnu: chwal 75 y wywyższaj go ná wieki. ✣ Błogosławcie gory y pagorki PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 76 Błogosławcie wszystkie urodzáje ná ziemi PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 77 Błogosławcie źrzodłá PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 78 Błogosławcie morzá y rzeki PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 79 Błogosławcie wielorybowie y wszystkie rzeczy ruchájące się w wodách PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki.

80 Błogosławcie wszyscy ptacy niebiescy PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 81 Błogosławcie bestye/ y wszystkie bydłá PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki.

82 Błogosławcie synowie ludzcy PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 83 Błogosławcie Izráelczycy PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 84 Błogosławcie Kápłáni Páńscy PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 85 Błogosławcie słudzy Páńscy PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 86 Błogosławcie duchowie y dusze spráwiedliwych PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✣ 87 Błogosławcie święci y pokornego sercá PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki.

88 Błogosławcie Ananiaszu/ Azáryaszu/ Misáelu/ PAnu chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. Abowiem nas wybáwił z grobu/ á oswobodził nas z ręku śmierci/ y wyjął nas z pośrzodku piecá płomieniem pałájącego/ z pośrzodku ogniá wyrwał nas. ✣ 89 Wysławiajcież PAná: ábowiem b dobry: ábowiem ná wieki miłosierdźie jego. ✣ 90 Błogosławcie wszyscy chwalcy PANu/ Bogu Bogow/ chwalcie y wysławiajcie go: ábowiem po wszystkie wieki *trwa* miłosierdźie jego.

b Psalm 106.1. 107.1 118.1 136.1

ROZDZIAŁ XIII.

Dwá wszeteczni Sędźiowie Izráelscy, Zuzánne, ktora nie przyzwolilá ná ich wszeteczne namowy, chcąc o sławę y o zdrowie przypráwić, sámi gárdło dáli.

1 Był mąż *niektory* mieszkájący w Bábilonie/ ktorego zwano 2 Joákim. ✣ Ten pojął żonę/ imieniem Zuzánnę corkę Elkiaszá/ bárzo nadobną/ y PAná się bojącą. ✣ 3 Abowiem rodźicy jey będąc spráwiedliwymi/ wyuczyli corkę swoję zakonu Mojżeszowego. ✣ 4 A Joákim był bárzo bogáty/ ktory miał sad blisko domu swego. ✣ A Żydźi się do niego zchadzáli/ przeto/ iż on był nasławnieyszy ze wszystkich.

5 Y Byli dwá stárszy z ludu Sędźiámi postánowieni onegoż roku: o ktorych był powiedźiał PAn; Wyszłá niepráwość z Bábilonu od Sędźiow stárszych/ o ktorych rozumiano/ że rządźili lud. ✣ 6 Ci ustáwicznie bywáli w domu Joákimowym/ y przychodźili do nich wszyscy ktorzy mieli *jákie* spráwy. ✣ 7 Y stáło się gdy lud odchodźił w przypołudnie/ że wyszedszy Zuzánná przechadzáłá się po sádźie męża swego. ✣ 8 A widywáli ją *oni* dwá stárcy ná káżdy dźień/ że wychodźiłá á przechadzáłá się: y zápalili się pożądliwośćią jey. ✣ 9 Y wywrocili rozum swoj/ y odwrocili oczy swe/ áby nie pátrzyli w niebo/ y nie pámiętáli ná sądy spráwiedliwe. ✣ 10 A będąc obá zránieni *miłośćią* jey/ jednák nie oznájmił jeden drugiemu 11 ćiężkośći swojey: ✣ (Bo się wstydźili oznájmić pożądliwośći swey/ 12 żeby z nią chćieli obcowáć.) ✣ Ale strzegli ná káżdy dźień tym pilniey 13 áby ją widźieli. ✣ A rzekszy jeden do drugiego; Podźmy już do domu/ 14 ponieważ jest godźiná obiádu. ✣ Y wyszli/ á rozeszli się z sobą: á odszedszy/ przyszli ná jednoż miejsce: y pytájąc jeden drugiego o przyczynę/ wyznał jeden drugiemu pożądliwość swoję: á potym społem postánowili czás / kiedyby ją sámę mogli zástáć.

15 Y Stáło się/ gdy oni pilnowáli dniá sposobnego/ że weszłá Zuzánná według dawnego zwyczáju swego/ ze dwiemá tylko służebnicámi/ chcąc się myć w sádźie: bo było 16 *bárzo* gorąco. ✣ A nie był tám nikt

oprocz

oprocz *onych* dwu stárcow / ktorzy sie zkryli / y strzegli ná *nie*. 17 Tedy rzekłá służebnicam swojim ; Przynieście mi juz Olejek y mydło / á drzwi u sádu zámknięcie / ábym sie zmyłá. 18 Y uczynily jáko *im* rozkazáłá : á zámknawszy drzwi u sádu / wyszły poboczna fortka / áby jey przyniosły to co byłá rozkazáłá : ále *onych* stárcow nie obaczyły / bo sie byli zkryli.

19 A Gdy *one* służebnice wyszły / powstáli oni dwáj stárcy / á przybieżawszy do niey / rzekli ; 20 Oto drzwi u sádu zámknione sa / á nikt nas nie widzi / á my w pozadliwości twojey jesteśmy : á przetoż leż z námi / á badz nam powolna. 21 Bo *jesli ná to nieprzyzwolisz*, bedziemy świadczyli przeciwko tobie / że z toba był młodzieniec / y dla tegoś wysłáłá służebnice od śiebie. 22 Tedy westchnawszy Zuzánná / rzekłá ; Zciśniona zewszad. Bo jesli to uczynie / śmierć mi nástawa : á jesli nie uczynie / nie ujde rak wászych. 23 *Wszákże* wole nie dopuszczájac sie tego wpáść w rece wásze / niżeli zgrzeszyć przed oblicżem PAńskim. 24 Y záwołáłá Zuzánná głosem wielkim : krzykneli też y oni dwá stárcy przeciwko niey. 25 Y bieżawszy jeden / otworzył drzwi sádowe. 26 A gdy usłyszáłá wołánie w sádźie czeladz domowa / przypádłá poboczna fortka chcac widźieć coby śie jey przydáło. 27 Ale gdy powiedźieli Stárcy słowá swoje / záwstydáli śie służy bárzo : gdyż nigdy nic tákowego nie mowiono o Zuzánnie.

28 A Názájutrz / gdy śie lud zszedł do Joákimá meżá jey / przyszli też *oni* dwá Stárcy / *bedac* pełni złych myśli przećiwko Zuzánnie áby ja strácili. 29 Y rzekli przed ludem ; Poślićie do Zuzánny Corki Elkiaszá / ktora jest żona Joákimowa. A oni posłáli. 30 Y przyszłá oná / y rodźicy jey / y synowie jey / y wszyscy powinni jey. 31 A Zuzánná byłá bárzo wdźieczna / y piekney urody. 32 Tedy *oni* złośnicy kazáli ja odkryć : (bo byłá zákryta) áby śie násyćili pieknośći jey. 33 A ták plákáli ktorzy przy niey *stáli*, y wszyscy ktorzy ja widźieli. 34 A powstawszy *oni* dwá Stárcy w pośrzod ludu / włożyli rece ná głowe jey. 35 Ale oná płácząc poglądáłá w niebo : bo serce jey było ufájace w PAnu. 36 Tedy *oni* Stárcy mowili ; Gdyśmy śie przechadzáli po sádźie sámi / weszłá *y* tá ze dwiemá służebnicámi / y zámknełá drzwi u sádu / á wysłáłá służebnice od śiebie. 37 Y przyszedł do niey młodzieniec / ktory śie *tám* był zkrył / y legał z nia. 38 A my bedac w kaćie sádu / widzac *tákowa* nieprawość / przybieżeliśmy do nich. 39 A widzac je májace z soba spráwe / jemuśmy wprawdźie zdołáć nie mogli / gdyż był mocniejszy nád nas / y otworzywszy *sobie* drzwi uciekł : 40 Ale te pojmawszy / pytáliśmy jey *coby to* był zá młodźieniec ? Ecz nie chćiáłá nam oznájmić : Toć świadczymy. 41 Y uwierzyło im *wszystko* zgromádzenie / jáko Stárszym ludu / y Sedźiom : y osadźili ja ná śmierć. 42 Tedy Zuzánná záwołáłá głosem wielkim / mowiac ; O Boże wieczny ktory znasz skryte rzeczy / á ktory wiesz wszystkie *rzeczy* pierwey niżeli śie one stawája ! 43 Ty wiesz że ći kłamliwie przećiwko mnie świadczyli : A oto teraz umieram / nie uczyniwszy nic tákiego / co *ći* złośliwie przećiwko mnie zmyślili. 44 Y wysłuchał Bog głos jey.

45 A Gdy ja prowádzono ná śmierć / wzbudźił PAN Duchá Swietego w pácholatku máluczkim / ktoremu imie Dániel. 46 Ten záwołał głosem wielkim ; Jam czysty od tey krwie. 47 Tedy obroćiwszy śie wszystek lud do niego / rzekł ; Coż to za mowá ktoraś ty przemowił ? 48 A on stojac w pośrzodku nich / rzekł ; Tákżeśćie szaleni synowie Izráelscy ? Nie rozsadźiwszy / áni śie prawdy dowiedźiawszy / osadźiliśćie corke Izráelska ? 49 Wroććież śie do sadu / bo fałszywie ći świadczyli przećiwko niey.

50 Y Wroćił śie wszystek lud z pośpiechem. Y rzekli mu Stárszy ; Podź / á śiadź w pośrzod nas / y oznájmi nam : ponieważ ći Bog dał cześć Stárszych. 51 Y rzekł do nich Dániel ; Rozwiedźćie je rzecznie / je-

dnego od drugiego dálekó / á *ja* je bede sadźił. 52 A gdy byli rozłaczeni jeden od drugiego / zawołał jednego z nich / y rzekł do niego ; O záśtárzáły *we* złych dniách ! teraz przyszły ná jáwią grzechy twoje ktoreś czynił przed tym; 53 Sadząc sady niespráwiedliwie / á niewinne potepiájac / á wypuszczájac winne : choć PAn mowi ; Niewinnego y spráwiedliwego a nie bedźiesz zábijał. 54 Teraz tedy jesliś ja widźiał / powiedz pod ktorymeś je drzewem widźiał z soba obcujace ? A on rzekł ; Pod Lentyszkiem. 55 Y rzekł Dániel ; Práwieś zkłamał ná głowe twoje; Bo oto Anioł Boży wziawszy rozkazánie od Bogá / rozetnie cie na poły.

a Moj. 3. 7.

56 Y Odwiodszy go / kazał przywieść drugiego : Y rzekł mu; O naśienie Chánánejskie á nie Judskie / piekność cie uwiodłá / y pożadliwość wywrociłá serce twoje. 57 Ták keśćie czyniwáli corkam Izráelskim; á one bojac śie *wás*, obcowáły z wámi : ále corká Judská nie ścierpiáłá niecnoty wászey. 58 Teraz tedy powiedz mi / pod ktorymeś je drzewem zástał z soba obcujace ? A on 59 rzekł; Pod Swidwa. Y rzekł mu Dániel ; Y tyś czyśćie zkłamał ná głowe twoje : ábowiem *oto* czeka Anioł Boży májacy miecz / áby cie rozćiał ná poły / y zábił was *obu*.

60 TEdy záwołáło wszystko zgromádzenie głosem wielkim : y błogosłáwili Bogu / ktory wybawia te 61 co w nim ufája. Y powstáli przećiwko *onym* dwiemá Stárcom : (bo je był przekonał Dániel z ust ich / iż 62 fałszywie świadczyli) Y uczynili im według Zakonu Mojżeszowego : ták jáko oni źle myślili uczynić bliźniemu *swemu*, y zábili je : á krew niewinna byłá wybáwiona dniá o- 63 nego. A Elkiasz y żoná jego chwalili Bogá zá corke swa Zuzánne / z Joákimem mężem jey / y ze wszystkimi powinowátymi : że śie nie ználáztá przy niey táka sprosna 64 rzecz. A Dániel stał śie wielkim przed oczymá *wszystkiego* ludu od onego dniá / y ná potym. W tym 65 Krol Astyáges przyłaczony jest do Ojcow swojich : á Cyrus Perski ujał krolestwo jego.

ROZDZIAŁ XIV.

Dániel śie Belowi kłániáć nie chćiał. 13. Zdrádę Kśięży báłwochwálskich wyjáwił. 22. Smoká zábił 30. Miedzy Lwy wrzucony był 31. Od Bogá záchowány.

1 A Dániel jadał z Krolem / y *miano go* w uczćiwośći nád wszystkie przyjaćioły *jego*.

2 A Był báłwan *u* Bábilończyków / ktoremu imie *było* Bel / y wydawano nań ná káżdy dźień dwánaśćie miar wielkich białey mąki / owiec czterdźieśći / á winá 3 sześć bárył. A Krol go chwalił / y chodźił ná káżdy dźień mu pokłon oddawáć : Ale Dániel oddawał pokłon Bogu swemu. Y rzekł mu Krol; Przeczże nie oddawasz pokłonu Be- 4 lowi? A on mu odpowiedźiał; Yż nie chwale báłwánow reka uczynionych / ále Żywiacego Bogá / ktory stworzył niebo y źiemie / á ma 5 moc nád wszelkim ćiáłem. Tedy mu rzekł Krol ; *Izaż* ći śie nie zda Bel być żywiacym bogiem? Azaż nie widźisz / jáko wiele jada ná káżdy 6 dźień? Y rzekł Dániel uśmiechnawszy śie; Nie myl śie Krolu / bo wewnatrz jest gliniány / á z wierzchu miedźiány / y nigdy nie jada áni pija.

7 Y Rozgniewawszy śie Krol / przyzwał *do śiebie* Kápłánow jego / y rzekł im ; Jesli mi nie powiecie kto jest co jada te nákłády / pomrzecie. 8 A jesli pokażećie iż to Bel jáda / *tedy* Dániel umrze ; iż bluźnił przećiwko Belowi. Y rzekł Dániel Krolowi ; Niech śie stánie według słowá twe- 9 go. A Kápłánow Belowych było śiedmdźieśiat / oprocz żon y dźieci. A gdy przyszedł Krol z Dánielem 10 do domu Belowego / Rzekli Kápłáni Belowi ; Oto my wynidźiemy precz : A ty Krolu nákładszy potraw / y winá nálawszy / postaw: y zámknij drzwi / á zápieczetuj sygnetem twojim. 11 A przyszedszy ráno / jesli nie znajdźesz / że wszystko Bel pojadł / pomrzemy: ábo Dániel / kto- 12 ry kłamał przećiwko nam. A on

to sobie lekce ważyli / *przeto* że sobie byli uczynili pod stołem tajemne weście / y przez nie zawżdy wchodzili / a ono pożerali. 13 ♣ Gdy tedy oni wyszli / a Krol postawił potrawy przed Belem / rozkazał Daniel sługom swojim / aby przynieśli popiołu / y potrząsnęli nim po wszystkim Kościele przed oczyma Krolewskimi: a wyszedszy zamknęli drzwi / y zapieczętowali sygnetem Krolewskim / y odeszli precz. 14 ♣ Ale Kapłani weszli w nocy według zwyczaju swego / y żony / y synowie ich / y pojedli wszystko / y odeszli. 15 ♣ A Krol wstał barzo rano / y Daniel z nim / 16 ktoremu rzekł Krol; ♣ Całeż są pieczęci Danielu? A on rzekł; Całe Krolu. 17 ♣ A skoro tylko otworzyli drzwi / pojrzawszy Krol ku stołowi / zawołał głosem wielkim; Wielkiś jest Belu / a niemasz u ciebie żadney zdrady. 18 ♣ Y rozśmiał się Daniel / a zatrzymał Krola / aby nie wchodził wewnątrz / y rzekł; Pojrzy na tło / 19 a rozeznaj czyje to stopy. ♣ Y rzekł Krol; Widzę stopy mężow / y niewiast / y dzieci.

20 Tedy rozgniewawszy się Krol / pojimał Kapłany / y żony / y syny ich: a oni mu ukazali skryte drzwiczki / ktorymi wchadzali y zjadali to 21 *co bywało* na stole. ♣ Y pomordował je Krol / a Bela dał w moc Danielowi: ktory go wywrocił / y kościoł jego.

22 Był także Smok wielki na miejscu *onym*, ktorego chwalili 23 Babilończycy; ♣ Y rzekł Krol Danielowi; Izali y o tym rzeczesz że jest miedziany? Oto żywie y je / y pije: Nie możesz rzec / że ten nie jest bogiem żywym: a przetoż oddawaj 24 mu pokłon. ♣ Y rzekł Daniel; Panu Bogu memu pokłon oddawać będę: abowiem on jest Bogiem żywiącym. 25 ♣ Ale ty Krolu daj mi moc / a *ja* tego Smoka bez miecza y kija zabiję. Y 26 rzekł Krol; Dawamci. ♣ Tedy Daniel wziął smoły / y sadła / y sierści / y uwarzył to społem: a naczyniwszy kołaczkow: wrzucił Smokowi w paszczekę: y rozpukł się Smok, Y rzekł *Daniel*; Otoż to / czemu wy Boską cześć wyrządzacie!

27 A Gdy usłyszeli Babilończycy / rozgniewali się barzo / a obozrzywszy się na Krola / rzekli; Krol Żydem został: Bela zepsował / y Smoka zabił / a Kapłany pomor- 28 dował. ♣ A tak przyszedszy do Krola / rzekli; Wydaj nam Daniela: bo inaczej zabijemy cię / y dom twoj. 29 ♣ Widząc tedy Krol iż nań barzo nalegali / będąc przymuszony / wydał 30 im Daniela. ♣ A oni go wrzucili w 31 doł lwi / y był tam przez sześć dni. ♣ A *w onym* dole było siedm lwow / ktorym dawano na *każdy* dzień dwoje bydła / y dwie owce: Ale na ten czas nie były im dane / aby pożarli Daniela.

32 A Był Abakuk Prorok w Judzkiey ziemi / ktory uwarzywszy potrawę / y nadrobiwszy chleba w naczynie / szedł na pole / aby *to* zaniosł 33 żeńcom. ♣ Y rzekł Anjoł PAński do Abakuka; Obiad ktory masz zanieś do Babilonu Danielowi / do lwiey 34 jamy. ♣ Tedy rzekł Abakuk; Panie / Babilonium nie widział / a jamą 35 nie wiem gdzie jest. ♣ Y ujął *go* Anjoł PAński za wierzch głowy: a niosąc go *za* włosy głowy jego / postawił go w Babilonie nad jamą w 36 prędkości Ducha swego. ♣ Y zawołał Abakuk / mowiąc; Danielu / Danielu! Przyjmi obiad ktory ć 37 BOG posłał. ♣ Y rzekł Daniel; Wspomniałeś na mię *o* Boże! a nie opuściłeś tych / ktorzy cię szukają. 38 ♣ Tedy wstawszy Daniel jadł, a Anjoł Boży postawił *zaś* Abakuka 39 zaraz na miejscu je°. ♣ Potym Krol przyszedł dnia siodmego / aby płakał Daniela. A przyszedszy do jamy / wejrzał *w nię*, a oto Daniel 40 siedział. ♣ Y zawołał Krol głosem wielkim / mowiąc; Wielkiś jest PAnie Boże Danielow! a niemasz innego procz ciebie. Y wyciągnął 41 go *z jamy*. ♣ A one ktorzy byli przyczyną zginienia jego / wrzucił w onę jamę: y pożarci są z prętka przed nim.

TRZE-

TRZECIE KSIEGI EZDRASZOWE.

TE Księgi zebráne są z Kśiąg Kroniki / z Ezdraszá y Nehemiaszá ; y kto w sobie zámyká-ją. Oprocz hiſtoryey o trzech młodźieńcách / ktorzy spor o to wiedli / coby było namocnieysze-go: y przypominánia niektorych imion / y innych rzeczy mnieyszych.

ROZDZIAŁ I.

Iozyasz Wielkanoc w Ieruzalem obchodźił. 25. Zywotá dokonywa. 34. Iechoniasz kroluje. 36. Ioákim. 43. Ioáchin.

1 A Gdy spráwił Iozyasz świeto Prześćia a w Jeruzalem PANU swemu / á ofiárował báránká / czternastego 2 dniá / miesiąca pierwszego : Po-stánowiwszy Kápłány w Kośćiele PAńſkim / według porządku dni / 3 obleczone w száty. Y rozkazał Le-witom sługom Izráelſkim / áby śię poświećili PAnu / ku postáwieniu skrzynie PAńſkiey w domu / ktory był zbudował Krol Sálomon / syn 4 Dawidow : Rzekł: Nie będźiećie jey *już więcey* nośić ná rámionách / ále teraz służćie PAnu Bogu wá-szemu / á mijćie stáránie o narod je-go Izráelſki. Nágotujćież śię we-dług domow wászych y pokolenia 5 wászego: Według opisánia Dawi-dá Krolá Izráelſkiego / y według rozrządzenia Sálomoná syná jego: naprzod stárszy ktorzy są miedzy wámi Lewitowie / stawiájąc śię w Kośćiele przed bráćią swoją z sy-6 námi Izráelſkimi. Porządnież o-fiárujćie báránká / y zgotujćie ofiá-ry bráći wászey : ofiárujćie *mowię* báránká według rozkazánia PAń-7 ſkiego podánego przez Mojżeszá. Y dárował Iozyasz ludowi / ktory śię tám *ná ten czás* ználazł / báránkow / y kozłow, trzydźieśći tyśiecy / á ciel-8 cow trzy tyśiące. *A* to z Krolew-ſkich stad / według obietnice / dano 9 było ludowi / Kápłánom y Lewitom. A Stárszy Kośćielni Helkiasz / Zá-chárpasz y Jehiel / dáli Kápłánom ná *obchodzenie* świetá Prześćia / Owiec dwá tyśiącá y sześć set / á 10 cielcow trzy stá. Jechoniasz tákże / y Semájasz / y Nátánael brát *jego*, á Sábájasz y Ochiel / y Jorám Hete-náni / dáli Lewitom ná obchodzenie świetá Prześćia / Owiec pięć ty-11 śiecy / *á* cielcow śiedm set. To gdy śię działo / tedy Kápłáni y Lewito-wie máiąc nieḱwászone chleby we-dług pokolenia / y według stárszych / porządnie stáli przed ludem / áby o-fiárowáli PAnu według tego jáko nápiſano w Kśięgách Mojżeszo-12 wych: á to *śię działo* ráno. Y upie-kli báránká *b* ná ogniu / jáko nale-żáło: á *inne* ofiáry wárzyli w ko-tłách y w gárncách z przyjemną wonnośćią / á przynaszáli wszystkim 13 ktorzy byli z tegoż ludu. Potym też gotowáli dla śiebie / y dla Ká-płánow bráći swych / synow Aáro-14 nowych. Bo Kápłáni ofiárowáli tłustość áż do nocy : przetoż Lewi-towie gotowáli sobie y Kápłánom 15 bráći swey synom Aáronowym. Tákże y śpiewacy synowie Asáfowi stali w porządku swojim / według tego jáko nápiſano było od Dawi-dá Asáfowi / Azárpaszowi / y Jedy-tunowi / ktory był postánowiony od 16 Krolá. Przytym y odźwierni strze-gli u káżdych drzwi / á żaden z nich nie zániedbywał urzędu swego : gdyż bráćia ich Lewitowie gotowáli 17 dla nich. A ták odpráwiło śię co 18 należáło do służby PAńſkiey onego dniá : *W* ktory obchodźili świeto Prześćia / y ofiárowáli ofiáry ná Ołtarzu Bożym / według rozkazá-19 nia Jozyaszá Krolá. Bo synowie Izráelſcy ile śię ich tám było zeszło ná ten czás / obchodźili Swieto Prześćia / tákże y Swieto Przá-

snikow

a 2 Kron 35. 1.

b 2 Moj 12. 9.

20 śnikow przez śiedm dni. ♣ Y nie było obchodzone tákowe Swięto Prześćia w Izráelu/ od czásow Sámuelá Proroká. 21 ♣ Y żaden z Krolow Izráelskich nie obchodził tákiego Swiętá Prześćia / jákie obchodził Jozyasz z Kápłány/y z Lewitámi/y ze wszystkim ludem Judskim y Izráelskim ile śie ich ználázło mieszkájących w Jeruzalem. 22 ♣ Ktore to Swięto Prześćia obchodzono osmnastego roku zá krolowánia Jozyaszowego. 23 ♣ Tákieć są spráwy wykonáne od Jozyaszá przed oczymá PAná jego / sercem pełnym pobożnośći. 24 ♣ A co śie zá niego więcey działo / o tym nápisano zdawná: y o tych/ ktorzy grzeszyli/ á niezbożnie śie spráwowáli przećiwko PAnu nád wszystkie narody y krolestwá / y jáko go smęćili lekkomyślnośćią: dla czego śie też wypełnił wyrok PAński nád Izráelem.

25 A Po tych wszystkich spráwách Jozyaszowych przydáło śie / że Fáráo Krol Egipski wyćiągnął / áby walczył przećiwko Kárchemis / nád rzeką Eufrátes: y wyćiągnął Jozyasz przećiwko niemu. 26 ♣ Tedy posłał do niego Krol Egipski / mowiąc; Já z tobą nic nie mam Krolu Judski. 27 ♣ Nie jestem przećiwko tobie posłány od PAná Bogá / ále przećiwko Eufrátczykom walczyć mam. Nád to y PAn teraz ze mną jest / y owszem ze mną do boju pośpiesza: przetoż odćiągni odemnie / á nie przećiw śie PAnu. 28 ♣ Wszákże nie odwroćił śie Jozyasz od niego z wojskiem swym: owszem stárał śie oto áby go zwalczył / nie dbájąc ná słowá Jeremiaszá Proroká ktore wyszły z ust PAńskich. 29 ♣ Ale gdy z nim bitwę ztoczył ná polu Mágeddo / á Kśiążętá śie zbieżeli do Królá Jozyaszá: 30 ♣ Tedy rzekł Krol sługom swojim: Wyprowadźćie mię z bitwy/ bom bárzo zránion: y wywieźli go wnet słudzy jego z wojská. 31 ♣ Y wśiadł ná drugi woz swoj / á przyjechawszy do Jeruzalem dokonał żywotá: y pochowano go w grobie Ojcowskiego. 32 ♣ Y żáłowáli po wszystkiey Judskiey *ziemi* Jozyaszá: y Jeremiasz Prorok nárzekał nád nim; tákże też y inni z przełożonych z żonámi nárzekáli nád nim/ áż do dniá tego: bo było postánowiono / áby śie to działo po wszystkim narodźie Izráelskim. 33 ♣ Ale te rzeczy nápisáne są w Kronikách o Królách Judskich / cokolwiek śie działo przez Jozyaszá / jáka byłá sławá jego / y biegłość jego w Zákonie PAńskim: coż śie kolwiek działo przez niego przed tym / y teraz/ nápisano jest w Kśięgách Krolow Izráelskich y Judskich.

34 TEdy ći ktorzy c byli z narodu tego/ wźiąwszy Joácházá syná Jozyaszowego / ktory był we dwudźiestu y trzech lat / postánowili go Krolem miásto Jozyaszá Ojcá jego. 35 ♣ Y krolował w Judskiey źiemi y w Jeruzalem przez trzy mieśiące: bo go złożył Krol Egipski/ áby nie krolował w Jeruzalemie. 36 ♣ Záłożył też winę ná ten narod / sto tálentow śrebrá/ y jeden tálent złotá. 37 ♣ Nád to postánowił Krol Egipski Królá Joákimá/ brátá jego / zá krolá nád Judą y nád Jeruzalem. 38 ♣ Y obwiązał d sobie Joákimá / y *inne* przełożone: á Zárácelá brátá jego pojimawszy/ záwiodł do Egiptu. ♣ 39 A było Joákimowi dwádźieśćiá y pięć lat / gdy począł krolowáć w źiemi Judskiey y w Jeruzalem: á czynił to co jest złego przed PAnem. 40 ♣ Przetoż przyćiągnął przećiwko niemu Nábuchodonozor Krol Bábiloński: á związawszy go miedźiánym łáncuchem / záwiodł do Bábilonu. 41 ♣ Tákże y naczynie Páńskie święte zábráwszy Nábuchodonozor / á dawszy je záwieść do Bábilonu / postáwił je w Kośćiele swojim. 42 ♣ Ale tá historya o nim y o nieczystośći/ y o bluźnierstwie jego nápisána jest w Kśięgách Kronik krolewskich.

43 PO nim krolował Joáchin/ syn jego: á było mu ośmnaśćie lat/ gdy go koronowano. 44 ♣ A krolował trzy mieśiące y dźieśięć dni w Jeruzalem / czyniąc to co jest złego przed obliczem PAńskim. 45 ♣ A po roku posłał Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ y przeniosł go do Bábilonu pospołu y z naczyniem świę-

c *2 Kron 36. 1.*

d *T. Przysięge.*

tym

złotá pijał / y ná pozłocistym łożu sypiał: dał mu też woz złoty / y czápkę kosztowną / y łáncuch złoty ná szyję. 7 ✣ Y żeby dla swojey mądrośći / ktory po Dáryuszu śiedźiał / y powinnym Dáryuszowym nazywány był. 8 ✣ Tedy nápisawszy káżdy z nich powieść swoję / zápieczętowáli / y podłożyli pod wezgłowie Dáryuszá Krolá / mowiąc; 9 ✣ Gdy śię Krol ocući / oddádzą mu te kárteczki: á zákimkolwiek Krol y trzey Kśiążętá Perskie skażą / że jego powieść jest namędrsza / temu przywłaszczone będźie zwyćięstwo / jáko jest nápisano. 10 ✣ Pierwszy nápisał; Namocniejsze jest wino. 11 ✣ Drugi nápisał; 12 Namocniejszy jest Krol. ✣ Trzeći nápisał; Namocniejsze są niewiásty: ále náde wszystko zwyćięża prawdá.

13 A Gdy Krol ocućił / wźiawszy te kárteczki / podáli mu je / y przeczytał je. 14 ✣ Potym postawszy zwołał wszystkich Kśiążąt Perskich y Medskich / y Pánow / y Stárostow; y 15 Urzędnikow / y Wojewodow. ✣ A gdy záśiedli w rádźie / tedy czytano te kárteczki przed nimi: Potym rzekł; Záwołajćie też młodźieńcow onych / żeby sámi wyłożyli powieśći swoje. 16 ✣ A gdy ich záwołano / przystąpili. Y rzekł im; Wyłożćie nam te pismá. 17 ✣ Tedy począł on pierwszy / ktory mowił o mocy winá / y ták rzekł; 18 ✣ O mężowie! jáko bárzo mocne jest wino / wszystkie ludźie zwodźi ktorzy je pijáją. 19 ✣ Ták krolewską myśl jáko y śieroty / czyni jednáką: ták niewolniká jáko y wolnego / ták ubogiego jáko y bogátego. 20 ✣ Wszystkie myśli obraca w weselę y w rádość: ták / że *człowiek* nie pámięta ná żaden b smętek / áni ná żaden dług. 21 ✣ Káżde serce ubogaca ták / że pijány nie pámięta ná Krolá áni ná Páná: ále wszystko mierzy tálentámi. 22 ✣ Gdy też sobie podpiją / nie pámiętáją że máją bydź obrońcámi powinnych y bráci: 23 ále wnet mieczow dobywáją. ✣ A gdy wytrzeźwieją od winá / wstawszy / nie pámiętáją co uczynili. 24 ✣ *Przetoż* o mężowie! ázaż nie jest namocniejsze wino; ponieważ do tego áby ták czyniono przywo-

b *Przyp.* 31.6.7

dźi. A to powiedźiawszy umilknął.

ROZDZIAŁ IV.

Wywyższenie Krolá, y białych głow. 35 Ale prawdá náde wszystko.

1 Y Począł drugi mowić / ktory rozpráwiał o mocy krolewskiey. 2 ✣ O mężowie! izali nie jest wielka moc tych ludźi / ktorzy źiemią y morzem władną / y wszystkim co w nich jest. 3 ✣ A przećie dáleko jest możniejszy Krol: Ponieważ władnie wszystkimi / y pánuje nád nimi / á cokolwiek rzecze / czynić muszą. 4 ✣ Rzeczeli im áby podnieśli wojnę jeden przećiwko drugiemu / ták czynią: Pośleli je przećiwko nieprzyjaćiołom / idą á podwracáją gory y mury y wieże. 5 ✣ Mordują y mordowáni bywáją / á krolewskiego rozkazánia nie przestępują: Jesli zwyćiężą / wszystko krolowi / jákichkolwiek korzyśći dostáli y inne wszystkie rzeczy / odnoszą. 6 ✣ A ktorzy ná wojnę nie idą áni walczą / jedne rolą uprawują / ći pośiawszy y pożawszy krolowi przynoszą: owszem jedni drugie / áby dań krolowi dawáli / przymuszáją. 7 ✣ A choć on sam jeden jest / jednák / rzeczeli; Zábijajćie / zábijáją: rzeczeli; Wypuśććie / wypuszczáją. 8 ✣ Rzeczeli; Bijćie / biją: rzeczeli; Burzćie / burzą: rzeczeli; Budujćie / budują 9 ✣ Rzeczeli; Wytnićie / wyćináją: rzeczeli; Szczepćie / szczepią. Owá / wszytek lud y wojsko jego / 10 słucháją go. ✣ Nád to / on śiedźi / je / pije / śpi: á oni około niego straż 11 trzymáją. ✣ Y nie może nikt odejść ku odpráwowániu spraw swojich / áby go nie miał słucháć. 12 ✣ O mężowie! y jákoż nie ma bydź bárzo mocny Krol: ponieważ mu śię tákie posłuszeństwo dźieje.

13 A Gdy ten umilkł / tedy trzeći ktory mowił o niewiástách y o prawdźie / (á ten był Zorobábel) 14 począł mowić; O mężowie! ✣ Nie jestći namocniejszy Krol / áni wielkość ludźi / áni wino przewyższa. Ktoż tedy jest co pánuje nád nimi? ábo kto władnie nimi? Izali nie niewiásty? 15 ✣ Niewiásty urodźiły y Krole / y wszystek lud / ktory pánuje

16 nád morzem y nád ziemią. ♣ Z nich
się narodzili / y one wychowáły te /
ktorzy sádzą winnice / ná ktorych się
17 wino rodzi. ♣ Onec száty spráwu-
ją ludziom / one nábywáją sławy
ludziom : áni mogą bydź ludzie
18 przez niewiast. ♣ Bo choćby názbie-
ráli złotá y srebrá / ábo jákichkol-
wiek rzeczy namilszych : Izali dla
ozdoby y krásy miłością jákiey cu-
19 dzey niewiásty zjęci będąc. ♣ Wszy-
stkiego nie zániechawáją / zá nią się
nie oglądáją / á gębę otworzywszy /
oney się nie przypátrują ? Dwa
wszyscy bárziey jey prágną / niż
złotá y srebrá / y jákieykolwiek rze-
20 czy namilszey. ♣ Opuszcza człowiek
a Ojcá swego ktory go wychował /
y własną swą kráinę / á do żony się
21 swojey własney przyłącza. ♣ O-
wszem / dla żony żywot swoj odwa-
ża : á nie pámięta áni ná Ojcá / á-
ni ná mátkę / áni ná ojczyznę swo-
22 ję. ♣ Przetoż y z tąd poznáć może-
cie żeć nád wámi niewiásty pánu-
ją : Izáli nie ná nie robicie y nie
prácujecie ? á wszystkiego niewiá-
stam nie dawacie / y nie przynosi-
23 cie ? ♣ Do tego / człowiek wziąwszy
miecz swoj / idzie ná drogę áby zbi-
jał y kradł : ábo się po rzekách y po
24 morzu pławi. ♣ Wiec / y ze lwem
śmie się potkáć / y przechadza miej-
scá ciemne : á gdy czego nákrádnie /
ábo náwydziera / ábo nákupi / to
25 swojey miłey przynosi. ♣ A ták dá-
leko więcey człowiek miłuje żonę
26 swoję / niż Ojcá y mátkę. ♣ Bo wie-
le ich będąc miłością zjęci ku nie-
wiástam poszáláło / y stáli się niewol-
27 nikámi dla nich. ♣ Náwet / wiele
ich poginęło / gdy przewinili y zgrze-
28 szyli dla niewiast. ♣ Przecz że mi te-
dy nie wierzycie? Azaż Krol nie jest
wielki w mocy swojey? Azaż się go
nie obawiáją dotknąć wszystkie krá-
29 iny ? ♣ A wżdym go widział / gdy
Apámen corká Bártákowá założni-
cá jego ták známienitego Krolá /
siedząc po práwicy Krolewskiey. ♣
30 Zdejmowáłá koronę z głowy Kro-
lewskiey / á kłádłá ją ná się : ná-
31 wet / y biłá Krolá lewą ręką. ♣ A
Krol tylko otworzywszy ustá / dzi-
wował się jey : á jesliż się oná u-

2 Matt. 19. 5.

śmiechnęłá ná niego / śmiał się :
jesli się záś gniewáłá / błagał ją / á-
32 by się pojednáłá z nim. ♣ O mężo-
wie ! jákoż nie máją bydź namo-
cnieysze niewiásty / ktore tákowe rze-
33 czy czynią? ♣ A gdy Krol y Książę-
tá poglądáli jeden ná drugiego /
począł tákże *tenże młodzieniec* mo-
34 wić o Prawdzie. ♣ O mężowie / Iza-
liż nie są mocne niewiásty? Wielka
jest ziemiá / y wysokie niebo / y słoń-
ce w biegu prętkie : ábowiem się o-
braca ná okręgu niebieskim / á zá-
się się wraca do miejscá swego zá
35 jeden dzień. ♣ Izali nie jest wielki
ten / ktory to czyni ? Wielkać jest
prawdá / y mocnieysza nád wszystko.
36 ♣ Ziemiá prawdy wzywa / niebo ją
też wysławiá / y wszystkie dzieła
przed nią się poniżáją y drżą / á nie-
mász nic przy niey niepráwego. ♣
37 Niepráwe jest wino / niepráwy
Krol / niepráwe niewiásty / niepra-
wi wszyscy synowie ludzcy / y nie-
práwe wszystkie spráwy ich / á nie-
mász w nich prawdy : przetoż dla
38 niepráwości swojey giną. ♣ Ale
prawdá trwa / y wzmaga się ná
wieki : żywie y zwycięża ná wieki
39 wiekow. ♣ A niemász u niey brá-
kowánia osob / áni rożności : ále co
spráwiedliwego jest czyni / á wszy-
stkich niepráwych y złośliwych się
chroni / ták / że sobie wszyscy smákują
40 spráwy jey. ♣ Y niemász nic w
sądziech jey niespráwiedliwego / á-
le oná jest mocą / krolestwem / moż-
nością / y májestatem wszystkich
wiekow. Błogosłáwiony jest BOG
41 prawdy. ♣ To powiedziawszy u-
milkł.

TEdy wszystek lud záwołał / mo-
wiąc ; Prawdá jest namożniey-
42 sza / y namocnieysza. ♣ Tedy mu rzekł
Krol ; Proś / o co chcesz / á damyć
więcey nád to / niż jest ná piśmie
podano : dla tego / iżeś jest namędr-
szy / Podle mnie będziesz siadał /
y powinnym moim zwány będziesz.
43 ♣ Zátym rzekł Krolowi ; Pámiętaj
ná on ślub / ktoryś ná on czás / gdyś
ujmował krolestwo twoje / uczynił ;
Żeś obiecał wystáwić Jeruzalem ;
44 ♣ Y wszystkie naczynia z Jeruza-
lem zábráne záś je odesłáć / ktore był

Cyrus odłożył / gdy ślub czynił przy dobywániu Bábilonu / że je tám záśię chćiał odesłáć. 45 ♣ Nádtoś obiecał zbudowáć Kośćioł / ktory zpalili Idumejczycy/gdy zplundrowána byłá Judská ziemiá od Chałdejczykow. 46 ♣ A toć jest czego teraz żądam Krolu / Pánie moj : toć jest o co ćię proszę ; toć jest mowię to dostojeństwo / o ktore ćię proszę : ábyś wypełnił ślub ktoryś uczynił usty swymi/że go wypełnisz Krolowi Niebieskiemu. 47 ♣ Tedy powstawszy Krol Dáryusz/pocáłował go : y nápisał mu listy do wszystkich Podskárbich swojich / y Stárost / y Urzędnikow / y Pánow ; áby go prowádźili/ y te wszystkie/ ktorzy z nim szli budowáć Jeruzalem. 48 ♣ Nápisal też listy do wszystkich Stárost / ktorzy bili w dolney Syryjey y Fenicyey / y do tych ktorzy byli ná Libánie / áby náwoźili drzewá Cedrowego z Libánu do Jeruzalem / á budowáli z nim Miásto. 49 ♣ Nád to/ dał wszystkim Zydom ktorzy śię wracáli z krolestwá jego do Judskiey *ziemie* wolnośći / áby żaden Przełożony / żaden Urzędnik / áni Pan/áni Stárostá nie śmiał przystępowáć do drzwi ich. 50 ♣ Ale áby tá wszystká krájiná ktora by trzymáli / byłá wolna od podatkow : á iżby *też* Edomczycy puśćili miásteczká Zydom w ktorych mieszkáli. 51 ♣ Do tego / áby ná budowánie Kośćiołá dawáli ná káżdy rok po dwudźiestu tálentow / dokad by śię budowánie nie dokończyło. 52 ♣ Przytym ná ofiárowánie cáłopalenia ná ołtarzu / ták jáko mieli rozkazánie (ná káżdy dźień śiedmnaśćie ofiárowáć /) áby przynośili ná káżdy rok dźieśięć innych tálentow. 53 ♣ A te wolność áby wszyscy mieli/ktorzy wyszli z Bábilonu budowáć miásto / y potomstwo ich. 54 ♣ Rozkazał też y Kápłánom wszystkim ktorzy wyszli/ dawáć żywność y száte świeta w ktorey by służyli. 55 ♣ Tákże y Lewitom rozkazał dáć żywność / dokad by nie był dokonány dom / y Jeruzalem zbudowáne. 56 ♣ Do tego wszystkim strzegacym miástá/rozkazazał dawáć ich część/y żołd. 57 ♣ Y odesłał wszystkie naczynia z Bábilonu ktore oddźielił Cyrus ; á wszystko cokolwiek był rzekł Cyrus uczynić / y on rozkazał uczynić / y do Jeruzalem odesłáć.

58 Tedy wyszedszy on młodźieniec podniosł twarz swoję ku niebu/ á obroćiwszy śię do Jeruzalem/ błogosłáwił Krolá Niebieskiego / mowiac ; 59 ♣ Od ćiebieć jest to zwyćięstwo / od ćiebie tá madrość / y twojá jest tá chwałá / á jam jest sługá twoj. 60 ♣ Błogosłáwionyś jest ktoryś mi dał madrość : Przetoż ćię wielbić bede Pánie Ojcow *nászych.* 61 ♣ A wźiawszy one listy / szedł áż przyszedł do Bábilonu / y oznájmił wszystko bráći swey: 62 ♣ Ktorzy chwalili Bogá Ojcow swojich / iż im dał uswobodzenie y wolność: 63 ♣ Aby szli y budowáli Jeruzalem y Kośćioł / ktory był náźwány od Imienia jego. Y weselili śię z muzyka/y *z wielka* rádośćia przez śiedm dni.

ROZDZIAL V.

Poczet ludu wracájacego śię z pojimánia. 45. Gorliwość ich. 66. Pokusy, ktore ná nie przypadájá.

1 Z A tym obráni sa wodzowie z domow Ojcow swych/ według pokolenia ich/ áby śię wybráli z żonámi swymi / y z syny / y z corkámi swymi / tákże z sługámi swymi / y z służebnicámi swymi / y z dobytkiem swojim. 2 ♣ Y posłał Dáryusz z nimi tyśiac jezdnych / áby je doprowádźili áż do Jeruzalem w pokoju : á to z naczyniem muzyckim/ z bebnámi y z piszczałkámi. 3 ♣ Wszyscy záprawde bráćia ich gráli / ktorym rozkazał/ áby śię wybráli z nimi. 4 ♣ A teć sa imioná mężow ktorzy wyszli według domow Ojcow swych/ do pokolenia y przełożeństwá swego. 5 ♣ Kápłáni ; Synowie Fineesá syná Aáronowego/ Jesue syn Jozedeká/ syná Sárájego : y Joákim syn Zorobabelá / syná Sálátyelowego z domu Dawidowego / z potomstwá Fáresowego / z pokolenia Judowego. 6 ♣ Ktory mowił przed Dáryuszem Krolem Perskim rzeczy madre/ drugiego roku krolowánia jego /

mie=

miesiącá Nisán / ktory jest pierwszym w roku.

7 A Cie są z Zydow a ktorzy przyszli z niewoli / y z záprowádzenia: (ktore był záprowádził Nábuchodonozor Krol Bábiloński do Bábilonu) á náwrocił sie káżdy z nich do Jeruzalem / á inni do Zydostwá / káżdy do miástá swego. ♣

(a 1 Ezdr. 2. 2. 2 Ezdr. 2. 6.)

8 Ktorzy przyszli z wodzámi swojimi z Zorobabelem / y z Jesua / z Nehemiaszem / z Zácháryaszem / Rezejaszem / Eneniaszem / Márdocheuszem / Bilsánem / Affárászem / Releliaszem / Rechumem / y z Báána: Z ktorego to narodu ten jest poczet ich / y ci wodzowe ich. Synow Fárosowych / dwá tysiącá / sto / siedmdziesiat y dwá. 9 ♣ Synow Sefátyaszowych trzy stá siedmdziesiat y dwá. 10 ♣ Synow Arádhowych / siedm set piećdziesiat y sześć. 11 ♣ Synow Páchát-Moábowych / dwá tysiącá osm set y dwanáście. 12 ♣ Synow Elámowych / tysiąc dwie ście piećdziesiat y czterej. 13 ♣ Synow Zátuowych dziewieć set czterdzieści y pieć: Synow Korbeowych siedm set y pieć; Synow Bániego / sześć set czterdzieści y osm. 14 ♣ Synow Bebájego / sześć set dwádzieściá y trzej: Synow Azgádowych trzy tysiące dwie ście dwádzieściá y dwá. 15 ♣ Synow Adonikámowych sześć set sześćdziesiat y siedm: Synow Bigwájego / dwá tysiącá sześćdziesiat y sześć: Synow Adynowych cztery stá piećdziesiat / y czterej. 16 ♣ Synow Aterowych dziewiećdziesiat y dwá: á Kejlánowych / y Azetewych / sześćdziesiat y siedm: Synow Azuránowych / cztery stá trzydzieści y dwá. 17 ♣ Synow Ananiaszowych / sto: Synow Aromowych / jeden: Synow Bázájowych trzy stá dwádzieściá y trzej: Synow Arsysurydowych sto y dwá. 18 ♣ Synow Meterowych trzy tysiące y pieć: Synow z Betlehemu sto dwádzieściá y trzej. 19 ♣ Synow z Netofátu piećdziesiat y pieć: z Anátotu sto dwádzieściá y osm: z Betsemes czterdzieści y dwá. 20 ♣ Z Káryátyárym dwádzieściá y pieć: z Káfiru y z Beroku siedm set czterdzieści y 21 trzej / z Piráchu siedm set. ♣ Z Chámidát y z Ammidoj / cztery stá dwádzieściá y dwá / z Rámy y z Gábáá / 22 sześć set dwádzieściá y jeden. ♣ Z Mákámosá sto dwádzieściá y dwá / z Bethel piećdziesiat y dwá: Synow Nebo sto piećdziesiat y sześć. 23 ♣ Synow Kálámolálowych / y Onowych / siedm set dwádzieściá y pieć: Synow Jerechowych / trzy stá 24 czterdzieści y pieć. ♣ Synow Senáá trzy tysiące / trzy stá y trzydzieści.

25 Kápłánow; Synow Jedájaszowych / syná Jesue / z syny Sunásybowymi dziewieć set siedmdziesiat y dwá: Synow Imerowych tysiąc piećdziesiat y dwá. 26 Synow Fásurowych tysiąc czterdzieści y siedm: Synow Hárymowych tysiąc y siedmnaście. ♣ 27 Lewitow: Synow Jesuego y Kádmielowych / y Bániowych y Suowych siedmdziesiat y czterej. ♣ 28 Synowie Spiewakow: Synow Asáfowych / sto czterdzieści y osm. 29 ♣ Odźwiernych: Synow Sállumowych / Synow Alterowych / Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych / Synow Hátykowych / Synow Sobájowych; wszystkich / sto 30 trzydzieści y osm. ♣ Kápłánow w Kościele służących: Synowie Sychá / Synowie Hásufá: Synowie Tábáot / Synowie Kerosá / Synowie Syjá / Synowie Fálewowi: ♣ 31 Synowie Lebny / Synowie Agráby / Synowie Akui / Synowie Uty / Synowie Ketáby / Synowie Agáby / Synowie Syby / Synowie Anány / Synowie Kátui / Synowie 32 Gedury: ♣ Synowie Reájowi / Synowie Desánowi / Synowie Nekodowi / Synowie Cházebowi / Synowie Gázerámowi / Synowie Azyaszowi / Synowie Fineesowi / Synowie Azárowi / Synowie Bástájowi / Synowie Azánowi / Synowie Mehuninowi / Synowie Nefizymowi / Synowie Bákbukowi / Synowie Hákufimowi / Synowie Assurowi / Synowie Fárákimowi / 33 Synowie Bázlotowi. ♣ Synowie Mechidowi / Synowie Kutowi / Synowie Chársowi / Synowie Bárkosowi / synowie Azerowi / Sy-

nowie Tomáchowi/Synowie Náspytowi/synowie Chátysowi. 34 Synowie sług Sálomonowych: Synowie Háśáfionowi/ Synowie Járudowi/ Synowie Jáálowi / Synowie Lozonowi / Synowie Giddelowi/Synowie Sefátyaßowi. 35 Synowie Hágiaßowi / Synowie Pocheretowi/SynowieHásebájimowi/ Synowie Sárotowi / Synowie Mázyaßowi / Synowie Gárowi / Synowie Addusowi/SynowieSubásowi/Synowie Afferowi/Synowie Bárodysowi / Synowie Sábátowi/Synowie Allomowi: 36 Wßystkich ktorzy osługowáli w Kośćiele Kápłánom / y Synow sług Sálomonowych / było trzy sta śiedmdźieśiąt y dwá. 37 Ci też byli ktorzy wyßli z Telmelachu/ y z Telchársá/ ktorych wodzem był Cháráátálár / y Alár: Ale nie mogli wywieść domu y rodu swego żeby poßli z Izráelá. 38 Synow Delájaßowych/ Synow Tobiaßowych / Synow Nekodowych / ßeść set pięćdźieśiąt y dwá. 39 A z Kápłánow b ktorzy spráwowáli urząd Kápłáński/ á nie mogł bydź ználeźiony rod ich: Synowie Chábiaßowi/Synowie Kosowi/ Synowie Addowi /(ktory sobie wźiął był zá żonę Awgią corkę Bársyláiego / y názwano go imieniem jego.) 40 Ktorych rodzáju gdy ßukano w rejestrze zápisánego / á nie ználeźiono/odjęto im urząd Kápłáński. 41 Bo Nehemiaß y Atáryaß rzekł im áby nie byli uczesnikámi świętych rzeczy áżby nástał nawyżßy Kápłan / ktoryby c to słusznie 42 rozeznáć mogł. A tych wßystkich ktorzy byli z Izráelá / ktorzy byli we dwunastu lećiech y wyżey / było czterdźieśći y dwá tyśiące / trzy stá ßeśćdźieśiąt: oprocz sług y służebnic. 43 Ktorych to sług y służebnic było / śiedm tyśięcy trzy stá czterdźieśći y śiedm: á śpiewaczek y śpiewakow / dwie śćie czterdźieśći 44 y pięć. Wielbłądow czterystá trzydźieśći y pięć: á koni śiedm set trzydźieśći y ßeść: mułkow dwie śćie czterdźieśći y pięć: osłow pięć tyśięcy pięć set dwádźieśćiá y pięć.

b 2 Ezdr. 7. 63.

c G. Dał objdśnie[nie] prawdźie.

45 A Niektorzy przednieyßy z domow swych / przyßedßy do Kośćiołá Bożego ktory był w Jeruzálemie / obiecáli dobrowolnie / káżdy według możnośći swojey / ten 46 dom ná mieyscu jego budowáć: Y dáć nákład ná tę robotę święta / złotá tyśiąc grzywien / á śrebrá pięć tyśięcy/y sto ßat Kápłáńskich. 47 A ták osádźili śię Kápłáni y Lewitowie / tákże y inni z tego ludu w Jeruzalemie y w oney kráinie / y śpiewacy/y odźwierni: nawet wßystek Izráel po swych miásteczkách. 48 A gdy nástał mieśiąc śiodmy potym / jáko záczęli mießkáć synowie Izráelscy [ká]żdy w przybytkách swych/ zgromádźili śię jednostájnie do śieni / ktora byłá przed bramą ná Wschod słońcá.

49 GDy wstawßy Jesuá syn Jozedekow / z bráćią swoją Kápłány / y Zorobabel syn Sálátyelow z bráćią swoją / zbudowáli Ołtarz 50 Bogá Izráelskiego: Aby ná nim ofiárowáli cáłopalenia / jáko jest nápisano w Kśięgách Mojżeßá mężá Bożego. 51 A gdy wystáwili Ołtarz ná mieyscu swym / choćiaż śię przećiwko nim zbieráli narodowie z inßych źiem/ przeto że z nimi byli w nieprzyjáźniey/ y zmocnić śię chćieli nád nimi wßyscy narodowie ná źiemi: wßákże oni czásu swego ofiáry y cáłopalenia PAnu / ráno y 52 wieczor ofiárowáli. Y obchodźili święto Kuczek / jáko d rozkazano było w Zakonie: y ofiárowáli ofiáry ná káżdy dźień jáko śię godźiło. 53 Potym y ofiáry ustáwiczne / y ofiáry we dni Sábbátnie/y ná Nowiu mieśiącá: tákże y wßystkich dni świętych ktore poświęcone były. 54 A ktorzykolwiek byli śluby dobrowolne Bogu uczynili / poczęli od pierwßego dniá mieśiącá śiodmego ofiáry spráwowáć Bogu/choćiaż jeßcze Kośćioł Boży nie był dobudo- 55 wány. Y dáli z rádośćią pieniądze kámiennikom y rzemieśnikom / tákże strawy y napoje. Dáli też wozy Sydończykom / y Tyryczykom áby drzewo Cedrowe wozili z Libánu/ á przywozili ná łodźiách do portu Joppeńskiego/według rozká-

d 2 Moj. 23. 16.

zánia/

zánia / ktore im dał Cyrus Krol Perski.

56 Gdy roku wtorego / gdy Zorobabel syn Sáláthyelow przyszedł do domu Bożego do Jeruzalem / miesiącá wtorego / począł go budowáć: tákże y Jesuá syn Jozedekow / y inni brácia jego Kápłáni y Lewitowie / y wszyscy ktorzy przyszli z więzienia do Jeruzalem. 57 ✣ Y záłożyli dom Boży ná Nowiu miesiącá / wtorego miesiącá / drugiego roku po náwroceniu się do Judskiey ziemie / y do Jeruzalem. 58 ✣ Y postánowili Lewity ode dwudziestu lat / y wyżey nád dziełem PAńskim. 59 ✣ A ták postánowiony Jesuego / y syny jego / y brácia [illegible] y Kádmielá brátá *jego*, y syny [illegible]ádyábunowe / tákże y syny Jodego z syny Heliádowymi / y z brácią *jego*. 60 ✣ A wszyscy Lewitowie / áby jednostáynie dogládáli tego / żeby tym spieszniey szłá oná robotá około domu PAńskiego. 61 ✣ A gdy budowáli robotnicy Kościoł PAński: Tedy stali Kápłáni / obleczeni będąc w száty swe z muzyką y z trąbámi: á Lewitowie synowie Asáfowi / trzymájąc cymbały / ✣ 62 Chwaląc y wysławiájąc PANA / według rozkazánia Dawidá Królá Izráelskiego. 63 ✣ Y śpiewáli głosem wielkim ku chwale PAńskiey / że dobroć y chwałá jego ná wieki trwa we wszystkim ludu Izráelskim. ✣ 64 Wszystek tákże lud trąbił y krzyczał głosem wielkim / śpiewájąc PAnu / zá przyczyną budowánia Domu PAńskiego. 65 ✣ A wiele ich z Kápłánow y z Lewitow / y z Przedniejszych z domow ich / Stárzy / ktorzy on pierwszy dom widzieli: ✣ 66 Przystąpili do budynkow jego z płáczem y z nárzekániem wielkim; á wiele ich z trąbámi y z rádością / y z wykrzykániem / głosem wielkim. ✣ 67 Ták iż lud nie mogł słyszeć trąb / przed płáczem ludu tego: choć wielkie mnostwo było tych ktorzy trąbili / 68 ták / że je dáleko słycháć było. ✣ Z kąd nieprzyjaciele pokolenia Judowego y Benjáminowego usłyszawszy to / przyszli dowiádowáć się coby to było zá trąbienie. 69 ✣ A dowiedziawszy się iż ci ktorzy wyszli z więzienia budowáli Kościoł PAnu Bogu 70 Izráelskiemu / ✣ Przyszli do Zorobabelá / y Jesuego / y do Przedniejszych z tego narodu mowiąc im: Będziemy budowáli wespoł z wámi. ✣ 71 Bo będziemy jáko y wy posłuszni PAnu wászemu / ktoremu też ofiáry sprawujemy ode dni Asbázáretá / Krolá Assyryjskiego / ktory nas k tu 72 záprowádził. ✣ Tedy im rzekł Zorobabel y Jesuá / y przedniejszy z narodu Izráelskiego: Nie godzi się nam z wámi budowáć domu PAnu Bogu nászemu: Ale my sámi budowáć będziemy PAnu Izráelskiemu przystojnie / jáko nam rozkazał Cyrus 73 Krol Perski. ✣ Wszákże Narodowie oney ziemie / nástąpiwszy ná te ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi / oblegli je / á przeszkadzáli temu budynkowi: y zásadzkámi / y náwodzeniem ludu ná nie / bronili im bu- 74 dowáć. ✣ A nájazdy czyniąc / bronili áby nie mogł być dokonány ten budynek po wszystek czás Krolá Cyrusá. ✣ Y záhámowano on budynek przez dwie lecie / áż do krolowánia Dáryuszowego.

e 1 Ezdr. 4. 1.

f 2 Krol. 27. 24.

ROZDZIAL VI.

Złośliwe usiłowánie Sysenny y Sátrábuzáná o przeszkodzie budowánia Kościołá.

1 A Roku wtorego zá krolowánia Dáryuszowego prorokował Aggeusz / y Zácháryasz syn Iddy Prorocy / Żydom tym / ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi y w Jeruzalemie / w Imieniu PAná Bogá 2 Izráelskiego. ✣ Tedy powstawszy Zorobabel syn Sáláthyelow / y Jesuá syn Jozedekow / poczęli záśię budowáć Dom PAński w Jeruzalem: ktorym przytomni byli y pomagáli Prorocy PAńscy.

a 1 Ezdr. 5. 1. Agge. 1. 1. Zách. 1. 1.

3 Tegoż czásu / przyszedł do nich Sysennes Stárostá w Syryjey y w Fenicyey / y Sátrábuzánes z 4 towárzyszámi swymi / ✣ Y rzekli im; Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć / á budynek ten y inne wszystkie rzeczy kończyć? A ktorzyż są budow- 5 nicy ktorzy to budują? ✣ Ale Stárszy Żydowscy mieli łáskę u PAná / (bo miał wzgląd ná te kto-

6 rzy śie wrócili z niewolj.) ✤ Przetez nie mogło bydź to dźieło záhámowáne/ dokądby nie było o nim Dárjuszowi oznájmiono/ y od niego odpisu przynieśiono. 7 ✤ A tenci jest przepis onego listu ktory pisány y posłány był do Dáryuszá/ Sysennes Stárostá Syryjski/ y Fenicki/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi; Vrzędnicy Syryjscy y Fenicy/ Krolowi Dáryuszowi zdrowia życzymi. 8 ✤ Niech będźie wiádomo Krolowi Pánu nászemu/ żesmy jeźdźili do źiemie Judskiey: gdźie przyjácháwszy do Jeruzalem/ ználeźlismy te/ ktorzy śie wrocili z niewoli/ Stársze Judskie budujące w mieśćie Jeruzalem PAnu dom wielki: ✤ 9 Nowy/ z kámienia ćiosánego drogiego/ y bálki już w ściány kłádą. 10 ✤ A tá robotá idźie bárzo sporo/ y szczęśći śie w rękách ich: náwet/ z wielką śie sławą y pilnośćią kończy. ✤ 11 Tedysmy pytáli Stárszych ich/ mowiąc; Ktoż wam kazał budowáć ten Dom/ y te roboty záczynáć? ✤ 12 Dlategosmy ich pytáli/ ábysmyć oznájmili/ y zpisáli męże z nich przednieysze około tey roboty: y żądálismy od nich poznáczenia 13 imion Przełożonych ich. ✤ Lecz nam oni odpowiedźieli/ mowiąc; Mysmy sludzy tego PAná ktory stworzył niebo y źiemię: 14 ✤ A ten Dom był zbudowány b y dokonány przed wiela lat od Królá Izráelskiego 15 wielkiego y mocnego: ✤ Ale potym gdy Ojcowie nászy zgrzeszywszy/ pobudźili do gniewu PAná Izráelskiego y niebieskiego/ tedy je c wydał w ręce Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego y Cháldejczykow: 16 Ktorzy ten dom zburzywszy zpalili go/ á lud záprowádźili w pojimánie 17 do Bábilonu. ✤ Wszákże roku pierwszego/ gdy Cyrus Krolestwo ujął w kráinie Bábilońskiey/ nápisał Krol Cyrus áby ten dom był budowány. 18 ✤ Nád to y naczynia święte/ złote y srebrne/ ktore był wyniosł Nábuchodonozor z Kośćiołá Jeruzalemskiego/ á dał je był do Kośćiołá swego: te też záś wyniosł Krol Cyrus z Kośćiołá Bábilońskiego/ y oddał je Zorobabelowi y 19 Sesbásárowi Stárośćie. ✤ Ktoremu oddawszy te naczynia/ kazał w Kośćiele Jeruzalemskim złożyć/ á ten Kośćioł Páński ná pierwszym 20 miejscu zbudowáć. ✤ Tedy Sesbásár przyjácháwszy/ záłożył grunty Domu PAńskiego w Jeruzalem/ ktory jeszcze od onegoż czásu áż do tąd budują/ á jeszcze nie jest dokończony. 21 ✤ Przetoż teraz jesliż śie tobie zda Krolu/ każ poszukáć w Bibliotece Krolá Cyrusá/ ktora jest w 22 Bábilonie. ✤ A jesli śie znajdźie iż śie zá dozwoleniem Krolá Cyrusá odpráwuje to budowánie Domu PAńskiego w Jeruzalem/ y zdáli śie Krolowi PAnu nászemu/ niechże nam da od[illegible]edź ná te rzecz.

23 TEdy Krol Dáryusz rozkazał poszukáć w krolewskiey Bibliotece ktora byłá w Bábilonie/ y ználeźiono w Ekbátánie/ w grodźie w źiemi Medskiey Księgi/ w ktorych było 24 ták ná pámiątkę zápisano; ✤ Roku pierwszego królowánia d Cyrusá/ Krol Cyrus rozkazał Dom PAński w Jeruzalemie budowáć/ gdźieby ofiáry ofiárowano ná ogniu u25 stáwicznym. ✤ Ktoregoby wysokość byłá ná sześćidźieśiąt łokći/ á szerokość też ná sześćidźieśiąt łokći: z trojákimi pokojámi/ z kámienia ćiosánego/ y z jednym pokojem drzewá nowego/ ktore śie w tey źiemi rodźiło: á żeby nákład dawano z 26 skárbu Krolá Cyrusá. ✤ Nád to/ rozkazał naczynia święte Domu PAńskiego złote y srebrne/ ktore był Nábuchodonozor zábrał z Domu Jeruzalemskiego/ á przeniosł je był do Bábilonu/ záśie wroćić do tegoż Domu Jeruzalemskiego/ áby tám záś złożone były gdźie pierwey 27 stały. ✤ Dla czego rozkazał Dáryusz stáráć śie Sysennowi Stárośćie Syryjskiemu y Fenickiemu/ y Sátrábuzánowi/ y towárzyszom ich/ y innym Urzędnikom w Syryjey y w Fenicyey postánowionym/ áby dano pokoj onemu miejscu: á żeby nie broniono Zorobabelowi słudze PAńskiemu/ y Stárośćie źiemie Judskiey/ y Stárszym Judskim/ tego domu PAńskiego budowáć ná miejscu jego. 28 ✤ Przetoż y ja koniecznie rozká-

b 1 Krol. 6. 2.

c 2 Krol. 24. 1.

d 1 Ezdr. 6. 2.

rozkázuje áby był dobudowány: á tego/doyrzeć/ áby pomagano Zydom ktorzy śie náwrocili z niewoli/ áżby śie Dom PAński dokończył. ♣
29 Do tego / áby z dochodow dolney Syryey Fenicyey pilnie tym ludźiom dawano według postánowienia/ná ofiáry PAńskie Zorobabelowi Stároście/ná cielce/ná bárány/ y ná báránki. ♣ Tákże y ná zboże/
30 ná sol y ná wino/ y ná Oliwe ustáwicznie ná káżdy rok: ile okaza Kápłáni ktorzy sa w Jeruzalem/ że ná káżdy dźień wychodźi; á to bez wszelkiey odwłoki. ♣ A żeby ofiárowáli
31 ofiáry mokre Bogu Naywyższemu/ zá Krolá y zá dźieci jego/ á izby śie
32 modlili zá ich zdrowie. ♣ Nád to rozkázuje/ że ktobykolwiek przestapił ábo wzruszył co z te° co wyżey powiedźiano y opisano áby wźieto z ich własnego domu drewná/ ná ktorymby ich obieszono: á dobrá ich
33 niech przyda ná Krolá. ♣ PAn ktorego tám Jmienia wzywája/ niech wytráci wszelkiego Krolá y narod/ ktoryby źciagnał reke swoje/ áby przekáźił y złość wyrzadźił temu Domowi PAńskiemu/ ktory jest w
34 Jeruzalem. ♣ Ja Krol Dáryusz uczyniłem ten Dekret/ áby to jáko napilniey/ według nie° wykonywano.

ROZDZIAL VII.

Dobudowánie Kośćiołá. 7. Poświecenie. 10. I Wielkiey nocy obchodzenie.

1 TEdy Sysennes Stárostá dolney Syryiey y Fenicyey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ czyniac dosyc rozkazániu Krolá
2 Dáryuszá/ ♣ Pilnie dogladáli robot świetych/ pomagájac Stárszym Kápłánom y nád Kośćiołem Przełożonym. ♣ Y powodźiłá śie szcze-
3 śliwie tá świetá robotá według Proroctwá Aggeuszá y Zachàryaszá
4 Prorokow. ♣ A ták dokończyli onego wszystkiego według rozkazánia PAná Bogá Jzráelskiego/ y zá dozwoleniem Cyrusá a y Dáryuszá/ y
5 Artáxerxesá Krolow Perskich. ♣ A gdy był dokonány ten świety Dom/ dwudźiestego y trzećiego dniá/ mieśiacá Adár/ roku szostego zá Dáryuszá Krolá Perskiego. ♣ Tedy syno-
6 wie Jzráelscy/ Kápłáni/ Lewitowie/ y inni wszyscy ktorzy byli z wieźienia przyszli/ bedac ná jákimkolwiek urzedźie/ uczynili jáko im było rozkazano w Kśiegách Mojzeszowych. ♣ Y ofiárowáli przy po-
7 świeceniu Kośćiołá PAńskiego sto ćielcow/ báránow dwie śćie/ á bá-
8 ránkow cztery stá: ♣ Y kozłow zá grzech wszystkiego Jzráelá dwánáśćie/ według liczby pokoleń Jzráel-
9 skich. ♣ A Kápłáni y Lewitowie obleczeni bedac w száty/ stáneli według pokoleń przy służbie PAná Bogá Jzráelskiego/ jáko było rozkazano w Kśiegách Mojzeszowych: Tákże y Odźwierni u káżdey bramy. ♣
10 Obchodźili tesz synowie Jzráelscy/ y z tymi ktorzy byli przyszli z wieźienia/ Swieto Prześćia/ czternástego dniá/ mieśiacá pierwszego/ gdy śie Kápłáni y Lewitowie oczyśćili.
11 Bo áczkolwiek śie byli nie wszyscy pospołu oczyśćili/ ktorzy śie byli z wieźienia wroćili: wszákże Lewitowie wszyscy śie byli społem oczy-
12 śćili. ♣ Przetoż ofiárowáli Báránká Wielkonocnego/ zá wszystkie ktorzy śie byli z wieźienia wroćili/ y zá brácia swoje Kápłány/ y sá-
13 mi zá śie. ♣ Tedy jedli synowie Jzráelscy/ ktorzy śie náwroćili z wieźienia/ wszyscy ktorzykolwiek odłaczywszy śie od obrzydliwośći narodow oney źiemie/ szukáli PAná.
14 ♣ Y obchodźili Swieto Przáśnikow przez śiedm dni / weselac śie
15 przed obliczem PAńskim. ♣ Przeto iż był obroćił serce Krolá Assyryjskiego ku nim/ áby zmocnił rece ich do wszystkich prac PAná Bogá Jzráelskiego.

ROZDZIAL VIII.

Ezdrasz ma wielka łáske u Krolá Artáxerxesá. 28. Ktorey pobożnie záżywał.

1 A Potym zá krolowánia Artáxerxesá Krolá Perskiego/ przyszedł Ezdrasz/ syn a Sárájaszá/ syná Azáryaszowego/ syná Helkiaszowe-
2 go/ syná Sállumowego: ♣ Syná Sádokowego/ syná Achitobowego/ syná Amáryaszowego/ syná Ezyowego/ syná Memerátowego/ syná

a 2 Kron 36. 23.

a 1 Ezd 7. 1.

46 tym PAńskim. Y postánowił Sedekiaszá zá Królá Judskiego, y Jeruzalemskiego / gdy miał dwádzieście lat y rok : á krolował jedenaście lat. 47 Y czynił to co jest złego przed oblicżem PAńskim / áni śie bał słow ktore powiedźiał Jeremiasz Prorok z ust PAńskich. 48 Owszem będąc poprzyśiężony w Imieniu PAńskim od krolá Nábuchodonozorá / złamawszy przyśięgę / odstał od niego: á zátwárdźiwszy szyię swoię / y serce swoie / zgwałćił ustáwy PAná Bogá Izráelskie. 49 Nád to y Kśiążętá ludu y Kápłáni wiele złego czynili / y dopuszczáli śię nieprawośći / nád wszystkie nieczystośći wszystkich Pogánow / plugáwiąc Kośćioł PAński święty w Jeruzalem. 50 A choćiaż Bog Ojcow ich posyłał áby je náwroćił przez posłá swego / przeto / że ich żáłował y przybytku swego : 51 Wszákże oni szydźili z posłow jego : owszem / ile kroć PAn *do nich mowił*, náśmiewáli śię z Prorokow jego: 52 Ták iż rozgniewawszy śię przećiwko ludowi swemu / dla niezbożnośći jego / rozkazał powstáć przećiwko nim Krolom Cháldejskim. 53 Ktorzy pomordowáli młodźieńce ich mieczem *wszędy* około świętego Kośćiołá jego : á nie przepuśćił áni młodźieńcowi áni pánnie / áni stáremu / áni młodemu z nich : ále wszystkie podał w ręce ich. 54 A naczynie wszystko święte PAńskie / wielkie y máłe / z naczyniem skrzynie Bożey / y skárby krolewskie / zábrawszy zánieśli do Bábilonu. 55 Nád to / zpalili dom PAński / y porozwaláli mury Jeruzalemskie / á wieże jego zpalili ogniem. 56 Náwet / cokolwiek było zacnego w nim / wniwecz obroćili : á pozostáłe od mieczá / do Bábilonu záwiedli. 57 Y byli niewolnikámi Nábuchodonozorowymi / y synow jego / pokąd Persowie Krolestwá nie otrzymáli : áby śię wypełniło słowo PAńskie przez ustá Jeremiaszowe wypowiedźiáne: 58 Y pokąd źiemiá wolno nie odpráwiłá Sábbátow swoich : Po wszystek czás zpustoszenia swego odpoczywáłá / áż śię wypełniło śiedmdźieśiąt lat.

e Jerem. 17. 23.

f Jerem. 25. 11.

ROZDZIAŁ II.

Lud Judski z Bábilonu wypuszczony, 16. Zle jest udány do Artáxerxesá.

1 A Roku pierwszego / a zá krolowánia Cyrusá Krolá Perskiego / áby śię wypełniło słowo PAńskie / przez ustá Jeremiaszowe powiedźiáne; 2 Wzbudźił PAn duchá *tego* Cyrusá Krolá Perskiego / áby kazał wywołáć po wszystkim krolestwie swojim / y listy rozpisáć / mowiąc: Ták mowi Cyrus Krol Perski : 3 Postánowił mię Krolem okręgu źiemie / PAn Izráelski / Pan nawyższy: 4 A rozkazał mi / ábym mu budował dom w Jeruzalem / ktory jest w Judskiey *źiemi*. 5 Przetoż ktokolwiek jest z was z narodu jego / niech będźie z nim ten PAn / PAn jego / á niech idźie do Jeruzalem budowáć dom PAnu Izráelskiemu / ktory to PAn mieszka w Jeruzalemie. 6 A ták ktorzykolwiek ná ktorych miejscách mieszkáją / niech pomagáją tym ktorzy są ná onym miejscu / złotem y śrebrem: 7 Dárámi / końmi / y bydłem / y innymi rzeczámi: oprocz dobrowolney ofiáry / ktora umyślili dáć ná Kośćioł PAński / ktory jest w Jeruzalemie. 8 Tedy wstawszy przednieyszy z Pokolenia Judowego / y z Pokolenia Benjáminowego / z Kápłány y Lewitámi / y ze wszystkimi ktorychkolwiek duchá PAN wzbudźił / szli budowáć dom PAński ktory jest w Jeruzalemie. 9 A okoliczni sąśiedźi ich / wspomagáli je wszystkimi potrzebámi / złotem / śrebrem / końmi / bydłem / y obfitymi ofiárámi dobrowolnymi : wiele ich / ktorych umysł był wzbudzony. 10 Krol tákże Cyrus wyniosł naczynia święte PAńskie / ktore był przeniosł Nábuchodonozor Krol Bábiloński z Jeruzalem / á dał je był do kośćiołá swego báłwáńskiego. 11 A wyniozszy je Cyrus / Krol Perski / oddał je Mitrydátesowi Podskárbiemu swemu. 12 Przez ktorego oddáne są Sesbázárowi Stárośćie Judskiey źiemie. 13 Ktorych tá byłá liczbá: Kubkow złotych tyśiąc / kubkow śrebrnych tyśiąc / kádźil-

a 2 Kron 36. 22. 1 Ezdr 1. 2.

nie śrebrnych dwádźieśćiá y dźiewięć/ czasz złotych trzydźieśći / śrebrnych dwá tyśiącá cztery stá y dźieśięć/ á innego naczynia tyśiąc.

14 ✣ A ták wszystkiego naczynia złote° y śrebrnego/ ktore było odnieśiono/ pięć tyśięcy cztery stá sześćdźieśiąt y dźiewięćioro zásię przynieśiono;

15 ✣ A od Sesbázárá / wespoł z tymi ktorzy śię z niewoli Bábilońskiey wroćili do Jeruzalem / oddano.

16 Ale zá czásow Artáxerxesá Krolá Perskiego Bislán/ Mitrydátes/ Tábeel / Rechum/ Belteem / y Semelius Pisarz / y inny towárzysze ich/ ktorzy mieszkáli w Sámáryjey y ná innych mieyscách / nápisáli Artáxerxesowi przećiwko obywátelom Judskim y Jeruzalemskim/ ten list niżey położony;

17 ✣ Krolowi Artáxerxesowi PAnu nászemu. My b słudzy twoji/ Rechum Kánclerz / y Semelius Pisarz/ y inny z ich rády/ y Sędźiowie dolney Syryjey y Fenicyey:

b 1 Ezd. 4. 7.

18 ✣ Niech będźie wiádomo Krolowi PAnu *nászemu*, iż Zydźi ktorzy sám przyszli od was do nas / dostáwszy śię do Jeruzalem / buduja to miásto odporne y złośliwie: á rynki jego y mury jego náprawuja/ y Kośćioł buduja.

19 ✣ Ktore miásto będźieli zbudowáne/ y mury do kończone / nie będa chćieli hołdu dawáć: nád to/ y Krolom śię zprzećiwia.

20 ✣ A iż pilnie robia około tego Kośćiołá/ zdáło śię nam zá dobre / ábyśmy tego nie zániedbywáli:

21 ✣ Ale oznajmili Krolowi PAnu nászemu: áby/ jeśliby śię zdáło/ poszukano w Kronikách Ojcow twojich.

22 ✣ Tedy znajdźiesz w historyách nápisano o nich/ y dowiesz śię że to miásto bywáło odporne/ á Krole y miástá burzące.

23 ✣ A iż Zydźi w nim bywáli zdrajcámi / á przyczyna wojen od wieku: dla czego też to miásto było zburzone.

24 ✣ Przetoż teraz/ Krolu PAnie *nász*, oznájmujemyć / że / jeśli śię to miásto pobuduje / y mury jego wystáwione będa / nie będźiesz miał więcey przystępu do Syryjey dolney/ y do Fenicyey.

25 Tedy odpisał Krol Rechumowi Kánclerzowi/ y Beeltemowi/ y Semeliusowi Pisárzowi / y innym towárzyszom ich / ktorzy mieszkáli w Sámáryjey/ y w Syryjey/ y w Fenicyey to co niżey porządnie położone;

26 ✣ Przeczytawszy list ktoryśćie mi posłáli/ roskazałem wnet poszukáć: y ználázło śię/ że to miásto Krolom od

27 wiekow odporne było: ✣ Y lud w nim mieszkájacy odporny był / y wojny

28 wszczynał: ✣ Do tego/ że też Krolowie możni y okrutni bywáli w Jeruzalem/ ktorzy pánujac/ dań wkłádáli ná dolna Syryja y Fenicya.

29 ✣ Przetoż teraz roskázuję / áby zábroniono tym mężom budowáć tego miástá: y áby to opátrzono / żeby śię nic tákiego od tad nie dźiało: ✣

30 A iżby więcey nie bráłá złość gory

31 ná znieśienie Krolow. ✣ Tedy przeczytawszy to co od Krolá Artáxerxesá było nápisano / Rechum y Semelius Pisarz / y inni towárzysze ich / przyćiagnawszy prędko do Jeruzalem z jezda y hufem wojennym / poczęli przeszkadzáć budujacym:

32 ✣ Ták iż záhámowáne było budowánie c Kośćiołá Jeruzalemskiego / áż do wtorego roku pánowánia Dáryuszá Krolá Perskiego.

c 1 Ezd. 4. 24.

ROZDZIAŁ. III.

Bánkiet Dáryuszow. 4. Y rozmowá trzech Dworzan, coby było ná świećie namocnieyszego.

1 PO tym gdy ujał Dáryusz krolestwo / spráwił uczte a wielka

2 ná wszystkie poddáne swoje: ✣ Tákże ná wszystkie sługi swe / y ná wszystkie Kśiażetá Medskie y Perskie: y ná wszystkie PAny y Stárosty / y Urzędniki / ktorzy byli pod nim / od Judiey / áż do Murzyńskiey źiemi/ we stu y dwudźiestu śiedmi kráinách.

a Ester. 1. 5.

3 ✣ A gdy śię nájedli y nápili do sytośći / rozeszli śię: tákże y Dáryusz Krol szedł do pokoju swego / á prześpawszy śię/ ocućił śię.

4 TEdy trzej młodźieńcy z drábántow / ktorzy strzegli ćiáłá Krolewskiego/ rzekli jeden do drugiego; ✣

5 Powiedz káżdy z nas jáka powieść / czyjá będźie namędrsza: Bo czyjá powieść zdáć śię będźie rostropnieysza nád inne/ temu Krol Dáryusz da upominki wielkie / y dáry známienite:

6 ✣ Aby w szarłaćie chodźił / y ze

złotá pijał / y ná pozłocistym łożu sypiał: dał mu też woz złoty / y czápkę kosztowną / y łáncuch złoty ná szyję. 7 ♣ Y żeby dla swojey mądrośći wtory po Dáryuszu śiedźiał / y powinnym Dáryuszowym nazywány był. 8 ♣ Tedy nápisawszy káżdy z nich powieść swoję / zápieczętowáli / y podłożyli pod wezgłowie Dáryuszá Krolá / mowiąc; 9 ♣ Gdy śię Krol ocući / oddádzą mu te kárteczki: á zákimkolwiek Krol y trzey Kśiążętá Perskie skażą / że jego powieść jest namędrsza / temu przywłaszczone będźie zwyćięstwo / jáko jest nápisano. 10 ♣ Pierwszy nápisał; Namocniejsze jest wino. 11 ♣ Drugi nápisał; 12 Namocniejszy jest Krol. ♣ Trzeći nápisał; Namocniejsze są niewiásty: ále náde wszystko zwyćięża prawdá.

13 A Gdy Krol ocućił / wźiąwszy te kárteczki / podáli mu je / y przeczytał je. 14 ♣ Potym posławszy zwołał wszystkich Kśiążąt Perskich y Medskich / y Pánow / y Stárostow; y 15 Urzędnikow / y Wojewodow. ♣ A gdy záśiedli w rádźie / tedy czytano te kárteczki przed nimi: Potym rzekł; Záwołajćie też młodźieńcow onych / żeby sámi wyłożyli powieśći swoje. 16 ♣ A gdy ich záwołano / przystąpili. Y rzekł im; Wyłożćie nam te pismá. 17 ♣ Tedy począł on pierwszy / ktory mowił o mocy winá / y ták rzekł; 18 ♣ O mężowie! jáko bárzo mocne jest wino / wszystkie ludźie zwodźi ktorzy je pijáją. 19 ♣ Ták krolewską myśl jáko y śieroty / czyni jednáką: ták niewolniká jáko y wolnego / ták ubogiego jáko y bogátego. 20 ♣ Wszystkie myśli obraca w wesele y w rádość: ták / że człowiek nie pámięta ná żaden b smętek / áni ná żaden dług. 21 ♣ Káżde serce ubogaca ták / że pijány nie pámięta ná Krolá áni ná Paná: ále wszystko mierzy tálentámi. 22 ♣ Gdy też sobie podpiją / nie pámiętáją że máją bydź obrońcámi powinnych y bráći: 23 ále wnet mieczow dobywáją. ♣ A gdy wytrzeźwieją od winá / wstawszy / nie pámiętáją co uczynili. 24 ♣ *Przetoż* o mężowie! ázaż nie jest namocniejsze wino; poniewaz do tego áby ták czyniono przywo-

b *Przyp.* 31.6.7

dźi. A to powiedźiawszy umilknął.

ROZDZIAŁ IV.

Wywyższenie Krolá, y białych głow. 35. Ale prawdá náde wszystko.

1 Y Począł drugi mowić / ktory rozpráwiał o mocy krolewskiey. 2 ♣ O mężowie! izali nie jest wielka moc tych ludźi / ktorzy źiemią y morzem władną / y wszystkim 3 co w nich jest. ♣ A przećię dáleko jest możnieyszy Krol: Poniewasz włádnie wszystkimi / y pánuje nád nimi / á cokolwiek rzecze / czynić muszą. 4 ♣ Rzeczeli im áby podnieśli wojnę jeden przećiwko drugiemu / ták czynią: Pośleli je przećiwko nieprzyjaćiołom / idąc á podwracáją gory 5 y mury y wieże. ♣ Morduja y mordowáni bywáją / á krolewskiego rozkazánia nie przestępują: Jeśli zwyćiężą / wszystko krolowi / jákichkolwiek korzyśći dostáli y inne wszystki rzeczy / odnoszą. 6 ♣ A ktorzy ná wojnę nie idą áni walczą / jedne rolą uprawują / ći pośiawszy y rozżąwszy krolowi przynoszą: owszem jedni drugie / áby dań krolowi dawáli / przymuszáją. 7 ♣ A choć on sam jeden jest / jednák / rzeczeli; Zábijajćie / zábijáją: rzeczeli; Wypuśććie / wypuszczáją. 8 ♣ Rzeczeli; Bijćie / biją: rzeczeli; Burzćie / burzą: rzeczeli; Budujćie / budują 9 ♣ Rzeczeli; Wytnićie / wyćináją: rzeczeli; Szczepćie / szczepią. Owá / wszystek lud y wojsko jego / 10 słucháją go. ♣ Nád to / on śiedźi / je / pije / śpi: á oni około niego straż 11 trzymáją. ♣ Y nie może nikt odejść ku odpráwowániu spraw swojich / 12 áby go nie miał słucháć. ♣ O mężowie! y jákoż nie ma bydź bárzo mocny Krol: ponieważ mu śię tákie posłuszeństwo dźieje.

13 A Gdy ten umilkł / tedy trzeći ktory mowił o niewiástách y o prawdźie / (á ten był Zorobabel) 14 począł mowić; O mężowie! ♣ Nie jestći namocniejszy Krol / áni wielkość ludźi / áni wino przewyższa. Ktoż tedy jest co pánuje nád nimi? ábo kto władnie nimi? Izali nie 15 niewiásty? ♣ Niewiásty urodźiły y Krole / y wszystek lud / ktory pánuje

16 nád morzem y nád ziemią. ♣ Z nich sie národzili/ y one wychowáły te/ ktorzy sádzą winnice/ ná ktorych sie wino rodzi. 17 ♣ One też száty spráwują ludziom/ one nábywáją sławy ludziom: áni mogą być ludzie 18 przez niewiast. ♣ Bo choćby názbieráli złotá y srebrá/ ábo jákichkolwiek rzeczy namilszych: Izali dla ozdoby y krásy miłością jákiey cudney niewiásty zjęci będąc. 19 ♣ Wszystkiego nie zániechawáją/ zá nią sie nie oglądáją/ á gębę otworzywszy/ oney sie nie przypátrują? Owa wszyscy bárziey jey prágną/ niż złotá y srebrá/ y jákieykolwiek rzeczy namilszey. 20 ♣ Opuszcza człowiek [a] Ojcá swego ktory go wychował/ y włásną swą kráinę/ á do żony sie 21 swojey włásney przyłącza. ♣ Owszem/ dla żony żywot swoj odważa: á nie pámięta áni ná Ojcá/ áni ná mátkę/ áni ná ojczyznę swoję. 22 ♣ Przetoż y z tąd poznáć możecie żeć nád wámi niewiásty pánują: Izáli nie ná nie robicie y nie prácujecie? á wszystkiego niewiástam nie dawácie/ y nie przynośicie? 23 ♣ Do tego/ człowiek wziąwszy miecz swoj/ idzie ná drogę áby zbijał y kradł: ábo sie po rzekách y po 24 morzu pláwi. ♣ Więc/ y ze lwem śmie sie potkáć/ y przechadza miejscá ciemne: á gdy czego nákrádnie/ ábo náwydziera/ ábo nałupi/ to 25 swojey miły przynośi. ♣ A ták dáleko więcey człowiek miłuje żonę 26 swoję/ niż Ojcá y mátkę. ♣ Bo wiele ich będąc miłością zjęci ku niewiástam poszáláło/ y stáli sie niewol- 27 nikámi dla nich. ♣ Náwet/ wiele ich poginęło/ gdy przewinili y zgrze- 28 szyli dla niewiast. ♣ Przeczże mi tedy nie wierzycie? Azaż Krol nie jest wielki w mocy swojey? Azaż sie go nie obawiáją dotknąć wszystkie krá- 29 iny? ♣ A wżdym go widział/ gdy Apámen corká Bártákowá założnicá jego ták známienitego Krolá/ śiedząc po práwicy Krolewskiey. ♣ 30 Zdejmowáłá koronę z głowy Krolewskiey/ á kłádłá ją ná sie: ná- 31 wet/ y biłá Krolá lewą ręką. ♣ A Krol tylko otworzywszy ustá/ dziwowáł sie jey: á jeśliż sie oná uśmiechnęłá ná niego/ śmiał sie; jeśli sie záś gniewáłá/ błagał ją/ á- 32 by sie pojednáłá z nim. ♣ O mężowie! jákoż nie máją być namocniejsze niewiásty/ ktore tákowe rze- 33 czy czynią? ♣ A gdy Krol y Książętá poglądáli jeden ná drugiego/ począł tákże *tenże młodzieniec* mo- 34 wić o Prawdzie. ♣ O mężowie/ Izaliż nie są mocne niewiásty? Wielka jest ziemiá/ y wysokie niebo/ y słońce w biegu prętkie: ábowiem sie obraca ná okręgu niebieskim/ á záśie sie wraca do miejscá swego zá 35 jeden dzień. ♣ Izali nie jest wielki ten/ ktory to czyni? Wielkać jest prawdá/ y mocniejsza nád wszystko. 36 ♣ Ziemiá prawdy wzywa/ niebo ją też wysławia/ y wszystkie dzieła przed nią sie poniżáją y drżą/ á niemász nic przy niey nieprawego. ♣ 37 Niepráwe jest wino/ niepráwy Krol/ niepráwe niewiásty/ niepráwi wszyscy synowie ludzcy/ y niepráwe wszystkie spráwy ich/ á niemász w nich prawdy: przetoż dla 38 nieprawości swojey giną. ♣ Ale prawdá trwa/ y wzmaga sie ná wieki: żywie y zwycięża ná wieki 39 wiekow. ♣ A niemász u niey brákowánia osob/ áni rożnośći: ále co spráwiedliwego jest czyni/ á wszystkich niepráwych y złośliwych sie chroni/ ták/ że sobie wszyscy smákują 40 spráwy jey. ♣ Y niemász nic w sądziech jey niespráwiedliwego/ ále oná jest mocą/ krolestwem/ możnością/ y májestatem wszystkich wiekow. Błogosłáwiony jest BOG 41 prawdy. ♣ To powiedziawszy umilkł.

TEdy wszystek lud záwołał/ mowiąc; Prawdá jest namożniej- 42 sza/ y namocniejsza. ♣ Tedy mu rzekł Krol; Proś/ o co chcesz/ á dam ci więcey nád to/ niż jest ná piśmie podano: dla tego/ iżeś jest namędrszy/ Podle mnie będziesz śiadał/ y powinnym mojim zwány będziesz. 43 ♣ Zatym rzekł Krolowi; Pámiętaj ná on ślub/ ktoryś ná on czás/ gdyś ujmował krolestwo twoje/ uczynił; Żeś obiecał wystáwić Jeruzalem; 44 ♣ Y wszystkie naczynia z Jeruzalem zábráne záśie odesłáć/ ktore był

[a] Matt. 19. 5.

Cyrus odłożył / gdy ślub czynił przy dobywániu Bábilonu / że je tám záśię chćiał odesłáć. 45 ♣ Nádtoś obiecał zbudowáć Kośćioł / ktory zpalili Idumeyczycy/gdy zplundrowána byłá Judska ziemiá od Chałdeyczykow. 46 ♣ A toć jest czego teraz żądam Krolu / Pánie moj : toć jest o co ćię proszę ; toć jest mewię to dostojeństwo / o ktore ćię proszę : ábyś wypełnił ślub ktoryś uczynił usty swymi/że go wypełnisz Krolowi Niebieskiemu. 47 ♣ Tedy powstawszy Krol Dáryusz/pocáłował go : y nápisał mu listy do wszystkich Podskárbich swojich / y Stárost / y Urzędnikow / y Pánow ; áby go prowádźili/ y te wszystkie/ ktorzy z nim szli budowáć Jeruzalem. 48 ♣ Nápisał też listy do wszystkich Stárost / ktorzy bili w dolney Syryjey y Fenicyey / y do tych ktorzy byli ná Libánie / áby nàwoźili drzewá Cedrowego z Libánu do Jeruzalem / á budowáli z nim Miásto. 49 ♣ Nád to/ dał wszystkim Żydom ktorzy śię wracáli z krolestwá jego do Judskiey *ziemie* wolnośći / áby żaden Przełożony / żaden Urzędnik / áni Pan/áni Stárostá nie śmiał przystępowáć do drzwi ich. 50 ♣ Ale áby tá wszystká kráiná ktora by trzymáli / byłá wolna od podatkow : á iżby *też* Edomczycy puśćili miásteczká 51 Żydom w ktorych mieszkáli. ♣ Do tego / áby ná budowánie Kośćiołá dawáli ná káżdy rok po dwudźiestu tálentow / dokąd by śię budowánie 52 nie dokończyło. ♣ Przytym ná ofiárowánie cáłopalenia ná ołtarzu / ták jáko mieli rozkazánie(ná káżdy dźień śiedmnaśćie ofiárowáć /) áby przynośili ná káżdy rok dźie-53 śięć innych tálentow. ♣ A te wolność áby wszyscy mieli/ktorzy wyszli z Bábilonu budowáć miásto / y potomstwo ich. 54 ♣ Rozkazał też y Kápłánom wszystkim ktorzy wyszli/ dawáć żywność y száte święta w ktorey by służyli. 55 ♣ Tákże y Lewitom rozkazał dáć żywność / dokąd by nie był dokonány dom / y Jeruzalem 56 zbudowáne. ♣ Do tego wszystkim strzegącym miástá/rozkazał dawáć 57 ich część/y żołd. ♣ Y odesłał wszystkie naczynia z Bábilonu ktore odźielił Cyrus ; á wszystko cokolwiek był rzekł Cyrus uczynić / y on rozkazał uczynić / y do Jeruzalem odesłáć.

58 Tedy wyszedszy on młodźieniec podniosł twarz swoję ku niebu/ á obroćiwszy śię do Jeruzalem/ błogosłáwił Krolá Niebieskiego / mowiąc ; 59 ♣ Od ćiebieć jest to zwyćięstwo / od ćiebie tá mądrość / y twojá jest tá chwałá / á jam jest sługá 60 twoj. ♣ Błogosłáwionyś jest ktoryś mi dał mądrość : Przetoż ćię wielbić będę PAnie Ojcow *nászych*. 61 ♣ A wźiąwszy one listy / szedł áż przyszedł do Bábilonu / y oznájmił wszystko 62 bráći swey: ♣ Ktorzy chwalili Bogá Ojcow swojich / iż im dał uswobodzenie y wolność: 63 ♣ Aby szli y budowáli Jeruzalem y Kośćioł / ktory był názwány od Imienia jego. Y weselili śię z muzyką/y *z wielką* rádośćią przez śiedm dni.

ROZDZIAŁ V.

Poczet ludu wracájącego śię z pojimánia. 45. Gorliwość ich. 66. Pokusy, ktore ná nie przypádáją.

1 Za tym obráni są wodzowie z domow Ojcow swych/ według pokolenia ich/ áby śię wybráli z żonámi swymi / y z syny / y z corkámi swymi / tákże z sługámi swymi / y z służebnicámi swymi / y z dobytkiem 2 swojim. ♣ Y posłał Dáryusz z nimi tyśiąc jezdnych / áby je doprowádźili áż do Jeruzalem w pokoju : á to z naczyniem muzyckim/ z bębnámi y z piszczałkámi. 3 ♣ Wszyscy záprawdę bráćia ich gráli / ktorym rozkazał/ áby śię wybráli z nimi. ♣ 4 A teć są imioná mężow ktorzy wyszli według domow Ojcow swych/ do pokolenia y przełożeństwá swego. ♣ 5 Kápłáni ; Synowie Fineesá syná Aáronowego/ Jesue syn Jozedeká/ syná Sárájego : y Joákim syn Zorobabelá / syná Sálátyelowego z domu Dawidowego / z potomstwá Fáresowego / z pokolenia Judowe-6 go. ♣ Ktory mowił przed Dáryuszem Krolem Perskim rzeczy mądre/ drugiego roku krolowánia jego /

mie-

miesiącá Nisán / ktory jest pierwszym w roku.

7 CiE są z Zydow á ktorzy przyszli z niewoli / y z záprowadzenia: (ktore był záprowádźił Nábuchodonozor Krol Bábiloński do Bábilonu) á nawroćił śię káżdy z nich do Jeruzalem / á inni do Zydostwá / káżdy do miástá swego. ✠ 8 Ktorzy przyszli z wodzámi swojimi z Zorobabelem / y z Jesua / z Nehemiaszem / z Záchároyászem / Rezejászem / Eneniászem / Márdocheuszem / Bilsánem / Affárászem / Reteliaszem / Rechumem / y z Báána: Z ktorego to narodu ten jest poczet ich / y ći wodzowie ich. Synow Fárosowych / dwá tyśiącá / sto / śiedmdźieśiat y dwá. ✠ 9 Synow Sefátyászowych trzy stá śiedmdźieśiat y 10 dwá. ✠ Synow Aráchowych / śiedm 11 set piećdźieśiat y sześć. ✠ Synow Páchát-Moábowych / dwá tyśiącá 12 ośm set y dwanaśćie. ✠ Synow Elámowych / tyśiac dwie śćie piećdźieśiat y czterej. ✠ 13 Synow Zátuowych dźiewieć set czterdźieśći y pieć: Synow Korbeowych śiedm set y pieć; Synow Bániego / sześć set 14 czterdźieśći y ośm. ✠ Synow Bebájego / sześć set dwádźieśćiá y trzej: Synow Azgádowych trzy tyśiace 15 dwie śćie dwádźieśćiá y dwá. ✠ Synow Adonikámowych sześć set sześćdźieśiat y śiedm: Synow Bigwájego / dwá tyśiacá sześćdźieśiat y sześć: Synow Adynowych czterzy 16 stá piećdźieśiat / y czterej. ✠ Synow Aterowych dźiewiećdźieśiat y dwá: á Kejlánowych / y Azetewych / sześćdźieśiat y śiedm: Synow Azuránowych / czterzy stá trzydźieśći y dwá. 17 ✠ Synow Ananiaszowych / sto: Synow Aromowych / jeden: Synow Bázájowych trzy stá dwádźieśćiá y trzej: Synow Arsy-18 furydowych sto y dwá. ✠ Synow Meterowych trzy tyśiace y pieć: Synow z Betlehemu sto dwádźieśćiá y trzej. 19 ✠ Synow z Netofátu piećdźieśiat y pieć: z Anátotu sto dwádźieśćiá y ośm: z Betsemes 20 czterdźieśći y dwá. ✠ Z Kárpátyárym dwádźieśćiá y pieć: z Káfiru y z Berotu śiedm set czterdźieśći y 21 trzej / z Piráchu śiedm set. ✠ Z Chámidát y z Ammidej / czterzy stá dwádźieśćiá y dwá / z Rámy y z Gábáá / 22 sześć set dwádźieśćiá y jeden. ✠ Z Mákámosá sto dwádźieśćiá y dwá / z Bethel piećdźieśiat y dwá: Synow Nebo sto piećdźieśiat y sześć. 23 ✠ Synow Kálámolálowych / y Onowych / śiedm set dwádźieśćiá y pieć: Synow Jerechowych / trzy stá 24 czterdźieśći y pieć. ✠ Synow Senáá trzy tyśiace / trzy stá y trzydźieśći.

25 KApłánow; Synow Jedájászowych / syná Jesue / z syny Sánásybowymi dźiewieć set śiedmdźieśiat y dwá: Synow Jmerowych tyśiac piećdźieśiat y dwá. 26 Synow Fásurowych tyśiac czterdźieśći y śiedm: Synow Hárymowych tyśiac y śiedmnaśćie. ✠ 27 Lewitow: Synow Jesuego y Kádmielowych / y Bániowych y Suowych śiedmdźieśiat y czterej. ✠ 28 Synowie Spiewakow: Synow Asáfowych / sto czterdźieśći y ośm. 29 ✠ Odźwiernych: Synow Sállumowych / Synow Alterowych / Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych / Synow Hátykowych / Synow Sobájowych; wszytkich / sto 30 trzydźieśći y ośm. ✠ Kápłánow w Kośćiele służacych: Synowie Sychá / Synowie Hásufá: Synowie Tábáot / Synowie Kerosá / Synowie Syjá / Synowie Fálewowi: ✠ 31 Synowie Lebny / Synowie Agráby / Synowie Akui / Synowie Uty / Synowie Ketáby / Synowie Agáby / Synowie Syby / Synowie Anány / Synowie Kátui / Synowie 32 Gedury: ✠ Synowie Reájowi / Synowie Desánowi / Synowie Nekodowi / Synowie Cházebowi / Synowie Gázerámowi / Synowie Azyászowi / Synowie Fineesowi / Synowie Azárowi / Synowie Bástájowi / Synowie Azánowi / Synowie Mehuninowi / Synowie Nefizymowi / Synowie Bákbukowi / Synowie Hákufimowi / Synowie Assurowi / Synowie Fárákimowi / 33 Synowie Bázlotowi. ✠ Synowie Mechidowi / Synowie Kutowi / Synowie Chársowi / Synowie Bárkosowi / synowie Azerowi / Syne-

Marginal note: a 1 Ezdr 2. 2. 2 Ezdr 2. 6.

nowie Tomáchowi/Synowie Ná-
34 sytowi/synowie Cháyfowi. ✤ Synowie sług Sálomonowych: Synowie Hásáfionowi/ Synowie Járudowi/ Synowie Jáálowi / Synowie Lozonowi / Synowie Giddelowi/Synowie Sefátyaszowi.
35 ✤ Synowie Hágiaszowi / Synowie Pocheretowi/Synowie Háfebájimowi/ Synowie Sárotowi / Synowie Mázyaszowi / Synowie Gárowi / Synowie Addusowi/Synowie Subásowi/Synowie Afferowi/Synowie Bárodysowi / Synowie Sábá-
36 towi/Synowie Allomowi: ✤ Wszystkich ktorzy osługowáli w Kośćiele Kápłánom / y Synow sług Sálomonowych / było trzy sta śiedmdźieśiat y dwá.
37 ✤ Ci też byli ktorzy wyszli z Telmelachu/ y z Telchársá/ ktorych wodzem był Cháráátálár / y Alár: Ale nie mogli wywieść domu y rodu swego żeby poszli z Izráe-
38 lá. ✤ Synow Delájaszowych/ Synow Tobiaszowych / Synow Nekodowych / sześć set piećdźieśiat y
39 y dwá. ✤ A z Kápłánow b ktorzy spráwowáli urząd Kápłáński/ á nie mogł bydź náleźiony rod ich: Synowie Chábiaszowi/Synowie Kosowi/ Synowie Addowi / (ktory sobie wźiął był zá żonę Awgią corkę Bársylájego / y názwano go imie-
40 niem jego.) ✤ Ktorych rodzáju gdy szukano w rejestrze zápisánego / á nie ználeźiono/odjęto im urząd Ká-
41 płáński. ✤ Bo Nehemiasz y Atáryasz rzekł im áby nie byli uczesnikámi świętych rzeczy áżby nástał nawyższy Kápłan / ktoryby c to słusznie
42 rozeznáć mogł. ✤ A tych wszystkich ktorzy byli z Izráelá / ktorzy byli we dwunastu leciech y wyżey / było czterdźieśći y dwá tyśiace / trzy stá sześćdźieśiat: oprocz sług y służe-
43 bnie. ✤ Ktorych to sług y służebnic było / śiedm tyśiecy trzy stá czterdźieśći y śiedm : á śpiewaczek y śpiewakow / dwie śćie czterdźieśći
44 y pięć. ✤ Wielbłądow cztery stá trzydźieśći y pięć : á koni śiedm set trzydźieśći y sześć : mułow dwie śćie czterdźieśći y pięć : osłow pięć tyśiecy pięć set dwádźieśćiá y pięć.

b 2 Ezdr. 7. 63.

c G. Dal objáśnie-] nie prawdźie.

45 A Niektorzy przedniejszy z domow swych / przyszedszy do Kośćiołá Bożego ktory był w Jeruzálemie / obiecáli dobrowolnie / káżdy według możnośći swojey / ten
46 dom ná miejscu jego budowáć: ✤ Y dáć nákład ná tę robotę świętą / złotá tyśiąc grzywien / á śrebrá pięć tyśiecy/y sto szat Kápłáńskich.
47 ✤ A ták osádźili śię Kápłáni y Lewitowie / tákże y inni z tego ludu w Jeruzálemie y w oney kráinie / y śpiewacy/y odźwierni: náwet wszystek Izráel po swych miásteczkách. ✤
48 A gdy nástał mieśiąc śiodmy potym / jáko záczęli mieszkáć synowie Izráelscy [illegible] w przybytkách swych/ zgromádźili śię jednostájnie do śieni / ktora byłá przed brámą ná Wschod słońcá.
49 Tedy wstawszy Jesuá syn Jozedekow / z bráćią swoją Kápłány / y Zorobabel syn Sálátyelow z bráćią swoją / zbudowáli Ołtarz
50 Bogá Izráelskiego: ✤ Aby ná nim ofiárowáli cáłopalenia / jáko jest nápisano w Księgách Mojżeszá mę-
51 żá Bożego. ✤ A gdy wystáwili Ołtarz ná miejscu swym / chociaż śię przećiwko nim zbieráli narodowie z inszych źiem/ przeto że z nimi byli w nieprzyjáźniey/ y zmocnić śię chćieli nád nimi wszyscy narodowie ná źiemi: wszákże oni czásu swego ofiáry y cáłopalenia PAnu / ráno y
52 wieczor ofiárowáli. ✤ Y obchodźili święto Kuczek / jáko d rozkazano było w Zakonie: y ofiárowáli ofiáry ná káżdy dźień jáko śię godźiło.
53 ✤ Potym y ofiáry ustáwiczne / y ofiáry we dni Sábbátnie/y ná Nowiu mieśiącá: tákże y wszystkich dni świętych ktore poświęcone były. ✤
54 A ktorzykolwiek byli śluby dobrowolne Bogu uczynili / poczęli od pierwszego dniá mieśiącá śiodmego ofiáry spráwowáć Bogu/chociaż jeszcze Kośćioł Boży nie był dobudo-
55 wány. ✤ Y dáli z rádośćią pieniądze kámiennikom y rzemieśnikom / tákże strawy y napoje. Dáli też wozy Sydończykom / y Tyryczykom áby drzewo Cedrowe woźili z Libánu/ á przywoźili ná łodźiách do portu Joppeńskiego/według rozka-

d 2 Moj. 23. 16.

zánia/

zánia/ ktore im dał Cyrus Krol Perski.

56 Tedy roku wtorego/ gdy Zorobabel syn Sáláthyelow przyszedł do domu Bożego do Jeruzalem/ miesiącá wtorego/ począł go budowáć: tákże y Jesuá syn Jozedekow/ y inni bráciá jego Kápłáni y Lewitowie/ y wszyscy ktorzy przyszli z więźienia do Jeruzalem. 57 ✣ Y záłożyli dom Boży ná Nowiu miesiącá/ wtorego miesiącá/ drugiego roku po náwroceniu śię do Judskiey 58 ziemie/ y do Jeruzalem. ✣ Y postánowili Lewity ode dwudźiestu lat/ y 59 wyżey nád dźiełem PAńskim. ✣ A ták postánowiony [illegible] Jesuego/ y syny jego/ y bráciá [illegible] y Kádmielá brátá *jego*, y syny Mádyábunowe/ tákże y syny Jodego z syny Heliádowymi/ y z bráciá *jego*. 60 ✣ A wszyscy Lewitowie/ áby jednostájnie doglądáli tego/ żeby tym spiesznie szłá oná robotá około domu PAńskiego. 61 ✣ A gdy budowáli robotnicy Kośćioł PAński: Tedy stáli Kápłáni/ obleczeni będąc w száty swe z muzyką y z trąbámi: á Lewitowie synowie Asáfowi/ trzymájąc cymbały/ ✣ 62 Chwaląc y wysłáwiájąc PANA/ według rozkazánia Dawidá Królá 63 Jzráelskiego. ✣ Y śpiewáli głosem wielkim ku chwale PAńskiey/ że dobroć y chwałá jego ná wieki trwa we wszystkim ludu Jzráelskim. ✣ 64 Wszystek tákże lud trąbił y krzyczał głosem wielkim/ śpiewájąc PAnu/ zá przyczyną budowánia 65 Domu PAńskiego. ✣ A wiele ich z Kápłánow y z Lewitow/ y z Przednieyszych z domow ich/ Stárzy/ ktorzy on pierwszy dom widźieli: ✣ 66 Przystąpili do budynkow jego z płáczem y z nárzekániem wielkim; á wiele ich z trąbámi y z rádośćią/ y z wykrzykániem/ głosem wielkim. ✣ 67 Ták iż lud nie mogł słyszeć trąb/ przed płáczem ludu tego: choć wielkie mnostwo było tych ktorzy trąbili/ 68 ták/ że je dáleko słycháć było. ✣ Z kąd nieprzyjaćiele pokolenia Judowego y Benjáminowego usłyszawszy to/ przyszli dowiádowáć śię coby to 69 było zá trąbienie. ✣ A dowiedźiawszy śię iż ći ktorzy wyszli z więźienia budowáli Kośćioł PAnu Bogu 70 Jzráelskiemu/ ✣ Przyszli do e Zorobabelá/ y Jesuego/ y do Przednieyszych z tego narodu mowiąc im; Będźiemy budowáli wespoł z wámi. ✣ 71 Bo będźiemy jáko y wy posłuszni PAnu wászemu/ ktoremu też ofiáry spráwujemy ode dni Asbázáretá/ Królá Assyryjskiego/ ktory nas f tu 72 záprowádźił. ✣ Tedy im rzekł Zorobabel y Jesuá/ y przednieyszy z narodu Jzráelskiego; Nie godźi śię nam z wámi budowáć domu PAnu Bogu nászemu: Ale my sámi budowáć będźiemy PAnu Jzráelskiemu przystojnie/ jáko nam rozkazał Cyrus 73 Krol Perski. ✣ Wszákże Narodowie oney ziemie/ nástąpiwszy ná te ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi/ oblegli je/ á przeszkadzáli temu budynkowi: y zásádzkámi/ y náwodzeniem ludu ná nie/ bronili im budowáć. 74 ✣ A náiázdy czyniąc/ bronili áby nie mogł być dokonány ten budynek po wszystek czás Królá Cyrusá. ✣ Y záhámowano on budynek przez dwie lećie/ áż do krolowánia Dáryuszowego.

e 1 *Ezdr.* 4. 1.

f 2 *Krol.* 27. 24.

ROZDZIAŁ VI.

Złośliwe usiłowánie Syzenny y Sátrabuzáná o przeszkodźie budowánia Kośćiołá.

1 A Roku wtorego zá krolowánia Dáryuszowego prorokował a Aggeusz/ y Zácháryasz syn Jddy Prorocy/ Żydom tym/ ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi y w Jeruzalemie/ w Jmieniu PAná Bogá 2 Jzráelskiego. ✣ Tedy powstawszy Zorobabel syn Sáláthyelow/ y Jesuá syn Jozedekow/ poczęli záśię budowáć Dom PAński w Jeruzalem: ktorym przytomni byli y pomagáli Prorocy PAńscy.

3 Tegoż czásu/ przyszedł do nich Syzennes Stárostá w Syryey y w Fenicyey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ ✣ Y rzekli im; 4 Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć/ á budynek ten y inne wszystkie rzeczy kończyć? A ktorzy są budownicy ktorzy to budują? 5 ✣ Ale Stárszy Żydowscy mieli łáskę u PAná/ (bo miał wzgląd ná te kto-

a 1 *Ezdr.* 5. 1. *Agge.* 1. 1. *Zách.* 1. 1.

6 rzy śię wrócili z niewoli.) ♣ Przetoż nie mogło być to dźieło zahámowáne/ dokądby nie było o nim Dáryuszowi oznájmiono/ y od niego 7 odpisu przynieśiono. ♣ A tenci jest przepis onego listu ktory pisány y posłány był do Dáryuszá/ Sysennes Stárostá Syryjski/ y Fenicki/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi; Vrzędnicy Syryjscy y Fenicy/ Krolowi Dáryuszowi zdrowia zyczymi. 8 ♣ Niech będźie wiádomo Krolowi Pánu nászemu/ żesmy jeźdźili do źiemie Judskiey: gdźie przyjácháwszy do Jeruzalem/ ználeźlismy te/ ktorzy śię wrócili z niewoli/ Stárszé Judskie budujace w mieśćie Jeruzalem PAnu dom wielki: ♣ 9 Nowy/ z kámienia ćiosánego drogie- 10 go/ y bálki już w śćiány kłádą. ♣ A tá robotá idźie bárzo sporo/ y szczęśći śię w rękách ich: náwet/ z wielką śię słáwą y pilnośćią kończy. ♣ 11 Tedysmy pytáli Stárszych ich/ mowiac; Ktoż wam kazał budowáć ten Dom/ y te roboty záczynáć? ♣ 12 Dlategosmy ich pytáli/ ábysmyć oznájmili/ y zpisáli męże z nich przedniejsze około tey roboty: y żadálismy od nich poznáczenia 13 imion Przełożonych ich. ♣ Lecz nam oni odpowiedźieli/ mowiac; Mysmy sługi tego PAná ktory stworzył niebo y źiemię: 14 ♣ A ten Dom był zbudowány b y dokonány przed wiela lat od Krolá Jzráelskiego wielkiego y mocnego: 15 ♣ Ale potym gdy Ojcowie nászy zgrzeszywszy/ pobudźili do gniewu PAná Jzráelskiego y niebieskiego/ tedy je c wydał w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego y Cháldejczykow: 16 Ktorzy ten dom zburzywszy zpalili go/ á lud záprowádźili w pojimánie 17 do Bábilonu. ♣ Wszákże roku pierwszego/ gdy Cyrus Krolestwo ujał w kráinie Bábilońskiey/ nápisał Krol Cyrus/ áby ten dom był budo- 18 wány. ♣ Nád to y naczynia święte/ złote y srebrne/ ktore był wyniosł Nábuchodonozor z Kośćiołá Jeruzalemskiego/ á dał je był do Kośćiołá swego: te też záś wyniosł Krol Cyrus z Kośćiołá Bábilońskiego/ y oddał je Zorobabelowi y 19 Sesbásárowi Stárośćie. ♣ Ktoremu oddawszy te naczynia/ kazał w Kośćiele Jeruzalemskim złożyć/ á ten Kośćioł PAński ná pierwszym 20 miejscu zbudowáć. ♣ Tedy Sesbásár przyjácháwszy/ záłożył grunty Domu PAńskiego w Jeruzalem/ ktory jeszcze od onegoż czásu áż do tad buduja/ á jeszcze nie jest dokoń- 21 czony. ♣ Przetoż teraz jesliż śię tobie zda Krolu/ każ poszukáć w Bibliotece Krolá Cyrusá/ ktora jest w 22 Bábilonie. ♣ A jesli śię znajdźie iż śię zá dozwoleniem Krolá Cyrusá odpráwuje to budowánie Domu PAńskiego w Jeruzalem/ y zdali śię Krolowi PAnu nászemu/ niechże nam da od[illegible]iedź ná te rzecz.

23 TEdy Krol Dáryusz rozkazał poszukáć w krolewskiey Bibliotece ktora byłá w Bábilonie/ y náleźiono w Ekbátánie/ w grodźie w źiemi Medskiey Kśięgi/ w ktorych było 24 ták ná pámiatkę zápisano; ♣ Roku pierwszego krolowánia d Cyrusá/ Krol Cyrus rozkazał Dom PAński w Jeruzalemie budowáć/ gdźieby ofiáry ofiárowano ná ogniu u- 25 stáwicznym. ♣ Ktoregoby wysokość byłá ná sześćidźieśiat łokći/ á szerokość też ná sześćidźieśiat łokći: z trojákimi pokojámi/ z kámienia ćiosánego/ y z jednym pokojem drzewá nowego/ ktore śię w tey źiemi rodźiło: á żeby nákład dawano z 26 skárbu Krolá Cyrusá. ♣ Nád to/ rozkazał naczynia święte Domu PAńskiego złote y srebrne/ ktore był Nábuchodonozor zábrał z Domu Jeruzalemskiego/ á przeniosł je był do Bábilonu/ záśie wroćić do tegoż Domu Jeruzalemskiego/ áby tám záś złożone były gdźie pierwey 27 stały. ♣ Dla czego rozkazał Dáryusz stáráć śię Sysennowi Stárośćie Syryjskiemu y Fenickiemu/ y Sátrábuzánowi/ y towárzyszom ich/ y innym Urzędnikom w Syryjey y w Fenicyey postánowionym/ áby dano pokoj onemu miejscu: á żeby nie broniono Zorobabelowi słudze PAńskiemu/ y Stárośćie źiemie Judskiey/ y Stárszym Judskim/ tego domu PAńskiego budowáć ná miejscu jego. 28 ♣ Przetoż y ja koniecznie

b 1 Krol. 6. 2.

c 2 Krol. 24. 1.

d 1 Ezdr. 6. 2.

rozkázuje áby był dobudowány: á tego/dojrzeć/ áby pomagano Żydom ktorzy śie náwrocili z niewoli/ ážby śie Dom PAński dokończył. ♣

29 Do tego/ áby z dochodow dolney Syryey Fenicyey pilnie tym ludźiom dawano według postánowienia/ná ofiáry PAńskie Zorobabelowi Stárośćie/ná ćielce/ná báránky/ y ná báránki. ♣

30 Tákże y ná zboże/ ná sol y ná wino/ y ná Oliwe ustáwicznie ná káżdy rok: ile okaża Kápłáni ktorzy są w Jeruzalem/ że ná káżdy dźień wychodźi; á to bez wszelkiey odwłoki. ♣

31 A żeby ofiárowáli ofiáry mokre Bogu Naywyższemu/zá Krolá y zá dźieći jego/ á iżby śie modlili zá ich zdrowie. ♣

32 Nád to rozkázuje/że ktoby kolwiek przestąpił álbo wzruszył co z te° co wyżey powiedźiano y opisano áby wźięto z ich własnego domu drewná/ ná ktorymby ich obieszono: á dobrá ich niech przyda ná Krolá. ♣

33 PAn ktorego tám Jmienia wzywáją/ niech wytráći wszelkiego Krolá y narod/ ktoryby źćiągnał ręke swoje/ áby przekáźił y złość wyrządźił temu Domowi PAńskiemu/ ktory jest w Jeruzalem. ♣

34 Ja Krol Dáryusz uczyniłem ten Dekret/ áby to jáko napilniey/ według nie° wykonywano.

ROZDZIAŁ VII.

Dobudowánie Kośćiołá. 7. Poświecenie. 10. I Wielkiey nocy obchodzenie.

1 Tedy Sysennes Stárojtá dolney Syryjey y Fenicyey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ czyniac dosyć rozkazániu Krolá Dáryuszá/ ♣

2 Pilnie doglądáli robot świetych/ pomagájac Stárszym Kápłánom y nád Kośćiołem Przełożonym. ♣

3 Y powodźiłá śie szcześliwie tá święta robotá według Proroctwá Aggeuszá y Zácháryaszá Prorokow. ♣

4 A ták dokończyli onego wszystkiego według rozkazánia PAná Bogá Jzráelskiego/ y zá dozwoleniem Cyrusá a y Dáryuszá/ y

a 2 Kron 36. 23.

5 Artáxerxesá Krolow Perskich. ♣ A gdy był dokonány ten święty Dom/ dwudźiestego y trzećiego dniá/ mieśiacá Adár/ roku szostego zá Dáryuszá Krolá Perskiego. ♣

6 Tedy synowie Jzráelscy/ Kápłáni/ Lewitowie/ y inni wszyscy ktorzy byli z więźienia przyszli/ będac ná jákimkolwiek urzedźie/ uczynili jáko im było rozkazano w Kśięgách Mojżeszowych. ♣

7 Y ofiárowáli przy poświeceniu Kośćiołá PAńskiego sto ćielcow/ báránow dwie śćie/ á báránkow cztery stá: ♣

8 Y kozłow zá grzech wszystkiego Jzráelá dwánaśćie/ według liczby pokoleń Jzráelskich. ♣

9 A Kápłáni y Lewitowie obleczeni będac w száty/ stáneli według pokoleń przy służbie PAná Bogá Jzráelskiego/ jáko było rozkazano w Kśięgách Mojżeszowych: Tákże y Odźwierni u káżdey bramy. ♣

10 Obchodźili tez synowie Jzráelscy/ y z tymi ktorzy byli przyszli z więźienia/ Swieto Przesćia/ czternastego dniá/ mieśiacá pierwszego/ gdy śie Kápłáni y Lewitowie oczyśćili.

11 Bo áczkolwiek śie byli nie wszyscy pospołu oczyśćili/ ktorzy śie byli z więźienia wroćili: wszákże Lewitowie wszyscy śie byli społem oczyśćili. ♣

12 Przetoż ofiárowáli Báránká Wielkonocnego/ zá wszystkie ktorzy śie byli z więźienia wroćili/ y zá bráćia swoje Kápłány/ y sámi zá śie. ♣

13 Tedy jedli synowie Jzráelscy/ktorzy śie náwrocili z więźienia/ wszyscy ktorzykolwiek odłączywszy śie od obrzydliwośći narodow oney źiemie/ szukáli PAná. ♣

14 Y obchodźili Swieto Przásnikow przez śiedm dni/ weselac śie przed obliczem PAńskim. ♣

15 Przeto iż był obroćił serce Krolá Assyryjskiego ku nim/ áby zmocnił rece ich do wszystkich prac PAná Bogá Jzráelskiego.

ROZDZIAŁ VIII.

Ezdrasz ma wielką łáskę u Krolá Artáxerxesá. 28. Ktorey pobożnie záżywał.

1 A Potym zá krolowánia Artáxerxesá Krolá Perskiego/ przyszedł Ezdrasz/ syn a Sárájaszá/ syná Azáryaszowego/ syná Helkiaszowego/

a 1 Ezdr. 7. 1.

2 syná Sállumowego: ♣ Syná Sádokowego/ syná Achitobowego/ syná Amáryaszowego/ syná Ezyowego/ syná Memerátowego/ syná

Azáryaszowego/ syná Sáwiego/ syná Bukkiego/ syná Abisujego/ syná Fineesowego/ syná Eleázárowego/ syná Aároná Kápłáná Nawyższe-
3 go. ✤ Ten mowię Ezdrasz przyszedł z Bábilonu: á był mąż bárzo biegły w Zakonie Mojżeszowym/ ktory wydány był od Bogá Izráelskiego.
4 ✤ Y dał mu Krol ochotnie wszystko czego żądał/ jáko temu ktory ználazł
5 łáskę przed oczymá jego. ✤ Przyszli tákże z nim *niektorzy* z synow Izráelskich/ y z Kápłánow/ y z Lewitow/ y z Spiewakow/ y z Odźwiernych/ y z innych sług kościel-
6 nych do Jeruzalem. ✤ Roku siodmego zá krolowánia Artáxerxesá/ miesiącá piątego: ten jest rok sio-
7 dmy krolowánia jego. ✤ Wyszedszy z Bábilonu ná Nowiu pierwszego miesiącá/ przyszli do Jeruzalem: według tego jáko się im szczęściłá
8 drogá od PAná. ✤ Bo Ezdrasz miał o tym pilne stáránie/ áby niczego nie opuszczał z tego/ co było w Zakonie y w przykazániu *PAńskim*, náucząc wszelkich praw y sądow
9 wszystkiego Izráelá. ✤ Y doszedł od Artáxerxesá Krolá wyrok nápisány Ezdraszá Kápłáná y Nauczyciela Zákonu PAńskiego/ ktorego ten jest
10 Przepis niżey położony. ✤ Krol Artáxerxes Ezdraszowi Kápłánowi/ y Nauczycielowi Zakonu PAńskiego/
11 zdrowia życzy. ✤ Zá słuszną rzecz osądziwszy poruczyłem/ áby ktorzykolwiek są z narodu Zydowskiego w krolestwie nászym/ szli z tobą do ziemię Izráelskiey/ y Kápłáni/ y Lewitowie/ y z pospolstwá ktorzybykolwiek chcieli ochotną máiąc wolą: Ktorzykolwiek tedy máją wolą
12 jácháć/ niech z tobą jádą. ✤ Przetoż/ ponieważ się ták mnie/ y siedmi Pánom Rádnym przyjaciołom mojim widzi/ niech się społem zejdą
13 ktorzykolwiek umysł máją/ ✤ Aby się wybráli do Judskiey ziemie y do Jeruzalem/ y wykonáli to wszystko co jest przykazano w Zakonie PAń-
14 skim. ✤ A niech odniosą do Jeruzalem PAnu Izráelskiemu dáry/ ktorem poślubił ja/ przyjaciele moji. ✤
15 To jest/ wszystko złoto y srebro/ ktoreby się ználazło w krájinie Bábilońskiey/ náznáczone PAnu do Je-
16 ruzalem. ✤ Oprocz tego coby dárował ten narod ná Kościoł PAná Bogá swego/ ktory jest w Jeruzalem: i áby zgromádzono złoto y srebro ná cielce/ ná báràny/ y ná báránki/ y ná inne potrzeby/ do tego
17 należące. ✤ Y áby sprawowáli ofiáry PAnu/ ná Ołtarzu PAná Bogá
18 swego/ ktory jest w Jeruzalem. ✤ A ty *Ezdrasz* wszystko cokolwiek będziesz chciał y z brácią swoją czynić z tym złotem y srebrem/ uczyń po-
19 dług woli Bogá twojego. ✤ A naczynia PAńskie święte ktore są oddáne ku posłudze/ do Kościołá *PAná* Bogá twego/ ktory jest w Jeruzalem/ złożysz przed obliczem Bogá
20 twego w Jeruzalem. ✤ Nád/ to/ y inne rzeczy ktoreby należáły do potrzeby Kościołá Bogá twego/ dasz z skárbu krolewskiego: A cokolwiek jedno będziesz chciał czynić z brácią twoją z tym złotem y z srebrem/ to czyń według woli PAná twojego. ✤
21 Bo ja Krol Artáxerxes poruczyłem Podskárbim Syryjskim/ y Fenickim/ áby o cokolwiekby prosił Ezdrasz Kápłan y Nauczyciel Zakonu Bogá Nawyższego/ ochotnie mu dá-
22 li. ✤ Do stá tálentow srebrá/ y do stá korcow pszenice/ y do stá bárel winá: y innych potrzeb dostátek. ✤
23 To wszystko niech będźie pilnie wykonano według Zakonu Bożego/ Bogu Nawyższemu: áby nie powstał gniew ná krolestwo Krolá y synow
24 jego. ✤ Náwet y to się wam powiádá/ áby ná żadnego Kápłáná/ áni ná Lewity/ áni ná Spiewaki/ áni ná Odźwierne/ áni ná te ktorzy przy Kościele posługują/ ábo jákąż kolwiek prace przy Kościele odpráwu-
25 ją/ ✤ Zaden podátek/ áni żadna b dań wkłádána nie byłá/ y áby nikt mocy nie miał do czegokolwiek ich
26 pociągáć. ✤ A ty Ezdraszu według tey mądrości/ ktora ćię Bog dárował/ postánow Sędźie y Stársze/ ktorzyby sądy wykonywáli po wszystkiey Syryjey y Fenicyey/ że wszystkich ktorzyby Zakonu Bogá twego powiádomi byli/ á nie umiejętne
27 náuczáj. ✤ A wszyscy ktorzybykolwiek przestępowáli Zakon Boży/ ábo

b 1 Ezd. 7. 27.

ábo Krolewſki / niech bedą ſrodze karáni / badź ná gárdle / badź więzieniem / badź winą pieniężną / badź wywołániem z ziemie.

28 Tedy rzekł Ezdraſz Uczyciel ; Niech bedźie błogoſłáwiony ſam PAN Bog Ojcow mojich / ktory to dał do ſercá Krolewſkiego / áby uwielbył Dom jego w Jeruzalem: 29 A mnie ſpráwił ſławe przed Krolem / y przed Rádą / y wſzyſtkimi przyjaćioły / y zacnymi Kśiążęty jego. 30 Przetoż ja z ufnośćią śie ſtáwiwſzy zá pomocą PAná Bogá mego / zgromádźiłem męże przednieyſze 31 z Izráelá / ktorzyby ſzli ze mną. A ćić c ſą przednieyſzy według domow y Kśiężtw / ktorzy wyſzli ze mną z Bábilonu / zá krolowánia Artáxerxeſá krolá. 32 Z Synow Fineeſowych / Gerſon : z Synow Itámárowych / Dániel : z Synow Dáwidowych Háttus. 33 Z Synow Secheniaſzowych / ktory był z Synow Fároſowych / Záchárjaſz : á z nim poczet / ſto y piećdźieśiąt mężow. 34 Z Synow Páhát Moábowych Elihoenáj / Syn Zeráchiaſzow / á z nim 35 dwie śćie mężow. Z Synow Zátoego / Secheniaſz Syn Jezyelow / á 36 z nim trzy ſtá mężow. Z Synow Adynowych Obed / Syn Jonátánow / á z nim mężow dwie śćie y 37 piećdźieśiąt. Z Synow Elámowych Jezájaſz / Syn Gotoliaſzow / á z 38 nim śiedmdźieśiąt mężow. Z Synow Sáſátyaſzowych / Zábádyaſz Syn Micháelow / á z nim ośmdźie- 39 śiąt mężow. Z Synow Joábowych Obádyaſz / Syn Jechielow / á z nim dwie śćie y ośmnaśćie mężow. 40 Z ſynow Bánilowych Selimot / ſyn Joſyfiaſzow / á z nim ſto y ſześćdźieśiąt mężow. 41 Z Synow Bebájowych Záchárjaſz / Syn Bebájow / á z nim dwádźieśćiá y ośm mężow. 42 Z Synow Azgádowych Johánán / ſyn Hákátánow / á z nim ſto y dźieśieć mężow. 42 Z Synow Adonikámowych oſtátnich / ktorych te ſą imioná ; Elifelet / Jehiel / Semejaſz / á z nim ſześćdźieśiąt mężow. 43 Z Synow Bágutwych Utáj / Syn Zábyd / á z nim śiemdźieśiąt mężow.

c 1 Ezdr 8. 1.

44 Y Zgromádźiłem je do rzeki ktora zowią Terá / y támeſmy leżeli przez trzy dni / áżem je policzył. 45 A gdym tám żadnego z ſynow Kápłáńſkich y Lewitſkich nie ználazł: 46 Poſłałem do Eliezerá / Aryelá Semájaſzá Járybá / Nátáná / Elnátáná / Záchárjaſzá / y Meſullámá mężow przednieyſzych y uczeńſzych / 47 ktorzy záraz przyſzli. Y rozkazałem im áby ſzli do Iddoná Kśiążećiá / ktory był ná tym mieyſcu gdźie byłá ſkárbnicá / zlećiwſzy im áby mowili z Iddonem / y z bráćią jego / y z innymi ktorzy byli ná onym mieyſcu poſtánowieni nád ſkárbámi / áby nam poſłáli te / ktorzyby urząd Kápłáńſki w domu PAná Bogá náſzego ſpráwowáli. 48 Y przywiedli nam zá pomocą PAná Bogá náſzego męże uczone / z Synow Moháliego / Syná Lewiego / Syná Izráelowego / to jeſt / Serebiaſzá : á Synow jego / y bráći jego ośmnaśćie. 49 Y Háſábiaſzá / y Izájaſzá brátá / z Synow Chánáneiaſzowych / z Synámi ich / mężow dwádźieśćiá. 50 A z tych ktorzy ſłużyli w Kośćiele / je był Dáwid poſtánowił / y ktorzy byli przednieyſzymi do poſługi Lewitom / tych ſług kośćielnych dwie śćie y dwádźieśćiá : Tych imioná były ná rejeſtrze zpiſáne.

51 Tamem zápowiedźiał poſt młodźieńcom przed Pánem Bogiem náſzym / áby nam prośili od niego drogi ſzcześliwey y dźieciom náſzym ktore były z námi / y bydłu náſzemu. 52 Bom śie wſtydźił prośić Krolá o pieſze ábo o jezdne ktorzyby nas prowádźili / y żeby nas bronili od 53 nieprzyjaćioł náſzych. Bośmy byli powiedźieli Krolowi / iż moc PAná náſzego bedźie ku wſzyſtkiemu dobremu z tymi ktorzy go ſzukają. 54 Przetożemy śie powtore oto PAnu Bogu náſzemu modlili / ktory nam też był miłośćiw / y otrzymáliſmy to / o cośmy go prośili.

55 Y Odłączyłem z naprzednieyſzych y z Kápłánow / mężow dwánaśćie : Serebiaſzá / Házábiaſzá / á z nimi z bráći ich mężow dźieśieć. 56 Y oddałem im złoto y śrebro / naczynia święte domu PANA náſze-

d 1. Achá wá.

go: y co dárował Krol y Rádá jego/ y Kśiążętá jego / y wszystek Izráel: 57 ♣ To mowię odważywszy/ oddałem śrebrá sześć set y pięćdźieśiąt tálentow / y naczynia śrebrnego sto tálentow/ 58 y złotá sto tálentow. ♣ Y czasz złotych dwádźieśćiá / á naczynia mośiądzowego z dobrego mośiądzu łsniącego się jáko złoto/ naczynia dwánaśćie. 59 ♣ Potymem im rzekł: Wyśćie poświęceni PAnu/ y te naczynia poświęcone są/ y to złoto y śrebro jest ofiárá dobrowolna PAnu Ojcow nászych. ♣ 60 Przetoż czujćie/ á strzeżćie go/ áż je oddaćie Kśiążętom Káplańskim y Lewitom/ y przedniejszym z domow Izráelskich w Jeruzalem w pokojách domu PAná *Bogá* nászego. 61 ♣ A ták Kápłáni y Lewitowie/ odebráwszy to śrebro/ y złoto/ y naczynie w Jeruzalem/ wnieśli je do Kośćiołá PAńskiego. 62 ♣ Zátym ruszywszy się od rzeki Tery/ dwunastego dniá mieśiącá pierwszego/ przyszliśmy do Jeruzalem z pomocą PAná *Bogá* nászego/ ktora nam byłá przytomna: bo jákośmy ná drogę wyszli/ bronił nas PAN od káżdego nieprzyjaćielá/ ázesmy przyszli do Jeruzalem. 63 ♣ A gdyśmy tám trzy dni pobyli/ czwártego dniá odważono złoto y śrebro/ y oddano do Domu PANA *Bogá* nászego/ Merymotowi Kápłánowi / Synowi Urjaszowemu. 64 ♣ A z nim Eleázárowi synowi Fineesowemu: y Lewitom pomocnikom ich/ Jozábádowi Synowi Jesuego: y Noádyászowi Synowi Binujego: á wszystko pod liczbą y pod wagą. 65 ♣ Támże zpisána jest onego wszystkiego wagá onejże godźiny. 66 ♣ Potym wroćiwszy się z pojimánia / spráwowáli Ofiáry PAnu Bogu Izráelskiemu: ćielcow dwánaśćie zá wszystek lud Izráelski/ báránow dźiewięćdźieśiąt y sześć. 67 ♣ Báránkow śiedmdźieśiąt y dwá: kozłow zá grzech dwánaśćie / wszystko ná ofiárę PAnu. 68 ♣ Y oddano mándaty krolewskie Poborcom krolewskim/ y Stárostom dolney Syryey / y Fenicyey: ktorzy znácznie ucćili on narod y Kośćioł Boży.

69 Y Gdy się stáło / zeszli się do mnie e Przełożeni/ mowiąc; Nie odłączył się narod Izráelski / áni Kśiążętá/ áni Kápłáni/ áni Lewitowie/ od narodow obcych tey ziemie: 70 ♣ To jest / od nieczystośći narodow Chánánejskich / y Hettejskich/ y Ferezejskich/ y Jebuzejskich/ y Moábskich/ y Egipskich/ y Edomskich. 71 ♣ Bo wstąpili w małżeństwo z corkámi ich/ sámi y synowie ich: y pomięszáło się naśienie święte z narodem cudzoziemskim: tákże y ći naprzedniejszy/ y Kśiążętá/ stáli się uczestnikámi tey niepráwośći/ wnet od początku tey rzeczy. 72 ♣ To gdym usłyszał rozdárłem odźienie swoje/ y święte száty / y tárgałem włosy z głowy swojey y z brody: y śiedźiałem zámyśliwszy y zásmęćiwszy się. 73 ♣ Tedy się zeszli do mnie ktorzy byli ná ten czás wzruszeni słowem PAná Bogá Izráelskiego/ gdym ja płákał nád oną niepráwośćią / á śiedźiałem będąc smętny áż do ofiáry wieczorney.

74 A Wstawszy od postu / y májąc odźienie zdárte/ y száte świętą/ poklęknąłem ná koláná / á wyćiągnąwszy ręce ku PAnu/ Rzekłem; ♣ 75 PAnie / wstydzę się y sromam się 76 przed obliczem twojim. ♣ Bo się grzechy násze rozmnożyły nád głowámi nászymi / á występki násze 77 wzrosły áż do niebá. ♣ Ponieważ od wieku Ojcow swojich jesteśmy w wielkim grzechu/ y áż do dniá tego. ♣ 78 Przetoż dla grzechow nászych y Ojcow nászych / wydániśmy z bráćią nászą/ y z Krolmi nászymi/ y z Kápłány nászymi/ Krolom ziemie pod miecz/ y w niewolą / y ná łup / y ná 79 hánbę/ áż do dźiśiejszego dniá. ♣ Ale teraz jákie się nam miłośierdźie o PANIE od ćiebie stáło / żeś nam zostáwił korzeń y imię ná miejscu 80 świętym twojim. ♣ Aby nam záśię świećiło świátło w domu PAná Bogá násze°/ á że nam dawano żywność 81 czásu niewoli nászey. ♣ Bo gdyśmy byli w niewolą podbići/ nie byliśmy od PAná *Bogá* nászego opuszczeni: ále zjednał nam tákową łáskę przed obliczem Krolow Perskich / ktorzy 82 nam dawáją żywnośći. ♣ Y zdobyli

e 1 Ezdr. 9. 1.

Ko-

Kościoł PANa Boga nászego/ á odnawiája Syon zpustoszony: nád to/ dałeś nam wolne mieszkánie w Judskiey ziemi y w Jeruzalemie.

83 Teráz tedy májac to/ coż rzeczemy o PAnie? Ponieważesmy przestąpili Przykazánia twoje/ ktoreś ty wydał przez ręce sług twojich Prorokow/mowiąc;

84 Ziemiá tá do ktorey f idźiecie / ábyśćie ja dźiedźicznie otrzymáli / jest zmázána sprosnośćią narodow tey źiemie / ktorzy ja nápełnili obrzydliwośćiámi swojmi.

85 Przetoż teraz nie bierzćie g Corek ich synom wászym/ áni corek wászych dawajćie synom ich.

86 Ani śię kiedy stárajćie o pokoj z nimi: ábyśćie/zmocniwszy śię/używáli dobr tey źiemie: á iżbyśćie ja ná dźiedźiczną ośiádłość zostáwili dźiatkom swym áż ná wieki.

87 Przetoż wszystko cokolwiek nas potkáło/ stáło śię dla złych spraw nászych/ y dla wielkich grzechow nászych.

88 Wszákżeś ty PAnie sobie lekce poważył grzechy násze/ á dałeś nam ten korzeń.

89 Izaliż znowu odwroćiwszy śię przestępowáć mamy Zakon twoj / májac śię obrzydłośćiámi obcych narodow tey źiemie?

90 Izalibyś rozgniewawszy śię ná nas/nie wytráćił nas ták/ żeby nie zostáł korzeń áni naśienie/áni imię násze?

91 Prawdomownyś jest o PAnie Boże Izráelski! Abowiem zostawa ten korzeń áż do dźiśiejszego dniá.

92 Otosmy teraz przed oblicznośćią twoją z nieprawośćiámi nászymi / áczbyśmy już nie mieli stawáć wiecey przed toba dla tákowych rzeczy.

93 A gdy śię h ták Ezdrasz padszy ná źiemię / przed Kośćiołem modlił / y z płáczem wyznawał / zebráło śię do niego z Jeruzalem mężow y niewiast/y młodźieńcow/ bárzo wiele:y był wielki płácz miedzy nimi.

94 Tedy Sechániasz syn Jehielow z synow Izráelskich/záwołał mowiąc; Ezdraszu / mysmy zgrzeszyli przećiwko PAnu Bogu / pojawszy zá żony niewiasty cudzoźiemskie z narodow tey źiemie.

95 A teraz wszystek Izráel záfrásował śię nád tym: Przetoż jeslić śię zda / uczynimi przyśięgę PANu / że odrzućimy wszystkie żony násze / ktoresmy zpojmowáli z narodow obcych / y z dźiećmi ich.

96 A to uczynią wszyscy ktorzykolwiek posłuszni sa Zakonowi PAńskiemu: Wstawszy wykonajże to.

97 Abowiem to ná ćię należy/ á my przy tobie stániemy: jedno sobie mężnie poczynaj.

98 Tedy wstawszy Ezdrasz / przyśięga obowiązał przednieysze z Kápłánow / y z Lewitow / y ze wszystkiego ludu Izráelskiego / áby temu dosyć uczynili: Y przyśięgli.

f 3 Moj 18.25.27.

g 2 Moj 34.16. 5 Moj 7.3. y 23.6.

h 1 Ezdr 10.

ROZDZIAŁ IX.

Opuszczenie żon pojętych z narodow cudzoźiemskych. 41. Czytánie Zakonu. 50. Swięcenie Swiętá.

1 Tedy wstawszy Ezdrasz od przyśionká Kośćielnego / wszedł do komory Johánnáná syná Eliásybowego.

2 A tám będąc nie skosztował chlebá áni pił wody / ále płákał nád wielkimi nieprawośćiámi onego ludu.

3 Zátym ogłoszono po wszystkiey Zydowskiey źiemi y w Jeruzalemie wszystkim ktorzy śię wroćili z więźienia / áby śię zgromádźili do Jeruzalem.

4 A ktorzyby kolwiek zá dwá ábo zá trzy dni nie przyszli / áby według sądu Stárszych przełożonych pobrano májetnośći ich/ á sámi áby byli odłączeni od ludu tego ktory śię wroćił z niewoli.

5 A przetoż zebráli śię wszyscy z pokolenia Judowego y Benjáminowego we trzech dniách do Jeruzalem / ktory to dźień był dwudźiesty mieśiacá dźiewiatego.

6 Y uśiádł wszystek lud ná plácu Kośćielnym / drżąc od źimná ktore już było nástáło.

7 Tedy powstawszy Ezdrasz / rzekł do nich; Zleśćie uczynili / żeśćie zpojmowáli żony cudzoźiemskie: byśćie ták przyczynili grzechow w ludu Izráelskim.

8 Przetoż teraz dajćie cześć y chwałę PAnu Bogu ojcow nászych/

9 A wykonajćie wolą jego: y odłączćie śię od narodow tey źiemie/y od niewiast obcych.

10 Y záwołał wszystek on lud / y krzyknął głosem wielkim; Ták jákoś rzekł uczynimy.

11 Aleiż nas jest wielkie mnostwo / á czás źimny/y nie możemy

my śie ostáć ná dworze: więć y tá spráwá nie jest jednego dniá áni dwu/ bo nas wiele w tym zgrzeszyło: 12 ♣ Przetoż niechaj stáną przedniejszy z tego ludu/ y wszyscy ktorzy miedzy námi mieszkáją / ktorzykolwiek 13 máją żony cudzoźiemskie: ♣ Niech mowie náznáczywszy sobie czás / przydą z káždego miejscá Stárszy/ y Sędźiowie/ ábyśmy odwroćili od śiebie gniew PAńskí w tey sprá- 14 wie. ♣ Tedy Jonátán Syn Azáhelow/ y Jáchsyasz Syn Tekuego/ postánowieni byli nád tym/ á Mesullám y Sebetáj Lewitowie pomagáli 15 im. ♣ A ći ktorzy śie z niewoli wroćili/ wszystko według te° *postánowie-* 16 *nia* uczynili. ♣ Kápłán tákże Ezdrasz obrał sobie kilku mężow naprzedniejszych z Ojcow ich/ ktorzy z imienia *mianowáni byli:* y záśiedli pierwszego dniá mieśiącá dźieśiątego/ áby 17 śie o tey spráwie wywiedźieli. ♣ Odpráwowáłá śie tedy tá spráwá przy tych mężách ktorzy mieli żony obce/ áż do pierwszego dniá mieśiącá 18 pierwszego. ♣ A ználeźli śie Kápłáni pomieszáni / ktorzy zpojmowáli żony kudzoźiemskie. ♣ Z sy- 19 now Jesuego syná Jozedekowego y z bráći jego; Máázejasz/ Eliezer/ Já- 20 ryb y Joádán. ♣ Ktorzy *nápierwey* pozwolili wypędźić żony swe/ y ofiá- 21 rowáli báráná zá grzech swoj. ♣ A z synow Immerowych: Hánáni/ y Zábádyasz/ Eánes/ Semájasz/ Ge- 22 reel/ y Azáryasz. ♣ Z synow Fássurowych: Elienáj/ Máásceasz/ Ismá- 23 el/ Nátánáel/ Okidyl y Elásá. ♣ A z Lewitow: Jozábád/ Symoj/ Kelájasz / (ktorego teżzowią Kelitá) Pe- 24 táchiasz y Jonás. ♣ Z Spiewakow: 25 Eliázur/ y Báchur. ♣ Z Odźwier- 26 nych: Sállum y Tolbánes. ♣ Z Izráelá: z Synow Fárosowych; Germasz/ Eddyasz / Málchiasz / Máel/ 27 Elázár/ Asybiasz/ y Benájasz. ♣ Z Synow Elámowych: Mátániasz/ ZáchárYasz/ Jechiel/ Jerymot/ E- 28 liasz. ♣ Z Synow Záttuowych: Eliád/ Elizym/ Mátániasz/ Jerymot/ 29 Zábád/ y Sárdájasz. ♣ Z Synow Bebájowych: Johánán/ Hánániasz/ 30 Jozábád/ y Emátes. ♣ Z Synow Bánájowych: Elám/ Mámuch/ Jedyasz/ Jásub/ Seál y Jerámot. 31 ♣ Z Synow Addynowych: Náát/ Moozyasz/ Lákkun/ Náid / Mátániasz/ Sesel / Bállun / Mánáseasz. 32 ♣ Z Synow Annászowych: Elion Aseasz / Málchiasz/ Sábbájasz Sy- 33 mon / y Chozámiasz. ♣ Z Synow Hásumowych: Mátenájasz Mátátyasz/ Bánnájasz / Elifelet / Má- 34 násses / y Symei. ♣ Z Synow Bámowych: Jeremiasz / Moády/ Amrám/ Joel/ Bánájasz / Peliasz/ Anosz/ Kárábázyen/ Enásyb/ Mámutmátániasz/ Elezyasz Bánnui/ Eliál / Sámis / Selemiasz / y Nátá- 35 niasz. ♣ Z synow Ozorowych: Sezy/ Ezryl / Azáel/ Sámát/ Zámbis/ y Jozef. Z Synow Nobowych: Mátytyasz / Zábádyasz/ Ides/ Joel/ y 36 Bánájasz: ♣ Ci wszyscy zpojmowáli byli żony Cudzoźiemskie/ y opuśćili 37 je z dźiećmi ich. ♣ Tedy śie osádźili Kápłáni y Lewitowie/ y ktorzy byli z Izráelá / w Jeruzalemie y indźiey w oney źiemi.

A Pierwszego dniá mieśiącá śiodmego/ gdy już synowie Izráelscy amieszkáli w przybytkách swo- 38 jich / ♣ zebráło śie wszystko b zgromádzenie społem/ ná plác przed Kośćioł/ u brámy ná Wschodsłońcá. ♣ 39 Y rzekli Ezdraszowi Kápłánowi y Uczyćielowi / áby przyniosł Zakon Mojzeszow od PAná Bogá Izráel- 40 skie° podány. ♣ Y przyniosł Ezdrasz Kápłan zakon przed ono wszystko zgromádzenie mężow y niewiast / y przed wszystkie Kápłány / Ktorzy przyszli / áby posłucháli Zakonu/ pierwszego dniá mieśiącá śiodme- 41 go. ♣ A czytał go ná pierwszym plácu brámy Kośćielney / od poránku áż do południá/ przed onymi mężámi y niewiástámi: á wszystek lud z pilno- 42 śćia słuchał Zakonu. ♣ Bo Ezdrasz Kápłan y Uczyćiel Zakonu wstąpił był ná zgotowána Kázálnicę 43 drewniána. ♣ A przy nim stali Mátytyasz/ Semá/ Ananiasz/ Azáryasz/ Uryasz/ Ezechiasz/ Bálázám po prá- 44 wey ręce: ♣ A po lewey/ Pedájasz/ Misáel/ Málchiasz/ Aotásuf/ y Ná- 45 báryasz. ♣ Tedy Ezdrasz wźiął Księgi zakonu przed wszystkim onym zgromádzeniem (bo był zacnym u

a Nehe. 7. 73.
b Nehe. 8. 1.

wszy-

46 wszystkich.) ♣ A gdy wykładano Zakon / wszyscy poważnie stali: Y błogosławił Ezdrasz PAnu Bogu Nawyższemu / BOgu Zastępow Wszechmogącemu. 47 ♣ Ná co wszystek 48 lud odpowiedział; Amen. ♣ Tákże y Lewitowie wzgorę ręce podniosszy / y padájąc ná ziemię kłaniáli się PAnu: to jest / Jesuá / Báni / Serebiasz / Jámin / Akkub / Sebetáj. Hodyasz / Máázejasz / Kielitá / Azáryasz / 49 Jozábád / Chánán / Pelájasz. ♣ Ktorzy uczyli Zakonu PAńskiego / objaśniájąc to co czytáli. 50 ♣ Potym rzekł Atárátes Ezdrászowi Kápłánowi y Nczycielowi / y Lewitom ktorzy lud uczyli; Oto ten dzień święty jest PAnu. A wszyscy słucháiąc Zakonu płákáli. 51 ♣ Tedy rzekł Ezdrasz; Teraz się rozejdźcie y jedźcie co náttłustsze pokármy / y pijcie co nasłodsze napoje / dźieląc się z tymi 52 ktorzy nie máją. ♣ Záiste / dźień ten jest święty PAnu: Przetoż / nie smęćcie się: ábowiem was PAN 53 Bog zacnie ućieszył. ♣ Tákże y Lewitowie przedkłádáli to wszystko ludowi / mowiąc; Ten dźień jest święty 54 Pánu / Nie smęććieś się. ♣ Aták rozeszli się wszyscy jeść pić / y weselić się: y dźielili się pokármámi z tymi / ktorzy ich nie mieli; y weselili 55 się bárzo? ♣ Przeto / że dostąpili oświecenia z tych słow / ktorymi zgromádzeni będąc wyuczáni byli. 56 ♣ A zebrawszy się wszyscy w Jeruzalemie / obchodźili wesołe święto / według postánowienia PAná Bogá Izráelskiego.

CZWARTE KSIEGI EZDRASZOWE.

TE Księgi zpisáne ná kształt Proroctwá. A zámykáją w sobie. I. Gromienie ludu Bożego nieposłusznego / w więzieniu Bábilońskim będącego / y obietnicá o Kośćiele Bożym że miał być Chrystusowi PAnu przez opowiádánie Ewángeliey świętey / zebrány. II. Máją w sobie widzenia dźiwne w ktorych przyczyny ućiskow / lud Boży trapiących / przyszłych rzeczy znáki y postánowienie / áż do náprawy Kośćiołá przez Chrystusá opisuje: Ktory to dobrym dobra / á złym jáka zásłużyli nadgrodę uczyni: czym skutecznie wiernych á pobożnych sercá ćieszy.

ROZDZIAL I.

Rod Ezdraszow. 6. Bożych dobrodźiejstw znieważenie. 24. A zá to Boże karánia.

1 KToreKsięgi Ezdraszá Proroká / syná Serájaszowego / syná Azáryaszowego / syná Helkiaszowego / syná Sádániaszowego / syná Sádoko- 2 wego / syná Achitobowego: ♣ Syná Achiaszowego / syná Fineesowego / syná Eliego / syná Amáryaszowego / syná Asyego / syná Márymotowego / syná Arnáowego / syná Ozyaszowego / syná Borytowego / syná Abisejowego / syná Fineesowego / 3 syná Eleázárowego. ♣ Syná Aáronowego / z Pokolenia Lewi: ktory był pojimány do ziemi Medskiey / do Krolestwá Artáxerxesá Królá Perskiego.

4 Y Stáło się słowo PAńskie do 5 mnie / mowiąc; ♣ Idź / / á opowiedź ludowi memu a złości ich / á synom ich nieprawości ktorych się przećiwko mnie dopuścili: áby je y oni opowiádáli synom synow swo- 6 ich. ♣ Przeto / że grzechy rodźicow ich rozmnożyły się w nich: gdyż oni mnie zápomniawszy / ofiárowáli bo- 7 gom cudzym. ♣ Izali m je nie Ja wywiodł z źiemie Egipskiey / z domu niewoli? A wżdy oni pobudźili mię 8 ku gniewu / y wzgárdźili rády moje. ♣ Przetoż ty ostrzyż włosy głowy twojey / á wrzuć ná nie wszystko złe: bo nie byli posłuszni Zakonowi mo- 9 jemu / ále byli ludem odpornym. ♣ Y dokądże je będę ćierpiał / ktorym mem ták wielkie dobrodźiejstwo pokázował.

a Ezdr. 58. 1

10 zował. ♣ Wiele Krolow b podwrociłem dla nich: Faráoná c z sługámi jego / y wszystko wojsko jego po-
11 ráziłem. ♣ Wszystkie narody przed twarzą ich wytráciłem / á ná Wschod słońcá we dwu ziemiách lud Tyrski y Sydoński rozproszyłem / y wszystkie nieprzyjaciele ich
12 pozábijałem. ♣ Przetoż ty rzecz do nich/ mowiąc; To mowi PAN:
13 ♣ Jam was przeprowádził przez d morze/ y miástá obronne z dawnám wam zporządził/ Mojżeszám e wam dał zá wodzá/ á Aároná f zá Kápłá-
14 ná. ♣ Dałem wam świátłość g w słupie ognistym/ y czyniłem wielkie cudá miedzy wámi: Aleście wy mnie
15 zápámietáli / mowi PAn. ♣ Toć mowi PAn Wszechmogący; Przepiorki h te wam były ná znák/ y namioty dałem wam ku obronie : á
16 widyście y tám szemráli. ♣ A nie tryumfowáliście w Imieniu mojim z wytrácenia nieprzyjacioł wászych
17 áleście szemráli áż do tąd. ♣ Ygdzież są dobrodziejstwá ktorem wam uczynił ? Izaliście ná pustyni gdyście łákneli nie wołáli do mnie /
18 mowiąc; ♣ Przeczżeś nas wywiodł i ná te pusczą/ ábyś nas pobił? Lepiey nam było służyć Egipczánom / á niżeli pomrzeć ná tey puszczy. ♣
19 Jam się użalił płáczu wászego / y dałem wam mánnę k zá pokarm; á
20 jedliście chleb Anjelski. ♣ Izali gdyście l prágneli nie rozszczepiłem opoki ? á wypłyneły wody do sytości. Przed gorącością / liściem z
21 drzewá zákrywałem was. ♣ A rozdzieliłem miedzy was ziemie obfite: Chánánejczyki / y Ferezejczyki / y Filistyńczyki wyrzuciłem przed wámi. Y coż wam dáley czynić
22 mam/ mowi PAn? ♣ Ták mowi Pan Wszechmocny ; Gdyście byli na pustyni m u rzeki gorzkiey prágnąc
23 á bluźniąc Imie moje: ♣ A widzym wam nie płácił ogniem zá wásze bluźnierstwo / ále włożywszy drzewo w wodę osłodziłem rzekę.

24 Ojci mam czynić o Jákobie/ Nie chciałeś słucháć Judo : przetoż się przeniosę do innych n narodow/ y dam im Imie moje áby
25 záchowywáli práwá moje. ♣ Ponieważeście wy mnie opuścili / y Ja was opuszczę : gdy mię będziecie prosić o miłosierdzie / nie zmiłuję
26 się. ♣ Gdy mię będziecie o wzywáć/ nie wysłucham was : Boście krwią zplugáwili ręce wásze / á nogi wásze nie są leniwe ku popełnieniu męzo-
27 bojstwá. ♣ Aczście nie mnie ście opuścili/ ále sámych siebie/ mowi PAn. ♣
28 To mowi PAn Wszechmogący; Jezalim Ja was nie prosił jáko Ociec Synow/ jáko mátká corek/ ábo jáko
29 mámká dziatek swych? ♣ Abyście byli ludem mojim/ á Ja wászym Bogiem: wy mnie miásto synow/ á Ja
30 wam miásto Ojcá. ♣ Tákem was zbierał jáko p kokosz kurczątká swoje pod skrzydłá swoje. A teraz coż wam mam uczynić? Odrzucę was
31 od oblicza mego. ♣ Gdy mi przyniesiecie Ofiárę / odwrocę q oblicze moje od was : Bom dni wásze święte / y odnowienia mieśiącow wászych / y obrzezowánia wásze odrzu-
32 cił. ♣ Jam posyłał sługi moje Proroki r do was / ktoreście pojimawszy pomordowáli / y rozszárpáli ná sztuki ciáłá ich: krwie ich Ja szukáć bę-
33 dę/ mowi PAn. ♣ To mowi PAN Wszechmocący ; Dom s wász zpustoszony jest / y rozproszę was / jáko
34 wiátr *rozprasza* plewy. ♣ A synowie wászy nie będą mieli potomstwá : bo opuścili rozkazánie moje / á co
35 złego jest przede mną czynili. ♣ Podam domy wásze ludowi przyszłemu/ ktory/ choćiaż o mnie nie słyszał, uwierzy : y choćiam przed nim cudow nie czynił / uczyni com rozka-
36 zał. ♣ A choć Prorokow mojich nie widzieli / jednák wspominać będą
37 nieprawości swoje. ♣ Oświadczam się / że ludowi przyszłemu łáskę *pokażę*, ktorego dziatki z rádością się weselić będą : Choć mię nie widzą t oczymá cielesnymi / ále duchem wierzą temu com Ja powiedział. ♣
38 Przetoż teraz bráćie obacz / jáka jest chwałá: á przypátrz się ludowi przychodzącemu u od Wschodu
39 słońcá. ♣ Temu Ja dam Księstwo x Abráhámowe/ Izáákowe/ y Jákobowe/ y Ozeaszowe / y Amosowe / y Michcaszowe/ y Joelowe/ y Abdya-
40 szowe y Jonaszowe: ♣ Y Náhumowe

b *Jozu.* 8. y 10. y 12.
c 2 *Moj.* 14.28.
d 2 *Moj* 14.22.
e 2 *Moj* 3. 10.
f 2 *Moj.* 28. 1.
g 2 *Moj* 13.21.
h 2 *Moj.* 16.13. *Psalm* 105.40.
i 4 *Moj* 14. 3.
k 2 *Moj.* 16.15. *Modr.* 16.20.
l 4 *Moj.* 20.11.
m 2 *Moj.* 15.25.
n 2 *Moj.* 32.10.

o *Ezai.* 1. 15.
p *Matt.* 23. 37.
q *Ezai.* 66. 3.
r *Matt.* 23. 34.
s *Luk.* 13.35.
t 1 *Piotr* 1. 8.
u *Matt.* 8. 11.
x I. *Dam. wodze Abráhámá Izááká &c.*

y Abá-

y Abákukowe / Sofoniaszowe/ Aggeuszowe/ Záchàryaszowe/ y Máláchiaszowe : ktory też Aniołem Pańskim náźwány jest. (y Máláć. 3. 1.)

ROZDZIAŁ II.

Ogłoszenie pomsty. 10. Y miłośći Bożey. 25. Pokazánie śię Syná Bożego Ezdraszowi.

1 TO mowi PAn; Jam wywiodł a ten lud z niewoli/ y podałem b mu Przykazánia przez sługi moje Proroki / ktorych oni słucháć nie chćieli / ále wniwecz obroćili rády moje. (a 2 Moj. 14. 16. b 2 Moj. 20. 22.) 2 ✤ Mátká ktora je porodźiłá/ mawia im ; Idźćie synowie / bomći 3 jest wdowa y opuszczona. ✤ Wychowáłám was z weselem/ á utráćiłám was z płáczem y z żáłośćią : ábowiemeśćie c zgrzeszyli przed PAnem Bogiem wászym/ y co złego jest 4 przed nimeśćie czynili. (c Bár. 4. 7.) ✤ A teraz coż mam czynić z wámi ? Jamći jest wdowa y opuszczona : idźćież synowie/ á prośćie d od PAná miłośierdźia. (d 5 Moj. 4. 29.) 5 ✤ A Ja ćiebie Ojcze biorę zá świádká / przećiwko mátce synow *twych*, ktorzy nie chćieli przymierza 6 mego záchowáć. ✤ Abyś je ty podał ná pohánbienie/ á mátkę ich ná łup: żeby śię nie rozmnożył narod ich. ✤ 7 Niech będą rozproszone miedzy pogány imioná ich/ niech będą wygłádzeni z źiemie : gdyż wzgárdźili 8 przysięgą moją. ✤ Biádá tobie e Assyrya / iżw sobie kryjesz niesprawiedliwe: O narodźie zły! Wspomni com uczynił f Sodomie y Gomorze : (e Ezdr. 10. 5. f 1 Moj. 19. 14.) 9 ✤ Ktorych źiemiá leży w smolnych bryłách y w kupách popiołu. Ták też y tym uczynię ktorzy mię nie słucháli/ mowi PAn Wszechmocny.

10 TO mowi PAn do Ezdrasza; Opowiedz ludowi memu / że im dam krolestwo Jeruzalemskie / ktorem był miał dáć Izráelowi. 11 ✤ Y wezmę chwałę ich/ á dam im wieczne przybytki / ktorem był onym nágotował. 12 ✤ Drzewo żywotá g będźie im miásto wonney máśći: á nie będą robić/ áni śię zprácują. (g Objáw. 2. 7.) 13 ✤ Idźćież/ á otrzymaćie : Prośćie sobie ukroceniá dni/ ktore śię przedłużáją: Jużći wam zgotowáno krolestwo/ 14 czujćież. ✤ Oświadcz śię h niebem y źiemią/ bom skruszył złe/ á stworzyłem dobre : gdyż Ja żywię / mowi (h 5 Moj. 4. 26.) 15 PAn. ✤ Mátko obłáp syny twe/ wychowaj je z weselem jáko i gołębicá/ á zmocni nogi ich : bom ćię obrał (i 1. Słup.) 16 mowi PAn. ✤ Y wzbudzę umárłe k z miejsc swojich / á wywiodę je z grobow ich : bom poznał Imię moje w Izráelu. (k 1 Kor. 15. 52.) 17 ✤ Nie boj śię mátko synow/ bom ćię obrał mowi PAn. 18 ✤ Poślęć ná pomoc sługi moje/ Izájaszá / y Jeremiaszá : zá ktorych rádą poświęćiłem y zgotowałem ći dwánáśćie drzew obćiążonych rozmájitymi owocámi ; 19 ✤ Y tyleż też źrzodł opływájących mlekiem y miodem/ y śiedm gor bárzo wielkich rodzących rożę y lilie: ná ktorych/ weselem nápełnię syny twoje. ✤ 20 Wdowie czyń spráwiedliwość / o śierotę śię l zástawiaj / wspomagaj niedostátecznego / broń ośiroćiáłego/ (l 5 Moj. 10. 18.) 21 przyodźiey m nágiego. ✤ Ułomnego y mdłego ulecz / z chromego śię nie náśmiewaj/ broń tego co jest bez ręki / á ślepego do widzenia stá- (m Mátt. 25. 36.) 22 wy mojey przypuść. ✤ Stárego y młodego miedzy murámi twojimi 23 chowaj. ✤ Gdy znajdźiesz umárłego n / uwinąwszy pochowaj w grobie: á damći pierwsze miejsce w zmár- (n Tobia. 1. 21.) 24 twychwstániu mojim. ✤ Wytchni / á odpoczni ludu moj : boć przyjdźie 25 odpocżynienie twoje. ✤ Máinko dobra/ wychowaj syny twoje/ zmocni 26 nogi ich. ✤ Z sług ktoremći dał żaden niech nie zginie: bo ich będę szukał 27 z ręki twojey. ✤ Nie ustawajże: Bo gdy przyjdźie o dźień ućisku y utrápienia / drudzy płákáć y smęćić śię będą / á ty májąc wszystkiego dostá- (o Sofon. 1. 14.) 28 tek/ wesoła będźiesz. ✤ Będąć záyrzeć pogánie : ále nic przećiwko tobie nie 29 będą mogli/ mowi PAn. ✤ Ręce moje zásłonią ćię/ áby synowie twoji ogniá p piekielnego nie oglądáli. ✤ (p Ezái. 66. 24.) 30 Weselże śię mátko z synámi twymi : bo Ja ćiebie wyrwę / mowi 31 PAn. ✤ Wspomni ná śpiące syny twoje : bo je Ja wywiodę ze wszystkich stron źiemie / y uczynię z nimi miłośierdźie: bom jest miłośierny/ 32 mowi PAn Wszechmogący. ✤ Obłápże syny twoje/ áż Ja przyjdę / á

uczynię im miłośierdźie: bo źrzódłá moje obfituią / á łáská mojá nie uſtánie. 33 Ja Ezdraſz wźiąłem rozkazánie od PAná ná gorze Horeb / ábym ſzedł do Izráelá: do ktorych gdym przyſzedł / odrzućili mię / y wzgárdźili rozkazánie Páńſkie. 34 A przetoż wam narodowie mowię / ktorzy ſłuchaćie y rozumiećie; Czekayćie Páſterzá q wáſzego / ktory wam da odpoczynienie wieczne / bo bliſko jeſt ten ktory ná ſkończeniu świátá przyidźie. 35 Bądźćież gotowi ku nagrodźie kroleſtwá: bo wieczna świátłość bedźie wam r świećiłá czáſy wiecznymi. 36 Ućiekayćie przed ćieniem s tego świátá / przyjmuyćie weſele chwały ſwey: Ja świádczę jáwnie o Zbáwićielu mojim. 37 Weźmićie dar wam záleczony / á weſelćie się / dźiękując temu t ktory was wezwał do kroleſtwá niebieſkiego. 38 Powſtańćież / á ſtojćie / y obaczćie liczbę u náznáczonych ná gody Páńſkie: 39 Ktorzy się od ćienia tego świátá przenieśli / á ślicżne ſzáty od PAná wźięli. 40 Przyimi Syonie liczbę twoję / á zámkni twe ubráne w białe w ſzáty / ktorzy Zakon Páński wypełnili. 41 Zupełna jeſt liczbá ſynow twojich / ktorycheś pożądał: Proś-że mocy Páńſkiey / áby był poświęcony lud twoj / ktory jeſt wezwány x od początku.

42 JA Ezdraſz widźiałem ná gorze Syońſkiey Záſtęp wielki / ktoregom zliczyć nie mogł / á wſzyſcy pieśniámi chwalili PAná. 43 A w pośrzodku ich był młodźieniec wyſokiego wzroſtu / wyżſzy nád one wſzyſtkie / á káżdemu z nich kładł koronę ná głowę / á tym więcey śię wywyżſzał: á jam śię dźiwował. 44 Tedym pytał Aniołá / mowiąc; PAnie / A ći co zacż ſa? A on odpowiedźiawſzy / 45 rzekł mi; Cić ſą ktorzy śmiertelną y ſzáte złożyli / á nieśmiertelną wźięli ná śię, y wyznawáli Imię Boże: á teraz obbieráją korony / y biorą pálmy. 46 Y rzekłem Aniołowi; A on młodźieniec / ktory ná nie kłádźie korony / á pálmy w ręce dawa / co zacż jeſt? 47 Tedy odpowiádájac / rzekł mi; Tenći jeſt Syn Boży / ktorego z ná tym świećie 48 wyznawáli. A jam wielce począł poważáć te / ktorzy śię mężnie záſtawiáli o Imię Páńſkie. 49 Tedy mi rzekł Anjoł; Idźże / á powiedz ludowi mojemu jákoś wielkię y dźiwne cudá Páńſkie widźiał.

ROZDZIAŁ. III.

Modlitwa Ezdraſzowá.

1 ROku trzydźieſtego po zburzeniu miáſtá / byłem w Bábilonie á fráſowałem śię leżąc ná łożu mojim / y myśli moje wſtępowáły ná 2 ſerce moje: Iżem widźiał opuſzczenie Syonu / á mnoſtwo wielkie 3 mieſzkájących w Bábilonie. Y poruſzył śię bárzo Duch moj. Tedym począł mowić do Naywyżſzego słowá 4 bojáźliwe / mowiąc; O Pánujący PANIE; Tyś tylko ſam słowem ſwojim ná początku grunt źiemie zákłádał / ná ktoryś lud twoj wy- 5 ſtáwił. Y dałeś Adámowi ćiáło a bez duſze / lecż y to było ſpráwą rąk twojich: y nátchnąłeś go Duchem żywotá / y ſtał śię żywym przed to- 6 bą. Y wwiodłeś go do Ráju / ktory náſádźiłá práwicá twojá / pierwey 7 niżeli śię co z źiemie zrodźiło. Y rozkazałeś mu / áby śię rozmiłował drogi twojey; ále on ją b przeſtąpił: przetożeś záraz nań y ná rod jego śmierć c poſtánowił: y námnożyło śię wiele narodow / y pokolenia / y ludźi / y rodźin / ktorych li- 8 czby niemáſz. Y chodźił káżdy narod d po ſwey woli / y dźiwy czynili przed tobą / y gárdźili przykazániem 9 twojim. A potym zá czáſem przywiodłeś e potop / ná mieſzkájące ná 10 świećie / y wygłádźiłeś je. Y przyſzło ná káżdego z nich / że jáko Adam umárł / ták ći potopem wygłádzeni 11 ſą. Aleś zoſtáwił jednego z nich f Noego / z domem je°: z ktorego poſzli 12 wſzyſcy ſpráwiedliwi. A gdy śię poczęli rozmnażáć ktorzy mieſzkáli ná źiemi / y námnożyli ſynow y ludźi / y wiele narodow / znowu poczęli czynić niepráwość / bárźiey niż 13 pierwſzy. A gdy czynili niepráwość przed tobą / obrałeś ſobie z nich męża / ktoremu imię było g Abrá- 14 hám. Y umiłowałeś go / á oznáj-

miłeś

Marginalia: q Zydow 13.20. — r Ezai. 60. 2. — s 2 Piotr 1. 4. — t Koloſ. 1. 12. — u Objáw 7. 3. — w Objáw 6. 11. — x Efez. 1. 4. — y 2 Kor. 15.53. — z Máto 16.16. — a 1 Moj. 2. 7. — b 1 Moj. 3. 6. — c Rzym. 5. 12. — d 1 Moj 6. 12. — e 1 Moj. 7. 10. — f 1 Piotr 3. 20. — g 1 Moj 12. 1.

mikeś jemu sámemu wolą swoję. 15 Y postánowiłeś z nim przymierze wieczne/ obiecujac mu / iżeś nigdy nie miał opuścić potomstwá jego. 16 Y dałeś mu Izááká/ á Izáákowi dałeś i Jákobá y Ezawá/ á Jákobá obrałeś sobie / á Ezawás odrzucił/ y rozrodził się Jákob w mnostwo 17 wielkie. A gdyś wywiodł potomstwo jego z Egiptu/ przywiodłeś 18 je ná gore k Synáj. Y nákłoniłeś niebios/ á utwirdziłeś ziemie/ y wzruszyłeś okrąg jey, y zátrząsnałeś przepáściámi / á zátrwożyłeś 19 świát. Y przeszłá chwałá twojá cztery brany / ogniá/ y trzęsienia ziemie/ y wiátru/ y mrozu: ábyś dał potomstwu Jákobowemu Zákon / á narodowi Izráelskiému pil-20 ność/ áby go strzegli. A wszákżeś nie odjał od nich serca złego / áby Zákon twoj w nich pożytek uczynił. 21 Abowiem pierwszy Adam májac serce złośliwe/ wystąpił y zwyciężon jest: tákże y wszyscy ktorzy się z nie-22 go zrodzili. Y zostawáłá zawżdy niemoc/ y zakon w sercách ludzkich/ dla złożonego korzenia: y odeszło co dobrego jest/ á złe zostáło. 23 Zátym przeszły czásy/ á dokończyły się látá / ążeś sobie wzbudził sługe 24 imieniem l Dawidá. Ktoremuś rozkazał/ áby budował miásto Imieniowi twemu / á ofiárował w 25 nim kádźidło y ofiáry: Co się tedy działo przez wiele lat. Potym zgrzeszyli ci ktorzy mieszkáli w onym mie-26 ście: We wszystkim czyniac ták jáko uczynił Adam / y wszystko potomstwo jego: przeto/ iż byli sercá złe-27 go. Y podałeś miásto m twoje w 28 rece nieprzyjaciół twojich. Azaż lepiey czynia ktorzy mieszkája w Bábilonie? Przecziże tedy pánuja 29 nád Syonem? Gdym tu przyszedł y obaczyłem niezbożności / ktorym liczby niemász / y wiele grzesznikow widziáłá duszá mojá przez trzydzieści lat / omdlewáło serce moje. 30 Bom widział jákoś znaszał te ktorzy grzeszyli/ y przepuszczałeś niepobożnie czyniacym: A lud twoj wytráciłeś / záchowawszy nieprzyjacioły twoje; á nie oznájmiłeś przyczyny 31 tego. Ani mi ná pámięć przyjść może / czemu się to ták dzieje? Azaż lepsze spráwy czyni Bábilon / niż Syon. Abo poználli cię inny narod 32 n oprocz Izráelá? Abo/ ktorej národy uwierzyły świádectwom two-33 jim/ jáko Jákob? A przecię nágrodá jego się nie pokazáłá/ áni pracá pożytku przyniosłá. Bo przechodzac przeszedłem Pogány / y widziałem je obfitujace/ choć nie pámietáli ná rozkazánia twoje. 34 Przetoż teraz zważ ná wadze nieprawości násze/ y onych ktorzy mieszkája ná świecie; á nie znajdzie się 35 Imie twoje tylko w Izráelu. Y kiedyż nie grzeszyli przed obliczem twojim/ ktorzy mieszkája ná ziemi? ábo ktory narod ták strzegł przykazánia twego? Zájiste te z imienia 36 znajdzieś / że záchowywáli przykazánia twoje; ále Pogánow nie znajdzieß.

h 1 Mojż. 21. 2.
i 1 Mojż. 25. 25.
c 2 Mojż. 19. 1.
l 1 Sám. 16. 1.
m 2 Krol. 25. 4.
n Jerem. 10. 25.

Rozdział IV.

Nápomnienie Ezdraszowi uczynione, áby się tájemnych sadow Bożych nie wywiádowal.

1 Tedy mi odpowiedział Anjoł / ktory był posłány do mnie/ kto-2 remu imię Uryel/ y rzekł mi; Przeszło miáre serce twoje ná tym świecie/ gdyż myślisz ogárnać droge Na-3 wyższego. Y rzekłem; Ták Pánie moj. Tedy mi odpowiedział/ y rzekł; Posłánym jest / ábym ci okazał trzy drogi / á przedłożył ci trzy 4 podobieństwá. Z ktorych jesli mi jedne zgádniesz / y ja tobie okáże droge ktora prágniesz wiedzieć / á náucze cię z kad pochodzi złe serce. 5 Tedym rzekł; Mow Pánie moj. Y rzekł do mnie; Idź zważ mi wage ogniá: ábo pomierz mi wienie wiátru: ábo wroć mi ná zad dzień kto-6 ry przeminał. Ná tom odpowiedział / y rzekłem; Ktoż ko z tych ktorzy się zrodzili uczynić może / że 7 mię o to pytasz? Y rzekł mi; Gdybym cię pytał/ mowiac; Jáko wiele jest mieszkánia w pośrzodku morzá? Abo jáko jest wiele źrzodeł ná poczatku przepáści? Abo jáko wiele jest zdrojow ná Rozpostárciu niebieskim; Abo ktore sa wyścia z 8 Ráju? Snadźbyś mi rzekł; Do

przepáśćim nie zstępował / áni jeszcże do piekłá : Do niebám też nigdy nie wstępował. 9 ♣ A teraz oto nie pytałem ćię / jedno o ogniu / á o wietrze y o dniu/ przez ktorys przeszedł ; á ná te rzeczy bez ktorych śię obejść nie możesz/niceśmi nie odpowiedźiał. 10 ♣ Y rzekł mi; Ty co jest twego/ y co z tobą zrosło/ poznáć nie możesz : 11 ♣ Y jákoż będźie mogł rozum twoy ogárnąć drogę Nawyższego? Abo jáko będźiesz mogł wyrozumieć to zepsowánie:poniewaz świát jest náder bárzo popsowány / jáko to jáwno przed twarzą moją. ♣ 12 Tedym mu rzekł; Lepiey nam było nie bydź / á niżeli żyjąc żyć w niezbożnośćiách / á ćierpieć nie wiedząc dla czego.

13 NA to mi odpowiedźiał/y rzekł; Jádąc drogą / przyszedłem do lásá miedzy drzewá / ktore uczyniły 14 rádę/mowiąc;♣ Podźćie/á idźmy y ruszmy wojnę przećiwko morzu/áby nam ustąpiło / á uczynimy sobie inne lásy. 15 ♣ Tákże też y náwáłnośći morskie rádę uczyniły/mowiąc;Podźmy /ruszmy śię/ á zwalczmy lásy polne / ábyśmy y tám otrzymáli sobie inną kráinę. 16 ♣ Ale śię myśl lásow prozna stáłá : ábowiem przyszedszy ogień/popalił je. 17 ♣ Tákże y myśl náwáłnośći morskich : bo zebrawszy śię piasek/ nie dopuśćił im. 18 ♣ A ták/ gdybyś ty był sędźią tych rzeczy / kogożbyś pierwey uspráwiedliwił/ábo kogobyś potępił? 19 ♣ Nátom odpowiedźiał / y rzekłem ; Záprawdę prozną rádę urádźili : bo źiemiá dána jest lásom ; á morzu miejsce/ áby znaszáło a náwáłnośći 20 jego. ♣ Zátym mi odpowiedźiał y rzekł; Dobrześ rozsądźił : A przeczżeś nie sądźił sámego śiebie? 21 ♣ Bo jáko źiemiá dána jest lásom / á morze náwáłnośćiam swojim : ták ktorzy mieszkáją ná źiemi / tylko rzeczy źiemskie zrozumiewáć mogą : á ktorzy mieszkáją ná niebie/to co jest ná wysokośći b niebieskiey. 22 ♣ Y odpowiedźiałem / y rzekłem ; Proszę ćię Pánie/ ábymi był dány zmysł ku zrozumieniu. 23 ♣ Bom nie chćiał pytáć o twojich rzeczách wyższych / ále o tych ktore po nas codźień chodzą.:

a Jerem. 5. 21.

b 1 Kor. 2. 14.

to jest/ Przecz widzy Izráel podány jest ná háńbę Pogánom? A lud ktorys umiłował / poddány jest národom niepobożnym? á Zakon Ojcow nászych zágináł ? A ustáw ná pismie podánych / nigdźie niemász. ♣ 24 Y rozproszyliśmy śię po świećie jáko szárańczá / á żywot nász jest zdumieniem y lękániem/ áni smy godni otrzymáć miłośierdźiá. 25 ♣ Ale coż PAN uczyni Imieniowi swemu ktore jest wzywáne nád námi?Bom 26 śię y o tym pytał. ♣ Y odpowiedźiał mi / y rzekł ; Jeśli śię będźiesz wiele badał / więcey śię będźiesz dźiwował:bo śię pilnie śpiesży świát áby przeminął. 27 ♣ A nie może pojąć tego co w przyszłym czáśie spráwiedliwym jest obiecano; bo ten świát pełen jest niespráwiedliwośći y mdłośći. 28 ♣ A o co śię pytasz / powiemći ; Náśiałoć śię złośći / á jeszcze nie 29 przyszło zginienie jey. ♣ Przetoż jeśli nie będźie wyplenione to czego náśiano / y miejsce gdźie náśiano nie będźieli zkáżone / nie będźie mogło bydź dobre wśiane. 30 ♣ Abowiem ziárno naśienia złego wśiane jest w sercu Adámowe ná początku: A jáko wiele niezbożnośći narodźiło áż do tąd/y rodźić będźie áż przydźie ná 31 bojewisko ? ♣ Uważże sam u śiebie ziárno tego naśienia złego / jáko wiele owocu niezbożnośći narodźiło ? 32 ♣ A gdy będą pożęte kłosy ktorym liczby niemász / jáko wielkie 33 bojewisko nápełnią? ♣ Y odpowiedźiałem mu/mowiąc; Jákoż y kiedy śię to stánie ? Przecz máłe y złe 34 są látá násze ? ♣ A odpowiádájąc rzekł mi ; Nie náćieráj ty ná Nawyższego : bo ty dármo náćierasz ná niego / á przechodźi miárę ćiekawość twojá. 35 ♣ Izaliż śię o tym nie pytáły dusze spráwiedliwych w zámknieniu swojim/ mowiąc ; Y dokądże śię ták nádźieją ćieszyć będźiemy? Abo kiedyż nam przydźie początek bojewiská nadgrody nászey? ♣ 36 Tedy mi odpowiedźiał ná to Jeremiel Archánjoł ; Gdy śię wypełni liczbá naśienia wászego : boć on już wieki ná wadze odważył ; 37 ♣ A pomiárem rozmierzył czásy / y liczbą policzył czásy : ten ich nieporuszy /

áni

áni ich odmieni / dokąd śię nie wy-
pełni pierwey miárá przerzeczona.
38 ♣ Y odpowiedźiałem / mowiąc: O
Pánuiący PAnie / wszákesmy y my
39 wszyscy pełni niezbożności. ♣ A
snadź śię dla nas nie nápełnią sprá-
wiedliwych boiewiská / y dla grze-
40 chow mieszkáiących ná źiemi. ♣ Te-
dy mi odpowiedźiał / y rzekł: Idź / á
pytáy śię brzemienney / może li dáley
żywot jey płod w sobie zátrzymáć /
gdy śię wypełnią dźiewięć mieśię-
41 cy jey? ♣ A jam rzekł: Nie może
PAnie. A on mi powiedźiał: Gro-
by ktore są przybytkámi umárłych /
niewieśćiemu żywotowi podobne
42 są. ♣ Bo jáko tá ktora rodźi / spieszy
śię jákoby zbyć boleśći rodzenia:
ták y one spieszą śię áby oddáły to co
43 im zlecono. ♣ Od początku pokażęć
44 to czego prágniesz wiedźieć. ♣ Y
odpowiedźiałem mu / á rzekłem: Je-
ślim ználazł łáskę przed oczymá
twymi / á jesli można / y godźienemli
45 tego: ♣ Pokaż mi / jesli ma przejść
więcey niż przeszło / czyli więcey
46 przeszło niż jeszcze ma bydź? ♣ Gdyż
wiem co pominęło; ále co będźie /
47 nie wiem. ♣ Y rzekł mi: Stań po
práwey stronie / á okażęć wykład po-
48 dobieństwá. ♣ A stánąwszy ujrzałem
áno piec pałáiący przeszedł przede
mną: á gdy przemijał płomień /
widźiałem / á oto dym zostawał. ♣
49 Potym przeszedł przede mną obłok
pełen wody / á z prętká zpuśćił deszcz
gwałtowny: á gdy przeminął on
gwałtowny deszcz / zostáły po nim
50 krople. ♣ Y rzekł do mnie: Pomyśl
sobie / iż jáko bywa deszcz obfitszy niż
krople / y ogień więtszy niżeli dym:
ták więtsza jest miárá rzeczy ktore
przeminęły: á te ktore zostáły / są
51 jáko krople y dym. ♣ Y modliłem
śię / á rzekłem: Y coż rozumiesz / bę-
dęż ja żyw áż do onych dni? ábo co
52 będźie w one dni? ♣ A on mi odpo-
wiedźiał / mowiąc: O znákách ná kto-
re śię pytasz / poczęśći powiedźieć ći
mogę: lecz o twym żywoćie nie je-
stem posłány ábym ći powiedźiał / y
nic *o tym* nie wiem.

ROZDZIAL V.

Dawáją znáć Ezdraszowi o rzeczách przyszłych. 23. A on śię też o rozmáite rzeczy pyta.

1 A Z strony znákow: Oto przyjdą
dni / w ktorych śćiśnieni będą
ći / ktorzy mieszkáią ná źiemi / podát-
kámi wielkimi / y będźie zákryta
drogá prawdy / á kráiná w wiárę
2 niepłodna będźie. ♣ Abowiem roz-
mnoży a śię niespráwiedliwość nád
tę ktorą ty sam widźisz / y nád tę o
3 ktorey ś ty kiedyś słyszał. ♣ A tę
kráinę do ktorey idźiesz / á ktora / że
teraz kroluje / widźisz / ujrzą zpusto-
4 szoną. ♣ A jeslić Nawyższy przedłu-
ży żywotá / ujrzysz po trzećiey trąbie
iż słońce znagłá w nocy wznidźie / á
5 księżyc trzy kroć przez dźień. ♣ A
z drzewá krew kápáć będźie / y ká-
mień wyda głos swoj / á narodowie
6 śię wzruszą. ♣ Gdy krolowáć będźie
ten ktorego śię nie spodźiewáią ći
co mieszkáią ná źiemi: á ptacy śię
7 przeprowádzą. ♣ A morze Sodom-
skie ryby *z siebie* wyrzući / y wyda
głos w nocy / jákiego ich wiele nie
znáło / á wszyscy usłyszą głos jego. ♣
8 A zpustoszenie będźie ná wielu miej-
scách / y ogień często zpuszczány bę-
dźie: bestye [illegible] przeniosą śię *gdźie
indźiey*, á niewiásty mieśieczne
9 dźiwy rodźić będą. ♣ A w słodkich
wodách słone znáydowáć śię będą: á
przyjáćiele wszyscy sámi z sobą b wo-
jowáć będą. ♣ Tedy śię zátáją
smysły / á rozumy ustąpi do zám-
10 knienia swego. ♣ A choć szukány bę-
dźie od wielu / wszákże nie będźie
ználeźiony. Y rozmnoży śię nie-
spráwiedliwość / y niepowśćiągli-
11 wość ná źiemi. ♣ Y spytá śię krá-
jiná sąśiády swojey / á rzecze: A nie
przeszłá przez ćię spráwiedliwość
czyniąca spráwiedliwie? A *oná* rze-
12 cze: Nie. ♣ Y stánie śię ná ten
czás / że śię ludźie *czegokolwiek* spo-
dźiewáć będą / ále nie otrzymáią:
prácowáć będą / ále śię nie zdárzą
13 drogi ich. ♣ Teć znáki mi tobie opo-
wiedźieć dopuszczono: á jeśli śię je-
szcze modlić y płákáć będźiesz / ták
jáko y teraz / á będźiesz pośćił przez
śiedm dni / tedy jeszcze więtsze rzeczy
14 nád te usłyszysz. ♣ Y ocućiłem śię / á
ćiáło ná mnie bárzo drżáło: duszá
też mojá ták prácowáłá / áż omdle-

a *Mátt.* 24.12.

b *Mátt.* 10.35.

15 wáłá. ♣ Przetoż mię Anjoł ktory przyszedł ujał / y mowił do mnie / y pokrzepił mię / y postáwił mię ná nogi.

16 A Drugiey nocy przyszedł do mnie Sálátyel Hetman ludu / y rzekł do mnie ; Gdźieżeś był ? A przecz ták smętna twarz twojá ? ♣

17 Izaż nie wiesz że tobie Izráelá / w kráinie do ktorey záprowádzony

18 jest / powierzono? ♣ A przetoż wstań / á skosztuj chlebá / y nie opuszczaj nas / jáko pásterz trzody swojey / w ręku

19 wilkow okrutnych. ♣ Ktoremu rzekł ; Idźże ode mnie / á nie przystępuj blisko do mnie. Y usłuchał słowom

20 rzekł : y odszedł ode mnie. ♣ A jam pościł przez śiedm dni / nárzekájąc y płácząc / jáko mi Uryel Anjoł rozkazał.

21 A Po śiedmi dniách / znowu myśli sercá mojego były mi bárzo

22 przykre. ♣ Tedy záśię duszá mojá wźięłá Duchá zrozumienia / á począłem záś mowić do Nawyższego /

23 y rzekłem ; ♣ O Pánujący PAnie / ze wszystkich lásow źiemie / y ze wszystkich drzew ich / obrałeś jednę win-

24 nicę : ♣ A z cáłego okręgu źiemie obrałeś sobie jedenlłoi : á ze wszystkich kwiatkow okręgu źiemie / obra-

25 łeś sobie jednę lilią : ♣ A ze wszystkich głębokośći morskich / nápełniłeś sobie jeden strumień : á ze wszystkich miast pobudowánych / poświęciłeś

26 sobie sámemu Syon : ♣ A że wszystkich ptakow stworzonych / obrałeś sobie c gołębicę jednę : á ze wszystkiego bydłá stworzonego / upátrzy-

27 łeś sobie jednę d owieczkę : ♣ Y ze wszystkich rozmnożonych narodow / dostałeś sobie ludu jednego : á temu narodowi / ktoregoś ty prágnął / dárowałeś Zakon od wszystkich pochwalony.

28 ♣ A teraz PAnie / przecżeś podał ten jeden lud wielom : á nád jednym korzeniem postáwiłeś drugie : á rozproszyłeś jedynaczká twe-

29 go miedzy wiele. ♣ Ktorego podeptáli ći ktorzy śię zprzećiwiáli słowom twojim / y ktorzy obietnicam

30 twojim nie wierzyli. ♣ A jeśliżeś ták bárzo nienawidźiał ludu twego / tedyś go miał karáć twymi rękámi.

31 A Gdym te słowá mowił / posłány jest Anjoł do mnie / ktory przed tym był przyszedł do mnie

32 przeszłey nocy ; ♣ Y rzekł mi : Posłuchaj mię / á náucżę ćię : Pilnuj mię / á przedłożę ći nieco więcey.

33 ♣ Tedym rzekł ; Mow PAnie moj. Y rzekł mi ; Názbyt śię frásujesz w myśli twojey dla Izráelá : Izaliś go ty bárźiey umiłował / niżeli ten ktory

34 go stworzył? ♣ Y rzekłem ; Nigdy PAnie : Ale żáłując mowiłem. Bo mię trapią wnętrzności moje ná káżdą godźinę / gdy śię stáram doścignąć ścieszki Nawyższego / á wybádáć śię z częśći sądu jego.

35 ♣ Y rzekł mi ; Nie możesz. Tedym rzekł ; Czemuż PAnie ? Nácożem śię národźił ? Abo czemuż mi śię nie stał grobem żywot mátki e mojey ? Abym nie widźiał utrapienia Jákobowego / y zprácowánia narodu

36 Izráelskiego. ♣ Y rzekł mi ; Obráchuj mi to co śię jeszcże nie stáło / á zbierz mi krople rozpierzchnione / á ucżyń mi z zwiędłych kwiatkow źie-

37 lone : ♣ A otworz mi záwárte zámknienia / á wywiedź mi w nich wiátry zámknione / ukaż mi obraz głosu : tedyć ukażę przyczynę tego utrapienia ktorą prágniesz wiedźieć.

38 ♣ Y rzekłem ; Pánujący PAnie / y ktoż jest ktoryby to mogł wiedźieć / jedno ten ktory z ludźmi mieszkánia

39 nie ma? A jam głupi : ♣ Y jákożbe bede mogł mowić o tych rzecżách o

40 ktoreś mię pytał? ♣ Y rzekł mi ; Jáko nie możesz ucżynić áni jedney rzecży z tych o ktorych mowiono / ták nie będźiesz mogł doścignąć sądu mego / áni końcá tey łáski / ktoram

41 ludowi memu obiecał. ♣ Tedym rzekł ; Ale oto PAnie tyś bliski jest tych ktorzy ná końcu będą : á coż cżynić będą ktorzy przedemną byli? átomy / ábo ći ktorzy po nas

42 będą? ♣ Y rzekł mi ; Sąd moj przyrownány do wieńcá : jáko pośledni nie omieszkáją / ták áni pierwszy nie

43 wyprzedzą. ♣ Tedym odpowiedźiał / mowiąc ; Nie mogłżeś rázem ucżynić tych ktorzy stworzeni byli / ktorzy teraz są / y ktorzy potym będą / ábyś tym rychley sąd twoj o

44 kazał? ♣ Náco mi odpowiedźiał / y

c Matt. 3. 16. d Jand. 1. 29.

e Jerem. 20. 17.

rzekł: Nie może uprzedzić stworzenie Stworzyciela *swego*, áni świát zátrzymáć rázem tych/ ktorzy ná nim 45 stworzeni są. ✤ Y rzekłem; Jákoś powiedział słudze twemu/ iżeś ty mocno obżywił stworzenie ktoreś rázem stworzył/ á stworzenie zniosło: tákby mogło y teraz znieść teráz46nieysze pospołu. ✤ Zátym mi rzekł; Spytaj żywotá niewieściego/ á rzecz; Poniewasz rodzisz/ przeczże czásy rozdzielnymi? Proś jey tedy/ 47 áby rázem dziesięć rodziłá. ✤ Y odpowiedziałem; Záiste nie może/ 48 jedno według swego czásu. ✤ Przetoż mi rzekł; Y jam ci dał ziemi żywot dla tych ktorzy rozsiani bydź 49 máją ná niey według czásu. ✤ Bo jáko niemowiątko nie czyni tego co należy stárym; tákem Ja rozrządził 50 świát ktorym stworzył. Potymem pytał/ mowiąc; Gdyżeś mi już podał drogę/ tedy jeszcze będę mowił przed tobą: bo mátká nászá o ktorey ś mi powiedział/ że jeszcze jest młoda/ 51 już jest bliska stárości. ✤ A on mi odpowiedział/ mowiąc; Pytaj się tey ktora rodzi/ á oná tobie powie. 52 ✤ Abowiem rzeczesz jey; Przeczże ci/ ktoreś teraz porodziłá/ nie są podobni onym ktorzy byli przed tobą/ 53 ále mnieyszego wzrostu? ✤ A oná odpowie; Że jedni są ktorzy się z rodzili w czerstwey młodości/ á drudzy ktorzy pod czás stárości gdy był 54 żywot zemdlony. ✤ Przetoż obacz to y ty/ żeście wy są mnieyszego wzrostu niżeli ci ktorzy przed wámi 55 byli. ✤ A ktorzy po was/ mnieyszy niżeli wy; jákoby już ku stárości stworzenie przychodziło/ á siły mło56dości swojey pozbywáło. ✤ Y rzekłem; Proszę PAnie *moj*, jeślim ználazł łáskę przed obliczem twojim/ oznajmi słudze twemu/ przez kogo náwiedzasz stworzenie twoje?

ROZDZIAŁ VI.

PAn objáwia Ezdrászowi wybáwienie ludu żydowskiego z Bábilonu. 35. Sprawy stworzenia Bożego przypomina.

1 GDy mi rzekł; Od początku okręgu ziemie/ y przed tym niżeli postánowione były czásy wiekow/ y pierwey niż poczęły wiać wiátry 2 zchadzające się: ✤ Y pierwey niż zábuczáły głosy gromow/ á przed tym niż się záświeciły błyskáwice/ y przed tym niż są záłożone grunty 3 ráju: ✤ Y pierwey niż się pokazáły kwiátki nadobne/ y pierwey niż były utwirdzone ruchájące się mocy/ y przed tym niż są zgromádzone 4 niezliczone wojská Anjołow: ✤ Y przed tym niż się podniosły wysokości powietrza/ y pierwey niż były miánowáne pomiáry niebieskie/ y pierwey niż się zágrzały piece w 5 Syonie: ✤ Y niż doścignione lat teráznieyszych/ á pierwey niż zniesione były wynálazki tych ktorzy teraz grzeszą/ y byli náznáczeni ci 6 ktorzy wiárę zá skarb złozyli. ✤ Ná ten czásem myślił/ á uczynione są te rzeczy przez mnie sámego/ á nie przez innego: y koniec przez mię/ á 7 nie przez innego. ✤ Tedym odpowiedział mowiąc; Jákiesz będzie rozdzielenie czásow? Abo kiedy będzie koniec pierwszego/ y początek 8 nástawájącego? ✤ A on mi rzekł; Od Abráhámá áż do Izáaká/ gdy się urodził z niego Jákob y Esaw/ ręká Jákobowá trzymáłá ná po9czątku pięte Esawowę. Bo koniec tego wieku/ byłá *piętá* a Esawowá/ á początkiem nástawájącego byłá ręká człowieká/ *to jest*, Jáko10bowá. ✤ Oprocz pięty y ręki/ o wię11cey się Ezdrászu nie pytaj. ✤ Tedym odpowiedział/ y rzekłem; O Pánujący PAnie/ jeśliżem ználazł 12 łáskę przed oczymá twymi: ✤ Proszę ábyś oznájmił słudze twemu koniec znákow twojich/ ktorycheś mi już 13 częstkę pokazał nocy przeszłey. ✤ A on mi odpowiádájąc/ rzekł; Wstań ná nogi twe/ á słuchaj głosu bárzo 14 huczącego. ✤ Bo będzie jáko trzęsienie *ziemie*, wszákże się nie poruszy to miejsce ná ktorym stojisz. ✤ 15 Przetoż gdy będę mowił/ ty się nie lękaj: bo się to słowo o dokończeniu/ y o záłożeniu ziemie rozumie. ✤ 16 Ktora dla tey powieści drży/ á trzęsie się: bo wie że koniec jey nástáć 17 muśi. ✤ A gdym to usłyszał/ y powstałem ná nogi moje/ usłyszałem á oto głos mowił/ ktorego b szum był

a 1 Moj. 25.26.

b Objá. 1. 15.

18 jáko szum wod wielkich. ♣ Y rzekł; Oto dni przychodzą/ że/gdy śie przybliżáć pocznę/ náwiedzę mieszkáiące ná ziemi. 19 ♣ A gdy pocznę náwiedzáć od tych/ ktorzy niespráwiedliwie szkodzili niespráwiedliwośćią swoią/ y gdy śie dopełni poniżenie 20 Syonu: ♣ Y gdy będźie náznáczony wiek/ ktory poczyna przemijáć: tedy te známioná uczynię; Kśięgi otworzone będą przed twarzą obłokow/ ná co wszyscy spokem pátrzáć 21 będą. ♣ Y niemowiątká w jednym roku mowić będą głosy swymi/ á niewiásty brzemienne rodźić będą niedoszły płod w trzećim y w czwartym mieśiącu/ ktore ożyją y będą 22 wzbudzone. ♣ Zátym ośiane mieysca pokáżą śie jákoby nie były ośiane: á pełne szpizárnie/ wnet śie 23 znajdą wyproznione. ♣ Y zátrąbią głośno w trąbę; ktorą gdy wszyscy 24 usłyszą/ záraz śie polękáją. ♣ A czásu onego/ przyjáćiele zwojują c przyjaćioły jáko nieprzyjaćioły/ ták/ że śie nád tym źiemiá zátrwoży/ y źrzodłá śie zástánowią/ y nie popłyną przez trzy godźiny. 25 ♣ A káżdy ktory pozostánie po tych wszystkich rzeczách o ktorychem ći powiedźiał/ zbáwion będźie/ y oglądá zbáwienie moje/ y koniec wieku wászego. 26 ♣ Y ujrzą to oni ludźie ktorzy przyjęći będą/ ktorzy śmierći nie ukuśili od národzenia swego: tedy śie odmieni serce mieszkájących/ y 27 obroći śie w inákszy zmysł. ♣ Abowiem złość zgłádzona będźie/ á zdrádá 28 zgáśnie. ♣ Y zakwitnie wiárá/ á skáżá zwyćiężona będźie/ y ukaże śie prawdá/ ktora byłá bez pożytku przez ták wiele dni.

c Mátt. 10. 35.

29 A Gdy mi to mowił/ tedym po máluczku poglądał ná tego co 30 przed nim stał. ♣ Y rzekł mi; Tákem przyszedł ábym ći nocy przyszłey 31 czás okazał. ♣ A ták będźieszli śie znowu modlił/ á znowu pośćił przez śiedm dni/ tedyć oznájmię znowu większe rzeczy nád te/ dniá ktorego 32 je usłyszę. ♣ Bo wysłuchány jest głos twoj od Nawyższego: Abowiem widźiał Bog Mocny uprzejmośći twoje/ y obaczyły wstyd ktoryś záchował od młodośći twojey. 33 ♣ A przetoś posłał mię ábym ći to wszystko oznájmił y powiedźiał: Ufaj á 34 nie lękaj śie. ♣ Nie skwapiaj śie prozno myślić o pierwszych czáśiech ábyś śie nie omylił przy poślednich 35 czáśiech. ♣ Y płákałem znowu/ y tákem pośćił przez śiedm dni/ ábym wypełnił trzy tegodnie sobie zámierzone.

36 A Osmey nocy/ serce moje znowu śie zátrwożyło we mnie/ y począłem mowić przed Nawyższym. ♣ 37 Bo śie wielce zápalał duch moj/ á 38 myśl mojá byłá ściśnioná. ♣ Y mowiłem; O PAnie/ tyś tylko wyrzekł ná początku stworzenia dniá pierwszego/ mowiąc; Niech śie stánie d niebo y źiemiá/ á słowem twoim 39 wykonáłá śie spráwá. ♣ A ná ten czás był duch gdźie ćiemnośći były/ y milczenie: á dźwięku głosu ludzkiego nie było stworzonego od 40 ćiebie. ♣ Tedyś rozkazał żeby z skárbow twoich wyszło jásne świátło/ 41 áby śie okazáło dźieło twoje. ♣ A dniá wtorego stworzyłeś powietrze niebieskie/ y rozkazałeś mu áby rozdźieliło y przedźiał uczyniło między wodámi/ áby ich część jedná wstąpiłá w gorę/ á część ná dole zostá- 42 łá. ♣ A trzećiego dniá roskazałeś śie wodam zebráć ná śiodmą część źiemie/ á sześć częśći osuszywszy záchowáłeś/ áby z nich tobie służyły rzeczy od Bogá pośiane y spráwio- 43 ne. ♣ Bo skoro wyszło słowo twoje *od ćiebie*, wnet śie skutek *wszystkiego* 44 stał. ♣ Y wnet wyszłá owocow obfitość niezmierna/ y rozliczne pożądáne smáki/ y kwiatki bárwy ktorey nikt wyrázić nie może/ y wonnośći nie dościgłey/ to śie wszystko trzećiego dniá stáło. 45 ♣ A czwartego dniá rozkazałeś áby śie stałá jásność słoneczna/ y mieśiącowa świátłość/ y 46 gwiazd porządek. ♣ Y rozkazałeś im áby służyły człowiekowi/ ktory miał 47 być stworzony. ♣ Potym dniá piątego/ rzekłeś śiodmey częśći gdźie były wody zgromádzone áby wydáłá źwierzętá y ptáki y ryby; y ták 48 śie stáło. ♣ Tedy wodá niema y bez duszę/ jáko jey zá wolą Bożą rozkazano/ tákowe źwierzętá wydáłá/ áby z tąd dźiwne spráwy twoje náro-

d 1 Moj. 1. 1.

49 rodowie opowiádáli. ♣ A ná ten czás zgotowałeś dwoje zwierząt: ymię jednego nazwałeś Behemot/ á drugiego nazwałeś e Lewiátán. Y rozdźieliłeś je jednego od drugiego.
50 ♣ Bo śię nie mogły w oney śiodmey częśći/ gdźie były wody zgromádzone pomieśćić. ♣ Y dałeś Behemotowi jedne część/ ktora ususzona jest dniá trzećiego/ áby mieszkał
52 ná niey/ kędy jest tyśiąc gor. ♣ Lewiátánowi dałeś f śiodmą część mokrą/ y stworzyłeś go/ áby pożerał
53 kogo chcesz y kiedy chcesz. ♣ Potym dniá szostego/ rozkazałeś ziemi/ aby urodźiłá przed tobą bydłá/ zwierzętá/
54 y gádziny. ♣ Nád to y Adámá ktoregoś postánowił Przełożonym nád wszystkimi dźiełámi/ ktoreś ty uczynił: Z ktore° my wszyscy idźiemy/ y
55 lud ten ktoryś sobie obrał. ♣ A tom wszystko rzekł przed h tobą PAnie/
56 gdyżeś ty dla nas świát stworzył. ♣ A o innych narodach ktore poszły z Adámá rzekłeś/ że nic nie są/ á że są
57 podobne ślinie: ♣ A do krople ktora upada z naczynia/ przyrownałeś
58 mnostwo ich. ♣ A teraz PAnie oto te narody ktore były zá nic poczytáne/ poczęły pánowáć y pożeráć nas: á my lud twoj ktoryś názwał pierworodnym/ jednorodzonym y namilszym swojim/ podániśmy w ręce ich.
59 ♣ Jeśliż dla nas stworzony jest świát/ przecżże nie mamy dźiedźictwá ná świećie? Y pokiż to wżdy będźie?

e Job. 40. 10.
f Ezdr. 27. 1.
g Dziej. 17. 26.
h 4 Ezdr 8. 44.
i

ROZDZIAŁ VII.

Pan ćieszy Ezdrasza zgotowániem krolestwá wiecznego; do ktorego przez utrapienia iść potrzebá. 28. Dwojákim przyśćiem Chrystusowym. 36. Wysłuchániem modlitwy. 43. Y sławą przyszłego żywotá.

1 A Gdym dokończył tych słow/ posłány jest do mnie Anjoł/ ktory był posłány do mnie y pierwszych
2 nocy. ♣ Y rzekł do mnie; Wstań Ezdraszu/ á słuchaj słow ktoremći
3 przyszedł powiedźieć. ♣ A jam rzekł; Mow Boże moj. Tedy mi rzekł: Morze położone jest ná przestronnym miejscu/ áby było głębokie y
4 szerokie. ♣ Ale do niego wešćie jest miejscem ćiásnym/ ták/ że jest podobne rzekam.
5 ♣ Ktoćby tedy chćiał wniść ná morze/ á oglądáć je/ y pánowáć nád nim/ jesliże nie przejdźie ćiesni/ jákoż będźie mogł wniść ná
6 szerokość jego? ♣ Jest drugi *przykład*; Jest miásto *niektore* z budowáne ná miejscu polnym/ májąc w
7 sobie pełno wszego dobrego. ♣ Wešćie do niego a ćiásne/ á ná przykrym miejscu położone/ ták iż po práwey stronie ogień/ á po lewey
8 wodá głęboka: ♣ A tylko jedná śćieszká jest miedzy nimi/ to jest/ miedzy tym ogniem á wodą/ ná ktorey śćieszce nie zmieśći śię jedno tylko stopá człowiecza.
9 ♣ A byłoliby to miásto w dźiedźictwo komu dáne/ jákoż weźmie dźiedźictwo swoje/ nie przejdźieli nigdy położonego pierwey niebespieczeństwá?
10 ♣ Y rzekłem; Ták PAnie. ♣ Tedy mi rzekł; Ták jest
11 y Izráelow dźiał; ♣ Bom dla nich świát stworzył: Ale gdy Adam przestąpił b rozkazánie moje/ tedy mu
12 przysądzono to co śię stało. ♣ Przetoż uczyniony jest pobyt ná tym świećie ćiásny y bolesny/ y prácowity: nie długić ále *bárzo* zły/ niebespieczeństwá pełny/ y praca bárzo
13 obłożony. ♣ Bo przyszłego wieku pobyt był wolny/ y bespieczny/ y podawájący owoce nieśmiertelności.
14 ♣ A przetoż jesli ći ktorzy żyją prágną tám wniść/ nie przejdą ćiásnych y wąskich tych miejsc/ nie będą mogli dostąpić *tego* co zchowáno.
15 ♣ A ták teraz przecż śię ty frásujesz/ gdyżeś jest skáźitelny? á przecż sobą trwożysz/ będąc śmier-
16 telnym? ♣ Przecżże nie bierzesz do sercá twego co ma przyść/ ále tylko
17 co teraz jest? ♣ Alem odpowiedźiał/ mowiąc; O Pánujący PAnie/ otoś ty postánowił Zakonem twojim/ żeby to spráwiedliwi odźiedźiczyli/ á nie-
18 zbożni żeby poginęli. ♣ Ale teraz spráwiedliwi znoszą rzeczy ćiásne/ spodźiewájąc śię przestrzeństwá: á ći ktorzy śię niezbożnie spráwują/ ácz ćiásne rzeczy ćierpieli/ wszákże przestrzeństwá nie oglądáją. ♣
19 Tedy mi rzekł; Niemász sędźiego nád Bogá/ áni jest mędrszy nád Nawyższego. ♣ Bo wiele ich ginie w tym żywoćie/ iż

a Mátt. 7. 14.
b 1 Moj 3. 6.

żánie dbywáją Zakonu Bożego/ ktory im jest przedłożony. 21 ✤ Gdyż Bog pilnie przykazał przychodzącym / gdy przyszli coby czynić mieli / áby żyli y czegoby śię strzedz mieli / áby uszli karánia. 22 ✤ Ale śię ci nie dáli námowić / lecz mu śię sprzećiwiáli / y wźięli przed śię myśli prozne. ✤ 23 A z tym przedśięwźięćiem sámi śię zdrádźili: y rzekli o Nawyższym / że go niemáß / y drog jego nie poználi. 24 ✤ Zakonem też jego wzgárdźili / á obietnic jemu niespełnionych záprzeli śię / y ustáwam jego wiáry nie dodáwáli / y uczynkow jego nie pełnili. ✤ 25 A przetoż o Ezdrasu! prozne rzeczy 26 proznym / á pełne pełnym. ✤ Oto czás przychodźi / że kiedy przyjdą znáki ktoremci przedpowiedźiał / tedy śię okaże oblubienicá / á gdy śię zjáwi / pokaże śię tá ktora teráźnie 27 znáczna jest ná źiemi. ✤ A wszelki ktory będźie wybáwiony od złego przerzeczonego / ten ogląda cudá 28 moje. ✤ Abowiem śię okaże Syn moj JEZUS / z tymi ktorzy z nim są / y będą śię weselili ći ktorzy pozostáną / przez czterysta lat. ✤ 29 A po tych lećiech c umrze Syn moj CHRYSTUS / y wszyscy ludźie 30 ktorzy dech máją. ✤ Y obroći śię świát w stáre milczenie przez śiedm dni / jáko y zá pierwszych sądow / ták 31 iż żaden nie zostánie. ✤ A po tych śiedmi dniách / wzbudzony będźie wiek / ktory jeszcze nie czuje / gdyż 32 umrze ten skáźitelny. ✤ A źiemiá przywroći d to co w niey śpi / y proch tych ktorzy w tym milczeniu mieszkáją / y z zámknienia przywraca dusze / ktore im były powierzone. 33 ✤ Y okaże śię Nawyższy śiedząc ná stolicy sądowey / y przeminą nędze / 34 á ćierpliwość koniec weźmie. ✤ A tylko sąd zostánie / prawdá śię ostoji. 35 á wiárá śię zmocni. ✤ Dla czego skutek ná świátło wynidźie / á zapłátá śię ukaże / á spráwiedliwość ocući śię: ábowiem niespráwiedliwość więcey pánowáć nie będźie.

36 TEdym rzekł; Abráhám e śię niekiedy modlił zá Sodomczyki / á Mojżesz zá Ojce f ktorzy ná 37 puszczy grzeszyli. ✤ Tákże y ći ktorzy po nim byli zá Izráelá / zá dni A-38 cháná / y Sámuelá. ✤ A Dawid g zá porážkę / á Sálomon h zá te ktorzy przychodźili do miejscá świętego. ✤ 39 A Eliasz zá te ktorzy i deszcz otrzy-40 máli / y zá umárłego / áby ożył. ✤ Tákże Ezechiasz k zá lud zá dni Sen-41 nácherybá: y wiele zá wielu. ✤ Ponieważ tedy gdy śię złośći rozmnożyły / á niespráwiedliwość gorzej wźięłá / modliwáli śię spráwiedliwi zá niezbożnymi / przecież y teraz 42 ták bydź nie ma? ✤ Ale mi odpowiedźiał y rzekł; Teráźniejszy wiek / nie jestći dokończeniem świátá: stawá ná nim częstokroć ludźie potyka / á dla tegoż śię modlono zá krewkimi. ✤ 43 Aleć w dźień sądny przyjdźie koniec czásu tego / y początki czásu przyszłey nieśmiertelnośći / w ktorey prze-44 minie skáźitelność. ✤ Zginie niemierność / odćięta będźie niewiárá / rozrodźi śię spráwiedliwość / á 45 wynidźie prawdá. ✤ Bo ná ten czás żaden nie będźie mogł záchowáć onego ktory zginął / áni pogrążyć 46 tego ktory zwyćiężył. ✤ Ná tom odpowiedźiał / mowiąc; Ećć jest mowá mojá pierwsza y ostátnia / że lepiey było nie dawáć źiemie Adámowi: ábo wiec dawszy / záwśćiągnąć go / áby nie grzeszył. ✤ 47 Abowiem coż zá pożytek ludźiom / teráźniejszy czás prowádźić w frásunku / á po śmierći 48 oczekawáć karánia? O Adámie / cożeś uczynił? bo l iżeś zgrzeszył / nie jest upadek twoj ćiebie sámego / ále y nas ktorzyśmy z ćiebie poszli. ✤ 49 Bo / coż nam zá pożytek z tego / iż nam jest obiecány nieśmiertelny czás: á myśmy spráwy śmiertel-50 ne czynili? ✤ A iż nam opowiedźiáno nádźieję wieczną: á my złymi będąc / nikczemnymiśmy śię stá-51 li? A że nam są náznáczone przybytki zdrowe y bespieczne: á my-52 śmy śię źle záchowáli? A że nam zgotowána jest chwałá od Nawyższego / ku záchowániu tych ktorzy cnotliwie żyli: á myśmy nagorszy-53 mi drogámi chodźili? ✤ A że ukázány jest raj / ktorego są owoce nienáruszone / w ktorym jest bespieczeństwo / y lekárstwo: á my támże 54 nie wnidźiemy? Ale ná miejscách niewdźięcznych mieszkáć muśimy.

A że

Marginal notes: c Dáni. 9. 26. — d Iob / Jáw. 20. 13. — e 1 Moj. 18. 29. — f 2 Moj. 32. 11. — g 2 Sám. 24. 15. — h 2 Kron. 6. 19. 20. 21. — i 1 Krol. 17. 22. — k 2 Krol. 19. 15. — l Rzym. 5. 12.

55 ✤ A że nád gwiazdy jáśnieyße będą oblicża tych / ktorzy powśćiągliwie żyli : á twarzy náße nád ćiemnośći

56 czerniejße będą. ✤ Abowiemeśmy nie myślili będąc żywi y nieprawość czyniąc / żebyśmy mieli po śmierći

57 ćierpieć? ✤ Ná to mi odpowiedźiał / mowiąc ; Tenći jest obyczaj tey woyny / ktora wieść muśi cżłowiek ná

58 źiemi zrodzony: ✤ Aby będąc zwyćiężony / ućierpiał to coś powiedźiał : á iesli zwyćięży / dostąpił

59 tego co mowię. ✤ Abowiem tenći jest żywot o ktorym Mojżeß / poki tu żyw był / ludowi powiádał / mowiąc ;

60 Obierz sobie m drogę ábyś żył. ✤ Ale oni mu nie wierzyli / áni Prorokom / ktorzy po nim byli : tákże áni

61 mnie / ktorym mowił do nich. ✤ Żeby nie mieli smętku ku zátráceniu swemu / áleby mieli wesele / jákie

będą mieli ći ktorzy upewnieni są o zbáwieniu *swojim*.

62 Tedym odpowiedźiał / y rzekłem ; Wiem PANIE moj / że Nawyżßy názwány jest Miłośiernym ; Przeto / że jest litośćiwym nád tymi ktorzy jeßcze nie doßli wieku onego.

63 ✤ A iż okázuje miłośierdźie nád tymi ktorzy śię obrá-

64 cáją do Zakonu jego. ✤ A że nie jest łákomym : bo tym ktorzy zgrzeßyli długo czeka / jáko spráwie rak

65 swojich. ✤ A że jest ßczodrobliwym : bo chce dawáć *káżdemu* według po-

66 trzeby jego. ✤ A że jest wiele miłośierdźia jego : bo miłośierdźie wielkie pokázuje jáko tym ktorzy

67 teraz są / ták ktorzy minęli / y tym ktorzy potym będą. ✤ Abowiem jeśliby nie było obfity w miłośierdźiu swojim / nie mogłby śię ostáć świát z tymi ktorzy ośiádłość máją ná

68 nim. ✤ Owßem y odpußcza : Bo gdyby nie odpußczał dla dobroći swojey / áby byli wolnymi ći ktorzy nieprawość uczynili / niemogłáby dla nieprawośći swojey z dźieśiąći tyśięcy *jedna* cząstká ludźi żywych

69 zostáć. ✤ A gdyż jest Sędźią / jesliby nie odpuśćił tym ktorzy są uzdrowieni słowem jego / á zgłádźiłby

70 mnostwo upornych : ✤ Podobnoby ich z wielkiego pocztu bárzo máło zostáło.

m 5. Moj. 10.19.

Rozdział VIII.

Pokazánie Ezdraßowi, że ten świát dla wielu, á przyßły dla niewielu uczyniony jest. 6. Ezdraß śię modli Bogu. 37. A ongo wysłuchał.

1 Tedy mi odpowiedźiał / y rzekł ; Ten wiek uczynił Nawyżßy dla

2 wielu / ále przyßły dla niewielu ✤ Ale ć powiem podobieństwo Ezdraßu : Jáko gdybyś zpytał źiemie / y rzekłáćby / że dáleko więcey wydawa gliny / z ktoreyby mogło być gárncárskie naczynie / á niż a rudy / z

3 ktoreyby było złoto. ✤ Tákowyż jest bieg teráźnieyßego wieku : wiele ich wynidźie stworzonych / ále máło

4 ich będźie zbáwionych. ✤ Y odpowiedźiałem y rzekłem ; Połkni tedy o

5 dußo mojá rozum / zmysł / á zjedz mądrość. ✤ Boś obiecáłá słucháć / á ty chceß prorokowáć : gdyżci nie dano więcey czásu jedno poki ćią stá-

6 wa żywotá. ✤ O PAnie / jesliż nie pozwolißmnie słudze twemu / ábym śię modlił przed tobą / á nie daß násienia sercu náßemu / y z myślu nie wyprawiß / z kądby owoce dobre pochodźiły / jákoż będźie mogł żyć wßelki skáżony / ktory ma miejsce

7 miedzy ludźmi? ✤ Boś ty sam jest je-

8 dyny / ktoregośmy my ręki dźiełó / jákoś rzekł. ✤ Bo gdy w żywoćie má ćierzyńskim ćiáło spráwione bywá / ty mu dawaß członki : y tá spráwá twojá záchowána bywa ogniem y wodą / tenże też żywot twoj / ten

9 twor ktory w nim stworzony jest / nośi przez dźiewięć mieśięcy. ✤ A to co záchowywa / y co záchowáne bywa / oboje w cále zostawa : gdyż ży-

10 wot to co w nim stworzono jest y záchowáło śię / znowu wraca. ✤ Boś postánowił z tych członkow / to jest /

11 z pierśi dawáć mleko płodowi ktory jest przy pierśiach. ✤ Aby wychowano było to co jest stworzono áż do pewnego czásu / á potym śię z

12 nim obchodźiß według miłośierdźia twego. ✤ Chowaß go w spráwiedliwośći twojey / y ćwiczyß go w Zakonie twojim / á karzeß go według

13 sądu twego. ✤ Mojżeß go y umorzyć

14 jáko stworzenie twoje / y ożywić jáko dźiełó twoje ✤ Przetoż zgubiß-

a L. Prochu.

ßli tego / ktorzy z táką prácą jest wykßtowány : tedyć twym rozkazániem łácno spráwić / áby to co ucżyniono jest/záchowano być mogło. 15 ♣ A teraz PAnie to mowię/że ty o káżdym człowieku nalepßą piecżą wiedźieß : ále já o lud twoy / dla ktorego boleję: 16 ♣ Y o dźiedźictwo twoje / dla ktorego płácżę : y o Jzráelu / dla ktoregom smutny ; y o 17 Jákobie/ ktorego lituję. ♣ Przetoż pocznę śię modlić przed tobą zá śię y zá nie : bo widzę upadki náße / 18 ktorzy mießkamy ná źiemi. ♣ Alem vsłyßał o prętkim przyśćiu Sędźiego: 19 ♣ Przetoż wysłuchaj głos moj/á wyrozumiej słowá moje : á będę mowił przed tobą o napilniejßych rzecżách b mojich pierwey niżbym był 20 wźięty. ♣ Y rzekłem; O PAnie/ktory zostawaß ná wieki / ktorego ocży wywyżßone są nád nawyżße rzecży/y nád to co ná powietrzu: 21 ♣ Y ktorego stolicá jest niewybadána / á sławá nieogárniona / przed ktorym stoji huf Anjołow ze drzeniem: ♣ 22 Ktory straż trzyma nád wiátrem / y *nád* ogniem : ktorego słowo jest prawdźiwe / y powieśći trwájące : ktorego rozkazánie mocne / á porządek 23 stráßliwy: ♣ Ktorego pojrzenie wysußa głębokośći / á rozgniewánie gory roztapia / cżego prawdá 24 potwirdza: ♣ Wysłuchajże modlitwę sługi twego/á przyjmi w vßy twe 25 prozbę stworzenia twego. ♣ Abowiem poki żyw będę/ mowić będę : á pokąd mi rozumu stawa/odpowiádáć 26 będę. ♣ Nie oglądajże śię ná wystepki ludu twojego ; ále ná te ktorzy 27 tobie w prawdźie służą. ♣ Ani poglądaj ná niezbożne spráwy Pogánow / ále *rácżey ná te* ktorzy świádectwá twego z boleśćiámi przestrzegáli. 28 ♣ A nie myśl o tych ktorzy śię przed oblicżem twojim obłudnie obchodźili:ále pámiętaj *ná to* ktorzy według woli twojey bojaźń 29 twoję poználi. ♣ Ani chćiey zátrácáć tych/ ktorzy bydlęce obycżáje mieli / ále pátrz ná te ktorzy Zakonu twe- 30 go jáśnie náuczáli: ♣ Nie gniewajże śię ná te / ktorzy osądzeni byli gorßy niż bydło : ále miłuj te / ktorzy záwżdy w twey spráwiedliwośći y w sławie twojey dufáją. ♣ 31 Bo choć my/y Ojcowie náßy ná tákowę niemocy chorujemy : wßákże ty dla nas grzeßnikow miłośiernym 32 názywány będźieß. ♣ Tedy mowię miłośiernym názywány będźieß / jeśli śię rácżyß zmiłowáć nád námi / ktorzy ucżynkow spráwiedli- 33 wośći nie mamy. ♣ Bo spráwiedliwi ktorzy máją wiele *dobrych* ucżynkow/zá własne spráwy *swoje* wezmą 34 zapłátę. ♣ Y coż jest człowiek / żebyś śię nań gniewáć miał ? ábo narod skáżitelny / żebyś miał być 35 ták gorzki przećiwko niemu ? ♣ Bo záprawdę / żaden nie jest národzony ktoryby niezbożnie cżynić nie miał : á z tych ktorzy ćię wyznawáją/ktoryby nie miał wystąpić. ♣ 36 W tym záiśćie będźie opowiádána spráwiedliwość twojá / y dobroć twojá PAnie/gdy śię zmiłujeß nád tymi ktorzy nie máją mocy do cżynienia dobrych ucżynkow.

37 TEdy mi odpowiádájąc / rzekł ; Dobrześ niektore rzecży mowił / á według powieśći twych ták 38 śię stánie. ♣ Záprawdę nie będę pátrzył przed śmierćią / przed sądem y przed zginieniem/ ná spráwy tych 39 ktorzy grzeßyli : ♣ Ale śię będę kochał w spráwách ludźi spráwiedliwych : y będę pámiętał iż tu są w pojimániu áby byli záchowáni/y 40 zapłátę odnieśli. ♣ Przetoż jákom 41 mowił/ták też jest. ♣ Bo jáko oracż wśiewa wiele naśienia w źiemię / y rozsadza dosyć sczepow : á wßákże cżásem nie wßystko co jest wśiano wschodźi/áni wßystko co jest wsadzono przyjmuje śię:ták y ći ktorzy ná świećie pośiani bywáją/niewßyscy 42 będą zbáwieni. ♣ A jam ná to odpowiedźiał/y rzekłem ; Jeslim ználazł łáskę/niech mowię. 43 ♣ Jáko naśienie oraczowe/ jeśli nie wznidźie / ábo nie przyjmie deßczu twego ná cżáß / ábo jesliby było nápsowáne wielkośćią dżdżow / tedy ginie : ♣ 44 Ták też y człowiek / ktory jest stworzony rękámi twymi / á twojim obrázem jest/ przeto / że tobie jest podobny / dla ktoregoś wßystko c stworzył : Y przyrownałeś go naśieniu 45 oraczowemu : ♣ Nie gniewajże

b 4. Ezdr. ... ych.

c 4 Ezd. 6. 55.

że śie ná nas / ále odpuść ludowi twojemu / y zmiłuj śie nád dźiedźictwem twojim ty ktoryś jest litośćiwy przećiwko stworzeniu twemu.
46 ♣ Ale mi odpowiedźiał / mowiąc; To jest teráźniejszego teráźniejszym á co przyszłego przyszłym będźie. ♣
47 Záprawdęć śiłá niedostáje / ábyś mogł miłowáć stworzenie moje więcey niżeli ja : Boć y tobie / y jemu często przytomnym bywam ; ále
48 niesprawiedliwym nigdy. ♣ Aleś jest dźiwny przed Nawyższym: ♣
49 Przeto / żeś śie uniżył ták jákoć przystoji / áni śie zá tego masz / ábyś miedzy spráwiedliwymi nawięcey
50 wystawiány był. ♣ Przetoż nędze wielkie y żáłosne przypádki w ostátecznych czáśiech ná te ktorzy mieszkáją ná świećie / bo w wielkiey
51 pysze chodźili. ♣ Ale to sobie ty bierz w rozum : á pytaj śie ná chwałe sobie rownych.
52 ♣ Boć wam jest raj otworzony / wszczepione drzewo żywotá / zgotowány jest przyszły czás / nágotowána jest obfitość / zbudowáne miásto / á sposobione odpocżynienie / dokonána dobroć / dokonána y
53 mądrość. ♣ Korzeń złego ᵈ odjęty jest od was / á niemoc y mol od was zákryty jest / á skáżenie do piekłá ućiekło ná zápámiętánie.
54 ♣ Przeminęły boleśći / á ná końcu okazał śie
55 skarb nieśmiertelności. ♣ Nie pytaj że śie więcey o mnostwie tych ktorzy giną.
56 ♣ Bo y oni udawszy śie ná swobodę / wzgárdźili Nawyższego / y Zakon jego lekce poważyli / á dro-
57 gi jego opuśćili : ♣ Nád to y sprá-
58 wiedliwe jego potłoczyli. ♣ Y rzekli w sercu swym ; Niemász ᵉ Bogá. Choć wiedźieli że máją pomrzeć. ♣
59 Abowiem jáko was potka to co wyżey powiedźiano : ták też one potka prágnienie y drżenie ktore im
60 zgotowano. Bo nie chćiał Bog áby człowiek zginął miał: ♣ Ale oni będąc stworzeni zelżywáli Imie Stworzyćielá swego y ukázujac niewdźięczność przećiwko temu ktory
61 im żywot spráwił. ♣ Przetoż śie te-
62 raz sądy moje przybliżą: ♣ Czegom nie wszystkim okazał / tylko tobie / y
63 niektorym tobie podobnym. ♣ Ná tom odpowiedźiał / mowiąc ; Oto mi teraz PAnie okazał wiele znákow / ktore poczniesz czynić w czáśiech ostátecznych : Aleś mi nie oznájmił ktorego czásu to będźie.

ᵈ L. Zá- pie- częto- wány.

ᵉ Psalm 14. 1. y 53. 2.

Rozdział IX.

Dwojákie śie pokazánie Anjelskie Ezdraszowi, y oznájmienie o wielu rzeczách przyszłych.

1 TEdy mi odpowiedźiał / mowiąc ; Przyrownaj ᵃ czás jeden do drugiego. A gdy oglądasz / że będźie przemijáłá część niektora znákow o-
2 powiedźiánych / ♣ Tedy zrozumiesz / iż to jest ten czás / w ktory pocznie Nawyższy nawiedzáć świát przezeń
3 stworzony. ♣ A gdy śie mowię okaże ná świećie poruszenie miejsc / y
4 zámieszánie narodow : ♣ Tedy zrozumiesz / że o tym Nawyższy mowił / ode dni ktore były przed tobą od
5 początku. ♣ Bo jáko wszystko co śie stáło ná świećie ma swoj początek y dokończenie / á dokończenie jest já-
6 wne : ♣ Ták też y czásy Nawyższego máją początki znáczne w cudách y w mocy / á dokończenie w skutku y w
7 znákách. ♣ A káżdy ktory záchowány będźie / á kto będźie mogł ujść przez prace swe / przez wiárę ktorą śćie
8 uwierzyli : ♣ Ten wynidźie z tych przerzeczonych niebespieczeństw / á oglądá zbáwienie moje w źiemi mojey / y w gránicách mojich : bom
9 śie poświęćił od wieku. ♣ Ná ten czás nędznymi będą ktorzy teraz źle używáli drog mojich : á ná męki śie dostáną ći / ktorzy je z wzgárdą o-
10 drzućili. ♣ Abowiem ći / co zá żywotá swego używájąc dobrodźiejstw
11 mojich / nie chćieli mię poznáć : ♣ A brzydźili śie zakonem mojim / gdy jeszcze wolność mieli / y gdy jeszcze otworzone było miejsce ku pokućie ;
12 y tego nie zrozumieli / ále je wzgárdźili : ♣ Ci tego muszą po
13 śmierći w mękách doznáć. ♣ Ty tedy nie pytaj śie więcey dwornie / jáko niezbożni męczeni będą : ále śie pytaj / jáko y ktorzy spráwiedliwi zbáwieni będą / ktorych jest świát /
14 y dla ktorych jest świát. ♣ Ná tom odpowiedźiał / mowiąc ; Dawnom mowił / y teraz mowię / y będę mo-
15 wił : ♣ Że więcey jest tych / ktorzy gi-

ᵃ L. zmierz mie- rząc czás sam w sobie.

ną / niż tych co będą zbáwieni: ták jáko są więtsze náwáłności niżeli krople. 16 A on mi odpowiedźiał/ mowiąc; 17 Jáka rola/ tákie y naśienia: jákie kwiatki/ táka y bárwá: jáki sprawcá/ táka też y spráwá: jáki oracz/ táka też uprawá: Tákie jest bieg świátá. 18 Záprawdę gdym świát / ktorego jeszcze nie było / dla tych / ktorzyby ná nim mieszkáli / y teraz są / gotował / żaden mi śię nie sprzećiwił: 19 (Bo ná ten czás káżdy był posłusznym) Ale teraz ktorzy są stworzeni ná tym świećie / po stworzeniu jego/ biegiem ustáwicznym y zakonem niedośćigłym/ popsowáni są. 20 Przetoż przypátruiąc śię świátu obaczyłem, á oto nástawáło mu niebespieczeństwo / dla myślenia ktore śię ználáżło przy nim. 21 Co widząc / wielem mu odpuszczał/ á záchowałem sobie jágodę z groná / á szczep z pokolenia wielkiego. 22 Niechże tedy zginie wielkość / ktora śię prozno zrodźiłá / á niech zostánie jágodá moja/ y szczep moj: bom je z wielką pracą spráwił. 23 A ty jeśli jeszcze przydasz drugie śiedm dni/ wszákże nie będźiesz w nich pośćił: 24 Ale pojdźiesz ná pole pełne kwiatkow / kędy niemász domu zbudowánego / á gdźie tylko będźiesz jadł kwiatki polne; mięsá niekosztujesz/ y nie będźiesz pił winá / ále kwiatkow tylko záżywáć będźiesz: 25 Modl śię Nawyższemu bez przestanku / á ja przyszedszy będę mowił z tobą. 26 Y szedłem jáko mi rzekł ná pole/ ktore zowią Ardát: á tám śiedząc miedzy kwiatkámi / jadłem źiołá polne / y násyćiłem śię tym pokármem z nich.

27 A Po śiedmi dni / gdym śiedźiał ná trawie/ á serce moje zátrwożyło śię záś jáko y przed tym: 28 Otworzyły śię ustá moje/ y począłem mowić przed Nawyższym/ y rzekłem; 29 O Pánie / ty chcąc śię nam jáwić/ pokazałeś śię Ojcom nászym ná puszczy niepłodney / gdźie ludźi nie bywáło/ gdy szli z Egiptu. 30 Y rzekłeś/ mowiąc; Ty Izráelu słuchaj mie / á naśienie Jákobowe uważaj słowá moje. 31 Bo oto śieję w was Zakon moj/ áby w was uczynił owoc/ y byliśćie w nim uwielbieni na wieki: á ná wieki przezeń uwielbieni będźiećie. 32 Ale Ojcowie nászy wźiąwszy Zakon twoj, nie záchowywáli go / y praw twojich nie strzegli: á ták nie okazał śię skutek zákonu / áni mogł / ponieważ go nie było. 33 Bo ći ktorzy go przyjęli / poginęli / że nie strzegli tego / co w nich było wśiano. 34 A oto tákowy zwyczaj jest/ że gdy źiemiá przyjmie naśienie ábo morze okręty / ábo naczynie jákie pokarm / ábo napoj: gdy to zginie ná czym śieją / ábo to / do czego co włożą: 35 Tedyć też y to co jest wśiano / ábo włożono / ábo to co wsypano ginie: ták/ iż tego już nam nic nie zostawa. 36 Alec śię z námi nie ták dźieje. Bo my ktorzyśmy zakon wźięli / grzesząc zginęliśmy y serce násze ktore go przyjęło: 37 Aleć Zakon nie zginął / y owszem został w swey mocy.

38 A Gdym to ták rozmyślał w sercu swym / pojrzałem / y ujrzałem niewiástę po práwey stronie / á oná płákáłá nárzekájąc głosem wielkim / y frásowáłá śię bárzo ná umyśle: ktorey száty rozdárte były/ á popioł ná głowie jey. 39 A ták opuśćiwszy te myśli ktorymim śię był zábáwił/ obroćiłem śię do niey/ y 40 rzekłem jey; Przeczże płáczesz / á przecz ták smętne jest serce twoje? 41 A oná mi odpowiedźiáłá; Daj mi pokoj Pánie moj/ niech płácze sámá nád sobą / á niech śię do woli nážáłuje: bo mam wielką gorzkość ná sercu/ y bárzom poniżona. 42 A jam jey rzekł; Coć/ powiedz mi? A oná mi 43 odpowiedźiáłá; Byłám niepłodną ja służebnicá twojá / á nie rodźiłám / mieszkájąc z mężem przez 44 trzydźieśći lat. Przetoż ná káżdą godźinę y ná káżdy dźień / przez te trzydźieśći lat / gdym śię modliłá Nawyższemu we dnie y w nocy; 45 Stáło śię po tych trzydźieśći lat / że mię wysłuchał Bog służebnicę twoję/ y wejrzał ná poniżenie moje / á obaczył utrapienie moje/ y dał mi syná ktoremum bárzo rádá byłá / ja y mąż moj / y wszyscy sąśiedźi moji/ y chwaliliśmy wielce Bogá mocnego. 46 Y wychowáłám go z wielką pracą. 47 A gdy dorosł/ á przyszło do

tego że śie miał ożenić/ sprawiłám mu wesele.

ROZDZIAL X.

Widzenie niewiásty płáczącey. 40. Y wykład tego.

1 Y Stáło śie / gdy wszedł syn moj do łożnice swojey / że padszy umárł. 2 Y pogáśiliśmy wszystkie świátłá ; przetoż wstáli wszyscy sąśiedźi moji / áby mie cieszyli : y tákem śie uspokojiłá áż do drugiego dniá áż do nocy. 3 A gdy mie wszyscy przestáli cieszyć/ usnełám: potym wstawszy w nocy / uciekłám / á przyszłám jáko to widźisz ná to pole. 4 Y umyśliłám już nie wracáć śie do miástá/ ále tu mieszkáć: nie jedząc áni pijąc / jedno bez przestanku płákáć/ y pośćić/ ážbym umárłá.

5 Gdy opuśćiwszy one słowá ktore mowić záczął, odpowiedźiałem jey z gniewem/ y rzekłem; 6 O głupsza nád wszystkie niewiásty! ázaż nie widźisz żáłośći nászey / y co śie z námi dźieje? 7 Jáko śie Syon mátká nászá wszelákim smętkiem trapi/ y wielce jest poniżona/ y ćiężko płácze. 8 A teraz gdy wszyscy żákujemy y smętni jesteśmy/ *nie dźiw*, bośmy wszyscy zásmuceni: ále śie ty frásujesz o jednego syná? 9 Pytaj że śie źiemie/ á powieć / iż oná ma *słuszniey* żáłowáć upadku wielu *ludźi*, ktorzy śie ná niey rodzą: 10 Jáko tych wszystkich / ktorzy śie z niey od poczatku zrodźili / ták y innych ktorzy przyść máją : ábowiem máło nie wszyscy idą ná zginienie/ á więtsza część ich ginie. 11 Ktoż tedy ma słuszniey płákáć ? Táli ktora ich ták wiele ztráciłá / czyli ty ktora jednego żákujesz ? 12 A jeśli mi rzeczesz/ że nárzekánie moje nie jest podobne *nárzekániu* źiemie : bom ja płod żywotá mego utráciłá/ ktorym z smętkiem nośiłá/ y z boleśćiámi porodźiłá: 13 Ale źiemiá według obyczáju źiemie/ á jeśliże z niey odchodźi terázniejsze mnostwo / *tedy insze nástopić może* ; jákoż śie ták dźieje. 14 A ja tobie mowie : Jákoś ty z ćiężkośćią rodźiłá / ták y źiemiá od poczatku wydawa owoce swoje człowiekowi 15 temu/ ktory ją spráwuje. Przetoż teraz záwśćiągni sámá w sobie żal swoj/ á znoś mężnie przypadki ktore ná ćie przychodzą. 16 Abowiem/ jeśli zá spráwiedliwe mieć będźiesz rzeczy od Bogá postánowione / á w czás przestániesz ná rádźie jego/ tedy 17 w tym dostąpisz chwały. Náwroć że śie tedy do miástá do mężá twe- 18 go. Y rzekłá do mnie ; Nie uczynię tego / áni wnidę do miástá: ále 19 tu umrę. Y mowiłem dáley do 20 niey/ y rzekłem ; Nie czyń ty tego / ále słuchaj tego ktory ć rádźi : ábowiem / o jákoż wiele jest upadkow Syońskich ! Ućiesz że śie bole- 21 śćią Jeruzalemu. Bo widźisz że Swiatnicá nászá zpustoszona jest/ y Ołtarz nász rozwálony / á Kośćioł 22 nász zburzony: Muzyki násze poniżone są/ pieśni umilkneły / wesele násze ustáło / świece ná świeczniku nászym pogásły / skrzynie przymierza nászego rozebrano/ święte rzeczy násze zplugáwiono ; á Imienia ktorego nád námi wzywano / máło nie zmázano : dźiatki násze pośromocenie ćierpiáły/ Kápłáni nászy popaleni / Lewitowie nászy zájęći/ pánienki násze zplugáwione/ żony násze pogwałcone / spráwiedliwi nászy pojimáni / dźiateczki násze potrácono / młodźieńcy nászy w niewolą podbići / á mocarze nászy zemdleli. 23 A co nawiętsza/ a sławny Syon z sławy złupiony jest : bo podány jest w ręce tych ktorzy nas mieli w nie- 24 nawiśći. Przetoż wybij sobie z myśli ten twoj wielki smętek / á odrzuć od śiebie wielkość boleśći : áza śie zmiłuje nád tobą ten / ktory jest Mocny / á odpocżynieniec od prac twojich spráwi Nawyższy.

a L. Tiecżść Syonu odpieczętowano.

25 A Gdym z nią mowił / tedy śie twarz jey / y piekność jey z nagłá rozjáśniłá / á wejrzenie jey łśniło śie ták / żem śie jey bárzo 26 lękał/ y myśliłem coby to było. A oto wnet wydáłá huk głosu wielkiego / y strásznego / ták / że śie źiemiá 27 trzęsłá od głosu oney niewiásty. Y widźiałem/ á oto nie było więcey widáć oney niewiásty / ále miásto budowáne było/ y miejsce ukázowáno z fundámentow wielkich : y zlękłem śie/ á záwołałem wielkim gło-

28 sem/ mowiąc ; ♣ Gdźież jest Uryel Anjoł / ktory był ná początku do mnie przyszedł ? bo mię on w ták wielkie w myślách záchwycenie przywiodł / záczym ná ostátek w niwecz śię obroce / á modlitwá moją w pohańbienie. 29 ♣ A gdym ja to mowił / oto przyszedł *Anjoł* do 30 mnie:♣ Y ujrzał mię leżącego jáko umárłego / á iżem odszedł od rozumu.Ujął mię zá rękę práwą/y pośilił mię/á postáwiwszy mię ná nogi 31 moje/ rzekł mi ; ♣ Cożći/á przecz żeś odszedł od rozumu / y ztrwożone myśli sercá twego ? O coż śię 32 frásujesz?A jam rzekł ; ♣ Yżeś mię opuśćił / á jam uczynił według rozkazánia twego / żem przyszedł ná pole: á otom widźiał / y jeszcze widzę czego wypowiedźieć nie mogę.♣ 33 Tedy mi rzekł;Stoj jáko mężny / á 34 jać powiem.♣ Y rzekłem; Mow ty Pánie moj do mnie / á nieopuszczaj 35 mię/ábym snadź nie umárł.♣Bom widźiał to / czegom nie wiedźiał / y słyszałem to / czegom nie zrozumiał. 36 ♣ A boć śię moj zmysł omylił / ábo 37 śię śni duszy mojey. ♣ Przetoż teraz proszę ćię oznájmi sludze twemu o 38 tym widzeniu.♣Ná co mi on odpowiedźiał / y rzekł; Słuchaj mię / á náuczę ćię / y powiemći o tym czego śię ty boisz : Abowiemći Nawyższy objáwił wielkie tájemnice. ♣ 39 Ujrzał prostą drogę twoję / żeś śię bez przestanku frásował dla ludu twego / á byłeś bárzo żáłosny dla Syonu.

40 Jakoweć jest tedy wyrozumienie widzenia tego / ktoreć śię máło 41 przed tym ukazáło.♣Niewiástę ktoraś widźiał płácząca / á iżeś ja po42czał ćieszyć: ♣ Terazzáś iż osoby tey niewiásty nie widźisz / áleć śię ukazáło miásto ktore budowano: ♣ 43 A iżći oná powiádáłá o przygodźie syná swego / tedy jest ten wykład ; 44 ♣ Tá niewiástá ktoraś widźiał / á ktora z tobą mowiłá / jestći Syon / ktory niedługo ujrzysz jáko miásto 45 zbudowáne. ♣ A coć powiedźiáłá / że byłá niepłodna przez trzydźieśći lat : toć śię ták rozumie / że już jest trzydźieśći lat jáko nie byłá w nim 46 ofiárá spráwowána.♣A gdy po trzydźieśćiu lat / Sálomon zbudował miásto / y spráwował ofiáry / tedy 47 niepłodna porodźiłá syná. ♣ A coć powiedźiáłá że go z pracą wychowáłá ; toć było mieszkánie w Jeru48zalem. ♣ A iżći rzekłá ; Że syn moj wszedszy do łożnice swojey umárł / y przyszłá przygodá : toć jest upadek 49 ktory śię stał w Jeruzalem.♣A iżeś widźiał podobieństwo jey / y że syná płákáłá / począłeś ja ćieszyć w tych rzeczách ktore śię jey przydáły ; toć 50 było trzebá wyłożyć. ♣ A teraz widząc Nawyższy żeś śię bárzo zásmećił / á że go z cáłego sercá żáłujesz / okazałći dostojność jego / y 51 piękność ozdoby jego. ♣ Bo dla tegomći mowił / ábyś został ná polu gdźie niemász domu zbudowánego : 52 ♣Bomći ja wiedźiał/żeć Nawyższy 53 począł pokázowáć te rzeczy. ♣ Przetożemći rzekł / ábyś wyszedł ná pole / gdźie niemász gruntu żadnego 54 zbudowánego. ♣ Bo śię nie mogłá *żadna* robotá budowánia ludzkiego ostáć ná miejscu gdźie śię poczynáło miásto Nawyższego pokázo55wáć. ♣ A ták ty nie boj śię / á niech śię nie lęka serce twoje : ále wnidź / y oglądaj piękność y wielkość budowánia / ile możesz przejrzeć oczy56má twymi. ♣ A potym usłyszysz ile będźie mogł słuch uszu twojich usły57szeć. ♣ Boś ty jest błogosłáwieńszy nád wiele innych / y powołányś od 58 Nawyższe° jáko máło innych.♣Zostańże tu jeszcze ná jutrzejszą noc. ♣ 59 A okażeć Nawyższy osobne widzenia tych rzeczy / ktore uczyni Nawyższy tym/ktorzy mieszkáć będą ná 60 źiemi czásow ostátecznych.♣Y spałem przez onę noc y przez drugą/ jáko mi rozkazał.

ROZDZIAŁ XI.

Widzenie o srogim orle.37. Y zginienie jego.

1 Ywidźiałem we śnie / á oto występował z morza Orzeł / ktory miał pierzystych skrzydeł dwánaśćie/y trzy głowy. 2 ♣ Y widźiałem/ á oto rozćiągał skrzydłá swoje ná wszystkę źiemię : á wszystkie wiátry niebieskie zebráwszy śię/wiały nań. 3 ♣ Potymem widźiał/áno/z pierza je°

wyrastáło pierze przećiwne / á obracáły śie w piorecźká drobne y 4 máłe. ♣ Bo głowy jego stały z pokojem: á śrzednia głowá byłá więtsza niż inne głowy: lecż tesz y oná z nimi 5 z pokojem stałá. ♣ Y widźiałem / á oto on Orzeł latał skrzydłámi swymi/á krolowáł nád źiemią / nád tymi 6 ktorzy mieszkáją ná niey. ♣ Y widźiałem że mu było poddáne wszystko / co było pod niebem: á nikt mu śie nie zprzećiwił/ áni jedno z rzeczy stworzonych ktore są ná źiemi. ♣ 7 Potymem widźiał/á oto Orzeł wstał ná páznogćie swoje/y puśćił głos do 8 pierza swego/mowiąc; ♣ Nie czujćie wszystkie społem / záśnićie káżde ná miejscu swym / á jedno po drugich 9 ná czás czujćie. ♣ A głowy niech będą 10 náostátek záchowáne. ♣ Y obaczyłem/ á oto głos nie wychodźił zgłow 11 jego/ále z pośrzodku ćiáłá jego. ♣ Y policzyłem przećiwne pierze jego / á 12 było ich ośm. ♣ Potymem widźiał/ á oto po práwey stronie powstawáło jedno pioro: y krolowáło nád wszystką źiemią. ♣ A gdy krolowáło / 13 przyszedł mu koniec / ták/ iż nie było znáć miejscá jego. Zá tym drugie nástáło ktore krolowáło / á to przez 14 długi czás. ♣ A gdy krolowáło / przyszedł tákże koniec jego / ták / że 15 zniszczáło jáko y pierwsze. ♣ Y stał śie głos do niego / mowiąc; ♣ 16 Słuchaj ty / ktoreś przez ták długi czás trzymáło źiemię; toć oznájmuję przed tym / niż pocźniesz 17 niszczeć: ♣ Nie będźie żaden po tobie trzymał czásu twego / owszem 18 áni połowice jego. ♣ Potym podniosło śie trzećie / y otrzymáło páństwo jáko y pierwsze: lecż y to 19 zniszczáło. ♣ A ták śie dźiało że wszystkimi innymi/ że jedno po drugim páństwo trzymáło / á potym 20 ginęło. ♣ Y widźiałem / że śie zá czásem inne piorá po práwey stronie podnośiły / áby y one krolowáły: y krolowáły z nich niektore / á 21 wszákże prętko ginęły. ♣ Bo áczkolwiek niektore z nich podnośiły śie / 22 ále nie pánowáły. ♣ Potymem obaczył / á nie widáć było onych 23 dwunastu pior/áni dwu piorek. ♣ A nie było nic więcey ná ćiele orlim tylko dwie głowie w pokoju stojące / 24 á sześć piorek. ♣ Y widźiałem á oto od tych sześći piorek oddźieliły śię dwie/y zostáły pod głową ktora byłá ná práwey stronie: á czterey zostáły 25 ná miejscu swojim. ♣ Potym widźiałem á oto podskrzydlne piorká chćiáły śię podnieść/y otrzymáć páństwo. ♣ Z ktorych jedno podniosło 26 śię/ále záraz zginęło. ♣ Tákże y drugie prędzey niż pierwsze ustáły. ♣ 27 28 Potymem widźiał/ á oto dwie ktore były pozostáły/ myśliły sámy w sobie/áby y one krolowáły. ♣ O czym 29 gdy myśliły / oto jedná z głow z pokojem stojących / ktora byłá w pośrzodku / ocućiłá śię: bo tá byłá więtsza niżeli inne dwie głowie. ♣ 30 Tedym widźiał że śię dwie głowie pospołu z sobą zrastáły. ♣ A oto o- 31 броćiłá śię oná głowá / z tymi ktore z nią były / y zjadłá one dwie podskrzydlne piorá/ktore krolowáć myśliły. ♣ A tá głowá przestrászyłá 32 bárzo wszystkę źiemię / y pánowáłá z ućiskiem wielkim nád tymi / ktorzy mieszkáli ná źiemi / á miáłá moc nád okręgiem źiemskim / nád wszystkie skrzydłá ktore *przed tym* były. ♣ 33 Potymem widźiał / á oto śrzednia głowá prętko ustáłá/ták jáko y skrzydłá. ♣ Ale dwie głowie pozostáły / ktore tákże krolowáły nád źiemią y nád mieszkájącymi ná niey. 34 35 ♣ Y ujrzałem/á oto głowá tá co byłá po práwey stronie / pożárłá one co byłá z lewey strony.

36 Y Słyszałem głos mowiący do mnie; Pojrzy przed śię / á obacz co widźisz. ♣ Tedym widźiał/á 37 oto lew prętko bieżący z lásá ryczał/ y słyszałem że puśćił do Orłá głos 38 człowieczy/y rzekł mowiąc; ♣ Słuchaj ty / á będę mowił do ćiebie / to 39 coć mowi Nawyższy. ♣ Izażeś nie ty ktoryś pozostał ze czterech zwierząt / ktorem postánowił áby krolowáły ná tym mojim świećie / áby przez nie przyszedł koniec czásow ich? 40 ♣ Y ktoryś w porządku czwarty powstawszy zwyćiężył wszystkie zwierzętá ktore minęły: y ktoryś potężnie dźierżał świát w grozie wielkiey; wszystek mowię okrąg świátá z ućiskiem wielkim / mieszká-

jac zdradliwie przez tak długi czas 41 na okręgu ziemskim. ♣ Y sądziłeś 42 niesprawiedliwie ziemię. ♣ Gdyżeś trapił ciche / a obrażałeś spokojne/ y kochałeś się w kłamcach / a psowałeś mieszkania tych / ktorzy byli użyteczni / y obaliłeś mury tych/ 43 ktorzy ci nie szkodzili/ ♣ Tak/że okrucieństwo twoje przyszło aż do Nawyższe° / a pycha twoja do Namocniejszego. 44 ♣ Przetoż wejrzał Nawyższy na czasy pyszne/ a oto dokończyły 45 się/ y złości ich są wypełnione. ♣ A tak ty Orle zgiń z strasznymi skrzydłami twymi / y z pierzem twojim złośliwym/ z głowami złymi / z paznogciami twymi jadowitymi / y wszystkim twojim ciałem szkodliwym. 46 ♣ Aby ochłodzona była wszystka ziemia / a wolna była od gwałtu twego/ y oczekawała sądu y miłosierdzia od tego ktory ją uczynił.

Rozdział XII.

Wykład widzenia o srogim Orle. 40. Uskarża się lud na Ezdrasza. 46. A on ich cieszy.

1 Y Gdy te słowa Lew do Orła 2 mowił/ widziałem/ ♣ A oto głowa / ktora była pozostała / y one cztery skrzydła ktore były do niey przystały / a powstały aby krolowały/ zginęły/ ktorych panowanie było 3 maluczkie/ a zamieszania pełne. ♣ Y widziałem / a oto ich nie było widać a wszystko ciało Orle gorzało : czego się ziemia barzo lękała / a ja z trwogi y z zachwycenia w myśli / y od wielkiey bojaźni ocuciłem się / y 4 rzekłem duchowi memu ; ♣ Oto tyś mi to sprawił tym / że chcesz doścignąć drogi Nawyższego. 5 ♣ Otom jeszcze jest zpracowany na umyśle / y zemdlałem barzo w duchu mojim/ a niemasz y namniejszey siły we mnie od wielkiego strachu / ktory mię tey 6 nocy przestraszył. ♣ Przetoż się teraz będę modlił Nawyższemu / aby mię 7 umocnił aż do końca. ♣ Y rzekłem; Panujący PAnie / jesliżem znalazł łaskę przed oczyma twymi / a jesli mię masz za sprawiedliwszego u siebie nad wiele innych/ y jesliże pewnie wstąpiła modlitwa moja 8 przed oblicze twoje: ♣ Potwirdźże mię / a oznajmi mnie słudze twemu wykład y zrozumienie tego strasznego widzenia / abyś zupełnie ucieszył 9 duszę moję. ♣ Gdyżeś mię miał za godnego / abyś mi ukazał ostateczne czasy.

10 Y Rzekł mi ; Tenci jest wykład 11 widzenia tego. ♣ Orzeł ktoregoś widział wychodzącego z morza / to jest krolestwo / ktore ukazane jest w widzeniu Danielowi bratu twemu. 12 ♣ Ale mu go nie wyłożono : przetoż 13 je tobie ja teraz wykładam. ♣ Oto dni przychodzą / że nastanie krolestwo na ziemi / z ktorego wynidzie postrach sroższy nad *inne* wszystkie 14 krolestwa/ ktore były przed nim. ♣ A w nim krolować będą dwanaście 15 Krolow/ jeden po drugim. ♣ Z ktorych to wtory gdy pocznie krolować / dłużey je trzymać będzie niż 16 *ktory inny* z tych dwunastu. ♣ A tenci jest wykład dwunastu skrzydeł / ktore- 17 reś widział. ♣ Głosu zaś ktoryś słyszał mowiący / co nie z głow jego wychodził / ale tylko z przodku ciała 18 jego/ ten jest wykład: ♣ Iż po czasie krolestwa onego / zaczną się zwady niemałe / przez co w niebespieczeństwo przyjdzie / iż będzie blisko upadku : wszakże w ten czas nie upadnie/ ale z nowu przyjdzie ku pierwszemu 19 stanowi. ♣ A żeś widział ośm pior pod skrzydłami tkwiących/ tenci jest 20 wykład tego: ♣ Nastaną w nim ośm Krolow / ktorych czasy będą prętkie / y lata spieszne / a dwa z nich 21 prętko zginą. ♣ A gdy się będzie przybliżał czas śrzedny / czterey zachowani będą do czasu / pokąd się nie przybliży czas dokończenia jego : ale dwa do końca zachowani 22 będą. ♣ A iżeś widział trzy głowy w pokoju stojące/ tenci wykład tego: ♣ 23 W ostateczne czasy jego / wzbudzi Nawyższy trzy krolestwa / y przywiedzie do nich innych wiele/ a będą 24 panować nad ziemią: ♣ Przewodząc okrucieństwo nad tymi ktorzy mieszkają na niey / nad wszystkie ktorzy byli przed nimi : przetoż je nazwano głowami Orlimi. 25 ♣ A bowiem Krolowie ich zgromadzą niezbożności ich/ y koniec im uczynią. 26 ♣ A iżeś widział że ona głowa wiersza

zginę-

zginełá/ten jest wykład tego : że jeden z nich ná łożu swym umrze / á wszákże z wielkim utrapieniem. 27 Bo tych dwu ktorzy pozostáná / miecz pożrze. 28 Jeden záiste od mieczá drugiego zginie : á wszákże náostátek y sam od mieczá upádnie. 29 A iżeś widźiał dwie piorá poskrzydlne przechodzące do głowy / ktora jest po práwey stronie/ 30 Ten jest wykład tego ; Ci to są ktore záchował Nawyższy ku koncowi jego : á to krolestwo będźie máluczkie / y zámieszánia pełne. 31 Lew / ktoregoś widźiał/ że ocknawszy śię z lásá wychodźił/y ryczał/ á mowił do Orłá / y karał niespráwiedliwość jego wszystkimi słowy swymi / jákoś słyszał: 32 Tenći jest wiátr ktory záchował Nawyższy ku końcowi ná nie/ y ná niezbożności ich / y będźie je karał/ y pomśći śię nád nimi drapiestwá ich. 33 Bo je żywo ná sądźie postáwi / á gdy je cále przekona / pokarze je. 34 A ostátek ludu mego wybáwi z utrapienia/ ktorzy záchowáni będą w gránicách mojich / á ćieszyć je będźie dokąd nie przyjdźie koniec / to jest / dźień sądny / o ktoryméći naprzod powiedźiał. 35 Tenći jest sen ktoryś widźiał / y ktc są wykłády jego. 36 A tyś sam był godny/ ábyś wiedźiał te tájemnice Nawyższego. 37 Przetoż nápisz to wszystko/ coś widźiał / w Kśiegi / á zchowaj je ná miejscu skrytym. 38 Y náucz ysz tego mędrszych z ludu twego / o ktorych sercách wiesz / że mogą zrozumieć y záchowáć te tájemnice. 39 Ale ty tu jeszcze potrwaj przez drugie śiedm dni / ábyć okazano cokolwiek śię będźie zdáło Nawyższemu okazáć tobie. Potym odszedł odemnie.

40 A Gdy usłyszał wszytek lud / że minęło śiedm dni / á jam śię nie wroćił do miástá / zeszli śię wszyscy od namniejszego áż do nawiętsz°/ á przyszedszy do mnie / rzekli mi mowiąc ; 41 Cożesmy przećiwko tobie zgrzeszyli / y cosmyć niespráwiedliwego uczynili / że nas opuśćiwszy / śiadłeś ná tym miejscu? 42 Bo ćiebie sámego jeszcze mamy ze wszystkiego narodu/jáko grono z winnice / y jáko świecę ná miejscu ćiemnym / y jáko port y okręt záchowány od nawálności morskich. 43 Czyli nie dosyć mamy złego / ktore nas potyka ? 44 Przetoż jeżeli nas y ty opuśćisz / dálekoby lepiey było / żebysmy byli zgorzeli y my w popaleniu Syonu. 45 Bosmy nie lepszy nád te ktorzy tám pomárli:y płákáli głosem wielkim. 46 Alem im odpowiedźiał / mowiąc;Ufaj Izráelu/á ty domie Jákobow nie trośćż śię. 47 Bo ná was pámięta Nawyższy/Bogmowię Mocny nie zápomniał ná was w pokuszeniu. 48 Jamći was nie opuśćił/ánim śię od was oddalił: Alem przyszedł ná to miejsce / ábym śię modlił zá zpustoszeniem Syonu / ábym szukał miłośierdźia w poniżeniu Swiątnice wászey. 49 Przetoż teraz idźćie káżdy z was do domu swego : á ja ć przyjdę do was po tych dniách. 50 Tedy odszedł lud do miástá/ jákom mu powiedźiał. 51 Alem ja śiedźiał ná polu przez śiedm dni / jáko mi rozkazono ; kwiatki tylko polne jedząc / á miałem źiołá zá pokarm przez one dni.

Rozdział XIII.

Mąż śię pokazał w widzeniu Ezdraszowi. 26. Y wykład tego widzenia.

1 Y Stáło śię po śiedmi dniách / 2 jżem miał sen w nocy. A oto powstał wiátr ná morzu / y wzruszał wszystkie nawálności jego. 3 Y widźiałem / á oto zmacniał śię on człowiek z tyśiącámi niebieskimi: á gdźie obroćił twarz swoję ku wejrzeniu / trzęsło śię wszystko co pod nim widáć było. 4 A gdźiekolwiek dochodźił głos z ust jego/rozpalili śię wszyscy ktorzy słucháli głosu jego / jáko źiemiá gdy bywa skáżona ogniem. 5 Y widźiałem potym/á oto śię zgromadzáło mnostwo ludu / ktoremu nie było liczby / ode czterech wiátrow niebieskich/ áby zwalczyli tego człowieká / ktory występował z morzá. 6 Y widźiałem/á ono a wykował sobie gorę wielką / y wleciał ná nię. 7 A jam prágnął widźiec krájinę ábo miejsce/ z ktorego byłá wykowánaoná gorá ;

a I. U szyał.

8 álem nie mogł. ♣ Potymem widźiał á oto wßyscy ktorzy śię zgromádźili przećiwko niemu áby go zwalczyli/ bali śię bárzo: á wßákże śię przećie pokuśili o to/ áby z nim walczyli. 9 ♣ A oto gdy ujrzał gwałt mnostwá przychodzącego/ nie podniosł ręki swey/ áni mieczá nie miał/ áni żadney broni wojenney; 10 tylko jákom widźiał. ♣ Wypuśćił z ust swojich jáko párę ognistą/ z warg swojich duchá płomienistego/ á z języká swego iskry y burze: y pomießáło śię to wßystko pospołu/ tá párá ognista/ y duch płomienisty/ y wielkość burze oborzyły śię gwałtem; 11 ♣ Y uderzyło z grzmotem ná to mnostwo ludu/ ktore śię gotowáło walczyć: y popaliło one wßystkie/ ták iż nic nie było widáć z oney niezliczoney wielkośći/ jedno tylko proch/ á smrod dymu. A widząc to/ 12 zlękłem śię. ♣ Potymem widźiał/ że ten człowiek zstąpił z gory/ á wezwał do śiebie innego ludu spokojnego. 13 ♣ Y przychodźiło do niego wiele ludźi: niektorzy śię z nich rádowáli/ drudzy śię smęćili: niektorzy byli związáni/ á niektorzy wiedli te/ ktorzy śię im nágadząli. Y záchorzałem od wielkiego stráchu/ á 14 ocućiwßy/ rzekłem; ♣ Tyś pokazał od początku słudze twemu te cudá/ y miałeś mię zá godnego/ ábyś przyjął modlitwę moję. 15 ♣ A teraz pokaż mi jeßcze wykład snu tego. ♣ 16 Abowiem ile já bacżę ná umyśle mojim/ biádá onym ktorzy pozostáli ná one dni: ále dáleko więtßa biádá tym/ ktorzy nie pozostáli. 17 ♣ Bo ktorzy nie pozostáli/ smętni byli. ♣ 18 Teraz rozumiem/ ktore rzeczy są záchowáne ná ostáteczne czásy/ y co przypádnie/ jáko ná one/ ták y ná 19 te ktorzy pozostáną. ♣ Bo przydą w niebespieczeństwá wielkie/ y w wiele trudnośći/ jáko te sny pokazują. 20 ♣ A wßákże snádniey jest y z niebespieczeństwem doczekáć dniá tego/ á teraz widźieć co śię ma dźiać w ostáteczne czásy; niżeli przeminąć jáko obłok świátá.

21 Y Odpowiedźiał mi/ y rzekł; Y wykład ći powiem widzenia tego/ y to o czes mowił/ wyłożeć. 22 ♣ Coś o tych mowił ktorzy pozostáli/ tenći 23 jest wykład; ♣ Ktory znośić będźie niebespieczeństwo onego czásu/ ten záchowány będźie: A ktorzy w niebespieczeństwo wpádli/ ći są ktorzy máją uczynki y wiárę ku Namoc- 24 niejßemu. ♣ A ták wiedz/ iż ßczęśliwßy będą ktorzy pozostáną/ niżeli ći 25 ktorzy pomrą. ♣ Tenći jest wykład widzenia tego; Żeś widźiał mężá wychodzącego z pośrzodku morzá. ♣ 26 Tenći jest ktorego Nawyżßy chowa od wiela czásow/ á ktory sam przez śię wybáwi stworzenie swoje: bo on sam będźie miał pieczą o tych ktorzy pozostáną. 27 ♣ A iżeś widźiał z ust jego jákoby wychodzącego duchá/ y 28 ogień/ y burzą: ♣ A iż nie miał mieczá áni żadney broni wojenney/ á wßákże moc jego potráćiłá ono mnostwo/ ktore śię zbiegło walczyć przećiwko niemu/ tenći jest wykład; 29 ♣ Oto dni przychodzą/ gdy Nawyżßy pocznie wybawiáć te/ ktorzy 30 mießkáją ná ziemi: ♣ Że przydźie omamienie myśli ná te ktorzy mießkáją ná ziemi. 31 ♣ Ták/ że jedni przećiwko drugim myślić y wojowáć będą/ miásto przećiwko miástu/ miejsce przećiwko miejscu/ narod przećiwko narodowi/ y krolestwo przećiwko krolestwu. 32 ♣ A gdy śię to dźiać będźie/ y przydą znáki te ktoremći przed tym pokazał: tedy ná ten czás śię okaże Syn moj/ ktoregoś widźiał jáko mężá wychodzącego. ♣ 33 A gdy usłyßą wßyscy narodowie głos jego/ káżdy opuśći w kráinie swojey wojnę swoję/ ktorą wiedźie 34 jeden przećiwko drugiemu. ♣ Y zbieżą śię w kupę poczet niezliczony/ jákoby chcący nátrzeć y zwalczyć 35 go. ♣ Ale on stáć będźie ná wierzchu 36 gory Syońskiey. ♣ Bo Syon przydźie/ y pokaże śię wßytkim zgotowány y zbudowány/ ták jákoś widźiał gorę wykowáną nie rękomá. 37 ♣ A ten Syn moj będźie karał wynalazki narodow/ y niezbożnośći ich; záchwyći je jáko wicher/ dla złych wymysłow ich/ y okrutnośći płomieniowi podobnych/ ktorymi poczną być męczeni. 38 ♣ A ták potráći je bez prace przez Zakon swoj/ ktory 39 jest ogniowi podobny. ♣ A iżeś

widział / iż zbierał do siebie inne (40) mnóstwo spokojne: ✣ Te są dziesięcioro pokolenia / które zájęto w niewolą z ziemie swojey / zá dni Królá Ozeaszá / którego pojimał Sálmánásár Król Assyryjski: który je też záprowádził zá rzekę / y záwiedzieni są do ziemie obcey. (41) ✣ A oni tę rádę wzięli przed się / áby opuściwszy Pogány / száli w dálszą kráinę / w którey nigdy nie mieszkáło pokolenie ludzkie. (42) ✣ Aby wżdy tám strzedz mogli ustaw Zákonu swego / którego zániedbywáli w kráinie swojey. ✣ (43) A przeszli tám przez ciásne przebycia (44) rzeki Eufrátes. ✣ Ná ten czás im záiste Nawyższy cudá okazał / y zástánowił źrzodłá rzeki áż przeszli. (45) ✣ Do którey kráiny byłá długa drogá / przez półtora látá / á tá kráiná (46) zowie się Arsáret. ✣ Tám mieszkáli / áż do czásu ostátecznego: á teraz znowu gdy się poczną wracáć. ✣ (47) Znowu mówię / zástánowi Nawyższy źrzodłá rzeki / áby mogli przebydź. Toć to jest żeś widział mnostwo (48) idące spokojne. ✣ Ale którzy pozostáli z ludu twego / ci są którzy się znájdują w gránicach mojich. ✣ (49) A gdy pocznie gubić mnóstwo tych narodów które się zebráły / tedy on obroni tych / którzy pozostáli z ludu. (50) ✣ A ná ten czás pokaże im bárzo (51) wiele cudów. ✣ Zátymem rzekł; Pánujący Pánie / to mi ukaż: przeczżem widział męża wychodzącego z (52) pośrzodku morzá? ✣ A on mi odpowiedział: Jáko się nie możesz tego dowiedzieć / áni wiedzieć co jest w głębokości morskiey; ták żaden nie może widzieć ná ziemi Syná mego / áni tych którzy z nim są / tylko (53) czásu dniá onego. ✣ Tenci jest wykład snu któryś miał / y dla któregoś (54) ty sam jest oświecony. ✣ Boś zániechawszy swego / báwiłeś się Zákonem mojim / y pilnowałeś go. ✣ (55) Gdyżeś żywot twój mądrze spráwowáł / á rozum twój názwałeś (56) mátką swoją. ✣ Dla tegomći ukazał zapłátę u Nawyższego. Bo po drugich trzech dniách / opowiemći drugie rzeczy / y wyłożęć rzeczy wielkie y (57) dziwne. ✣ A odszedszy przyszedłem ná pole / bárzo wysławiájąc y chwaląc Nawyższego / dla onych rzeczy dziwnych / które czásu swego wyko(58)nywa. ✣ A że y czásy rozrządza / y te co z czásem swojim przychodzi: Y siedziałem tám przez trzy dni.

ROZDZIAŁ XIV.

Rozmowá Anjelská z Ezdraszem, o napisániu dwu set y czterech Ksiąg.

(1) A Gdym trzeciego dniá siedział pod dębem / oto głos wyszedł przeciwko mnie ze krzá / y rzekł; (2) ✣ Ezdraszu / Ezdraszu! A jam rzekł; Owom ja PANIE: y wstałem ná (3) nogi moje. ✣ Y rzekł do mnie; Jáwnie zjáwiłem się we krzu / y mówiłem do Mojżeszá / gdy lud mój słu(4)żył w Egipcie. ✣ Y posłałem go / á wywiodłem lud mój z Egiptu / y przywiodłem go ná gorę Synáj / á zátrzymałem go przy sobie przez (5) wiele dni. ✣ Y oznájmiłem mu wiele dziwnych rzeczy / y ukazałem mu tájemne rzeczy czásów / y koniec: Y (6) rozkazałem mu / mówiąc; ✣ Te słowá jáwnie mówić będziesz / á te zátáisz. (7) ✣ A teraz ci powiádam: ✣ (8) Znáki ktoremci okazał w snie któreś ty miał / y wykłády ich któreś ty słyszał / złoż do (9) sercá twego. ✣ Bo ty będziesz wzięty ze wszystkich / á będziesz obrócony do rády mojey / y z podobnymi tobie / (10) áż się dokończą czásy. ✣ Gdyż ten wiek utrácił młodość swoję / á czásy (11) náchylają się ku stárości. ✣ Bo wiek rozdzielony jest ná dwánaście części / á już ich minęło dziesięć / y (12) połowicá *jedenastey* części. ✣ A już nie zostawa tylko po połowicy jede(13)nastey części. ✣ Przetoż teraz rozrządź dom twój / á karz lud twój / ciesz utrapione między nimi / á odrzecz się (14) już a skáźitelności: ✣ Opuść myśli śmiertelne / y odrzuć od siebie ciężary ludzkie; zewlecz z siebie krewkie przyrodzenie / á odłożywszy ná stronę przykre tobie myślenia / pospiesz (15) się wynijść z tego świátá. ✣ Bo coś teraz widział / że się działo złego / jeszcze gorsze nád to czynić będą. (16) ✣ Bo im mdlejszy będzie świát od stárości / tym się więcey námnoży kłopotów ná te / którzy ná nim (17) mieszkáć będą. ✣ Bo prawdá dáleko odstąpi / á fałsz się przybliży:

a 1. Złości.

owszem już prętko pospiesza / áby doszło to widzenie ktoreś widźiał. ♣ 18 Tedym odpowiedźiał / y rzekłem; b Niech śie stánie wola twojá Pánie. 19 ♣ Bo oto ja pojdę jákoś mi rozkazał / á będę karał teráźniejszy lud: Ale ći ktorzy śie po nich zrodzą / ktoż 20 nápominác będźie? ♣ Abowiem świát położony jest w ćiemnośćiach / á ći ktorzy mieszkáją ná nim / nie máją 21 świátłośći. ♣ Abowiem Zakon twoj zgorzał: dla tego nikt nie wie co śie od ćiebie stáło / ábo ktore śię 22 uczynki záczną. ♣ Przetoż / Jesliżemználazł łáskę przed tobą /ześli ná mię Duchá Swiętego / ábym nápisał wszystko co śię dźiało ná świećie od początku / co było nápisano w zakonie twojim / áby ludźie drogę ználeść mogli: á ktorzyby chćieli żyć 23 ostátnich czásow / áby żyli. ♣ Tedy odpowiedźiawszy mi rzekł; Szedszy zgromadź lud / á powiedz im / áby ćię 24 nie szukáli przez czterdźieśći dni. ♣ A ty sobie nágotuj wiele tablic bukszpanowych / á weźmi sobie Sáreasá / Dábryasá / Sálemiasá / Echániasá / y Azyelá / tych piąći: ktorzy sposobni są do prętkiego pisánia. 25 ♣ A przydź tu / á ja zápalę w sercu twojim świátłość zrozumienia / ktora nie będźie zgászona / áż śię wszystko dokona co poczniesz pisáć. 26 ♣ A gdy śię to dokończy / tedy jedne rzeczy jáwnie opowiesz / á drugie mądrym pokájemnie podasz: á jutro o tey godźinie poczniesz pisáć.

b L. Przed tobą Pánie.

27 Y Poszedłem jáko mi rozkazał / y zebrałem wszystek lud / y rze-28 kłem; ♣ Słuchaj Izráelu tych słow: 29 ♣ Ojcowie naszy byli gośćmi od początku w Egipćie / á z támtąd byli 30 wybáwieni. ♣ Potym wźięli Zakon żywotá / ktorego nie záchowáli / ktorych śćie y wy po nich przestępowáli: 31 ♣ Y dána wam jest w dźiał tá źiemiá y gorá Syon: ále ojcowie wászy y wy dopuszczáliśćie śię złośći / y nie przestrzegáliśćie drogi / ktorą wam 32 Nawyższy przykazał. ♣ Ktory będąc Sędźią spráwiedliwym / odjął od was czásu swego co wam był dárował. 33 ♣ Dla tegośćie wy tu teraz / y 34 brácia wászy c z wámi. ♣ A wszákże / jesli będźiećie pánowáć zmysłomi wászymi / á wyćwiczyćie sercá wásze / záchowáni będźiećie przy żywoćie / á po śmierći miłośierdźia dostąpi-35 ćie. ♣ Bo sąd po śmierći przydźie ná nas, gdy z nowu ożyjemy: tedy śię okażą imioná spráwiedliwych / á spráwy niezbożnych jáwne będą. ♣ 36 A przetoż niechaj teraz żaden nie przychodźi do mnie / áni mię nieć nie szuka przez czterdźieśći dni.

c I. Zá| wámi.

37 Tedym wźiął z sobą piąći mężow / jáko mi rozkazał / y szlismy 38 ná pole / y támesmy zostáli. ♣ A ná zájutrz głos záwołał ná mię / mowiąc; Ezdraszu / otworz ustá twoje / 39 á pij czym ćię nápoję. ♣ Y otworzyłem ustá moje / á oto mi był podány kielich pełny: á to czym był nápełniony / było jáko wodá / ále bárwá jego byłá ogniowi podobna. ♣ 40 Co wźiąwszy wypiłem: á gdym to pił / oświećiło śię serce moje rozumem; przybywáło mowie mądrośći sercu mojemu / ktorą duch moj 41 záchowywał w pámięći. ♣ Tedy śię otworzyły ustá moje / á nie były 42 więcey zámknione. ♣ Dał też Nawyższy rozum y onym piąći mężom / y pisáli one widzenia nocne / ktore były powiádáne / ktorych nie rozu-43 mieli ♣ A w nocy jadáli chleb / á jam mowił we dnie / y w nocym nie mil-44 czał. ♣ A nápisáli przez czterdźieśći dni / dwieśćie kśiąg y czworo.

45 A Gdy śię wypełniły czterdźieśći dni / rzekł Nawyższy / mo-46 wiąc; ♣ Pierwsze Kśięgi ktoreś pisał / wydaj ná jáwią / á niech je 47 czytáją godni y niegodni. ♣ Lecz pośledniejszych śiedmdźieśiąt záchowaj / ábyś je podał mądrym z ludu 48 twego. ♣ Abowiem w tych jest źrzodło zrozumienia / y zdroj mądrośći / y rzeká umiejętnośći. Y uczyniłem ták.

Rozdział XV.

Proroctwo o rozmájitych przegrożkách y plágách.

1 TY mow do uszu ludu mojego słowá Proroctwá / ktore włeję w 2 ustá twoje / mowi PAN. ♣ A spraw to / áby wpisáne były do Kśiąg / 3 gdyż są wierne y prawdźiwe. ♣ Nie boj śię myśli *ludzi* przećiwnych to-

bie /

bie / áni śie fráſuy dla niedowiárſtwá obmowcow. 4 ♣ Abowiem káżdy niewierny umrze w niedowiárſtwie ſwojim. 5 ♣ Oto Ja przywiodę/ mowi PAn / ná okrąg tey źiemie złe rzeczy: miecż/ y głod/ y śmierć/ y zginienie. 6 ♣ Przeto że nieprawość zplugáwiłá wßyſtkę źiemię/ y dopełniły 7 śię uczynki ich ßkodliwe. ♣ A dla te- 8 goż mowi PAn; ♣ Już nie zámilczę niepobożnośći ich / ktorych śię niezbożnie dopuſzczáją / áni zćierpię tego co niezbożnie broją : oto krew niewinna y ſpráwiedliwa woła do mnie/ á duſze ſpráwiedliwych wołáją 9 uſtáwicżnie. ♣ Srodze śię mśćić będę nád nimi mowi PAn; á wßelkiey krwie niewinney z ręki ich ßu- 10 káć będę. ♣ Oto lud moj wiodą jáko ſtádo ku zábićiu / już mu *więcey* nie dopuſzczę mießkáć w źiemi Egip- 11 ſkiey. ♣ Ale go ręką mocną y rámieniem wyćiągnionym wywiodę / y uderzę plagą / y zkáżę wßyſtkę źie- 12 mię jego/ jáko y pierwey. ♣ Będźie płákał Egipt y grunty jego / będąc uderzone plagą y karániem ktore 13 Bog ná nie przywiedźie. ♣ Będą ná rzekáć oracze uprawujący źiemię: ábowiem poginą naśienia ich od goracośći / y od grádu ; y od a zárá- 14 zenia ſrogiego. ♣ Biádá świátu/ y tym ktorzy mießkáją ná nim. ♣ 15 Przeto że śię przybliżył miecż y zginienie ich/ á że powſtánie narod przećiwko narodowi ku bitwie / á miecż 16 w rękách ich. ♣ Bo niezgodá będźie miedzy ludźmi / á nájázdy jedni ná drugie czynić będą: nie będą dbáli ná Krolá ſwego ; owßem mocniejßy będą przewodźić wolą ſwoję we- 17 dług mocy ſwojey/ ♣ Ták/ że jeſliby chćiał cżłowiek iść do miáſtá ich / 18 nie będźie mogł. ♣ Abowiem dla pychy ich miáſtá będą poburzone / domy zprzewrácáne/ ták iż śię ludźie 19 polękáją. ♣ Y nie będźie miał litośći człowiek nád bliźnim ſwojim / áby nie miał mieczem wyniſzczyć domow ich / y rozßárpáć máiętnośći ich/ dla głodu chlebá / y ućiſku wiel- 20 kiego. ♣ Oto Ja zwoływam *mowi Bog*, wßyſtkich Krolow źiemie ná to / áby mię ććili ktorzy ſą od Wſchodu słońcá / y od Pokudniá/ y od Połnocy y od Libánu / ábym je obroćił przećiwko nim / y oddał im 21 to co dni innym czynili. ♣ A jáko jeſzcze podźiś dźień czynią wybránym mojim/ ták uczynię y oddam w zánádrze ich. To mowi PAn Bog; ♣ 22 Práwicá mojá nie przepuśći złośnikom/ áni śię odwroći miecż moj od tych / ktorzy wylewáją krew nie- 23 winną ná źiemi. ♣ Wynidźie ogień od gniewu jego / á pożrze grunty źiemie / y złośniki jáko ſłomę zápa- 24 loną. ♣ Biádá tym ktorzy grzeſzą/ á nie záchowują przykazań mojich / mowi PAn: Nie przepuſzczę im. ♣ 25 Zániechajćie okrućieńſtwá b o ſynowie! á nie plugawćie poświęce- 26 nia mego. ♣ Gdyż Pan zna wßyſtkie ktorzy wyſtępują przećiwko niemu: Dla tegoż je poda ná śmierć y ná 27 zábićie: ♣ Bo już przyßły nieſzczęśćia ná okrąg źiemſki/ y zoſtániećie w nich: Bo was nie wybáwi Bog/ przeto / iżeśćie grzeßyli przećiwko 28 niemu. ♣ Oto widzenie ſtráßliwe/ á oblicze jego *przychodźi* od Wſchodu 29 słońcá: ♣ Narody Arábſkie przyćiągną jáko ſmocy / z wielkośćią wozow: mnoſtwo ich przypádnie ná tę źiemię jácho wicher / áby śię ich báli y ſtráchali wßyſcy ktorzy o 30 nich uſłyßą. ♣ Wiec y Kármánczycy / popędliwi w gniewie / wyrwą śię jáko dźikie wieprze z láſá : á przypadßy z mocą wielką / ſtáwią śię ku bitwie z nimi y ſpuſtoßą części 31 źiemie Aſſyryjſkiey. ♣ A potym przemogą je ſmocy c wſpomniawßy ná przyrodzenie ſwoje/ y obrocą śię zebrawßy śię mocą wielką / á pojdą 32 w pogonią zá nimi. ♣ Ale oni przed ich mocą zátrwożeni będąc / nie będą śię mogli ruſzyć dla mocy ich / owßem przed nimi ućiekáć będą. 33 ♣ Ale im od kráiny Aſſyryjſkiey wojſko záſkoczy / á potráći wielu z nich/ y będźie ſtrách y drzenie w wojſku ich/ y niezgodá miedzy Krol- 34 mi ich. ♣ Oto obłoki *powſtáną* od Wſchodu słońcá/ y od Połnocy / áż ná pokudnie / ná pojrzeniu bárzo ſtráßne/ pełne gniewu y niepogody. 35 ♣ Y zetrą śię sámi z ſobą / y ſtrácą wiele gwiazd ná źiemię/ y *nawyżſzą* gwiazdę ich / ták / że będźie krew od

b *L. Gwiazdy ſrogiey*

b *L. Odſtąpćie od mocy.*

c *I. Mieſzkáńcy w puſtyniách.*

36 mieczá áż do brzuchá. ♣ A gnoj człowieczy áż do śiodłá wielbłądowego/ y strách/ y lekánie wielkie ná 37 ziemi. ♣ Przetoż ták śie będą lekáć ci ktorzy ujrzą ten gniew/ á drżenie 38 zdejmie je. ♣ Potym spádną gwałtowne dżdże od Południá y od Połnocy/ á niektore od Zachodu. 39 ♣ Potym powstáną od Wschodu słońcá *srogie* wiátry/ y rozpędzą je: á obłok ktory wzbudźił w gniewie/ tákże y gwiazdá ktora miáłá być Wschodniemu y Zachodniemu wiátrowi ná postrách/ zkáżona będźie. 40 ♣ Y przyda wielkie y gwałtowne obłoki y gwiazdy pełne gniewu/ áby przestrászyły wszystkie ziemie/ y mieszkájace ná niey: ábowiem przywiodą ná káżde miejsce wyniosłe y wysokie srogie niepogody: 41 ♣ Ogień/ y grad/ y miecz latájacy: y wody wielkie/ ták iż śie nápełnią wszystkie polá/ y wszystkie strumienie nápełnią 42 śie wodámi wielkimi. ♣ Y popsują miástá/ y mury/ y gory/ y pogorki/ y drzewá leśne/ y śiáno ná łąkách/ y 43 zbożá ich. ♣ Y pojdą nieustawájac áż do Bábilonu/ y podwrocą go. 44 ♣ Zbieżą śie do niego/ y obtoczą go: á niepogody y wszystek gniew wyleją náń; ták że śie áż do niebá wznieśie proch y dym jego/ á wszyscy okoliczni płákáć go będą. 45 ♣ Ci ktorzy w nim pozostáną/ służyć będą tym ktorzy go zburzą.

46 TAkże y ty Azya/ ktoraś śie zbuntowáłá z Bábilonem/ á 47 chlubo osoby jego: ♣ Biádá tobie nędznico; dla tego/ żeś śie mu podobna stáłá/ y ubieráłáś corki twoje w ubior ná wszeteczeństwo: áby śie upodobáły/ y chlubiły śie z miłośnikow twojich/ ktorzy záwżdy prágnęli 48 cudzołożyć z tobą. ♣ Tego ktory był godny nienawiśći/ násládowáłáś we wszystkich spráwách jego/ 49 y w wynálazkách jego. ♣ Przetoż mowi Bog; Przepuszczę ná ćię złe rzeczy/ wdowstwo/ ubostwo/ głod/ miecz y mor: áby spustoszáły domy twoje od gwałtu/ y krwie przelania. 50 ♣ A ták sławá mocy twojey uschnie/ jáko kwiát: gdy powstánie gorącość/ ktora jest wypuszczona ná ćię. 51 ♣ *Tedy* zemdlona będźiesz jáko ubożuchná/ ubita y skaránia od niewiast: ták/ iżćie nie będą mogli rátowáć mocárze y miłośnicy *twoji*. 52 ♣ Azażbym śie Ja ták obruszył 53 przećiwko tobie/ mowi PAn. ♣ Gdybyś byłá nie mordowáłá wybránych mojich/ káżdego czásu wyćiagájac 54 ręce ku biciu/ ♣ A mowiac nád śmierćią ich/ gdyś śie opijáłá; Muśisz ochędożyć piękność twarzy mo- 55 jey. ♣ Nádgrodá wszeteczeństwá twego/ jest w łonie twojim: przetoż 56 zapłáćie d węźmiesz. ♣ Jáko ty czyniś wybránym e mojim/ mowi PAn: ták tobie uczyni Bog/ á poda 57 ćię w nieszczęśćie/ ♣ Ták/ że synowie twoji pozdychája od głodu: á ty od mieczá upádniesz/ y miástá twoje będą zburzone/ y wszyscy twoji ná po- 58 lu od mieczá poginą. ♣ A ktorzy są ná gorách/ ći od głodu zginą/ y ćiáłá swoje jeść będą; á od prágnienia wo- 59 dy/ krew *swoję* pić będą. ♣ Nieszczęśliwie śie przez morze przepráwisz/ á 60 potym złe ná ćię przypádnie. ♣ Bo gdy poćiagną *nieprzyjaćiele twoji*, potłuką głowne miásto twoje/ á zburzą niektorą część ziemie twojey/ y część chwały twojey zgłádzą gdy do Bábilonu poćiagną/ áby go 61 zwojowáli. ♣ A zburzona będąc/ będźiesz im śćiernikiem/ á oni tobie 62 będą ogniem. ♣ Y pożrą ćię/ y miástá twoje/ ziemie twoje/ y gory twoje/ y wszystkie lásy twoje/ y drzewá 63 rodzájnie ogniem zpalą. ♣ Syny twoje w niewolą zábiorą/ á dochody twoje zá kupiec mieć będą: á ták zacność oblicza twego zniszczą.

d Objáw. 18. 6.
e Máth. 7. 2.

ROZDZIAŁ XVI.

Przegrożká nieprzyjaćiołom ludu Bożego. 36. Y nápomnienie do jego powinności.

1 BIádá tobie Bábilonie/ y Azya: biádá tobie Egipćie y Syrya! 2 ♣ Opászćie śie a worámi/ y włośienicámi/ płáczćie y nárzekajćie nád synámi wászymi: ábowiemći jest bliskie zginienie wásze. 3 ♣ Puszczony jest ná was miecz: á ktoż jest coby go odwroćił? 4 ♣ Puszczony jest ná was ogień: ktoż jest coby go ugáśił? 5 ♣ Puszczone są ná was nieszczęśćia: 6 á ktoż jest coby je odpędźił: ♣ Izali

a Jerem. 49. 3.

kto

ktoby odpędźił w leśie lwá złodniáłego? ábo záraz zágáśi ogień w słomie/ 7 gdyby rozgorzał? ✣ Izali kto odwróći strzałę wypuszczoną od 8 strzelcá mocnego? ✣ Dopieroż, gdy PAN mocny przepuśći nieszczęśćia/ ktoż jest coby je odwroćił? ✣ 9 Wynidźieli ogień od gniewu jego/ 10 ktoż jest coby go ugáśił: ✣ Puśći li błyskáwice/ y ktożby śię nie bał? Zágrzmi/ á ktoż śię nie zlęknie? ✣ 11 Jesliże pogróźi PAN/ á ktoż nie zginie z gruntu przed oblicznośćią 12 jego? ✣ Poniewaz y źiemiá b drży/ y grunty jey: morze śię wzruszą z głębokośći/ á náwáłnośći y ryby jego rozbijáją śię przed oblicznośćią PAńską/ y przed chwałą mocy jego: 13 ✣ Bo mocna jest práwicá jego/ ktora łuk náćiąga: strzały jego ostre/ ktorymi on strzela; á donaszáją/ gdy je wypuśći/ do wszelkich gránic 14 źiemie. ✣ Oto puszczone są nieszczęśćia/ á nie wrocą śię áż przyjdą ná 15 źiemię. ✣ Ogień śię zápalił/ y nie będźie ugászony áż śię wypala 16 grunty źiemie. ✣ Jáko strzałá od mocnego strzelcá wypuszczona nie wraca śię ná zad; ták śię nie wrocą ná zad nieszczęśćia/ ktore puszczone będą ná źiemię. ✣ Biádá mnie/ 17 biádá mnie/ ktoż mię wybáwi w 18 one dni? ✣ Początek boleśći c y wielkiego wzdychánia/początek głodu y wielkiego upadku/początek wálk/ á będą śię lękáć y namocniejszy/ początek złego/ á wszyscy będą drżeli.

b *Psalm 18. 8.*

c *Matt. 24. 8.*

19 Coż będę czynił ná ten czás/ gdy przydźie to nieszczęśćie? ✣ 20 Oto d głod/ y plagá/ y utrapienie/ y ućisk/ posłáne są jáko miotły ku 21 polepszeniu. ✣ A w tym wszystkim nie náwrocą śię od niepráwośći swojey/ áni będą záwsze ná te miotły 22 pámiętáli. ✣ Oto będźie taniość zboża ná źiemi/ ták iż śię ludźiom zdáć będźie/ że máją spokojne czásy: á wszákże w ten czás przyjdą nieszczęśćia ná źiemię; miecz/ głod/ y wielkie zámieszánie. ✣ Abowiem wiele 23 z tych ktorzy nieszkáją ná źiemi/ od głodu poginą: á drudzy ktorzy zostáną po onym głodźie/ mieczem 24 wytráceni będą. ✣ A umárli jáko gnoj porzuceni będą/ y nie będźie ktoby je poćieszył: źiemiá będźie spustoszona/ á miástá ktore są ná 25 niey/ będą poburzone. ✣ Nie zostánie nikt/ coby spráwował źiemię/ y 26 coby śiał ná niey. ✣ Drzewá wydádzą owoce: ále ktoż je zbieráć będźie? 27 ✣ Groná winne śię dostawáją: ále ktoż je tłoczyć będźie? Bo wszystki miejscá będą bárzo spustoszone. ✣ 28 Ták iż będźie prágnął człowiek człowieká widźieć/ ábo głos jego słyszeć 29 ✣ Bo ledwie ich zostánie z miástá dźieśięć/ á dwá ze wśi; ktorzy śię utáili w gęstych leśiech/ y w rozpá30 dlinách skálnych. ✣ Jáko zostawáją w oliwnicy ná káżdym drzewie 31 trzy ábo czterzy oliwki: ✣ Abo jáko ná winnicy pozbieráney ostátki gron zostáwione bywáją od tych/ ktorzy pilnie winnice obieráją: ✣ 32 Ták zostáną w onych dniách jedno trzey ábo czterey/ po tych ktorzy mieczem domy plundrują. ✣ Záiiste 33 źiemiá spustoszona będźie/ á polá jey zárosłą/ á po drogách jey/ y po śćieszkách jey zrodźi śię ćiernie; przeto/ że ludźie po nich chodźić nie 34 będą. ✣ Nárzekáć będą Pánny/ niemájąc oblubieńcow: nárzekáć będą niewiásty/ utráćiwszy męże; nárzekáć będą corki ich/ niemájąc rá35 tunku. ✣ Oblubieńcy ich poginą ná wojnie/ á mężowie ich od głodu pozdycháją.

36 Słuchajćież kiedy tego/ á zrozu37 miejćie to słudzy PAńscy. ✣ Oto słowo PAńskie/ przyjmićież je: niewierzćie bogom/ e od ktorych 38 was PAN ostrzega. ✣ Oto śię utrapienia przybliżáją/ á nie omieszkáją. ✣ Jáko brzemienna gdy ro39 dźi/ dźiewiątego mieśiącá/ syná swego/ gdy nádchodźi godźiná porodzenia jey/ dwie ábo trzy godźiny przed tym/ boleśći ogarniáją żywot jey/ á gdy ma dźiećię wyniść z żywotá jey/ nie omieszkawáją áni namniejszey 40 chwilki: ✣ Ták nie omieszkáją plagi/ áby nie miáły przyść ná źiemię/ á świát nárzekáć będźie/ á boleśći ogárną go.

d *Ezech 6. 11.*

e *L. O ktorych PAn mowi.*

41 Słuchajcie słowá tego ludu moj; Gotujćie śię ku bitwie/ á w tych kłopotách wászych ták śię spráwujćie/

42 wujćie/ jáko goście f ná źiemi. Kto przedawa/ jákoby ućiekał: á kto kupuje/ jáko ten ktory ma stráćić. 43 Kto kupczy/ jáko ten ktory nie bierze żadnego pożytku: á kto buduje/ jákoby w tym mieszkáć nie miał. 44 Kto śieje/ jákoby nie miał żąć: ten ktory obrzyna winnice/ jákoby z niey zbieráć nie miał. 45 Ktorzy śie żenią/ jákoby synow mieć nie mieli: á ktorzy śie nie żenią/ jáko wdowcy. 46 Przeto/ że ktorzy robią/ prozno robią. 47 Gdyż urodzáje ich cudzoźiemcy pożną/ á májętnośći ich rozchwycą/ y domy ich wywrocą/ á syny ich w niewolą zábiorą: ábowiem ná pojimánie y ná głod rodzą dźieći swoje. 48 Ták y ći ktorzy kupczą z kupiestwem/ czym bárziey ochędażáją miástá y domy swoje/ y ośiádłośći swoje/ y osoby swe: 49 Tym śie więcey ná nie rozgarze/ mowi PAn. 50 Jáko niewiástę uczćiwą y dobrą cudzołożnicá w nienawiśći ma: 51 Ták spráwiedliwość nienawidźieć będźie niepráwośći/ przeto że śie stroji: w oczy ná nię skárżyć będźie/ gdy przydźie ten/ ktory ma záwćiągnąć tego/ ktory jest powodem wszystkich grzechow ná źiemi. 52 Przetoż nie przypodobywajćie śie jey/ áni spráwam jey. 53 Po máłym czáśie uprzątniona będźie niepráwość źiemie/ á spráwiedliwość będźie miedzy wámi pánowáłá.

54 Niechajże nie mowi grzesznik/ że nie zgrzeszył: bo węgle ogniste rozpalone będźie ná głowie tego/ ktory mowi: Nie zgrzeszyłem przed PAnem Bogiem/ y przed májestatem jego. 55 Oto PAn zna g wszystkie spráwy ludzkie/ y wynálazki ich/ y myśli ich/ y sercá ich. 56 Abowiem skoro rzekł: Niech śie h stánie źiemiá/ stáłá śie: Niech śie stánie niebo/ stáło śie. 57 Y słowem jego i gwiazdy są utwirdzone: á on wie i liczbę ich. 58 Ktory przegląda przepáśći/ y skrytośći ich: ktory rozmierzył morze y miejsce je. 59 Ktory zamknął morze w pośrzodku wod/ á záwieśił źiemię ná wodách k słowem swojim. 60 Ktory rozpostárł l niebo jáko sklep/ á nád wodámi ugruntował je. 61 Ktory postáwił ná pusczy źrzodłá wod/ á ná wierzchu gor jeziorá: áby z skał wysokich rzeki płynęły/ y źiemię nápawáły. 62 Ktory stworzył człowieká/ y położył serce w pośrzodku ćiáłá jego/ y 63 dał mu duchá/ żywot/ y rozum. A Duch Bogá Wszechmogącego ktory stworzył wszystko/ y ktory śie bada wszystkiego cokolwiek skrytego 64 jest w skrytośćiách źiemie; Tenći zna wynálazki wásze/ y to co myślićie w sercách wászych/ grzesząc/ y 65 chcąc zákryć grzechy wásze. A poniewaź PAn dostáteczńie wybadał spráwy wásze/ przetoż was wszystkie 66 w lekkość poda. A wy pohánbieni będźiećie/ gdy ná jáwią przydą grzechy wásze przed ludźmi: á niepráwośći wásze będą ná was skárżyć dniá onego. 67 Coż uczynićie? Abo jáko zátájićie grzechow wászych przed Bogiem/ y przed Anjoły 68 jego? Oto Bog Sędźia/ bojćież śie go: á przestańćie grzechow wászych. 69 Y zápámiętajćie niepráwośći wászych czynić ná wieki: á Bog was wywiedźie/ y wybáwi ze wszelkiego ućisku. 70 Bo oto zápala śie ná was ogień wielkiego ludu: á niektore z was porwą y zábiją/ á báłwanom ofiárowáć będą. 71 A ktorzy im *ná to* pozwolą/ będą u nich w pośmiewisku/ w pohánbieniu/ y w podeptániu. 72 Bo po wszystkich miejscách/ y w okolicznych miástách wzruszenie wielkie będźie przećiwko tym/ ktorzy śie PAná boją: będą jáko szaleni/ nikomu nie folgując/ łupiąc y niszcząc te/ ktorzy śie jeszcze PAná boją. 73 Bo zpustoszą y rozchwycą májętnośći *ich*, á wyrzucą je z domow ich. 74 Tedy śie okaże doświadczenie m wybránych mojich jáko złotá/ ktorego w ogniu probują.

75 Słuchajćież mili moji/ mowi PAN; Oto dni utrapienia blisko są/ wszákże was z nich wybáwię. 76 Nie bojćież śie/ áni wątpćie: boć Bog jest Wodzem wászym. Ale ráczey záchowajćie przykazánia y mándaty moje/ mowi PAn Bog: Niech was nie obćiążáją n grzechy wásze/ áni śie niech nie wynoszą nád

Marginalia: f 1 Kor. 7. 29. 1 Piot. 1. 11. — g Luk. 16. 15. — h Psalm 33. 9. — i Psalm 147. 4. — k Psalm 24. 2. — l Esai. 40. 22. — m 1 Piotr. 1. 7. — n Rzym. 6. 12.

78 nád was niepráwośći wászé. Biádáż tym / ktorzy ſą związáni grzechámi swojimi / á ktorych okryły niepráwośći ich. 79 Jáko pole zároſłe drzewem / y o ściezká zároſła ciernien / ták / że po niey człowiek chodźić nie może / bywa zárzucona / y ogniowi ná zpalenie oddáná ; ná toż y oni przydo.

o 2 Sám. 23. 6. 7

PRZYDATKI DO KSIĄG ESTERY.

ROZDZIAŁ X.

Sen Márdocheuszow, o wybáwieniu ludu Bożego przez Esterę.

Y Rzekł Márdocheusz ; 4 Od Bogá śię to stáło: 5 bom wspomniał ná sen ktorym miał o tych rzecząch : gdyż z nich nie nic chybiło. 6 Máłe zrzodło ktore urosło w rzekę / y obroćiło śię w świátłość y w słońce / y w wody wielkie : ta mowię rzeká jest Ester / ktorą Krol wźiął zá żonę / y uczynił ją Krolową. 7 A dwá smocy / jestem ja y Hámán : 8 Y Narodowie ći / ktorzy śię zgromádźili / áby wygłádźili imię Zydowskie. 9 Ale narod moj / ten jest lud Izráelski : Ktory wołał do Bogá / y wyswobodzeni ſą / y záchował PAN lud swoj / y wybáwił nas PAN od tego wszystkiego złego / y uczynił Bog znáki / y dźiwy wielkie / ktore śię nie dźiały miedzy *innymi* narodámi. 10 Przetoż uczynił dwá losy / jeden ludu Bożego / á drugi wszystkich narodow. 11 Y przyszły one obá losy ná godźinę y ná czás y ná dźień ſądu przed obliczem Bożym / ná wszystkie narody. 12 Bo wspomniał Bog ná lud swoj / y usprawiedliwił dźiedźictwo swoje. 13 A przetoż obchodzone będą te dni w mieśiącu Adár / czternastego dniá tegoż mieśiącá / w zgromádzeniu / z weselem y z rádośćią przed obliczem Bożym / po wszystkie rodzáje ná wieki w ludu jego.

ROZDZIAŁ XI.

List o śnie Márcheuszowym.

1 ROku czwartego *zá* krolowánia Ptolemeuszá / y Kleopátry / przyniosł Dosyteusz (ktory śię mienił być Kápłánem y Lewitą) y Ptolemeusz syn jego / ten list / tu pokojowy / Purym : y powiedźieli że go przełożył Lysymáchus *syn* Ptolemeuszow w Jeruzalemi.

2 ROku wtorego zá krolowánia Artáxerxesá wielkiego / pierwszego dniá mieśiącá Nisán / miał sen Márdocheusz syn Jáirusá / syná Symhi a syná Cyssowego z pokolenia Benjáminowego / człowiek z narodu Zydowskiego / ktory mieszkał w mieśćie Susán / człowiek zacny / ktory był sługą ná dworze krolewskim. 3 A był z poczetu więźniow / b ktore był w niewolą zábrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński z Jeruzalem / z Jechoniaszem Krolem Judskim. 4 A tenci był sen jego 5 Zdáło mu śię / jákoby dźwiek grzmotu / gromu / y trzęśienia źiemie / y zámieszánie było ná źiemi : á oto dwá smocy wielcy wyszli / gotowi będąc obá walczyć z sobą / á głos ich był wielki / 5 Ták / że śię głosem ich wzruszyły wszystkie narody ku walce / áby walczyły przećiwko narodowi spráwiedliwych. 6 A oto dźień ćiemnośći / záćmienia / utrapienia / y ućisku / biádá / y zámieszánie wielkie było ná źiemi. 7 Y zátrwożył śię wszystek narod spráwiedliwych / bojąc śię złego swego ; y gotowi byli ginąć. 8 Przetoż wołáli do Bogá. A ná wołánie ich / jáko z máłego zrzodłá wezbráłá wodá wielka / rzeká obfita. 9 Tedy świátłość y słońce weszło : á poniżeni / byli podwyższeni / y pożárli zacne.

10 POtym ocućiwszy Márdocheusz ktory ten sen miał / á uważając

a Ester. 2. 5.

b 2 Krol. 24. 15. Jerem. 24. 1. Ester. 2. 6.

to/ co Bog chciał uczynić złoszył ten sen do sercá / á stárał śię o to áż do nocy/ żeby go cále wyrozumiał.

ROZDZIAŁ XII.

Márdocheuß Artáxerxesowi zdrádę objawia. 3. Zdrajce strácono. 5. Márdocheuß sławy dochodźi. 6. A Hámán śię nań rozgniewał.

1 Odpoczywájąc Márdocheuß ná dworze *krolewskim* z Bigtánem y z Tereśem a dwiemá komornikámi krolewskimi / ktorzy strzegli dworu: 2 Usłyßał rádę ich/y myśli ich wyßpiegował: á zrozumiawßy/ że gotowáli rece rzućić ná Królá Artáxerxesá / dał o tym Krolowi znáć. 3 Tedy Krol dał ná probę onych dwu komornikow swojich : á gdy śię przyználi/powießano [b] je. 4 Y zápisał Krol te rzeczy ná pámiątkę : tákże też y Márdocheuß też rzeczy zápisał. 5 Potym rozkazał Krol Márdocheußowi służyć przy dworze *swojim*, udárowywßy go záto. 6 A Hámán/syn Hámedátow Agágejczyk/był *bárzo* zacny u Królá: *ten* śię stárał jákoby co złego uczynił Márdocheußowi y ludowi jego/ dla onych dwu komornikow krolewskich. A tego listu tákowy jest przepis.

[a] Ester. 2. 21. / 6. 2.

[b] Ester. 2. 23.

ROZDZIAŁ XIII.

List Artaxerxesow o zámordowániu ludu Izráelskiego. 8. Modlitwá Márdocheußowá. 14. Y wßytkiego ludu.

1 Artáxerxes Krol wielki/ tym ktorzy od Indyey áż do Murzyńskiey źiemie/nád stem dwudźieśćia y śiedmia krájin / Książętámi y Przełożonymi postánowieni są/to pisze: 2 Gdyż wielu narodom rozkázuje / á nád cáłym okręgiem źiemie pánuje : niechćiałem śię wynośić spolegájąc ná mocy mojey/ ále łáskáwie y spokojnie śię záwżdy z poddánymi *mojimi* obchodźić : áby w pokoju ustáwicznie żywot *swoj* prowádźili/y krolestwo *moje* spokojne á bezpiecznie było od gránic do gránic ; y ábym wystáwił y odnowił pożądány pokoj wßystkim ludźiom. 3 Ale gdym śię pytał Rájcow mojich jákoby śię to do końcá przyprowádźić mogło: Tedy Hámán ktory w mądrośći u nas przodkował/ y w przychylnośći nieodmienney / y w státeczney wiernośći doświadczony jest/ y wtorym po Krolu miejscem innych przechodźił/ 4 Oznájmił nam/ że we wßystkich pokręgu źiemie pokoleniách / pomießał śię niejáki lud nieprzyjaćielski / májąc práwá przećiwne wßystkim narodom / á rozkazániem Krolow ustáwicznie gárdząc / stára śię o to/áby krolestwo od nas bez nágány rządzone/ w klubie swojey nie zostáło. 5 Przetoż dowiedźiawßy śię/ że jeden narod odporny / záwße śię káżdemu człowiekowi sprzećiwia / wprowadzájąc práwá obce / náße odmieniá / y odpornym śię nászym zwyczájom stáwia / y dopußcza śię nagorßych złośći / áby to krolestwo náße w dobrym rządźie swojm nie zostawáło : 6 Przetoż/rozkazáliśmy (ocżymeśmy wam pisániem znáć dáli przez Hámáná Przełożonego nád wßystkim / y po nas wtorego) áby wßystkie z żonámi y z dźiećmi / mieczem nieprzyjaćiol ich oprocz wßelkiego miłośierdźia y litośći / czternastego dniá / mieśiącá dwunastego Adár / tegoż roku do gruntu wygłádzono/ 7 *Ták,* żeby ći ktorzy z dawná y teraz odpornymi są / jednegoż dniá gwałtem *wßyscy* do grobu weßli : á nápotym áby w dobrym rządźie y w pokoju postánowionych porządkow nászych zániecháli.

8 Tedy śię Márdocheuß PAnu modlił/ przywodząc sobie ná pámięć wßystkie spráwy PAńskie / 9 mowiąc ; PAnie/ PAnie/ Krolu Wßechmogący / wßystko jest w mocy twojey / á niemáß ktoby śię sprzećiwił / jesli ty bedźieß chćiał wybáwić Izráelá. 10 Boś ty spráwił niebo y źiemię/ y wßystko cokolwiek 11 jest dźiwnego pod niebem. Tyś PAnem wßystkich rzeczy/á niemáß ktoby śię sprzećiwił tobie PAnie. 12 Tyś powiádom wßystkiego/ty wieß PAnie/że nie ze wzgárdy/ áni z pychy/áni z prágnienia prożney chwały uczyniłem to / iżem śię nie kłániał przypßnemu Hámánowi. 13 Bom

był gotow cáłowáć stopy nog je°/ dla 14 wybáwienia Izráelá: ♣ Alem to uczynił/ ábym nie przeniosł chwały człowieczey nád chwałę Bożą; y nie będę śię kłaniał nikomu oprocz ćiebie PAnie: Wszákże nie uczynię 15 tego z pychy. ♣ Przetoż teraz PAnie Boże á Krolu/ zmiłuj śię nád ludem twojim / boć czyháją ná zginienie násze / y prágną wygłádźić dźiedźictwo / *ktore było* twoje od 16 początku. ♣ Nie wzgardzajże cząstki twojey / ktorąś sobie wykupił z 17 źiemie Egipskiey. ♣ Wysłuchaj modlitwę moję / á bądź miłośćiw cząstce twojey / á obroć smętek nász w wesele: ábyśmy żywi będąc / chwalili Imię twoje PAnie: á nie zámykaj ust tych / ktorzy ćię chwalą o 18 PANie. ♣ Tákże wszystek lud Izráelski / wołał ze wszystkiey śiły swojey: przeto / że tuż śmierć byłá przed oczymá ich.

ROZDZIAŁ XIV.

Modlitwa Estery o wybáwienie z niebespieczeństwá ludu Izráelskiego.

1 TAkże Krolowa Esterá ućiekłá śię do PAná / w niebespieczeństwie żywotá będąc postánowiona. ♣ 2 A złożywszy odźienie sławy swojey / oblekłá száty żáłobne y smutne: á miásto kosztownych olejkow / popiołem y śmiećiámi posypáłá głowę swoję / y ćiáło swoje bárzo poniżáłá: á wszystkie miejscá ućiechy swojey / nápełniłá wytárgánymi włosámi swojimi.

3 Y Modliłá śię PAnu Bogu 4 Izráelskiemu/ mowiąc: ♣ O PAnie moj / tyś jest sam Krolem nászym / wspomoż mię opuszczoną / á nie májącą pomocniká oprocz ćie- 5 bie *samego*. ♣ Abowiemći tuż jest [a] 6 niebespieczeństwo moje. ♣ Słycháłám ja moj PANie od národzenia mego w pokoleniu narodu mego / y żeś ty PAnie [b] wybrał Izráelá ze wszystkich narodow / y Ojce násze ze wszystkich przodkow ich zá dźiedźictwo wieczne / y uczyniłeś im jákoś 7 rzekł. ♣ Alesmy teraz zgrzeszyli przed obliczem twojim: przetoś nas podał w ręce nieprzyjaćioł nászych / 8 żeśmy chwalili bogi ich. ♣ Spráwie- 9 dliwyś ty PAnie. ♣ Lecz teraz nie máją *ná tym* dosyć / że nas ćiężka niewola zćiskája / ále jeszcze ręce ná to 10 dáli báłwánom swojim / ♣ Że chcą skáźić postánowienie ust twojich / á wytráćić dźiedźictwo twoje / y záwrzeć ustá chwalących ćiebie y zgáśić sławę domu twe° y ołtarzá twe- 11 go. ♣ A otworzyli ustá pogánom / ku chwaleniu márnych *báłwánow*, y ku wiecznemu wielbieniu krolá ćie- 12 lesnego. ♣ Nie dawaj PAnie sceptru swego tym / ktorzy niczym są / á niech śię nie náśmiewáją z upadku nászego: obroć rádę ich ná nie / á tego ktory jest powodem przećiwko nam / 13 wystaw ná przykład. ♣ Pámiętaj PAnie / ábyś śię oznájmił czásu utrapienia nászego / á przydaj mi śmiáłośći Krolu narodow / ktory pánujesz nád wszystkimi Kśięstwy. 14 ♣ Daj mowę przystojną w ustách mojich przed oczymá lwá / á odmień serce jego ku nienawiśći przećiwniká nászego ná zgubę jego / y tych 15 ktorzy z nim przestawáją. ♣ A nas wybaw ręką twoją / y rátuj mię opuszczoną á nie májącą inszego rá- 16 towniká oprocz ćiebie. ♣ Ktory masz o wszystkim wiádomość PAnie á wiesz że chwałę niezbożnych mam w nienawiśći / y brzydzę śię łożem nieobrzezáńcow y káżdego cudzoźie- 17 mcá. ♣ Ty wiesz potrzebę moję / że śię brzydzę znákiem pychy mojey / ktora jest ná głowie mojey we dni pokázowánia śię mojego: brzydzę śię nim jáko szátą plugáwą / y nie 18 noszę go we dni pokoju mego: ♣ Ani służebnicá twojá jádłá u stołu Hámánowego / ánim wychwaláłá uczty krolewskiey / ánim pijáłá winá z 19 ofiar mokrych: ♣ Y nie byłá wesołá służebnicá twojá od dniá záprowádzenia mojego / áż do tąd / tylko w tobie PAnie Boże Abráhámow. ♣ 20 O Boże Namocnieyszy náde wszystkie / wysłuchajże głos rospaczájących / á wybaw nas z ręki złośnikow / y wyzwol mię z bojáźni mojey.

[a] G. Przed rękámi mymi.
[b] 5 Moj 4. 20.

ROZDZIAŁ XV.

Esterá przystępuje przed Krolá.
7. Ktorego oblicze było jey strászne.
8. Ale mowa ućieszna.

A dniá

1 A Dnia trzeciego gdy śię przestáłá modlić / zewlekłá żáłobne śáty swoje / y ubráłá śię w śáte 2 ozdoby swojey. ♣ A ustroiwszy śię / wzywájąc wszystkich rzeczy Dozorce y Zbáwićielá / wźięłá z sobą 3 dwie służebnice. ♣ A ná jedney z nich śię wspieráłá / jákoby od rozkoszy : 4 ♣ A druga zá nią szłá / niosąc zá nią rucho. ♣ A oná śię zárumieniłá 5 bárwą kráśy swojey / á oblicże jey było bárzo wdźięczne y przyjemne : lecż serce jey bojáźnią zćiśnione było. ♣ 6 A gdy przeszłá wszystkie drzwi / stánęłá przed oblicżem Krolewskim ; ktory śiedźiał ná stolicy krolestwá swego / obleksszy náświetnieysze śáty swoje / świecąc śię wszystek od złotá y drogich kámieni / ták iż był bárzo 7 strászny: ♣ Bo podniozszy twarz swoje / ktora śię lsniłá od jásnośći / bárzo zápálcżywie poglądał. Przetoż Krolowa padszy / omdláłá y odmieniłá kráśę swoję / y położyłá śię ná głowę dźieweczki / ktora szłá 8 przed nią. ♣ Ale Bog serce krolewskie odmienił w łáskę / ták / że śię prętko porwawszy / zskoczył z stolice swojey, y wźiął ją ná ręce swe áż do śiebie przyszłá / y ćieszył ją łagodny- 9 mi słowy / mowiąc do niey: ♣ Cożći Ester ? Wszákem ja brát twoj : 10 bądź dobrego sercá: ♣ Nie umrzesz: 11 bo spolny jest dekret nász. ♣ Przystąpże sám. A potym wźiąwszy 12 sceptr złoty / położył ná szyję jey. ♣ A obłápiwszy ją / rzekł: Mowże ze mną. 13 ♣ Y rzekłá do niego ; Pánie ujrzáłám ćię / jáko Anjołá Bożego / y zátrwożyło śię serce moje / dla bojá- 14 źni zacnośći twojey. ♣ Abowiemeś dźiwny pánie / á oblicże twoje 15 wszelkiey łáski pełne. ♣ A gdy to mowiłá / 16 upádłá záś omdlawszy. ♣ Tedy krol zásrásowawszy śię ze wszystkimi dworzány swojimi / ćieszył ją.

ROZDZIAŁ XVI.

Wzruszenie Mándatu przećiwko Zydom, imieniem Krolewskim wydánego.

1 ARtáxerxes Krol wielki / tym ktorzy są od Indyey áż do Murzyńskiey źiemi / nád stem dwudźiestą y śiedmią kráin Przełożonym y Kśiążętom / ktorzy śię o násze rzeczy stáráją / zdrowia życzy ; ♣ 2 Wiele jest tákowych / ktorzy wielkich dobrodźiejow dobrodźiejstw y częstokroć czći dostąpiwszy / w pychę 3 śię podnieśli. ♣ A nie tylko poddáne násze uśiłują ućisnąć / ále też / dobrego mienia znieść nie mogąc / y przećiwko dobrodźiejom swojim źle 4 myślą. ♣ Y nie tylko wdźięcżnośći ná ludźie należącey nie pokázują / ále jákoby żadnego dobrodźiejstwá nie doználi / hárdośćią wynieśieni / mniemáją że Bożego (ktory záwżdy wszystko widźi) sądu ujdą / tego 5 ktory złych nienawidźi. ♣ Częstokroć y wielu tych ktorym urzędy zlecone / y ktorym powierzono pod záwiádowánie spráwy przyjaćielskie / prozna nádźieją ku przelaniu krwie niewinnych przywiodłá / á biedámi 6 niewywikłánymi ogárnęłá. ♣ Gdyż tákowi uprzyjmey dobroći Zwierzchnośći swojey / przez chytre kłam- 7 stwo ná zdrádę używáją. ♣ Co śię okázáć może nie tylko z stárych (jáko nam są podáne) historyey / ále też gdybyśćie tego szukáli / y z tego co zá nas bezbożnie ucżyniono / jádowitą złośćią tych ktorzy / nie będąc 8 godni tego / pánują. ♣ Przetoż oglądáć śię potrzebá ná przyszłe rzeczy / ábyśmy krolestwo násze bez zámieszánia wszystkim ludźiom w pokoju 9 zátrzymáli. ♣ A odmiány cżyniąc / y to co przed nas przychodźi rozsądzájąc / záwżdy rostropnie temu zá- 10 biegáli. ♣ Bo jáko Hámán / syn Hámedátow / Mácedońcżyk / práwie odporny narodowi Perskiemu / y dáleko rozny od nászey dobrotliwośći / 11 będąc cudzoźiemcem: ♣ Ludzkośći nászey , ktora przećiwko káżdemu narodowi pokázujemy / doznał / ták / że y Ojcem nászym názywány był / y wszyscy mu / jáko wtoremu po Kro- 12 lu / ucżćiwość wyrządzáli: ♣ Tedy / nie májąc dosyć ná tey dostojnośći / stárał śię áby nas krolestwá y zdro- 13 wia nászego pozbáwił. ♣ Tákże też y o chrońcę zdrowia nászego / y z káżdey miáry nam życżliwego Márdocheuszá / y Esterę towárzyszkę krolestwá nászego nienáganioną / ze wszystkim ich narodem / rozlicżnymi chy-

trośći

trośći drogámi / prágnął wytráćić. 14 ♣ Abowiem rozumiał/ że tym sposobem uczyniwszy nas osierociáłymi Perskie krolestwo ná Mácedończyki przeniesie. 15 ♣ Alesmy my Zydow od tego złego człowieká/ ná wytrácenie skazánych / złoczyńcámi bydź nie ználeźli ; lecz że śię rządzą spráwiedliwymi práwámi: 16 ♣ Y że są synámi Nawyższe°/ Nadostojnieysze°/ y *wiecznie* żywiącego Bogá/ ktory nam y przodkom nászym krolestwo w bárzo pieknym rządźie wystáwił. 17 ♣ A ták dobrze uczynićie / jesli śię listámi od Hámáná syná Hámedátowego rozesłánymi rządźić nie będźiećie. ♣ 18 Przeto/ iż onego ktory był powodem tego / przed bramámi miástá Suzán / że wszystkim domem obieszono: gdyż Bog / ktory wszystko w mocy ma/ należący ná niego dekret prętko wydał. 19 ♣ A przetoż przepis listu tego wszędy przybiwszy / dopuśćie Zydom wolno praw ich włásnych używáć. 20 ♣ Y pomożćie im/ áby śię nád tymi / ktorzyby śię czásu utrapienia ich ná nie târgnąć mieli / pomśćić mogli trzynástego dniá dwunástego miesiącá Adár tegoż dniá. ♣ 21 Bo nád wszystkim Pánujący Bog narodowi wybránemu to wesele / miásto zginienia/ spráwił. ♣ 22 A przetoż y wy/ miedzy innymi uroczystymi Swiętámi wászymi/ ten pámiętny dźień ze wszelką rádośćią obchodźćie. ♣ 23 Aby y teraz y ná potym/ to wybáwienie nam / y przyjaćiołom nászym Perskim / y tym ktorzy nam są ná zdrádźie / zginienie pámiętne było. ♣ 24 Káżde tedy miásto/ á zgołá *káżda* krájiná/ ktoraby temu dosyć nie czyniłá / mieczem y ogniem srodze będźie wygłádzona: á nie tylko ludźie tám więcey nie postoją / ále zwierzętom y ptástwu/ ná wieki będźie zá nawiętszego nieprzyjaćielá.

PIERWSZE KSIEGI MACHABEJSKIE.

TA Kśięgá opisuje dźiwne ludu Bożego utrapienia / zwyćięstwá nád nieprzyjaćioły / dźiwne odmiány/ y osobliwą opátrzność/ ktorą PAn Bog miał nád onym Kośćiołem swojim. A miedzy inszymi mamy tu spráwy Máchábeuszow/ ktore oni dla chwały Bożey y ludu Bożego wybáwienia czynili / zá pánowánia Antyochá Epifánesá y Eupátorá / zá Demetryuszá Soterá / zá Alexándrá Epifánesá / zá Demetryuszá Nikánorá/ y Antyochá Sedetá: ktorzy w onych źiemiách krolowáli. A zámyka w sobie tá Kśięgá / to co śię dźiało niemal przez czterdźieśći lat.

ROZDZIAŁ I.

Krolowánie Antyochá Epifánesá po śmierći Alexándrá Mácedończyká. 17. Dobyćie Egiptu. 22. Ieruzalemu. 23. Złupienie Kośćiołá. 43. Nabożeństwá prawdźiwego zniesienie.

1 Stáło śię gdy Alexánder syn Filipow / Mácedończyk / ktory wyszedł z źiemie Cetym poráźił Dáryuszá Królá Perskiego y Medskiego/ y krolował miásto niego pierwey w źiemi Greckiey: 2 ♣ Tedy wiodł wojny wielkie/ y pobrał miejscá obronne/ á pobił krole onych źiem. 3 ♣ A przyćiągnął áż do krájow źiemie / y pobrał łupy wiela narodow / y ućichłá źiemiá przed obliczem je°. 4 ♣ Tedy śię podwyższyło y podniosło serce jego. 5 ♣ Y zebrał Wojsko bárzo potężne / á opánował krájiny/ y narody y krolestwá: 6 y hołdowáły mu. ♣ Ale potym *záchorzawszy*, położył śię ná łożu. A gdy obaczył iż miał umrzeć / ♣ 7 Zwołał *do śiebie* sług swych co zacnieyszych / ktorzy pospołu z nim z młodośći wychowáni byli / y rozdźielił miedzy nie krolestwo swe jeszcze zá żywotá swe°. 8 ♣ A ták krolował Alexánder dwánaśćie lat ; potym umárł. 9 ♣ Tedy objęli krolestwo sludzy jego / káżdy z nich według miej-

miej-

10 miejscá swego. ♣ Y wstáwili ná się korony wszyscy po śmierci jego / y synowi ich po nich przez wiele lat: Y námnożyło się wiele złego ná ziemi. ♣ 11 Od tych poszedł korzeń niesláchetny/ Antyoch Epifánes / syn Królá Antyochá / ktory był w zákłádźie dány do Rzymu. Ten krolował roku setnego trzydźiestego y śiodmego/ krolestwá Greckiego.

12 Z onych dni poszli z Izráelá synowie źli/ktorzy námowili wielu / mowiąc ; Podźmy / á uczyńmy przymierze z narodámi okolicznymi: bo od tąd jákosmy odstąpili od nich/ przyszło ná nas wiele złego. ♣ 13 Ktore słowá zdáły się im dobre: ♣ 14 Przetoż wyprawili się niektorzy z ludu / y jácháli do Królá z ktory im dał moc / áby się spráwowáli zwyczájem Pogáńskim. ♣ 15 Y zbudowáli szkołę w Jeruzalem / według zwyczájow Pogáńskich: ♣ 16 A uczyniwszy sobie nieobrzezki / odstąpili od przymierza świętego / y sprzęgli się z Pogány / á zaprzedawáli się áby czynili co złego jest. ♣ 17 A ták gdy było utwirdzone krolestwo Antyochowe / umyślił wziąć krolestwo Egipskie / áby krolował nád dwiemá krolestwy. ♣ 18 Przetoż wtárgnął do Egiptu z wojskiem wielkim / z wozámi / y słoniámi / y z jezdnymi/ y z mnostwem okrętow. ♣ 19 Y walczył przećiwko Ptolemeuszowi Krolowi Egipskiemu. Ten Ptolemeusz ulększy się oblicza jego / ućiekał / y poległo zránionych wiele. ♣ 20 Tedy zábrano miástá naobronniejsze w ziemi Egipskiey: zábrał też *Antyoch* korzyść z ziemie Egipskiey.

21 Potym wroćiwszy się Antyoch gdy poráźił Egipt / setnego czterdźiestego y trzećiego roku: ♣ 22 Przyćiągnął przećiwko Izráelowi/ y przećiwko Jeruzalemowi / z wojskiem wielkim. ♣ 23 A hárdźie wszedszy do Swiątnice / wźiął ołtarz złoty / y świecznik do świecenia / ze wszystkim naczyniem jego: y stoł pokłádny/ y czásze/ y bánki / y miednice złote/ y zasłonę/ y korony/ y ochędostwo złote ktore było w cáłym Kośćiele. ♣ 24 A ták obłupiwszy ze wszystkiego srebro y złoto / pobrał y naczynia kosztowne ; nád to pobrał y skárby skryte ktore tám ználazł: á zábrawszy wszystko / poszedł do ziemie swojey. ♣ 25 A uczyniwszy mord / mowił bárzo hárdźie. ♣ 26 Przetoż był smętek wielki w Izráelu ná wszelkim miejscu ich. ♣ 27 Bo wzdycháli Kśiążętá y stárszy/ á pánny y młodźieńcy mdleli / y piękność niewiast się odmieniłá. ♣ 28 Káżdy oblubieniec udał się do nárzekánia : á tá ktora siedźiáłá w łożnicy/płákáłá. ♣ 29 Náwet y źiemiá się trzęsłá dla tych / ktorzy mieszkáli ná niey: á wszystek dom Jákobow obleczony był w zelżywość.

30 A Po dwu lat / posłał Krol Hetmáná poborce do miast Judskich / ktory przyćiągnął do Jeruzalem z wielkim wojskiem. ♣ 31 Y mowił do nich ná zdrádźie słowá spokojne: ♣ 32 A gdy mu uwierzyli/ Tedy wpádł do miástá nagle / y poráźił je porażką wielką / á wytráćił ludu bárzo wiele z Izráelá. ♣ 33 A zábrawszy korzyśći z miástá / zpalił je ogniem/ y poborzył domy jego/y mury jego około. ♣ 34 Niewiásty záś w pojimánie wźieli y dźiatki, á bydłá ich dźiedźicznie sobie przywłaszczyli. ♣ 35 Potym obwiedli miásto Dawidowe murem wielkim y mocnym / y wieżámi obronnymi / y mieli je miásto zamku. ♣ 36 A osádźiwszy tám narod grzeszny/męże niepobożne ktorzy się zmocnili w nim / ♣ 37 Złożyli tám zbroje y żywność: zgromádźiwszy też łupy Jeruzalemskie / támże złożyli. ♣ 38 Y stáli się wielkim sidłem/ á byli ná zásadzkę Swiątnicy / á miásto dyabłá złego Izráelowi záwsze. ♣ 39 Abowiem wylewáli krew niewinną około świątnice / y splugáwili ją. ♣ 40 Przetoż ućiekli dla nich obywátele Jeruzalem. Y stáło się mieszkániem cudzoziemcow : owszem stáło się obcym rodźinie swey / gdyż dźieci jego opuśćiły je. ♣ 41 Swiątnicá jego spustoszáłá jáko pustynia: Swiętá jego uroczyste obroćiły się w płácz ; Sábbáty jego w pohánbienie ; cześć jego wniwecz. ♣ 42 Jáko wielka pierwey byłá sławá jego / ták teraz jest wielka zelżywość

wość jego: á wywyższenie jego / obróciło śię w płácz.

43 A Gdy rozpisał Krol *Antyoch* listy po wszytkim krolestwie swojim / áby śię wszyscy stáli jednym ludem / á *żeby* káżdy opuścił zakony swoje: ☘ 44 Tedy zezwoliły wszytkie 45 narody ná dekret jego. ☘ Owszem wiele z Izráelá przystáło do nabożeństwá jego / y ofiárowáli báłwánom / y zplugáwili Sábbát. ☘ 46 Bo Krol był posłał listy przez ręce posłow do Jeruzalem / y do miast Judskich / áby śię rządźili práwy cudzoziemskimi: ☘ 47 A żeby zákazáli cáłopalenia y ofiar śniednych y mokrych w 48 Swiatnicy. ☘ Y żeby zplugáwili 49 Sabbáty / y Swiętá uroczyste: ☘ A zmázáli świątnice, y *lud* święty: ☘ 50 Y áby nábudowáli Ołtarzow y gájow / y báłwánow: y *áby* ofiárowáli 51 świnie / y *inne* bydło nieczyste. ☘ Y zániechali synow swych nieobrzezánych / á zplugáwili dusze swe wszelákimi rzeczámi nieczystymi / á zmázáli śię ták / żeby zápomnieli ná Zakon / y áby odmienili wszystkie 52 ustáwy. ☘ A ktobykolwiek nie uczynił według wyroku Krolewskiego / 53 áby dał gárdło. ☘ W ten sposob rozpisał wszędy po krolestwie swojim / 54 postánowiwszy te / ktorzyby doglądáli wszystkiego ludu. ☘ Y rozkazał miástom Judskim ofiáry spráwowáć / ták jednemu jáko y drugiemu. 55 ☘ Y zebráło śię do nich wiele z ludu / káżdy ktokolwiek opuścił Zakon / 56 y czynili złe w oney ziemi. ☘ Y zágnáli lud Izráelski do jáskiń / gdźie mieli ucieczkę swoję.

57 P Otym piętnástego dniá mieśiącá Kásleu / á roku setnego czterdźiestego y piątego / wystáwili obrzydliwość a zpustoszenia ná Oł- 58 tarzu. ☘ Tákże po miástách Judskich okolicznych nábudowáli Ołtarzow / á przede drzwiámi y po ulicách pali- 59 li kádźidło. ☘ Przytym księgi Zakonu / ktore ználeźli / podrápawszy 60 zpalili ogniem. ☘ A gdźiebykolwiek ználezione były u kogo księgi przymierza / ábo by śię kto ozywał do Zakonu / według dekretu krolewskiego 61 był od nich okrutnie zábity. ☘ Tákći śię obchodźił ná káżdy mieśiąc z Izráelczykámi / ktorzy śię kolwiek w 62 miástách ználeźli. ☘ A dwudźiestego piątego dniá tegoż mieśiącá / spráwowáli ofiáry ná ołtarzu / ktory 63 był ná Ołtarzu *PAńskim*. ☘ Niewiásty záśię / ktore obrzezowáły syny swoje / zábijáli według rozkazá- 64 nia *krolewskiego*: ☘ Y wieszáli im niemowiątká ná szyjách / á domy ich *łupili*: á te ktorzy śię obrzezowáli / 65 *zábijáli*. ☘ Ale wiele ich z ludu Izráelskiego postánowili u śiebie / y ná to śię událi / áby nie jedli rzeczy 66 nieczystych. ☘ Y woleli ráczey umrzeć / niż śię *onymi* pokarmámi zplugáwić / y zgwałćić przymierze święte: y pomárli. 67 ☘ Dla czego stał śię gniew bárzo wielki przećiwko Izráelowi.

a 2 Mác. 6. 7.

ROZDZIAŁ II.

Mátátyaszowe nárzekánie nád zginieniem miástá y Kośćiołá. 19. jego státeczność przy służbie Bożey. 24. Gorliwe śię zástáwiánie o Zakon. 32. Wojná przećiwko Zydom w Sábbát. 49. Postępek Mátátyaszow. 69. Smierć jego.

1 W One dni powstał Mátátyasz syn Janow / syná Symonowego / Kápłan z synow Joárybowych z Jeruzalem / y osádźił śię w Mo- 2 dynie. ☘ Ten miał pięći synow: 3 Janá / ktorego zwano Gáddys. ☘ Y 4 Symoná / ktorego zwano Tássy: ☘ Y Judę / ktorego zwano Máchábeusz: ☘ 5 Y Eleázárá / ktorego zwano Anáán: y Jonátáná / ktorego zwano 6 Apfus. ☘ Ten widząc bluźnierstwá / ktore śię dźiały w Judstwie / y w 7 Jeruzalemie / Rzekł: ☘ Ach niestetyż / Przeczżem śię národźił / ábym widźiał skruszenie ludu mego / y zburzenie miástá świętego / y śiedźiał tu gdy podáne jest w ręce nieprzy- 8 jaćielskie: ☘ Y świątnicá w ręce cudzoziemskie: Kośćioł jego stał śię jáko mąż bezecny. 9 ☘ Naczynia chwały jego zábrano / y uwięźiono: pomordowáne są niemowiątká jego po ulicách jego / á młodźieńcy jego 10 mieczem nieprzyjaćielskim. ☘ Ktory narod nie pośiadł dźiedźicznie krolestwá jego / y nie odźierżał łupow jego? 11 ☘ Odjęte jest wszystko ochędostwo jego: ktore było wolne /

12 stáło śię niewolnicą. ✣ Bo oto świętè rzeczy násze / y piękność nászá / y chwałá nászá jest zpustoszona : zplugáwili to pogánie. ✣ 13 Ná coż nam tedy jeszcze żyć? ✣ 14 Tedy rozdárł Mátátyasz tákże y synowie jego odźienie swoje / á obłokszy śię w wory / bárzo płákáli.

15 A Gdy przyszli od Królá / ći ktorzy *lud* przymuszáli do odstąpienia do miástá Modyn / áby ofiáry 16 spráwowáli / ✣ Y wiele z Izráelá do nich przystáło : tedy Mátátyasz y synowie jego społem przywiedźieni 17 są. ✣ A uczyniwszy do nich rzecz / ći ktorzy przyszli od Królá / rzekli do Mátátyaszá / mowiąc ; Tyś jest naprzedniejszy y nasławniejszy á wielki w tym mieśćie / á masz wiele sy18now y bráći : ✣ Przetoż teraz przystąp naprzod / á dosyć uczyń rozkazániu krolewskiemu jáko uczynili wszyscy narodowie y mężowie Judscy / y ći ktorzy zostáli w Jeruzalemie : á będźiesz ty y dom twoj miedzy przyjaćioły krolewskimi ; nád to ty / y synowie twoji będźiećie ubogáceni złotem y śrebrem / y wie19lą upominkow. ✣ Tedy Mátátyasz odpowiedźiał y rzekł wielkim głosem ; Choćby wszyscy narodowie / ktorzy należą do krolestwá / Królá usłucháli / y odstąpili káżdy z nich nabożeństwá Ojcow swojich / á przy20zwaláli ná rozkazánie je° : ✣ Wszákże ja y synowie moji / y bráćia moji będźiemy chodźili w przymierzu Oj21cow nászych. ✣ Niech nam będźie Bog miłośćiw / ábyśmy nie opuszczáli 22 Zakonu y ustaw jego. ✣ Rozkazánia krolewskiego nie usłuchamy / ábyśmy mieli odstąpić od nabożeństwá nászego ná práwo ábo ná lewo.

23 A Gdy przestał mowić tych słow / przystąpił niektory Żyd przed oczymá wszystkich / áby ofiárował tu ná Ołtarzu w Modynie / według 24 rozkazánia krolewskie°. ✣ Ktorego ujrzawszy Mátátyasz / ták śię rozgorlił / że zádrżáły nerki jego / y zápalił śię gniew jego według sądu Zakonnego ; á przyskoczywszy / zábił 25 go ná Ołtarzu. ✣ Wiec y posłá tego krolewskiego / ktory przymuszał do spráwowánia Ofiar / zábił tegoż 26 czásu / y Ołtarz rozwálił. ✣ Y ujął śię zápalczywie o Zakon / jáko uczynił a Finees Zámremu / synowi Sá27lomowemu. ✣ Potym záwołał Mátátyasz w mieśćie głosem wielkim / mowiąc ; Káżdy kto Zakon gorliwie miłuje y trwa w przymierzu / 28 niech wynidźie zá mną. ✣ Y ućiekli on sam y synowie jego ná gory / opuśćiwszy cokolwiek mieli w onym 29 mieśćie. ✣ Tedy poszło wiele tych ktorzy miłowáli spráwiedliwość y sąd 30 ná puszczą / ✣ Aby tám mieszkáli oni y synowie ich / y żony ich z bydłem swojim / bo śię były rozmnożyły przećiwko nim złe rzeczy.

a 4 Moy. 25. 7.

31 CO gdy oznájmiono Hetmánom krolewskim / y wojskom ktore były w Jeruzalem mieśćie Dawidowym / że ći mężowie / ktorzy zgwałćili rozkazánie krolewskie / po32szli do jáskiń ná puszczą : ✣ Tedy śię puśćiło po nich wiele ich : á dogoniwszy ich / oblegli je / y wiedli przećiwko nim wojnę w dźień Sábbá33tni / y mowili do nich ; ✣ Już tego áż názbyt : Wynidźćie / á czyńćie dosyć rozkazániu krolewskiemu / á żyć 34 będźiećie. ✣ Ktorzy rzekli ; Nie wynidźiemy / áni uczynimy według rozkazánia krolewskiego / ábyśmy zplugáwić mieli dźień Sábbátu. ✣ 35 Tedy wnet przećiwko nim podnie36śli bitwę. ✣ Ale Żydźi áni im odpowiedźieli / áni rzucili kámieniem ná nie / áni záwieráli jáskiń *swojich*, 37 Mowiąc ? ✣ Pomrzymy wszyscy w prostoćie nászey : Swiádkámi nam będźie niebo y ziemiá / że nas nie 38 rozsądnie traćićie. ✣ A ták uderzyli ná nie w Sábbát : á poległo ich z żonámi y z dźiatkámi ich / y z bydłem 39 ich / do tyśiącá osob. ✣ Czego dowiedźiawszy śię Mátátyasz y przyjaćiele jego / płákáli nád nimi náder 40 bárzo. ✣ Y mowili jeden do drugiego ; Jesli wszyscy uczynimy jáko bráćia nászy uczynili / á nie będźiemy walczyli przećiwko tym pogánom o żywot nász / y o ustáwy násze ; tedy nas tym prędzey z ziemie wy41gubią. ✣ A ták postánowili onego dniá / mowiąc ; Jesliby przyćiągnął ktokolwiek przećiwko nam ná wojnę w dźień Sábbátu / będźiemy

walczy-

walczyli przeciwko niemu / ábyśmy nie pomárli wszyscy / jáko pomárli bráćia nászy w jáskiniách swoich.

42 TEdy śię zgromádźiło do nich mnostwo Asydejczykow mężnych y mocnych z Izráelá / káżdy ktory śię dobrowolnie trzymał Zákonu. 43 Przytym wszyscy ktorzy uciekli od spolku złych/przyłączyli śię do nich/y byli im miásto podpory. 44 Przetoż zebrawszy wojsko / poráźili one grzeszniki w gniewie swym / y męże niezbożne w zápálczywośći swojey : á ći ktorzy z nich pozostáli / uciekli miedzy pogány / áby záchowáni byli. 45 Tedy Mátátyasz y przyjaćiele jego obchodźili źiemię/ á rozwaláli ołtarze. 46 Y obrzezowáli dźiatki nieobrzezáne / ktorekolwiek ználeźli w gránicách Izráelskich/z wielką mocą. 47 Y gonili one syny hárde : bo śię szczęśćiłá tá spráwá w rękách ich. 48 Y ták záśię wźięli Zakon z rąk pogáńskich / y z rąk onych Krolow / y zstráćili rogi onemu grzesznikowi.

49 A Gdy śię przybliżyły dni śmierći Mátátyaszowey / tedy uczynił rzecz do synow swoich; Teraz wźięłá moc pychá / y karánie / y czás podwrocenia / y gniew zápálczywośći. 50 Przetoż teraz synowie moji, zástawiajćie śię gorliwie o Zákon / y wydajćie dusze wásze zá przymierze Ojcow wászych. 51 Pámiętajćie ná spráwy Ojcow nászych/ktore czynili zá wieku swego/á otrzymaćie sławę wielką / y imię wieczne. 52 Azaż Abráhám nie był ználeźiony wiernym w pokuszeniu / co mu poczytano b ku spráwiedliwośći? 53 Jozef tez c czásu utrapienia swego / záchował rozkazánie : przetoż uczyniony jest Pánem nád Egiptem. 54 Tákże Finees d Oćiec nász / będąc bárzo gorliwym / dostąpił przymierza Kápłáństwá wiecznego. 55 Jozue dosyć czyniąc e rozkazániu / postánowiony jest Sędźią w Izráelu. 56 Káleb tákże/wydawszy f świádectwo w zebrániu / otrzymał dźiedźictwo źiemię. 57 Dawid dla miłośierdźia g swego / dźiedźicznie otrzymał stolicę krolestwá wiecznego. 58 Eliasz będąc zápálony gorliwośćia zá Zakonem / wźięty jest do niebá. 59 Tákże Anániasz h/A zárYasz/ Misáel/ wierząc wybáwieni są z płomieniá. 60 Dániel dla i swey szczerośći/wyrwány jest z pászczeki lwow. 61 A ták uwáżájąc narod zá narodem/znajdźiećie,że wszyscy ktorzy nádźieję pokłádáli w Bogu/nie słábieli. 62 Przetoż śię słow męzá grzesznego nie bojćie : bo śię sławá jego w gnoj y w robáctwo obroći. 63 Dźiś śię wywyższa/ále jutro nie będźie ználeźiony:bo śię obroći w proch swoj/á myśl jego zginie. 64 Przetoż wy synowie zmocnićie śię/ á mężnie sobie poczynajćie przy Zákonie ; gdyż przezeń słáwni będźiećie. 65 A oto Symon brát wász / wiem że jest mężem do rády ; tegoż słuchajćie po wszystkie dni/á on wam będźie miásto Ojcá. 66 Judás záśię Máchábeusz / ktory jest mężem walecznym záraz od młodośći swojey / ten będźie hetmánem wojská wászego / ábyśćie wojnę wiedli zá ludem. 67 Y przyłączyćie do śiebie/ wszystkie/ ktorzy przestrzegája Zákonu/ á pomśćićie śię krzywdy ludu swego. 68 Oddajćie wzájem tym pogánom/ będąc pilnymi rozkazánia Zakonnego. 69 Tedy pobłogosłáwiwszy im/ przyłączony jest do Ojcow swojch. 70 Y umárł setnego czterdźiestego y szostego roku/ á pochowáli go synowie jego w grobiech Ojcow swych w Modynie; Y płákáli nád nim wszyscy Izráelczycy z wielkim żalem.

b 1 Mojź. 15. 6. Rzym. 4. 22. Gálát. 3. 6.
c 1 Moj 39. 10. y 41. 37
d 4 Moj 25. 7.
e Jozu. 1. 2. Syrác. 46. 1.
f 4 Moj 14. 24. Jozue. 14. 6.
g 2 Sám. 2. 4.
h 2 Kr[illegible] 1. 11 Dáni[el] 3. 1[illegible]
i Dáni[el] 6. 22

ROZDZIAŁ III.

Judás zwyćiężył Apolloniusá: 13. y Seroná. 17. Niebeśpieczeństwo ná Zydy przypádło. 44. W ktorym śię oni Bogu modlili.

1 TEdy powstał Judás/ ktorego zwano Máchábeuszem/syn jego miásto niego. 2 Ktoremu pomagáli wszyscy bráćia jego/ y wszyscy ktorzykolwiek śię przyłączyli do Ojcá jego/ y wiedli wojnę zá Izráelem z weselem. 3 Ten rozszerzał sławę ludu swego/ á oblekszy śię w pancerz jáko obrzym/y wźiąwszy ná śię broń swoję wojenną/ walczył/

4 broniąc obozu mieczem. ♣ Y podobny był lwowi w spráwách swojich/ 5 á jáko lwicá ryczącá ná łow. ♣ Gonił niezbożne á szukájąc ich: á te ktorzy czynili zámieszánie miedzy 6 ludem jego/ ogniem palił. ♣ Ták powściągnieni byli niezbożni dla stráchu jego/ y wszyscy ktorzy czynili niepráwość trwożyli sobą: bo się szczęściło wybáwienie przez ręce je- 7 go. ♣ Y záiątrzył wiele Krolow/ á- le Jákobá rozweselił spráwániu swy- mi: Przetoż áż ná wieki pámiątká 8 jego jest błogosłáwiona. ♣ Y objá- chał miástá Judskie; á wytrácił z nich niepobożne/ y odwrocił gniew 9 od Izráelá. ♣ Y stał się zacnym áż do kończyn ziemie/ y zgromádził te ktorzy gineli.

10 PRzetoż zebrał Apolloniusz narody/ y z Sámáryjey wojsko wielkie/ áby walczył przeciwko Iz- 11 ráelowi. ♣ Czego dowiedziawszy się Judás/ wyciągnął przeciwko nie- mu/ y poráził go/ y zábił go: á pole- gło ránnych wiele: á ktorzy zostá- 12 li/ uciekli. ♣ Ktorych łupy pobrał/ y miecz Appolloniuszow wziął Ju- dás/ y walczył nim przez wszystkie dni.

13 TEdy usłyszawszy Seron hetman wojská Syryjskiego/ że Judás lud zebrał/ á iż z sobą miał zebrá- nie wierzących/ y te ktorzy z nim 14 ciągneli ná wojnę/ rzekł; ♣ Uczy- nię sobie imię/ y sławnym będę w krolestwie/ gdy zwalczę Judásá/ y te ktorzy z nim są/ y te ktorzy wzgár- 15 dzili rozkazániem krolewskim. ♣ A gdy się nágotował/ ciągnęło z nim wielkie wojsko niezbożnikow jemu ná pomoc/ áby się pomścił nád Iz- 16 ráelem. ♣ Y przybliżyli się áż do miejscá/ ktoredy chodzą do Beto- ron: tedy Judás wyciągnął prze- 17 ciwko niemu w máłym poczcie. ♣ Ktorzy widząc wojsko ciągnące przeciwko sobie/ rzekli do Judásá; Jákoż będziemy mogli w ták má- łym poczcie potkáć się z ták wiel- kim mnostwem/ ponieważeśmy zem- 18 dleni/ nic dźiśia nie jadszy? ♣ Do ktorych rzekł Judás; Łátwie jest zá- wrzeć wielu w ręce nie wielu: á niemász rożnice przed b obliczem Bogá niebieskiego/ wybáwić wiel- 19 kim ábo máłym pocztem. ♣ Abo- wiem nie w wielkości wojská zwy- cięstwo bitwy zależy/ ále z niebá jest 20 siłá. ♣ Oni idą ná nas z mno- stwem upornym y niepráwym áby nas wygłádźili/ y żony násze/ y dźia- 21 tki násze/ y áby nas złupili: ♣ Wszá- kże my walczymy o dusze násze/ y o 22 práwá násze. ♣ Przetoż sam Bog potrze je przed obliczności ą nászą: á 23 wy nie bojcie się ich. ♣ A gdy prze- stał mowić/ uderzył ná nie z nagłá/ y porážony jest Seron y wojsko jego/ 24 przed obliczem jego. ♣ Y gonili je od onego miejscá ktoredy chodzą do Betoron/ áż ná rowniny: á poległo z nich do ośmi set mężow; drudzy zász uciekli do ziemie Filistyńskiey.

25 ♣ Tedy przypadł strách Judásow y bráci jego/ y bojaźń ná narody/ kto- 26 rzy byli około nich. ♣ Ták/ że się do- niosło y do Królá imię jego; á káż- dy narod powiádał o bitwách Ju- dásowych.

27 GDy usłyszał Krol Antyoch/ zápalił się gniewem/ á posłá- wszy zebrał wszystkie wojská krole- stwá swego/ wojsko bárzo mocne. ♣ 28 Y otworzywszy skarb swoj/ dał żołd wojsku swemu ná rok/ y rozkazał im áby się ná rok przygotowáli we 29 wszelkie potrzeby. ♣ A widząc że u- bywáło pieniędzy z skárbu/ á podá- tki w oney kráinie były máłe/ dla niezgody y utrapienia/ ktore uczy- nił w oney ziemi/ łamiąc práwá/ ktore były ode dni stárodawnych: 30 ♣ Y obawiájąc się/ żeby mu raz y drugi niewystárczyło ná nakłády y upominki/ jákie był przed tym zwykł ręką szczodrobliwą dawáć/ szczodrobliwością Krole pierwsze 31 przewyższájąc. ♣ A będąc bárzo w myśli ztrwożony/ umyślił jácháć do Persiey/ áby wybrał podátek z onych kráin/ y názgromadzał wiele pie- 32 niędzy. ♣ Przetoż zostáwił Lisyasza/ człowieká zacnego/ rodu krolewskie- go/ nád spráwámi krolewskimi/ od rzeki Eufrátes/ áż do gránic Egi- 33 pskich: ♣ A żeby chował Antyochá 34 syná jego/ áżby się wrocił. ♣ Y oddał mu połowicę wojská/ y sło- niow: rozkázując mu o wszystkim

a 2 Mac. 8. 6.

b 1 Sám. 14. 6. 2 Kron 14. 11.

co chćiał o obywátelách Judskich y Jeruzalemskich. 35 ♣ Aby posłał ná nie woysko / ná stárćie y wygubienie mocy Izráelskiey / y ostátká Jeruzalemu / y ná wygłádzenie pámiątki ich z onego mieyscá. 36 ♣ Y áby osádźił cudzoziemce we wszystkich gránicách ich / y podźielił losem źiemię ich. 37 ♣ A sam Krol wźiąwszy połowicę woysk pozostáłych / wyiáchał z Antyochiey / miástá krolestwá swego / roku setnego czterdźiestego y śiodmego : á przepráwiwszy śię przez rzekę Eufrátes / obiáchał wyższe kráiiny.

38 TEdy wybrał Lizyasz Ptolemeuszá syná Dorymenowego / y Nikánorá / y Gorgiaszá / męże mocne / z 39 przyiaćioł krolewskich. ♣ Y posłał z nimi czterdźieśći tyśięcy mężow / y śiedm tyśięcy jezdnych : áby wtárgneli do źiemie Judskiey / y poborzyli ją według rozkazánia 40 krolewskiego. ♣ A ták oni ruszywszy śię ze wszystkim woyskiem swym / przyćiągneli / y położyli śię obozem blisko Emmáum w źiemi ktora jest 41 ná rowninie. ♣ A gdy kupcy oney kráiiny powieść o nich usłyszeli / nábráwszy bárzo wiele śrebrá y złotá y sług / przyszli *do nich* do obozu / áby *sobie* wźieli syny Izráelskie zá niewolniki : do ktorych śię przyłączyło woysko Syryiskie / y źiemie cudzoźiemcow.

42 A Ták widząc Judás y bráćia jego / iż śię wzmogły nieszczęśćia / á iż już leżą woyská ná gránicách ich : wzwiedźiawszy o rozkazániu krolewskim / ktorym rozkazał lud wygubić y wytráćić / rzekli jeden do 43 drugiego ; ♣ Wydźwignimy z upadku lud nász / á walczmy zá lud 44 święty y zá świątnicę. ♣ Tedy śię zebráło zgromádzenie / áby było pogotowiu do boju : y áby modląc śię / prośili Bogá o miłośierdźie y o 45 zlitowánie. ♣ (Bo Jeruzalem było bez obywátelow jáko pustki : á nie był żaden ktoby wchodźił do niego / ábo wychodźił z niego z mieszczan jego / á świątnicá byłá podeptána / y cudzoźiemcy mieszkáli ná zamku : w nim było mieszkánie Pogánow / y byłá odjętá poćiechá od Jákobá / á 46 ustáłá piszczałká y hárfá.) ♣ A zebráwszy śię przyszli do Másfy przećiwko Jeruzalem : dla tego / że mieysce modlitwy przed tym mieli 47 Izráelczycy w Másfie. ♣ Y pośćili dniá onego / oblokszy śię w wory / popiołem posypáwszy głowy swe / á 48 rozdárszy ná sobie száty swoje. ♣ Nád to / otworzyli księgi Zakonu / ktorych szukáli Pogánie / áby ná nich 49 wymálowáli podobieństwá báłwánow swoich. ♣ A przyniozszy száty kápłáńskie y pierwoćiny / y dźieśięćiny / wzbudźili Názáreyczyki ktorzy wypełnili dni swoje. 50 ♣ Y wołáli głosem do niebá / mowiąc ; Coż tymi uczynimy / á do kąd je powiedźiemy? 51 ♣ Ponieważ świątnicá twojá podeptána jest y zplugáwiona / á kápłáni twoji są w smętku y w poniżeniu. 52 ♣ A oto ći Pogánie zebráli śię przećiwko nam / áby nas wygłádźili : Ty wiesz co myślą przećiwko nam. 53 ♣ Y jákoż śię będźiemy mogli ostáć przed obliczem ich / jeśli 54 nam ty niepomożesz? ♣ Y zátrąbili 55 w trąby / á wołáli głosem wielkim. ♣ Potym Judás postánowił Hetmány nád ludem / rotmistrze y setniki / y pięćdźieśiątniki / y dźieśiątniki. 56 ♣ Y rzekł tym ktorzy budowáli domy / y zpojmowáli żony / y sádźili winnice / y boiáźliwym / áby śię 57 wroćił káżdy do domu swego / według c zakonu. ♣ A ták ruszyło śię ono 58 woysko / y położyło śię u Emmáum ná Południe. ♣ Tedy rzekł Judás ; Przepászćie śię / á mężnie sobie poczynajćie / á bądźćie ráno pogotowiu / ábyśćie śię potkáli z tymi Pogány / ktorzy śię zgromádźili przećiwko nam / áby wytráćili nas y 59 świątnicę nászę. ♣ Bo lepiey nam zginąć ná wojnie / niżeli pátrząć 60 ná utrapienie narodu nászego y świętych mieysc. ♣ A wszákże jáka jest wola tego / ktory jest w niebie / ták śię niech stánie.

c 5 Mo. 20. 5

ROZDZIAŁ IV.

Judás Gorgiaszá. 28. I Lizyaszá przemogł. 37. Záczym Kośćioł Boży oczyśćiony, y służba Boża w nim odnowiona byłá.

1 TEdy wźiąwszy Gorgiasz pięć tyśięcy mężow / y tyśiąc jezdnych /

ná wybor / wyjáchał z onym wojſkiem w nocy/ 2 ✤ Aby przypádſzy ná oboz Zydowſki poráźił go znagłá: á ći ktorzy trzymáli Zamek/ byli przewodnikámi jego. 3 ✤ To gdy uſłyſzał Judás / wyćiągnął ſam y oni mocárze / áby poráźili wojſko krolewſkie/ ktore było w Emmáum. 4 ✤ A gdy jeſzcze wojſká były ná rożnych 5 mieyſcách od obozu/ ✤ Przyćiągnął Gorgiaſz do obozu Judáſowego w nocy / á nie ználazſzy nikogo/ ſzukał ich po gorách/ bo rzekł; Ućiekáją 6 przed námi. ✤ Ale gdy śię rozedniáło / ukazał śię Judás ná polu ze trzemá tyśiącámi mężow: wſzákże odźienia áni mieczow nie mieli/ ták/ 7 jákoby chćieli. ✤ A widząc oboz Pogáńſki *bárzo* mocny y zbrojny/ y jezdne około niego / y wyćwiczone 8 w rzeczách wojennych/ ✤ Tedy rzekł Judás mężom tym ktorzy byli z nim; Nie bojćież śię mnoſtwá ich/ y 9 nátárćia ich nie lękajćie śię. ✤ Pámiętajćie jáko byli wybáwieni Ojcowie náſzy w morzu czerwonym / gdy je Fáráo z wojſkiem a gonił. ✤ 10 Przetoż teraz záwołajmy do niebá: owa śię snadź PAN zmiłuje nád námi / á wſpomniawſzy ſobie ná przymierze Ojcow náſzych/ zetrze to wojſko dźiśia przed obliczem 11 náſzym. ✤ Aby poználi wſzyſcy narodowie / że jeſt ktory wybáwi y wyſwobodźi 12 Izráelá. ✤ Tedy podniozſzy oni cudzoźiemcy oczy ſwe/ á ujrzawſzy 13 je ćiągnące przećiwko ſobie/ ✤ Wyſzli przećiwko nim z obozu do bitwy: y zátrąbili w trąby ktorzy byli 14 z Judáſem. ✤ A gdy zwiedli bitwę/ ſtárći ſą oni Pogánie/ y rozbiegli 15 śię po polu. ✤ Ci záś wſzyſcy ktorzy pozad byli / polegli od mieczá / ktore oni gonili áż do Azáremot/ y áż ná polá Idumejſkie / y do Azotu / y do Jámniey: gdźie ich pádło do trzech tyśięcy mężow.

16 Potym wroćił śię Judás y woj- 17 ſko je° z pogoni ich. ✤ Y mowił do ludu; Nie łákomćie śię ná łupy; bo nieprzyjaciel jeſzcze jeſt przeći- 18 wko nam. ✤ Gorgiaſz záiiſte z wojſkiem jeſt ná oney gorze bliſko nas: ále ſtawćie śię teraz przećiwko nieprzyjaćiołom náſzym / á zwojujćie je/ á beſpiecznie łupy bráć będźiećie. 19 ✤ Tego gdy jeſzcze Judás domáwiał / ukazáłá śię ich część niejáka 20 poglądájąca z gory. ✤ Ktorzy to ujrzawſzy / iż *lud ich* ućiekał / á że námioty ich *Zydi* zápaláją: (ábowiem dym ktory widźiano / pokázował co 21 śię ſtáło.) ✤ To mowię ujrzawſzy/ ulękli śię bárzo. Nád to / widząc y wojſko Judáſowe w polu gotowe 22 do bitwy / ✤ Poućiekáli wſzyſcy do 23 źiemie cudzoźiemcow. ✤ Y wroćił śię Judás do łupow onego obozu/ y nábrał złotá wiele / y śrebrá / y hiácyntow/ y ſzkárłatu morſkiego / y 24 wiele bogactw. ✤ Potym náwroćiwſzy śię / chwalili y błogoſłáwili Bogá: że jeſt dobry/ á iż ná wieki [b] 25 miłośierdźie jego. ✤ Y ſtáło śię wybáwienie wielkie w Izráelu dniá o- 26 ne°. ✤ A ktorzykolwiek z cudzoźiemcow uſzli / przyſzedſzy opowiedźieli to wſzyſtko Liſyaſzowi co śię było 27 ſtáło. ✤ Co on uſłyſzawſzy/ záfráſował śię/ y był ſmutny/ że to co chćiał nie ſtáło śię Izráelowi; á że śię nie zdárzyło to / co mu Krol rozkazał.

28 A Drugiego roku / zebrał Liſyaſz mężow ná wybor ſześćdźieśiąt tyśięcy *pieſzych*, y pięć tyśięcy jez- 29 dnych/ áby dobywał Jeruzalem. ✤ Y przyćiągnęli do źiemie Edomſkiey / á położyli śię obozem u Betſury: ktorym zábieżał Judás z dźieśiąćią 30 tyśięcy mężow. ✤ A widząc wojſko mocne / modlił śię / mowiąc; Błogoſłáwionyś jeſt Wybáwićielu Izráelſki / ktoryś pokruſzył [c] gwałt mocárzá przez ręce Dawidá ſługi twego / y podałeś wojſko cudzoźiemcow w ręce Jonátáná ſyná Saulowego / y wyroſtká / ktory 31 nośił broń jego. ✤ Záwrzy to wojſko w ręce ludu twego Izráelſkiego / á niech będą pohánbieni z mocą y z je- 32 zdą ſwoją. ✤ Puśćże ná nie ſtrách á zemdli śmiáłość mocy ich / áby 33 zádrżeli nád upadkię ſwojim. ✤ Poraź je mieczem tych / ktorzy ćię miłują / á niech ćię chwalą pieśniámi wſzyſcy/ ktorzy znáją Imię twoje.

34 Tedy ztoczyli bitwę jedni z drugimi/ y pádło z wojſká Liſyaſzowego około piąći tyśięcy mężow:

[a] 2.Moj. 14. 9. Jozue. 24. 6.

[b] Psalm. 106. 1. y 116. 1. y 118. 1.

[c] 1.Sam. 17. 50. y 14. 13.

35 pádło mowię przed nim. ♣ Co obaczywszy Lizyaſz/ iż woyſká iego tył podáły/ á woyſko Judáſowe śmiáłość bráło/ á iż byli gotowi / ábo żyć/ ábo meżnie umrzeć/ wroćił śię do Antyochiey / y zbierał lud obcy: á gdy mu przybyło woyſká ktore zebrał/ umyślił záśię ćiągnąć/ z tymi co mu przybyli / do Judſkiey źiemie.

36 Y Rzekł Judás y bráćia jego ; Oto poráżeni ſą nieprzyjaćiele náſzy : Podźmyż ábyſmy oczyśćili y odnowili miejſcá święte. ♣ 37 Przetoż zebrawszy śię wszyſtko woyſko/ 38 wſtąpili ná gorę Syon. ♣ A widząc świątnicę zpuſtoſzoną/ y ołtarz zplugáwiony/ y bramy popalone/ á że w śieniách wyroſły chroſty niby w leśie/ ábo ná gorách ; y Kápłáńſkie domki rozwálone : ♣ 39 Rozdárli ſzáty ſwoje ; á nárzekájąc z płáczem wielkim/ poſypowáli głowy ſwe popiołem. ♣ 40 A upadſzy twarzą ná źiemię/ zákrzyknęli w trąby znák dawájąc/ y wołáli do niebá. ♣ 41 Tedy Judás poſtánowił męże/ ktorzyby walczyli z tymi/ ktorzy trzymáli zamek/ poki nie byłá świątnicá oczyśćiona. ♣ 42 Y obrał Kápłány nienágánione/ y kocháiące śię w Zakonie : ♣ 43 Ktorzy oczyśćili świątnicę/ y wynieśli kámienie zplugáwione ná miejſce nieczyſte. ♣ 44 A gdy uczynili rádę o zplugáwiony ołtarz cáłopalenia ; coby z nim uczynić mieli/ ♣ 45 Tedy im przypádłá ná myśl dobra rádá/ áby go rozwálili/ żeby im snadź nie był ku pohańbieniu/ że go Pogánie zplugáwili : przetoż rozwálili on ołtarz. ♣ 46 Y złożyli to kámienie ná gorze onego domu/ ná miejſcu ſpoſobnym/ áżby przyſzedł Prorok/ ktoryby im dał ſpráwę o tym. ♣ 47 Potym nábrawszy kámienia cáłego według d Zakonu / zbudowáli ołtarz nowy ná kſztałt pierwszego. ♣ 48 Zbudowáli tákże świątnicę/ á co miáło być we wnątrz w domu/ y śieni pośwjęćili. ♣ 49 Nád to/ náczyniwszy nowego náczynia świętego/ wnieśli świecznik y ołtarz dla cáłopalenia y dla kádzenia/ y ſtoł do Kośćiołá. ♣ 50 Y kádźili ná ołtarzu/ zápaliwszy świece ná świeczniku / áby świećiły w Kośćiele. ♣ 51 Nákłádli też ná ſtoł chlebá/ y rozćiągnęli e zaſłony : y ták dokonáli wszyſtkich ſpraw/ ktore byli umyślili.

52 P Otym wſtawszy ráno/ dwudźieſtego y piątego dniá/ mieśiącá dźiewiątego / (ten jeſt mieśiąc Káſlew) roku ſetnego czterdźieſtego y osmego : ♣ 53 Spráwowáli ofiáry według Zakonu/ ná onym nowym ołtarzu/ ktory byli zbudowáli. ♣ 54 Práwie w ten czás/ y w tenże dźień/ w ktory go byli Pogánie zplugáwili : tegoż dniá znowu pośwjecony jeſt ołtarz z pieśniámi/ y z hárfámi/ y z cytrámi/ y z cymbałámi. ♣ 55 Tedy wszyſtek lud upadł ná oblicze ſwoje pokłon czyniąc y błogosłáwiąc Bogu niebieſkiemu/ ktory im dał ſzczęśćie. ♣ 56 A ſpráwowáli to pośwjacánie ołtarzá przez ośm dni/ y ofiárowáli cáłopalenia z weſelem/ y ſpráwowáli ofiáry wybáwienia/ y ofiáry chwały. ♣ 57 Przodek tákże Kośćiołá ochędożyli koronámi złotymi/ y tarczyczkámi/ y odnowili bramy y domy/ drzwi do nich przyprawiwszy. ♣ 58 A gdy śię ſtáło weſele bárzo wielkie miedzy ludem/ y odjęte było pohańbienie Pogánow: 59 Tedy poſtánowił Judás/ y bráćia jego/ y wszyſtko zgromádzenie Izráelſkie/ áby obchodzono dźień g pośwjacánia ołtarzá czáſow ſwojich od roku do roku przez ośm dni/ od dwudźieſtego y piątego dniá mieśiącá Káſlew/ z weſelem y z rádośćią. ♣ 60 Obwiedli tákże onegoż czáſu gorę Syońſką w około murámi wyſokimi/ y wieżámi mocnymi : áby kiedy przyćiągnąwszy Pogánie/ nie podeptáli ich/ jáko to byli pierwey uczynili. ♣ 61 Y położyli tám woyſko dla obrony jego : y opátrzyli ją dla obrony Betſury/ áby lud miał miejſce obronne przećiwko źiemi Edomiſkiey.

d 2 Moj 20.25. 5 Moj 27.5. Jozue. 8.31.

e 2 Mác. 10.3.

f 2 Mác. 20.5.

g 2 Mác. 1.18. Janá. 10.22.

Rozdział V.

Judás y z bráćią niektore miáſtá y kráiiny pod moc ſwoją podbił. 54. Zá co Bogá wszyſcy wielbią. 59. Jozef y Azáryaſz płocho ſobie poczy-

nájąc, od Lisyaszá byli porázeni. 63. Sławá Judásowá.

1 A Gdy usłyszeli narodowie okoliczni/ iż zbudowano ołtarz/ y odnowiono świątnice jáko y przed tym/ bárzo śię rozgniewáli. ♣ 2 A umyśliwszy wytráćić narod Jákobow/ te ktorzy byli miedzy nimi/ poczęli mordowáć *niektore* z onego ludu/ y zábijáć. ♣ 3 Przetoż Judás walczył przećiwko synom Esawowym w źiemi Edomskiey u Akrábátynu/ bo byli oblegli Izráelá : y poráźił je porażką wielką/ á nágnawszy ich do ćieśni/ pobrał łupy ich. 4 ♣ Wspomniał tákże ná złość synow Beánowych/ ktorzy byli śidłem ludowi y obrážą/ zásadzájąc śię nań po drogách. 5 ♣ Przetoż gdy śię záwárli przed nimi ná wieżách/ obległ je/ y wygłádźił jáko przeklęte/ á zápalił wieże ze wszystkimi ktorzy ná nich byli. 6 ♣ Z támtąd puśćił śię przećiwko synom Ammonowym/ gdźie tráfił ná woysko mocne y ná lud wielki/ z Tymoteuszem hetmánem ich. 7 ♣ Z ktorymi zwiodł wiele bitew ; y ztárći są przed obliczem jego/ bo je poráźił. 8 ♣ A wźiąwszy Gázer z miásteczkámi jego/ wroćił śię do źiemie Judskiey.

9 P Otym śię zebráli narodowie ktorzy byli w źiemi Gáláádskiey/ przećiwko Izráelczykom/ mieszkájącym ná gránicách ich/ áby je wytráćili. 10 ♣ Przetoż ućiekli do Zamku Dátemá : á z támtąd posłáli listy do Judásá y bráci jego/ 11 mowiąc ; ♣ Zebráli śię przećiwko nam narodowie/ ktorzy mieszkáją około nas/ áby nas wytráćili/ y gotują śię przyść á wźiąć zamki do ktorycheśmy ućiekli/ á Tymoteusz 12 jest hetmánem woyská ich: ♣ Przetoż teraz przydź/ á wyrwi nas z ręku 13 ich/ bo nászych wiele poległo : ♣ Y wszyscy bráćia naszy/ ktorzy byli w Tubim/ pobići są : y zábrano żony ich y z dźiatkámi y z sprzętem ich; á zginęło tám około tyśiącá mężow. 14 ♣ A gdy jeszcze te listy czytano/ oto posłowie drudzy przyszli z Gálileiey/ rozdárszy ná sobie száty swe/ ktorzy o tym dáli znáć/ mowiąc ; ♣ 15 Zebráli śię przećiwko nam cudzoźiemcy z Ptolemáidy/ y z Tyru y z Sydonu/ y ze wszystkiey Gálileiey/ áby nas wygłádźili.

16 A Gdy usłyszał Judás y lud one słowá/ zebráło śię zgromádzenie wielkie dla námowy/ coby mieli czynić z bráćią swoją będącą w ućiśnieniu/ przećiwko ktorym walczyli *nieprzyjaciele*. 17 ♣ Tedy rzekł Judás do Symoná brátá swego ; Obierz sobie męże/ á idź y wybaw bráćią swą w Gálileiey/ á ja y Jonátán brát moj/ ruszymy śię do Gáláád. 18 ♣ Y zostáwił Jozefá syná Zácháryaszowego/ y Azáryaszá/ zá hetmáná nád ludem/ z ostátkiem woyská w źiemi Zydowskiey ná obronę. 19 ♣ Y rozkazał im/ mowiąc ; Bądźćie przełożonymi nád tym ludem/ á nie zwodźćie bitwy z Pogány/ dokądbyśmy śię nie wroćili. 20 ♣ A gdy Symonowi oddźielono mężow trzy tyśiące/ ktorzyby ćiągnęli do Gálileiey/ y Judásowi ośm tyśięcy do źiemie Gáláád : 21 ♣ Tedy przyćiągnąwszy Symon do Gálileiey/ zwiodł wiele bitew z onymi Pogány ; y pokruszeni są oni Pogánie przed obliczem jego/ y gonił je áż do 22 bram Ptolemáidskich/ ♣ Ták/ że pádło z onych Pogánow około trzech tyśięcy mężow : y pobráli łupy ich. 23 ♣ A pobráwszy Zydy ktorzy byli w Gálileiey/ y w Arbátys/ z żonámi/ y z dźiećmi/ y ze wszystkim cokolwiek mieli/ przyprowádźili je do Judskiey źiemie z wielkim weselem.

24 A Judás Máchábejczyk/ y Jonátán brát jego/ przepráwiwszy śię przez Jordan/ ćiągnęli drogą 25 trzy dni przez puszczą. ♣ Gdźie śię potkáli z Nábátczykámi/ ktorzy przećiwko nim wyszli w pokoju/ oznájmując im wszystko co śię dźiáło z bráćią ich w źiemi Gáláád. 26 ♣ A iż wiele z nich pojimano w Bozrá y w Bosor/ w Alemis/ w Hásfor/ w Máget/ y w Kárnájim : ktore to miástá wszystkie obronne są y wielkie. 27 ♣ Tákże w innych mieśćiech Gáláádskich że są pojimáni: á jutro máją przypuśćić do szturmu do Zamkow/ á dobywszy ich/ wytráćić 28 je wszystkie dniá jednego. ♣ Przetoż

śię

ſię Judás co rychley obroćił z wojſkiem ſwym drogą przez puſczą ku Bozrá: á wźiąwſzy miáſto/ pobił wſzyſtkie mężczyzny oſtrzem mieczá/ á pobráwſzy wſzyſtkie łupy ich/ zpalił miáſto ogniem. 29 ♣ A z támtąd ruſzywſzy ſię w nocy/ ſzedł ku zamkowi. 30 ♣ Ale gdy ſię rozedniáło/ podniozſzy oczy ſwe/ uyrzeli lud wielki ktoremu nie było liczby/ niosący drabiny/ y tárány/ áby dobywáli onego zamku/ á walczyli przećiwko nim. 31 ♣ Przetoż Judás widząc że ſię záczęłá bitwá/ á huk miáſtá wſtępuje áż ku niebu od trąb y głoſu wielkiego/ 32 ♣ Rzekł mężom wojſká ſwego: Walczćież dźiśia zá bráćią wáſzą. 33 ♣ A ták ćiągnąc trzemá huſámi zá nimi/ zátrąbili w trąby y krzyknęli modląc ſię. 34 ♣ A gdy poznáło wojſko Tymoteuſzowe/ że to Máchábeuſz/ ućiekáli przed obliczem jego/ y poráźił ich porażką wielką/ ták/ iż poległo z nich onegoż dniá do ośmi tyśięcy mężow. 35 ♣ Z támtąd obroćił ſię ku Máſſá/ á dobywał go/ y wźiął je: á zábiwſzy káżdego mężczyznę w nim/ zábrał łupy jego/ y miáſto ogniem zpalił. 36 ♣ Potym z támtąd ruſzywſzy ſię/ wźiął Heſebon/ Máged/ Bozor/ y inne miáſtá Gáláádſkie.

37 TO gdy ſię ſtáło/ tedy zebrał a Tymoteuſz wojſko drugie/ y położył ſię obozem przećiwko Ráfon/ zá rzeką. 38 ♣ Przetoż poſłał Judás/ áby wyſzpiegowano to wojſko. ♣ Y powiedźieli mu *Szpiegowie*, mowiąc: Zgromádźili ſię do nich wſzyſcy narodowie ktorzy ſą około nas/ wojſko bárzo wielkie. 39 ♣ Oto y Arábczyki ſobie nájęli ná pomoc/ y położyli ſię obozem zá rzeką/ gotowi będąc przyść/ y zwieść z tobą bitwę. 40 ♣ Tedy wyćiągnął Judás przećiwko nim. ♣ Y rzekł Tymoteuſz do Rotmiſtrzow wojſká ſwego: Gdy ſię przybliży Judás z wojſkiem ſwojim do rzeki ćiekącey/ przepráwili ſię do nas pierwey/ nie wytrzymamy mu: bo nas pewnie przemoże. 41 ♣ Ale jeſli ſię będźie bał/ á położy ſię zá rzeką/ my ſię przepráwiemy do niego/ á zwyćięſtwo nád nim otrzymamy. 42 ♣ A ták gdy ſię przybliżył Judás do rzeki ćiekącey/ poſtánowił piſárze onemu ludowi nád rzeką/ y przykazał im/ mowiąc: Nie dopuſzczájćie żadnemu człowiekowi namiotu rozbijáć/ ále niech wſzyſcy ćiągną do bitwy. 43 ♣ Y przepráwił ſię do nich napierwey/ á wſzyſtek lud jego zá nim. Y potárći ſą przed obliczem jego wſzyſcy oni Pogánie/ ták/ że porzućiwſzy bronie ſwoje/ ućiekli do kośćiołá w Kárnájm. 44 ♣ A Żydźi wźiąwſzy miáſto/ zápalili on Kośćioł ogniem/ ze wſzyſtkim co było w nim. A ták poburzone jeſt Kárnájm/ y nie mogli ſię więcey oſtáć przed obliczem Judáſowym.

45 TEdy zebrał Judás wſzyſtkie Izráelczyki/ ktorzy byli w źiemi Gáláád/ od máłego áż do wielkiego/ y żony ich/ y dźiećí ich z ſprzętem/ wojſko bárzo wielkie/ áby ſzli do źiemie Judſkiey. 46 ♣ A gdy przyſzli áż do b Efronu/ ktore miáſto leży ná drodze/ á jeſt wielkie y bárzo obronne/ á nie mogli go minąć áni ná práwo áni ná lewo/ ále śrzodkiem jego iść muśieli: 47 ♣ Tedy ſię záwárli mieſzczánie/ y zárzućili brámy kámieniem: Do ktorych poſłał Judás z słowy ſpokojnymi/ mowiąc: 48 ♣ Niech przejdźiemy przez źiemię wáſzę/ ábyſmy ſzli do źiemie náſzey/ á żaden z nas nie uczyni wam krzywdy; tylko pieſzo pojdźiemy. Ale mu oni otworzyć nie chćieli. 49 ♣ Przetoż rozkazał Judás wywołáć w wojſku/ áby káżdy ſzedł do ſzturmu ku onemu miejſcu przećiwko ktoremu ſtoi. 50 ♣ Y rzućili ſię do ſzturmu mężowie onego wojſká/ á dobywáli miáſtá przez cáły on dźień y cáłą noc/ áż było podáne miáſto w ręce jego. 51 ♣ Y wybił wſzyſtko pogłowie męſkie oſtrzem mieczá/ y z gruntu je wywroćił; á pobráwſzy łupy jego/ przeſzedł przez miáſto po onych pobitych. 52 ♣ Y przepráwili ſię przez Jordan/ ná pole wielkie przećiwko Betſán. 53 ♣ A Judás prowádźił te ktorzy pozoſtáli/ nápominájąc lud przez wſzyſtkę drogę/ áż przyſzli do źiemie Judſkiey. 54 ♣ Potym weſzli ná gorę Syon z weſelem y z rádośćią/ y ſpráwo-

a 2 Mác. 10.24.

b 2 Mác. 12.27.

wáli cáłopalenia ; przeto/ iż z nich żaden nie zginał/ áż śie wrócili w pokoju.

55 A Tym czáśem ktorego był Judás y Jonátán w źiemi Gáláád/ á Symon brát jego w Gálilejey przećiwko Ptolemáidźie: 56 Vsłyszawszy Jozef syn Záchárjasiow/ y Azáryasz/ hetmáni ostátniego wojská/ o zmężyłośći ich/ y o bitwách 57 ktore wygráli/ rzekli ; Vczyńmy y my sobie imię/ á jedźmy ná wojnę przećiwko Pogánom/ ktorzy są około nas. 58 A ták pobudźiwszy męże rycerskie ktore mieli z sobą/ ćiągnęli do Jámniey. 59 Ale gdy wyjáchał Gorgiasz z miástá/ y mężowie jego przećiwko nim do bitwy : 60 Tedy Jozef y Azáryasz podáli tył/ á gonjono ich áż do gránic Judskich : y poległo onegoż dniá z ludu Jzráelskiego około dwu tyśięcy mężow/ á ták śię wielka porażká stáłá w ludu Jzráelskim. 61 Przeto/ iż nie usłucháli Judásá y bráći jego/ mniemájac że mieli męstwá dokazáć. 62 Ale ći nie byli z naśienia onych mężow/ przez ktorych ręce spráwiono wybáwienie Jzráelowi. 63 Lecz mąż on Judás y bráćia jego/ dostąpili wielkiey słáwy u wszystkiego Jzráelá/ y u wszystkich narodow/ gdźie jedno słyszano o imieniu ich. 64 Ktorzy zgromadzájac śię do nich/ winszowáli im szczęśćia.

65 P Otym wyćiągnał Judás y bráćia jego ná wojnę przećiwko synom Esawowym do źiemie Południowey/ á dobył Hebronu/ y miásteczek jego: á zburzywszy twierdze jego y wieże jego/ wypálił je w 66 około. Y ruszył śię z támtąd/ áby szedł do źiemie cudzoźiemskiey/ y ćiągnął przez Sámáryją. 67 Onegoż dniá polegli Kápłáni z miast/ chcąc męstwá dokazáć/ udawszy śię ná 68 wojnę lekkomyślnie. Y obroćił śię Judás ku Azotowi/ do źiemie cudzoźiemskiey/ á porozwaláwszy ołtarze ich/ y ryćiny bogow ich ogniem popaliwszy/ y pobrawszy łupy z onych miast/ wroćił śię do źiemie Judskiey.

Rozdział VI.

Krol Antyoch prozno usiłuje dobył miástá jednego w Elimájdźie. 8. Ná swoje nieszczęśćie nárzekał. 10. Zátym umárł. 17. Po ktorym ná páństwo nástąpił Antyoch Eupátor. 18. A Zydźi wielkie utrapienie ćierpieli.

1 A Krol Antyoch przejeżdżájac gorne krájiny/ dowiedźiał śię/ że w Elimáidźie w źiemi Perskiey jest miásto zacne y bogáte w śrebro 2 y w złoto/ Y Kośćioł w nim bárzo bogáty: gdźie były zasłony złote/ y páncerze y zbroje/ ktore tám był zostáwił Alexánder syn Filipá Królá Mácedońskiego/ ktory tám napierwszy krolował z Grekow. 3 Przetoż przyćiągnał/ y uśiłował dobyć onego miástá/ y złupić je : ále nie mogł ; bo śię o tym mieszczánie do4 wiedźieli. Ktorzy powstáli przećiwko niemu do bitwy : Y ućiekł/ á odćiągnał z támtąd z żalem wiel5 kim/ á wroćił śię do Bábilonu. W tym przyszedszy poseł do Persiey/ oznájmił mu/ że tył podáły wojská/ 6 ktore były poszły do źiemie Judskiey : A iż Lisyasz/ ktory ćiągnał z wielkim wojskiem/ naprzod ućiekł przed Zydámi/ ktorzy śię zmocnili orężem/ y wojskiem/ y korzyśćiá wielką/ ktorych nábráli z tych wojsk 7 ktore porázili : A iż znieśli te obrzydliwość ktorą był zbudował ná onym Ołtarzu ktory był w Jeruzalem : y że świątnicę/ jáko było y przed tym/ obtoczyli murámi wysokimi/ y Betsurę miásto swoje.

8 A Gdy to Krol usłyszał/ zlękł śię y bárzo śię záfrásował/ y padł ná łoże : bo wpadł w niemoc dla żáłośći / iż mu śię nie powiodło jáko 9 był umyślił. Przetoż tám mieszkał przez niemáły czás : ponieważ im dáley tym śię bárźiey wzmagał 10 on smętek. A obaczywszy że miał umrzeć/ Zwołał wszystkich przyjaćioł swojich/ y rzekł im ; Odstąpił sen od oczu mojich/ y upádło ser11 ce moje dla frásunku : Y mowiłem w sercu mojim ; Ná jákiżem to kłopot przyszedł/ w jákiżem to teraz jest náwáłnośći? Ktorym był przed tym zácnym y dźiedźicznym w 12 Páństwie mojim. Teraz ći sobie wspominam ná złośći swe/ ktorem

broił w Jeruzalem / jem z támtąd zábrał wszystko naczynie złote y śrebrne/ktore było w nim / y posłałem áby wymordowano obywátele 13 Judskie bez przyczyny. ♣ Teraz uznawam iż dla tego przypádły ná mię te nieszczęśćia : á oto ginę od żáłośći wielkiey / á to w cudzey źiemi. 14 ♣ A ták przyzwawszy Filipá jednego z przyjaćioł swojich / przełożył go nád wszystkim krolestwem 15 swojim. ♣ Y dał mu koronę/ y szátę swoję / y pierśćień / áby Antyochá syná jego ćwiczył / á odchowawszy / 16 Krolem postánowił. ♣ Tedy tám umárł Krol Antyoch / roku setnego czterdźiestego y dźiewiątego.

17 PRzetoż dowiedźiawszy śię Lisyasz/że Krol umárł / postánowił Antyochá syná jego/ áby krolował miásto niego / ktorego wychował z młodośći ; y názwał imię jego 18 Eupátor. ♣ A ći ktorzy trzymáli Zamek / obtoczyli Izráelá około miejscá świętego / ustáwicznie myśląc o jego złym / á chcąc bydź pod-19 porą Pogánom. ♣ Dla czego Judás umyśliwszy je wygłádźić / zwołał wszystkiego ludu / áby je oblegli. ♣ 20 Ktorzy zebrawszy śię wespoł / oblegli je / roku setnego y pięćdźieśiątego: y záśádźił Judás przećiwko nim tárány / y inne sztuki wojenne. 21 ♣ A uszedszy niektorzy z nich z onego oblężenia / do ktorych śię przyłączyli niektorzy z niepobożnych I-22 zráelczykow : ♣ Poszli do Krolá / y rzekli ; Pokiż nie uczynisz sądu / á nie zemśćisz śię *krzywdy* bráći ná-23 szey? ♣ Mysmy umyślili służyć Ojcu twemu / y chodźić według wyrokow jego / y posłusznymi bydź rozkazániu jego / chociaż ći / ktorzy są z ludu tego / dla tego śię odłączyli 24 od nas. ♣ Owszem ktorzykolwiek z nasználeźieni byli / pobići są ; y 25 dźiedźictwo násze rozszárpano. ♣ A nie tylko śię ná nas tárgnęli ręką swą / ále y ná wszystkie gránice two-26 je. ♣ A oto jeszcze oblegli dźiś y zamek Jeruzalemski / áby go wźięli: nádto / miejsce święte y Betsurę opá-27 trzyli. ♣ Przeto jeśli ich nie uprzedźisz jáko naprędzey / jeszcze co więtszego niż to / zbroją / ták / iż ich potym nie będźiesz mogł zwalczyć.

28 Y Rozgniewał śię Krol / gdy to usłyszał / y zgromádźił wszystkich przyjaćioł swojich / y hetmánow wojská swego / y tych ktorzy 29 byli nád jezdnymi. ♣ Nád to / y od Krolow innych y z wysep morskich źciągnęły śię do niego wojská / zá 30 pieniądze zebráne/ ♣ Ták / że liczbá wojská jego byłá sto tyśięcy pieszych / y dwádźieśćiá tyśięcy jezdnych ; á Słoniow trzydźieśći y 31 dwá / wyćwiczonych do wojny. ♣ Y ćiągnęli przez Edumską źiemię / á położyli śię u Betsury / ktorey dobywáli przez wiele dni / poczyniwszy przyprawy wojenne. Ale wypadszy *Betsurczycy* zpalili je ogniem/y mężnie śię potykáli.

32 ZAtym Judás odćiągnął od zamku / á zátoczył Obozu Betzáchary / przećiwko obozowi krolew-33 skiemu. ♣ Tedy wstawszy ráno/ruszył śię z wojskiem swojim náwálnie ku Betzáchary: á gdy już były uszykowáne wojská do bitwy/y uderzono 34 w trąby/ ♣ A Słoniom ukázowano wino a czerwone y morwy / áby je 35 zájuszyli ku bitwie: ♣ Y rozsádźiwszy one bestye po hufiech / postáwili przy káżdym słoniu tyśiąc mężow obleczonych w páncerze / á *májących* przyłbice miedźiáne ná głowách swojich ; y pięć set jezdnych ná wybor postáwili przy káżdey be-36 stiey: ♣ Ktorzy *záwżdy* pogotowiu byli / gdźiekolwiek oná bestya byłá: y gdźiekolwiek szłá / szli wespoł / 37 áni jey odstępowáli. ♣ Tákże wieże drzewiáne mocne były ná nich / broniące káżdey bestiey / do ktorych y przyprawy wojenne przywiązáne były: á ná káżdey mężow / ktorzy walczyli z nich/trzydźieśći y dwá/ y Indyczyk jeden/ oney *bestiey* rządcá. 38 ♣ A *Hetmáni* ostátek oney jezdy y z tąd y z owąd uszykowawszy / miedzy dwiemá częśćiámi onego wojská pobudzáli je / będące w pośrzod 39 … hufow. ♣ A gdy uderzyło słońce ná tarcze pozłociste / świećiły śię gory od nich/ y błyskáły śię jáko 40 pochodnie ogniste. ♣ Y rozćiągnęłá śię część wojská krolewskiego po gorách wysokich / á część po niży-

a 2 Mác. 5. 1.

nách: á ták postępowáli ostrożnie y porządnie. ♣ 41 Y potrwożyli śię wszyscy ktorzy słyszeli huk mnóstwá onego/ y ćiągnienie oney zgráje / y chrzest zbroi: ábowiem woysko było bárzo wielkie y mocne. ♣ 42 A gdy śię potykał Judás y woysko jego w potrzebie / tedy poległo z woyská krolewskiego sześć set mężow.

43 A Widząc Eleázár Abáron / jedne z onych bestyi przyodźiáną páncerzámi krolewskimi / przewyższájącą one wszystkie bestye *wielkośćią*, rozumiał że ná niey Krol śiedźiał. ♣ 44 Przetoż poważył śię áby wyswobodźił lud swoj / y zjednał sobie wieczną sławę. ♣ 45 A nátárszy ná nię śmiele w pośrzod onego hufu / zábijał po práwey y po lewey stronie / ták / że porażeni są od niego tám y sám. ♣ 46 A podbiegszy pod onego Słonia / y położywszy śię poden / zábił go; ktory upadł nań ná źiemię / y támże umárł. ♣ 47 A widząc *niektorzy* moc krolewską / y gwałt woyská jego / ustąpili przed nimi. ♣ 48 A ći ktorzy byli z woyská krolewskiego / ćiągnęli przećiwko nim do Jeruzalem / y położył śię Krol obozem w Judskiey źiemi ná gorze Syon. ♣ 49 Y uczynił przymierze z Betsurczykámi / ponieważ wyszli z miástá; dla tego / iż tám nie mieli żywnośći / áby śię w nim byli záwrzeć mogli / 50 gdyż odpoczywáłá b źiemiá. ♣ A ták wźiął Krol Betsurę / y osádźił tám straż áby jey strzegłá. ♣ 51 Tedy leżał u miejscá świętego przez wiele dni / zásádźiwszy tám tárány / y przyprawy wojenne / y wszeláką strzelbę ku strzelániu ogniem y kámieniem / y kusze ku strzelániu strzałámi / y proce. ♣ 52 Ale y oni uczynili przyprawy wojenne przećiwko ich przyprawam wojennym / y walczyli przez wiele dni. ♣ 53 Lecz żywnośći nie było w spiżárniach / przeto / iż był c śiodmy rok: á ktorzy będąc záchowáni / uszli do źiemi Żydowskiey od pogánow / strawili ostátek co mieli. ♣ 54 Y zostáło ná świętym miejscu bárzo máło mężow / bo śię był głod wzmogł: dla czego śię rozbiegli káżdy ná miejsce swoje.

b 3 Moj. 25. 4.

c 3 Moj. 25. 4.

55 POtym gdy śię dowiedźiał Lisyasz / że śię Filip (ktorego postánowił Krol Antyoch jeszcze zá żywotá swego / áby chował syná jego áżby był Krolem) 56 ♣ Wroćił z Perskiey y z Medskiey źiemie / y woyská krolewskie ktore były z nim poszły / á że chce ująć *krolestwo* z tym co do niego należy / ♣ 57 Pospieszył śię: á jákoby go przymuszano / áby wyszedł z zamku / rzekł do Królá y do hetmánow woyská / y do mężow; Ubywa nas dźień ode dniá / y żywnośći máło mamy / á miejsce ktoreśmy oblegli / jest obronne, á to co należy do krolestwá *nászego* leży ná nas. ♣ 58 Przetoż teraz dajmy práwicę tym mężom / á uczyńmy z nimi przymierze y ze wszystkim ich narodem: ♣ 59 A potwierdźmy im tego / áby śię mogli sprawowáć práwámi swymi / jáko y przed tym: ábowiem oni dla ustaw y dla Zakonu ich / ktoryśmy wzruszyli / rozgniewáli śię / y uczynili to wszystko. ♣ 60 Y podobáłá śię tá rzecz Krolowi y hetmánom / ktorzy posłáli do nich / chcąc stánowić pokoj: co oni przyjęli. ♣ 61 A gdy im ná to przyśiągł Krol y hetmáni / wyszli z Zamku. ♣ 62 Ale Krol wszedszy ná gorę Syon / y oglądawszy obrone onego miejscá / złamał przyśięgę ktorą uczynił / y mur w około rozwálił. ♣ 63 A odćiągnąwszy prętko / wroćił śię do Antyochiey: kędy ználazł Filipá nád miástem pánującego; przetoż walczył przećiwko niemu / y wźiął miásto mocą.

ROZDZIAŁ VII.

Antyoch y Lisyasz od Demetryuszá Soterá zábići. 5. Niezbożni Izráelczycy skárżą ná Judászá przed Krolem. 32. Kápłáni ućiśnieni od Nikánorá, Bogu śię modlą, tákże y Judás. 43. Zá tym zwyćięstwo otrzymáli nád nieprzyjaćioły.

1 ROku setnego pięćdźieśiątego y pierwszego / wyjáchał Demetryusz syn Seleukow z Rzymu: y przyćiągnął z trochą mężow do miástá nád morzem / y tám krolowáł. ♣ 2 A gdy wszedł do domu krolewskiego Oycow swojich / pojimáły woyská jego Antyochá y Lisyaszá /

3 áby je przywiedli przedeń. ♣ Czego gdy się on dowiedział / rzekł; Nie 4 ukázujcie mi oblicza ich. ♣ A gdy je pobiły one wojská / tedy usiadł Demetryusz ná stolicy krolestwá swego.

5 Potym przyszli do niego wszyscy ludzie źli y niepobożni z Izráelá/ ktorych był hetmánem Alcymus/ 6 ktory się stárał o Kápłáństwo. ♣ Ci skárżyli ná lud przed Krolem / mowiąc; Judás z bráćią swoją wytráćił wszystkie przyjaćioły twoje / á nas wygnáli z ziemie nászey. ♣ 7 Przetoż teraz poszli mężá ktoremu ufasz/ áby jáchawszy oglądał te wszystkie szkody / ktore nam uczynił y ziemi krolewskiey / á żeby je pokarał/ y wszystkie ktorzy im pomagáli. 8 ♣ Tedy Krol obrawszy Báchidesá z przyjaćioł swych / ktory pánował zá rzeką/ y był wielkim w tym krolestwie/ y wiernym krolowi: ♣ Tego 9 posłał/ y Alcymá onego niezbożniká/ postánowiwszy go Kápłánem: y roskazał mu áby wykonał pomstę nád 10 syny Izráelskimi. ♣ Ci ruszywszy się/ á przyćiągnąwszy z wojskiem wielkimi do ziemie Judskiey/ posłáli posły do Judásá y bráći jeo z słowy łágodnymi/ ná zdrádźie. ♣ Ale oni nie 11 dbáli ná słowá ich / widząc że przyćiągnęli z wielkim wojskiem. ♣ Wszákże przećię zgromádźiło się do Al- 12 cymá y do Báchidesá wiele uczonych w zakonie / áby prośili o to coby było słusznego. ♣ A przednieyszymi 13 byli miedzy synámi Izráelskimi Assydejczycy / y żądáli od nich pokoju. ♣ Bo mowili; Przyćiągnął 14 jákiś Kápłan z naśienia Aáronowego z wojskiem / ktory nam nie uczyni żadney krzywdy. ♣ Y mowił z 15 nimi słowy spokojnymi/ y przyśiągł im/ mowiąc; Nie będźiemy szukáć złego wászego / áni przyjaćioł wászych. ♣ Ale gdy mu oni uwierzyli/ 16 tedy z nich pojimał sześćdźieśiąt mężow/ y pobił je dniá jednego/ według tego jáko nápisano: ♣ Ciáłá 17 świętych a twojich / y krew ich wylali około Jeruzalem/ á nie był ktoby je pochował. ♣ Przetoż przyszłá 18 bojaźń y strách ich ná wszystek lud / Bo mowili; Nie mászći prawdy y spráwiedliwośći : gdyż zgwałćili

a Psalm. 79.2.3

przymierze/ y przyśięgę ktorą uczynili. ♣ Báchides tákże odćiągnąwszy od Jeruzalem/ położył się obozem u Betsáid; á posławszy pojimał wiele onych mężow / ktorzy byli od niego pouciekáli/ nád to y niektore z onego ludu: á pobiwszy je / powrzucał je w wielką studnią. ♣ A poruczywszy one krájinę Alcymusowi / zostáwiwszy przy nim wojská ná pomoc jemu / jáchał zás Báchides do Kroλá. ♣ Stárał się tedym tym bárźiey Alcymus o dostojeństwo naywyższego Kápłáństwá. ♣ Y zeszli się do niego wszyscy / ktorzy rosterki czynili miedzy ludem swojim / y opánowáli ziemię Judską / uczyniwszy porażkę wielką w Jeruzalem.

19

20

21

22

23 Przetoż widząc Judás ono wszystko złe/ ktore czynił Alcimus y z tymi ktorzy z nim byli synom Izráelskim / dáleko więcey niż 24 pogánie: ♣ Wyjáchał ná wszystkie gránice Judskie okoliczne / á pomśćił się nád onymi mężámi zbiegámi: y uczyniony im w strzet/ áby więcey nie wpadáli do oney ziemie. 25 ♣ A widząc Alcymus/ że się Judás zmocnił / y ći ktorzy z nim byli/ á rozumiejąc że im nie będźie mogł podołáć/ wroćił się do Krolá/ y złośliwie je oskárżył. ♣ Przetoż posłał 26 b Krol Nikánorá / jednego z przednieyszych hetmánow swojich / ktory nienawidźiał y był nieprzyjaćielem Izráelczykom / y rozkazał mu áby on lud wytráćił.

b 2. Mác. 14.12

27 Tedy Nikánor przyćiągnął do Jeruzalem z mocą wielką / y wypráwił posły do Judásá y do bráći jego ná zdrádźie z słowy spokojnymi/ mowiąc; ♣ Niech nie będźie 28 żadney wojny miedzy námi y wámi Przyjádę w máłym poczćie mężow/ ábym oglądał oblicza wásze w pokoju. ♣ Zátym przyjáchał do Judásá/ 29 y przywitáli się z sobą spokojnie: Ale nieprzyjaćiele byli pogotowiu / 30 áby Judásá porwáli. ♣ Lecz gdy się tego Judás dowiedźiał/ że ná zdrádźie do niego przyszedł / uląkł się go: y nie chćiał więcey widźieć oblicza jego. ♣ A zrozumiawszy Niká- 31 nor/ że rádá jego odkryta byłá / wyćiągnął do bitwy przećiwko Judá-

32 sowi u Káfárſálámá/ ♣ Gdźie poległo tych ktorzy byli przy Nikánorze/ około piąći ſet mężow: á drudzy uciekli do miáſtá Dawidowego.

33 Potym wſtąpił Nikánor ná gorę Syon: y wyſzli niektorzy z Kápłánow z mieyſcá świętego/ y ſtárſzy z ludu/ áby go przywitáli ſpokojnie/ á okazáli mu cáłopalenia/ ktore były ſpráwowáne zá 34 Krolá. ♣ Ale on ſzydząc z nich/ náśmiewał śię; á ſromocąc je/ hárdźie mowił. 35 ♣ Y záprzyśiągł śię z gniewem/ mowiąc; Jeſliże Judás/ y woyſko jego w ręce moje záraz teraz wydány nie będźie/ tedy gdy śię wrocę w pokoju/ ten dom zpalę: y odſzedł z gniewem wielkim. 36 ♣ A ták odſzedſzy Kápłáni/ ſtáneli á płákáli przed Ołtarzem y Kośćiołem/ mowiąc; 37 ♣ Tyś PAnie obrał dom ten/ áby w nim wzywano Imienia twego; á iżby był domem modlitwy y prozby ludowi twemu: 38 ♣ Uczyń pomſtę nád tym człowiekiem/ y nád wojſkiem jego/ á niech upádną od mieczá: wſpomni ná bluźnierſtwá ich/ á nie daj im áby śię oſtáć mogli.

c 2 Mác. 14.33.
d 2 Kron. 7. 12.
e Ezái. 56. 7. Luc. 19.46.

39 A Wyjáchawſzy Nikánor z Jeruzalem/ położył śię obozem u Betoron; gdźie mu zábieżáło wojſko Syryjſkie. 40 ♣ A Judás położył śię u Adáſys ze trzemá tyśiący mężow; y modlił śię Judás/ mowiąc; 41 ♣ PAnie, ná on czás gdy oni ktorzy od Krolá Sennácherybá poſłáni były/ bluźnili/ wyſzedł Anjoł twoj/ y pobił z nich ſto ośmdźieśiąt y pięć tyśiecy: 42 ♣ Ták zetrzy dźiś to wojſko przed oblicżem náſzym: á niech poznáją drudzy/ że źle mowili przećiwko mieyſcu twemu świętemu/ á 43 oſądź go według złośći jego. ♣ Tedy zwiodły bitwę one wojſká/ trzynáſtego dniá mieśiącá Adár: y ſtárte jeſt wojſko Nikánorowe/ á on ſam napierwey poległ w oney bitwie. 44 ♣ A gdy ujrzáło wojſko jego iż Nikánor poległ/ porzućiwſzy bronie ſwe/ ućie-45 kli. ♣ Y gonili je drogą dniá jednego od Adáſu/ áż gdźie przychodzą do Gázer: y trąbili zá nimi w trąby 46 znák dawájąc. ♣ Dla tego wypádli ze wſzyſtkich miáſteczek Judſkich w około/ á náganiáli ich ſobie/ y obracáli je jedni ku drugim: y polegli wſzyſcy od mieczá/ ták/ że nie zoſtał 47 z nich áni jeden. ♣ Tedy pobrawſzy łupy y korzyśći/ ućieli głowę Nikánorowi/ y rękę jego práwą/ ktorą hárdźie wyćiągał; á przynioſ-48 ſzy/ záwieśili u Jeruzalem. ♣ A ták rádował śię lud bárzo; y obchodźili on dźień/ jáko dźień weſela wielkie-49 go. ♣ Y poſtánowili/ áby obchodzony był on dźień káżdego roku/ trzy-50 náſtego dniá mieśiącá Adár. ♣ A źiemiá Judſka byłá w pokoju przez niemáły czás.

f 2 Krol. 18. 30. 1 Kron. 32. 15.
g 2 Krol. 11. 35. Syrác. 48. 25. Ezái. 37. 36.

ROZDZIAŁ VIII.

Judás z Rzymiány przyjaźń záwárł. 22. A ons ich umowę ná tablicách miedźiánych w Rzymie zpiſáno y do Jeruzalem odeſłano.

1 TEdy Judás uſłyſzał ſławę o Rzymiánách/ że byli możni śiłą; á iż ochotnie pozwaláli ná wſzyſtko/ o co ich żądano: á że z tymi ktorzy śię kolwiek do nich ućiekáją/ w przyjaźń wſtępują: á że/ mowię/ 2 możni ſą śiłą. ♣ Bo mu powiádano o ich wojnách/ y zacnych ſpráwách/ ktorych dokazáli w kráinách Gáláádſkich; á że je zwalczyli/ y uczy-3 nili ſobie hołdownikámi. ♣ Przytym co byli uczynili w źiemi Hiſzpáńſkiey/ á iż ſobie pod moc podbili gory śrebrne y złote/ ktore tám ſą. 4 ♣ A jáko one wſzyſtkie mieyſcá opátrznośćią y ſtátecznośćią ſwoją opánowáli: choć one mieyſcá bárzo dálekie były od nich. Nád to y Krole/ ktorzy przyćiągneli od kończyn źiemie/ ſtárli/ poráźiwſzy je porážką wielką/ á jáko y inni ktorzy zoſtáli/ dań im dawáć muſzą ná káżdy 5 rok. ♣ Tákże też jáko y Filipá y Perſę Krolá Cetejſkiego/ y te ktorzy śię podnieśli przećiwko nim/ ſtárli ná wojnie/ y pod moc je ſobie podbi-6 li. ♣ Aż y Antyochá wielkiego Krolá Aziey/ ktory wojnę przećiwko nim podnioſł/ májąc ſto y dwádźieśćiá Słoniow/ do tego y jezdne y wozy/ y wojſko bárzo wielkie/ ná gło-7 wę poráźili. ♣ Jáko náwet żywego poj imáli/ y włożyli nań/ áby im ták ſám/ jáko y ći ktorzy krolowáli

po nim / podátek wielki dawał / á żeby rękojmie stáwił. 8 ♣ Y ustąpił kráiny Indyjskiey / Medskiey / y Lydyiey / y innych co nalepszych ziem swoich: ktore jemu odebrawszy / dáli je Eumenowi Krolowi. 9 ♣ Nád to że Grekowie to byli umyślili / áby 10 wyciągnąwszy wygłádźili je: ♣ Ale skoro się tego dowiedźieli / że wypráwili przećiwko nim hetmáná jednego / y zwiedli z nim bitwę / á poległo z nich rannych bárzo wiele: á że pojimawszy mnostwo ich / y żony ich / y dźiatki ich / y złupiwszy je / podbili sobie pod moc ziemię ich: á poborzywszy twirdze / y złupiwszy je / uczynili je niewolnikámi / áż do 11 dniá tego. ♣ Náostátek słyszał jáko inne krolestwá y wyspy / ktore kolwiek się im sprzećiwiły / zkáźili / y 12 pod moc swoję podbili. ♣ A z przyjaćiołmi swymi / y ktorzy ná nich z polegáli / je záchowáli przyjaźń: tákże też iż sobie pod moc podbili krolestwá bliskie y dálekie: á że wszyscy ktorzy słyszą imię ich / lękáją się 13 ich. ♣ A że ći / ktorymkolwiek chćieli pomagáć / y one ná krolestwo wsádźić / kroluja: á ktorekolwiek záś chcą / zrzucáją: á zgołá że są bárzo 14 wywyższeni. ♣ A wszákże dla tego wszystkiego nie spráwił sobie żaden z nich korony / áni się obłoczą w szárłat / áby się mieli pysznić z tego. 15 ♣ Ale że sobie zbudowáli Dom rádny / gdźie ná káżdy dźień rádnych osob śiada trzy stá y dwádźieśćiá / ktorzy záwsze rádzą o Rzeczypospo- 16 litey / áby dobrze stałá. ♣ Tylko że poruczáją jedney osobie káżdego roku / áby rząd trzymáłá nád nimi y pánowáłá nád wszystką ziemią ich: á wszyscy są jednemu posłuszni / y niemász zazdrośći áni nienawiśći miedzy nimi. 17 ♣ Przetoż obrawszy Judás a Eupolemá syná Jánowego / syná Akkosy / y Jázoná syná Eleázárowego / posłał je do Rzymu / áby z nimi przyjaźń y towá- 18 rzystwo záwárli: ♣ Aby ták wybáwieni byli z járzmá swego: bo widźieli / iż krolestwo Greckie podbijáło Izráelá / y trapiło niewolą 19 ćięszką. ♣ A ták wypráwili się do Rzymu: (á byłá drogá bárzo dá-

a 1 Mac. 14. 11.

leka) á wszedszy do Rády / rzekli / 20 mowiąc; ♣ Judás Máchábeusz / y brácia jego / y Rzeczpospolita Zydowska / posłáli nas do was / ábyśmy z wámi przymierze y pokoj uczynili: á żebyśmy przyjęći byli zá to- 21 wárzysze / y przyjaćioły wásze. ♣ Y podobáłá się im tá rzecz.

22 A Tenći jest przepis onego listu ktory odpisał b *Urząd* ná táblicách miedźiánych / y posłáli do Jeruzalem / áby tám u nich był ná pámiątkę pokoju y towárzystwá; 23 ♣ Niech się dobrze dźieje Rzymiánom y Judskiemu narodowi ná morzu y ná ziemi / ná wieki; á miecz y nieprzyjaćiel niech będźie 24 dáleko od nich. ♣ A wszákże jeśliby byłá pierwey podnieśiona wojná przećiwko Rzymiánom / ábo przećiwko ktorym towárzyszom ich we wszy- 25 stkim páństwie ich: ♣ Przybędźie im ná pomoc narod Zydowski / sercem uprzejmym / według czásu im 26 náznáczonego. ♣ A nieprzyjaćiołom nie będą dawáć áni dodawáć żywnośći / zbroj / pieniędzy / okrętow / jákoby się Rzymiánom zdáło: y strzedz będą postánowienia ich / nic 27 od nich nie biorąc. ♣ Tákże też jeśliby przećiwko narodowi Judskiemu pierwey podnieśiono wojnę / przybędą im Rzymiánie z uprzejmego sercá ná pomoc / według czásu im ná- 28 znáczonego. ♣ A nieprzyjaćiołom nie będą dodawáć żywnośći / zbroj / pieniędzy / okrętow / ták jáko się będźie Rzymiánom zdáło: á strzedz będą tego postánowienia bez zdrá- 29 dy. ♣ Według tych słow záwárli umowę Rzymiánie z ludem Jud- 30 skim. ♣ A jeśliby do tego co się urádźiło / ći ábo owi co potym przydáli / ábo ujęli / będą to z społecznego zezwolenia swego uczynić mogli: á cobykolwiek przydáli ábo ujęli / wa- 31 żno będźie. ♣ Co się tknie bezpráwia ktore Krol Demetryusz Zydom uczynił / pisáliśmy do niego / mowiąc; Przecz obciążasz járzmem surowym Zydy / przyjaćioły y pomocniki 32 násze; ♣ Przetoż / jeśli się uciekałą do nas więcey / skárżąc ná ćię; ujmiemy się o krzywdę ich / y będźiemy walczyli z tobą / morzem y ziemią.

b 1 Mac. 14. 11.

ROZDZIAL IX.

Demetriuß dwu Hetmanow do ziemie Zydowskiey posłał. 18. Judas zginął. 28. Jonátán ná mieysce jego nástąpił. 40. Ktory śmierci Janá Brátá swego się zemściwszy. 70. Przymierze z Bachidesem uczynił.

1 A Usłyszawszy Demetryuß że Nikánor y z woyskiem swoim bitwę stráćił/ posłał znowu Báchidesá y Alcymá do ziemie Zydowskiey/ y woysko co namocnieyße z nimi: 2 Ktorzy się událi drogą ku Gálgál/ á położyli się obozem u Mesálot/ ktore jest w Arbelis: á wziąwszy je/ pobili wiele ludźi.

3 POtym mieśiącá pierwßego/ roku setnego pięćdźieśiątego y wtorego/ oblegli Jeruzalem. 4 A z támtąd ruszywszy się/ poßli do Beręán ze dwudźiestą tyśięcy mężow/ 5 y ze dwiemá tyśięcy jezdnych. A Judás leżał obozem u Eleáze/ ze trzemá tyśięcy mężow ná wybor. 6 Ktorzy ujrzawszy wielkość onych woysk/ ulękli się bárzo: y wykrádło się ich wiele z obozu/ ták/ że nie zostáło z nich jedno tylko ośm set mężow. 7 Tedy Judás widząc że się rozbieżáło woysko jego/ á iż walká nálegáłá nań/ ztrwożył sobą; (przeto iż nie miał czásu áby je zgromádźił) y upádło mu serce. 8 Lecz przećię rzekł do tych/ ktorzy byli zostáli: Wstańmy/ á potykajmy się z nieprzyiaćioły swymi: owa je snadź zwalczymy. 9 Ale go oni odwodźili/ mowiąc; Nie będźiemy się im mogli oprzeć; lecz rácżey zaraz záchowując żywot swoj/ wroćmy się/ bo się bráćia náßy rozbiegli: Jákożbyśmy mogli walczyć przećiwko nim/ gdyż nas *bárzo* máło? 10 Ale Judás rzekł; Nie day tego Boże/ ábym to uczynić miał/ á ućiec przed nimi: Jesli się przybliżył czás náß/ podstąpmyż mężnie śmierć zá bráćią náße/ á nie zostáwujmy tey háńby ná sławie swey.

11 ZAtym ruszyło się woysko z obozu swego/ y stánęli ku potykániu się z nimi: y rozdźielono jedne ná dwie częśći/ á procewnicy y strzelcy ßli przed woyskiem: tákże też inni wszyscy co namężnieyßy/ ßli ná przodku do potykánia. 12 A Báchides był w tym Półku/ ktory po práwym skrzydle ćiągnął/ ták/ że się zchodźił ten huf z obu stron: y zátrąbili w trąby. 13 Zátrąbili tákżey ći ktorzy byli z strony Judásowey w trąby/ ták/ iż zádrżáłá źiemiá od huku onych woysk: y trwáłá oná bitwá ktora się toczyłá/ od poranku áż do wieczorá. 14 A widząc Judás że Báchides y moc woyská byłá ná práwym skrzydle/ przyłączył do śiebie wszystkie *żołnierze* mężnego serca/ 15 Ták/ że potárli ono skrzydło/ ktore po práwey stronie było; á 16 gonili je áż do gory Azotu. A ći ktorzy lewe skrzydło trzymáli/ widząc że stárte było ono skrzydło po práwey stronie/ puśćili się z tyłu zá Judásem/ y zá tymi ktorzy z nim byli. 17 Y wzmogłá się bitwá/ á poległo ránnych wiele y z tey y z owey strony. 18 Poległ też y Judás; á inni ućiekli.

19 TEdy Jonátán y Symon wziąwszy Judásá brátá swego/ pochowáli go w grobie Ojcow swoich w Modynie. 20 Y płákáli nád nim/ y ják owáli go wszyscy Izráelczycy z wielkim nárzekániem; á żałobę odpráwując przez wiele dni/ 21 mowili; Ach jákoć poległ mężny wybáwićiel Izráelski? 22 Ale inne spráwy Judásowe/ y woyny y męstwá/ ktorych dokázował/ y státeczność jego/ ktorych jest dosyć/ nie są opisáne: bo ich było bárzo wiele.

23 Y Stáło się potym po śmierći Judásowey/ że się źli ludźie wynurzyli/ po wszystkich gránicách Izráelskich: á powstáli wszyscy ktorzy nieprawość czynili. 24 W oney dni był głod bárzo ćięzki/ dla czego odstąpiłá oná kráiná pospołu z nimi. 25 Tedy Báchides one niepobożne męże obrawszy/ postánowił je Pány w oney kráinie. 26 Ktorzy wyszukawszy y wyszpiegowawszy przyiaćioły Judásowe/ przywiedli je do Báchidesá: nád ktorymi się on mśćił/ y pośmiewał się z nich. 27 A ták był ućisk w Izráelu/ jákiego nie było ode dniá/ od ktorego miedzy nimi Proroká widáć nie było.

28 Przetoż śię zebráli wszyscy przyjáćiele Judászowi/ y rzekli 29 do Jonátáná: Od tego czásu jáko brát twoj Judász umárł / niemász męzá podobnego jemu/ ktoryby wyćiągnął przećiwko nieprzyjaćiołom *nászym*, y Báchidesowi / y przećiwko *innym* nieprzyjaćiołom narodu 30 nászego. A przetoż ćiebie dźiś obieramy miásto niego zá hetmáná/y wodzá swego / ábyś wiodł wojny násze. 31 Y przyjął Jonátán ná on czás hetmáństwo / á nástąpił ná miejsce Judászá brátá swego.

32 Czego gdy śię Báchides dowiedźiał / stárał śię jákoby go zábił. 33 Lecz Jonátán y Symon brát jego / y wszyscy ktorzy przy nim byli dowiedźiawszy śię o tym / ućiekli ná pusczą Tekue: á położyli śię obozem nád wodámi jeziorá Assár. 34 O czym dowiedźiawszy śię Báchides / przyćiągnął sam w dźień Sábbátu ze wszystkim wojskiem swym zá Jordan.

35 W Tym posłał Jonátán Janá brátá swego / hetmáná onego ludu / y prośił Nábátejczykow przyjaćioł swojich / áby im dopuśćili u śiebie złożyć *do zachowánia* sprzęt ich / ktorego dostátek mieli. 36 Ale synowie Ambrego wypadszy z Medáby/pojimáli Janá/á wszystko/ cokolwiek miał zábrawszy / odeszli. 37 To gdy śię ták stáło / dano znáć Jonátánowi / y Symonowi brátu jego / iż synowie Ambrego spráwują wesele wielkie; á prowádzą Pánią młodą z Nábádát / corkę jednego z zacnych Kśiążąt Chánánejskich z wielką pompą. 38 Ale wspomniawszy sobie ná Janá brátá swe°/ poszli y skryli śię w jáskinią pod gorą. 39 A podniozszy oczu swych / ujrzeli/ á ono zgrája y przygotowánie wielkie/ y że PAn młody wyjáchał z przyjaćioły swymi / y z bráćią swoją z bebny y z muzyką / y z wielą oręzá. 40 Przetoż uderzyli ná nie z zásadzki/y pobili je / y poległo ránnych wiele; á ostátek ich ućiekło ná gory;y zábráli wszystkie łupy ich. 41 A ták obroćiło śię ono wesele w żáłość/á głos muzyki ich w płácz. 42 A oni pomśćiwszy śię rozlaney krwie brátá swego / wroćili śię do brzegu Jordáńskiego.

43 O Tym usłyszawszy Báchides / przyćiągnął w dźień Sábbátu / áż do brzegu Jordáńskiego z wielkim wojskiem. 44 Przetoż rzekł Jonátán do swojich; Wstańmy / á walczmy o żywot nász: bo śię z námi nie dźieje dźiś ták jáko wczorá/ ábo dźiś trzeći dźień. 45 Bo oto wojná nástępuje ná nas y w przod y w tył: do tego/wodá Jordáńska/jest y z tąd y z owąd / y jezierzyská / y lásy/ ták/że niemász miejscá do ustąpienia. 46 Przetoż teraz wołajćie do niebá/ ábyśćie uszli rąk nieprzyjaćielskich. 47 Y zstoczyłá śię bitwá;y wyćiągnął Jonátán rękę swoję chcąc uderzyć Báchidesá: ále śię od niego názad odwroćił. 48 Zátym wskoczył Jonátán y ći ktorzy z nim byli w Jordan / y przepłynęli ná drugą stronę: ále śię niepuśćili zá nimi zá Jordan. 49 Y poległo z strony Báchidesowey dniá onego do tyśiącá mężow: 50 A sam wroćiwszy śię do Jeruzalem / pobudował miástá obronne w Judskiey źiemi/y Zamek w Jerychu: nád to y Bethel/ y Támnáśę / y Fáráton / y Tesso murámi wysokimi / bramámi y zaworámi/ opátrzyli. 51 Y osádźił je strażą ktoraby szkodźiłá Izráelowi. 52 Opátrzył tákże miásto Betsurę/y Gázárę/y Zamek: y położył w nich żołnierzá/y *sporządźił* dostátek żywnośći. 53 Nád to/wźiawszy w zákłádźie syny Kśiążęce oney źiemie/ dał je pod straż ná Zamek Jeruzalemski.

54 P Otym roku setnego pięćdźieśiątego y trzećiego/ mieśiącá wtorego / rozkazał Alcymus rozwálić mur przyśionku wewnętrznego/ miejscá świętego: y psował spráwy Prorockie. 55 Ale gdy począł borzyć / właśnie w ten czás uderzony jest Alcymus/y przerwáły śię przedśięwźięćia jego: bo zámknione są ustá jego / gdyż był párálizem ruszony/ ták/ że nie mogł więcey y słowá przemowić / áni rozpráwy uczynić domu swego. 56 Y umárł Alcymus ná on czás z wielką boleśćią. 57 A widząc Báchides że Alcymus umárł / wroćił śię do Królá: y byłá Jud-

ska ziemią w pokoju przez dwie lecie. 58 Z kąd wszedszy w rádę wszyscy złośnicy/mowili; Oto Jonátán y ktorzy przy nim są / w pokoju bespiecznie mieszkáją: á przetoż podwiedźmy Báchidesá / że je wszystkie jedney nocy pojima. 59 Przetoż szedszy/ dáli mu rádę. 60 Ktory ruszywszy śię/ciągnął z wojskiem wielkim / y posłał listy potájemnie do wszystkich towárzyszow swojich / ktorzy byli w Judskiey ziemi/áby pojimáli Jonátáná / y tych ktorzy przy nim byli: ále nie mogli / bo śię wynurzyłá rádá ich. 61 Y pojimáli mężow oney kráiny / ktorzy byli powodem oney złośći / piećdźieśiąt osob; y zábili je. 62 Potym ujáchawszy Jonátán z Symonem / y z tymi ktorzy z nimi byli do Betbázy / ktore jest ná puszczy/pobudował obáliny jego/ y opátrzył je mocno. 63 Tego dowiedźiawszy śię Báchides / zebrał wszystko wojsko swoje / y tym ktorzy byli z 64 Zydowskiey ziemie dał znáć. A przyćiągnąwszy / położył śię obozem u Betbázy: á wojenne przypráwy zgotowawszy / dobywał go przez wiele dni.

65 GEdy Jonátán zostáwiwszy Symoná brátá swego w mieśćie / wyćiągnął w pole: á wyćiągnąwszy 66 z niemáłym pocztem / Poráźił Odomirá y bráćią jego / syny Fázyronowe w namiećiech ich: á gdy je począł zábijáć / nástępowáły wojská. 67 Symon tákże y ći ktorzy z nim byli / wypadszy z miástá / popalili one przypráwy wojenne. 68 Y zwiedli bitwę z Báchidesem: y zstárty jest od nich; á utrapili go bárzo / bo rádá y zaćiegi jego dáremne były. 69 Przetoż rozpaliwszy śię Báchides gniewem ná one męże złe / ktorzy mu byli powodem żeby wyćiągnął do oney ziemie / wielu z nich zábił: á potym umyślił wroćić śię do ziemie swojey. 70 Czego dowiedźiawszy śię Jonátán/ wypráwił do niego posły/ áby z nim uczynili przymierze / á żeby im więźnie wroćił. 71 Co on przyjąwszy/uczynił według słow jego: y przyśiągł mu / że nie będźie szukał jego złego / po wszystkie dni żywotá swe- 72 go. Y oddał mu więźnie/ ktore był przed tym wywiodł z ziemie Judskiey: á náwroćiwszy śię / odjáchał do ziemie swojey / á nie pokuśił śię nigdy więcey wtárgnąć w gránice 73 Zydowskie. Ták przestáłá wojná w Izráelu. A Jonátán mieszkał w Máchmás: á począwszy lud sądźić/ wygłádźił niepobożne z Izráelá.

ROZDZIAŁ X.

Demetryusz. 15. y Alexánder stáráją śię o przyjaźń z Jonátánem. 17. List Alexándrow przyjaćielski. 22. Y drugi Demetryuszow do Zydow. 51. Alexánder się żeni z corką Królá Egipskiego. 74. 80. Jonátánowe wojny y zwyćięstwo.

1 ROku setnego sześćdźieśiątego/ przyćiągnął Alexánder syn Antyochow Epifánes / y wźiął Ptolemáidę: á gdy go przyjęli / krolował tám. 2 Co gdy usłyszał Demetryusz Krol / zebrał wojsko bárzo wielkie / y wyćiągnął przećiwko 3 niemu ná wojnę. Y posłał Demetryusz listy do Jonátáná z słowy spokojnymi / obiecując go wielkim 4 uczynić. (Abowiem rzekł; Pospieszmy śię / ábyśmy przymierze uczynili/pierwey niżeliby on uczynił z A- 5 lexándrem przećiwko nam: Boby wspomniał ná one wszystkie przykrośći / ktore go od nas potykáły / y 6 bráćią jego/ y narod jego.) Y dał mu moc zbieráć wojsko / y gotowáć zbroje / żeby był towárzyszem jego: á te ktorzy byli w zákłádźie ná zamku/ rozkazał mu wydáć.

7 GEdy przyjáchawszy Jonátán do Jeruzalem / czytał one listy przed wszystkim ludem/ y przed tymi 8 ktorzy byli ná zamku. Ktorzy śię bárzo ulękli / gdy usłyszeli / że mu 9 Krol dał moc zbieráć wojsko: Y wydáli Jonátánowi te/ ktorzy byli ná zamku w zákłádźie: á on je 10 przywroćił rodźicom ich. A ták mieszkał w Jeruzalem/y począł bu- 11 dowáć y odnawiáć miásto. Bo roskazał onym / ktorzy odpráwowáli roboty / pobudowáć mury / y gorę Syon w okolo kámieniem kwádrátowym obtoczyć: y uczynili ták. 12 Záczym pouciekáli oni cudzoziem-

cy/ ktorzy byli ná zamkách ktore był pobudowáł Báchides. 13 A opuściwſzy káżdy z nich mieyſce ſwe/ odſzedł do ziemie ſwojey. 14 Tylko w Betſurze zoſtáli niektorzy z tych/ ktorzy byli opuścili Zakon y przykazánie: bo tám mieli ucieczkę.

15 A Gdy uſłyſzawſzy Krol Alexánder o obietnicách/ ktore przez piſánie uczynił Demetryuſz Jonátánowi/ y gdy mu dano ſpráwe o woynách y o meſtwách/ ktorych dokázował on y brácia jego/ y o pracách ktore podejmowáli/ Rzekł; 16 Izali znajdziemy męzá tákiego áby jednego? Przetoż teraz przyjmimy go zá przyjaciela y zá towárzyſzá. 17 A nápiſawſzy liſty/ posłał do niego/ w te słowá mowiąc; 18 Krol Alexánder/ Brátu ſwemu Jonátánowi zdrowia życzy. 19 Słyſzeliſmy o tobie żeś ty jeſt mąż zacny/ y godzien ábyś był przyjacielem náſzym. 20 Przetoż teraz ſtánowiemy cie dziśia nawyżſzym Kápłánem narodu twego/ y żebyć cie zwano przyjacielem krolewſkim: Przytym posłał mu ſzáte ſzárłatowa/ y korone złota/ mowiąc; Stoj przy nas/ á záchowaj z námi przyjaźń. 21 Tedy śie Jonátan obłekł w święta ſzáte mieśiacá śiodmego/ roku ſetnego y ſześćdzieśiatego/ w Swieto uroczyſte Kuczek: y zebrał woyſká/ á nágotował zbroj bárzo wiele.

22 A Uſłyſzawſzy Demetryuſz o tym/ záfráſował śie/ y rzekł; 23 Cożeſmy to uczynili/ iż nas uprzedził Alexánder/ áby w przyjaźń wſzedł z Zydámi/ dla rátunku ſwego. 24 Nápiſze y ja do nich/ nápominájąc ich/ y obiecując im doſtojeńſtwá y dáry/ áby mi byli ku pomocy. 25 Y nápiſał do nich w te słowá; Krol Demetryuſz narodowi Zydowſkiemu zdrowia życzy. 26 Iżeście záchowáli przymierze z námi/ á trwaćie ſtátecznie w przyjáźni náſzey/ y nie przyſtawaćie do nieprzyjaćioł náſzych/ rádziśmy to słyſzymy/ y rádujemy śie. 27 Przetoż teraz trwajćie y dáley/ záchowując nam wiáre: á oddamy wam dobrym zá to/ co nam czynićie. 28 Y odpuśćimy wam wiele powinnośći/ y damy wam podárki. 29 Owſzem teraz czynię was wolnymi/ y wypuſzczam wſzyſtkie Zydy z dáni y z podárkow/ z soli y z koron; nawet y trzecia cześć naśienia. 30 Więc y te połowice owocow z drzew/ ktora ná mie przychodźi odpuſzczam ode dniá dźiśieyſzego y nápotym: áby jey wiecey nie brano z ziemie Zydowſkiey/ áni z trzech Stároſtw ktore do niey ſa przyłączone z Sámáryjſkiey y z Gálilejſkiey/ od dźiśieyſzego dniá/ áż ná wieczne czáſy. 31 A Jeruzalem niech będźie święte y wolne/ y gránice jego/ od dźieśięćiny podátkow. 32 Puſzczam tákże władza nád zamkiem ktory jeſt w Jeruzalem; á dawam ja nawyżſzemu Kápłánowi/ áby go oſádźił męzámi/ ktoreby kolwiek on obrał dla ſtraży jego. 33 Nád to/ káżdego Zydá pojimánego z ziemie Zydowſkiey/ po wſzyſtkim kroleſtwie mojim/ dármo wolnym czynię: do tego/ wſzyſcy niech odpuſzczą podátki ich y bydłá ich. 34 A wſzyſtkie Swiętá y Sábbáty/ y Now mieśiacá/ y dni Uroczyſte/ y trzy dni przed świętem uroczyſtym/ tákże też trzy dni po onych dniách uroczyſtych/ niech máją wſzyſtkie wolne y ſwobodne wſzyſcy Zydźi/ ktorzy ſą w kroleſtwie mojim. 35 Aby nikt nie miał mocy przedawáć áni zádawáć trudnośći ktoremu z nich w żadney rzeczy. 36 Tákże niech będą zpiſáne z Zydow wſzędy woyſká krolewſkie/ około trzydźieśći tyśiecy męzow: á będźie śie im dawał żołd táko należy wſzyſtkiemu woyſku krolewſkiemu. 37 A cześć z nich poſtánowiona będźie po wielkich zamkách krolewſkich/ á cześć niech będźie przełożona z nich nád ſpráwámi tego kroleſtwá/ ktore ná wiáre puſzczáne bywáją: á hetmáni nád nimi y Kśiążetá/ niech będą z nich: á niech używáją praw ſwojich/ ták jáko krol poſtánowił w ziemi Judſkiey. 38 A z ſtrony onych trzech Stároſtw/ przyłączonych do Judſkiey ziemi z krájiny Sámáryjſkiey/ niech śie to dołoży: że do ziemie Judſkiey będąc poczytáne/ jednemu poddáne być máją/ á niech nie będą poſłuſzne inſzey władzy/

39 oprocz nawyższego Kápłáná. ♣ Ptolemáidę też y z powiátem jey / dárem dawam świętym / ktorzy są w Jeruzalem / ná potrzebne nákłády ná Swiątnicę. ♣ 40 Do tego / ná káždy rok dawam pietnaśćie tyśiecy syklow śrebrá z dochodow krolewskich / z tych mieysc ktore mu należą. ♣ 41 A to wszystko co zostáło podátku ktorego nie oddano z dochodow przeszłych lat / ten już od tąd niech oddáwáją ná potrzebę Domu. ♣ 42 Nád to / pięć tyśiecy syklow śrebrá / ktore (jáko y przeszłych lat) z dochodow Swiątnice z podátku rocznego bráne bywáły / y te odpuszczam; dla tego / że to należy Kápłánom / ktorzy odpráwuią służbę Bożą. ♣ 43 A ktorzy śię uciekli do Kośćiołá Jeruzalemskiego / ábo do ktorych kolwiek gránic jego / zátrzymawáiąc podátki krolewskie / ábo inne rzeczy / niech będą wolno puszczeni ze wszystkim cokolwiek máją w krolestwie mojim. ♣ 44 Tákże ná pobudowánie y popráwę mieyscá świętego / dány będźie nákład z dochodu krolewskiego. ♣ 45 Więc y ná wybudowánie murow Jeruzalemskich / y ná obwárowánie jego w około / dádzą tákże nákład z dochodu krolewskiego; y ná wystáwienie murow w Judskiey źiemi.

46 A Gdy usłyszał Jonátán y lud one słowá / nie wierzyli im / áni ich przyjęli: Bo pámiętáli ná one złośći wielkie / ktore czynił Izráelowi / bárzo je trapiąc. ♣ 47 Ale sobie upodobáli Alexándrá / że śię on z nimi uprzyjmie o pokoj umawiał: y dawáli mu pomoc po wszystkie dni. ♣ 48 A ták zebrał Krol Alexánder wojsko wielkie / y położył śię obozem przećiwko Demetryuszowi. ♣ 49 Y zjćili bitwę oni dwáj Krolowie: ále wojsko Demetryuszowe tył podáło / ktore gonił Alexánder: bo zwyćięstwo 50 nád nimi otrzymał. ♣ Y trwáłá oná bitwá wielka áż do záchodu słońcá. á poległ Demetryusz dniá onego.

51 T Edy posłał Alexánder do Ptolemeuszá Krolá Egipskiego posły / w te słowá mowiąc: ♣ 52 Ponieważ jem śię wroćił do źiemie krolestwá mego / y uśiadłem ná stolicy Ojcow mojich / y otrzymałem páństwo: á potárszy Demetryuszá / opánowałem 53 źiemię nászę: ♣ (Bom zjćił z nim bitwę / y potárty jest on / y wojsko jego od nas z á uśiedliśmy ná stolicy krolestwá jego.) ♣ 54 Przetoż teraz záwrzymy miedzy sobą przyjaźń / á daj mi corkę twoję zá żonę / że będę źięćiem twojim / á dam upominki tobie y oney / ktore ná ćię należą. ♣ 55 Ná co odpowiedźiał Krol Ptolemeusz / mowiąc; Szczęśliwyż jest ten dźień / ktoregoś śię wroćił do źiemie Ojcow twojich / á uśiadłeś ná stolicy krolestwá ich. ♣ 56 A ták teraz uczynię to / o coś pisał: ále zájedź mi drogę do Ptolemáidy / ábyśmy śię społem oglądáli: y zostánę świekrem twojim / jákoś rzekł.

57 Y Wyjáchał Ptolemeusz z Egiptu / sam y Kleopátrá corká jego / á przyjáchał do Ptolemáidy roku setnego szesćdźieśiątego y wtorego. ♣ 58 A gdy mu zájáchał Krol Alexánder / dał mu Kleopátrę corkę swoję: Y spráwił jey wesele w Ptolemáidźie po krolewsku / z wielka pompą. ♣ 59 Y nápisał Krol Alexánder do Jonátáná / áby mu zájáchał drogę. ♣ 60 Ktory zacnie przyjácháwszy do Ptolemáidy / wyszedł przećiwko onym dwiemá Krolom / á dał wiele upominkow od śrebrá y złotá / im y przyjaćiołom ich / y ználazł 61 wielką łáskę u nich. ♣ Ale śię zebráli przećiwko niemu mężowie jádowići z Izráelá / mężowie złośliwi / áby go źle událi: ále Krol ná nie nie dbał. 62 ♣ Owszem rozkazał Krol zewlec Jonátáná z szat jego / á oblec go w szarłat: y ták uczynili. Potym posá- 63 sádźił go Krol podle śiebie: ♣ Y rzekł do Kśiążąt swojich; Wynidźcie z nim w pośrzod miástá / á każćie obwołáć / áby nań nikt nie skárżył o żadną rzecz; y żeby mu śię nikt w 64 niczym nie przykrzył. ♣ A gdy ujrzeli ći co nań skárżyli zacność jego ktorą obwołano / y onego ubránego w szarłat / poućiekáli wszyscy. ♣ 65 A potym jáko go wielkim Krol uczynił / wpisawszy go miedzy przednieysze przyjaćioły / postánowił go hetmánem / y uczesnikiem páństwá. ♣ 66 Tedy

się wrócił Jonátán do Jeruzalem/ w pokoju y w rádości.

67 A Roku setnego sześćdziesiątego y piątego / wrócił się Demetryusz syn Demetryuszow z Krety / 68 do ziemie Oycow swych. ✣ O czym Krol Alexánder usłyszawszy/ zafrásowáł się bárzo ; y wrócił się do Antyochiey. 69 ✣ Y postánowił Demetryusz Apolloniuszá Stárostę nád Dolną Syryą ; ktory zebrawszy woysko wielkie/ á położywszy się obozem w Jámniey; posłał do Jonátáná nawyższego Kápłáná/ mowiąc; ✣ 70 Tylko się ty sam podnosisz przećiwko nam/ á jam jest w pośmiewisku y w pohánbieniu dla ćiebie: przeto/ iż ty przećiwko nam rozćiągasz włádzą swoję ná tych gorách. 71 ✣ A ták jesli ufasz woysku twemu / wynidź do nas w pole / á tu się z sobą potykajmy: Abowiemći ze mną jest potęgá miast. 72 ✣ Pytaj się/ á dowiesz się ktom ja jest/ y ći ktorzy mi pomagáją: á powiedząć / że się nie będźiećie mogli y jedną nogą ostáć przed námi ; ponieważ przodkowie wászy w źiemi swey dwá kroć tył podáć muśieli. 73 ✣ A teraz nie będźiesz mogł wytrzymáć jezdnym/ y tákiemu woysku w polu ; gdźie niemász kámienia / áni *żadney* skáły / áni miejscá do ućiekánia.

74 A Gdy Jonátán usłyszał te słowá Apolloniuszowe / poruszył się w myśli / y wybrawszy dźieśięć tyśięcy mężow/ wyćiągnął z Jeruzalem: gdźie mu zászedł ná pomoc Symon 75 brát jego. ✣ A położywszy się obozem u Joppen/ bo go nie chćiano puśćić do miástá / (gdyż straż Apolloniuszowá byłá w Joppen) dobywał go. 76 ✣ Z kąd zlęknawszy się obywátele miástá/ otworzyli je : y 77 opánował Jonátán Joppen. ✣ O czym usłyszawszy Apolloniusz/ wźiął z sobą trzy tyśiące jezdnych/ y woysko wielkie: 78 ✣ Y ćiągnął ku Azotowi/ jákoby się w drogę ku niemu wypráwił/ á wszákże wnet wyćiągnął w pole: przeto/ że miał wiele jezdnych/ w ktorych ufał. ✣ Y gonił go *Jonátán* ku Azotowi / á woysko się po nim puśćiło/ chcąc złoczyć bitwę. 79 ✣ Ale Apolloniusz zostáwił potájemnie zá nimi tyśiąc jezdnych. ✣ 80 Lecz zwiedźiawszy Jonátán ze zásadzki są zá nimi / obtoczył woyská jego / ktore wypuszczáły strzały ná 81 lud od poránku áż do wieczorá. ✣ A lud stał jáko był rozkazał Jonátán/ 82 áż się sprácowáli jezdni jego. ✣ Potym wyćiągnął Symon z woyskiem swym/ y uderzył ná on huffiec; bo się już ći jezdni byli sprácowáli: ktorzy potárći będąc od niego/ ućiekli. ✣ Y 83 rozpierzchnęłá się oná jezdá po polu: á ućiekszy do Azotu / weszli w dom [a] Dágonow / do kośćiołá bałwáná swego/ áby byli záchowáni. ✣ 84 Ale Jonátán zápaliwszy Azot y miástá okoliczne/ pobrał łupy ich/ y kośćioł Dágonow z onymi ktorzy do 85 niego ućiekli ogniem zpalił. ✣ A byłá tych / ktorzy polegli od mieczá z onymi ktorzy byli popaleni / liczbá/ 86 około ośmi tyśięcy mężow. ✣ Y ruszył się z támtąd Jonátán/ y położył się obozem u Askálonu : gdźie wyszli obywátele miástá przećiwko nie- 87 mu/ z wielką pompą. ✣ Potym się wrócił Jonátán do Jeruzalem z tymi / ktorzy z nim byli / májąc łupy wielkie.

[a] 1 Sám. 5. 2.

88 A Gdy usłyszał Krol Alexánder o tym / umyślił jeszcze zacniey 89 wystáwić Jonátáná. ✣ Przetoż mu posłał zápone złotą / jáko jest obyczaj dawáć powinnym krolewskim. Y dał mu Akáron/ y wszystkie gránice jego w ośiádłość.

ROZDZIAŁ IX.

Ptolomeusz powstał przećiwko Alexándrowi Zięćiowi swemu. 16. *Alexánder umárł.* 18. *Y Ptolomeusz.* 19. *Demetryusz páństwo wźiąwszy.* 27. *Jonátáná ućićił.* 48. *Antyochiey dobył y zplundrował.* 72. *Jonátán zwyćięstwo otrzymał.*

1 T Edy Krol Egipski zebrawszy woyská wielkie / jáko piasek ktory jest ná brzegu morskim / y wiele okrętow / stárał się jákoby mogł zdrádą wźiąć krolestwo Alexándrowe / y przyłączyć je do krolestwá 2 swego. ✣ Y wyjáchał do Syryey z słowy spokojnymi / y otwieráli mu obywátele miástá / y zabiegáli przećiwko niemu : ábowiem to było

rozkazánie od Królá Alexándrá / gdyż był świekier jego / áby wychodzono przećiwko niemu. 3 Ale Ptolemeusz wjáchawszy do miast / wszędźie żołnierze zostawiał ná straży/w káżdym mieśćie. 4 A gdy był blisko Azotu / ukazano mu kośćioł Dágonow ogniem zpalony/ y Azot y okoliczne miástá jego poborzone : y ćiáłá pobitych porzucone y popalone/ ktore był a Jonátán ná wojnie popalił : (bo je było złożono ná gromády tám/ktoredy jáchał) 5 Y powiádáli Krolowi co uczynił Jonátán / áby go chydźili : wszákże Krol milczał. 6 Y wypráwił śie Jonátán zacnie przećiwko Krolowi do Joppen / gdźie przywitawszy śię społecznie/nocowáli tám. 7 Potym wyjáchawszy Jonátán z Krolem áż do rzeki ktora zowią Eleuterus/wroćił śie do Jeruzalem. 8 A krol *Ptolemeusz* opánowawszy miástá nád morzem áż do Seleuciey / ktora też leży nád morzem/umyślił przećiwko Alexándrowi złe rády : 9 Y wyprawił posły do Demetryuszá Królá / mowiąc ; Nuże uczyńmy z sobą przymierze / á dam ći corkę moję ktorą ma Alexánder; y będźiesz krolował w krolestwie ojcá twego : 10 Abowiem mi żal/ żem mu dał corkę 11 moję;bo mię chćiał zábić. A obwinił go dla tego/iż prágnął krolestwá 12 jego. Y wźiął mu corkę swoję/ á dał ją Demetryuszowi:y odráźił śię od Alexándrá ; y były jáwne nieprzyjáźni miedzy nimi. 13 Záczym przyjáchawszy Ptolemeusz do Antyochiey/włożył dwie koronie ná głowę swoję/ Azyátycką y Egipską. 14 A Krol Alexánder był ná ten czás w Cyliciey; bo śię wyłámywáli z posłuszeństwá jego obywátele onych 15 miejsc. Przetoż usłyszawszy Alexánder / wyćiągnął przećiwko niemu ná wojnę. Ale Ptolemeusz wywiodszy *wojská wielkie*,potykał śię z nim reką potężną / y wspárł go ná 16 zad. Tedy ućiekł Alexánder do Arábiey/áby śię tám záchował: á krol 17 Ptolemeusz wywyższony jest. Ale Zábdyel Arábczyk ućiąwszy głowę Alexándrowi / posłał ją Ptoleme-18 uszowi. Zátym Krol Ptolemeusz umárł dniá trzećiego : á ći ktorzy byli po zamkách jego/od tych ktorzy mieszkáli po tychże zamkách / pogi-19 neli. A ták Demetryusz otrzymał krolestwo roku setnego sześćdźieśiątego śiodmego.

20 Onych dni zebrał Jonátán niektore z Judskiey źiemie/ áby dobywał zamku Jeruzalemskiego / y náczynił przećiwko niemu przy-21 praw wojennych bárzo wiele. Ale wypráwiwszy śię do Królá niektorzy / co w nienawiśći mieli narod swoj / mężowie źli / oznájmili mu iż 22 Jonátán zamek obległ. Oczym gdy śię dowiedźiał/rozgniewał śię: á skoro to usłyszał / záraz wyjáchał/ y przyjáchał do Ptolemáidy ; y nápisał Jonátánowi/ áby poniechawszy obleżenia/zájáchał mu co narychley drogę dla rozmowy/ do Ptolemáidy. 23 To gdy usłyszał Jonátán/rozkazał *przećię Zámek* oblec : á wybrawszy niektore z stárszych Izráelskich y z Kápłánow / wdał śię w niebe-24 śpieczeństwo. Bo nábrawszy śrebrá y złotá/y szat/y innych upominkow wiele/ jáchał do Królá do Ptolemáidy / y ználazł łáskę u niego. 25 A choć nań podusczáli niektorzy 26 niezbożni z narodu jego. A wszákże uczynił mu Krol ták jáko mu byli uczynili przodkowie jego : y uczynił go wielkim przed wszystkimi 27 przyjaćioły swymi. Y potwirdźił mu Nawyższego kápłáństwá / y wszelkich innych / ktore miał przed tym / urzędow : náwet sposobił to / áby był Kśiążęćiem przednieyszych przyjaćioł jego.

28 Nád to/prośił Jonátán Królá/ áby od podátku wolną uczynił źiemię Judską/ y troje Stárostw/y Sámárya : y obiecał mu zá to trzy 29 sta tálentow. Y zezwolił ná to krol: y nápisał Jonátánowi listy o tym wszystkim w ten sposob; Krol 30 Demetryusz Jonátánowi Brátu / y narodowi Zydowskiemu / zdro-31 wia życzy. Przepis listu tego/ktorysmy o was pisáli do Lástená powinne° nászego/nápisáliśmy y wam 32 ábyśćie *go* widźieli. Krol Demetryusz Lástenowi Ojcu / zdrowia 33 życzy. Narodowi Zydowskiemu

2 2 Mác. 10.48.

przyjaciołom nászym / ktorzy śię záchowują przećiwko nam / ták jáko jest spráwiedliwa / umyśliliśmy dobrze uczynić dla ich ku nam życzliwośći.
34 Przetoż náznáczyliśmy im y gránice Judskie/ y te trzy Powiáty Aferemę/ y Liddę y Rátamę/ odłączone od Sámáryjey do Judskiey ziemie ; y wszystkie inne rzeczy/ ktore należą tym wszystkim ktorzy ofiáry spráwują w Jeruzalem : zá to/ co przed tym Krol od nich bierał ná káżdy rok / z pożytkow ziemie y z owocow drzew.
35 Tákże y inne rzeczy ktore nam należáły / od tego czásu / dźieśięćiny/ y dań nam należąca / y żupy solne / y korony/ ktore nam należą/
36 Wszystko im puszczamy : A nic z tego wzruszono nie będźie/ od tąd áż po wszystek czás.
37 Przetoż postárajćie śię / ábyśćie to przepisáli / y oddáli Jonátánowi. A niech to położą ná gorze świętey ná miescu przystojnym y zacnym.

38 A Ták widząc Krol Demetryusz / że przed nim byłá uspokojna ziemiá / á nic mu śię nie sprzećiwiło / rozpuśćił wojská swe / káżdego ná miejsce jego : oproćz wojská cudzoźiemcow / ktore był zebrał z wysep innych narodow. Dla tego też nienawiść wźięły przećiwko niemu wszystkie wojská je°/ ktore miał po ojcách.
39 Przetoż Tryfon/ ktory przed tym pierwszy był po Alexándrze / widząc że wszystkie wojská szemráły przećiwko Demetryuszowi /udał śię do Symálkuá Arábczyká ; ktory przy sobie chował Antyochá / syná Alexándrowego.
40 Y námawiał go/ áby mu go dał / żeby krolował miásto Ojcá jego : oznájmił mu przy tym / co uczynił Demetryusz ; y o tych niechećiách ktore przećiwko niemu miáły wojská jego : y został tám przez wiele dni.

41 W Tym posłał Jonátán listy do Krolá Demetryuszá/ áby wygnał te ktorzy byli ná zamku Jeruzalemskim / y te ktorzy byli ná básztách: bo nájeżdżáli Izráelá.
42 Tedy Demetryusz posłał do Jonátáná / mowiąc ; Nie tylkoć to uczynię / y narodowi twemu / lecz ćię zacnie wywyższę y narod twoj / będęli miał
43 czás po temu. Teraz tedy dobrze uczynisz / jeśli mi poślesz męże ktoryby mi byli ná pomocy : bo mię odstąpiło wszystko wojsko moje.
44 Y posłał mu Jonátán do Antyochiey trzy tyśiące mężow mocnych / ktorzy śię wypráwili do Krolá. Tedy śię Krol urádował z przyśćia ich.
45 Bo śię było zebráło miesczanow w pośrzod miástá / około sto y dwudźiestu tyśięcy mężow / ktorzy chćieli Krolá zábić.
46 Dla tego ućiekł Krol ná páłác : ále obywátele miástá / osádźiwszy drogi miejskie / poczęli go dobywáć.
47 Tedy krol Zydow przyzywał ná pomoc : ktorzy zszedszy śię do niego wszyscy społem wpádli do miástá.
48 Y zábili w mieśćie onegoż dniá sto tyśięcy *człowieká* : á zápaliwszy miásto / y nábrawszy wiele korzyśći / onegoż dniá wybáwili krolá.
49 A widząc obywátele onego miástá / że Zydowie dostáli miástá jáko chćieli / upadszy w sercu swym/ wołáli do Krolá z prośbámi / mowiąc ;
50 Day nam práwicę/ á niech przestáną Zydźi walczyć przećiwko nam / y przećiwko temu miástu.
51 Zátym porzućili bronie swe/ á uczynili przymierze : A Zydźi nábyli sławy u Krolá/ y u wszystkich w krolestwie jego ; y wroćili śię do Jeruzalem/ májąc łupow bárzo wiele.
52 A ták śiedźiał Krol Demetryusz ná stolicy krolestwá swego : á byłá w pokoju ziemiá przed obliczem jego.
53 A wszákże zkłamał we wszystkim cokolwiek był przyrzekł: bo śię odráził od Jonátáná / y nie oddał mu tey łáski / ktorą on był okazał przećiwko niemu ; ále go trapił bárzo.

54 Z Atym wroćiwszy śię Tryfon / y Antyoch z nim máły młodźieniaszek / ktory krolował włożywszy ná śię korone.
55 Y zgromádźiły śię do niego wszystkie wojská / ktore rozpuśćił Demetryusz/ y walczyły przećiwko niemu / ták / że będąc porażony/ uciekł.
56 A Tryfon wźiąwszy słonie/ opánował Antyochią.
57 Tedy Antyoch młodźieniec pisał do Jonátáná / mowiąc ; Potwirdzamći Nawyższego kápłáństwá / y stánowię ćię nád czteremá powiáty / á-

byś był przyjacielem krolewskim. ♣

58 Przytym posłał mu naczynia złote ná posługowánie; y dał mu moc pić ze złotego naczynia / y chodźić w szárłacie/ y nośić zapone złotą. ♣

59 Przytym Symoná brátá jego/ postánowił Hetmánem / od gránic Tyrskich/ áż do gránic Egipskich.

60 GDy wypráwiwszy śie Jonátán/ objáchał kráine zá rzeką/ y miástá: á gdy śie do niego zebráły wszystkie wojská Syryjskie/ciągnął ná pomoc do Aszkálonu/gdźie z pompą wielką obywátele miástá wyszli ná przećiwko niemu. ♣

61 Z támtąd ruszył śie do Gázy: á gdy śie záwárli ći ktorzy byli w Gáźie/obległ je;á

62 zpaliwszy okoliczne miásteczká jego zplundrował je. ♣ Potym gdy śie Jonátánowi upokorzyli ći ktorzy byli w Gáźie/ dał im práwą rękę: á wźiąwszy syny Kśiążąt ich w zákłádźie/ posłał je do Jeruzalem; y przejáchał one kráine áż do Dámászku.

63 A Gdy usłyszał Jonátán/ że Kśiążętá Demetryuszowi/ do Kádes ktore jest w Gálilejey przyćiągnęli/z wojskiem wielkim/ chcąc go ode-

64 gnáć od oney kráiny: ♣ Wyćiągnął przećiwko nim: á brátá swego Symoná zostáwił w źiemi swey. ♣

65 Ktory to Symon obległ Betsure: á dobywájąc jey przez wiele dni ták ją

66 ześcisnął/ ♣ Zego muśieli prośić/áby przyjął práwice ich: y podał im *łáskáwą reke*; á wypędźiwszy je z támtąd/ wźiął miásto/ y osádźił je

67 strażą. ♣ Zátym Jonátán y wojsko jego/ położyło śie u jeźiorá Genezáreckiego: A gdy śie ruszyli ráno w

68 pole Asor/ ♣ Oto wojská cudzoźiemskie ćiągnęły przećiwko niemu w onym polu: ktore nań zásádzki miedzy gorámi uczyniwszy/ sáme prze-

69 ćiwko niemu ćiągnęły. ♣ A gdy śie ći co ná zásádzkách byli ruszyli z miejsc swojich/ á stoczyli bitwe: ♣

70 Tedy ći ktorzy byli z strony Jonátánowey/ ućiekli wszyscy/ ták / iż nie został z nich áni jeden/ oprocz Mátátyaszá syná Absálomowego/ y Judászá syná Kálfiego hetmánow polnych nád onym wojskiem. ♣

71 Przetoż rozdárszy Jonátán száty swe/ y posypawszy głowe swą pro-

72 chem/ modlił śie. ♣ Zátym obroćiwszy śie do nich ku bitwie/ uganiał śie z nimi/ták/ że ućiec muśieli. ♣

73 To gdy ujrzeli ći ktorzy byli ućiekli od niego/ wroćili śie *záśię* do niego: y gonili je z nim/ áż do Kádes/ áż do obozu ich/gdźie śie byli położyli. ♣

74 Tedy poległo z cudzoźiemcow onegoż dniá około trzech tyśięcy mężow: á Jonátán śie wroćił do Jeruzalem.

ROZDZIAŁ XII.

Jonátán przymierze z Rzymiány y Szpártány odnawia. 24. Wojská Demetryuszowe odegnał. 31. Arábczyki poráźił. 37. Jeruzalem opátrzył. 40. Od Tryfoná zdrádzony. 48. Y zámordowány.

1 A Widząc Jonátán że miał czás pogodny/ wybrał *niektore* męże y posłał do Rzymu/ dlá potwierdzę-

2 nia y ponowienia przyjáźni z Rzymiány. ♣ Tákże też do Szpártánow

3 y ná inne miejscá listy rozesłał / w tenże sposob ♣ Ktorzy wypráwiwszy śie do Rzymu / á wszedszy do Rády/ rzekli; Jonátán/ Nawyższy kápłan/ y narod Zydowski posłał nas/ ábyśćie odnowili z nimi przyjaźń y towárzystwo/ jákie przed tym było. ♣

4 Tedy im *oni* dáli listy do innych ná pewne miejscá/ áby je doprowádzono z pokojem do źiemie Zydowskiey.

5 A Tenći jest przepis listu/ ktory pisał Jonátán do Szpártá-

6 now; ♣ Jonátán Nawyższy kápłan y Stárszy onego narodu/ tákże Kápłáni y inny lud Zydowski/ Szpártánem bráći swojey zdrowia życzą.

7 ♣ Już przed tym posłáne są listy do Oniaszá Nawyższego kápłáná nászego/ od a Dáryuszá/ ktory krolował nád wámi; iżeśćie bráćia nászą/ jáko przepis niżey położony pokázuje. ♣

8 Ktory Oniasz zacnie przyjąwszy onego męża *od was* posłánego/ wźiął listy/ w ktorych dawano znáć/ o ztowárzyszeniu śie/ y o przy-

9 jáźniey *nászey*. ♣ Przetoż my/ ácz kolwiek nie potrzebujemy tego/ zá poćiechę nászę mając Kśięgi świę-

10 te ktore są w ręku nászych: ♣ Wszákże umyśliliśmy posłáć do was / o odno-

a I. Areszá.

odnowienie bráterstwá y przyjáźni/ áby śię nie zdáło/ że śię odłączamy od was. bo nie máło czásu wyszło/ jáko śćie nie posyłáli do nas. 11 ♣ A my ná káżdy czás bez przestanku/ ták w Vroczyste świętá/ jáko y w inne Vroczyste dni/ wspominamy ná was przy spráwowániu ofiar/ y modlitew.; jáko śię godźi y przystoji pámiętáć ná bráćia. 12 ♣ A ćieszymy śię z wászey sławy. 13 ♣ A choć nas były ogárnęły wielkie utrapienia/ y wielkie wojny; bo przećiwko nam walczyli Krolowie/ ktorzy są około nas: 14 ♣ Wszákże nie chćieliśmy śię wam przykrzyć/ áni innym towárzyszom y przyjaćiołom nászym/ w tych wojnách. 15 ♣ Mámy zájiste z niebá pomoc ktora nam pomaga/ ktorąśmy wybáwieni od nieprzyjaćioł nászych á nieprzyjaćiele nászy poniżeni są. 16 ♣ Przetoż obráliśmy Numeniuszá Antyochowego b / y Antypátrá syná Jázonowego/ á posłáliśmy je do Rzymian dla odnowienia z nimi przyjáźni y towárzystwá pierwszego. 17 ♣ Ktorymeśmy poruczyli/ áby śię y do was wypráwili/ y pozdrowili was/ y oddáli wam od nas listy / o odnowieniu przyjáźni nászey. 18 ♣ A ták teraz dobrze uczynićie/ jeśli nam ná to odpowiećie.

19 Tenći jest przepis listu ktory oni 20 záśię posłáli. ♣ Dáryusz Krol Spártáński/ Oniaszowi Nawyższemu kápłanowi/ zdrowia życzy. 21 ♣ Znájduje śię w pismiech o Spártánach y o Zydách/ iż oni są bráćia, á że poszli z narodu Abráhámowego. 22 ♣ Przetoż teraz dowiedźiawszy śię tego/ zdáło śię nám żebyśćie dobrze uczynili/ gdybyśćie do nas nápisáli o powodzeniu wászym. 23 ♣ My też do was wzájem piszemy/ iż bydło wásze / y wszystká májętność wászá nászá jest ; á co nászego/ to też jest wászego : á ták rozkazáliśmy/ áby wam to opowiedźiano.

24 A Gdy usłyszał Jonátán/ że śię wroćili Kśiążętá Demetryuszowi/ z wojskiem dáleko więtszym niż pierwey/ áby walczyli z nim/ 25 ♣ Ruszył śię z Jeruzalem/ á zábieżał im w ziemi Amátyckiey : bo im nie dał czásu wtárgnąć do źiemie swojey. 26 ♣ Y posłał szpiegi do wojská jego: ktorzy wroćiwszy śię / oznájmili mu/ że postánowili uderzyć ná nie w nocy. 27 ♣ A gdy zászło słońce/ rozkazał Jonátán swojim / áby czuli y byli we zbrojey po gotowiu do bitwy przez cáłą noc; y postáwił straż 28 około obozu. ♣ Co usłyszawszy nieprzyjaćiele/ że Jonátán y z swojimi gotowy do bitwy/ ulękli śię : á przestrászeni będąc w sercu swym / zápalili ognie w obozie swym / *y uciekli.* 29 ♣ Ale Jonátán y ktorzy z nim byli / nie dowiedźieli śię áż ráno : przeto/ iż tám widźieli ognie gorające. 30 ♣ Tedy Jonátán puśćił śię po nich/ ále ich nie dogonił: bo śię byli przepráwili przez Eleutere rzekę. 31 ♣ Záczym obroćiwszy śię Jonátán ná Arábczyki/ ktore zwano Zábádejczykámi/ poráźił je / y pobrał łupy ich. 32 ♣ Potym ruszywszy śię z támtąd / przyćiągnął do Dámászku / y przeszedł one wszystkie krájiny. 33 ♣ Tákże y Symon wyćiągnąwszy / przyszedł áż pod Aszkálon / y do okolicznych zamkow : z kąd udawszy 34 śię do Joppy/ wźiął ją: ♣ (Bo usłyszał że chćieli on Zamek podáć tym/ co byli z strony Demetryuszowey) A osádźił ją żołnierzem/ áby jey strzegli.

35 Zatym wroćiwszy śię Jonátán/ zgromádźił Stárszę z ludu/ y nárádźił śię z nimi / áby pobudowáli 36 Zamki w źiemi Judskiey: ♣ Y wywiedli mury Jeruzalemskie / á wystáwili wysoki mur y wielki / między zamkiem y miástem ; ktoryby go dźielił od miástá áby sam był osobno: á żeby tám áni kupowano 37 áni przedawano. ♣ A gdy śię zebráli/ áby miásto budowáli / tedy on przystąpił do onego muru nád rzeką ná Wschod słońcá : Y opráwili 38 ten mur ktory zwano Káfenátá. ♣ A Symon pobudował Adyde / ná rowninie; y opátrzył bramámi y záworámi.

39 Na ten czás chćiał Tryfon krolowáć w Azyey / y wstáwić ná śię koronę/ źćiągnąwszy rękę ná Antyochá Krolá. 40 ♣ Lecz bojąc śię żeby mu snádź tego niedopuśćił Jonátán / á żeby snádź nie podniosł woj-

b I. *Antymáchowego.*

ny przećiwko niemu / ſzukał drogi
41 jákoby go pojimał y zábił. ♣ Tedy ruſzywſzy śię / przyćiągnął do Betſán : Y wyſzedł Jonátán przećiwko niemu ze czterdźieśćiá tyśięcy mężow przebránych do boju / y przyſzedł do Betſánu.
42 ♣ Co widząc Tryfon / iż przyſzedł z wojſkiem wielkim / nie śmiał podnieść ręki przećiwko niemu.
43 ♣ Ale go przyjął z uczćiwośćią / y zálećił go wſzyſtkim przyjaćiołom ſwojim : á dawſzy mu upominki / rozkazał przyjaćiołom ſwojim / áby mu byli ták poſłuſzni jáko jemu ſámemu.
44 ♣ Y rzekł do Jonátáná ; Przeczżeś trudźił ten wſzyſtek lud ; gdyż niemáſz żadney wojny miedzy námi ?
45 ♣ Przetoż teraz odeſli je do domow ich : á przebrawſzy ſobie troche mężow / ktorzyby zoſtáli z tobą / pojedź ze mną do Ptolemáidy ; á podámći ją y inne zamki / y inne wojſká / y wſzyſtkie ktorzy *ſą poſtánowieni* nád jákimi ſpráwámi ; á obroćiwſzy śię odjádę / gdyżem tu dla tego przyſzedł.
46 ♣ Ktoremu dawſzy wiáre *Jonátán*, uczynił jáko mowił : y rozpuśćił one wojſká : ktore odeſzły do źiemie Zydowſkiey.
47 ♣ A zoſtáwił przy ſobie trzy tyśiące mężow : z ktorych dwá tyśiącá odeſłał do Gálilejey / á tyśiąc poſzedł z nim.
48 ♣ Ale ſkoro tylko przyjáchał Jonátán do Ptolemáidy / zámknęli Ptolemejczycy bramy : á pojimawſzy go / y wſzyſtkie ktorzy przyjácháli z nim / pomordowáli mieczem.
49 ♣ Tedy poſłał Tryfon wojſko *pieſze* y jezdne do Gálilejey / y ná pole wielkie / áby wytráćili wſzyſtkie ktorzy byli z ſtrony Jonátánowey.

50 Nże gdy śię oni dowiedźieli / że pojimány jeſt y zginął Jonátán y z tymi ktorzy z nim byli / nápominali jedni drugich / áby ćiągnęli ſpołkiem náwroćiwſzy śię / gotowi będąc do bitwy.
51 ♣ Wſzákże widząc ći ktorzy je gonić mieli / że im o żywot idźie / wroćili śię.
52 ♣ Zátym przyſzli wſzyſcy do źiemie Judſkiey / y płákáli Jonátáná y tych ktorzy z nim zginęli ; y báli śię bárzo : nád to / y wſzyſtek Jzráel płákał płáczem wielkim.
53 ♣ Y ſtáráli śię wſzyſcy narodowie okoliczni / áby je ztárli.
54 ♣ Bo mowili ; Nie májąc hetmáná / áni pomocniká : Przetoż teraz uderzmy ná nie / á wygłádźmy z ludźi pámiątkę ich.

ROZDZIAŁ XIII.

Izráelczycy ſobie Symoná zá Hetmáná obráli. 14. Tryfon ná zdrádźie do Symoná poſyła. 23. A zábiwſzy Jonátáná, wroćił śię do źiemie ſwey. 25. Jonátáná pogrzebiono. 31. Antyoch od Tryfoná zdrádą zámordowány. 43. Symon Gázy dobył. 50. Y zamku Jeruzalemſkiego.

1 Nże uſłyſzawſzy Symon / że Tryfon zebrał wojſko wielkie / áby wtárgnął do źiemie Judſkiey / y ztárł ją ;
2 ♣ A widząc że lud był w ſtráchu y w bojáźni / puśćił śię do Jeruzalem : A zgromádźiwſzy lud / Nápominał je / mowiąc do nich ;
3 ♣ Wy ſámi wiećie / jákieſmy rzeczy ja / y brácia moji / y dom Ojcá mego czynili o Zakon y o miejſce święte : tákże y o wojnách y o trudnośćiách ktorycheſmy záżyli.
4 ♣ Z kąd poginęli brácia moji wſzyſcy dla Jzráelá / ták / żem ja tylko ſam zoſtał.
5 ♣ Przetoż nie daj mi tego Boże / ábym żáłowáć miał żywotá mego w káżdy czás utrapienia : gdyżem nie jeſt lepſzy nád brácia moje.
6 ♣ Owſzem pomſzczę śię krzywdy narodu mego y miejſcá świętego / tákże y żon y dźiatek náſzych : ponieważ śię zebráli ći wſzyſcy narodowie / áby nas z nienawiśći wygłádźili.
7 ♣ Y rozpalił śię duch onego ludu / ſkoro uſłyſzeli te słowá :
8 ♣ A odpowiedźieli głoſem wielkim / mowiąc ; Ty bądź náſzym hetmánem / miáſto Judáſá
9 y Jonátáná bráći twojich. ♣ Spráwuj wojny náſze : á wſzyſtko cokolwiek nam rozkażeſz / uczyniemy.
10 ♣ Tedy zebrał wſzyſtkie męże waleczne á poſpieſzył śię / áby dokonał murow Jeruzalemſkich / ktorymi je obtoczył około.
11 ♣ Poſłał tákże Jonátáná / ſyná Abſálomowego / y z nim wojſko wielkie do Joppen : ktorzy wygnawſzy z támtąd te / co tám mieſzkáli / zoſtał tám ſam.

12 NA ten czás ruſzył śię Tryfon z Ptolemáidy z wojſkiem wielkim / chcąc wtárgnąć do źiemie

Judſkiey;

Judskiey; á Jonátán przy nim/ będąc więźniem. ✤ A Symon położył śię obozem w Adyd/ przećiwko polu.

14 ✤ Gdy śię tedy dowiedźiał Tryfon/ iż Symon powstał ná mieyscu Jonátáná brátá swego/ á iż z nim miał zwieść bitwę / wypráwił do niego posły/ mowiąc: 15 ✤ Zátrzymáliśmy Jonátáná brátá twego/ dla tych pieniędzy / ktore został winien do krolewskiey komory/ y dla spraw sobie poruczonych. 16 ✤ Przetoż teraz pośli sto tálentow śrebrá/ y dwu synow jego w zákłádźie/ áby wypuszczony będąc/ nie odstąpił od nas: 17 á puśćimy go wolno. ✤ Acz wiedźiał Symon że ná zdrádźie z nim mowił : á wszákże posłał ono śrebro/ y onych dwu młodźieniaszkow; dla tego/ áby snadź w nieprzyjaźń wielką nie przyszedł u ludu/ ktorzyby rzekli ; 18 ✤ Że mu nie posłał śrebrá y onych dwu młodźieniaszkow/ 19 dla tego Jonátán zginął. ✤ Posłał tedy onych dwu młodźieniaszkow/ y onych sto tálentow: Wszákże on skłamał/ y nie wypuśćił Jonátáná. ✤ 20 Owszem potym przyćiągnął Tryfon/ zákrążywszy oną drogą/ ktora idźie do Ador/ áby wpadszy do oney krajiny/ potárł ją. ✤ Ale Symon y wojsko jego puśćiło śię po nim/ ná ktore śię kolwiek mieysce obroćił.

21 Lecz ktorzy mieszkáli ná zamku/ wypráwili posły do Tryfoná/ áby go nápomnieli/ żeby śię do nich udał przez puszczą/ á iżby im posłał 22 żywności. ✤ Dlaczego nágotował Tryfon wszystkę jezdę swoję/ áby ćiągnął: Lecz oney nocy spadł śnieg bárzo wielki : y niemogł przebydź przez on śnieg/ ták/ że odćiągnąwszy z támtąd/ obroćił śię do Gáláádyty. 23 ✤ A gdy śię przybliżył do Básłámá/ zábił Jonátáná ktore- 24 go támże pochowano. ✤ Tryfon záś obroćiwszy/ śię poszedł do źiemie swojey.

25 Tedy rosławszy Symon/ wźiął kośći Jonátáná brátá swego : y pochowáli go w Modynie w mieśćie Ojcow jego. 26 ✤ Y płákáli go wszyscy Izráelczycy płáczem wielkim/ y kwilili nád nim przez wiele 27 dni. ✤ A Symon zbudował pámiątkę nád grobem Ojcá swego y bráći swojey/ y wystáwił ją wysoko z ćiosánego kámienia/ áby byłá znáczna 28 z tyłu y z przodku. ✤ Y postáwił nád nią śiedm słupow jeden przećiwko drugiemu/ Ojcu y mátce/ y czterem 29 bráći. ✤ A ná tych náspráwował przypraw wojennych w około/ przystáwiwszy inne słupy wielkie: y názáwieszał ná onych słupách wszelákich zbroj ná pámiątkę wieczną/ á przy onych rozmáitych zbrojách/ okręty wyryte/ áby widźiáne bydź mogły od wszystkich żeglujących po 30 morzu. ✤ Tenći jest grob ktory uczynił w Modynie/ á *trwa* áż do dniá tego.

31 Ale Tryfon zdrádnie śię obchodząc z Antyochem Krolem młodym/ zábił go. 32 ✤ Y krolował miásto niego/ włożywszy ná śię koronę Azyey: y czynił wielką szkodę w źie- 33 mi. ✤ Przetoż Symon pobudował zamki w Judskiey źiemi/ obtoczywszy je wieżámi wysokimi/ y murámi wielkimi y básztámi/ y bramámi/ y z zaworámi/ á żywnośćią náprzątnął one zámki.

34 A Wybrawszy Symon męże *niektore*, posłał do Demetryuszá Krolá/ áby źiemi folgę uczynił: bo wszystkie przedśięwźięćia Tryfonowe/ były tylko ná łupiestwo. 35 ✤ Náco Demetryusz Krol/ posławszy do niego z tymi słowy/ dał mu odpowiedź nápisawszy list tákowy ; 36 ✤ Kr[illegible]emetryusz Symonowi Nawyższemu Kápłánowi/ y przyjaćielowi krolewskiemu/ y Stárszym/ y narodowi Zydowskiemu/ zdrowia życzy. 37 ✤ Dostáliśmy korony złotey/ y száty drogiey ktoraśćie nam posłáli: á gotowiśmy z wámi uczynić pokoj wielki/ y nápisáć do poborcow/ áby wam odpuśćili to/ cośćie powinni. 38 ✤ Bo cokolwiekeśmy postánowili z wámi/ w cále zostáje : y te zamki ktoreśćie pobudowáli / niech będą 39 wásze. ✤ Odpuszczamy wam też przewinienia/ y wystepki *przećiwko nim* áż po dźiś dźień popełnione: Tákże y koronę ktoraśćie winni *odpuszczamy*. Nád to jesliże inny jáki podátek dawány był w Jeruzalem/ niech nie 40 będźie więcey dawány. ✤ A jesliż

ſą ktorzy z was ſpoſobni / żeby byli wpiſáni miedzy náſze / niech bedą wpiſáni: á niech bedźie pokoj miedzy 41 námi. ♣ *A tak* roku ſetnego śiedmdźieśiątego / zdjete jeſt ono járzmo 42 pogáńſkie z Izráelá. ♣ Y począł lud Izráelſki zapiſy y umowy *pewne* czynić roku pierwſzego / zá Symoná Kápłáná nawyżſzego / y hetmáná á Kśiążećiá Zydowſkiego.

43 W Tychże dniách / położywſzy śie *Symon* u Gázy / obtoczył ją wojſkiem: á uczyniwſzy máchinę wojenną / záſádźił ją przećiwko miáſtu: á uderzywſzy ná jednę wieżą / wźiął ją. 44 ♣ Tedy wſkoczyli ći ktorzy byli w oney máchinie wojenney / do miáſtá; z kąd śie ſtał 45 wielki rozruch w mieśćie. ♣ Przeto wbieżeli / ktorzy byli w mieśćie z żonámi y z dźiećmi ná mur / rozdárſzy ſzáty ſwe / y wołáli głoſem wielkim / proſząc Symoná / áby im práwice podał / 46 ♣ Y mowiąc; Nie obchodź śie z námi według złośći náſzych / ále według miłośierdźia 47 twego. ♣ Tedy Symon zmiękczony bedąc / nie walczył przećiwko nim: ále wypedźiwſzy je z miáſtá /, á wyczyśćiwſzy domy w ktorych były báłwány / ták dopiero wſzedł do niego / chwaląc y błogoſłáwiąc *Bogá*. ♣ 48 A wyrzućiwſzy z niego wſzelaką nieczyſtość / poſtánowił w nim meże / ktorzy zakonu przeſtrzegáli: á mocniey ją opátrzywſzy / ſobie w niey mieſzkánie wyſtáwił.

49 A Tym ktorzy byli ná zámku w Jeruzalemie / nie dopuſzczano wychodźić y wchodźić do oney źiemie / áni kupowáć y przedawáć: przetoż głod wielki ćierpieli / ták / 50 że ich wiele od głodu zginełło. ♣ Y wołáli do Symoná / áby práwicę ich przyjął: Y przyjął; á wypedźiwſzy je z támtąd / oczyśćił zamek 51 od zplugáwienia. ♣ Y wjáchał do niego dwudźieſtego y trzećiego dniá mieśiącá wtorego / roku ſetnego śiedmdźieśiątego y pierwſzego / z dźiekczynieniem / y z rozdżkámi / y z hárfámi / y z cymbałámi / y z lutniámi / y z chwałámi / y z śpiewániem: dla tego / iż potárty był nieprzyjaćiel wielki z Izráelá. ♣ Przetoż po-52 ſtánowił áby káżdego roku z weſelem 53 obchodzony był on dźień. ♣ Opátrzył tákże lepiey gorę onego Kośćiołá przy onym Zamku: y mieſzkał tám ſam / y ći ktorzy z nim byli. 54 ♣ A widząc Symon Janá ſyná ſwego / że był meżem *dziel*nym, poſtánowił go hetmánem nád wſzyſtkimi wojſki / y mieſzkał w Gázárze.

ROZDZIAL XIV.

Arſáces Krol Perſki Demetryuſzá pojimał. 4. Pokoj w źiemi Judſkiey. 16. Szpártáni. 24. Y Rzymiánie przymierze z Zydy odnowili 45. Przegrożká tym ktorzyby śie Symonowi zprzećiwili.

1 Roku ſetnego śiedmdźieśiątego wtorego / zebrał Demetryuſz Krol wojſko / y wjáchał do Medſkiey źiemie / chcąc wźiąć inne ná pomoc do śiebie / áby walczył przeći-2 wko Tryfonowi. ♣ Ale uſłyſzawſzy Arſáces Krol Perſki y Medſki / że wjáchał Demetryuſz w gránice jego posłał jednego z Kśiążąt ſwojich / 3 áby go żywo pojimał. ♣ Ktory wyćiągnąwſzy / poráźił wojſko Demetryuſzowe: á pojimawſzy go / przywiodł go do Arſácesá / y dał go do więźienia.

4 Y Byłá źiemiá w pokoju po wſzyſtkie dni Symonowe: Abowiem śie ſtárał o dobro narodu ſwego / ták / że śie im podobáło pánowánie jego / y ſławá jego przez wſzyſtkie 5 dni. ♣ Miedzy inſzymi teź zacnymi ſpráwámi ſwymi / wźiął y Joppen dla Portu; y otworzył wjazd do wy-6 ſep morſkich. ♣ A ták rozprzeſtrzenił gránice narodu ſwego / y páno-7 wał nád źiemią. ♣ A zebrał tych co byli więźniámi wiele / y opánował Gázáre y Betſurę / y zamek; z ktorego wyrzućił one plugáſtwá: á nie 8 był ktoby mu śie przećiwił. ♣ A ták ſpráwował káżdy źiemię ſwoję w pokoju: źiemiá tákże wydawáłá urodzáje ſwoje / y drzewá polne owoce ſwoje. 9 ♣ Stárſzy ná ulicách śiadáli / wſzyſcy o rzeczách dobrych ſpołem rozmawiáli: á młodźieńcy obłoczyli śie w ſzáty zacne / y w odźie-10 nie waleczne. ♣ Miáſtom dodawał żywności / á poſtánowił áby w nich

mieli

mieli przyprawy wojenne dla obrony: z kąd sławne było imię jego do kończyn ziemie. 11 ✣ Ten sprawił pokoj w ziemi / y radował się Izráel radością wielką. 12 ✣ Y siedział káżdy pod winną mácicą swoją / y pod figą swoją: á nie był ktoby je straszył. 13 ✣ Bo zginał ten ktory walczył przećiwko nim / w oney ziemi: á Krolowie zstárci są zá onych dni. 14 ✣ Nád to wszystkie poniżone ludu swego zmacniał / zakonu przestrzegał / á káżdego niezbożniká y złego wytráćił. 15 ✣ Ozdobił świątnice / y przyczynił więcey naczynia do świątnice.

16 A Gdy usłyszano w Rzymie / tákże y w Szpártáńskiey ziemi / że Jonátán umárł / zásmućili się bárzo. 17 ✣ Lecz gdy usłyszeli iż Symon brát jego jest miásto niego Nawyższym kápłánem / á iż trzyma one ziemie y miástá w niey / 18 ✣ Pisáli do niego ná tablicách miedziánych / o ponowienie z nimi przyjáźniey y towárzystwá / ktore byli uczynili z Judászem / y z Jonátánem bráćią jego. 19 ✣ Y czytano one listy przed zgromádzeniem w Jeruzalem. A tenći jest przepis onych listow ktore pisáli 20 Szpártánowie: ✣ Szpártáńscy Książętá y miásto / Symonowi kápłanowi wielkiemu / y Stárszym y Kápłánom / y innemu ludowi Judskiemu / bráći nászey zdrowia życzymy. 21 ✣ Posłowie wászy posłáni do ludu nászego / dáli nam sprawę o sławie y o zacności wászey; y urádowáliśmy się z przyśćia ich: Przetoż zápisáliśmy to / co oni mowili w Księgi pospolite / tym sposobem; 22 ✣ Numeniusz syn Antyochow / y Antypáter syn Jázonow / posłowie Żydowscy / przyszli do nas dla odnowienia z námi pierwszey przyjáźni. 23 ✣ Y podobało się ludowi przyjąć one męże zacnie / y wpisáć summę mow ich w Księgi pospolite ná pámiątkę ludowi Szpártáńskiemu. A przepis tego nápisáli Symonowi Nawyższemu Kápłánowi.

24 PO tym posłał Symon Numeniuszá do Rzymu z wielką tarczą złotą / ktora ważyłá tysiąc grzywien / dla potwirdzenia z nimi przyjáźniey. 25 ✣ To gdy lud usłyszał / rzekli; Y coż zá wdzięczność oddamy Symonowi / y synom jego? 26 ✣ Gdyż on wyzwolił swoje, z bráćią swą y z domem Ojcá swego / ktorzy wybili nieprzyjaciele Izráelskie od nich: Przetoż dáli mu wolność; y zápisáli to ná tablicách miedziánych / ktore postáwili ná słupách ná gorze 27 Syon. ✣ A tenći jest przepis onego zapisu; Ośmnastego dnia, miesiącá Elul / roku setnego siedmdziesiątego wtorego / (to jest trzećiego roku jáko Symon był Nawyższym Kápłánem w Sárámelu.) 28 ✣ W zgromádzeniu wielkim Kápłánow / y ludu / y Książąt narodu / y stárszych oney ziemie. Wiádomo nam to / ponieważ częste bywáły wojny w tey 29 kráinie / ✣ Że Symon syn Mátátyaszow z synow Járybowych / y bráćia jego / ktorzy się wdawáli w niebespieczeństwo / dájąc odpor nieprzyjaćiołom narodu swego / áby zostáło w cále miejsce święte y zakon ich, sławą wielką ozdobili na- 30 rod swoj. ✣ Bo Jonátán zgromádził narod swoj / á był Nawyższym 31 kápłánem ich. ✣ A gdy przyłączony jest do ludu swego / á nieprzyjaćiele ich wtárgnąc chćieli do ziemie ich / áby zpustoszyli ziemie ich / y tárgnęli się 32 ręką ná miejscá święte ich: ✣ Tedy powstał Symon / á walczył zá národem swojim: y wynákłożywszy pieniędzy wiele / y z swego / násprawiał zbroj mężom wojská narodu swego / y 33 dawał im żołd. ✣ Nád to / opátrzył miástá Żydowskie / y Betsurę ná gránicách ziemie Judskiey / gdźie przed tym bywáły zbroje nieprzyjaćielskie; á osádźił tám straż z mężow Judskich. 34 ✣ Joppen tákże nád morzem opátrzył / y Gázárę ná gránicách Azotskich / gdźie przed tym nieprzyjaćiele mieszkáli / á osádźił tám Żydy: á ták cokolwiek należáło ku nápráwie ich / sposobił w nich.

35 PRzetoż widząc lud onę wierność Symonowę y sławę / ktorą spráwić umyślił narodowi swemu / postánowili go sobie zá hetmáná / y zá Nawyższego Kápłáná / dla tego wszystkiego co uczynił: dla oney mowie spráwiedliwośći y wierności / ktorą záchował narodo-

wi swemu / stáráiąc śię wszelákim 36 sposobem wywyższyć lud swoj. ♣ Zá dni jego powiodło śię w ręku jego/ ták / że wyplenieni są Pogánie z źiemie ich/ y z tymi ktorzy byli w Jeruzalemie w mieśćie Dawidowym / gdźie sobie byli zbudowáli Zamek / z ktorego wychodząc / zplugáwiáli wszystko około świątnice ; y czynili szkodę wielką w rzeczách świętych. ♣ 37 Ten Zamek osádźił **Symon** mężámi Zydowskimi / y opátrzył ku obronie oney źiemie y miástá / á podwyższył 38 murow Jeruzalemskich. ♣ Krol też Demetryusz potwirdźił mu Nawyższego 39 kápłáństwá: ♣ A nád to wszystko ; uczyniwszy go jednym z przyjaćioł swoich/ ozdobił go bárzo wielką 40 sławą. ♣ (Abowiem słyszał / iż Zydowie názwáni byli od Rzymian przyjaćiołmi y towárzyszámi *ich* ; á że śię przećiwko posłom Symonowym zacnie wypráwili : 41 ♣ A iż śię podobáło Zydom y kápłánom / áby Symon był Kśiążęćiem ich y Nawyższym kápłánem ná wieki/ dokądby nie powstał prorok wierny: 42 ♣ A żeby był hetmánem ich / ktoryby miał pieczą o miejscu świętym / á żeby niektorzy przez niego postánowieni byli w powinnośćiách swych/ y nád oną źiemią y nád zbrojámi / 43 y nád zamkámi: ♣ Y żeby miał stáránie o miejscu świętym / á żeby go wszyscy słucháli : y áby czynione były pod imieniem jego wszystkie zapisy w oney źiemi : á [illegible]e obłoczył w szárłat / y chodźił we złoćie.) 44 ♣ Przetoż śię nie godźiło żadnemu z ludu áni z Kápłánow / niczego wzruszáć z onych rzeczy / áni śię zprzećiwić temu co on mowił ; áni czynić Sejmu w oney kráinie bez niego / áni śię obłoczyć w szárłat/ áni śię zápináć háftkámi 45 złotymi. ♣ Abowiem ktoby z tego wykroczył / ábo co wzruszył z onych 46 rzeczy/miał bydź karány. ♣ Y podobáło śię wszystkiemu ludowi / włożyć to ná Symoná áby śię spráwował 47 według tego. ♣ Czego śię podjął Symon / y zezwolił nośić ná sobie urząd Nawyższego kápłáństwá/ áby był hetmánem y Kśiążęćiem narodu Zydowskiego y Kápłánow: y mieć przełożeństwo nád wszytkimi. 48 ♣ A ták rozkazáli on zapis nápisáć ná tablicách miedźiánych/ á postáwić go ná Zamku miejscá świętego/ 49 ná miejscu okazáłym. ♣ A przepisy onych rzeczy włożyć do skárbu / żeby je miał Symon / y synowie jego.

ROZDZIAŁ XV.

Antyoch odnowił przymierze z Symonem. 25. Ktore potym wzruszył. 16. Rzymiánie zá Zydámi do Krolow piszą.

1 Gdy posłał Antyoch/syn Królá Demetryuszá/listy z wysep morskich/ do Symoná Kápłáná/y Kśiążęćiá narodu Zydowskiego / y do 2 wszystkiego onego narodu ; ♣ Ktore były nápisáne w ten sposob ; Krol Antyoch Symonowi Kápłánowi wielkiemu/y Kśiążęćiu *onego narodu* , y wszystkiemu narodowi zdrowia 3 życzy. ♣ Poniewaź mężowie niezbożni / pośiedli krolestwo Oycow nászych/ á umyśliliśmy to krolestwo oswobodźić / ábyśmy je záś przywroćili do pierwszego stanu / dla tegom zebrał mnostwo wojsk / y spráwił okręty wojenne. 4 ♣ Y chcemy wtárgnąć w źiemię / ábyśmy śię pomśćili nád tymi ktorzy popustoszyli źiemię nászę/y ktorzy zplundrowáli miast wiele w tym krolestwie ♣ 5 Przetoż teraz potwirdzam ći wszystkich wolnośći ktoreć nádáli Krolowie przodkowie moji / y innych 6 swobod ktoreśkolwiek dárowáli. ♣ Nád to / żeć też pozwolili bić własną monetę w źiemi twojey: 7 ♣ Y Jeruzalemowi miástu świętemu / áby było wolne. Do tego / wszystkie zbroje ktoreśkolwiek spráwił / y wszystkie zamki ktoreś pobudował / ktore trzymasz / niech zostawáją 8 przy tobie. ♣ Przytym/wszystek dług krolewski / y coby potym należáło Krolowi/ od tąd y po wszystkie czásy 9 odpuszczam ći. ♣ A gdy postánowimy krolestwo násze / ozdobimy ćię y narod twoj / y Kośćioł / sławą wielką / ták / áby okazána byłá sławá wászá po wszystkiey źiemi.

10 Roku tedy setnego śiedmdźieśiątego czwartego / przyćią-

gnął

gnał Antyoch do ziemie Oycow swoich / do ktorego się zciągnęły wszytkie woyská / ták / iż ich bárzo máło zostáło przy Tryfonie. 11 ✠ Y gonił go Krol Antyoch ták / że uyść musiał do Dory / uciekáiąc przez morze. 12 ✠ Bo widział że go złe *zewsząd* ogárnęło / gdy go opuściły woyská. 13 ✠ Tedy się położył Antyoch u Dory / á z nim sto y dwádzieściá tysięcy mężow walecznych *pieszych*, y ośm tysięcy jezdy. A obtoczywszy ono miásto / 14 ✠ Y okręty morzem przypuściwszy / trápiłono miásto ziemią y morzem : á nie dopuścił nikomu wniść áni wyniść.

15 W Tym przyiáchał Numeniusz y ktorzy z nim byli z Rzymu / máiąc listy do Krolow y do ziem: w 16 ktorych to było nápisano; ✠ Lucyusz / Senator Rzymski / Ptolemeuszowi 17 Krolowi zdrowia życzy. ✠ Przybyli do nas Posłowie od Zydow przyiacioł y towárzyszow nászych / áby dáwną przyiaźń y towárzystwo odnowili / będąc posłáni od Symoná Nawyższego kápłáná / y od ludu Zydowskie°. 18 ✠ Y przynieśli tarczą złotą 19 ważącą tysiąc grzywien. ✠ Przetoż zdáło się nam pisáć do Krolow y do ziem / áby nie szukáli złego ich / áni walczyli przeciwko nim / áni przeciwko miástam ich / áni przeciw kráinie ich : á żeby też nie towárzyszyli z tymi / ktorzyby walczyli przeciwko 20 nim. ✠ Y zdáło się nam wziąć te 21 tarczą od nich. ✠ Przetoż jesliby ktorzy ludzie źli uciekli z ziemie ich do was / wydácie je Symonowi Nawyższemu kápłánowi / áby się zemścił nád nimi według Zakonu swego. ✠ 22 Otymżeteż nápisano było do Demetryuszá Krolá / y do Attálá / y do 23 Arátá / y do Arsásesá: ✠ Y do wszystkich ziem / y do Sámpsámy a / y do Szpártánow / y do Delu / y do Myndu / do Sycyenu y do Káriey / do Sámoná y do Pámfiliey / do Lyciey y do Alikárnássu / do Ko / y do Sydy / do Arády y do Fáselidy / do Gortyny / y do Knidy / do Cypru y do Cy-24 reny. ✠ A nápis onego pisánia był do Symoná Nawyższego Kápłáná.

25 A Le Antyoch Krol położywszy się u Dorán / drugiego *dniá* ustáwicznie szturmował do niego / táránu woienne zásadzáiąc / y ták záwárł Tryfoná / że nie mogł wniść 26 áni wyniść. ✠ A gdy mu posłał Symon dwá tysiącá wybornych mężow ná pomoc / y śrebrá y złotá / y 27 zbroy wiele: ✠ Tedy tego nie chciał przyiąć : lecz wzruszył wszystko do czego mu się był obowiązał przed 28 tym: y odłączył się od niego. ✠ Bo posłał do niego Atenobiuszá jednego z przyiacioł swoich / ktoryby mowił z nim w ten sposob ; Wyście posiedli Joppen / y Gázáre / y Zámek Jeruzalemski / w mieście kro-29 lestwá mego. ✠ Zplundrowáliście gránice ich / y uczyniliście szkodę wielką w ziemi; á opánowáliście wiele mieysc w krolestwie moim. ✠ 30 Przetoż teraz wroćcie te miástá ktoreście wzięli / y podátki onych mieysc ktoreście opánowáli / choć nie 31 są w gránicach Judskich. ✠ A jesli nie chcecie / daycie zá nie pięć set tálentow śrebrá / y zá szkody ktoryche-ście náczynili / y zá podátki onych mieysc / drugich tálentow pięć set: A jesli tego nie uczynicie / przyciągnąwszy zwoiuiemy was.

32 Y Przybył Atenobiusz przyiaciel krolewski do Jeruzalem : á widząc *wielką* zacność Symonowę / y służbę z naczyniem złotym y śrebrnym / y dostátek wielki / zdumiał się : potym odniosł mu słowá Kro-33 lewskie. ✠ Ktoremu odpowiádáiąc Sy[illegible] / rzekł ; Anismy cudzey ziemie [illegible]siedli / áni co cudzego jest trzy[illegible]my : tylko dziedzictwo Oycow n[illegible]ych ktore nieprzyiaciele nászy prze[illegible] niektory czás niesprawie-34 dliwie trzymáli. ✠ Z kąd my upátrzywszy czás / oswobodziliśmy dziedzictwo Oycow nászych. 35 ✠ A z strony Joppen y Gázáry ktorych żądasz / te czyniły szkodę wielką ludowi / y ziemi nászey : Z tych damy sto tálentow. Y nie odpowiedział mu *Atenobiusz* ni słowá. 36 ✠ Ale wroćiwszy się z gniewem do Krolá / odniosł mu one słowá / y zacność Symonowę / y wszystko cokolwiek widział : Dla tego się rozgniewał Krol gniewem wielkim.

I. Lám-psáku.

37 A Tryfon wpadszy ná okręt / uciekł do Ortozyády. 38 ♣ Przetoż postánowiwszy Krol Cendebeuszá zá Hetmáná w ziemi pomorskiey / y wojská pieszych / y dawszy mu jezdne: 39 ♣ Rozkazał mu się ruszyć przećiwko ziemi Zydowskiey: nád to rozkazał Cedron b pobudowáć / y opátrzyć bramámi ; á iżby walczył przećiwko ludowi : A sam Krol gonił 40 Tryfoná. ♣ A ták przyjáchał Cendebeusz do Jámniey / y począł nágabáć lud / y náieżdżáć ziemię Zydowską / y bráć lud w pojimánie / y mordowáć: y pobudował Cedron. 41 ♣ Gdźie położył jezdne y wojská / áby wyćieczki czyniąc / wpadáli do ziemi Zydowskiey / jáko mu Krol rozkazał.

b I. Ge-ron.

ROZDZIAL XVI.

Cendebeusz przemożony od Zydow. 11. Symon ze dwiemá synámi od Ptolemeuszá zdrádą zábity.

1 TEdy wyjáchawszy Jan z Gázáry / oznájmił Symonowi Ojcu 2 swemu / co czynił Cendebeusz. ♣ Przetoż wezwawszy Symon dwu stárszych synow swojich / Judy y Janá / rzekł im ; Ja y bráćia moji / y dom Ojcá mego / wiedliśmy wojnę z nieprzyjaćiołmi Izráelskimi / od młodośći nászey áż do dniá tego / y powodźiło się przez ręce násze *szczęśliwie*, żeśmy częstokroć Izráelá oswobadzáli. 3 ♣ Ale iżem się zstárzał / á wyśćie z łáski *Bożey* lat dorośli / bądźćież ná miejscu mojim [illegible] brátá mego : á wyćiągnawszy / walczćie zá narod nász. A pomoc z niebá niech będźie z wámi.

4 A Ták przebrawszy z oney kráiny dwádźieśćiá tyśiecy mężow walecznych / y jezdnych / wyćiągneli przećiwko Cendebeuszowi ; y 5 nocowáli w Modynie. ♣ A wstawszy ráno / ruszyli się w pole : á oto wojsko wielkie ćiągnęło przećiwko nim pieszych y jezdnych ; ále rzeká byłá 6 miedzy nimi. ♣ W ktorey położył się przećiwko nim Jan y lud jego : á widząc że się lud bał przepráwić przez onę rzekę / sam się w przod przepráwił : co ujrzawszy oni mężowie / przepráwili się zá nim. 7 ♣ Y uszykował lud y jezdne miedzy pie-chotę : (á byłá jezdá nieprzyjaćielská bárzo wielka.) 8 ♣ Y uderzył w tráby ; záczym podał tył Cendebeusz y wojsko jego : y poległo z nich zránionych mnostwo / á drudzy ućiekli 9 ná zamki. ♣ Tedy rániony jest Judás brát Janow : á Jan gonił je áż przyszedł do Cedronu / ktory pobudował *Cendebeusz*. 10 ♣ A gdy je zápalił ogniem / tedy oni ućiekli ná wieże / ktore były ná polu Azotskim: gdźie poległo z nich do dwu tyśiecy mężow. Potym się wroćił w pokoju do ziemie Zydowskiey.

11 A ten czás Ptolemeusz syn Abubow był postánowiony zá stárostę w kráju Jerychuntskim / á miał śrebrá y złotá bárzo wiele. 12 ♣ A był źięciem Nawyższego kápłáná. 13 ♣ Przetoż się podniosło serce jego / y chćiał opánowáć one ziemie : záczym zmyślił zdrádę przećiwko Symonowi y synom jego / áby je 14 zgłádźił. ♣ A Symon objeżdżájąc miástá w oney ziemi / y spráwując co było potrzebnego w nich / przyjáchał do Jerychá sam / y Mátáthyasz / y Judás synowie jego / roku setnego śiedmdźieśiątego śiodmego / mieśiącá jedenastego / ktory jest Sábát. 15 ♣ Ktore syn Abubow ná zdrádźie przyjawszy ná zameczek / ktory zwano Dok / ktory był zbudował / spráwił im ná zdrádźie ucztę wielką / y 16 zátáił tám mężę. ♣ A gdy sobie podpił Symon y synowie jego / powstał Ptolemeusz y ktorzy z nim byli / á wźiąwszy bronie swe / rzućili się ná Symoná ná oney uczćie / y zábili go / y onych dwu synow jego / y 17 niektore z sług jego. ♣ Ták wielką złość uczyniwszy / á oddawszy złym 18 zá dobre : ♣ Nápisał o tym Ptolemeusz / y posłał do Królá / áby mu posłał wojská ná pomoc / że mu chce podbić one ziemie / y one miástá. 19 ♣ Drugie záśię wypráwił do Gázáry / áby zábili Janá / y rozpisał listy do rotmistrzow / áby się zjáchali do niego: obiecując im nádáć śrebrá y złotá y upominkow. 20 ♣ A drugie posłał do Jeruzalem / áby wźięli gorę y z 21 Kośćiołem. ♣ Ale niektory uprzedźiwszy / oznájmił Janowi w Gázarze / że zginął Ojciec jego y bráćia

jego /

jego / á że Ptolemeusz posłał áby y ciebie zábito. 22 A gdy to usłyszał, zlękł śie bárzo: á pojimawszy one męże ktorzy przyszli áby go zágłádźili / zábił je: bo śie dowiedźiał że go chćieli zágłádźić. 23 Inne też spráwy o Janie / y o wojnách jego / y o spráwách rycerskich jego / ktorymi męstwá dokázywał / y o zbudowániu murow ktore wystáwił / y o innych spráwách jego: 24 Oto/to jest nápisano w historyách o Nawyższym Kápłáństwie jego / od onego czásu / jáko był postánowiony Nawyższym Kápłánem po Ojcu swojim.

WTORE KSIEGI MACHABEJSKIE.

TE Wtore Kśięgi Máchábejskie/ opisują stan ludu y Kośćiołá Bożego po śmierći Seleuká Filopátorá/ áż do czásow Antyochá Eupátorá / kiedy Nikánor od Judy Máchábeuszá porážony był. A osobliwie wystawia nam przed oczy godne przykłády ludźi pobożnych / ktorzy dla zakonu Bożego / y prawdy poznáney/w nieodmienney státeczności / gardł swojich położyć nie żáłowáli: áby tym Bogu chwałę oddáli/ á prawdy wyznánia státecznego przykład w Kośćiele Bożym zostáwili. Zámyka w sobie tá historya dźieje niemal przez lat czternaśćie.

ROZDZIAŁ I.

Zydowie piszą list do Egiptu. 19. Ogień święty jáko był záchowány.

1 Bráći ktorzy są w Egipćie Zydom/bráći w Jeruzalemie mieszkájącym/ y innym ktorzy są w kráinie Judskiey zdrowia y pokoju dobrego życzymy. 2 Niech wam dobrze uczyni Bog/ á niech wspomni ná przymierze swoje z Abráhámem/z Izáákiem/y z Jákobem sługámi swymi wiernymi / uczynione. 3 A niech wam da wszystkim serce / ábyśćie go chwalili / y czynili wolą jego sercem wielkim y umysłem chętnym. 4 A niech otworzy sercá wásze do zakonu y przykazánia swego/á niech wam sprawi pokoj: 5 Y niech wysłucha modlitwy wásze/ y niech wam będźie miłośćiwym / á nie opuszcza was czásu złego. 6 Y myć śię teraz tu modlimy zá wámi.

7 ROku setnego sześćdźieśiątego dźiewiątego / zá krolowánia Demetryuszá / my Zydowie pisáliśmy do was/ będąc w utrapieniu/y w ućiśnieniu/ ktore przyszło ná nas po te látá/ jáko Jáson / y ći ktorzy z nim byli / odstąpił od źiemie świętey/ y od krolestwá: 8 Y jáko zpalili przyśionek / y wylali krew niewinną. Dla tego modliliśmy śię PAnu/ á wysłuchał nas; gdyśmy ofiárowáli ofiáry / y pszenną mąkę / zápaliwszy świece / y położyszy chleby. 9 Przetoż teraz obchodźćie dni Uroczyste Kuczek/w mieśiącu Kásleu.

10 ROku setnego ośmdźieśiątego osmego/ći ktorzy są w Jeruzalem y w źiemi Judskiey / tákże Senat y Judás / Arystobulowi mistrzowi Ptolemeuszá Krolá / ktory poszedł z narodu Kápłánow pomázánych / y tym ktorzy są w Egipćie Zydom / zdrowia y wszystkiego dobrego życia. 11 Z wielkich niebespieczeństw od Bogá wybáwieni będąc wielce mu dźiękujemy / jáko ći ktorzybyśmy byli muśieli z Krolem bitwę zwodźić. 12 Abowiem on odwiodł te / ktorzy walczyli przećiwko miástu świętemu. 13 Bo będąc hetmánem do Perskiey źiemie / á májąc około śiebie wojsko / ktore śię zdáło być nieprzemożone / poráženi są w Kośćiele Nánee / przez zdrádę / ktorey Kápłáni Nánee użyli. 14 Bo jákoby chcąc z nią mieszkáć Antyoch / przyszedł tám ná ono miejsce / y przyjaćiele ktorzy z nim byli; chcąc ták zábráć pieniądze / 15 miásto posagu. Ktore gdy Kápłáni położyli w Nánee / á on z máłym pocztem wszedł do ogrodzenia kośćieł=

ścielnego / tedy zámknęli kośćioł. ♣ 16 A gdy wſzedł Antyoch/ otworzywſzy w ſtropie ſkryte drzwi / ćiſkáiąc kámieniem jákoby gromobićiem / ukámienowáli hetmáná : á ná ſztuki rozśiekawſzy / y głowy poućinawſzy tym ktorzy ná dworze byli / wyrzućili je. ♣ 17 Zá wſzyſtko niech będźie błogosłáwiony Bog náſz / ktory wydał niezbożniki ná zginienie. ♣ 18 A przetoż/máiąc mieśiącá Káſlew / dwudźieſtego y piątego dniá tego mieśiącá / obchodźić pámiątkę oczyśćienia Kośćiołá / zdáło śię nam zá rzecz potrzebną oznáymić wam / ábyśćie y wy obchodźili pámiątkę jáko Kuczek/ták y Ogniá:gdyż Nehemiaſz zbudowawſzy Kośćioł y Ołtarz/ ſpráwowáł ofiáre. ♣ 19 Bo gdy do Perſiey wiedźieni byli Oycowie náſzy/bogobojni Kápłáni / ći ktorzy ná ten czás byli / nábrawſzy ogniá z ołtarzá / potájemnie go ſkryli w głębokośći ſtudnie / ktora miáłá miejſce ſuche : y tám go zchowáli beſpiecznie/ ták/ że nikomu nie było wiádome ono miejſce. ♣ 20 Lecz gdy wiele lat wyſzło/á podobáło śię Bogu/áby był wypuſzczony Nehemiaſz od Krolá Perſkiego/poſłał do onego ogniá wnuki onych Kápłánow/ktorzy go byli ſkryli: á ći/ jáko nam powiedźieli/ nie ználeźli ogniá / jedno wodę gęſtą. ♣ 21 Tedy im rozkazał/ áby jey náczerpawſzy / przynieśli : á gdy ſpráwowáne były ofiáry / kazał Kápłánom Nehemiaſz pokropić oną wodą / y drwá y to co leżáło ná nich. ♣ 22 Co gdy uczyniono / á czás przyſzedł ktorego śię słońce rozświećiło / ktore było przed tym zá obłoki záſzło / zápalił śię ogień wielki /ták / iż śię temu wſzyſcy zádźiwili. ♣ 23 A Kápłáni odpráwowáli modlitwę/y *inni* wſzyſcy gdy śię dokonáłá ofiárá : Jonátán záczynał / á drudzy / jáko y Nehemiaſz/mowili zá nim. ♣ 24 A modlitwá byłá w ten ſpoſob ; PANIE/ PANIE Boże/ wſzyſtkich rzeczy Stworzyćielu / ſtráſzny/ y mocny/ y ſpráwiedliwy / y miłośierny/ktory będąc ſam Krolem/y dobrym: ♣ 25 Sam zacnym/ſam ſpráwiedliwym y wſzechmogącym / y wiecznym / ktory wybawiaſz Izráelá ze wſzyſtkiego złego / ktoryś Oyce náſze wybrał / y poświęćił je : ♣ 26 Przyimi tę ofiárę zá wſzyſtek lud twoj Izráelſki / á záchoway y poświeć cząſtki twe. ♣ 27 Zgromádź rozproſzenie náſze/wyſwobodź te ktorzy ſą w niewoli u Pogan/ á wejrzy ná te ktorzy ſą wzgárdzeni y w obrzydliwośći ; áby Pogánie poználi żeś ty jeſt PAN Bog náſz. ♣ 28 Zćiśni utrapieniem te / ktorzy nas ućiſkáją / á hárdźie *nam* urągáją. ♣ 29 Wſzczep lud twoj ná miejſcu twojim świętym/jáko powiedźiał Mojżeſz. ♣ 30 A Kápłáni śpiewáli pieśń. ♣ 31 A gdy śię dokonáły Ofiáry / tedy to co zoſtáło z oney wody/rozkazał Nehemiaſz wylać ná kámienie wielkie. ♣ 32 To gdy śię ſtáło/tedy śię płomień zájął/ ále od jáſnośći ktora od Ołtarzá byłá zgáſnął.

33 TO gdy śię rozſtawiło/á opowiedźiano było Krolowi Perſkiemu/iż śię ná onym miejſcu/ ná ktorym byli ogień zchowáli Kápłáni ći ktorzy byli w niewolą zábráni/ wodá okazáłá / ktora ći co z Nehemiaſzem byli/ofiáry poświęćili: ♣ 34 Tedy Krol ogrodźiwſzy ono święte miejſce/dał znáć że pochwalił onę rzecz. ♣ 35 Nád to / Krol wiele y rozmáitych dárow wźiąwſzy/ ſzczodrze je udárował. ♣ 36 Y názwał Nehemiaſz ono miejſce Neftár / co śię wykłada Oczyśćienie : á názywa śię *jeſzcze* od wielu Neftár.

ROZDZIAL II.

Opiſuje jáko był Jeremiaſz zchował Skrzynię, Przybytek y Ołtarz. 24. Pięć Kśiąg Jáſonowych w jednę zebráne.

1 TO śię też znáyduje w Piśmiech o Jeremiaſzu Proroku/ że rozkazał ogniá nábráć tym / ktorzy mieli być zábráni w niewolą / jáko to a oznáymiono : y jáko tym ktorzy w niewolą zábráni być mieli / Prorok rozkazał. ♣ 2 Dawſzy im Zakon/ áby nie zápominali ná przykazánie Páńſkie / á żeby nie pobładźili w myślách / pogládájąc ná báłwány złote y śrebrne / y ochędoſtwo około nich. ♣ 3 Y inne tym podobne rzeczy rozkázując nápominał / áby nie od-

a 2 Mi. 1. 9.

ſtępo-

4 ſtrzegł Zakon od ſercá ich. ♣ A było y to w onym piśmie/ jáko Prorok wziąwſzy o tym wyrok Boſki/ namiot y ſkrzynię zá ſobą nieść rozkazał. 5 ♣ A gdy przyſzedł ná gorę/ ná ktorą b Mojzeſz wſtąpiwſzy/ widział dziedźictwo Boże/ przyſzedſzy mowię Jeremiaſz/ ználazł przybytek mieszkalny w jáſkiniey/ á wniozł tám namiot y ſkrzynię/ y Ołtarz 6 kádzenia/ y záwálił drzwi. ♣ A przyſzedſzy niektorzy z tych co zá nim ſzli/ chcąc ſobie náznáczyć onę drogę/ 7 nie mogli jey ználeść. ♣ A gdy ſię tego Jeremiaſz dowiedział/ przymawiájąc im/ rzekł; To mieyſce nie będźie wiádome/ do kąd Bog nie zbierze zgromádzenia ludu/ á do kąd 8 nie będźie miłośierdźia. ♣ Ná ten czás PAN ukaże te rzeczy/ á ukaże ſię chwałá PAńſka y obłok/ ták jáko Mojzeſzowi c okazána byłá/ y jáko objáwiona byłá/ gdy Sálomon prośił/ áby to mieyſce d było zácnie 9 poświęcone. ♣ A jáko májący mądrość/ ſpráwował ofiárę poświęcenia 10 y dokonánia Kośćiołá. ♣ Jáko ſię y Mojzeſz PAnu modlił/ á ogień z niebá zſtąpił/ ktory e zpálił ofiáry; ták y Sálomon modlił ſię/ á zſtąpiwſzy ogień/ ſtráwił one 11 cáłopalenia. ♣ Y rzekł Mojzeſz; f Przeto że g nie byłá zjedźiona ofiárá 12 zá grzech/ zpalona jeſt. ♣ Tákże y Sálomon świećił one ośm dni. ♣ 13 A też rzeczy przypominánę były/ jáko w tych piſmách/ ták y w Kśięgách/ ktore zá Nehemiaſzá były nápiſáne/ y jáko ſpráwiwſzy Bibliotekę/ zgromádźił piſmá o Krolách/ y o Prorokách/ y o ſpráwách Dawidowych; przytym liſty o upominkách krolewſkich. 14 ♣ Tákże też y Judás/ zebrał te wſzyſtkie rzeczy ktore ſię dźiały przez podnieśioną wojnę 15 przećiwko nam/ y ſą u nas. ♣ Ktorych jeſli potrzebujećie tedy poślićie te ktorzyby je wam odnieśli. ♣ 16 Przetoż májąc ſpráwowáć pámiątkę oczyśćienia/ nápiſáliśmy do was: dobrze tedy uczynićie/ będźiećieli 17 te obchodźić te dni. ♣ Bo Bog ktory wybáwił wſzyſtek lud ſwoj/ ten też przywroćił dźiedźictwo wſzyſtkim/ y kroleſtwo/ y kápłáńſtwo/ y świątnice; 18 ♣ Ták jáko to obiecał w Zakonie: Y dla tego w tym Bogu nádźieję mamy/ że ſię w rychle nád námi zmiłuje/ y zgromádźi z źiemie/ ktora jeſt pod niebem/ ná mieyſce 19 świete. ♣ Abowiem nas wyrwał z wielkiego nieſzczęśćia/ á mieyſce oczyśćił.

20 A To co ſię dźiało przez Judáſá Máchábejczyká y bráćią jego/ tákże y o oczyśćieniu Kośćiołá wielkiego/ y poświęceniu Ołtarzá: 21 ♣ Tákże y o wojnách przećiwko Antyochowi Epifánesowi/ y ſynowi jego 22 Eupátorowi: ♣ Tákże y o cudách ktore ſię z niebá ſtały nád tymi/ ktorzy ſię o Żydy mężnie záſtawiáli/ ták/ że wſzyſtkę źiemię/ w máłym poczćie będąc/ zniſzczyli/ á obcego 23 narodu wojſká wypędźili: ♣ Y jáko on ſławny po wſzyſtkim okręgu świátá Kośćioł/ znowu wyſtáwili/ y miáſto oſwobodźili: práwá tákże/ ktore już nárußone były/ náprawili/ ná ten czás gdy im PAN ze wſzyſtkiey chęći był miłośćiwy: ♣ 24 Te rzeczy od Jáſoná Cyrenejczyká pięćiorgiem Kśiąg objáśnione/ ſtárámy ſię w jedne Kśięgę zebráć. 25 ♣ Abowiem uwáżájąc pomieſzánie liczby/ y dla wielu rzeczy trudność/ tym ktorzy ſię chcą obieráć w hi-26 ſtoryách/ ♣ Stáráliſmy ſię/ ábyſmy poſłużyli tym/ ktorzy je chcą z ućiechą czytáć/ ku przychęceniu; á pilniejſzym/ ku snádniejſzemu w pámięć złożeniu: y wſzyſtkim/ ktorzyby 27 je dostáli/ ku pożytkowi. ♣ A nam ktorzyſmy nie letką prácę podjęli w zpiſowániu tey krotkiey ſummy/ nie byłá ſnádna robotá/ ále w poćie y 28 w niedoſpániu. ♣ Jáko temu ktory jáko ucztę ſpráwuje/ y ſtára ſię o dogodę wſzyſtkim/ nie ſnádno bywa: á wſzákże ábyſmy wielom dogodźili/ z chęćiaſmy y tę ćiężką 29 prácę podjęli. ♣ Doſtáteczne jednák opiſánie o káżdey z oſobná rzeczy/ zoſtáwiliſmy tey Kśięgi piſárzowi; á ſtáráliſmy ſię/ ábyſmy tylko w tey krotkiey ſummie ſládem jego ſzli. ♣ 30 Abowiem/ jáko ten ktory nowy dom buduje/ o wſzyſtek ſię budynek ſtáráć muśi: á ten záśię ktoryby go chćiał wyryſowáć y wymálowáć/

Marginalia: b 5 Moj. 34. 1. 2. 3. — c 2 Moj. 40. 34. — d 1 Kr. 8. 10. 11. — e 3 Moj. 9. 23. — f 2 Kron. 7. 1. — g 3 Moj. 10. 16.

potrzebuje rzeczy do ochędostwá należących: ták rozumiemy o nas. 31 Temu záś ktory pisze historyą / potrzebá áby rzecz przeszedł/ okoliczności słow zázył; á żeby się o wszystkim z osobná jáko napilniey wybadał. 32 Ale temu ktory krotko chce rzecz podáć / ma bydź wolno krotkości słow náśládowáć / á okoliczności szerokich zániechać. To tedy miásto przedmowy powiedziáwszy / już záczynamy: gdyżby to głupstwo było / przed historyą szeroko mowić / á sámę historyą krotko podáć.

ROZDZIAŁ III.

Seleukus rozkazał Heliodorowi pieniądze z Kośćiołá Jeruzalemskiego zdbráć. 9. Co gdy on uczynić chćiał. 23. Ná źiemię jáko martwy upadł. 33. Lecż záś modlitwą Kápłáná nawyższego od Bogá był uzdrowiony.

1 Gdy w mieśćie świętym z káżdey miáry w pokoju mieszkano/ á ustaw dobrych przestrzegano / dla pobożności Oniaszá Nawyższego kápłaná/ ktory złego nienawidział: 2 Bywáło to/ że y Krolowie mieli w uczćiwośći ono miejsce: więc y Kośćioł zacnymi upominkámi ozdabiáli. 3 Tákże y Seleukus Krol Azyjey / dawał z włásnych swojich dochodow wszelákie nákłady / ná posługi przy ofiárach należące.

4 A Symon niektory z pokoleniá Benjáminowego / przełożonym kośćielnym będąc postánowiony/ wádźił się z Nawyższym kápłánem / przeto / że mu złych spraw w mieśćie nie dopuszczał. 5 A nie mogąc przezwieść nád Oniászem / udał się do Apoloniuszá syná Tráseowego/ ktory ná ten czás w dolney Syryjey y Fenicyey stárostą był. 6 Y oznajmił mu o summie pieniędzy niezliczoney / ktorych było pełno w skarbie Jeruzalemskim: ták / że podátkow *wybránych* było bárzo wiele / ktore nie należáły do nákładow ná ofiáry: y żeby to mogło bydź/ áby przyszły pod moc Krolewską. 7 Przetoż obaczywszy się Apolloniusz z Krolem / oznájmił mu o pieniądzách/ o ktorych mu powiedziano. A on wybrawszy Heliodorá przełożonego nád dobrámi swymi / posłał go / poruczywszy mu / áby one pieniądze miánowáne odniosł. 8 Tedy się Heliodorus záraz w drogę wypráwił tákim wrzkomo sposobem / jákoby chćiał miástá dolney Syryjey y Fenicyey objáchác; ále po prawdźie áby woli krolewskiey dosyć uczynił. 9 A gdy przyjáchał do Jeruzalem/ á od Nawyższego kápłáná miástá onego był wdźięcznie przyjęty / przedłożył mu to / jáko dano znáć Krolowi o skárbie / y dla czegoby przyjáchał powiedźiał: y pytał się jeśliby to było w sámey rzeczy. 10 Ale Nawyższy kápłan dał spráwę / że te skárby były wdow y sirotek. 11 A niektore że są Hirkáná/ syná Tobiaszowego / męża bárzo zacnego: á nie ták jáko niezbożny Symon złą spráwę dał: á wszystkiego śrebrá że jest cztery stá grzywien/ y złotá dwie śćie: 12 Y że to żadną miárą bydź nie może / áby ći mieli bydź ukrzywdzeni/ ktorzy powierzyli rzeczy tych Swiatnicy tego miejscá / ktore jest w uczćiwośći u wszystkiego świátá; tákże w zacnośći y w bespieczeństwie Kośćiołá. 13 Ale Heliodor z krolewskiego rozkazánia / ktore miał / powiedźiał; że to koniecznie do skárbu krolewskiego muśi bydź zábrano. 14 A ták postánowiwszy dźień / wszedł *do Kośćiołá*, áby te rzeczy jáko należy rozrządźił: z kąd byłá niemáła po wszystkim mieśćie trwogá. 15 Tedy Kápłáni przed ołtarzem w Kápłáńskich szátach padájąc/wołáli do niebá/ do tego/ ktory o tym skłádźie zakon wydał; áby tym / ktorzy te rzeczy złożyli / w cále záchowáne były. 16 Káždy záś ktory patrzał ná twarz Nawyższego Kápłáná / zrániony był w umyśle: ábowiem oblicże y zmieniona bárwá pokázowáłá umysł jego zfrásowány. 17 Abowiem ogárnął był męża onego strách y bojaźń ćiáłá: z kąd jáwna byłá tym ktorzy nań pátrzáli boleść sercá jego. 18 Jnni się záś z domow hurmem ná pospolite modlitwy zbiegáli; przeto/ że ono miejsce ná wzgárdę przyść miáło. Nád to

nie-

niewiast ktore przepásáły piersi swe włośienicámi / po ulicách pełno było ; tákże z pánien / ktore były w zámknieniu / niektore śię do bram / drugie do muru zbiegáły / á niektore z okien wyglądáły. 20 ♣ A wszystkie wznosząc ręce do niebá / modliły śię. 21 ♣ A záiste żáłośno było pátrząc ná onego ludu pomieszánego upadek / y ná Nawyższego Kápłáná w smętku postánowionego oczekawánie.

22 A Ták wzywáli Wszechmocnego PANá / áby onych rzeczy zwierzonych / tym ktorzy ich zwierzyli / w cáłośći we wszelákim bespieczeństwie dochował. 23 ♣ Ale gdy Heliodor to co był umyślił wykonywał / á już z żołnierzámi przy skárbnicy przytomnie stał: 24 ♣ Tedy wszystkich duchow y wszelkiey mocy Kśiążę / cud wielki pokazał / ták / że wszyscy y ći ktorzy támże z nim wniść chćieli / dźiwuiąc śię mocy Bożey / we mdłość / y w strách wpadli. 25 ♣ Bo śię im ukazał nieiáki koń / strásznego jeźdźcá ná sobie máiąc / á w piękny bárzo stroj ubrány : ktory pędem bieżąc uderzył Heliodorá przedniemi nogámi : á on ktory ná nim śiedźiał / zdał śię jákoby złoty kirys miał ná sobie. 26 ♣ Tákże inni dwá / ukazáli śię przed nim / młodźieńcy urodźiwi á bárzo zacni / y bárzo świetną szátą ozdobieni : ktorzy stánąwszy z obu stron / śiekli go bez przestánku / y wiele mu ran zádáli. 27 ♣ A gdy nagle upadł ná źiemię / á był wielką ogárniony ćiemnośćią / pochwyćiwszy go / 28 y ná nośidłá włożywszy. ♣ Tego ktory przed tym z wielką gwárdyą / y ze wszystkimi żołnierzámi do przerzeczoney skárbnice był przyszedł / wynieśli nie máiącego żadney pomocy z bronie ; y jáko tego / ktory dopiero jáwną moc Bożą poznał. 29 ♣ A ták przez Bożą moc będąc niemym / wszystkie nádźieie y zdrowie 30 utráćiwszy / leżał. ♣ Ci záśię błogosłáwili PAnu / ktory sławnie uczynił mieysce swoie : á Kośćioł / ten ktory przed tym stráchu y trwogi był pełny / gdy śię okazał Wszechmocący PAN / rádośćią y weselem był nápełniony.

31 ♣ GDy niektorzy z Heliodorowych przyjaćioł záraz prośili Oniaszá / áby wzywał Nawyższego / żeby żywot dárował temu / ktory prawie ná śmiertelney pośćieli leżał. 32 ♣ Przetoż obawiáiąc śię Nawyższy Kápłan / by śię snadź Krol nie domnimawał / żeby jákiey zdrády przećiwko Heliodorowi Żydźi uczynili / spráwił ofiárę zá zdrowie onego męża. 33 ♣ A gdy nawyższy Kápłan ofiárę odpráwował / ukazáli śię znowu oni młodźieńcy / w tey száty ubráni będąc / á stojąc mowili ; Wielce dźiękuj Oniaszowi / Kápłánowi nawyższemu: ábowiem ći przez 34 niego PAn żywot dárował. ♣ A ty będąc z niebá skarány / ogłászaj przed wszystkimi wielką moc Bożą. 35 ♣ To rzekszy / zniknęli. A Heliodor spráwił PAnu ofiárę / y śluby wielkie uczyniwszy onemu / ktory mu zdrowie przywroćił / y z Oniaszem śię pożegnawszy / wroćił śię z woy- 36 skiem do Kroláwa. ♣ Y oświadczał przed wszystkimi / spráwy wielkiego Bogá / ktore oczymá swymi widźiał. 37 ♣ A gdy krol pytał Heliodorá / ktoby był sposobnym / żeby jeszcze raz był posłány do Jeruzalem / rzekł ; ♣ 38 Mászli jákiego nieprzyjaćielá / ábo jákiego zdrajcę / tegoż poszli / á dostániesz go ná zad ubiczowánego / jeśli jedno ze zdrowiem ujdźie: dla tego / że prawdźiwie ná onym mieyscu jest 39 jákaś moc Boża. ♣ Gdyż ten ktory ma pobyt w niebie / sam jest dozorcą y obrońcą mieyscá onego : ktory przychodzące ná to áby co złego uczynili / bije y zátraca. 40 ♣ Toć jest co śię dźiało z Heliodorem / y z zátrzymániem skárbnice.

ROZDZIAŁ IV.

Oniasz zdrádą Symonową przywiedźiony, do Krolá śię ucieka. 7. *Jázon śię dokupuje u Antyochá nawyższego Kápłáństwá.* 23. *Po nim Meneláusz.* 29. *Ktory po sobie ná tym urzędźie zostáwił Lisymáchá.*

1 ALe Symon wyżey pomieniony / stawszy śię pieniędzy y oyczyzny zdrajcą / pomowił Oniaszá / jákoby on Heliodorá poduszczył / y o- 2 nego złego powodem był. ♣ Nád to

y dobrodźieiá miástá y obrońcę ná-
rodu swego / y gorliwego miłośniká
Zakonu / śmiał náźywáć zdraycą rze-
3 czy krolewskich. ♣ Ale gdy one nie-
przyiáźni ták dáleko záßły / że śię
przez iednego z tych / ktorzy od Sy-
moná zálecáni byli / mężoboystwá
4 dźiały: ♣ Widząc Oniaß wielkie zá-
iatrzenie / á że Apolloniuß dolney
Syryiey y Fenicyey Stárostá ßá-
leie / forytuiąc złość Symonowę /
5 iáchał do Krolá. ♣ Nie żeby chćiał
ná mieszczány skárżyć / ále pożytek
pospolity y osobny wßystkiego po-
6 spolstwá upátrował. ♣ Abowiem wi-
dźiał / że bez Krolewskiey opátrzno-
śći / nie podobna byłá rzecz uspo-
koić te rzeczy: á że Symon nie
poprzestánie swego ßaleństwá.

7 ALe gdy umárł Seleukus / á ná-
stał ná krolestwo Antyoch ná-
zwány Epifánes: tedy Jázon brát
Oniaßow domagał śię nawyżßego
8 Kápłáństwá. ♣ Obiecuiąc Krolowi /
ieśliby go doßło / trzy stá ßeśćdźie-
śiąt grzywien srebrá zá z inßych
iákichśi dochodow / ośmdźieśiąt
9 grzywien. ♣ Przytym też obiecał y
innych sto y pięćdźieśiąt przypi-
sáć / ieśliby mu dano moc / áby sobie
według woli swey ßkołę / y dom do
ćwiczenia młodźi wystáwił: á że-
by śię mießczánie Jeruzalemscy
Antyocheńczykámi pisáli.

10 NA co gdy Krol zezwolił / á on
kśięstwo otrzymał / wnet pro-
wádźił narod swoy do zwyczáiow
11 Greckich: ♣ Y łáskáwymi krolew-
skimi przywileiámi nádánymi od
Jáná Oycá Eupolemowego (one-
go ktory poselstwo spráwował o
przyiaźń y towárzystwo do Rzy-
mian) pogárdźił / á ustáwy Zakon-
ne wzrußył / y odporne Zakonowi
12 zwyczáie z nowu wprowádźił. ♣ A-
bowiem dobrowolnie pod zamkiem
ßkołę wystáwił / á co nawyborniey-
ßą młodź do śiebie przyłudźiwßy /
13 pod czapkę ie wprowádźił. ♣ A ták
dáłá śię przyczyná do Pogáństwá /
y do przystawánia do cudzoziem-
skich obyczáiow / przez wielką złość
onego niezbożniká / á iście nie ná-
14 wyżßego kápłáná Jázoná. ♣ Z kąd
kápłáni więcey do usługi u Ołtá-
rzá chęći nie mieli / ále y Kośćio-
łem wzgárdźiwßy / y ofiar zánie-
dbawßy / kwápili śię ná to / áby w
ßránkách / gdźie kámieniem ćiská-
15 no / nieprzystoynego dźiwowiská u-
częstnikámi byli. ♣ A ták oyczystey
poczćiwośći ni zacz sobie nie mie-
li / á Pogáńską sławę zá naoso-
16 bliwßą rzecz sobie pokładali. ♣ Dla
tego też ná nie przyßedł wielki u-
ćisk: bo te / ktorych obyczáiow chę-
tnie náśládowáli / á onym śię z
káżdey miáry rownáć chćieli / nie-
przyiaćiołmi y zemśćićielámi swo-
17 iimi mieli. ♣ Abowiem niezbożnie
czynić przećiwko ustáwam Bo-
skim / nie iest to rzecz máłá. ♣ Alec y
to czás potomny pokaże.

18 AGdy spráwowáne były pięć-
letnie igrzyská w Tyrze / gdźie
19 był y Krol osobą swoią: ♣ Tedy Já-
zon on złośnik posłał z Jeruzalem
niektore / iákoby byli Antyocheń-
czykámi / ktorzyby śię dźiwowáli /
y ktorzyby trzy stá drachm srebrá
ná ofiárę Herkulesowi donieśli:
wßákże oni ktorzy ie nieśli prośi-
li / áby ich nie wzywano do onych
20 ofiar. ♣ Z kąd zá przyczyną tych
ktorzy ie przynieśli / obrocone były
21 ná budowánie galer. ♣ A gdy posłá-
ny był do Egiptu Apolloniuß syn
Menesteow ná koronácyą Filome-
torá Krolá: Porozumiawßy An-
tyoch / że Filometor stroni od niego /
stárał śię o to / áby śię opátrzył
przećiwko niemu: Przetoż przy-
iáchawßy do Joppen / puććił śię do
22 Jeruzalem. ♣ Gdźie sławnie od Já-
zoná y od miástá będąc przyięty / z
pochodniámi y z wykrzykániem był
wprowádzony: potym też do Fe-
nicyey z woyskiem przyćiągnął.

23 APo trzech lećiech wypráwił
Jázon wyżey miánowánego
Menelausá brátá Symonowego /
ktoryby odniosł pieniądze Krolo-
wi / á o rzeczách potrzebnych
24 wzmiankę uczynił. ♣ Ale on zacnym
będąc u Krolá / że go dla mocy ie-
go uczćił / sam sobie wyiednał na-
wyżße Kápłáństwo: gdyż podku-
pił Jázoná trzemá sty tálentow
25 srebrá. ♣ Wźiąwßy tedy krolewskie
mándaty / przyiáchał do Jeruzalem:
wßák-

wſzákże nic z tego coby należáło ná nawyżſze kápłáńſtwo przy ſobie nie pokázywał; ále wśćiekłość okrutnego tyráná/ y beſtyi srogich po ſobie pokázowáł. 26 ✣ A ták Jázon ktory włáſnego brátá zdrádliwie *z urzędu* zſádźił/ ſam też będąc zdrádliwie od inſzego zrzucony/ jáko wygnániec do Ammonitſkiey krájiny wypędzony jeſt. 27 ✣ Ale Menelaus ácz Kśięſtwo odźierżał/ wſzákże pieniędzy obiecánych Krolowi nie wypráwił: choć śię ich od niego Soſtrátus Stároſtá zamkowy upominał. 28 ✣ Abowiem powinność jego byłá wybieráć pobory: dla tego też obá do Krolá byli pozwáni. 29 ✣ Ale Menelaus zoſtáwił nawyżſzym Kápłanem ná mieyſcu ſwym Lyſymáchá brátá ſwego: Soſtrátus záśię Krátetá onego/ ktory był przełożony nád Cyprem.

30 A Gdy śię to dźiało / przydáło śię że Társeńczycy y Málodczycy wſczęli rozruch / przeto / iż Antyochydźie założnicy Krolewſkiey dárowáni byli. 31 ✣ Przetoż Krol wnet wyjáchał/ áby te rzeczy uſpokoił: zoſtáwiwſzy ná mieyſcu ſwym Androniká/ *jednego* z tych ktorzy byli w doſtojeńſtwie. 32 ✣ Tedy Menelaus/ widząc że miał czás po temu/ złote naczynia niektore z Kośćiołá ukradſzy/ dárował je Andronikowi: á drugie rozprzedał do Tyru y do okolicznych miaſt. 33 ✣ Czego gdy śię pewnie dowiedźiał Oniáſz/ uſtąpiwſzy do Dáfny/ bliſko Antyochiey leżącey/ ná mieyſce beſpieczne/ gromił go. 34 ✣ Ale Menelaus wźiąwſzy ná ſtronę Androniká/ nápominał go/ áby zábił Oniaſzá: ktory námowiony będąc ná zdrádę/ y dániem ręki z przyśięgą obiecawſzy/ przyjáchawſzy do Oniaſzá/ á podawſzy mu práwą rękę (ácz był w podejrzeniu) námowił go/ áby z mieyſcá beſpiecznego wyſzedł. ✣ Ktory nie oglądájąc śię ná ſpráwiedliwość/ záraz go zábił. 35 ✣ Dla ktorey przyczyny/ nie tylko śię Zydźi/ ále y wiele z innych narodow gniewáli/ á ten nieſpráwiedliwy mord mężá onego ćiężko ponośili. 36 ✣ A gdy śię Krol wrocił z Cylicyey/ uſkarżáli śię przed nim Zydźi ktorzy w mieśćie byli/ poſpołu y z Grekámi/ ktorzy śię brzydźili onym złym uczynkiem/ że bez przyczyny Oniaſz był zábity. 37 ✣ Tedy Antyoch ſerdecznie záſmucony będąc/ á poruſzywſzy śię miłośierdźiem/ zápłákał: przypominájąc ſobie zmárłego ſkromność y wielką mierność. 38 ✣ A zápaliwſzy śię gniewem/ wnet z Androniká ſzkárłatne odźienie zewlekſzy/ á ſzáty rozdárſzy/ kazał go wodźić w około po wſzyſtkim mieśćie/ áż ná ono mieyſce/ gdźie nád Oniaſzem niezbożność popełnił: á tám onego mężobojcę żywotá pozbáwił; bo PAN godne nań karánie włożyć raczył.

39 A Le gdy śię wielkie świętokrádztwá w mieśćie od Lyſymáchá z wiádomośćią Menelauſową dźiały/ á to śię rozſławiło: zebráło śię poſpolſtwo przećiwko Lyſymáchowi; bo złotego naczynia wiele było rozznieśiono. 40 ✣ A gdy śię wzruſzyło ono mnoſtwo/ y gniewu pełni byli / Lyſymách uzbrojiwſzy do trzech tyśięcy mężow / począł rękámi nieſpráwiedliwymi walczyć / májąc hetmáná niejákiego Auráná / podeſzłego w lećiech / owſzem y ſzalonego w rozumie. 41 ✣ Tedy oni widząc przedśięwźięćie Lyſymáchowe / jedni porwawſzy kámienie/drudzy duże kije: á niektorzy popioł ktory támże leżał w gárśći biorąc/ ćiſkáli ná one ktorzy byli przy Lyſymáchu. 42 ✣ Záczym wielu ich poránili/ á niektore pozábijáli/ á *inne* wſzyſtkie rozegnáli/ á onego świętokrádźcę u ſkárbnice zábili. 43 ✣ Aleć o to czyniono práwem przećiwko Menelauſowi.

44 A Gdy Krol przyjáchał do Tyru/ ſkárgę przećiwko niemu położyli trzej mężowie/ ktorzy z Rády wyſłáni byli. 45 ✣ Lecz Menelaus będąc już przekonány / obiecał dáć wiele pieniędzy Ptolemeuſzowi/ ſynowi Dorymenowemu/ áby śię *zá nim* do Krolá przyczynił. 46 ✣ Przetoż uźiąwſzy Ptolemeuſz Krolá ná jedne Sale áby śię ochłodźił/ odwiodł go od przedśięwźięcia. 47 ✣ Ktory Menelauſzá co był wſzyſtkiey

złości powodem / uczynił wolnym od obwinienia : á one nędzniki / (ktorzy choćby sie byli y przed Tátáry práwowáli/ zá niewinneby byli osądzeni) ná śmierć skazał. 48 ✣ Tákże y ci ktorzy o miásto y o lud/ y o Kośćielne naczynia práwem czynili/ prętko niespráwiedliwe káránie podjęli. 49 ✣ Z kąd y Tyryjczycy/ brzydząc sie onym niesláchetnym postępkiem/ ná ich pogrzeb hojność potrzeb nádáli. 50 ✣ A Meneláuß dla łákomstwá zwierzchności/ został w Przełożeństwie/ pomnażájąc sie w złości / y będąc wielkim zdrajcą mießczan.

ROZDZIAŁ V.

Cudá sie ná niebie ukazáły. 5. Jázon mießczány Jeruzalemskie morduje. 11. A po tym Antyoch. 24. Y Apollonius. 27. A Judás sámodziesiąt ná gory ußedł.

1 POd tenże czás/ wypráwił sie powtore Antyoch do Egiptu. ✣ 2 Y przydáło sie/ że po wßystkim mieście/ niemal przez czterdźieśći dni/ ukázowáli sie ná powietrzu jezdni hárcujący/ złote száty májący z drzewcámi jáko wojsko zbrojne/ y z mieczámi dobytymi. ✣ 3 Dy tego/ roty konnych uszykowáne/ y potykánia sie y utarczki z obustron czynione/ y tarczámi sie zástawiánie/ y kopij wiele/ y strzałámi strzelánie / ochędostwá y złotych ozdob łśnienie/ y wßeláki páncerze. ✣ 4 Przetoż wßyscy prośili/ áby ten cud ná dobre wyßedł.

5 ALe gdy przyßłá fałßywa wieść/ jákoby Antyoch miał umrzeć/ zebrawßy Jázon nie mniey tysiąc mężow/ znagłá uderzył ná miásto: á gdy ná mur wpádli/ nawet już y miásto wźięli/ Meneláuß uciekł ná zamek. 6 ✣ A Jázon nád włásnymi mießczány swymi/ mordy nielitościwe wykonywał/ nie myśląc że przećiwko powinowátym ßczęście jest wielkim nießczęściem : á zá to májąc/ że nád nieprzyjaćioły/ á nie nád ziemkámi swymi zwyćięstwo otrzymawa. 7 ✣ Kśięstwá jednák nie otrzymał: ále ná koniec zdrad swojich zelżywość odniozßy/ jáko wygnániec záśie do kráiny Ammonitskiey ujść muśiał. 8 ✣ Potym ná ostátek táki koniec złego żywotá wźiął/ że będąc zćiśniony od Arety Królá Arábskiego/ uciekájąc z miástá do miástá/ od wßystkich prześládowány był. ✣ Nád to będąc obrzydłym jáko przestępcá Zakonu/ y umierzłym ojczyznie y mießczánom/ jáko kát do Egiptu jest wypchniony. 9 ✣ A ktory z ojczyzny wielu wygnał/ sam też wygnánym będąc zginął/ gdy sie do Lácedemończykow dostał/ áby tám dla powinowáctwá był ochroniony. 10 ✣ Tenże ktory wielu niepogrzebionych wyrzucał/ áni był poźáłowány áni sie pogrzebu choć naliższego/ dopieroż/ áni grobu Ojcowskiego/ uczesnikiem stał.

11 TO gdy sie stáło/ á Krol sie tego dowiedźiał/ domniemawał sie/ że od niego lud Zydowski odpáść chce: Przetoż wyjáchawßy z Egiptu/ á zájußywßy sie w sercu swym/ wźiął miásto szturmem. 12 ✣ Y roskazał żołnierzom bez litośći/ kogobykolwiek potkáli / rozśiekáć : á te ktoryby kolwiek ná domy wstąpili/ pomordowáć. 13 ✣ Przetoż młode y stáre zábijano/ męże y niewiásty/ y dźieći trácono/ pánny y niemowiątká mordowano/ 14 ✣ Ták/ że ośmdźieśiąt tyśięcy w onych trzech dniách zábito/ á czterdźieśći *tyśięcy* pojimano; á nie mniey ich rozprzedano niż pomordowano. 15 ✣ A nie májąc nátym dosyć/ śmiał też wniść do Kośćiołá/ po wßystkiey źiemi naświętßego/ májąc przewodniká Meneláußá/ ktory był praw y Ojczyzny zdrajcą. 16 ✣ Nád to/ złośliwymi rękomá święte naczynia wźiąwßy/ á tych ktore były od inych Krolow nádáne ku ozdobie/ y ku sławie/ y ku poczćiwośći onego miejscá/ plugáwymi rękomá śie dotykájąc/ 17 ✣ Podnośił sie w sercu Antyoch: nie oglądując śie ná to/ że sie PAN námáły czás/ dla grzechow obywátelow miástá rozgniewał/ dla czego ono miejsce ná wzgárdę jest podáne. 18 ✣ Bo gdźieby sie to było nie stáło/ żeby sie byli nie uwikłáli wiela grzechow/ ták jáko Heliodor/ posłány będąc od Seleuká Królá

ná złupienie skárbnice: y ten przyiáchawszy záraz pokarány będąc / byłby odstrászony od lekkomyślnego przedśiewźięcia swego. ✣ 19 Ponieważ nie dla miejscá ten narod/ ále dla narodu to miejsce PAn obrał. ✣ 20 Przetoż y to miejsce uczesnikiem będąc tego nieszczęścia/ ktore ná ten narod przyszło/ potym śie stáło szczęśćia towárzyszem: á opuszczone będąc w gniewie Wszechmogącego / záśie zá ubłagániem Nadostojnieyszego PAná/ ze wszystką sławą ku náprawie przywiedźione jest.

21 Gdy Antyoch wźiąwszy tyśiąc y ośm set tálentow z Kośćiołá/ z trzáskiem śie do Antyochiey wroćił/ tusząc sobie od hárdośći/ że po źiemi pływáć á po morzu chodźić 22 będźie/ dla wyniosłośći sercá. ✣ Zostáwił też y stárosty/ áby on narod trápili: w Jeruzalemie Filipá rodem z Frygiey/ w obyczájach okrutnieyszego nád onego ktory go postá- 23 stánowił: ✣ A w Gáryzym Andronika; tákże y Meneláuszá/ ktory śię okrutniey nád insze przećiwko mieszczánom srożył/ przeto że miał złą wolą ná mieszczány Żydowskie. ✣ 24 Wypráwił też przemierzłego hetmáná Apolloniuszá z wojskiem/ to jest ze dwudźiestą y dwiemá tyśiecy/ rozkazawszy mu/ áby wszystkie doroste w lećiech pozábijał/ á niewiásty y młodź rozprzedał. ✣ 25 Ktory gdy przyćiągnął do Jeruzalem/ á zmyślájąc pokoj / odłożył to áż do dniá świętego Sábbátniego: w ktory widząc że Żydźi święcą/ rozkazał swojim zbroje ná śię wźiąć. ✣ 26 Wszystkie co śię wyszli dźiwowáć pobrzebijał; á do miástá zbrojno wpadszy/ wiele ludźi pomordował.

27 Gdy Judás Máchábeusz sámodźieśiąt ustąpiwszy/ ná gorách jáko źwierz mieszkał z tymi ktore z sobą miał/ ktorzy pokármu z źioł używájąc/ *o tym* trwáli/ áby zplugáwienia uczesnikámi nie byli.

ROZDZIAL VI.

Antyoch Żydy wiedźie do odstąpienia zakonu, przez jednego z swych. 4. Kośćioł od Pogan zplugáwiony. 10. Dwie niewieśćie dla tego iż obrzezáły syny swe, okrutnie zámordowano. 12. Nápomnienie áby śie tym nikt nie gorszył. 11. Eleázár zámordowány.

1 Potym przez nie długi czás/ posłał Krol *niektorego* stárcá Ateniencżyká/ ktoryby przymuszał Żydy/ żeby odstąpili od praw ojczystych/ á żeby śię Zakonem Bożym 2 nie rządźili. ✣ Ktoryby zplugáwił y Kośćioł Jeruzalemski/ y náźywał go Jowiszowym z Olympu: á temu w GárYzym (według tego jácy byli onego miejscá obywátele) dał imię; 3 *Kośćioł* Jowiszá gośćinnego. ✣ Ale przećiwne y ćiężkie było Żydom 4 ono złe przedśięwźięćie. ✣ Abowiem Kośćioł zbytkiem y obżárstwem od onych Pogan nápełniony był/ ktorzy nierząd płodźili z wszetecznicámi; á w świętych przyśionkách z niewiástámi obcowáli: nád to/ y to co śie nie godźiło/ do niego wnaszáli.

5 ✣ Owszem y Ołtarz pełen był rzeczy niesłusznych/ y zakonem zákázánych. ✣ 6 Nie było wolno áni Sábbátu święćić/ áni Ojcowskich świąt Vroczystych záchowywáć/ áni śię zgołá komu Żydem ozywáć: ✣ Ale je wielkim gwałtem wodzono ná kázdy mieśiąc w dźień pámiątki národzenia krolewskiego / dla *jedzenia* 7 wnętrznośći z *ofiar*. ✣ A gdy odpráwowano święto Báchusowe / przymuszano ich/ iż wieńce bluszczowe nosząc ku czći Báchusowy/ chodźili w processyjey. ✣ 8 A z poduszczenia Ptolemeuszowego/ wyszedł dekret do okolicznych miast Greckich/ áby też ustáwe przećiwko Żydom trzymano/ á wnętrznośći z ofiar rozdá- 9 wano. ✣ A jesliby ktorzy z *Żydow* nie chćieli przystąpić do ustaw Greckich/ áby byli pobići.

10 Anić śie zoczyć mogłá ná ten czás będąca biedá: Bo dwie niewieśćie pojimano/ ktore były obrzezáły syny swoje; te/ u pierśi im one á niemowiątká záwieśiwszy á ná podźiw w około po mieśćie obwiodszy/ z muru zrzućili. ✣ 11 Drudzy záśie udáni będąc do Filippá/ że śię do nabliższych jáskiń zeszli/ áby pokryjomu śiodmy dźień obchodźili zpaleni są: bo dla zacnośći onego świętego dniá/ nie śmieli śię

a 1 *Mac* 2. 24

12 bronić. ♣ Dla tego nápominam tych ktorzyby te Kśięgi czytáli/ áby dla tych srogośći sobą nie trwożyli: ále by uważáli to/ że te kaźni nie ná zginienie/ ále ná poćwiczenie narodu nászego podáne były. 13 ♣ Abowiem/ że niepobożnośći nie długo swey woli pozwala/ ále zaraz karze/ jest to znákiem wielkie° dobrodziejstwá. 14 ♣ Bo nie ták jáko w innych narodźiech PAn długo ćierpliwy oczekawa/ áżby śię dopełniły grzechy/ żeby je karał: nie ták o nas postánowił/ áby śię dopiero nád námi mśćił gdyby dopełnione były grzechy násze. 15 ♣ Przetoż nigdy miłośierdźia *swego* od nas nie oddala: ále karząc w nieszczęśćiu/ nie opuszcza ludu swego. 16 ♣ Dla upomnienia to od nas niech będźie powiedźiano. 17 ♣ A teraz/ troche ustąpiwszy/ wroćimy śię do rzeczy.

b 1 Ezdr. 16. 20.

c Zyd. 12. 6. 7. 8.

18 Eleázár jeden z przedniejszych Doktorow/ mąż już podeszły w lećiech/ á ná wejrzeniu oblicza bárzo pieknego/ przymuszány był/ áby otworzywszy ustá swe/ jadł d świnie mięso. 19 ♣ Ale on z sławą śmierć ráczey niż obmierzły żywot obrawszy/ dobrowolnie ná męki w przod postępował. 20 ♣ Pokázując/ jákoby iść mieli ná to ći/ ktorzyby *ráczey* umrzeć woleli/ á niżeli dla miłośći żywotá/ rzeczy śię nieprzystojnych dopuśćić. 21 ♣ A choćiaż ći/ ktorzy nád onim nieprzystojnym jedzeniem wnętrznośći z ofiar/ postánowieni byli/ dla stárey z onym mężem znájomośći odwiodszy go ná stronę nápomináli/ áby śię/ przyniozszy mięsá ktoregoby mu śię godźiło używáć/ á ktoreby sobie sam przygotował/ ták stáwił jákoby według rozkazánia Krolewskiego z oney ofiáry mięso jadł: 22 ♣ Aby to uczyniwszy uszedł śmierći: á dla oney stárey z nimi przyjáźni chęći doznał. 23 ♣ Ale on wźiąwszy przed śię uwagę státeczną/ jáko przystało ná on wiek/ y ná dostojność stárośći oney/ y ná zacną á poczesną szedźiwość/ tákże y ná bárzo dobre z dźiećiństwá wychowánie/ owszem wiecey ná święty y od Bogá podány Zakon/ odpowiedźiał mowiąc; Ráczey mię jáko

d 1 Mác. 7. 1.

24 narychley do grobu poślićie: ♣ Bo ná te násze látá nieprzystoji zmyśláć: áby wiele z młodźi/ mniemájąc że Eleázár będąc w dźiewiąćidźieśiat lat/ przystąpił do cudzoźiemskich zwyczájow/ 25 ♣ Dla mego zmyślánia/ y dla trochy skáźitelnego żywotá/ w błąd záwiedźieni nie byli: á jabym przekleństwo y zmázę wyprowádźił ná stárość moję. 26 ♣ Bo choćbym ná ten czás uszedł ludzkich mąk/ wszákże rąk Wszechmocnego/ choćbym żył ábo umárł/ nie ujdę. 27 ♣ Przetoż teraz státecznie z świátá schodząc/ jáwnie pokáżę/ żem tákiey stárośći godźien. 28 ♣ A ták y młodźi dobry przykład zostáwię/ áby ochotnie y mężnie/ dla nazacniejszych y naświętszych ustaw/ śmierć podejmowáli. ♣ To powiedźiawszy/ 29 záraz ná męki poszedł. ♣ A ći ktorzy go wiedli/ one krotko przed tym pokazáną przyjaźń w nieprzyjaźń odmienili/ dla tych wyżey pomienionych słow/ ktore oni zá szaleństwo mieli. 30 ♣ Ale on bliskim śmierći będąc w onych ráźiech/ wzdychájąc rzekł; PANU/ ktory ma świętą znájomość/ jáwno jest/ że ja mogąc ujść tey śmierći/ ćięszkie ponoszę/ ná ćiele mojim zbitym będąc/ boleśći: Wszákże według duszę mile dla jego sławy te męki podejmuję. 31 ♣ A ták tym sposobem dokonał: nie tylko młodźi/ ále y wielu *innym* z onego narodu śmierć swoję zá przykład státeczności/ y pámiątkę cnoty zostáwiwszy.

ROZDZIAL VII.

Smierć śiedmi bráći y mátki ich bárzo żáłosna, ktorą dla státeczności przy Zakonie Bożym ochotnie podstąpili.

1 Przydáło śię potym/ że też śiedm bráći z mátką pojimánych przymuszano od Krolá/ śiekąc je biczámi y korbáczámi/ áby Zakonem *Bożym* zákazáne świnie mięso jedli.

2 Z ktorych jeden naprzod mowiąc/ ták rzekł; O coż śię chcesz pytáć? y czego śię od nas dowiedźieć? Gotowiśmy záiiste ráczey umrzeć/ niżeli Oycowskich ustaw

3 odstąpić. ♣ Tedy rozgniewawszy się Krol / rozkazał panwie y kotły rozpalić. A gdy je ná tych miast rozpalono/ 4 ♣ Temu ktory naprzod mowił / rozkazał język urznąc ; á z ktory go odárszy / inne członki obciać : ná co inni bráćia jego y mátká pátrzáli. 5 ♣ Potym gdy się już niczemu nie godźił / rozkazał go jeszcze dycháiącego ná ogień włożyć / y w panwi smáżyć : á gdy się párá z oney panwie szeroko rozchodźiłá / nápominali się pospołu z mátką / áby státecznie śmierć podjęli / 6 ♣ Ták mowiąc ; PAn pátrzy ná to / á záprawdę ćieszy się z nas : jáko to jáwnie Mojżesz w pieśni oświadczájąc ukazał / mowiąc ; Że się z sług swojich ućieszy.

7 A Gdy on pierwszy tym sposobem umárł / przywiedźiono drugiego ná pośmiech : á z głowy mu skore y z włosámi zdárszy / pytáli go ; Chceszże jeszć świnie mięso, niżeli ćiáło twoje będźie po członkách 8 męczone? ♣ Ale on przyrodzonym językiem odpowiedźiawszy / rzekł ; Nie chcę. Dla tego y ten potym 9 podstąpił męki jáko y pierwszy. ♣ A konájąc rzekł ; Ty nas złośniku o ten doczesny żywot przywodźisz / wszákże on Krol wszystkiego świátá / nas ktorzy umieramy dla zakonu jego / do żywotá wiecznego wskrześi.

10 A Po onym przyszedł trzeći ná pośmiech : á gdy mu kazano język podáć / záraz go podał : y ręce śmiele wyćiągnawszy / mężnie 11 przerzekł ; ♣ To z niebá mam ; przetoż / dla Zakonu jego tożtrácę : bo mam nádźieję że tegoż zásię od 12 niego dostánę. ♣ Z kąd się y sam Krol / y z tymi ktorzy z nim byli nád oną młodźieniąszką onego myślą zdumiał / że sobie zá nic onych boleśći nie miał.

13 A Gdy y ten umárł / czwartego 14 tákże męcząc trapili. ♣ Ktory będąc bliski śmierći / ták rzekł ; Miła mi to / co od ludźi mieć może wzgárdźić / á oney nádźieje/ ktora jest w Bogu oczekawáć / że zás od niego wskrzeszeni będźiemy : ále ty wskrzeszenia ku żywotowi mieć nie będźiesz.

15 Zátym przywiodszy piątego męczyli go : ktory ná Krolá po- 16 glądájąc/ rzekł ; ♣ Czynisz co chcesz/ moc nád ludźmi májąc / y śmiertelnym będąc : á wszákże nie mniemaj/ áby narod nász miał być opuszczony od Bogá. 17 ♣ Ale ty poczekaj/ á obacz wielką moc jego / jáko on ćiebie y potomstwo twoje męczyć będźie.

18 A Po nim przywiedźiono szostego : ktory májąc umieráć / rzekł ; Nie myl się dármo. Myć záiiste sámi to dla śiebie ćierpimy/ żesmy zgrzeszyli przećiwko Bogu nászemu / z kąd się dźieją te rze- 19 czy podźiwienia godne : ♣ Wszákże ty nie mniemaj / ábyś miał ujść karánia / ktoryś się ważył prze- 20 ćiwko Bogu walczyć. ♣ Ale náde wszystko mátká byłá wielkim dźiwem / pámiątki dobrey godna : ktora widząc / że oto śiedm synow jey jednego dniá zginęło / dobrym to sercem dla nádźieje ktora byłá położyłá w PAnu/ znośiłá. 21 ♣ A będąc pełna wielkiey rostropnośći / káżdego z nich przyrodzonym językiem nápominálá / á myśl niewieśćią mężkim sercem w sobie pobudzá- 22 jąc/ rzekłá do nich ; ♣ Nie wiem jákośćie się w żywoćie mojim poczęli / á nim ja wam duchá y żywotá dárowáłá / á nim ja z was żadnego 23 członkow zpojiłá. ♣ Przetoż ten Stworzyćiel świátá / ktory wyksztaltował rodzaj ludzki / y wszech rzeczy rodzenie wynálazł / y duchá y żywot wam zás z miłośierdźia swego przywroći : bo teraz dla jego Zakonu żywot tráćićie.

24 A Le Antyoch rozumiejąc że mu to ná wzgárdę czynili / y mniemájąc żeby to rzecz żeliżywa byłá ; tedy namłodszego ktory jeszcze pozostawał nie tylko słowy łágodnie nápominał / ále y przyśięgą się obowięzował / że / odstąpili od ustaw Ojcow swojich/ záraz go bogátym y szczęśliwym uczyni / y zá przyjaćielá mieć będźie / y spraw 25 swojich mu się powierzy. ♣ Ale gdy on młodźieniec ná to nic nie dbał/

wezwawszy Krol mátki jego/ nápominał jey / áby onemu młodźieńcowi rádźiłá / ku záchowániu żywotá.
26 ♣ A gdy on goraco nápominał / obiecáłá że chce námowić syná. ♣
27 Przetoż náchyliwszy śię ku niemu / szydząc z onego okrutnego tyránná / ták przyrodzonym językiem mowiłá ; Synu / zmiłuj śię náde mną / ktoram ćię w żywoćie *mojim* dźiewięć mieśięcy nośiłá / á przez trzy látá pierśiámi karmiłá y odchowáłá/ á przywiodłá do tych lat y
28 żywiłá. ♣ Proszę ćię synu/ ábyś pojrzawszy ná niebo y ná źiemię / y to wszystko co ná nich jest / widząc uznawał to / że te rzeczy ktore swey istnośći nie miáły / Bog uczynił / więc y rodzaj ludzki tákże jest uczyniony.
29 ♣ Niebojże śię tego kátá / ále będąc godnym uczestnictwá bráći swey / podejm tę śmierć / ábym ćię z miłośierdźia *Bożego* záśię pospołu z bráćią twoją otrzymáć mogłá.
30 Tego gdy ledwie domowiłá / rzekł młodźieniec ; Ná coż czekaćie ? Nie usłucham rozkazánia Krolewskiego / ále usłucham przykazánia Zakonu Ojcom nászym przez
31 Mojżeszá podánego. ♣ Ale ty ktory wszystko złe ná Żydy wymyślasz / pewnie rak Bożych nie uj-
32 dźiesz. ♣ My ćo zájiste dla grzechow
33 swych ćierpimy. ♣ Y choćiaż dla pokaránia y poćwiczenia nászego / ten Żywiący PAN trochę śię ná nas rozgniewał : wszákże záś przejednány
34 będźie sługom swojim. ♣ A ty o złośniku / y ze wszech ludźi nagorszy / prozno śię nie wynoś / srożąc śię z dáremney nádźieje / ná sługi *PANA* Niebieskiego śię ręką
35 tárgájąc. ♣ Abowiemeś jeszcze sądu Bogá Wszechmogącego/ ktory wszy-
36 stko widźi nie uszedł. ♣ Nászyć zájiste bráćia / teraz krotkie boleśći ućierpiawszy / do wiecznego śię żywotá według przymierza Bożego dostáli : ále ty sądem Bożym sprawiedliwe / zá pychę twoję / karánie
37 odnieśiesz. ♣ Lecz ja jáko y ći bráćia moji / y ćiáło y duszę dawam zá Zakon Ojcow mojich / wzywájąc Bogá / áby co narychley miłośćiwym
był temu narodowi : á ty żebyś dla utrapienia y mąk wyznáć muśiał /
38 że on sam jest Bogiem. ♣ A ná mnie y ná bráći mojey niech ustánie ten gniew Wszechmogącego / ktory jest ná wszystek nász narod spráwiedli-
39 wie wnieśiony. ♣ Tedy Krol gniewem będąc wzruszony / ćiężko on pośmiech ponosząc / nád tym śię okrutniey niżeli nád innymi sro-
40 żył. ♣ Przetoż y ten cále w PAnu
41 ufájąc/ w czystośći umárł. ♣ A ná ostátek y mátká onych synow koniec
42 swoj wźięłá. ♣ A ták o tych Ofiárach/ y o srogich okrućieństwách/ dosyć śię powiedźiáło.

ROZDZIAŁ VIII.

Judáś lud zebrawszy. 2. Z nim śię Bogu modli. 8. Zá powodem Filipá, Nikánor przećiw niemu ćiągnie. 16. Judás swojich nápomina. 24. Nikánor porażony. 27. A lud wysławia PAná Bogá zá wybáwienie.

1 A Judás Máchábeusz / y ći co z nim byli / kryjomo do miásteczek wchodząc / zwoływáli powinowátych ; y tych ktorzy trwáli w nabożeństwie Żydowskim wźiąwszy/ ze-
2 bráli sześć tyśięcy *ludu*. ♣ Y wzywáli PAná / áby wejrzał ná on lud od wszystkich utrapiony / á zmiłował śię nád Kośćiołem / od onych niepobożnych ludźi zplugáwionym.
3 ♣ Aby śię zlitował nád zburzeniem miástá / ktore miáło być z źiemią zrownáne / á żeby krew do śiebie
4 wołájącą wysłuchał. ♣ Nád to / wspomniawszy ná niewinnych dźiatek niespráwiedliwe zátrácenie / y ná ono ktore śię dźiało przećiwko Imieniowi jego bluźnierstwo / áby nád onymi niezbożnikámi pomstę
5 wykonał. ♣ A gdy Máchábeusz miał wojsko zebráne / nie mogli mu oni Pogánie odporu dáć : bo śię był gniew Páński w miłośierdźie obro-
6 ćił : ♣ Ták / że Máchábeusz niespodźiewánie wpadájąc / miástá y miásteczká palił / á miejscá sposobne pośiadájąc / niemáło nieprzy-
7 jaćioł rozegnał. ♣ A nawięcey nocy do tákowych wyćieczek ku pomocy záżywał : Przeto śię wszędy sławá o męstwie jego roznośiłá.

8 A Ták widząc Filip / że śię on máłz pomáluczku wzbijał / y często mu śię szczęśliwie rzeczy jego powodźiły / pisał do Ptolemeuszá Dolney Syryjey y Fenicyey Stárosty / áby kroléwskim spráwam ná rátunek przybył. ♣ 9 Ktory pretko obráwszy Nikánorá syná Pátrokłowego / z przedniejszych przyiacioł / posłał go dawszy mu pod moc z rozlicznych narodow nie mniey dwudźiestu tyśięcy / áby wszytek Zydowski narod wygłádźił: przydawszy mu y Gorgiaszá hetmáná meżnego / y w wojennych rzeczách biegłego. ♣ 10 Y postánowił Nikánor dań ktora Rzymiánom od Krolá przychodźiłá / *to jest*, dwá tyśiącá tálentow / z pojimánych Zydow Krolowi odłożyć. ♣ 11 Przetoż wnet posłał do miast nád morzem leżących / pobudzájąc je áby kupowáli Zydy / á obiecując że dźiewięćdźieśiąt osob zá tálent dawáć chce: nie spodźiewájąc śię oney pomsty / ktora nań od Wszechmogącego przyść miáłá.

12 A Le Judás dowiedźiawszy śię o przyśćiu Nikánorowym / dał znáć tym ktorzy przy nim byli / o ćiągnieniu onego wojská. ♣ 13 Tedy niektorzy ulęknawszy śię / y nie ufájąc Bożey spráwiedliwośći / ućiekli / y z miejscá ustąpili. ♣ 14 Ale drudzy wszystko co mieli rozprzedáli / á pospołu PAná prośili / áby je záchowáł od niezbożnego Nikánorá / ktory je był / pierwey niżeli śię potykáli / záprzedał. ♣ 15 A to nie dla nich / ále dla onego przymierza Ojcow ich / y dla wzywánia nád nimi zacnego á wielebnego Imienia jego.

16 T Edy zgromádźiwszy Máchábeusz tych / ktorzy z nim byli pocztu szesć tyśięcy / nápominał áby śię nie lękáli nieprzyjacioł / áni śię obawiáli wielkośći Pogánow tych / ktorzy niespráwiedliwie ćiągneli przećiwko nim; ále áby śię meżnie potykáli: ♣ 17 Przed oczy sobie kłádąc niesłuszną zelżywość miejscu świętemu od nich uczynioną: y krzywde miástá wydánego ná pośmiewisko: Nád to y zwyczájow od przodkow postánowionych zgwałcenie. ♣ 18 Powiedźiał y to: Oni ćżájiste w zbrojách ufája / y w śmiáłośći: ále my ufamy w Bogu Wszechmogącym / ktory może y te ktorzy przećiwko nam ćiągną / owszem y ten wszystek świát jednym skinieniem poráźić. ♣ 19 Nád to / przypomniał szy im y te / ktore śię zá przodkow ich dźiały pomocy / y o pomśćie nád a Sennácherybem / jáko ich sto ośmdźieśiąt y pięć tyśięcy zginęło: ♣ 20 Tákże y o oney w Bábiloniey przećiwko Gálátom bitwie podnieśiony / jáko śię wszystkich do oney potrzeby ośm tyśięcy ze czterémá tyśiącámi Mácedończykow zkupiło: A gdy Mácedończycy sobą trwożyli / że te ośm tyśięcy z oną im z niebá dáná pomocą sto y dwádźieśćiá tyśięcy poráźiły: z kąd 21 wielkie korzyśći odnieśli. ♣ Tymi słowy dodał im sercá / ták że gotowi byli dla Zakonu y dla ojczyzny u- 22 mrzeć. ♣ *Potym* ná czterzy częśći ono wojsko rozdźielił / postánowiwszy tákże brácia swe hetmány nád obiemá husámi / Symoná / y Jozefá / y Jonátáná: á oddał pod moc káżdemu z nich tyśiąc y pięć set człowieká / przydawszy im y Eleázárá. ♣ 23 A sam przeczytawszy Księge świętą / á dawszy *to* hásło: Pomoc Boża *z námi*: á pierwszego hufu hetmánem będąc / zstoczył bitwę z Nikánorem. ♣ 24 A ták gdyż zá nim Wszechmogący walczył / pobili nieprzyjacioł przez dźiewięć tyśięcy / á poránili y członki poobćináli więtszey częśći wojská Nikánorowe° : á wszystkie do tego przywiedli że ućiekáć 25 muśieli. ♣ Nád to / y pieniądze tych ktorzy je kupowáć przyjácháli / pobráli: á goniwszy je dość długo / wroćili śię / czásu już więcey do tego wol- 26 ne° nie májąc. ♣ Abowiem ten dźień był przed Sábbátem / dla czego nie 27 szli zá nimi dáley w pogonią. ♣ Ale pobráwszy zbroje ich / y korzyśći nieprzyjácioł wźiąwszy / Sábbát świećili; wielce błogosłáwiąc y chwaląc PAná / ktory *im* dochowáł do onego dniá wielkiego miłośierdźia tego / ktore jáko deszcz ná nie spu- 28 śćił. ♣ A po Sábbáćie miedzy niedołężne / y wdowy / y sierotki / one ko-

a 2 Krol. 19.35. Ezái. 37.36. Syrác. 48.25.

rzy-

rzyśći rozdźieliwszy / ostátek miedzy śie y miedzy sługi *swe* podźielili. ✣ 29 To wykonywájąc / á pospolitą uniżoną modlitwę czyniąc / prośili miłośiernego PAná / áby do końcá był miłośćiwym sługom swojim. ✣ 30 A náte ktorzy przy Tymoteuszu y Báchidesie stali / zgodnie uderzywszy / przez dwádźieśćiá tyśiecy ich pobili / y zamki bárzo wysokie pośiedli: potym wiele łupow w rowny dźiał miedzy śie / y miedzy niedołężne y śirotki / y wdowy / rozdźielili; 31 náwet y stárym ich udźielili. ✣ Potym zebrawszy zbroje nieprzyjaćielskie / pilnie wszystkie znieśli ná miejscá sposobne: á ostátek onych korzyśći przynieśli do Jeruzalem. ✣ 32 Zábili też Filárchá / ktory był z strony Tymoteuszowey / mężá niecnotliwego ktory wiele kroć Zydy utrapił.

33 A Gdy pámiątkę zwyćięstwá w ojczyźnie swey obchodźili / Kálistenáonego / ktory świete bramy popalił / á ućiekł był do niektorego domu / zpalili; ták / że godną zá one niezbożność wźiął zapłátę. ✣ 34 A on náder niezbożny Nikánor / ktory był tyśiąc kupcow ná kupowánie Zydow przywiodł / ✣ 35 Poniżony będąc zá pomocą PAńską od tych / ktore sam u śiebie zá napodlejsze być sądźił / száty kosztowne złożywszy / przez morze ktore jest w pośrzod źiemie / jáko zbieg sam śie tylko wykradszy / przyszedł do Antyochiey / *tym sámym* nád wszystkie inne przy porażce wojská swego / szczęśćia używszy. ✣ 36 A ták ten ktory Rzymiánom obiecał dań z więźniow Jeruzalemskich sposobić / ten muśiał wyznáć / że Zydźi máją obrońcę Bogá: á że zránieni Zydowie być nie mogą / dla tego że ustaw od niego postánowionych náśládują.

ROZDZIAŁ IX.

Antyoch od nieprzyjaćiol porażony. 4. Nád Zydy śie pomśćić májąc. 9. W ćiężką niemoc wpadł. 11. W ktorey obłudnie pokutuje. 18. Do Zydow listy łáskáwe pisze. 28. A potym w ćiężkich boleśćiách umárł.

1 O Koło tegoż czásu / wroćił śię Antyoch a z hańbą z onych (a 1 Mác. 6. 1.) miejsc / ktore były około Persyey. ✣ 2 Abowiem był wtárgnął do miástá ktore zowią Persepolis / á kuśił śię popełnić świetokrádztwo / y miásto opánowáć: ále gdy śię lud pospolity ná rátunek do broni ućiekł / od strászeni są; ták / że śię zdárzyło / iż Antyoch onym obywátelom tył podawszy / z hańbą ustąpić muśiał. ✣ 3 A gdy był w Ekbátánie / dowiedźiał śię co śię z Nikánorem y z onymi stáło / ktorzy stronę Tymoteuszowę b trzymáli. (b 1 Mác. 5. 34.) ✣ 4 Tedy zápaliwszy śię gniewem / spodźiewał śię / że onych złość przed ktorymi ućiekł / ná Zydy wyleje: Przetoż gdy go już sąd z niebá dochodźił / rozkazał woźnicy / áby bez przestanku pogániájąc / drogi urywał: bo ták hárdźie mowił; Cmyntarz ná pogrzeb Zydom z Jeruzalem uczynię / gdy tám przyjádę.

5 A Le Wszechmogący PAn Bog Izráelski poráźił go plagą nieuleczoną / y niewidźialną. Abowiem skoro jedno tych słow domowił / zjełá go nieuleczona boleść wnetrznośći / y srogie wnetrzne dręczenie. ✣ 6 A iśćie bárzo spráwiedliwie / jáko tego / ktory rozmájitymi y niezwyczájnymi mękámi innych wnetrznośći dręczył. ✣ 7 A wszákże on żadnym obyczájem hárdośći swey niepoprzestał / lecz nád to jeszcze będąc pychy pełen / ogniem wielkiey popędliwośći przećiwko Zydom pałał / á spieszno one drogę odpráwowáć kazał: ále śię przydáło / że z wozá ktory bárzo prętko bieżał wypadł / y potłukł śię: á od ćieszkiego pádnienia / ná wszystkich członkách ćiáłá swego był ztrapiony. ✣ 8 A ták on ktoremu śię dla wielkiey srogośći niedawno zdáło / że morskim nawáłnośćiam może rozkázowáć / á ktory rozumiał / że ná szalách y wysokość gor może zważyć / o źiemię uderzony / ná stołku był noszony / á jáwną moc Bożą wszystkim *ná sobie* ukázował: ✣ 9 Ták iż z ćiáłá onego złośniká robacy wyłáźili / á jeszcze z żywego w boleśćiách / y w trapieniách ćiáło pádáło / y ták cuchnęło / że wszystkiemu wojsku on smrod ćieszki był. ✣ 10 A ták tego ktoremu śię máło przed

tym zdáło / że gwiazd niebieskich śięgá / nikt niemogł dla nieznośnego / y ćiężkiego smrodu znośić. ♣ 11 Támżeć dopiero rániony będąc / począł wielkiey hárdośći poniechawáć / á zá Bożym skarániem / gdy mu co raz więcey boleśći przybywáło / do poznánia sámego śiebie 12 przychodźić. ♣ A bowiem już áni sam smrodu swego zćierpieć nie mogąc / ták rzekł ; O spráwiedliwać jest rzecz być poddánym Bogu: á śmiertelnemu / myślą śię nierównáć z Bogiem!

13 Y Modlił śię on złośnik PAnu / (od ktorego więcey nie otrzymał miłośierdźia) ták mowiąc ; 14 ♣ Że to miásto święte / do ktorego spiesznie jáchał / áby je z źiemią zrownał / á miejscem ná pogrzeb uczy- 15 nił / wolnym chce uczynić: ♣ A Zydy o ktorych był rzekł / że im áni pogrzebu dopuśćić nie chce / ále je rácżey ptástwu y bestyam zá żer y z dźiatkámi wyrzućić miał / te wszystkie Ateniencżykom rownymi u- 16 czynić chce. ♣ A Kośćioł święty / ktory był przed tym złupił / wielkimi y drogimi upominkámi przyozdobi / y wszystkie święte naczynia dáleko więcey przywroći / á potrzeb należących do ofiar z włásnych swych dochodow dodawáć będźie. 17 ♣ Nád to / że y Zydem zostánie / á wszelkie miejscá gdźie ludźie mieszkáją obchodząc / moc Bożą opowiádáć chce.

18 A Le gdy zgołá boleśći nie ustawáły (gdyż zájiste nań spráwiedliwy sąd Boży był przyszedł) sam o sobie powątpiwszy / nápisał do Zydow ten niżey położony list / ktory w sobie zámykał sposob prze- 19 prászánia / á to w sobie miał ; ♣ Antyoch Krol y Kśiążę / Zydom dobrym mieszczánom / wiele dobrego y zdro- wia życzy / á żeby śię im szczęśli- 20 wie powodźiło / winszuje. ♣ Jeśliśćie zdrowi y z dźiatkámi swymi / á rzeczy wáše idą wam według myśli / ja w niebie nádźieję májąc / ná wászę uczćiwość y chęći miłe wspo- 21 minam. ♣ Wrácájąc śię z onych miejsc ktore są około Persyey / á wpádszy w ćiężką niemoc / zdáło mi śię zá rzecz potrzebną / ábym śię stárał o pospolite wszystkich dobro. ♣ 22 Nie żebym miał wątpić o sobie / ále májąc wielką nádźieję / że śię z tey 23 choroby wybiegam. ♣ Wszákże uważájąc to / że y oćiec moj zá onych cżásow do wyższych krájin wojská prowádząc / zostáwił po sobie ná- 24 miestniká: ♣ Jeśliby śię co nád nádźieję przytráfiło / ábo byłyliby jákie nowiny nietresne / wiedząc ći co mieszkáją w tey źiemi / komu poruczony jest rząd / żeby śię nie bu- 25 rzyli. ♣ Nád to upátrując / że pogránicżne Kśiążętá / á bliskie tego krolestwá upátrują cżás pogodny / á czekáją skończenia tych rzeczy: Przetożem postánowił syná mego Antyochá Krolem / ktoregom cżęstokroć odjeżdżájąc do wyższych Páństw / wielom z wászych poru- 26 cżał y záleceł / á do niegom pisywał ták jáko niżey położono. ♣ Przetoż was proszę y nápominam / ábyśćie pámiętájąc ná dobrodźiejstwá pospolićie y osobnie / káżdy z was jednáką przyjaźń przećiwko mnie y 27 synowi memu záchowáli. ♣ Gdyżem tego pewien / że on łáskáwie y ludzkie / náśláduiąc mego przedśięwźięćia / z wámi śię obchodźić bę- 28 dźie. ♣ A ták on mężobojcá y bluźnierz / okrutne boleśći ćierpiąc / á w cudzey źiemi będąc / ták jáko śię z innymi obchodźił / miedzy gorámi żáłosną śmierćią żywotá c doko- 29 nał. ♣ A Filip ktory był pospołu z nim wychowány / ćiáło jego dał odwieść: A obawiájąc śię syná Antyochowego / do Ptolemeuszá Filometorá do Egiptu zjáchał.

c 1 Mach. 6. 1[...]

ROZDZIAŁ X.

Máchábeusz Jeruzalemu dobył. 3. *Kośćioł oczyśćił.* 10. *Antyoch Eupátor krolestwo wźiął.* 14. *Bitwá Gorgiászowá.* 15. *Idumejczykow.* 24. *Y Tymoteuszá z Zydámi.* 28. *Ktorych Zydi zwyćiężyli.* 38. *Y zá to Bogá chwalili.*

1 A Le Máchábeusz y ći ktorzy z nim byli / zá spráwą PAńską / Kośćioł záśię y miásto odebráli. ♣ 2 Y ołtarze ná rynku od cudzoźiemcow pobudowáne / áż y káplice po-

burzy-

3 burzyli. ♣ A Kościoł a wychędożywszy/ inny Ołtarz spráwili/ á wykrzesawszy kámienie/ y ogień z niego wziąwszy/ ofiárę po dwu lećiech spráwowáli: y kádzenia/ y lámpy/ y
4 chleby pokłádne sporządźili. ♣ A to uczyniwszy/ upadszy ná oblicże swe/ modlili śię PAnu: áby więcey nie wpádáli w tákowe nieszczęśćia: lecz jeśliby kiedy zgrzeszyli/ áby od niego łáskáwie pokaráni byli/ á dźikim y obcym narodom podáni
5 nie byli. ♣ Y stáło śię/ że ktorego dniá Kośćioł od cudzoźiemcow zplugáwiony był/ tegoż dniá dźiało śię oczyśćienie Kośćiołá/ dwudźiestego b y piątego dniá/ mieśiącá ktory zowią Káslew. ♣ Tedy
6 obchodźili z weselem przez ośm dni/ jáko święto uroczyste Kuczek/ przypominájąc sobie/ jáko niedáwnego czásu pod święto Kuczek/ w gorách y w jáskiniách jáko zwierzętá sámotni bydź muśieli. ♣ Przetoż
7 rozdżki blusczowe/ y piękne látorośli/ przytym y pálmy májąc/ chwały oddawáli temu/ ktory im szczęśliwą drogę ku oczyśćieniu
8 miejscá swego zdarzył. ♣ Y postánowili to pospolitym dekretem y wyrokiem/ áby wszystek narod Zydowski/ ná káżdy rok one dni obchodźił.
9 ♣ Tákowe ć było Antyochá onego/ ktorego zwano Epifánes/ dokonánie.

b 1 Mác. 4. 52.

10 TEraz zaś śię o tym/ co śię zá Antyochá Eupátorá (ktory był synem onego złośniká) dźiało/ powiemy: krotko tego dotykájąc/ co
11 śię złego ná wojnách przygadzáło. ♣ Ten bowiem dostąpiwszy krolestwá/ przełożył nád spráwámi swymi niejákiego Lisyaszá/ y zá hetmáná nawyższego Dolney Syryjey y
12 Fenicyey. ♣ Abowiem Ptolemeusz ktorego zwano Mákron/ chcąc do spráwiedliwośći Zydom/ dla krzywdy ktora śię im dźiáłá/ dopomoc/
13 stárał śię rzeczy ich uspokojić. ♣ Z kąd oskárżony od przyjaćioł przed Eupátorem/ á zdrajcą częstokroć názywány będąc/ przeto/ jákoby Cypru sobie powierzonego od Filometorá odbieżał/ á do Antyochá Epifánesá śię udał: owszem jáko by zacnego urzędu przystojnie nie odpráwował/ otruwszy sámego śiebie/ żywotá dokonał.
14 ♣ Zátym Gorgiasz będąc onych miejsc hetmánem postánowionym/ cudzoźiemskie wojsko chował/ y często przećiwko Zy-
15 dom walczył. ♣ Do tego y Edomczycy sposobne zamki trzymájąc/ pospołu z nim Zydy trápili: á te ktorzy byli wygnáni z Jeruzalem przyjmując/ wojnámi śię ustáwicznie o nie kuśili.
16 ALe ći ktorzy z Máchábeuszem przestawáli/ uczyniwszy modlitwę/ á prosząc Bogá/ áby im był ná pomocy/ ná one zamki Edomskie
17 uderzyli. ♣ A oborzywszy śię ná nie mocą wielką/ podbili sobie one miejscá/ á náde wszystkimi ktorzy z murow walczyli/ pomśćili śię: á ták morduiąc kto śię im jedno náwinął/ zábili nie mniey dwádźieśćiá tyśięcy.
18 ♣ A gdy ich około dźiewiąći tyśięcy ná dwie bárzo obronne wieże y wszystkie potrzeby do o-
19 blężenia májące/ ućiekło/ ♣ Máchábeusz zostáwiwszy Symoná y Jozefá/ przytym Zácheuszá/ á z nim wielu/ áby je oblegli/ sam śię indźiey/ gdźie potrzebá byłá/ udał. ♣
20 Ale ći ktorzy byli z strony Symonowey/ chćiwośćią pieniędzy uniesieni/ niektorym z tych ktorzy ná onych wieżach byli/ dáli śię pieniądzom uwieść: á śiedmdźieśiąt tyśięcy dráchm wźiąwszy/ dopuśćili nie-
21 ktorym ućiec. ♣ A gdy to Máchábeuszowi oznájmiono co śię było stáło/ zebrawszy przednieysze z ludu/ skárżył ná nie/ iż zá pieniądze przedáli brácią/ nieprzyjaćioły przećiwko nim wypuśćiwszy. ♣ Przetoż
22 one zdrajce winnymi uczyniwszy/ zábił: á zátym záraz onych dwu
23 wież dobył. ♣ A broni/ ktora w ręku jego byłá/ záwżdy szczęśliwie używájąc/ więcey niż dwádźieśćiá tyśięcy ná onych dwu zamkách zábił.
24 A Tymoteusz ktory był d pierwey porażony od Zydow/ zebrawszy cudzoźiemskie wojská wielkie/ y z Azyey jezdnych niemáło zgromádźiwszy/ przyćiągnął jákoby mocą
25 miał wźiąć źiemię Zydowską. ♣ Ale ći ktorzy z strony Máchábeuszowey

c 1 Mác. 5. 3.

d 1 Mác. 5. 3.

byli/

byli/ poſpołu z Máchábeuſzem ná modlitwę do Bogá śię událi: á głowy prochem poſypawſzy/ y biodrá 26 włośienicámi przepáſawſzy/ ♣ A u ſpodku onego Ołtarzá ktory był ná przećiwko upadſzy/ prośili áby y im będąc miłośćiwym/ nieprzyjaćielem śię nieprzyjaćiołom ich ſtáwił; á nátárł ná te/ ktorzy ná nie náćieráli/ 27 jáko Zakon e ukázował. ♣ A ták wſtawſzy od modlitwy/ á wźiąwſzy zbroje/ opodal od miáſtá wyſzli: á będąc bliſko nieprzyjaćioł/ záſtánowili śię. 28 ♣ A wnet ſkoro jedno weſzło ſłońce/ zroczyli bitwę z obu ſtron: ći f zájiſte zá rękojmię ſzczęśćia y zwyćięſtwá pewną do PAná ućieczkę májąc: ále owi zá hetmáná do potrzeby/ ſerce mężne obieráiąc.

29 A Gdy śię rozſrożyłá bitwá/ ukazáło śię nieprzyjaćiołom z niebá ná koniách w złotych uzdách pięć mężow g známienitych: á dwáj 30 byli wodzámi Zydow. ♣ Ktorzy Máchábeuſzá miedzy śię wźiąwſzy/ á záſzczyćiwſzy go tą ktorą mieli zbroją/ żeby nie był ránionym ochraniáli go: á záś ná nieprzyjaćioły ſtrzały y pioruny miotáli; ktorzy będąc ślepotą záráżeni/ á trwogi 31 pełni/ poráženi ſą. ♣ Y zábito dwádźieśćiá tyśięcy y pięć ſet *pieſzych*, á jezdnych ſześć ſet.

32 A Sam Tymoteuſz ućiekł do Gázáry/ do zamku ták názwánego/ bárzo dobrze opátrzonego/ gdźie 33 Chereaſz był Stároſtá. ♣ Ale ći ktorzy z ſtrony Máchábeuſzowey byli/ z ochotą oblegli on Zamek przez 34 dwádźieśćiá y cztery dni. ♣ A ći ktorzy tám byli/ obronie mieſcá ufájąc/ ſrodze bluźnili/ á ſłowy nie35 przyſtojnymi pluſkáli. ♣ Ale gdy śię rozednićwał dwudźieſty y piąty dźień/ niektorzy młodźieńcy z onych ktorzy byli przy Máchábeuſzu/ zápaliwſzy śię wielkim gniewem o one bluźnierſtwá/ nátárli mężnie ná mur/ á ſrogim ſercem káżdego/ kto 36 śię jedno náwinął/ zábili. ♣ Tákże y drudzy wdárſzy śię ſzturmem przećiwko tym/ ktorzy tám byli/ zápalili one wieże: á podniećiwſzy ſtoſy drew/ żywo one bluźnierze 37 palili. ♣ A inni bramy wyłamáli/ á wprowádźiwſzy tám oſtátek wojſká/ miáſto wźięli: á Tymoteuſzá/ ktory śię był ſkrył do jedney jámy/ y brátá jego Chereaſzá/ y Apollofáná/ zá38 bili. ♣ A to wykonawſzy/ z śpiewániem/ y z wyſławiániem błogoſłáwili PAnu/ ktory wielce dobre rzeczy uczynił Izráelowi/ á dał im ono zwyćięſtwo.

e 3 Moj. 16. 7. 5 Moj. 20. 4. f 2 Kron. 16. 2 Kron. 32. 8. g 2 Mác. 25.

ROZDZIAŁ XI.

Liſyaſz wyćiągnąwſzy przećiwko Zydom. 6. Od nich porażony. 13. Szuka jednánia z Máchábeuſzem. 16. Liſt piſze do Zydow. 27. Liſt Antyochá. 33. Y Rzymian do Zydow.

1 A Le po máłym bárzo czáśie a Liſyaſz ſprawcá y powinowáty Krolewſki/ y ná *wſzyſtkimi* ſpráwámi przełożony/ bárzo ćięſzko ponoſząc 2 to/ co śię było ſtáło/ ♣ Zebrawſzy około ośmidźieśiąt tyśięcy ludu/ y wſzyſtkę jezdę/ ruſzył śię przećiwko Zydom/ umyśliwſzy miáſto *Ieruzalem* Grekom mieſzkániem uczynić. 3 ♣ A Kośćioł pod płát jáko inne káplice Pogáńſkie przywieść: tákże y nawyżſze kápłáńſtwo ná káżdy rok 4 przedájne uczynić. ♣ W niczym śię nie oglądájąc ná moc Bożą: Z kąd podnioſł śię w myśli onymi tyśiącámi pieſzych/ y onymi tyśiącámi jezdnych: ośmdźieśiąt Słoniow 5 májąc. ♣ A wtárgnąwſzy do źiemie Zydowſkiey/ y przybliżywſzy śię do Betſury/ (ktora choć byłá ná obronnym mieyſcu/ á nadáley od Ieruzalem ná pięći ſtájan) śćiſnął ją.

6 A Le ći ktorzy byli przy Máchábeuſzu/ dowiedźiawſzy śię o obleżeniu Zamkow ſwych/ z płáczem y ze łzámi/ pokornie z poſtem PAná prośili/ áby dobrego Anjołá zeſłał 7 ku wybáwieniu Izráelá. ♣ Tedy ſam Máchábeuſz naprzod broń porwawſzy/ nápominał y drugich/ áby z nim wdawſzy śię w niebeſpieczeńſtwo/ dáli rátunek bráći ſwey. 8 ♣ Záłym ſpołem ochotnie *z miáſtá* wypádli: á gdy *jeſzcze ſie* nie dáleko od Ieruzalem byli/ okazał śię im rycerz w białych ſzátách/ ſzermując złotą 9 bronią/ ktory przed nimi jáchał. ♣ Y błogoſłáwili ſpołem wſzyſcy miłośiernego PAná/ y nábyli wielkiego

a 1 Mác. 6. 28.

sercá: z kąd nie tylko ná ludźie/ ále też y ná naokrutnieysze bestye / y ná żelázne mury nátrzeć gotowi byli. ☩ 10 A ták szli w onym szyku/ pomocniká z niebá máiąc (bo śie iuż był nád nimi PAn raczył zmiłowáć.) ☩ 11 A iáko lwi rzućiwszy śie ná one nieprzyiaćioły/ porázili z nich *pieszych* iedenaśćie tyśiecy / á iezdnych tyśiąc y sześć set. ☩ 12 A *inni* wszyscy ućiec muśieli: y wiele z nich zránionych/ y złupionych przy zdrowiu záchowáni są: sam tákże Lisyasz sromotnie ućiekszy / przy żywoćie záchowány iest. ☩ 13 A nie będąc głupim sam u śiebie / rozważywszy iáką szkodę podiął / zrozumiawszy że Zydźi byli niezwyćiężonymi / poniewáż im Bog Wszechmogący był ná pomocy / ☩ 14 Posłał y obiecał im/ że zezwoli ná wszystko co słusznego będźie / á że y Krolá do tego przywiedźie / że przyiaćielem ich być muśi.

15 TEdy Máchábeusz stáráiąc śie o to co iest pożytecznego / zezwolił ná wszystko do czego Lisyasz prowádźił: ábowiem o cokolwiek Máchábeusz Lisyaszá przez listy z strony Zydow prośił/ tego Krol pozwolił. ☩ 16 Bo listy Zydom nápisáne były od Lisyaszá w ten sposob; Lisyasz ludowi Zydowskiemu zdrowia życzy. ☩ 17 Jan y Absálom ktorzy wysłáni będąc od was / oddawszy odpowiedź z podpisem / prośili o to 18 co śie wniey zámyka. ☩ Przetoż cokolwiek należáło Krolowi odnieść/ przedłożyłem: ktory cokolwiek 19 być mogło pozwolił. ☩ Jeśliże tedy záchowaćie w tych sprawách życzliwość / tedyć *y ia* nápotym stáráć śie będę/ ábym wam był powodem 20 do *wszystkiego* dobre°. ☩ A o tey káżdey z osobná rzeczy zlećiłem / y wászym y swoiim rozmowić śie z wá- 21 mi. ☩ Mieyćie śie dobrze. *Dan* Roku setnego czterdźiestego osmego / Jowiszá Koryntskiego *dniá* dwudźiestego y czwartego.

22 KRolewski záśie list to miał w sobie; Krol Antyoch brátu Lisyaszowi zdrowia życzy. ☩ 23 Gdyż Oćiec nász miedzy bogi iest przenieśiony / chćieliśmy / áby ći ktorzy są z Krolestwá nászego / w pokoiu pil- 24 nowáli własnych rzeczy. ☩ Alesmy słyszeli że Zydźi nie zezwaláią / ná to od Ojcá nászego do Greckich obyczáiow postánowione przystąpienie / ále że swoie własne zwyczaie sobie upodobawszy / żądáią áby im pozwolono zakonnych ustaw. ☩ 25 Przetoż my/ chcąc áby ten narod był w pokoiu / postánowiliśmy y Kośćioł im záś przywroćić: y tego / áby śie rządźili według zwyczáiu przodkow swych im *pozwolić*. ☩ 26 Dobrze tedy uczynisz/ ieśli do nich poślesz / á dasz im ná to rękę / áby poznawszy wolą nászę / byli dobrego sercá / y z ućiechą własnych swych rzeczy pilnowáli.

27 A Do Zydow list Krolewski táki był; Krol Antyoch Rádźie Zydowskiey y innym Zydom zdrowia 28 życzy. ☩ Jeśli śie dobrze maćie/ ták iest iáko chcemy / y mysmy też *do-* 29 *brze* zdrowi. ☩ Oznáimił nam Menelaus / że śie chcećie wroćić / y własnych rzeczy swoich pilnowáć. ☩ 30 Przetoż ći ktorzyby śie do nas wypráwili / będą mieli áż do trzydźiestego dniá / mieśiącá Xántyká 31 przymierze wárowne: ☩ Aby Zydźi używáć mogli pokármow swych y praw/ iáko y przed tym: á żaden z nich / áby żadnym sposobem przykrośći nie ćierpiał / ktore śie z nie- 32 wiádomośći dźiały. ☩ Posłáliśmy też y Menelauszá / áby was poćie- 33 szył. ☩ Mieyćie śie dobrze. *Dan* Roku setnego czterdźiestego osmego/ mieśiącá Xántyká dniá piętnastego.

34 POsłáli też y Rzymiánie list do Zydow/ w te słowá; Quintus Memmiusz / *y* Tytus Mánliusz/ posłowie Rzymscy/ ludowi Zydow- 35 skiemu zdrowia życzą. ☩ Tego czego wam Lisyasz powinowáty Krolew- 36 ski pozwolił/ y my pozwalamy. ☩ A co umyślił, przedłożyć Krolowi záraz kogo poślićie *do nas* coby doyrzał tego / ábyśmy śie z wámi obeszli iáko należy: Bo my iuż iedźie- 37 my do Antyochiey. ☩ Przetoż pośpieszćie śie/ á poślićie niektore/ ábyśmy y my wiedźieć mogli / co iest 38 zá zdánie wásze. ☩ Mieyćie śie do-

brze.

brze. *Dan* Roku ſetnego czterdźieſtego oſmego / mieśiącá Xántyká / dniá pietnaſtego.

ROZDZIAL XII.

Joppeńczycy dwie śie Zydow w morzu zátopili. 6. Czego śie Judás zamśćił. 24. Tymoteus pojimány y wypuſzczony. 36. Judás śie Bogu modli.

1 A Gdy śie te umowy ſtáły: Liſyaſz odjáchał do Kroláá / á Zydźi śie rolą báwili. 2 ♣ Ale Stároſtowie onych miejſc / Tymoteuſz y Apolloniuſz / ſyn Genneow / tákże y Hieronym / y Demofon / nád to y Nikánor Kśiążę z Cypru / nie dopuſzczáli im beſpiecznie żyć / y rzeczy ſwych w pokoju pilnowáć.

3 Tákże Joppeńczycy tákowąż złość zbrojili / że námowili Zydy / one ktorzy miedzy nimi mieſzkáli / áby ná owe od nich nágotowáne okręty / z żonámi y z dźiatkámi wśiedli / jákoby żadney przećiwko nim nieprzyjáźni nie mieli. 4 ♣ A gdy według poſpolitego onego miáſtá dekretu / y oni ná to przyzwolili / jáko ći ktorzy pokoju przeſtrzegáli / á nić śie złego nie ſpodźiewáli / *tedy je* oni ná głebią záwiozſzy / potopili / ktorych było niemniey dwie śćie.

5 Przetoż gdy śie dowiedźiał Judás / o tym uczynionym nád źiemkámi jego / okrućieńſtwie / dał znáć onym mężom / ktorzy z ſtrony jego byli: A wzywájąc Bogá Sędźiego ſpráwiedliwego / 6 ♣ Ciągnął przećiwko onym bráći ſwey morderzom / á porty ich w nocy zápaliwſzy / y one okręty popaliwſzy / one ktorzy tám uſzli pozábijał. 7 ♣ A gdy miáſto záwárte było / odćiągnął / jákoby śie znowu wroćić / á wſzyſtkie w obec Joppeńczyki wykorzenić miał. 8 ♣ A zátym dowiedźiawſzy śię / że tez Jámnijczycy Zydom / ktorzy u nich mieſzkáli / tákże uczynić myślili: 9 ♣ Tedy y Jámnijczyki w nocy nájáchał / y zápalił porty z okrętámi / ták / że łunę od ogniá widáć było y w Jeruzalem / ktore było odległe ná dwie śćie y czterdźieśći ſtájań. 10 ♣ A gdy z támtąd ná dźiewięćioro ſtájan uſtąpił / á przećiwko Tymoteuſzowi ćiągnął; uderzyło nań Arábczykow nie mniey pięć tyśięcy *pieſzych*, á jezdnych pięć ſet. 11 ♣ A zſtoczywſzy wielką bitwę / á tym / ktorzy byli z ſtrony Máchábeuſzowey / zá pomocą Bożą ſzczęśliwie śie wiodło; zwyćiężeni będąc Romádowie Arábſcy / prośili áby im Judás podał práwicę *ſwą*, obiecując *mu* y bydło dáwáć / y w inſzych rzeczách bydź im ná pomocy. 12 ♣ Tedy Judás rozumiejąc że mu prawdźiwie w wielu rzeczách pożyteczni bydź mieli / pozwolił pokoj z nimi uczynić: ktorzy odebrawſzy práwicę / odeſzli do namiotow *ſwojich*.

13 Przyćiągnął tákże do niektorego miáſtá názwánego Káſpis / moſtem opátrzonego / y murámi obtoczonego / w ktorym rozliczni narodowie mieſzkáli. 14 ♣ Ale ći ktorzy tám byli / ufájąc w mocnych murách / y w doſtátku żywnośći / ſwowolnie ſobie poczynáli: á te ktorzy byli z ſtrony Judáſowey / ſromoćili: nád to bluźniąc / mowili co śie nie godźi. 15 ♣ Tedy ći ktorzy z ſtrony Judáſowey byli / wzywájąc onego wielkiego tego świátá Kśiążęćiá / ktory bez táránow y przypraw wojennych / Jerycho zá czáſow ᵃ Jozuego podwrocił / mężnie ná mury nátárli. 16 ♣ A zá wolą Bożą ono miáſto wźiąwſzy / niezliczone mnoſtwo pomordowáli / ták / że śie zdáło / że przyległe jezioro / ktore było w ſzerz ná dwojgu ſtájan / krwią pełne będąc opływáło.

ᵃ Jozu. 6. 20.

17 Az támtąd ná śiedm ſet y pięćdźieśiąt ſtájan odćiągnąwſzy / przyſzli do Cháráki do Zydow ktore zwano Tubiánejczykámi. 18 ♣ Ale Tymoteuſzá ná onych miejſcách nie záſtáli: ktory nic nie ſpráwiwſzy / już śie był z onych miejſc ruſzył / zoſtáwiwſzy przećię ná jednym miejſcu ſtraż bárzo mocną. 19 ♣ Tedy Doſyteuſz y Soſypáter / hetmáni tych ktorzy byli z ſtrony Máchábeuſzowey / wypádſzy / zábili onych ktore był Tymoteuſz ná Zamku zoſtáwił / więcey niż dźieśięć tyśięcy mężow. 20 ♣ Tez Máchábeuſz woiſko

swe po huſiech uſzykowawſzy/ poſtánowił niektore nád onymi huſámi/ y ná Tymoteuſzá uderzył: ktory miał z ſobą ſto dwádzieśćiá tyśięcy pieſzych/ á jezdnych dwá tyśiące y pięć ſet. 21 ♣ Ale Tymoteuſz dowiedziawſzy śię o przyćiągnieniu Judáſowym/ wyſłał w przod żony y dźieći/ y inne potrzeby *wojenne*, ná miejſce ktore zwano Kárnion: bo było trudne do oblężenia/ náwet y przyſtęp do onego miejſcá dla ćiáſnośći wſzyſtkich miejſc okolicznych/nieſnádny. 22 ♣ A gdy śię pierwſzy huf Judáſow ukazał/ y ſtrách ná nieprzyjaćioły przypadł/ owſzem trwogá przyſzłá ná nie/ dla tego/ że śię pokazał ten ktory wſzyſtko widźi/ iſz śli gwałtem uciekáć/ jeden tám/ drugi ſám pierzcháiąc; ták/ że śię częſto ſámi miedzy ſobą porażáli/ y końcámi b mieczow ſwych przebijáli. 23 ♣ Záczym Judás wielkim je gwałtem goniąc/przebijał one złośniki/ y poráźił do trzydźieſtu tyśięcy mężow. 24 ♣ A ſam Tymoteuſz wpadſzy miedzy te/ ktorzy byli z Doſyteuſzem/ y Soſypátrem/ prośił bárzo chytrze/ áby go żywo puśćili: dla tego/ że wielu z nich/ rodźicow y bráći ma *w więźieniu*, ktorzyby zá zginieniem jego pomrzeć muśieli. ♣ 25 A gdy obietnice wielkimi obowiązkámi ztwierdźił/ że je záś bez náruſzenia przywroći/ tedy go puśćili dla záchowánia bráći ſwey. ♣ 26 Potym przyćiągnawſzy *Machábeuſz* do Kárnionu/ y do Atergátyonu/ zbił *ſám* dwádźieśćiá y pięć tyśięcy ludu.

27 A Po tey ich porażce y zgubie/ ruſzył śię *Iudás* y przećiwko c Efronowi/ miáſtu obronnemu/ w ktorym mnoſtwo rozlicznych narodow mieſzkáło: á młodźiency duży ná murách ſtojąc/ meżnie śię bronili: gdźie też przypraw wojennych/ y ſtrzelby wielka gotowość byłá. 28 ♣ Lecz wzywájąc onego mocárzá/ ktory mocą ſwą kruſzy *śiły* nieprzyjaćielſkie/ wźieli miáſto/ y pod moc *ſwoję* podbili: á z onych ktorzy w nim byli/ pozábijáli około dwudźieſtu y pięći tyśięcy.

29 A Ruſzywſzy śię z támtąd/ uderzyli ná Scytopolin/ ktore było od Jeruzalem ná ſześć ſet ſtájan. 30 Ale gdy Zydźi ktorzy tám byli świádectwo wydáli/ jáko śię z nimi Scytopolitánie łáſkáwie obeſzli/ á cżáſu nieſzczęśćia/ przyjaźń im pokazáli: 31 ♣ Podźiękowawſzy im/ y nápomniawſzy ich/ áby nápotym ná ten narod łáſkáwi byli/ wybráli śię do Jeruzalem: gdyż już Uroczyſte świeto Tygodniow nádchodźiło.

32 A Odpráwiwſzy świeto ktore zowią Swiątkámi/ uderzyli ná Gorgiaſzá/ źiemie Idumiejſkiey Stároſtę. 33 ♣ Ktory wyćiągnął ze trzemá tyśięcy pieſzych/ y ze cztermá ſty jezdnych. 34 ♣ A zwiodſzy bitwę przydáło śię/ że nieco Zydow poległo. 35 ♣ Ale niejáki Doſyteuſz jezdny/ z huffu Bákenorowego/ mąż rycerſki/ doſtał Gorgiáſzá: á pochwyćiwſzy go zá ſzátę rycerſką/ mężnie go wiodł/ chcąc tego przeklętego żywo záchowáć; lecz ktoś z jezdnych Tráceńſkich nátárſzy nań/ rámię mu odćiął/ y ták ućiekł Gorgiaſz do Máreſá. 36 ♣ A gdy śię ći/ ktorzy byli z ſtrony Ezdrynowey długo walcząc/ zmordowáli/ Judás wzywájąc PAná/ áby śię on pomocnikiem być okazał/ y hetmánem oney bitwy. 37 ♣ Zaczął przyrodzonym językiem z śpiewániem wołáć/ á uderzywſzy nagle ná one ktorzy trzymáli ſtronę Gorgiaſzowę/ rozegnał je.

38 P Otym Judás zebrawſzy wojſko/ przyćiągnął pod miáſto Odollám: á gdy náſtawał śiodmy dźień/ według zwyczáju oczyśćiwſzy śię/ támże Sábbát święćili. 39 ♣ A názájutrz ſzli oni ktorzy trzymáli ſtronę Máchábeuſzowę/ w ten cżás kiedy śię to nálepiey odpráwić mogło/ ćiáłá pobitych zbieráć/ á z powinowátymi w grobach oycowſkich pochowáć. 40 ♣ Y ználeźli pod ſzátámi káżdego z onych zábitych/ rzeczy ktore Jámnieńſkim báłwánom ofiárowáne były/ ktorych Zydom Zakon d zákázował: z kąd wſzyſtkim jáwno było/ iż oni dla tego byli poráżeni. 41 ♣ Przetoż wſzyſcy błogosłáwiąc ſpráwy ſpráwiedliwego PAná/ ktory ſkryte rzeczy jáwnymi

b Iudic. 7. 22. 2 Kron. 22. 22.

c 1 Mác. 5. 46.

d 5 Moy. 7. 25.

42 czyni / ♣ Událi śię ná modlitwy / prosząc / áby ten grzech ktory śię stał cále był zgłádzony. Gdy mężny Judás/nápominał on lud / áby śię strzegł od grzechow / ná oko widząc / co śię stáło dla grzechow onych ktorzy polegli.

43 ♣ Potym zebráwszy podátek ná káżdą osobę ułożony / do dwu tyśięcy drachm srebrá / posłał do Jeruzalem / áby ofiárowano zá grzech: bárzo dobrze y słusznie to czyniąc / jáko ten ktory o zmartwych wstániu myślił.

44 ♣ Abowiem gdyby śię zmartwychwstánia onych co poráżeni są / nie spodźiewał; tedyćby nie potrzebna/ y prozna rzecz byłá modlić śię zá umárłe.

45 ♣ Owszem uważał y to / że tym ktorzy pobożnie zásnęli /

46 wielka jest łáská odłożona. ♣ A był to święte y pobożne rozmyślánie: Przetoż ofiárę ubłagálną zá umárłe spráwił / áby byli od grzechu rozwiązáni.

ROZDZIAŁ XIII.

Antyoch Eupátor do ziemie Żydowskiey przyćiągnął. 4. Menelauß zábity. 10. Judás zwyćięstwo otrzymał. 21. Rodokową zdrádá. 23. Przymierze Antyochowe z Żydámi.

1 Potym roku setnego czterdźiestego y dźiewiątego / przyszłá nowiná do Judásá/że Antyoch Eupátor / z mnostwem ná Żydowską ziemię ćiągnie.

2 ♣ Nád to y Lizyasz hetman/y nawyższy sprawcá / káżdy z nich májąc wojsko Greckie / pieszych sto y dźieśięć tyśięcy / á jezdnych pięć tyśięcy y trzy stá / przytym Słoniow dwádźieśćiá y dwá/y

3 wozow z kosámi trzy stá. ♣ Do ktorych śię też przymieszał y Meneláusz/ y nápominał z wielką chytrośćią Antyochá do wojny: nie ták dla záchowánia ojczyzny / jáko mniemájąc że miał ná przełożeństwo wysádzony być.

4 ♣ Ale on Krol nád Krolmi/pobudźił do gniewu Antyochá przećiwko onemu złośnikowi: ktory/ gdy pokazał Lizyasz/ że on był powodem wszystkiego złego / roskazał (jáko ná onym miejscu jest zwyczaj) áby go záwiodszy do Berẽám/

5 zábili. ♣ A byłá ná onym miejscu wieża / ná pięcdźieśiąt łokći wzwyż, pełna popiołu: ná ktorey byłá przyprawá w koło śię obracająca/ zewsząd w on popioł wtrácająca.

6 ♣ Z támtąd onego / ktory był świętokradztwá winien / y ktory inne bárzo złe rzeczy popełnił/ wszyscy ná strácenie zepchnęli.

7 ♣ Tákową śmierćią onemu złemu Meneláuszowi przyszło umrzeć / ták / że

8 śię mu áni ziemie nie dostáło. ♣ A záiste spráwiedliwie: Abowiem poniewasz przy ołtarzu/ ná ktorym jest ogień y popioł święty / wiele grzechow był popełnił / tákże w popiele śmierć podstąpił.

9 Ale Krol sercem wśćiekły ćiągnął / áby srosze rzeczy niż oćiec jego nád Żydy czynił.

10 ♣ Ale gdy śię o tym Judás dowiedźiał / przykazał wszystkiemu ludowi / áby we dnie y w nocy PAná wzywáli: żeby jeśli kiedy / tedy teraz rátował tych/ ktorym szło o Zakon/y o ojczyznę/y o

11 Kośćioła świętego utrátę. ♣ A iżby ludu / ktory sobie nie dawno trochę wytchnął / bluźnierskim Pogánom

12 w poddáństwo niepodawał. ♣ To gdy wszyscy wespołek czynili / á miłośiernemu PAnu z płáczem y z postem przez trzy dni upádájąc ustáwicznie śię modlili / poćieszywszy ich Judás/ *nápominał ich* áby byli pogotowiu.

13 ♣ A sam osobno z Stárszymi będąc urádźił / áby pierwey niżby wtárgnęło Krolewskie wojsko do Żydowskiey źiemie / y *niżeliby* miásto wźięto/ wyćiągnęli/y zá pomocą PAńską ná to śię odważyli.

14 ♣ A ták oddawszy śię w ochronę stworzyćielá świátá / nápomniał onych ktorzy z nim byli / áby śię mężnie áż do śmierći o Zakon/o Kośćioł/ o miásto / o ojczyznę / y o rzecz pospolitą potykáli: Zácżym/ u Modyny położył śię z wojskiem.

15 ♣ A dawszy tym ktorzy byli przy nim hásło/ Boże Zwyćięstwo; uderzył w nocy z młodźieńcámi nawdátniejszymi przebránymi ná Oboz/leżący u dworu Krolewskiego / y zábił do dwu tyśięcy mężow / nád to y co naprzedniejszego Słoniá / z oną rotą/ ktora w domu *ná nim zbudowánym*

16 byłá / położył. ♣ A ostátek wojská

strachu y trwogi nabawiwszy / szczęśliwie się wrócili. 17 ♣ A to się działo gdy się poczęło rozedniwać / za obrona Pańska ktora mu na pomocy była. 18 ♣ Ale Krol doznawszy śmiałości Zydowskiey / pokusił się przez fortele o niektore trudne mieysca. ♣ 19 Lecz gdy przyciągnął do Betsury / obronnego zamku Zydowskiego / odegnano go / y szkodzono mu / y urywano go. 20 ♣ Lecz onym ktorzy tam byli / 21 Judas potrzeb dodawał. ♣ Ale Rodck. ktory był z woyska Zydowskiego / obiawiał rady taiemne nieprzyiaciołom : O co gdy się pilnie pytano / poiimany iest y wsadzony.

22 TEdy powtore umowiwszy się Krol z Betsurczany / prawice im podał / a ich też odebrał / y odciągnął. 23 ♣ Zatym zwiodszy bitwę z tymi ktorzy byli z Judasem / porażony iest / a dowiedziawszy się / że odpadł od niego Filip w Antyochiey / ktory tam był nad sprawami zostawiony : ztrwożył soba / Zydy odprosił / poddał się / a przysiągł na wszystko co było słusznego / y pogodził się : ofiare sprawił / Kościoł zacnie uczcił / y onemu się mieyscu ludzko stawił. 24 ♣ Zatym Machabeusza obłapiwszy / postanowił go hetmanem y Starostą od Ptolemaidy aż do Gerreńczykow. 25 ♣ Potym przyciągnąwszy do Ptolemaidy / obaczył że się obciążali na one umowę Ptolemeiczycy / nie wdzięcznie to przyimuiąc : obawiając się, że Zydzi będą ono przymierze wzruszyć chcieli. 26 ♣ Ale Lisyasz wstąpiwszy na stolicę / a słuszne tego przyczyny pokazawszy / przywiodł ie do tego / y uśmierzył ie / y ubłagał ie : y wrócił się do Antyochiey. A tymci się sposobem stał odiazd y przyiazd na woynę / y wrocenie na zad.

Rozdział XIV.

Demetryus od Alcyma przeciwko Zydom rozdrażniony. 2. Wysyła przeciwko nim Nikanora. *18. Ktory z nimi przymierze uczynił. 26. Ale ie Krol wzruszył. 37. Smierć Radzyda-szowa.*

1 POtym po trzech leciech przyszła nowina do Judasa / że Demetryusz syn Seleukow przez port Trypolitański przeprawiwszy się z woyskiem wielkim y z okrętami / 2 ♣ Wziął ziemię / zabiwszy Antyocha y Lisyasza hetmana iego. 3 ♣ Tedy nieiaki Alcymus / ktory przed tym będąc nawyższym Kapłanem / dobrowolnie się czasu pomieszania zplugawił / rozumieiąc / że żadnym sposobem śmierci nie uydzie / ani do świętego Ołtarza więcey żadnego przystępu mieć nie będzie: 4 ♣ Przyszedł do Krola Demetryusza / roku setnego pięćdziesiątego pierwszego niosąc mu koronę złotą y palmę ; a nad to y niektore z onych gałązek należących do Kościoła / a tegoż dnia w pokoiu się zatrzymał. 5 ♣ Lecz upatrzywszy sposobny czas służący szaleństwu iego / a będąc wezwany do rady od Demetryusza / y pytany / iakieby było postanowienie rzeczy Zydowskich / y coby przed się brali? 6 Odpowiedział: ♣ Ci Zydowie ktore zowią Assydeyczykami / ktorych iest hetmanem Judas Machabeusz / podnoszą woynę / y rozruchy czynią / niedopuszczaiąc Krolestwu temu w pokoiu zostawać. 7 ♣ Z kąd y ia złupiony będąc z sławy przodkow moich / mianowicie z nawyższego kapłaństwa / tum się teraz uciekł: 8 ♣ Naprzedniey / abym o tych rzeczach / ktore Krolowi należą / radził : a potym o spółmieszczanach swych staranie miał : bo dla tego pomienionego szaleństwo / wszystek narod nasz nie pomału utrapiony iest. 9 ♣ Tytedy / o Krolu ! o tym wszystkim wiadomość wziąwszy / opatrz te kraiinę y narod nasz ściśniony / według tey / z ktoraś wszystkim gotow / przychylney ludzkości. 10 ♣ Bo poki Judasa stawa / nie iest rzecz podobna / aby te 11 rzeczy w pokoiu zostać miały. ♣ To gdy on powiedział / zaraz y drudzy przyiaciele / będąc Judasowi nieprzyiacioły / rozżarzyli Demetryusza. 12 ♣ Ktory zaraz wezwawszy Nikanora / Przełożonego nad Słoniami / postanowiwszy go hetmanem nad 13 Judską ziemią / posłał go ; ♣ Dawszy mu listy aby Judasa zabił / y te ktorzy z nim byli rozegnał / a Alcyma / nawyższym Kapłanem wielkiego Kościoła postanowił. 14 ♣ Tedy

oni narodowie ktorzy z Judskiey ziemie przed Judásem uciekli/ zgromádzili śie jáko stádá do Nikánorá / mniemájac że upadek y nieszczeście Zydow/szczęściem ich będźie.

15 A Że Zydzi o Nikánorowym przyciągnieniu / y o zgromádzeniu śie *do niego* onych narodow usłyszawszy/posypawszy śie źiemią/ modlili śie onemu / ktory ná wieki sobie upewnił lud swoj / á záwsze známienitym zjawiániem *siebie sámego*, 16 bronił cząstki swey. ♣ Potym zá rozkazániem hetmáná / záraz śie z támtąd ruszyli / á potykáli śie z nimi u miásteczká Dessaw. 17 ♣ Támże Symon brát Judásow/uderzywszy ná Nikánorá / ulekł śie nagłego przyćiągnienia onych nieprzyjaćiol. 18 ♣ Wszákże usłyszawszy Nikánor o męstwie tych/ktorzy trzymáli stronę Judásowę/y o ich zá Oyczyznę w potykániu śię szczęśćiu: obawiał śię wdáć zdrowia swego w niebespieczeństwo. 19 ♣ Przetoż posłał Posydoniuszá y Teodotá y Máteaszá/áby 20 przymierze záwárli. ♣ A gdy o tym długá namowá byłá/ á Judás to ná wolą wszystkiego pospolstwá podał: obaczywszy jednostájne zdánie/ tedy 21 zezwolili ná ono przymierze. ♣ Y náznáczyli dźień w ktoryby śię sámi z sobą pospołu zejść mogli : á gdy nádszedł / postáwiono stolice obiemá 22 *Hetmánom*. ♣ Lecz Judás rozsádźił lud zbrojny ná mieyscách sposobnych/ áby byli pogotowiu : by śię snádź od nieprzyjaćioł nagła jáka zdrádá nie wszczęłá: y mieli przy23 stojną rozmowę miedzy sobą. ♣ *Potym* mieszkał Nikánor w Jeruzalem / á nic nie czynił niesłusznego : ále one gromády jáko stádá zebráne/rozpuśćił. 24 ♣ Y rad záwżdy widźiał Judásá/ z sercá onemu mężowi przychylnym będąc. 25 ♣ Y nápominał go/ áby żonę pojął/ á dźiatki spłodźił. A ták pojął żonę / y záżywał pokoju: y żyli społecznie.

26 LEcz Alcymus / widząc miedzy nimi społeczną miłość/ y umowy wárowne / wźiąwszy *niektore z sobą*, jáchał do Demetryuszá ; á udał / że sobie Nikánor nieszczerze postępował w spráwách jego : bo *mowił*, że Judásá zdrajcę ná krolestwo jeo náslępca uczynił. 27 ♣ A ták Krol będąc zájątrzony/ á onymi złośnika onego potwarzámi rozdrażniony/ nápisał do Nikánorá / mowiąc ; Że mu to przymierze bárzo nie miłe : á że rozkázuje Máchábeuszá związánego / jáko nárychley posłáć do Antyochiey. 28 ♣ Tego gdy śię dowiedźiał Nikánor / zásrásował śię : y ćięsko mu to było / że przymierze uczynione wzruszyć miał : ponieważ on mąż nic złego nie uczynił. 29 ♣ Ale iż śię Krolowi prozno było sprzećiwić/ upátrował sposobny czás / áby to fortelem wykonał. 30 ♣ Lecz Máchábeusz postrzegszy / że śię z nim Nikánor niechętnie obchodźi / á ná zwyczájnym potykániu srożey mu śię stawia / rozumiejąc że tá srogość nie z dobrego sercá pochodźiłá/ zebrawszy swych niemáło / schronił śię przed Nikánorem. 31 ♣ Ale on obaczywszy / że go on mąż znácznie fortelem podszedł / wszedł do onego wielkiego y świętego Kośćiołá / gdy Kápłáni zwykłe ofiáry sprawowáli / rozkázując *im*, áby onego 32 mężá wydáli. ♣ Lecz gdy oni pod przyśięgą powiádáli / iż niewiedzą gdźieby był ten ktorego szukano : zćiągnąwszy prawicę przećiw 33 Kośćiołowi/przyśiągł mowiąc ; ♣ Jeśliże mi związánego nie wydaćie / tedy ja ten dom Boży z źiemią zrownam/ y ołtarz rozwálę / á Bachusowi tu kośćioł zacny wystáwię. 34 ♣ A to rzekszy odszedł. Oni zász Kápłáni podniozszy ręce do niebá / wzywáli onego / ktory záwsze był obrońcą narodu nászego / ták mo35 wiąc ; ♣ Ty wszystkich rzeczy PAnie / będąc tym ktory niczego nie potrzebujesz / raczyłeś to sobie upodobáć/áby Kośćioł mieszkánia twego był miedzy námi wystáwiony. 36 ♣ Przetoż teraz PAnie naświętszy nád wszelką świętobliwość/ záchowaj ná wieki niezplugáwiony ten dom / ktory nie dawno jest oczyśćiony.

37 A Rázyasz niejáki z Stárszych Jeruzalemskich był oskárżony przed Nikánorem / *wielki* miłośnik miástá/ y bárzo dobrą sławę má-

 jący/

rzyści rozdzieliwszy / ostátek miedzy sie y miedzy sługi *swe* podzielili. 29 To wykonywájac /á pospolitą uniżoną modlitwe czyniac / prosili miłosiernego PAná / áby do końcá był miłościwym sługom swojim. 30 A náte ktorzy przy Tymoteuszu y Bachidesie stali / zgodnie uderzywszy/ przez dwádzieściá tysiecy ich pobili/ y zamki bárzo wysokie posiedli: potym wiele łupow w rowny dział miedzy sie/ y miedzy niedołeżne y sierotki/ y wdowy/ rozdzielili; 31 náwet y stárym ich udzielili. Potym zebrawszy zbroje nieprzyjaciel- skie/pilnie wszystkie znieśli ná miejscá sposobne: á ostátek onych korzyści przynieśli do Jeruzalem. 32 Zábili też Filárchá/ ktory był z strony Tymoteuszowey/ męzá niecnotliwego ktory wiele kroć Zydy utrapił. 33 A Gdy pámiatke zwyciestwá w ojczyźnie swey obchodzili / Kálistená onego / ktory święte bramy popalił / á uciekł był do niektorego domu / zpalili; ták / że godną zá one 34 niezbożność wziął zapłáte. A on náder niezbożny Nikánor / ktory był tysiac kupcow ná kupowánie 35 Zydow przywiodł/ Poniżony bedac zá pomocą PAnską od tych/ ktore sam u siebie zá napodlejsze być sądził / száty kosztowne złożywszy/ przez morze ktore jest w pośrzod ziemie/jáko zbieg sam sie tylko wykradszy / przyszedł do Antyochiey/ *tym sámym* nád wszystkie inne przy porażce wojská swego / szcześcia u- 36 żywszy. A ták ten ktory Rzymiánom obiecał dań z więźniow Jeruzalemskich sposobić/ ten musiał wyznáć/że Zydzi máją obrońce Bogá: á że zránieni Zydowie być nie mogą / dla tego że ustaw od niego postánowionych náśláduja.

ROZDZIAŁ IX.

Antyoch od nieprzyjaciol porázony. 4. Nád Zydy sie pomścić májac. 9. W ćięzką niemoc wpadł. 11. W ktorey obłudnie pokutuje. 18. Do Zydow listy łáskáwe pisze. 28. A potym w ćięzkich boleściách umárł.

1 O Koło tegoż czásu / wroćił sie Antyoch z hánbą z onych miejsc/ ktore były około Persyey. 2 Abowiem był wtárgnał do miástá ktore zowia Persepolis/ á kusił sie popełnić świetokrádztwo / y miásto opánowáć : ále gdy sie lud pospolity ná rátunek do broni uciekł / od strászeni są: ták / że sie zdárzyło / iż Antyoch onym obywátelom tył podawszy/z hánbą ustapić musiał. 3 A gdy był w Ekbátánie / dowiedział sie co sie z Nikánorem y z onymi stáło / ktorzy strone Tymoteuszowe 4 b trzymáli. Tedy zápaliwszy sie gniewem / spodziewał sie / że onych złość przed ktorymi uciekł / ná Zydy wyleje: Przetoż gdy go już sąd z niebá dochodził / rozkazał woźnicy / áby bez przestánku pogániájac/ drogi urywał: bo ták hárdzie mowił ; Cmyntarz ná pogrzeb Zydom z Jeruzalem uczynie/ gdy tám przyjáde.

b 1 Mac. 5. 34.

5 A Le Wszechmogacy PAn Bog Izráelski poráził go plagą nieuleczoną / y niewidzialną. Abowiem skoro jedno tych słow domowił / ziełá go nieuleczona boleść wnetrzności/y srogie wnetrzne dreczenie. 6 A iście bárzo spráwiedliwie/jáko tego/ ktory rozmáitymi y niezwyczájnymi mekámi innych wnetrzności dreczył. 7 A wszákże on żadnym obyczájem hárdości swey nieprzestał / lecz nád to jeszcze bedac pychy pełen/ ogniem wielkiey popedliwości przeciwko Zydom pałał/ á spiesznie one droge odpráwowáć kazał: ále sie przydáło / że z wozá ktory bárzo pretko bieżał wypadł / y potłukł sie : á od ćieżkiego pádnienia/ ná wszystkich członkách ciáłá swego był ztrapiony. 8 A ták on ktoremu sie dla wielkiey srogości niedawno zdáło/ że morskim náwáłnościam może rozkázowáć / á ktory rozumiał / że ná szalách y wysokość gor może zważyć / o ziemie uderzony / ná stołku był noszony / á jáwną moc Bożą wszystkim *ná sobie* ukázo- 9 wał: Ták iż z ciáłá onego złośniká robacy wyłázili / á jeszcze z żywego w boleściách / y w trapieniách ciáło pádáło/y ták cuchnęło / że wszystkie- 10 mu wojsku on smrod cieszki był. A ták tego ktoremu sie máło przed

tym

tym zdáło / że gwiázd niebieſkich śięgá / nikt niemogł dla nieznośnego / y ćieſzkiego śmrodu znośić. ♣ 11 Támżeć dopiero rániony będąc / pocżął wielkiey hárdośći poniechawáć / á zá Bożym ſkáraniem / gdy mu co raz wiecey boleśći przybywáło / do poznánia sámego śiebie 12 przychodźić. ♣ Abowiem już áni sam śmrodu ſwego źćierpieć nie mogąc / ták rzekł ; O ſpráwiedliwáć jeſt rzecż być poddánym Bogu : á śmiertelnemu / myślá śię nierównáć z Bogiem!

13 Modlił śię on złośnik PAnu / (od ktorego wiecey nie otrzymał miłośierdźia) ták mowiąc ; 14 ♣ Że to miáſto święte / do ktorego ſpieſzno jáchał / áby je z źiemią zrownał / á miejſcem ná pogrzeb ucżynił / wolnym chce ucżynić : 15 ♣ A Zydy o ktorych był rzekł / że im áni pogrzebu dopuśćić nie chce / ále je rácżey ptáſtwu y beſtyam zá żer y z dźiatkámi wyrzućić miał / te wſzyſtkie Ateniencżykom rownymi ucżynić chce. 16 ♣ A Kośćioł święty / ktory był przed tym złupił / wielkimi y drogimi upominkámi przyozdobi / y wſzyſtkie święte nacżynia dáleko wiecey przywroći / á potrzeb należących do ofiar z włáſnych ſwych dochodow dodawáć będźie. 17 ♣ Nád to / że y Zydem zoſtánie / á wſzelkie miejſcá gdźie ludźie mieſzkáją obchodząc / moc Bożą opowiádáć chce.

18 Ale gdy zgołá boleśći nie uſtawáły (gdyż zájiſte nań ſpráwiedliwy ſąd Boży był przyſzedł) sam o sobie powątpiwſzy / nápisał do Zydow ten niżey położony liſt / ktory w sobie zámykał ſpoſob przepraſzánia / á to w sobie miał ; 19 ♣ Antyoch Krol y Kśiążę / Zydom dobrym mieſzczánom / wiele dobrego y zdrowia życży / á żeby śię im ſzcżeśliwie powodźiło / winſzuje. 20 ♣ Jeſliśćie zdrowi y z dźiatkámi ſwymi / á rzecży wáſze idą wam według myśli / ja w niebie nádźieję májąc / ná wáſze ucżciwość y chęći miłe wſpominam. 21 ♣ Wrácájąc śię z onych miejſc ktore są około Perſyey / á wpadſzy w ćieżką niemoc / zdáło mi śię zá rzecż potrzebną / ábym śię ſtárał o poſpolite wſzyſtkich dobro. 22 ♣ Nie żebym miał wątpić o sobie / ále májąc wielką nádźieję / że śię z tey choroby wybiegam. 23 ♣ Wſzákże uważájąc to / żey oćiec moj zá onych cżáſow do wyżſzych krájin wojſká prowádząc / zoſtáwił po sobie námieſtniká : 24 ♣ Jeſliby śię co nád nádźieję przytráfiło / ábo byłyliby jákie nowiny nieteſkne / wiedząc ći co mieſzkáją w tey źiemi / komu poruczony jeſt rząd / żeby śię nie burzyli. 25 ♣ Nád to upátrując / że pogránicżne Kśiążętá / á bliſkie tego kroleſtwá upátrują cżás pogodny / á cżekáją ſkończenia tych rzecży : Przetożem poſtánowił ſyná mego Antyochá Krolem / ktoregom cżeſtokroć odjeżdżájąc do wyżſzych Páńſtw / wielom z wáſzych porucżał y zálecał / á do niegom piſywał tákjáko niżey położono. 26 ♣ Przetoż was proſzę y nápominam / ábyśćie pámiętájąc ná dobrodźiejſtwá poſpolićie y oſobnie / káżdy z was jednáką przyjaźń przećiwko mnie y 27 ſynowi memu záchowáli. ♣ Gdyżem tego pewien / że on łáſkáwie y ludzkie / náśládując mego przedśięwźięcia / z wámi śię obchodźić będźie. 28 ♣ A ták on mężobojcá y bluźnierz / okrutne boleśći ćierpiąc / á w cudzey źiemi będąc / ták jáko śię z innymi obchodźił / miedzy gorámi żáłoſną śmierćią żywotá c dokonał. 29 ♣ A Filip ktory był poſpołu z nim wychowány / ćiáło jego dał odwieść : A obawiájąc śię ſyná Antyochowego / do Ptolemeuſzá Filometorá do Egiptu zjáchał.

c 1 Mác. 6. 16.

Rozdział X.

Máchábeuſz Jeruzalemu *dobył.* 3. *Kośćioł ocżyśćił.* 10. *Antyoch Eupátor kroleſtwo ujął.* 14. *Bitwá Gorgiaſzowá.* 15. *Idumejcżykow.* 24. *Y Tymoteuſzá z Zydámi.* 28. *Ktorych Zydi zwyćiężyli.* 38. *Y zá to Bogá chwalili.*

1 Ale Máchábeuſz y ći ktorzy z nim byli / zá ſpráwą PAńſką / Kośćioł záśię y miáſto odebráli. ♣ 2 Y ołtarze ná rynku od cudzoźiemcow pobudowáne / áż y káplice po-

burzy-

3 burzyli. ♣ A Kośćioł a wychędożywszy/inny Ołtarz spráwili / á wykrzesawszy kámienie / y ogień z niego wźiąwszy / ofiáre po dwu lećiech spráwowáli: y kádzenia/y lámpy/y chleby pokłádne sporządźili. 4 ♣ A to uczyniwszy / upadszy ná oblicze swe/ modlili śię PAnu: / áby więcey nie wpádali w tákowe nieszczęśćia : lecz jeśliby kiedy zgrzeszyli/ áby od niego łáskáwie pokaráni byli / á dźikim y obcym narodom podáni nie byli. 5 ♣ Y stáło śię / że ktorego dniá Kośćioł od cudzoźiemcow zplugáwiony był / tegoż dniá dźiało śię oczyśćienie Kośćiołá / dwudźiestego b y piątego dniá / mieśiącá ktory zowią Káslew. 6 ♣ Tedy obchodźili z weselem przez ośm dni/ jáko święto uroczyste Kuczek / przypominájąc sobie / jáko niedáwnego czásu pod święto Kuczek/ w gorách y w jáskiniách jáko zwierzętá sámotni bydź muśieli. 7 ♣ Przetoż rożdżki blusczowe / y piękne látorośli / przytym y pálmy májąc / chwały oddawáli temu / ktory im szczęśliwą drogę ku oczyśćieniu 8 miejscá swego zdarzył. ♣ Y postánowili to pospolitym dekretem y wyrokiem / áby wszystek narod Zydowski / ná káżdy rok one dni obchodźił. 9 ♣ Tákowe ć było Antyochá onego / ktorego zwano Epifánes/dokonánie.

b 1 Mác. 4. 52.

10 TEraz záśię o tym/ co śię zá Antyochá Eupátorá (ktory był synem onego złośniká) dźiało / powiemy : krotko tego dotykájąc / co śię złego ná wojnách przygadzáło. 11 ♣ Ten bowiem dostąpiwszy krolestwá / przełożył nád spráwámi swymi niejákiego Lizyaszá / y zá hetmáná nawyższego Dolney Syryjey y 12 Fenicyey. ♣ Abowiem Ptolemeusz ktorego zwano Mákron / chcąc do spráwiedliwośći Zydom / dla krzywdy ktora śię im dźiáłá / dopomoc/ 13 stárał śię rzeczy ich uspokojić. ♣ Z kąd oskárżony od przyjaćioł przed Eupátorem / á zdrajcą częstokroć názywány będąc / przeto / jákoby Cypru sobie powierzonego od Filometorá odbieżał / á do Antyochá Epifánesá śię udał : owszem jáko by zacnego urzędu przystojnie nie odpráwował / otruwszy sámego śiebie/żywotá dokonał. 14 ♣ Zátym Gorgiasz będąc onych miejsc hetmánem postánowionym/ cudzoźiemskie wojsko chował / y często przećiwko Zy15dom walczył. ♣ Do tego y Edomczycy sposobne Zamki trzymájąc / pospołu z nim Zydy trápili : á te ktorzy byli wygnáni z Jeruzalem przyjmując/ wojnámi śię ustáwicznie o nie kuśili.

16 ALe ći ktorzy c z Máchábeuszem przestawáli / uczyniwszy modlitwę/ á prosząc Bogá/ áby im był ná pomocy / ná one zámki Edomskie 17 uderzyli. ♣ A oborzywszy śię ná nie mocą wielką / podbili sobie one miejscá / á náde wszystkimi ktorzy z murow walczyli /. pomśćili śię : á ták morduj ąc kto śię im jedno náwinął / zábili nie mniey dwudźie18śćiá tyśięcy. ♣ A gdy ich około dźiewiąći tyśięcy ná dwie bárzo obronne wieże y wszystkie potrzeby do o19blężenia májące/ uciekło / ♣ Máchábeusz zostáwiwszy Symoná y Jozefá/ przytym Zácheuszá/á z nim wielu / áby je oblegli / sam śię indźiey/gdźie potrzebá byłá / udał. ♣ 20 Ale ći ktorzy byli z strony Symonowey / chćiwośćią pieniędzy uniesieni/ niektorym z tych ktorzy ná onych wieżách byli / dáli śię pieniądzom uwieść: á śiedmdźieśiąt tyśięcy drách m wźiąwszy / dopuśćili nie21ktorym ućiec. ♣ A gdy to Máchábeuszowi oznájmiono co śię było stáło / zebrawszy przednieysze z ludu/ skárżył ná nie / iż zá pieniądze przedáli brácią / nieprzyjaćioły prze22ćiwko nim wypuśćiwszy. ♣ Przetoż one zdrajce winnymi uczyniwszy / zábił : á zátym záraz onych dwu 23 wież dobył. ♣ A broni/ ktora w ręku jego byłá / záwżdy szczęśliwie używájąc/ więcey niż dwádźieśćiá tyśięcy ná onych dwu zamkách zábił.

c 1 Mác. 5. 33.

24 A Tymoteusz ktory był d pierwey porážony od Zydow / zebrawszy cudzoźiemskie wojská wielkie / y z Azyey jezdnych niemáło zgromádźiwszy/ przyćiągnął jákoby mocą 25 miał wźiąć źiemię Zydowską. ♣ Ale ći ktorzy z strony Máchábeuszowey

d 1 Mác. 5. 35.

byli / pospołu z Máchábeuszem ná modlitwę do Bogá się událi: á głowy prochem posypawszy / y biodrá 26 włośienicámi przepásawszy / ✣ A u spodku onego Ołtarzá ktory był ná przećiwko upadszy/prośili áby im będąc miłośćiwym/ nieprzyjaćielem się nieprzyjaćiołom ich stáwił;á nátárł ná te/ ktorzy ná nie náćieráli / 27 jáko Zakon e ukázował. ✣ A ták wstawszy od modlitwy / á wźiąwszy zbroje / opodal od miástá wyszli : á będąc blisko nieprzyjaćioł / zástánowili się. 28 ✣A wnet skoro jedno weszło słońce/ zwoczyli bitwę z obu stron : ći f zájiste zá rękojmię szczęśćia y zwyćięstwá pewną do PAná ućieczkę májąc: ále owi zá hetmáná do potrzeby/serce mężne obieráją c.

29 A Gdy się rozszrzyłá bitwá / ukázáło się nieprzyjaćiołom z niebá ná koniách w złotych uzdách pięć mężow g známienitych: á dwáj 30 byli wodzámi Zydow. ✣ Ktorzy Máchábeuszá miedzy się wźiąwszy/ á zászczyćiwszy go tą ktorą mieli zbroją / żeby nie był ránion y ochrániáli go: á záś ná nieprzyjaćioły strzały y pioruny miotáli ; ktorzy będąc ślepotą záráženi / á trwogi 31 pełni/poráženi są. ✣ Y zábito dwádźieśćiá tyśięcy y pięć set *pieszych*, á jezdnych sześć set.

32 A Sam Tymoteusz ućiekł do Gázáry/ do zamku ták nazwánego/ bárzo dobrze opátrzonego / gdźie 33 Chereász był Stárostą. ✣ Ale ći ktorzy z strony Máchábeuszowey byli/z ochotą oblegli on Zamek przez 34 dwádźieśćiá y cztery dni. ✣A ći ktorzy tám byli / obronie mieścá ufájąc / srodze bluźnili / á słowy nieprzystojnymi pluskáli. 35 ✣ Ale gdy się rozednıwał dwudźiesty y piąty dźień / niektorzy młodźiency z onych ktorzy byli przy Máchábeuszu / zápaliwszy się wielkim gniewem o one bluźnierstwá/nátárli mężnie ná mur/ á srogim sercem káždego / kto 36 się jedno náwinął/ zábili. ✣ Tákże y drudzy wdárszy się szturmem przećiwko tym/ ktorzy tám byli/zápalili one wieże : á podniećiwszy stosy drew / żywo one bluźnierze 37 palili. ✣ A inni bramy wyłamáli/á wprowádźiwszy tám ostátek wojská/ miásto wźięli : á Tymoteuszá/ktory się był skrył do jedney jámy/ y brátá jego Chereászá/y Apollofáná/zá38 bili. ✣ A to wykonawszy / z śpiewániem / y z wysławiániem błogosłáwili PAnu / ktory wielce dobre rzeczy uczynił Izráelowi / á dał im ono zwyćięstwo.

ROZDZIAŁ XI.

Lisyasz wyćiągnąwszy przećiwko Zydom.6. Od nich porážony. 13. Szuka jednánia z Máchábeuszem. 16. List pisze do Zydow. 27. List Antyochá. 33. Y Rzymian do Zydow.

1 A Le po máłym bárzo czáśie a Lisyasz sprawcá y powinowáty Krolewski/y ná wszystkimi spráwámi przełożony/bárzo ćiężko ponosząc 2 to/co się było stáło / ✣ Zebrawszy około ośmidźieśiąt tyśięcy ludu / y wszystkę jezdę / ruszył się przećiwko Zydom/umyśliwszy miásto *Ieruzalem* Grekom mieszkániem uczynić. 3 ✣A Kośćioł pod płát jáko inne káplice Pogáńskie przywieść : tákże y nawyższe káplaństwo ná káždy rok 4 przedájne uczynić. ✣ W niczym się nie oglądájąc ná moc Bożą : Z kąd podniosł się w myśli onymi tyśiącámi pieszych / y onymi tyśiącámi jezdnych : ośmdźieśiąt Słoniow 5 májąc. ✣ A wtárgnąwszy do źiemie Zydowskiey / y przybliżywszy się do Betsury / (ktora choć byłá ná obronnym miejscu/ á nadáley od Ieruzalem ná pięći stájan) śćisnął ją.

6 A Le ći ktorzy byli przy Máchábeuszu/ dowiedźiawszy się o obleženiu Zamkow swych / z płáczem y ze łzámi/ pokornie z postem PAná prośili / áby dobrego Aniołá zesłał 7 ku wybáwieniu Izráelá. ✣ Tedy sam Máchábeusz naprzod broń porwawszy/nápominał y drugich/áby z nim wdawszy się w niebespieczeństwo/dáli rátunek bráći swey. 8 ✣Zátym społem ochotnie *z miástá* wypádli:á gdy jeszcze nie dáleko od Ieruzalem byli / okazał się im rycerz w białych szátách / szermując złotą 9 bronią/ktory przed nimi jáchał. ✣ Y błogosłáwili społem wszyscy miłośiernego PAná/ y nábyli wielkiego

serca:

Marginalia: e 5. Moj. 7. / 5. Moj. 20. 4. / f 1. Kron. 16. / 2. Kron. 20. 8. / g 1. Mác. 25. / a 1. Mác. 6. 28.

serca: z kąd nie tylko ná ludźie/ ále też y ná naokrutnieysze bestye / y ná żelázne mury nátrzeć gotowi byli. ♣ 10 A ták szli w onym szyku/ pomocniká z niebá máiąc (bo się iuż był nád nimi PAn raczył zmiłowáć.) ♣ 11 A iáko lwi rzućiwszy się ná one nieprzyiaćioły/ poráźili z nich pieszych iedenaśćie tyśiecy / á iezdnych tysiąc y sześć set. ♣ 12 A inni wszyscy ućiec muśieli: y wiele z nich zránionych/ y złupionych przy zdrowiu záchowáni są: sam tákże Lisyasz sromotnie ućiekszy / przy żywoćie záchowány iest. ♣ 13 A nie będąc głupim sam u śiebie / rozważywszy iáką szkodę podiął / zrozumiawszy że Zydźi byli niezwyćiężonymi / ponieważ im Bog Wszechmogący był ná pomocy / ♣ 14 Posłał y obiecał im/ że zezwoli ná wszystko co słusznego będźie / á że y Krolá do tego przywiedźie / że przyiaćielem ich bydź muśi.

15 Tedy Máchábeusz stáráiąc się o to co iest pożytecznego / zezwolił ná wszystko do czego Lisyasz prowádźił: ábowiem o cokolwiek Máchábeusz Lisyaszá przez listy z strony Zydow prośił/ tego Krol pozwolił. ♣ 16 Bo listy Zydom nápisáne były od Lisyaszá w ten sposob; Lisyasz ludowi Zydowskiemu zdrowia życzy. ♣ 17 Jan y Absálom ktorzy wysłáni będąc od was / oddawszy odpowiedź z podpisem / prośili o to co się wniey zámyka. ♣ 18 Przetoż cokolwiek należáło Krolowi odnieść/ przedłożyłem: ktory cokolwiek bydź mogło pozwolił. ♣ 19 Jesliże tedy záchowaćie w tych spráwách życzliwość / tedyć y ia nápotym stáráć się będę/ ábym wam był powodem 20 do wszystkiego dobre°. ♣ A o tey káżdey z osobná rzeczy zlećiłem / y wászym y swoim rozmowić się z wámi. ♣ 21 Mieyćie się dobrze. *Dan* Roku setnego czterdźiestego osmego / Jowiszá Korynckiego *dniá* dwudźiestego y czwartego.

22 Krolewski záśie list to miał w sobie; Krol Antyoch brátu Lisyaszowi zdrowia życzy. ♣ 23 Gdyż Oćiec nász miedzy bogi iest przenieśiony/ chćieliśmy / áby ći ktorzy są z Krolestwá nászego / w pokoiu pilnowáli własnych rzeczy. ♣ 24 Ale smy słyszeli że Zydźi nie zezwaláią / ná to od Oycá nászego do Greckich obyczáiow postánowione przystąpienie / ále że swoie własne zwyczáie sobie upodobawszy / żądáią áby im pozwolono zakonnych ustaw. ♣ 25 Przetoż my/ chcąc áby ten národ był w pokoiu / postánowiliśmy y Kośćioł im záś przywroćić: y tego / áby się rządźili według zwyczáiu przodkow swych im *pozwolić*. ♣ 26 Dobrze tedy uczynisz / iesli do nich poślesz / á dasz im ná to rękę / áby poznawszy wolą nászę / byli dobrego sercá / y z ućiechą własnych swych rzeczy pilnowáli.

27 A Do Zydow list Krolewski táki był; Krol Antyoch Rádźie Zydowskiey y innym Zydom zdrowia życzy. ♣ 28 Jesli się dobrze maćie/ ták iest iáko chcemy / y mysmy też *dobrze* zdrowi. ♣ 29 Oznáymił nam Menelaus / że się chcećie wroćić / y własnych rzeczy swoich pilnowáć. ♣ 30 Przetoż ći ktorzyby się do nas wypráwili / będą mieli áż do trzydźiestego dniá / mieśiącá Xántyká 31 przymierze wárowne: ♣ Aby Zydźi używáć mogli pokármow swych y praw/ iáko y przed tym: á żaden z nich / áby żadnym sposobem przykrośći nie ćierpiał / ktore się z niewiádomośći dźiały. ♣ 32 Posłáliśmy też y Meneláuszá / áby was poćieszył. ♣ 33 Mieyćie się dobrze. *Dan* Roku setnego czterdźiestego osmego/ mieśiącá Xántyká dniá piętnastego.

34 Posłáli też y Rzymiánie list do Zydow/ w te słowá; Quintus Memmiusz / y Tytus Mánliusz/ posłowie Rzymscy/ ludowi Zydowskiemu zdrowia życzą. ♣ 35 Tego czego wam Lisyasz powinowáty Krolewski pozwolił/ y my pozwalamy. ♣ 36 A co umyślił; przedłożyć Krolowi záraz kogo pośliećie *do nas* coby doyrzał tego / ábysmy się z wámi obeszli iáko należy: Bo my iuż iedźiemy do Antyochiey. ♣ 37 Przetoż pospieszćie się/ á pośliećie nie[illegible] / ábysmy y my wiedźieć mogli / co iest 38 zá zdánie wásze. ♣ Mieyćie się do-

brze. *Dan* Roku ſetnego czterdźieſtego oſmego / mieśiacá Xántyká / dniá pietnaſtego.

ROZDZIAL XII.

Joppeńczycy dwie śćie Zydow w morzu zátopili. 6. Czego śię Judás zemśćił. 24. Tymoteus pojimány y wypuſzczony. 36. Judás śię Bogu modli.

1 A Gdy śie te umowy ſtáły: Liſyaſz odjáchał do Królá / á Zydźi śie rolą báwili. 2 Ale Stároſtowie onych miejſc / Tymoteuſz y Apolloniuſz / ſyn Genneow / tákże y Hieronym / y Demofon / nád to y Nikánor Kśiążę z Cypru / nie dopuſzczáli im beſpiecznie żyć / y rzeczy ſwych w pokoju pilnowáć.

3 TAkże Joppeńczycy tákowąż złość zbrojili / że námowili Zydy / one ktorzy miedzy nimi mieſzkáli / áby ná owe od nich nágotowáne okręty / z żonámi y z dźiatkámi wśiedli / jákoby żadney przećiwko nim nieprzyjáźni nie mieli. 4 A gdy według poſpolitego onego miáſtá dekretu / y oni ná to przyzwolili / jáko ći ktorzy pokoju przeſtrzegáli / á nić śie złego nie ſpodźiewáli / *tedy je* oni ná głębią záwiozſzy / potopili / ktorych było nie mniey dwie śćie.

5 PRzetoż gdy śie dowiedźiał Judás / o tym uczynionym nád źiemkámi jego / okrućieńſtwie / dał znáć onym meżom / ktorzy z ſtrony jego byli: A wzywájąc Bogá Sędźiego ſpráwiedliwego / 6 Ciągnął przećiwko onym bráći ſwey morderzom / á porty ich w nocy zápaliwſzy / y one okręty popaliwſzy / one ktorzy tám uſzli pozábijał. 7 A gdy miáſto záwárte było / odćiągnął / jákoby śie znowu wroćić / á wſzyſtkie w obec Joppeńczyki wykorzenić miał. 8 A zátym dowiedźiawſzy śie / że tesz Jámnijczycy Zydom / ktorzy u nich mieſzkáli / tákże uczynić myślili: 9 Tedy y Jámnijczyki w nocy nájáchał / y zápalił porty z okretámi / ták / że łunę od ogniá widáć było y w Jeruzalem / ktore było [illegible] ná dwie śćie y czterdźieśći ſtájan. 10 A gdy z támtąd ná dźiewiećiorá ſtájan uſtąpił / á przećiwko Tymoteuſzowi ćiągnął; uderzyło nań Arábczykow nie mniey pięć tyśięcy *pieſzych*, á jezdnych pięć ſet. 11 A zoczywſzy wielką bitwę / á tym / ktorzy byli z ſtrony Máchábeuſzowey / zá pomocą Bożą ſzczęśliwie śie wiodło; zwyćiężeni będąc Nomádowie Arábſcy / prośili áby im Judás podał práwice *ſwą*, obiecując *mu* y bydło dawáć / y w inſzych rzeczách bydź im ná pomocy. 12 Tedy Judás rozumiejąc że mu prawdźiwie w wielu rzeczách pożyteczni bydź mieli / pozwolił pokoj z nimi uczynić: ktorzy odebrawſzy práwicę / odeſzli do namiotow *ſwojich*.

13 PRzyćiągnął tákże do niektorego miáſtá názwánego Káſpis / moſtem opátrzonego / y murámi obtoczonego / w ktorym rozliczni narodowie mieſzkáli. 14 Ale ći ktorzy tám byli / ufájąc w mocnych murách / y w doſtátku żywnośći / ſwowolnie ſobie poczynáli: á te ktorzy byli z ſtrony Judáſowey / ſromoćili: nád to bluźniąc / mowili co śie nie godźi. 15 Tedy ći ktorzy z ſtrony Judáſowey byli / wzywájąc onego wielkiego tego świátá Kśiążęćiá / ktory bez táránow y przypraw wojennych / Jerycho zá czáſow a Jozuego podwroćił / mężnie ná mury nátárli. 16 A zá wolą Bożą ono miáſto wźiąwſzy / niezliczone mnoſtwo pomordowáli / ták / że śie zdáło / że przyległe jeźioro / ktore było w ſzerz ná dwoje ſtájan / krwią pełne będąc opływáło.

a Jozu. 6. 20.

17 A Z támtąd ná śiedm ſet y pięćdźieśiąt ſtájan odćiągnąwſzy / przyſzli do Cháráki do Zydow ktore zwano Tubiáneńczykámi. 18 Ale Tymoteuſzá ná onych miejſcách nie záſtáli: ktory nic nie ſpráwiwſzy / już śie był z onych miejſc ruſzył / zoſtáwiwſzy przećię ná jednym miejſcu ſtraż bárzo mocną. 19 Tedy Doſyteuſz y Soſypáter / hetmáni tych ktorzy byli z ſtrony Máchábeuſzowey / wypádſzy / zábili onych ktore był Tymoteuſz ná Zamku zoſtáwił / więcey niż dźieśięć tyśięcy mężow. 20 Lecz Máchábeuſz woiſko

swe po huftach uszykowawszy/ postánowił niektore nád onymi hufámi/ y ná Tymoteuszá uderzył: ktory miał z sobą sto dwádźieśćiá tyśiecy pieszych/ á jezdnych dwá tyśiace y pięć set. 21 ♣ Ale Tymoteusz dowiedźiawszy się o przyćiagnieniu Judászowym/ wysłał w przod żony y dźieći/ y inne potrzeby wojenne, ná miejsce ktore zwano Kárnion: bo było trudne do oblężenia/ nawet y przystęp do onego miescá dla ćiásnośći wszystkich miejsc okolicznych/niesnádny. 22 ♣ A gdy się pierwszy huf Judászow ukazał/ y strách ná nieprzyjaćioły przypadł/ owszem trwogá przyszłá ná nie/ dla tego/ że się pokazał ten ktory wszystko widźi/ iż jeli gwałtem ućiekáć/ jeden tám/ drugi sám pierzchájąc; ták/ że się często sámi miedzy sobą porażáli/ y końcámi b mieczow swych przebijáli. 23 ♣ Záczym Judász wielkim je gwałtem goniąc/przebijał one złośniki/ y poráził do trzydźiestu tyśiecy mężow. 24 ♣ A sam Tymoteusz wpadszy miedzy te/ ktorzy byli z Dosyteuszem/ y Sosypátrem/ prośił bárzo chytrze/ áby go żywo puśćili: : dla tego/ że wielu z nich/ rodźicow y bráćiey ma w więźieniu, ktorzyby zá zginieniem jego pomrzeć muśieli. 25 ♣ A gdy obietnice wielkimi obowiązkámi ztwierdźił/ że je záś bez náruszenia przywroći/ tedy go puśćili dla záchowánia bráći swey. 26 ♣ Potym przyćiagnawszy Máchábeusz do Kárnionu/ y do Atergátyonu/ zbił tám dwádźieśćiá y pięć tyśiecy ludu.

27 A Po tey ich porážce y zgubie/ ruszył się Judás y przećiwko c Efronowi/ miástu obronnemu/ w ktorym mnostwo rozlicznych narodow mieszkáło: á młodźiency duży ná murách stojąc/ mężnie się bronili: á gdźie też przypraw wojennych/ y strzelby wielka gotowość byłá. 28 ♣ Lecz wzywájąc onego mocárzá/ ktory mocą swą kruszy śiły nieprzyjaćielskie/ wźięli miásto/ y pod moc swoje podbili: á z onych ktorzy w nim byli/ pozábijáli około dwudźieśćiá y pięći tyśiecy.

29 A Ruszywszy śię z támtąd/ uderzyli ná Scytopolin/ ktore było od Jeruzalem ná sześć set stájan. 30 Ale gdy Zydźi ktorzy tám byli świádectwo wydáli/ jáko się z nimi Scytopolitánie łáskáwie obeszli/ á czásu nieszczęśćia/ przyjaźń im pokazáli: 31 ♣ Podźiękowawszy im/ y nápomniawszy ich/ áby nápotym ná ten narod łáskáwi byli/ wybráli się do Jeruzalem: gdyż już Uroczyste święto Tygodniow nádchodźiło.

32 A Odpráwiwszy święto ktore zowią Swiatkámi/ uderzyli ná Gorgiaszá/ źiemie Idumiejskiey Stároste. 33 ♣ Ktory wyćiagnął ze trzemá tyśiecy pieszych/ y ze czteremá sty jezdnych. 34 ♣ A zwiodszy bitwę przydáło się/ że nieco Zydow poległo. 35 ♣ Ale niejáki Dosyteusz jezdny/ z hufu Bákenorowego/ mąż rycerski/ dostał Gorgiaszá: á pochwyćiwszy go zá száte rycerską/ mężnie go wiodł/ chcąc tego przeklętego żywo záchowáć; lecz ktoś z jezdnych Tráceńskich nátárszy nań/ rámię mu odćiął/ y ták ućiekł Gorgiasz do Máreszá. 36 ♣ A gdy się ći/ ktorzy byli z strony Ezdrynowey długo walcząc/ zmordowáli/ Judás wzywájąc PAná/ áby się on pomocnikiem być okazał/ y hetmánem oney bitwy. 37 ♣ Záczął przyrodzonym językiem z śpiewániem wołáć/ á uderzywszy nagle ná one ktorzy trzymáli strone Gorgiaszowe/ rozegnał je.

38 P Otym Judász zebrawszy wojsko/przyćiagnął pod miásto Odollám: á gdy nástawał śiodmy dźień/według zwyczáju oczyśćiwszy się/ támże Sábbát święćili. 39 ♣ A názájutrz szli oni ktorzy trzymáli strone Máchábeuszowe/ w ten czás kiedy się to nálepiey odpráwić mogło/ ćiáłá pobitych zbieráć/ á z powinowátymi w grzebách oycowskich pochowáć. 40 ♣ Y náleźli pod szátámi káżdego z onych zábitych/ rzeczy ktore Jámnieńskim báłwanom ofiárowáne były/ ktorych Zydom Zakon d zákázował: z kąd wszystkim jáwno było/ iż oni dla tego byli poráženi. 41 ♣ Przetoż wszyscy błogosłáwiąc sprawy spráwiedliwego PAná/ ktory skryte rzeczy jáwnymi

b 1. Kron. 22. 22.

c 1. Mác. 5. 46.

d 5 Moy. 7. 25.

czyni/

42 czyni / ♣ Událi się ná modlitwy / prosząc / áby ten grzech ktory się stał cále był zgłádzony.

Tedy mężny Judás/nápominał on lud / áby się strzegł od grzechow / ná oko widząc / co się stáło dla grzechow onych ktorzy polegli.

43 ♣ Potym zebráwszy podátek ná káżdą osobę ułożony / do dwu tysięcy drachm srebrá / posłał do Jeruzalem / áby ofiárowano zá grzech: bárzo dobrze y słusznie to czyniąc / jáko ten ktory o zmartwych wstániu

44 myślił. ♣ Abowiem gdyby się zmartwychwstánia onych co poráženi są / nie spodziewał; tedyćby nie potrzebna / y prozna rzecz byłá modlić

45 się zá umárłe. ♣ Owszem uważał y to / że tym ktorzy pobożnie zásnęli /

46 wielka jest łáská odłożona. ♣ A *byłoć to* święte y pobożne rozmyślánie: Przetoż ofiárę ubłagálną zá umárłe spráwił / áby byli od grzechu rozwiązáni.

Rozdział XIII.

Antyoch Eupátor do ziemie Judskiey przyćiągnął. 4. Meneláusz zábity. 10. Judás zwyćięstwo otrzymał. 21. Rodokową zdrádá. 23. Przymierze Antyochowe z Zydámi.

1 Potym roku setnego czterdźiestego y dźiewiątego / przyszłá nowiná do Judásá/że Antyoch Eupátor / z mnostwem ná Zydowską

2 ziemię ćiągnie. ♣ Nád to y Lisyasz hetman/y nawyższy sprawcá / káżdy z nich májąc wojsko Greckie / pieszych sto y dźieśięć tyśięcy / á jezdnych pięć tyśięcy y trzy stá / przytym Słoniow dwádźieśćiá y dwá/y

3 wozow z kosámi trzy stá. ♣ Do ktorych się też przymieszał y Meneláusz/ y nápominał z wielką chytrośćią Antyochá *do wojny*: nie ták dla záchowánia ojczyzny / jáko mniemájąc że miał ná przełożeństwo

4 wysádzony być. ♣ Ale on Krol nád Krolmi/pobudźił do gniewu Antyochá przećiwko onemu złośnikowi: ktory/ gdy pokazał Lisyasz/ że on był powodem wszystkiego złego / rozkazał (jáko ná onym miejscu jest zwyczaj) áby go záwiodszy do Bereám/

5 zábili. ♣ A byłá ná onym miejscu wieżá / ná pięćdźieśiąt łokći *wzwyż*, pełna popiołu: ná ktorey byłá przypráwá w koło się obrácájąca/ zewsząd w on popioł wtrącájąca.

6 ♣ Z támtąd onego / ktory był świętokradztwá winien / y ktory inne bárzo złe rzeczy popełnił/ wszyscy ná strácenie zepchnęli.

7 ♣ Tákowąc śmierćią onemu złemu Meneláuszowi przyszło umrzeć / ták / że

8 się mu áni ziemie nie dostáło. ♣ A záiste spráwiedliwie: Abowiem poniewasz przy ołtarzu/ ná ktorym jest ogień y popioł święty / wiele grzechow był popełnił / *tákże* w popiele śmierć podstąpił.

9 Ale Krol sercem wśćiekły ćiągnął / áby srozsze rzeczy niż ojciec jego nád Zydy czynił.

10 ♣ Ale gdy się o tym Judás dowiedźiał / przykazał *wszystkiemu* ludowi / áby we dnie y w nocy PAná wzywáli: żeby jesli kiedy / tedy teraz rátował tych/ ktorym szło o Zakon/y o ojczyznę/y o

11 Kośćiołá świętego utrátę. ♣ A iżby ludu / ktory sobie nie dawno trochę wytchnął / bluźnierskim Pogánom

12 w poddáństwo niepodáwał. ♣ To gdy wszyscy wespoł czynili / á miłośiernemu PAnu z płáczem y z postem przez trzy dni upadájąc ustáwicznie się modlili / poćieszywszy ich Judás/ *nápominał ich* áby byli po

13 gotowiu. ♣ A sam osobno z Stárszymi będąc urádźił / áby pierwey niżby wtárgnęło Krolewskie wojsko do Zydowskiey źiemie / y *niżeliby* miásto wźięto/ wyćiągnęli/y zá pomocą PAńską ná to się odważyli. ♣

14 A ták oddawszy się w ochronę stworzyćielá świátá / nápomniał onych ktorzy z nim byli / áby się mężnie áż do śmierći o Zakon/o Kośćioł/ o miásto / o ojczyznę / y o rzecz pospolitą potykáli: Zaczym/ u Modyny

15 położył się z wojskiem. ♣ A dawszy tym ktorzy byli przy nim hásło/ Boże Zwyćięstwo; uderzył w nocy z młodźieńcámi naudátnieyszymi przebránymi ná Oboz/leżący u dworu Krolewskiego / y zábił do dwu tyśięcy mężow / nád to y co naprzednieyszego Słoniá / z oną rotą/ ktora w domu *ná nim zbudowánym*

16 byłá / położył. ♣ A ostátek wojská

strachu y trwogi nábawiwszy / szczęśliwie się wrocił. 17 ♣ A to się działo gdy się poczęło rozedniwáć/ zá obroną Páńską ktora mu ná pomocy byłá. 18 ♣ Ale Krol doznawszy śmiáłośći Żydowskiey / pokusił się przez fortele o niektore trudne mieyscá. 19 ♣ Lecz gdy przyćiągnął do Betsury/ obronnego zamku Żydowskiego / odegnano go/ y szkodzono mu / y urywano go. 20 ♣ Lecz onym ktorzy tám byli/ Iudás potrzeb dodawał. 21 ♣ Ale Rodek, ktory był z woyská Żydowskiego / objawiał rády tájemne nieprzyjaćiołom: O co gdy się pilnie pytano/ poj imány jest y wsádzony. 22 TEdy powtore umowiwszy się Krol z Betsurczány / práwicę im podał/á ich też odebrał/ y odćiągnął. 23 ♣ Zátym zwiodszy bitwę z tymi ktorzy byli z Iudásem/porážony jest/ á dowiedźiawszy się / że odpadł od niego Filip w Antyochiey/ ktory tám był nád spráwámi zostáwiony: ztrwożył sobą/Żydy odprośił/ poddał się / á przysięgi ná wszystko co było słusznego/y pogodźił się: ofiáre spráwił / Kośćioł zacnie uczćił/ y onemu się mieyscu ludzko stáwił. 24 ♣ Zátym Máchábeuszá obłápiwszy/ postánowił go hetmánem y Stárostą od Ptolemáidy áż do Gerrenczykow. 25 ♣ Potym przyćiągnąwszy do Ptolemáidy/obaczył że się obćiążáli ná onę umowę Ptolemejczycy/ nie wdźięcznie to przyjmując: *obawiájąc się*, że Żydźi będą ono przymierze wzruszyć chćieli. 26 ♣ Ale Lisyasz wstąpiwszy ná stolicę / á słuszne tego przyczyny pokazawszy/przywiodł je do tego / y uśmierzył je / y ubłagał je: y wrocił się do Antyochiey. A tymći się sposobem stał odjazd y przyjazd ná woynę / y wrocenie ná zad.

ROZDZIAŁ XIV.

Demetryus od Alcymá przećiwko Żydom rozdrážniony. 2. Wysyłá przećiwko nim Nikánorá*. 18. Ktory z nimi przymierze uczynił. 26. Ale je Krol wzruszył. 37. Śmierć Rázyászowá.*

1 POtym po trzech lećiech przyszłá nowiná do Iudásá / że Demetryusz syn Seleukow przez port Trypolitáński przepráwiwszy się z woyskiem wielkim y z okrętámi / ♣ 2 Wźiął źiemię/zábiwszy Antyochá y Lisyaszá hetmáná jego. 3 ♣ Tedy niejáki Alcymus/ ktory *przed tym* będąc nawyższym Kápłánem/ dobrowolnie się czásu pomieszánia splugáwił/ rozumiejąc / że żadnym sposobem śmierći nie ujdźie / áni do świętego Ołtarzá więcey *żadnego* przystępu mieć nie będźie: 4 ♣ Przyszedł do Krolá Demetryuszá / roku setnego pięćdźieśiątego pierwszego niosąc mu koronę złotą y pálmę; á nád to y niektore z onych gáłązek należących do Kośćiołá / á tegoż dniá w pokoju się zátrzymał. 5 ♣ Lecz upátrzywszy sposobny czás służący száleństwu jego / á będąc wezwány do rády od Demetryuszá/y pytány/ jákieby było postánowienie rzeczy Żydowskich/ y coby przed się bráli? 6 Odpowiedźiał: ♣ Ci Żydowie ktore zowią Assydejczykámi / ktorych jest hetmánem Iudás *Máchábeusz* podnoszą woynę/y rozruchy czynią/ niedopuszczájąc Krolestwu temu w pokoju zostáwáć. 7 ♣ Z kąd y ja złupiony będąc z sławy przodkow mojich / miánowićie z nawyższego kápłáństwá / tum się teraz uciekł: 8 ♣ Náprzedniey / ábym o tych rzeczách/ ktore Krolowi należą / rádźił: á potym o spółmieszczánách swych stáránie miał: bo dla tego pomienionego száleństwo / wszystek narod nász nie pomáłu utrapiony jest. 9 ♣ Tytedy/o Krolu! o tym wszystkim wiádomość wźiąwszy/ opátrz te kráinę y narod nász śćiśniony/ według tey/ z ktorąś wszystkim gotow/przychylney ludzkośći. 10 ♣ Bo pokąd Iudásá stawa/nie jest rzecz podobna / áby te rzeczy w pokoju zostáć miáły. 11 ♣ To gdy on powiedźiał / zaraz y drudzy przyjáćiele / będąc Iudásowi nieprzyjaćiołmi / rozżarzyli Demetryuszá. 12 ♣ Ktory zaraz wezwawszy Nikánorá/Przełożonego nád Słoniámi/ postánowiwszy go hetmánem nád Iudską źiemią/posłał go. 13 ♣ Dawszy mu listy áby Iudásá zábił / y te ktorzy z nim byli rozegnał/ á Alcymá/nawyższym Kápłánem wielkiego Kośćiołá postánowił. 14 ♣ Tedy

oni narodowie ktorzy z Judſkiey ziemie przed Judáſem uciekli/ zgromádzili ſie jáko ſtádá do Nikánorá / mniemájąc że upadek y nieſczęſcie Zydow/ſczęśćiem ich będzie.

15 A Że Zydźi o Nikánorowym przyćiągnieniu / y o zgromádzeniu ſie *do niego* onych narodow uſłyſzáwſzy/poſypawſzy ſie źiemią/ modlili ſie onemu / ktory ná wieki ſobie upewnił lud ſwoj / á záwſze známienitym zjawiániem *siebie sámego*, 16 bronił cząſtki ſwey. ♣ Potym zá roſkazániem hetmáná / záraz ſie z támtąd ruſzyli / á potykáli ſie z nimi u miáſteczká Deſſaw. 17 ♣ Támże Symon brát Judáſow/uderzywſzy ná Nikánorá / uląkł ſie nagłego przyćiągnienia onych nieprzyjaćioł. 18 ♣ Wſzákże uſłyſzawſzy Nikánor o męſtwie tych/ktorzy trzymáli ſtronę Judáſowę/ y o ich zá Oyczyznę w potykániu ſie ſczęśćiu: obawiał ſie wdáć zdrowia ſwego w niebeſpiecżeńſtwo. 19 ♣ Przetoż poſłał Poſydoniuſzá y Teodotá y Máteaſzá/áby 20 przymierze záwárli. ♣ A gdy o tym długá namowá byłá/ á Judás to ná wolą wſzyſtkiego poſpolſtwá podał: obaczywſzy jednoſtájne zdánie/ tedy 21 zezwolili ná ono przymierze. ♣ Y náznáczyli dźień w ktoryby ſie sámi z ſobą poſpołu zejść mogli : á gdy nádſzedł / poſtáwiono ſtolice obiemá 22 *Hetmánom*. ♣ Lecz Judás rozſádźił lud zbrojny ná miejſcách ſpoſobnych/ áby byli pogotowiu: by ſie snádź od nieprzyjaćioł nagła jáka zdrádá nie wſczęłá: y mieli przy- 23 ſtojną rozmowę miedzy ſobą. ♣ *Potym* mieſzkał Nikánor w Jeruzalem/ á nic nie czynił nieſłuſznego: ále one gromády jáko ſtádá zebráne/rozpuśćił. 24 ♣ Y rad záwżdy widźiał Judáſá/ z ſercá onemu męzowi przychylnym będąc. 25 ♣ Y nápominał go/ áby żonę pojął/ á dźiatki zpłodźił. A ták pojął żonę / y záżywał pokoju: y żyli ſpołecznie.

26 Lecz Alcymus / widząc miedzy nimi ſpołeczną miłość/ y umowy wárowne / wźiąwſzy *niektore z ſobą*, jáchał do Demetryuſzá ; á wydał / że ſobie Nikánor nieſzczerze poſtępował w ſpráwách jego: bo *mowił*, że Judáſá zdrajcę ná kroleſtwo je° ná 27 ſtępcą uczynił. ♣ A ták Krol będąc zájątrzony/ á onymi złośniká onego potwarzámi rozdrazniony/ nápiſał do Nikánorá / mowiąc ; Że mu to przymierze bárzo nie miłe : á że roſkázuje Máchábeuſzá związánego / jáko narychley poſłáć do Antyo- 28 chiey. ♣ Tego gdy ſie dowiedźiał Nikánor / záfráſował ſie : y ćięſzko mu to było / że przymierze uczynione wzruſzyć miał: ponieważ 29 on mąż nic złego nie uczynił. ♣ Ale iż ſie Krolowi prozno było zprzećiwić/ upátrował ſpoſobny czás / áby 30 to fortelem wykonał. ♣ Lecz Máchábeuſz poſtrzegſzy / że ſie z nim Nikánor niechętnie obchodźi / á ná zwyczájnym potykániu ſroſzey mu ſie ſtawia / rozumiejąc że tá ſrogość nie z dobrego ſercá pochodźiłá/ zebrawſzy ſwych niemáło / zchro- 31 nił ſie przed Nikánorem. ♣ Ale on obaczywſzy / że go on mąż znácznie fortelem podſzedł / wſzedł do onego wielkiego y świętego Kośćiołá / gdy Kápłáni zwykłe ofiáry ſpráwowáli / roſkázując *im*, áby onego 32 męzá wydáli. ♣ Lecz gdy oni pod przyśięgą powiádáli / iż niewiedzą gdźieby był ten ktorego ſzukáno : zćiągnąwſzy práwicę przećiw 33 Kośćiołowi/przyśiągł mowiąc ; ♣ Jeſliże mi związánego nie wydaćie / tedy ja ten dom Boży z źiemią zrownam/ y ołtarz rozwálę / á Bachuſowi tu kośćioł zacny wyſtá- 34 wię. ♣ A to rzekſzy odſzedł. Oni záś Kápłáni podnioſzy ręce do niebá / wzywáli onego / ktory záwſze był obrońcą narodu náſzego / ták mo- 35 wiąc ; ♣ Ty wſzyſtkich rzeczy PAnie / będąc tym ktory niczego nie potrzebujeſz / raczyłeś to ſobie upodobáć/áby Kośćioł mieſzkánia twego był miedzy námi wyſtáwiony. 36 ♣ Przetoż teraz PAnie naświętſzy nád wſzelką świętobliwość / záchowaj ná wieki niezplugáwiony ten dom / ktory nie dawno jeſt oczyśćiony.

37 A Rázyaſz niejáki z Stárſzych Jeruzalemſkich był oſkárżony przed Nikánorem / *wielki* miłośnik miáſtá/ y bárzo dobrą ſławę má-

jácy / ktory dla oney życzliwości/

38 Oycem Żydow názwány był. ♣ Abowiem przeszłych czásow te chwałe miał/ że był stały przy nabożeństwie Żydowskim/ y ciáło y duszę dla nabożeństwá Żydowskiego/ cále y statecznie wydawał.

39 ♣ Przetoż chcąc Nikánor jáwnie okazáć one/ ktorą miał przećiwko Żydom niechęć/ posłał żołnierzow więcey niż pięć set/

40 áby go poimáli. ♣ Abowiem mniemał/ że poimawszy go/ miał wielką klęskę Żydom uczynić.

41 ♣ A ták gdy oni żołnierze mieli tego zamku *ná ktorym był Razyasz* dobywáć/ y u sieni drzwi gwałtem wysádźić/ rozkazáli ogniá przynieść / á one drzwi zápalić: tedy on/ gdy już niemal poimány był/ przebił się

42 mieczem/ ♣ Woląc ráczey mężnie umrzeć / á niżeli się onym złym ludźiom poddáć/ y swemu zacnemu narodowi háńbę nieprzystojnie

43 uczynić. ♣ Ale gdy sobie szkodliwey rány żądáć nie mogł dla wielkiego kwápienia/ á ono mnostwo we drzwi się wdźieráło/ wbieżawszy śmiele ná mur/ zrzućił się mężnie miedzy

44 on gmin. ♣ Ktorzy gdy prętko názad ustąpili/ y jemu plác dáli/ zpadł

45 ná brzuch w pośrzodek nich. ♣ A gdy jeszcze dychał/ będąc w sercu zápalony/ choćiaż się z niego krew láłá/ á jákoby strumieniámi ćiekłá / y choć był ćięsko zránióny/ wszákże powstawszy/ pędem przez

46 on gmin przeszedł. ♣ Tedy stánąwszy ná niektorey skále przykrey/ gdy go już práwie krew uszłá / sucząc z śiebie trzewá/ y chwytájąc je obiemá rękomá/ rzucał nimi ná on lud : wzywájąc tego ktory jest PAnem żywotá y duchá/ áby mu je zaś przywroćił. A tákim sposobem żywotá dokonał.

ROZDZIAŁ XV.

Nikánor ćiągnął przećiwko Máchábeuszowi. 7. Máchábeusz swojich nápomina. 11. Sen jego. 21. Modlitwá. 26. Zwyćięstwo nád Nikánorem. 29. Wdźięczność Żydow przećiwko Bogu.

1 TEdy Nikánor dowiedźiawszy się/ że Judász z *ludem* swojim był w źiemi Sámárytskiey/ umyślił w dźień odpoczynienia/ gdyby się nábárźiey ubespieczyli/ ná nie

2 uderzyć. ♣ A gdy Żydźi ktorzy z przymuszenia z nim iść muśieli/ mowili z żadnym sposobem ták wśćiekle y okrutnie ich nie gub/ ále szánuj dniá tego / ktory uczczony jest poświęceniem od tego/ ktory

3 wszystko widźi: ♣ Tedy on złośnik pytał się/ jesli ná niebie jest ten mocarz/ ktory rozkazał obchodźić a

4 dźień Sábbátu? ♣ A gdy odpowiedźieli ; Jest ten PAn żywiący ná niebie/ mocarz/ ktory rozkazał obchodźić śiodmy dźień.

5 ♣ Tedy on odpowiedźiał; A jam drugi mocarz ná źiemi/ ktory rozkázuję bráć zbroje/ á krolewskie spráwy wykonywáć. Wszákże żadną miárą nie mogł dokazáć oney nędzney rády swojey.

6 ♣ A ták Nikánor wielką hárdośćią wyniesiony / umyślił ná podźiw pámiętny znák *zwyćięstwá* nád Judáem wystáwić.

a 2 Moj. 20.10. 5 Moj. 5.12. 1 Ezd. 10.12.

7 ALe Máchábeusz ustáwicznie ufał cáłą nádźieją/ że mu pomoc

8 przydźie od PANA. ♣ Y nápominał swojich/ áby się nie lękáli onego Pogánow przyćiągnienia: ále májąc ná pámięći przeszłe sobie dáne z niebá pomocy/ żeby się spodźiewáli iż im od Wszechmogącego

9 zwyćięstwo dáne będźie. ♣ A ćiesząc je z Zakonu y z prorokow/ y przypominájąc im bitwy ktore miewáli/ spráwił to przy nich/ że ochotnymi byli do bitwy.

10 ♣ A ták im sercá dodał/ okázując im przytym y oznájmując od onych Pogan przymierza wzruszenie / y przysięgi

11 zgwałcenie. ♣ Y ták káżdego z nich uzbroił/ nie ták tarczámi y drzewcámi pewnymi / jáko nápomnieniem słowy dobrymi: nád to/ powiedźiawszy sen wiáry godny/ náder wszystkich uweselił.

12 A Było to widzenie tákowe ; *Widźiał* Oniaszá/ ktory bywał Nawyższym Kápłanem/ męża poczesnego y dobrego : powáżnego w prawdźie ná wejrzeniu/ ále skromnych obyczájow : y ktory miał wymowę ozdobną/ y z dźiecińnstwá się ćwiczył we wszystkich rzeczach/

do cno-

do cnoty nálezących: Tego mowił widział, á on rece wyciągnawszy/ modli śię zá wszystko zgromádzenie Zydowskie. ✤ Potym tymże ſpoſobem/ ukazał mu śię mąż ſzedźiwy y zacny: przy ktorym byłá dźiwna jákaś/ y wielka dostojność. ✤ O ktorym Oniaszu odpowiádájąc/ rzekł: Tenci jest Jeremiasz Prorok Boży/ ten miłośnik bráci/ ktory wiele modlitew czyni zá lud/ y miásto świete. ✤ Ktory Jeremiasz ściągnawszy práwą rekę/ podał Judásowi miecz złoty: á podawájąc/ ták mowił: ✤ Weźmi ten świety miecz zá upominek od Bogá ktorym potrzesz przećiwniki. ✤ A ták bedąc nápomnieni/ tymi Judászowymi námowámi wdźięcznymi/ y ktore mogły do cnoty pobudźić/ y sercu młodych ludźi męstwá dodáć/ umyślili śię obozem nie kłáść; ále śmiele ná nieprzyjaćielá uderzyć/ á sercem śię mężnym potykájąc/ spráwę rozstrzygnąć: przeto/ że y miásto y rzeczy świete y Kośćioł był w niebespieczeństwie. ✤ Bo áczi względem żon y dźiatek/ náwet względem bráci y powinnych/ w mniejszym byli niebespieczeństwie: ále nawiętsza y naprzedniejsza bojaźń byłá o Kośćioł świety. ✤ A y oni/ ktorzy w mieśćie byli pozostáli/ nie mniey śię trápili/ frásując śię o ono potykánie w polu.

A Gdy już wszyscy oczekawáli nástepującey bitwy/ á już hárce zwodźili nieprzyjaćiele/ y wojsko oszykowáne było/ y bestie ná mieyscách sposobnych postánowione/ y jezdá ná skrzydłách rozsádzona: ✤ Widząc Máchábeusz nádchodzenie pnych wojsk/ y oręża wojennego rozmáite przyprawy/ y onych bestyj srogość; wyciągnawszy rece ku niebu/ wzywał onego PANá ktory cudá czyni: wiedząc że nie zależy ná zbrojách/ ále jáko śię PANu zda/ godnym zwyćięstwo dawa/ ✤ A modląc śię ták mowił; Tyś PAnie posłał Anjołá swego zá Ezechiaszá Królá Judskiego/ ktory pobił w wojsku Sennácheryboowym sto ośmidźieśiąt y piąći tyśiecy. ✤ Przetoż teraz o Kśiąże niebieskie! poślij Anjołá dobrego przed námi/ ná zátrwożenie y przestrászenie: ✤ Aby śię wielkiego rámienia twego ulekli ci/ ktorzy bluźniąc idą przećiwko świetemu ludowi twemu: á ták śie modlić przestał. ✤ A ći ktorzy z strony Nikánorowey byli/ z trąbámi y z krzykiem náćierali. ✤ Ale ći ktorzy z strony Judászowey byli/ z wzywániem y z modlitwámi/ potykáli śię z nieprzyjaćioły: ✤ Ták/ że rekomá w w prawdźie wojując/ á też sercem Bogu śię modląc/ porázili ośm y trzydźieśći y piąći tyśiecy: z jáwną Bożą przytomnośćią ućieszeni bedąc.

A Gdy dokonczyli oney prace/ z weselem śię wracájąc/ dowiedźieli śię/ iż Nikánor upadł w cá łym rynsztunku. ✤ Przetoż uczyniwszy wielki okrzyk y wołánie/ błogosłá wili Wszechmocnego przyrodzonym językiem. ✤ Y rozkazał ten ktory śię cáłe ćiáłem y duszą naprzedniey zástawiał zá mieszczány/ y ktory śię po wszystek ewiek swoj życzliwie záchował przećiwko narodowi swemu uciąć Nikánorowę głowę/ y rękę z rámieniem/ á do Jeruzalem odnieść. ✤ Potym przyjácháwszy tám/ y zwoławszy narodu swego y Kápłánow/ stojąc przed ołtarzem/ obesłáły tych ktorzy byli ná zámku. ✤ Y ukazał im głowę złego Nikánorá/ przytym y rekę onego bluźnierce/ ktorą był śćiągnął ná dom świetego Wszechmogącego Bogá, hárdźie kájąc. ✤ A język tegoż niezbożnego Nikánorá urzeawszy/ mowił/ że go po kęsu ptakom bedźie prakom: á miásto nadgrody zá jego szaleństwo/ inne członki przećiw Kośćiołowi záwieszł. ✤ Tedy wszyscy pátrząc w niebo/ błogosłáwili Nadostojnieyszego PAnA/ mowiąc: Błogosłáwiony jest ten/ ktory záchował mieysce swoje nieoplugáwione. ✤ Y wywieszł głowę Nikánorowę z zamku: áby byłá jáwnym wszytkim oczywistym pomocy PAnskiey znákiem.

A Ták postánowili wszyscy/ zá społecznym zezwoleniem/ áby żadną miárą nie puszczáli bez świecenia dniá onego: ✤ Ale żeby mieli

b 2 Krol. 19. 35. Ezai. 37. 16. Syrác. 48. 25.

c 1 Mác 7. 33

d T. Judá

e 1 Mác 7. 47

od nabożeństwá odstąpili. 24. A drudzy przy nim statecznie trwáli.

1 Tedy Symeon Nawyższy Kápłan/ przeciwko Swiątnicy/ upadszy ná kolaná/ á ręce przystojnie podniozszy/ tę modlitwę uczynił/ á *z nim* wszyscy jednostájnie mowili:

2 ♣ PAnie PAnie/ Krolu Niebieski/ á nád wszystkim stworzeniem pánujący/ Nawiętszy miedzy świętymi/ Monárcho a Wszechmogący/ wejrzysz ná nás/ ktorzy gwałt cierpiemy od niezbożnego y nieczystego/ śmiáłością á siłą b hárdego człowieká.

3 ♣ Tyś zájiste stworzywszy wszystko/ y wszystko májąc w mocy swojey/ o Namocnieyszy i spráwiedliwy jest: przetoż te/ ktorzy co z zelżywośći á pychy czynią/ sądźisz.

4 ♣ Tyś te ktorzy przed tym niepráwość czynili/ miedzy ktorymi y obrzymowie c byli w śile á śmiáłośći swey ufájący/ zágłádźił/ przywiodszy ná nie d wielką wodę.

5 ♣ Tyś hárdość swoję przewodzące e Sodomczyki/ ktorzy jáwni w złośćiách byli/ ogniem y śiárką popaliwszy/ zá przykład *wiekom* przyszłym wystáwił.

6 ♣ Tyś Fáráoná f śmiáłego/ ktory był w niewolą podbił g lud twoj święty Izráelski/ rozlicznymi y wielą kaźni doświadczywszy/

7 objáwił dostojność swoję. ♣ Po ktorych to *kaźniách* objáwiłeś wielką moc twoję/ gdyś tego ktory gonił lud twoj/ z wozámi/ y z mnostwem Zastępow zátopił h w głębokośćiách morskich: á te ktorzy ufáli w tobie wszystko stworzenie w mocy májącym/ zdrowo ś przeprowádźił: ktorzy też uważájąc sobie spráwy rąk twojich/ ćiebie Wszechmogącego i chwalili.

8 Ty o Krolu/ ktoryś stworzył nieskończoną y niezmierną źiemię/ obrałeś to k miásto/ y poświęćiłeś to mieysce (lubo niczego nie potrzebujesz) ku sławie swojey: uwielbiłeś je zjáwieniem wielmożnym/ wyniozszy je ná chwałę wielkiego y nadostojnieyszego Imienia

9 twego. ♣ A umiłowawszy dom Izráelski obiecałeś/ jesliby ná nas dla odwrocenia nászego *jákie* utrapienie przyszło/ á mybyśmy przyszedszy i ná to mieysce/ modlili śię tobie/ że wysłuchasz modlitwę nászę.

10 ♣ Tyś jest wierny y prawdźiwy/ ponieważeś częstokroć/ gdy utrapieni byli przodkowie nászy/ rátowáł je w ich uciśnieniu/ y wybáwiłeś je z wielkich bied.

11 ♣ Ale oto teraz/ o święty Krolu/ dla wiela y wielkich grzechow nászych ściśnieni jesteśmy/ poddáni będąc nieprzyjaciołom nászym/ y ustawamy od wielkiey słábośći.

12 ♣ A w tym upadku nászym/ ten lekkomyślny á nieczysty *Krol* usiłuje zelżyć to mieysce święte w źiemi tey/ oddáne chwalebnemu Imieniowi twemu.

13 ♣ Bo áczkolwiek przybytek twoj nawyższy *jest* niebo/ do ktorego ludźie przystępu mieć nie mogą: jednák żeś sobie upodobał chwałę w ludu twojim Izráelskim/ poświęćiłeś to mieysce.

14 ♣ Nie mśćiż śię nád námi przez te nieczystość tych/ áni nas karz przez pokalánie ich: áby śię nie chełpili niezbożni w umyśle swojim/ á nie chlubili śię pysznym językiem swojim/ mowiąc: Myśmyć podeptáli on dom poświęcony/ jáko podeptáne bywáją domy obrzydliwośći.

15 ♣ Zgładźże grzechy násze/ á rozpądź obłądzenia násze/ y ukaż teraz miłośierdźie twoje: Niech nas rychło uprzedzą zlitowánia twoje/ y spraw nam pokoj/ á day chwałę w ustá tych/ ktorzy *przed tobą* padáją/ á ná umyśle skruszeni są.

16 A Tu Bog/ ktory wszystkie m rzeczy przegląda/ y nád wszystkie Naświętszym jest/ usłyszawszy ná mieyscu świętym tę słuszną n modlitwę: uderzył tego/ ktory śię z zelżywośćią y śmiáłośćią wielce wynośił/ tám y sám nim miotájąc/ jáko *miotána bywa* trzćiná od wiátru: ták iż ná źiemi leżąc/ nic więcey nie mogł czynić/ y członki párálizem ruszone májąc/ nie mogł áni przemowić/ spráwiedliwym sądem Bożym o związány.

17 ♣ Przetoż ták przyjaciele/ jáko y strożowie ciáłá jego/ widząc że nań ciężkie karánie przyszło/ á obawiájąc śię áby nie umárł/ prętko go wyćiągneli/ wielkim stráchem będąc ogárnieni.

18 ♣ Po-

a 1 Moj. 17. 1. b Psalm 20. 8. c 1 Moj. 6. 4. d 1 Moj. 7. 21. e 1 Moj. 19. 24. f 2 Moj. 7. 8. 9. 10. 11. g 2 Moj. 1. 13. 15. 7. h 2 Moj. 14. 28. i 2 Moj. 15. 1. k 2 Kron. 7. 16. l 1 Krol. 9. 3. m 2 Kron. 16. 9. n 1 Piotr 3. 12. o G. Uwikłány.

tym

tym zásię do śiebie przyszedszy / námniey śię do pokuty niemiał / choć pokarány był/ále srodze przegrażáiąc precz odszedł.

19 A Gdy przyiáchał do Egiptu / á złośći przyczyniwszy / przez przypomnione przed tym pomocniki y towárzysze / wszeláką śię spráwiedliwośćią brzydzące / nie tylko w niewypowiedziánym nierządźie leżał: ále też do tákiey lekkomyślnośći przyszedł / że *ná wszelkich* miejscách *ludowi* złorzeczył. Wiele też z przyjaćioł jego pátrząc ná przedśięwźięćie Krolewskie / y oni woli jego náśládowáli.

20 ♣ Bo to był przedśięwźiął / áby ten narod do wszystkich w ochydę przywiodł; y ná wieży / ktora byłá przy dworze jego/ slup wystáwiwszy / dał ná nim tákie pismo wyryć: Aby żaden z tych / ktoryby nie ofiárował / do kośćiołow Egipskich nie wchodźił: á żeby wszyscy Zydowie / miedzy lud pospolity / ábo w stan niewolnikow poczytáni byli. A ktorzyby śię temu sprzećiwić śmieli / áby gwałtem wźięći będąc / o żywot przyprawieni byli.

21 ♣ A ći ktorzyby śię popisáć dáli / áby náznáczeni byli ogniem ná czołách swych herbem Báchusowym / *to jest* listem bluszczowym: á zátym áby byli odłączeczeni do zápisywánia przed tym nábytey wolnośći.

22 ♣ A żeby śię nie zdał wszystkim nieprzyjaćielem być / dołożył tego w onym pisánu; Jesliby to sobie ktory z nich wyzwolić chćiał / áby miedzy tymi / ktorzy pewnymi obrzędámi ich poświęceni są mieszkáli / że ći mieszczány będą rownymi Alexándryjskim.

23 P Rzetoż niektorzy w mieśćie / rządy miástá onego przy nabożeństwie w nienawiśći máiąc / snádnie śię poddáli / jákoby śię jákiey wielkiey sławy uczesnikámi stáć mieli / dla przyszłego z Krolem obcowánia.

24 ♣ Ale jednák wiele ich w szláchetnym umyśle ztwirdzeni / nie odstąpili od pobożnośći: lecz pieniądze zá żywot bez stráchu dawájąc / stáráli śię áby onego popisu wolni być mogli / máiąc pewną nádźieję / że obrony dostąpić mieli.

25 ♣ A tymi záś ktorzy od nich odstępowáli / brzydźili śię / y zá nieprzyjaćioły narodu swego one sądźili / á od społecznego p obcowánia / y pożytkow one oddaláli.

p Matt. 18. 17. 1 Kor. 5. 11. 1 Tess. 3. 14.

ROZDZIAL. III.

Filopátr wielce śię zápálił gniewem przećiwko Zydom. 9. y Mándat srogi przećiwko nim wydał.

1 C Zego gdy śię on niezbożnik dowiedźiał / ták śię bárzo obruszył / że śię nie tylko ná te ktorzy *mieszkáli* w Alexándryey gniewał / ále y innym w tey kráinie wielce śię przećiwił: y rozkazał wszystkich prętko zgromádźić / y sroga im śmierćią żywot odiąć.

2 ♣ A gdy śię to dźiało / rozeszłá śię przećiwna sławá przećiwko narodowi temu: Bo ludźiom tym / ktorzy śię byli ku źle-czynieniu zmowili / dáłá śię przyczyná do ich przedśięwźięćia *z tąd*, jákoby im *Zydzi* praw ich bronić mieli.

3 ♣ Choćiaż Zydźi Krolom powolność y wiarę nieodmienną chowáli: ále iż chwalili Bogá / y jego śię zakonem rządźili / odstępowáli od niektorych / y odwracáli śię. Z tey przyczyny niektorym nieprzyjaćiołmi śię być zdáli: jednák przestrzegániem tego co jest spráwiedliwego obcowánie swe zdobiąc / u wszystkich ludźi chwałę mieli.

4 ♣ Tákową tedy o tym narodźie miedzy wszystkimi / dosyć wiádomą dobrą sławę / ći cudzoźiemcy zá nic poczytáli / á rożność z strony nabożeństwá / y pokármow rozgłászáli / udawájąc że śię ći ludźie áni z Krolem / áni z inszymi przełożonymi nie zgadzáją / ále że im są nieprzyjaćiołmi / y wszystkim rządom wielce odpornymi: á zgołá nie ledájáką im nágánę dawáli.

5 A Grekowie ktorzy w mieśćie byli / żadney krzywdy nie odniozszy / tumult nagły przećiwko tym ludźiom / y niespodźiáne nástępowánie widząc / ácz ich rátowáć nie mogli / bo to krolewskie było postánowienie:

6 ♣ Wszákże to ćiężko znosząc / ćieszyli je / tusząc że to nie długo trwáć miáło. Gdyż długo pátrząc ná tákowe postánowienia

nie

nie będźie mogł ten ktoremu nic nie jest tájno. 7 ♣ Nád to, y inni śąśiedźi y przyjáciele/ y ći ktorzy z nimi towárzyszyli/ potájemnie niektorych przywoławszy/ ochronić y wszelákim sposobem ná pomoc im przybydź obiecowáli.

8 Ale Krol onym przytomnym szczęśćiem wyniesiony/ nie májąc względu ná moc Bogá Naywyższego/ ále umyśliwszy przećię w tym swojim przedśięwźięciu zostáwáć/ nápisał przećiwko nim list tákowy; 9 ♣ Krol Ptolemeusz Filopátor/ w Egipćie y ná inszych miejscách będącym hetmánom y żołnierzom/ zdrowia y wszystkiego dobrego życzy. Jam też sam zdrow y rzeczy násze szczęśliwie idą. 10 ♣ Gdyż násze do Azyjey wyćiągnienie/ (o ktorym sámi wiećie) zá sprawą bogow pomocą do końcá według myśli przywiedźione jest/ umyśliliśmy nie wojenną mocą/ ále dobroćią y wielką ludzkośćią przychęcáć narody mieszkájące w dolney Syryey/ y w Fenicyey/ y onym chętnie dobrze czynić. 11 ♣ Przetoż gdyśmy nádawszy Kośćiołom wiele dochodow/ dostáliśmy śię też do Jeruzalem/ gdźieśmy przyjácháli/ chcąc ucźćić Kośćioł tych złośnikow/ ktorzy nigdy swego szaleństwá nie poprzestáją. 12 ♣ Ktorzy ácz słowy wdźięcznie, jednák sámą rzeczą nieszczerze przyjazd nász przyjęli. Bo gdyśmy do Kośćiołá ich wniść/ y on známienitymi á bárzo drogimi dárámi ucźćić chćieli/ dawną swą pychą uwiedźieni/ nam tám wniść nie dopuśćili. 13 ♣ A choć nie są rowni śile nászey/ dla ktorey ludzkośći przećiwko wszystkim ludźiom używamy/ wszákże swoje nieprzyjaźń jáwnie przećiwko nam pokazáli/ jáko ći ktorzy sámi z narodow/ przećiw Krolom y dobrodźiejom swojim szyje podnoszą/ nic słusznego znieść nie chcą. 14 ♣ My tedy ich szaleństwu ustąpiwszy/ á z zwyćięstwem náwroćiwszy śię do Egiptu/ y wszystkim narodom łáskáwie śię stáwiwszy/ wszystko co słusznego było uczyniliśmy: 15 ♣ Y oznájmiliśmy to po wszystkich pokoleniách ich żeśmy ná ono złe zápomnieli; więc y dla ztowárzyszenia śię ich z námi/ y dla wielu rzeczy tyśiącámi im powierzonych/ poważyliśmy śię im do tego usługowáć/ áby umyśl odmienili: nád to/ chćieliśmy je uczęstnikámi wiecznymi Kápłanow uczynić/ náwet/ poczytáliśmy je być godnymi práwá miejskiego w Alexándryey. 16 ♣ Ale oni to sobie ná złą stronę wykłádájąc/ á swoją przyrodzoną złośćią rzeczy dobre odrzucájąc/ y záwsze ku złemu skłonni będąc: nie tylko pográdźili tym nieprzepłáconym práwem miejskim; ále też słowem y milczeniem obrzydźili sobie te/ ktorzy z nich w máley liczbie nam życzliwymi byli: záwżdy w podejrzeniu májąc/ jákobyśmy dla jáwnie złego ich obcowánia/ ich rzeczy dobrze od nas postánowione/ wywroćić mieli. 17 ♣ A przetoż przez te znáki będąc o tym dobrze upewnieni/ że oni żadnym sposobem z námi śię nie zgadzáją/ á zábiegájąc temu/ jeśliby śię snádź nápotym jáki tumult nagły przećiwko nam wszczął/ ábyśmy z tych niezbożnych zdrajcow y cudzoźiemcow z tyłu nieprzyjaćioł niemieli: 18 ♣ Rozkazáliśmy/ skoro jedno ten list was dojdźie/ teyże godźiny te pomienione z żonámi y z dźiećmi zelżywszy y zkarawszy/ do nas/ łáńcuchámi żeláznymi zewsząd okowáne/ ná srogie y zelżywe (jákie należy nieprzyjaćiołom) zámordowánie osłáć: 19 ♣ Bo jáko jedno ći rázem pokaráni będą/ rozumiemy że ná potomny czás doskonále rzeczy násze w dobrym postánowieniu y w osobliwym rządźie postánowione będą. 20 ♣ A ktobykolwiek ktorego przechował z Żydow/ stárcá ábo dźiećię/ ábo ktorego z tych ktorzy są przy pierśiách/ srogimi mękámi ze wszystkim domem swym utrapiony będźie. 21 ♣ A ktoby wyjáwił tákiego/ nie tylko dobrá tego ktory pod kaźń podpadł pobierze/ ále y z skárbu Krolewskiego dwá tyśiącá groszy weźmie/ y wolnośćią ukoronowány będźie. 22 ♣ Wszelkie záś miejsce ná ktorymby ukryty Żyd náleźiony był/ niech śię nieprzystępnym stánie/ y ogniem zpalone będźie/ áby

wszy-

wszytkiemu śmiertelnemu stworzeniu jáwno było / że śie zgołá ná nic wiecżnymi cżásy nieprzyd godźi. A w tenći sposob był ten list nápisány.

Rozdział IV.

Okrućieństwo nád Zydy. 13. Wesele Filopátorowe. 16. Y iáko Bog lud Judski obronił.

1 A Gdźiekolwiek doszedł ten mándat/ spráwione są od onych narodow pospolite bieśiády z wykrzykániem y z rádośćią : poniewaź dawno w ich myśli zástárzáła nieprzyiaźń śmiele śie iuż pokazáć mogłá. 2 ♣ Ale Zydźi ustáwiczny smętek mieli / á krzyk bárzo źáłosny ze łzámi / y z wzdychániem : bo zápalone było zewsząd serce nárzekáiących nád niespodźiewánymi zginieniem / ktore nagle przećiwko nim ſkazáne było. 3 ♣ Ktoraż kráiiná ábo miásto / ábo zgołá ktore mieysce ná ktorym mieszkano / ábo ktore drogi / nárzekániem / y kwileniem nád nimi 4 nie były nápełnione? ♣ Ták ich bowiem okrutnym á nie miłośiernym sercem hetmáni iednostáynie z miást wyganiáli / że nád tym ich utrapieniem niektorzy y z nieprzyiaćioł ich máiąc w sercu swym spolny żal / á uważáiąc niepewny bieg żywotá / nád tym ich niesżcżesnym wygnániem płákáli. 5 ♣ Bo naprzod sźło mnostwo stárcow śiedźiwych / ktorym oni / nie máiąc względu ná nogi niesposobne / y od stárośći pokrzywione / bez wstydu przynagláli / do 6 prętkiego wyśćia przymuszáiąc. ♣ A pánie młode / ktore były nie dawno w stan małżeński wstąpiwszy do łożnice weszły / miásto ućiechy smętek máiąc / á włosy / máśćiámi námázáne / posypawszy prochem : y bez záwićia wiedźione bedąc / miásto weselnego śpiewánia społecżnie nárzekáły / iáko te ktore ućiśnieniem od obcych narodow trapione były / gdy związáne iáwnie / áż do tego mieysćá ná ktorym w łodź wśiadano / gwałtem ćiągnione 7 były. ♣ Tákże y Małżonkowie ich powrozámi miásto wieńcow szyie opásáne máiąc / w kwitnącym młodym wieku / miásto wesela y młodych ludźi krotochwile / ostátnie dni weselne w nárzekániu trawili / przed nogámi *prawie* grob iuż zgo8 towány widząc. ♣ A pędzono ie iáko bydło / y gwałtownie żeláznymi łáncuchámi ćiągniono : á niektorzy z nich do ław ná łodźiách przybyći byli zá szyie / á niektorych nogi mocnymi pętámi były zwárte : nád to deski nád nimi gęsto położono / áby ie wszech stron záćmione ocży máiąc ták iáko zdraycy / przez ono wszystko żeglowánie / prowádzeni byli.

9 G Dy tedy ták do miánowáney łodźi wegnáni byli / á żeglowánie śię odpráwiło / iáko od Krolá nákazano było / rozkazał śię im przed miástem ná *pewnym* plácu położyć : (Ktorego był wielki okrąg á bárzo sposobny do tego / áby ná iáwne obelżenie wystáwieni byli wszystkim idącym do miástá / y tym ktorzyby śię z támtąd do cudzych kráiow wypráwiáli) áby áni z woyski iego nie obcowáli / áni zgołá do miástá przyięći nie byli.

10 C O gdy śię stáło / usłyszawszy *krol* że z miástá źiemkowie *Zydow* potáiemnie cżesto wychodząc / płákáli nád tą żełżywą bráći *swych* biedą / rozgniewał śię / y rozkazał áby ták właśnie nád tymi / iáko y nád owymi toż z pilnośćią wykonano / bez umnieyszenia iákimkolwiek sposobem ich kázni : á żeby z imienia káżde pokolenie popisano.

11 ♣ Bo *mowił, że ich* nie miał przed tym nákazána robot ćięzkich niewolą trapić / ále strapione mękámi ktorymi im przed tym groźił / do końcá iednegoż dniá wygłádźić. ♣

12 Przetoż śię to popisowánie ich z wielką pilnośćią y pyszną ustáwicżnośćią od poránku áż do zachodu słońcá odpráwowáło : *wszákże* śię doskonále nie wykonáło zá cżterdźieśći dni.

13 ♣ Krol záśię wielkiey y ustáwicżney rádośći pełen bedąc / bieśiády u wszystkich báłwanow gotował / dáleko od prawdy obłądzoną myślą / á niecżystymi usty / nieme báłwány / ktore nie mogą z nimi mowić / áni kogo rátowáć / chwalił ; y przećiwko Bogu

a Psalm. 115. 5.

Na-

Nawyższemu / co było nieprzystojnego / mowił.

14 A Gdy minął przerzeczony czás / oznájmili pisárze Krolowi / że dáley nie mogą onego popisowánia Zydow konáć / dla niezmiernego ich mnostwá / gdyż ich było w oney krájinie jescze więcey / z ktorych jedni jescze wdomách zostáwáli / á drudzy ná innych miejscách: ták/iż niepodobna / áby temu dosyć uczynić mogli wszyscy Egipscy hetmáni. ♣ 15 Lecz gdy im srodze pogroźił / jákoby dárámi przenájęci byli ku wynájdowániu tákowych wymowek / zdárzyło się że cále ná to pozwolił / gdy mu mowili y ukázowáli to / że im áni pápiru / áni piorek ktorych używáli nie dostáwáło. ♣ 16 Alić to byłá spráwá oney niezwyćiężoney opátrznośći / ktora Zydom z niebá pomagáłá.

ROZDZIAŁ V.

Krol po trzy kroć rozkázuje przygotowáć Słonie ná pomordowánie Zydow. 4. Zydźi się gorliwie PAnu Bogu modlą: A PAn Bog okrutne zámysły krolewskie hámuje, y swojich broni.

1 Gdy Krol będąc pełen gniewu okrutnego / á w złośći práwie upárty / wezwawszy do śiebie Hermoná / ktory miał pod dozorem swojim Słonie / rozkazał názájutrz pełnymi gárśćiámi kádźidłá y winem szczerym / dostátkiem wszystkie Słonie / ktorych było w liczbie pięć set / nápojić; á rozsrożone onym napojem zbytnim/wywieść ná wytrácenie Zydow. ♣ 2 A sam/ rozkazawszy to / udał się do biesiády / zgromádźiwszy naprzednieysze z przyjaćioł y z wojská te / ktorzy nienawidźieli Zydow: á Hermon przełożony nád Słoniámi/to co mu było poruczono / dobrze spráwił. ♣ 3 Nád to / y słudzy przed wieczorem wyszedszy / nędznikow *onych* ręce wiązáli / y inne rzeczy nád nimi przez cáłą noc wymyśláli : rozumiejąc / że już záraz on *wszystek* narod záginie.

4 A Le Zydźi / ktorzy się onym pogánom wszelkiey obrony pozbáwieni być zdáli / dla ogarniájącey ich zewszad więźienia ćieszkośći Wszechmogącego PAná nád wszelką mocą pánującego / á miłośiernego Bogá swego y Ojcá / nieustáwájącym głosem wszyscy ze łzámi wzywáli: prosząc/áby tę bezbożną rádę przećiwko nim odmienił / á one wielmożnym się objáwieniem wyswobodźił z tey śmierći / ktora przed 5 nimi zgotowána byłá. ♣ Ktorych gorliwa ustáwiczna modlitwá wstępowáłá do niebá : ále Hermon one okrutne słonie pełne winá dostátkiem dánego / y kádźidłem násycone nápojiwszy / ráno się do dworu / áby o tym Krolowi oznájmił/ stáwił.

6 A Le rzecz dobra / od czásu wiecznego stworzona / w nocy y we dnie pozwolona / od tego ktory jey z łáski wszystkim / ktorym sam chce udźiela/*to jest*, cząstkę snu / Bog po-7 słał Krolowi. ♣ Ktorym to wdźięcznie y twárdo uśpiony / zá spráwą PAńską / w niezbożnym przedśięwźięćiu swojim bárzo jest omylony / y w ułożonym zamyśle swojim 8 wielce oszukány. ♣ A Zydźi tey godźiny ktora im byłá oznájmiona uszedszy / wielbili Swiętego Bogá swego: y záśię prośili tego / ktory snádny jest do ubłagánia/ áby pokazał moc przemożney ręki swojey nád pysznymi pogány.

9 A Gdy już było máło nie połdźieśiątey godźiny / ten ktory do wzywánia gośći postánowiony był widząc mnostwo wezwánych / przystąpiwszy ruszył Krolá / á ledwo go obudźiwszy/dał znáć że już czás uczty przemija / y uczynił rzecz o gośćiách: co Krol uważywszy / y szedszy ná ucztę / rozkazał tym ktorzy ná ucztę / przyszli / ná przećiwko so-10 bie uśieść. ♣ Co gdy śię stáło/nápominał tych ktorzy się ná oney ucźćie zábawiáli / áby onę ostátnią cząstkę uczty / tym ochotniey w do-11 brey myśli strawili. ♣ A gdy się ich one zábáwy przedłużáły / Krol wezwawszy Hermoná / z przykra przegrozką pytał śię/ dla ktoreyby przyczyny dopuszczono Zydom przez on 12 dźień żywo zostáć ? ♣ Ale gdy mu on oznájmił / że w nocy rozkazánie

Krolewskie wykonał / czego mu y przyjaćiele Krolewscy poświadczáli: Krol będąc więtszym niż Fálarys okrutnikiem / powiedźiał: Niech zá to dźiśieyszemu snowi dźiękuią. 13 ♣ Ty jednák nie okłádáiąc ná dźień jutrzeyszy / tymże sposobem przygotuj Słonie / ná wygłádzenie tych niecnotliwych Zydow. ♣

14 To gdy powiedźiał Krol / ochotnie to wszyscy przytomni y z rádośćią wespoł pochwáliwszy / káżdy śię do domu swego powroćił: y nie ták ná spániu strawili on czás nocny / jáko ráczey ná wymyślániu rozmáitych pośmiewisk / ná te ktorzy śię im nędznymi być zdáli.

15 A Ráno gdy kur zápiał / Hermon te bestie przygotowawszy / przygnał je ná wielki plác: á mnostwo ktore w mieśćie było / z chęćią śię ná to żáłosne dźiwowisko zgromádźáło z żądośćią świtánia oczekawáiąc. 16 ♣ Zydźi zás przez wszystek on czás ustáwicznie wzdycháiąc / z wielą łez / z modlitwą w pieśniách żáłosnych wyciągnąwszy ręce ku niebu / modlili śię Nawyższemu Bogu / áby im znowu ná pomoc w rychle przybył. 17 ♣ A przed tym niż słońce promienie swe wypuśćiło / y gdy śię Krol z przyjaćioły witał / Hermon przystąpiwszy / wołał go áby wyszedł / ukázuiąc / że co chćiał Krol / to pogotowiu jest.

18 Co on usłyszawszy / y zdumiawszy śię nád onym niezbożnym postępkiem / jáko ten ktory do śiebie przyść nie mogł / pytał go coby to zá rzecz byłá / ktorą on z táką pilnośćią wykonał. Alec to byłá spráwá nád wszystkimi Pánuiącego Bogá: ktory mu rzeczy przed tym w myśli jego postánowione / w zápámiętánie przywiodł. 19 ♣ Y oznájmił Hermon / y wszyscy przyjaćiele *jego mowiąc*; Te bestie y woyská pogotowiu są o Krolu! podług twego surowego postánowienia. 20 ♣ Ale on zátym ćięszkim gniewem nápełniony będąc / (bo zá opátrznośćią Bożą / wszystek jego o tym zamysł rozproszony był) pogladáiąc srogo / rzekł; 21 ♣ Ktokolwiek (lub rodźicy / lub dźiatki ich) o to *do mnie* przyda / sámi śię zgotuią ná to / áby byli srogim bestiam hojnym pokármem / miásto tych niewinnych Zydow / ktorzy przećiwko mnie / y *przećiwko* przodkom moim znácznie cáłą y státeczną wierność pokazáli: Náwet y ty / gdyby nie chodźiło o przyjaźń społecznego nászego wychowánia / y o posługi twoje / byłbyś miásto nich o gárdło przyprawiony. 22 ♣ Tákći Hermon niespodźiáną y niebespieczną groźbę odniozszy / *dał znáć* że był y weyrzeniem y obliczem ztrwożony: przyjaćiele zás jego / káżdy smętnym będąc / pomáłu jeden po drugim odchodząc / one ktorzy śię byli zgromádźili / rozpuśćili káżdego z nich do prace jego. 23 ♣ Tedy to Zydźi od Krolá usłyszawszy / wielmożnego PAná Bogá / Krolá krolow chwalili / że od niego tego rátunku dostąpili.

24 Po tym Krol wedle tegoż zwyczáiu swego zgotowawszy uczte / *goście* áby znowu weseli byli / nápomniał: á Hermoná záwoławszy / z groźbą *mu* rzekł; Wieleż kroć trzebá o jedney rzeczy rozkázowáć / o nieszczęsny! Jużże wżdy te słonie teraz przygotuj ná dźień jutrzejszy / ná wytrácenie Zydow. ♣ 25 Ale powinni społsiedzący / dźiwuiąc śię niestátecznemu umysłowi jego / ták przemowili; O Krolu! dokądże nas jáko głupich doświadczáć będźiesz / po trzykroć już rozkázuiąc wygłádźić je: á zás gdy to do skutku *swego* przyść ma / umysł swoy odmieniwszy / to coś postánowił / wzruszasz. 26 ♣ Ná ktore rzeczy miásto oczekawáiąc burzy śię / á pełne będąc tych ktorzy śię zbiegáią / już jest w niebespieczeństwie / że ná rozszárpánie przyidźie. 27 ♣ Przetoż Krol práwie *jáko inszy* Fálárys / nápełniony będąc wśćiekłośći / á odmiány umysłu o chronieniu Zydow nic sobie nie ważąc / ♣ 28 Niezbożną śię przyśięgą wielce obowiązał / że je bez odwłoki pośle do piekłá / kołámi y nogámi bestyi stárte. Nád to / że przyćiągnąwszy z woyskiem do *Ziemie* Judskiey / *preko* ją z źiemią zrownawszy / ogniem y mieczem wytráci. Tákże y Ko-

ściol ich/ do ktorego *mowi* nam wniść nie było dopuszczono/ gdźie ofiáry spráwuią/ ogniem ná wiecżny cżás zepsuiemy.

29 Gdy przyiaćiele y powinni weselac śię/ rozeszli śię z usnośćią á woyská ná násposobnieyszych mieyscách onego miástá ná straży rozsádźili. 30 Przełożony też nád Słoniámi/ one bestie znowu (iż ták rzekę) do wśćiekłośći wonnym napoiem winem z kádźidłem zmieszánym przywiodszy/ strásznie przybráne *przyprowádźił*; á ná świtániu gdy iuż miásto niezliczonym mnostwem u plácu nápełnione było/ wszedszy do dworu/ do onego przedśięwźięćia Królá pobudzał. 31 Ktory wielkim gniewem myśl *swoię* niezbożną nápełniwszy/ z tymi bestyámi y ze wszystką mocą wypadł/ chcąc śię nielutośćiwym sercem/ y bystrymi oczymá przypátrowáć onemu ćiężkiemu/ á *bárzo* żáłosnemu miánowych *ludźi* wytrácenju. 32 Przetoż Zydźi/ o tych Słoniow ktorzy wychodźili ku brámie/ y tego ktore zá nimi ćiagnęło zbroinego woyská/ y od onego mnostwá idacych/ proch *wzbudzony* widząc/ y strásznie rozlegáiący śię huk słysząc/ rozumieli że to iuż byłá ostátnia ich żywotá chwilá/ 33 Y koniec onego żáłosnego oczekawánia. Przetoż śię do płáczu y nárzekánia obroćiwszy/ cáłowáli iedni drugie/ á powinny śię obłápiáiąc/ Oycowie synom/ á mátki corkam ná szyię padáli. 34 Drugie zás przy pierśiách miáły nie dawno urodzone niemowiątká/ ostátni raz mleká pożywáiące. 35 A wszákże/ gdy sobie záśię pomocy przed tym uczynione z niebá rozważáli/ twarzą ná źiemię iednostáynie upadszy/ y niemowiątká od pierśi odsadźiwszy/ wołáli głosem bárzo wielkim/ do Rządce wszystkich rzeczy. 36 Uniżenie prosząc/ áby śię sławnym swoiim zjáwieniem zmiłowął nád nimi/ iuż w bramách grobu postáwionymi.

Rozdział VI.

Eleázár pilnie śię modli Pánu Bogu. 15. Bog go wysłuchał. 27. A Krol Zydom uczttę gotuje.

1 Ale Eleázár nieiáki mąż známienity z Kśięży oney kráiny/ będąc iuż podeszłym w lećiech/ y wszelákimi temu żywotowi *służącymi* cnotámi ozdobiony/ te ktorzy około niego byli/ stársze wzywáiące Bogá ućiszywszy/ ták śię modlił; 2 Krolu wielmożny/ nawyższy á wszechmogący Boże/ ktory wszystko stworzenie wielce miłośiernie rządźisz; weyrzyiż ná naśienie Abráhámowe/ ná naśienie poświęconego Jákobá/ ná cżąstkę tobie poświęconą/ ná lud pielgrzymuiący w obcey źiemi/ niespráwiedliwie ginący/ o Oycze! 3 Tyś Fáráoná a wiele wozow máiącego/ niekiedy tegoż Egiptu páná/ wynoszącego śię hárdą śmiáłośćią/ y ięzykiem wielkie rzeczy mowiącym/ z pysznym woyskiem w morzu zátopiwszy y zgłádźiwszy/ rozświećiłeś świátłość litośći miłośierdźia narodowi Izráelskiemu: 4 Tyś niezliczonymi b woyski wynoszące° śię Sennácherybá/ groźnego Assyryiskiego królá/ bronią swoią wszystkę źiemię sobie podbiiáiącego y pośiadáiącego/ y ktory śię wynośił przećiwko miástu twemu świętemu/ á rzeczy strászne mowił z pychy y z lekkomyślnośći: tyś *mowię* PAnie potłumił/ á ták wielu narodom znácznąś moc swoię okazał. 5 Tyś c w Bábilonie trzech towárzyszow/ ktorzy ná ogień żywot swoy dobrowolnie wydáli/ áby tylko nie służyli márnym báłwánom/ ognisty piec rosą odwilżywszy wybáwił; ták iż áni ná włośie szkody nie odnieśli; płomień ná wszystkie ich nieprzyiaćioły wypuśćiwszy. 6 Tyś Dánielá/ ktory z nienawiśći d potwarzony będąc/ lwom pod źiemię był wrzucony/ áby był onym bestiam zá pokarm/ ná świátło we zdrowiu wywiodł: y Ionaszá e tonieiącego ustáwicżnie w brzuchu Wielorybá w morzu wychowánego/ nienáruszonego/ wszystkim domownikom ukazałeś/ o Oycze! 7 Przetoż teraz/ o *Boże* ktory nienawidźisz krzywdy/ wielce miłośierny/ wszystkiego obrońco/ pokaż śię wy-

a 2 Moy. 14.21.

b 2 Krol. 19.35.

c Dan. 3. 16.

d Dan. 6. 16.

e Jon. 2. 1.

w rychle tym ktorzy ſą z narodu Izráelſkiego / ktorzy od brzydkich y niezbożnych Pogánow krzywdę ćierpią. 8 ♣ A jeſli niezbożnośćiámi w tym pielgrzymſtwie żywot náſz zmázány jeſt / o PANIE! wyſwobodźiwſzy nás z ręki nieprzyjaćioł / zgłádź nas śmierćią jákąkolwiek chceſz; 9 ♣ Byle tylko ći ktorzy o złych rzeczách myślą / nie dobrorzeczyli báłwáńiom zá tym umiłowánych twoich zginieniem / mowiąc; Bog ich / nie wyswybodźił ich. 10 ♣ Przetoż ty wſzelką śiłę / y wſzelką moc máiący / o Wieczny! teraz pojrzy. 11 ♣ Zmiłuj śię nád námi / ktorzy przez nieſpráwiedliwą krzywdę niezbożnikow żywot trácimy / jákobyſmy zdrajcámi byli. 12 ♣ A niech śię dźiś pogánie zdumieją nád twoją mocą niezwyćiężoną / o czći godny Boże! ktory moc máſz wybáwić narod Jákobow. 13 ♣ Ciebie uniżenie ze łzámi prośi wſzyſtko mnoſtwo tych niemowiątek / y rodźicy ich; Okaż wſzyſtkim narodom / żeś ty jeſt z námi o PAnie! á / żeś nie odwroćił twarzy twojey od nas. 14 ♣ Ale jákoś obiecał / że áni w źiemi f nieprzyjaćioł swych nie pogárdźiſz nimi / ták to teraz wykonaj o PANIE?

f 3 Moj. 26.44. 5 Moj. 30. 3.

15 Gdy śię Eleázár przeſtał modlić / Krol z beſtyámi y ze wſzyſtkiego wojſká ſrogośćią náſtępował ná płác. 16 ♣ Co ujrzawſzy Zydźi / wynieśli głos wielki ku niebu / ták iż y okoliczne pádoły weſpoł huczące / do nieutulonego płáczu wſzyſtko ono wojſko przywiodły. 17 ♣ Tedy chwalebny / wſzechmogący á prawdźiwy Bog / ukazawſzy świętą twarz swoję / bramy niebieſkie otworzył / z ktorych dwáj ſławni á ſtráſzni ná wejrzeniu Anjołowie zſtąpili / ktorych wſzyſcy pospołu z Zydámi widźieli. 18 ♣ A ſtáwiwſzy śię náprzećiwko / nieprzyjaćielſkie wojſko trwogą y bojáźnią nápełnili / y mocnymi pętámi związáli; ták / że y ćiáło Krolewſkie drżáło / á śmiáłość jego wielce zápalona / upámiętáć śię nie mogłá. 19 ♣ Beſtye też obroćiwſzy śię ná te / ktore zá nimi ćiągnęły / zbrojne wojſká / podeptáły je y mordowáły.

20 Przetoż śię gniew Krolewſki w litość y we łzy obroćił / dla tego co przed tym obmyślawał. 21 ♣ Abowiem słyſząc on krzyk / á widząc że wſzyſcy byli gotowi ku zginieniu / płákał / á z gniewem przyjaćiołom groźił / mowiąc; 22 ♣ Źle krolujećie / á przeſzliśćie tyrány okrućieńſtwem: náwet y mnie ſámego dobrodźieiá swego uśiłujećie już o kroleſtwo y o gárdło przyprawić / potájemnie obmyślawájąc te rzeczy / ktore temu kroleſtwu nie ſą pożyteczne. 23 ♣ Ktoż te / ktorzy śię w trzymániu zamkow tey náſzey kráiny wiernie záchowáli / z domow ich poruſzywſzy / káżdego z nich tu bez przyczyny zgromádźił? 24 ♣ Ktoż te / ktorzy záraz od początku swoją ku nam życzliwośćią wſzyſtkie narody wſzelkim ſposobem przewyżſzáli / y ktorzy wielkie częſtokroć od ludźi niebeſpieczeńſtwá podejmowáli / w ták nieſłuſzne utrapienie przywiodł? 25 ♣ Rozwiążćież / rozwiążćie ich nieſpráwiedliwe związki: á do właſnośći ich w pokoju rozpuśććie je, zá to / co śię już ſtáło / przeprośiwſzy ich. Rozpuśććie ſyny Wſzechmogącego niebieſkiego Bogá żywego / ktory od przodkow náſzych / áż do tego czáſu / ſzczęśliwe powodzenie z pochwałą dawa ſpráwam náſzym. 26 ♣ A też Krol mowił. A oni też záraz rozpuſzczeni będąc / świętemu Wybáwićielowi Bogu swemu błogosłáwili / że teraz śmierći uſzli.

27 Po tym Krol wroćiwſzy śię do miáſtá / á tego / ktory był poſtánowiony nád dochodámi wezwawſzy / rozkazał y winá y innych potrzeb dla uczty Zydom ná śiedm dni wydáć: poſtánowiwſzy / áby ná tymże miejſcu / ná ktorym rozumieli że śmierć podſtąpić mieli / pámiątkę wybáwienia swego z wſzelką rádośćią obchodźili. 28 ♣ Tedy ći ktorzy przed tym obelżeni / á blisko grobu byli; owſzem rácżey do niego już byli wſtąpili / miáſto gorzkiey y żáłosney śmierći / czáſe wybáwienia przed ſobą poſtánowiwſzy / ono miejſce ná upadek y ná pogrzeb ich zgo-

świeto trzynastego dniá/ w dwunaśtym miesiącu ktory názywáją Syryjskim językiem Adár/ dźień przede dniem pámiątki Márdocheuszowey. 38 Poniewáż tedy te rzeczy strony Nikánorá ták pádły/ á od onych czásow Zydźi miásto trzymáli/ y jam też tu koniec rzeczy uczynił. 39 Przetoż jesliżem dobrze pisał/ á jáko ná historyą przynależy/ tegom y sam chćiał: á jeżeli z prostá y nie dokłádnie/ tedy wżdy to jest com mogł uczynić. 40 Abowiem jáko sámo wino pić/ á potym záś wodę/ jest rzecz przećiwna: ále jáko wino z wodą zmieszáne wdźięczna y przyjemna rzecz czyni: ták wypráwne słowá/ przyjemne bywáją uszom tych/ ktorzy historyą czytáją. A tuć niech będźie koniec.

TRZECIE KSIEGI MACHABEJSKIE.

ktore zowią

KSIEGI SYMEONA KAPLANA NAWYZSZEGO.

W Tych Księgách od Symeoná nawyższego Kápłáná zpisánych/ zámyka śię Historya o srogim prześládowániu/ ktore Kośćioł Judski od Ptolemeuszá Filopátorá/ Krolá Egipskiego ćierpiał: y o dźiwnym wybáwieniu/ ktore PAn Bog ludowi swemu czynił. Tá Historya nie długiego czásu záśięgłá. A dźiało śię to wszystko máło nie czwartego roku/ zá pánowánia Antyochá Krolá wielkiego.

ROZDZIAL I.

Filopátor ná wojnie Antyochá przezwycięży. 12. Do Swiątnice PAńskiey w Jeruzalemie gwałtem wniść chce. 15. Czym bárzo wszystek lud Boży utrapił.

1 GDy śię Filopátor od tych/ ktorzy śię byli wroćili/ dowiedźiał że te miejscá ktore on trzymał/ Antyoch odebrał: dał o tym znáć wszystkiemu wojsku swemu/ pieszym y jezdnym. 2 Tedy wźiąwszy z sobą śiostrę swoję Arsynoę/ ćiągnął áż ná te miejscá/ ktore są około Ráfián/ gdźie śię byli położyli żołnierze Antyochowi. 3 Ale Teodotus niejáki/ umyślił uczynić zásádzkę: á wźiąwszy nalepsze pronie Ptolemeuszowe/ ktoremu przed tym były porucżone/ puśćił śię nocą do namiotu Ptolemeuszowego: áby go sam zábił/ á ták koniec uczynił oney wojnie. 4 Ale Dosyteusz/ názywány Syn Drymilow/ (ktory będąc urodzonym Zydem/ wszákże potym odmienił nabożeństwo Zakonne/ y od ustaw przodkow swoich odstąpił) wywiodł Ptolemeuszá/ á podłego człowieká położył w namieśćie jego/ ktoremu śię dostáło záń ćierpieć. 5 A gdy bitwá potężna byłá/ á stronie Antyochowey lepiey śię powodźiło/ tedy Arsynoe objeżdżájąc wojská/ włosy rozpuśćiwszy/ mężnie nápominálá/ z żáłośćią ze łzámi/ áby sámych śiebie/ dźieći y żon swych mężnie rátowáli obiecując káżdemu/ ktoby zwyćięstwo odniosł/ dáć po dwu funtow złotá. 6 Y ták śię z dárzyło/ że nieprzyjaćiele w bitwie porázeni byli/ y wiele z nich pojimano/ y zábrano. 7 TEdy Ptolemeusz uszedszy oney zdrády/ umyślił śię do bliskich miast wypráwić/ áby ich do dotrzymánia sobie wiáry upominał. Co gdy uczynił/ y dáry do Kośćiołow rozdał/ w dobrey nádźiejey poddáne swoje postánowił. 8 Lecz gdy Zydźi do niego z Rády y z Stárszych nie-

ktore wysłáli/ áby go przywitáli/ y dáry oddawszy/ rádowáli śie z nim/ z tego co go było potkáło: tym chętliwszy był/ áby ich jáko narychley náwiedźił.

9 ♣ Gdy przyjáchał do Jeruzalem/ y ofiáry wykonał/ á dźięki Bogu Nawyższemu oddał/ y nieco z tych rzeczy/ ktore ná tym mieyscu porządnie *odpráwowáne bywáją*, uczynił: 10 ♣ Y przyszedszy do sámego mieysca/ á zdumiawszy śie nád jego misterną y ozdobną robotą/ y dźiwując śie pieknemu mieyscá świętego porządkowi/ postánowił w umyśle swojim wniść do Kośćiołá. ♣ 11 Rzecz gdy oni mowili/ że nie jest rzecz przystoina/ áby to miał uczynić/ gdyż áni tym/ ktorzy są tego narodu/ wchodźić śie tám nie godźi: áni náwet wszystkim Kápłánom/ ále tylko sámemu Przedniejszemu/ y ze wszystkich nawyższemu Kápłánowi/ y to jedno araz w rok: lecz śie on 12 nie dał odwieść. ♣ Y choć mu Zakon czytano/ przećie śie on nie przestał wdźieráć/ mowiąc; że tám wniść muśi: A jesliż oni pozbáwieni byli tey czći/ ja jednák *powiáda* nie muśe. Y pytał ich/ dla jákiey przyczyny/ gdy po wszystkim Kośćiele chodźił/ nikt mu tego z przytomnych nie 13 bronił! ♣ A gdy jeden z nich rzekł/ że śie to nie opátrznie *stáło*, á że mu śie y to w złe obroći: tedy on rzekł; Ponieważ śie tedy stáło/ czemuż bym wniść nie miał/ lub oni chcą/ lub nie chcą?

14 ♣ Ták gdy Kápłáni we wszystkim ubierze swojim upadszy/ modlili śie Bogu Nawyższemu/ áby *ich* w nagłey potrzebie rátował/ á gwałt onego/ ktory ták złośliwie náćierał/ sám pohámował: nád to gdy krzyk ze łzámi Kośćioł nápełnił/ tedy ći co w mieśćie byli pozostáli bedąc zátrwożeni wyskoczyli/ rozumiejąc że śie co niezwyczájnego 15 stáło. ♣ Pánny też ktore z mátkámi w pokojách záwárte były/ rozpuśćiwszy włosy/ wyskoczyły/ á proch ná włosy swoje posypawszy/ wzdychániem y nárzekániem ulice napełni-16 ły. ♣ Te záś ktore świeżo *przećiwko Ptolemeuszowi* były wysłáne/ z tymi ktorzy też/ áby przećiwko niemu wyjácháli zporządzeni byli/ przystojny wstyd ná stronę odłożywszy/ to tám/ to sám po mieśćie biegáły. 17 ♣ Nád to/ ták mátki jáko y mámki/ dźiatki nie dawno zpłodzone y tám y sám zostáwiwszy/ jedne przez domy/ drugie przez ulice niepohámowánym biegiem/ do Nawyższego 18 Kośćiołá śie gromádźiły: ♣ Ták/ że rozliczna byłá ludźi w kupę zgromádzonych modlitwá/ dla tych rzeczy ktorych śie on nieprzystojnie 19 ważył. ♣ Byli tez miedzy nimi niektorzy z mieszczan/ ktorzy ośmieliwszy śie/ bronili tego/ gdy on náćierał/ y to co był przedśiewźiął wykonáć zámyślał: ále krzyknąwszy/ że słuszna rzecz jest rzućić śie do broni/ á śmiele zá Zakon ojczysty umrzeć/ wielkie uczynili ná onym 20 mieyscu zájatrzenie. ♣ Ale dwie od stárszych y Przełożonych zátrzymáni bedąc/ do oneyże śie modli-21 twy zążię událi. ♣ Przetoż pospolstwo/ jáko przed tym pospołu bedąc/ modliło śie: Ale Stárszy ktorzy około Krolá stáli/ rozlicznie śie oto kuśili/ áby hárdą myśl jego od przedśiewźiętey rády odwiedli. ♣ 22 Ale on uporny bedąc/ á ná nic nie dbájąc/ już śie wniść gotował/ myśląc to do skutku przywieść/ co przed 23 tym powiedźiał. ♣ Przetoż y ći ktorzy przy nim byli/ widząc to/ obroćili śie z nászymi ku wzywániu tego ktory ma wszystkę moc/ áby w przytomney potrzebie dał rátunek/ á nie puszczał mimo śie tego nieprzystoj-24 nego y hárde° uczynku. ♣ A gdy śie wielkie y uśilne *wszystkiego* mnostwá wołánie spolnie zchodźiło/ nie-25 podobny jákiś krzyk powstał. ♣ Bo śie ták zdáło/ że nie tylko ludźie/ ále y śćiány/ y źiemiá wszystká huczáłá: jákoby tám już wszyscy śmierć podjąc mieli/ dlá zplugáwienia mieyscá onego.

a 2 Moj. 30.10. 3 Moj. 16.34. Zyd. 9.7.

Rozdział II.

Nawyższy Kápłan, ze wszystkim ludem modli śie Bogu. 16. Bog śie nád Filopátrem mśći. 18 Filopátor jednák máło ná to dba. 23 Niektorzy z ludu

od nabożeństwá odstąpili. 24. *A drudzy przy nim státecznie trwáli.*

1 Gdy Symeon Nawyższy Kápłan/ przećiwko Swiatnicy/ upadszy ná kolána/ á ręce przystojnie podniózszy/ tę modlitwę uczynił/ á *zá nim* wszyscy jednostájnie mowili:
2 ♣ PAnie PAnie/ Krolu Niebieski/ á nád wszystkim stworzeniem pánujący/ Nawiętszy miedzy świętymi/ Monárcho a Wszechmogący/ wejrzyjże ná nas/ ktorzy gwałt ćierpiemy od niezbożnego y nieczystego/ śmiáłośćią á siłą b hárdego człowieká. ♣
3 Tyś záiste stworzywszy wszystko/ y wszystko májąc w mocy swojey/ o Namocnieyszy! spráwiedliwy jest: przetoż te/ ktorzy co z zelżywośći á pychy czynią/ sądźisz.
4 ♣ Tyś te ktorzy przed tym nieprawość czynili/ miedzy ktorymi y obrzymowie c byli w śile á śmiáłośći swey ufájący/ zágłádźił/ przywiodszy ná nie dwielką wodę. ♣
5 Tyś hárdość swoję przewodzące e Sodomczyki/ ktorzy jáwni w złośćiách byli/ ogniem y śiárką popaliwszy/ zá przykład *wiekom* przyszłym wystáwił. ♣
6 Tyś Fáráoná f śmiáłego/ ktory był w niewolą podbił g lud twoj święty Izráelski/ rozlicznymi y wielą kaźni doświadczywszy/
7 objáwił dostojność swoję. ♣ Po ktorych to *kaźniách* objáwiłeś wielką moc twoję/ gdyś tego ktory gonił lud twoj/ z wozámi/ y z mnostwem Zastępow zátopił h w głębokośćiách morskich: á te ktorzy ufáli w tobie wszystko stworzenie w mocy májącym/ zdrowo przeprowádźił: ktorzy też uważájąc sobie spráwy rąk twojich/ ćiebie Wszechmogącego i chwalili.
8 Ty o Krolu/ ktoryś stworzył nieskończoną y niezmierną źiemię/ obráłeś to k miásto/ y poświęćiłeś to mieysce (lubo niczego nie potrzebujesz) ku stáwie swojey: uwielbiłeś je zjáwieniem wielmożnym/ wyniozszy je ná chwałę wielkiego y nadostojnieyszego Imienia twego. ♣
9 A umiłowawszy dom Izráelski obiecałeś/ jesliby ná nas dla odwrocenia nászego *jákie* utrapienie przyszło/ á mybysmy przyszedszy l ná to mieysce/ modlili śię tobie/ że wysłuchasz modlitwę nászę.
10 ♣ Tyś jest wierny y prawdźiwy/ ponieważeś częstokroć/ gdy utrapieni byli przodkowie nászy/ rátował je w ich uciśnieniu/ y wybáwiłeś je z wielkich bied. ♣
11 Ale oto teraz/ o święty Krolu/ dla wiela y wielkich grzechow nászych zćiśnieni jesteśmy/ podbáni będąc nieprzyjaćiołom nászym/ y ustawamy od wielkiey słábośći. ♣
12 A w tym upadku nászym/ ten lekkomyślny á nieczysty *Krol* uśiłuje zelżyć to mieysce święte w źiemi tey/ oddáne chwalebnemu Imieniowi twemu. ♣
13 Bo áczkolwiek przybytek twoj nawyższy *jest* niebo/ do ktorego ludźie przystępu mieć nie mogą: jednák żeś sobie upodobał chwałę w ludu twojim Izráelskim/ poświęćiłeś to mieysce.
14 ♣ Nie mśćiże śię nád námi przez tę nieczystość tych/ áni nas karz przez pokalánie ich: áby śię nie chełpili niezbożni w umyśle swojim/ á nie chlubili śię pysznym językiem swojim/ mowiąc: Mysmyć podeptáli on dom poświęcony/ jáko podeptáne bywáją domy obrzydliwośći. ♣
15 Zgładźże grzechy násze/ á rozpędź obłądzenia násze/ y pokaż teraz miłośierdźie twoje: Niech nas rychło uprzedzą zlitowánia twoje/ y spraw nam pokoj/ á day chwałę w ustá tych/ ktorzy *przed tobą* padáją/ á ná umyśle skruszenisą.
16 A Tu Bog/ ktory wszystkie m rzeczy przegląda/ y nád wszystkie Nawiętszym jest/ usłyszawszy ná mieyscu świętym tę słuszną n modlitwę: uderzył tego/ ktory śię z zelżywośćią y śmiáłośćią wielce wynośił/ tám y sám nim miotájąc/ jáko *miotána bywa* trzćiná od wiátru: ták iż ná źiemi leżąc/ nic więcey nie mogł czynić/ y członki páráliżem ruszone májąc/ nie mogł áni przemowić/ spráwiedliwym sądem
17 Bożym o związány. ♣ Przetoż ták przyjaćiele/ jáko y strożowie ćiáłá jego/ widząc że nań ćięszkie karánie przyszło/ á obawiájąc śię áby nie umárł/ prętko go wyćiągneli/ wielkim stráchem będąc ogárnieni. ♣
18 Potym

---

a 1 Moj. 17. 1. b Psalm 20. 8. c 1 Moj. 6. 4. d 2 Moj. 7. 21. e 1 Moj. 19. 24. f 2 Moj. 7. 8. 9. 10. 11. g 2 Moj. 1. 13. 15. 7. h 2 Moj. 14. 28. i 2 Moj. 15. 1. k 2 Kron. 7. 16. l 1 Krol. 9. 3. m 2 Kron. 16. 9. n 1 Piotr 3. 12. o G. Uwikłány.

tym záśię do śiebie przyszedszy / námniey śię do pokuty niemiał / choć pokárány był / ále srodze przegrażájac precz odszedł.

19 A Gdy przyjáchał do Egiptu / á złośći przycżyniwszy / przez przypomnione przed tym pomocniki y towárzysze / wszeláka śię spráwiedliwośćia brzydzace / nie tylko w niewypowiedziánym nierządźie leżał: ále też do tákiey lekkomyslnośći przyszedł / że *ná wszelkich* miejscách *ludowi* złorzeczył. Wiele też z przyjaćioł jego pátrząc ná przedśięwźięćie Krolewskie / y oni

20 woli jego násládowáli. ♣ Bo to był przedśięwźiął / áby ten narod do wszystkich w ochydę przywiodł; y ná wieży / ktora byłá przy dworze jego / słup wystáwiwszy / dał ná nim tákie pismo wyryć: Aby żaden z tych / ktoryby nie ofiárował / do kośćiołow Egipskich nie wchodźił: á żeby wszyscy Zydowie / miedzy lud pospolity / ábo w stan niewolnikow policżáni byli. A ktorzyby śię temu sprzećiwić śmieli / áby gwałtem wźięći bedac / o żywot przyprá-

21 wieni byli. ♣ A ći ktorzyby śię popisáć dáli / áby náznácżeni byli ogniem ná czołách swych herbem Báchusowym / *to jest* liśćiem bluszczowym: á zátym áby byli odlacżecżeni do záżywánia przed tym nábytey wolnośći. ♣ A żeby śię nie zdał

22 wszystkim nieprzyjaćielem być / dołożył tego w onym pisániu; Jesliby to sobie ktory z nich wyzwolić chćiał / áby miedzy tymi / ktorzy pewnymi obrzedámi ich poświeceni sa mieszkáli / że ći mieszczány beda rownymi Alexándryjskim.

23 Przetoż niektorzy w mieśćie / rządy miástá onego przy nabożeństwie w nienawiśći májac / snádnie śię poddáli / jákoby śię jákiey wielkiey sławy uczesnikámi stáć mieli / dla przyszłego z Krolem

24 obcowánia. ♣ Ale jednák wiele ich w szláchetnym umyśle ztwirdzeni / nie odstapili od pobożnośći: lecz pieniadze zá żywot bez stráchu dawájac / stáráli śię áby onego popisu wolni być mogli / májac pewna nádźieje / że obrony dostapić mieli.

25 ♣ A tymi záś ktorzy od nich odstepowáli / brzydźili śię / y zá nieprzyjaćioły narodu swego one sadźili / á od społecżnego pobcowánia / y pozytkow one oddaláli.

Rozdział. III.

Filopátr wielce śię zápálił gniewem przećiwko Zydom. 9. y Mándat srogi przećiwko nim wydał.

1 Czego gdy śię on niezbożnik dowiedźiał / ták śię bárzo obruszył / że śię nie tylko ná te ktorzy *mieszkáli* w Alexándryey gniewał / ále y innym w tey krájinie wielce śię przećiwił: y rozkazał wszystkich

2 pretko zgromádźić / y sroga im śmierćia żywot odjać. ♣ A gdy śię to dźiało / rozeszłá śię przećiwna sławá przećiwko narodowi temu: Bo ludźiom tym / ktorzy śię byli ku źle-czynieniu zmowili / dáłá śię przycżyná do ich przedśięwźięćia *z tad*, jákoby im *Zydzi* praw ich

3 bronić mieli. ♣ Chociaż Zydźi Krolom powolność y wiáre nieodmienna chowáli: ále iż chwalili Bogá / y jego śię zakonem rządźili / odstepowáli od niektorych / y odwracáli śię. Z tey przycżyny niektorym nieprzyjaćiołmi śię być zdáli: jednák przestrzegániem tego co jest spráwiedliwego obcowánie swe zdobiac / u wszystkich ludźi

4 chwałe mieli. ♣ Tákowa tedy o tym narodźie miedzy wszystkimi / dosyc wiádoma dobra sławe / ći cudzoźiemcy zá nic policżyli / á rozność z strony nabożeństwá / y pokármow rozgłaszáli / udawájac że śię ći ludźie áni z Krolem / áni z inszymi przełożonymi nie zgadzája / ále że im sa nieprzyjaćiołmi / y wszystkim rządom wielce odpornymi: á zgołá nie ledájáka im nágáne dawáli.

5 A Grekowie ktorzy w mieśćie byli / żadney krzywdy nie odniozszy / tumult nagły przećiwko tym ludźiom / y niespodźiáne nástepowánie widzac / ácz ich rátowáć

6 nie mogli / bo to krolewskie było postánowienie: ♣ Wszákże to ćiezko znoszac / ćieszyli je / tusząc że to nie długo trwáć miáło. Gdyż długo pátrząc ná tákowe postánowienia

nie

nie będźie mogł ten ktoremu nic nie jeſt tájno. 7 ♣ Nád to/ y inni ſąśiedźi y przyjaćiele/ y ći ktorzy z nimi towárzyſzyli/ potájemnie niektorych przywoławſzy/ ochronić y wſzelákim ſpoſobem ná pomoc im przybydź obiecowáli.

8 Ale Krol onym przytomnym ſzcześćiem wynieśiony/ nie májąc względu ná moc Bogá Nawyżſzego/ ále umyśliwſzy przećie w tym ſwojim przedśięwźięćiu zoſtáwáć/ nápiſał przećiwko nim liſt tákowy; 9 ♣ Krol Ptolemeuſz Filopátor/ w Egipćie y ná inſzych miejſcách będącym hetmánom y żołnierzom/ zdrowia y wſzyſtkiego dobrego życzy. 10 Jam też ſam zdrow y rzeczy náſze ſzcześliwie idą. ♣ Gdyż náſze do Azyjey wyćiągnienie/ (o ktorym ſámi wiećie) zá ſtáłą bogow pomocą do końcá według myśli przywiedźione jeſt/ umyśliliſmy nie wojenną mocą/ ále dobroćią y wielką ludzkośćią przychęcáć narody mieſzkájące w dolney Syryey/ y w Fenicyey/ y 11 onym chętnie dobrze czynić. ♣ Przetoż gdyśmy nádawſzy Kośćiołom wiele dochodow/ doſtáliſmy śię też do Jeruzalem/ gdźieſmy przyjácháli/ chcąc ucźćić Kośćioł tych złośnikow/ ktorzy nigdy ſwego ſzaleńſtwá nie poprzeſtáją. 12 ♣ Ktorzy ácz ſłowy wdźięcznie, jednák ſámą rzeczą nieſzczerze przyjazd náſz przyjęli. Bo gdyśmy do Kośćiołá ich wniść/ y on známienitymi á bárzo drogimi dárámi ucźćić chćieli/ dawną ſwą pychą uwiedźieni/ nam 13 tám wniść nie dopuśćili. ♣ A choć nie ſą rowni śile náſzey/ dla ktorey ludzkośći przećiwko wſzyſtkim ludźiom używamy/ wſzákże ſwoje nieprzyjaźń jáwnie przećiwko nam pokazáli/ jáko ći ktorzy ſámi z narodow/ przećiw Krolom y dobrodźiejom ſwojim ſzyje podnoſząc/ nic 14 ſłuſznego znieść nie chcą. ♣ My tedy ich ſzaleńſtwu uſtąpiwſzy/ á z zwyćięſtwem náwroćiwſzy śię do Egiptu/ y wſzyſtkim narodom łáſkáwie śię ſtáwiwſzy/ wſzyſtko co ſłuſznego 15 było uczyniliſmy: ♣ Y oznájmiliſmy to po wſzyſtkich pokoleniách ich żeſmy ná ono złe zápomnieli; więc y dla zgowárzyſzenia śię ich z námi/ y dla wielu rzeczy tyśiącámi im powierzonych/ poważyliſmy śię im do tego uſługowáć/ ábyſmy umyſł odmienili: nád to/ chćieliſmy je uczeſnikámi wiecznymi Kápłanow uczynić/ náwet/ poczytáliſmy je być godnymi práwá miejſkiego w Alexándryey. 16 ♣ Ale oni to ſobie ná złą ſtronę wykłádájąc/ á ſwoją przyrodzoną złośćią rzeczy dobre odrzucájąc/ y záwſze ku złemu ſkłonni będąc: nie tylko pogárdźili tym nieprzepłáconym práwem miejſkim; ále też ſłowem y milczeniem obrzydźili ſobie te/ ktorzy z nich w máłey liczbie nam życzliwymi byli: záwżdy w podejrzeniu májąc/ jákobyśmy dla jáwnie złego ich obcowánia/ ich rzeczy dobrze od nas 17 poſtánowione/ wywroćić mieli. ♣ A przetoż przez te znáki będąc o tym dobrze upewnieni/ że oni żadnym ſpoſobem z námi śię nie zgadzáją/ á zábiegájąc temu/ jeſliby śię snádź nápotym jáki tumult nagły przećiwko nam wſzczął/ ábyśmy z tych niezbożnych zdrájcow y cudzoźiemcow z tyłu nieprzyjaćioł niemieli: 18 ♣ Rozkazáliſmy/ ſkoro jedno ten liſt wáś dojdźie/ tejże godźiny te pomienione z żonámi y z dźiećmi zelżywſzy y zkarawſzy/ do nas/ káncucháми żeláznymi zewſząd okowáne/ ná ſrogie y zelżywe (jákie należy nieprzyjaćiołom) zámordowánie odeſłáć: 19 ♣ Bo jáko jedno ći rázem pokaráni będą/ rozumiemy że ná potomny czás doſkonále rzeczy náſze w dobrym poſtánowieniu y w oſobliwym rządźie poſtánowione będą. 20 ♣ A ktoby kolwiek ktorego przechował z Żydow/ ſtárcá ábo dźiećię/ ábo ktorego z tych ktorzy ſą przy pierśiách/ ſrogimi męká mi ze wſzyſtkim domem ſwym utrapiony 21 będźie. ♣ A ktoby wyjáwił tákiego/ nie tylko dobrá tego ktory pod kaźń podpadł pobierze/ ále y z ſkárbu Krolewſkiego dwá tyśiącá groſzy weźmie/ y wolnośćią ukoronowány 22 będźie. ♣ Wſzelkie záś miejſce ná ktorymby ukryty Żydználeźiony był/ niech śię nieprzyſtępnym ſtánie/ y ogniem zpalone będźie/ áby

wſzy-

wszytkiemu śmiertelnemu stworzeniu jáwno było / że śie zgołá ná nic wiecznymi czásy nieprzyd godźi. A w tenći sposob był ten list nápisány.

ROZDZIAŁ IV.

Okrućieństwo nád Zydy. 13. Wesele Filopátorowe. 16. Y jáko Bog lud Judski obronił.

1 A Gdźiekolwiek doszedł ten mándat/ spráwione sa od onych narodow pospolite bieśiády z wykrzykániem y z rádośćia : poniewaz dawno w ich myśli zástárzáła nieprzyjaźń śmiele śie juz pokazác mogłá. 2 Ale Zydźi ustáwiczny smętek mieli / á krzyk bárzo żáłosny ze łzámi / y z wzdychániem : bo zápalone było zewszad serce nárzekájacych nád niespodźiewánym zginieniem / ktore nagle przećiwko nim skazáne było. 3 Ktoraz krájiná ábo miásto / ábo zgołá ktore miejsce ná ktorym mieszkano / ábo ktore drogi / nárzekániem / y kwileniem nád nimi nie były nápełnione? 4 Ták ich bowiem okrutnym á nie miłośiernym sercem hetmáni jednostájnie z miást wyganiáli / ze nád tym ich utrapieniem niektorzy y z nieprzyjaćioł ich májac w sercu swym spolny zal / á uwazájac niepewny bieg zywotá / nád tym ich nieszczęsnym wygnániem płákáli. 5 Bo naprzod szło mnostwo stárcow szedźiwych / ktorym oni / nie májac względu ná nogi niesposobne / y od stárośći pokrzywione / bez wstydu przynagláli / do prętkiego wyśćia przymuszájac. 6 A pánie młode / ktore były nie dawno w stan małzeński wstapiwszy do łoznice weszły / miásto ućiechy smętek májac / á włosy / máśćiámi námázáne / posypawszy prochem : y bez záwićia wiedźione będac / miásto weselnego śpiewánia społecznie nárzekáły / jáko te ktore ućiśnieniem od obcych narodow trapione były / gdy zwiazáne jáwnie / áz do tego miejscá ná ktorym w łodź wśiadano / gwałtem ćiagnione były. 7 Tákze y Małzonkowie ich powrozámi miásto wieńcow szyje opásáne májac / w kwitnacym młodym wieku / miásto wesela y młodych ludźi krotochwile / ostátnie dni weselne w nárzekániu trawili / przed nogámi *prawie* grob juz zgotowány widzac. 8 A pędzono je jáko bydło / y gwałtownie zelaznymi łáńcuchámi ćiagniono : á niektorzy z nich do ław ná łodźiách przybyći byli zá szyje / á niektorych nogi mocnymi pętámi były zwárte : nád to deski nád nimi gęsto położono / áby je wszech stron záćmione oczy májac ták jáko zdrajcy / przez ono wszystko zeglowánie / prowádzeni byli.

9 GDy tedy ták do miánowáney łodźi wegnáni byli / á zeglowánie śie odpráwiło / jáko od Krolá nákazano było / rozkazał śie im przed miástem ná *pewnym* plácu połozyć : (Ktorego był wielki okrag á bárzo sposobny do tego / áby ná jáwne obelzenie wystáwieni byli wszystkim idacym do miástá / y tym ktorzyby śie z támtad do cudzych krájow wypráwiáli) áby áni z wojski jego nie obcowáli / áni zgołá do miástá przyjęći nie byli.

10 A Gdy śie stáło / usłyszawszy *krol* ze z miástá źiemkowie *Zydow* potájemnie często wychodzac / płákáli nád ta zełzywa bráći *swych* bieda / rozgniewał śie / y rozkazał áby ták właśnie nád tymi / jáko y nád owymi toz z pilnośćia wykonano / bez umniejszenia jákimkolwiek sposobem ich kázni : á zeby z imienia kázde pokolenie popisano. 11 Bo *mowił, ze ich* nie miał przed tym nákazána robot ćięzkich niewola trapić / ále strapione mękámi ktorymi im przed tym groźił / do końcá jednegoz dniá wygłádźić. 12 Przetoz śie to popisowánie ich z wielka pilnośćia y pysżna ustáwicznośćia od poránku áz do zachodu słońcá odpráwowáło : *wszákze* śie doskonále nie wykonáło zá czterdźieśći dni. 13 Krol záśie wielkiey y ustáwiczney rádośći pełen będac / bieśiády u wszystkich bałwanow gotował / dáleko od prawdy obłądzona myśla / á nieczystymi usty / nieme bałwány / ktore nie mogaa z nimi mowić / áni kogo rátowáć / chwalił ; y przećiwko Bogu

a Psalm 115.5

Nawyższemu / co było nieprzystojnego / mowił.

14 A Gdy minął przerzeczony czás / oznájmili pisárze Krolowi / że dáley nie mogą onego popisowánia Zydow konáć / dla niezmiernego ich mnostwá / gdyż ich było w oney kráinie jeszcze wiecey / z ktorych jedni jeszcze wdomách zostawáli / á drudzy ná innych miejscách: ták/iż niepodobna / áby temu dosyć uczynić mogli wszyscy Egipscy hetmáni. 15 ✤ Lecz gdy im srodze pogroził / jákoby dárámi przenájeci byli ku wynájdowániu tákowych wymowek / zdárzyło się że cále ná to pozwolił / gdy mu mowili y ukázowáli to / że im áni pápiru / áni piorek ktorych używáli nie dostawáło. 16 ✤ Alec to byłá spráwá oney niezwyciężoney opátrznośći / ktora Zydom z niebá pomagáłá.

ROZDZIAL V.

Krol po trzy kroć rozkázuje przygotowáć Słonie ná powordowánie Zydow. 4. Zydźi się gorliwie PAnu Bogu modlą: A PAn Bog okrutne zámysły krolewskie hámuje, y swojich broni.

1 T Edy Krol będąc pełen gniewu okrutnego / á w złośći práwie upárty / wezwawszy do śiebie Hermoná / ktory miał pod dozorem swojim Słonie / rozkazał názájutrz pełnymi gárśćiámi kádźidłá y winem szczerym / dostátkiem wszystkie Słonie / ktorych było w liczbie pięć set / nápojić ; á rozsrożone onym napojem zbytnim/wywieść ná wytrácenie Zydow. 2 ✤ A sam/ rozkazawszy to / udał się do bieśiády / zgromádźiwszy naprzedniejsze z przyjaćioł y z wojská te / ktorzy nienawidźieli Zydow: á Hermon przełożony nádSłoniámi/to co mu było poruczono / dobrze spráwił. 3 ✤ Nád to / y słudzy przed wieczorem wyszedszy / nędznikow *onych* ręce wiązáli / y inne rzeczy nád nimi przez cáłą noc wymyśláli : rozumiejąc / że już záraz on *wszystek* narod zágińie.

4 A Le Zydźi / ktorzy śię onym pogánom wszelkiey obrony pozbáwieni być zdáli / dla ogarniájącey ich zewsząd więźienia ćięszkośći Wszechmogącego PAná nád wszelką mocą pánującego / á miłośiernego Bogá swego y Ojcá / nieustawájącym głosem wszyscy ze łzámi wzywáli: prosząc/áby tę bezbożną rádę przećiwko nim odmienił / á one wielmożnym śię objáwieniem wyswobodźił z tey śmierći / ktora przed 5 nimi zgotowána byłá. ✤ Ktorych gorliwa ustáwiczna modlitwá wstępowáłá do niebá : ále Hermon one okrutne słonie pełne winá dostátkiem dánego / y kádźidłem násycone nápojiwszy / ráno śię do dworu / áby o tym Krolowi oznájmił/ stáwił.

6 A Le rzecz dobra / od czásu wiecznego stworzona / w nocy y we dnie pozwolona / od tego ktory jey z łáski wszystkim / ktorym sam chce udźiela/*to jest*, cząstkę snu / *Bog* po- 7 słał Krolowi. ✤ Ktorym to wdźięcznie y twárdo uśpiony / zá spráwą PAńską / w niezbożnym przedśięwźięćiu swojim bárzo jest omylony / y w ułożonym zamyśle swojim 8 wielce oszukány. ✤ A Zydźi tey godźiny ktora im byłá oznájmiona uszedszy / wielbili Swiętego Bogá swego : y záśię prośili tego / ktory snádny jest do ubłagánia / áby pokazał moc przemożney ręki swojey nád pysznymi pogány.

9 A Gdy już było máło nie połdźieśiątey godźiny / ten ktory do wzywánia gośći postánowiony był widząc mnostwo wezwánych / przystąpiwszy ruszył Krolá / á ledwo go obudźiwszy/dał znáć że już czás uczty przemija / y uczynił rzecz o gośćiách : co Krol uwáżywszy / y szedszy ná uczte / rozkazał tym ktorzy ná uczte / przyszli / ná przećiwko so-10 bie uśieść. ✤ Co gdy śię stáło/nápominał tych ktorzy śię ná oney uczćie zábawiáli / áby one ostátnią cząstkę uczty / tym ochotniey w do-11 brey myśli strawili. ✤ A gdy śię ich one zábáwy przedłużáły / Krol wezwawszy Hermoná / z przykrą przegroźką pytał śię / dla ktoreyby przyczyny dopuszczono Zydom przez on 12 dźień żywo zostáć ? ✤ Ale gdy mu on oznájmił / że w nocy rozkazánie

Krolo-

Krolewſkie wykonał / czego mu y przyiaćiele Krolewscy poświadczáli: *Krol* bedac wietſzym niż Fálárys okrutnikiem / powiedział: Niech zá to dźiśieyſzemu snowi dźiekuia. 13 ♣ Ty iednak nie okłádáiac ná dźień iutrzeyſzy / tymże sposobem przygotuj Słonie / ná wygłádzenie tych niecnotliwych Zydow. ♣ 14 To gdy powiedźiał Krol / ochotnie to wſzyscy przytomni y z rádośćia wespoł pochwaliwſzy / káżdy śie do domu swego powroćił: y nie ták ná spániu strawili on czás nocny / iáko *ráczey* ná wymyślániu rozmáitych pośmiewisk / ná te ktorzy śie im nedznymi być zdáli.

15 A Ráno gdy kur zápiał / Hermon te bestie przygotowawſzy / przygnał ie ná wielki plác: á mnostwo ktore w mieśćie było / z chećia śie ná to żáłosne dźiwowisko zgromádźało z żądośćia świtánia oczekawáiac. 16 ♣ Zydźi zás przez wſzystek on czás ustáwicznie wzdycháiac / z wiela łez / z modlitwa w pieśniách żáłosnych wyćiagnawſzy rece ku niebu / modlili śie Nawyżſzemu Bogu / áby im znowu ná pomoc w 17 rychle przybył. ♣ A przed tym niż słońce promienie swe wypuśćiło / y gdy śie Krol z przyiaćioły witał / Hermon przystapiwſzy / wołał go áby wyſzedł / ukázuiac / że co chćiał Krol / to pogotowiu iest.

18 CO on usłyſzawſzy / y zdumiawſzy śie nád onym niezbożnym postepkiem / iáko ten ktory do śiebie przyść nie mogł / pytał go coby to zá rzecz byłá / ktora on z táka pilnośćia wykonał. Alec to byłá spráwá nád wſzystkimi Pánuiacego Bogá: ktory mu rzeczy przed tym w myśli iego postánowione / w zápámietánie przywiodł. 19 ♣ Y oznáymił Hermon / y wſzyscy przyiaćiele *jego mowiac*; Te bestie y woyská pogotowiu sa o Krolu! podług twego surowego postánowienia. 20 ♣ Ale on zátym ćieſzkim gniewem nápełniony bedac / (bo zá opátrznośćia Boża / wſzystek iego o tym zámysł rozproszony był) pogladáiac srogo / rzekł; 21 ♣ Ktokolwiek lub rodźicy / lub dźiatki ich o to *do mnie* przyda / sámi śie zgotuia ná to / áby byli srogim bestiam hoynym pokármem / miásto tych niewinnych Zydow / ktorzy przećiwko mnie / y *przećiwko* przodkom moim znácznie cáła y státeczna wiernosć pokazáli: Náwet y ty / gdyby nie chodźiło o przyiaźń spolecznego náſzego wychowánia / y o posługi twoie / byłbyś miásto nich 22 o gárdło przyprawiony. ♣ Tákći Hermon niespodźiána y niebespieczna groźbe odniozſzy / *dał znáć* że był y weyrzeniem y obliczem ztrwożony: przyiaćiele zás iego / káżdy smetnym bedac / pomáłu ieden po drugim odchodzac / one ktorzy śie byli zgromádźili / rozpuśćili káżdego z 23 nich do prace iego. ♣ Tedy to Zydźi od Krolá usłyſzawſzy / wielmożnego PAná Bogá / Krolá krolow chwalili / że od niego tego rátunku dostapili.

24 POtym Krol wedle tegoż zwyczáiu swego zgotowawſzy ucztę / *gośćie* áby znowu weseli byli / nápomnał: á Hermoná záwoławſzy / z groźba *mu* rzekł; Wielekroćći trzebá o iedney rzecz rozkázowáć / o nieſzczesny! Iuzże wżdy te słonie teraz przygotuj ná dźień iutrzeyſzy / ná wytrácenie Zydow. ♣ 25 Ale powinni społśiedzacy / dźiwuiac śie niestátecznemu umysłowi iego / ták przemowili; O Krolu! dokadże nas iáko głupich doświadczáć bedźieſz / po trzykroć iuż rozkázuiac wygłádźić ie: á zás gdy to do skutku *swego* przyść ma / umysł swoy odmieniwſzy / to coś postánowił / wzruſzaſz. 26 ♣ Ná ktore rzeczy miásto oczekawáiac burzy śie / á pełne bedac tych ktorzy śie zbiegáia / iuż iest w niebespieczeństwie / że 27 ná rozſzárpánie przydźie. ♣ Przetoż Krol prawie *iáko inſzy* Fálárys / nápełniony bedac wśćiekłośći / á odmiány umysłu o chronieniu Zydow nic sobie nie ważac / ♣ 28 Niezbożna śie przyśiega wielce obowiazał / że ie bez odwłoki pośle do piekłá / kołámi y nogámi bestyi stárte. Nád to / że przyćiagnawſzy z woyskiem do *Ziemie* Iudskiey / *predko* ia z źiemia zrownawſzy / ogniem y mieczem wytráći. Tákże y Ko-

ściół ich/ do ktorego *mowi* nam wniść nie było dopuszczono/ gdźie ofiáry spráwuią/ ogniem ná wiecżny cżás zepsuiemy.

29 Tedy przyiaciele y powinni wyszedszy ześie/ rozeszli śie z ufnośćią á woyská ná nasposobnieyszych mieyscách onego miástá ná straży rozsádźili. 30 Przełożony też nád Słoniámi/ one bestie znowu (iż ták rzekę) do wśćiekłośći wonnym napoiem winem z kádźidłem zmieszánym przywiodszy/ strásznie przybráne *przyprowádźił*; á ná świtániu gdy iuż miásto niezliczonym mnostwem u plácu nápełnione było/ wszedszy do dworu/ do onego przedśięwźięćia Królá pobudzał. 31 Ktory wielkim gniewem myśli *swoie* niezbożną nápełniwszy/ z tymi bestyámi y ze wszystką mocą wypadł/ chcąc śie nielutośćiwym sercem/ y bystrymi oczymá przypátrowáć onemu ćiężkiemu/ á *bárzo* żáłosnemu miánowych *ludźi* wytrácenju. 32 Przetoż Zydźi/ o tych Słoniow ktorzy wychodźili ku brámie/ y tego ktore zá nimi ćiągnęło zbroynego woyská/ y od onego mnostwá idących/ proch *wzbudzony* widząc/ y strásznie rozlegáiący śie huk słysząc/ rozumieli że to iuż byłá ostátnia ich żywotá chwilá/ 33 Y koniec onego żáłosnego oczekawánia. Przetoż śie do płáczu y nárzekánia obroćiwszy/ cáłowáli iedni drugie/ á powinny śie obłapiáiąc/ Oycowie synom/ á mátki corkam ná szyię padáli. 34 Drugie zás przy pierśiách miáły nie dawno urodzone niemowiątká/ ostátni raz mleká pożywáiące. 35 A wszákże/ gdy sobie záśię pomocy przed tym uczynione z niebá rozważáli/ twarzą ná źiemię iednostáynie upadszy/ y niemowiątká od pierśi odsádźiwszy/ wołáli głosem bárzo wielkim/ do Rządce wszystkich rzeczy. 36 Uniżenie prosząc/ áby śię sławnym swoiim zjáwieniem zmiłował nád nimi/ iuż w bramách grobu postáwionymi.

Rozdział VI.

Eleázár pilnie śię modli PAnu Bogu. 15. Bog go wysłuchał. 27. A Krol Zydom ucżtę gotuje.

1 Ale Eleázár nieiáki mąż známienity z Kśięży oney kráiny/ będąc iuż podeszłym w lećiech/ y wszelákimi temu żywotowi *służącymi* cnotámi ozdobiony/ te ktorzy około niego byli/ stárśie wzywáiące Bogá ućiszywszy/ ták śię modlił; 2 Krolu wielmożny/ nawyższy á wszechmogący Boże/ ktory wszystko stworzenie wielce miłośiernie rządźisz; weyrzyie ná naśienie Abráhámowe/ ná naśienie poświęconego Iákobá/ ná cząstkę tobie poświęconą/ ná lud pielgrzymuiący w obcey źiemi/ niespráwiedliwie ginący/ o Oycze! 3 Tyś Fáráoná a wiele wozow máiącego/ niekiedy tegoż Egiptu páná/ wynoszącego śię hárdą śmiáłośćią/ y językiem wielkie rzeczy mowiącym/ z pysznym woyskiem w morzu zátopiwszy y zgłádźiwszy/ rozświećiłeś świátłość litośći miłośierdźia narodowi Izráelskiemu: 4 Tyś niezliczonymi b woyski wynoszące° śię Sennácherybá/ groźnego Assyryiskiego królá/ bronią swoią wszystkę źiemię sobie podbijáiącego y pośiadáiącego/ y ktory śię wynośił przećiwko miástu twemu świętemu/ á rzeczy strászne mowił z pychy y z lekkomyślności: tyś *mowię* PAnie potłumił/ á ták wielu narodom znácznąś moc swoię okazał. 5 Tyś c w Bábilonie trzech towárzyszow/ ktorzy ná ogień żywot swoy dobrowolnie wydáli/ áby tylko nie służyli márnym báłwánom/ ognisty piec rosą odwilżywszy wybáwił; ták iż áni ná włośie szkody nie odnieśli; płomień ná wszystkie ich nieprzyiacioły wypuśćiwszy. 6 Tyś Dánielá/ ktory z nienawiśći d zpotwarzony będąc/ lwom pod źiemię był wrzucony/ áby był onym bestiam zá pokarm/ ná świátło we zdrowiu wywiodł: y Ionaszá e tonieiącego ustáwicżnie w brzuchu Wielorybá w morzu wychowánego/ nienáruszonego/ wszystkim domownikom ukazałeś/ o Oycze! 7 Przetoż teraz/ o Boże ktory nienawidźisz krzywdy/ wielce miłośierny/ wszystkiego obrońco/ pokaż śię

a 2 Moj. 14.28.
b 2 Krol. 19.35.
c Dán. 3. 16.
d Dán. 6. 16.
e Ioná. 2. 1.

w tychże tym ktorzy są z narodu Izráelskiego / ktorzy od brzydkich y niezbożnych Pogánow krzywdę cierpią. 8 ✠ A jesli niezbożnośćiámi w tym pielgrzymstwie żywot nász znáżány jest / o PANIE wyswobodźiwszy nas z reki nieprzyjaćioł / zgładź nas śmierćią jákąkolwiek chcesz; 9 ✠ Byle tylko ći ktorzy o złych rzeczách myślą / nie dobrorzeczyli bałwánom zá tym umiłowánych twoich zginieniem / mowiąc ; Bog 10 ich / nie wyswybodźił ich. ✠ Przetoż ty wszelką śiłę / y wszelką moc máiący / o Wieczny! teraz pojrzy. ✠ 11 Zmiłuj śię nád námi / ktorzy przez niesprawiedliwą krzywdę niezbożnikow żywot tráćimy / jákobyśmy 12 złoczyńcámi byli. ✠ A niech śię dźiś pogánie zdumieją nád twoją mocą niezwyćiężoną / o czći godny Boże! ktory moc masz wybáwić narod Já- 13 kobow. ✠ Ciebie uniżenie ze łzámi prośi wszystko mnostwo tych niemowiątek / y rodźicy ich ; Okaż wszystkim narodom / żeś ty jest z námi o PAnie ! á / żeś nie odwroćił 14 twarzy twojey od nas. ✠ Ale jákoś obiecał / że áni w źiemi f nieprzyjaćioł swych nie pogárdźisz nimi / ták to teraz wykonaj o PANIE?

f 3 Moj. 26.44. 1 Moj. 10. 3.

15 A Gdy śię Eleázár przestał modlić / Krol z bestyámi y ze wszystkiego wojská srogośćią nástępo- 16 wał ná plác. ✠ Co ujrzawszy Zydźi / wyniesli głos wielki ku niebu / ták iż y okoliczne pádoły wespoł huczące / do nieutulonego płáczu wszy- 17 stko ono wojsko przywiodły. ✠ Tedy chwalebny / wszechmogący á prawdźiwy Bog / ukazawszy świętą twarz swoję / bramy niebieskie otworzył / z ktorych dwáj sławni á strászni ná wejrzeniu Aniołowie zstąpili / ktorych wszyscy pospołu z 18 Zydámi widźieli. ✠ A stáwiwszy śię náprzećiwko / nieprzyjaćielskie wojsko trwogą y bojáźnią nápełnili / y mocnymi pętámi związáli; ták / że y ćiáło Krolewskie drżáło / á śmiáłość jego wielce zápalona / u- 19 pámiętáć śię nie mogłá. ✠ Bestye też obroćiwszy śię ná te / ktore zá nimi ćiągnęły / zbrojne wojská / podeptáły je y mordowáły.

20 PRzetoż śię gniew Krolewski w litość y we łzy obroćił / dla tego 21 co przed tym obmyślawał. ✠ Abowiem słysząc on krzyk / á widząc że wszyscy byli gotowi ku zginieniu / płákał / á z gniewem przyjaćiołom 22 groźił / mowiąc; ✠ Źle krolujećie / á przeszliśćie tyrány okrućieństwem: náwet y mnie sámego dobrodźieją swego usiłujećie już o krolestwo y o gárdło przypráwić / potájemnie obmyślawájąc te rzeczy / ktore temu krolestwu nie są pożyteczne. ✠ 23 Ktoż te / ktorzy śię w trzymániu zamkow tey nászey kráiny wiernie záchowáli / z domow ich poruszywszy / káżdego z nich tu bez przyczy- 24 ny zgromádźił? ✠ Ktoż te / ktorzy záraz od początku swoją ku nam życzliwośćią wszystkie narody wszelkim sposobem przewyższáli / y ktorzy wielkie częstokroć od ludźi niebespieczeństwá podejmowáli / w ták niesłuszne utrapienie przy- 25 wiodł? ✠ Rozwiążćież / rozwiążćie ich niesprawiedliwe związki : á do włásnośći ich w pokoju rozpuśććie je, zá to / co śię już stáło / przeprośiwszy ich. Rozpuśććie syny Wszechmogącego niebieskiego Bogá żywego / ktory od przodkow nászych / áż do tego czásu / szczęśliwe powodzenie z pochwałą dawa 26 sprawam nászym. ✠ A toć Krol mowił. A oni też záraz rozpuszczeni będąc / świętemu Wybáwićielowi Bogu swemu błogosłáwili / że teraz śmierći uszli.

27 POtym Krol wroćiwszy śię do miástá / á tego / ktory był postánowiony nád dochodámi wezwawszy / rozkazał y winá y innych potrzeb dla uczty Zydom ná śiedm dni wydáć : postánowiwszy / áby ná tymże miejscu / ná ktorym rozumieli że śmierć podstąpić mieli / pámiątkę wybáwienia swego z wszelką rá- 28 dośćią obchodźili. ✠ Tedy ći ktorzy przed tym obelżeni / á blisko grobu byli ; owszem rácżey do niego już byli wstąpili / miásto gorzkiey y żáłosney śmierći / czáśie wybáwienia przed sobą postánowiwszy / ono miejsce ná upadek y ná pogrzeb ich zgo-

towáne na namioty pośiedzenia/ pełni będąc rádośći/ rozmierzyli. ♣ 29 A koniec żáłosnemu śpiewániu onego nárzekánia uczyniwszy/ wźięli przed śię pieśń/ chwaląc Ojców *swych* Zbáwićielá/ y dźiwów czynićielá Bogá: á płácz wszelki y kwilenie odłożywszy/ do tańcá śię/ ná znák wesela spokojnego/ událi. ♣ 30 Tymże sposobem y Krol/ dla tego uczty sławną zgotowawszy/ ustáwicznie w niebo *pátrząc* Bogá wielce wielbił/ zá niespodźiewáne/ ktore mu śię stáło/ wybáwienie. ♣ 31 Ci zás/ ktorzy Zydy pierwey ná zginienie/ y ptakom ná pokarm náznáczyli/ á z rádośćią to rozpisowáli/ wzdycháli sámi w sobie/ á w háńbę obleczeni będąc/ w swojey śmiáłośći ogniem pałájącey/ bezecnie zgáśli. ♣ 32 Ale Zydźi/ jáko śię już powiedźiáło/ postánowiwszy sobie przerzeczone tańce z biesiádą/ w dźiękow czynieniu wesołym y w 33 pieśniách czás trawili. ♣ A pospolite práwo o tym postánowiwszy/ uchwalili/ przez wszystek czás onego pielgrzymstwá swego y w potomnych wiekách te przerzeczone dni wesela/ obchodźić: nie dla pićia y biesiády/ ále dla *przypominánia* wybáwienia/ sobie od Bogá uczynionego. ♣ 34 Potym przystąpili do Krolá/ prosząc o rozpuszczenie do 35 własnośći swojich. ♣ A popisowano je od dwudźiestego piątego *dniá*, mieśiącá Páchoná/ áż do czwartego *dniá*, mieśiącá Epif/ przez czterdźieśći dni. ♣ A czás ich zginieniu náznáczono było od piątego dniá mieśiącá Epif/ áż do śiodmego/ przez trzy dni: w ktore też wielmożnie objawiájąc miłośierdźie swoje ten/ ktory ma moc nád wszystkim/ bez 36 urázu je wyswobodźił. ♣ Tedy godowáli jednostájnie/ wszystkimi potrzebámi od Krolá opátrzeni będąc/ áż do czternastego *dniá*; ♣ 37 Ktorego też z Krolem mowili o odpráwę swoję. Ktorych Krol pochwaliwszy/ nápisał im wielkim sercem niezypołożony/ list/ do wszystkich po miástách hetmánow/ w ten sposob;

ROZDZIAŁ VII.

Wolność od Filipátorá Zydom nádána. 8. Zydźi żądáją od Krolá pozwolenia, ná wytrácenie tych ktorzy z pośrzodku nich odstąpili od Zakonu Bożego.

1 Krol Ptolemeusz Filopátor/ hetmánom ktorzy są w Egipćie/ y wszystkim *innym* ná urzędźiech przełożonym/ zdrowia y wszystkiego dobrego życzy; Dobrze śię mamy/ y 2 mysámi/ y dźiećiná́sze. ♣ Gdyż Nawyższy Bog rządźił spráwy násze/ ták jákośmy sobie życzyli/ przyjaćiele niektorzy według zwyczáju złego częstokroć ná nas nálegájąc/ przywiedli nas do tego/ ábyśmy poddáne w tym krolestwie Zydy do kupy zgromádźiwszy/ jáko zdrajce niezwyczájnymi mękámi trapili/ 3 ♣ Ták udawájąc/ że nigdy dobrze postánowione rzeczy násze nie będą dla tey ktorą oni máją przećiwko wszystkim narodom nieprzyjáźni/ dokądby to do skutku nie przyszło. ♣ 4 Ktorzy je ták związáne y ztrapione jáko niewolniki/ ábo ráczey jáko zdrajce przywiodszy/ bez wszelkiego rozsądku y wypytánia śię/ usiłowáli wymordowáć/ udawszy śię w okrućieństwo wśćieklejsze niż jest 5 zwyczaj Tátárski. ♣ Alemy im zá to srodze pogroźiwszy/ á według tey ktorą wszystkim ludźiom pokázujemy ludzkośći/ ledwie ich gárdłem dárowawszy/ á niebieskiego Bogá/ ktory státecznie Zydow broni/ y jáko Oćiec zá syny ustáwicznie boj wiedźie/ poznawszy/ te też chęć ktorą máją przećiwko nam státeczną y przećiwko przodkom nászym przychylność uważywszy/ spráwiedliwieśmy ich uwolnili od wszelkiey skárgi jákimkolwiek sposobem u6 czynioney. ♣ Y rozkazáliśmy/ áby śię káżdy do swych własnośći/ ná ktorymkolwiek *był* miejscu/ náwroćił; y áby im zgołá nikt nie szkodźił áni im urągał tym/ co ich nie słu7 sznie potkáło. ♣ Bo zápewne wiedzćie/ jeślibyśmy co przećiwko nim złego knowáli/ ábo je czym obráźili/ tedybyśmy záwżdy we wszystkim nie człowieká/ ále nád wszy-

ſkie mocy Pánującego Bogá nawyżßego/ przećiwko ſobie obroconego/ á ná pomſtę zá te ſpráwy nieuchronionego mieli: Miejćie ſię dobrze.

8 Lecz Zydźi wźiąwßy ten liſt/ nie pośpießyli ſię záraz odejść/ ále Królá prośili/ áby ći ktorzy z narodu Zydowſkiego/ świętego Bogá/ y Zakon Boży/ swawolnie opuśćili/ przez nie przyſtojne karánie odnieśli. ♣ 9 Przedkłádájąc to/ że ći ktorzy dla brzuchá przeſtąpili przykazánia Boſkie/ nigdy y krolewſtim wyrokom nie będą powolni. ♣ 10 A on zrozumiawßy że prawdę mowili/ y pochwaliwßy to, dał im moc nád wßyſtkimi/ áby te ktorzy przeſtąpili Zakon Boży/ wygłádźili ná wßelkim miejſcu w kroleſtwie jego/ bez wßelkiey przeßkadzki/ nieobawiájąc ſię mocy krolewſkiey/ y ná nie względu nie májąc. ♣ 11 Tedy pobłogosłáwiwßy mu jáko należáło/ kápłáni ich/ y wßyſtko ono mnoſtwo krzycząc Hállelujah/ z rádośćią ſię rozeßli. ♣ 12 A ták ná kogokolwiek ná drodze/ z tych pokalánych z narodu swego/ nápádli/ karáli y hániebnie mordowáli. ♣ 13 Tedy dniá onego zábili do trzech ſet mężow: á one nieczyſte potráćiwßy/ z weſelem krotochwile odpráwowáli. ♣ 14 Ci záś ktorzy ſię áż do śmierći Bogá trzymáli/ cáłego wybáwienia swego pożytku doßedßy/ ſpokem z miáſtá/ w wieńcách ze wßeláki ch nawonniejßych kwiatkow/ z rádośćią y z wykrzykániem/ w chwałách y we wßeláki ch przyjemnych pieśniách wyßli/ dźięki czyniąc Bogu Ojcow swojich/ Swiętemu wybáwićielowi Izráelſkiemu.

15 A Gdy przyßli do Ptolemáidy od właſności miejſcá Rodoforos náзwáney/ gdźie ich okręty/ według społnego ich zdánia przez śiedm 16 dni czekáły: ♣ Vczynili tám ucztę ná pámiątkę wybáwienia swego. ♣ Abowiem je Krol ochotnie wßyſtkimi potrzebámi/ káżdego z nich/ áż do náwrocenia ſię do właſnego domu 17 opátrzył. ♣ Támże też poſtánowili/ áby doſtawßy ſię do domu z pokojem/ tymże ſpoſobem z przyſtojnym dźiękow czynieniem/ te dni obchodźili z weſelem/ po wßyſtek czás 18 pielgrzymſtwá swego. ♣ Ktore poświęćiwßy/ á wyſtáwieniem ſłupá ná tym miejſcu/ gdźie ucztę spráwowáli/ y ślubem ztwierdźiwßy/ wybráli ſię we zdrowiu swobodnie z wielką rádośćią/ źiemią/ morzem y rzeką/ káżdy z nich do właſności swojey/ beſpieczni będąc zá rozkazániem Krolewſkim: á więtßą niż przed tym/ nád nieprzyjaćioły swymi z chwałą y z ſtráchem moc má-19 jąc. ♣ A zgołá nikt ich nie wypierał z ich májętnośći: bo wßyſcy wßyſtkie rzeczy swoje przynieśli z onego popiſu/ ták iż ći ktorzy cokolwiek ich rzeczy mieli/ to im z wielkim ſtráchem wracáli. ♣ A ták wielkie rzeczy Nadoſtojniejßy Bog doskonále czynił/ dla wybáwienia ich. ♣ 20 Niechże będźie błogosłáwiony Wybáwićiel Izráelſki ná wieczne czáſy/ Amen.

MADROSC SALOMONOWA.

TA Księgá pięknie y z wielką pilnośćią jeſt nápiſána/ y náder potrzebne rzeczy w ſobie zámyka. Bo naprzod podawa náuki o ſpráwiedliwośći; y bojáźni Bożey/ ku świątobliwemu żywotowi ſłużące. Potym rzecz swoje obroćiwßy do Bogá/ pobożne rozmyślánia o márnośći ludzkiey przydawa. ♣ Do tego/ o miłośierdźiu Bożym trwáłym/ o dźiwnych sądách Bożych przećiwko nieprzyjaćiołom; á záśię o dobrodźiejſtwách przećiwko swojim/ przykłádem to Egiptczánow y Izráelczykow objáśniwßy/ rozpráwia.

ROZDZIAL I.

Do Miłośći ſpráwiedliwośći upomina. 3. Jákimi być mája bojący ſię Bogá pokázuje. 13. Náoſtátek o śmierći mowi.

a 1 Krol. 3. 9. Ezdr. 56. 1. b 5 Moj 4. 29. 2 Kron 15. 4.

1 Miłujcie á spráwiedliwość ktorzy sądźićie źiemię. O PAnu dobrze rozumiejćie / á w prostośći sercá onego szukajćie. ✤ 2 Gdyż ználeźiony b bywa od tych ktorzy go nie kuszą: á objawia śię *tym*, ktorzy mu *nie są* niewiernymi. ✤ 3 Bo przewrotne myśli / odłączáją od Bogá: á doświadczána moc jego / karze głupie. ✤ 4 Abowiem mądrość w złośliwą duszę nie wnidźie / á nie będźie mieszkáłá w ćiele grzechowi poddánym. 5 ✤ Abowiem Duch Swięty / *duch* kárnośći / ućieka przed zdrádą / y oddalony bywa od myśli ludźi głupich: á záfrásowány bywa od nádchodzącey nieprawośći. 6 ✤ Bo *choć* dobrotliwy *jest* duch mądrośći / wszákże niewybáwi złorzeczącego od ust jego: gdyż c nerek jego powiádomy *jest* Bog / y sercá jego bádáczem prawdźiwym / á języká *jego* słucháczem. ✤ 7 Abowiem Duch Páński nápełnia okrąg źiemie / á ten ktory wszystko d zátrzymawa / wie otym e co śię gdźie mowi. ✤ 8 A przetoż ktory mowi niepráwe rzeczy / żaden śię nie skryje: áni go f minie sąd karzący. ✤ 9 Myśli bowiem niepobożnego bádáć śię będą á głos mow jego do PAná przyjdźie ná pokaránie niepráwośći jego. ✤ 10 Ponieważ ucho gorliwe słucha wszystkiego / á zgiełk szemránia nie zátáji śię. ✤ 11 Przetoż strzeżćie g śię niepożytecznego szemránia; á od obmowisk powśćiągajćie języká: ábowiem mowá pokątna nie ujdźie pomsty; á ustá kłamliwe zábijáją duszę. ✤ 12 Nie nábywajćie sobie śmierći błędem żywotá wászego: áni záćiągajćie *ná śię* zginienia spráwámi rąk wászych. ✤ 13 Gdyż Bog nie uczynił śmierći / áni śię kocha w zátráceniu h żywiących. ✤ 14 *On* bowiem stworzył / áby były i wszystko; y zdrowe *uczynił* rodzáje świátá / á niemász w nich trućizny zginienia / áni krolestwá piekielnego ná źiemi. ✤ 15 Nádto / spráwiedliwość nieśmiertelna jest. ✤ 16 Lecz niepobożni rękámi y słowy *swymi* przywołáli śmierć: przyjaćiołką ją *swoją* być rozumiejąc wyniedli / y przymierze z nią uczynili / bo k godni są / áby z nią cząstkę mieli.

c 2 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 d Zyd. 1. 3. e Psalm 139. 4. f 1 Krol 2. 44. g 1 Kor. 10. 10. h Ezech. 18. 32. y 33. 11 i 1 Tym. 4. 4.

k Mądr. 15. 6.

ROZDZIAŁ II.

Sposob żyćia złych ludźi. 23. Cel dla ktorego stworzony jest człowiek. 24. Smierći powod.

1 MOwili bowiem *sámi* w sobie nie dobrze rozmyśláją: Krotkić á teskliwy a jest żywot nász / y niemász lekárstwá przećiwko dokończeniu człowieczemu / y nie známy *nikogo* ktoby śię z piekłá nawroćił. ✤ 2 Abowiem z trefunku smy śię národźili / á potym będźiemy jákobyśmy *nigdy* nie byli: dla tego / iż *jáko* dym jest dychánie w nozdrzách nászych; á mowá *nászá jest* jáko iskrá ná poruszenie sercá nászego. 3 Ktora gdy zgáśnie / *tedy* śię ćiáło w popiół obroći / á duch nász rozwienie śię jáko powietrze miękie. 4 ✤ Tákże też imię násze przyjdźie zá czásem w zápámiętánie / y żaden nie będźie miał w pámięći spraw nászych. Żywot nász przeminie jáko ślad obłoku / y jáko mgłá rozejdźie śię / ktora od promieni słonecznych rozpędzona / á od gorącośći jego prętko rozegnána bywa. 5 ✤ Abowiem czás nász jest jáko b ćień pomijájący / y niemász przeszkadzki do dokończenia nászego / gdyż jest zápieczętowáne / á nikt śię niewraca. ✤ 6 Podźćieszże tedy / á używajmy c *tych* dobr ktore są / á ochotnie záżywajmy tego co mamy / jáko w młodośći. 7 ✤ Winem kosztownym y máśćiámi śię nápełniajmy / á niech nas czás kwitnący nie mija. 8 ✤ Nárwijmy sobie wieńcow z pąkowia rożánego / pierwey niż uwiędną. 9 ✤ Zaden z nas niech nie opuszcza rozpusty nászey; wszędy zostawiajmy znáki wesela: ábowiem to jest cząstká nászá / y tákowy los. ✤ 10 Ućiśnimy ubogiego spráwiedliwego / nie szánujmy wdowy / áni śię wstydźmy szedźiwośći stárcá długiego wieku. 11 ✤ Ale niech będźie moc nászá zá práwo spráwiedliwośći: ponieważ to co jest niemocnego / zá rzecz niepożyteczną uznawáją. 12 ✤ A ták zásádźmy śię ná spráwiedliwego: gdyż nam jest niepożyteczny y przećiwny spráwam nászym: wyrzuca

a Job. 7. 9. y 14. 1. Mátt. 22. 23. 1 Kor. 15. 32.

b 1 Kron 29. 15.

e Ezai. 22. 13. y 56. 12. 1 Kor. 15. 32.

nam ná oczy grzechy *przećiwko* Zakonowi / á rozgłáſza grzechy żyćiá náſzego. ✠ Udawa/ że ma znájomość Bogá/ á ſynem d PAńſkim ſie názywa. ✠ Smie karáć y myśli e náſze. ✠ Ciężko nam y pátrzáć nań: ábowiem rożny jeſt żywot jego od innych/ y nie zgodne ſą *z innym* drogi je°. ✠ Zá podejrzáne poczytáni jeſteſmy od nie°: y ſtrzeże ſie drog náſzych jáko nieczyſtot: powiáda je ſą ſzczęśliwe oſtátnie *rzeczy* ſpráwiedliwych; á chlubi ſie/ *że ma* Ojcem Bogá. ✠ Pátrzajmyż jeſli mowy jego *ſą* prawdziwe/ á doświadczmy co ſie z nim dźiać będźie. ✠ Bo jeſli ten ſpráwiedliwy/ jeſt ſynem f Bożym ujmie ſie zań; á wybáwi go z ręki przećiwnikow. ✠ Potwarzą g y mękámi wybadajmy go/ ábyſmy doználi ſkromności jego/ y doświadczyli ćierpliwośći jego. ✠ Skażmy go ná śmierć hániebną; ábowiem doświadczymy go z mow jego.

✠ To myśląc pobładźili: ábowiem je złość ich záślepiłá. ✠ Y nie poználi tájemnic Bożych/ áni ſie ſpodźiewáli zapłáty ſpráwiedliwośći/ áni rozſadzáli poczćiwośći duſz nienágánionych. ✠ Abowiem Bog człowieká ſtworzył h ku nieſkáżitelnośći/ y ná wyobráżenie włáſnego podobieńſtwá *ſwego* uczynił go: ✠ Ale z nienawiśći i Dyabelſkiey/ śmierć weſzłá ná świát; á ćić jey doświadczáją/ ktorzy trzymáją ſtronę jego.

ROZDZIAŁ III.

Jáka odpłátá jeſt ludźi pobożnych. 10. *A jáka pomſtá niepobożnych.*

A Le duſze ſpráwiedliwych á ſą w ręce Bożey: á męká ſie ich zádna nie dotknie. ✠ Zdá ſie niemądrym/ że umieráją: á wyśćie ich zá utrapienie b poczytáją: ✠ A iż wyśćie *ich* od nas jeſt zátráceniem. ✠ Ale oni ſą w pokoju. Abowiem choć przed oczymá ludzkimi męki ćierpieli/ *wſzákże* nádźieją ich nieśmiertelnośći c pełna *jeſt*. ✠ Y máluczko będąc d utrapieni/ wiele dobrego dojdą: ábowiem Bog ich e doświadczał/ y ználazł je godne *bydź* śiebie. ✠ Jáko złoto w piecu doświadczał ich; á jáko ofiárę cáłopaloną przyjął je. ✠ Przetoż czáſu f náwiedzenia ſwego rozjáśnią ſie/ y jáko iſkry miedzy ſłomą biegáć będą. ✠ Będą ſądźić narody/ y pánowáć g będą nád ludźmi/ á Pan ich będźie krolował ná wieki. ✠ Ktorzy w nim ufáją/ zrozumieją prawdę; á wierni zoſtáną w miłośći jego: gdyż łáſká y miłośierdźie *potka* świet: h jego/ á opátrowánie o wybránych jego.

A Le niepobożni/ jákie *in ſym* myślili/ tákie sámi karánie odnioſą: ktorzy zániedbywáli ſpráwiedliwego/ á od PAná odſtąpili. ✠ Abowiem kto odrzuca mądrość y kárność/ nieſzczęſny *jeſt*, á prożna *jeſt* nádźieja ich/ y prace *ich* bez pożytku/ á ſpráwy ich nie pożyteczne. ✠ Niewiáſty ich głupie/ á ſynowie ich niecnotliwi. ✠ Przeklęty narod ich: Abowiem ſzczęśliwa *jeſt* niepłodna niepokaláná: á ktora łożá nie uznáłá w grzechu/ będźie miáłá pożytek przy náwiedzeniu duſz. ✠ Tákże też y trzebieniec / ktory nie broił k ręką ſwą nieprawośći/ áni myślił przećiwko PAnu złego; ábowiem mu zá wierność dány będźie dar wyborny/ y los w Kośćiele PAńſkim naprzyjemniejſzy. ✠ Dobrych bowiem prac chwalebny jeſt pożytek/ y korzeń mądrośći nie upádnie. ✠ Ale ſynowie cudzołożnikow nie przydą ku doſkonáłośći/ á plemię nierządnego łożá zniſzczeje. ✠ A choćby też długo żywi byli/ zá nic będą poczytáni/ y bez uczćiwośći ná oſtátku ſtárość ich *będźie*. ✠ A jeſli też przędzey pomrą/ nie będą mieſ nádźieje áni poćiechy w dźień m náwiedzenia. ✠ Abowiem niepobożnego narodu/ ſrogie *bywáją* dokończenia.

ROZDZIAŁ IV.

Cnotę nád rozrodzenie domu przekłada. 7. *Cieſzy ſprawiedliwe.* 15. *A niepobożnym grozi.*

Lepiey jeſt dźieći nie mieć/ á cnotę mieć: gdyż pámiątká jey nieśmiertelna jeſt; ábowiem y u Bogá znájoma jeſt/ y u ludźi. ✠ Gdy przytomna jeſt/ náśládują jey; á

Marginal notes: d Mátt. 27.43. e Jana. 7. 7. f Pſalm 22. 9. Mátt. 27.43. g Jerem 11.19. h 1 Moj. 1: 27. y 2. 7. y 5. 1. Syrác. 17. 1. i 1 Moj. 3. 2. a 5 Moj 33. 3. b Mądr. 5. 4. c Rzym 8. 24. 2 Kor. 5. 1. 1 Piotr 1. 4. d 2 Kor. 4. 17. e 5 Moj. 8. 2. f Mátt. 13.43 g Mátt. 19.28. h Mądr. 4. 15. i Mátt. 25.41. k Ezái. 54. 4 l 1 Tym 4. 8. m Cz. Rozeznánia.

gdy odejdźie/ prágną jey : ná wieki ukoronowána tryumfuje/ niepokalánego boju nadgrody dostępując. 3 ✣ Lecż rozmnożone mnostwo niepobożnych/ nie będźie pożyteczne: á cudzołożne látorośli/ korzenia głeboko nie zápuszczą/ áni státecznego gruntu záłożą. 4 ✣ Bo chociaż śię w gáłęźi do czásu a wywyższą / jednák stábo wsádzone/ od wiátru śię chwiáć/ y od gwałtownych wiátrow wykorzenione będą. 5 ✣ Połamią śię gáłęźi niedoszłe / á owoc ich niepożyteczny/ niedojrzáły ku jedzeniu/ do niczego sposobny nie będźie. 6 ✣ Abowiem dźieći z nierządnego łożá zpłodzone / są świádkámi złośći przećiwko rodźicom/ gdy pytáni bywáją.

7 Lecż spráwiedliwy / choć nagło śmiercią jest záchwycony/ w ochłodzeniu będźie. 8 ✣ Abowiem stárość poczćiwa/ nie długośćią czásu, áni liczbą lat/ ráchowána bywa. 9 ✣ Ale šedźiwośćią jest rostropność ludzka ; á wiek stárośći/ żywot niepokaláný. 10 ✣ Boiż śię podobał Bogu/ stał b śię umiłowánym/ á żyjąc miedzy grzesznikámi/ przeniesiony jest. 11 ✣ Pochwycony jest/ áby złość nie odmieniłá umysłu jego/ ábo chytrość nie oszukáłá duszę jego. 12 ✣ Omamienie bowiem márnośći záćimia dobre rzeczy ; á niestáteczność pożądliwośći/ podwraca umysł dobry. 13 ✣ Dokonawszy w máłey chwili/ wypełnił czásy długie. 14 ✣ Abowiem upodobáłá śię PAnu duszá jego: dla tego pospieszył śię wyrwáć go z pośrzodku nieprawośći. 15 ✣ Ale ludźie c widząc to, nie uważáją áni skłádáją tego do sercá/ że łáskę y miłośierdźie świętym swojim pokázuje/ y wzgląd ma ná d wybráne swoje. 16 ✣ Potępia spráwiedliwy umárły/ żywe niepobożne : á młodość prędzey skończona/ długą stárość niespráwiedliwego. 17 ✣ Widząc w prawdźie dokończenie mądrego: ále nie uważáją co postánowiono o nim/ y ná co go PAN obroną opátrzył. 18 ✣ Widzą mowię, ále gárdzą nim : lecż śię PAn z nich náśmiewáć będźie. 19 ✣ Y przyda potym ná upadek bezecny/ y ná zelżywość miedzy umárłymi/ ná wieki. 20 ✣ Bo je roztráći bez głosu/ áby ná wznák pádli: y poruszy je z gruntu/ áż do końcá zpustoszeni będą : w boleśći będą / á pámiątká ich zginie. 21 ✣ Przyda w rozmyślánie o grzechách swojich/ y zátrwożą śię/ á kárać je będą e nieprawośći ich/ przećiwko nim śię stawiájąc.

a Job. 27.21. Jerem. 17. 6. Mát. 7. 19.
b 1 Moj. 5. 24. Zyd. 11. 5.
c Exod. 57. 1.
d 1 Piotr 5. 7.
e Rzy. 2. 15.

ROZDZIAŁ V.

Niezbożnikow ná śię sámych pozdne nárzekánie. 16. Odpłátá spráwiedliwych. 18. Y pomstá nád grzesznikámi.

1 TEdy stánie z wielką ufnośćią spráwiedliwy przećiwko twarzy tych ktorzy go drećżyli/ y ktorzy pogárdzáli pracámi jego. 2 ✣ Co ujrzáwszy / będą zátrwożeni stráchem wielkim / y zdumiewáć śię będą nád niespodźiewánym zbáwieniem jego, y rzeką sámi w sobie poruszeni żáłośćią : 3 ✣ Rzeką mowię/ dla ućisku w duchu wzdychájąc ; Tenći a to jest/ ktoregośmy niekiedy mieli zá pośmiech/ y zá przypowieść urągánia. 4 ✣ My głupi/ mieliśmy żywot jego zá szaleństwo / á dokonánie jego zá bezecne. 5 ✣ Oto, Jákoć jest policzony miedzy synámi Bożymi / á miedzy świętymi jest los jego. 6 ✣ Otośmy zbłądźili z drogi prawdy/ á jásność spráwiedliwośći nieświećiłá nam ; y słońce spráwiedliwośći nie weszło nam. 7 ✣ Nátrudźiliśmy śię drogámi nieprawośći y zátrácenia/ y zchodźiliśmy puszcze nieprzystępne : álesmy drogi PAńskiey nie poználi. 8 ✣ Coż nam pomogłá pychá ? coż nam bogáctwá b z chlubą przyniosły? 9 ✣ Przeminęło to wszystko c jáko ćień/ y jáko poseł prętko bieżący. 10 ✣ Jáko okręt ktory przeszedł przez burzliwą wodę : ktorego/ gdy przejdźie/ śládu nikt ználeść nie może/ áni śćieżki drogi jego miedzy náwáłnośćiámi. 11 ✣ Abo jáko ptaká/ ktory leći przez powietrze / żaden śię d drogi znák nie znájduje/ ále tylko rozráženiem skrzydłámi uderzonego wiátru lekkiego/ y gwałtownym szumem rozpędzonego/ skrzydłámi ruchájąc przechodźi : wszákże potym nie bywa ználeźiony żaden znák ná powietrzu kędy lećiał. 12 ✣ Abo

a Mądr. 3. 2.
b Przyp. 11. 4.
c 1 Kro. 29.15. Job. 8. 9. y 14.2. Psalm 90.10. 144.4. Mądr. 2. 5.
d Przyp. 30.19.

jáko strzałá będąc do celu wypuszczona/ powietrze rozbija/ ktore śie záś przetko sámo w sobie zchodźi/ ták/ 13 że nie znáć kędy przeszłá: ✤ Ták y my národźiwszy śię/ przestáliśmy 14 bydź. ✤ A żadnego znáku cnoty nie mogliśmy po sobie pokazáć; áleśmy 15 we złośćiách nászych zniszczeli. ✤ Abowiem nádźieja e niepobożnego/ jest jáko mech od wiátru porwány/ y jáko ćienka pijáná od wichru rozpędzona: ábo jáko dym od wiátru f rozwiany/ ábo jáko pámiątká gośćia/ ktory jednego dniá przemija.

16 A Le spráwiedliwi ná wieki żyć będą/ á zapłátá ich/ y stáránie o 17 nich u Nawyższego. ✤ Przetoż dostáwią krolestwá zacnego/ y korony piękney z ręki PAńskiey: ábowiem práwicą g swą śćiśnie ich będźie/ y 18 rámieniem swym obroni ich. ✤ Weźmie zá zupełną zbroję zápálczywość swoję/ á stworzenie uzbroji ná 19 pomstę nieprzyjaćioł. ✤ Oblecze spráwiedliwość miásto h páncerza/ á sąd prawdźiwy weźmie ná śię 20 miásto przyłbice. ✤ Miásto tarczy niezwyćiężoney/ práwość weźmie: 21 A záostrzy srogi gniew miásto mieczá: y będźie z nim walczył świát 22 przećiwko szalonym. ✤ Strzały z skáwic prosto polecą/ á jáko od dobrze náciągnionego łuku/ z obłokow 23 w cel ugodzą. ✤ Od gniewu/ ktory i kámieniem ćiska/ grády wypuszczone będą: oborzy śię przećiwko nim wodá morska/ y rzeki gwałtownie 24 wzbiorą. ✤ Postáwi śię przećiwko nim wiátr mocny/ á jáko wicher rozmiecie je: y obroći w pustynią niepráwość wszystkiey ziemie/ á złość podwroći stolice mocárzow.

ROZDZIAŁ VI.

Nápomnienie Zwierzchnośći tego świátá dáne.

1 P Rzetoż słuchajćie a Krolowie/ y rozumiejćie; náuczćie śię Sę- 2 dźiowie kończyn ziemie. ✤ Nádstawćie uszu wy/ ktorzy władniećie ludem/ y chlubićie śię z wielkośći ná- 3 rodow. ✤ Abowiem dána wam b jest władza od PAná/ y moc od Nawyższego/ ktory śię wywiádowáć będźie o spráwách wászych/ y myśli 4 wászych badáć śię będźie. ✤ Ponieważ wy będąc sługámi krolestwá jego/ niesądźiliśćie spráwiedliwie/ ániśćie strzegli Zakonu/ ániśćie też 5 według woli Bożey chodźili: ✤ Przetko y strásznie śię ná was oborzy: Bo nasroższy sąd będźie/ ná te/ kto- 6 rzy są Przełożonymi. ✤ Abowiem kto jest namnieyszy/ godźien jest miłośierdźia: ále mocárze/ mocne 7 męki ćierpieć będą. ✤ Nie będźieć c záprawdę miał względu ná osoby PAn wszystkich rzeczy/ áni śię ulęknie czyjey wielkośći: gdyż on máłego y wielkiego uczynił/ y jednákie stáránie wiedźie o wszystkich. ✤ 8 Ale ná mocnymi mocna pomstá wiśi.

9 P Rzetoż do was śię rzeczy o Krolowie mowy moje; ábyśćie śię náuczyli mądrośći/ á nie wy- 10 stępowáli. ✤ Abowiem ktorzy spráwiedliwie przestrzegáją spráwiedliwośći/ będą uspráwiedliwieni: á ktorzy śię tego náuczą/ znajdą co 11 odpowiedźieć. ✤ Przetoż żądajćie powieśći mojich/ żądajćie; á bę- 12 dźiećie wyuczeni. ✤ Zacna jest á nigdy nie zwiędła mądrość: y łácwie bywa obaczona od tych/ ktorzy śię w niey kocháją; á ználeźiona od 13 tych/ ktorzy jey szukáją. ✤ Zábiega tym ktorzy jey żądáją/ áby im prę- 14 tko w znájomość przyszłá. ✤ A kto do niey ráno wstáje/ nie spráćuje śię: bo ją znajdźie śiedzącą u drzwi swo- 15 jich. ✤ Abowiem myślić o niey/ jest doskonáłá rozstropność: á kto dla niey czuć będźie/ wnet bespie- 16 cznym zostánie. ✤ Bo ktorzy jey godni są/ tych oná obchodźi szukájąc ich: á ná drogách ukázuje śię im/ y w káždym pomyśleniu ochotnie im 17 zábiega. ✤ Bo początek jey/ jest naprawdźiwszą chuć ku ćwiczeniu śię. 18 ✤ A stáránie o umiejętność/ jest miłość: á miłość jest záchowániem praw jey: á záchowánie praw/ jest u- 19 pewnieniem nieskáźitelnośći. ✤ A nieskáźitelność/ czyni nas bliskie Bo- 20 gu. ✤ A ták pożądánie mądrośći/ 21 przywodźi do krolestwá. ✤ Jeśliże śię tedy kocháćie w stolicách y w Sceptrách/ o Krolowie narodow! miyćie w uczćiwośći d mądrość; áby-

Marginal notes: e Job. 8. 14. Psalm 1. 4. 137. 2. f Jákob. 4. 14. g Zyd. 13. 5. 6. h Exdi. 59. 17. i Jonae. 10. 11. Objáw. 16. 21. a Psalm 2. 10. b Rzym. 13. 1. c 5 Moj. 10. 17. 1 Kron. 19. 7. Job. 34. 19. Syrác. 35. 14. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr. 1. 17. d 1 Krol. 3. 9.

22 ście krolowáli e ná wieki. ♣ A coż jest mądrość? Y jáko śię poczęłá? Powiem/ á nie zátáję przed wámi tájemnic: ále od pocżątku národzenia jey/ wyszpieguję ja/ y wystáwię ná jáwią znájomość jey/ á nie opuszczę prawdy. 23 ♣ Z tym ktory wyschł od nienawiśći/ nie poydę w drogę: bo táki nie będźie uczestnikiem mądrośći. 24 ♣ Mnostwem záśiste mądrych/ świát záchowány bywa: á Krol mądry/ jest podpora ludu. 21 ♣ Przetoż przyjmićie náukę z słow mojich: á będźie wam to pożyteczno.

e Przyp. 9.14.

ROZDZIAŁ. VII.

Prowádźi do szukánia mądrośći własnym przykłádem.

1 JEstemći teź y ja śmiertelny człowiek/ podobny wszystkim: á urodzony z człowieká/ ná pocżątku z ziemie stworzonego. 2 ♣ Y w żywoćie mátki / byłem ksztáltowány w ćiáło/ przez dźieśięć mieśięcy/ zśiádájąc a śię we krwi z naśienia mezkiego/ y z lubośći ktora ze snem przychodźi. 3 ♣ Do tego/ národźiwszy śię/ ćiągnąłem w śię nam spolne powietrze: y tymże biedam poddány/ wypadłem ná źiemię/ á pierwszy głos podobny wszystkim wypuśćiłem płácząc. 4 ♣ W pieluchách wychowány jestem/ y w pracách. 5 ♣ Záden bowiem b Krol inszego nie miał pocżątku národzenia. 6 ♣ Ale jednoż wszystkich weśćie do żywotá/ y jednákie ześćie.

a Job. 10,10.

b Job. 21. Tym. 6. 7.

7 PRzetożem żądał/ y dána mi jest rozstropność: wzywałem Bogá/ á przyszedł ná mię duch mądrośći. 8 ♣ Przekłádałem ja *sobie* nád Scepstrá y nád stolice: á bogáctwám sobie zá nic pokłádał/ względem niey. 9 ♣ Animem *do* niey c przyrownywał kámienia drogiego: gdyż wszystko złoto w porownániu z nią/ *jest jáko* trochá piasku: á srebro/ jáko błoto będźie poczytáne przećiwko niey. 10 ♣ Nád zdrowie y piękność umiłowáłem ją/ y umyśliłem ją mieć miásto świátłośći: ponieważ z niey pochodźi świátło/ ktore nigdy nie zgáśnie. 11 ♣ Przyszły mi tedy d pospołu z nią wszystkie dobrá/ á niezliczone bogáctwá *przyszły* przez ręce jey. 12 ♣ Y rozrádowałem śię we wszystkich rzeczách / ábowiem ich powodem jest mądrość: á nie wiedźiałem/ iż oná jest mátką ich. 13 ♣ *Teym śię* bez obłudy náuczył/ y bez zazdrośći *oney* użyczam; bogáctw jey nie kryję. 14 ♣ Jest bowiem ludźiom skárbem nieprzebránym/ ktorego ktorzy używ ája/ z Bogiem w przyjaćielstwo wstępują/ dla dárow umiejętnośći záleceni. 15 ♣ A mnie dał Bog mowić wedle myśli/ y myślić godnie o tym co mi dano: ábowiem on y mądrośći e wodzem jest/ y mądrych sprawcą. 16 ♣ Gdyżeśmy w ręku jego/ y my/ y mowy násze/ y wszelka mądrość/ y 17 rzemiosł umiejętność. ♣ On mi záśiste dał/ tych rzeczy ktore są/ znájomość prawdźiwą: ábym wiedźiał złożenie okręgu źiemie/ y skutek ży- 18 wiołow: ♣ Pocżątek/ y dokończenie/ 19 y śrzodek czásow: ♣ Y odmiány biegow niebieskich/ y odmiány czásow/ roczne biegi/ y rozrządzenie gwiazd: 20 ♣ Przyrodzenie zwierząt/ y srogość bestyi/ wiátrow moc/ y myśli ludzkie/ rożnośći drzewek/ y mocy ko- 21 rzenia: ♣ Náwet/ cokolwiek skrytego y jáwnego/ tom poznał. ♣ Abowiem/ Rzemieśnik wszystkich rzeczy 22 Mądrość/ náuczyłá mię. ♣ Jest záiste w niey duch rozumny f święty/ y jednorodzony rozmáity/ subtelny/ prętki/ zupełny/ niepokaláný/ jáwny/ nieszkodliwy/ kochájący śię w dobrym/ ostry/ biegły/ dobrotli- 23 wy: ♣ Ludzki/ státeczny/ pewny/ bespieczny/ májący wszelką moc/ wszystko przepátrujący/ y przenikájący przez wszystkie duchy rozumne czyste 24 y nasubtelniejsze. ♣ Abowiem nád wszelką prętkość prętsza jest mądrość; á przechodźi y przenika przez 25 wszystko dla czystośći *swojey*. ♣ Bo jest pára mocy Bożey/ y czysty strumień chwały Wszechmocnego: dla tego *też* nic nieczystego nie przypá- 26 dnie ná nię. ♣ Gdyż jest jásnośćią g świátłośći wieczney/ y zwierćiádłem bez zmázy dźiełá Bożego/ y 27 wyobráżeniem dobroći jego. ♣ A jedyna będąc/ wszystko może: y trwájąc *sámá* w sobie/ wszystko odnawiá: á przez narody w dusze świę-

c Job. 28 15. Przyp. 3. 11.

d Krol. 3. 13. Matt. 6. 33.

e Jákob 1. 5.

f Jákob. 3. 17.

g Zyd. 1. 3.

te śię przenośi / przyjaćioły Boże y Proroki z nich czyni. 28 Nikogo bowiem Bog nie miłuje / jedno tego / ktory z mądrośćią mieszka. 29 Gdyż oná jest śliczniejsza niż słońce / y nád wszystek porządek gwiazd : á porownána z świátłośćią / dáleko ją przechodźi. 30 Abowiem po tey nástawa noc : ále mądrośći złość nie przemoże.

Rozdział VIII.

Wysławiánie Mądrośći y spraw jey.

1 A Dośięga od końcá áż do końcá mocnie / y rozrządza wszystko pożytecznie.

2 Tem ja umiłował / y pilniem jey szukał od młodośći mojey : y stárałem śię wźiąć ją sobie zá oblubienicę / á rozmiłowałem śię cudnośći jey. 3 Szláchetność swoję tym zdobi / że spolnie żyje z Bogiem / á że ją PAn wszystkich rzeczy umiłował. 4 Náuczyćielká bowiem jest umiejętnośći Bożey / tá ktora obiera spráwy jego. 5 Bo jesli bogáctwá są pożądána dźierżáwa w tym żywoćie : coż nád mądrość bogátszego / ktora spráwuje wszystko? 6 A jesliż rostropność robi / ktoż z tych rzeczy ktore są / lepszym jest rzemieśnikiem nád nię? 7 A jesli spráwiedliwość kto miłuje / skutkiem tego są cnoty : miernośći bowiem y rostropnośći uczy / spráwiedliwośći y męstwá : nád ktore rzeczy nic nie jest ludźiom pożyteczniejszego w tym żywoćie. 8 Nád to / jesli kto doświadczenia w rzeczach prágnie / oná świádoma stárożytnych rzeczy / y przyszłych śię domyśláwa ; Wie chytrośći mow / y rozwiązánie gadek / znáki y cudá przed tym upátruje / y przypadki czásow / y wiekow.

9 Przetoż umyśliłem ją sobie przyłączyć w towárzystwo / áby ze mną mieszkáłá : wiedząc że mi będźie ráda ku dobremu / á poćieszeniem w myślách y w tesknośćiách. 10 Będę miał z niey sławę w pospolstwie / á cześć u stárszych / choćiażem a młodym. 11 Będę ználeźiony dowćipnym u sądu : á przed oczymá mocárzow / będę w podźiwieniu. 12 Gdy będę milczał / oczekáwáć ná mię będą : á gdy będę mowił / z pilnośćią słucháć będą : y gdy będę dłużey rozmawiał / zátulą sobie rękę ná swe gębę. 13 Będę przez nię miał nieśmiertelność : á pámiątkę wieczną zostáwię tym / ktorzy po mnie będą. 14 Będę rządźił lud / á narody będą mi poddáne. 15 Krolowie srodzy słysząc o mnie / lękáć śię będą : á miedzy wielkośćią zá dobrego uznány będę / á ná wojnie zá mężnego ; 16 Wszedszy do domu mego / odpocznę z nią. Nie ma bowiem przykrośći przestawánie z nią / áni teskności spolne życie z nią ; ále rádość y wesele. 17 To u śiebie rozmyślájąc / y pilnie przypominájąc w sercu mojim / że w zpowinowáceniu z mądrośćią / jest nieśmiertelność : 18 A w przyjaćielstwie jey wdźięczne kochánie / á w pracách ręku jey bogáctwá nieprzebráne / á w ćwiczeniu śię rozmowámi z nią rostropność / y zacność w społku mow jey: obchodźiłem szukájąc / ábym ją sobie wźiął. 19 A byłem dźiecięćiem dowćipnym / y nábyłem duszę dobrey. 20 Y owszem więcey bywszy dobrym / przyszedłem do ćiáłá niepokalánego. 21 A zrozumiawszy że jey ináczey otrzymáć nie mogę / chybá żeby mi to Bog dał : (á y toć byłá mądrość / znáć czyj to jest dar) szedłem do PAná y modliłem mu śię ze wszystkiego sercá swego / mowiąc ;

Rozdział IX.

Modlitwá o Mądrość.

1 Boże Ojcow y PAnie miłośierdźia : ktoryś uczynił wszystko a słowem twojim : 2 A mądrośćią swoją postánowiłeś człowieká / áby pánował nád tworem / ktoryś ty uczynił : 3 A rządźił świát w świętobliwośći / y w spráwiedliwośći : y w uprzejmośći sercá wykonywał sąd: 4 Dayże mi mądrość / śiedzącą b przy stolicy twojey / á nie wyłączaj mię z poczetu sług twojich. 5 Gdyżem ja jest sługá c twoj / y syn służebnice twojey / człowiek mdły / y krotkiego wieku / á mniejszy niżelibym miał zrozumieć sąd y práwá. 6 Bo choćby też kto był doskonáły miedzy syny ludzkimi / jesli mu nie

a I. Młodźieńcem.

a 1 Moj. 1. 1. 2. Jan. 1. 3.

b 1 Krol. 3. 9.

c Psalm 116. 16.

bedźie przytomna mądrość twoia / 7 za nic nie bedźie poczytany. ♣ Tyś mię obrał d Krolem ludowi twemu / y Sędźią synow y corek twoich: ♣ 8 Y kazałeś abym z budował Kośćioł na gorze świętey twoiey / y Ołtarz w mieśćie mieszkania twego / na kształt przybytku świętego / ktoryś 9 sobie od początku zgotował. ♣ Z tobąć e iest mądrość / ktora zna sprawy twoie: była przy tobie f gdyś świat sprawował / y wie co śię tobie podoba / y co iest prostego w 10 przykazaniach twoich. ♣ Ześliyże ią z świętych niebios / a z stolice chwały twoiey pośli ią; aby mi przytomna będąc / ze mną pracowała / a żebym wiedźiał co iest przyiemnego u ćiebie. 11 ♣ Onać wie wszystko y rozumie / y prowadźi mię opatrznie w sprawach moich / y będźie mię 12 strzegła w chwale swoiey. ♣ Y będą przyiemne sprawy moie / a będę sądźił lud twoy sprawiedliwie; będąc godnym stolice Oyca moiego. ♣ 13 Abowiem ktożby z ludźi zrozumiał radę Bożą? abo ktoby śię domyślił co Bog chce? 14 ♣ Gdyż myśli ludźi śmiertelnych są lękliwe / a omylne domysły nasze. 15 ♣ Bo skaźitelne h ćiało obćiąża duszę: a źiemskie mieszkanie / tłumi umysł pełen starania. 16 ♣ Oto ledwie śię domyślamy tego co iest na źiemi / y co iest przed rękami z pracą znayduiemy: a tego co w 17 niebie iest / ktoż doścignie? ♣ A o woli twoiey ktożby był wiedźiał / gdybyś ty był nie dał mądrośći / y nie zwuśćił Ducha twego Swiętego z 18 wysokośći? ♣ Aby tak były wyprostowane śćieszki tych / ktorzy są na źiemi: a ludźie / aby byli wyuczeni 19 w tym / co śię tobie podoba: Przetoż mądrośćią zachowani są.

ROZDZIAŁ X.

Tu śię przypominaią skutki, dźiwney Mądrośći Bożey.

1 TAć strzegła pierwszego wykształtowanego a Oyca świata / gdy sam był stworzony: 2 ♣ Y wyprowadźiła go z upadku iego / y dała mu moc b aby panował nad wszystkimi. 3 ♣ A gdy odstąpił c od niey niesprawiedliwy w gniewie swoim / zapalony będąc popędliwośćią mężoboystwa przećiwko bratu / zginął. 4 ♣ Dla ktorego zatopiona źiemię z nowu wyswobodźiła mądrość / na lichym drzewie sprawiedliwego d 5 zachowuiąc. ♣ Taćteż w z przyśieżeniu złośliwego narodu zbuntowanych / poznała sprawiedliwego / y zachowała go nienaganionym Bogu; a gdy śię barzo zakochał w Synu / e aby sobie mężnie poczynał / o-6 strzegała go. ♣ Ta sprawiedliwego / gdy niezbożni ginęli f / wybawiła; ktory ućiekał przed ogniem / ktory był zpuszczony na pięć miast. 7 ♣ Na ktorych złośći świadectwo / zostawa jeszcze zpustoszała kurząca śię źiemia / y szczepy / dla niesposobnego czasu / niedoyrzałe owoce przynoszące: A na pamiątkę duszę niewierney / słup solny wystawiony. 8 ♣ Abowiem ći / ktorzy mądrość mijali / nie tylko do szkody przychodźili / że nie poznali rzeczy dobrych / ale y głupstwa swego zostawili innym pamiątkę / iż w tym w czym upadli / 9 ani śię zataić mogli. ♣ Ale mądrość te ktorzy ią poważali / z kłopotu 10 wybawiła. ♣ Ta sprawiedliwego / ktory przed g gniewem brata swego ućiekał / drogami prostymi prowadźiła; ukazała mu krolestwo Boże / y dała mu poznanie świętych rzeczy: ubogaćiła go h w kłopotach / a 11 nadgrodźiła mu prace iego. ♣ Gdy był przez łakomstwo uciśniony / 12 była przy nim / y zbogaćiła go. ♣ Zachowała go i od nieprzyiaćioł / a od tych ktorzy nań czyhali broniła go: a w tym boiu dała mu zwyćięstwo; aby poznał iż nade wszystkie rzeczy 13 namocnieysza iest pobożność. ♣ Taćzaprzedanego sprawiedliwego nie opuśćiła: owszem go od grzechu wybawiła / a pospołu z nim k do 14 dołu wstąpiła. ♣ Ani go w więźieniu l opuśćiła / aż mu przyniosła Scepter Krolewski / y moc nad tymi / ktorzy panowali nad nim: a pokazawszy że byli kłamcami ktorzy go potwarzali / sławę mu wieczną źiednała. 15 ♣ Tać lud święty m y naśienie nagany niemaiące / wybawiła od narodow ktorzy go ćiemiężyli. ♣ 16 Weszła w duszę sługi PAńskiego / a

zasta-

Margin references (left): d 1 Kron 29.10 — e ... Moj 5.40. — f ... an. 3. — g Izai. 40.13. Rzym. 11,34. — h ... Rzym. ... 24. ... dlat ... 17. — a 1 Moj 1.7. — b 1 Moj 1.28. — c 1 Moj 4.8.

Margin references (right): d 1 Moj 7.1.23 — e 1 Moj 22.1. — f 1 Moj 19.16.22. — g 1 Moj 28.7. — h 1 Moj 30.37. — i 1 Moj 31.5. — k 1 Moj 37.28. — l 1 Moj 41.42. — m 2 Moj 12.1.2

zástáwiłá śię srogim Krolom przez
17 cudá y znáki. ♣ Oddáłá świętym
nagrodę n pobożnośći zá prace
ich / prowádźiłá o je drogą dźiwną:
we dnie im byłá miásto zásłony / á w
nocy miásto p świátłośći gwiazd. ♣
18 Przeprawiłá je przez q morze czer-
wone: á przeprowádźiłá je przez
19 wielką wodę. ♣ Ale nieprzyjaćioły
ich zátopiłá: lecz one z głębokich
20 przepáśći wywiodłá. ♣ Przetoż
spráwiedliwi odnieśli łupy niepo-
bożnych: á śpiewáli r Imieniowi
twemu świętemu o PAnie! y zwy-
ćięską rękę twoję / jednostájnie chwa-
21 lili. ♣ Abowiem mądrość otwiera s
ustá niemych / á języki niemowiątek
wymowne czyni.

ROZDZIAŁ XI.

Wielmożne spráwy mądrośći Bożey przy ludu Izráelskim, przećiwko nieprzyjaćiołom ich oświadczone.

1 Rządźiłá spráwy ich przez rękę
2 Proroká a świętego. ♣ Szli po
pyszczy / kędy nikt nie mieszkał: á ná
miejscách nieprzystępnych rozbijá-
3 li namioty. ♣ Stáneli przećiwko
przećiwnikom *swojim*, á nád nieprzy-
4 jaćioły śię zemśćili. ♣ Prágnęli
y wzywáli ćiebie / y dána im jest z
skáły b przykrey wodá / y uśmierze-
nie prágnienia z kámienia twárde-
5 go. ♣ Przez co bowiem trapieni byli
6 nieprzyjaćiele ich / ♣ Przez toż włá-
śnie oni / będąc potrzebnymi / do-
7 brodźiejstwo wźięli. ♣ Bo miásto
źrzodłá ustáwicznie płynącey rze-
ki / ktora krwią c zśiádła pomą-
cona byłá ná zkáránie wyroku *wy-
dánego* d ná wytrácenie niemowią-
tek; dałeś im obfitość wody nád
8 spodźiewánie. ♣ Okázując przez prá-
gnienie ktore ná on czás było / já-
9 koś przećiwniki ich kárał. ♣ Bo gdy
bywáli doświadczáni / (ácz miło-
śiernie są pokaráni) poználi / jáko
niezbożni: w gniewie twojim osą-
10 dzeni będąc / męki ćierpieli. ♣ Tycheś
zájiste e jáko Ociec upominájąc
doświadczał: á onycheś jáko srogi
11 Krol potępiájąc męczył. ♣ Ktorzy
ták przytomni jáko y nieprzyto-
12 mni / jednáko byli trapieni. ♣ Abo-
wiem dwojáka zieći byli teśknicą y
nárzekániem / wspominájąc ná rze-
13 czy przeszłe. ♣ Bo gdy słyszeli / iż śię
im przez ich włásne męki dobrze stá-
14 ło / poználi PAná. ♣ Abowiem kto-
rego śię niekiedy ná *wodę* wyłożo-
nego y wyrzuconego z pośmiechem
wyrzekáli / temu śię náostátek dźi-
wowáli / nie jednákie z spráwiedli-
15 wymi prágnienie májąc. ♣ Ale dla
szálonych f myśli złośći ich / według
ktorych błądząc bezrozumne gádźi-
ny / y *insze* nikczemne bestye chwa-
lili / przepuśćiłeś ná nie mnostwo
bezrozumnych zwierząt / ábyś śię
16 pomśćił *nád nimi*. ♣ Aby wiedźieli /
że przez co g kto grzeszy / przez toż
17 kárány bywa. ♣ Abowiem / nie było
rzeczą niemożną wszechmocney rę-
ce twojey / ktora h świát z nie-
kształtowney máteriey stworzyłá i
puśćić ná nie mnostwo niedźwie-
18 dźiow / ábo śmiáłych i lwow: ♣ A-
bo *jákiekolwiek* zwierzętá niezná-
jome nowo národzone / pełne srogo-
śći: ktoreby z śiebie párę ognistą
wypuszczáły / ábo szum dymu ku-
rzącego śię wydawáły / ábo strá-
szliwe iskry błyszczące śię / z oczu
19 wypuszczáły: ♣ Ktorych nie tylko
okrutność mogłáby je wytráćić / ále
y pojrzenie strászne *one* wygubić. ♣
20 Aleć oprocz tych / y jednym tchnie-
niem mogliby upáść / od kárania
prześládowánie ćierpiąc / y od du-
chá mocy twojey rozproszeni bę-
dąc: Aleś ty wszystkie rzeczy pod
miárą y liczbą y wagą rozrządźił. ♣
21 Wielka moc bowiem przy tobie zá-
wsze byłá: á śile rámienia twego /
22 ktoż śię zprzećiwić może? ♣ Ponie-
waż wszystek świát jest przed tobą
jáko ruchánie wagi / y jáko kroplá
rosy poránney / gdy upádnie ná źie-
23 mię. ♣ Ale masz k litość nád wszyst-
kimi: gdyż wszystko możesz / á przebá-
czasz grzechow ludzkich / áby poku-
24 towáli. ♣ Abowiem wszystko co jest
miłujesz / á niczym śię nie brzydźisz
z tego coś uczynił: boś niczego nie
uczynił / cobyś miał mieć w nienά-
25 wiśći. ♣ A jákożby to było mogło
trwáć / gdybyś ty był nie chćiał?
Abo jákoby to záchowano mogło
być / czegobyś ty nie miánował?
26 ♣ Ale ty folgujesz wszystkiemu: po-

n 2 Moj. 11. 2. — o 2 Moj. 13. 18. — p 2 Moj. 14. 19. — q 2 Moj. 14. 15. — r 2 Moj. 15. 1. — s 2 Moj. 4. 11. — a 2 Moj. 15. 22. y 16. 1. — b 2 Moj. 17. 6. Psalm. 78. 15. y 105. 41. — c 2 Moj. 7. 17. — d 2 Moj. 1. 15. — e 5 Moj. 8. 2. — f Mądr. 12. 24. — g Mądr. 16. 1. — h 1 Moj. 1. 2. 3. — i 3 Moj. 26. 22. — k 2 Moj. 34. 6. 4 Moj. 14. 18. Psalm. 103. 8. Mich. 7. 18.

towáne na namioty pośiedzenia/ pełni bedąc rádośći/ rozmierzyli. ♣

29 A koniec żáłosnemu śpiewániu onego nárzekánia uczyniwszy/ wźięli przed śię pieśń / chwaląc Ojcow *swych* Zbáwićielá/ y dźiwow czynićielá Bogá : á płácz wszelki y kwilenie odłożywszy/ do táńcá śię/ ná znák weselá spokojnego/ událi. ♣

30 Tymże sposobem y Krol/ dla tego ucżte sławną zgotowawszy/ ustáwicżnie w niebo *pátrząc* Bogá wielce wielbił/ zá niespodźiewáne/ ktore mu śię stáło/ wybáwienie. ♣

31 Ci zás/ ktorzy Zydy pierwey ná zginienie/ y ptakom ná pokarm náznácżyli/ á z rádośćią to rozpisowáli/ wzdycháli sámi w sobie/ á w háńbe oblecżeni bedąc/ w swojey śmiáłośći ogniem pałájącey/ bezecnie zgáśli. ♣

32 Ale Zydźi/ jáko śię już powiedźiáło/ postánowiwszy sobie przerzecżone táńce z bieśiádą/ w dźiękow czynieniu wesołym y w pieśniách czás trawili. ♣

33 A pospolite práwo o tym postánowiwszy/ uchwalili/ przez wszystek czás onego pielgrzymstwá swego y w potomnych wiekách te przerzecżone dni weselá/ obchodźić : nie dla picia y bieśiády/ ále dla *przypominánia* wybáwienia/ sobie od Bogá ucżynionego. ♣

34 Potym przystąpili do Królá/ prosząc o rozpuszczenie do włásnośći swojich. ♣

35 A popisowano je od dwudźiestego piątego *dniá*, mieśiącá Páchoná/ áż do czwartego *dniá*, mieśiącá Epif/ przez czterdźieśći dni. ♣ A czás ich zginieniu náznácżono było od piątego dniá mieśiącá Epif/ áż do śiodmego/ przez trzy dni : w ktore też wielmożnie objawiájąc miłośierdźie swoje ten/ ktory ma moc nád wszystkim/ bez urázu je wyswobodźił. ♣

36 Tedy godowáli jednostájnie/ wszystkimi potrzebámi od Królá opátrzeni bedąc/ áż do czternastego *dniá* ; ♣

37 Ktorego też z Krolem mowili o odpráwę swoje. Ktorych Krol pochwaliwszy / nápisał im wielkim sercem niżey położony/ list/ do wszystkich po miástách hetmánow/ w ten sposob ;

Rozdział VII.

Wolność od Filipátorá Zydom nádána. 8. Zydźi żądáją od Królá pozwolenia, ná wytrácenie tych ktorzy z pośrzodku nich odstąpili od Zakonu Bożego.

1 Krol Ptolemeusz Filopátor / hetmánom ktorzy są w Egipćie/ y wszystkim *innym* ná urzedźiech przełożonym/ zdrowia y wszystkiego dobrego życzy ; Dobrze śię mamy/ y my sámi/ y dźieći násze. ♣

2 Gdy nas wyższy Bog rządźił spráwy násze/ ták jákośmy sobie życzyli/ przyjaćiele niektorzy według zwycżáju złego czestokroć ná nas nálegájąc/ przywiedli nas do tego / ábyśmy poddáne w tym krolestwie Zydy do kupy zgromádźiwszy/ jáko zdrajce niezwycżájnymi mekámi trapili / ♣

3 Ták udawájąc/ że nigdy dobrze postánowione rzecży násze nie bedą dla tey ktorą oni máją przećiwko wszystkim narodom nieprzyjáźni/ dokądby to do skutku nie przyszło. ♣

4 Ktorzy je ták zwiazáne y ztrapione jáko niewolniki/ ábo rácżey jáko zdrajce przywiodszy/ bez wszelkiego rozsądku y wypytánia śię/ usiłowáli wymordowáć/ udawszy śię w okrućieństwo wśćieklejsze niż jest zwycżaj Tátárski. ♣

5 Alemy im záto srodze pogroziwszy/ á według tey ktorą wszystkim ludźiom pokázujemy ludzkośći/ ledwie ich gárdłem dárowawszy/ á niebieskiego Bogá, ktory státecżnie Zydow broni / y jáko Oćiec zá syny ustáwicżnie boj wiedźie/ poznawszy/ te też chęć ktorą máją przećiwko nam státecżną y przećiwko przodkom nászym przychylność uważywszy / spráwiedliwieśmy ich uwolnili od wszelkiey skárgi jákimkolwiek sposobem ucżynioney. ♣

6 Y rozkazáliśmy/ áby śię káżdy do swych włásnośći/ ná ktorymkolwiek *był* miejscu/ náwroćił; y áby im zgołá nikt nie szkodźił áni im urągał tym/ co ich nie słusznie potkáło. ♣

7 Bo zápewne wiedzćie / jeślibyśmy co przećiwko nim złego knowáli / ábo je czym obráźili / tedybyśmy záwżdy we wszystkim nie człowiekà/ ále nád wszy-

skie mocy Pánujacego Bogá nawyższego/ przećiwko sobie obroconego/ á ná pomstę zá te spráwy nieuchrouionego mieli: Miejćie śię dobrze.

8 Lecz Zydźi wźiąwszy ten list/ nie pospieszyli śię záraz odejść/ ále Krolá prośili/ áby ći ktorzy z narodu Zydowskiego/ świętego Bogá/ y Zakon Boży/ swawolnie opuśćili/ przez nie przystojne karánie odnieśli. 9 Przedkłádájąc to/ że ći ktorzy dla brzuchá przestąpili przykazánia Boskie/ nigdy y krolewskim wyrokom nie będą powolni. 10 A on zrozumiawszy że prawdę mowili/ y pochwaliwszy ie, dał im moc nád wszystkimi/ áby te ktorzy przestąpili Zakon Boży/ wygłádźili ná wszelkim miejscu w krolestwie jego/ bez wszelkiey przeszkadzki/ nieobawiájąc śię mocy krolewskiey/ y ná nię względu nie májąc. 11 Tedy pobłogosłáwiwszy mu jáko należáło/ kápłáni ich/ y wszystko ono mnostwo krzycząc Hállelujah/ z rádośćią śię rozeszli. 12 A ták ná kogokolwiek ná drodze/ z tych pokalánych z narodu swego/ nápádli/ karáli y hániebnie mordowáli. 13 Tedy dniá onego zábili do trzech set mężow: á one nieczyste potráćiwszy/ z weselem krotochwile odpráwowáli. 14 Ci zás ktorzy śię áż do śmierći Bogá trzymáli/ cáłego wybáwienia swego pożytku doszedszy/ społem z miástá/ w wieńcách ze wszelákich nawonnieyszych kwiatkow/ z rádośćią y z wykrzykániem/ w chwałách y we wszelákich przyjemnych pieśniách wyszli/ dźięki czyniąc Bogu Ojcow swojich/ Swiętemu wybáwićielowi Izráelskiemu.

15 A Gdy przyszli do Ptolemáidy od włásności miejscá Rodoforos názwáney/ gdźie ich okręty/ według spolnego ich zdánia przez śiedm dni czekáły: 16 Uczynili tám uczte ná pámiątkę wybáwienia swego. Abowiem je Krol ochotnie wszystkimi potrzebámi/ káżdego z nich/ áż do náwrocenia śię do włásnego domu opátrzył. 17 Támże też postánowili/ áby dostawszy śię do domu z pokojem/ tymże sposobem z przystojnym dźiękow czynieniem/ te dni obchodźili z weselem/ po wszystek czás pielgrzymstwá swego. 18 Ktore poświęćiwszy/ á wystáwieniem słupá ná tym miejscu/ gdźie uczte spráwowáli/ y ślubem ztwirdźiwszy/ wypráli śię we zdrowiu swobodnie z wielką rádośćią/ źiemią/ morzem y rzeką/ káżdy z nich do włásności swojey/ bespieczni będąc zá rozkazániem Krolewskim: á więtsza niż przedtym/ nád nieprzyjaćioły swymi z chwałą y z stráchem moc májąc. 19 A zgołá nikt ich nie wypierał z ich májętności: bo wszyscy wszystkie rzeczy swoje przynieśli z onego popisu/ ták iż ći ktorzy cokolwiek ich rzeczy mieli/ to im z wielkim stráchem wracáli. A ták wielkie rzeczy Nadostojnieyszy Bog doskonále czynił/ dla wybáwienia ich. 20 Niechże będźie błogosłáwiony Wybáwićiel Izráelski ná wieczne czásy/ Amen.

MADROSC SALOMONOWA.

TA Księgá pieknie y z wielką pilnośćią jest nápisána/ y náder potrzebne rzeczy w sob zámyka. Bo naprzod podawa náuki o spráwiedliwośći; y bojáźni Bożey/ ku świętobl wemu żywotowi służące. Potym rzecz swoję obroćiwszy do Bogá/ pobożne rozmyślánia márnośći ludzkiey przydawa. Do tego/ o miłośierdźiu Bożym trwáłym/ o dźiwnych sądá Bożych przećiwko nieprzyjáćiołom; á záśię o dobrodźiejstwách przećiwko swojim/ przykł dem to Egipczánow y Izráelczykow objáśniwszy/ rozpráwia.

ROZDZIAŁ I.

De Miłośći spráwiedliwośći wspomina. 3. Jákimi być mają bojący śię Bogá pokázuje. 13. Náostátek o śmierći mowi.

1 Miłujćie a spráwiedliwość którzy sądźićie źiemię. O PAnu dobrze rozumiejćie / á w prostośći sercá onego szukajćie. 2 Gdyż ználeźiony b bywa od tych którzy go nie kuszą: á objawia śię tym, którzy mu nie są niewiernymi. 3 Bo przewrotne myśli / odłączają od Bogá: á doświádczána moc jego / karze głupie. 4 Abowiem mądrość w złośliwą duszę nie wnidźie / á nie będźie mieszkáłá w ćiele grzechowi poddánym. 5 Abowiem Duch Swięty / duch kárnośći / ućieka przed zdrádą / y oddalony bywa od myśli ludźi głupich: á zásrásowány bywa od nádchodzącey niepráwośći. 6 Bo choć dobrotliwy jest duch mądrośći / wszákże nie wybáwi złorzeczącego od ust jego: gdyż c nerek jego powiádowy jest Bog / y sercá jego bádáczem prawdźiwym / á języká jego słucháczem. 7 Abowiem Duch Páński nápełnia okrąg źiemie / á ten który wszystko d zátrzymawa / wie o tym e co śię gdźie mowi. 8 A przetoż który mowi niepráwe rzeczy / żaden śię nie skryje: áni go f minie sąd karzący. 9 Myśli bowiem niepobożnego bádáć śię będą á głos mow jego do PAná przyjdźie ná pokaránie niepráwośći jego. 10 Ponieważ ucho gorliwe słucha wszystkiego / á zgiełk szemránia nie zátáji śię. 11 Przetoż strzeżćie g śię niepożytecznego szemránia; á od obmowisk powśćiągajćie języká: ábowiem mowá pokątna nie ujdźie pomsty; á ustá kłamliwe zábijają duszę. 12 Nie nábywajćie sobie śmierći błędem żywotá wászego: áni záćiągajćie ná śię zginienia spráwámi rąk wászych. 13 Gdyż Bog nie uczynił śmierći / áni śię kocha w zátráceniu h żywiących. 14 On bowiem stworzył / áby było i wszystko; y zdrowe uczynił rodzáje świátá / á niemász w nich trućizny zginienia / áni krolestwá piekielnego ná źiemi. 15 Nád to / spráwiedliwość nieśmiertelna jest. 16 Lecz niepobożni rękámi y słowy swymi przywoływáli śmierći: przyjaćiołką ją swoją być rozumiejąc wywiedli / y przymierze z nią uczynili / bo k godni są / áby z nią cząstkę mieli.

ROZDZIAŁ II.

Sposob żyćia złych ludźi. 23. Cel dla ktorego stworzony jest człowiek. 24. Smierći powod.

1 Mowili bowiem sámi w sobie nie dobrze rozmyślájąc; Krotki á teskliwy a jest żywot nász / y niemász lekárstwá przećiwko dokończeniu człowieczemu / y nie znamy nikogo któryby śię z piekłá nawroćił. 2 Abowiem z trefunku śmy śię národźili / á potym będźiemy jákobyśmy nigdy nie byli: dla tego / iż jáko dym jest dychánie w nozdrząch nászych; á mowá nászá jest jáko iskrá ná poruszenie sercá nászego. 3 Ktora gdy zgáśnie / tedy śię ćiáło w popiół obroći / á duch nász rozwienie śię jáko powietrze miękie. 4 Tákże też imię násze przyjdźie zá czásem w zápomnienie / y żaden nie będźie miał w pámięci spraw nászych. Żywot nász przeminie jáko ślad obłoku / y jáko mgłá rozejdźie śię / ktora od promieni słonecznych rozpędzona / á od gorącośći jego prętko rozegnána bywa. 5 Abowiem czás nász jest jáko b ćień pomijający / y niemász przeszkadzki do dokończenia nászego, gdyż jest zápieczętowáne / á nikt śię nie wraca. 6 Podźież tedy / á używajmy c tych dobr które są / á ochotnie záżywajmy tego co mamy / jáko w młodośći. 7 Winem kosztownym y máśćiámi śię nápełniajmy / á niech nas czás kwitnący nie mija. 8 Náwijmy sobie wieńcow z pąkowia rożánego / pierwey niż uwiędną. 9 Żaden z nas niech nie opuszcza rozpusty nászey; wszędy zostawiajmy znáki wesela: ábowiem to jest cząstká nászá / y tákowy los. 10 Ućiśnimy ubogiego spráwiedliwego / nie szánujmy wdowy / áni śię wstydźmy szedźiwośći stárcá długiego wieku. 11 Ale niech będźie moc nászá zá práwo spráwiedliwośći: ponieważ to co jest niemocnego / zá rzecz niepożyteczną uznawają. 12 A ták zásadźmy śię ná spráwiedliwego: gdyż nam jest niepożytecznym y przećiwny spráwam nászym: wyrzuca

nám

Margines: a 1 Krol. 3. 9. Ezdi. 56. 1. b 5 Moj. 4. 29. 2 Kron. 15. 4. c 2 Sám. 16. 7. 1 Kron. 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12. d Zyd. 1. 3. e Psalm 139. 4. f 1 Krol. 2. 44. g 1 Kor. 10. 10. h Ezech. 18. 32. y 33. 11. i 1 Tym. 4. 4.

k Mądr. 15. 6. a Job. 7. 9. y 14. 1. Mátt. 22. 23. 1 Kor. 15. 32. b 1 Kron. 29. 15. c Ezdr. 22. 13. y 56. 12. 1 Kor. 15. 32.

nam ná oczy grzechy *przećiwko* Zákonowi / á rozgłáſza grzechy żyćia 13 naßego. ✣ Udawa/ że ma znájomość Bożą/ á ſynem d PAńſkim ſię názywa. 14 ✣ Smie karáć y myśli e náße. 15 ✣ Ciężko nam y pátrzáć nań: ábowiem rożny jeſt żywot jego od innych/ y nie zgodne ſą *z innym* drogi je°. 16 ✣ Zá podejrzáne poczytáni jeſteſmy od nie°: y ſtrzeże ſię drog náßych jáko nieczyſtot: powiáda że ſą ßczęśliwe oſtátnie *rzeczy* ſpráwiedliwych; á chlubi ſię/ *że ma* Ojcem 17 Bogá. ✣ Pátrzajmyż jeśli mowy jego *ſą* prawdziwe/ á doświadczmy 18 co ſię z nim dźiać będźie. ✣ Bo jeśliż ten ſpráwiedliwy/ jeſt ſynem f Bożym ujmie ſię zań; á wybáwi go z 19 ręki przećiwnikow. ✣ Potwarzą g y mękámi wybadajmy go/ ábyſmy doználi ſkromnośći jego/ y doświad- 20 czyli ćierpliwośći jego. ✣ Skażmy go ná śmierć hániebną; ábowiem doświadczymy go z mow jego.

21 TO myśląc pobłądźili: ábowiem 22 je złość ich záślepiłá. ✣ Y nie poználi tájemnic Bożych/ áni ſię ſpodźiewáli zapłáty ſpráwiedliwośći/ áni rozſądzáli poczciwośći duß 23 nienágánionych. ✣ Abowiem Bog człowieká ſtworzył h ku nieſkáżitelnośći/ y ná wyobráżenie włáſnego podobieńſtwá *ſwego* uczynił go: 24 ✣ Ale z nienawiśći i Dyabelſkiey/ śmierć weßłá ná świát; á ćić jey doświadczáją/ ktorzy trzymáją ſtronę jego.

d *Mátt.* 27.43. e *Janá.* 7. 7. f *Pſalm* 22. 9. *Mátt.* 27.43. g *Jerem* 11.19. h 1 *Moj.* 1: 27. y 2. 7. y 5. 1. *Syrác.* 17. 1. i 1 *Moj.* 3. 2.

ROZDZIAL III.

Jáka odpłátá jeſt ludźi pobożnych. 10. A jáka pomſtá niepobożnych.

1 ALe duße ſpráwiedliwych a ſą w ręce Bożey: á męká ſię ich ża- 2 dna nie dotknie. ✣ Zdá ſię niemądrym/ że umieráją: á wyśćie ich zá 3 utrapienie b poczytáją: ✣ A iż wyśćie *ich* od nas jeſt zátráceniem. ✣ 4 Ale oni ſą w pokoju. Abowiem choć przed oczymá ludzkimi męki ćierpieli/ *wßákże* nádźieja ich nie- 5 śmiertelnośći c pełna *jeſt*. ✣ Y máluczko będąc d utrapieni/ wiele dobrego dojdą: ábowiem Bog ich e doświadczał/ y ználazł je godne *bydź* 6 ſiebie. ✣ Jáko złotá w piecu doświadczał ich; á jáko ofiárą cáło- 7 paloną przyjął je. ✣ Przetoż czáſu f náwiedzenia ſwego rozjáśnią ſię/ y jáko iſkry miedzy słomą biegáć 8 będą. ✣ Będą ſądźić narody/ y pánowáć g będą nád ludźmi/ á Pan ich 9 będźie krolował ná wieki. ✣ Ktorzy w nim ufáją/ zrozumieją prawdę; á wierni zoſtáną w miłośći jego: gdyż łáſká y miłośierdźie *potka* święt: h jego/ á opátrowánie o wybránych jego.

10 ALe niepobożni / jákie *inßym* myślili/ tákie ſámi karánie odniosą: ktorzy zániedbywáli ſpráwiedliwego/ á od PAná odſtąpili. ✣ 11 Abowiem kto odrzuca mądrość y kárność/ nießczęſny *jeſt*, á prożna *jeſt* nádźieja ich/ y prace *ich* bez pożytku/ á ſpráwy ich nie pożyteczne. 12 ✣ Niewiáſty ich głupie/ á ſynowie 13 ich niecnotliwi. ✣ Przeklęty narod ich: Abowiem ßczęśliwa *jeſt* niepłodna niepokalána: á ktora łożá nie uznáłá w grzechu/ będźie miáłá po- 14 żytek przy náwiedzeniu duß. ✣ Także też y trzebieniec / ktory nie broił k ręką ſwą nieprawośći/ áni myślił przećiwko PAnu złego; ábowiem mu zá wierność dány będźie dar wyborny/ y los w Kośćiele PAń- 15 ſkim naprzyjemnieyßy. ✣ Dobrych bowiem prac chwalebny jeſt pożytek/ y korzeń mądrośći nie upádnie. 16 ✣ Ale ſynowie cudzołożnikow nie przydą ku doſkonáłośći/ á plemię 17 nierządnego łożá zniſzczeje. ✣ A choćby też długo żywi byli/ zá nic będą poczytáni/ y bez uczćiwośći ná 18 oſtátku ſtárość ich *będźie*. ✣ A jeśli *też* przędzey pomrą/ nie będą mieli nádźieje áni poćiechy w dźień m 19 náwiedzenia. ✣ Abowiem niepobożnego narodu/ ſrogie *bywáją* dokończenia.

ROZDZIAL IV.

Cnotę nád rozrodzenie domu przedkłáda. 7. Ciesży ſprawiedliwe. 15. A niepobożnym grozi.

1 LEpiey jeſt dźieci nie mieć/ á cnotę mieć: gdyż pámiątká jey nieśmiertelna jeſt; ábowiem y u Bo- 2 gá znájoma jeſt/ y u ludźi. ✣ Gdy przytomna jeſt/ náśládują jey; á

a 5 *Moj* 33. 3. b *Modr.* 5. 4. c *Rzym* 8. 24. 2 *Kor.* 5. 1. 1 *Piotr* 1. 4. d 2 *Kor.* 4. 17. e 5 *Moj.* 8. 2.

f *Mátt.* 13.43 g *Mátt* 19.28 h *Modr.* 4. 15. i *Mátt* 25.41 k *Ezái.* 54. 4 l 1 *Tym* 4. 8. m G. *Rozeznánia.*

gdy odejdźie/ prágną jey: ná wieki ukoronowána tryumfuje/ niepokalánego boju nadgrody dostępu-
3 jąc. ♣ Lecz rozmnożone mnóstwo niepobożnych/ nie będźie pożyteczne: á cudzołożne látorośli/ korzenia głęboko nie zápuszczą/ áni státecznego gruntu záłożą.
4 ♣ Bo choćiaż śię w gáłęźi do czásu a wywyższą/ *jednák* stábo wsádzone/ od wiátru śię chwiáć/ y od gwałtownych wiátrow
5 wykorzenione będą. ♣ Połamią śię gáłęźi niedoszłe/ á owoc ich niepożyteczny/ niedojrzáły ku jedzeniu/
6 do niczego sposobny nie będźie. ♣ Abowiem dźieći z nierządnego łożá zpłodzone/ są świádkámi złośći przećiwko rodźicom/ gdy pytáni bywáją.

7 Lecz spráwiedliwy/ choć *nagło* śmiercią jest záchwycony/ w o-
8 chłodzeniu będźie. ♣ Abowiem stárość poczćiwa/ nie długośćią *czásu*, áni liczbą lat/ ráchowána bywa.
9 ♣ Ale śedźiwośćią jest rostropność ludzka; á wiek stárośći/ żywot nie-
10 pokaláný. ♣ *Boży śię* podobał Bogu/ stał b śię umiłowánym/ á żyjąc miedzy grzesznikámi/ przenieśio-
11 ny jest. ♣ Pochwycony jest/ áby złość nie odmieniłá umysłu jego/ ábo chytrość nie oszukáłá duszę jego.
12 ♣ Omamienie bowiem márnośći záćmia dobre *rzeczy*; á niestáteczność pożądliwośći/ podwraca u-
13 mysł dobry. ♣ Dokonawszy w máłey chwili/ wypełnił czásy długie. ♣
14 Abowiem upodobáłá śię PAnu duszá jego: dla tego pośpieszył śię *wyrwáć* go z pośrzodku nieprawośći. ♣
15 Ale ludźie c widząc *to*, nie uważáją áni skłádáją *tego* do sercá/ że łáskę y miłośierdźie świętym swojim pokázuje/ y wzgląd ma ná d wybrá-
16 ne swoje. ♣ Potępia spráwiedliwy umárły/ żywe niepobożne: á młodość prędzey skończona/ długą stá-
17 rość niespráwiedliwego. ♣ Widzą w prawdźie dokończenie mądrego: ále nie uważáją co postánowiono o nim/ y ná co go PAN obroną opá-
18 trzył. ♣ Widzą *mowię*, ále gárdzą nim: lecz śię PAn z nich náśmie-
19 wáć będźie. ♣ Y przyda potym ná upadek bezecny/ y ná zelżywość mie-
20 dzy umárłymi/ ná wieki. ♣ Bo je roztráci bez głosu/ *áby ná wznák pádli*: y poruszy je z gruntu/ áż do końcá zpustoszeni będą: w boleśći będą/ á pámiątká ich zginie. ♣
21 Przyda w rozmyślánie o grzechách swojich/ y zátrwożą śię/ á károć je będą o nieprawośći ich/ przećiwko nim śię stawiájąc.

ROZDZIAŁ V.

Niezbożników ná śię sámych pozdne nárzekánie. 16. *Odpłátá spráwiedliwych.* 18. *Y pomstá nád grzesznikámi.*

1 TEdy stánie z wielką ufnośćią spráwiedliwy przećiwko twarzy tych ktorzy go dręczyli/ y *ktorzy* po-
2 gardzáli pracámi jego. ♣ *Co* ujrząwszy/ będą zátrwożeni strachem wielkim/ y zdumiewáć śię będą nád niespodźiewánym zbáwieniem *jego*, y rzeką sámi w sobie poruszeni żálo-
3 śćią: ♣ Rzeką mowię/ dla ućisku w duchu wzdychájąc; Tenći a to jest/ ktoregośmy niekiedy mieli zá pośmiech/ y zá przysłowie urągá-
4 nia. ♣ My głupi/ mieliśmy żywot jego zá szaleństwo/ á dokonánie jego
5 zá bezecne. ♣ *Oto*, Jákoć *jest* policzony miedzy synámi Bożymi/ á
6 miedzy świętymi jest los jego. ♣ Otośmy zbłądźili z drogi prawdy/ á jásność spráwiedliwośći nieświećiłá nam; y słońce spráwiedliwośći
7 nie weszło nam. ♣ Nátrudźiliśmy śię drogámi nieprawośći y zátrácenia/ y zchodźiliśmy puszcze nieprzystępne: áleśmy drogi PAńskiey nie
8 poználi. ♣ Coż nam pomogłá pychá? coż nam bogáctwá b z chlubą
9 przyniosły? ♣ Przeminęło to wszystko c jáko ćień/ y jáko posek prętko
10 bieżący. ♣ Jáko okręt ktory przeszedł przez burzliwą wodę: ktorego/ gdy przejdźie/ śládu nikt ználeźć nie może/ áni śćieszki drogi jego miedzy
11 náwáłnośćiámi. ♣ Abo jáko ptáká/ ktory leći przez powietrze/ żaden śię d drogi znák nie znájduje/ ále *tylko* rozráženiem skrzydłámi uderzonego wiátru lekkiego/ y gwałtownym szumem rozpędzonego/ skrzydłámi ruchájąc przechodźi: wszákże potym nie bywa ználeźiony żaden
12 znák na powietrzu kędy lećiał. ♣ Abo

jáko

a Job. 27.21. Jerem. 17. 6. Mátt. 7. 19.
b 1 Moj. 5. 24. Zyd. 11. 5.
c Ezái 57. 1.
d 1 Piotr 1. 7.
e Rzy. 2. 15.
a Mądr. 3. 2.
b Przyp. 11. 4.
c 1 Kron. 29.15. Job. 8. 9. y 14.2. Psalm 90.10. y 144.4. Mądr. 2. 5.
d Przyp. 30.19.

jáko strzałá będąc do celu wypuszczona/ powietrze rozbija/ ktore się záś prędko sámo w sobie zchodzi/ ták/ że nie znáć kedy przeszłá : 13 ✣ Ták y my národziwszy się/ przestálismy bydź. 14 ✣ A żadnego znáku cnoty nie moglismy po sobie pokázáć ; álesmy we złośćiách nászych zniszczeli. 15 ✣ Abowiem nádźieiá e niepobożnego/ jest jáko mech od wiátru porwány/ y jáko ćienka pijáná od wichru rozpędzona : ábo jáko dym od wiátru krozwiany/ ábo jáko pámiątká gośćiá/ ktory jednego dniá przemija.

16 ALe spráwiedliwi ná wieki żyć będą/ á zapłátá ich/ y stáránie o nich u Nawyższego. 17 ✣ Przetoż dostáwią krolestwá zacnego/ y korony piękney z ręki PAńskiey : ábowiem práwicą g swą śczyćić ich będźie/ y rámieniem swym obroni ich. 18 ✣ Weźmie zá zupełną zbroję zápálczywość swoję/ á stworzenie uzbroji ná pomstę nieprzyjaciół. 19 ✣ Oblecze spráwiedliwość miásto h páncerzá/ á sąd prawdźiwy weźmie ná się miásto przyłbice. 20 ✣ Miásto tarczy niezwyćiężoney/ práwość weźmie : 21 A záostrzy srogi gniew miásto mieczá : y będźie z nim walczył świát przećiwko szalonym. 22 ✣ Strzały łyskáwic prosto polecą/ á jáko od dobrze náćiągnionego łuku/ z obłokow w cel ugodzą. 23 ✣ Od gniewu/ ktory i kámieniem ćiską/ grády wypuszczone będą : oborzy się przećiwko nim wodá morska/ y rzeki gwałtownie wzbiorą. 24 ✣ Postáwi się przećiwko nim wiátr mocny/ á jáko wicher rozmiecze je : y obroći w pustynią nieprawość wszystkiey źiemie/ á złość podwroći stolice mocárzow.

e Job. 8. 14. Psalm 1. 4. 137. 2. f Jákob. 4. 14. g Zyd. 13.5.6. h Ezái. 59.17. i Jonae. 10.11. Objaw. 16.21.

ROZDZIAŁ VI.

Nápomnienie Zwierzchnośći tego świátá dáne.

1 PRzetoż słuchajćie a Krolowie/ y rozumiejćie; náuczćie się Sędźiowie końcżyn źiemie. 2 ✣ Nádstáwćie uszu wy/ ktorzy władniećie ludem/ y chlubićie się z wielkośći narodow. 3 ✣ Abowiem dána wam b jest władza od PAná/ y moc od Nawyższego/ ktory się wywiádowáć będźie o spráwách wászych/ y myśli 4 wászych badáć się będźie. ✣ Ponieważ wy będąc sługámi krolestwá jego/ niesądźiliśćie spráwiedliwie/ áni śćie strzegli Zakonu/ áni śćie też według woli Bożey chodźili: 5 ✣ Prędko y strásznie się ná was oborzy : Bo nasrosszy sąd będźie/ ná te/ ktorzy są Przełożonymi. 6 ✣ Abowiem kto jest namnieyszy/ godźien jest miłośierdźia : ále mocárze/ mocne męki ćierpieć będą. 7 ✣ Nie będźieć c záprawdę miał względu ná osoby PAn wszystkich rzeczy/ áni się ulęknie czyiey wielkośći : gdyż on máłego y wielkiego uczynił/ y jednákie stáránie wiedźie o wszystkich. 8 ✣ Ale nád mocnymi mocna pomstá wiszi.

a Psalm 2. 10. b Rzym. 13. 1.

9 PRzetoż do was się zgadzáją o Krolowie mowy moje ; ábyśćie się náuczyli mądrośći/ á nie występowáli. 10 ✣ Abowiem ktorzy spráwiedliwie przestrzegáją spráwiedliwośći/ będą uspráwiedliwieni : á ktorzy się tego náucżą/ znajdą co odpowiedźieć. 11 ✣ Przetoż żądajćie powieśći mojich/ żądajćie ; á będźiećie wyuczeni. 12 ✣ Zacna jest á nigdy nie zwiedła mądrość ; y łácwie bywa obaczona od tych/ ktorzy się w niey kocháją ; á ználeziona od tych/ ktorzy jey szukáją. 13 ✣ Zábiega tym ktorzy jey żądáją/ áby im prędko w znájomość przyszłá. 14 ✣ A kto do niey ráno wstáje/ nie sprácuje się : bo ją znajdźie śiedzącą u drzwi swojich. 15 ✣ Abowiem myślić o niey/ jest doskonáłá rozstropność : á kto dla niey czuć będźie/ wnet bespiecznym zostánie. 16 ✣ Bo ktorzy jey godni są/ tych oná obchodźi szukájąc ich : á ná drogách ukázuje się im/ y w káżdym pomyśleniu ochotnie im 17 zábiega. ✣ Bo początek jey/ jest naprawdźiwsza chuć ku ćwiczeniu się. 18 ✣ A stáránie o umiejętność/ jest miłość : á miłość jest záchowániem praw jey : á záchowánie praw/ jest upewnienie nieskáźitelnośći. 19 ✣ A nieskáźitelność/ czyni nas bliskie Bogu. 20 ✣ A ták pożądánie mądrośći/ 21 przywodźi do krolestwá. ✣ Jesliże się tedy kocháćie w stolicách y w Sceptrách/ o Krolowie narodow! miłujćie w uczćiwośći d mądrość ; ábyśćie

c 5 Moj. 10.17. 1 Kron. 19. 7. Job. 34.19. Syrác. 35.14. Dziej. 10.34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr. 1. 17. d 1 Krol. 3. 9.

22 ście krolowáli e ná wieki. ♣ A coż jest madrość? Y jáko śię poczełá? Powiem/ á nie zátáję przed wámi táiemnic: ále od początku národzenia jey/ wyszpieguję ja/ y wystáwię ná jáwią znájomość jey/ á nie opuszczę prawdy. 23 ♣ Z tym ktory wyszedł od nienawiśći/ nie poydę w drogę: bo táki nie będźie uczestnikiem madrośći. 24 ♣ Mnostwem záiste madrych/ świát záchowány bywa: á Krol madry/ jest podporą ludu. 25 ♣ Przetoż przyjmićie náukę z słow mojich: á będźie wam to pożyteczno.

e Przyp. 14.

ROZDZIAL. VII.

Prowádźi do szukánia mádrośći własnym przykładem.

1 JEstemći też y ja śmiertelny człowiek/ podobny wszystkim: á urodzony z człowieká/ ná początku z źiemie stworzonego. 2 ♣ Y w żywoćie mátki / byłem ksztáltowány w ćiáło/ przez dźieśięć mieśięcy/ zśiádájąc á śię we krwi z naśienia męskiego/ y z lubośći ktora ze snem przychodźi. 3 ♣ Do tego/ národźiwszy śię/ ćiągnąłem w śię nam spolne powietrze: y tymże biedam poddány/ wypadłem ná źiemię/ á pierwszy głos podobny wszystkim wypuśćiłem płácząc. 4 ♣ W pieluchách wychowány jestem/ y w pracách. 5 ♣ Záden bowiem b Krol inszego nie miał 6 początku národzenia. ♣ Ale jednoż wszystkich weśćie do żywotá/ y jednákie ześćie.

a Job. 10, 10.

b Job. 21. Tym. 7.

7 PRzetożem żądał/ y dána mi jest rozstropność: wzywałem Bogá, á przyszedł ná mię duch madrośći. ♣ 8 Przedkładałem ja sobie nád Scepträ y nád stolice: á bogáctwám sobie zá nic pokładał/ względem niey. ♣ 9 Ani m do niey c przyrownywał kámienia drogiego: gdyż wszystko złoto w porownániu z nią/ jest jáko trochá piasku: á śrebro/ jáko błoto będźie poczytáne przećiwko niey. ♣ 10 Nád zdrowie y piękność umiłowáłem ja/ y umyśliłem ja mieć miásto świátłośći: ponieważ z niey pochodźi świátło/ ktore nigdy nie zgáśnie. 11 ♣ Przyszły mi tedy d pospołu z nią wszystkie dobrá/ á niezliczone

c Job. 15. Przyp. 11.

d 3 Krol. 13. Mátt. 33.

bogáctwá przyszły przez ręce jey. ♣ 12 Y rozrádowałem śię we wszystkich rzeczách/ ábowiem ich powodem jest madrość: á nie wiedźiałem/ iż oná 13 jest mátką ich. ♣ Teym śię bez obłudy náuczył/ y bez zazdrośći oney użyczam; bogáctw jey nie kryję. ♣ 14 Jest bowiem ludźiom skárbem nieprzebránym/ ktorego ktorzy użyWáją/ z Bogiem w przyjaćielstwo wstępują/ dla dárow umiejętnośći zálecęni. 15 ♣ A mnie dał Bog mowić wedle myśli/ y myślić godnie o tym co mi dano: ábowiem on y madrośći e wodzem jest/ y madrych sprawcą. 16 ♣ Gdyżesmy w ręku jego/ y my/ y mowy násze/ y wszelka madrość/ y 17 rzemiosł umiejętność. ♣ On mi záiste dał/ tych rzeczy ktore są/ znájomość prawdźiwą: ábym wiedźiał złożenie okręgu źiemie/ y skutek żywiołow: 18 ♣ Początek/ y dokończenie/ 19 y śrzodek czásow: ♣ Y odmiány biegow niebieskich/ y odmiány czásow/ roczne biegi/ y rozrządzenie gwiazd: 20 ♣ Przyrodzenie zwierząt/ y srogośći bestyj/ wiátrow moc/ y myśli ludzkie/ rozności drzewek/ y mocy ko21 rzenia: ♣ Náwet/ cokolwiek skrytego y jáwnego/ tom poznał. ♣ Abowiem/ Rzemieśnik wszystkich rzeczy 22 Madrość/ náuczyłá mię. ♣ Jest záiste w niey duch rozumny f świety, y jednorodzony rozmáity/ subtelny/ prętki/ zupełny/ niepokaláný/ jáwny/ nieszkodliwy/ kocháiący śię w dobrym/ ostry/ biegły/ dobrotliwy: 23 ♣ Ludzki/ státeczny/ pewny/ bespieczny/ máiący wszelką moc/ wszystko przepátruiący/ y przenikáiący przez wszystkie duchy rozumne czyste 24 y nasubtelniejsze. ♣ Abowiem nád wszelką prętkość prętsza jest madrość; á przechodźi y przenika przez 25 wszystko dla czystośći swojey. ♣ Bo jest pára mocy Bożey/ y czysty strumień chwały Wszechmocnego: dla tego też nic nieczystego nie przypádnie ná nię. 26 ♣ Gdyż jest jásnośćią g świátłośći wieczney/ y zwierćiádłem bez zmázy dźiełá Bożego/ y 27 wyobráżeniem dobroći jego. ♣ A jedyna będąc/ wszystko może: y trwáiąc sámá w sobie/ wszystko odnawiá: á przez narody w dusze świę-

e Jákob. 1. 5.

f Jákob. 3. 17.

g Zyd. 1. 3.

te śie przenośi / przyjaćioły Boże y
28 Proroki z nich czyni. ♣ Nikogo bowiem Bog nie miłuje / jedno tego /
29 ktory z mądrośćią mieszka. ♣ Gdyż oná jest ślicznieysza niż słońce / y nád wszystek porządek gwiazd : á porownána z świátłośćią / dáleko
30 ją przechodźi. ♣ Abowiem po tey nástawa noc : ále mądrośći złość nie przemoże.

ROZDZIAŁ VIII.

Wysławiánie Mądrośći y spraw jey.

1 A Dośięga od końcá áż do końcá mocnie / y rozrządza wszystko pożytecznie.

2 TEm ją umiłowáł / y pilniem jey szukał od młodośći mojey : y stáráłem śię wźiąć ją sobie zá oblubienicę / á rozmiłowáłem śię cudnośći jey.
3 ♣ Szláchetność swoję tym zdobi / że społnie żyje z Bogiem / á że ją PAn wszystkich rzeczy umiłował.
4 ♣ Náuczyćielká bowiem jest umiejętnośći Bożey / tá ktora obiera sprawy jego.
5 ♣ Bo jesli bogáctwá są pożądáne dźierżáwą w tym żywoćie : coż nád mądrość bogátszego / ktora spráwuje wszystko?
6 ♣ A jesliż rostropność robi / ktoż z tych rzeczy ktore są / lepszym jest rzemieśnikiem nád nię?
7 ♣ A jesli spráwiedliwość kto miłuje / skutkiem tego są cnoty : mierności bowiem y rostropnośći uczy / spráwiedliwośći y męstwá : nád ktore rzeczy nic nie jest ludźiom pożyteczniejszego w tym
8 żywoćie. ♣ Nád to / jesli kto doświádczenia w rzeczách prágnie / oná świádoma stárożytnych rzeczy / y przyszłych śię domyśláwa ; Wie chytrośći mow / y rozwiązánie gádek / znáki y cudá przed tym upátruje / y przypadki czásow / y wiekow.

9 PRzetoż umyśliłem ją sobie przyłączyć w towárzystwo / áby ze mną mieszkáłá : wiedząc że mi będźie rádą ku dobremu / á poćieszeniem w myślách y w tesknośćiách.
10 ♣ Będę miał z niey sławę w pospolstwie / á cześć u stárszych / choćiażem młodym.
11 ♣ Będę ználeźiony dowćipnym u sądu : á przed oczymá mocárzow / będę w podźiwieniu.
12 ♣ Gdy będę milczał / oczekawáć ná mię będą : á gdy będę mowił / z pilnośćią słucháć będą : y gdy będę dłużey rozmawiał / zátulą sobie ręką swą gębę.
13 ♣ Będę przez nię miał nieśmiertelność : á pámiątkę wieczną zostáwię tym / ktorzy po mnie
14 będą. ♣ Będę rządźił lud / á narody
15 będą mi poddáne. ♣ Krolowie sro dzy słysząc o mnie / lękáć śię będą : á miedzy wielkośćią zá dobrego uznány będę / á ná wojnie zá mężnego ; Wszedszy do domu mego / odpoczynę z nią.
16 ♣ Nie ma bowiem przykrośći przestawánie z nią / áni tesknośći społne życie z nią ; ále rádość y wesele.
17 ♣ To u śiebie rozmyśláiąc / y pilnie przypominájąc w sercu mojim / że w spowinowáceniu z mądrośćią / jest nieśmiertelność:
18 ♣ A w przyjaćielstwie jey wdźięczne kochánie / á w pracách ręku jey bogáctwá nieprzebráne / á w ćwiczeniu śię rozmowámi z nią rostropność / y zacność w społku mow jey: obchodźiłem szukájąc / ábym ją sobie
19 wźiął. ♣ A byłem dźiećięćiem dowćipnym / y nábyłem duszę dobrey.
20 ♣ Y owszem więcey bywszy dobrym / przyszedłem do ćiáłá niepokalánego.
21 ♣ A zrozumiawszy że jey ináczey otrzymáć nie mogę / chybá żeby mi to Bog dał : (á y toć byłá mądrość / znáć czyj to jest dar) szedłem do PAná y modliłem mu śię ze wszystkiego sercá swego / mowiąc ;

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá o Mądrość.

1 BOże Ojcow y PAnie miłośierdźia : ktoryś uczynił wszystko
2 a słowem twojim : ♣ A mądrośćią swoją postánowiłeś człowieká / áby pánował nád tworem / ktoryś ty uczynił :
3 A rządźił świát w świętobliwośći / y w spráwiedliwośći : y w uprzejmośći sercá wykonywał
4 sąd: ♣ Day że mi mądrość / śiedzącą b przy stolicy twojey / á nie wyłączaj mię z poczętu sług twojich.
5 ♣ Gdyżem ja jest sługá c twoj / y syn służebnice twojey / człowiek mdły / y krotkiego wieku / á mniejszy niżelibym miał zrozumieć sąd y práwá.
6 ♣ Bo choćby też kto był doskonáły miedzy syny ludzkimi / jesli mu nie

a 1. Mojż. 1. 1. 2. Janá. 1. 3.
b 1 Krol. 3. 9.
c Psalm 116. 16.

a 1. Młodźieńcem.

bedźie przytomna madrość twojá / zá nic nie bedźie poczytány. 7 ♣ Tyś mię obrał d Krolem ludowi twemu / y Sedźią synow y corek twojich: 8 ♣ Y kazałeś ábym z budowáł Kośćioł ná gorze świetey twojey / y Ołtarz w mieśćie mieszkánia twego / ná kształt przybytku świętego / ktoryś sobie od początku zgotował. 9 ♣ Z tobą e jest mądrość / ktora zná spráwy twoje : byłá przy tobie f gdyś świát spráwował / y wie co śię tobie podoba / y co jest prostego w przykazaniách twojich. 10 ♣ Ześlijże ją z świętych niebios / á z stolice chwały twojey poślij ją ; áby mi przytomna bedąc / ze mną prácowáłá / á żebym wiedźiał co jest przyjemnego u ćiebie. 11 ♣ Onáć wie wszystko y rozumie / y prowádźi mię opátrznie w spráwách mojich / y bedźie mię strzegłá w chwale swojey. 12 ♣ Y bedą przyjemne spráwy moje / á bede sądźił lud twoj spráwiedliwie ; bedąc godnym stolice Ojcá mojego. 13 ♣ Abowiem ktożby z ludźi g rozumiał rádę Bożą ? ábo ktoby śię domyślił co Bog chce? 14 ♣ Gdyż myśli ludźi śmiertelnych są lekliwe / á omylne domysły násze. 15 ♣ Bo skáźitelne h ćiáło obćiąża duszę : á źiemskie mieszkánie / tłumi umysł pełen stáránia. 16 ♣ Oto ledwie śię domyślamy tego co jest ná źiemi / y co jest przed rękámi z pracą znájdujemy: átego co w 17 niebie jest / ktoż dośćignie? ♣ A o woli twojey ktożby był wiedźiał / gdybyś ty był nie dał madrośći / y nie zpuśćił Duchá twego Swiętego z 18 wysokośći? ♣ Aby ták były wyprostowáne śćieszki tych / ktorzy są ná źiemi ; á ludźie / áby byli wyuczeni 19 w tym / co śię tobie podoba : Przetoż madrośćią záchowáni są.

Rozdział X.

Tu śię przypomináją skutki , dźiwney Mądrośći Bożey.

1 Tá ć strzegłá pierwszego wykształtowánego a Ojcá świátá / gdy 2 sam był stworzony: ♣ Y wyprowádźiłá go z upadku jego / y dáłá mu moc b áby pánował nád wszystkimi. 3 ♣ A gdy odstąpił c od niey niespráwiedliwy w gniewie swojim / zápalony bedąc popędliwośćią mężobojstwá przećiwko brátu / zginął. 4 ♣ Dla ktorego zátopiona źiemię z nowu wyswobodźiłá madrość / ná lichym drzewie spráwiedliwego d 5 záchowując. ♣ Táćteż w z przyśćieniu złośliwego narodu zbuntowánych / poznáłá spráwiedliwego / y záchowáłá go nienáganionym Bogu ; á gdy śię bárzo zákochał w Synu / e áby sobie meżnie poczynał / o6 strzegáłá go. ♣ Tá spráwiedliwego / gdy niezbożni ginęli f / wybáwiłá ; ktory uciekał przed ogniem / ktory 7 był zpuśćzony ná pięć miast. ♣ Ná ktorych złośći świádectwo / zostáwá jeszcze zpustoszáła kurząca śię źiemiá / y drzewy / dla niespo sobne go czásu / niedojrzáłe owoce przynoszące : A ná pámiątkę duszę niewierney / słup solny wystáwiony. 8 ♣ Abowiem ći / ktorzy madrość mijáli , nie tylko do szkody przychodźili / że nie poználi rzeczy dobrych / ále y głupstwá swego zostáwili innym pámiątkę / iż w tym w czym upádli / 9 áni śię zátájić mogli. ♣ Ale madrość te ktorzy ją poważáli / z kłopotu 10 wybáwiłá. ♣ Tá spráwiedliwego / ktory przed g gniewiem brátá swego uciekał / drogámi prostymi prowádźiłá ; ukazáłá mu krolestwo Boże / y dáłá mu poznánie świętych rzeczy : ubogáćiłá go h w kłopotách / á 11 nádgrodźiłá mu prace jego. ♣ Gdy był przez łákomstwo uciśniony / 12 byłá przy nim / y zbogáćiłá go. ♣ Záchowáłá go i od nieprzyjaćioł / á od tych ktorzy nań czyháli broniłá go : á w tym boju dáłá mu zwyćięstwo ; áby poznał iż náde wszystkie rzeczy 13 namocnieysza jest pobożność. ♣ Táć záprzedánego spráwiedliwego nie opuśćiłá : owszem go od grzechu wybáwiłá / á pospołu z nim k do 14 dołu wstąpiłá. ♣ Ani go w więźieniu l opuśćiłá / áż mu przyniosłá Sceptr Krolewski / y moc nád tymi / ktorzy pánowáli nád nim : á pokazawszy że byli kłamcámi ktorzy go potwarzáli / sławę mu wieczną zjednáłá. 15 ♣ Táć lud świety m y naśienie nágány niemájące / wybáwiłá. od narodow ktorzy go ćiemiężyli. ♣ 16 Weszłá w duszę sługi PAńskiego / á

zásłá-

Marginalia: d 3 Kron. 1.10 — e 1 Moj. 40. — f Sen. 3. — g Mądr. 9.13. — h Przyp. 34. — Przyp. 24. — Eklez. 17. — a 1 Moj. 7. — b 1 Moj. 28. — c 1 Moj. 8. — d 1 Moj. 7.1.23 — e 1 Moj. 22. 1. — f 1 Moj. 19.16. 22. — g 1 Moj. 28. 7. — h 1 Moj. 30.37. — i 1 Moj. 31. 5. — k 1 Moj. 37.28. — l 1 Moj. 41.42. — m 2 Moj. 12.1.2

záſtáwiłá śię srogim Krolom przez cudá y znáki. 17 ♣ Oddáłá świętym nagrodę n pobożnośći zá prace ich / prowádźiłá o ie drogą dźiwną: we dnie im byłá miáſto záſłony/ á w nocy miáſto o świátłośći gwiazd. 18 ♣ Przepráwiłá ie przez q morze czerwone: á przeprowádźiłá ie przez 19 wielką wodę. ♣ Ale nieprzyjaćioły ich zátopiłá: lecz one z głębokich 20 przepáśći wywiodłá. ♣ Przetoż spráwiedliwi odnieśli łupy niepobożnych: á śpiewáli r Imieniowi twemu świętemu o PAnie! y zwyćięzką rękę twoję/jednostáynie chwa- 21 lili. ♣ Abowiem mądrość otwierá s ustá niemych / á języki niemowiątek wymowne czyni.

n 2 Moj. 11. 2. o 2 Moj. 13. 18. p 2 Moj. 14. 19. q 2 Moj. 14. 15. r 2 Moj. 15. 1. s 2 Moj. 4. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Wielmożne spráwy mądrośći Bożey przy ludu Izráelſkim, przećiwko nieprzyjaćiołom ich oświadczone.

1 Nadźiłá spráwy ich przez rękę 2 a Proroká świętego. ♣ Szli po pyśćiy / kędy nikt nie mieszkał: á ná miejscách nieprzystępnych rozbijá- 3 li namioty. ♣ Stánęli przećiwko przećiwnikom *swojim*, á nád nieprzy- 4 jaćioły śię zemśćili. ♣ Prágnęli y wzywáli ćiebie / y dána im jest z skáły b przykrey wodá/ y uśmierzenie prágnienia z kámienia twárde- 5 go. ♣ Przez co bowiem trapieni byli 6 nieprzyjaćiele ich / ♣ Przez toż własnie oni / będąc potrzebnymi / do- 7 brodźiejstwo wźięli. ♣ Bo miáſto źrzodłá ustáwicznie płynącey rzeki / ktora krwią c zśiádłą pomązoná byłá ná zkaránie wyroku *wydánego* d ná wytrácenie niemowiątek; dałeś im obfitość wody nád 8 spodźiewánie. ♣ Okázując przez prágnienie ktore ná on czás było / já- 9 koś przećiwniki ich karał. ♣ Bo gdy bywáli doświadczáni / (ácz miłośiernie są pokaráni) poználi / jáko niezbożni: w gniewie twojim osą- 10 dzeni będąc/męki ćierpieli. ♣ Tycheś zájiste e jáko Oćiec upominájąc doświadczał: á onycheś jáko srogi 11 Krol potępiájąc męczył. ♣ Ktorzy ták przytomni jáko y nieprzyto- 12 mni/jednáko byli trapieni. ♣ Abowiem dwojáka zieść byli ćesknicą y nárzekániem / wspominájąc ná rze- 13 czy przeszłe. ♣ Bo gdy słyszeli/ iż śię im przez ich włáſne męki dobrze stá- 14 ło/poználi PAná. ♣ Abowiem ktorego śię niekiedy ná *wodę* wyłożonego y wyrzuconego z pośmiechem wyrzekáli / temu śię náostátek dźiwowáli/ nie jednákie z spráwiedli- 15 wymi prágnienie májąc. ♣ Ale dla szálonych f myśli złośći ich / według ktorych błądząc bezrozumne gádźiny / y *inſze* nikczemne bestye chwalili / przepuśćiłeś ná nie mnostwo bezrozumnych zwierząt / ábyś śię 16 pomśćił *nád nimi*. ♣ Aby wiedźieli/ że przez co g kto grzeszy / przez toż 17 karány bywa. ♣ Abowiem/nie było rzeczą niemożną wszechmocney ręce twojey / ktora h świát z niekształtowney máteriey stworzyłá i puśćić ná nie mnostwo niedźwie- 18 dźiow/ ábo śmiáłych i lwow: ♣ Abo *jákiekolwiek* zwierzętá nieznájome nowo národzone / pełne srogośći: ktoreby z śiebie párę ognistą wypuszczáły / ábo szum dymu kurzącego śię wydawáły / ábo strásliwe iskry błyszczące śię / z oczu 19 wypuszczáły: ♣ Ktorych nie tylko okrutność mogłáby je wytráćić / ále y pojrzenie strászne *one* wygubić. ♣ 20 Aleć oprocz tych / y jednym tchnieniem mogliby upáść / od karánia prześládowánie ćierpiąc / y od duchá mocy twojey rozproszeni będąc: Aleś ty wszystkie rzeczy pod miárą y liczbą y wagą rozrządźił. ♣ 21 Wielka moc bowiem przy tobie záwsze byłá: á śile rámienia twego / 22 ktoż śię zprzećiwić może? ♣ Poniewaz wszystek świát jest przed tobą jáko ruchánie wagi / y jáko kropla rosy poránney / gdy upádnie ná źie- 23 mię. ♣ Ale masz k litość nád wszystkimi: gdyż wszystko możesz/á przebaczasz grzechow ludzkich / áby poku- 24 towáli. ♣ Abowiem wszystko co jest miłujesz / á niczym śię nie brzydźisz z tego coś uczynił: boś niczego nie uczynił / cobyś miał mieć w nienawiśći. 25 ♣ A jákożby to było mogło trwáć / gdybyś ty był nie chćiał? Abo jákoby to záchowano mogło bydź / czegobyś ty nie mianował? 26 ♣ Ale ty folgujesz wszystkiemu: po-

a 2 Moj. 15. 22. y 16. 1. b 2 Moj. 17. 6. Psalm. 78. 15. y 105. 41. c 2 Moj. 7. 17. d 2 Moj. 1. 15. e 5 Moj. 8. 2.

f Mąd. 12. 2. g Mąd. 16. h 1 Mo 1. 2. 3 i 3 Mo 26. 2 k 2 Mo 34. 4 Mo 14. 1 Psal 103. Mich 7.

nie-

niewaʒ twoje jeſt PANIE / ktory duſze miłujeſz.

ROZDZIAŁ XII.

Dobrotliwość Boża przećiwko ludowi Izraelſkiemu y Pogáńſkiemu. 15. A ſprawiedliwa pomſtá jego nád niepokutującymi.

1 Abowiem duch twoj jeſt nienáruſzony we wſzyſtkich. 2 Przetoż te ktorzy wyſtępują / z wolná karzeſz; y w czym grzeſzą przywodząc im ná pámięć / upominaſz : áby odſtąpiwszy od złośći / wierzyli w ćię PANIE. 3 A záprawdę / ſtáre dawne mieſzkáńce w źiemi świętey twojey 4 miawszy w nienawiśći: (Przeto / że śię práwámi obrzydłymi / guſłámi 5 y ofiárámi niezbożnymi paráli: Y niemiłośiernie mordowáli dźiatki ſwoje / á wnętrzności ćiał ludzkich 6 pożeráli. Bieśiády krwáwe / z obrzydliwośćią Kápłáni rzeczy świętych twojich / ſpráwowáli : A sámi rodźicy tego zátrácenia a dźiatek / ktore śię rátowáć nie mogły / przyczyną byli) chćiałeś wygłádźić przez 7 ręce ojcow náſzych. (Aby tá źiemiá / ktora jeſt u ćiebie ze wſzech nazacnieyſza / oſádzona byłá godnymi obywátelámi / *to jeſt*, ſynámi Bożymi.) 8 Alesz y tym jáko ludźiom przepuśćił / á poſłałeś śierſzenie / uprzedzájące wojſká twoje / áby je po letku b wytrácili. 9 Nie żebyś niezbożnikow nie mogł przez bitwę ſpráwiedliwym w moc podáć ; ábo przez ſrogiego zwierzá / ábo słowem ſrogim / do jednego wytráćić :

10 Ale z lekká *je* ſądząc / dawałeś im miejſce do pokuty. Nie żebyś nie wiedźiał jáko zły jeſt narod ich / y wrodzona złość ich ; á iż śię nigdy nie odmieni umyſł ich áż ná wieki / 11 (Gdyż przeklętym c naśieniem z początku byli) Aniś im dla tego odpuſzczał / gdy co zgrzeſzyli / żebyś śię 12 kogo bać miał : Bo ktoż ći rzecze ; Coześ d uczynił ? Abo kto śię záſtáwi ſądowi twojemu ? Abo kto śię ujmowáć będźie o wygubienie narodow / ktoreś ty uczynił ? Abo kto przed oblicznośc twoje przyjdźie / áby śię nád tobą pomśćił zá nie-13 ſpráwiedliwe ludźie. Gdyż niemáſz Bogá *innego* nádćię / ktory maſz e ſtáránie o wſzyſtkich / ábyś pokazał / 14 że nie ſądźiſz nieſpráwiedliwie. Ani jeſt ktory Krol / ábo Tyran / ktoryby ćię śię zprzećiwić mogł / dla tych 15 ktore ty karzeſz : Ale będąc ſpráwiedliwym / ſpráwiedliwie wſzyſtko rozrządzaſz / á potępić tego / ktory nie záſłużył karania / zá nieſłuſzną 16 być ſądźiſz mocy twojey. Abowiem moc twojá jeſt początkiem ſpráwiedliwośći. Przetoż to twoje nád wſzyſtkim pánowánie / ſpráwuje 17 to / że wſzyſtkim odpuſzczaſz. Bo mocy dokázujeſz nád tymi / ktorzy nie wierzą o doſkonáłośći mocy *twojey* : á śmiáłość / y w umiejętnych karzeſz. 18 Ale ty ktory pánujeſz nád mocą / ſądźiſz według ſłuſzności / á z wielką 19 ſkromnośćią rządźiſz nas. Abowiem máſz moc ſobie przytomną kiedy chceſz : y wyuczyłeś lud twoj przez twoje ſpráwy / iż ſpráwiedliwemu ludzkim być potrzebá : Y w dobrey nádźiejey poſtánowiłeś ſyny twoje / ponieważ w grzechách do pokuty 20 *czás* dawaſz. Bo jeſliżeś nieprzyjaćioły ſług twojich / ktorzy śmierć záſłużyli / z tákim dozorem karał / dawájąc *im* czás y ſpoſob / jákoby 21 śię we złośći uznáć mogli : Z jákimże rozſądkiem ſądźiłeś ſyny twoje / z ktorycheś ojcámi przyśięge y przymierze łáſkáwych obietnic po-22 ſtánowił ? Przetoż karząc nas / tyśiąc kroć bárźiey biczujeſz nieprzyjaćioły náſze : ábyſmy dobroć twoję upátrowáli ; á uważájąc *to*, miłośierdźia śię twojego ſpodźiewáli. 23 Zkąděś y te / ktorzy w głupſtwie żywotá nieſpráwiedliwie żyli / przez właſne *ich* obrzydliwośći dręczył. 24 Abowiem drogámi błędu f dáleko zábłądźili / bogámi być rozumieli napodlejſze nieprzyjaćioł ſwojich zwierzętá ; dawſzy śię jáko dźie-25 ći głupie oſzukáć. Przetożeś też niby dźiećiom bezrozumnym / tákie 26 karánie ná pośmiech poſłał. Ale oni / gdy nákaránie / ktore ſobie zá pośmiewiſko mieli / nie dbáli / ſpráwiedliwego ſądu Bożego doználi. 27 Bo dla tych ćierpiąc ktore *czćili*, gniewáli śię : á widząc że dla tych

ktore

a Moj. 3. 12. 9.
b Moj. 3. 27. Moj. 7. 20. Jozue. 4. 12.
c Moj. 15.
d Rzym. 20.
e 1 Piotr 5. 7.
f Rzym. 1. 23.

ktore zá bogi g mieli / karáni byli / poználi Bogá prawdźiwego / ktorego śię niekiedy h záprzeli / że go nie znáją: dla tego też ćięższy sąd przyszedł ná nie.

g 2 Moj. 9. 3. 6.
h 2 Moj 5. 2.

Rozdźiał XIII.

Opisuje ślepotę ludzką, y z niey pochodzące báłwochwálstwo.

1 Niktczemni są záiiśte wszyscy ludźie z przyrodzenia / przy ktorych jest nieznájomość Bogá: poniewaž z tych a rzeczy dobrych ktore są widźiálne / nie mogli poznáć tego ktory jest; á przypátruiąc śię pilnie spráwam / nie poználi *sámego* 2 sprawce. ♣ Ale ábo ogień / ábo wiátr / ábo prętkie powietrze / ábo b obrot gwiazd / ábo gwałtowną wodę / ábo świátłá niebieskie / y zá sprawce świátá / y zá bogi mieli. ♣ 3 W ktorych to pięknośći zákocháwszy śię / jesli je zá bogi przyjęli / niech wiedzą / że dáleko zacniejszy jest PAN tych rzeczy: Gdyż on pięknośći przyczyną będąc / stworzył je. 4 ♣ Abo jesli śię mocy ábo spráwam ich dźiwowáli / niech dochodzą z tego / jáko dáleko mocnieyszy jest 5 ten ktory je spráwił. ♣ Z wielkośći bowiem y ozdoby / y stworzonych rzeczy / przystojnie c Sprawcá ich 6 poznány bydź może. ♣ Jednák y w tych máła jest nágáná: bo oni snadź błądzą / Bogá szukájąc y chcąc go 7 ználeść: ♣ W spráwách bowiem jego śię obieráiąc / badáją śię y zá pewne máją z wejrzenia / że te rzeczy 8 ktore widzą / piękne są. ♣ Alić jednák 9 y ći nie są odpuszczenia godni. ♣ Abowiem jesli ták wiele umieć mogli / że mogli wiek rozumem ogárnąć / czemuż PAná tych rzeczy prędzey nie ználeźli?

a Rzym 1. 19.
b 5 Moj. 4. 19. y 17. 3.
c Rzym 1. 20.

10 Niesczęśni tedy są / y miedzy umárłymi jest nádźieja tych / ktorzy zázywáją bogámi spráwy rąk ludzkich / złoto y śrebro / wymysł rzemieśniká / y podobieństwá zwierząt / ábo kámień niepożyteczny / ro11 bote ręki stárodawney. ♣ Abo jesli ktory d ćieślá przygodne drzewo utnie / misternie obrzyna wszystkę skorę z niego: á dokázuiąc rzemiosłá swego / pożyteczne naczynie ná 12 posługę żywotá gotuje. ♣ A ostátkow oney roboty / do gotowánia potraw 13 ktorychby śię nájadł / używa. ♣ A co z niego niepotrzebnego zostáło / co śię niczemu nie godźi / drzewo záwiłe y sękow pełne wźiąwszy / nie májąc co czynić / z pilnośćią wyrzezuje / y według swego dowćipu misternie ksztáltuje / ná podobieństwo wyobráženia człowieczego. ♣ Abo podo14 bieństwo zwierzęćiá jákiego nikczemnego z niego wyráźił / y pośtrychnął minią y fárbą: á uczynił bárwę jego czerwoną / wszelką mákułę ktora ná nim jest zátárszy. ♣ 15 Potym mu należące mieszkánie czyniąc / przyłożywszy je do śćiány / 16 przytwirdza je żelázem. ♣ A ták je opátruje / áby nie zpádło; gdyż wie że sobie sámo pomoc nie może: bo jest 17 obrázem / y potrzebuje pomocy. ♣ A wszákże gdy śię o máiętność / y o małżeństwo swoje / y o dźieći modli: 18 ♣ Nie wstydźi śię do rzeczy bezdusznych o to mowić: o zdrowie niemocnego prośi / y o żywot martwego żąda: á o wspomożenie tego / ktory w niczym nie jest doświadczony / uniżenie prośi: ♣ *To szczęśliwe* 19 droge / tego ktory áni kroku postąpić nie może: o zysk y spráwę / y o szczęśliwe powodzenie rąk / y o szczęśliwy skutek tymże rękam / tego ktory sobą ruszyć nie może / prośi.

d Exai. 40. 20. y 44. 13 Jerem. 10. 3.

Rozdźiał XIV.

Głupstwo Báłwochwálcow. 9. Pomstá Boża nád nimi. 14. Początek. 21. Y owoce Báłwochwálstwá.

1 Potym drugi myśląc żeglowáć / y przez srogie náwáłności puśćić śię májąc / wzywa drewná 2 sprochniáłszego / niżeli on okręt jest ktory go nośi. ♣ Abowiem to chćiwość zysku wymyśliłá / á mądrość 3 rzemieśnicza zbudowáłá. ♣ Ale go twojá Ojcze opátrzność rządźi / gdyżeś też ty sposobił a y drogę ná morzu / y miedzy náwáłnośćiámi bespieczną śćieszkę. ♣ Pokázuiąc 4 że możesz ze wszystkiego wybáwić / choćiażby śię też kto y bez umiejętnośći *ná morze* puśćił. ♣ Ani chcesz 5 áby były prożne spráwy mądrośći twojey: przetoż y máłey *śtence* drze-

a 2 Moj 14. 21.

1 Miłujćie a spráwiedliwość ktorzy sądźićie źiemię. O PAnu dobrze rozumiejćie / á w prostośći sercá onego szukajćie. 2 Gdyż ználeźiony b bywa od tych ktorzy go nie kuszą: á objawia śię tym, ktorzy mu nie są niewiernymi. 3 Bo przewrotne myśli / odłączáją od Bogá: á doświadczána moc jego / karze głupie. 4 Abowiem mądrość w złośliwą duszę nie wnidźie / á nie będźie mieszkáłá w ćiele grzechowi poddánym. 5 Abowiem Duch Swięty / duch kárnośći / ućieka przed zdrádą / y oddalony bywa od myśli ludźi głupich: á zásrásowány bywa od nádchodzącey nieprawośći. 6 Bo choć dobrotliwy jest duch mądrośći / wszákże niewybáwi złorzeczącego od ust jego: gdyż c nerek jego powiádomy jest Bog / y sercá jego bádáczem prawdźiwym / á języka jego słucháczem. 7 Abowiem Duch Páński nápełnia okrąg źiemie / á ten ktory wszystko d zátrzymawa / wie o tym e co śię gdźie mowi. 8 A przetoż ktory mowi niepráwe rzeczy / żaden śię nie skryje: áni go f minie sąd karzący. 9 Myśli bowiem niepobożnego bádáć śię będą á głos mow jego do PAná przyjdźie ná pokarânie nieprawośći jego. 10 Ponieważ ucho gorliwe słucha wszystkiego / á zgiełk szemránia nie zátáji śię. 11 Przetoż strzeżćie g śię niepożytecznego szemránia; á od obmowisk powśćiągajćie języká: ábowiem mowá pokątna nie ujdźie pomsty; á ustá kłamliwe zábijáją duszę. 12 Nie nábywajćie sobie śmierći błędem żywotá wászego: áni záćiągajćie ná śię zginienia spráwámi rąk wászych. 13 Gdyż Bog nie uczynił śmierći / áni śię kocha w zátráceniu h żywiących. 14 On bowiem stworzył / áby były i wszystko; y zdrowe uczynił rodzáje świátá / á niemász w nich trućizny zginienia / áni krolestwá piekielnego ná źiemi. 15 Nád to / spráwiedliwość nieśmiertelna jest. 16 Lecz niepobożni rękámi y słowy swymi przywołáli śmierći: przyjaćiołką ją swoją być rozumiejąc wyniedli / y przymierze z nią uczynili / bo k godni są / áby z nią cząstkę mieli.

a 2 Krol. 9. Parali. 1. b Moj. 29. 1 Kron. 4. c 1 Sám. 7. 1 Kron. 9. Psalm 10. Jerem. 20. 7. 10. 12. d Ps. 3. e Psalm 9.4. f Krol 44. g 1 Kor. 10.10. h Ezech. 33. 11. i 1 Tym. 4. k Mádr. 15. 6.

ROZDZIAŁ II.

Sposob życia złych ludźi. 23. *Cel dla ktorego stworzony jest człowiek.* 24. *Smierći powod.*

1 Mowili bowiem sámi w sobie nie dobrze rozmyśláiąc; Krotkić á teskliwy a jest żywot nász / y niemász lekárstwá przećiwko dokończeniu człowieczemu / y nie znamy nikogo ktoby śię z piekłá náwroćił. 2 Abowiem z trefunku smy śię národźili / á potym będźiemy jákobysmy nigdy nie byli: dla tego / iż jáko dym jest dychánie w nozdrzách nászych; á mowá násza jest jáko iskrá ná poruszenie sercá nászego. 3 Ktora gdy zgáśnie / tedy śię ćiáło w popioł obroći / á duch nász rozwienie śię jáko powietrze miękie. 4 Tákże tez imię násze przyjdźie zá czásem w zápámiętánie / y żaden nie będźie miał w pámięći spraw nászych. Zywot nász przeminie jáko ślad obłoku / y jáko mgłá rozejdźie śię / ktora od promieni słonecznych rozpędzona / á od gorącośći jego prętko rozegnána bywa. 5 Abowiem czás nász jest jáko b ćień pomijájący / y niemász przeszkadzki do dokończenia nászego; gdyż jest zápieczętowáne / á nikt śię niewraca. 6 Podźćież tedy / á używajmy c tych dobr ktore są / á ochotnie záżywajmy tego co mamy / jáko w młodośći. 7 Winem kosztownym y máśćiámi śię nápełniajmy / á niech nas czás kwitnący nie mija. 8 Náwijmy sobie wieńcow z pąkowia rożánego / pierwey niż uwiędną. 9 Zaden z nas niech nie opuszcza rozpusty nászey; wszędy zostawiajmy znáki wesela: ábowiem to jest cząstká námá / y tákowy los. 10 Ućiśnimy ubogiego spráwiedliwego / nie szánujmy wdowy / áni śię wstydźmy szedźiwośći stárca długiego wieku. 11 Ale niech będźie moc násza zá práwo spráwiedliwośći: ponieważ to co jest niemocnego / zá rzecz niepożyteczną uznawáją. 12 A ták zásádźmy śię ná spráwiedliwego: gdyż nam jest niepożyteczny y przećiwny spráwam nászym: wyrzuca

a Job. 7. 9. y 14. 1. Mátt. 22. 23. 1 Kor. 15. 32. b 1 Kron. 29. 15. c Ezái. 22. 13. y 56. 12. 1 Kor. 15. 32.

nám ná oczy grzechy *przeciwko* Zákonowi / á rozgłaszá grzechy żyćiá 13 náſzego. ♣ Udawa/ że ma znájomość Bożą/ á ſynem d PAńſkim śię ná- 14 zywa. ♣ Smie karáć y myśli náſze. 15 ♣ Ciężko nam y pátrząc nań: ábowiem rozny jeſt żywot jego od innych/ y nie zgodne ſą *z innym* drogi 16 jeo. ♣ Zá podejrzáne poczytáni jeſteſmy od nie: y ſtrzeże śię drog náſzych jáko nieczyſtot: powiáda że ſą ſzczęśliwe oſtátnie *rzeczy* ſpráwiedliwych; á chlubi śię/ *że ma* Ojcem 17 Bogá. ♣ Pátrzajmyż jeſli mowy jego *ſą* prawdźiwe/ á doświadczmy 18 co śię z nim dźiać będźie. ♣ Bo jeſli ten ſpráwiedliwy/ jeſt ſynem f Bożym ujmie śię zań; á wybáwi go z 19 ręki przećiwnikow. ♣ Potwarzą g y mękámi wybadajmy go/ ábyſmy doználi ſkromnośći jego/ y doświadczyli ćierpliwośći jego. 20 ♣ Z kaźmy go ná śmierć haniebną; ábowiem doświadczymy go z mow jego.

21 TO myśląc pobłądźili: ábowiem 22 je złość ich záślepiłá. ♣ Y nie poználi tájemnic Bożych/ áni śię ſpodźiewáli zapłáty ſpráwiedliwośći/ áni rozſądzáli poczćiwośći duſz 23 nienágánionych. ♣ Abowiem Bog człowieká ſtworzył h ku nieſkáźitelnośći/ y ná wyobráżenie włáſnego podobieńſtwá *ſwego* uczynił go: 24 ♣ Ale z nienawiśći i Dyabelſkiey/ śmierć weſzłá ná świát; á ćić jey doświadczáją/ ktorzy trzymáją ſtronę jego.

ROZDZIAL III.

Jáka odpłátá jeſt ludźi pobożnych. 10. A jáka pomſtá niepobożnych.

1 ALe duſze ſpráwiedliwych a ſą w ręce Bożey: á męká śię ich żadna nie dotknie. 2 ♣ Zdá śię niemądrym/ że umieráją: á wyśćie ich zá 3 utrapienie b poczytáją: ♣ A iż wyśćie *ich* od nas jeſt zátráceniem. 4 ♣ Ale oni ſą w pokoju. Abowiem choć przed oczymá ludzkimi męki ćierpieli/ *wſzákże* nádźieją ich nieśmiertelnośći c pełna *jeſt*. 5 ♣ Y máluczko będąc d utrapieni/ wiele dobrego dojdą: ábowiem Bog ich e doświadczał/ y ználazł je godne *bydź* 6 śiebie. ♣ Jáko złotá w piecu doświadczał ich; á jáko ofiárá cáłopalona przyjął je. 7 ♣ Przetoż czáſu f náwiedzenia ſwego rozjáśnią śię/ y jáko iſkry miedzy ſłomą biegáć 8 będą. ♣ Będą ſądźić narody/ y pánowáć g będą nád ludźmi/ á Pan ich 9 będźie krolował ná wieki. ♣ Ktorzy w nim ufáją/ zrozumieją prawdę; á wierni zoſtáną w miłośći jego: gdyż łáſká y miłośierdźie *pokoy* świętym h jego/ á opátrowánie o wybránych jego.

10 ALe niepobożni/ jákie *in ſym* myślili/ tákie ſámi karánie odnioſą: ktorzy zániedbywáli ſpráwiedliwego/ á od PAná odſtąpili. 11 ♣ Abowiem kto odrzuca mądrość y kárność/ nieſzczęſny *jeſt*, á prozna *jeſt* nádźieja ich/ y prace *ich* bez pożytku/ á ſpráwy ich nie pożyteczne. 12 ♣ Niewiáſty ich głupie/ á ſynowie 13 ich niecnotliwi. ♣ Przeklęty narod ich: Abowiem ſzczęśliwa *jeſt* niepłodna niepokalána: á ktora łożá nie uznáłá w grzechu/ będźie miáłá pożytek przy náwiedzeniu duſz. 14 ♣ Tákże teſz y trzebieniec/ ktory nie broił k ręką ſwą niepráwośći/ áni myślił przećiwko PAnu złego; ábowiem mu zá wierność dány będźie dar wyborny/ y los w Kośćiele PAńſkim naprzyjemniejſzy. 15 ♣ Dobrych bowiem prac chwalebny jeſt pożytek/ y korzeń mądrośći nie upádnie. 16 ♣ Ale ſynowie cudzołożnikow nie przyjdą ku doſkonáłośći/ á plemię 17 nierządnego łożá zniſzczeje. ♣ A choćby też długo żywi byli/ zá nic będą poczytáni/ y bez uczćiwośći ná 18 oſtátku ſtárość ich *będźie*. ♣ A jeſli *też* przędzey pomrą/ nie będą mieli nádźieje áni poćiechy w dźień m 19 náwiedzenia. ♣ Abowiem niepobożnego narodu/ ſrogie *bywáją* dokończenia.

ROZDZIAL IV.

Cnotę nád rozrodzenie domu przekłada. 7. Ćieſzy ſpráwiedliwe. 15. A niepobożnym grozi.

1 LEpiey jeſt dźieći nie mieć/ á cnotę mieć: gdyż pámiątká jey nieśmiertelna jeſt; ábowiem y u Bogá znájoma jeſt/ y u ludźi. 2 ♣ Gdy przytomna jeſt/ náśládują jey; á

d Mátt. 27.43. e Jana. 7. 7. f Psalm 22. 9. Mátt. 27.43. g Jerem 11.19. h 1 Moj. 1: 27. 2. 7. 5. 1. Syrác. 17. 1. i 1 Moj. 3. 2.

a 5 Moj 33. 3. b Mádr. 5. 4. c Rzym 8. 24. 2 Kor. 5. 1. 1 Piotr 1. 4. d 2 Kor. 4. 17. e 5 Moj. 8. 2.

f Mátt 13.43 g Mát. 19.28 h Mądr. 4. 15 i Mát. 25.41 k Ezái. 54. 4 l 1 Tym 4. 8. m G. Rozeznánia.

gdy odeydźie/ prágna jey: ná wieki ukoronowána tryumfuje/ niepokalánego boju nadgrody dostepując. 3 ♣ Lecz rozmnożone mnostwo niepobożnych/ nie bedźie pożyteczne: á cudzołożne látorośli/ korzenia głeboko nie zápuszczą/ áni státecznego gruntu záłożą. 4 ♣ Bo choćiaż śie w gáłeźi do czásu a wywyższą/ *jednak* stábo wsádzone/ od wiátru śie chwiać/ y od gwałtownych wiátrow wykorzenione beda. 5 ♣ Połamia śie gáłeźi niedoszłe / á owoc ich niepożyteczny/ niedojrzáły ku jedzeniu/ do niczego sposobny nie bedźie. 6 ♣ Abowiem dźieći z nierządnego łożá zpłodzone/ są świádkámi złośći przećiwko rodźicom/ gdy pytáni bywáją.

7 Lecz spráwiedliwy/ choć *nagło* śmierćią jest záchwycony/ w ochłodzeniu bedźie. 8 ♣ Abowiem stárość poczciwa/ nie długośćią *czásu*, áni liczba lat/ ráchowána bywa. 9 ♣ Ale szedźiwośćią jest rostropność ludzka; á wiek stárośći/ żywot niepokaláy. 10 ♣ *Boiż śie* podobał Bogu/ stał b śie umiłowánym/ á żyjąc miedzy grzesznikámi/ przeniesiony jest. 11 ♣ Pochwycony jest/ áby złość nie odmieniłá umysłu jego/ ábo chytrość nie oszukáłá duszę jego. 12 ♣ Omamienie bowiem márnośći záćimia dobre *rzeczy*; á niestátecznosć pożądliwośći/ podwraca umysł dobry. 13 ♣ Dokonawszy w máłey chwili/ wypełnił czásy długie. 14 ♣ Abowiem upodobáłá śie PAnu duszá jego: dla tego pospieszył śie *wyrwáć* go z pośrzodku nieprawośći. 15 ♣ Ale ludźie c widząc *to*, nie uważáją áni skłádáją *tego* do sercá/ że łáske y miłośierdźie świetym swojim pokázuje/ y wzgląd ma ná d wybráne swoje. 16 ♣ Potepia spráwiedliwy umárły/ żywe niepobożne: á młodość predzey skończona/ długą stárość niespráwiedliwego. 17 ♣ Widząć w prawdźie dokończenie mądrego: ále nie uważáją co postánowiono o nim/ y ná co go PAN obroną opátrzył. 18 ♣ Widzą *mowie*, ále gárdzą nim: lecz śie PAn z nich náśmiewáć bedźie. 19 ♣ Y przyda potym ná upadek bezecny/ y ná zelżywość miedzy umárłymi/ ná wieki. 20 ♣ Bo je roztráći bez głosu/ *áby ná wznák pádli*: y poruszy je z gruntu/ *áż* do końcá zpustoszeni beda: w boleśći beda/ á pámiątká ich zginie. 21 ♣ Przyda w rozmyślánie o grzechách swojich/ y zátrwożą śie/ á kárác je beda e nieprawośći ich/ przećiwko nim śie stawiájąc.

a Job. 27.21. Jerem. 17. 6. Mátt. 7. 19.

b 1 Moj. 5. 24. Zyd. 11. 5.

c Ezái 57. 1.

d 1 Piotr 5. 7.

e Rzy. 2. 15.

Rozdział V.

Niezbożnikow ná śie sámych pozdne nárzekánie. 16. Odpłátá spráwiedliwych. 18. Y pomstá nád grzesznikámi.

1 Tedy stánie z wielką ufnośćią spráwiedliwy przećiwko twarzy tych ktorzy go dreczyli/ y *ktorzy* pogardzáli pracámi jego. 2 ♣ Co ujrzawszy/ beda zátrwożeni stráchem wielkim/ y zdumiewáć śie beda nád niespodźiewánym zbáwieniem *jego*, y rzeką sámi w sobie poruszeni żáłośćią: 3 ♣ Rzeką *mowie*/ dla ućisku w duchu wzdycháiąc; Tenći a to jest/ ktoregośmy niekiedy mieli zá pośmiech/ y zá przysłowie urągánia. 4 ♣ My głupi/ mieliśmy żywot jego zá szaleństwo/ á dokonánie jego zá bezecne. 5 ♣ *Oto*, Jákoć *jest* policzony miedzy synámi Bożymi/ á miedzy świetymi jest los jego. 6 ♣ Otośmy zbładźili z drogi prawdy/ á jásność spráwiedliwośći nieświeciłá nam; y słońce spráwiedliwośći nie weszło nam. 7 ♣ Nátrudźiliśmy śie drogámi nieprawośći y zátrácenia/ y zchodźiliśmy pusczę nieprzystepne: áleśmy drogi PAńskiey nie poználi. 8 ♣ Coż nam pomogłá pychá? coż nam bogáctwá b z chlubą przyniosły? 9 ♣ Przemineło to wszystko c jáko ćień/ y jáko posel pretko biežący. 10 ♣ Jáko okret ktory przeszedł przez burzliwą wode: ktorego/ gdy przejdźie/ śládu nikt ználeść nie może/ áni śćieszki drogi jego miedzy nawáłnośćiámi. 11 ♣ Abo jáko ptaká/ ktory leći przez powietrze/ żaden śie d drogi znák nie znájduje/ ále *tylko* rozráženiem skrzydłámi uderzonego wiátru lekkiego/ y gwałtownym szumem rozpedzonego/ skrzydłámi rucháiąc przechodźi: wszákże potym nie bywa ználeźiony żaden znák na powietrzu kedy lećiał. 12 ♣ Abo

a Mądr. 3. 2.

b Przyp. 11. 4.

c 1 Kron. 29.15. Job. 8. 9. y 14.2. Psalm 90.10. y 144.4. Mądr. 2. 5.

d Przyp. 30.19.

jáko strzałá będąc do celu wypuszczona/ powietrze rozbija/ ktore się záś prętko sámo w sobie zchodźi/ ták/ że nie znáć kędy przeszłá: 13 ✤ Ták y my národźiwszy się/ przestáliśmy bydź. 14 ✤ A żadnego znáku cnoty nie mogliśmy po sobie pokazáć; áleśmy we złośćiách nászych zniszczeli. 15 ✤ Abowiem nádźieiá e niepobożnego/ jest jáko mech od wiátru porwány/ y jáko ćienka pijáná od wichru rozpędzona: ábo jáko dym od wiátru frozwiany/ ábo jáko pámiatká gośćiá/ ktory jednego dniá przemija.

16 A Le spráwiedliwi ná wieki żyć będą/ á zapłátá ich/ y stáránie o nich u Nawyższego. 17 ✤ Przetoż dostąpią krolestwá zacnego/ y korony piękney z ręki PAńskiey: ábowiem práwica g jego będźie ich szczyćić/ y rámieniem swoim obroni ich. 18 ✤ Weźmie zá zupełną zbroję zápálczywość swoję/ á stworzenie uzbroji ná pomstę nieprzyjaciol. 19 ✤ Oblecze spráwiedliwość miásto h páncerzá/ á sąd prawdźiwy weźmie ná się miásto przyłbice. 20 ✤ Miásto tarczy niezwyćiężoney/ práwość weźmie: 21 A záostrzy srogi gniew miásto mieczá: y będźie z nim walczył świát przećiwko szalonym. 22 ✤ Strzały kyskáwic prosto polecą/ á jáko od dobrze náćiągnionego łuku/ z obłokow w cel ugodzą. 23 ✤ Od gniewu/ ktory i kámieniem ćiska/ grády wypuszczone będą: oborzy się przećiwko nim wodá morská/ y rzeki gwałtownie wzbiorą. 24 ✤ Postáwi się przećiwko nim wiátr mocny/ á jáko wicher rozmiecie je: y obroći w pustynią nieprawość wszystkiey źiemie/ á złość podwroći stolice mocárzow.

Rozdział VI.

Nápomnienie Zwierzchności tego świátá dáne.

1 P Rzetoż słuchajćie a Krolowie/ y rozumiejćie; náuczćie się Sędźiowie końcow źiemie. 2 ✤ Nádstáwćie uszu wy/ ktorzy włádniećie ludem/ y chlubićie się z wielkośći narodow. 3 ✤ Abowiem dána wam b jest władza od PAná/ y moc od Nawyższego/ ktory się wywiádowáć będźie o spráwách wászych/ y myśli 4 wászych badáć się będźie. ✤ Ponieważ wy będąc sługámi krolestwá jego/ niesądźiliśćie spráwiedliwie/ ániśćie strzegli Zakonu/ áni śćie też według woli Bożey chodźili: 5 ✤ Prętko y strásznie się ná was oborzy: Bo naśroższy sąd będźie/ ná te/ ktorzy są Przełożonymi. 6 ✤ Abowiem kto jest namnieyszy/ godźien jest miłośierdźia: ále mocárze/ mocne męki ćierpieć będą. 7 ✤ Nie będźieć c záprawdę miał wzgledu ná osoby PAn wszystkich rzeczy/ áni się ulęknie czyjey wielkośći: gdyż on máłego y wielkiego uczynił/ y jednákie stáránie wiedźie o wszystkich. 8 ✤ Ale nád mocnymi mocna pomstá wiśi.

9 P Rzetoż do was się záciągáją o Krolowie mowy moje; ábyśćie się náuczyli mądrośći/ á nie wystepowáli. 10 ✤ Abowiem ktorzy spráwiedliwie przestrzegáją spráwiedliwośći/ będą uspráwiedliwieni: á ktorzy się tego náuczą/ znajdą co odpowiedźieć. 11 ✤ Przetoż żądajćie powieśći mojich/ żądajćie; á będźiećie wyuczeni. 12 ✤ Zacna jest á nigdy nie zwiedłá mądrość: y łácwie bywa obaczona od tych/ ktorzy się w niey kocháją; á náleźiona od 13 tych/ ktorzy jey szukáją. ✤ Zábiega tym ktorzy jey żądáją/ ábym im prętko w znájomość przyszłá. 14 ✤ A kto do niey ráno wstáje/ nie spráćuje się: bo ją znajdźie śiedzącą u drzwi swojich. 15 ✤ Abowiem myślić o niey/ jest doskonáłá rozstropność: á kto dla niey czuć będźie/ wnet bespiecznym zostánie. 16 ✤ Bo ktorzy jey godni są/ tych oná obchodźi szukájąc ich: á ná drogách ukázuje się im/ y w káżdym pomyśleniu ochotnie im 17 zábiega. ✤ Bo początek jey/ jest naprawdźiwsza chuć ku ćwiczeniu się. 18 ✤ A stáránie o umiejętność/ jest miłość: á miłość jest záchowániem praw jey: á záchowánie praw/ jest upewnieniem nieskáżitelnośći. 19 ✤ A nieskáżitelność/ czyni nas bliskie Bogu. 20 ✤ A ták pożądánie mądrośći/ przywodźi do krolestwá. 21 ✤ Jeśliże się tedy kochaćie w stolicách y w Sceptrách/ o Krolowie narodow! miejćie w uczćiwośći d mądrość; áby-

22 ście krolowáli e ná wieki. ✣ A coż jest mądrość? Y jáko się poczęłá? Powiem/ á nie zátáję przed wámi tájemnic: ále od początku národzenia jey/ wyszpieguję ją/ y wystáwię ná jáwią znájomość jey/ á nie opuszczę prawdy. ✣ 23 Z tym ktory wyszedł od nienawiści/ nie pojdę w drogę: bo táki nie będźie uczesnikiem mądrości. ✣ 24 Mnostwem záiiste mądrych/ świát záchowány bywa: á Krol mądry/ jest podpora ludu. 21 ✣ Przetoż przyjmićie náukę z słow moich: á będźie wam to pożyteczno.

e Przyp. 9. 14.

ROZDZIAL. VII.

Prowádźi do szukánia mądrości własnym przykłádem.

1 JEstem ci teź y ja śmiertelny człowiek/ podobny wszystkim: á urodzony z człowieká/ ná początku z ziemie stworzonego. ✣ 2 Y w żywoćie mátki/ byłem ksztáłtowány w ćiáło/ przez dźieśięć mieśięcy/ zśiádájąc a się we krwi z naśienia męskiego/ y z lubośći ktora ze snem przychodźi. ✣ 3 Do tego/ národźiwszy się/ ćiągnąłem w się nam społne powietrze: y tymże biedam poddány/ wypadłem ná ziemię/ á pierwszy głos podobny wszystkim wypuśćiłem płácząc. ✣ 4 W pieluchách wychowány jestem/ y w pracách. ✣ 5 Zaden bowiem b Krol inszego nie miał początku národzenia. ✣ 6 Ale jednoż wszystkich weśćie do żywotá/ y jednákie ześćie.

a Job. 10. 10.
b Job. 1. 21. 1 Tym. 6. 7.

7 PRzetożem żądał/ y dána mi jest rozstropność: wzywałem Bogá, á przyszedł ná mię duch mądrośći. ✣ 8 Przedkłádałem ja *sobie* nád Scepterá y nád stolice: á bogáctwám sobie zá nic pokłádał/ względem niey. ✣ 9 Anim *do* niey c przyrownywał kámienia drogiego: gdyż wszystko złoto w porownániu z nią/ *jest jáko* trochá piasku: á śrebro/ jáko błoto będźie poczytáne przećiwko niey. ✣ 10 Nád zdrowie y piękność umiłowałem ja/ y umyśliłem ją mieć miásto świátłośći: ponieważ z niey pochodźi świátło/ ktore nigdy nie zgáśnie. ✣ 11 Przyszły mi tedy d pospołu z nią wszystkie dobrá/ á niezliczone bogáctwá *przyszły* przez ręce jey. ✣ 12 Y rozrádowałem się we wszystkich rzeczách/ ábowiem ich powodem jest mądrość: á nie wiedźiałem/ iż oná jest mátką ich. ✣ 13 *Teym się* bez obłudy náuczył/ y bez zazdrośći *oney* użyczam; bogactw jey nie kryję. ✣ 14 Jest bowiem ludźiom skárbem nieprzebránym/ ktorego ktorzy używáją/ z Bogiem w przyjaćielstwo wstępują/ dla dárow umiejętnośći zálecenie. ✣ 15 A mnie dał Bog mowić wedle myśli/ y myślić godnie o tym co mi dano: ábowiem on y mądrośći e wodzem jest/ y mądrych sprawcą. 16 ✣ Gdyżeśmy w ręku jego/ y my/ y mowy násze/ y wszelka mądrość/ y 17 rzemiosł umiejętność. ✣ On mi záiiste dał/ tych rzeczy ktore są/ znájomość prawdźiwą: ábym wiedźiał złożenie okręgu źiemie/ y skutek żywiołow: ✣ 18 Początek/ y dokończenie/ y śrzodek czásow: ✣ 19 Y odmiány biegow niebieskich/ y odmiány czásow/ roczne biegi/ y rozrządzenie gwiazd: 20 ✣ Przyrodzenie zwierząt/ y srogośći bestyj/ wiátrow moc/ y myśli ludzkie/ rożnośći drzewek/ y mocy korzenia: ✣ 21 Náwet/ cokolwiek skrytego y jáwnego/ tom poznał. ✣ Abowiem/ Rzemieśnik wszystkich rzeczy 22 Mądrość/ náuczyłá mię. ✣ Jest záiiste w niey duch rozumny f święty, y jednorodzony rozmáity/ subtelny/ prętki/ zupełny/ niepokaláný/ jáwny/ nieszkodliwy/ kochájący się w dobrym/ ostry/ biegły/ dobrotliwy: ✣ 23 Ludzki/ státeczny/ pewny/ bespieczny/ májący wszelką moc/ wszystko przepátrujący/ y przenikájący przez wszystkie duchy rozumne czyste y nasubtelniejsze. ✣ 24 Abowiem nád wszelką prętkość prętsza jest mądrość; á przechodźi y przenika przez wszystko dla czystośći *swojey*. ✣ 25 Bo jest párą mocy Bożey/ y czysty strumień chwały Wszechmocnego: dla tego *też* nic nieczystego nie przypádnie ná nię. ✣ 26 Gdyż jest jásnośćią g świátłośći wieczney/ y zwierćiádłem bez zmázy dźiełá Bożego/ y wyobráżeniem dobroći jego. ✣ 27 A jedyna będąc/ wszystko może: y trwájąc *sámá* w sobie/ wszystko odnáwiá: á przez narody w dusze świę-

c Job. 28. 15. Przyp. 3. 11.
d 3 Krol. 3. 13. Matt. 6. 33.
e Jákob 1. 5.
f Jákob. 3. 17.
g Zyd. 1. 3.

te śię przenośi / przyjaćioły Boże y 28 Proroki z nich czyni. Nikogo bowiem Bog nie miłuje / jedno tego / 29 ktory z mądrośćią mieszka. Gdyż oná jest ślicznieysza niż słońce / y nád wszystek porządek gwiazd : á porownána z świátłośćią / dáleko 30 ją przechodźi. Abowiem po tey nástawa noc : ále mądrośći złość nie przemoże.

Rozdział VIII.

Wysłowienie Mądrośći y spraw jey.

1 Dośięga od końcá áż do końcá mocnie / y rozrządza wszystko pożytecznie.

2 Tę ja umiłował / y pilniem jey szukał od młodośći moiey : y stárałem śię wźiąć ją sobie zá oblubienicę / á rozmiłowałem śię cudnośći jey. 3 Szláchetność swoję tym zdobi / że spolnie żyje z Bogiem / á że ją PAn wszystkich rzeczy umiłował. 4 Náuczyćielka bowiem jest umiejętnośći Bożey / tá ktora obiera spráwy jego. 5 Bo jeśli bogáctwá są pożądána dźierżáwá *w tym* żywoćie : coż nád mądrość bogátszego / ktora spráwuje wszystko ? 6 A jesliż rostropność robi / ktoż z tych rzeczy ktore są / lepszym jest rzemieśnikiem nád nię? 7 A jesli spráwiedliwość kto miłuje / skutkiem tego są cnoty : mierności bowiem y rostropnośći uczy / spráwiedliwośći y męstwá : nád ktore rzeczy nic nie jest ludźiom pożyteczniejszego w tym żywoćie. 8 Nád to / jesli kto doświadczenia *w rzeczach* prágnie / *oná* świádoma stárożytnych rzeczy / y przyszłych śię domyśláwa ; Wie chytrośći mow / y rozwiązánie gádek / znáki y cudá przed tym upátruje / y przypadki czásow / y wiekow.

9 Przetoż umyśliłem ją sobie przyłączyć w towárzystwo / áby ze mną mieszkáłá : wiedząc że mi będźie rádą ku dobremu / á poćieszeniem w myślách y w tesknośćiách. 10 Będę miał z niey słáwę w pospolstwie / á cześć u stárszych / choćiażem a młodym. 11 Będę ználeźiony dowćipnym u sądu : á przed oczymá mocárzow / będę w podźiwieniu. 12 Gdy będę milczał / oczekáwáć ná mię będą : á gdy będę mowił / z pilnośćią słucháć będą : y gdy będę dłużey rozmawiał / zátulą sobie ręką swą gębę. 13 Będę przez nię miał nieśmiertelność : á pámiątkę wieczną zostáwię tym / ktorzy po mnie będą. 14 Będę rządźił lud / á narody będą mi poddáne. 15 Krolowie srodzy słysząc o mnie / lękáć śię będą : á miedzy wielkośćią zá dobrego uznány będę / á ná wojnie zá mężnego ; 16 Wszedszy do domu mego / odpocznę z nią. Nie ma bowiem przykrośći przestawánie z nią / áni tesknośći spolne życie z nią ; ále rádość y wesele. 17 To u śiebie rozmyśláiąc / y pilnie przypominájąc w sercu mojim / że w zpowinowáceniu z mądrośćią / jest nieśmiertelność: 18 A w przyjaćielstwie jey wdźięczne kochánie / á w pracách ręku jey bogáctwá nieprzebráne / á w ćwiczeniu śię rozmowámi z nią rostropność / y zacność w społku mow jey: obchodźiłem szukájąc / ábym ją sobie wźiął. 19 A byłem dźiećięćiem dowćipnym / y nábyłem duszę dobrey. 20 Y owszem więcey bywszy dobrym / przyszedłem do ćiáłá niepokalánego. 21 A zrozumiawszy że jey ináczey otrzymáć nie mogę / chybá żeby mi to Bog dał : (á y toć byłá mądrość / znáć czyi to jest dar) szedłem do PAná y modliłem mu śię ze wszystkiego sercá swego / mowiąc ;

a I. Mło- dźień- cem.

Rozdział IX.

Modlitwá o Mądrość.

1 Boże Ojcow y PAnie miłośierdźia : ktoryś uczynił wszystko a słowem twojim : 2 A mądrośćią swoją postánowiłeś człowieká / áby pánował nád tworem / ktoryś ty uczynił : 3 A rządźił świát w świętobliwośći / y w spráwiedliwośći : y w uprzejmośći sercá wykonywał sąd: 4 Day że mi mądrość / śiedzącą b przy stolicy twojey / á nie wyłączaj mię z poczętu sług twojich. 5 Gdyżem ja jest sługá c twoj / y syn służebnice twojey / człowiek mdły / y krotkiego wieku / á mnieyszy niżelibym miał zrozumieć sąd y práwá. 6 Bo choćby też kto był doskonáły miedzy syny ludzkimi / jesli mu nie

a 1 Moj. 1. 1.2. Jana. 1. 3.
b 1 Krol. 3. 9.
c Psalm 116. 16.

będźie przytomna mądrość twoja / 7 zá nic nie będźie poczytány. ✤ Tyś mię obrał d Krolem ludowi twemu / y Sędźią synow y corek twojich: ✤ 8 Y kazałeś ábym zbudował Kośćioł ná gorze świętey twojey / y Ołtarz w mieśćie mieszkánia twego / ná kształt przybytku świętego / ktoryś 9 sobie od początku zgotował. ✤ Z tobąć e jest mądrość / ktora zna spráwy twoje : byłá przy tobie f gdyś świát spráwował / y wie co śię tobie podoba / y co jest prostego w 10 przykazaniách twojich. ✤Ześlijże ją z świętych niebios / á z stolice chwały twojey poślij ją ; áby mi przytomna będąc / że mną prácowáłá / á żebym wiedźiał co jest przyjemnego u ćiebie. 11 ✤ Onáć wie wszystko y rozumie / y prowádźi mię opátrznie w spráwách mojich / y będźie mię 12 strzegłá w chwale swojey. ✤ Y będą przyjemne spráwy moje / á będę sądźił lud twoj spráwiedliwie ; będąc godnym stolice Ojcá mojego. ✤ 13 Abowiem ktożby z ludźi g rozumiał rádę Bożą ? ábo ktoby śię domyślił co Bog chce? 14 ✤ Gdyż myśli ludźi śmiertelnych są lękliwe / á omylne domysły násze. 15 ✤ Bo skáźitelne h ćiáło obćiąża duszę : á źiemskie mieszkánie tłumi umysł pełen stáránia. 16 ✤ Oto ledwie śię domyślamy tego co jest ná źiemi / y co jest przed rękámi z pracą znajdujemy: á tego co w 17 niebie jest / ktoż doścignie? ✤ A o woli twojey ktożby był wiedźiał / gdybyś ty był nie dał mądrośći / y nie zpuśćił Duchá twego Swiętego z 18 wysokośći? ✤ Aby ták były wyprostowáne śćieszki tych / ktorzy są ná źiemi ; á ludźie / áby byli wyuczeni 19 w tym / co śię tobie podoba : Przetoż mądrośćią záchowáni są.

d 2 Kron 1.9.10. e 2 Moj 25.40. f Jan. 1. 3. g Ezái. 40.13. Rzym. 11,34. h Rzym. 7. 24. Galát 5. 17.

ROZDZIAŁ X.

Tu śię przypominąją skutki dźiwney Mądrośći Bożey.

1 TAć strzegłá pierwszego wykształtowánego a Ojcá świátá / gdy sam był stworzony: ✤ 2 Y wyrwáłá go z upadku jego / y dáłá mu moc b áby pánował nád wszystkimi. 3 ✤ A gdy odstąpił c od niey niespráwiedliwy w gniewie swojim / zápálony będąc popędliwośćią mężobojstwá przećiwko brátu / zginął. 4 ✤ Dla ktorego zátopioną źiemię z nowu wyswobodźiłá mądrość / ná lichym drzewie spráwiedliwego d 5 záchowując. ✤ Táćże w z przyśieżeniu złośliwego narodu zbuntowánych / poznáłá spráwiedliwego / y záchowáłá go nienagánionym Bogu ; á gdy śię bárzo zákochał w Synu / e áby sobie mężnie poczynał / y 6 strzegłá go. ✤ Tá spráwiedliwego / gdy niezbożni ginęli f / wybáwiłá ; ktory uciekał przed ogniem / ktory 7 był zpuszczony ná pięć miast. ✤ Ná ktorych złośći świádectwo / zostáwa jeszcze zpustoszáła kurząca śię źiemia / y szczepy / tląc niesposobne go czásu / niedojrzáłe owoce przynoszące : A ná pámiątkę duszę niewierney / słup solny wystáwiony. 8 ✤ Abowiem ći / ktorzy mądrość mijáli / nie tylko do szkody przychodźili / że nie poználi rzeczy dobrych / ále y głupstwá swego zostáwili innym pámiątkę / iż w tym w czym upádli / 9 áni śię zátáić mogli. ✤ Ale mądrość te ktorzy ją poważáli / z kłopotu 10 wybáwiłá. ✤ Tá spráwiedliwego / ktory przed g gniewem brátá swego uciekał / drogámi prostymi prowádźiłá ; ukazáłá mu krolestwo Boże / y dáłá mu poznánie świętych rzeczy : ubogáćiłá go h w kłopotách / á 11 nádgrodźiłá mu prace jego. ✤ Gdy był przez łákomstwo uciśniony / 12 byłá przy nim / y zbogáćiłá go. ✤ Záchowáłá go i od nieprzyjaćioł / á od tych ktorzy nań czyhali broniłá go : á w tym boju dáłá mu zwyćięstwo ; áby poznał iż nád wszystkie rzeczy 13 namocniejsza jest pobożność. ✤ Táć záprzedánego spráwiedliwego nie opuśćiłá : owszem go od grzechu wybáwiłá / á pospołu z nim k do 14 dołu wstąpiłá. ✤ Ani go w więźieniu l opuśćiłá / áż mu przyniosłá Sceptr Krolewski / y moc nád tymi / ktorzy pánowáli nád nim : á pokazawszy że byli kłamcámi ktorzy go potwarzáli / sławę mu wieczną zjednáłá. 15 ✤ Táć lud święty m y nasienie nágány niemájące / wybáwiłá od narodow ktorzy go ćiemiężyli. ✤ 16 Weszłá w duszę sługi PAńskiego / á

a 1 Moj 2. 7. b 1 Moj 1. 28. c 1 Moj 4. 8. d 1 Moj 7.1.23. e 1 Moj 22. 1. f 1 Moj 19.16.22. g 1 Moj 28. 7. h 1 Moj 30.37. i 1 Moj 31. 5. k 1 Moj 37.28. l 1 Moj 41.42. m 2 Moj 12.1.2.

zásta-

zástáwiłá się srogim Krolom przez 17 cudá y znáki. ♣ Oddáłá świętym nagrodę n pobożnośći zá prace ich / prowádźiłá o je drogą dźiwną: we dnie im byłá miásto záslony / á w nocy miásto p świátłośći gwiazd. ♣ 18 Przeprawiłá je przez q morze czerwone: á przeprowádźiłá je przez wielką wodę. ♣ 19 Ale nieprzyjaćioły ich zátopiłá: lecz one z głębokich 20 przepáśći wywiodłá. ♣ Przetoż spráwiedliwi odnieśli łupy niepobożnych: á śpiewáli r Jmieniowi twemu świętemu o PAnie! y zwyćięzką rękę twoję / jednostájnie chwalili. ♣ 21 Abowiem mądrość otwiera s ustá niemych / á języki niemowiątek wymowne czyni.

n 2 Moj. 11. 2. o 2 Moj. 13. 18. p 2 Moj. 14. 19. q 2 Moj. 14. 15. r 2 Moj. 15. 1. s 2 Moj. 4. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Wielmożne spráwy mądrośći Bożey przy ludu Izráelskim, przećiwko nieprzyjaćiołom ich oświadczone.

1 RZądźiłá spráwy ich przez rękę 2 Proroká a świętego. ♣ Szli po puszczy / kędy nikt nie mieszkał: á ná miejscách nieprzystępnych rozbijáli 3 namioty. ♣ Stánęli przećiwko przećiwnikom *swojim*, á nád nieprzy4 jaćioły się zemśćili. ♣ Prágnęli y wzywáli ćiebie / y dána im jest z skały b przykrey wodá / y uśmierzenie prágnienia z kámienia twárde5 go. ♣ Przez co bowiem trapieni byli 6 nieprzyjaćiele ich / ♣ Przez to właśnie oni / będąc potrzebnymi / do7 brodźiejstwo wźięli. ♣ Bo miásto źrzodłá ustáwicznie płynącey rzeki / ktora krwią c zśiádłą pomącona byłá ná zkáránie wyroku *wydánego* d ná wytrácenie niemowiątek; dałeś im obfitość wody nád 8 spodźiewánie. ♣ Okázując przez prágnienie ktore ná on czás było / já9 koś przećiwniki ich karał. ♣ Bo gdy bywáli doświadczáni / (ácz miłośiernie są pokaráni) poználi / jáko niezbożni: w gniewie twojim osą10 dzeni będąc / męki ćierpieli. ♣ Tycheś zájiste e jáko Oćiec upominájąc doświadczał: á onycheś jáko srogi 11 Krol potępiájąc męczył. ♣ Ktorzy ták przytomni jáko y nieprzyto12 mni / jednáko byli trapieni. ♣ Abowiem dwojáką źięći byli tesknicą y nárzekániem / wspominájąc ná rze13 czy przeszłe. ♣ Bo gdy słyszeli / iż się im przez ich własne męki dobrze stá14 ło / poználi PAná. ♣ Abowiem ktorego się niekiedy ná *wodę* wyłożonego y wyrzuconego z pośmiechem wyrzekáli / temu się náostátek dźiwowáli / nie jednákże z spráwiedli15 wymi prágnienie májąc. ♣ Ale dla szalonych f myśli złośći ich / według ktorych błądząc bezrozumne gádźiny / y *insze* nikczemne bestye chwalili / przepuśćiłeś ná nie mnostwo bezrozumnych zwierząt / ábyś się 16 pomśćił *nád nimi*. ♣ Aby wiedźieli / że przez co g kto grzeszy / przez toż 17 karány bywa. ♣ Abowiem / nie było rzeczą niemożną wszechmocney ręce twojey / ktora h świát z niekształtowney máteriey stworzyłá / puśćić ná nie mnostwo niedźwie18 dźiow / ábo śmiáłych i lwow: ♣ Abo *jákiekolwiek* zwierzętá nieznájome nowo národzone / pełne srogośći: ktoreby z śiebie párę ognistą wypuszczáły / ábo szum dymu kurzącego się wydawáły / ábo strászliwe iskry błyszczące się / z oczu 19 wypuszczáły: ♣ Ktorych nie tylko okrutność mogłáby je wytráćić / ále y pojrzenie straszne *one* wygubić. ♣ 20 Aleć oprocz tych / y jednym tchnieniem mogliby upáść / od karánia prześládowánie ćierpiąc / y od duchá mocy twojey rozproszeni będąc: Aleś ty wszystkie rzeczy pod miárą y liczbą y wagą rozrządźił. ♣ 21 Wielka moc bowiem przy tobie záwsze byłá: á śile rámienia twego / 22 ktoż się zprzećiwić może? ♣ Ponieważ wszystek świát jest przed tobą jáko ruchánie wagi / y jáko kroplá rosy poránney / gdy upádnie ná źie23 mię. ♣ Ale masz k litość nád wszystkimi: gdyż wszystko możesz / á przebaczasz grzechow ludzkich / áby poku24 towáli. ♣ Abowiem wszystko co jest miłujesz / á niczym śię nie brzydźisz z tego coś uczynił: boś niczego nie uczynił / cobyś miał mieć w nienawiśći. ♣ 25 A jákożby to było mogło trwáć / gdybyś ty był nie chćiał? Abo jákoby to záchowano mogło bydź / czegobyś ty nie miánował? 26 ♣ Ale ty folgujesz wszystkiemu: po-

a 2 Moj. 15. 22. y 16. 1. b 2 Moj. 17. 6. Psalm. 78. 15. y 105. 41. c 2 Moj. 7. 17. d 2 Moj. 1. 15. e 5 Moj. 8. 2.

f Modr. 12. 24. g Modr. 16. 1. h 1 Moj. 1. 2. 3. i 3 Moj. 26. 22. k 2 Moj. 34. 6. 4 Moj. 14. 18. Psalm 103. 8. Mich. 7. 18.

nie-

niewaź twoje jest PANIE / ktory duszę miłujesz.

ROZDZIAŁ XII.

Dobrotliwość Boża przećiwko ludowi Izraelskiemu y Pogáńskiemu. 11. A spráwiedliwa pomstá jego nád niepokutującymi.

1 A Bowiem duch twoj jest nienáruszony we wszystkich. 2 Przetoż te ktorzy wystepują / z wolná karzesz; y w czym grzeszą przywodząc im ná pámięć / upominasz : áby odstąpiwszy od złośći / wierzyli w ćię PANIE. 3 A záprawdę / stárodawne mieszkańce w źiemi świętey twojey 4 miawszy w nienawiśći: (Przeto/ że śię práwámi obrzydłymi / gusłámi 5 y ofiárámi niezbożnymi paráli: Y niemiłośiernie mordowáli dźiatki swoje / á wnętrzności ćiał ludzkich 6 pożeráli. Bieśiády krwáwe/ z obrzydliwośćią Kápłáni rzeczy świętych twojich / spráwowáli : A sámi rodźicy tego zátrácenia a dźiatek/ ktore śię rátowáć nie mogły / przyczyną byli) chćiałeś wygłádźić przez 7 ręce ojcow nászych. (Aby tá źiemiá / ktora jest u ćiebie ze wszech nazacniejsza / osádzona byłá godnymi obywátelámi / *to jest*, sy- 8 námi Bożymi.) Aleś y tym jáko ludźiom przepuśćił / á posłałeś śierszenie/ uprzedzájące wojská twoje / áby je po letku b wytráćili. 9 Nie żebyś niezbożnikow nie mogł przez bitwę spráwiedliwym w moc podáć ; ábo przez srogiego zwierzá/ ábo słowem srogim / do jednego wytráćić:

10 Ale z lekká je sądząc / dawałeś im miejsce do pokuty. Nie żebyś nie wiedźiał jáko zły jest narod ich/ y wrodzona złość ich ; á iż śię nigdy nie odmieni umysł ich áż ná wieki/ 11 (Gdyż przeklętym c naśieniem z pocżątku byli) Aniś ini dla tego odpuszczał/gdy co zgrzeszyli/żebyś śię 12 kogo bać miał: Bo ktoż ći rzecze; Coś d ucżynił ? Abo kto śię zástáwi sądowi twojemu ? Abo kto śię ujmowáć będźie o wygubienie narodow / ktoreś ty ucżynił ? Abo kto przed oblicżność twoję przyjdźie áby śię nád tobą pomśćił zá nie- 13 spráwiedliwe ludźie? Gdyż niemász Bogá *innego* nád ćię / ktory masz e stáránie o wszystkich / ábyś pokazał/ 14 że nie sądźisz niespráwiedliwie. Ani jest ktory Krol/ ábo Tyran/ ktoryby śię zprzećiwić mogł / dla tych 15 ktore ty karzesz : Ale będąc spráwiedliwym / spráwiedliwie wszystko rozrządzasz / á potępić tego / ktory nie zásłużył karania / zá niesłuszną 16 bydź sądźisz mocy twojey. Abowiem moc twojá jest pocżątkiem spráwiedliwośći. Przetoż to twoje nád wszystkim pánowánie/spráwuje 17 to / że wszystkim odpuszczasz. Bo mocy dokázujesz nád tymi/ktorzy nie wierzą o doskonáłośći mocy *twojey* : á śmiáłość/y w umiejętnych karzesz. 18 Ale ty ktory pánujesz nád mocą/ sądźisz według słusznośći / á z wielką skromnośćią rządźisz nas. 19 Abowiem mász moc sobie przytomną kiedy chcesz: y wyucżyłeś lud twoj przez twoje spráwy / iż spráwiedliwemu ludzkim bydź potrzebá : Y w dobrey nádźiejey postánowiłeś syny twoje/ ponieważ w grzechách do pokuty 20 czás dawasz. Bo jesliżeś nieprzyjaćioły sług twojich / ktorzy śmierć zásłużyli / z tákim dozorem karał/ dawájąc *im* czás y sposob / jákoby 21 śię we złośći uznáć mogli : Z jákimże rozsądkiem sądźiłeś syny twoje / z ktorycheś ojcámi przyśięgę y przymierze łáskáwych obietnic po- 22 stánowił? Przetoż karząc nas/tyśiąc kroć bárźiey bijesz nieprzyjaćioły násze : ábyśmy dobroć twoję upátrowáli ; á uważájąc *to*, miłośierdźia śię twojego spodźiewáli. 23 Zkądeś y te / ktorzy w głupstwie żywotá niespráwiedliwie żyli / przez włásne *ich* obrzydliwośći dręczył. 24 Abowiem drogámi błędu f dáleko zábłądźili / bogámi bydź rozumieli napodlejsze nieprzyjaćioł swojich zwierzętá ; dawszy śię jáko dźieći głupie oszukáć. 25 Przetożeś też niby dźiećiom bezrozumnym / tákie 26 karánie ná pośmiech posłał. Ale oni / gdy nákaránie / ktore sobie zá pośmiewisko mieli / nie dbáli / spráwiedliwego sądu Bożego doználi. 27 Bo dla tych ćierpiąc ktore *czáli*, gniewáli śię : á widząc że dla tych

a 5 Moj. 9. 3. 7. 12. 29.
b 2 Moj. 23. 27. 5 Moj. 7. 20 Jozue 24. 12.
c 1 Moj. 9. 15.
d Rzym 9. 20.
e 1 Piotr 5. 7.
f Rzym. 1. 23.

ktore zá bogi g mieli / karáni byli / poználi Bogá prawdźiwego / ktorego śie niekiedy h záprzeli / że go nie znáją : dla tego też ćięższy sąd przyszedł ná nie.

g 2 Moj. 9. 3. 6.
h 2 Moj 5. 2.

ROZDZIAŁ XIII.

Opisuje ślepotę ludzką, y z niey pochodzące báłwochwálstwo.

1 Nikczemni są záiiste wszyscy ludźie z przyrodzenia / przy ktorych jest nieznájomość Bogá : poniewasz z tych a rzeczy dobrych ktore są widźiálne / nie mogli poznáć tego ktory jest ; á przypátruiąc śie pilnie spráwam / nie poználi *sámego* 2 spráwce. Ale ábo ogień / ábo wiátr / ábo prętkie powietrze / ábo b obrot gwiazd / ábo gwałtowna wodę / ábo świátłá niebieskie / y zá spráwce świátá / y zá bogi mieli. 3 W ktorych to piękności zákocháwszy śie / jesli je zá bogi przyjęli / niech wiedzą / że dáleko zacnieyszy jest PAN tych rzeczy : Gdyż on pięknośći powodem będąc / stworzył 4 je. Abo jesli śie mocy ábo spráwam ich dźiwowáli / niech dochodzą z tego / jáko dáleko mocnieyszy jest 5 ten ktory je spráwił. Z wielkośći bowiem y ozdoby / y stworzonych rzeczy / przystojnie c Spráwcá ich 6 poznány bydź może. Jednák y w tych máła jest nágáná : bo oni snadź błądzą / Bogá szukájąc y chcąc go 7 ználeść : W spráwách bowiem jego śie obierájąc / badáją śie y zá pewne máją z wejrzenia / że te rzeczy 8 ktore widzą / piękne są. Alećjednák 9 y ći nie są odpuszczenia godni. Abowiem jesli ták wiele umieć mogli / że mogli wiek rozumem ogárnąć / czemuż PAná tych rzeczy prędzey nie ználeźli ?

a Rzym 1. 19.
b 5 Moj. 4. 19. y 17. 3.
c Rzym 1. 20.

10 Nieszczęsni tedy są / y miedzy umárłymi jest nádźieja tych / ktorzy zázywáją bogámi spráwy rąk ludzkich / złoto y srebro / wymysł rzemieśniká / y podobieństwá zwierząt / ábo kámień niepożyteczny / ro11 botę ręki stárodawney. Abo jesli ktory d ćieślá przygodne drzewo utnie / misternie obrzyna wszystkę skorę z niego : á dokázując rzemiosłá swego / pożyteczne naczynie ná 12 posługę żywotá gotuje. A ostátkow oney roboty / do gotowánia potraw 13 ktorychby śie nájadł / używa. A co z niego niepotrzebnego zostáło / co śie niczemu nie godźi / drzewo záwiłe y sękow pełne wźiąwszy / nie máiąc co czynić / z pilnośćią wyrzezuje / y według swego dowćipu misternie ksztáłtuje / ná podobieństwo wyobrá14 żenia człowieczego. Abo podobieństwo zwierzęćiá jákiego nikczemnego z niego wyráźił / y pomstrychnął miniá y fárbą : á uczynił bárwę jego czerwoną / wszelką mákułę ktora ná nim jest zátárszy. 15 Potym mu należące mieszkánie czyniąc / przyłożywszy je do śćiány / 16 przytwirdza je żelázem. A ták je opátruje / áby nie zpádło ; gdyż wie że sobie sámo pomoc nie może : bo jest 17 obrázem / y potrzebuje pomocy. A wszákże gdy śie o májętność / y o małżeństwo swoje / y o dźieći modli : 18 Nie wstydźi śie do rzeczy bezdusznych o to mowić : o zdrowie niemocnego prośi / y o żywot martwego żąda : á o wspomożenie tego / ktory w niczym nie jest doświadczo19 ny / uniżenie prośi : *To szczęśliwą* drogę / tego ktory áni kroku postąpić nie może : o zysk y spráwę / y o szczęśliwe powodzenie rąk / y o szczęśliwy skutek tymże rękam / tego ktory sobą ruszyć nie może / prośi.

d Exod. 20.20. y 44. 13 Jerem. 10. 3.

ROZDZIAŁ XIV.

Głupstwo Báłwochwálcow. 9. Pomstá Boża nád nimi. 14. Początek. 21. Y owoce Báłwochwálstwá.

1 Potym drugi myśląc żeglowáć / y przez srogie náwáłnośći puśćić śie májąc / wzywa drewná sprochniáłego / niżeli on okręt jest 2 ktory go nośi. Abowiem to chćiwość zysku wymyśliłá / á mądrość 3 rzemieśnicza zbudowáłá. Ale go twojá Ojcze opátrzność rządźi / gdyżeś też ty sposobił a y drogę ná morzu / y miedzy náwáłnośćiámi bespieczną śćieszkę. 4 Pokázując że możesz ze wszystkiego wybáwić / choćiażby śie też kto y bez umiejętnośći *ná morze* puśćił. 5 Ani chcesz áby były prożne spráwy mądrośći twojey : przetoż y máłey *sztuce* drze-

a 2 Moj 14. 21.

twá / powierzáiąc ludźie zdrowia swego ; y pławiąc śie przez náwáłności w okręćie / záchowáni bywáia. 6 ♣ Bo y ná początku/gdy gineli b pyszni obrzymowie / nádźieią świátá ná okręt c uciekszy / zostáwiłá świátu naśienie ku rodzeniu / będąc spráwowána ręką twoią. 7 ♣ Gdyż błogosłáwione jest drzewo / przez ktore śię dźieie spráwiedliwość. ♣ 8 Ale to ręką d urobione przeklęte jest/ y ten ktory je uczynił : On/ że je uczynił ; á to/ że będąc skáźitelne/ bogiem názwáne jest.

9 Z A rowno ć są w nienawiśći e u Bogá / y niezbożnik / y niezbożność jego. 10 ♣ Bo y to co uczyniono jest / z tym co uczynił / męki ćierpieć będźie. 11 ♣ Dla tego ná báłwány Pogáńskie / karánie przyydźie: ábowiem miedzy stworzeniem Bożym ku obrzydłośći uczynione są / y ku zgorszeniu duszam ludzkim / y ná śidło nogam głupich. 12 ♣ Abowiem początkiem nierządu jest wymyślenie báłwánow: á wynaleźienie ich / jest 13 skáżeniem żywotá. ♣ Gdyż nie były od początku / áni ná wieki będą. 14 ♣ Prozna záiiste chwałą ludzka przyszły ná świát : dla tego im 15 krotki cel ułożony jest. ♣ Abowiem nieznośną żáłośćią oćiec trapiony będąc / że mu prętko syn był porwány/ uczyniwszy obraz już przed tym umárłego człowieká / teraz jáko bogá ććił / y postánowił poddá- 16 nym swojim święta y ofiáry. ♣ Potym zá czásem wzmogszy śię ten niezbożny zwyczáj / przestrzegány był jáko Zakon niejáki / á zá rozkazániem zwierzchnośći / czczone były 17 ryciny. ♣ A tych ktorych przytomnie cżćić nie mogli / dla tego że dáleko mieszkáli : tedy oblicze tego ktory dáleko był / wyrysowawszy/ zrzetelny obraz tego Krolá/ktoremu poczćiwość wyrządzáć chćieli / uczynili : áby nieprzytomnemu jáko przytomnemu z uśilnośćią pochlebowáli. 18 ♣ A ku rozszerzániu tego nabożeństwá/chlubá rzemieśnicza nieumiejętnych pobudźiłá. 19 ♣ Abowiem on snadź zwierzchnośći śie chcąc przypochlebić / wyrobił obraz náder 20 piękny. ♣ Ale pospolstwo przez pięknośc roboty uwiedźione będąc / tego ktory krotko przed tym czczony był jáko człowiek / teraz zá bogá o- 21 nego bydź rozumiáło. ♣ A toć śie stáło ludźiom ná oszukánie : Gdyż *ludźie* ábo biedą / ábo okrućieństwem będąc w niewolą podbići / imię ktore nikomu przywłaszczone być nie może / kámieniom y drewnu dawáli.

22 N Ad to/nie było im dosyć *ná tym* iż pobłądźili około znájomośći Bożey ; ále też w wielkim żyiąc nieumiejętnośći boju/ ták wielkie 23 złe rzeczy pokojem názywáią. ♣ Poniewaź / ábo z synow zábitych ofiáry / ábo skryte tájemnice / ábo szalone według innych zwyczáju/sprá- 24 wując bieśiády: ♣ Już áni żywotá/ áni małżeństwá uczćiwego przestrzegáią : ále jeden drugiego ábo zdrádliwie zábija / ábo cudzołó- 25 stwem zásmuca. ♣ Owa / wszystko śie pomieszáło : rozlewánie krwie y mordy / złodźiejstwo y zdrádá / skáżenie / niewiárá/ niepokoj / krzywoprzyśięstwo / zburzenie dobrych: ♣ 26 Zápámiętánie / dobrodźiejstw / dusz zplugáwienie / przyrodzenia odmieniánie/ nieporządek w małżeństwie/ cudzołostwo y niewstyd.

27 U Osługenie báłwánom / ktore áni miánowáne bydź nie miáły / wszystkiego złego powodem y 28 przyczyną y dokończeniem. ♣ Gdyż ábo będąc dobrey myśli szaleią / ábo kłamstwá prorokuią / ábo niespráwiedliwie żyią / ábo skwápli- 29 wie krzywoprzyśięgáią. ♣ W bezdusznych bowiem ufáiąc báłwánach źle przyśięgáiąc / nie spodźiewáią 30 śie/ áby im to szkodźić miáło. ♣ Ale oboie przyydźie ná nie co spráwiedliwego jest : że źle myślili o Bogu pátrząc ná báłwány / y że niespráwiedliwie przyśięgáli / zdrádliwie 31 gárdząc spráwiedliwośćią. ♣ Bo nie tych moc przez ktore przyśięgáią / ále *spráwiedliwa* złośnikow pomstá záwżdy przychodźi ná przestępstwá niespráwiedliwych.

Marginal notes: b 1 Moj 6. 4. c 1 Moj 7. 13. d 5 Moj 27. 15. Psalm 115. 8. e Psalm 5. 7. f Psalm 16. 4.

ROZDZIAŁ XV.

Prawdźiwą znájomość Bożą wysławia. 4. A báłwochwálstwo gáni.

Ales

1 Ależeś ty o Boże nász / dobrotliwy jest y prawdziwy / ćierpliwy / á ktory wszystko rządźisz w miłośierdźiu. 2 ♣ Bo choćbysmy zgrzeszyli / przećiesmy twoji / y uznawamy moc twoję. Wszákże grzeszyć nie będźiemy / wiedząc żesmy zá twoje poczytáni. 3 ♣ Zájiste ćiebie a poznáć / jest doskonáła spráwiedliwość: á znáć moc twoję / jest korzeń nieśmiertelnośći. 4 ♣ Nie záwiodł nas bowiem wymysł ludzki szkodliwey umiejętnośći / áni málárska pracá niepożyteczna / to jest obraz rozmáitymi fárbámi wystrychniony. 5 ♣ Ktory widząc szaleni / nákłániáją śię ku niemu; á obrázu martwego / kształtu bez dusznego / żądáją. 6 ♣ Alećżłych rzeczy miłośnikámi są / y godnymi áby w tákowych nádźieję mieli / y ći ktorzy je czynią / y ći ktorzy ich prágną / y ktorzy je w uczćiwośći máją.

7 BO y gárncarz miękką źiemię gniotąc / prácowićie lepi káżde *naczynie* ku pożytkowi nászemu: ále z teyże gliny / *jedne* czyni ku czystym spráwam służące naczynia / á drugie tym przećiwne: A do czegoby śię ktore z tego obojgá *naczynia* godźiło / gárncarz rozsądza: 8 ♣ Ktory to złą robotę robiąc / márnego bogá z tegoż błotá lepi; choć sam máło przed tym z źiemie będąc uczyniony / po máłey chwili wroćić śię ma do źiemie z ktorey jest wźięty / gdy śię tego długu żywotá od niego b upomináć będą. 9 ♣ A wszákże stáránie jego jest / nie żeby miał prácowáć / áni że krotki żywot ma; ále śię przećiwi złotnikom / y tym co śrebrem robią; y kotlarzow násláduje: y ma to sobie zá cześć / iż lepi rzeczy nikczemne. 10 ♣ Lecz popioł jest serce jego: á nádźieją ich jest podleysza niż źiemiá / á żywot jego nikczemnieyszy niż błoto. 11 ♣ Bo nie poznał tego ktory go ulepił / y tego ktory weń nátchnął duszę prácującą / nátchnął y duchem żywiącym. 12 ♣ Alec zá to mieli że igrzyskiem jest żywot nász / á obcowánie żywotá / zysk przynoszące: bo mowią / że musza zewsząd / choćiaż y ze złego / zysku szukáć. 13 ♣ Ten bowiem wie / iż nád inne wszystkie grzeszy / je z máteryi źiemskiey wątłe naczynie y obrázy robi. 14 ♣ Aleć wszyscy głupszymi są y nieszczęśliwszymi niżeli niemowiątká / nieprzyjaćiele ludu twego / ktorzy pánują nád nimi: 15 ♣ Bo wszystkie c bałwány narodow poczytáli zá bogi / ktorzy áni oczu używáją ku widzeniu / áni nozdrzy ku bránia w śię wiátru / áni uszu ku słuchániu / áni pálcow u rąk ku dotykániu / á nogi ich niesposobne są ku chodzeniu. 16 ♣ Gdyż je człowiek uczynił; á duchá sobie nádánego máiąc / ulepił je: Abowiem żaden człowiek sobie podobnego Bogá uczynić nie może. 17 ♣ Ale śmiertelnym będąc / złośliwymi rękámi czyni martwą rzecz: Lepszy zájiste jest niżeli bogowie jego; 18 ponieważ on żywym jest / á oni nic. ♣ Owszem y zwierzętom naobrzydleyszym służą: ktore / gdyby były *do innych* przyrownáne dla swojey bezsmyślnośći / gorsze są nád inne. 19 ♣ *Gdyż* nie są áni ták cudne ná weyrzeniu miedzy zwierzęty / ábysmy ich prágnąć mieli: y owszem nie máją chwały Bożey / áni błogosłáwieństwá jego.

c Psalm. 115.7. y 135.16.

a Janá. 17. 3.

b Luk. 12.20.

ROZDZIAL XVI.

Pomstá Bożá nád Egipczány, y opátrzność jego nád Izráelczykámi, ták w Egipćie jáko y ná puszczy.

1 PRzetoż przez podobne rzeczy słusznie są pokaráni / á przez mnostwo zwierząt udręczeni. 2 ♣ Zá ktore udręczenie dobrześ uczynił ludowi twemu / y żeś im ná chćiwą pożądliwość przepiorki / pokarm nowego smáku a nágotował. 3 ♣ Ták áby oni áczkolwiek pokármu żądáli wszákże zá cud ná śię dopuszczonymi plagámi / y od potrzebnych pokármow wstrzymawáć śię muśieli: á ći ná máły czás niedostátek ućierpiawszy / nowego pokármu uczestnikámi byli. 4 ♣ Abowiem potrzebá było / áby ná te ktorzy używáli okrućieństwá / przyszedł nie uchroniony niedostátek: á tym tylko áby okazano / jáko nieprzyjaćiele ich udręczeni byli. 5 ♣ Bo gdy śię ná nie sroga popędliwość bestyi oborzyłá / á od kąsánia szkodliwych węzow b ginęli:

a 2 Moj. 16.13. 4 Moj. 11.36.

b 4 Moj. 21.6. 1 Kor. 10. 9.

Nie

6 Nie trwał do końcá gniew twoj/ ále dla nápomnienia ná máły czás trwoszeni byli/ májac znák zbáwienia ; áby pámietáli ná rozkazánie Zakonu twego. 7 ✣ Bo kto śie náwroćił; nie przez to co było widźiálnego uzdrowiony był/ ále przez ćiebie wszystkich Zbáwićielá. 8 ✣ A w tymeś pokazał nieprzyjaćiołom nászym / iżeś ty jest tym ktory wybawiasz ze wszystkiego złego. 9 ✣ Bo one ktore zábijáło kąsánie c much y száráńczy/ ták/ iż żadne lekárstwo nie mogło bydźználeźione dla zdrowia ich : (gdyż byli godni áby od tákowych rzeczy byli udreczeni. 10 ✣ Ale synow twojich/ áni jádowitych smokow zeby nie przemogły : gdyż miłośierdźie twoje przyszło im ná pomoc/ y uzdrawiáło je. 11 ✣ Abowiem ku pámietániu ná słowá twoje pobudzeni bedac/ pretko byli uzdrowieni : áby snadź w głebokie zápámietánie upadszy / nie byli twego dobrodźiejstwá pozbáwieni. 12 ✣ Gdyż áni źiołá/ áni plastry uzdrowić ich mogły;ále słowo twoje PAnie/ktore wszystko uzdrawia. 13 ✣ Bo ty żywot y śmierć d w mocy swey masz/ á przywodźisz do bram piekielnych/ y záśie wywodźisz. 14 ✣ Aczći człowiek *człowieká* złośćia swoja zábijá/ ále duchá ktory wyszedł nie przywraca/ y duszę odjety e wniwecz nie obraca. 15 ✣ Ale przed twoja reka ujść/ jest rzecz niepodobna.

16 NJezbożni ktorzy śie zápieráli że ćie nie znája/ moca rámienia twego byli karáni; gdy niezwyczájnymi dżdżámi/ y grádem/ y gwałtownymi niepogodámi/ y niewárowánym prześládowániem y y ogniem byli niszczeni. 17 ✣ A náde wszystko/ co nádźiwniejsza/ że ogień w wodźie ktora wszystko gáśi/ więcey moc swoje przewodźił. ✣ Abowiem ten świát śie mśći spráwiedliwych. 18 ✣ Niekiedy wprawdźie ućiszał śie płomień/ áby nie palił ná niezbożne posłánych zwierzat/ále áby sámi jáwnie widźieli/ iż sadem Bożym zciśnieni sa. 19 ✣ Niekiedy y w wodźie/ przećiwko przyrodzeniu swemu/ ogień śie rozpalał/ áby urodzaj źiemie złośliwey wniwecz 20 obroćił. ✣ Miásto czego karmiłeś lud twoj pokármem g Anjelskim/ á posyłałeś im bez ich prace chleb z niebá gotowy / májacy w sobie wszystkie roskoszy / y wszeláki smák słuszny. 21 ✣ Bo istność twojá/ słodkość twoje ku dźiatkom pokázowáłá/ á służac woli tego ktory ja jadł/ w co kto chćiał/ w to mu śie obracáłá. 22 ✣ Ńád to/ śnieg y lod znośił h ogień/ y nie rozkapiał śie : áby zrozumieli / że urodzáje nieprzyjaćioł popsował ogień gorájacy / ktory śie miedzy grádámi/ y miedzy deszczámi błyskał. 23 ✣ Ale tenże záśie/ áby śie spráwiedliwi czym żywić mieli/ y ná swa włásna moc zápomniał. 24 ✣ Stworzenie bowiem towje/wszech rzeczy Stworzyćielowi usługujac/ rozpala śie ku pomśćie ná niespráwiedliwe : á ućisza śie ku okázowániu dobrodźiejstw tym/ ktorzy w tobie ufája. 25 ✣ Przetoż y ná on czás do wszystkiego śie stosujac/ szczodrobliwośći twojey ktora obżywia/wszystko usługowáło k woli tym/ ktorzy niedostátek ćierpieli. ✣ 26 Aby śie náuczyli synowie twoji / ktoreś ty umiłował PAnie/ iż nie hojność urodzájow żywi człowieká/ ále słowo i twoje / te ktorzy w ćie wierza záchowywa. 27 ✣ Abowiem co od ogniá nie było skáżono / to od máluczkiego promienia słonecznego zágrzawszy śie/ wszczet śie roztopiło. 28 ✣ Aby wiádomo było/ że słońce uprzedźić potrzebá ku dźiekczynieniu tobie ; á przy wejśćiu świátłośći/modlic śie tobie. 22 ✣ Abowiem nádźieja niewdźiecznego/ roztopi śie jáko lod z źimy/á rozpłynie śie jáko wodá niepożyteczna.

Rozdział XVII.

Ciemnośći strászne od Bogá ná Egipczány przepuszczone.

1 WJelkie sa záprawde y niewypowiedźiane sady twoje : á dla tegoż dusze nieumiejetne pobładźiły. 2 ✣ Bo mniemáli złośnicy/ żeby mieli pánowáć nád narodem świetym/ ále zwiaskámi a ćiemnośći/ y długiey nocy petámi pod dáchámi zámknieni bedac/ od wieczney opátrznośći bedac opuszczeni /

c 2 Moj 8. 24. 110.13

d 5 Moj 32.39. 1 Sám. 2. 6.

e Kázn. 12. 7.

f 2 Moj. 9. 23. Psalm 78.48.

g 2 Moj. 16.14. 4 Moj. 11. 7. Psalm 78.24. Janá. 6. 31.

h 2 Moj. 9. 23.

i 5 Moj. 8. 3. Mát. 4. 4 Luká. 4. 4

a 2 Moj. 10.22. 23.

ni /

3 ni/polegli. ♣ Owßem mniemájąc/że śie ciemną zápomnienia zásłoną w grzechách táiemnych utáją / rozproßeni / ciężko przestráßeni / y pokusámi ztrwożeni śą. 4 ♣ Aleć áni jáskinia w ktorey byli/przed stráchem ich nie záchowáłá / y ßum trwożący je / zewßąd śie rozlegał : á obłudy stráßliwe / srogie ná wejrzeniu pokázowáły śie im. 5 ♣ Ani żadna moc ogniá nie mogłá im świátłośći dawáć/ áni jásnych gwiazd płomienie niemogły oświećić/oney ták záłosney nocy. 6 ♣ Ale śie im tylko pokázował jákiś ogromny / sam od śiebie gorájący stráchu pełny ogień:przetoż / przeráżiwßy śie tym przed tym niewidánym widzeniem / mniemáli/że to co widźieli/ coś gorßego było. 7 ♣ A ták upádłá obłudna b czárnokśięska náuká / y z żelżywym záwstydzeniem chełpiących śie 8 *w swojey* rostropnośći. ♣ Abowiem ći ktorzy obiecowáli stráchy y trwogi odegnáć od duße zchorzáłey / sámi z pośmiewiskiem pełnym 9 stráchu zemdleli. ♣ A chociby ich też było nic stráßnego nie trwożyło / jednák przechodzeniem bestyj / y kßykániem wężow przestráßeni / że 10 drzeniem gineli: ♣ Przyć śie/że powietrza / ktorego żadnym obyczájem nikt ujść nie może / nie widźieli. 11 ♣ Abowiem stráßliwa rzecz jest złość / przez własnego świádká osądzona : á sumnieniem będąc ściśniona / záwżdy pierwey czuje cięż- 12 kośći/ niżeli nádzieja. ♣ Gdyż bojaźń nic innego nie jest/jedno odstąpienie pomocy od rozumu pochodzą- 13 cych. ♣ A gdy nádźieja wewnątrz mniejsza jest/ mniema że większe jest złe / o ktorym jeßcze nie wie : gdyż przyczyná jákakolwiek mąk przy- 14 dawa. ♣ A oni przez one noc prawie nieznośną/ y ktora z głębokośći piekłá nieznośnego pochodźi/ tymże 15 snem uśpieni : ♣ Częśćia dźiwnymi obłudámi trwożeni byli/ częśćia jákoby ich duße odbiegáły omdlewáli : Abowiem prędki / á niespodźiewány strách był ná nie 16 przypádł. ♣ A ták tym obyczájem ktokolwiek tám upadł / strzeżony był / wrzucony będąc do wię- 17 źienia / żelázá niemájącego. ♣ Abowiem ktorykolwiek oracz/áto pásterz / ábo robotnik od tych robot ktore ná puśćizy robia / zácmiony był / nieuchronną niewolą ćierpieć 18 muśiał. ♣ Gdyż jednymże łáncuchem ćiemnośći wßyscy byli zwiá- 19 záni. ♣ Jeśliże był słyßány wiátr ßumiący / ábo miedzy gęstym gáłęźiem ptáßy głos wdźięczny / ábo ßum wody gwałtownie bieżącey / ábo wálących śie skał trząsk ogromny / ábo skaczących zwierząt bieg niedojrzány / ábo głos ryczących srogich zwierząt/ ábo odgłos w jáskiniách gornych śie rozlegájący ; to wßystko je stráßyło / y do 20 mdłośći przywodźiło. ♣ Bo choć wßystek świát jásną świátłośćią był oświecony/ y trwał w nieprze- 21 kázonych robotách : ♣ Wßákże nád onymi sámymi wiśiáłá ćiężka noc / y *niejáki* obraz ćiemnośći / ktora ná nie przypáść miáłá : ále oni sámi sobie byli ćiężßymi / niżeli ćiemnośći.

b 2 Moj. 7. 12. y 8. 7. y 9. 10. 11.

ROZDZIAŁ XVIII.

Izráelczycy w stráßne Egipskie ćiemnośći świátłem byli oświeceni. 4. A pierworodne Egipskie, Anjoł pomordował.

1 Ale przy świętych twojich, a byłá wielká świátłość ktorych głos oni słyßąc/ále osoby ich nie widząc / 2 ♣ Szczęśliwymi je bydź powiádáli/ że też oni tego nie ćierpieli : á iż nie szkodźili krzywdę przed tym ćierpiąc / záto im dźiękowáli ; y o łáskę prośili / przeto / że śię z nimi 3 przed tym nie zgadzáli. ♣ Dlaczego dałeś swojim słup b ognisty zá przewodniká w niewiádomey drodze / y słońce nieszkodliwe w onym 4 zacnym pielgrzymstwie. ♣ Godnić oni byli zájiste / áby świátłośći będąc pozbáwieni / jáko do więźienia do ćiemnośći wsádzeni byli : Bo w zámknieniu chowáli syny twe/przez ktore wieczna świátłość Zakonu temu świátu miáłá być podána. 5 ♣ Ale gdy oni o tym myślili/áby niemowiątká c świętych *twojich* mordowáli : á jedno dźiećię ná rzekę będąc wyłożone / záchowáne jest ku

a 2 Moj. 10. 23.

b 2 Moj. 13. 21. y 14. 24. Psalm 78. 14. y 105. 39.

c 2 Moj. 1. 16. y 2. 3. Dziej. 7. 20. Zyd. 11. 23.

obwinieniu ich: tedyś zátráćił mnoſtwo dźiatek / á oraz wſzyſtkie zágubiłeś w gwałtowney wodźie. 6 Tá noc przed tym d byłá oznájmioná ojcom náſzym / áby pewnie wiedząc jákim przyśięgam uwierzyli / 7 dobrey y beſpieczney myśli byli. A ták lud twoj doſtąpił jáko wybáwienia ſpráwiedliwych / ták y nieprzyjaćioł zginienia. 8 Abowiem jákoś karał przećiwniki naſze, tákeś nas powołáwſzy do śiebie / uwielbił. 9 Potájemnie záprawdę ofiáry ſpráwowáli święći ſynowie dobrych ludźi: á jáko Boſki zakon ſobie zgodnie poſtánowili / że święći zárowno tych rzeczy y dobrych / y niebeſpieczeńſtw uczeſnikámi bydź mája / gdźie ojcowie pieśni chwalebne 10 śpiewáć zácżynáli. A záśię rozlegał śię niezgodny krzyk nieprzyjaćioł: y żáłoſny głos śię rozlegáł 11 dźiatek nárzekájących. Gdyż jednákaż e kaźnią ſługá poſpołu z pánem był utrapiony / y człowiek poſpolity zárowno z Krolem ćierpiał. 12 A ták wſzyſcy jednákaż śmierćią umorzonych / mieli umárłych liczbę niezliczoną: Abowiem ktorzy pozoſtáli żywi / nie mogli wyſtárczyć chowáć ich; poniewaź w jednym oká mgnieniu / zacne ich potomſtwo 13 poginęło. Bo dla czárow ſwojich k niczemu przed tym niewierząc / przy zginieniu pierworodnych / ten lud ſynem Bożym być wyznawáli. 14 Bo gdy śię wſzyſtko uſpokojiło / á noc połowicę prędkiego biegu ſwego 15 odpráwiłá: Wſzechmocne ſłowo twoje / z niebá z ſtolice Krolewſkiey / jáko ſrogi walecznik w pośrzodek źiemie ná zginienie podáney / przy- 16 ſkoczyło: Nioſąc jáko miecz oſtry jáwne rozkazánie twoje / á ſtojąc / wſzyſtko śmierćią nápełniło: á choć niebá dośięgáło / przećię po 17 źiemi chodźiło. Tedy je záraz zátym zátrwożyło widzenie ſnow ćięſkich / y ſtráchy náſtáły nieſpo- 18 dźiewáne. Ták / że jeden tám / drugi ſám porzucony / ná poły umárłym będąc / dla czego umierał / po- 19 kázował. Abowiem ſny ich ktore je były zátrwożyły / to im przed tym oznájmiły; áby bez wiádomośći przecżby to złe ćierpieli / nie poginęli.

20 A Choć śię niekiedy y ſpráwiedliwych dotknęło doświádczenie g śmierći / y ſtáłá śię porażká ludu ná puſzczy / wſzákże ten gniew nie 21 długo trwał. Abowiem poſpieſzywſzy śię mąż bez nágány / walczył zá nie / wźiąwſzy ná śię zbroję poſługi ſwojey / to jeſt, modlitwę y kádzenie ná ubłagánie nioſąc / záſtáwił śię onemu rozgniewániu / y koniec uczynił tey nędzy / oznájmu- 22 jąc że był ſługą twojim. A zwyćiężył tego ktory gubił / nie mocą ćiáłá áni mocą zbroje: ále ſłowem podbił tego ktory karał / przyśięgi ojcow y przymierze ná pámięć przywo- 23 dząc. Bo gdy już kupámi umárli jedni ná drugie padáli / ten śię w pośrzodku záſtáwił; y záwśćiągnął gniew / y przerwał mu drogę / 24 ktora byłá do żywych. Bo ná długiey ſzáćie było wſzyſtko ochędoſtwo y zacność Ojcow / ná kámieniách czterema rzędámi wyryta: á májeſtat twoj był ná koronie / ktora byłá 25 ná głowie jego. Tym rzeczam uſtąpił ten ktory tráćił / y tych śię ulękł: bo im ná sámym doświádczeniu gniewu doſyć było.

ROZDZIAŁ XIX.

Plági Boże ná Egipt przepuſzczone. 5. Y jáko Bog opátrował lud ſwoj Izráelſki, wywiodſzy go z Egiptu.

1 A Le ná niezbożniki gniew oprocz miłośierdźia / áż do końcá do- 2 ćierał. Przejrzał bowiem Bog y ich przyszłe ſpráwy / że oni te ktorym odejść dopuśćili / y z ochotą je wyprowadźáli / żáłując a tego / go- 3 nić je będą. Bo jeſzcze żał przed rękámi májąc / y nád grobámi umárłych nárzekájąc / inną rádę głupią przednię b wźięli: á ktore z proźbą wypędźili / te záśię jáko zbiegi 4 gonili. Záćiągnęłá je zájiſte do tego końcá ſłuſzna potrzebá / á rzeczy przeſzłe w zápámiętánie imprzywiodłá / áby to czego niedoſtawáło do karánia / przez ono utrapienie 5 dokonáło ná nie przypádkie. A choćiaż śię lud twoj przez drogę dźiwną przepráwił / przećię oni nową

smierć

Margin notes: d 4. Moj. [illegible] 4. — e 2. Moj. 2. 29. — 2. Moj. 11. — g 4. Moj. 16. 45. — a 2. Moj. 14. 5. — b 2. Moj. 12. 31.

6 śmierć ználeźli. ♣ Bo wszelkie stworzenie w swym rodzáju/ jáko z gory odnowione wziąwszy/ wykonywáło powinności sobie włáśnie poruczone; áby synowie twoji bez obrázy byli záchowáni. ♣ 7 Obłok zástániał c Oboz: á z wody ktora *tám* przed tym byłá / ukázáło się dno suchey d ziemie / przy tym y rowna ściezká: tákże y ná morzu czerwonym drogá wolna / á z wiru głębokiego / pole zielone. ♣ 8 Przez ktore wszystek lud przeszedł / á ręka twoja ochroniony będąc/dziwne cudá widzieli. ♣ 9 Abowiem pásli się jáko konie / y jáko jágniętá posk[akiw]áli / chwaląc ciebie Pánie/ ktory[ś je] wybáwił. ♣ 10 Bo jeszcze pam[iętáli n]á to co się stáło / gdy jeszcze by[li] w ziemi pielgrzymstwá *swego*: jáko ziemiá miásto rodzáju zwierząt wydáłá száráńczą / á rzeká miásto ryb wypuściłá mnostwo żab. ♣ 11 A náostátek widzieli y nowy rodzáj g ptástwá / gdy będąc uwiedzieni chćiwością / pożądáli potraw roskosznych. ♣ 12 Bo ku pociesze ich przepiorki od morzá przylećiáły.

13 Ale pomsty przyszły ná grzeszniki / Nie bez cudow pierwey znácznych/ y gwałtownych h piorunow; sprawiedliwie záprawdę ćierpieli / dla swojich włásnych złości; ábowiem obrzydłą nieludzkość pokázowáli przećiwko cudzoziemcom. ♣ 14 Gdyż niektorzy z nich nieznájomych przychodniow nie przyjmowáli / á niektorzy gośćie / ktorzy im dobrze 15 czynili / w niewolą wprawiáli. ♣ A nie tylko im to *czynili*, ále jeśli je kto przyjął / tedy to ćiężko znośili: ponieważ z niechęcią cudzoziemce przyjmowáli. A inni przyjąwszy je z wdźięcznośćią / te ktorzy jednychże praw z nimi używáli / ćiężkimi i robotámi trapili. ♣ 16 Przetoż też záráżeni byli ślepotą jáko y oni przed k drzwiámi spráwiedliwego: ktorzy srogimi ćiemnośćiámi ogárnieni będąc / káżdy z nich weśćia do drzwi swojich szukał. ♣ 17 Abowiem Żywioły jedne z drugimi się pięknie mieszájąc / jáko się więc ná Instrumenćie głosy pieśni wespoł odmieniáją / wszákże jedenże dźwięk zostawa: co się z pilnego przypátrowánia rzeczom / ktore się przed tym dźiały/snádnie obaczyć może. ♣ 18 Bo ziemskie l rzeczy odmieniáły się w wodne: á co pływa po ziemi chodźiło. ♣ 19 Ogień przemagał m w wodźie: zápomniawszy włásney swojey mocy: á wodá zápomniáłá przyrodzenia gászącego. ♣ 20 Płomienie przećiwnym obyczájem / nie paliły ćiał zwierząt skáźitelnych / ktore w nim chodźiły: áni pokármu niebieskiego do lodu podobnego / ktory się n łácno roztapiał. ♣ 21 We wszystkich rzeczách wielbiłeś y uczciłeś lud twoj ô Pánie / á nie pogárdźiłeś nim: áleś mu po wszystek czás y ná káżdym miejscu przytomnym był.

c 2 Moj. 14.19. d 2 Moj. 14.21. e 2 Moj. 15. 1. [...] 3. f [...] Moj. [...] 21. g [...] Moj. 6.13. [...] Moj. 1.31. Psalm 8.27. h [...] Moj. 4.24. Psalm [...].19. i 2 Moj. 10.22. k 1 Moj. 19.11. l 2 Moj. 4. 22. m 2 Moj. 9. 23. n 2 Moj. 16.23.

KSIEGI JEZUSA SYNA SYRACHOWEGO,

Ktore też názywáją EKKLESIASTIKUS.

Przedmowá niektorego Autorá.

1 Ten Jezus był synem Syráchowym/ wnukiem Jezusá tegoż imienia. ♣ 2 Tenći był zá czásow poślednich / po pojimániu y po náwroceniu ludu/ á niemal po wszystkich Proro- 3 kách. ♣ A dźiad jego Jezus / jáko y sámo *tym* świádczy/ był mężem miedzy Żydámi prácowitym y bárzo 4 mądrym. ♣ Ktory nie tylko innych ktorzy przed nim byli mężow mądrych / mądre powieśći zebrał: ále

y swoje niektore własne podał/wielkiego rozumu y mądrości pełne. 5 A gdy te Kśięgi on pierwszy Jezus ledwie zebráne pozostáwił / żywotá dokonał : Syrách je po nim záśię wziawszy / oddał Synowi swemu 6 Jezusowi. Ktory wźiawszy je / w jeden słuszny porządek zebrał / y Mądrośćia je názwał ; przydawszy swoje / Ojcá y dźiádá swego imię : tym sámym imieniem Mądrość / chcąc przywieść słucháczę do tego / áby większą miłość mieli do czytánia 7 tych Kśiąg. A ma w sobie powieśći mądre / gadki / y przypowieśći ; przytym niektore osobne stárodáwne / á święte historye / o mężách / ktorzy śię bárzo Bogu podobáli ; tákże y *niektore* modlitwy y pieśni 8 jego. Nád to dawa znáć jákimi dobrodźiejstwy opátrzyć ráczył PAn Bog lud swoj / y jákie nieszczęśćia dopuszczał na nieprzyjaćioły ich. 9 Ten Jezus náśládowca Sálomonowym będąc / nie mniejszey jáko y on / z mądrości y z umiejętnośći chwały dostąpił : á záprawdę bárzo był uczony / y tákim słynął.

Przedmowá ná Mądrość Jezusá Syná Syráchowego.

1 POniewaź nam wielkie y známienite rzeczy przez Zakon y Proroki / y przez inne ktorzy po nich byli podáne są / przez ktore własnie ma mieć Izráel chwałę umiejętnośći y mą- 2 drośći : Z kádby nie tylko ći ktorzyby je czytáli / umiejętnośći potrzebney nábyli / ále y obcym miłującym umiejętność / jáko mową / ták y pisániem pożyteczni być mogli. 3 Z *teyć przyczyny* dźiad moj Jezus / ná to śię nawięcey udawszy / áby czytał Zakon y Proroki y inne przodkow Kśięgi ; á w nich bárzo 4 biegłym bywszy / Przypadł ná to / áby y on nieco zpisał / coby ku náu- 5 ce y mądrośći należáło : Jákoby miłośnicy umiejętnośći / y ći ktorzy jey nábyli / tym więcey przez to w cnotliwym żywoćie postępowáli. 6 A przetoż nápominam was / ábyśćie z uwagą y z pilnośćią *te Kśięgi* czytáli : á odpuśćili / jesliby śię wam gdźie zdáło / żem w tym wykłádźie pilną pracę wiodąc / niekto- 7 rych słow wyráźić nie mogł. Bo nie te własnie moc máją słowá sáme w sobie / gdy ná inszy język przełożone bywáją / jáko gdyby po Zy- 8 dowsku wyrázone były. A nie tylko te / ále tez y inne / owszem y sam Zakon y Proroćy / y inne Kśięgi / niemáłą rożność máją / gdy swojim 9 językiem wysłowione bywáją. Bo trzydźiestego y osmego roku / zá Ewergetá Królá / dostawszy śię do Egiptu / á przez niektory czás tám pobywszy / ználazłem tám Kśięgi 10 niepośledniejszey náuki. Przetoż zdáło mi śię zá rzecz bárzo potrzebną / ábym y ja *w tym* pilnośći y wierney prace przyłożył / ná prze- 11 tłumáczenie tey Kśięgi. A ták wielkim czułośći y dowcipu w tym czáśie przyłożył / áby tá Kśięgá dokonána będąc / wydána byłá *ku pożytkowi* tych / ktorzy w cudzey źiemi będąc / rádźiby śię uczyli / y obyczáje swoje przygotowáli / áby według Zakonu PAnskiego żyli.

ROZDZIAŁ I.

Mądrość chwali. 25. Y sposob jákoby jey nábyć ukázuje.

1 WSzelka mądrość jest od PAná / á z nim jest 2 ná wieki. Ktoż policzy piasek morski / krople dżdżowe / y dni 3 wiekow? Ktoż dośćignie / wysokośći niebios / y szerokośći źiemie / y 4 przepáśći / y mądrośći ? Przed wszystkimi rzeczámi naprzod stworzona jest mądrość / á rozum roztro- 5 pnośći jest od wieku. Zdroj mądrośći / *jest* słowo Bogá ná wysokośći *mieszkájącego*, á drogi jey są przykázánia

6 zánia wieczne. ♣ Komuż wżdy objáwiony a korzeń mądrośći/ á chytrość jey ktoż zrozumiał? ♣ 7 Jeden= jeść tylko mądry/ bárzo strászliwy/ ktory śiedźi ná stolicy swojey. ♣ 8 Samći ją PAN stworzył/ y ogla= 9 dał y rozráchował ją. ♣ Y rozlał ją po wszystkich spráwách swojich/ y ná wszystko ćiáło według szczodrobliwośći swojey : y użyczył jey tym/ ktorzy go miłują.

a Rzym. 11. 34.

10 BOjaźń PAńska jest chwała/ y chluba/ y rádość/ y korona 11 wesela. ♣ Bojaźń PAńska uwesela serce/ á dawa rádość y wesele/ y dłu= 12 gi żywot. ♣ Temu ktory śię PAná boji/ będźie śię dobrze dźiało w ostátniey potrzebie, á w dźień śmier= 13 ći swojey będźie szczęśliwym. ♣ Początek b mądrośći/ jest bać śię Bogá: ktorá z wiernymi w żywoćie jest 14 pospołu stworzona. ♣ Miedzy ludźmi sobie grunty wieczne záłożyłá/ á potomstwu ich zwierzona będźie. 15 ♣ Zupełna mądrość jest bać śię PAná: ktora násyca ludźie owo= 16 cámi swymi. ♣ Wszystek dom ich nápełnia rzeczámi kosztownymi/ á spizárnie ich urodzájámi swymi. ♣ 17 A te obá dáry Boże dáne są ku po= 18 kojowi. ♣ Korona mądrośći jest bać śię PAná/ ktora rodźi pokoj/ y lekárstwem jest zdrowiu ; á rozszerza 19 sławe tych/ ktorzy go miłują. ♣ Umiejętność y wyrozumienie rostropnośći/ mądrość wylewa jáko deszcz/ á sławę tych ktorzy ją trzymáją/ 20 wywyzsza. ♣ Korzeń mądrośći jest bać śię PAná/ á gáłązki jey są 21 przedłużenie żywotá. ♣ Bojaźń PAńska grzechy rozpędza ; á poki jest przytomna/ gniew odwraca. ♣ 22 Nie może człowiek gniewliwy c spráwiedliwym być; ábowiem prętkość gniewu jego/ przywodźi go do 23 upadku. ♣ Cierpliwy do czásu wszystko znośi; ále mu śię potym wesele 24 przywroći. ♣ Do czásu utáji słowá swoje ; á wárgi wielu będą wysłá= 25 wiáły rozstropność jego. ♣ W skárbiech mądrośći/ są przypowieśći umiejętnośći : ále grzesznik brzydźi śię chwałą Bożą.

b Psalm 111. 10. Przyp. 1. 7. y 9. 10.

c Jákob. 1. 20.

26 JEsli prágniesz mądrośći/ záchowaj rozkazánia : á PAnći jey 27 użyczy. ♣ Abowiem bojaźń PAńska jest mądrośćią y ćwiczeniem/ á kocha śię w wiernośći y w ćichośći. ♣ 28 Nie wątp w bojáźni PAńskiey będąc w niedostátku : á nie przystępuj do niego sercem dwoistym. ♣ 29 Nie bądź obłudny przed ludźmi : á ná wárgi twoje nie ubespieczaj śię. 30 ♣ Nie wywyzszaj śię sam ábyś nie upadł/ á nie wpráwił duszę twojey 31 w hańbę. ♣ Boby odkrył PAN wszystkie tájemnice twoje/ á w pośrzod zgromádzenia poráźiłby ćię : 32 ♣ Gdybyś szczerze nie przystąpił do bojáźni PAńskiey/ ále serce twoje było pełne zdrády.

Rozdział II.

Do státecznośći upomina. 13. Niestátecznym káźnią grozi. 17. A znáki pobożnych pokázuje.

1 SYnu/ przystępując do służby a PAńskiey/ przygotuj duszę 2 twoję ná pokusy. ♣ Spraw serce twoje/ á bądź státecznym : á nie skwapiaj b śię czásu nájázdu. ♣ 3 Przystań do niego/ á nie odstępuj : ábyś urosł ná końcu żywotá twego. 4 ♣ Cokolwiek náćię przyjdźie/ wdźięcznie przyjmuj / á w odmiánie poniżenia twego/ bądź ćierpliwy. ♣ 5 Abowiem jáko złoto w ogniu c probowáne bywa/ ták ludźie zacni w 6 poniżeniu jáko w piecu. ♣ Powierz mu śię/ á przyjmie ćię : wyprostuj drogi twoje/ á nádźieję w nim 7 pokładaj. ♣ Ktorzy śię boićie PAná/ ufájćież w nim ; á nie omyli 8 was zapłátá wászá. ♣ Ktorzy śię bojićie PAná / spodźiewajćie śię dobrego/ y wesela wiecznego/ y mi= 9 łośierdźia. ♣ Ktorzy śię bojićie PAná/ oczekawajćie miłośierdźia jego : á nie odchylajćie śię od niego/ ábyśćie nie upádli. ♣ 10 Pátrzyćież śię ná przyszłe wieki/ á obaczćie/ jest li kto/ májąc nádźieję w PAnu/ był 11 zawstydzony. ♣ Izali kto trwájący d w bojáźni jego/ był opuszczony? Izáli kto/ ktory go wzywał/ 12 wzgárdzony jest? ♣ Abowiem dobrotliwy y miłośierny jest PAn/ y długo ćierpiący/ á hojny w miłośierdźiu : odpuszcza grzechy/ y wybawia czásu trapienia.

a Máth. 4. 1. 2 Tym. 3. 12

b Exái. 28. 16

c Mądr. 3. 6. Przyp. 17. 3 1 Piotr. 4. 12

d Psal. 37. 25

13 Biádá sercom lekliwym/ y rękam ostábiáłym/ y grzesznikowi chodzącemu dwiemá e drogámi. 14 Biádá sercu upádłemu/ bo nie wierzy; przetoż nie będźie miáło obrony. 15 Biádá wam ktorzyśćie utráćili ćierpliwość. 16 Bo coż czynić będźiećie/ kiedy was PAN náwiedźi?

17 Ktorzy śię boją PAná/ nie będą niewierni słowu jego: á ktorzy go miłują/ strzedz będą drogi jego. Ktorzy śię boją PAná/ szukáć będą tego/ áby mu śię podobáli. 18 A ktorzy go miłują/ nápełnieni będą zakonem *jego*. 19 Ktorzy śię boją f PAná/ przygotują serce swoje/ á przed obliczem jego upokorzą dusze swe/ *Mowiąc*; 20 Wpádnimy w ręce g Boże/ á nie w ręce ludzkie. Abowiem jáki jest májestat jego/ tákie też miłośierdźie jego.

ROZDZIAŁ III.

Rodzice mieć w uczćiwośći. 17. Y ćichym bydź uczy.

1 Dziatki/ posłuchajćie mnie Ojcá *swego*: á ták czyńćie/ ábyśćie byli záchowáni. 2 Bo PAN uczćił a Ojcá *zwierzchnośćią* nád dźiatkámi/ á práwo máćierzyńskie utwierdźił nád synámi. 3 Kto czći Ojcá/ dostępuje odpuszczenia grzechow. 4 A jákoby skárby zgromadzał/ kto ma w uczćiwośći mátkę swoję. 5 Kto czći Ojcá/ doczeka poćiechy z dźiatek/ á w dźień modlitwy swojey/ będźie wysłuchány. 6 Kto czći Ojcá/ będźie długo żyw: á kto posłuszny PAnu/ odpoczynek sposobi mátce swojey. 7 Kto śię boji PAná/ będźie czćił Ojcá: á służyć będźie rodźicom swojim/ jáko pánom swym. 8 Uczynkiem y słowy czći Ojcá b twego/ y mátkę twoję: áby ná ćię przyszło błogosłáwieństwo od ludźi. 9 Abowiem błogosłáwieństwo c Ojcowskie/ utwierdza domy dźiatek: á przeklectwo máćierzyńskie z gruntu wywraca fundámenty. 10 Nie chlub śię z zelżywośći Ojcá twego: boć nie jest ku słáwie zelżywość Ojcowská. 11 Gdyż słáwá człowiecza z uczćiwośći Ojcá jego: á mátká bezecna/ jest sromota dźiatkam. 12 Synu/ pomagaj w stárośći Ojcu twemu/ á nie zásmucaj go/ poki ś żyw. 13 A jesli mu ná baczeniu schodźi/ odpuść mu: á nie czyń mu zelżywośći/ *ále go czći* według wszystkiey możnośći twojey. 14 Abowiem miłośierdźie twoje Ojcu *pokazáne*, nie przyidźie w zápámiętánie: owszem przećiwko grzechom obronę mieć będźiesz. 15 W dźień utrapienia wspomnią ná ćię: á jáko lod od gorącá/ ták śię rozpłyną grzechy twoje. 16 Ten ktory opuszcza Ojcá swego/ jest jáko bezecny: á ten ktory pobudza do gniewu mátkę swoję/ jest przeklęty od PANA.

17 Synu/ odpráwuj rzeczy twoje w ćichośći/ á będźiesz miał łáskę u człowieká dobrego. 18 Czymeś więtszy/ tym d śię bárźiey uniżaj/ á znajdźiesz łáskę przed PANem. 19 Wiele jest wywyższonych y słáwnych/ álec ćichym tájemnice bywáją objáwione: bo *ácz* wielka jest moc PAńska/ ále od pokornych uczczony bywa. 20 Trudnieyszych e rzeczy ktorych pojąć nie możesz/ bezrozumnie śię nie pytaj: á *o tych* ktore przewyższáją śiłę twoję/ głupie śię nie badaj. 21 Coć poruczono/ o tym świętobliwie rozmyślaj/ ábowiemći nie potrzebá skrytych rzeczy oczymá upátrowáć. 22 Zbytecznymi mowámi swymi nie badź ćiekáwy. 23 Boć więcey pokazano/ niż rozum ludzki *pojąć może*. 24 Wielu zwiodłá dáremna dumá ich/ á złe przedśięwźięćie do upadku przywiodło myśl ich. 25 Źrzenice nie májąc/ będźiesz bez świátłá: á czego pewnie nie umiesz/ nie powiádaj. 26 Serce zátwárdźiáłe/ przyidźie ná zły koniec: á kto miłuje niebespieczeństwo/ zginie w nim. 27 Serce zátwárdźiáłe będźie pracámi obćiążone/ á grzesznik przyda grzechu do grzechu. 28 Pyszny/ w utrapieniu swym nie ma lekárstwá: á drogi jego wykorzenione będą; gdyż śię szczep złośći w nim rozkorzenił. 29 Serce mądrego rozbiera przypowieśći/ á ucho słucháczá jest mądremu przyjemne. 30 Ogień pałájący/ wodá gáśi/ á miłośierdźie f grzechy głádźi. 31 Abowiem PAN ktory nádgradza dobroczynność/ będźie ná to pámiętał: á czásu upadku

e Krol. 8.21. f Jan. 14.21. g 2 Sám. 24.14. a 4 Moj. 19. 3. b 2 Moj. 20.12. 5 Moj. 5. 16. Mátt. 15. 4. Márk. 7. 10. Efez. 6. 2. c 1 Moj. 27.28. 5 Moj. 33. 1. d 2 Sám. 4. 22. 1 Kor. 15. 9. Filip. 2. 5. 1 Piotr 5. 5. e Przyp. 25.27. Rzym. 12. 3. f Psalm 12. 1. Dán. 4. 24. Tob. 12. 9. Mátt. 5. 7.

swego / *miłośierny* podporę znajdźie.

ROZDZIAŁ IV.

Do Miłośierdźia. 12. *Mądrośći.* 30. *Y do miłośći prawdy napomina.*

1 SYnu/ nie odejmuj á żywotá ubogiemu ; áni odwłaczájąc / zátrzymawaj oczu niedostátecżnych. 2 ✤ Duszę łáknącey nie zásmucaj/ áni odwłaczaj b *rátunku* człowiekowi w niedostátku jego. 3 ✤ Sercá rozdrażnionego nie zásmucaj: á nie odwłaczaj udźieléniá nędznemu. 4 ✤ Pokorney prozby utrapionego nie odrzucaj ; á nie odwracaj oblicżá twego od ubogiego. 5 ✤ Od nędznego nie odwracaj oká twego : á nie daway przyczyny człowiekowi/ ábyć ćię przeklinał. 6 ✤ Bo gdyby ćię w gorzkośći duszę swey przeklinał/ modlitwę jego wysłucha ten/ ktory go stworzył. 7 ✤ Okázuj śię łáskáwym w zgromádzeniu : á przed Przełożonym skłaniaj głowę twoję. 8 ✤ Nákłoń ochotnie uchá twego ubogiemu : á daj mu odpowiedź spokojnie. 9 ✤ Wyrwi tego c ktory krzywdę ćierpi/ z rąk temu ktory mu bezpráwie czyni : á nie bądź bojáźliwego sercá czyniąc sąd. 10 ✤ Bądź śierotę jáko d Oćiec/ á mátce ich miásto mężá. 11 ✤ Tedy będźiesz jáko syn Nawyższego/ á będźie ćię miłował więcey niżeli mátká twojá.

12 MAdrość syny swę wywyższa/ á podawa ręki tym/ ktorzy jey szukáją. 13 ✤ Kto ją miłuje/ miłuje żywot : á ktorzy do niey ráno przystáwáją/ weselem nápełnieni bywáją. 14 ✤ Kto ją otrzymawa/ odźiedźiczá sławę : á ktoredykolwiek pojdźie/ PAn mu pobłogosłáwi. 15 ✤ Tey ktorzy służą/ oddawáją posługi Swiętemu: á ktorzy ją miłują/ te też Pan miłuje. 16 ✤ Kto jey posłucha/ narody sądźić będźie : á kto ma wzgląd ná nię/ beśpiecznie mieszkáć będźie. 17 ✤ Jeśli śię jey powierzy/ odźiedźiczy ją : á potomstwo tákowych zostánie w ośiádłośći jey. 18 ✤ Ackolwiek ostro z nim z przodku postąpi : bo strách y bojaźń náwiedźie nań/ y utrapi 19 go kárnośćią swoją/ ✤. Pokądby nie podusáłá duszy jego/ á nie doświadczyłá go sądámi swymi: 20 ✤ Wszákże záśię/ náwroći śię prosta drogą do 21 niego/ y uweseli go: ✤ A objáwi mu 22 tájemnice swoje. ✤ A jeśli śię obłądźi/ opuśći go/ y poda go w ręce upadkowi jego. 23 ✤ Pilnuj e czásu/ á 24 strzeż śię złego. ✤ A nie wstydź śię 25 zá duszę twą. ✤ Jest bowiem wstyd ktory przywodźi grzech : jest też wstyd ktory przynośi sławę y miłość. 26 ✤ Nie miey względu ná osobę przećiwną duszy twojey/ áni śię wstydź *nikogo* ku upadkowi twemu. 27 ✤ Nie záwśćiągaj słowá czásu przystojnego. 28 ✤ A nie taj mądrośći twojey/ ábyś śię wielkim być zdał. 29 ✤ Abowiem z mowy mądrość poznána bywa: á umiejętność/ z słow języká.

30 NJe sprzećiwiaj śię prawdźie żadnym obyczájem : á wstydź śię zá kłamstwo nieumiejętnośći twojey. 31 ✤ Nie wstydź śię wyznáć grzechow swojich: á nie czyń gwałtu bystrośći rzeki. 32 ✤ Nie poddawaj śię człowiekowi szalonemu : á nie miey względu ná osobę możnieyszego. 33 ✤ Zástáwiaj śię o prawdę áż do śmierći : á PAN Bog zá ćię walczyć będźie. 34 ✤ Nie bądź lekkomyślny w języku twojim : á leniwym y niedbáłym w spráwách twojich. 35 ✤ Nie bądź jáko lew w domu twojim: á wśćiekłym miedzy czeládźią twoją. 36 ✤ Niech nie będźie ręká twojá wyćiągniona f do bránia/ áni skurczona do dawánia.

ROZDZIAŁ V.

Od ufności w dostátku. 5. *Y od swawolnego żyćia, w nádźieje miłośierdźia Bożego, odwodźi.* 11. *A do náuki.* 13. *Y roztropności prowádźi.*

1 NJe pátrz ná bogáctwá twoje : á nie mow ; Mam dosyć a do 2 wychowánia swego. ✤ Nie náśláduj duszę twojey áni mocy twojey/ ábyś miał chodźić drogámi sercá twego. 3 ✤ Nie mow ; Ktoż mię podbije pod moc swoję dla praw mojich ? Abowiem PAN ktory śię mśći/ pomśći 4 śię nád złośćią twoją. ✤ Nie mow; Zgrzeszyłem/ á coż mi śię zá to żálosnego stáło ? Abowiem PAn jest długo ćierpliwy/ á żeć to kiedyś rzeczy wspomni. ✤ Zá odpuszczeniem

a 5 Moj. 15. 4. Tob. 4. 7. Matt. 23. 23. Luk. 11. 42.
b Przyp. 3. 28.
c 1 Moj. 34. 14. 72. 11.
d Job. 31. 16.
e Rzym. 12. 11.
f Dźiej. 20. 35.
a Luk. 12. 19.

grzechów nie bądź bespiecznym / przydawájąc b grzechu do grzechu. 6 ♣ Y nie mów; Miłośierdźie jego wielkie / zgłádźi mnostwo grzechow moich. 7 ♣ Bo miłośierdźie y gniew prętki jest u niego: á nád grzeszniki odpocżynie popędliwość jego. 8 ♣ Nie omieszkawaj náwrocić śię do PAná: y nie odkładaj ode dniá do dniá. 9 ♣ Abowiem nagle nádejdźie gniew Páński / á gdy śię ubespieczysz / poráźi ćię: á czásu pomsty zginiesz. 10 ♣ Nie zpolegaj ná bogáctwách c niespráwiedliwych; boć nie pomogą w dźień pomsty.

11 Nie chwiey śię od káždego wiátru / y nie chodź káżdą drogą: *Abowiem* tákowym jest złośnik dwojistego języká. 12 ♣ Bądź státeczny w umyśle twojim pewnym: á bądź *zawżdy* jednákiego słowá. 13 ♣ Bądź prętkim ku słuchániu d rzeczy dobrych / y nich będźie bez nagány żywot twoj; á ćierpliwie dawaj słuszną odpowiedź. 14 ♣ Mászli rozum / odpowiádaj bliźniemu: á jesli nie / położ rękę twoję ná ustá twoje. ♣ 15 W mowie jest słáwá y háńbá: á język człowieczy upadek przynośi. 16 ♣ Niech ćię nie zowią obmowcą: á językiem swym nie czyń zásadzek. ♣ 17 Abowiem ná złodźieja przydźie háńbá sromotna: ále ná tego co jest dwojistego języká / srogie potępienie. 18 ♣ W wielkiey y w máłey rzeczy / bądź wszystkie° powiádomy.

ROZDZIAŁ VI.

Záchowánie mądry przyjaćiołom.
18. *Ynábywánie mądrośći zaleca.*

1 Przyjaćielowi nie bądź nieprzyjaćielem: bo imię złe / háńbę y sromotę odźiedźiczy: ták też y grzesznik dwojistego języká / sromotę mieć będźie. 2 ♣ Nie wynoś a śię zá rádą duszę twojey; żeby nie byłá rozerwána jáko byk duszá twojá. ♣ 3 Pożrzesz liśćie twoje / á owoce twoje potráćisz / á sam zostániesz jáko drzewo suche. 4 ♣ Duszá złośliwa zátráći tego kto ją ma / á poda go ná pośmiech nieprzyjaćiołom jego. ♣ 5 Mowá błágodna rozmnaża przyjaćioły swoje: á język wymowny 6 rozmnaża uprzyjmość. ♣ Miey wiele tych z ktorymibyś w pokoju żył: ále od porády jednego z tyśiacá. ♣ 7 Nábywaszli b przyjaćielá / przez doświadczenie go nábywaj: á nie łácno mu śię zwierzaj. 8 ♣ Abowiem bywa przyjaćiel do czásu swego / á nie wytrwa w dźień utrapienia 9 twego. ♣ Bywa przyjaćiel / ktory śię odmienia w nieprzyjaćielá: á w zwádźie háńbę twoję objawia. ♣ 10 Tákże też bywa przyjaćiel d towárzysz stołu: ále niewytrwa w dźień 11 nieszczęśćia twego. ♣ W szczęśćiu twym będźie jáko y ty; á nád domownikámi twymi swobodnie sobie 12 poczynáć będźie ♣ Ale gdy przydźiesz w poniżenie / stáwi śię przećiwko tobie / y przed twarzą twoją ukrywáć 13 śię będźie. ♣ Odłącz śię od nieprzyjaćioł twojich / á miedzy przyjaćioły 14 twojimi bądź ostrożny. ♣ Przyjaćiel wierny / jest obroná mocna: á kto goználazł / skarb ználazł. ♣ 15 Przyjaćielowi wiernemu niemász porownánia / y niemász wagi zacno- 16 śći jego. ♣ Przyjaćiel wierny *jest* lekárstwem żywotá: á ktorzy śię 17 boją PAná / znájdują go. ♣ Kto śię boji PAná / stárá śię o to / áby miał przyjaćielstwo jego: bo jákim on jest / tákim będźie przyjaćiel je°.

18 Synu / od młodośći twojey obierz sobie kárność / á ták áż do szedźiwośći znájdowáć będźiesz mą- 19 drość. ♣ Ták dobrych jey owocow 20 doczekasz. ♣ Bo około niey robiąc / trochę e śię sprácujesz: ále rychło u- 21 żywáć będźiesz pożytkow jey. ♣ O jáko bárzo przykra jest nieumiejętnym! A głupi nie wytrwa w niey. ♣ 22 Będźie mu jáko twárdy kámień probierski: á bez omieszkánia odrzući ją. 23 ♣ Bo mądrość według imienia swego *mądrośćią* jest; ále nie wielom jest 24 znájoma. ♣ Słuchaj synu / á obierz sobie naukę moję; á nie zarzucaj rá- 25 dy mojey. ♣ Podaj nogę twoję w okowy jey / á do kuny jey szyję twoję. 26 ♣ Podkłoń f rámię twoje / á dźwigaj ją ná sobie / á nie bądź nieprzyjaćielę 27 jey. ♣ Ze wszystkiey duszę twojey przystąp do niey / á ze wszystkiey mo- 28 cy twojey strzeż drogi jey. ♣ Słuchaj y pytaj śię o niey / á ták ją po-

znasz:

b Syrác. 21. 1.
c Przyp 10. 1. 2 y 11. 4. Ezech 7. 19.
d Przyp 17. 27. Jákob. 1. 19.
a Rzym 12. 16.
b Syrác. 20. 12.
c 5 Moj 33. 8. Mich. 7. 5. Mátt. 10. 36.
d Syrác. 37. 5.
e Syrác. 51. 35.
f Mátt. 11. 29.

znaß: dostawßy/nie opußczaj jey. 29 Abowiem náostátek znajdźieß odpocżynienie jey/ á obroći ćie śię w wesele. 30 Y bedąc petá jey obroná mocna/ á kuny jey zá ßáte chwały. 31 Bo ozdobá złotá jest ná niey/ á zwiąski jey są jáko ßnur hiácyntowy. 32 Obleczeß ją jáko ßáte sławną/ á jáko korone wesela włożyß ją ná śię. 33 Będźieszli chćiał synu/ náuczyß śię: á oddaszli jey duße twoje/ do wßystkiego sposobnym będźieß. 34 Jesli zámilujeß posłußeństwo/ nábedźieß rozumu: á nákłonißli uchá twego/ będźieß mądrym. 35 Stawaj w zgromádzeniu g stárcow; á kto jest mądrym/ tego śię trzymaj. Káżdey rozmowy pobożney rad słuchaj/ á przypowieśći rostropne/ niechćiej niech będą tájne. 36 Ujrzyßli mężá mądrego/ poráń śię do niego: á progi drzwi jego/ niech depce nogá twojá. 37 Przemyśláwaj o rozkazaniách Páńskich doskonále/ á o przykazániách jego myśl ustáwicżnie. Onći utwierdźi serce twoje: á mądrość ktorey żądaß/ dána ći będźie.

Rozdział VII.

Każe śię grzechow wárowáć. 4. Wielkich dostojeństwá nie prágnąć. 22. Jáko śię przećiwko czeladźi, dźiatkom, małżonce, Kápłánom y chorym záchowáć, náucza.

1 Nie czyń złego: á nie potka ćię złe. 2 Odstępuj od niespráwiedliwego/ á grzech odstąpi od ćiebie. 3 Synu/ nie ośiewaj zagonu niespráwiedliwośći/ á nie będźieß żął tych rzeczy śiedmioráko.

4 Nie proś sobie od Páná zwierzchnośći/ áni od Krolá stolice sławney. 5 Nie czyń śię spráwiedliwym a przez Pánem/ á przed Krolem nie chlub śię mądrośćią. 6 Nie stáraj śię/ ábyś był sędźią; byś śnadź nie mogł przełomić niepráwośći/ á żebyś śię śnadź nie muśiał obawiáć osoby możnego: y żebyś nie położył obrázy ná rowney drodze twojey. 7 Nie wystepuj przećiwko mnostwu miástá/ á nie wtrącaj śię miedzy pospolstwo. 8 Nie dopuszczaj śię dwá kroć grzechu: bo y w 9 jednym nie ujdźieß karánia. Nie mow; Wejrzy Bog ná obfitość dárow moich: á gdy bede ofiárowáł 10 Nawyższemu/ przyjmie. Nie bądź máłego sercá przy modlitwie twojey/ á czynić jáłmużny nie o- 11 mieszkawaj. Nie náśmiewaj śię z człowieká/ gdy jest w gorzkośći duße swojey. Bo jest ktory b poniża 12 y podwyższa. Nie zmyślaj kłamstwá przećiwko brátu twemu: áni też czyń co tákowego przyjaćielowi. 13 Nie baw śię żadnym kłamstwem: bo ustáwiczne kłamstwo nie jest ku 14 dobremu. Nie bądź wielomownym w zebrániu stárcow/ á nie powtarzaj słow w prozbie twojey. 15 Nie miey w nienawiśći roboty prácowitey/ áni spráwowánia roli; 16 ktore postánowił Nawyższy. Nie licz śię w mnostwie grzesznikow. 17 Pámiętaj/ że c gniew Boży nie o- 18 mießka. Uniżaj bárzo duße twoje: bo pomstá niezbożnego/ będźie ogień 19 y robak. Nie odmieniaj nigdy przyjaćielá/ zá rzecz ná ktorey ći nie wiele zależy: á brátá własnego zá 20 złoto wyborne. Nie odłączaj śię od żony mądrey y dobrey: bo wdźięczniejsza jest niżeli złoto.

21 Nie trap czeladniká ktory wiernie prácuje: áni d najemniká/ ktory wáży dla ćiebie żywot swoj. 22 Miłuj sługe rostropnego jáko duße twoje: nie czyń mu krzywdy w je- 23 go wolnośći. Maszli dobytek/ przyglądaj że go: á jeslić pożyteczny/ niech zostawa przy tobie. 24 Maszli dźiatki/ ćwicżże je/ á náchylaj e z młodu ßyje ich. 25 Maszli corki/ strzeż ćiáłá ich/ á nie okázuj im wesołey twarzy. 26 Wydaj corke/ á zbędźieß prace wielkiey: á daj ją człowiekowi rostropnemu. 27 Maszli żonę podług woli swojey/ nie porzucaj jey: á nie oddáwaj śię tey/ ktorey 28 nienawidźiß. Ze wßystkiego sercá feśći Ojcá twego: á ná boleśći mátki twojey/ nie zápominaj. 29 Pomni żeś śię z nich narodźił/ á cżym że im oddaß za to coć dobrze czynili? 30 Boj śię PANA/ ze wßystkiey duße twojey/ á Kápłány jego miey w uczćiwośći. 31 Ze wßystkich śił miłuj Stworzyćielá twego; á sług jego g nie opuszczaj. 32 Boj śię PANA/ á Kápłáná

Marginal notes: g Psalm. 1. 2. Syrác. 8. 9. — a Job. 9. 3. 20. Kázn. 7. 10. Psalm 143. 2. Luk. 18. 11. — b 1 Sám. 2. 7. — c Syrác. 18. 25. — d 3 Moj. 19. 13. 5 Moj. 24. 14. — e Syrác. 3. 12. — f Syrác. 3. 9. — g 5 Moj. 12. 18.

33 miey w uczciwości: ♣ Y oddaj mu 34 dział h jáko ć rozkazano: ♣ Y pierwiastki y ofiáry zá grzech. 35 ♣ Tákże ofiárę łopátek / y ofiárę poświecenia / y pierwiastki rzeczy świetych. 36 ♣ Nád to / do ubogiego ściągni rekę twoje / áby sie wykonáło błogosłáwieństwo twoje. 37 ♣ Wdźięczny jest dar wszystkim ludźiom / á umárłemu nie zbraniaj sie pokazáć łáski. 38 ♣ Nie oddalaj sie od płáczących: á 39 płácż z tymi / ktorzy i płácza. ♣ Nie leń sie k náwiedźić chorego: ábowiem dla te° bedźiesz umiłowánym. 40 ♣ We wszystkich spráwách twoich pámietáj ná ostátnie rzeczy twoje / á ná wieki nie zgrzeszysz.

h 3. Moj 8. 9. i Rzym. 12.15. k Mátt. 25.36. Jákob. 5. 14.

Rozdział VIII.

Zgoda z możniejszymi. 15 Y rozstrzne sie rządzenie záleca.

1 Nie wadź sie z człowiekiem możnym / ábyś kiedy nie wpadł 2 w rece jego. ♣ Nie spieraj sie z człowiekiem bogátym / by cie snadź nie 3 przeważył. ♣ Abowiem złoto / wielu do zginienia a przywiodło / y serce 4 Krolow podwrociło. ♣ Nie swarz sie z człowiekiem wielomownym: á nie 5 przykładaj drew ná ogień je°. ♣ Nie żártuj z nieumiejetnym / by snadź w lekkość nie przyszli Przodkowie two- 6 ji. ♣ Nie urągaj człowiekowi b ktory sie odwraca od grzechu: pomni 7 żesmy wszyscy godni karánia. ♣ Nie waż sobie lekce człowieká c w stárości jego / boć sie y z nas niektorzy 8 zstárzeją. ♣ Nie ráduj sie z śmierci y nagłowniejszego nieprzyjaćielá twego / pámietáj że wszyscy umierá- 9 my. ♣ Nie waż lekce powieśći mądrych / ále sie w przypowieśćiách ich 10 d zábawiaj: ♣ Bo sie od nich náuczysz umiejetnośći / y służyć umiejetnie 11 wielkim ludźiom. ♣ Nie odstepuj od powieśći ludźi stárych: bo y oni sie náuczyli od ojcow swojich. 12 ♣ Bo sie od nich rozumu náuczysz / y jáko czásu potrzeby dawáć odpowiedź.

a Syrác. 31. 6. b 1. Kor. 1. 6. Galát 6. 1. c 3. Moj 19.32. Jákob. 3. 1. d Syrác. 6. 35.

13 Nie rozniecaj wegla grzesznika: ábyś nie zgorzał w ogniu pło- 14 mienia jego. ♣ Nie sprzećiwiaj sie człowiekowi potwarnemu: áby nie usiadł jáko zásadzka ná ustá two- 15 je. ♣ Nie pożyczaj człowiekowi możniejszemu nád cie: bo jeslibyś pożyczył / miey to zá rzecz stráconą. ♣ 16 Nie recz nád przemożenie twoje: á jesliś reczył / obmyślaj jákobyś 17 zápłáćił. ♣ Nie wdawaj sie w sąd z Sedźią: bo go według dostojnośći 18 jego sądźić bedą. ♣ Z śmiáłym nie chodź w drogę / być nie był ćieżki: ábowiem on po swey woli czynić bedźie / á z szaleństwem jego pospo- 19 lubyś zginął. ♣ Z gniewliwym sie e nie wadź / á nie chodź z nim ná puszczą: bo zá nic nie ma wylewáć krew; á gdźieby nie było rátunku / 20 tuszby cie powálił. ♣ Z błaznem w rádę nie wchodź: bo nie bedźie mogł 21 zátáić słowá. ♣ Przed obcym nie czyń nic cobyś chćiał mieć tájemnego: bo nie wiesz coćby on zbroił. 22 ♣ Nie káżdemu człowiekowi otwarzaj serca twego / być nie oddał łáská fałszywą.

e Przyp. 21. 4.

Rozdział IX.

Jáko sie káżdy przećiw Małżonce, 12. Y inszym ludźiom záchowywáć ma, uczy.

1 Nie miey w podejrzeniu żony swojey: á nie ucz jey náuki 2 złey sam przećiwko sobie. ♣ Nie dawaj żenie w moc żywotá twego / á- 3 by nie wźiełá gory nád tobą. ♣ Nie záchodź w drogę niewieśćie wszetecżny: ábyś snadź nie wpadł w 4 śidłá jey. ♣ Nie bądź z śpiewaczką ustáwiczny: ábyś kiedy nie był po- 5 jimány zábáwámi jey. ♣ Nie zápátrzaj sie a ná pánnę / ábyś w zgorszenie nie wpadł / gdyby oná karána 6 byłá. ♣ Nie dawaj b wszetecznicam w moc żywotá twego: ábyś nie 7 stráćił dźiedźictwá twego. ♣ Nie poglądaj po ulicách miejskich / á po pustych miejscách jego sie nie tu- 8 łaj. ♣ Odwroć oko od niewiásty c piekney: á nie przypátruj sie krá- 9 śie cudzey. ♣ Bo krása niewieśćia wiele jest d zwiedźionych / á z kąd sie miłość jáko ogień roznieca: á ták / nie polegaj z nią ná łokćiách. ♣ 10 Z mężatką zgołá nie zásiadaj / áni 11 sie z nią składaj ná wino: ♣ Aby sie snadź nie skłoniło do niey serce twoje / á duch twoj przyszedłby ná zginienie.

a 1. Moj 6. 2. Job. 31. 1. b Przyp. 5. 3. c Mátt. 5.28. d 2. Sám. 11. 2. 1. Krol. 11. 1.

12 NIe opuszczaj przyjaciela stárego : bo mu nowy nie będzie rowny. 13 ♣ Wino nowe / przyjaciel nowy / jesli podstárzeje / z roskoszą je pić będziesz. 14 ♣ Nie zajrzy chwały grzesznikowi : bo nie wiesz jáki jest 15 koniec jego. ♣ Nie kochaj się w tym co się niezbożnym podoba : pámiętaj że nie do śmierci zá spráwiedliwe sadzeni będą. 16 ♣ Dáleko bądź od człowieká co ma moc zábijáć : á nie 17 będziesz się lekał śmierci. ♣ A jesli się do niego przyłączysz / nie występuje ni w czym / by nie odjął zá 18 rázem żywotá twego. ♣ Wiedz iż przez pośrzodek sideł chodzisz : á po ścieżkách miejskich przechadzasz 19 się. ♣ Według możności twojey doświádczaj bliźniego twego : á z madrymi wchodź w rádę, z rostropnymi miewaj rozmowy twoje : á wszystká rozpráwá twojá / niech be-20 dźie o Zakonie Nawyższego. ♣ Męże spráwiedliwe miewaj ná biesiedźie twojey : á w bojáźni Páńskiey 21 niech będźie chlubá twojá. ♣ Według roboty rzemieśnikowey / robotá chwałe mieć będźie : á madrość Przełożonego nád ludem / według 22 mowy jego. ♣ Strászny jest w mieśćie swym maj wielomowny : á zuchwáły w mowie swey / przyjdźie w nienáwiść.

ROZDZIAŁ X.

Przełożone nápomina. 7. Od pychy odwodźi. 12. A do bojáźni Bożey. 29. Y do prac uczćiwych.

1 SEdźia madry ćwiczy lud swoj á przełożeństwo rostropnego 2 będźie porządne. ♣ Jáki jest ᵃ Sędźia ludu / tácy są y słudzy jego : á jáki jest sprawcá miástá / tákowi są 3 obywáteleje. ♣ Krol nieumiejętny potráći ᵇ lud swoj : ále rostropnośćia możnych / miásto osádzone bywa. 4 ♣ W ręku Páńskich jest władza nád źiemia : á pożytecznego *sprawcę* ná niey / wzbudza czásu swego. ♣ 5 W ręku Páńskich szczęśćie człowieczé : á ná osobe uczoną włoży sławe 6 swoję. ♣ Nie o káżdą krzywdę ᶜ wzruszaj się przećiwko bliźniemu ; á nieczyń nic ku hánbie *drugiego*.

a Przyp. 29.12.
b 1 Krol. 12. 1.
c 3 Mojż. 19.17.

7 OMierzła jest pychá przed PAnem y przed ludźmi : á z oboj-8 gá idźie grzech nieprawośći. ♣ Krolestwo od narodu do narodu bywa przenaszáne / dla niespráwiedliwośći / ukrzywd / y bogactw zdrádą nábytych : Przecżże się pyszni źie-9 miá y popioł? ♣ Nád łákomego záprawdę niemász nic niespráwiedli-10 wszego. ♣ Bo ten y duszę swoję ma przedájna : gdyż w żyćiu swojim wy-11 rzućił wnętrznośći swoje. ♣ Długa niemoc odćina lekarz : á Krol 12 dźiś jest / jutro umrze. ♣ Bo gdy umrze człowiek / odźiedźiczy węże / y 13 bestye / y robaki. ♣ Początek pychy jest / gdy człowiek odstępuje od PAná ; á od Stworzyćielá swego od-14 wraca się serce jego. ♣ Zájiste początkiem grzechu jest pychá : á kto się jey trzymáć będźie / dopuśći się obrzydliwośći ; á ná koniec pod-15 wrocony będźie. ♣ Przetoż PAN ćięść pysznym odejmuje / á náostátek 16 podwraca je. ♣ Stolice Kśiążąt PAn wywraca / á dawa uśieść pokornym miásto nich ná Páłácách. ♣ 17 Korzenie narodow pysznych PAN 18 wyrywa : á pokorne / miásto nich zaćnie szczepi. ♣ Kráiny narodow Pan podwráca / á wytraca je áż do grun-19 tow źiemie. ♣ Znośi je z nich / y wy-20 gładzaje : ♣ A uprząta z źiemie pá-21 miątkę ich. ♣ Pychá nie jest stworzona ludźiom : áni popędliwy gniew narodowi niewieśćiemu.

22 NAśieniem bespiecznym są ći / ktorzy się boją PAná / y drogim szczepem ći / ktorzy go miłują : Naśieniem bezecnym są ći / ktorzy nie są pilni zakonu : Naśieniem obłędnym są ći / ktorzy gwałcą roz-23 kazánia. ♣ Miedzy brácia swoją rządcá jest we czći : ále ktorzy się PAná boją / są *zacnieyszy* w oczách 24 jego. ♣ Zátrzymánie zwierzchnośći uprzedza bojaźń Páńska : ále utrácenie zwierzchnośći / zátwárdzenie y 25 pychá. ♣ Bogáte y zacnego y ubogiego chlubą / jest bojaźń Páńská. 26 ♣ Nie słuszna jest w lekkiey wadze mieć ubogiego rostropnego : á nie-spráwiedliwa mieć w uczćiwośći 27 człowieká grzesznego. ♣ Wielcy Pánowie / y Sędźiowie / y Możni / by-

wája w uczćiwośći : wßákże niemáß z nich więtßego nád tego/ ktory 28 śię PAná boji. Słudze d rostropnemu / wolni służyć będą : á mąż mądry nie ßemrze kiedy go strofują. 29 Nie wynoś śię z mądrośći w wykonywániu spráw twojich : á nie chlub śię czáśu utrapienia twego. 30 Bo lepßy jest ten co e robi/ á ma dosyć wßytkiego : niż ten co śię 31 chlubi/ á nie ma y chlebá. Synu/ wćichośći twojey jednaj chwałe dußy twojey : á miey ją w uczćiwośći 32 według godnośći jey. Ktoż uspráwiedliwi tego co grzeßy przećiwko dußy swojey ? ábo kto czćić będźie tego / ktory sámego śiebie nie czći. 33 Ubogi dostępuje uczćiwośći dla náuki swojey : ále bogacz jest we 34 czći/ dla bogactw swojich. Jesli kto jest w uczćiwośći w ubostwie / jákoż nie więcey w bogáctwie?

d Przyp 17. 2.
e Przyp 12. 9. y 28. 19

ROZDZIAŁ XI.

Dla piękności nie chwalić, áni dla niepiękności nikogo nie gánić. 4. To wßystko PAn spráwuje. 30. Gospodárze do opátrzności upomina.

1 Mądrość pokornego a wywyżßa głowę jego/ á w pośrzodku 2 zacnych sadza go. Nie chwał człowieká dla piękności jego / áni gardź 3 człowiekiem z pojrzenia nań. Máluczkać jest pßczołá miedzy latájącymi : ále owoc jey / náprzedniejßy 4 jest miedzy słodkośćiámi. Nie chlub śię w odźieniu b y w ßátach/ á w dźień chwały nie wynoś śię : boć dźiwne są spráwy PAńskie / á skryte 5 uczynki jego przed ludźmi. Wielec okrutnikow uśiádło ná źiemi : á ten o ktorym nic nie myślono/ otrzymał 6 c koronę. Wiele możnych do wielkiey lekkośći d przyßło : á zacni wy- 7 dáni są w ręce innych. Nie gań nic/ pierwey niż śię wywiesz : wyrozumiey pierwey/ á potym strofuj. 8 Nie odpowiádaj pierwey niżeli wysłuchaß : e á w pośrzodku mow / nie 9 wtrącaj śię w rzecz. O to co tobie nie należy / nie wadź śię : á wßędźie grzeßnikow/ nie záśiadaj. 10 Synu / nie wdawaj śię w wiele spraw : bo będźießli obćiążony / nie będźieß bez winy : á chćiałlibyś wiele ugonić / nic nie dośćigneß : 11 á ućiekájąc/ nie ućieczeß. Drugi prácuje/ y robiąc spießy śię ; á tym 12 bárźiey niedostátek ćierpi. Drugi záś leniwy jest / rátunku potrzebujący/ ná śile zeßły / á dosyć ma nędze : á przećię oko PAńskie wejrzáło nań ku dobremu/ podniosło go od 13 uniżenia jego: Y wywyżßyło głowę jego z utrapienia ; ták / że śię ich wiele dźiwowáło / pátrząc nań. 14 Dobre y złe/ żywot y śmierć/ ubostwo y bogáctwo/ jest od PANA. 15 Mądrość y náuká / y umiejętność zakonu / jest od PAná : miłość / y drogi dobrych spraw od niegoż są. 16 Błąd y ćiemnośći / grzeßnym wrodzone są : á ktorzy śię ráduią we 17 złym/ kocháją śię w złośći. Dar PAński trwa u pobożnych : á dobra wola jego dawa ßczęśliwe powo- 18 dzenie ná wieki. Jest ten ktory śię bogáći pilnośćią y skępstwem swojim ; á toć jest część zapłáty jego/ 19 Że mowi; f Ználazłem odpoczynienie : Teraz już będę kużywał dobr mojich ustáwicznie : A nie wie jáki g czás nań ma przyść / á iż to in- 20 nym zostáwi/ y umrze. Trwaj w umowie twojey/ á bądź jey pilen / á 21 zstárzey śię w pracy twojey. Nie dźiwuj śię spráwam grzeßnikow/ ále ufaj h PAnu ; á trwaj w pra- 22 cy twojey. Bo łácno jest PAnu bárzo prętko zbogáćić ubogiego. 23 Błogosłáwieństwo PAńskie jest zapłáta pobożnemu / á czyni że śię w krotkim czáśie rozkwita błogosłá- 24 wieństwo jego. Nie mow ; Coż jest zá pożytek powolnośći mojey ? A co mi od tąd dobrego przydźie? 25 Nie mow ; Mam dostátek / wiele jest rzeczy ktore trzymam ? A coż od tąd złego doznám zá żywotá 26 mego? Czáśu ßczęśćia złe rzeczy w zápomnienie przychodzą : á czáśu nießczęśćia dobre rzeczy nie by- 27 wáją wspominane. Bo łácno jest PAnu w dźień skonánia / nádgrodźić człowiekowi według spraw je- 28 go. Jedná godźiná zła/ przynośi zápámiętánie roskoßy / á przy dokończeniu człowieczym / jáwne by- 29 wáją spráwy jego. Nie miey nikogo zá ßczęśliwego przed śmierćią :

a 1 Moj 41. 40. Dani. 6. 3.
b Luk. 16. 19. Dziej. 12. 21.
c 1 Moj. 41. 40. 1 Sam. 16. 13.
d Ester. 7. 9.
e Przyp 18. 13. 1 Piotr 1. 15.
f Luk. 12. 19.
g Syrá. 18. 26.
h Psalm 37. 3.

bo z dźiatek swoich mąż poznány bywa.

30 Nie káżdego człowieká wprowadzaj do domu twego/ bo wiele jest zásadzek dyabelskich. ✠ Jáko kuropátwá pojimána w klatce/ tákie jest serce pysznego : á jáko szpieg wychodzący ná upadek twoj zásadzki czyni. ✠ Bo co dobrego jest/ we złe obraca : á ná te ktore sobie upodobał/ zmázę kłádźie. ✠ Z máłey iskierki rozżarza sie ogień : ták człowiek grzeszny ná krew czyha. ✠ Strzeż śie pilnie złośniká / bo złe rzeczy knuje/ áby ná ćie przywiodł wieczną sromotę. ✠ Przyjmiesz-li w dom cudzoźiemcá/ wywroći ćie powodliwie/ y wyćiśnie ćie z włásnośći twojey.

31 32 33 34 35

Rozdział XII.

Komu dobrze czynić. 6. Obłudę niektorych przyjaćioł ukázuje.

1 Jeśli czyniß dobrze/ wiedz komu czyniß : á będą wdźięczne dobrodźiejstwá twoje. ✠ Czyń dobrze pobożnemu/ á odnieśieß nadgrodę/ jesli nie od niego/ tedy od Nawyższego. ✠ Nie doczeka dobrego ten/ ktory śie złośćiámi pára ; áni ten/ ktory jáłmużny nie dawa. Dawaj a pobożnemu/ á nie wspomagaj grzeszniká. ✠ Czyń dobrze uniżonemu/ á nie dawaj niezbożnemu : Zábroń mu chlebá twego/ á nie dawaj mu/ áby śie tym nie zmocnił przećiwko tobie : ✠ Boć w dwoj nasob złym odpłáći/ zá wszystkie dobrodźiejstwá ktoreś mu uczynił. ✠ Abowiem y Nawyższy nienawidźi grzesznikow/ á pobożnym śię krzywdy pomśći : Owe zás chowa ná dźień srogiey pomsty ich. Daj dobremu / á nie pomagaj grzesznikowi.

2 3 4 5

a Gálát. 6. 10.

6 Nie poznáć przyjaćielá w szczęśćiu : á nieprzyjaćiel nie utáji śie w nieszczęśćiu. ✠ W szczęśćiu człowieczym/ nieprzyjaćiele śie smęcą : á w nieszczęśćiu jego y przyjaćiel odstępuje go. ✠ Nie wierz nieprzyjaćielowi twemu ná wieki. ✠ Bo jáko jest miedź zárdzewiáła/ táka jest złość jego. ✠ A choćby chodźił uporzony skurczywszy śie miey ná pieczy duszę twoję / y strzeż śie go : Będźieß mu jáko ten/ ktory zwierćiádło wyćiera/ á zrozumieß że nie do końcá rdza jego otárta. ✠ Nie stawiaj go podle śiebie/ áby ćie snadź kiedy nie podwroćił/ á nie wstąpił ná miejsce twoje : nie sadzaj go po práwicy twojey/ áby kiedy nie chćiał ośieść stołká twego ; á dopieroby s ná ostátku zrozumiał powieśći moje/ á trápiłyby ćie słowá moje. ✠ Ktoż śie zlituje nád zaklináczem od węzá ukąßonym : ábo nád wszystkimi/ ktorzy do zwierząt przystępują ? ták y nád tym co śie przytącza do człowieká złego / á uwikłał śie w grzechách jego. ✠ Ná godźinę státecznie przy tobie stánie w sprawie twojey : ále jesli śie pochyliß/ nie dotrwa. ✠ Wárgámi swymi nieprzyjaćiel łágodnie mowi : á w sercu swym o tym rádźi/ áby ćie w doł wtráćił. ✠ Oczymá swymi płákáć będźie : ále czás upátrzywszy nie będźie śie mogł násyćić krwie twojey. ✠ Jesli ćie co złego potka/ tedy go tám znajdźieß pierwszym : A rzkomo jákoby ćie chćiał rátowáć/ podkopie piętę twoję. ✠ Chwiać głową swoją y rękámi klásháć/ y z wiela szeptáć będźie : á odmieni oblicze swoje.

7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

Rozdział XIII.

Z kim towarzystwo prowádźić mamy. 4. Powagę bogátych, y co ubogich od nich potyka, opisuje.

1 Kto śie smoły dotyká/ pomáże śie nią : á kto ma towárzystwo z pysznym/ będźie mu podobnym. ✠ Nie dźwigaj brzemienia nád możność swoję/ poki ś żyw : á z mocniejszym y bogátszym niżeliś sam/ nie spolkuj. ✠ Co ma zá towárzystwo gárnec gliniány z kotłem? Jesli śie on tráći/ zstłucze śie. ✠ Bogáty uczynili krzywdę/ jeszcze go przeprászáją : á ubogi a uczynili krzywdę/ pogrożki ćierpieć muśi. ✠ Jesliże mu śie godźiß/ robi tobą : ále jesli ustániesz/ trapi ćie. ✠ Jesli co masz/ będźie z tobą mieszkał/ y wypráći ćie/ á nie będźie tego żałował. ✠ Jesli mu ćie będźie potrzebá/ zwiedźie ćie/ y uśmiechájąc śie/ będźieć nádźieję czynił / y będźieć pięknie mo-

2 3 4 5 6 7

a I. Ubogi obrázony.

wilk / y rzecze ; Cżegożći potrzebá ?

8 ✣ Y záwſtydźi ćię potráwámi ſwymi / áż ćię wyniſzcży po drugie y po trzećie / á náoſtátek náśmieje śię z ćiebie: á potym / dźiwujacći śię opuśći ćię / á głowá ſwoja nád toba 9 chwiać będźie. ✣ Strzeż śię pilnie/ 10 áby ćię myśl nie zwiodłá. ✣ Y ábyś nie przyſzedł do zniżenia / dla uweſelenia ſercá twego. 11 ✣ Jeſliby ćię możny wezwał / uchodź: á tym ćię wiecey y cżęśćiey wzywáć będźie. 12 ✣ Nie wtracaj śię ſam / ábyś nie był odrzucony bez *wſzelkiego* ſadu : á nie odſtępuj dáleko / byś ſnadź nie przyſzedł w zápámietánie. 13 ✣ Nie mow z nim zárowno / á nie wierz wielu powieśćiam jego : bo ćię ſzeroka mowa będźie doświadcżał / á jákoby śmiechem wypyta śię tájemnić 14 twojich. ✣ Nie miłośierny jeſt/ á nie cżyni doſyć słowu: á nie odpuśćić áby ćię trápić y w więźieniu trzymáć nie miał. 15 ✣ Strzeż śię/ á ſłuchaj z pilnośćia : ábowiem z upadkiem 16 twojim chodźiſz. ✣ A to ſłyſzac/ y we śnie twojim cżujnym badź.

17 PRzez wſzyſtek żywot *twoj* miłuj PAn[a / a] wzywáj go ku wybáwieniu twemu. 18 ✣ Káżde zwierzę miłuje ſobie podobne : tákże káżdy człowiek miłuje rownego ſobie. ✣ 19 Wſzelki twor ma śię do rownego ſobie : ták człowiek przyłacża śię do 20 podobnego ſobie. ✣ Jáki ſpołek ma wilk z báránem / táki grzeſznik z po- 21 bożnym. ✣ Jáka jeſt zgodá Hyeny ze pſem / táka też zgodá bogátego z 22 ubogim. ✣ *Jáko* Lwowi ná puſzcży dźiki ośieł jeſt łowem / ták bogátym 23 ubodzy ſa páſtwiſkiem. ✣ Obrzydła jeſt pyſznemu pokorá : á ubogi 24 obrzydły bogátemu. ✣ Bogacz ſzwánkujeli / od przyjaćioł porátowány bywa: ále ubogi upádnieli / y od 25 przyjaćioł porzucony będźie. ✣ Bogacz upádnieli / wiele ma pomocników: á choć mowi tájemnice / uſprá- 26 wiedliwiája go. ✣ Pokorny upádnieli ſukája nań / á nie dádza mu 27 miejſcá choć mowi roſtropnie. ✣ Gdy bogacz mowi/ wſzyſcy milcża/ á mowe jego b wywyżſzája áż pod obłoki. 28 ✣ A gdy ubogi rzecż prowádźi/ mowia; Ktoż to jeſt? A jeśli śię w cżym potknie / to go jeſzcże bárźiey tłu- 29 mia. ✣ Dobreć ſa bogáctwá / w ktorych niemáſz grzechu : ále złe ubo- 30 ſtwo w uśćiech niezbożnego. ✣ Serce człowiecże odmienia twarz jego / badź ku dobremu / badź ku złemu : ále ſerce ktore w poćiechách kwit- 31 nie/ weſoła twarz cżyni. ✣ Ślad ſercá dobrego/ twarz weſoła : á *ślad* myśli prácowitych / wynájdowánie przypowieśći.

b Dźiej. 12.22.

ROZDZIAŁ XIV.

Kto jeſt błogoſłáwiony. 3. Obycżáje łákomego opiſuje. 16. Do dźielnośći. 21. Y nábywánia madrośći upomina.

1 BŁogoſłáwiony maż ktory śię a nie potknał uſty ſwymi / y nie jeſt utrapiony wielkośćia grze- 2 chow. ✣ Błogoſłáwiony ktorego nie potępia b duſzá jego : á ktory nie wypada z nádźieje ſwojey / ktora położył w PAnu.

3 MEżá ſkapego nie zdobia bogáctwá : á zazdrośćiwemu / 4 coż po pieniadzách? ✣ Kto zbiera/ z obroku c ujmujac duſzy ſwojey / innym zbiera : á w dobrách jego inni 5 roſkoſzowáć będa. ✣ Kto ſobie jeſt złym/ komuż dobrym będźie ? Y nie 6 uweſeli śię z dobr ſwojich. ✣ Nic nie jeſt gorſzego nád tego co ſam ſobie zajrzy : á táć jeſt zapłátá złośći 7 jego. ✣ Bo jeſli dobrze cżyni / z niechęći cżyni / á ná oſtátek okázuje 8 złość ſwoje. ✣ Zazdrośćiwy złośliwie okiem pogláda/ odwraca twarz / 9 á gárdźi ludźmi. ✣ Oko łákomego nie bywa náſycone cżęśćia *ſwoja* : á nieſpráwiedliwość złego / wyſuſza 10 żywot jego. ✣ Oko złośliwe zajrzy chlebá / y niedoſtátek ćierpi u ſtołu ſwego.

11 SYnu / według możnośći ſwojey cżyń ſobie dobrze/ á ofiáruj 12 PAnu godne ofiáry. ✣ Pámiętaj iż śmierć nie omieſzka / á przymierze z 13 grobem nie jeſzcże ukazáne. ✣ Cżyń dobrze przed śmierćia przyjaćielowi : á według przemożenia twego 14 wyćiagaj *rękę*/ á dawaj mu. ✣ Nie omieſzkawaj dniá weſołego: á cżaſtká żadośći dobrey niech ćię nie 15 mija. ✣ Izali nie innemu zoſtáwiſz prace twojey ? á prac twojich ná

a Syrác. 19.16. y 25.11 Jákob. 3. 2. b 1 Ján. 3. 21. c Kázn. 5. 9. d Kázn. 5. 27.

16 rozdźiał losu? Dawaj y bierz/á poświącaj duszę swoję. 17 Bo w grobie prożno masz szukáć pokármow. 18 Wszelkie ćiáło e jáko szátá zwiotszeje: Bo to jest postánowienie od wieku; Smierćią f umrzesz. 19 Jáko liśćie źielone ná gęstym drzewie/ jedno opada/á drugie rośćie: ták co śię z ćiáłá y ze krwie rodźi/ jedno zchodźi/á drugie nástawa. 20 Káżda rzecz spróchniáła niszczeje/ á sprawcá jey pospołu z nim zchodźi.

21 Błogosłáwiony mąż / ktory g mądrze rozmyśla o rzeczách dobrych / á rostropnie rozmawia o rzeczách świętych. 22 Kto rozbiera drogi swoje w sercu swojim / táki y tájemnice mądrośći ogárnie myślą swoją: 23 Idźie tedy zá nią jáko ten ktory śládkuje czego / á zástawiáj śię ná drogách jey. Kto wygląda przez okná jey/ y u drzwi jey słucha: 24 Kto mieszka blisko domu jey / á wbija gość w śćiány jey/stawiájąc namiot swoj pod ręką jey: 25 Ten będźie mieszkał w gospodźie wszelkich dobr / á położy dźiatki swoje pod dáchem jey / y pod gáłązkámi jey odpocznie. 26 Będźie obroniony przez nię od upalenia/á w sławie jey mieszkáć będźie.

Rozdział XV.

O Mądrośći. 9. Y o tym że Bog nie jest powodem grzechu rozprawia.

1 Kto śię PANA boji / te rzeczy czynić będźie: á dostąpiwszy poznánia Zakonu / znajdźie mądrość. 2 Oná mu jáko mátká zábieży: á jáko żoná / pánienką pojęta / przyjmie go. 3 Nákarmi go chlebem zrozumienia / á nápoji go wodą mądrośći. 4 Umocniony będźie w niey ták / że śię nie pochyli: y podeprze śię jey/ á nie będźie pohánbiony. 5 Bo go wywyższy nád bliźniego jego/ á w pośrzod zebránia otworzy ustá jego. 6 Dojdźie wesela y korony rádośći; á imię wieczne odźiedźiczy. 7 Ale ludźie głupi nie dostąpią jey / y mężowie grzeszni nie oglądáją jey. 8 Dáleká jest od pychy; á mężowie kłamliwi nie wspomnią ná nię. 9 Chwała nie jest ozdobna z ust złośniká: bo mu od PAná nie jest zesłána. 10 Bo od mądrego chwałá ma być a wykonána/á PAn ja szczęśliwie wywiedźie. 11 Nie mow; PAn jest przyczyną odstąpienia mego: bo niemasz czynić tego czego on nienawidźi. 12 Nie mow; On mię *zdrádził* b stworzył: Gdyż nie potrzebuje człowieká grzesznego. 13 Pan nie nawidźi wszelkiey obrzydliwośći/ y nie jest miła tym ktorzy śię go boją. 14 On ći ná początku c stworzył człowieká/ y zostáwił go d w mocy woli jego: 15 *Mowiąc*; Jeśli będźiesz chćiał/ záchowasz przykazánia / y wiernie wykonasz dobrą wolą moję. 16 Położył przed tobą ogień y wodę: do czego chcesz śćiągni rękę swoję. 17 Przed ludźmi jest e żywot y śmierć: 18 A co śię komu spodoba/będźie mu dano. 19 Bo wielka jest mądrość PAńska: ktory śilny jest w mocy/ y widźi wszystko. 20 Oczy jego pátrzą f ná te ktorzy śię go boją/ á on zna káżdą spráwę człowieczą. 21 Nie rozkazał żadnemu źle czynić/ y nie dawa nikomu swey woli ku grzeszeniu.

Rozdział XVI.

Rodźice do powinnośći ich prowádźi. 8. A spráwy [illegible] dźiwne wylicza.

1 NIE żądaj sobie bez potrzeby mnostwá dźiatek/ y nie ráduj śię z synow niepobożnych: jeśli ich przybywa/ nie kochaj śię w nich jeżeli niemász bojáźni PAńskiey przy nich. 2 Nie powierzaj śię żywotowi ich: á nie spuszczaj śię ná mnostwo ich. 3 Bo lepiey jest mieć jednego spráwiedliwego/ niżeli tyśiąc *niespráwiedliwych*: 4 Y bezpotomstwá *lepiey* umrzeć/ niżeli mieć dźiatki niepobożne. 5 Bo przez jednego rozumnego/ miásto osádzone bywa: ále pokolenie niepobożnych prętko spustoszeje.

6 Wiele tákowych rzeczy widźiáło oko moje/ á známienitsze niż te słyszáło ucho moje. 7 Ná zebránie grzesznikow zápala a śię ogień/á ná narod uporny/zápala śię gniew. 8 Nie zmiłował śię b Bog nád wszystkimi stárodawnymi obrzymámi/ktorzy odstąpili *od niego*, dla wielkiego głupstwá swego. 9 Nie przepuśćił tym/u ktorych Lot c przychowywał ...

e Ezái. 40. 6. 1 Piotr 1. 24. f Zyd. 9. 27. g Psalm 1. 2.

a Psalm 33. 1. b Jákob 1. 13. c 1 Moj. 1. 27. d G. Wrece rády. e 5 Moj. 30. 15. f Psalm 34. 16. Syrác. 34. 18.

a 4 Moj. 16. 35. b 1 Moj. 6. 4. c 1 Moj. 18. 20.

był ; ktorymi śię brzydźił dla pychy ich. 10 Nie zmiłował śię nád narodem d zátrácenia godnym / ktorzy chodźili w grzechách swoich/ 11 ktorych śię dopuszczáli. A ták sześć kroć sto e tyśięcy pieszych zebránych / dla zátwárdźiáłośći sercá ich / bicżuiac / lituiac / biiac / lecżac / PAN miłośierdźiem / y karániem záchował : A byłliby w ludu áby jeden twárdego kárku / dźiwby to był/gdyby był uszedł karánia. 12 Gdyż miłośierdźie y gniew jest u 13 niego. Pretko śię f może zmiłowáć y wylać gniew: jáko wielkie jest miłośierdźie jego/ ták wielkie jest y karánie jego : Káżdego według spraw 14 jego sadźić bedźie. Grzesznik z drapiestwem nie ujdźie : á ocżekawánie pobożnego dárenmne nie bedźie. 15 Wszelkiey litośći miejsce dawaj/ bo káżdy według spraw swojich nad- 16 grode znajdźie. PAN zátwárdźił g Fáráoná áby go nie poznał/ á izby były poznáne spráwy jego od wszystkich ktorzy sa pod niebem. 17 Znájome jest wszelkiemu stworzeniu miłośierdźie jego : á świátło swe y ciemnośći rozdźielił Dyámen- 18 tem. Nie mow ; Skryje śię przed PAnem : á z wysokośći ktoż 19 ná mie wspomni ? Nie beda ná mie pámietáć w wielkośći ludu : Bo coż jest duszá mojá miedzy ták 20 niezlicżonym stworzeniem ? Oto niebo / y niebá niebios / przepáść y źiemiá/ y wszystko co w nich jest/gdy je náwiedźi poruszą śie : Owszem y wszystek świát stworzony y ucży- 21 niony według woli jego. Gory y grunty źiemie/ gdy tylko wejrzy PAN ná nie/ trzesa śie od strá- 22 chu. Serce o tym godnie y pomyślić nie może : á drogi jego / ktoż ro- 23 zumem pojmie ? Bywa wicher ktorego człowiek dojrzeć nie może : ále dáleko wiethe sa spráwy jego 24 w skrytośći. Ktoż wymowi ucżynki spráwiedliwośći jego ? Abo kto je źnieśie ? Bo dálekie jest od nas zrzadzenie ich : á wywiádowánie śie wszystkich ludźi ustawa. 25 Ktory śię upokarza / uważa to : ále mąż głupi/ bładzac myśli o rzecżách głupich.

26 Słuchaj mie synu/ á ucż śie náuki / á słowá moje uważaj w 27 sercu twojim. Ukażeć z uwaga náuke / á z pilnośćia opowiemći u- 28 mieietność jego. Bo PAn z rozsadkiem wykonywał spráwy swoje od pocżatku : á od stworzenia ich rozrzadźił wszystkie cżastke ich. 29 Ozdobił ná wieki spráwy swoje/ á w reku jego sa pocżatki ich / y trwája od narodu do narodu : Nie łákna áni ustawája w spráwách swojich/ áni przestawája od robot swojich. 30 Jedno drugiemu nie jest ćiezkie / y ná wieki nie bedźie niepostuszne sło- 31 wu jego. A potym pojrzał PAN ná źiemie / y nápełnił ja dobrámi h 32 swymi. Wszelákimi zwierzety i okrył i wierzch źiemie / do ktorey śie záś náwroca.

h 1 Moj. 1. 11.
i 1 Moj. 1. 24.

Rozdział XVII.

Stworzenie człowieká opisuje. 22. Y do pokuty go pobudza.

1 PAN stworzył człowieká a z źie- 2 mie. A záśie go w nie obraca. 3 Licżbe dni y cżás pewny dał im ; dał im y moc nád b wszystkim co 4 jest ná źiemi. Przyoblokł je w śiłe jáko im należáło : á ná wyobráże- 5 nie swoje c ucżynił je. Puśćił stràch ich ná wszelkie ciáło / áby pánowáli jáko nád zwierzem/ták y nád 6 d ptástwem. Ráde y jezyk / ocży/ uszy / y serce dał im ku rozmyślá- 7 niu : A tym je podźieliwszy/szosta 8 rzecza obdárzył je/ myśla : Y śiodma rzecza/ mowa : áby opowiá- 9 dáli spráwy jego. Umiejetnośćia y rozumem nápełnił je / á złe y do- 10 bre pokazał im. Przyłożył oko swe do sercá ich : y dał im to / áby śie ná wieki chlubili cudámi jego / y rostropnie opowiádáli spráwy je- 11 go : A beda c wybránymi / áby i- 12 mie jego świete chwalili. Przydał im y umiejetność / á Zakon żywotá podał im w dźiedźictwo / áby zrozumieli / że teraz śmiertelnymi 13 sa. Przymierze wiecżne ucżynił z nimi ; á sady swoje pokazał im. 14 Wielmożność chwały jego widźiały ocży ich : y sławny głos jego słyszá- 15 ło ucho ich/ gdy im rzekł; Strzeżćie śie od wszelkiey nieprawośći : á

d 2 Moj. 14. 1. *e 4 Moj. 11. 21.* *f Syrác. 4. 7.* *g 2 Moj. 9. 1.*

a Job. 7. 1. *b Psalm. 8. 7.* *c 1 Moj. 1. 26.* *d 1 Moj. 1. 28.*

poru-

powrucił káżdemu z nich bliźniego 16 swego. ♣ Nie ukrywa śię przed oczymá jego drogi ich/ poniewaz są przed nim ustáwicznie; bo wszelki człowiek od młodośći skłonny jest e do złego: przetoż nie mogą z serc swojich kámiennych uczynić mięśistych. 17 ♣ Abowiem przy rozdźieleniu narodow wszystkiey ziemie/ nád káżdym narodem postánowił Kśiążę: ále Izráelá wźiął sobie f zá dźiał/ ktorego jáko pierworodnego g wychowywa w kárnośći; á udźiela mu świátłośći łáskáwey/ nie opuszczájąc go. 18 ♣ Przetoż wszystkie spráwy ich są przed nim h jáko słońce/ á oczy jego bez przestanku pátrzą ná drogi ich. 19 ♣ Nie są przed nim skryte niepráwośći i ich/ á wszystkie grzechy ich są przed PAnem: ále PAn dobrotliwym będąc/ y znájąc dźieło swoje/ nie opuśći ich/ áni ich odrzući odpuszczájąc im. 20 ♣ Miłośierdźie záprawdę człowiecze jest przed nim jáko pieczęć/ á uczynnośći ludzkiey ostrzega jáko źrzenice; dawájąc synom y corkam swojim pokutę: Potym powstawszy odda im/ y da zapłátę ná głowę ich. 21 ♣ Ale pokutującym dawa áby śię náwroćili: á nápomina tych ktorzy opuszczáją ćierpliwość. 22 ♣ Náwroć-że śię tedy do PAná: á opuśćiwszy grzechy/ modl śię przed obliczem jego; á nie dawaj zgorszenia. 23 ♣ Náwroć śię do Nawyższego/ á odwroć śię od niepráwośći; bo on będźie wodzem twojim z ćiemnośći/ ku świátłośći zbáwienney. 24 ♣ A miey w wielkiey nienawiśći obrzydliwość. 25 ♣ Ktoż będźie chwalił Nawyższego w k grobie/ ták jáko mu żywi chwałę wzdawáją? 26 ♣ Umárły przestawa chwalić/ jákoby nigdy nie był. 27 ♣ Zywy y zdrowy sercem PAná chwalić będźie.

28 O Jáko jest wielkie miłośierdźie PAná Bogá nászego! á litość nád tymi/ ktorzy śię náwracáją do niego świętobliwie! 29 ♣ Nie może záiste wszystko być w ludźiach: poniewaz nie jest nieśmiertelny syn człowieczy. 30 ♣ Cożjest jáśnieyszego nád słońce? A widy ustawa: Ták y człowiek/ ktorego myśl o ćiele y 31 o krwi/ gnie. ♣ Moc wysokośći niebieskiey l Bog przegląda: ále wszyscy ludźie są ziemią m y popioł.

Rozdział XVIII.

Jáki jest Bog. 7. Y ludźie, opisuje. 13. Do ukłádnośći. 20. Do opátrzności. 33. Y porzucenia roskoszy upomina.

1 Ktory żywie ná wieki/ wszystko 2 w obec stworzył. ♣ PAN sam jest spráwiedliwy/ á niemász innego oprocz niego; on rządźi świát piędźią ręki swojey/ á wszystkie rzeczy posłuszne są woli jego: bo on jest Krolem wszystkich/ mocą swą rozdźielájąc rzeczy święte od nieczystych. 3 ♣ Komuż to dał/ áby mogł wypowiedźieć spráwy jego? A kto doścignął wielmożnych spraw jego? 4 ♣ Moc wielmożnośći jego ktoż wysłowi? á kto sprostáć może/ áby wypowiedźiał miłośierdźia jego? 5 ♣ Nie podobna ująć áni przydáć/ áni 6 doścignąć cudow PAńskich. ♣ Gdy ich człowiek dokonywa/ ledwie poczyna: á gdy przestánie/ wątpliwym jeszcze będźie. 7 ♣ Y coż jest człowiek/ ábo co zá pożytek jego? Coż 8 ma dobrego/ ábo co złego? ♣ Liczby dni człowieczych/ nawięcey jest a sto lat: á káżdego z nich niespodźiewána jest śmierć: Jáko kropla wody morskiey/ y jáko ziárno piasku/ ták jest tyśiąc lat przećiwko dniom 9 wiecznym. ♣ Przetoż PAN długo ludźiom ćierpi/ á wylewa miłośierdźie swoje ná nie. 10 ♣ Pojrzał y poznał że koniec ich zły jest: 11 ♣ Przetoż pokazał hojnie litość swoję. 12 ♣ Człowiek pokázuje miłośierdźie 13 przećiwko bliźniemu swemu: ♣ Ale PAN miłośierdźie pokázuje przećiwko wszelkiemu ćiáłu: 14 ♣ Karząc/ ćwicząc/ náuczájąc y náwracájąc je jáko pásterz trzodę swoję. 15 ♣ Miłośćiw jest tym/ ktorzy kárność przyjmują/ y ktorzy śię kwápią do sądow jego.

16 Synu/ gdyć śię szczęśći/ nie czyń pogorszenia; á gdy ćię o co proszą/ nie náprzykrzaj śię słowem złym. 17 ♣ Izali rosá gorącośći nie uśmierza? Ták/ lepsze jest sło-

e 1 Mojż. 6. 5. f 5 Mojż. 4. 20. y 10. 15. y 32. 9. g 2 Mojż. 4. 22. h Psalm 139. 11. i Zyd. 4. 13. k Psalm 6. 6. Ezai. 38. 19. l Job 15. 15. m Job 34. 15. y 18. a Psalm 90. 10.

18 wo niżeli dar. ♣ Oto izali słowá nie ważniejsze/niżeli dáry? A to oboje jest przy człowieku szczodroblirwym.
19 ♣ Głupi ostrze ná oczy wyrzuca: á dar zazdrościwego wysusza oczy.
20 ♣ Náucz śię pierwey niż co masz mowić: á przed choroba lekárstwá używaj.
21 ♣ Przed sadem przygotuj śię/ ábyś dobrze czynił: á czásu karánia znajdźiesz odpuszczenie.
22 ♣ Chowaj śię miernie przed tym/niż śię rozchorujesz: á pod czás grzechow/czyń pokute.
23 ♣ Nie czyń sobie wstretu/ ábyś wczás nie miał wypełnić ślubu: á nieodwłaczaj polepszenia áż do śmierći.
24 ♣ Pierwey niżeli śię masz modlić/ przygotuj śię: á nie badź podobien człowiekowi kuszacemu PAná.
25 ♣ Pámietáj ná gniew ktory ma b przyść w dźień dokonánia/y ná czás pomsty/ y ná odwrocenie twarzy PAńskiey.
26 ♣ Pámietaj ná czás głodu/ czásu obfitośći: á ná ubostwo y nedze/ w
27 dźień bogáctwá. ♣ Czás śię odmienia od poránku áż do wieczorá: ále wszystkie rzeczy sa pretkie przed Pánem.
28 ♣ Człowiek madry we wszystkim śię c obawia: á zá dni złych/ strzeże śię grzechu: ále głupi nie u-
29 pátruje czásu. ♣ Wszelki rostropny powiádomy jest madrośći y umiejetnośći:
30 ♣ A temu ktory je znájduje/czyni poczćiwość.
31 ♣ Rostropni y w powieśćiách madrość przynoszą: á jáko deszcz wálny powieśći osobliwe ku poczćiwemu żyćiu przytaczáją.
32 ♣ Lepsza ufáć w sámym PAnu: gdyż martwe serce/ martwey śię rzeczy trzyma.
33 Z A pożadliwośćiámi d twojimi nie chodź/ á od chęći twojey
34 powśćiagaj śię. ♣ Pozwolisz li duszy twojey żadze jey ktorey prágnie/ sposobisz rádość nieprzyjaćiołom
35 swojim/ktorzy ćię záirzą. ♣ Nie kochaj śię w wielu roskoszách twojich; áni
36 potrzebuj rády ich. ♣ Pátrz ábyś nie z ubożał spráwujac uczty z tego coś wypożyczył/ nic w mieszku nie májac: boby ćię udano żeś jest zdrajca własnego żywotá twego.

b Prác. 16.
c Przyp. 8.14.
d Rzym. 13.14.

ROZDZIAŁ XIX.

Mowi o winie. 2. O Niewiástach. 6. O obmowiskách bliźniego. 19. Y o prawey madrośći.

1 R Obotnik opiły nie zbogáći śię: á kto sobie máłych rzeczy nie
2 waży/po máluczku upada. ♣ Wino a y niewiásty zwodza b madre: á kto śię przyłacza ku wszetecznicam/ stá-
3 nie śię niecnota. ♣ Ćierw y robacy odźiedźicza go: á schnać bedźie/ ná
4 przykład innym. ♣ Kto rychło wierzy/ jest lekkiego sercá: á kto grzeszy/ przećiwko duszy swey grzeszy. ♣
5 Kto śię weseli z nieprawośći/potepiony bedźie: ále kto śię przećiwi roskoszam/ koronuje żywot swoj.
6 K To záwśćiaga jezyká/ y z ćiatnym porowna: á kto nienawidźi wielomowśći/ tym mniey złe-
7 go dozna. ♣ Nigdy nie powtarzaj rzeczy/ á nie bedźieć to ku szkodźie.
8 ♣ Ani przed przyjaćielem/áni przed nieprzyjaćielem/ nie powiádaj o obyczájách cudzych: á jesliś ty jest bez wády/ nie ogłaszajże innych. ♣
9 Abowiem gdy to kto od ćiebie usłyszy/ bedźie śię ćiebie chronił? á czásu swego bedźie ćie miał w nienawiśći.
10 ♣ Usłyszyszli co/niech to z toba c umrze; y badź bespiecznym: bo
11 śię od tego nie rozpukniesz. ♣ Głupi śię dla słowá trapi/ jáko Rodzaca przy porodzeniu:
12 ♣ Jáko strzałá ktora utyka w biedrze ćiáłá/ ták jest
13 słowo w brzuchu głupiego. ♣ Strofuj przyjaćielá/ choć tego nie uczynił: á jesli uczynił/ áby wiecey nie
14 czynił. ♣ Strofuj bliźniego choć nic nie rzekł: á jesli rzekł/ áby potym
15 nie mowił. ♣ Strofuj przyjaćielá/ ábowiem często bywa prozna potwarz: á káżdey powieśći niech nie
16 wierzy serce twoje. ♣ Nie jeden śię potyka w słowie/lecz nie z umysłu: á ktoż jest coby nie zgrzeszył d jezykiem
17 swojim? Strofuj bliźniego przed tym niż poczniesz grozić: á daj miejsce zakonowi Nawyższego/ bedac prozen gniewu.
18 B Ojaźń PAńska jest poczatkiem przyjecia/á madrośćia od niego
19 zjedna sobie miłość jego. ♣ Poznánie rozkazań PAńskich/ jest náuká żywotá: á ći ktorzy czynia co mu śię podoba/ z drzewá nieśmier-
20 telnośći owoce zbieráją. ♣ Bojaźń

a Ozeá. 4. 11.
b 1 Krol. 11. 1.
c Syrác. 27.16.
d Syrác. 14. 1. Jákob. 3. 2.

PAńska/

Páńska/ jest nawyższa mądrość: á przy wszelkiey mądrości jest wypełnienie zakonu/ y poznánie wszechmocności jego. ♣ Sługá ktory mowi Pánu; Nie uczynię tego coć śię podoba: choćiażby potym uczynił/ pobudza do gniewu tego ktory go chowa. ♣ Wiádomość złośći/ nie jest mądrośćią: áni rádá grzesznikow nie jest rostropnośćią. ♣ Jest złość/ ále obrzydła: á głupim jest ktoremu zchodźi ná mądrośći. ♣ Lepszy jest prostak bogobojny/ ktoremu rozumu niedostawa/ niżeli ktory ma dosyć rozumu/ á zakon Nawyższego przestępuje. ♣ Jest chytrość osobna/ ále y tá jest niespráwiedliwa: Jest też co podwraca łáskę/ w czynieniu sądu: Ale ten co spráwiedliwie sądźi/ mądrym jest. ♣ Jest kto co wszystko złe czyniąc ponuro chodźi/ ále wewnątrz jest pełen zdrády ognistey: Náchyla twarzy swey/ á czyni śię głuchym/ á gdźie śię nie spodźiejesz/ podchwyći ćię/ y uczynić co złego. ♣ A choćby zło mocy nie miał: áby mogł grzeszyć: wszákże upátrzywszy czás/ złe uczyni. ♣ Z wejrzenia poznáć męża: ták z wejrzenia ná twarz/ poznáć rostropnego ♣ Ubior męża y wyszczerzánie zębow/ y chod człowieczy/ ukázują jákim kto jest. ♣ Niektore karánie bywa nie według czásu: jest też kto milczący/ ále rostropny.

ROZDZIAŁ XX.

Karánie 7. Y pokuts záleczywszy. 9. O Dárach. 22. O Grzechách. 25. O Kłamstwie. 30. Y o Mądrośći mowi.

1 Daleko lepiey jest karáć/ niżeli śię potájemnie gniewáć: á kto śię do grzechu przyzna/ ujdźie szkody. 2 ♣ Jáka jest pożądliwość a trzebieńcá ku zgwałceniu pánienki/ táki jest ten ktory przez gwałt sądy odpráwuje. 3 ♣ Jest co milczy/ á uznány bywa zá mądrego: á drugi jest przemierzły dla wielomowności swojey. 4 ♣ Jest drugi co milczy/ á nie ma coby odpowiedźiał: á drugi co 5 milczy/ upátruje czás. ♣ Człowiek mądry/ milczy do czásu słusznego: ále wszeteczny y głupi wyrywa śię 6 przed czásem. ♣ Wielomowny/ obrzydły jest: á kto sobie moc przywłaszcza/ 7 będźie w nienawiśći. ♣ O jáko rzecz dobra/ zá karániem oświadczyć pokutę; bo ták ujdźiesz dobro- 8 wolnego grzechu. ♣ Ma ż grzeszny ma upodobánie we złym: ále co wynajdźie/ bywa mu ku szkodźie.

9 Jest dar/ ktory nie jest pożyteczny: jest też dar/ ktore o dwo- 10 jáka nadgrodá. ♣ Sławá bywa przyczyną poniżenia: tráfia śię że 11 kto z poniżenia wynośi głowę. ♣ Jest co tánie kupuje wiele rzeczy: ále potym śiedmioráko opłáćić muśi. ♣ 12 Mądry/ słowy swymi przyjemność sobie czyni: ále wdźięczność głupich 13 rozlana bywa. ♣ Przyjmieli dar od głupiego/ tákże y od zazdrośćiwego/ w nędzy jego/ nie będźieć pożyteczny: bo oczy jego chcą wiele 14 wźiąć zá jeden dar. ♣ Máłoć da/ á wieleć wymawia: á rozedrze gębę 15 swoję/ jáko woźny. ♣ Dźiś pożyczy/ á jutro śię będźie upominał: tákowy jest obrzydły Pánu y ludźiom. 16 ♣ Głupi mowi; Nie mam przyjáćielá/ á dobrodźiejstwá moje nie są przyjemne: ktorzy jedzą chleb moj/ 17 fałszywego są języká. ♣ Ile kroć wiele ich náśmieją śię z niego? Bo áni tego co ma/ poznáć dobrze nie może; y ma/ jákoby nic nie miał. ♣ 18 Spádnienie z gory prętsze jest niż wymowienie: tákżeć y upadek złych 19 prętko przychodźi. ♣ Człowiek niewdźięczny jest jáko powieść nieporzecżona: w ustách nieukow ustáwi- 20 czna będźie. ♣ Z ust głupiego/ przypowieść nie jest przyjemna: bo jey 21 nie powiáda czásu swego. ♣ Jest drugi ktoremu nędzá grzeszyć nie dopuszcza; przeto ż śię nie trapi w odpocżnieniu swojim.

22 Jest co tráci duszę swoję dla wstydu; á mając wzgląd ná oso- 23 by/ tráci ją. ♣ Jest ktory co dla wstydu obiecuje przyjaćielowi: á potym go sobie dármo czyni nie- 24 przyjaćielem. ♣ Zelżywośćią jest kłamstwo człowiekowi/ á w uśćiech nieumiejętnych/ ustáwiczne jest. ♣ 25 Lepszy jest złodźiey/ niżeli ustáwiczny kłamcá: á wszákże obá odźiedźiczą 26 zginienie. ♣ Obyczáje człowieká kłamliwego są bezecne: á háńbá z 27 nim jest bez przestanku. ♣ Mądry

a Syrác. 30.21.

ſam śiebie mową b ſwoją pokaże: á człowiek rostropny podoba śię 28 zacnym. ✤ Kto uprawuje źiemię ſwoję/ podnieśie c brogi ſwoje: ták/ kto śię podoba zacnym/ otrzyma odpuſzczenie nieſpráwiedliwośći ſwojey. 29 ✤ Dáry á y upominki/ oczy mądrych záślepiáją: á jáko wędźidło w uśćiech záwśćiągáją karánie. 30 Mądrość e zátájona/ y ſkarb zákopány/ coż zá pożytek z obojgá? 31 ✤ Lepſzyć jeſt człowiek ktory táji głupſtwo ſwoje/ niżeli ten człowiek ktory kryje mądrość ſwoję. ✤ 32 Lepſza jeſt nieuchronna ćierpliwość ſzukájąc PAná/ niżeli ten ktory nie májąc PAná/ ſprawcą jeſt właſnego żywotá.

ROZDZIAŁ XXI.

Od grzechow odwodźi. 12. A ludźi mądrych y niemądrych ſpráwy niektore opiſuje.

1 Synu jeſliś zgrzeſzył/ nie grzeſz więcey/ á modl śię zá przeſzłe 2 *zbrodnie.* ✤ Ućiekaj przed grzechem/ jáko przed wężem: bo przyſtąpiſzli do niego/ ukąśi ćię. 3 ✤ Zęby lwie/ ſą zęby jego; mordujące duſze ludzkie. ✤ 4 Wſzelka niepráwość jeſt jáko miecz z obu ſtron oſtry: á rána jey nieuleczona. 5 ✤ Zwádá y krzywdá wniwecz bogáctwá obraca: á dom hárdych będźie zpuſtoſzony. 6 ✤ Modlitwá z uſt ubogiego áż do uſzu PAńſkich *przychodźi:* á ſąd jego prętko przypada. 7 ✤ Kto ma w nienawiśći karánie/ ten jeſt ná drodze grzeſznego: ále kto śię boji PAná/ náwraca śię 8 z práwego ſercá. ✤ Wymowny z dáleká poznány bywa: ále roſtropny 9 zna kiedy w czym upada. ✤ Kto buduje dom ſwoj cudzymi pieniędzmi/ jeſt jáko ten/ ktory kámienie zgromadza ná grob/ ku pogrzebowi 10 ſwemu. ✤ Zgromádzenie złośnikow jeſt jáko kupá zgrzebi: á dokonánie ich/ płomień ogniſty y zátrácenie. ✤ 11 Drogá grzeſznikow jeſt kámieniem ubrukowána: ále koniec jey/ przepáść piekielna.

12 Kto ſtrzeże zakonu PAńſkiego/ ma zrozumienie jego: ále doſkonáłość bojáźni PAńſkiey/ jeſt ná byćiem mądrośći: nie náuczy śię jey/ kto nie jeſt pośmyślny; áczkolwiek pośmyſł gorzkość mnoży. 13 ✤ Umiejętność mądrego/ wylewa jáko powodź: á rádá jego/ jeſt jáko czyſte źrzodło żywotá. 14 ✤ Wnętrzności głupiego ſą jáko naczynie ztłuczone/ poki żywie niezádźierży w ſobie 15 żadney náuki. ✤ Jeżeli umiejętny ſłowo mądre uſłyſzy/ pochwali je; y 16 przyda nieco do niego. ✤ A jeżeli je nieumiejętny uſłyſzy/ nie podoba mu śię; y zárzući je zá grzbiet ſwoj. ✤ 17 Powieść głupiego jeſt jáko tłomok ná drodze: ále w wárgách roſtropnego/ znájduje śię przyjemność: uſt roſtropnego rádzą śię w zgromá18 dzeniu. ✤ Jáki jeſt dom obálony/ tákowa jeſt mądrość głupiego: ále ſłowá mądre° w ſercu uważáć będą; lecz umiejętność głupiego/ ſą ſło19 wá nieporządne. ✤ Kárność głupich jeſt jáko pętá ná nogách; y já20 ko okowy ná práwey ręce. ✤ Głupi śmiejąc śię podnośi głos ſwoj; ále człowiek dowćipny/ záledwie śię 21 pociechu uśmiechnie. ✤ Ćwiczenie/ jeſt mądremu jáko ochędoſtwo złote/ y jáko náramiennik ná práwym rá22 mieniu jego. ✤ Nogá głupiego prętka jeſt do domu *cudzego:* ále człowiek w rzeczách biegły/ ma to zá 23 hánbę. ✤ Głupi przez drzwi do domu náglada; ále mąż ćwiczony ná 24 dworze ſtoji. ✤ Znák niewyćwiczonego człowieká/ jeſt/ podſłuchywáć u drzwi: ále mądry ma to ſobie zá 25 ſromotę. ✤ Wárgi wielomownych/ mowią co im nie należy: ále ſłowá mądrych ná wadze ważone bywá26 ją. ✤ W uśćiech głupich jeſt ſerce ich; ále w ſercu mądrych ſą uſtá ich. 27 ✤ Gdy niepobożny ſzátáná przeklina/ 28 ſam przeklina duſzę ſwoję. ✤ Obmowcá zplugáwi duſzę ſwoję: á gdźie śię kolwiek obroći/ w nienawiśći będźie.

ROZDZIAŁ XXII.

O Leniwym. 3. O Dźiećiách. 9. O Szalonym. 26. Y jáko śię przyjaźń zrywa.

1 Leniwiec jeſt podobny kámieniowi pomązánemu: á káżdy śię po2 śmiewa z hánby jego. ✤ Leniwiec jeſt podobny krowińcowi ná gnoju: kto

3 go podnośi/ otrząsa ręke. ♣ Syn źle wychowány jest hańbą Oycowską: á corká tákaż rodźi śię ná śkodę. ♣ 4 Corká rostropna dźiedźiczką będźie męża swego: ále ktora go záwstydza/ ku zelżywośći rodźićom bywa. 5 ♣ Wszetecżna/ Oycá y męża w háńbę wdawa: przetoż u obojgá w niewadze będźie. 6 ♣ Powieść nie według czásu/ jest niby muzyká w żáłobie: ále bicz y karánie ktore śię czásu słusznego dźieje/ jest skutkiem mądrośći. 7 ♣ Dźiatecżki uczćiwie będąc wychowáne/ podły rod własnych rodźicow nákrywáją: 8 ♣ Ale dźieći w wzgárdźie y w głupstwie będące/ w pychę śię podnoszą/ y zacny rod przyjaciół swoich szpecą. ♣ 9 Ten co głupiego uczy/ jest jáko ten co skorupy zlepia: y jákoby śpiącego budźił z twárdego snu. 10 ♣ Z drzemiącym gada/ kto mowi z głupim: bo po dokonániu rzeczy/ mowi; ♣ Coż to jest? 11 Płacz nád umárłym/ bo pozbawiony jest a świátłá: á nád głupim płácz/ bo ztráćił rozum. 12 ♣ Miernie płácz nád umárłym; ábowiem odpocżynął: Ale żywot głupiego / gorszy jest niż śmierć. 13 ♣ Załobá po umárłym trwa b przez śiedm dni: ále nád głupim y niepobożnym/ po wszystek czás żywotá jego. 14 ♣ Z głupim nie daway śię długimi słowy; á do nierozsądnego nie przystępuj: bo niemájąc rozsądku/ wszystkie twoje rzeczy lekce poważy: 15 ♣ Strzeż śię go/ ábyś nie miał trudnośći/ á nie zplugáwił śię niecżystośćią jego. 16 ♣ Odchyl śię od niego: á znajdźiesz odpocżynienie; á nie odniesiesz żáłośći z głupstwá jego. 17 ♣ Coż jest nád ołow ćięższego? á ktoreż inne imię jego/ jedno ołow? 18 ♣ Snádniey jest nośić piasek/ y sol/ y bryłę żeláza/ niż człowieká nierozsądnego. 19 ♣ Wiązánie drzewiáne spojone w budowániu/ záchwiániem śię nie rozerwie śię; ták serce ráda rozmyślna umocnione/ żadnego śię czásu stráchu nie ulęknie. 20 ♣ Serce myślą rostropną podpárte/ jest jáko tynkowánie wapienne/ ná rowney śćienie. 21 ♣ Tyki ná miejscu wysokim postáwione/ nie ostoją śię przed wiátrem: ták serce lękliwe w myśli głupiego/ przed żadnym stráchem śię nie ostoji. 22 ♣ Kto kole oko/ wyćiska łzy: á kto bodźie serce/ wyjawia umysł: 23 ♣ Kto kámieniem ćiska ná ptaki/ rozpłasza je: á kto sromośći przyjaćielá/ rozrywa przyjaźń. 24 ♣ Dobędźieszli mieczá przećiwko przyjaćielowi/ nie wątp; bo jest drogá do usmierzenia. 25 ♣ Otworzyszli ustá przećiwko przyjaćielowi/ nie boj śię: ábyś może być pojednánie: jesliś go jedno nieszkálowáł / y hárdźie nie zelżył/ á tájemnice c nie objáwił/ y zdrádą nie uderzył: ábowiem dla tych rzeczy/ odbieży ćię káżdy przyjaćiel. 26 ♣ Záchoway wiárę bliźniemu w ubostwie/ ábyś śię w szczęśćiu jego weselił. 27 ♣ Czásu utrápienia stoj przy nim/ ábyś w dźiedźictwie jego spoldźiedźicem był. 28 ♣ Bo nie záwżdy mamy gárdźić ubostwem/ áni śię mamy dźiwowáć bogáczowi/ ktory niema rozumu. 29 ♣ Ogień uprzedza párá y dym z kominá; ták wylaniekrwie uprzedzáją swáry. ♣ 30 Przyjaćielá bronić nie będę śię wstydał: á przed oblicżem jego nigdy śię nie skryję: á jesli mię co złego od niego potka/ ktokolwiek o tym usłyszy/ będźie śię go strzegł.

31 Ktoż da straż ustam mojim/ á ná wárgi moje d pieczęć pewną? ábym nagle nie mowił przez nie: á język moj ábym mię nie zátráćił.

a Syrác. 38.16.

b 1 Moj 50.10.

c Syrác. 27.16.

d Psalm 34.14. y 39.2. y 141.3 Przyp 21.23.

ROZDZIAŁ XXIII.

Modlitwá. 9. Odwodzenie od przyśięgi y od chluby.

1 Pánie/ Oycże y pánujący wszystkiemu żywotowi/ nie opuszczájże mię w rádźie ich/ áni mi day upáść przez nie. 2 ♣ (Ktoż włoży karánie ná myśli moje/ á w serce moje náukę mądrośći?) ábyś ty Pánie obłądzeniu memu zfolgowáł; á záś bezpráwiu tych / ktorzy umyślnie grzeszą/ nie folgowáł. 3 ♣ Aby śię nie rozmnożyły obłądzenia moje; á grzechy moje áby nie obfitowáły ku zginieniu memu/ y ábym nie upadł przed ocżymá przećiwnikow *mojich*, y nie rádowáł śię ze mnie nieprzyjaćiel moj: ktorego nádźieją dáleka jest od miłośierdźia twoje-

4 go. O Pánie/ Ojcze y Boże żywotá mego/ záchowaj wyniosłośći oczu mojich: á hárde serce ustáwicznie oddalaj od sług twojich. 5 Prozne nádźieje y pożądliwośći odwroć ode mnie: á zátrzymawaj tego/ ktory chce służyć ustáwicznie. 6 Obżárstwo y pożądliwość nierządu/ niech mię nie ogarniáją/ á duszy niewstydliwey nie podawaj mię sługi swego. 7 Słuchajćie dźiatki náuki ust prawdźiwych: ktorą gdy kto záchowywa/ nie będźie podchwycony w słowiech swych. 8 W głupstwie swojim ułowiony będźie grzesznik szálejący; á hárdy obráźi śię przez to.

9 Niech nie przywykáją przyśiędze ustá twoje: á Swiętego *nádáremno* miánowáć/ nie miey w zwyczáju. 10 Bo jáko sługá ktorego często karzą/ nie jest bez śinośći: ták kto przyśięga/ y Bogá ustáwicznie nádáremno miánuje/ czysty od grzechu nie będźie. 11 Kto często przyśięga/ pełen jest nieprawośći: á karánie z domu jego nie wynidźie. 12 Zgrzeszyliby/ grzech jego jest ná nim: á jeśliby tego lekce poważył/ dwojáko grzeszy. 13 Tákże przyśięgliwy ná dáremno/ nie będźie miány zá spráwiedliwego: po pełen będźie kłopotow dom jego. 14 Jest niektora mowá godna śmierći: tákowa śię nie znájduje w dźiedźictwie Jákobowym. 15 To záiste od pobożnych ma być oddalono; á w grzechách nie uwiklą śię. 16 Niech nie przywykáją niepomierny przyśiędze ustá twoje: do w niey są słowá grzechu. 17 Pámiętaj ná ojcá twego y ná mátkę twoję/ gdy miedzy zacnymi ludźmi śiedźiesz. 18 Abyś snadź nie przyszedł w zápamiętánie przed oblicżem ich/ á żebyś nie wywiadł w tym zwyczáju twojim: y ták wołałbyś/ ábyś śię był nie národźił/ á dźień národzenia twego przeklinałbyś. 19 Człowiek ktory przywykł słowem uszczypliwym/ nie będźie wyćwiczony przez wszystkie dni żywotá swego. 20 Dwá rodzáje rozmnażáją grzechy/ á trzeći przywodźi gniew. 21 Duszá gorąca jáko ogień pałájący/ ktory nie ugáśnie áż dogore: 22 Y człowiek nierządny w swym własnym ćiele/ ktory nie przestánie áż ogień zápali. 23 Człowiekowi wszetecznemu/ káżdy pokarm smáczny/ ktory nie przestánie/ áż umrze. 24 Człowiek ktory występuje z łożá swego/ mowi w myśli swojey: Ktoż b mię widźi? Ciemnośći ogárnęły mię/ á śćiány okryły mię/ ták iż mię nikt nie widźi: y czegoż śię mam obawiáć? Ná grzechy moje Nawyższy nigdy nie wspomni. 25 Tákowy śię boji/ áby tylko ludźie nie widźieli: A nie wie że oczy Páná Nawyższego/ tyśiąckroć jáśniejsze są niżeli słońce; y wypátrują wszystkie drogi ludzkie/ á skryte rzeczy pilnie uważáją. 26 Pierwey niżeli stworzone są wszystkie rzeczy/ były mu znájome: á dokonawszy ich/ przegląda wszystkie. 27 Tákowy ná ulicách miejskich będźie karány: á gdźie śię nie spodźieje/ będźie pojimány. 28 Tákże też y niewiástá ktora opuszcza męża swego/ á z innego dostępuje dźiedźictwá. 29 Naprzod bowiem byłá niewierna w Zakonie Nawyższego: potym zgrzeszyłá przećiwko mężowi swemu: po trzećie przez cudzołostwo nierząd popełniłá/ á z innym mężem dźiatek nápłodźiłá. 30 Tá przed zgromádzenie wywiedźiona będźie/ y ná dźieći jey karánie przydźie. 31 Nie rozkorzenią śię dźiatki jey/ áni gáłązki jey wydadzą owocu. 32 Zostáwi ná przeklęctwo pámiątkę swoję/ á sromotá jey nie będźie *nigdy* zgłádzona. 33 A ták poznáją potomkowie/ iż niemász nic lepszego nád bojaźń Páńską: á nic wdźięczniejszego/ jáko pilnowáć rozkazánia Bożego. 34 Wielka jest chwałá náśládowáć Bogá: á od niego być przyjętym/ *jest* przedłużenie żywotá.

a 2 Moj. 20. 7. [illegible] 7. 14. Mátt. 5. 34.

b Esa. 29. 15.

ROZDZIAŁ XXIV.

Záleca mądrość. 27. Y. do bojáźni Bożey prowádźi.

1 Mądrość záleca sámá śiebie/ á w pośrzod ludu swego chlubi śię. 2 W zgromádzeniu Nawyższego otwiera ustá swe/ á przed mocą jego chlubi śię/ *mowiąc*: 3 Jam z ust Nawyższego wyszłá: á okryłam

ziemię

4 źiemię jáko mgłá. ♣ Jam ná wysokośći otrzymáłá mieszkánie: á stolicá mojá ná słupie obłokowym. ♣ 5 Okrąg niebios sámám obeszłá: á głębokośći przepáśći zchodźiłám. ♣ 6 Náwáłnośći morskie/ y wszystkę źiemię/ y wszystkie ludźie/ y narody wźiełám w ośiádłość. ♣ 7 A w tych wszystkich odpoczynku szukáłá/ ábym wżdy w czyimkolwiek dźiedźictwie mieszkáć mogłá. ♣ 8 Tedy mi przykazał Sprawcá wszystkich rzeczy/ á Stworzyćiel moj odpoczynek spráwił przybytkowi memu/ ♣ 9 Mowiąc: w Jákobie mieszkaj/ á w Jeruzalemie dźiedźictwo weźmi. ♣ 10 Przed wieki ná początku stworzył mię/ y áż ná wieki nie ustánę: przed nimem służyłá w przybytku świętym/ á tákem w Syonie jest utwierdzona. ♣ 11 Do tego/ y w mieśćie świętym dał mi odpoczynienie: á w Jeruzalem jest władza mojá. A ták w ludu zacnym rozkorzeniłám śię/ y w cząstce dźiedźictwá PAńskiego. ♣ 12 Jáko Cedr ná Libánie wywyższona jestem/ y jáko Cyprys ná gorách Hermońskich. ♣ 13 Wywyższonam jáko pálmá w Gád/ y jáko kierz rożány w Jerychu ♣ 14 Jáko oliwá wspániáłá w polu pięknym/ á jáko jáwor wywyższyłám śię nád wodámi. ♣ 15 Jáko cynámon/ y jáko sztuká máśći/ jáko myrrá wyborna/ wydáłám wonność. ♣ 16 Jáko gálban/ y jáko onyx/ y bálsám/ y jáko z kádźidłá dym w domu. ♣ 17 Jam jáko Terebint rozćiągnęłá gáłęźi moje/ á látorośli moje są sławne y zacne. ♣ 18 Já jáko winna máćicá wypuśćiłám wdźięczną wonność/ á kwiatki moje przynoszą owoce sławne y obfite. ♣ 19 Jam mátká miłośći prawdźiwey/ y bogobojnośći/ y znájomośći/ y świętey nádźieje. ♣ 20 A dawam wieczne rzeczy wszystkim dźiatkom mojim/ od Bogá miánowánym. ♣ 21 Przystąpćieſz do mnie ktorzy mię prágniećie/ á nájedzćie śię owocow mojich. 22 ♣ Abowiem pámiątká mojá jest a nád miod słodsza: á dźiedźictwo moje nád plastr miodu. ♣ 23 Ktorzyby mię jedli/ bárźiey łáknąć będą: á ktorzyby mię pili/ bárźiey prágnąć będą. ♣ 24 Ktory mi jest posłuszny/ nigdy pohańbiony nie będźie: á ktorzy śię mną spráwują/ nie zgrzeszą.

25 To wszystko *przykázuje* Księgá przymierza Bogá Nawyższego: *To jest* Zákon/ ktory nam wydał Mojzesz zá dźiedźictwo/ w zgromádzenieniu Jákobowym. ♣ 26 Nie ustawajćież sobie státecznie poczynáć w PAnu/ áby was pośilił. ♣ 27 Przystańćież do niego: ♣ *Abowiem* PAN wszechmogący sam jest Bogiem/ á niemász innego oprocz niego wybáwićielá. ♣ 28 Ktory wszystko nápełnia mądrośćią swoją jáko *rzeką* Fison b/ y jáko Tygrys czásu nowych zboż. ♣ 29 Ktory nápełnia rozum jáko c Eufrátes/ á jáko Jordan d czásu żniwá. ♣ 30 Ktory do znájomośći przywodźi rozum jáko świátłość/ y jáko Gihon czásu zbieránia winá. ♣ 31 Ten ktory był pierwszym/ doskonále jey nie poznał/ tákże y ostáteczny nie dośćignie jey. ♣ 32 Bo nád morze obfitowáło zrozumienie jey/ á rádá jey/ nád przepáść wielką. ♣ 33 Ja mądrość/ jestem jáko przekop z rzeki/ y jáko strugi ktorymi wodá płynie do Ráju. ♣ 34 Y rzekłám: Odwilżę ogrod moj wyborny/ y nápoję zágon moj spráwiedliwy. ♣ 35 A oto przekop moj obroćił śię w rzekę/ á rzeká mojá obroćiłá śię w morze. 36 ♣ Abowiem oświecę náukę jáko świtánie/ á objáśnię ją ná długi czás. ♣ 37 Náukę záprawdę wylewam jáko proroctwo/ á zostawiam ją czásom potomnym. ♣ 38 Obaczćie żem nie sámá dla śiebie prácowáłá/ ále dla tych wszystkich/ ktorzy mądrośći szukáją.

b 1 M[…] 2. 1[…]

c 1 M[…] 2. 1[…]

d Joz[…] 3. 1[…]

Rozdział. XXV.

Mądrośći zacne skutki. 17. y Złość białych głow opisuje.

1 Trzy są rzeczy ktore mię zdobią/ á stawam śię piękna przed PAnem y przed ludźmi. ♣ 2 Zgodá bráći/ przyjaźń jednego z drugim/ y gdy śię mąż y żoná z sobą zgadzáją. ♣ 3 Trojákiego też rodzáju nienawidźi duszá mojá/ á jest mi bárzo przykry żywot ich: ♣ 4 Ubogiego pysznego/ bogaczá kłamliwego/ stárcá wszetecznego y bezrozumnego. ♣ 5 Jeśliś a w młodośći twey nie zgromadzał/ coż znajdźiesz w stárośći

a *Psalm* 19. 11.

a *Przyp.* 6. 6. 7.

6 twojey? ✠ O jáko zdobi śiedźiwość sąd spráwiedliwy; á stárce/ gdy u- 7 mieją rádźić! ✠ O jáko zdobi stárce mądrość; á zacne/ rostropność y 8 rádá! ✠ Koroná stárcow jest wiádomość wielu rzeczy/ á chwałá ich bojaźń PAńska.

9 DZiewięć rzeczy/ ktorem uważył/ zá błogosłáwione poczytáło serce moje; á dźieśiątą opo- 10 wiem językiem mojim. ✠ Człowiek ktory z dźiatek pociechę ma: A ktory zá żywotá widźi upadek nieprzy- 11 jaćiol swojich. ✠ Błogosłáwiony ktory mieszka z żoną rostropną: A ktory śię nie potknie w językú b swojim: Y ktory nie służył podlej- 12 szemu nád śię. ✠ Błogosłáwiony ktory dostąpił mądrośći/ y ktory gdy 13 co mowi/ ma pilne słucháćze. ✠ O jákoż wielki jest kto dostąpił mądrośći! lecz niemász nád tego kto śię bo- 14 ji PANA. ✠ Ale miłość PAńska wszystko przewyższa jásnośćią swoją. 15 ✠ A kto jey dostąpił/ komuż przy- 16 rownány będźie? ✠ Bojaźń PAńska/ jest początkiem miłośći jego: ále wiárá/ jest początkiem złączenia 17 śię z nim. ✠ Wszelka rána zrośna oprocz rány duszney: Tákże y wszelka złość / oprocz złośći niewieśćiey: 18 ✠ Wszelkie utrapienie/ oprocz utrapienia tych co mię nienawidzą: tákże wszelka pomstá/ oprocz pomsty 19 nieprzyjaćielskiey. ✠ Niemász głowy gorszey nád głowę węzowę; Y niemász gniewu / nád gniew nieprzyjaćielski.

20 WOlałbym mieszkáć ze lwem c y ze smokiem/ á niżeli mie- 21 szkáć ze złą niewiástą. ✠ Niewiástá złośćią odmienia oblicze swoje / á zásmurza twárz swoję jáko nie- 22 dźwiedźicá. ✠ Mąż jey śiedząc miedzy bliźnimi swymi/ ćiężko wzdy- 23 cháć muśi dla niey. ✠ Máła jest kaźń złość przećiwko złośći niewieśćiey: dźiał grzesznikow niechayże 24 ná nię przypádnie. ✠ Jáko jest stáremu piaszczysta drogá pod gorę; ták niewiástá świegotliwa/ mężo- 25 wi spokojnemu. ✠ Niechaj ćię nie uwodźi piękność niewieśćia; á nie- 26 wiásty nie pożądáj dla roskoszy. ✠ Gniew y niewstyd y urągánie jest przy niewieśćie/ jeżeli żywi mężá 27 swego. ✠ Żoná zła czyni mężowi serce poniżone y twárz smętną/ y zá- 28 dawa mu ráně serdeczną. ✠ Ktora nie ćieszy mężá swego w utrapieniu tá czyni ręce osłábiáłe/ y kolána 29 zemdlone. ✠ Od niewiásty á począ- tek grzechu; á przez nię wszyscy u- 30 mieramy. ✠ Nie dawaj podrywáć wodźie; áni złey niewieśćie wolnośći 31 wychodzenia. ✠ Jeśli nie idźie e pod ręką twoją/ odetni ją od ćiáłá twe^o^: á daj jey list rozwodny, y opuść ją.

ROZDZIAŁ XXVI.

O dobrych y złych Żonách.

1 BŁogosłáwiony to mąż/ ktory ma żonę dobrą: bo liczbá dni jego we dwoj násob śię przedłuży. ✠ 2 Niewiástá zmężyła rozweseli mężá swego; á látá żywotá jego ná- 3 pełnia pokojem. ✠ Żoná dobra jest dźiał dobry; w dźiale bojących śię 4 PAná dána będźie: ✠ A bogátego y ubogiego serce/ uprzyjmie jest ku PAnu; y wszelkiego czásu z wesołą twarzą rádowáć śię będą.

5 TRzech rzeczy śię lęka serce mo- je; á ná czwartą/ ujrzawszy ją/ 6 wzdrygam śię. ✠ Niesławy miej- 7 skiey y wzruszenia pospolstwá. ✠ Y potwarzy kłamliwey: To wszystko 8 jest nád śmierć ćięższe. ✠ Niewiástá zazdrosczaca niewieśćie/ jest smętkiem y boleśćią serdeczną: á bicżem językś jest tá/ ktora śię przed káż- 9 dym plotkámi báwi. ✠ Niewiástá zła/ jest jáko járzmo roztárgnione wołow: á kto ją ma/ jest jáko ten ktory w gárśći niedźwiadká trzy- 10 ma. ✠ Wielki gniew pobudza niewiástá opiłá y nie okrocona/ y ktora 11 nie táji swojey sprosnośći. ✠ Wszeteczeństwo niewieśćie poznáć po- wyniosłych oczách jey/ y po powiekách jey.

12 NAd corką niewstydliwą a pofstaw straż/ by snadź ználazszy wolność/ swey woli nieuczynilá. ✠ 13 Ná jey niewstydliwe oko miey pozor/ á nie dźiwuj śię jeśli wystąpi 14 przećiwko tobie. ✠ Abowiem jáko prágnący podrożny otwiera ustá ználazszy źrzodło/ y ledá wodę/ ktora náblisza jest/ pije: tákoż y káż-

[Margin notes:] b Syrác. 14. 1. y 19. 16 Jákob. 3. 2. — c Przyp. 21. 19. y 25. 24 — d 1 Mojż. 3. 6. 1 Tym. 2. 14 — e 1. Pod posłuszeństwem. — a Syrác. 42. 11.

de° kołu ußiedźie/ y przećiwko strzale otworzy sáydak. 15 Wdźięcznosć żony ućieszy męża swego/ á kośći jego utoczy umiejętnosć. 16 Dar Páński jest żoná milcząca y rostropna: á niemász frymarku ná duszy jey dobrze wyćwiczoną. 17 Miłość nádmiłość/ jest żoná wstydliwa y wierna; 18 Y niemász wagi ktoraby zrownáć miáłá z sirzemięźliwą duszą jey. 19 Jáko słońce wschodzące ná wysokośći Páńskiey: ták y piękność żony dobrey ku ochędostwu domu jey. 20 Jáko świecá świeći ná świeczniku świętym/ ták y krásna twarz w lećiech státecznych. 21 Jáko słupy złote ná podstáwkách srebrnych/ ták są nogi piękne przy pierśiách státych. 22 Synu moj/ záchowaj czerstwy kwiát wieku twego: á nie dawaj obcym mocy twojey. 23 Gdy znáydźiesz ze wszystkich pol dźiał nayurodźáynieyszy/ obśiewaj go nasieniem swojim/ zpolegájąc ná zacnym rodźie swojim: 24 Ták potomstwo twoje pozostáłe y sámo rzecz dobrego rodu májące/ zacne będźie. 25 Niewiástá nierządna świni podobna będźie: á tá/ ktora jest zá mężem/ temu kto jey używa/ zá wieże przećiwko śmierći poczytána będźie. 26 Niewiástá niepobożna/ złemu dźiałem oddána będźie: ále pobożna dána będźie temu/ ktory śię PAná boi. 27 Zoná niepoczćiwa/ lekce sobie waży złą sławę: ále corká poczćiwa y męża śię wstydźić będźie. 28 Niewiástá niewstydliwa/ zá psá poczytána będźie: ále wstydliwa/ PAná śię bać będźie. 29 Zone ktora ma w uczćiwośći męża swego/ wszyscy zá mądrą máją: ále ktora go nie ma w uczćiwośći/ zá niepobożną u wszystkich dla pychy będźie miána. 30 Błogosłáwiony to mąż/ ktory ma żonę dobrą: bo liczbá lat jego w dwoj násob przedłużona będźie. 31 Zoná wrzaskliwa y szczebietliwa/ będźie śię zdáłá ku odpędzeniu nieprzyjaciół *sposobna*: 32 Ále duszá káżdego człowieká tym *obyczajem* podobna/ jáko w walecznych zámieszkách żywot swoj zprowádźi.

33 Dwie rzeczy frásują serce moje/ á trzećia wzrusza mię do 34 gniewu. Gdy mąż waleczny ginie dla ubostwá: á gdy mężowie mądrzy są w lekkiey wadze. 35 A ten ktory śię od spráwiedliwośći zá grzechem udawa/ tego PAN pod miecz poda. 36 Kupiec nie snádnie śię uwáruje nieprawośći: á kárczmarz od grzechu wolny nie będźie.

ROZDZIAŁ XXVII.

Nábywánie niespráwiedliwe. 7. Y pochlebstwo gáni. 8. A do náśládowánia spráwiedliwośći. 16. Y do trzymánia wiáry przyjaćielowi, upomina.

1 Dla rzeczy/ ná ktorey máło náleży/ wiele ich zgrzeszyło: á kto śię chce bogáćić/ odwraca oko swe. 2 Jáko miedzy spojeniem kámienia kołwbity bywa: ták śię miedzy kupowániem y przedawániem grzech záwadza. 3 Jeśliż śię kto nie będźie trzymał bojáźni PAńskiey/ tego dom w rychle wywrocony będźie. 4 Gdy śię rzeszoto trzęśie/ zostawáją śmiećí: ták plugástwá człowiecze w myśli jego. 5 Naczynia gárncárskiego a piec doświadcza: ták człowieká doświadczáją jy mowie jego. 6 Owoce pokázują jáka byłá praca około drzewá ich: ták y słowá *pokázują* myśli sercá ludzkiego. 7 Nie chwał człowieká pierwey niżeli mowi: gdyż to jest doświadczenie ludzkie.

8 Będźieszli náśládował spráwiedliwośći/ dostąpisz jey: á oblečzesz śię w nię jáko w długą szátę poczćiwą. 9 Ptástwo łączy śię z sobie rownymi/ á prawdá śię do tych przyłącza ktorzy jey pilnują. 10 Lew czyha ná źwierz: á grzech ná te ktorzy czynią nieprawość. 11 Rozmowa pobożnego/ záwsze jest o mądrośći: ále głupi odmienia śię jáko Księżyc. 12 Miedzy głupimi upátruj czás: ále miedzy bacżnym ustáwicznie bywaj. 13 Rozpráwá głupich/ jest z obráżeniem; á śmiech ich jest roskosz grzeszna. 14 Gdy ten mowi co często b przyśięga/ powstáwáją włosy: á w poswarku tákowych/ uszy zátkáne bydź muszą. 15 Swar hárdych wylewa krew: á zwády ich ćiężkie są słuchániu.

a Przyp. 27. 21.

b Syrác. 23. 9.

c Syrác. 19. 10. / 22. 25

16 Ktory odkrywa tájemnice / tráci wiárę: á nieznájdźie przyjaciełá według myśli swojey. ✣ 17 Miłuj przyjaciełá / á badź mu wiernym: A jeśliż odkryjesz tájemnice 18 jego / nie dostániesz go więcey. ✣ Abowiem jáko człowiek tráci nieprzyjaciełá swego / ták tráci y przyjaciełá swego. Jákoby ptaká z ręku wypuścił / ták przyjaciełá strácisz / 19 y nie ułápisz go. ✣ Nie goń że go / boć dáleko odstąpił / á uciekł jáko 20 sárna z śidłá. ✣ Abowiem ráná może być záwiązána / y poswarek może 21 być pojednány: ✣ Ale kto objáwił 22 tájemnice / strácił wiárę. ✣ Kto mruga okiem / knuje złośći: á ktokolwiek zna / chroni śię go. ✣ 23 W oczyć łágodnie będźie mowił / y mowie twojey będźie śię dźiwował: ále potym wywroći ustá swe / á słowem 24 twojim da nágánę. ✣ Wiele rzeczy mam w nienawiśći: ále nie ták jáko tego / kogo y PAN nienawidźi.

d Przyp. 10. 10.

25 Kto kámień ku gorze rzuca / ná swoję głowę godźi: á raz zdrádliwy / 26 czyni wielkę ránę. ✣ Kto doł ekopie / wpádnie weń: á kto śidło 27 stawia / będźie nim ułápiony. ✣ Kto czyni złe rzeczy / ná niego śię zwála: á nie wźwie / z kąd nań przyjdą. 28 ✣ Pośmiewisko y pohánbienie / pysznych *śię trzyma*: á pomstá / jáko 29 lew / czyha ná nie. ✣ Sidłem połápáni będą / ktorzy śię ćieszą z upadku pobożnych: á boleść zniszczy je 30 przed śmierćią ich. ✣ Gniew y popędliwość / y te są obrzydłe: á mąż grzeszny będźie w mocy ich.

e Psalm 7. 16. Przyp. 26. 27.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Od pomsty. 10. Y od swaru odwodźi.

1 Kto práwie pomsty / od PAná weźmie pomstę: á grzechy jego 2 pilnie chowáć będźie. ✣ Odpuść krzywdę bliźniemu: á gdy śię modlić będźiesz / grzechy twoje odpuszczone będą. ✣ 3 Człowiek przećiwko człowiekowi zátrzymawa gniew / á od PAná szuka uzdrowienia. ✣ 4 Nád człowiekiem sobie podobnym niemájąc miłośierdźia / zá grzechy 5 swoje śię modli. ✣ On ćiáłem będąc / záchowywa gniewy: ktoż mi- 6 łośćiw będźie grzechom jego? ✣ Pámiętaj ná ostáteczne rzeczy / á prze- 7 stań wiedź nieprzyjáźni. ✣ Nie groź bliźniemu zgubą y śmierćią / ále 8 trwaj w przykazániach. ✣ Pámiętaj ná przykazánia / á nie gniewaj śię 9 ná bliźniego. ✣ *Pámiętaj* ná przymierze Nawyższego / á nie dbaj ná 10 grzech z nieobaczenia. ✣ Wstrzymaj śię od swaru / á umniejszysz grzechow: bo człowiek gniewliwy zá- 11 pala zwádę. ✣ Człowiek grzeszny / smęći przyjaćioły / miedzy spokoj- 12 ne wrzuca potwarzy. ✣ Jákie są drwá / ták b będźie gorzał ogień: á jáko jest wielka zwádá / ták jest rozpalenie: jáko mocny jest człowiek / ták y gniew jego będźie: według bogáctwá swego / człowiek po- 13 dnośi gniewu swego. ✣ Poswarek skwápliwy / zápala ogień: á zwádá 14 prętka / wylewa krew. ✣ Jeśli ná iskrę dmuchác będźiesz / rozpali śię: á jeśli ná nię plúniesz / zgáśnie: á to oboje z ust twojich pochodźi.

b Przyp. 26. 21.

15 Obmowce / y tego co jest dwojistego językā / przeklinájćie: bo wielu ktorzy w pokoju żyli / zátrá- 16 ćili. ✣ Język dwojisty wielu powikłał / y rozegnał z narodu do narodu: y mocne miástá poborzył / y domy mocárzow powywracał. ✣ 17 Język dwojisty rozegnał niewiásty zmężyłe / á pozbáwił je śiły ich. ✣ 18 Ktory go słucha / nie znajdźie odpoczynku / áni będźie mieszkał w poko- 19 ju. ✣ Rázy od bićia / czynią śiność: ále raz od językā / kruszy kośći. ✣ 20 Wiele ich poległo od ostrza mieczá: ále nie *ták wiele* jáko tych ktorzy pogi- 21 nęli od językā. ✣ Błogosłáwiony kto jest ochroniony przed nim: á kto nie 22 wpadł w popędliwość jego. ✣ Ktory w járzmie jego nie ćiągnął / áni 23 zwiąskámi jego był związány. ✣ Abowiem járzmo jego / jest járzmo że- lázne: á zwiąski jego / są zwiąski 24 miedźiáne. ✣ Smierć jego jest śmierć zła: á dáleko pożytecznieyszy jest 25 grob / niżeli on. ✣ Nie będźie pánował nád pobożnymi / áni od płomie- 26 nia jego zgoráją. ✣ Ktorzy opuszczáją PAná / przypádną nań / y rozpali śię ná nie / á nie będźie mogł być 27 zgászony. ✣ Puszczony będźie ná nie

a Matt. 6. 14. Márk. 11. 25. Rzym. 12. 19.

jáko

jáko lew / jáko lámpárt rozszárpa je. 28 Pátrz ábyś osiádłość twoję ogrodźił ćierniem: *ále* y do uſt twojich przypraw drzwi y zawory: 29 Zwiąż śrebro twoje y złoto twoje: *Ale* też zważ mowę twoję / á uſtam twojim uczyń bramy y zawory; 30 A ſtrzeż ábyś śię snadź nie potknął w nich: á nie upadł przed oczymá czyhájących *ná ćię.*

ROZDZIAŁ XXIX.

O Pożyczániu. 17. O Rękojemſtwie. 16. Y oczęſtym śię potułániu.

1 Kto jeſt miłośierny/ pożycza bliźniemu: á ktory *go* podpomaga ręką ſwoją/ czyni dosyć rozkazániu. 2 Pożyczaj bliźniemu czáſu potrzeby jego: á ty oddawaj bliźniemu czáſu ſwego. 3 Uczyń dosyć ſłowu twemu/ á bądź mu wierny: á ná káżdy czás znajdźiesz *u niego* czegoć potrzebá. 4 Wiele ich rzecz pożyczoną zá rzecz ználezioną poczytáli: y przykrośći tym czynili ktorzy ich rátowáli. 5 Pokąd nie weźmie / cáłuje ręce jego; á uniżájąc śię bliźniemu / pokornie mowi. 6 A kiedy ma oddáć / odwłacza czás: y kłádźie przyczynę zániedbánia ſwego / wymawiájąc śię czáſem. 7 A choćby mogł oddáć / ledwie połowicę przynieśie / y poczytáć to jáko zá rzecz ználezioną. 8 A jeśli nie będźie mogł *oddáć*, pozbáwi go pieniędzy jego / y położy go ſobie zá nieprzyjaćielá bez przyczyny. 9 Oddawa mu złorzeczeniem y potwarzą: á miáſto uczćiwośći / obłoczy go w złą ſławę. 10 Przetoż wiele ich dla tákowey złośći nie zákłádáją bliźniego / obawiájąc śię / żeby o ſwoje nie przyſzli. 11 A wszákże nád tym ktory śię uniżyć / miey ćierpliwość: á nie odwłaczaj mu pokazáć miłośierdźia. 12 Przetoż je przykazano / podpomagaj ubogiego: á dla ubostwá jego nie odwracaj śię od niego. 13 Nie żáłuj utráćić pieniędzy dla przyjaćielá y brátá: á nie kryj ich pod kámień / ábyć śię nie popsowáły. 14 Száfuj ſkárbem twojim / według rozkazánia Nawyższego: á będźieć pożytecznieyszy niżeli złoto. 15 Nágromadzaj miłośierdźia do ſpiżárnie twojey: á to ćię wybáwi z káżdego utrapienia. 16 Będźie walczyło zá tobą bárźiey niżeli tarcz mocna / y niżeli mocny oszczep / przećiwko nieprzyjaćielowi.

17 Mąż dobry ręczy zá bliźniego: ále kto ſtráćił wſtyd / opuśći go. 18 Ná dobroczynność rękojmiego nie zápominaj: bo dał żywot ſwoj zá ćię. 19 Dobre rękojemſtwo / grzesznik wywraca. 20 Grzesznik doſtawszy rękojmiego / ucieka: á człowiek niewdźięczny / opuszcza tego ktory go wybáwił. 21 Rękojemſtwo / wielu dobrych pogubiło: á jáko náwáłnośćiámi morſkimi / nimi miotáło. 22 Ludźi możnych z domow wypędźiło / ktorzy śię tułáć muśieli miedzy narodámi cudzymi. 23 Grzesznik przykazánie PAńſkie gwałcący / wpada w rękojemſtwá: á kto śię w cudze ſpráwy wdawa / wpada w sądy. 24 Podpomagaj bliźniego twego / według możnośći twojey: á pilnie śię ſtrzeż ábyś sam nie upádł. 25 Początek żywotá ludzkiego *a* jeſt wodá y chleb / dom y száty / ná okrycie háńby jego.

a Syr. 31. 3

26 Lepsze jeſt życie ubogiego pod dáchem podłym / niż potráwy koſztowne miedzy cudzymi. 27 Lub máło / lub wiele masz / ná tym przeſtawaj: á obmowy domu ſwego nie uſłyszysz. 28 Nędzny to żywot / tułáć śię od domu do domu: będąc gośćiem / nie śmiesz otworzyć uſt ſwojich. 29 Przyjmiesz gośćie / y nápojisz je; á nie będą tego wdźięczni: nád to / y przykrych *słow* náſłuchasz śię; 30 Podź gośćiu / á przykryj ſtoł: á masz li co gotowego / daj mi jeść. 31 Gośćiu uſtąp zacnieyszemu / bo mi potrzebá domu: dom dał gospodę brátu *memu*. 32 Ciężkać to *człowiekowi* roſtropnemu / kiedy mu przymawiáją o mieszkánie: á kiedy mu urąga ten co mu czego pożyczył.

ROZDZIAŁ XXX.

O karániu dźiatek. 16. Y o zdrowiu.

1 Kto miłuje synà ſwego / często go karze; ábý z niego ná oſtátku miał poćiechę. 2 Kto ćwiczy syná ſwego / będźie miał poćiechę z niego: á miedzy znájomymi będźie śię

3 z niego chlubił. ♣ Kto náucza syná swego / czyni zazdrość nieprzyiacielowi swemu: á przed przyiacioły 4 będźie śię z niego chełpił. ♣ Choć umárł Oćiec iego / właśnie jákoby nie umárł: gdyż podobnego sobie 5 zostáwił po sobie. ♣ Zá żywotá swego widźiał *go*, y ućieszył śię z niego: á umieráiąc/ nie zafrásował śię. 6 ♣ Bo przećiwko nieprzyiaćiołom zostáwił obrońce / á przyiaćiołom 7 oddawáiące dobrodźieystwá. ♣ Kto pobłaża synowi / záwiezuje rány iego: á ná káżde záwołánie trwoża 8 sobą wnętrzności iego. ♣ Koń nieobieżdżony / bywa twárdousty: á syn rospustny / stawa śię niepohámowány. 9 ♣ Pieść syná / á przestrászy ćie: igray z nim / á zásmući ćię. ♣ 10 Nie uśmiechay śię nań / ábyś *tego* nie żałował / á ná ostátku zębámi 11 niezgrzytał. ♣ Nie daway mu swey woli zá młodu: á nie pátrz przez 12 spáry ná występki iego. ♣ Náchylay zá młodu a szyie iego: á obijay boki 13 iego / póki iest máły: ♣ By snadź zátwárdźiawszy / nie stáłći śię nieposłusznym; á miałbyś żáłość sercem. 14 ♣ Ćwicz syná twego / á w prace go wpráwiay; ábyś śię nie 15 obráźił o szkárádość iego. ♣ Lepiey śię ma ubogi zdrowy y mocny / niżeli bogacz ná ćiele zchorzáły.

16 Zdrowie y czerstwość lepsze są nád wszelkie złoto: á ćiáło duże 17 nád bogáctwá niezmierne. ♣ Niemász bogáctwá lepszego nád zdrowie ćiáłá: áni ućiechy nád wesołe ser- 18 ce. ♣ Lepsza iest śmierć niżeli żywot 19 gorzki / ábo chorobá długa. ♣ Dobre rzeczy zámknione przed gębą zámknioną / są *jáko* wdźięczne potráwy 20 ná grobie postáwione. ♣ Coż pomoże ofiárá báłwanowi? bo áni je / áni wonia: ták ći wyć iest ktory prześládowánie ćierpi od PAná. 21 ♣ Kto oczymá pátrząc wzdycha / podobny iest b trzebieńcowi obłapiáiącemu 22 pánnę á wzdycháiącemu. ♣ Nie podaway w smętek duszę twojey / á nie trapy sámego śiebie rádą twoja. 23 ♣ Wesołe serce / iest sam żywot człowieká: á rozweselenie męża / 24 iest długi wiek. ♣ Miłuy zdrowie twoje / á czyń dobrą myśl sercu twemu / á smętek od śiebie dáleko odganiay: bo smętek wielu pogubił y pożytku nie masz w nim. 25 ♣ Zazdrość y gniew umnieiszáią dni: á zbytnie stáránie / przed czásem stárość przywodźi. 26 ♣ Serce dobre y wesołe ná bánkiećie / o swoje śię *tylko* potráwy stára.

a Syrác. 7. 25.

b Syrác. 20. 2.

c Przyp 15. 13. y 17. 22

Rozdźiał XXXI.

Mowi o bogáctwách. 12. O uczt ách pánskich. 29. O piciu winá.

1 Stáránie śię o bogáctwá / wysusza ćiáło: á *zbytnia* pieczá 2 o nich / odeymuje sen. ♣ Pilne stáránie / potrzebuje wyspánia: á ćięszka 3 chorobá / sen lżeyszą czyni. ♣ Prácował bogacz w zbierániu bogáctw: á uspokoiwszy śię / záżywa roskoszy 4 swoich. ♣ Ubogi prácuje / á niedostátek ćierpi w pożywieniu: á gdy 5 przestawa robić / nędzniejszy bywa. ♣ Kto śię kocha w złoćie / nie będźie trzymány zá spráwiedliwego: á kto szuka zginienia / będźie niem nápełniony. 6 ♣ Wiele ich dostáło śię a do więźienia dla złotá: á zginienie 7 ich / przed oczymá ich było. ♣ Jest drzewem obráżenia tym ktorzy mu ofiáruią: á káżdy głupi ułowi śię 8 nim. ♣ Błogosłáwiony iest bogáty / ktory ználeźiony iest bez zmázy / á 9 ktory śię zá złotem nie udał. ♣ Ktoż iest táki? A názowiemy go błogosłáwionym: bo uczynił dźiwne rze- 10 czy miedzy ludem swoim. ♣ Ktoż iest w tym doświadczony / y doskonáły? 11 ♣ A będźiemy śię nim chlubić. Y ktoż mogąc zgrzeszyć / á nie grzeszył? Y czynić źle / á nie czynił? ♣ 12 Przetoż będą márowne dobrá iego / á miłośierne uczynki iego zgromádzenie wysławiáć będźie.

13 Gdy zá stoł zacny uśiedźiesz / nie rozdźieway łákomie gęby twojey: á nie mow: Dostátek potraw 14 ná nim. ♣ Pámiętay że to iest zła 15 rzecz / oko złośliwe. ♣ Abowiem coż gorszego nád oko stworzono / ktore z 16 ledá przyczyny płácze. ♣ Ná cokolwiek poyrzysz / ná to nie śięgay ręki 17 twojey. ♣ A nie rzucay śię z drugim / 18 rázem do misy. ♣ Wyrozumiey spráwy bliźniego z sámego śiebie: á káż- 19 dą rzecz uważay. ♣ Jedz jáko człowiek /

a Syrác. 8. 3.

b Syrác. 37.33.

wiek / co przed ćię b położą : á nie bądź obżárty / ábyś nie przyśedł w 20 nienawiść. ♣ Przestań pierwey dla dobrego obyczáju : á nie bądź nienásyconym / ábyś snadź kogo nie obráźił. 21 ♣ A jesliby ś śiedźiał miedzy wiela / nie napierwey z nich źciagaj 22 ręki twojey. ♣ Abowiem człowiek mierny ná máłe przestawa : przetoż 23 ná łożu swym nie dyszy. ♣ Kto śię skromnie chowa / dobrze sypia / y wstawa ráno z wesołym sercem : ále człowiek obżárty miewa ćięzki sen / y ckńienie y gryźienie w żywoćie. ♣ 24 Przetoż byllibyś przymuszony wiele jeść / wstawszy / idź ná stronę / zwroć ; á będźiesz miał ulżenie.

25 Słuchaj mię synu / á nie gardź mną : á náostátku doznasz słow 26 mojich. ♣ W káżdey spráwie twojey bądź racżym / á żadna chorobá nie 27 przyjdźie ná ćię. ♣ Chlebodawcy / wárgi ludzkie błogosłáwią : á świádectwo dobroczynnośći jego / pewne 28 będźie. ♣ Przećiw skąpemu w chlebie / miásto szemrze ; á to jest pewnym świádectwem złośći jego. ♣

c Exdi. 22. Judyt. 13.3.4

29 Przy winie c nie czyń śię mężnym : bo wino wielu do zguby przywio- 30 dło. ♣ Piec doświadcza żelázá twárdego / gdy je hártują : ták wino 31 sercá pysznych / gdy śię opiją. ♣ Wino stoji ludźiom zá żywot / gdy je 32 miernie piją. ♣ Y coż to zá żywot tego / ktorego przemaga wino ? gdyż ono stworzone jest dla rozweselenia d

d Psalm 104. 5.

33 ludźi. ♣ Rádość sercá y ućiechá myśli jest wino / ktore miernie piją 34 czásu potrzebnego. ♣ Gorzkość duše jest wino / gdy je zbytnie piją 35 ku zwádźie y upadkowi. ♣ Pijáństwo zápala gniew głupiego ku obráżeniu : ktore umniejsza śił / y zádawa 36 rány. ♣ Nie strofuj bliźniego przy bieśiedźie winá : á nie waż go sobie 37 lekce / gdy śię rozweseli. ♣ Nie mow mu słowá obráźliwego : áni go nágabaj potkawszy śię z nim.

ROZDZIAŁ XXXII.

Przełożonym. 8. Młodźieńcom. 20. Y wszystkim nauki podawa.

1 JEsliś przełożonym postáwiony / nie wynoś śię *nád inne* : ále bądź 2 jáko jeden z nich. ♣ Stáraj śię o nie ; 3 á ták śiadź : ♣ A káżdą spráwę swoję odpráwuj / á gdy ćię pochwalą odpoczyń : Abyś śię weselił dla nich / á miásto ozdoby otrzymał wieniec. 4 ♣ Przemow do stárszego / bo tobie to przynależy ; ále z wielkim baczeniem : á rozerwiesz muzykę. 5 ♣ Gdźie przystoji słucháć / nie wdawaj śię w rzecż ; y nie pokázuj śię mądrym / 6 gdy czás nie po temu. ♣ Spiewánie zgodne śpiewakow przy bieśiedźie winá / jest jáko sygnet Kárbunkulu- 7 sowy w złoto opráwiony. ♣ Wdźięczne głosy śpiewakow przy winie łágodnym / są jáko sygnet Szmárá- 8 gdowy w złoto opráwiony. ♣ Mow młodźieńcże jesliżeć potrzebá ; y to ledwie zá wtorym rázem / jesli ćię 9 spytáją. ♣ Powiedz wiele krotkimi słowy : bądź jáko ten co rzeczy wiá- 10 domy / á przećię milczy. ♣ Miedzy zacnymi będąc / nie rownaj śię im : á kędy są stárcy / nie wiele mow. ♣ 11 Przed gromem prętko śię błyska ; á wstydliwego uprzedza wdźię- 12 czność. ♣ W czás powstawaj / á nie bądź miedzy ostátnimi : idź do do- 13 mu / á nie leń śię. ♣ Tám graj / y czyń według myśli twojey : ále nie w grzechách y w słowiech pysznych. 14 ♣ A zá to błogosław tego / ktory ćię stworzył ; y ktory ćię nápawa dobrámi swymi.

15 KTo śię boji PANA / przyjmie náukę je°: á ktorzy go ráno szu- 16 káją / znájdują łáskę jego. ♣ Kto szuka zakonu / będźie nim nápełniony : 17 ále obłudnik obráźi śię on. ♣ Ktorzy śię boją PANá / znájdują sąd : á spráwiedliwość jáko świátłość zapalą. ♣ 18 Człowiek grzeszny / chroni śię karánia : á według swey woli wynájduje 19 wymowki. ♣ Człowiek rozsądny / nie gárdźi rozmysłem : ále głupi y hárdy / nie lęka śię stráchu : á po ucżynku nie umie sobie rády dodáć. 20 ♣ Bez rády nic nie czyń / ábyś po ucżynku nie muśiał żáłowáć. ♣ 21 Nie chodź drogą ná ktoreybyś mogł upáść : ábyś śię nie obráźił 22 o kámienie. ♣ Nie ufaj drodze rowney : á strzeż śię y dźieći two- 23 jich. ♣ W káżdey spráwie dobrey bądź sercá dobrego : bo to jest zá- 24 chowywáć rozkazania. ♣ Kto jest

wiernym PAnu / pilen jest przykazánia jego: á kto w nim ufa/nie bedźie umniejszony.

ROZDZIAL XXXIII.

Pożytki bojáźni Bożey. 5. Zwyczaj mądrych y głupich. 8. Rząd Boży we wszystkich rzeczách. 23. Y jáko się przećiwko dźiećiom y czeládźi zachowáć przystoi.

1 Tego co się boji PAná / nie potka nic złego : ále owszem tákowy z pokuszenia wyrwány będźie. ✤ 2 Mąż mądry nie ma w nienawiśći zakonu : ále ktory się z nim obłudnie obchodźi / jest jáko wicher gwałtowny. ✤ 3 Człowiek rostropny / wierzy zakonowi : á zakon jest mu też wierny. ✤ 4 Choćby było pytánie a jawne / nágotuj się co masz mowić ; á ták będą cię słucháć : Naucz się pierwey / á potym odpowiádaj. ✤ 5 Serce głupiego/jest jáko b koło u wozá : á jáko oś obraca się myśl 6 jego. ✤ Przyjaciel naśmiewcá / jest jáko bujny koń / ktory rża pod káżdym jeźdźcem. ✤ 7 Czemuż jeden dźień zacniejszy niż drugi / gdyż wszystká świátłość dźienna w roku od słońcá 8 pochodźi? ✤ Umiejętnośćią PAńską rozdźielone są : ktory odmienia czásy y świętá : A z nich niektore wywyższył y poświęćił / á niektore położył w poczet dni powszednich. 9 ✤ Oto wszyscy ludźie z prochu; jáko y Adam z ziemie c stworzony jest. 10 ✤ *Ale* w wielkośći umiejętnośći PAn rozdźielił je / y rożne poczynił 11 drogi ich. ✤ Niektorych pobłogosłáwił y wywyższył : á inne poświęćił 12 y sobie przywłaszczył. ✤ Niektore przeklął y poniżył / y wywroćił je z 13 stolic ich. ✤ Jáko gliná jest d w ręku gárncarzá / z ktorą czyni co mu się podoba: ták człowieká w ręku swojich ma ten ktory go uczynił/ y płáći 14 mu według zdánia swego. ✤ Przećiwko złemu jest dobre: á przećiwko 15 śmierći/żywot. ✤ Ták przećiwko grzesznikowi / jest pobożny : á przećiwko mężowi pobożnemu / grzeszny. 16 ✤ A ták obaczysz we wszystkich spráwách Nawyższego / dwoje przećiwko dwojgu ; á jedno przećiwko e 17 drugiemu. ✤ Lecz ja ná ostátku przybyszy czujności / jáko ten ktory zbierał pozostáłe grona po tych/ktory wino zbierali : z doszedłem tego z pożegnánia PAńskiego/ ábym jáko ten ktory wino zbiera / nápełnił 18 práse. ✤ Obacz ćież żem ći nie sobie sámemu prácował / ále wszystkim szukájącym umiejętnośći.

19 Słuchajćież wielmożni : á rządcy zgromádzenia nákłońćie 20 uszu. ✤ Synowi/ y żenie / brátu y przyjaćielowi/nie daj mocy nád sobą pokiś żyw : á drugiemu nie puszczaj májętnośći twojich / ábyś żáłując 21 nie prośił o nie. ✤ Pokiś żyw y duch jest w tobie / nie podawaj się w niewolą żadnemu człowiekowi. 22 ✤ Bo lepiey jest áby ćiebie dźieći potrzebowáły / á niżbyś ty miał pátrzáć z 23 ręku synow twojich. ✤ We wszystkich spráwách twojich miey zwierzchność:á nie czyń zmázy sławie twojey. 24 ✤ Przy dokończeniu dni żywotá twego / á czásu śmierći / rozdźiel 25 dźiedźictwo twoje. ✤ Obrok / kij / y brzemię osłowi : chleb / karánie / y 26 robotá słudze *należy*. ✤ Wyprawuj go w prace kárnośćią / á będźie szukał odpoczynku:popuść mu ręku / á bę- 27 dźie szukał wolnośći. ✤ Járzmo y lejce náchylája szyje : á trapienia y męki 28 słudze złego. ✤ Poślij go do roboty / niech nie prożnuje : ábowiem wiele 29 złego náuczyło prożnowánie. ✤ W pracy go postaw / jáko mu nálezy : á nie będźieli posłuszny / uczyń 30 ćięższe pętá jego. ✤ Wszákże zbytnie nád żadnym nie przewodź ; á nic 31 bez rozsądku nie czyń. ✤ Jeśli masz sługę / waż go sobie jáko duszę swo- 32 je;boś go krwáwie dostał. ✤ Maszli sługę / szánuj go jáko brátá ; bo go jáko duszę twojey potrzebowáć bę- 33 dźiesz. ✤ A jeśli mu krzywdę niesłusznie uczynisz / ták iż wstawszy od ćiebie ućiecze / ná ktorey go drodze szukáć będźiesz?

ROZDZIAL XXXIV.

Od wierzenia snom odwodźi. 8. Do náśládowánia Zakonu. 19. Oddawánia ofiar. 24. Do zgody. 27. Y do nienáwracánia się do grzechu upomina.

1 Prozna nádźieje y omylna miewa głupi człowiek : á sny podnoszą

a T. Rzecz o ktorey się mowi.
b Syrác. 21.17.
c 1 Moj. c. 7.
d Ezai. 45. 9. Rzym 9. 20.
e Syrác. 42.27.

nośą krzydłá głupim. ✠ **2** Jákim jest ten ktory cień chwyta / y goni wiátry/ táki jest ten ktory ná snách zpolega. ✠ **3** To y owo widano bywa we śniech; á przećiwko twarzy / podobieństwo twarzy. ✠ **4** Od nieczystego / coż a może bydź oczyśćiono? á od kłamce / coż może bydź prawdziwego? ✠ **5** Wieszczby y wrozki / y sny / prozne są: á serce twoje trapi śię obłudámi / jáko serce rodzącey. ✠ **6** Jeśliby od Nawyższego nie były zesłáne dla náwiedzenia / nie przykładaj do nich sercá twego. ✠ **7** Wielu bowiem sny oszukáły / á do upadku przyszli ktorzy w nich nádzieje pokładáli. ✠ **8** Bez kłamstwá Zakon do wypełnienia przychodźi: á w uśćiech prawdomownego / mądrość wykonáná bywa. ✠ **6** Maż bywáły/wiele powiádomy: á w wielu biegły/mądrze mowi. ✠ **10** Máło wie ktory nic nie doświadczył: ále kto dáleko bywał/ jest dowćipnieyszy. ✠ **11** Wielem rzeczy widźiał wędrując: przetoż składność słow mojich pochodźi z umiejętnośći mojey. ✠ **12** Bywałem częstokroć w niebespieczeństwie áż do śmierći: á záśiem przez nie bywał wybáwiony. ✠ **13** Będźie żył duch tych / ktorzy śię boją PANA: ábowiem nádźieją ich w **14** Zbáwićielu ich. ✠ Kto śię PAná boji/niczego śię nieleka/ áni śię boji: ábowiem on jest nádźieją jego. ✠ **15** Ktory śię PAná boji / **16** błogosłáwiona jest duszá jego. ✠ Ná kogoż śię ogláda / y ktora jest podporá **17** jego? ✠ Oczy PAńskie b nád tymi ktorzy go miłują: On jest obrona mocna / y podpora pewna / zasłona od upalenia / y nákryćiem w południe: obrona od obráżenia / á rátunkiem **18** w upadku: ✠ On wywyższa człowieká / y oświeca oczy / dawa zdrowie / y żywot / y błogosłáwieństwo.

19 Ofiárá ofiáruiącego c z rzeczy źle nábytych / jest pośmiewiskiem: á nie bywáją przyjemne dá**20**ry niespráwiedliwych. ✠ Nie kocha śię Nawyższy w ofiárách niepobożnych / áni wielkośćią ofiar bywa **21** ubłagány zá grzech. ✠ Kto czyni ofiáre z májetnośći ubogich / jest jáko

a Matt. 2.34.
b Psalm 34.16. Syrác. 15.19.
c Przyp. 21.27.

ten, ktory zábija syná przed Oy**22**cem jego. ✠ Chleb niedostátecznych/ żywot jest ubogich; á kto go odbie**23**ra/jest człowiekiem krwie. ✠ Zábija bliźniego / kto mu pożywienie odejmuje: á wylewa krew/ kto najemniká w zapłáćie d oszukawa.

24 Gdy jeden buduje / á drugi psuje; coż zá pożytek máją / tylko **25** prace? ✠ Jeden śię modli/ á drugi przeklina; ktoregoż Pan głos wysłu**26**cha? ✠ Kto śię umywa dotknawszy śię e umarłego / á záś śię go dotyka; coż mu pomoże umywánie je**27**go? ✠ Ták też kiedy człowiek pośći zá grzechy swoje / á záśię odchodźi f y dopuszcza śię ich: Ktoż wysłucha modlitwę jego / á coż mu pomogło uniżenie jego?

d 5 Moj. 24.15.
e 4 Moj. 19.11.
f 2 Piotr 2.20.

ROZDZIAŁ XXXV.

O posłuszeństwie zakonowi Bożemu, y co z tąd idźie zá pożytek.

1 Kto záchowywa zakon / obfite **2** czyni ofiáry. ✠ Ofiáruje ofiárę zbáwienną / kto jest a pilen rozkazá**3**nia. ✠ A kto wdźięczność pokázuje/ jákoby ofiárowáł mąkę pszeniczną: á kto czyni jáłmużny / czyni ofiáre **4** chwały. ✠ Podoba śię PAnu odstąpienie od złośći: á ofiárá ubłagálna jest/ odstąpić od nieprawośći. ✠ **5** Nie ukázuj śię prożen przed oczymá b PAńskimi: ábowiem to wszy**6**stko przykázuje. ✠ Ofiárá spráwiedliwego/ tukiem ołtarz nápełnia / y wdźięczna jest wonność jey przed **7** obliczem Nawyższego. ✠ Ofiárá męża spráwiedliwego/przyjemna jest: á pámiątká jey nie przydźie w zápá**8**mietánie. ✠ Wystáwiaj Páná umysłem c dobrym: á pierwiastek rąk **9** twojich nie umnieyszaj. ✠ W káżdym datku / ukaż wesołą twarz twoję: á z rádośćią oddawaj dźieśięćiny. ✠ **10** Dawaj Nawyższemu według tego jákoć udźielił: á dawaj dobrym u**11**mysłem z prace rąk twojich. ✠ Bo PAn jest nadgroda / á oddać śiedm**12**kroć wiecey. ✠ Nic nie umnieyszaj z dáru twego / boć tego nie przyjmie. **13** ✠ Ani ofiáruj ofiáry niespráwiedliwey: bo PAN jest Sędźiá; á nie mász u niego względu d ná osoby. ✠ **14** Nie ma względu PAN ná osobę

a 1 Sám. 15.22.
b 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16.
c 2 Kor. 9.7.
d 5 Moj. 10.17. 2 Kron. 19.7. Job. 34.19. Mądr. 6.8. Dźiej. 10.34. Rzym. 2.11. Gálát. 2.6. Efez. 6.9. Kolos. 3.25. 1 Piotr 1.17.

ubogiego ; ále proźbę wysłucha 15 krzywdę ćierpiącego. ✣ Nie pogárdźi pokorną prozbą śirotki y wdowy/ gdyby wylewáły modlitwy. ✣ 16 Izali łzy wdowy ná twarz jey nie pádáją: á wołánie jey ná tego kto- 17 ry je wywiodł? ✣ Kto Bogu z ochotą służy/ przyjęty będźie: á modlitwá jego wzbije śię áż pod obłoki. 18 ✣ Modlitwá pokornego / przenika obłoki : á pokąd śię nie przybliży nie będźie uspokojona / áni odejdźie 19 pokąd Nawyższy niewejrzy. ✣ PAn będźie sądźił spráwiedliwie / y uczyni sąd / á nie omieszka. Nie będźie miał nád nimi ćierpliwośći 20 Namocnieyszy/ ✣ Pokąd nie pokruszy biodr niemiłośiernych: á naro- 21 dom nie odda pomsty: ✣ Pokąd nie znieśie mnostwá naśmiewcow : y sceptrow niespráwiedliwych nie po- 22 kruszy. ✣ Pokąd nie odda człowiekowi według spraw jego : á pracam 23 ludzkim/ według myśli ich. ✣ Pokąd nie rozsądźi ludu swego: á nie ućieszy 24 go miłośierdźiem swojim. ✣ O jákoż jest wdźięczne miłośierdźie czásu utrapienia ? Jáko obłok dżdżowy czásu suszy.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Modlitwá do PAná Bogá. 21. Zátym o Małżeństwie nauki podawa.

1 Zmiłuj śię nád námi PAnie: Boże wszystkich rzeczy wejrzy ná nas ; á puść strách twoj ná wszystkie narody/ktorzy ćiebie nie szukáją. ✣ 2 Podnieś rękę twą ná obce narody/ 3 áby obaczyli moc twoję. ✣ Jákoś ty przed nimi poświęcony w nas / ták przed námi bądź uwielbiony w nich: 4 ✣ A poznáją ćię jákośmy ćię y my poználi / że niemász Bogá oprocz 5 ćiebie PAnie. ✣ Pokaż nowe znáki/ 6 y a nowe cudá. ✣ Uwielbi rękę twą y rámię práwe / áby wysławiano 7 dźiwne spráwy twoje. ✣ Wzbudź popędliwość/ y wylej gniew : z nieś przećiwniká/ á potrzyj nieprzyjaćie- 8 lá. ✣ Pospiesz śię z czásem / á pámiętaj ná gniew ; áby ćię wysławiáły zacne spráwy twoje. 9 ✣ Od gniewu płomienistego niech będźie pożárty / ktoryby żywo uszedł ; á ktorzy trapią lud twoj / niech zgi- 10 nienie znajdą. ✣ Potrzyj głowy Książąt narodow / ktorzy mowią ; 11 Niemász nas. ✣ Zgromadź wszystkie pokolenia Jákobowe : á ujmi je práwem dźiedźicznym / jáko od 12 początku. ✣ Zmiłuj śię nád ludem PAnie / nád ktorym wzywano Imienia twego ; y nád Izráelem/ ktoregoś pierworodnym b názwał. 13 ✣ Zmiłuj śię nád miástem świętym twojim Jeruzalemem / á nád miej- 14 scem odpocżynienia twego. ✣ Nápełni Syon / áby wywyższał wyroki twoje ; á chwałę twoję lud twoj. ✣ 15 Wydaj świádectwo tym / ktorzy są ná początku od ćiebie stworzeni : á wzbudź proroki mowiące w Imie- 16 niu twojim. ✣ Uczyń nadgrodę tym / ktorzy ćię oczekawáją / áby prorocy twoji wiernymi byli oká- 17 záni. ✣ Wysłuchaj Pánie modlitwę sług twojich / według tego jáko błogosłáwił c Aáron ludowi twojemu : á poznáją wszyscy ná źiemi / żeś ty PAn wiekow.

18 Brzuch je wszelki pokarm: wszákże jeden pokarm nád drugi le- 19 pszy. ✣ Ustá gdy cżego kosztują / poznawáją zwierzynę : tákże y serce rostropne rozeznà słowá kłamliwe. 10 ✣ Serce uporne przynośi frásunek; ále człowiek w wielu rzeczách ćwi- 21 czony oddawa mu. ✣ Niewiástá ledá mężczyznę przyjmuje : ále jedná 22 pánna nád drugą piękniejsza. ✣ Piękność niewieśćia rozwesela twarz: á wszystkę żądzą ludzką d przewy- 23 ższa. ✣ Jesliże jest języká litośćiwego/ ćichego/ y szczerego : mąż jey nie jest 24 jáko inni ludźie. ✣ Kto ma dobrą żonę / ma początek gospodárstwá : bo ma pomoc według śiebie / y śiłę 25 odpocżynienia. ✣ Kędy niemász płotá / máiętność rozbárpána bywa : á kto nie ma żony / wzdycha tułájąc 26 śię. ✣ Bo ktoż wierzyć będźie jáwnemu łotrowi / ktory śię tuła od miástá do miástá ? Ták y człowiekowi ktory nie ma gniazdá / ále zostawa gdźiekolwiek śię zámierzknie.

a G. Odmień.

b 2. Mo. 4. 22.

c 4 Mo. 6. 24.

d 3 Ezd. 4. 18.

ROZDZIAŁ XXXVII.

O Przyjaćiołach. 7. O Rádách. 31. á o skromnym żyćiu.

1 Każdy przyjaciel rzecze ; Y jam przyjaciel : Ale bywa przyjaciel imienik tylko. 2 ♣ Izali nie trwa smetek do śmierci / gdy towárzysz ábo przyjaciel obraca śie w nieprzyjaciela ? 3 ♣ O zła myśli! z kądżes śie wźięłá / ábyś zdrádą źiemie okryłá? 4 ♣ Towárzysz z przyjaćielem społem jada z ućiecha : á czásu utrapienia/ będźie mu przećiwnym ♣ 5 Towárzysz z przyjaćielem prácuje dla brzuchá: á przećiwko nieprzyjaćielowi bierze tarczą. 6 ♣ Nie zápámiętawaj przyjaćielá w umyśle swojim : áni go przepominaj w bogáctwach twojich.

7 Nie radź śie tego/ u ktoregoś w podejrzeniu : á przed tym ktorzy ći zajrzy/ zátaj rády. 8 ♣ Wszelki rájcá záleca ráde swoje : ále jest co rádźi / sobie kwoli. 9 ♣ Strzeż śie od rajce / á obacz pierwey czego potrzebuje (bo on sam sobie porádźi) 10 ♣ Aby snadź losu o ćie rzucájąc / nie rzekł : Dobra jest drogá twojá : y postáwiłby śie przećiwko) sobie przypátrujac śie coby ná ćie przyszło. 11 ♣ Nie radź śie tego/ u ktoregoś w podejrzeniu : á przed tymi/ ktorzy ći zajrzą/ zátaj rády. 12 ♣ Nie radź śie z niewiástą o tey ktora jey zajrzy: z bojáźliwym/ o wojnie: z kupcem/ o frymárku: z kupujacym / o przedániu: z zajdrośćiwym / o dźiękczynieniu: z okrutnikiem / o ludzkośći : 13 ♣ A z leniwym/ o wszelákiey pracy : z najemnikiem dorocznym/ o dokończeniu roku : á z sługą leniwym / o wielkiey robotie. 14 ♣ Y nie miey rády ni o czym z tákowymi. 15 ♣ Ale z mężem pobożnym przebywaj ustáwicznie / o ktorym wiesz/ iż záchowywa rozkazánia Páńskie. 16 ♣ Ktorego duszá rowna śie z duszą twoją : á jesli śie potkniesz / wespoł z tobą żáłość mieć będźie. 17 ♣ Ale przestáway ná rádźie sercá twego : boś niemász wiernieyszego nád nie. 18 ♣ Abowiem myśl człowieczá / więcey oznájmić może niżeli śiedm strożow / ktorzy śiedzą ná wysokiey strażnicy. 19 ♣ Ale w tym wszystkim proś Nawyższego / áby prawdą jego rządźiłá drogi twoje. 20 ♣ Początkiem káżdey spráwy / niech będźie mowá : á przed káżdą spráwą/ rádá. 21 ♣ Oblicze/ jest znákiem odmienney rádośći. 22 ♣ Cztery rzeczy są: dobre/ złe/ żywot/ śmierć: nád ktorymi / język jest ustáwicznym pánem. 23 ♣ Jest kto do wszystkiego sposobny / ktory wielu uczy : á włásney swojey duszy jest niepożyteczny. 24 ♣ Kto mędrkuje w mowie/ obrzydłym jest: táki/ wszelkiey mądrośći pozbáwiony będźie. 25 ♣ Bo mu nie jest dána od PANA przyjemność: ponieważ wszystkiey mądrośći pozbáwiony jest. 26 ♣ Jest kto co sobie mądrze poczyna: á w uśćiech jego / owoce rostropnośći jego są chwalebne. 27 ♣ Mąż mądry náucza lud swoj : á owoce rostropnośći jego/ są trwáłe. 28 ♣ Mąż mądry nápełniony bywa błogosłáwieństwem/ á błogosłáwia go wszyscy ktorzy go widzą. 29 ♣ Káżdego żywot / jest pod liczbą dni : ále dni Izráelowe są niezliczone. 30 ♣ Mąż mądry odźiedźiczy cześć między ludem swym : á imię jego będźie ná wieki.

31 Synu / zá żywota twego doświadczaj duszę twojey : á widząc co jey szkodźi / nie pozwalaj jey te°. 32 ♣ Bo nie wszystkim wszystko pożyteczno záni śie wszystkim wszystko podoba. 33 ♣ Nie bądź nienásyconym we wszystkich roskoszách/ áni śie wydawaj a zá pokármámi. 34 ♣ Abowiem z wielu pokármow / bywa chorobá : á obżárćie przynośi brzydkość. 35 ♣ Dla obżárstwá / wielecich pomárło : á kto mierny jest / przedłuży sobie żywota.

a Syrác. 31.19.

Rozdział XXXVIII.

Jáko śie z Doktorem. Y z umárłymi obchodźić. 15. Y ktorzy do nábywánia mądrośći niesposobni są, ukázuje.

1 Cżći lekárzá dla potrzeby / czćia jemu należąca : bo go PAN stworzył. 2 ♣ Gdy od Nawyższego jest lekárstwo : á od Krolá weźmie dar. 3 ♣ Náuká lekárská podwyższa głowe jego/ á przed zacnymi chwalony będźie. 4 ♣ Pán stworzył lekárstwá z źiemie : á człowiek mądry nie będźie śie nimi brzydźił. 5 ♣ Izali a od drzewá nie osłodniałá wodá / áby byłá poznána moc Boża od człowieká ?

a 2 Moj. 15.25.

6 ♣ Onći ludźie umiejętnośćią obdárzył/ áby dostąpił chwały z cudow swojich. 7 ♣ Ktorymi leczy y uśmierza boleść człowieczą. 8 ♣ Aptekarz przyprawia lekárstwá z wßákże nie są doskonáłe spráwy jego : álec od PAná pokoj pochodźi ná wßystkę źiemię. 9 ♣ Synu/ w chorobie twojey nie rozpaczaj/ ále śię modl b PAnu; 10 á on ćię uzdrowi. ♣ Odwroć śię od grzechu/ á prostuj ręce/ y od wßelkiego grzechu oczyść serce swoje. 11 ♣ Zápal wonne kádzenie/ y pámiątkę mąki ; á oddaj tłustą ofiárę/ jákobyś już żywym niemiał zostáć : ♣ 12 Potym daj miejsce lekárzowi: Abowiem go też PAn stworzył ; á niech nie odstępuje od ćiebie/ gdyż go potrzebujeß. 13 ♣ Bywáć też czásem y w ręku ich ßczęśćie. 14 ♣ Abowiem y oni PAná prośić będą/ áby im c dał odpocżynienie y zdrowie ku żywotowi. 15 ♣ Kto grzeßy przećiwko Stworzyćielowi swemu/ niechaj wpádnie w ręce lekárskie.

16 SYnu/ nád umárłym d wylewaj łzy: á zácżni płákáć jákobyś co ćięſkiego ćierpiał. 17 ♣ A podług zwyczáju umárłych/ przykryj ćiáło jego/ y nie zániedbywaj go pochowáć. 18 ♣ Płácz gorzko/ á smęć śię bárzo/ y ucześnie sprawij według godnośći jego : á to dźień ábo dwá ; ábyś ußedł obmowiská. ♣ Potym śię ćieß 19 po smętku: Abowiem z smętku przychodźi e śmierć/ á smętek serdeczny/ 20 odejmuje śiły. ♣ *Ackolwiek* y w utrápieniu bywa smętek/ á żywot ubogiego *przyczyną* złorzeczeństwá sercá : 21 ♣ Wßákże nie dopußczaj przeniknąć sercá twego smętkowi : Odpędź go/ á pámiętaj ná ostátecżne rzeczy. 22 ♣ Pomni ná to/ że śię wroćić niemoże : á iż umárłemu nic nie pomożeß/ á sam sobie záßkodźiß. 23 ♣ Pámiętaj ná sąd moj bo tákiż jey y twoj : Mnie wczorá/ á tobie dźiśia. 24 ♣ Gdy odpocżywa umárły/ niechże też ustánie y pámiątká o nim : á ćieß śię nád nim przy wyśćiu duchá jego.

25 NAuczony nábywa mądrośći czásu wolnego : á te niedbáły w pracách swych/ nie będźie mądrym. 26 ♣ Jákoż ten będźie mądrym/ ktory śię pługá trzyma/ ktory śię chełpi w ßtyku kończástym : ktory woły pogania/ á robota ich żywnośći ßuká/ y ktorego rozmowá o ćielętách? 27 ♣ Myśli swoje udawa do wygániánia brozd/ á stáránie jego około karmienia krow. 28 ♣ Ták káżdy rzemieśnik y ćieślá/ ktory noc jáko dźień trawi. 29 ♣ Y ći ktorzy rzezánia rzežą ná sygnetách/ y ktorzy ná tym są ustáwicżnie/ áby rzeczy rozmáite robili : sercá swe udawáją ná to/ áby podobnie czynili málowánia/ y stáráją śię jákoby co rychley robotę do końcá przywiedli. 30 ♣ Tákże y kowal śiedząc y przy nákowádlni/ y ktory śię báwi robotą żelázá : ktorego ćiáło pára od ogniá ßußy / á bodźi śię z gorącem przy kominie. 31 ♣ W ktorego uſzách brzmi częste kołátánie młotá/ y ktorego oczy ná podobne naczynie pátrzáją. 32 ♣ Serce swe przykłada do odpráwienia roboty ; y pilnośći swojey/ áby ją wypolerował po dokończeniu. ♣ 33 Tákże y gárncarz śiedząc nád robotą swoją/ á koło nogámi swymi obracájąc/ pilnym jest roboty swojey : á pod liczbą jest wßystká práca jego. 34 ♣ Rękámi swymi wyprawia glinę : á tym [illegible] przed nogámi/ wątli śiłę swą; 35 ♣ Serce swe przykłada/ áby dokonał polewánia: á pilnośći swojey/ áby piec wychędożył. 36 ♣ Ći wßyscy rękam swojim ufáją : á káżdy w rzemieśle swym mądry jest. 37 ♣ Bez tych nie buduje śię miásto/ áni w nim mießkáją/ áni śię przechodzą. 38 ♣ Wßákże do rády ludźie ich nie potrzebują / áni do zgromádzenia ich przyzywáją. ♣ 39 Ná stolicy sędźiow nie uśiedą/ áni postępkow sądowych zrozumieją : ♣ 40 Ani jáwnie náuki y rozsądku okażą/ á w przypowieśćiách *biegłymi* ználeźieni nie będą : 41 ♣ Ale do żywnośći pomagáją : á trzebá ich do robienia rzemiosła.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Zálecá mądre. 17. Y do wysłáwiánia Bogá onych nápominá.

1 NIe kto oddawa duße swą/ áby myśli swe báwił w zakonie Nawyżßego/ ten mądrośći wßystkich

ludźi

b Exod. 38. 2. Jákob. 5. 14.

c T. Chorym.

d Syrác. 22. 10.

e Przyp. 15. 13.

ludźi stárodawnych szuka/ á zábawia śię Prorokámi. 2 Powieśći mężow záwołánych będźie záchowywał/ á rozlicznych przypowieśći doścignie. 3 Tájemnic śię przypowieśći bada: y w gádkách przez podobieństwá powiedźiánych/ obieráć śię będźie. 4 Miedzy Pány będźie służył/ á przed Kśiążęty okazáłym będźie. 5 Ziemie cudzych narodow przejdźie: bo dobrego y złego miedzy ludźmi doświadczył. 6 Serce swe oddawa PANU/ ráno wstawájąc do Stworzyćielá swego/ áby śię przed oczymá Nawyższego modlił. 7 Y otwierájąc ustá swe do modlitwy/ zá grzechy swoje modli śię. 8 Będźieli ten PAn wielki chćiał/ duchem zrozumienia nápełni go. 9 On jáko deszcz wyda słowá mądrośći swojey; á w modlitwie/ PAná wysłáwiáć będźie. 10 On wyprostuje umysł swoj y umiejętność: á o tájemnicách swych rozmyśláć będźie. 11 On jáwnie okaże umiejętność náuki swojey: á zakonem przymierza PAńskiego chlubić śię 12 będźie. Chwalić będą rozum jego wiele ich: y áż ná wieki nie będźie 13 wygłádzony. Nie ustánie pámiątká jego/ á imię jego trwáć będźie 14 od narodow do narodow. Mądrość jego narodowie wysławiáć będą: á chwałę jego zgromádzenie 15 opowiádáć będźie. Lub to *żyw* zostánie/ tedy imię sławnieysze pozostáwi niżeli tyśiąc *innych*: lub też odpocznie/ tedy y to mu pożyte-16 czno będźie. Jeszcze pomyśliwszy powiem: boćim jáko mieśiąc pod pełnia nápełniony.

17 POsłuchajćie mię święći/ á rozkrzewćie śię jáko roża wsádzo-18 na nád strumieniem ćiekącym: A wypuśććie kwiát jáko lilia; wydajćie wonność/ á śpiewajćie chwałę. 19 Błogosławćie PAná ze wszystkich spraw jego/ y śpiewániem ust/ y ná hárfach: á ták mowćie/ wysłáwiájąc go;

20 WSzystkie spráwy PAńskie są a bárzo dobre/ y wszystkie rozkazánia *jego* wypełnią śię czásu 21 swego. Nie godźi śię mowić; Coż 22 to jest? Abowiem śię to wszystko czásu swego pokáże. Ná rozkazánie jego stánęłá wodá b ná kupę/ á ná słowo ust jego/ zebráły śię c wo-23 dy. W przykazániu jego/ jest dobra wola jego/ á niemász ktoby mogł przekáźić wybáwieniu jego. 24 Wszystkie spráwy wszelkiego ćiáłá/ są przed obliczem jego: á nic śię nie może ukryć/ przed oczymá jego. 25 Od wieku do wieku przypátruje śię/ y niemász nic dźiwnego przed 26 obliczności jego. Nie godźi śię mowić; Coż to jest? bo wszystko dla 27 potrzeby ich stworzono. Błogosławieństwo jego jáko rzeká okrywa źiemię: á jáko powodź nápojiłá ją. 28 Ták gniew je° narodowie odźiedźiczą/ jáko wody w słoność obroćił. 29 Jáko drogi jego proste są świętym/ 30 ták złośnikom obráżeniem. Dobre rzeczy dobrym od początku 31 stworzone są/ ále grzesznikom złe. Przednieysza rzecżá do káżdey d potrzeby żywotá ludzkiego jest wodá/ ogień/ żelázo/ sol/ mąká pszeniczna/ mleko/ miod/ wino/ oliwá y száty. 32 Wszystkie te rzeczy pobożnym w dobre; ále grzesznikom obrocą śię 33 we złe. Są duchowie ktorzy ná pomstę stworzeni są/ ktorzy w swojey popędliwośći zmacniáją bicze 34 jego. Czásu dokonánia moc wyleją; á zápálczywość tego/ ktory je 35 stworzył/ uśmierzą. Ogień/ morze/ głod/ y śmierć/ wszystko to dla e 36 pomsty stworzono. Zęby źwierząt *srogich*, niedźwiadkowie/ y jászczorki/ y miecz/ czynią pomstę ná 37 zgubę niezbożnych. Gdy on wychodźi/ ráduią śię: á ná źiemi pogotowiu będąc/ czásu swego nieprze-38 stępują słowá. Przetoż od początku jestem utwirdzony/ á pomyśliwszy *o tym*, podałem to ná piśmie; 39 Że wszystkie spráwy PAńskie f są dobre/ á wszystkiego czásu swego 40 czego potrzebá/ dodawa. Nie godźi śię mowić; To jest gorsze niż owo: ábowiem wszystko czásu swego bę-41 dźie pochwalono. Przetoż teraz cáłym sercem y usty chwalćie y błogosławćie Imię PAńskie.

b 2 Mojż. 14. 22.
c 1 Mojż. 1. 9.
d Syrác. 29. 28.
e Syrác. 40. 9.
f 1 Mojż. 1. 31.
g 1 Mojż. 1. 31.

ROZDZIAŁ XL.

Jáki jest żywot człowieczy. 19. T

3 z niego chlubił. ♣ Kto náucża syná swego / cżyni zazdrość nieprzyjacielowi swemu : á przed przyjacioły 4 będźie śię z niego chełpił. ♣ Choć umárł Ociec jego / właśnie jákoby nie umárł : gdyż podobnego sobie 5 zostáwił po sobie. ♣ Zá żywotá swego widźiał *go*, y ućieszył śię z niego: á umieráiąc/nie zafrásował śię. 6 ♣ Bo przećiwko nieprzyjaćiołom zostáwił obrońcę / á przyjaćiołom 7 oddawáiące dobrodźiejstwá. ♣ Kto pobłaża synowi / záwiezuje rány jego : á ná káżde záwołánie trwoża 8 śię wnętrzności jego. ♣ Koń nieobjeżdżony / bywa twárdousty : á syn rospustny / stawa śię niepohámowány. 9 ♣ Pieść syná/á przestrászy 10 ćię: igraj z nim / á zásmući ćię. ♣ Nie uśmiechaj śię nań / ábyś *tego* nie żałował / á ná ostátku zębámi 11 nie zgrzytał. ♣ Nie dawaj mu swey woli zá młodu : á nie pátrz przez 12 spáry ná występki jego. ♣ Náchylaj zá młodu a szyję jego: á obijaj boki 13 jego/ poki jest máły : ♣ By snadź zátwárdźiawszy / nie stał śię nieposłusznym ; á miałbyś żáłość ser14 deczną. ♣ Ćwicz syná twego / á w prace go wpráwiaj ; ábyś śię nie15 obráźił o szkárádość jego. ♣ Lepiey śię ma ubogi zdrowy y mocny / niżeli bogacz ná ciele zchorzáły.

16 Zdrowie y czerstwość lepsze sa nád wszelkie złoto : á ćiáło duże 17 nád bogáctwá niezmierne. ♣ Nie máß bogáctwá lepszego nád zdrowie ćiáłá : áni ućiechy nád wesołe ser18 ce. ♣ Lepsza jest śmierć niżeli żywot 19 gorzki/ ábo choroba długa. ♣ Dobre rzeczy zámknione przed gębą zámkniona / są *jáko* wdźięczne potráwy 20 ná grobie postáwione. ♣ Coż pomoże ofiárá bálwánowi ? bo áni je/ áni wonia : tákowyć jest ktory prześládowánie ćierpi od PAná. 21 ♣ Kto oczymá pátrząc wzdycha / podobny jest b trzebieńcowi obłapiájącemu 22 pánnę á wzdycháiącemu. ♣ Nie podawaj w smętek duszę c twojey / á nie trap sámego śiebie radą two23 ja. ♣ Wesołe serce/ jest sam żywot człowieká : á rozweselenie mężá/ 24 jest długi wiek. ♣ Miłuj zdrowie twoje / á czyń dobrą myśl sercu twemu / á smętek od śiebie dáleko odganiaj : bo smętek wielu pogu25 bił y pożábijał. ♣ Zazdrość y gniew umniejszáją dni : á zbytnie stáránie / przed czásem starość przywo26 dźi. ♣ Serce dobre y wesołe ná bánkiećie/ o swoje śię *tylko* potráwy stára.

a Syrác. 25.
b Syrác. [...] 2.
c Przyp. [...] 13. 17.22

Rozdział XXXI.

Mowi o bogáctwách. 12. O uczćiwach pánskich. 29. Y o piciu winá.

1 Stáránie śię o bogáctwá/ wysusza ćiáło : á *zbytnia* pieczá 2 o nich/odejmuje sen. ♣ Pilne stáránie/ potrzebuje wyspánia : á ćiężka 3 choroba/sen lżejsza czyni. ♣ Prácował bogacz w zbieránu bogáctw : á uspokojiwszy śię / zázywa roskoszy 4 swojich. ♣ Ubogi prácuje/ á niedostátek ćierpi w pożywieniu ; á gdy 5 przestawa robić / nędzniejszy bywa. ♣ Kto śię kocha we złoćie/nie będźie trzymány zá spráwiedliwego : á kto szuka zginienia / będźie nim nápełniony. 6 ♣ Wiele ich dostáło śię a do więźienia dla złotá ; á zginienie 7 ich / przed oczymá ich było. ♣ Jest drzewem obráżenia tym ktorzy mu ofiáruja / á káżdy głupi ułowi śię 8 nim. ♣ Błogosłáwiony jest bogáty/ ktory náleźiony jest bez zmázy / á 9 ktory śię zá złotem nie udał. ♣ Ktoż jest táki ? A názowiemy go błogosłáwionym : bo uczynił dźiwne rze10 czy miedzy ludem swojim. ♣ Ktoż jest w tym doświádczony/y doskonáły ? 11 ♣ A będźiemy śię nim chlubić, Y ktoż mogąc zgrzeszyć / á nie grzeszył? Y czynić złe / á nie czynił? 12 ♣ Przetoż będą márowne dobrá jego/á miłośierne ucżynki jego zgromádzenie wysławiáć będźie.

13 Gdy zá stoł zacny usiędźiesz/nie rozdźiewiaj łákomie gęby twojey : á nie mow ; Dostátek potraw 14 ná nim. ♣ Pámiętaj że to jest zła 15 rzecz/ oko złośliwe. ♣ Abowiem coż gorszego nád oko stworzono / ktore z 16 ledá przyczyny płácze. ♣ Ná cokolwiek pojrzysz / ná to nie żćiągaj ręki 17 twojey. ♣ A nie rzucaj śię z drugim / 18 rázem do misy. ♣ Wyrozumij sprá-wy bliźniego z sámego śiebie : á káż-19 dą rzecz uważaj. ♣ Jedz jáko człowiek/

a Syrác. 3.

wiek / co przed ćię b położą : á nie bądź obżárty / ábyś nie przyßedł w nienawiść. ✣ 20 Przestań pierwey dla dobrego obyczáju : á nie bądź nienásyconym / ábyś snadź kogo nie obráźił. ✣ 21 A jesliby ś śiedźiał miedzy wielą / nie napierwey z nich źćiągaj reki twojey. ✣ 22 Abowiem człowiek mierny ná máłe przestawa : przetoż ná łożu swym nie dyßy. ✣ 23 Kto śie skromnie chowa / dobrze sypia / y wstawa ráno z wesołym sercem : ále człowiek obżárty miewa ćiężki sen / y cknienie y gryzienie w żywoćie. ✣ 24 Przetoż byłliby ś przymußony wiele jeść / wstawßy / idź ná stronę / zwroć : á będźieß miał ulżenie.

25 Słuchaj mię synu / á nie gardź mną : á náostátku doznaß słow mojich. ✣ 26 W káżdey spráwie twojey bądź raczym / á żadna chorobá nie przydźie ná ćię. ✣ 27 Chlebodawcy / wárgi ludzkie błogosłáwią : á świádectwo dobroczynnośći jego / pewne będźie. ✣ 28 Przećiw skąpemu w chlebie / miásto ßemrze ; á to jest pewnym świádectwem złośći jego. ✣ 29 Przy winie c nie czyń śię mężnym : bo wino wielu do zguby przywiodło. ✣ 30 Piec doświadcza żelázá twárdego / gdy je hártują : ták wino 31 sercá pyßnych / gdy śię opiją. ✣ Wino stoji ludźiom zá żywot / gdy je 32 miernie piją. ✣ Y coż to zá żywot tego / ktorego przemaga wino ? gdyż ono stworzone jest dla rozweselenia d ludźi. ✣ 33 Rádość sercá y ućiechá myśli jest wino / ktore miernie piją 34 czásu potrzebnego. ✣ Gorzkośćia duße jest wino / gdy je zbytnie piją 35 ku zwádźie y upadkowi. ✣ Pijáństwo zápala gniew głupiego ku obráżeniu : ktore umniejßa śił / y zádawa 36 rány. ✣ Nie strofuj bliźniego przy biesiedźie winá : á nie ważgo sobie 37 lekce / gdy śię rozweseli. ✣ Nie mow mu słowá obráźliwego : áni go nágabaj potkawßy śię z nim.

ROZDZIAŁ XXXII.

Przełożonym. 8. Młodźieńcom. 20. Wßystkim nauki podawa.

1 JEsliś przełożonym postáwiony / nie wynoś śię nád inne : ále bądź 2 jáko jeden z nich. ✣ Stáraj śię o nie ; 3 á ták śiadź : ✣ A káżdą spráwę swoję odpráwiwßy / á gdy ćię pochwalą odpoczyń : Abyś śię weselił dla nich / á miásto ozdoby otrzymał wieniec. ✣ 4 Przemow do stárßego / bo tobie to przynależy ; ále z wielkim bácżeniem : á rozerwieß muzykę. ✣ 5 Gdźie przystoji słucháć / nie wdawaj śię w rzecz : y nie pokázuj śię mądrym / 6 gdy czás nie po temu. ✣ Spiewánie zgodne śpiewakow przy biesiedźie winá / jest jáko sygnet Kárbunkułowy w złoto opráwiony. ✣ 7 Wdźięczne głosy śpiewakow przy winie łágodnym / są jáko sygnet ßmárágdowy w złoto opráwiony. ✣ 8 Mow młodźieńcze jesliżeć potrzebá ; y to ledwie zá wtorym rázem / jesli ćię 9 zpytáją. ✣ Powiedz wiele krotkimi słowy : bądź jáko ten co rzeczy wiádomy / á przećię milczy. ✣ 10 Miedzy zacnymi będąc / nie rownaj śię im : á kedy są stárcy / nie wiele mow. ✣ 11 Przed gromem prętko śię błyska ; á wstydliwego uprzedza wdźięczność. ✣ 12 W czás powstawaj / á nie bądź miedzy ostátnimi : idź do domu / á nie leń śię. ✣ 13 Tám graj / y czyń według myśli twojey : ále nie w grzechách y w słowiech pyßnych. 14 ✣ A zá to błogosław tego / ktory ćię stworzył ; y ktory ćię nápawa dobrámi swymi.

15 KTo śię boji PANA / przyjmie náukę je° : á ktorzy go ráno ßukáją / znájdują łáskę jego. ✣ 16 Kto ßuka zakonu / będźie nim nápełniony : 17 ále obłudnik obráźi śię on. ✣ Ktorzy śię boją PAná / znájdują sąd : á spráwiedliwość jáko świátłość zápalą. ✣ 18 Człowiek grzeßny / chroni śię karánia : á według swey woli wynájduje 19 wymowki. ✣ Człowiek rozsądny / nie gárdźi rozmysłem : ále głupi y hárdy / nie lęka śię stráchu : á po uczynku nie umie sobie rády dodáć. 20 ✣ Bez rády nic nie czyń / ábyś po uczynku nie muśiał żáłowáć. ✣ 21 Nie chodź drogą ná ktorey byś mogł upáść : ábyś śię nie obráźił 22 o kámienie. ✣ Nie ufaj drodze rowney : á strzeż śię y dźieći twojich. 23 ✣ W káżdey spráwie dobrey bądź sercá dobrego : bo to jest záchowywáć rozkazánia. 24 ✣ Kto jest

wie-

[Margin: b Syrác. 37.33. — c Ezái. 5.22. Judyt. 13.3.4. — d Psalm 104.15.]

wiernym PAnu / pilen jest przykazánia *jego*: á kto w nim ufa/nie będźie umniejszony.

ROZDZIAL XXXIII.

Pożytki bojáźni Bożey. 5. Zwyczaj mądrych y głupich. 8. Rząd Boży we wszystkich rzeczách. 23. Y jáko śię przećiwko dźiećiom y czeládźi záchowáć przystoji.

1 TEgo co śię boji PAná / nie potyka nic złego: ále oweszem tákowy z pokuszenia wyrwány będźie. ✣ 2 Mąż mądry nie ma w nienawiśći zakonu: ále ktory śię z nim obłudnie obchodźi / jest jáko wicher gwałtowny. ✣ 3 Człowiek rostropny / wierzy zakonowi: á zakon jest mu też wierny. ✣ 4 Choćby było pytánie a jawne / nagotuj śię co masz mowić; á ták będą ćię słucháć: Naucz śię pierwey / á potym odpowiádaj. ✣ 5 Serce głupiego/jest jáko b koło u wozá: á jáko oś obráca śię myśl jego. ✣ 6 Przyjaćiel naśmiewcá/ jest jáko bujny koń / ktory rża pod káżdym jezdźcem. ✣ 7 Czemuż jeden dźień zacniejszy niż drugi / gdyż wszystká świátłość dźienna w roku od słońcá pochodźi? ✣ 8 Umiejętnośćią PAńską rozdźielone są: ktory odmienia czásy y święta: A z nich *niektore* wywyższył y poświęćił / á niektore położył w poczet dni powszednich. ✣ 9 Otoż wszyscy ludźie z prochu: jáko y Adam z źiemie c stworzony jest. ✣ 10 *Ale* w wielkośći umiejętnośći PAn rozdźielił je / y rozne poczynił drogi ich. ✣ 11 Niektorych y błogosłáwił y wywyższył: á inne poświęćił y sobie przywłaszczył. ✣ 12 Niektore przeklął y poniżył / y wywroćił je z stolic ich. ✣ 13 Jáko gliná jest d w ręku gárncarzá / z ktorą czyni co mu śię podoba: ták człowieká w ręku swojich ma ten ktory go uczynił/ y płáći mu według zdánia swego. ✣ 14 Przećiwko złemu jest dobre: á przećiwko śmierći/żywot. ✣ 15 Ták przećiwko grzesznikowi / jest pobożny: á przećiwko mężowi pobożnemu / grzeszny. ✣ 16 A ták obaczysz we wszystkich spráwách Nawyższego / dwoje przećiwko dwojgu; á jedno przećiwko e drugiemu. ✣ 17 Lecz ja ná ostátku przyłożywszy czujnośći / jáko ten ktory zbierał pozostáłe grona po tych/ktorzy wino zbieráli z doszedłem tego z pożegnánia PAńskiego/ ábym jáko ten ktory wino zbiera / nápełnił 18 prásę. ✣ Obaczćież żem ći nie sobie sámemu prácował / ále wszystkim szukájącym umiejętnośći.

19 SŁuchajćież wielmożni: á rządcy zgromádzenia nakłońćie uszu. ✣ 20 Synowi/ y żenie / brátu y przyjaćielowi/nie daj mocy nád sobą pokiś żyw: á drugiemu nie puszczaj májętnośći twojich / ábyś żáłując nie prośił o nie. ✣ 21 Pokiś żyw y duch jest w tobie / nie podawaj śię w niewolą żadnemu człowiekowi. ✣ 22 Bo lepiey jest áby ćiebie dźieći potrzebowáły / á niżbyś ty miał pátrzáć z ręku synow twojich. ✣ 23 We wszystkich spráwách twojich miey zwierzchność: á nie czyń zmázy sławie twojey. ✣ 24 Przy dokończeniu dni żywotá twego / á czásu śmierći / rozdźiel dźiedźictwo twoje. ✣ 25 Obrok / kij / y brzemię osłowi: chleb / karánie / y robotá słudze *należy*. ✣ 26 Wprawuj go w prace kárnośćią / á będźie szukał odpoczynku: popuść mu ręku / á będźie szukał wolnośći. ✣ 27 Járzmo y lec náchylája szyje: á trapienia y męki słudze złego. ✣ 28 Poślij go do roboty / niech nie proznuje: ábowiem wiele złego náuczyło proznowánie. ✣ 29 W pracy go postaw / jáko mu należy: á nie będźieli posłuszny / uczyń ćięższe pętá jego. ✣ 30 Wszákże zbytnie nád żadnym nie przewodź; á nic bez rozsądku nie czyń. ✣ 31 Jeśli masz sługę / waż go sobie jáko duszę swoje: boś go krwáwie dostał. ✣ 32 Maszli sługę / szánuj go jáko brátá; bo go jáko duszę twojey potrzebowáć będźiesz. ✣ 33 A jeśli mu krzywdę niesłusznie uczyniż / ták iż wstawszy od ćiebie ućiecze / ná ktorey go drodze szukáć będźiesz?

ROZDZIAL XXXIV.

Od wierzenia snom odwodźi. 8. Do náśládowánia Zakonu. 19. Oddawánia ofiar. 24. Do zgody. 27. Y do nienawráćánia śię do grzechu upomina.

1 PRozna nádźieje y omylna miewa głupi człowiek: á sny podnoszą

a T. Rzecz. ktorey śię nowi.
b Syrác. 21.17.
c 1 Moj. 2. 7.
d Ezái. 45. 9. Rzym. 9. 20.
e Syrác. 42.27.

2 nośą/ y rzyda głupim. Jákim jest ten ktory cień chwyta / y goni wiátry/ táki jest ten ktory ná snách zpolega. 3 To y owo widano bywa we śnie: á przećiwko twarzy / podobieństwo twarzy. 4 Od nieczystego / coż a może bydź oczyszczono? á od kłamce / coż może bydź prawdźiwego? 5 Wieszczby y wrozki / y sny / prozne są: á serce twoje trapi śię obłudámi / jáko serce rodzącey. 6 Jesliby od Nawyższego nie były zesłáne dla náwiedzenia / nie przykładaj do nich sercá twego. 7 Wielu bowiem sny oszukáły / á do upadku przyszli ktorzy w nich nádźieję pokładáli. 8 Bez kłamstwá Zakon do wypełnienia przychodźi: á w uśćiech prawdomownego / mądrość wykonáná bywa. 9 Mąż bywáły/wiela powiádomy: á w wielu biegły/mądrze mowi. 10 Máło wie ktory nic nie doświádczył: ále kto dáleko bywał/ jest dowćipnieyszy. 11 Wielem rzeczy widźiał wędrując: przetoż składność słow mojich pochodźi z umiejętnośći mojey. 12 Bywałem częstokroć w niebespieczeństwie áż do śmierći: á záśiem przez nie bywał wybáwiony. 13 Będźie żył duch tych / ktorzy śię boją PANA: ábowiem nádźieją ich w Zbáwićielu ich. 14 Kto śię PANá boji/nic jego śię nie leka/ áni śię boji: ábowiem on jest nádźieją jego. 15 Ktory śię PANá boji / błogosłáwiona jest duszá jego. 16 Ná kogoż śię ogląda / y ktora jest podporá jego? 17 Oczy PAńskie b nád tymi ktorzy go miłują: On jest obrona mocna / y podpora pewna / zasłona od upalenia / y nákryćiem w południe: obrona od obráżenia / á rátunkiem w upadku: 18 On wywyższa człowieká / y oświeca oczy / dawa zdrowie / y żywot / y błogosłáwieństwo.

19 Ofiárá ofiáruiącego c z rzeczy źle nábytych / jest pośmiewiskiem: á nie bywáją przyjemne dáry niespráwiedliwych. 20 Nie kocha śię Nawyższy w ofiárách niepobożnych / áni wielkośćią ofiar bywa ubłagány zá grzech. 21 Kto czyni ofiáre z májetnośći ubogich / jest jáko ten / ktory zábija syná przed Ojcem jego. 22 Chleb niedostátecznych/ żywot jest ubogich; á kto go odbiera/jest człowiekiem krwie. 23 Zábija bliźniego / kto mu pożywienie odejmuje: á wylewa krew/ kto najemnika w zapłáćie d oszukawa.

24 Gdy jeden buduje / á drugi psuje; coż zá pożytek máją / tylko prace? 25 Jeden śię modli/ á drugi przeklina; ktoregoż Pan głos wysłucha? 26 Kto śię umywa dotknąwszy śię e umarłego / á záś śię go dotyka; coż mu pomoże umywánie jego? 27 Ták też kiedy człowiek pośći zá grzechy swoje / á záśię odchodźi f y dopuszcza śię ich: Ktoż wysłucha modlitwę jego / á coż mu pomogło uniżenie jego?

a Matt. 2.34.
b Psalm 34.16. Syrác. 15.19.
c Przyp. 21.27.
d 5 Moj. 24.15
e 4 Moj. 19.11.
f 2 Piotr 2. 20.

Rozdział XXXV.

O posłuszeństwie zakonowi Bożemu, y co z tąd idźie zá pożytek.

1 Kto záchowywa zakon / obfite 2 czyni ofiáry. Ofiáruje ofiárę zbáwienną / kto jest a pilen rozkázánia. 3 A kto wdźięczność pokázuje/ jákoby ofiárował mąkę pszeniczną: á kto czyni jáłmużny / czyni ofiáre chwały. 4 Podoba śię PAnu odstąpienie od złośći: á ofiárá ubłagálna jest/ odstąpić od nieprawośći. 5 Nie ukázuj śię prozen przed oczymá b PAńskimi: ábowiem to wszystko przykázuje. 6 Ofiárá spráwiedliwego/ tukiem ołtarz nápełnia / y wdźięczna jest wonność jey przed obliczem Nawyższego. 7 Ofiárá mężá spráwiedliwego/przyjemna jest: á pámiątká jey nie przydźie w zápámiętánie. 8 Wysławiaj Páná umysłem c dobrym: á pierwiastek rąk twojich nie umniejszaj. 9 W káżdym datku / ukaż wesołą twarz twoję: á z rádośćią oddawaj dźieśięćiny. 10 Dawaj Nawyższemu według tego jákoć udźielił: á dawaj dobrym umysłem z prace rąk twojich. 11 Bo PAn jest nadgroda / á oddać śiedmkroć więcey. 12 Nic nie umniejszaj z dáru twego / boć tego nie przyjmie. 13 Ani ofiáruj ofiáry niespráwiedliwey: to PAN jest Sędźią; á nic mász u niego względu d ná osoby. 14 Nie ma względu PAN ná osobę

a 1 Sám. 15.22.
b 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16.
c 2 Kor. 9. 7.
d 5 Moj. 10.17. 2 Kron 19 7. Job. 34.19. Mądr. 6. 8. Dźiej. 10.34. Rzym 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Koloss. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

ubogiego ; ále prozbe wysłucha krzywdę ćierpiącego. 15 ♣ Nie pogárdźi pokorna prozba śirotki y wdowy/ gdyby wylewáły modlitwy. ♣ 16 Izali łzy wdowy ná twarz jey nie pádáją : á wołánie jey ná tego ktory je wywiodł? 17 ♣ Kto Bogu z ochota służy/ przyjęty będźie : á modlitwá jego wzbije śię áż pod obłoki. 18 ♣ Modlitwá pokornego / przenika obłoki : á pokąd śię nie przybliży nie będźie uspokojona / áni odejdźie 19 pokąd Nawyższy niewejrzy. ♣ PAn będźie sadźił spráwiedliwie / y uczyni sąd / á nie omieszka. Nie będźie miał nád nimi ćierpliwośći 20 Namocniejszy/ ♣ Pokąd nie pokruszy biodr niemiłośiernych : á naro- 21 dom nie odda pomsty : ♣ Pokąd nie zniesie mnostwá naśmiewcow : y scepterow niespráwiedliwych nie po- 22 kruszy. ♣ Pokąd nie odda człowiekowi według spraw jego : á pracam 23 ludzkim/ według myśli ich. ♣ Pokąd nie rozsądźi ludu swego: á nie ućieszy 24 go miłośierdźiem swojim. ♣ O jákoż jest wdźięczne miłośierdźie czásu utrapienia ? Jáko obłok dżdżowy czásu suszy.

Rozdźiał XXXVI.

Modlitwá do PAná Bogá. 21. Zátym o Małżeństwie náuki podawa.

1 Zmiłuj śię nád námi PAnie : Boże wszystkich rzeczy wejrzy ná nas ; á puść strách twoj ná wszystkie narody/ ktorzy ćię nie szukáją. ♣ 2 Podnieś rękę twą ná obce narody/ 3 áby obaczyli moc twoję. ♣ Jákoś ty przed nimi poświęcony w nas / ták przed námi bądź uwielbiony w nich: 4 ♣ A poznáją ćię jákośmy ćię y my poználi / że niemász Bogá oprocz 5 ćiebie PAnie. ♣ Pokaż nowe znáki/ 6 y a nowe cudá. ♣ Uwielbi rękę twą y rámię práwe / áby wysławiano 7 dźiwne spráwy twoje. ♣ Wzbudź popędliwość/ y wylyj gniew : z nieś przećiwniká/ á potrzyj nieprzyjaćie- 8 lá. ♣ Pospieszże śię z czásem / á pámiętaj ná gniew ; áby ćię wysła- 9 wiáły zacne spráwy twoje. ♣ Od gniewu płomienistego niech będźie pożárty/ ktoryby żywo uszedł ; á ktorzy trapią lud twoj / niech zgi- 10 nienie znajdą. ♣ Potrzyj głowy Książąt narodow / ktorzy mowią ; 11 Niemász nas. ♣ Zgromadź wszystkie pokolenia Jákobowe : á ujmi je práwem dźiedźicznym / jáko od 12 początku. ♣ Zmiłuj śię nád ludem PAnie / nád ktorym wzywano Imienia twego ; y nád Izráelem/ ktoregoś pierworodnym b názwał. 13 ♣ Zmiłuj śię nád miástem świętym twojim Jeruzalemem / á nád miej- 14 scem odpoczynienia twego. ♣ Nápelni Syon / áby wywyższał wyroki twoje ; á chwałę twoję lud twoj. ♣ 15 Wydaj świádectwo tym / ktorzy są ná początku od ćiebie stworzeni : á wzbudź proroki *mowiące* w Imie- 16 niu twojim. ♣ Uczyń nadgrodę tym / ktorzy ćię oczekawáją / áby prorocy twoji wiernymi byli oka- 17 záni. ♣ Wysłuchaj Pánie modlitwę sług twojich / według tego jáko błogosłáwił c Aáron ludowi twojemu : á poznáją wszyscy ná źiemi / żeś ty PAn wiekow.

18 Brzuch je wszelki pokárm: wszákże jeden pokarm nád drugi le- 19 pszy. ♣ Ustá gdy czego kosztują / poznawáją, zwierzynę : tákże y serce rostropne *rozezná* słowá kłamliwe. 20 ♣ Serce uporne przynośi frásunek; ále człowiek w wielu rzeczách ćwi- 21 czony oddawa mu. ♣ Niewiástá ledá mężczyznę przyjmuje : ále jedná 22 pánná nád drugą pięknieysza. ♣ Piękność niewieśćia rozwesela twarz: á wszystkę żądzą ludzką d przewy- 23 sza. ♣ Jesliże jest języká litośćiwego/ ćichego/ y szczerego : mąż jey nie jest 24 jáko inni ludźie. ♣ Kto ma dobrą żonę / ma początek gospodárstwá : bo ma pomoc według śiebie / y śiłę 25 odpoczynienia. ♣ Kędy niemász płotá / májętność rozszárpána bywa : á kto nie ma żony / wzdycha tułájąc 26 śię. ♣ Bo ktoż wierzyć będźie jáwnemu łotrowi / ktory śię tuła od miástá do miástá ? Ták y człowiekowi ktory nie ma gniazdá / ále zostawa gdźiekolwiek śię zámierzknie.

Rozdźiał XXXVII.

O Przyjaćiołach. 7. O Radźeb. 31. á o skromnym życiu.

Marginalia: a G. Odmień. — b 2. Moj. 4. 21. — c 4 Moj. 6. 24. — d 3 Ezd. 4. 18.

1 Káżdy przyjaciel rzecze; Y jam przyjaciel: Ale bywa przyjaciel imienit tylko. 2 ✤ Izali nie trwa smętek do śmierci / gdy towárzysz ábo przyjaciel obraca się w nieprzyjaciela? 3 ✤ O zła myśli! z kądżeś się wzięłá / ábyś zdrádą ziemię okryłá? 4 ✤ Towárzysz z przyjacielem społem jada z uciechą: á czásu utrapienia / będźie mu przeciwnym. 5 ✤ Towárzysz z przyjacielem prácuje dla brzuchá: á przeciwko nieprzyjacielowi bierze tarczą. 6 ✤ Nie zápámiętawaj przyjacielá w umyśle swoim: áni go przepominaj w bogáctwách twojich.

7 Nie radź się tego / u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tym ktory cię zajrzy / zátaj rádę. 8 ✤ Wszelki rajcá záleca rádę swoję: ále jest co rádźi / sobie k woli. 9 ✤ Strzeż się od rajce / á obacz pierwey czego potrzebuje (bo on sam sobie porádźi) 10 ✤ Aby snadź los o cię rzucájąc / nie rzekł: Dobra jest drogá twojá: y postáwiłby się przeciwko *tobie*, przypátrując się coby ná cię przyszło. 11 ✤ Nie radź się tego / u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tymi / ktorzy cię zajrzą / zátaj rádę. 12 ✤ *Nie radź się* z niewiástą o tey ktorey jey zajrzy: z bojáźliwym / o woinie: z kupcem / o frymárku: z kupującym / o przedániu: z zazdrośćiwym / o dźiękczynieniu: z okrutnikiem / o ludzkośći: 13 ✤ A z leniwym / o wszelákiey pracy: z najemnikiem dorocznym / o dokończeniu *roku*: á z sługą leniwym / o wielkiey robocie. 14 ✤ Y nie miey rády ni o czym z tákowymi. 15 ✤ Ale z mężem pobożnym przebywaj ustáwicznie / o ktorym wiesz / iż záchowywa roskazánia Páńskie. 16 ✤ Ktorego duszá rowna się z duszą twoją: á jesli się potkniesz / wespoł z tobą żáłość mieć będźie. 17 ✤ Ale przestáway ná rádźie sercá twego: 18 bo nie máß wierniejszego nád nie. ✤ Abowiem myśl człowiecza / więcey oznájmić może niżeli siedm strożow / ktorzy siedzą ná wysokiey strażnicy. 19 ✤ Ale w tym wszystkim proś Nawyższego / áby prawdą *jego* rządźiłá drogi twoje. 20 ✤ Początkiem káżdey spráwy / niech będźie mowá: á przed káżdą spráwą / rádá. 21 ✤ Oblicze / jest znákiem odmienney rádośći. 22 ✤ Cztery rzeczy są dobre / złe / żywot / śmierć; nád ktorymi / język jest ustáwicznym pánem. 23 ✤ Jest kto do wszystkiego sposobny / ktory wielu uczy: á włásney swojey duszy jest niepożyteczny. 24 ✤ Kto mędrkuje w mowie / obrzydłym jest: táki / wszelkiey mądrośći pozbáwiony będźie. 25 ✤ Bo mu nie jest dána od PANA przyjemność: poniewaz wszystkiey mądrośći pozbáwiony jest. 26 ✤ Jest kto co sobie mądrze poczyna: á w uściech jego / owoce rostropnośći jego są chwalebne. 27 ✤ Mąż mądry náucza lud swoj: á owoce rostropnośći jego / są trwáłe. 28 ✤ Mąż mądry nápełniony bywa błogosłáwieństwem / á błogosłáwią go wszyscy ktorzy go widzą. 29 ✤ Káżdego żywot / jest pod liczbą dni: ále dni Izráelowe są niezliczone. 30 ✤ Mąż mądry odźiedźiczy cześć miedzy ludem swym: á imię jego będźie ná wieki.

31 Synu / zá żywotá twego doświadczaj duszę twojey: á widząc co jey szkodźi / nie pozwalaj jey teo. 32 ✤ Bo nie wszystkim wszystko pożyteczno / áni się wszystkim wszystko podoba. 33 ✤ Nie bądź nienásycony we wszystkich roskoszách / áni się udawaj a zá pokármámi. 34 ✤ Abowiem z wielu pokármow / bywa chorobá: á objárcie przynośi brzydkość. 35 ✤ Dla obżárstwá / wiele ich pomárło: á kto miernym jest / przedłuży *sobie* żywotá.

a Syrac. 31.19.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Jáko się z Doktorem. Y z umárłymi obchodźić. 15. Y ktorzy do nábywánia mądrośći niesposobni są, ukázuje.

1 Czci lekárzá dla potrzeby / czcią jemu należącą: bo go PAN stworzył. 2 ✤ Gdy od Nawyższego jest lekárstwo: á od Krolá cześć odnośi. 3 ✤ Náuká lekárská podwyższa głowę jego / á przed zacnymi chwalony będźie. 4 ✤ Pán stworzył lekárstwá z źiemie: á człowiek mądry nie będźie się nimi brzydźił. 5 ✤ Izali a od drzewá nie osłodniáłá wodá / áby byłá poznána moc Boża od człowieká?

a 2 Mojż. 15.25.

6 ¶ Dáci ludźie umiejętnośćia Bóg/ ábyby dostąpił chwały z cudow swojich. 7 ¶ Ktorymi leczy y uśmierza boleśc człowiecza. 8 ¶ Aptekarz przyprawia lekárstwá: wszákże nie są doskonáłe spráwy jego: álec od PAná pokoj pochodźi ná wszystkie źiemię. 9 ¶ Synu/ w chorobie twojey nie rozpaczaj/ ále śie módl b PAnu; 10 á on ćie uzdrowi. ¶ Odwroć śię od grzechu/ á prostuj ręce/ y od wszelkiego grzechu oczyść serce swoje. 11 ¶ Zápal wonne kádzenie/ y pámiątkę máki; á oddaj tłustą ofiárę/ jákobyś już żywym niemiał zostáć: ¶ 12 Potym daj miejsce lekárzowi: Abowiem go też PAn stworzył; á niech nie odstępuje od ćiebie/ gdyż go potrzebujesz. 13 ¶ Bywáć też czásem/ w rękuich szczęśćie. 14 ¶ Abowiem y oni PAná prośić będą/ áby im c dał odpoczynienie y zdrowie ku żywotowi. 15 ¶ Kto grzeszy przećiwko Stworzyćielowi swemu/ niechaj wpádnie w ręce lekárskie.

16 Synu/ nád umárłym d wylewaj łzy: á záczni płákáć jákobyś co ćięzkiego ćierpiał. 17 ¶ A podług zwyczáju umárłych/ przykryj ćiáło jego/ y nie zániedbywaj go pochowáć. 18 ¶ Płácz gorzko/ á smęć śię bárzo/ y beleśnie kwil według godnośći jego: dźień ábo dwá z ábyś uszedł obmowiská. 19 ¶ Potym śię ćiesz po smętku: Abowiem z smętku przychodźi e śmierć/ á smętek serdeczny/ odejmuje śiły. 20 ¶ *Artykulwick* y w utrápieniu bywa smętek/ á żywot ubogiego *przyczyną* złorzeczeństwá serca: 21 ¶ Wszákże nie dopuszczaj przenimc serca twego smętkowi: Odpadź go/ á pámiętaj ná ostáteczne rzeczy. 22 ¶ Pomni ná to/ że śię wroćić niemoże: á iż umárłemu nic nie pomożesz/ á sam sobie záskodźisz. 23 ¶ Pámiętaj ná sąd moj bo táki jest y twoj: Mnie wczorá/ á tobie dźiśia. 24 ¶ Gdy odpoczywa umárły/ niechże też ustánie y pámiątká o nim: á ćiesz śię nád nim przy wyśćiu duchá jego.

25 Náuczony nábywa mądrośći czásu swojego: áte niedbáły w pracách swych/ nie będźie mądrym. 26 ¶ Jákoż ten będźie mądrym/ ktory śię pługá trzyma/ ktory śię chełpi w styku kończástym: ktory woły pogánia/ á robota ich żywnośći szuka/ y ktorego rozmowá o ćielętách? 27 ¶ Myśli swoje udawa do wygániánia brozd/ á stáránie jego około karmienia krow. 28 ¶ Ták káżdy rzemieśnik y ćieślá/ ktory moc jáko dźień trawi. 29 ¶ Y ći ktorzy rzezánia rzezą ná sygnetách/ y ktorzy ná tym są ustáwicznie/ áby rzeczy rozmáite robili: serca swe udawáją ná to/ áby podobnie czynili málowánia/ y stáráją śię jákoby co rychley roboty do końcá przywiedli. 30 ¶ Tákże y kowal śiedząc y przy nákowádlni/ y ktory śię báwi robotą żelázá: ktorego ćiáło párá od ogniá suszy/ á bodźi śię z gorącem przy kominie. 31 ¶ W ktorego uszách brzmi częste kołátánie młotá/ y ktorego oczy ná podobne naczynie pátrzáją. 32 ¶ Serce swe przykłada do odprawienia roboty: y pilnośći swojey/ áby ją wypolerował po dokończeniu. ¶ 33 Tákżey gárncarz śiedząc nád robotą swoją/ á koło nogámi swymi obracájąc/ pilnym jest roboty swojey: á pod liczbą jest wszystká praca jego. 34 ¶ Rękámi swymi wprawia gline: á tym też ma przed nogámi/ wátli śiłe swą: 35 ¶ Serce swe przykłada/ áby dokonał polewánia: á pilnośći swojey/ áby piec wychędożył. 36 ¶ Ci wszyscy rękam swojim ufáją: á káżdy w rzemieśle swym mądry jest. 37 ¶ Bez tych nie buduje śię miásto/ áni w nim mieszkáją/ áni śię przechodzą. 38 ¶ Wszákże do rády ludźie ich nie potrzebują/ áni do zgromádzenia ich przyzywáją. ¶ 39 Ná stolicy sędźiow nie uśiedą/ áni postępkow sądowych zrozumieją: ¶ 40 Ani jáwnie náuki y rozsadku okażą/ á w przypowieśćiách *biegłymi* ználeźieni nie będą: 41 ¶ Ale do żywnośći pomagáją: á trzebá ich do robienia rzemiosłá.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Z álec á mądre. 17. Y do wysłáwiánia Bogá onych nápomina.

1 Nie ktoś oddawa duszę swą/ áby umyśli swe báwił w zákonie Nawyższego/ ten mądrośći wszystkich

ludźi

b *Exdi. 38. 2. Jákob. 5. 14.*

c *T. Chorym.*

d *Syrác. 22. 10.*

e *Przyp 15. 13.*

ludźi stárodawnych szuka/ á zábawia śię [2] Prorokámi. Powieśći mężow záwołánych będźie záchowywał/ á rozlicznych przypowieśći do- [3] śćignie. Táiemnic śię przypowieśći bada: y w gádkách przez podobieństwá powiedźiánych/ obieráć [4] śię będźie. Miedzy Pány będźie służył/ á przed Kśiążęty okazáłym [5] będźie. Ziemie cudzych narodow przeydźie: bo dobrego y złego mie- [6] dzy ludźmi doświadczył. Serce swe oddawa PANU/ ráno wstawáiąc do Stworzyćielá swego/ áby śię przed oczymá Nawyższego mo- [7] dlił. Y otwieráiąc ustá swe do modlitwy/ zá grzechy swoie modli [8] śię. Będźieli ten PAn wielki chćiał/ duchem zrozumienia nápełni go. [9] On iáko deszcz wyda słowá mądrośći swoiey; á w modlitwie/ PAná [10] wysławiáć będźie. On wyprostuie umysł swoy y umieiętność: á o táiemnicách swych rozmyśláć bę- [11] dźie. On iáwnie okaże umieiętność náuki swoiey: á zakonem przymierza PAńskiego chlubić śię [12] będźie. Chwalić będą rozum iego wiele ich: y áż ná wieki nie będźie [13] wygłádzony. Nie ustánie pámiątká iego/ á imię iego trwáć będźie [14] od narodow do narodow. Mądrość iego narodowie wysławiáć będą: á chwałę iego zgromádzenie [15] opowiádáć będźie. Lub to *żyw* zostánie/ tedy imię sławnieysze pozostáwi niżeli tyśiąc *innych*: lub też odpocznie/ tedy y to mu pożyte- [16] czno będźie. Jeszcze pomyśliwszy powiem: boni iáko mieśiąc pod pełnia nápełniony.

[17] POsłuchayćie mię święći/ á rozkrzewćie śię iáko roża wsádzo- [18] na nád strumieniem ćiekącym: A wypuśććie kwiát iáko lilia; wyday- ćie wonność/ á śpiewayćie chwały. [19] Błogosławćie PAná ze wszystkich spraw iego/ y śpiewániem ust/ y ná hárfách: á ták mowćie/ wysła- wiáiąc go;

[20] WSzystkie sprawy PAńskie są a bárzo dobre/ y wszystkie roz- kazánia *iego* wypełnią śię czásu [12] swego. Nie godźi śię mowić; Coż [22] to iest? Abowiem śię to wszystko czásu swego pokaże. Ná rozkazánie iego stánęłá wodá b ná kupę/ á ná słowo ust iego/ zebráły śię c wo- [23] dy. W przykázániu iego/ iest dobra wola iego / á niemász ktoby mogł przekáźić wybáwieniu iego. [24] Wszystkie sprawy wszelkiego ćiáłá/ są przed obliczem iego: á nic śię nie może ukryć/ przed oczymá iego. [25] Od wieku do wieku przypátruie/ śię/ y niemász nic dźiwnego przed [26] oblicznośćią iego. Nie godźi śię mowić; Coż to iest? bo wszystko dla [27] potrzeby ich stworzono. Błogosławieństwo iego iáko rzeká okrywa źiemię: á iáko powodź nápoiłá ią. [28] Ták gniew ie° narodowie odźiedźiczą/ iáko wody w słoność obroćił. [29] Jáko drogi iego proste są świętym/ [30] ták złośnikom obráżeniem. Dobre rzeczy dobrym od początku [31] stworzone są/ ále grzesznikom złe. Przednieysza rzeczą do káżdey d potrzeby żywotá ludzkiego iest wodá/ ogień/ żelázo/ sol/ mąká pszeniczna/ mleko/ miod/ wino/ oliwá y száty. [32] Wszystkie te rzeczy pobożnym w dobre; ále grzesznikom obrocą śię [33] w złe. Są duchowie ktorzy ná pomstę stworzeni są/ ktorzy w swoiey popędliwośći zmacniáią bicze [34] iego. Czásu dokonánia moc wyleią; á zápálczywość tego/ ktory ie [35] stworzył / uśmierzą. Ogień/ morze/ głod/ y śmierć/ wszystko to dla e [36] pomsty stworzono. Zeby zwierząt *srogich*, niedźwiadkowie/ y jászczorki/ y miecz/ czynią pomstę ná [37] zgubę niezbożnych. Gdy on wychodźi/ ráduią śię: á ná źiemi pogotowiu będąc/ czásu swego nieprze- [38] stępuią słowá. Przetoż od początku iestem utwirdzony/ á pomyśliwszy *o tym*, podałem to ná piśmie; [39] Ze wszystkie sprawy PAńskie f są dobre/ á wszystkiego czásu swego cze- [40] go potrzebá/ dodawa. Nie godźi śię mowić; To iest gorsze niż owo: abowiem wszystko czásu swego bę- [41] dźie pochwalono. Przetoż teraz cáłym sercem y usty chwalćie y błogosławćie Imię PAńskie.

b 2 Moj. 14. 22.
c 1 Moj. 1. 9.
d Syrác. 29. 28.
e Syrác. 40. 9.
f 1 Moj. 1. 31.
a 1 Moj. 1. 31.

ROZDZIAL XL.

Jáki iest żywot człowieczy. 19. I

w czym się tu kochać potrzebá ukázuje. 30. A od żebránia odwodźi.

1 Wielka zábáwá jest náznáczona káżdemu człowiekowi / á jarzmo ćiężkie synom Adámowym: ode dniá ktorego wyszli z żywotá mátki swey/ áż do dniá / ktorego śię wracáją do mátki wszystkich rzeczy. 2 ✤ Po myślách ich y lękániu serdecznym / *nástępuje ná nie* teskliwe oczekawánie z końcżenia dniá. 3 ✤ Od tego ktory śiedźi ná stolicy sławney/ áż do poniżonego ná źiemi y w popiele. 4 ✤ Od tego ktory nośi hiácyntowe száty y korone / áż do tego ktory śię nákrywa surowym płotnem. 5 ✤ Zápálczywość y záwiść/ zákłopotánie y wątpliwość / lękánie śię śmierći/ poruszenie/ swar/ y sen nocny czásu odpoczynienia ná łożu / odmieniáją przedśięwźięćie jego. 6 ✤ *Owá*, máło/ á jákoby nic nie odpoczywa / á we śnie jest jáko we dni straży. 7 ✤ Trwoży śię widzeniem sercá swego; á jáko ten ktory z bitwy ucieka. 8 ✤ A czásu wybáwienia swego ocućiwszy / dźiwuje śię próżnemu stráchowi. 9 ✤ Toć przychodźi ná wszelkie ćiáło/ od człowieká/ áż do bydlęćiá: ále ná grzeszniká śiedm kroć wiecey nád to: 10 ✤ Smierć / swar/ miecz/ morderstwá / przywiedźienie głodu/ y ztárcie/ y plagi; 11 ✤ Wszystko to ná niespráwiedliwe a stworzono jest / y dla nich b stał śię potop. 12 ✤ Wszystko co jest z źiemie / w źiemie c śię obroći: á co z wody / do d morzá wpada. 13 ✤ Wszelki dar/ y bezpráwie wygłádzone będźie: ále wiárá ná wieki trwáć będźie. 14 ✤ Pieniądze niespráwiedliwych / jáko potok wyschną / á jáko wielki grom ze dżdżem zgrzmotem e pominą. 15 ✤ Gdy kto otwiera rękę/ ráduje śię: ták przestępnicy do końcá zágina. 16 ✤ Rodźiná niepobożnych / nie rozmnoży gáłęźi: á korzenie nieczyste są ná wysokiey skále. 17 ✤ *So jáko* pijáná ná káżdey wodźie / y przy brzegu rzeki pierwey niżeli jáko trawá wyrwáni będą. 18 ✤ Miłość/ jáko raj / pełna błogosłáwieństwá: á szczodrobliwość ná wieki zostawa.

19 f Zywot przestawájące° ná swojim / y robotniká / wdźięczny jest: ále tych obu przechodźi ten ktory skarb znáyduje. 20 ✤ Dźiatki y budowánie miástá czynią trwáłą sławę: ále nád to oboje lepsza jest niewiástá nienágániona. 21 ✤ Wino y muzyká/ rozweseláją serce: ále nád to oboje język łágodny. 22 ✤ Piszczałká y hárfá / dźwięk wdźięczny dawáją: ále nád to oboje język łágodny. 23 ✤ Przyjemnośći y piękności oko pożąda: ále nád to oboje / źielonego śiewu. 24 ✤ Przyjaćiel y towárzysz/ pod czás śię zchadzáją: ále nád to oboje/ żoná z mężem. 25 ✤ Bráćia y pomoc/ pomagáją czásu utrapienia: ále nád to oboje miłośierdźie. 26 ✤ Złoto y śrebro nogi utwirdzą: ále nád to oboje wychwaláją rády. 27 ✤ Bogáctwá y śiłá / wywyższáją serce: ále nád to oboje bojaźń PAńska. 28 ✤ W bojáźni PAńskiey niemász g niedostátku; y niepotrzebá oprocz niey szukáć wspomożenia. 29 ✤ Bojaźń Páńska jest jáko raj błogosłáwieństwá: á nád wszelką sławę ozdobiona jest.

30 Synu/ nie żyj z żebránia nie: lepiey jest umrzeć niżeli żebráć. 31 ✤ Zywot człowieká te°/ ktory pátrza ná cudzy stoł / nie ma poczytány być zá żywot: bo hańbi żywot swoj pokármámi cudzymi: 32 ✤ Ale człowiek umiejętny y ćwiczony / chroni śię tego. 33 ✤ W uśćiech niewstydliwego/ słodka jest żebránina: ále w brzuchu jego ogień gore.

ROZDZIAŁ XLI.

O śmierći. 8. To ludźiach niepobożnych. 20. Y zá co śię wstydźić ludźie máją, pokázuje.

1 O Smierći / jákoż jest gorzka pámięć twojá człowiekowi spokojnie żyjącemu w dobrách swojich! 2 ✤ Mężowi spokojnemu / wolnemu od troski / y ná wszystkim szczęśliwemu á ktory jeszcze może jeść! 3 ✤ O śmierći / dobryć jest sąd twoj człowiekowi niedostátecznemu y niedołężnemu! 4 ✤ Zgrzybiáłemu stárcowi / y o wszystko śię frásującemu / y rozpácząjącemu/ á temu ktory strácił nádźieje! 5 ✤ Nie lękaj śię sądu śmierći/ pámiętájąc ná przodki twoje y ná potomki / gdyż tákowyż jest sąd o twojim ćiele u PAná. 6 ✤ Przecz śię

tedy

a Syrác. 39. 33. b 1 Moj. 7. 11. c 1 Moj. 3. 19. Syrác. 41. 13. d Kázn. 1. 7. e Job. 6. 15. f 1 Tym. 6. 6. g Tob. 4. 22.

tedy zprzeciwiaß dobrey woli Nawyżßego : choć dźieśięć / choć sto / 7 choć tyśiąc lat *masz*? ♣ Niemáß w grobie skárgi ná żywot.

8 DZiećmi obrzydłymi / stawáją śię dźieći grzesznikow : y ktorzy mieszkáją w sąśiedztwie z niepobożnymi. 9 ♣ Dźieći grzesznikow dźiedźictwo zginie : á przy naśieniu ich / háńbá ustáwicznie zostánie. 10 ♣ Ná ojcá niepobożnego / dźieći skárżyć będą / że przez niego háńbę máją. 11 ♣ Biádá wam mężowie niepobożni / ktorzyśćie opuśćieli Zakon Nawyższego. 12 ♣ Bo choćbyśćie śię zmogli / poginiećie : á jesli śię národźićie / ku przeklectwu śię národźićie : á jesli pomrzećie / tedy w przeklectwie będźiećie odłączeni. 13 ♣ Jáko wszystko co jest z źiemie / w źiemię a śię obroći : ták niezbożni w 14 zginienie. ♣ Ludźie smętek máją nád ćiáły ich ; wszákże imię złe / ludźi złych / wygłádzone będźie. ♣ 15 Stáraj śię o imię dobre : bo to dłużey trwáć będźie / niżeli tyśiąc skárbow 16 wielkich złotá. ♣ Dobrego żywotá jest liczbá dni : ále imię dobre 17 trwa ná wieki. ♣ Synowie / záchowájćie 18 kárność w pokoju. ♣ Mądrośći skrytey / y skárbu zákopánego / 19 coż jest zá pożytek obojgá ? ♣ Lepszy jest człowiek tájący b głupstwo swoje / niżeli człowiek ktory kryje 20 mądrość swoję. ♣ Przetoż obawiajćie śię słow moich : boć nie jest rzecz dobra / we wszystkim śię wstydźić : y nie wszystkim śię wszystko podoba / co śię wiernie dźieje.

a Syrác. 40.11.

b Syrác. 20.30.

21 WStydźćie śię przed Ojcem y przed mátką / zá wszeteczeństwo ; á przed Kśiążęćiem y możnym / zá kłamstwo. 22 ♣ Przed sędźią y przed zwierzchnośćią / zá występek ; á przed zgromádzeniem y pospolstwem / zá nieprawość : 23 ♣ Przed towárzyszem y przed przyjaćielem / zá bezprawie ; á przed miejscem ná ktorym mieszkaß / zá złodźiejstwo : ♣ 24 Przed prawdą Bożą / zá *wzruszenie* przymierza ; y zá podpieránie śię łokćiem ná chlebie / y zá gánienie gdy 25 co bierzesz ábo dawaß : ♣ A przed tym ktory ćię pozdrawia / zá milczenie ; y zá pátrzánie ná niewiástę 26 nierządną : ♣ Zá odwrácánie twarzy od człowieká zacnego ; y zá odjęćie 27 *cudzego* dźiáłu y dáru : ♣ *Wstydźćie śię* zá przemyśláwánie o żenie / 28 ktora jest zá mężem : ♣ Zá nágabánie dźiewczki jego ; y nie postawaj 22 u łożá jey : ♣ Przed przyjaćielem zá słowá uszczypliwe : á gdy co 30 dawaß / nie wymawiaj : ♣ Tákże zá powtarzánie rzeczy słyszánych ; y zá objáwienie rzeczy tájemnych. ♣ 31 Ták będźieß náder wstydliwy / á znajdźieß łáskę przed oczymá wszystkich ludźi.

ROZDZIAŁ XLII.

Zá co śię nie trzeba wstydźić. 9. O Corkách. 15. O sprawách Bożych rozprawia.

1 ZA te rzeczy śię nie wstydź / áni miey względu a ná osobę / ábyś 2 miał grzeszyć. ♣ Nie wstydź śię zá zakon y przymierze Nawyższego ; y zá sąd / gdybyś sprawiedliwie karał 3 niepobożnego : ♣ Zá rzecz towárzyską / y podrożnych ; y zá podźielenie dźiedźictwá miedzy powinowáte : 4 ♣ Y zá sprawiedliwe wagi y gwichty : zá ośiádłość wielką ábo máłą ; zá rozliczne przedawánie kupcom : ♣ 5 Y zá częste ćwiczenie dźiatek ; y słu- 6 dze złemu boku okrwáwienie. ♣ (Dobra jest rzecz mieć straż nád podejrzáną żoną : á gdźie jest wiele rąk / 7 zámykaj. ♣ Wydawaj pod liczbą / y pod wagą ; á co daß ábo weźmieß / 8 wszystko nápiß.) ♣ *Nie wstydź śię* zá to / gdy karzeß głupiego y szalonego / y stárcá wádzącego śię z młodym. A ták będźieß prawdźiwie wyćwiczony / y w chwale przed wszystkimi żywiącymi.

a 5 Moj. 1. 17.

9 COrká przynośi ojcu wielkie stáránie / á pieczą o niey sen odejmuje : áby snadź młodośći swey źle nie używáłá : á gdy zá mąż pojdźie / áby w nienawiść nie wpádłá : 10 ♣ Aby snadź w pániéństwie nárušona nie byłá ; á w domu ojcá swego będąc / brzemienną nie zostáłá : á zá mężem będąc / áby snadź nie występiłá ; á mieszkájąc z mężem / áby 11 nie byłá niepłodną. ♣ Trzymaj ustáwiczną straż nád corką b niewstydliwą : áby snadź nie uczyniłá z ciebie nieprzyjaćiołom pośmiewi-

b Syrác. 26.12.

ſká/ obmowiſká w mieśćie/ złey ſłáwy u ludźi ; á żeby ćię do háńby nie przywiodłá miedzy mnoſtwem wielkim. 12 ✤ Ná żadnego ſię cżłowieká piekność nie záglądaj: á miedzy niewiáſtámi/ nie záśiadaj. 13 ✤ Bo z ſzáty pochodźi mol ; á z niewiáſty/ złość niewieśćia. 14 ✤ Lepſza jeſt złość męſka/ niż dobroczynność niewiáſty/ ktora przywodźi do pohánbienia.

15 Będe tedy przypominał ſpráwy Páńſkie : á com widźiał/ opowiem słowy Páńſkimi dźiełá jego. 16 Słońce jáſne ná wſzyſtko pátrzy ; á chwały Páńſkiey pełne jeſt dźieło jego. 17 ✤ Nie dał tego PAn świętym/ áby mieli wypowiedźieć wſzyſtkie cudá jego. 18 ✤ PAn Wſzechmogący ugruntował wſzyſtko/ áby umocnione było ku chwale jego. 19 ✤ On przepáśći/ y sercá dochodźi/ á chytre rády ich wyrozumiewa. 20 ✤ Bo Nawyżſzemu znájoma jeſt wſzelka umiejętność/ á przegląda znáki wiekow. 21 ✤ Oznájmuje przeſzłe rzeczy/ y przyſzłe : á objawia ślády tájemnic. 22 ✤ Nie jeſt mu tájna żadna myśl/ nie jeſt tájne przed nim áni jedno słowo. 23 ✤ Zacne ſpráwy ſwoje mądrośćią ſwoją przyozdobił/ ten ktory jeſt od wieku áż ná wieki. 24 ✤ Jemu áni nie przybywa/ áni nie ubywa ; áni potrzebuje żadnego rajce. 25 ✤ O jákoż wſzyſtkie ſpráwy jego ſą pożądáne ! áż do iſkierki widźieć ſię to może. 26 ✤ Wſzyſtkie te rzeczy żyją y trwáją ná wieki ku wſzelkim potrzebam/ y wſzyſtkie mu ſą poſłuſzne. 27 ✤ Wſzyſtko po e dwojgu jeſt/ jedno przećiwko drugiemu: á nic niedoſtátecznego nie uczynił. 28 ✤ Jedno drugiego utwirdza w dobrym : A ktoż ſię do ſytośći może nápátrzyć chwały Bożey?

e Ec... rác. ...16.

Rozdział XLIII.

Spráwy Boże wylicza. 30. Y do wychwalánia PAná nápomina.

1 Ozdobność wyſokośći/ obłokow rozpoſtárćie czyſte: sławny jeſt ná wejrzeniu kſztałt niebá. ✤ 2 Słońce gdy je przy weśćiu widáć/ opowiáda *dźień* : bo jeſt dźiwnym naczyniem dźiełá Nawyżſzego. 3 ✤ W południe wyſuſza źiemię ; á przed gorącośćią á jego/ ktoż ſię 4 oſtoji ? ✤ Jáko kto piec goraco rozpala przy robotie ; ták w troj náſob więcey słońce wypala gory. ✤ 5 Páry ogniſte wypuſzcza/ á jáſnymi 6 promieniámi záćmiewa oczy. ✤ Wielkić jeſt PAn ktory je uczynił/ á słowy ſwymi záſtánowił b bieg jego. ✤ 7 Tenże ſpráwił y Mieśiąc : áby c náſtawając czáſu ſwego/ ukázował czáſy y znáki wiekow : tenże mie-8 śiąc/ znákiem jeſt Swiat. ✤ Gdy mu świátłá ubywa ná zchodźie/ Mieśiącem ſię według imienia ſwego názywa: á gdy go przybywa/ dźiwne rzeczy odmiána ſpráwuje. ✤ 9 To naczynie májąc d wojſko ná wyſokośći/ świeći ná rozpoſtárćiu 10 niebieſkim. ✤ Ozdobá niebá/ jeſt piekność gwiazd ; ozdobá tá ktora świeći ná wyſokośćiach Páńſkich. 11 ✤ Ná rozkazánie Swiętego/ wykonywáją ſąd ; á nie zgoráją ná ſtrażách ſwojich. 12 ✤ Przypátrz ſię tęczy/ á błogoſław e temu ktory ją ſtworzył bárzo piekną w jáſnośći ſwojey. 13 ✤ Obtoczyłá niebo okrążeniem pieknym : ręce Nawyżſzego rozćiągnęły ją. 14 ✤ Rozkazániem ſwojim záſtánawia śnieg : á prętko wzbudza łyſkáwice ſądu ſwego. 15 ✤ Przetoż gdy otworzone bywáją ſkárby/ wylatują obłoki jáko ptacy. 16 ✤ Wielmożnośćią ſwoją ztwirdza obłoki/ á pierzcháją kámienie grádowe. ✤ 17 Głos gromu jego do boleśći źiemię przywodźi/ á ná wejrzenie jego go-18 ry ſię trzęſą. ✤ Kwoli niemu wieje wiátr Południowy/ á burzy ſię wiátr Połnocny/ y prętkość wichru. 19 ✤ Sniegiem ſypie jáko ptáſtwem latájącym : á śnieg ſię puſzcza jáko 20 ſzáráńcza ktora lata. ✤ Oko ſię dźiwuje bárzo piekney białośći jego : á nád deſzczem jego ſerce ſię zdumiewa. 21 ✤ Y ſzron/ jáko ſol/ ná źiemię ſypie ; ktory gdy zmárznie/ uczyni 22 ſię jáko oſtry gożdź. ✤ Kiedy źimny wiátr Połnocny wieje/ zámraza 23 wodę: ✤ Y u káżdego zgromádzenia wody/ záſtawia ſię: á wodę/ jáko 24 w páncerz przyobłoczy. ✤ Pożera gory/ y puſtynię wypala/ á źiele ſuſzy jáko ogień. 25 ✤ *Wſzákże* tego wſzyſtkiego/ prętkim lekárſtwem bywa

mgłá

a *Pſalm* 19. 7.

b *Jozu.* 10. 12. *Ezái.* 38. 8

c 1 *Moj.* 1. 14.

d 1 *Moj.* 2. 1. *Pſalm* 19. 5.

e 1 *Moj.* 9. 13.

mgłá y rosá ; ktora uprzedzájąc gorącość / czerśtwi je. 26 Ná rozkaz jego ucisżyłá śię przepáść / á ná niey rozśádźił wyspy. 27 Ktorzy śię pláwią f po morzu / powiádáją o niebespieczeństwách jego : co my słysząc usżymá swymi / dźiwujemy śię. 28 Y támći są niespodźiáne y dźiwne spráwy / rozliczność wszelákich zwierząt / y rożne wielorybý. 29 Zá rządzeniem jego sczęśliwą miewa drogę Anjoł jego : á słowem jego / złożone są wszystkie rzeczy.

f Psalm 107. 23.

30 Choćbyśmy wiele mowili / nie uczynimy temu dosyć : bo / krotko mowiąc / On sam jest wszystko. 31 Jákoż go dostáteczynie wystawiác mozemy ? Abowiem on jest wielki 32 nád wszystkie spráwy swoje. Strászliwy jest PAN / y bárzo wielki / á dźiwna moc jego. 33 Wystawiajćie y wywyższajćie PAná / ile możećie : wszákże on jest większy nád wszystkie 34 chwałe. Y wywyższájąc go zmacniajćie śię / á nie ustawajćie : bo 35 temu nigdy dosyć nie uczynićie. Y ktoż go widźiał y wypowie ? y kto 36 go uwielbi / ták jáko jest ? Wiele jest rzeczy skrytych / większych niżeli te : Máłośmy widźieli spraw jego. 37 Bo PAN wszystko stworzył ; á pobożnym dał mądrość.

ROZDZIAŁ XLIV.

Zaleca niektore święte y zacne Męże.

1 Wystawiajmy męże chwalebne y Ojce násze w rodzáju. 2 Wielką sławę uczynił PAn wielmożnością swoją od wieku. 3 Ci pánowáli w krolestwách swojich / y byli mężámi sławnymi w mocy : ći rádźili rozumem swojim : ći oznájmowáli o proroctwách. 4 Byli wodzámi ludu w rádách / y w mądrym 5 sprawowániu ludu. Mądre rzeczy były w náuce ich : wynájdowáli śpiewánie muzykow / y wykładáli wiersze nápisáne. 6 Mężowie bogáći / ktorzy dosyć potęgi májąc / spokojnie 7 mieszkáli w domách swojich. Ci wszyscy w rodzájách sławę otrzymáli / á zá dni swojich byli w chwale. 8 Byli niektorzy z nich co zostáwili imię / áby opowiádano chwałe ich. 9 Byli tákże niektorzy / ktorych niemász pámiątki / á zginęli jákoby ich nie było : y narodźili śię jákoby śię nie rodźili / y synowie ich po 10 nich. Ale ći byli mężowie miłośierni / ktorych spráwiedliwośći nie 11 są w zápomnieniu. Przy naśieniu ich trwa dźiedźictwo dobre / wnukowie 12 ich są w przymierzu. W przymierzu jest naśienie ich / y dźiatki 13 ich po nich. Aż ná wieki trwa naśienie ich / á sławá ich nie będźie 14 zgłádzona. Ciáłá ich w pokoju pogrzebione są / á imię ich żywie od 15 narodu do narodu. O mądrośći ich ludźie powiádáją / á chwałę ich zgromádzenie rozgłasza.

16 Enoch á dobrze śię podobał PAnu Bogu / á przeniesionym będąc / jest ná przykład pokuty narodom.

17 Noe ználeziony będąc doskonáłym y spráwiedliwym czásu gniewu Bożego / stał b śię pojednániem. 18 Przetoż gdy potop c przyszedł / przymierze wieczne utwierdzone jest z nim ; áby nie było zgłádzone potopem wszelkie ćiáło.

19 Abráhám był wielkim d Ojcem wielu narodow ; á nie był ználeziony w sławie podobny jemu. 20 Ktory záchowywał zakon Nawyższego ; á był e w przymierzu z nim. 21 Ná ćiele jego Bog przymierze postánowił : á wiernym f w pokuszeniu ználeziony jest. 22 Przetoż mu Bog przyśięgą potwierdźił / iż miał ubłogosłáwić narody w naśieniu 23 jego. Że go miał rozmnożyć jáko proch źiemie / á dáć im dźiedźictwo od morzá do morzá / á od rzeki áż do krájow źiemie.

24 Tákże y Izáákowi g potwierdźił / dla Abráhámá Ojcá jego / błogosłáwieństwo wszystkich ludźi / y przymierze ktore odpoczęło ná głowie Jákobowey. 25 Przyznał śię do niego h w błogosłáwieństwách swojich / y dał mu dźiedźictwo. 26 Y oddźielił część jego w pokoleniách / ktore ná dwojenaśćie rozdźielił. 27 Wywiodł z niego mężá miłośiernego / ktory ználazł łáskę w oczách wszelkiego ćiáłá.

a 1 Moj 5. 24. Zyd. 11. 5.
b 1 Moj 6. 9. y 7. 1.
c 1 Moj 9. 9.
d 1 Moj 17. 2.
f 1 Moj 12. 11. 17.
g 1 Moj 26. 3.
h 1 Moj 27. 38.

ROZDZIAŁ XLV.

Mojżeszá. 8. Aároná. 34. Y Fineeszá zacnie wysławia.

1 Miłego Bogu y ludziom Mojżeszá: ktorego pámiątká jest w błogosłáwieństwie: ✤ 2 Podobnym go uczynił w chwale świętych: á wielkim go uczynił ná postrách nieprzyjaciołom. ✤ 3 Ná słowá jego cudá uśmierzył: y uczynił go sławnym przed obliczem Krolow. ✤ 4 Rozkazał mu iść do ludu swego/ y ukazał mu chwałę swoję: w wierze y w cichośći jego/ uczynił go świętym. ✤ 5 Wybrawszy go ze wszystkich ludźi/ dał b mu słyszeć głos swoj/ y 6 wwiodł go w obłok. ✤ Podawszy mu sam oblicznie przykazánia/ Zakon żywotá y umiejętnośći. ✤ 7 Náuczył Jákobá przymierza/ y sądow swych Izráelá.

8 Aároná wywyższył / świętego/ jemuż podobnego/ brátá jego z 9 pokolenia Lewi. ✤ Uczynił z nim przymierze wieczne/ á dał mu urząd 10 Kápłáński miedzy ludem. ✤ Ubłogosłáwił go w dostojeństwie/ á opá-11 sał go w száty chwały. ✤ Oblekł go w doskonáłą sławę/ á potwirdźił go 12 naczyniem pewnym. ✤ Ubiorem/ długą szátą/ náràmiennikiem/ y w około jábłkámi gránatowymi ozdo-13 bił go: ✤ Y dzwonkámi złotymi gęstymi w około/ áby brzmiał e dźwięk/ 14 gdyby chodźił: ✤ Aby głośno brzmiał w Kośćiele/ y ná pámiątkę 15 był synom ludu swego: ✤ Szátą świętą/ złotem/ hiácyntem/ szárłatem roboty háfterskiey/ y napierśnikiem sądu/ znákiem prawdy ✤ 16 Kręconym kármázynem robota rzemieśnicza: ✤ 17 Kámieniem drogim z rzezániem/ jáko bywá ná pieczęciách/ w oprawie złotey/ robota złotnicza/ ná pámiątkę z napisem wyrytym/ według liczby synow Izráelskich. ✤ 18 *Miał też* koronę d złotą ná czapce/ z wyćiśnionym obrázem pieczęći 19 świętey. ✤ Pięknie wszystko było ochędożono/ robotá kosztownie urobioná/ y rzeczy ná ktore były mieli 20 pátrząc/ pięknie ozdobione. ✤ Przed nim nie było tákich rzeczy/ y nie będźie áż ná wieki: w ktore śię nie obłoczył obcy/ ále tylko sámi synowie jego/ y wnukowie jego ustáwicznie. 21 ✤ Ktorych ofiáry ofiárowáne bywáły ná káżdy dźień/ ustáwicznie 22 dwá kroć. ✤ Mojżesz nápełnił e ręce jego/ y pomázał go Olejkiem świę-23 tym. ✤ To mu śię stáło y naśieniu jego/ zá przymierzem wiecznym/ y 24 jáko niebo trwáłym. ✤ Aby społem służąc Bogu/ urząd Kápłáński od-25 práwowáli/ y błogosłáwili ludowi w Imieniu jego. ✤ Wybrał go ze wszech żywiących/ áby ofiárował ofiáry PAnu/ zápały y wdźięczną wonność ná pámiątkę/ y ofiáry spo-26 kojne zá lud. ✤ Dał mu rozkazánia swoje/ y moc odpráwowánia sądu 27 według zakonu. ✤ Aby náuczał Jákobá świádectw / á w zakonie jego 28 dawał świátłość Izráelowi. ✤ Gdy śię byli obcy przećiwko g niemu zpiknęli/ á zajrzeli mu ná pusczy męzowie niektorzy/ z Dátánem y Abironem y rotą Korego/ z gniewem y z 29 popędliwośćią. ✤ Widźiał PAn/ y nie pochwalił tego z przetoż wytrá-30 ceni są. ✤ Uczynił miedzy nimi cudá/ áby je potráćił płomieniem o-31 gniá jego. ✤ Y przydał Aáronowi chwały/ y dał mu dźiedźictwo: pier-32 wiastki narodow oddał mu. ✤ A zwłaszcza chlebá przygotował mu do sytośći: Bo ofiáry PAńskie jadáli/ 33 ktore mu dał y naśieniu jego. ✤ Ale ná źiemi z ludem nie dźiedźiczył/ y dźiału nie miał miedzy ludem: ábowiem PAN jest dźiałem dźiedźictwá jego.

34 A Fineesz syn Eleázárow/ trzeći jest w chwale/ ktory go násłá-35 dował w bojáźni h PAńskiey. ✤ A gdy lud odstępował/ zástawiał śię z wielką y ochotną myślą/ á łáskę 36 jednał Izráelowi. ✤ Przetoż mu jest utwirdzone i przymierze pokoju/ y ludowi jego/ áby był sprawcą świę-37 tych rzeczy: ✤ Y áby miał on y naśienie jego dostojeństwo Kápłáń-38 skie/ áż ná wieki. ✤ Y już *według* przymierza z synem Dawidowym z pokolenia Judá uczynionego/ dźiedźictwo krolewskie z syná ná syná sámego *zpada*: ále dźiedźictwo Aáronowe *zpada też* y ná na-39 śienie jego. ✤ Niechże wam *PAn*

Marginal notes: a 2 Moj. 11. 3. — b 2 Moj. 19. 19. — c 2 Moj. 28. 35. — d 2 Moj. 28. 36. — e 2 Moj. 18. 41. — f 3 Moj. 8. 12. — g 4 Moj. 16. 1. — h 4 Moj. 25. 7. Psalm 106. 30. 1 Mác. 2. 54. — i 4 Moj. 25. 12.

da mądrość w serce wásze/ ábyśćie sądźili lud jego w spráwiedliwośći: áby nie były wygłádzone dobrá ich/ áni chwałá jego w rodzájách wászych.

ROZDZIAŁ XLVI.

Jozuego. 12. Kálebá. 18. Y Sámuelá zálecá.

1 MĘżny był ná wojnie Jozue syn a Nunow/ ktory nástąpił po Mojzeszu ná proroctwo. ♣ 2 Ktory uczyniony był wielkim według imienia swego ku wybáwieniu wybránych Bożych: ♣ 3 Aby pomstá b przyszłá ná nieprzyjaćioły powstawájące: á ták rozdźielił dźiedźictwo Izráelowi. ♣ 4 Jákiey sławy doszedł podnosząc ręce swoje/ y wyćiągájąc miecz przećiwko miástom? ♣ 5 Ktoż przed nim ták stánął: 6 Bo on wiodł wojny PAńskie. ♣ Izali śię nie ręką c jego słońce zástánowiło? á jeden dźień nie stał śię jáko dwá? ♣ 7 Wzywał Nawyższego PANA/ poćierájąc nieprzyjaćioły w około: ♣ 8 A wysłuchawszy go wielki PAN/ rzucał d kámienie grádowe mocą wielką. ♣ 9 Vderzył ná narody waleczne/ á zstąpiwszy potráćił przećiwniki. ♣ 10 Aby poználi narodowie rynsztunek ich; bo przed PAnem byłá bitwá jego: ábowiem on szedł zá mocarzem.

11 TAkże tez zá dni Mojzeszowych 12 uczynił miłośierdźie: ♣ Bo on y Káleb syn e Jefunow/ stánąwszy przećiwko zgromádzeniu/ grzeszyć ludowi nie dopuśćili/ y záwśćiągnęli szemránie złośliwe. ♣ 13 A ćic dwá byli/ ktorzy f záchowáni są z sześćkroć stá tyśięcy pieszych/ áby wprowádzeni byli do dźiedźictwá/ do źiemie opływájącey mlekiem y miodem. ♣ 14 Y dał g PAN Kálebowi moc/ ktora w nim do stárośći trwáłá: Aby wstąpił ná wysokość źiemie/ á potomstwo jego/ áby dźiedźictwo otrzymáło: ♣ 15 Y áby widźieli wszyscy synowie Izráelscy/ że dobra rzecz jest náśládowáć PANA;

16 TAkże y Sędźiowie káżdy według imienia swego/ ktorych serce nie było wszeteczeństwem zkáżone/ y ktorzy śię nie odwracáją od PANA; y tych pámiątká jest w 17 błogosłáwieństwie. ♣ Kośći ich niech zákwitną ná miejscu swym/ á imię ich niech śię przenieśie ná syny tych/ ktorzy sławy doszli.

18 SAmuel prorok PAński od Páná swego umiłowány/ krolestwá stánowił/ y pomázował Kśiążętá h nád ludem jego. ♣ 19 Według zakonu PAńskiego sądźił zgromádzenie/ y náwiedźił PAN Jákobá. ♣ 20 Z wiernośći jego doświádczono że jest i prorokiem/ y poznano z słowá jego; ♣ 21 Ktory to wzywał PAná mocnego/ gdy go zewsząd ućiskáli nieprzyjaćiele jego/ ofiárując báránká k ssącego. ♣ 22 Y zágrzmiał Pan z niebá/ y dał słyszeć głos swoj z wielkim głosem zgromobićia/ y potárł hetmány Tyrskie/ y wszystkie 23 Kśiążętá Filistyńskie. ♣ Lecz pierwey niż zásnął ná wieczność/ oświádczył śię przed PAnem y pomázáńcem 24 jego/ *mowiąc*; ♣ Pieniędzym/ áni obuwia l od żadnego człowieká nie wźiął: ♣ Y nikt go nie obwi-25 nił. ♣ A zásnąwszy m prorokował/ y ukazał krolowi koniec *żywotá* jego: y podniosł głos swoj z źiemie prorokując/ że zgłádzona będźie niepráwość ludu.

ROZDZIAŁ XLVII.

Nátáná. 2. Dawidá. 15. y Sálomoná pochwaliwszy. 30. Roboámá y Jeroboámá gáni.

1 A Potym powstał Nátán a Prorok/ zá dni Dawidowych.

2 J Ako śię tłustość odbiera od ofiáry zbáwienney; ták Dawid 3 od synow Izráelskich. ♣ Miedzy b lwámi bespieczen był/ jáko miedzy koźlęty: á miedzy niedźwiedźiámi/ jáko miedzy jágnięty. ♣ 4 W młodośći swojey zábił c obrzymá/ á 5 odjął pohánbienie od ludu. ♣ A podniozszy ręki/ kámieniem z proce ztráćił pychę Goliatowę. ♣ 6 Bo wzywał PANA Nawyższego/ ktory dał moc práwicy jego/ áby zgłádźił człowieká mocnego ná wojnie/ 7 á wywyższył rog ludu swe°. ♣ Tákże w dźieśiąći tyśięcy wysławił go/ á uwielbił go błogosłáwieństwem PAńskim/ gdy mu byłá przy-

a 4 Moj. 27.18. 5 Moj. 3. 21. b 2 Moj. 17. 9. c Jozue. 10.12. d Jozue. 10.11. e 4 Moj. 14. 6. f 4 Moj. 26 65. 5 Moj. 1. 36. g Jozue. 14.11.

h 1 Sám. 10. 1. y 16. 12. i 1 Sám. 3. 20. k 1 Sám. 7. 9. l 1 Sám. 12. 3. m 1 Sám. 28.17.

a 2 Sám. 7. 2. b 1 Sám. 17.34. c 1 Sám. 13.49.

8 niesiona koroná chwały. ✣ Skruszył nieprzyjacioły d okoliczne / á wniwecż obrócił Filistyńczyki przeciwniki : ktorych rog áż do dniá dźisieyszego zkruszył. 9 ✣ Przy káżdey spráwie swey / dawał chwałę Swiętemu nawyższemu słowy chwalebnymi / 10 ✣ Ze wszystkiego sercá wielbił y miłował Stworzyćielá swego. 11 ✣ Y postánowił e śpiewaki przed ołtarzem / áby głosy swymi wdźięcznie śpiewáli ; á dźień ode dniá śpiewániem swojim *Bogá* chwalili 12 ✣ Oddał ná dni święte to co przynależáło / á słusznie czásy rozdźielił / w ktorychby oni chwalili święte Imię PAńskie / y áby śię od poránku rozlegáło po świątnicy jego. 13 ✣ PAN przeniosł grzechy f jego / á 14 wywyższył ná wieki rog jego. ✣ Y dał mu przymierzem krolestwo / á stolicę sławną w Izráelu.

15 PO nim powstał g syn mądry / ktory dla niego przestwornie 16 mieszkał ✣ Sálomon krolował zá dni spokojnych / y doszedł sławy gdy Bog pokoj zewsząd około niego sposobił. ✣ 17 Aby zbudował dom Imieniowi jego / á nágotował świątnicę ná wieczność. 18 ✣ Ktory był mądrym w młodośći swojey / á pełny był rozumu 19 jáko rzeká : ✣ Duszá twojá okryłá wszystkę źiemię / á nápełniłája gad- 20 kámi y przypowieśćiámi. ✣ Po wyspach śię dáleko rozsławiło imię twoje / á miłyś dla pokoju swego. ✣ 21 Pieśniam y przypowieśćiam y gadkam h y wykłádom twojim krájiny 22 śię dźiwowáły. ✣ W Imieniu Páná Bogá wszystkiey źiemie / ktory názwány jest Bogiem twojim Izráe- 23 lu : ✣ Názbierałeś i złotá jáko cyny / á śrebrá bárzo wiele jáko ołowu. ✣ 24 Náchyliłeś sercá k swego do niewiast / ktorymeś śię dostał w moc 25 ćiáłem swojim. ✣ Uczyniłeś zmázę sławie swey ; zplugáwiwszy naśienie swoje / przywiodłeś gniew ná dźiatki twoje / áby boláły nád głup- 26 stwem twojim : ✣ Gdy żśię rozdwojiło l krolestwo ; á z Efrájimá zá- 27 częło śię krolestwo odporne. ✣ Ale PAn nigdy m nie zániechał miłosierdźia swego / y nic śię nie zepso- 28 wáło z spráw jego. ✣ Ani wygłádźił potomkow n wybránego swego : y naśienia tego / ktorego miłował / nie zágubił.

29 A Le dał Jákobowi potomki / á 30 Dawidowi korzeń z niego. ✣ Bo Sálomon z Ojcy odpocżynąwszy / y pozostáwiwszy miedzy ludem po sobie z naśienia swego / głupiego y niebácznego o Roboámá / ktory lud przywiodł do odstąpienia rádą swą. 31 ✣ Y Jeroboámá p syná Nábátowego / ktory przywiodł Izráelá 32 do grzechu. ✣ Y podał Efrájimowi drogę do grzechow : á bárzo śię roz- 33 mnożyły grzechy ich : ✣ Ták / że je *Bog* z źiemie wygnał / poki gniew y pomstá nie przyszłá ná nie.

ROZDZIAL XLVIII.

Eliaszá. 12. Elizeuszá. 18. Ezechielá. 24. Y Izáiaszá wychwala.

1 POtym powstał Eliasz Prorok jáko ogień : á słowo jego jáko 2 pochodnia gorzáło. ✣ Ktory przywiodł ná nie głod wielki / á gorliwośćią swoją umniejszył ich. ✣ Sło- 3 wem a PAńskim zátrzymał niebo : á ogień trzy kroć b z niebá zprowádźił. ✣ O jákoś był sławny Eliaszu 4 wcudách twojich! á ktoż jest podobny 5 áby śię chłubił. ✣ Ktoryś wzbudźił c z martwych umárłego człowieká 6 z grobu / słowem Nawyższego. ✣ Ktoryś przywiodł Krole ná zginienie / y sławne ktorzy byli ná łożku swym. 7 ✣ Ktoryś słyszał ná gorze Synái d karánie PAńskie / y ná Horebie 8 sądy pomsty. ✣ Ktoryś pomázował e Krole ku pomśćie / y proroki ná- 9 stępujące po tobie. ✣ Ktoryś jest wźięty w wichrze f ogniá ná woźie 10 koni ognistych. ✣ Ktoryś jest zápisány / ábyś karánia przywodźił czásow *pewnych* ná ubłagánie popędliwego gniewu PAńskiego / y ábyś obroćił serce ojcowskie do syná / á postánowił pokolenie Jákobowe. ✣ 11 Błogosłáwieni ktorzy ćię widźieli / á w łásce zásnęli : bo y my doskonále żywi będźiemy.

12 GDy Eliasz wichrem był okryty / tedy Elizeusz nápełniony był

Duchem

Marginal notes: d 1 Sám. 17. — e 1 Kron. 16. 4. — f 2 Sám. 12. 13. — g 1 Krol. 1. 29. — h 1 Krol. 4. 32. — i 1 Krol. 10. 27. — k 1 Krol. 11. 1. — l 1 Krol. 12. 16. — m 2 Sám. 7. 15. — n 2 Krol. 12. 1. — o 1 Krol. 12. 6. — p 1 Krol. 12. 15. — a 1 Krol. 17. 7. — b 2 Krol. 1. 10. — c 1 Krol. 17. 22. — d 1 Krol. 19. 8. — e 1 Krol. 19. 19. — f 2 Krol. 2. 21.

Duchem świętym / y zá dni swojich nie dał śię Książętom kierowáć / á nie podbił go sobie żaden. 13 Żadna rzecz nie przemogłá go : á gdy zásnał 14 prorokowáło ćiáło jego. Zá żywotá swego g czynił cudá / á po śmierci 15 swey h dźiwne spráwy. W tym jednák wszystkim lud nie pokutował / y nie odstąpili od grzechow swojich / poki nie byli wywiedźieni w niewolą z źiemie i swojey / y rozproszeni po 16 wszystkiey źiemi. Y poki nie zostáłá ludu máła trochá / y książąt w do- 17 mu Dawidowym. Bo niektorzy z nich / czynili co śię podobáło Bogu ; ále śię drudzy wiele grzechow dopuszczáli.

18 Ezechiasz obronne k uczynił miásto swe / y przywiodł wode w po- 19 śrzod niego. Wykamał żelázem skáłę twárdą / studnie dla wody po- 20 budował. Zá dni jego przyćiągnał l Sennácheryb / y posłał Rábsá- 21 cesá z Látchis: Ktory podniosł rękę swoję przećiwko Syonowi / wielce śię wyniosł w hárdośći swojey. 22 Tedy śię trzęsło serce y ręce ich / á boleśćią byli ogárnieni jáko rodzą- 23 ce. Y wzywáli PAná miłośiernego / rozćiągájąc ręce swoje przed 24 nim. A Swięty z niebá wysłuchał je / y wybáwił je przed ręką Izáia- 25 szowę: Poráźił m wojská Assyryj- 26 skie / y potárł je Anjoł jego. Abowiem Ezechiasz czynił to co śię PAnu podobáło / á státecznie chodźił drogámi Dawidá Ojcá swojego / jáko przykazał Izáiasz Prorok / wielki y zacny w proroctwie swojim. 27 Zá dni jego n słońce postąpiło ná 28 zad / y przydał żywotá Krolowi. Duchem wielkim widźiał rzeczy pośledniejsze / y ćieszył płáczące ná 29 Syonie. Pokázał rzeczy przyszłe áż ná wieki / y skryte rzeczy pierwey niżeli śię stáły.

g 2 Krol. 1. 14. h 2 Krol. 13.21. i 2 Krol. 18.11. k 2 Krol. 18.17. l 2 Krol. 20.20. m 2 Krol. 19.35. n 2 Krol. 20,11. Ezái. 38. 8.

ROZDZIAŁ XLIX.

Niektore Krole, Książętá, Proroki y Pátryárchy wdleca.

1 PAmiątká a Jozyaszowá *jest jáko* máść wonna przyprawiona 2 dźiełem Aptekárskim. W uśćiech káżdego słodka jest jáko miod / y jáko 3 muzyká ná zacney biesiedźie. Ten sobie státecznie poczynał w náwroceniu ludu / y zniosł obrzydłe b złości. 4 Obroćił ku PAnu serce swoje: á zá dni grzesznika zmocnił pobożność.

5 OProcz Dawidá y Ezechiaszá / y Jozyaszá wszyscy śię grzechu 6 dopuśćili. Bo opuśćiwszy zakon Nawyższego Krolowie Judscy / od- 7 wroćili śię. Y dał rog ich innym / á sławę ich narodowi obcemu ; 8 Ktorzy zpalili c wybráne miásto 9 świątobliwośći. Bo zepsowáło 10 drogi swe zá czásu Jeremiaszá : Y trapiło go ; áczkolwiek on d z żywotá mátki był poświęconym Prorokiem / áby z korzenia wywracał / trapił / y wypleniał / y záśię budował / y szczepił.

11 PAmiątká Ezechielowá / ktory e widźiał widzenia chwały sobie ukazáney ná woźie Cherubi- 12 now ; (Bo prorokował przećiwko nieprzyjaćiołom *w przykłádźie* deszczu kwálnego / y dobrze spráwował te / ktorzy prostowáli drogi 13 swoje.) Y dwunastu Prorokow : niech będźie pámiątká błogosłáwiona.

14 JAkoż bárzo wysławiamy Zorobabelá ! Bo on jest g jáko sy- 15 gnet ná práwey ręce. Tákże y Jezusá h syná Jozedekowego : ktorzy zá dni swojich zbudowáli dom : á wynieśli Kośćioł PAński święty / wygotowány ná chwałę wieczną.

16 MIedzy wybránymi był też Nehemiasz / ktorego długo pámiątká zostawa : Ten nam pobudował i mury obálone / y wystáwił k bramy z zaworámi / wystáwił też záśię y domy násze.

17 ŻAden nie jest tákim stworzony ná źiemi jáko Enoch : bo wźięty jest l z źiemie.

18 NIe národźił śię też mąż podobny Jozefowi / ktoryby był wodzem m bráći swey / podpora n ludu : ktorego kośći o opátrzone 19 sa od PAná. Sem y Set / dostąpili chwały miedzy ludźmi : ále Adam

a 2 Krol. 22. 1. 2 Kron 34. 1. b 2 Krol. 23. 4. c 2 Krol 25. 9. d Jerem. 1.5.10 e Ezech 1. 4. f Ezech 13.13. g Agge. 2. 24. h 1 Ezdr 3. 2. Agge. 1. 3. Zách. 3. 1. i Nehe. 6. 15. k Nehe. 7. 1. l 1 Moj 5. 24. m 1 Moj. 50.18. n 1 Moj 50.21. o Jozue. 24.32.

náde wszystko miedzy rzeczámi stworzonymi.

ROZDZIAL L.

Symoná syná Oniászowego wielce wysławia.

1 SYmon/syn Oniaszow/ Kápłan wielki/ ktory zá żywotá swego pobudował dom/ á zá dni swojich 2 utwirdźił lud. ✤ Zá niego záłożona jest wysokość w dwoj nauo wierzba/ y wysoki párkan około Kośćiołá. ✤ 3 Zá dni jego máłe były naczynia wodne/ y wánná miedźiána jáko a 4 kociel wielki. ✤ Ten wiodł stáránie o lud swoj/ áby do upadku nieprzyszedł: y zmocnił miásto/ y obwáro- 5 wał. ✤ Sławnyś był gdy śie lud náwroćił/ gdyś wychodźił z domu 6 oponámi obitego. ✤ Byłeś jáko jutrzenká w pośrzod obłokow/ á jáko 7 mieśiac pełny/ czásu swego: ✤ Y jáko tecza jásna ná obłokách sła- 8 wnych: ✤ Y jáko słońce oświecájace Kośćioł Nawyższego: jáko kwiát 9 rozy czásu wiosny: ✤ A jáko lilia nád wodámi ćiekącymi: y jáko látoro- 10 śl Libáńska czásu wiosny: ✤ Jáko ogień y kádźidło ná ogniśku/ á naczynie złote zupełne/ ozdobione roz- 11 májitym kámieniem drogim. ✤ Jáko oliwa piekna/ wydawájaca owoce/ y cyprys wyniosły áż pod obłoki. 12 ✤ Gdy ná śie brał száte sławna/ á ubierał śie w doskonáła chwałe: ✤ 13 Przystepujac do ołtarzá świetego/ 14 ozdobił chwała ubior świety. ✤ A gdy brał czastki z rak Kápłáńskich/ sam stał u ogniská przy Ołtarzu: ✤ 15 (Około niego był poczet bráći/ jáko látorośli Cedrowe ná Libánie: y obstapili go jáko gáłazki pálmowe; 16 ✤ Tákże wszyscy synowie Aáronowi w sławie swojey/ májacy ofiáre PAńska w reku/ przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim.) ✤ 17 A wykonywájac posługe przy Ołtarzu/ áby przygotował ofiáre Na- 18 wyższego y wszechmocnego; ✤ Zćiagnał reke swa ku mokrym ofiáram/ 19 ofiárujac wino czerwone. ✤ Przytym wylewał ná fundáment Ołtarzá wonność wdźieczna Nawyższemu 20 wszech rzeczy Krolowi. ✤ Tedy zákrzyknawszy synowie Aáronowi/ trabili ná trabách miedźiánych/ wydawájac bárzo huczny głos/ ná 21 pámiatke przed Nawyższym. ✤ Tedy wszystek lud wespoł pretko upadł ná źiemie kłaniájac śie PANU swemu/ Wszechmogacemu Bogu na- 22 wyższemu. ✤ Gdy wzdawáli chwałe śpiewacy głosy swymi z wielkim dźwiekiem/ á wdźieczny był ten 23 krzyk. ✤ Miedzy tym/ modlił śie lud PAnu Nawyższemu/ czyniac modlitwy przed Bogiem miłośiernym poki śie nie odpráwiła chwała Páńska/ y służby jego nie dokończyli. 24 ✤ Potym zstapiwszy/ podniosł rece swe ná wszystko zgromádzenie synow Izráelskich/ dawájac błogosłáwieństwo PAńskie usty swymi/ y 25 chlubiac śie imieniem jego. ✤ Támże záśie pokłon uczynili/ áby otrzymáli błogosłáwieństwá od Nawyższego.

26 PRzetoż teraz błogosławćie Bogu wszystkich rzeczy/ ktory sam 27 wielkie rzeczy wszedy czyni. ✤ Ktory nas wywyższa z żywotá mátek/ y obchodźi śie z námi według miło- 28 śierdźia swego. ✤ A *prośćie* áby dał pokoj zá dni nászych w Izráelu/ po- 29 kad dni wiekow stawáć bedźie. ✤ A niechaj w nas spráwuje dowierność ku miłośierdźiu swemu/ á niech zá 30 dni nászych wybáwi nas. ✤ Dwu narodow nienawidźi duszá mojá; á 31 trzeći nie jest narodem. ✤ Tych ktorzy ośiedli gory Sámárytskie/ y mężow ktorzy mieszkája w źiemi Filistyńskiey/ y ludu głupiego ktory mieszka w Sychem.

32 W Tey Kśiedze nápisał o náuce/ madrośći/ y umiejetnośći Jezus/ syn Syráchow Jeruzalemczyk/ ktory/ jáko deszcz/ wylał madrość 33 od sercá *swego*. ✤ Błogosłáwiony ten ktory śie w tych rzeczách ćwiczy: á ktory je zkłada do sercá swego/ 34 stánie śie madrym. ✤ Bo jesliżeby to czynił/ bedźie do wszystkiego sposobnym: ponieważ świátło PAńskie *oświeći* śćieżki jego: ktory po- 35 bożnym madrość dawa. ✤ PAN niech bedźie błogosłáwiony ná wieki. Niech śie ták stánie/ niech śie ták stánie!

G. ko- ze.

ROZDZIAŁ LI.

Modlitwa Jezusa, syna Syrachowego.

1 Wysławiać cię będę PANie/ Królu: y chwalić ciebie Bogá Zbáwićielá mego. 2 Wysławiam Imię twoje żeś był obrońcą/ y pomocnikiem mojim. 3 Záchowałeś ćiáło moje od zginienia/ y od śidłá języká potwarnego. 4 Od warg sprawujących kłamstwo/ á przećiwko nieprzyjaćiołom mojim/ byłeś mi pomocnikiem. 5 Y wybáwiłeś mię według wielkiego miłośierdźia Imienia twego/ od ryku tych ktorzy śię byli nágotowáli pożrzeć mię: 6 Y z ręku tych/ ktorzy czyháli ná zdrowie moje: z wiela úćiskow ktorem ćierpiał: 7 Z ogniá ktory mię zewsząd dusił: z pośrzodku ogniá/ jem nie zgorzał. 8 Z głębokośći żywotá/ y od języká nieczystego; y od oskárżenia kłamliwego przed Krolem/ y od potwarzy języká niespráwiedliwego. 9 Przybliżyłáć śię już byłá do śmierći duszá mojá; á żywot moj był bliski grobu nagłebszego. 10 Obtoczyli mię byli zewsząd/ á nie był ktoby rátował: oglądałem śię ná rátunek ludzki/ ále go nie było. 11 Przetoż wspomniałem ná miłośierdźie twoje/ PAnie/ y ná spráwę twoję od wieku. 12 Że wyrywasz te/ ktorzy ćię ćierpliwie oczekawáją: á wybawiasz je z ręki nieprzyjaćioł. 13 A ták wyniozszy od źiemie umżone prożby moje/ modliłem śię o wybáwienie od śmierći. 14 Y wzywałem PANA/ Ojcá PANA mego/ áby mię nie opuszczał w dźień utrapienia/ y czásu ktoregom od pysznych był z pomocą opuszczony. 15 Będę chwalił Imię twoje ustawicznie/ y będę je wysławiał z dźiękczynieniem: przeto/ że wysłuchána jest modlitwá mojá. 16 Boś mię záchował od zginienia/ y wybáwiłeś mię czásu nieszczęśćia. 17 Dla tegoż będę ćię wysławiał y chwalił/ y będę błogosłáwił Imieniowi twemu PAnie.

a G. Błądził.

18 JEszcze młodźieniaszkiem będąc/ pierwey niżelim a o co prosił/ szukałem mądrośći jáwnie przez modlitwę swoję. 19 Przed Kośćiołem prośiłem o nię: y áż do końcá szukáć jey będę. 20 Rozweseliło śię z niey serce moje/ jáko z kwiátu dojrzewájącego śię groná; chodźiłá prosto nogá mojá. 21 Z młodośći mojey szukałem jey. 22 Nákłoniwszy trochę [illegible] mego/ nábyłem jey/ y obfi[illegible] nálazł umiejętność. 23 A postąpiłem w niey/ temu ktory mi dał mądrość/ oddam chwałę. 24 Bo chęć mam wielką do niey/ y gorąco śię mam do dobrego; á nigdy nie będę záwstydzony. 25 Prácowáłá duszá mojá około niey; á y ogłodźie pilnowałem jey. 26 Ręce moje podniosłem ku górze; á to co mi nie było wiádomo o niey/ zrozumiałem. 27 Duszę moję udałem ku niey/ á w 28 czystośći ználazłem ją. Serce moje miałem skłonne do niey od początku: dla tegoż nie będę opuszczony. 29 Y serce moje nie miáło pokoju szukájąc jey: przetoż dostałem do- 30 brey osiádłośći mojey. Dał mi PAN język/ miásto nadgrody/ ktorym go chwalić będę.

31 ZEjdźćie śię do mnie nieumiejętni/ á mieszkajćie w domu kárności. 32 Przecz śię ociągaćie? ábo co ná to mowićie? gdyż dusze wásze bárzo prágną. 33 Otworzyłem ustá moje/ y rzekłem; Nábywajćież jey sobie bez pieniędzy. 34 Poddajćie szyję wásze pod járzmo/ á niech przyjmie duszá wászá kárność: Abowiem snádnie ją ználeść możećie. 35 Obaczćie oczymá wászymi/ żem prácował/ y ználazłem sobie wielkie odpoczynienie. 36 Nábywajćie umiejętnośći/ miásto wielkiey liczby srebrá: á miásto mnostwá złotá/ otrzymajćie ją. 37 Niech śię rozráduje duszá wászá w miłośierdźiu Bożym/ á nie wstydźćie śię zá chwałę jego. 38 Odpráwujćie w czás dźiełowásze: á da wam zápłátę wászę czásu swego.

NOWY TESTAMENT PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSTUSA,

W ktorym śie zámykáją te Kśięgi.

Summá czterech Ewángelistow.

WSzyscy czterey Ewángelistowie opisuią zgodnie Historyą o Pánu Chrystusie: miánowićie: O jego świętym Rodźie/ Poczęciu/ Národzeniu/ Kazániu/ Cudách/ Mękách/ Smierći/ Pogrzebie/ Zmartwychwstániu/ Wniebowstąpieniu/ y Obietnicy zesłánia Duchá Swiętego. O czym jeden szerzey/ drugi krotcey pisze: jeden jedne/ drugi drugą cząstkę przypomina: Ták jednák/ że śię z sobą porządnie zgadzáią/ choć pod czás nie w słowiech/ ále w sámey rzeczy; co nas tym bárziey utwierdza/ ábysmy temu wierzyli. A to wszystko Duch Boży zowie Ewángelia, to jest/ Wesołym ábo Dobrym poselstwem: Bo śię tu zámyka kazánie o Pokućie/ o łásce Bożey/ o Odpuszczeniu grzechow/ y o Zywotá wiecznego otrzymániu; co wszystko mamy w Zasłudze Syná Bożego/ zá spráwą Duchá Swiętego.

EWANGELIA WEDLUG S. MATTEUSZA.

SWięty Mátteusz/ ktory śię stał z Celniká Apostołem/ o czym w Roz. 9. Zyćie PAná Chrystusá ná świećie dźieli ná dwoje. I. Ná czás przed záczęćiem urzędu: A tu opisuje Rod/ poczęćie/ národzenie/ objáwienie Mędrcom/ ućiekánie do Egiptu/ ztámtąd śię záś

wrocenie; Chrzest y pokusy jego; co zámyka we 4. Rozd. II. Ná czás zupełnego wieku jego: Kedy wspomina. 1. Prace/ drogi/ náuki/ cudá y dobrodźiejstwá jego: co śię zámyka od Rozd. 5. áż do 25. 2. Ucierpienia jego/ to jest; wydánie/ poimánie/ męki/ śmierć y pogrzeb: co śię zámyka w Rozd. 26. y. 27. 3. Tryumf ábo zmartwychwstánie/ Objáwiánie śię/ Apostołow ná wszystek świát posłánie/ Wniebowstąpienie/ y Duchá Swiętego zesłánie; á to w Rozd. 28.

ROZDZIAŁ I.

Porządek Przodkow z ktorych CHrystus PAn według ćiałá poszedł, ná troje rozdźielony. 18. Historya o poczęćiu y národzeniu jego z Pánny Máryey Iozefowi poślubioney. 21. Imię Iezusá CHrystusá. 24. y postępki Iozefowe opisáne.

1 Księgi Pisánie rodu JEzusá CHRystusá/ Syná a Dawidowego/ Syná Abráhámowego. 2 Abrahám zpłodźił b Izááká/ A Izáák zpłodźił c Jákobá/ á Jákob zpłodźił d Judasá/ y bráćią jego. 3 A Judás zpłodźił e Fáresá y Záre z Thámáry/ á Fáres zpłodźił Hesroná/ á Hesron zpłodźił g Arámá. 4 A Arám zpłodźił h Aminádábá/ á Aminádáb zpłodźił Náássoná/ á Náásson zpłodźił Sálmoná. 5 A Sálmon zpłodźił i Boozá z Racháby/ á Booz zpłodźił Obedá z Ruty/ á Obed zpłodźił Jessego.

6 A Jesse zpłodźił k Dawidá Królá/ á Dáwid Krol l zpłodźił Sálomoná/ z tey ktora *byłá żoną* Uryaszowa. 7 A Sálomon zpłodźił m Roboámá/ á Roboám zpłodźił n Abiászá/ á Abiász o zpłodźił Azę. 8 A Azá zpłodźił p Jozáfátá/ á Jozáfát zpłodźił q Jorámá/ á Jorám zpłodźił Ozyaszá. 9 A Ozyasz zpłodźił Joátámá/ y Joátam zpłodźił Acházá/ á Achaz zpłodźił Ezechiaszá. 10 A Ezechiasz zpłodźił r Mánássesá/ á Mánásses zpłodźił Amoná/ á Amon zpłodźił Jozyaszá. 11 A Jozyasz s zpłodźił Joákimá/ á Joákim zpłodźił t Jechoniaszá y bráćią jego; pod czás záprowádzenia do Bábilonu.

12 A Po záprowádzeniu do Bábilonu/ Jechoniasz zpłodźił Sálátyelá/ á Sálátyel zpłodźił u Zorobábelá. 13 A Zorobábel zpłodźił Abiudá/ á Abiud zpłodźił Eliákimá/ á Eliákim zpłodźił Azorá. 14 A Azor zpłodźił Sádoká/ á Sádok zpłodźił Achimá/ á Achim zpłodźił Eliudá. 15 A Eliud zpłodźił Eleázárá/ á Eleázár zpłodźił Mátáná/ á Mátán zpłodźił Jákobá. 16 A Jákob zpłodźił Józefá męża Máryey/ z ktorey śię národźił JEzus ktorego zowią Chrystus. 17 A ták wszystkie go pokolenia od Abráhámá áż do Dawidá *jest* pokolenia czternaśćie: á od Dawidá áż do záprowádzenia do Bábilonu/ pokolenia czternaśćie: á od záprowádzenia do Bábilonu áż do Chrystusá/ pokolenia czternaśćie.*

18 A Národzenie JEzusá Chrystusá tákie było. Gdy Márya mátká x jego poślubiona byłá Jozefowi/ pierwey niżeli śię zeszli/ ználeźiona jest brzemienna z Duchá Swiętego. 19 Ale Jozef mąż jey będąc sprawiedliwym/ y niechcąc jey osłáwić/ chćiał ją potájemnie y opuśćić. 20 A gdy on o tym zámyślał/ oto mu śię Anjoł Páński we śnie ukazał/ mowiąc: Jozefie/ synu Dawidow/ nie boj śię przyjąć Máryey żony twojey: Abowiem co śię w niey poczęło/ z Duchá z Swiętego jest. 21 A urodźi Syná/ y názowiesz Imię á jego JEZUS: Abowiem b on wybáwi lud swoj od grzechow ich. 22 A to śię wszystko stáło; áby śię wypełniło co powiedźiano od Páná przez Proroká mowiącego: 23 Oto Pánna będźie c brzemienna/ y porodźi Syná/ á názowieß Imię jego Emmánuel ć to śię wykłada: BOG z námi. 24 Tedy Józef ocućiwszy śię ze snu/ uczynił jáko mu rozkazał Anjoł Páński: y przyjął żonę swoję. 25 Ale jey nie uznał/ áż porodźiłá onego Syná

Marginalia (left): E. ná dźień národz. P. Máryey. a Luk. 3. 24. b 1 Moj. 21. 2. c 1 Moj. 25. 25. d 1 Moj. 29. 35. e 1 Moj. 38. 27. f 1 Moj. 46. 12. g Rut. 4. 19. h 1 Kron. 2. 10. i Rut. 4. 2. k 1 Sám. 17. 12. l 2 Sám. 12. 24. m 1 Krol. 11. 43. n 1 Krol. 14. 31. o 1 Krol. 15. 8. p 2 Kron. 17. 1.

Marginalia (right): q 2 Kron. 21. 1. r 2 Krol. 20. 21. s 2 Krol. 23. 34. t 2 Krol. 24. 6. u 1 Ezdr. 3. 2. x Luk. 1. 27. y 5 Moj. 24. 1. z Luk. 1. 35. a Luk. 1. 31. b Dźiej. 4. 12. c Ezái. 7. 14.

ná swego pierworodnego: y náзwáłá Jmię jego JEZUS.

ROZDZIAL II.

Mędrcy do Chrystusá przyjechali. 13. Jozef z Máryą y z dziecięćiem do Egiptu uciekł. 16. Herod dzieci Betlehemskie pobił. 19. Jozef śię z Egiptu po śmierći Herodowey náwroćił.

1 A Gdy śię JEzus národźił w Betlehemie Judskim zá dni Herodá Królá / oto Mędrcy ze Wschodu słońcá przybyli do Jeruzalem / 2 ♣ Mowiąc; Gdźież jest ten ktory śię národźił Krol Zydowski? Bośmy widźieli gwiazdę jego ná Wschod słońcá: y przyjácháliśmy/ ábyśmy mu śię pokłonili. 3 ♣ To gdy Krol Herod usłyszał / zátrwożył śię y wszystko Jeruzalem z nim. 4 ♣ Przetoż zebráwszy wszystkie przednieysze Kápłány y Náuczyćiele z ludu / dowiádował śię od nich / gdźieby śię miał Chrystus národźić? 5 ♣ A oni mu rzekli; w Betlehemie Judskim: Bo ták nápisano przez Proroká: 6 ♣ Y ty Betlehemie b ziemio Judská/ żadną miárą nie jesteś namnieysze miedzy Kśiążęty Judskimi: ábowiem z ćiebie wynidźie Wodz / ktory c rządźić będźie lud moj Jzráelski. 7 ♣ Tedy Herod wezwawszy potájemnie *onych* Mędrcow / pilnie śię wywiádował od nich o czáśie / ktorego śię gwiazdá ukazáłá. 8 ♣ A posławszy je do Betlehem/ rzekł: Jácháwszy / pilnie śię wywiáduyćie o tym dźiećiątku: á gdy znajdźiećie/ oznajmićiemi; ábym y ja przyjácháwszy/pokłonił mu śię. 9 ♣ Oni tedy wysłucháwszy Królá/ poszli: A oto oná gwiazdá / ktorą widźieli ná Wschod *słońcá*, prowádźiłá je/ áż przyszedszy stánęłá nád *miejscem* 10 gdźie było dźiećiątko. ♣ A gdy ujrzeli one gwiazdę / urádowáli śię rádośćią bárzo wielką. 11 ♣ Y wszedszy w dom / ználeźli dźiećiątko z Máryą mátką jego; á upadszy / pokłonili mu śię: y otworzywszy skárby swoje/ ofiárowáli mu dáry / złoto y kádźidło/y myrrę. 12 ♣ Lecz będąc upomnieni od Bogá we śnie / áby śię nie wracáli do Herodá / inszą drogą wroćili śię do kráiny swojey.*

13 A Gdy oni odeszli/ oto Anjoł PAński ukazał śię we śnie Jozefowi/ mowiąc: Wstawszy / weźmi dźiećiątko y mátkę jego/á ućiecz do Egiptu/ á bądź tám áż ći powiem. 14 ♣ Abowiem Herod będźie szukał dźiećiątká/ áby je zátráćił. 15 ♣ Ktory wstawszy w nocy / wźiął dźiećiątko y mátkę jego; y uszedł do Egiptu. ♣ Y był tám áż do śmierći Herodowey: áby śię wypełniło / co powiedźiano od PAná przez Proroká mowiącego: d Z Egiptu m wezwał Syná mego. 16 ♣ Tedy Herod ujrzawszy że był oszukány od Mędrcow / rozgniewał śię bárzo/ á posławszy / pobił wszystkie dźiatki / ktore były w Betlehemie y po wszystkich gránicách jego / ode dwu lat y niżey / według czásu / o ktorym śię był pilnie wywiedźiał od Mędrcow. 17 ♣ Tedy śię wypełniło co powiedźiano przez Jeremiaszá 18 Proroká/ mowiącego: ♣ Głos e w Rámie słyszány jest / láment y płácz/ y nárzekánie wielkie: Ráchel płácząca synow swojich / y nie dáłá śię poćieszyć; przeto / że ich niemász.*

19 A Gdy umárł Herod / oto Anjoł PAński f ukazał śię we śnie 20 Jozefowi w Egipćie / ♣ Mowiąc: Wstawszy / weźmi dźiećiątko y mátkę jego/ á idź do źiemiey Jzráelskiey: Abowiem pomárli ći / ktorzy 21 szukáli duszę dźiećięcey. ♣ A on wstawszy wźiął do śiebie dźiećiątko y mátkę jego/y przyszedł do źiemie Jzráelskiey. 22 ♣ Lecz gdy usłyszał iż Archeláus g krolował w Judskiey źiemi / ná miejscu Herodá ojcá swego / bał śię tám iść: ále nápomniony będąc od Bogá we śnie / ustąpił 23 w strony Gálilejskie. ♣ A przyszedszy mieszkał w mieśćie / ktore zowią Názáret: áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroki: Jż Názárejczykiem názwány będźie.*

ROZDZIAL III.

Kazánie Janá Chrzćićielá o Pokućie. 4. Száty y żywność jego. 5. Chrzćił. 8. Do pokuty nápominał. 16. Ktoby tego nie czynił karániem groźił.

Marginal notes:

E. w dźień 3 Krol. a Luka. 2. 4. 5.

b Mich 5. 2. Jan. 7. 42. c G. Páś.

E. w dźień Młodź. A. w Niedź. po Now. Lećie.

d Ozea. 11. 1.

e Jerem. 31, 15.

f G. Ukázuje śię.

g G. Krolu je.

13. Y Chrystusá PAná w Jordánie ochrzćił.

1 A W one dni / przyszedł a Jan Chrzćićiel/ kazac ná puszczy w 2 ziemi Judskiey/ A mowiac: ✣ Pokutujćie; Abowiem śię przybliżyło 3 krolestwo Niebieskie. ✣ Tenći bowiem jest on/ o ktorym powiedźiano przez Izáiaszá Proroká/ mowiącego; Głos wołájącego ná b puszczy: Gotujćie drogę PAńską/ proste czyńćie śćieżki jego. 4 ✣ A ten Jan miał c odźienie z śierśći wielbłądowey / y pás skorzány około biodr swojich; á pokarm jego był/ szárańczá y miod leśny. 5 ✣ Tedy wychodźiło do niego Jeruzalem / y wszystká Judská ziemiá/ y wszystká krájiná około Jordanu. 6 ✣ Y byli chrzczeni od niego d w Jordanie/ wyznawájac grzechy swoje.

7 A Gdy ujrzał wiele e z Fáryzeuszow y Sáduceuszow przychodzacych do chrztu swego/ rzekł im; Rodzáju f jászczorczy/ ktoż wam pokazał żebyśćie ućiekáli przed przyszłym gniewem? 8 ✣ Przynośćież g 9 tedy owoce godne pokuty. ✣ A nie mniemajćie że możećie mowić sámi w sobie; Ojcá mamy a Abráhámá: ábowiemći powiádam wam/ iż Bog y z tego kámienia wzbudźić może 10 dźieći Abráhámowi. ✣ A już y śiekierá do korzenia drzew przyłożona jest. Wszelkie tedy i drzewo/ ktore nie przynośi owocu dobrego/ bywa wyćięte/ y w ogień k wrzucone. ✣ 11 Jać was chrzczę wodą l ku pokućie: Ale ten/ ktory idźie zá mną/ mocniejszy jest nád mię; ktoregom obuwia nośić nie jest godźien: ten was chrzćić bedźie Duchem Swiętym y ogniem. 12 ✣ Ktorego m łopátá jest w ręku jego/ á wyczyśći bojewisko swoje/ y zgromádźi pszenicę swoje do gumná; á plewy zpali ogniem n nieugászonym.

13 T Edy JEzus przyszedł od Gálilejey o nád Jordan do Jáná/ áby był ochrzczony od niego. 14 ✣ Ale mu Jan bárzo zábraniał/ mowiac; Ja potrzebuje ábym był ochrzczony 15 od ćiebie/ á ty idźiesz do mnie? ✣ A odpowiádájac JEzus/ rzekł do niego: Zániechaj teraz ; ábowiem ták przystoji ná nas/ ábyśmy wypełnili wszelką spráwiedliwość: Tedy go 16 zániechał. ✣ A JEzus ochrzczony bedac/ wnet wystąpił z wody. A oto śię mu otworzyły niebiosá; y widźiał Duchá p Bożego zstępujacego jáko gołębicę/ y przychodzacego 17 nań. ✣ A oto głos z niebios mowiący; Ten jest on q Syn moj miły/ w ktorym mi śię r upodobáło.

ROZDZIAŁ IV.

Cudowny post Chrystusow. 4. Z Szátánem pojedynek. 10. Zwyćięstwo. 12. Początek náuczánia. 18. Wezwánie Apostołow. 23. Uzdrowienie chorob, y cudá rozmájite.

1 T Edy JEzus a záwiedźiony jest ná puszczą od Duchá/ áby był 2 kuszony od Dyabłá. ✣ A gdy pośćił czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy potym łáknał. 3 ✣ Y przystąpiwszy do niego kuśićiel/ rzekł; Jeśliś jest Syn Boży/ rzecz áby śię to 4 kámienie stáło chlebem. ✣ A on odpowiádájac rzekł; Nápisano/ Nie sámym chlebem b człowiek żyć bedźie/ ále káżdym słowem pochodzacym przez ustá Boże. 5 ✣ Tedy go wźiął dyabeł do miástá świetego/ y postáwił go ná ganku kośćielnym/ 6 ✣ Y rzekł mu; Jesliś jest Syn Boży/ zpuść śię ná doł: Abowiem nápisano; Iż Anjołom swojim c przykazał o tobie/ y bedą ćię ná ręku nośili/ ábyś snadź nie obráźił o kámień nogi swojey. 7 ✣ Rzekł mu JEzus; Záśię nápisano: Nie bedźiesz kuśił PAná d Bogá twego. 8 ✣ Wźiął go záśię dyabeł ná gorę bárzo wysoką/ y pokazał mu wszystkie 9 krolestwá świátá y sławę ich/ ✣ Y rzekł mu; To wszystko dam tobie jeśli 10 upadszy pokłonisz mi śię. ✣ Tedy mu rzekł JEzus: Podź precz szátánie: ábowiem nápisano; PAnu Bogu twemu kłániáć e śię bedźiesz/ y jemu sámemu służyć bedźiesz. 11 ✣ Tedy go opuśćił dyabeł: á oto Anjołowie przystąpili/ y służyli mu.*

12 A Gdy usłyszał Jezus/ iż Jan był f podány *do więźienia*, wroćił 13 śię do Gálilejey. ✣ A opuśćiwszy g Názáret/ przyszedł y mieszkał w Kápernáum/ ktore jest nád morzę/

w grá-

a Márk. 1. 4. Luká. 3. 3. b Ezái. 40. 3. Márk. 1. 3. Luká. 3. 4. Jana. 1. 23. c Márk. 1. 6. d Márk. 1. 5. e Luká. 3. 7. f Mátt. 23. 33. g G. Czyńśie. h Jana. 8. 39. i Mátt. 7. 19. k Jana. 15. 6. l Márk. 1. 8. Luk. 3. 16. Jana. 1. 26. Dźiej. 1. 5. m Luká. 3. 17. n Zyd. 10. 27. o Márk. 1. 9.

p Jana. 1. 32. q Psalm 2. 7. Mátt. 12. 18. y 17. 5. Luká. 9. 35. Koloss. 1. 13. r Ezái. 42. 1. E. ná I. N. w post. a Márk. 1. 12. Luká. 4. 1. b 5 Moj. 8. 3. c Psalm 91. 11. d 5 Moj. 6. 16. e 5 Moj. 6. 13. y 10. 20. f Márk. 1. 14. Luká. 4. 14. g Luká. 4. 16.

w gránicách Zábulonowych y Neftálimowych. 14 Aby śie wypełniło co powiedźiano przez Izáiaßá Proroká/ mowiącego: 15 Ziemiá h Zábulonowá/ y ziemiá Neftálimowá/ *przy* drodze morskiey zá Jordánem/ Gálilea Pogánow: 16 Lud ktory śiedźiał w ćiemnośći/ widźiał świátłość wielką; á śiedzącym w kráinie y w ćieniu śmierći/ weßłá im świátłość. 17 Od onego czásu pocżął i JEzus kazáć/ y mowić; Pokutujćie k/ Abowiem śię przybliżyło krolestwo niebieskie.

h Ezái. 9. 1. 2.
i Márk. 1. 15.
k Márk. 1. 16. E. w dźień S. Andrzejá

18 A Gdy JEzus chodźił k nád morzem Gálilejskim/ ujrzał dwu bráći/ Symoná/ ktorego zowią Piotrem/ y Andrzejá brátá jego; ktorzy zápuszczáli śieć w morze: ábowiem byli rybitwi. 19 Y rzekł im; Podźćie zá mną: á uczynię was rybitwámi ludźi. 20 A oni záraz opuśćiwßy śieći/ ßli zá nim. 21 A postąpiwßy z támtąd/ ujrzał drugich dwu bráći/ Jákubá *syná* Zebedeußowego/ y Janá brátá jego w łodźi/ z Zebedeußem ojcem ich/ opráwiájących śieći swoje; y wezwał ich. 22 A oni wnetże l opuśćiwßy łodź y Ojcá swego/ poßli zá nim.*

l Mátt. 19. 27.

23 Y Obchodźił Jezus wßystkę Gálileją/ ucząc w bożnicách ich/ y każąc Ewángelią krolestwá/ á uzdrawiájąc wßelką chorobę/ y wßelką niemoc miedzy ludem. 24 Y rozeßłá śię wieść o nim po wßystkiey Syryjey. Y przywodzono do niego wßystkie źle śię májące/ á rozmáitymi chorobámi y mękámi zięte; tákże y opętáne/ y lunátyki/ y powietrzem ruszone: y uzdrawiał je. 25 A ßedł zá nim m lud wielki z Gálilejey/ y z dźieśiąći miast/ y z Jeruzalem/ y z Judskiey ziemie/ y z Zá-Jordania.

m Márk. 3. 7.

Rozdział V.

Ktorzy y czemu błogosłáwieni. 13. Apostołowie są solą y świátłośćią świátá. 14. Miástem ná gorze. 15. Świecą. 16. Dobrymi uczynkámi świecić. 18. Zakonu Bożego przestrzegáć. 20. O obfitßą sprawiedliwość niż jest Fáryzejska się stáráć. 23. Z bliźnimi swojimi się jednáć.

1 A Jezus widząc lud/ wstąpił ná gorę: á gdy uśiadł/ przystąpili do niego ucżniowie jego. 2 A otworzywßy ustá swe/ uczył je/ mowiąc: 3 Błogosłáwieni a ubodzy w duchu: ábowiem ich jest krolestwo niebieskie. 4 Błogosłáwieni b ktorzy śię smęcą: ábowiem poćieszeni będą. 5 Błogosłáwieni c ćichy: ábowiem oni odźiedźicżą ziemię. 6 Błogosłáwieni ktorzy łákną d y prágną spráwiedliwośći: ábowiem oni násyceni będą. 7 Błogosłáwieni miłośierni: ábowiem oni miłośierdźia dostąpią. 8 Błogosłáwieni czystego e sercá: ábowiem oni Bogá oglądáją. 9 Błogosłáwieni spokojni: ábowiem oni synámi Bożymi názwáni będą. 10 Błogosłáwieni ktorzy f ćierpią prześládowánie dla spráwiedliwośći: ábowiem ich jest krolestwo niebieskie. 11 Błogosłáwieni będźiećie/ gdy wam złorzeczyć będą y prześládowáć g was/ y mowić wßystko złe przećiwko wam kłamájąc/ dla mnie. 12 Rádujćie śię y weselćie śię: ábowiem zápłátá h wáßá obfita jest w niebieśiech. Ták bowiem prześládowáli Proroki/ ktorzy *byli* przed wámi.*

E. w dźień wßyst. Swi. a Luk. 6. 20. b Ezái. 61. c Psal. 37. 11. d Ezái. 55. e Psal. 15. f 2 Tym. 2. 1. g 1 Piot. 4. 14. h Luká. 6. 23.

13 WY jesteśćie sol ziemie. Jesli tedy i sol zwietrzeje/ czymże osolona będźie? Do niczego śię już nie zgodźi/ tylko áby byłá precz wyrzucona/ y od ludźi podeptána. 14 Wy jesteśćie świátłość świátá: Nie może śię miásto ukryć ná gorze leżące. 15 Ani zápaláją k świece/ y stawiáją jey pod korzec/ ále ná świecznik: y świeći wßystkim ktorzy *są* w domu. 16 Ták niechaj świeći świátłość wáßá przed ludźmi: áby ucżynki wáße dobre widźieli/ á chwalili l Ojcá wáßego/ ktory jest w niebieśiech.

i Márk 9. 50. k Márk 4. 21. Luká. 8. 16. l 1 Piotr 2. 12.

17 Nie mniemajćie ábym przyßedł rozwiezowáć Zakon/ ábo Proroki: Nie przyßedłem rozwiezowáć ále wypełnić. 18 Zápráwdę bowiem powiádam wam: Aż przeminie m niebo y ziemiá/ jedno jotá ábo kreská nie przeminie z Zakonu/ áżby śię wßystko stáło. 19 Ktoby tedy

m Psalm 119. 89. Ezái. 40. 8. Mátt. 24. 35.

rozwiązał n jedno z tych przykazań namniejszych / y uczyłby ták ludźi/ namniejszym będźie názwány w krolestwie niebieskim : A ktobykolwiek czynił y uczył / ten będźie wielkim názwány w krolestwie niebieskim.

20 A Bowiem powiádam wam / jesli nie będźie obfitsza spráwiedliwość wászá niż Náucżonych w pismie y Fáryzeuszow / żadnym sposobem nie wnidźiecie do krolestwá niebieskiego.
21 Słyszeliśćie iż rzeczono o stárym : Nie będźiesz zábijał ; á ktobykolwiek zábił / będźie winien sądu.
22 Ale Ja wam powiádam / iż káżdy kto śię gniewa ná brátá swego bez przyczyny / będźie winien sądu : á ktokolwiek rzecże brátu swemu Rácha / będźie winien rády : á ktokolwiek rzecże błaźnie/ będźie winien ogniá piekielnego.
23 A ták jeslibyś ofiárował dar twoj ná Ołtarzu/ á támbyś wspomniał / iż brát twoj ma co przećiwko tobie :
24 Zostaw tam dar twoj przed ołtarzem / á odejdź : pierwey śię pojednaj z brátem twojim / á potym przyszedszy ofiáruj dar twoj.
25 Zgodź śię z przećiwnikiem twojim rychło / pokiś jest z nim w drodze : by ćię snadź przećiwnik nie podał Sędźiemu/ á Sędźiaby ćię podał słudze / y byłbyś wrzucony do więźienia.
26 Záprawdę powiádam : Nie wynidźiesz z támtąd/ pokibyś nie oddał do ostátniego pieniążká.*

27 Słyszeliśćie iż rzeczono stárym :
28 Nie będźiesz q cudzołożył. Ale Ja wam powiádam : Iż káżdy ktory pátrzy ná niewiástę áby jey pożądał / już z nią cudzołostwo popełnił w sercu swojim.
29 Jesli ćię tedy oko twoje práwe r gorszy / wyłup je á zárzuć od śiebie : ábowiem pożyteczniey jest tobie áby zginął jeden z członkow twojich / á wszystko ćiáło twoje nie było wrzucone do ogniá piekielnego.
30 A jesliże ćię práwa ręká twojá gorszy / odetni ją y zárzuć od śiebie : ábowiem pożyteczniej jest tobie / áby zginął jeden z członkow twojich / á wszystko ćiáło twoje nie było wrzucone do ogniá piekielnego.
31 Záśię rzeczono : Ktobykolwiek opuśćił żonę s swoję/ niech jey da list rozwodny.
32 Ale Ja wam powiádam : Ktobykolwiek opuśćił t żonę swoję oprocz przyczyny cudzołostwá / przywodźi ją w cudzołostwo : á ktoby opuszczoną pojął/ cudzołoży.

33 Słyszeliśćie záśię iż rzeczono stárym: Nie będźiesz u krzywo przyśięgał / ále oddasz PAnu przyśięgi twoje.
34 Ale Ja wam powiádam / ábyśćie zgołá x nie przyśięgáli / áni ná niebo ; gdyż jest stolicą
35 Bożą : Ani ná źiemię ; gdyż jest podnożkiem y nog jego : áni ná Jeruzalem ; gdyż jest miásto wielkiego
36 Królá : Ani ná głowę twoję będźiesz przyśięgał ; gdyż nie możesz jednego włosá białym ábo czarnym
37 uczynić. Ale mowá wászá z niech będźie : Ták / ták : Nie / nie : á co więcey nád to jest / to od złego jest.

38 Słyszeliśćie iż rzeczono : Oko
39 a zá oko/ á ząb zá ząb. Ale Ja wam powiádam : Zebyśćie śię nie przećiwili b złemu : ále ktoby ćię uderzył w práwy policzek twoj/ nádstaw mu y drugiego.
40 Y temu ktory śię z tobą chce práwowáć / á suknią twoję wźiąć / puść mu y
41 płaszcz. A ktoby ćię przymuszał iść mile jedne / idź z nim y dwie.
42 Temu co ćię prośi/ day ; á od tego co chce u ćiebie c pożyczyć / nie odwracaj śię.

43 Słyszeliśćie iż rzeczono : Będźiesz miłował d bliźniego twego / á będźiesz miał w nienawiśći
44 nieprzyjaćielá twego. Ale Ja wam powiádam : Miłujćie e nieprzyjaćioły wásze : błogosławćie tym / ktorzy was przeklináją ; dobrze czyńćie tym / ktorzy was máją w nienawiśći ; y modlćie śię f zá tymi / ktorzy wam złość wyrządzáją/ y prześláduja was.
45 Abyśćie byli synámi Ojcá wászego ktory jest w niebieśiech : bo on to czyni / że słońce jego wschodźi ná złe y ná dobre ; y deszcz spuszcza ná spráwiedliwe y ná niespráwiedliwe.
46 Abowiem jesli miłujećie te g ktorzy was miłuja / jákąż zapłátę maćie : Azaż
47 y Celnicy tego nie czynią ? A jesli-

n Jakob. 10. — w ... VI. S. Trojcy — o 2 Moj. 20.13. 5 Moj. 5.17. — p Luka. 12.58. — q 2 Moj. 20.14. 5 Moj. 5.18. — r Márk. 9.47.

s 5 Moj. 24.1. — t 1 Kor. 7.10. — u 2 Moj. 20.7. 3 Moj. 19.12. 5 Moj. 5.11. — x Jákob. 5.12. — y Ezái. 66.1. — z Jákob. 5.12. — a 2 Moj. 21.24. 3 Moj. 24.20. 5 Moj. 19.21. — b Luka. 6.29. Rzym 12.17. — c 5 Moj. 15.8. — d 3 Moj. 19.18. — e Rzym 12.20. Luka. 23.34. — g Luka. 6.32.

jeslibyście tylko brácią wáße pozdrawiáli/ coż osobliwego czynicie? Azaż y Celnicy ták nieczynią? ✤ 48 Badźcież wy tedy doskonáłymi: jáko y Oćiec wáß/ ktory jest w niebiesiech/ doskonáły jest.

Rozdział VI.

Przy jáłmużnie. 5. Modlitwie. 14. Odpuszczániu bráći. 16. Pośćie. 19. Y zbierániu skárbow, jáko śię záchowáć. 24. Bogu, nie mámmonie służyć 25. Jáko śię o śię stáráć. 33. Krolestwá Bożego naprzod szukáć.

1 STrzeżćie śię ábyśćie á jáłmużny wáßey nie czynili przed ludźmi/ *dla tego* ábyśćie byli widźiáni od nich; ináczey nie bedźiećie mieli zapłáty u Ojcá wáßego/ ktory jest w niebiesiech. ✤ 2 Przetoż/ gdy czyniß jáłmużnę/ nie trąb przed sobą jáko obłudnicy czynią w bożnicách y ná ulicách/ áby byli chwaleni od ludźi: Záprawdę powiádam wam/ odbierájá zápłátę swoję. ✤ 3 Ale ty gdy czyniß jáłmużnę: niechaj nie wie lewicá twojá/ co czyni práwicá twojá: ✤ 4 Aby jáłmużná twojá byłá w skrytośći; á Oćiec twoj/ ktory widźi w skrytośći/ tenći jáwnie odda b.

5 A Gdy śię c modliß/ nie bądź jáko obłudnicy: ábowiem śię oni rádźi w bożnicách y ná rogách ulic stojąc modlą/ áby byli widźiáni od ludźi: Záprawdę powiádam wam/ 6 iż odbierájá zapłátę swoję. ✤ Ale ty gdy śię modliß/ wnidź do komory swojey: á záwárßy drzwi d swoje/ modl śię Ojcu twemu ktory jest w skrytośći: á Oćiec twoj ktory widźi w skrytośći/ oddać jáwnie. ✤ 7 A modląc śię/ nie bądźćie wielomowni jáko e Pogánie: ábowiem oni mniemáją/ że dla swojey wielomownośći wysłucháni będą. ✤ 8 Nie bądźćież tedy im podobni: gdyż wie Oćiec wáß czego potrzebujećie/ pierwey f niżbyśćie wy go prośili.

9 WY tedy ták g śię modlćie; Ojcze náß/ ktoryś jest w niebiesiech. Swięć śię Imię twoje. 10 Przyjdź krolestwo twoje. ✤ Bądź wola twa jáko w niebie/ ták y ná ziemi. ✤ 11 Chlebá náßego powßedniego 12 daj nam dźiśia. ✤ Y odpuść nam náße winy/ jáko y my odpuszczamy 13 náßym winowájcom. ✤ Y nie wwodź nas ná pokußenie; Ale nás zbaw ode złego. Abowiem twoje jest krolestwo/ y moc/ y chwałá ná wieki/ Amen. ✤ 14 Bo jeśli odpuśćićie ludźiom upadki ich/ odpuśći y wam 15 on Oćiec wáß niebieski. ✤ A jeśli nie odpuśćićie ludźiom h upadkow ich/ y Oćiec wáß nie odpuśći wam upadkow wáßych.

16 A Gdy pośćićie/ nie bądźćież smętney twarzy/ jáko i obłudnicy: szpecą bowiem twarzy swoje/ áby byli widźiáni od ludźi że poszczą. Záprawdę powiádam wam/ 17 odbierájá zapłátę swoję. ✤ Ale ty gdy pośćiß/ námáż głowę twoję/ y 18 umyj twarz twoję: ✤ Abyś nie był widźiány od ludźi że pośćiß/ ále od onego Ojcá twojego ktory jest w skrytośći: á Oćiec twoj ktory widźi w skrytośći/ oddać jáwnie.

19 NIe skarbćie sobie skárbow k ná ziemi/ gdźie mol y rdzá psuje/ y gdźie złodźieje podkopywáją y krádną. ✤ 20 Ale sobie skarbćie skárby w niebie: gdźie áni mol áni rdzá psuje; y gdźie złodźieje nie podkopywáją áni krádną. ✤ 21 Abowiem gdźie jest skarb wáß/ tám jest y serce wáße. ✤ 22 Oko twoje/ jestći świecą l ćiáłá twego: Jesliby tedy oko twoje było szczere/ wßystko ćiáło twoje jásne będźie. ✤ 23 Jesliby zá ś oko twoje złe było/ wßystko ćiáło twoje ćiemne będźie. ✤ Jesli tedy świátłość/ ktora jest w tobie/ ćiemnośćią jest; *samá* ćiemność jákaż *będźie*?

24 NIkt nie może dwiemá m Pánom służyć: gdyż ábo jednego będźie miał w nienawiśći/ á drugiego będźie miłował: ábo jednego trzymáć śię będźie/ á drugim pogárdźi. ✤ Nie możećie Bogu służyć y Mámmonie. ✤ 25 Dla tego powiádam wam: Nie troszczćie n śię o żywot wáß/ cobyśćie jedli ábo cobyśćie pili; áni o ćiáło wáße/ czymbyśćie śię odźiewáli: Azaż żywot nie jest zacnieyszy niż pokarm/ y ćiáło niż odźienie? ✤ 26 Pojrzyćie ná ptáki o niebieskie/ iż nie śieją/ áni żną/ áni zbierájá do gumien/ á wßdy

a 1. *Sprawiedliwośći.*
b *Mátt.* 25. 34.
c *Mátt.* 15. 8.
d 2 *Krol.* 4. 33.
e 1 *Krol.* 8. 28.
f *Psalm* 139. 4.
g *Luká.* 11. 2.
h *Mát.* 18. 3[illegible] *Már.* 11. 2[illegible]
i *Ezdi*[illegible] 58. [illegible]
k *Luká.* 12. 33 1 *Tym.* 6. 19.
l *Luká.* 11. 34.
E. ná N. XV p. S. Trojcy
m *Luká.* 16. 13.
n *Psalm* 37. 5. 55. 23
o *Job* 39. 2. *Psalm* 147. 9.

Oćiec wáſz niebieſki żywi je. Izali wy nie jeſteśćie dáleko zacnieyſzy nád nie. 27 ♣ Y ktoż z was troſkliwie myśląc/ może przydáć do wzroſtu 28 ſwego łokieć jeden? ♣ A o odźienie przecżże ſię troſzczećie; Przypátrzćie ſię liliam polnym/ jáko roſtą; 29 niepráciują áni przędą? ♣ A Ja wam powiádam/ iż áni Sálomon we wſzyſtkiey ſławie ſwojey nie był *ták* przyodźiany/ jáko jedná z tych. 30 ♣ Jeſli tedy trawę polną/ ktora dźiś jeſt/ á jutro bywa w piec wrzucona/ Bog ták przyodźiewa/ ázaż nie dáleko więcey was/ o máłowierni? 31 ♣ Nie troſzcżćie ſię tedy/ mowiąc; Coż będźiemy jeść? ábo co będźiemy pić? ábo cżym ſię będźiemy 32 przyodźiewáć. ♣ Boć tego wſzyſtkiego Pogánie ſzukáją: wieć bowiem Oćiec wáſz niebieſki/ że tego 33 wſzyſtkiego potrzebujećie. ♣ Ale ſzukajćie naprzod kroleſtwá Bożego/ y ſpráwiedliwośći jego/ á to wſzyſtko 34 będźie wam przydano. ♣ Przetoż/ nie troſzcżćie ſię o jutrzejſzy dźień: ábowiem jutrzejſzy dźień troſkáć ſię będźie o ſwoje *potrzeby*. Doſyćći ma dźień ná ſwojim p utrapieniu.*

p G. Złym.

ROZDZIAL VII.

Lekkomyślnie nie ſądźić. 6. Pſom świętego nie dawáć. 7. Vſtáwicznie ſię modlić. 12. Zakon y Proroki dobrze rozumieć. 13. Drogą wąską chodźić. 11. Fałſzywych Prorokow ſię ſtrzedz. 18. Po dobrych owocách drzewo y ludźię znáć.

1 NIe ſądźćie/ ábyśćie a nie byli 2 ſądzeni. ♣ Abowiem jákim ſądem ſądźićie/ tákim ſądzeni będźiećie; y jáką b miárą mierzyćie/ táką wam odmierzono będźie. 3 ♣ A cżemuż widźiſz c źdźbło w oku brátá twego/ á bálki ktora jeſt w oku twojim 4 nie baczyſz? ♣ Abo jákoż rzecżeſz brátu twemu? Dopuść iż wyjmę źdźbło z oká twego; á oto bálká jeſt 5 w oku twojim? ♣ Obłudniku/ wyjmi pierwey bálkę z oká twego: tedy przejrzyſz/ ábyś wyjął źdźbło z oká brátá twego.

a Luká. 6. 37. Rzym 2. 1. 1 Kor. 4. 2. b Márk. 4. 24. c Luká. 6. 41.

6 NIe dawájćie świętego pſom; áni mieććie pereł wáſzych przed świnie: by ich ſnadź nie podeptáły/ nogámi ſwymi; y obroćiwſzy ſię/ nie rozſzárpáły was.

7 PRośćie/ á będźie d wam dano; ſzukajćie/ á znajdźiećie; kołácżćie/ á będźie wam otworzono. ♣ 8 Káżdy bowiem kto prośi/ bierze; á kto ſzuka/ znájduje; á temu co kołáce/ będźie otworzono. ♣ 9 Y ktoryż z was człowiek/ ktorego prośiłliby ſyn jego o chleb/ izali mu da kámień? ♣ 10 A prośiłliby o rybę/ izali 11 mu da węża? ♣ Jeſli wy tedy e będąc złymi/ umiećie dáry dobre dawáć dźiećiom wáſzym; cżymże więcey Oćiec wáſz ktory jeſt w niebieśiech/ da rzecży dobre tym/ ktorzy go proſzą.

d Jerem. 29. 12. Mátt. 21. 22. Márk. 11. 24. Luká. 11. 9. Jan. 14. 13. e 1 Moj. 6. 5.

12 WSzyſtko tedy cobyśćie f chćieli áby wam ludźie cżynili/ ták y wy cżyńcie im: tenći bowiem jeſt Zakon y Prorocy.

f Luká. 6. 31.

13 WChodźćie przez g ćiáſną bramę: ábowiem przeſtronna jeſt bramá/ y ſzeroká drogá/ ktora prowádźi ná zátrácenie; á wiele ich jeſt 14 ktorzy przez nię wchodzą. ♣ A ćiáſna jeſt brámá y wąska drogá ktora prowádźi do żywotá: á máło ich jeſt ktorzy ją znájdują.

g Luká. 13. 24.

15 A Strzeżćie ſię h fałſzywych Prorokow/ ktorzy przychodzą do was w odźieniu owcżym; ále we 16 wnątrz ſą wilcy drapieżni. ♣ Z owocow ich poznaćie i je: Izali zbieráją z ćiernia groná winne/ ábo z 17 oſtu figi? ♣ Tákći wſzelkie drzewo dobre/ owoce dobre przynośi: ále złe drzewo owoce złe przynośi. ♣ 18 Nie może dobre drzewo owocow złych przynośić; áni drzewo złe owo- 19 cow dobrych przynośić. ♣ Wſzelkie drzewo k ktore nie przynośi owocu dobrego/ bywa wyćięte y w ogień 20 wrzucone. ♣ A ták z owocow ich po- 21 znaćie je. ♣ Nie káżdy ktory mi mowi; PAnie/ PAnie/ wnidźie l do kroleſtwá niebieſkiego: ále ktory cżyni wolą Ojcá mojego ktory jeſt 22 w niebieśiech. ♣ Wiele ich rzecże mi dniá onego; PAnie/ PAnie/ Izażeſmy w Imieniu twojim nie prorokowáli/ y w Imieniu twojim dyabłow nie wygániáli/ y w Imieniu twojim wiele cudow nie cżynili?

E. ná VIII. N. po S. Troj. h 3 Moj. 13. 3. i Luká. 6. 3. k Mátt. 3. 10. l Luká. 6. 4. Rzym. 2. 13.

23 m ✣ A tedy im m wyznam; Żem was nigdy nie znał: Odstąpćie ode mnie ktorzy czynićie niepráwość.*

m *Luká.* 13.17. n *Luk.* 6. 47.

24 Wszelkiego tedy/ ktory n słucha tych słow mojich y czyni je/ przypodobam mężowi mądremu/ ktory zbudował dom swoj ná opoce: 25 ✣ Y zpadł gwałtowny deszcz/ y przyszłá powodź/ y wiátry wiały/ y uderzyły ná on dom; ále nie upadł/ 26 bo był záłożony ná opoce. ✣ A wszelki ktory słucha tych słow mojich á nie czyni ich/ przypodobány będźie mężowi głupiemu/ ktory zbudował 27 dom swoj ná piasku: ✣ Y zpadł deszcz gwałtowny/ y przyszłá powodź/ y wiátry wiały/ á uderzyły ná on dom; y upadł/ á był wielki upadek jego.

28 Y Stáło śie gdy dokończył JEzus tych słow że śie o zdumie- 29 wał lud nád náuką jego. ✣ Abowiem je uczył jáko moc májący/ á nie jáko Náuczeni w piśmie.

o *Márk.* 1. 22. *Luká.* 4. 32.

ROZDZIAŁ VIII.

Trędowáty oczyściony. 5. Wiárá Setnikowá. 10. O Powołániu Pogánow. 12. O odrzuceniu Żydow. 13. Sługá Setnikow. 14. Swiekrá Piotrowá. 16. Tinni uzdrowieni. 23. Morze uspokojone. 28. Dwá opętáni uzdrowieni.

E. ná N. III. po 3. Krol.

1 A Gdy zstępował á z gory/ szedł 2 zá nim lud wielki. ✣ A oto trędowáty przyszedszy pokłonił mu śie/ mowiąc; PAnie/ jeśli chcesz/ możesz 3 mie oczyśćić. ✣ Y wyćiągnąwszy JEzus rękę/ dotknął śie go/ mowiąc: Chcę/ bądź oczyśćiony: Y záraz oczyśćiony jest trąd je° ✣ Tedy 4 mu rzekł JEzus; Pátrz ábyś nikomu nie powiádał: ále idź/ ukaż śie Kápłánowi/ y ofiáruj dar on ktory przykazał b Mojżesz/ ná świádectwo przećiwko nim.

a *Márk.* 1. 43. *Luká.* 5. 12. b 3 *Moj.* 14.4.5 c *Luká.* 7.1.2.

5 A Gdy JEzus wszedł do Kápernáum/ przyszedł c do niego Set- 6 nik prosząc go/ Y mowiąc; ✣ PAnie/ Sługá moj leży domá powietrzem ruszony/ y ćiężko śie trapi. ✣ 7 Y rzekł mu JEzus; Ja przyjdę/ y 8 uzdrowię go. ✣ A odpowiádájąc Setnik/ rzekł; PAnie/ Nie jestem godźien ábyś wszedł pod dách moj: ále tylko rzecz d słowo/ á będźie u- 9 zdrowiony sługá moj. ✣ Bo mći y ja człowiek pod mocą *innego*, májący pod sobą żołnierze: y mowię temu: Idź/ á idźie; á drugiemu: Przyjdź/ á przychodźi; á słudze me- 10 mu: Czyń to/ á czyni. ✣ A gdy to usłyszał JEzus/ zádźiwił śie/ y rzekł tym ktorzy szli zá nim: Záprawdę powiádam wam; Anim w Izráelu ták wielkiey wiáry nie ználazł. 11 ✣ A powiádam wam: Iż wiele ich od Wschodu y od Zachodu *słońcá* przyjdźie/ á uśiedą zá stołem z Abráhámem y z Izáákiem y z Jákobem w krolestwie niebieskim. ✣ 12 Ale synowie krolestwá będą wyrzuceni w ćiemność zewnętrzne; tám będźie płácz e y zgrzytánie zębow. 13 ✣ Y rzekł JEzus Setnikowi; Idź/ á jákoś uwierzył/ niechći śie stánie. Y uzdrowiony jest sługá jego onej że godźiny.*

d *Psalm* 107. 20.

e *Mátt.* 13.42. y22.13 y24.51 y25.30 *Luká.* 13.28.

14 A Gdy JEzus przyszedł do domu Piotrowego/ ujrzał Swiekrę jego leżącą ná łożu/ y májącą go- 15 rączkę. ✣ Y dotknął śie f ręki jey/ y opuśćiłá ją gorączká: y wstáłá/ á posługowáłá im.

f *Márk.* 1. 29.

16 A Gdy był g wieczor/ przywiedli do niego wiele opętánych: y wyganiał duchy słowem; y wszystkie/ ktorzy śie źle mieli/ uzdrawiał: 17 ✣ Aby śie wypełniło co powiedźiáno przez Izáiaszá Proroká h mowiącego? On niemocy násze *ná śie* wźiął/ á choroby *násze* nośił.

g *Márk.* 1. 32. *Luká.* 4. 40. h *Esái.* 53. 4.

18 A Widząc Jezus i wielki lud około śiebie/ kazał śie przepráwić ná drugą stronę *morzá*. ✣ Tedy 19 przystąpiwszy k niektory z Náuczonych w piśmie/ rzekł mu; Mistrzu/ pojdę zá tobą gdźiekolwiek 20 pojdźiesz. ✣ Y rzekł mu Jezus: Liszki máją jámy/ á ptacy niebiescy gniazdá; ále Syn człowieczy nie ma 21 gdźieby głowę skłonił. ✣ A drugi l z uczniow jego rzekł mu; PAnie/ dopuść mi pierwey odejść/ y po- 22 grześć ojcá mego. ✣ Ale mu Jezus rzekł: Podź zá mną; á niechaj umárli grzebią umárłe swoje.

i *Márk.* 4. 35. k *Luká.* 9. 57. l *Luká.* [illegible]

23 A Gdy on wstąpił w łodź/ wstąpili zá nim m y uczniowie je- 24 go. ✣ A oto śie wzruszenie wielkie stáło ná morzu/ ták iż śie łodź wá-

E. ná N. IV. po 3. Krol.

25 łámi okrywáłá: á on spał. ✤ A przystąpiwszy ucżniowie jego/ obudźili go/ mowiąc; Pánie/ rátuj nas/ 26 giniemy. ✤ Y rzekł do nich: Przecżżeśćie bojáźliwi/ o máłowierni? Tedy wstawszy/ zgromił n wiátry y morze: y stáło śię ućiszenie wielkie. 27 ✤ A ludźie śię dźiwowáli/ mowiąc; Jákiż to jest ten/ że mu y wiátry y morze posłuszne są? *

28 A Gdy śię on przewiozł ná drugą stronę o do kráiny Gergezeńczykow/ zábieżeli mu dwá opętáni z grobow wychodzący/ bárzo okrutni/ ták iż nie mogł nikt przechodźić oną drogą. 29 ✤ A oto zákrzyknęli/ mowiąc: Coż my z tobą mamy JEzuśie Synu Boży? Przyszedłeś tu przed cżásem dręcżyć nas? 30 ✤ Y byłá dáleko od nich trzodá wielka p świni/ pásących śię. 31 ✤ Tedy go dyabli prośili/ mowiąc; Jeśli nas wyganiasz/ dopuść nam wniść w trzodę tych świni. 32 ✤ Y rzekł im; Idźćie. A oni wyszedszy/ weszli w onę trzodę świni: á oto porwawszy śię oná wszystká trzodá świni/ z przykrá wpádłá w morze/ y pozdycháły w wodách. 33 ✤ Lecż pásterze ućiekli: á poszedszy do miástá/ opowiedźieli wszystko; y to co śię z onymi opętánymi stáło. 34 ✤ A oto wszystko miásto wyszło przećiwko JEzusowi: á ujrzawszy go/ prośili áby z ich gránic odszedł.

m Márk. 4. 35. Luka. 8. 22. — n Psalm 107. 29. — o Márk. 5. 1. Luka. 8. 26. — p G. Wieprzow

ROZDZIAŁ IX.

Powietrzem ruszony uzdrowiony. 9. Mátteusz powołány. 10. Grzesznicy przyjęći. 20. Niewiástá płynienie krwie ćierpiąca uzdrowiona. 13. Corká książęca wskrzeszona. 27. Slepi oświeceni. 31. Dyabeł z opętánego wygnány. 36. Lud rozproszony.

1 Tedy wstąpiwszy a w łodź/ przewiozł śię/ y przyszedł do miástá swego. 2 ✤ A oto przynieśli mu powietrzem ruszonego ná łożu leżącego. A widząc JEzus wiárę ich/ rzekł powietrzem ruszonemu; Ufaj synu/ odpuszcżone są tobie grzechy twoje. 3 ✤ A oto niektorzy z Náucżonych w piśmie mowili sámi w sobie; Ten bluźni. 4 ✤ A widząc Jezus myśli ich/ rzekł; Przecżże wy myślićie złe 5 rzecży w sercách wászych? ✤ Abowiem coż łátwiey rzec? Odpuszcżone są tobie grzechy: Czyli rzec? Wstań/ á chodź. 6 ✤ Ale ábyśćie wiedźieli/ iż ma moc Syn cżłowiecży ná źiemi odpuszcżáć grzechy/ tedy rzekł powietrzem ruszonemu; Wstawszy/ weźmi łoże twoje/ á idź do domu twego. 7 ✤ Tedy wstawszy/ poszedł do domu swego. 8 ✤ Co ujrzawszy lud/ dźiwował śię/ y chwalił Bogá/ ktory dał táką moc ludźiom. *

E. ná XIX. N. po S. Troj. — a Márk. 2. 3. Luka. 5. 18.

9 A Odchodząc b z támtąd Jezus/ ujrzał cżłowieká śiedzącego ná cle/ ktorego zwano Mátteusz/ y rzekł mu: Pódź zá mną. Tedy wstawszy/ szedł zá nim. 10 ✤ Y stáło śię/ gdy Jezus śiedźiał zá stołem w domu *jego*, że oto wiele celnikow y grzesznikow przyszedszy/ uśiedli z Jezusem/ y z ucżniámi jego. 11 ✤ Co widząc Fáryzeuszowie/ rzekli ucżniom jego; Przecżże z Celnikámi y grzesznikámi je Náucżyćiel wász? 12 ✤ A Jezus usłyszawszy *to*, rzekł im; Nie potrzebują zdrowi lekárzá; ále ći/ co śię źle máją. 13 ✤ Owszem idźćie/ á náucżćie śię/ co *to* jest; Miłośierdźia c chcę/ á nie ofiáry. ✤ Bom nie przyszedł wzywáć d spráwiedliwych ále grzesznych do pokuty. *

E. w dźień S. Máttheusza — b Márk. 2. 14. Luka. 5. 27. — c Ozeá. 6. 6. Mátt. 12. 7. — d 1 Tym. 1. 13.

14 Tedy przyszli e do niego ucżniowie Janowi/ mowiąc: Przecż my/ y Fáryzeuszowie cżęsto pośćimy/ á ucżniowie twoi nie poszczą: 15 Y rzekł im Jezus; ✤ Izali śię mogą synowie łożnice f małżeńskiey smęćić poki z nimi jest oblubieniec? Ale przyjdą dni/ gdy od nich będźie oblubieniec odjęty? á tedy pośćić będą. 16 ✤ A żaden nie wpráwuje łáty sukná nowego w szátę wiotchą: ábowiem ono zátátánie ujmuje nieco od száty/ y stawa śię gorsze rozdárćie. 17 ✤ Ani leją winá młodego w stáre státki; bo ináczey pukáją śię státki: á wino wyćieka/ y státki śię psują: ále młode wino leją w nowe státki/ y oboje bywáją záchowáne.

e Márk. 2. 18. — f Ezech. 62. 5. Márk. 2. 19.

18 To gdy on g do nich mowił/ oto niektory Przełożony bożnice/ przyszedszy pokłonił mu śię/ mowiąc; Corká mojá dopiero skonáłá; ále pódź/ á włoż ná nię rękę twoje/ á ożyje. 19 ✤ Tedy wstawszy Jezus/ szedł

E. ná XXII. N. po S. Troj. — g Márk. 5. 22.

20 zá nim/ y uczniowie jego. ♣ (A oto niewiástá ktora płynienie h krwie ode dwunastu lat ćierpiáłá/ przystąpiwszy z tyłu/ dotknęłá się podołká száty jego. 21 ♣ Bo rzekłá sámá w sobie; Jesli się tylko dotknę száty jego/ będę uzdrowiona. 22 ♣ Ale JEzus obroćiwszy się y ujrzawszy ją/ rzekł ; Ufaj corko : wiárá twojá ćiebie uzdrowiłá. ♣ Y uzdrowiona byłá niewiástá od oney godźiny.) ♣

23 A gdy przyszedł Jezus w dom Przełożonego/ y ujrzał pisczki y lud zgiełk czyniący/ 24 Rzekł im; ♣ Ustąpćie : ábowiem dźieweczká nie umárłá / ále spi. ♣ Y náśmiewáli się z niego. 25 ♣ Ale gdy wygnány był on lud/ wszedszy ujął ją zá rękę jey ; y wstáłá dźieweczká. 26 ♣ Y rozeszłá się tá wieść po wszystkiey źiemi. *

27 A Gdy Jezus odchodźił z támtąd/ szli zá nim dwá ślepi/ wołájąc y mowiąc ; Synu i Dáwidow/ Zmiłuj się nád námi! 28 ♣ A gdy on wszedł do domu/ przyszli do niego ślepi/ y rzekł im JEzus ; Wierzyćież iż to mogę uczynić? Rzekli mu ; Owszem PAnie. 29 ♣ Tedy się dotknął oczu ich mowiąc ; Według wiáry wászey niechaj się wam stánie. 30 ♣ Y otworzyły się oczy ich : y przygroźił im srodze Jezus/ mowiąc : Pátrzćież áby k nikt *o tym* nie wiedźiał. 31 ♣ Lecz oni wyszedszy/ rozsłáwili go po wszystkiey oney źiemi.

32 A Gdy oni l wychodźili/ oto przywiedli mu człowieká niemego/ opętánego od Dyabłá. 33 ♣ A gdy był wygnány on dyabeł/ przemowił niemy : y dźiwował się lud/ mowiąc ; Nigdy się táka rzecz nie pokazáłá w Izráelu. 34 ♣ Ale Fáryzeuszowie mowili ; Przez Książę m Dyabelskie wygania dyabły.

35 Y Obchodźił n JEzus wszystkie miástá y miásteczká náucząjąc w bożnicách ich/ y káżąc Ewángelią krolestwá/ á uzdrawiájąc wszelką chorobę/ y wszelką niemoc miedzy ludem. 36 ♣ A widząc on o lud/ użalił się go/ iż był zmrudzony y rozproszony jáko owce nie májące pásterzá. 37 Tedy rzekł uczniom swojim; Żniwoć p w prawdźie wielkie/ ále robotnikow máło. 38 ♣ Proścież tedy PAna żniwá/ áby wypchnął q robotniki ná żniwo swoje.

ROZDZIAŁ X.

PAn posłał dwánaśćie Apostołow każdć Ewángeliją. 8. Y Cudá czynić. 9. Náuczył ich jákoby się w tym spráwowáć mieli. 10. Czego się przytym spodźiewáć, y jáko to ponośić. 40. Nadgrodá tych , ktoryby ich przyjęli.

1 A Zwoławszy a dwunaśći uczniow swojich/ dał im moc nád duchy nieczystymi/ áby je wyganiáli ; y áby uzdrawiáli wszelką chorobę/ y wszelką niemoc. 2 ♣ A dwunaśći Apostołow te są imioná ; Pierwszy Symon / ktorego zowią Piotr/ y Andrzey brát jego/ Jákub *syn* Zebedeuszow/ y Jan brát jego: 3 ♣ Filip y Bártłomiey/ Thomasz/ y Mátteusz on celnik/ Jákub *syn* Alfeuszow/ y Lebbeusz názwány Táddeusz: 4 ♣ Symon Kánánejczyk/ y Judasz Iszkáryot/ ktory go też wydał. ♣ 5 Tych dwunaśći posłał JEzus/ rozkázując im/ y mowiąc ; Ná drogę Pogánow nie záchodźćie/ y do miástá Sámárytáńczykow nie wchodźćie : 6 ♣ Ale ráczey idźćie do b owiec/ ktore zginęły z domu Izráelskiego. 7 ♣ A idąc kážćie/ mowiąc ; Przybliżyło się krolestwo niebieskie. 8 ♣ Chore c uzdrawiajćie/ trędowáte oczyśćiajćie/ umárłe wskrzeszajćie/ dyabły wyganiajćie : dármośćie wźięli/ dármo d dawajćie. 9 ♣ Nie bierzćie z sobą złotá e áni śrebrá/ 10 áni miedźi w trzosy wásze. ♣ Áni tájstry ná drogę/ áni dwu sukien/ áni botow/ áni laski : ábowiem godźien jest f robotnik żywnośći swojey. 11 ♣ A do ktoregokolwiek miástá ábo miásteczká wnidźiećie/ wywiádujćie się ktoby w nim *zego* był godźien : y támże mieszkajćie/ poki nie wynidźiećie. 12 ♣ A wszedszy w dom/ pozdrowćie go. 13 ♣ A jesliby on dom tego był godny/ niech nań przydźie pokoj wász : á jesliby nie był godny/ pokoj wász niech się wroći do was. 14 ♣ A ktoby was nie przyjął áni słuchał g słow wászych / wychodząc z domu ábo z miástá onego/ otrząśnićie proch z nog wászych. 15 ♣ Zápraw-

h *Márk.* 5. 25. *Luka.* 8. 43.
i *Mátt.* 20. 30.
k *Mátt.* 12. 16.
l *Luka.* 11. 14.
m *Mátt.* 12. 24. *Márk.* 3. 22. *Luka.* 11. 17.
n *Márk.* 6. 6.
o *Márk.* 6. 34.
p *Luka.* 10. 2. *Jan.* 4. 35.
q 2 *Tes.* 3. 1.
E. w dźień Rozesł. Apost.
a *Márk.* 6. 7. *Luka.* 9. 1.
b *Mátt.* 15. 24. *Dźiej.* 13. 46.
c *Luka.* 10. 9.
d *Dźiej.* 8. 20.
e *Márk.* 6. 8. *Luka.* 9. 3.
f 1 *Tym.* 5. 18.
g *Márk.* 6. 11. *Luka.* 9. 5. *Dźiej.* 13. 51.

de wam powiádam ; że lżey będźie źiemi Sodomskiey / y Gomorskiey w dźień sądny / niżeli miástu onemu. 16 ✤ Oto Ja was posyłam jáko owce h miedzy wilki : Bądźćież tedy rostropnymi jáko węzowie / á ſzczerymi jáko gołębice.* 17 A Strzeżćie śie ludźi : Abowiem i was będą wydawáć i do Rády / y w zgromádzeniách swojich was bicżowáć będą. 18 ✤ Tákże przed Stárosty y przed Krole wodzeni będźiećie dla mnie / ná świádectwo przećiwko nim y Pogánom. 19 ✤ Ale gdy was podádzą / nie troſzczćie k śię / jáko / y co byśćie mowili : ábowiem wam dano będźie oneyże godźiny / cobyśćie mowili. 20 ✤ Bo nie wy jesteśćie ktorzy mowićie / ále Duch Ojcá wáſzego / ktory mowi w was. 21 ✤ Y wyda brát brátá l ná śmierć / y Oćiec syná / y powstáną dźieći przećiwko rodźicom / y będą je zábijáć. 22 ✤ Y będźiećie w nienawiśći u wſzystkich dla Jmienia mego : Ale kto wytrwa m do końcá / ten będźie zbáwion. 23 ✤ A gdy was prześládowáć będą w tym mieśćie / uciekajćie do drugiego. ✤ Bo záprawdę powiádam wam / że nie obejdźiećie miast Jzráelskich / áż przyjdźie syn człowieczy. 24 ✤ Nie jesti uczeń n nád Mistrzá / áni sługá nád Páná swego. 25 ✤ Dosyć uczniowi / áby był jáko Mistrz jego / á sługá jáko Pan jego: Jeſlić gospodarzá Beelzebubem o názywáli ; cżym więcey domowniki jego názywáć będą. 26 ✤ Przetoż nie bojćie śie ich : Abowiem nic nie jest skrytego / coby niemiáło bydź p objáwiono ; y nic tájemnego / czegoby śię dowiedźieć nie miano. 27 ✤ Co wam w ćiemnośći mowię / powiádajćie ná świátle : á co w ucho słyſzyćie / obwołyWajćie ná dáchách. 28 ✤ A nie bojćie śie tych / ktorzy zábijáją ćiáło / lecż duſzę zábić niemogą : Ale rácżey bojćie śie tego / ktory może y duſzę y ćiáło zátráćić w piekielnym ogniu. 29 ✤ Jzáli dwu wroblikow zá pieniążek q nie przedája / á wżdy jeden z nich nie upádnie ná źiemię oprocż woli Ojcá wáſzego. 30 ✤ Náwet y włosy wſzystkie r ná głowie wáſzey policżone są. 31 ✤ Niebojćie śię tedy : nád wiele wroblikow wy zacnieyſzymi jesteśćie.

32 Wſzelki tedy ktoryby mię wyznał przed ludźmi / wyznam go Ja też przed Ojcem mojim / ktory jest w niebieśiech. 33 ✤ A ktoby śię mnie s záprzał przed ludźmi / záprzę śię go y Ja przed Ojcem mojim / ktory jest w niebieśiech.

34 Nie mniemajćie t żebym przyſzedł dawáć pokoj ná źiemię : niem przyſzedłem dawáć pokoju / ále miecż. 35 ✤ Bom przyſzedł ábym rozerwánie ucżynił miedzy synem á ojcem jego / y miedzy corką á mátką jey / tákże 36 miedzy synową y świekrą jey. ✤ Y nieprzyjáćiołmi będą człowiekowi 37 domownicy jego. ✤ Kto miłuje Ojcá ábo u mátkę nád mię / nie jest mię godźien : á kto miłuje syná ábo corkę 38 nád mię / nie jest mię godźien. ✤ A kto nie bierze x krzyżá swego / y nie idźie zá mną / nie jest mię godźien. ✤ 39 Ktoby ználazł duſzę y swoję / ztráći ją : á ktoby ztráćił duſzę swoję dla mnie / znajdźie ją.

40 Kto was z przyjmuje / mnie przyjmuje : á kto mnie przyjmuje / przyjmuje tego ktory mię posłał. ✤ 41 Kto przyjmuje Proroká w imieniu Proroká / zapłátę Proroká weźmie : á kto przyjmuje spráwiedliwego w imieniu spráwiedliwego / spráwiedliwego zapłátę weźmie. 42 ✤ Ktoby też nápojił jednego z tych to a máłych tylko kubkiem źimney wody w imię ucżniá ; záprawdę powiádam wam / nie ztráći zapłáty swojey.

Rozdział XI.

Poselstwo Janá Chrzćićielá do Chrystusá PAná. 7. PAńskie o nim świádectwo. 20. Miástam niektorym srodze PAn groził. 25. Ojcá swojego chwalił. 18. A prácujących y utrapionych do śiebie wołał.

1 Y Stáło śię / gdy JEzus przestał rozkázowáć dwiemánaśćie ucżniom swojim / poſzedł z onąd áby ucżył / y kazał w miástách ich. 2 A Jan usłyſzawſzy w więźieniu a o ucżynkách Chrystusowych / posławſzy dwu z ucżniow swojich / 3 Rzekł mu: ✤ Tyżeś jest on ktory ma przyść / cżyli inſzego cżekáć mamy?

Marginalia: h Luká. 10. 3. i Mátt. 24. 9. k Márk. 13.11. Luká. 22.11. 1 Moj 4. 11. 12. l Mich. 7. 6. m Márk. 13.13. n Luká. 6. 40. Jan. 13.16. y 15.20 o Mátt. 9. 34. y 12.24 p Márk. 4. 22. Luk. 8. 17. q Luká. 12. 6. r Luká. 21.13. s Márk. 8. 38. Luká. 9. 26. y 11.18 2 Tym. 2. 12. t Luká. 12.49. u Luká. 14.26 x Mátt. 16.24. y Mátt. 16.25. z Luká. 10.16. a Mátt. 25.25. E. na N. III. Adwentu a Luk. 7. 18.

4 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Szedszy / oznáymićie Janowi co słyszyćie/ y widźićie. 5 Slepi b widzą / á chromi chodzą / trędowáći biorą oczyszczenie / á głuszy słyszą/ umárli zmartwychwstáją y ubogim c Ewángelia opowiádána bywa. 6 A błogosłáwiony jest ktory śię nie zgorszy ze mnie. 7 A gdy oni odeszli/ począł JEzus mowić do ludu o Janie ; Cośćie wyszli ná puszczą widźieć? Izali trzćinę chwiejącą śię od wiátru? 8 Ale cośćie wyszli widźieć? Izali człowieká w miękkie száty obleczonego? Oto ktorzy miękkie száty noszą/ w domách krolewskich są. 9 Ale cośćie wyszli widźieć? Izali Proroká? záiste powiádam wam/ y więcey niż Proroká. 10 Boć ten jest o ktorym nápisano? Oto Ja posyłam d Anjołá mego przed obliczem twojim/ ktory zgotuje drogę twoję przed tobą. 11 Záprawdę powiádam wam ; Nie powstał z tych ktorzy śię z niewiast rodzą więtszy/ nád Janá Chrzćićielá: Ale ktory jest namniejszym w krolestwie niebieskim / więtszy jest e niżeli on. 12 A ode dni Janá Chrzćićielá f áż do tąd/ krolestwo niebieskie gwałt ćierpi ; á gwałtownicy porywáją je. 13 Bo wszyscy Prorocy y Zakon/ 14 áż do Janá prorokowáli. A jesli chcećie przyjąć ; onći jest g Eliasz/ 15 ktory miał przyść. Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.*

16 ALe komuż przypodobam h ten narod? Podobny jest dźiatkom ktore śiedzą ná rynkách / y wołáją ná towárzysze swoje / 17 Y mowią ; Gráliśmy wam ná piszczałce / á nie tańcowáliśćie : śpiewáliśmy pieśni żałobne/á nie płakáliśćie. 18 Abowiem przyszedł Jan áni jedząc i áni pijąc/ á mowią ; Iż dyabelstwo 19 ma. Przyszedł Syn człowieczy jedząc y pijąc/ á mowią ; Oto człowiek obżercá/ y pijánicá winá/ przyjaćiel Celnikow y grzesznikow. Y usprawiedliwiona jest mądrość od synow swojich.

20 TEdy począł k przymawiáć miástom / w ktorych śię nawięcey dźiało cudow jego/ że nie pokutowáły/ mowiąc ; 21 Biádá tobie Chorázynie / biádá tobie Betsáydo! Bo gdyby śię były w Tyrze y w Sydonie te cudá stáły/ ktore śię w was stáły/ dawnoby były w worze y w popiele pokutowáły. 22 Wszákże powiádam wam ; Lżey będźie Tyrowi y Sydonowi w dźień sądny / niżeli wam. 23 A ty Kápernaum / ktoreś áż do niebá wywyższone/ áż do piekłá ztrácone będźiesz : Bo gdyby śię były w Sodomie te cudá dźiáły / ktore śię dźiáły w tobie / zostáłáby byłá áż do dniá dźiśiejszego. 24 Náwet powiádam wam; Iż lżey będźie źiemi l Sodomskiey w dźień sądny / niżeli tobie.

25 W On czás odpowiádájąc JEzus / rzekł ; Wysławiam ćię Oycze/ PAnie niebá y źiemie/ żeś te rzeczy m zákrył przed mądrymi y rostropnymi/ á objáwiłeś je niemowiątkom. 26 Záprawdę Oycze/ták śię upodobáło n tobie. 27 Wszystkie rzeczy o dáne mi są od Ojcá mego / y nikt nie zna p Syná / tylko Ociec : áni Ojcá kto zna/ tylko Syn : á komuby chćiał Syn objáwić. 28 Podźćie do mnie wszyscy ktorzyśćie sprácowáni y obćiążeni/á Ja wam spráwię odpoczynienie. 29 Weźmićie járzmo moje ná śię / á uczćie śię ode mnie żem Ja ćichy y pokornego sercá : á znaydźiećie q odpoczynienie duszam wászym. 30 Abowiem járzmo moje r wdźięczne jest : á brzemię moje lekkie jest.

ROZDZIAL XII.

Vcznie kłosy rwą w Sábbát. 10. Vschła ręká. 12. W Sabbát dobrze czynić. 22. Opętány. 25. Krolestwo rozdwojone. 33. Grzech przećiwko Duchowi S. 33. Drzewo dobre y złe. 40. Jonasz w Wielorybie, 41. Niniwczycy. 42. Krolowa z Sáby. 47. Powinni PAńscy.

1 W On czás/ szedł JEzus a w Sábbát przez zboże/á uczniowie jego łáknęli / y poczęli rwáć 2 kłosy y jeść. A ujrzawszy to Fárizeuszowie/ rzekli mu ; Oto uczniowie twoji czynią / czego śię nie godźi b czynić w Sábbát. 3 A on im rzekł ; Izaśćie nie czytáli co uczynił c Dawid gdy łáknął on / y ći 4 ktorzy z nim byli? Jáko wszedł do

domu

b Ezái. 35. 5. c Ezái. 61. 1. d Málach. 3. 1. Márk. 1. 2. e Mátt. 3. 11. f Luk. 16.16. g Málách. 4. 5. h Luká. 7. 31. i Mátt. 3. 4. k Luká. 10.13. l 1 Moy. 19.19 ... m 1 Kor. 1. 20 n G... Prze... tob... o Mát. 28.18 p Jan. 1. 18 q Jerem. 6. 16 r 1 Jan. 5. 3. a Márk. 2. 23 Luká. 6. 1. b 5 Moy. 23.25 c 1 Sám. 21. 6

domu Bożego / y chleby pokládne jadł / ktorych mu śię nie godźiło jeść / áni tym ktorzy z nim byli: tylko sámym d Kápłanom. 5 ✠ Abośćie nieczytáli w zakonie / że w Sábbát y Kápłáni e w Kośćiele Sábbát gwałcą / á bez winy są? 6 ✠ Ale mowię wam / iż tu większy jest niż Kośćioł. 7 ✠ A gdybyśćie wiedźieli co to jest: Miłośierdźia f chcę / á nie ofiáry: niepotępiálibyśćie niewinnych. 8 ✠ Abowiem Syn człowieczy PAnem jest g y Sábbátu.

9 A Odszedszy z támtąd / przyszedł h do bożnice ich. 10 ✠ A oto był tám człowiek máiący rękę uschłą: y pytáli go / mowiąc: Godźili śię w Sábbát uzdrawiáć? áby go oskárzyli. 11 ✠ A on im rzekł: Ktoryż człowiek z was będźie / ktoryby miał owcę jednę: á gdyby mu tá w Sábbát w doł wpádłá / izali jey nie i dobędźie / y nie wyćiągnie? 12 ✠ A czymże zacnieyszy jest człowiek niżeli owcá? Przetoż / godźi śię w Sábbát dobrze czynić. 13 ✠ Tedy rzekł człowiekowi onemu; Wyćiągni rękę twoję. ✠ A on wyćiągnął; y przywrocona jest do zdrowia jáko y druga.

14 A Wszedszy Fáryzeuszowie / uczynili k rádę przećiwko niemu jákoby go stráćili. 15 ✠ Ale JEzus poznawszy to, odszedł z támtąd: y szedł zá nim lud wielki: y uzdrowił one wszystkie: 16 ✠ Y przygroźił im / áby l go nie objawiáli. 17 ✠ Zeby śię wypełniło co powiedźiano przez Izájaszá m Proroká / mowiącego: 18 ✠ Oto ten sługá moj / ktoregom obrał; ten umiłowány moj / w ktorym śię upodobáło n duszy mojey: położę Duchá mojego ná nim / á sąd narodom opowie. 19 ✠ Nie będźie śię wádźił / áni będźie wołał; y nikt ná ulicách nie usłyszy głosu jego. 20 ✠ Trzćiny nałamáney nie dołamie / á lnu kurzącego śię nie zágáśi: áż wystáwi sąd ku zwyćięstwu: 21 ✠ A w Imieniu jego narodowie będą nádźieję mieli.

22 TEdy przywiedźiono do niego o opętánego / ślepego y niemego: y uzdrowił go; ták / iż on ślepy y niemy / y mowił y widźiał. 23 ✠ Y zdumiał śię wszystek lud / y mowili; Nie tenże jest on Syn Dawidow? 24 ✠ Ale Fáryzeuszowie usłyszawszy to / rzekli; Ten nie wygania Dyabłow / tylko przez p Beelzebubá Kśiążę Dyabelskie. 25 ✠ Lecz JEzus widząc myśli ich / rzekł im; Káżde krolestwo rozdźielone sámo przećiwko sobie / pustoszeje; y káżde miásto ábo dom sam przećiwko sobie rozdźielony / nie ostoji śię. 26 ✠ A jeśliż szátan szátáná wygania / sam przećiwko sobie rozdźielony jest: jákoż śię tedy ostoji krolestwo jego? 27 ✠ A jeśliż Ja przez Beelzebubá wyganiám dyabły / synowie wászy przez kogoż wyganiáją? Przetoż oni sędźiámi wászymi będą. 28 ✠ A jeśliż Ja Duchem Bożym wyganiam dyabły / tedyć do was przyszło Krolestwo Boże. 29 ✠ Abo jákoż może q kto wniść do domu Mocárzá / y sprzęt jego rozchwyćić? Jeśliby pierwey nie związał Mocárzá onego; toż dopiero dom jego rozchwyći. 30 ✠ Kto nie jest ze mną / przećiwko mnie jest; á kto nie zbiera ze mną / rozprasza. 31 ✠ Dla tego powiádam wam; Wszelki grzech y bluźnierstwo ludźiom odpuszczone będźie: ále bluźnierstwo r przećiwko Duchowi Swiętemu nie będźie odpuszczone ludźiom. 32 ✠ Y ktobykolwiek rzekł słowo przećiwko Synowi człowieczemu / będźie mu odpuszczono: Ale ktoby mowił przećiwko Duchowi świętemu / nie będźie mu odpuszczono / áni w tym wieku / áni w przyszłym. 33 ✠ Czyńćież ábo drzewo dobre / y owoc jego dobry: ábo czyńćie drzewo złe / y owoc jego zły. Abowiem z owocu drzewo poznáne bywa / 34 ✠ Rodzáju jászczorczy / jákoż możećie mowić dobre rzeczy będąc złymi; gdyż z obfitośći sercá ustá mowią. 35 ✠ Dobry człowiek s z dobrego skárbu sercá / wynośi rzeczy dobre; á zły człowiek ze złego skárbu / wynośi rzeczy złe. 36 ✠ Ale powiádam wam / iż z káżdego słowá proznego / ktoreby mowili ludźie / dádzą t z niego liczbę w dźień sądny. 37 ✠ Abowiem z mow twojich będźiesz uspráwiedliwiony / y z mow twojich będźiesz osądzony.

38 TEdy odpowiedźieli niektorzy u z Náuczonych w piśmie / y z Fáryze-

Marginalia: d 3 Moj. 9.33. Moj. 31. — e Moj. 8. 9. — f Ozea. 6. — g Márk. 28. — h Márk. 1. — i Moj. 8. 1. — k Márk. 3. 6. — l Mátt. 9. 30. — m Ezái. 42. 1. — n Mátt. 3. 16. — o Luká. 11.14. — p Mátt. 9. 34. Márk 3. 22. Luká. 11.15. — q Márk. 3. 27. — r Márk. 3. 28. Luká. 12.10. 1 Jan. 5. 16. — s Luk. 6. 45. — t Rzym. 14.12. — u Mátt. 16.1.4. Luká. 19.12. 1 Kor. 2. 22.

rzeńßow / mowiąc ; Náuczycielu chcemy od ciebie znánie widźieć.

39 A on odpowiádájąc rzekł im ; Rodzaj zły y cudzołożny / známienia ßuka : ále mu nie będźie známie dáne/ tylko ono známie Jonaßá Proroká.

40 Abowiem jáko Jonaß był w brzuchu x Wielorybá trzy dni y trzy nocy : ták będźie Syn człowieczy w sercu źiemie trzy dni y trzy nocy.

41 Mężowie Niniwitscy stáną ná sądźie z tym rodzájem/ y potępią go/ przeto/ że pokutowáli y ná kazánie Jonaßowe : A oto tu więcey niżeli Jonaß.

42 Krolowa z Południá z stánie ná sądźie z tym rodzájem / y potępi go : iż przyßłá od krájow źiemie / áby słucháłá mądrośći Sálomonowey : á oto tu więcey niżeli Sálomon.

43 A gdy nieczysty duch a od człowieká wychodźi / przechadza śię pomiejscách suchych/ ßukájąc odpocżynienia : ále nie znájduje.

44 Tedy mowi ; Wrocę śię do domu mego/ z kądem wyßedł : á przyßedßy znájduje go prożny / y umiećiony/ y ochędożony.

45 Tedy idźie/ y bierze z sobą śiedmi inßych duchow gorßych niżeli sam ; á weßedßy/ mießkáją tám : y bywáją ostátnie b rzeczy człowieká onego gorße / niżeli pierwße : ták śię stánie y temu rodzájowi złemu.

46 A Gdy on jeßcze c mowił do ludu / oto mátká y brácia jego stáli przed domem / chcąc z nim mowić.

47 Y rzekł mu niektory ; Oto mátká twojá y brácia twoji stoją przed domem/ chcąc z tobą mowić.

48 A on odpowiádájąc / rzekł temu co mu to powiedźiał ? Ktoraż jest mátká mojá ? y ktorzy są brácia moji ?

49 A wyciągnąwßy rękę swoję ná ucżnie swoje/ rzekł ; Oto mátká mojá/ y brácia moji !

50 Abowiem ktobykolwiek czynił wolą Ojcá mojego / ktory jest w niebieśiech / ten jest d brátem mojim/ y śiostra/ y mátká.

x Jonáß. 2. 1.

y Jonáß. 3. 5.

z 1 Krol. 10. 1. 2 Kron. 9. 1.

a Luká. 11. 24.

b 2 Piotr 2. 20. Zyd. 6. 6. y 10. 26

c Márk. 3. 31. Luká. 8. 20.

d Janá. 15. 14.

ROZDZIAL XIII.

O czworákim naśieniu. 17. Czemu w podobieństwách mowił. 24. Podobieństwo o pßenicy y kąkolu. 31. O źiarnie gorczycznym. 33. O Kwáśie. 44. O Skárbie zákopánym. 45. O Perle. 47. O Niewodźie. 53. Prorok w ojczyznie swojey nie jest przyjemny.

1 A Dniá onego wyßedßy Jezus z domu/ uśiádł nád morzem.

2 Y zebrał śię do niego a wielki lud ; ták/ iż wstąpiwßy w łodź/ śiedźiał/ á wßystek lud stał ná brzegu.

3 Y mowił do nich wiele w podobieństwách y rzekł ; Oto b wyßedł rozśiewcá áby rozśiewał.

4 A gdy on rozśiewał / niektore pádło podle drogi ; y przylećieli ptacy / á pozobáli je.

5 Drugie záśię pádło ná miejscá opoczyste / gdźie nie miáło wiele źiemie ; y wnet weßło / iż nie miáło głębokośći źiemie.

6 Ale gdy słońce weßło / wygorzáło : á iż nie miáło korzenia/ uschło.

7 A drugie pádło miedzy ćiernie ; y wzrosło ćiernie / á zádusiło je.

8 A drugie pádło ná źiemię dobrą ; y wydáło pożytek / jedno setny / drugie ßeśćdźieśiątny/ á drugie trzydźiesty.

9 Kto ma ußy ku słuchániu/ niechaj słucha.

10 Tedy przystąpiwßy ucżniowie/ rzekli mu ; Dla tegoż im w podobieństwách mowiß ?

11 A on odpowiádájąc / rzekł im ; Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá niebieskiego/ ále onym nie dano.

12 Abowiem/ kto ma/ będźie c mu dano / y obfitowáć będźie : ále kto nie ma / y to co ma/ będźie od niego odjęto.

13 Dla tegoć im w podobieństwách mowię : iż widząc / nie widzą ; y słyßąc/ nie słyßą/ áni rozumieją.

14 Y pełni śię w nich proroctwo Izájaßowe / ktore mowi ; Słuchem słucháć d będźiećie / ále nie zrozumiećie : y widząc widźieć będźiećie / ále nie ujrzyćie.

15 Abowiem zátyło serce ludu tego / á ußymá ćiężko słyßeli / y oczy swe zámrużyli : żeby kiedy oczymá nie widźieli / y ußymá nie słyßeli / á sercem nie zrozumieli/ y nie náwroćili śię / á uzdrowiłbym je.

16 Ale oczy wáße błogosłáwione e że widzą ; y ußy wáße/ że słyßą.

17 Bo záprawdę powiádam wam / iż wiele prorokow y spráwiedliwych / żądáli widźieć to co wy widźićie / ále nie widźieli ; y słyßeć to co słyßyćie/ ále nie słyßeli.

18 Wy tedy słuchajćie podobieństwá f onego rozśiewce.

19 Gdy

a Márk. 4. 1. Luká. 8. 4.

b Luká. 8. 5.

c Mátt. 25. 29.

d Ezái. 6. 9. Márk. 4. 12. Luká. 8. 10. Janá. 12. 40. Dźiej. 28. 26. Rzym. 11. 8.

e Luká. 16. 23.

f Márk. 4. 15. Luká. 8. 11.

g Kàżdy.

g kto słucha słowá o tym krolestwie á nie rozumie / przychodźi on Zły / y porywa to co wśiano w serce jego. Tenći jest on / ktory podle drogi pośiany jest. ✤ 20 A ná opocżystych miejscách pośiany / ten jest ktory słucha słowá / y záraz je z rádośćią 21 przyjmuje: ✤ Ale nie ma korzenia w sobie / lecż docżesny jest: A gdy przychodźi ućisk ábo prześládowánie dla 22 słowá / wnet śię gorszy. ✤ A miedzy ciernie pośiany ten jest / ktory słucha słowá; ále pieczołowánie świátá tego / y omamienie bogactw zádusza słowo; y stawa śię bez pożytku. 23 ✤ A ná dobrey źiemi pośiany jest ten / ktory słucha słowá y rozumie: tenći pożytek przynośi / á przynośi jeden setny / drugi sześćdźieśiątny / á drugi trzydźiestny.

E. ná N. V. po 3. Krol.

24 Drugie podobieństwo przedłożył im / mowiąc; Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi rozśiewájącemu dobre naśienie ná roli swojey. ✤ 25 A gdy ludźie zásnęli / przyszedł nieprzyjaćiel jego / y náśiał kąkolu miedzy pszenicą / y odszedł. ✤ 26 A gdy urosłá trawá y pożytek przyniosłá / tedy śię pokazał y kąkol. ✤ 27 Tedy przystąpiwszy słudzy gospodárscy / rzekli mu; Pánie / Izalis dobrego naśienia nie náśiał ná roli twojey? Z kądże tedy ma kąkol? ✤ 28 A on im rzekł; Nieprzyjaćiel człowiek to uczynił. ✤ Y rzekli słudzy do niego; A chcesz że iż pojdźiemy á zbierzemy go? ✤ 29 A on rzekł; Nie / byśćie snadź zbierájąc kąkol / nie wykorzenili záraz z nim y pszenice. ✤ 30 Dopuśćie obojgu społem rość áż do żniwá: A czásu żniwá rzekę żeńcom; Zbierzćie pierwey kąkol / á zwiążćie go w snopki ku zpaleniu: ále pszenicę zgromadźćie do gumná mojego.*

31 Inszę podobieństwo przedłożył im mowiąc; Podobne jest krolestwo niebieskie h źiárnu gorczycżnemu / ktore wźiąwszy człowiek 32 wśiał ná roli swojey. ✤ Ktore namniejsze jest ze wszystkich naśion: ále kiedy urośćie / nawiętsze jest ze wszystkich járzyn: y stawa śię drzewem / ták iż ptacy niebiescy przylátujac / gniazdá sobie czynią ná gáłązkách jego.

h Márk. 4. 31. Luká. 13. 19.

33 Inszę podobieństwo powiedźiał im: Podobne jest krolestwo i niebieskie kwásowi / ktory wźiąwszy niewiástá / zákryłá we trzy miáry mąki / áżby wszystká zkwáśniáłá.

i Luká. 13. 21.

34 ✤ To wszystko mowił JEzus k w podobieństwách do ludu: á bez podo-35 bieństwá nie mowił do nich. ✤ Aby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiącego; Otworzę l w podobieństwách ustá moje / wypowiem skryte rzeczy od założenia świátá.

k Márk. 4. 33.

l Psalm 78. 2.

36 Tedy rozpuśćiwszy on lud / przyszedł JEzus do domu: y przystąpili do niego ucżniowie jego / mowiąc: Wyłoż nam podobieństwo o 37 kąkolu oney roli. ✤ A on odpowiádájąc / rzekł im: Ten ktory rozśiewa dobre naśienie / jest Syn człowiecży. ✤ 38 A rola jest świát: A dobre naśienie / są synowie krolestwá: ále 39 kąkol / są synowie one° złego. ✤ Nieprzyjaćiel záś ktory go rozśiał / jestći dyabeł: á żniwo / jest dokonánie świátá: á żeńcy / są m Aniołowie. 40 ✤ Jáko tedy zbierája kąkol / á palą go ogniem: ták będźie przy 41 dokonániu świátá tego. ✤ Pośle Syn człowiecży Anjoły swoje / á onizbiorą z krolestwá jego wszystkie zgorszenia / y te ktorzy nieprá-42 wość czynią: ✤ Y wrzucą je w piec ognisty: tám będźie płácż n y zgrzy-43 tánie zębow. ✤ Tedy sprawiedliwi łsnić śię o będą jáko słońce w krolestwie Ojcá swego. ✤ Kto ma uszy ku słuchániu / niechaj słucha.

m Joel. 3. 13. Objáw. 14. 15.

n Mátt. 8. 12.

o Dáni. 12. 3. Madr. 3. 7.

44 Záśię podobne jest krolestwo niebieskie skárbowi skrytemu w roli: ktory ználazszy człowiek / skrył / y od rádośći ktorą miał z niego / od-chodźi y wszystko co ma przedawa / y 45 kupuje onę rolą. ✤ Záśię podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi kupcowi / szukájącemu pięknych pe-46 rel. ✤ Ktory ználazszy jednę perłę bárzo drogą / odszedł / y poprzedał p 47 wszystko co miał / y kupił ją. ✤ Záśię podobne jest krolestwo niebieskie niewodowi zápuszczonemu w morze / y ryby wszelkiego rodzáju zágarniá-48 jącemu. ✤ Ktory gdy był pełen / wyćią-

p Filip. 3. 7.

ciągnęli *rybitwy* ná brzeg: á usiadszy wybieráli dobre *ryby* w naczynie/ á złe precz wyrzucáli. 49 ♣ Tákći będźie przy dokonániu świátá: wynidą Anjołowie / y wyłączą złe z 50 pośrzodku spráwiedliwych. ♣ Y wrzucą je w piec ognisty: tám będźie płácz y zgrzytánie zębow.

51 RZekł im JEzus: Wyrozumieliśćie to wszystko? Rzekli mu: 52 Ták PAnie. ♣ A on im rzekł: Przetoż káżdy Náuczony w piśmie wyćwiczony w krolestwie niebieskim/ podobny jest człowiekowi gospodarzowi / ktory wynośi z skárbu swego nowe y stáre rzeczy.

53 Y Stáło śię gdy JEzus dokończył tych podobieństw / puśćił 54 śię z tamtąd. ♣ A przyszedszy do q Ojczyzny swojey / náuczał je w bożnicy ich: ták / iż śię bárzo zdumiewáli / y mowili: Z kądże temu tá 55 mądrość / y tá moc? ♣ Izaż ten nie jest on r syn ćieśle? Izaż mátki jego nie zowią Márya: á bráćia jego Jákob / y Jozes / y Symon / y 56 Judás? ♣ A śiostry jego izali wszystkie u nas nie są? Z kądże tedy temu 57 to wszystko? ♣ Y gorszyli śię z niego. Ale JEzus rzekł im: Nie jest Prorok s beze czći / tylko w Ojczyźnie 58 swojey y w domu swojim. ♣ Y nie uczynił tám wiele cudow / dla niedowiárstwá ich.

ROZDZIAŁ XIV.

Mniemánie Herodowe o Chrystuśie. 3. Herod cudzołożnik, Janá Chrzćićielá zábił. 13. JEzus przed Herodem ustąpił. 18. Pięćią chlebow pięć tyśięcy nákarmił. 23. Modlił śię. 25. Po morzu chodźił. 28. Piotr zá nim. 35. Moc Boską w uzdrowieniu wielu pokazał.

1 W On czás usłyszał a Herod Tetrárchá wieść o Jezuśie. 2 ♣ Y rzekł sługom swojim: Tenći jest Jan Chrzćićiel: on *to* zmartwych wstał / y dla tego śię cudá przezeń 3 dźieją. ♣ Abowiem Herod b pojimawszy Janá / związał go był / y wsádźił do więźienia dla Herodyády 4 żony Filipá brátá swego. ♣ Bo mu Jan mowił: Nie godźi śię c jey 5 mieć. ♣ Ale gdy go on chćiał zábić / bał śię ludu: ábowiem go zá d Proroká mieli.

6 GDy tedy obchodzono dźień e národzenia Herodowego / tańcowáłá corká Herodyády w pośrzodku *gośći*: Y podobáłá śię Herodo- 7 wi. ♣ Z kąd pod przyśięgą obiecał 8 jey dáć czegobykolwiek żądáłá. ♣ A oná przed tym będąc náprawiona od mátki swojey / rzekłá: Day mi tu ná miśie głowę Janá Chrzćićielá. 9 ♣ Y zásmućił śię Krol: ále dla przyśięgi / y dla społśiedzących / kazał 10 *jey* dáć. ♣ A posławszy *kátá*, śćiął 11 Janá w więźieniu. ♣ Y przynieśiono głowę jego ná miśie / á oddano dźiewecżce: y odniosłá *ją* mátce 12 swojey. ♣ A przyszedszy uczniowie jego / wźięli ćiáło / y pogrzebli je: á szedszy / powiedźieli JEzusowi.

13 Y Usłyszawszy JEzus / ustąpił f z tamtąd w łodźi ná mieysce puste osobno: á usłyszawszy lud / szli 14 zá nim z miast pieszo. ♣ Wyszedszy tedy JEzus ujrzał wielki lud / y użalił śię ich / á uzdrawiał chore ich.

15 A Gdy nádchodźił wieczor / przystąpili g do niego uczniowie jego mowiąc: Puste jest *to* mieysce / á czás już przeminął: rozpuść ten lud / áby odszedszy do miasteczek / kupili sobie żywności. 16 ♣ A JEzus im rzekł: nie potrzebá im odchodźić / 17 dajćie wy im co jeść. ♣ Ale mu oni rzekli: Nie mamy tu tylko pięć 18 chlebow / y dwie rybie. ♣ A on rzekł: 19 Przynieśćie mi je tu. ♣ Y rozkazawszy ludowi uśieść ná trawie / wźiął onych pięć chlebow / y dwie rybie: á wejrzawszy w niebo / błogosłáwił: á łamiąc / dawał uczniom chleby / á uczniowie ludowi. 20 ♣ Y jedli wszyscy / á násyceni byli: y zebráli co zbywáło ułomkow dwánaśćie koszow pełnych. 21 ♣ A tych ktorzy jedli / było około pięći tyśięcy mężow / oprocz niewiast y dźiatek.

22 A Wnetże przymuśił JEzus uczznie swoje / áby wstąpili w łodź / y uprzedźili go ná drugą stronę / áżby rozpuśćił lud. 23 ♣ A rozpuśćiwszy lud / wstąpił ná gorę h z osobná / áby śię modlił. A gdy był wieczor / sam 24 tám był. ♣ A łodź już w pośrzodku

morzá

q Márk. 6. 1. Luká. 4. 16.
r Janá. 6. 42.
s Márk. 6. 4. Luká. 4. 24. Janá. 4. 44.
a Márk. 6. 14. Luká. 9. 7.
b Márk. 6. 17. Luká. 3. 19.
c 3 Moj. 18. 16.
d Mátt. 21. 26.
e 1 Moj. 40. 20.
f Márk. 6. 31. Luká. 9. 10. Janá. 6. 8.
g Márk. 6. 35. Luká. 9. 12. Janá. 6. 5.
h Márk. 6. 46. Janá. 6. 16.

morzá będąc / miotána byłá od wáłow: ábowiem był wiátr przećiwny. 25 ♣ Lecz o czwartey straży nocney / szedł do nich JEzus / chodząc po morzu. 26 ♣ A ujrzawszy go uczniowie po morzu chodzącego / zátrwożyli sobą / mowiąc: Obłudá to jest; y od bojáźni krzyknęli. 27 ♣ Lecz wnet rzekł do nich JEzus / mowiąc: Ufajćie / Jamći to jest; Nie bojćie śię. 28 ♣ A odpowiádájąc mu Piotr / rzekł; Pánie jesliżeś ty jest / kaz mi przyść do śiebie po wodźie. 29 ♣ A on rzekł: Podź. A Piotr wystąpiwszy z łodźi / szedł po wodźie / áby przyszedł do JEzusá. 30 ♣ Ale widząc wiátr gwałtowny / zlękł śię. A gdy począł tonąć / zákrzyknął / mowiąc; PAnie rátuj mię! 31 ♣ A JEzus záraz wyćiągnąwszy rękę / uchwyćił go / y rzekł mu; O Máłowierny! przeczżeś wątpił: 32 ♣ A gdy oni wstąpili w łodź / ućichł śię wiátr. 33 ♣ A ći ktorzy byli w łodźi / przystąpiwszy pokłonili mu śię mowiąc; Prawdźiwieś jest Synem Bożym.

34 Y Przepráwiwszy śię / przyszli do źiemie i Genezáret. 35 ♣ A poznawszy go mężowie miejscá onego / posłáli do wszystkiey oney okolicżney kráiny: y przynieśiono do niego wszystkie ktorzy śię źle mieli. 36 ♣ Y prośili go / áby śię tylko podołku száty jego dotykáli: á ktorzy śię kolwiek dotknęli / uzdrowieni są.

i Márk. 6. 53.

ROZDZIAŁ XV.

Bożychli przykazan, czy ustaw ludzkich bárźiey przestrzegáć? 12. *Fáryzeuszowie śię tym zgorszyli.* 13. *PAnich gromi.* 22. *Niewiástkę Chánánejską rátuje.* 29. *Inne uzdrawia.* 32. *Siedmiorgiem chlebá*, 4000, *ludźi karmi.*

1 TEdy przystąpili a do JEzusá z Jeruzalemu Náuczeni w piśmie / y Fáryzeuszowie / mowiąc; 2 ♣ Czemu uczniowie twoji przestępują ustáwę stárszych? Abowiem nie umywáją rąk swych / gdy máją jeść chleb. 3 ♣ A on odpowiádájąc / rzekł im; Czemuż y wy przestępujećie przykazánie Boże dla ustáwy wászey? 4 ♣ Abowiem Bog przykazał / mowiąc; Czći b Ojcá twego y mátkę: y ktoby złorzeczył c Ojcu ábo mátce / śmierćią niechaj umrze. 5 ♣ Ale wy powiádaćie; Ktoby rzekł Ojcu ábo mátce; Dar d ktorykolwiek jest odemnie / tobie pożyteczny będźie: á nie uczćiłby ojcá swego ábo mátki swojey / *bez winy będźie.* 6 ♣ Y wzruszyliśćie przykazánia Boże dla ustáwy wászey. 7 ♣ Obłudnicy / dobrze o was prorokował Izáiasz / mowiąc; 8 ♣ Lud ten przybliża e śię do mnie usty swymi / y wárgámi czći mię: ále serce ich dáleko jest odemnie. 9 ♣ Lecz prozno mię czczą náucżájąc náuk *ktore są* przykazánia ludzkie.

10 A Záwoławszy do śiebie ludu / rzekł im; Słuchajćie / á rozumiejćie. 11 ♣ Nie to co wchodźi w ustá f pokala człowieká / ále co wychodźi z ust / to pokala człowieká. 12 ♣ Tedy przystąpiwszy uczniowie jego / rzekli mu; Wiesz iż Fáryzeuszowie usłyszawszy tę mowę / zgorszyli śię? 13 ♣ A on odpowiádájąc / rzekł; Wszelki szczep g ktorego nie szczepił Oćiec moj niebieski / wykorzeniony będźie. 14 ♣ Zániechajćie ich: ślepi h są wodzowie ślepych: á ślepy jesliby ślepego prowádźił / obádwá w doł wpádną.

15 A Odpowiádájąc Piotr / rzekł mu; Wyłoż nam to podobieństwo. 16 ♣ Y rzekł JEzus; Jeszcze y wy i bezrozumni jesteśćie? 17 ♣ Jeszcze nie rozumiećie iż wszystko co wchodźi w ustá / w brzuch idźie / y do wychodu bywa wyrzucono? 18 ♣ Ale co z ust pochodźi / z sercá wychodźi / á toć pokala człowieká. 19 ♣ Abowiem z sercá wychodzą złe k myśli / mężobojstwá / cudzołostwá / wszetecżeństwá / złodźiejstwá / fałszywe świádectwá / bluźnierstwá. 20 ♣ Toć jest / co pokala człowieká: ále jeść nieumytymi rękomá / toć nie pokala człowieká.

21 A Wyszedszy JEzus z támtąd / ustąpił w strony Tyru y Sydonu. 22 ♣ A oto niewiástá Chánánejska z onych gránic wyszedszy / wołáłá / mowiąc do niego; Zmiłuj śię nádemną PAnie / Synu Dawidow! Corká moja ćięzko bywa od dyabłá dręczona. 23 ♣ A on jey nie odpowiedźiał y słowá: Tedy przystą-

a Márk. 7. 1. b 2 Moj. 20. 12. 5 Moj. 5. 16. c 2 Moj. 21. 17. 3 Moj. 20. 9.

d I. *Tom ofiárował w dar czymemkolwiek ći pomoc miał.* e Ezái. 29. 13. f Márk. 7. 18. g Jan. 15. 2. h Luka. 6. 39. i Márk. 7. 18. k 1 Moj. 6. 5. 78. 21. l Márk. 7. 24.

piwßy uczniowie jego/ prośili go/ mowiąc; Odpraw ją/ boć woła zá námi. 24 ♣ A on odpowiádájąc/ rzekł: Nie jestem posłány tylko do owiec m ktore zginęły z domu Izráelskiego/ 25 ♣ Lecz oná przystąpiwßy/ pokłoniłá mu śię mowiąc; PAnie/ rátuj mię! 26 ♣ A on odpowiádájąc/ rzekł; Nie dobra jest bráć chleb dźiecinny/ á miotáć ßczenietom. 27 ♣ A oná rzekłá; Ták jest PAnie; A wßákże y ßczenietá jedzą odrobiny/ ktore pádáją z stołu Pánow ich. 28 ♣ Tedy odpowiádájąc JEzus/ rzekł jey; O niewiásto! wielka jest wiárá twojá; niechajći śię stánie jáko chceß. Y uzdrowiona jest corká jey od onejże godźiny.*

29 A JEZUS poßedßy z támtąd/ przyßedł nád morze Gálilejskie: á wstąpiwßy ná gorę/ śiedźiał tám. 30 ♣ Y przyßedł do niego wielki lud/ májąc z sobą chrome/ ślepe/ nieme/ ułomne/ y inßych wiele: y kłádli je u nog JEzusowych/ 31 y uzdrawiał je: ♣ Ták iż śię on lud dźiwował/ widząc n że niemi mowią/ ułomni uzdrowieni są/ chromi chodzą/ á ślepi widzą: y wielbili Bogá Izráelskiego.

32 Lecz JEzus zwoławßy uczniow swojich/ rzekł: Zal mi o tego ludu: Abowiem już trzy dni przy mnie trwáją/ á niemáją coby jedli: á nie chcę ich rozpuśćić głodnych/ by snadź nie pomdleli ná drodze. 33 ♣ Tedy mu rzekli uczniowie jego: Z kądżeby smy wźieli ták wiele chlebá ná tey pußczy/ ábysmy 34 ták wielki lud násyćili? ♣ Y rzekł im JEzus: Wieleż macie chlebow? A oni rzekli: Siedm/ y troche 35 rybek. ♣ Tedy rozkazał ludowi/ áby 36 śiedli ná źiemi. ♣ A wźiąwßy one śiedm chlebow y one ryby/ uczyniwßy p dźięki/ łamał/ y dał uczniom 37 swojim: á uczniowie ludowi. ♣ Y jedli wßyscy/ y násyceni są: y zebráli co zbyło ułomkow/ śiedm koßow pełnych. 38 ♣ A było tych ktorzy jedli/ czterey tyśiące mężow/ oprocz 39 niewiast y dźiatek. ♣ Tedy rozpuśćiwßy lud/ wstąpił w łodź: y przyßedł ná gránice Mágdáláńskie.

m Mátt. 10. 6.
n Mátt. 11. 5. Luka. 7. 22.
o Márk. 8. 2.
p Jan. 6. 11. Dźiej. 27. 35. 1 Tym. 4. 3.

ROZDZIAŁ XVI.

PAN cudu prágnących zgromił. 5. Kwásu Fáryzejskiego strzedz śię rozkazał. 13. Coby o nim ludźie rozumieli, pytał. 27. Wyznánie uczniow pochwalił. 21. O śmierći powiedźiał. 23. Piotrá zgromił. 24. Y jákimi náśládowniczy jego máją być, pokazał.

1 A Przystąpiwßy Fáryzeußowie y Sáduceußowie/ kußąc/ prośili go ábyim a známię z niebá ukazał. 2 ♣ A on odpowiádájąc/ rzekł im: Gdy bywa wieczor/ mowićie; Pogodá *będźie*, bo śię niebo czerwieni. 3 ♣ A ráno: Dźiś *będźie* niepogodá; Abowiem śię niebo pochmurne czerwieni. Obłudnicy/ Postáwę b niebá rozsądźić umiećie/ á známion tych czásow nie możećie. 4 ♣ Rodzaj zły y cudzołożny/ známienia ßuka/ ále mu známię nie będźie dano/ tylko ono známię Jonaßá c Proroká. Y opuśćiwßy je/ odßedł.

5 A Gdy śię przepráwili uczniowie jego d ná drugą stronę *morzá*, zápámiętáli wźiąć chlebá. 6 ♣ Y rzekł im JEzus; Pátrzćie/ á strzeżćie e śię kwásu Fáryzeußow y 7 Sáduceußow. ♣ A oni rozmawiáli miedzy sobą/ mowiąc: Nie wźieli- 8 smy chlebá. ♣ Co obaczywßy JEzus/ rzekł im: O czymże rozmawiaćie miedzy sobą/ o máło wierni! Żeśćie 9 chlebá nie wźieli? ♣ Jeßczeż nie rozumiećie f áni pámiętaćie onych pięći chlebow/ á onych pięći tyśięcy *ludźi*: y jákośćie wiele koßow 10 zebráli? ♣ Ani onych śiedmi g chlebow/ y czterech tyśięcy *ludźi*: á jákośćie wiele koßow názbieráli? ♣ 11 Jákoż nie rozumiećie/ żem wam nie o chlebie powiedźiał/ *mowiąc*: Abyśćie śię strzegli kwásu Fáryzeu- 12 ßow y Sáduceußow? ♣ Tedy zrozumieli/ że nie mowił áby śię strzegli kwásu chlebá; ále nauki Fáryzeußow y Sáduceußow.

13 A Gdy przyßedł JEzus w strony h Cezáreyey Filippowey/ pytał uczniow swojich/ mowiąc: Kimże mię powiádáją być ludźie 14 Syná człowieczego? ♣ A on rzekli;

a Mát. 12. 38. Márk. 8. 11.
b G. Oblicze.
c Jona. 2. 1. Mátt. 12. 39.
d Márk. 8. 14.
e Luká. 12. 1.
f Janá. 6. 9.
g Mátt. 15. 34.
E. w dźień S. Piotrá Páwłá.
h Luk. 9. 18.

Jedni i Janem Chrzćićielem; á drudzy Eliaszem; inszy też Jeremiaszem / ábo jednym z Prorokow.

15 ✤ Y rzekł im; A wy kim mię być powiádaćie? 16 ✤ A odpowiádájąc Symon Piotr/rzekł; Tyś jest k Chrystus on Syn Bogá żywego. 17 ✤ Tedy odpowiádájąc JEzus / rzekł mu; Błogosłáwionyś Symonie/ Synu Jonaszow: bo tego ćiáło y krew nie objáwiłá tobie / ále Oćiec moj ktory jest w niebieśiech. 18 ✤ A Ja ć też powiádam / żeś ty jest Piotr: á ná tey opoce l zbuduję Kośćioł moj / á bramy piekielne nie przemogą go. 19 ✤ Y tobie dam m klucze krolestwá niebieskiego: á cokolwiek zwiążesz ná ziemi / będźie związano y w niebieśiech / á cokolwiek rozwiążesz ná ziemi / będźie rozwiązano y w niebieśiech.*

20 ✤ Tedy przykazał uczniom swojim áby nikomu nie powiádáli że on jest JEzus Chrystus. 21 ✤ Y od tąd począł JEzus pokázowáć uczniom swojim / iż muśi odejść do Jeruzalem / y wiele ćierpieć od stárszych y od przedniejszych Kápłanow/y Náuczonych w piśmie; á być zábitym / y trzećiego dniá zmartwychwstáć. 22 ✤ A wźiąwszy go Piotr n *ná stronę*, począł go strofowáć/ mowiąc; Zmiłuj śię sam nád sobą PAnie; nie przydźie to ná ćię. 23 ✤ A on obroćiwszy śię/ rzekł Piotrowi; Idź odemnie Szátánie/ jesteś mi zgorszeniem: ábowiem nie pojmujesz tego co jest Bożego/ ále co jest ludzkiego.

24 ✤ Tedy rzekł JEzus do uczniow swojich; Jeśli kto chce iść zá mną / niechájże sámego śiebie záprzy/ á weźmie o krzyż swoj / y náśláduje mię. 25 ✤ Bo ktoby chćiał duszę p swoję záchowáć / stráći ją: á ktoby stráćił duszę swoję dla mnie / znajdźie ją. 26 ✤ Abowiem/coż pomoże człowiekowi / choćby wszystek świát pozyskał / á ná duszy swojey szkodował? ábo/ co zá zamiánę da q człowiek zá duszę swoję? 27 ✤ Abowiem Syn człowieczy przydźie r w chwale Ojcá swego z Anjoły swojimi: á tedy odda s káżdemu według uczynkow jego. 28 ✤ Záprawdę t powiádam wam/ są niektorzy z tych co tu stoją / ktorzy nie ukuszą śmierći / áżby ujrzeli Syná człowieczego idącego w Krolestwie swojim.

ROZDZIAŁ XVII.

Chrystus PAn śię przemienił. 5. Tego Oćiec słucháć rozkazał. 12. O Eliaszu mowił. 17. Ucznie o niedowiárstwo zgromił. 18. Lunátyká uzdrowił. 20. Wiárę. 21. Modlitwę, Post zálećił. 22. Smierć swoję przepowiedźiał. 24. Cło zá śię y zá Piotrá zápłáćił.

1 A Po sześći i dniách / wźiął JEzus Piotrá/y Jákubá/y Janá brátá jego; y wprowádźił je ná gorę wysoką osobno. 2 ✤ Y przemieniony jest przed nimi: á rozjáśniło śię oblicze b jego / jáko słońce; á száty jego stáły śię białe / jáko świátłość. 3 ✤ A oto ukazáli śię im Mojżesz y Eliasz / z nim rozmawiájący. 4 ✤ A odpowiádájąc Piotr/rzekł do JEzusá; PAnie / dobrze nam tu być: Jeśli chcesz / uczynimy tu trzy namioty; tobie jeden / y Mojżeszowi jeden/ y Eliaszowi jeden. 5 ✤ *A* gdy on jeszcze mowił/oto obłok jásny záćienił je: A oto głos z obłoku mowiący; Ten jest c Syn moj miły / w ktorym mi śię upodobáło, tego d słuchajćie. 6 ✤ To usłyszawszy uczniowie / upádli na twarz swoję / y báli śię bárzo. 7 ✤ Tedy przystąpiwszy JEzus / dotknął śię ich / y rzekł: Wstańćie/á nie bojćie śię. 8 ✤ A oni podniozszy oczy swoje/ nikogo nie widźieli/tylko JEzusá sámego. 9 ✤ A gdy zstępowáli z gory/ przykazał im Jezus/mowiąc: Nikomu nie powiádajćie tego widzenia/ áż Syn człowieczy zmartwych wstánie.*

10 Y Pytáli go uczniowie jego/mowiąc: Coż tedy Náuczeni w piśmie powiádáją / że ma Eliasz pierwey przyść? 11 ✤ A JEzus odpowiádájąc / rzekł im: Eliaszći pierwey e przydźie/ y náprawi wszystko: 12 ✤ Ale wam powiádam: Iż Eliasz już przyszedł/wszákże nie poználi go/ ále uczynili mu cokolwiek chćieli: tákći y Syn człowieczy ma ućierpieć od nich. 13 ✤ Tedy zrozumieli uczniowie / że o Janie Chrzćićielu mowił do nich.

A gdy

---

i Mátt 14. 1. k Janá. 6. 69. l Janá. 1. 42. m Mátt 18.18. Janá. 20.23. n Márk. 8. 33. Luká. 9. 22. o Márk. 8. 34. p Mátt 10.39. Márk. 8. 35. q Márk. 8. 36. r Mátt 25.31. s Psalm 62.13. t Márk. 9. 1. Luká. 9. 27.

E. w dźień Przemienien. PAńskiego. a Márk. 9. 2. Luká. 9. 28. 2 Piotr 1. 17. b Objáw 1. 14. c Márk. 9. 7. Luká. 9. 35. 2 Piotr 1. 17. d 5 Moj. 18.15. e Mál. 4. 5. f Mátt 11.14. Márk. 9. 13.

14 A Gdy przyßli do ludu / przyſtąpił do niego człowiek / y upadł przed nim ná koláná / Y rzekł: 15 PAnie/Zmiłuj śię nád ſynem mojim; ábowiem lunátykiem jeſt / y ćięſzko śię trápi: częſtokroć bowiem wpada w ogień / y częſtokroć w wode. 16 Y przywiodłem go do ucżniow twojich / ále go nie mogli uzdrowić. 17 A odpowiádájac JEzus/rzekł; O rodzáju niewierny y przewrotny! Dokądże będę z wámi? Dokądże wás będę ćierpiał? Przywiedźćie mi go ſám. 18 Y zgromił onego dyabłá JEzus: y wyßedł od niego: y uzdrowiony jeſt on młodźieniec od onejże godźiny. 19 Tedy przyſtąpiwßy ucżniowie do JEzuſá oſobno/ rzekli mu: Czemużeſmy go my g wygnáć nie mogli? 20 Lecż JEzus rzekł do nich; Dla niedowiárſtwá wáßego. Záprawdę bowiem powiádam wam: Jeſlibyśćie/ májąc wiárę jáko źiárno gorcżycżne/ rzekli tey gorze: Przenieß śię h z tąd ná ono miejſce; tedy śię przenieśie; á nic niemożnego wam nie będźie. 21 Aleć ten rodzaj nie wychodźi tylko przez modlitwę/ y przez poſt.

22 A Gdy przebywáli w Gálilejey/ rzekł do nich JEzus: Syn człowiecży będźie wydány w ręce i ludzkie. 23 Y zábiją go: ále trzećiego dniá zmartwychwſtánie: y záſmućili śię bárzo. 24 A gdy/ przyßli do Káfernáum/ przyſtąpili do Piotrá ći ktorzy podátek wybieráli/ y rzekli; Izali Náucżyćiel wáß nie dawa podátku? 25 Y rzekł: Dawa. A gdy wchodźił w dom/ uprzedźił go JEzus / mowiąc: Cożći śię zda Symonie? Krolowie źiemſcy od kogoż biorą cło ábo cżynß? od ſynow ſwojich/ cżyli od obcych? 26 Rzekł mu Piotr: Od obcych. Y rzekł mu JEzus: Toć tedy ſynowie ſą wolni. 27 Wßákże ábyſmy ich nie zgorßyli/ ßedßy do morzá/ zárzuć wędę/ á tę rybę ktora napierwey uwięźnie/ weźmi: á otworzywßy gębę jey znajdźieß Státer: ktory wźiąwßy/ daj im zá mię y zá śię.

Rozdział XVIII.

Kto w Kroleſtwie Bożym nawiętßym. 4. Máluczkie przyjmowáć. 6. Zgorßenia śię ſtrzedz, y czemu 12. Bog śię nie kocha w zginieniu namnieyßego. 15. Jáko ſobie z grzeßącymi poſtępowáć. 21. Pokutującym odpuſzczáć. 23. Piękny tego przykład.

1 ONey godźiny/ przyſtąpili ucżniowie do JEzuſá/mowiąc: Ktoż wżdy a nawiętßy jeſt w kroleſtwie niebieſkim? 2 A záwoławßy JEzus dźiećięćiá/poſtáwił je w poſrzodku nich/ 3 Y rzekł: Záprawdę powiádam wam/ Jeſli śię b nie náwroćićie / y nie ſtánie ćie śię jáko dźieći/ żadnym ſpoſobem nie wnidźiećie do kroleſtwá niebieſkiego. 4 Kto śię tedy uniży jáko to dźiećię/ tenći jeſt nawiętßym w kroleſtwie niebieſkim. 5 A ktoby przyjął jedno dźiećię tákie w Imieniu mojim/ mnie przyjmuje. 6 Ktoby záś zgorßył c jednego z tych máłych ktorzy w mię wierzą/ pożytecżniey by mu było/ áby záwießony był kámień młyńſki ná ßyjey jego/ á utopiony był w głębokośći morſkiey. 7 Biádá świátu dla zgorßenia; ábowiem muſzą zgorßenia przyść: wßákże biádá człowiekowi onemu/przez ktorego przychodźi zgorßenie. 8 Przetoż jeſli ręká d twojá/ábo nogá twojá gorßy ćię/ odetni ją y zárzuć od śiebie; lepiey jeſt tobie wniść do żywotá chromym ábo ułomnym/ niżeli dwie ręce ábo dwie nodze májąc/ wrzuconym być do ogniá wiecżnego. 9 A jeſli ćię oko twoje gorßy/ wyłup je/ y zárzuć od śiebie: lepiey jeſt tobie jednookim wniść do żywotá/ niżeli obie ocży májąc/ być wrzuconym do ogniá piekielnego. 10 Pátrzajćież ábyśćie nie gárdźili żadnym z tych máłucżkich. Abowiem wam powiádam: Iż Anjołowie e ich w niebieśiech záwße pátrzą ná oblicże Ojcá mojego/ ktory jeſt w niebieśiech. 11 Przyßedł bowiem Syn człowiecży f áby zbáwił to co było zginęło.*

12 CO śię wam zda? Gdyby g ktory człowiek miał ſto owiec/ á obłąkáłáby śię jedná z nich/ áza nie zoſtawia onych dźiewiąćidźieśiąt y dźiewiąći/á poßedßy ná gory 13 nie ßuka obłąkáney? A jeſli mu

Margin notes: g Márk. 9. 28. h Mátt. 21.21. Márk. 11.23. Luká. 17. 6. i Mátt. 20.18. Márk. 8. 31. y 9.31. Luká. 9. 44. E. w dźień S. Mich. a Márk. 9. 34. Luká. 9. 46. y 22.24 b Mátt. 19.14. 1 Kor. 14.20. c Márk. 9. 41. Luká. 17. 1. d Mátt. 5. 30. Márk. 9. 43. e Pſalm 34. 8. f Luká. 19.10. g Luká. 15. 4.

śię zdárzy ználeść ją/ záprawdę po=
wiádam wam/ że śię z niey bárziey
ráduje niż z onych dźiewiąćidźieśiąt
14 dźiewiąći nie obłąkánych. ♣ Ták
nie jest wola Ojcá wászego ktory
jest w niebieśiech/ áby zginął jeden
z tych máluczkich.

15 A Jeśliby zgrzeszył h przećiwko
tobie brát twoj : idź/ strofuj go
miedzy tobą y onym sámym : jeśli
ćię usłucha/ pozyskałeś brátá twe=
16 go. ♣ Ale jeśli ćię nie usłucha/ przy=
bierz do śiebie jeszcze jednego ábo
dwu/ áby w uśćiech dwu ábo trzech
świádkow/ stánęło i káżde słowo.
17 ♣ A jesliby ich nie usłuchał/ powiedz
Zborowi ; á jesliby Zboru nie usłu=
chał/ niechći k będźie jáko pogánin
18 y celnik. ♣ Záprawdę powiádam
wam ; Cobyśćiekolwiek związáli
ná ziemi/ będźie związano y ná nie=
bie ; á cobyśćie rozwiązáli ná źie=
mi/ będźie rozwiązono y ná niebie.
19 ♣ Záśię powiádam wam ; Iż gdy=
by śię z was dwá zgodźili ná źiemi
o wszelką rzecz o ktoraby prośili/
stánie śię im od Ojcá mego ktory
20 jest w niebieśiech. ♣ Abowiem gdźie
są dwá ábo trzey zgromádzeni w
Imię moje/ támem jest w pośrzo=
21 dku nich. ♣ Tedy przystąpiwszy do
niego Piotr/ rzekł ; PAnie wiele
kroć zgrzeszy przećiwko mnie brát
moj/ á odpuszczę mu? czy áż do śie=
22 dmi l kroć? Trzekł mu JEzus: Nie
mowię áż do śiedmi kroć ; ále áż do
śiedmidźieśiąt śiedmi kroć.

23 Dla tego/ Podobne jest krole=
stwo niebieskie człowiekowi
krolowi/ ktory śię chćiał ráchowáć
24 z sługámi swymi. ♣ A gdy śię po=
czął ráchowáć/ stáwiono mu jedne=
go/ *ktory* był winien dźieśięć tyśięcy
25 tálentow. ♣ A gdy nie miał z *kąd*
oddáć/ kazał go Pan jego záprzedáć/
y żonę jego/ y dźieći/ y wszystko co
26 miał ; y *dług* oddáć. ♣ Upadszy tedy
sługá on/ pokłonił mu śię/ mowiąc ;
Pánie/ miey ćierpliwość náde mną/
27 á wszystko ći oddam. ♣ A użaliwszy śię
Pan onego sługi/ uwolnił go ; y
28 dług mu odpuśćił. ♣ A wyszedszy on
sługá/ ználazł jednego z społ-sług
swojich/ ktorymu był winien sto
groszy : á porwawszy go/ duśił go

mowiąc ; Oddaj mi coś winien. ♣
29 Przypadszy tedy on społ-sługá jego
do nog jego/ prośił go/ mowiąc ;
Miey ćierpliwość náde mną/ á od=
30 dam ći wszystko. ♣ Lecz on nie chćiał:
Ale szedszy/ wrzućił go do więźienia
31 áżby oddał co był winien. ♣ Ujrza=
wszy tedy społ-słudzy jego co śię
stáło/ zásmućili śię bárzo : á szedszy
oznájmili Pánu swemu/ wszystko co
32 śię stáło. ♣ Tedy záwołáwszy go
Pan je°/ rzekł mu: Sługo zły/ wszy=
stek on dług odpuśćiłem ći żeś mię
33 prośił : ♣ Azażeś śię y ty nie miał
zmiłowáć nád społ-sługą twojim/
jákom śię y ja zmiłował nád tobą?
34 ♣ A rozgniewawszy śię Pan jego
podał go kátom/ áżby oddał to wszy=
35 stko co mu był winien. ♣ Ták y O=
ćiec m moj niebieski uczyni wam/
jeśli nie odpuśćićie káżdy brátu swe=
mu z serc wászych upadkow ich. *

ROZDZIAL XIX.

Chrystus PAn wielu uzdrowił 7. Z Fáryzeuszámi o Małżeństwie mowił. 12. Prawdźiwe młodźieńce opisał. 13. Dźiateczki ktore mu przynaszono przyjmował. 16. Rozmowę z młodźieńcem bogátym miał. 27. Nadgrodę obfitą tym ktorzy dla niego wiele opuszczáją, przyobiecał.

1 Y Stáło śię gdy dokończył JE=
zusa tych mow/ odszedł z Gáli=
lejey/ á przyszedł ná gránice Jud=
2 skie/ nád Jordan. ♣ Y szedł zá nim
wielki lud/ y uzdrawiał je tám. ♣
3 Tedy przyszli do niego Fáryzeuszo=
wie kusząc go/ y mowiąc mu : Go=
dźili śię człowiekowi opuśćić żonę
4 swoję dla káżdey przyczyny? ♣ A on
odpowiádájąc/ rzekł im : Nie czy=
táliśćie/ iż ten ktory stworzył b ná
początku *człowieká*, mężczyznę y
5 niewiástę uczynił je? ♣ Y rzekł: Dla
tego opuśći człowiek Ojcá y Má=
tkę/ á przyłączy śię do żony swojey:
6 y będą dwoje c jednym ćiáłem. ♣ A
ták już nie są dwoje/ ále jedno ćiá=
ło : Co tedy Bog złączył/ człowiek
7 niechaj nie rozłącza. ♣ Rzekli mu :
Przeczże tedy Mojżesz rozkazał d
dáć list rozwodny/ y opuśćić ją?
8 Rzekł im : ♣ Mojżesz dla zátwár=
dzenia e sercá wászego dopuśćił

wam

Margin notes: h 3 Moj. 19.17. Luka 17. 3. Jákob. 5. 19. — i 5 Moj. 19.15. Janá. 8. 17. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10.28. — k Mátt. 16.19. — l Luka. 17. 4. — E. ná XXII. N. po Troj. — m Mátt. 6. 15. Márk. 11.26. Jákob. 2. 13. — a Márk. 10. 1. — b 1 Moj. 1. 27. — c 1 Moj. 2. 24. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31. — d 5 Moj. 24. 1. — e Márk. 10. 5.

wam opu- 9 ściátku wpuśćić żony wáße: lecż z po- czątku nie było ták. ✤ Ale Ja po- wiádam wam: Iż ktobykolwiek o- puśćił f żonę swoję (oprocż dla wßeteczeństwá) á inßáby pojął cu- dzołożę: á ktoby opußczoną pojął cudzołożę.

f Mátt. 5. 32. Márk. 10.11. Luka. 16.18. 1 Kor. 7. 10.

10 Rzekli mu ucżniowie jego: Je- ślić táka jest spráwá mężá z żoną/ tedy nie jest dobrá żenić śię. 11 ✤ A on im rzekł: ✤ Nie wßyscy poj- mują tey rzecży/ ále tylko ći ktorym 12 to dano. ✤ Abowiem są rzezáńcy/ ktorzy śię ták z żywotá mátki náro- dźili; są też rzezáńcy/ ktorzy od lu- dźi są urzezáni: są też rzezáńcy/ kto- rzy śię sámi urzezáli dla krolestwá niebieskiego. ✤ Kto może pojąć/ niechaj pojmuje!

g Márk. 10.13. Luka. 18.15.

13 Tedy mu przynoßono g dźiatki/ áby ná nie ręce wkłádał y mo- dlił śię: ále ucżniowie gromili je. 14 ✤ Lecż Jezus rzekł: ✤ Zániechaj- ćie dźiatek/ á nie zábraniajćie im przychodźić do mnie: ábowiem tá- 15 kich jest krolestwo niebieskie. ✤ A włożywßy ná nie ręce/ poßedł z támtąd.

h Márk 10.17. Luka. 18.18.

16 A Oto jeden przystąpiwßy/ rzekł mu: Náucżyćielu dobry/ co do- brego mam cżynić h ábym miał ży- 17 wot wiecżny? ✤ Ale mu on rzekł: Przecż mię zowieß dobrym? nikt nie jest dobry/ tylko jeden/ to jest Bog: á jeśli chceß wniść do żywotá/ 18 przestrzegaj przykazań. ✤ Y rzekł mu: Ktorych? A JEzus rzekł: Nie będźieß i zábijał: Nie będźieß cudzołożył: Nie będźieß kradł: Nie będźieß mowił fałßywego świádec- 19 twá. ✤ Cżći Ojcá twego y Mátkę: y miłowáć będźieß k bliźniego swe- 20 go/ jáko śiebie sámego. ✤ Rzekł mu młodźieniec: Tegom wßystkiego przestrzegał od młodośći mojey: cżegoż mi jeszcże nie dostawa? ✤ 21 Rzekł mu JEzus: Jeśli chceß być doskonáłym/ idź/ przedaj májętno- śći twoje/ y rozdaj ubogim; á bę- dźieß miał l skarb w niebie: á przy- 22 ßedßy/ náśláduj mię. ✤ A gdy mło- dźieniec te słowá usłyßał/ odßedł smutny: ábowiem wiele miał máję- 23 tnośći. ✤ Tedy Jezus rzekł ucżniom swojim: Záprawdę powiádam

i 2 Moj. 20.13. k Mátt. 22.39. l 1 Tym. 6. 19.

wam/ że m z trudnośćią bogáty wnidźie do krolestwá niebieskiego. 24 ✤ Y záśię powiádam wam: Że snádniey wielbłądowi przez ucho igielne przejść/ niż bogátemu 25 wniść do krolestwá Bożego. ✤ Co u- słyßawßy ucżniowie jego/ zdumieli śię bárzo/ mowiąc: Ktoż tedy może 26 być zbáwion? ✤ A JEzus wejrzá- wßy ná nie/ rzekł im: V ludźi to nie možna: lecż u Bogá n wßystko jest możno.

m Márk. 10.23.

n Luka. 1. 37.

27 Tedy o odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu: Otośmy my opuśćili wßystko/ y poßliśmy zá tobą/ coż 28 nam tedy zá to będźie? ✤ A JEzus im rzekł; Záprawdę powiádam wam/ iż wy ktorzyśćie mię náślá- dowáli w odrodzeniu/ gdy uśiędźie Syn cżłowiecży ná stolicy chwały swojey/ uśiądźiećie y wy ná dwu- nastu p stolicách sądząc dwánaśćie 29 pokolenia Izráelskie. ✤ A káżdy ktoby opuśćił domy ábo bráćią/ ábo śiostry/ ábo ojcá/ ábo mátkę/ ábo żonę/ ábo dźieći/ ábo role dla J- mienia mego/ sto kroć wiecey we- źmie/ y żywot wiecżny odźiedźicży. 30 ✤ A wiele pierwßych będą q ostá- tnimi/ á ostátnich pierwßymi. *

E. w dźień nawroc. S. Páwłá

o Márk. 10.28. Luká. 18.28. p Luká. 22.30.

q Mátt. 20.16. Márk. 10.31. Luka. 13.30.

Rozdział XX.

Chrystus podobieństwem winnice, Kośćioł swoj wyráźił. 17. O śmierći swojey mowił. 20. Mátkę z synámi jey o rzecży nieprzystojne proßącą, uspokojił. 29. Y dwu ślepych uzdrowił.

E. ná Stáro-zapustę

1 Abowiem podobne jest krolestwo niebieskie cżłowiekowi gospo- dárzowi/ ktory wyßedł bárzo ráno nájmowáć robotniki do winnice 2 swojey. ✤ A zmowiwßy śię z robo- tnikámi z großá ná dźień/ posłał je 3 do winnice swojey. ✤ A wyßedßy o trzećiey godźinie/ ujrzał drugie/ kto- 4 rzy stali ná rynku prożnujący. ✤ Y rzekł im: Idźćie y wy do winnice/ á co będźie spráwiedliwego/ dam 5 wam. ✤ A oni poßli. ✤ Záśię wy- ßedßy o ßostey y dźiewiątey godźi- 6 nie/ tákże ucżynił. ✤ Potym o jede- nastey godźinie wyßedßy/ ználazł drugie ktorzy stali prożnujący/ y rzekł im: Przecż tu stojićie cáły 7 dźień prożnujący? ✤ Rzekli mu: Iż

nas nikt nie nájął : Y rzekł im ; Idźćie y wy do winnice : á co będźie spráwiedliwego/ weźmiećie. ♣ A 8 gdy był wieczor/ rzekł Pan winnice spráwcy swemu ; Záwołaj robotnikow/ á oddaj im zapłátę począwszy od ostátnich/ áż do pierwszych. ♣ A 9 gdy przyszli oni ktorzy o jedenastey godźinie *byli nájęći*, wźiął káżdy z 10 nich po groszu. ♣ Przyszedszy tedy pierwszy/ mniemáliże więcey weźmą : ále wźięli y oni káżdy z nich 11 po groszu. ♣ A wźiąwszy/ szemráli przećiwko gospodarzowi/ Mowiąc: 12 ♣ Ci ostátni jedne godźinę robili/ á uczyniłeś je nam rownymi/ ktorzyśmy znośili ćiężar dniá/ y upalenie. 13 ♣ A on odpowiádájąc/ rzekł jednemu z nich : Przyjaćielu/ nie czynię krzywdy : Azaś śię nie z groszá 14 z mowił ze mną? ♣ Weźmi co twojego *jest*, á idź : chcę bowiem temu 15 ostátniemu dáć jáko y tobie. ♣ Azaż mi śię nie godźi czynić z mojim co chcę? Czyli oko twoje złośliwe jest 16 iżem ja jest dobry? ♣ Tákći będą a ostátni pierwszymi/ á pierwszy ostátnimi. Abowiem/ wiele jest wezwánych/ ále máło wybránych.*

17 A Wstępując JEzus do Jeruzalem/ wźiął z sobą dwanaśćie uczniow ná osobne miejsce w drodze/ 18 y rzekł im ; ♣ Oto wstępujemy b do Jeruzalem/ á Syn człowieczy będźie wydány Przedniejszym kápłánom/ y Náuczonym w piśmie/ y 19 osądzą go ná śmierć. ♣ Y wydádzą go c pogánom ná pośmiewánie/ y ná ubiczowánie/ y ná ukrzyżowánie : ále trzećiego dniá zmartwychwstánie.

20 TEdy przystąpiłá do niego d mátká synow Zebedeuszowych/ z synámi swojimi kłániájąc *mu* śię/ 21 y prosząc nieco od niego. ♣ A on jey rzekł ; Czegoż chcesz? Rzekłá mu ; Rzecz áby śiedźieli ći dwá synowie moji/ jeden po práwicy twojey/ á drugi po lewicy w krolestwie twojim. 22 ♣ Ale JEzus odpowiádájąc/ rzekł ; Nie wiećie o co e prośićie. Możećież pić kielich ktory Ja będę pił? y chrztem/ ktorym śię Ja chrzczę być ochrzczeni? Rzekli mu: 23 Możemy. ♣ Tedy im rzekł: Kielichći moj pić będźiećie, ... ktorym śię ja chrzczę o... dźiećie : ále śiedźieć po práwicy mojey y po lewicy mojey nie jest mojá rzecz dáć *wam*, ále *tym* ktorym jest zgotowano od Ojcá mojego.*

24 A Usłyszawszy *to* oni dźieśięć/ rozgniewáli śię ná onych dwu brá- 25 ći. ♣ Ale JEzus zwoławszy ich/ rzekł: Wiećie iż Kśiążętá narodow pánują nád nimi/ á ktorzy wielcy *są*, 26 mocy dokázują nád nimi. ♣ Lecz nie ták będźie miedzy wámi : ále h ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być wielkim/ niech będźie sługą wá- 27 szym. ♣ A ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być pierwszym/ niech 28 będźie sługą wászym. ♣ Jáko y Syn człowieczy i nie przyszedł áby mu służono/ ále áby k służył/ y áby dał duszę swą l ná okup zá wielu.

29 A Gdy *oni* m wychodźili z Jerychá/ szedł zá nim wielki lud. ♣ 30 A oto dwá ślepi śiedzący przy drodze/ usłyszawszy iż JEzus przechodźił/ záwołáli/ mowiąc : Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 31 ♣ Ale on lud gromił ich/ áby milczeli. ♣ Lecz oni tym więcey wołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 32 ♣ A zástánowiwszy śię JEzus/ záwołał ich/ y rzekł : Coż chcećie ábym wam u- 33 czynił? ♣ Rzekli mu : PAnie/ áby 34 były otworzone oczy násze. ♣ A użaliwszy śię *ich* JEzus/ dotknął śię oczu ich : á záraz przejrzáły oczy ich. Y szli zá nim.

ROZDZIAŁ XXI.

PAn do Jeruzalem wjáchał. 12. W Kośćiele Bożym rząd uczynił. 19. Figowe drzewo ususzył. 23. W kośćiele z Biskupy rozmowę miał. 28. A przez podobieństwá rozmájite, onym domawiał.

1 A Gdy śię przybliżyli do a Jeruzalem/ y przyszli do Betsagę do gory Oliwney/ tedy JEzus posłał 2 dwu uczniow/ Mowiąc im : ♣ Idźćie do miásteczká/ ktore jest przećiwko wam/ á záraz znajdźiećie Oślicę uwiązáną y Oślę z nią ; odwiąż- 3 ćież *je*, á przywiedźćie do mnie. ♣ A

jeśliby

Margin notes (left): a Mát. 19.30. Márk. 10.31. Luk. 13.30. — b Márk. 10.32. Luká. 18.31. — c Jana. 18.31. — E. w dźień S. Jákubá. — d Márk. 10.35. — e Rzym. 8.26.

Margin notes (right): ... 12.50. — g Márk. 10.41. Luká. 22.25. — h Mátt. 23.11. — i Filip. 2.7. — k Luká. 22.27. — l 1 Tym. 2.6. — m Márk. 10.46. — E. ná N. I. Adw. A. ná Niedź. Kwiat. — a Luk. 19.29.

jeśliby wam co kto rzekł/ powiedźcie/ iż PAn ich potrzebuje: á záraz em puśći je. 4 ✤ A to śię wßystko stáło/ áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiącego; 5 Powiedźcie b Corce Syońskiey: ✤ Oto Krol twoj idźie tobie ćichy/ á śiedzący ná ośliçy/ y ná ośleciu synu 6 oślice pod járzmē bedącey. ✤ Szedßy tedy ucżniowie/ á ucżyniwßy ták jáko im był rozkazał JEzus: 7 ✤ Przywiedli ośliçe y ośle/ y włożyli ná nie ßáty swoje/ y wsádźili go 8 ná nie. ✤ A wielki lud słáli ßáty swoje ná drodze: á drudzy obćináli gáłązki z drzew/ y słáli ná drodze. 9 ✤ A lud w przod y pozad idący/ wołał mowiąc: Hosánná Synowi Dawidowemu! błogosłáwiony ktory idźie c w Imieniu PAńskim: Hosánná ná wysokośćiách!*

10 Gdy on wjáchał do Jeruzalem/ wzruszyło śię wßystko miásto/ 11 mowiąc: Ktoż ten jest? ✤ A lud mowił; Tenći jest JEzus on Prorok 12 z Názáretu Gálilejskiego. ✤ Tedy wszedł JEzus do Kośćiołá d Bożego/ y wygnał wßystkie przedawájące/ y kupujące w kośćiele: á stoły tych co pieniędzmi hándlowáli/ y stołki przedawájących gołębie poprzewracał/ 13 Y rzekł im: ✤ Nápisano: Dom moj e dom modlitwy názwány bedźie: áleśćie wy ucżynili z 14 niego jáskinią f zbojcow. ✤ Tedy przystąpili do niego ślepi y chromi 15 w kośćiele: y uzdrowił je. ✤ A obacżywßy przedniejßy kápłáni y Náucżeni w piśmie/ cudá ktore cżynił/ y dźieći wołájące w kośćiele/ y mowiące: Hásánná Synowi Dawidowemu/ 16 rozgniewáli śię. ✤ Y rzekli mu: Słyßyßże co ći mowią? A Jezus im rzekł: y owßem. Nigdyśćież nie cżytáli? iż z ust niemowiątek g 17 y ssących/ wykonałeś chwałę. ✤ A opuśćiwßy je/ wyßedł z miástá do Betániey/ y tám został.*

18 A Ráno wracájąc śię do miástá/ 19 łáknął: ✤ Y ujrzawßy jedno figowe h drzewo przy drodze/ przyszedł do niego; y nie ználazł nic ná nim/ tylko sámo liśćie y rzekł mu; Niechaj śię więcey z ćiebie owoc nie rodźi náwieki. Y uschło záraz 20 on o figowe drzewo. ✤ A ujrzawßy to ucżniowie/ dźiwowáli śię/ mowiąc; Jákoć prętko uschło to 21 figowe drzewo. ✤ Tedy odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Záprawdę powiádam wam/ Jeślibyśćie i mieli wiárę/ á nie wątpilibyśćie: nie tylko to co śię stáło z figowym drzewem ucżynićie/ ále gdybyśćie y tey gorze rzekli; Podnieś śię/ á rzuć 22 śię w morze; stánie śię. ✤ Y wßystko o cobyśćie kolwiek k prośili w modlitwie wierząc/ weźmiećie.

23 Gdy on przyszedł do Kośćiołá/ przystąpili do niego gdy ucżył/ Przedniejßy Kápłáni y Stárßy ludu/ mowiąc; Ktoraż mocą l to 24 cżyniß? á ktoć dał tę moc? ✤ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; spytam y Ja was o jednę rzecż/ ktorą jeśli mi powiećie/ y Ja wam powiem/ 25 ktorą mocą to cżynię. ✤ Chrzest Janow zkąd był? z niebá/ cżyli z ludźi? A oni myślili sámi w sobie/ mowiąc; Jeśli powiemy; Z niebá: rzecże nam; Cżemużeśćie mu tedy 26 nie uwierzyli? ✤ Jeśli záś powiemy; Z ludźi: bojimy śię ludu; bo Janá wßyscy máją m zá Proroká. 27 ✤ A odpowiádájąc JEzusowi/ rzekli; Nie wiemy. Rzekł im y on; Y Ja wam nie powiem ktorą mocą to cżynię.

28 A Le coż śię wam zda? Cżłowiek niektory miał dwu synow: á przystąpiwßy do pierwßego/ rzekł; Synu/ idź/ rob dźiś ná winnicy mo29 jey. ✤ Ale on odpowiádájąc/ rzekł; Nie chcę; á potym obacżywßy śię/ 30 poßedł. ✤ A przystąpiwßy do drugiego/ rzekł tákże: A on odpowiádájąc rzekł; Ja idę Pánie: ále nie ßedł. ✤ 31 Ktoryż z tych dwu ucżynił wolą Ojcowską? Rzekli mu; On pierwßy. Rzekł im JEzus; Záprawdę powiádam wam/ Że was Celnicy y wßetecżnice uprzedzáją do krolestwá 32 Bożego. ✤ Abowiem przyßedł do was Jan n drogą spráwiedliwośći/ á nie uwierzyliśćie mu; ále Celnicy y wßetecżnice uwierzyły mu: á wy widząc to/ przećieśćie śię nie obacżyli/ ábyśćie mu uwierzyli.

33 D Rugiego podobieństwá słuchajćie; Cżłowiek niektory

b Ezaj. 62.18. Zách. 9. 9. Janá. 12.15.
c Psalm 118.26
d Márk. 11.15.
e Ezáj. 56. 7.
f Jerem 7. 11.
g Psalm 8. 3.
h Márk. 11.12.
i Mátt 17.20.
k Mátt 7. 7.
l Márk. 11.27. Luká. 20. 1.
m Mátt 14. 5.
n Mátt 3. 2.

był gospodarzem / ktory násádźił winnicę / y płotem o ją ogrodźił / y wkopał w niey práſę / y zbudowáł wieżę / y náiął ją winárzom ; y odiáchał precż. 34 ✤ A gdy śię przybliżył czás odbierániá pożytkow / posłał sługi swoje do onych winiárzow / áby 35 odebráli pożytki jey. ✤ Ale winiárze pojimawszy sługi jego / jednego p ubili / á drugiego zábili / á drugiego q ukámienowáli. 36 ✤ Záśię posłał inszych sług / więcey niż pierwszych : 37 Y tákże im uczynili: ✤ Ale ná ostátek posłał do nich Syná swego / mowiąc ; Będą śię wstydźić Syná mego. 38 ✤ Lecż winiárze ujrzawszy onego Syná / rzekli miedzy sobą ; Tenći jest dźiedźic : podźćie / zábijmy r go / á otrzymamy dźiedźictwo jego. 39 ✤ Tedy porwawszy go / wyrzućili go precż z winnice / y zábili. 40 ✤ Gdy tedy Pan winnice przyjdźie / coż 41 uczyni onym winiárzom ? ✤ Rzekli mu ; Złe / źle potráći / á winnicę najmie inszym winiárzom / ktorzy mu oddawáć będą pożytki czásow 42 swojich. ✤ Rzekł im JEzus ; Nieczytáliśćie nigdy w pismiech ? Kámień s ktory odrzućili budujący / ten śię stał głową węgielną : od PAnáć śię to stáło / y dźiwne jest w 43 oczách nászych. ✤ Przetoż powiádam wam ; Iż od was odięte będźie krolestwo Boże / y będźie dáne národowi 44 czyniącemu pożytki jego. ✤ A ktoby padł ná ten t kámień / roztráći śię : á ná kogoby on u upadł / zetrze 45 go. ✤ A usłyszawszy przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie podobieństwá jego / domyślili śię iż o 46 nich mowił. ✤ A chcąc go pojimáć bali śię ludu : ponieważ x go mieli zá Proroká.

ROZDZIAŁ XXII.

Chrystus podobieństwem wesela łáskę Bożą nam záleca. 9. O powołániu Pogánow mowi. 16. Powinności Bogu y Cesárzowi oddawáć rozkázuje. 23. Z Sáduceuszámi o zmartwychwstániu. 34. A z Fáryzeuszámi o nawiętszym przykazániu Zakonnym. 41. Y o Mesyaszu rozmawia.

1 TEdy odpowiádájąc JEzus / záśię im rzekł w podobieństwách / 2 mowiąc ; ✤ Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi Krolowi / ktory spráwił a wesele Synowi 3 swemu. ✤ Y posłał sługi swe áby wezwáli záproszonych ná wesele : ále 4 nie chćieli przyść. ✤ Znowu posłał insze sługi / mowiąc : Powiedźćie záproszonym ; Otom obiad moj nágotował / woły moje y co było karmnego pobito / y wszystko gotowo : 5 Pojdźćież b ná wesele. ✤ Ale oni zániedbawszy / odeszli / jeden do roli swojey / á drugi do kupiectwá swe- 6 go. ✤ A drudzy pojimawszy c sługi 7 jego / zelżyli y pobili je. ✤ Co gdy Krol usłyszał / rozgniewał śię : á posławszy wojská d swoje / wytráćił one morderze ; y miásto ich zápá- 8 lił. ✤ Tedy rzekł sługom swojim ; Weseleć w prawdźie jest gotowe : lecż 9 záproszeni nie byli godni. ✤ Przetoż idźćie ná rozstánia drog : á kogokolwiek znajdźiećie / wezwićie ná 10 wesele. ✤ Tedy wyszedszy oni słudzy ná drogi / zgromádźili wszystkie ktorekolwiek ználeźli / złe y dobre : y ná- 11 pełnione jest wesele gośćmi. ✤ A wszedszy Krol áby oglądał gośćie ; obaczył tám człowieká nieodźiáne- 12 go szátą weselną / ✤ Y rzekł mu ; Przyjaćielu / jákoś tu wszedł / nie májąc száty weselney ? A on zámil- 13 knął. ✤ Tedy rzekł Krol sługom ; Związawszy nogi y ręce jego / weźmićie go / á wrzuććie do ciemnośći e zewnętrznych : tám będźie płácz 14 y zgrzytánie zębow. ✤ Abowiem wiele f jest wezwánych / ále máło wybránych.*

15 TEdy odszedszy g Fáryzeuszowie / uczynili rádę / jákoby go usi- 16 dlili w mowie. ✤ Y posłáli do niego ucznie swoje z Herodyány / mowiąc ; Náuczyćielu / Wiemy żeś jest prawdźiwy / y drogi Bożey w prawdźie uczysz / á niedbasz ná nikogo : ábowiem nie pátrzasz ná osobę lu- 17 dzką. ✤ Przetoż / powiedz nam coć 18 śię zda ? Godźiliż śię dáć czynsz Cesárzowi / czyli nie ? ✤ Ale JEzus poznawszy złość ich / rzekł ; Cze- 19 muż mię kuśićie obłudnicy ? ✤ Pokażćie mi monetę czynszową : A oni 20 mu podáli grosz. ✤ Y rzekł im : Czyj- 21 żeto obraz y napis ? ✤ Rzekli mu ;

Cesár-

o Psalm 80. 9. Ezái. 5. 1-5. Jerem. 2. 21. Márk. 12. 1. Luk. 10. 9. p Jerem. 37.15. q 2 Kron 24.21. r Mátt. 26.3.4 y 27.1. Jana. 11.53. s Psalm 118. 22. Ezái. 28.16. Rzym. 9. 33. 1 Piotr 2. 7. t Ezái. 8. 14. u Dáni. 2. 34. x Luká. 7. 16. Jana. 6. 14. E. ná XX.

N. po S. Troj. a Luka. 14.16 Objáw. 19. 7. b Ezái. 25. 6. c Mátt. 21.35. d Jerem. 25. 9. e Mátt. 8. 12. Luka. 13.28. f Mátt. 20.16. E. ná XXIII N. po S. Troj. g Márk. 12.13. Luka. 20.20.

Cesárſki. Tedy im rzekł; Oddawájćież tedy co jeſt Ceſárſkiego h Ceſárzowi: á co jeſt Bożego/ Bogu. 22 To uſłyßawßy/ zádźiwili śię: á opuśćiwßy go/ odeßli.*

23 DNiá onego przyßli k do niego Sáduceußowie/ ktorzy mowią iż niemáß zmartwych wſtánia: y pytáli go/ Mowiąc; 24 Náuczyćielu/ Mojżeß powiedźiał: Jeſliby kto umárł nie májąc dźieći/ áby brát jego práwem powinowáctwá pojął żonę jego/ y wzbudźił naśienie brátu ſwemu. 25 Było tedy u nas śiedm bráći: á pierwßy pojąwßy żonę/ umárł: á nie májąc naśienia/ zoſtáwił żonę ſwoję brátu ſwemu. 26 Tákże też wtory/ y trzeći; 27 áż do śiodmego. A ná oſtátek po wßyſtkich umárłá y oná Niewiáſtá. 28 Przetoż/ przy zmartwych wſtániu/ ktoregoż z tych śiedmi będźie żoną: gdyż ją wßyſcy mieli? 29 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Błądźićie/ nie będąc powiádomi piſmá/ áni mocy Bożey. 30 Abowiem przy zmartwych wſtániu/ áni śię żenić áni zá mąż chodźić będą: ále będą jáko Anjołowie Boży w niebie. 31 A o powſtániu umárłych/ nie czytáliśćie co wam powiedźiáno od Bogá mowiącego? 32 Jam jeſt Bog l Abráhámow/ y Bog Izáákow/ y Bog Jákobow/ Bog nie jeſt ći Bogiem umárłych/ ále żywych. 33 A uſłyßawßy to lud/ zdumiał śię m nád náuką jego.

34 LEcz gdy uſłyßeli n Fáryzeußowie/ że záwárł uſtá Sáduceußom/ zeßli śię weſpoł. 35 Y ſpytał go jeden z nich Zakonnik/ kußąc go 36 y mowiąc; Náuczyćielu/ Ktore jeſt nawiętße przykazánie w Zakonie? 37 A JEzus mu rzekł; Będźieß miłował o PAná Bogá twego/ ze wßyſtkiego ſercá twego/ y ze wßyſtkiey duße twojey/ y ze wßyſtkiey myśli twojey. 38 To jeſt pierwße y nawiętße przykazánie. 39 A wtore podobne jeſt temuż; Będźieß miłował p bliźniego twego/ jáko ſámego śiebie. 40 Ná tych dwu przykazániách wßyſtek Zakon y Prorocy záwiſnęli. 41 A gdy śię Fáryzeußowie 42 zebráli/ ſpytał q ich Jezus/ Mowiąc; Co śię wam zda o Chryſtuśie? Czyjim jeſt Synem? Rzekli mu; Dawidowym. 43 J rzekł im; Jákoż tedy Dawid w Duchu názywa go PAnem? mowiąc; 44 Rzekł PAN PAnu r memu/ śiądź po práwicy mojey/ áż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. 45 Ponieważ go tedy Dawid názywa PAnem/ jákoż jeſt Synem jego? 46 A żaden mu nie mogł odpowiedźieć y ſłowá: y nie śmiał go nikt więcey od onego dniá pytáć.*

h Rzym. 13. 7. i Márk. 12. 18. Luká. 20. 27. Dźiej. 23. 8. k 5 Moj. 25. 5. l 2 Moj. 3. 6. m Mátt. 7. 28. E. w XVIII N. po S. Troj. n Márk. 12. 28. Luká. 10. 25. o 5 Moj. 6. 5. Luká. 10. 27. p 3 Moj. 19. 18. Márk. 12. 31. q Márk. 12. 35. Luká. 20. 42. r Pſalm 110. 1.

ROZDZIAŁ XXIII.

Chryſtus opiſuje náuczone w piśmie y Fáryzeuße y złe poſtępki ich. 8. Przeſtrzega ucznie od niektorych rzeczy. 9. Nárzeka ná grzechy Fáryzeußow. 35. Y pomſtą im groźi. 37. Dobrodźiejſtwo ſwoje Jeruzalemowi dáne y niewdźięczność ich pokazawßy. 38. Karánie ſrogie opowiáda.

1 TEdy JEzus rzekł do ludu y do 2 ucżniow ſwojich/ Mowiąc; Ná ſtolicy Mojżeßowey uśiedli Náuczeni w piśmie y Fáryzeußowie. 3 Przetoż wßyſtkiego/ czegoby wam kolwiek rozkazáli przeſtrzegáć/ przeſtrzegajćie y czyńćie: ále według uczynkow ich nie czyńćie. Abowiem 4 oni mowią/ ále nie czynią. Bo wiążą brzemioná a ćiężkie y nieznośne/ y kłádą je ná rámioná ludzkie: lecż pálcem ſwojim nie chcą 5 ich rußyć. A wßyſtkie uczynki ſwoje czynią/ áby byli widźiáni od ludźi/ y rozßerzáją brámy b ſwoje/ y rozpußczáją podołki płaßczow c 6 ſwojich. Nád to miłują pierwße d miejſcá ná wieczerzách/ y pierwße 7 ſtołki w bożnicách: Y pozdrawiánia ná rynkách: y áby je názywáli 8 ludźie; Miſtrzu/ Miſtrzu. Ale wy nie názywajćie e śię Miſtrzámi: ábowiem jeden jeſt Miſtrz wáß/ Chryſtus: ále wyśćie wßyſcy bráćia. 9 Y nikogo nie zowćie Ojcem wáßym ná źiemi: ábowiem jeden jeſt Oćiec f wáß ktory jeſt w niebieśiech. 10 A niechaj was nie zowią Miſtrzámi: gdyż jede jeſt Miſtrz wáß/ 11 Chryſtus. Ale kto z was g nawiętßy jeſt/ będźie ſługą wáßym. 12 A kto by śię wywyßał/ będźie poniżony:

a Luká. 11. 46. Dźiej. 15. 10. b 5 Moj. 6. 8. c 4 Moj. 15. 38. d Márk. 12. 38. Luká. 11. 43. e Jákob. 3. 1. f Máláć. 2. 10. g Mátt. 20. 26.

á ktoby śię h poniżał / będźie wywyższony.

13 Lecż biádá i wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż zámykaćie krolestwo niebieskie przed ludźmi : Abowiem tám sámi nie wchodźićie/ áni tym ktorzyby wniść chćieli/ wchodźić nie dopuszcżaćie.

14 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie k obłudni! iż pożeraćie domy wdow/ á to pod pokrywką długich modlitew. Dla tego ćięższy sąd odnieśiećie.

15 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż obchodźićie morze y źiemię/ ábyśćie ucżynili jednego nowego Żydá: á gdy śię stánie/ cżynićie go synem zátrácenia/ dwá kroć więcey niżeliśćie sámi.

16 Biádá wam wodzowie ślepi! ktorzy powiádaćie ; Ktoby przyśiągł ná Kośćioł/ nic nie jest: ále ktoby przyśiągł ná złoto kośćielne/ winien jest.

17 Głupi y ślepi! Abowiem coż jest więtszego/ złoto/ czy Kośćioł/ ktory poświąca złoto?

18 A ktoby przyśiągł ná Ołtarz/ nic nie jest : lecż ktoby przyśiągł ná dar ktory jest ná nim/ winien jest.

19 Głupi y ślepi! Abowiem coż więtszego *jest*, dar / czyli Ołtarz/ ktory

20 poświąca dar? Kto tedy przyśięga ná Ołtarz/ przyśięga nań/ y ná

21 to wszystko co ná nim jest. A kto przyśięga ná Kośćioł/ przyśięga nań/ y ná tego l ktory w nim mieszka.

22 Y kto przyśięga m ná niebo/ przyśięga ná stolicę Bożą / y ná tego ktory śiedźi ná niey.

23 Biádá wam Náucżeni n w piśmie/ y Fáryzeuszowie obłudni! iż dawaćie dźieśięćinę z miętki/ y z ányżu/ y z kminu/ á opuszcżaćie poważnieysze *rzecży* w Zakonie ; sąd y miłośierdźie o y wiárę : Te rzecży mieliśćie cżynić/ á onych nie opuszcżáć.

24 Wodzowie ślepi! ktorzy przecedzaćie komorá / á wielbłądá połykaćie.

25 Biádá wam Náucżeni p w piśmie/ y Fáryzeuszowie obłudni! iż ocżyśćiaćie kubek z wierzchu y misę : á wewnątrz pełne q są

26 drapiestwá y zbytku. Fáryzeuszu ślepy/ ocżyść pierwey to co jest wewnątrz w kubku y w miśie/ áby y to co jest z wierzchu cżystym było.

27 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! Iżeśćie podobni grobom pobielánym/ ktore śię zdádzą z wierzchu być cudne : ále wewnątrz pełne są kośći umárłych y wszelákiey niecżystośći.

28 Tákże y wy z wierzchu zdaćie śię być ludźiom spráwiedliwi : ále wewnątrz pełniśćie obłudy y niepráwośći.

29 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż budujećie groby Prorokow/ y zdobićie nagrobki spráwiedliwych.

30 Y mowićie ; Byśmy byli zá dni Ojcow nászych/ nie bylibyśmy ucżestnikámi ich we krwi Prorokow.

31 A ták świadcżyćie sámi przećiwko r sobie/ iżeśćie synowie tych / ktorzy

32 Proroki pozábijáli. Y wy tez dopełniajćie miáry Ojcow wászych.

33 Węzowie! rodzáju s jászczorcży : y jákoż będźiećie mogli ujść przed sądem ogniá piekielnego.

34 Przetoż/ Oto ja posyłam do was Proroki/ y Mędrce/ y Náucżonie w piśmie: á z nich *niektore* t zábijećie y ukrzyżujećie/ á niektore z nich ubicżujećie w bożnicách wászych/ y będźiećie je prześládowáć

35 od miástá do miástá: Aby przyszłá ná was wszystká krew spráwiedliwa wylána ná źiemię/ od krwie Ablá u spráwiedliwego / áż do krwie Zácháryaszá x syná Báráchiaszowego / ktoregośćie zábili miedzy Kośćiołem y Ołtarzem.

36 Záprawdę powiádam wam: Przyjdźie to wszystko ná ten Narod.

37 Jeruzalem! Jeruzalem! ktore zábijasz y Proroki/ y ktore kámienujesz te ktorzy do ćiebie byli posyłáni : Ile kroć chćiałem zgromádźić dźieći twoje/ ták jáko zgromadza kokosz kurczętá swoje pod skrzydłá/

38 á nie chćieliśćie? Oto wam dom

39 wász pusty zostánie. Abowiem powiádam wam/ że mię nie ujrzyćie od tego czásu/ áż rzecżećie : Błogosłáwiony ktory idźie w Jmieniu Pańskim.*

h Luká. 14.11. i Luká. 11.52. k Márk. 12.40. Luká. 20.47. l 1 Krol. 8.13. m Mátt. 5.34. n Luká. 11.42. o Ozea. 6.6. p Luká. 11.39. q I. Pełni jesteśćie.

r Dźiej. 7.52. s Mátt. 3.7. E. w dźiei. S. Szczepaná. t Dźiej. 7.59. u 1 Moy. 4.8. Żyd. 11.4. x 2 Kron. 24.21. y Luká. 13.34.

ROZDZIAŁ XXIV.

PAn mowi o zburzeniu Kośćiołá Jeruzalemſkiego. 3. O znákách uprzedzájących to zburzenie y przyśćie PAńſkie, y dokonánie świátá. 36. Nápominá do pilnego śię ná dźień ſądny gotowánia.

1 A Wyſzedſzy á JEzus z Kośćiołá/ ſzedł: y przyſtąpili uczniowie jego/ áby mu ukazáli budowánia kośćielne. 2 Y rzekł im JEzus; Izaż nie widźićie tego wſzyſtkiego? Záprawdę powiádam wam/ nie zoſtánie tu b kámień ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

3 A Gdy śiedźiał ná gorze Oliwney/ przyſtąpili do niego uczniowie oſobno/ mowiąc: Powiedz nam kiedy śię to ſtánie? Y co zá znák przyśćia twego y dokonánia świátá. 4 Y odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Pátrzćie áby was c kto nie zwiodł. 5 Abowiem wiele ich przyjdźie pod Imieniem mojim/ mowiąc; Jam jeſt CHryſtus: y wiele ich zwiodą. 6 Y uſłyſzyćie wojny y wieśći o wojnách: pátrzćież ábyśćie śię nie trwożyli; ábowiem muśi to wſzyſtko być: ále jeſzcze nie *tu jeſt* koniec. 7 Abowiem powſtánie narod przećiwko narodowi/ y kroleſtwo przećiwko kroleſtwu: y będą głody/ y mory/ y trzęſienia ziemie miejſcámi. 8 A to wſzyſtko jeſt początkiem boleśći. 9 Tedy was podádzą d w udręczenie/ y będą was zábijáć: y będźiećie w nienawiśći u wſzyſtkich narodow dla Imienia mego. 10 A tedy wiele śię ich zgorſzy: á jedni drugich wydádzą/ y jedni drugich nienawidźieć będą. 11 Y wiele fałſzywych Prorokow powſtánie; y zwiodą wielu. 12 A iż śię rozmnoży niepráwość/ oźiębnie miłość wielu. 13 Ale kto wytrwa e áż do końcá/ ten zbáwion będźie. 14 Y będźie kazána tá Ewángelia kroleſtwá po wſzyſtkim świećie/ ná świádectwo wſzyſtkim narodom. A tedyć przyjdźie koniec.

15 PRzetoż/ gdy ujrzyćie f obrzydliwość zpuſtoſzenia/ opowiedźiáná przez Dánielá Proroká/ ſtojącą ná miejſcu świętym: (kto czyta/ 16 niechaj uważa.) Tedy ći co będą w ziemi Judſkiey/ niechaj ućiekáją ná gory. 17 A kto ná dáchu/ niechaj nie zſtępuje/ áby co wźiął z domu ſwego. 18 A kto ná roli/ niech śię ná zad nie wraca/ áby wźiął ſzáty ſwe. 19 A biádá brzemiennym y pierśiámi karmiącym w one dni. 20 Przetoż modlćie śię/ áby nie było ućiekánie wáſze zimie/ ábo w Sábbát. 21 Abowiem ná on czás będźie g wielki ućiſk/ jáki nie był od początku świátá áż do tąd/ áni potym będźie. 22 A gdyby nie były ſkrocone one dni/ nie byłoby zbáwione żadne ćiáło: ále dla wybránych/ będą ſkrocone one dni. 23 Tedy jeſliby h wam kto rzekł; Oto tu jeſt Chryſtus/ ábo tám: nie wierzćie. 24 Abowiem powſtáną fałſzywi Chryſtuſowie/ y fałſzywi Prorocy/ y czynić będą známioná wielkie i y cudá: ták/ iżby zwiedli (by możná) y wybráne. 25 Otom wam przepowiedźiał. 26 Jeſliby wam tedy rzekli: Oto ná puſzczy jeſt/ nie chodźćie: Oto w komorách/ nie wierzćie. 27 Abowiem jáko błyſkáwicá wychodźi od Wſchodu słońcá/ y ukázuje śię áż ná Zachod: ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. 28 Bo gdźiekolwiek będźie k śćierw/ tám śię zgromádzą y orłowie.

29 A Záraz po l utrapieniu onych dni ſłońce śię záćmi/ á kśiężyc nie da jáſnośći ſwojey/ y gwiazdy będą pádáć z niebá/ y mocy niebieſkie poruſzą śię. 30 Tedyć śię ukaże známię Syná człowieczego ná niebie: á tedy będą nárzekáć wſzyſtkie pokolenia ziemie/ y ujrzą Syná człowieczego przychodzącego ná obłokách m niebieſkich z mocą y z chwałą wielką: 31 Ktory poſle Anjoły ſwoje z trąbą n głoſu wielkiego: y zgromádzą wybráne jego od czterech wiátrow/ od krájow niebios áż do krájow ich. 32 A od drzewá figowego náuczćie śię tego podobieńſtwá: Gdy śię już gáłąź jego odmłádza/ y liśćie śię puſzczá/ poznawaćie iż bliſko jeſt láto. 33 Tákże y wy gdy ujrzyćie to wſzyſtko/ poznawajćie iż bliſko jeſt/ á we drzwiách. 34 Záprawdę powiádam wam/ że nie prze-

a Márk. 13. 1. Luká. 21. 5. b Luká. 19. 44. c Efez. 5. 6. Koloſ. 2. 18. 2 Teſſ. 2. 3. d Mátt. 10. 17. Márk. 13. 9. Luká. 21. 12. Jána. 15. 20. e Mátt. 10. 22.

E. ná XXV. N. po S. Troj.

f Dáni. 9. 27. Márk. 13. 14. Luká. 21. 20. g Dáni. 12. 1. h Márk. 13. 21. Luká. 17. 23. i 2 Teſſ. 2. 9. k Luká. 17. 37. l Ezái. 13. 10. Jerem. 15. 9. Ezech. 32. 7. Joel. 2. 31. Amos 8. 9. Mich. 3. 6. Sofon. 1. 15. m Objáw. 1. 7. n 1 Kor. 15. 52.

35 przeminie ten wiek / áżby śię to wßyſtko ſtáło. ♣ Niebo y ziemiá o przeminą / ále ſłowá moje nie przeminą.

36 A O onym dniu y godźinie p nikt nie wie / áni Anjołowie niebieſcy: tylko ſam Oćiec moy. ♣ 37 Ale jáko było zá dni Noego / ták będźie y przyśćie Syná cżłowieczego. ♣ 38 Abowiem jáko zá dni onych przed potopem / jedli / y pili / y ożeniáli śię / y zá mąż wydawáli áż do onego dniá którego q wßedł Noe do Korabiá: ♣ 39 Y nie poſtrzegli śię / áż przyßedł potop / y zábrał wßyſtkie; Ták będźie y przyśćie Syná cżłowieczego. ♣ 40 Tedy będą dwá r ná roli: jeden będźie wźięty / á drugi zoſtáwiony.' ♣ 41 Dwie będą mleć we młynie: jedná będźie wźiętá / á druga zoſtáwiona. 42 ♣ Cżujcież tedy / ponieważ nie wiećie s którey godźiny Pan wáß przyjdźie. 43 ♣ A to wiedzćie / że gdyby t wiedźiał goſpodarz / o którey ſtraży złodźiey ma przyść / wżdyby cżuł / y niedałby podkopáć domu ſwego. ♣ 44 Przetoż y wy bądźćie gotowi: bo u którey śię godźiny nie ſpodźiejećie / Syn cżłowieczy przyjdźie.

45 KTory ż tedy jeſt x ſługá wierny y roſtropny / którego poſtánowił Pan jego nád cżeládźią ſwoją / áby im dawał pokarm ná cżás ſłuſzny. ♣ 46 Błogoſłáwiony on ſługá / ktoregoby / przyßedßy Pan jego /ználazł ták cżyniącego. ♣ 47 Záprawdę powiádam wam / że go nád wßyſtkimi dobrámi ſwymi poſtánowi. ♣ 48 Ale jeſliby rzekł on zły ſługá w ſercu ſwojim; Odwłacża Pan moy z przyśćiem *ſwojim*: ♣ 49 Y pocżąłby bić ſpoł ſługi / á jeść y pić z pijánicámi: 50 ♣ Przyjdźie Pan ſługi onego / dniá którego śię nieſpodźieje / y godźiny 51 którey nie wywie: ♣ Y odłącży go: á cżęść jego położy z obłudnikámi: Tám będźie y płácż y zgrzytánie zębow.

o Ezái. 40. 8. Mátt. 5. 18.
p Márk. 13.32.
q 1 Moj 6.5.7. y 7. 7.
r Luká. 17.36.
s Mátt 25.13.
t 1 Teſſ. 5. 2.
u Objáw 16.15.
x Luká. 12.42
y Mátt 8. 12.

ROZDZIAŁ XXV.

Podobieńſtwo o dźieśiąći Pánnách. 13. Docżułośći nápomnienie. 14. Tálenty ſługom rozdáne. 24. Jeden z nich zgromiony. 31. Sąd Boży oſtátecżny y porządek jego.

1 TEdy podobne będźie kroleſtwo niebieſkie dźieśiąći pánnam: ktore wźiąwßy lámpy ſwoje / wyßły 2 przećiwko oblubieńcowi. ♣ A było z nich pięć mądrych / á pięć głupich. ♣ 3 One głupie wźiąwßy lámpy ſwoje / 4 nie wźięły oleju z ſobą. ♣ Lecż mądre wźięły oleju w nacżynia ſwoje z 5 lámpámi ſwymi. ♣ A gdy oblubieniec odwłacżał z *przyśćiem*, zdrzemáły śię wßyſtkie / y poſnęły. ♣ 6 A o połnocy ſtał śię krzyk; Oto oblubieniec idźie! Wynidźćie przećiwko 7 niemu! ♣ Tedy wſtáły one wßyſtkie pánny / y ochędożyły lámpy ſwoje. ♣ 8 Ale głupie rzekły do mądrych: Dajćie nam z Oleju wáßego / bo lámpy 9 náße gásną. ♣ Y odpowiedźiáły one mądre / mowiąc: *Nie damy*: By ſnadź nam y wam nie doſtáło / idźćie ráczey do przedawájących / á kupćie 10 ſobie. ♣ A gdy odeßły kupowáć / przyßedł oblubieniec: á te które były gotowe / weßły z nim ná weſele: y 11 zámknione ſą drzwi. ♣ Lecż potym przyßły y one drugie pánny / mowiąc: PAnie / PAnie / otworz a 12 nam. ♣ A on odpowiádájąc / rzekł: Záprawdę powiádam wam / nie 13 znam was. ♣ Cżujcież tedy: bo nie wiećie b dniá áni godźiny / którey Syn cżłowieczy przyjdźie.*

14 ABowiem jáko cżłowiek precż c odjeżdżájący / zwołał ſług ſwo- 15 jich / y oddał im dobrá ſwoje: ♣ Y dał jednemu pięć tálentow / á drugiemu dwá / á drugiemu jeden: káżdemu według przemożenia jego: y záraz 16 precż odjáchał. ♣ A poßedßy on który wźiął pięć tálentow / robił nimi: y 17 zyſkał drugą pięć tálentow. ♣ Tákże y on który *wźiął* dwá / zyſkał y ten 18 drugie dwá. ♣ Ale ten który wźiął jeden / odßedßy wykopał *dół* w źiemi / y ſkrył pieniądze páná ſwego. ♣ 19 A po długim cżáśie / przyßedł pan onych ſług / y ráchował śię z nimi. 20 ♣ Tedy przyſtąpiwßy on który był wźiął pięć tálentow / przyniosł drugą pięć tálentow / mowiąc; Pánie / oddałeś mi pięć tálentow / otom drugą pięć tálentow zyſkał nimi. ♣ 21 Y rzekł mu Pan jego; To dobrze ſługo dobry y wierny: nád máłem byłeś wiernym / nád wielem ćię po-

E. ♦ dźień S.Kátarzyny.
a Mátt. 7. 23.
b 1 Kor. 16.13. Efez. 6. 18. Koloſ. 4. 2. 1 Teſſ. 5. 6. 1 Piotr 4. 7. y 5. 8. Objáw 3. 2.
c Márk. 13.34.

ſtáno-

stánowię: wnidź do rádośći páná twego. 22 A przystąpiwszy y on ktory był dwá tálenty wźiął / rzekł; Pánie / oddałeś mi dwá tálenty / otom drugie dwá tálenty zyskał nim. 23 Rzekł mu Pan jego; To dobrze sługo dobry y wierny: gdyżeś był wierny nád máłem / nád wielem ćię postánowię: Wnidź do rádośći páná twego. 24 A przystąpiwszy y ten ktory był wźiął jeden tálent / rzekł; Pánie / wiedźiałem żeś człowiek srogi / ktory żniesz gdźieś nierozśiewał / y zbierasz gdźieś nie rozsypował. 25 Bojąc śię tedy / szedłem y skryłem tálent twoj w źiemię: oto masz co twego jest. 26 A odpowiádájąc pan jego rzekł mu; Sługo zły y gnuśny: wiedźiałeś iż żnę gdźiem nie rozśiewał / y zbieram gdźiem nie rozsypował: 27 Przetożeś miał pieniądze moje dáć tym / co pieniędzmi hándlują / á ja przyszedszy wźiąłbym był co jest mojego z lichwą. 28 Przetoż weźmićie od niego ten tálent / á dajćie temu ktory ma dźieśięć tálentow: 29 (Abowiem káżdemu d ktory ma / będźie dano / y obfitowáć będźie: á od tego ktory nie ma / y to co ma / będźie od niego odjęto. 30 A niepożytecznego sługę wrzuććie do onych ćiemnośći zewnętrznych. Tám będźie płácz e y zgrzytánie zębow.

31 GDy przydźie Syn człowieczy w chwale swojey / y wszyscy święći Anjołowie z nim / tedy uśiędźie ná stolicy chwały swojey. 32 Y będą f zgromádzone przedeń wszystkie narody / y odłączy je jedne od drugich / jáko pásterz odłącza owce od kozłow: 33 A postáwi owce zájiste po prawicy swojey / á kozły po lewicy. 34 Tedy rzecze Krol tym ktorzy będą po práwicy jego; Podźćie błogosłáwieni Ojcá mego; odźiedźićie krolestwo wam zgotowáne od założenia świátá. 35 Abowiem g łáknąłem / á dáliśćie mi jeść; prágnąłem / á dáliśćie mi pić; byłem gośćiem / á przyjęliśćie h mię: 36 Byłem nágim / á przyodźiáliśćie mię; byłem chorym / á náwiedźiliśćie mię; byłem i w więźieniu / á przychodźiliśćie do mnie. 37 Tedy mu odpowiedzą spráwiedliwi / mowiąc; PAnie / Kiedyżeśmy ćię widźieli łáknącym / á nákarmiliśmy ćię? ábo prágnącym / á nápojiliśmy ćię? 38 Y kiedyśmy ćię widźieli gośćiem / á przyjęliśmy ćię? ábo nágim / á przyodźiáliśmy ćię? 39 Abo kiedyśmy ćię widźieli chorym / ábo w więźieniu / á przychodźiliśmy do ćiebie? 40 A odpowiádájąc Krol / rzecze im; Záprawdę powiádam k wam / cokolwiekeśćie uczynili jednemu z tych bráći mojich namniejszych / mnieśćie uczynili. 41 Potym rzecze y tym ktorzy będą po lewicy; Idźćie l ode mnie przeklęći w ogień m wieczny / ktory zgotowány jest dyabłu y ánjołom jego. 42 Abowiem łáknąłem / á nie dáliśćie mi jeść; prágnąłem / á nie dáliśćie mi pić: 43 Byłem gośćiem / á nie przyjęliśćie mię; nágim / á nie przyodźiáliśćie mię: chorym y w więźieniu / á nie náwiedźiliśćie mię. 44 Tedy mu odpowiedzą y oni / mowiąc: PAnie / Kiedyśmy ćię widźieli łáknącym / ábo prágnącym / ábo gośćiem / ábo nágim / ábo chorym / ábo w więźieniu / á nie służyliśmy tobie? 45 Tedy im odpowie / mowiąc; Záprawdę powiádam wam / Cżegośćie kolwiek nie uczynili jednemu z tych namniejszych / y mnieśćie nie uczynili. 46 Y pojdą ći ná męki n wieczne: ále spráwiedliwi do żywotá wiecznego.*

ROZDZIAŁ XXVI.

PAN mowił o śmierći swojey. 3. Kśiężá przećiwko niemu rádźili. 6. Niewiástá go máśćią námázáłá. 14. Iudasz PAná przedał. 26. Pan Stáro Zakonną wieczerzą zniozszy, nową postánowił. 38. W Ogrojcu śię smućił. 47. Tám że go Iudasz zdrádźił. 50. Y pojimán. 67. Ná śmierć osądzon. 69. A Piotr śię go záprzał.

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a IEzus tych wszystkich mow / 2 rzekł do uczniow swojich; Wiećie iż po dwu dniach będźie Wielkanoc / á Syn człowieczy będźie wydány áby był ukrzyżowány. 3 TEdy śię zebráli Przedniejszy b Kápłáni / y Náuczeni w piśmie

d Mátt 13.12. Márk. 4. 15. Luká. 8. 18. 19.26.
e Mátt 8. 12. E. ná XXVI N. po S. Troj.
f Mátt 16.27.
g Ezái. 58. 7. Ezech 18. 7.
h Żyd. 13. 2.
i 1 Tym. 5. 16. Iákub. 2. 27.
k Mátt 10.40.
l Psalm 6. 9. Mátt 7. 23. Luká. 13.27.
m Ezái. 30.33. Objáw 14.19.
n Dáni. 12. 2. Janá. 5. 29.
a Márk. 14. 1. Luká. 22. 1.
b Janá. 11.47.

nas nikt nie náiął: Trzekł im; Idźcie y wy do winnnice: á co bę-dzie spráwiedliwego/weźmiecie. ✣ A 8 gdy był wieczor/ rzekł Pan winnice sprawcy swemu; Záwołaj robotnikow/ á oddaj im zapłátę począwszy od ostátnich/ áż do pierwszych. ✣ A 9 gdy przyszli oni ktorzy o jedenastey godźinie byli nájęći, wźiął káżdy z 10 nich po groszu. ✣ Przyszedszy tedy pierwszy/ mniemáli że wiecey wezmą: ále wźieli y oni káżdy z nich 11 po groszu. ✣ A wźiąwszy/ szemráli przećiwko gospodarzowi/ Mowiąc: 12 ✣ Ci ostátni jednę godźinę robili/ á uczyniłeś je nam rownymi/ ktorzyśmy znośili ćiężar dniá/ y upalenie. 13 ✣ A on odpowiádájąc/ rzekł jednemu z nich: Przyjaćielu/ nie czynię ći krzywdy: Azaś śię nie z groszá 14 z mowił ze mną? ✣ Weźmi co twojego jest, á idź: chcę bowiem temu 15 ostátniemu dáć jáko y tobie. ✣ Azaż mi śię nie godźi czynić z mojim co chcę? Czyli oko twoje złośliwe jest 16 iżem ja jest dobry? ✣ Tákći będą a ostátni pierwszymi/ á pierwszy ostátnimi. Abowiem/ wiele jest wezwánych/ ále máło wybránych.*

17 A Wstępując JEzus do Jeruzalem/ wźiął z sobą dwánaśćie uczniow ná osobne miejsce w drodze/ 18 y rzekł im; ✣ Oto wstępujemy b do Jeruzalem/ á Syn człowieczy będźie wydány Przedniejszym kápłánom/ y Náuczonym w piśmie/ y 19 osądzą go ná śmierć. ✣ Y wydádzą go c pogánom ná pośmiewánie/ y ná ubiczowánie/ y ná ukrzyżowánie: ále trzećiego dniá zmartwychwstánie.

20 TEdy przystąpiłá do niego d mátká synow Zebedeuszowych/ z synámi swojimi kłániájąc mu śię/ 21 y prosząc niecō od niego. ✣ A on jey rzekł; Czegoż chcesz? Rzekłá mu; Rzecz áby śiedźieli ći dwá synowie moji/ jeden po práwicy twojey/ á drugi po lewicy w krolestwie two-22 jim. ✣ Ale JEzus odpowiádájąc/ rzekł; Nie wiecie o co e prośićie. Możećież pić kielich ktory Ja będę pił? y chrztem/ ktorym śię Ja chrzczę być ochrzczeni? Rzekli mu: 23 Możemy. ✣ Tedy im rzekł: Kielich ci moj pić będźiećie/ y chrztem f ktorym śię ja chrzczę ochrzczeni będźiećie: ále śiedźieć po práwicy mojey y po lewicy mojey nie jest mojá rzecz dáć wam, ále tym ktorym jest zgotowano od Ojcá mojego.*

24 A Usłyszawszy to oni dźieśięć/ rozgniewáli śię ná onych dwu bráći. 25 ✣ Ale JEzus zwoławszy ich/ rzekł: Wiećie g iż Kśiążętá narodow pánują nád nimi/ á ktorzy wielcy są, 26 mocy dokázują nád nimi. ✣ Lecz nie ták będźie miedzy wámi: ále h ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być wielkim/ niech będźie sługą wá-27 szym. ✣ A ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być pierwszym/ niech 28 będźie sługą wászym. ✣ Jáko y Syn człowieczy i nie przyszedł áby mu służono/ ále áby k służył/ y áby dał duszę swą l ná okup zá wielu.

29 A Gdy oni m wychodźili z Jerychá/ szedł zá nim wielki lud. ✣ 30 A oto dwá ślepi śiedzący przy drodze/ usłyszawszy iż JEzus przechodźił/ záwołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 31 ✣ Ale on lud gromił ich/ áby milczeli. ✣ Lecz oni tym więcey wołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! ✣ A zástá-32 nowiwszy śię JEzus/ záwołał ich/ y rzekł: Coż chcećie ábym wam u-33 czynił? ✣ Rzekli mu: PAnie/ áby 34 były otworzone oczy násze. ✣ A użáliwszy śię ich JEzus/ dotknął śię oczu ich: á záraz przejrzáły oczy ich. Y szli zá nim.

ROZDZIAŁ XXI.

PAn do Jeruzalem wjáchał. 12. W Kośćiele Bożym rząd uczynił. 19. Figowe drzewo ususzył. 23. W kośćiele z Biskupy rozmowę miał. 28. A przez podobieństwá rozmájite, onym domáwiał.

1 A Gdy śię przybliżyli do a Jeruzalem/ y przyszli do Betfáge do gory Oliwney/ tedy JEzus posłał 2 dwu uczniow/ Mowiąc im: ✣ Idźćie do miásteczká/ ktore jest przećiwko wam/ á záraz znajdźiećie Oślicę uwiązáną y Oślę z nią; odwiąż-3 ćie je, á przywiedźćie do mnie. ✣ A

a Mát. 19.30. Márk. 10.31. Luk. 13.30. b Márk. 10.32. Luká. 18.31. c Jana. 18.31. E. w dźień S. Jákubá. d Márk. 10.35. e Rzym. 8.26. f Luká. 12.50. g Márk. 10.41. Luká. 22.25. h Mát. 23.11. i Filip. 2.7. k Luká. 22.27. l 1 Tym. 2.6. m Márk. 10.46. E. na N. I. Adw. A. na Niedz. Kwiet. a Luk. 19.29.

jeśliby wam co kto rzekł/ powiedźćie/ iż PAn ich potrzebuje : á záraz em puśći je. 4 ♣ A to śię wszystko stáło/ áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiącego; 5 Powiedźćie b Corce Syońskiey : ♣ Oto Krol twoj idźie tobie ćichy/ á śiedzący ná ośliczy/ y ná oślęćiu synu *oślice* pod járzmem bedącey. 6 ♣ Szedszy tedy uczniowie / á uczyniwszy ták jáko im był rozkazał JEzus: ♣ 7 Przywiedli oślicę y ośię/ y włożyli ná nie száty swoje / y wsádźili go ná nie. 8 ♣ A wielki lud słáli száty swoje ná drodze: á drudzy obćináli gáłązki z drzew/ y słáli ná drodze. 9 ♣ A lud w przod y pozad idący/ wołał mowiąc : Hosánná Synowi Dawidowemu! błogosłáwiony ktory idźie c w Imieniu PAńskim : Hosánná ná wysokośćiách!*

10 A Gdy on wjáchał do Jeruzalem/ wzruszyło śię wszystko miásto/ 11 mowiąc: Ktoż ten jest? ♣ A lud mowił ; Tenći jest JEzus on Prorok 12 z Názáretu Gálilejskiego. ♣ Tedy wszedł JEzus do Kośćiołá d Bożego/ y wygnał wszystkie przedawájące/ y kupujące w kośćiele : á stoły tych co pieniędzmi hándlowáli/ y stołki przedawájących gołębie poprzewracał/ 13 Y rzekł im: ♣ Nápisáno: Dom moj e dom modlitwy názwány bedźie: áleśćie wy uczynili z niego jáskinią f zbojcow. 14 ♣ Tedy przystąpili do niego ślepi y chromi 15 w kośćiele : y uzdrowił je. ♣ A obaczywszy przedniejszy kápłáni y Náuczeni w piśmie/ cudá ktore czynił/ y dźieći wołájące w kośćiele/ y mowiące : Hásánná Synowi Dawidowemu/ 16 rozgniewáli śię. ♣ Y rzekli mu: Słyszysz że co ći mowią? A Jezus im rzekł: y owszem. Nigdyśćie z nie czytáli? iż z ust niemowiątek g 17 y ssących/ wykonałeś chwałę. ♣ A opuśćiwszy je/ wyszedł z miástá do Betániey/ y tám zostáł.*

18 A Ráno wrácájąc śię do miástá/ 19 łáknął: ♣ Y ujrzawszy jedno figowe h drzewo przy drodze/ przyszedł do niego ; y nie ználazł nic ná nim/ tylko sámo liśćie y rzekł mu ; Niechaj śię wiecey z ćiebie owoc nie rodźi náwieki. Y uschło záraz 20 em ono figowe drzewo. ♣ A ujrzawszy to uczniowie / dźiwowáli śię/ mowiąc ; Jákoć prętko uschło to 21 figowe drzewo. ♣ Tedy odpowiádájąc JEzus/ rzekł im ; Zápráwdę powiádam wam/ Jeśliby śćie i mieli wiárę / á nie wątpilibyśćie : nie tylko to *co śię stáło* z figowym drzewem uczynićie/ ále gdybyśćie y tey gorze rzekli ; Podnieś śię/ á rzuć 22 śię w morze ; stánie śię. ♣ Y wszystko o cobyśćie kolwiek k prośili w modlitwie wierząc/ weźmiećie.

23 A Gdy on przyszedł do Kośćiołá/ przystąpili do niego gdy uczył/ Przedniejszy Kápłáni y Stárszy ludu/ mowiąc ; Ktorąż mocą l to 24 czynisz? á ktoć dał tę moc? ♣ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im ; spytam y Ja was o jednę rzecz/ ktorą jeśli mi powiećie/ y Ja wam powiem/ 25 ktorą mocą to czynię. ♣ Chrzest Jánow z kąd był? z niebá/ czyli z ludźi? A oni myślili sámi w sobie/ mowiąc ; Jeśli powiemy ; Z niebá: rzecze nam ; Czemużeśćie mu tedy 26 nie uwierzyli? ♣ Jeśli záś powiemy ; Z ludźi : bojimy śię ludu ; bo Janá wszyscy máją m zá Proroká. 27 ♣ A odpowiádájąc JEzusowi/ rzekli ; Nie wiemy. Rzekł im y on ; Y Ja wam nie powiem ktorą mocą to czynię.

28 Ale coż śię wam zda? Człowiek *niektory* miał dwu synow : á przystąpiwszy do pierwszego/ rzekł ; Synu/ idź/ rob dźiś ná winnicy mo-29 jey. ♣ Ale on odpowiádájąc/ rzekł ; Nie chcę ; á potym obaczywszy śię/ 30 poszedł. ♣ A przystąpiwszy do drugiego/ rzekł tákże : A on odpowiádájąc rzekł ; Ja *ide* Pánie: ále nie szedł. ♣ 31 Ktoryż z tych dwu uczynił wolą Oycowską? Rzekli mu ; On pierwszy. Rzekł im JEzus ; Zápráwdę powiádam wam / Ze was Celnicy y wszetecznice uprzedzáją do krolestwá 32 Bożego. ♣ Abowiem przyszedł do was Jan n drogą spráwiedliwośći/ á nie uwierzyliśćie mu ; ále Celnicy y wszetecznice uwierzyły mu : á wy widząc *to*, przećieśćie śię nie obaczyli/ ábyśćie mu uwierzyli.

33 D Rugiego podobieństwá słuchájćie ; Człowiek niektory

b *Ezdj.* 62.18. *Zách.* 9. 9. *Janá.* 12.15.
c *Psalm* 118.26
d *Márk.* 11.15.
e *Ezdj.* 56. 7.
f *Jerem* 7. 11.
g *Psalm* 8. 3.
h *Márk.* 11.12.
i *Mátt* 17.20.
k *Mátt* 7. 7.
l *Márk.* 11.27. *Luká.* 20. 1.
m *Mátt* 14. 5.
n *Mátt* 3. 2.

był gospodarzem / ktory násádźił winnicę / y płotem o ją ogrodźił / y wkopał w niey práse / y zbudował wieżę / y nájął ją winárzom ; y od- 34 jáchał precż. ✣ A gdy śię przybliżył czás odbierániá pożytkow / posłał sługi swoje do onych winiárzow / áby odebráli pożytki jey. 35 ✣ Ale winiárze pojimawszy sługi jego / jednego p ubili / á drugiego zábili / á trzeciego q ukámienowáli. 36 ✣ Záśię posłał inszych sług / więcey niż pierwszych : 37 Y tákże im uczynili. ✣ Ale ná ostátek posłał do nich Syná swego / mowiąc : Będą śię wstydźić Syná mego. 38 ✣ Lecż winiárze ujrzawszy onego Syná / rzekli między sobą ; Tenći jest dźiedźic : podźćie / zábijmy r go / á otrzymamy dźiedźictwo 39 jego. ✣ Tedy porwawszy go / wyrzućili go precż z winnice / y zábili. 40 ✣ Gdy tedy Pan winnice przyjdźie / coż 41 uczyni onym winiárzom ? ✣ Rzekli mu ; Złe / źle potráći / á winnicę najmie inszym winiárzom / ktorzy mu oddawáć będą pożytki czásow 42 swojich. ✣ Rzekł im JEzus ; Nieczytáliśćie nigdy w pismiech ? Kámień s ktory odrzućili budujący / ten śię stał głową węgielną : od PAná ćię to stáło / y dźiwne jest w 43 oczách nászych. ✣ Przetoż powiádam wam ; Iż od was odjęte będźie krolestwo Boże / y będźie dáne narodowi czyniącemu pożytki jego. 44 ✣ A ktoby padł ná ten t kámień / roztráći śię : á ná kogoby on u upadł / zetrze 45 go. ✣ A usłyszawszy przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie podobieństwá jego / domyślili śię iż o 46 nich mowił. ✣ A chcąc go pojimáć báli śię ludu : ponieważ x go mieli zá Proroká.

ROZDZIAŁ XXII.

Chrystus podobieństwem wesela łáske Bożą nam záleca. 9. O powołániu Pogánow mowi. 16. Powinnośći Bogu y Cesárzowi oddawáć rozkázuje. 23. Z Sáduceuszámi o zmartwychwstániu. 34. A z Fáryzeuszámi o nawietszym przykazániu Zakonnym. 41. Y o Mesyaszu, rozmawia.

1 TEdy odpowiádájąc JEzus / záśię im rzekł w podobieństwách / 2 mowiąc ; ✣ Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi Krolowi / ktory spráwił a wesele Synowi 3 swemu. ✣ Y posłał sługi swe áby wezwáli záproszonych ná wesele : ále 4 nie chćieli przyść. ✣ Znowu posłał insze sługi / mowiąc : Powiedźćie záproszonym ; Otom obiad moj nágotował / woły moje y co było karmnego pobito / y wszystko gotowo : 5 Podźćież b ná wesele. ✣ Ale oni zániedbawszy / odeszli / jeden do roli swojey / á drugi do kupiectwá swe- 6 go. ✣ A drudzy pojimawszy c sługi 7 jego / zelżyli y pobili je. ✣ Co gdy Krol usłyszał / rozgniewał śię : á posławszy wojská d swoje / wytráćił one morderze ; y miásto ich zápa- 8 lił. ✣ Tedy rzekł sługom swojim ; Wesele ć w prawdźie jest gotowe : lecż 9 záproszeni nie byli godni. ✣ Przetoż idźćie ná rozstánia drog : á kogokolwiek znajdźiećie / wezwićie ná 10 wesele. ✣ Tedy wyszedszy oni słudzy ná drogi / zgromádźili wszystkie ktorekolwiek ználeźli / złe y dobre : y nápełnione jest wesele gośćmi. 11 ✣ A wszedszy Krol áby oglądał gośćie ; obaczył tám człowieká nieodźiánego száty weselney / 12 ✣ Y rzekł mu ; Przyjaćielu / jákoś tu wszedł / nie májąc száty weselney ? A on zámilknął. 13 ✣ Tedy rzekł Krol sługom ; Związawszy nogi y ręce jego / weźmićie go / á wrzuććie do ćiemnośći e zewnętrznych : tám będźie płacz 14 y zgrzytánie zębow. ✣ Abowiem wiele f jest wezwánych / ále máło wybránych.*

15 TEdy odszedszy Fáryzeuszowie / uczynili rádę / jákoby go usi- 16 dlili w mowie. ✣ Y posłáli do niego ucznie swoje z Herodyány / mowiąc ; Náuczyćielu / Wiemy żeś jest prawdźiwy / y drogi Bożey w prawdźie uczysz / á niedbasz ná nikogo : ábowiem nie pátrzasz ná osobę lu- 17 dzką. ✣ Przetoż / powiedz nam coć śię zda ? Godźili śię dáć czynsz Ce- 18 sárzowi / czyli nie ? ✣ Ale JEzus poznawszy złość ich / rzekł ; Cze- 19 muż mię kuśićie obłudnicy ? ✣ Pokażćie mi monetę czynszową : A oni 20 mu podáli grosz. ✣ Y rzekł im : Czyj- 21 że to obraz y napis ? ✣ Rzekli mu ;

Marginalia (left): o Psalm 80. 9. Ezái. 5. 1. 5. Jerem. 2. 21. Márk. 12. 1. Luk. 20. 9. p Jerem. 37. 15. q 2 Kron 24. 21. r Mát. 26. 3. 4 y 27. 1. Janá. 11. 53. s Psalm 118. 22. Ezái. 28. 16. Rzym. 9. 33. 1 Piotr 2. 7. t Ezái. 8. 14. u Dáni. 2. 34. x Luká. 7. 16. Janá. 6. 14. E. ná XX.

Marginalia (right): N. po S. Troj. a Luká. 14. 16 Objáw 19. 7. b Ezái. 25. 6. c Mátt. 21. 35. d Jerem. 25. 9. e Mátt. 8. 12. Luká. 13. 28. f Mátt. 20. 16. E. ná XXIII N. po S. Troj. g Márk. 12. 13. Luká. 20. 20.

Cesárski. Tedy im rzekł; Oddawajćież tedy co jest Cesárskiego h Cesárzowi: á co jest Bożego/ Bogu. 22 To usłyszawszy/ zádziwili śię: á opuśćiwszy go/ odeszli.*

23 Dniá onego przyszli ż do niego Sáduceuszowie/ ktorzy mowią iż niemász zmártwych wstánia: y pytáli go/ Mowiąc; 24 Náucżyćielu/ Mojżesz powiedział: Jesliby kto umárł nie májąc dźieći/ áby brát jego práwem powinowáctwá pojął żonę jego/ y wzbudźił naśienie brátu swemu. 25 Było tedy u nas śiedm bráći: á pierwszy pojąwszy żonę/ umárł: á nie májąc naśienia/ zostáwił żonę swoję brátu swemu. 26 Tákże też wtory/ y trzeći; 27 áż do śiodmego. A ná ostátek po wszystkich umárłá y oná Niewiástá. 28 Przetoż/ przy zmártwych wstániu/ ktoregoż z tych śiedmi będźie żoną: gdyż ją wszyscy mieli? 29 A odpowiádájąc Jezus/ rzekł im; Błądźićie/ nie będąc powiádomi pismá/ áni mocy Bożey. 30 Abowiem przy zmártwych wstániu/ áni śię żenić áni zá mąż chodźić będą: ále będą jáko Anjołowie Boży w niebie. 31 A o powstániu umárłych/ nie czytáliśćie co wam powiedźiáno od Bogá mowiącego? 32 Jam jest Bog l Abráhámow/ y Bog Izáákow/ y Bog Jákobow/ Bog nie jest ći Bogiem umárłych/ ále żywych. 33 A usłyszawszy to lud/ zdumiał śię m nád náuką jego.

34 Lecż gdy usłyszeli n Fáryzeuszowie/ że záwárł ustá Sáduceuszom/ zeszli śię wespoł. 35 Y spytał go jeden z nich Zakonnik/ kusząc go y mowiąc; 36 Náucżyćielu/ Ktore jest nawiętsze przykazánie w Zakonie? 37 A Jezus mu rzekł; Będźiesz miłował o PAná Bogá twego/ ze wszystkiego sercá twego/ y ze wszystkiey duszę twojey/ y ze wszystkiey myśli twojey. 38 To jest pierwsze y nawiętsze przykazánie. 39 A wtore podobne jest temuż; Będźiesz miłował p bliźniego twego/ jáko sámego śiebie. 40 Ná tych dwu przykazániách wszystek Zakon y Prorocy záwisnęli. 41 A gdy śię Fáryzeuszowie 42 zebráli/ spytał q ich Jezus/ Mowiąc; Co śię wam zda o Chrystuśie? Czyjim jest Synem? Rzekli mu; Dawidowym. 43 Y rzekł im; Jákoż tedy Dawid w Duchu názywa go PAnem? mowiąc; 44 Rzekł PAN PAnu r memu/ śiądź po práwicy mojey/ áż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. 45 Ponieważ go tedy Dawid názywa PAnem/ jákoż jest Synem jego? 46 A żaden mu nie mogł odpowiedźieć y słowá: y nie śmiał go nikt więcey od onego dniá pytáć.*

ROZDZIAŁ XXIII.

Chrystus opisuje náuczone w piśmie y Fáryzeusze y złe postępki ich. 8. Przestrzega ucżnie od niektorych rzecży. 9. Nárzeka ná grzechy Fáryzeuszow. 35. Y pomstę im grozi. 37. Dobrodźiejstwo swoje Jeruzalemowi dáne y niewdźięcżność ich pokázawszy. 38. Karánie srogie opowiáda.

1 Tedy Jezus rzekł do ludu y do 2 ucżniow swojich/ Mowiąc: Ná stolicy Mojżeszowey uśiedli Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie. 3 Przetoż wszystkiego/ cżegoby wam kolwiek rozkazáli przestrzegáć/ przestrzegajćie y cżyńcie: ále według ucżynkow ich nie cżyńcie. Abowiem oni mowią/ ále nie cżynią. 4 Bo wiążą brzemioná a ćiężkie y nieznośne/ y kłádą je ná rámioná ludzkie: lecż pálcem swojim nie chcą ich ruszyć. 5 A wszystkie ucżynki swoje cżynią/ áby byli widźiáni od ludźi/ y rozszerzáją brámy b swoje/ y rozpuszcżáją podołki płászczow c swojich. 6 Nád to miłują pierwsze d mieyscá ná wiecżerzách/ y pierwsze stołki w bożnicách: 7 Y pozdrawiánia ná rynkách: y áby je názywáli ludźie; Mistrzu/ Mistrzu. 8 Ale wy nie názywajćie e śię Mistrzámi: ábowiem jeden jest Mistrz wász/ Chrystus: ále wyśćie wszyscy bráćia. 9 Y nikogo nie zowćie Ojcem wászym ná ziemi: ábowiem jeden jest Ojcieć f wász ktory jest w niebieśiech. 10 A niechaj was nie zowią Mistrzámi: gdyż jedē jest Mistrz wász/ Chrystus. 11 Ale kto z was g nawiętszy jest/ będźie sługą wászym. 12 A kto by śię wywyższał/ będźie poniżony:

h Rzym. 13. 7. i Márk. 12. 18. Luka. 20. 27. Dźiej. 23. 8. k 5 Moj 25. 5. l 2 Moj. 3. 6. m Mátt 7. 28. E. w XVIII N. po S. Troj. n Márk. 12. 28. Luka. 10. 25. o 5 Moj. 6. 5. Luka. 10. 27. p 3 Moj 19. 18. Márk. 12. 31.

q Márk. 12. 35. Luka. 20. 42. r Psalm 110. 1. a Luka. 11. 46. Dźiej. 15. 10. b 5 Moj 6. 8. c 4 Moj 15. 38. d Márk. 12. 38. Luka. 11. 43. e Jákob. 3. 1. f Málách. 2. 10. g Mátt 20. 26.

á ktoby śię h poniżał / będźie wywyższony.

13 Lecz biádá i wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż zámykaćie królestwo niebieskie przed ludźmi: Abowiem tám sámi nie wchodźićie/ áni tym ktorzyby wniść chćieli/ wchodźić nie dopuszczaćie.

14 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie k obłudni! iż pożeraćie domy wdow/ á to pod pokrywką długich modlitew. Dla tego ćięższy sąd odnieśiećie.

15 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż obchodźićie morze y źiemię/ ábyśćie uczynili jednego nowego Zydá: á gdy śię stánie/ czynićie go synem zátrácenia/ dwá kroć więcey niżeliśćie sámi.

16 Biádá wam wodzowie ślepi! ktorzy powiádaćie; Ktoby przyśiągł ná Kośćioł/ nic nie jest: ále ktoby przyśiągł ná złoto kośćielne/ winien jest. 17 Głupi y ślepi! Abowiem coż jest więtszego/ złoto/ czy Kośćioł/ ktory pośwíáca złoto? 18 A ktoby przyśiągł ná Ołtarz/ nic nie jest: lecz ktoby przyśiągł ná dar ktory jest ná nim/ winien jest. 19 Głupi y ślepi! Abowiem coż więtszego *jest*, dar / czyli Ołtarz/ ktory pośwíáca dar? 20 Kto tedy przyśięga ná Ołtarz/ przyśięga nań/ y ná to wszystko co ná nim jest. 21 A kto przyśięga ná Kośćioł/ przyśięga nań/ y ná tego l ktory w nim mieszka. 22 Y kto przyśięga m ná niebo/ przyśięga ná stolicę Bożą / y ná tego ktory śiedźi ná niey.

23 Biádá wam Náuczeni n w piśmie/ y Fáryzeuszowie obłudni! iż dawaćie dźieśięćinę z miętki/ y z ányżu/ y z kminu/ á opuszczaćie poważnieysze *rzeczy* w Zakonie; sąd y miłośierdźie o y wiárę: Te rzeczy mieliśćie czynić/ á onych nie opuszczáć. 24 Wodzowie ślepi! ktorzy przecedzaćie komorá / á wielbłądá połykaćie.

25 Biádá wam Náuczeni p w piśmie/ y Fáryzeuszowie obłudni! iż oczyśćiaćie kubek z wierzchu y misę: á wewnątrz pełne q są 26 drapiestwá y zbytku. Fáryzeuszu ślepy/ oczyść pierwey to co jest wewnątrz w kubku y w miśie/ áby y to co jest z wierzchu czystym było.

27 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! Iżeśćie podobni grobom pobielánym/ ktore śię zdádzą z wierzchu być cudne: ále wewnątrz pełne są kośći umárłych y wszelákiey nieczystośći. 28 Tákże y wy z wierzchu zdaćie śię być ludźiom sprawiedliwi: ále wewnątrz pełniśćie obłudy y nieprawośći.

29 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż budujećie groby Prorokow/ y zdobićie nagrobki spráwiedliwych: 30 Y mowićie; Byśmy byli zá dni Oycow nászych/ nie bylibyśmy uczesnikámi ich we krwi Prorokow. 31 A ták świádczyćie sámi r przećiwko sobie/ żeśćie synowie tych / ktorzy Proroki pozábijáli. 32 Y wy tez dopełniajćie miáry Oycow wászych. 33 Wężowie! rodźáju s jászczorczy: y jákoż będźiećie mogli ujść przed sądem ogniá piekielnego.

34 Przetoż/ Oto ja posyłam do was Proroki/ y Mędrce/ y Náuczonie w piśmie: á z nich niektore t zábijećie y ukrzyżujećie/ á niektore z nich ubiczujećie w bożnicách wászych/ y będźiećie je prześládowáć od miástá do miástá: 35 Aby przyszłá ná was wszystká krew sprawiedliwa wylána ná źiemię/ ode krwie Ablá u spráwiedliwego / áż do krwie Zácháryaszá x syná Báráchiászowego / ktoregośćie zábili miedzy Kośćiołem y Ołtarzem. 36 Záprawdę powiádam wam: Przyjdźie to wszystko ná ten Národ.

37 Jeruzalem! Jeruzalem! ktore zábijasz y Proroki/ y ktore kámienujesz te ktorzy do ćiebie byli posyłáni: Ile kroć chćiałem zgromádźić dźieći twoje / ták jáko zgromadza kokosz kurzętá swoje pod skrzydłá/ á nie chćieliśćie? 38 Oto wam dom wász pusty zostánie. 39 Abowiem powiádam wam/ że mię nie ujrzyćie od tego czásu/ áż rzeczećie: Błogosłáwiony ktory idźie w Imieniu Páńskim.*

h Luká. 14.11. i Luká. 11.52. k Márk. 12.40. Luká. 20.47. l 1 Krol 8. 13. m Mátt 5. 34. n Luká. 11.42. o Ozea. 6. 6. p Luká. 11.39. q I. Pełni jesteśćie. r Dźiej. 7. 52. s Mátt 3. 7. E. w dźień S. Szczepaná. t Dźiej 7. 59. u 1 Mojż 4. 8. Zyd. 11. 4. x 2 Kron 24.21. y Luká 13.34.

ROZDZIAŁ XXIV.

PAn mowi o zburzeniu Kośćiołá Ieruzalemskiego. 3. O znakách uprzedzájących to zburzenie y przyśćie PAńskie, y dokonánie świátá. 36. Nápominá do pilnego śię ná dźień sądny gotowánia.

1 A Wyszedszy a JEzus z Kośćiołá/ szedł: y przystąpili uczniowie jego/ áby mu ukazáli budowánia kośćielne. 2 Y rzekł im JEzus: Izaż nie widźićie tego wszystkiego? Záprawdę powiádám wam/ nie zostánie tu b kámień ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

3 A Gdy śiedźiał ná gorze Oliwney/ przystąpili do niego uczniowie osobno/ mowiąc: Powiedz nam kiedy śię to stánie? Y co zá znák przyśćia twego y dokonánia świátá. 4 Y odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Pátrzćie áby was c kto nie zwiodł. 5 Abowiem wiele ich przyjdźie pod Imieniem mojim/ mowiąc; Jam jest CHrystus: y wiele ich zwiodą. 6 Y usłyszyćie wojny y wieśći o wojnách: pátrzćież ábyśćie śię nie trwożyli; ábowiem muśi to wszystko być: ále jeszcze nie *tu jest* koniec. 7 Abowiem powstánie narod przećiwko narodowi / y krolestwo przećiwko krolestwu: y będą głody/ y mory / y trzęsienia ziemie miejscámi. 8 Ale to wszystko jest początkiem boleśći. 9 Tedy was podádzą d w udręczenie/ y będą was zábijáć: y będźiecie w nienawiśći u wszystkich narodow dla Imienia mego. 10 A tedy wiele śię ich zgorszy: á jedni drugich wydádzą/ y jedni drugich nienawidźieć będą. 11 Y wiele fałszywych Prorokow powstánie; y zwiodą wielu. 12 A iż śię rozmnoży nieprawość/ oźiębnie miłość wielu. 13 Ale kto wytrwa e áż do końcá/ ten zbáwion będźie. 14 Y będźie kazána tá Ewángelia krolestwá po wszystkim świećie/ ná świádectwo wszystkim narodom. A tedyć przyjdźie koniec.

15 PRzetoż/ gdy ujrzyćie f obrzydliwość spustoszenia / opowiedźiáną przez Dánielá Proroká/ stojącą ná miejscu świętym: (kto czyta/ 16 niechaj uważá.) Tedy ći co będą w źiemi Judskiey/ niech ućiekáją ná gory. 17 A kto ná dáchu/ niechaj nie zstępuje/ áby co wźiął z domu swego. 18 A kto ná roli/ niech śię ná zad nie wraca/ áby wźiął száty swe. 19 A biádá brzemiennym y pierśiámi karmiącym w one dni. 20 Przetoż modlćie śię / áby nie było ućiekánie wásze źimie/ ábo w Sábbát. 21 Abowiem ná on czás będźie g wielki ućisk / jáki nie był od początku świátá áż do tąd / áni potym będźie. 22 A gdyby nie były skrocone one dni/ nie byłoby zbáwione żadne ćiáło: ále dla wybránych/ będą skrocone one dni. 23 Tedy jeśliby h wam kto rzekł; Oto tu jest Chrystus/ ábo tám: nie wierzćie. 24 Abowiem powstáną fałszywi Chrystusowie/ y fałszywi Prorocy/ y czynić będą známioná wielkie i y cudá: ták/ iżby zwiedli (by można) y wybráne. 25 Otom wam przepowiedźiał. 26 Jeśliby wam tedy rzekli: Oto ná puszczy jest/ nie chodźćie: Oto w komorách/ nie wierzćie. 27 Abowiem jáko błyskáwicá wychodźi od Wschodu słońcá/ y ukázuje śię áż ná Zachod: ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. 28 Bo gdźiekolwiek będźie k śćierw / tám śię zgromádzą y orłowie.

29 A Záraz po l utrapieniu onych dni słońce śię záćmi/ á kśiężyc nie da jásnośći swojey/ y gwiazdy będą pádáć z niebá / y mocy niebieskie poruszą śię. 30 Tedyć śię ukáże známię Syná człowieczego ná niebie: á tedy będą nárzekáć wszystkie pokolenia źiemie / y ujrzą Syná człowieczego przychodzącego ná obłokách m niebieskich z mocą y z chwałą wielką: 31 Ktory pośle Anjoły swoje z trąbą n głosu wielkiego: y zgromádzą wybráne jego od czterech wiátrow/ od krájow niebios áż do krájow ich. 32 A od drzewá figowego náucżćie śię tego podobieństwá: Gdy śię już gáłąź jego odmładzá / y liśćie śię puszczają/ poznawaćie iż blisko jest láto. 33 Tákże y wy gdy ujrzyćie to wszystko / poznawajćie iż blisko jest / á we drzwiách. 34 Záprawdę powiádám wam / że nie prze-

a Márk. 13. 1. Luká. 21. 5. b Luká. 19.44. c Efez. 5. 6. Kolos. 2. 18. 2 Tess. 2. 3. d Mátt. 10.17. Márk. 13. 9. Luká. 21.12. Jana. 15.20. e Mátt. 10.22. E. ná XXV. N. po S. Troy.

f Dáni. 9. 27. Márk. 13.14. Luká. 21.20. g Dáni. 12.11. h Márk. 13.21. Luká. 17.23. i 2 Tess. 2. 9. k Luká. 17.37. l Ezái. 13.10. Jerem. 15. 9. Ezech. 32. 7. Joel. 2. 31. Amos 8. 9. Mich. 3. 6. Sofon. 1. 15. m Objáw. 1. 7. n 1 Kor. 15.52.

przeminie ten wiek / áżby śię to 35 wszystko stáło. ♣ Niebo y ziemiá o przeminą / ále słowá moje nie przeminą.

o Ezái. 40. 8. Mátt. 5. 18.

36 A O onym dniu y godźinie p nikt nie wie / áni Anjołowie niebieścy: tylko sam Oćiec moj. ♣ 37 Ale jáko było zá dni Noego / ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. ♣ 38 Abowiem jáko zá dni onych przed potopem / jedli / y pili / y żeniáli śię / y zá mąż wydawáli áż do onego dniá ktorego q wszedł Noe do Korabiá: ♣ 39 Y nie postrzegli śię / áż przyszedł potop / y zábrał wszystkie ; Ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. ♣ 40 Tedy będą dwá r ná roli : jeden będźie wźięty / á drugi zostáwiony. ♣ 41 Dwie będą mleć we młynie : jedná będźie wźięta / á druga zostáwiona. 42 ♣ Czujćież tedy / ponieważ nie wiećie s ktorey godźiny Pan wász przyjdźie. ♣ 43 A to wiedźćie / że gdyby t wiedźiał gospodarz / o ktorey straży złodźiey ma przyść / wżdyby czuł / y niedałby podkopáć domu swego. ♣ 44 Przetoż y wy bądźćie gotowi : bo u ktorey śię godźiny nie spodźiejećie / Syn człowieczy przyjdźie.

p Márk. 13. 32.

q 1 Moj. 6. 5. 7. y 7. 7.

r Luká. 17. 36.

s Mátt. 25. 13.

t 1 Tess. 5. 2.

u Objáw. 16. 15.

45 KToryż tedy jest x sługá wierny y rostropny / ktorego postánowił Pan jego nád czeládźią swoją / áby im dawał pokarm ná czás słuszny. ♣ 46 Błogosłáwiony on sługá / ktoregoby / przyszedszy PAn jego / ználazł ták czyniącego. ♣ 47 Záprawdę powiádam wam / że go nád wszystkimi dobrámi swymi postánowi. ♣ 48 Ale jesliby rzekł on zły sługá w sercu swojim ; Odwłacza Pan moj z przyśćiem swojim : ♣ 49 Y poczałby bić społ sługi / á jeść y pić z pijánicámi : 50 ♣ Przyjdźie Pan sługi onego / dniá ktorego śię nie spodźieje / y godźiny 51 ktorey nie wźwie : ♣ Y odłączy go : á część jego położy z obłudnikámi : y Tám będźie y płácz y zgrzytánie zębow.

x Luká. 12. 42

y Mátt. 8. 12.

ROZDZIAŁ XXV.

Podobieństwo o dźieśiąći Pánnách. 13. *Doczułośći nápomnienie.* 14. *Tálenty sługom rozdáne.* 24. *Jeden z nich zgromiony.* 31. *Sąd Boży ostáteczny y porządek jego.*

1 TEdy podobne będźie krolestwo niebieskie dźieśiąći pánnam : ktore wźiąwszy lámpy swoje / wyszły 2 przećiwko oblubieńcowi. ♣ A było z nich pięć mądrych / á pięć głupich. ♣ 3 One głupie wźiąwszy lámpy swoje / 4 nie wźięły oleju z sobą. ♣ Lecż mądre wźięły oleju w naczyniu swoje z 5 lámpámi swymi. ♣ A gdy oblubieniec odwłaczał z przyśćiem, zdrzemáły śię wszystkie / y posnęły. ♣ 6 A o połnocy stał śię krzyk ; Oto oblubieniec idźie ! Wynidźćie przećiwko 7 niemu ! ♣ Tedy wstáły one wszystkie pánny / y ochędożyły lámpy swoje. ♣ 8 Ale głupie rzekły do mądrych : Dayćie nam z Oleju wászego / boć lámpy 9 násze gásną. ♣ Y odpowiedźiáły one mądre / mowiąc : *Nie damy* : By snadź nam y wam nie dostáło / idźćie ráczey do przedawájących / á kupćie 10 sobie. ♣ A gdy odeszły kupowáć / przyszedł oblubieniec : á te ktore były gotowe / weszły z nim ná wesele : y 11 zámknione są drzwi. ♣ Lecz potym przyszły y one drugie pánny / mowiąc : PAnie / PAnie / otworz a 12 nam. ♣ A on odpowiádájąc / rzekł : Záprawdę powiádam wam / nie 13 znam was. ♣ Czujćież tedy : bo nie wiećie b dniá áni godźiny / ktorey Syn człowieczy przyjdźie.

14 ABowiem jáko człowiek precz c odjeżdżájący / zwołał sług swojich / y oddał im dobrá swoje : ♣ 15 Y dał jednemu pięć tálentow / á drugiemu dwá / á drugiemu jeden : káżdemu według przemożenia jego : y záraz 16 precz odjáchał. ♣ A poszedszy on ktory wźiął pięć tálentow / robił nimi : y 17 zyskał drugą pięć tálentow. ♣ Tákże y on ktory wźiął dwá / zyskał y ten 18 drugie dwá. ♣ Ale ten ktory wźiął jeden / odszedszy wykopał *doł* w źiemi / y skrył pieniądze páná swego. ♣ 19 A po długim czáśie / przyszedł pan onych sług / y ráchował śię z nimi. 20 ♣ Tedy przystąpiwszy on ktory był wźiął pięć tálentow / przyniosł drugą pięć tálentow / mowiąc ; Pánie / oddałeś mi pięć tálentow / otom drugą pięć tálentow zyskał nimi. ♣ 21 Y rzekł mu Pan jego ; To dobrze sługo dobry y wierny : nád máłem byłeś wiernym / nád wielem ćię postánowię

E. w dźień S. Kátárzyny.

a Mátt. 7. 23.

b 1 Kor. 16. 13. Efez. 6. 18. Kolos. 4. 2. 1 Tess. 5. 6. 1 Piotr. 4. 7. y 5. 8. Objáw. 3. 2.

c Márk. 13. 34.

stánowię: wnidź do rádośći páná twego. 22 ♣ A przystąpiwszy y on ktory był dwá tálenty wźiął / rzekł; Pánie / oddáłeś mi dwá tálenty / otom drugie dwá tálenty zyskał nim. ♣ 23 Rzekł mu Pan jego; ♣ To dobrze sługo dobry y wierny: gdyżeś był wierny nád máłem / nád wielem ćię postánowię: Wnidź do rádośći páná twego. 24 ♣ A przystąpiwszy y ten ktory był wźiął jeden tálent / rzekł; Pánie / wiedźiałem żeś człowiek srogi / ktory żniesz gdźieś nierozśiewał / y zbierasz gdźieś nie rozsypował. 25 ♣ Bojąc śię tedy / szedłem y skryłem tálent twoj w źiemię: oto masz co twego jest. 26 ♣ A odpowiádájąc pan jego rzekł mu; Sługo zły y gnuśny: wiedźiałeś iż żnę gdźiem nie rozśiewał / y zbieram gdźiem nie rozsypował: 27 ♣ Przetożeś miał pieniądze moje dáć tym / co pieniędzmi hándlują / á ja przyszedszy wźiąłbym był co jest mojego z lichwą. ♣ 28 Przetoż weźmićie od niego ten tálent / á dajćie temu ktory ma dźieśięć tálentow: 29 ♣ (Abowiem káżdemu d ktory ma / będźie dano / y obfitowáć będźie: á od tego ktory nie ma / y to co ma / będźie od niego odjęto. 30 ♣ A niepożytecznego sługę wrzuććie do onych ćiemnośći zewnętrznych. Tám będźie płácz e y zgrzytánie zębow.

31 A Gdy przydźie Syn człowieczy w chwale swojey / y wszyscy święći Anjołowie z nim / tedy uśiędźie ná stolicy chwały swojey. 32 ♣ Y będą f zgromádzone przedeń wszystkie narody / y odłączy je jedne od drugich / jáko pásterz odłącza owce od kozłow: 33 ♣ A postáwi / owce záiiste po práwicy swojey / á kozły po lewicy. 34 ♣ Tedy rzecze Krol tym ktorzy będą po práwicy jego; Podźćie błogosłáwieni Ojcá mego; odźiedźićźćie krolestwo wam zgotowáne od záłożenia świátá. 35 ♣ Abowiem g łáknąłem / á dáliśćie mi jeść; prágnąłem / á dáliśćie mi pić; byłem gośćiem / á przyjęliśćie h mię: ♣ 36 Byłem nágim / á przyodźialiśćie mię: byłem chorym / á náwiedźiliśćie mię; byłem i w więźieniu / á przychodźiliśćie do mnie. 37 ♣ Tedy mu odpowiedzą spráwiedliwi / mowiąc; PAnie / Kiedyżeśmy ćię widźieli łáknącym / á nákarmiliśmy ćię? ábo prágnącym / á nápojiliśmy ćię? 38 ♣ Y kiedyśmy ćię widźieli gośćiem / á przyjęliśmy ćię? ábo nágim / á 39 przyodźialiśmy ćię? ♣ Abo kiedyśmy ćię widźieli chorym / ábo w więźieniu / á przychodźiliśmy do ćiebie? 40 ♣ A odpowiádájąc Krol / rzecze im; Záprawdę powiádam k wam / cokolwiekeśćie uczynili jednemu z tych bráći mojich námniejszych / mnieśćie uczynili. 41 ♣ Potym rzecze y tym ktorzy będą po lewicy; Idźćie l ode mnie przeklęći w ogień m wieczny / ktory zgotowány jest dyabłu y ánjołom jego. 42 ♣ Abowiem łáknąłem / á nie dáliśćie mi jeść; prágnąłem / á nie dáliśćie mi pić: 43 ♣ Byłem gośćiem / á nie przyjęliśćie mię; nágim / á nie przyodźialiśćie mię: chorym y w więźieniu / á nie náwiedźiliśćie mię. 44 ♣ Tedy mu odpowiedzą y oni / mowiąc: PAnie / Kiedyśmy ćię widźieli łáknącym / ábo prágnącym / ábo gośćiem / ábo nágim / ábo chorym / ábo w więźieniu / á nie służyliśmy tobie? 45 Tedy im odpowie / mowiąc; Záprawdę powiádam wam / Czegośćie kolwiek nie uczynili jednemu z tych námniejszych / y mnieśćie nie uczynili. 46 ♣ Y pojdą ći ná męki n wieczne: ále spráwiedliwi do żywotá wiecznego.*

ROZDZIAŁ XXVI.

PAN mowił o śmierći swojey. 3. Kśięża przećiwko niemu rádźili. 6. Niewiástá go máśćią námázáłá. 14. Judasz PAna przedał. 26. Pan Stáro Zakonną wieczerzą zniozszy, nowo postánowił. 38. W Ogrojcu śię smęćił. 47. Támże go Judasz zdrádźił. 50. Y pojiman. 67. Na śmierć osądzon. 69. A Piotr śię go záprzał.

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a JEzus tych wszystkich mow / 2 rzekł do uczniow swojich; ♣ Wiećie iż po dwu dniach będźie Wielkanoc / á Syn człowieczy będźie wydány áby był ukrzyżowány. 3 TEdy śię zebráli Przedniejszy b Kápłáni / y Náuczeni w piśmie

d *Mátt* 13.12. *Márk.* 4. 15. *Luka.* 8. 18. 19.26 e *Mátt.* 8. 12. E. *ná XXVI N. po Ś. Troj.* f *Mátt* 16.27. g *Ezai.* 58. 7. *Ezech* 18. 7. h *Żyd.* 13. 2. i *Tym.* 5. 16. *Jákub.* 1. 27.

k *Mátt* 10.40. l *Psalm* 6. 9. *Mátt* 7. 23. *Luka.* 13.27. m *Ezái.* 30.33. *Objáw* 14.19. n *Dáni.* 12. 2. *Janá.* 5. 29. a *Márk.* 14. 1. *Luka.* 22. 1. b *Janá.* 11.47.

y Stárszy ludu do dworu Náywyższego Kápłáná/ ktorego zwano Káifasz. 4 ♣ Y náradzáli śię/ jákoby JEzusá zdrádą pojimáli/ y zábili. ♣ 5 Lecz mowili; Nie w Swięto: áby nie był rozruch miedzy ludem.

6 A Gdy JEzus był w Betániey w domu c Symoná trędowátego: 7 ♣ Przystąpiłá do niego niewiástá/ májąca słojek álábástrowy máśći bárzo kosztowney: y wylałá ją ná głowę jego/ gdy śiedźiał u stołu. ♣ 8 Co widząc ucżniowie jego/ rozgniewáli śię/ mowiąc: Y ná coż tá utrátá? 9 ♣ Abowiem mogłá być tá máść drogo przedána/ y mogło śię to dáć ubogim. 10 ♣ Co gdy poznał JEzus/ rzekł im: Przecz śię przykrzyćie tey niewieśćie? Dobry záprawdę ucżynek ucżyniłá przećiwko mnie. 11 ♣ Abowiem ubogie záwsze d maćie z sobą/ ále mnie nie záwsze 12 mieć będźiećie. ♣ Bo oná wylawszy tę máść ná ćiáło moje/ ucżyniłá to/ 13 gotując mię ku pogrzebowi. ♣ Záprawdę powiádam wam: Gdźiekolwiek będźie kazána tá Ewángelia po wszystkim świećie/ y to będźie powiádano/ co oná ucżyniłá/ ná pámiątkę jey.

14 TEdy odszedszy jeden e ze dwunaśći/ ktorego zwano Judaszem Iszkáryotem/ do przednieyszych Kápłanow/ 15 ♣ Rzekł im; Co mi chcećie dáć/ á ja go wam wydam: A oni mu odważyli trzydźieśći srebrnikow. 16 ♣ A od tąd szukał cżásu sposobnego/ áby go wydał.

17 A Pierwszego f dniá Przáśnikow/ przystąpili ucżniowie do JEzusá/ mowiąc mu; Gdźież chcesz żeć nágotujemy/ ábyś jadł Báránká? 18 A on rzekł? ♣ Idźćie do miástá/ do niektorego *cżłowieká*, á rzecżćie mu; Kazałći Náucżyciel powiedźieć: Cżás moj blisko jest/ u ćiebie jeść będę Báránká z ucżniámi mojimi. ♣ 19 Y ucżynili ucżniowie jáko im rozkazał JEzus; y nágotowáli Bá- 20 ránká. ♣ A gdy był wiecżor/ uśiadł 21 g *zá stołem* ze dwiemánaśćie. ♣ A gdy jedli/ rzekł: Záprawdę h powiádam wam/ iż jeden z was wyda mię. 22 ♣ Y zásmećiwszy śię bárzo/ pocżęli mowić do niego káżdy z nich: Azażem já jest PAnie? 23 ♣ A on odpowiádájąc/ rzekł; Ktory macżá ze mną 24 rękę w miśie/ ten mię wyda. ♣ Syn cżłowiecży idźie/ jáko nápisano o nim: ále biádá cżłowiekowi temu/ przez ktorego Syn cżłowiecży wydány bywa/ dobrze *by* mu było/ by śię 25 był nie národźił ten cżłowiek. ♣ A odpowiádájąc Judasz/ ktory go wydawał/ rzekł; Izali ja jest Mistrzu? Mowi mu; Tyś powiedźiał.

26 A Gdy oni jedli/ wźiąwszy i JEzus chleb/ á pobłogosłáwiwszy/ łamał/ y dał ucżniom/ y rzekł; Bierzćie/ jedzćie; to jest ćiáło moje. 27 ♣ A wźiąwszy kielich/ y podźiękowawszy/ dał im mowiąc; Pijćie z tego wszy- 28 scy: ♣ Abowiem to jest krew mojá Nowego Testámentu/ ktora śię zá wielu wylewa ná odpuszcżenie 29 grzechow. ♣ Ale powiádam wam/ iż nie będę pił od tąd z tego rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

30 Y Záśpiewawszy k pieśń/ wyszli 31 ná gorę Oliwną. ♣ Tedy im rzekł JEzus; Wy wszyscy zgorszyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápisano; Uderzę l pásterzá/ y będą 32 rozproszone owce trzody. ♣ Lecz gdy ja m zmartwychwstánę/ poprzedzę 33 was do Gálilejey. ♣ A odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu; Choćby śię wszyscy n zgorszyli z ćiebie/ ja śię 34 nigdy nie zgorszę. ♣ Rzekł mu JEzus, Záprawdę powiádamći/ iż tey nocy/ pierwey o niż kur zápieje/ 35 trzy kroć śię mnie záprzysz. ♣ Rzekł mu Piotr; Choćbym z tobą miał y umrzeć/ nie záprę śię ćiebie. Tákże y wszyscy ucżniowie mowili.

36 TEdy przyszedł p JEzus z nimi ná mieysce ktore zwano Getsemáne/ y rzekł ucżniom; Siedźćież tu/ áż odszedszy/ będę śię tám mo- 37 dlił. ♣ A wźiąwszy z sobą Piotrá/ y dwu synow Zebedeuszowych/ pocżął 38 śię smęćić y teśknić. ♣ Tedy im rzekł *JEzus*; Smętna jest q duszá mojá áż do śmierći; zostańćież tu/ á cżuj- 39 ćie ze mną. ♣ A postąpiwszy trochę/ padł r ná oblicże swoje/ modląc śię/ y mowiąc; Ojcże moj/ Jesli można/ niech mię ten kielich minie: á wszák-

że/

c Márk. 14. 3.
d 5 Moj. 15. 11. Márk. 14. 7.
e Márk. 14. 10. Luká. 22. 3. 4.
f 2 Moj. 12. 15. Márk. 14. 12.
g G. Vkládł śię.
h Márk. 14. 17.
i Márk. 14. 22. Luká. 22. 19. 1 Kor. 11. 23.
k Márk. 14. 26. Luká. 22. 39.
l Zách. 13. 7. Ián. 16. 32.
m Márk. 14. 28.
n Luká. 22. 33.
o Ián. 13. 38.
p Márk. 14. 32.
q Ián. 12. 27.
r Luká. 22. 41.

40 że/ nie jáko ja chcę/ ále jáko ty. ♣ Tedy przyszedł do uczniow/ y ználazł je śpiące/ y rzekł Piotrowi ; Tákże ście nie mogli przez jedne godźinę czuć ze mną? 41 ♣ Czujcież á modlćie śię/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: Duch ći ſ jeſt ochotny / ále ćiáło mdłe. 42 ♣ Záśię powtore odszedszy/ modlił śię/ mowiąc ; Ojcze moj / Jeſli mię nie może ten kielich minąć/ tylko ábym go pił/ niech śię ſtánie wola t twojá. 43 ♣ A przyszedszy/ ználazł je záśię ſpiące: ábowiem oczy ich były obćiążone. 44 ♣ A zániechawszy ich/ znowu odszedł ; y modlił śię potrzećie/ też słowá mowiąc. 45 ♣ Tedy przyszedł do uczniow swojich / y rzekł im ; Spićież już / y odpoczywajćie: oto śię przybliżywa godźiná/ á Syn człowieczy będźie wydány w ręce grzesznikow. 46 ♣ Wſtańćie/ podźmy: oto śię przybliżył ten / ktory mię wydawa.

47 A Gdy on jeszcze u mowił/ oto Judasz jeden ze dwunaśći przyszedł á z nim wielka zgrája / z mieczámi/ y z kijmi od Przedniejszych kápłánow/ y Stárszych ludu. 48 ♣ Ale ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mowiąc: Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jeſt: jimajćież go. 49 ♣ A wnet przyſtąpiwszy do JEzusá / rzekł ; Bądź pozdrowiony Miſtrzu: y pocáłował go. 50 ♣ Ale mu rzekł JEzus: Przyjaćielu/ ná coś przyszedł? Tedy przyſtąpiwszy / rzućili ręce ná JEzusá/ y pojimáli go.

51 A Oto jeden z tych ktorzy byli z JEzusem/ wyćiągnął rękę/ y dobył mieczá swego / á uderzywszy ſługę Kápłáná Nawyższego / uciął mu ucho. 52 ♣ Tedy mu rzekł JEzus; Obroć miecz twoj ná miejſce jego: ábowiem wszyscy ktorzy miecz x biorą / od mieczá pogina. 53 ♣ Azaż mniemasz / żebym nie mogł teraz prośić Ojcá mego / á ſtáwiłby mi więcey niż dwánaśćie wojſk Anjołow, 54 ♣ Ale jákoſby śię wypełniły y pismá/ ktore mowią/ iż śię ták muśi z ſtáć. 55 ♣ Onejże godźiny mowił JEzus do a oney zgráje : Wyszliśćie jáko ná zbojcę / z mieczámi y z kijmi pojimáć mię. ♣ Ná káżdy dźień śiadałem u was ucząc w kośćiele / á 56 nie pojimáliśćie mię. ♣ Alec śię to wszyſtko b ſtáło / áby śię wypełniły pismá Prorockie. Tedy uczniowie jego wszyscy c opuśćiwszy go/ućiekli.

57 A Oni pojimawszy JEzusá / wiedli d go do Káifaszá Nawyższego Kápłáná: gdźie śię byli zebráli 58 Náuczeni w piśmie/ y Stárszy. ♣ Ale Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná : á wszedszy tám/ śiedźiał z ſługámi/ áby ujrzał koniec.

59 A Przedniejszy e Kápłáni/ y Stárszy / y wszyſtká Rádá / szukáli fałszywego świádectwá przećiwko JEzusowi / áby go ná śmierć wydáli. 60 ♣ Ale nie ználeźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ przećię nie z náleźli. Aż náoſtátek wyſtąpiwszy dwá fałszywi świádkowie/ 61 Rzekli; ♣ Ten mowił/ Mogę rozwálić Kośćioł f Boży / á zá trzy dni zbudowáć go. 62 ♣ A wſtawszy Nawyższy Kápłan / rzekł mu : Nic nie odpowiádasz? Coż to jeſt co ći przećiwko tobie świadczą? 63 ♣ Lecz JEzus milczał. A odpowiádájąc Nawyższy Kápłan/ rzekł mu: Poprzyśięgam ćię przez Bogá żywego/ ábyś nam powiedźiał / jeśliś ty jeſt 64 Chryſtus/ on Syn Boży? ♣ Rzekł mu JEzus : Tyś g powiedźiał. Wszákże powiádam wam : Od tąd ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná práwicy mocy Bożey, y przychodzącego ná obłokách niebieſkich. 65 ♣ Tedy Nawyższy Kápłan rozdárł száty swoje/ mowiąc: Bluźnił! Coż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierſtwo 66 jego. ♣ Coż śię wam zda? A oni odpowiádájąc / rzekli : Winien jeſt 67 śmierći. ♣ Tedy plwáli ná oblicze jego / y policzkowáli go: á drudzy 68 laſkámi h go bili / Mowiąc: Prorokuj nam Chryſtuśie / kto jeſt ten co ćię uderzył.

69 A Le Piotr śiedźiał i przed domem ná podworzu. Tedy przyſtąpiłá do niego jedná dźiewká / mowiąc : Y tyś był z tym JEzusem 70 Gálilejſkim? ♣ A on śię záprzał przed wszyſtkimi / mowiąc : Nie 71 wiem co powiádasz. ♣ A gdy on wychodźił do Przyśionká ujrzáłá go

insza

Marginalia (left): s Márk. 8.38. — t Luká. 22.42. — u Márk. 14.43. Luká. 22.47. Jana. 18.3. — x Moj. 6. Moj. 5.10. Objáw. 13.10. — y Izaj. 53.2. — z Luká. 22.26. — a Márk. 14.42.

Marginalia (right): b Psalm 22.8. — c Márk. 14.5. — d Márk. 14.13. — e Márk. 14.55. — f Jana. 2.19. — g Mátt. 25.31. Rzym 14.10. 1 Teſſ. 4.14. — h Ezdi. 50.6. Jana. 19.3. — i Márk. 14.66. Luká. 22.55. Jana. 18.15.

insza *dziewka*, y rzekłá do tych co tám byli: y teńći był z tym JEzusem Názáreńskim. 72 ✤ Tedy powtóre záprzał się z przysięgą / *mowiąc*: ✤ 73 Nie znam tego człowieká. ✤ A przystąpiwszy po máłey chwilce / ći co támstáli / rzekli Piotrowi: Práwdźiwie y tyś jest z nich: bo y mowá twojá ćiebie wydawa. 74 ✤ Tedy się począł przeklináć y przysięgáć / *mowiąc*: Nie znam tego człowieká. A 75 zárázem kur zápiał. ✤ Y wspomniał Piotr ná kslowá JEzusowe / ktory mu był powiedźiał; Pierwey niż kur zápieje / trzykroć się mnie záprzysz. A wyszedszy precz / gorzko płákał.

k Márk. 14.72.

ROZDZIAŁ XXVII.

Chrystusá PAná pod sąd Piłátow oddano. 5. Judasz się obieśił. 19. Piłátá żoná przestrzega. 10 Zydowie o Bárábbászá proszą. 24. Piłat umywszy rece, skazał PAná ná śmierć. 29. Ktorego ukoronowano. 34. Ukrzyżowano. 50. Pan w mękách dokonał. 51. Cudá po śmierći. 57. Pogrzeb PAński. 62. Y grobu obwárowánie.

1 A Gdy a było ráno / weszli w rádę b wszyscy Przedniejszy Kápłáni / y Stárszy ludu przećiwko JEzusowi / áby go c zábili. 2 ✤ Y związawszy go / wiedli y podáli go Pontskiemu Piłatowi Stárośćie.

3 TEdy Judasz / ktory go był wydał / widząc iż był osądzony / żáłując *tego*, wroćił trzydźieśći srebrnikow Przedniejszym kápłánom / y Stárszym *ludu*, Mowiąc; 4 ✤ Zgrzeszyłem wydawszy krew niewinną! A oni rzekli: Coż nam do tego / ty ujrzysz. 5 ✤ A porzućiwszy one srebrniki w Kośćiele / odszedł: á odszedszy / obieśił 6 d się. ✤ Ale przedniejszy Kápłáni / wźiąwszy one srebrniki / mowili: Nie godźi się ich kłáść do e skárbu / 7 gdyż zapłátá jest krwie. ✤ Y náradźiwszy się / kupili zá nie rolą gárncarzowe ná pogrzeb gośćiom. 8 ✤ Dla tego oná rola názywána jest rola 9 krwie / áż do *dnia* dźiśiejszego. ✤ Tedy się wypełniło / co powiedźiano przez f Jeremiaszá Proroká / mowiącego; Y wźięli trzydźieśći srebrnikow zapłáte oszácowánego / ktory był

a Márk. 15. 8.
b Psalm 2. 2.
c Dźiej. 3. 13.
d Dźiej. 1. 18.
e G. Korbony.
f Przez Proroká.

oszácowány od synow Izráelskich: 10 ✤ Y dáli je zá rolą gárncarzowe / jáko mi postánowił PAN.

11 A JEzus stał przed Stárostą. ✤ Y pytał go Stárostá / mowiąc: Tyżeś jest on Krol g Żydowski? A JEzus mu rzekł: Ty powiádasz. 12 ✤ A gdy nań skárżyli Przedniejszy Kápłáni h y Stárszy / nic nie odpowiedźiał. 13 ✤ Tedy mu rzekł Piłat: Nie słyszysz jáko wiele przećiwko tobie świadczą? 14 ✤ Lecz mu nie odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták / iż się Stárostá bárzo dźiwował.

15 A Le ná Swięto zwykł był Stárostá i wypuszczáć ludowi jednego 16 więźnia / ktoregoby chćieli. ✤ Y mieli ná ten czás więźnia znácznego / 17 ktorego zwano Bárábbasz. ✤ A gdy się zebráli / rzekł do nich Piłat: Ktoregosz chcećie / ábym wam wypuśćił? Bárábbaszá / czyli JEzusá / 18 ktorego zowią Chrystusem? ✤ Bo wiedźiał / iż go z nienawiśći wydáli.

19 A Gdy on śiedźiał ná *sądowey* stolicy / posłáłá do niego żoná jego / mowiąc: Nie miey żadney spráwy z tym spráwiedliwym: bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. ✤ 20 Ale Przedniejszy Kápłáni y Stárszy / námowili k lud / áby prośili o Bárábbaszá / á JEzusá áby stráćili. 21 ✤ A odpowiádájąc Stárostá / rzekł im: Ktorego chcećie ábym wam z tych dwu wypuśćił? A oni odpowiedźieli: Bárábbaszá. 22 ✤ Rzekł im Piłat: Coż tedy uczynię z JEzusem / ktorego zowią Chrystusem? Rzekli mu wszyscy: Niech będźie ukrzyżowány. 23 ✤ A Stárostá rzekł: Coż wżdy złego uczynił? Ale oni tym bárźiey wołáli / mowiąc; Niech będźie ukrzyżowány!

24 A Widząc Piłat iż to nic nie pomogáło / ále *owszem* się większy rozruch wszczynał / wźiąwszy wody / umył rece przed ludem / mowiąc: Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. ✤ 25 A odpowiádájąc wszystek lud / rzekł: Krew jego ná nas y ná dźiatki 26 násze. ✤ Tedy im l wypuśćił Bárábbaszá: ále JEzusá ubiczowawszy / wydał go áby był ukrzyżowány.

g Márk. 15. 2. Luk. 23. 3.
h Ezá. 53. 7.
i Márk. 15. 6.
k Márk. 15.11. Luk. 23.18. Jan. 18.40. Dźie. 3. 14.
l Márk. 15.1

Tedy

[27] Tedy żołnierze Stárośćini ^m przywiodszy JEzusá ná ratusz/ [28] zebráli do niego wszystkie roty. ✤ A zewlekszy go / przyodźiali go płaszczem szkárłatowym. [29] ✤ Y uplótszy koronę z ćiernia/ włożyli ná głowę jego; y *dáli* trzćinę w práwą rękę jego: á upádájąc przed nim ná koláná/ náśmiewáli śię z niego/ mówiąc: Bądź pozdrowiony Królu Żydowski. [30] ✤ A plując nań/ wźięli onę trzćinę/ y bili go w głowę jego.

[31] A Gdy śię z niego náśmiali/ zewlekli go z onego płaszczá/ y oblekli go w száty jego; y wiedli go áby był ukrzyżowány. [32] ✤ A wychodząc ználeźli człowieká Cyrenejczyká/ imieniem Symoná: tego przymuśili/ áby niósł krzyż jego. [33] ✤ A przyszedszy ná miejsce rzeczone Golgotá/ które zowią miejscem trupich głów: [34] ✤ Dáli mu pić ocet ^n z żółćią zmieszány: á skosztowawszy/ nie chćiał pić.

[35] A Ukrzyżowawszy go/ rozdźielili ^o száty jego/ y miotáli los: áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká; Rozdźielili ^p sobie száty moje: á o odźienie moje los miotáli. [36] ✤ A śiedząc/ strzegli go tám. [37] ✤ Y przybili nád głową jego ^q winę jego nápisáną; Ten jest JEzus Krol Zydowski. [38] ✤ Byli też ukrzyżowáni z nim dwá ^r zbójcy: jeden po práwicy/ á drugi po lewicy.

[39] A Ci którzy mimo ^s chodźili/ bluźnili go/ chwiejąc głowámi swojimi/ [40] ✤ Y mówiąc; Ty co rozwalasz Kośćioł/ á we trzech dniách budujesz go, rátuj sámego śiebie; Jeśliś jest Syn Boży/ zstąp z krzyżá. [41] ✤ Tákże y Przedniejszy Kápłani z Náuczonymi w piśmie y z Stárszymi/ náśmiewájąc śię mówili; [42] ✤ Innych rátował ^t/ á sámego śiebie rátowáć nie może; Jeśliż jest Krol Izráelski/ niech teraz zstąpi z krzyżá/ á uwierzymy mu. [43] ✤ Dufał w Bogu/ niechże go ^u teraz wybáwi/ jeśli śię w nim kocha; Boć powiedźiał; Jestem Synem Bożym. [44] ✤ Tákże też y zbójcy/ którzy byli z nim ukrzyżowáni/ urągáli mu.

[45] A Od szóstey godźiny/ stáłá ^x śię ćiemność po wszystkiey ziemi/ [46] áż do dźiewiątey godźiny. ✤ A około dźiewiątey godźiny/ záwołał Jezus głosem wielkim mówiąc; Eli/ Eli/ Lámá Sábáchthání: to jest: Boże ^y moj! Boże moj! czemuś mię opuśćił? [47] ✤ Tedy niektórzy z tych co tám stáli usłyszawszy to/ mówili: Eliaszá ten woła. [48] ✤ A zárázem ^z bieżawszy jeden z nich/ wźiął gębkę/ y nápełnił ją octem; á włożywszy ná trzćinę/ dał mu pić. [49] ✤ A drudzy mówili; Zániechaj/ pátrzajmy jeśli przyjdźie Eliasz/ áby go wybáwił. [50] ✤ Ale Jezus záwoławszy powtóre głosem ^a wielkim/ oddał Duchá.

[51] A Oto zasłoná kośćielna rozerwáłá ^b śię ná dwoje/ od wierzchu áż do dołu: y trzęsłá śię ziemia: á skáły śię pádáły. [52] ✤ Y groby śię otwarzáły: á wiele ćiał świętych/ którzy byli zásnęli/ powstáło. [53] ✤ A wyszedszy z grobów po *zmartwych* wstániu jego/ weszli do miástá świętego: y pokazáli śię wielom.

[54] Tedy Setnik y ći co z nim JEzusá strzegli/ widząc trzęśienie ziemie/ y to co śię dźiało/ zlękli śię bárzo/ mówiąc; Prawdźiwieć ten był Synem Bożym. [55] ✤ A było tám wiele niewiast z dáleká śię przypátrujących; które były przyszły zá JEzusem od Gálilejey/ posługując mu. [56] ✤ Miedzy którymi byłá Márya Mágdálená/ y Márya mátká Jákubowá y Jozefowá/ y mátká synów Zebedeuszowych.

[57] A Gdy był wieczor/ przyszedł ^c człowiek bogáty z Arymátyey/ imieniem Jozef; który też był uczniem JEzusowym. [58] ✤ Ten przyszedszy do Piłatá/ prośił o ćiáło Jezusowe. Tedy Piłat rozkazał/ áby mu było one ćiáło oddáne. [59] ✤ A Jozef wźiąwszy ono ćiáło/ uwinął je w czyste prześćieradło. [60] ✤ Y położył je w nowym grobie swojim/ który był w opoce wykował: á przywáliwszy do drzwi grobowych kámień wielki/ odszedł. [61] ✤ A byłá tám Márya Mágdálená/ y druga Márya/ które śiedźiały przećiwko grobowi.

[62] A Drugiego dniá/ który był *pierwszy* po Przygotowániu/ zgromá-

Marginal references: m Márk. 15.15. Jana. 19. 1. — n Psalm 69.22. Márk. 15.22. — o Márk. 15.24. — p Psalm 22.19. — q Márk. 15.26. — r Ezái. 53.12. — s Psalm 22. 8. y 109. 25. — t Luka. 23.35. — u Psalm 22. 9. — x Márk. 15.33. — y Psalm 22. 1. — z Psalm 69.12. — a Luka. 23.46. — b 2Kron. 3. 14. — c Márk. 15.42. Luka. 23.50. Jana. 19.38.

dźili śie Przedniejszy Kápłáni y 63 Fáryzeuszowie do Piłatá. ✣ Mowiąc; Pánie/wspomnieliśmy/ iż on zwodźićiel powiedźiał gdy jeszcze żyw był; Po trzech dniách d *zmartwychwstánę*. (d Mátt. 16.21.) 64 ✣ Rozkaż tedy obwárowáć grob/áż do dniá trzećiego: by snadź przyszedszy uczniowie jego w nocy / nie ukrádli go / y nie powiedźieli ludowi ; Iż powstał od umárłych : y będźie poślední błąd gorszy niż pierwszy. 65 ✣ Rzekł im Piłat ; Maćie straż / Idźćież / obwáruyćie jáko umiećie. 66 ✣ A oni poszedszy / osádźili grob strażą / zápieczętowawszy kámień.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Niektore Pánie chcąc PANá pomázáć,do grobu przyszły. 2. Ktorym Anjoł o zmartwychwstániu powiedźiał. 8. PAN śię im pokazał. 11. Straż o tym dáłá znáć: co Kśiężá zátłumić chćieli. 18. A PAN Apostoły ná wszystek świát rozesłał.

1 A Gdy śię kończyłá Sábbát / y już świtáło ná pierwszy *dźień onego* b tegodniá / przyszłá Márya Mágdálená/ y druga Márya / áby grob oglądáły. (a Márk. 16. 1. Luká. 24. 1. Janá. 20. 1. b G. Sábbátu.) 2 ✣ A oto stáło śię wielkie trzęśienie źiemie: Abowiem Anjoł PAński zstąpiwszy z niebá / przystąpił y odwálił kámień ode drzwi/ y uśiadł ná nim. 3 ✣ A było wejrzenie jego jáko błyskáwicá ; á szátá jego biała/jáko śnieg. 4 ✣ A ći ktorzy strzegli *grobu*,drżeli/bojąc śię go ; y stáli śię jáko umárli. 5 ✣ Ale Anjoł c odpowiádájąc/ rzekł do niewiast ; Nie bojćie śię wy / Boć wiem iż JEzusá ukrzyżowánego szukaćie. (c Márk. 16. 6.) 6 ✣ Niemászći go tu: ábowiem powstał jáko powiedźiał. Chodźćie oglądajćie d miejsce gdźie leżał PAn (d Mátt. 27.60.) 7 ✣ A prętko idąc/ powiedźćie uczniom jego / że zmartwychwstał : á oto uprzedza was do Gálilejey ; tám go ujrzyćie. Otom wam powiedźiał.

8 Y Gdy wyszedszy prętko e od grobu z bojáźnią y z rádośćią wielką / bieżáły áby to opowiedźiáły uczniom jego. (e Márk. 16. 8. Luke. 24. 9.) 9 ✣ A gdy szły áby to opowiedźiáły uczniom jego / oto JEzus potkał śię z nimi/ mowiąc: Bądźćie pozdrowione. A one przystąpiwszy/uchwyćiły śię nog jego/ y pokłoniły mu śię. 10 ✣ Tedy im rzekł JEzus : Nie bojćie śię ; idźćie/ opowiedźćie bráći mojey / áby poszli do Gálilejey;á tám mię ujrzą.

11 A Gdy one poszły / oto niektorzy z straży przyszedszy do miástá / oznájmili Przedniejszym kápłánom wszystko co śię stáło. 12 ✣ Ktorzy zgromádźiwszy śię z Stárszymi/y nárádźiwszy śię / dáli niemáło pieniędzy 13 żołnierzom/Mowiąc: ✣ Powiádajćie / iż uczniowie jego w nocy przyszedszy/ukrádli go gdyśmy my spáli. 14 ✣ A jeśliby śię to Stárosty doniosło/my go námowimy/á was bezpiecznymi uczyniemy. 15 ✣ A oni wźiąwszy pieniądze / uczynili jáko ich náuczono. Y rozniosłá śię tá powieść miedzy Zydy / áż do dniá dźiśiejszego.

16 I Edenáśćie uczniow poszli do Gálilejey ná gorę / gdźie im był náznáczył JEzus. (E. w. dźień Rozesłáńcow.) 17 ✣ A ujrzawszy go / pokłonili mu śię:lecz niektorzy 18 wątpili. ✣ Ale JEzus przystąpiwszy mowił do nich / á rzekł: Dáná mi jest g wszelka moc ná niebie y ná źiemi. (f Márk. 14.28. g Mátt. 11.27. Janá. 3. 35.) 19 ✣ Idąc tedy náuczajćie wszystkie h narody / chrzcząc je w Imię Ojcá y Syná y Duchá 20 Swiętego. ✣ Ucząc je przestrzegáć wszystkiego com wam przykazał. A oto jam jest z wámi po wszystkie dni/ áż do skończenia świátá/ Amen. * (h Márk. 16.15.)

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO MARKA.

COby zacz był S. Márek / y kiedy Ewángelią swoję nápisał / rożnie o tym rozumieją. Jedni/że był z liczby onych 70. Uczniow Páńskich. Drudzy/że był z obywátelow Jeruzálemskich. Insi rozumieją / że śię przy Pietrze S. bawił / á że z ust jego nápisał Ewángelią

lia

lia swoje : á to z tad máją / że go názywał synem swojim 1. Piotr. 5. 13. Jnni twirdzą / że dopiero po śmierći Piotrá y Páwłá nápisał Ewángelią. Lecz to mniejsza ; gdy tylko wiemy / że porządnie ná ten Vrząd był powołány / á cokolwiek pisał / że to miał z Duchá Swiętego. Jnni mowią / że tylko z Mátteuszá S. summownie Ewángelią swoję zebrał. Co być nie może : boby tylko trzej á nie cźterej byli Ewángelistowie. Do tego / inszego porządku ná wielu miejscách / niż S. Mátteusz záżywa : Y niektorych rzeczy / ktore ma S. Mátteusz / on niema : niektore pilniey opisuje ; á niektore ma / ktorych S. Mátteusz nie ma. Ewángelią pisząc/miánuje naprzod/co Chr. Pan cżynił w Gálilejey ; co zámyka w dźiewiąći pierwszych Rozd. Potym opisuje co PAn cżynił w Judskiey ziemi / á miánowićie w Jeruzalem / y co śię tám z nim dźiało ; á to zámyka w śiedmi ostátnich Rozdźiałách.

ROZDZIAŁ I.

Janá Chrzćićielá urzed. 6. Száty, żywność. 7. Y pokorá. 9. Chrystus PAn ochrzcżony. 12. Od Dyabłá kuszony. 14. Ewángelią opowiádał. 16. Kilku ucżniow powołał. 21. W bożnicy náucżał. 25. Opętánego. 29. Swiekrę Piotrową. 32. Wiele niemocnych. 40. Y trędowátego uzdrowił.

1 TEn jest początek Ewángeliey JEzusá Chrystusá Syná Bożego. 2 Jáko nápisano w Prorokách : Oto Ja posyłam ª posłá mego przed obliczem twojim/ktory zgotuje drogę twoję przed tobą. 3 Głos wołájącego ná puszczy Gotujćie drogę ᵇ PAńską/proste cżyńćie śćieszki jego. 4 Jan chrzćił ᶜ ná puszczy/ y kázał chrzest pokuty ná odpuszcżenie grzechow. 5 Y wychodźiłá do niego wszystká krájiná Judská/y Jeruzalemcżycy:á wszyscy byli od niego chrzcżeni w rzece Jordanie / wyznawájąc grzechy swoje. 6 Ale Jan przyodźiány był śierśćią ᵈ wielbłądową / á pás skorzány był około biodr jego : á 7 jadał száráncżą y miod leśny. Y kázał / mowiąc : Jdźie zá mną ᵉ możnieszy niżeli ja / ktoremum nie jest godźien zchyliwszy śię rozwiązáć rzemyká u obuwia jego. 8 Jam ći ᶠ was chrzćił wodą: ále on was będźie chrzćił ᵍ Duchem Swiętym.

9 Y Stáło ʰ śię w one dni/że przyszedł JEsus z Názáretu Gálilejskiego / á ochrzcżony jest od Janá 10 w Jordanie. A zárázem wystąpiwszy z wody / ujrzał rozstępujące śię niebiosá/ y Duchá jáko gołębicę 11 náń zstępującego. Y stał śię głos z niebá ; Tyś jest on Syn moj ⁱ miły / w ktorym mi śię upodobáło. 12 A záraz Duch wypędźił ᵏ go ná 13 puszczą. Y był tám ná puszczy przez cżterdźieśći dni/będąc kuszony od szátáná: á był z zwierzęty: A Anjołowie służyli mu.

14 Lecz potym gdy Jan był podány do więźienia, przyszedł JEzus ˡ do Gálilejey kážąc Ewángelią krolestwá Bożego / A mowiąc: 15 Wypełnił śię cżás/y przybliżyło śię krolestwo Boże : Pokutujćie / á wierzćie Ewángeliey.

16 A Przechodząc ᵐ śię nád morzem Gálilejskim/ujrzał Symoná y Andrzejá brátá jego zápuszcżájące śieć w morze : (bo byli rybitwi) 17 Y rzekł im JEzus: Podźćie zá mną/ á ucżynię was ⁿ rybitwámi 18 ludźi. A oni zárázem opuśćiwszy ᵒ 19 śieći swoje/poszli zá nim. A z támtąd troszeczkę odszedszy / ujrzał Jákubá syná Zebedeuszowego/ y Janá brátá jego : á oni w łodźi opráwiáli 20 śieći. Y záraz ich powołał. A oni zostáwiwszy Ojcá swego Zebedeuszá w łodźi y z cżeládźią / poszli zá nim.

21 POtym weszli ᵖ do Kápernáum; á záraz w Sábbát wszedszy JE- 22 zus do bożnice/náucżał. Y zdumiewáli śię nád ᑫ náuką jego : ábowiem on ich ucżył / jáko májący moc/á nie jáko Náucżeni w piśmie.

23 A Był w bożnicy ich ʳ cżłowiek májący duchá niecżystego/ktory 24 záwołał / Mowiąc: Ach coż my z tobą mamy JEzuśie Názáreński? Przyszedłeś ábyś nás wytráćił? Znam ćię ktoś jest : żeś on święty 25 Boży. Y zgromił go JEzus / mowiąc: Vmilkni/á wynidź z niego. 26 Tedy rozdárszy go duch niecżysty/ y

Marginalia: a Mátt. 3. 1. b Ezái. 40. 3. c Mátt. 3. 1. d Mátt. 3. 4. e Mátt. 3. 11. f Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5. y 11. 16 y 19. 4. g Joel. 2. 28. h Mátt. 3. 13. i Psalm 2. 7. Ezái. 42. 1. k Mátt. 4. 1. l Mátt. 4. 12. m Mátt. 4. 18. Luká. 5. 2. n Mátt. 4. 19. o Mátt. 4. 22. p Mátt. 4. 13. q Mátt. 7. 28. r Luká. 4. 33.

przeminie ten wiek / áżby śie to 35 wßystko stáło. Niebo y ziemiá o przeminą / ále słowá moje nie przeminą.

36 A O onym dniu y godźinie p nikt nie wie / áni Anjołowie niebiescy: tylko sam Oćiec moj. 37 Ale jáko było zá dni Noego / ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. 38 Abowiem jáko zá dni onych przed potopem / jedli / y pili / y ożeniáli śie / y zá mąż wydawáli áż do onego dniá ktorego q wßedł Noe do Korabiá: 39 Y nie postrzegli śie / áż przyßedł potop / y zábrał wßystkie ; Ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. 40 Tedy będą dwá r ná roli: jeden będźie wźięty / á drugi zostáwiony. 41 Dwie będą mleć we młynie: jedná będźie wźięta / á druga zostáwiona. 42 Czujcież tedy / ponieważ nie wiećie s ktorey godźiny Pan wáß przydźie. 43 A to wiedzćie / że gdyby t wiedźiał gospodarz / o ktorey straży złodźiey ma przyść / wżdyby czuł / y niedałby podkopáć domu swego. 44 Przetoż y wy bądźćie gotowi: bo u ktorey śie godźiny nie spodźiejećie / Syn człowieczy przydźie.

45 K Toryż tedy jest x sługá wierny y rostropny / ktorego postánowił Pan jego nád czeládźią swoją / áby im dawał pokarm ná czás *słuszny*. 46 Błogosłáwiony on sługá / ktoregoby / przyßedßy PAn jego / ználazł ták czyniącego. 47 Záprawdę powiádam wam / że go nád wßystkimi dobrámi swymi postánowi. 48 Ale jeśliby rzekł on zły sługá wsercu swojim ; Odwłacza Pan moj z przyśćiem *swojim*: 49 Y począłby bić społ sługi / á jeść y pić z pijánicámi: 50 Przydźie Pan sługi onego / dniá ktorego śie nie spodźieje / y godźiny 51 ktorey nie wźwie: Y odłączy go: á cząść jego położy z obłudnikámi: Tám będźie y płácz y zgrzytánie zębow.

o Ezái. 40. 8. Mátt. 5. 18. p Márk. 13.32. q 1 Moj 6.5.7. 7. 7. r Luká. 17.36. s Mátt 25.13. t 1 Tess. 5. 2. u Objáw 16.15. x Luká. 12.42 y Mátt 8. 12.

ROZDZIAŁ XXV.

Podobieństwo o dźieśiąći Pánnách. 13. Doczułośći nápomnienie. 14. Tálenty sługom rozdáne. 24. Jeden z nich zgromiony. 31. Sąd Boży ostáteczny y porządek jego.

1 T Edy podobne będźie krolestwo niebieskie dźieśiąći pánnam: ktore wźiąwßy lámpy swoje / wyßły 2 przećiwko oblubieńcowi. A było z nich pięć mądrych / á pięć głupich. 3 One głupie wźiąwßy lámpy swoje / 4 nie wźięły oleju z sobą. Lecz mądre wźięły oleju w naczynia swoje z 5 lámpámi swymi. A gdy oblubieniec odwłaczał *z przyśćiem*, zdrzemáły śie wßystkie / y posnęły. 6 A o połnocy stał śie krzyk; Oto oblubieniec idźie! Wynidźćie przećiwko 7 niemu! Tedy wstáły one wßystkie pánny / y ochędożyły lámpy swoje. 8 Ale głupie rzekły do mądrych: Dajćie nam z Oleju wáßego / bo lámpy 9 náße gásną. Y odpowiedźiáły one mądre / mowiąc: *Nie damy*: By snadź nam y wam nie dostáło / idźćie ráczey do przedawájących / á kupćie 10 sobie. A gdy odeßły kupowáć / przyßedł oblubieniec: á te ktore były gotowe / weßły z nim ná wesele: y 11 zámknione są drzwi. Lecz potym przyßły y one drugie pánny / mowiąc: PAnie / PAnie / otworz a 12 nam. A on odpowiádájąc / rzekł: Záprawdę powiádam wam / nie 13 znam was. Czujćież tedy: bo nie wiećie b dniá áni godźiny / ktorey Syn człowieczy przydźie.

14 A Bowiem jáko człowiek precz c odjeżdżájący / zwołał sług swo- 15 jich / y oddał im dobrá swoje: Y dał jednemu pięć tálentow / á drugiemu dwá / á drugiemu jeden: kożdemu według przemożenia jego: y záraz 16 precz odjáchał. A poßedßy on ktory wźiął pięć tálentow / robił nimi: y 17 zyskał drugá pięć tálentow. Tákże y on ktory *wźiął* dwá / zyskał y ten 18 drugie dwá. Ale ten ktory wźiął jeden / odßedßy wykopał *doł* w źiemi / y skrył pieniądze páná swego. 19 A po długim czáśie / przyßedł pan onych sług / y ráchował śie z nimi. 20 Tedy przystąpiwßy on ktory był wźiął pięć tálentow / przyniosł drugá pięć tálentow / mowiąc; Pánie / oddałeś mi pięć tálentow / otom drugá pięć tálentow zyskał nimi. 21 Y rzekł mu Pan jego; To dobrze sługo dobry y wierny: nád máłem byłeś wiernym / nád wielem ćię postáno-

E. w dźień S. Kátárzyny. a Mátt. 7. 23. b 1 Kor. 16.13. Efez. 6. 18. Kolos. 4. 2. 1 Tess. 5. 6. 1 Piotr 4. 7. y 5. 8. Objáw 3. 2. c Márk. 13.34.

stánowie : wnidź do rádości páná twego. 22 A przystapiwszy y on ktory był dwá tálenty wźiał / rzekł ; Pánie / oddałeś mi dwá tálenty / otom drugie dwá tálenty zyskał nim. 23 Rzekł mu Pan jego ; To dobrze sługo dobry y wierny : gdyżeś był wierny nád máłem / nád wielem ćie postánowie : Wnidź do rádości páná twego. 24 A przystapiwszy y ten ktory był wźiął jeden tálent / rzekł; Pánie / wiedźiałem żeś człowiek srogi / ktory żnieß gdźieś nierozśiewał / y zbieraß gdźieś nie rozsypował. 25 Bojac śie tedy / szedłem y skryłem tálent twoj w źiemie : oto masz co twego jest. 26 A odpowiádájac pan jego rzekł mu ; Sługo zły y gnuśny : wiedźiałeś iż żnie gdźiem nie rozśiewał / y zbieram gdźiem nie rozsypował : 27 Przetożeś miał pieniadze moje dáć tym / co pieniedzmi hándluja / á ja przyszedszy wźiałbym był co jest mojego z lichwa. 28 Przetoż weźmićie od niego ten tálent / á dajćie temu ktory ma dźieśieć tálentow : 29 (Abowiem káżdemu d ktory ma / bedźie dano / y obfitowáć bedźie : á od tego ktory nie ma / y to co ma / bedźie od niego odjeto. 30 A niepożytecznego sługe wrzuććie do onych ćiemności zewnetrznych. Tám bedźie płácz e y zgrzytánie zebow.

31 A Gdy przydźie Syn człowieczy w chwale swojey / y wszyscy świeći Anjołowie z nim / tedy uśiedźie ná stolicy chwały swojey. 32 Y beda f zgromádzone przedeń wszystkie narody / y odłaczy je jedne od drugich / jáko pásterz odłacza owce od kozłow: 33 A postáwi / owce záiste po práwicy swojey / á kozły po lewicy. 34 Tedy rzecze Krol tym ktorzy beda po práwicy jego ; Podźćie błogosłáwieni Ojcá mego ; odźiedźićźie krolestwo wam zgotowáne od záłożenia świátá. 35 Abowiem g łáknałem / á dáliśćie mi jeść ; prágnałem / á dáliśćie mi pić ; byłem gośćiem / á przyjeliśćie h mie : 36 Byłem nágim / á przyodźialiśćie mie? byłem chorym / á nawiedźiliśćie mie ; byłem i w wiezieniu / á przychodźiliśćie do mnie. 37 Tedy mu odpowiedza spráwiedliwi / mowiac ; PAnie / Kiedyżesmy ćie widźieli łáknacym / á nákarmiliśmy ćie? ábo prágnacym / á nápojiliśmy ćie? 38 Y kiedyśmy ćie widźieli gośćiem / á przyjeliśmy ćie? ábo nágim / á przyodźialiśmy ćie? 39 Abo kiedyśmy ćie widźieli chorym / ábo w wiezieniu / á przychodźiliśmy do ćiebie? 40 A odpowiádájac Krol / rzecze im ; Záprawde powiádam k wam / cokolwiekeśćie uczynili jednemu z tych bráći mojich namniejszych / mnieśćie uczynili. 41 Potym rzecze y tym ktorzy beda po lewicy ; Jdźćie l ode mnie przeklęći w ogień m wieczny / ktory zgotowány jest dyabłu y ánjołom jego. 42 Abowiem łáknałem / á nie dáliśćie mi jeść ; prágnałem / á nie dáliśćie mi pić : 43 Byłem gośćiem / á nie przyjeliśćie mie ; nágim / á nie przyodźialiśćie mie : chorym y w wiezieniu / á nie náwiedźiliśćie mie. 44 Tedy mu odpowiedza y oni / mowiac : PAnie / Kiedyśmy ćie widźieli łáknacym / ábo prágnacym / ábo gośćiem / ábo nágim / ábo chorym / ábo w wiezieniu / á nie służyliśmy tobie? 45 Tedy im odpowie / mowiac ; Záprawde powiádam wam / Czegośćie kolwiek nie uczynili jednemu z tych namniejszych / y mnieśćie nie uczynili. 46 Y pojda ći ná meki n wieczne : ále spráwiedliwi do żywotá wiecznego.*

d Matt. 13.12. Márk. 4.25. Luka. 8.18. 19.26 e Matt. 8.12. ná XVI. po Troj. f Matt. 25.27. g Ezai. 58.7. Ezech. 18.7. h Hebr. 13.2. i 2 Tym. 1.16. Jakub. 1.27.

k Matt. 10.40. l Psalm. 6.9. Matt. 7.23. Luka. 13.27. m Ezai. 30.33. Objáw. 14.19. n Dáni. 12.2. Jana. 5.29.

Rozdział XXVI.

PAN mowił o śmierći swojey. 3. Kśiaża przećiwko niemu rádźili. 6. Niewiástá go máśćia námazálá. 14. Judasz PAna przedał. 26. Pan Stáro Zakonna wieczerzę zniozszy, nowa postánowił. 38. W Ogrojcu śie smećił. 47. Támże go Judasz zdrádźił. 50. Y pojiman. 67. Ná śmierć osadzon. 69. A Piotr śie go zápzał.

1 Y Stáło śie / gdy dokończył a JEzus tych wszystkich mow / 2 rzekł do uczniow swojich ; Wiećie iż po dwu dniach bedźie Wielkanoc / á Syn człowieczy bedźie wydány áby był ukrzyżowány. 3 Tedy śie zebráli Przedniejszy b Kápłáni / y Náuczeni w piśmie

a Márk. 14.1. Luka. 22.1. b Jana. 11.47.

y Stárszy ludu do dworu Naywyższego Kápłáná/ ktorego zwano Káifasz. 4 ✤ Y náradzáli śię/ jákoby JEzusá zdrádą pojimáli/ y zábili. ✤ 5 Lecż mowili; Nie w Swięto: áby nie był rozruch miedzy ludem.

6 A Gdy JEzus był w Betániey w domu c Symoná trędowátego: 7 ✤ Przyſtąpiłá do niego niewiáſtá/ májąca słojek álábáſtrowy máśći bárzo koſztowney: y wylałá ją ná głowę jego/ gdy śiedźiał u ſtołu. ✤ 8 Co widząc ucżniowie jego/ rozgniewáli śię/ mowiąc: Y ná coż tá utrátá? ✤ 9 Abowiem mogłá być tá máść drogo przedána/ y mogło śię to dáć ubogim. ✤ 10 Co gdy poznał JEzus/ rzekł im: Przecż śię przykrzyćie tey niewieśćie? Dobry záprawdę ucżynek ucżyniłá przećiwko 11 mnie. ✤ Abowiem ubogie záwſze d maćie z sobą/ ále mnie nie záwſze 12 mieć będźiećie. ✤ Bo oná wylawſzy tę máść ná ćiáło moje/ ucżyniłá to/ 13 gotując mię ku pogrzebowi. ✤ Záprawdę powiádam wam: Gdźiekolwiek będźie kazána tá Ewángelia po wſzyſtkim świećie/ y to będźie powiádano/ co oná ucżyniłá/ ná pámiątkę jey.

14 TEdy odſzedſzy jeden e ze dwunaśći/ ktorego zwano Judaſzem Iſzkáryotem/ do przedniejſzych Kápłánow/ 15 ✤ Rzekł im; Co mi chcećie dáć/ á ja go wam wydam: A oni mu odważyli trzydźieśći śrebrnikow. 16 ✤ A od tąd ſzukał cżásu ſpoſobnego/ áby go wydał.

17 A Pierwſzego f dniá Przáśnikow/ przyſtąpili ucżniowie do JEzusá/ mowiąc mu; Gdźież chceſz żeć nágotujemy/ ábyś jadł Báránká? 18 A on rzekł? ✤ Idźćie do miáſtá/ do niektorego człowieká/ á rzecżćie mu; Kazałći Náucżyciel powiedźieć: Cżás moj blisko jeſt/ u ćiebie jeść będę Báránká z ucżniámi mojimi. ✤ 19 Y ucżynili ucżniowie jáko im rozkazał JEzus; y nágotowáli Báránká. 20 ✤ A gdy był wiecżor/ uśiadł 21 g zá ſtołem ze dwiemánaśćie. ✤ A gdy jedli/ rzekł: Záprawdę h powiádam wam/ iż jeden z was wyda mię. 22 ✤ Y záfrásowawſzy śię bárzo/ pocżęli mowić do niego káżdy z nich: Azá-

23 żem já jeſt PAnie? ✤ A on odpowiádájąc/ rzekł; Ktory macża ze mną rękę w miśie/ ten mię wyda. 24 ✤ Syn ći człowiecży idźie/ jáko nápiſano o nim: ále biádá człowiekowi temu/ przez ktorego Syn człowiecży wydány bywa/ dobrze by mu było/ by śię był nie národźił ten człowiek. 25 ✤ A odpowiádájąc Judaſz/ ktory go wydawał/ rzekł; Izalim ja jeſt Miſtrzu? Mowi mu; Tyś powiedźiał.

26 A Gdy oni jedli/ wźiąwſzy i JEzus chleb/ á pobłogosłáwiwſzy/ łamał/ y dał ucżniom/ y rzekł; Bierzćie/ jedzćie; to jeſt ćiáło moje. 27 ✤ A wźiąwſzy kielich/ y podźiękowawſzy/ dał im mowiąc; Pijćie z tego wſzyſcy: 28 ✤ Abowiem to jeſt krew moja Nowego Teſtámentu/ ktora śię zá wielu wylewa ná odpuſzcżenie 29 grzechow. ✤ Ale powiádam wam/ iż nie będę pił od tąd z tego rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

30 Y Záſpiewawſzy k pieśń/ wyſzli 31 ná gorę Oliwną. ✤ Tedy im rzekł JEzus; Wy wſzyſcy zgorſzyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápiſano; Uderzę l páſterzá/ y będą 32 rozproſzone owce trzody. ✤ Lecż gdy ja m zmartwychwſtánę/ poprzedzę 33 was do Gálilejey. ✤ A odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu; Choćby śię wſzyſcy n zgorſzyli z ćiebie/ ja śię 34 nigdy nie zgorſzę. ✤ Rzekł mu JEzus, Záprawdę powiádamći/ iż tey nocy/ pierwey o niż kur zápieje/ 35 trzy kroć śię mnie záprzyſz. ✤ Rzekł mu Piotr; Choćbym z tobą miał y umrzeć/ nie záprę śię ciebie. Tákże y wſzyſcy ucżniowie mowili.

36 TEdy przyſzedł p JEzus z nimi ná miejſce ktore zwano Getſemáne/ y rzekł ucżniom; Siedźćież tu/ áż odſzedſzy/ będę śię tám mo- 37 dlił. ✤ A wźiąwſzy z sobą Piotrá/ y dwu synow Zebedeuſzowych/ pocżął 38 śię smęćić y teſknić. ✤ Tedy im rzekł JEzus; Smętna jeſt q duſzá mojá áż do śmierci; zoſtańćież tu/ á cżujćie ze mną. 39 ✤ A poſtąpiwſzy trochę/ padł r ná oblicże swoje/ modląc śię/ y mowiąc; Ojcże moj/ Jeśli można/ niech mię ten kielich minie: á wſzák-

c Márk. 14. 3.
d 5 Moj. 15. 11. Márk. 14. 7.
e Márk. 14. 10. Luká. 22. 3. 4.
f 2 Moj. 12. 15. Márk. 14. 12.
g G. Vkladi sie.
h Márk. 14. 17.
i Márk. 14. 22. Luká. 22. 19. 1 Kor. 11. 23.
k Márk. 14. 26. Luká. 22. 39.
l Zách. 13. 7. Iana. 16. 32.
m Márk. 14. 28.
n Luká. 22. 33.
o Iana. 13. 38.
p Márk. 14. 32.
q Iana. 12. 27.
r Luká. 22. 41.

40 że/ nie jáko ja chcę/ ále jáko ty. ✣ Tedy przyszedł do uczniow/ y ználazł je śpiące/ y rzekł Piotrowi; Ták żeście nie mogli przez jednę godźinę czuć ze mną? 41 ✣ Czuyćież á modlćie się/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: Duch ći s jest ochotny / ále ćiáło mdłe. 42 ✣ Záśię powtore odszedszy/ modlił się/ mowiąc; Oycże moj / Jesli mię nie może ten kielich minąć/ tylko ábym go pił / niech się stánie wola t twojá. 43 ✣ A przyszedszy/ ználazł je záśię śpiące: ábowiem oczy ich były obćiążone. 44 ✣ A zániechawszy ich/ znowu odszedł; y modlił się potrzećie/ też słowá mowiąc. 45 ✣ Tedy przyszedł do uczniow swojich / y rzekł im; Spićież już / y odpoczywajćie: oto się przybłyżyłá godźiná/ á Syn człowieczy będźie wydány w ręce grzesznikow. 46 ✣ Wstańćie/ podźmy: oto się przybliżył ten / ktory mię wydawa.

47 A Gdy on jeszcze u mowił/ oto Judasz jeden ze dwunaśći przyszedł á z nim wielka zgrája / z mieczámi/ y z kijmi od Przedniejszych kápłánow/ y Stárszych ludu. 48 ✣ Ale ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mowiąc: Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jest: jimajćież go. 49 ✣ A wnet przystąpiwszy do JEzusá / rzekł; Bądź pozdrowiony Mistrzu: y pocáłował go. 50 ✣ Ale mu rzekł JEzus: Przyjaćielu/ ná coś przyszedł? Tedy przystąpiwszy/ rzućili ręce ná JEzusá/ y pojimáli go.

51 A Oto jeden z tych *ktorzy* byli z JEzusem / wyćiągnął rękę/ y dobył mieczá swego / á uderzywszy sługę Kápłáná Nawyższego / ućiął 52 mu ucho. ✣ Tedy mu rzekł JEzus; Obroć miecz twoj ná miejsce jego: ábowiem wszyscy ktorzy miecz x biorą / od mieczá poginą. 53 ✣ Azaż mniemasz / żebym nie mogł teraz prośić Oycá mego / á stáwiłby mi więcey niż dwánaśćie wojsk Anjołow. 54 ✣ Ale jákożby się wypełniły y pismá / *ktore mowią*, iż się ták muśi z stáć. 55 ✣ Oneyże godźiny mowił JEzus do a oney zgráje: Wyszliśćie jáko ná zbojcę / z mieczámi y z kijmi pojimáć mię. ✣ Ná káżdy dźień śiadałem u was ucząc w kośćiele / á

56 nie pojimáliśćie mię. ✣ Aleć się to wszystko b stáło / áby się wypełniły pismá Prorockie. Tedy uczniowie jego wszyscy c opuśćiwszy go/ ućiekli.

57 A Oni pojimawszy JEzusá / wiedli d go do Káifaszá Nawyższego Kápłáná: gdźie się byli zebráli 58 Náuczeni w piśmie/ y Stárszy. ✣ Ale Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná: á wszedszy tám/ śiedźiał z sługámi/ áby ujrzał koniec.

59 A Przedniejszy e Kápłáni/ y Stárszy / y wszystká Rádá / szukáli fałszywego świádectwá przećiwko JEzusowi / áby go ná śmierć wydáli. 60 ✣ Ale nie ználeźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ *przećię* nie ználeźli. Aż náostátek wystąpiwszy dwá fałszywi świádkowie/ Rzekli; 61 ✣ Ten mowił/ Mogę rozwálić Kośćioł f Boży / á zá trzy 62 dni zbudowáć go. ✣ A wstawszy Nawyższy Kápłan / rzekł mu: Nic nie odpowiádasz? *Cożto jest* co ći przećiwko tobie świadczą? 63 ✣ Lecz JEzus milczał. A odpowiádájąc Nawyższy Kápłan/ rzekł mu: Poprzysięgam ćię przez Bogá żywego/ ábyś nam powiedźiał / jesliś ty jest 64 CHrystus/ on Syn Boży? ✣ Rzekł mu JEzus: Tyś g powiedźiał. Wszákże powiádam wam: Od tąd ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná práwicy mocy *Bożey*, y przychodzącego ná obłokách niebieskich. 65 ✣ Tedy Nawyższy Kápłan rozdárł száty swoje/ mowiąc: Bluźnił! Coż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierstwo 66 jego. ✣ Coż się wam zda? A oni odpowiádájąc / rzekli: Winien jest 67 śmierći. ✣ Tedy plwáli ná oblicze jego / y policzkowáli go: á drudzy 68 laskámi h go bili / Mowiąc: Prorokuj nam Chrystuśie / kto jest ten co ćię uderzył.

69 A Że Piotr śiedźiał i przed domem ná podworzu. Tedy przystąpiłá do niego jedná dźiewká / mowiąc: Y tyś był z tym JEzusem 70 Gálilejskim? ✣ A on się záprzał przed wszystkimi / mowiąc: Nie 71 wiem co powiádasz. ✣ A gdy on wychodźił do Przyśionká ujrzáłá go

Margin notes (left, cut off): [Má]rk. [14.]38. — [Lu]ká. [22.]42. — [Má]rk. 14.43. — [Lu]ká. [22.]47. — [Ja]ná. [18.] 3. — x [1.] Moj[s.] 9. 6. — [Obj.] [1]3.10. — y [Iz]áj. 53. 2. — z [Lu]ká. [24.]26. — a [M]árk. [14.]42.

Margin notes (right): b Psalm. 22. 8. — c Márk. 14. 5. — d Márk. 14.13. — e Márk. 14.55. — f Janá. 2. 19. — g Matt. 25.31. Rzym. 14.10. 1 Tess. 4. 14. — h Ezái. 50. 6. Janá. 19. 3. — i Márk. 14.66. Luká. 22.55. Janá. 18.15.

insza *dźiewká*, y rzekłá do tych co tám byli: y tenći był z tym JEzusem Názáreńskim. 72 Tedy powtore záprzał śię z przyśięgą / *mowiąc*: 73 Nie znam tego człowieká. A przystąpiwszy po máłey chwilce / ći co tám stali / rzekli Piotrowi: Prawdźiwie y tyś jest z nich: bo y mowá twojá ćiebie wydawa. 74 Tedy śię pocżął przeklináć y przyśięgáć / *mowiąc*: Nie znam tego człowieká. A záráżem kur zápiał. 75 Y wspomniał Piotr ná słowá JEzusowe / ktory mu był powiedźiał; Pierwey niż kur zápieje / trzykroć śię mnie záprzysz. A wyszedszy precż / gorzko płákał.

k Márk. 14.72.

ROZDZIAL XXVII.

Chrystus á PAná pod sąd Piłátow oddano. 5. Judasz śię obieśił. 19. Piłatá żoná przestrzega. 20 Zydowie o Bárábbászá proszą. 24. Piłat umywszy ręce, zkazał PAná ná śmierć. 29. Ktorego ukoronowano. 34. Ukrzyżowano. 50. Pan w mękách dokonał. 51. Cudá po śmierći. 57. Pogrzeb PAńśki. 62. I grobu obwárowánie.

1 A Gdy a było ráno / weszli w rádę b wszyscy Przedniejszy Kápłáni / y Stárszy ludu przećiwko JEzusowi / áby go c zábili. 2 Y zwiazawszy go / wiedli y podáli go Pontskiemu Piłatowi Stárośćie.

a Márk. 15. 8. b Psalm 2. 2. c Dźiej. 3. 13.

3 TEdy Judasz / ktory go był wydáł / widząc iż był osadzony / żáluiąc tego, wroćił trzydźieśći śrebrnikow Przedniejszym kápłánom / y Stárszym *ludu*, Mowiąc; 4 Zgrzeszyłem wydawszy krew niewinną! A oni rzekli: Coż nam do tego / ty ujrzysz. 5 A porzućiwszy one śrebrniki w Kośćiele / odszedł: á odszedszy / obieśił d śię. 6 Ale Przedniejszy Kápłáni / wźiąwszy one śrebrniki / mowili: Nie godźi śię ich kłáść do e skárbu / gdyż zapłátá jest krwie. 7 Y náradźiwszy śię / kupili zá nie rolą gárncarzowe ná pogrzeb gośćiom. 8 Dla tego oná rola názwána jest rolą krwie / áż do *dniá* dźiśiejszego. 9 Tedy śię wypełniło / co powiedźiano przez f Jeremiaszá Proroká / mowiącego; Y wźięli trzydźieśći śrebrnikow zapłáte oszácowánego / ktory był

d Dźiej. 1. 18. e G. Korbony. f Przez Proroki.

oszácowány od synow Izráelskich: 10 Y dáli je zá rolą gárncarzowe / jáko mi postánowił PAN.

11 A JEzus stał przed Stárostą. Y pytał go Stárostá / mowiąc: Tyżeś jest on Krol g Zydowski? A JEzus mu rzekł: Ty powiádasz. 12 A gdy nań skárżyli Przedniejszy Kápłáni h y Stárszy / nic nie odpowiedźiał. 13 Tedy mu rzekł Piłat: Niesłyszyszże jáko wiele przećiwko tobie świádczą? 14 Lecz mu nic odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták / iż śię Stárostá bárzo dźiwował.

g Márk. 15. 2. Luk. 23. 3. h Ezái. 53. 7.

15 A Le ná Swięto zwykł był Stárostá i wypuszczáć ludowi jednego więźniá / ktoregoby chćieli. 16 Y mieli ná ten czás więźniá znácznego / ktorego zwano Bárábbasz. 17 A gdy śię zebráli / rzekł do nich Piłat: Ktoregoż chcećie / ábym wam wypuśćił? Bárábbaszá / czyli JEzusá / 18 ktorego zowią Chrystusem? Bo wiedźiał / iż go z nienawiśći wydáli.

i Márk. 15. 6.

19 A Gdy on śiedźiał ná *sądowey* stolicy / posłáłá do niego żoná jego / mowiąc: Nie miey żadney spráwy z tym spráwiedliwym: bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. 20 Ale Przedniejszy Kápłáni y Stárszy / námowili k lud / áby prośili o Bárábbaszá / á JEzusá áby strácili. 21 A odpowiádájąc Stárostá / rzekł im: Ktorego chcećie ábym wam z tych dwu wypuśćił? A oni odpowiedźieli: Bárábbaszá. 22 Rzekł im Piłat: Coż tedy ucżynię z JEzusem / ktorego zowią CHrystusem? Rzekli mu wszyscy: Niech będźie ukrzyżowány. 23 A Stárostá rzekł: Coż wżdy złego ucżynił? Ale oni tym bárźiey wołáli / mowiąc; Niech będźie ukrzyżowány!

k Márk. 15.11. Luka. 23.18. Janá. 18.40. Dźiej. 3. 14.

24 A Widząc Piłat iż to nic nie pomogáło / ále *owszem* śię więtszy rozruch wszczynał / wźiąwszy wodę / umył ręce przed ludem / mowiąc: Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. 25 A odpowiádájąc wszystek lud / rzekł: Krew jego ná nas y ná dźiatki násze. 26 Tedy im l wypuśćił Bárábbaszá: ále JEzusá ubiczowawszy / wydał *go* áby był ukrzyżowány.

l Márk. 15.15.

Tedy

27 Tedy żołnierze Stárośćini ^m^ przywiodszy JEzusá ná ratusz / 28 zebráli do niego wszystkę rotę. A zewlekszy go / przyodziáli go płászczem szárłátowym. 29 Y uplótszy koronę z ćiernia / włożyli ná głowę jego; y dáli trzćinę w práwą rękę jego: á upadájąc przed nim ná koláná / náśmiewáli się z niego / mówiąc: Bądź pozdrowiony Krolu Żydowski. 30 A plując nań / wźięli onę trzćinę / y bili go w głowę jego. 31 A Gdy się z niego náśmiali / zewlekli go z onego płászczá / y oblekli go w száte jego; y wiedli go áby był ukrzyżowány. 32 A wychodząc ználeźli człowieká Cyrenejczyká / imieniem Symoná: tego przymuśili / áby niósł krzyż jego. 33 A przyszedszy ná miejsce rzeczone Golgotá / które zowią miejscem trupich głów: 34 Dáli mu pić ocet ^n^ z żółćią zmieszány: á skosztowawszy / nie chćiał pić. 35 A Ukrzyżowawszy go / rozdźielili ^o^ száty jego / y miotáli los: áby się wypełniło co powiedźiano przez Proroká; Rozdźielili ^p^ sobie száty moje: á o odźienie moje los miotáli. 36 A śiedząc / strzegli go tám. 37 Y przybili nád głową jego ^q^ winę jego nápisáną; Ten jest JEzus Krol Żydowski. 38 Byli też ukrzyżowáni z nim dwá ^r^ zbójcy: jeden po práwicy / á drugi po lewicy. 39 A Ci którzy mimo ^s^ chodźili / bluźnili go / chwiejąc głowámi swojimi / 40 Y mówiąc; Ty co rozwalasz Kośćiół / á we trzech dniách budujesz go, rátuj sámego śiebie; Jeśliś jest Syn Boży / zstąp z krzyżá. 41 Tákże y Przedniejszy Kápłáni z Náuczonymi w piśmie y z Stárszymi / náśmiewájąc się mówili; 42 Inszych rátował ^t^ / á sámego śiebie rátowáć nie może; Jeśliż jest Krol Izráelski / niech teraz zstąpi z krzyżá / á uwierzymy mu. 43 Dufał w Bogu / niechże go ^u^ teraz wybáwi / jeśli się w nim kocha; Boć powiedźiał; Jestem Synem Bożym. 44 Tákże też y zbójcy / którzy byli z nim ukrzyżowáni / urągáli mu. 45 A Od szóstey godźiny / stáłá ^x^ się ćiemność po wszystkiey źiemi / 46 áż do dźiewiątey godźiny. A około dźiewiątey godźiny / záwołał JEzus głosem wielkim mówiąc; ^y^ Eli / Eli / Lámá Sábáchtháni: to jest: Boże moj! Boże moj! czemuś mię opuśćił? 47 Tedy niektórzy z tych co tám stali usłyszawszy to / mówili: Eliaszá ten woła. 48 A záráz ^z^ z bieżawszy jeden z nich / wźiął gębkę / y nápełnił ją octem; á włożywszy ná trzćinę / dał mu pić. 49 A drudzy mówili; Zániechaj / pátrzajmy jeśli przydźie Eliasz / áby go wybáwił. 50 Ale JEzus záwoławszy powtóre głosem ^a^ wielkim / oddał Duchá. 51 A Oto zasłoná kośćielna rozerwáłá ^b^ się ná dwoje / od wierzchu áż do dołu: y trzęsłá się źiemiá: á skáły się pádáły. 52 Y groby się otwarzáły: á wiele ćiał świętych / którzy byli zásnęli / powstáło. 53 A wyszedszy z grobów po *zmartwych* wstániu jego / weszli do miástá świętego: y pokazáli się wielom. 54 Tedy Setnik y ći co z nim JEzusá strzegli / widząc trzęsienie źiemie / y to co się dźiało / zlękli się bárzo / mówiąc; Prawdźiwieć ten był Synem Bożym. 55 A było tám wiele niewiast z dáleká się przypátrujących; które były przyszły zá JEzusem od Gálilejey / posługując mu. 56 Miedzy którymi byłá Márya Mágdálená / y Márya mátká Jákubowá y Jozesowá / y mátká synów Zebedeuszowych. 57 A Gdy był wieczór / przyszedł ^c^ człowiek bogáty z Arymátyey / imieniem Jozef; który też był uczniem JEzusowym. 58 Ten przyszedszy do Piłatá / prośił o ćiáło JEzusowe. Tedy Piłat rozkazał / áby mu było ono ćiáło oddáne. 59 A Jozef wźiąwszy ono ćiáło / uwinął je w czyste prześćierádło. 60 Y położył je w nowym grobie swojim / który był w opoce wykował: á przywáliwszy do drzwi grobowych kámień wielki / odszedł. 61 A byłá tám Márya Mágdálená / y druga Márya / które śiedźiáły przećiwko grobowi. 62 A Drugiego dniá / który był *pierwszy* po Przygotowániu / zgromá-

m Márk. 15.15. Janá. 19.1.
n Psalm 69.22. Márk. 15.22.
o Márk. 15.24.
p Psalm 22.19.
q Márk. 15.26.
r Esái. 53.12.
s Psalm 22.8. y 109.25.
t Luká. 23.35.
u Psalm 22.9.
x Márk. 15.33.
y Psalm 22.1.
z Psalm 69.12.
a Luká. 23.46.
b 2Kron. 3.14.
c Márk. 15.42. Luká. 23.50. Janá. 19.38.

dźili śię Przedniejszy Kápłáni y 63 Fáryzeuszowie do Piłatá. ♣ Mowiąc; Pánie/wspomnieliśmy/ iż on zwodźićiel powiedźiał gdy jeszcze żyw był; Po trzech dniách d zmartwych wstánę. ♣ 64 Rozkaż tedy obwárowáć grob/áż do dniá trzećiego : by snadź przyszedszy uczniowie jego w nocy / nie ukrádli go / y nie powiedźieli ludowi ; Iż powstał od umárłych : y będźie pośledni błąd gorszy niż pierwszy. ♣ 65 Rzekł im Piłat ; Maćie straż / Idźćież / obwárujćie jáko umiećie. ♣ 66 A oni poszedszy / osádźili grob strażą / zápieczętowawszy kámień.

d Mátt. 16.21.

Rozdział XXVIII.

Niektore Pánie chcąc PAná pomázáć, do grobu przyszły. 2. Ktorym Anjoł o zmartwychwstániu powiedźiał. 8. PAN śię im pokazał. 11. Straż o tym dałá znáć: co Kśiążá zátłumić chćieli. 18. A PAN Apostoły ná wszystek świát rozesłał.

1 A Gdy śię kończyła Sábbát / y już świtáło ná pierwszy *dźień onego* b tegodniá / przyszłá Márya Mágdálená / y druga Márya / áby grob oglądáły. 2 ♣ A oto stáło śię wielkie trzęśienie ziemie: Abowiem Anjoł PAński zstąpiwszy z niebá / przystąpił y odwálił kámień ode drzwi / y uśiadł ná nim. 3 ♣ A było wejrzenie jego jáko błyskáwicá ; á 4 szátá jego biała/jáko śnieg. ♣ A ći ktorzy strzegli *grobu*, drżeli/bojąc śię 5 go ; y stáli śię jáko umárli. ♣ Ale Anjoł c odpowiádájąc/ rzekł do niewiast ; Nie bojćie śię wy / Boć wiem iż IEzusá ukrzyżowánego 6 szukaćie. ♣ Niemászći go tu: ábowiem powstał jáko powiedźiał. Chodźćie oglądajćie d miejsce gdźie leżał 7 PAN ♣ A prętko idąc/ powiedzćie uczniom jego / że zmartwychwstał : á oto uprzedza was do Gálilejey ; tám go ujrzyćie. Otom wam powiedźiał.

à Márk. 16. 1. Luk. 24. 1. Janá. 20. 1. b G. Sábbátu. c Márk. 16. 6. d Mátt. 27.60.

8 Y Edy wyszedszy prętko e od grobu z bojáźnią y z rádośćią wielką / bieżáły áby to opowiedźiáły 9 uczniom jego. ♣ A gdy szły áby to opowiedźiáły uczniom jego / oto IEzus potkał śię z nimi/ mowiąc: Bądźćie pozdrowione. A one przystąpiwszy/uchwyćiły śię nog jego/ y 10 pokłoniły mu śię. ♣ Tedy im rzekł IEzus : Nie bojćie śię ; idźćie/ opowiedzćie bráći mojey / áby poszli do Gálilejey;á tám mię ujrzą.

11 A Gdy one poszły / oto niektorzy z straży przyszedszy do miástá / oznájmili Przedniejszym kápłánom 12 wszystko co śię stáło. ♣ Ktorzy zgromádźiwszy śię z Stárszymi/y nárádźiwszy śię / dáli niemáło pieniędzy 13 żołnierzom/Mowiąc: ♣ Powiádajćie / iż uczniowie jego w nocy przyszedszy/ukrádli go gdyśmy my spáli. 14 ♣ A jeśliby śię to Stárosty doniosło/my go námowimy/á was bespiecznymi uczyniemy. 15 ♣ A oni wźiąwszy pieniądze / uczynili jáko ich náuczono. Y rozniosłá śię tá powieść miedzy Zydy / áż do dniá dźiśiejszego.

16 I Ecz jedenáśćie uczniow poszli do Gálilejey ná gorę / gdźie im 17 był náznáczył IEzus. ♣ A ujrzawszy go / pokłonili mu śię: lecz nie18 ktorzy wątpili. ♣ Ale IEzus przystąpiwszy mowił do nich / á rzekł: Dáná mi jest g wszelka moc ná nie19 bie y ná ziemi. ♣ Idąc tedy náuczajćie wszystkie h narody / chrzcząc je w Imię Ojcá y Syná y Duchá 20 Swiętego. ♣ Ucząc je przestrzegáć wszystkiego com wam przykazał. A oto jam jest z wámi po wszystkie dni/ áż do skończenia świátá/ Amen. *

e Márk. 16. 8. Luka. 24. 9. E. w. dźień Rozestánców. f Márk. 14.28. g Mátt. 11.27. Janá. 3. 35. h Márk. 16.15.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO MARKA.

C Oby zacz był S. Márek / y kiedy Ewángelią swoję nápisał / rożnie o tym rozumieją. Jedni/że był z liczby onych 70. Uczniow Páńskich. Drudzy/że był z obywátelow Jeruzalemskich. Inszy rozumieją / że śię przy Pietrze S. báwił / á że z ust jego nápisał Ewángelią

lia swoje: á to z tąd máją / że go názywał synem swojim 1. Piotr. 5. 13. Jnni twirdzą / że dopiero po śmierći Piotrá y Páwłá nápisał Ewángelią. Lecż to mniejsza; gdy tylko wiemy / że porządnie ná ten Vrząd był powołány / á cokolwiek pisał / że to miał z Duchá Swietego. Jnni mowią / że tylko z Mátteuszá S. summowńie Ewángelią swoję zebrał. Co być nie może: boby tylko trzej á nie czterej byli Ewángelistowie. Do tego / inszego porządku ná wielu miejscách / niż S. Mátteusz záżywa: Y niektorych rzeczy / ktore ma S. Mátteusz / on niema: niektore pilniey opisuje; á niektore ma / ktorych S. Mátteusz nie ma. Ewángelią pisząc/miánuje naprzod/co Chr. Pan czynił w Gálilejey; co zámyka w dźiewiąći pierwszych Rozd. Potym opisuje co PAn czynił w Judskiey źiemi / á miánowićie w Jeruzalem / y co śię tám z nim dźiało; á to zámyka w śiedmi ostátnich Rozdźiałách.

ROZDZIAŁ I.

Janá Chrzćićielá urząd. 6. Száty, żywność. 7. Y pokorá. 9. Chrystus PAn ochrzczony. 12. Od Dyabłá kuszony. 14. Ewángelią opowiádał. 16. Kilku uczniow powołał. 21. W bożnicy náuczał. 25. Opętánego. 29. Swiekrá Piotrowę. 32. Wiele niemocnych. 40. Y trędowátego uzdrowił.

1 TEn jest początek Ewángeliey JEzusá Chrystusá Syná Bożego. 2 ✣ Jáko nápisano w Prorokách: Oto Ja posyłam ᵃ posłá mego przed obliczem twojim/ktory zgotuje drogę twoję przed tobą. 3 ✣ Głos wołájącego ná puszczy Gotujćie drogę ᵇ PAńską/prostę czyńćie śćieszki jego. 4 ✣ Jan chrzćił ᶜ ná puszczy/ y kázał chrzest pokuty ná odpuszczenie grzechow. 5 ✣ Y wychodźiłá do niego wszystká kráiiná Judská/ y Jeruzalemczycy: á wszyscy byli od niego chrzczeni w rzece Jordanie/ wyznawájąc 6 grzechy swoje. ✣ Ale Jan przyodźiány był śierśćią ᵈ wielbłądową / á pás skorzány był około biodr jego: á 7 jadał száráncżą y miod leśny. ✣ Y kazał / mowiąc: Jdźie zá mną ᵉ mocnieyszy niżeli ja / ktoremum nie jest godźien zchyliwszy śię rozwiązáć rzemyká u obuwia jego. 8 ✣ Jam ći ᶠ was chrzćił wodą: ále on was będźie chrzćił ᵍ Duchem Swiętym.

9 Y Stáło ʰ śię w one dni/że przyszedł JEsus z Názáretu Gálilejskiego / á ochrzczony jest od Janá 10 w Jordanie. ✣ A zárázem wystąpiwszy z wody / ujrzał rozstępujące śię niebiosá/ y Duchá jáko gołębicę 11 nań zstępującego. ✣ Y stał śię głos z niebá; ⁱ Tyś jest on Syn moj i miły / w ktorym mi śię upodobáło. 12 ✣ A zaraz Duch wypędźił ᵏ go ná 13 puszczą. ✣ Y był tám ná puszczy przez czterdźieśći dni/będąc kuszony od szátáná: á był z zwierzęty: A Anjołowie służyli mu.

14 LEcż potym gdy Jan był pódány do więźienia, przyszedł JEzus ˡ do Gálilejey káząc Ewángelią kro- 15 lestwá Bożego / A mowiąc: ✣ Wypełnił śię czás/y przybliżyło śię krolestwo Boże: Pokutujćie / á wierzćie Ewángeliey.

16 A Przechodząc ᵐ śię nád morzem Gálilejskim/ujrzał Symoná y Andrzejá brátá jego zápuszczájące śieć w morze: (bo byli rybitwi) 17 Y rzekł im JEzus: ✣ Podźćie zá mną / á uczynię was ⁿ rybitwámi 18 ludźi. ✣ A oni zárázem opuśćiwszy ᵒ 19 śieći swoje/poszli zá nim. ✣ A z támtąd trocheczkę odszedszy / ujrzał Jákubá syná Zebedeuszowego/ y Janá brátá jego: á oni w łodźi opráwiáli 20 śieći. ✣ Y záraz ich powołał. A oni zostáwiwszy Ojcá swego Zebedeuszá w łodźi y z czeládźią / poszli zá nim.

21 POtym weszli ᵖ do Kápernáum; á záraz w Sabbát wszedszy JEzus 22 do bożnice/náuczał. ✣ Y zdumiewáli śię nád ᑫ náuką jego: ábowiem on ich uczył / jáko májący moc/á nie jáko Náuczeni w piśmie. 23 A Był w bożnicy ich ʳ człowiek májący duchá nieczystego/ktory 24 záwołał / Mowiąc: ✣ Ach coż my z tobą mamy JEzuśie Názáreński? Przyszedłeś ábyś nas wytráćił? Znam ćię ktoś jest: żeś on święty 25 Boży. ✣ Y zgromił go JEzus / mowiąc: Vmilkni/á wynidź z niego. ✣ 26 Tedy rozdárszy go duch nieczysty/ y

Marginalia: a Mátt. 3. 1. b Ezái. 40. 3. c Mátt. 3. 1. d Mátt. 3. 4. e Mátt. 3. 11. f Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5. y 11. 16 y 19. 4. g Joel. 2. 28. h Mátt. 3. 13. i Psalm 2. 7. Ezái. 42. 1. k Mátt. 4. 1. l Mátt. 4. 12. m Mátt. 4. 18. Luká 5. 2. n Mátt. 4. 19. o Mátt. 4. 22. p Mátt. 4. 13. q Mátt. 7. 28. r Luká. 4. 33.

záwołáwszy głosem wielkim/ wyszedł z niego. 27 ✠ Y wylękli się wszyscy/ ták/ iż się pytáli miedzy sobą/ mowiąc: Coż to jest? Coż to zá nowa náuká? iż mocą y duchom nieczystym rozkázuje/ á ſą mu posłuszni? 28 ✠ Y rozeszłá się powieść o nim prętko po wszystkiey kráinie leżącey około Gálilejey.

29 A Wyszedszy s záraz z bożnice/ przyszli do domu Symonowego y Andrzejowego z Jákubem y z Jánem. 30 ✠ A świekrá Symonowá leżáłá/ máiąc gorączkę/ o ktorey mu wnet powiedźieli. 31 ✠ Tedy przystąpiwszy podniosł ją/ ująwszy ją zá rękę jey: á záraz ją gorączká opuściłá/ y posługowáłá im.

32 A Gdy był t wieczor/ y słońce záchodźiło/ przynośili do niego wszystkie ktorzy się źle mieli/ y opętáne. 33 ✠ A wszystko miásto zgromádźiło się do drzwi. 34 ✠ Y uzdrowił wiele tych co się źle mieli ná rozliczne choroby: y wygnał wiele dyabłow/ á nie dopuścił mowić dyabłom: bo go ználi.

35 A Bárzo ráno przede dniem wstawszy/ wyszedł/ y odszedł ná puste miejsce: á tám się modlił. 36 ✠ Y poszli zá nim Symon/ y ći ktorzy z nim byli. 37 ✠ A ználazszy go/ rzekli mu: Wszyscy ćię szukáją. 38 ✠ Tedy im on rzekł: Idźmy u do przyległych miásteczek/ ábym y tám kazał: bom ná to x przyszedł. 39 ✠ Y kazał w bożnicách ich po wszystkiey Gálilejey/ y wyganiał dyabły.

40 T Edy przyszedł y do niego trędowáty/ prosząc go y upadájąc przed nim ná koláná/ y mowiąc mu: Jeśli chcesz/ możesz mię oczyśćić. 41 ✠ A ták JEzus ulitowszy się/ wyćiągnął rękę/ á dotknął się go/ y rzekł mu: Chcę/ bądź oczyśćiony. 42 ✠ A gdy to PAn rzekł/ zárázem odszedł 43 trąd od niego/ y był oczyśćiony. ✠ A srodze mu przygroziwszy JEzus, záraz go odpráwił; 44 ✠ Y rzekł mu Pátrz/ ábyś nikomu nic nie powiádał: ale idź/ á ukaż się kápłánowi: y ofiáruj zá oczyśćienie twoje/ to co rozkazał z Mojżesz ná świádectwo przećiwko nim. 45 ✠ Ale on odszedszy/ począł wiele opowiádáć y rozsławiáć te

s Mátt. 8. 14.
t Mátt. 8. 16.
u Luka. 4. 43.
x Ezá. 61. 1.
y Mátt. 2. 2.
z 3 Moj. 13. 3. y 14. 4.

rzecz/ ták iż już nie mogł JEzus jáwnie wniść do miástá: ále był ná ustroniu ná miejscách pustych. Y zchodźili się do niego zewsząd.

Rozdział II.

PAn JEzus uzdrowił powietrzem ruszonego. 14. Máttheuszá powołał. 15. Grzesżniki przyjmował, y o nie się zástawiał. 18. Ucżniow swojich z strony postu. 23. Y z strony rwánia kłosow w Sábbát, bronił.

1 A Záśię przyszedł po kilku a dni do Kápernáum/ y usłyszano że 2 jest domá. ✠ A wnet zeszło się ich ták wiele/ że się zmieśćić nie mogli áni przede drzwiámi: y opowiádał 3 im słowo Boże. ✠ Tedy przyszli do nie° b niosąc powietrzem ruszonego/ 4 ktorego czterej nieśli. ✠ A gdy do niego przystąpić nie mogli dla ćiżby/ odkryli dách gdźie był JEzus: á przełamawszy go/ zpuśćili po powrozách ná doł łoże/ ná ktorym leżał powie-5 trzem ruszony. ✠ A widząc JEzus wiárę ich/ rzekł powietrzem ruszonemu: Synu/ odpuszczone są tobie 6 grzechy twoje. ✠ A byli tám niektorzy z Náuczonych w piśmie/ śiedząc y myśląc w sercách swojich: ✠ 7 Czemuż ten ták mowi bluźnierstwá? Ktoż może grzechy c odpuszczáć/ tylko sam Bog? 8 ✠ A záraz poznawszy JEzus Duchem swym/ iż ták w sobie myślili/ rzekł im: Czemuż ták myślićie w sercách wászych? 9 ✠ Coż łátwiejszego jest rzec powietrzem ruszonemu; Odpuszczone są tobie grzechy: czyli rzec; Wstań/ y 10 weźmi łoże twoje/ á chodź? ✠ Ale żebyśćie wiedźieli/ d iż Syn człowieczy ma moc ná źiemi grzechy odpuszczáć rzekł powietrzem ruszone-11 mu: ✠ Tobie mowię/ wstań/ á weźmi łoże twoje/ á idź do domu twego. 12 ✠ A on zárázem wstał: y wźiąwszy łoże swoje/ wyszedł przed wszystkimi: ták/ iż się wszyscy zdumiewáli/ y chwalili Bogá/ mowiąc: Nigdyśmy nic tákiego nie widźieli.

13 Y Wyszedł záśię nád morze/ á wszystek lud przychodźił do niego/ y náuczał go. 14 ✠ A idąc mimo obaczył e Lewiego syná Alfeuszowego śiedzącego ná cle/ y rzekł mu;

a Mátt. 9. 1.
b Luka. 5. 18.
c Ezái. 43. 25.
d Mátt. 9. 6.
e Mátt. 9. 9.

Podź

Pódź zá mną. A on wstawszy szedł 15 zá nim. ♣ Y stáło śię gdy JEzus siedźiał zá stołem w domu jego/ że wiele celnikow y grzesznikow wespoł siedźiáło z JEzusem/ y z uczniámi jego: bo ich wiele było/ y chodźili zá 16 nim. ♣ A Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie widząc go/ że jadł z celnikámi y z grzesznikámi/ mowili do uczniow jego: Coż *jest* iż z celniká- 17 mi y z grzesznikami je y pije. ♣ A usłyszawszy to JEzus/ rzekł im: Niepotrzebują zdrowi lekárzá/ ále ći co śię źle máją: Nie przyszedłem wzywáć f spráwiedliwych/ ále grzesznych do pokuty.

18 A Uczniowie g Janowi y Fáryzeyscy pośćili/ á przyszedszy mowili do niego: Czemuż uczniowie Janowi y Fáryzeyscy poszczą/ á 19 twoji uczniowie nie poszczą. ♣ Y rzekł im JEzus: Izali mogą synowie łożnice małżeńskiey pośćić poki z nimi jest oblubieniec? Poki z sobą oblubieńcá máją/ nie mogą pośćić. 20 ♣ Ale przydą dni/ gdy od nich odjęty będźie oblubieniec/ á tedy będą 21 pośćić w one dni. ♣ A żaden nie wpráwuje łáty sukná nowego w száte wiotchą/ ináczey oná jego łátá nowa ujmuje *nieco* od wiotchey *szá-* 22 *ty*, y stawa śię gorsze rozdárćie. ♣ Y żaden nie leje winá młodego w stáre státki: bo ináczey wino młode rozsadza státki/ y wyćieka wino/ á státki śię psują: ále wino nowe ma być wlewáne w státki nowe.

23 Y Stáło śię/ że szedł JEzus h w Sábbát przez zboże: y poczęli uczniowie jego idąc rwáć kłosy. ♣ 24 Ale Fáryzeuszowie mowili do niego: Oto czemu ći czynią w Sáb- 25 bát/ czego śię nie godźi *czynić*. ♣ A on im rzekł: Nigdyśćie nie czytáli co uczynił Dawid/ gdy niedostátek ćierpiał/ á łáknał sam y ći ktorzy 26 z nim byli? ♣ Jáko wszedł do domu Bożego zá Abiátárá kápłáná nawyższego/ y jadł chleby pokłádne (ktorych śię nie godźiło jeść tylko k Kápłánom) á dał y tym ktorzy 27 z nim byli. ♣ Do tego rzekł im: Sábbát/ dla człowieká uczyniony/ 28 á nie człowiek dla Sábbátu. ♣ Dla tego Syn człowieczy jest PAnem y Sábbátu.

ROZDZIAŁ III.

Chrystus PAn uschłą rękę májącego uzdrowił. 6. O co go Fáryzeuszowie z Herodyány zábić chćieli. 14. Dwánaśćie Apostołow zebrał. 23. Z Fáryzeuszámi broniąc sámego siebie, rozmawiał.

1 Y Wszedł záśię do a bożnice/ á był tám człowiek ktory miał rę- 2 kę uschłą. ♣ Y podstrzegáli go jeśliby go w Sábbát uzdrowił/ áby go o- 3 skárżyli. ♣ Y rzekł onemu człowiekowi ktory miał rękę uschłą: Wy- 4 stąp w pośrzodek. ♣ Y rzekł do nich: Godźili śię w Sábbát dobrze czynić/ czyli źle? człowieká záchowáć/ czyli 5 zábić? A oni milczeli. ♣ Tedy pojrzawszy po nich z gniewem/ y záśmućiwszy śię nád zátwárdzeniem sercá ich/ rzekł onemu człowiekowi: Wyćiągni rękę twoje; y wyćiągnął: Y przywrocona jest ręká jego do zdrowia jáko y druga.

6 Tedy wyszedszy Fáryzeuszowie/ uczynili b wnet rádę z Herodyány przećiwko niemu/ jákoby go 7 strácili. ♣ Ale JEzus z uczniámi swymi ustąpił nád morze/ á wielkie mnostwo c szło zá nim z Gálilejey 8 y z źiemie Judskiey: ♣ Y z Jeruzálem y z Idumejey/ y z Zá-Jordánia/ y z tych ktorzy mieszkáli około Tyru y Sydonu wielkie mnostwo/ słysząc ják wielkie rzeczy czynił/ 9 przyszli do niego. ♣ Y rozkazał uczniom swojim áby łodkę mieli záwsze pogotowu dla ludu/ áby go nie 10 ćisnęli. ♣ Abowiem ich wiele uzdrawiał/ ták iż náń padáli/ áby śię go dotykáli ktorzykolwiek choroby mie- 11 li. ♣ A duchowie nieczyśći gdy go ujrzeli/ upadáli przed nim/ y wołáli mowiąc: Tyś jest Syn Boży. ♣ 12 Ale je on srodze gromił/ żeby go nie objawiáli.

13 Y Wstąpił ná gorę/ á wezwał d do śiebie tych ktorych sam chćiał: 14 y przyszli do niego. ♣ Y postánowił ich dwánaśćie áby z nim były/ á iżby 15 je wysłał kázáć *Ewángelią*. ♣ Y żeby mieli moc uzdrawiáć choroby/ y wy- 16 ganiáć dyabły. ♣ Symoná ktoremu 17 imię dał Piotr: ♣ Y Jákubá *Syná*

f Mátt. 9. 13.
g Mátt. 9. 14.
h Mátt. 12. 1.
i 1 Sám. 21. 6.
k 2 Moj. 29. 33. 3 Moj. 8. 31. y 24. 9.
a Mátt. 12.
b Mátt. 12. 14
c Mátt. 4. 25
d Mátt. 10. 1. Márk. 6. 7. Luká. 6. 12. y 9. 1.

Zebedeuszowego/ y Jana bráta Jákubowego: (ktorym dał imię Boá- 18 nerges/ to jest/ synowie gromu) ✠ Y Andrzejá/ y Filipá/ y Bártłomiejá: y Mátteuszá/ y Tomaszá/ y Jákubá syná Alfeuszowego/ y Tádeuszá/ y 19 Symoná Chánánejczyká: ✠ Y Judaszá Iszkáryotá/ ktory go też wy- 20 dał: Y szli z nim do domu. ✠ Y zgromádźił się z nowu lud/ ták/ iż nie mogli áni chlebá jeść.

21 A Gdy o tym usłyszeli jego powinni/ przyszli áby go pojimáli: bo 22 mowili/ że odszedł od rozumu. ✠ A Náuczeni w piśmie ktorzy byli przyszli z Jeruzalem/ mowili; Iż ma e Beelzebubá/ á iż przez kśiążę 23 dyabelskie wygania Dyabły. ✠ Y wezwawszy ich mowił do nich w podobieństwách: Jákoż może szátan 24 szátáná wyganiáć? ✠ A jesli iże krolestwo sámo w sobie będźie rozdźielone/ nie może się ostáć ono krole- 25 stwo. ✠ Y dom jesliby sam przećiwko sobie był rozdźielony/ nie będźie się 26 mogł ostáć on dom. ✠ Tákci jesli szátan powstał *sam* przećiwko sobie/ y jest rozdźielony/ nie może się ostáć; 27 ále koniec bierze. ✠ Nikt nie może sprzętu mocárzowego wszedszy do domu jego rozchwyćić/ jesliby pierwey mocárzá *onego* nie związał; á 28 potym dom jego zplundruje. ✠ Záprawdę powiádam wam/ że wszystkie grzechy synom ludzkim będą odpuszczone/ y bluźnierstwá ktory- 29 mikolwiek bluźnili: ✠ Ale kto bluźni przećiwko f Duchowi Swiętemu/ nie ma odpuszczenia náwieki; 30 ále winien jest sądu wiecznego. ✠ Bo mowili: Ma duchá nieczystego.

31 Przyszli tedy bráćia y mátká g jego/ á stojąc przed domem/ posłáli do niego/ y kazáli go záwołáć. ✠ A lud śiedźiał około niego; y rzekli 32 mu: ✠ Oto mátká twojá y bráćia 33 twoji szukáją ćię przed domem. ✠ A on im odpowiedźiał/ mowiąc: Ktoż jest mátká mojá / y bráćia moji? ✠ A pojrzawszy w koło po tych ktorzy koło *niego* śiedźieli/ rzekł: Oto mát- 34 ká mojá y bráćia moji. ✠ Abowiem ktobykolwiek czynił wolą h Bożą/ ten jest brát moj/ y śiostrá mojá/ y mátká *mojá*.

e Mátt. 9. 34. y 12. 24. Luka. 11.15.
f Mátt. 12.31. Luka. 12.10. 1 Ian. 5. 16.
g Mátt. 12.46.
h Mátt. 12.50. Luka. 8. 21.

ROZDZIAL IV.

PAn podobieństwo rozsiewce, y wykład jego, przypomniał. 26. Krolestwo B. do naśienia w źiemię wrzuconego przyrownał. 35. Morze, ná ktore się z uczniámi swojimi puśćił, uspokojił.

1 Y Począł a záśię uczyć przy morzu: y zgromádźił się do niego lud wielki; ták/ iż wstąpiwszy w łodź/ śiedźiał ná morzu/ á wszystek 2 lud przy morzu ná źiemi. ✠ Y náuczał ich wiele rzeczy w podobieństwách/ á mowił do nich/ w náuce 3 swojey; Słuchajćie! ✠ Oto wyszedł 4 rozśiewcá áby rozśiewał. ✠ Y stáło się gdy rozśiewał/ że jedno pádło podle drogi/ á ptacy niebiescy przy- 5 lećieli/ y pozobáli je. ✠ Drugie záśię pádło ná *miejscá* opoczyste/ gdźie nie miáło wiele źiemie: y prętko wesżło/ przeto iż nie miáło głębo- 6 kośći źiemie. ✠ A gdy słońce weszło/ wygorzáło; á iż korzenia nie 7 miáło/ uschło. ✠ A drugie pádło miedzy ćiernie: y wzrosło ćiernie/ y zádusiło je/ y nie wydáło pożytku. 8 ✠ Drugie záśię pádło ná źiemię dobrą: y wydáło pożytek bujno wschodzący y rosnący: y przyniosło jedno trzydźieśiątny/ á drugie sześć- 9 dźieśiątny/ á drugie setny. ✠ Y mowił im: Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.

10 A Gdy b sam tylko był/ pytáli go ći co przy nim byli ze dwiemá- 11 naśćie o to podobieństwo. ✠ A on im powiedźiał: Wam dano wiedźieć tájemnicę krolestwá Bożego; ále tym ktorzy są obcymi/ wszystko się 12 podawa w podobieństwách. ✠ Aby pátrząc c pátrzáli/ ále nie widźieli; y słysząc słyszeli/ ále nie zrozumieli: by się snadź nie náwroćili/ á byłyby im grzechy odpuszczone. ✠ 13 Zátym rzekł do nich: Nierozumiećie tego podobieństwá? A jákoż zrozumiećie wszystkie *inne* podobień- 14 stwá? ✠ Rozśiewcá d on rozśiewa 15 słowo. ✠ A ktorzy podle drogi/ ći są e ktorym śię rozśiewa słowo: ále gdy usłyszeli/ záraz przychodźi szátan/ á wybiera słowo wśiane w 16 sercá ich. ✠ Tákże y ći/ ktorzy ná opoczystych miejscách pośiani są/ ći są

ktorzy

a Márk. 13. 1. Luka. 8. 4.
b Mátt. 13.10.
c Esái. 6. 9. Mátt. 13.14. Luka. 8. 10. Janá 12.40. Dźiej. 28.26. Rzym. 11. 8.
d Mátt. 13.18.
e G. Gdźie

ktorzy gdy usłyszeli słowo/ záraz je z rádośćia przyjmują. ✠ 17 Wszákże nie máją korzenia w sobie/ ále są doczesnymi : Potym gdy przychodźi ućisk ábo prześládowánie dla słowá/ wnet śię gorszą. ✠ 18 A ktorzy miedzy ćierniem są pośiani/ ći są 19 ktorzy słucháją słowá : Ale pieczołowánie świátá tego/ y omamienie f bogactw/ y pożądliwośći innych rzeczy/ wszedszy záduszáją słowo ; y 20 stawa śię bez pożytku. ✠ A ktorzy ná dobrą źiemię przyjęli naśienie/ ći sąco słucháją słowá/ y przyjmują je/ y przynoszą pożytek ; jedno trzydźieśiątny/ á drugie sześćdźieśiątny/ á drugie setny.

21 NAd to mowił im : Izali przynoszą g świecę/ áby wstáwiona byłá pod korzec ábo pod łoże ? Izali nie dla tego áby ją ná świecznik 22 wstáwiono? ✠ Bo nic niemász h tájemnego coby nie miáło bydź objáwiono/ áni śię stáło co skrytego/ áby ná jáwią nie wyszło. ✠ 23 Jeśli kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha. ✠ 24 Y rzekł do nich : Pátrzćie czego słuchaćie : Jáką i miárą mierzyćie/ táko wam będźie odmierzono ; á będźie wam przydano/ ktorzy 25 słuchaćie. ✠ Abowiem kto ma/ będźie k mu dano; á kto nie ma/ y to co ma/ będźie od niego odjęto.

26 Y Mowił : Tákie jest krolestwo Boże/ jáko gdyby człowiek 27 wrzućił naśienie w źiemię ; ✠ A spałby/ y wstawałby we dnie y w nocy/ á náśienieby wschło y urosło/ 28 gdy on nie wie. ✠ Boć źiemiá sámá z śiebie pożytek wydawa/ naprzod trawę/ potym kłos/ á potym zupełne 29 zboże w kłośie. ✠ A skoro śię okaże urodzaj/ wnet gospodarz zápuszcza śierp ; bo żniwo przyszło.

30 NAd to rzekł : Do czego przypodobamy l krolestwo Boże/ ábo ktorym je podobieństwem wyrázie31 my? ✠ Jest jáko m źiárno gorczyczne ; ktore gdy wśiane bywa w źiemię/ namniejsze jest ze wszystkich na32 śion ktore są ná źiemi. ✠ Ale gdy bywa wśiane/ wzrasta/ y bywa nawiętsze nád wszystkie járzyny/ y rozpuszcza gáłęźie wielkie ; ták/ iż pod ćieniem jego mogą sobie czynić 33 gniazdá ptacy niebiescy. ✠ Y przez wiele tákich podobieństw mowił n do nich słowo/ ták jáko słucháć mo34 gli. ✠ A bez podobieństwá nie mowił do nich : Wszákże uczniom swym wszystko z osobná wykładał.

35 Y Rzekł do nich w tenże dźień o gdy już był wieczor : Przepra36 wmy śię ná drugą stronę. ✠ A rozpuśćiwszy lud/ wźięli go z sobą/ ták jáko był w łodźi ; ále y inne łodki 37 były przy nim. ✠ Tedy powstáłá wielka náwáłność wiátru/ á wáły biły ná łodź/ ták że śię już nápeł38 niáłá. ✠ A on ná zádźie łodźi spał ná węzgłowku ; y obudźili go/ y mowili mu : Náucżyćielu/ nie dbasz że 39 giniemy ! ✠ A ták ocknawszy śię zgromił wiátr/ y rzekł morzu ; Umilkni/ á uśmierz śię. ✠ Y przestał wiátr/ á stáło śię wielkie ućiszenie. 40 ✠ Zátym rzekł im : Przeczżeśćie ták bojáźliwi? Jákoż nie maćie wiá41 ry? ✠ Y bali śię bojáźnią wielką/ y mowili jedni do drugich : Ktoż wżdy ten jest ? że mu y wiátr y morze są posłuszne.

f 1 Tym. 6. 17.
g Mátt. 5. 15. Luka. 8. 16. y 11. 33
h Mátt. 10. 26. Luka. 8. 17. y 12. 2.
i Mátt. 7. 2. Luka. 6. 38.
k Mátt. 13. 12. y 25. 29 Luka. 8. 18. y 19. 26
l Mátt. 13. 31.
m Luka. 13. 19.
n Mátt. 13. 34.
o Mátt. 8. 23. Luka. 8. 22.

ROZDZIAŁ V.

Opętány uzdrowiony. 11. Swinie od Dyabłow w morzu potopione 22. Niewiástá płynienie krwie ćierpiąca uzdrowiona. 35. Corká Jáijruszowá wzbudzona.

1 TEdy śię przepráwili á zá morze do kráiny Gádáreńczykow. a 2 ✠ A gdy on wyszedł z łodźi/ záraz mu zábieżał z grobow człowiek májący 3 duchá nieczystego : ✠ Ktory miał mieszkánie w grobiech ; á nie mogł go nikt y łáncuchámi związáć. ✠ 4 Przeto że on często będąc pętámi y łáncuchámi związány/ łáncuchy porwał/ y pętá pokruszył ; á nie mogł 5 go nikt okroćić. ✠ A záwżdy we dnie y w nocy ná gorách w grobiech był/ wołájąc y kámieniem śię tłu6 kąc. ✠ Ujrzawszy tedy Jezusá z dá7 leká/ bieżał/ y pokłonił mu śię ; ✠ A wołájąc głosem wielkim/ rzekł : Coż mam z tobą Jezuśie Synu Bogá Nawyższego ? Poprzyśięgam ćię przez Bogá/ ábyś mię nie trapił. ✠ 8 (Abowiem mu mowił : Wynidź du9 chu nieczysty z tego człowieká) ✠ Te-

a Mátt. 8. 28.

dy go pytał; Co mąß zá imię? A on odpowiádájac rzekł; Imię moje jest / Wojsko: ábowiem nas jest wiele. 10 ✣ Y prośił go bárzo áby ich nie wyganiał z oney krájiny. 11 ✣ A byłá tam przy gorách b wielka trzodá świni ktora śię páśłá. 12 ✣ Y prośili go oni wßyscy dyabli/ mowiąc: Puść nas w te świnie/ ábyśmy w nie weßli. 13 ✣ Y pozwolił im záraz JEzus. A wyßedßy oni duchowie nieczyśći/ weßli w one świnie: y porwáłá śię oná trzodá z przykrá w morze/ (á było ich około dwu tyśiecy) y potonęły w morzu. 14 ✣ A oni ktorzy świnie páśli/ ućiekli/ y oznájmili *to* w mieśćie / y we wśiách: y wyßli áby ogladáli to co śię stáło. 15 ✣ Y przyßli do JEzusá/ y ujrzeli onego ktory był opętány/ iż śiedźiał obleczony/ bedąc przy dobrym baczeniu onego *mowię* w ktorym było wojsko *dyabłow*; y bali śię. 16 ✣ A ći ktorzy to widźieli/ odpowiedźieli im co śię dźiáło z onym opętánym/ y o świniách. 17 ✣ Tedy go poczęli c prośić/ áby odßedł z gránicich. 18 ✣ A gdy wstąpił w łodź/ prośił go on co był opętánym/ áby był przy nim. 19 ✣ Lecz mu JEzus nie dopuśćił ále mu rzekł: Idź do domu swe/do swoich/á oznájmi im jáko wielkie rzeczy PAn uczynił/ á jáko śię nád tobą zmiłował. 20 ✣ Tedy odßedł/y począł opowiádáć w Dźieśiąći miástách/ jáko mu wielkie rzeczy uczynił JEzus: y dźiwowáli śię wßyscy.

21 A Gdy śię záśię JEzus przepráwił w łodźi ná drugą stronę/ zebrał śię do niego wielki lud/ á *on* był nád morzem. 22 ✣ A oto przyßedł jeden z Przełożonych d bożnice imieniem Jáirus; á ujrzáwßy go przypadł do nog jego. 23 ✣ Y prośił go wielce/mowiąc: Poniewasz Coreczká mojá kona/ podźże włoż ná nię ręce/áby byłá uzdrowiona;y będźie żywá. Y poßedł z nim.

24 YSzedł zá nim lud wielki/ y ćisnęli go. 25 ✣ (Tedy niektora niewiástá ktora ćierpiáłá płynienie e krwie ode dwunastu lat: 26 ✣ Y wiele ućierpiáłá od wiela lekárzow/ y wynáłożyłá wßystko co miáłá / á nic jey nie pomogło/ owßem śię jey tym więcey pogarßáło: 27 ✣ Vsłyßawßy o JEzuśie/ przyßłá z tyłu miedzy ludem/ y dotknęłá śię ßáty jego. 28 ✣ Bo mowiłá: Jesli śię tylko dotknę ßáty jego/ będę uzdrowiona. 29 ✣ A záráz uschło zrzodło krwie jey / y poczułá ná ćiele/ że uzdrowiona byłá od choroby swojey. 30 ✣ A wnet poznawßy Jezus sam w sobie/ że z niego moc wyßłá/ obroćił śię do ludu/ y rzekł: Kto śię dotknął ßat mojich? 31 ✣ Y rzekli mu uczniowie jego: Widźiß że ćię ten lud ćiśnie/ á mowiß/ Kto śię mnie dotknął? 32 ✣ Y pojrzał w koło/ áby ujrzał tę ktora to uczyniłá. 33 ✣ Ale niewiástá oná z bojáźnią y ze drżeniem/ wiedząc co śię przy niey stáło/ przystąpiłá y upádłá przed nim/ á powiedźiáłá mu wßystkę prawdę. 34 ✣ Zátym jey on rzekł: Corko/ wiárá f twojá ćiebie uzdrowiłá; idźże w pokoju/ á bądź zdrowá od choroby twojey.)

35 GDy on jescże mowił/ przyßli sludzy od Przełożonego bożnice mowiąc: Corká twojá umárłá/ czemuż jeście trudźiß Náuczyćielá? 36 ✣ Ale JEzus skoro usłyßał to co oni mowili/ rzekł do Przełożonego bożnice: Nie boj śię/ tylko wierz. 37 ✣ Y nie dopuśćił nikomu iść zá sobą/ tylko Piotrowi/ y Jákubowi/ y Janowi brátu Jákubowemu. 38 ✣ A przyßedł g do domu Przełożonego bożnice/ y ujrzał *tám* zgiełk y płáczące/ y bárzo nárzekájące. 39 ✣ Wßedßy tedy rzekł im: Przecz zgiełk czynićie y płáczećie? Nie umárłać dźieweczká/ ále h śpi. 40 ✣ Y náśmiewáli śię z niego. Ale on wygnawßy wßystkie / wźiął z sobą ojcá y mátkę dźieweczki/ y te ktorzy przy nim byli/ y wßedł tám gdźie dźieweczká leżáłá. 41 ✣ A ujawßy zá rękę one dźieweczkę/ rzekł do niey: Tálitá kumi! Co śię wykłada; Dźieweczko (tobie mowię) wstań. 42 ✣ A záraz dźieweczká wstáłá/ y chodźiłá: Abowiem byłá we dwunaśći lecieth. Y zdumieli śię zdumieniem wielkim. 43 ✣ Tedy im przykazał wielce áby tego nikt nie wiedźiał: y rozkazał áby jey dano jeść.

ROZDZIAL VI.

Pre-

b Mátt. 8. 30.
c Luka. 8. 37.
d Mátt. 9. 18. Luka. 8. 41.
e 3 Moj. 15. 25. Mátt. 9. 20. Luka. 8. 41.
f Luka. 8. 48.
g Mátt. 9. 23.
h Jana. 11. 11.

Prorok w ojczyznie jest wzgárdzony. 6. PAn miásteczká okoliczne uczył. 7. Apostoły przed sobą rozesłał. 8. Herod o nim roznie rozumie. 18. Janá Chrzćićielá pojimáć y zćiąć rozkazał. 29. Jan od uczniow pochowány. 30. Apostołowie śię do PAná wroćili. 35. PAn pięć tyśięcy chlebem nákarmił. 47. Po morzu chodźił. 54. Y rozmájite choroby uzdrawiał.

1 A Wyszedszy a z támtąd / przyszedł do Ojczyzny swojey / y szli zá nim 2 uczniowie jego. ✠ A gdy przyszedł b Sábbát / począł uczyć w bożnicy / á wiele ich słucháiąc / zdumiewáli śię y mowili; Z kądże temu to wszystko? á co to zá mądrość ktora mu jest dána? że śię y tákie mocy dźieją przez ręce jego? 3 ✠ Izali ten nie jest ćieśla / syn Máryey / y brát Jákubá / y Jozesá / y Judásá / y Symoná? Azaż tu niemász y śiostr jego 4 u nas? Y gorszyli śię z niego. ✠ Ale JEzus rzekł do nich: Nie jestći Prorok c beze czći / chybá w Ojczyznie swojey / á miedzy pokrewnymi / 5 y w domu swojim. ✠ Y nie mogł tám uczynić żadnego d cudu; oprocz iż niektore chore / y wkłádájąc ná nie 6 ręce uzdrowił. ✠ A dźiwował śię niedowiárstwu ich: y obchodźił e okoliczne miásteczká náuczájąc.

7 TEdy zwoławszy do śiebie f onych dwunaśći / począł je po dwu rozsyłáć / y dał im moc nád duchámi 8 nieczystymi. ✠ Y rozkazał im áby nic nie bráli ná drogę / jedno tylko laskę; áni tájstry / áni chlebá / áni w 9 trzos pieniędzy. ✠ Ależeby śię obuli w trzewiki / á nie obłoczyli dwu sukien. 10 ✠ Zátym mowił do nich: Gdźiekolwiek wnidźiećie w dom / tám zostáńćie / pokiwyśćie z támtąd 11 nie wyszli. ✠ A ktorzyby was kolwiek g nie przyjeli / áni was słucháli / wyszedszy z támtąd otrząśnićie h proch z nog wászych ná świádectwo im: Záprawdę powiádam wam; Lżey będźie Sodomie y Gomorze w dźień sądny / niż miástu onemu. ✠ 12 Tedy wyszedszy kazáli áby ludźie 13 pokutowáli. ✠ Y wyganiáli wiele dyabłow: y wiele chorych i olejkiem mázáli / y uzdrawiáli je.

14 A Usłyszał o tym krol k Herod / (bo śię imię jego stáło rozsławione) y rzekł: Jan Chrzćićiel zmartwychwstał; dla tego śię cudá dźieją przezeń. 15 ✠ A drudzy mowili; Eliasz *to* jest: Drudzy záś mowili: Prorok to jest / álbo jáko jeden z 16 onych Prorokow. ✠ Co usłyszawszy Herod / rzekł: Ten jest Jan / ktoregom ja zćiął / on zmartwychwstał.

17 A Bowiem l tenże Herod posławszy pojimał Janá / y wsádźił m go do więźienia dla Herodyády żony Filipá brátá swego / iż ją był pojął 18 zá żonę. ✠ Bo Jan mowił Herodowi 19 Niegodźi śię mieć żony n brátá twego. ✠ A Herodyás czyháłá náń; y chćiáłá go zábić / ále nie mogłá. ✠ 20 Abowiem Herod obawiał śię Janá wiedząc iż był mężem sprawiedliwym y świętym; y ogladał śię náń / y słucháiąc go / wiele czynił / y 21 rad go słuchał. ✠ A gdy przyszedł dźień sposobny / ktore° Herod obchodząc pámiątkę národzenia swego / wieczerzą spráwił ná Kśiążętá swoje / y ná Hetmány / y ná przednieysze 22 z Gálilejey. ✠ A gdy weszłá corká oney Herodyády y táńcowáłá / y podobáłá śię Herodowi y społ-śiedzącym / rzekł Krol do dźiewczki: Proś 23 mię o co chcesz / á dam ći. ✠ Y przyśiągł: O cokolwiekbyś mię prośiłá dam ći / áż do połowice krolestwá me- 24 go. ✠ Oná tedy wyszedszy / rzekłá mátce swojey: O co mam prośić? A oná rzekłá; O głowę Jáná Chrzćićielá. 25 ✠ A ták *oná* záraz wszedszy prętko do Krolá / prośiłá mowiąc: Chcę ábyś mi teraz dał ná miśie 26 głowę Jáná Chrzćićielá. ✠ Y zásmućił śię Krol bárzo; wszákże dla przyśięgi / y dla społ-śiedzących nie 27 chćiał jey odmowić. ✠ A zárázem posławszy Krol kátá / rozkazał przy- 28 nieść głowę jego. ✠ A on poszedszy zćiął go w więźieniu / y przyniosł głowę jego ná miśie / á dał ją dźiewczce; á dźiewczká dáłá ją mátce 29 swojey. ✠ Co gdy usłyszeli uczniowie jego / przyszli y wźieli ćiáło jego / y położyli je w grobie.*

30 A Apostołowie zszedszy o śię do Jezusá / opowiedźieli mu wszy- 31 stko / y co czynili / y czego uczyli. ✠ Y

k Mátt. 14. 1 Luka 9. 7.

a Mátt. 13. 54. Luka. 4. 16. b Janá. 6. 42. c Janá. 4. 44. d Mátt. 13. 58. e Mátt. 9. 35. f Mátt. 10. 1. Luka. 9. 1. g Luka. 9. 5. h Dźiej 13. 13. y 18. 16 i Jákub 5. 14.

E. w dźień Zśćiá S. Janá. l Mátt 14. 3 m G. Związał go n 3 Moj. 18. 16 & 20. v. 21. o Luka. 9. 10.

rzekł im: Podźćie wy ſámi oſobno ná mieyſce/ puſte/ á odpoczyńćie trochę: Bo ich wiele było/ co przychodźili y odchodźili/ ták iż nie mieli wolnego czáſu żeby jedli. 32 ✣ Y odiácháli w łodźi p ná mieyſce puſte oſobno. 33 ✣ A widząc je lud że odieżdżáli/ poznáło go wiele ich/ y zbieżeli ſię tám pieszo ze wszyſtkich miaſt/ y poprzedźili je/ y zgromádźili ſię do niego. 34 ✣ A wyszedszy Jezus q ujrzał wielki lud/ y użalił ſię ich/ iż byli jáko owce nie máiące r páſterzá/ y począł ich náucżáć s wiele rzeczy.

35 Gdy już czás t mijał/ przyſtąpiwszy do niego ucżniowie jego/ rzekli: To mieyſce jeſt puſte/ á już czás mija. 36 ✣ Rozpuść je/ áby poszedszy do okolicżnych wśi y miáſteczek nákupili ſobie chlebá; bo nie máją coby jedli. 37 ✣ A on odpowiádájąc/ rzekł im: Dajćie wy im jeść. Y rzekli mu. Szedszy kupimy zá dwie śćie groszy chlebá/ á damy im jeść! 38 ✣ A on im rzekł: Wielej u chlebá maćie? Idźćie/ á dowiedzćie ſię. A oni dowiedźiawszy ſię/ powiedźieli: Pięćioro/ y dwie rybie. 39 ✣ Tedy im kazał wszyſtkie gromádámi poſádźić/ ná źielonéy trawie. 40 ✣ Y uśiedli rząd podle rzędu/ tu po ſtu/ tu záś po pięćidźieśiąt. 41 ✣ A wźiąwszy ono pięćioro chlebá/ y one dwie rybie/ wejrzawszy w niebo/ błogoſłáwił. Y połamał one chleby/ y dawał ucżniom ſwojim/ áby kłádli przed nie; y one dwie rybie rozdźielił miedzy wszyſtkie. 42 ✣ Y jedli wszyscy/ y náſyceni byli. 43 ✣ Y zebráli ułomkow dwánáśćie koszow pełnych/ y z onych ryb. 44 ✣ A było tych ktorzy jedli chleby/ około pięći tyśięcy mężow.

45 Y Wnet przymuśił ucżnie x ſwoje/ áby wſtąpili w łodź/ y uprzedźili go ná drugą ſtronę ku Betſáidźie/ áżby on rozpuśćił lud. 46 ✣ A odpráwiwszy je/ odszedł ná gorę/ áby ſię modlił. 47 ✣ A gdy był wiecżor/ byłá łodź w pośrzod morzá/ á on ſam był ná źiemi. 48 ✣ Y widźiał że ſię zprácowáli wioſłámi robiąc; (bo wiátr mieli przećiwny) á ták około czwartey ſtraży nocney przyszedł do nich chodząc po morzu/ y chćiał je wyminąć. 39 ✣ Ale oni ujrzawszy go chodzącego po morzu/ mniemáli że by byłá obłudá/ y krzyknęli: 50 ✣ (Bo go wszyscy widźieli/ y wylękli ſię) Ale záraz przemowił do nich/ y rzekł im: Ufajćie/ Jam jeſt; nie bojćie ſię. 51 ✣ Y wſtąpił y do nich w łodź/ y ućiszył ſię wiátr: á oni ſię ſámi w ſobie náder zdumiewáli y dźiwowáli. 52 ✣ Bo nie zrozumieli ſtrony chlebow: gdyż ſerce ich było zdrętwiáło.

53 A Przepráwiwszy z ſię/ przyszli do źiemie Genezáret/ y przybili ſię *do brzegu.* 54 ✣ A gdy wyszli z łodźi/ záraz ći co go poználi/ 55 ✣ Obieżawszy wszyſtkę one okolicżną kráinę/ poczęli nośić ná łożach te/ ktorzy ſię źle mieli/ gdźiekolwiek uſłyszeli o *nim* że tám jeſt. 56 ✣ A gdźiekolwiek on wszedł do miáſteczek/ ábo do miaſt/ ábo do wśi/ kłádli niemocne po ulicách: y prośili go/ áby ſię tylko dotykáli podołká száty jego: á ile ſię go ich dotknęli/ byli uzdrowieni.

p Mátt. 14.13. Luká. 9.10. q Mátt. 9.36. r Ezech. 34.5. s Luká. 9.11. t Mátt. 14.15. u Mátt. 14.17. Luká. 9.13. Iané. 6.9. x Mátt. 14.13. y Mátt. 14.32. z Márk. 14.34.

ROZDZIAŁ VII.

Fáryzeuszowie łájáli ucżniom PAńſkim że nieumytymi rękomá jedli. 6. PAn Fáryzeuszę gromi. 14. co niecżyſtym cżłowieká czyni pokázuje. 24. A potym Corki niewiáſtki Chánáneyſkiey. 32. Y cżłowieká głuchego uzdrawia.

1 TEdy ſię zgromádźili do niego a Fáryzeuszowie/ y niektorzy z Náucżonych w piśmie ktorzy byli 2 przyszli z Jeruzalem. ✣ A ujrzawszy niektore z ucżniow jego/ że poſpolitymi rękomá/ (to jeſt/ nie umytymi) 3 jedli chleb/ gánili to. ✣ Abowiem Fáryzeuszowie y wszyscy Zydźi nie jedzą/ jeſliby pilnie ręku nie umyli: 4 trzymájąc uſtáwę ſtárszych. ✣ Y z rynku *przyszedszy*, jeſliby ſię nieumyli/ nie jedzą; Y innych rzeczy wiele jeſt/ ktore przyjęli ku trzymániu/ *jáko* umywánie kubkow/ konewek/ y miednic/ y ſtołow. 5 ✣ Potym go pytáli Fáryzeuszowie y Náucżeni w piśmie: Przecż Ucżniowie twoji nie chodzą według podánia ſtárszych/ ále nieumytymi rękomá chleb jedzą? 6 ✣ Tedy on odpowiádájąc/ rzekł im: Dobrze Izáiasz o was obłudnikách prorokował/

a Mátt. 15.1.

jáko nápisáno : Lud ten czći b mię wárgámi / ále serce ich dáleko jest ode mnie. 7 ♣ Lecz prożno mię czczą/ náucząjąc náuk y ustaw ludzkich. ♣ 8 Abowiem wy opuściwszy przykazánia Boże / trzymaćie ustáwy ludzkie / umywánie konewek y kubkow ; y wiele innych tákich / tym podobnych rzeczy/czynićie. 9 ♣ Mowił im też : *Wy* czyśćie znośićie przykazánie Boże / ábyśćie ustáwy wásze záchowáli. 10 ♣ Bo Mojżesz rzekł : Czći c Ojcá twego y Mátkę twoję : A kto złorzeczy ojcu ábo mátce / niech d śmierćią umrze. 11 ♣ Ale wy mowićie : Jesliby człowiek rzekł ojcu ábo mátce/ Korban/(co jest/ Dar/) ktorykolwiek będźie ode mnie / tobie pożyteczny będźie; *bez winy będźie.* 12 ♣ Y nie dopuśćićie mu nic więcey czynić ojcu swemu ábo mátce swojey : 13 ♣ Wniwecz obrácájąc słowo Boże ustáwą wászą ktoraśćie ustáwili : y wiele innych rzeczy tym podobnych czynićie.

14 A Zwoławszy wszystkiego e ludu/ mowił im : Słuchajćie mię wszyscy/ á zrozumiejćie. 15 ♣ Niemász nic z rzeczy zewnętrznych ktore wchodzą w człowieká / coby go mogło pokaláć : ále to co pochodźi z niego/to jest co pokala człowieká. ♣ 16 Jesli kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha. 17 ♣ A gdy wszedł w dom od f onego ludu / pytáli go uczniowie jego *o to* podobieństwo. 18 ♣ Tedy im rzekł : Tákże y wy bezrozumni jesteśćie? Azaż nie rozumiećie / iż wszystko co zewnątrz wchodźi w człowieká/nie może go pokaláć? ♣ 19 Abowiem nie wchodźi w serce jego/ ále w brzuch/ y do wychodu wychodźi czyszcząc wszystkie pokármy. 20 ♣ Y powiedźiał / że co pochodźi z człowieká/ to pokala człowieká. 21 ♣ Bo z wnętrznośći sercá g ludzkiego pochodzą złe myśli/ cudzołostwá/ wszeteczeństwá/mężobojstwá: 22 ♣ Kradźieztwá / łákomstwá / złośći / zdrádá/ niewstyd/ oko złe/ bluźnierstwo/ pychá/głupstwo. 23 ♣ Wszystkie te złe rzeczy / pochodzą z wnętrznośći / y pokaláją człowieká.

24 A Z támtąd h wstawszy / poszedł ná gránice Tyru y Sydonu : á wszedszy w dom / niechćiał áby kto wiedźiał : lecz śię utáić nie mogł. ♣ 25 Abowiem usłyszawszy o nim niewiástá / ktorey coreczká miáłá duchá nieczystego / przyszłá y przypádłá do nog jego/ 26 ♣ (A tá niewiástá byłá i Grecká / rodem z Syrofeniceyey) y prośiłá go / áby dyabłá wygnał z corki jey. 27 ♣ Ale jey JEzus rzekł : Niech śię pierwey dźieći násycą : boć nie jest dobra bráć chleb dźiećiom/ y miotáć szczeniętom. 28 ♣ A oná odpowiedźiáłá / y rzekłá mu: Ták jest PAnie ! Wszákże y szczenięta jadáją pod stołem z odrobin dźiećinnych. 29 ♣ Y rzekł do niey: Dla tey mowy idź / wyszedł dyabeł z corki twojey. 30 ♣ A gdy oná odeszłá do domu swego / ználáziá iż dyabeł wyszedł/ á corká leżáłá ná łożu.

31 A Wyszedszy záś z gránic Tyrskich y Sydońskich / przyszedł nád morze Gálilejskie / pośrzodkiem gránic Dźieśiąći miast. 32 ♣ Y przywiedli mu głuchego y z ćięszkośćią mowiącego / á prośili go áby nań rękę włożył. 33 ♣ A wźiąwszy go PAn od ludu osobno / włożył pálce swoje w uszy jego ; á plunąwszy / dotknął śię języká jego. 34 ♣ A wejrzawszy w niebo / westchnął y rzekł do niego: Efátá/to jest/otworz śię. 35 ♣ Y wnet śię otworzyły uszy jego / y rozwiązáłá śię zwiąská języká jego / y wymawiał dobrze. 36 ♣ Tedy im zákazał áby *tego* nikomu nie powiádáli. 37 ♣ Ale czym on im bárźiey zákazował / tym oni to bárźiey rozgłaszáli. Y náder śię bárzo zdumiewáli mowiąc ; Dobrze wszystko uczynił: *bo* czyni iż głuszy słyszą / y niemi mowią.*

ROZDZIAŁ VIII.

Chrystus Pan śiedmiorgiem chlebá cztery tyśiące nákarmił. 11. Zydowie známion szukáją. 15. Pan śię strzedz kwásu Fáryzeyskiego uczniom rozkazał. 22. Slepego uzdrowił. 27. Uczniow coby o nim ludźie rozmáwiáli, 23. Y oni sámi rozumieli, pytał. 33. Piotrá zgromił. 34. Sług swojich niektore powinnośći opisał.

1 A W onej a dni gdy náder wielki lud był / á nie mieli coby je- dli

Margin notes: b Ezái. 29.13. — c 2 Moj. 20.12. 5 Moj. 5.16. Mátt. 15.4. Efez. 6.1. — d 2 Moj. 21.17. 3 Moj. 20.9. 5 Moj. 27.16. Przyp. 20.20. — e Mátt. 15.10. — f Mátt. 15.15. — g Przyp. 6.14. — h Mátt. 15.21. — i I. Pogánka. — E. ná XII. N. po S. Troj. — E. ná VII. N. po S. Trojcy.

a Matt. 15.32.

dli/ zwołáwszy JEzus uczniow swo- 2 jich/ rzekł im: ✣ Zal mi tego ludu; bo już trzy dni trwáją przy mnie/ á nie máją coby jedli. 3 ✣ A jeśli je rozpuszczę głodne do domow ich/ pomdleją ná drodze: ábowiem niektorzy z nich z dáleká przyszli. 4 ✣ Tedy mu odpowiedźieli uczniowie jego: Z kądże te kto będźie mogł násyćić 5 chlebem tu ná puszczy? ✣ Y zpytał ich: Wieleż maćie chlebow? A oni 6 rzekli: Siedm. ✣ Y rozkazał ludowi żeby uśiadł ná źiemi: A wźiąwszy one śiedm chlebow/ podźiękowawszy łamał/ y dawał uczniom swojim áby przed lud kłádli: y kłádli przed 7 lud. ✣ Mieli też trochę rybek/ ktore pobłogosłáwiwszy/ kazał y one przed 8 lud kłáść. ✣ Jedli tedy/ y násyceni są: y zebráli co zbyło ułomkow 9 śiedm koszow. ✣ A było tych co jedli/ około czterech tyśięcy: y rozpuśćił je.*

b Matt. 15.39.

10 A Wnet b wstąpiwszy w łodź z uczniámi swojimi/ przyszedł w 11 strony Dálmánutskie. ✣ Y wyszli c

c Matt. 16. 1.

Fáryzeuszowie/ á poczęli z nim spor wieść/ szukájąc od niego známienia z 12 niebá/ á kusząc go. ✣ Tedy westchnąwszy serdecznie w duchu swym/ rzekł: Przecższe d ten rodzaj známienia szuka? Záprawdę powiádam wam/ że nie będźie dáne známię temu rodzájowi.

d Matt. 12.38.

13 ✣ Y opuśćiwszy je/ wstąpił záśię w łodź/ przepráwił śię ná drugą stronę.

e Matt. 16. 5.

14 A Zápomnieli e byli uczniowie wźiąć z sobą chlebá/ y nie mieli z sobą nic więcey/ tylko jeden chleb 15 w łodźi. ✣ Tedy im przykazał/ mowiąc: Bacżcież/ á strzeżćie śię kwásu Fáryzeuszow y kwásu Herodowe- 16 go. ✣ Y rozmawiáli miedzy sobą/ y rzekli: *O tym snadź mowi* że nie 17 mamy chlebá. ✣ Co poznawszy JEzus/ rzekł im: Oczymże rozmawiaćie/ iż nie maćie chlebá? Jeszcześ nie

f Ezech 2. 4.

bacżyćie y nie zrozumiewaćie? Jeszcześ maćie serce f swoje zdretwiáłe?

g Matt. 14.20.

18 ✣ Oczy májąc nie widźićie? y uszy májąc nie słyszyćie/ y nie pámię- 19 taćie? ✣ Gdym onych pięć chlebow łamał miedzy g pięć tyśięcy ludźi/ Wieleżeśćie pełnych koszow ułomkow zebráli? Rzekli mu:

20 Dwánaśćie. ✣ A gdym onych śiedm *chlebow* łamał h miedzy cztery tyśiące ludźi/ wieleśćie koszow pełnych ułomkow zebráli? A oni rzekli: 21 Siedm. ✣ A on im rzekł: Jákoż tedy nie rozumiećie?

h Matt. 15.37.

22 P Otym przyszedł do Betsájdy: y przywiedli do niego ślepego/ 23 prosząc go áby śię go dotknał. ✣ A ująwszy onego ślepego zá rękę/ wywiodł go precz zá miásteczko: y plunąwszy ná oczy jego/ włożył nań ręce/ y pytał go jesliby co widźiał? 24 ✣ A on pojrzawszy wzgorę/ rzekł: Widzę ludźie; bo widzę że chodzą 25 jáko drzewá. ✣ Potym záśię włożył ręce ná oczy jego/ y rozkazał mu wzgorę pojrzeć: y i uzdrowiony jest *ná wzroku*, ták/ że y z dáleká wszy-

i G. Przywrocony.

26 stkie jáśnie widźiał. ✣ Y odesłał go do domu jego/ mowiąc: Y do tego miásteczká nie wchodź/ y nikomu z miásteczká nie powiádaj.

k Matt. 16.13.

27 T Edy wyszedł JEzus k y uczniowie jego do miásteczek *należących* Cezáryey Filipowey/ á w drodze pytał uczniow swojich/ mowiąc im: Kimże mię powiádáją być lu- 28 dźie? ✣ A oni mu odpowiedźieli: *Jedni* Janem Chrzćićielem/ á drudzy Eliaszem/ á drudzy jednym z Proro- 29 kow ✣ Ale on im rzekł: A wy kim mię być powiádaćie? A odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu: Tyś jest on l Chry-

l Janá. 6. 69.

30 stus. ✣ Y przygroźił im/ áby o nim 31 nikomu nie powiádáli. ✣ Y począł je m náucząć/ że Syn człowieczy

m Matt. 16.21.

muśi wiele ucierpieć/ y odrzuconym być od stárszych ludu/ y od Przedniejszych kápłánow/ y Náuczonych

n Matt. 10.38. y 16.24 Luka. 9. 23. y 14.27

w piśmie; y być zábity/ á po trzech 32 dniách *zmartwych* wstáć. ✣ A to mowił jáwnie. Tedy go Piotr wźiąwszy ná stronę/ począł go strofowáć. 33 ✣ Ale on obroćiwszy śię/ á wejrzawszy ná ucznie swoje/ zgromił Piotrá/ mowiąc: Idź ode mnie szátánie abowiem nie pojmujesz tego co jest Bożego/ ále co jest ludzkiego.

o Matt. 10.39. y 16.25 Luka. 9. 24. y 17.33 Janá. 12.25.

34 A Zwołáwszy ludu z uczniámi swojimi/ rzekł im: Ktokolwiek chce zá mną n iść/ niech sám śiebie záprzy/ á weźmie krzyż swoj/ y 35 náśláduje mię. ✣ Abowiem ktoby o chćiał záchowáć duszę swą/ stráci

ją:

já : á ktoby ztráćił duszę swą dla mnie y dla Ewángeliey / ten ją záchowa. ♣ Bo/coż pomoże człowiekowi choćby wszystek p świát pozyskał/ á szkodowałby ná duszy swojey ? ♣ Abo co zá zamiánę da człowiek zá duszę swoję ? ♣ Abowiem ktoby śię q wstydźił zá mię y zá słowá moje/ miedzy tym rodzájem cudzołożnym y grzesznym / y Syn człowieczy wstydźić śię zań będźie / gdy przyjdźie w chwale Ojcá swego z Anjoły świętymi.

p Psalm 49. 9. Mátt. 16.26. q Mátt. 10.32. Luká. 9. 26.

ROZDZIAL IX.

PAn śię przemienił. 4. Ktoremu śię Mojżesz y Eliasz pokazał. 7. A Oćiec go słuchać rozkazał. 21. Pan o Eliaszu mowił. 14. Opętánego uzdrowił. 31. O śmierći swojey y zmartwych wstániu, kazał. 34. Apostoły pokory. 41. Y wystrzegáć śię zgorszenia, uczył.

1 Y Mowił im: Záprawdę powiádam á wam / iż są niektorzy z tych co tu stoją / ktorzy nie ukuszą śmierći/ áżby ujrzeli/ że Krolestwo Boże przyszło w mocy.

2 A Po sześći dniách/ wźiął z sobą b JEzus Piotrá/ y Jákubá/ y Jáná / y wwiodł je ná gorę wysoką sáme osobno/ y przemienił śię przed nimi. ♣ 3 A száty jego stáły śię lśniące y bárzo białe jáko śnieg / jákich blecharz ná źiemi nie może wybielić. ♣ 4 Y ujrzeli Eliaszá z Mojżeszem/ ktorzy rozmawiáli z JEzusem. ♣ 5 A odpowiádájąc Piotr / rzekł JEzusowi : Mistrzu / dobrze nam tu być ; przetoż uczyńmy tu trzy namioty/ tobie jeden / Mojżeszowi jeden/ y Eliaszowi jeden. ♣ 6 Abowiem nie wiedźiał coby mowił: bo przestrászeni byli. ♣ 7 Y stał śię obłok ktory je záćienił/ á przyszedł głos z obłoku mowiący : Ten jest Syn c moj miły/ tegoż d słuchajćie. ♣ 8 A wnet obejrzawszy śię / nikogo więcey nie widźieli / tylko JEzusá sámego z sobą. ♣ 9 A gdy oni zstępowáli e z gory / przykazał im áby tego nikomu nie powiádáli co widźieli/ áż kiedyby Syn człowieczy zmartwychwstał. 10 ♣ A ták oni zátrzymáli tę rzecz u siebie / pytájąc śię miedzy sobą coby to było zmartwychwstáć.

a Mátt. 16.28. Luká. 9. 27. b Mátt. 17. 1. Luká. 9. 28. c Mátt. 17. 5. d 5 Moj. 18.15. e Mátt. 17. 9.

11 Y Pytáli go / mowiąc : Coż tedy Náuczeni w piśmie powiádáją/ iż Eliasz pierwey przyść ma? ♣ 12 A on odpowiádájąc / rzekł im : Eliasz ći przyszedszy pierwey f náprawi wszystko/ á jáko nápisano o Synu g człowieczym/ *że musi* wiele ucierpieć á zá nic poczytánym być. ♣ 13 Aleć wam powiádam / że y Eliasz przyszedł / uczynili mu cokolwiek chćieli/ jáko o nim nápisano.

14 A Przyszedszy do uczniow /ujrzał lud wielki około nich/ y Náuczone w piśmie spor májące z nimi. ♣ 15 A wnetże lud wszystek ujrzawszy go/ polękáli śię : y zbieżawszy śię/ przywitáli go. ♣ 16 Y pytał Náuczonych w piśmie : O coż spor maćie miedzy sobą ? ♣ 17 A odpowiádájąc h jeden z onego ludu/ rzekł: Náuczyćielu / przywiodłem do ćiebie syná 18 me°/ktory ma duchá nieme°. ♣ Ten gdźie go kolwiek popádnie/ rozdźiera go / á on śię ślini / y zgrzyta zębámi swymi/ y schnie: y mowiłem uczniom twojim áby go wygnáli ; ále nie 19 mogli. ♣ Lecz on odpowiádájąc mu/ rzekł : O rodzáju niewierny! Dokądże z wámi będę ? y dokądże was ćierpieć będę ? Przywiedźćie go do 20 mnie. ♣ Y przywiedli go do niego. A skoro go ujrzał / záraz go duch rozdárł : á on upadszy ná źiemię/ prze- 21 wracał śię śliniąc śię. ♣ Zátym zpytał JEzus Ojcá jego: Jákoż mu śię to dawno przydáło ? A on po- 22 wiedźiał: Z dźiećiństwá. ♣ Y często go miotał w ogień i y w wodę / żeby go stráćił : Ale możeszli co / rátuj 23 nas użaliwszy śię nád námi. ♣ Ale mu JEzus rzekł: Jesli możesz temu wierzyć/ wszystko jest możno k wie- 24 rzącemu. ♣ A zárázem záwoławszy oćiec onego młodźieńcá/ ze łzámi rzekł : Wierzę PAnie ? ty rátuj 25 niedowiárstwá mego ! ♣ A widząc JEzus iż śię lud zbiegał / zgromił onego duchá nieczystego / mowiąc mu : Duchu niemy y głuchy/ Ja tobie rozkázuję/ wynidź z niego / á nie 26 wchodź więcey weń. ♣ Tedy go bárzo rozdárszy wyszedł : y stał śię on człowiek jáko umárły / ták że ich wiele 27 mowiło iż umárł. ♣ Ale JEzus ujawszy go zá rękę / podniosł go ; y

f Málach. 4. 5. g Ezái. 53. 4. Psalm 22. 7. Dán. 9. 26. h Mátt. 17.14. i Mátt. 17.15. k Mátt. 21.21. Luká. 17. 6.

28 wſtał. ♣ A gdy I wſzedł w dom/ pytáli go oſobno ucżniowie jego: Cżemużeſmy go my wygnać nie mogli?
29 ♣ A *on* im rzekł: Ten rodzaj *Dyabłow* ináczey wyniść nie może/ tylko przez modlitwę y przez poſt.
30 A Z támtąd wyſzedſzy/ ſzli z ſobą przez Gálileą/ ále nie chćiał áby
31 kto wiedźiał. ♣ Abowiem ucżył ucżnie ſwoje/ y mowił im: Syn cżłowiecży m będźie wydány w ręce ludzkie/ y zábiją go: ále gdy będźie zábity/ dniá trzećiego *zmartwychwſtánie*.
32 ♣ Leczoni tey rzecży nie rozumieli/ wſzákże bali ſię go zpytáć.
33 ZAtym przyſzedł do Kápernáum: á będąc w domu/ pytał ich: O cżymżeśćie w drodze miedzy ſobą
34 rozmawiáli. ♣ Lecż oni milcżeli: Abowiem rozmawiáli n miedzy ſobą w drodze/ ktoby z nich był więtſzy.
35 ♣ A uśiadſzy/ záwołał dwunaśći/ y mowił im: Jeſli kto chce być pierwſzym/ niech będźie ze wſzyſtkich o-
36 ſtátnim/ y ſługą wſzyſtkich. ♣ A wźiąwſzy dźiećiątko/ poſtáwił je w pośrzodku nich; á wźiąwſzy je ná
37 łokćie/ rzekł im: ♣ Ktoby jedno z tákich o dźiatecżek przyjął w Imieniu mojim/ mnie przyjmuje: á ktoby mnie przyjął/ nie mnie przyjmuje/ ále onego ktory mię poſłał.
38 TEdy mu p odpowiedźiał Jan/ mowiąc: Náucżyćielu/ Widźieliſmy niektorego w Imieniu twojim dyabły wyganiájącego/ ktory nie chodźi zá námi; y zábraniáliſmy mu/ przeto że nie chodźi zá
39 námi. ♣ Ale JEzus rzekł: Nie zábraniajćie q mu: ábowiem nikt nie jeſt coby cżynił cudá w Imieniu mojim/ áby mogł snádnie mowić
40 źle o mnie. ♣ Bo kto nie jeſt prze-
41 ćiwko nam/ zá námi jeſt. ♣ Abowiem ktoby was r nápoił kubkiem wody w Imieniu mojim/ *dla tego* iżeśćie CHryſtuſowi; záprawdę powiádam wam/ nie ſtráći zapłáty
42 ſwojey. ♣ A ktoby s zgorſzył jednego z tych máłych ktorzy w mię wierzą/ dálekoby mu lepiey było/ áby był záwieſzony kámień młyński u ſzyjey
43 jego/ y w morze był wrzucony. ♣ A jeſliby ćię gorſzyłá t ręká twojá/ odetni ją: bo lepiey jeſt tobie ułomnym wniść do żywotá/ niżeli dwie ręce májąc/ iść do piekłá w
44 on ogień nieugáſzony: ♣ Gdźie robak ich nie umiera/ á ogień nie gá-
45 ſnie. ♣ A jeſliby ćię nogá twojá gorſzyłá/ odetni ją: bo lepiey tobie chromym wniść do żywotá/ niżeli dwie nodze májąc/ być wrzuconym do piekłá w ogień nieugáſzony: ♣
46 Gdźie robak ich nie umiera/ á o-
47 gień nie gáśnie. ♣ A jeſliby ćię u oko twoje gorſzyło/ wyłup je: bo lepiey tobie jednookim wniść do kroleſtwá Bożego/ niżeli dwie ocży májąc/ wrzuconym być do ogniá
48 piekielnego: ♣ Gdźie robak x ich nie
49 umiera/ á ogień nie gáśnie. ♣ Abowiem káżdy *człowiek* ogniem oſolony będźie/ y káżda ofiárá ſolą y o-
50 ſolona będźie. ♣ Dobrać z jeſt ſol; ále jeſli śię ſol nieſłoną ſtánie/ cżymże ją oſolićie? Miejćież ſol sámi w ſobie/ á miejćie pokoj miedzy ſobą.

ROZDZIAL X.

PAn żony opuſzczáć bronił. 13. *Dźiatki przyjmował.* 17. *Młodźieńcowi bogátemu náukę dał.* 25. *Tym ktorzyby dla niego co opuśćili; nadgrodę obiecał.* 35. *Prozbę ſynow Zebedeuſzowych zgánił.* 46. *Bártymeuſzowi wzrok przywroćił.*

1 A Wſtawſzy z támtąd/ przyſzedł a do gránic Judſkich przez krajinę zá Jordanem *leżącą*: y zſzedł śię záś do niego lud; y ucżył je záś
2 jáko miał zwycżaj. ♣ Tedy przyſtąpiwſzy Fáryzeuſzowie/ pytáli go: Godźili śię mężowi żonę opuśćić?
3 *A to czynili* kuſząc go. ♣ Ale on odpowiádájąc/ rzekł im: Coż wam
4 przykazał Mojżeſz? ♣ A oni rzekli: Mojżeſz pozwolił b nápiſáć liſt ro-
5 zwodny/ y opuśćić ją. ♣ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Dla zátwárdzenia ſercá wáſzego nápi-
6 ſał wam to przykazánie. ♣ Aleć c od pocżątku ſtworzenia/ mężcżyznę y
7 niewiáſtę ucżynił je Bog. ♣ Dla tego opuśći cżłowiek Ojcá ſwego y Mátkę/ á przyłącży śię do żony
8 ſwojey. ♣ Y będą to dwoje jednym d ćiáłem: á ták już nie ſą dwoje/ ále
9 jedno ćiáło. ♣ Co tedy Bog złącżył/

cżło-

l Mátt. 17. 19.
m Luka. 9. 44.
n Mátt. 18. 1. Luka. 9. 46.
o Mátt. 18. 5.
p Luka. 9. 49.
q 1 Kor. 12. 3.
r Mátt. 10. 42.
s Mátt. 18. 6. Luka. 17. 1.
t Mátt. 5. 30. y 18. 8.
u 5 Moj. 13. 1.
x Ezái. 66. 24.
y 3 Moj. 2. 13.
z Mátt. 5. 13.
a Mátt. 19. 1.
b 5 Moj. 24. 1.
c 1 Moj. 1. 29. y 2. 24. Mátt. 19. 4.
d 1 Moj. 2. 24. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31.

10 człowiek niechaj nie rozłącza. ♣ A w domu záś uczniowie jego o toż go 11 pytáli. ♣ Y rzekł im: Ktobykolwiek e opuśćił żonę swą / á pojałby inną / 12 cudzołoży przećiwko niey. ♣ A jesliby niewiástá opuśćiłá męża swego / á ślubby zá drugiego / cudzołoży.

13 T Edy przynoszono do niego f dźiatki / áby śię ich dotykał: ále uczniowie gromili te / ktorzy je 14 przynośili. ♣ Co ujrzawszy JEzus / rozgniewał śię / y rzekł im: Dopuśććie dźiatkom przychodźić do mnie / á nie zábraniajćie im: ábowiem tákich jest krolestwo Boże. ♣ 15 Záprawdę powiádam wam / Ktobykolwiek nieprzyjął krolestwá Bożego jáko dźiećiątko / nie wnidźie do 16 niego. ♣ Y biorąc je ná łokćie g swoje / y kłádąc ná nie ręce / błogosłáwił im.

17 A Gdy on wychodźił w drogę / przybieżał jeden : y upadszy przed nim ná kolaná / pytał go: Náuczyćielu dobry / coż czynić mam h ábym odźiedźiczył żywot 18 wieczny? ♣ Ale mu JEzus rzekł: Przecz mię zowiesz dobrym ? Nikt nie jest dobry / tylko jeden / *to jest* 19 Bog. ♣ Przykazánia umiesz: Nie i bedźiesz cudzołożył: Nie bedźiesz zábijał: Nie bedźiesz kradł: Nie bedźiesz mowił świádectwá fałszywego: Nie bedźiesz oszukawał *nikogo* Czći Ojcá twego y Mátkę *twoje*. 20 ♣ A on odpowiádájąc / rzekł mu: Náuczyćielu / tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey. ♣ 21 A JEzus pojrzawszy nań / rozmiłował śię go / y rzekł mu: Jednegoć niedostawa: Idź / k przedaj co masz / á rozdaj ubogim / á bedźiesz miał skarb w niebie: á przydź / náśláduj 22 mię l wźiąwszy krzyż. ♣ A on záfrásowawszy śię dla tego słowá / odszedł smutny: ábowiem miał wiele májetnośći.

23 A Pojrzawszy JEzus w koło m / rzekł do uczniow swojich: Jákoż trudno ći ktorzy máją bogáctwá wnidą do krolestwá Bożego! ♣ 24 Tedy uczniowie zdumieli śię nád tymi słowy jego. Lecz JEzus záś odpowiádájąc rzekł im: Dźiatki / jákoż jest trudno n tym co ufáją w bogáctwách wniść do krolestwá Bo- 25 żego! ♣ Snádniey jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne / niż bogaczowi wniść do krolestwá Bo- 26 żego. ♣ A oni śię tym wiecey zdumiewáli / mowiąc miedzy sobą: Y 27 ktoż może być zbáwiony? ♣ A Jezus pojrzawszy ná nie / rzekł: U ludźi *to* niemożno / ále nie u Bogá: ábowiem u Bogá o wszystko jest możno.

28 Y Począł Piotr mowić do niego: Otośmy my p opuśćili wszy- 29 stko / á poszlismy zá tobą. ♣ A JEzus odpowiádájąc rzekł: Záprawdę powiádam wam; Nikt nie jest / ktoby opuśćił dom / ábo bráćią / ábo śiostry / ábo ojcá / ábo mátkę / ábo żonę / ábo dźieći / ábo role / dla 30 mnie y dla Ewángeliey: ♣ Żeby nie miał wźiąć stokrotnie teraz w tym czáśie domow / y bráćiey / y śiostr / y mátek / y dźieći / y rol z prześládowániem; á w przyszłym wieku / ży- 31 wotá wiecznego. ♣ Aleć wiele pierwszych będą q ostátnimi / á ostátnich pierwszymi.

32 Y Byli r w drodze wstepując do Jeruzalem: á Jezus szedł przed nimi / y zdumiewáli śię ; á idąc zá nim / bali śię. A on wźiąwszy záśię z sobą onych dwánaśćie / począł im powiádáć co nań przyść miáło / Mo- 33 *wiąc*: ♣ Otó s wstepujemy do Jeruzalem / á Syn człowieczy bedźie wydány Przedniejszym kápłánom y Náuczonym w piśmie / y osądzą go ná śmierć / y wydádzą go Pogá- 34 nom. ♣ A *oni* śię z niego náśmiewáć będą / y ubiczują go / y będą nań plwáć / y zábiją go : ále dniá trzećiego *zmartwych* wstánie.

35 T Edy przystąpili do niego / Jákub t y Jan / synowie Zebedeuszowi / mowiąc; Náuczyćielu / chcemy ábyś y nam uczynił o co ćię prośić 36 bedźiemy. ♣ A on im rzekł: Coż chce- 37 ćie ábym wam uczynił? ♣ A *oni* mu rzekli: Daj nam ábyśmy jeden ná práwicy twojey / á drugi ná lewicy twojey śiedźieli w chwale twojey. 38 Lecz im JEzus rzekł: ♣ Nie wiećie o co prośićie. Możećież pić kielich ktory ja piję? y chrztem ktorym śię 39 Ja chrzczę bydź ochrzczeni? ♣ A oni mu rzekli: Możemy. A JEzus im

rzekł:

Marginalia: e Mátt. 5.32. f Mátt. 19.13. g Mátt. 19.15. h Mátt. 19.16. i 2 Moj. 20.13. 5 Moj. 5.17. Rzym 13.9. k Mátt. 19.21. l Mátt. 16.24. m Mátt. 19.23. n Przyp. 11.28. o Job. 42.2. p Mátt. 19.27. Luka. 18.28. q Mátt. 19.30. 20.16. r Mátt. 20.17. Luka. 18.31. s Mátt. 16.21. t Mátt. 20.20. n Luka. 9.46.

rzekł: Kielich ci ktory Ja piję / pić będziecie / y chrztem ktorym się Ja

40 chrzczę / ochrzczeni będziecie: ♣ Ale śiedźieć po prawicy mojey ábo po lewicy moiey / nie moją rzeczą jest dáć; ále będźie dano tym / ktorym zgotowano.

41 A Usłyszawszy to oni dźieśieć / poczęli śię gniewáć ná Jákubá y ná Janá.

42 ♣ Ale JEzus zwoławszy ich / rzekł im: Wiećie iż ći ktorym śię zda że władzą máją nád narody / pánują nád nimi; á ktorzy z nich wielcy są / moc przewodzą nád nimi.

43 ♣ Lecz nie ták będźie miedzy wámi: Ale ktobykolwiek chćiał być wielki miedzy wámi / będźie sługą wászym.

44 ♣ A ktobykolwiek z was chćiał być pierwszym / będźie sługą wszystkich.

45 ♣ Bo y Syn człowieczy nie przyszedł áby mu służono / ále áby służył / y áby dał duszę swą x ná okup zá wiele ludźi.

46 Tedy przyszli do Jerychá: A gdy on wychodźił z Jerychá / y uczniowie jego / y lud wielki / syn Tymeuszow Bártymeusz ślepy śiedźiał podle drogi żebrząc.

47 ♣ A usłyszawszy iż jest JEzus on Názáreński / począł wołáć / mowiąc: JEzuśie Synu Dawidow zmiłuj śię náde mną!

48 ♣ Y gromiło go wiele ich áby milczał. ♣ Ale on tym więcey wołał: Synu Dawidow / zmiłuj śię náde mną!

49 ♣ Tedy zástánowiwszy śię Jezus / kazał go záwołáć. Y záwołano ślepego / mowiąc mu: ♣ Ufaj / wstań / woła ćię.

50 A on porzućiwszy płászcz swoj / wstał / y przyszedł do JEzusá.

51 ♣ Y odpowiádájąc JEzus / rzekł mu: Coż chcesz ábym ći uczynił? A ślepy mu rzekł: Mistrzu / ábym przejrzał.

52 ♣ A JEzus mu rzekł: Idź / wiárá twojá ćiebie uzdrowiłá. A zárázem przejrzał: y szedł drogą zá JEzusem.

x Psalm 111.9. y 130.7 Ezdi 59.20. Matt 20.28. Rzym 3.24. 1 Kor. 1.30. y 6.20. y 7.23. Efez. 1.7. Koloss. 1.14. 1 Tym. 2.6. Tytus. 2.14. Zyd. 9.12. 1 Pietr 1.18. Objáw 5.9.

ROZDZIAŁ XI.

PAn wjáchał do Ieruzalem. 13. Figowe drzewo przeklął. 15. Z Kośćiołá nierząd wyprzątnął. 23. Moc wiáry. 24. Y modlitwa z wiár ą zalecił, 25. Bráći odpuszczáć kazał. 27. Z Księżą o powadze urzadu swego. 60. To Chrzćie Ianowym rozmowiał.

1 A Gdy śię przybliżył do a Jeruzalem / y do Betfáge y do Betániey ku gorze oliwney / posłał dwu z uczniow swoich /

2 ♣ Y rzekł im: Idźćie do miásteczká ktore jest przećiwko wam: á wszedszy do niego / záraz znajdźiećie ośle uwiązáne / ná ktorym nikt z ludźi nie śiedźiał:

3 odwiążćież je / á przywiedźćie. ♣ A jeśliby wam kto rzekł: Coż to czynićie? Powiedźćie / iż go PAn potrzebuje: á wnet je tu pośle.

4 ♣ Szli tedy y náleźli ośle uwiązáne u drzwi ná dworze ná rozstániu drog: y odwiązáli je.

5 ♣ Tedy niektorzy z onych co tám stáli / mowili: Coż czynićie / że odwięzujećie ośle?

6 ♣ A oni im rzekli jáko im był rozkazał JEzus.

7 ♣ Y puśćili je. Przywiedli tedy ośle do JEzusá / y włożyli b ná nie száty swoje; y wśiadł ná nie.

8 ♣ A wiele ich słáli száty swoje ná drodze: drudzy záśię obćináli gáłązki z drzew / y słáli ná drodze.

9 ♣ A ktorzy wprzod szli / y ktorzy pozad szli / wołáli mowiąc; Hosánná! Błogosłáwiony ktory idźie w Imieniu c PAńskim.

10 ♣ Błogosłáwione krolestwo Ojcá nászego Dawidá / ktore przyszło w Imieniu PAńskim / Hosánná ná wysokośćiách!

11 ♣ Y wjáchał d JEzus do Jeruzalem / y przyszedł do Kośćiołá: á obejrzawszy wszystko gdy już byłá wieczorna godźiná / wyszedł do Betániey z dwiemánaśćie.

12 A Drugiego e dniá / gdy wychodźili z Betániey / łáknął.

13 ♣ Y ujrzawszy z dáleká f figowe drzewo májące liśćie / przyszedł jeśliby snadź co ná nim ználazł. A gdy do niego przyszedł / nic nie ználazł tylko liśćie: bo nie był czás figam.

14 ♣ A odpowiádájąc JEzus / rzekł mu: Niechajże więcey ná wieki nikt z ćiebie owocu nie je. A słyszeli to uczniowie jego.

15 Y Przyszli g do Jeruzalem: A wszedszy JEzus do Kośćiołá / począł wyganiáć przedawájące y kupujące w Kośćiele / y poprzewrácał stoły tych / co pieniędzmi hándlowáli / y stołki tych / co przedawáli gołębie.

16 ♣ A nie dopuśćił żeby kto niosł nieść naczynie przez Kośćioł.

a Matt 21.1. Luka. 19.29. b Jana. 12.14. c Psalm 118.26. Jana. 12.13. d Matt. 21.10. Luka 19.45. e Matt. 21.18. f Luka. 13.6. g Matt. 21.12.

Ynáu=

17 Y náucżał mowiąc im: Azaż nie nápiſano? że h Dom moj/ dom modlitwy będźie názwány od wſzyſtkich narodow/ á wyśćie go ucżynili jáſkinią zbojcow. 18 A ſłyſzeli to Náucżeni w piśmie/ y Przednieyſzy Kápłáni/ y ſzukáli jákoby go ſtrácili. Abowiem śię go báli; przeto/ iż wſzyſtek lud zdumiewał śię nád náuką jego. 19 A gdy przyſzedł wiecżor/ wyſzedł z miáſtá.

20 A Ráno idąc mimo figowe drzewo/ ujrzeli iż z korzenia uſchło: 21 Tedy wſpomniawſzy Piotr/ rzekł mu: Miſtrzu/ oto figowe drzewo ktoreś przeklął/ uſchło. 22 A JEzus odpowiádájąc rzekł im: Miejćie wiárę i w Bogá. 23 Bo záprawdę powiádam wam/ Iż ktobykolwiek rzekł tey gorze/ Podnieś śię á rzuć śię w morze/ á nie wątpiłby w ſercu ſwojim; lecżby wierzył że śię ſtánie co mowi: ſtánie śię mu cokolwiek rzecże. 24 Przeto powiádam wam: O cokolwiekbyśćie modląc k śię proſili/ wierzćie że weźmiećie/ á ſtánie śię wam. 25 A gdy ſtojićie l modląc śię; odpuſzcżajćie/ jeśli co przećiw komu maćie/ áby y Oćiec wáſz/ ktory jeſt w niebieśiech/ odpuśćił wam upadki wáſze. 26 Bo jeśli wy nie odpuśćićie/ y Oćiec wáſz/ ktory jeſt w niebieśiech/ nie odpuśći wam upadkow wáſzych.

27 Y Przyſzli m znowu do Jeruzalem. A gdy śię on przechodźił po Kośćiele/ przyſtąpili do niego Przednieyſzy Kápłáni/ y Náucżeni w piśmie/ y Stárſzy/ 28 Y mowili do niego: Ktorąż to mocą cżyniſz? á ktoć dał tę moc ábyś to cżynił? 29 Tedy JEzus odpowiádájąc rzekł im: Zpytam was y Ja o jednę rzecż/ odpowiedźćież mi; á powiem wam ktorą mocą to cżynię. 30 Chrzeſt Janow z niebáż był/ cżyli z ludźi? Odpowiedźćie mi. 31 Y rozbieráli to ſámi miedzy ſobą/ mowiąc: Jeśli powiemy/ Z niebá; rzecże: Przecż żeśćie mu tedy nie wierzyli? 32 A jeśli powiemy/ Z ludźi; bojemy śię ludu: ábowiem wſzyſcy Janá mieli n zá prawdźiwego Proroká. 33 Tedy odpowiádájąc rzekli JEzuſowi: Niewiemy. JEzus też odpowiádájąc rzekł im: Y Ja wam nie powiem/ ktorą mocą to cżynię.

h Krol. 8. 33. Ezai. 56. 7. Jerem. 7. 11.
i G. Bozą.
k Mátt. 7. 7. y 21. 22. Luka. 11. 9.
l Mátt. 6. 14.
m Mátt. 21. 23.
n Mátt. 14. 5.

ROZDZIAL XII.

Chryſtus o winnicy wynájętey mowił. 10. Sam jeſt kámieniem węgielnym. 13. Cżynſz Ceſárzowi dáć kazał. 14. Sádduceuſzom zmartwychwſtánia dowiodł. 28. Nawiętſze przykazanie. 33. Miłość Bogá y bliźnich ofiáry bydź naprzednieyſzą. 36. Y jákoby on był Synem Dawidowym, pokazał. 42. Dar ubożuchny wdowy zálećił.

1 Tedy pocżął do nich mowić w podobieńſtwách: Cżłowiek *jeden* a naſádźił winnicę/ y ogrodźił ją płotem/ y wkopał práſę/ y zbudował wieżą/ y nájął ją winiárzom/ y odjáchał precż. 2 Y poſłał gdy tego był cżás ſługę do winiárzow/ áby od winiárzow odebrał pożytki oney winnice. 3 Lecż oni pojimawſzy go/ ubili; y odeſłáli prożnego. 4 Y záśię poſłał do nich ſługę drugiego/ ktorego też *oni* ukámienowawſzy/ głowę *mu* zránili/ y odeſłáli obelżonego. 5 Y záśię poſłał inſzego *ſługę*: ále y tego zábili/ y wiele innych; z ktorych jedne ubili/ á drugie pozábijáli. 6 A májąc jeſzcże jednego ſwego miłego ſyná/ poſłał ná oſtátek do nich y tego/ mowiąc: Wſtydźić śię będą ſyná mego. 7 Ale oni winiárze rzekli miedzy ſobą: Tenći jeſt dźiedźic; Podźćie zábijmy b go/ á będźie náſze dźiedźictwo. 8 Y wźiąwſzy go zábili/ á wyrzućili precż z winnice. 9 Coż tedy ucżyni PAN oney winnice? Przyjdźie á potráći one winiárze/ y da winnicę innym. 10 Izaliśćie nie cżytáli tego pismá? Kámień ktory c odrzućili budujący/ ten śię ſtał głową węgielną. 11 Od PAná ći śię to ſtáło/ y jeſt dźiwne w ocżách náſzych. 12 Stáráli śię tedy jákoby go pojimáć/ ále śię ludu báli: bo poználi/ iż przećiwko nim ono podobieńſtwo powiedźiał. Y zaniecháwſzy go/ odeſzli.

13 Potym poſłáli do niego niektore z Fáryzeuſzow d y z Herodyánow; áby go uśidlili w mowie. 14 A ták oni przyſzedſzy/ rzekli mu: Náu-

a Ezai. 3. 14. y 5. 1. Jerem. 2. 21. Mátt. 21. 33. Luka. 20. 9.
b Mátt. 21. 38.
c Psalm 118. 22. Ezai. 8. 14. y 28. 16. Mátt. 21. 42. Luka. 20. 17. Dźiej. 4. 11. Rzym. 9. 33. 1 Kor. 3. 11. 1 Piotr. 2. 7.
d Mátt. 22. 15.

czyćielu/ wiemy żeś jest prawdźiwy/ á nie dbaſz ná nikogo: ábowiem nie pátrzaſz ná osobę ludzką/ ále w prawdźie drogi Bożey uczyſz ; Godźiż śię dáć czynſz Cesárzowi/ czyli nie;
15 Mamyż go dáć/ czyli nie dáć? ♣ A on poznawſzy obłudę ich/ rzekł im: Czemuż mię kuśićie? Przynieśćie mi groſz/ ábym go oglądał.
16 ♣ Tedy *mu* oni przynieśli ; á on im rzekł: Czyjże to jest obraz y napis? A oni mu powiedźieli: Cesárski.
17 ♣ Y odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Oddawajćież tedy e co *jeſt* Cesárskiego/ Cesárzowi; á co *jeſt* Bożego/ Bogu. Y dźiwowáli mu śię.

18 Y Przyſzli do niego f Sáduceuſzowie/ ktorzy mowią/ iż niemáſz zmártwych wstánia ; y pytáli go mowiąc:
19 ♣ Náuczyćielu/ Mojżeſz nápisał/ iż jeśliby g czyj brát umárł/ y zostáwił żonę/ á dźiatekby nie zostáwił ; áby brát jego pojął żonę jego/ á wzbudźił naśienie brátu swemu.
20 ♣ Było tedy śiedm bráći: á pierwſzy pojąwſzy żonę/ umárł/ y
21 nie zostáwił naśienia. ♣ A drugi pojąwſzy ją/ umárł; lecz y ten nie zo-
22 stáwił naśienia. ♣ Tákże y trzeći. ♣ A ták ją pojęło onych śiedm bráći; á nie zostáwili naśienia. Náostátek po wſzystkich umárłá y oná niewiá-
23 stá. ♣ Przetoż / przy *zmartwychwſtániu* gdy powstáną/ ktoregoż z nich będźie żoną? Bo śiedm ich mieli ją zá żonę.
24 ♣ Ná to JEzus odpowiádájąc rzekł im: Zaż nie dla tego błądźićie / iżeśćie nie powiádomi pismá/ áni mocy Bożey?
25 ♣ Abowiem gdy zmartwychwstáną áni śię żenią/ áni zá mąż wydawáją: ále są jáko h Aniołowie w niebieśiech.
26 ♣ A o umárłych iż będą wzbudzeni/ nieczytáliśćież w księgách Mojżeſzowych/ jáko Bog do niego ze krzá mowił/ y rzekł: Jam jest i Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y
27 Bog Jákobow. ♣ Bog/ nie jestći Bogiem umárłych/ ále Bogiem żywych: przetoż wy bárzo błądźićie.
28 A Przystąpiwſzy k jeden z Náuczonych w piśmie/ słyſząc je z sobą gadáli/ *á* widząc że im dobrze odpowiedźiał/ spytał go: Ktore jest napierwſze ze wſzystkich Przy-
29 kazánie? ♣ A JEzus mu odpowiedźiał: Napierwſze ze wſzystkich przykazánie *jeſt*; Słuchaj l Izráelu/ PAN Bog náſz/ PAN jeden
30 jest. ♣ Przetoż będźieſz miłowáł PANá Bogá twego/ ze wſzystkiego serca twego / y ze wſzystkiey duſze twojey/ y ze wſzystkiey myśli twojey/ y ze wſzystkiey śiły twojey: Toć
31 *jeſt* pierwſze przykazánie. ♣ A wtore *temu* podobne: to *jeſt*, Będźieſz miłowáł m bliźniego twego jáko sámego śiebie. Więtſzego przykazánia
32 innego nád te niemáſz. ♣ Tedy mu rzekł on Náuczony w piśmie: Náuczyćielu/ záprawdę dobrześ powiedźiał/ iż jeden jest Bog/ á niemáſz
33 inſzego oprocz niego. ♣ Y miłowáć go ze wſzystkie° serca/ y ze wſzystkiey myśli/ y ze wſzystkiey duſze/ y ze wſzystkiey śiły: á miłowáć bliźniego jáko sámego śiebie/ więcey jest nád wſzystkie cáłopalenia y ofiáry.
34 ♣ A widząc Jezus/ że on mądrze odpowiedźiał/ rzekł mu: Nie dálekoś jest od krolestwá Bożego. Y nie śmiał go nikt dáley pytáć.
35 TEdy JEzus n odpowiádájąc rzekł/ gdy uczył w Kośćiele: Jákoż mowią Náuczeni w piśmie/ iż CHrystus jest Syn Dawidow?
36 ♣ Bo sam Dawid przez Duchá Swiętego powiedźiał: Rzekł PAN o PANU memu/ śiądź po prawicy mojey/ áż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nóg twojich. ♣
37 *Ponieważ* go sam Dawid názywa PAnem ; jákoż tedy p jest synem jego? A wielki lud rad go słuchał.
38 Y Mowił do nich w náuce swojey: Strzeżćie śię Náuczonych w piśmie/ ktorzy chcą w długich ſzátách chodźić/ á być pozdrawiáni ná
39 rynkách: ♣ Y ná pierwſzych stołkách śiadáć w bożnicách/ y pierwſze miejscá mieć ná wieczerzách: ♣
40 Ktorzy pożeráją q domy wdow/ á *to* pod pokrywką długich modlitew. Ci odniosą ćięższy sąd.
41 A JEzus r śiedząc przećiwko skárbnicy/ przypátrowáł śię jáko lud rzucał pieniądze do skárbnice; y *jáko* wiele bogáczow/ wiele rzu-
42 cáło. ♣ Y przyſzedſzy jedná wdowá uboga/ wrzućiłá dwá drobne

pienią-

e Rzym. 13. 7. f Mátt. 22. 23. g 5 Moj 25. 5. h 1 Janá 3. 2. i 2 Moj 3. 6. Mátt. 22. 32. k Mátt. 22. 35. l 2 Moj. 10. 1. y 6. 4. 5 Moj. 10. 12. m 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Rzym 13. 9. Gálát 5. 14. Jákub 2. 8. n Mátt. 22. 41. o Psalm 110. 1. Dziej. 2. 34. p Mátt. 23. 5. q Mátt. 23. 14. Luká. 20. 47. r Luká. 21. 1.

43 pieniążki/ co czyni kwartnik. Tedy zwoławszy uczniow swoich/ rzekł im: Záprawdę wam powiádam/ że tá uboga wdowá więcey wrzućiłá/ niżeli ći wszyscy ktorzy rzucáli do skárbnice. 44 Abowiem ći wszyscy z tego co im zbywáło rzucáli; ále tá s z ubostwá swego/ wszystko co miáłá wrzućiłá/ wszystkę żywność swoję.

s G. Z niedostátku.

ROZDZIAŁ XIII.

PAn o zburzeniu miástá Jeruzalemskiego, o przyśćiu swojim ná sąd, y o znakach to oboje uprzedzájących, przepowiedźiał. 26. Ze ná sąd przyydźie, upewnił. 32. O tym przyśćiu nikt nie wie. 33. Y żebyśmy śię pilnie ná nie gotowáli, upomniał.

1 A Gdy a on wychodźił z Kośćiołá/ rzekł mu jeden z uczniow jego: Náuczyćielu/ Pátrz jákie to kámienie/ y jákie budowánia? 2 A JEzus odpowiádájąc rzekł mu: Widźisz te wielkie budowánia? Nie będźie zostáwiony kámień b ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

a Mátt. 24. 1. Luká. 21. 5. b Mátt. 24. 2.

3 A Gdy śiedźiał ná gorze oliwney przećiwko Kośćiołowi/ pytáli go osobno Piotr y Jákub y Jan/ y Andrzyj: 4 Powiedz nam kiedy śię to stánie/ y co zá znák kiedy śię to wszystko pełnić będźie? 5 A JEzus odpowiádájąc/ im/ począł mowić: Pátrzćie áby was kto c nie zwiodł. 6 Abowiem wiele ich przyydźie pod Imieniem mojim/ mowiąc: Jam jest CHrystus, y wiele ich zwiodą. 7 Gdy tedy usłyszyćie wojny/ y wieśći o wojnách/ nie trwożćież śobą; boć to muśi być: áleć jeszcze nie za koniec. 8 Abowiem powstánie narod przećiwko narodowi/ y krolestwo przećiwko krolestwu: y będą miejscámi trzęśienia źiemie/ y będą głody y zámieszánia. 9 A toć początki boleśći. Lecz d wy strzeżćie sámych śiebie; boć was podáwáć będą przed Rády/ y do zgromádzenia: będą was bić/ á przed stárostámi y Krolmi dla mnie stáwáć będźiećie/ ná świádectwo przećiwko nim. 10 Ale u wszystkich narodow e muśi bydź przed tym kazána Ewángelia. 11 A gdy was f powiodą wydawájąc/ nie troszczćież śię przed czásem/ cobyśćie mowić mieli/ áni o tym myślćie: Ale co wam będźie dano onejże godźiny/ to mowćie: Abowiem nie wy jesteśćie ktorzy mowićie/ ále Duch Swięty. 12 Y wyda g brát brátá ná śmierć; á Oćiec syná: y powstáną dźieći przećiwko rodźicom/ y będą je zábijáć. 13 A będźiećie w nienawiśći u wszystkich dla Imienia mego: Ale kto h wytrwa áż do końcá/ ten będźie zbáwion.

c Efez. 5. 6. 2 Thes. 2. 3. d Mátt. 10. 17. e Mátt. 24. 14. f Mátt. 10. 19. Luká. 12. 11. y 21. 15. g Mich. 7. 6. h Mátt. 10. 22.

14 GDy tedy ujrzyćie i one obrzydliwość spustoszenia/ opowiedźiáną od Dánielá k Proroká/ stojącą gdźie stáć nie miáłá; (kto czyta niechaj uważa) tedy ći ktorzy będą l w Judskiey źiemi/ niech ućiekáją ná gory. 15 A kto będźie ná dáchu/ niech nie zstępuje do domu/ áni wchodźi áby co wźiął z domu swego. 16 A kto będźie ná roli/ niech śię nie wraca ná zad/ áby wźiął szátę swoję. 17 Lecz biádá brzemiennym y pierśiámi kármiącym w one dni. 18 Przetoż modlćie śię/ áby ućieczkánie wásze nie było źimie. 19 Abowiem będą te dni tákim ućiśnieniem/ jákiego nie było od początku stworzenia ktore stworzył Bog áż do tąd/ áni będźie. 20 A jesliby PAn nie skroćił dni onych/ nie byłoby żadne ćiáło zbáwione: Lecz dla wybránych/ ktore wybrał/ skroćił dni onych.

i Mátt. 24. 15. k Dáni. 9. 29. l Luká. 21. 21.

21 A Tedy jesliby m wam kto rzekł: Oto tu jest CHrystus/ ábo oto tám; nie wierzćie. 22 Boć powstáną fałszywi Chrystusowie/ y fałszywi Prorocy/ y będą czynić známioná y cudá ku zwiedźieniu/ by można/ y wybránych. 23 Wy tedy strzeżćie śię; otom wam wszystko przedpowiedźiał. 24 Ale w one dni po ućiśnieniu n onym/ záćmi śię słońce/ y kśiężyc nie wyda świátłośći swojey: 25 Y gwiazdy niebieskie będą pádáły/ á mocy ktore są ná niebie poruszą śię. 26 A tedy ujrzą Syná o człowieczego przychodzącego w obłokách/ z mocą y z chwałą wielką. 27 A tedy pośle p Anjoły swoje/ y zgromádźi wszystkie wybráne swoje od czterech wiatrow/ od kończyn źiemie áż do kończyn niebá. 28 A od figo-

m Mátt. 24. 23. n Ezái. 13. 10. Ezech. 32. 7. Joel. 2. 31. y 3. 15. o Dáni. 7. 13. p Mátt. 24. 31.

wego q drzewá náuczćie śie tego podobieństwá: Gdy śie już gáłąź jego odmładza y puszcza liśćie / poznawaćie iż blisko jest láto. 29 Tákże y wy gdy ujrzyćie iż śie to dźiać będźie / poznawajćie że blisko jest / y we drzwiách. 30 Záprawdę powiádam wam / żeć nie przeminie ten rodzaj / áżby śie to wszystko stáło. 31 r Niebo y źiemiá przemina / ále słowá moje nie przemina. 32 s Lecz o onym dniu y godźinie nikt nie wie / áni Anjołowie ktorzy są w niebie / áni Syn; tylko Oćiec. 33 Pátrzćież / czujćie á modlćie śie; bo nie wiećie kiedy ten czás będźie. 34 t *Abowiem Syn człowieczy jest* jáko człowiek / ktory precz odjeżdżając / zostáwił dom swoj / y rozdał urzędy sługom swojim / y káżdemu robotę jego / y wrotnemu przykazał áby czuł. 35 Czujćież tedy: (Bo nie wiećie kiedy PAN domu onego przyjdźie / z wieczorá li / czyli o połnocy / czyli gdy kurzy pieja / czyli ráno.) 36 By snadź niespodźiánie przyszedszy / nie ználazł was śpiącymi. 37 A co wam mowię / wszystkim mowię: Czujćie.

q Mátt. 24.31. — r Psalm. 102.26. 119.89. — s Mátt. 24.36. — t Mátt. 24.42.

ROZDZIAŁ XIV.

Rádá przećiwko PAnu. 3. PAn w Betániey. 12. Przygotowánie Báránká wielkonocnego. 22. Przy Nowozakonney wieczerzy obszerne kázánie 32. PAn śie do Ogrojcá stáwiwszy, tám śie modli. 43. Pocáłowáć śie Iudaszowi. 46. A zgráji Zydowskiey pojimáć, dopuszcza. 54. Przed Nawyższymi kápłány ná sąd stawa, y tám wiele ćierpi. 66. Támże śie go Piotr zaprzał.

1 a A Po dwu dniách byłá Wielkanoc a święto Przáśnikow: y szukáli Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie / jákoby go zdrádą pojimawszy / zábili. 2 Lecz mowili: Nie w Swięto / áby snadź nie był rozruch miedzy ludem.

3 A Gdy on był w Betániey b w domu Symoná trędowátego / gdy śiedźiał u stołu / przyszłá niewiástá májąc słojek álábástrowy máśći Szpikánárdowey płynącey / bárzo kosztowney; á ztłukszy słojek álábástrowy / wylałá ją ná głowę jego. 4 Y gniewáli śie niektorzy sámi w sobie / á mowili: Ná cóż śie stáłá utrátá tey máśći? 5 Abowiem śie to mogło przedáć drożey niż zá trzy stá groszy / y rozdáć ubogim; y szemráli przećiwko niey. 6 Ale JEzus rzekł: Zániechajćie jey / przecż śie jey przykrzyćie? Dobryć uczynek uczyniłá przećiwko mnie. 7 Záwżdy bowiem ubogie c maćie z sobą / y kiedykolwiek chcećie / możećie im dobrze czynić; ále mnie nie záwżdy mieć będźiećie. 8 Oná co mogłá to uczyniłá: uprzedźiłá / áby ćiáło moje pomázáłá ku pogrzebowi. 9 Záprawdę powiádam wam: Gdźiekolwiek kazána będźie tá Ewángelia po wszystkim świećie / y to co oná uczyniłá / powiádano będźie ná pámiątkę jey.

a Mátt. 26.1. Luká 22.1. Jana 11.55. — b Mátt. 26.6. Luká 7.37. Jana 12.3. — c 5 Mojž. 15.11.

10 TEdy Judasz Iszkáryot jeden d ze dwunaśći / odszedł do przedniejszych Kápłánow / áby im go wydał. 11 Co oni usłyszawszy / urádowáli śie y obiecáli mu dáć pieniądze. Y szukał sposobnego czásu jákoby go wydał.

12 PIerwszego tedy dniá Przáśnikow / gdy Báránká e Wielkonocnego zábijano / rzekli mu uczniowie jego: Gdźie chcesz ábysmy szedszy nágotowáli / żebyś jadł Báránká. 13 Y posłał dwu z uczniow swych / y rzekł im: Idźćie do miástá / á potka śie z wámi człowiek dzban wody niosący; idźćież zá nim. 14 A dokądkolwiek wnidźie / rzeczćie gospodarzowi: Náuczyćiel mowi; Gdźież jest gospodá / kędybym jadł Báránká z uczniámi mojimi? 15 A on wam ukaże sálę wielką usłáną / y gotowa: támże nam nágotujćie. 16 Y odeszli uczniowie jego / y przyszli do miástá: y ználeźli ták jáko im był powiedźiał / y nágotowáli Báránká. 17 f A gdy był wieczor / przyszedł ze dwiemánaśćie. 18 A gdy zá stołem śiedźieli y jedli / rzekł JEzus: Záprawdę wam powiádam / iż jeden z was g wyda mię / ktory je ze mną. 19 Tedy oni poczęli śie smęćić y do niego mowić káżdy z osobná: Azażem ja *jest?* A drugi / Azaż ja? 20 Lecz on odpowiádájąc rzekł im? Jeden ze dwunaśći ktory ze mną macza w

d Mátt. 26.14. — e 2 Mojž. 12.14. Mátt. 26.17. — f Luká 22.14. — g Psalm. 41.10.

miśie.

21 miśie. ✤ Synći człowieczy idźie/ jáko o nim napisano: Ale biádá człowiekowi temu/ przez ktorego Syn człowieczy będźie wydány! dobrze *by* mu było / by śię był ten człowiek nie národźił.

22 A Gdy oni jedli/ wźiął JEzus h chleb/ á pobłogosłáwiwszy/ łamał y dał im/ mowiąc; Bierzćie/ jedzćie/ to jest ćiáło moje. ✤ 23 A wźiąwszy kielich/ y podźiękowawszy/ dał im: y pili z niego wszyscy. ✤ 24 Y rzekł im; To jest krew mojá Nowego Testámentu / ktora śię zá wieln wylewa. ✤ 25 Záprawdę powiádam wam; Iż nie będę więcey pił z rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go pić będę nowy w krolestwie Bożym.

26 A Záśpiewawszy pieśń/ wyszli ná gorę Oliwną. ✤ 27 Potym im rzekł Jezus; Wszyscy wy i zgorszyćie śię ze mnie tey nocy: bo nápisano; Vderzę k pásterzá/ y będą rozproszone owce. ✤ 28 Lecz gdy *zmartwych* wstánę/ poprzedzę l was do Gálilejey. ✤ 29 Ale mu Piotr powiedźiał; Choćby śię wszyscy zgorszyli/ ále ja nie. ✤ 30 Y rzekł mu JEzus; Záprawdę powiádam tobie / Iż dźiś tey nocy/ pierwey m niż dwakroć kur zápieje/ trzy kroć śię mnie záprzysz. ✤ 31 Ale on tym więcey mowił; Bym z tobą miał y umrzeć/ nie záprzę n śię ćiebie. ✤ Toż też y wszyscy mowili.

32 Y Przyszli ná miejsce ktore zwano o Getsemáne/ tedy rzekł do uczniow swych; Siedźćie tu áż śię pomodlę. ✤ 33 Y wźiąwszy z sobą Piotrá y Jákubá y Janá/ począł śię lękáć/ y bárzo teskníć. ✤ 34 Y rzekł im; Bárzo jest smętna duszá p mojá áż do śmierći: Zostáńćie tu/ á czujćie. ✤ 35 A postąpiwszy q trochę/ padł ná źiemię; y modlił śię/ áby jesli można/ odeszłá od niego tá godźiná. ✤ 36 Y rzekł; Abbá Ojcze! wszystko tobie jest można/ przenieś ode mnie ten kielich: wszákże nie co Ja r chcę/ ále co ty. ✤ 37 Tedy przyszedł /y ználazł je śpiące: y rzekł Piotrowi; Symonie/ śpiszże? nie mogłeś czuć jedney godźiny? ✤ 38 Czujćie á modlćie s śię/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: du-

h Luka. 22.19. 1 Kor. 11.24.
i Janá. 16.32.
k Zách. 13. 7.
l Márk. 16. 7.
m Luka. 22.34.
n Janá. 13.37.
o Mátt. 26.36.
p Janá. 18.17.
q Luka. 22.41.
r Janá. 6. 38.
s Mátt. 23.13. Gálát. 5. 17.

chći jest ochotny/ ále ćiáło mdłe. ✤ 39 Y odszedszy znowu/ modlił śię tęż słowá mowiąc. ✤ 40 A wroćiwszy śię/ ználazł je záśię śpiące/ (bo oczy ich były obćiążone) á nie wiedźieli coby mu odpowiedźieć mieli. ✤ 41 Y przyszedł potrzećie/ á rzekł im; Spićież już y odpocżywajćie/ Dosyć! przyszłá tá godźiná: oto wydány bywa Syn człowieczy w ręce grzesznikow. ✤ 42 Wstáńćie/ podźmy: oto ktory mię wydawa blisko jest.

43 A Wnetże gdy on t jeszcże mowił/ przyszedł Judasz ktory był jeden ze dwunaśći/ á z nim wielka zgrájá z mieczmi y z kijmi, od Przedniejszych kápłánow y od Náuczonych w piśmie/ y od Stárszych. ✤ 44 A ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mowiąc; Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jest; jimajćież go/ á wiedźćie ostrożnie. ✤ 45 A przyszedszy/ zárázem przystąpił do niego/ y rzekł; Mistrzu/ Mistrzu/ y pocáłowáł go. ✤ 46 Tedy śię oni nań rękomá rzućili/ y pojimáli go. ✤ 47 A jeden z tych co tám stali/ dobywszy mieczá/ uderzył sługę Nawyższego Kápłáná/ y ućiął mu ucho. ✤ 48 A Jezus odpowiádájąc rzekł im; Jáko ná zbojcę wyszliśćie a z mieczmi y z kijmi/ ábyśćie mię pojimáli. ✤ 49 Ná káżdy dźień bywałem u was w Kośćiele ucząc/ á nieście mię pojimáliśćie mię: ále *trzebá*, áby śię x wypełniły pismá. ✤ 50 A ták opuśćiwszy y go/ wszyscy ućiekli. ✤ 51 A jeden jákiś młodźieniec szedł zá nim przyodźiány prześćierádłem ná nágie *ćiáło*; y uchwyćili go młodźieńcy. ✤ 52 Ale on opuśćiwszy prześćierádło/ nágo ućiekł od nich.

53 T Edy przywiedli JEzusá z do Nawyższego Kápłáná: á zeszli śię do niego wszyscy Przedniejszy Kápłáni/ y Stárszy y Náuczeni w piśmie. ✤ 54 A Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná; y śiedźiał z sługámi grzejąc śię u ogniá. ✤ 55 Ale a Przedniejszy Kápłáni/ y wszystká Rádá/ szukáli przećiwko JEzusowi świádectwá/ áby go ná śmierć wydáli; wszákże nie ználeźli. ✤ 56 Abowiem ich wiele fałszywie świadczyli przećiwko niemu: ále świádectwá ich nie były

t Luka. 22.47. Janá. 18. 3.
u Luka. 22.52.
x Psalm 22.13. y 60.10 Esai. 53.10.
y Psalm 88. 9.
z Luka. 22.54.
a Matt. 26.59.

57 zgodne. Tedy niektorzy powstawszy / fałszywie świadczyli przećiwko niemu/ mowiąc: 58 Myśmy to słyszeli że mowił; Ja rozwalę b ten Kośćioł reką uczyniony/ á we trzech dniách inny nie reką uczyniony zbuduję. 59 Lecz y ták nie było zgodne świádectwo ich. 60 Tedy stánąwszy w pośrzodku Nawyższy Kápłan pytał JEzusá/ mowiąc; Nie odpowiádasz nic? *Coż to jest*, co ći 61 przećiwko tobie świadczą? Ale on milczał/ á nic c nie odpowiedźiał. Znowu go pytał Nawyższy Kápłan/ y rzekł mu; Tyżeś jest d on CHrystus/ Syn onego błogosłá- 62 wionego? A JEzus rzekł; Jam jest: y ujrzyćie Syná człowieczego e śiedzącego ná práwicy mocy Bożey, y przychodzącego z obłokámi nie- 63 bieskimi. Tedy Nawyższy kápłan rozdárszy száty swoje/ rzekł? Cóż jeszcze potrzebujemy świádkow? 64 Słyszeliśćie bluźnierstwo: Cóż śię wam zda? A oni wszyscy osądźili go 65 winnim być śmierći. Y poczęli niektorzy nań f plwáć / y zákrywáć oblicze jego / y policzkowáć go / y mowić mu: Prorokuj! A słudzy go laskámi bili.

66 A Gdy Piotr był we dworze gná dole/ przyszłá jedná z dźie- 67 wek Nawyższego Kápłáná: A ujrzawszy Piotrá grzejącego śię/ wejrzáłá nań/ y rzekłá; Y tyś był z 68 JEzusem Názáreńskim. Ale śię on záprzał/ mowiąc; Nie znam go/ á nie wiem co ty mowisz. Y wyszedł ná dwor do przyśionká/ á kur 69 zápiał. Tedy dźiewká ujrzawszy h go záśię/ poczęłá mowić tym ktorzy tám stali; Ten jest *jeden* z nich. 70 A on záśię záprzał śię. A znowu po máłey *chwilce* ći co tám stali/ rzekli Piotrowi: Prawdźiwie z nich jesteś: boś y Gálilejczyk/ y mowá 71 twa podobna jest. A on śię począł przeklináć y przyśięgáć/ mowiąc; Nie znam człowieká tego/ o ktorym 72 mowićie. Tedy powtore kur zápiał. Y wspomniał Piotr ná słowá/ ktore mu był powiedźiał JEzus; Ze pierwey niż i kur dwá kroć zápieje / trzy kroć śię mnie záprzysz. A wyszedszy płákał.

b Janá. 2. 19.
c Ezái. 53. 7.
d Luká. 22. 67.
e Dáni. 7. 13. Mátt. 24. 30.
f Ezái. 50. 6.
g Luká. 22. 55.
h Luká 22. 58.
i Mátt. 26. 75.

ROZDZIAL XV.

PAn wydány Piłatowi. 7. Nád Bárábbaszá zá więtszego łotrá osądzony. 15. Ná śmierć zkazány. 17. Ciernie̜m ukoronowány. 19. Vplwány. 20. Z midśtá ná miejsce mąk wyprowádzony. 27. Miedzy dwiemá łotry ukrzyżowány. 29. Obelżony. 37. Smierć jego. 38. Cudá. 45. Pogrzeb.

1 A Záraz á ráno nárádźiwszy śię Przedniejszy Kápłáni z Stárszymi y z Náuczonymi w pismie/ y ze wszystká Rádą/ zwiazáli JEzusá/ y wiedli go/ y podáli Piłátowi. 2 Y pytał go Piłat; Tyżeś jest b Krol Żydowski? A on mu odpo- 3 wiádájąc rzekł; Ty powiádasz. Y skárżyli nań Przedniejszy Kápłáni o wiele rzeczy: (Ale on nic nie od- 4 powiedźiał.) Tedy go záśię c pytał Piłat/ mowiąc; Nic nie odpowiádasz? Oto jáko wiele rzeczy świa- 5 dczą przećiwko tobie. Ale JEzus przećię nic nie odpowiedźiał/ ták/ iż śię Piłat dźiwował.

6 A Ná Swięto zwykł im był wypuszczáć więźniá d jednego o 7 ktorego by prośili. Y był *jeden*, ktorego zwano Bárábbasz/ w więźieniu/ z tymi co rozruch czynili; ktorzy byli w rozruchu mężobojstwo 8 popełnili. Tedy lud głosem záwołáwszy/ począł prośić *żeby uczynił* 9 ták jáko im záwżdy czyniwał. Ale Piłat im odpowiedźiał/ mowiąc; Chcećież/ wypuszczę wam Królá 10 Żydowskiego? (Wiedźiał bowiem iż go z nienawiśći wydáli Prze- 11 dniejszy Kápłáni.) Ale Przedniejszy Kápłáni podburzáli lud/ iżby im 12 ráczey e Bárábbaszá wypuśćił. A odpowiádájąc Piłat/ rzekł im záśię; Cóż tedy chcećie ábym uczynił *temu*, ktorego názywaćie Krolem 13 Żydowskim? A oni znowu záwo- 14 łáli; Vkrzyżuj go! A Piłat rzekł do nich; Y cóż wżdy złego uczynił? Ale oni tym bárźiey wołá- 15 li; Vkrzyżuj go! A ták Piłat chcąc f ludowi dosyć uczynić/ wypuśćił im Bárábbaszá; á JEzusá ubiczowawszy/ podał im/ áby był u- 16 krzyżowány. Lecz żołnierze wyprowádźili go do dworu/ to jest do Ra-

a Psalm. 2. 2. Mátt. 27. 1.
b Mátt. 27. 11.
c Mátt. 27. 13.
d Luká. 23. 17.
e Dźiej. 3. 14.
f Mátt. 27. 26.

rußá; y zwołáli wßyſtkiey roty. 17 A oblekßy go w ßárłat/ y uplotßy g korone z ćiernia/ włożyli nań. 18 Y poczeli go pozdrawiáć/ *mowiąc*: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowſki! 19 Y bili głowe jego trzćiną/ y plwáli nań; á upadájąc ná koláná/ kłaniáli mu ſie.

20 A Gdy ſie z niego náśmiali/ zewlekli go z ßárłatu/ y oblekli go w ßáty *jego* własne: y wiedli go áby go ukrzyżowáli. 21 Tedy przymuſili mimo idącego h niektorego Symoná Cyreneyczyká/ (ktory ßedł z polá) Ojcá Alexándrowego y Rufowego/ áby niosł krzyż jego.

22 Y Przywiedli go ná i miejſce Golgotá / co ſie wykłada; Miejſce trupich głow. 23 Y dawáli mu pić wino z mirrą; ále go on nie przyjął. 24 A gdy go ukrzyżowáli/ rozdzielili ßáty k jego/ miecąc o nie los/ coby kto wźiąć miał. 25 A byłá trzećia godźiná gdy go ukrzyżowáli. 26 Był tez napis winy jego nápiſány; Krol Zydowski. 27 Ukrzyżowáli tez z nim dwu zbojcow: jednego po práwicy/ á drugiego po lewicy jego. 28 Y wypełniło ſie piſmo ktore mowi; Z złoczyńcámi l jeſt policzony. 29 A ći ktorzy mimo chodźili/ m bluźnili go/ chwiejąc głowámi ſwymi/ á mowiąc; Ehey ktory rozwaláß n Kośćioł/ á we trzech dniách budujeß *go*! 30 Rátuj ſámego ſiebie/ á zſtąp z krzyżá! 31 Tákże tez y Przedniejßy Kápłáni náśmiewájąc ſie/ jedni do drugich z Náuczonymi w piſmie mowili: Innych rátowáł/ á ſámego ſiebie rátowáć nie może. 32 Niechże teraz Chryſtus on Krol Izráelſki zſtąpi z krzyżá/ ábyśmy ujrzeli y uwierzyli. Ci tez co z nim byli ukrzyżowáni/ urągáli mu.

33 A Gdy było o godźinie o ßoſtey/ ſtáłá ſie ćiemność po wßyſtkiey ziemi/ áż do godźiny dźiewiątey. 34 A o godźinie dźiewiątey záwołał JEzus głoſem wielkim/ mowiąc; Eloi! Eloi! lámmá ſábachtáni: co ſie wykłada; Boże p moj! Boże moj! czemuś mie opuśćił? 35 A niektorzy z tych co tám ſtali uſłyßawßy/ mowili: Oto Eliaßá woła. 36 A Zátym bieżawßy jeden/ nápełnił q gebke octem; á włożywßy ją ná trzćinę/ dawał mu pić/ mowiąc; Zániechajćie/ pátrzmy jeſli przyjdźie Eliaß zdejmowáć go. 37 A JEzus záwołáwßy głoſem wielkim/ oddał duchá.

38 Y Rozerwáłá ſie záſłoná kośćielna r ná dwoje/ od wierzchu áż do dołu. 39 Tedy widząc Setnik s ktory ſtał przećiwko niemu/ iż ták wołájąc oddał duchá/ rzekł; Prawdźiwie człowiek ten był Synem Bożym.

40 B Yły tez niewiáſty t z dáleká/ ſie przypátrując/ miedzy ktorymi byłá y Márya Mágdálená/ y Márya/ Jákubá máłego y Jozefá mátká/ y Sálome: 41 Ktore gdy jeßcze były w Gálilejey/ chodźiły u zá nim/ á poſługowáły mu: y wiele innych ktore z nim były wſtąpiły do Jeruzalem.

42 A Gdy już był wieczor x (ponieważ był *dźień* przygotowánia) ktory jeſt przed Sábbátem: 43 Przyßedßy Jozef z Arymátyey/ poczeſny Rádny Pan/ ktory tez ſam oczekawał kroleſtwá Bożego/ śmiele wßedł do Piłatá/ y prośił o ćiáło JEzuſowe. 44 A Piłat ſie dźiwował jeſliby już umárł: y záwołáwßy Setniká pytał go dawnoli umárł? 45 A dowiedźiawßy ſie od Setniká/ dárowáł ćiáło Jozefowi. 46 A on kupiwßy prześćierádło/ y zdjawßy go/ obwinał y w prześćierádło; y położył go w grobie ktory był wykowány z opoki/ y przywálił kámień do drzwi grobowych. 47 Ale Márya Mágdálená/ y Márya *mátká* Joſefowá/ pátrzáły kędy go położono.

ROZDZIAŁ XVI.

Anjoł Pániom ktore do grobu przyßły, kazał o zmartwychwſtániu PAńſkim. 9. Z ktorych potym jedney. 12. Wnet dwiema ucżniom. 14. Aży jedenaśći ukazał ſię PAn. 15. Ná wßyſtek świát je rozesłał. 19. Potym ná niebo wſtąpił.

1 A Gdy minał a Sábbát/ Márya Mágdálená/ y Márya *mátká* Jákubowá/ y Sálome/ nákupiły

Marginal notes: g Janá. 19. 2. — h Mátt. 27.32. — i Luká. 23.33. Janá. 19.17. — k Pſalm 22.19. Mátt. 27.35. Luká. 23.34. Janá. 19.23. — l Ezái. 53.12. — m Pſalm 22. 8. Mátt. 27.39. Luká. 23.35. — n Janá. 2. 19. — o Mátt. 27.45. — p Pſalm 22. 2. — q Pſalm 69.22. Mátt. 27.48. — r Mátt. 27.51. — s Mátt. 27.54. — t Mátt. 27.55. — u Luká 8. 2. — x Mátt. 27.57. — y Mátt. 27.60. — E. ná Niedź. Wielkonocną.

wonnych rzeczy/ áby przyszedszy ná-
2 mázáły go. ♣ A bárzo ráno pierwszego dniá po Sábbácie/ przyszły do
3 grobu gdy weszło słońce. ♣ Y mowiły do siebie ; Ktoż nam odwáli kámień ode drzwi grobowych ?
4 ♣ (A pojrzawszy/ ujrzáły iż był kámień odwálony) Bo był bárzo wielki.
5 ♣ Y wszedszy w grob/ ujrzáły młodźieńcá siedzącego ná práwicy/ odźianego szátą białą : y ulękły się.
6 ♣ Ale im on rzekł : Nie lękájćie się. Jezusá szukaćie onego Názáreńskiego/ ktory był ukrzyżowány ? wstał z martwych, niemász go tu: oto mieysce gdźie go było położono.
7 ♣ Ale idźćie/ á powiedzćie uczniom jego y Piotrowi/ że was uprzedza do Gálilejey: tám go oglądaćie/ jáko wam powiedźiał. *
8 A Wyszedszy prętko / uciekły od grobu: ábowiem z jęło je drżenie y zdumienie/ á nikomu nic nie powiádáły; bo się báły.
9 A Jezus gdy z martwych wstał rániuczko pierwszego dniá po Sábbácie/ ukazał się naprzod Máryey Mágdálenie/ z ktorey był wygnał śiedmi dyabłow.
10 ♣ A oná szedszy/ opowiedźiáłá tym co z nim bywáli/ ktorzy się smućili y płáká-
11 li. ♣ A oni usłyszawszy iż żyje/ á iż jest widźiány od niey/ nie wierzyli.
12 ♣ Potym się też dwiemá z nich idącym ukazał w innym kształćie/ gdy szli przez pole.
13 ♣ A ći szedszy opowiedźieli drugim : lecz y tym nie uwierzyli.
14 Nastátek się też onym jedenaśći wespoł siedzącym ukazał/ y wyrzucał im ná oczy niedowiárstwo ich/ y zátwárdzenie sercá/ iż tym/ ktorzy go widźieli wzbudzonego/ nie wierzyli.
15 ♣ Y rzekł im: Idąc ná wszystek świát/ każćie Ewángelią/ wszystkiemu stworzeniu.
16 ♣ Kto uwierzy á ochrzći się/ zbáwion będźie : ále kto nie uwierzy/ będźie potępion.
17 ♣ A známioniá tych co uwierzą/ te náśládowáć będą : w Imieniu moim dyabły wyganiáć będą ; nowymi językámi mowić
18 będą ; ♣ Węże bráć będą ; á choćby co śmiertelnego pili/ nie zászkodźi im ; ná niemocne ręce kłáść będą
19 á dobrze się mieć będą. ♣ A ták Pan przestawszy z nimi mowić/ wźięty jest wzgorę do niebá/ y uśiadł ná
20 práwicy Bożey. ♣ A oni wyszedszy / kázáli wszędźie/ á Pan im pomagał/ y słow ich potwirdzał przez cudá/ ktore czynili. *

a Janá. 20. 2. b Mátt. 28. 1. Janá. 20,12. c Mátt. 28. 5. d Mátt. 26.32. Márk. 14.28. e Janá. 20.16. f Luka. 8. 2. g Luka. 24.13. h Luka. 24.36. Janá. 20.19

i Mátt. 28.19. k Janá. 3. 18. E. ná dźień Wniebowstąpienia. l Dźiej. 16.16. m Dźiej. 2. 4. y 10.46 n Dźiej. 28. 8. o Dźiej. 1. 9. p Efez. 1. 20. q Dźiej. 14. 3.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO LUKASZA.

SWięty Łukasz był rodem z Antyochiey Syryjskiey/ á báwił się náuką lekárską: przeczego też Páweł S. lekárzem názywa. Kolos. 4. 14. Ten rychło po w Niebowstąpieniu Páńskim/ Chrześćiáninem został ; á báwił się nawięcey przy Páwle S. y chadzał z nim. 2. Kor. 8. 18. 19. Náwet we zły czás jego/ gdy był w Rzymie S. Páweł/ sam tylko przy nim był. 2. Tymot. 4. 11. Potym zpisał Ewángelią S. ktora może bydź rozdźielona ná dwie częśći. I Ná czás ktory przeszedł pierwey/ niżeli Chrystus PAn prace urzędu swego wykonywáć począł. A tu opisuje : Janá Chrzćićielá y sámego PAná Chrystusá poczęćie/ národzenie/ wychowánie / w Kośćiele Jeruzalemskim we dwunastym roku przytomność. Co wszystko zámknął we dwu pierwszych rozd. II. Ná czás prac PAńskich ; kazánia/ cudow czynienia/ pielgrzymowánia/ umęczenia/ śmierći/ zmartwych wstánia/ y wniebowstąpienia. Co się záśie dźieli ná troje. 1. Ná to co PAn czynił w Gálilejey : Jáko się z puszczey wroćił/ kazał/ cudá czynił/ Apostoły sobie zebrał/ one wyćwiczył/ przed sobą posłał tám/ ktoredy iść miał ná śmierć/ y mocy im do cudow czynienia udźielił. Co się zámyka w rozd. od wtorego áż do dźiewiątego. 2. Ná to co PAn w drodze czynił/ y co się z nim w drodze dźiało/ gdy już ná śmierć do Jeruzalem dobrowolnie szedł. Co się zámyka w rozd. od dźiewiątego áż do ośmnastego. 3. Ná to co PAn czynił w Judskiey źiemi/ y co się tám z nim dźiało/ á miánowićie w Jeruzalemie. Co wyraża w Rozd. od dźiewietnastego/ áż do końcá.

ROZDZIAL I.

Przedmowá Ewángelisty. 5. Rodźicy Jáná Chrzćićielá. 20. Niemotá Zácháryaszowá dla niedowiárstwá. 26. Anjelskie poselstwo do Pánny Máryey, o poczęćiu y národzeniu Syná B. 39. Pánná Elżbietá náwiedza. 46. Pieśń jey. 57. Jáná S. národzenie. 59. Ocbrzczenie. 76. Vrząd.

1 Poniewaz wiele śie ich podjęło sporządźić historyą o tych spráwách o ktorych my pewną wiádomość mamy: ♣ 2 Ták jáko nam podáli ci ktorzy od początku sámi widźieli/ y sługámi tego słowá byli. ♣ 3 Zdáło śie też y mnie/ ktorym tego wszystkiego z początku pilnie doszedł/ tobie to porządnie wypisáć/ zacny Teofile. ♣ 4 Abyś poznał pewność tych rzeczy/ ktorych ćie náuczono.

5 Był zá dni Herodá Królá Judskiego Kápłan niektory/ imieniem Zácháryasz z przemiány Abiaszowey: á żoná jego byłá z Corek Aáronowych/ ktorey imie było Elżbietá. ♣ 6 A byli oboje spráwiedliwymi przed obliczem Bożym/ chodząc we wszystkich przykazániach/ y uspráwiedliwieniách Páńskich bez nágány. 7 ♣ Y nie mieli potomstwá/ przeto iż Elżbietá byłá niepłodna? á byli oboje podeszłymi w lećiech swojich. ♣ 8 Stáło śie tedy/ gdy odpráwował urząd kápłáński w porządku przemiány swojey przed Bogiem: ♣ 9 Według zwyczáju urzędu kápłáńskiego przypadł nań los/ áby kádźił wszedszy do Kośćiołá a Páńskiego. 10 ♣ A wszystko mnostwo ludu było ná dworze modląc śie w godźinę kádzenia.

a 2 Moj. 30. 7. 3 Moj 16. 17.

11 Tedy mu śie pokázał Anjoł Páński/ stojący po práwey stronie 12 Ołtarzá/ ná ktorym kádzono. ♣ Y zátrwożył śie Zácháryasz/ ujrzawszy go; á bojaźń przypádłá nań. ♣ 13 Y rzekł do niego Anjoł; Nie boj śie Zácháryaszu/ boć jest wysłucháná modlitwá twojá: á Elżbietá żoná twojá urodźi syná/ y názowiesz imie jego Jan. ♣ 14 Z ktorego będźiesz miał rádość y wesele/ y wiele ich rádowáć śie będą z národzenia jego. 15 ♣ Abowiem będźie wielkim przed obliczem Páńskim: winá y napoju mocnego nie będźie pił/ á Duchem Swiętym będźie nápełniony záraz z żywotá mátki swojey. ♣ 16 A wielu z synow Izráelskich obroći b ku Pánu Bogu ich. ♣ 17 Bo on poydźie w przod przed c obliczem jego w duchu y w mocy Eliaszowey: áby obroćił sercá ojcow ku dźieciom/ á odporne ku rostropności spráwiedliwych/ áby sporządźił Pánu lud gotowy. ♣ 18 Y rzekł Zácháryasz do Anjołá; Po czymże to poznam? bom ja jest stáry/ á żoná mojá podeszła w lećiech swych. ♣ 19 A odpowiádájąc Anjoł/ rzekł mu; Jam jest Gábryel/ ktory stoję przed obliczem Bożym: á posłánym jest ábym mowił do ćiebie/ á iżbym ći to wesołe poselstwo odniosł. ♣ 20 A oto oniemiejesz/ á nie będźiesz mogł mowić/ áż do onego dniá ktorego śie to stánie: dla tego żeś nie uwierzył słowom mojim/ ktore śie wypełnią czásu swego. ♣ 21 A lud oczekawał Zácháryaszá: y dźiwowáli śie/ że śie ták długo báwił w Kośćiele. ♣ 22 A wyszedszy/ nie mogł do nich mowić: y poználi że widzenie widział w Kośćiele; bo im przez znáki ukázował/ y został niemym. ♣ 23 Y stáło śie/ gdy śie wypełniły dni posługowánia jego/ odszedł do domu swego. ♣ 24 A po onych dniách/ poczęłá Elżbietá żoná jego/ y kryłá śie przez pięć mieśiecy/ mowiąc: ♣ 25 Iż mi ták Pan uczynił we dni w ktore *ná mię* wejrzał/ áby odjął hánbę moję miedzy ludźmi.

b Málá. 4. 6. c Málá. 4. 5. Mátt. 11. 14.

26 A W mieśiącu szostym/ posłány jest Anjoł Gábriel od BOGA do miástá Gálilejskiego/ ktore zwano Názáret: ♣ 27 Do Pánny d poślubioney mężowi/ ktyremu imie było Jozef/ z domu Dawidowego: á imie Pánny/ Márya. ♣ 28 A wszedszy Anjoł do niey/ rzekł; Bądź pozdrowiona łáską udárowána: Pan jest z tobą; błogosłáwionaś ty miedzy niewiástámi. ♣ 29 Ale oná ujrzawszy go, zátrwożyłá śie ná słowá jego/ y myśliłá jákieby to było pozdrowienie. ♣ 30 Y rzekł jey Anjoł: Nie boj śie

E. ná dzień zwiástowánia P. Máryej.

d Mátt. 1. 18

Márya; ábowiem ználázłáś łáſkę u BOgá. 31 ♣ A oto poczniesz w żywoćie/ y porodźiſz e Syná/ y názowieſz imię jego Jezus. 32 ♣ Ten będźie wielki/ á Synem Nawyżſzego będźie názwány: Y da mu PAn Bog ſtolicę f Dawidá Ojcá jego. 33 ♣ Y będźie krolował nád domem Jákobowym g ná wieki/ á krolestwu jego nie będźie końcá. 34 ♣ Zátym Márya rzekłá do Aniołá: Jákoż to będźie; gdyż ja męžá nie znam? 35 ♣ A odpowiádájąc Anioł/ rzekł jey; Duch Swięty zſtąpi ná ćię/ á moc Nawyżſzego záćieni ćię: przetoż y to/ co śię z ćiebie święte národźi/ názwáne będźie Synem Bożym. 36 ♣ A oto Elżbietá pokrewna twojá/ y oná poczęłá syná w ſtárośći ſwojey; á ten mieśiąc jeſt ſzoſty oney/ ktora názywano niepłodna. 37 ♣ Bo nie będźie niemożne u h Bogá żadne słowo. 38 ♣ Y rzekłá Márya; Oto ſłużebnicá PAńſka; Niechże mi śię ſtánie według słowá twego. Y odſzedł od niey Anioł.*

39 TEdy wſtawſzy Márya w onych dniách/ poſzłá w gorną krajinę z kwápieniem do miáſtá Judſkiego. 40 ♣ A wſzedſzy w dom Zácháryaſzow/ 41 pozdrowiłá Elżbietę. ♣ Y ſtáło śię/ ſkoro uſłyſzáłá Elżbietá pozdrowienie Máryey/ ſkoczyło niemowiątko w żywoćie jey: y nápełniona jeſt Elżbietá Duchem Swiętym. 42 ♣ Y záwołáłá głoſem wielkim/ y rzekłá; Błogosłáwionaś ty miedzy niewiáſtámi: y błogosłáwiony owoc żywotá twego. 43 ♣ A z kądże mi to/ iż przyſzłá mátká PAná mego do mnie? 44 ♣ Abowiem oto jáko doſzedł głos pozdrowienia twe° do uſzu mojich/ y ſkoczyło od rádośći niemowiątko w żywoćie mojim. 45 ♣ A błogosłáwiona ktora uwierzyłá: gdyż śię wykonáją te rzeczy/ ktore jey ſą opowiedźiáne od PAná. 46 ♣ Tedy rzekłá Márya; Wielbi duſzá mojá PAná. 47 ♣ Y rozrádował śię duch moj w Bogu Zbáwićielu mojim. 48 ♣ Iż wejrzał ná uniżenie ſłużebnice ſwojey: Abowiem oto od tąd błogosłáwiona mię zwáć będą wſzyſtkie narody. 49 ♣ Bo mi uczynił wielkie rzeczy ten ktory mocny jeſt/ y święte Imię je°. 50 ♣ Y ktorego miłośierdźie zoſtawa od narodu do narodu nád tymi co śię go boją. 51 ♣ Dokazał i mocy rámieniem ſwojim; y rozproſzył pyſzne w myślách sercá ich. 52 ♣ Zćiągnął mocárze z ſtolic ich/ á wywyżſzył k uniżone. 53 ♣ Łáknące nápełnił dobrymi rzeczámi; á bogacze rozpuśćił prożne. 54 ♣ Przyjął Izráelá ſługę ſwe°/ pámiętájąc m ná miłośierdźie ſwoje. 55 ♣ Jáko mowił do Ojcow náſzych/ do Abráhámá n y naśienia jego ná wieki. 56 ♣ Y zoſtáłá z nią Márya jákoby trzy mieśiące: potym śię wroćiłá do domu ſwego.*

57 A Elżbiećie wypełnił śię czás áby porodźiłá: y porodźiłá syná. 58 ♣ A uſłyſzawſzy ſąśiedźi y pokrewni jey/ iż PAn z nią uczynił wielkie miłośierdźie ſwoje/ rádowáli śię poſpołu z nią. 59 ♣ Y ſtáło śię/ że oſmego dniá przyſzli áby obrzezáli dźiećiątko; y názwáli je imieniem Ojcá jego Zácháryaſzem. 60 ♣ Ale odpowiádájąc mátká jego/ rzekłá: Nie ták; 61 lecz názwány będźie Janem. ♣ Y rzekli do niey; Żadnego niemáſz w rodźie twojim/ coby go zwano tym imieniem. 62 ♣ Y ſkineli ná Ojcá jego jákoby go chćiał názwáć. 63 ♣ A on kazawſzy ſobie podáć tábliczkę/ nápiſał/ mowiąc; Jan jeſt imię jego. ♣ Y dźiwowáli śię wſzyſcy. 64 ♣ A záraz otworzyły śię uſtá jego y język jego: y mowił/ wielbiąc Bogá. 65 ♣ Y przyſzedł ſtrách ná wſzyſtkie ſąśiády ich; y po wſzyſtkiey gorney krájinie Judſkiey rozgłoſzone ſą wſzyſtkie te słowá. 66 ♣ Tedy wſzyſcy ktorzy o tym ſłyſzeli/ ſkłádáli to do sercá ſwego/ mowiąc; Coż to wżdy zá dźiećię będźie; Y byłá z nim ręká PAńſka. 67 ♣ A Zácháryaſz Ociec jego nápełniony będąc Duchem Swiętym/ prorokował/ mowiąc; 68 ♣ Błogosłáwiony niech będźie PAn Bog Izráelſki/ iż nawiedźił y ſprawił odkupienie ludowi ſwojemu. 69 ♣ Y wyſtáwił nam rog zbáwienia w domu o Dawidá ſługi ſwego. 70 ♣ Ták jáko mowił przez uſtá świętych p Prorokow ſwojich; ktorzy byli od wieku. 71 ♣ Iz im miał dáć wybáwienie od nieprzyjaciół náſzych/ y z ręki wſzyſtkich ktorzy nas nienawidźieli. 72 ♣ Aby uczynił miłośierdźie z Ojcy náſzymi/

Marginal notes (left): e Ezái. 7. 14. — f 2 Sám. 7. 12. 16. — g Pſalm 45. 7. 89. 30. Jerem. 23. 5. Dáni. 2. 44. 7. 14. Mich. 4. 7. Zyd. 1. 8. — h Jerem. 32. 17. — E. ná dźień Náwiedzenia P. Máryey. — i Ezái. 51. 9. Pſalm 33. 10. — k Pſalm 113. 7. — l 1 Sám. 2. 5.

Marginal notes (right): Pſalm 34. 11. — m Ezái. 30. 18. 41. 9. 51. 4. 54. 5. Jerem. 31. 20. — n 1 Moj. 17. 19. — E. ná dźień S. Janá Chrzćićielá. — o Pſalm 132. 17. — p Ezái. 9. 2. 11. 1. 40. 11. 62. 1. Jerem. 23. 6. 30. 10. 33. 6.

mi/ y wspomniał ná przymierze swoje święte. 73 Y ná przysięgę ktorą przysiągł q Abráhámowi Ojcu nászemu/ 74 że nam to dáć miał. Izbyśmy mu bez bojáźni / z ręki nieprzyjaciół nászych będąc wybáwieni/ służyli; 75 W świątobliwośći y w spráwiedliwośći r przed obliczem jego / po wszystkie dni żywotá nászego. 76 A ty dźiećiątko Prorokiem Nawyższego názwáne będźiesz: bo pojdźiesz w przod przed obliczem s Páńskim/ ábyś gotował drogi jego. 77 A iżbyś dał znájomość zbáwienia ludowi jego przez odpuszczenie grzechow ich. 78 Przez wnętrzności miłośierdźia Bogá nászego / w ktorych náwiedźił nas t Wschod / wyszedszy z wysokośći. 79 Aby śię ukazał śiedzącym u w ćiemnośći y w ćieniu śmierći/ ku wyprostowániu nog nászych ná drogę pokoju.*

80 A Ono dźiećiątko rosło / y umacniáło śię w Duchu: y było ná pustyniách áż do onego dniá / ktorego śię okazáło przed Izráelem.

q 1 Moj. 12.16. r 1 Piotr 1. 15. s Málác 4. 5. t Zách. 3. 8. y 6.12. Málác 4. 2. u Ezdr. 9. 2.

ROZDZIAL II.

Pod czás popisu świátá zá Augustá. 7. Chrystus Pan w Betlehemie śię urodźił. 8. O tym Pásterzom przez Anjoły znáć dano. 21. Chrystusá Páná obrzezano. 22. Do Kośćiołá go. 28. gdźie Symeon. 29. y Anná były, przyniesiono. 40. znowu w dwunaśći leciech, w kośćiele śię stáwił. 44. Od rodźicow zgubiony y szukány. 46. Z Doktorámi disputujący ználeźiony.

1 Y Stáło śię w one dni że wyszedł dekret od Cesárzá Augustá áby popisano wszystek świát. 2 A ten popis pierwszy stał śię/ gdy Cyreneusz był stárostą Syryjskim. 3 Y szli wszyscy áby popisáni byli / káżdy do miástá swego. 4 Wstąpił też Jozef z Gálilejey z miástá Názáretu do źiemie Judskiey/ do miástá Dawidowego/ ktorego a zowią Betlehem: (przeto / iż on był z domu y z fámilijey Dawidowey.) 5 Aby był popisány z Máryą poślubioną sobie małżonką / ktora byłá brzemienna. 6 Y stáło śię gdy tám byli/ wypełniły śię dni áby porodźiłá. 7 Y porodźiłá Syná b swego pierworodnego / á uwinęłá go w pieluszki/ y położyłá go w żłobie; przeto / iż miejscá nie mieli w gospodźie. 8 A byli Pásterze w oney kráinie w polu nocujący/ y straż nocną trzymájący nád stádem swojim. 9 A oto Anjoł Páński stánął podle nich/ á chwałá Páńska zewsząd oświećiłá je: y bali śię bojáźnią wielką. 10 Y rzekł do nich Anjoł; Nie bojćie śię: bo oto zwiástuję wam rádość wielką / ktora będźie wszystkiemu ludowi. 11 Iż śię wam dźiś národźił *Zbáwićiel*, ktory jest Chrystus PAn / w mieśćie Dawidowym. 12 A to wam *będźie* zá znák: Znajdźiećie niemowiątko uwinione w pieluszki/ leżące w żłobie. 13 A záraz z onym Anjołem przybyło mnostwo wojsk niebieskich chwalących Bogá/ y mowiących; 14 Chwáłá ná wysokośćiách Bogu: á ná źiemi pokoj / w ludźiách dobre upodobánie. 15 Y stáło śię/ gdy odeszli Anjołowie od nich do niebá / że oni pásterze rzekli jedni do drugich; Podźmyż áż do Betlehem / á oglądajmy tę rzecz ktora śię stáłá; ktora nam Pan oznájmił. 16 A tákspiesząc śię / przyszli y ználeźli Máryą/ y Jozefá/ y ono niemowiątko leżące w żłobie. 17 Y ujrzawszy/ rostawiáli to co im było powiedźiano o tym dźiećiątku. 18 A wszyscy ktorzy słyszeli/ dźiwowáli śię temu co im Pásterze powiádáli. 19 Lecz Márya záchowywáłá wszystkie te słowá / ważąc je w sercu swojim. 20 Y wroćili śię Pásterze wielbiąc y chwaląc Bogá/ ze wszystkiego co słyszeli y widźieli; ták jáko im było powiedźiano.*

21 A Gdy śię wypełniło ośm dni/ áby obrzezano ono dźiećiątko / tedy Imię jego názwáne jest JEZUS: ktorym było d názwáne od Anjołá / pierwey niż śię w żywoćie poczęło.*

22 G Dy śię też wypełniły dni e oczyszczenia jey/ według Zakonu Mojżeszowego/ przynieśli go do Jeruzalem áby go stáwili PAnu. 23 (Ták jáko nápisano w zákonie Páńskim: że wszelki mężczyzná f otwierájący żywot / świętym PAnu

a Mich. 5. 2. Janá. 7. 42. b Matt. 1. 21.

E. ná dźień Bożego Národzenia. E. ná dźień Nowego Láta. E. ná dźień Oczyśc. P. Máryej.

c 1 Moj 17.12 3 Moj 12. 3 Janá. 7. 22. d Mátt 1. 21 e 3 Moj 12. 6 f 2 Moj 13. 2

nu

24 nu názwány będźie.) ✠ A żeby oddáli ofiárę według tego, co powiedźiáno w zakonie PAńskim / parę g śinogárlic / ábo dwoje gołąbiąt. 25 ✠ A oto był człowiek w Jeruzalem / ktoremu imię było Symeon: á ten człowiek był spráwiedliwy y bogobojny / oczekawájący poćiechy Izráelskiey / á Duch Swięty był nád nim. 26 ✠ Y obwieszczony był od Bogá przez Duchá Swiętego /. że nie miał oglądáć śmierći / áżby pierwey oglądał Chrystusá PAńskie o. 27 ✠ Ten przyszedł z natchnienia Duchá Swiętego do Kośćiołá: A gdy rodźicy wnośili dźiećiątko JEzusá / áby uczynili według zwyczáju zakonnego przy nim: 28 ✠ Tedy on wźiąwszy go ná ręce swoje / chwalił Bogá / y mowił: 29 ✠ Teraz puszczasz sługę twego PAnie według słowá twego / w pokoju. 30 ✠ Gdyż oczy moje h oglądáły zbáwienie twoje: 31 ✠ Ktoreś zgotował przed obliczem wszystkich ludźi. 32 ✠ Swiátłość ku i objáwieniu Pogánom / á chwałę ludu twego Izráelskiego.*

g 3 Moj. 12. 8. *h Psalm 89. 2. Ezái. 58. 10.* *i Ezái. 41. 6.*

E. ná Niedź. po Národz. PAńskim.

33 A Oćiec y mátká jego dźiwowáli śię temu co powiádano o nim. 34 ✠ Y błogosłáwił im Symeon / y rzekł do Máryey mátki jego; Oto ten k położony jest ná upadek y ná powstánie wielu ich w Izráelu / y ná znák przećiw ktoremu mowić będą. 35 ✠ (Y twoję włásną duszę miecz przenyknie) áby myśli z wielu serc objáwione były. 36 ✠ A byłá Anná Prorokini / corká Fánuelowá z pokolenia Aser / ktora byłá bárzo podeszła w leciech / y żyłá śiedm lat z mężem od pánieństwá swego. 37 ✠ A tá byłá wdowá około ośmidźieśiąt y czterech lat; ktora nie wychodźiłá z Kośćiołá / w pośćiech y w modlitwách służąc Bogu w nocy y we dnie. 38 ✠ Tá też onejże godźiny nádszedszy / wyznawáłá PANA / y mowiłá o nim / wszystkim ktorzy oczekawáli odkupienia w Jeruzalemie. 39 ✠ A ták wykonawszy wszystko według Zakonu PAńskiego / wroćili śię do Gálilejey do miástá swego Názáretu. 40 ✠ A dźiećiątko one rosło / y umacniáło śię w Duchu / pełne będąc mądrośći; á łáská Boża byłá nád nim.*

k Ezái. 8. 14. Rzym. 9. 32. 1 Piotr 2. 8.

E. ná Niedźiele I. po 3 Krol.

41 Gdy Rodźicy jego chadzáli l ná káżdy rok do Jeruzalem / ná święto Wielkonocne. 42 ✠ A gdy już był we dwunaśći leciech / á oni wstępowáli do Jeruzalem według zwyczáju m onego święta: 43 ✠ Y gdy skończyli ode dni / á już śię wracáli ná zad; zostáło dźiećię JEzus w Jeruzalem: á tego nie wiedźiał Jozef y mátká jego. 44 ✠ Lecz mniemájąc że jest w towárzystwie podrożnym / uszli dźień drogi; y szukáli go miedzy krewnymi y miedzy znájomymi. 45 ✠ A gdy go nie ználeźli / wroćili śię 46 do Jeruzalem / szukájąc go: ✠ Y stáło śię po trzech dniách / że go ználeźli śiedzącego w Kośćiele w pośrzodku Doktorow / słucháiącego ich / y pytájącego śię ich. 47 ✠ Y zdumiewáli śię wszyscy n ktorzy go słucháli / nád rozumem y nád odpowiedźiámi jego. 48 ✠ A ujrzawszy go rodźicy, zdumieli śię. Y rzekłá do niego mátká jego; Synu / przecześ nam to uczynił? Oto Oćiec twoj y ja z boleśćią szukáliśmy ćię. 49 ✠ Y rzekł do nich; Coż jest żeśćie mię szukáli? Zażeśćie nie wiedźieli / iż w tych rzeczách ktore są Ojcá mego / Ja być muszę. 50 ✠ Lecz oni nie zrozumieli o tego słowá ktore 51 im mowił. ✠ Y zstąpił z nimi / y przyszedł do Názáretu / á był im poddány. A mátká jego záchowywáłá wszystkie te słowá w sercu swojim. 52 ✠ A JEzus pomnażał śię w mądrośći y we wzrośćie / y w łásce u Bogá y u ludźi.*

l 5 Moj. 16. 16. *m 2 Moj. 23. 15. 34. 23. 5 Moj. 16. 1.* *n Márk. 1. 22. y 6. 2.* *o Luka 9. 45.*

ROZDZIAL III.

Jan Chrzćiciel do pokuty wzywa y chrzći. 10. Uczy. 15. O PAnu świádectwo wydawa. 29. Do więźienia wrzucony. 21. Chrzest PAński. 24. Y rodu jego opisánie.

1 A Roku piętnastego pánowánia Tyberyuszá Cesárzá; gdy Pontski Piłat był Stárostą Judskim / á Herod Tetrárchą Gálilejskim / á Filip brát jego Tetrárchą Ituréjskim / y krájiny Tráchonitskiey / á Lizániasz Tetrárchą Abilejskim; 2 ✠ Za Náwyższych kápłánow Annaszá a y Káifaszá: stáło śię słowo Boże do Janá / Zácháryaszowego syná / ná puszczy. 3 ✠ Y przyszedł do

a Dźiej. 4. 6.

wszy-

wszystkiey b krájiny leżącey około Jordanu / káżąc chrzest pokuty ná odpuszczenie grzechow. 4 ♣ Jáko nápisano w kśięgách Proroctw Izáiaszá c Proroká / mowiącego: Głos wołájącego ná puszczy / Gotujćie drogę Páńską / proste czyńćie śćieszki jego. 5 ♣ Káżdy padoł będźie wypełniony / á káżda gorá y págorek będźie zniżony: y miejscá krzywe wyprostują śię / á ostre drogi będą gládkimi. 6 ♣ Y oglądá wszelkie ćiáło d Zbáwienie Boże.

7 Mowił tedy ludowi ktory wychodźił áby był ochrzczony od niego; Rodzáju jászczorczy / e ktoż wam pokazał żebyśćie ućiekáli przed przyszłym gniewem. 8 ♣ Przynośćież tedy owoce godne pokuty / á nie poczynajćie mowić sámi w sobie; Ojcá mamy f Abráhámá; Abowiem powiádam wam / Że Bog może y z tego kámienia wzbudźić dźieći Abráhámowi. 9 ♣ A już y śiekierá do korzenia drzew przyłożona jest: Przetoż káżde drzewo / ktore nie przynośi owocu dobrego / bywa wyćięte y w ogień wrzucone.

10 Y Pytał go lud/ mowiąc; Coż tedy 11 czynić będźiemy? ♣ A on odpowiádájąc rzekł im; Kto ma dwie h suknie/ niechaj udźieli temu co nie ma: á kto ma pokármy / niech tákże uczyni. 12 ♣ Przyszli też y Celnicy áby byli chrzczeni / y rzekli do niego; Náuczyćielu / á my coż czynić będźiemy? 13 ♣ A on rzekł do nich; Nic więcey nie wyćiągajćie nád to/ co wam postánowiono. 14 ♣ Pytáli go też y żołnierze mowiąc; A my co czynić będźiemy? Y rzekł do nich: Nikomu gwałtu nie czyńćie / y nikogo nie potwarzájćie; á przestawajćie ná żołdźie wászych.

15 A Gdy lud oczekawał / y myślili wszyscy w sercách swych o Jánie/ jeśliby snadź on nie był Chrystusem: 16 ♣ Odpowiedźiał Jan wszystkim / mowiąc: Jać i was chrzczę wodą; lecz idźie mocnieyszy nád mię / ktoremum nie jest godźien rozwiązáć rzemyká u botow jego: ten was chrzćić będźie Duchem k Swiętym y ogniem. 17 ♣ Ktorego łopátá jest w ręku l jego / á wyczyśći boiewisko swoje / y zgromádźi pszenicę do gumná swego; ále plewy spali ogniem nie ugászonym. 18 ♣ A ták wiele y innych rzeczy / nápominájąc/ opowiádał ludowi.

19 A Herod Tetrárchá będąc strofowány m od niego dla Herodyády żony Filipá brátá jego / y dla wszystkich złych spraw ktore czynił 20 Herod: ♣ Przydał y to nád wszystko/ iż wsádźił Janá do więzienia.

21 Y Stáło śię/ gdy był chrzczony n wszystek lud/ y gdy JEzus był ochrzczony y modlił śię/ że śię niebo 22 otworzyło: ♣ Y zstąpił nań Duch Swięty w kształćie ćielesnym jáko gołębicá / y stał śię głos z niebá / mowiąc; Tyś jest on Syn moj o miły/ w tobie mi śię upodobáło.

23 A JEzus poczynał być jákoby we trzydźiestu lat / będąc (jáko o mniemano/) Synem Jozefá syná 24 Helego. ♣ Syná Mátátowego/ syná Lewiego/ syná Melchiego/ syná Jannego/ 25 syná Jozefowego: ♣ Syná Mátátyaszowego/ syná Amosowego/ syná Náumowego/ syná Eslego/ syná 26 Nággiego; ♣ Syná Máátowe°/ syná Máttátyaszowego/ syná Semejego/ syná Jozefowego/ syná Judowego: 27 ♣ Syná Joánnowego / syná Resowego / syná Zorobabelowego / syná Sálátyelowego/ syná Neryego: 28 ♣ Syná Melchiego/ syná Addyego/ syná Kosámowego/ syná Elmodámowego/ 29 syná Irowego: ♣ Syná Jozego / syná Eliezerowego/ syná Jorymowego/ syná Máttátego/ syná Lewiego: 30 ♣ Syná Symeonowego/ syná Judowego/ syná Jozefowego/ syná Jonánowego/ syná Eliákimowego: 31 ♣ Syná Meleowego/ syná Máinánowego/ syná Máttátánowego/ syná Nátánowego/ syná Dawidowego: 32 ♣ Syná Jessego/ syná Obedowego/ syná Boozowego/ syná Sálmonowego/ syná 33 Násonowego: ♣ Syná Aminádábowego/ syná Arámowego/ syná Esromowego/ syná Fáresowego/ syná 34 Judowe°: ♣ Syná Jákobowe°/ syná Izáákowego/ syná Abráhámowego/ syná q Tárego/ syná Náchorowe°: 35 ♣ Syná Sáruchowego/ syná Rágáwowego/ syná Fálekowego/ syná Heberowego/ 36 syná Sálego: ♣ Syná Káiná-

no-

b Mátt. 3. 1. Márk. 1. 4.
c Ezái. 40. 3. Mátt. 3. 3. Márk. 1. 3. Janá. 1. 23.
d Psalm 98. 2. Ezái. 52. 10.
e Mátt. 3. 7. y 23. 33
f Mátt. 3. 9.
g Mátt. 3. 10.
h Iákob. 2. 15. 1 Jan. 3. 17.
i Mátt. 3. 11. Márk. 1. 8. Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5.
k Joel. 2. 28.
l Mátt. 3. 12.
m Márk. 6. 17.
n Márk. 1. 9. Janá. 1. 23.
o Psalm 2. 7. Ezái. 42. 1. Mátt. 3. 17.
p Márk. 6. 3.
q 1 Moj. 11. 27.

nowego/ *syná* Arfáksádowego / *syná* Semowego / *syná* Noego/ *syná* Lámechowego: 37 ✠ *Syná* Mátusálemowego/ *syná* Enochowego/ *syná* Járedowego/ *syná* Málálecelowego / *syná* 38 Káinánowego: ✠ *Syná* Enosowego *syná* Setowego/ *syná* r Adámowego *syná* Bożego.

r 1 Moj. 5. 3.

ROZDZIAL IV.

Chrystus Pan zwyćięstwo nád szátánem otrzymał. 14. W Gálilejey, á miánowićie w Názárećie kazał. 30. Iż go tám wdźięczni nie byli. 31. Do Kápernaum poszedł: kędy kazał. 33. Y cudá rozmáite czynił.

1 A JEzus pełen będąc Duchá Świętego/ wrocił się od Jordanu/ y pędzony jest w Duchu ná puszczą. 2 ✠ Y był przez czterdzieśći dni kuszony od dyabłá. A nic jadł nic przez b one dni ; ále gdy się te skończyły/ potym łáknął. 3 ✠ Y rzekł mu Dyabeł; Jesliś jest Syn Boży/ rzecz kámieniowi temu/ áby się stał chlebem. 4 ✠ Ale JEzus odpowiedźiał mu/ mowiąc; Nápisano / iż nie sámym c chlebem żyć będźie człowiek/ ále káżdym słowem Bożym. 5 ✠ Y wwiodł go dyabeł ná gorę wysoką / y pokazał mu wszystkie krolestwá świátá / we mgnieniu oká. 6 ✠ Y rzekł mu dyabeł: Dam ći tę wszystkę moc y sławę ich / bo mi jest dáná : á komu chcę/ dawam ją. 7 ✠ A ták jeśli się ukłonisz przedemną / będźie wszystko twoje. 8 ✠ A odpowiádájąc JEzus / rzekł mu : Podź precz ode mnie szátánie : ábowiem nápisano : PAnu Bogu d twemu kłániáć się będźiesz / y jemu sámemu służyć będźiesz. 9 ✠ Potym wiodł go do Jeruzalem / y postáwił go ná ganku kośćielnym/ y rzekł mu: Jesliś jest Syn Boży / zpuść się z tąd ná doł. 10 ✠ Abowiem nápisano: Ze Anjołom swojim e przykazał o tobie/ áby ćię strzegli. 11 ✠ A że ćię ná ręku nośić będą/ byś snadź nie obráźił o kámień nogi twojey. 12 ✠ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł mu: Powiedźiano/ Nie będźiesz kuśił f PAná Bogá twego. 13 ✠ A gdy dokończył wszystkich pokus dyabeł/ odstąpił od niego/ do czásu.

a Márk. 1. 12. — b 2 Moj. 24. 18. — c 5 Moj. 8. 3. Mátt. 4. 4. — d 5 Moj. 6. 13. y 10. 20. — e Psalm 91. 11. — f 5 Moj. 6. 16.

14 Y Wrocił się JEzus w mocy g onego Duchá do Gálilejey : y rozeszłá się o nim wieść po wszystkiey oney okoliczney kráinie. 15 ✠ A on náuczał w bożnicách ich / y był sławiony od wszystkich. 16 Y Przyszedł do Názáretu gdźie był h wychowány: y wszedł według zwyczáju swego w dźień Sábbátu do bożnice / y wstał áby czytał. 17 ✠ Y podano mu Księgi Izáiaszá Proroká: A otworzywszy Księgi ználazł miejsce gdźie było nápisano: 18 ✠ Duch PAński náde mną/ przeto i mię pomázał: ábym opowiádał Ewángelią ubogim ; posłał mię ábym uzdrawiał skruszone ná sercu/ ábym zwiástował pojimánym wyzwolenie / y ślepym przejrzenie/ y ábym wypuśćił ućiśnione ná wolność. 19 ✠ Abym opowiádał rok PAński przyjemny. 20 ✠ A záwárszy Księgę/ y oddawszy ją słudze/ uśiadł ; á oczy wszystkich w bożnicy pilnie nań pátrzáły. 21 ✠ Y począł do nich mowić: Dźiśći się wypełniło to pismo w uszach wászych. 22 ✠ Y wszyscy mu dawáli świádectwo / y dźiwowáli się wdźięczności onych słow/ ktore pochodźiły z ust jego / y mowili ; Izaż ten nie jest syn Jozefow? 23 ✠ Y rzekł do nich; Pewnie mi rzeczećie onę przypowieść ; Lekárzu/ ulecz sámego śiebie. Cośmy k słyszeli żeś czynił w Kápernáum ; uczyń y tu w ojczyznie swojey. 24 ✠ Y rzekł *do nich* ; Záprawdę wam powiádam / Zaden Prorok nie jest l przyjemnym w Ojczyznie swojey. 25 ✠ Aleć wam w prawdźie powiádam ; że wiele wdow m było zá dni Eliaszowych w ludu Izráelskim / gdy było zámknione niebo przez trzy látá / y sześć mieśięcy / ták iż był wielki głod po wszystkiey źiemi. 26 ✠ Wszákże do żadney z nich nie był posłány Eliasz / tylko do Sárepty miástá Sydońskiego / do jedney wdowy. 27 ✠ Y wiele było trędowátych zá Elizeuszá n Proroká w ludu Izráelskim; wszákże żaden z nich nie był oczyśćiony/ tylko Náámán Syryczyk. 28 ✠ Tedy wszyscy w bożnicy gdy to słyszeli/ nápełnieni byli gniewem. 29 ✠ A wstawszy/ wypchnęli go

g Márk. 1. 14. Jan. 4. 43. — h Mátt. 13. 54. Márk. 6. 1. — i Ezái. 61. 1. — k Mátt. 4. 13. — l Jan. 4. 44. — m 1 Krol. 17. 9. Jákob 5. 17. — n 2 Krol. 5. 14.

precz z miásta; y wywiedli go ná wierzch gory / ná ktorey miásto ich zbudowáne było / áby go z niey ná doł zrzucili. ♣ Ale on przeszedszy 30 przez pośrzodek ich/uszedł.

31 Y Zstąpił do Káphernáum miástá Gálilejskiego: á tám je náuczał 32 w Sábbáty. ♣ Y zdumiewáli się nád o náuką jego: bo byłá mocna 33 mowá jego. ♣ A w bożnicy p był człowiek / ktory miał duchá dyabłá nieczystego; y záwołał głosem 34 wielkim / Mowiąc: ♣ Ach! Coż my z tobą mamy JEzuśie Názáreński? Przyszedłeś ábyś nas wytrácił: znam ćię ktoś jest / żeś on 35 Swięty Boży. ♣ Y zgromił go Jezus/ mowiąc; Vmilkni / á wynidź z niego. Tedy dyabeł porzućiwszy go w pośrzodek / wyszedł z niego nic 36 mu nie záskodźiwszy. ♣ Y przyszedł strách ná wszystkie: y rozmawiáli miedzy sobą / mowiąc: Coż to zá słowo: że z władzą y z mocą q roskázuje duchom nieczystym / á wychodzą? ♣ Y rozeszłá się o nim wieść 37 ná wszystkie miejscá okoliczney kráiny.

38 A Jezus r wstawszy z bożnice / wszedł w dom Symonow / á świekrá Symonowá miáłá gorączkę wielką; y prośili go zá nią. ♣ 39 Tedy on stánąwszy nád nią / zgromił gorączkę / y opuśćiłá ją: á zárázem wstawszy/ posługowáłá im.

40 A Gdy słońce záchodźiło / wszyscy ktorzy mieli chorujące ná rozmáite niemocy / przywodźili je do niego / á on ná káżdego z nich ręce 41 włożywszy/ uzdrawiał je. ♣ Ku temu wychodźili y dyabli z wielu ich / wołájąc y mowiąc; Tyś jest on Chrystus s Syn Boży. Ale on zgromiwszy je, nie dopuszczał im mowić: bo wiedźieli iż on jest Chrystus.

42 A Gdy był dźień / wyszedszy szedł ná miejsce puste. A lud go szukał/ y przyszli áż do niego; y zátrzymawáli go / áby nie odchodźił od 43 nich. ♣ A on rzekł do nich; Y innym miástom muszę opowiádáć krolestwo 44 Boże/ bom ná to posłány. ♣ Y kazał w bożnicách Gálilejskich.

Rozdział V.

Chrystus PAN kazánie miał. 6. Po kazániu ryby łowić kazał. 10. Apostoły powołał. 12. Trędowátego. 18. y powietrzem ruszonego, uzdrowił. 27. Mattheuszá powołał. 29. Grzeszniki przyjmował y bronił ich. 34. O uczznie swoje przed Zakonnikámi się zástáwił.

1 Y Stáło się gdy nań lud á nálegał/ áby słuchał słowá Bożego/ że on stał podle jeziorá Genezáreth-
2 skiego. ♣ Y ujrzał dwie łodźi stojące przy jezierze: ále rybitwi wyszedszy
3 z nich/ płokáli sieći. ♣ A wstąpiwszy w jednę z tych łodźi / ktora byłá Symonowá / prośił go áby máluczko odjáchał od brzegu: á uśiádszy/ uczył on lud z oney łodźi. ♣ A gdy
4 przestał mowić/ rzekł do Symoná; Zájedź ná głębią / á zápuśćcie sieći wásze ku łowieniu. ♣ A odpowiá-
5 dájąc Symon / rzekł mu; Mistrzu / przez cáłą noc robiąc/ niceśmy nie pojmáli: wszákże ná słowo twoje
6 zápuszczę sieć. ♣ A gdy to uczynili / zágárnęli ryb mnostwo wielkie;
7 ták/ że się rwáłá sieć ich. ♣ Y skinęli ná towárzysze / ktorzy byli w drugiey łodźi/ áby przybywszy rátowáli ich: y przybyli / y nápełnili obie
8 łodźie áż się zánurzáły. ♣ Co widząc Symon Piotr / przypadł do kolan JEzusowych/ mowiąc; Wynidź odemnie/ bom jest człowiek grzeszny /
9 PAnie. ♣ Abowiem go był strách ogárnął/ y wszystkie co z nim byli / z onego obłowu ryb ktore byli zá-
10 gárnęli. ♣ Tákże y Jákubá y Janá syny Zebedeuszowe / ktorzy byli towárzysze Symonowi. Y rzekł JEzus do Symoná: Nie boj się; Od
11 tego czásu ludźie łowić będźiesz. ♣ A oni wyciągnąwszy łodź ná brzeg / wszystko b opuśćiwszy / poszli zá nim.*

12 Y Stáło się / gdy był w niektorym c mieśćie / że oto był tám mąż pełen trędu: ktory ujrzawszy JEzusá / padł ná twarz / y prośił go mowiąc: PAnie / jeśli chcesz możesz mię oczyśćić. ♣ Tedy wyćiągnąwszy
13 JEzus rękę / dotknął się go / mowiąc; Chcę / bądź oczyśćiony.
14 ♣ Y záraz odszedł trąd od niego. Y przykazał mu áby tego nikomu nie po-

o Mátt. 7. 29. p Márk. 1. 23. q Mátt 8. 16. 19. 33. r Mátt 8. 14. Márk. 1. 30. s Márk. 1. 34.

E. na Niedz. V. po S. Troj. a Mátt 4. 18 Márk 1. 16 b Márk. 10. 28. c Mátt. 8. 2. Márk. 1. 40.

powiadaj: ale rzekł, Idź, á ukaż śię Kápłanowi; y ofiáruj zá oczyszczenie twoje, ták jáko rozkazał d Mojżesz ná świádectwo przećiwko nim. 15 Y rozchodźiłá śię tym więcey powieść o nim: y schodźiły śię mnostwá wielkie áby go słucháły, y uzdrowieni byli od niego, od niemocy swojich. 16 Ale on odchadzał ná pustynią, y modlił śię.

17 Y Stáło śię dniá niektorego, że on náuczał: á śiedźieli też tám y Fáryzeuszowie y Náuczyćiele Zakonu, ktorzy śię byli zeszli ze wszystkich miásteczek Gáliłejskich, y Judzkich, y z Jeruzalem: á moc PAńska *przytomna* byłá ku uzdrawiániu ich. 18 A oto mężowie nieśli ná łożu człowieká powietrzem e ruszonego: y szukáli *jákoby* go wnieść y postáwić przed nim. 19 A gdy nie ználeźli ktoredyby go wnieśli dla ćiżby, wstąpiwszy ná dách, przez posowę spuśćili go z łożem w pośrzodek przed JEzusá. 20 Ktory ujrzawszy wiárę ich, rzekł mu: Człowiecze, odpuszczone są tobie grzechy twoje. 21 Tedy poczęli myślić Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie, mowiąc: Ktoż to jest co mowi bluźnierstwá? Ktoż może odpuszczáć grzechy, tylko sam f Bog? 22 Ale JEzus poznawszy myśli ich, odpowiádájąc rzekł do nich: Coż myślićie w sercách wászych? 23 Coż jest łátwiejszego rzec? Odpuszczone są tobie grzechy twoje? Czyli rzec? Wstań, á chodź. 24 Ale iżbyśćie wiedźieli, że Syn g człowieczy ma moc ná źiemi odpuszczáć grzechy, (rzekł powietrzem ruszonemu) Tobie mowię wstań, á wźiąwszy ná śię łoże swoje, idź do domu twego. 25 A on zárázem wstawszy przed nimi, wźiąwszy ná czym leżał, szedł do domu swego wielbiąc Bogá. 26 Y zdumieli śię wszyscy, y chwalili Bogá: y nápełnieni byli bojáźnią, mowiąc: Widźieliśmy dźiś dźiwne rzeczy.

27 Y Potym wyszedł, y ujrzał h Celniká imieniem Lewiego, śiedzącego ná cle, y rzekł mu: Pojdź zá mną. 28 Y opuśćiwszy wszystko: á wstawszy, szedł zá nim.

29 Y Spráwił mu Lewi ucztę wielką w domu swojim: á było wielkie zgromádzenie Celnikow y innych ktorzy z nimi zá stołem śiedźieli. 30 Tedy szemráli Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie, mowiąc do uczniow jego: Przecz z Celnikámi y z grzesznikámi jećie y pijećie? 31 A JEzus odpowiádájąc, rzekł do nich: Nie potrzebują zdrowi lekárzá, ále ci co śię źle máją. 32 Nie przyszedłem i wzywáć spráwiedliwych, ále grzesznych do pokuty.

33 A Oni mu rzekli: Przecz Uczniowie k Janowi często poszczą y modlą śię: tákże Fáryzeyscy: á twoji jedzą y piją? 34 A on im rzekł: Izali możećie uczynić, żeby synowie łożnice małżeńskiey pośćili, poki z nimi jest l oblubieniec? 35 Lecz przyjdą dni, gdy oblubieniec odjęty będźie od nich: tedy w one dni pośćić będą. 36 Powiedźiał im też podobieństwo: Iż żaden łaty z száty nowey nie przypráwia do száty wiotchey, bo ináczey, to co jest nowego, drze *wiotche*: á do wiotchego nie zgadza śię łátá z nowego. 37 Y nikt nie leje m winá nowego w stáre statki: bo ináczey wino młode rozsádźi statki, y sámo wyćiecze, y statki śię popsują. 38 Ale młode wino ma być wlewáne w statki nowe: á ták oboje bywáją záchowáne. 39 A nikt, kto śię nápił stárego, nie záraz chce młodego: ále mowi: Lepsze jest stáre.

ROZDZIAŁ VI.

Pan uczniow swojich kłosy w Sábbát rwących bronił. 6. Rękę uschłą uzdrowił. 13. Apostoły powołał. 20. O błogosłáwieństwie y złorzeczeństwie mowił. 36. Miłośiernymi być kazał. 41. Obłudy zákazał. 43. Poczym poznáć dobrego y złego, pokazał. Pilne słuchánie słowá Bożego zálećił.

1 Y Stáło śię a w drugi Sábbát, że szedł JEzus przez zbożá: y rwáli uczniowie jego kłosy, á rękámi wyćierájąc, jedli. 2 Ale niektorzy z Fáryzeuszow rzekli do nich: Przecz że czynićie to, czego b śię nie godźi czynić w Sábbát. 3 A odpowiádájąc JEzus, rzekł do nich;

Azá

d 3 Moj. 14. 4.
e Mátt. 9. 2. Márk. 2. 3.
f Psalm 32. 2. y 51. 3. 4. Ezái. 43. 25. y 44. 22.
g Márk. 2. 10.
h Mátt. 9. 9. Márk. 1. 14.
i Mátt. 9. 13. 1 Tym. 1. 15.
k Mátt. 9. 14. Márk. 2. 18.
l Ezái. 62. 5. Jána. 3. 29.
m Mátt. 9. 17.
a 5 Moj. 23. 25. Mátt. 12. 1. Márk. 2. 23.
b 2 Moj. 20. 10. 1 Sam. 21. 6.

3 Azaśćie tego nie czytáli co uczynił Dawid/ gdy łáknął sam/ y ći ktorzy z nim byli? 4 ✤ Jáko wszedł do domu Bożego/ á wziął chleby pokłádne/ y jadł: á dał y tym/ ktorzy z nim byli; ktorych śie nie godźiło jeść tylko c sámym Kápłánom. 5 ✤ Y rzekł im: Syn człowieczy jestći PAnem y Sábbátu.

6 Stáło śie tákże y w inszy Sábbát/ że JEzus wszedł d do bożnice/ y náuczał. Y był tám człowiek/ ktorego ręká práwa byłá uschłá. 7 ✤ Y podstrzegáli go Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie/ jesliby w Sábbát uzdrawiał: áby ználeźli o coby nań skárżyli. 8 ✤ Ale on wiedźiał myśli ich: Y rzekł człowiekowi/ ktory miał rękę uschłą; Wstań/ á stań w pośrzodku. A on 9 wstawszy/ stánął. ✤ Rzekł tedy do nich JEzus: Spytam was o jednę rzecz; Godźili śie w Sábbáty dobrze czynić/ czyli źle czynić? Człowieká 10 záchowáć/ czyli zátráćić? ✤ A pojrzawszy w koło po wszystkich/ rzekł onemu człowiekowi: Wyćiągni rękę twoję. ✤ A on ták uczynił. Y przywrocona jest do zdrowia 11 ręká jego jáko druga. ✤ Ale oni nápełnieni będąc szaleństwem/ rozmawiáli miedzy sobą coby uczynić mieli JEzusowi.

12 Y Stáło śie w onej dni/ odszedł e ná gorę áby śie modlił: y był 13 tám przez noc ná modlitwie Bożey. ✤ A gdy był dźień/ zwołał uczniow swych/ y wybrał z nich dwánaśćie; 14 ktore też názwał Apostołmi. ✤ (Symoná/ ktorego też názwał Piotrem/ y Andrzejá brátá jego/ Jákubá/ y Janá/ Filipá/ y Bártłomieja. 15 ✤ Mátteuszá/ y Tomaszá/ Jákubá syná Alfeuszowego/ y Symoná 16 ktorego zowią Zelotes. ✤ Judásszá brátá Jákubowego/ y Judaszá Jszkáryotę/ ktory potym był zdrajcą.) 17 ✤ A zstąpiwszy z nimi/ stánął ná miejscu polá rownego; y gromádá uczniow jego/ y wielkie mnostwo ludu ze wszystkiey Judskiey ziemie/ y z Jeruzalem/ y z kráju pomorskiego/ leżącego przy Tyrze y Sydonie/ ktorzy byli przyszli/ áby go słucháli; y byli uzdrowieni od chorob swo-

18 ich: ✤ Y ći ktorzy byli trapieni od duchow nieczystych/ byli uzdrowie-19 ni. ✤ A wszystek lud szukał jákoby śie go dotknąć: ábowiem moc wychodźiłá z niego/ y uzdrawiáłá wszystkie.

20 A On podniozszy oczy swoje ná uczinie/ mowił; Błogosłáwieni g *jesteśćie wy* ubodzy: bo wásze jest 21 krolestwo Boże. ✤ Błogosłáwieni jesteśćie ktorzy h teraz łákniećie: bo będźiećie násyceni. Błogosłáwieni jesteśćie ktorzy teraz i płáczećie bo 22 śie śmiać będźiećie. ✤ Błogosłáwieni będźiećie gdy was ludźie nienawidźieć k będą/ y gdy was wyłączą/ y będą was sromoćić/ y imie wásze wyrzucą jáko złe/ dla Syná 23 człowieczego. ✤ Rádujćie l śie dniá tego/ y weselćie śie: ábowiem oto zapłátá wászá jest obfita w niebieśiech. Boć ták włáśnie Prorokom czynili Ojcowie ich. 24 ✤ Ale biádá m wam bogaczom: bo *juz* maćie 25 pociechę wászę. ✤ Biádá wam ktorzyśćie násyceni: ábowiem łáknąć będźiećie. ✤ Biádá wam ktorzy śie teraz śmiejećie: bo śie smęćić 26 y płákáć n będźiećie. ✤ Biádá wam gdyby dobrze o was mowili wszyscy ludźie; bo ták czynili fałszywym Prorokom Ojcowie ich.

27 Ale wam powiádam ktorzy słuchaćie; Miłujćie nieprzyjaćioły o wásze/ czyńćie dobrze tym 28 ktorzy was máją w nienawiśći. ✤ Błogosławćie tym ktorzy was przeklináją/ y modlćie śie zá tymi ktorzy wam złość wyrządzáją. ✤ 29 Temu ktoryby p ćię uderzył w policzek/ nádstaw mu y drugiego: á temu ktoryćby brał płaszcz/ y suknie 30 nie zbraniaj. ✤ Y káżdemu ktoryby ćie prosił/ daj; á temu co twoje bie-31 rze/ nie upominaj śie. ✤ Y coby-śćie chćieli áby q wam ludźie czyni-32 li/ ták y wy im czyńćie. ✤ Abowiem jesli miłujećie te ktorzy r was miłują/ jákaż łáskę maćie? ábowiem y 33 grzesznicy też włáśnie czynią. ✤ A jesli dobrze czynićie tym ktorzy wam dobrze czynią/ jákaż łáskę maćie? ábowiem toż y grzesznicy czynią. 34 ✤ A jesli pożyczaćie tym od kto-

c 2 Moj. 19.33. 3 Moj 8.31. y 24.9. d Márk. 3.1. e Mátt 10.1. Márk. 3.13. y 6.7. Luka. 9.1. f Márk. 3.7.

g Mátt. 5.3. h Ezái. 65.13. i Ezái. 61.2.3 y 66.10 k Mátt. 5.11. l Dźiej 5.41. m Amos 6.1. n Jákob 4.9. y 5.1 o Mátt 5.44 p Mátt 5.39 1 Kor 6.7. q Mátt 7.12 Tob. 4.16 r Mátt 5.46

rych śię spodźiewaćie odebráć/ jákąż łáskę maćie? ábowiem y grzesznicy grzesznikom pożyczáją/ áby záśię tyle odebráli. 35 ♣ Owszem miłujćie nieprzyjaćioły wásze/ y czyńćie im dobrze/ y pożyczajćie s/ nic śię zkąd nie spodźiewájąc; á będźie wielka zapłátá wászá/ y będźiećie synámi t Nawyższego: ábowiem on dobrotliwy jest przećiw niewdźięcznym y złym.

s 5 Moj. 15. 8.
t Mátt 5. 45.
E. ná N. IV. po S. Trojcy.

36 PRzetoż/ Bądźćie miłośierni/ jáko y Oćiec wász miłośierny jest. 37 ♣ Nie sądźćie/ á nie będźiećie sądzeni: Nie potępiajćie/ á nie będźiećie potępieni: odpuszczajćie/ á będźie wam odpuszczono. 38 ♣ Dawajćie/ á będźie wam dano: miárę dobrą/ nátłoczoną/ y potrzęśioną/ y opływájącą dádzą ná łono wásze. ♣ Abowiem tąż miárą ktorą mierzyćie/ będźie wam záś odmierzono. ♣ 39 Y powiedźiał im podobieństwo; Izali może x ślepy ślepego prowádźić? Azaż nie obádwá w doł wpádną? ♣ 40 Nie jestći uczeń nád y mistrzá swego; lecz doskonáły będźie káżdy/ *będźieli* jáko mistrz jego. 41 ♣ A czemuż widźisz źdźbło z w oku brátá twego: á bálki ktora jest w oku twojim nie baczysz? 42 ♣ Abo jákoż możesz rzec brátu twemu? Brácie/ dopuść iż wyjmę źdźbło ktore jest w oku twojim; á sam bálki ktora jest w oku twojim nie widźisz? Obłudniku/ wyjmij pierwey bálkę z oká twego: á tedy przejrzysz/ ábyś wyjął źdźbło ktore jest w oku brátá twego. *

u Mátt 7. 2.
x Mátt. 15. 14.
y Mátt. 10. 28. Jand. 13. 16. y 15. 20.
z Mátt. 7. 3.

43 NIe jest bowiem drzewo a dobre/ ktore przynośi owoc zły; áni jest drzewo złe/ ktore przynośi owoc dobry. 44 ♣ Gdyż káżde drzewo/ z owocu włásnego poznáne bywa: boć nie zbieráją z ćiernia b figow/ áni z głogu zbieráją winnych gron. ♣ 45 Człowiek dobry z dobrego c skárbu sercá swego/ wynośi rzeczy dobre; á zły człowiek ze złego skárbu sercá swego/ wynośi rzeczy złe: ábowiem z obfitośći sercá mowią ustá jego.

46 PRzeczże mię tedy zowiećie d PAnie PAnie; á nie czynićie tego co mowię? 47 Káżdy ktory przychodźi do e mnie/ á słucha słow mojich/ y czyni je/ pokażę wam komu 48 jest podobnym. ♣ Podobny jest człowiekowi dom budującemu; ktory kopał/ y wykopał głęboko/ á záłożył grunty ná opoce: á gdy przyszłá powodź/ otráćiłá śię rzeká o on dom/ ále nie mogłá go poruszyć; bo był záłożony ná opoce. 49 ♣ Ale ktory słucha á nie czyni/ podobny jest człowiekowi ktory zbudował dom swoj ná źiemi bez gruntu: o ktory śię otráćiłá rzeká/ y zárázem / upádł á był upadek domu onego wielki.

a Mátt. 7. 17.
b Mátt. 7. 16.
c Mátt. 12. 35.
d Málác 1. 6. Mátt. 7. 22. Rzym. 2. 13. Jákub 1. 22.
e Mátt 7. 24.

ROZDZIAŁ VII.

Chrystus ná prośbę Stárszych Zydowskich. 6. Setniká wierzącego. 10. Sługę, uzdrowił. 11. A syná wdowy w Nájim wzbudźił. 18. Do PAná Jan Chrzćićiel ucznie swe odesłał. 24. PAn mu wielkie zálecenie dał. 30. Fáryzeuszowie rádą Bożą pogárdźili. 36. Jeden z nich PAná ná ucztę prośił. 37. A PAn grzesznicę pokutującą do łáski swojey przyjął.

1 A Gdy dokończył a wszystkich mow swojich przed onym ludem wszedł do Kápernáum. 2 ♣ A niektorego Setniká sługá/ źle śię májąc już *prawie* miał umrzeć/ ktore° on sobie bárzo poważał: 3 ♣ Ten usłyszawszy o JEzuśie/ posłał do niego Stársze z Zydow/ prosząc go/ áby 4 przyszedszy uzdrowił sługę jego. ♣ A oni przyszedszy do JEzusá prośili go z pilnośćią/ mowiąc; Godźien jest 5 ábyś mu to uczynił. ♣ Abowiem miłuje narod nász/ y on nam bożnicę 6 zbudował. ♣ A ták JEzus szedł z nimi. Ale gdy nie dáleko był od domu/ posłał do niego on Setnik przyjaćioły/ mowiąc mu: PAnie/ nie zádawaj sobie prace; (Bomći nie jest godźien/ ábyś wszedł pod dách 7 moj: ♣ Przetoż y sámego śiebie nie miałem zá godnego/ ábym był miał przyść do ćiebie.) Ale rzecz słowo/ á będźie uzdrowiony sługá moj. ♣ 8 Bomći y ja człowiek pod mocą postánowiony/ májący pod sobą żołnierze: y mowię temu; Idź/ á idźie: á drugiemu; Przydź/ á przychodźi: á słudze mojemu; Czyń to/ á czyni. 9 ♣ Tedy usłyszawszy to Jezus/ zádźiwił mu śię: y obroćiwszy śię/ rzekł do ludu ktory zá nim szedł; Powiá-

a Mátt. 8. 5.

dam

dam wam/ żem áni w Jzráelu ták 10 wielkiey wiáry nie ználazł. ♣ A wroćiwßy śię do domu ći ktorzy byli poſłáni/ ználeźli ſługę ktory śię źle miał/ zdrowego.

E. ná Niedź. XVI. po S. Trojcy

11 Y Stáło śię názájutrz/ że ßedł do miáſtá ktore zowią Náim ; á ßło z nim ucżniow jego wiele/ y lud 12 wielki. ♣ A gdy śię przybliżył do bramy miejſkiey/ tedy oto wynoßono umárłego/ ſyná jedynego mátki ſwojey ; á tá *byłá* wdową : á z nią 13 ßedł wielki lud miáſtá onego. ♣ Ktorą ujrzawßy PAn/ użalił śię jey/ y 14 rzekł jey ; Nie płácż. ♣ Y przyſtąpiwßy dotknął śię truny/ (á ći co nieśli/ ſtáneli) y rzekł ; Młodźieńcże/ tobie mowię/ wſtań. 15 ♣ Y uśiadł on ktory był umárł/ y począł mowić ; y oddał go mátce jego. 16 ♣ Tedy wßyſtkie ſtrách zdjął/ á wielbili Bogá/ mowiąc ; Prorok wielki powſtał miedzy námi/ á Bog náwiedźił lud ſwoj. 17 ♣ Y rozeßłá śię o nim tá wieść po wßyſtkiey Judſkiey źiemi/ y po wßyſtkiey okolicżney kráinie.

b Mátt. 11. 2.

18 Y Oznájmili b Janowi ucżniowie jego o tym wßyſtkim. ♣ A wezwawßy dwu niektorych z ucżniow ſwojch/ 19 Poſłał do JEzuſá/ mowiąc : Tyżeś jeſt on ktory ma przyść? cżyli inßego cżekáć mamy? 20 ♣ A gdy przyßli do niego mężowie oni/ rzekli ; Jan Chrzćiciel poſłał nas do ćiebie/ mowiąc ; Tyżeś jeſt ten ktory ma przyść? cżyli inßego 21 cżekáć mamy ; ♣ A oneyże godźiny wiele ich uzdrowił od chorob/ od niemocy/ y od duchow złych/ y wiele 22 ślepych wzrokiem dárował. ♣ A odpowiádając JEzus rzekł im ; Szedßy oznájmićie Janowi cośćie widźieli y ſłyßeli : iż c ślepi widzą/ chromi chodzą/ trędowáći biorą ocżyśćienie/ głuśy ſłyßą/ umárli zmartwychwſtáją/ á ubogim opowiádána bywa d Ewángelia : 23 ♣ A błogoſłáwiony jeſt ktoby śię nie zgorßył ze mnie.

c Ezái. 29.18. y 35.5. Mátt. 15.30
d Ezái. 61. 1. Mátt. 11. 5.

24 A Gdy odeßli poſłowie Janowi/ począł mowić do ludu o Janie : Cośćie wyßli ná puſzcżą widźieć? *Izali* trzćinę chwiejącą śię od wiátru? 25 ♣ Ale cośćie wyßli widźieć? *Izali* cżłowieká w miękkie ßáty oblecżonego? Oto ći ktorzy w ßátách koſztownych y w rozkoßy żyją/ ſą w domách krolewſkich. 26 ♣ Ale cośćie wyßli widźieć? *Izali* Proroká? Záiſte powiádam wam/ y więcey niż 27 Proroká. ♣ Tenći bowiem jeſt o ktorym nápiſano ; Oto Ja poſyłam e Anjołá mego przed oblicżem twojim/ ktory zgotuje drogę twoję 28 przed tobą. ♣ Abowiem powiádam wam : Więtßego Proroká z tych/ ktorzy śię z niewiaſt rodzą/ niemáß nád Janá Chrzćićielá żadnego. Lecż kto mniejßy jeſt w kroleſtwie Bożym/ więtßy jeſt niżeli on. 29 ♣ Tedy wßyſtek lud ſłyßąc to y Celnicy/ wielbili Bogá/ będąc ochrzcżeni 30 chrztem Janowym. ♣ Ale Fáryzeußowie y Zakonnicy pogárdźili rádą Bożą ſámi przećiwko ſobie/ nie będąc ochrzcżeni od niego.

e Málá. 3. 1. Márk. 1. 2.

31 Y Rzekł PAN ; Komuż tedy f przypodobam ludźie rodzáju 32 tego? ♣ A komu ſą podobni? Podobni ſą dźiećiom/ ktore śiedzą ná rynku/ á jedne ná drugie wołáją mowiąc ; Gráliſmy wam ná piſzcżałkách/ á nie táńcowáliśćie śpiewáliſmy żałobne pieśni/ á nie płá- 33 káliśćie. ♣ Abowiem przyßedł g Jan Chrzćićiel/ y chlebá nie jedząc/ y winá nie pijąc/ á mowićie : Dyabelſtwo ma. 34 ♣ Przyßedł Syn cżłowiecży jedząc y pijąc/ á mowićie ; Oto cżłowiek obżercá y pijánicá winá/ przyjaćiel Celnikow y grzeßnikow. 35 ♣ Ale uſpráwiedliwiona jeſt mądrość od wßyſtkich ſynow ſwojich.

f Mátt. 11.16.
g Mátt. 3. 4. Márk. 1. 6.

36 Y Prośił go niektory z Fáryzeußow/ áby z nim jadł : á ták wßedßy w dom Fáryzeußow/ uśiadł. ♣ 37 A oto niewiaſtá ktora byłá w mieśćie grzeßna/ dowiedźiawßy śię iż śiedźi w domu Fáryzeußowym/ przyniosłá álábáſtrowy ſłojek máśći. 38 ♣ A ſtánąwßy z tyłu u nog je° płácząc poczęłá łzámi polewáć nogi jego ; á włoſámi głowy ſwojey ućierálá/ y cáłowálá nogi jego/ y máśćią mázálá. 39 ♣ A widząc to h Fáryzeuß ktory go był wezwał/ rzekł ſam w ſobie/ mowiąc ; Być ten był Prorokiem/ wiedźiałby ktora y jáka jeſt tá niewiáſtá/ co śię go do-

E. ná dźień Márryey Mágdáleny.
h Luká. 15. 2.

40 tyka: bo jest grzesznicá. ♣ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł do niego; Symonie/ mam ći nieco powiedźieć: A on rzekł; Powiedz Náuczyćielu. 41 ♣ Miał niektory lichwiarz dwu dłużnikow: jeden dłużen był pięć 42 set groszy/ á drugi pięćdźieśiąt. ♣ A gdy oni nie mieli czym zápłáćić/ odpuśćił obiemá. ♣ Powiedz tedy/ ktoryż z nich bárziey go miłowáć będźie? 43 ♣ A odpowiádájąc Symon/ rzekł; Mniemam iż ten ktoremu więcey odpuśćił. A on mu rzekł; 44 Dobrześ rozsądźił. ♣ Y obroćiwszy śię do niewiásty/ rzekł Symonowi; Widźisz tę niewiástę? Wszedłem do domu twego/ niedáłeś wody ná nogi moje: ále tá łzámi polałá nogi moje/ y włosámi głowy swey otárłá. 45 ♣ Nie pocáłowáłeś mię: ále tá jáko weszłá/ nieprzestáłá cáłowáć 46 nog mojich. ♣ Nie pomázáłeś oliwą głowy mojey: ále tá máśćią pomázáłá nogi moje. 47 ♣ Dla czego mowię tobie/ odpuszczono jey wiele grzechow: gdyż wiele umiłowáłá: á komu máło odpuszczono/ máło 48 miłuje. ♣ A on jey rzekł: Odpuszczo- 49 ne są tobie grzechy. ♣ Y poczęli społ-śiedzący mowić miedzy sobą: Ktoż jest ten ktory y grzechy od- 50 puszcza? ♣ Y rzekł do niewiásty: Wiárá twojá ćiebie zbáwiłá. Idźże w pokoju.*

ROZDZIAŁ VIII.

Pánie niektore usługowáły PAnu. 5. PAn o naśieniu kazał. 16. Y o podobieństwie świecy. 19. Ktorzyby byli przyjáciele PAńscy. 21. Wiátry y nawálności uspokojił. 26. Opętánego od Dyabłá uwolnił. 37. Od Gádáreńczykow nie przyjęty. 43. Niewiásta krwie płynienie ćierpiąca. 49. Corkę Jáirusowę.

1 Y Stáło śię potym/ że on chodźił po miástách y po miásteczkách/ kążąc y opowiádájąc krolestwo Bo- 2 że. A oni dwánaśćie byli z nim. ♣ Y niektore niewiásty ktore był uzdrowił od duchow złych y od niemocy ich: jáko Márya ktora zwano Mágdáleną/ z ktorey było śiedm dyabłow a wyszło: 3 Y Joáná/ żoná Chuzego/ Urzędniká Herodowego: y Zuzánná: y inszych wiele/ ktore mu służyły z májętnośći swojich.

4 A Gdy śię zchodźił wielki lud/ y z rożnych miast gárnęli śię do niego/ rzekł przez b podobieństwo; ♣ 5 Wyszedł rozśiewcá/ áby rozśiewał naśienie swoje. A gdy on rozśiewał/ tedy jedno pádło podle drogi/ y podeptáne jest/ á ptacy niebiescy 6 pozobáli je. ♣ A drugie pádło ná opoce: á gdy weszło/ uschło: przeto iż 7 nie miáło wilgotnośći. ♣ A drugie pádło miedzy ćiernie: ále ćiernie wespoł z nim wzrosło/ y zádusiło je. 8 ♣ A drugie pádło ná źiemię dobrą: á gdy weszło/ przyniosło pożytek stokrotny. To mowiąc wołał: Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słu- 9 cha! ♣ Y pytáli go c uczniowie jego/ mowiąc: Coby to było zá podobieństwo? 10 ♣ A on im rzekł: Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá Bożego/ ále innym w podobieństwách: áby widząc d nie widźieli/ á 11 słysząc nie rozumieli. ♣ A to podobieństwo tákie *jest*: Náśienie jest 12 słowo Boże. ♣ A ktorzy podle drogi/ ći są ktorzy słucháją: zátym przychodźi dyabeł/ y wybiera słowo z sercá ich/ áby uwierzywszy/ nie 13 byli zbáwieni. ♣ A ktorzy ná opoce: *ći są* ktorzy gdy słucháją/ z rádośćią słowo przyjmują: ále ći korzenia nie máją: ći do czásu wierzą/ á czásu 14 pokusy odstępują. ♣ A ktore pádło miedzy ćiernie/ ći są ktorzy słucháją słowá: ále odszedszy/ od pieczołowánia/ y bogactw/ y roskoszy żywotá bywáją zádusżeni/ y nie przynoszą 15 pożytku. ♣ Ale ktore *pádło* ná źiemię dobrą/ ći są ktorzy w sercu uprzejmym y dobrym słyszáne słowo záchowują/ y owoc przynoszą w ćierpliwośći.*

16 A Zaden zápaliwszy świece/ nie nákrywa e jey naczyniem/ áni jey kłádźie pod łoże/ ále ją stawia ná świeczniku; áby ći ktorzy wcho- 17 dzą widźieli świátło. ♣ Bo niemász nic tájemnego f/ coby nie miáło być objáwiono: y niemász nic skrytego/ czegoby śię nie dowiedźiano/ y coby 18 ná jáwią nie wyszło. ♣ Przetoż páczćie jáko słuchaćie: Abowiem kto ma/ temu g będźie dano; á kto nie

ma/

a Márk. 16. 9.

E. w Niedźielę Mięsopustną. b Mátt. 13. 3. Márk. 4. 2. c Márk. 4. 10. d Ezái. 6. 9. Ezech. 12. 2. Mátt. 13.14. Márk. 4. 12. Janá. 12.40. Dźiej. 28.26. Rzym. 11. 8. e Mátt. 5. 15. Márk. 4. 21. Luka. 11.33. f Job. 12.22. Mátt. 10.26. Márk. 4. 22. g Mátt. 13.12. y 25. 29. Márk. 4. 25. Luká. 19.26.

ma / y to co mniema że ma / będźie odjęto od niego.

19 Gdy przyszli h do niego mátká y 20 brácia jego: ále do niego przystąpić nie mogli dla ludu. ♣ Y dano mu znáć mowiąc: Mátká twojá y brácia twoji stoją przed domem / 21 chcąc ćie widźieć. ♣ A on odpowiádájąc / rzekł do nich; Mátká i mojá y brácia moji są ći / ktorzy słowá Bożego słucháją / y czynią je.

22 Y Stáło śie dniá jednego / że on wstąpił k w łodź y uczniowie jego / y rzekł do nich; Przepráwmy śie ná drugą stronę jeźiorá. Y pu- 23 ścili śie. A gdy płynęli / usnął. ♣ Y przypádłá náwáłność wiátru ná jeźioro / y łodź śie nápełniáłá / ták / że 24 byli w niebespiecżeństwie. ♣ A przystąpiwszy / obudźili go / mowiąc; Mistrzu / mistrzu / giniemy! A on ocknąwszy śię / zgromił wiátr y wáły wodne / y uśmierzyły śię: y stáło 25 śię ućiszenie. ♣ Tedy im rzekł: Gdźież jest wiárá wászá? A bojąc śię / dźiwowáli śię / mowiąc jedni do drugich; Ktoż wżdy jest l ten / że y wiátrom rozkázuje y wodam / á są 26 mu posłuszne. ♣ Y przewieźli śię do kráiny m Gádáreńczykow / ktora jest przećiw Gálilejey ná drugiej stronie.

27 A Gdy wystąpił ná źiemię / zábieżał mu mąż niektory z onego miástá / co miał dyabły od niemálego czásu; á nie obłoczył śię w száty / y nie mieszkał w domu / tylko 28 w grobách. ♣ Ten ujrzawszy JEzusá / zákrzyknął y upadł przed nim / á głosem wielkim rzekł: Coż ja mam z tobą JEzuśie Synu Bogá Nawyższego? Proszę ćię nie dręcz 29 mię. ♣ Abowiem rozkázował onemu duchowi nieczystemu / áby wyszedł z onego człowieká. Bo od wiela czásow porywał go; á choćia go wiązano łáncuchámi y w pętách strzeżono / jednák on porwawszy okowy / bywał od dyabłá ná pustynię pę- 30 dzony. ♣ Y pytał go JEzus / mowiąc: ♣ Co masz zá imię? A on rzekł: Wojsko; ábowiem wiele dyabłow 31 wstąpiło było weń. ♣ Tedy go prośili / áby im nie rozkázował z támtąd 32 odejść w przepáść. ♣ A byłá tám trzodá wielka świni / ktora śię pásłá ná gorze / y prośili go / áby im 33 dopuśćił wstąpić w nie. ♣ Y dopuśćił im. A wyszedszy dyabli z onego człowieká / weszli w świnie: y porwáłá śię oná trzodá pędem z przykra 34 do jeźiorá / y utonęłá. ♣ A widząc pásterze co śię stáło / ućiekli: á poszedszy oznájmili to w mieśćie y we 35 wśiách. ♣ Y wyszli / áby oglądáli to co śię stáło: á przyszedszy do JEzusá /ználeźli człowieká onego z ktorego wyszli dyabli / obleczonego / przy dobrym baczeniu śiedzącego u nog JEzusowych; y bali śię. ♣ 36 Opowiedźieli im tedy ći ktorzy widźieli jáko uzdrowiono tego ktory 37 był opętány. ♣ Y prośiło go wszystko mnostwo oney okoliczney kráiny Gádáreńczykow / áby odszedł od nich: ábowiem ich był wielki strách ogárnął. A on wstąpiwszy 38 w łodź / wroćił śię. ♣ Y prośił go on mąż z ktorego n wyszli dyabli / áby był przy nim: ále go JEzus od- 39 práwił / mowiąc; ♣ Wroć śię do domu twego / á opowiádaj jákoć wielkie rzeczy Bog uczynił. Y odszedł / po wszystkim mieśćie opowiádájąc / jáko mu wielkie rzeczy JEzus uczynił.

40 Y Stáło śię gdy śię wroćił JEzus / że go przyjął lud: ábowiem 41 nań wszyscy oczekawáli. ♣ A oto przyszedł mąż o imieniem Jáirus; á ten był przełożonym bożnice: á przypadszy do nog JEzusowych / prośił go áby wszedł w dom jego. ♣ 42 Abowiem miał corkę jedyną około dwunaśći lat / ktora już konáłá. (A gdy on szedł / ćisnął go lud.)

43 A Niewiástá p ktora płynienie krwie ćierpiáłá od lat dwunaśći / y wynáłożyłá byłá ná lekárze wszystko swoje pożywienie / á nie mo- 44 głá być od nikogo uleczona: Przystąpiwszy z tyłu / dotknęłá śię podołká száty jego: á záraz śię zá- 45 stánowiło płynienie krwie jey. ♣ Y rzekł JEzus; Ktoż jest co śię mnie dotknął? A gdy śię wszyscy zápieráli / rzekł Piotr y ći ktorzy z nim byli; Mistrzu / lud ćię ćiśnie y tłoczy; á ty mowisz; Kto śię mnie dot- 46 knął? ♣ Y rzekł JEzus; Dotknął

h Márk. 3. 32.
i Jan. 15. 14.
k Mátt. 8. 23.
l Job. 26. 12. Psalm 107. 29.
m Márk. 5. 1.
n Márk. 5. 18.
o Mátt. 9. 18. Márk. 5. 22.
p Mátt. 9. 20. Márk. 5. 25.

śie mnie ktoś ; bom poznał że moc ode mnie wyszłá. 47 A widząc oná niewiástá że śie nie utáiłá/ że drzenim przystąpiłá/ y upádłá przed nim ; y dla czego śie go dotknęłá/ powiedźiáłá mu przed wszystkim ludem/ y jáko záraz uzdrowiona byłá. 48 A on jey rzekł ; Ufaj corko/ wiárá twojá ciebie uzdrowiłá : Idźże w pokoju.

49 A Gdy on to jeszcze mowił/ przyszedł niektory q od Przełożonego bożnice/ powiádájąc mu ; Iż umárłá corká twojá / nie trudź Náucżyćielá. 50 Ale JEzus usłyszawszy *to*, odpowiedźiał mu / mowiąc : Nie boj śie/ tylko wierz ; á będźie uzdrowiona. 51 A wszedszy w dom/ nie dopuśćił z sobą wniść nikomu/ tylko Piotrowi/ y Jákubowi/ y Janowi/ y Ojcu y mátce oney dźieweczki. 52 A płákáli wszyscy/ y nárzekáli nád nią. Ale on rzekł: Nie płáczćie ; nie umárłá/ ále r śpi. 53 Y náśmiewáli śie z niego/ wiedząc iż byłá umárłá. 54 A on wygnawszy precż wszystkie/ Y ujawszy ją zá rękę/ záwołał mowiąc : Dźieweczko/ wstań. 55 Y wroćił śie duch jey ; y wstáłá záraz. A Y rozkazał/ áby jey jeść dano. 56 Y zdumieli śie rodźicy jey. A on im zákazał/ áby nikomu nie powiádáli *tego*, co śie było stáło.

q Márk. 5. 35.
r Dáni. 12. 2. Mátt. 25. 5. Janá. 11. 11. Dźiej. 7. 61. y 13. 36. 1 Tess. 4. 15. 2 Piotr 3. 4.

ROZDZIAL IX.

P*Án Apostoły rozesłał.* 7. *Herod o tym dźiwnie rozumiał.* 12. *Lud nákarmiony.* 18. *Ludzkie, y Apostolskie o PAnu rozumienie.* 21. *PAńskie przemienienie.* 38. *Mieśiecżnik uzdrowiony.* 46. *Poswarek Apostolski uspokojony.* 57. *Jáko PAná náśládowáć.*

1 A Zwoławszy a JEzus dwunáśći ucżniow swojich/ dał im moc y władzą nád wszystkimi dyabły, y áby uzdrawiáli choroby. 2 Y rozesłał je żeby kazáli b krolestwo Boże/ y uzdrawiáli niemocne. 3 Tedy rzekł do nich ; Nie bierzćie c nic ná drogę/ áni laskę/ áni táystry/ áni chlebá/ áni pieniędzy/ áni po dwu sukien mieyćie. 4 A do ktoregokolwiek d domu wnidźiećie/ támże zostańćie/ y z támtąd wynidźćie. 5 A ktorzyby kolwiek e was nie przyjęli/ wychodząc z miástá onego/ y proch z nog wászych otrząśnićie/ ná świádectwo przećiwko nim. 6 Wyszedszy tedy obchodźili wszystkie miásteczká/ opowiádájąc Ewángelią / á wszędźie *chore* uzdrawiájąc.

7 Y Usłyszał Herod Tetárchá o f wszystkim co śie dźiało od niego : y był wątpliwym/ dla tego że niektorzy powiádáli/ Iż Jan zmartwychwstał. 8 A niektorzy záśię ; Iż śie Eliasz ukazał : á drudzy/ iż Prorok jeden z onych stárych *zmartwych* wstał. 9 Tedy rzekł Herod ; Janáć ja śćiął : Ktoż wżdy ten jest o ktorym ja tákie rzeczy słyszę? y prágnął go widźieć.

10 A Wroćiwszy śie Apostołowie/ powiádáli mu cokolwiek czynili. A on g wźiąwszy je z sobą/ ustąpił osobno ná miejsce puste przy mieśćie/ ktore zowią Betsájdá. 11 Czego gdy śie lud dowiedźiał/ szedł zá nim : á przyjąwszy je/ mowił im o krolestwie Bożym ; á te ktorzy uzdrowienia potrzebowáli/ uzdrawiał.

12 A Gdy śie dźień pocżął skłániáć *ku wieczorowi*, przystąpiwszy oni dwánáśćie/ rzekli mu ; Rozpuść ten lud/ áby odszedszy do miásteczek okolicżnych/ y do wśi/ y do gospod/ ználeźli żywność : bośmy h tu ná miejscu pustym. 13 Ale on rzekł do nich : Dajćież wy im jeść. A oni powiedźieli ; Nie mamy więcey i tylko pięć chlebow y dwie rybie : oprocż żebyśmy szli/ á kupili ná ten wszystek lud żywnośći. 14 Abowiem było mężow około pięći tyśięcy. Y rzekł do ucżniow swojich ; Rozkażćie im uśieść w káżdym rzędźie po pięćidźieśiąt. 15 Y ucżynili ták. Y uśiedli wszyscy. 16 A on wźiąwszy onych pięć chlebow/ y one dwie rybie/ wejrzawszy w niebo / błogosłáwił im/ y łamał/ y dawał ucżniom áby kłádli przed on lud. 17 Y jedli/ y násyceni są wszyscy : y zebráno co im zbyło ułomkow/ dwánáśćie koszow.

18 Y Stáło śie gdy śie on sam osobno modlił/ *że* z nim byli ucżniowie ; y pytał k ich mowiąc : Kimże mię być powiádáją ludźie?

a Mátt. 10. 1. 2. Márk. 3. 13. y 6. 7.
b Mátt. 10. 7.
c Mátt. 10. 9.
d Márk. 6. 10.
c Dźiej. 13. 51. y 18. 6.
f Mátt. 14. 1. Márk. 6. 14.
g Mátt. 14. 13. Márk. 6. 31.
h Mátt. 14. 15. Márk. 6. 35.
i Janá. 6. 9.
k Mátt. 16. 13. Márk. 8. 27.

19 A oni odpowiádájąc rzekli; Jánem Chrzćićielem; á drudzy Eliászem; á drudzy mowią iż Prorok niektory z onych stárych zmartwych wstał. 20 Y rzekł im: A wy kim mię być powiádaćie? A odpowiádájąc Piotr/ rzekł: Chrystusem m onym Bożym. 21 Ale on przygroźiwszy im, rozkazał áby tego nikomu nie powiádáli: 22 Mowiąc że Syn człowieczy n muśi wiele ćierpieć/ á być odrzuconym od Stárszych ludu/ y od Przedniejszych kápłánow/ y od Náuczonych w piśmie/ y być zábitym/ á trzećiego dniá zmartwychwstáć.

23 Mowił do wszystkich; Kto chce o zá mną iść/ niech záprzy sámego śiebie/ á niech bierze krzyż swoj ná káżdy dźień/ y náśláduje mię. 24 Abowiem ktobykolwiek chćiał záchowáć p duszę swoję/ strąći ją; á ktobykolwiek strąćił duszę swą dla mnie/ ten ją záchowa. 25 Abowiem q coż pomoże człowiekowi/ choćby wszystek świát pozyskał/ gdyby sámego śiebie strąćił ábo sobie uszkodźił. 26 Abowiem ktoby śię kolwiek wstydźił r zá mię y zá słowá moje/ zá tego śię Syn człowieczy wstydźić będźie/ gdy przyjdźie w chwale swey/ y w Ojcowskiey/ y świętych Anjołow. 27 Aleć wam powiádam prawdźiwie: Są niektorzy z tych s co tu stoją/ ktorzy nie ukuszą śmierći/ áż oglądáją krolestwo Boże.

28 Y stáło śię t po tych mowách/ jákoby po ośmi dniách/ że wźiąwszy z sobą Piotrá/ y Janá y Jákubá/ wstąpił ná gorę áby śię modlił. 29 A gdy śię modlił/ stał śię ináczszy kształt oblicza jego; y száty jego száty śię białe y świetne. 30 A oto dwá mężowie rozmawiáli z nim/ á ći byli Mojżesz y Eliasz. 31 Ktorzy pokazawszy śię w sławie/ powiádáli o jego śmierći/ ktora miał podstąpić w Jeruzalemie. 32 A Piotr/ y ći ktorzy byli z nim/ obćiążeni byli snem: á ocućiwszy śię/ ujrzeli u chwałę jego/ y onych dwu mężow ktorzy z nim stáli. 33 Y stáło śię/ gdy oni odeszli od niego/ rzekł Piotr do Jezusá: Mistrzu/ dobrze nam tu być: Przetoż uczyńmy trzy namioty; tobie jeden/ y Mojżeszowi jeden/ y Eliászowi jeden: nie wiedząc co mowił. 34 A gdy on to mowił/ stał śię obłok/ y záćienił je: y bali śię gdy oni wchodźili w obłok. 35 Y stał śię głos z obłoku mowiący; Ten jest Syn moj miły/ tego x słuchajćie. 36 A gdy śię stał on głos/ ználeźiony jest sam JEzus. A oni milczeli/ y nie powiádáli w one dni nikomu nic z tego co widźieli.

37 Y Stáło śię y nazajutrz/ gdy oni zstąpili z gory/ że mu lud wielki zábieżał. 38 A oto mąż z onego ludu záwołał mowiąc: Náuczyćielu/ proszę ćię wejrzy ná syná mego; boć jedynego mam. 39 A oto duch zły popada go/ á zaraz krzyczy/ á on rozdźiera go śliniącego śię: á zá ledwie odchodźi od niego skruszywszy go. 40 Y prośiłem uczniow twojich áby go wygnáli; ále niemogli. 41 Tedy JEzus odpowiádájąc/ rzekł: O rodzáju niewierny y przewrotny! Dokądże z wámi będę? y dokądże was ćierpieć będę? Przywiedź tu syná twego. 42 A w tym gdy on przychodźił/ rozdárł go dyabeł y roztárgał. Ale Jezus zgromił duchá nieczystego/ y uzdrowił młodźieńcá/ y oddał go ojcu jego. 43 Y zdumieli śię wszyscy nád wielmożnośćią Bożą.

A Gdy śię wszyscy dźiwowáli wszystkim rzeczam ktore czynił JEzus/ rzekł do uczniow swojich: 44 Składajćie wy do uszu wászych słowá te: Abowiem Syn człowieczy z ma być wydány w ręce ludzkie. 45 Lecz oni nie zrozumieli słowá tego/ y było zákryte od nich/ że go pojąć nie mogli; y nie śmieli go pytáć o to słowo.

46 Wszczęłá a śię gadká miedzy/ nimi: Ktoby z nich był naywiętszym. 47 A JEzus widząc myśl sercá ich/ wźiąwszy dźiećię/ postáwił je podle śiebie. 48 Y rzekł im: Ktobykolwiek q przyjął to dźiećiątko w Imieniu mojim/ mnie przyjmuje; á ktokolwiek c mnie przyjął/ przyjmuje onego ktory mię posłał. Abowiem kto jest namniejszy miedzy d wszystkimi wámi/ ten ći będźie wielkim.

l Mátt. 14. 2. m Mátt. 16. 16. n Mátt. 16. 21. Márk. 8. 31. o Mátt. 10. 38. y 16. 24. Márk. 8. 34. Luká. 17. 33. p Mátt. 10. 39. Jana. 12. 25. q Luká. 9. 25. r Mátt. 10. 33. Márk. 8. 38. Luká. 12. 9. 2 Tym. 2. 12. s Mátt. 16. 28. Márk. 9. 1. t Mátt. 17. 1. u 2 Piotr 1. 16. x 5 Moj. 18. 15. Dźiej. 3. 22. y Mátt. 17. 14. Márk. 9. 14. z Mátt. 17. 22. Márk. 9. 31 a Mátt. 18. 1. b Márk. 9. 37. c Mátt. 10. 40. d Mátt. 20. 26.

49 A Jan odpowiádájąc rzekł; Miſtrzu/ widźieliſmy niektorego w Imieniu e twojim dyabły wyganiájącego/ y zábraniáliſmy mu przeto/ że *z tobą* z námi nie chodźi.

50 ♣ Y rzekł do niego JEzus: Nie zábraniajćie *mu*; bo kto nie jeſt przećiwko nam/ zá námi jeſt.

51 Y Stáło śię/ gdy śię wypełniły dni/ áby był wźięty wzgorę/ że śię on ná to udał/ áby ſzedł do Jeruzalem.

52 ♣ Tedy poſłał poſły przed ſobą: Ktorzy idąc weſzli do miáſteczká Sámárytáńſkiego/ áby mu nágotowáli *gospodę*.

53 ♣ Lecz oni go nieprzyjęli/ przeto że oblicże jego było obrocone do Jeruzalem.

54 ♣ A widząc to ucżniowie jego Jákub y Jan/ rzekli: PAnie/ chceſzże iż rzeczemy áby ogień zſtąpił z niebá/ y zpalił je jáko y f Eliaſz ucżynił? ♣

55 Ale JEzus obroćiwſzy śię zgromił je/ y rzekł: Nie wiećie wy jákiegośćie duchá.

56 ♣ Abowiem Syn cżłowiecży nie przyſzedł g zátrácáć duſz ludzkich/ ále záchowáć. Y ſzli do inſzego miáſteczká.

57 Y Stáło śię gdy oni ſzli/ że w drodze rzekł niektory h do nie°: Pojdę zá tobą gdźiekolwiek pojdźieſz PAnie.

58 ♣ A Jezus mu rzekł: Liſzki máją jámy/ y ptaſzkowie niebieſcy gniazdá: ále Syn cżłowiecży nie ma gdźieby głowę ſkłonił.

59 Y Rzekł i do drugiego: Podź zá mną. Ale on rzekł: PAnie/ dopuść mi pierwey odejść y pogrześć Ojcá mego.

60 ♣ Ale mu JEzus rzekł: Niechaj umárli grzebią umárłe ſwoje: á ty poſzedſzy/ opowiádaj kroleſtwo Boże.

61 R Zekł też y drugi: Pojdę zá tobą PAnie: ále mi pierwey dopuść pożegnáć śię z tymi ktorzy ſą w domu mojim.

62 ♣ Rzekł do niego JEzus: Zaden ktoryby przyłożył rękę ſwoję do pługá/ á oglądałby śię ná zad/ nie jeſt ſpoſobny do kroleſtwá Bożego.

ROZDZIAL X.

PAn rozesłał śiedmdźieśiąt ucżniow. 10. Niewdźięcżność miaſt niektorych. 17. Vcżył z cżego śię rádowáć 21. Ojcá ſwego chwalił. 23. Ocży błogosłáwione. 19. Ktoby był náſzym bliźnim, náucżył. 39. Mártę gromił. 42. Máryą pochwalił.

1 A Potym náznácżył PAn y drugich śiedmdźieśiąt: y rozeſłał je po dwu przed oblicżem ſwojim do káżdego miáſtá y miejſcá/ do ktorego ſam przyść miał.

2 ♣ Y mowił im; Zniwoć wprawdźie a wielkie: ále robotnikow máło: Prośćież tedy b PAná żniwá/ áby wypchnął robotniki ná żniwo ſwoje.

3 ♣ Idźćież: Oto Ja was c poſyłam jáko báránki w pośrzod wilkow.

4 ♣ Nie nośćież mieſzká/ áni d táyſtry/ áni obuwia: y nikogo w drodze e nie pozdrawiajćie.

5 ♣ A do ktoregokolwiek domu f wnidźiećie/ naprzod mowćie; Pokoj temu domowi.

6 ♣ A jeſliby tám był *ktory* ſyn pokoju/ odpocżnie nád nim pokoj wáſz: á jeſliż nie/ wroći śię do was.

7 ♣ A w tymże domu zoſtańćie g jedząc y pijąc to co máją. ♣ Abowiem godźien h jeſt robotnik zapłáty ſwojey. Nie przechodźćie śię z domu do domu.

8 ♣ A do ktoregobyśćiekolwiek miáſtá weſzli/ á przyjęliby was/ jedzćie co przed was położą.

9 ♣ Y uzdrawiajćie niemocne/ ktorzyby w nim byli/ á mowćie im: Przybliżyło śię do was kroleſtwo Boże.

10 ♣ A do ktoregobyśćiekolwiek miáſtá weſzli / á nie przyjętoby was/ wyſzedſzy ná ulice jego/ mowćie:

11 ♣ Y proch ktory przylnął i do nas z miáſtá wáſzego / otrząſámy ná was: Wſzákże to wiedźćie/ że śię do was przybliżyło kroleſtwo Boże.

12 ♣ A mowię wam: Iż Sodomie w on dźień lżey będźie niż onemu miáſtu.*

13 B Iádá k tobie Chorázynie/ biádá tobie Betſáydo: bo gdyby śię były w Tyrze y w Sydonie te cudá ſtáły/ ktore śię ſtáły w was/ dawnoby były w worze y w popiele śiedząc pokutowáły.

14 ♣ Dla tego Tyrowi y Sydonowi lżey będźie ná sądźie niżeli wam.

15 ♣ A ty Kápernáum ktoreś áż do niebá wywyżſzone / áż do piekłá ztrácone będźieſz.

16 ♣ Kto was ſłucha/ mnie ſłucha: á kto wámi l gárdźi/ mną m gárdźi: á kto mną gárdźi/ gárdźi onym/ ktory mię poſłał.

Marginalia: e Márk. 9. 38. — f 2 Krol. 1. 10. — g Jana. 3. 17. — h Mátt. 8. 19. — i Mátt. 8. 21. — E. w dźień S. Łukaſzá. — a Mátt. 9. 37. — b Efez. 6. 19. 2 Teſſ. 3. 1. — c Mátt. 10.16. — d Márk. 6. 8. — e 2 Krol. 4. 29. — f Mátt. 10.12. — g 1 Kor. 10.25. — h 3 Moj. 19.13. 5 Moj. 24.14. 1 Kor. 9. 14. 1 Tym. 5. 14. — i Mátt. 10.24. Luka. 9. 5. Dźiej. 13.51. y 18.6. — k Mátt. 11.20. — l Mátt. 10.40. Jana. 13.20. — m 1 Teſſ. 4. 8.

17 A Ták wrocili śię oni śiedmdźieśiat z weselem/ mowiąc: PAnie/ y dyablić śię nam poddawáją w Imieniu twojim. 18 ♣ Tedy im rzekł: Widźiałem n ßátáná jáko błyskáwicę z niebá zpadájącego. 19 ♣ Oto wam dawam o moc/ ábyśćie deptáli po wężách y po niedźwiadkách/ p y po wßystkiey mocy nieprzyjaćielskiey/ á nic was nie ußkodźi. 20 ♣ Wßákże nie rádujćie śię z tego/ iż śię wam duchowie poddawáją: ále ráczey rádujćie śię/ że imioná wáße p nápisáne są w niebieśiech.

21 O Ntey że godźiny rozrádował q śię IEzus w duchu/ y rzekł: Wysławiam ćię Oycze/ PAnie niebá y źiemie/ żeś te rzeczy zákrył przed r mądrymi y rostropnymi/ á objáwiłeś je niemowiątkom. Záprawdę Oycze/ że śię ták upodobáło tobie. 22 ♣ Wßystkie s rzeczy dáne mi są od Ojcá mego: á nikt t nie zna kto jest Syn/ tylko Oćiec: y kto jest Oćiec/ tylko Syn: á komuby chćiał Syn objáwić.

23 T Edy obroćiwßy śię do u uczniow/ rzekł im z osobná: Błogosłáwione oczy/ ktore widzą co wy widźićie. 24 ♣ Bo powiádam wam/ iż wiele Prorokow y Krolow żądáli widźieć co wy widźićie/ ále nie widźieli: y słyßeć co wy słyßyćie/ ále nie słyßeli. 25 ♣ A oto niektory x Zakonnik powstał kußąc go y mowiąc: Náuczyćielu/ co czyniąc odźiedźiczę żywot wieczny? 26 ♣ A on rzekł do niego: W Zakonie co nápisano? 27 Jáko czytaß? ♣ A on odpowiádájąc rzekł: Będźieß miłował y PAná Bogá twego/ ze wßystkiego sercá twego/ y ze wßystkiey duße twojey/ y ze wßystkiey śiły twojey/ y ze wßystkiey myśli twojey: á bliźniego twego/ jáko z sámego śiebie. 28 ♣ Y rzekł mu: Dobrześ odpowiedźiał: to czyń/ á będźieß żył. 29 ♣ A on chcąc sámego śiebie usprawiedliwić/ rzekł do IEzusá: Y ktoż jest moj bliźni? 30 ♣ Ale IEzus odpowiádájąc rzekł: Człowiek niektory zstępował z Jeruzalem do Jerychá/ y wpadł miedzy zbojce: ktorzy złupiwßy go/ y rány mu zádawßy/ odeßli/ ná poły umárłego zostáwiwßy. 31 ♣ Y przydáło śię/ że Kápłan niektory ßedł tąż drogą: á ujrzawßy go/ pominął. 32 ♣ Tákże y Lewitá dostawßy śię ná ono mie jsce/ á przyßedßy y ujrzawßy go, pominął. 33 ♣ Ale Sámárytan niektory jádąc/ przyjáchał do niego: ujrzáwßy/ użalił śię go. 34 ♣ A przystąpiwßy/ záwiązał rány jego/ á nálawßy oliwy y winá/ włożywßy go ná bydlę swoje/ wiodł go do gospody/ y miał stáránie o nim. 35 ♣ A názájutrz odjeżdżájąc/ wyjął dwá großá/ y dał gospodarzowi/ mowiąc mu; Miey o nim stáránie; á cokolwiek nád to wynáłożyß/ ja gdy śię wrocę/ oddam ći. 36 ♣ Ktoryż tedy z tych/ trzech zda śię tobie bliźnim być onemu/ co był wpadł miedzy zbojce? 37 ♣ A on rzekł; Ten ktory uczynił miłośierdźie nád nim. Rzekł mu tedy IEzus; Idźże/ y ty uczyń tákże.

38 Y Stáło śię gdy oni ßli/ że on wßedł do niektorego miásteczká: á niewiástá niektora imieniem Martá przyjęłá go do domu swego. 39 ♣ A tá miáłá śiostrę ktora zwano Márya/ ktora też uśiadßy u nog IEzusowych/ słucháłá słow jego. 40 ♣ Ale Martá roztárgniona byłá około rozmáitey posługi: ktora przystąpiwßy rzekłá; PAnie/ y niedbaß że śiostrá mojá mnie sámę zostáwiłá/ ábym posługowáłá? Rzeczże jey áby mi pomogłá. 41 ♣ A odpowiádájąc IEzus/ rzekł jey; Marto/ Marto! Troßczeß śię y kłopoceß śię około wielu rzeczy; 42 Ale jednego potrzebá. ♣ Lecz Márya dobrą cząstkę obráłá/ ktora od niey odjęta nie będźie.

n Objáw 12. 9. o Márk. 16. 18. p Filip. 4. 3. q Mátt. 21. 25. r Ezdi. 29. 14. 1 Kor. 1. 26. s Mátt. 11. 27. t Janá. 1. 18. E. ná Niedź. XIII. po S. Trojcy. u Mátt. 13. 16. x Mátt. 22. 35. Márk. 12. 28. y 5 Moj 6. 5. y 10. 12. y 30. 16 z 3 Moj 19. 18. Rzym. 13. 9. Gálát 5. 14. Jákub. 2. 8.

ROZDZIAŁ XI.

Pan uczył modlić śię. 12. Dyabelstwo nieme wygnał. 17. Niewiasty wyznánia popráwił. 29. O Jonaßu. 32. Niniwczykách. 33. Swiecy. 34. Oku. mowił. 38. Ná obłudę Fáryzejską nárzekał, y kárániem groźił.

1 Y Stáło śię/ gdy on był ná niektorym miejscu modląc śię/ że gdy przestał/ rzekł do niego jeden z uczniow jego; PAnie/ náucz nas modlić śię/ ták jáko y Jan náuczył uczniie swoje. 2 ♣ Y rzekł im; Gdy śię

a modlicie/ mowcie: Ojcze nasz/ ktorys jest w niebiesiech. Swięć się Jmię twoje. Przydź krolestwo twoje. Bądź wola twoja/ jáko w niebie ták y ná ziemi. 3 ✠ Chlebá nászego powszedniego daj nam ná káżdy dzień. 4 ✠ Y odpuść nam grzechy násze: bo teży my odpuszczamy káżdemu winowájący nászemu. ✠ A nie wwodź nas ná pokuszenie: Ale nas zbaw od złego.

5 Zátym rzekł do nich: Ktoż z was mieć będzie przyjaciela/ y pojdzie do niego o polnocy / y rzecze mu: Przyjacielu / pożycz mi trzech 6 chlebow. ✠ Abowiem przyjaciel moj przyszedł z drogi do mnie/ á nie mam 7 co przedeń położyć. ✠ A on będąc w domu/ odpowiedziałby mowiąc: Nie uprzykrzaj mi się: już są drzwi zámknione/ á dziatki moje są ze mną w pokoju: nie mogę wstáć ábym ći 8 dał. ✠ Powiádam wam/ Choćiażby mu nie dał wstawszy/ przeto że jest przyjaciel jego: wszákże dla niewstydliwego *nálegánia* jego/ wstawszy 9 da mu ile potrzebuje. ✠ Y Ja ć wam powiádam: Proście / á będzie b wam dano: szukájcie/ á znajdziecie: kołaczcie / á będzie wam otworzono. 10 ✠ Káżdy bowiem kto prosi/ bierze: á kto szuka / znajduje: á temu co kołáce/ będzie otworzono. 11 ✠ A ktoryż jest z was c Ociec / ktorego gdyby prosił syn o chleb / izali mu da kámień? ✠ Abo *prosilliby* o rybę: izali mu miásto ryby da węża? 12 ✠ Abo prosilliby o jáje: izali mu da nie-13 dźwiadká? ✠ Ponieważ tedy wy będąc złymi/ umiecie dáry dobre dawáć dźieciom wászym: jákoż dáleko więcey Ociec wász niebieski da Duchá Swiętego tym / ktorzy go oń proszą?

14 Tedy wyganiał d dyabłá ktory był niemy. Y stáło się gdy wyszedł on dyabeł/ przemowił niemy: y dziwował się lud. 15 ✠ Ale niektorzy z nich mowili: Przez Beelzebubá e kśiążę dyabelskie wygania dyabły. ✠ 16 Drudzy záśię kusząc go/ żądáli známienia od niego z niebá. 17 ✠ Ale on widząc myśli ich/ rzekł im: Káżde krolestwo g rozdzielone sámo przećiwko sobie/ pustoszeje / á dom ná 18 dom upada. ✠ A jeśliżeć y szátan rozdzielony jest przećiwko sobie / jákoż się ostoji krolestwo jego? Abowiem powiádaćie / iż Ja przez Beelzebubá wyganiam dyabły. 19 ✠ A jeśliż Ja przez Beelzebubá wyganiam dyabły / synowie wászy przez kogoż wyganiáją? Przetoż oni będą sędziámi wászymi. 20 ✠ Ale jeśliż Ja pálcem Bożym wyganiam dyabły / zájisteć przyszło do was krolestwo Boże. ✠ 21 Gdy mocarz uzbrojony strzeże páłácu swego / w pokoju są májętności 22 jego. ✠ Ale gdy mocniejszy nádeń nádszedszy zwyćięży go / odejmuje h wszystko oręże jego w ktorym ufał/ á 23 łupy jego rozdawa. ✠ Kto nie jest ze mną/przećiwko mnie jest: á kto nie 24 zbiera ze mną/rozpársza. ✠ Gdy duch nieczysty wychodzi i od człowieká/ przechadza się po miejscách suchych szukájąc odpocżynienia: á nie ználazszy / mowi: Wrocę się do domu 25 mego z kąd em wyszedł. ✠ A przyszedszy / znájduje umiećiony y ochędożony. 26 ✠ Tedy idzie y bierze z sobą siedm innych duchow gorszych niżeli sam / á wszedszy mieszkáją tám: y bywáją *rzeczy* ostátnie człowieká 27 onego k gorsze niżeli pierwsze. ✠ Y stáło się gdy on to mowił / że wyniozszy głos niektora niewiástá z ludu / rzekłá mu: Błogosłáwiony żywot ktory ćię nosił / y pierśi ktoreś ssał! 28 ✠ Ale on rzekł: Owszem błogosłáwieni *są*, ktorzy słucháją słowá Bożego/ y strzegą go.*

29 A Gdy się lud gromádził/ począł mowić; Rodzaj ten zły l jest: známienia szuka/ ále mu známię nie będzie dáne / tylko ono známię Jonaszá m Proroká. 30 ✠ Abowiem jáko Jonasz *był* zá známię Niniwczykom: ták będzie y Syn człowieczy 31 temu rodzájowi. ✠ Krolowa z Południá n stánie ná sądzie z mężámi rodzáju tego / y potępi je: bo przyjecháłá od kończyn ziemie / áby słucháłá mądrości Sálomonowey: á oto tu więcey niżeli Sálomon. ✠ 32 Mężowie Niniwitscy o stáną ná sądzie z tym rodzájem / y potępią go: przeto / że pokutowáli ná kazánie p Jonaszowe: á oto tu więcey 33 niżeli Jonasz. ✠ A nikt q świecę zá-

Marginal notes: a Mátt. 6. 9. — b Jerem 29.12. Mátt. 7. 7. y 21.22 Márk. 11.24. Janá. 14.13. y 15.7. y 16.23 Jákub. 1. 6. — c Mátt. 7. 9. — E. ná N. III. w Post. — d Mátt. 9. 32. y 12.22 — e Márk. 3. 22. — f Mátt. 16. 1. — g Mátt. 12.25. — h Kolos. 2. 15. — i Mátt. 12.43. — k Zyd. 6. 4. 2 Piotr 2. 20. — l Mátt. 12.38. — m Joná. 2. 1. — n 1 Krol 10. 1. 2 Kron 9. 1. — o Mátt. 12.41. — p Joná. 3. 5. — q Mátt. 5. 15. Márk 4. 21. Luká. 8. 16.

paliwszy/nie stawia jey w skrytości/ áni pod korzec: ále ná świecznik: áby ći ktorzy wchodzą/ świátło widźieli. 34 Swiecą r ćiáłá jest oko. Jeśliby tedy oko twoje było szczere/ y ćiáło twoje wszystko będźie jásne: á jesliby złe było/ y ćiáło twoje 35 ćiemne będźie. Pátrzayże tedy/ áby świátło ktore jest w tobie/ nie 36 było ćiemnośćią. Jesli tedy wszystko ćiáło twoje jásne będźie/ nie máiąc żádney cząstki záćmioney: będźieć wszystko tak jásne/ że ćie jáko świecá błyskiem oświeći.

37 A Gdy to mowił/ prośił go niektory Fáryzeusz áby jadł obiad u niego: Wszedszy tedy/ uśiadł zá 38 stołem. A widząc to Fáryzeusz/ dźiwował s śię/ że śię nie umył przed 39 obiádem. Y rzekł PAn do niego: Teraz wy Fáryzeuszowie/ to co jest zewnątrz t kubká y miśy/ ochędażaćie: ále to co jest wewnątrz w was/ pełne jest drápiestwá y złośći. 40 Szaleni/ izaż ten ktory uczynił to co jest zewnątrz/nie uczynił też tego 41 co jest wewnątrz? Wszákże y z tego co jest u wewnątrz dawayćie jáłmużnę: á oto wszystkie rzeczy będą 42 wam czyste. Ale biádá wam Fáryzeuszowie/ że dawaćie dźieśięćinę z miętki x y z ruty y z káżdego źiela: lecz opuszczayćie sąd y miłość Bożą: teć rzeczy trzebá było czynić/ á onych nie opuszczáć. 43 Biádá wam Fáryzeuszowie/ że miłujećie pierwsze y miejscá w bożnicách/y pozdrawiánia ná rynkách. 44 Biádá wam Náuczeni w piśmie z y Fáryzeuszowie obłudni/ bośćie jáko groby ktorych nie widáć/ á ludźie ktorzy chodzą po nich/ nie wiedzą o nich.

45 A Odpowiádájąc niektory z Zakonnikow/ rzekł mu; Náuczyćielu/to mowiąc y nas hánbisz. 46 A on rzekł: Y wam a Zákonnikom/ biádá: ábowiem obćiążaćie ludźie brzemiony nieznośnymi/ á sámi śię y jednym pálcem swojim tych brzemion nie dotykaćie. 47 Biádá wam że budujećie groby b Prorokow/á ojcowie wászy pozábijáli je. 48 Záiste/ świadczyćie iż śię kochaćie w uczynkách ojcow wászych: ábowiem oni je pozábijáli/ á wy budujećie 49 groby ich. Dla tegoż też Mądrość Boża rzekłá; Poślę do nich c Proroki d Apostoły/ á z nich niektore zá- 50 bijáć y prześládowáć będą: Aby szukano od tego rodzáju krwie wszystkich Prorokow/ ktora wylána jest 51 od záłożenia świátá: Od krwie e Ablá/ áż do krwie f Záchárjaszá/ ktory zginął miedzy ołtarzem y kośćiołem. Záiste powiádam wam/ będą jey szukáć od rodzáju tego. 52 Biádá wam Zakonnikom/ bośćie wźięli klucz g umiejętnośći: sámiśćie nie weszli/ á tym ktorzy wniść chćieli/ zábraniáliśćie.

53 A Gdy im to mowił/ poczęli nań Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie bárzo náćieráć/ y przyczyny mu dawáć do mowienia co 54 wielu rzeczách: Czyháiąc nań/ y szukájąc áby co uchwyćili z ust jego/ żeby go oskárżyli.

r Mátt. 6. 22. s Mátt. 15. 2. t Mátt. 23.25. Tytus. 1. 15. u Psalm 41. 1. y 112.5 x Mátt 23.23. y Mátt 23. 6. z Mátt 23.27. a Mátt 23. 4. Dźiej. 15.10. b Mátt 23.29. c Mátt. 23.34. d Mátt. 10.16. e 1 Moj 4. 8. f 2 Kron 24.12. Mátt 25.35. g Mátt 23.13.

ROZDZIAŁ XII.

Strzeży śię kwásu Fáryzejskiego. 5. Kogo śię bać. 16. Bogátego postępki. 31. Krolestwá Bożego szukáć. 39. O przyśćiu PAńskim niespodźiánym. 42. O sludze wiernym y mądrym. 45. O sludze złym. 49. O niepokoju przy Ewángeliey.

1 M Iedzy tym gdy śię zgromádźiło wiele tyśięcy ludu/ ták iż jedni po drugich deptáli/ począł mowić do uczniow swojich; Naprzod strzeżćie a śię od kwásu Fáryzejskiego/ ktory jest obłudá. 2 Boć nie jest nic skrytego/ coby b objáwiano być nie miáło: áni tájemnego/ czegoby śię dowiedźieć nie miano. 3 Przeto/ cośćie mowili w ćiemnośći/ ná świetle słyszano będźie: á cośćie w ucho szeptáli w komorách/ obwołano będźie ná dáchách. 4 A mowię wam przyjaćiołom mojim; Nie bojćie c śię tych/ ktorzy ćiáło zábijáją/ á potym nie máją 5 coby więcey uczynili. Ale wam okażę kogo śię bać maćie; Bojćie śię tego/ ktory gdy zábije/ ma moc wrzućić do piekielnego ogniá. Záiste powiádam wam/ tego śię bojćie. 6 Izali pięći wroblikow nie przedáją d zá dwá pieniążki? Wszákże jeden z nich nie jest w zápámiętániu

a Mátt. 16. 6. Márk. 8. 15. b Job. 12.22. Mátt. 10.26. c Ezdi. 51. 7. Jeram. 1. 8. d Mátt. 10.29.

7 przed obliczem Bożym: ✣ Owszem y włosy e głowy wászey wszystkie są policzone. ✣ Przetoż się nie bójćie: nádwiele wróblikow wyśćie zacniejszy. 8 ✣ A mowię wam; Wszelki ktoryby mię wyznał f przed ludźmi/ y Syn człowieczy wyzna go przed Anjoły Bożymi. 9 ✣ Ale ktoby się mnie záprzał g przed ludźmi / zápra się go przed Anjoły Bożymi. 10 ✣ Y káżdemu ktoby mowił słowo przećiwko h Synowi człowieczemu/ będźie mu odpuszczono: ále temu ktoby i przećiwko Duchowi Swiętemu bluźnił / nie będźie odpuszczono. 11 ✣ A gdy was będą k wodźić do bożnic/ y do Przełożonych / y do Zwierzchnośći; nie troszczćie się jáko y coby śćie ku obronie odpowiedźieć/ 12 ábo coby śćie mowić mieli. ✣ Abowiem Duch Swięty náuczy was onęyże godźiny/ coby śćie mowić mieli.

13 Y Rzekł mu niektory z ludu: Náuczyćielu/ rzecz brátu memu/ áby się ze mną podźielił dźie- 14 dźictwem. ✣ Ale mu on rzekł: Człowiecze/ ktoż mię postánowił sędźią 15 ábo dźielcą miedzy wámi? ✣ Y rzekł do nich: Pátrzćie/ á strzeżćie się łákomstwá: gdyż nie w tym / że kto ma obfite máiętnośći / żywot jego zależy.

16 Y Powiedźiał im podobieństwo/ mowiąc: Niektorego człowieká bogátego pole / obfity urodzaj 17 przyniosło: ✣ Y rozmyślał sam w sobie / mowiąc: Coż uczynię? Gdyż nie mam gdźiebym zgromádźił uro- 18 dzáje moje? ✣ Y rzekł: To uczynię: Rozwálę gumná moje / á więtsze pobuduję / y zgromádzę tám wszystkie 19 urodzáje moje y dobrá moje: ✣ Y rzekę do duszy mojey: Duszo / masz l wiele dobr złożonych ná wiele lat: odpoczywáj / jedz / pij / bądź dobrey 20 myśli. ✣ Ale mu rzekł Bog: O głupi! tey nocy upomnią się duszę twojey od ćiebie: á to coś nágotowáł czy- 21 jeż m będźie? ✣ Tákći jest ktory sobie skárbi / á nie jest w Bogu bogáty.

22 Y Rzekł do uczniow swojich: Dla tego powiádam wam/ nie troszczćie się n o żywot wász / coby śćie je-

e Luka. 21.18. f Mátt. 10.32. g Márk. 8.38. 2.Tim. 2.12. h Mátt. 12.32. Márk. 3.28. i 1 Jan. 5.16. k Mátt. 10.19. Márk. 13.11. l Ezdr. 22.13. Modr. 2.6. 1 Kor. 15.32. m Psalm 39.7. n Psalm 55.23. Mátt. 6.25. 1 Piotr 5.7.

dli: áni o ćiáło / czym byśćie się 23 przyodźiewáli. ✣ Zacniejszy jest żywot/ niż pokarm; á ćiáło / niż odźie- 24 nie. ✣ Przypátrzćie się o krukom/ iż nie śieją áni żną / y nie máją spiżárni / áni gumná: á wżdy je Bog żywi: Czymżeśćie wy zacniejszy niż 25 ptacy? ✣ Y ktoż z was troskliwie myśląc / może przydáć do wzrostu 26 swego łokieć jeden. ✣ Ponieważ tedy y námniejszy rzeczy nie przemożećie/ czemuż się o inne troszczećie. ✣ 27 Przypátrzćie się liliam jáko rostą: nie prácują / áni przędą. A powiádam wam / że áni Sálomon we wszystkiey sławie swojey / nie był ták przyodźiány jáko jedná z tych. 28 ✣ A jesliże trawę/ ktora dźiś jest ná polu / á jutro będźie w piec wrzucona / Bog ták przyodźiewa; jákoż dáleko więcey was / o máłowierni! 29 ✣ Wy tedy nie pytajćie się coby śćie jeść ábo coby śćie pić mieli; áni wysoko latajćie *myślámi wászymi*: ✣ 30 Abowiem tego wszystkiego narodowie tego świátá szukáją. Ale Oćiec wász wie/ że tego potrzebujećie. ✣ 31 Owszem szukajćie krolestwá Bożego/ á to wszystko będźie wam przydano. 32 ✣ Nie boj się / o máluczkie stadko! ábowiem się upodobáło Ojcu wászemu dáć wam krolestwo. 33 ✣ Przedawajćie p máiętnośći wásze/ dawajćie jáłmużnę. Gotujćie sobie mieszki/ ktore nie wiotszeją; skárb / ktorego nie ubywa w niebieśiech: gdźie złodźiey przystępu niema/ áni mol psu- 34 je. ✣ Bo gdźie jest skarb wász/ tám będźie y serce wásze.

35 N Iech będą przepásáne biodrá q 36 wásze/ y świece zápalone. ✣ A wy *bądźćie* podobni ludźiom oczekawájącym Páná swego / áżby się wroćił z wesela; żeby / gdyby przyszedł á zákołátał/ wnet mu otworzy- 37 li. ✣ Błogosłáwieni oni słudzy/ ktore gdy przydźie Pan / czujące znajdźie. Záprawdę powiádam wam / iż się przepásze / á posádźi je zá stoł / á przechadzájąc się będźie im służył. 38 ✣ A jesliby przyszedł o wtorey straży; y o trzećiey straży przyszedłliby/ á tákby je ználazł/ błogosłáwieni są oni słudzy. 39 ✣ A to wiedźćie/ iż gdyby r wiedźiał gospodarz / o ktorey go-

o Job 12.7. Psalm 147.9. p Luka. 16.9. 1 Tym. 6.17. E. w dźień S. Márćina y Mikołájá. q Efez. 6.14. 1 Piotr 1.13. r Mátt. 24.43. 1 Thes. 5.2.

dźinie

dźinie złodźiey ma przyść / widyby czuł / á nie dopuśćiłby podkopáć domu swego. Przetoż y wy bądźćie 40 gotowi : bo o tey godźinie / o ktorey śię nie spodźiewaćie / Syn człowieczy przydźie.* (s Márk. 13.33.)

41 Y Rzekł mu Piotr : PAnie / do nas-że mowiß to podobieństwo czyli do wßystkich? 42 A PAn rzekł : Ktoryż tedy jest t wierny ßáfarz y rostropny / ktorego Pan postánowi nád czeládźią swoją / áby im ná czás wydawał obrok náznáczony. (t Mátt. 24.45.)

43 Błogosłáwiony jest on sługá / ktorego gdyby przyßedł Pan jego / znajdźie że ták czyni. 44 Záprawdę wam powiádam / że go nád wßystkimi dobrámi swojimi postánowi. 45 Ale jeslíby rzekł on sługá w sercu swojim ; Odwlacza PAn moj z przyśćiem *swojim* : y począłby bić sługi y służebnice / á jeść / pić / y opijáć śię : 46 Przydźie Pan sługi onego / dniá ktorego śię nie spodźieje ; y godźiny / ktorey nie wźwie / y odłączy go ; á część jego położy z niewiernymi. 47 Ten záśię u sługá ktoryby znał wolą Páná swego / á nie był gotowym / áni czynił według woli jego / 48 wielce bedźie karány. Ale ktory nie znał / á czynił rzeczy godne karánia / mniey plag odnieśie : A od káżdego komu wiele dano / wiele śię od niego upomináć bedą ; á komu śię wiele powierzono / więcey bedą chćieć od niego. (u Jákub 4. 17.)

49 PRzyßedłem ábym ogień puśćił ná źiemię / y czegoż chcę / jesli już gore x? 50 Aleć mam być chrztem ochrzczony : á jákom jest śćiśniony / poki śię to nie wykona? 51 Mniemaćie ábym przyßedł y pokoj dawáć ná źiemię? Bynamniey / powiádam wam ; ále rozerwánie. 52 Abowiem od tego czásu bedźie ich pięć w domu jednym rozerwánych ; trzej przećiwko dwiemá / á dwá przećiwko trzemá. 53 Powstánie oćiec przećiwko z synowi / á syn przećiwko ojcu : mátká przećiwko corce / á corká przećiwko mátce : świekrá przećiwko synowey swojey / á synowa przećiwko świekrze swojey. (x I. Tylko áby był zápalony. y Mátt. 10.34. z Mich. 7. 6.)

54 MOwił też y do ludu : Gdy widźićie a obłok wschodzący od Zachodu / záraz mowićie ; Przychodźi gwałtowny deßcz : y ták bywa. 55 A gdy wiátr wiejący od Południá / mowićie ; Gorąco bedźie : y bywa 56 ták. Obłudnicy postáwę niebá y źiemie rozeznawáć umiećie / á tego czásu jákoż nie poznawaćie? 57 Przecżże y sámi przez śię nie sądźićie 58 co jest spráwiedliwego? Gdy tedy idźieß z przećiwnikiem twojim b przed Urząd / stáray że śię w drodze / ábyś był wolen : by ćię snadź nie pociągnął przed Sedźiego / á Sedźiaby ćię podał ceklarzowi / á ceklarzby ćię wrzućił do więźienia. 59 Powiádamći ; Nie wynidźieß z támtąd / pokibyś nie oddał do ostátniego pieniążká. (a Mátt. 16. 2. b Mátt. 5. 25.)

ROZDZIAŁ XIII.

Piłat Gálilejczyki pomordował. 4. *Wieża Syloe ośmnaśćie zábiłá.* 6. *Figowe drzewo.* 11. *Niewiástá, przez ośmnaśćie lat chorująca, w Sábbat uzdrowioná.* 14. *Kśiążę bożnice PAnu o to przymawia.* 18. *Krolestwo Boże podobne źiárnu gorczycznemu.* 21. *I kwásowi.* 23. *Wiele ich ma bydź zbáwionych.* 31. *Herod lis.* 34. *Jeruzalem morderzem Prorokow.*

1 A Prawie ná ten czás byli przytomni niektorzy / oznájmujac mu o Gálilejczykách / ktorych krew 2 Piłat pomießał z ofiárámi ich. A JEzus odpowiádájac / rzekł im ; Mniemaćie że ći Gálilejczycy nád wßystkie inne Gálilejczyki grzeßniejßymi byli / iż tákowe rzeczy u-3 ćierpieli? Bynamniey / mowię wam. Y owßem / jesli nie bedźiećie pokutowáć / wßyscy tákże poginie-4 ćie. Abo ośmnaśćie onych ná ktore upádłá wieża w Syloe / y pobiłá je ; mniemaćie żeby ći winniejßymi byli nád wßystkie ludźie mießkájace 5 w Jeruzalem? Bynamniey / mowię wam. Y owßem jesli pokutowáć nie bedźiećie / wßyscy tákże poginiećie.

6 Y Powiedźiał *im* to podobieństwo : *Człowiek* niektory miał figowe drzewo wsádzone ná winnicy swojey ; á przyßedßy / ßukał ná nim owocu / ále nie ználazł. 7 Tedy rzekł do winiarzá : Oto po trzy

látá przychodzę ßukájac owocu ná tym drzewie figowym/ ále nie znáyduię. Wytnijże je ; bo przecżsie te 8 ziemię *prozno* zástępuje? ♣ Ale on odpowiádájac / rzekł mu: Pánie/ zániechaj go jeßcże y náten rok / áż 9 je okopię y obłożę gnojem. ♣ Dwa snadź przynieśie owoc : á jesli nie / potym je wytnieß.

10 NAucżał w jedney bożnicy w 11 Sábbát. ♣ A oto byłá *tám* niewiástá/ktora miáłá duchá niemocy ośmnaśćie lat : á byłá skurcżona/ ták/ iż śię żadna miára nie mogłá 12 rozprostowáć. ♣ Te gdy ujrzał JEzus/záwołał jey do śiebie / y rzekł jey : Niewiásto / uwolnionaś od 13 niemocy twojey. ♣ Y włożył ná nię ręce. A zárázem rozprostowáłá śię / y 14 chwaliłá Bogá. ♣ Tedy odpowiádájac Przełożony nád bożnica / ktory śię bárzo gniewał że JEzus w Sábbát uzdrawiał / rzekł do ludu : Sześć dni jest w ktore a trzebá robić:w te tedy dni przychodzac lecżćie śię / á nie w dźień Sábbátu. ♣ 15 Ale mu odpowiedźiał PAn/ y rzekł: Obłudniku ! ażaż káżdy z was b w Sábbát nie odwięzuje wołu swego/ ábo ośłá swego od żłobu / á nie wie16dźie żeby go nápojił. ♣ A tá corká Abráhámowá/ ktora był zwiazał ßátán oto już ośmnaśćie lat / zaż nie miáłá bydź rozwiazána od tey 17 zwiaski w dźień Sábbátu? ♣ A gdy on to mowił / záwstydźili śię wßyscy przećiwnicy jego. Ale wßystek lud rádował śię ze wßystkich onych chwalebnych spráw/ktore śię dźiały od niego.

18 ZAtym rzekł JEzus : Cżemuż podobne c jest krolestwo Boże? A 19 do cżegoż je przypodobam? ♣ Podobnie jest ziárnu gorcżycżnemu/ktore wźiawßy cżłowiek/ wrzućił do ogrodá swego / y rosło : y stáło śię drzewem wielkim / a ptaßkowie niebiescy cżynili sobie gniazdá ná gá20łeźiách jego. ♣ Y rzekł znowu : Do cżegoß przypodobam d krolestwo 21 Boże? ♣ Podobne jest kwásowi/ ktory wźiawßy niewiástá / zákryłá go we trzy miáry maki / áżby wßystko 22 zkwáśniáło. ♣ Y chodźił e po miástách y miásteczkách / náucżájac / á idac w droge do Jeruzalem.

23 Y Rzekł mu niektory : PAnie/ cżyli máło tych jest/ ktorzy máją być zbáwieni? A on rzekł do nich : 24 ♣ Uśiłujćie ábyśćie weßli przez ćiásna f brame : Abowiem powiádam wam : Wiele ich beda chćieli wniść 25 ále nie beda mogli. ♣ Gdy wstánie gospodarz y zámknie drzwi / á pocżniećie stáć przede drzwiámi y kołátáć we drzwi / mowiac : PAnie/ PAnie ! otworz g nam : Tedy *on* odpowiádajac rzecże wam . Nie 26 znam was z kadeśćie. ♣ Tedy pocżniećie mowić : Jadáliśmy przed toba / y pijáli / y ucżyłeś ná ulicách 27 náßych. ♣ A on rzecże : Powiádam wam/nieznam was z kadeśćie. Odstapćie ode mnie h wßyscy / ktorzy 28 cżyniećie nieprawość. ♣ Tám bedźie płácż i y zgrzytánie zebow / gdy k ujrzyćie Abráhámá/ Izáaká/y Jákobá / y wßystkie Proroki w krolestwie Bożym:á sámych śiebie precż 29 wyrzuconych. ♣ Y przyda drudzy od Wschodu y od Zachodu/y od Połnocy/y od Południá/á uśieda zá stołem 30 w krolestwie Bożym. ♣ A oto sa ostátni / ktorzy l beda pierwßymi ; á sa pierwßy / ktorzy beda ostátnimi :

31 WOnże dźień przystapili niektorzy z Fáryzeußow / mowiac mu ; Wynidź / á idź z tad / bo 32 ćie Herod chce zábić. ♣ Y rzekł im ; Idźćie / á powiedzćie temu lisowi : Oto wyganiam dyabły / y uzdrawiam dźiś y jutro / á trzećiego dniá 33 dokońcżenie wezme. ♣ Wßákże muße dźiś y jutro y po jutrze odpráwowáć droge : ábowiem niemoże bydź / áby miał Prorok zginać / o34procż w Jeruzalem. ♣ Jeruzalem/ Jeruzalem / ktore zábijaß m Proroki / á kámienujeß te ktorzy do ćiebie bywája posłáni ! ile kroć chćiałem zgromádźić dźieći twoje/ ták jáko kokoß *zgromadza* kurczętá swoje pod skrzydłá / á nie chćieli35śćie. ♣ Otoż zostánie wam n dom wáß pusty. A záprawdęć wam powiádam/ że mie nie ujrzyćie/áż przydźie *czás* , gdy rzecżećie ; Błogosłáwiony ktory o idźie w Imieniu PAńskim.

a 2 Moj. 20. 9. 5 Moj. 5. 13.
b *Luka.* 14. 5.
c Mátt. 13.31. *Márk.* 4. 31.
d Mátt. 13.33.
e *Mátt.* 9. 35. *Márk.* 6. 6.
f Mátt. 7. 13.
g Mátt. 7. 22.
h *Psalm* 6. 9. Mátt. 25. 41.
i Mátt. 8. 12.
k Mátt. 8. 11.
l Mátt. 19.30. y 20.16 *Márk.* 10.31.
m *Mátt.* 23.37.
n *Ezái.* 1. 7. Jerem. 7. 14 *Mich.* 3. 12.
o *Psalm* 118. 26.

ROZDZIAL XIV.

Pan opuchłego w Sabbat uzdrowił. 7. Do pokory napominał. 12. Ubogim dobrze czynić kazał. 16. Podobieństwo o wieczerzy wielkiey. 26. Dla niego wszystko opuszczać. 28. O budowaniu wieże. 31. O stoczeniu bitwy. 34. To soli.

1 Y Stało się / gdy wszedł JEzus w dom niektorego Przedniejszego Faryzeusza w Sabbat aby jadł chleb / że go oni podstrzegali. 2 A oto człowiek niektory opuchły był przed nim. 3 A odpowiadając JEzus rzekł do Zakonikow y do Faryzeuszow / mowiąc ; Godźili się w Sabbat uzdrawiać? 4 A oni milczeli. Tedy *on* ujawszy go / uzdrowił / y odprawił. 5 A odpowiadając rzekł do nich: Ktoregoż z was ośieł abo woł wpadnie w studnią / a nie wnet go wyćiągnie w dźień Sabbatu? 6 Y nie mogli mu na to odpowiedźieć. 7 Powiedźiał też y wezwanym podobieństwo (bacząc jako przedniejsze miejsca obierali) mowiąc do nich: 8 Gdybyś był od kogo wezwany na wesele / nie śiadajże na przedniejszym miejscu ; by snadź zacniejszy nad ćię nie był wezwany od niego. 9 A przyszedszy ten ktory ćiebie y onego wezwał / rzekłby tobie ; Daj temu miejsce : a tedybyś ze wstydem począł śiedźieć na poślednim miejscu. 10 Ale a gdybyś był wezwany / szedszy uśiadź na poślednim miejscu : a gdyby przyszedł ten ktory ćię wezwał / rzekłby tobie: Przyjaćielu / pośiadź się wyżey. Tedy będźiesz miał cześć przed społ-śiedzącymi z tobą. 11 Bo wszelki kto się b wywyższa / poniżony będźie : a kto się poniża / wywyższony będźie.*

12 MOwił też y onemu ktory go był wezwał : Gdy sprawujesz obiad abo wieczerzą / nie wzywajże przyjaćioł twoich / ani braći twojey / ani krewnych twoich / ani sąśiadow bogatych / żeby ćię snadź y oni zaśię nie wezwali / a stałaćby się nadgroda. 13 Ale gdy sprawujesz ucztę / wezwijże ubogich / ułomnych / chromych / y ślepych : 14 A będźiesz błogosławionym : boć nie mają czym nagrodźić / ale ć będźie nadgrodzono przy zmartwychwstaniu sprawiedliwych.

15 A Usłyszawszy to niektory z społśiedzących / rzekł mu : Błogosławiony ktory je chleb w krolestwie Bożym.

16 A On mu rzekł : Człowiek niektory sprawił c wieczerzą wielką / y zaprośił wielu. 17 Y posłał sługę swego w godźinę wieczerzy / żeby rzekł zaproszonym : Podźćie / bo już wszystko gotowo. 18 Y poczęli się wszyscy jednostajnie wymawiać. Pierwszy mu rzekł : Kupiłem wieś / y muszę iść a oglądać ją / proszę ćię miey mię za wymowionego. 19 A drugi rzekł: kupiłem pięć jarzm wołow / y idę abym ich doświadczył : proszę ćię miey mię za wymowionego. 20 A drugi rzekł; Żonem pojął : a dla tego przyść nie mogę. 21 A wroćiwszy się on sługa / oznajmił to Pánu swemu. Tedy się gospodarz rozgniewawszy / rzekł słudze swemu : Wynidź prętko na ulice / y na drogi miejskie ; a ubogie / y ułomne / y chrome / y ślepe / wprowadź tu. 22 Y rzekł sługa: Pánie stało się jakoś rozkazał ; a jeszcze miejsce jest. 23 Y rzekł Pan do sługi : Wynidź na drogi y *miedzy* opłotki / przymuś d wniść ; aby był napełniony dom moj. 24 Abowiem powiadam wam / że żaden z onych mężow ktorzy byli zaproszeni / nie ukuśi wieczerzy mojey.*

25 Y Szedł z nim wielki lud : a obroćiwszy się rzekł do nich ; 26 Jeśli kto idźie do e mnie / a nie ma wnienawiśći ojca swego / y matki / y żony / y dźieći / y braći / y śiostr / nawet y duszę swojey / nie może być uczniem mojim. 27 A ktokolwiek nie nieśie krzyża swego / a idźie za mną / nie może być uczniem mojim. 28 Bo ktoż z was jest chcąc zbudować wieżą / aby pierwey uśiadszy / nie obrachował nakładu / mali to czymby jey dokończył ; 29 Aby snadź gdyby założył fundament / a dokończyć nie mogł / wszyscy ktorzyby to widźieli / nie poczęli się naśmiewać z niego / 30 Mowiąc ; Ten człowiek począł budować / a nie mogł dokończyć. 31 Abo

Marginalia: E. na N. II. po S. Trojcy. — c Ezai. 25. 6. Mát. 22. 1. Objaw. 19. 7. — d 2 Tym. 4. 2. — e Mát. 10. 37 y 16. 2. Mark. 8. 34. Luka 9. 23. — E. na Niedz. XVII. po S. Trojcy. — a Przyp. 25. 7. — b Job. 22. 29. Przyp. 29. 23. Mátt. 23. 12. Luka. 18. 14.

ktory

ktory Krol jádac ná woinę potykáć śię z drugim Krolem / pierwey uśiadszy nieradźi śię / mogłliby śię w dźieśiąći tyśiecy potkáć z onym ktory we dwudźiestu tyśiecy jedźie 32 przećiwko niemu. ✠ A jeśli nie; Gdy on jeszcze jest dáleko od niego / posły wypráwiwszy do niego, prośi o to co 33 należy do pokoju. ✠ Tákże y káżdy z was / ktoby śię nie wyrzekł wszystkich májętnośći swojich / nie może być uczniem mojim. ✠ Dobrać jest 34 sol. ✠ Lecz jeśli ksol zwietrzeje / czym-35 że ją nápráwią? ✠ Nie przygodźi śię áni do ziemie áni do gnoju ále ją precz wyrzucáją. Kto ma uszy ku słuchániu / niechaj słucha.

f Mátt. 5. 13. Márk. 9. 50.

Rozdział XV.

PAn pokutujące przyjmował. 4. Siebie y onych podobieństwem dwojákim. 11. Y przykłádem marnotrátnego syná, y miłośiernego ojcá, bronił.

1 Y Przybliżáli śię do niego wszyscy a Celnicy y grzesznicy / áby 2 go słucháli. ✠ Y szemrali Fáryzeuszowie y Náuczeni w piśmie / mowiąc. Ten grzeszniki przyjmuje / y je z nimi. 3 ✠ Y powiedźiał im to pobieństwo / mowiąc: 4 ✠ Ktoryż z was człowiek / gdyby miał b sto owiec / á strąćiłby jednę z nich: izali nie zostawia onych dźiewiąćidźieśiąt y dźiewiąći ná puszczy / á nie idźie zá oną ktora 5 zginęłá áżby ją ználazł? ✠ A ználazszy / kłádźie ją ná rámioná swoje rá-6 dując śię. ✠ A przyszedszy do domu / zwoływa przyjaćioł y sąśiad / mowiąc im: Rádujćie śię ze mną: bom ználazł owcę moję / ktora byłá zgi-7 nęłá. ✠ Powiádam wam / że táka będźie rádość w niebie nád jednym grzesznikiem pokutującym / wiecey niż nád dźiewiąćią dźieśiąt y dźiewiąćią spráwiedliwych / ktorzy nie 8 potrzebują c pokuty. ✠ Abo ktora niewiástá májąc dźieśięć groszy / jeśliby strąćiłá grosz jeden: izali nie zápala świece / y nie umiáta domu / á nie szuka z pilnośćią / áżby zná-9 lázłá; ✠ A ználazszy / zwoływa przyjaćiołek y sąśiádek / mowiąc: Rádujćie śię ze mną: ábowiem ználázłám grosz ktorym byłá strą-10 ćiłá. ✠ Ták / powiádam wam / będźie rádość przed Anjoły Bożymi nád jednym grzesznikiem pokutującym.*

a Mátt. 9. 10. z. ná V. III. do S. Trojey. a Mátt. 18. 13. Márk. 1. 17. Luká. 5. 32. b Mátt 18. 12. c Luká. 5. 31.

11 A On rzekł: Człowiek niektory 12 miał dwu synow. ✠ Y rzekł młodszy z nich ojcu: Ojcze / day mu dźiał májętnośći ná mię przypadájącey. ✠ Y rozdźielił im májętność. 13 A po niewielu dni / zebrawszy wszystko on młodszy syn / odjáchał w dáleką krájinę / y rozproszył tám máje-14 tność swoję żyjąc rozpustnie. ✠ A gdy wszystko potráćił / stał śię głod wielki w oney krájinie; á on począł 15 niedostátek ćierpieć. ✠ A ták szedszy / przystał do jednego mieszczániná oney krájiny; ktory go posłał do fol-16 wárku swego / áby pásł świnie. ✠ Y żądał nápełnić brzuch swoj młotem ktore jadáły świnie: ále mu ich 17 nikt nie dawał. ✠ Potym przyszedszy k sobie / rzekł: O jáko wiele nájemnikow ojcá mego máją dosyć chlebá: 18 á ja od głodu ginę. ✠ Wstawszy tedy poydę do ojcá mego / y rzekę mu: Ojcze / zgrzeszyłem przećiwko niebu 19 y przed tobą: ✠ Y nie godźienem wiecey być názywány synem twojim / uczyń mię jáko jednego z náje-20 mnikow twojich. ✠ Tedy wstawszy / szedł do ojcá swego. A gdy on jeszcze d był opodal / ujrzał go oćiec jego, y użáliwszy śię go, przybieżał / á padszy ná szyję jego / pocáło-21 wał go. ✠ Y rzekł mu syn: Ojcze / zgrzeszyłem przećiwko niebu y przed tobą; y już em nie jest godźien ábym był názywany synem twojim. 22 ✠ Rzekł tedy oćiec do sług swojich; Przynieśćie onę przednią szátę / á oblecźćie go / y dajćie pierśćień ná 23 rękę jego / y obuwie ná nogi jego. ✠ A przywiodszy ono tłuste ćielę / zábijćie, á jedząc bądźmy weseli. ✠ Abo-24 wiem ten syn moj umárły był / á záśię ożył; zginął był / y ználeźiony 25 jest: y poczęli śię weselić. ✠ Ale stárszy syn jego był ná polu. A gdy przychodząc przybliżył śię ku domo-26 wi / usłyszał muzykę y tańce. ✠ A záwoławszy jednego z sług / pytał coby 27 to było? ✠ A on mu powiedźiał; Brát twoj przyszedł / y zábił oćiec twoj ono tłuste ćielę / iż go zdrowe-28 go dostał. ✠ Y rozgniewał śię á nie

d Efez. 2. 13.

chćiał

chćiał wniśc. Ale oćiec jego wyszedszy/ prośił go. 29 A on odpowiádájac rzekł ojcu: Oto przez ták wiele lat służe tobie/ á nigdym nie przestąpił przykazánia twego; wszákżes mi nigdy nie dał koźlećia/ ábym śie z przyjaćioły mojimi weselił. 30 Ale gdy ten syn twoj/ ktory pożárł májetność twoje z wszetecznicámi/ przyszedł; zábiłeś mu ono kłuste ćielę. 31 A on mu rzekł: Synu/ tyś záwżdy ze mną; á wszystkie *dobrá* moje/ twoje sa. 32 Lecz trzebá było weselić śie y rádowáć/ że ten brát twoj umárł był/ á záśie ożył; y zginął był/ áználeźiony jest.

ROZDZIAL XVI.

Száfarz niewierny. 3. I postępki jego. 13. Dwiemá Pánom służyć niemożna. 14. Łákomi Fáryzeuszowie zgromieni. 16. Zakon Boży y Prorocy dokąd trwáć mieli. 18. Zony nie opuszczáć. 19. Bogacz y Lázarz.

E. ná N. IX. po S. Trojcy.

1 MOwił też y do uczniow swojich: Człowiek niektory był bogáty/ ktory miał száfárzá/ á ten był odnieśiony do niego/ jáoby rozpraszał dobrá jego. 2 A záwołáwszy go/ rzekł mu: Coż to słyszę o tobie? Oddaj liczbę z száfárstwá twego: ábowiem już więcey nie bedźiesz mogł száfowáć. 3 Y rzekł on száfarz sam w sobie: Coż uczynię? Gdyż Pan moj odbiera ode mnie száfárstwo? Kopáć nie mogę/ żebráć śię wstydzę. 4 Wiem co uczynię/ że gdy bedę złożony z száfárstwá/ przyjmą mię do domow swojich. 5 Záwoławszy tedy do śiebie káżdego z dłużnikow Páná swego/ rzekł pierwszemu: Wieleś winien Pánu memu? 6 A on rzekł: Sto báręł Oliwy. Y rzekł mu: Weźmi zapis twoj/ á śiadszy prętko/ nápisz pięćdźieśiąt. 7 Potym drugiemu rzekł: A tyś wiele winien? A on mu rzekł: Sto korcy pszenice. Y rzekł mu: Weźmi zapis twoj/ á nápisz ośmdźieśiąt. 8 Y pochwalił Pan száfárzá niespráwiedliwego/ iż rostropnie uczynił. Bo synowie tego świátá rostropnieyszy są nád syny świátłośći w rodzáju swojim. 9 Ja ć wam powiádam:

a Mátt. 6. 20. y 19. 21 Luka. 1. 41. 1 Tym. 1. 18.

Czyńćie sobie á przyjaćioły z mámmony niespráwiedliwośći; áby/ gdy ustániećie/ przyjęli was do wiecznych przybytkow. *

10 b KTo wierny jest w máłe/ y w wielu wiernym jest; á kto w máłe niespráwiedliwy/ y w wielu niespráwiedliwym jest. 11 c Ponieważeśćie tedy w mámmonie niespráwiedliwey wiernymi nie byli; prawdźiwego ktoż śię wam powierzy? 12 A jesliśćie w cudzym wiernymi nie byli/ ktoż wam da co wászego jest? 13 Zaden sługá nie może d dwiemá pánom służyć/ gdyż ábo jednego bedźie miał w nienawiśći/ á drugiego bedźie miłował; ábo śię jednego trzymáć bedźie/ á drugim pogárdźi. Nie możećie Bogu służyć y mámmonie.

14 A Słucháli tego wszystkiego y Fáryzeuszowie ktorzy byli łákomi/ y náśmiewáli śię z niego. 15 Y rzekł im: Wy jesteśćie ktorzy sámi śiebie uspráwiedliwiaćie przed ludźmi/ ále Bog zna serca wásze. Bo co jest u ludźi wyniosłego/ obrzydliwośćia jest przed Bogiem. 16 Zakon y Prorocy áż d do Janá: á od tego czásu krolestwo Boże opowiádáne bywa/ á káżdy śię do niego gwałtem ćiśnie. 17 Y łátwiey jest niebu e y źiemi przeminąć/ niżeli jedney kresce zakonu upáść. 18 Wszelki ktory opuszcza żonę swoję/ á inną pojmuje/ cudzołoży: á kto od mężá opuszczoną pojmuje/ cudzołoży.

E. ná N. I. po S. Trojcy.

19 A Był niektory człowiek bogáty/ ktory śię obłoczył w szárłat y w bisior: y używał ná káżdy dźień hojnie. 20 Był też niektory żebrak/ imieniem Lázarz; ktory leżał u wrot jego owrzedźiáły: 21 Prágnął być násycony z odrobin/ ktore pádáły z stołu bogaczowego; ále y psi przychodząc/ lizáli wrzody jego. 22 Y stáło śię że umárł on żebrak/ y odnieśiony był od Aniołow ná łono Abráhámowe. Vmárł też y bogacz/ y pogrzebiony jest. 23 A *bedąc* w piekle/ podniozszy oczu swoich gdy był w mękách/ ujrzał Abráhámá z dáleká/ y Lázárzá ná łonie jego. 24 Tedy bogacz záwołáwszy rzekł;

b Mát. 6. 1 c 1 Sá. 16. 1 Kr. 29. 1 Psal. 7. 1 Jere. 11. 2 y 17. 1 y 20. 1 Przy. 17. Mát. 21. 1 Dźie. 1. 2 Rzy. 2. 2 Objá. 8. 2 d Mát. 11. 1 e Ezái. 40. 8 f Mát. 5. 32 y 19. 9 1 Kor. 7. 10

Ojcze Abráhámie/ zmiłuj śię náde mną/ á poszli Łázárzá/ áby omoczył koniec pálcá swego w wodźie/ á ochłodźił język moj: bo męki ćierpię w tym g płomieniu.

25 Y rzekł Abráhám; Synu/ wspomni żeś ty odebrał dobre rzeczy twoje zá żywotá twego/ á Łázarz tákże złe: á teraz on ma poćiechę/ á ty męki ćierpisz.

26 A nád to wszystko/ miedzy námi y wámi otchłań wielka jest utwirdzona/ áby ći ktorzy chcą z tąd przejść do was/ nie mogli; áni owi z támtąd przejść do nás.

27 A on rzekł; Proszę ćię tedy Ojcze/ ábyś go posłał do domu ojcá mego:

28 Abowiem mam pięć bráći/ áby im świádectwo wydał/ żeby też y oni nie przyszli ná to miejsce męki.

29 Y rzekł mu Abráhám; Máją Mojżeszá y h Proroki/ niechże ich słucháją.

30 A on rzekł; Nie/ Ojcze Abráhámie: ále gdyby kto z umárłych szedł do nich/ będą pokutowáć.

31 Y rzekł mu; Ponieważ Mojżeszá y Prorokow nie słucháją/ tedy choćby też kto zmartwychwstał/ i nie uwierzą.*

g Izái. 66.24. Márk. 9.44.
h Izái. 34.16. Janá. 5.39. Dźiej. 17.11.
G. Nie ládzo śię nawrocił.

ROZDZIAŁ XVII.

Zgorszenia być muszą. 3. Winy odpuszczáć. 6. Moc wiáry. 7. Niegodność ludzka. 11. Dźieśięć trędowátych. 21. O przyśćiu krolestwá Bożego. 23. O fałszywych Prorokách. 24. Sposob przyśćia PAńskiego ná sąd. 26. Co śię przed tym dźiać ma.

1 Y Rzekł do ucżniow: Niemożna áby/ zgorszenia przyść nie miáły: Ale biádá temu/ przez kogo przychodzą.

2 Lepiejby mu było/ áby młyński kámień záwieszony był ná szyjey jego/ y wrzucony był w morze/ niżby jednego z tych máłych zgorszyć miał.

3 Miejćież śię ná pieczy. A Jeśliby zgrzeszył b przećiwko tobie brát twoj/ strofuj go: á jeśliby śię upámiętał/ odpuść c mu.

4 A choćby śiedm kroć ná dźień d zgrzeszył przećiwko tobie/ y śiedm kroć przez dźień śię do ćiebie náwroćił/ mowiąc; Żal mi tego: odpuść mu.

a Mátt. 18.7. Márk. 9.42.
b 5 Moj. 19.17. Mátt. 18.15.
c Márk. 11.25.
d Mátt. 18.22.

5 Y Rzekli Apostołowie PANU:

6 przymnoż nam wiáry. A PAn rzekł: Jeślibyśćie mieli e wiárę jáko źiárno gorczyczne/ á rzeklibyśćie temu drzewu leśney figi: Wyrwi śię z korzenia/ á wsadź śię w morzu; usłucháłoby was.

7 Y Ktoż z was jest coby miał sługę orzącego/ ábo pásącego/ ktoryby gdyby śię wroćił/ záraz mu

8 rzekł: Podź/ á uśiądź zá stoł. Y owszem/ izali mu nie rzecze? Nágotuj cobym wieczerzał/ á przepásawszy śię/ służ mi áż śię nájem y nápiję:

9 A potym y ty jedz y pij. Izali dźiękuje słudze onemu/ iż uczynił to co mu było rozkazano? Nie zda mi śię.

10 Tákże y wy gdy uczynićie wszystko co wam rozkazano/ mowćie: Słudzy nie użyteczni jesteśmy/ bo cośmy byli powinni uczynić/ uczyniliśmy.

11 Y Stáło śię gdy szedł do Jeruzalem/ że szedł pośrzodkiem Sámáryjey y Gálilejey.

12 A gdy wchodźił do niektorego miásteczká/ zabieżáło mu dźieśięć mężow trędowárych/ ktorzy stánęli z dáleká.

13 A ći podnioszy głos *swoj*, rzekli; JEzuśie Náuczyćielu/ zmiłuj śię nád námi.

14 Ktore on ujrzawszy/ rzekł im; Szedszy okażćie f śię kápłánom. Y stáło śię gdy szli/ że oczyśćieni są.

15 Ale jeden z nich ujrzawszy że jest uzdrowiony/ wroćił śię/ wielkim

16 głosem chwaląc Bogá. Y padł ná oblicze *swoje* u nog jego dźiękując mu; á ten był Sámárytan.

17 A JEzus odpowiádájąc rzekł; Zaż nie dźieśięć jest oczyśćionych? á dźie-

18 więć kedy? Nie ználeźli śię áby śię wroćili y dáli chwałę Bogu/ je-

19 dno ten cudzoźiemiec. Y rzekł mu; Wstań/ idź wiárá twojá ćię uzdrowiłá.*

20 A Będąc pytány od Fáryzeuszow/ kiedy przyjdźie krolestwo Boże? odpowiedźiał im/ y rzekł; Nie przyjdźie krolestwo Boże z postrzeżeniem.

21 Ani rzeką; Oto tu ábo oto tám *jest*: ábowiem oto krolestwo Boże jest miedzy wámi.

22 Y rzekł do ucżniow; Przyjdą dni/ że będźiećie żądáć ábyśćie widźieli jeden *dźień* ze dni Syná człowie-

e Mátt. 17.20.
E. ná Niedź. XIV. po S. Trojcy
f 3 Moj. 14.2.

23 ciego/ ále nie oglądaćie. ✠ Y rzeką wam ; Oto tu/ ábo g oto tám *jest* ; *ále* nie chodźćie/ áni śię *zá nimi* udawajćie. 24 ✠ Abowiem jáko błyskáwicá/ błyskájąc śię od *jedney* strony ktora jest pod niebem/ áż do *drugiey* ktora jest pod niebem/ świeći ; ták będźie y Syn człowieczy w dźień swoj. 25 ✠ Ale pierwey muśi h wiele ućierpieć/ y być odrzuconym od narodu tego. 26 ✠ A jáko było zá dni i Noego : ták będźie y zá dni Syná człowieczego. 27 ✠ Jedli/ pili/ żenili śię/ y zá mąż wydawáli áż do onego dniá/ ktorego wszedł Noe do Korabiá/ y przyszedł potop/ á wytráćił wszystkie. 28 ✠ Tákże też jáko śię dźiáło zá dni Lotowych/ jedli/ pili/ kupowáli/ przedawáli/ szczepili/ budowáli. 29 ✠ Ale dniá tego gdy k wyszedł Lot z Sodomy/ spadł jáko deszcz ogień z śiárką z niebá/ y wytráćił wszystkie. 30 ✠ Tákći też będźie w on dźień/ ktorego śię Syn człowieczy objáwi. ✠ Onegoż dniá/ byłliby kto ná dáchu/ á naczynia jego w domu/ niech nie zstępuje áby je pobrał ; á kto ná roli/ niech śię tákże nie wracá do tego co jest pozad. 31 ✠ Pámiętajćie ná żonę l Lotowę. 32 ✠ Ktobykolwiek chćiał záchowáć duszę swoję/ stráći ją : á ktoby ją kolwiek stráćił/ ożywi ją. 33 ✠ Powiádam wam ; Oney nocy będą m dwá ná jednym łożu/ jeden wźięty będźie/ á drugi zostáwiony. 34 ✠ Dwie będą mleć z sobą ; jedná wźięta będźie/ á druga zostáwiona. 35 ✠ Dwá będą ná roli ; jeden będźie wźięty/ á drugi zostáwiony. 36 ✠ A odpowiádájąc rzekli mu ; Gdźież PAnie ! A on im rzekł : Gdźie n będźie o ścierw/ tám śię zgromádzą y orłowie.

ROZDZIAL XVIII.

Sędźia niespráwiedliwy. 10. *O modlitwie Fáryzeuszowey y Celnikowey.* 15. *Dźiatkom krolestwo Boże należy.* 18. *Z kśiążęćiem o otrzymániu Żywotá wiecznego, rozmawia.* 28. *Ucżniom nadgrodá zá ich utrátę obiecána.* 35. *Slepemu wzrok przywrocony.*

1 Powiedźiał im jeszcze podobieństwo do te° *zmierzájące,* iż śię záwżdy potrzebá a modlić/ á nie ustawáć/ Mowiąc ; Był niektory Sędźia w jednym mieśćie/ ktory śię Bogá nie bał/ y człowieká śię nie wstydźił. 2 ✠ Byłá też wdowá w tymże mieśćie/ ktora przychodźiłá do niego/ mowiąc ; Pomśći śię *krzywdy* mojey nád przećiwnikiem mojim. 3 ✠ Lecz on długo niechćiał. Ale potym rzekł sam w sobie. Acżći śię Bogá nie boję/ y człowieká śię nie wstydzę : 4 ✠ Wszákże iż mi śię uprzykrza tá wdowá/ pomszczę śię *krzywdy* jey/ áby ná ostátek przyszedszy/ nie byłá mi ćiężká. 5 ✠ Rzekł tedy PAN : Słuchajćież co mowi niespráwiedliwy sędźia. 6 ✠ A Bog izali b śię nie pomśći *krzywdy* wybránych swojich/ wołájących do śiebie we dnie y w nocy/ chociaż im długo ćierpi ? 7 ✠ Powiádam wam/ iż śię pomśći *krzywdy* ich w rychle. 8 ✠ Ale gdy przydźie Syn człowieczy/ izali znajdźie wiárę ná źiemi ?

9 RZekł też y do niektorych ktorzy ufáli sámi w sobie/ że byli spráwiedliwymi/ á inszych zá nic niemieli/ to podobieństwo. 10 ✠ Dwoje ludźi wstąpiło do Kośćiołá áby śię modlili : jeden Fáryzeusz/ á drugi Celnik. 11 ✠ Fáryzeusz stánąwszy/ ták śię sam u śiebie modlił ; Dźiękuję tobie Boże/ żem nie jest jáko inni ludźie/ drapieżni/ niespráwiedliwi/ cudzołożnicy/ ábo jáko y ten Celnik. 12 ✠ Poszczę dwá kroć w tydźień: dawam dźieśięćinę ze wszystkiego co mam. 13 ✠ A Celnik stojąc z dáleká/ nie chćiał podnieść y oczu swych w niebo/ ále śię bił w pierśi swoje mowiąc: Boże bądź miłośćiw mnie grzesznemu. 14 ✠ Powiádam wam/ żeć ten odszedł uspráwiedliwionym do domu swego/ więcey niżeli on. Abowiem kto c śię wywyższa/ będźie poniżony/ á kto śię poniża/ będźie wywyższony. *

15 PRzynoszono też d do niego y niemowiątká/ áby śię ich dotykał : Co gdy widźieli uczniowie/ gromili je. 16 ✠ Ale JEzus zwoławszy ich/ rzekł : Dopuśććie dźiatkom przychodźić do mnie/ á nie zábraniajćie im : ábowiem tákowych jest 17 e krolestwo Boże. ✠ Záprawdę powiádam wam : Ktobykolwiek nie

g *Mátt.* 24.23. *Márk.* 13.21.
h *Mátt.* 16.21. *Márk.* 8.31.
i 1 *Moj.* 6.5. *Mátt.* 24.37. 1 *Piotr* 3.20.
k 1 *Moj.* 19.24.
l 1 *Moj.* 19.26.
m *Mátt.* 10.39. *Márk.* 8.35. *Luká.* 9.24. *Janá.* 12.25.
n *Mátt.* 24.41.
o *G. Ciáło.*
a *Rzym.* 12.12. *Efez.* 6.18. 1 *Tess.* 5.17 1 *Tym.* 2.1.
b *Objáw.* 6.10.
E. *ná Niedz.* XI. *po S. Trojcy*
c *Job.* 22.29. *Przyp.* 29.23. *Mátt.* 23.12. *Luká.* 14.11. *Jákub.* 4.6. 1 *Piotr.* 5.5.
d *Márk.* 10.13
e *Mátt.* 18.3

przyjął krolestwá Bożego jáko dźiećiątko/ nie wnidźie do niego.

18 Y Pytał go niektory Kśiążę/ mowiąc: Náuczycielu dobry/ co czyniąc odźiedźiczę żywot wieczny? 19 Y rzekł mu Jezus: Przecz mię zowiesz dobrym? Nikt nie *jest* dobry/ tylko jeden/ *to jest* Bog: 20 Umiesz przykazánia? Nie cudzołoż: Nie zábijaj: Nie krádni: Nie świádcz fałszywie: Cżći Ojcá twego y mátkę twoję. 21 A on rzekł: Tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey. 22 Co usłyszawszy Jezus/ rzekł mu: Jednegoć jeszcze nie dostawa: Wszystko co masz przedaj/ á rozday ubogim/ á będźiesz miał skarb w niebie: á przyszedszy násláduj mię. 23 A on usłyszawszy to/ bárzo śię zásmućił: bo był náder bogáty. 24 A gdy go Jezus ujrzał bárzo zásmuconego/ rzekł: Jákoż trudno i ći co máją pieniądze/ wnidą do krolestwá Bożego! 25 Abowiem łátwiey jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne/ niż bogátemu wniść do krolestwá Bożego.

26 Tedy rzekli ći ktorzy to słyszeli: Y ktoż może być zbáwiony? 27 Ale on rzekł: Co jest nie można u ludźi/ można jest u Bogá. 28 Y rzekł Piotr: Otośmy my opuśćili wszystko/ á poszlismy zá tobą. 29 Tedy im on rzekł: Záprawdę powiádam wam/ iż niemász nikogo/ coby opuśćił dom/ ábo rodźice/ ábo bráćią/ ábo żonę/ ábo dźieći/ dla krolestwá Bożego: 30 Aby nie wźiął dáleko więcey w tym czáśie/ á w przyszłym wieku żywotá wiecznego.

31 A Wźiąwszy z sobą onych dwunaśći/ rzekł im. Oto wstępujemy do Jeruzalem: á wypełni śię wszystko co nápisano przez Proroki o Synu człowieczym. 32 Bo będźie wydány pogánom/ y będźie náśmiewány/ y zelżony/ y uplwány: 33 A ubiczowawszy zábiją go: ále dniá trzećiego zmartwychwstánie. 34 Lecz oni z tego nic nie zrozumieli: y było to słowo zákryte przed nimi/ y nie wiedźieli co mowiono. 35 Y stáło śię gdy śię on przybliżał do Jerychá/ ślepy niektory śiedźiał podle drogi/ żebrząc. 36 A usłyszawszy lud przechodzący/ pytał coby to było? 37 Y powiedźiano mu/ iż Jezus Názáreński tedy idźie. 38 Y záwołał mowiąc: Jezuśie Synu Dawidow zmiłuj śię náde mną: 39 Lecz ći co szli w przod/ gromili go áby milczał. Ale on tym więcey wołał: Synu Dawidow zmiłuj śię náde mną! 40 Zástánowiwszy śię tedy Jezus/ kazał go przywieść do śiebie. A gdy śię przybliżył/ pytał go/ Mowiąc: 41 Co chcesz ábym ći uczynił? A on rzekł: Pánie/ ábym przejrzał. 42 A Jezus mu rzekł: Przejrzy/ wiárá twoja ćiebie uzdrowiłá. 43 Y záraz przejrzał/ y szedł zá nim wielbiąc Bogá. Co wszystek lud widząc/ dał chwałę Bogu.

ROZDZIAŁ XIX.

Zacheusz Páná widźieć prágnie. 10. U ktorego Pan będąc, grzesznikćieszy. 12. Przykład człowieká ktory dáleko odjechał. 29. Wjazd Páński do Jeruzalem. 41. Płácz nád miástem. 45. Nierządu z kośćiołá wyrzucenie.

1 A Jezus wszedszy/ szedł przez Jerycho. 2 A oto mąż ktorego zwáno imieniem Zácheusz/ ktory był Przełożony nád Celnikámi: á ten był bogáty. 3 Y żądał widźieć Jezusá/ coby záczby był. Lecz nie mogł przed ludem: bo był máłego wzrostu. 4 A bieżawszy naprzod/ wstąpił ná drzewo leśney figi/ áby go ujrzał: bo tám tędy iść miał/ 5 A gdy przyszedł ná ono miejsce/ pojrzawszy Jezus wzgorę/ ujrzał go/ y rzekł do niego: Zácheuszu/ zstąp prętko ná doł: ábowiem dźiś muszę zostáć w domu twojim. 6 Y zstąpił prętko: 7 y przyjął go z rádośćią. A widząc to wszyscy/ szemráli mowiąc: U człowieká grzesznego gospodą stánął. 8 A stánąwszy Zácheusz/ rzekł do Páná: Oto połowicę májętnośći mojich dawam ubogim/ Pánie: á jeślim kogo w czym podszedł/ oddawam w czwor nasob. 9 Y rzekł mu Jezus: Dźiś śię stáło zbáwienie domowi temu; dla tego/ że y on jest synem Abráhámowym. 10 Bo przyszedł á Syn człowieczy/ áby szukał y záchował co było zginęło.

Tego

f Mátt. 19.16. Márk. 10.17. g 2 Moj. 20.13. Rzym 13. 9. h Syrác. 3. 1. Efez. 6. 2. i Mátt. 19.23. k Job. 42. 2. Jerem. 32 17. Mátt. 19.26. l 5 Moj. 33. 9. E. ná Niedź. Zapustną. m Mátt. 20.18. n Psalm 22. 7. Ezái. 53. 7. o Márk. 10.46. a Mátt. 18.11. Dźiej. 13.46.

11 Tego gdy oni słucháli/ mowiąc dáley/ powiedźiał im podobieństwo; dla tego że był blisko od Jeruzalem; á iż oni mniemáli że się wnet krolestwo Boże objáwić miáło. 12 Rzekł tedy; Niektory człowiek b rodu zacnego/ jáchał w dáleką kráinę/ áby sobie wźiął krolestwo/ y záśię śię wroćił. 13 A záwoławszy dźieśiąći sług swoich/ dał im dźieśięć grzywien/ y rzekł do nich: Hándluyćie áż przyjádę. 14 Lecz mieszczánie jego mieli go w nienawiśći/ y wypráwili zá nim poselstwo/ mowiąc; Nie chcemy áby ten krolował nád námi.

b Mátt. 25.14. Márk. 13.34.

15 Y Stáło śię gdy śię wroćił/ wźiąwszy krolestwo/ że rozkazał do śiebie záwołáć sług onych/ ktorym był dał pieniądze; áby śię dowiedźiał co ktory hándluiąc zyskał? 16 Tedy przyszedł pierwszy/ mowiąc: Pánie/ grzywná twojá dźieśięć grzywien urobiłá. 17 Y rzekł mu; Dobrze sługo dobry/ iżeś był nád máłym wiernym/ miej że władzą nád dźieśiąćią miast. 18 Przyszedł y drugi/ mowiąc; Pánie/ grzywná twojá pięć grzywien urobiłá. 19 Rzekł y temu: Y ty bądź nád pięćią miast. 20 A inszy przyszedł/ mowiąc; Pánie/ oto grzywná twojá ktoram miał záchowaną w chustce. 21 Bom śię ćiebie bał/ żeś jest człowiek srogi: bierzesz/ czegoś nie położył: á żniesz/ czegoś nie śiał. 22 Tedy mu rzekł: Z ust twoich c sądzę ćię/ zły sługo: Wiedźiałeś żem ja jest człowiek srogi/ ktory biorę czegom nie położył/ á żnę czegom nie śiał? 23 Przeczżeś tedy nie dał srebrá mego do lichwiarzow? A ja przyszedszy/ wźiąłbym je był y z lichwą. 24 Y rzekł tym ktorzy tuż stáli: Weźmićie od niego tę grzywnę/ á dajćie temu ktory ma dźieśięć grzywien. 25 Y rzekli mu: Pánie/ ma dźieśięć grzywien. 26 Zapráwdę powiádam wam/ iż wszelkiemu d ktory ma/ będźie dano: á od tego ktory niema/ y to co ma będźie od niego odjęte. 27 Ale y nieprzyjaćioły moje/ ktorzy nie chćieli ábym krolował nád nimi przywiedźćie tu/ á pobijćie przede mną. 28 A to powiedźiawszy/ szedł w przod/ wstępując do Jeruzalem.

c Mátt. 12.37.

d Mátt. 13.12. y 25.29 Márk. 4.25. Luká. 8.18.

29 Y Stáło śię e gdy śię przybliżył do Betfáge y Betániey ku gorze ktorą zowią Oliwną/ posłał dwu z uczniow swoich/ 30 Mowiąc: Jdźćie do miásteczká ktore jest przećiwko wam/ do ktorego wszedszy/ znajdźiećie ośle uwiązáne/ ná ktorym żaden człowiek nigdy nie śiedźiał: 31 odwiązawszy je/ przywiedźćie. A jesliby was kto pytał: Przecz je odwięzujećie? Ták mu powiećie: Przeto/ iż go PAN potrzebuje. 32 Odszedszy tedy ći ktorzy byli posłáni/ ználeźli jáko im był powiedźiał. 33 A gdy oni odwięzowáli ono ośle/ rzekli pánowie jego do nich; 34 Przecz odwięzujećie ośle? 35 A oni powiedźieli: PAn go potrzebuje. Y przywiedli je do f JEzusá: á włożywszy száty swoje ná ono ośle/ wsádźili JEzusá ná nie. 36 A gdy on jáchał/ słáli száty swoje ná drodze. 37 A gdy śię już przybliżał tám gdźie śię zpuszczáją z gory Oliwney/ poczęło wszystko mnostwo uczniow ráduiąc śię chwalić Bogá głosem wielkim/ ze wszystkich cudow ktore widźieli/ 38 Mowiąc: Błogosłáwiony g krol/ ktory idźie w Jmieniu PAńskim: pokoj h ná niebie/ á chwałá ná wysokośćiách! 39 Ale niektorzy z Fáryzeuszow z onego ludu rzekli do niego: Náuczyćielu/ zgrom ucznie swoje. 40 A on odpowiádáiąc rzekł im: Powiádam wam/ jesliby ći milczeli/ wnet kámienie wołáć będźie.

e Mátt. 21.1. Márk. 11.1.

f Janá. 12.14.

g Psalm. 118.26.

h Luká. 2.14. Efez. 2.14.

41 A Gdy śię przybliżył/ ujrzawszy 42 miásto/ płákał nád nim/ Mowiąc: O gdybyś poznáło y ty/ á zwłaszczá w ten to dźień twoj co jest ku pokojowi twemu! Lecz to teraz zákryto od oczu twoich. 43 Abowiem przyda ná ćię dni/ gdy ćię obtoczą nieprzyjaćiele twoi wałem/ y oblegą ćię/ y zćisną ćię zewsząd. 44 Y zrownáją ćię z źiemią i y dźieći twoje w tobie/ á nie zostáwią w tobie kámienia ná kámieniu: dla tego żeś nie poznáło czásu náwiedzenia twego. 45 A wszedszy do Kośćiołá/ począł k wyganiáć te ktorzy w nim przedawáli y ku-

E. ná N. X. po S. Trojcy

i 1 Krol. 9.7. Mich. 3.12.

k Mátt. 21.12. Márk. 11.15. Janá. 2.14.

46 powiáli/ Mowiąc im: Nápisano/ Dom moj/ dom modlitwy jest/ á wyście go uczynili m jáskinią zbojcow. 47 Y uczył ná káždy dźień w Kośćiele. Lecz Przednieyszy Kápłáni y Náuczeni w pismie y przednieyszy z ludu szukáli go stráćić. 48 Ale nie ználezli coby *mu* uczynili. Abowiem wszystek lud záwieszał śię ná nim/ słucháiąc go. *

ROZDZIAL XX.

Fáryzeuszowie pytáli PAná/ jákoby mocą co czynił. 3. A Chrystus PAn ich o chrzest Janow. 9. O wynájęćiu winnice. 23. Czynsz Cesárzowi, á Bogu co Božego oddawáć należy 27. Zmartwychwstánie pewnie będźie. 41. Pán czyjimby był Synem. 45. Kwásu Fáryzejskiego śię strzedz.

1 Y Stáło śię z onych dni *dnia* jednego/ gdy uczył lud w Kośćiele y kazał Ewángelią/ že nádeszli Przednieyszy kápłáni/ y Náuczeni w pismie/ z Stárszymi. 2 Y rzekli do niego/ mowiąc: Powiedz nam a ktorą mocą to czynisz? Abo kto jest 3 *ten* coć dał tę moc? A on odpowiádájąc rzekł do nich: Zpytam y Ja was o jedne rzecz/ á powiedzćie mi: 4 Chrzest Janow byłli z niebá/ 5 czyli z ludźi? A oni myślili sámi w sobie/ mowiąc: Jesli powiemy/ Z niebá/ rzecze; Czemużeśćie mu tedy nie wierzyli? 6 Jeslisz záśię rzeczemy/ Z ludźi: Wszystek lud ukámienuje nas/ poniewaš zápewna 7 máją/ że Jan jest prorokiem. Y odpowiedźieli; že nie wiedzą zkądby 8 *był*. A Jezus im rzekł: Y Ja wam nie powiem/ ktorą mocą to czynię.

9 Y Począł do ludu mowić to podobieństwo; Człowiek niektory b násádźił winnicę/ y nájął ją winiárzom; y odjáchał precz ná czás 10 niemáły. A czásu *swego* posłał sługę do onych winiárzow/ áby mu dáli z pożytku oney winnice. Ale oni winiárze ubiwszy go/ odesłáli pro- 11 żnego. Y posłał záśię drugiego sługę. Ale oni y tego ubiwszy y zelżywszy/ odesłáli prožnego. 12 Y posłał záśię trzećiego. Ale oni y tego zránili 13 wszy/ wyrzućili precz. A ták rzekł PAn oney winnice: Coż uczynię? posłę syná mego miłego: snadź gdy 14 tego ujrzą/ záwstydzą śię. Ale winiárze ujrzawszy go/ rzekli miedzy sobą/ mowiąc: Tenći jest dźiedźic: podźćie/ zábijmy go/ áby nasze było 15 c dźiedźictwo. Y wypchnawszy go precz z winnice zábili. Coż im tedy 16 uczyni PAn oney winnice? Przyjdźie/ á potráći one winiárze/ á winnicę odda innym. Co oni usłyszá- 17 wszy rzekli: Nie daj tego Boże! Lecz on pojrzawszy ná nie rzekł: Coż tedy jest ono co nápisano? Kámień d ktory odrzućili budujący/ ten śię 18 stał głową węgielną. Wszelki ktory upádnie e ná ten kámień/ roztrąci śię: á ná kogoby on upadł/ zetrze go.

19 Y Stáráli śię Przednieyszy kápłáni y Náuczeni w pismie/ jákoby nań ręce wrzućili oneyże godźiny; ále śię ludu bali; ábowiem poználi iż przećiwko nim wyrzekł to 20 podobieństwo. A ták podstrzegájąc f go/ posłáli szpiegi/ ktorzy zmyśláli jákoby byli spráwiedliwymi/ áby go podchwyćili w mowie jego: á potym/ áby go podáli Zwierzchno- 21 śći/ y w moc Stárośćinę. Y pytáli go/ mowiąc: Náuczyćielu/ wiemy że dobrze mowisz y uczysz/ áni przyjmujesz osob: ále drogi Bożey 22 w prawdźie uczysz. Godźiliż śię nam dáć czynsz Cesárzowi/ czyli nie? 23 Ale on obaczywszy chytrość ich/ rzekł do nich: Czemuż mię kuśi- 24 ćie? Ukażćie mi grosz: czyj ma obraz y napis? A odpowiádájąc 25 rzekli/ Cesárzow. Zátym on im rzekł; Oddawajćież tedy co jest Cesárskiego g Cesárzowi/ á co jest Bo- 26 żego Bogu. Y nie mogli go podchwyćić w mowie jego przed ludem: á zádźiwywszy śię odpowiedźi jego/ umilknęli.

27 A Przyszedszy niektorzy h z Sáduceuszow (ktorzy przeczą y mowią/ iż niemász *zmartwych* wstánia) pytáli go/ 28 Mowiąc: Náuczyćielu/ Mojżesz i nam nápisał: Jesliby komu brát umárł/ májąc żonę/ á umárłby bez dźiatek/ áby brát jego pojął onę żonę/ á wzbudźił násienie brátu swemu. 29 Było tedy śiedm bráći: Z ktorych pierwszy

a Mátt. 21.23. Márk. 11.24.

b Psalm 80. 9. Ezái. 5. 1. Jerem. 2. 21. Mátt. 21.33. Márk. 12. 1.

c Mátt. 26. 4. y 27. 1 Jan. 11.53.

d Psalm 118. 22. Ezái. 28.16. Mátt. 21.42. Márk. 12.10. Dźiej. 4. 11. Rzym. 9. 33. 1 Piotr 2. 6.

e Ezái. 8. 14 Zách. 12. 3.

f Márk. 12.13.

g Márk. 12. 17. Rzym. 13. 7.

h Mátt. 22.23. Márk. 12.18.

i 5 Mojż. 25. 5.

pojawszy żonę/ umárł bez dźiatek.
30 ✤ Y pojął wtory onę żonę: á umárł
31 y ten bez dźiatek. ✤ Potym ją pojął
y trzeći: tákże y oni wszyscy śiedm: á
nie zostáwiwszy dźiatek/ pomárli. ✤
32 Po wszystkich też umárłá y oná nie-
33 wiástá. ✤ Przetoż przy *zmartwych-*
wstániu ktoregoż z nich oná będźie
żoną? Ponieważ śiedm ich mieli
34 ją zá żonę. ✤ Tedy odpowiádájąc
rzekł im JEzus: Synowie tego
wieku żenią śię/ y zá mąż dawáją. ✤
35 Ale ći ktorzy godni są áby dostą-
pili onego wieku/ y powstánia od
umárłych/ áni śię żenić/ áni zá mąż
36 dawáć będą. ✤ Abowiem umieráć
więcey nie będą mogli: bo będą ro-
wni Anjołom/ będąc Synámi k
Bożymi/ gdyż są synámi *zmar-*
37 *twych* wstánia. ✤ A iż umárli zmar-
twychwstáną/ y Mojżesz pokazał
przy onym l krzu gdy zowie PAná
Bogá/ Bogiem Abráhámowym/ y
Bogiem Izáákowym/ y Bogiem
38 Jákobowym. ✤ A Bogći nie jest
Bogiem umárłych/ ále żywych: bo je-
39 mu wszyscy żyją. ✤ Tedy odpowiá-
dájąc niektory z Náuczonych w pi-
śmie/ rzekli: Náuczyćielu/ dobrześ
40 powiedźiał. ✤ Y nie śmieli go wie-
cey o nic pytáć.

41 Y Rzekł do nich: Jákoż powiá-
dáją m że CHrystus jest Sy-
42 nem Dawidowym? ✤ A sam Dawid
mowi Kśięgách Psálmow: Rzekł
PAn n PAnu memu/ śiądź po prá-
43 wicy mojey/ ✤ Aż położę nieprzyjá-
ćioły twoje podnożkiem nog two-
44 jich. ✤ Ponieważ go tedy Dawid
názywa PAnem: y jákoż jest Sy-
nem jego?

45 A Gdy słuchał wszystek lud/ rzekł
46 uczniom swojim; ✤ Strzeżćie
śię Náuczonych w piśmie/ ktorzy
chcą o chodźić w szátách długich/ y
miłują pozdrawiánia ná rynkách/ y
pierwsze stołki w bożnicách/ y pier-
47 wsze miejscá ná wieczerzách: ✤ Kto-
rzy pożeráją domy wdow/ á to p pod
pokrywką długich modlitew. Cić
odniosą ćięższy sąd.

k 1 Jan. 3. 2.
l 2 Moj 3. 6.
m Mátt 22.42.
n Psalm 110.1. Dźiej. 2. 33.
o Mátt. 23. 6. Márk. 12.38. Luka. 11.43.
p I. Rzkomo śię modlą.

ROZDZIAŁ XXI.

PAn wdowy szczodrobliwość zá-lecá. 5. O Zburzeniu Kośćiołá. 9. I Jeruzalemu, y o dniu Sądnym mowi. 25. Pewne znáki to poprzedzájące miánuje. 34. Do pilnego śię gotowánia ná sąd Boży upomina.

1 A Pojrzawszy/ ujrzał a bogácze
wrzucájące dáry swoje do skár-
2 bnice. ✤ Ujrzał też y niektorą wdo-
wę ubożuchną/ wrzucájącą támże
3 dwá drobne pieniążki/ ✤ Y rzekł:
Prawdźiwie b wam powiádam/
że tá uboga wdowá/ więcey niż ći
4 wszyscy/ wrzućiłá. ✤ Ci bowiem
wszyscy z tego co im zbywáło wrzu-
ćili do dárow Bożych: ále tá z niedo-
statku swego/ wszystkę żywność kto-
rą miáłá/ wrzućiłá.

5 A Gdy niektorzy mowili o Ko-
śćiele/ iż był pięknym c kámie-
niem y upominkámi ozdobiony/
6 rzekł: ✤ Z tego co widźićie/ przydą d
dni/ w ktore nie będźie zostáwiony
kámień ná kámieniu/ ktoryby nie
7 był rozwálony. ✤ Y pytáli go mo-
wiąc; Náuczyćielu/ kiedyż to będźie?
á co zá znák gdy śię to będźie miá-
8 ło dźiáć? ✤ A on rzekł; Pátrzćie á-
byśćie nie byli e zwiedźieni. Boć
wiele ich przyjdźie f w Imieniu mo-
jim/ mowiąc; Jam jest *CHrystus*;
á czás śię przybliżył: nie udawaj-
9 ćież śię tedy zá nimi. ✤ A gdy usły-
szyćie o wojnách y rozruchách/ nie
lękajćie śię. Abowiem muśi to być
pierwey/ ále jeszcze nie tu *jest* ko-
10 niec. ✤ Tedy im mowił; Powstánie
narod przećiwko narodowi/ y krole-
11 stwo przećiwko krolestwu: ✤ Y bę-
dą miejscámi wielkie trzęśienia źie-
mie/ y głody/ y mory/ tákże strá-
chy/ y znáki wielkie z niebá będą. ✤
12 Ale przed tym wszystkim/ wrzucą ná
was g ręce swoje/ y będą *was* prze-
śládowáć/ podawájąc do bożnic/ y do
więźienia/ wodząc przed Krole y
przed Stárosty dla Imienia mego.
13 ✤ A to was potka ná świádectwo. ✤
14 Przetoż złożćie to do h serc wászych
ábyśćie przed czásem nie myślili/
15 jákobyśćie odpowiádáć mieli. ✤ A-
bowiem Ja wam i dam ustá y mą-
drość/ ktorey nie będą mogli ode-
przeć/ áni śię zprzećiwić wszyscy
16 przećiwnicy wászy. ✤ A będźiećie k
też wydáni od rodźicow y od bráci/
y od krewnych/ y od przyjaćiel; y

a Márk. 12.41.
b 2 Kor. 8. 12.
c Márk. 13. 1.
d Luka. 19.44.
e Efez. 5. 6. 2 Tess. 2. 3.
f Jerem. 14.14.
g Mátt. 10.17. y 24.9.
h Mátt. 10.19. Márk. 13.21.
i 2 Moj 4. 12. Dźiej. 6. 10.
k Mich 7. 6.

17 zábiją niektore z was. ♣ Y będźiecie w nienawiśći l u wszystkich dla 18 Imienia me°. ♣ Ale oni włos z głowy m wászey nie zginie. 19 W ćierpliwośći wászey pośiadajćie dusze wásze. 20 ♣ A gdy ujrzyćie n Jeruzalem od wojsk obtoczone/ tedy wiedzćie żeć śię przybliżyło spustoszenie jego. ♣ 21 Tedy ći co są w Judskiey ziemi, niech ućiekáją ná gory; á ći co są w pośrzodku jey/ niech wychodzą; á ći co są po polách/ niechaj nie wchodzą do niey. 22 ♣ Abowiem te dni są pomsty/ áby śię wypełniło wszystko co nápisano. 23 ♣ Ale biádá brzemiennym y pierśiáni karmiącym w one dni. Abowiem będźie ućisk wielki w tey ziemi/ y gniew Boży nád tym ludem. 24 ♣ Y polegą od ostrza mieczá/ y zápędzeni będą w niewolą miedzy wszystkie narody; y będźie Jeruzalem deptáne od Pogánow/ áż śię wypełnią czásy Pogánow.

25 Tedy będą o znáki ná słońcu/ y ná Kśiężycu/ y ná gwiazdách; á ná źiemi ućiśnienie narodow z rozpácżą/ gdy záhumi morze y wáły: 26 ♣ Ták/ iż ludźie drętwieć będą przed strachem y oczekawániem tych rzeczy/ ktore przyjdą ná wszystek świát; ábowiem mocy p niebieskie poruszą śię. 27 ♣ A tedy ujrzą Syná człowieczego q przychodzącego w obłoku z mocą y chwałą wielką. ♣ 28 A gdy śię to pocznie dźiać/ pogladajćież á podnośćie głowy wásze; przeto/ iż śię r przybliża odkupienie wásze. 29 ♣ Y powiedźiał im podobieństwo; Pojrzyćie s ná figowe drzewo/ y ná wszystkie drzewá. 30 ♣ Gdy śię już pukáją/ widząc to sámi to uznawáćie, że już blisko jest láto. ♣ 31 Tákże y wy gdy ujrzyćie iż śię to dźieje/ wiedźćie że blisko jest krolestwo Boże. 32 ♣ Zápráwdę powiádam wam/ Zeć nie przeminie ten wiek/ áżby śię to wszystko stało. 33 ♣ Niebo y źiemiá przeminą/ ále słowá moje t nie przeminą.*

34 A Strzeżćie śię áby snadź u nie były obćiążone sercá wásze obżárstwem y opilstwem y pieczołowániem o ten żywot/ á nagle by ná 35 was przyszedł ten dźień. ♣ Abowiem jáko x śidło przypádnie ná wszystkie ktorzy mieszkáją ná obliczu wszystkiey źiemie. 36 ♣ Przetoż czujćie modląc p śię ná káżdy czás/ ábyśćie byli godni ujść; tego wszystkiego co śię dźiać ma/ y stánąć przed Synem człowieczym.

37 Y Náuczał we dnie w Kośćiele: ále w nocy wychodząc/ przebywał ná gorze ktora zowią Oliwna. 38 ♣ A wszystek lud ráno śię schodźił do niego/ áby go słuchał w Kośćiele.

Rozdział XXII.

Kśiężą rádźili o wydániu PAńskim, 4. Judasz śię z nimi zmawia. 7. PAn skończywszy Stározakonną wieczerzą, Nowozakonną postánowił. 24. Poswarek miedzy Apostołámi. 30. Szatan śie o nie stára. 40. PAn śie w ogrojcu modli. 44. Krwią śie poći. 47. Pojimány. 54. Do Biskupá záprowádzony. 55. Piotr śię go záprzał. 63. PAn zelżony y ubity.

1 A Przybliżáło śię a Swięto Przáśnikow/ ktore zowią Wielkanoc. 2 ♣ Y szukáli b przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie/ jákoby go zábili: ále śię báli ludu. ♣ 3 Y wstąpił Szátán w Judászá c ktorego zwano Iskáryotem/ ktory był 4 z liczby dwunaśći. ♣ Ten tedy odszedszy/ zmowił śię z Przedniejszymi Kápłánámi/ y z Przełożonymi Kośćiołá jákoby go im d wydał. ♣ 5 Y urádowáli śię/ y umowili śię z nim/ 6 że mu chcą dáć pieniądze. ♣ Y obiecał. Y szukał sposobnego czásu áby im go wydał bez rozruchu.

7 Tedy przyszedł dźień e Przáśnikow/ ktorego miał Báránek być 8 zábity. ♣ Y posłał Piotrá y Janá mowiąc; Poszedszy/ nagotujćie nam Báránká/ ábyśmy jedli. 9 ♣ Ale oni mu rzekli; Gdźież chcesz ábyśmy go 10 nágotowáli? ♣ A on rzekł do nich; Oto gdy do miástá wchodźić będźiećie/ potka śię z wámi człowiek niosący dzban wody; idźćież zá nim do 11 domu/ do ktorego wnidźie. ♣ A rzeczćie gospodarzowi domu onego: Kazałći powiedźieć Náuczyćiel; Gdźie jest gospodá/ kedybym jadł Báránká z ucżniámi mojimi? ♣ 12 A on wam ukaże salę wielką usłáną: támże nágotujćie. ♣ 13 Tedy od-

Marginalia: l Márk. 13.13. m Mátt. 10.38. n Mátt. 24.15. E. ná N. II. Adwentu. o Ezái. 13.10. Ezech 32. 7. Joel. 2. 31. Mátt 24.29. p 2Piotr 3. 10. q Dani. 7. 13. r Rzym. 8 23. s Márk. 13.28. t Ezái. 40. 8. u Rzym 13.13 x 1 Tess. 5. 3. 2Piotr 3. 10. y Mátt. 25.13. a 2 Moj. 12.15. Mátt. 26. 1. Márk. 14. 1. b Psalm 2. 1. c Márk. 14.10. d Mátt 26.14. e Márk. 14.13.

szedszy/

szedszy / znaleźli jáko im był powiedział: y nágotowáli Báránká. 14 ✣ A gdy przyszłá godźiná / usiadł zá stoł f y dwánaśćie Apostołow z nim. 15 ✣ Y rzekł do nich: Zadájąc żądałem tego Báránká jeść z wámi / pierwey niżbym ćierpiał. 16 ✣ Boć wam powiádam / że go więcey jeszcze nie będę / áż śię wypełni w krolestwie Bożym. 17 ✣ A wźiąwszy kielich / y podźiękowawszy / rzekł; Weźmićie to / á podźielćie miedzy śię. 18 ✣ Abowiem g powiádam wam / że nie będę pił z rodzáju winney máćice / áż przyjdźie krolestwo Boże.

19 Y Wźiąwszy h chleb / y podźiękowawszy / łamał y dał im mowiąc :. To jest ćiáło moje / ktore śię zá was dawá ; to czyńćie ná pámiątkę moję. 20 ✣ Tákże y kielich gdy było po wieczerzy / mowiąc: Ten kielich jest nowy Testáment we krwi mojey / ktora śię zá was wylewa. 21 ✣ Ale oto i ręká tego / co mię wydawa / 22 z emną jest zá stołem. ✣ Syn ci zájiste człowieczy idźie / ták jáko jest k postánowiono ; ále biádá człowiekowi temu / ktory go wydawa. 23 ✣ Tedy śię oni poczęli miedzy sobą pytáć o tym / ktoby wżdy z nich był / coby to uczynić miał /

24 Y Wszczął śię też spor miedzy nimi o tym / ktoby śię z nich zdał być więtszy? 25 ✣ Ale on im rzekł: Krolowie l narodow pánują nád nimi / á ktorzy nád nimi moc máją / dobrodźiejámi názywáni bywáją. 26 ✣ Lecz wy nie ták. ✣ Owszem m kto nawiętszy jest miedzy wámi / niech będźie jáko namniejszy ; á kto jest wodzem / będźie jáko ten co służy. 27 ✣ Bo ktoryż więtszy jest? Ten co śiedźi / czyli ten co służy? Izali nie ten co śiedźi? Alem Ja jest n w pośrzodku was jáko ten co służy. 28 ✣ A wy jesteśćie / ktoryśćie wytrwáli przy mnie w pokusách mojich. 29 ✣ A Jać wam sporządzam / jáko o mi sporządźił Oćiec moj / Krolestwo. 30 ✣ Abyśćie jedli y pili zá stołem mojim w krolestwie mojim / y śiedźieli p ná stolicách / sądząc dwojenaśćie pokolenie Izráelskie.*

31 Y Rzekł PAN : Symonie Symonie / oto szátan wyprośił was / áby was odwiewał jáko pszenicę. 32 ✣ Alem Ja prośił zá tobą / áby nie ustáłá wiárá twojá. ✣ A ty niekiedy náwroćiwszy śię / utwirdzaj bráćią twoję. 33 ✣ A on mu rzekł; PAnie / q Gotowem z tobą iść y do więźienia / y ná śmierć. 34 ✣ A on rzekł: Powiádamći Pietrze / Nie zápieje dźiś kur / áż śię pierwey trzy kroć záprzysz / że mię nie znasz.

35 Y Rzekł im ; Gdym was posyłał r bez mieszká / y bez tájstry / y bez botow / izali wam czego nie dostawáło? A oni rzekli; Niczego. 36 ✣ Tedy im rzekł: Ale teraz kto ma mieszek / niech go weźmie / tákże y tájstrę : á kto nie ma miecza / niech przeda suknią swoję á kupi go. 37 ✣ Abowiem powiádam wam / Iż śię jeszcze muśi to co nápisano wypełnić ná mnie / miánowićie ; Y z złoczyńcámi s policzony jest. Boć te rzeczy ktore świadczą o mnie / koniec biorą. 38 ✣ Ale oni rzekli ; PAnie / oto tu dwá miecze. A on im rzekł ; Dosyć jest.

39 Y Wyszedszy / szedł według zwyczáju t ná gorę Oliwną / á szli zá nim y uczniowie jego. 40 ✣ A gdy przyszedł ná miejsce / rzekł im. Modlćie śię / ábyśćie u nie weszli w pokuszenie. 41 ✣ A sam oddalił x śię od nich / jákoby ná ćiśnienie kámieniem : á klęknąwszy ná koláná / modlił śię / 42 ✣ Mowiąc ; Ojcze / jesli chcesz przenieś ten kielich ode mnie : Wszákże nie mojá wola / lecz twojá niech śię stánie. 43 ✣ Y ukazał mu śię 44 Anjoł z niebá posiłájący go. ✣ Ale będąc w boju / gorliwiey śię modlił. A był pot jego jáko krople 45 krwie / źciekájące ná źiemię. ✣ A wstawszy od modlitwy / przyszedł do uczniow / y ználazł je śpiące od 46 smętku. ✣ Y rzekł im : Coż śpićie? Wstańćie á modlćie śię / byśćie nie weszli w pokuszenie.

47 Y Gdy on y jeszcze mowił / oto zgrájá / y ten ktorego zwano Judaszem jeden ze dwunaśći szedł przed nimi / y przybliżył śię do JEzusá áby go pocáłował. 48 ✣ A JEzus mu rzekł ; Judaszu / pocáłowániem 49 wydawasz Syná człowieczego? ✣ A widząc ći ktorzy przy nim byli / co

Marginalia: f Mátt. 26.20. Márk. 14.17. g Mátt. 26.29. Márk. 14.25. h Mátt. 26.26. Márk. 14.22. 1 Kor. 11.23. i Mátt. 26.21. Márk. 14.18. Janá. 13.18. k Psalm 41.10. E. ná dźień S. Bártłomieja. l Mátt. 20.25. Márk. 10.42. m 1 Piotr 5. 3. n Janá. 13. 4. Filip. 2. 7. o Luka. 12.32. p Mátt. 19.18. q Mátt. 26.35. Márk. 14.31. Janá. 13.37. r Mátt. 10. 9. s Ezái. 53.12. t Mátt. 26.36. Márk. 14.32. Janá. 18. 1. u Mátt. 26.42. x Mátt. 26.39. y Mátt. 26.47. Márk. 14.43. Janá. 18. 3.

śię dźiáć miáło/ rzekli mu ; PAnie/ 50 mamyli bić mieczem? ✤ Y uderzył jeden z nich sługę z Nawyższego kápłáná/y uciął mu ucho práwe.✤ 51 Ale JEzus odpowiádájąc/ rzekł : Zániechajćie áż poty. A dotknąwszy śię ucha jego/ uzdrowił go.

52 Y Rzekł JEzus do onych ktorzy byli przyszli przećiwko niemu/ do Przedniejszych kápłánow/ y do Przełożonych Kośćiołá/y do Stárszych ; Wyszliśćie jáko ná zbojcę z 53 mieczmi y z kijmi.✤ Gdym ná káżdy dźień bywał z wámi w Kośćiele/ nie źćiągnęliśćie rąk ná mię : Ale táć jest oná godźiná wászá/ y moc ćiemnośći.

54 POjimąwszy go tedy/ prowádźili a go / y przyprowádźili go w dom Nawyższego Kápłáná.A Piotr 55 szedł zá nim z dáleká. ✤ A gdy oni rozniećili ogień b w pośrzodku dworu/y wespoł uśiedli ; uśiadł y Piotr 56 miedzy nimi. ✤ A ujrzawszy go niektora dźiewká u ogniá śiedzącego/ y pilnie mu śię przypátrzywszy/ 57 rzekłá ; ✤ Y ten z nim był. A on śię go záprzał/ mowiąc ; Niewiásto/ 58 nie znam go. ✤ A po máłey chwili ujrzawszy go drugi / rzekł ; Y tyś jest z nich.✤ Ale Piotr rzekł ; Człowiecze 59 nie jestem.✤ A gdy wyszłá jákoby jedná godźiná/ ktoś inszy twierdźił / mowiąc : Prawdźiwie y ten z nim był ; bo też jest Gálilejczyk. 60 ✤ A Piotr rzekł; Człowiecze / nie wiem co mowisz. A zátym záraz gdy 61 on jescze mowił kur zápiał.✤ A Pan obroćiwszy śię / pojrzał ná Piotrá. Y wspomniał Piotr ná słowo Páńskie / jáko mu był powiedźiał ; Iż pierwey c niż kur zápieje / trzy kroć 62 śię mnie zaprzysz.✤ A Piotr wyszedszy 63 precz/gorzko płákał.✤ Lecz mężowie ktorzy wespoł trzymáli d JEzusá / náśmiewáli śię z niego / bijąc 64 go.✤ A zákrywszy go/ bili twarz jego ; y pytáli go mowiąc : Prorokuj 65 kto jest co ćię uderzył. ✤ Y wiele innych rzeczy bluźniąc mowili przećiwko niemu.

66 A Gdy był dźień / zeszli śię Stársży z ludu e y Nawyższy kápłáni/ y Náuczeni w piśmie / á przywiedli 67 go do Rády swojey / Mowiąc ; Jesliś ty jest Chrystus/ powiedz nam? 68 Y rzekł im : Choćbym wam powiedźiał/ nie uwierzyćie. ✤ A jeslibym teże co pytał / nie odpowiećie mi ; 69 áni mię wypuśćićie. ✤ Od tego czásu będźie Syn człowieczy śiedźiał f 70 ná práwicy mocy Bożey.✤ Y rzekli wszyscy: Tyś tedy jest on Syn Bozy? A on rzekł do nich : Wy powiá- 71 daćie żem Ja jest. ✤ A oni rzekli : Coż jescze potrzebujemy świádectwá? Wszákeśmy sámi słyszeli z ust jego.

ROZDZIAL XXIII.

Pan oddány Pilát. 3. y przed nim oskárżony. 7. Do Herodá odesłány. 11. Náigráwány. 24. Ná śmierć skazány. 26. Z miástá wyprowádzony. 33. Ná miejsce trupich glow przyprowádzony. TU krzyżowány. 39. Y dwá łotrowie z nim. 46. W mękách umárł. 51. Pogrzebiony.

1 TEdy powstáwszy wszystko mnostwo ich/ wiedli go a do Pilatá. 2 ✤ Y poczęli nań skárżyć / mowiąc ; Tegośmy ználeźli że odwraca lud/ y zákázuje b dáni dawáć Cesárzowi / powiádájąc ; Ze on jest Chrystusem Krolem.✤ Y pytał go c Pi- 3 lat mowiąc; Tyżeś jest on Krol Zydowski ? A on mu odpowiádájąc 4 rzekł:✤ Ty powiádasz:Y rzekł Pilat do Przedniejszych kápłánow / y do ludu : Zadney winy nie znájduję w 5 tym człowieku. ✤ Lecz śię oni bárziey śilili/mowiąc: Y wzrusza lud/ ucząc po wszystkiey Judzkiey źiemi/ począwszy od Gálilejey áż do tąd.

6 TEdy Pilat usłyszawszy o Gálilejey/ pytał jesliby był człowie- 7 kiem Gálilejskim? ✤ A gdy śię dowiedźiał iż był d zpáństwá Herodowego / odesłał go do Herodá : ktory też w Jeruzalem był w one dni. ✤ 8 A Herod ujrzawszy JEzusá / urádował śię bárzo : bo go z dawná prágnął widźieć : dla tego / iż wiele o nim e słuchał / y spodźiewał śię iż miał ujrzeć jáki cud od niego uczy- 9 niony.✤ Y pytał go wiela słow.Ale mu on nic nie odpowiádał. ✤ A 10 Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie stali / potężnie skárżąc 11 nań.✤ Ale wzgárdźiwszy nim Herod

z Matt. 26.51. Márk. 14.47.
a Mátt. 26.57. Márk. 14.53. Janá. 18.12.
b Janá. 18.25.
c Mátt 26.34. Márk. 14.72. Janá. 13.38.
d Márk. 14.65.
e Mátt. 27. 1. Márk. 15. 1. Janá. 18 28.
f Psalm. 110.1. Mátt. 22.44.
a Mátt. 27.1.2 Márk. 15. 1.
b Mátt 22.21. Márk. 12.17.
c Janá. 18.33.
d G. Zmocy.
e Luká 9. 7.

z żołnierstwem swym/ y náśmiawszy się z niego/ oblekł go w szátę białą y odesłał go záś do Piłatá. 12 ✠ Y stáli się sobie przyiaćiołmi Piłat z Herodem onegoż to dniá: bo sobie byli przed tym nieprzyiaćiołmi.

13 A Piłat zwoławszy Przedniejszych Kápłanow/ y Przełożonych/ y ludu/ 14 ✠ Rzekł do nich: Oddáliśćie mi tego f człowieká/ jákoby lud odwracał: á oto ja przed wámi pytájąc go, żadney winy nie ználazłem w tym człowieku/ z tego o co nań skárżyćie. 15 ✠ Ale áni Herod: Bom was odesłał do niego. A oto nic mu się godne° śmierći nie stáło. 16 ✠ Przetoż skarawszy/ wypuszczę go. 17 ✠ A muśiał im Piłat wypuszczáć jednego g ná Swięto. 18 ✠ Tedy záwołáło społem wszystko mnostwo/ mowiąc: Stráć tego! á wypuść nam h Bárábbaszá: 19 ✠ Ktory był dla niejákiego rozruchu w mieśćie uczynionego/ y dla mężobojstwá wsádzony do więzienia. 20 ✠ Tedy Piłat znowu mowił/ 21 chcąc wypuśćić JEzusá. ✠ Ale oni przećię wołáli/ mowiąc: Ukrzyżuj/ ukrzyżuj go! 22 A on potrzećie rzekł do nich: ✠ Y coż wżdy ten złego uczynił? Zadney winy śmierćinie ználazłem w nim: przetoż skarawszy/ wypuszczę go. 23 ✠ A oni przećię nálegáli głosy wielkimi/ żądájąc áby był ukrzyżowány. ✠ Y zmacniáły się głosy ich y Przedniejszych Kápłanow. 24 ✠ A ták Piłat przysądził/ áby 25 się dosyć stáło żądośći ich. ✠ Y wypuśćił im onego, ktory był dla rozruchu y mężobojstwá wsádzony do więzienia/ o ktorego prośili: ále JEzusá podał ná wolą ich.

26 Gdy go i tedy wiedli/ uchwyćiwszy Symoná niektorego Cyrenejczyká/ idącego z polá/ włożyli nań krzyż/ áby go niosł zá JEzusem. 27 Y Szło zá nim wielkie mnostwo ludu y niewiast/ ktore go płákáły y nárzekáły. 28 ✠ Ale JEzus obroćiwszy się do nich/ rzekł: Corki Jeruzalemskie/ nie płaczćie náde mną/ ále ráczey sáme nád sobą płáczćie/ y nád dźiatkámi wászymi. 29 ✠ Abowiem ći oto idą dni/ ktorych będą mowić: Błogosłáwione niepłodne/ y żywoty ktore nie rodźiły/ y pierśi 30 ktore nie karmiły. ✠ Tedy poczną mowić k gorom: Pádnijćie ná nas! 31 ✠ A págorkom: Przykryjćie nas! Abowiem ponieważ się to ná zielonym drzewie dźieje/ á coż będźie ná suchym? 32 ✠ Wiedźieni też byli y inni dwá l złoczyńcy/ áby wespoł z nim stráceni byli.

33 A Gdy przyszli ná mieysce ktore zowią Trupich głow/ tám go ukrzyżowáli: y onych złoczyńcow/ jednego po práwicy/ á drugiego po lewicy. 34 ✠ Tedy JEzus rzekł: Ojcze odpuść im: boć nie wiedzą co czynią! A rozdźieliwszy száty m jego/ 35 los o nie miotáli. ✠ Y stał lud przypátrując się. 36 ✠ A náśmiewáli się z niego y Przełożeni z nimi/ mowiąc: Inszych rátował/ niechże rátuje sámego śiebie/ jesliże on jest Chrystus on wybrány Boży. 37 ✠ Náśmiewáli się też z niego y żołnierze przystępując/ y ocet mu podawájąc/ ✠ Y mowiąc: Jesliś ty jest Krol Zydowski/ rátujże sámego śiebie. 38 ✠ A był też y napis n nápisány nád nim literámi Greckimi/ y Láćińskimi/ y Zydowskimi: Tenci jest on Krol Zydowski.

39 A Jeden z onych złoczyńcow ktory z nim wiśieli/ urągał mu/ mowiąc: Jesliżeś ty jest Chrystus/ rátujże śiebie y nas. 40 ✠ A odpowiádájąc drugi/ gromił go mowiąc: Y ty się Bogá nie boisz/ choćiażeś jest w tymże skázániu. 41 ✠ A myć záiste spráwiedliwie: (bo godną zapłátę zá uczynki násze bierzemy.) 42 ✠ Ale ten nic złego nie uczynił. ✠ Y rzekł do JEzusá: PAnie/ pomni ná mnie/ gdy przyydźiesz do krolestwá twego! 43 ✠ A JEzus mu rzekł: Záprawdę powiádam tobie/ Dźiś ze mną będźiesz w Ráju.

44 A Było około szostey o godźiny/ y stáłá się ćiemność po wszystkiey źiemi áż do godźiny dźiewiątey. 45 ✠ Y záćmiło p się słońce/ á zasłoná kośćielna rozerwáłá się w poły. 46 ✠ A JEzus záwoławszy głosem wielkim/ rzekł: Ojcze/ w ręce twoje polecam q duchá mojego. ✠ A to r rzekszy/ skonał.

47 A Widząc Setnik co się s dźiáło chwalił Bogá mowiąc: Záprawdę

Marginalia: f Mátt. 27.23. Márk. 15.14. Janá. 18.38. 19.4. g Mátt. 27.15. Márk. 15.6. h Dźiej. 3.14. Mátt. 27.32. Márk. 15.21. k Ezái. 2.19. Ozeá. 10.1. Objáw. 6.16. 9.6. l Ezái. 53.12. Mátt. 27.38. Márk. 15.27. Janá. 19.18. m Psalm 22.19. n Mátt. 27.37. Márk. 15.26. Janá. 19.19. o Mátt. 27.45. p Mátt. 27.51. q Psalm 31.6. Dźiej. 7.59. r Márk. 15.37. s Mátt. 27.54. Márk. 15.36.

prawdę człowiek to był spráwiedliwy. 48 ✤ Tákże y wszytek lud ktory śie był zszedł ná to dźiwowisko widząc co śie dźiało / bijąc śie w pierśi swoje/wracał śię. 49 ✤ A znájomi jego wszyscy zdáleká stáli / y niewiáśty ktore zá nim były przyszły z Gálilejey przypátrujac śię temu.

50 A Oto mąż imieniem Jozef ktory był Senatorem / mąż dobry y spráwiedliwy: 51 ✤ Ktory był nie zezwolił ná rádę y ná uczynek ich / z Arymátyey miástá Judskiego / ktory też oczekawał krolestwá Bożego. 52 ✤ Ten przyszedszy do Piłatá/prośił o ciáło JEzusowe. 53 ✤ Y zjawszy je/ obwinał je prześcierádłem / á położył je w grobie w opoce u wykopowánym/ w ktorym jeszcze nikt nigdy nie był położony. 54 ✤ A był dźień przygotowánia/y Sábbát nástawał. 55 Poszedszy też x zá nim y niewiáśty ktore były z nim przyszły z Gálilejey oglądáły grob/ y jáko było położone ciáło jego. 56 ✤ A wroćiwszy śię/nágotowáły wonnych rzeczy/ y máśći: ále w Sábbát odpoczynęły według przykazánia.

ROZDZIAŁ XXIV.

Pániam u grobu. 5. Anjoł kazał o zmártwychwstániu PAńskim. 13. PAn śię sam pokazał naprzod dwiema. 36. Zátym wszystkim Apostołom. 49. A obiecawszy im posłáć Duchá Swiętego. 51. Ná Niebo widźiálnie wstąpił.

1 A Pierwszego *dniá* po a Sábbáćie bárzo ráno / przyszły do grobu niosąc rzeczy wonne / ktore były nágotowáły ; y niektore *inne* z nimi. 2 ✤ Y ználázły kámień odwálony od grobu. 3 ✤ A wszedszy *w grob* nieználázły ciáłá PAná JEzusowego. 4 ✤ Y stáło śię / gdy śię b dla tego zátrwożyły / że oto dwá mężowie stáneli przy nich w szátách świetnych. 5 ✤ A gdy śię one bały / y zchyliły twarz *swoję* ku ziemi / rzekli do nich: Coż szukaćie żywiące° miedzy umárłymi? 6 ✤ Niemászći go tu/ále wstał: wspomnićie jáko wam powiádał c 7 gdy jeszcze był w Gálilejey/ ✤ Mowiąc ; Iż Syn człowieczy muśi być wydány w ręce ludźi grzesznych / y być ukrzyżowány/ á trzeciego dniá zmartwychwstáć. 8 ✤ Y wspomniáły ná słowá jego.

9 A Wroćiwszy śię od grobu / oznájmiły to wszystko onym jedenaśći/y innym wszystkim. 10 ✤ A byłá Márya Mágdálená/y Joánná/y Márya/*mátká* Jákubowá/y inne z nimi / ktore to powiádáły Apostołom. 11 ✤ Ale śię im zdáły jáko plotki słowá ich;y nie wierzyli im. 12 ✤ Tedy Piotr d wstawszy / bieżał do grobu ; á náchyliwszy śię/ ujrzał sáme tylko prześcierádłá leżące : y odszedł dźiwując śię sam u śiebie temu co śię stáło.

13 A Oto dwá z nich tegoż e dniá szli do miásteczká ktore było ná sześćdźieśiat stájan od Jeruzalem/ ktore zwano Emáus. 14 ✤ A ći rozmawiáli z sobą o tym wszystkim co śię było stáło. 15 ✤ Y stáło śię gdy oni rozmawiáli y wespoł śię pytáli / że y f JEzus przybliżywszy śię szedł z nimi. 16 ✤ Ale oczy ich były zátrzymáne / áby go nie poználi. 17 ✤ Y rzekł do nich : Coż to zá rozmowy ktore maćie miedzy sobą idąc / á jesteśćie smętni. 18 ✤ A odpowiádájąc mu jeden ktoremu było imię Kleofás/ rzekł mu ; Tyś sám przychodniem w Jeruzalem / á niewiesz co śię w nim w tych dniách stáło? 19 ✤ Y rzekł im : Coż? A oni mu rzekli ; O JEzuśie Názáreńskim / ktory był g mąż Prorok / mocny w uczynku y w mowie przed Bogiem y wszystkim ludem : 20 ✤ A jáko go wydáli Przedniejszy Kápłáni y Przełożeni nászy / áby był skazány ná śmierć ; y ukrzyżowáli go. 21 ✤ A mysmy śię spodźiewáli / iż on miał odkupić Izráelá : ále teraz temu wszystkiemu dźiś jest trzeći dźień jáko śię to stáło. 22 ✤ Lecz y niewiáśty niektore z nászych przestrászyły nas / ktore rániuczko były u grobu. 23 ✤ A nie ználazszy ciáłá jego / przyszły powiádájąc / iż widzenie Anielskie widźiáły / ktorzy 24 powiádáją iż on żywie. ✤ Y chodźili niektorzy z nászych do grobu / y ták ználeźli jáko y niewiáśty powiádáły; ále sámego nie widźieli. 25 ✤ Tedy on rzekł do nich; O głupi ! á leniwego sercá ku wierzeniu temu wszystkiemu

Marginalia: t Jand. 9.38. — u Mátt. 27.60. Márk. 15.46. — x Luka. 8. 2. — a Mátt. 27.60. Márk. 15.46. Jand. 20. 1. — b Jand. 20.12. — c Mátt. 17.22. Márk. 8. 31. — d Jand. 20. 3. — E. ná Poniedźiałek Wielkonocny. — e Márk. 16.12. — f Mátt. 18.20. — g Luka. 7. 16.

h Ezái. 50. 6. y53.3. Filip. 2. 9. Zyd. 12. 2. 1 Piotr 1. 13. i 1 Moj. 3. 25. y22.18 y49.10 k Ezái. 7. 14. y40.10 Jerem. 23. 5. y33.15 Ezech 34.23. y37.24 Dáni. 9. 24. Mich. 7. 20.

...łkiemu co powiedźieli Prorocy! 26 ✣ Azaż nie muśiał h Chrystus tego ćierpieć/ y wniść do chwały swojey? 27 ✣ A począwszy od i Mojżeszá y od wszystkich k Prorokow/ wykładał im wszystkie one pismá/ ktore o nim nápisáne były. 28 ✣ Y przybliżyli śie ku miásteczku do ktorego szli; á on pokázowáł jákoby miał dáley iść. 29 ✣ Ale go oni przymuśili/ mowiąc: Zostań z námi/ boć śie ma ku wieczorowi/ y już śie dźień náchylił. Y wszedł áby został z nimi. 30 ✣ Y stáło śie gdy on śiedźiał z nimi zá stołem wźiąwszy chleb/ błogosłáwił/ á łamiąc podawał im. 31 ✣ Y otworzyły śie oczy ich/ y poználi go: ále on zniknął z oczu ich. 32 ✣ Y mowili miedzy sobą: Izali serce násze nie pałáło w nas gdy z námi w drodze mowił/ y gdy nam pismá otwierał? 33 ✣ A wstáwszy oneyże godźiny/ wroćili śie do Jeruzalem/ y náleźli zgromádzonych onych jedenaśćie/ y tych ktorzy z nimi byli. 34 Powiádájących; ✣ Iż wstał PAn prawdźiwie/ y ukazał śie Symonowi. 35 ✣ A oni też powiedźieli co śie stáło w drodze/ y jáko go poználi w łamániu chlebá.*

E. :. Wtorek Wielkonocny. l Márk. 16.14. Jana. 20.19.

36 A Gdy oni l to mowili/ stánął sam JEzus w pośrzodku nich/ y rzekł im; Pokoj wam. 37 ✣ A oni przelęknąwszy śie y przestrászeni będąc/ mniemáli iż duchá widźieli. 38 ✣ Y rzekł im; Czemuśćie śie zátrwożyli? y czemu myśli wstępują do serc wászych? 39 ✣ Ogladajćie rece moje y nogi moje/ żem ći Ja jest on; dotykájćie śie mnie á obacżćie: bo duch nie ma ćiáłá áni kośći/ jáko widźićie że Ja mam. 40 ✣ A to rzekszy/ pokazał im rece y nogi. 41 ✣ Lecż gdy oni jeszcze nie wierzyli od rádośći/ ále śie dźiwowáli/ rzekł im: Maćie tu m co jeść? 42 ✣ A oni mu podáli sztukę ryby pieczoney/ y plastr miodu. 43 ✣ A on wźiąwszy/ jadł przed nimi. 44 ✣ Y rzekł do nich? Teć są słowá ktorem mowił do was będąc jeszcze z wámi/ iż śie muśi wypełnić wszystko/ co nápisano w zakonie Mojżeszowym/ y w Prorocech/ y w Psálmiech/ o mnie. 45 ✣ Tedy im otworzył zmysł/ żeby rozumieli pismá. 46 ✣ Y rzekł im: Tákći nápisano/ y ták muśiał n Chrystus ćierpieć/ y trzećiego dniá zmartwychwstáć: 47 ✣ Y áby byłá kazána w Imieniu jego pokutá y odpuszczenie grzechow miedzy wszystkimi narody/ począwszy od Jeruzalem.* 48 A Wy jesteśćie świádkámi tego. 49 ✣ A oto Ja posyłam ná was o obietnicę Ojcá mego/ á wy zostańćie w mieśćie Jeruzalemie/ dokąd nie będźiećie p przyobleczeni mocą z wysokośći.

m Jana. 21. 5. n Psalm 22. 7. Dźiej. 17. 3. o Jana. 14.10. y15.26 y16.7. p Dźiej. 1. 4. q Márk. 16.19. Dźiej. 1. 9.

50 Y Wywiodł je precz áż do Betániey; á podniozszy rece swoje/ błogosłáwił im. 51 ✣ Y stáło śie/ gdy im q błogosłáwił/ rozstał śie z nimi/ y był niesiony wzgorę do niebá. 52 ✣ A oni pokłoniwszy mu śie/ wroćili śie do Jeruzalem z rádośćią wielką. 53 ✣ Y byli záwsze w Kośćiele chwaląc y błogosłáwiąc BOGA. AMEN.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO JANA.

JAn S. Ewángelistá/ syn Zebedeuszow/ był jednym z Apostołow PAńskich. A był nád insze w wielkiey łásce u PAná. Tenże zá Domitianá Cesárzá ná wyspę Pátmos był wygnány/ kędy pisał Objáwienie swoje. Po śmierći Domitianowey/ wroćił śie do Efezu/ á tám/ je miał umrzeć/ świadczy Eusebius. Ewángelią swoję po wszystkich trzech Ewángelistách nápisał/ przejrzawszy ich Ewángelie/ y miał je zá prawdźiwe. A widząc że jeszcze niektorych bárzo potrzebnych rzeczy niedostawáło/ tym był pobudzony/ że też zpisał Ewángelią swoję. Wiec y prozbą Biskupow Azyjskich/ ktorzy go prośili/ áby Boztwá Chrystusá PAná dowiodł/ przećiwko Cerynthowi/ y Ebionowi. W ktorey S. Ewángeliey pisze. I. O osobie Chrystusá PAná/ á w niey o dwojákim przyrodzeniu/ Boskim y ludzkim; czego pętęznymi dowo=

dowodámi potwirdza. II. O Urzędźie y pracy jego / ktora dłużey niż przez trzy látá podejmował / y o śmierci á zmartwychwstániu jego. A te prace Páńskie dzieli ná czás cztérech Wielkichnocy / ktore od chrztu áż do śmierci jego przeminęły. Abowiem co kazał y czynił pierwszego roku po chrzćie swojim / á ták przed pierwszą Wielkanocą / to zámknął we trzech Rozd. A co drugiego roku przed drugą Wielkanocą / to ma w 4. y w 5. Rozd. Co śię też dźiáło trzećiego roku Urzędu jego / od drugiey áż do trzećiey Wielkiey nocy / to wyráźił w Rozd od 6. áż do. 11. Náwet co czwartego Roku po chrzćie swojim á przed czwartą wielkanocą czynił / y co śię z nim działo / opisuje ; miánowićie : Kazania / Cudá / Męke / śmierć y Zmartwychwstánie jego / co zámknął Rozd. 10 áż do końcá. To jednák nád insze przydał S. Jan Ewángeliey swojey. I. Rozmowę Páńską z Nikodemem o nowym rodźie w rozd. 3. II. Z Sámárytanką o żywey wodźie w rozd. 4. III. Z Żydy o uzdrowieniu człowieká przez trzydźieśći y ośm lat chorującego / w rozd. 5. IV. Z ludem o Chlebie żywotá w rozd. 6. V. Znowu z Żydy w Kośćiele / o ślepoćie y złośći ich w rozd. 8. VI. O dobrym Pásterzu y owieczkách / w rozd. 10. VII. Z Martą o wskrzeszeniu Łázárzá w rozd. 11. VIII. Z Uczniámi przy wieczerzy y po wieczerzy ostátniey / á miánowićie o Duchu świętym w rozd. 14. 15. 16. IX. Modlitwá do Ojcá niebieskiego zá Uczniámi y zá Kośćiołem swojim / w rozd. 17. X. Rozmowá z Tomászem o wierze / w rozd. 20. XI. Z Piotrem Swiętym o miłośći w rozd. 21. A przytym te Cudá. I. Z wody winá uczynienie w. 2. II. Syná Krolikowego w 4. y człowieká przez 38. lat chorującego uzdrowienie w. 5. III. Człowiekowi od Urodzenia ślepemu wzroku przywrocenie w. 9. IV. Łázárzá wzbudzenie w. 11. V. Mnostwá ryb połowienie w 21. Rozdźiale.

ROZDZIAL I.

Swiádectwo świętego Janá Ewángelisty. 15. Y Janá Chrzćićielá, o CHrystusie Pánu: gáźie, y o Legátyej Kśięży Ieruzalemskich do Janá S. 37. Y o powołániu niektorych osob ná Urząd Apostolski wzmianká śię dźieje.

1 NA początku było Słowo / á ono Słowo było u Bogá / á Bogiem było ono Słowo. 2 To b było ná początku u Bogá. 3 Wszystkie rzeczy c przez nie śię stáły : á bez niego nic śię nie stáło co śię stáło. 4 W nim d był żywot / á żywot e był oną świátłośćią ludzką. 5 A tá świátłość w ćiemnośćiách świeći / ále jey ćiemnośći nie ogárnęły.

6 BYł człowiek posłány f od Bogá / 7 ktoremu imię było Jan. Ten przyszedł ná świádectwo / áby świádczył o tey świátłośći / áby przezeń wszyscy uwierzyli. 8 Nie był ci on tą świátłośćią ; ále *przyszedł* áby świádczył o tey świátłośći : 9 *Tenci* był tą prawdźiwą g świátłośćią / ktora oświeca káżdego człowieká przychodzącego ná świát. 10 Ná świećie był / á świát przezeń h uczyniony jest ; ále go świát nie poznał. 11 Do swey własnośći przyszedł / ále 12 go własni jego nieprzyjęli. Lecz ktorzy go kolwiek przyjęli / dał im te moc / áby śię i stáli synámi Bożymi ; *to jest*, tym / ktorzy wierzą w Imię jego. 13 Ktorzy nie ze krwie / áni z woli ćiáłá / áni z woli męża / ále z Bogá národzeni są. 14 A to Słowo ćiáłem śię k stáło / y mieszkáło miedzy námi ; (y widźieliśmy l chwałę jego / chwałę jáko jednorodzonego od Ojcá) pełne łáski m y prawdy.*

15 JAn n świádczył o nim / y wołał / mowiąc ; Tenci jest / o ktorym mem powiádał ; Ktory po mnie przyszedszy / uprzedźił mię : bo pierwey był niż ja. 16 A z pełnośći jego my smy wszyscy o wźięli / y łáskę zá łáskę. 17 Abowiem zakon p przez Mojżeszá jest dány / á łáská y prawdá przez JEzusá Chrystusá stáłá śię. 18 Bogá nikt q nigdy nie widźiał : on jednorodzony syn / ktory jest w łonie Ojcowskim / ten *nam* r opowiedźiał.

19 A Toć jest s świádectwo Janowe / gdy posłáli Żydźi z Jeruzalem Kápłány y Lewity / áby go pytáli : Ty ktoś jest ? 20 Y wyznał / á nie záprzał ; á wyznał / żem ja nie t jest Chrystus. 21 Y pytáli go ; Cożeś tedy ? Eliasześ ty ? A *on* rzekł ; Nie jestem. *A oni* ; Prorokiemeś ty ? y odpowiedźiał ; Nie *jestem*. 22 Rzekli mu tedy ; Ktożeś jest / żebyśmy od-

E. ná dźień S. Janá. — a 1 Jan. 1. 1. — b Jan. 17. 5. — c 1 Moj. 1. 3. Psalm 33. 6. — d Jan. 5. 26. — e Jan. 8. 12. — f Matt. 3. 1. — g Jan. 9. 5. — h Żyd. 1. 2.

i Rzym. 8. 16. — k Matt. 1. 16. — l 2 Piotr 1. 17. — m Kolos. 1. 19. — n Matt. 3. 11. — o Kolos. 2. 10. — p 2 Moj. 20. 1. — q 1 Tym. 6. 16. — E. ná N. IV Adw. — r Matt. 11. 27. — s Jan 5. 33 — t Dźie 13. 25.

po-

powiedź dáli tym/ ktorzy nas posłáli? Coż *wżdy* powiádasz o sobie? ♣

23 Rzekł: Jam *jest* głos u wołájącego ná puszczy; Prostuyćie drogę PAńską/ jáko powiedźiał Izáiász Prorok. ♣

24 A ći ktorzy byli posłáni/ byli z Fáryzeuszow. ♣

25 Y pytáli go/ y rzekli mu; Czemuż tedy chrzćisz/ jeśliżeś ty nie jest CHrystus/ áni Eliász/ áni on Prorok. ♣

26 Odpowiedźiał im Jan/ mowiąc; Jać chrzczę x wodą: ále w pośrzodku was stoi/ ktorego wy nie znaćie. ♣

27 Tenći jest ktory po mnie przyszedszy/ uprzedźił mię; ktoremum ja nie jest godźien żebym rozwiązał rzemyk obuwia jego. ♣

28 To śię stáło w Betábárze zá Jordánem/ gdźie Jan chrzćił.*

29 NAzájutrz ujrzał Jan JEzusá idącego do śiebie/ y rzekł: Oto y Báránek Boży/ ktory gładźi grzechy świátá. ♣

30 Tenći jest/ o ktorymem powiádał; Że idźie zá mną mąż ktory mię uprzedźił: bo pierwey był niż ja ♣

31 A jam go nie znał; ále áby był objáwiony Izráelowi/ dla tegom ja przyszedł chrzcząc wodą.

32 ♣ Y świadczył Jan mowiąc: Widźiałem Duchá z zstępującego/ jáko gołębicę z niebá/ y został ná nim.

33 ♣ A jam go nie znał: ále ktory mię posłał chrzćić wodą/ ten mi rzekł; Ná kogobyś ujrzał Duchá zstępującego/ y zostawájącego ná nim/ tenći jest/ ktory chrzći á Duchem Swiętym.

34 ♣ A jam widźiał y świadczył/ że ten jest Syn Boży.

35 NAzájutrz záśię stał Jan/ y dwá z uczniow jego. A ujrzawszy Jezusá chodzącego rzekł; ♣

36 Oto Báránek bBoży. ♣

37 Y słyszeli go oni dwá uczniowie mowiącego/ y szli zá JEzusem. ♣

38 A obroćiwszy śię JEzus/ y ujrzawszy je zá sobą idące/ rzekł do nich; Czego szukaćie? ♣

39 A oni mu rzekli; Rábbi/ (co śię wykłáda/ ♣

40 Mistrzu) gdźie mieszkasz? Rzekł im; Podźćie/ á oglądajćie. Y szli y widźieli gdźie mieszkał/ á zostáli przy nim onego dniá; bo było około dźieśiątey godźiny. ♣

41 A był Andrzej brát Symoná Piotrá/ jeden z onych dwu/ ktorzy *to* słyszeli od Janá/ y szli byli zá nim. ♣

42 Ten napierwey ználazł Symoná brátá *swego* własnego/ y rzekł mu; Ználeźliśmy Mesyászá/ ♣

43 Co śię wykłáda/ CHrystus. Y przywiodł go do JEzusá. A wejrzawszy nań Jezus/ rzekł; Tyś c jest Symon/ syn Jonaszow; ty będźiesz názwány Cefás/ co śię wykłada/ Piotr.

44 NAzájutrz chćiał JEzus wynijść do Gálilejey/ y ználazł Filipá/

45 y rzekł mu; Podź zá mną. ♣ A Filip był z Betsáidy/ z miástá Andrzejowego y Piotrowego.

46 ♣ Filip ználazł Nátánáelá/ y rzekł mu: Ználeźliśmy onego/ o ktorym pisał d Mojżesz w zakonie/ y e Prorocy/ JEzusá Syná Jozefowego z Názáretu.

47 ♣ Y rzekł mu Nátánáel; Możeż z Názáretu być co dobrego? Rzekł mu

48 Filip: Podź/ á oglądaj. ♣ Ujrzawszy tedy JEzus Nátánáelá idącego do śiebie/ rzekł o nim: Oto prawdźiwie Izraelczyk/ w ktorym niemász zdrády. ♣

49 Rzekł mu Nátánáel: Z kądże mię znasz? Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Pierwey niż ćię Filip záwołał/ gdyś był pod figowym drzewem/ widźiałem ćię. ♣

50 Odpowiedźiał Nátánáel y rzekł mu: Mistrzu/ tyś jest on Syn Boży:

51 tyś jest on Krol Izráelski. ♣ Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Iżem ći powiedźiał: Widźiałem ćię pod figowym drzewem/ wierzysz: więt-

52 sze rzeczy nád te ujrzysz. ♣ Y rzekł mu: Záprawdę záprawdę powiádam wam: Od tego czásu ujrzyćie niebo otworzone/ y Anjoły Boże wstępujące y zstępujące ná Syná człowieczego.

ROZDZIAL II.

1 JEzus ná weselu w Kánie Gálilejskiey. 11. Wodę w wino przemieniwszy 12. Do Kápernáum zszedł. 13. A z támtąd ná Wielkanoc do Ieruzalem. 15. Kiedy kupce z kośćiołá wygnał. 19. Przepowiedźiał o kośćiele to jest, o ćiáłá swego, obáleniu. 23. A wiele ich widząc cudá jego, uwierzyli weń.

1 A Dniá trzećiego było wesele w Kánie Gálilejskiey: y byłá tám mátká JEzusowá. ♣

2 Wezwány też był y JEzus y uczniowie jego/ ná ono wesele. ♣

3 A gdy nie stáło winá/ rzekłá mátká JEzusowá do niego: Winá nie máją. ♣

4 Rzekł jey

JE-

Margin notes: u Ezái. 40.3. Mátt. 3.3. Márk. 1.3. x Mátt. 3.11. Márk. 1.7. Łuk. 3.16. Dźiej. 1.5. y 11.16 y Ezái. 53.7. z Mátt. 3.16. a Mátt. 3.11. b Dźiej. 8.32. c Mátt. 16.17. d 1 Moj. 3.15. y 22.18 y 26.4. y 49.10. 5 Moj. 18.18. e Ezái. 4.2. y 7.14. y 9.6. y 40.11 y 45.8. y 53.1.8. Jerem. 23.5. y 33.14 Ezech 34.23. y 37.24 Dáni. 9.24. Mich. 5.2. Zách. 9.9. E. ná N. II. po 3. Krol.

JEzus; Co Ja mam z tobą niewiásto? jeszcześ nie przyszłá godziná mojá. 5 ✤ Rzekłá mátká jego sługom; Cokolwiek wam rzecze/ uczyńcie. 6 ✤ Y było tám sześć stągwi kámiennych/ postáwionych według oczyśćienia Zydowskiego/ biorących w śię káżda dwie ábo trzy wiádrá. 7 ✤ Rzekł im JEzus; Nápełnicie te stągwie wodą. Y nápełnili je áż do wierzchu. 8 ✤ Tedy im rzekł; Czerpájćież teraz/ á donieśćie Przełożonemu wesela. Y donieśli. ✤ 9 A gdy skosztował Przełożony wesela oney wody/ ktora śię stáłá winem/ (á nie wiedźiał z kądby było; lecz słudzy wiedźieli ktorzy wodę czerpáli) záwołał on Przełożony wesela/ oblubieńcá: 10 ✤ Y rzekł mu; Káżdy człowiek pierwey dawa wino dobre; á gdy sobie podpiją/ tedy podleisze: á tyś dobre wino záchował áż do tego czásu. 11 ✤ Tenći początek cudow uczynił JEzus w Kánie Gálilejskiey/ á objáwił chwałę swoję; y uwierzyli weń uczniowie jego.*

12 POtym zstąpił a do Kápernáum on/ y mátká jego/ y brácia jego/ y uczniowie jego/ y zmieszkáli tám nie wiele dni. 13 ✤ Abowiem byłá blisko Wielkanoc Zydowská/ y wstąpił 14 JEzus do Jeruzalem. ✤ Y ználazł b w Kośćiele śiedzące te co przedawáli woły/ y owce/ y gołębie/ y te co pieniędzmi hándlowáli. 15 ✤ A uczyniwszy bicz z powrozkow/ wszystkie wygnał z Kośćiołá/ y owce/ y woły. á tych co pieniędzmi hándlowáli/ pieniądze rozsypał/ y stoły poprzewracał. 16 ✤ A tym co gołębie przedawáli/ rzekł; Wynieśćie to z tąd/ á nie czyńcie domu Oycá mego/ domem 17 kupieckim. ✤ Y wspomnieli sobie uczniowie jego/ iż nápisano; Gorliwość c domu twego zżarłá mię. 18 ✤ Tedy odpowiedźieli Zydowie/ y rzekli mu: Coż nam zá d znák pokażesz/ iż to czynisz? 19 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im: Rozwalćie ten e Kośćioł; á we trzech dniách wy20stáwię go. ✤ Rzekli tedy Zydowie; Czterdźieśći y sześć lat budowano ten Kośćioł/ á ty go we 21 trzech dniách wystáwisz? ✤ Ale on 22 mowił o kośćiele ćiáłá swe°. ✤ Przetoż gdy zmartwychwstał wspomnieli uczniowie jego/ iż im to był powiedźiał: y uwierzyli pismu/ y słowu/ ktore wyrzekł JEzus.

23 A Gdy był w Jeruzalem ná Wielkanoc w Swięto/ wiele ich uwierzyło w Imię jego/ widząc 24 cudá jego/ ktore czynił. ✤ Ale JEzus nie zwierzał im sámego śiebie/ prze25to iż on znał wszystkie: ✤ A iż nie potrzebował/ áby mu kto świádectwo wydawał o człowieku: ábowiem on wiedźiał co było w człowieku.

Rozdział III.

O Nikodemie ktorego w nocy Chrystus PAn uczył. 14. O Wężu záwieszonym ná puszczy. 23. O Chrzćie S. Janá. 27. Ktory wydawał świádectwo uczniom swojim o PAnu Chrystusie.

1 A Był niektory człowiek z Fáryzeuszow/ imieniem Nikodem/ 2 kśiążę Zydowskie. ✤ Ten przyszedł a do JEzusá w nocy/ y rzekł mu: Mistrzu/ wiemy żeś przyszedł od Bogá náuczyćielem: bo nikt tych cudow czynienie może/ ktore ty czynisz/ jeśliby Bog z nim nie był. 3 ✤ Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Záprawdę záprawdę powiádamći; Jeśli śię kto nie národźi znowu/ nie może widźieć 4 krolestwá Bożego. ✤ Rzekł do niego Nikodem; Jákoż śię może człowiek národźić będąc stáry? izali powtore może wniść w żywot mátki swojey/ 5 y národźić śię? ✤ Odpowiedźiał JEzus: Záprawdę záprawdę powiádamći; Jeśliby śię kto nie národźił b z wody y z Duchá/ nie może 6 wniść do krolestwá Bożego. ✤ Co śię národźiło c z ćiáłá/ ćiáło jest; á co śię národźiło z Duchá/ Duch jest. 7 ✤ Nie dźiwuj śię/ żemći powiedźiał; Muśićie śię znowu národźić. ✤ 8 Wiátr gdźie chce wieje/ y głos jego słyszysz/ ále nie wiesz z kąd przychodźi/ y dokąd idźie: tákżeć jest káżdy/ ktory śię národźił z Duchá. 9 ✤ Odpowiedźiał Nikodem/ y rzekł 10 mu; ✤ Jákoż to być może? Odpowiedźiał Jezus y rzekł mu; Tyś jest náuczyćielem w Izráelu/ á tego nie 11 wiesz? ✤ Záprawdę záprawdę powiá-

a Mátt. 4. 13. Márk. 1. 21. b Mátt 21. 12. Márk. 11. 15. Luká. 19. 45. c Psalm 69. 10. d Mátt 12. 38. y16. 1. e Mátt. 26. 61. y27. 40 Márk. 14. 58. y15. 29

f 1 Sám. 16. 7. 1 Krон. 29. 17. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y17. 10 y20. 12

E. ná Swiet. Trojec. a Jan. 19. 39.

b Tytus. 3. 5. c Rzym. 8. 5.

świádamy/ iż co wiemy mowimy/ á coſmy widźieli świádczymy : ále świádectwá náſzego nie przyjmujećie. 12 Jeſliż *gdym* wam źiemſkie rzeczy powiádał/ á nie wierzyćie; jákoż/ będęli wam powiádał niebieſkie/ uwierzyćie? 13 A nikt nie wſtąpił e do niebá/ tylko ten ktory zſtąpił z niebá/ Syn człowieczy/ ktory jeſt w niebie. 14 A jáko f Mojżeſz wywyżſzył wężá ná puſzczy/ ták muśi być wywyżſzony Syn człowieczy. 15 Aby káżdy kto weń wierzy/ nie zginął/ ále miał żywot wieczny.*

16 A Bowiem Ták Bog umiłował g świát/ że Syná ſwego jednorodzonego dał : áby káżdy kto h weń wierzy/ nie zginął/ ále miał żywot wieczny. 17 Boć nie poſłał i BOG Syná ſwego ná świát/ áby ſądźił świát; ále áby świát był zbáwiony przezeń. 18 Kto k wierzy weń/ nie będźie oſądzony; ále kto nie wierzy/ już jeſt l oſądzony/ iż nie uwierzył w Imię jednorodzonego Syná Bożego. 19 A tenći jeſt ſąd/ że świátłość m przyſzłá ná świát/ lecz ludźie bárźiey umiłowáli ciemność niż świátłość; bo były złe uczynki ich. 20 Káżdy bowiem kto złe czyni/ nienawidźi świátłośći/ y nie idźie ná świátłość/ áby nie były zgánione uczynki jego. 21 Lecz kto czyni prawdę/ przychodźi do świátłośći/ áby były jáwne uczynki jego/ iż w Bogu ſą uczynione.*

22 POtym przyſzedł JEzus/ y uczniowie jego do Judſkiey źiemie/ y tám przemieſzkawał z nimi n y chrzćił. 23 Chrzćił też y Jan o w Enon blisko Sálim ; bo tám było wiele wod : á *ludźie* przychodźili/ y chrzćili śię. 24 Bo jeſzcze Jan p nie był podány do więźienia. 25 Wſzczęłá śię tedy gadká miedzy uczniámi Janowymi/ y miedzy Zydámi o oczyſzczániu. 26 Y przyſzli do Janá/ y rzekli mu; Miſtrzu/ ten ktory był z tobą q zá Jordánem/ ktoremuś ty r dał świádectwo/ ten oto chrzći/ á wſzyſcy idą do niego. 27 Odpowiedźiał Jan y rzekł : Nie może nic wźiąć człowiek/ jeſliby mu nie było dano z niebá. 28 Wy sámi jeſteśćie mi świádkámi/ żem powiedźiał; Nie jeſtem ja s Chryſtus/ ále żem poſłány t przed nim. 29 Kto ma oblubienicę/ ten jeſt oblubieniec: á przyjáćiel oblubieńcow/ ktory ſtoi á ſłucha go/ weſeli śię weſelem dla głoſu oblubieńcowego. Przetoż to weſele moje wypełnione jeſt. 30 On muśi rość/ á mnie *muśi* ubywáć. 31 Kto z gory przyſzedł/ nád wſzyſtkie jeſt : Kto z źiemie jeſt/ źiemſki jeſt/ y źiemſkie rzeczy mowi : ten ktory z niebá przyſzedł/ nád wſzyſtkie jeſt. 32 A co widźiał y u ſłyſzał/ to świádczy : ále świádectwá jego żaden nie przyjmuje. 33 Kto przyjmuje świádectwo jego/ ten zápieczętował/ że Bog jeſt x prawdźiwy. 34 Abowiem ten ktorego Bog poſłał/ ſłowo Boże mowi: boć *mu* nie pod miárą dawa y Bog Duchá. 35 Oćiec miłuje Syná/ y wſzyſtko dał z w ręce jego. 36 Kto wierzy w Syná/ ma żywot wieczny : ále kto nie wierzy Synowi/ nie oglądá żywotá/ lecz gniew Boży zoſtawa nád nim.

ROZDZIAŁ IV.

Rozmowá PAńſka z Sámárytánką. 21. Pokazánie ktora jeſt prawdźiwa chwałá Boża. 27. O Meſsyaſzu. 32. O pokármie jego. 39. Jáko w Chryſtuſá PAná uwierzyli Sámárytánowie. 46. Ktory ſyná krolewſkiego dworzánina/ uzdrowił.

1 A Gdy poznał PAN/ iż uſłyſzeli Fáryzeuſzowie/ że JEzus więcey uczniow czynił a y chrzćił niżeli Jan: 2 (Chociaż sam JEzus nie chrzćił/ ále uczniowie jego) 3 Opuśćił Judſką źiemię/ y odſzedł záśię do Gálilejey. 4 A muśiał iść przez Sámáryą.

5 Y Przyſzedł do miáſtá Sámáryjey/ ktore b zowią Sychár ; blisko folwárku/ ktory był dał Jákob Jozefowi ſynowi ſwemu. 6 Y byłá tám ſtudnia Jákobowá: Przetoż będąc JEzus ná drodze zpracowány/ śiedźiał ták ná ſtudni ; á było około ſzoſtey godźiny. 7 Y Przyſzłá niewiáſtá z Sámáryjey czerpáć wodę. Ktorey rzekł JEzus; Day mi pić. 8 (Bo uczniowie jego odeſzli byli do miáſtá/ áby nákupili

d Laná. 8. 38. c Ian. 6. 62. Efez. 4. 9. f 4 Moj. 21. 9. 2 Krol 18. 4. Iona. 8. 28. E. ná Swiąteczny Poniedź. g 1 Jan. 4. 9. h Márk. 16.10. i Ian. 5. 10. i Ian. 12.47. k Laná. 3. 24 / 6.40. / 20.31 l Márk. 16.16. m Laná. 1. 9. n Laná. 4. 2. o Mátt. 3. 6. p Mátt 14. 3. q Mátt. 3. 11. r Laná. 1. 15.

s Laná. 1. 20. t Málach. 3. 1. u Laná. 5. 19. x Laná. 8. 26. y Ezái. 61. 1. z Mátt. 11.27. a Laná. 3. 21. b 1 Moj. 33.14. / 48.12 Jozue 24.32.

9 żywności) ♣ Rzekłá mu tedy oná niewiástá Sámárytáńska; Jákoż ty będąc Żydem/ żądasz ode mnie napoju/ od niewiásty Sámárytánki? (gdyż Żydowie nie obcują z Sámárytany) ♣ 10 Odpowiedział JEzus y rzekł jey; Gdybyś wiedźiáłá ten dar Boży/ y kto jest ten coć mowi; Day mi pić: tybyś go prośiłá/ á dałćiby c wodę żywą. ♣ 11 Y rzekłá mu niewiástá; PAnie/ nie masz y czym náczerpáć/ á studnia jest głęboka; z kądże tedy masz tę wodę żywą? ♣ 12 Y záżesz tyś jest więtszy niżeli Oćiec nász Jákob/ ktory nam dał tę studnią/ y sam z niey pił/ y synowie jego/ y dobytek jego? ♣ 13 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł jey; Káżdy kto pije tę wodę/ záśię będźie prágnął: ♣ 14 Lecz ktoby pił onę d wodę/ ktorą Ja mu dam/ nie będźie prágnął ná wieki: ále tá wodá ktorą Ja mu e dam/ stánie śię w nim studnią wody wyskákującey ku żywotowi wiecznemu. ♣ 15 Rzekłá do niego niewiástá; PAnie/ day mi tey wody ábym nie prágnęłá/ áni tu czerpáć chodźiłá. ♣ 16 Rzekł jey JEzus; Idź záwołay męża swego/ á przyjdź tu. ♣ 17 Odpowiedźiáłá niewiástá/ y rzekłá: Nie mam męża. Rzekł jey JEzus: Dobrześ rzekłá; Nie mam męża. ♣ 18 Abowiemeś pięći mężow miáłá: á teraz ten ktorego masz/ nie jest mężem twojim. Toś prawdę powiedźiáłá. ♣ 19 Rzekłá mu niewiástá; PAnie/ widzę żeś ty jest Prorok. ♣ 20 Ojcowie nászy ná tey gorze chwalili Bogá; á wy f powiádaćie/ że w Jeruzalem jest miejsce/ kędy przyzwoita chwalić. ♣ 21 Rzekł jey JEzus: Niewiásto/ wierz mi iż idźie godźiná/ gdy áni ná tey gorze áni w Jeruzalem/ nie będźiećie chwalili Ojcá. ♣ 22 Wy chwalićie g co nie wiećie; á my chwalimy co wiemy: ábowiem zbáwienie h jest z Żydow. ♣ 23 Alec idźie godźiná/ y teraz jest/ gdy prawdźiwi chwalcy będą chwalić Ojcá w Duchu y w prawdźie. ♣ Bo y Oćiec tákowych szuka/ 24 ktorzyby go chwalili. Bog jest i Duch: á ći ktorzy go chwalą/ powinni go chwalić w Duchu y w 25 prawdźie. ♣ Rzekłá mu niewiástá; Wiem żeć przyjdźie Messyasz/ ktorego zowią Chrystusem: ten gdy przyjdźie/ oznajmi nam wszystko. ♣ 26 Rzekł jey JEzus; Jam jest ten/ ktory z tobą mowię.

27 A W tym przyszli ucżniowie jego/ y dźiwowáli śię/ iż z niewiástą mowił. Wszákże żaden nie rzekł: Oco śię pytasz/ ábo co z nią rozmawiasz?

28 Y Zostáwiłá oná niewiástá wiádro swoje/ á szłá do miástá/ y 29 rzekłá onym ludźiom: ♣ Podźićie/ oglądajćie człowieká/ ktory mi powiedźiał wszystko cokolwiek czyniłá: nie tenli jest Chrystus? ♣ 30 A przetoż wyszli z miástá/ y przyszli do 31 niego. ♣ A tym czásem prośili go ucżniowie/ mowiąc: Mistrzu jedz. 32 ♣ A on im rzekł: Mámći Ja pokarm ku jedzeniu/ o ktorym wy nie 33 wiećie. ♣ Mowili tedy ucżniowie między sobą: Aboć mu kto przyniosł 34 jeść? ♣ Rzekł im Jezus: Mojći jest pokarm/ ábym czynił wolą tego/ ktory mię posłał/ á dokonał spráwy 35 jego. ♣ Izaż wy nie mowićie: że k jeszcże są cztery mieśiące/ á żniwo przyjdźie; Otoż powiádam wam/ Podnieśćie oczy wásze/ á przypátrzćie śię krájinam/ żeć już białe są 36 ku żniwu. ♣ A kto żnie/ bierze zapłátę/ y zbiera owoc do żywotá wiecznego; áby y ten ktory śieje rádował śię wespoł/ y ten ktory żnie. ♣ 37 Abowiem w tym prawdźiwe jest ono przysłowie: że inszy jest ktory śieje/ á inszy ktory żnie. ♣ 38 Jam was posłał żąć to/ około czegośćie wy nie prácowáli: inszyć prácowáli: á wyśćie weszli w prace ich.

39 T Edy z miastá onego wiele Sámárytanow uwierzyło weń/ dla powieśći oney niewiásty/ ktora świádczyłá: Że mi wszystko powiedźiał cokolwiek czyniłá. ♣ 40 Gdy tedy przyszli do niego Sámárytani/ prośili go áby u nich zostáł: y zostáł tám przez dwá dni. ♣ 41 Y dáleko więcey ich uwierzyło/ dla słowá 42 jego. ♣ A oney niewieśćie mowili: Iż już nie dla twojey powieśći wierzymy: ábowiemesmy sámi słyszeli/ y wiemy/ że ten jest prawdźiwie zbáwićiel świátá/ CHrystus.

c Ezái. 55. 1. Ierem. 2. 23.
d Ianá. 6. 35.
e Ianá. 7. 38.
f 5 Moj 12. 5. 11. 1 Krol 9. 3. 2 Kron 7. 12.
g 2 Krol 17. 29.
h 1 Moj. 12. 3. 18. 18. 22. 18. 26. 4. Zyd. 7. 14.
i 2 Kor. 3. 17.
k Mátt. 9. 37. Luká 10. 2.

A po

43 A Po dwu dniách / wyszedł z támtąd / y szedł do Gálilejey. 44 A bowiem sam JEzus świádectwo wydał / iż l Prorok w Oyczyźnie swojey nie jest we czći. 45 A gdy przyszedł do Gálilejey / przyjęli go Gálilejczycy / widząc wszystko co czynił w Jeruzalem w Swięto: bo y oni byli przyszli ná Swięto. 46 Tedy zásię przyszedł JEzus m do Kány Gálilejskiey / gdźie był uczynił z wody wino.

A Był niektory *dworzánin* krolewski w Kápernáum / ktorego syn chorował. 47 Ten usłyszawszy iż JEzus przyszedł z Judzkiey źiemie do Gálilejey / szedł do niego / y prośił go áby zstąpił á uzdrowił syná jego; bo poczynał umieráć. 48 Y rzekł do niego JEzus; Jeśli nie ujrzyćie známion n y cudow / nie uwierzyćie. 49 Rzekł mu on krolewski *dworzánin*; PAnie / zstąp pierwey niż umrze dźiećię moje. 50 Rzekł mu JEzus; Idź / syn twoj żywie. Y uwierzył on człowiek mowie ktorą mu powiedźiał JEzus / y poszedł. 51 A gdy już szedł / zábieżeli mu słudzy jego / y oznájmili / mowiąc; Dźiećię twoje żywie. 52 Tedy ich pytał o godźinę / w ktorąby śię lepiey miáło? Y rzekli mu; Że wczora o śiodmey godźinie opuśćiłá go gorączká. 53 Poznał tedy Oćiec / iż to oná godźiná *byłá*, ktorey mu był rzekł JEzus; *Iż* syn twoj żywie. Y uwierzył sam / y wszystek dom jego.*

54 TEnći zásię wtory cud uczynił JEzus / przyszedszy z Judskiey źiemie do Gálilejey.

ROZDZIAŁ V.

Chrystus leżącego u sadzawki w Sábbát uzdrowił. 10. *Fáryzeusze ktorzy go potwarzáli.* 17. *Powagę Ojcá swego przekonał.* 19. *Boską moc swoję dowodámi gruntownymi.* 45. *y Mojżeszowym świádectwem, wywiodł.*

1 BYło a potym Swięto Zydowskie / y wstąpił JEzus do Jeruzalem. 2 A byłá w Jeruzalem przy owczey *bramie* sadzawká / ktorą zowią po Zydowsku Betesdá / májąca pięć gankow. 3 W tych leżáło mnostwo wielkie niedołężnych / ślepych / chromych / wyschłych / ktorzy czekáli poruszenia wody. 4 Abowiem Anjoł czásu pewnego zstępował w sadzawkę / y poruszał wodę. A ták kto pierwszy wstąpił po wzruszeniu wody / zstawał śię zdrowym / jákąbykolwiek chorobą zjęty był.

5 A Był tám niektory człowiek trzydźieśći y ośm lat chorobą złożony. 6 Tego gdy JEzus ujrzał leżącego / á poznawszy że już przez długi czás chorował / rzekł mu: Chcesz być zdrow? 7 Odpowiedźiał mu on chory; PAnie / nie mam człowieká ktoryby mię / gdy bywa poruszona wodá / wrzućił do sadzawki; ále gdy ja idę / inszy przede mną wstępuje. 8 Rzekł mu JEzus: Wstań / weźmi łoże b twoje / á chodź. 9 A zárázem stał śię zdrowym on człowiek: y wziął łoże swoje / y chodźił. A był Sábbát c onego dniá. 10 Tedy rzekli Zydowie onemu uzdrowionemu: Sábbát jest; nie godźi śię d łożá nośić. 11 Odpowiedźiał im: Ten ktory mię uzdrowił / tenże mi rzekł; Weźmi łoże twoje / á chodź. 12 Y pytáli go: Ktoryż jest ten człowiek coć powiedźiał; Weźmi łoże twoje / á chodź? 13 A on uzdrowiony nie wiedźiał ktoby był; ábowiem był JEzus ustąpił / ponieważ wiele ludu było ná onym miejscu.

14 POtym go Jezus ználazł w Kośćiele / y rzekł mu: Otoś śię stał zdrowym; Nie grzesz e więcey / áby co gorszego náćię nie przyszło. 15 A odszedszy on człowiek / powiedźiał Zydom / iż to był JEzus / ktory go uzdrowił. 16 A przetoż Zydowie prześládowáli JEzusá / y szukáli jákoby go zábili / że to uczynił w Sábbát. 17 A JEzus im odpowiedźiał: Oćiec moj áż do f tąd prácuje / y Ja prácuję. 18 Dla tego tedy tym więcey szukáli Zydowie jákoby go zábili: nie tylko iż gwałćił Sábbát / ále że y Ojcá swego g powiádał być Bogiem / czyniąc śię rownym Bogu /

19 ODpowiedźiał tedy JEzus / y rzekł im: Záprawdę záprawdę powiádam wam / Nie może Syn sam od śiebie nic h czynić / jedno

l Mátt. 13.57. Márk. 6. 4. Luká. 4. 24. m Janá. 2.1.11. E. ná Niedź. XXI. po S. Trojcy. n Mátt. 12.39. y 16.1. Márk. 8. 12. Luká. 11.29. 1 Kor. 1. 22. a 3 Moj. 23. 2. 5 Moj. 16. 1.

b Mátt. 9. 6. Márk. 2. 16. c Janá. 9. 14. d 2 Moj. 26. 8. 5 Moj. 5. 12. Jerem. 17.21. Ezech. 20.12. e Janá. 8. 11. Zyd. 6. 4. 2 Piotr. 2. 21. f Janá. 14.10. g Mátt. 17.43. Janá. 10.33. h Janá. 8. 38.

co widźi że Ociec czyni: Abowiem cokolwiek on czyni/ tákże y Syn czyni. 20 Boć Ociec miłuje Syná/ y ukázuje mu wszystko co sam czyni/ y większe mu nád te spráwy pokáże/ ábyśćie śię wy dźiwowáli. 21 Abowiem jáko Ociec wzbudza umárłe y ożywia/ ták y Syn które chce ożywia. 22 Bo Ociec nikogo nie sądźi/ 23 lecz wszystek sąd dał Synowi. Aby wszyscy czćili Syná ták jáko czczą Ojcá. Kto nie czći Syná/ nie czći y Ojcá który go posłał. 24 Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Kto słowá mego i słucha/ y wierzy onemu który mię posłał/ ma żywot wieczny: y nie przydźie ná sąd: ále przeszedł z śmierći do żywotá. 25 Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Ze idźie godźiná/ y teraz jest/ gdy umárli usłyszą głos Syná Bożego: 26 á którzy usłyszą/ żyć będą. Abowiem jáko Ociec ma żywot sam w sobie/ ták dał y Synowi/ áby miał 27 żywot w sámym sobie. Y dał mu k moc y sąd czynić/ bo jest Synem 28 człowieczym. Nie dźiwujćież śię temu/ boć przydźie godźiná/ w którą wszyscy co są w grobiech usłyszą 29 głos jego. Y pojdą ći którzy dobrze czynili/ ná powstánie żywotá: ále ći którzy źle czynili/ ná powstá- 30 nie sądu. Nie mogę Ja sam od śiebie nic czynić. Jáko słyszę/ ták sądzę: á sąd moj jest spráwiedliwy: bo nie szukam l woli mojey/ ále woli tego który mię posłał/ Ojcá. 31 Jeśliżeć Ja sam o sobie m świádczę/ świádectwo moje nie jest prawdźiwe. 32 Inszy jest co o n mnie świádczy/ y wiem że prawdźiwe jest świádectwo/ które wydawa o mnie. 33 Wyśćie słáli o do Janá/ á on dał 34 świádectwo prawdźie. Ale Ja nie od człowieká świádectwo biorę/ ále to mowię/ ábyśćie wy byli zbáwieni. 35 Onći był świecą gorającą y świecącą: á wyśćie śię chćieli do czásu porádowáć w świátłośći 36 jego. Ale Ja mam świádectwo więtsze niż Janowe. Abowiem spráwy które mi dał p Ociec/ ábym je wykonał: te sáme spráwy które Ja czynię/ świádczą o mnie/ iż mię Ociec posłał. 37 A Ociec który mię posłał/ on że świádczył o q mnie; którego śćie wy głosu nigdy nie słyszeli/ áni śćie osoby jego r widźieli. 38 Y słowá jego nie maćie w sobie mieszkájącego? ábowiem którego on 39 posłał/ temu nie wierzyćie. Badajćież s śię pism; boć śię wam zdá/ że w nich żywot wieczny/ maćie/ á one są które świádectwo wydawáją 40 t o mnie. A wżdy do mnie przyść 41 nie chcećie/ ábyśćie żywot mieli. 42 Chwały od ludźi nie przyjmuję. Alem was poznał/ że miłośći Bożey 43 nie maćie w sobie. Jam przyszedł w Imieniu Ojcá mego/ á nie przyjmujećie mię: jeśliżby przyszedł inny w imieniu swojim/ onego przyjmiećie. 44 Jákoż wy możećie wierzyć/ chwałę u jedni od drugich przyjmując/ ponieważ chwały która jest od 45 sámego Bogá nie szukaćie? Nie mniemajćie/ ábym Ja was miał oskarżáć przed Ojcem: jestći który skárży ná was/ Mojżesz x w którym 46 wy nádźieję maćie. Bo gdybyśćie wierzyli Mojżeszowi/ wierzylibyśćie y mnie; gdyż on o x mnie 47 pisał. Ale ponieważ Pismom jego nie wierzyćie y jákoż słowom mojim uwierzyćie?

q Mátt. 3. 17. y 17. 5. r 2 Moj. 33. 20. 5 Moj. 4. 12. 1 Tim. 6. 16. s Esái. 34. 16. Luk. 16. 26. Dźiej. 17. 11. t Janá. 1. 46. u Janá. 12. 43. x 1 Moj. 3. 15. y 12. 3. y 18. 18 y 49. 10 5 Moj. 18. 15.

i ...ná. ... 51. k ...áni. 2. 2. Mátt. 5. 34. Thess. ... 16. l ...ná. ... 38. m ...ná. 14. n ...dái. 1. 1. ...átt. 17. o ...ná. 19. p ...ná. 1. 25.

ROZDZIAL VI.

PAn pięćiorgiem chlebá y dwiemá rybkámi, nákarmił 5000 ludźi. 15. Uchodźi przed krolestwem. 17. Do uczniow jádących po morzu. 19. po wodách przyszedł. 26. O prawdźiwym y nieginącym. 35. chlebie żywotá, mowił. 52. O co Zydowie szemráli. 60. Wiele z uczniow. 66. odstáło od PAná. 69. Lecz Apostołowie wyználi go być Synem Bożym żywiącego.

1 POtym odszedł JEzus zá morze Gálilejskie/ które jest Tyberyádskie. 2 Y szedł zá nim lud wielki/ iż widźieli cudá jego które czynił 3 nád chorymi. Y wszedł JEzus ná gorę y śiedźiał tám z ucznmi swojimi. 4 A byłá blisko Wielkanoc/ 5 Swięto a Zydowskie. Tedy podniozszy b JEzus oczu/ y ujrzawszy iż wielki lud idźie do niego/ rzekł do Filipá: Skąd kupiemy chlebá áby ći 6 jedli? Ale to mowił kusząc go/ bo 7 on wiedźiał co miał czynić.) Od-

E. ná Srzodopost. Niedź. a 2 Moj. 12. 18. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 28. 16. b Mátt. 14. 26.

wiedźiał mu Filip ; Zá dwie śćie groszy chlebá nie dosyć im będźie/ choćby káżdy z nich máło co wźiął. ♣ 8 Rzekł mu jeden z uczniow jego/ Andrzej brát Symoná Piotrá; ♣ 9 Jest tu jedno pácholę / co ma pięćioro chlebá jęczmiennego/ y dwie rybce ; 10 ále coż to jest ná ták c wielu? ♣ Tedy rzekł JEzus : Każćie ludowi uśieść ; á było trawy dosyć ná onymże miejscu. Y uśiádło mężow w liczbie około pięći tyśiecy. ♣ 11 Wźiął tedy JEzus one chleby ; á d podźiękowawszy/ rozdał uczniom/ á uczniowie śiedzącym ; tákże y z onych rybek/ ile jedno chćieli. ♣ 12 A gdy byli násyceni / rzekł uczniom swojim ; Zbierzćie te ułomki ktore zbywáją/ żeby nic nie zginęło. ♣ 13 Y zebráli/ y nápełnili dwánaśćie koszow ułomkow z oneᵒ pięćiorgá chlebá jęczmiennego / ktore zbywáły tym co jedli. ♣ 14 A oni ludźie/ ujrzawszy cud ktory uczynił JEzus/ mowili; Tenći jest záprawdę on Prorok/ ktory e miał przyść ná świát. 15 ♣ Tedy JEzus poznawszy/ iż mieli przyść y porwáć go/ áby go uczynili Krolem/ uszedł f záśię sam tylko ná gorę.*

16 GDy był wieczor / zstąpili g 17 uczniowie jego do morzá. ♣ A wstąpiwszy włodź/ jácháli zá morze do Kápernáum/ á już było ćiemno; á JEzus nie przyszedł był do nich. ♣ 18 A morze/ gdy powstał wielki wiátr/ 19 burzyć śię poczynáło. ♣ Gdy tedy odpłynęli/ jákoby ná dwudźiestu y pięći/ ábo trzydźiestu staj/ ujrzeli JEzusá chodzącéᵒ po morzu/ przybliżájącego śię ku łodźi/ ulękli 20 śię. ♣ A on im rzekł; Jamći jest/ nie 21 bojćie śię. ♣ Y wźięli go ochotnie do łodźi : á zárázem łódź przypłynęłá do źiemie/ do ktorey jácháli.

22 NAzajutrz lud ktory był zá morzem/ widząc że tám nie było drugiey łodźi tylko oná jedná/ w ktorą byli wstąpili uczniowie jego/ á iż JEzus nie wszedł był w łodź z uczniámi swojimi/ ále sámi uczniowie jego ujácháli ; 23 ♣ (Przyszły też były drugie łodźie z Tyberyády/ blisko do onego miejscá gdźie jedli chleb/ gdy był PAn dźięki uczynił.)

c 2 Krol. 4. 43.
d 1 Sám. 9. 13. 1 Tim. 4. 4.
e Luka. 7. 16.
f Jana. 18.36.
g Mátt. 14.22. Márk. 6. 47.

24 ♣ To gdy obaczył lud iż tám nie było JEzusá/ áni uczniow jego ; wstąpili y oni w łodźie/ y przypłynęli do Cápernáum/ szukájąc 25 JEzusá. ♣ A ználazszy go zá morzem/ rzekli mu ; Mistrzu/ kiedyś 26 tu przybył ? ♣ Odpowiedźiał im JEzus/ y rzekł : Záprawdę záprawdę powiádam wam ; Szukaćie mię nie przeto/ iżeśćie widźieli cudá/ ále iżeśćie jedli chleb/ y byliśćie 27 násyceni. ♣ Spráwujćież nie pokarm ktory ginie: ále pokarm ktory trwa ku żywotowi wiecznemu/ ktory wam da Syn człowieczy. Abowiem tego h zápieczętował BOG Oćiec.

28 RZekli tedy do niego : Coż będźiemy czynili/ ábyśmy sprawowáli spráwy Boże? ♣ 29 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im ; Toć jest spráwá i Boża/ ábyśćie wierzyli w tego, ktorego on posłał. ♣ 30 Rzekli mu tedy; Coż wżdy k ty zá znák czynisz/ ábyśmy widźieli y wierzyli tobie? 31 Coż czynisz? ♣ Ojcowie naszy l jedli mánnę ná puszczy/ jáko jest nápisano ; Chleb z niebá dał im ku jedzeniu. ♣ 32 Rzekł im tedy JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Nie Mojżeszći wam dał chleb z niebá/ ále Oćiec moj dáje wam chleb 33 on prawdźiwy z niebá. ♣ Abowiem chleb Boży ten jest/ ktory zstępuje z 34 niebá/ y żywot dawa świátu. ♣ Tedy mu rzekli : PAnie daj nam zá 35 wżdy tego chlebá. ♣ Y rzekł im JEzus: Jamći jest on chleb żywotá/ kto do mnie m przychodźi/ łáknąć nie będźie : á kto wierzy w mię/ nigdy 36 prágnąć n nie będźie. ♣ Alem wam powiedźiał : Owszem widźieliśćie 37 mię/ á nie wierzyćie. ♣ Wszystko co mi dawa Oćiec/ do mnie przyjdźie : á tego ko do mnie przyjdźie/ nie wyrzucę precz. ♣ 38 Bom zstąpił z niebá/ nie iżbym czynił wolą moję/ ále o wolą onego ktory mię posłał. ♣ 39 A táć jest wola onego ktory mię p posłał/ Ojcá: ábym z tegoᵒ wszystkieᵒ co mi dał/ nic nie stráćił : ále ábym to wzbudźił w on ostáteczny dźień. ♣ 40 A táć jest wola onego ktory mię posłał/ áby káżdy ko widźi Syná/ á wierzy weń/ miał q żywot wieczny:

h Mátt. 3. 17. y 17.3. Jana. 1. 38.
i 1 Jan. 3. 23.
k Mátt. 16. 1.
l 2 Moj. 16.14. 4 Moj. 11. 7. Psalm 78.24. Mądr. 16.20.
m Jana. 4. 14
n Jana. 7. 38.
o Luka 22.42
p Jana 10.28
q Jana. 3. 36

á Ja go wzbudzę w on ostáteczny dźień.

41 Szemráli Zydowie o nim/ iż rzekł; jam jest on chleb/ ktorym z niebá zstąpił. 42 Y mowili: Izaż ten nie jest r JEzus/ syn Jozefow/ ktorego my Ojcá y mátkę znamy? Jákoż tedy ten powiáda: Żem z niebá zstąpił? 43 Tedy odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im: Nie szemrzyćie miedzy sobą. 44 Zaden do mnie przyść nie może/ jeśli go Oćiec moj ktory mię posłał/ nie poćiągnie: á Ja go wzbudzę w ostáteczny dźień. 45 Nápisano w Prorocech: s Y będą wszyscy wyuczeni od Bogá. Przetoż káżdy kto słyszał od Ojcá/ á náuczył śię/ przychodźi do mnie. 46 Nie iżby kto widźiał t Ojcá/ oprocz tego/ ktory jest od Bogá: ten widźiał Ojcá. 47 Záprawdę záprawdę powiádam wam: Kto w mię wierzy ma żywot u wieczny. 48 Jam jest on chleb żywotá. 49 Ojcowie wászy jedli x mánnę ná puszczy/ á pomárli. 50 Ten jest on chleb/ ktory z niebá zstępuje: jeśliby go kto jadł/ nie umrze. 51 Jamći jest chleb on żywy/ ktorym y z niebá zstąpił: jeśliby kto jadł z tego chlebá/ żyć będźie ná wieki. A chleb/ ktory Ja dam/ jest ćiáło moje: ktore Ja dam zá żywot świátá.

52 Wádźili śię tedy Zydowie miedzy sobą/ mowiąc: Jákoż ten może nam dáć ćiáło swoje ku jedzeniu? 53 Y rzekł im Jezus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Jeśli nie będźiećie jedli ćiáłá Syná człowieczego/ y pili krwie jego/ nie máćie żywotá w sobie. 54 Kto je ćiáło moje/ á pije krew moję/ ma żywot wieczny: á Ja go wzbudzę w on ostáteczny dźień. 55 Abowiem ćiáło moje/ prawdźiwie jest pokarm: á krew mojá/ prawdźiwie jest napoj. 56 Kto je ćiáło moje/ y pije krew moję/ we mnie mieszka á Ja w nim. 57 Jáko mię posłał żywiący Oćiec/ y ja żywię przez Ojcá: tákkto mnie pożywa/ y on żyć będźie przez mię. 58 Tenći jest chleb on / ktory z niebá zstąpił. Nie jáko Ojcowie wászy jedli mánnę á pomárli: Kto je ten chleb/ żyć będźie ná wieki. 59 To mowił w boznicy ucząc w Kápernáum.

60 Wiele ich tedy z uczniow jego słysząc to/ mowili: Twárda to jest mowá/ ktoż jey słucháć może? 61 Ale wiedząc JEzus sam w sobie/ iż o tym szemráli uczniowie jego/ rzekł im: 62 Toż was obraża? Coż gdybyśćie ujrzeli Syná człowieczego z wstępującego/ gdźie był z pierwszy? 63 Duchci jest/ ktory ożywia/ ćiáło nic nie pomaga: Słowá ktore Ja wam mowię/ Duch są/ y żywot są. 64 Ale są niektorzy z was/ co nie wierzą. Abowiem wiedźiał od początku a JEzus/ ktorzy byli co nie wierzyli; y kto jest a co go miał wydáć. 65 Y mowił: Dla tegomći wam powiedźiał/ Iż żaden nie może przyść do mnie/ jeśliby mu nie było dano od Ojcá mojego.

66 Od tego czásu wiele uczniow jego odeszło ná zad/ á więcey z nim nie chodźili. 67 Tedy rzekł JEzus do onych dwunaśći; Izali y wy chcećie odejść? 68 Y odpowiedźiał mu Symon Piotr; PAnie/ do kogoż pojdźiemy? Ty masz słowá żywotá wiecznego. 69 A myśmy uwierzyli y poználi/ żeś ty jest CHrystus/ on b Syn Bogá żywego. 70 Odpowiedźiał im JEzus; Izalim Ja nie dwunaśći was obrał/ á jeden z was jest Dyabeł. 71 A to mowił o Judaszu/ *synu* Symoná/ Iszkáryoćie: bo go ten c wydáć miał będąc jednym z onych dwunaśći.

r Mátt. 13.55. s Ezái. 54.13. Jerem. 31.34. t Mátt. 11.27. u Janá. 3.16. x 2 Moj. 16.15. y Janá. 3.13.

z Márk. 16.19. Luká. 24.51. Janá. 3.13. Dźiej. 1.9. Efez. 4.10. a Janá. 13.11. b Mátt. 16.16. Janá. 11.27. c Luká 22.47.

ROZDZIAL VII.

CHrystus zá powinnymi ná Swięto Kuczek. 10. *Potájemnie szedł.* 14. *Vczył w kośćiele.* 25. *O nim rożne zdánia ludzkie.* 33. *Kśięża go jimáć kazáli.* 41. *Rozruch śię stał dla niego miedzy pospolstwem.* 47. *Miedzy Fáryzeuszámi, y sługámi ich.* 50. *Nikodem śię ujął o krzywdę jego.*

1 A Potym chodźił JEzus po Gálilejey: bo śię nie chćiał báwić w źiemi Judskiey; przeto/ że Zydowie szukáli/ áby go zábili. 2 Y było blisko święto Zydowskie a Kuczek. 3 Tedy rzekli do niego bráćia jego; Odejdź z tąd/ á idź do Judskiey źiemie: żeby uczniowie twoji widźieli sprawy twoje/ ktore czynisz. 4 Abowiem żaden nic w skrytośći nie czyni/

a 3 Moj. 23.34.

ni/ kto chce być widziány. Przetoż ty jeśli tákie rzeczy czyniß / objaw śie świátu. 5 Bo y bráćia jego nie 6 wierzyli b weń. Y rzekł im JEzus: Czás moj jeßcze nie przyßedł: ále czás wáß záwżdy jest pogotowiu. 7 Nie może was c świát nienawidźieć/ ále mnie nienawidźi: bo Ja świadczę o nim/ iż spráwy jego 8 d złe są. Idźćież wy ná to świeto/ Jać jeßcze nie pojdę ná to świeto: bo moj czás jeßcze śię e nie wypełnił. 9 A to im powiedziawßy/ został w Gálilejey.

10 A Gdy poßli bráćia jego/ tedy y on ßedł ná świeto: nie jáwnie/ 11 ále jákoby potájemnie. A Zydowie ßukáli f go w świeto/ y mowili: 12 Gdźież on jest? Y było o nim wielkie ßemránie g miedzy ludem. Bo jedni mowili; Że jest dobry: á drudzy mowili; Nie/ ále zwodźi lud. 13 Wßákże o nim żaden jáwnie h nie mowił/ dla bojáźni Zydowskiey.

14 A Gdy już było w poł świetá/ wstąpił JEzus do Kośćiołá/ y 15 uczył. Y dźiwowáli śię Zydowie/ mowiąc: Jákoż ten umie pismo/ gdyż śię nie uczył? 16 Odpowiedźiał im JEzus/ y rzekł: Náuká mojá/ nie jestći i mojá/ ále tego ktory mię posłał. 17 Jeśliby kto chćiał czynić wolą jego/ ten będźie umiał rozeznáć/ jeśli tá náuká jest z Bogá/ czyli Ja sam od śiebie mowię. 18 Ktoć z sámego śiebie mowi/ chwały włásney ßuka: ále kto ßuka chwały tego ktory go posłał/ ten jest prawdźiwy/ á niemáß w nim niespráwiedliwośći. 19 Izali wam k Mojżeß nie dał Zakonu/ á żaden z was nie przestrzega Zakonu? Przeczże ßukaćie áby śćie mię l zábili? 20 Odpowiedźiał lud y rzekł: Dyabelstwo 21 maß; Ktoż ćię ßuka m zábić? Odpowiedźiał Jezus/ y rzekł im: Jedenem uczynek uczynił/ á wßyscy śię 22 temu dźiwujećie. Wßák Mojżeß wydał wam obrzezkę/ (nie iżby byłá n z Mojżeßá/ ále z Ojcow) á w Sábbát obrzezujećie człowieká. 23 Ponieważ człowiek przyjmuje obrzezkę w Sábbát áby nie był zgwałcony Zakon Mojżeßow/ *przecz* śię ná mię gniewaćie/ żem cáłego człowie-

b Márk. 3. 21. c Jana. 15. 19. d Jana. 3. 19. e Jana. 8. 20. f Jana. 11. 56. g Jana. 9. 16. h Jana. 12. 42. i Jana. 12. 49. k 2 Moj. 20. 1. y 24. 4. l Matt. 12. 14. Jana. 5. 18. m Jana. 8. 48. y 10. 20 n 1 Moj. 17. 10. 3 Moj 12. 3.

24 ká uzdrowił w Sábbát! Nie sądźćie o według widzenia: ále sprawiedliwy sąd sądźćie.

25 MOwili tedy niektorzy z Jeruzalemczykow: Izali to nie 26 jest ten/ ktorego ßukáją zábić? A oto jáwnie mowi/ á nic mu nie mowią. Izali prawdźiwie poználi Kśiążętá/ iż ten jest prawdźiwie 27 Chrystus? Aleć tym wiemy z kąd jest. Ale gdy Chrystus przyjdźie/ nikt nie będźie wiedźiał z kąd 28 by był. Wołał tedy JEzus w Kośćiele ucząc á mowiąc: Y mnie znaćie/ y z kądem jest wiećie: á nie przyßedłem o sam od śiebie/ ále jest prawdźiwy/ ktory mię q posłał/ ktorego wy nie znaćie. 29 Lecz go r Ja znam: bom od niego jest/ á on mię 30 posłał. Y ßukáli s jákoby go pojimáć: ále żaden nie ściągnął nań r[ęki/ bo] jeßcze nie przyßłá byłá 31 go[dzi]ná jego. A wiele ich z ludu wierzyli t weń/ y mowili: Chrystus gdy przyjdźie/ izaż wiecey cudow uczyni nád te/ ktore ten uczy- 32 nił? A słyßeli Fáryzeußowie / iż to lud o nim ßemrał: y posłáli Fáryzeußowie y Przednieyßy Kápłáni 33 sługi/ áby go pojimáli. Rzekł im tedy JEzus: Jeßcze ná máły czás u jestem z wámi/ potym odejdę do 34 tego ktory mię posłał. Szukáć mię x będźiećie/ ále nie znajdźiećie: á gdźie Ja będę/ wy przyść nie mo- 35 żećie. Mowili tedy Zydowie miedzy sobą: Do kądże ten pojdźie/ że my go nie znajdźiemy? czyli do rozproßonych Pogánow pojdźie/ y bę- 36 dźie uczył Pogány? Coż to za mowá ktorą wyrzekł: Szukáć mię będźiećie/ ále nie znajdźiećie: y gdźie ja 37 będę / wy przyść nie możećie? A w on ostáteczny dźień wielki Swietá y onego/ stánął JEzus/ y wołał mowiąc: Jeśli z kto prágnie/ 38 niech do mnie przyjdźie/ á pije! Kto wierzy w mię/ jáko mowi pismo/ rzeki wody żywey popłyną z żywotá 39 jego. (A to mowił o Duchu ktorego a wźiąć mieli wierzący weń: ábowiem jeßcze nie był *dány* Duch Swiety/ przeto że jeßcze JEzus nie był uwielbiony.)

o 3 Moj. 19. 15. 5 Moj 1. 17. Przyp 24. 13. Jakub 2. 4. p Jana. 5. 43. y 8. 42. q Jana. 8. 26 Rzym 3. 4. r Jana. 10. 15. s Luka. 20 19. t Jana. 8. 30. u Jana. 16. 16. x Jana. 8. 21. y 13. 33 y 3 Moj 23. 36. z Jana. 6. 35. a Ezai. 44. 3. Ioel. 2. 28. Dzieja 2. 17.

40 Wiele ich tedy z onego ludu słysząc te słowá / mowili ; Tenći jest b prawdźiwie on Prorok.
41 A drudzy mowili: Ten jest Chrystus. Ale niektorzy mowili : Azaż z Gálilejey przyydźie Chrystus?
42 Azaż nie mowi Pismo / Iż z naśienia Dawidowego / y z Betlehem c miásteczká/ gdźie był Dawid/ przyydźie Chrystus?
43 A ták stáło śie rozerwánie dla niego miedzy ludem.
44 Y Chćieli go d niektorzy z nich pojimáć/ále żaden nie śćiągnął nań rąk swojich.
45 Przyszli tedy słudzy do Przedniejszych Kápłanow/ y do Fáryzeuszow : Ktorzy im rzekli : Przecżżeśćie go nie przywiedli?
46 Odpowiedźieli oni słudzy: Nigdy ták nie mowił człowiek / jáko ten człowiek.
47 Y odpowiedźieli im Fáryzeuszowie : Azaśćie y wy zwiedźieni?
48 Izali kto [illegible] e wierzył z Kśiążąt / ábo z [illegible]uszow?
49 Tylko ten gmin/ktory nie zna zakonu: przeklęći są.
50 Y Rzekł do nich f Nikodem/ktory był przyszedł w nocy do niego / będąc jeden z nich:
51 Izali g zakon nasz sądźi człowieká/jeśliby pierwey nie słyszał od niego / y nie poznałby co czyni?
52 A oni mu odpowiedźieli/ y rzekli : Izaliś y ty Gálilejczyk? Badayże śie á obacz/ żeć Prorok z Gálilejey nie powstał.
53 Y poszedł káżdy do domu swego.

b Mátt. 1.46. c Mich. 2. Mátt. 5. d Mátt. 1.46. e 1 Kor. 2. 26. f Jand. 3. 2. g 2 Moj. 23. 2. 3 Moj. 19.15. 5 Moj. 1. 16. 19.15

Rozdział VIII.

O Niewieśćie ná cudzołostwie zástáney. 11. *O odpuszczeniu grzechow.* 12. *Chrystus czymby był.* 22. *Z ktorym Zydowie sprzeczájąc śię, bluźnili go.* 59. *Y ukámienowáć go chćieli, lecż on ustąpił.*

1 A Jezus poszedł ná gorę oliwną.
2 Potym záśie ráno zásię przyszedł do Kośćiołá: á lud wszystek zszedł śie do niego ; y śiadszy uczył je.
3 Y przywiedli do niego Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie niewiástę ná cudzołostwie zástáną / á postáwiwszy ją w pośrzodku.
4 Rzekli mu ; Náuczyćielu/ te niewiástę zástano ná sámym ucżynku cudzołostwá.
5 A w Zakonie nam Mojżesz a przykazał tákie kámienowáć : á ty co mowisz?
6 A to mowili kusząc go / áby go mogli oskarżyć. A Jezus schyliwszy śie ná doł / pisał pálcem ná źiemi.
7 A gdy śie go nie przestawáli pytáć/ podniozszy śie rzekł do nich ; Kto z was jest bez grzechu/ niech ná nie b pierwszy kámieniem rzući.
8 A záśie schyliwszy śie ná doł/pisał ná źiemi.
9 To gdy oni usłyszeli / będąc od sumnienia przekonáni / jeden zá drugim wychodźili / pocżąwszy od stárszych áż do ostátecznych ; iż tylko sam Jezus zostáł / á oná niewiástá w pośrzodku stojąca.
10 A podniozszy śie Jezus/ y żadnego nie widząc tylko one niewiásty/ rzekł jey ; Niewiásto gdźież są oni co ná ćię skárżyli?
11 Zaden ćię nie potępił? A oná rzekłá ; Zaden Pánie. A Jezus jey rzekł ; Ani Ja ćiebie potępiam. Idźże/ á już więcey c nie grzesz.
12 Záśie im rzekł Jezus/mowiąc; Jam jest świátłość d świátá. Kto mnie náśláduje/ nie będźie chodźił w ćiemnośći/ ále będźie miał świátłość żywota.
13 Rzekli mu tedy Fáryzeuszowie ; Ty sam o sobie świadczysz/ á świádectwo twoje nie jest prawdźiwe.
14 Odpowiedźiał Jezus / y rzekł im : Chociaż Ja świadczę sam o sobie / jednák e prawdźiwe jest świádectwo moje : bo wiem f z kąd em przyszedł / y dokąd idę. Lecż wy nie wiećie z kąd em przyszedł/y dokąd idę.
15 Wy według ćiáłá sądźićie ; ále Ja nikogo nie sądzę.
16 A chocbym y Ja sądźił/sąd moj jest prawdźiwy ; bom nie jest sam/ále Ja/y ktory mię posłał/ Oćiec.
17 A w Zakonie g wászym nápisano jest ; Iż dwojgá ludźi świádectwo prawdźiwe jest.
18 Jam jest ktory sam o sobie świadczę; świadczy o mnie y ten h ktory mię posłał/Oćiec.
19 Tedy mu rzekli: Gdźież jest ten twoj Oćiec? Odpowiedźiał Jezus ; Ani mnie znaćie / áni Ojcá mego : Byśćie i mnie ználi / y Ojcábyśćie mego ználi.
20 Te słowá mowił Jezus w skárbnicy ucząc w Kośćiele : á żaden go nie pojimał ; bo jeszcże byłá nie przyszłá k godźiná jego.

a 3 Moj. 20. 10. 5 Moj. 22. 22. b 5 Moj. 17. 7. e Jand. 5. 14. d Jand. 1. 9. 9. 5. 12.46 e Jand. 5. 31. f Jand. 7. 28. g 4 Moj. 35. 30. 5 Moj. 17. 6. 19.15 Mátt. 18.16. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10.28. h Mátt. 3. 17. i Jand. 16. 3. k Jand. 7. 8.

21 Rzekł im tedy záśie JEzus: Ja idę/ y będźiećie mię l szukáć/ á w grzechu wáßym pomrzećie. Gdźie Ja idę/ wy przyść nie możećie. ♣ 22 Mowili tedy Zydowie: Azáć śię sam zábije że mowi; Gdźie Ja idę/ wy przyść nie możećie. ♣ 23 Y rzekł do nich; Wyśćie z niskośći/ á Jam m z wysokośći: wyśćie z tego świátá/ á Jam záś nie jest z tego świátá. 24 ♣ Przetom ći wam powiedźiał: Iż pomrzećie w grzechách wáßych. Bo jeśli nie uwierzyćie/ żem Ja jest/ pomrzećie w grzechách wáßych. ♣ 25 Tedy mu rzekli: Ktożeś ty jest? Y rzekł im JEzus: To co wam y z początku powiádam. ♣ 26 Wielec mam o was mowić y sądźić/ ále ten ktory mię posłał n jest prawdźiwy: á Ja com od niego słyßał/ to mowię ná świećie. ♣ 27 Ale nie zrozumieli/ że im o Ojcu mowił. ♣ 28 Przetoż im rzekł JEzus: Gdy wywyßyćie o Syná człowieczego/ tedy poznaćie żem Ja jest/ á sam od śiebie nic nie czynię: ále jáko mię p náuczył Oćiec moj/ ták mowię. ♣ 29 A ten ktory mię posłał/ z mną jest/ nie zostáwił mię sámego Oćiec: bo co mu śię podoba/ to Ja záwżdy czynię. ♣ 30 To gdy on mowił/ wiele r ich weń uwierzyło.

31 Tedy mowił JEzus do tych Zydow/ co mu uwierzyli: Jeśli wy zostániećie w słowie mojim/ prawdźiwie ucznjámi mojimi będźiećie. 32 ♣ Y poznaćie prawdę/ á prawdá s was wyswobodźi. ♣ 33 Y odpowiedźieli mu: Myśmy naśienie Abráhámowe/ á nigdyśmy nie służyli nikomu: jákoż ty mowiß/ Iż wolnymi będźiećie. ♣ 34 Odpowiedźiał im JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Iż wßelki kto t czyni grzech/ sługą jest grzechu. ♣ 35 A sługá nie mießka w domu ná wieki/ ále syn mießka ná wieki. ♣ 36 A przetoż jeśli u was Syn wyswobodźi/ prawdźiwie wolnymi będźiećie. ♣ 37 Wiem żeśćie naśienie Abráhámowe: lecż szukaćie ábyśćie mię zábili/ iż mowá mojá nie ma u was miejscá. ♣ 38 Ja com widźiał u Ojcá mego/ powiádam: á wy też to cośćie widźieli u Ojcá wáßego/ czynićie. ♣ 39 Odpowiedźieli mu y rzekli: Oćiec nasz jest Abraham. Rzekł im JEzus: Byśćie byli x synámi Abráhámowymi/ czynilibyśćie uczynki Abráhámowe. ♣ 40 Ale teraz szukaćie ábyśćie mię zábili/ człowieká tego/ ktorym wam y prawdę mowił/ ktorąm słyßał od Bogá. ♣ Tego Abráhám nie czynił. 41 Wy czynićie uczynki Ojcá wáßego. Rzekli mu tedy: My z nierządu nie jesteśmy zpłodzeni/ jednegoż Ojcá mamy/ Bogá. ♣ 42 Tedy im rzekł JEzus: Być był Bog Ojcem wáßym/ tedybyśćie mię miłowáli: gdyżem Ja od Bogá wyszedł/ y przyszedłem: ánim sam z od śiebie przyszedł/ ále mię on posłał. ♣ 43 Przeczże tey powieśći mojey nie pojmujećie? Przeto iż nie możećie słucháć mowy mojey. ♣ 44 Wyśćie z Ojcá Dyabłá/ y pożądliwośći Ojcá wáßego czynić chcećie: onći był mężobojcą od początku/ y w prawdźie a nie stał/ bo w nim prawdy niemáß: gdy mowi kłamstwo/ z swego włásnego mowi/ iż jest kłamcą y ojcem kłamstwá. ♣ 45 A Ja że prawdę mowię/ nie wierzyćie mi.

46 Ktoż mię z was obwini z grzechu? Jeśliż prawdę mowię/ przecżże wy mi nie wierzyćie? ♣ 47 Ktoć z Bogá jest/ słow b Bożych słucha: dla tego wy nie słucháćie/ że z Bogá nie jesteśćie. ♣ 48 Odpowiedźieli tedy Zydowie/ y rzekli mu: Izali my nie dobrze mowimy/ żeś ty jest Sámárytan/ y Dyabelstwo masz? ♣ 49 Odpowiedźiał JEzus: Jać Dyabelstwá nie mam/ ále czczę Ojcá mego: á wyśćie mię nie uczcili. ♣ 50 Jać nie szukam chwały mojey: jest ten ktory szuka y sądźi. ♣ 51 Záprawdę záprawdę powiádam wam: Jeśli kto d słowá me záchowywáć będźie/ śmierći nie oglądá ná wieki. ♣ 52 Tedy mu rzekli Zydowie: Teraześmy poználi że Dyabelstwo masz; Abráhám umárł/ y Prorocy: A ty powiádasz: Jeśli kto słowá moje záchowywáć będźie/ śmierći nie skosztuje ná wieki. ♣ 53 Izaś ty jest większy nád Ojcá nászego Abráhámá? ktory umárł/ y Prorocy pomárli: Kimże śię ty wzdy czyniß? ♣ 54 Odpowiedźiał JEzus: Jeśli śię Ja sam chwalę/ chwałá

l Janá. 7. 34. m Janá. 3. 30. n Janá. 7. 28. o Janá. 3. 14. p Janá. 7. 16. q Janá. 16. 32. r Janá. 7. 31. s Rzym 6. 17. t Rzym 6. 20. 2 Piotr 2. 19. u Rzym 8. 2.

x Rzym 2. 28. y 9. 6. y Janá. 17. 17. z Janá. 5. 43. y 7. 29. a 1 Moj. 3. 4. 1 Jan. 3. 8. E. ná Niedź. Biało. b 1 Jan. 4. 6. c Janá. 7. 20. y 10. 20 d Janá. 11. 25. e Janá. 5. 41.

mojá nic nie jest. Jestći Oćiec moj/ ktory mię chwali: o ktorym wy powiádaćie/ że jest Bogiem wászym.
55 Lecż go nie znáćie/ á Ja go znam: y jeslibym rzekł/że go nie znam/byłbym podobnym wam kłamcą: ále go znam/ y słowá jego záchowywam.
56 Abráhám Oćiec wász z rádośćią żądał/ áby oglądał dźień moj/
57 y oglądał y rádował śię. Tedy rzekli Zydowie do niego z Piąćidźieśiąt lat jeszcze nie masz/ á Abráhámás widźiał?
58 Rzekł im JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam; Pierwey niż f Abráhám był/
59 jam jest. Porwáli tedy g kámienie/ áby náń ćiskáli. Lecż JEzus schronił h śię/ y wyszedł z Kośćiołá przechodząc przez pośrzodek ich; y ták uszedł. *

f 2 Moj. 3. 16. g Jan. 10. 31. h Luk. 4. 30.

Rozdział IX.

Chrystus ślepo národzonego w Sábbát uzdrowił. 13. Ktory po długich z Fáryzeuszámi dispntácyach. 22. 25. Wygnány był z Bożnice. 36. Lecż go Chrystus wieczną świátłośćią opátrzył.

1 A Mimo idąc/ ujrzał człowieká ślepego od národzenia.
2 Y pytáli go uczniowie jego/ mowiąc: Mistrzu/ ktoż zgrzeszył/ ten/ czyli rodźicy jego? iż śię ślepym národźił.
3 Odpowiedźiał JEzus: Áni ten zgrzeszył/ áni rodźicy jego: ále żeby śię a okazáły spráwy Boże na nim.
4 Jać muszę b spráwowáć spráwy onego ktory mię posłał/ pokąd dźień jest: przychodźi noc/ gdy żaden nie będźie mogł nie spráwowáć.
5 Pokim jest ná świećie/ jestem c
6 świátłośćią świátá. To rzekszy/ plunął ná źiemię: á uczynił błoto z śliny/ y pomázał onym błotem oczy ślepego.
7 Y rzekł mu: Idź/ umyj śię w sadzawce d Syloe/ co śię wykłada/ Posłány. Poszedł tedy y umył śię/ y przyszedł widząc.
8 A Ták sąśiedźi/ y ktorzy go przed tym widáli ślepego/ mowili? Izali nie ten jest/ ktory śiadał/ y żebrał?
9 Drudzy mowili: Iż ten jest. A drudzy/ Iż jest jemu podobny.
10 *Lecż* on mowił/żem ja jest. Tedy mu rzekli: Jákoż są otworzone
11 oczy twoje? A on odpowiedźiał y rzekł: Człowiek ktorego zowią JEzusem/ uczynił błoto y pomázał oczy moje/ á rzekł mi: Idź do sadzawki Syloe/á umyj śię. A ták odszedszy y
12 umywszy śię/ przejrzałem. Tedy
13 mu rzekli: Gdźież on jest? Rzekł; Nie wiem. Tedy przywiedli onego ktory przed tym był ślepy do Fáryzeuszow.
14 A był Sábbát gdy e JEzus uczynił błoto/ y otworzył oczy jego.
15 Tedy go znowu pytáli y Fáryzeuszowie/ jáko przejrzał? A on im rzekł: Włożył mi błotá ná oczy; y
16 umyłem śię/ y widzę. Tedy nie ktory z Fáryzeuszow rzekł: Człowiek ten nie jest z Bogá; bo nie strzeże Sábbátu. Drudzy záśię mowili; Jákoż może f człowiek grzeszny tákowe cudá czynić? Y było rozerwánie
17 g miedzy nimi. Rzekli tedy ślepemu powtore; Ty co mowisz o nim/ poniewaź otworzył oczy twoje? A on rzekł; Prorok h jest.
18 A Nie wierzyli Zydowie o nim żeby był ślepym/ á przejrzał: áż záwołáli rodźicow onego/ ktory
19 przejrzał. Y pytáli ich mowiąc; Tenże jest syn wász/ o ktorym wy powiádaćie/ iż śię ślepo národźił: jákoż wżdy teraz widźi?
20 Odpowiedźieli im rodźicy jego/ y rzekli; Wiemy żeć to jest syn nász/ y że śię
21 ślepo národźił. Lecż jáko teraz widźi/ nie wiemy; ábo kto otworzył oczy jego/ my nie wiemy: Máć látá/ pytajćież go; on sam o sobie powie.
22 Ták mowili rodźicy jego/ że śię bali Zydow: ábowiem już i byli Zydowie postánowili/ áby/ktoby go kolwiek Chrystusem wyznał/ był z bożnice wyłączony.
23 Przetoż rzekli rodźicy jego: Máć látá/ pytajćież go.
24 Tedy záwołáli powtore człowieká onego ktory był ślepy/ y rzekli mu: Daj chwałę Bogu: my wiemy/ iż ten człowiek jest grzeszny.
25 A on odpowiedźiał/y rzekł: Jesli grzeszny jest/ nie wiem: to tylko wiem/ iż będąc ślepym teraz widzę.
26 Y rzekli mu znowu: Cożći uczynił? Jákoż otworzył oczy twoje?
27 Odpowiedźiał im: Juzemći wam

powie-

a Jan. 11. 4. b Jan. 5. 17. c Ezai. 42. 6. y 49. 6. Luk. 2. 32. Jan. 1. 9. y 8. 12. y 12. 46 Dźiej. 13. 47. d Nehem 3. 15. Ezai. 8. 6.

e Mat. 12. 1. Mark. 2. 23. Luk. 6. 1. Jan. 5. 9. f Jan. 3. 2. g Jan. 7. 12. h Luk. 7. 16. y 24. 19 Jan. 4. 19. y 6. 14. i Jan. 7. 13. y 12. 42

powiedźiał/ á nie słyszeliśćie? przecż że jeszcże słyszeć chcećie? Izali y wy chcećie być ucżniámi jego?

28 Tedy mu złorzecżyli/ y rzekli: Ty bądź ucżniem jego: ále śmy my ucżniámi Mojżeszowymi. ♣ 29 My wiemy że Bog do Mojżeszá k mowił: lecż ten z kądby był nie wiemy.

30 ♣ Odpowiedźiał *on* człowiek/ y rzekł im: Toć záprawdę rzecż dźiwna: że wy nie wiećie z kąd jest/ á otworzył ocży moje. 31 ♣ A wiemy iż Bog l grzesznikow nie wysłuchawa: ále jeśliby kto chwalcą Bożym był/ y wolą jego cżynił/ tego wysłuchawa. 32 ♣ Od wieku nie słychano/ áby kto otworzył ocży ślepo národzonego. ♣ 33 Być ten nie był od Bogá/ nie mogłćiby nic m ucżynić. ♣ 34 Odpowiedźieli y rzekli mu: Tyś śię wszystek w grzechách národźił/ á ty nas ucżysz? Y wygnáli go precż.

35 A Usłyszawszy JEzus iż go precż wygnáli/ y ználazszy go/ rzekł mu: Wierzysz że ty w Syná Bożego? 36 ♣ A on odpowiedźiał y rzekł: A ktoż jest PAnie/ ábym weń wierzył? 37 ♣ Y rzekł mu JEzus: Y widźiałeś go/ y ktory n mowi z tobą/ onći jest. 38 ♣ A on rzekł: Wierzę PAnie; y pokłonił mu śię.

39 Y Rzekł mu JEzus: Ná sądźći Ja przyszedł o ná ten świát/ áby ći ktorzy nie widzą/ widźieli: á ći ktorzy widzą/ áby ślepymi byli. 40 ♣ Y usłyszeli to niektorzy z Fáryzeuszow/ ktorzy byli z nim/ y rzekli mu: Izali y my ślepymi jesteśmy? 41 ♣ Rzekł im JEzus: Byśćie byli q ślepymi/ nie mielibyśćie grzechu. Lecż teraz mowićie: Iż widźiemy: przetoż grzech wász zostawa.

k 2 Moj. 3. 6. y 19.19. l Psalm 66.18. Przyp 15.29. y 28.9. Ezái. 1. 15. Mich. 3. 4. 1 Jan. 3. 20. y 5.16. m Janá. 3. 2. n Janá. 4. 26. o Janá. 3. 17. p Mátt. 13.14. q Janá. 15.22.

ROZDZIAŁ X.

Chrystus Fáryzeusze złymi Pásterzmi. 8. A śiebie wielo dowodow. 11. 14. dobrym być pokazał. 19. Z kąd urosło rozerwánie. 31. Do kámienia śię Fáryzeuszowie rzućili. 39. A gdy go chćieli pojimáć, on z rąk ich uszedł.

E. ná Wtorek Swiątecżny.

1 Záprawdę záprawdę powiádam wam; Kto nie wchodźi drzwiámi do owczárnie/ ále wchodźi inędy/ ten jest złodźiey y zbojcá. 2 ♣ Lecż kto wchodźi drzwiámi/ pásterzem 3 jest owiec. ♣ Temu odźwierny otwiera/ y owce słucháją głosu jego; á on swojich własnych owiec z imienia woła/ y wywodźi je. 4 ♣ A gdy wypuśći owce swoje/ idźie przed nimi/ á owce idą zá nim; bo znáją głos jego. 5 ♣ Ale zá cudzym nie idą/ lecż ućiekáją od niego; bo nie znáją głosu obcych. 6 ♣ Tę im przypowieść JEzus powiedźiał: lecż oni nie zrozumieli tego co im mowił. 7 ♣ Rzekł im tedy záśię JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam; Iżem Ja jest a drzwiámi owiec. 8 ♣ Wszyscy ile ich przede mną przyszło/ złodźieje są y zbojcy; ále ich nie słucháły owce. 9 ♣ Jamći jest drzwiámi: jeśli kto przez mię wnidźie/ zbáwiony będźie; á wnidźie y wynidźie/ y pástwisko znajdźie. 10 ♣ Złodźiey nie przychodźi jedno żeby kradł/ á zábijał y trácił: Jam przyszedł áby żywot miáły/ y obfićie miáły.*

E. ná Niedź. II. po Wielkiey nocy.

11 JAm jest b on dobry Pásterz. Dobry Pásterz duszę swoję kłádźie zá owce. 12 ♣ Lecż najemnik/ y ten ktory nie jest Pásterzem/ ktorego nie są owce własne/ widząc wilká przychodzącego/ opuszcza owce y ućieka: á wilk porywa y rozprasza owce. 13 ♣ A najemnik c ućieka/ iż jest najemnik/ y nie ma pieczy o owcách. 14 ♣ Jam jest on pásterz dobry/ y znam d moje/ á moje mię też znáją. 15 ♣ Jáko mię zna e Oćiec/ y Ja znam Ojcá/ y duszę moję kłádę zá owce. 16 ♣ A mam f y drugie owce/ ktore nie są z tey owczárni/ y teć muszę przywieść: y głosu mego słucháć będą/ á będźie g jedná owczárnia/ y jeden pásterz.*

17 Dlá tego mię miłuje Oćiec/ iż Ja kłádę duszę h moję/ ábym ją záśię wźiął. 18 ♣ Żaden jey nie bierze odemnie/ ále Ja kłádę ją sam od śiebie: mam i moc położyć ją/ y mam moc záśię wźiąć ją. Toć rozkazánie wźiąłem od Ojcá mego. ♣ 19 Tedy śię stáło znowu rozerwánie 20 miedzy k Żydámi dla tych słow. ♣ Y mowiło ich wiele z nich: Dyabelstwo l ma/ y száleje; czemuż go słuchaćie? 21 ♣ Drudzy mowili: Te słowá nie są Dyabelstwo májącego. Izali

a Janá. 14. 6. b Ezái. 40.11. c Zách. 11.16. d 2 Tym. 2. 19. e Mátt. 11.27. f Ezái. 56. 8. g Ezech 37.22. h Ezái. 53.10. i Jan. 2. 19. k Jan. 9. 16. l Jan. 7. 20.

Dyabel ізmoże ślepych oczy otwarząć?

22 A Było w Jeruzalem poświacánie *Kośćiołá*; á źimá byłá. 23 Y przechadzał śię JEzus w Kośćiele w przyśionku m Sálomonowym. 24 Tedy go obstąpili Zydowie/ y rzekli mu: Dokądże duszę nászę *ná rzeczy* trzymasz? Jesliżeś ty jest Chrystus/ powiedz nam jáwnie? 25 Odpowiedźiał im JEzus: Powiedźiałem wam/ á nie wierzyćie: Spráwy ktore Ja czynię w Imieniu n Ojcá mego/ te o mnie świadczą. 26 Ale wy nie wierzyćie: bo nie jesteśćie z owiec moich/ jákom wam o powiedźiał. 27 Owce moje głosu mego słucháją/ á Ja je p znam/ y idą zá mną. 28 A Ja żywot wieczny dawam im: y nie zginą q ná wieki/ áni ich żaden wydrze z ręki mojey. 29 Oćiec moj/ ktory mi *je* dał/ więtszy jest nád wszystkie: á żaden nie może *ich* wydrzeć z ręki Ojcá mego. 30 Ja y Oćiec jedno r jesteśmy.

31 POrwáli tedy znowu kámienie Zydowie/ áby go ukámienowáli. 32 Odpowiedźiał im JEzus; Wiele dobrych s uczynkow ukazałem wam od Ojcá mego/ dla ktoregoż z tych uczynkow kámienujećie mię? 33 Odpowiedźieli mu Zydowie mowiąc; Dla dobrego uczynku nie kámienujemy ćię/ ále dla t bluźnierstwá to jest/ że ty będąc człowiekiem/ czynisz śię sam Bogiem. 34 Odpowiedźiał im JEzus: Izali nie jest nápisano u w Zakonie wászym? Jam rzekł; Bogowie jesteśćie. 35 Jesliżeć one náзwał Bogámi do ktorych śię stáło słowo Boże/ á niemoże być pismo skáżone: 36 *Amnie*, ktorego Oćiec poświęćił x y posłał ná świát/ wy mowićie; Bluźnisz/ żem rzekł. Jestem Synem Bożym? 37 Jesliż nie czynię spraw y Ojcá mego/ nie wierzćież mi. 38 A jesliż czynię/ choćiabyśćie mnie nie wierzyli/ wierzćież uczynkom: ábyśćie poználi y wierzyli/ żeć Oćiec jest z we mnie/ á Ja w nim. 39 Tedy záśię szukáli/ *jákoby* go pojimáć: ále uszedł z ręku ich. 40 Y odszedł zá śię zá Jordan ná ono miejsce/ gdźie przed tym a Jan chrźcił; y támże mieszkał. 41 A wiele ich do niego przychodźiło/ y mowili: Janci w prawdźie żadnego cudu nie uczynił; wszákże wszystko cokolwiek Jan o tym b powiedźiał/ prawdźiwe było. 42 Y wiele ich tám uwierzyło weń.

ROZDZIAL XI.

Chrystus pokázując że jest. 15. żywotem y zmartwychwstániem. 14. Lazárzá umárłego. 17. 34. y pogrzebionego. 43. z martwych wskrześił. 47. Agdy śiendradzáli Biskupi. 42. á Káifasz prorokował, że jeden zá wiele ich miał być zábity. 56. 57. dekret wydano, áby Pan był pojimány.

1 A Był niektory chory Lázarz z Betániey/ z miásteczká Máryey y Marty śiostry jey. 2 (A to byłá oná Márya/ ktora a pomázáłá PAná máśćią/ y ucieráłá nogi jego włosámi swojimi/ ktorey brát Lázarz chorował.) 3 Posłáły tedy śiostry do niego/ mowiąc; PAnie oto ten/ ktorego miłujesz/ choruje. 4 A usłyszawszy to JEzus/ rzekł; Tá chorobá nie jest ná śmierć/ ále dla chwały Bożey/ áby był uwielbiony Syn b Boży przez nię. 5 A JEzus miłował Marthę/ y śiostrę jey/ y Lázarzá. 6 A gdy usłyszał iż choruje/ tedy został przez dwá dni ná onym że miejscu gdźie był. 7 Lecz potym rzekł do uczniow swojich; Idźmy záśię do Judskiey źiemie. 8 Rzekli mu uczniowie; Mistrzu/ teraz szukáli c Zydowie/ jákoby ćię ukámienowáli/ á záśię tám idźiesz? 9 Odpowiedźiał JEzus; Aza nie dwánaśćie jest godźin dniá? Jesli kto chodźi we dnie/ nie obráźi śię; bo widźi świátłość tego świátá. 10 A jesli kto chodźi w nocy/ obráźi śię; bo w nim świátłá niemász. 11 To powiedźiawszy/ potym rzekł do nich; Lázarz przyjaćiel nász d śpi/ ále idę ábym go ze snu obudźił. 12 Tedy rzekli uczniowie jego; PAnie/ jesliże śpi/ będźie zdrow. 13 Ale JEzus mowił o śmierći jego: lecz oni mniemáli/ iż o záśnieniu snem mowił. 14 Tedy im rzekł JEzus jáwnie; Lázarz umárł. 15 Y ráduję śię dla was (ábyśćie wierzyli) żem tám nie był: ále podźmy do niego. 16 Rzekł zátym

Marginalia (left): m 1 Krol. 6. 3. — n Ianá. 5. 36. — o Ianá. 8. 19. — p Ianá. 8. 47. — q Ianá. 6. 40. y 17. 12 y 18. 9. — r Ianá. 14. 10. — s Ianá. 8. 59. — t Ianá. 5. 18. — u Psalm 82. 6. — x Ianá. 6. 27. — y Ianá. 15. 24. — z Ianá. 14. 11. — a Ianá. 1. 28.

Marginalia (right): b Ianá. 5. 33. — a Matt. 26. 7. — b Ianá. 9. 3. — c Ianá. 10. 31. — d Luka. 8. 52.

Tomaß/ ktorego zwano Dydymus/ społ-ucżniom: Podźmy y my/ ábyśmy z nim pomárli.

17 PRzyßedßy tedy JEzus/ ználazł go już cztery dni w grobie leżącego. 18 (A byłá Betánia blisko Jeruzalem/ jákoby ná pietnaśćie stájan.) 19 A przyßło było wiele Zydow do Marty y Máryey áby je ćießyli po bráćie ich. 20 Martá tedy/ gdy usłyßáłá że JEzus idźie/ bieżáłá przećiwko niemu: ále Márya domá śiedźiáłá. 21 Y rzekłá Martá do JEzusá: PAnie/ byś tu był/ nie umárłby był brát moj. 22 Ale y teraz wiem/ iż co kolwiekbyś prośił Bogá/ da ć to Bog. 23 Rzekł jey JEzus; Wstánieć brát twoj. 24 Rzekłá mu Martá; Wiem iż e wstánie przy zmartwychwstániu/ w on ostáteczny dźień. 25 Y rzekł jey JEzus; Jam jest zmartwychwstánie/ y żywot: Kto w mię wierzy/ choćby też g umárł/ żyć będźie. 26 A wßelki ktory h żywie/ á wierzy w mię/ nie umrze ná wieki. Wierzyßże temu? 27 Rzekłá mu; Y owßem PAnie. Jam uwierzyłá żeś ty jest i Chrystus Syn Boży ktory miał przyść ná świát. 28 A to rzekßy ßłá/ y potájemnie záwołáłá Máryey śiostry swojey/ mowiąc: Jest tu Náucżyćiel/ y woła ćię. 29 Oná skoro słyßáłá/ wnet wstáłá/ y ßłá do niego. 30 (A JEzus jeßcże był nie przyßedł do miásteczká/ ále był ná tymże mieyscu/ gdźie Martá byłá wyßłá przećiwko niemu.) 31 Zydowie tedy ktorzy z nią byli w domu/ á ćießyli ją/ ujrzawßy Máryą/ iż prętko wstáłá y wyßłá/ ßli zá nią/ mowiąc; Idźie do grobu/ áby tám płakáłá.

32 ALe Márya gdy tám przyßłá gdźie był JEzus/ ujrzawßy go/ przypádłá do nog jego y rzekłá mu; PAnie/ byś tu był/ nie umárłby był brát moj. 33 JEzus tedy gdy ją ujrzał płácżącą/ y Zydy ktorzy byli z nią przyßli/ płácżące: rozrzewnił śię w Duchu/ y záfrásował śię. 34 Y rzekł: Gdźieśćie go położyli? Rzekli mu; PAnie/ podź/ á oglądáj. 35 Y zapłákał JEzus. 36 Tedy rzekli Zydowie: Wey/ jákoć go miłował! 37 A niektorzy z nich mowili: Nie mogłże ten ktory l otworzył oczy ślepego/ ucżynić/ żeby ten był nie umárł? 38 Ale JEzus rozrzewniwßy śię sam w sobie/ przyßedł do grobu. A byłá jáskinia; á kámień był położony ná niey. 39 Rzekł JEzus; Odeymićie ten kámień. Rzekłá mu Martá śiostrá onego umárłego: PAnie jużći cuchnie; bo już jest cztery dni w grobie. 40 Powiedźiał jey JEzus; Zażemći nie rzekł/ Iż jeśli uwierzyß/ oglądaß chwałę Bożą. 41 Odjęli tedy kámień/ gdźie był umárły położony. A JEzus podniozßy oczy swe wzgorę/ rzekł; Ojcże/ dźiękuję tobie żeś mię wysłuchał. 42 A Jamći wiedźiał/ że mię záwżdy wysłuchywaß: álem to rzekł dla ludu m w około stojącego/ áby wierzyli żeś ty mnie posłał. 43 A to rzekßy/ záwołał głosem wielkim; Łázárzu/ wynidź sám! 44 Y wyßedł ten ktory był umárł/ májąc związáne ręce y nogi chustkámi/ á twarz jego byłá chustą obwiązána. Rzekł im JEzus: Rozwiążćie go/ á niechaj odejdźie. 45 Wiele tedy z Zydow/ ktorzy byli przyßli do Máryey/ á widźieli to co ucżynił JEzus/ uwierzyło weń. 46 Niektorzy też z nich odeßli do Fáryzeußow/ y powiedźieli im/ co ucżynił JEzus.

47 TEdy śię zebráli Przedniejßy Kápłáni y Fáryzeußowie n w rádę/ y mowili: Coż czynimy? Abowiem ten cżłowiek o wiele cudow czyni? 48 A jeśli go ták zániechamy/ wßyscy weń uwierzą/ y przyjdą Rzymiánie/ á wezmą nam to mieysce náße/ y lud. 49 A jeden z nich Káifaß/ będąc nawyżßym Kápłánem onego roku/ rzekł im: Wy nic nie wiećie; 50 Ani myślićie/ iż nam jest p pożytecżno/ żeby jeden cżłowiek umárł zá lud; á żeby wßystek ten narod nie zginął. 51 A tegoć nie mowił sam od śiebie/ ále będąc Naywyżßym Kápłánem roku onego/ prorokował/ Iż JEzus miał umrzeć zá on narod. 52 A nie tylko zá on narod/ ále żeby też Syny Boże rozproszone w jedno zgromádźił. 53 Od onego tedy q dniá/ rádźili śię społem/ áby go zábili. 54 A JEzus już nie chodźił jáwnie miedzy Zydámi/ ále z tąmtąd odßedł

l Jan. 9. 6.
m Jan. 12. 30.
n Psalm. 2. 1. 2.
o Jan. 12. 19.
p Jan. 18. 14.
q Jan. 10. 39.

9 ze mną. ✤ Tedy mu rzekł Symon Piotr: PAnie/ nie tylko nogi moje/ ále y ręce/ y głowę. 10 ✤ Rzekł mu JEzus. Ktoć jest umyty / nie potrzebuje jedno áby nogi umył: bo czysty jest wszystek: y wy jesteście d czystymi/ ále nie wszyscy. 11 ✤ Abowiem wiedźiał ktory go wydáć e miał/ dla tegoż rzekł; Nie wszyscyśćie czystymi. 12 ✤ Gdy tedy umył nogi ich/ y wźiął száty swoje/ usiadszy záśie zá stoł/ rzekł im: Wiecież com wam uczynił. 13 ✤ Wy mię názywaćie Náuczyćielem f y PAnem / á dobrze mowićie: boći jestem. 14 ✤ Ponieważem Ja tedy umył nogi wásze / PAN y Náuczyćiel/ y wyśćie powinni jedni drugim nogi umywáć. 15 ✤ Abowiem g dałem wam przykład/ ábyśćie jáko Ja wam uczynił/ y wy czynili.*

16 Zápráwdę zápráwdę powiádam wam/ Nie jest sługá h więtszy nád Páná swego: áni poseł jest więtszy nád onego/ ktory go posłał. ✤ 17 Jesli to wiećie/ błogosłáwieniśćie/ jesli to uczynićie. 18 ✤ Nie o wszystkich ći was mowię / Ja ć wiem ktorem obrał: ále żeby śię wypełniło pismo; Ktory je ze mną k chleb / podniosł przećiwko mnie pięte swoję. 19 ✤ Terázći wam l powiádam / przed tym niż śię to stánie/ ábyśćie gdy śię to stánie / uwierzyli żem Ja jest. 20 ✤ Zápráwdę zápráwdę powiádam m wam / Kto przyjmuje tego ktoregobym posłał/ mnie przyjmuje: á kto mnie przyjmuje/ onego przyjmuje ktory mię posłał.

21 To rzekszy JEzus/ zásmućił śię w Duchu/ y oświádczył/ á rzekł: Zápráwdę zápráwdę powiádam wam/ Że jeden z was n wyda mię. 22 ✤ Tedy uczniowie poglądáli po sobie wątpiąc o kimby to mowił. 23 ✤ A był jeden z uczniow jego / ktory śię był położył ná łonie JEzusowym / ten ktorego miłował o JEzus. 24 ✤ Przetoż ná tego skinął Symon Piotr/ áby śię wypytał/ ktoryby to był/ o ktorym mowił. 25 ✤ A on położywszy śię ná piersiách JEzusowych/ rzekł mu: PAnie ktoryż to jest? 26 ✤ Odpowiedźiał JEzus: Ten jest ktoremu Ja omoczywszy sztukę chlebá / podam. A omoczywszy sztukę chlebá/ dał Judászowi synowi Symoná/ Iszkáryotowi. 27 ✤ A záraz po oney sztuce chlebá / wstąpił p weń Szátan. Tedy mu rzekł JEzus: Co czynisz/ czyń rychło. 28 ✤ A tego żaden nie zrozumiał z społśiedzących / ná co mu to rzekł. 29 ✤ Abowiem niektorzy mniemáli/ gdyż Judász miał mieszek / iż mu rzekł JEzus: Nákup czego nam potrzebá ná Swięto: q ábo iżby co dał ubogim. 30 ✤ Tedy on wźiąwszy onę sztuczkę chlebá / zárázem wyszedł. A noc byłá.

31 A Gdy wyszedł / rzekł JEzus: Teraz jest r uwielbiony Syn człowieczy / á Bog uwielbiony jest w nim. 32 ✤ A ponieważ Bog uwielbiony jest w nim / tedy go też Bog uwielbi sam w sobie/ y wnetże uwielbi go. 33 ✤ Synaczkowie/ jeszcze máluczko jestem z wámi. Będźiećie mię szukáć / ále jákom rzekł Zydom; s Gdźie Ja idę/ wy przyść s nie możećie: Ták y wam teraz powiádam. ✤ 34 Przykazánie nowe dawam t wam/ ábyśćie śię społecznie miłowáli: Jákom y Ja was umiłował / ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. ✤ 35 Z tąd ćię poznáją wszyscy / żeśćie uczniámi mojimi / jesli miłość mieć będźiećie jedni przećiwko drugim. 36 ✤ Rzekł mu Symon Piotr: PAnie, dokądże idźiesz? Odpowiedźiał mu JEzus: Dokąd Ja u idę / ty teraz zá mną iść nie możesz / ále potym pojdźiesz zá mną. 37 ✤ Tedy mu rzekł Piotr: PAnie/ przecz z teraz zá tobą iść nie mogę? Duszę moję zá ćię x położę. 38 ✤ Odpowiedźiał mu JEzus: Duszę twoję zá mię położysz? Zápráwdę zápráwdę powiádamći: Nie zápieje kur / áż śię mnie po trzy kroć záprzysz.

ROZDZIAŁ XIV.

Pan ćieszył rozmájićie ucznie swoje. 2. 7. A Bostwo swoje y pożytek śmierći pokazawszy, 16. Poćieszyćielá. 17. Duchá prawdy im obiecał. 23. Potym nápomniawszy, áby go y słowo jego ludźie miłowáli. 26. y urząd Duchá Swiętego opisawszy, pokoj swoj im dárował.

1 NIechaj śie nie trwoży serce wásze. Wierzyćie w Bogá/ y w 2 mię wierzćie. ✤ W domu Ojcá mego

wie=

Marginal references: d Janá 15. 3. e Janá 6. 64. f 1 Kor. 8. 6. y 12. 3. Filip. 2. 11. g 1 Piotr 2. 21. 1 Jan. 1. 6. h Mátt. 10. 24. Luka 6. 40. Janá 15. 20. i Mátt. 5. 19. k Psalm 41. 10. l Janá 14. 29. m Mátt. 10. 40. Luka 10. 16. n Mátt. 26. 21. Márk. 14. 18. o Janá 20. 2. y 21. 7. p Luka 22. 3. q Janá 12. 6. r Janá 12. 28. y 17. 1. s Janá 7. 34. t 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. u Janá 21. 19. 2 Piotr 1. 14. * Mátt. 26. 35. Márk. 14. 31. Luka 22. 33. E. ná dźień S. Filipá y Jakubá.

wiele jest mieszkánia: A jesli nie/ wzbybymći wam powiedźiał. Idę 3 ábym wam zgotował miejsce. A gdy odejdę y zgotuję wam miejsce/ przydę záśię y wezmę was do śiebie: żebyśćie/ gdźiem Ja jest/ y wy byli. 4 A do kąd Ja idę/wiecie/y 5 drogę wiecie. Rzekł mu Tomasz: PAnie / nie wiemy dokąd idźiesz: á jákoż możemy drogę wiedźieć? 6 Rzekł mu JEzus: Jamći jest b tá drogá/ y c prawdá/ y d żywot. Zaden nie przychodźi e do Ojcá / tylko 7 przez mię. Gdybyśćie mię ználi/y Ojcá byśćie też mego ználi; y juz go teraz znaćie/y widźieliśćie go. 8 Rzekł mu Filip; PAnie ukaż nam 9 Ojcá/á dosyć nam ná tym. Rzekł mu JEzus; Przez ták długi czás jestem z wámi / á nie poznałeś mię: Filipie / kto f mnie widźi / widźi y Ojcá mego. Jákoż ty mowisz;Ukaż 10 nam Ojcá? Nie wierzysz/iżem Ja g w Ojcu / á Oćiec we mnie? Słowá ktore Ja h do was mowię / nie od sámego śiebie mowię: lecz Oćiec ktory we mnie mieszka / on i czyni 11 spráwy. Wierzćie mi żem Ja w Ojcu / á Oćiec we mnie:wżdy przynamniey dla sámych spraw wierzćie 12 mi. Záprawdę záprawdę powiádam wam; Kto k wierzy w mię/ spráwy ktore Ja czynię / y on czynić będźie / y większe nád te czynić będźie; Bo Ja odchodzę do Ojcá 13 mego. A o cokolwiek l prośić będźiećie w Imieniu mojim / to uczy- nię: áby był uwielbiony Oćiec w 14 Synu. Jesli o co będźiećie prośić w Imieniu mojim/ Ja uczynię. *

15 Jesli mię miłujećie m przykazá- 16 nia moje záchowajćie. A Ja prośić będę Ojcá/á innego Poćieszyćielá da wam / áby z wámi mieszkał 17 ná wieki: Onego Duchá prawdy/ ktorego świát przyjąć nie może; bo go nie widźi/ áni go zna: lecz wy go znaćie/ gdyż u was mieszka/ y 18 w was będźie. Nie zostáwię n was 19 śierotámi: Przydę do was. Jeszcze máluczko / á świát mię już więcey nie oglada? lecz wy mnie ogladaćie: bo Ja żywię/y wy żyć będźiećie. 20 W on dźień wy poznaćie/ żem Ja jest w Ojcu mojim/ á wy 21 we mnie/ y Ja w was. Kto ma przykazánia moje/y záchowywa je/ ten jest ktory mię miłuje. A kto mnie miłuje/ będźie go też miłował Oćiec moj; y Ja go miłowáć będę/ y objáwię mu śiebie sámego.

22 Powiedźiał mu Judás/ nie on Iszkáryot; PAnie/ coż jest/ że śię nam objáwić masz/ á nie świátu?

23 ODpowiedźiał JEzus, y rzekł mu: Jesli mię kto miłuje/ słowá moje záchowywáć będźie: Y Oćiec moj umiłuje go / y do niego przydźiemy / á mieszkánie u niego 24 uczynimy. Kto mię nie miłuje/ słow mojich nie záchowywa: á słowo/ktore słyszyćie/ nie jest o moje/ ále ojcá/ ktory mię posłał/ Ojcá. 25 To mći wam powiedźiał u was 26 mieszkájąc. Lecz Poćieszyćiel on/ Duch Swięty/ ktorego p pośle Oćiec w Imieniu mojim/ onći was náuczy wszystkiego; y przypomni wam wszystko cokolwiek wam po- 27 wiedźiał. Pokoj q zostáwuję wam/ pokoj on moj dawam wam: Nie jáko dawa świát/Ja wam dawam: Niechże śię nie trwoży serce 28 wásze/ áni śię lęka. Słyszeliśćie żem Ja wam powiedźiał:Odchodzę/ y záś przydę do was. Gdybyśćie mię miłowáli/ wżdybyśćie śię rádowáli/ żem rzekł: Idę do Ojcá; bo 29 Oćiec moj większy jest niż Ja. Y terazem wam r powiedźiał/ przed tym niż śię stánie:żebyśćie/ gdy śię 30 to stánie/ uwierzyli. Już dáley z wámi wiele mowić nie będę. Abowiem idźie Kśiążę s świátá tego/ á 31 we mnie nic nie ma. Ale iżby poznał świát/ że miłuję Ojcá: á jáko mi rozkazał Oćiec/ ták t czynię. Wstańćież/ podźmy z tąd. *

ROZDZIAL XV.

PAN jest winną máćicą. 5. W ktorą wierni jego będąc wszczepieni, mają owoc przynośić. 12. Tenże miłość zobopolną zálećił. 18. A do ćierpliwośći w ućiskách. 20. swojim przykładem upominał.

1 JAm jest oná winna a máćicá prawdźiwa: á Oćiec moj jestći 2 winiárzem. Káżda látorośl/ktora

we mnie owocu nie przynośi / odći=
ná: á káżda ktora przynośi owoc /
oczyśćia / áby obfitszy owoc przyno=
śiłá. ♣ 3 Już wy jesteśćie b czystymi /
dla słow ktorem do was mowił. ♣
4 Mieszkájćież we mnie / á Ja w was.
Jáko látorośl nie może przynośić
owocu sámá z śiebie / jeśli nie be=
dźie trwáłá w winney máćicy: ták=
że áni wy / jeśli we mnie mieszkáć nie
bedźiećie. ♣ 5 Jam jest winna máći=
cá / á wyśćie látorośle. Kto mieszka
we mnie / á Ja w nim / ten przynośi
wiele owocu: Bo bezemnie nic uczy=
nić nie możećie. ♣ 6 Jeśliby kto nie
mieszkał we mnie / precz wyrzucony
bedźie jáko látorośl / y c uschnie / y
zbiorą je / y ná ogień d wrzucą / y
zgorają. ♣ 7 Jeśli we mnie mieszkáć
bedźiećie / y słowá moje w was
mieszkáć bedą / czegobyśćie kolwiek
e chćieli / prośćie / á stánie śie wam.
8 ♣ W tym bedźie uwielbiony Oćiec
moj / kiedy obfity owoc przynieśie=
ćie / á bedźiećie mojimi uczniámi.
9 ♣ Jáko mie umiłował Oćiec / ták y
Ja umiłowałem was. Trwajćież w
10 miłośći mojey. ♣ Jeśli Przykazánia
moje záchowaćie / trwáć bedźiećie w
miłośći mojey: Jákom y Ja zácho=
wał Przykazánia Ojcá me° / y trwam
11 w miłośći jego. ♣ Tomći wam po=
wiedźiał / áby wesele moje w was
trwáło / á wesele wásze było zupełne.
12 ♣ Toć jest przykazánie moje / áby=
śćie f śie społecznie miłowáli / jákom
13 y Ja was umiłował. ♣ Wietszey
miłośći nád tę żaden nie ma; jedno
gdyby kto duszę swoję g położył zá
14 przyjaćioły swoje. ♣ Wy jesteśćie h
przyjaćiele moji / jeśli czynić bedźie=
ćie cokolwiek Ja wam przykázuję. ♣
15 Już was dáley nie bedę zwał słu=
gámi: bo sługá nie wie / co czyni
Pan je°. Leczem was názwał przy=
jaćioły; bo wszystko comkolwiek sły=
szał od Ojcá mego / oznájmiłem
16 wam. ♣ Nie wyśćie mnie obráli / á=
lem Ja was i obrał: y postánowi=
łem ábyśćie k wyszli / y przynieśli
owoc / á owocby wász áby trwał: y
o cokolwiek byśćie prośili Ojcá w
Imieniu mojim / żeby wam dał.
17 TOć wam przykázuję / ábyśćie śie
18 społecznie miłowáli. ♣ Jeśli
was świát l nienawidźi / wiedźcie żeć
mnie pierwey niżeli was miał w
19 nienawiśći. ♣ Byśćie m byli z
świátá / świát co jest jego miłował=
by: lecz iż nie jesteśćie z świátá / á=
lem Ja was wybrał z świátá / prze=
20 toż was świát nienawidźi. Wspo=
mnićie ná słowo ktorem Ja wam
powiedźiał: Nie jest sługá n wietszy
nád Páná swego. Jeśli mnie prze=
śládowáli / y was prześládowáć bedą: jeśli słowá moje záchowywáli /
21 y wásze záchowywáć bedą. ♣ Ale
wam o to wszystko czynić bedą dla
Imienia mego / iż znáją onego kto=
22 ry mie posłał. ♣ Bym był nie przy=
szedł / á nie mowił im / nie mieliby
grzechu: lecz teraz nie máją wymo=
23 wki z grzechu swego. ♣ Kto mnie
nienawidźi / y Ojcá mego nienawi=
24 dźi. ♣ Bym był tych uczynkow nie
czynił miedzy nimi / ktorych żaden
p inszy nie czynił / grzechuby nie
mieli: lecz teraz y widźieli / y niena=
widźieli / y mnie y Ojcá mego. ♣
25 Ale iżby śie wypełniło słowo / ktore
jest w Zakonie ich nápisáne: Że mie
dármo mieli q w nienawiśći.
26 A Gdy przyjdźie on r Poćieszy=
ćiel / ktorego Ja wam poślę od
Ojcá / Duch prawdy / ktory od Oj=
cá pochodźi: on s mnie świádczyć
27 bedźie. ♣ Ale y wy świádczyć be=
dźiećie / bo zemną od początku je=
steśćie.

ROZDZIAŁ XVI.

PAN prześládowánia przepowiádá. 7. Poćieszyćielá obiecuje. 8. 9. 13. Vrząd jego opisuje. 20. Vtrapienia wiernych do [rodzącey] przyrownawa. 23. do modlitwy nápomina.

1 TOmći wam powiedźiał / ábyśćie
2 śie nie gorszyli. ♣ Wyłączáć
was bedą z bożnic: owszem przyjdźie
godźiná / że wszelki ktory was zábije /
bedźie mniemał / że Bogu posługę
3 czyni. ♣ A toć wam uczynią / iż nie
4 poználi Ojcá áni mnie. ♣ Alemći
a wam to powiedźiał / ábyśćie / gdy
przyjdźie tá godźiná / wspomnieli ná
to / żem Ja wam powiedźiał / á te=
gom wam z początku b niepowiá=
dał / bom był z wámi. *

b Ianá. 13.10.
c Mátt. 3.10. y 7.19.
d Ezech. 15.4.
e Ianá. 14.13. y 16.23. 1 Ian. 5.2.
f Ianá. 13.34. Efez. 5.2. 1 Tess. 4.9. 1 Piotr 4.8. 1 Ian. 3.11. y 4.21.
g Rzym. 5.8.
h Mátt. 12.50.
i Efez. 1.4.
k Mátt. 28.19.
l 1 Ian. 3.13.
m Ianá. 17.14.
n Mátt. 10.24. Luká. 6.40.
o Ian. 16.3.
p Ianá. 10.37.
q Psalm. 35.19. y 69.5.
E. N. po w Niebowstąpieniu Páńskim.
r Luká. 24.49.
s Dźiej. 1.8. y 2.33.
a Ianá. 15.21.
q Mátt. 9.15.

Lecz

E. ná N. IV. po Wielkiey nocy.

5 Lecz teraz ide do onego/ ktory mie posłał: á żaden z was nie pyta mie; Dokad idźiesz? 6 Ale żem wam to powiedźiał/ smetek nápełnił serce wásze. 7 Lecz Ja wam prawde mowie: Wamći to pożytecżno/ ábym Ja odszedł. Bo jesli nie odejde/ Pocieszyćiel on nie przyidźie do was. Ale jesli odejde/ poślę go do was. 8 A on przyszedszy/ bedźie karał świát z grzechu/ y z spráwiedliwośći/ y z sadu. 9 Z grzechu mowie/ iż nie uwierzyli wmie. 10 Z spráwiedliwośći záśie/ iż do Ojcá mego ide; á już mie wiecey nie ujrzyćie. 11 A z sadu/ iż Kśiaże tego świátá c już jest osadzone. 12 Mamći wam jeszcze wiele mowić/ ále teraz znieść nie możećie. 13 Lecz gdy przyidźie on Duch prawdy/ wprowádźi was we wszelka d prawde; bo nie sam od śiebie mowić bedźie/ ále cokolwiek usłyszy/ mowić bedźie/ y przyszłe rzeczy wam opowie. 14 On mie uwielbi/ bo z mego weźmie/ á opowie wam. 15 Wszystko co ma e Oćiec/ moje jest: dla tegom rzekł; Ze z mego weźmie/ á wam opowie.*

c Iană. 12.31. y 14.30 Kolos. 2. 15. d Iană. 14.26. e Iană. 17.10.

E. ná N. III. po Wielkiey nocy.

16 Máluczko/ á nie ujrzyćie mie: y záśie máluczko/ á ujrzyćie/ mie? bo Ja ide do Ojcá. 17 Mowili tedy niektorzy z ucżniow jego miedzy soba: Coż to jest co nam mowi: Máluczko/ á nie ujrzyćie mie: y záśie máluczko/ á ujrzyćie mie/ á iż Ja ide do Ojcá? 18 Przetoż mowili: Coż to jest co mowi: Máluczko? Nie wiemy co mowi. 19 Tedy JEzus poznał/ że go pytáć chćieli/ y rzekł im: O tym śie pytaćie miedzy soba/ żem rzekł: Máluczko/ á nie ujrzyćie mie: y záśie máluczko/ á ujrzyćie mie. 20 Záprawde záprawde powiádam wam: Ze wy bedźiećie płákáć y nárzekáć/ á świát śie bedźie weselił: wy smutni bedźiećie/ ále smetek wász obroći śie wam w wesele. 21 Niewiástá gdy rodźi/ smetek ma/ bo przyszłá godźiná jey: lecz gdy porodźi dźiećiatko/ już nie pámieta ućiśnienia dla rádośći/ iż śie człowiek ná świát národźił. 22 Y wy teraz smutek maćie ále záśie ujrzę was/ á bedźie śie rádowáło f serce wásze/ á rádośći wászey nikt nie odejmie od was.*

f Iană. 10.20.

E. ná N. V. po Wielkieynocy.

23 A Dniá onego/ nie bedźiećie mie o nic pytáć. Záprawde záprawde powiádam wam: O cokolwiek byśćie g prosili Ojcá w Imieniu mojim/ da wam. 24 Do tad o nic eśćie nie prośili w Imieniu mojim. Prośćież á weźmiećie/ áby rádość wászá byłá doskonáła. 25 Tomći wam przez przypowieśći mowił: ále idźie godźiná/ gdy już dáley nie przez przypowieśći mowić wam bede: lecz jáwnie o Ojcu mojim oznájmie wam. 26 W on dźień w Imieniu mojim prośić bedźiećie: á nie mowie wam; Iż Ja bede Ojcá prośił zá wámi: 27 Abowiem sam Oćiec miłuje was/ żeśćie wy mnie umiłowáli: y uwierzyliśćie żem Ja h od Bogá wyszedł. 28 Wyszedłem do Ojcá/ á przyszedłem ná świát: y záśie i opuszczam świát/ á ide do Ojcá. 29 Rzekli mu ucżniowie jego: Oto teraz jáwnie mowisz/ á żadney przypowieśći nie powiádasz. 30 Teraz wiemy że wszystko k wiesz/ á nie potrzebujesz/ áby ćie kto pytał: przez to wierzymy/ żeś od Bogá wyszedł.* 31 Odpowiedźiał im JEzus; Teraz wierzyćie: 32 Oto przyidźie godźiná/ owszem już l przyszłá/ że śie rozproszyćie káżdy do swego/ á mnie sámego zostáwićie: Lecz m nie jestem sam/ bo Oćiec jest ze mna. 33 Tomći wam opowiedźiał/ ábyśćie we mnie n pokoj mieli. Ná świećie ućisk mieć bedźiećie: ále ufajćie/ Jam zwyćiężył świát.

g Mátt. 7. 7. y 21.22 Márk. 11.24. Luka. 11. 9. Iană. 14.13. Iákub. 2. 5. 6. h Ian. 17. 8. i Ian. 13. 1. k Iană. 21.17. l Mátt. 26.31. Márk. 14.27. m Iană. 8. 29. y 14.14 n Ezai. 9. 6. Rzym. 5. 4. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 20.

Rozdział XVII.

PAn śie modli o spolne swoje y Ojcowskie uwielbienie. 6. Zá Apostoły. 20. Y zá wszystek potomny Kośćioł swoj.

1 TO powiedźiawszy JEzus/ podniosł ocży swoje w niebo/ y rzekł: Ojcże/ przyszłá a godźiná/ uwielbi Syná twego/ áby też y Syn twoj uwielbił ćiebie. 2 Jákoś mu dał moc b nád wszelkim/ ćiáłem/ áby tym wszystkim ktoreś mu dał/ dał żywot wiecżny. 3 A toć jest c żywot wiecżny/ áby ćiebie poználi sámego prawdźiwego Bogá/ y ktoregoś posłał JEzusá Chrystusá. 4 Jam ćie uwielbił ná źiemi/ y dokonczyłem

a Iană. 12.23. b Mátt. 28.18. Iană. 5. 27. c Ierem. 9. 23.

spráwy/ ktoraś mi dał ábym ja czynił. 5 A teraz uwielbi mię ty Ojcze u śiebie sámego tą chwałą/ ktoram miał u ciebie/ pierwey niżeli dświát był.

6 Objáwiłem Jmię twoje ludźiom/ ktoreś mi dał z świátá; Twoić byli/ y dałeś mi je/ y záchowáli słowá twoje. 7 A teraz poználi/ iż wßystko coś mi dał/ od ćiebie jest. 8 Abowiem słowá ktoreś mi dał/ dałem im: á oni je przyjęli/ y poználi prawdźiwie/ iżem e od ćiebie wyßedł; á uwierzyli/ żeś ty mnie posłał. 9 Jać zá nimi proßę: Nie zá świátem proßę? ále zá tymi/ ktoreś mi dał: bo twoji są. 10 Y wßystko moje/ jest twoje; á f twoje/ moje: y uwielbionym jest w nich. 11 A nie jestem wiecey ná świećie/ ále oni są ná świećie; á Ja do ćiebie idę. Ojcze święty/ záchowaj je w Jmieniu twojim/ ktoreś mi dał: áby byli jedno/ jáko y my. 12 Gdym z nimi był g ná świećie/ Jam je záchowywał w Jmieniu twojim. Ktoreś mi h dał/ strzegłem ich; y żaden i z nich nie zginął/ tylko on syn zátrácenia: żeby śię k pismo wypełniło. 13 Ale teraz do ćiebie idę; y mowię to ná świećie/ áby mieli rádość moję doskonáłą w sobie. 14 Jam im dał słowo twoje/ á świát je miał w nienawiśći: bo nie są z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 15 Nie proßę ábyś je wźiął z świátá; ále ábyś je záchował ode złego. 16 Nie sąć z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 17 Poświęć je w prawdźie twojey. Słowo twoje l jest prawdą. 18 Jákoś ty mnie posłał ná m świát/ ták y Ja posłałem je ná świát. 19 A Ja poświącam sámego śiebie zá nie/ áby y oni poświęceni byli w prawdźie.

20 A Nie tylko zá tymi proßę/ lecz y zá onymi/ ktorzy przez słowo ich uwierzą w mię. 21 Aby wßyscy n byli jedno/ jáko ty o Ojcze we mnie á Ja w tobie; áby y oni w nas jedno byli: áby świát uwierzył/ żeś ty mnie posłał. 22 A Ja tę chwałę/ ktoraś mi dał/ dałem im: áby byli jedno/ jáko my jedno p jesteśmy. 23 Ja w nich/ á ty we mnie/ áby byli doskonáłymi w jedno: á iżby poznał świát/ żeś ty mnie posłał; á żeś je umiłował/ jákoś y mnie umiłował. 24 Ojcze ktoreś mi dał/ chcę áby q gdźiem Ja jest/ y oni byli ze mną: áby oglądáli chwałę moję/ ktoraś mi dał; ábowiemeś mię umiłował przed założeniem świátá. 25 Ojcze spráwiedliwy/ y świát r ćię nie poznał: álem Ja ćiebie poznał/ á y ći poználi/ żeś ty mnie s posłał. 26 Y uczyniłem im znájome Jmię twoje/ y znájome uczynię: áby miłość/ ktoraś mnie umiłował/ w nich byłá/ á Ja w nich.

d Jan. 1. 2.
e Jan. 16. 27.
f Jan. 16. 15.
g Jan. 6. 39.
h Ezdr. 8. 18.
i Jan. 18. 9.
k Psalm 109. 8.
l Jan. 8. 32.
m Jan. 20. 21.
n Galat. 3. 28. Efez. 4. 3.
o Jan. 10. 38. y 14. 11.
p Jan. 10. 30.
q Jan. 12. 26. y 14. 3.
r Jan. 15. 21. y 16. 3.
s Jan. 16. 25.

ROZDZIAŁ XVIII.

PAn od Judaßá zdrádzony, mocą swoją żołnierze poráźił, że ná źiemię páść muśieli, á dobrowolnie śię dawßy pojimáć, przed Annaßem y Káifaßem stánął. 22. Jeden go z siłą uderzył. 27. Piotr śię go záprzał. 18. Piłatowi oddány, y co śię tám z nim dźiáło.

1 TO powiedźiawßy JEzus/ wyßedł a z uczniámi swojimi przez potok Cedron/ gdźie był ogrod; do ktorego on wßedł y uczniowie jego. 2 A wiedźiał y Judaß/ ktory go wydawał/ ono miejsce: bo śię tám często zchadzał JEzus z uczniámi swojimi. 3 Przetoż Judaß b wźiawßy rotę y sługi od Przedniejßych Kápłanow y Fáryzeußow/ przyßedł tám z látername y z pochodniámi/ y z broniámi.

4 TEdy JEzus wiedząc wßystko co nań przyść miáło/ wyßedßy 5 rzekł im: Kogo ßukaćie? Odpowiedźieli mu: JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus; Jam jest. A stał z nimi y Judaß/ ktory go wydawał. 6 A skoro im rzekł; Jam jest: postąpili ná zad/ y pádli ná źiemię. 7 Tedy ich záśię spytał; Kogo ßukaćie? A oni rzekli; JEzusá Názáreńskiego. 8 Odpowiedźiał JEzus: Powiedźiałem wam/ żem Ja jest. Jeśli tedy mnie ßukaćie/ dopuśćiećie tym odejść. 9 Aby śię wypełniły słowá/ ktore był powiedźiał: Nie stráciłem żadnego z tych/ ktoreś c mi dał.

10 TEdy Symon Piotr d májąc miecz/ dobył go: y uderzył słu-

a Mátt. 26. 36. Márk. 14. 32. Luka. 22. 39.
b Mátt. 26. 47. Márk. 14. 43. Luka. 22. 47.
c Jan. 17. 12.
d Mátt. 26. 51. Luka. 22. 50.

ge Kápłáná Nawyższego/ y uciął mu ucho jego práwe. ✣ A temu słudze imię było Málchus. 11 ✣ Y rzekł JEzus Piotrowi: Włoż miecż twoj w pochwy. Izali nie mam pić kielichá tego/ ktory mi dał Oćiec?

12 ROtá tedy y Rotmistrz/ y słudzy Zydowscy pojimáli JEzusá/ 13 y związáli go. ✣ A wiedli go naprzod do Annaszá: Bo był świekier Káifaszow/ ktory był Nawyższym Kápłánem roku onego. 14 ✣ A Káifasz ten był/ ktory e Zydom rádźił; że pożyteczno jest/ áby jeden człowiek umárł zá lud.

15 YSzedł zá JEzusem Symon f Piotr/ y drugi uczeń. A ten uczeń był znájomy Nawyższemu Kápłánowi/ y wszedł z JEzusem do 16 dworu Nawyższego Kápłáná. ✣ Ale Piotr stał g u drzwi ná dworze. ✣ Wyszedł tedy on drugi uczeń/ ktory był znájomy Nawyższemu Kápłánowi; y mowił z odźwierną/ y wprowádźił tám Piotrá. 17 ✣ Tedy rzekłá Piotrowi dźiewká odźwierna; Izaliś y ty nie jest z uczniow tego człowieká? On odpowiedźiał: Nie 18 jestem. ✣ Stáli tedy słudzy y czeladź/ uczyniwszy ogień/ bo źimno było; y grzáli się. Był też z nimi Piotr stojąc y grzejąc się.

19 A Ták Nawyższy Kápłán pytał JEzusá o jego ucznie/ y o náu- 20 ce jego. ✣ Odpowiedźiał mu JEzus: ✣ Jam jáwnie mowił h świátu: Jam záwsze uczył w bożnicy y w Kośćiele/ gdźie się zewsząd Zydowie zchadzáją: á potájemnie nicem 21 nie mowił. ✣ Coż mię pytasz? Pytaj tych ktorzy słucháli/ com im mowił: 22 ćie oto wiedzą com Ja mowił. ✣ A gdy on to mowił/ jeden z sług ktory tám stał/ uderzył JEzusá laską/ mowiąc; Y tákże odpowiádasz Nawyższemu Kápłánowi? Odpowiedźiał mu JEzus; Jeślim źle rzekł/ daj świádectwo o złym: á jeśli do- 24 brze/ przecż że mię bijesz? I odesłał go Annasz związánego i do Káifaszá Nawyższego kápłáná.

25 A Symon Piotr stał k y grzał się. ✣ Y rzekli do niego; Azażeś y ty nie jest z uczniow jego? A on się záprzał/ mowiąc: Nie jestem.

26 ✣ Rzekł mu niektory z sług Kápłáná Nawyższego/ powinowáty onego ktoremu był Piotr uciął ucho: Izażem Ja ćiebie nie widźiał w o- 27 grodźie z nim? ✣ Záprzał się záśie Piotr: á záraz kur zápiał.

28 PRowádźili tedy m JEzusá od Káifaszá ná ratusz: á było ráno: Y nie weszli sámi n ná ratusz/ áby się nie zmázáli; ále iżby pożywá- 29 li o Báránká Wielkocnego. ✣ Tedy wyszedł do nich Piłat/ y rzekł; Jákąż skárgę przynośićie przećiwko 30 człowiekowi temu? ✣ Odpowiedźieli mu/ y rzekli: Być ten nie był złoczyńcá/ tedybyśmy go nie podáli. 31 ✣ Y rzekł Piłat; Weźmićież go wy/ á według Zakonu wászego osądźćie go. Rzekli mu Zydowie; Nam się 32 nie godźi zábijáć nikogo. ✣ Aby się wypełniły słowá JEzusowe p ktore rzekł/ oznájmując jáką miał śmierćią umrzeć.

33 TEdy záśie wszedł Piłat ná ratusz/ y záwołał JEzusá/ y rzekł mu; Tyżeś jest q Krol Zydowski? 34 ✣ Odpowiedźiał mu Jezus; A samże to od śiebie mowisz/ czyli ć inszy 35 powiedźieli o mnie? ✣ Odpowiedźiał Piłat; Azażem ja Zyd? Narod twoj y Przedniejszy Kápłáni podáli mi ćię: Cożeś wżdy uczynił? ✣ 36 Odpowiedźiał JEzus; Krolestwo moje nie jest z tego świátá: Gdyby krolestwo moje z tego świátá było/ wżdyćby mię słudzy moji bronili/ ábym nie był wydány Zydom: lecż teraz krolestwo moje nie r jest z tąd. 37 ✣ Tedy mu rzekł Piłat; ✣ Toś ty przećię jest Krol? Odpowiedźiał mu JEzus; Ty powiádasz żem Ja jest Krolem. Jam się ná to národźił/ y ná tom przyszedł ná świát/ ábym świádectwo wydał prawdźie. Wszelki ktory jest z prawdy/ słucha 38 głosu mego. ✣ Rzekł mu Piłat; Coż jest prawdá? A to rzekszy/ wyszedł záśie do Zydow/ y rzekł im; Ja w 39 nim żadney winy nie znájduję. ✣ A też u was jest s ten zwyczaj/ ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc: Chcećież tedy ábym wam wypuśćił tego Krolá Zydowskiego? 40 ✣ Tedy záśie wszyscy záwołáli/ mowiąc: Nie tego/ ále t Bárábbá-

e Janá. 11.50. f Mátt. 11.38. Márk. 14.54. Luke. 22.54. g Mátt. 26.69. h Ianá. 7.26. i Mátt. 26.57. Márk. 14.53. k Mátt. 26.69. Márk. 14.66.

l Jand. 13.38. m Mátt. 27.2. Márk. 15.2. n Dźiej. 10.28. o G. Pászchy. p Mátt. 16.21. y 17.22. y 20.19. q Mátt. 27.11. Márk. 15.2. Luka. 23.3. r Iand. 6.16. s Mátt. 27.15. Márk. 15.6. Luká. 23.17. t Dźiej. 3.14.

ſzá! A ten Bárrábbaſz był zbojcá.

ROZDZIAL XIX.

Piłat Chryſtuſá ubiczowánego. 2. y ćierniem ukorowánego. 4. chcąc wyzwolić. 8. Uporem Zydow zwyćiężony bedąc. 10. ná ukrzyżowánie zkazał. 26. JEzus mátkę uczniowi zlećił. 29. Octu zkoſztowawſzy. umárł. 34. Bok PAńſki włocznią przebito. 38. z krzyżá go zdjęto. 40. y pochowano.

1 TEdy Piłat wźiął a JEzuſá/ y 2 ubiczował go. ✠ A żołnierze uplotſzy korone z ćiernia / włożyli ná głowę jego/ y płaſzczem ſzárłatowym 3 przyodźiáli go. ✠ A mowili: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowſki! y 4 bili go laſkámi. ✠ Y záśię wyſzedł Piłat ná dwor/ y rzekł im; Oto go wam wywiodę ná dwor / ábyśćie wiedźieli/ iż w nim żadney winy nie znájduję.

5 TEdy JEzus wyſzedł ná dwor nioſąc ony ćierniową koronę/ y on płaſzcz ſzárłatowy/ y rzekł im *Piłat*: Oto człowiek! ✠ 6 A gdy go ujrzeli Przedniejſzy Kápłáni y ſłudzy *ich*, záwołáli mowiąc; Ukrzyżuj/ ukrzyżuj *go*! Rzekł im Piłat: Weźmićie go wy / á ukrzyżujćie: boć ja w nim żadney winy nie znájduję. 7 Odpowiedźieli mu Zydowie: ✠ My Zakon mamy/ y według Zakonu náſzego b ma umrzeć: bo śię c czynił 8 Synem Bożym. ✠ A gdy Piłat uſłyſzał te ſłowá/ bárźiey śię ulękł. 9 ✠ Y wyſzedł záśię do Rátuſzá/ y rzekł do JEzuſá: Zkądżeś ty jeſt? Lecz mu JEzus nie dał odpowiedźi. ✠ 10 Tedy mu rzekł Piłat: Nie mowiſz ze mną? Nie wieſz iż mam moc ukrzyżowáć ćię/ y mam moc wypuśćić ćię? Odpowiedźiał JEzus: ✠ 11 Nie miałbyś żadney mocy náde mną/ być nie było d dáno z gory: Przetoż kto mię tobie wydał/ więtſzy grzech ma. 12 Od tąd Piłat ſtárał śię o to/ *jákoby* go wypuśćił. Lecz Zydowie wołáli/ mowiąc: Jeśli go wypuśćiſz/ nie jeſteś przyjaćielem Ceſárſkim. ✠ Káżdy *bowiem* co śię e Krolem czyni/ ſprzećiwia śię Ceſárzowi. 13 ✠ A przetoż Piłat uſłyſzawſzy te ſłowá/ wywiodł JEzuſá ná dwor/ y śiadł ná ſtolicy/ ná mieyſcu ktore zowią Lithoſtrotos / á po Zydowſku Gábbáthá. 14 ✠ A było to w dźień Przygotowánia przed Wielkanocą około ſzoſtey godźiny/ y rzekł *Piłat* 15 Zydom: Oto Krol wáſz! ✠ A oni záwołáli: Strać/ ſtrać! Ukrzyżuj go! Rzekł im Piłat: Krolá ż wáſzego ukrzyżuję? Odpowiedźieli Przedniejſzy Kápłáni: Nie mamy 16 Krolá/ tylko f Ceſárzá. ✠ Tedy im go g wydał/ żeby był ukrzyżowány.

17 Y Wźięli h Jezuſá/ y wywiedli. A on nioſąc krzyż ſwoj/ wyſzedł ná ono mieyſce/ ktore zwano/ Trupich i głow/ á po Zydowſku zowią 18 *je*, Golgotá; ✠ Gdźie go ukrzyżowáli. ✠ A z nim drugich dwu/ z obu 19 ſtron: á w pośrzodku Jezuſá. ✠ Nápiſał też Piłat y napis/ y poſtáwił nád krzyżem. A było nápiſano: JEzus Názáreńſki, Krol Zydowſki. 20 ✠ A ten napis czytáło wiele Zydow: bo blisko miáſtá ono mieyſce/ gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápiſano po Zydowſku/ po Grecku/ 21 po Láćinie. ✠ Tedy rzekli Piłatowi Przedniejſzy Kápłáni Zydowſcy: Nie piſz Krol Zydowſki: ále iż on powiádał; Jeſtem Krolem Zydow- 22 ſkim. ✠ Odpowiedźiał Piłat: Com nápiſał/ *com* nápiſał.

23 A Gdy żołnierze k JEzuſá ukrzyżowáli/ wźięli ſzáty jego/ (y uczynili cztery części/ káżdemu żołnierzowi część) y ſuknią. A byłá tá ſuknia nie ſzyta: *ále* od wierzchu 24 wſzyſtká dźiána. ✠ Tedy rzekli jedni do drugich: Nie krajmy jey/ ále o nię rzućmy loſy/ czyja ma być. A by śię piſmo wypełniło/ ktore mowi: Podźielili l między śię ſzáty moje/ á o odźienie moje loſ miotáli. To tedy uczynili żołnierze.

25 A Stały podle krzyżá m JEzuſowego/ mátká jego/ y śioſtrá mátki jego/ Márya *żoná* Kleofáſzo- 26 wa/ y Márya Mágdálená. ✠ Tedy JEzus ujrzawſzy mátkę/ y ucznia ktorego n miłował/ tuż ſtojącego/ rzekł mátce ſwojey: Niewiáſto/ oto 27 ſyn twoj. ✠ Potym rzekł uczniowi: Oto mátká twojá. ✠ A od oney godźiny wźiął ją *on* uczeń do śiebie.

28 POtym wiedząc JEzus iż śię już wſzyſtko wykonáło/ áby śię

a Mátt. 27.26. Márk. 15.15. b 3 Moj. 24.15. c Jana. 5.18. y 10,33. d Rzym. 13.1. e Dźiej. 17.7.

f 1 Moj. 49.10. g Mátt. 27.26. h Mátt. 27.31. Márk. 15.21. Luk. 23.26. i Zyd. 13.12. k Mátt. 27.35. Márk. 15.24. Luk. 23.34. l Pſalm 22.19. m Mátt. 27.61. Márk. 15.40. Luk. 23.34. n Jana. 13.23. y 20.2. y 21.7.

o wypełniło pismo/ rzekł; Prágnę.
29 A było tám naczynie postáwione octu pełne. Tedy oni p nápełniwszy gębkę octem/ á obłożywszy hisopem/
30 podáli do ust jego. A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł; Wykonáło q sie. A náchyliwszy głowę/ oddał r Duchá.
31 TEdy Zydowie / áby ćiáłá ná krzyżu ná Sábbát nie zostáły/ poniewaź był dźień Przygotowánia; (ábowiem był wielki on dźień Sábbátu) prośili Piłatá/ áby im
32 goleni połamano / y zdjęto je. Przyszli tedy żołnierze: á pierwsze wprawdźie złamáli goleni/ y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowány:
33 Ale do JEzusá przyszedszy/ gdy ujrzeli że juź umárł/ nie łamáli
34 goleni jego. Lecż jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á záraźem wyszłá krew y wodá.
35 A ten co to widźiał/ świádczył o tym, y prawdźiwe jest świádectwo jego: á on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyśćie wy wierzyli.
36 Abowiem śie to stáło / áby śie wypełniło pismo; Kość jego s nie będźie złamána.
37 Y záśię drugie pismo mowi; Ujrzą kogo t przebodli.
38 A Potym prośił Piłatá u Jozef z Arymátyey / (ktory był ucżniem JEzusowym/ ále x tájemnym / dla bojáźni Zydowskiey) áby zdjął ćiáło Jezusowe. Y pozwolił Piłat. Szedł tedy y zdjął ćiáło JEzusowe.
39 Przyszedł y też y Nikodem (ktory był przed tym przyszedł w nocy do Jezusá) niosąc zmieszáney Myrrhy y Aloes/ około
40 stá funtow. Wźięli tedy ćiáło JEzusowe/ y uwinęli je w prześćierádłá z onymi rzecżámy wonnymi/ jáko jest zwycżaj Zydom umárłe chowáć.
41 A był ná onym miejscu/ gdźie był ukrzyżowány/ ogrod: á w ogrodźie grob nowy/ w ktorym jeszcże nikt nie był położony.
42 Przetoż tám dla dniá przygotowánia Zydowskiego/ iż on grob był blisko/ położyli JEzusá.

o Psalm 69.12. p Mátt. 27.48. q Janá. 17.4. r Luka. 23.46. s 2 Moj. 12.49. 4 Moj. 9.22. t Zách. 12.10. u Mátt. 27.57. Márk. 15.42. x Janá. 12.42. y Janá. 3.2. y 7.50.

ROZDZIAL XX.

Márya o zmartwychwstániu Pańskim ucżniom dáłá znáć. 3. Piotr y Jan poszli do grobu. 15. PAn śie pokazał Máryey. 19 Y dźieśiąći ucżniom. 26. Znowu zá tydźień kwoli Tomaszowi. 30. W piśmie świętym mamy tyle ile nam do zbáwienia potrzebá.

1 A Pierwszego dniá po a Sábbáćie/ Márya Mágdálená przyszłá ráno do grobu/ gdy jeszcże było ćiemno/ y ujrzáłá kámień odwálony od grobu.
2 Y bieżáłá á przyszłá do Symoná Piotrá/ y do onego drugiego ucżniá ktorego miłował b JEzus/ y rzekłá im: Wźięli PAná z grobu; á nie wiemy gdźie go położyli.
3 Tedy c wyszedł Piotr/ y on
4 drugi ucżeń/ á szli do grobu. Y bieżeli obá społem; ále on drugi ucżeń wyśćignął Piotrá/ y pierwey
5 przyszedł do grobu. A náchyliwszy śię / ujrzał leżące prześćierádłá:
6 wszákże tám nie wszedł. Przyszedł też y Symon Piotr idąc zá nim/ y wszedł w grob/ y ujrzał prześćierá-
7 dłá leżące: Y chustkę ktora byłá ná głowie jego; nie z prześćierádły położona/ ále z osobná ná jednym
8 miejscu zwiniona. Potym wszedł y on drugi ucżeń/ ktory był pierwey przyszedł do grobu; y ujrzał/ á
9 uwierzył. Abowiem jeszcże nie rozumieli pismá/ iż miał d zmartwychwstáć.
10 Y odeszli záś oni ucżniowie do domu.
11 A Le Márya stáłá e u grobu ná dworze płácząc. A gdy płákáłá/
12 náchyliłá śię w grob. Y ujrzáłá dwu Anjołow w bieli śiedzących; jednego u głowy/ á drugiego u nog/ tám gdźie było położono ćiáło JE-
13 zusowe. Ktorzy jey rzekli; Niewiásto/ cżemu płácżesz? Rzekłá im; Iż wźięli PAná mego/ á nie
14 wiem gdźie go położyli. A to rzekszy/ obroćiłá śię ná zad/ y ujrzáłá f JEzusá stojącego: lecż nie
15 wiedźiáłá iż JEzus był. Rzekł jey JEzus: Niewiásto/ cżemu płácżesz? kogo szukasz? A oná mniemájąc żeby był ogrodnik/ rzekłá mu: PAnie/ jeśliś go ty wźiął/ powiedz mi gdźieś go położył/ á ja go
16 wezmę. Rzekł jey JEzus: Márya. Ktora obroćiwszy śię/ rzekłá mu; Rábboni: co śię wykłada/
17 Náucżyćielu. Rzekł jey JEzus;

a Mátt. 28.1. Márk. 16.1. Luka. 24.1. b Janá. 13.23. y 21.7. c Luka. 24.12. d Psalm 16.10. Ezái. 53.8. Ionasz. 2.1. Luka. 24.46. Dźiej. 13.35. y 17.3. e Mátt. 28.1. Márk. 16.5. f Mátt. 28.9. Márk. 16.9.

do krájiny / ktora jest blisko puszczy/ do miástá ktore zowią Efrájim: y támże mieszkał z uczniámi swojimi.

55 ✤ A byłá blisko Wielkanoc Żydowska: A wiele ich szło do Jeruzalem z oney krájiny przed Wielkanocą/ áby sie oczyścili. 56 ✤ Y szukáli r JEzusá: y mowili jedni do drugich / w Kościele stojąc: Co sie wam zda że nie przyszedł ná Swięto? 57 ✤ A Przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie wydáli byli rozkazánia: Jeśliby sie kto dowiedźiał gdźieby był/ żeby oznájmił/ áby go pojimáli.

ROZDZIAŁ XII.

PAnn Márya nogi umyłá.5. Ktorey przećiwko Judaszowi PAn bronił.10. Biskupi Lázárzá zábić chćieli. 12. PAn wjáchał do Jeruzalem. 18. Ktorego lud czćił. 20. Grekowie go prágnęli widźieć. 22. Y w niego niektorzy Kśiążętá uwierzyli ále go wyznáć nieśmieli.

1 TEdy JEzus szostego dniá przed Wielkanocą przyszedł do Betániey/ kędy był Lázarz a ten / ktory był umárł / ktorego wzbudźił od umárłych. 2 ✤ Támże mu spráwili wieczerzą / á Mártá posługowáłá: á Lázarz był jednym z onych/ ktorzy z nim społem u stołu śiedźieli. 3 ✤ A Márya wźiąwszy b funt máśći Szpikánárdowey bárzo drogiey/ námázáłá nogi JEzusowe / y utárłá włosámi swojimi nogi jego: y nápełniony był on dom wonnośćią oney máśći. 4 ✤ Tedy rzekł jeden z Uczniow jego/ Judasz / *syn* Symoná Jszkáryot/ktory go miał wydáć: 5 ✤ Przeczże tey máśći nie przedano zá trzyśtá groszy / á nie dano ubogim? 6 ✤ A to mowił / nie iżby miał pieczą o ubogich/ ále iż był c złodźiejem / y mieszek miał: á cokolwiek włożono/ nośił. 7 ✤ Tedy rzekł JEzus: Zániechaj jey; ná dźień pogrzebu mego to chowáłá. 8 ✤ Abowiem ubogie záwżdy z sobą d maćie / ále mnie nie záwżdy mieć bedźiećie. 9 ✤ Dowiedźiał sie tedy lud wielki/ iż tám był: y przyszli nie tylko dla JEzusá / ále też áby Lázárzá widźieli/ ktorego e był wzbudźił od umárłych. 10 ✤ Y rádźili sie Przedniejszy kápłáni żeby y Lázárzá zábili. 11 ✤ Bo wiele z Żydow dla niego odstępowáli/ y wierzyli w JEzusá.

12 NAzájutrz f wielki lud ktory był przyszedł ná Swięto/ usłyszawszy iż JEzus idźie do Jeruzalem: 13 ✤ Nábráli gáłązek pálmowych/ y wyszli ná przećiwko niemu/ y wołáli: Hosánná/ błogosłáwiony ktory idźie g w Jmieniu PAńskim Krol Jzráelski. 14 ✤ A dostawszy JEzus ośleciá/ wśiadł ná nie/ jáko nápisáno jest: 15 ✤ Niebój sie corko h Syońska: Oto Krol twoj idźie/ śiedząc ná ośleciu. 16 ✤ A tego z przodku nie zrozumieli uczniowie jego. ✤ Ale gdy był JEzus uwielbiony/ tedy wspomnieli/ iż to było o nim nápisano/ á że mu to uczynili. 17 ✤ Swiadczył tedy lud ktory z nim był/ iż Lázárzá záwołał z grobu/ y wzbudźił go od umárłych. 18 ✤ Dla tegoż też wyszedł przećiwko niemu lud/ że słyszał/ iż on ten cud uczynił. 19 ✤ Tedy mowili Fáryzeuszowie i miedzy sobą; A widźićie że nic nie spráwićie: oto świát zá nim poszedł.

20 A Byli niektorzy Grekowie k z tych ktorzy przychodźili *do Jeruzalem*, żeby sie modlili w Swięto. 21 ✤ Ci tedy przyszli do Filipá/ ktory był l z Betsáydy Gálilejskiey/ y prośili go/mowiąc: PAnie/ chcemy JEzusá widźieć. 22 ✤ Szedł Filip/ y powiedźiał Andrzejowi: A Andrzej záśie y Filip powiedźieli JEzusowi. 23 ✤ A JEzus odpowiedźiał im/ mowiąc: Przyszłá godźiná/ áby m był uwielbiony Syn człowieczy.

24 ZAprawdę zaprawdę powiádam wam: Jeśliby źiárno n pszeniczne wpadszy do ziemie/ nie obumárło/ ono sámo zostawa: lecz jeśliby obumárło/ wielki pożytek przynośi. 25 ✤ Kto miłuje o duszę swoję/ utráći ją: á kto nienawidźi duszę swojey ná tym świećie/ ku wiecznemu żywotowi strzeże jey. 26 ✤ Jeśli mnie kto służy/ niechże mnie náśláduje: á gdźiem p Ja jest/ tám y slugá moj bedźie. A jeśli mnie q kto służyć bedźie / uczći go Oćiec moj. *

27 TEraźći duszá mojá r zátrwożona jest/ y coż rzekę? Ojcze zá- chowaj

f Mátt. 21. 8. Márk. 11. 8. Luk. 19. 35. g Psalm. 118. 26. h Ezái. 62. 11. Zách. 9. 9. i Luk. 11. 47. k Dźiej. 8. 25. l Jan. 1. 45. m Jan. 13. 31. y 17. 1. E. na dźień S. Wáwrzyńcá. n 1 Kor. 15. 37. o Mátt. 10. 39. y 16. 25 p Jan. 14. 3. q 1 Sam. 2. 30. r Mátt. 26. 38.

chowaj mie od tey godźiny. Alemći dla tego przyszedł / na te godźine. ✤ 28 Ojcze uwielbi Imie twoje. Przyszedł tedy głos z niebá ; Y uwielbiłem / y jeszcze uwielbie. ✤ 29 A lud ten ktory stał y słyszał / mowił : Zágrzmiáło. A drudzy mowili : Anjoł do niego mowił. ✤ 30 Odpowiedźiał JEzus / y rzekł : Nie dla mnie s sie ten głos stał / ále dla was. ✤ 31 Teraz jest t sąd świátá tego : teraz Kśiąże świátá tego precz u wyrzucone bedźie. ✤ 32 A Ja jesli bede x podwyższony od źiemie / pociągne wszystkich do siebie. ✤ 33 (A mowił to oznájmując jáką śmiercią miał umrzeć.) 34 Odpowiedźiał mu on lud : ✤ Myśmy słyszeli y z Zakonu / iż Chrystus trwa ná wieki : A jákoż ty mowisz / Ze muśi być podwyższony Syn człowieczy : Y ktoryż to jest Syn człowieczy? ✤ 35 Tedy im rzekł JEzus : Jeszcze do máłego czásu jest z wámi świátłość. Chodźćież tedy poki świátłość z macie / żeby was ćiemnośći nie ogárnęły : bo kto w ćiemnośći chodźi / nie wie kędy idźie. ✤ 36 Poki świátłość maćie / wierzćie w świátłość / ábyśćie byli synámi świátłośći. To powiedźiał JEzus : A odszedszy / zchronił śie od nich.

37 A Choć ták wiele cudow uczynił przed nimi / *przećię* nie uwierzyli weń : ✤ 38 Aby śie wypełniło słowo Izáiaszá a Prorokás / ktore powiedźiał : PAnie / y ktoż uwierzył kazániu nászemu / á rámie PAńskie komuż jest objáwione? ✤ 39 Dla tego wierzyć nie mogli / iż jeszcze powiedźiał Izáiasz : 40 Záślepił b oczy ich / y zátwárdźił serce ich : áby oczymá nie widźeli / y sercem nie zrozumieli / y nie náwroćili śie / ábym je uzdrowił. ✤ 41 To powiedźiał Izáiasz / gdy widźiał chwałe jego / y mowił o nim. ✤ 42 Wszákże jednák y z Kśiążąt wiele c ich weń uwierzyło : ále dla Fáryzeuszow nie wyznawáli / áby z bożnice nie byli d wyłączeni. ✤ 43 Bo umiłowáli chwałe e ludzką / wiecey niż chwałe Bożą.

44 Y Wołał JEzus á mowił : Kto wierzy w mie / nie w mie wierzy / ále w onego ktory mie posłał. 45 ✤ Y kto f mie widźi / widźi onego ktory mie posłał. ✤ 46 Ja świátłość przyszedłem g ná świát / áby żaden kto wierzy w mie / w ćiemnośćiách nie został. ✤ 47 A jesliby kto słuchał słow mojich / á nie uwierzył by / Ja go nie sądze : Bom nie przyszedł / żebym sądźił h świát / ále żebym zbáwił świát. ✤ 48 Kto mną gárdźi / á nie przyjmuje i słow mojich / ma ktoby go sądźił. Słowá ktorem Ja mowił / one go osądzą w on ostáteczny dźień. ✤ 49 Bom Ja z śiebie sámego k nie mowił / ále ten ktory mie posłał Oćiec / on mi rozkazánie dał / cobym mowić y cobym 50 powiádáć miał. ✤ Y wiem że rozkazánie jego jest żywot wieczny. Przetoż to co Ja wam mowie / jáko mi powiedźiał Oćiec / ták mowie.

ROZDZIAŁ XIII.

PAN wstawszy od wieczerzy. 15. A zdleczjąc pokore, Apostołom nogi umył. 21. Zdrajce Judaszá. 26. Pewnym znákiem pokazał. 34. Miłość zálećił. 36. Piotrowi że śie go miał záprzeć, przepowiedźiał.

1 A Przed Swiętem a Wielkonocnym / wiedząc JEzus iż przyszłá godźiná jego / áby przeszedł z tego świátá do Ojcá : umiłowawszy swoje ktorzy byli ná świećie / áż do końcá umiłował je. ✤ 2 A gdy byłá wieczerza / (á Dyabeł już był wrzućił w serce Judaszá / syná Symonowego / Iskáryoty / áby go wydał.) ✤ 3 Widząc b JEzus iż wszystko Oćiec podał do rąk jego / á iż od c Bogá wyszedł / y do Bogá idźie : ✤ 4 Wstał od wieczerzy / y złożył száty : á wźiąwszy prześćierádło / przepásał śie ✤ 5 Potym nálał wody do miednice / y począł nogi umywáć uczniom / y ućieráć prześćierádłem / 6 ktorym był przepásány. ✤ Tedy przyszedł do Symoná Piotrá. A on mu rzekł ; PAnie / y ty mnie masz nogi 7 umywáć? ✤ Odpowiedźiał JEzus y rzekł mu ; Co Ja czynie / ty nie wiesz teraz / ále śie potym dowiesz. 8 ✤ Rzekł mu Piotr ; Nie bedźiesz ty nog mojich umywał ná wieki. Odpowiedźiał mu JEzus ; Jesli ćie nie umyje / nie bedźiesz miał cząstki

Marginal references (left): s Iand. 1.41. t Iand. 6.11. u Iand. 4.30. x Iand. 14. y Sám. 16. Psalm 5. 7. 89.37 100.4 Ezdi. 7. Ezech 7.25. Dáni. 44. 7.14. Mich. 2. z Efez. 14. Tess. 5. a Ezái. 3. 1. b Ezdi. 9. Mátt 13.14. c Iand. 13. d Iand. 22. e Iand. 44.

Marginal references (right): f Iand. 14. 9. g Iand. 8. 12. 9.39. h Iand. 3. 17. i Luka. 10.16. k 5 Moj 18.18. Iand. 3. 27. E. na Wielk Czwartek. a Mátt 26. 2 Márk 14. 1. Luka. 22. 1. b Mátt. 11.27. c Iand. 16.28

9 ze mną. ✣ Tedy mu rzekł Symon Piotr; PAnie/nie tylko nogi moje/ 10 ále y ręce/y głowę. ✣ Rzekł mu Jezus. Ktoć jest umyty / nie potrzebuje jedno áby nogi umył: bo czysty jest wszystek: y wy jesteśćie d czystymi/ále nie wszyscy. 11 ✣ Abowiem wiedźiał ktory go wydáć e miał/ dla tegoż rzekł; Nie wszyscyśćie czystymi. 12 ✣ Gdy tedy umył nogi ich/ y wźiął száty swoje / uśiadszy záśię zá stoł/rzekł im: Wiecież com wam uczynił. 13 ✣ Wy mię nazywaćie Náuczyćielem f y PAnem / á dobrze mowićie:boć jestem: 14 ✣ Ponieważem Ja tedy umył nogi wásze / PAN y Náuczyćiel/y wyśćie powinni jedni 15 drugim nogi umywáć. ✣ Abowiem g dałem wam przykład/ábyśćie jáko Ja wam uczynił/ y wy czynili.*

16 Záprawdę záprawdę powiádam wam / Nie jest sługá większy h nád Páná swego: áni posel jest większy nád onego/ktory go posłał. ✣ 17 Jeślić to wiećie/ błogosłáwieni i jesteśćie/ 18 jeśli to uczynićie. ✣ Nie o wszystkichći was mowię./ Jać wiem ktorem obrał: ále żeby śię wypełniło pismo; Ktory je ze mną k chleb / podniosł przećiwko mnie pięte swoję. ✣ 19 Terazći wam l powiádam / przed tym niż śię to stánie/ ábyśćie gdy śię to stánie / uwierzyli 20 żem Ja jest. ✣ Záprawdę záprawdę powiádam m wam / Kto przyjmuje tego ktoregobym posłał/ mnie przyjmuje: á kto mnie przyjmuje/ onego przyjmuje ktory mię posłał.

21 TO rzekszy JEzus/ zásmućił śię w Duchu/y oświádczył/á rzekł: Záprawdę záprawdę powiádam wam/Że jeden z was n wyda mię. ✣ 22 Tedy uczniowie oglądáli po sobie 23 wątpiąc o kimby to mowił. ✣ A był jeden z uczniow jego / ktory śię był położył ná łonie JEzusowym / ten ktorego miłował o JEzus. ✣ 24 Przetoż ná tego skinął Symon Piotr/ áby śię wypytał/ ktoryby to był/ 25 o ktorym mowił. ✣ A on położywszy śię ná piersiách JEzusowych/rzekł 26 mu:PAnie ktoryż to jest? ✣ Odpowiedźiał JEzus: Ten jest ktoremu Ja omoczywszy sztuczkę chlebá / podam. A omoczywszy sztuczkę chlebá/ dał Judaszowi *synowi* Symoná/ Iszkáryotowi. ✣ 27 A záraz po oney sztuczce chlebá / wstąpił p weń Szátan. Tedy mu rzekł JEzus: Co czynisz/ 28 czyń rychło. ✣ A tego żaden nie zrozumiał z społ-śiedzących / ná co mu 29 to rzekł. ✣ Abowiem niektorzy mniemáli/ gdyż Judasz miał mieszek / iż mu rzekł JEzus: Nákup czego nam potrzebá ná Swięto: q ábo iżby co 30 dał ubogim. ✣ Tedy on wźiąwszy one sztuczkę chlebá / zárázem wyszedł. A noc byłá.

31 A Gdy wyszedł / rzekł JEzus: Teraz jest r uwielbiony Syn człowieczy / á Bog uwielbiony jest 32 w nim. ✣ A ponieważ Bog uwielbiony jest w nim / tedy go też Bog uwielbi sam w sobie/ y wnetże uwiel- 33 bi go. ✣ Synaczkowie/jeszcze máluczko jestem z wámi. Bedźiećie mię szukáć / ále jákom rzekł Żydom; Gdźie Ja idę/wy przyść s nie możećie: *Ták* y wam teraz powiádam. ✣ 34 Przykazánie nowe dawam t wam/ ábyśćie śię społecznie miłowáli: Jákom y Ja was umiłował / ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. ✣ 35 Z tądći poznáją wszyscy / żeśćie uczniámi mojimi / jeśli miłość mieć bedźiećie jedni przećiwko drugim. 36 ✣ Rzekł mu Symon Piotr: PAnie, dokądże idźiesz? Odpowiedźiał mu JEzus: Dokąd Ja u idę / *ty* teraz zá mną iść nie możesz / ále potym 37 pojdźiesz zá mną. ✣ *Tedy* mu rzekł Piotr: PAnie/ przecz teraz zá tobą iść nie mogę? Duszę moję zá ćię x 38 położę. ✣ Odpowiedźiał mu JEzus: Duszę twoję zá mię położysz? Záprawdę záprawdę powiádamći: Nie zápieje kur / áż śię mnie po trzy kroć záprzysz.

ROZDZIAŁ XIV.

Pan ćieszył rozmájićie uczynie swoje. 2. 7. A Bostwo swoje y pożytek śmierći pokazawszy. 16. Poćieszyćielá. 17. Duchá prawdy im obiecał. 23. Potym nápomniawszy, áby go y słowo jego ludźie miłowáli. 26. y urząd Duchá ś Swiętego opisawszy, pokoj swoj im dárowáł.

1 NIechaj śię nie trwożyy serce wásze. Wierzyćie w Bogá/ y w 2 mię wierzćie. ✣ W domu Ojcá mego

wie-

d Janá 15. 3. e Janá 6. 64. f 1 Kor. 8. 6. Filip. 2. 11. g 1 Piotr 2. 21. Jan. 1. 6. h Mátt. 10. 24. Luka 6. 40. i Janá 15. 20. i Mátt. 7. 19. k Psalm 41. 10. l Janá 14. 29. m Mátt. 10. 40. Luka 10. 16. n Mátt. 26. 21. Márk. 14. 18. o Janá 20. 2. 21. 7.

p Luka 22. 3. q Janá 12. 6. r Janá 12. 28. 17. 1. s Janá 7. 34. t 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. u Janá 21. 19. 2 Piotr 1. 14. x Mátt. 26. 35. Márk. 14. 31. Luka 22. 33.

E. ná dźień S. Filipá y Jákubá.

wiele jest mieszkánia: A jesli nie/ wszbybymći wam powiedźiał. Idę 3 ábym wam zgotował miejsce. ♣ A gdy odejdę y zgotuję wam miejsce/ przydę záśię y wezmę was do śiebie: żebyśćie/ gdźiem Ja jest/ y a 4 wy byli. ♣ A dokąd Ja idę/ wiećie/ y 5 drogę wiećie. ♣ Rzekł mu Tomasz: PAnie/ nie wiemy dokąd idźiesz: á jákoż możemy drogę wiedźieć? ♣ 6 Rzekł mu JEzus: Jamći jest b tá drogá/ y c prawdá/ y d żywot. Záden nie przychodźi e do Ojcá/ tylko 7 przez mię. ♣ Gdybyśćie mię ználi/ y Ojcá byśćie też mego ználi; y już go teraz znaćie/ y widźieliśćie go. ♣ 8 Rzekł mu Filip: PAnie ukaż nam 9 Ojcá/ á dosyć nam ná tym. ♣ Rzekł mu JEzus: Przez ták długi czás jestem z wámi/ á nie poznałeś mię: Filipie/ kto f mnie widźi/ widźi y Ojcá mego. Jákoż ty mowisz; Ukaż 10 nam Ojcá? ♣ Nie wierzysz/ iżem Ja g w Ojcu/ á Oćiec we mnie? Słowá ktore Ja h do was mowię/ nie od sámego śiebie mowię: lecz Oćiec ktory we mnie mieszka/ on i czyni 11 spráwy. ♣ Wierzćie mi żem Ja w Ojcu/ á Oćiec we mnie: wżdy przynamniey dla sámych spraw wierzćie 12 mi. ♣ Záprawdę záprawdę powiádam wam; Kto k wierzy w mię/ spráwy ktore Ja czynię/ y on czynić będźie/ y więtsze nád te czynić będźie; Bo Ja odchodzę do Ojcá 13 mego. ♣ A o cokolwiek l prośić będźiećie w Imieniu mojim/ to uczynię: áby był uwielbiony Oćiec w 14 Synu. ♣ Jesli o co będźiećie prośić w Imieniu mojim/ Ja uczynię. *

15 Jesli mię miłujećie m przykazá- 16 nia moje záchowajćie. ♣ A Ja prośić będę Ojcá/ á innego Poćieszyćielá da wam/ áby z wámi mieszkał 17 ná wieki: ♣ Onego Duchá prawdy/ ktorego świát przyjąć nie może; bo go nie widźi/ áni go zna: lecz wy go znaćie/ gdyż u was mieszka/ y 18 w was będźie. ♣ Nie zostáwię n was 19 śierotámi: Przydę do was. ♣ Jeszcze máluczko/ á świát mię już wiecey nie oglądá? lecz wy mnie oglądaćie: bo Ja żywię/ y wy żyć bę- 20 dźiećie. ♣ W on dźień wy poznaćie/ żem Ja jest w Ojcu mojim/ á wy 21 we mnie/ y Ja w was. ♣ Kto ma przykazánia moje/ y záchowywa je/ ten jest ktory mię miłuje. A kto mnie miłuje/ będźie go też miłował Oćiec moj; y Ja go miłowáć będę/ y objáwię mu śiebie sámego. ♣ 22 Powiedźiał mu Judás/ nie on Iskáryot; PAnie/ coż jest/ że śię nam objáwić masz/ á nie świátu?

23 ODpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Jesli mię kto miłuje/ słowá moje záchowywáć będźie: Y Oćiec moj umiłuje go/ y do niego przydźiemy/ á mieszkánie u niego 24 uczynimy. ♣ Kto mię nie miłuje/ słow mojich nie záchowywa: á słowo/ ktore słyszyćie/ nie jest o moje/ ále onegó/ ktory mię posłał/ Ojcá. 25 ♣ Tomći wam powiedźiał u was 26 mieszkájąc. ♣ Lecz Poćieszyćiel on/ Duch Swięty/ ktorego p pośle Oćiec w Imieniu mojim/ onći was náuczy wszystkiego; y przypomni wam wszystko comkolwiek wam po- 27 wiedźiał. ♣ Pokoj q zostáwuję wam/ pokoj on moj dawam wam: Nie jáko dawa świát/ Ja wam dawam: Niechże śię nie trwoży serce 28 wásze/ áni śię lęka. ♣ Słyszeliśćie żem Ja wam powiedźiał: Odchodzę/ y záś przydę do was. Gdybyśćie mię miłowáli/ wżdybyśćie śię rádowáli/ żem rzekł: Idę do Ojcá; bo 29 Oćiec moj więtszy jest niż Ja. ♣ Y terazem wam r powiedźiał/ przed tym niż śię stánie: żebyśćie/ gdy śię 30 to stánie/ uwierzyli. ♣ Już dáley z wámi wiele mowić nie będę. Abowiem idźie Kśiążę s świátá tego/ á 31 we mnie nic nie ma. ♣ Ale iżby poznał świát/ że miłuję Ojcá: á jáko mi rozkazał Oćiec/ ták t czynię. Wstańćież/ podźmy z tąd. *

a Janá. 12.26. y17.24 · b Żyd. 9. 8. · c 1 Piotr 2. 22. · d Janá. 1. 4. · e Janá. 6. 44. · f Janá. 12.45. · g Jan. 10.30. · h Jan. 7. 16. · i Jan. 5. 17. · k Mátt. 21.21. · l Jer. 29.12. Mátt. 7. 7. Márk. 11.24. Luka. 11. 9. Janá. 15. 7. Jákub 1. 6. 1 Janá 3. 22. y5.14. · m Jan. 15.10. · n Mát. 28.20.

E. ná Swiąteczną Niedź. · o Janá. 7. 16. y8.28. y12.48 y16.13 · p Janá. 15.26. y16.7. Dźiej. 2. 2. · q Filip. 4. 7. · r Janá. 11.15. y13.19 y16.4 · s Janá. 12.31. · t Janá. 10.18. Żyd. 16.5.6

ROZDZIAŁ XV.

PAN jest winną máticą. 5. W ktorą wierni jego będąc wszczepieni, máją owoc przynośić. 12. Tenże miłość zobopolną záleca. 18. A do ćierpliwośći w ućiskách. 20. swojim przykładem upomniał.

1 JAm jest oná winna máćicá prawdźiwa: á Oćiec moj jestći 2 winiárzem. ♣ Káżda látorośl/ ktora

a Mátt. 15.13

we mnie owocu nie przynośi / odci-
ná: á káżdą ktora przynośi owoc /
oczyśćia/ áby obfitszy owoc przyno-
3 śiłá. ✣ Już wy jesteśćie b czystymi/
dla słow ktorem do was mowił. ✣
4 Mieszkájćież we mnie/ á Ja w was.
Jáko látorośl nie może przynośić
owocu sámá z śiebie / jeśli nie be-
dźie trwáłá w winney máćicy: ták-
że áni wy/ jeśli we mnie mieszkáć nie
5 bedźiećie. ✣ Jam jest winna máći-
cá/ á wyśćie látorośle. Kto mieszka
we mnie/ á Ja w nim/ ten przynośi
wiele owocu: Bo bezemnie nic uczy-
6 nić nie możećie. ✣ Jeśliby kto nie
mieszkał we mnie/ precz wyrzucony
bedźie jáko látorośl; y c uschnie/ y
zbiorą je / y ná ogień d wrzucą / y
7 zgorają. ✣ Jeśli we mnie mieszkáć
bedźiećie / y słowá moje w was
mieszkáć bedą / czegobyśćie kolwiek
e chćieli/ prośćie / á stánie śię wam.
8 ✣ W tym bedźie uwielbiony Oćiec
moj / kiedy obfity owoc przyniesie-
ćie / á bedźiećie mojimi uczniámi.
9 ✣ Jáko mię umiłował Oćiec/ ták y
Ja umiłowałem was. Trwajćież w
10 miłośći mojey. ✣ Jeśli Przykazánia
moje záchowaćie/ trwáć bedźiećie w
miłośći mojey: Jákom y Ja zácho-
wał Przykazánia Ojcá me°/ y trwam
11 w miłośći jego. ✣ Tomći wam po-
wiedźiał / áby wesele moje w was
trwáło/ á wesele wásze było zupełne.
12 ✣ Toć jest przykazánie moje / áby-
śćie f śię społecznie miłowáli/ jákom
13 y Ja was umiłował. ✣ Więtszey
miłośći nád tę żaden nie ma; jedno
gdyby kto duszę swoję g położył zá
14 przyjaćioły swoje. ✣ Wy jesteśćie h
przyjaćiele moji/ jeśli czynić bedźie-
ćie cokolwiek Ja wam przykázuję. ✣
15 Już was dáley nie bedę zwał słu-
gámi: bo sługá nie wie / co czyni
Pan je°. Leczem was názwał przy-
jaćioły; bo wszystko comkolwiek sły-
szał od Ojcá mego / oznájmiłem
16 wam. ✣ Nie wyśćie mnie obráli/ á-
lem Ja was i obrał: y postánowi-
łem ábyśćie k wyszli / y przyniesli
owoc / á owocby wász áby trwał: y
o cokolwiekbyśćie prośili Ojcá w
Jmieniu mojim/ żeby wam dał.
17 TOć wam przykázuję/ ábyśćie śię
18 społecznie miłowáli. ✣ Jeśli
was świát l nienawidźi/ wiedźcie żeć
mnie pierwey niżeli was miał w
19 nienawiśći. ✣ Byśćie m byli z
świátá/ świát co jest jego miłował-
by: lecz iż nie jesteśćie z świátá/ á-
lem Ja was wybrał z świátá/ prze-
20 toż was świát nienawidźi. Wspo-
mnićie ná słowo ktorem Ja wam
powiedźiał: Nie jest sługá n więtszy
nád Páná swego. Jeśliċ mnie prze-
śládowáli/ y was prześládowáć be-
dą: jeśli słowá moje záchowywáli/
21 y wásze záchowywáć bedą. ✣ Aleć
wam o to wszystko czynić bedą dla
Jmienia mego/ iż znáją onego kto-
22 ry mię posłał. ✣ Bym był nie przy-
szedł/ á nie mowił im/ nie mieliby
grzechu: lecz teraz nie máją wymo-
23 wki z grzechu swego. ✣ Kto mnie
nienawidźi/ y Ojcá mego nienawi-
24 dźi. ✣ Bym był tych uczynkow nie
czynił miedzy nimi/ ktorych żaden
p inszy nie czynił/ grzechuby nie
mieli: lecz teraz y widźieli/ y niena-
widźieli/ y mnie y Ojcá mego. ✣
25 Ale iżby śię wypełniło słowo/ ktore
jest w Zakonie ich nápisáne; Że mię
dármo mieli q w nienawiśći.
26 A Gdy przyjdźie on r Poćieszy-
ćiel/ ktorego Ja wam poślę od
Ojcá/ Duch prawdy/ ktory od Oj-
cá pochodźi: on s mnie świadczyć
27 bedźie. ✣ Ale s y wy świadczyć be-
dźiećie/ bo zemną od początku je-
steśćie.

ROZDZIAŁ XVI.

PAN prześládowánia przepowiádá. 7. Poćieszyćielá obiecuje. 8. 9. 13. Vrząd jego opisuje. 20. Vtrapienia wiernych do [illegible] przyrownawa. 23. do modlitwy nápomina.

1 TOmći wam powiedźiał/ ábyśćie
2 śię nie gorszyli. ✣ Wyłączáć
was bedą z bożnic: owszem przyjdźie
godźiná/ że wszelki ktory was zábije/
bedźie mniemał/ że Bogu posługę
3 czyni. ✣ A toć wam uczynią/ iż nie
4 poználi Ojcá áni mnie. ✣ Alemći
a wam to powiedźiał/ ábyśćie/ gdy
przyjdźie tá godźiná/ wspomnieli ná
to/ żem Ja wam powiedźiał/ á te-
gom wam z początku b niepowiá-
dał/ bom był z wámi.*

b Ianá. 13.10.
c Mátt. 3. 10. y 7.19.
d Ezech. 15. 4.
e Ianá. 14.13. y 16.23. 1 Ian. 5. 2.
f Ianá. 13.34. Efez. 5. 2. 1 Tess. 4. 9. 1 Piotr 4. 8. 1 Ian. 3. 11. y 4.21.
g Rzym 5. 8.
h Mátt. 12.50.
i Efez. 1. 4.
k Mátt. 28.19.
l 1 Ian. 3. 13.
m Ianá. 17.14.
n Mátt. 10.24. Luká. 6. 40.
o Ian. 16. 3.
p Ianá. 10.37.
q Psalm 35.19. y 69.5.
r Luká. 24.49. E. na N. po w Niebowstąpieniu Páńskim.
s Dźiej. 1. 8. y 2.33.
a Ianá. 15.21
q Mátt. 9. 15.

E. ná N. IV. po Wielkiey nocy.

5 Lecz teraz idę do onego/ ktory mię posłał: á żaden z was nie pyta 6 mię; Dokąd idźiesz? Ale żem wam to powiedźiał/ smętek nápełnił ser- 7 ce wásze. Lecz Ja wam prawdę mowię: Wamći to pożyteczno/ ábym Ja odszedł. Bo jesli nie odejdę/ Pocieszyciel on nie przydźie do was. A- 8 le jesli odejdę/ poślę go do was. A on przyszedszy/ będźie karał świát z grzechu/ y z spráwiedliwośći/ y z są- 9 du. Z grzechu mowię/ iż nie u- 10 wierzyli w mię. Z spráwiedliwo- śći záśię/ iż do Ojcá mego idę; á już 11 mię wiecey nie ujrzyćie. A z sądu/ iż Xiążę tego świátá c już jest osą- 12 dzone. Mamći wam jeszcze wiele mowić/ ále teraz znieść nie możećie. 13 Lecz gdy przydźie on Duch pra- wdy/ wprowádźi was we wszelką d prawdę; bo nie sam od śiebie mowić będźie/ ále cokolwiek usłyszy/ mo- wić będźie/ y przyszłe rzeczy wam o- 14 powie. On mię uwielbi/ bo z mego 15 weźmie/ á opowie wam. Wszy- stko co ma e Oćiec/ moje jest: dla tegom rzekł; Ze z mego weźmie/ á wam opowie.*

c Ian. 12.31. y 14.30 Kolos. 2. 15. d Ian. 14.26. e Ian. 17.10.

E. ná N. III. po Wielkieynocy.

16 Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie/ 17 mię? bo Ja idę do Ojcá. Mowili tedy niektorzy z uczniow jego mię- dzy sobą: Coż to jest co nam mo- wi: Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie mię/ á 18 iż Ja idę do Ojcá? Przetoż mowi- li: Coż to jest co mowi: Máluczko? 19 Nie wiemy co mowi. Tedy JE- zus poznał/ że go pytáć chćieli/ y rzekł im: O tym śię pytaćie mię- dzy sobą/ żem rzekł: Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ 20 á ujrzyćie mię. Zápráwdę zá- prawdę powiádam wam: Ze wy bę- dźiećie płákáć y nárzekáć/ á świát śię będźie weselił: wy smutni będźie- ćie/ ále smętek wász obróći śię wam 21 w wesele. Niewiástá gdy rodźi/ smętek ma/ bo przyszłá godźiná jey: lecz gdy porodźi dźiećiątko/ już nie pámięta ućiśnienia dla rádośći/ iż śię człowiek ná świát narodźił. 22 Y wy teraz smutek maćie ále záśię ujrzę was/ á będźie śię rádowáło f serce wásze/ á rádośći wászey nikt

f Ian. 10.20.

nie odejmie od was.*

23 A Dniá onego/ nie będźiećie mię o nic pytáć. Zápráwdę zápra- wdę powiádam wam: O cokolwiek- byśćie g prośili Ojcá w Imieniu 24 mojim/ da wam. Do tąd o nic e- śćie nie prośili w Imieniu mojim. Prośćież á weźmiećie/ áby rádość 25 wászá byłá doskonáła. Tomći wam przez przypowieśći mowił: ále idźie godźiná / gdy już dáley nie przez przypowieśći mowić wam bę- dę: lecz jáwnie o Ojcu mojim oznáj- 26 mię wam. W on dźień w Imie- niu mojim prośić będźiećie: á nie mowię wam; Iż Ja będę Ojcá 27 prośił zá wámi: Abowiem sam O- ćiec miłuje was/ żeśćie wy mnie u- miłowáli: y uwierzyliśćie żem Ja 28 h od Bogá wyszedł. Wyszedłem do Ojcá/ á przyszedłem ná świát: y záśię i opuszczam świát/ á idę do 29 Ojcá. Rzekli mu uczniowie jego: Oto teraz jáwnie mowisz/ á żadney 30 przypowieśći nie powiádasz. Te- raz wiemy że wszystko k wiesz/ á nie potrzebujesz/ áby ćię kto pytał: przez to wierzymy/ żeś od Bogá wyszedł.*

31 ODpowiedźiał im JEzus; Te- 32 raz wierzyćie: Oto przydźie godźiná/ owszem już l przyszłá/ że śię rozproszyćie káżdy do swego/ á mnie samego zostáwićie: Lecz m nie jestem sam/ bo Oćiec jest ze mną. 33 Tomći wam opowiedźiał/ ábyśćie we mnie n pokoj mieli. Ná świećie ućisk mieć będźiećie: ále ufajćie/ Jam zwyćiężył świát.

E. ná N.V. po Wielkieynocy.

g Matt. 7. 7. y 21.22 Márk. 11.24. Luká. 11. 9. Ian. 14.13. Iakub. 2. 5. 6. h Ian. 17. 8. i Ian. 13. 1. k Ian. 21.17. l Matt 26.31. Márk. 14.27. m Ian. 8. 29. y 14.14 n Ezdi. 9. 6. Rzym 5. 4. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 26.

ROZDZIAL XVII.

PAn śię modli o spolne swoje y Ojcowskie uwielbienie. 6. Zá Apostoły. 20. Y zá wszystek potomny Kośćioł swoj.

1 TO powiedźiawszy JEzus/ pod- niosł oczy swoje w niebo/ y rzekł: Ojcze/ przyszłá a godźiná/ u- wielbi Syná twego/ áby też y Syn 2 twoj uwielbił ćiebie. Jákoś mu dał moc b nád wszelkim/ ćiáłem/ áby tym wszystkim ktoreś mu dał/ dał 3 żywot wieczny. A toć jest c żywot wieczny/ áby ćiebie poználi sámego prawdźiwego Bogá/ y ktoregoś po- 4 słał JEzusá Chrystusá. Jam ćię uwielbił ná źiemi/ y dokończyłem

a Ian. 12.23. b Matt. 28.18. Ian. 5. 27. c Ierem. 9. 23.

spráwy/ ktoraś mi dał ábym ja
5 czynił. ♣ A teraz uwielbi mię ty Oycze u śiebie sámego tą chwałą/ ktorąm miał u ćiebie/ pierwey niżeli d świát był.

6 OBjáwiłem Imię twoje ludźiom/ ktoreś mi dał z świátá; Twojić byli/ y dałeś mi je/ y záchowáli słowá twoje. 7 ♣ A teraz poználi/ iż wszystko coś mi dał/ od ćiebie jest. 8 ♣ Abowiem słowá ktoreś mi dał/ dałem im: á oni je przyjęli/ y poználi prawdźiwie/ iżem e od ćiebie wyszedł; á uwierzyli/ żeś ty mnie posłał. 9 ♣ Jać zá nimi proszę: Nie zá świátem proszę? ále zá tymi/ ktoreś mi dał: bo twoji są. 10 ♣ Y wszystko moje/ jest twoje; á f twoje/ moje: y uwielbionym jest w nich. 11 ♣ A nie jestem więcey ná świećie/ ále oni są ná świećie; á Ja do ćiebie idę. Oycze święty/ záchoway je w Imieniu twojim/ ktoreś mi dał: áby byli jedno/ jáko y my. 12 ♣ Gdym z nimi był g ná świećie/ Jam je záchowywał w Imieniu twojim. Ktoreś mi h dał/ strzegłem ich; y żaden i z nich nie zginął/ tylko on syn zátrácenia: żeby śię k pismo wypełniło. 13 ♣ Ale teraz do ćiebie idę; y mowię to ná świećie/ áby mieli rádość moję dokonáłą w sobie. 14 ♣ Jam im dał słowo twoje/ á świát je miał w nienawiśći: bo nie są z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 15 ♣ Nie proszę ábyś je wźiął z świátá; ále ábyś je záchował ode złego. 16 ♣ Nie sąć z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 17 ♣ Poświęć je w prawdźie twojey. Słowo twoje l jest prawdą. 18 ♣ Jákoś ty mnie posłał ná m świát/ ták y Ja posłałem je ná świát. 19 ♣ A Ja poświęcam sámego śiebie zá nie/ áby y oni poświęceni byli w prawdźie.

20 A Nie tylko zá tymi proszę/ lecz y zá onymi/ ktorzy przez słowo ich uwierzą w mię. 21 ♣ Aby wszyscy n byli jedno/ jáko ty o Oycze we mnie á Ja w tobie; áby y oni w nas jedno byli: áby świát uwierzył/ żeś ty mnie posłał. 22 ♣ A Ja tę chwałę/ ktoraś mi dał/ dałem im: áby byli jedno/ jáko my jedno p jesteśmy. 23 ♣ Ja w nich/ á ty we mnie/ áby byli

d Jana. 1.2. e Jana. 16.27. f Jana. 16.15. g Jana. 6.39. h Ezdr. 8.18. i Jana. 18.9. k Psalm 109.8. l Jan. 8.32. m Jana. 20.21. n Galat. 3.28. Efez. 4.3. o Jan. 10.38. y 14.11. p Jan. 10.30.

doskonáłymi w jedno: á iżby poznał świát/ żeś ty mnie posłał; á żeś je umiłował/ jákoś y mnie umiłował. 24 ♣ Oycze ktoreś mi dał/ chcę áby q gdźiem Ja jest/ y oni byli ze mną: áby oglądáli chwałę moję/ ktoraś mi dał; ábowiemeś mię umiłował przed założeniem świátá. 25 ♣ Oycze spráwiedliwy/ y świát r ćię nie poznał: álem Ja ćiebie poznał/ á y ći poználi/ żeś ty mnie s posłał. 26 ♣ Y uczyniłem im znájome Imię twoje/ y znájome uczynię: áby miłość/ ktoraś mnie umiłował/ w nich byłá/ á Ja w nich.

q Jana. 12.26. y 14.3. r Jana. 15.21. y 16.3. s Jana. 16.25.

ROZDZIAŁ XVIII.

PAn od Judaszá zdrádzony, mocą swoją żołnierze poráźił, że ná źiemię páść muśieli, á dobrowolnie śię dawszy pojimáć, przed Annaszem y Káifaszem stánął. 22. Jeden go z sług uderzył. 27. Piotr śię go záprzał. 28. Piłatowi oddány, y co śię tám z nim dźiało.

1 TO powiedźiawszy JEzus/ wyszedł a z uczniámi swojimi przez potok Cedron/ gdźie był ogrod; do ktorego on wszedł y uczniowie jego. 2 ♣ A wiedźiał y Judasz/ ktory go wydawał/ ono miejsce: bo śię tám często zchadzał JEzus z uczniámi swojimi. 3 ♣ Przetoż Judasz b wźiąwszy rotę y sługi od Przednieyszych Kápłanow y Fáryzeuszow/ przyszedł tám z láternámi y z pochodniámi/ y z broniámi.

4 TEdy JEzus wiedząc wszystko co nań przyść miáło/ wyszedszy rzekł im: Kogo szukaćie? 5 ♣ Odpowiedźieli mu: JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus; Jam jest. A stał z nimi y Judasz/ ktory go wydawał. 6 ♣ A skoro im rzekł; Jam jest: postąpili názad/ y pádli ná źiemię: 7 ♣ Tedy ich záśię spytał; Kogo szukaćie? A oni rzekli; JEzusá Názáreńskiego. 8 ♣ Odpowiedźiał JEzus: Powiedźiałem wam/ żem Ja jest. Jesli tedy mnie szukaćie/ dopuśććie tym odeyść. 9 ♣ Aby śię wypełniły słowá/ ktore był powiedźiał: Nie stráćiłem żadnego z tych/ ktoreś c mi dał.

10 TEdy Symon Piotr d máiąc miecz/ dobył go: y uderzył słu-

a Matt. 26.36. Mark. 14.32. Luka. 22.39. b Matt. 26.47. Mark. 14.43. Luka. 22.47. c Jana. 17.12. d Matt. 26.51. Luka. 22.50.

ge Kápłáná Nawyższego/ y ućiął mu ucho jego práwe. ♣ A temu słudze imię było Málchuß. 11 ♣ Y rzekł JEzus Piotrowi ; Włoż miecz twoj w pochwę. Izali nie mam pić kielichá tego/ ktory mi dał Oćiec?

12 Rotá tedy y Rotmistrz/ y słudzy Zydowscy pojmáli JEzusá/ y związáli go. 13 ♣ A wiedli go naprzod do Annaszá : Bo był Swiekier Káifaszow/ ktory był Nawyższym Kápłánem roku onego. 14 ♣ A Káifasz ten był/ ktory e Zydom rádźił ; że pożyteczno jest/ áby jeden człowiek umárł zá lud.

15 Y Szedł zá JEzusem Symon f Piotr/ y drugi uczeń. A ten uczeń był znájomy Nawyższemu Kápłánowi/ y wszedł z JEzusem do dworu Nawyższego Kápłáná. 16 ♣ Ale Piotr stał g u drzwi ná dworze. ♣ Wyszedł tedy on drugi uczeń/ ktory był znájomy Nawyższemu Kápłánowi; y mowił z odźwierną/ y wprowádźił tám Piotrá. 17 ♣ Tedy rzekłá Piotrowi dźiewká odźwierna; Izáliś y ty nie jest z uczniow tego człowieká? On odpowiedźiał : Nie jestem. 18 ♣ Stáli tedy słudzy y czeladź/ uczyniwszy ogień/ bo źimno było; y grzáli śię. Był też z nimi Piotr stojąc y grzejąc śię.

19 A Ták Nawyższy Kápłán pytał JEzusá o jego ucznie/ y o náuce jego. 20 ♣ Odpowiedźiał mu JEzus: ♣ Jam jáwnie mowił h świátu : Jam záwsze uczył w bożnicy y w Kośćiele/ gdźie śię zewsząd Zydowie zchadzáją : á potájemnie nicem nie mowił. 21 ♣ Coż mię pytasz? Pytaj tych ktorzy słucháli/ com im mowił: 22 ćić oto wiedzą com Ja mowił. ♣ A gdy on to mowił/ jeden z sług ktory tám stał/ uderzył JEzusá laską/ mowiąc ; Y tákże odpowiádasz Nawyższemu Kápłánowi? Odpowiedźiał mu JEzus ; Jeslim źle rzekł/ daj świádectwo o złym : á jesli do- 24 brze/ przecz że mię bijesz? i Y odesłał go Annasz związánego i do Káifaszá Nawyższego kápłáná.

25 A Symon Piotr stał k y grzał śię. ♣ Y rzekli do niego; Azażeś y ty nie jest z uczniow jego? A on śię záprzał/ mowiąc : Nie jestem.

26 ♣ Rzekł mu niektory z sług Kápłáná Nawyższego/ powinowáty onego ktoremu był Piotr ućiął ucho: Izażem Ja ćiebie nie widźiał w o- 27 grodźie z nim? ♣ Záprzał śię záśię Piotr: á zárázem kur l zápiał.

28 PRowádźili tedy m JEzusá od Káifaszá ná ratusz : á było ráno: Y nie weszli sámi n ná ratusz/ áby śię nie zmázáli? ále iżby pożywá- 29 li o Báránká Wielkocnego. ♣ Tedy wyszedł do nich Piłat/ y rzekł; Jákąż skárgę przynośićie przećiwko 30 człowiekowi temu? ♣ Odpowiedźieli mu/ y rzekli : Być ten nie był złoczyńcą/ tedybyśmy go nie podáli. 31 ♣ Y rzekł Piłat; Weźmićież go wy/ á według Zakonu wászego osądźćie go. Rzekli mu Zydowie; Nam śię 32 nie godźi zábijáć nikogo. ♣ Aby śię wypełniły słowá JEzusowe p ktore rzekł/ oznájmując jáką miał śmierćią umrzeć.

33 TEdy záśię wszedł Piłat ná ratusz/ y záwołał JEzusá/ y rzekł mu ; Tyżeś jest q Krol Zydowski? 34 ♣ Odpowiedźiał mu Jezus; A sámże to od śiebie mowisz/ czyli inszy 35 powiedźieli o mnie? ♣ Odpowiedźiał Piłat ; Azażem ja Zyd? Narod twoj y Przedniejszy Kápłáni podáli mi ćię : Cożeś wżdy uczynił? ♣ 36 Odpowiedźiał JEzus; Krolestwo moje nie jest z tego świátá : Gdyby krolestwo moje z tego świátá było/ wżdyćby mię słudzy moji bronili/ ábym nie był wydány Zydom: Lecz teraz krolestwo moje nie r jest z tąd. 37 ♣ Tedy mu rzekł Piłat ; ♣ Toś ty przećię jest Krol? Odpowiedźiał mu JEzus ; Ty powiádasz żem Ja jest Krolem. Jam śię ná to národźił/ y ná tom przyszedł ná świát/ ábym świádectwo wydał prawdźie. Wszelki ktory jest z prawdy/ słucha 38 głosu mego. ♣ Rzekł mu Piłat; Coż jest prawdá? A to rzekszy/ wyszedł záśię do Zydow/ y rzekł im ; Ja w 39 nim żadney winy nie znájduję. ♣ A też u was jest s ten zwyczaj/ ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc : Chcećież tedy ábym wam wypuśćił tego Krolá Zydowskiego? 40 ♣ Tedy záśię wszyscy záwołáli/ mowiąc : Nie tego/ ále t Bárábbá-

e Janá. 11.50. f Mátt. 11.38. Márk. 14.54. Luke. 22.54. g Mátt. 26.69. h Ianá. 7.26. i Mátt. 26.57. Márk. 14.53. k Mátt. 26.69. Márk. 14.66.

l Janá. 13.38. m Mátt. 27.2. Márk. 15.2. n Dźiej. 10.28. o G. Páschy. p Mátt. 16.21. y 17.22 y 20.19. q Mátt. 27.11. Márk. 15.2. Luka. 23.3. r Iané. 6.16. s Mátt. 27.15. Márk. 15.6. Luká. 23.17. t Dźiej. 3.14.

szá! A ten Bárrábbász był zbojcá.

ROZDZIAL XIX.

Piłat Chrystusá ubiczowánego. 2. y ćierniem ukorowánego. 4. chcąc wyzwolić. 8. Uporem Zydow zwyćiężony będąc. 10. ná ukrzyżowánie zkazał. 26. JEzus mátkę ucżniowi zlećił. 29. Octu zkosztowawßy, umárł. 34. Bok PAńſki włocżnią przebito. 38. z krzyżá go zdjęto. 40. y pochowano.

1 TEdy Piłat wziął a JEzusá/ y 2 ubiczował go. ✣ A żołnierze uplotßy koronę z ćiernia / włożyli ná głowę jeo/ y płaßczem ßárłatowym 3 przyodziáli go. ✣ A mowili: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! y 4 bili go laskámi. ✣ Y záśię wyßedł Piłat ná dwor/ y rzekł im: Oto go wam wywiodę ná dwor / ábyśćie wiedźieli/ iż w nim żadney winy nie znájduję.

5 TEdy JEzus wyßedł ná dwor niosąc onę ćierniową koronę/ y on płáßcz ßárłatowy/ y rzekł im *Piłat*: Oto cżłowiek! 6 ✣ A gdy go ujrzeli Przedniejßy Kápłáni y słudzy *ich*, záwołáli mowiąc: Vkrzyżuj/ ukrzyżuj *go*! Rzekł im Piłat: Weźmićie go wy / á ukrzyżujćie: boć ja w nim żadney winy nie znájduję. 7 Odpowiedźieli mu Zydowie: ✣ My ć Zakon mamy/ y według Zakonu náßego b ma umrzeć: bo śię c cżynił 8 Synem Bożym. ✣ A gdy Piłat usłyßał te słowá/ bárźiey śię ulękł. 9 ✣ Y wßedł záśię do Ratuszá/ y rzekł do JEzusá: Zkądżeś ty jest? Lecż mu JEzus nie dał odpowiedźi. ✣ 10 Tedy mu rzekł Piłat: Nie mowiß ze mną? Nie wieß iż mam moc ukrzyżowáć ćię/ y mam moc wypuśćić ćię? Odpowiedźiał JEzus: ✣ 11 Nie miałbyś żadney mocy náde mną / być nie było d dáno z gory: Przetoż kto mię tobie wydał/ więtßy grzech ma. 12 Od tąd Piłat stárał śię o to/ *jákoby* go wypuśćił. Lecż Zydowie wołáli/ mowiąc: Jeśli go wypuśćiß/ nie jesteś przyjaćielem Cesárskim. ✣ Káżdy *bowiem* co śię e Krolem cżyni/ sprzećiwia śię 13 Cesárzowi. ✣ A przetoż Piłat usłyßawßy te słowá/ wywiodł JEzusá ná dwor/ y śiadł ná stolicy/ ná mieyscu ktore zowią Litostrotos / á po Zydowsku 14 Gábbátá. ✣ A było to w dźień Przygotowánia przed Wielkanocą około ßostey godźiny/ y rzekł *Piłat* 15 Zydom: Oto Krol wáß! ✣ A oni záwołáli: Strać/ strać! Ukrzyżuj go! Rzekł im Piłat: Krolá wáßego ukrzyżuję? Odpowiedźieli Przedniejßy Kápłáni: Nie mamy 16 Krolá/ tylko f Cesárzá. ✣ Tedy im go g wydał/ żeby był ukrzyżowány.

17 Y Wźięli h Jezusá/ y wywiedli. A on niosąc krzyż swoj/ wyßedł ná ono mieysce/ ktore zwano/ Trupich głow/ á po Zydowsku zowią 18 *je*, Golgotá; ✣ Gdźie go ukrzyżowáli. ✣ A z nim drugich dwu/ z obu 19 stron: á w pośrzodku Jezusá. ✣ Nápisał też Piłat y napis/ y postáwił nád krzyżem. A było nápisano: JEzus Názárenski, Krol Zydowski. 20 ✣ A ten napis cżytáło wiele Zydow: bo blisko miástá ono mieysce/ gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápisano po Zydowsku/ po Grecku/ 21 po Láćinie. ✣ Tedy rzekli Piłatowi Przedniejßy Kápłáni Zydowscy: Nie piß Krol Zydowski: ále iż on powiádał; Jestem Krolem Zydow- 22 skim. ✣ Odpowiedźiał Piłat: Com nápisał/ *tom* nápisał.

23 A Gdy żołnierze k JEzusá ukrzyżowáli/ wźięli ßáty jego/ (y ucżynili cżtery cżęśći/ káżdemu żołnierzowi cżęść) y suknią. A byłá tá suknia nie ßyta: *ále* od wierzchu 24 wßystká dźiałána. ✣ Tedy rzekli jedni do drugich: Nie krajmy jey/ ále o nię rzućmy losy/ cżyjá ma być. Aby śię pismo wypełniło/ ktore mowi: Podźielili l miedzy śię ßáty moje/ á o odźienie moje los miotáli. To tedy ucżynili żołnierze.

25 A Stały podle krzyżá m JEzusowego/ mátká jego/ y śiostrá mátki jego/ Márya *żoná* Kleofáßowa/ y Márya Mágdálená. ✣ Tedy 26 JEzus ujrzawßy mátkę/ y ucżnia ktorego n miłował/ tuż stojącego/ rzekł mátce swojey: Niewiásto/ oto 27 syn twoj. ✣ Potym rzekł ucżniowi: Oto mátká twojá. ✣ A od oney godźiny wźiął ją *on* ucżeń do śiebie.

28 POtym wiedząc JEzus iż śię już wßystko wykonáło/ áby śię

wy-

a Mátt. 27.26. Márk. 15.15.
b 3 Moj. 24.15.
c Janá. 5.18. y 10.33.
d Rzym. 13.1.
e Dźiej. 17.7.
f 1 Moj. 49.10.
g Mátt. 27.26.
h Mátt. 27.31. Márk. 19.21. Luká. 23.26.
i Żyd. 13.12.
k Mátt. 27.35. Márk. 15.24. Luká. 23.34.
l Psalm. 22.19.
m Mátt. 27.61. Márk. 15.40. Luká. 13.34.
n Janá. 13.23. y 20.2. y 21.7.

29 o wypełniło pismo/ rzekł: Prágnę. A było *tám* naczynie postáwione octu pełne. Tedy oni p nápełniwszy gębkę octem/ á obłożywszy hisopem/ podáli do ust jego.

30 ✤ A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł: Wykonáło q się. A náchyliwszy głowę/ oddał r Duchá.

31 TEdy Zydowie / áby ciáłá ná krzyżu ná Sábbát niezostáły/ poniewaź był dźień Przygotowánia; (ábowiem był wielki on dźień Sábbátu) prośili Piłatá/ áby im

32 goleni połamano / y zdjęto *je*. ✤ Przyszli tedy żołnierze: á pierwsze v wprawdźie złamáli goleni/ y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowány:

33 ✤ Ale do JEzusá przyszedszy/ gdy ujrzeli że już umárł/ nie łamáli

34 goleni jego. ✤ Lecz jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á zárázem wyszłá krew y wodá.

35 ✤ A ten co to widźiał/ świadczył *o tym*, y prawdźiwe jest świádectwo jego: *á* on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyśćie wy wierzyli.

36 ✤ Abowiem śię to stáło / áby śię wypełniło pismo; Kość jego s nie będźie złamána.

37 ✤ Y záśię drugie pismo mowi; Ujrzą kogo t przebodli.

38 A Potym prośił Piłatá u Jozef z Arymátyey/ (ktory był uczniem JEzusowym; ále x tájemnym / dla bojáźni Zydowskiey) áby zdjął ćiáło Jezusowe. Y pozwolił Piłat. ✤ Szedł tedy y zdjął ćiáło JEzusowe.

39 ✤ Przyszedł y też y Nikodem (ktory był przed tym przyszedł w nocy do Jezusá) niosąc zmieszáney Myrry y Aloes/ około

40 stá funtow. ✤ Wźięli tedy ćiáło JEzusowe/ y uwinęli je w prześćierádłá z onymi rzeczámy wonnymi/ jáko jest zwyczaj Zydom *pomárłe* chowáć.

41 ✤ A był ná onym miejscu/ gdźie był ukrzyżowány/ ogrod: á w ogrodźie grob nowy/ w ktorym jeszcze nikt nie był położo-

42 ny. ✤ Przetoż tám dla dniá przygotowánia Zydowskiego/ iż on grob był blisko/ położyli JEzusá.

ROZDZIAL XX.

Márya o zmartwychwstániu Pańskim ucżniom dáłá znáć. 3. Piotr y Jan poszli do grobu. 15. PAn śię pokazał Máryey. 19 Y dźieśiąći ucżniom. 26. Znowu zá tydźień kwoli Tomaszowi. 30. W piśmie świętym mamy tyle ile nam do zbáwienia potrzebá.

1 A Pierwszego dniá po a Sábbáćie/ Márya Mágdálená przyszłá ráno do grobu/ gdy jeszcze było ćiemno/ y ujrzáłá kámień odwálony od grobu.

2 ✤ Y bieżáłá á przyszłá do Symoná Piotrá/ y do *onego* drugiego ucznia ktorego miłował b JEzus/ y rzekłá im: Wźięli PAná z grobu; á nie wiemy gdźie go położyli.

3 ✤ Tedy c wyszedł Piotr/ y on

4 drugi uczeń/ á szli do grobu. ✤ Y bieżeli obá społem; ále on drugi uczeń wyśćignął Piotrá/ y pierwey

5 przyszedł do grobu. ✤ A náchyliwszy śię / ujrzał leżące prześćierádłá:

6 wszákże tám nie wszedł. ✤ Przyszedł też y Symon Piotr idąc zá nim/ y wszedł w grob/ y ujrzał prześćierá-

7 dłá leżące: ✤ Y chustkę ktora byłá ná głowie jego; nie z prześćierádły położona/ ále z osobná ná jednym

8 miejscu zwiniona. ✤ Potym wszedł y on drugi uczeń/ ktory był pierwey przyszedł do grobu; y ujrzał/ á

9 uwierzył. ✤ Abowiem jeszcze nie rozumieli pismá/ iż miał d zmar-

10 twychwstáć. ✤ Y odeszli záś oni uczniowie do domu.

11 A Le Márya stáłá e u grobu ná dworze płácząc. A gdy płákáłá/

12 náchyliłá śię w grob. ✤ Y ujrzáłá dwu Anjołow w bieli śiedzących; jednego u głowy/ á drugiego u nog/ tám gdźie było położono ćiáło JE-

13 zusowe. ✤ Ktorzy jey rzekli; Niewiásto/ czemu płáczesz? Rzekłá im; Iż wźięli PAná mego/ á nie

14 wiem gdźie go położyli. ✤ A to rzekszy/ obroćiłá śię ná zad/ y ujrzáłá f JEzusá stojącego: lecz nie

15 wiedźiáłá iż JEzus był. ✤ Rzekł jey JEzus: Niewiásto/ czemu płáczesz? kogo szukasz? A oná mniemájąc żeby był ogrodnik/ rzekłá mu: PAnie/ jesliś go ty wźiął/ powiedz mi gdźieś go położył/ á ja go

16 wezmę. ✤ Rzekł jey JEzus: Márya. Ktora obroćiwszy śię/ rzekłá mu; Rábboni: co śię wykłada/

17 Náuczyćielu. ✤ Rzekł jey JEzus;

Nie dotykaj śie mnie/ bom jeszcze nie wstąpił do Ojcá mego; ále idź do bráci mojey/ á powiedz im: Wstępuję do Ojcá mego g y Ojcá wászego; y do Bogá mego y Bogá wászego. 18 Tedy przyszłá Márya Mágdálenáh/ oznájmując ucznióm że widźiáłá PAná/ á że jey to powiedźiał.

19 A Gdy był wieczor dniá onego i pierwszego po Sábbáćie/ á drzwi były zámknione/ gdźie byli uczniowie zgromádzeni dla bojáźni Żydowskiey/ przyszedł JEzus/ y stánął w pośrzodku nich/ y rzekł im; 20 Pokoj wam. A to rzekszy/ pokázał im ręce y bok swoj. Y urádowáli śię uczniowie k ujrzawszy PAná. 21 Rzekł im záśię JEzus: Pokoj wam. Jáko mię l posłał Oćiec/ ták y Ja was posyłam. 22 A to rzekszy/ tchnął ná nie/ y rzekł im; Weźmićie Duchá Swiętego. 23 Ktorym kolwiek m grzechy odpuśćićie/ będą im odpuszczone/ á ktorymkolwiek zátrzymaćie/ będą zátrzymáne.*

24 A Tomasz jeden ze dwunaśćí/ ktorego zowią Dydymus/ nie był z nimi/ gdy był przyszedł JEzus. 25 Y rzekli mu drudzy uczniowie: Widźieliśmy PAná. Ale im on rzekł; Jeśli nie ujrzę w ręku jego znákow gwoźdźi/ á nie włożę pálcá mego w znáki gwoźdźi/ y nie włożę ręki mojey w bok jego/ nie uwierzę. 26 A po ośmi dni/ byli záśię uczniowie jego w domu/ y Tomasz z nimi: Y przyszedł JEzus gdy były drzwi zámknione/ á stánął w pośrzodku nich/ y rzekł; Pokoj wam. 27 Potym rzekł Tomaszowi: Włoż sam pálec twoj/ á oglądaj ręce moje; y śćiągni rękę twoję/ y włoż n ją w bok moj: á nie bądź niewiernym/ ále wiernym. 28 Tedy odpowiedźiał Tomasz y rzekł mu; PAn moj/ y Bog moj. 29 Rzekł mu JEzus; Żeś mię ujrzał Tomaszu, uwierzyłeś: Błogosłáwieni o ktorzy nie widźieli/ á uwierzyli. 30 Wiele y p innych cudow uczynił JEzus przed oczymá uczniow swojich/ ktore nie są nápisáne w tych kśięgách. 31 Ale te są nápisáne/ ábyśćie wierzyli/ że Jezus jest Chrystus Syn Boży: á żebyśćie wierząc/ żywot mieli w Imieniu jego.*

ROZDZIAŁ XXI.

PAn śię pokazał Apostołom łowiącym ryby. 6. Ktorego oni w cudownym obłowie ryb poználi. 15. PAn Piotrowi, ktory trzykroć wyznał że go miłuje, zlećił páśienie owieczek swojich. 18. Temuż jáko śmierćią miał umrzeć, opowiedźiał.

1 POtym śię záś ukázał JEzus uczniom u morzá Tyberyádzkiego: á ukázał śię ták. 2 Byli pospołu Symon Piotr/ y Tomasz ktorego zowią Dydymus y a Nátánáel/ ktory był z Kány Gálilejskiey y synowie b Zebedeuszowi/ y drudzy dwá z uczniow jego. 3 Rzekł im Symon Piotr; Pojdę ryby łowić. Mowią mu; Pojdźiemy y my z tobą. Y szli/ y wnet wstąpili w łodź: á oney nocy nic nie pojimáli.

4 A Gdy już było ráno/ stánął JEzus ná brzegu: wszákże nie wiedźieli uczniowie/ żeby był JEzus. 5 Rzekł im tedy JEzus; Dźieći/ á maćież co jeść? Odpowiedźieli mu: Nie mamy. 6 A on im rzekł; Zápuśććie c śieć po práwey stronie łodźi/ á znajdźiećie. Y zápuśćili: a już dáley nie mogli jey ćiągnąć przed mnóstwem ryb. 7 Y rzekł on uczeń/ ktorego d miłował JEzus/ Piotrowi; PAn jest. Symon tedy Piotr usłyszawszy iż PAn jest/ przepásał śię koszulą/ (ábowiem był nági) y rzućił śię w morze. 8 A drudzy záśię uczniowie przyszli w łodźi; (bo nie dáleko było od brzegu/ ále jákoby ná dwu set łokiet) ćiągnąc śieć z rybámi. 9 A gdy wyśtąpili ná brzeg/ ujrzeli węgle nałożone/ y rybę ná nim leżącą/ y chleb. 10 Rzekł im JEzus: Przynieśćie z tych ryb ktoreśćie e teraz pojimáli. 11 Wstąpił tedy Symon Piotr/ y wyćiągnął śieć ná źiemię/ pełną wielkich ryb; Ktorych było sto pięćdźieśiąt y trzy: á choć ich ták wiele było/ nie zdárłá śię śieć. 12 Rzekł im JEzus: Podźćie/ obiedwajćie. A żaden z uczniow nie śmiał go pytáć; Ty ktoś jest/ wiedząc iż jest PAn. 13 Tedy przyszedł JEzus/ y wźiął on chleb/ y dał im: tákże y rybę. 14 A toć już trzeći raz ukázał śię

JE-

g Janá. 16.16. h Mátt. 28. 8. Márk. 16. 8. Luka. 24. 9. E. ná N. I. po Wielkiey nocy. i Márk. 16.14. Luka. 24.36. 1 Kor. 15. 5. k Janá. 16.22. l Ezái. 61. 1. E. ná dźień S. Tomaszá. m Mátt. 16.19. n 1 Jan. 1. 1. o 1 Piotr 1. 8. p Janá. 21.25.

a Jana. 1. 47. b Mátt. 4. 21. Márk. 1. 19. c Luka. 5. 4. d Janá. 13.23. y 19.26 y 20 2. e Luka. 24.41.

JEzus uczniom swojim po zmartwychwstániu.

15 A Gdy obiad odpráwili / rzekł JEzus Symonowi Piotrowi: Symonie Jonaszow / miłujesz mię więcey niżeli ci? Rzekł mu ; Ták jest PAnie / ty wiesz że cię miłuję. Rzekł mu: Páś-że báránki moje. ♣ 16 Rzekł mu zásię powtore ; Symonie Jonaszow / miłujesz mię? Rzekł mu: Ták *jest* PAnie / ty wiesz że cię miłuję. Rzekł mu ; Páś-że Owce moje. ♣ 17 Rzekł mu potrzecie; Symonie Jonaszow / miłujesz mię? Y zásmucił się Piotr / że mu potrzecie rzekł ; Miłujesz mię? Y odpowiedział mu: PAnie ty wszystko f wiesz / ty znasz że cię miłuję. ♣ 18 Rzekł mu JEzus: Páś-że owce moje. ♣ Záprawdę záprawdę powiádam g tobie: Gdyś był młodszym / opásowałeś się / y chodziłeś kędyś chćiał: lecz gdy się zstárzejesz / wyćiągniesz ręce twoje ; á inny cię opásze / y poprowádźi gdziebyś nie chćiał. ♣ 19 A to powiedźiał dawájąc znáć / jáką śmiercią miał uwielbić Bogá. A to powiedźiawszy / rzekł mu: Pódź zá mną.

20 A Piotr obroćiwszy się / ujrzał onego uczniá ktorego miłował JEzus / pozad idącego ; ktory się też był położył przy wieczerzy ná pierśiách jego / y rzekł był: PAnie / ktoryż jest ten co ćię wyda? ♣ 21 Tego ujrzawszy Piotr / rzekł JEzusowi: PAnie / á ten co? ♣ 22 Rzekł mu JEzus; Jeslibym chćiał żeby on został áż przydę / co tobie do tego? Ty pódź zá mną. ♣ 23 Y wyszłá tá powieść miedzy brácią / żeby on uczeń [illegible] rzeć nie miał. Lecz mu nie[illegible] JEzus / iż nie miał umrzeć [illegible] Jesli chcę / áby został áż [illegible] / coż tobie do tego? ♣ 24 Ten ći [illegible] on uczeń / ktory świadczy o tym / y to nápisał: á wiemy że prawdźiwe jest świádectwo jego.

25 JEst też jeszcze y innych wiele h *rzeczy*, ktore czynił JEzus ktore gdyby miały być wszystkie zosobná spisáne / tuszę iż y sam świat nie mogłby ogárnąć Kśiąg / ktoreby nápisáne były. Amen.

f Janá. 16. 30. g Janá. 13. 36. Dźiej. 12. 5. 2 Piotr 1. 14. h Janá. 20. 30.

DZIEJE SWIETYCH APOSTOLOW.

W Kśięgi Dźiejow Apostolskich / opisują co S S. Apostołowie / częścią wszyscy / częścią niektorzy miánowićie / S. Piotr / Jan / Jákub y Páwel / y inszy mężowie pobożni / Szczepan / áż y Bárnábasz / pámiątki godnego w Kośćiele Bożym czynili y ćierpieli / záraz po w Niebowstąpieniu PAńskim / po obrániu S. Máciejá ná Apostolstwo / y po przyjśćiu Duchá S. A naprzod co czynili y ćierpieli w Jeruzalem / co się záwyka w pierwszych. 7. rozd. w Sámáryey w rozd. 8. w Dámászku / w Lyddźie y w Joppie. w rozd. 9. w Cezáryey w rozd. 10. y 11. Znowu w Jeruzalem w Rozd. 12. 15. Co S. Páwel ná wielu miejscach czynił y ćierpiał / o czym od 13. rozd. áż do końcá. Oprocz tego / że w tych Kśięgách jest skarb kosztowny utájony: Miánowićie. I. Artykuły wiáry nászey Chrześćiáńskiey / o zmartwychwstániu / w Niebowstąpieniu / ná práwicy Bożey usiedzeniu Chrystusá PAná / y o zesłániu Duchá S. O zniesieniu Ceremoniey Zakonu Bożego y rozności miedzy ludźmi y pokármy / przez Ewángelią: O naglowniejszey náuce Chrześćiáńskiey: Jáko wszyscy ludźie / Zydźi y Pogáni pod Stárym y Nowym Testámentem nie przez uczynki Zakonne / ále tylko przez łáskę sámego Chrystusá PAná uspráwiedliwieni y zbáwieni bywáją / o czym w rozd. 15. v. 11. II. Spełnienie dawnych obietnic Bożych o powołániu Pogánow do Kośćiołá Bożego / y wylaniu Duchá S. ná wszelkie ćiáło / o obronie Kośćiołá B. od wszelákich nieprzyjaćioł / o rządźie y zátrzymániu jego / áż do końcá. III. Pierwszy początek Kośćiołá Bożego jáko był nie znáczny : ále potym przez usługę Apostołow po świecie był rozszerzony. IV. Wizerunk Kośćiołá Apostolskiego : gdźie wszystko co do náuki y obyczájow należáło w dobrym porządku było. Tákże wiele znácznych cudow ktorymi się ztwierdzáłá náuká S. Apostołow. V. Wiele przykłádow / z ktorych Sludzy Boży uczyć się mogą jáko Pismo S. wykłádáć / Urząd swoj przećiwko wszystkim odpráwowáć / y jáko we wszystkich spráwách około rządu Kośćiołá Bożego sobie postępowáć máją.

ROZDZIAL I.

Przednowá S. Lukászá. 5. Rozmowá Chrystusá Páná z Apostoly. 9. History a o Wniebowstąpieniu Páńskim. 12. Apostolow do Jeruzalem się wrocenie. 15. Kazánie S. Piotrá. 18. Y ná miejsce Judászowe. 23. obránie S. Máciejá.

1 PIerwße wprawdźie Kśięgi nápisałem/ o Teofile! o wßystkim co począł Jezus y czy 2 nić y uczyć: áż do dniá onego/ którego dawßy rozkazánie Apostołom które był przez Duchá S. 3 obrał/ wźięty jest wzgorę. Którym też sámego śiebie po męce swojey żywym stáwił/ w wielu niewątpliwych dowodách/ przez czterdźieśći dni ukázując śię im/ y mowiąc o 4 krolestwie Bożym. A zgromádźiwßy je/ przykazał im áby nie odchodźili z Jeruzalem: ále izby czekáli obietnice Ojcowskiey: o którey śćie 5 *mowi*, słyßeli ode mnie. Abowiem ći Jan chrzćił wodą: ále wy będźiećie ochrzczeni Duchem Swiętym 6 po nie wielu tych dni. A ták oni zßedßy śię/ pytáli go mowiąc: PAnie/ izali w tym czáśie náprawiß 7 krolestwo Izráelskie? Lecz on rzekł do nich: Nie wáßá *rzecz* jest znáć czásy y chwile/ które Oćiec w swojey 8 mocy położył. Ale przyjmiećie moc Duchá Swiętego / który przyjdźie ná was: y będźiećie mi świádkámi y w Jeruzalem/ y we wßystkiey Judskiey źiemi / y w Sámáryey áż do 9 ostátniego *kráju* źiemie. A to rzekßy/ gdy oni pátrzáli/ wzgorę podniesiony jest: á obłok wźiął go od 10 oczu ich. A gdy zá nim do niebá idącym pilnie pátrzáli/ oto dwá mężowie stánęli przy nich w białym o= 11 dźieniu/ Y rzekli: Mężowie Gálilejscy/ przecz stoićie pátrząc w niebo? Ten JEzus który wzgorę wźięty jest od was do niebá / ták przyjdźie jákośćie go widźieli idącego do niebá.

12 GEdy śię wroćili do Jeruzalem od gory / która zowią Oliwną/ która jest blisko Jeruzalem / májąc 13 drogi *przez jeden* Sábbát. A gdy weßli/ wstąpili ná salę / gdźie mießkáli; Piotr / y Jákub / y Jan / y Andrzej / y Filip/ y Tomaß/ Bártłomiey/ y Mátteuß/ Jákub Alfeußow/ y Symon Zelotes / y Judás 14 Jákubow. Ci wßyscy trwáli jednomyślnie ná modlitwie y prożbách / z żonámi / y z Máryą mátką JEzusową/ y z bráćią jego.

15 A Wonej dni / powstawßy Piotr w pośrzodku uczniow / rzekł; (á był poczet osob wespoł zgromádzonych około stá y dwudźiestu.) 16 Mężowie bráćia / muśiáło śię wypełnić ono pismo / które opowiedźiał Duch Swięty przez ustá Dawidowe o Judáßu / który był wodzem tych co pojimáli JEzu= 17 sá: Bo był policzony z námi/ y dostał był cząstki tego usługowánia. 18 Ten ći wprawdźie otrzymał rolą z zápłáty niespráwiedliwośći: á obieśiwßy śię / rozpukł śię ná poły / y wypłynęły wßystkie wnę= 19 trznośći jego. Y było to jáwno wßystkim mießkájącym w Jeruzalem / ták iż náźwano onę rolą własnym ich językiem / Akeldámá; to 20 jest/ rolá krwie. Abowiem nápisáno w Kśięgách Psálmow; Niechaj będźie mießkánie jego puste/ á niech nie będźie ktoby w nim mießkał/ á biskupstwo jego niech weźmie in= 21 ny. Potrzebá tedy/ áby jeden z tych mężow którzy z námi bywáli po wßystek czás/ którego PAn JE= 22 zus przebywał miedzy námi/ Począwßy od chrztu Janowego / áż do tego dniá/ którego jest wźięty wzgorę od nas/ był z námi świádkiem 23 zmartwychwstánia jego. Y postáwili dwu; Jozefá / którego zwano Bársábáßem / którego też názywano Justem; y Máciejá. 24 A modląc śię mowili: Ty PAnie który znaß sercá u wßystkich / okaż z tych dwu 25 jednego/ któregoś obrał / Aby przyjął cząstkę usługowánia tego / y Apostolstwá / z którego wypadł Judaß/ áby odßedł ná miejsce swoje. 26 Y rzućili losy ich. Y padł los ná Máciejá: á przyłączony jest społnym zdániem do jedenastu Apostołow.

ROZDZIAŁ II.

Duch Swięty w ognistych języczkach zstąpił na Apostoły. 8. Ktorzy roznymi językami mowili. 13. Potwarz pijaństwa Piotr S. zniosł. 16. A dawszy o wszystkim sprawę. 22. JEzusa Messiaszem być uczył. 37. Słuchaczom do pokuty usługował. 41. Na co się ich do trzech tysięcy nawrociło.

LE. *na Niedź. Swiąteczną*

1 A Gdy przyszedł a dzień 'pięćdziesiąty / byli wszyscy jednomyślnie pospołu. 2 ♣ Tedy się stał z prętka z nieba szum / jakoby przypadającego wiatru gwałtownego ; y napełnił wszystek dom kędy siedzieli. 3 ♣ Y ukazały się im rozdzielone języki na kształt ognia / ktory usiadł na każdym z nich. 4 ♣ Y napełnieni b są wszyscy Duchem Swiętym / a poczęli mowić c innymi językami / jako im Duch on dawał wymawiać. 5 ♣ A byli w Jeruzalem mieszkający Zydowie mężowie nabożni z każdego narodu tych ktorzy są pod niebem. 6 ♣ A gdy się stał ten głos / zeszło się mnostwo *ludzi* ; y ztrwożyli się / że je słyszał każdy z nich mowiące własnym językiem swojim. 7 ♣ Y zdumiewali się wszyscy / y dziwowali się mowiąc jedni do drugich : Izali oto ci wszyscy ktorzy mowią / nie są Galilejczycy? 8 ♣ A jakoż my *od nich* słyszymy każdy z nas swoj własny język / w ktorymeśmy się urodzili? 9 ♣ Partowie / y Medowie / y Elamitowie / y ktorzy mieszkamy w Mezopotamiey / w Judskiey ziemi / y w Kappadociey / w Poncie y w Azyey: 10 ♣ W Frygiey y w Pamfyliey / y Egipcie / y w stronach Libiey / ktora jest podle Cyreny / y przychodniowie Rzymscy : Zydowie / y nowo nawroceni : 11 ♣ Kreteńczycy / y Arabczycy / słyszymy je mowiące językami naszymi wielkie sprawy Boże. 12 ♣ Y zdumiewali się wszyscy / y dziwowali się / mowiąc jeden do drugiego : Coż to wżdy ma być? 13 ♣ Lecz drudzy naśmiewając się mowili : Ci się młodym winem popili. *

14 A Stanąwszy Piotr z jedenaścią / podniosł głos swoj / y przemowił do nich : Mężowie Judscy / y wszyscy ktorzy mieszkacie w Jeruzalem / niech wam to jawno będzie / a przyjmicie w uszy słowa moje. 15 ♣ Abowiem nie są ci / jako wy mniemacie / pijani : gdyż dopiero jest trzecia na dzień godzina: 16 ♣ Ale to jest ono co przepowiedziano przez Proroka d Joela : 17 ♣ Y będzie w ostateczne e dni (mowi BOG) Wyleję z Ducha mego na wszelkie ciało : a prorokować będą synowie waszy y corki wasze : a młodzieńcy waszy widzenia widzieć będą ; a starcom waszym sny się śnić będą. 18 ♣ Nawet w onez dni / na sługi moje y na służebnice moje / wyleję z Ducha mego / y będą prorokować. 19 ♣ Y ukażę cuda na niebie wzgorę / y znamiona na ziemi nisko / krew / y ogień / y parę dymu. 20 ♣ Słońce f się obroci w ciemność / a księżyc w krew / przed tym niż przyjdzie on dzień PAński wielki y znaczny. 21 ♣ Y stanie się / że ktobykolwiek wzywał g Imienia PAńskiego zbawion będzie.

22 MĘżowie Izraelscy / słuchajcie słow tych. JEzusa onego Nazareńskiego / męża od Boga wsławionego u was mocami y cudami / y znamionami / ktore czynił Bog przezeń w pośrzodku was / jako y wy sami wiecie: 23 ♣ Tego za ułożoną radą y przejrzeniem Bożym wydanego wziąwszy / a przez ręce h niezbożnikow ukrzyżowawszy / zabiliście: 24 ♣ Ktorego i Bog wzbudził / rozwiązawszy boleści śmierci ; jakoż była to nie podobna / aby od niey miał być zatrzymany. 25 ♣ Abowiem o nim mowi Dawid : Upatrowałem k zawżdy PAna przed obliczem mojim; bo mi jest po prawicy / abym nie był wzruszony. 26 ♣ Przetoż rozweseliło się serce moje / y rozradował się język moj : nadto / y ciało moje odpocznie w nadziejey. 27 ♣ Abowiem nie zostawisz dusze mojey w grobie / a nie dasz świętemu twojemu oglądać skażenia. 28 ♣ Oznajmiłeś mi drogi żywota / a napełnisz mię radością przed obliczem twojim. 29 ♣ Mężowie bracia / mogę bespiecznie mowić do was o Patryarsze Dawidzie / iż l umarł / y po-

się

Margin notes:

a 3 *Moj.* 23.16. 5 *Moj.* 16. 9.
b *Dziej.* 11.15. y 19. 6.
c *Dziej.* 10.46.
d *Ioel.* 2. 28.
e *Ezai.* 44. 3. *Ezech.* 36.27. *Zach.* 12.10. *Iand.* 7. 38.
f *Ioel.* 2. 31. y 3.15. *Amos.* 8. 9. *Mich.* 3. 6.
g *Ioel.* 2. 32. *Rzym.* 10.13.
h *Dziej.* 5. 30.
i *Dziej.* 10.40.
k *Psalm* 16. 8.
l 1 *Krol.* 2. 10.

grzebiony jest / á grob jego jest u nas áż do dniá dźiśiejszego. ✣ Będąc tedy m Prorokiem / y wiedząc że mu śię Bog obowiązał przyśięgą / iż z owocu biodr jego / według ćiáłá miał wzbudźić Chrystusá / á posádźić ná stolicy jego. ✣ *To* przegládájąc / powiedźiał o zmartwychwstániu Chrystusowym / iż nie zostáłá duszá jego w grobie / áni n ćiáło jego widźiáło skáżenia. ✣ Tegoć JEzusá wzbudźił Bog : czego my wszyscy o jesteśmy świádkámi. ✣ Prawicą tedy Bożą *będąc* p wywyższony / á obietnicę Duchá Swiętego wźiąwszy od Ojcá / wylał to co wy teraz widźićie y słyszyćie. ✣ Abowiemći Dawid nie wstąpił do niebá / lecz sam powiáda ; Rzekł q PAN PAnu memu / śiądź po práwicy mojey: ✣ Aż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. ✣ Niechaj że tedy wie zápewne wszystek dom Izráelski / że go Bog y PAnem y Chrystusem uczynił / tego JEzusá / ktoregośćie wy ukrzyżowáli.

A To słysząc / przeráżeni są r ná sercu / y rzekli do Piotrá y do innych Apostołow ; Coż mamy czynić s mężowie bráćia? ✣ Tedy Piotr rzekł do nich ; Pokutujćie / á ochrzći śię káżdy z was w Imieniu JEzusá Chrystusá / ná odpuszczenie grzechow; á weźmiećie dar duchá Swiętego. ✣ Abowiem wam tá obietnicá należy / y dźiatkom wászym / y wszystkim ktorzy dáleko *są* , ktorekolwiek powoła PAn Bog nász. ✣ Y wiela inszych słow oświadczał śię / y nápominał *je* mowiąc ; Wybawćie śię od tego rodzáju przewrotnego. ✣ Ktorzy tedy wdźięcznie przyjęli słowá jego / ochrzczeni są : y przystáło dniá onego dusz około trzech tyśięcy.

Y Trwáli w náuce Apostolskiey y w społeczności / y w łamániu chlebá / y w modlitwách. ✣ Y przyszedł strách ná káżdą duszę / á wiele śię známion t y cudow przez Apostoły dźiáło. ✣ A wszyscy ktorzy uwierzyli byli pospolu : y wszystkie rzeczy mieli spolne. ✣ Aośiádłośći y májętnośći przedawáli ; y udźieláli ich wszystkim / jáko komu było potrzebá. ✣ A ná káżdy dźień trwájąc zgodnie w kośćiele / y chleb u łamiąc po domách / przyjmowáli pokarm z rádośćią / y w prostoćie serdeczney : ✣ Chwaląc Bogá / y májąc łáskę u wszystkiego ludu. ✣ A Pan przydawał Zborowi ná káżdy x dźień tych / ktorzy mieli być zbáwieni.

[Marginal verse numbers: 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47]

[Marginal references: m Psalm 132. 11. n Psalm 16.10. Dźiej. 13.35. o Jan. 15.27. Dźiej. 1. 8. p Márk. 16.19. Filip. 2. 9. q Psalm 110.1. 1 Kor. 15.25. Zyd. 1. 8. y 10.12 r Zách. 12.10. s Luka. 3. 10. Dźiej. 9. 6. t Márk. 16.17. Dźiej. 5. 15. u Dźiej. 20.11. x Dźiej. 5. 14 y 11.11]

ROZDZIAL III.

Piotr z Janem do Kośćiołá wstępując. 8. chromego uzdrowili. 9. Ludowi ná cud śię zchodzącemu, Piotr S. tájemnicę zbáwienia objáwił. 14. *Ná niewdźięczność śię uskarżał.* 17. *Y do Pokuty lud nápomniał.*

A Piotr y Jan społem wstępowáli do Kośćiołá / w godźinę modlitwy dźiewiątą. ✣ A mąż niektory będąc a chromy / záraz z żywotá mátki swojey był noszony : ktorego ná káżdy dźień sadzano u drzwi kośćielnych / ktore zwano Piękne ; áby prośił jáłmużny od tych / ktorzy wchodźili do Kośćiołá. ✣ Ten ujrzawszy Piotrá y Janá / że mieli wniść do Kośćiołá / prośił *ich* o jáłmużnę. ✣ A Piotr z Janem pilnie nań pátrząc / rzekli : Weyrzy ná nas: ✣ Tedy on z pilnośćią pátrzał ná nie / spodźiewájąc śię co wźiąć od nich. ✣ Y rzekł Piotr: Srebrá y złotá nie mam ; lecz co mam to ć dawam : w Imieniu b JEzusá Chrystusá Názáreńskiego / wstań á chodź. ✣ A ująwszy go zá práwą rękę jego / podniosł go : á zárázem utwierdzone były nogi jego / y kostki. ✣ Y wyskoczywszy / stánął y chodźił: á wszedł z nimi do Kośćiołá / chodząc y skacząc á chwaląc Bogá. ✣ A widźiał go wszystek lud chodzącego y chwalącego Bogá. ✣ Y poználi go / iż to był / ktory dla jáłmużny śiadał u drzwi Pięknych kośćielnych : y nápełnieni są strachu y zdumienia nád tym / co mu śię stáło.

A Gdy śię trzymał on chromy *ktory był* uzdrowiony Piotrá y Janá / zbieżał śię do nich wszystek lud c do przyśionká / ktory zwano Sálomonowym / zdumiawszy śię. ✣ Co widząc Piotr / przemowił do ludu : Mężowie Izráelscy / coż

śię

[Marginal verse numbers: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]

[Marginal references: a Dźiej. 14. 8. b Dźiej. 4. 10. c 1 Krol. 6. 3. Jan. 10.23]

śię temu dźiwujećie / ábo czemu śię nam ták pilnie przypátrujećie / jákobyśmy to włásną mocą / ábo pobożnośćią uczynili / áby ten chodźił? 13 ✤ Bog d Abráhámow / y Izáákow / y Jákobow / Bog Ojcow nászych / wielbił e JEzusá Syná swego / ktoregośćie wy wydáli / y záprzeliśćie śię go przed twarzą Piłatową / ktory go sądźił być godnym wypuszczenia. 14 ✤ A wyśćie f śię onego Swiętego y spráwiedliwego záprzeli ; á prośiliśćie o mężoboycę / áby wam był dárowány. 15 ✤ Y zábiliśćie Dawcę żywotá / ktorego Bog wzbudźił od umárłych ; czego my świádkámi g jesteśmy. 16 ✤ A przez wiárę w Imię jego / tego ktorego wy widźićie y znaćie / utwirdźiło Imię jego: wiárá mowię ktora przezeń jest / dáłá temu to zupełne zdrowie przed oblicżem was wszystkich. 17 ✤ Ale teraz bráćia / wiem h żeśćie to z niewiádomośći uczynili / jáko y Kśiążętá wásze. 18 ✤ Lecz Bog co przez ustá wszystkich Prorokow i swojich przedpowiedźiał / iż Chrystus jego ćierpieć miał / to ták ziśćił. 19 ✤ Przetoż pokutujćie / á náwroććie k śię / áby były zgłádzone grzechy wásze: gdyby przyszły czásy ochłody od oblicżnośći Páńskiey / 20 ✤ A posłałby onego / ktory wam opowiedźiány jest / JEzusá Chrystusá: 21 ✤ Ktorego zájiste muszą przyjąć niebiosá / áż do czásu náprawienia wszystkich rzeczy : co był przedpowiedźiał Bog przez ustá wszystkich świętych swojich Prorokow / od wieku. 22 ✤ Abowiem Mojżesz do Ojcow rzekł: Proroká wam wzbudźi l PAn Bog wász z bráći wászych / jáko mnie ; onego słucháć m bedźiećie we wszystkim / cokolwiek do was mowić bedźie. 23 ✤ Y stánie śię / żeká żda duszá / ktoraby nie słucháłá tego Proroká / bedźie wygłádzona z ludu. 24 ✤ Alec y wszyscy Prorocy od Sámuelá / y od innych po nim / ile ich kolwiek mowiło / przepowiádáli też te dni. 25 ✤ Wyśćie synámi n Prorockimi / y przymierza ktore postánowił Bog z Ojcy nászymi / mowiąc do Abráhámá ; A w naśieniu twojim o błogosłáwione będą wszystkie narody źiemie. 26 ✤ Wamći naprzod BOG / wzbudźiwszy Syná swego JEzusá / posłał go / áby wam błogosłáwił ; żeby śię káżdy z was odwroćił od złośći swojich.

Rozdział IV.

Piotr y Ian bedąc pojimáni y stáwieni przed Rádę. 7. śmiele o Chrystuśie świádectwo wydawáli. 18. A bedąc uwolnieni, PAnu Bogu śię modlili. 32. Gdźie zgodá y miłość zobopolna wiernych śię opisuje.

1 A Gdy to oni mowili do ludu / nádeszli ich Kápłáni / y Hetmáni Kośćielni y Sáduceuszowie: 2 ✤ Obrażájąc śię iż uczyli lud / á opowiádáli w JEzuśie powstánie od umárłych. 3 ✤ Y wrzućili ná nie ręce / á podáli je do więźienia / áż do jutrá : bo już był wieczor. 4 ✤ A wiele z tych / ktorzy one słowá słyszeli / uwierzyli : byłá liczbá mężow około pięći tyśięcy. 5 ✤ Y stáło śię názájutrz / że śię zebráli Przełożeni ich y stárszy / y Náuczeni w piśmie w Jeruzalem. 6 ✤ Y Annasz Nawyższy Kápłan / y Káifasz / y Jan / y Alexánder ; y ile ich było z rodu nawyższych Kápłánow. 7 ✤ A postáwiwszy je w pośrzodku / pytáli ich : Ktorą a mocą / á ktorymeśćie to imieniem uczynili? 8 TEdy Piotr bedąc pełen Duchá Swiętego / rzekł do nich : Przełożeni ludu / y stárszy Izráelscy / 9 ✤ Ponieważ my dźiś mamy być sądzeni dla dobrodźiejstwá człowiekowi niemocnemu uczynionego, jákoby on był uzdrowiony : 10 ✤ Niech wam wszystkim wiádomo bedźie / y wszystkiemu ludowi Izráelskiemu / że w Imieniu JEzusá b Chrystusá Názáreńskiego / ktoregośćie wy ukrzyżowáli / ktorego Bog wzbudźił od umárłych ; przez tego ten stoji przed wámi zdrowym. 11 ✤ Tenci jest c kámień on wzgárdzony od was budujących / ktory śię stał głową węgielną. 12 ✤ Y niemász w żadnym innym zbáwienia. Abowiem niemász żadnego Imienia d pod niebem / dánego ludźiom / przez ktoreby śmy mogli bydź zbáwieni. 13 ✤ Widząc tedy bespieczność Piotrowę y Janowę / y zrozumiawszy / iż ludźmi byli nieuczo-

Marginalia (left column): d 2 Moj. 3. 6. e Dźiej. 5. 31. Filip. 2. 9. f Mátt. 27. 20. Márk. 15. 11. Luká. 23. 18. Janá. 18. 40. g Janá. 15. 27. Dźiej. 1. 8. y 2. 52. h Jan. 16. 3. 1 Kor. 2. 1. 1 Tym. 1. 13. i Ezái. 50. 6. y 53. 4. k Mátt. 4. 17. l 5 Moj. 18. 15. Dźiej. 7. 37. m Mátt. 17. 5. Márk. 6. 7. n Rzym. 9. 4. o 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 22. 18 y 2. 4.

Marginalia (right column): a Mátt. 21. 23. b Dźiej. 3. 6. c Psalm 118. 22. Ezái 28. 16. Mátt. 21. 42. Márk. 12. 10. Luká. 20. 17. Rzym 2. 33. 1 Piotr 2. 6. 7. d Mátt. 1. 21. Dźiej. 10. 43.

uczonymi y prostakámi / dziwowáli się / y poználi je iż byli z JEzusem. 14 Widząc też onego człowieká z nimi stojącego ktory był uzdrowiony / nie mieli co przeciwko temu mowić. 15 A rozkazawszy im precz ustąpić z Rády / rádzili się miedzy sobą / 16 Mowiąc : Coż e uczynimy tym ludziom? Bo / że jáwny cud przez nie jest uczyniony/ to wszystkim mieszkájącym w Jeruzalemie wiádomo jest ; á nie możemy tego záprzeć. 17 Ale áby się to wiecey nie rozszławiáło miedzy ludźmi / zágroźmy im srodze / áby wiecey w tym Imieniu żadnemu człowiekowi nie mowili. 18 A záwołáwszy ich/ zákazáli f im/ áby koniecznie nie mowili/ áni uczyli w Imieniu JEzusowym. 19 Lecz Piotr y Jan odpowiedziawszy/ rzekli do nich: Jesliż to spráwiedliwa przed obliczem Bożym / was ráczey słucháć g niż Bogá? Rozsądźcie. 20 Abowiem my nie możemy tego, cosmy widzieli y słyszeli/ nie mowić. 21 A oni zágroziwszy im, wypuścili je / nic nie ználazszy jákoby je skaráć/ dla ludu / iż wszyscy chwalili Bogá zá to co się było stáło. 22 Bo onemu człowiekowi było więcey niż czterdzieści lat / nád ktorym się stał ten cud uzdrowienia.

23 GDy je wypuszczono / przyszli do swojich / y oznájmili imcokolwiek do nich Przedniejszych Kápłáni y Stárszy mowili. 24 Ktorzy usłyszawszy to, jednomyślnie podnieśli głos swoj ku Bogu / y rzekli ; PAnie tyś jest Bog ktoryś h uczynił niebo y ziemię / y morze / y wszystko co w nich jest. 25 Ktoryś Duchem Swiętym przez ustá Dawidá sługi swego powiedział; Przecżże się zburzyli i narodowie / á ludźie prozne rzeczy przemyśláli ? 26 Stáneli Krolowie ziemie / y Książętá zebráły się wespołek / przeciwko PAnu/ y przeciwko pomázáńcowi jego. 27 Abowiem się zebráli prawdziwie k przeciwko Swiętemu Synowi twemu JEzusowi/ ktoregoś pomázał ; Herod y Pontski Piłat z Pogány/ y z ludem Izráelskim: 28 Aby uczynili / cokolwiek ręká twojá y rádá twojá przed tym postánowiłá/ 29 áby się stáło. Przetoż teraz PAnie wejrzy ná pogrożki ich ; á daj sługom twojim ze wszelkim l bespieczeństwem mowić słowo twoje. 30 Sciągájąc rękę twoję/ ku uzdrawiániu / y ku czynieniu známion y cudow przez Imię Swiętego Syná twego JEzusá. 31 A gdy się oni modlili/ zátrząsnęło się ono m miejsce/ ná ktorym byli zgromádzeni : y n nápełnieni są wszyscy Duchem Swiętym / y mowili słowo Boże z spiecżeństwem.

32 A Onego o mnostwá wierzących/ było serce jedno y duszá jedná : a żaden z májętności swojich nic zwał nic swojim własnym / ále mieli wszystkie rzeczy spolne. 33 A wielką mocą Apostołowie dawáli świádectwo o zmartwychwstániu PAná JEzusowym : y byłá wielka łáská p nád nimi wszystkimi. 34 Bo żadnego nie było miedzy nimi niedostátecznego. Gdyż ktorzykolwiek mieli q role / ábo domy / przedawájąc przynośili pieniądze zá to co poprzedáli. 35 Y kłádli przed nogi Apostolskie. Y rozdawano to káżdemu ilekomu było potrzebá.

36 GEdy Joses / ktory názwány był od Apostołow Bárnábaszem/ (co się wykłada/ syn pociechy) Lewitá/ z Cypru rodem / 37 Májąc rolą/ przedawszy ją, przedniosł pieniądze; y położył je u nog Apostolskich.

ROZDZIAL V.

Smierć Ananiaszowá y żony jego. 12. Przez wiele cudow. 14. wiárá pomnożona. 18. Apostołowie z więzienia wybáwieni. 27. Znowu o Rády stáwieni. 35. Gámáliel ich rátuje. 40. Potym ubiczowáni bądąc. 41. Bogá chwalili.

1 A Mąż niektory imieniem Ananiasz/ z Sáfira żoną swoją przedał májętność. 2 Y ujął nieco z onych pieniędzy / z wiádomośćią żony swojey/ á przyniozszy część niejáką/ położył u nog Apostolskich: 3 Y rzekł Piotr ; Ananiaszu / przeczże Szátan nápełnił serce twoje / ábyś zkłámał Duchowi Swiętemu/ y ujął z pieniędzy zá rolą ? 4 Izali to coś miał nie twoje było ; á coś przedał / nie w twojey mocy zostawáło?

Przecż-

Marginalia: e Janá. 11.47. f Dziej. 5. 40. g Dziej. 5. 29. h 1 Moj. 1. 2. 3. Psalm 102. 26. i Psalm 2. 1. k Mátt. 26. 3. Luká. 22. 2. Janá. 11.47. l Efez. 6. 19. m Dziej. 16.26. n Dziej. 2. 4. o 1 Piotr. 3. 8. p Zách. 12.10. q Dziej. 1. 45.

Przecżżeś te rzecż przypuścił do serca twego? Nie zkłamałeś ludziom/ále Bogu. 5 Tedy usłyszawszy Ananiasz te słowá/ padszy zdechł. Y przyszedł strách wielki ná wszystkie/ ktorzy to słyszeli. 6 A wstawszy młodzieńcy/ porwáli go; á wyniozszy/ pogrzebli.

7 Y Stáło sie pochwili/ jákoby po trzech godźinách/ że y żoná jego nie widząc co sie stáło/weszłá. 8 Y rzekł jey Piotr: Powiedz mi/ jesliście zá tyle te rolą przedáli? A oná rzekłá; Ták jest/zá tyle. 9 A Piotr rzekł do niey: Przecżżeście sie z sobą zmowili/ ábyście kuśili Duchá PAńskiego? Oto nogi tych/ktorzy pogrzebli męża twego/ u drzwi są; y ćiebie ć wyniosą. 10 Y pádłá záraz przed nogámi jego/ y zdechłá. A wszedszy młodźieńcy/ ználeźli ją umárłą; á wyniozszy/ pogrzebli ją podle męża jey. 11 Y przyszedł strách wielki/ná wszystek Zbor/y ná wszystkie ktorzy to słyszeli.

12 Lecż przez ręce a Apostolskie dźiáło sie wiele známion y cudow miedzy ludem: (A byli wszyscy jednomyślnie w przyśionku q Sálomonowym: 13 A z innych żaden nie śmiał sie do nich przyłączyć; ále lud 14 wiele o nich trzymał: Y owszem przybywáło mnostwo wierzących PAnu/mężow y niewiast.) 15 Ták/ że y ná ulice wynośili chore/y kłádli je ná pośćielách y łożkách; áby przynamniey ćień Piotrá przychodzącego záćienił niektore z nich. 16 Schodźiło sie tesz y mnostwo z okolicżnych miast do Jeruzalem/przynosząc chore y nágabáne od duchow niecżystych; á ći wszyscy byli c uzdrowieni.

17 Tedy powstawszy Nawyższy Kápłan/ y wszyscy ktorzy z nim byli/ ktorzy byli z Sekty Sáduceuszow/nápełnieni są zazdrośćią. 18 Y targnęli sie rękomá ná Apostoły/ y podáli je d do więźienia pospolitego. 19 Ale Anjoł e PAński w nocy otworzył drzwi u więźienia/ á wywiodszy je/rzekł: 20 Idźćież/á stáwiwszy sie/ mowćie do ludu w Kośćiele wszystkie słowá tego żywotá. 21 Tedy oni usłyszawszy to/weszli ná świtániu do Kośćiołá/y ucżyli. A przyszedszy Nawyższy Kápłan y ktorzy z nim byli/ zwołáli Rádę y wszystkie Stárszę synow Izráelskich: y posłáli do więźienia áby byli przywiedźieni. 22 A gdy słudzy przyszli/ nie ználeźli ich w więźieniu:co/wroćiwszy sie/oznájmili/ Mowiąc: 23 Więźienieć w prawdźie ználeźliśmy zámknione ze wszelką pilnośćią/ y stroże ná dworze przede drzwiámi stojące: lecż otworzywszy/żadnegośmy w nim nie ználeźli. 24 A gdy te słowá usłyszeli/ y Nawyższy kápłan/ y Hetman kośćielny/ y Przednieyszy kápłani/wątpili o nich coby to było.

25 A Przyszedszy ktoś/oznájmił im/ mowiąc: Oto/ mężowie ktoreśćie podáli do więźienia/ stoją w 26 Kośćiele/á ucżą lud. Tedy poszedł Hetman z sługámi/ y przywiodł je bez gwałtu; (bo sie ludu báli/ áby 27 nie byli ukámienowáni.) A przywiodszy je/stáwili je przed Rádą. Y pytał ich Nawyższy Kápłan. 28 Mowiąc: Izaliśmy wam f surowie nie zákazáli/ ábyśćie w tym Imieniu nie ucżyli? A oto nápełniliśćie Jeruzalem náuką wászą/ y chcećie ná nas wprowádźić krew cżłowieká tego.

29 Tedy odpowiádájąc Piotr y Apostołowie rzekli: Wiecey trzebá g słucháć Bogá/niż ludźi. 30 Bog on Ojcow nászych wzbudźił JEzusá/ ktoregośćie wy h zábili/ záwiesiwszy ná drzewie: 31 Tego Bog i zá Kśiążę y Zbáwićielá wywyższył práwicą swoją/ áby dána byłá ludowi Izráelskiemu pokutá y odpuszczenie grzechow. 32 A mysmy k świádkámi jego w tym co mowimy: tákże y Duch Swięty/ktorego dał Bog tym ktorzy mu są posłuszni. 33 A oni to słysząc/pukáli sie/ y rádźili o tym jákoby je zágłádźić.

34 Tedy powstawszy w Rádźie niektory Fáryzeusz/imieniem l Gámáliel Náucżyćiel zakonny/ zacny u wszystkiego ludu/ rozkazał áby ná máłą chwilę precż wywiedźiono Apostoły: Y rzekł do nich; 35 Mężowie Izráelscy/ miejćie sie ná bacżeniu z strony tych ludźi/ cobyśćie mie=

a Márk. 6.17. Dźiej. 43. b Krol. 3. ... 0.23. c Dźiej. 7. 6.18 G. ... e Dźiej. 7. f Dźiej. 4. 17. g Dźiej. 4. 19. h Dźiej. 1. 23. i Filip. 2. 9. k ... 15.16. l Dźiej. 22. 3.

36 mieli czynić. ♣ A bowiem przed tymi dniámi powstał był m Teudás/ udawájąc śię zá coś: do ktorego śię przywiązáło mężow w liczbie około czterech set; ktorego zábito: á wszyscy ktorzy z nim przestawáli/ rozproszeni są/ y wniwecz śię obroćili.
37 ♣ Ponim powstał Judás Gálilejczyk zá dni popisu/ y uwiodł wiele ludu zá sobą: ále y on zginął; y wszyscy/ ktorzy z nim przestawáli/ rozproszeni są.
38 ♣ Przetoż teraz powiádam wam/ Dajćie pokoj tym ludźiom/ y zániechajćie ich: Abowiem jeśliżeć jest z ludźi tá n rádá ábo tá spráwá/ wniwecz śię obroći:
39 ♣ Ale jeślić jest z Bogá/ nie będźiećie mogli tego rozerwáć; byśćie snadź o y z Bogiem walczącymi nie byli ználeźieni.
40 ♣ Y usłucháli go. A záwoławszy Apostołow/ y ubiwszy je, zákazáli/ ábyniemowili p w Imieniu JEzusowym; y wypuśćili je.
41 ♣ A ták oni szli od oblicznośći oney Rády/ rádując śię iż śię stáli q godnymi odnośić zelżywość dla Imienia JEzusowego.
42 ♣ Y nie przestawáli ná káżdy dźień w Kośćiele y po domách náucząć/ y opowiádáć JEzusá Chrystusá.

m *Dźiej.* 21. 38.
n *Przyp* 21. 30.
o *Dźiej.* 9. 4. 5.
p *Mátt.* 13. 34.
q *Mátt.* 5. 12. *Rzym* 5. 3.

ROZDZIAŁ VI.

Apostołowie Dyákony obráli. 5. A miánowićie śiedmi mężow. 2. Miedzy ktorymi Szczepan pełen wiáry. 11. Ktorego pojimano. 13. Y oskárżono.

1 A W onej dni/ gdy śię przymnażáło uczniow/ wszczeło śię szemránie a Grekow przećiwko Zydom/ iż były zániedbywáne w posługowániu powszednim wdowy ich.
2 ♣ A ták oni dwánaśćie zwoławszy mnostwá uczniow/ rzekli; Nie jest słuszna/ żebyśmy my opuśćiwszy słowo Boże/ służyli stołom.
3 ♣ B pátrzćież tedy bráćia miedzy sobą śiedmi mężow/ dobre świádectwo májących/ pełnych Duchá Swiętego y mądrośći/ ktorebyśmy postánowili nád tą spráwą.
4 ♣ A my modlitwy y usługi b Słowá pilnowáć będźiemy.
5 ♣ Y podobáłá śię tá rzecz onemu wszystkiemu mnostwu. Y obráli Szczepaná/ mężá pełnego wiáry y Duchá Swiętego/ y c Filipá/ y Prochorá/ y Nikánorá/ y Tymoná/ y Pármoná/ y d Mikołáá nowo-náwroconego Antyocheńczyká.
6 ♣ Te stawili e przed Apostoły: ktorzy pomodliwszy śię/ kłádli ná nie f ręce.
7 Y Rosło słowo Boże/ y pomnażał śię bárzo poczet uczniow w Jeruzalem: wielkie też mnostwo kápłánow było posłuszne wierze.
8 A Szczepan będąc pełen wiáry y mocy/ czynił cudá y známioná wielkie miedzy ludem.
9 ♣ Y powstáli niektorzy z tych ktorzy byli z bożnice ktora zowią Libertynow/ y Cyreneńczykow/ y Alexándryánow/ y tych ktorzy byli z Cylicjey y z Azyey/ gádájąc z Szczepánem.
10 ♣ Lecz nie mogli odporu g dáć mądrośći
11 y Duchowi/ ktory mowił. ♣ Tedy náprawili męże/ ktorzy powiedźieli: Myśmy go słyszeli h mowiącego słowá bluźnierskie/ przećiwko Mojżeszowi y przećiwko Bogu.
12 ♣ A ták wzruszyli lud y Stársze/ y Náuczone w piśmie: á powstawszy/ porwáli go/ y przywiedli do Rády.
13 ♣ Y stáwili fałszywe świádki/ ktorzy rzekli; Ten człowiek nie przestawa mowić słow bluźnierskich/ przećiwko temu świętemu miejscu y Zakonowi.
14 ♣ Abowiem esmy go słyszeli mowiącego: Iż ten JEzus Názáreński zburzy to miejsce/ y odmieni ustáwy ktore nam podał Mojżesz.
15 ♣ A pátrząc nań pilnie oni wszyscy ktorzy śiedźieli w Rádźie/ widźieli oblicze jego jáko oblicze Anjelskie.

a *T. Zydow po Greckie czytájących.*
b *G. Ná usłudze trwáć będźiemy.*
c *Dźiej.* 21. 8.
d *Objáw* 2. 6.
e *Dźiej.* 1. 13.
f *1 Tym.* 4. 14 *y* 5. 21 *2 Tym.* 1. 6.
g *Luk.* 21. 15.
h *Mátt.* 26. 61. *Márk.* 14. 58.

ROZDZIAŁ VII.

Szczepan w obronie swojey pokázuje, iż Ojcowie od Bogá są wybráni. 20. Przed tym niż śię Mojżesz národźił. 47. Y niż Kośćioł stánął. 44. A iż powierzchne obrzędy ná wzor niebieski sporządzone były. 54. Ktorego Zydowie, zgrzytájąc nań zębámi, ukámienowáli.

1 T Edy rzekł Najwyższy Kápłan:
2 A tákże śię ma tá rzecz? ♣ A on rzekł: Mężowie bráćia y Ojcowie/ słuchajćie! Bog chwały ukazał śię Ojcu nászemu Abráhámowi/ gdy był w Mezopotámiey/ przed tym
3 niż mieszkał w Háránie. ♣ Y rzekł do

niego

niego: Wynidź z ziemie twojey/ y z twojey a rodźiny/ á idź do ziemie ktorąć ukaże. 4 ✣ Tedy wyszedszy z ziemie Cháldejskiey/ mieszkał w Háránie: á z támtąd gdy umárł Oćiec jego/ przeniosł go Bog do ziemie tey/ w ktorey wy teraz mieszkaćie. 5 ✣ Y nie dał mu w niey dźiedźictwá y ná stopie nogi/ choć mu ją był b obiecał dáć w dźierżáwę/ y naśieniu jego po nim/ gdy jescze nie miał potomká. 6 ✣ Y mowił mu ták Bog: Naśienie twoje będźie c przychodniem w cudzey ziemi/ y zniewolą je/ y trapić je będą przez czterystá d lat. 7 ✣ Ale ten narod e ktoremu służyć będą/ Ja będę sądźił/ rzekł Bog: á potym wynidą/ y służyć mi będą ná tym miejscu. 8 ✣ Y dał mu f przymierze obrzezki: y ták *Abráhám* g zpłodźił Izáaká/ y obrzezał go dniá osmego: á Izáák h Jákobá/ á Jákob dwánaśćie i Pátryárchow. 9 ✣ A Pátryárchowie nienawidząc k Jozefá przedáli go do Egiptu: ále Bog był z nim. 10 ✣ Y wyrwał go ze wszystkich jego ućiskow/ á dał mu łáskę y mądrość przed Fáráonem Krolem Egipskim: ktory go postánowił Kśiążęćiem nád Egiptem y nád wszystkim domem swoim. 11 ✣ Potym przyszedł głod ná wszystkę ziemię Egipską y Chánániejską/ y ućisk wielki: y nie znájdowáli żywnośći 12 Ojcowie naszy. ✣ A gdy usłyszał m Jákob iż zbożá były w Egipćie/ po- 13 słał Ojce násze pierwszy raz. ✣ A záwtorym *rázem* poznány n jest Jozef od bráći swey; y objáwiony jest Fáráonowi narod Jozefow. ✣ 14 Tedy Jozef posławszy/ przyzwał Ojcá swego Jákobá/ y wszystkiey swojey rodźiny/ w śiedmidźieśiąt 15 y pięći o duszách. ✣ Y zstąpił p Jákob do Egiptu: y *tám* q umárł on/ y 16 Ojcowie naszy. ✣ Y przenieśieni są do r Sychem/ y położeni w grobie/ ktory był kupił s Abráhám zá pieniądze u synow Hemorá/ *Ojcá* Sy- 17 chemowego. ✣ A gdy śię przybliżył czás t obietnice/ o ktorą był przysiągł Bog Abráhámowi/ rozrodźił śię lud/ y rozmnożył śię w Egi- 18 pćie. ✣ Aż nastał inny krol/ ktory 19 nie znał Jozefá. ✣ Ten pochodząc

a 1 Moj. 12. 1.
b 1 Moj. 12. 7. y 13.15
c 1 Moj. 15.13.
d 2 Moj. 12.40. Gálát. 3. 17.
e 1 Moj. 15.14.
f 1 Moj. 17.10. 11.
g 1 Moj. 21. 2.
h 1 Moj. 25.16.
i 1 Moj. 19.33. y 30.5. y 35.22
k 1 Moj. 37.28. Psalm 105. 17.
l 1 Moj. 41.32.
m 1 Moj. 42. 1.
n 1 Moj. 45. 4.
o 1 Moj. 46.27. 5 Moj. 10.22.
p 1 Moj. 46. 5.
q 1 Moj. 49.33.

zdrádliwie narod nász/ trapił Ojce násze: ták/ iż muśieli wymiátáć niemowiątká u swoje/ żeby śię nie 20 rozkrzewiáły. ✣ Pod ten czás narodźił śię x Mojżesz/ á był krásnym y z dáru Bożego: ktorego chowáno przez trzy mieśiące w domu Oj- 21 cá jego. ✣ A gdy był wyrzucony/ wźięłá go corká Fáráonowá/ y wy- 22 chowáłá go sobie zá syná. ✣ Y wyćwiczony jest Mojżesz we wszelkiey mądrośći Egipskiey; á był możny 23 w mowách y w uczynkách. ✣ A gdy mu było czterdźieśći x lat/ przyszło mu ná myśl/ aby náwiedźił brá- 24 ćią swą syny Izráelskie. ✣ A ujrzawszy jednego ukrzywdzonego/ ujął śię oń/ y pomśćił śię *krzywdy* tego ktory bezpráwie ćierpiał/ zá- 25 biwszy Egipczániná. ✣ Abowiem mniemał/ że bráćia jego rozumieją/ że Bog przez rękę jego dawa im wybáwienie: Lecz oni *tego* nie rozumie- 26 li. ✣ A názájutrz a pokazał śię im gdy śię z sobą bili/ y prowádźił je do pokoju/ mowiąc: Mężowie/ bráćia śćie sobie; Przecz że śię społem 27 krzywdźićie? ✣ Lecz ten co krzywdźił bliźniego/ odegnał go/ mowiąc: ✣ 28 Ktoż ćię postánowił Kśiążęćiem y Sędźią nád námi? Izali mię ty chcesz zábić/ jákoś wczorá zábił E- 29 gipczániná. ✣ Y ućiekł Mojżesz zá tymi słowy: y był przychodniem w ziemi Mádyáńskiey/ gdźie zpłodźił 30 dwu synow. ✣ A gdy śię wypełniło b czterdźieśći lat/ ukazał mu śię ná puszczy gory Syná Anjoł PAńSKI w płomieniu ognistym we krzu. ✣ 31 A Mojżesz ujrzawszy/ zádźiwił śię onemu widzeniu. A gdy przystąpił/ áby śię *temu* przypátrzył/ stał śię 32 do niego głos PAńSKI: ✣ Jam jest Bog c Ojcow twojich/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow. A zádrżawszy Mojżesz/ nie 33 śmiał śię przypátrowáć. ✣ Y rzekł mu PAN: Zzuj obuwie d z nog twojich; bo miejsce ná ktorym sto- 34 isz/ jest ziemiá *święta*. ✣ Widząc widźiałem utrapienie ludu mego ktory jest w Egipćie/ y słyszałem wzdychánie ich; á zstąpiłem żebym je wybáwił: Przetoż teraz chodź/ 35 poślę ćię do Egiptu. ✣ Tego Moj-

r 1 Moj. 50.13. 2 Moj. 13.19. Jozue 24.32
s 1 Moj. 33.19
t 2 Moj. 1. 7. Psalm 105. 24.
u 2 Moj. 1. 22.
x 2 Moj. 2. 2.
y G. z Bogá.
z 2 Moj. 2. 15.
a 2 Moj. 8. 13.
b 2 Moj. 3. 2.
c 2 Moj. 3. 6. Zyd. 11.16.
d 1 Moj. 3. 7.

zęßá ktorego śię byli záprzeli / mowiąc ; Ktoż ćię postánowił e Kśiążęćiem y Sędźią? Tego Bog Kśiążęćiem y wybáwićielem posłał / przez rękę Anjołá ktory mu śię ukazał w krzu. 36 A ten je wywiodł czyniąc f cudá y známioná w źiemi Egipskiey / y ná morzu czerwonym / y ná puszczy / przez czterdźieśći g lat. 37 Tenći jest Mojżesz / ktory rzekł synom Jzráelskim: Proroká h wam wzbudźi PAN Bog wász z bráći wászey / jáko mnie: Onego i słucháć będźiećie. 38 Tenći jest / ktory był w zgromádzeniu k ná puszczy z Anjołem / ktory mowił do niego ná gorze Synái y z Ojcy nászymi: ktory przyjął słowá Boże żywe / áby je nam podał. 39 Ktoremu nie chćieli posłuszni być Ojcowie nászy; ále go odrzućili / y obroćili śię sercy swymi do Egiptu / 40 Mowiąc do Aároná: Uczyń nam l bogi / ktorzyby szli przed námi ; ábowiem Mojżeszowi onemu / ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey / nie wiemy co śię stáło. 41 Y uczynili m w one dni ćielcá / y spráwowáli ofiáre onemu bálwánowi ; y weselili śię w spráwách rąk swojich. 42 Y odwroćił śię Bog / y podał je áby służyli wojsku niebieskiemu / jáko nápisano jest w Kśięgách Prorockich: Záżeśćie mu n bite / y inne ofiáry ofiárowáli ná puszczy przez czterdźieśći lat / domie Jzráelski? 43 Owszem nośiliśćie namiot Molochow / y gwiazdę Bogá wászego Remfáná / te obrázy ktoreśćie sobie uczynili / ábyśćie śię im kłániáli : Przetoż was záprowádzę zá Bábilon. 44 Namiot świádectwá mieli Ojcowie nászy ná puszczy / jáko był rozrządźił ten / ktory powiedźiał Mojżeszowi áby go uczynił o według kształtu ktory widźiał. 45 Ktory wźiąwszy Ojcowie nászy / wnieśli z Jozuem p tám gdźie byłá osiádłość Pogánow / ktore Bog wygnał od oblicznośći Ojcow nászych / áż do dni Dawidowych. 46 Ktory ználazł q łáskę przed oblicżem Bożym / y prośił áby ználazł r namiot Bogu Jákobowemu. 47 A Sálomon zbudował s mu dom. 48 Ale on Naywyższy nie mieszka w kośćiołách t ręką uczynionych / jáko Prorok mowi: 49 Niebo jest stolicá u mojá / á źiemiá podnożek nog mojich. Coż mi zá dom zbudujećie / mowi PAN ; ábo ktore jest miejsce odpocżynienia mego? 50 Izali ręká mojá tego wszystkiego nie uczyniłá? 51 *Ludźie* twárdego x kárku / y nieobrzezánego sercá / y uszu ; wy śię záwżdy sprzećiwiaćie Duchowi Swiętemu ; jáko Ojcowie wászy *tákży* wy. 52 Ktoregoż z Prorokow nie prześládowáli Ojcowie wászy / y niepozábijáli tych / ktorzy przed tym opowiádáli o przyśćiu tego Spráwiedliwego / ktoregośćie wy śię teraz stáli zdrajcámi y morderzámi. 53 Ktorzyśćie wźięli y Zákon / przez rozrządzenie Anielskie / á z nie strzegliśćie *go*.

54 Gdy słucháiąc tego / pukáli śię w sercách swych / y zgrzytáli nań zębámi. 55 A on będąc pełen Duchá Swiętego / pátrząc pilnie w niebo / ujrzał chwałę Bożą / y JEzusá stojącego po práwicy a Bożey. 56 Y rzekł: Oto widzę b niebiosá otworzone / y Syná człowieczego stojącego po práwicy Bożey. 57 A *oni* krzyknąwszy głosem wielkim / zátulili c uszy swoje / y rzućili śię nań jednomyślnie. 58 A wypchnąwszy go z miástá / kámienowáli: á świádkowie złożyli száty d swoje u nog młodźieńcá / ktorego zwano Saul. 59 Y kámienowáli Szczepaná modlącego śię y mowiącego: PAnie JEzu / przyjmi e Duchá mojego! 60 A klęknąwszy ná koláná / záwołał głosem wielkim : PAnie nie poczytaj im f tego zá grzech! A to rzekszy / zásnął.

Marginalia: e 2 Moj. 2. 13. f 2 Moj 7.8.9.10.11.14. g 2 Moj 16. 4. Zyd. 3. 9. h 5 Moj 18.15. Dźiej. 3. 22. i Mátt. 17. 5. Márk. 9. 7. Luka. 9. 35. k 2 Moj 19. 3. Gálát 3. 19. l 2 Moj 32. 1. m Rzym. 1. 23. n Amos 5. 25. o 2 Moj. 25.40. p Jozue. 3. 14. q 1 Sám. 2. 16. Psalm 132.3. r 2 Sam. 7. 2. s 1 Krol 6. 1. t 1 Krol. 8. 28. Dźiej. 17.24. u Ezá. 66. 1. x 5 Moj. 9. 13. Jerem. 6. 10. 79.26. Ezech 44. 9. y 2 Moj. 19. 2. z Janá. 7. 19. a Márk. 16.19. b Janá. 1. 51. c Psalm 58. 5. d Dźiej. 22.20. e Psalm 31. 6. Luká. 23.49. f Mátt 5. 44. Luká. 23.34.

ROZDZIAŁ VIII.

Gdy wierni Szczepaná płakáli. 3. Saul Kośćioł PAńſki prześládował. 5. Filip w Sámáryjey uczył. 19. Symoná Czárnokśiężniká dla łákomſtwá, Szátánowi oddano. 26. Filip, Ochmistrzá Krolowey Murzyńſkiey ochrzćił.

1 A Saul zezwolił ná zábićie jego. Y wszczęło śię onegoż czásu wielkie prześládowánie przećiwko Zborowi ktory był w Jeruzalem:

a Dziej. 11.19.

zatem: y rozproszyli się wszyscy a po krájinách ziemie Judskiey y Sámáryjey/ oprocz Apostołow. 2 ♣ Y pogrzebli Szczepaná mężowie bogobojni/ y uczynili nád nim płácz wielki. 3 ♣ A Saul niszczył b Zbor wchodząc w domy; á wywłocząc męże y niewiásty/ podawał *je* do więzienia.

b Dziej. 9. 1. y22.5. y26.10 1 Kor. 15. 9. Gálát. 1. 13. 1 Tym. 1. 13.

4 A Ci ktorzy byli rozproszeni/ chodźili c opowiádájąc słowo *Boże*. 5 ♣ Lecz Filip zászedszy do miástá Sámáryjskiego/ opowiádał im CHrystusá. 6 ♣ A lud miał wzgląd jednomyślnie ná to co Filip mowił/ słuchájąc y widząc cudá ktore czynił. 7 ♣ Abowiem d Duchowie nieczyśći od wiela tych ktorzy *je* mieli/ wołájąc głosem wielkim wychádzáli: á wiele powietrzem ruszonych y chromych/ uzdrowieni są. 8 ♣ Y stáłá się rádość wielka w onym mieśćie.

c Mátt. 10.23. d Márk. 16.17. Luká. 4. 33. Dziej. 5. 16. y16.18 y19.12

9 A Niektorzy mąż imieniem Symon/ był przed tym e w onym mieśćie/ báwiący się náuką czárnokśięską/ y lud Sámáryjski mámił/ powiádájąc się być czymśi wielkim. 10 ♣ Ná ktorego się oglądáli wszyscy/ od namniejszego áż do nawiętszego/ mowiąc: Tenći jest oná moc Boża wielka. 11 ♣ A oglądáli się nań/ przeto/ iż je od niemáłego czásu mamił czárnokśięstwy *swymi*. 12 ♣ A gdy uwierzyli Filipowi/ opowiádájącemu krolestwo Boże/ y Imie JEzusá CHrystusá/ chrzćili się mężowie y niewiásty. 13 ♣ Tedy y sam Symon uwierzył/ á ochrzćiwszy się trzymał się Filipá: á widząc cudá y mocy wielkie ktore się dźiały/ zdumiewał się.

e Dziej. 13. 8.

LE. *ná Wtorek Swiąteczny*

14 A Usłyszawszy Apostołowie ktorzy byli w Jeruzalem/ iż Sámárya przyjęłá słowo Boże/ posłáli do nich Piotrá y Janá. 15 Ktorzy tám przyszedszy/ modlili się zá nimi áby przyjęli Duchá Swiętego. 16 ♣ (Abowiem jeszcze był ná żadnego z nich nie zstąpił: ále tylko pochrzczeni byli w Imie PAná JEzusowe.) 17 ♣ Tedy ná nie wkłádáli f ręce/ á oni przyjmowáli Duchá Swiętego. *

f Dziej. 6. 6.

18 A Ujrzawszy Symon/ że przez wkłádánie rąk Apostolskich był dawány Duch Swięty/ przyniosł im pieniądze/ 19 ♣ Mowiąc: Dajćie y mnie tę moc/ áby *ten*, ná ktoregobymkolwiek ręce włożył/ wziął Duchá Swiętego. 20 ♣ Y rzekł mu Piotr: Pieniądze twoje niech z tobą będą ná zginienie/ żeś mniemał/ żeby dar Boży miał być zá pieniądze g nabywány. 21 ♣ Nie masz w tey rzeczy cząstki áni losu: gdyż serce twoje nie jest proste przed obliczem Bożym. 22 ♣ Przetoż pokutuj z tey twojey złośći/ á proś Bogá/ owaść snadź będźie odpuszczony ten zamysł sercá twego. 23 ♣ Abowiem ćię widzę być w gorzkośći żołći/ y w zwiąscenie nieprawośći. 24 ♣ Odpowiedźiawszy tedy Symon rzekł: Modlćie się wy zá mną PANU/ áby ná mię nic nie przyszło z tych *rzeczy* ktoreśćie powiedźieli. 25 ♣ A ták oni oświadczywszy y opowiedźiawszy słowo PAńskie/ wroćili się do Jeruzalem: y w wielu miásteczkách Sámárytańskich Ewángelią opowiádáli.

g Mátt. 10. 8.

26 Lecz Anjoł PAński rzekł do Filipá/ mowiąc: Wstań/ á idź ku Południowi/ ná drogę ktora od Jeruzalem idźie ku Gáźie/ ktora jest pustá. 27 ♣ A on wstawszy szedł. A oto mąż Murzyn rzezániec/ komornik Kándáces Krolowey Murzyńskiey/ ktory był nád wszystkimi skárbámi jey; á przyjáchał był do Jeruzalem 28 áby się h modlił. ♣ Y wracał się/ śiedząc ná woźie swojim/ á czytał Izáiaszá Proroká. 29 ♣ Y rzekł Duch Filipowi: Przystąp/ á przyłącz się do tego wozá. 30 ♣ A przybieżawszy Filip/ usłyszał go czytájącego Izáiaszá Proroká/ y rzekł: Rozumieszże co czytasz? 31 ♣ A on rzekł: Jákoż mogę rozumieć jesliby mi kto nie wyłożył? Y prośił Filipá/ áby wstąpił 32 y śiedźiał z nim. ♣ A miejsce onego pismá ktore czytał/ to było: Jáko owcá ku zábiciu i wiedźiony jest/ á jáko báránek niemy przed tym ktory go strzyże/ ták nie otworzyli ust 33 swojich. ♣ W uniżeniu jego/ sąd jego zniesiony jest/ á Rodzaj jego ktoż wypowie? Abowiem zniesiony był z 34 ziemie żywot jego. ♣ A odpowiádá-

h 1 Krol 8. 41. Janá. 12.20.

i Ezái. 53. 7.

jąc Rzezániec Filipowi/ rzekł: Proszę ćię/ o kim to Prorok mowi? Sam o sobie/ czyli o kim innym? 35 ✤ Tedy otworzywszy Filip ustá swe/ á począwszy od tego pismá/ opowiádał mu JEzusá. 36 ✤ A gdy jácháli drogą/ przyjácháli nád jedne wodę. Tedy rzekł Rzezániec: Otoż wodá. Coż ná przeszkodźie k ábym nie miał być ochrzczony? 37 ✤ Y rzekł Filip: Jesliż wierzysz z cáłego sercá/ wolno. A on odpowiedźiawszy rzekł; Wierzę iż JEzus CHrystus jest Syn Boży. 38 ✤ Y kazał stánąć wozowi: y zstąpili obádwá w wodę/ Filip y Rzezániec: y ochrzćił go. 39 ✤ A gdy wystąpili z wody/ porwał Filipá Duch PAński/ y nie widźiał go więcey Rzezániec: ále jáchał drogą swoją ráduiąc śię. 40 ✤ A Filip że w Azoćie jest ználeźiony. A chodząc kazał Ewángelią po wszystkich miástách/ áż przyszedł do Cezáryey.

ROZDZIAŁ IX.

Saul jádąc do Dámászku. 4. od PAná pogromiony. 10. Od Ananiaszá w Dámászku náwiedźiony, y ochrzczony był. 25. Dla niebespieczeństwá od Zydow przez mur zpuszczony, uszedł. 33. Piotr Eneaszá powietrzem ruszonego uzdrowił. 36. A Tábitę umárłą. 40. wskrzesił.

1 A Saul jescze dychájąc groźbá y morderstwem przećiwko uczniom PAńskim/ przyszedł do Nawyższego Kápłáná: 2 ✤ Y prośił go o listy do Dámászku do boźnic/ iżby jesliby tám znalazł tey drogi ktore męże ábo niewiásty/ áby je związáne przywiodł do Jeruzalem. 3 ✤ A gdy jáchał/ stáło śię gdy śię przybliżał do b Dámászku/ że zprętká oświećiłá go świátłość z niebá. 4 ✤ A padszy ná źiemię/ usłyszał głos do c śiebie mowiący: Saulu/ Saulu/ przecz mię prześláduiesz? 5 ✤ Tedy rzekł: Ktoś jest PAnie? A PAN rzekł: Jam jest JEzus/ ktorego ty prześláduiesz. ✤ Trudno tobie przećiw ośćieniowi wierzgáć. 6 ✤ A Saul drżąc y boiąc śię/ rzekł: PAnie/ co chcesz ábym ja uczynił? A PAn do niego: Wstań/ á wnidź do miástá; á támći powiedzą/ coby ty miał 7 czynić. ✤ A mężowie/ ktorzy z nim byli w drodze/ stánęli zdumiawszy śię; głos tylko słysząc/ ále nikogo nie widząc/ 8 ✤ Y wstał Saul z źiemie: á otworzywszy oczy swoje/ nikogo nie widźiał. Tedy ujawszy go zá rękę/ prowádźili go do Dámászku: 9 ✤ Kędy był trzy dni nie widząc/ y nie jadł áni pił. 10 A był niektory uczeń w Dámászku imieniem Ananiasz; y rzekł PAn do niego w widzeniu; Ananiaszu. A on rzekł: Otom ja PAnie. 11 ✤ A PAN rzekł do niego: Wstań/ á idź ná ulicę/ ktora zowią Prostą/ á szukáj w domu Judowym Saulá imieniem/ Társeńczyká: ábowiem oto śię modli. 12 ✤ Y widźiał w widzeniu mężá/ imieniem Ananiaszá wchodzącego/ y rękę ná śię wkłádáiącego/ áby przejrzał. 13 ✤ Y odpowiedźiał Ananiasz: PAnie/ słyszałem od wielu o tym mężu/ jáko wiele złego czynił świętym twoim w Jeruzalem. 14 ✤ Y tu ma moc od Nawyższych Kápłánow/ áby wiązał wszystkie wzywáiące Jmienia twego. 15 ✤ Y rzekł do niego PAn: Jdźże; ábowiem ten mi jest naczyniem wybránym/ áby nosił Jmię moje przed Pogány/ y Krolmi/ y przed syny Jzráelskimi. 16 ✤ Abowiem Ja mu ukażę/ jáko wiele muśi ćierpieć dla Jmienia mego. 17 ✤ Y poszedł Ananiasz/ y wszedł do onego domu/ á włożywszy nań ręce/ rzekł: Saulu bráćie/ PAn mię posłał/ JEzus on ktory ć śię ukazał w drodze ktorąś jáchał/ ábyś przejrzał/ á był nápełniony Duchem Swiętym. 18 ✤ Y zárázem zpádły z oczu jego jáko łuski; y wnet przejrzał; á wstawszy/ ochrzczony jest. 19 ✤ A wziąwszy pokarm/ pośilił śię. Y był Saul z uczniámi ktorzy byli w Dámászku kilká dni. 20 ✤ Y záraz kazał w boźnicách CHrystusá/ że on jest Synem Bożym. 21 ✤ Y zdumiewáli śię wszyscy ktorzy go słucháli/ y mowili: Jzali to nie jest ten/ ktory burzył w Jeruzalem te/ ktorzy wzywáli Jmienia tego? Y tuć ná to przyszedł/ áby je związawszy wiodł do Nawyższych Kápłánow. 22 ✤ A Saul tym więcey zmacniał śię/ y záwstydzał Zydy ktorzy mieszkáli w Dámászku; dowodząc iż ten jest CHrystus. *

A gdy

k Dziej. 10. 47.

LE. ná dźień Náwrocenia S. Páwłá

a Dziej. 8. 3. Gálát. 1. 13. 1 Tym. 1. 13.

b Dziej. 22. 6. y 26. 13

c 1 Kor. 15. 8.

23 A Gdy przeszło niemało dni/uradzili Zydowie miedzy sobą/ áby go zábili. 24 Ale sie dowiedział Saul o zásadzce ich. Strzegli d też bram we dnie y w nocy áby go zábili. 25 Lecż ucżniowie wziąwszy go w nocy/ zpuścili go po powrozie przez mur w koszu. 26 A gdy przyszedł Saul do Jeruzalem/ kusił sie przyłącżyć do ucżniow: ále sie go wszyscy báli/ nie wierząc áby był ucżniem. 27 Lecż Bárnábasz wziąwszy go/ przywiodł go do Apostołow: Y powiádał im/ jáko w drodze widział PAná; á iż mowił do niego. y jáko w Dámászku bespiecżnie mowił w Imieniu JEzusowym. 28 Y mieszkał z nimi w 29 Jeruzalemie. A bespiecżnie sobie pocżynájąc w Imieniu PAná JEzusowym/ mowił y gadał z Grekámi: á oni sie stáráli/ jákoby go zá- 30 bić. Cżego dowiedziawszy sie bráćia/ odprowádzili go c do Cezáryey/ y odesłáli go do Társu.

d 2 Kor. 11.32.

e Galát. 1. 21.

31 A Ták Zbory po wszystkiey Judskiey ziemi y Galilejey/ y Sámáryey miáły pokoj budując sie/ y chodząc w bojáźni PAńskiey; á przez poćiechę Duchá Swiętego rozmnażáły sie.

32 Y Stáło sie/ gdy Piotr obchodził wszystkie/ przyszedł też do świętych ktorzy mieszkáli w Liddzie. 33 Támże ználazł cżłowieká niektorego imieniem Eneászá od ośmi lat ná łożu leżącego/ ktory był powie- 34 trzem ruszony. Y rzekł mu Piotr: Eneászu/ uzdrawia ćię JEzus Chrystus: Wstańże/ á pośćiel sobie. Y zárázem wstał. 35 A widzieli go wszyscy ktorzy mieszkáli w Liddzie y w Sáronie/ ktorzy sie náwrocili do PAná.

36 A Byłá w Joppie niektora ucżenniczká/ imieniem Tábitá/ ktora wykłádawszy/ zowie sie Dorká: Tá byłá pełna dobrych ucżynkow y jáłmużn ktore cżyniłá. 37 Y stáło sie w one dni/ że rozniemogszy sie umárłá. Ktorą omywszy/ położyli ná sali. 38 A iż Liddá byłá blisko Joppy/ ucżniowie usłyszawszy że tám jest Piotr/ posłáli do niego dwu mężow/ prosząc go áby sie nie lenił przyść 39 do nich. Tedy wstawszy Piotr/ szedł z nimi: á gdy przyszedł/ wprowádzili go ná salę/ y obstąpiły go wszystkie wdowy płácząc/ y ukázując suknie y płaszcze/ ktore im Dorká robiłá poki byłá z nimi. 40 A Piotr wygnawszy precż wszystkie/ kleknął ná koláná y modlił sie/ á obroćiwszy sie do onego ćiáłá/ rzekł: Tábito wstań. A oná otworzyłá ocży swoje/ y ujrzawszy Piotrá/ uśiádłá. 41 A on podawszy jey rękę/ podniosł ją. A záwoławszy świętych y wdow/ stáwił ją żywą. 42 Y rozstawiło sie/ to po wszystkiey Joppie: y wiele ich uwierzyło w PAná. 43 Y stáło sie/ że przez wiele dni został Piotr w Joppie u niejákiego Symoná Gárbárzá.

ROZDZIAL X.

Korneliusz Setnik ná rozkazánie Anjelskie. 5 posłał do Joppy po Piotrá. 11. Ktory przez widzenie upomniony. 15. 20. żeby niegárdził Pogány. 34. Korneliuszowi y jego domownikom Ewángelią opowiádał. 45. Ktorzy, przyjąwszy Duchá Swiętego, pochrzczeni byli.

1 A W Cezáryey był mąż niektory imieniem Korneliusz Setnik/ z 2 Roty ktora zwano Włoska: Pobożny y bojący sie Bogá ze wszystkim domem swojim/ y cżyniąc jáłmużny wielkie ludowi. 3 A ten sie záwżdy Bogu modląc/ widział jáwnie w widzeniu jákoby o dziewiątey godźinie ná dźień/ Anjołá Bożego/ że wszedł do niego/ y rzekł mu; 4 Korneliuszu. A on pilnie nań pátrząc/ á przestrászony będąc rzekł: Coż jest PAnie? Y rzekł mu: Modlitwy twoje y jáłmużny twoje wstąpiły ná pámięć przed oblicżnośc Bożą. 5 Przetoż teraz poślij męże do Joppy/ á przyzow Symoná/ 6 ktorego zowią Piotrem. Ten ma gospodę u niektorego Symoná gárbárzá/ ktory ma dom nád morzem; tenći powie/ cobyś miał cżynić. 7 A gdy odszedł Anjoł ktory mowił z Korneliuszem/ záwoławszy dwu sług swojich/ y żołnierzá pobożnego/ z tych ktorzy przy nim ustáwicżnie byli: 8 A rozpowiedziawszy im wszystko/ posłał je do Joppy.

9 A Názájutrz gdy byli w drodze/ á przybliżáli śię do miástá/ wstąpił Piotr ná dách áby śię modlił/ około godźiny szostey. 10 A będąc łáknącym/ chćiał jeść. A gdy *mu* oni *jeść* gotowáli/ przypádło nań záchwycenie. 11 Y ujrzał niebo otworzone/ y zstępujące ná śię naczynie niejákie/ jákoby prześćierádło wielkie/ zá cztery rogi uwiązáne y zpuszczone ná źiemię. 12 W ktorym były wszelákie źiemskie czworonogie *zwierzętá*, y bestie/ y gádźiny y ptástwo niebieskie. 13 Y stał śię głos do niego: Wstań Pietrze/ rzeż á jedz. 14 A Piotr rzekł: Zadną miárą Pánie; gdyżem nigdy a nie jadł nic pospolitego/ ábo nieczystego. 15 Tedy záśię powtore stał śię głos do niego: Co Bog b oczyśćił/ ty nie miej tego zá nieczyste. 16 A to śię stáło po trzy kroć. Y wźięte jest záśię ono náczynie do niebá.

17 A Gdy Piotr sam w sobie wątpił coby to było zá widzenie ktore widźiał; tedy oto ći mężowie/ ktorzy byli posłáni od Korneliuszá/ pytájący śię ná dom Symonow/ stáli przede drzwiámi. 18 A záwoławszy/ wywiádowáli śię jesliby tám Symon/ ktorego zowią Piotrem/ gospodę miał. 19 A gdy Piotr myślił o onym widzeniu/ rzekł mu Duch: Oto ćię trzej mężowie szukáją. 20 Przetoż wstawszy/ zstąp c á idź z nimi nic nie wątpiąc: bom ći Ja je posłał. 21 Tedy Piotr zstąpiwszy do onych mężow/ ktorzy od Korneliuszá do niego posłáni byli/ rzekł; Otom ja jest ktorego szukaćie: Coż zá przyczyná dla ktorey śćie przyszli? 22 A oni rzekli: Korneliusz Setnik/ mąż spráwiedliwy/ y bojący śię Bogá/ y májący dobre świádectwo od wszystkiego narodu Zydowskiego/ w widzeniu jest od Anjołá świętego nápomniony/ áby ćię wezwał w dom swoj/ y słuchał słow od ćiebie. 23 Tedy záwoławszy ich do domu/ przyjął je do gospody.

A Drugiego dniá d Piotr szedł z nimi/ y niektorzy z bráći Joppy szli z nim. 24 A názájutrz weszli do Cezáryey. A Korneliusz czekał ich/ wezwawszy powinnych swojich y bliższych przyjaćioł. 25 Y stáło śię gdy wchodźił Piotr/ zábieżawszy mu Korneliusz/ przypadł do nog jego/ y pokłonił śię. 26 Ale go Piotr podniosł mowiąc: Wstań/ y o jam też jest człowiek. 27 A rozmawiájąc z nim wszedł/ á ználazł wiele tych ktorzy śię byli zeszli. 28 Y rzekł do nich: Wy wiećie/ że śię f nie godźi mężowi Zydowinowi przyłączáć ábo zchadzáć z cudzoźiemcem: Lecz mnie Bog ukazał/ żebym żadnego człowieká nie názywał pospolitym ábo nieczystym. 29 Przetożem też niezbraniájąc śię przyszedł/ wezwány będąc. Pytam tedy/ dla czegośćie mię wezwáli? 30 A Korneliusz rzekł: Od czwartego dniá/ aż do tey godźiny pośćiłem/ á o dźiewiątey godźinie modliłem śię w domu mojim: á oto mąż *niektory* stánął przede mną w odźieniu jásnym/ 31 Y rzekł: Korneliuszu/ wysłucháná jest modlitwá twojá/ á jáłmużny twoje przyszły ná pámięć przed oblicznosć Bogá. 32 Przetoż poślij do Joppy/ á przyzow Symoná/ ktorego názywáją Piotrem. Ten ma gospodę w domu Symoná gárbárzá nád morzem/ ktory przyszedszy mowić z tobą będźie. 33 Záraz tedy posłałem do ćiebie: á tyś dobrze uczynił żeś przyszedł. Teraz tedy jesteśmy wszyscy przed oblicżem Bożym przytomni/ ábyśmy słucháli wszystkiego coć rozkazano od Bogá.

34 T Edy Piotr otworzywszy ustá rzekł: Prawdźiwie dochodzę tego/ iż Bog nie ma względu g ná osoby. 35 Ale w káżdym h narodźie kto śię go boi/ á czyni spráwiedliwość jest mu przyjemnym. 36 *A co śię tknie* słowá ktore posłał synom Izráelskim/ opowiádájąc pokoj i przez JEzusá CHrystusá/ ktory jest Pánem k wszystkiego: 37 Wy wiećie/ co śię dźiáło po wszystkim l Zydostwie począwszy od Gálilejey/ po chrzćie ktory Jan opowiádał. 38 Jáko JEzusá z Názáretu m pomázał Bog Duchem Swiętym y mocą/ ktory chodźił czyniąc dobrze: y uzdrawiájąc wszystkie y opánowáne od Dyabłá/ ábowiem Bog był z nim: 39 (A myśmy świádkámi wszystkie o

tego

a 3 Moj 11. 3. 3 Moj 14. 3. b Rzym. 14.14. 1 Tym. 4. 4. Tytus. 1. 15. c Dźiej. 15. 7. d Dźiej. 11.12.

e Dźiej. 14.15. Objáw 19.10. 22.9. f 1 Moj 43.32. 5 Moj 7. 2. Jané. 4. 9. Dźiej. 11. 3. g 5 Moj 10.17. 2 Kron 19. 7. Job. 34.19. Rzym 2. 11. Gálat 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 15. 1 Piotr 1. 17. h Ezái. 56. 6. i Rzym 5. 1. LE. na Poniedź. Wielkonocny. k Filip. 2. 9. l Mát 4. 12. Luká. 4. 14. m Psalm 45. 8. Luká. 4. 18. n Mát 8. 16. Luká. 4. 36.

tego co rżynił wkráinie Judſkiey y w Jeruzalem) ktorego zábili záwieśiwſzy ná drzewie. 40 Tego Bog wzbudźił o dniá trzećiego/ y spráwił żeby o był objáwiony: 41 Nie wſzyſtkiemu ludowi/ ále świádkom przed tym zporządzonym od Bogá/ nam ktorzyśmy z nim jedli y pili po jego p zmartwychwſtániu.*

42 Y Rozkazał q nam/ ábyśmy káząli ludowi/ y świádczyli/ że on jeſt onym poſtánowionym od Bogá Sędźią żywych r y umárłych. 43 Temu wſzyſcy s Prorocy świádectwo wydawáją/ iż przez Imię jego odpuſzczenie grzechow weźmie káżdy co weń wierzy. 44 A gdy jeſzcze Piotr mowił te słowá/ przypadł Duch Swięty ná wſzyſtkie ſłuchájące tych słow. 45 Y zdumieli śię oni ktorzy byli z obrzezánia wierzący ktorzy byli z Piotrem przyſzli/ że y ná Pogány dar Duchá Swiętego jeſt wylany. 46 Abowiem ſłyſzeli je t mowiące językámi *rozlicżnymi*, y wielbiące Bogá. Tedy odpowiedźiał Piotr: 47 Izali kto może zábronić u wody/ żeby ći nie byli pochrzczeni/ ktorzy wźięli Duchá Swiętego jáko y my? 48 Y rozkazał je pochrzćić w Imieniu Páńſkim.*

Y Prośili go/ áby *u nich* został ná kilká dni.

Rozdział XI.

Piotr dla Korneliuſzá oſkárżony. 5. Dawa o ſobie spráwę. 22. Bárnábaſz do Antyochijey posłány. 26. Gdźie ucżniowie naprzod Chrześćiány názwáni. 28. A Agábus głod przepowiedźiał.

1 Vſłyſzeli Apoſtołowie y bráćia ktorzy byli w Judſkiey źiemi/ że y Pogánie przyjęli słowo Boże. 2 A gdy Piotr przyſzedł do Jeruzalem/ ſpieráli śię z nim ći ktorzy byli z obrzezánia/ 3 Mowiąc: Wſzedłeś do mężow nieobrzezánych/ y jadłeś a z nimi.

4 Tedy począwſzy Piotr/ powiádał im porządnie mowiąc: 5 Byłem w mieśćie b Joppie/ modląc śię: y widźiałem w záchwyceniu widzenie/ naczynie niejákie zſtępujące jáko prześćierádło wielkie zá cztery rogi *uwiązáne y* zpuſzczone z niebá: y przyſzło áż do mnie. 6 W ktore pilnie wejrzawſzy/ obacżyłem y widźiałem cżworonogie źiemſkie *zwierzętá*, y beſtye/ y gádźiny/ y ptáſtwo niebieſkie. 7 Y uſłyſzałem głos mowiący do śiebie: Wſtań Pietrze/ rzeź á jedz. 8 Y rzekłem: Zadną miárą PAnie. Abowiem nigdy nic c poſpolitego ábo niecżyſtego nie wchodźiło w uſtá moje. 9 Tedy mi odpowiedźiał powtore głos z niebá: Co Bog ocżyśćił/ ty nie miej tego zá niecżyſte. 10 A to śię ſtáło po trzy kroć: y záśię to wſzyſtko wyćiągniono do niebá. 11 A oto zárázem trzej mężowie ſtánęli przed domem w ktorymem był/ posłáni będąc do mnie z Cezáryey. 12 Y rzekł mi d Duch/ ábym z nimi ſzedł nic nie wątpiąc. Szli też ze mną y ći ſześć bráćia: y weſzliśmy do domu onego mężá. 13 Ktory nam oznájmił/ jáko widźiał Anjołá w domu ſwym ſtojącego y mowiącego do śiebie: Pośli męże do Joppy/ á przyzow Symoná/ ktorego zowią Piotr: 14 Onći powie słowá/ przez ktore zbáwiony będźieſz/ ty y wſzyſtek dom twoj. 15 A gdym ja począł mowić/ przypadł Duch Swięty ná nie/ jáko y ná nas e ná początku. 16 Y wſpomniałem ná słowo PAńſkie/ jáko był powiedźiał: Janći f chrzćił wodą/ ále wy będźiećie ochrzczeni Duchem g Swiętym. 17 Ponieważ a im tedy Bog dał rowny dar/ jáko y nam wierzącym w PAná Jezuſá Chryſtuſá/ y ktożem ja był/ ábym mogł zábronić Bogu? 18 A to uſłyſzawſzy/ uſpokojili śię/ y chwalili Bogá mowiąc: Toć tedy y Pogánom dał Bog pokutę ku żywotowi.

19 Lecż oni/ ktorzy h byli rozproſzeni przed utrapieniem/ ktore śię ſtáło dla Szczepaná/ przeſzli áż do Fenicyey y Cypru y do Antyochiey/ nikomu nic opowiádájąc słowá *Bożego*, tylko sámym Zydom. 20 A byli niektorzy z nich mężowie z Cypru y z Cyreny/ ktorzy przyſzedſzy do Antyochiey/ mowili Grekom/ opowiádájąc PAná Jezuſá. 21 Y byłá z nimi k ręká Páńſka/ á wielki poczet uwierzywſzy/ náwroćił śię do PAná.

Margin notes: o Dźiej. 2. 24. p Mát. 16. 14. Luká. 24. 36. LE. ná Poniedźiał. Swiąteczny q Mát. 28. 19. Márk. 16. 15. Janá. 15. 27. r Dźiej. 17. 31. Rzym. 2. 16. s Jerem. 31. 34. Mich. 7. 18. Luka. 1. 77. Janá. 1. 29. t Márk. 16. 17. Dźiej. 2. 6. u Dźiej. 8. 36. y 11. 17. a 1 Moj. 43. 32. 5 Moj. 7. 1. b Dźiej. 10. 9. c Ezech. 4. 14. d Dźiej. 10. 20. y 15. 7. e Dźiej. 2. 4. f Mátt. 3. 11. Márk. 1. 8. Luka. 3. 16. Janá. 1. 33. Dźiej. 1. 5. g Dźiej. 2. 3. y 8. 17. h Dźiej. 15. 8. i Dźiej. 8. 1. 4. k Dźiej. 2. 47.

m im Bog Saulá / syná Cysowego / męzá z pokolenia Benjáminowego / przez lat czterdźieśći. 22 ✣ A gdy go n odrzućił / wzbudźił im Dawidá zá Krolá ; ktoremu tesz świádectwo wydawájąc / powiedźiał :Ználazłem o Dawidá syná Jessego / męzá według sercá mego / ktory będźie czynił wszystkie wolą moję. 23 ✣ Z jegoż násienia Bog p według obietnice wzbudźił Izráelowi zbáwićielá JEzusá. 24 ✣ Przed ktorego przyśćiem q kazał Jan chrzest pokuty wszystkiemu ludowi Izráelskiemu. 25 ✣ A gdy Jan dokonał biegu *swego*, rzekł: Kim mię być r mniemaćie / nie jestem ja : ále oto idźie zá mną / u ktorego nog obuwia nie jestem godźien rozwiązáć.

26 MĘzowie bráćia / synowie narodu Abráhámowego / y ktorzy śię miedzy wámi Bogá boją / wamći s słowo zbáwienia tego posłáne jest. 27 ✣ Abowiem ći co mieszkáją w Jeruzalem y Przełożeni ich / nieznájąc tego JEzusá y głosow t Prorockich / ktore przez káżdy Sábbát bywáją czytáne ; wypełnili je osądźiwszy go. 28 ✣ A żadney przyczyny śmierći *w nim* nie ználazszy / prośili Piłatá / áby był u zábity. 29 ✣ A gdy wykonáli wszystko co o nim było nápisáno / zdjąwszy go z drzewá / 30 włożyli go do grobu. ✣ Ale go Bog wzbudźił x od umárłych. 31 ✣ Ktory widźiány y jest przez wiele dni / od tych ktorzy z nim pospołu przyszli z Gálilejey do Jeruzalem / ktorzy są świádkámi jego do ludu. 32 ✣ Y my wam powiádamy tę obietnicę / ktora śię z Ojcom stáłá : iż ją Bog wypełnił / nam dźiatkom ich / 33 wzbudźiwszy JEzusá. ✣ Jáko też w Psálmie wtorym nápisáno jest / Syn moj jesteś a ty / Jam ćiebie 34 dźiś zpłodźił. ✣ A iż go wzbudźił od umárłych / áby śię więcey nie wroćił do skáżenia / ták powiedźiał : Dam wam b święte dobrodźiejstwá Dawidowe wierne. 35 ✣ Przeto y indźiey powiáda : Nie dasz Swiętemu c twemu widźieć skáżenia. 36 ✣ Abowiemći Dawid *zá* d wieku swego usłużywszy woli Bożey / zásnął y przyłączony jest do Ojcow 37 swojich / á widźiał skáżenie. ✣ Lecz ten ktorego Bog wzbudźił / nie widźiał 38 skáżenia. ✣ Niechże wam tedy będźie wiádomo męzowie bráćia / iż śię wam przez e tego opowiáda odpu- 39 szczenie grzechow ; ✣ Y od wszystkiego / od czegośćie f nie mogli być przez Zakon Mojżeszow uspráwiedliwieni / przez tego káżdy wierzący 40 uspráwiedliwiony bywa. ✣ A przetoż pátrzćie / áby ná was nieprzyszło to co powiedźiano w Prorocech: 41 ✣ Obaczćie g wy wzgárdźićiele / y dźiwujćie śię / á wniwecz śię obroććie : Bo Ja spráwuję spráwę zá dni wászych / spráwę ktorey nie wierzyćie / choćby wam kto *o niey* powiádał.*

42 A Gdy oni wychodźili z boźnice Zydowskiey / prośili ich Pogánie / áby y w drugi Sábbát mowili 43 do nich tesz słowá. ✣ A po rozpuszczeniu zgromádzenia / poszło wiele Zydow / y nabożnych Nowowiernikow zá Páwłem y Bárnábaszem : ktorzy h mowiąc do nich / rádźili im áby 44 trwáli w łásce Bożey. ✣ A w drugi Sábbát / niemal wszystko miásto śię zgromádźiło ná słuchánie sło- 45 wá Bożego. ✣ Tedy Zydowie widząc lud / nápełnieni są zazdrośći ; y sprzećiwiáli śię temu co Páweł powiádał / mowiąc przećiwko temu y 46 bluźniąc. ✣ A Páweł y Bárnábasz / bespiecznie mowiąc / rzekli : Wamći nápierwey miáło być opowiádáne słowo Boże ; ále ponieważ je i odrzucaćie / á osądzaćie śię być niegodnymi żywotá wiecznego / otoż śię 47 obracamy do Pogan. ✣ Abowiem nam ták rozkazał PAN / *mowiąc* : Położyłem ćię k świátłośćią Pogánom / ábyś był zbáwieniem áż do 48 krájow ziemie. ✣ A słysząc to Pogánie / rádowáli l śię / y wielbili słowo PAńskie : y uwierzyli ile ich kolwiek było zporządzonych do ży- 49 wotá wiecznego. ✣ Y roznosiło śię słowo PAńskie po wszystkiey oney 50 krájinie. ✣ A Zydowie poduszczáli niewiásty nabożne y uczćiwe / y przedniejsze w mieśćie : á wzbudźili m prześládowánie przećiwko Páwłowi y przećiwko Bárnábaszowi / y wy- 51 gnáli je z gránic swojich. ✣ A oni

otrząs-

otrząsnąwszy proch n z nóg swoich ná nie/ przyszli do Ikoniey. A uczniowie byli nápełnieni rádości y Duchá Swiętego.

n Mátt. 10.14. Márk. 6. 11. Luká. 9. 5. Dziej. 18. 6.

ROZDZIAŁ XIV.

Páwłá y Bárnábaszá. 5. z Ikonium wyrzucone. 6. Páweł w Listrze 10. chromego uzdrowił. 13. Sobie ofiárowáć nie dopuścił. 19. Ukámienowány. 23. Wiele kościołow przeszedł. 26. Potym się wrocił do Antyochiey.

1 Y Stáło się w Ikániey/ że tákże weszli do bożnice Zydowskiey/ á ták mowili że uwierzyło y Zydow 2 y Grekow wielkie mnostwá. Lecz Zydowie ktorzy nie uwierzyli/ podburzyli y zájątrzyli sercá Pogá- 3 now przećiwko bráći. Y byli tám przez długi czás/ bespiecznie mowiąc w PAnu/ ktory dawał świádectwo słowu a łáski swojey/ y czynił to/ że się działy známioná y cudá przez ręce ich. 4 Y rozerwáło się mnostwo miejskie: y byli jedni z Zydámi/ á drudzy z Apostołámi. 5 A gdy się wzburzyli y Pogánie y Zydzi z Książęty swojimi/ áby je zelżyli y ukámienowáli: 6 Zrozumiawszy to, uciekli do miast b Lykáońskich/ do Listry y do Derby y do okolicznej krájiny. 7 A tám kazáli Ewángelią.

a Márk. 16.20. Zyd. 2. 4.

b Mátt. 10.23.

8 A Mąż niektory w Listrze chory c ná nogi śiedźiał/ będąc chromy z żywotá mátki swojey/ ktory 9 nigdy nie chodźił. Ten słuchał Páwłá mowiącego: ktory náń pilnie pátrząc y widząc iż miał wiárę 10 żeby mogł być uzdrowiony/ Rzekł wielkim głosem: Stań prosto ná nogi twoje: Y d wyskoczył/ y chodźił. 11 A lud widząc co Páweł uczynił/ podnieśli głos swoj mowiąc e po Lykáońsku; Bogowie/ stawszy się podobni ludźiom/ zstąpili do nas. 12 Y náziwáli Bárnábaszá Jowiszem/ á Páwłá Merkuryuszem: poniewasz on prowádźił rzecz. 13 Tedy Kápłan Jowiszá/ ktory był przed miástem ich/ woły z wieńcámi do wrot przywiodszy/ chćiał ofiáry z ludem spráwowáć. 14 Co gdy usłyszeli Apostołowie Bárnábasz y Páweł/ rozdárszy száty swoje/ wpádli miedzy lud wo- 15 łájąc/ Y mowiąc. Mężowie/ czemu to f czynićie? Y myśmyć ludźie/ tymże biedam jáko y wy poddáni: ktorzy wam opowiádamy/ ábyśćie śię od tych márnośći náwroćili do Bogá żywego/ ktory uczynił niebo y źiemię g y morze y wszystko co w nich jest. 16 Ktory zá przeszłych wiekow dopuszczał wszystkim h Pogánom/ áby chodźili zá drogámi swymi. 17 Aczkolwiek nie zániechał sámego i śiebie procz świádectwá/ czyniąc dobrze/ dawájąc nam z niebá dżdże y czásy urodzájne? nápełniájąc pokármem y weselem sercá násze. 18 A to mowiąc/ záledwie uspokojili lud/ że im nie ofiárował.

c Dziej. 3. 2.

d Ezai. 35. 6.

e Dziej. 28.10.

19 Y Nádeszli z Antyochiey y z Ikonium Zydowie: ktorzy námowiwszy lud/ y ukámienowawszy k Páwłá/ wywlekli zá miásto/ mniemájąc żeby umárł. 20 Lecz gdy go uczniowie obstąpili/ wstawszy wszedł do miástá: á názájutrz odszedł z Bárnábaszem do Derby. 21 A opowiedźiawszy Ewángelią onemu miástu/ y wiele uczniow pozyskawszy/ wroćili się do Listry/ do Ikoniey y do Antyochiey: 22 Utwierdzájąc dusze uczniow/ y nápominájąc áby trwáli l w wierze y mowiąc; Ze przez wiele m ućiskow/ muśimy wnijść do krolestwá Bożego. 23 A gdy im przez głosy postánowili Stársze w káżdym zborze/ y modlili się z postámi/ poruczyli je PAnu/ w ktorego uwierzyli. 24 A przeszedszy Pisydyą/ przyszli do Pámfiliey. 25 Y opowiedźiawszy słowo Boże w Pergiey/ poszli do Atáliey. 26 A z támtąd płynęli do Antyochiey: z kąd byli oddáni łásce Bożey ku tey spráwie n ktorą wykonáli. 27 A gdy tám przyszli y zgromádźili Zbor/ oznájmili co Bog przez nie uczynił/ á iż Pogánom drzwi wiáry otworzył. 28 Y zmieszkáli tám czás niemáły z uczniámi.

f Dziej. 10.26.

g 1 Moj. 1. 1. Psalm 33. 6. y 104.2 y 146.6 Jan. 1. 1. Objáw. 14. 7.

h Psalm 81.13.

i Rzym. 1. 19.

k 2 Kor. 11.25.

l Dziej. 11.23 y 13.43

m Job. 7. 3. Psalm 34.20 Mátt. 7. 14 y 10.1[illegible] Luká 13.24 y 21.1[illegible] 2 Tym. 3. 1[illegible] 1 Piotr 5. 1[illegible] Objáw. 13,1[illegible] y 14.1[illegible]

n Dziej. 13. [illegible]

ROZDZIAŁ XV.

Niektorzy chćieli kłáść járzmo zákonne ná Antyochenczyki. 6. W czym gdy się rádzono Apostołow, oni przez list spráwę o tym dáli. 36. A Páweł

roz-

rozstawszy się z Bárnábaszem, kośćioły Azyátyckie náwiedzał.

1 A Niektorzy przyszedszy z Judskiey *ziemie*, náuczáli bráćią; Iż / jeśli śię nie obrzeżećie a według zwyczáju b Mojżeszowego / nie możećie być zbáwieni.

Gálát. 5. 2.
b 1 Moj. 17.10.
c Gálát. 2. 1.

2 A gdy roznicá y spor niemáły Páwek y Bárnábasz mieli z nimi; postánowili / c áby Páwel y Bárnábasz y niektorzy inni z nich szli do Apostołow / y do Stárszych do Jeruzalem z strony tego sporu. 3 Oni tedy będąc odprowádzeni od Zboru / szli przez Fenicyą y Sámáryą / powiádájąc o náwroceniu Pogánow : y uczynili wielką rádość wszystkiey bráći. 4 A gdy przyszli do Jeruzalem / przyjęći byli od Zboru y od Apostołow y Stárszych : y opowiedźieli cokolwiek Bog przez nie czynił. 5 Ale powstáli niektorzy z Sekty Fáryzeuszow ktorzy byli uwierzyli / mowiąc : Że ich trzebá obrzezáć / y rozkazáć im / żeby záchowáli zakon Mojżeszow. 6 Zgromádźili śię tedy Apostołowie y stárszy / áby wejrzeli w tę spráwę.

7 A Gdy był wielki spor *o tym*, powstawszy Piotr / rzekł do nich: Mężowie bráćia / á wy wiećie że od dawnych dni Bog *mię* obrał miedzy wámi / áby przez ustá moje Pogáni słucháli słowá Ewángeliey / y uwierzyli. 8 A Bog d ktory zna sercá / wydał im świádectwo / dawszy im Duchá Swiętego jáko y nam 9 Y nie uczynił *żadney* rozności e miedzy námi á nimi / wiárą oczyśćiwszy sercá ich. 10 Przetoż teraz / przecz kuśićie Bogá / kłádąc f járzmo ná szyję uczniow / ktorego áni Ojcowie nászy / áni my / znośići jesteśmy nie mogli? 11 Ale przez łáskę Páná g Jezusá Chrystusá wierzymy / iż będźiemy zbáwieni / tym sposobem jáko y oni. 12 Y milczáło wszystko ono mnostwo / á słucháli Bárnábászá y Páwłá / ktorzy opowiádáli / jáko wielkie známioná y cudá czynił Bog przez nie miedzy Pogány. 13 A gdy oni umilkneli / opowiedźiał Jákub mowiąc : Mężowie bráćia / słuchajćie mię. 14 Symon powiedźiał / jáko Bog napierwey wejrzał ná Pogány áby *z nich* wziął lud Jmieniowi swemu. 15 A z tym śię zgadzáją mowy Prorockie jáko jest nápisano: 16 Potym śię wrocę / á pobuduję h záśię Przybytek Dawidow upádły / á obáliny jego záśię pobuduję / y znowu go wystáwię. 17 Aby ći co pozostáli z ludźi / szukáli PAná ; y wszyscy narodowie / nád ktorymi wzywano Jmienia mojego / mowi Pan ktory to wszystko czyni. 18 Znájome są Bogu od wieku wszystkie spráwy jego. 19 Przetoż moje zdánie jest / żeby nie trwożyć tych ktorzy śię z Pogánow do Bogá náwrácáją. 20 Ale *ráczey* pisáć do nich / áby śię wstrzymawáli i od zplugáwienia báłwánow / y od k wszeteczeństwá / y od rzeczy dáwionych / y ode krwie. 21 Abowiem Mojżesz od dawnych wiekow ma w káżdym mieśćie te / ktorzy go opowiádáją ; gdyż go w bożnicách ná káżdy Sábbát czytáją.

d 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 29.17. Psalm 7. 10. Jerem 11.20. y 17.12
e Dziej. 10.43.
f Mátt 23. 4.
g Efez. 2. 8. 2 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 4.
h Amos 9. 11.
i 2 Moj. 20. 4.
k 1 Tess. 4. 3.

22 Tedy śię zdáło Apostołom y stárszym ze wszystkim Zborem / áby wybráne z pośrzod śiebie męże posłáli do Antyochiey z Páwłem y z Bárnábaszem ; *to jest* Judásá ktorego zwano Bársábaszem / y Sylę / męże przedniejsze miedzy bráćią. 23 Nápisawszy to przez rękę ich ; Apostołowie / y stárszy / y bráćia tym ktorzy są w Antyochiey / y w Syryey y w Cylicyey bráći / ktorzy *są* z Pogánow / zdrowia życzymy. 24 Poniewáżeśmy słyszeli / że niektorzy l wyszedszy od nas / zátrwożyli was słowy / wátląc dusze wásze / á mowiąc ; Że śię muśićie obrzezowáć / y zakon záchowywáć / ktoremeśmy *tego* nie poruczyli : 25 Zdáło śię nam jednomyślnie zgromádzonym / posłáć do was męże wybráne z miłymi nászymi / z Bárnábaszem y z Páwłem: 26 Z ludźmi ktorzy wydáli dusze swe dla Jmienia PAná nászego JEzusá Chrystusá. 27 Przetoż posłáliśmy Judásá y Sylę / ktorzy wam y ustnie toż powiedzą. 28 Abowiem zdáło śię Duchowi Swiętemu y nam / ábyśmy wiecey nie kłádli ná was żadnego ćiężaru / oproćz tych rzeczy potrzebnych. 29 Abyśćie śię wstrzymawáli od rzeczy báłwánom ofiárowánych / y od

l Gálát. 2. 4.

krwie/

krwie/ pod rzeczy dawionych/ y od wszeteczeństwá: ktorych rzeczy jeśli śie strzedz będźiećie/ dobrze uczynićie. 30 Miejćie śie dobrze. A ták oni będąc odpráwieni/ przyszli do Antyochiey; á zgromádźiwszy mnostwo/ oddáli list. 31 A przeczytawszy/ rádowáli śię z oney m pociechy. 32 A Judás y Sylás/ będąc y oni Prorokámi/ długimi słowy nápominali bráćia/ y utwirdzáli je. 33 A zmieszkawszy tám do czásu/ odpráwieni są z pokojem od bráći do Apostołow. 34 Lecz Syli zdáło śię tám zostáć. 35 Tákże Páweł y Bárnábasz zmieszkáli w Antyochiey/ náuczájąc y opowiádájąc z wiela innych/ słowo PAńskie.

36 A Po kilku dni rzekł Páweł do Bárnábaszá: Wroćiwszy śię/ náwiedźmy bráćia násze po wszystkich mieśćiech/ w ktorychesmy opowiádáli słowo PAńskie/ jákoli śię máją. 37 Tedy Bárnábasz rádźił/ áby z sobą wźięli y n Jáná/ ktorego zwano Márkiem. 38 Ale śię to Páwłowi o nie zdáło bráć tego z sobą/ ktory był odszedł od nich z Pámfiliey/ á nie chodźił z nimi ná one prace. 39 Y wszczął śię miedzy nimi wielki gniew; ták iż odszedł jeden od drugiego: á Bárnábasz wźiąwszy z sobą Márká/ płynął do Cypru. 40 Ale Páweł obrawszy sobie Syle wyszedł/ będąc poruczony łásce Bożey od bráći. 41 Y przechodźił Syryą y p Cylicyą/ utwirdzájąc Zbory.

m 1. Przestrogi.

n Koloss. 4. 10.

o Dźiej. 13. 13.

ROZDZIAL XVI.

Páweł obrzezał Tymoteuszá. 12. *W Filippis mieszkájąc, Lydyą ná wiarę náwroćił.* 16. *Wieszczego Duchá z dźieweczki wypądźił.* 20. *Dla tego rozgámi sieczony.* 24. *y z Sylą do więźienia podány.* 27. *Ciemnicá śię otworzyłá.* 31. *Stroż uwierzył w Chrystusá.* 35. *A Páweł y Sylás wypuszczeni,* 40. *weszli w dom Lydyey.*

1 Y Przyszedł do Derby y do Listry. A oto tám był uczeń niektory imieniem a Tymoteusz/ syn niektorey niewiásty Zydowki wierney/ á Ojcá Greká. 2 Temu świádectwo dawáli bráćia ktorzy byli w Listrze y w Ikoniey. 3 Chćiał tedy Páweł áby ten z nim b szedł: ktorego wźiąwszy/ obrzezał dla Zydow ktorzy byli ná onych mieyscách. Bo wszyscy wiedźieli/ że Ojciec jego był Grekiem. 4 A gdy chodźili po mieśćiech/ podawáli im ku c chowániu ustáwy/ ktore były postánowione od Apostołow/ y Stárszych/ ktorzy byli w Jeruzalem. 5 A ták śię Zbory utwirdzáły w wierze; y przybywáło ich w liczbie ná káżdy dźień.

6 Tedy przeszedszy Frygią y Gálátską kráinę/ záwśćiągnieni będąc od Duchá Swiętego/ áby nie opowiádáli słowá Bożego w Azyey. 7 Przyszedszy do Mizyey/ kuśili śię iść do Bityniey/ ále im Duch Jezusow nie dopuśćił. 8 Tedy minąwszy Mizyą/ zstąpili d do Troády. 9 Y pokazáło śię Páwłowi w nocy widzenie: Mąż niejáki Mácedończyk stał prosząc go y mowiąc: Przepraw śię do Mácedoniey/ á rátuj nas. 10 A ujrzawszy to widzenie/ záraześmy śię stáráli o to/ jákobyśmy śię puśćili e do Mácedoniey; będąc tego pewni/ iż nas PAn powołał/ ábyśmy im kazáli Ewángelią. 11 Puśćiwszy śię tedy z Troády/ prostośmy bieżeli do Sámotráciey; á názájutrz do 12 Neápolu. A z támtąd do Filippowá/ ktore jest pierwsze miásto tey częśći Mácedoniey nowo osádzone. Y zostáliśmy w onym mieśćie przez kilká dni.

13 A W dźień Sábbátu/ wyszliśmy przed miásto nád rzekę/ gdźie zwykły bywáć modlitwy: á uśiadszy/ mowiliśmy do niewiast ktore śię tám były zeszły. 14 A niektora niewiástá imieniem Lydya/ ktora szárłat przedawáłá w mieśćie Tyátyrskim/ Bogá śię bojąca/ słucháłá; ktorey PAn otworzył serce/ áby pilno słucháłá tego co Páweł mowił. 15 A gdy śię ochrzćiłá y dom jey/ prośiłá mowiąc: Ponieważeśćie mię osądźili wierną bydź PAnu/ wszedszy do domu mego mieszkajćie: y przymuśiłá nas.

16 Y Stáło śię/ gdyśmy szli ná modlitwę/ iż niektora dźieweczká co miáłá Duchá wieszczego/ zábieżáłá nam; á tá wielki zysk pánom

b 1 Kor. 9. 20.

c Dźiej. 15. 10.

d 2 Kor. 2. 12.

e Dźiej. 20. 1.

a Rzym 16. 21. Filip. 2. 19. 1 Tess. 3. 2.

17 swojim f przynośiłá wrożąc. ♣ Tá chodząc zá Páwłem y zá námi / wołáłá mowiąc : Ci ludźie sługámi są Bogá nawyższego/ ktorzy nam opowiádáją drogę zbáwienia. 18 ♣ A to czyniłá przez wiele dni. Ale Páweł bolejąc nád tym / y obroćiwszy śię rzekł onemu duchowi : Rozkázuję ć w Imieniu JEzusá CHrystusá/ ábyś wyszedł od niey. Y wyszedł onejże godźiny.

19 A Widząc pánowie jey / iż zginęłá nádźieja zysku ich/ pojimawszy g Páwłá y Syle / ćiągneli je ná rynek przed Urząd. 20 ♣ A stáwiwszy je przed Hetmány / rzekli : Ci h ludźie czynią zámieszánie w mieśćie nászym/ będąc Zydámi. 21 ♣ Y opowiádáją zwyczáje / ktorych śię nam nie godźi przyjimowáć / áni záchowywáć ; ponieważeśmy Rzymiánie. 22 ♣ Y powstáło pospolstwo przećiwko nim: á Hetmáni rozdárszy száty ich/ 23 kazáli je i śiec rozgámi(♣ A gdy im wiele plag zádáli / wrzućili je do więźienia / przykazawszy strożowi więźienia / áby ich dobrze opátrzył. 24 ♣ Ktory wźiąwszy tákie rozkazánie/ wsádźił je do naglębszego więźienia/ á nogi ich zámknął w kłodę.

25 A O połnocy k Páweł y Sylás modląc śię chwalili Bogá pieśniámi/ ták/ że je słyszeli więźniowie. 26 ♣ Y powstáło z prętká wielkie trzęśienie źiemie, że śię poruszyły grunty więźienia / y zárázem śię otworzyły l wszystkie drzwi ; y wszystkich śię związki rozwiązáły. 27 ♣ A ocućiwszy śię stroż więźienia / y ujrzawszy otworzone drzwi u więźienia/ dobył mieczá / chcąc śię sam zábić ; mniemájąc iż więźniowie poućiekáli. 28 ♣ Lecz Páweł záwołał głosem wielkim / mowiąc : Nie czyń sobie nic złego ; bośmy sám wszyscy. 29 ♣ A kazawszy záświećić wpadł *tám*, á drząc przypadł *do* nog Páwłowi y Syli. 30 ♣ A wywiodszy je z więźienia rzekł ; Pánowie / co m mam czynić / ábym był zbáwiony? 31 ♣ A oni rzekli : Wierz w PAná JEzusá n CHrystusá/ á będźiesz zbáwiony ty/ 32 y dom twoj. ♣ Y opowiádáli mu słowo PAńskie/ y wszystkim ktorzy byli w domu jego. 33 A wźiąwszy je onejże godźiny w nocy / omył rány *ich* : á ochrzćił śię zárázem on / y wszyscy 34 *domownicy* je°. ♣ A wprowádźiwszy je do domu swego / nágotował *im* stoł ; y weselił śię ze wszystkim domem *swojim*, uwierzywszy Bogu.

35 A Gdy był dźień / posłáli Hetmáni sługi miejskie/ mowiąc : Wypuść one ludźie. 36 ♣ Y oznájmił stroż więźienia te słowá Páwłowi ; Iż Hetmáni posłáli / ábyśćie byli wypuszczeni : teraz tedy wyszedszy idźćie 37 w pokoju. ♣ Ale im Páweł rzekł: Ućiekszy nas jáwnie *rozgámi* nie przekonánych / gdyżeśmy są ludźie o Rzymiánie/ wrzućili do więźienia ; á teraz nas potájemnie wyganiáją! Nic z tego : Ale sámi niech przyjdą y 38 wyprowádzą nas. ♣ Tedy powiedźieli Hetmánom słudzy miejscy te słowá. Y zlękli śię / usłyszawszy że 39 byli Rzymiánie. ♣ A przyszedszy/ przeprośili je: á wywiodszy *je* prośili ich áby wyszli p z miástá. 40 ♣ Wyszedszy tedy z więźienia/ wyszli do Lydiey : á ujrzawszy brácią / poćieszyli je/ y odeszli.

ROZDZIAL XVII.

Páweł w Tessáloniće Chrystusá opowiádájąc. 6. Od Jázoná przyjęty. 10. Do Berey wyprawiony. 15. Z támtąd do Aten przyszedszy. 19. w Areopágu. 23. nieznájomego Bogá opowiádał. 34. Záczym niektorzy przystáli do wiáry.

1 A Przeszedszy Amfipolim/ y Apolloniá / przyszli do Tessáloniki/ 2 gdźie byłá bożnicá Zydowska. ♣ Tedy Páweł według zwyczáju *swego* wszedł do nich ; á przez trzy Sábbáty kazał im z pismá. 3 ♣ Wywodząc y pokázując to / że CHrystus miał ćierpieć a y powstáć od umárłych : á iż ten JEzus jest CHrystusem ktorego ja wam opowiádam. 4 ♣ Y uwierzyli niektorzy z nich / á przyłączyli śię do Páwłá y do Syle / y wielkie mnostwo nabożnych Grekow / y niewiast przedniejszych niemáło. 5 ♣ Ale Zydowie/ ktorzy nie uwierzyli / zjęći zazdrośćią / przywźiąwszy do śiebie niektore lekkomyślne y złe męże / á zebrawszy kupę / uczynili rozruch w mieśćie ; á nászedszy ná dom Jázonow / szukáli

ich/

f Dźiej. 19.34.
g 2 Kor. 6. 5.
h Dźiej. 17. 5.
i 2 Kor. 11.25. 1 Tess. 2. 2.
k Dźiej 4. 31.
l Dźiej. 5. 19.
m Dźiej. 2. 37.
n Márk. 16.16 Iană. 3. 16. y 6.40. 1 Iană. 5. 10.
o Dźiej. 22.24
p Mát. 8. 34. Márk. 5. 17. Luk. 8. 37.
a Psalm 22. 7. Ezái. 50. 6. y 53.3. Mát. 16.21. y 20.18 Márk. 8. 31. Luk. 9. 22. y 18.31 y 24.7.

6 ich/ wiedli ie wiedli przed lud. A nie znalazszy ich/ ciagnęli Jazoná y niektorá bráćia do Przełożonych miástá/ wołáiac: Oto ći/ ktorzy wszystek b świát wzruszyli/ y tu *też* przyszli! 7 Ktore przyiął Jázon: A ći wszyscy czynia przećiwko dekretom Cesárskim; powiádáiac/ iż iest 8 inszy Krol JEzus/ A ták wzburzyli pospolstwo y Przełożone miástá 9 ktorzy to słyszeli. Ale *oni* wźiawszy słuszną spráwę od Jázoná y od innych/ puśćili ie.

10 A Bráćia wnet w nocy wysłáli y Páwłá y Syle do Berey: ktorzy tám przyszedszy/ weszli do boźnice Zydowskiey. 11 A ći byli zacnieyszy nád one co byli w Tessálonice/ ktorzy przyięli słowo *Boże* ze wszystka ochota/ ná káżdy dźień rozsądzáiac c pismá/ ieśliby się to ták 12 miáło. Przetoż wiele ich z nich uwierzyło/ y Greckich niewiast uczćiwych/ y mężow niemáło. 13 A gdy się dowiedźieli oni co byli z Tessáloniki Zydowie/ że y w Berey opowiádáne było słowo Boże od Páwłá/ przyszli y tám podburzáiac po- 14 spolstwo. Ale bráćia wnet wysłáli Páwłá/ áby szedł iákoby do morzá: á Sylás y Tymoteusz tám zostáli. 15 A ći ktorzy prowádźili Páwłá/ doprowádźili go áż do Aten: á wźiawszy rozkazánie do Syle y do Tymoteuszá/ żeby co naryehley przyszli do niego/ odeszli.

16 A Gdy ich Páwel w Ateniech czekał/ d poruszał się w nim Duch iego/ widząc ono miásto poddáne báłwochwálstwu. 17 A przetoż miewał rozmowę z Zydámi/ y z *ludźmi* nabożnymi/ w boźnicy y ná rynku ná káżdy dźień/ z kim się *mu* 18 trafiło. Tedy niektorzy z Epikurow y z Stoikow Filozofowie/ spieráli się z nim: A niektorzy mowili; Coż wżdy ten plotká mowić chce? A drudzy; Zda się być opowiádáczem obcych bogow. Bo im JEzusá y zmartwych wstánie opowiádał. 19 A porwawszy go/ wiedli do Areopágu mowiac: Możemyli wiedźieć co to iest zá nowa náuká ktora ty opowiádasz? 20 Bo iákieś obce rzeczy przynosisz do uszu nászych. Chcemy 21 tedy wiedźieć/ co wżdy z tego ma być? (A wszyscy Ateńczycy/ y cudzoźiemscy gośćie niczym inszym się nie báwili/ tylko powiádániem ábo słuchániem nowin.)

22 TEdy Páwel stánąwszy w pośrzodku Areopágu/ rzekł: Mężowie Ateńscy/ z káżdey miáry was 23 widzę náder nabożne. Abowiem przechadzáiac się/ y przypátruiac wászym nábożeństwom/ ználazłem też Ołtarz/ ná ktorym nápisano; Nieznáiomemu Bogu. Ktorego tedy nie znáiac chwalićie/ tego ia 24 wam opowiádam. Bo ktory f uczynił świát y wszystko co ná nim ten bedac PAnem niebá y źiemie/ nie mieszka g w kośćielech ręka uczy- 25 nionych: Ani rękomá ludzkimi h chwalony bywa/ *iákoby* czego potrzebował: ponieważ on dawa i wszystkim żywot/ y oddech/ y wszystko. 26 Y uczynił z iedney krwie wszystek narod ludzki/ áby mieszkał po wszystkim obliczu źiemie; zámierzywszy przed tym rozrządzone czásy/ y zámierzone gránice mieszkánia ich: 27 Aby szukáli PAná; owaby go snadź námacáli y ználeźli: áczkolwiek 28 od káżdego z nás nie iest dáleko. Abowiem w nim żywiemy/ y ruchamy się/ y iesteśmy; iá y niektorzy z wászych Poetow powiedźieli: Żeśmy 29 y *my* rodźina iego. Bedac tedy rodźina Boża/ nie mamy k rozumieć żeby złotu/ ábo śrebru/ ábo kámieniowi misternie rytemu/ ábo wymysłowi człowieczemu/ Bog 30 miał być podobny. Aczkolwiek tedy przeglądał Bog czásom tey niewiádomośći: *ále* teraz oznáymuie l ludźiom wszystkim wszedy/ áby po- 31 kutowáli. Przeto iż m postánowił dźień/ w ktory będźie sadźił wszystek świát w spráwiedliwośći przez męża/ ktorego *ná to* náznáczył/ upewniáiac o tym wszystkie/ wzbudźiwszy go od umárłych.

32 A Usłyszawszy o zmartwychwstániu/ iedni się náśmiewáli; á drudzy mowili: Będźiemy ćie znowu o tym słucháć. 33 Y ták Páwel 34 wyszedł z pośrzodku nich. A mężowie niektorzy przyłaczywszy się do niego/ uwierzyli: miedzy ktorymi

b Dźiej. 16.20.
c Ezái. 8. 20. y 34.16 Luká. 16.29. Janá. 5. 39. 1 Tym. 4. 16. 1 Piotr 1. 10.
d G. Był zá- ostrzony.
e G. Słowo- śiewcá.
f 1 Moy. 1. 1. Psalm 33. 6. y 104.2 y 146.6
g 2 Kron 6. 18. Ezái. 66. 1.
h Psalm 50. 8.
i Psalm 21. 5. y 27.1. y 36.7.
k Ezái. 45.18.
l Rzym. 16.26. Efez. 2. 9. y 3. 5. Koloss. 1. 26. 1 Tym. 1. 10. 1 Piotr 1. 20.
m Rzym. 2. 16.

teź

też był y Dyonizyus Areopágitczyk/ y niewiástá imieniem Dámárys / y inni z nimi.

ROZDZIAŁ XVIII.

Páwłá w Koryncie prácującego, y słowo Boże opowiádájącego. 9. Cieszy PAn. 12. Ktorego oskárżono przed Gallionem. 16. Ale prozno. 18. A on ztąd do Syryjey. 19. Potym do Efezu szedszy. 23. w Galilejey y w Frygijey Zbory w wierze utwirdzał. 24. A Apollos od Akwilásá wyćwiczony bedąc. 28. PAná Chrystusá z wielkim pożytkiem opowiádał.

1 POtym Páweł odszedszy z Aten/ 2 przyszedł do Koryntu. A ználazszy niektorego Zydá imieniem a Akwile rodem z Pontu / ktory był świeżo ze Włoch przyszedł z Pryscyllą żoną swą / (dla tego iż był Klaudyusz postánowił/ áby wszyscy Zydowie z Rzymu wyszli) przyszedł do nich. 3 A iż był tegoż rzemiesłá/ mieszkał u nich / y robił: ábowiem rzemiosło ich było robić namioty. 4 Tedy miewał rozmowę w bożnicy ná káżdy Sábbát / y pozyskawał y 5 Zydy y Greki. A gdy przyszli z Mácedoniey Sylás y Tymoteusz / ściśniony był w Duchu Páweł/ oświadczájąc Zydom/ że JEzus jest 6 Chrystusem. Lecz gdy się oni sprzećiwiáli y bluźnili / otrząsnąwszy proch b z szat/ rzekł do nich: Krew wászá ná głowę wászę; jam jest czysty: od tego czásu pojdę do Pogánow. 7 A odszedszy z támtąd/ wszedł do domu niejákiego *człowieká*, imieniem Justá / służącego Bogu: ktorego dom był podle sámey bożnice. 8 Lecz Kryspus Przełożony c bożnice/ uwierzył PAnu ze wszystkim domem swojim: y wiele z Koryntczykow słuchájąc uwierzyli/ y ochrzczeni są.

9 ZAtym PAN d rzekł Páwłowi w nocy w widzeniu: Nie boj się/ 10 ále mow; á nie milcz. Bom Ja jest z tobą; á żaden się ná cię nie tárgnie/ áby ć miał co złego uczynić: Abowiem Ja wielki lud e mam w 11 tym mieśćie. Y mieszkał *tám* rok y sześć miesięcy/ náuczájąc u nich słowá Bożego.

12 A Gdy Gállio był Stárostą w Acháiey/ powstáli jednomyślnie Zydowie przećiwko Páwłowi: y przywiedli go do Sądu/ mowiąc: 13 Ten námawia ludźie / áby przećiwko Zakonowi Bogá chwalili. 14 A gdy Páweł miał ustá otworzyć/ rzekł Gállio do Zydow: O Zydowie/ gdyby się wam było jákie bezprawie f stáło / ábo jáka krzywdá/ słusznieby m was znosił. 15 Lecz jeśli jest jáka gádká o słowiech y o imionách y o zákonie wászym / sámi *tego* pátrzćie: ábowiem ja tego sędźią 16 być nie chcę. Y odegnał je od 17 Sądowey stolice. Tedy porwawszy wszyscy Grekowie Sostená Przełożonego g bożnice / bili go przed Sądową stolicą: á Gállio ná to nic nie dbał.

18 A Páweł pomieszkawszy tám jeszcze przez niemáło dni / pożegnawszy się z bráćią/ płynął do Syryjey: á z nim Pryscyllá / y Akwilás h ogoliwszy głowę w Kenchreách; bo był uczynił ślub. 19 Zátym przyszedł do Efezu/ y tám je zostáwił: á sam wszedszy i do bożnice/ 20 miał rozmowę z Zydámi. A gdy go oni prośili/ áby u nich przez dłuższy czás zmieszkał/ nie zezwolił. 21 Ale się z nimi pożegnawszy/ rzekł: Koniecznie ja muszę Swięto nádchodzące w Jeruzalem obchodźić: lecz się záśię do was wrocę / będźieli wola k Bogá. Y puśćił się z Efezu. 22 A gdy przyszedł do Cezáryey/ wstąpiwszy *do Ieruzalem*, á pozdrowiwszy Zbor/ szedł do Antyochiey. 23 Y zmieszkawszy *tám* przez niektory czás / wszedł / obchodząc porządnie krájinę Gálácką / y Frygią; utwierdzájąc wszystkie ucznie.

24 A Zyd niektory l imieniem Apollos / rodem z Alexándryey / mąż wymowny / przyszedł do Efezu/ 25 będąc możnym w pismiech. Ten był wyprawiony w drogę PAńską: á pałájąc w Duchu/ mowił y náuczał pilnie o PAnu / wiedząc tylko o 26 chrzćie Janowym. Ten począł bespiecznie mowić w bożnicy. Ktorego usłyszawszy Akwilás y Pryscyllá / przyjęli go do śiebie / y do státeczniey mu wyłożyli drogę Bożą.

A gdy

---

a Rzym. 16. 3. 2 Tym. 4. 19.
b Mátt. 10. 14. Luká. 10. 11. Dźiej. 13. 51.
c 1 Kor. 1. 14.
d Dźiej. 23. 11.
e Jonasz 4. 10.
f Dźiej. 25. 11.
g 1 Kor. 1. 1.
h 4 Mojż. 6. 18. Dźiej. 21. 24.
i Dźiej. 19. 8.
k 1 Kor. 4. 19. Jákub. 4. 15.
l 1 Kor. 1. 12. y 16. 12.

27 ♣ A gdy chciał iść do Acháiey/ nápomniawszy go bráciá/ pisáli do uczniow áby go przyięli. Ktory gdy tám przyszedł/ wiele pomagał tym
28 ktorzy uwierzyli z łáski Bożey. ♣ Abowiem potężnie Zydy przykonywał; jáwnie tego dowodząc z Pismá/ iż JEzus jest Chrystusem.

Rozdział XIX.

Niektorzy uczniowie w Efezie, náukę zbáwienną przyiąwszy, ochrzczeni. 13. Zaklinácze Zydowscy od Dyabłá zránieni. 19. Księgi czárnoksięskie spalone. 21. Páweł się do Jeruzalem gotował. 24. A Demetryusz. 29. Przeciwko niemu lud buntowáć począł.

1 Y Stáło się gdy Apollos a był w Koryncie/ iż Páweł obszedszy gorne kráiny przyszedł do Efezu: A ználazszy tám niektore ucznie/
2 ♣ Rzekł do nich: Izáliście wzięli Duchá Swiętego uwierzywszy? A oni mu rzekli: Owszem/ eśmy áni słycháli jeśli jest Duch Swięty. ♣
3 Tedy rzekł do nich: W coście tedy ochrzczeni? A oni rzekli/ W
4 chrzest Janow. ♣ Zátym rzekł Páweł: Jan ci chrzcił chrztem b pokuty/ mowiąc ludowi/ áby w onego/ ktory miał przyść po nim/ uwierzyli/ to jest/ w JEzusá CHrystusá. ♣
5 A usłyszawszy to, ochrzczeni są w I-
6 mię PAná JEzusowe. ♣ A gdy ná nie włożył Páweł ręce/ zstąpił ná nie Duch c Swięty; y mowili językámi y prorokowáli. ♣
7 A było wszystkich mężow około dwunastu.
8 ♣ A wszedszy do bożnice/ mowił bespiecznie przez trzy miesiące/ náucząiąc y námawiáiąc ich do krolestwá
9 Bożego. ♣ A gdy się niektorzy zátwárdzili / a wierzyć niechcieli/ źle mowiąc o tey drodze Bożey przed mnostwem; odstąpiwszy od nich odłączył ucznie/ ná káżdy dźień ucząc w szkole niektorego Tyránná. ♣
10 A to się działo przez dwie lecie: ták iż wszyscy ktorzy d mieszkáli w Azyey słucháli słowá PAná JEzusowego/ ták Zydowie jáko y Grekowie.
11 A Nie ládá cudá czynił e Bog
12 przez ręce Páwłowe; ♣ Ták iż y ná chore przynoszono chustki ábo przepáski od ciáłá jego/ y odchodziły od nich choroby/ y duchowie źli wychodzili z nich.
13 T Edy niektorzy zbiegunow Zydowskich/ ktorzy się bawili záklinániem/ważyli się wzywáć Imienia PAná JEzusowego nád tymi/ ktorzy mieli duchy złe/ mowiąc: Poprzysięgamy was przez JEzusá/ ktorego Páweł opowiáda.
14 ♣ A Było ich siedm synow jednego Zydá imieniem Scewy Nawyższego
15 kápłáná/ ktorzy to czynili. ♣ Tedy odpowiedźiawszy duch zły rzekł: Znam JEzusá/ y wiem co Páweł;
16 ále wy coście zacz? ♣ A rzuciwszy się ná nie człowiek on w ktorym był duch zły/ á opánowawszy je / zmocnił się przeciwko nim; ták/ iż nádzy á zránieni wybiegli z onego do-
17 mu. ♣ Y byłoto wiádomo wszystkim y Zydom y Grekom/ ktorzy mieszkáli w Efezie: y przypadł strách ná nie wszystkie/ y było uwielbione Imię PAná JEzusowe.
18 A Wiele tych ktorzy f uwierzyli przychodziło / wyznawáiąc y
19 oznáymuiąc spráwy swoje. ♣ Y wiele z tych/ ktorzy się náukámi niepotrzebnymi paráli/ zniozszy księgi/ spalili je przed wszystkimi: A obráchowawszy cenę ich / ználeźli tego pięćdźiesiąt tysięcy srebrnikow. ♣
20 Ták potężnie rosło g słowo PAńskie/ y zmacniáło się. ♣
21 A gdy się to dokonáło/ postánowił Páweł w duchu/ áby przyszedszy Mácedonią y Acháią/ szedł do Jeruzalem mowiąc: Iż potym gdy tám będę/ muszę y
22 Rzym/ widźieć. ♣ A posławszy do Mácedoniey dwu z tych ktorzy mu służyli/ Tymoteuszá y Erástá; sam do czásu został w Azyey.
23 A Pod on czas stał się rozruch niemáły około drogi Bożey. ♣
24 Abowiem niektory złotnik imieniem Demetryusz/ ktory robił kościołki srebrne Dyány/ niemáły zysk
25 przywodźił rzemieśnikom: ♣ Ktore zgromádźiwszy/ y inne ktorzy tákież rzemiesło robili/ rzekł: Mężowie/ wiecie iż z tego rzemiesłá mamy dostátki nász. ♣
26 A widźicie y słyszycie/ że nie tylko w Efezie/ ále máło nie

a 1 Kor. 1. 12.
b Mátt. 3. 11. Márk. 1. 1. Luká. 3. 16. Janá. 1. 16. Dźiej. 1. 5. y 11. 15
c Dźiej. 1. 17. y 11. 15
d 2 Tym. 1. 15.
e Márk. 16. 20. Dźiej. 14. 3.
f Mátt. 3. 6.
g Ezái. 55. 11.

22 Y Przyßłá o nich wieść do ußu Zboru ktory był w Jeruzalem: y posłáli Bárnábaßá / áby ßedł áż do Antyochiey. ✣ 23 Ktory tám przyßedßy/ á ujrzawßy łáskę Bożą/ urádował śię: y nápominał wßystkich/ áby w przedśięwźięćiu sercá trwáli przy l PANu. ✣ 24 Abowiem był mąż dobry/ y pełen Duchá Swiętego/ y wiáry. Y przybyło wielkie mnostwo PANu. ✣ 25 Potym odßedł Bárnábaß m do Társu / áby ßukał Saulá: á ználázßy go / przyprowádźił go do Antyochiey. ✣ 26 Y bawili śię przez cáły rok przy onym Zborze/ y uczyli mnostwo wielkie: á napierwey w Antyochiey ucżniowie názwáni są Chrześćiány.

27 W One dni przyßli Prorocy z Jeruzalem do Antyochiey. ✣ 28 A powstawßy jeden z nich n imieniem Agábus / oznájmił przez Duchá / iż miał być głod wielki po wßystkim okręgu źiemskim; ktory też był zá Klaudyußá Cesárzá. ✣ 29 Tedy ucżniowie káżdy z nich według przemożenia swego postánowili o posłáć ná wspomożenie bráći/ ktorzy mießkáli w Judskiey źiemi. ✣ 30 Co też ucżynili; posławßy do Stárßych przez ręke Bárnábaßowę y Saulowę.

ROZDZIAŁ XII.

Herod śćiął Jákubá. 4. A Piotrá z więźienia. 8. Anjoł wybáwił. 20. Krol obráżony od Tyryczykow. 21. Ubłagány był. 22. A iż śmiał przyjąć cżeść Bogu należącą, 23. od robakow był roztoczony.

1 A Pod onże czás / udał śie ná to Herod Krol/ áby trapił niektore ze Zboru. ✣ 2 Y zábił Jákubá brátá Janowego mieczem. ✣ 3 A widząc że śie to podobáło Zydom/ umyślił pojimáć y Piotrá: (á były dni Przáśnikow.) ✣ 4 Ktore pojimawßy podał a do więźienia / poruczywßy go b ßesnaśći żołnierzom / áby go strzegli; chcąc go po Wielkiejnocy wywieść ludowi. ✣ 5 Tedy strzeżono Piotrá w więźieniu: á modlitwá ustáwiczna dźiałá śie od Zboru do Bogá zá nim. ✣ 6 A gdy go już miał wywieść Herod / oneyże nocy spał Piotr miedzy dwiemá żołnierzámi / związány dwiemá łáncuchámi / á stroże przed drzwiámi strzegli więźienia. ✣ 7 A oto Anjoł c PAński przystąpił/ á świátłość śie rozświećiłá w gmáchu; á trąćiwßy w bok Piotrá/ obudźił go mowiąc: Wstań rychło. Y opádły łáńcuchy z rąk jego. ✣ 8 Y rzekł Anjoł do niego: Opáß śie/ á podwiąż obuwie twoje. Y ucżynił ták. Y rzekł mu: Odźiey śię w płaßcz swoj/ á podź zá mną. ✣ 9 Tedy wyßedßy *Piotr*, ßedł zá nim; á nie wiedźiał/ że śie to dźiało po prawdźie/ co śie dźiało przez Anjołá / lecż mniemał że widzenie widźiał. ✣ 10 A gdy minęli pierwßą y wtorą straż / przyßli do brany żeláznej / ktora wiedźie do miástá; á tá śię im sámá przez śię otworzyłá. A wyßedßy przeßli jednę ulicę / á zárazem odstąpił Anjoł od niego. ✣ 11 Tedy Piotr przyßedßy do śiebie / rzekł: Teraz d znam prawdźiwie / iż posłał PAN Anjołá swego / y wyrwał mię z ręki Herodowey/ y że wßystkiego oczekawánia ludu Zydowskiego. *

12 A Obacżywßy śię, przyßedł do domu Márycy/ mátki Janowey/ ktorego názywano Márkiem/ gdźie śię ich było wiele zgromádźiło/ y modlili śię. ✣ 13 A gdy Piotr kołátał we drzwi u przyśionká / wyßłá dźiewecżká imieniem Rode / áby posłucháłá. ✣ 14 A poznawßy głos Piotrow / od rádośći nie otworzyłá drzwi; ále wbieżawßy / oznájmiłá iż Piotr stoji u drzwi. ✣ 15 A oni rzekli do niey: Szálejeß. Wßákże oná twirdźiłá iż śie ták rzecż ma. A oni 16 rzekli: Anjoł jego jest. ✣ Ale Piotr nieprzestał kołátáć. A gdy otworzyli/ ujrzeli go y zdumieli śię. ✣ 17 A skinąwßy ná nie ręką áby umilkneli / rozpowiedźiał im jáko go PAn wywiodł z więźienia/ y rzekł: Oznájmićie to Jákubowi y bráći. A wyßedßy / ßedł ná inne mieysce.

18 A Gdy był dźień/ stał śie rozruch niemáły miedzy żołnierzámi e co, ćeby śie z Piotrem stáło. ✣ 19 Lecż Herod / gdy śie o nim wypytowáł á nie ználazł go/ ucżyniwßy sąd o stroyach / kazał je ná strácenie wywieść. A wyjáchawßy z Judskiey

źie-

l Dźiej. 13.43. y 14.22. m Dźiej. 9.30. n Dźiej. 11.10. o 1 Kor. 16.1. 2 Kor. 2.3. [?]

LEk. ná dźień S. Piotrá Páwłá

a Janá. 21.18. b G. Cztery kroć cżteremá żołnierzom.

c Dźiej. 5.19. d Dan. 6.22.

źiemie do Cezáryey/ mieszkał tám. ♣

20 A ná ten czás Herod/ myślił o woynie przećiwko Tyryczykom y Sydończykom. Ale oni jednomyślnie przyszli do niego; á námowiwszy Blástá Podkomorzego krolewskiego prośili o pokoy; dla tego / iż kráiná ich miáłá żywność z *dźierżaw* krolewskich. ♣ 21 A dniá pewnego/ Herod oblekszy śie w száte krolewską y śiadszy ná stolicy / uczynił rzecż do nich. ♣ 22 A lud wołał: Głos Boży/ á nie człowieczy. ♣ 23 A zárázem uderzył go Anjoł PAński/ przeto/ że nie dał chwały Bogu; á bedąc roztoczony od robáctwá/ zdechł.

24 A Słowo e PAńskie rozrastáło śie y rozmnażáło.

25 A Bárnábasz y Saul wroćili śie z Jeruzalem/ wykonawszy f posługe; wźiawszy z sobą g y Janá/ ktorego názywano Márkiem/

ROZDZIAL XIII.

Páwłá y Bárnábaszá rozkazał sobie Duch PAński odłączyć. 16. ktorzy w Páfie bedąc, mocą Bożą Elimásá Czárnokśiężniká oślepili. 14. Potym z Antyochiey odjáchawszy. 17. Ewángelią opowiádáli. 49. Ktorym śie sprzećiwiáli Zydowie.

1 A Byli w Antyochiey we zborze ktory *tám* był / niektorzy Prorocy y náuczyćiele / jáko Bárnábasz y Symeon / ktorego zwano Niger / y Lucius Cyrenejczyk/ y Mánáhen/ ktory był wychowány z Herodem Tetrárchą/ y Saul. ♣ 2 A gdy oni służbe PAńską jáwnie odpráwowáli y pośćili/ rzekł *im* Duch a Swiety: Odłączćie mi Bárnábaszá y Sauláá do tey spráwy/ do ktorey ich powołał. ♣ 3 Tedy poszcząc b y modląc śie / y wkłádájąc ná nie rece / odpráwili je. ♣ 4 Oni tedy wysłáni bedąc od Duchá Swietego/ przyszli do Seleuciey/ á z támtąd płyneli do Cypru.

5 A Gdy byli w Sáláminie/ opowiádáli słowo Boże w bożnicách Zydowskich/ á mieli *z sobą* c Janá do usługi. ♣ 6 A przeszedszy on wyspę/ áż do Páfu / ználeźli tám d jákiegoś czárnokśiężniká / fálszywego Proroká Zydá / ktoremu imie *było* 7 Bárjezus. ♣ Ktory był przy zacnym Stároście Sergiuszu Páwle/ mężu rostropnym. Ten przyzwawszy Bárnábaszá y Sauláá/ prágnął słucháć słowá Bożego. ♣ 8 Lecż śie im sprzećiwiał Elimás on Czárnokśiężnik/ (ábowiem śie ták wykłada imie jego/) stáráiąc śie jákoby Stárostę od wiáry odwroćił. ♣ 9 Tedy Saul (ktorego *zowią* y Páwel) nápełniony bedąc Duchá Swietego / á pilnie nań pátrząc/ ♣ 10 Rzekł: O pełny wszelkiey zdrády y wszelkiey przewrotnośći/ synu Dyabelski/ nieprzyjáćielu wszelkiey spráwiedliwośći/ nie przestániesz że podwrácáć prostych drog PAńskich? ♣ 11 A oto teraz reká PAńska nád tobą; y bedźiesz ślepym / nie widząc słońcá áż do czásu. A zárázem przypádłá nań chmurá y ćiemność: á błakájąc śie/ szukał ktoby go wiodł zá reke. ♣ 12 Tedy widząc Stárostá co śie stáło / uwierzył/ zdumiewájąc śie nád náuką PAńską.

13 A Puśćiwszy śie z Páfu/ *Páwel* y ći ktorzy z nim byli / przyszli do Pergi Pámfiliejskiey. A Jan odszedszy e od nich / wroćił śie do Jeruzalem. ♣ 14 A oni odszedszy z Pergi/ przyszli do Antyochiey Pisydejskiey: á wszedszy do bożnice w dźień Sobotni/ uśiedli. ♣ 15 A po przecżytániu zakonu y Prorokow / posłáli do nich przełożeni bożnice / mowiąc; Mężowie bráćia/ maćieli *wolą* jákie nápominánie uczynić do ludu / mowćie.

16 Tedy powstawszy Páwel / á reką skinawszy rzekł: Mężowie Izráelscy / y ktorzy śie boićie Bogá/ słuchajćie. ♣ 17 Bog ludu tego Izráelskiego/ wybrał Ojce násze/ y wywyższył f lud gdy byli przychodniámi w źiemi Egipskiey/ y w rámieniu g wyćiągnionym wywiodł je z niey. 18 ♣ Y przez czás czterdźiestu h lat/ znośił obyczáje ich ná puszczy. ♣ 19 A wygłádźiwszy śiedm narodow w źiemi Chánánejskiey / losem i rozdźielił miedzy nie one źiemie ich. ♣ 20 A potym około czterech set y piąćidźieśiąt lát / dawał *im* Sedźie / áż do Sámuelá k Proroká. ♣ 21 A od onego czásu prośili o l Krolá. Y dał

e Ezái. 55.11. f Dźiej. 21.40. g Dźiej. 13.13. a Dźiej. 9.15. Rzym 1.1. Gálát. 1.15. 1 Tym. 2.7. b Dźiej. 6.6. c Dźiej. 12.25. d Dźiej. 8.9.

e Dźiej. 15.38. f 2 Moj. 1.1. g 1 Moj. 13.18. h 1 Moj. 26.2. 4 Moj. 14.54. Psalm 95.19. Ezech. 4.6. i Jozue. 14.1. k Sedź. 2.16. y 3.9. l 1 Sám. 8.5.

m im Bog Saulá / syná Cysowego mężá z pokolenia Beniáminowego / przez lat czterdzieśći. 22 ♣ A gdy go n odrzućił / wzbudźił im Dawidá zá Królá; ktoremu też świádectwo wydawájąc / powiedźiał: Ználazłem o Dawidá syná Jessego / mężá według sercá mego / ktory będźie czynił wszystkie wolą moję. 23 ♣ Z jegoż náśienia Bog p według obietnice wzbudźił Izráelowi zbáwićielá JEzusá. 24 ♣ Przed ktorego przyśćiem q kazał Jan chrzest pokuty wszystkiemu ludowi Izráelskiemu. 25 ♣ A gdy Jan dokonał biegu *swego*, rzekł: Kim mię być r mniemaćie / nie jestem ja: ále oto idźie zá mną / u ktorego nog obuwia nie jestem godźien rozwiązáć.

26 Mężowie bráćia / synowie narodu Abráhámowego / y ktorzy śię miedzy wámi Bogá boją / wamći s słowo zbáwienia tego posłáne jest. 27 ♣ Abowiem ći co mieszkáją w Jeruzalem y Przełożeni ich / nieznájąc tego JEzusá y głosow t Prorockich / ktore przez káżdy Sábbát bywáją czytáne; wypełnili je osądźiwszy go. 28 ♣ A żadney przyczyny śmierći *w nim* nie ználazszy / prośili Piłatá / áby był u zábity. 29 ♣ A gdy wykonáli wszystko co o nim było nápisáno / zdjąwszy go z drzewá / włożyli go do grobu. 30 ♣ Ale go Bog wzbudźił x od umárłych. 31 ♣ Ktory widźiány y jest przez wiele dni / od tych ktorzy z nim pospołu przyszli z Gálilejey do Jeruzalem / ktorzy są świádkámi jego do ludu. 32 ♣ Y my wam powiádamy tę obietnicę / ktora śię z Ojcom stáłá: iż ją Bog wypełnił / nam dźiatkom ich / wzbudźiwszy JEzusá. 33 ♣ Jáko też w Psálmie wtorym nápisáno jest / Syn moj jesteś a ty / Jam ćiebie dźiś zpłodźił. 34 ♣ A iż go wzbudźił od umárłych / áby śię więcey nie wroćił do skáżenia / ták powiedźiał: Dam wam b święte dobrodźiejstwá Dawidowe wierne. 35 ♣ Przeto y indźiey powiáda: Nie dasz Świętemu c twemu widźieć skáżenia. 36 ♣ Abowiemći Dawid *zá* d wieku swego usłużywszy woli Bożey / zásnął y przyłączony jest do Ojcow swojich / á widźiał skáżenie. 37 ♣ Lecz ten ktorego Bog wzbudźił / nie widźiał skáżenia. 38 ♣ Niechżeż wam tedy będźie wiádomo mężowie bráćia / iż śię wam przez e tego opowiáda odpuszczenie grzechow: 39 ♣ Y od wszystkiego / od czegośćie f nie mogli być przez Zakon Mojżeszow usprawiedliwieni / przez tego káżdy wierzący usprawiedliwiony bywa. 40 ♣ A przetoż pátrzćie / áby ná was nie przyszło to co powiedźiano w Prorocech: 41 ♣ Obaczćie g wy wzgárdźićiele / y dźiwujćie śię / á wniwecz śię obroććie: Bo Ja spráwuję spráwę zá dni wászych / spráwę ktorey nie wierzyćie / choćby wam kto *o niey* powiádał.*

42 A Gdy oni wychodźili z bożnice Żydowskiey / prośili ich Pogánie / áby y w drugi Sábbát mowili do nich też słowá. 43 ♣ A po rozpuszczeniu zgromádzenia / poszło wiele Żydow / y nabożnych Nowowierzńikow zá Páwłem y Bárnábaszem: ktorzy h mowiąc do nich / rádźili im áby trwáli w łásce Bożey. 44 ♣ A w drugi Sábbát / niemal wszystko miásto śię zgromádźiło ná słuchánie słowá Bożego. 45 ♣ Tedy Żydowie widząc lud / nápełnieni są zazdrośći; y sprzećiwiáli śię temu co Páweł powiádał / mowiąc przećiwko temu y bluźniąc. 46 ♣ A Páweł y Bárnábasz / bespiecznie mowiąc / rzekli: Wamći nápierwey miáło być opowiádáne słowo Boże; ále poniewasz je i odrzucaćie / á osądzaćie śię być niegodnymi żywotá wiecznego / otoż śię obracamy do Pogan. 47 ♣ Abowiem nam ták rozkazał PAN / *mowiąc*: Położyłem ćię k świátłośćią Pogánom / ábyś był zbáwieniem áż do krájow źiemie. 48 ♣ A słysząc to Pogánie / rádowáli śię / y wielbili słowo PAńskie: y uwierzyli ile ich kolwiek było zporządzonych do żywotá wiecznego. 49 ♣ Y roznośiło śię słowo PAńskie po wszystkiey oney krájinie. 50 ♣ A Żydowie podusczáli niewiásty nabożne y uczćiwe / y przedniejsze w mieśćie: á wzbudźili m prześládowánie przećiwko Páwłowi y przećiwko Bárnábaszowi / y wygnáli je z gránic swojich. 51 ♣ A oni

otrząś-

otrząsnąwszy proch n z nóg swoich ná nie/ przyszli do Ikoniey. ✠ A uczniowie byli nápełnieni rádośći y Duchá Swiętego.

ROZDZIAL XIV.

Páwłá y Bárnábaszá. 5. z Ikonium wyrzucone. 6. Páwel w Listrze 10. chromego uzdrowił. 13. Sobie ofiárowáć nie dopuśćił. 19. Ukámienowány. 23. Wiele kośćiołow przeszedł. 26. Potym się wroćił do Antyochiey.

1 Y Stáło się w Ikániey/ że tákże weszli do bożnice Zydowskiey/ á ták mowili że uwierzyło y Zydow y Grekow wielkie mnostwo. 2 ✠ Lecz Zydowie ktorzy nie uwierzyli/ podburzyli y zájątrzyli sercá Pogánow przećiwko bráći. 3 ✠ Y byli tám przez długi czás/ bespiecznie mowiąc w PAnu/ ktory dawał świádectwo słowu a łáski swojey/ y czynił to/ że się dźiały známioná y cudá przez ręce ich. 4 ✠ Y rozerwáło się mnostwo miejskie: y byli jedni z Zydámi/ á drudzy z Apostołámi. 5 ✠ A gdy się wzburzyli y Pogánie y Zydźi z Kśiążęty swojimi/ áby je zelżyli y ukámienowáli: 6 ✠ Zrozumiawszy to/ ućiekli do miast b Lykáońskich/ do Listry y do Derby y do okolicznych kráiny. 7 ✠ A tám kazáli Ewángelią.

8 A Mąż niektory w Listrze chory c ná nogi śiedźiał/ będąc chromy z żywotá mátki swojey/ ktory nigdy nie chodźił. 9 ✠ Ten słuchał Páwłá mowiącego: ktory nań pilnie pátrząc y widząc iż miał wiárę żeby mogł być uzdrowiony/ 10 ✠ Rzekł wielkim głosem: Stań prosto ná nogi twoje: Y d wyskoczył/ y chodźił. 11 ✠ A lud widząc co Páwel uczynił/ podnieśli głos swoj mowiąc e po Lykáońsku: Bogowie/ stawszy się podobni ludźiom/ zstąpili do nas. 12 ✠ Y náziwáli Bárnábaszá Jowiszem/ á Páwłá Merkuryuszem: ponieważ on prowádźił rzecz. 13 ✠ Tedy Kápłan Jowiszá/ ktory był przed miástem ich/ woły z wieńcámi do wrot przywiodszy/ chćiał ofiárę z ludem spráwowáć. 14 ✠ Co gdy usłyszeli Apostołowie Bárnábasz y Páwel/ rozdárszy száty swoje/ wpádli miedzy lud wo-

n Mátt. 10.14. Márk. 6. 11. Luk. 9. 5. Dźiej. 18. 6. a Márk. 16.20. Zyd. 2. 4. b Mátt. 10.23. c Dźiej. 3. 2. d Ezai. 35. 6. e Dźiej 28.10.

15 łájąc/ ✠ Y mowiąc. Mężowie/ cóż to f czynićie? Y mysmyć ludźie/ tymże biedam jáko y wy poddáni: ktorzy wam opowiádamy/ ábyśćie śię od tych márnośći náwroćili do Bogá żywego/ ktory uczynił niebo y źiemię g y morze y wszystko co w nich jest. 16 ✠ Ktory zá przeszłych wiekow dopuszczał wszystkim h Pogánom/ áby chodźili zá drogámi swymi. 17 ✠ Aczkolwiek nie zániechał sámego i śiebie procz świádectwá/ czyniąc dobrze/ dawájąc nam z niebá dżdże y czásy urodzájne? nápełniájąc pokármem y weselem sercá násze. 18 ✠ A to mowiąc/ záledwie uspokojili lud/ że im nie ofiárował.

19 Y Nádeszli z Antyochiey y z Ikonium Zydowie: ktorzy námowiwszy lud/ y ukámienowawszy k Páwłá/ wywlekli zá miásto/ mniemájąc żeby umárł. 20 ✠ Lecz gdy go uczniowie obstąpili/ wstawszy wszedł do miástá: á názájutrz odszedł z Bárnábaszem do Derby. 21 ✠ A opowiedźiawszy Ewángelią onemu miástu/ y wiele uczniow pozyskawszy/ wroćili śię do Listry/ do Ikoniey y do Antyochiey: 22 ✠ Utwierdzájąc dusze uczniow/ y nápominájąc áby trwáli l w wierze y mowiąc; Ze przez wiele m ućiskow/ muśimy wniść do krolestwá Bożego. 23 ✠ A gdy im przez głosy postánowili Stársze w káżdym zborze/ y modlili śię z postámi/ poruczyli je PAnu/ w ktorego uwierzyli. 24 ✠ A przeszedszy Pisydyą/ przyszli do Pámfiliey. 25 ✠ Y opowiedźiawszy słowo Boże w Pergiey/ poszli do Atáliey. 26 ✠ A z támtąd płynęli do Antyochiey: z kąd byli oddáni łásce Bożey ku tey spráwie n ktorą wykonáli. 27 ✠ A gdy tám przyszli y zgromádźili Zbor/ oznájmili co Bog przez nie uczynił/ á iż Pogánom drzwi wiáry otworzył. 28 ✠ Y zmieszkáli tám czás niemáły z uczniámi.

f Dźiej. 10.26. g 1 Moj. 1. 1. Psalm 33. 6. y 104.2 y 146.6 Jan. 1. 1. Objáw. 14. 7. h Psalm 81.13. i Rzym. 1. 19. k 2 Kor. 11.25. l Dźiej. 11.23. y 13.43 m Job. 7. 3. Psalm 34.20. Mátt. 7. 14. y 10.16 Luká. 13.24. y 21.16 2 Tym. 3. 12. 1 Piotr 5. 10. Objáw. 13,10. y 14.12 n Dźiej. 13. 3.

ROZDZIAL XV.

Niektorzy chćieli kłáść járzmo zakonne ná Antyochenczyki. 6. W czym gdy śię rádzono Apostołow, oni przez list spráwę o tym dáli. 36. A Páwel

roz-

rozstawszy się z Bárnábaszem, kośćioły Azydyckie náwiedzał.

1 A Niektorzy przyszedszy z Judskiey *źiemie*, náuczáli bráćią: Iż / jeśli śię nie obrzeżećie á według zwyczáju b Mojżeszowego / nie możećie być zbáwieni. ✣ 2 A gdy rozność y spor niemáły Páwłek y Bárnábasz mieli z nimi; postánowili / c áby Páweł y Bárnábasz y niektorzy inni z nich szli do Apostołow / y do Stárszych do Jeruzalem z strony tego sporu. ✣ 3 Oni tedy będąc odprowádzeni od Zboru / szli przez Fenicyą y Sámáryą / powiádájąc o náwroceniu Pogánow: y uczynili wielką rádość wszystkiey bráći. ✣ 4 A gdy przyszli do Jeruzalem / przyjęći byli od Zboru y od Apostołow y Stárszych: y opowiedźieli cokolwiek Bog przez nie czynił. ✣ 5 Ale powstáli niektorzy z Sekty Fáryzeuszow ktorzy byli uwierzyli / mowiąc: Że ich trzebá obrzezáć / y roskázáć im / żeby záchowáli zakon Mojżeszow. ✣ 6 Zgromádźili śię tedy Apostołowie y stárszy / áby wejrzeli w tę sprawę.

7 A Gdy był wielki spor *o tym*, powstawszy Piotr / rzekł do nich: Mężowie bráćia / á wy wiećie że od dawnych dni Bog *mię* obrał miedzy wámi / áby przez ustá moje Pogáni słucháli słowá Ewángeliey / y uwierzyli. ✣ 8 A Bog d ktory zna sercá / wydał im świádectwo / dawszy im Duchá Swiętego jáko y nam ✣ 9 Y nie uczynił *żadney* rozności e miedzy námi á nimi / wiárą oczyśćiwszy sercá ich. ✣ 10 Przetoż teraz / przecz kuśićie Bogá / kłádąc f járzmo ná szyję uczniow / ktorego áni Ojcowie nászy / áni my / znośić jesmy nie mogli? ✣ 11 Ale przez łáskę Páná g Jezusá Chrystusá wierzymy / iż będźiemy zbáwieni / tym sposobem jáko y oni. 12 ✣ Y milczáło wszystko ono mnostwo / á słucháli Bárnábaszá y Páwłá / ktorzy opowiádáli / jáko wielkie známioná y cudá czynił Bog przez nie miedzy Pogány. ✣ 13 A gdy oni umilknęli / opowiedźiał Jákub mowiąc: Mężowie bráćia / słuchajćie mię. ✣ 14 Symon powiedźiał / jáko Bog napierwey wejrzał ná Pogány áby *z nich* wźiął lud Imieniowi swemu. ✣ 15 A z tym śię zgadzáją mowy Prorockie jáko jest nápisano: ✣ 16 Potym śię wrocę / á pobuduję h záśię Przybytek Dawidow upádły / á obálinę jego záśię pobuduję / y znowu go wystáwię. ✣ 17 Aby ći co pozostáli z ludźi / szukáli PAná; y wszyscy narodowie / nád ktorymi wzywano Imienia mojego / mowi Pan ktory to wszystko czyni. ✣ 18 Znájome są Bogu od wieku wszystkie spráwy jego. ✣ 19 Przetoż moje zdánie jest / żeby nie trwożyć tych ktorzy śię z Pogánow do Bogá náwracáją. ✣ 20 Ale *ráczey* pisáć do nich / áby śię wstrzymawáli i od zplugáwienia báłwánow / y od k wszeteczeństwá / y od rzeczy dawionych / y od krwie. ✣ 21 Abowiem Mojżesz od dawnych wiekow ma w káżdym mieśćie te / ktorzy go opowiádáją; gdyż go w bożnicách ná káżdy Sábbát czytáją.

22 TEdy śię zdáło Apostołom y stárszym ze wszystkim Zborem / áby wybráne z pośrzod śiebie męże posłáli do Antyochiey z Páwłem y z Bárnábaszem; *to jest* Judásá ktorego zwano Bársábaszem / y Sylę / męże przednieysze miedzy bráćią. ✣ 23 Nápisawszy to przez ręce ich; Apostołowie / y stárszy / y bráćia tym ktorzy są w Antyochiey / y w Syryjey y w Cylicyjey bráći / ktorzy *są* z Pogánow / zdrowia życzymy. ✣ 24 Ponieważ jesmy słyszeli / że niektorzy l wyszedszy od nas / zátrwożyli was słowy / wątląc dusze wásze / á mowiąc; Że śię muśićie obrzezowáć / y zakon záchowywáć / ktorymeśmy *tego* nie poruczyli: ✣ 25 Zdáło śię nam jednomyślnie zgromádzonym / posłáć do was męże wybráne z miłymi nászymi / z Bárnábaszem y z Páwłem: ✣ 26 Z ludźmi ktorzy wydáli dusze swe dla Imienia PAná nászego JEzusá Chrystusá. ✣ 27 Przetoż posłáliśmy Judásá y Sylę / ktorzy wam y ustnie toż powiedzą. ✣ 28 Abowiem zdáło śię Duchowi Swiętemu y nam / ábyśmy więcey nie kłádli ná was żadnego ćiężaru / oproć tych rzeczy potrzebnych. ✣ 29 Abyśćie śię wstrzymawáli od rzeczy báłwánom ofiarowánych / y od

krwie /

Gálát. 5. 2.
b 1 Moj. 17. 10.
c Gálát. 2. 1.
d 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 29. 17. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 12.
e Dziej. 10. 43.
f Mátt. 23. 4.
g Efez. 2. 8. 2 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 4.
h Amos. 9. 11.
i 2 Moj. 20. 4.
k 1 Tess. 4. 3.
l Gálát. 2. 4.

krwie/pod rzeczy dawionych / y od wszeteczeństwá: ktorych rzeczy jesli śie strzedz bedźiecie/ dobrze uczynicie. 30 Miejćie śie dobrze. A ták oni bedac odpráwieni/ przyszli do Antyochiey; á zgromádźiwszy mnostwo/ oddáli list. 31 A przeczytawszy/ rádowáli śie z oney m pociechy. 32 A Judás y Sylás/ bedac y oni Prorokámi/ długimi słowy nápominali bráćia/ y utwirdzáli je. 33 A zmieszkawszy tám do czásu / odpráwieni sa z pokojem od bráci do Apostołow. 34 Lecz Sylizdáło śie tám zostáć. 35 Tákże Páweł y Bárnábász zmieszkáli w Antyochiey/ náuczájac y opowiádájac z wiela innych / słowo PAńskie.

36 A Po kilku dni rzekł Páweł do Bárnábaszá: Wroćiwszy śie/ náwiedźmy bráćia násze po wszystkich mieśćiech / w ktorychesmy opowiádáli słowo PAńskie / jákoli śie mája. 37 Tedy Bárnábász rádźił/ áby z soba wźieli y n Janá/ ktorego zwano Márkiem. 38 Ale śie to Páwłowi o nie zdáło bráć tego z soba/ ktory był odszedł od nich z Pámfiliey / á nie chodźił z nimi ná one prace. 39 Y wszczał śie miedzy nimi wielki gniew; ták iż odszedł jeden od drugiego: á Bárnábász wźiawszy z soba Márká / płynał do Cypru. 40 Ale Páweł obrawszy sobie Syle wyszedł / bedac poruczony łásce Bozey od bráći. 41 Y przechodźił Syrya y p Cylicya / utwirdzájac Zbory.

m 1. Przestrogi.
n Koloss. 4. 10.
o Dźiej. 13. 13.
p Dźiej. 15. 23.

ROZDZIAŁ XVI.

Páweł obrzezał Tymoteuszá. 12. W Filippis mieszkájac, Lydyą ná wiarę náwroćił. 16. Wieszczego Duchá z dźieweczki wypędźił. 20. Dla tego rozgámi sieczony. 24. y z Sylą do więźienia poddány. 27. Ciemnicá śie otworzyłá. 31. Stroż uwierzył w Chrystusá. 35. A Páweł y Sylás wypuszczeni, 40. weszli w dom Lydyey.

1 Y Przyszedł do Derby y do Listry. A oto tám był uczeń niektory imieniem a Tymoteusz / syn niektorey niewiásty Zydowki wierney / á Ojcá Greká. 2 Temu świádectwo dawáli bráćia ktorzy byli w Listrze y w Ikoniey. 3 Chćiał tedy Páweł áby ten z nim b szedł: ktorego wźiawszy/ obrzezał dla Zydow ktorzy byli ná onych miejscách. Bo wszyscy wiedźieli / że Oćiec jego był Grekiem. 4 A gdy chodźili po mieśćiech/ podawáli im ku c chowániu ustáwy/ ktore były postánowione od Apostołow/ y Stárszych / ktorzy byli w Jeruzalem. 5 A ták śie Zbory utwirdzáły w wierze; y przybywáło ich w liczbie ná káżdy dźień.

a Rzym. 16. 21. Filip. 2. 19. 1 Tess. 3. 2.
b 1 Kor. 9. 20.
c Dźiej. 15. 10.

6 TEdy przeszedszy Frygia y Gálátską kráinę / záwśćiagnieni bedac od Duchá Swietego / áby nie opowiádáli słowá Bożego w Azyey. 7 Przyszedszy do Mizyey / kuśili śie iść do Bityniey / ále im Duch JEzusow nie dopuśćił. 8 TEdy minawszy Mizya / zstapili d do Troády. 9 Y pokazáło śie Páwłowi w nocy widzenie: Mąż niejáki Mácedończyk stał prosząc go y mowiac: Przepraw śie do Mácedoniey/ á rátuj nas. 10 A ujrzawszy to widzenie / zárazesmy śie stáráli o to / jákobysmy śie puśćili e do Mácedoniey; bedac tego pewni/ iż nas PAn powołał/ ábysmy im kazáli Ewángelia. 11 Puśćiwszy śie tedy z Troády/ prostosmy bieżeli do Sámotráciey; á názajutrz do 12 Neápolu. A z támtad do Filippowá / ktore jest pierwsze miásto tey częśći Mácedoniey nowo osádzone. Y zostálismy w onym mieśćie przez kilká dni.

d 2 Kor. 2. 12.
e Dźiej. 20. 1.

13 A W dźień Sábbátu / wyszlismy przed miásto nád rzekę / gdźie zwykły bywáć modlitwy: á uśiadszy / mowilismy do niewiast ktore śie zeszły. 14 A niektora niewiástá imieniem Lidya/ ktora szárłat przedawáłá w mieśćie Tyátyrskim / Bogá śie bojaca / słucháłá; ktorey PAn otworzył serce / áby pilno słucháłá tego co Páweł mowił. 15 A gdy śie ochrzćiłá y dom jey/ prośiłá mowiac: Poniewaześćie mię osadźili wierna być PAnu/ wszedszy do domu mego mieszkajćie: y przymuśiłá nas.

16 Y Stáło śie / gdysmy szli ná modlitwę / iż niektora dźieweczká co miáłá Duchá wieszczego / zábieżáłá nam; á tá wielki zysk pánom

17 swojim f przynośiłá wrożąc. ✤ Tá chodząc zá Páwłem y zá námi / wołáłá mowiąc : Ci ludźie sługámi są Bogá nawyższego / ktorzy nam opowiádáją drogę zbáwienia. 18 ✤ A to czyniłá przez wiele dni. Ale Páweł bolejąc nád tym / y obroćiwszy śię rzekł onemu duchowi : Rozkázuję ć w Imieniu JEzusá Chrystusá / ábyś wyszedł od niey. Y wyszedł oneyże godźiny.

19 A Widząc pánowie jey / iż zginęłá nádźieja zysku ich / pojimawszy g Páwłá y Syle / ćiągnęli je ná rynek przed Urząd. 20 ✤ A stáwiwszy je przed Hetmány / rzekli : Ci h ludźie czynią zámieszánie w mieśćie nászym / będąc Zydámi. 21 ✤ Y opowiádáją zwyczáje / ktorych śię nam nie godźi przyjmowáć / áni záchowywáć ; ponieważeśmy Rzymiánie. ✤ 22 Y powstáło pospolstwo przećiwko nim : á Hetmáni rozdárszy száty ich / 23 kazáli je i śiec rozgámi. ✤ A gdy im wiele plag zádáli / wrzućili je do więźienia / przykazawszy strożowi więźienia / áby ich dobrze opátrzył. 24 ✤ Ktory wźiąwszy tákie rozkazánie / wsádźił je do nagłębszego więźienia / á nogi ich zámknął w kłodę.

25 A O połnocy k Páweł y Sylás modląc śię chwalili Bogá pieśniámi / ták / że je słyszeli więźniowie. 26 ✤ Y powstáło z prętká wielkie trzęśienie źiemie, że śię poruszyły grunty więźienia / y záráz em śię otworzyły l wszystkie drzwi ; y wszystkich śię zwiąski rozwiązáły. 27 ✤ A ocućiwszy śię strożwięźienia / y ujrzawszy otworzone drzwi u więźienia / dobył mieczá / chcąc śię sam zábić ; mniemájąc iż więźniowie poućiekáli. 28 ✤ Lecz Páweł záwołał głosem wielkim / mowiąc : Nie czyń sobie nic złego ; bośmy tu wszyscy. 29 ✤ A kazawszy záświećić wpadł tám, á drżąc przypadł do nog Páwłowi y 30 Syli. ✤ A wywiodszy je z więźienia rzekł ; Pánowie / co m mam czynić / ábym był zbáwiony ? 31 ✤ A oni rzekli : Wierz w PAná JEzusá n Chrystusá / á będźiesz zbáwiony ty / 32 y dom twoj. ✤ Y opowiádáli mu słowo PAńskie / y wszystkim ktorzy byli w domu jego. 33 A wźiąwszy je oneyże godźiny w nocy / omył rány ich : á ochrzćił śię záraz on / y wszyscy 34 domownicy je°. ✤ A wprowádźiwszy je do domu swego / nágotował im stoł ; y weselił śię ze wszystkim domem swojim, uwierzywszy Bogu.

35 A Gdy był dźień / posłáli Hetmáni sługi miejskie / mowiąc : Wypuść one ludźie. 36 ✤ Y oznájmił stroż więźienia te słowá Páwłowi ; Iż Hetmáni posłáli / ábyśćie byli wypuszczeni : teraz tedy wyszedszy idźćie 37 w pokoju. ✤ Ale im Páweł rzekł : Uśiekszy nas jáwnie rozgámi nie przekonánych / gdyżeśmy są ludźie o Rzymiánie / wrzućili do więźienia ; á teraz nas potájemnie wyganiáją ! Nie z tego : Ale sámi niech przyjdą y 38 wyprowádzą nas. ✤ Tedy powiedźieli Hetmánom słudzy miejscy te słowá. Y zlękli śię / usłyszawszy je 39 byli Rzymiánie. ✤ A przyszedszy / przeprośili je : á wywiodszy je prośili ich áby wyszli p z miástá. 40 ✤ Wyszedszy tedy z więźienia / wyszli do Lydiey : á ujrzawszy brácią / poćieszyli je / y odeszli.

ROZDZIAŁ XVII.

Páweł w Tessálonice Chrystusá opowiádájąc. 6. Od Jázoná przyjęty. 10. Do Berey wypráwiony. 15. Z támtąd do Aten przyszedszy. 19. w Areopágu. 23. nieznájomego Bogá opowiádał. 34. Záczym niektorzy przystáli do wiáry.

1 A Przeszedszy Amfipolim / y Apollonią / przyszli do Tessáloniki / 2 gdźie byłá bożnicá Zydowska. ✤ Tedy Páweł według zwyczáju swego wszedł do nich ; á przez trzy Sábbáty 3 kazał im z pismá. ✤ Wywodząc y pokázując to / że Chrystus miał ćierpieć a y powstáć od umárłych : á iż ten JEzus jest Chrystusem 4 ktorego ja wam opowiádam. ✤ Y uwierzyli niektorzy z nich / á przyłączyli śię do Páwłá y do Syle / y wielkie mnostwo nabożnych Grekow / y niewiast przednieyszych niemáło. 5 ✤ Ale Zydowie / ktorzy nieuwierzyli / zjęći zazdrośćią / przywźiąwszy do śiebie niektore lekkomyślne y złe męże / á zebrawszy kupę / uczynili rozruch w mieśćie ; á nászedszy ná dom Jázonow / szukáli ich /

Margin notes: f Dźiej. 19.34. g 2 Kor. 6.5. h Dźiej. 17.5. i 2 Kor. 11.25. 1 Tess. 2.2. k Dźiej. 4.31. l Dźiej. 5.19. m Dźiej. 2.37. n Márk. 16.16. Ian. 3.16. y 6.40. 1 Ian. 5.10. o Dźiej. 22.24. p Mátt. 8.34. Márk 5.17. Luk. 8.37. a Psalm 22.7. Ezái. 50.6. y 53.3. Mátt. 16.21. y 20.18. Márk. 8.31. Luk. 9.22. y 18.31. y 24.7.

6 ich/ áby je wiedli przed lud. A nie znalazszy ich/ ciagneli Jázoná y niektora bráciá do Przełożonych miástá / wołájac: Oto ći / ktorzy wszystek b świát wzruszyli/ y tu też przyszli! 7 Ktore przyjał Jázon: A ći wszyscy czynia przećiwko dekretom Cesárskim ;powiádájac/ iż jest inszy Krol JEzus/ 8 A ták wzburzyli pospolstwo y Przełożone miástá ktorzy to słyszeli 9 Ale oni wziawszy słuszna spráwe od Jázoná y od innych/puśćili je.

10 A Bráciá wnet w nocy wysłáli y Páwłá y Syle do Berey: ktorzy tám przyszedszy/ weszli do bożnice Żydowskiey. 11 A ći byli zacniejszy nád one co byli w Tessálonice/ ktorzy przyjeli słowo Boże ze wszystka ochota / ná káżdy dźień rozsadzájac c pismá / jesliby sie to ták miáło. 12 Przetoż wiele ich z nich uwierzyło / y Greckich niewiast uczćiwych/ y meżow niemáło. 13 A gdy sie dowiedźieli oni co byli z Tessáloniki Żydowie/ że y w Berey opowiádáne było słowo Boże od Páwłá/przyszli y tám podburzájac pospolstwo. 14 Ale bráciá wnet wysłáli Páwłá / áby szedł jákoby do morzá: á Sylás y Tymoteusz tám zostáli. 15 A ći ktorzy prowádźili Páwłá / doprowádźili go áż do Aten: á wziawszy rozkazánie do Syle y do Tymoteuszá/ żeby co narychley przyszli do niego / odeszli.

16 A Gdy ich Páwel w Ateniech czekał / d poruszał sie w nim Duch jego / widzac ono miásto poddáne báłwochwálstwu. 17 A przetoż miewał rozmowe z Żydámi / y z *ludźmi* nabożnymi / w bożnicy y ná rynku ná káżdy dźień / z kim sie *mu* tráfiło. 18 Tedy niektorzy z Epikurow y z Stoikow Filozofowie / spieráli sie z nim: A niektorzy mowili; Coż wżdy ten plotká mowić chce? A drudzy ; Zda sie być opowiádáczem obcych bogow. Bo im JEzusá y zmartwych wstánie opowiádał. 19 A porwawszy go/ wiedli do Areopágu mowiac: Możemyli wiedźieć co to jest zá nowa náuká ktora ty opowiádasz? 20 Bo jákieś obce rzeczy przynośisz do uszu nászych. Chcemy tedy wiedźieć / co wżdy z tego ma być? 21 (A wszyscy Ateńczycy/ y cudzoziemscy gośćie niczym inszym sie nie báwili / tylko powiádániem ábo słuchániem nowin.)

22 Tedy Páwel stánawszy w pośrzodku Areopágu / rzekł: Meżowie Ateńscy / z káżdey miáry was widze náder nabożne. 23 Abowiem przechadzájac sie / y przypátrujac wászym nabożeństwom / ználazłem też Ołtarz / ná ktorym nápisano; Nieznájomemu Bogu. Ktorego tedy nie znájac chwalićie / tego ja wam opowiádam. 24 Bo ktory f uczynił świát y wszystko co ná nim ten bedac Pánem niebá y źiemie / nie mieszka g w kośćiełech reka uczynionych: 25 Ani rekomá ludzkimi h chwalony bywa / *jákoby* czego potrzebował: poniewaz on dawa i wszystkim żywot/ y oddech/ y wszystko. 26 Y uczynił z jedney krwie wszystek narod ludzki / áby mieszkał po wszystkim obliczu źiemie ; zámierzywszy przed tym rozrządzone czásy / y zámierzone gránice mieszkánia ich: 27 Aby szukáli Páná ; owaby go snadź námácáli y ználeźli: áczkolwiek od káżdego z nás nie jest dáleko. 28 A bowiem w nim żywiemy/ y ruchamy sie / y jestesmy ; já y niektorzy z wászych Poetow powiedźieli: Żesmy y *my* rodźina jego. 29 Bedac tedy rodźina Boża / nie mamy k rozumieć żeby złotu / ábo śrebru / ábo kámieniowi misternie rytemu / ábo wymysłowi człowieczemu / Bog miał być podobny. 30 Aczkolwiek tedy przeglądał Bog czásom tey niewiádomośći: *ále* teraz oznájmuje l ludźiom wszystkim wszedy / áby pokutowáli. 31 Przeto iż m postánowił dźień / w ktory bedźie sadźił wszystek świát w spráwiedliwośći przez meżá / ktorego *ná to* náznáczył/ upewniájac o tym wszystkie / wzbudźiwszy go od umárłych.

32 A Usłyszawszy o zmartwychwstániu / jedni sie násmiewáli ; á drudzy mowili: Bedźiemy ćie znowu o tym słucháć. 33 Y ták Páwel wyszedł z pośrzodku nich. 34 A meżowie niektorzy przyłaczywszy sie do niego / uwierzyli: miedzy ktorymi

tej

b *Dźiej.* 16.20.
c *Ezái.* 8.20. y 34.16 *Luk.* 16.29. *Jan.* 5.39. 1 *Tym.* 4.16. 1 *Piotr* 1.10.
d *G. Był zá-ostrzony.*
e *G. Słowo-śiewcá.*
f 1 *Moj.* 1.1. *Psalm* 33.6. y 104.2 y 146.6
g 2 *Kron.* 6.18. *Ezái.* 66.1.
h *Psalm* 50.8.
i *Psalm* 21.5. y 27.1. y 36.7.
k *Ezái.* 45.18.
l *Rzym.* 16.26. *Efez.* 2.9. y 3.5. *Koloss.* 1.26. 1 *Tym.* 1.10. 1 *Piotr* 1.20.
m *Rzym.* 2.16.

też był y Dyonizyus Areopágitczyk/ y niewiástá imieniem Dámárys /y inni z nimi.

ROZDZIAL XVIII.

Páwłá w Korynćie prácującego, y słowo Boże opowiádájącego. 9. ćieszy PAn. 12. Ktorego oskárżono przed Gállionem. 16. Ale prozno. 18. A on ztąd do Syryjey. 19. Potym do Efezu szedszy. 23. w Gálilejey y w Frygijey Zbory w wierze utwirdzał. 24. A Apollos od Akwilásá wyćwiczony będąc. 28. PAná Chrystusá z wielkim pożytkiem opowiádał.

1 POtym Páweł odszedszy z Aten/ 2 przyszedł do Koryntu. A ználazszy niektorego Żydá imieniem a Akwilę rodem z Pontu / ktory był świeżo ze Włoch przyszedł z Pryscyllą żoną swą / (dla tego iż był Klaudyusz postánowił / áby wszyscy Żydowie z Rzymu wyszli) przyszedł do nich. 3 A iż był tegoż rzemieślá/ mieszkał u nich / y robił: ábowiem rzemiosło ich było robić namioty. 4 Tedy miewał rozmowę w bożnicy ná káżdy Sábbát / y pozyskawał y Żydy y Greki. 5 A gdy przyszli z Mácedoniey Sylás y Tymoteusz / ściśniony był w Duchu Páweł/ oświadczájąc Żydom/ że JEzus jest 6 Chrystusem. Lecz gdy się oni zprzećiwiáli y bluźnili / otrząsnąwszy proch b z szat/ rzekł do nich: Krew wászá ná głowę wászę; jam jest czysty: od tego czásu pojdę do Pogánow. 7 A odszedszy z támtąd/ wszedł do domu niejákiego człowieká, imieniem Justá / służącego Bogu: ktorego dom był podle sámey bożnice. 8 c Lecz Kryspus Przełożony bożnice/ uwierzył PAnu ze wszystkim domem swojim: y wiele z Koryntczykow słuchájąc uwierzyli/ y ochrzczeni są.

9 d ZAtym PAN rzekł Páwłowi w nocy w widzeniu: Nie boj się/ 10 ále mow; á nie milcz. Bom Ja jest z tobą; á żaden się ná ćię nie tárgnie / ábyć miał co złego uczynić: Abowiem Ja wielki lud e mam w 11 tym mieśćie. Y mieszkał tám rok y sześć miesięcy/ náuczájąc u nich słowá Bożego.

12 A Gdy Gállio był Stárostą w Achájey / powstáli jednomyślnie Żydowie przećiwko Páwłowi: y przywiedli go do Sądu / mo- 13 wiąc: Ten námawia ludźie / áby przećiwko Zakonowi Bogá chwali- 14 li. A gdy Páweł miał ustá otworzyć / rzekł Gállio do Żydow: O Żydowie/ gdyby się wam było jákie bezpráwie f stáło / ábo jáka krzyw- 15 dá/ słusznie bym wász znosił. Lecz je- śli jest jáka gadká o słowiech y o imionách y o zakonie wászym / sámi tego pátrzćie: ábowiem ja tego sę- 16 dzią być niechcę. Y odegnał je od 17 Sądowey stolice. Tedy porwawszy wszyscy Grekowie Sostená Przełożonego g bożnice / bili go przed Sądową stolicą: á Gállio ná to nic nie dbał.

18 A Páweł pomieszkawszy tám jeszcze przez niemáło dni / pożegnawszy się z bráćią/ płynął do Syryjey: á z nim Pryscyliá / y Akwilás h ogoliwszy głowę w Kenchreách; bo był uczynił ślub. 19 Zátym przyszedł do Efezu/ y tám je zostáwił: á sam wszedszy i do bożni- 20 ce/ miał rozmowę z Żydámi. A gdy go oni prośili / áby u nich przez dłuższy czás zmieszkał/ nie zezwolił. 21 Ale się z nimi pożegnawszy / rzekł: Koniecznie ja muszę Święto nádchodzące w Jeruzalem obchodźić: lecz się záśię do was wrocę / będźieli wola k Bogá. Y puśćił się z E- 22 fezu. A gdy przyszedł do Cezáryey/ wstąpiwszy do Jeruzalem, á pozdrowiwszy zbor/ szedł do Antyochiey. 23 Y zmieszkawszy tám przez niektory czás / wszedł / obchodząc porządnie krájinę Gálácką / y Frygią; utwierdzając wszystkie ucznie.

24 A Żyd niektory l imieniem Apollos / rodem z Alexándryey / mąż wymowny / przyszedł do Efezu/ 25 będąc możnym w pismiech. Ten był wyprawiony w drogę PAńską: á pałájąc w Duchu/ mowił y náuczał pilnie o PAnu / wiedząc tylko o 26 chrzćie Janowym. Ten począł beśpiecznie mowić w bożnicy. Ktorego usłyszawszy Akwilás y Pryscylá / przyjęli go do śiebie / y do státeczniey mu wyłożyli drogę Bożą.

a Rzym. 16. 3. 2 Tym. 4. 19.
b Mátt. 10. 14. Luká. 10. 11. Dźiej. 13. 51.
c 1 Kor. 1. 14.
d Dźiej. 23. 21.
e Jonasz 4. 10.
f Dźiej. 25. 11.
g 1 Kor. 1. 1.
h 4 Mojż. 6. 18. Dźiej. 21. 23.
i Dźiej. 19. 8.
k 1 Kor. 4. 19. Jákub. 4. 15.
l 1 Kor. 1. 12. 16. 12.

27 ♣ A gdy chćiał iść do Achájey/ nápomniawßy go brácia/ pisáli do uczniow áby go przyjęli. Ktory gdy sam przyßedł/ wiele pomagał tym 28 ktorzy uwierzyli z łáski *Bożey*. ♣ Abowiem potężnie Zydy przekonywał; jáwnie *tego* dowodząc z Pismá/ iż JEzus jest Chrystusem.

ROZDZIAŁ XIX.

Niektorzy uczniowie w Efezie, náukę zbáwienną przyjąwßy, ochrzczeni. 13. Záklinácze Zydowscy od Dyabłá zránieni. 19. Księgi czárnoksięskie spalone. 21. Páweł się do Jeruzalem gotował. 24. A Demetryuß. 29. Przećiwko niemu lud buntowáć począł.

1 Y Stáło się gdy Apollos a był w Korynćie/ iż Páweł obßedßy gorne kráiny przyßedł do Efezu: A ználazßy tám niektore ucznie/ 2 ♣ Rzekł do nich: Izaliśćie wźięli Duchá Swiętego uwierzywßy? A oni mu rzekli: Owßem ześmy áni słycháli jesli jest Duch Swięty. ♣ 3 Tedy rzekł do nich: W cożeśćie tedy ochrzczeni? A oni rzekli/ W 4 chrzest Janow. ♣ Zátym rzekł Páweł: Jan ci chrzćił chrztem b pokuty/ mowiąc ludowi/ áby w onego/ ktory miał przyść po nim/ uwierzyli/ to jest/ w JEzusá Chrystusá. ♣ 5 A usłyßawßy *to*, ochrzczeni są w Imię 6 PAná JEzusowe. ♣ A gdy ná nie włożył Páweł ręce/ zstąpił ná nie Duch c Swięty; y mowili językámi y prorokowáli. 7 ♣ A było wßystkich mężow około dwunastu. 8 ♣ A wßedßy do bożnice/ mowił bespiecznie przez trzy mieśiące/ náucząjąc y námawiájąc ich do krolestwá 9 Bożego. ♣ A gdy się niektorzy záctwárdźili/ a wierzyć niechćieli/ źle mowiąc o tey drodze *Bożey* przed mnostwem; odstąpiwßy od nich odłączył ucznie/ ná káżdy dźień ucząc w szkole niektorego Tyránná. ♣ 10 A to się dźiáło przez dwie lećie: ták iż wßyscy ktorzy d mießkáli w Azyey słucháli słowá PAná JEzusowego/ ták Zydowie jáko y Grekowie.

11 A Nie ládá cudá czynił e Bog 12 przez ręce Páwłowe; ♣ Ták iż y ná chore przynoßono chustki ábo przepáski od ćiáłá jego/ y odchodźiły od nich choroby/ y duchowie źli wychodźili z nich.

13 T Edy niektorzy zbiegunow Zydowskich/ ktorzy się báwili záklinániem/ ważyli się wzywáć Imienia PAná JEzusowego nád tymi/ ktorzy mieli duchy złe/ mowiąc: Poprzysięgamy was przez JEzusá/ ktorego Páweł opowiáda. 14 ♣ A Było ich śiedm synow jednego Zydá *imieniem* Scewy Nawyższego 15 kápłáná/ ktorzy to czynili. ♣ Tedy odpowiedźiawßy duch zły rzekł: Znam JEzusá/ y wiem co Páweł; 16 ále wy cośćie zacż? ♣ A rzućiwßy się ná nie człowiek on w ktorym był duch zły/ á opánowawßy je/ zmocnił się przećiwko nim, ták/ iż nádzy á zránieni wybiegli z onego do- 17 mu. ♣ Y było to wiádomo wßystkim y Zydom y Grekom/ ktorzy mießkáli w Efezie: i y przypádł strách ná nie wßystkie/ y było uwielbione Imię PAná JEzusowe.

18 A Wiele tych ktorzy f uwierzyli przychodźiło/ wyznawájąc y 19 oznájmując spráwy swoje. ♣ Y wiele z tych/ ktorzy się náukámi niepotrzebnymi paráli/ zniozßy księgi/ spalili je przed wßystkimi: A obráchowawßy cenę ich/ ználeźli *tego* pięćdźieśiąt tyśięcy srebrnikow. ♣ 20 Ták potężnie rosło g słowo PAńskie/ y zmacniáło się. 21 ♣ A gdy się to dokonáło/ postánowił Páweł w duchu/ áby przyßedßy Mácedonią y Acháją/ ßedł do Jeruzalem mowiąc: Iż potym gdy tám będę/ muśę y 22 Rzym widźieć. ♣ A posławßy do Mácedoniey dwu z tych ktorzy mu służyli/ Tymoteuszá y Erástá; sam do czásu został w Azyey.

23 A Pod on czas stał się rozruch niemáły około drogi *Bożey*. ♣ 24 Abowiem niektory złotnik imieniem Demetryuß/ ktory robił kośćioły srebrne Dyány/ niemáły zysk 25 przywodźił rzemieśnikom: ♣ Ktore zgromádźiwßy/ y inne ktorzy tákież rzemiosło robili/ rzekł: Mężowie/ wiećie iż z tego rzemiosłá mamy dostátki násze. 26 ♣ A widźićie y słyßyćie/ że nie tylko w Efezie/ ále máło nie

a 1 Kor. 1. 12.
b Mát. 3. 11. Márk. 1. 1. Luka. 3. 16. Jana. 1. 16. Dźiej. 1. 5. y 11. 15.
c Dźiej. 1. 17. y 11. 15.
d 2 Tym. 1. 15.
e Márk. 16. 20. Dźiej. 14. 3.
f Mát. 3. 6.
g Ezái. 55. 11.

po wszystkiey Azyey ten Páwel námowił y odwrocił wielki lud mowiąc: Że to nie są h bogowie/ ktorzy są rękámi uczynieni. 27 Przetoż nam się obawiáć potrzebá/ áby nie tylko rzemiosło násze w lekkie poważenie nie przyszło/ ále áby y kośćioł wielkiey bogini Dyány ni zacz nie był poczytány; á żeby nie przyszło do skázy dostojeństwo jey/ ktora wszystká Azya y wszystek świát chwali. 28 A słuchájąc tego y będąc pełni gniewu/ krzyknęli mowiąc; Wielka jest Dyáná Efeska. 29 Y było pełno po wszystkim mieśćie zámieszánia; y wpádli jednomyślnie ná plác/ porwawszy Gájá/ y i Arystárchá Mácedończyki/ podrożne towárzysze Páwłowe. 30 A gdy Páwel chćiał wynijść do pospolstwá/ nie dopuśćili mu ucżniowie. 31 A niektorzy też z przednieyszych mężow Azyiskych/ będąc mu przyjaćielmi/ posławszy do niego/ prośili go áby nie wychodził ná plác. 32 Tedy jedni ták/ á drudzy ináczey wołáli. Abowiem oná gromádá byłá zámieszána; á więcey ich nie wiedźiáło/ dlaczego się zbieżeli. 33 A z oney zgráje wywlekli Alexándrá/ ktorego popycháli Żydowie. A Alexánder skinąwszy ręką/ chćiał dáć sprawę ludowi. 34 Ale gdy poználi iż był Żydem/ wszczął się jednostájny głos od wszystkich/ jákoby przez dwie godźinie wołájących: Wielka jest Dyáná Efeska. 35 Tedy Pisarz uśmierzywszy one zgráję/ rzekł: Mężowie Efescy/ y ktoryż jest człowiek coby nie wiedźiał/ iż miásto Efeskie opieką się kośćiołem wielkiey bogini Dyány/ y obrázem ktory zpadł od Jowiszá. 36 A ponieważ się temu nikt zprzećiwić nie może/ słuszna ábyśćie się uspokojili/ á nic skwápliwie nie czynili. 37 Abowiemeśćie przywiedli te męże/ ktorzy nie są áni świętokrádźcámi/ áni bluźniercámi bogini wászey. 38 A jesliż Demetryusz y ći ktorzy z nim są rzemieśnicy/ mają co przećiw komu/ wszák bywa práwo/ są też Stárostowie; niechże jedni drugich pozywáją. 39 Jesli się też o czym inszym pytaćie to się może w porządnym zgromádzeniu odpráwić. 40 Abowiem trzebá się obawiáć/ ábyśmy oskárżeni nie byli o rozruch dźisieyszy: gdyż niemász żadney przyczyny/ z ktorejbyśmy mogli dáć spráwę/ żeśmy się tu zbiegli. A to powiedźiawszy/ rozpuśćił ono zgromádzenie.

h 2 Moj. 20. 3. 3 Moj. 19. 4. y 26. 1. 5 Moj. 5. 8. y 23. 15 Psalm 97. 7. Ezai. 40. 18. y 42. 8. Jerem. 10. 3. Abák. 2. 18.

i Dźiej. 20. 4. y 27. 2.

Rozdział XX.

S. Páweł bierze się do Mácedoniey. 7. A w Troádźie áż do połnocy ucżył. 9. Eutychesá, ktory z okná spádł, wskrześił. 15. A do Miletu. 17. przyszedszy, y zwoławszy Biskupow. 23. 28. co się z nimi, y z nim sámym dźiać miáło, opowiedźiał.

1 A Gdy się on rozruch ućiszył/ zwoławszy Páweł ucżniow/ y z nimi się pożegnawszy/ wyszedł z támtąd áby szedł a do Mácedoniey. 2 A przeszedszy one strony/ y nápomniawszy je szerokimi słowy/ przyszedł do Grecyey. 3 A tám zmieszkawszy przez trzy mieśiące/ gdźie nań Żydowie zásadzkę ucżynili/ gdy miał płynąć do Syryey/ umyślił się náwroćić przez Mácedonią. 4 Y puśćił się z nim áż do Azyey Sopáter Bereeńczyk: A z Tessáloniczykow b Arystárchus y Sekundus y Gájus Derbejczyk/ y Tymoteusz: 5 A z Azyáńczykow/ Tychikus y Trofimus: ktorzy w przod poszedszy/ czekáli nas w Troádźie. 6 A my po dniách Przáśnikow odpłynęliśmy z Filippowá/ y przyliśmy do nich do Troády zá pięć dni; gdźieśmy zmieszkáli śiedm dni. 7 Tedy w pierwszy dźień po Sábbáćie/ gdy się ucżniowie zgromádźili ná łamánie c chlebá/ Páweł rozmawiał z nimi/ májąc iść precż názajutrz/ y przedłużył mowę áż do połnocy. 8 A było wiele lámp ná oney sali/ gdźie byli zgromádzeni. 9 Tám śiedząc niektory młodźieniec/ imieniem Eutychus/ w oknie; będąc ćiężkim snem zjęty/ gdy ták Páweł długo mowił/ snem zmorzony spádł ná doł z trzećiego piętrá: y podnieśiony jest umárły. 10 A Páweł zstąpiwszy ná doł/ przypádł nań; á obłápiwszy go/ rzekł: Nie trwożćie się; boć w nim jest

a 1 Tym. 1. 3.

b Dźiej. 19. 29. y 27. 2.

c Dźiej. 2. 42.

dusza

11 duszá jego. ✤ A wstąpiwszy záśię/ łamał chleb/ y jadł/ y kazał im długo áż do świtánia z potym odszedł 12 precz. ✤ Y przywiedli onego młodźieńcá żywe°/ y byli náder ućieszeni 13 A My przyszedszy wprzod do okretu/ puśćiliśmy śię do Assonu/ ábyśmy z támtąd wźięli Páwłá: ábowiem ták był postánowił/ 14 májąc sam pieszo iść. ✤ A gdy śię z námi zszedł w Assonie/ wźiąwszy go/ 15 przyjácháliśmy do Mityleny. ✤ A z támtąd odpłynąwszy/ drugiego dniá przyszliśmy przećiw Chiu: á d trzećiego dniá przypłynęliśmy do Sámu: á pomieszkawszy w Trogillu/ názájutrz przyszliśmy do Mi- 16 letu. ✤ Abowiem Páweł umyślił był minąć Efes/ áby mu nie przyszło czásu trawić w Azyey: bo śię kwápił/ jesliby mu można/ áby ná dźień Swiąteczny był w Jeruzalem.

17 T Edy z Miletu posławszy do Efezu/ przyzwał do śiebie Stár- 18 szych Zborowych. ✤ Ktorzy gdy do niego przyszli/ rzekł im: Wy wiećie od pierwszego dniá/ ktoregom przyszedł e do Azyey/ jákom z wámi po 19 wszystek czás był. ✤ Służąc PAnu ze wszelką uniżonośćią/ y z wielą łez y pokus/ ktore ná mię przychadzáły 20 z zásadzek Zydowskich. ✤ Jákom śię nie zchraniał niczego/ coby było pożyteczno/ ábym wam nie oznájmił y nie uczył was jáwnie/ y po do- 21 miech. ✤ Swiádectwo wydawájąc y Zydom y Grekom/ o pokućie ku f Bogu/ y o wierze w PAná nászego 22 JEzusá CHrystusá. ✤ A oto teraz ja będąc związány Duchem/ idę do Jeruzalem/ nie wiedząc co tám ná 23 mię przyść ma. ✤ Tylko że Duch Swięty po mieśćiech g świadczy/ powiádájąc że mię więźienie y u- 24 ćiski czekáją. ✤ Wszákże ja ná nic nie dbam/ y nie jest mi ták droga duszá mojá: bym tylko bieg moj h z rádośćią wykonał/ y posługę ktorąm i wźiął od PAná JEzusá/ ná oświadczenie Ewángeliey łáski 25 Bożey. ✤ A teraz oto ja wiem/ że juz więcey nie oglądaćie oblicza mojego wy wszyscy/ miedzy ktorymim cho- 26 dźił każąc krolestwo Boże. ✤ Przetoż oświadczam śię wam dniá dźi-

śieyszę°/ żem ja jest k czysty od krwie 27 wszystkich. ✤ Abowiem niechroniłem śię żebym wam nie miał oznájmić wszelkiey rády Bożey. ✤ Pil- 28 nujćież tedy sámych śiebie/ y wszystkiey trzody/ w ktorey was Duch Swięty postánowił Biskupámi; ábyśćie paśli Zbor Boży/ ktorego nábył przez własną krew. ✤ Boć ja to 29 wiem/ że po odeśćiu mojim wnidą miedzy was l wilcy okrutni/ ktorzy 30 trzodźie folgowáć nie będą. ✤ A z was sámych m powstáną mężowie/ mowiący rzeczy przewrotne/ áby 31 zá sobą pociągnęli uczniе. ✤ Przetoż czujćie/ pomniąc żem przez trzy látá w nocy y we dnie nie przestawał nápomináć ze łzámi káżdego z was. 32 ✤ A teraz brácia poruczam was Bogu/ y słowu łáski jego/ ktory może pobudowáć y dáć wam dźiedźictwo miedzy wszystkimi poświęconymi. 33 ✤ Srebrá n/ ábo złotá/ ábo száty nie pożądałem od nikogo. ✤ 34 Owszem o sámi wiećie/ że mojim potrzebam/ y tych ktorzy są ze mną/ 35 służyły te ręce. ✤ Wszystkomci wam okazał/ iż ták prácując muśimy podejmowáć słábe/ á pámiętáć ná słowá PAná JEzusowe/ że on rzekł: Szczęśliwsza jest rzecz dawáć/ 36 niżeli bráć. ✤ A to powiedźiawszy/ klęknął ná koláná swoje/ y modlił 37 śię z nimi wszystkimi. ✤ Y stał śię wielki płácz wszystkich: á upadájąc 38 ná szyję Páwłowę/ cáłowáli go. ✤ Smęcąc śię bárzo/ nawięcey z tych słow ktore im rzekł: Ze już więcey nie mieli oglądáć oblicza jego. ✤ Y prowádźili go do okrętu.

ROZDZIAŁ XXI.

S. Páweł jádąc do Jeruzalem. 8. w Cezáryjey do Filipá Ewángelisty wstąpił. 10. Ktoremu więźienie Agabus przepowiedźiał. 7. A przybywszy do Jeruzalem. 26. y do Kośćiołá wstąpiwszy. 27. gdy był od Zydow pojimány. 31. zez Lyzyaszá Rotmistrzá, wybáwiony jest.

1 A Gdyśmy odjácháli/ rozstawszy śię z nimi/ prosto jádąc przyjácháliśmy do Kou: á názájutrz do Ro- 2 du/ á z támtąd do Pátáry. ✤ A tám ználazszy okręt ktory miał płynąc

Margin notes: d G. Innego; e Dźiej. 19. 9.; f Luka. 24.47.; g Dźiej. 21. 4.; h 2 Tym. 4. 7.; i Gálát. 1. 1. Tytus. 1. 3.; o; k 1 Sám. 12. 3. 2 Sám. 3. 18. Ezech. 33. 9. 1 Kor. 1. 30. 6.20. y 7.23. Efez. 1. 7. Kolos. 1. 20. Zyd. 9. 12. 1 Piotr 1. 19. Objáw. 1. 5. y 5. 9.; l 1 Piotr. 2. 1.; m 1 Jand. 2. 19.; n 1 Kor. 9. 12. 2 Kor. 11. 7. y 12.13.; o Dźiej. 18. 3. 1 Kor. 4. 12. 1 Tess. 2. 9. 2 Tess. 3. 8.

do Fenicyey/ wśiadszy weń jácháliśmy. 3 ♣ A gdy śię nam ukazał Cypr tedy zostáwiwszy go po lewey stronie/ płynęliśmy do Syryey/ y przypłynęliśmy do Tyru; ábowiem tám z okrętu towáry składáć miano. 4 ♣ A ználazszy uczniе zmieszkáliśmy tám śiedm dni; ktorzy mowili Páwłowi a przez Duchá/ áby nie chodźił do Jeruzalem. 5 ♣ Ale gdyśmy wymieszkáli one dni/ wyszedszy poszliśmy; á wszyscy nas prowádźili z żonámi y z dźiatkámi/ áż zá miásto: á klęknąwszy ná koláná b ná brzegu/ 6 modliliśmy śię. ♣ A pożegnawszy śię jedni z drugimi/ wstąpiliśmy w okręt: á oni śię wroćili do domu.

a Dźiej. 20.23.

b Dźiej. 8. 36.

7 A My odpráwiwszy płynienie z Tyru/ przypłynęliśmy do Ptolemáidy: á pozdrowiwszy bráćią/ zmieszkáliśmy u nich przez jeden 8 dźień. ♣ A názájutrz wyszedszy Páwel/ y my ktorzyśmy z nim byli/ przyszliśmy do Cezáryey: á wszedszy w dom Filipá c Ewángelisty/ ktory był jeden z onych śiedmi/ zostáliśmy 9 u niego. ♣ A ten miał cztery corki pánny/ ktore prorokowáły.

c Dźiej. 6. 5.

10 A Gdybyśmy tám przez nie máło dni zmieszkáli/ przyszedł z Judzkiey źiemi Prorok niektory d imie- 11 niem Agábus. ♣ Ten przyszedszy do nas/ y wźiąwszy pás Páwłow/ á związawszy sobie ręce y nogi/ rzekł: To mowi Duch Swięty; Męzá ktorego jest ten pás/ ták zwiążą w Jeruzalem Zydowie/ y podádzą go 12 w ręce Pogánom. ♣ A gdyśmy to usłyszeli/ prośiliśmy y my/ y ći ktorzy ná onym miejscu byli/ áby on nie 13 chodźił do Jeruzalem. ♣ Tedy odpowiedźiał Páwel: Coż czynićie płácząc/ y serce mi psując? Abowiem ja nie tylko być związánym/ ále y umrzeć e jestem gotowy w Jeruzalem/ dla Jmienia PAná JEzusowego. 14 ♣ A gdy śię on nie dał námowić/ dáliśmy pokoj/ mowiąc: Niech 15 śię stánie wola Páńska. ♣ A po onych dniách/ wźiąwszy rzeczy *swoje*, 16 szliśmy do Jeruzalem. ♣ A szli z námi y *niektorzy* uczniowie z Cezáryey/ wiodąc *z sobą* tego u ktoregośmy gospodą stáć mieli/ niejákiego Mnázoná Cypryczyká/ stárego uczniá.

d Dźiej. 11.28.

e Dźi. 20.24.

17 A Gdyśmy przyszli do Jeruzalem/ wdźięcznie nas bráćia 18 przyjęli. ♣ A názájutrz wszedł z námi Páwel do Jákubá/ gdźie śię 19 byli wszyscy stárszy zeszli. ♣ Ktore pozdrowiwszy/ rozpowiedźiał im wszystko porządnie co Bog uczynił miedzy Pogány/ przez usługę jego. 20 ♣ Co oni usłyszawszy chwalili PAná/ y rzekli mu: Widźisz bráćie jáko jest wiele tyśięcy Zydow/ ktorzy uwierzyli; á ći wszyscy gorliwi są 21 miłośnicy Zakonu. ♣ Ale o tobie wźięli sprawę/ że odwodźisz f od Mojżeszá/ wszystkich tych Zydow ktorzy są miedzy Pogány/ mowiąc: że nie máją obrzezywáć dźiatek áni máją chodźić według ustaw *zakon-* 22 *nych*. ♣ Coż tedy jest? Koniecznieć śię muśi zejść lud/ bo usłyszą/ żeś 23 przyszedł. ♣ A przetoż czyń to coć mowiemy; Mamy tu czterech mężow/ ktorzy ná sobie g ślub máją. ♣ 24 Tych wźiąwszy do śiebie/ oczyść śię z nimi/ y uczyń nákład ná nie áby ogolili głowy; á poznáją wszyscy/ że to/ co o tobie słyszeli/ nic nie jest; ále że y ty sam chodźisz przestrzegájąc 25 Zakonu. ♣ A o tych/ ktorzy uwierzyli z Pogánow/ myśmy pisáli; stánowiąc/ áby nic tákowego nie záchowywáli/ tylko áby śię wystrzegáli tego co jest ofiárowano h bałwánom/ y od krwie/ y od rzeczy dáwionych/ y od wszeteczeństwá. 26 ♣ Tedy Páwel wźiąwszy z sobą one męże/ názájutrz oczyśćiony będąc z nimi wszedł do kośćiołá/ opowiádájąc wypełnienie dniow i oczyśćienia/ áż zá káżdego z nich oddána byłá ofiárá.

f G. Uczyś odstąpienia

g 3 Moj. 27. 2. 4 Moj. 6. 18. y 30. 2.

h Dźiej. 15.20.

27 A Gdy śię miáło wypełnić śiedm dni/ niektorzy Zydowie z Azyey ujrzawszy go w kośćiele/ wzburzyli wszystek lud/ y wrzućili nań ręce/ 28 ♣ Wołájąc: Mężowie Izráelscy/ rátujćie: Tenći to jest człowiek/ ktory przećiwko ludowi y Zakonowi y miejscu temu wszystkich wszędy uczy: Nádto/ y Greki wprowádźił do kośćiołá/ y splugáwił to miejsce święte. 29 ♣ Abowiem przed tym widźieli z nim w mieśćie Trofimá Efeskiego: o ktorym mniemáli/ żeby go Páwel wprowádźił do kośćiołá.

i 4 Moj. 6. 13. Dźiej. 24.18.

30 Y wzruszyło się miásto wszystko/ y zbiegł się lud; á pojimawszy Páwłá/ wywlekli go precż z kościołá/ á zátym záraz drzwi zámkniono.
31 A Gdy się stáráli jákoby go zábili/ dano znáć Hetmánowi wojská iż się wzruszyło wszystko Jeruzalem.
32 Ktory zárázem wziąwszy z sobą Zołnierze y Setniki/ przybieżał do nich. A oni ujrzawszy Hetmáná y żołnierze/ przestáli Páwłá bić.
33 Tedy Hetman przybliżywszy się pojimał go/ y kazał go dwiemá łáncuchámi związáć: y wywiádował się ktoby był/ y coby uczynił?
34 A jedni ták/ drudzy ináczey miedzy ludem wołáli. A gdy się nic pewnego dla zgiełku dowiedźieć nie mogł/
35 rozkazał go wieść do obozu. A gdy był u wschodu/ przydáło się że go práwie żołnierze nieśli dla
36 gwałtu onego ludu. Abowiem wielki lud szedł zá nim/ wołájąc:
37 Zgładź k go! A gdy miał być Páweł prowádzony do obozu/ rzekł Hetmánowi: A godźi mi się co mowić do ćiebie? A on rzekł: Vmiesz po Grecku?
38 Y nie tyżeś jest on l Egipczánin/ ktoryś przed tymi dniámi uczynił rozruch/ y wywiodłeś ná puszczą czterzy tysiące mężow zbojcow.
39 A Páweł rzekł: Jamci jest człowiek m Zyd Társeńczyk/ mieszczánin nie z podłego miástá w Cyliciey. Przetoż proszę ćie / dopuść mi mowić do ludu.
40 A gdy on dopuśćił/ Páweł stojąc ná wschodźie/ skinął ręką ná lud. A gdy było wielkie milczenie/ uczynił rzecż do nich Zydowskim językiem/ mowiąc:

k Dźej. 22.22.
l Dźiej. 5. 36.
m Dźiej. 9. 11. y 20. 3.

Rozdział XXII.

S. Páwłá poczet wiáry swoiey wydawájącego. 22. zprzodku Zydowie słucháli. 23. Potym kwoli ich wołániu. 24. Rozgámi był ubity. 37. Ktory dawszy znáć że jest mieszczáninem Rzymskim. 29. Strách ná báwił nieprzyjáćioł swojich. 30. Z okow uwolniony był; á ná zájutrz przed sąd stánął.

1 Mężowie bráćia y Ojcowie/ słuchajćie mojey/ ktorą teraz
2 do was czynię/ obmowy. A gdy usłyszeli / iż do nich rzecż czynił Zydowskim językiem/ tym się bárźiey
3 ućiszyli; Y rzekł: Jamći jest mąż Zyd/ urodzony a w Társie Cylicyjskim; lecż wychowány w mieśćie tym u nog b Gámáliielowych; wyćwiczony dostátecżnie w Zakonie Ojczystym/ gorliwym będąc miłośnikiem Bożym/ jáko wy wszyscy
4 dźiś jesteśćie. Ktorym c prześládował tę drogę áż ná śmierć: wiążąc y podawájąc do więźienia y mężę y niewiásty.
5 Jáko mi tego y Nawyższy kápłan jest świádkiem/ y wszyscy Stárszy: od ktorych też listy wziąwszy do bráći/ jáchałem do Dámászku; ábym y te ktorzy tám byli/ związáne przywiodł do Jeruzalem/ áby byli károni.
6 Y stáło się gdym jáchał/ y gdym się przybliżał do Dámászku o połudnu/ że znágłá ogárnęłá mię świátłość wielka
7 z niebá. Y upádłem ná źiemię: A usłyszałem głos mowiący do mnie; Saulu/ Saulu czemu mię prześládujesz?
8 A jam odpowiedźiał: Ktoś jest PAnie? y rzekł do mnie: Jam jest JEzus Názáreński/ ktorego d ty prześládujesz.
9 A ći ktorzy byli ze mną/ áć widźieli świátłość y polękáli się/ ále głosu nie słyszeli onego/ ktory ze mną mowił.
10 Y rzekłem: Coż uczynię PAnie? A PAn rzekł do mnie; Wstań/ idź do Dámászku: á támći powiedzą o wszystkim co postánowiono/ ábyś ty uczynił.
11 A gdym nie widźiał przed jásnośćią świátłośći oney/ będąc prowádzony zá rękę od tych co ze mną byli/
12 przyszedłem do Dámászku. Tám niejáki Ananiasz e mąż pobożny według zakonu/ májąc świádectwo od wszystkich Zydow tám mieszkájących/
13 Przyszedszy do mnie y przystąpiwszy się/ rzekł mi: Saulu bráćie / przejrzy. A jam tejże godźiny
14 wejrzał nań. A on rzekł: Bog Ojcow nászych obrał ćię/ ábyś poznał wolą jego; á iżbyś oglądał onego spráwiedliwego/ y słuchał głosu z
15 ust jego. Abowiem mu będźiesz świádkiem u wszystkich ludźi tego/
16 coś widźiał y słyszał. Przetoż teraz coż odwłaczasz? Wstań/ á ochrzći się: á omyj grzechy twoje wzywájąc

a 2 Kor. 11.22.
b Dźiej. 5. 34.
c Dźiej. 8. 3. y 9. 1. y 26.10. 1 Kor. 15. 9. Gálát 1. 13. 1 Tym. 1. 13.
d Zách. 1. 8. Mátt 10.40. Jand. 13.20.
e Dźiej. 9. 10.

17 jąc Imienia f Pańskiego. Y stáło śie potym gdym śie wroćił g do Jeruzalem/ á modliłem śie w kośćiele/ żem był w záchwyceniu. 18 Y widźiałem go mowiącego do śiebie: Spiesz śie/ á wynidź rychło z Jeruzalem; ponieważ świádectwá twego nieprzyjmą o mnie. 19 A jam rzekł: PAnie oni wiedzą h żem ći ja podawał do więźienia/ y bijał w bożnicách te/ ktorzy wierzyli w ćię. 20 Y gdy wylewano i krew Szczepaná świádká twojego/ jám też tudźież stał/ y zezwalałem ná zábićie jego/ y strzegłem szat tych ktorzy go zábijáli. 21 Y rzekł do mnie: Idźże/ boć Ja ciebie do Pogánow k dáleko poślę.

22 A Słucháli go áż do tego słowá: Y podnieśli głos swoj/ mowiąc: Zgładź z źiemie l tákiego; bo niesłuszna/ áby miał żyć. 23 A gdy oni wołáli/ y miotáli száty/ y ćiskáli proch ná powietrze/ 24 Rozkazał go Hetman wieść do obozu/ y kazał go biczmi zprobowáć/ żeby śie dowiedźiał dla ktorey by przyczyny nań ták wołano. 24 A gdy go rozćiągniono/ áby go biczmi bito/ rzekł Páwel do Setniká ktory tu stał: Izali śie wam godźi człowieká Rzymiániná nieosądzonego/ biczmi bić? 25 Co usłyszawszy Setnik/ przystąpiwszy do Hetmáná/ powiedźiał mu/ mowiąc: Pátrz co czynisz; boć ten człowiek jest Rzymiáninem. 26 A przystąpiwszy Hetman/ rzekł mu: Powiedz mi jesliś ty jest Rzymiáninem? 27 A on rzekł: Ták jest. Y odpowiedźiał Hetman: Jam zá wielką summę tego miejskiego práwá dostał. A Páwel rzekł: A jam śie y urodźił. 28 A wnetże odstąpili od niego ći ktorzy go mieli wźiąć ná proby. Do tego y Hetman śie bał/ dowiedźiawszy śie że był Rzymiáninem; á iż go był kazał związáć. 20 A ták náźájutrz chcąc śie pewnie dowiedźieć tego/ o coby był oskárżony od Zydow/ uwolnił go od onych związek: y rozkazał śie zejść Przedniejszym Kápłánom y wszystkiey Rádźie ich: á wywiodszy Páwłá/ stáwił go przed nimi.

ROZDZIAŁ XXIII.

Páwł o sobie spráwę dawającego. 2. Ananiasz uderzyć rozkazał. 5. Páwel obmowiwszy śię. 6. Mowił o zmartwychwstániu. 7. Z kąd śię stáło rozerwánie miedzy oskárżyćielámi Páwłowymi. 14. Zydźi nań zásadzkę uczynili. 20. Czego dowiedźiawszy śię Hetman. 23. odesłał go nocą do Cezáryjey Felixowi Stárośćie.

1 A Páwel pilnie pátrząc ná one Rádę/ rzekł: Mężowie brácia/ ja ze wszystkiego a sumnienia dobr egchodźiłem przed Bogiem/ áż 2 do dniá tego. Tedy Ananiasz Nawyższy Kápłan/ rozkazał go tym ktorzy przy nim stali b bić w gębę. 3 Tedy rzekł Páwel do niego: Uderzy ćię Bog ściáno pobieláná; y ty śiedźisz sądząc mię według Zakonu/ á rozkazujesz mię bić przećiwko Zakonowi? 4 Zátym ći ktorzy tám stali/ rzekli: Nawyższemu Kápłánowi Bożemu złorzeczysz? 5 A Páwel rzekł: Nie wiedźiałem brácia/ żeby był Nawyższym Kápłánem. Bo nápisano: Kśiążęćiu ludu twego c złorzeczyć nie będźiesz. 6 A poznawszy Páwel/ że ich jedná część było Sáduceuszow/ á druga Fáryzeuszow/ záwołał w oney Rádźie: Mężowie brácia/ jam jest Fáryzeusz d syn Fáryzeuszow; o nádźieję y o powstánie e umárłych 7 mnie tu dźiś sądzą. A gdy on to mowił/ wszczął śie rozruch miedzy Fáryzeuszámi y Sáduceuszámi: y 8 rozerwáło śie ono mnostwo. Abowiem f Sáduceuszowie mowią/ iż niemász zmartwych wstánia/ áni Anjołá/ áni Duchá: ále Fáryzeuszo-9wie to oboje wyznawáją. Y wszczęło śie wołánie wielkie. A powstawszy Náuczeni w pismie z strony Fáryzeuszow/ spieráli śię/ mowiąc: Nicesmy g złego nie ználeźli w tym człowieku: y jesli mu co powiedźiał Duch/ ábo Anjoł/ nie walczmy z Bogiem. 10 A gdy śie wszczął wielki rozruch/ obawiájąc śie Hetman/ áby Páwłá miedzy sobą nie rozszárpáli/ rozkazał iść żołnierzom ná doł/ á wydrzeć go z pośrzodku ich/ y odwieść do obozu.

A ru-

f Joel. 2. 32. Rzym 10.13. g Dźiej. 9. 26. h Dźiej. 8. 3. i Dźiej. 7. 58. k Dźiej. 9. 15. y 13.2 Gálat 1. 15. 16. Efez. 3. 7. 1 Tym. 2. 7. Tym. 1. 11. l Dźiej. 21.36.

a Dźiej. 24.16. b 1 Krol. 22.24. Jerem. 20. 2. Jan. 18.22. c 2 Mojż. 22.28. d Dźiej. 26. 5. Filip. 3. 5. e Dźiej. 24.11. f Matt. 22.23. Mark. 12.18. Luká. 20.27. g Dźiej. 25.25. y 26.30.

h Dziej. 18. 9.

11 A Drugiey nocy stánawszy h przy nim PAn/ rzekł: Bądź dobrego sercá Páwle. Abowiem jákoś o mnie świadczył w Jeruzálem/ ták musisz świadczyć y w Rzymie.

12 A Gdy był dzień/ zszedszy się niektorzy z Zydow/ záwiązáli się klatwą/ mowiąc; Ze nie mieli jeść 13 áni pić/ áżby Páwłá zábili. ✤ A było ich więcey niż czterdzieści kto- 14 rzy to przysiężenie uczynili. ✤ Ktorzy przyszedszy do Przednieyszych kápłánow/ y do Stárszych/ rzekli: Klątwąsmy się záwiązáli/ że nic nie ukusimy/ áżbysmy Páwłá zábili. 15 ✤ Przetoż wy teraz dajcie znáć Hetmánowi z pozwoleniem *wszyskiey* Rády/ áby go jutro do was wywiodł/ jákobyście się chcieli dostáteczniey wywiedzieć o sprawách jego; á my pierwey niż tu przyjdzie/ gotowismy go zábić.

16 A Gdy usłyszał siestrzeniec Páwłow o tey zásadzce/ przyszedł; á wszedszy do obozu/ oznájmił *to* Páwło- 17 wi. ✤ Tedy Páweł záwoławszy jednego z Setnikow/ rzekł: Záprowadź tego młodzieńcá do Hetmá- 18 ná/ bo mu coś ma powiedzieć. ✤ A ták on wziąwszy go/ wiodł go do Hetmáná/ y rzekł: Páweł więzień/ záwoławszy mie prosił/ ábym tego młodzieńcá przywiodł do ciebie/ 19 ktory ma coś powiedzieć. ✤ Tedy Hetman wziąwszy go zá rękę/ y ustąpiwszy ná strone/ wywiádował się; Coż to jest co mi masz powie- 20 dzieć? ✤ A *on* rzekł; Postánowili Zydowie prośić cię/ ábyś jutro wywiodł Páwłá przed Rádę/ jákoby się chcieli co dostáteczniejszego wy- 21 wiedzieć o nim. ✤ Ale ty nie pozwalá im *tego*: bo się nań násádziło z nich więcey niż czterdzieści mężow/ ktorzy się klątwą záwiązáli/ iż nie máją áni jeść áni pić/ áżby go zábili. Y są już pogotowiu/ czekájąc od ciebie odpowiedźi.

22 TEdy Hetman odprawił onego młodzieńcá/ przykazawszy mu/ áby tego przed nikim nie powiádał 23 iż mu to oznájmił. ✤ A záwoławszy dwu niektorych z Setnikow/ rzekł: Nágotujcie dwieście żołnierzow/ áby szli áż do Cezáryey; do tego siedmdziesiąt jezdnych y dwie ście drábántow/ ná trzecią godzinę w 24 noc. ✤ Nágotowáć też i bydlętá; áby wsádziwszy Páwłá *ná nie*, zdrowo go záprowádzono do Filipá 25 Stárosty: ✤ Nápisawszy list/ w ten 26 sposob; ✤ Klaudiusz Lizyasz Namoznieyszemu Stárośćie Feliksowi 27 zdrowia życzy. ✤ Tego męża k pojimánego od Zydow/ gdyż już od nich miał być zábity/ przypadszy z rotą odjąłem go / dowiedziawszy się iż 28 jest Rzymiáninem. ✤ A chcąc wiedźieć przyczynę/ dla ktorey był nań skárżyli / wywiodłem go przed ich 29 Rádę. ✤ Y ználazłem że nań skárżą o *jákieś* gádki m z strony Zakonu ich; á że nie ma żadney winy/ dla ktorey by był godzien śmierci ábo 30 więzienia. ✤ A gdy mi powiedziano o zásadzce ktorą mieli uczynić Zydźi ná tego męża/ zárazem *go* posłał do ciebie; opowiedziawszy też tym co nań skárżyli/ áby przed tobą mowili to/ coby przećiwko niemu 31 *mieli* ✤ Miej się dobrze. Zołnierze tedy ták jáko im było rozkazano/ wziąwszy Páwłá/ prowádzili go 32 nocą do Antypátrydy. ✤ A názájutrz/ zostáwiwszy jezdne/ áby z nim 33 jácháli/ wroćili się do obozu. ✤ Ktorzy przyjáchawszy do Cezáryey/ á oddawszy list Stárośćie/ stáwili 34 przed nim y Páwłá. ✤ A Starostá *list* przeczytawszy/ zpytał *go* z ktorey by był kráiny: á zrozumiawszy/ że 35 był z Cylicyey/ ✤ Rzekł: Będę ćię słuchał/ gdy *też* przybędą ći ktorzy ná ćię skárżą. Y rozkazał go strzedz ná Ratuszu Herodowym.

i L. Konie.

k Dziej. 21. 32.

l Dziej. 22. 30.

m Dziej. 15. 19.

ROZDZIAL XXIV.

Tertullus skárżył ná Páwłá. 10. *Páweł śię broniąc.* 25. *Stárośćie y jego żenie Chrystusá opowiádał.* 27. *Felix nie wziąwszy pieniędzy ktorych śię spodźiewał.* 18. 7 *Stárostwá odjeżdżájąc, Páwłá w więźieniu zostáwił.*

1 A Po pięći dniách jáchał Nawyższy kápłan Ananiasz a z Stárszymi/ y z Tertullem niejákim Prokuratorem; ktorzy stánęli przed 2 Stárostą przećiwko Páwłowi. ✤ A gdy był pozwány/ począł *nań* skár- 3 żyć Tertullus/ mowiąc: ✤ Ponie-

a Dziej. 23. 2.

ważeſmy wielkiego pokoju doſtąpili y wiele śię dobrego temu narodowi ſtáło przez twoję opátrzność: y záwżdy y wſzędy to ze wſzelákim dźiękowániem przyznawámy/ wielmożny Felixie. 4 ✠ Ale żebym ćię długo nie bawił/ proſzę ábyś nas máluczko poſłuchał według zwykłey ſwojey ludzkośći. 5 ✠ Abowiemeſmy ználeźli tego męzá záráźliwego/ y wſczynájącego rozruch miedzy wſzyſtkimi Zydámi po wſzyſtkim świećie/ y herſztá tey Sekty b Názárejczykow. 6 ✠ Ktory śię też ważył zplugáwić kośćioł: ktoregoſmy też pojimawſzy/ według Zakonu náſzego chćieli ſądźić. 7 ✠ Lecz przyſzedſzy Hetman Lizyaſz z wielką mocą/ wźiął go z rąk náſzych. 8 ✠ Rozkazawſzy tym ktorzy nań ſkárżą/ iść do ćiebie/ od ktorego śię ty ſam będźieſz mogł wywiáduiąc śię dowiedźieć tego wſzyſtkiego/ o co my nań ſkárżymy. 9 ✠ Ná co śię zgodźili y Zydowie mowiąc: Ze śię ták rzecz ma.

10 Gdy Páwel odpowiedźiał/ gdy nań Stároſtá ſkinął áby mowił: Od wielu lat wiedząc ćię być Sędźią tego Narodu/ tym ochotniey dam ſpráwę o tym co śię mnie dotycze. 11 ✠ Gdyż ty wiedźieć możeſz/ iż niemáſz więcey dni tylko dwánaśćie/ jákom ſą przyſzedł do Jeruzalem ábym śię modlił. 12 ✠ Do tego/ áni mię ználeźli w kośćiele z kim gádájącego/ ábo buntującego lud/ áni w bożnicách/ áni w mieśćie. 13 ✠ Ani tego mogą dowieść/ o co tu teraz ná mię ſkárżą. 14 ✠ To jednák przed tobą wyznawam/ że według oney drogi/ ktorą oni powiádáją być c heretyctwem/ ták ſłużę Ojczyſtemu Bogu/ wierząc wſzyſtkiemu cokolwiek nápiſano w Zakonie y w Prorocech. 15 ✠ Májąc nádźieję w Bogu/ że będźie/ (ktorego y oni czekáją) zmartwychwſtánie y ſpráwiedliwych y nieſpráwiedliwych. 16 ✠ A ſam śię o to pilnie ſtáram/ ábym záwſze miał ſumnienie bez obrážénia przed Bogiem y przed ludźmi. 17 ✠ A po wielu lat/ przyſzedłem ábym przyniosł jáłmużny e narodowi memu/ y ofiáry. 18 ✠ Ná tym ználeźli f mię w Kośćiele oczyśćionego (nie z ludem áni z rozruchem) niektorzy 19 Zydowie z Azyey: ✠ Ktorzy też tu mieli ſtánąć przed tobą y ſkárżyć/ jeſliby co mieli przećiwko mnie. 20 ✠ Abo niechaj ći ſámi powiedzą/ jeſli we mnie ználeźli jáką niepráwość gdym ſtał przed Rádą: 21 ✠ Oprocz tego jednego głoſu/ ktorem miedzy nimi ſtojąc záwołał: Dla zmartwychwſtánia g umárłych/ ja dźiś ſądzony bywam od was.

22 A Vſłyſzawſzy to Felix/ odłożył ſpráwę ich/ mowiąc: Gdy śię o tey drodze doſtáteczniey wywiem kiedy tu Hetman Lizyaſz przyjedźie/ rozeznam ſpráwy wáſze. 23 ✠ Y rozkazał Setnikowi áby ſtrzegł h Páwłá/ y poſfolgował mu; y áby nie bronił żadnemu z przyjaćioł jego poſługowáć mu/ ábo go náwiedzáć.

24 A Pokilku dni przyjáchawſzy Felix z Druſyllą żoną ſwoją/ ktora byłá Zydowką/ kazał záwołáć Páwłá; y ſłuchał go o wierze w 25 Chryſtuſá. ✠ A gdy on rzecz czynił o ſpráwiedliwośći/ y o powśćiągliwośći/ y o przyſzłym ſądźie; ulękł śię Felix/ y odpowiedźiał: Już teraz odejdź: á gdy czás upátrzę/ 26 każę ćię záwołáć. ✠ A przy tym ſpodźiewał śię że mu Páwel miał dáć pieniądze/ żeby go wypuśćił: dla tego też tym częśćiey go wzywájąc 27 do ſiebie/ rozmawiał z nim. ✠ A po wyśćiu dwu lat/ miał po ſobie Felix Namieſtniká/ Porcyuſá Feſtá. A chcąc ſobie Felix łáſkę z jednáću Zydow/ zoſtáwił Páwłá i w więźieniu.

ROZDZIAŁ XXV.

Feſtus náſtąpiwſzy po Felixie, 6. kazał ſobie Páwłá przywieść. 11. Páwel do Ceſárzá appellował. 14. A Feſtus Agryppie Krolowi ſpráwę Páwłową przedłożywſzy. 23. Páwłá przedeń ſtáwił. 27. áby rozſądźił ſpráwę jego.

1 Gdy Feſtus wjáchawſzy ná páńſtwo/ po trzech dniách przyjáchał do Jeruzalem z Cezáryey. 2 ✠ Y ſtáwili śię przed nim Nawyżſzy kápłan y przednieyſzy z Zydow przećiwko Páwłowi; y prośili go/ 3 ✠ Zadájąc łáſki przećiwko niemu/ áby

b Dźiej. 28.21.

c A. Kácerſtwem.

d Dźiej. 23. 1.

e Dźiej. 11.29. Rzym 15.26.

f Dźiej. 21.24.

g Dźiej. 23. 6. 28.20.

h Dźiej. 27. 1. 28.16.

i G. Związánego.

go kazał przywieść do Jeruzalem: uczyniwszy zásadzkę / áby go zábili

4 ná drodze. ♣ Ale Festus powiedział; Iż Páweł jest pod strażą w Cezáryey/ á iż sam *tám* w rychle pojedzie.

5 ♣ Ktorzy tedy/mowi/ z was mogą/ niechże z námi jádą : *á* jesli jest jáka *winá* w tym mężu / niechże nań skárżą.

6 A Zmieszkawszy u nich *nie* więcey tylko dźieśięć dni / jáchał do Cezáryey: á názájutrz uśiadszy ná Sądźie/ kazał Páwłá przywieść. ♣

7 Ktory gdy przyszedł / obstąpili *go* ći ktorzy byli przyszli z Jeruzalem Zydowie / przynosząc wiele y ćiężkich skarg przećiwko Páwłowi / ktorych

8 dowieść nie mogli. ♣ Gdyż on spráwę dawał a *o sobie*, Zem áni przećiwko Zakonowi Zydowskiemu/ áni przećiwko kośćiołowi / áni przećiwko Cesárzowi nic nie zgrzeszył.

9 ♣ Ale Festus chcąc sobie zjednáć łáskę u Zydow / odpowiedźiawszy Páwłowi / rzekł : Chcesz że iść do Jeruzalem / á tám o te rzeczy sądzony

10 być przede mną? ♣ Ale Páweł rzekł: Przed Sądem Cesárskim stoję/ gdźie mię sądźić potrzebá : Zydowem ni w czym nie ukrzywdźił / jáko y ty lepiey wiesz.

11 ♣ Bo jeslim *w czym* b niepraw/y co godne° śmierći uczynił/nie zbraniam śię umrzeć. ♣ Ale jesli niemász nic tákiego z tych rzeczy o ktore ná mię skárżą ; nikt mię im wydáć nie może: Appelluję

12 do Cesárzá. ♣ Tedy Festus rozmowiwszy śię z Rádą / odpowiedźiał: Do Cesárzáś áppellował? Do Cesárzá pojdźiesz.

13 A Gdy wyszło kilká dni / Krol Agryppá y Bernice przyjácháli

14 do Cezáryey/ witáć Festá. ♣ A gdy tám niemáło dni zmieszkáli / Festus przełożył Krolowi spráwę Páwłowę / mowiąc: Mąż niektory zostáwiony c jest od Feliksá w więźieniu.

15 ♣ Dla ktorego gdym był w Jeruzalem/ stáwili śię przede mną Przedniejszy Kápłáni y Stárszy Zydowscy prosząc o dekret przećiwko niemu.

16 ♣ Ktorymem odpowiedźiał / że tego nie máją w zwyczáju Rzymiánie / áby ktorego człowieká mieli wydáć ná strácenie / áżby pierwey oskárżony / miał przed sobą te co nań skárżą ; y dánoby mu plác do odpowiedźi ná to w czym go winują.

17 ♣ Gdy śię tedy tu zeszli/ bez wszelkiey odwłoki nájutrz záśiadszy ná Sądźie / kazałem przywieść

18 tego mężá. ♣ Przećiw ktoremu stánąwszy ći co *nań* skárżyli / żadney winy nie przynieśli z tych ktorych

19 chem śię ja spodźiewał. ♣ Lecz jákieś spory o swojich Zabobonięch mieli przećiwko niemu/y o niejákim JEzuśie umárłym / o ktorym Páweł

20 twierdźił że żywie. ♣ Ja tedy wątpiąc o tym *o czym* ten spor był / rzekłem : Jesliby chćiał iść do Jeruzalem/ á tám o tym bydź sądzony. ♣

21 Lecz iż Páweł áppellował / áby záchowány był do Augustowego rozeznánia / rozkazałem go chowáć áż

22 bym go posłał do Cesárzá. ♣ Zátym Agryppá rzekł do Festá : Chćiałbym ja tego człowieká słyszeć. ♣ A on rzekł : Jutro go usłyszysz.

23 NAzájutrz tedy/gdy przyszedł Agryppá y Bernice z wielką okázáłośćią / y weszli w dom Sądowy/ z Hetmánámi y mężámi przedniejszymi miástá onego ; ná rozkazánie

24 Festowe przywiedźiono Páwłá. ♣ Y rzekł Festus : Krolu Agryppo / y wszyscy mężowie ktorzyśćie tu z námi/widźićie tego o ktorego mię wszystek lud Zydowski prośił / y w Jeruzalem y tu wołájąc/Ze nie słuszna

25 áby ten dłużey żyć miał. ♣ A ja zrozumiawszy że nie uczynił d nic śmierći godnego / á iż y on sam áppellował do Augustá/ uczyniłem dekret áby był posłány.

26 ♣ O ktorym cobym Pánu pewnego pisáć miał/ nie mam. Przetoż kazałem go przed was przywieść / á nawięcey przed ćię Krolu Agryppo/ábym po rozsądzeniu spráwy *jego* miał co pisáć. ♣

27 Bo mi śię nie słuszna widźi / posłáć więźniá ; á tego / o co go winują / nie oznájmić.

a Dźiej. 24.12. y 18.17

b Dźiej. 28.18.

c Dźiej. 24.43.

d Dźiej. 23. 9. y 26.31

ROZDZIAL XXVI.

Páwel przed Agryppą. 4. młodych lat swojich spráwy. 10. y powołánie swoje przedkłádáł ták przeráźliwie. 18 iż też serce Krolewskie poruszył. 30. Jednák nic nie spráwiwszy, rozeszli śię

pánowie sądząc go być niewinnym.

1 Zatym Agryppá rzekł do Páwłá: Pozwalać śię ábyś mowił sam od śiebie.

2 Tedy Páwel wyćiągnąwszy rękę táką spráwę dał. ✤ Ná to wszystko / z czego mię winują Zydowie / Krolu Agryppo / poczytam śię być zá szczęśliwego / iż dziś mam odpowiádáć przed tobą. 3 ✤ A zwłaszczá żeś ty powiádom tych wszystkich / ktore są miedzy Zydámi / zwyczájow y sporow: Przetoż ćię proszę żebyś 4 mię ćierpliwie posłuchał. ✤ Co śię tedy tknie żywotá mego od młodośći / jáki był od początku miedzy narodem mojim w Jeruzalem / wiedzą wszyscy Zydowie / 5 ✤ Będąc mię świádomi z dawná (gdyby świádectwo wydáć chćieli) iż według nanadoskonálszey Sekty nabożeństwá nászego / żyłem a będąc Fáryzeu6szem. ✤ A teraz o nádźieję boney obietnice Ojcom od Bogá uczynioney / 7 stoję przed sądem; ✤ Ktorey / dwojenaśćie násze pokolenie ustáwicznie dniem y nocą służąc *Bogu* ma nádźieję dostąpić: O tę nádźieję skárżą ná mię Zydowie / o Krolu 8 Agryppo! ✤ Coż? zá rzecz do wiáry niepodobną u śiebie sądźićie / że 9 Bog umárłe wzbudza? ✤ Mniećem śię wprawdźie sámemu zdáło / żem był powinien przećiwko Imieniowi Jezusá Názáreńskiego wiele przećiwnych 10 rzeczy czynić. ✤ Com też czynił w Jeruzalem: y wielem ja świętych sadzał do więźienia / wźiąwszy moc od Przedniejszych Kápłánow: A gdy mieli być zábijáni / wotowałem przećiwko nim. ✤ 11 Y po wszystkich bożnicách częstokroć je trapiąc / przymuszałem bluźnić: á náder wśćiekle przećiwko nim postępując / prześládowałem je áż y 12 do obcych miast. ✤ W czym gdym też do Dámászku jáchał / májąc władzą y zlecenie od Przedniejszych Kápłánow / 13 ✤ W południe w drodze będąc / widźiałem / o Krolu! świátłość z niebá *jáśniejszą* nád jásność słoneczną / ktora oświećiłá mnie / y te 14 ktorzy jácháli ze mną. ✤ A gdyśmy wszyscy upádli ná źiemię / usłyszałem głos mowiący do śiebie á mowiący Zydowskim językiem: Saulu Saulu / przecz mię prześládujesz? trudno tobie przećiwko ośćieniowi 15 wierzgáć. ✤ A jam rzekł: Ktoś jest Pánie? A on rzekł: Jam jest JEzus / 16 ktorego ty prześládujesz. ✤ Ale wstań / á stań ná nogách twojich; gdyżemći śię dla tego pokazał / ábym ćię uczynił sługą y świádkiem ták tych rzeczy ktoreś widźiał / jáko y innych / w ktorychći śię pokażę. ✤ 17 Wyrywájąc ćię od tego ludu / y od Pogánow / do ktorych ćię teraz po18syłam. ✤ Ku otworzeniu oczu ich / áby śię náwroćili z ciemnośćie do świátłośći / á z mocy szátáńskiey do Bogá; áby ták wźięli odpuszczenie grzechow / y dźiał miedzy poświęconymi przez wiárę ktora jest w mię. 19 ✤ Przetoż Krolu Agryppo / nie byłem niepósłusznym temu niebieskie20mu widzeniu. ✤ Ale naprzod tym ktorzy są w Dámászku y w Jeruzalem / y we wszystkiey kráinie Judskiey / y Pogánom / opowiádałem áby pokutowáli y náwroćili śię do Bogá / czyniąc uczynki godne Pokuty. 21 ✤ Dla tych rzeczy Zydowie w kośćiele mię pojimawszy / chćieli mię 22 zábić. ✤ Ale zá pomocą Bożą / *jeszcze* áż do dniá tego stoję świadcząc y máłemu y wielkiemu; nic nie mowiąc oprocz tego / co opowiedźieli Prorocy y Mojżesz że śię stáć miá23ło: ✤ *To jest*, Iż Chrystus miał ćierpieć; á będąc pierwszym z zmartwychwstánia i opowiádáć miał świátłość ludowi temu / y Pogánom.

24 To gdy on ku obronie *swojey* powiedźiał / rzekł Festus głosem wielkim: Szálejesz Páwle; wielka náuká przywodźi ćię do szaleń25stwá. ✤ Ale on rzekł: Nie száleję Namożniejszy Feśćie / áleć prawdźiwe y zdrowe słowá powiádam. 26 ✤ Wie bowiem y Krol o tych rzeczách / przed ktorym bespiecznie mowię: gdyż nie tuszę / áby co z tych rzeczy u niego było tájno / poniewaź śię to nie w kąćie dźiáło. ✤ 27 Wierzysz Krolu Agryppo Prorokom? Wiem iż wierzysz. 28 ✤ Zátym Agryppá rzekł do Páwłá: Máłobyś mię nie námowił / żebym zostáł

Chrze-

a Filip. 3. 5. b 1 Moj. 3. 15. y 22. 18 y 26. 4. y 49. 10 5 Moj. 18. 15. 2 Sám. 7. 12. Psalm 132. 11. Ezái. 4. 2. y 7. 14. y 9. 6. Jerem. 23. 5. y 33. 15 Ezech. 34. 23. y 37. 24 Dánie. 9. 24. Mich. 5. 2. c Dźiej. 8. 3. d Dźiej. 9. 3. e Ezái. 42. 6. y 60. 3. f Dźiej. 9. 20. g Jerem. 18. 8. Ezech 18. 21. y 33. 14 Mátt. 3. 2. y 4. 17. y 9. 13. Luká. 13. 3. y 24. 47 Dźiej. 2. 38. y 3. 19. y 7. 30. Rzym 2. 4. 2 Piotr 3. 9. Objáw 2. 16. y 3. 3. h Mátt. 16. 21. i 1 Kor. 15. 20.

29 Chrześcianinem. A Paweł rzekł: Zyczyłbym od Bogá/ áby y w máłe y w wielu/ nie tylko ty/ále y wszyscy ktorzy mie dziś słucháją stáli sie tákimi jákim y ja jest / oprocz tych zwiazek.

30 A Gdy on to rzekł/ wstał Krol/ y Stárostá/ y Bernice/ y ci ktorzy siedzieli z nimi. 31 A ustąpiwszy ná strone/ rzekli jedni do drugich/ mowiąc ; Nic godnego k śmierci ábo więzienia nie czyni ten człowiek. 32 Lecz Agryppá rzekł do Festá: Mogł ten człowiek być uwolniony/ by był do Cesárzá nie áppellowął.

k Dziej. 23. 9. y 25.25

ROZDZIAL XXVII.

Páwłowi. 7. 9. Niebiespieczne żeglowánie opowiádájącemu. 11. niewierzono. 14. Potym od wiátrow porwáni bedąc. 21. 41. z okrętem sie rozbili. 34. wszyscy jednák zdrowo. 44. do brzegu przypłynęli.

1 A Gdy skazáno / żebyśmy płynęli do Włoch/ oddano y Páwłá / y niektore inne więźnie / Setnikowi/ imieniem Juliuszowi/ Roty Augustowey. 2 Tedy wśiadszy w okręt Adrámitenski / májąc płynąć podle krájin Azyey / puściliśmy sie *od brzegu:* á był z námi Arystárchus a Mácedończyk z Tessáloniki. 3 A drugiego dniá przypłynęliśmy do Sydonu : kedy Juliusz ludzko sie Páwłowi stáwiwszy/ pozwolił *mu* b iść do przyjaciol áby wczásu záżył. 4 A z támtąd sie puściwszy / przypłynęliśmy pod Cypr ; dla tego że były wiátry przećiwne. 5 A przepłynąwszy ono morze ktore jest podle Cylicyey y Pámfiliey/przybyliśmy do Miry *miástá* Lycyjskiego. 6 A tám Setnik ználazszy okręt Alexándryjski/ktory płynął do Włoch/wsádził nas weń. 7 A gdyśmy przez wiele dni z wolná płynęli / y zá ledwie przećiwko Knidowi przyjácháli / przeto że nam wiátr nie dopuszczał / podpłynęliśmy pod Krete podle Sálmonu. 8 A ledwie ja przeminąwszy / przyszliśmy ná miejsce niektore / ktore zowią Piękne Porty / od ktorego blisko było miásto Láseá.

a Dziej. 19.29. y 20.4. Kolos. 4. 10.
d Dziej. 24.23. y 28.16

9 A Gdy czás niemiáły wyszedł / y już było niebespieczne żeglowánie/przeto iż już był y post c przeminął/ nápominał je Páweł/Mowiąc 10 do nich: Mężowie/widzę ja iż z ukrzywdzeniem y z wielką szkodą nietylko towárow y okrętu / ále tez y dusz nászych będzie to żeglowánie. 11 Jednák Setnik więcey ufał sprawcy *okrętu* y Sternikowi áni z temu 12 co Páweł powiádał. A gdy nie było portu sposobnego ku zimowániu/ wiele ich ráde dawáło puścić sie z támtąd : owaby jákożkolwiek mogli przepráwiwszy sie do Fenicyey/przezimowáć u portu Kreteńskiego/ktory leży miedzy wiátrem Południowym y Zachodnim. 13 A gdy powionął wiátr z Południá / mniemájąc że swego przedsięwzięcia dopięli/ puściwszy sie od brzegu / płynęli 14 blisko Krety. Lecz nie długo potym uderzył ná nie wiátr gwałtowny / ktory zowią Euroklydon. 15 A gdy był okręt porwány / á nie mogł sie oprzeć wiátrowi / puściwszy sie płynęliśmy. 16 A gdyśmy pod niektory máły wysep przypłynęli/ktory zowią Kláudá / ledwieśmy mogli bacik zátrzymáć. 17 Ktory wciągnąwszy / rátunku używáli/ podpásawszy okręt/ á bojąc sie żeby nie wpadł ná hak/ spuściwszy żagle/ 18 ták płynęli. A iż námi náwáłności bárzo miotáły/názájutrz *towáry* 19 d wyrzućili. A trzeciego *dniá* rękámi nászymi okrętowe naczynia 20 wyrzućiliśmy. Lecz gdy sie áni słońce / áni gwiazdy przez wiele dni nie ukázáły / á náwáłność niemáła nalegáłá / náostátek odjęta byłá wszystká nádzieją / żebyśmy byli mogli bydź záchowáni.

c 3 Moj. 16.29. y 13.27 4 Moj 29. 7.
d G. Uczynili wymiot.

21 A Gdyśmy długo nie jedli / tedy Páweł stojąc w pośrzodku nich/ rzekł: Mieliśćie záprawdę / o mężowie! usłucháwszy mie / nie puszczáć sie od Krety / á *t e d* uniść tey stráty 22 y zguby. Lecz y teraz nápominam was / ábyśćie byli dobrey myśli/ boć nie zginie z was żadna duszá/ 23 oprocz okrętu. Abowiem stánął przy mnie tey nocy Anjoł Bogá *tego* ktoregom ja jest / y ktoremu służe/ 24 Mowiąc : Nie boi sie Páwle/mu-

Digitized by Google

śię ſtáwiony bydź przed Ceſárzem á oto dárował ćię Bog wſzyſtkimi/ ktorzy płyną z tobą. 25 Przetoż bądźćie dobrey myśli mężowie. Abowiem wierzę Bogu / że ták będźie jáko mi powiedźiano. 26 A muśimy opáść e ná niektorym wyſpie. 27 A gdy przyſzłá noc czternaſta / á myśmy śię błąkáli po morzu Adryátyckim / około połnocy zdáło śię żeglarzom / iż śię im okázowáłá niektora kráiná. 28 Tedy ſpuśćiwſzy ſznur z ołowem / ználeźli głębiey dwádźieśćiá ſążeń: á máluczko odpłynąwſzy / záśię zpuśćili ołow / y ználeźli piętnaśćie ſążeń. 29 A bojąc śię áby ſnadź ná miejscá oſtre nie wpádli / zrzućiwſzy czterzy kotwice z ſtyru/prágnęli áby dźień był. 30 A gdy żeglarze myślili z okrętu uciec/ y zpuśćili báćik ná morze / chcąc rzkomo od przodku okrętu zárzucáć kotwice/ 31 Rzekł Páweł Setnikowi y żołnierzom: Jeśli ći nie zoſtáną w okręćie / wy záchowáni być nie możećie. 32 Tedy żołnierze obćięli powrozy u báćiká / y dopuśćili mu odpáść.

33 A Miedzy tym niż śię rozedniáło / nápominał Páweł wſzyſtkie áby pokarm przyjęli/ mowiąc: Dźiś temu czternaſty dźień/ jáko czekájąc trwaćie bez pokármu / nic nie jedząc. 34 Dla tego proſzę was/ ábyśćie pokarm przyjęli / bo to służy ku záchowániu wáſzemu: gdyż żadnego z was włos f z głowy nie ſpádnie. 35 A to rzekſzy y chleb wźiąwſzy / g podźiękował Bogu przed wſzyſtkimi/ y złamawſzy począł jeść. 36 Zátym wſzyſcy będąc lepſzey myśli / y sámi pokarm przyjmowáli. 37 A było nas wſzyſtkich duſz w okręćie dwie śćie śiedmdźieśiąt y ſześć. 38 Będąc tedy pokármem násyceni / ulżenie czynili okrętowi / wyrzucájąc zboże w morze.

39 A Gdy był dźień / nie poználi źiemie / wſzákże obaczyli niejáką odnogę májącą brzeg: do ktorego uradźili/ jeśliby mogło bydź / przybić okręt. 40 A wyćiągnąwſzy kotwice/puśćili śię ná morze; á rozpuśćiwſzy zawiáſy ſtyrowe / y podniozſzy żagiel ku wiátrze / mieli śię do brzegu. 41 Ale nápadſzy ná h miejſce/ktore miáło z obu ſtron morze / otrąćili okręt: á przodek okrętu uwięznąwſzy zoſtał nie ruſzájąc śię / lecż zad rozbijał śię od gwałtownych wáłow. 42 Tedy żołnierze rádźili/áby więźnie pozábijáli / żeby ktorzy wypłynąwſzy nie ućiekł. 43 Ale Setnik chcąc záchowáć Páwłá / pohámował je od tego przedśięwźięćia, y rozkazał tym ktorzy mogli pływáć/áby śię w przod w morze puśćili/ y ná brzeg wyſzli. 44 Jnni záśię / niektorzy ná deſkách / á niektorzy ná ſztukách okrętu. Y ták śię ſtáło / że wſzyſcy zdrowo wyſzli ná źiemię.

ROZDZIAL XXVIII.

Páwłá z inſzymi z ochotą Pogánie przyjęli. 3. ktoremu żmiją nie záſzkodźiłá. 8. Ojcá Publiuſzowego y inne uzdrowił. 10. A od Melity śię puśćiwſzy. 16. do Rzymu jácháli. 17. Tám Páwel Żydom. 20. ſpráwę ſwoję przedłożywſzy. 30. przez dwie lećie Ewángelią kazał.

1 A Gdy zdrowo uſzli / dopiero a poználi iż on wyſep Melita náзywano. 2 Ale on gruby lud/ pokazał nam nie ládá ludzkość: ábowiem zápaliwſzy ſtos drew / przyjęli nas wſzyſtkich / dla deſzczu pádájącego/ y dla źimná. 3 A gdy Páwel nágárnął gromádę chroſtu / y kładł ná ogień / wyrwawſzy śię żmijá z gorąca / przypięłá śię do ręki jego. 4 A gdy on lud gruby ujrzał onę gádźinę wiſzącą u ręki jego / mowili jedni do drugich: Pewnie ten człowiek jeſt mężobojcą; bo choć z morzá uſzedł, przećie mu pomſtá żywym być nie dopuśćiłá. 5 Lecż on b otrząſnąwſzy onę gádźinę w ogień / nic złego nie ućierpiał. 6 A oni czekáli żeby opuchł / ábo nagle upadſzy umárł. A gdy tego długo czekáli / á widźieli iż mu śię nic złego nie ſtáło / odmieniwſzy śię / mowili że jeſt c Bogiem.

7 A Przy onych miejſcách miał folwárki przednieyſzy onego wyſpu imieniem Publiuſz: ktory przyjąwſzy nas / przez trzy dni przyjaćielſkie podejmował. 8 Y ſtáło śię że Oćiec onego Publiuſzá májąc

Marginalia: e Dźiej. 13. 2. — f 1 Sám. 14.45. 1 Sám. 14.11. Mátt. 10.30. Łuká. 12. 7. — g 1 Sám. 9. 13. Márk. 8. 41. Janá. 6. 11. Rzym. 14. 6. 1 Kor. 10.30. 1 Tym. 4. 5. — h 2 Kor. 11.25. — a Dźiej. 27.26. — b Márk. 16.18. Łuká. 10.19. — c Dźiej. 14.12.

goracz-

d Matt. 8. 14. Mark. 1. 30 Luka. 4. 38. e Mark. 16. 18.

gorączkę d y biegunkę / leżał: do ktorego Páweł wszedszy / modlił się; á włożywszy nań ręce / uzdrowił go. 9 ✠ To gdy się stáło / tedy drudzy / ktorzy byli złożeni chorobámi ná onym wyspie przychodźili / y byli uzdrowieni. 10 ✠ Ktorzy nam też wielką uczćiwość wyrządźili. A gdyśmy precz płynąć mieli / náłádli nam czego było potrzebá.

11 A Po trzech mieśiącách / puśćiliśmy się w okręćie Alexándryjskim / ktory źimowáł ná onym wyspie / májącym zá herb / f Kástorá y Polluxá. 12 ✠ A przypłynąwszy do Syrákus / zmieszkáliśmy tám trzy dni. 13 ✠ Á z támtąd płynąc kołem / przybyliśmy do Regium. A po jednym dniu / gdy powstał wiátr Południowy / wtorego dniá przypłynęliśmy do Puteolow. 14 ✠ Gdźie ználazszy bráćią / uproszeniśmy byli od nich / żebyśmy zmieszkáli u nich przez śiedm dni: á ták jechálismy do Rzymu. 15 ✠ Z kąd gdy usłyszeli bráćia o nas / wyszli przećiwko nam áż do rynku Appiuszowego / y do Trzech karczem: ktore gdy Páweł ujrzał / podźiękowawszy Bogu / wźiął śmiáłość. 16 ✠ A gdyśmy przyszli do Rzymu / Setnik oddał więźnie Hetmánowi wojská: ále Páwłowi dopuszczono g mieszkáć osobno z żołnierzem / ktory go strzegł.

f 1. Bliźnięta.

g Dziej. 24. 23. y 27. 3.

17 Y Stáło się po trzech dniách / że zwołał Páweł Przedniejszych z Żydow; á gdy się zeszli rzekł do nich: Mężowie bráćia / ja nic nie uczyniwszy h przećiwko ludowi / y zwyczájom Ojczystym / będąc związány w Jeruzalem / podány jestem w ręce Rzymiánow. 18 ✠ Ktorzy wysłuchawszy mię / chćieli mię wypuśćić; dla tego / / że we mnie żadney winy 19 godney śmierći nie było. ✠ Lecz gdy się temu sprzećiwiáli Żydowie / musiałem áppellowáć do Cesárzá; nie żebym miał narod moj w czym oskarżáć. 20 ✠ Dla tey tedy przyczyny

h Dziej. 24. 12. y 25. 8.

zwołałem was ábym się z wámi ujrzał y rozmowił: ábowiem dla nádźieje ludu i Izráelskiego / tym łáńcuchem jestem opásány. 21 ✠ Lecz oni rzekli do niego: My / ániśmy listow dostáli o tobie z Judskiey źiemie / áni kto z bráći przyszedszy oznajmił ábo mowił o tobie co złego. 22 ✠ Wszákżebyśmy rádźi od ćiebie słyszeli co rozumiesz. Abowiem o tey sekćie wiemy iż wszędźie przećiwko niey mowią.

i Dziej. 23. 6. y 24. 21

23 A Postánowiwszy mu dźień / przyszło ich do niego do gospody niemáło: ktorym z oświádczániem wykłádał krolestwo Boże / námawiájąc ich do tych rzeczy ktore są o JEzuśie / z zakonu Mojżeszowego y z Prorokow; od poránku áż do wieczorá. 24 ✠ Tedy niektorzy uwierzyli temu co mowił / á niektorzy nie uwierzyli. 25 ✠ A będąc niezgodnymi miedzy sobą / rozeszli się / gdy Páweł rzekł to jedno słowo: Iż dobrze Duch Swięty powiedźiał przez Izáiaszá Proroká do Ojcow nászych / 26 ✠ Mowiąc: Idź do tego ludu / á mow; Słuchem k słucháć będźiećie / ále nie zrozumiećie; á widząc widźieć będźiećie / ále nie ujrzyćie. 27 ✠ Abowiem zgrubiáło serce ludu tego / á ćiężko uszymá słyszeli / y zámrużyli oczy swe: áby snadź oczymá nie widźieli / á uszymá nie słyszeli / y sercem nie zrozumieli / y nie náwroćili się / á uzdrowiłbym je. 28 ✠ Niechże wam tedy wiádomo będźie / iż Pogánom posłáne jest to zbáwienie Boże / á oni słucháć będą. 29 ✠ A gdy to on rzekł / odeszli Żydowie / májąc miedzy sobą wielki spor. 30 ✠ Y mieszkał Páweł przez cáłe dwie lećie w nájemney gospodźie swojey: y przyjmował wszystkie ktorzy przychodźili do niego: 31 ✠ Káząc o krolestwie Bożym / y ucząc tych rzeczy ktore są o PAnu JEzusie Chrystusie / ze wszelkim bespiecżeństwem y bez przeszkadzki.

k Ezái. 6. 9. Ezech 12. 2. Matt. 13. 14. Mark. 4. 12. Luka. 8. 10. Jan. 12. 40. Rzym. 11. 8.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA, DO RZYMIANOW.

[illegible] Páwłá do Rzymiánow / zámyka w sobie trzy części. I. Przedmowę: w ktorey / [illegible]wszy ja od początku. 1. rozd. áż do w. 16. Apostoł do wdźięcznego przyjęćia Listu

tego

kego Rzymiánom usługuje. Gdźie opisuje osobę Chrystusá Páná. Z ich wiáry śie ćieszy y o swojim onych náwiedzeniu / obietnicę czyni. II. Summę náuki Chrześćiáńskiey z ktorey. 1. Náucza żeśmy wszyscy / to jest y Zydźi y Pogánie grzesznymi / á grzechy násze są przećiwko Bogu / y przećiwko ludźiom / á to ábo tájemne ábo jáwne / o czym w Rozd. 1. 2. 3. 2. O uspráwiedliwieniu / w kim jest záłożenie / jáko go dostápić / y co z tąd zá pożytek w rozd. 4. 5. 3. O nowym rodźie: y jáko ći co go dochodzą boj Duchowny wieść muszą / y czym śię w utrapieniu ćieszyć máją w rozd. 6. 7. 8. 4. O wybrániu do żywotá wiecznego: A tu / kto kogo / dla czego wybiera / w rozd. 9. 10. 11. 5. O powinnośćiách ludźi uspráwiedliwionych przećiwko Bogu / pospolitych y osobnych w rozd. 12. przećiwko ludźiom ná Urzędách będącym / świeckim y w Kośćiele Bożym / w rozd. 13. 14. 15. III. Zámknienie cáłego tego listu: Gdźie. 1. pokázuje przyczynę czemu ten list pisał. 2. Do poważánia Urzędu swego Apostolskiego Rzymiánow prowádźi. 3. Do Rzymiánow przyść obiecuje. 4. O modlitwy záśię prośi. A to wszystko od v. 14. rozd. 15. áż do końcá tegoż rozd. 5. Pozdrawia od śiebie y od rożnych osob niektore pobożne ludźie. 6. Od fałszywych Chrześćiánow y náuczyćielow wystrzega. 7. Dźiękczyniem zámyka.

ROZDZIAŁ I.

Páweł S. powołánie swoje Apostolskie, y chęć Rzymiánom, ktorych wiárá byłá sławna oświádczywszy. 16. Ewángelią y spráwiedliwość Bożą. 18. á zátym gniew jego przećiwko niepobożnym opowiedźiawszy. 27. złośći ich wylicza.

1 PAweł sługá JEzusá Chrystusá / powołány Apostoł / odłączony ku a *opowiádániu* Ewángeliey Bożey, 2 Ktora zdawna obiecał b przez Proroki 3 swoje w pismiech świętych: O Synu swojim / ktory śie národźił z naśienia Dawidowego wedługćiá- 4 łá: A pokazał śię Synem Bożym dmożnie / według Duchá poświęcenia przez zmartwychwstánie; *to jest*, o JEzuśie Chrystuśie Pánie 5 nászym. Przez ktorego wźięlismy e łáskę y urząd Apostolski / ku posłuszeństwu wiáry miedzy wszystkimi 6 narody / dla Imienia jego. Miedzy ktorymi jesteśćie y wy powołáni 7 od JEzusá Chrystusá: Wszystkim ktorzyśćie w Rzymie / umiłowánym Bożym powołánym świętym: Łáská *niech będźie* wam y pokoj / od Bogá Ojcá nászego / y *od* Páná JEzusá Chrystusá.

8 NAprzod tedy dźiękuję Bogu mojemu przez JEzusá Chrystusá zá was wszystkich / iż wiárá wászá słynie po wszystkim świećie, 9 Świádkiem mi bowiem jest on Bog ktoremu służę w Duchu mojim w Ewángeliey Syná jego / iż bez przestanku wzmiankę o was czynię. 10 Záwsze w modlitwách g mojich prosząc / izby mi śię wżdy kiedykolwiek drogá zdárzyłá zá wolą Bożą przyść 11 do was. Abowiem prágnę was h widźieć / ábym wam mogł udźielić jákiego dáru Duchownego / ku u- 12 utwirdzeniu wászemu: To jest, ábyśmy śię i u was zobopolnie ućieszyli przez społeczną wiárę / y wászę 13 y moję. A nie chcę / ábyśćie wy wiedźieć nie mieli brácia / żem częstokroć zámyślał przyść do was; (álem był do tąd záwśćiągniony) á bym miał jáki pożytek y miedzy wámi jáko y 14 miedzy inszymi Pogány. Y Grekom / y grubym *narodom*, y mądrym / y głupim / jestem k dłużni- 15 kiem; Ták / iż ile ze mnie jest / gotowem jest y wam ktorzyśćie w Rzy- 16 mie Ewángelią opowiádáć. Abowiem nie wstydam śię zá Ewángelią l Chrystusowę: ponieważ jest Moca m Bożą ku zbáwieniu káżdemu wierzącemu / Zydowi naprzod 17 *potym* y Grecżynowi. Bo spráwiedliwość Boża n przez nię bywa objáwiona z wiáry w wiárę / jáko nápisano; Ze spráwiedliwy z wiáry o żyć będźie.

18 BO gniew Boży objawia śię z niebá / przećiwko wszelákiey niepobożnośći y niespráwiedliwośći tych ludźi ktorzy zátrzymawáją prawdę *Bożą* w niespráwiedli- 19 wośći. Przeto iż co może [illegible] wiedźiano o Bogu / jest miedzy [illegible]

a *Dźiej.* 13. 2. *Gálát.* 1. 15. b *Łuká.* 1. 70. *Janá.* 1. 45. c *Mátt.* 1. 1. y 20, 30 d *Ezái.* 9. 6. *Mátt.* 17. 5. y 27. 54 1 *Janá* 5. 20. e *Dźiej.* 9. 15. f *G. Opowiádáją.*

g *Rzy.* 15. 23. h 1 *Tes* 2. 10. i *Rzy.* 15. 29. k 1 *Kor.* 9. 16. l *Psal.* 40. 10. *Márk* 8. 38. 2 *Tym.* 1. 1. m 1 *Kor.* 1. 24 y 15. 2. 2 *Kor.* 2. 15 *Zyd.* 4. 12 1 *Piot.* 1. 23 n *Rzy.* 3. 21 *Filip.* 3. 9. o *Ab.* 2. 4. *Jana* 3. 36 *Gál.* 3. 11 *Zyd.* 10. 38

jáwnie; gdyż im to Bóg objáwił. 20 Bo rzeczy jego niewidźiálne q od stworzenia świátá/ przez rzeczy uczynione/ widźiálne bywáją: to jest/ oná wieczna jego moc y bostwo; ná to/ áby oni byli bez wymówki. 21 Przeto iż poznawszy Bogá/ nie chwalili jáko Bogá/ áni mu dźiękowáli: owszem znikczemnieli w myślach swojich/ y záćmiło śie r bezrozumne serce ich. 22 Mieniąc śie być mądrymi/ zgłupieli. 23 Y odmienili s chwałę nieskáźitelnego Bogá/ w podobieństwo obrázu skáźitelnego człowieká/ y ptaków/ y czworonogich *zwierząt* y płázów. 24 A przetoż podał je Bóg w pożądliwośćiam serc ich ku nieczystośći/ áby lżyli ćiáłá swoje między sobą. 25 *Jáko te,* którzy odmienili prawdę Bożą w kłamstwo/ y chwalili stworzenie/ y służyli *mu* rácżey niż Stworzyćielowi/ który jest błogosłáwiony ná wieki/ Amen. 26 Dla tego podał je Bóg w námiętnośći sromotne: gdyż y niewiásty ich odmieniły używánie przyrodzone/ w ono *które jest* t przećiwko przyrodzeniu. 27 Tákże y mężczyzny opuśćiwszy przyrodzone używánie niewiásty/ zápalili śie w swey pożądliwośći jedni ku drugim/ mężczyzná z mężczyzną háńbę vpłodząc; á nadgrodę należącą błędowi swemu ná śie biorąc. 28 A jáko śie im nie upodobáło x mieć w znájomośći Bogá/ *tákteż* Bóg je podał y w umysł opáczny/ áby czynili co nie przystoji. 29 Nápełnieni będąc wszelákiey nieprawośći/ wszeteczeństwá/ przewrotnośći/ łákomstwá/ złośći/ pełni zazdrośći/ morderstwá/ sporu/ zdrády/ złych obyczájów: 30 Zausznicy/ obmowcy/ Bogá nienawidzący/ potwarcy/ pyszni/ chlubni/ wynalezcy złych rzeczy/ rodźicom nieposłuszni: 31 Bezrozumni/ przymierza nietrzymájący/ bez przyrodzoney miłośći/ nie przejednáni/ y niemiłośierni. 32 Którzy poznawszy práwo Boże/ iż ći co tákowe *rzeczy* czynią/ godni są śmierći: nie tylko sámi je czynią/ ále też przestáwáją z tymi co je czynią.

q Psalm 19. 1. r 5 Moj. 28.29. Job. 5. 14. Ezái. 59.10. Efez. 4. 18. s 2 Moj. 32. 4. Jerem. 1. 27. t 3 Moj. 18.23. y 20.16 u 3 Moj 18.22. y 20.13 Przyp 1. 24. x Ezái. 66. 4. Jerem. 7. 14. y Psalm 81.13. Ezái. 19.14. Ozea. 9. 10. 1 Tess. 1. 11.

ROZDZIAŁ II.

Wszystkich przed sąd Boży powoływa. 12. Pogánom wymówkę, 14. niewiádomośći odejmuje. 17. Żydy zakonem Bożym pisánym, 25. którym śię oni chlubili, przekonywa. 37. Żydów y Pogánów z sobą porównywa.

1 Przetoż jesteś bez wymówki o człowiecze/ który a osądzasz. Bo w czym drugiego b osądzasz/ sámego śiebie osądzasz: ponieważ toż czynisz/ który drugiego osądzasz. 2 Lecz wiemy iż sąd Boży jest według prawdy przećiwko tym/ którzy tákowe *rzeczy* czynią. 3 Czy mniemász o człowiecze/ który osądzasz tych co tákowe *rzeczy* czynią/ á sam je czynisz/ że ty ujdźiesz sądu Bożego? 4 Czy bogáctwy dobrotliwośći jego/ y ćierpliwośći/ y nieskwápliwośći c pogárdzasz? Nie wiedząc iż ćię dobrotliwość Boża do pokuty prowádźi? 5 Ale podług zátwárdźiáłośći twojey/ y sercá nie pokutującego/ skárbisz sobie sámemu gniew ná dźień e gniewu/ y objáwienia spráwiedliwego sądu Bożego. 6 Który odda káżdemu podług f uczynków jego. 7 Tym którzy przez wytrwánie w uczynku dobrym szukáją sławy/ y czći/ y nieskáźitelnośći/ *odda* żywot wieczny. 8 A zásię swarliwym/ y prawdźie posłusznym / lecz posłusznym niespráwiedliwośći/ *odda* g zápálczywość y gniew: 9 Utrapienie y ućisk/ duszy káżdego człowieká który złość popełnia; Żydá naprzód/ potym y Greká. 10 A chwałę y cześć y pokoj/ wszelkiemu czyniącemu dobre/ Żydowi naprzód/ potym Grekowi.

11 ABowiem niemász h względu ná osoby u Bogá. 12 Ale którzykolwiek bez zakonu zgrzeszyli/ bez zakonu też zginą: á którzykolwiek w zakonie grzeszyli/ przez zakon sądzeni będą. 13 (Gdyż nie słuchácze Zakonu spráwiedliwymi *są* u Bogá; ále czyniciele zakonu uspráwiedliwieni i będą. 14 Bo ponieważ Pogánie nie májący zakonu z przyrodzenia czynią co jest w zakonie; ći zakonu nie májąc/ sámi sobie są

a Mátt. 7. 2. Luka 6. 37 1 Kor 4. 5. b 2 Sám 12. 5 c 2 Piot 3. 15 d Ezái 30.19 Dźiej 17.30 1 Tym 2. 4 e Jákub 5. 3. f Job. 34.11. Psalm 6. 11. y 62.13 Jerem. 17.10. Objáw 22.12. g Ezái 13. 5. y 34.2. Jerem. 23.19. Żyd. 10.27. 1 Piotr 3. h 5 Moj 10. 7. 2 Kron 19. 7. Job. 34.19. i Mátt. 7. 21. Jákub 1. 22.

zako-

15 zakonem. ♣ Ktorzy ukázują skutek Zakonu nápisány ná sercách swych/ z poświadczániem sumnienia ich / y myśli wespoł śiebie oskarżájących/ 16 ábo też wymawiájących. ♣ W dźień gdy sądźić będźie k Bog skryte rzeczy ludzkie/według Ewángeliey mojey/ przez Jezusá Chrystusá.

17 Oto śię ty názywasz Zydem / y spolegasz ná Zakonie/ á chlubisz 18 śię Bogiem: ♣ Y znasz wolą *jego*, y rozeznawasz *rzeczy* rożne *od niey*, wyćwiczony będąc z Zakonu: 19 ♣ Y masz zá to żeś jest wodzem ślepych ; świátłośćią tych ktorzy są 20 w ćiemnośći: ♣ Mistrzem bezrozumnych ; náuczyćielem niemowiątek ; májąc kształt znájomnośći y prawdy w Zakonie. 21 ♣ Ktory tedy uczysz drugiego / śiebie sámego nie uczysz ? Ktory opowiadasz żeby nie 22 krádźiono/ krádniesz? ♣ Ktory mowisz/żeby nie cudzołożono / cudzołożysz ? Ktory śię brzydźisz báłwány/święte rzeczy krádniesz? 23 ♣ Ktory śię chlubisz Zakonem/ przez przestępstwo zakonu Bogá lżysz? 24 ♣ Abowiem Imię Boże dla was bluźnione bywa miedzy Pogány / jáko nápisáno l.

25 Boć obrzezánie jest pożyteczne/ jeslibyś pełnił Zakon : ále jeslibyś był przestępcą Zakonu/ twoje obrzezánie stáło śię nieobrzezką. 26 ♣ Jeslibyż tedy nieobrzezká przestrzegáłá praw zakonnych / ázaż jego nieobrzezká nie będźie poczytána zá obrzezkę ? 27 ♣ Y osądźi nieobrzezká z przyrodzenia zakon pełniąca / ćiebie / ktory przez literę y obrzezkę jesteś przestępcą Zakonu. 28 ♣ Abowiem m nie ten jest Zydem / ktory jest *Zydem* ná jáwie ; áni to jest obrzezká / ktora jest ná jáwie ná ćiele : 29 ♣ Ale ktory jest n w skrytośći Zydem; y obrzezká serca *ktora* o *jest* w duchu/nie w literze : ktorey chwałá nie *jest* z ludźi/ ále z Bogá.

ROZDZIAŁ III.

Zydom niejákiey z przymierza zacnośći pozwoliwszy. 4. (ktora jednák ná sámym miłośierdźiu Bożym záwisłá.) 9. Zydy y Pogány grzesznikámi bydź. 11. z pismá świętego dowodźi. 19. Pożytek zakonu pokazawszy. 28. Usprawiedliwienie z wiáry stánowi.

1 Czymże tedy zacnieyszy Zyd/ ábo 2 co zá pożytek obrzezki? ♣ Wielki/ z káżdey miáry. ♣ Abowiem *to* náprzod / iż im zwierzone były 3 wyroki a Boże. ♣ Bo coż *nátym*, jesli niektorzy b nie uwierzyli ? Azaż niedowiárstwo c ich zniszczy 4 wiárę Bożą? ♣ Nie daj tego Boże ! Y owszem niech Bog będźie d prawdźiwy/ á wszelki człowiek e kłamcą : jáko nápisano ; Abyś f był u spráwiedliwiony w mowách twojich/ á 5 żebyś zwyćiężył/gdybyś sądźił. ♣ Jesli tedy niespráwiedliwość nászá Bożą sprawiedliwość záleca / coż rzeczemy ? Azaż niespráwiedliwy *jest* Bog/ktory gniew przywodźi ; ♣ 6 (Po ludzku mowię) Nie daj tego Boże! Abowiem jákożby Bog g sądźił świát. 7 ♣ Bo jesli prawdá Boża przez moje kłamstwo obfitowáłá ku chwale jego / czemuż jeszcze y ja bywam sądzony jáko grzesznik ? 8 ♣ A nie rácżey ták *mowimy* ; (jáko nas szkálują/ y jáko niektorzy udawáją/ żebysmy mowili) Będźiemy czynić złe rzeczy/ áby przyszły dobre? Ktorych potępienie jest spráwiedliwe.

9 Coż tedy ? Mamyż h nád nie? Zadnym sposobem. Gdyżesmy przed tym dowiedli / iż Zydowie y i Grekowie/wszyscy są pod grzechem: 10 Jáko nápisano ; ♣ Niemász sprawiedliwego k áni jednego. 11 ♣ Niemász rozumnego / y niemász ktoby 12 szukał Bogá. ♣ Wszyscy śię l odchylili / wespoł śię stáli nieużytecznymi/ niemász ktoby czynił dobre / niemász áż do jednego. 13 ♣ Grobem otworzonym m jest gárdło ich/ językámi swymi zdradzáli/ jad żmijey n pod 14 wárgámi ich. ♣ Ktorych ustá nápełnione są o przeklinánia y gorzkośći. 15 ♣ Nogi ich prętkie są p ku wylewániu krwie. 16 ♣ Skruszenie z biedą ná 17 drogách ich : ♣ A drogi pokoju nie 18 poználi. ♣ Niemász q bojáźni Bożey przed oczymá ich.

19 A Wiemy iż cokolwiek zakon mowi / tym ktorzy są pod zakonem mowi : áby wszelkie ustá były zátulone/ y áby wszystek świát [illegible]

legał

k *Mátt.* 25.31. *Janá.* 5. 22. *Dźiej.* 10.42. 2 *Kor.* 5. 10. 2 *Tess.* 1. 7. 2 *Tym.* 4. 1. 1 *Piotr.* 4. 5. *Judás* v. 27. *Objáw.* 20.12.

l *Ezai.* 52. 5. *Ezech.* 36, 20.

m *Janá.* 8. 44. *Rzym* 9. 6. n *Rzym.* 4. 11. o 5 *Moj.* 10.16. *Jerem.* 4. 4. *Kolos.* 2. 11.

a *Rzym.* 9. 4. b 1 *Kor.* 10. 5. *Zyd.* 4. 2. c *Tym.* 2. 13. c 4 *Moj.* 23.19. *Tytu.* 1. 2. d *Psalm* 16.15 *Janá.* 3. 33. y 8.26. e *Psalm* 61.10 y 116. 11. f *Psal.* 51. 6. g 1 *Moj.* 18.25. h *Rzym* 2. 17. i *Galá.* 3. 21 k *Psalm* 14. 1 l *Psal.* 53. 4. m *Psalm.* 5. 10. n *Psalm* 140 4 o *Psalm* 10. 7 p *Ezai.* 59. 7

20 legał karániu Bożemu. ☘ Przeto r z uczynkow zakonu nie będźie uspráwiedliwione żadne ćiáło / przed oblicznośćią jego : gdyż s przez zakon 21 jest poznánie grzechu. ☘ Lecz teraz bez zakonu spráwiedliwość t Boża objáwiona jest / májąca świádectwo 22 z zakonu y z Prorokow. ☘ Spráwiedliwość *mowię* Boża / przez wiárę JEzusá CHrystusá ku wszystkim / y ná wszystkie wierzące : boć 23 rozności niemász. ☘ Abowiem wszyscy zgrzeszyli / y niedostawa im chwa- 24 ły Bożey. ☘ A bywáją uspráwiedliwieni dármo z łáski jego przez odkupienie / ktore *się stáło* w CHrystusie 25 JEzusie. ☘ Ktorego Bog wystáwił ubłagániem przez wiárę we krwi jego / ku ukazániu spráwiedliwośći swojey / przez odpuszczenie przed tym popełnionych grzechow / w ćierpliwośći Bożey. ☘ 26 Ku okazániu spráwiedliwośći swojey w teráznieyszym czáśie : ná to áby on był spráwiedliwym y uspráwiedliwiájącym tego / ktory *jest* z 27 wiáry JEzusowey. ☘ Gdźież tedy jest chlubá ? Odrzucona jest. Przez ktoryż zakon ? Czyli uczynkow ? Nie ; Ale przez Zakon wiáry. ☘ 28 Przetoż mamy u zá to / że człowiek bywa uspráwiedliwiony wiárą / bez 29 uczynkow Zakonu. ☘ Izali Bog *jest* tylko Bogiem Zydow ? Izali też nie Pogánow ? Záiste y Pogánow. ☘ 30 Poniewaź jeden x jest Bog / ktory uspráwiedliwi obrzezkę z wiáry / y 31 nieobrzezkę przez wiárę. ☘ To tedy Zakon niszczymy przez wiárę ? Nie daj tego Boże ! y owszem zakon stánowimy.

r Gálát. 2. 16. y 3.10. s Rzym. 7. 7. t Rzym. 1. 17. Filip. 3. 9. u Dźiej. 13.38. Rzym 8. 3. Gálát 2. 16. 1 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 5. Zyd. 7. 19. x Rzym 10.12.

ROZDZIAŁ IV.

Co przed tym powiedźiał o wierze uspráwiedliwiájącey, tego przykłádem Abráhámowym. 3. 6. Y świádectwem pismá świętego potwirdza, y dźieśięćkroć w tym rozdźiale przyczytánia wzmiankę czyni.

1 CO tedy / rzeczemy / ználazł Abráhám Oćiec nász a według 2 ćiáłá? ☘ Bo jesli Abráhám z uczynkow jest uspráwiedliwiony ; ma śie czym chlubić / ále nie u Bogá. Atowiem coż pismo mowi ? Uwierzył Abráhám b Bogu / y przyczytano 4 mu to zá spráwiedliwość. ☘ A robiącemu zapłátá nie bywa przyczytána podług łáski / ále podług długu. 5 ☘ Nie robiącemu záś / lecz wierzącemu w tego ktory uspráwiedliwia niepobożnego / przyczytána bywa wiárá jego zá spráwiedliwość. ☘ 6 Jáko y Dawid powiáda / Że błogosłáwieństwo człowieká jest / ktoremu Bog przyczyta spráwiedliwość bez 7 uczynkow / *mowiąc* ; Błogosłáwieni ktorych odpuszczone *są* c niepráwośći / á ktorych zákryte są grzechy. ☘ 8 Błogosłáwiony mąż / ktoremu PAn grzechu nie przyczyta.

9 TO tedy błogosłáwieństwo tylko ná obrzezkę *przychodźi*, czy też ná nieobrzezkę? Gdyż mowimy / Iż wiárá Abráhámowi jest przyczytána 10 zá spráwiedliwość. ☘ Jákoż mu tedy jest przyczytána ? Gdy był w obrzezce? Czyli w nieobrzezce ? Nie w obrzezce ; ále d w nieobrzezce. ☘ 11 Y przyjął znák obrzezki e zá pieczęć spráwiedliwośći oney wiáry / ktora byłá w nie obrzezce : Ná to / áby był Ojcem wszystkich wierzących w nieobrzezce / áby y onym przyczytána 12 byłá spráwiedliwość : ☘ Y *áby był* Ojcem obrzezki / nie tylko tych ktorzy są z obrzezki / ále też y tych ktorzy chodzą stopámi wiáry Ojcá nászego Abráhámá / ktora byłá w nieobrzezce.

13 ABowiem nie przez zakon *się stáłá* obietnicá Abráhámowi ábo naśieniu jego / áby był f dźiedźicem świátá ; ále przez spráwiedliwość 14 wiáry. ☘ Bo jesli g ći ktorzy *są* z zákonu / dźiedźicmi *są, tedy* zniszczáłá wiárá / y wniwecz śie obroćiłá 15 obietnicá. ☘ Gdyż zakon gniew spráwuje. Abowiem gdźie zakonu h 16 niemász / *tám* áni przestępstwá. ☘ A przetoż z wiáry *jest dźiedźictwo*, áby było z łáski / y żeby pewna wárowna obietnicá wszystkiemu naśieniu : nie tylko temu ktore jest z zakonu / ále y temu *ktore jest* z wiáry Abráhámowey / ktory jest ojcem nas wszystkich / 17 ☘ (Jáko nápisano : Ojcem i wielu narodow wystáwiłem ćie) przed Bogiem / ktoremu uwierzył / ktory

a Ezái. 51. 2. b 1 Moj. 15. 6. Gálát. 3. 6. Jákub. 2. 23. c Psalm 32. 1. d 1 Moj. 15. 6. e 1 Moj. 17. 11. f 1 Moj. 15. 18. g Gálát 3. 16. h Rzym. 5. 20. y 7. 7. Gálát 3. 19. i 1 Moj. 17. 4.

ożywia umárłe ; y ktory przywoływa tych *rzeczy* ktorych niemáß / jákoby były. 18 ✤ Ktory *Abráhám* przećiwko nádźiejey w nádźieje uwierzył / że śię stánie ojcem wiela narodow/według tego *co mu* powiedźiano: Ták będźie k nasienie twoje. 19 ✤ A nie będąc słábym w wierze/ nie pátrzał ná ćiáło swoje już obumárłe májąc około stá lat / áni ná obumárły żywot Sáry. 20 ✤ O obietnicy tedy Bożey nie wątpił z niedowiárstwá ále śię umocnił wiárą / y dał chwałę Bogu. 21 ✤ Będąc też tego pewien/ że cokolwiek *on* obiecał/mocen jest y uczynić. 22 ✤ A przetoż przyczytano mu to zá spráwiedliwość.

23 A Nie nápisano *tego* dla niego sámego / iż mu *to* przyczytano: 24 ✤ Ale y dla nas/ ktorym ma być przyczytano; ktorzy wierzymy w tego / ktory wzbudźił JEzuſá PAná 25 nászego z martwych. ✤ Ktory wydány jest dla grzechow nászych / á wstał z martwych dla uspráwiedliwienia nászego.

k 1.Moj 15. 5. Żyd. 11.12.

a Ezdi. 9. 7. y 26.3. y 32.17 y 57.19 Janá. 14.27. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 20.

Rozdział V.

Pożytki uspráwiedliwienia z wiáry w Chryſtuſá przywodźi. 5. *Ktory ry w Chryſtuſá przywodźi.* 8. *y grzeßnedány jest zá niemocne:* 8. *y grzeßne.* 14. *Porownánie czyni miedzy Chryſtuſem y Adámem.* 17. *Smierćią y żywotem,* 20. *Zakonem y łáską.*

1 BĘdąc tedy uspráwiedliwieni z wiáry / pokoj á mamy z Bogiem przez PAná nászego JEzuſá 2 Chryſtuſá. ✤ Przez ktoregośmy też przystęp otrzymáli wiárą b ku tey łásce/w ktorey stoimy/y chlubimy c 3 śię nádźieją chwały Bożey. ✤ A nie tylko *to*, ále śię też chlubimy z ućisków: wiedząc iż d ućisk ćierpliwość 4 spráwuje ; ✤ A ćierpliwość doświadczenie ; á doświadczenie ná- 5 dźieję; ✤ A nádźieja nie e pohánbia: przeto / iż miłość Boża rozlána jest w sercách nászych przez Duchá 6 Swiętego/ ktory nam jest dány. ✤ Abowiem Chryſtus/gdyśmy jeszcze byli f mdłymi/ według czásu umárł 7 zá niepobożne. ✤ Choć ledwieby kto umárł zá spráwiedliwego : wszákże zá dobrego snadźby śię kto umrzeć 8 ważył. ✤ Lecz záleca g Bog miłość swoje ku nam/ że gdyśmy jeszcze byli grzesznymi / Chryſtus zá nas u- 9 márł. ✤ Dáleko tedy więcey teraz uspráwiedliwieni będąc krwią jego/ záchowáni będźiemy przezeń od 10 gniewu. ✤ Bo jesliże będąc nieprzyjaćiołmi / pojednániśmy z Bogiem przez śmierć Syná jego ; dáleko więcey będąc pojednáni / záchowáni 11 będźiemy przez żywot jego. ✤ A nie tylko *to*, ále śię też chlubimy Bogiem przez PAná nászego JEzuſá Chryſtuſá / przez ktoregośmy teraz pojednánie otrzymáli.

b Janá. 6. 44. y 10.9 y 14.6. Efez. 2. 18. y 3.12. c Żyd. 3. 6. d Ják. 1. 3. e Psal. 32.10. y 125.1 f Efez. 2. 5. Kolos. 2. 13. g Jan. 3. 16. 1 Janá 4. 9.

12 PRzetoż jáko przez jednego h człowieká grzech wszedł ná świát / á przez grzech śmierć ; ták też ná wszystkie ludźie śmierć przyszłá/ ponieważ wszyscy zgrzeszyli. ✤ 13 Abowiem áż do zakonu grzech był ná świećie: ále grzech nie bywa przyczytány / gdy zakonu niemáß. 14 ✤ Lecz śmierć krolowáłá od Adámá áż do Mojżeszá / y nád tymi ktorzy nie grzeszyli ná podobieństwo przestępstwá Adámowego / ktory jest wzorem onego ktory miał przyść.

h 1.Moj 3. 1. 1 Kor. 15.21.

15 Ale nie jáko upadek / ták y dar z łáski. Abowiem jesli przez upadek jednego wiele ich pomárło / dáleko więcey łáská Boża / y dar z łáski onego jednego człowieká JEzuſá Chryſtuſá/ná wiele ich opływá- 16 łá. ✤ A dar nie jest táki jáko to co przyszło przez jednego ktory zgrzeszył : Abowiem winá *jest* z jednego *upadku* ku potępieniu; ále dar z łáski z wiela upadkow ku uspráwiedliwieniu. 17 ✤ Abowiem jesli dla jednego i upadku śmierć krolowáłá przez jednego: dáleko więcey / ktorzy obfitość oney łáski y dar spráwiedliwośći przyjmują / w żywoćie krolowáć będą przez tegoż jednego JEzuſá Chryſtuſá.

i 1 Kor. 15.22.

18 PRzetoż tedy jáko przez jednego upadek/ná wszystkie ludźie *przyszłá winá* ku potępieniu: ták też przez jedno uspráwiedliwienie / ná wszystkie ludźie *przyszedł dar*, ku uspráwiedliwieniu żywotá. 19 ✤ Bo jáko przez nieposłuszeństwo jednego człowieká wiele śię ich stáło grzesznymi: ták przez posłuszeństwo jednego *człowieká* wiele śię ich stánie spráwie-

dliwy-

20 dliwymi. A zakon przytym nástapił/ áby obfitowáł grzech. Lecż gdźie śię grzech rozmnożył/ tám łáská 21 tym wiecey obfitowáłá. Aby jáko grzech krolowáł ku śmierći/ ták też áby łáská krolowáłá przez spráwiedliwość ku żywotowi wiecżnemu/ przez JEzusá CHrystusá PAná nászego.

ROZDZIAL VI.

Vspráwiedliwieni w Chrystuśie nie máją w grzechách trwáć, ále w nowośći żywotá chodźić. 3. *Cżego dowod bierze od tájemnice chrztu.* 22. *Ku świątobliwośći upomina.* 19 *Grzechow koniec á pożytek posłuszeństwá pokázuje.*

1 Coż tedy rzecżemy? Zostániemyż w grzechu/ áby łáská obfi2towáłá? Nie daj tego Boże! *Abowiem* ktorzyśmy umárli grzechowi/ jákoż jescże w nim żyć będźiemy?

3 Azaż nie wiećie iż a ktorzykolwiek ochrzcżeni jesteśmy w CHrystusá JEzusá/ w śmierć jego 4 ochrzcżeni jesteśmy? Pogrzebieniśmy tedy z nim przez chrzest w śmierć; áby jáko CHrystus wzbudzony jest zmartwych ku chwale Ojcowskiey/ ták żebyśmy y my w no5wośći żywotá chodźili. Bo jeśliżeśmy z nim wszcżepieni w podobieństwo śmierći jego; tedy też y w podobieństwo zmartwychwstánia 6 *wszcżepieni z nim* będźiemy. To wiedząc/ że stáry nász cżłowiek pospołu *z nim* jest ukrzyżowány/ áby ćiáło grzechu było zniszcżone; żebyśmy już wiecey nie służyli grzecho7wi. Bo ktoć umárł/ uspráwiedli8wiony jest od grzechu. Jeśliśmy tedy z CHrystusem d umárli/ wierzymy iż też z nim żyć będźiemy. 9 Wiedząc że CHrystus powstawszy e zmartwych/ wiecey nie umiera/ y 10 śmierć mu wiecey nie pánuje. Bo iż umárł/ grzechowi raz umárł: á 11 iż żywie/ żywie Bogu. Ták też y wy rozumieyćie żeśćie wy umárłymi grzechowi: áleśćie żywymi Bogu w Chrystuśie Jezuśie Pánu nászym.*

12 NIechże tedy nie króluje grzech w śmiertelnym ćiele wászym/ żebyśćie mu posłuszni byli w pożądliwośćiách jego. Ani stawiajćie 13 cżłonkow wászych orężem niespráwiedliwośći grzechowi/ ále stawiajćie śiebie f sámych Bogu/ jáko z umárłych żywi; y cżłonki wásze orężem spráwiedliwośći Bogu. 14 Abowiem grzech pánowáć nád wámi nie będźie: bośćie nie pod zakonem/ ále pod łáską.

15 Coż tedy? Będźiemyż grzeszyli żeśmy nie pod zakonem/ ále pod 16 łáską? Nie daj tego Boże! Azaż nie wiećie/ że komu g śię stawiaćie zá sługi ku posłuszeństwu/ tegośćie sługámi komu śćie posłuszni; bądź grzechowi ku śmierći/ bądź posłu17szeństwu ku spráwiedliwośći. Ale chwałá Bogu/ że bywszy sługámi grzechu/ usłucháliśćie z sercá sposobu oney náuki ktorey śćie śię poddá18li. A będąc h uwolnieni od grzechu/ stáliśćie śię niewolnikámi spráwiedliwośći.

19 PO ludzku mowię/ dla mdłośći ćiáłá wászego. Abowiem jáko śćie stawiáli cżłonki wásze ná służbę niecżystośći y nieprawośći/ ku *cżynieniu* nieprawośći: ták teraz stawiajćie cżłonki wásze ná służbę spráwiedliwośći ku poświęceniu. 20 Bo pokiśćie byli sługámi grzechu/ byliśćie wolnymi od spráwiedliwo21śći. Jákiżeśćie tedy ná on czás pożytek mieli onych *rzecży*, zá ktore śię teraz wstydźićie? Bo koniec 22 onych *jest* śmierć. Lecż teraz będąc uwolnieni od grzechu/ á zniewoleni Bogu; maćie pożytek swoj ku poświęceniu/ á koniec żywot wiecżny. 23 Abowiem zapłátá zá i grzech *jest* śmierć: Ale dar z łáski Bożey jest żywot wiecżny w CHrystuśie JEzuśie PAnu nászym.*

ROZDZIAL VII.

Pokázuje, co jest być pod zakonem. 2. *przykłádem od małżeństwá wźiętym.* 7. *Ażeby nie byłá przygáná zakonowi.* 14. *ucży, iż zá nászą winą.* 15. *zakon stał śię nam przycżyną śmierći.* 17. *Ktory był dány ku żywotowi.* 21. *Pojedynek duchá y ćiáłá opisuje.*

1 AZaż nie wiećie bráćia/ (bo poznáwiádomym zákonu mowię) iż

Marginalia (left): LE. ná N. VI. po S. Trojcy. — a Gálat. 3. 27. Kolos. 2. 12. 1 Piotr 3. 21. — b Efez. 4. 24. Kolos. 3. 10. 1 Piotr 4. 1. — c Rzym 8. 11. 1 Kor. 6. 14. 2 Kor. 4. 14. — d 2 Tym. 2. 11. — e Objáw. 1. 18.

Marginalia (right): f Luka. 1. 75. Gálat. 2. 19. Żyd. 9. 14. 1 Piotr 4. 2. — g Jana. 8. 34. 2 Piotr 2. 19. — h Jana. 8. 36. Gálat. 5. 1. 1 Piotr 2. 16. — LE. ná N. VII. po S. Trojcy. — i 1 Moj. 2. 17. Eze h 3. 18. y 18. 18 y 33. 8.

Zakon pánuje nád człowiekiem po-
2 ki żyje? ♣ Abowiem niewiáſtá/ kto-
ra jeſt a zá mężem/ poki żyw mąż/
obowiązána mu jeſt zakonem: á
jeſliby mąż umárł/ uwolniona jeſt
3 od zakonu mężowego. ♣ Przetoż te-
dy poki mąż żywie/ będźie b zwána
cudzołożnicą/ jeſliby żoná inßego
mężá zoſtáłá: ále jeſliby mąż jey
umárł/ wolna jeſt od zakonu one-
go/ áby nie byłá cudzołożnicą/ choć-
by śię inßego mężá żoną ſtáłá.
4 ♣ A ták brácia moji/ y wyśćie c
umartwieni zakonowi przez ćiáło
Chryſtuſowe/ ábyśćie śię ſtáli in-
ßego/ *to jeſt* tego ktory wzbudzony
jeſt zmartwych/ ábyſmy owoc przy-
5 nośili Bogu. ♣ Abowiem gdyſmy
byli w ćiele/ namiętnośći grzechow
ktore *śię wzniecáły* przez Zakon/
mocy dokázowáły w członkách ná-
ßych ku przynoßeniu owocu śmier-
6 ći. ♣ Lecz teraz ſtáliſmy śię wolni od
zakonu/ gdyż już umárł ten/ przez
ktoregoſmy byli zátrzymáni: áby-
ſmy *Bogu* ſłużyli w nowośći duchá/
á nie w ſtárośći litery.

7 CO tedy rzeczemy? Iż Zakon
jeſt grzechem? Nie daj tego
Boże! Y owßem d grzechu nie
poznał/ tylko przez zakon: Bá y o
pożądliwośći bym był nie wiedźiał/
by był zakon nie rzekł? Nie bę-
8 dźieß e pożądał. ♣ Lecz grzech f
wźiąwßy przyczynę przez ono przy-
kazánie/ ſpráwił we mnie wßeláką
9 pożądliwość. ♣ Abowiem bez zako-
nu grzech jeſt martwy. Y jam żył
niekiedy bez zakonu. ♣ Lecz gdy
przyßło przykazánie/ grzech ożył; á
10 jam umárł. ♣ Y ználázło śię/ iże to
przykazánie/ ktore *miáło być* ku ży-
11 wotowi/ jeſt *mi* ku śmierći. ♣ Gdyż
grzech wźiąwßy przyczynę przez o-
no przykazánie/ zwiodł mię/ y przez
12 nie zábił *mię*. ♣ A ták zakon *jeſt* g
święty/ y ono przykazánie święte y
13 ſpráwiedliwe/ y dobre. ♣ To tedy
dobre/ ſtáłoż mi śię śmierćią? Nie
daj tego Boże! Y owßem grzech/ áby
śię pokazał być grzechem/ ſprá-
wił mi śmierć przez ono do-
bre: żeby śię ſtał náder grzeßą-
cym on grzech przez ono przyká-
zánie.

14 BO wiemy iż Zakon jeſt ducho-
wny: álem ja ćieleſny/ záprze-
15 dány h pod grzech. ♣ Abowiem *tego*
co czynię/ nie pochwalam: bo nie
co chcę/ to czynię; ále czego niená-
16 widzę/ to czynię. ♣ A jeſli czego nie
chcę/ to czynię; przyzwalam Zako-
17 nowi że dobry *jeſt*. ♣ Już tedy teraz
nie ja to czynię/ ále grzech we mnie
18 mießkájący. ♣ Gdyż wiem/ że nie
mießka we mnie (to jeſt/ w ćiele
mojim) dobre. Abowiem chęć jeſt
we mnie; ále wykonáć to co *jeſt* do-
19 brego/ nie znáyduję. ♣ Bo nie czy-
nię dobrego ktore chcę: ále złe kto-
20 rego nie chcę/ to czynię. ♣ A jeſliż
ja to czynię/ czego nie chcę: *już* ja
więcey nie czynię tego/ ále grzech
21 ktory we mnie mießka. ♣ Znáyduję
tedy ten Zakon *w sobie*; gdy chcę do-
bre czynić/ że śię mnie złe trzyma. ♣
22 Abowiem kocham śię w Zakonie i
Bożym/ według wnętrznego czło-
23 wieká. ♣ Lecz widzę inßy zakon k w
członkách mojich/ odporny zakono-
wi umyſłu mego/ y ktory mię znie-
wala pod Zakon grzechu/ ktory jeſt
24 w członkách mojich. ♣ Nędzny ja
człowiek! Ktoż mię wybáwi z te-
25 go ćiáłá śmierći? ♣ Dźiękuję Bo-
gu przez JEzuſá Chryſtuſá PA-
ná náßego. Przetoż tedy ja ſam u-
myſłem ſłużę zakonowi Bożemu/
lecz ćiáłem zakonowi grzechu.

ROZDZIAŁ VIII.

Niemáß żadnego potępienia tym/ ktorzy ſą wßczepieni w PAná Chryſtuſá przez jego Duchá. 9. Abowiem tym Duchem żywią. 14. Ktorego świádectwo. 15. wątpliwość o zbáwieniu zbijá. 18. Y trudnośći wßelákich ulżywa.

1 PRzetoż teraz żadnego potępienia
niemáß tym/ ktorzy będąc w
Chryſtuśie JEzuśie nie według
2 ćiáłá chodzą/ ále według Duchá. ♣
Abowiem Zakon Duchá żywotá/ *ktory*
jeſt w Chryſtuśie JEzuśie/ uwol-
nił mię od zakonu a grzechu y
3 śmierći. ♣ Bo co niemożnego *było* d
zakonowi/ w czym *on* był ſłáby dla
ćiáłá; Bog poſławßy Syná ſwego
w podobieńſtwie grzeßnego ćiáłá/ y
dla grzechu/ potępił c grzech w ćie-
4 le: ♣ Aby oná ſpráwiedliwość Za-

konn á

a 1 Kor. 7. 39. — b Matt. 5. 32. y 19. 9. — c 2 Kor. 5. 15. Gálát. 2. 19. 1 Teſſ. 5. 10. — d Rzym. 3. 20. — e 2 Moj. 20. 17. 5 Moj. 5. 21. — f Rzym. 4. 15. y 5. 20. Gálát. 3. 19. — g Pſalm. 19. 8. 1 Tym. 1. 8.

h Ezái. 52. 3. — i Pſalm. 1. 2. — k Gálát. 5. 17.

a Jana 8. 36. Gálát. 5. 1. — b Rzym. 3. 28. Gálát. 2. 16. Zyd. 7. 19. — c 2 Kor. 5. 21. Gálát. 3. 13.

konna byłá wypełniona w nas/ ktorzy nie według ćiáłá chodzimy/ ále według Duchá. ♣ Abowiem d ktorzy są według ćiáłá/ o tym myślą co jest ćielesnego : ále ktorzy *są* według duchá/ *myślą* o tym co jest duchownego. 6 ♣ Gdyż zmysł ćiáłá/ *jest* śmierć : ále zmysł duchá *jest* żywot y pokoj. 7 ♣ Przeto/ iż zmysł ćiáłá jest nieprzyjáćielem Bogu : bo śię Zakonowi Bożemu nie poddawa/ gdyż też y nie może. 8 ♣ Przetoż ktorzy są w ćiele/ Bogu śię podobáć nie mogą. 9 ♣ Lecz wy nie jesteśćie w ćiele/ ále w duchu/ gdyż Duch Boży mieszka w was. A jesli kto Duchá Chrystusowego nie ma/ ten nie jest jego. ♣ 10 Ale jesli Chrystus w was jest/ tedy ćiáło jest martwe dla grzechu / á Duch jest żywy dla spráwiedliwośći. 11 ♣ A jesli Duch tego/ ktory Jezusá wzbudźił zmartwych/ mieszka w was; ten ktory wzbudźił Chrystusá z martwych/ ożywi y śmiertelne e ćiáłá wásze przez Duchá swego ktory w was mieszka.

12 A Ták bráćia/ dłużnikámi jesteśmy nie ćiáłu/ ábyśmy według ćiáłá żyli. 13 ♣ Abowiem jesliby śćie według ćiáłá żyli/ pomrzećie : ále jesliby śćie Duchem spráwy ćiáłá umartwili/ żyć będźiećie. 14 ♣ Bo ktorzykolwiek Duchem Bożym f prowádzeni bywáją/ ći są synámy Bożymi. 15 ♣ Gdyżeśćie nie wźięli Duchá g niewoli znowu ku bojáźni/ áleśćie wźięli Duchá przysposobienia h synowskiego; przez ktorego wołamy 16 Abbá/ *to jest*, Ojcze. ♣ Tenże Duch poświadcza i Duchowi nászemu/ iżesmy dźiećmi Bożymi. 17 ♣ A jesliż dźiećmi/ *tedy* y dźiedźicámi : dźiedźicámi w prawdźie Bożymi / á spoldźiedźicámi Chrystusowymi jesli tylko k z nim ćierpimy/ ábyśmy też z nim byli uwielbieni.*

18 A Bowiem/ Mam zá to/ iż nie są rowne l utrapienia teráźniejszego czásu/ z oną przyszłą chwałą ktora śię ma objáwić w nas. 19 ♣ Bo trosliwe wyglądánie stworzenia/ oczekawa objáwienia synow Bożych. 20 ♣ Gdyż stworzenie márnośći jest poddáne/ nie dobrowolnie ; ále 21 dla tego/ ktory je poddał: ♣ Pod nádźieją ; że y sámo stworzenie będźie uwolnione z niewoli skáżenia/ ná wolność chwały dźiatek Bożych. ♣ 22 Bo wiemy/ iż wszystko stworzenie wespoł wzdycha/ y wespoł boleje/ áż 23 do tąd. ♣ A nie tylko *ono stworzenie*, ále y my ktorzy mamy pierwiastki Duchá/ y my sámi w sobie wzdychamy oczekawájąc przysposobienia synowskiego/ *to jest* odkupienia m ćiáłá nászego.*

24 A Bowiem nádźieją smy zbáwieni: A nádźieja widomu/ nie jest nádźieją : bo co kto widźi/ przecż śię 25 *tego* spodźiewa. ♣ Ale czego nie widźiemy/ tego śię spodźiewamy/ *y tego* przez ćierpliwość oczekawamy. ♣ 26 Tákże też y Duch dopomaga mdłośćiam nászym. ♣ Abowiem o coby smy śię modlić n mieli/ jáko potrzebá nie wiemy: ále tenże Duch przyczynia śię zá námi wzdychániem 27 niewymownym. ♣ A ten ktory śię serce o bada/ wie ktory jest zmysł Duchá : poniewáż według Bogá przyczynia śię zá świętymi.

28 A Wiemy iż tym ktorzy miłują Bogá / wszystkie rzeczy dopomagáją ku dobremu ; *to jest* tym ktorzy według postánowienia Bożego 29 powołáni są. ♣ Abowiem ktore on przejrzał/ *to* też przeznáczył/ áby byli przypodobáni obrázowi Syná jego ; żeby on był pierworo 30 dnym miedzy p wiela bráći. ♣ A ktore przeznáczył/ te też powołał: á ktore powołał/ te też uspráwiedliwił: á ktore uspráwiedliwił/ te też 31 uwielbił. ♣ Coż tedy rzeczemy ná to ? Jesli Bog q zá námi / ktoż 32 przećiwko nam? ♣ Ktory áni własnemu r Synowi nie przepuśćił/ ále go zá nas wszystkich wydał : y jákożby nam wszystkiego z nim nie dá 33 rował ? ♣ Ktoż będźie skárżył ná wybráne Boże? Bog *jest* ktory s u 34 spráwiedliwia. ♣ Ktoż *jest* coby je potępił ? Chrystus jest/ ktory umárł ; owszem y *zmartwych* wstał : ktory też jest ná práwicy Bożey/ ktory śię też przyczynia zá námi. ♣ 35 Ktoż nas odłączy od miłośći Chrystusowey? *czyli* utrapienie ? czyli ućisk? czyli prześládowánie ? czyli głod ? czyli nágość ? czyli nie-

36 bespiecżeństwo? cży li miecż? Jáko nápisano? Dla ciebie ćiáły t dźień zábijáni bywamy / pocżytániśmy jáko owce / ná rzeź *náznácżone.* 37 Ale w tym wszystkim przewyćiężámy przez tego / ktory nas umiłował. 38 Abowiem pewienem tego / iż áni śmierć / áni żywot / áni Anjołowie / áni kśięstwá / áni mocárstwá / áni teráźniejsze / áni przyszłe *rzecży:* 39 Ani wysokość / áni głebokość / áni żadne insze stworzenie / nie będźie nas mogło odłącżyć od miłośći Bożey / ktora jest w JEzuśie CHrystuśie PAnu nászym.*

ROZDZIAL IX.

Vcży, że dwojácy są synowie Abráhámowi. 15. *Z ktorymi Bog według woli swojey.* 20. *jáko gárncarz z gliną wolnie sobie pocżyna.* 24. 30. *Potym wezwánia Pogánow.* 31. *a Zydow odrzucenia.* 25. 27. *z Prorokow dowodźi.*

1 PRawdę mowię w Chrystuśie / á nie kłamam; w cżym mi poświádcża sumnienie moje przez Duchá Swiętego: 2 Że mam wielki smętek / y nieustawájący bol w sercu mojim. 3 Abowiem żądam ja sam ábym a się stał odłącżonym od CHrystusá zá bráćią moję / zá powinne moje według ćiáłá. 4 Ktorzy są Izráelcżycy / ktorych b *jest* przysposobienie synowskie / y chwałá / y przymierza / y zakonu c dánie / y służbá *Boża,* y obietnice. 5 Ktorych *są* ojcowie / y z ktorych *poszedł* Chrystus ile według ćiáłá / ktory jest nád wszystkimi Bog błogosłáwiony ná wieki. Amen.

6 LEcż nie można / żeby miáło d upáść słowo Boże. Abowiem nie wszyscy ktorzy są e z Izraelá / są Izráelem. 7 Ani iż są naśieniem Abráhámowym / wszyscy są dźiećmi: ále *rzecżono:* W Izááku f będźie tobie názwáne naśienie. 8 To jest nie dźieći ćiáłá / są dźiećmi Bożymi: ále dźieći g obietnice / bywáją w naśienie policzone. 9 Abowiem obietnice słowo to *jest:* O tym właśnie h cżáśie przyjdę / á Sárá będźie miáłá syná. 10 A nie tylko *to,* ále y Rebeká i gdy z jednego Ojcá nászego Izááká brzemienna zostáłá: 11 Gdy się jeszcże były *dźiatki* nie národźiły / áni co dobrego ábo złego ucżyniły; áby się ostáło postánowienie Boże według wybránia / nie z ucżynkow / ále z tego ktory powoływa / Rzecżono jey. 12 Że więtszy będźie służył k mniejszemu; 13 Jáko nápisano. Jákobám l umiłował / álem Esawá miał w nienawiśći.

14 COż tedy rzecżemy? Jestże niesprawiedliwość m u Bogá? Nie daj tego Boże! 15 Abowiem do Mojżeszá n mowi: Zmiłuję śię / nád kim śię zmiłuję; á zlituję śię / nád kim śię zlituję. 16 A przetoż nie *należy* ná tym co chce / áni ná tym co bieży: ále ná Bogu ktory śię zmiłowywa. 17 Abowiem mowi pismo do Fáráoná: Ná tom o ćię sámo wzbudźił / ábym okazał moc moję ná tobie; á iżby opowiádáne było Imię moje po wszystkiey źiemi. 18 A ták nád kim chce / zmiłowywa śię: á kogo chce zátwardza.

19 ALe mi rzecżesz? Przecżże śię jeszcże uskarża? bo ktoż śię sprzećiwił woli jego? 20 Y owszem: O cżłowiecże! Ktożeś ty jest ktory spor wiedźiesz z Bogiem? Izali lepiánká p rzecże lepiarzowi? Przecżżeś mię ták ucżynił? 21 Izali nie ma mocy gárncarz q *nád* gliną / żeby z tejże bryły ucżynił jedno nacżynie ku ucżćiwośći / á drugie ku zelżywośći? 22 A jesliż Bog chcąc okázáć gniew / y znájomą ucżynić możność swoję / znośił w wielkiey ćierpliwośći nacżynia gniewu ná zginienie zgotowáne: 23 A iżby znájome ucżynił bogáctwo chwały swojey nád nacżyniem miłośierdźia / ktore zgotował ku chwale: 24 Ktorych powołał; *to jest,* nas: Nie tylko z Zydow / ále y z Pogánow: 25 Jáko też u Ozeaszá mowi; Názowię lud ktory r nie był mojim / ludem mojim: á onę ktora nie byłá umiłowána / *názowię* umiłowáną. 26 Y stánie śię / że ná tym miejscu / gdźie im mowiano: Nie *jesteśćie* wy s ludem mojim; tám názwáni będą synámi Bogá żywego. 27 A Izáiasz woła nád Izráelem / *mowiąc;* Choćby liczbá t synow Izráelskich byłá jáko piasek morski / ostanki záchowáne będą. 28 A

bowiem

t Psalm 44. 33. 1 Kor. 4. 9. 2 Kor. 4. 11.
a 2 Moj. 32. 32. b Rzym. 2. 17. c Efez. 2. 12. d 4 Moj. 23. 19. e Rzym. 2. 28. f 1 Moj. 21. 11. Zyd. 11. 18. g Gálát. 4. 28. h 1 Moj. 17. 19. y 18. 10. i 1 Moj. 25. 21.
k 1 Moj. 25. 23. l Málách. 1. 2. m 5 Moj. 32. 4. 2 Kron. 19. 7. Job. 8. 3. y 34. 10. n 2 Moj. 33. 19. o 2 Moj. 9. 16. p Ezái. 45. 9. y 64. 8. q Jerem. 18. 6. Mądr. 15. 7. Syrách. 33. 13. 2 Tym. 2. 20. r Ozeá. 2. 23. 1 Piotr. 2. 10. s Ozeá. 1. 10. t Ezái. 10. 22. Amos 9. 8. Zách. 13. 8.

Abowiem spráwę skończy y skróci w spráwiedliwośći ; spráwę zájiste skróconą uczyni PAn ná ziemi. ♣ 29 Y jáko przed tym powiedźiał Izáiasz: By nam był PAN Zastępow u nie zostáwił naśienia/ bylibyśmy śię stáli jáko x Sodomá ; y Gomorze bylibyśmy podobni.

30 COż tedy rzeczemy ? *To*, iż Pogánie/ ktorzy nie szukáli spráwiedliwośći/ dostąpili spráwiedliwośći ; á spráwiedliwośći/ ktora jest z wiáry. 31 ♣ A Izráel szukájąc y Zakonu spráwiedliwośći/ nie doszedł zakonu spráwiedliwośći. 32 ♣ Dla czegoż ? Iż *nie* z wiáry/ ále jáko z uczynkow zakonu *jey szukáli* : Abowiem śię obráźili o kámień obrá- 33 żenia z ♣ Jáko nápisano: Oto kłádę w Syonie z kámień obráżenia/ y opokę otrącenia : A wszelki a ktory weń wierzy/ nie będźie pohańbiony.

ROZDZIAL X.

Pokázuje skutki wybránia. 3. Tż jedni odrzucáją, drudzy przyjmują. 4. CHrystusá, ktory jest celem zakonu. 15. Powołánie Pogánow przez Mojżeszá. 20. á Zydow przez Izáiaszá przedpowiedźiáne jest.

1 BRáćia/ przychylna wola sercá mego/ y modlitwá ktora czynię do Bogá zá Izráelem/ jestći ku zbáwieniu. 2 ♣ Abowiem dawam im świádectwo/ iż gorliwość a ku Bogu máją ; ále nie według wiádomośći. 3 ♣ Bo nie znájąc spráwiedliwośći Bożey ; á chcąc włásną spráwiedliwość wystáwić / spráwiedliwośći Bożey nie byli poddáni. 4 ♣ Abowiem koniec zakonu jest b CHrystus/ ku spráwiedliwośći káżdemu wierzącemu. 5 ♣ Gdyż Mojżesz pisze o spráwiedliwośći ktora *jest* z Zakonu/ iż ktobykolwiek te c rzeczy czynił/ przez nie żyć będźie. 6 ♣ Ale spráwiedliwość/ ktora jest z wiáry/ ták mowi : Nie mow w sercu swym/ Kto d wstąpi ná niebo ? to jest/ CHRystusá ná doł sprowádźić. ♣ 7 Abo kto zstąpi do przepáśći ? to jest/ CHrystusá od umárłych wyprowádźić. 8 ♣ Ale coż mowi ? Blisko ćiebie jest e słowo w uśćiech twojich/ y w sercu twojim: Toć jest sło- 9 wo wiáry/ ktore opowiádamy: Że jeślibyś usty wyznał Páná JEzusá/ y uwierzyłbyś w sercu twojim że go Bog zmartwych wzbudźił/ zbáwiony będźiesz.

10 ABowiem sercem wierzono bywa ku spráwiedliwośći/ ále śię usty wyznánie dźieje ku zbáwieniu. 11 ♣ Bo pismo mowi: Wszelki/ kto weń f wierzy/ nie będźie pohańbiony. ♣ 12 Gdyż niemász rożnośći miedzy Zydem y Grekiem. Bo tenże PAN wszystkich/ bogáty jest ku wszystkim/ 13 ktorzy go wzywáją. ♣ Káżdy bowiem ktoby g wzywał Jmienia 14 PAńskie°/ zbáwiony będźie. ♣ Jákoż tedy wzywáć będą *tego* w ktore° nie uwierzyli? A jáko uwierzą *w tego* o ktorym nie słyszeli? A jáko usłyszą bez káznodźieje? 15 ♣ Jákoż też będą kazáć/ jeśliby nie byli posłáni ? (Jáko nápisano : O jáko śliczne *są* nogi h tych/ ktorzy opowiádáją pokoj ; tych ktorzy opowiádáją dobre 16 rzeczy. ♣ Aleć nie wszyscy posłuszni byli Ewángeliey. Abowiem Izáiasz i mowi ; PAnie/ Ktoż uwierzył kázániu nászemu. 17 ♣ Wiárá tedy jest z słuchánia/ á słuchánie przez słowo 18 Boże. ♣ Ale mowię ; Izali nie słyszeli ? y owszem k ná wszystkę źiemię wyszedł głos ich/ y ná kończyny okręgu źiemie słowá ich. *

19 ALe mowię ; Izali tego nie poznał Izráel ? Pierwszy Mojżesz mowi ; Ja was do zazdrośći pobudzę/ przez *narod* ktory l nie jest narodem ; przez narod nie rozumny 20 rozdrażnię was. ♣ A Izáiasz śmiáłośći używájąc mowi: Jestem ználeziony m *od* tych/ ktorzy mię nie szukáli; y jestem objáwiony tym ktorzy 21 śię o mnie nie pytáli. ♣ Ale przećiwko Izráelowi mowi ; Cáły dźień wyćiągałem n ręce moje do ludu upornego y sprzećiwiájącego śię.

ROZDZIAL XI.

Zeby o ludu Bożym y o Kośćiele według zwierzchnego pozoru nie sądzono. 4. niewiádomośćią Eliaszową dowodźi. 16. Zydowie choć przodki święte mieli. 23. nie wszyscy są wybráni. 18, 24. Ták też nie wszy-

u Ezái. 1. 9. x 1 Moj 19.22. Ezái. 13.19. Jerem. 50.40. Ezech 16.55. y Rzym 10. 2. y 11.7. z Psal. 118. 22. Ezái. 8. 14. y 28.16 Mátt. 21.42. Márk. 12.10. 1 Piotr 2. 6. a Psal. 2. 12. Przyp 16.20. Jerem. 17. 7.

a Rzym. 9. 31. b Mátt. 5. 17. Dziej. 13.38. 2 Kor. 3. 13. Gálát 3. 24. c 3 Moj 18. 5. Ezech 20.11. Gálát 3. 12. d 5 Moj 30.12. e 5 Moj 10.14.

Ezái. 51.16. y 59. 21. LE. nd dźień. S. Andrzejá. f Ezái. 28.16. Rzym 9. 33. 1 Piotr 2. 6. g Joel. 2. 31. Dziej. 2. 21. h Ezái. 52. 7. Náhu. 1. 15. i Ezái. 53. 1. Jana. 12.38. k Psalm 19. 5. l 5 Moj 32.21. m Ezái. 65.1. n Jerem. 35.14.

scy z Pogan przyjśći. 30. Pogány do pokory upomina. 33. Głębokim śię ſądom Bożym dźiwuje.

1 MOwię tedy: Izali a Bog odrzućił lud swoj? Nie day tego Boże! Abowiem y jam jest Izráelczyk z naśienia Abráhámowego / z pokolenia Beniáminowego. 2 Nie odrzućił ći Bog ludu swego ktory przejrzał. Azaż nie wiećie co mowi pismo o Eliaszu / jáko śię przyczynia do Bogá przećiwko Izráelowi / mowiąc; 3 PAnie / Proroki b twoje pomordowáli / y ołtarze twoje zburzyli: á zostałem ja sam / y szukáją duszę mojey. 4 Ale coż mu mowi Boska odpowiedź? Zostáwiłem sobie śiedm tyśięcy mężow / ktorzy nie skłonili kolána Báálowi. 5 Ták tedy y teráznieyszego czásu / ostanki podług wybránia z łáski zostáły. 6 A ponieważ c z łáski / tedyć już nie z uczynkow; ináczey łáská / jużby nie byłá łáską: á jeśli z uczynkow / jużći nie jest łáską; ináczey uczynek jużby nie był uczynkiem.

7 COż tedy? Czego Izráel szuka / tego nie dostąpił; ále wybráni dostąpili / á inni zátwárdzeni są. 8 Jáko nápisano: Dał im Bog e Duchá twárdego snu; oczy áby nie widźieli / y uszy áby nie słyszeli / áż do dźiśieyszego dniá. 9 A Dawid mowi; Niechaj *im* będźie f stoł ich śidłem / y ułowieniem y otrąceniem / y odpłátą. 10 Niech záćmione będą oczy ich áby nie widźieli / á grzbietu ich záwzdy nachylaj.

11 MOwię tedy; Azaż śię potknęli / áby pádli? Nie day tego Boże! Ale przez ich upadek *doszło* zbáwienie g Pogánow / áby je do zawiśći przywiodł. 12 A ponieważ upadek ich jest bogáctwem świátá á umnieyszenie ich bogáctwem Pogánow; jákoż dáleko więcey ich zupełność. 13 Abowiem mowię h wam Pogánom / ilem ja jest Apostołem Pogánow / usługowánie moje zálecam: 14 Azabym jáko ku zawiśći pobudźił ćiáło moje / y zbáwił bym niektore z nich. 15 Abowiem jeśliż odrzucenie ich jest pojednániem świátá / coż *będźie* przyjęćie *ich*, tylko ożyćie od umárłych? 16 Ponieważ jeśli pierwiastki święte / *tedyć* y záczynienie: á jeśli korzeń święty / *tedyć* y gáłęźie. 17 A jeśli niektore z gáłęźi odłamáne są; á ty ktoryś był płonną oliwą jesteś wszczepiony miásto nich / y stałeś śię uczestnikiem i korzenia / y tłustośći oliwnego drzewá: 18 Nie chlubże śię przećiw gáłęźiam. Bo jeśli śię chlubisz / *wiedz że iż* nie ty korzenia nosisz / ále korzeń ćiebie. 19 Ale rzeczesz; Odłamáne są gáłęźie / ábym ja był wszczepiony. 20 Dobrze: Dla niedowiárstwá odłamáne są / ále ty wiárą stoisz; Nie bądźże hárdey myśli / ále śię boj. 21 Abowiem jeśli Bog przyrodzonym gáłęźiam nie przepuśćił / wiedz że y tobie nie przepuśći. 22 Obaczże tedy dobrotliwość y srogość Bożą: przećiwko tym wprawdźie ktorzy upádli / srogość; ále przećiwko tobie dobrotliwość / jeślibyś trwał w dobroći: Ináczey y ty będźiesz wyćięty. 23 Ale y oni jeśli nie będą trwáli w niedowiárstwie / wszczepieni *záś* będą: gdyż mocny jest Bog one záśię wszczepić. 24 Abowiem jeśliś ty jest wyćięty z oliwy z przyrodzenia płonney / á przećiwko przyrodzeniu jesteś wszczepiony w dobrą oliwę: jákoż dáleko więcey ktorzy są według przyrodzenia / wszczepieni będą w swoję własną oliwę. 25 Bo nie chcę ábyśćie nie mieli wiedźieć bráćia tey tájemnice (żebyśćie nie byli sámi u śiebie mądrymi /) iż zátwárdzenie z częśći przyszło ná Izráelá / pokiby nie weszłá k zupełność Pogánow. 26 A ták wszystek Izráel będźie zbáwiony / jáko nápisano: Przydźie z Syonu l Wybáwićiel / y odwroći niepobożnośći od Jákobá. 27 A toć *będźie* m przymierze moje z nimi; gdy odejmę grzechy ich. 28 A ták według Ewángeliey / nieprzyjaćiołmi są dla was: lecz według wybránia są miłymi dla ojcow. 29 Abowiem dárow *swoich* y wezwánia Bog nie żáłuje. 30 Bo jáko y wy niekiedy byliśćie n nieposłuszni Bogu / ále teraz dostąpiliśćie miłośierdźia *dla* ich nieposłuszeństwá: 31 Ták y oni teraz stáli śię

niepo-

a Psalm. 49.24. Jerem. 31.37. b 1 Krol. 19.10. c 5 Moj. 2. 4. d Rzym. 9. 31. e Ezai. 6. 9. y 29.10 Ezech 12. 2. Mátt. 13.14. Márk. 4. 12. Luká. 8. 10. Janá. 12.40. Dźiej. 28.26. f Psalm 69.23. g Rzym 10.19. h Dźiej. 9. 15. y 13.2. y 22.21 Galát. 1. 16. y 2.18. Efez. 3. 8. 1 Tym. 2. 7.

i Jerem. 11. k Luk. 21.24 l Psalm 14 Ezai. 59.2. m Ezai. 27. 9. Jerem. 31.3. Zyd. 8. 8. y 10.16 n Efez. 2. 2.

niepostusznymi / áby dla miłosierdźia wam *okazánego* y oni miłosierdźia dostąpili. 32 Abowiem zámknął je Bog wszystkie w nieposłuszeństwo / áby się nád wszystkimi nimi zmiłował.

33 O Głębokośći bogáctwá y mądrośći / y znájmośći Bożey! jáko *są* niewybadáne sądy jego! y niedoścignione drogi jego! 34 Bo ktoż poznał umysł o PAński? ábo kto był rájcą jego? 35 Abo kto mu *co* p pierwey dał / á będźie mu záśię oddano? 36 Abowiem q z niego / y przezeń / y w nim są wszystkie rzeczy: Jemu r *niech będźie* chwałá ná wieki / Amen.*

ROZDZIAŁ XII.

Upomina do rozumney służby Bożey. 9. Y do nieobłudney, ktoraby przez cnoty jáwna byłá, miłośći. 14. 20. A ktoraby się y ku nieprzyjaćielom zkłaniáłá.

1 PRoszę was tedy bráćia przez litośći Boże / ábyśćie stawiáli ciáłá wásze a ofiárą żywą / świętą / przyjemną Bogu / *to jest*, rozumną służbę wászę. 2 A nie przypodobywajćie się b temu świátu; ále się przemieńćie przez odnowienie umysłu wászego: ná to / ábyśćie doświadczyli ktora c jest wola Boża dobra / przyjemna / y doskonáłá. 3 Abowiem powiádam / przez łáskę ktora mi jest dána / káżdemu co jest miedzy wámi áby więcey *o sobie* nie rozumiał / niżeli potrzebá rozumieć; ále żeby o *sobie* rozumiał skromnie / ták jáko komu d Bog udźielił miárę wiáry. 4 Abowiem jáko w jednym e ciele wiele członkow mamy / ále wszystkie członki nie jednoż dźiáło máją: 5 Ták wiele nas jest jednym f ciáłem w CHrystusie / álesmy z osobná jedni drugich członkámi.*

6 MAjąc tedy rożne dáry g według łáski ktora nam jest dána; jeśli proroctwo / niech będźie według sznuru wiáry: 7 Jeśli h posługowánie / niech będźie w posługowániu; jeśli kto náucza / niech 8 *trwa* w náuczániu: Jeśli kto nápomina / w nápomińániu; kto i rozdawa / w szczerośći; kto przełożony jest / w pilnośći; kto k czyni miłosierdźie / niech czyni z ochotą.

9 MIłość *niech będźie* nie obłudna. Miejćie w obrzydliwośći złe / jimując się dobrego. 10 Miłośćią bráterską jedni ku drugim m skłonni bądźćie: Uczćiwośćią n jedni drugich uprzedzájąc. 11 W pracy nie leniwi: Duchem pałájący: PAnu służący. 12 W nádźiejey się o weselący: W ućisku p ćierpliwi: W modlitwie q ustáwiczni. 13 Potrzebam r świętych udźielájący: Gośćinnośći s náśládujący. 14 Dobrorzeczćie tym / ktorzy was t przesládują: Dobrorzeczćie / á nie przeklinájćie. 15 Weselćie się z weselącymi; á płáczćie z płáczącymi. 16 Bądźćie miedzy u sobą jednomyślni / wysoko *o sobie* x nie rozumiejąc / ále się do niskich nákłaniájąc.*

17 NIe bądźćie y mądrymi sámi u siebie. Zadnemu złym zá złe z nie oddawajćie: obmyślawájąc a to co jest uczćiwego przed wszystkimi ludźmi. 18 Jeśli można / ile z was jest / z wszystkimi ludźmi b pokoj miejćie! 19 Nie mśćićie się c sámi Namilszy: ále dajćie miejsce gniewowi. Abowiem nápisano: Mnie d pomstá / á Ja oddam / mowi PAn. 20 Jeśli tedy łáknie nieprzyjaćiel e twoj / nákarm go; jeśli prágnie / nápoj go: bo to czyniąc / węgle rozpalone zgárniesz ná głowę jego. 21 Nie daj się zwyćiężyć złemu / ále złe dobrym zwyćiężaj.*

ROZDZIAŁ XIII.

Trzykázuje áby wszyscy poddáni byli wszelkiey zwierzchnośći. 8. Bliźnie swoje miłowáli. 11. Spráwiedliwie żyli. 14. y Chrystusá przyoblocżyli.

1 KAżda duszá niech będźie zwierzchnośćiam wyższym poddána. Boć niemász zwierzchnośći / tylko a od Bogá: á te ktore są zwierzchnośći / od Bogá są postánowione. 2 A ták kto się zwierzchnośći sprzećiwia / Bożemu się postánowieniu sprzećiwia: á ktorzy się sprzećiwiáją / sámi sobie potępienie zjednáją. 3 Abowiem przełożeni / nie są ná postrách dobrym uczynkom / ále

LE. ná N. S. Trojcy. o Ezdr. 40.13. Mądr. 9.13. 1 Kor. 2.16. p Job. 41.2. q 1 Kor. 8,6. r Rzym. 16.27. LE. ná N. I. po 3. Krol. a Filip. 4.11. 1 Piotr 2.5. b Ják. 4.4. 1 Jan 2.15. c Efez. 5.17. 1 Tess. 4.3. d 1 Kor. 12.11. e Efez. 4.16. f 1 Kor. 12.25. g 1 Kor. 12.4. Efez. 4.7. h 1 Piot. 4.11. i Mat. 6.1.

k 2 Kor. 9.7. LE. ná N. II. po 3. Krol. l Amos. 5.15. m Efez. 4.3. n Filip. 2.3. o Filip. 4.4. p Zyd. 12.2. q Luk. 18.1. r 1 Kor. 16.1. LE. ná N. III. po 3. Krol. s Zyd. 13.2. t Mat. 5.44. u Rzym. 15.1. x Ezdr. 5.21. y Psal. 131.1. z Mat. 5.39. a 2 Kor. 8.21. b Zyd. 12.14. c Mat. 5.39. d 5 Moj. 32.35. e Przyp. 25.21. a Tyt. 3.1. 1 Piotr 2.13. b Mądr. 6.4.

złym. A chceß ßie nie bać Zwierzchności / czyń co jest dobrego ; á będźieß miał pochwałe od niey. 4 Bożym bowiem jest sługa / tobie ku dobremu. Ale jesli uczyniß co *jest* złego / boj ßie / boć nie dármo miecz nośi ; gdyż jest sługa Bożym / mßczącym ßie w gniewie nád czyniącym co jest złego. 5 Przetoż trzebá być poddánym ; nie tylko dla gniewu / ále y dla sumnienia. 6 Abowiem dla tego też podátki dawacie / gdyż są sługámi Bożymi / ktorzy tego sámego ustáwicznie pilnują. 7 Oddawajćież tedy káżdemu cośćie powinni : Komu podátek / *temu* podátek : Komu cło / *temu* cło : komu bojaźń / *temu* bojaźń : komu cześć / *temu* cześć.

8 Nikomu nic winni nie bądźćie / tylko ábyśćie ßie społecznie miłowáli : bo kto miłuje bliźniego / zakon wypełnił. 9 Gdyż to *przykazánie* : Nie będźieß cudzołożył / Nie będźieß zábijał / Nie będźieß kradł / Nie będźieß fałßywie świádczył / Nie będźieß pożądał : Y jesli ktore inße jest przykazánie / w tym słowie summownie ßie zámyka / miánowićie : Będźieß miłował bliźniego twego / jáko śiebie sámego. 10 Miłość bliźniemu złości nie wyrządza. A ták wypełnieniem zakonu jest miłość. *

11 A To *czyńćie* wiedząc czás / iż już *przyßła* godźiná / ábyśmy ßie ze snu ocućili. Abowiem teraz bliżße nas jest zbáwienie / á niż kiedyśmy uwierzyli. 12 Noc przeminęłá / á dźień ßie przybliżył. Odrzućmyż tedy uczynki ćiemnośći / á oblecżmy ßie we zbroje świátłośći. 13 Chodźmy uczćiwie jáko we dnie ; nie w biesiádách / y w pijáństwách : nie we łożnicach y wßeteczeństwách / y rospustách : nie w poswarkách áni w zazdrośći. 14 Ale oblecżćie ßie w PAná JEzusá CHrystusá : á nie czyńćie stáránia o ćiele o *ku wykonywániu* pożądliwośći. *

ROZDZIAŁ XIV.

Máłe w wierze záleca. 15 *Y żebyśmy ich nie gorßyli rozkázuje.* 19. *Máłych nápomina, żeby mocniejßych nie posądzáli.* 19. *Zeby ták w budowániu zobopolnym.* 20. *y w gránicach miłośći.* 22. *wolnośći Chrześćiáńskiey stáłá.*

1 A Tego ktory jest w wierze słáby przyjmujćie ; nie ná zprzecżánia *około* sporow. 2 Boć jeden wierzy / iż może jeść wßystko : á drugi *będąc* słáby / járzyny jada. 3 Ten á ktory je / niech lekce nie waży tego ktory nie je ; á ktory nie je / niech nie potępia tego ktory je. Abowiem go Bog przyjął. 4 Ktoś ty jest / co sądźiß cudzego sługę ? Pánu włásnemu stoji / ábo upada ; á ostoji ßie : ábowiem go Bog może utwirdźić. 5 Bo jeden rozność czyni miedzy dniem á dniem ; á drugi káżdy dźień *zárowno* sądźi. Káżdy niech będźie dobrze upewniony w zmyśle swojim. 6 Kto przestrzega dniá / PAnu przestrzega ; á kto nie przestrzega dniá / PAnu nie przestrzega. Kto je / PAnu je : bo dźiękuje Bogu. A kto nie je / PAnu / nie je ; á dźiękuje Bogu. 7 Abowiem nikt z nas sobie nie żyje / y nikt sobie nie umiera. 8 Bo choć żyjemy / PAnu żyjemy ; choć umieramy / PAnu umieramy. Przetoż choć y żyjemy / choć y umieramy / PAńscy jesteśmy. 9 Gdyż ná to CHrystus y umárł y powstał y ożył / áby y *nád* umárłymi y nád żywymi pánował. 10 Ale ty przecżże potępiaß brátá twego ? Albo też ty czemu lekce ważyß brátá twego ? Gdyż wßyscy stániemy przed stolicą CHrystusową. 11 Bo nápisano : Żywię Ja / mowi Pan / iż mi ßie káżde koláno ukłoni / y káżdy język wysławiáć będźie Bogá. 12 A przeto káżdy z nas sám zá ßie odda ráchunek Bogu. 13 A ták już nie sądźmy jedni drugich : ále ráczey to rozsądzajćie / ábyśćie nie kładli obráženia / áni *dawáli* zgorßenia brátu. 14 Wiem y upewniony jestem przez PAná JEzusá / iż niemáß nic przez ßie niecżystego ; tylko temu ktory mniema co być niecżystym / *to* temu niecżyste *jest*. 15 Lecz jesli dla pokármu brát twoj bywa zásmucony / już nie postępujeß według miłośći. Nie zátrácaj pokármem twojim tego / zá ktorego Chrystus umárł. 16 Niech-

Marginalia: c Mátt. 22. 21. Márk. 12. 17. d Gálát. 5. 14. 1 Tym. 1. 4. 5. e 2 Moj. 20. 14. 5 Moj. 5. 8. LE. nà N. IV. po 3. Krol. f 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Gálát. 5. 14. 1 Tess. 4. 9. g 1 Tym. 1. 5. LE. ná N. I. w Adwent. h Efez. 5. 14. 1 Tess. 5. 6. i Kolos. 3. 8. k 1 Tess. 5. 7. l 1 Kor. 6. 9. Efez. 5. 3. m 2 Kor. 12. 20. Gálát. 5. 20. n Gál. 3. 27. — a 1 Pio. 2. 11. a Kolos. 2. 16. b Ják. 4. 11. c Gálát. 4. 10. d 1 Tym. 4. 4. e 2 Kor. 5. 15. Gálat. 2. 20. 1 Tess. 5. 10. 1 Pio. 4. 2. f Dán. 2. 34. Filip. 2. 9. g Mátt. 25. 32. 2 Kor. 5. 10. h Ezai. 45. 23. Filip. 2. 10. i Mátt. 16. 23. 1 Kor. 3. 8. Gálát. 6. 5. k 1 Kor. 10. 32. l Dzie. 10. 15. m 1 Kor. 8. 11.

że tedy n dobro wásze bluźnione nie 17 bedźie. Abowiem krolestwo Boże nie jest pokarm áni napoy; ále spráwiedliwość y pokoy / y rádość w 18 Duchu Swietym. Bo kto w tych rzeczách służy CHrystusowi / miły jest Bogu / á przyjemny ludźiom. 19 Przetoż tedy náśláduymy tego / co *należy* do pokoju / y do społecznego 20 budowánia. Dla pokármu nie psuy spráwy Bożey. Wszystkoć wprawdźie p jest czyste: ále źle *jest* człowiekowi / ktory je z obráżeniem. 21 Dobrać q jest nie jeść mięsá / y nie pić winá / áni żadney *rzeczy* ktora śie brát twoy obraża ábo gorszy / 22 ábo słábieje. Ty wiárę masz? miey je ja sam u śiebie przed Bogiem. Błogosłáwiony ktory sámego śiebie nie sądźi *w tym* co ma zá dobre. 23 Ale kto jest wątpliwy / jesliby jadł / potępiony jest; iż nie *z* wiáry. Abowiem cokolwiek r nie jest z wiáry / grzechem jest.

ROZDZIAL XV.

Możnieyszy siłe swoje ná potwirdzánie mdleyszych obracáć máją. 3. przykłádem CHrystusowym. 7. Ktory był sługą. 8. nie tylko Zydow. 10. ále y Pogánow. 15. Przyczyny pisánia listu tego.

1 A Ták a powinniśmy znośić / my ktorzyśmy mocni / mdłośći słábych; á nie podobáć śie sámym sobie. 2 Przetoż káżdy z nas niech śie bliźniemu podoba ku dobremu / dla 3 zbudowánia. Ponieważ y CHrystus nie podobał śie sámemu sobie / ále jáko nápisáno; Urągánia b urągájących tobie / przypádły ná mie. 4 BO cokolwiek przed tym c nápisáno / ku nászey náuce nápisáno; ábyśmy przez ćierpliwość / *y przez* poćiechę pism / nádźieje mieli. 5 A Bog ćierpliwośći y poćiechy niech wam da / ábyśćie byli d jednomyślni miedzy sobą / według CHrystusá Jezusá. 6 Abyśćie jednomyślnie / jednymi usty wysłáwiáli Bogá / y Oycá PAná nászego JEzusá 7 CHrystusá. Przetoż przymuyćie jedni drugich / jáko y CHrystus przyjął nas do chwały Bożey. 8 Boć powiádam; Iż JEzus CHrystus był sługą obrzezki dla prawdy Bożey / áby potwirdźił obietnice Oycom 9 *uczynionych.* A Pogánie żeby zá miłośierdźie chwalili Bogá / jáko nápisáno: Dla tego będę e ćię wysławiał miedzy Pogány / y Imieniowi twemu śpiewáć będę. 10 Y záśie mowi? Weselćie f śie Pogánie 11 z ludem jego. Y záśie; Chwalćie g PAná wszyscy Pogánie / á wysławiajćie go wszyscy ludźie. 12 Y záśie Izáiasz mowi; Będźie h korzeń Jessego / á ktory powstánie áby pánował *nád* Pogány / w nim Pogánie nádźieje pokłádáć będą. 13 A Bog nádźieje niech was nápełni wszelką rádośćią y pokojem w wierze / ábyśćie obfitowáli w nádźiejey przez moc Duchá Swiętego.*

14 A Pewienem / bráćia moji / y ja sam o was / żeśćie y wy sámi pełni dobroći / nápełnieni wszelkiey znájomośći / y możećie jedni drugich 15 nápominać. A pisałem do was bráćia / poniekąd śmieley / jákoby was nápominájąc / przez łáskę ktora 16 mi jest dána i od Bogá: Ná to / ábym był sługą JEzusá CHrystusá miedzy Pogány / y świętobliwie prácując w Ewángeliey Bożey / áby ofiárá Pogánow stáłá śie przyjemna / poświęcona przez Duchá 17 Swiętego. Mam śie tedy czym chlubić k w CHrystuśie JEzuśie / 18 w rzeczách Bożych. Abowiem nie śmiałbym mowić tego / czegoby nie spráwował CHrystus przezmię / *w przywodzeniu* ku posłuszeństwu Pogánow l przez słowo y przez uczy- 19 nek: Przez moc známion y cudow / przez moc Duchá Bożego; ták / iżem od Jeruzalem y okolicznych *krájin* áż do Illyryku nápełnił Ewángelią CHrystusową. 20 A to ták usiłując kázáć Ewángelią / gdźie y miánowány nie był Chrystus / ábym ná cudzym fundámenćie nie budo- 21 wał. Ale jáko nápisáno: Ktorym nie powiádano n o nim / oglądáją; á ktorzy o nim nie słyszáli / zrozu- 22 mieją. Dla czegom też o często miewał przeszkadzki / żem do was 23 przyść nie mogł. Lecz teraz nie májąc wiecey miejscá w tych sam krá-

n T. Wolność Chrześćiáńska. o 1 Kor. 8. 8. p Tytus 1. 15. q 1 Kor. 8. 13. r Tytus. 1. 15. a 1 Kor. 9. 20. b Psalm 69.10. LE. ná N. II. Adwe. c Rzym 4. 23. d Rzym 12.16. 2 Kor. 1. 10.

Filip. 2. 2. y 3.16. 1 Piotr 3. 8. e 2 Sám. 20.50. Psalm 18.50. f 5 Moj. 32.43. g Psalm 117.1. h Ezái. 11. 1. 10. i Dźiej. 13. 2. k 1 Kor. 9. 16. 2 Kor. 3. 1. y 10.15 l 2 Tym. 1. 11. m I. Słowákow. n Ezai. 52.15. * o Rzym 1. 13.

24 krájinách / á májąc chęć przyść do was p od wielu lat: ✤ Kiedykolwiek pojdę do Hiszpániey/przydę do was: Bo śię spodźiewam / że tám tedy idąc/ujrzę was / á że wy mnie tám poprowádźićie/ kiedy śię pierwey z wámi troszeczkę ućieszę.

25 A Teraz idę do Jeruzalem q usługując świętym. 26 ✤ Abowiem śię upodobáło Mácedoniey y Achájey / nieco r spolnie złożyć ná ubogie święte / ktorzy są w Jeruzalemie. 27 ✤ Owa podobáło śię im/ y są ich dłużnikámi. Bo ponieważ dobr ich Duchownych Pogánie śię uczesnikámi s stáli powinni im też są ćielesnymi usługowáć. 28 ✤ Przetoż gdy to wykonam / á onym jáko zápieczętowány ten pożytek *oddam*, pojdę przez was do Hiszpániey. 29 ✤ A wiem iż gdy przydę t do was / z hojnym błogosłáwieństwem Ewángeliey Chrystusowey przydę.

30 A Proszę was bráćia przez PAná nászego JEzusá Chrystusá / y przez miłość Duchá/ abyśćie wespołek ze mną u prácowáli w modlitwách zá mię do Bogá. 31 ✤ Abym był x wybáwiony od tych / ktorzy są niewiernymi w źiemi Judskiey: á iżby usługá moiá *ktorą wykonywam* przećiw Jeruzalem przyjemna byłá świętym. 32 ✤ Abym z rádośćią przyszedł do was y. zá wolą Bożą / y z wámi śię wespołek ućieszył. 33 ✤ A Bog pokoju *niech będźie* z wámi wszytkimi/ Amen.

ROZDZIAŁ XVI.

Záleca Febę. 3. *Wiele ich pozdrawia.* 17. *A niezgody wszczynájących strzedz śię rozkázuje.*

1 A Zálecam wam Febę śiostrę nászę / ktora jest służebnica Zboru 2 Kenchreeńskie°. ✤ Abyśćie ją przyjęli w PAnu/ jáko przystoi świętym/y stali przy niey / w ktorejby was kolwiek rzeczy potrzebowáłá. Abowiem y oná wielom gospodyniowáłá/ *áż* y mnie sámemu.

3 POzdrowćie Pryscyllę y a Akwilę/pomocniki moje w Chrystusie JEzuśie. 4 ✤ (Ktorzy zá duszę moję swojey własney szyje nádstawiáli? ktorym nie ja sam dźiękuję/ ále y wszystkie Zbory Pogáńskie.) 5 ✤ Także Zbor ktory jest w domu ich. Pozdrowćie Epenetá miłego mojego / ktory jest pierwiástkámi Acháiey do Chrystusá. 6 ✤ Pozdrowćie Máryą / ktora wiele prácowáłá dla nas. 7 ✤ Pozdrowćie Andronika y Juniasza krewne moje / y spółwięźnie moje : ktorzy znácznymi są miedzy Apostołámi/ktorzy y przede mną byli w Chrystuśie. 8 ✤ Pozdrowćie Ampliásá miłego mojego w PAnu. 9 ✤ Pozdrowćie Urbáná pomocniká nászego w Chrystuśie/ y 10 Stáchiná mnie miłego. ✤ Pozdrowćie Appellesá doświádczonego w Chrystuśie. Pozdrowćie te ktorzy 11 są z domu Arystobulowego. ✤ Pozdrowćie Herodyoná pokrewnego mojego. Pozdrowćie te ktorzy są z *domu* Nárcissowego / te ktorzy są w 12 PAnu. ✤ Pozdrowćie Tryfenę y Tryfosę / ktore prácują w PAnu. Pozdrowćie Persydę miłą / ktora wiele prácowáłá w PAnu. 13 ✤ Pozdrowćie Rufá wybránego w Pánu/ y mátkę jego y moję. 14 ✤ Pozdrowćie Asynkrytá / Flegontá / Hermáná/ Pátrobę/ Hermená/y bráćią ktorzy 15 są z nimi. ✤ Pozdrowćie Filologá/ y Julię/Nere°/y śiostrę je°/y Olympá/ y wszystkie święte ktorzy są z nimi. 16 ✤ Pozdrowćie jedni drugie z pocáłowániem b świętym. Pozdrawiáją was Zbory Chrystusowe.

17 A Proszę was bráćia / ábyśćie upátrowáli te ktorzy c czynią rozerwánia y d zgorszenia / przećiwko tey náuce ktorejśćie śię wynáuczyli ; y chrońćie e śię ich. 18 ✤ Abowiem tákowi PAnu nászemu JEzusowi Chrystusowi nie służą / ále f własnemu brzuchowi swemu : á przez łágodną mowę y pochlebstwo / sercá 19 prostych zwodzą. ✤ Bo posłuszeństwo wásze wszystkich doszło. A przetoż ráduję śię z was. Ale chcę ábyśćie byli mądrymi g ná dobre / á 20 prostymi ná złe. ✤ A Bog pokoju zetrze h szátáná pod nogi wásze w rychle. Łáská PAná nászego JEzusá Chrystusá / *niech będźie* z wámi/ Amen.

21 POzdrawiáją was Tymoteusz/ pomocnik moj/ y k Lucyusz / y

Jáson /

m Dziej. 4. n 1 Kor. 14. o 2 Tym. 20. Efez. 30. Efez. 9. 3. 9.

Jáson / y m Sosypáter / pokrewni moji. 22 Pozdrawiam was w PAnu ja Tercyus / ktorym ten list pisał. 23 Pozdrawia was n Gájus gospodarz moj y wszystkiego Zboru. Pozdrawia was o Erástus, száfarz miejski / y Quartus brát. 24 Łáská PANA nászego JEzusá Chrystusá niech bedźie z wámi wszystkimi / Amen. 25 A temu ktory p was może utwirdźić według Ewángeliey mojey / y opowiádánia JEzusá Chrystusá / według objáwienia q tájemnice od czásow wiecznych zámilczáney: 26 Lecz teraz objáwioney r y przez pismá Prorockie według postánowienia wiecznego Bogá ku posłuszeństwu wiáry miedzy wszystkimi narody oznájmioney: 27 Temu sámemu madremu Bogu niech s bedźie chwałá / przez JEzusá Chrystusá ná wieki / Amen.

2 Tym. 1. 10. Tytus. 1. 2. r 1 Piotr 1. 20. s Rzym. 11. 23.

Ten list do Rzymiánow / nápisány jest z Koryntu / przez Febe / służebnice Zboru Kenchreeńskiego.

LIST PIERWSZY SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO KORYNTOW.

PAwel / Apostoł Chrystusá PAná / pozdrowiwszy Kośćioł Boży w Koryncie / y wszystkie / gdźiekolwiek są / wierne Boże / dwie rzeczy im przekłada. I. Wszystkim w pospolitośći należące y służące ku ich náprawie. A to. (1.) z strony żyćia ich / áby miedzy sobą rozerwánia y przebierania w sługách Bożych nie mieli / áni w madrośći świátá śie nie kocháli / w rozd. 1. 2. 3. 4. Wszetecznika miedzy sobą nie ćierpieli / w rozd. 5. Przed Pogány śie nie sadźili / ále z pośrzodku śiebie Sedźie obieráli: Grzechámi wszelkimi / wolni y niewolni śie brzydźili / w rozd. 6. W rzeczách wolnych ábo niewolnych / ná mdłe záwżdy wzglad mieli: kedy śie miánuje Stan małżeński / y wolne używánie niektorych pokármow / á zwłaszczá báłwánom ofiárowánych. O ktorych náucza poki ich używáć ábo nie używáć / á czymby śie pobudzáć do tego y do uciekánia przed báłwochwálstwem / mieli / w rozd. 7. 8. 9. 10. Tákże áby rzad dobry we Zborze swojim mieli / y z strony szat / w jákich chodźić / y z strony usługi Wieczerza PAńska / y z strony záżywánia jezykow y innych duchownych dárow Bożych w rozd. 11. 12. 13. 14 (2.) Z strony wiáry / á zwłaszczá / o powszechnym zmartwychwstániu. Gdźie dowodźi prawdźiwego zmartwychwstánia / y jákie bedźie y w jákich ćielech; á co śie stánie z tymi / co żywo dniá sadnego doczekája. II. Niektorym z osobná osobam należace: Kedy śie miánuje; Zbierká ná ubogie / ubietnicá przyśćia do nich Apostolskiego / zlecenie o Tymoteuszu / wymowienie Apollosá / nápomnienie do státecznośći w wierze y w miłośći / świádectwo Stefanowi y domowi jego dáne / pozdrowienie rozmájitych osob / klatwá ná obłudniki Chrystusá PAná niemiłujace Modlitwá Apostolska / y jego śie oświadczenie w miłośći przećiwko Koryntczykom: co wszystko śie záwiera w 16. rozdźiale.

a Dźiej. 13. 2. b Dźiej. 18. 17. c Jan. 17. 17. Dźiej. 15. 9

ROZDZIAL I.

Po zálecenju Koryntow. 12. ich niezgody strofuje, y od hárdośći do pokory prowádźi. 19. PAn Bog madrość niebieską, nie w madrośći tego świátá, ále w głupstwie podawa. 26. Z wietszey częśći podłe sobie osoby obiera. 29. Aby sie człowiek nie w sobie ále w PAnu chlubił.

1 PAwel powołány a Apostoł JEzusá Chrystusá przez wolą Bożą / y b Sostenes brát. 2 Zborowi Bożemu ktory jest w Koryncie / pośwyeconym c w Chrystusie JEzusie / powołánym d świetym / ze wszystkimi ktorzy e wzywája Jmienia PAná nászego JEzusá Chrystusá ná wszelkim miej=

d Rzy. 1. 7. Efez. 1. 1. Kolos. 1. 22. 2 Tym 1. 9. e 1 Tym 2. 19

3 miejscu/ y ich y nászego Páná: ♣ Łáská wam y pokoj f niech będźie od Bogá Ojcá nászego / y od PAná JEzusá CHrystusá.

4 DZiękuję Bogu mojemu g záwsze zá was/ dla łáski Bożey/ ktora wam jest dána w CHrystusie JEzusie. 5 ♣ Iżeśćie we wszystkim ubogáceni h w nim we wszelkiey mowie y we wszelkiey znájomośći. 6 ♣ Jáko świádectwo CHrystusowe utwirdzone jest w was. 7 ♣ Ták iż wam ná żadnym dárze nie schodźi/ ktorzy i oczekawaćie objáwienia PAná nászego JEzusá CHrystusá. 8 ♣ Ktory was też utwirdźi k áż do końcá/ ábyśćie byli bez nágány w dźień PAná nászego JEzusá CHrystusá. 9 ♣ Wierny ći *jest* l Bog przez ktorego jesteśćie powołáni ku społeczności m Syná jego JEzusá CHrystusá/ PAná nászego.*

10 A Proszę was bráćia przez Imię PAná nászego JEzusá Chrystusá / ábyśćie toż mowili n wszyscy/ á iżby nie były miedzy wámi rozerwánia: ále ábyśćie byli zpojeni jednákim umysłem / y jednákim zdániem. 11 ♣ Abowiem oznájmiono mi o was/ bráćia moji / od *domownikow* Chloji/ iż poswarki są miedzy wámi. 12 ♣ A to powiádam / iż káżdy z was mowi; Jamći jest o Páwłow/ á jam p Apollosow/ á jam Cefásow / álem ja CHrystusow. 13 ♣ Rozdźielony iż jest CHrystus? Azaż Páweł zá was ukrzyżowány? Abośćie w imię Páwłowe ochrzczeni? 14 Dźiękuję Bogu/ żem żadnego z was nie chrzćił/ oprocz 15 q Kryspá y Gájusá : ♣ Aby kto nie rzekł / żem chrzćił w imię moje. 16 ♣ Ochrzćiłem też y dom r Stefánow. Nád to nie wiem / jeślim kogo drugiego ochrzćił. 17 ♣ Boć mię nie posłał CHrystus chrzćić / ále Ewángelią kázáć : *Wszákże* nie w mądrośći s mowy / áby nie był wyniszczony krzyż CHrystusow. 18 ♣ Abowiem mowá o krzyżu tym ktorzy giną / jest głupstwem ; ále nam/ ktorzy bywamy zbáwieni/ jest mocą t Bożą. 19 ♣ Bo nápisano; Wniwecz obrocę mądrość u mądrych / á rozum rozumnych odrzucę. 20 ♣ Gdźież *jest* mądry? Gdźież *jest* x uczony w piśmie? Gdźież bádácz wieku tego? Izali w głupstwo nie obroćił y Bog mądrośći świátá tego? 21 ♣ Abowiem ponieważ w mądrośći Bożey świát nie poznał BOgá przez mądrość / upodobáło śię Bogu przez głupie kazánie zbáwić wierzące. 22 ♣ Gdyż y Zydowie śię cudow z domagáją / á Grekowie mądrośći szukáją : 23 ♣ Ale my każemy CHrystusá ukrzyżowánego; Zydom w prawdźie a zgorszenie / á Grekom głupstwo : 24 ♣ Lecz sámym powołánym y Zydom y Grekom *każemy* CHrystusá / ktory jest b mocą Bożą/ y mądrośćią Bożą. 25 ♣ Abowiem głupstwo Boże jest mędrsze / niż ludźie ; á mdłość Boża jest mocniejsza/ niż ludźie.

26 WIdźićie záiste powołánie wásze / bráćia / iż nie wiele c mądrych według ćiáłá / nie wiele możnych/ nie wiele zacnego rodu: 27 ♣ Ale co głupiego jest u świátá tego / *to* wybrał Bog / áby záwstydźił mądre : á co mdłego u świátá / wybrał 28 Bog/ áby záwstydźił mocne. ♣ A podłego rodu u świátá y wzgárdzone wybrał Bog ; owszem te rzeczy ktorych niemász / áby te ktore są zniszczył : 29 ♣ Aby śię nie chlubiło żadne ćiáło przed obliczem jego. 30 ♣ Lecz z niego wy jesteśćie w CHrystusie JEzusie ; Ktory śię nam stał d mądrośćią od Bogá / y e spráwiedliwośćią / y f poświęceniem / y g odkupieniem: 31 ♣ Aby/ jáko nápisano; Kto śię chlubi / w PANU h śię chlubił.

ROZDZIAŁ II.

W przykłádźie swojim pokázuje rozność Boskiey mądrośći od świeckiey, tákże Náuczyćielow Ewángeliey świętey od Krásomowcow świeckich. 14. Zátym pokázuje rozdźiał Duchownego y ćielesnego.

1 A Ja gdym przyszedł do was bráćia/ nie przyszedłem z wyniosłośćią a mowy ábo mądrośći/ opowiádájąc wam świádectwo Boże. 2 ♣ Abowiem nie osądźiłem *zá rzecz potrzebną* co inszego umieć miedzy wámi/ tylko JEzusá CHrystusá/ y to onego ukrzyżowánego. 3 ♣ Y byłem

ja

Margin references (left): f 1 Piotr 1. 2. — LE. ná XVIII N. poS. Trojcy — g Efez. 1. 3. 2 Tess. 1. 3. — h Kolos. 1. 9. 10 y 2. 7. — i Filip. 3. 20. Tytus. 2. 13. — k 1 Tess. 3. 13. y 5. 23. — l Rzym. 3. 4. 1 Tess. 5. 24. — m 1 Iana 1. 7. — n Rzym. 15. 5. Filip. 3. 16. — o 1 Kor. 3. 4. — p Dźiej. 18. 24. — q Dźiej. 18. 8. — r 1 Kor. 16. 15. — s 1 Kor. 2. 1. 4. 2 Piotr 1. 16. — t Rzym. 1. 16.

Margin references (right): x Ezá. 29. 14 — Abd. 9. 1 — z Ezá. 33. 18 — y Mat. 11. Luk. 10. — a Mat. 11. 6 — a Jan 3. 6 — b Rzym. 1. 16 — Kolos. 2. 3 — c Iana 7. 48 — Jak. 2. 5 — d Kol. 2. 3 — e Jer. 23. 6 Rzym. 3. — f Jan 17. 19 — g Dźiej. 10. — h Jer. 9. 24 — 2 Kor. 10. 17 — 1 Kor. 1. 17 — 2 Piotr 1. 16

ja u was w słabośći b y w bojáźni y w stráchu wielkim. 4 A mowá moja y kazánie c moje nie było w powabnych mądrośći ludzkiey słowiech / ále w okazániu Duchá y mocy. 5 Aby śię wiárá wászá nie gruntowáłá ná mądrośći ludzkiey / ále ná mocy Bożey. 6 A mądrość mowimy miedzy doskonáłymi: ále mądrość nie d tego świátá áni kśiążąt tego świátá e ktorzy giną: 7 Ale mowimy mądrość Bożą f w tájemnicy / ktora jest zákryta / ktorą Bog przenáznáczył przed wieki ku chwale nászey. 8 Ktorey żaden z Kśiążąt g tego świátá nie poznał: Bo gdyby h byli poználi / nigdyby byli PAná chwały nie ukrzyżowáli. Ale opowiádamy jáko nápisano; 9 Czego i oko nie widźiáło / y ucho nie słyszáło / y ná serce ludzkie nie wstąpiło / co nágotował Bog tym ktorzy go miłują:

10 A Le nam to Bog objáwił k przez Duchá swojego. Abowiem Duch wszystkiego śię l bada / y głębokośći Bożych. 11 Bo ktoż z ludźi wie co jest w człowieku / tylko duch człowieczy ktory w nim jest: tákże też y tego co jest w Bogu nikt nie wie / tylko Duch Boży. 12 Aleśmy my nie przyjęli Duchá świátá / lecz Duchá ktory jest z Bogá / ábyśmy wiedźieli ktore rzeczy nam są od Bogá dárowáne.

13 O Ktorych też mowimy nie tymi słowy m / ktorych ludzka mądrość náucza / ále ktorych Duch Swięty náucza; do duchownych rzeczy duchowne stosując. 14 Ale ćielesny człowiek n nie pojmuje tych rzeczy ktore są Duchá Bożego: ábowiem mu są głupstwem / y nie może ich poznáć / przeto / iż duchownie bywáją rozsądzone. 15 Aleć duchowny rozsądza wszystko; lecz sam od nikogo nie bywa rozsądzony. 16 Abowiem ktoż poznał zmysł o PAński? Ktoż go będźie uczył? Ale my zmysł Chrystusow mamy.

ROZDZIAŁ III.

Dawszy spráwę o uniżoney náuce swojey. 4. pokázuje w jákim poważeniu słudzy Chrystusowi być máją. 6. Jáki ich urząd. 10. Jáki sposob budowánia. 11. Ktory jego Fundáment. 16. Nápomina Koryntczyki, żeby duszy swych nie kaláli. 18. bárzo ćiáłá mądrośćią.

1 A Ja bráćia nie mogłem wam mowić jáko duchownym / ále jáko ćielesnym / y jáko niemowiątkom w Chrystusie. 2 Nápawáłem a was mlekiem / á nie karmiłem was pokármem / bośćie jeszcze nie mogli znieść; owszem teraz jeszcze nie możećie: 3 Gdyż jeszcze ćielesnymi jesteśćie. Bo ponieważ miedzy wámi b jest zazdrość / y swary / y rosterki / ázaśćie nie ćielesni / y według człowieká nie chodźićie? 4 Abowiem gdy kto mowi: Jam jest Páwłow; á drugi / jam Apollosow; ázaż ćielesnymi nie jesteśćie?

5 B O ktoż jest Páweł? Kto Apollos? Jedno słudzy przez ktoreśćie uwierzyli; á to jáko káżdemu PAN dał. 6 Jam szczepił / Apollos c polewał; ále Bog wzrost dał. 7 A ták áni ten co szczepi jest czym / áni ten co polewa; ále Bog ktory wzrost dawa. 8 Lecz ten ktory szczepi / y ten ktory polewa / jedno są: á káżdy swoję zapłátę d weźmie według prace swojey. 9 Abowiem jesteśmy pomocnikámi e Bożymi: *Wy* Boża rola / Bożym budynkiem f jesteśćie. 10 Według łáski Bożey / ktora mi jest dána jáko mądry budowniczy záłożyłem grunt / á drugi ná nim buduje: wszákże káżdy niechaj baczy jáko ná nim buduje. 11 Abowiem gruntu innego g nikt nie może záłożyć / oprocz tego ktory jest záłożony / ktory jest JEzus Chrystus. 12 A jeśli kto ná tym gruncie buduje / złoto / srebro / kámienie drogie / drwá / śiáno / słomę; 13 Káżdego robotá jáwna będźie: bo to dźień pokaże. Gdyż przez ogień objáwiona będźie; á káżdego roboty jáka jest / ogień doświadczy. 14 Jeśli czyja robotá zostánie ktorą ná nim budował / zapłátę weźmie. 15 Jeśli czyja robotá zgore / *ten* szkodę podejmie: lecz on sam będźie záchowány; wszákże ták jáko przez ogień.

16 A Zaż q nie wiećie / iż kośćiołem Bożym jesteśćie / á Duch Boży mieszka w was? 17 A jeśli kto gwałci ko-

a Ezái. 28. 9. Zyd. 5. 12. 13. 1 Piotr 2. 2. b 1 Kor. 1. 11. Gálát. 5. 20. Jákub 3. 14. c Dźiej. 18. 24. 19. 1. d Psalm 62. 13. Mátt. 16. 27. Rzym 2. 6. 14. 10. Gálát. 6. 5. e 2 Kor. 6. 1. f Efez. 2. 20. g Psalm 118. 22. Ezái. 28. 16. Márk 16. 18. h 1 Kor. 6. 19. 2 Kor. 6. 16. Zyd. 3. 6. 1 Piotr 2. 5.

kośćioł Boży/tego Bog skáźi: ábowiem kośćioł Boży świety jest / ktorym wy jesteśćie. 18 ♣ Niechájże nikt sámego śiebie nie zwodźi. Jeśli śię kto *sobie* zda być madrym miedzy wámi ná tym świećie / niech śię stánie głupim áby śię stał madrym. 19 ♣ Abowiem madrość tego świátá / głupstwem jest u Bogá. Bo nápisáno ; Ktory chwyta i madre w chytrośći ich. 20 ♣ Y záśię: PAN zna myśli k madrych/iż są márnośćią. 21 ♣ A ták niech śię nikt nie chlubi ludźmi: ábowiem wszystkie rzeczy są wásze. 22 ♣ Bądź Páweł/ bądź Apollos/bądź Cefás/ bądź świát/ bądź żywot/ bądź śmierć/ bądź przytomne/ bądź przyszłe *rzeczy*; wszystkie *są* wásze. 23 ♣ Aleśćie wy Chrystusowi / á Chrystus Boży.

ROZDZIAŁ IV.

Prawdźiwego Apostołá opisawszy.7. zá cześć sobie ráczey niż zá hánbę uniżenie poczyta. 9. Y znáki pewne Przywodźi, z ktorych się pokázuje. 10. Yż śię áni o chwałę swoję. 11. áni o brzuch swoj stárał. 17. Tymoteuszá záleca. 18. Y sam przyść do nich obiecuje.

1 Ták niechaj o nas człowiek rozumie jáko o sługách Chrystusowych/ y o száfárzách tájemnic a Bożych. 2 ♣ A tegoć wiec szukája przy száfárzách / áby káżdy ználeźiony był wiernym. 3 ♣ Aleć u mnie to jest nazmniejsza/żebym był od was sądzony ábo od b sądu ludzkiego : lecz y sam śiebie nie sądze. 4 ♣ Abowiem choć nic ná śię nie wiem / wszákże nie przeto jestem c usprawiedliwiony ; ále ten ktory mię sądźi/PAn jest. 5 ♣ A ták nie sądźćie d przed czásem / áżby PAN przyszedł ; ktory teź oświeci co skrytego jest w ćiemnośći/ y objáwi rády serc : á tedy káżdy bedźie miał chwałe od Bogá.*

6 A Te rzeczy/ bráćia/ w podobieństwie obroćiłem ná śię y ná Apollosá dla was ; ábyśćie śię náuczyli z nas e nád to co nápisano nie rozumieć / Ibyśćie śię jeden dla drugiego nie nádymáli / przećiwko drugiemu. 7 ♣ Abowiem ktoż ćię rozinym czyni ? Y coż f masz czegobyś nie wźiął ? A jesliżeś wźiął / przecz że śię chlubisz/jákobyś nie wźiął ? 8 ♣ Jużeśćie násyceni / jużeśćie ubogáceni / bez nas krolujećie : á bodajeśćie krolowáli / ábyśmy y my z wámi pospołu krolowáli.

9 BO mam zá to/iż Bog nas ostátnie Apostoły wystáwił/ jákoby ná śmierć g skazáne. Abowiem stáliśmy śię dźiwowiskiem świátu / y Aniołom / y ludźiom. 10 ♣ Myśmy głupi dla Chrystusá / áleśćie wy rostropni w Chrystuśie ; myśmy słábi / áleśćie wy mocni : wyśćie zacni /álesmy my bezecni. 11 ♣ Jeszcze áż do tey godźiny y łákniemy y prágniemy/ y nádzy jesteśmy/ y bywamy policzkowáni / y tułamy śię: ♣ 12 Y prácujemy / robiąc h własnymi rekámi. Gdy nas i hánbią / dobrorzeczemy : gdy nás prześládują / znośimy: 13 ♣ Gdy nam złorzeczą/ modlimy śię *zá nie*. Stáliśmy śię jáko śmieći tego świátá / *y jáko* omiećiny u wszystkich/áż do tąd. 14 ♣ To piszę / nie przeto / ábym was záwstydźił ; ále jáko dźiatki moje miłe nápominam. 15 ♣ Bo choćbyśćie mieli dźieśięć tyśięcy k Pedágogow w Chrystuśie / wszákże nie wiele Ojcow *maćie*: bom ja was w JEzuśie l Chrystuśie przez Ewángelią spłodźił. 16 ♣ Proszę was m tedy bądźćie 17 náśládowcámi mojimi. ♣ Dla tegom posłał do was Tymoteuszá/ ktory jest syn moj miły y wierny w PAnu : ten wam przypomni drogi moje w Chrystuśie / jáko wszedy w káżdym Zborze náuczam.

18 A Że ták śię niektorzy nádeli / jákobym nie miał przyść do was. 19 ♣ Lecz przyde rychło do was / jesli PAn n bedźie chćiał ; y poznam nie mowe tych náderych/ále moc. 20 ♣ Abowiem nie w mowie o *zależy* krolestwo Boże / ále w mocy. 21 ♣ Coż chcećie ? z rozgáli mam przyść do was / czyli z miłośćią y z Duchem ćichośći ?

ROZDZIAŁ V.

Gromi Korynczyki, iż sprosnego wszetecznika miedzy sobą ćierpieli. 3. Ktorego Szátánowi oddawa. 6. A ich hárdość zgániwszy. 9. uczy, ktore

wyle-

i Job. 5. 13. k Psalm 94. 11.

LE. ná N. III. Adwent. a Mátt 24. 45. b G. Dniá. c Job. 9. 2. 125. 4. d Mátt 7. 1. Rzym 2. 1. e Przyp 3. 7. f Janá. 3. 27.

g Psal 44. Rzym 8. h Dzie 18. 20. i Mát 5. 44. Luk 23. k 1. Dzie. l Dzie. m Filip. 3. 17. n Dzie 18. Zyd. 6. Ják. 4. o 1 Kor. 2. 4.

wyłączáć y jáko śię przećiwko wyłączonym záchowáć máją.

1 Zupełnie słycháć że jest miedzy wámi wszeteczeństwo; á tákie wszeteczeństwo/ jákie y miedzy Pogány nie bywa miánowáne/ áby kto miał mieć żonę ojcá *swego.* 2 A wyśćie śię nádęli/ á nie ráczey yśćie śię smęcili/ áby był wyrzucony z pośrzodku wás ten/ ktory ten uczynek popełnił. 3 Przetoż ja/ áczem odległy b ćiáłem/ lecz przytomny duchem/ jużem jákobym był przytomny osądźił/ ábyśćie tego ktory to ták popełnił; 4 Gdy śię w Imieniu PAná nászego JEzusá Chrystusá zgromádźićie/ y z duchem mojim y z mocą PAná nászego JEzusá Chrystusá. 5 Abyśćie *mowię*, oddáli tákiego szátánowi ná zátrácenie ćiáłá; żeby duch był záchowány w on dźień PAná JEzusá. 6 Nie dobrać *to* chlubá wászá. Azaż nie wiećie/ iż trochá c kwásu wszystko záczynienie zákwasza?

7 Wyczyśććież tedy stáry kwás/ ábyśćie byli nowym záczynieniem jáko przásnymi jesteśćie. Abowiem Báránek nász Wielkonocny zá nás ofiárowány jest/ *to jest* Chrystus. 8 A ták obchodźmy Swięto nie w stárym d kwáśie/ áni w kwáśie złośći y rozpusty; ále w przásnikách szczerośći y prawdy. *

9 Pisałem wam w liśćie/ ábyśćie śię nie miesząli z wszetecznikámi. 10 Ale nie zgołá z wszetecznikámi tego świátá/ ábo z łákomcámi/ ábo z drapieżcámi/ ábo z báłwochwálcámi: *bo* ináczey/ muśielibyśćie z tego świátá wynijść. 11 Lecz teraz pisałem wam/ ábyśćie śię nie miesząli: jesliby kto mieniąc śię być brátem/ był wszetecznikiem/ ábo łákomcą/ ábo báłwochwálcą/ ábo obmowcą/ ábo pijánicą/ ábo zdźiercą/ *żebyśćie* z tákowym e y nie jadáli. 12 Abowiem/ coż ja mam sądźić y obce? Azaż wy tych co są domowi nie sądźićie? 13 Ale te ktorzy są obcymi/ Bog sądźi. Przetoż uprzątnićie tego złośniká z pośrzodku sámych śiebie.

Rozdział VI.

Wierny Chrześćiánin nie ma śię z Chrześćiáninem do sądu ludźi niewiernych wyciągáć. 7. Ale ráczey krzywdę ćierpieć. 9. Nieczystośći y wszelákich grzechow ma śię pilnie wystrzegáć. 19. Bo jest kośćiołem Duchá S. 20. y drogo kupiony.

1 Smie kto z wás máiąc sprawę z drugim/ sądźić śię przed niespráwiedliwymi/ á nie przed świętymi? 2 Azaż nie wiećie/ iż świeći będą sądźili świát? A jesli świát od wás będźie sądzony; czyliśćie niegodni/ ábyśćie sądy mnieysze odpráwowáli? 3 Azaż nie wiećie/ iż Anjoły sądźić będźiemy? A coż *tych* doczesnych rzeczy? 4 Przeto jesliby śćie mieli sądy o rzeczy doczesne/ tych ktorzy są napodleyszy we Zborze/ ná sąd wysadzajćie. 5 Ku záwstydzeniu wászemu to mowię. Niemász że miedzy wámi mądrego y jednego/ ktoryby mogł rozsądźić miedzy brácią swoją? 6 Ale śię brát z brátem práwuje; y to przed niewiernymi. 7 Juž tedy zápewne jest miedzy wámi niedostátek/ że śię z sobą práwujećie. Czemuż ráczey krzywdy a nie ćierpićie? Czemuż ráczey szkody nie podejmujećie? 8 Owszem b wy krzywdźićie/ y do szkody 9 przywodźićie; á to brácią. Azaż nie wiećie/ iż niespráwiedliwi krolestwá Bożego nie odźiedźiczą? Nie mylćie śię; áni c wszetecznicy/ áni báłwochwálcy/ áni cudzołożnicy/ áni pieszczotliwi/ áni sámcołożnicy/ 10 Ani złodźieje/ áni łákomcy/ áni pijánicy/ áni złorzeczący/ áni zdźiercy krolestwá Bożego nie odźiedźiczą. 11 A tákimiśćie niektorzy d byli: Aleśćie omyći/ áleśćie e poświęceni/ áleśćie uspráwiedliwieni w Imieniu PAná JEzusá/ y przez Duchá Bogá nászego.

12 Wszystko mi wolno; ále nie wszystko f pożyteczno. Wszystko mi wolno; ále ja śię nie dam 13 zniewolić żadney rzeczy. Pokármy brzuchowi *náleżą*, á brzuch pokármom: ále Bog y brzuch y pokármy skáżi. Lecz ćiáło nie *náleży* wszeteczeństwu/ ále PAnu; á PAn ćiáłu. 14 Bo Bog y PAná g wzbudźił/ y nas

a 3 Moj. 18. 8. y 20. 11 5 Moj. 22. 3. y 17. 20 b Kolos. 2. 5. c Gálát. 5. 9. I. E. ná Niedź. Wielkonocną. d 2 Moj. 13. 7. 5 Moj. 16. 3. e Mátt. 18. 17. 2 Tess. 3. 14.

a Przyp. 20. 21. y 24. 29 Mátt. 5. 40. Luka. 6. 29. Rzym. 12. 19. 1 Tess. 5. 15. 1 Piotr. 3. 9. b 1 Tess. 4. 6. c Gálát. 5. 19. Efez. 5. 5. d Efez. 2. 2. Kolos. 3. 7. Tytus. 3. 3. e 1 Kor. 1. 2. f 1 Kor. 10. 2. g Dźiej. 2. 32. Rzym. 6. 4.

15 wzbudźi mocą swoją. ♣ Azaż nie wiećie iż ćiáłá h wásze są członkámi Chrystusowymi? Wźiąwszy tedy członki Chrystusowe/ czyli je uczynię członkámi wszetecznice? ♣ 16 Nie day tego Boże! Azaż nie wiećie/ iż ten co śię złącza z wszetecznicą/ jednym ćiáłem *z nią* jest? Abowiem mowi; Będą dwoje jednymi ćiáłem. ♣ 17 A kto śię złącza z PAnem/ 18 jednym duchem jest *z nim*. ♣ Vćiekajćie przed wszeteczeństwem. Wszelki grzech/ ktoryby człowiek popełnił/ oprocz ćiáłá jest; lecz kto wszeteczeństwo płodźi/ przećiwko swemu własnemu ćiáłu grzeszy. ♣ 19 Azaż nie wiećie/ iż ćiáło wásze jest k kośćiołem Duchá Swiętego *ktory* w was jest/ ktorego maćie od Bogá/ 20 á nie jesteśćie sámi swoji; ♣ Abowiemeśćie l drogo kupieni. Wysłáwiajćież tedy Bogá w ćiele wászym y w duchu wászym/ ktore są Boże.

ROZDZIAŁ VII.

Tym ktorzy dáru wstrzemięźliwośći od Bogá nie máją, w małżeński stan wstąpić rádźi. 10. Rozwodu małżonkom broni. 18. 20. Aby káżdy w wezwániu swojim trwał upomina. 25. Jákim względem pánieński stan, małżeństwo przechodźi.

1 Lecz o tym cośćie mi pisáli: Dobrzeć by człowiekowi nie tykáć śię 2 niewiásty. ♣ Ale dla *uwárowánia śię* wszeteczeństwá/ niech káżdy ma swoję własną żonę/ á káżda niech 3 ma swego własnego męża. ♣ Mąż niech a żenie powinną chęć oddáje; 4 tákże tesz y żoná mężowi. ♣ Żoná własnego ćiáłá swego w mocy nie ma/ ále mąż: tákże też y mąż własnego ćiáłá swego w mocy nie ma/ 5 ále żoná. ♣ Nie oszukawajćie jeden drugiego; chybáby z społnego zezwolenia do czásu/ ábyśćie śię uwolnili b do postu y do modlitwy: á záśię wespoł śię zchodźćie/ áby was szátan nie kuśił dla wászey niepo- 6 wśćiągliwośći. ♣ Ale to mowię jáko pozwalájąc/ á nie jáko rozkázu- 7 jąc. ♣ Abowiem chćiałbym/ áby wszyscy ludźie ták byli/ jáko y ja: álec káżdy ma swoj własny dar od 8 Bogá; jeden ták/ á drugi owák. ♣ A mowię nieżonátym y wdowam: dobrze im jest/ jeśliby ták zostáli/ jáko y 9 ja. ♣ Ale jeśli śię c wstrzymáć nie mogą / niechże w stan małżeński wstąpią. Boć lepiey w stan małżeński wstąpić/ niż upalenie ćierpieć.

10 TYm záśię ktorzy są w stanie małżeńskim rozkázuję nie ja/ ále PAn/ *mowiąc*; Zeby śię żoná d od 11 męża nie odłączáłá. ♣ Ale jeśliby śię też odłączyłá/ niechajże zostawa bez męża/ ábo śię niech z mężem pojedna. A mąż żony niechaj nie o- 12 puszcza. ♣ A innym záśię ja mowię/ á nie PAn: Jeśli ktory brát ma żonę niewierną/ á tá z nim przyzwala mieszkáć/ niechże jey nie opu- 13 szcza. ♣ A *jeśli* ktora żoná męża niewiernego ma/ á on przyzwala z nią mieszkáć/ niechże go nie opuszcza. ♣ 14 Abowiem poświęcony jest mąż niewierny przez żonę; y żoná niewierna poświęcona jest przez męża: bo ináczey dźiatki wásze byłyby nieczystymi; lecz teraz świętymi są. 15 ♣ A jeśli ten co jest niewierny chce śię odłączyć/ niechże śię odłączy. Abowiem nie jest niewolnikiem brát ábo śiostrá w tákowych *rzeczách*: álec ku pokojowi nas Bog powo- 16 łał. ♣ Abowiem co *ty* wiesz żono/ jeśli pozyskasz męża? Abo co *ty* wiesz mężu/ pozyskaszli żonę?

17 JEdnák jáko káżdemu udźielił Bog/ jáko káżdego powołał PAn/ ták niech postępuje. A ták ci we wszystkich Zborách stánowię. ♣ 18 Obrzezánym kto powołány jest? niechaj nie wprowadza *ná śię nieobrzezki*. A w nieobrzezce jest kto powołány? Niech śię nie obrzezuje. 19 ♣ Obrzezká nic e nie jest/ tákże nieobrzezká nic nie jest: ále záchowywánie przykazań Bożych. ♣ 20 Káżdy w tym powołániu/ w ktorym f powołány jest/ niech zostawa. ♣ 21 Jesteś powołány niewolnikiem/ nie dbayże *ná to*: ále jeśli też możesz być wolnym/ ráczey *wolnośći* używaj. ♣ 22 Abowiem kto w PAnu powołány jest niewolnikiem/ wolny jest w PAnu: tákże też kto jest powołány wolnym/ niewolnikiem jest Chrystuso- 23 wym. ♣ Drogośćie g kupieni; nie bądźćie niewolnikámi ludźkimi.

Káżdy

24 Każdy tedy jákim jest powołány/ bráćia/ tákim niechaj zostawa przed Bogiem.

25 A O Pannách rozkazánia PAńskiego nie mam: wszákże rádę dawam jáko ten/ ktoremu PAN z miłośierdźia *swego* dał/ áby był wiernym. 26 Mniemam tedy/ że to jest rzecz dobra dla nástępujacey potrzeby: że jest rzecz dobra/ człowiekowi ták być. 27 Przywiązałeś śię do żony? nie szukajże rozwiązánia: rozwiązányś od żony? nie szukajże żony. 28 A jeślibyś śię ożenił/ nie zgrzeszyłeś: y jeśliby też Pánná szłá zá mąż/ nie zgrzeszyłá. Wszákże utrapienie h w ćiele tákowi mieć będą: lecz ja was szánuję. 29 A to mowię bráćia/ ponieważ czás pozostały ukrocony i jest: áby y ći ktorzy żony máją/ byli/ jákoby ich nie mieli. 30 A ktorzy płáczą/ jákoby nie płákáli: á ktorzy śię rádują/ jákoby śię nie rádowáli: á ktorzy kupują/ jákoby nie trzymáli. 31 A ktorzy używáją tego świátá/ jákoby źle nie używáli: bo przemija k kształt tego świátá. 32 A chcę ábyśćie wy byli bez l kłopotu. Bo kto nie ma m żony/ stára śię o rzeczy Páńskie/ jákoby śię podobał PAnu. 33 Ale kto śię ożenił/ stára śię o *rzeczy* tego świátá/ jákoby śię podobał żenie. 34 Jest rożność miedzy mężátką y pánną: Ktora nie szłá zá mąż/ stára śię o *rzeczy* PAńskie/ áby byłá świętá y ćiáłem y duchem: ále ktora szłá zá mąż/ stára śię o rzeczy tego świátá/ jákoby śię podobáłá mężowi.

35 A To mowię ku dobremu wászemu: nie ábym śidło ná was wrzućił; ále ábyśćie słusznie y przystojnie *stáli przy* PAnu bez rozerwánia. 36 A jeśli kto mniema/ że nie przystojnie sobie poczyna z pánną swoją/ gdyby z lat swojich wyszłá/ y do tegoby *jey* przyszło: co chce niechaj czyni/ nie grzeszy; niechże idźie zá mąż. 37 Ale kto státecznie postánowił w sercu *swym* potrzeby tego nie májąc/ lecz ma w mocy własną *swoję* wolą/ y to usadźił w sercu swym/ áby záchował pánnę swoję/ dobrze czyni. 38 A ták ten kto dawa zá mąż; dobrze czyni: ále ktory nie dawa zá mąż/ lepiey czyni. 39 Zoná związána n jest Zakonem/ poki żywie mąż jey: á jeśliby umárł mąż jey/ wolna jest/ áby szłá zá kogo chce z tylko w PAnu. 40 Ale szczęśliwsza jest/ jeśliby ták zostáłá według rády mojey. A mniemam że y ja mam Duchá o Bożego.

ROZDZIAL VIII.

Od tąd áż do końcá dźieśiątego rozdźiału upomina, áby śię od nieczystych bałwáńskich pokármow Koryntczykowie wstrzymawáli. 8. Złe używánie wolnośći Chrześćiáńskiey náprawuje. 9. Y áby wiádomość y wolność nászá miłośćią miárkowána byłá, uczy.

1 A O *rzeczách* ktore bałwánom ofiárowáne bywáją wiemy/ iż wszyscy umiejętność mamy. Umiejętność nádyma/ ále miłość buduje. 2 A jeśli kto mniema żeby co umiał/ jeszcze nic nie umie/ ták jákoby miał umieć. 3 Lecz jeśli kto miłuje Bogá/ ten jest wyuczony od niego. 4 A przetoż o pokármiech ktore bywáją bałwánom ofiárowáne/ wiemy iż a bałwan ná świećie nic nie jest; á iż niemász żadnego inszego b Bogá/ tylko jeden: 5 Bo choć są/ ktorzy bogámi názywáni bywáją y ná niebie y ná źiemi: (jákoż jest wiele bogow y wiele pánow.) 6 Ale my mamy c jednego Bogá Ojcá/ z ktorego wszystko/ á my w nim; y jednego d PAná JEzusá CHrystusá/ przez ktorego wszystko/ á my przezeń. 7 Ale nie we wszystkich *jest* tá umiejętność. Abowiem niektorzy e sumnienie májąc dla bałwáná áż do tąd/ jedzą jáko *rzecz* bałwánom ofiárowáną; á sumnienie ich będąc mdłe/ pokalane bywa. 8 Ale nas pokarm nie zaleca Bogu: Bo choćbyśmy jedli/ nic nam nie przybywa; a choćbyśmy y nie jedli/ nic nam nie ubywa. 9 Jednák f baczćie/ áby snadź tá wolność wászá nie byłá mdłym ku zgorszeniu. 10 Abowiem jeśliby kto ujrzał ćiebie ktory masz umiejętność/ w bałwochwálni śiedzącego; záż sumnienie onego ktory jest mdły/ nie będźie pobudzone ku jedzeniu *rzeczy* bałwánom ofiáro-

h 1 Moj. 3. 16. 17. i Job. 7. 1. y 9. 25. y 14. 1. Psalm 103. 15. k Ezái. 40. 6. 1 Piotr 1. 24. 1 Janá 2. 17. Jákub 1. 10. y 4. 14. l Luká. 12. 15. m 1 Tym. 5. 5.

n Rzym. 7. 2. o 1 Tess. 4. 8. a 1 Kor. 10. 19. b 5 Moj. 4. 35. y 32. 39. Márk. 12. 32. c 5 Moj. 6. 4. Efez. 4. 6. d Janá. 13. 13. 1 Kor. 12. 3. e 1 Kor. 10. 28. f Gálat. 5. 13.

iwánych? ✠ Y zginie dla oney twoiey z umiejętnośći brát mdły/ zá 11 ktorego Chrystus umárł. ✠ A grzesząc ták przećiwko bráći y mdłe ich sumnienie obrażájąc / grzeszyćie 13 przećiwko Chrystusowi. ✠ Przeto/ jeśli pokarm gorszy brátá mego/ nie będę jadł mięsá ná wieki/ ábym brátá mego nie zgorszył.

ROZDZIAŁ IX.

Pokázuje jáko wolnośći Chrześćiáńskiey záżywájąc. 15. dobrowolnie śię wstrzymawał. 18. 22. żeby kogo w rzeczách śrzednich nie zgorszył. 24. A nász żywot do zawodu przyrownywa.

1 Izalim nie jest Apostołem? Izalim nie jest wolnym? Izalim Jezusá Chrystusá PAná nászego nie widźiał? Izali wy nie jesteśćie praca b moja w PAnu? ✠ 2 Choćbym innym nie był Apostołem/ álem wam jest: ábowiem pieczęćia Apostolstwá mego wy jesteśćie w PAnu. ✠ 3 Tać jest obroná mojá przećiwko tym ktorzy mię sądzą. ✠ 4 Izali nie mamy wolnośći jeść y pić? ✠ 5 Izali nie mamy wolnośći wodźić z sobą śiostry żony/ jáko y drudzy Apostołowie y bráćia PAńscy/ y Cefás? ✠ 6 Izali ja tylko y Bárnábasz nie mamy wolnośći/ ábyśmy nie prácowáli? 7 Ktoż kiedy służy żołnierską swojim kosztem? ✠ Ktoż sádźi winnicę/ á owocu jey nie pożywa? ✠ 8 Abo ktoż trzodę páśie/ á mleká trzody nie pożywa? Izali to obyczájem ludzkim mowię? Izali y zakon 9 tegoż nie mowi? ✠ Abowiem w Zakonie Mojżeszowym nápisano; Nie záwiązujesz e gęby wołowi młocącemu: Izali śię Bog o woły stára? 10 Czyli zgołá dla nas to mowi? ✠ Abowiem dla nas to nápisano; Gdyż w nádźiejey ma oráć ten co orze: á kto młoći w nádźiejey / nádźieje 11 swojey má być uczesnikiem. ✠ Ponieważeśmy my wam duchowne dobrá d śiali/ wielkaż to gdybyśmy 12 wásze ćielesne żęli? ✠ Jesliż inszy tey wolnośći nád wámi używáją/ czemu nie ráczey my? A wszákeśmy tey wolnośći e nie używáli/ ále wszystko znaszamy/ ábyśmy jákiego stretu Ewángeliey Chrystuso-

13 wey nie uczynili. ✠ Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy około *rzeczy* świętych prácują/ z świętych rzeczy jadáją/ á ktorzy ołtarza pilnują / społeczną 14 cząstkę z ołtarzem máją. ✠ Ták też PAn postánowił tym g ktorzy Ewángelią opowiádáją/ áby z Ewángeliey 15 żyli. ✠ Alem ja nic z tych *rzeczy* nie używał.

Y Nie pisałem tego/ áby śię ták przy mnie dźiało: bo mnie dáleko lepiey umrzeć/ niżby kto przechwalánie moje miał prożnym u- 16 czynić. ✠ Bo jesli Ewángelią opowiádam/ nie mam śię *czym* chlubić; gdyż tá powinność ná mnie leży? A biádá mnie jesli bym Ewángeliey 17 nie opowiádał. ✠ Abowiem jesli to dobrowolnie czynię/ mam zapłátę: jesli poniewolnie/ száfárstwá mi po- 18 wierzono. ✠ Jákaż tedy mam zapłátę? Abym Ewángelią opowiádájąc/ bez nákładu wystáwił Ewángelią Chrystusowę/ ná to żebym źle nie używał wolnośći mojey przy 19 Ewángeliey. ✠ Abowiem będąc wolnym od wszystkich/ sámegom śiebie uczynił niewolnikiem wszystkim/ ábym *ich* więcey pozyskał. ✠ 20 Y stałem śię Żydom jáko Żyd/ ábym Żydy pozyskał: á tym ktorzy są pod zakonem/ jákobym *był* pod zakonem / ábym te ktorzy są pod zako- 21 nem pozyskał: ✠ Tym ktorzy są bez zakonu/ jákobym był bez zákonu/ (nie będąc bez zakonu Bogu/ ále będąc pod zakonem Chrystusowi) ábym pozyskał te ktorzy są bez zako- 22 nu: ✠ Stałem h śię mdłym jáko mdły/ ábym mdłe pozyskał. Wszystkim stałem śię wszystko / ábym 23 przećię niektore zbáwił. ✠ A to czynię dla Ewángeliey/ ábym śię jey stał uczesnikiem.

24 Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy w zawod bieżą wszyscy wieć bieżą/ lecz jeden zákład bierze? Tákże 25 biegajćie/ ábyśćie otrzymáli. ✠ A káżdy ktory i śię potyka/ we wszystkim śię powściąga: oni ć wprawdźie áby wźięli koronę skáźitelną/ ále 26 my k nieskáźitelną. ✠ Ja tedy ták bieżę/ nie jáko ná niepewno; ták 27 szermuję/ nie jáko wiátr bijąc. ✠ Ale karzę ćiáło moje / y w niewolą

pod=

f 5 Moj. 18. 1.
g Mátt. 10. 10.
h Rzym. 15. 1. Gálat. 6. 2.
LE. ná N. Stá rego zapusz.
i 2 Tym. 2. 4.
k 2 Tym. 4. 8. Jákub 1. 12.

podbijam ; Abym snadź inszym káżąc/ sam nie był odrzucony.

ROZDZIAŁ X.

Przykłádem Żydow, ktorzy świątości y záddátki łáski Bożey jáko y my mieli. 6. upomina ábyśmy się złych pożądliwośći strzegli. 9. CHrystusá nie kuśili, chcemyli ujść karánia ktore one potkáło. 14. A iżby stołu Chrystusowego uczęsnicy, z szátánem się nie kumáli. 24. Y w rzeczách wolnych nikomu zgorszenia nie dawáli.

1 A Nie chcę ábyśćie nie mieli wiedźieć bráćia/ iż a Ojcowie nászy wszyscy pod obłokiem byli/ y 2 wszyscy przez b morze przeszli: ♣ Y wszyscy w Mojżeszá ochrzczeni są w 3 obłoku y w morzu. ♣ Y wszyscy 4 tenże pokarm c duchowny jedli : ♣ Y wszyscy tenże napoj d duchowny pili. Abowiem e pili z opoki duchowney ktora zá nimi szłá : á tá opoká byłá CHrystus. *

5 Lecż większey częśći z nich nie upodobał sobie Bog. Abowiem polegli f ná puszczy.

6 A Te rzeczy stáły się nam zá wzor ná to/ ábyśmy złych rzeczy nie pożądáli/ jáko y oni g pożądáli. 7 ♣ Nie bądźcież tedy báłwochwálcámi/ jáko niektorzy z nich/ ták jáko nápisano ; Siadł h lud áby jadł y pił/ y wstáli gráć. ♣ 8 Ani się dopuszczajmy wszetecżeństwá/ jáko się i niektorzy z nich wszetecżeństwá dopuszczáli : y pádło k ich jednego dniá dwádźieśćiá y trzy tyśiące. ♣ 9 Ani kuśmy CHrystusá/ jáko niektorzy l z nich kuśili/ y od wężow poginęli. ♣ 10 Ani szemrzyćie/ jáko m niektorzy z nich szemráli/ y poginęli od tego ktory wytraca. ♣ 11 A te wszystkie rzeczy przydáły się im zá wzor/ á nápisáne są dla nápomnienia nászego/ ná ktore koniec świátá przyszedł. ♣ 12 A ták kto mniema że stoi/ niechże pátrza/ áby nie upadł. 13 ♣ Pokuszenie się was nie jęło/ tylko n ludzkie : ále wierny jest o Bog/ ktory nie dopuśći/ ábyśćie byli kuszeni nád możność wászę, ále uczyni z pokuszeniem y wyśćie/ ábyśćie wy znośić mogli. *

14 PRzetoż namilszy moji/ ućiekajćie przed báłwochwálstwem. ♣ 15 Jáko mądrym mowię ; rozsądźcież wy co mowię. ♣ 16 Kielich błogosłáwienia ktory błogosłáwiemy/ izali nie jest społecznośćią krwie CHrystusowey? Chleb ktory łamiemy/ izali nie jest społecznośćią ćiáłá CHrystusowego ? ♣ 17 Abowiem jednym chlebem/ jednym ćiáłem wiele nas jest; bo wszyscy chlebá jednego jesteśmy uczesnikámi. ♣ 18 Pojrzyćie ná Izráelá *ktory jest* według ćiáłá: Izaż ći ktorzy jedzą ofiáry/ nie są uczesnikámi Ołtárzá? ♣ 19 Coż tedy mowię? Żeby báłwan p miał być czym/ á iżby to co bywa báłwánom ofiárowano miáło czym być? ♣ 20 Owszem *powiádam*; Iż *to* co Pogánie ofiárują/ dyabłom q ofiárują á nie Bogu: A nie chćiałbym/ ábyśćie byli uczesnikámi dyabłow. ♣ 21 Nie możećie pić kielichá PAńskiego/ y kielichá dyabelskiego : nie możećie być uczesnikámi stołu PAńskiego y stołu dyabelskiego. ♣ 22 Y mamyż drażnić PAná? Izáliśmy mocniejszy niżeli on?

23 WSzystko r mi wolno/ ále nie wszystko pożyteczno. Wszystko mi wolno/ ále nie wszystko buduje. 24 ♣ Nikt niechaj nie szuka *tego* co jest jego/ ále káżdy co jest bliźniego. ♣ 25 Cokolwiek w játkách przedawáją/ jedźćie ; nic nie pytájąc dla sumnienia. ♣ 26 Abowiem PAńska s jest ziemiá/ y nápełnienie jey. ♣ 27 A jeśliby was kto záprośił z niewiernych/ á chcećie iść : wszystko co przed was położą/ jedźćie ; nic nie pytájąc dla sumnienia. ♣ 28 Ale jeśliby wam kto rzekł ; To jest báłwánom ofiárowáne : Nie jedźćie dla onego ktory to oznájmił/ y dla sumnienia. Abowiem PAńska jest ziemiá/ y nápełnienie jey. ♣ 29 A powiádam *dla* t sumnienia/ nie twe u/ ále onego drugiego. Bo przecżże wolność mojá ma być osadzona od cudze x sumnienia? ♣ 30 A ponieważ u ja z dźiękowániem pożywam/ czemuż o to mam być bluźniony/ zá co ja dźiękuję? ♣ 31 Przetoż x lub jećie/ lub pijećie/ lub cokolwiek czynićie/ wszystko ku chwale Bożey czyńćie. ♣ 32 Nie bądźćie y obráżeniem/ y Żydom/ y Grekom/ y

a 2 Moj. 13.21. 4 Moj. 9.18. 5 Moj. 1.33. Psalm 78.14. y 105. 39. b 2 Moj 14.22. c 2 Moj 16.14. 15. d 4 Moj. 24.11. Psalm 78.15. e 2 Moj 17.6. f 4 Moj. 14.35. y 26. 65. LE. ná N. IX. po S. Trojcy. g 4 Moj. 11.14. Psalm 106. 14. h 2 Moj 32.6. i 4 Moj 25.1.4 5.6.7. k 2 Moj 32.27. l 4 Moj 21.6. Mądr. 16.5. Psalm 106. 14. m 4 Moj. 14.36. n Żyd. 11.4.

o 1 Kor 2.9. 1 Tess. 5.24. p 1 Kor. 8.4. q 5 Moj. 32.17. Psalm 106. 37. r 1 Kor 6.12. s 2 Moj. 19.5. 5 Moj. 10.14. Psalm 24.1. y 50.12. Jerem. 22.5. t 1 Kor. 8.7. u Dźiej. 27.35. Rzym 14.6 x Kolos 3.17 y Rzym 14.13 2 Kor 6.4.

Zborowi Bożemu. ✣ Iáko y ja we wszystkim śię wszystkim podobam; nie szukájąc w tym swego pożytku/ ále wielu ich/ áby byli zbáwieni.

ROZDZIAŁ XI.

Uczy áby śię we zborze mężczyzná y biáłe głowy przystoinie á uczćiwie záchowáli. 16. Zátym lekkomyślność przy używániu Wieczerzy P. Páńskiey. 21. y biesiády przy niey gromi. 23. A one do ustáwy Chrystusowey. 33. y do porządku dobrego prowádźi.

1 Bądźćie náśládowcámi á mojimi/ jákom y ja Chrystusow.
2 ✣ A chwalę was bráćia/ iż pámiętaćie wszystkie moje *náuki*, á jákom wam podał/ podánia trzymaćie. ✣
3 A chcę ábyśćie wiedźieli/ iż káżdego męża głową jest b Chrystus/ á głową niewiásty mąż/ á głową Chrystusową Bog. ✣
4 Káżdy mąż gdyż śię modli ábo prorokuje z przykrytą głową/ szpeći głowę swoję. ✣
5 Y káżda niewiástá gdy śię modli ábo prorokuje nie nákrywszy głowy swojey/ szpeći głowę swoję: boć to jedno/ á toż jest jákoby ogolona byłá. ✣
6 Abowiem jeśli śię nie nákrywa niewiástá/ niechże śię też strzyże. ✣ A jeśli szpetna rzecz jest niewieśćie strzydz śię ábo golić/
7 niechże śię nákrywa. ✣ Abowiem mąż nie ma nákrywáć głowy; gdyż jest c wyobráżeniem y chwałą Bożą; ále niewiástá jest chwałą mężowá.
8 ✣ Bo mąż nie jest z niewiásty/
9 ále niewiástá z mężá. ✣ Abowiem mąż nie jest stworzony d dla niewiásty/
10 ále niewiástá dla mężá. ✣ A przetoż niewiástá powinna mieć władzę e ná głowie/ dla Aniołow. ✣
11 A wszákże mąż nie jest bez niewiásty/ áni niewiástá nie *jest* bez mężá w
12 PAnu; ✣ Abowiem jáko niewiástá z mężá jest/ ták też mąż przez niewiástę; jednák wszystkie rzeczy są z
13 Bogá. ✣ Sámi u śiebie rozsądźćie/ przystojili niewieśćie bez nákryćia
14 modlić śię Bogu. ✣ Azaż was y sámo przyrodzenie nie uczy/ iż mężowi/ gdyby włosy zápuszczał/ jest mu
15 ku zelżywośći. ✣ Ale niewiástá jeśli zápuszcza włosy/ jest jey ku poczćiwośći; przetoż iż jey włosy dáne są zá
16 przykryćie. ✣ A jeśliby śię kto zdał być swarliwym; my tákiego obyczáju nie mamy/ áni Zbory Boże.
17 A To opowiádájąc/ nie chwalę/ iże śię nie ku lepszemu ále ku
18 gorszemu zchodźićie. ✣ Abowiem naprzod gdy śię wy zchodźićie we Zborze/ słyszę iż rozerwánia bywáją miedzy wámi; y poniekąd wie-
19 rzę. ✣ Boć muszą być f kácerstwá miedzy wámi/ áby ći ktorzy są doświadczeni/ byli jáwnymi miedzy
20 wámi. ✣ Gdy śię wy tedy wespoł zchodźićie, nie jest to używáć Wie-
21 czerzy Páńskiey. ✣ Abowiem káżdy wieczerzą swoję pierwey zjada/ y jeden łáknie/ á drugi jest pijány. ✣
22 Azaż domow nie maćie do jedzenia y do pićia? Abo Zborem Bożym gárdźićie/ y záwstydzaćie te ktorzy nie máją? Coż wam rzekę? Pochwalęż was? W tym nie chwalę.
23 A Bowiem jam wźiął g od PAná com też wam podał: Iż PAN JEzus tey nocy ktorey był h wy-
24 dan/ wźiął chleb: ✣ A podźiękowawszy złamał/ y rzekł: Bierzćie/ jedźćie: To jest ćiáło moje ktore zá was bywa łamáne: to czyńćie ná
25 pámiątkę moję. ✣ Tákże y kielich gdy było po wieczerzy/ mowiąc: Ten kielich jest nowy Testáment we krwi mojey: to czyńćie/ ile kroć pić będźie-
26 ćie ná pámiątkę moję. ✣ Abowiem ile krocbyśćie jedli ten chleb/ y ten kielich byśćie pili/ śmierć Páńską
27 opowiádajćie/ áżby przyszedł. ✣ A ták ktoby jadł ten chleb ábo pił ten kielich Páński niegodnie/ będźie winien ćiáłá y krwie Páńskiey. ✣
28 Niechże tedy człowiek sámego śiebie i doświadczy/ á ták niech je z chlebá *tego*, y z kielichá tego niechaj
29 pije. ✣ Abowiem kto je y pije niegodnie/ sąd sobie sámemu je y pije/ nie rozsądzájąc ćiáłá Páńskiego. ✣
30 Dla tego miedzy wámi wiele jest słábych y chorych/ y nie máło ich
31 zásnęło. ✣ Bo gdybyśmy śię sámi rozsądzáli/ nie bylibyśmy sądzeni. ✣
32 Lecz gdy sądzeni bywamy/ od PAná bywamy ćwiczeni/ ábyśmy z świátem nie byli potępieni. *
33 A Ták bráćia moji/ gdy śię zchodźićie ku jedzeniu/ oczekawaj-

f 1 Jan. 2. 19.

LE. na Wielki czwartek.

g Gálát. 1. 11.

h Mát. 26. 26. Márk. 14. 22. Luk. 22. 17.

i 2 Kor. 13. 5.

ćie

34 ćie jedni drugich. ♣ A jeśli kto łáknie niechże je domá; ábyśćie śię ná sąd nie zchodźili. ♣ A inne rzeczy gdy przyjdę/ postánowię.

ROZDZIAŁ XII.

Jáko rowne dáry duchowne. 7. ku spolnemu budowániu. 12. y zgodźie w jednym ćiele Chrystusowym, śćiągáć śię máją. 14. W podobieństwie członkow ćiáłá człowieczego. 28. Zátym rozne urzędy ktore są w Kośćiele Bożym, wypisuje.

L.E. na N. X. po S. Trójcy

1 A O duchownych *dárzech*, bráćia/ nie chcę ábyśćie wiedźieć nie mieli. 2 ♣ Wiećie iż gdyśćie Pogány byli/ do báłwánow niemych/ jáko was wodzono/ *dáliśćie śię* prowádźić. 3 ♣ Przetoż oznáymuję wam/ iż nikt przez Duchá a Bożego mowiąc/ nie rzecze Jezusá być przeklęctwem: y nikt nie może názwáć JEzusá b PAnem/ tylko przez Duchá Swiętego. 4 ♣ A rozne są c dáry/ ále tenże Duch. 5 ♣ Y rozne są posługi/ ále tenże PAn. 6 ♣ Y rozne są sprawy/ ále tenże Bog ktory spráwuje wszystko we wszystkich. 7 ♣ A káżdemu bywa dáne objáwienie duchá ku pożytkowi. 8 ♣ Abowiem jednemu przez Duchá bywa dána mowá mądrośći; á drugiemu mowá umiejętnośći/ przez tegoż Duchá: 9 ♣ A drugiemu wiárá w tymże Duchu: á drugiemu dar uzdrawiania/ w tymże Duchu: á drugiemu czynienie cudow: á drugiemu proroctwo: á drugiemu rozeznánie duchow: 10 ♣ A drugiemu rozmaite języki: á drugiemu wykładánie językow. 11 ♣ A to wszystko spráwuje d jeden á tenże Duch/ udźieláiąc z osobná káżdemu jáko chce.

a *Márk.* 9. 39. b *Janá.* 13. 13. 1 *Kor.* 8. 6. *Filip.* 2. 11. c *Rzym.* 12. 6.

12 A Bowiem jáko ćiáło jedno jest/ á członkow e ma wiele; ále wszystkie członki ćiáłá jednego choć ich wiele jest są jednym ćiáłem: ták y Chrystus. 13 ♣ Abowiem przez jednego Duchá my wszyscy w jedno ćiáło jesteśmy ochrzczeni/ bądź Żydowie/ bądź Grekowie/ bądź niewolnicy/ bądź wolni: á wszyscy nápojeni jesteśmy jednym Duchem. 14 ♣ Abowiem ćiáło nie jest jednym członkiem/ ále wiela. 15 ♣ Jeśliby rzekłá nogá: Ponieważem nie jest ręką/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 16 A jeśliby rzekło ucho; ♣ Ponieważem nie jest okiem/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 17 ♣ Jeśliż wszystko ćiáło jest okiem/ gdźież słuch? A jeśliż wszystko słuchem/ gdźież powonienie? 18 ♣ Ale teraz Bog włożył członki/ káżdy z nich z osobná w ćiele jáko chćiał. 19 ♣ A jeśliby wszystkie były jednym członkiem/ gdźieżby było ćiáło. 20 ♣ Ale teraz áczci jest wiele członkow/ lecz jedno jest ćiáło. 21 ♣ Niemoże tedy rzec oko ręce; Nie potrzebuję ćię: Albo záś głowá nogam; Nie potrzebuję was. 22 ♣ Y owszem dáleko więcey członki/ ktore śię zdádzą być námdlejsze w ćiele/ potrzebni są. 23 ♣ A ktore mamy zá naniepoczciwsze w ćiele/ tym więtszą poczciwość wyrządzamy; á niepoczćiwe *członki* násze/ obfitszą poczćiwość máją. 24 ♣ Bo poczćiwe *członki* násze *tego* nie potrzebują: lecz Bog ták umiárkował ćiáło/ dawszy *członkowi*, ktoremu *czci* nie dostawa/ obfitszą poczćiwość: 25 ♣ Aby nie było rozerwánia w ćiele; ále/ iżby jedne członki o drugich jednákiey stáránie miáły. 26 ♣ A przetoż jeśliże jeden członek ćierpi/ ćierpią z nim wszystkie członki: á jeśli bywa uczczony jeden członek/ ráduią śię z nim wszystkie członki.

d *Rzym* 12. 3. 1 *Kor.* 7. 7. e *Rzym.* 12. 4. *Efez.* 4. 4.

27 Lecz wy jesteśćie f ćiáłem Chrystusowym y członkámi káżdy z osobná. 28 ♣ A niektore Bog postánowił we Zborze: naprzod g Apostoły/ potym Proroki/ po trzećie h Náuczyćiele; potym i cudotworce/ potym dáry uzdrawiánia/ pomocniki/ rządce/ rozmáitość językow. 29 ♣ Izali wszyscy *są* Apostołámi? Izali wszyscy Prorokámi? 30 ♣ Izali wszyscy Náuczyćielámi? Izali wszyscy cudotworcámi? Izali wszyscy máją dáry uzdrawiánia? Izali wszyscy językámi mowią? 31 Izali wszyscy tłumáczą? ♣ Stáraycie śię usilnie o lepsze dáry. A *ja* wam jeszcze zacnieyszą drogę ukażę.

f *Efez.* 1. 23 g *Efez.* 4. 11 h *Dźie* 5. 1. i *G. Moc T. M cudo czynieni*

ROZDZIAŁ XIII.

Záleca miłość, bez ktorey by nazacnieysze dáry Boże, nie są pożyteczne 4. Pokázuje własnośći jey známie-

nite. 10. Dla trwáłośći nád wßyſkie inſze cnoty jeſt zacnieyßa.

LE. *nad N. Zapuſtno*

1 Choćbym mowił jezykámi ludzkimi y Anjelſkimi/ á miłośćiby m nie miał/ ſtałem śię *jáko* miedź brzakájąca ábo cymbał brzmiący. 2 Y choćbym miał proroctwo/ y wiedźiałbym wßyſtkie tájemnice/ y wßelką umiejetność : y choćbym miał wßyſtkę a wiárę/ ták żebym gory przenośił/ á miłośćibym nie miał; nicem nie jeſt. 3 Y choćbym wynałożył ná żywność *ubogich* wßyſtkę máj etność moję/ y choćbym wydał ćiáło moje ábym był ſpalony/ á miłośćibym nie miał; nic mu *to* nie pomoże. 4 Miłość jeſt długo b ćierpliwa/ dobrotliwa jeſt : miłość nie záyrzy/ miłość nie jeſt rozpuſtna/ nie nádyma śię: 5 Nie czyni nic nieprzyſtojnego/ nie ßuka ſwojich c rzeczy/ nie jeſt porywcza *do gniewu*, nie myśli złego : 6 Nie ráduje śię z nieſpráwiedliwośći; 7 ále śię ráduje z prawdy: Wßyſtko okrywa/ wßyſtkiemu wierzy/ wßyſtkiego śię ſpodźiewa/ wßyſtko ćierpi. 8 Miłość nigdy nie uſtawa: Bo choć *ſą* proroctwá/ te zniſzczeją? choć jezyki/ te uſtáną: choć umiejetność/ wniwecz śię obroći. 9 Abowiem po cząśći znamy/ y po cząśći prorokujemy. 10 Ale gdy przyjdźie to co jeſt doſkonáłego/ tedy to co jeſt po cząśći/ zniſzczeje. 11 Pokim był dźiećięćiem/ mowiłem jáko dźiećię/ rozumiałem jáko dźiećię/ rozmyślałem jáko dźiećię : lecż gdym śię ſtał mężem/ zániechałem rzeczy dźiećińſkich. 12 Abowiem teraz widźimy d przez zwierćiádło/ *y niby* w gadce : ále ná on czás twarzą w twarz. Teraz poznawam po cząśći; ále ná on czás poznam/ jákom y poznány jeſt. 13 A teraz zoſtawa wiárá/ nádźieja/ miłość/ te trzy rzeczy : lecż z nich nawiętßa jeſt miłość.*

a *Matt.* 17.20. y 21.21 *Márk.* 11.23.

b *Przyp.* 10.12. 1 *Piotr* 4. 8.

c *Filip.* 2.4.21

d 2 *Kor.* 3. 18. y 5. 7.

ROZDZIAŁ XIV.

Dáry w kośćiele Bożym jedne nád drugie wyżße y zacnieyße. 12. ktorych y ku wykłádániu piſm, y ku budowániu wßyſtkiego Kośćiołá Bożego używáć potrzebá. 34. Niewiáſtam śię we Zborze Pánſkim uczyć niegodźi.

1 Naśládujćie miłośći/ ſtárajćie śię uśilnie o dáry duchowne : lecż nawiecey ábyśćie prorokowáli. 2 Abowiem kto mowi jezykiem *obcym*, nie ludźiom mowi/ ále Bogu. Bo żaden nie ſłucha/ lecż *on* duchem mowi tájemnice. 3 Ale kto prorokuje/ mowi ludźiom a zbudowánie/ y nápominánie/ y poćiechę. 4 Kto jezykiem *obcym* mowi/ ſámego śiebie buduje : ále kto prorokuje/ *ten* Zbor buduje. 5 A chćiałbym ábyśćie wy wßyſcy jezykámi mowili/ ále rácżey ábyśćie prorokowáli. Abowiem więtßy *jeſt* ten co prorokuje/ niż ten co jezykámi *obcymi* mowi; chybá żeby tłumáczył/ áby Zbor brał zbudowánie.

6 Teraz tedy brácia/ gdybym przyßedł do was jezykámi *obcymi* mowiąc/ coż wam pomogę/ jeśliby m wam nie mowił ábo przez objáwienie/ ábo przez umiejetność ábo przez proroctwo/ ábo przez náukę. 7 Wßák *y rzeczy* nie żywe/ ktore dźwiek wydawáją jáko piſzczałká ábo Cytrá : jeśliby roznego dźwieku nie wydawáły/ jákoż poznano bedźie co ná piſzczałce ábo co ná cytrze gráją? 8 Abowiem jeśliby trąbá niepewny głos dáłá/ ktoż śię do boju gotowáć bedźie? 9 Tákże y wy/ jeślibyśćie jezykiem nie wydáli mowy dobrze zrozumiełney/ jákoż bedźie rozumiano co śię mowi ? Abowiem bedźiećie *tylko* ná wiátr mowić. 10 Ták wiele/ jáko ſłychawamy/ jeſt roznych głoſow ná świećie; ániż nie jeſt bez głoſu. 11 Jeślibym tedy nie znał mocy głoſu/ bede temu ktory mowi/ cudzoziemcem : á ten co mowi/ bedźie mi *tákże* cudzoziemcem.

12 Tákże y wy ponieważ śię uśilnie ſtáraćie o dáry duchowne/ ßukajćie tego ábyśćie obfitowáli ku zbudowániu Zboru. 13 Dla tego kto mowi *obcym* jezykiem/ niech śię modli áby mogł tłumáczyć. 14 Bo jeślibym śię modlił *obcym* jezykiem/ modlić śię moj duch ; ále rozum moj jeſt bez pożytku. 15 Coż tedy jeſt? Bede śię modlił duchem/ bede śię też

a *Luká.* 24.32. 2 *Tym.* 3. 16.

modlił

modlił y wyrozumieniem. Będę śpiewał duchem/ będę też śpiewał y wyrozumieniem. 16 ✣ Bo jeślibyś błogosławił duchem / jákoż ten ktory jest z poczetu prostakow ná twoje dźiękowánie rzecze Amen ? ponieważ nie wie co mowisz. 17 ✣ Bo choć ty wyprawdźie dobrze dźiękujesz / ále śię drugi nie buduje.

18 DZiękuję Bogu mojemu/ iż więcey niż wy wszyscy językámi mowię. 19 ✣ A wszákże we zborze wolę pięć słow zrozumitelnie przemowić/ ábym y drugich náuczył/ niżeli dźieśięć tyśięcy słow językiem *obcym.* 20 ✣ Bráćia / nie bądźćie dźiećmi wyrozumieniem ; ále bądźćie dźiećmi c złośćią / á wyrozumieniem / doroślymi bądźćie. 21 ✣ W zakonie nápisano ; Iż obcymi d językámi / y obcymi wárgámi mowić będę ludowi temu ; á przećię mię y ták nie usłucháją/ mowi PAN. 22 ✣ Przetoż języki są zá cud / nie tym ktorzy wierzą/ ále niewiernym : á proroctwo nie niewiernym/ ále wierzącym. 23 ✣ Ieśliby śię tedy wszystek zbor ná jedno miejsce zszedł/ á wszyscyby językámi obcymi mowili/ á weszliby *tám* prostacy / ábo niewierni / izali nie rzeką że szalejećie? 24 ✣ Ale jeśliby wszyscy prorokowáli / á wszedłby *ktory* niewierny ábo prostak / od wszystkich przekonány y od wszystkich sądzony bywa ; 25 ✣ A ták skrytośći sercá jego bywáją objáwione : á on upadszy ná oblicze/ pokłoni śię Bogu / wyznawájąc że Bog jest prawdźiwie miedzy wámi.

26 COż tedy jest bráćia ? Gdy śię e schodźićie/ káżdy z was ma Psálm / ma náukę / ma język / ma objáwienie/ ma tłumáczenie ; wszystko *to* niech śię dźieje ku zbudowániu. 27 ✣ Jeśli kto językiem mowi/ *niech to bądźie* po dwu / ábo nawięcey po trzech ; y to ná przemiány ; á jeden niech tłumáczy. 28 ✣ A jeśliby tłumácza nie było/ niechże we Zborze milczy, *ten ktory obcym językiem mowi,* á niech mowi sobie y Bogu. 29 ✣ Ale prorocy niech mowią dwá ábo trzej / á drudzy niech rozsądzáją. 30 ✣ Jeśliby też inszemu śiedzącemu *co* było objáwiono / on pierwszy niechaj milczy.

31 ✣ Bo możećie wszyscy jeden po drugim prorokowáć / áby śię wszyscy uczyli/ y wszyscy poćieszeni byli. 32 ✣ Y duchowie prorokow / są poddáni Prorokom. 33 ✣ Abowiem Bog nie jest *powodem* nierządu / ále pokoju ; jáko y we wszystkich Zborách świętych.

34 NIewiásty wásze niech milczą we Zborách : ábowiem nie pozwolono im áby mowiły /. ále áby f poddánymi były ; jáko y zakon g mowi. 35 ✣ A jeśli śię czego náuczyć chcą / niechże domá mężow swojich pytáją : ponieważ sromotá niewiástam we Zborze mowić. 36 ✣ Izali od was słowo Boże wyszło ? Izali tylko do was sámych przyszło ? 37 ✣ Jeśli kto zda śię być Prorokiem ábo duchownym / niech uzna iż te rzeczy ktore wam piszę/ są PAńskim rozkazániem. 38 ✣ A jeśli kto nie wie/ niechajże nie wie. 39 ✣ A ták bráćia/ stárájćie śię usilnie *oto* ábyśćie prorokowáli : á językámi *obcymi* mowić nie zábraniajćie. 40 ✣ Wszystko śię niechaj dźieje przystojnie y porządnie.

ROZDZIAŁ XV.

Dowodźi, że jáko CHrystus PAN mocą swoją zmartwychwstał. 11. Táky my mocą jego wzbudzeni bądźiemy. 35. Sposob zmartwychwstánia. 41. Rozność tych co powstáną. 51. Przemienienie żywych. 53. Ciał zmartwychwstánie.

1 OZnámuję wam / bráćia / Ewángelią ktorąm a wam opowiedźiał / ktorąśćie też przyjęli / y w ktorey stojićie. 2 ✣ Przez ktorą b też zbáwienia dostępujećie ; jeśli pámiętaćie / jákim sposobem opowiedźiałem wam / chybá jeśliśćie próżno uwierzyli. 3 ✣ Abowiem naprzod podałem wam / com też wźiął : Iż CHrystus c umárł zá grzechy násze według pism. 4 ✣ A iż był d pogrzebiony / á iż zmartwychwstał dniá trzećiego/ według pism. 5 ✣ A iż widźiány jest od e Cefásá / potym od onych f dwunaśći. 6 ✣ Potym widźiány jest więcey niż od pięći set bráći oraz : z ktorych wiele ich zostawa áż do tąd ; á niektorzy też zásnęli. 7 ✣ Potym jest widźiány od Jákubá / potym od wszystkich g Apostołow. 8 ✣ A

b [E]fez. 5. 14. c Matt 8. 3. [1] Piotr 1. d [5] Moj 8. 49. [Ez]ai. 8. 11. [Je]rem. 5. 15. e Colos. 1. 10.

f Efez. 5. 24. Kolos. 3. 18. 1 Tym. 2. 11. 12. Tytus. 2. 5. 1 Piotr 3. 1. g 1 Moj 3. 16.

I. E. ná N. XI. po S. Trojcy. a Gal. 1. 11. b Rzy. 1. 16. c Psal. 22. 1. Ezai. 53. 5. d Jona 2. 1. e Luk 24. 34. f Mát 28. 16. g Jand. 20. 26.

kośćioł Boży/tego Bog skáźi: ábowiem kośćioł Boży święty jest / ktorym wy jesteśćie. 18 ♣ Niechajże nikt sámego śiebie nie zwodźi. Jeśli śię kto *sobie* zda być mądrym miedzy wámi ná tym świećie / niech śię stánie głupim áby śię stał mądrym. 19 ♣ Abowiem mądrość tego świátá / głupstwem jest u Bogá. Bo nápisáno ; Ktory chwyta i mądre w chytrośći ich. 20 ♣ Y záśię: PAN zna myśli k mądrych/iż są márnośćią. 21 ♣ A ták niech śię nikt nie chlubi ludźmi: ábowiem wszystkie rzeczy są wásze. 22 ♣ Bądź Páweł/ bądź Apollos/ bądź Céfás / bądź świát / bądź żywot / bądź śmierć / bądź przytomne/ bądź przyszłe *rzeczy*; wszystkie *są* wásze. ♣ 23 A wyśćie Chrystusowi / á Chrystus Boży.

ROZDZIAŁ IV.

Prawdźiwego Apostołá opisawszy. 7. zá cześć sobie ráczey niż zá hánbe uniżenie poczyta. 9. Y znáki pewne Przywodźi, z ktorych śię pokázuje. 10. Iż śię áni o chwałe swoję. 11. áni o brzuch swoj stárał. 17. Tymoteuszá zálecá. 18. Y sam przyść do nich obiecuje.

1 TAk niechaj o nas człowiek rozumie jáko o sługách Chrystusowych/ y o száfárzách tájemnic a Bożych. 2 ♣ A tegoć wiec szukáją przy száfárzách / áby káżdyználeziony był wiernym. 3 ♣ Aleć u mnie to jest námniejsza/żebym był od was sądzony ábo od b sądu ludzkiego : lecz y sam śiebie nie sądze. 4 ♣ Abowiem *choć* nic ná śię nie wiem / wszákże nie przeto jestem c uspráwiedliwiony ; ále ten ktory mie sądźi/PAN jest. 5 ♣ A ták nie sądźćie d przed czásem / ażby PAN przyszedł ; ktory też oświeci co skrytego jest w ćiemnośći/ y objáwi rády serc : á tedy káżdy będźie miał chwałe od Bogá.*

6 A Te rzeczy/ brácia/ w podobieństwie obroćiłem ná śię y ná Apollosá dla was ; ábyśćie śię náuczyli z nas e nád to co nápisano nie rozumieć / Iżbyśćie śię jeden dla drugiego nie nádymáli / przećiwko drugiemu. 7 ♣ Abowiem ktoż ćię rozeznym czyni ? Y coż f masz czegobyś nie wźiął ? A jeśliżeś wźiął / przeczże śię chlubisz/jákobyś nie wźiął ? ♣ 8 Jużeśćie násyceni / jużeśćie ubogáceni / bez nas krolujećie : á bodajeśćie krolowáli / ábyśmy y my z wámi pospołu krolowáli.

9 BO mam zá to/iż Bog nas ostátnie Apostoły wystáwił / jáko by ná śmierć g skazáne. Abowiem stáliśmy śię dźiwowiskiem świátu / y Anjołom / y ludźiom. 10 ♣ Myśmy głupi dla Chrystusá / áleśćie wy roztropni w Chrystuśie : myśmy słábi / áleśćie wy mocni : wyśćie zacni /áleśmy my bezecni. 11 ♣ Jeszcze áż do tey godźiny y łákniemy y prágniemy/ y nádzy jesteśmy/ y bywamy policzkowáni / y tułamy śię: ♣ 12 Y prácujemy / robiąc h włásnymi rekámi. Gdy nas i háńbią / dobrorzeczemy : gdy nás prześláduią / 13 znośimy: ♣ Gdy nam złorzeczą/modlimy śię *zá nie.* Stáliśmy śię jáko śmiećí tego świátá / y jáko omiećiny u wszystkich/áż do tąd. 14 ♣ To piszę / nie przeto/ ábym was záwstydźił ; ále jáko dźiatki moje miłe 15 nápominam. ♣ Bo choćbyśćie mieli dźieśięć tyśiecy k Pedágogow w Chrystuśie / wszákże nie wiele Ojcow *maćie:* bom ja was w JEzuśie l Chrystuśie przez Ewángelią 16 spłodźił. ♣ Proszę was m tedy bądźćie 17 náśládowcámi mojimi. ♣ Dla tegom posłał do was Tymoteuszá / ktory jest syn moj miły y wierny w PAnu : ten wam przypomni drogi moje w Chrystuśie / jáko wszedy w káżdym Zborze náuczam.

18 A Że ták śię niektorzy nádeli / jákobym nie miał przyść do was. 19 ♣ Lecz przyde rychło do was / jeśli PAn n bedźie chćiał / y poznam nie 20 mowe tych nádetych/ále moc. ♣ Abowiem nie w mowie o *należy* krolestwo Boże / 21 ále w mocy. ♣ Coż chcećie ? z rozgali mam przyść do was / czyli z miłośćią y z Duchem ćichośći ?

ROZDZIAŁ V.

Gromi Koryntczyki, iż sprośnego wszetecznika miedzy sobą ćierpieli. 3. Ktorego Szátánowi oddawa. 6. A ich hárdość zganiwszy. 9. uczy, ktore

mylo-

Margin notes: i Job. 5. 13. k Psalm 94.11. LE. ná N. III. Adwent. a Mátt 24.45. b G. Dniá. c Job. 9. 2. y 25. 4. d Mátt 7. 1. Rzym 2. 1. e Przyp 3. 7. f Janá. 3. 27. g Psalm 44.23. Rzym 8. 36. 2 Kor. 4. 11. h Dźiej 18. 3. y 20.34 1 Tess. 2. 9. i Mátt 5. 44. Luká. 23.34. k T. Dźieciowodzow. l Dźiej. 18.11. Gálát 4. 19. Filem. v. 10. m Filip. 3. 17. 1 Tess. 1. 6. 2 Tess. 3. 7. n Dźiej. 18.21. Zyd. 6. 3. Jákob. 4. 15. o 1 Kor. 2. 4.

wyłączáli; jáko śię przećiwko wyłączonym záchowáć máją.

1 Zápewne słycháć że jest miedzy wámi wszeteczeństwo; á tákie wszeteczeństwo / jákie y miedzy Pogány nie bywa miánowáne / áby kto 2 miał mieć a żonę ojcá swego. ✤ A wyśćie śię nádęli / á nie raczey wyśćie śię smęcili / áby był uprzątniony z pośrzodku wás ten / ktory ten uczynek 3 popełnił. ✤ Przetoż ja / áczem odległy b ćiałem / lecz przytomny duchem / jużem jákobym był przytomny osądził / ábyśćie tego ktory to 4 ták popełnił; ✤ Gdy śię w Imieniu PAná nászego JEzusá Chrystusá zgromádźićie / y z duchem mojim y z mocą PAná nászego JEzusá 5 Chrystusá. ✤ Abyśćie *mowię*, oddáli tákiego szátánowi ná zátrácenie ćiáłá; żeby duch był záchowány w 6 on dźień PAná JEzusá. ✤ Nie dobrać *to* chlubá wászá. Azaż nie wiećie / iż trochá c kwásu wszystko záczynienie zákwasza?

7 Wyczyśććież tedy stáry kwás / ábyśćie byli nowym záczynieniem jáko przásnymi jesteśćie. Abowiem Báránek nász Wielkonocny zá nás ofiárowány jest / *to jest* Chry- 8 stus. ✤ A ták obchodźmy Swięto nie w stárym d kwáśie / áni w kwáśie złośći y rozpusty; ále w przásnikách szczerośći y prawdy. *

9 Pisałem wam w liśćie / ábyśćie śię nie miészáli z wszetecznikámi. 10 ✤ Ale nie zgołá z wszetecznikámi tego świátá / ábo z łákomcámi / ábo z drapieżcámi / ábo z bałwochwálcámi: *bo* ináczey / muśielibyśćie 11 z tego świátá wynijść. ✤ Lecz teraz pisałem wam / ábyśćie śię nie miészáli: jesliby kto mieniąc śię być brátem / był wszetecznikiem / ábo łákomcą / ábo bałwochwálcą / ábo obmowcą / ábo pijánicą / ábo zdźiercą / *żebyśćie* z tákowym e y nie 12 jadáli. ✤ Abowiem / coż ja mam sądźić y obce? Azaż wy tych co są do- 13 mowi nie sądźićie? ✤ Ale te ktorzy są obcymi / Bog sądźi. Przetoż uprzątnićie tego złośniká z pośrzodku sámych śiebie.

Rozdział VI.

Wierny Chrześćiánin nie ma śię z Chrześćiáninem do sądu ludźi niewiernych wyciągáć. 7. Ale raczey krzywdę ćierpieć. 9. Nieczystośći y wszelákich grzechow ma śię pilnie wystrzegáć. 19. Bo jest kośćiołem Duchá S. 20. y drogo kupiony.

1 Smie li kto z was májąc sprawę z drugim / sądźić śię przed niesprawiedliwymi / á nie przed 2 świętymi? ✤ Azaż nie wiećie / iż święći będą sądźili świát? A jesli świát od was będźie sądzony; czyliśćie niegodni / ábyśćie sądy mnieysze od- 3 prawowáli? ✤ Azaż nie wiećie / iż Anjoły sądźić będźiemy? A coż *tych* 4 doczesnych rzeczy? ✤ Przeto jesliby śćie mieli sądy o rzeczy doczesne / tych ktorzy są napodleyszy we Zborze / 5 ná sąd wysadzajćie. ✤ Ku zawstydzeniu wászemu to mowię. Nie mász że miedzy wámi mądrego y jednego / ktoryby mogł rozsądźić mie- 6 dzy bráćią swoją? ✤ Ale śię brát z brátem práwuje; y to przed nie- 7 wiernymi. ✤ Już tedy zápewne jest miedzy wámi niedostátek / że śię z sobą práwujećie. Czemuż raczey krzywdy a nie ćierpićie? Czemuż 8 raczey szkody nie podejmujećie? ✤ Owszem wy krzywdźićie / y do szkody 9 przywodźićie; á to bráćią. ✤ Azaż nie wiećie / iż niesprawiedliwi krolestwá Bożego nie odźiedźiczą? Nie mylćie śię; áni c wszetecznicy / áni bałwochwálcy / áni cudzołożnicy / áni pieszczotliwi / áni sámcołoż- 10 nicy / ✤ Ani złodźieje / áni łákomcy / áni pijánicy / áni złorzecząncy / áni zdźiercy krolestwá Bożego nie o- 11 dźiedźiczą. ✤ A tákimiśćie niektorzy d byli: Aleśćie omyći / áleśćie e poświęceni / áleśćie usprawiedliwieni w Imieniu PAná JEzusá / y przez Duchá Bogá nászego.

12 Wszystko mi wolno; ále nie wszystko f pożyteczno. Wszystko mi wolno; ále ja śię nie dam 13 zniewolić żadney rzeczy. ✤ Pokármy brzuchowi *należą*; á brzuch pokármom: ále Bog y brzuch y pokármy skáźi. ✤ Lecz ćiáło nie *należy* wszeteczeństwu / ále PAnu; á PAn ćiáłu. ✤ 14 Bo Bog y PAná g wzbudźił / y nas

Marginalia: a 3 Moj. 18. 8. y 20. 11. 5 Moj. 22. 3. y 17. 20. b Kolos. 2. 5. c Gálát. 5. 9. I. E. ná Niedź. Wielkonocną. d 2 Moj. 13. 7. 5 Moj. 16. 3. e Mátt. 18. 17. 2 Tess. 3. 14. — a Przyp. 20. 21. y 24. 29. Mátt. 5. 40. Luka. 6. 29. Rzym. 12. 19. 1 Tess. 5. 15. 1 Piotr. 3. 9. b 1 Tess. 4. 6. c Gálát. 5. 19. Efez. 5. 5. d Efez. 2. 2. Kolos. 3. 7. Tytus. 3. 3. e 1 Kor. 1. 2. f 1 Kor. 10. 2. g Dźiej. 2. 32. Rzym. 6. 4.

15 wzbudźi mocą swoją. Azaż nie wiećie iż ćiáłá h wáſze ſą członkámi Chryſtuſowymi? Wźiąwſzy tedy członki Chryſtuſowe/ czyli je uczynię członkámi wſzetecznice? 16 Nie day tego Boże! Azaż nie wiećie/ iż ten co śię złącza z wſzetecznicą/ jednym ćiáłem *z nią* jeſt? Abowiem mowi; Będą dwoje jednymi ćiáłem. 17 A kto śię złącza z PAnem/ 18 jednym duchem jeſt *z nim*. Ućiekajćie przed wſzeteczeńſtwem. Wſzelki grzech/ ktoryby człowiek popełnił/ oprocz ćiáłá jeſt; lecz kto wſzeteczeńſtwo płodźi/ przećiwko ſwemu włáſnemu ćiáłu grzeſzy. 19 Azaż nie wiećie/ iż ćiáło wáſze jeſt k kośćiołem Duchá Swiętego *ktory* w was jeſt/ ktorego maćie od Bogá/ á nie jeſteśćie sámi swoji? 20 Abowiemeśćie l drogo kupieni. Wyſłáwiajćież tedy Bogá w ćiele wáſzym y w duchu wáſzym/ ktore ſą Boże.

ROZDZIAL VII.

Tym ktorzy dáru wſtrzemięźliwośći od Bogá nie máją, w małżeńſki ſtan wſtąpić rádźi. 10. *Rozwodu małżonkom broni.* 18. 20. *Aby káżdy w wezwániu ſwojim trwał upomina.* 25. *Jákim względem pánieńſki ſtan, małżeńſtwo przechodźi.*

1 LEcz o tym cośćie mi piſáli: Dobrzećby człowiekowi niedotykáć śię 2 niewiáſty. Ale dla *uwarowánia śię* wſzeteczeńſtwá/ niech káżdy ma ſwoję włáſną żonę/ á káżda niech 3 ma ſwego włáſnego mężá. Mąż niech żenie powinną chęć oddáje; 4 tákże tęż y żoná mężowi. Zoná włáſnego ćiáłá ſwego w mocy nie ma/ ále mąż: tákże tęż y mąż włáſnego ćiáłá ſwego w mocy nie ma/ 5 ále żoná. Nie oſzukawajćie jeden drugiego; chybáby z ſpolnego zezwolenia do czáſu/ ábyśćie śię uwolnili b do poſtu y do modlitwy: á záśię weſpoł śię zchodźćie/ áby was ſzátan nie kuśił dla wáſzey niepo- 6 wśćiągliwośći. Ale to mowię jáko pozwalájąc/ á nie jáko rozkázu- 7 jąc. Abowiem chćiałbym/ áby wſzyſcy ludźie ták byli/ jáko y ja: ále káżdy ma ſwoj włáſny dar od 8 Bogá; jeden ták/ á drugi owák. A mowię nieżonátymy y wdowam: dobrze im jeſt/ jeſliby ták zoſtáli/ jáko y 9 ja. Ale jeſli śię c wſtrzymáć nie mogą/ niechże w ſtan małżeńſki wſtąpią. Boć lepiey w ſtan małżeńſki wſtąpić/ niż upalenie ćierpieć.

10 TYm záśię ktorzy ſą w ſtanie małżeńſkim rozkázuję nie ja/ ále PAn/ *mowiąc*; Zeby śię żoná d od 11 mężá nie odłączáłá. Ale jeſliby śię też odłączyłá/ niechajże zoſtawa bez mężá/ ábo śię niech z mężem pojedna. A mąż żony niechaj nie o- 12 puſzcza. A inſzym záśię ja mowię/ á nie PAn: Jeſli ktory brát ma żonę niewierną/ á tá z nim przyzwala mieſzkáć/ niechże jey nie opu- 13 ſzcza. A *jeſli* ktora żoná mężá niewiernego ma/ á on przyzwala z nią 14 mieſzkáć/ niechże go nie opuſzcza. Abowiem poświęcony jeſt mąż niewierny przez żonę; y żoná niewierna poświęcona jeſt przez mężá: bo ináczey dźiatki wáſze byłyby nieczyſtymi; lecz teraz świętymi ſą. 15 A jeſli ten co jeſt niewierny chce śię odłączyć/ niechże śię odłączy. Abowiem nie jeſt niewolnikiem brát ábo śioſtrá w tákowych *rzeczách*: álec ku pokojowi nas Bog powo- 16 łał. Abowiem co ty wieſz żono/ jeſli pozyſkaſz mężá? Abo co ty wieſz mężu/ pozyſkaſzli żonę?

17 JEdnák jáko káżdemu udźielił Bog/ jáko káżdego powołał PAn/ ták niech poſtępuje. A tákći we wſzyſtkich Zborách ſtánowię. 18 Obrzezánym kto powołány jeſt? niechaj nie wprowadza *ná śię nieobrzezki*. A w nieobrzezce jeſt kto powołány? Niech śię nie obrzezuje. 19 Obrzezká nic e nie jeſt/ tákże nieobrzezká nic nie jeſt: ále záchowywánie przykazań Bożych. 20 Káżdy w tym powołániu/ w ktorym f powołány jeſt/ niech zoſtawa. 21 Jeſteś powołány niewolnikiem/ niedbayże *ná to*: ále jeſli też możeſz być wolnym/ ráczey *wolnośći* używay. 22 Abowiem kto w PAnu powołány jeſt niewolnikiem/ wolny jeſt w PAnu: tákże też kto jeſt powołány wolnym/ niewolnikiem jeſt Chryſtuſowym. 23 Drogośćie g kupieni; nie bądźćie niewolnikámi ludzkimi.

Káżdy

h Efez. 5. 30.
i 1 Moj. 2. 24. Mátt. 19. 5. Márk. 10. 8. Efez. 5. 31.
k 1 Kor. 3. 16. 2 Kor. 6. 16. Zyd. 3. 6. 1 Piotr 1.9.11
l Dźiej. 20. 18. 1 Kor. 7. 23. 1 Piotr 1. 19.
a 1 Piotr 3. 7.
b Joel. 2. 16.
c 1 Tym. 5. 14.
d Málach. 2. 16. Mátt. 5. 32. y 19. 9. Márk. 10. 11. Luk. 16. 18. Efez. 5. 31.
e Gál. 5. 6.
f Efez. 4. 1. Filip. 1. 27. Koloſ. 1. 10. 1 Teſ. 2. 12.
g 1 Kor. 6. 20. 1 Piotr 1. 19.

24 Káżdy tedy jákim jest powołány/ bráćia/ tákim niechaj zostawa przed Bogiem.

25 A O Pánnách rozkazánia PAńskiego nie mam: wszákże rádę dawam jáko ten, ktoremu PAN z miłośierdźia swego dał/ áby był wiernym. 26 ♣ Mniemam tedy/ że to jest rzecz dobra dla nástępującey potrzeby: że jest rzecz dobra/ człowiekowi ták być. 27 ♣ Przywiązałeś śie do żony: nie szukayże rozwiązánia: rozwiązányś od żony? nie szukayże żony. 28 ♣ A jesliby ś śie ożenił/ nie zgrzeszyłeś: jesliby też Pánná szłá zá mąż/ nie zgrzeszyłá. Wszákże utrapienie h w ćiele tákowi mieć będą: lecz ja was szánuję. 29 ♣ A toć mowię bráćia/ ponieważ czás potomny ukrocony i jest: áby y ći ktorzy żony máją/ byli/ jákoby ich nie mieli. 30 ♣ A ktorzy płáczą/ jákoby nie płákáli: á ktorzy śię rádują/ jákoby śię nie rádowáli: á ktorzy kupują/ jákoby nie trzymáli. 31 ♣ A ktorzy używáją tego świátá/ jákoby źle nie używáli: bo przemija k kształt tego świátá. 32 ♣ A chcę ábyśćie wy byli bez l kłopotu. Bo kto nie ma m żony/ stára śię o rzeczy PAńskie/ jákoby śię podobał PAnu. 33 ♣ Ale kto śię ożenił/ stára śię o *rzeczy* tego świátá/ jákoby śię podobał żenie. 34 ♣ Jest rozność miedzy mężátką y panną: Ktora nie szłá zá mąż/ stára śię o *rzeczy* PAńskie/ áby byłá świętą y ćiáłem y duchem: ále ktora szłá zá mąż/ stára śię o rzeczy tego świátá/ jákoby śię podobáłá mężowi.

35 A Toć mowię ku dobremu wászemu: nie ábym śidło ná was wrzućił; ále ábyśćie słusznie y przystojnie *stáli przy* PAnu bez rozerwánia. 36 ♣ A jesli kto mniema/ że nie przystojnie sobie poczyna z pánną swoją/ gdyby z lat swojich wyszłá/ y do tegoby *jey* przyszło: co chce niechaj czyni/ nie grzeszy; niechże idźie zá mąż. 37 ♣ Ale kto státecznie postánowił w sercu *swym* potrzeby tego nie májąc/ lecz ma w mocy własną *swoją* wolą/ y to usádźił w sercu swym/ áby záchował pánnę swoję/ dobrze czyni. 38 ♣ A ták ten kto dawa zá mąż; dobrze czyni: ále ktory nie dawa zá mąż/ lepiey czyni. ♣ 39 Żoná zwiazána n jest Zakonem/ poki żywie mąż jey: á jesliby umárł mąż jey/ wolna jest/ áby szłá zá kogo chce; tylko w PAnu. 40 ♣ Ale szczęśliwsza jest/ jesliby ták zostáłá według rády mojey. ♣ A mniemam że y ja mam Duchá o Bożego.

ROZDZIAŁ VIII.

Od tąd áż do końcá dźiesiątego rozdźiału upomina, áby śię od nieczystych báłwáńskich pokármow Koryntczykowie wstrzymawáli. 8. Złe używánie wolnośći Chrześćiáńskiey náprawuje. 9. I áby wiádomość y wolność nászá miłośćią miárkowána byłá, uczy.

1 A O *rzeczách* ktore báłwánom ofiárowáne bywáją wiemy/ iż wszyscy umiejętność mamy. Umiejętność nádyma/ ále miłość buduje. 2 ♣ A jesli kto mniema żeby co umiał/ jeszcze nic nie umie/ ták jákoby miał umieć. 3 ♣ Lecz jesli kto miłuje Bogá/ ten jest wyuczony od niego. 4 ♣ A przetoż o pokármiech ktore bywáją báłwánom ofiárowáne/ wiemy iż a báłwan ná świećie nic nie jest; á iż niemász żadnego inszego b Bogá/ tylko jeden: 5 ♣ Bo choć są/ ktorzy bogámi názywáni bywáją y ná niebie y ná źiemi: (jákoż jest wiele bogow y wiele pánow.) 6 ♣ Ale my mamy c jednego Bogá Ojcá/ z ktorego wszystko/ á my w nim; y jednego d PAná JEzusá CHrystusá/ przez ktorego wszystko/ á my przezeń. 7 ♣ Ale nie we wszystkich *jest* tá umiejętność. Abowiem niektorzy e sumnienie májąc dla báłwáná áż do tąd/ jedzą jáko *rzecz* báłwánom ofiárowáną; á sumnienie ich będąc mdłe/ pokalane bywa. 8 ♣ Aleć nas pokarm nie záleca Bogu: Bo choćbyśmy jedli/ nic nam nie przybywa; á choćbyśmy y nie jedli/ nic nam nie ubywa. 9 ♣ Jednák f baczćie/ áby snadź tá wolność wászá nie byłá mdłym ku zgorszeniu. 10 ♣ Abowiem jesliby kto ujrzał ćiebie ktory masz umiejętność/ w báłwochwálni śiedzącego zá stołem? sumnienie onego ktory jest mdły/ nie będźieże pobudzone ku jedzeniu *rzeczy* báłwánom ofiáro-

h 1 Mojż. 3. 16. 17. i Job. 7. 1. y 9.25. y 14.1. Psalm 03. 15. k Ezái. 40. 6. 1 Piotr 1. 24. 1 Janá 2. 17. Jákub 1. 10. y 4.14. l Luká. 12. 15. m 1 Tym. 5. 5.

n Rzym. 7. 2. o 1 Tess. 4. 8. a 1 Kor. 10. 19. b 5 Mojż. 4. 35. y 32.39. Márk. 12. 31. c 5 Mojż. 6. 4. Efez. 4. 6. d Janá. 13. 13. 1 Kor. 12. 3. e 1 Kor. 10. 28. f Gálát. 5. 13.

11 wánych? Y zginie dla oney twojey g umiejętnośći brát mdły/ zá ktoregoć Chrystus umárł. 12 A grzesząc ták przećiwko bráći y mdłe ich sumnienie obrażájąc/ grzeszyćie przećiwko Chrystusowi. 13 Przeto/ jeśli pokarm gorszy brátá h mego/ nie będę jadł mięsá ná wieki/ ábym brátá mego nie zgorszył.

g Rzym 14.15. h Rzym 14.21.

ROZDZIAŁ IX.

Pokázuje jáko wolnośći Chrześćiáńskiey záżywájąc. 15. dobrowolnie śię wstrzymawał. 18. 22. żeby kogo w rzeczách śrzednich nie zgorszył. 24. A nász żywot do záwodu przyrownywa.

1 Izalim nie jest Apostołem? Izalim nie jest wolnym? Izalim Jezusá Chrystusá PAná a nászego nie widźiał? Izali wy nie jesteśćie praca b moja w PAnu? 2 Choćbym innym nie był Apostołem/ álem wam jest: ábowiem pieczęćią Apostolstwá mego wy jesteśćie w PAnu. 3 Tać jest obroná mojá przećiwko tym ktorzy mię sądzą. 4 Izali nie mamy wolnośći jeść y pić? 5 Izali nie mamy wolnośći wodźić z sobą śiostry żony/ jáko y drudzy Apostołowie y bráćia PAńscy/ y Cefás? 6 Izali ja tylko y Bárnábasz nie mamy wolnośći/ ábyśmy nie prácowáli? 7 Ktoż kiedy służy żołnierską swoim kosztem? Ktoż sádźi winnicę/ á owocu jey nie pożywa? 8 Abo ktoż trzodę páśie/ á mleká trzody nie pożywa? Izali to obyczájem ludzkim mowię? Izali y zakon tegoż nie mowi? 9 Abowiem w Zakonie Mojżeszowym nápisano; Nie záwiążesz c gęby wołowi młocącemu: Izali śię Bog o woły stára? 10 Czyli zgołá dla nas to mowi? Abowiem dlá nas to nápisano; Gdyż w nádźiejey ma oráć ten co orze: á kto młoći w nádźiejey/ nádźieje swojey ma być uczesnikiem. 11 Ponieważeśmy my wam duchowne dobrá d śiali/ wielkaż to gdybyśmy wásze ćielesne żęli? 12 Jeśli żi inszy tey wolnośći nád wámi używáją/ czemu nie ráczey my? A wszákżeśmy tey wolnośći e nie używáli/ ále wszystko znaszamy/ ábyśmy jákiego szkodu Ewángeliey Chrystusowey

a Dźiej. 22.17. 1 Kor. 15. 8. b 1 Kor. 4. 15. c 5 Moj 25. 4. 1 Tym. 5. 18. d Rzym 15.23. e Dźiej. 20.33. 2 Kor. 11.7.8 y 12.13 1 Tess. 2. 9.

nie uczynili. 13 Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy około rzeczy świętych prácują/ z świętych rzeczy f jadáją/ á ktorzy ołtarzá pilnują/ spolnączęśćkę z ołtarzem máją. 14 Ták też PAn postánowił tym g ktorzy Ewángelią opowiádáją/ áby z Ewángeliey żyli. 15 Alem ja nic z tych rzeczy nie używał.

f 5 Moj 18. 1. g Mátt 10.10.

Y Nie pisałem tego/ áby śię ták przy mnie dźiało: bo mnie dáleko lepiey umrzeć/ niżby kto przechwalánie moje miał prożnym uczynić. 16 Bo jeśli Ewángelią opowiádam/ nie mam śię czym chlubić; gdyż tá powinność ná mnie leży? A biádá mnie jeślibym Ewángeliey nie opowiádał. 17 Abowiem jeśli to dobrowolnie czynię/ mam zapłátę: jeśli poniewolnie/ száfárstwá mi powierzono. 18 Jákaż tedy mam zapłátę? Abym Ewángelią opowiádájąc/ bez nákłádu wystáwił Ewángelią Chrystusowę/ ná to żebym źle nie używał wolnośći mojey przy Ewángeliey. 19 Abowiem będąc wolnym od wszystkich/ sámegom śiebie uczynił niewolnikiem wszystkim/ ábym ich więcey pozyskał. 20 Y stałem śię Żydom jáko Żyd/ ábym Żydy pozyskał: á tym ktorzy są pod zakonem/ jákobym był pod zakonem/ ábym te ktorzy są pod zakonem pozyskał: 21 Tym ktorzy są bez zakonu/ jákobym był bez zákonu/ (nie będąc bez zakonu Bogu/ ále będąc pod zakonem Chrystusowi) ábym pozyskał te ktorzy są bez zakonu: 22 Stałem h śię mdłym jáko mdły/ ábym mdłe pozyskał. Wszystkim stałem śię wszystko/ ábym przećie niektore zbáwił. 23 A to czynię dla Ewángeliey/ ábym śię jey stał uczesnikiem.

h Rzym 15. 1. Gálát 6. 1.

24 Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy w zawod bieżą/ wszyscy wprawdźie bieżą/ lecz jeden zákład bierze? Tákże biegajćie/ ábyśćie otrzymáli. 25 A káżdy ktory i śię potyka/ we wszystkim śię powściąga: oni wprawdźie áby wźięli koronę skáźitelną/ ále my k nieskáźitelną. 26 Ja tedy ták bieżę/ nie jáko ná niepewną; ták szermuję/ nie jáko wiátr bijąc. 27 Ale karzę ćiáło moie/ y w niewolą

LEkc. N. Stá rego zapustu. i 2 Tym. 2. 4. k 2 Tym. 4. 8. Jákub 1. 12.

podbijam; Abym snadź inszym każąc, sam nie był odrzucony.

ROZDZIAŁ X.

Przykładem Żydow, ktorzy świętości y zadatki łaski Bożey jako y my mieli. 6. wspomina abyśmy się złych pożądliwości strzegli. 9. CHrystusa nie kusili, chcemyli ujść karania ktore one potkało. 14. A iżby stołu Chrystusowego uczestnicy, z szatanem się nie kumali. 24. Y w rzeczach wolnych nikomu zgorszenia nie dawali.

1 A Nie chcę abyście nie mieli wiedzieć bracia, iż a Ojcowie naszy wszyscy pod obłokiem byli, y 2 wszyscy przez b morze przeszli: Y wszyscy w Mojżeszá ochrzczeni są w 3 obłoku y w morzu. Y wszyscy tenże 4 pokarm c duchowny jedli: Y wszyscy tenże napoj d duchowny pili. Abowiem e pili z opoki duchowney ktora za nimi szła: a ta opoka była Chrystus. *

5 Lecz wietszey części z nich nie upodobał sobie Bog. Abowiem polegli f na puszczy.

6 A Te rzeczy stały się nam za wzor na to, abyśmy złych rzeczy nie pożądali, jako y oni g pożądali. 7 Nie bądźcież tedy bałwochwalcami, jako niektorzy z nich, tak jako napisano; Siadł h lud aby jadł y pił, y wstali grać. 8 Ani się dopuszczajmy wszeteczeństwa, jako się i niektorzy z nich wszeteczeństwa dopuszczali: y padło k ich jednego dnia dwadzieścia y trzy tysiące. 9 Ani kuśmy CHrystusa, jako niektorzy l z nich kusili, y od wężow poginęli. 10 Ani szemrzycie, jako m niektorzy z nich szemrali, y poginęli od tego ktory wytraca. 11 A te wszystkie rzeczy przydały się im za wzor, a napisane są dla napomnienia naszego, na ktore koniec świata przyszedł. 12 A tak kto mniema że stoi, niechże patrza, aby nie upadł. 13 Pokuszenie się was nie jęło, tylko n ludzkie: ale wierny jest o Bog, ktory nie dopuści, abyście byli kuszeni nad możność wászę, ale uczyni z pokuszeniem y wyście, abyście wynośić mogli. *

14 P Rzetoż namilszy moji, uciekajcie przed bałwochwalstwem. 15 Jako mądrym mowię; rozsądźcież wy co mowię. 16 Kielich błogosławienia ktory błogosławiemy, izali nie jest społeczność krwie CHrystusowey? Chleb ktory łamiemy, izali nie jest społeczność ciała CHrystusowego? 17 Abowiem jednym chlebem, jednym ciałem wiele nas jest; bo wszyscy chleba jednego jesteśmy uczestnikami. 18 Pojrzycie na Izraela *ktory jest* według ciała: Izaż ci ktorzy jedzą ofiary, nie są uczestnikami Ołtarza? 19 Coż tedy mowię? Żeby bałwan p miał być czym, a iżby to co bywa bałwanom ofiarowano miało czym być? 20 Owszem *powiadam*; Iż to co Poganie ofiarują, dyabłom q ofiarują a nie Bogu: A nie chciałbym, abyście byli uczestnikami dyabłow. 21 Nie możecie pić kielicha PAńskiego, y kielicha dyabelskiego: nie możecie być uczestnikami stołu PAńskiego y stołu dyabelskiego. 22 Y mamyż draźnić PAna? Izaliśmy mocniejszy niżeli on?

23 W Szystko r mi wolno, ale nie wszystko pożyteczno. Wszystko mi wolno, ale nie wszystko buduje. 24 Nikt niechaj nie szuka *tego* co jest jego, ale każdy co jest bliźniego. 25 Cokolwiek w jatkach przedawają, jedzcie; nic nie pytając dla sumnienia. 26 Abowiem PAńska s jest ziemia, y napełnienie jey. 27 A jeśliby was kto zaprosił z niewiernych, a chcecie iść: wszystko co przed was położą, jedzcie; nic nie pytając dla sumnienia. 28 Ale jeśliby wam kto rzekł; To jest bałwanom ofiarowane: Nie jedzcie dla onego ktory to oznajmił, y dla sumnienia. Abowiem PAńska jest ziemia, y napełnienie jey. 29 A powiadam *dla* t sumnienia, nie twe°, ale onego drugiego. Bo przeczże wolność moja ma być osądzona od cudze° sumnienia? 30 A ponieważ u ja z dziękowaniem pożywam, czemuż o to mam być bluźniony, za co ja dziękuję? 31 Przetoż x lub jecie, lub pijecie, lub cokolwiek czynicie, wszystko ku chwale Bożey czyńcie. 32 Nie bądźcie y obrażeniem, y Żydom, y Grekom, y

a 2 Moj. 13.21. 4 Moj. 9. 18. 5 Moj. 1. 33. Psalm 78.14. y 105. 39. b 2 Moj 14.22. c 2 Moj 16.14. 15. d 4 Moj. 24.11. Psalm 78.15. e 2 Moj 17. 6. f 4 Moj. 14.35. y 26. 65. LEK. ná N. IX. po S. Trojcy. g 4 Moj. 11.14. Psalm 106. 14. h 2 Moj 32. 6. i 4 Moj 25.1.4 5.6.7. k 2 Moj 32.27. l 4 Moj 21. 6. Mądr. 16. 5. Psalm 106. 14. m 4 Moj. 14.36. n Żyd. 11. 4.

o 1 Kor. 2. 9. 1 Tess. 5. 24. p 1 Kor. 8. 4. q 5 Moj. 32.17. Psalm 106. 37. r 1 Kor 6. 12. s 2 Moj. 19.5. 5 Moj. 10.14. Psalm 24. 1. y 50.12 Jerem. 22. 5. t 1 Kor. 8. 7. u Dziej. 27.35. Rzym 14. 6. x Kolos. 3. 17. y Rzym 14.13. 2 Kor. 6. 4.

33 Zborowi Bożemu. ✤ Jáko y ja we wszystkim śie wszystkim podobam; nie szukájąc w tym swego pożytku/ ále wielu ich/ áby byli zbáwieni.

ROZDZIAL XI.

Uczy áby śie we zborze mężczyzná y białe głowy przystoinie á uczćiwie záchowáli. 16. Zátym lekkomyślność przy używániu Wieczerzy PAńskiey. 21. y bieśiady przy niey gromi. 23. A one do ustáwy Chrystusowey. 33. y do porządku dobrego prowádźi.

1 Bądźćie náśládowcámi a mojimi/ jákom y ja Chrystusow. 2 ✤ A chwalę was bráćia/ iż pámiętaćie wszystkie moje *náuki*, á jákom wam podał/ podánia trzymaćie. ✤ 3 A chcę ábyśćie wiedźieli/ iż káżdego mężá głową jest b Chrystus/ á głową niewiásty mąż/ á głową 4 Chrystusowa Bog. ✤ Káżdy mąż gdyż śie modli ábo prorokuje z przykrytą głową/ szpeći głowę swoję. ✤ 5 Y káżda niewiástá gdy śie modli ábo prorokuje nie nákrywszy głowy swojey/ szpeći głowę swoję: boć to jedno/ á toż jest jákoby ogolona byłá. 6 ✤ Abowiem jeśli śie nie nákrywa niewiástá/ niechże śie tez strzyże. ✤ A jeśli szpetna rzecz jest niewieśćie strzydz śie ábo golić/ 7 niechże śie nákrywa. ✤ Abowiem mąż nie ma nákrywáć głowy; gdyż jest c wyobrażeniem y chwałą Bożą; ále niewiástá jest chwałą mężowa. 8 ✤ Bo mąż nie jest z niewiásty/ 9 ále niewiástá z mężá. ✤ Abowiem mąż nie jest stworzony d dla niewiásty/ ále niewiástá dla mężá. 10 ✤ A przetoż niewiástá powinna mieć władzą e ná głowie/ dla Anjołow. ✤ 11 A wszákże mąż nie jest bez niewiásty/ áni niewiástá nie *jest* bez mężá w 12 PAnu: ✤ Abowiem jáko niewiástá z mężá jest/ ták tez mąż przez niewiástę; jednák wszystkie rzeczy są z 13 Bogá. ✤ Sámi u śiebie rozsądźćie/ przystoiłli niewieśćie bez nákryćia modlić śie Bogu. 14 ✤ Azaż was y sámo przyrodzenie nie uczy/ iż mężowi/ gdyby włosy zápuszczał/ jest mu 15 ku zelżywośći. ✤ Ale niewiástá jeśli zápuszcza włosy/ jest jey ku poczćiwośći; przetoż iż jey włosy dáne są zá 16 przykryćie. ✤ A jesliby śie kto zdał być swarliwym; my tákiego obyczáju nie mamy/ áni Zbory Boże.

17 A To opowiádájąc/ nie chwalę/ że śie nie ku lepszemu ále ku 18 gorszemu zchodźićie. ✤ Abowiem naprzod gdy śie wy zchodźićie we Zborze/ słyszę iż rozerwánia bywáją miedzy wámi; y poniekąd wierzę. 19 ✤ Boć muszą być f kácerstwá miedzy wámi/ áby ći ktorzy są doświadczeni/ byli jáwnymi miedzy 20 wámi. ✤ Gdy śie wy tedy wespoł zchodźićie/ nie jest to używáć Wieczerzy PAńskiey. ✤ 21 Abowiem káżdy wieczerzą swoję pierwey zjada/ y jeden łáknie/ á drugi jest pijány. ✤ 22 Azaż domow nie maćie do jedzenia y do picia? Abo Zborem Bożym gárdźićie/ y záwstydzaćie te ktorzy nie máją? Coż wam rzekę? Pochwalęż was? W tym nie chwalę.

23 ABowiem jam wźiął g od PAná com tez wam podał: Iż PAN JEzus tey nocy ktorey był h wydan/ 24 wźiął chleb: ✤ A podźiękowawszy złamał/ y rzekł: Bierzćie/ jedźćie: To jest ćiáło moje ktore zá was bywa łamáne: to czyńćie ná 25 pámiątkę moję. ✤ Tákże y kielich gdy było po wieczerzy/ mowiąc: Ten kielich jest nowy Testáment we krwi mojey: to czyńćie/ ile kroć pić będźiećie ná pámiątkę moję. 26 ✤ Abowiem ile kroć byśćie jedli ten chleb/ y ten kielich byśćie pili/ śmierć PAńską 27 opowiádajćie/ áżby przyszedł. ✤ A ták ktoby jadł ten chleb ábo pił ten kielich PAński niegodnie/ będźie winien ćiáłá y krwie PAńskiey. ✤ 28 Niechże tedy człowiek sámego śiebie i doświadczy/ á ták niech je z chlebá *tego*, y z kielichá tego niechaj 29 pije. ✤ Abowiem kto je y pije niegodnie/ sąd sobie sámemu je y pije/ nie rozsądzájąc ćiáłá PAńskiego. ✤ 30 Dla tego miedzy wámi wiele jest słábych y chorych/ y nie máło ich 31 zásnęło. ✤ Bo gdybyśmy śie sámi rozsądzáli/ nie bylibyśmy sądzeni. ✤ 32 Lecz gdy sądzeni bywamy/ od PAná bywamy ćwiczeni/ ábyśmy z świátem nie byli potępieni. *

33 A Ták bráćia moji/ gdy śie zchodźićie ku jedzeniu/ oczekawajćie

ćie

a 1 Kor. 4. 16. Filip. 3. 17. 1 Tess. 1. 6. 2 Tess. 3. 9.
b Efes. 5. 23.
c 1 Moj. 1. 26. y 5. 1. y 9. 6. Mądr. 2. 23. Efes. 2. 24. Kolos. 3. 10.
d 1 Moj. 2. 18.
e T. Nákryćia, znák władzy mężowey nád sobą.
f 1 Jan. 2. 19.
LE[illegible] Wielki czwartek.
g Galat. 1. 11.
h Mat. 26. 26. Mark. 14. 22. Luk. 22. 17.
i 2 Kor. 13. 5.

34 ćie jedni drugich. ✤ A jeśli kto łáknie niechże je domá; ábyśćie śię ná sąd nie zchodźili. ✤ A inne *rzeczy* gdy przyjdę/ postánowię.

ROZDZIAŁ XII.

Jáko rozne dáry duchowne. 7. ku spolnemu budowániu. 12. y zgodźie w jednym ćiele Chrystusowym, śćiągáć śię máją. 14. W podobieństwie członkow ćiáłá człowieczego. 28. Zátym rozne urzędy ktore są w Kośćiele Bożym, wypisuje.

1 A O duchownych *dárzech*, bráćia/ nie chcę ábyśćie wiedźieć nie mieli. 2 ✤ Wiećie iż gdyśćie Pogány byli/ do báłwánow niemych/ jáko was wodzono/ *dáliśćie śię* prowádźić. 3 ✤ Przetoż oznájmuję wam/ iż nikt przez Duchá a Bożego mowiąc/ nie rzecze Jezusá być przeklęctwem: y nikt nie może názwáć JEzusá b PAnem/ tylko przez Duchá Swiętego. 4 ✤ A rozne ć są c dáry/ ále tenże Duch. 5 ✤ Y rozne są posługi/ ále tenże PAn. 6 ✤ Y rozne są spráwy/ ále tenże Bog ktory spráwuje wszystko we wszystkich. 7 ✤ A káżdemu bywa dáne objáwienie duchá ku pożytkowi. 8 ✤ Abowiem jednemu przez Duchá bywa dána mowá mądrośći; á drugiemu mowá umiejętnośći/ przez tegoż Duchá: 9 ✤ A drugiemu wiárá w tymże Duchu: á drugiemu dar uzdrawiania/ w tymże Duchu: á drugiemu czynienie cudow: á drugiemu proroctwo: á drugiemu rozeznánie duchow: 10 ✤ A drugiemu rozmáite języki: á drugiemu wykłádánie językow. 11 ✤ A to wszystko spráwuje d jeden á tenże Duch/ udźielájąc z osobná káżdemu jáko chce.

12 A Bowiem jáko ćiáło jedno jest/ á członkow e ma wiele; ále wszystkie członki ćiáłá jednego choć ich wiele jest są jednym ćiáłem: ták y Chrystus. 13 ✤ Abowiem przez jednego Duchá my wszyscy w jedno ćiáło jesteśmy ochrzczeni/ bądź Żydowie/ bądź Grekowie/ bądź niewolnicy/ bądź wolni: á wszyscy nápojeni jesteśmy jednym Duchem. 14 ✤ Abowiem ćiáło nie jest jednym członkiem/ ále wiela. 15 ✤ Jeśliby rzekłá nogá: Ponieważem nie jest ręką/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 16 ✤ A jeśliby rzekło ucho: ✤ Ponieważem nie jest okiem/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 17 ✤ Jeśliż wszystko ćiáło jest okiem/ gdźież słuch? *A* jeśliż wszystko słuchem/ gdźież powonienie? 18 ✤ Ale teraz Bog układł członki/ káżdy z nich z osobná w ćiele jáko chćiał. 19 ✤ A jeśliby wszystkie były jednym członkiem/ gdźieżby było ćiáło. 20 ✤ Ale teraz ácz jest wiele członkow/ lecz jedno jest ćiáło. 21 ✤ Niemoże tedy rzec oko ręce; Nie potrzebuję ćię: Abo zás głowá nogam; Nie potrzebuję was. 22 ✤ Y owszem dáleko więcey członki/ ktore śię zdádzą być námdlejsze w ćiele/ potrzebni są. 23 ✤ A ktore mamy zá naniepoczćiwsze w ćiele/ tym więtszą poczćiwość wyrządzamy; á niepoczćiwe *członki* násze/ obfitszą poczćiwość máją. 24 ✤ Bo poczćiwe *członki* násze *tego* nie potrzebują: lecz Bog ták umiárkował ćiáło/ dawszy *członkowi*, ktoremu *czći* nie dostawa/ obfitszą poczćiwość: 25 ✤ Aby nie było rozerwánia w ćiele; ále/ iżby jedne członki o drugich jednákiej stáránie miáły. 26 ✤ A przetoż jeśliże jeden członek ćierpi/ ćierpią z nim wszystkie członki: á jeśli bywa uczczony jeden członek/ rádują śię z nim wszystkie członki.

27 Lecz wy jesteśćie f ćiáłem Chrystusowym y członkámi káżdy z osobná. 28 ✤ A niektore Bog postánowił we zborze: naprzod g Apostoły/ potym Proroki/ po trzećie h Náuczyćiele; potym i cudotworce/ potym dáry uzdrawiánia/ pomocniki/ rządce/ rozmáitość językow. 29 ✤ Izali wszyscy *są* Apostołámi? Izali wszyscy Prorokámi? ✤ 30 Izali wszyscy Náuczyćielámi? Izali wszyscy cudotworcámi? Izali wszyscy máją dáry uzdrawiánia? Izali wszyscy językámi mowią? Izali wszyscy tłumáczą? 31 ✤ Stárajćie śie usilnie o lepsze dáry. A *ja* wam jescze zacnieyszą drogę ukażę.

ROZDZIAŁ XIII.

Záleca miłość, bez ktorey by naząćniejsze dáry Boże, nie są pożyteczne 4. Pokázuje własnośći jey známienite.

Marginalia (left): 1 E. nd N. X. po 8. Trjcy — a Márk. 9. 39. — b Jan. 13. 13. 1 Kor. 8. 6. Filip. 2. 11. — c Rzym. 12. 6. — d Rzym. 12. 3. 1 Kor. 7. 7. — e Rzym. 12. 4. Efez. 4. 4.

Marginalia (right): f Efez. 1. 23 — g Efez. 4. 11 — h Dźie. 5. 1. — i G. Moc T. M cudo czynieni

nite. 10. Dla trwáłośći nád wßyſtkie inße cnoty jeſt zacnieyßa.

LE. *nád N. Zapuſtno*

1 Chocbym mowił jezykámi ludzkimi y Anjelſkimi/ á miłośćibym nie miał/ ſtałem śię *jáko* miedź brzákájąca ábo cymbał brzmiący.

2 ✠ Y chocbym miał proroctwo/ y wiedźiałbym wßyſtkie tájemnice/ y wßelką umiejetność: y chocbym miał wßyſtkę a wiárę/ ták żebym gory przenośił/ á miłośćibym nie miał/ nicem nie jeſt.

3 ✠ Y chocbym wynałożył ná żywność *ubogich* wßyſtkę májetność moję/ y chocbym wydał ćiáło moje ábym był ſpalony/ á miłośćibym nie miał/ nic mi *to* nie pomoże.

4 ✠ Miłość jeſt długo b ćierpliwa/ dobrotliwa jeſt: miłość nie záyrzy/ miłość nie jeſt rozpuſtna/ nie nádyma śię:

5 ✠ Nie czyni nic nieprzyſtojnego/ nie ßuka ſwojich c rzeczy/ nie jeſt porywczą *do gniewu*, nie myśli złego:

6 ✠ Nie ráduje śię z nieſpráwiedliwośći; 7 ále śię ráduje z prawdy: ✠ Wßyſtko okrywa/ wßyſtkiemu wierzy/ wßyſtkiego śię ſpodźiewa/ wßyſtko ćierpi.

8 ✠ Miłość nigdy nie uſtawa: Bo choć *ſą* proroctwá/ te zniśczeją? choć języki/ te uſtáną: choć umiejetność/ wniwecz śię obroći.

9 ✠ Abowiem po cześći znamy/ y po cześći prorokujemy.

10 ✠ Ale gdy przydźie to co jeſt doſkonáłego/ tedy to co jeſt pocześći/ zniśczeje.

11 ✠ Pokim był dźiećięćiem/ mowiłem jáko dźiećię/ rozumiałem jáko dźiećię/ rozmyślałem jáko dźiećię: lecz gdym śię ſtał mężem/ zániechałem rzeczy dźiećińſkich.

12 ✠ Abowiem teraz widźiemy d przez zwierćiádło/ *y niby* w gadce: ále ná on czás twarzą w twarz. Teraz poznawam po cześći; ále ná on czás poznam/ jákom y poznány jeſt.

13 ✠ A teraz zoſtawa wiárá/ nádźieją/ miłość/ te trzy rzeczy: lecz z nich nawiętßa jeſt miłość.*

a *Matt. 17. 20. y 21. 21. Márk. 11. 23.*

b *Przyp. 10. 12. 1 Piot. 4. 8.*

c *Filip. 2. 4. 21.*

d *2 Kor. 3. 18. y 5. 7.*

ROZDZIAŁ XIV.

Dáry w kośćiele Bożym jedne nád drugie wyżße y zacnieyße. 12. ktorych y ku wykłádániu piſm, y ku budowániu wßyſtkiego Kośćiołá Bożego używáć potrzebá. 34. Niewiáſtam śię we Zborze Páńſkim uczyć niegodźi.

1 Náśládujćie miłośći/ ſtárajćie śię uśilnie o dáry duchowne: lecz náwięcey ábyśćie prorokowáli.

2 ✠ Abowiem kto mowi jezykiem *obcym*, nie ludźiom mowi/ ále Bogu: Bo żaden nie ſłucha/ lecz *on* duchem mowi tájemnice.

3 ✠ Ale kto prorokuje/ mowi ludźiom a zbudowánie/ y nápominánie/ y pociechę.

4 ✠ Kto językiem *obcym* mowi/ ſámego śiebie buduje: ále kto prorokuje/ *ten* Zbor buduje.

5 ✠ A chćiałbym ábyśćie wy wßyſcy językámi mowili/ ále ráczey ábyśćie prorokowáli. Abowiem więtßy *jeſt* ten co prorokuje/ niż ten co językámi *obcymi* mowi; chybá żeby tłumáczył/ áby Zbor brał zbudowánie.

6 Teraz tedy brácia/ gdybym przyßedł do was językámi *obcymi* mowiąc/ coż wam pomogę/ jeślibym wam nie mowił ábo przez objáwienie/ ábo przez umiejetność ábo przez proroctwo/ ábo przez náukę.

7 ✠ Wßák *y rzeczy* nie żywe/ ktore dźwięk wydawáją jáko piśczałká ábo Cytrá: jeśliby roznego dźwięku nie wydawáły/ jákoż poznano będźie co ná piśczałce ábo co ná cytrze gráją?

8 ✠ Abowiem jeśliby trąbá niepewny głos dáłá/ ktoż śię do boju gotowáć będźie?

9 ✠ Tákże y wy/ jeślibyśćie językiem nie wydáli mowy dobrze zrozumiteliney/ jákoż będźie rozumiano co śię mowi? Abowiem będźiećie *tylko* ná wiátr mowić.

10 ✠ Ták wiele/ jáko ſłychawamy/ jeſt roznych głoſow ná świećie; ánie nie jeſt bez głoſu.

11 ✠ Jeślibym tedy nie znał mocy głoſu/ będę temu ktory mowi/ cudzoźiemcem: á ten co mowi/ będźie mi *tákże* cudzoźiemcem.

12 Tákże y wy poniewaś śię uśilnie ſtáraćie o dáry duchowne/ ßukajćie tego ábyśćie obfitowáli ku zbudowániu Zboru.

13 ✠ Dla tego kto mowi *obcym* językiem/ niech śię modli áby mogł tłumáczyć.

14 ✠ Bo jeślibym śię modlił *obcym* językiem/ modlić śię moj duch; ále rozum moj jeſt bez pożytku.

15 ✠ Coż tedy jeſt? Będę śię modlił duchem/ będę śię też

a *Luk. 24. 32. 2 Tym. 3. 16.*

modlił y wyrozumieniem. Będę śpiewał duchem/ będę też śpiewał y wyrozumieniem. 16 ✤ Bo jeśliby ś błogosławił duchem/ jakoż ten ktory jest z poczetu prostakow na twoje dziękowanie rzecze Amen? ponieważ nie wie co mowisz. 17 ✤ Bo choć ty wprawdzie dobrze dziękujesz/ ale się drugi nie buduje.

18 Dziękuję Bogu mojemu/ iż więcey niż wy wszyscy językami mowię. 19 ✤ A wszakże we Zborze wolę pięć słow zrozumitelnie przemowić/ abym y drugich nauczył/ niżeli dziesięć tysięcy słow językiem *obcym*. 20 ✤ Bracia/ nie bądźcie b dziećmi wyrozumieniem; ale bądźcie dziećmi c złością/ a wyrozumieniem/ dorosłymi bądźcie. 21 ✤ W zakonie napisano; Iż obcymi d językami/ y obcymi wargami mowić będę ludowi temu; a przecię mię y tak nie usłuchają/ mowi PAN. 22 ✤ Przetoż języki są za cud/ nie tym ktorzy wierzą/ ale niewiernym: a proroctwo nie niewiernym/ ale wierzącym. 23 ✤ Jeśliby się tedy wszystek Zbor na jedno miejsce zszedł/ a wszyscyby językami obcymi mowili/ a weszliby *tam* prostacy/ abo niewierni/ izali nie rzeką że szalejecie? 24 ✤ Ale jeśliby wszyscy prorokowali/ a wszedłby *ktory* niewierny abo prostak/ od wszystkich przekonany y od wszystkich sądzony bywa; 25 ✤ A tak skrytości serca jego bywają objawione: a on upadszy na oblicze/ pokłoni się Bogu/ wyznawając że Bog jest prawdziwie miedzy wami.

26 Coż tedy jest bracia? Gdy się e schodzicie/ każdy z was ma Psalm/ ma naukę/ ma język/ ma objawienie/ ma tłumaczenie; wszystko *to* niech się dzieje ku zbudowaniu. 27 ✤ Jeśli kto językiem mowi/ *niechto bądzie* po dwu/ abo nawięcey po trzech; y to na przemiany: a jeden niech tłumaczy. 28 ✤ A jeśliby tłumacza nie było/ niechże we Zborze milczy *ten ktory obcym językiem mowi*, a niech mowi sobie y Bogu. 29 ✤ Ale prorocy niech mowią dwa abo trzej/ a drudzy niech rozsądzają. 30 ✤ Jeśliby też inszemu siedzącemu *co* było objawiono/ on pierwszy niechaj milczy.

b Efez. 4. 14. c Matt. 18. 3. 1 Piotr. 2. 1. d 5 Moj. 28. 49. Ezai. 28. 11. Jerem. 5. 15. e Kolos. 3. 10.

31 ✤ Bo możecie wszyscy jeden po drugim prorokować/ aby się wszyscy uczyli/ y wszyscy pocieszeni byli. 32 ✤ Y duchowie prorokow/ są poddani Prorokom. 33 ✤ Abowiem Bog nie jest *powodem* nierządu/ ale pokoju; jako y we wszystkich Zborach świętych.

34 Niewiasty wasze niech milczą we Zborach: abowiem nie pozwolono im aby mowiły/ ale aby f poddanymi były; jako y zakon g mowi. 35 ✤ A jeśli się czego nauczyć chcą/ niechże doma mężow swojich pytają: ponieważ sromota niewiastam we Zborze mowić. 36 ✤ Izali od was słowo Boże wyszło? Izali tylko do was samych przyszło? 37 ✤ Jeśli kto zda się być Prorokiem abo duchownym/ niech uzna iż te rzeczy ktore wam piszę/ są PAŃskim rozkazaniem. 38 ✤ A jeśli kto nie wie/ niechajże nie wie. 39 ✤ A tak bracia/ starajcie się usilnie *oto* abyście prorokowali: a językami *obcymi* mowić nie zabraniajcie. 40 ✤ Wszystko się niechaj dzieje przystojnie y porządnie.

f Efez. 5. 24. Kolos. 3. 18. 1 Tym. 2. 11. 12. Tytus. 2. 5. 1 Piotr. 3. 1. g 1 Moj. 3. 16.

ROZDZIAŁ XV.

Dowodzi, że jako CHrystus PAN mocą swoją zmartwychwstał. 11. *Taky my mocą jego wzbudzeni będziemy.* 35. *Sposob zmartwychwstania* 41. *Rożność tych co powstaną.* 51. *Przemienienie żywych.* 53. *Ciał zmartwychwstanie.*

LEKCYA NA N. XI. po S. Trojcy.

1 Oznamuję wam/ bracia/ Ewangelią ktoram a wam opowiedział/ ktoraście też przyjęli/ y w ktorey stoicie. 2 ✤ Przez ktorą b też zbawienia dostępujecie; jeśli pamiętacie/ jakim sposobem opowiedziałem wam/ chyba jeśliście prożno uwierzyli. 3 ✤ Abowiem naprzod podałem wam/ com też wziął: Iż CHrystus c umarł za grzechy nasze według pism. 4 ✤ A iż był d pogrzebiony/ a iż zmartwychwstał dnia trzeciego/ według pism. 5 ✤ A iż widziany jest od e Cefasa/ potym od onych f dwunaści. 6 ✤ Potym widziany jest więcey niż od pięci set braci oraz: z ktorych wiele ich zostawa aż do tąd; a niektorzy też zasnęli. 7 ✤ Potym jest widziany od Jakuba/ potym od wszystkich g Apostołow. 8 ✤ A

a Gal. 1. 11. b Rzy. 1. 16. c Psal. 22. 1. Ezai. 53. 5. d Jona. 2. 1. e Luk. 24. 34. f Matt. 28. 16. g Jana. 20. 26.

ná ostátek po wszystkich ukazał się y mnie/ jáko poronionemu płodowi. 9 Bom ja jest namniejszy h z Apostołow/ ktorym nie jest godźien/ ábym był zwány Apostołem; przeto/ żem Prześládował Zbor Boży. 10 Lecz łáską Bożą jestem i tym/ czymem jest: á łáská jego przećiwko mnie dáremna nie byłá/ álem obficiey niż oni wszyscy prácowáł: wszákże nie ja/ ále łáská Boża ktora jest ze mną.*

11 PRzetoż y ja/ y oni/ ták każemy y tákeśćie uwierzyli. 12 A ponieważ się o CHrystuśie każe/ iż zmartwych wzbudzony jest; jákoż mowią niektorzy miedzy wámi/ iż zmartwychwstánia niemasz; 13 Bo jeśliż zmartwychwstánia niemász/ tedyć y CHrystus nie jest wzbudzony. 14 A jeśliż CHrystus nie jest wzbudzony/ tedyć dáremne kazánie násze/ dáremna też y wiárá wászá. 15 Y bylibyśmy też ználeźieni fałszywymi świadkámi Bożymi/ iżeśmy świadczyli o Bogu/ że CHrystusá k wzbudźił: ktorego nie wzbudźił/ jeśliże umárli nie bywáją wzbudzeni. 16 Abowiem jeśliż umárli nie bywáją wzbudzeni/ y CHrystus nie jest wzbudzony. 17 A jeśli CHrystus nie jest wzbudzony/ dáremna jest wiárá wászá/ y jeszcześćie w grzechách wászych. 18 Zátym y ći poginęli/ ktorzy záśnęli w CHrystuśie. 19 Bo jeśli tylko w tym żywoćie w CHrystuśie nádźieję mamy/ nád wszystkie ludźie jesteśmy nanędzniejszymi. 20 Lecz teraz CHrystus z martwych wzbudzony jest/ y stał się pierwiastkámi tych ktorzy l záśnęli. 21 Bo ponieważ przez człowieká śmierć/ przez człowieká też powstánie umárłych. 22 Abowiem jáko w Adámie wszyscy umieráją/ ták y w CHrystuśie wszyscy ożywieni będą. 23 Ale káżdy w swojim m rzędźie: CHrystus jáko pierwiastki/ á potym ći co są CHrystusowi/ w przyśćie jego. 24 A potym będźie koniec/ gdy odda krolestwo Bogu y Ojcu; gdy zniszczy wszelkie przełożeństwo/ y wszelką zwierzchność/ y moc. 25 Bo on muśi krolowáć/ pokiby nie położył wszystkich n nieprzyjaćioł pod nogi jego.

26 A ostátni nieprzyjaćiel ktory będźie zniszczony/ jest śmierć. 27 Bo wszystkie rzeczy poddał o pod nogi jego. A gdy mowi że mu wszystkie rzeczy poddáne są/ jáwna jest, iż oprocz tego/ ktory mu poddał wszystkie rzeczy. 28 A gdy mu wszystkie rzeczy poddáne będą/ tedyć też y sam Syn będźie poddány temu ktory mu poddał wszystkie rzeczy; áby był Bog wszystkim we wszystkich: 29 Bo ináczey coż uczynią ći ktorzy się chrzczą p zá umárłe? Jeśliż zgołá umárli nie bywáją wzbudzeni? Przeczże się chrzczą zá umárłe? 30 Przecz y my niebespieczeństwá podejmujemy káżdey godźiny? 31 Ná káżdy dźień umieram/ przez chwałę nászę ktorą mam w JEzuśie CHrystuśie PAnu nászym. 32 Jeśliżem się obyczájem ludzkim z bestyámi w Efeźie potykał/ coż mam zá pożytek jeśli umárli nie bywáją wzbudzeni? Jedzmy q y pijmy/ boć jutro pomrzemy. 33 Nie błądźćie; złe rozmowy psują dobre obyczáje. 34 Ocuććież się ku spráwiedliwośći/ á nie grzeszćie: ábowiem niektorzy nie máją znájomośći Bożey; ku záwstydzeniu wászemu mowię.

35 ALe rzecze kto: Jákoż wzbudzeni bywáją umárli/ y w jákim ćiele wychodzą? 36 O głupi! To co ty r śiejesz/ nie bywa ożywiono/ jeśliby nie umárło. 37 Y co śiejesz/ nie śiejesz ćiáłá ktore ma potym wyrość/ ále gołe źiárno/ jáko się tráfi ábo pszeniczne/ ábo jákiekolwiek inne. 38 Ale Bog dáje mu ćiáło jáko chce: á káżdemu naśieniu jego własne ćiáło. 39 Nie káżde ćiáło jest jednákim ćiáłem: ále insze jest ćiáło ludzkie/ á insze ćiáło bydlęce/ insze rybie/ á insze ptásze. 40 Y są ćiáłá niebieskie/ y ćiáłá ziemskie/ lecz insza jest chwałá ćiał niebieskich/ á insza ziemskich. 41 Insza chwałá słońcá/ á insza chwałá księżycá/ y insza chwałá gwiazd. Abowiem gwiazdá od gwiazdy rożna jest s w jásności. 42 Tákći będźie y powstánie umárłych. Bywa wśiane ćiáło w skáżitelności; á będźie wzbudzone w nieskáżitelności. 43 Bywa wśiane w

niesłá-

h Dźiej. 9. 4. Efez. 3. 8. 1 Tym. 1. 13. i Efez. 3. 7. k 1 Kor. 6. 14. l Dźiej. 26. 23. Kolos. 1. 18. Objáw. 1. 5. m 1 Tess. 4. 16. n Psalm 110. 1. 2. Mátt. 22. 44.

o Psalm 8. 7. Mátt. 21. 42. Zyd. 2. 8. p l. Nád umárłymi. q Esa. 22. 13. Mądr. 2. 6. Luk. 12. 19. r Jan 12. 24. s 6 wśiáne le.

niesławie ; á będźie wzbudzone w sławie. Bywa wśiane w słabośći ; będźie wzbudzone w mocy. Bywa wśiane ćiáło ćielesne ; będźie wzbudzone ćiáło duchowne. 44 Jest ćiáło ćielesne / jest też ćiáło duchowne. 45 Tákci też nápisano : Stał śie pierwszy człowiek t Adam w duszę żywą ; *ale* pośledni Adam w duchá ożywiájącego. 46 Wszákże nie jest pierwsze duchowne / ále ćielesne ; potym duchowne. 47 Pierwszy człowiek z źiemie / źiemski ; wtory człowiek *sam* Pan z niebá. 48 Jáki jest ten źiemski / tácy też y źiemscy ; á jáki jest niebieski / tácy też *będą* niebiescy. 49 A jákośmy nośili wyobráženie źiemskiego ; ták będźiemy nośili wyobráženie niebieskiego. 50 To jednák powiádam brácia / iż ćiáło y krew krolestwá Bożego odźiedźiczyć nie mogą ; áni skáźitelność nie odźiedźiczy nieskáźitelnośći.

51 Oto tájemnicę wam powiádam : Nie wszyscyć u zásniemy / ále wszyscy przemienieni będźiemy : 52 Bárzo prętko w oká mgnieniu / ná trąbę ostáteczną. Abowiem x zátrąbi ; á umárli wzbudzeni będą nieskáźitelni / á my będźiemy przemienieni. 53 Boć muśi to co jest skáźitelnego przyoblec nieskáźitelność : y co jest śmiertelnego / przyoblec nieśmiertelność. 54 A gdy to co jest skáźitelnego przyoblecze nieskáźitelność / y to co jest śmiertelnego przyoblecze nieśmiertelność / tedy śie wypełni ono słowo ktore nápisano ; Połkniona y jest śmierć w zwyćięstwie. 55 Gdźież *jest* o śmierći z bodźiec twoj ? Gdźież jest piekło zwyćięstwo twoje? 56 Lecz bodźiec śmierći *jest* grzech / á moc grzechu jest Zákon. 57 Ale *niech będźie* Bogu dźieká / ktory nam a dał zwyćięstwo przez PAná nászego JEzusá CHrystusá.

58 Ták brácia moji mili / bądźćie mocni / nieporuszeni / obfitujący w uczynku PAńskim záwsze ; wiedząc iż pracá wászá nie jest dáremna w PAnu.

Rozdział XVI.

Nápominá áby ná ubogie baczenie mieli. 5. Náwiedźić je obiecuje. 10. Tymoteuszá im zálecá. 13. Do státecznośći ich. 15. y poważánia sobie sług Bożych upominá. 22. Do miłośći Chrystuszá PAná prowádźi.

1 A Około a zkłádánia ná święte / jákom postánowił we Zborách Gálátskich / ták też y wy czyńcie. 2 Káżdego pierwszego dniá w tegodniu / káżdy z was niech odkłada u śiebie / zbieráiąc według tego jáko mu śie powodźi : áby nie *dopiero* gdy przydę / zkłádánia czynione były. 3 A gdy przydę / ktorekolwiek uchwalićie przez listy / te poślę / áby odnieśli b dobrodźiejstwo wásze do Jeruzalem. 4 A jeśliby słuszna rzecz byłá żebym y ja szedł / wespołek ze mną pojdą.

5 A Przydę do was / gdy przejdę Mácedonią (bo pojdę przez Mácedonią.) 6 A podobno pomieszkam u was / ábo y przezimuję : ábyśćie wy mnie odprowádźili / kędykolwiek pojdę. 7 Abowiem nie chcę was teraz widźieć mijájąc : ále spodźiewam śie / iż pomieszkam z wámi czás niejáki / będźieli c PAn chćiał. 8 A izostánę w Efezie áż do Świątek. 9 Abowiem drzwi mi są otworzone wielkie y mocne ; y mam d wiele przećiwnikow.

10 Jeśliby tedy przyszedł Tymoteusz / pátrzćie áby bez bojáźni był miedzy wámi : bo dźieło PAńskie spráwuje / jáko y ja. 11 Przetoż niechaj go nikt lekce nie waży : ále odprowadźćie go w pokoju / áby przyszedł do mnie ; bo go czekam z bráćią.

12 A O bráćie Apollośie *wiedzcie*, żem go bárzo prośił áby szedł do was z bráćią : ále zgołá nie miał woli áby teraz szedł ; przydźie jednák gdy czás po temu mieć będźie.

13 Czujćież / stojćie w wierze / mężnie sobie poczynajćie / zmacniajćie śie. 14 Wszystkie rzeczy wásze niech *śię dźieją* w miłośći.

15 A Proszę was brácia / wiećie iż dom e Stefánow jest pierwiastkámi Acháiey / á iż sámi śiebie oddáli ná posługowánie świętym. 16 Abyśćie y wy poddáni byli tákowym / y káżdemu pomagájącemu y prá-

Marginal notes: t 1 Moj. 2. 7. — u 1 Tess. 4. 15. — x Mát. 24. 32. 1 Tess. 4. 16. — y Ezai. 25. 8. — z Ozeas. 13. 14. Zyd. 2. 13. — a 1 Jan. 5. 5. — a Rzym. 12. 13. — b G. Láska. — c Dźiej. 18. 21. 1 Kor. 4. 19. Jákub 4. 15. — d 1 Kor. 15. 32. — e 1 Kor. 1. 16.

f 2 Tym. 4. 19. g Rzym. 16. 16. 2 Kor. 13. 12. 1 Tess. 5. 26. 1 Piotr 3. 14.

17 prácującemu. A cieszę się z przyszćia Stefáná y Fortunatá/ y Achaiká; bo ci niedostátek wász nápełnili. 18 Ochłodźili bowiem duchá mego y wászego. Znajćież tedy tákowe.

19 Pozdrawiáją was zbory ktore są w Azyey. Pozdrawiáją wáś wielce w PAnu/ Akwilás y Pryscyllá/ ze zborem ktory jest w domu ich. 20 Pozdrawiáją was brácia wszyscy. Pozdrowćie jedni drugich w świętym pocáłowániu. 21 Pozdrowienie ręką moją Páwłową. 22 Jesliże kto nie miłuje Páná JEzusá Chrystusá/ niech bedźie przeklectwem/ *ktore zowią* Máránátá. 23 Łáská Páná JEzusá Chrystusá *niech bedźie* z wámi. 24 Miłość moiá *niech bedźie* z wámi wszystkimi w Chrystusie JEzusie/ Amen.

Pierwszy *list* do Koryntow pisány był z *miástá* Filippis/ przez Stefáná/ y Fortunatá/ y Achaiká/ y Tymoteuszá.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO KORYNTOW, WTORY.

Swięty Páweł w tym liśćie dla zmiekczenia pierwszego listu/ y dla sprawienia do śiebie dowierności/ y dla nápomnienia Koryntow do ich powinności/ dwie rzeczy im przedkłada. I. Sćiąga śię ná osobę jego. A tu śię oczyśćia z tego/ w czym go pomowili niprzyjaciele jego. Naprzod z strony żywotá swego/ że go nie máją mieć zá jákiego buntownika; choć go rozmáite utrapienia potykáły: áni zá kłamce/ poniewaz do nich według obietnice przyść nie mogł/ w rozd. 1. Druga/ Z strony Urzedu/ że go nie máją mieć zá Tyránná/ że grzesznika wyłączył; czego słuszne przyczyny ukázuje/ y z nowu śię zá nim do nich przyczynia: áni zá tego ktoryby słowo B. fałszował. A w tym usługuje im do dowierności śiebie od nich przyjęcia/ á záhánbienia fałszywych Apostołow; y rozmáite ućiechy utrapionym/ á zwłaszcza sługom Kośćiołá Bozego/ przedkłáda w rozd. 2. 3. 4. 5. II. Sćiąga śię ná osobę ich: U ktorych iż sobie dowierność zjednał/ to im przedkłada. 1. Nápomina ich do wykonywánia powinności zćiągájących śię ná sumnienie ich/ to jest/ áby sobie miłość od Bogá pokazána wielce poważáli; Potym grzechow wszelákich/ á miánowićie towárzystwá z báłwochwálcámi śię strzegli. Do tego/ do powinności bliźnim od nich należących/ miánowićie/ áby sługi B. do nich posłáne/ y onego sámego wdźiecznie przyjeli; przytym rozmáitych pozytkách płynących z Pokuty/ mowi. A náwet upomina/ áby ná ubogie/ jáłmużny záczęte wybieránie szczodrze wykonáli/ w rozd. 7. 8. 9. 2 Przymawia im; Naprzod o fałszywe Proroki/ iż śię w nich zákocháli/ á onego zniewazyli. Potym o to/ że śię rozmáitymi grzechámi zmázáli/ w rozd. 10. 11. 12. do w. 14. Przetoż obietnice im czyni swojim przyśćiu/ á z przegrożka do cnot S. ich pobudza/ y od grzechow przestrzega/ od 14. w. rozd. 12. áż do końcá listu; ktory pozdrowieniem y modlitwą zámyka.

ROZDZIAL I.

Po pozdrowieniu Koryntow. 8. O swojich im uciskách pisze. 12. Szczerość swoję w wykonywániu urzędu swego oświadcza. 15. Aczemu nie przyszedł do Koryntu jáko był obiecał, przyczyny wypisuje.

a 1 Kor. 1. 3. Galát 1. 3.

1 Páweł Apostoł JEzusá Chrystusá przez wolą Bozą/ y Tymoteusz brát/ Zborowi Bozemu/ ktory jest w Korynćie/ ze wszystkimi świętymi/ ktorzy są we wszystkiey Achajey. 2 Łáská *niech bedźie* wam a y pokoj/ od Bogá Ojcá nászego/ y PAná JEzusá Chrystusá.

Esa. 1. 1. 1 Piot. 1. 1.

3 Błogosłáwiony *niech bedźie* Bog y Oćiec PAná nászego JEzusá Chrystusá/ Oćiec miłośierdźia/ á Bog wszelkiey poćiechy: 4 Ktory nas ćieszy w káżdym ucisku nászym; ábyśmy y my ćieszyć mogli te ktorzy sa w jákimkolwiek ucisku

b Esa. 1. 3. 1 Piot. 1. 3. c 2 Kor. 7. 6.

ta, pociecha ktora my sámi pocieszeni bywamy od Bogá. 5 ✠ Gdyż jáko w nas obfituja utrapienia Chrystusowe / ták przez Chrystusá obfituje y pociechá nászá. 6 ✠ Bo choc bywamy uciśnieni / dla wászey to pociechy y zbáwienia / ktore śie spráwuje przez znoszenie tegoż utrapienia ktore y my cierpiemy : choc też pocieszeni bywamy / y to dla wászey pociechy y zbáwienia : á nádzieiá 7 nászá mocna jest o was. ✠ Poniewaz wiemy / iż jákośćie uczesnikámi utrapienia / ták y pociechy.

8 Abowiem nie chcemy / ábyśćie nie mieli wiedźieć / bráćia / o ucisku nászym / ktory nas potkał w Azyey / iżesmy nádbyt byli obćiążeni y nád możność / ták iżesmy byli poczeli wątpić y o żywoćie. 9 ✠ Owszem y sámi w sobie mieliśmy wyrok śmierći ; ábyśmy nie dufáli sámi w sobie / ále w Bogu ktory wzbudza 10 umárłe. ✠ Ktory z ták wielkiey śmierći wyrwał nas / y jeszcze wyrywa : w ktorym nádzieje mamy 11 iż y ná potym wyrwie. ✠ Zwłaszcza gdy śie też y wy pomożećie modlic d zá námi / áby zá ten dar ktory przez wiele osob e nam jest pokazány był / też od wiela osob dźięki czyniono zá nas. 12 ✠ Abowiem toć jest chlubá nászá / świádectwo sumnienia nászego / żesmy w prostoćie y w szczerośći Bożey / nie w ćielesney mądrośći / ále w łásce Bożey ná świećie obcowáli / á nawięcey miedzy 13 wámi. ✠ Abowiem nic inszego wam nie piszemy / tylko to co czytaćie / ábo też poznawaćie. A spodziewam śie iż też áż do końcá poznaćie. ✠ 14 Jákośćie też nas poználi po cząśći / żesmy chluba wászą / jáko f y wy nászą / w dźień PAná JEzusá. 15 ✠ Y z tąć ufnośćią chćiałem był iść do was napierwey / ábyśćie wtore dobrodźiejstwo odebráli : 16 ✠ Y przez was iść do Mácedoniey ; y záśie z Mácedoniey przyść do was / y od was być odprowádzony do Judskiey 17 ziemie. ✠ O tym tedy myśląc / izalim co lekkomyślnie uczynił? Abo to o czym myślę / izali według ćiáłá myślę / áby było u mnie / Ták 18 ták / y Nie nie? ✠ Alec wierny jest Bog / iż mowá nászá do was nie byłá 19 Ták y Nie. ✠ Abowiem Syn Boży JEzus Chrystus / ktory miedzy wámi przez nas jest opowiádány / to jest / przez mię y przez Sylwaná y przez Tymoteuszá / nie był Ták y 20 Nie ; ále Ták w nim było. ✠ Bo ile jest obietnic Bożych / w nim są Ták y w nim są Amen / ku chwále Bożey 21 przez nas. ✠ A ten ktory nas utwierdza g z wámi w Chrystusie / y ktory 22 nas pomázał / Bog jest. ✠ Ktory też zápieczętował nas / y dał zádátek Duchá w sercách nászych.

23 A Leć ja Bogá przyzywam h ná świádectwo ná duszę moję / iż szánując was do tądem nie przyszedł 24 do Koryntu. ✠ Nie iżbyśmy pánowáli nád wiárą i wászą / ále iżesmy pomocnikámi wesela wászego. Bo wiárą stoićie.

d Rzym. 15.30.
e 1 Kor. 1.15.
f Filip. 2.16. 1 Tess. 2.19.
g 2 Kor. 5.5.
h Rzym. 1.9. Filip. 1.8. 1 Tess. 2.10.
i 1 Piotr 5.3.

ROZDZIAŁ II.

Miłość swoję Koryntom záleci w tym, że do nich nie chćiał przyść z zásmuceniem. 6. Grzesznika wyłączonego pokutującego kazał im záśie przyjąć. 12. Szczerość swoję w opowiádániu Ewángeliey. 15. y pożytek náuki slug Bożych, w pięknym podobieństwie przedkłada.

1 A Postánowiłem to u śiebie / ábym znowu nie przyszedł z zásmuceniem do was. 2 ✠ Bo jeslibym ja was zásmućił / y ktoż jest coby mię rozweselił / jedno ten ktory jest przez mię zásmucony? 3 ✠ A tomći wam nápisał / ábym przyszedszy nie miał smętku z tych / z ktorychbym śie miał weselić ; ponieważ ufam o was wszystkich / że rádość moję wszyscy zá swoję maćie. 4 ✠ Abowiem z wielkiego ucisku y utrapienia sercá / y z wiela łez pisałem wam ; nie żebyśćie mieli być zásmuceni : ále żebyśćie miłość poználi / ktorą náder obficie mam przećiwko wam. 5 ✠ Jesli was tedy kto zásmućił / nie mnie zásmućił / ále poniekąd / (ábym go nie obćiążył) was wszystkich. 6 ✠ Dosyć ći ma táki ná zgromieniu tym / ktore śie a stáło od wielu. 7 ✠ Ták iż przećiwnym obyczájem / rácżey byśćie wy mu odpuśćić mieli y onego pocieszyć / by snadź zbytni smutek

a 1 Kor. 5.4.

tá-

8 tákiego nie pojárł. Przetoż proszę was / ábyście miłość przećiwko niemu utwirdźili. 9 Abowiem y dla tegom był nápisał / ábym doświádczenia wászego doznał / jesliże we wszystkim posłuszni jesteśćie. 10 A komu wy co odpuszczáćie / temu y ja. Gdyż y ja jeslim co odpuśćił temu komum odpuśćił / uczyniłem to dla was przed oblicznośćią Chrystusową: 11 áby was szátan nie podszedł. Abowiem przemysły jego nie są nam tájne.

12 A Gdym przyszedł do Troády dla opowiádánia Ewángeliey Chrystusowey / á drzwi mi były otworzone w PAnu: 13 nie miałem ulżenia w duchu mojim / ále tego żem nie ználazł Tytusá brátá mego. Ale rozstawszy się z nimi / poszedłem do Mácedoniey. 14 Lecż chwałá Bogu / ktory nam záwżdy zwyćięstwo dawa w Chrystuśie / y wonność znájomośći swojey objawia przez nas ná káżdym miejscu. 15 Bośmy dobrą wonnośćią Chrystusową Bogu / w tych ktorzy zbáwieni bywáją / y 16 w tych ktorzy giną. Tymći wonnośćią śmierći b ná śmierć / ále onym wonnośćią żywotá ku żywotowi: lecż do tego ktoż jest sposobny? 17 Bo nie jesteśmy jáko wiele c ich / ktorzy d fałszują słowo Boże / ále jáko z szczerośći / ále jáko z Bogá / przed oblicznośćią Bożą o Chrystuśie mowimy.

b Luka. 2. 34. c 2 Kor. 4. 2. d I. Przekupują.

ROZDZIAŁ III.

Dosyć zálecenia z tąd. 3. gdy w wierze trwáć będą. 6. Powiáda się być sługą nie litery, ále Duchá. 8. Rozność zakonu od Ewángeliey w tym. 13. iż jásność zakonu oczy ráczey przeraża, á niż oświeca. 18. Lecż świátłość Ewángeliey jásno nam twarz PAńską okázuje.

1 Pocżynamyż záśię zálecáć sámych śiebie? Czyli potrzebujemy / jáko niektorzy listow zálecnych do was / ábo też listow zálecnych od 2 was? Listem nászym wy jesteśćie / nápisánym ná sercách nászych / ktory znáją y czytáją wszyscy ludźie. 3 Gdyż to jáwna jest / żeśćie listem a Chrystusowym / przez usługę nászę zgotowánym; nápisánym nie inkaustem / ále Duchem b Bogá żywego: nie ná tablicách kámiennych / ále ná tablicách serc mięsnych.

a 2 Kor. 7. 3.

4 A Tákieć ufánie mamy przez Chrystusá ku Bogu. 5 Nie iżebyśmy byli sposobni co myślić sámi z śiebie / jáko sámi z śiebie: ále sposobność násza z Bogá jest. 6 Ktory nas też uczynił sposobnymi sługámi nowego Testámentu / nie litery / ále Duchá: ábowiem literá 7 zábija / ále Duch ożywia. Bo jeslić posługowánie śmierći literámi wyrażone ná tablicách kámiennych / było chwalebne; ták iż synowie Izráelscy nie mogli śmiele c pátrzyć ná oblicze Mojżeszowe / dla chwały oblicza jego ktora miáłá 8 być zkáżona: Jákoż dáleko więcey usługowánie Duchá nie ma 9 być chwalebne? Bo jesliż usługowánie potępienia było chwalebne / dáleko więcey usługowánie spráwiedliwośći obfituje w chwale. 10 Abowiem y to co chwałę miáło / nie miáło chwały w tey częśći / co śię tknie oney przewyższájącey 11 chwały. Bo jesliż to co niszczeje było chwalebne / dáleko więcey to co zostawa jest chwalebne.

12 P Rzetoż májąc táką nádźieję / wielkiey bespiecznośći w mowie 13 używamy. A nie jesteśmy jáko Mojżesz ktory kładł zasłonę d ná oblicze swoje / áby synowie Izráelscy śmiele nie pátrzyli ná koniec 14 onego co zniszczeć miáło. Ale zátwárdzone są zmysły ich: ábowiem áż do dźiśieyszego dniá / táż zasłoná w czytániu stárego Testámentu zostawa nie odkryta / ktora przez 15 Chrystusá skáżenie bierze. Przetoż áż do dniá dźiśieyszego gdy Mojżesz czytány bywa / zasłoná jest ná 16 sercu ich położona. Lecż gdyby śię do PAná obroćili / odjęta bę17 dźie oná zasłoná. Alec PAN jest tym Duchem. A gdźie jest ten Duch 18 PAński / tám y wolność. Lecż my wszyscy ktorzy odkrytym obliczem ná chwałę PAńską / jáko w zwierćiedle pátrzamy / w tożże wyobráże-

b Ezech. 11. 19. Żyd. 8. 10. I. Ew. Niedz. XII. po S. Trojcy. c 2. Moj. 34. 30. d 2. Moj. 34. 33.

nie przemieni bywamy / z chwały w chwałę / jáko od Duchá PAńskiego.

ROZDZIAŁ IV.

Pokázuje iż ták w opowiádániu Ewángeliey prácował, że od Szátáná záślepieni być muszą, ktorzy jásności jey nie widzą. 7. A że skarb ten słudzy PAńscy w naczyniách gliniánych noszą. 10. będąc wielom trudnośći poddáni. 16. Przykłádem swoim do státeczności w wierze. 17. I do wzgárdy żywotá doczesnego upomina.

1 Dla tego máiąc to usługowánie / ták jákeśmy miłośierdźie otrzymáli / nie słábiejemy. 2 ✤ Aleśmy śię odrzekli skrytey sromoty / nie obchodząc śię á chytrze / áni fałszując słowá Bożego: ále objáwieniem prawdy zálecájąc sámych śiebie u káżdego sumnienia ludzkiego / przed obliczem Bożym. 3 ✤ Jeśli tedy zákryta jest Ewángelia nászá / zákryta jest przed tymi ktorzy giną. 4 ✤ W ktorych bog Świátá tego oślepił zmysły / to jest w niewiernych; áby im nie świeciłá świátłość Ewángeliey chwały Chrystusowey / ktory jest b wyobráżeniem Bożym. 5 ✤ Abowiem nie sámych śiebie opowiádamy; ále Chrystusá JEzusá / że jest PAnem: á sámych śiebie sługámi wászymi dla JEzusá. 6 ✤ Poniewaź Bog ktory rzekł / áby śię z ćiemności świátłość rozświeciłá / ten śię rozświećił w sercách c nászych / ku rozświeceniu w nas znájomości chwały Bożey w obliczu JEzusá Chrystusá.

7 A Mamy ten skarb w naczyniu gliniánym: áby dostojność tey mocy byłá z Bogá á nie z nas. 8 ✤ Gdy zewsząd ućiśnieni bywamy / ále nie bywamy potłoczeni: powątpiwamy / ále nie zwątpiamy. 9 ✤ Prześládowánie ćierpiemy / ále nie bywamy opuszczeni: bywamy porzuceni / ále nie giniemy. 10 ✤ Záwsze umartwienie PAná d JEzusowe ná ćiele nośimy / áby y żywot JEzusow ná ćiele nászym był objáwiony. *

11 Záwsze bowiem e my ktorzy żywiemy / bywamy wydawáni ná śmierć dla JEzusá / áby też żywot JEzusow był objáwiony w śmiertelnym ćiele nászym. 12 ✤ Dla tego śmierć mocy swojey w nas dokázuje / ále w was żywot. 13 ✤ Májąc tedy tegoż Duchá wiáry / ták jáko f nápisano: Uwierzyłem / przetom też mowił: Y my wierzymy / przeto też mowimy. 14 ✤ Wiedząc iż ten ktory wzbudźił g PAná JEzusá / y nas wzbudźi przez JEzusá / y postáwi z wámi. 15 ✤ Boć to wszystko dźieje śię dla was: áby łáská oná obfitująca / przez dźiękowánie wiela ich rozmnożyłá śię ku chwale Bożey. 16 ✤ Dla tego nie słábiejemy: ále choć śię też nász zewnętrzny człowiek káźi / wszákże on wewnętrzny odnawia śię ode dniá do dniá. 17 ✤ Abowiem ten krotćiuchny y lekki h ućisk nász / náder zacnej chwały wieczną wagę nam spráwuje. 18 ✤ Gdy nie pátrzymy ná rzeczy widźiálne / ále ná niewidźiálne. ✤ Abowiem rzeczy widźiálne / są doczesne / ále niewidźiálne są wieczne.

ROZDZIAŁ V.

Ciesży nádźieją odmiány przybytku źiemskiego w budowánie nie rękomá uczynione z niebá. 6. Czego teraz pielgrzymując od PAná wiárą w nádźiejey czekamy. 9. Stáráć śię oto, ábyśmy śię PAnu Bogu podobáli y ná sąd PAński pomnieli. 14. K woli Chrystusowi. 15. ktory zá nas umarł. 17. odnowionym żywoćie ábyśmy żyli. 18. Tego poselstwá do ludźi PAn śię sługom swojim powierzył.

1 Wiemy bowiem / że jeśli tego nászego źiemskiego mieszkánia namiot zburzony będźie / budowánie mamy od Bogá / dom nie rękomá urobiony wieczny w niebieśiech. 2 ✤ Abowiem w tym namiećie a wzdychamy / domem nászym ktory jest z niebá / żądájąc być przyobleczeni. 3 ✤ Jeśliż tylko przyobleczonymi / á nie nágimy b ználeźieni będźiemy. 4 ✤ Bo ktorzyśmy w tym namiećie / wzdychamy będąc obćiążeni: poniewaź nie żądamy być zewleczeni / ále przyobleczeni / áby pożárta byłá c śmiertelność od żywotá. 5 ✤ A ten ktory nas ku temuż właśnie przygotował / jest Bog ;

kto

f Psalm 116. 10.
g 1 Kor. 6. 14.
h Rzym. 8. 18. 1 Piotr 1. 6.
a Rzym. 8. 23.
b Objaw. 16. 13.
c 2 Kor. [sic] 15. 54.

ktory nam też dał zadatek Duchá. 6 Przetoż májąc záwżdy ufność / y wiedząc że poki mieszkamy w tym ciele / pielgrzymujemy od PAná. 7 (Bo przez wiárę chodźimy/ á nie przez widzenie.) 8 Lecz dufamy/ y wolemy ráczey d wynidź z ciáłá / á iść ná mieszkánie do PAná. 9 Przetoż też usiłujemy / bądź *w ciele* mieszkamy/ bądź *z ciáłá* wychodźimy / onemu śie podobáć. 10 Abowiem muśimy śie wszyscy e pokazáć przed sądową stolicą Chrystusową/ áby káżdy odniosł *co czynił* f w ciele / według tego co czynił/ lub dobre/ lub złe.

11 PRzetoż wiedząc o tym strachu Páńskim / ludźi do wiáry námawiamy / á Bogu jáwnymi jesteśmy : y mam nádźieję/ iż w sumnieniách wászych jáwnymi jesteśmy. 12 Abowiem nie sámych śiebie wam znowu zálecamy / ále wam dawamy przyczynę / ábyśćie śię chlubili námi / y żebyśćie mieli co *mowić* przećiwko tym / ktorzy śię chlubią z powierzchnych rzeczy / á nie z sercá. 13 Bo choć od rozumu odchodźimy/ Bogu *odchodźimy* : choć przy rozumie jesteśmy/ wam *jesteśmy*. 14 Abowiem miłość Chrystusowa przyćiska nas/ 15 Jáko te ktorzyśmy to usądźili / iż ponieważ jeden zá wszystkie umárł/ tedy wszyscy byli umárłymi : á że zá wszystkie g umárł áby ći ktorzy żyją / już więcey h sobie nie żyli / ále temu ktory zá nie umárł/ y jest wzbudzony. 16 Dla tego my od tego czásu nikogo według ciáłá nie znamy : á choćiaśmy też ználi Chrystusá według ciáłá / lecz już teraz *więcey* nie znamy. 17 A ták jeśli kto *jest* w Chrystuśie/ nowym *jest* stworzeniem; i stáre *rzeczy* i przeminęły / oto śię wszystkie nowymi stáły.

18 A To wszystko k z Bogá *jest*, ktory nas z sámym sobą pojednał/ przez JEzusá Chrystusá / y dał nam usługowánie tego pojednánia. 19 Ponieważ Bog był w Chrystuśie / świat z sámym sobą jednájąc/ nie przyczytájąc im upadkow ich : y położył w nas to słowo pojednánia. 20 Przetoż ná miejscu Chrystusowym poselstwo spráwujemy / jákoby *was* Bog upominał przez nas : Prośimy ná miejscu Chrystusowym/ jednajćie śię z Bogiem. 21 Abowiem *on* tego ktory nie znał l grzechu/ zá nas grzechem uczynił / ábyśmy śię my stáli spráwiedliwośćią Bożą w nim.

ROZDZIAŁ VI.

Upomina áby pobożnie żyli, stáraiąc śię o zbáwienie swoje. 5. Uczy námi áby śię nie trwożyli. 7. Chwálą śię nie wynośili. 14. Strzegli śię towárzystwá złych, y báłwochwálstwá. 16. gdyż są Kośćiołem Bogá żywiącego.

1 PRzetoż pomagájąc *mu*, nápominamy was/ ábyśćie ná dáremno łáski Bożey nie przyjmowáli. 2 Bo mowi *Bog*; Czásu przyjemnego a wysłuchałem ćię / á w dźień zbáwienia porátowałem ćię. 3 Oto teraz czás przyjemny / oto teraz dźień zbáwienia. Zadnego niwczym nie dawájąc zgorszenia ; áby nie było nágánione usługowánie *násze*. 4 Ale we wszystkim zálecájąc sámych śiebie / jáko słudzy Boży b w wielkiey ćierpliwośći / w ućiskách / w niedostátkách/ 5 w utrapieniách : W rázjech/ w więźieniách/ w potłukániu/ w prácách/ w niedospániách/ w pośćiech : 6 W czystośći/ w umiejętnośći / w nieskwapliwośći / w dobrotliwośći/ w Duchu Swiętym/ w miłośći nie obłudney: 7 W mowie prawdy/ w mocy Bożey/ przez oręże spráwiedliwośći ná práwo y ná lewo : 8 Przez chwałę y zelżywość ; przez niesławę y dobrą sławę ; jákoby zwodźiciele/ wszákże prawdźiwi : 9 Jáko nie znájomi / wszákże znájomi : jáko umierájący/ á oto żywiemy : jáko pokaráni / ále nie zábići. 10 Jáko smętni / wszákże záwsze weseli : jáko ubodzy / wszákże wielu ubogacájący : jáko nic nie májący/ wszákże wszystko trzymájący.

11 Ustá násze otworzone są ku wam o Koryntowie/ serce násze 12 rozszerzone jest! Nie jesteśćie ześćiśnieni w nas / leczześćiśnieni jesteśćie we wnętrznośćiách wászych. 13 O wzájemną tedy nadgrodę jáko dźiatkom mowię; rozszerzćież śię y wy. 14 Nie ćiągnićież nierownego járzmá

jnie-

Marginal notes: d Filip. 1. 23. — e Mátt. 25. 32. Rzym. 14. 10. — f Job. 34. 11. Mátt. 16. 27. 1 Kor. 3. 8. Gal. 6. 5. — g 1 Tess. 5. 10. — a Rzym 14. 7. — i Ezái. 43. 19. Objaw. 21. 5. — k Kolos. 1. 20. — l Ezái. 53. 9. 1 Piotr. 2. 21. — LEKC. N. I. w Pop. — a Ezái. 49. 8. — b 1 Kor. 4. 1.

z niewiernymi. Bo / coż zá społeczność spráwiedliwośći z niepráwośćią? Abo co / zá społeczność 15 świátłośći z ciemnośćią? ✠ A co zá zgodá Chrystusá / z Beliálem? ábo co zá dźiał wiernemu z niewiernym? 16 ✠ A co zá zgodá Kośćiołá Bożego z báłwány? Abowiemeśćie wy c Kośćiołem Bogá żywego; ták jáko mowi Bog: Będę d mieszkał w nich / y będę śię przechadzał w nich; y będę Bogiem ich / á oni będą ludem mojim. 17 ✠ Przetoż wynidźćie z pośrzodku e nich / y odłączćie śię mowi PAN; á nieczystego śię nie dotykajćie / á Ja was przyjmę. 18 ✠ Y będę wam zá f Ojcá / á wy mnie będźiećie zá syny y zá corki / mowi PAN Wszechmogący.

c 1 Kor. 3. 16. 17. y 6. 19. d 2 Moj 29. 46. 3 Moj 26. 12. Ezech 37. 27. e Ezái 52. 11. Jerem. 50. 8. Objáw 18. 4. f Jerem 31. 1.

ROZDZIAŁ VII.

Vpomniawszy krotko do świątobliwośći. 2. dowodźi iż wszystko z miłośći przećiwko nim mowił. 8. á że mu namniey nie przykro iż ich záśmućił. 10. A iż ich tym do zbáwienney pokuty przywiodł, pokázuje.

1 TE tedy obietnice májąc / namilszy / oczyśćiajmy sámych śiebie od wszelákiey zmázy ćiáłá y duchá / wykonywájąc poświęcenie w bojáźni Bożey. 2 ✠ Przyjmićież nas. Nikogośmy nie ukrzywdźili / nikogośmy nie uszkodźili / nikogośmy przez łákomstwo nie podeszli. 3 ✠ Nie mowię *tego* ábym was potępiáć miał: bom przedtym a powiedźiał / iż wy w sercách nászych ták jesteśćie / *żebyśmy rádźi* z wámi społecznie umieráli y 4 społecznie żyli. ✠ Mam wielkie bespieczeństwo do mowienia u was / mam wielką chlubę z was / nápełnionym jest poćiechy / náder obfituję weselem w káżdym ućisku nászym. 5 ✠ Abowiem gdyśmy przyszli do Mácedoniey / ćiáło násze żadnego odpoczynku nie miáło / ále we wszystkim *byliśmy* ućiśnieni: zewnątrz 6 walki / á wewnątrz postráchy. ✠ Ale ktory b ćieszy uniżone / poćieszył nas 7 Bog przez przyśćie Tytusowe. ✠ A nie tylko przez przyśćie jego / ále też przez poćiechę ktorą on ućieszony jest z was / oznájmiwszy nam żądość wászę / nárzekánie wászę / gorliwość wászę zá mną; ták / żem śię też więcey uweselił.

a 2 Kor. 3. 2. b 2 Kor. 1. 4.

8 BO choćiam was záśmućił przez list / nie żal mi *tego*, choćiaż mi żal było: bo widzę iż ten list / choćiaż ná chwilę záśmućił was był: 9 ✠ *Jednák* teraz weselę śię nie dla tego / żeśćie záśmuceni byli / ále żeśćie záśmuceni byli ku pokućie: ábowiem byliśćie záśmuceni według Bogá / żebyśćie niwczym nieszkodowáli przez nas. 10 ✠ Abowiem smętek *ktory* c *jest* według Bogá / pokutę spráwuje ku zbáwieniu / ktorey nikt nie żáłuje: ále smętek *według* świátá / spráwuje śmierć. 11 ✠ Bo oto / to sámo żeśćie według Bogá byli záśmuceni / jáko wielką w was pilność spráwiło / owszem obronę / owszem zápálczywość / owszem bojaźń / owszem żądość / owszem gorliwość / owszem pomstę; *ták* iż we wszystkim okazáliśćie śię być czystymi w tey spráwie. 12 ✠ A ták choćiażem pisał do was / nie *pisałem* dla tego ktory krzywdę uczynił / áni dla owego ktoremu śię krzywdá stáłá; ále dla tego / iżby wam wiádoma byłá oná pilność nászá o was przed 13 oblicznośćią Bożą. ✠ Dla tegośmy śię ućieszyli z poćiechy wászey: áleśmy śię więcey ućieszyli z wesela Tytusowego / iż ochłodzony jest 14 duch jego od was wszystkich. ✠ *A* iż jeślim śię w czym przed nim z was chlubił / nie záwstydźiłem śię: ále jákośmy wam prawdźiwie wszystko mowili / ták śię też chlubá nászá przed Tytusem prawdźiwa pokázáłá. 15 ✠ A wnętrznośći jego tym więcey *skłonione są* ku wam / gdy wspomina posłuszeństwo wszystkich was / y jákośćie go z bojáźnią y z drżeniem przyjęli. 16 ✠ Ráduję śię tedy / iż wam we wszystkim mogę dufáć.

c 1 Piotr 2. 19.

ROZDZIAŁ VIII.

Pochwáliwszy szczodrobliwość Mácedończykow / Koryntow aby nád nie śćiślejszy niż byli upomina. 16. A Tytusá, y inszą bráćią ktore do nich posyła, im pilnie zálecá.

1 OZnájmujemy wam bráćia o łásce Bożey / ktora jest dána

2 Zborom Mácedońskim. ✣ Iż w roźlicżnym doświadcżániu utrapienia / obfita ich rádość y bárzo wielkie ubostwo ich obfitowáło w bogáctwo ſzcżerośći ich. 3 ✣ Bo dawam im świádectwo / *że* według możnośći / y nád możność ochotnymi śię 4 pokazáli. ✣ Z wielką prośbą nas żądájąc / ábyśmy to dobrodźieystwo / y społne udźielenie / ktorym śię uſługuje świętym/przyjęli. 5 ✣ A nie *tylko* ták *sobie postąpili*, jákośmy śię spodźiewáli ; ále naprzod sámych śiebie oddáli PAnu / *potym* y nam zá 6 wolą Bożą: ✣ *Ták*, iesmy muśieli nápomnieć Tytusá / áby jáko przed tym pocżął / ták áby też dokonał 7 u was tegoż dobrodźieystwá. ✣ Przetoż jáko we wszystkim obfitujećie w wierze / y w mowie / y w umiejętnośći / y we wszelákiey pilnośći / y w miłośći wászey przećiwko nam ; ták y w tym dobrodźieystwie obfitujćie. 8 ✣ Nie mowię jáko rozkázując : ále przez pilność innych / jáko jest ſzcżera miłość wászá / ná jáwią 9 wystawiájąc. ✣ Abowiem znáćie łáskę PAná nászego JEzusá Chrystusá / że dla was stał śię ubogim będąc bogátym / ábyśćie wy ubo10 stwem jego ubogáceni byli. ✣ A w tym podawam *wam* zdánie swoje : ábowiem to wam jest pożytecżno / ktorzy nie tylko cżynić / ále y chćieć przed tymeśćie pocżęli roku prze11 szłego : ✣ A teraz to cośćie cżynić *pocżęli*, wykonajćie ; áby jáko byłá ochotna myśl ku chceniu/ták też *áby było* y dokońcżenie z tego a co ma12 ćie. ✣ Abowiem jeśli przed tym byłá ochotna myśl/ *ták* przyjemna jest według tego co kto ma / á nie we13 dług tego cżego nie ma. ✣ Bo nie *chcę* áby inszy mieli ulżenie/ á wy ućiśnienie / ále żeby zá rowno ná ten cżás wászá obfitość / ich niedostátkowi 14 *usłużyłá*. ✣ Aby też y ich obfitość wászemu niedostátkowi *usłużyłá*, żeby śię stáło porownánie ; 15 Jáko nápisano: ✣ Kto wiele b *názbierał*, nie miał názbyt ; á kto máło *názbierał*, nie miał máło.

a Luka. 11.42.

b 2.Moj. 16.18.

16 Aże chwałá Bogu / ktory dał tákiey stáránie o was do sercá Ty17 tusowego ; ✣ Iż ono nápominánie przyjał : á stawszy śię pilnieyszym / 18 dobrowolnie poszedł do was. ✣ A posłáliśmy wespoł z nim brátá / ktory ma chwałę w Ewángeliey po wszy19 stkich Zborách. ✣ A nie tylko *to*, ále obrány jest przez głosy od Zborow zá towárzyszá drogi nászey z tym dobrodźieystwem / ktorym śię dźieje uſługá od nas ku chwale sámego PAná/y ku *oświadcżeniu* ochotnego 20 umysłu wászego: ✣ Uchodząc tego / áby nam kto nie przygánił dla tey 21 obfitośći / ktora śię przez nas uſługuje: ✣ Pilnie śię stárájąc c o ucżćiwe rzecży / nie tylko przed PA22 nem/ále też y przed ludźmi. ✣ A posłáliśmy z nimi brátá nászego / ktoregośmy cżęsto doświadcżyli w wielu rzecżách być pilnym / á teraz dáleko pilnieyszym dla wielkiey dowiernośći *ktorą ma* przećiwko 23 wam. ✣ A jeśli *idźie* o Tytusá / *ten* jest mojim towárzyszem/y u was pomocnikiem ; á *jeśli* też o brácia námsze/ posłámi są Zborow y chwałą Chry24 stusową. ✣ Przetoż oświadcżenie miłośći wászey y chluby nászey z was / pokażćie przećiwko nim przed oblicżnośćią Zborow.

c Rzym. 12.17.

ROZDZIAŁ IX.

Cżemuby naprzod pomocniki swoje do Koryntow posłał, przycżynę dáje. 6. Jákimby sercem jáłmużny cżynić. 10. Y jákiey śię zá to odpłáty spodźiewáć.

1 Leć o uſłudze ktora śię dźieje świętym / nie potrzebna mi jest 2 wam pisáć. ✣ Bo znam ochotę umysłu wászego / ktorą śię ja chlubię z was u Mácedońcżykow: Iż Achája gotowa byłá od przeszłego roku ; á tá wászá gorliwość wiele ich po3 budźiłá. ✣ Posłałem tedy *te* brácia/ żeby chlubá nászá ktorą *mamy* z was/nie byłá dáremna z tey miáry ; *ále* ábyśćie (jákom powiedźiał) 4 gotowymi byli. ✣ Abyśmy snadź/ jeśliby ze mną przyszli Mácedońcżycy/á ználeźli was niegotowymi / nie záwstydźili śię my / (że nie rzekę 5 wy) zá ták bespiecżną chlubę. ✣ Zdáło mi śię tedy zá *rzecz* potrzebną nápomnieć brácia / áby do was wprzod poszli / y pierwey zgotowáli

przed tym opowiedziána wáſze ſczodrobliwość ; áby byłá gotowa ták jáko ſczodrobliwość / á nie jáko rzecż przymuſzona.

6 A Że to mowię ; Kto á ſkąpie śieje / ſkąpie teżżąć będźie : á kto obficie śieje / obficie też żąć będzie. 7 Káżdy jáko umyślił w sercu ſwym / *ták niech uczyni*, nie z zámarſzczeniem áni b z przymuſzenia ; ábowiem ochotnego dawce Bog miłuje. 8 A mocen jeſt Bog uczynić / áby obfitowáłá ná was wſzelka łáſká / ábyśćie májąc we wſzyſtkim záwſze wſzeláki doſtátek / obfitowáli ku wſzelákiemu uczynkowi dobremu ; 9 Jáko nápiſano: Rozproſzył / c dał ubogim / ſpráwiedliwość jego zoſtawa ná wieki. 10 A ten ktory dawa naśienia śiejącemu ; Niechże y wam da chleb ku jedzeniu / y rozmnoży naśienie wáſze / y przyſporzy urodzájow ſpráwiedliwośći wáſzey : *

11 A *Byśćie* z káżdey miáry byli ubogáceni ku wſzelkiey proſtośći / ktora ſpráwuje przez nas / áby dźięki Bogu czynione były. 12 Abowiem uſługowánie tey ofiáry / nie tylko dopełnia niedoſtátki świętych / ále też opływa przez wielkie dźiękczynienia ná Bogá / przez pochwałe 13 tey poſługi. Gdy Bogá chwalą zá wáſze poddáńſtwo Ewángeliey Chryſtuſowey / zá ſczerość w udźielániu przećiwko ſobie / y przećiwko wſzyſtkim *innym*: 14 Y modlą śię zá wámi z żądájąc was dla łáſki 15 Bożey obfitującey w was. Lecż Bogu *niech będźie* chwałá zá niewypowiedźiány dar jego.

Rozdział X.

Pokázuje jáko nádźieją. 4. broniámi. 6. y jáko pomſtą był uzbrojony przećiwko niezbożnych ludźi potwarzam. 7. Okázuje ná tym iż nie mniey miał obecney mocy w ſpráwách, 11. jáko nieobecney powáżnośći w mowie.

1 J A też Páwel ſam was proſzę przez ćichość y dobrotliwość Chryſtuſowę / ktory gdym jeſt wam przytomny / jeſtem pokorny miedzy wámi ; lecż gdym nie jeſt przytomny / jeſtem śmiáły przećiwko 2 wam. A proſzę ábym będąc przytomny / nie muśiał być śmiáły / tą śmiáłośćią o ktory myślę ; ábym śmiáły był przećiwko niektorym / ktorzy nas ſzácują jákobyſmy według ćiáłá chodźili. 3 Abowiem w ćiele chodząc / nie według ćiáłá walczymy. 4 (Abowiem broń żołnierſtwá náſzego nie jeſt ćieleſna / ále jeſt z Bogá mocna ku a zburzeniu miejſc 5 obronnych.) Burząc rády y wſzeláką wyſokość wynoſzącą śię przećiwko znájomośći Bożey / y podbijájąc wſzeláką myśl pod poſłuſzeńſtwo 6 Chryſtuſowe ; Y pogotowiu májąc pomſtę ná wſzelákie nieposłuſzeńſtwo / gdy śię wypełni posłuſzeńſtwo wáſze. 7 Ná to *tylko* co przed oczymá jeſt pátrzaćie ? Máli kto tę nádźieję o ſobie iż jeſt Chryſtuſow / niechże też to ſam z śiebie uważa / iż jáko on jeſt Chryſtuſow / ták też y my Chryſtuſowymi *jeſteſmy*. 8 Abowiem choćbym śię ja też co więcey chełpił z mocy náſzey / ktora nam dał b PAn ku zbudowániu / á nie ku zepſowániu wáſzemu / nie záwſtydzę śię : 9 Abym śię nie zdał / jákobym was 10 ſtráſzył przez liſty. Abowiem *mowią*, liſty ważne ſą y potężne / ále ćiáłá obecność nie potężna *jeſt*, y mowá nie płátna.

11 T O niechaj myśli táki / iż jákimiſmy w mowie przez liſty nie będąc obecnymi / tákimiż *będźiemy* y 12 w uczynku będąc obecnymi. Abowiem nie śmiemy ſámych śiebie w poczet drugich kłáść / ábo porownywáć z niektorymi / ktorzy ſámi śiebie zálecáją : ále ći nie zrozumiewáją / iż śię ſámi ſobą miárkują / y ſámi śię do śiebie przyrownywáją. 13 Ale my nie będźiemy śię chlubili nád miárę / ále według ſznuru c miáry / ktora miárę wymierzył nam Bog ; ták / żeſmy dośięgli 14 áż do was. Bo śię nie rozćiągamy nád miárę / jákobyſmy nie dośięgli áż do was: boſmy áż do was przyſzli w Ewángeliey Chryſtuſowey. 15 A nie chlubiemy śię nád miárę z cudzych prac : Ale májąc nádźieję / iż gdy śię pomnoży wiárá wáſzá w

LE. ná dźień S. Wáwrzyńcá

a Przyp 19. 17. y 22. 9.
b 5 Moj 15. 8. 10.
Rzym. 12. 8.
c Psalm 37, 26. y 112. 9

a Jerem. 1. 10.
b 2 Kor. 13. 16.
c Efez. 4. 7.

was/ pomnożymy śię y my miedzy wámi według śnuru náßego z obfitośćią. 16 Ku opowiádániu Ewángeliey w onych kráinách ktore leżą zá wámi/ nie chlubiąc śię z rzeczy gotowych cudzego pomiáru.

17 KTo śię tedy chlubi/ niech śię w 18 Pánu d chlubi. Abowiem nie ten co śię sam záleca/ doświadczony jest: ále ten ktorego PAn záleca.

ROZDZIAL XI.

Wielką miłośćią przećiw Koryntom będąc przywiedźiony. 5. chwały swoje przypomináć muśiał. 9. Y to że im z łáski służył. 13. By snadź w czym nádeń fałszywi Apostołowie nie mieli. 22. Ktore dáleko w rzeczách prawdźiwie chwały godnych, przewyższá.

1 OByśćie chćieli ná chwilę znośić głupstwo moje: ále y znaszajćie mię. 2 Abowiem gorliwym jestem ku wam gorliwośćią Bożą: bom was przygotował/ ábym was stáwił czystą Pánną jednemu mężowi/ Chrystusowi. 3 Lecz boję śię/ by snadź jáko wąż oszukał a Ewę chytrośćią swoją/ ták też zkáżone myśli wásze *nie odpádły* od prostoty 4 oney ktora jest w Chrystusie. Bo gdyby kto przyszedł coby inszego Jezusá opowiádał ktoregosmy nie opowiádáli; ábo gdybyśćie innego duchá wźięli/ ktoregośćie nie wźięli? ábo insza Ewángelią/ ktoreyśćie nie przyjęli/ dobrzebyśćie go 5 znośili. Boć mam zá to/ żem nie był wniczym podleyszy niżeli oni 6 bárzo wielcy Apostołowie. Bo choćiam też y prostakiem w mowie/ wszákże nie w umiejętnośći. Ale zgołá jáwnymismy śię stáli we wszystkich 7 rzeczách u was. Izalim śię grzechu dopuśćił/ żem samego śiebie uniżył/ ábyśćie wy byli wywyższeni; *d*, żem wam dármo Ewángelią Bożą opowiádał? 8 Złupiłem inne Zbory biorąc od nich żołd/ ábym wam służył: á będąc u was/ y ćierpiąc b niedostátek/ nie obćiążyłem 9 prożnuiąc nikogo. Abowiem niedostátek moj dopełnili bráćia/ ktorzy przyszli z Mácedoniey; y we wszystkim strzegłem śię/ ábym wam ćiężkim nie był/ y

10 *nápotym* strzedz śię będę. Jeśli prawdá Chrystusowa we mnie/ iż tá chlubá nie będźie zátłumiona we mnie w kráinách Achájskich. 11 Dla czegoż? *czy* że was nie miłuję? 12 Bog ći wie. Ale co czynię/ czynić jeszcze będę dla tego/ ábym odćiął przyczynę tym ktorzy przyczyny szukáją/ áby w tym z czego śię chlubią/ byli ználezieni tácy jáko y my.

13 ABowiem tákowi fałszywi Apostołowie/ są robotnicy zdrádliwi; ktorzy śię przemieniáją w Apostoły Chrystusowe. 14 A nie dziw; boć y sam Szatan przemienia śię w Anjołá świátłośći. 15 Nie wielka tedy/ jeśli też słudzy jego przemieniáją śię/ jákoby byli sługámi spráwiedliwośći/ ktorych koniec będźie podług uczynkow ich. 16 Znowu powiádam/ żeby mię kto nie miał zá głupiego: jeśli ináczey/ więc jáko głupiego przyjmićie mię/ ábym śię ja też nieco málućko przechwalał. 17 Co mowię/ nie mowię jáko od Páná/ ále jáko w głupstwie/ z 18 strony tey bespieczney chluby. Poniewasz śię ich wiele chlubi według ćiáłá/ y ja śię chlubić będę.

19 BO rádźi znośićie głupie/ będąc 20 sámi mądrymi. Bo znośićie choć was kto zniewala/ choć kto pożera/ choć kto bierze/ choć śię kto wynośi/ choć was kto policzkuje. 21 Mowię według zelżywośći; jákobysmy byli słabymi: lecz w czym kto śmiáłym jest/ (w głupstwie mowię) y jam śmiáły. 22 Zydowie c są/ *jestem* y ja. Izráelczycy są/ *jestem* y ja. Nasieniem Abráhámowym 23 są/ *jestem* y ja. Sługámi Chrystusowymi są/ (głupie mowię) więcey ja: W pracách d obfićiey/ w rázach nád miárę/ w więzieniách obfićiey/ w śmierćiách częstokroć. 24 Od Zydow wziąłem pięć kroć po czterdźieśći e plag/ bez jedney. 25 Trzy kroćiem f był bit rozgámi; rázem g był kámienowány; trzy kroć śię ze mną okręt h rozbił; dźień y noc byłem w głębokośći 26 morskiey. W drogách częstokroć/ w niebespieczeństwách ná rzekách/ w niebespieczeństwách od

zbojcow

d Jerem. 9. 24. 1 Kor. 1. 31.
a 1 Moj 3. 4.
b 2 Kor. 12. 13.
I E. ná Niedźielę Mięsopustne
c Filipp. 3. 5.
d 2 Kor. 6. 5.
e 5 Moj 25. 3.
f Dźiej. 16. 22.
g Dźiej. 14. 19.
h Dźiej. 27. 41.

zbojcow/ w niebespieczeństwach od *swego* narodu/ w niebespieczeństwach od Pogánow/ w niebespieczeństwach w mieśćie/ w niebespieczeństwach ná puszczy/ w niebespieczeństwach ná morzu/ w niebespieczeństwach miedzy fałszywą bráćią:

27 W pracey y w utrudzeniu/ w niedospypániu często/ w głodźie y w prágnieniu/ w pośćiech często/ w źimnie y w nágośći.

28 Oprocz tego co z kąd inąd przypada ono nálegánie ná mię ná káżdy dźień/ y ono stáránie o wszystkie Zbory.

29 Ktoż choruje/ á ja nie choruję? Ktoż śię gorszy/ á ja śię nie pale?

30 Jesli śię mam chlubić: z krewkośći mojich chlubić śię będę.

31 Bog y Oćiec PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ktory jest błogosłáwiony ná wieki/ wie iż nie kłamam.

32 W Dámászku Hetman ludu Krolá i Arety/ osádźił był strażą miásto Dámászek/ chcąc mię pojimáć: Alem oknem po powroźie w koszu przez mur był spuszczony; y uszedłem rąk jego.

i Dźiej. 9. 24.

ROZDZIAŁ XII.

Objáwienia Boże. 7. pokusy y prace swoje. 9. w ktorych śię moc CHrystusowá pokázuje. 11. y insze dowody Apostolstwá swego wypisawszy. 14. Obiecuje przyść do nich. 20. Upomina, áby śię ná jego przyśćie nágotowáli, ták áby áni on áni oni żáłośći nie mieli.

1 Prawdźieć mi śię chlubić nie jest pożyteczno: Jednák przydę do widzenia y objáwienia PAńskiego.

2 Znam człowieká w CHrystuśie przed czternastą lat (jeśli *śię to dźiało* w ćiele/ nie wiem; jeśli procz ćiáłá/ nie wiem; Bog wie:) ktory záchwycony był áż a do trzećiego niebá.

a Dźiej 9. 3. y 22. 17

3 A znam tákiego człowieká (jeśli *śię to dźiáło* w ćiele/ jeśli procz ćiáłá/ nie wiem; Bog wie:)

4 Iż był záchwycony do Ráju: y słyszał niewypowiedźiáne słowá/ ktorych śię człowiekowi nie godźi mowić.

5 Z tákiego *człowieká* chlubić śię będę: ále z śiebie sámego chlubić śię nie będę/ tylko z krewkośći mojich.

6 Abowiem jeślibym śię chćiał chlubić/ nie będę głupim/ bo prawdę powiem? Ale wstrzymam śię: áby kto o mnie nie rozumiał nád to/ czym mię być widźi/ ábo co słyszy ode mnie.

7 A iżbym śię zacnośćią objáwienia náder nie wynośił/ dány mi jest bodźiec ćiáłu/ ánjoł szátan/ áby mię policzkował/ żebym śię nád miárę nie wynośił.

8 Dla tegom trzykroć PAná prośił/ áby to odstąpiło ode mnie.

9 Ale mi rzekł: Dosyć masz ná łásce mojey; ábowiem moc mojá wykonywa śię w słábośći. Rácżey śię tedy więcey chlubić będę z krewkośći mojich/ áby we mnie mieszkáłá moc b CHrystusowá.

b Filipp. 4. 13.

10 Dla tego śię kocham w krewkośćiách/ w potwarzách/ w niedostátkách/ w prześládowániách/ y w ućiskách/ dla CHrystusá. Bo gdym jest słáby/ tedym jest mocny.

11 Stałem śię głupim chlubiąc śię: wyśćie mię *do tego* przymuśili. Bom ja od was miał być chwalony: ponieważem nie był podlejszym niżeli oni bárzo wielcy Apostołowie/ choćiażem nic nie jest.

12 Jednák znáki c Apostolá pokazáne są u was/ we wszelkiey ćierpliwośći/ w známieniách/ y cudách/ y w mocách.

c 1 Kor. 9. 1. 2.

13 Bo coż jest w czymbyśćie podlejszy byli nád insze Zbory/ tylko żem ja sam prożnując/ nie obćiążył d was? Odpuśćież mi tę krzywdę.

d 1 Kor. 9. 12. 2 Kor. 11. 9.

14 Oto trzeći raz jestem gotow przyść do was/ á nie obćiążę was prożnując. Abowiem nie szukam tego co jest wászego/ ále was *sámych*: boć nie dźiatki máją rodźicom skárbić/ ále rodźicy dźiatkom.

15 Lecz ja bárzo rad nakłád uczynię/ y sámego śiebie wynáłożę zá dusze wásze; áczkolwiek bárzo was e miłując/ mniey bywam *od was* miłowány.

e 2 Kor. 6. 12.

16 Ale niech ták będźie; Jam was nie obćiążył/ tylko chytrym będąc/ zdradam was pojimał.

17 Izali was przez ktorego z tych/ ktorem do was posłał/ oszukał?

18 Uprośiłem Tytusá y posłałem z nim brátá *tego*, Izali was Tytus oszukał? Izaliśmy nie jednymi duchem postępowáli? Izali nie jednymi stopámi?

19 Znowuż mniemaćie/ że śię przed wámi obmawiamy? Przed oblicznośćią Bożą w CHrystuśie mowimy: á

to wszystko/ namilszy/ dla wászego 20 zbudowánia. ✤ Bo śię boję/ bym snadź przyszedszy nie ználazł was tákimi/ jákimibym nie chćiał; á ja też żebym nie był ználeźiony od was/ jákiegobyśćie wy nie chćieli: by snadź *miedzy wámi nie było* f swarow/ zazdrośći/ gniewow/ zwad/ obmowisk/ mruczenia/ nádymánia/ y rosterkow. 21 ✤ By mię záśię Bog moj gdy przydę nie poniżył u was/ y żáłowałbym wielu tych/ ktorzy przed tym grzeszyli/ á nie pokutowáli z nieczystośći/ y wszeteczeństwá/ y z rozpusty/ ktorą popełnili.

f Galát. 5. 19.

ROZDZIAL XIII.

Trzeći raz śię do Koryntow obiecując. 2. sroższą pomstą im grozi. 5. A zwłaszczá iż sámą rzeczą doználi mocy CHrystusowey w jego Apostolstwie. 10. Ná ostátek życzy áby śię upámiętáli. 18. A wszystkiego dobrego im powinszowawszy. 12. pozdrawia ich.

1 TRzeći to już raz idę do was. W uśćiech dwu ábo trzech a świádkow/ stánie káżde słowo. 2 ✤ Powiedźiałem przed tym/ y znowu powiádam jáko powtore obecny: á teraz nie będąc obecny piszę tym ktorzy przed tym grzeszyli/ y wszystkim inszym; że jeśli znowu przydę/ nie przepuszczę *im.* 3 ✤ Ponieważ chcećie doświadczyć tego ktory we mnie mowi/ CHrystusá; ktory ku wam nie jest słáby/ ále mocny jest w was. 4 ✤ Bo áczkolwiek ukrzyżowány jest jáko słáby/ ále żywie z mocy Bożey. A ták y mysmy z nim słábymi/ ále żyć będźiemy z nim z mocy Bożey 5 przećiwko b wam. ✤ Doświadczájćie sámych śiebie c jesliśćie w wierze sámych śiebie doznawájćie. Czyli sámych śiebie nie znaćie/ że JEzus CHrystus d w was jest? Chybá żebyśćie byli odrzuceni. 6 ✤ Mam jednák nádźieję że poznaćie/ iż my nie jesteśmy odrzuconymi. 7 MOdlę śię Bogu/ ábyśćie nic złego nie czynili: nie iżbysmy śię my doświadczonymi okazáli/ ále ábyśćie wy to co jest dobrego czynili/ á my żebysmy byli jáko odrzuceni. 8 ✤ Boć nie możemy nic przećiwko prawdźie/ ále zá prawdą. 9 ✤ Abowiem śię rádujemy/ że chociasmy my słábymi/ áleśćie wy mocnymi: á tegoć y życzymy/ ábyśćie wy byli doskonáłymi. 10 ✤ Przetożto piszę/ nie będąc obecny; ábym będąc obecnym/ nie muśiał używáć srogośći według mocy/ ktorą mi dał e PAn/ ná zbudowánie á nie ná zepsowánie:

11 NA ostátek bráćia/ miejćie śię dobrze; doskonáłymi bądźćie; ćieszćie śię; jednomyślnymi f bądźćie; w pokoju żyjćie: A Bog miłośći y pokoju będźie z wámi. 12 Pozdrowćie jedni drugich w świętym g pocáłowániu. ✤ Pozdrawiáją was 13 wszyscy święći. ✤ Łáská PAná JEzusá CHrystusá/ y miłość Boża/ y społeczność Duchá Swiętego *niech będźie* z wámi wszystkimi/ Amen.

List wtory do Koryntow nápisány z Filippis miástá Mácedońskiego przez Tytusá y Łukaszá.

a 5 Moj. 19. 15. Mátt. 18. 16. Janá. 8. 17. Zyd. 18. 28.
b I. miedzy wámi.
c 1 Kor. 11, 17.
d Esa. 3. 17.
e 2 Kor. 10. 8.
f Rzym. 15. 5.
g Rzym. 16. 16. 1 Kor. 16, 20. 1 Tess. 5. 26. 1 Piotr 5. 14.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO GALATOW.

SWięty Páweł Gálátow w prawdźiwym nabożeństwie będących pobudza. I. do prawdźiwey wiáry; to jest/ áby wierzyli naprzod jemu/ á żeby go dowiernie w służbie B. przyjęli/ wzgárdźiwszy fałszywe Apostoły/ w rozd. 1. 2. Zátym áby wierzyli w CHrystusá PAná/ á w nim uspráwiedliwienia przez wiárę dochodźili. Y dowodźi tego potężnie/ że w sámym tylko CHrystuśie násze uspráwiedliwienie/ á że go wiárą dochodźimy. Przećiwney ás strony (ktora ná zelżenie spráwiedliwośći w CHrystuśie PAnie Zakon y Ceremonie jego zálecáłá) dowody/ rozmáitymi rzeczámi/ á zwłaszczá ukázowániem tego/ że Zakon z Ceremoniámi swojimi już przyszedł do celu swego/ potężnie znośi/ á do używánia wolnośći przez PAná zaotowáney nápomina/ w rozd. 3. 4. y w 5. áż do v. 14. II. Pobudza do mi-

łośći

łośći y do dobrych uczynkow; to jest/ do wykonywánia powinnośći ná ludźie usprawiedliwione należących. 1. Przećiwko sobie; miánowićie/ umartwiáć grzechy przy sobie/ do czego usługuje cel y summá Zakonu B. rozd. 5. w v. 14. Szkodá z niemiłośći idąca v. 15. niezgodá miedzy duchem odrodzonym á ćiáłem zepsowánym. v. 17. Pożytek pobożnego żywotá. v. 18. sprosność grzechu y pomstá zá tym idąca. v 12. Zacność cnot y obfita nádgrodá. v. 22. własność synow Bożych. v/ 24. oświadczenie tego że mamy Duchá S. v. 25. 2. Przećiwko bliźnim: á to we dwu rzeczách; w duchownych / áby jedni drugie znośili y náprawiáli: w ćielesnych/ áby śię dźielili rzeczámi doczesnymi/ z Sługámi Bożymi/ y z inszymi bliźnimi/ á miánowićie z zgodnymi w nabożeństwie. Do czego wiela rzeczy prowádźi/ á átym List zámyka/ w rozd. 6.

ROZDZIAL I.

Pozdrowiwszy Gáláty, y záleciwszy Apostolstwo swoje. 6. gromi je o odstąpienie od Ewángeliey. 15. pokázując że ją od Bogá wźiął. 16. Pierwey niż o niey z ktorym z Apostołow mowił.

1 PAweł Apostoł (nie od ludźi/ áni przez człowieká/ ále przez JEzusá a CHrystusá y Bogá Ojcá/ ktory go 2 wzbudźił b od umárłych;) ✤ Y wszyscy brácia ktorzy są ze mną/ 3 Zborom Gáláátskim. ✤ Łáská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá y PAná nászego JEzusá CHrystusá. 4 ✤ Ktory wydał sámego śiebie zá grzechy násze/ áby nas wyrwał c z teráźniejszego wieku złego/ według 5 woli Bogá y Ojcá nászego. ✤ Ktoremu *niech będźie* chwałá ná wieki wiekow/ Amen.

6 DZiwuję śię/ iż ták prętko daćie śię przenośić/ od tego ktory was powołał ku łásce CHrystusowey/ 7 do inszey Ewángeliey. ✤ Ktora nie jest insza: tylko niektorzy są/ co was turbują/ y chcą wywroćić 8 Ewángelią CHrystusowę. ✤ Ale choćbyśmy y my/ ábo Anjoł z niebá opowiádał wam Ewángelią mimo tę ktorąśmy wam opowiádáli/ niech 9 będźie przeklęty. ✤ Jákośmy przed tym powiedźieli / y teraz znowu mowię/ Jeśliby wam kto *inną* Ewángelią opowiádał/ mimo tę ktorąśćie przyjęli / niech będźie przeklęty. 10 ✤ Abowiem teraz do ludźi *was* námawiam/ czyli *do* Bogá? Abo szukamli ábym śię podobał ludźiom? Zájiste/ jeślibym śię jeszcze ludźiom d chćiał podobáć/ nie byłbym sługą CHrystusowym.

11 A Oznajmuję e wam brácia/ iż Ewángelia ktora jest opowiádána odemnie/ nie jest według człowieká. 12 ✤ Abowiem ja/ ánim jey wźiął ánym śię jey náuczył od człowieká/ ále przez f objáwienie JEzusá CHrystusá. 13 ✤ Bośćie słyszeli o mojim obcowániu niekiedy w Zydostwie; żem g náder prześládował Zbor Boży/ y burzyłem go. 14 ✤ Y postępowałem w Zydostwie nád wiele rowienników mojich w národźie mojim / będąc náder gorliwym miłośnikiem ustaw mojich 15 ojczystych. ✤ Ale gdy śię upodobáło Bogu/ ktory mię odłączył z żywotá h mátki mojey/ y powołał z łáski 16 swojey: ✤ Aby objawił Syná swego we mnie/ ábym go opowiádał miedzy Pogány/ wnetże nie rádźiłem śię ćiáłá y krwie: 17 ✤ Ani śię wroćiłem do Jeruzalem/ do tych ktorzy przede mną byli Apostołámi: Alem szedł do Arábiey/ y wroćiłem śię 18 záśię do Dámászku. ✤ Potym po trzech lat wstąpiłem k do Jeruzalem/ ábym śię ujrzał z Piotrem: y mieszkałem u niego l piętnaśćie 19 dni. ✤ A inszegom z Apostołow nie widźiał; oprocz Jákubá brátá 20 PAńskiego. ✤ A co wam piszę/ oto śię przed Bogiem m *oświadczam* 21 jeć nie kłamam. ✤ Zátymem przyszedł do krájin n Syryey y Cylicyey 22 ✤ Y byłem nieznájomym z twarzy Zborom Zydowskim/ ktore są w 23 CHrystusie. ✤ Lecz tylko byli usłyszeli/ iż ten ktory prześládował was niekiedy/ teraz opowiáda wiárę ktorą przed tym burzył: Y chwalili Bogá ze mnie.

ROZDZIAL II.

Że nic przećiwnego jego Ewángeli-

a Tytus. 1. 3. b Rzym 4. 25. Gálát 2. 20. c Luká. 1. 74. d 1 Tess. 2. 4.

e 1 Kor. 15. 1. f Efez. 3. 3. g Dźiej. 9. 1. y 26. 1 Filip. 3. 6. h Jerem. 1. 5. Dźiej. 9. 15 y 13. 2 Rzym. 1. 1. i Gálát. 2. 8. Efez. 3. 2. k Dźiej. 9. 26 l Dźiej. 9. 23 m 1 Kor. 1. 23 n Dźiej. 9. 30

iey jego Apostołowie nie trzymáli. 3. Przykłádem Tytusá nieobrzezánego dowodźi. 11. A iż iey przećiw zmyślániu Piotrowemu bronił. 17. Náoſtátek ſumma Ewángeliey, ktora zależy w dáremnym uſpráwiedliwieniu przez CHryſtuſá przedkłáda.

1 POtym po czternaśćie lat / wſtąpiłem záśie do Jeruzalem z Bárnábáſem / wźiąwſzy z ſobą y Tytuſá. 2 A wſtąpiłem według objáwienia: y przełożyłem im Ewángelią ktorą każe miedzy Pogány / á zwłaſzczá zacniejſzym : bym ſnadź ná dáremno nie bieżał / *ábo przed tym* nie biegał. 3 Ale áni Tytus ktory ze mną był / będąc Grekiem / nie był przymuſzony obrzezáć śię. 4 A *to* dla wprowádzonych fałſzywych bráći / ktorzy śię wkrádli / áby wyſzpiegowáli wolność náſzę / ktorą mamy w CHryſtuśie JEzuśie / áby nas w niewolą podbili : 5 Ktorymeſmy ná chwilkę nie uſtąpili y nie poddáli śię / áby u was prawdá Ewángeliey zoſtáłá. 6 A od tych ktorzy śię zdádzą być czymśi (*decz* jákimi niekiedy byli / nic mi ná tym; *bo* oſoby a człowieczey Bog nie przyjmuje) ći *mowię*, ktorzy śię zdáli być *czymśi* nic *mi* nie przydáli. 7 Owſzem przećiwnym obyczájem / widząc iż mi jeſt zwierzona Ewángelia *miedzy* nieobrzezánymi / jáko Piotrowi *miedzy* obrzezánymi : 8 Abowiem ten ktory był ſkutecżny przez Piotrá w Apoſtolſtwie *miedzy* obrzezánymi / ſkutecżnyć był y we mnie miedzy Pogány.) 9 Y poznawſzy łáſkę mnie dáną Jákub / y Cefás / y Jan / ktorzy śię zdádzą być ſiláromi / podáli práwice mnie y Bárnábáſowi ná towárzyſtwo / ábyſmy my miedzy Pogány / á oni miedzy obrzezánymi *kazáli*. 10 Tylko *wspomnieli*, ábyſmy ná ubogie pámiętáli : o com śię też pilnie b ſtárał / ábym to uczynił.

11 A Gdy przyſzedł Piotr do Antiochiey / zprzećiwiłem śię mu w twarz; iż był godźien nágány. 12 Abowiem przed tym niż przyſzli niektorzy od Jákubá / weſpoł z Pogány jadał : á gdy *ći* przyſzli / zchraniał śię y odłączał / bojąc śię tych 13 ktorzy byli z obrzezánia. A weſpoł z nim obłudnie śię obchodźili y drudzy Zydźi z ták / że y Bárnábáſz uwiedźiony był tą ich obłudą. 14 Ale gdym obaczył iż nie proſto chodzą w prawdźie Ewángeliey / rzekłem Piotrowi przed wſzyſtkimi : Ponieważ ty będąc Zydem po Pogáńſku żywieſz á nie po Zydowſku / czemuż Pogány przymuſzaſz po Zydowſku żyć? 15 My *ktorzyſmy* z przyrodzenia c Zydowie á nie z Pogánow grzeſznicy. 16 Wiedząc d iż nie bywa uſpráwiedliwiony człowiek z uczynkow Zakonu / ále przez wiárę w JEzuſá CHryſtuſá ; Y myſmy w JEzuſá CHryſtuſá uwierzyli / ábyſmy byli uſpráwiedliwieni z wiáry CHryſtuſowey / á nie z uczynkow Zakonu : przeto / że e nie będźie uſpráwiedliwione z uczynkow Zakonu żadne ćiáło. 17 A jeſli *my* ſzukájąc ábyſmy byli uſpráwiedliwieni w CHryſtuśie / znájdujemy śię f też grzeſznikámi / tedyć CHryſtus *jeſt* ſługą grzechu? Nie daj tego Boże! 18 Abowiem jeſli to com zburzył znowu záśie buduję / przeſtępcą ſámego śiebie czynię. 19 Bom ja przez zákon zákonowi umárł / ábym żył g Bogu. 20 Z CHryſtuſem jeſtem ukrzyżowány / á żyję już nie ja / lecż żyje we mnie CHryſtus. A to że teraz w ćiele żyję ; w wierze Syná Bożego żyję / ktory h mię umiłowáł / y wydał ſámego śiebie zá mię. 21 Nie odrzucam tey łáſki Bożey. Bo jeſli przez Zakon *jeſt* ſpráwiedliwość / tedyć CHryſtus prożno umárł.

a 5 Moj. 10.17. 2 Kron. 19. 7. Job. 34.19. Dźiej. 10.34. Rzym. 2. 11. Efez. 6. 9. Koloſ. 3. 25. 1 Piotr. 1. 17.

b Rzym. 15.25. 1 Kor. 16. 1. 2 Kor. 2. 2.

c Filip. 3. 4. d Dźiej. 13.38. Rzym. 3. 21. Filip. 3. 9. e Rzym. 3. 28. f Rzym. 3. 19. g 1 Teſſ. 5. 10. Zyd. 9. 14. 1 Piotr. 4. 2. h Gálat. 1. 4.

ROZDZIAŁ III.

Gromi Gáláty, iż śię od wdzięczney łáſki Bożey, ktora zależy w uſpráwiedliwieniu przez CHryſtuſá PAná, odwieść dáli. 6. Pokázuiąc że y Abráhám ták był uſpráwiedliwiony. 10. Co ſpráwuje Zakon. 21. y czemu jeſt podány.

1 O Głupi Gálátowie! Ktoż was a omamił / ábyśćie prawdźie nie byli poſłuſzni / ktory przed oczymá JEzus CHryſtus przed tym był wymálowány / y miedzy wámi krzyżowány? 2 Tego tylko radbym

a Gálat. 5. 7.

śię

śie náucżył od was / Z ucżynkowli Zakonu wźieliśćie Duchá / cżyli z 3 słuchánia wiáry? Tákześćie głupi? pocżawszy Duchem / teraz ćiáłem 4 dokonywaćie? Tákześćie wiele ćierpieli dármo/ jeśli tylko y dármo? 5 Ten tedy ktory wam dodawa Duchá / y cżyni cudá miedzy wámi; z ucżynkowże zakonu *to cżyni*, cżyli z 6 słuchánia wiáry? Ták/ Jáko Abráhám b uwierzył Bogu y przycżytano mu *to* ku spráwiedliwośći. 7 Widźićie tedy / że ći ktorzy są z wiáry / ći są synámi Abráhámowymi. 8 A upátrzywszy *to* pismo / iż z wiáry Bog uspráwiedliwia Pogány / przed tym opowiedźiáło Abráhámowi/ iż w tobie będą c błogosłáwione wszystkie narody. 9 A ták/ ći ktorzy *są* z wiáry/ dostępują błogosłáwieństwá z wiernym Abráhámem. 10 Abowiem ile ich jest z ucżynkow zakonu / pod przeklęctwem są: Bo nápisano; Przeklęty d káżdy ktoryby nie został we wszystkim co nápisano w Kśięgách zakonu, áby to cżynił. 11 A iż przez zakon nikt e nie bywa uspráwiedliwiony przed Bogiem / jáwna jest *z tąd*; bo Spráwiedliwy z wiáry f żyć 12 będźie. Ale zakon nie jest ći z wiáry: Lecż cżłowiek g ktoryby je 13 cżynił/ żyw będźie przez nie. *Ale* CHrystus odkupił nas z przeklęctwá zakonu / stawszy śie zá nas przeklęctwem; (Abowiem nápisano? Przeklęty káżdy h ktory wiśi 14 ná drzewie,) Aby ná Pogány błogosłáwieństwo Abráhámowe przyszło w CHrystuśie JEzuśie/ y ábyśmy obietnice Duchá wźięli przez wiárę.

15 BRáćia / po ludzku mowię: A wszák y cżłowieczego testámentu i utwirdzonego nikt nie łamie / áni *do niego co* przydawa. 16 Lecż Abráhámowi ucżynione są obietnice y naśieniu jego. Nie mowi: Y naśieniom jego / jáko o wielu; ále jáko o jednym: Y naśieniu k twe-17 mu/ ktory jest CHrystus. To tedy mowię; iż przymierza przed tym od Bogá utwirdzonego / względem CHrystusá / zákon ktory po cżterech set l y po trzydźiestu lat nástał/ nieznośi áby miał zepsowáć obie-18 tnice *Bożą*. Abowiem m jeśli z Zakonu *jest* dźiedźictwo / juższ nie z obietnice. Lecż Abráhámowi przez 19 obietnicę dárował *je* Bog. Coż tedy zakon? Dla przestępstwá przydány jest / áżby przyszło ono naśienie ktoremu śie stáłá obietnicá/ zporządzony n przez Anjoły y przez 20 rękę o Pośrzedniká. Lecż Pośrze-21 dnik nie jest jednego / ále Bog jeden jest. Zakon tedy jestże przećiwko obietnicam Bożym? Nie daj tego Boże! Abowiem gdyby był dány zakon / ktoryby mogł ożywiáć; prawdźiwieby z Zakonu byłá spráwiedliwość. 22 Ale pismo p zámknęło wszystko pod grzech / áby obietnicá z wiáry JEzusá CHrystusá byłá dána wierzącym.*

23 A Przed tym niż przyszłá wiárá / byliśmy pod Zakonem strzeżeni/ wespoł zámknieni będąc w tę wiárę / ktora potym miáłá być ob-24 jáwiona. A przetoż zakon q Pedágogiem nászym był do CHrystusá / ábyśmy z wiáry byli uspráwie-25 dliwieni. Ale gdy przyszłá wiárá/ 26 już nie jesteśmy pod Pedágogiem. Abowiem wszyscy synámi Bożymi jesteśćie przez wiárę w CHrystu-27 śie JEzuśie. Bo ktorzykolwiek jesteśćie w CHrystusá r ochrzczeni/ 28 w CHrystusáśćie śie oblekli. Niemász Żydá/ áni Greká: niemász niewolniká / áni wolnego: niemász mężczyzny/ y niewiásty. Abowiem wszyscy wy jednym jesteśćie w CHry-29 stuśie JEzuśie. A jeśliśćie wy CHrystusowi / tedyśćie naśieniem Abráhámowym/ á według obietnice dźiedźicámi.*

Rozdział IV.

Od opieki Zakonu wybáwionym 4. przez CHrystusá, ktory jest celem Zakonu. 9. nie przystoji śie do cudzych ceremoniey náwracáć. 13. Prowádźi tedy do szcżerośći náuki Ewángeliey S. 11. y przykłádem dwu synow Abráhámowych náuke objáśnia.

1 MOwię tedy; Poki dźiedźic jest dźiecięćiem / nic nie jest rozny od sługi / pánem będąc wszyst-2 kiego. Ale jest pod opiekunámi y

Marginal notes: b 1 Moj. 15. 6. Rzym. 4. 3. Jákub. 2. 23. c 1 Moj. 12. 3. Dźiej. 3. 25. d 5 Moj. 27. 26. Jerem. 11. 3. e Gálát. 2. 16. f Abák. 2. 4. Rzym. 1. 17. Żyd. 10. 38. g 3 Moj. 18. 5. Ezech. 20. 11. Rzym. 10. 5. h 5 Moj. 21. 23. LE. ná Niedź. XIII. po S. Trojcy. Żyd. 9. 17. k 1 Moj. 12. 7. 15. 5. 2 Moj. 12. 40. m Rzym. 4. 14. n Dźiej. 7. 53. o Dźiej. 7. 38. p Rzym. 3. 9. 11. LE. ná Nowe Láto. q T. Dźiećiomo-dzem. Rzym. 10. 4. r Rzym. 6. 3. LE. ná N. po Bożym Národz.

dozorcámi / áż do cżáſu zámierzenia Oycowſkiego. 3 ✤ Tákże y my gdyſmy byli dźiećmi / pod żywioły świátá byliſmy zniewoleni. 4 ✤ Lecż gdy przyszło wypełnienie cżáſu / poſłał Bog onego Syná ſwego / ktory śie urodźił z niewiáſty / ktory śie ſtał pod Zakonem. 5 ✤ Aby te ktorzy pod Zakonem *byli* wykupił / żebyſmy práwá przyſpoſobienia a záſyny doſtąpili. 6 ✤ A iżeśćie ſynowie: *Przetoż* poſłał Bog Duchá Syná ſwego w ſercá wáſze wołájącego Abbá / *to jeſt*, Ojcże. 7 ✤ A ták już wiecey nie jesteś niewolnikiem / ále ſynem: á ponieważ ſynem / *tedy* y dźiedźicem Bożym przez Chryſtuſá.*

8 Ale ná on cżáś nieznájąc Bogá / ſłużyliśćie tym ktorzy z przyrodzenia nie ſą b bogowie. 9 ✤ A teraz poznawszy Bogá / owszem y poznáni będąc od Bogá; jákoż śie záś ná zad wrácaćie ku żywiołom mdłym y nędznym / ktorym záśie znowu ſłużyć chcećie? 10 ✤ Przeſtrzegaćie c dni / 11 y mieśiącow / y cżáſow y lat. ✤ Boję śie o was / bym ſnadź dármo nie prácował około was.

12 Bądźćie jáko ja: gdyżem y ja *jeſt* jáko wy bráćia / proszę was. Niwczymeśćie mie nieukrzywdźili. 13 ✤ Bo wiećie żem w ſłábośći ćiáłá wam z przodku Ewángelią opowiádał. 14 ✤ A pokuszenia mego ktore było w ćiele mojim / nie lekceśćie ſobie ważyli / ániśćie *nim* gárdźili / áleśćie mie jáko Anjołá Bożego przyjęli / y jáko Chryſtuſá JEzuſá. 15 ✤ Jákież tedy było błogoſłáwieńſtwo wásze? Abowiem wam dawam świádectwo / iż / by było rzecż można / dálibyśćie mi byli wyłupiwszy ocży ſwoje. 16 ✤ Tákżem śie ſtał nieprzyjaćielem wászym prawdę wam mowiąc? 17 ✤ Pałáją ku wam miłośćią nie dobrze; owszem chcą nas odſtrychnąć ábyśćie je miłowáli. ✤ 18 A dobrać rzecż pałáć miłośćią w dobrym záwżdy / á nietylko gdym jeſt obecnym u was. 19 ✤ Dźiatki moje / ktore znowu z boleśćią rodzę áżby Chryſtus był wykszttałtowány w was: 20 ✤ Chćiałbym teraz być u was / y odmienić głos moj; bo ponieważ wątpię o was.

21 Powiedźćie mi / ktorzy pod Zakonem chcećie być / nie ſłuchaćie Zakonu? 22 ✤ Abowiem nápiſano / Iż Abrahám miał dwu ſynow; jednego d z niewolnice / á drugiego e z wolney. 23 ✤ Lecż ten ktory był z niewolnice / według ćiáłá śie urodźił: á ktory z wolney / według obietnice. 24 ✤ Przez co znácżą śie inſze rzecży. Abowiem te ſą one dwá Teſtámenty. Jeden z gory Synáiſkiey / ktory rodźi w niewolą; á ten jeſt *jáko* Agár. 25 ✤ Abowiem Agár jeſt gorá Synáj w Arábiey: á ſtoſuje śie do niey teráznieyſze Jeruzalem; bo jeſt w niewoli z dźiátkami ſwojimi. ✤ 26 Lecż ono gorne f Jeruzalem / wolne jeſt; ktore jeſt mátką wszyſtkich nas. 27 ✤ Abowiem nápiſano: Rozweſel śie g niepłodna / ktora nierodźiſz; porwi śie á záwołay / ktora nie prácujeſz w porodzeniu: bo táopuszcżona wiele ma dźiatek / wiecey niż tá ktora ma mężá. 28 ✤ My tedy bráćia ták jáko h Izáák jeſteſmy dźiátkámi obietnice. 29 ✤ A jáko ná on cżáś ten ktory śie był urodźił według ćiáłá / prześládował tego ktory śie był urodźił według duchá; ták *śie dźieje* y teraz. 30 ✤ Ale co mowi piſmo? Wyrzuć i niewolnicę y ſyná jey: Abowiem nie będźie dźiedźicżył ſyn niewolnice z ſynem wolney. 31 ✤ A ták bráćia / nie jeſteſmy dźiećmi niewolnice / ále wolney.*

Rozdział V.

Jáko ludźie prawdźiwey Chrześćiáńſkiey wolnośći używáć máją. 14. Tey wolnośći ſumma; miłowáć Bogá y bliźniego. 16. Owoce ćiáłá y duchá, y obojich koniec.

1 Stojćie tedy w tey wolnośći ktora nas Chryſtus wolnymi ucżynił; á nie poddawajćie śie znowu pod járzmo niewoli. 2 ✤ Oto / ja Páweł mowię wam / iż jeśli śie obrzezowáć a będźiećie / Chryſtus wam nic nie pomoże. 3 ✤ A oświadcżám śie záśie *przed* káżdym cżłowiekiem ktory śie obrzezuje / iż powinien wszyſtek zakon pełnić. 4 ✤ Pozbáwiliśćie śie Chryſtuſá / ktorzy śie kolwiek przez Zakon uſpráwie-

Marginalia: a Rzym. 8. 15. — b 1 Kor. 8. 4. 5. — c Rzym. 14. 5. Koloſ. 2. 16. — I E. w Niedź. Srzodopoſtną. — d 1 Moj. 16. 15. — e 1 Moj. 21. 1. — f Objáw. 21. 2. — g Ezai. 54. 1. — h G. według Izáaká. — i 1 Moj. 21. 10. — a Dźiej. 15. 1.

dliwiaćie ; wypádliśćie z łáski. ✠ 5 Abowiem my Duchem z wiáry/ nádźieje spráwiedliwośći oczekawamy. ✠ 6 Bo w CHRystuśie b JEzuśie/ áni obrzezká nic nie waży/ áni nieobrzezká : ále wiárá przez miłość skuteczna. ✠ 7 Bieżeliśćie dobrze: Ktoż wam przekáźił ábyśćie nie byli posłusznymi prawdźie ? ✠ 8 Tá namowá nie jestći z tego ktory was powoływa. ✠ 9 Trochá c kwásu/ wszystko záczynienie zákwasza. ✠ 10 Ja mam nádźieję o was w PAnu/ że nic inszego rozumieć nie bedźiećie : á ten ktory was turbuje / odnieśie sąd/ ktokolwiek jest. ✠ 11 A ja brácia/ jesli jeszcze obrzezkę każę / czemuż jeszcze prześládowánie ćierpię ? Toć tedy zniszczone jest zgorszenie krzyżowe. ✠ 12 Bodajżey odćięći byli / ktorzy wam 13 d niepokoj czynią. ✠ Abowiem wy ku wolnośći powołáni jesteśćie bráćia : tylko pod zasłoną tey wolnośći ciáłu e nie *pozwalajćie* ; ále z miłośći służćie jedni drugim. ✠ 14 Bo wszystek zakon f w jednym śie słowie zámyka / *to jest* w tym ; Bedźiesz miłował bliźniego twego/ jáko sámego śiebie. ✠ 15 Ale jesli jedni drugie kąsaćie y pożeraćie ; pátrzajćież/ ábyśćie jedni od drugich nie byli ztrawieni.

16 A *To* mowię ; Duchem g postepujćie / á pożądliwośći ćiáłá nie wykonywajćie. ✠ 17 Abowiem ćiáło pożąda h przećiwko duchowi/ á duch przećiwko ćiáłu: A te *rzeczy* są sobie przećiwne / ábyśćie nie to co chcećie czynili. ✠ 18 Lecz jesli duchem bywaćie prowádzeni / nie jesteśćie pod Zakonem. ✠ 19 A jáwneć i są uczynki ćiáłá/ ktore te są : Cudzołostwo / wszeteczeństwo / nieczystość / rozpustá : 20 ✠ Bałwochwálstwo/ czáry/ nieprzyjáźni/ swary / nienawiśći/ gniewy/ 21 spory/ nieznaski/ kácerstwá : ✠ Zazdrośći / mężobojstwá / pijáństwá/ biesiády : y tym podobne *rzeczy*: o ktorych przepowiádam wam / jákom y przed tym k powiedźiał ; iż ktorzy tákowe rzeczy czynią / krolestwá Bożego nie odźiedźiczą. ✠ 22 Ale owoc l Duchá jest / miłość / wesele/ pokoj / nieskwápliwość / dobrotliwość / dobroć / wiárá / ćichość/ 23 wstrzemiężliwość. ✠ Przećiwko tákowym niemasz m zakonu. ✠ 24 Abowiem ktorzy są CHrystusowi / ćiáło *swoje* ukrzyżowáli z námietnośćiámi/ y z pożądliwośćiámi.*

25 Jesli duchem żyjemy/ duchem też 26 postępujmy. ✠ Nie bądźmy chćiwi prozney chwały/ jedni drugich wyzywájąc/ jedni drugim zájrząc.

ROZDZIAL VI.

Jáko śie przećiwko upádłym. 6. y przećiwko Sługom słowá Bożego. 10. Y przećiwko domownikom wiáry záchowáć. 12 Fałszywe náśládowce Zakonu gromi. 13. ktorzy śie chlubią w ćiele. 14. á nie w krzyżu PAná Chrystusowym.

1 Bráćia / jesliby też człowiek záchwycony był w jákim upadku/ wy duchowni náprawiajćie tákiego w duchu ćichośći : upátrując *káżdy* sámego śiebie / ábyś y ty nie był 2 kuszony. ✠ Jedni drugich brzemioná a nośćie : á ták wypełniajćie Zakon 3 CHrystusow. ✠ Abowiem jesli kto mniema żeby czym był / nie bedąc niczym / tákiego záwodźi własny 4 umysł je°. ✠ Ale káżdy niechaj własnego swego uczynku doświadcza / á tedy sam w sobie chwałę mieć bedźie / á nie w drugim. ✠ 5 Abowiem káżdy swoje własne b brzemię poniesie. 6 ✠ A niech udźiela c ten ktory bywa náuczány w słowie / temu ktory 7 go náucza/ ze wszystkich dobr. ✠ Nie błądźćie : Bog śie nieda z śiebie náśmiewáć. Abowiem coby kolwiek 8 śiał człowiek/ to też żąć bedźie. ✠ Bo kto śieje ćiáłu swemu / z ćiáłá żąć bedźie skáżenie : ále kto śieje duchowi / z duchá żąć bedźie żywot wie- 9 czny. ✠ A dobrze czyniąc/ nie d slábiejmy : ábowiem czásu swojego żąć 10 bedźiemy nie ustawájąc. ✠ Przeto tedy poki czás mamy/ dobrze czyńmy wszystkim; á nawiecey domownikom wiáry. *

11 Widźićie jákim długi list wam 12 nápisał reką moją. ✠ Ktorzykolwiek chcą być pozorni według ćiáłá / ći was przymuszáją ábyśćie śie obrzezowáli ; tylko áby dla krzyżá CHrystusowego prześládowánia nie ćierpieli. ✠ 13 Abowiem y ći ktorzy śie obrzezują / nie záchowywáją

Marginalia: b Gálát 6. 15. — c 1 Kor. 5. 6. — d Jozue. 7. 15. — e 1 Kor. 8. 9. 1 Piotr 2. 11. — f 3 Moj 19. 18. Mátt. 22. 39. Márk. 12. 31. Rzym. 13. 9. Jákub. 2. 8. — LE. ná XIV. N po S. Trojcy. — g Rzym 13. 14. — h Rzym. 7. 25. — i 1 Kor. 3. 3. — k 1 Kor. 6. 9. Efez. 5. 5. Kolos. 3. 5. 6. — l Rzym. 14. 17. — m 1 Tym. 1. 9. — LE. ná N. XV po S. Trojcy — a Rzym 14. 3. 1 Tess 5. 14. — b Mát. 16. 27. Rzym 14. 12. 1 Kor 3. 8. — c 1 Kor 9. 7. — d 2 Tess 3. 13.

wája Zakonu sámi / ále chcą áby-
śćie śię wy obrzezowáli ; żeby śię
14 z ćiáłá wáßego chlubili. ✠ Ale ja/ ni-
day Boże/ ábym śię miał chlubić
tylko w krzyżu PAná náßego JE-
zusá CHrystusá / przez ktorego mi
jest świát ukrzyżowány / á ja świá-
15 tu. ✠ Abowiem w CHrystusie JE-
zusie áni obrzezká e nic nie waży/
áni nieobrzezká ; ále nowe stworze-
16 nie. ✠ A ktorzykolwiek według tego
ßnuru postępowáć będą / pokoy ná
nie *przydźie* y miłośierdźie / y ná
17 lud Boży Izráelski. ✠ Náostátek
niechay mi nikt trudnośći nie zadá-
wa. Abowiem ja piątná PANA f
JEzusowe noßę ná ćiele mojim. ✠
18 Łáská PAná náßego JEzusá Chry-
stusá *niech będźie* z duchem wáßym
brácia/ Amen.

e Gálát. 5. 6. Kolos. 3. 11.
f 2 Kor. 4. 10.

Ten list do Gálátow nápisány
jest z Rzymu.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO EFEZOW.

W Tym liśćie S. Páweł dwie rzeczy przedkłada. I. Ktore znáć mamy y onych używáć. A te są dwojákie nawiętße dobrodźiejstwá B. Jedno ktore śię już dawno stáło / á w tym żywoćie wierzącym oddáne ; mianowićie / wybránie do żywotá wiecznego / odkupienie/ poświęcenie / uspráwiedliwienie. Drugie ktore po tym żywoćie dáne będźie wierzącym; to jest / dźiedźictwo żywotá wiecznego. w rozd. 1. 2. 3. II. Rzeczy / ktoreśmy czynić powinni. Naprzod wßyscy : to jest / Zdobić śię pobożnośćią / zgodą / miłośćią / ßczerośćią/ udźielániem dobr / do odpußczánia win gotowośćią : A grzechow śię wystrzegániem ; złodźiejstwá/ kłamstwá / gniewu niesłußnego/ nierządow/ łákomstwá / pijáństwá / w rozd. 3. 4. Potym niektorzy według osobnego powołánia swego ; mężowie y żony / rodźicy y dźiatki gospodarze y czeladź. Przy zamknieniu jeßcze pospolite powinnośći u prząża / y Rynsztunek wojenny żołnierzá Chrześćiáńskiego opisuje/ w rozd. 6.

ROZDZIAL I.

Po pozdrowienin, piße o Bożym ludźi z łáski wybránin. 3. y o przysposobienin zá syny. 7. Pokázuje z kąd zbáwienie płynie. 9. A iż to głęboka tájemnicá. 16. prośi, żeby je do zupełney tego wiádomośći y CHrystusá znájomośći Bog przywieść raczył.

1 PAweł Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą a Bożą / świętym ktorzy są w Efezie/ y wiernym w CHrystusie JEzusie. 2 ✠ Łáská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá náßego / y PAná JEzusá CHrystusá.

3 Błogosłáwiony *niech będźie* b BOG y Ojćiec PAná náßego JEzusá CHrystusá / ktory nas ubłogosłáwił wßelkim błogosłáwieństwem duchownym w niebieskich *rzeczách* w CHrystusie. 4 ✠ Jáko nas wybrał w nim c przed záłożeniem świátá / ábyśmy byli świętymi / y nienáganionymi przed oblicznośćią jego w miłośći. 5 ✠ Ktory nas przeznáczył ku przysposobieniu zá syny / przez JEzusá CHrystusá/ dla śiebie sámego / według upodobánia woli swojey; 6 ✠ Ku chwale sławney łáski swojey ktorą nas udárował d w onym umiłowánym. *

7 W Ktorym mamy odkupienie przez krew jego / *to jest* odpußczenie grzechow według bogáctwá łáski jego. 8 ✠ Ktorą hojnie pokazał przećiwko nam we wßelkiey mądrośći y rostropnośći. 9 ✠ Oznájmiwßy nam tájemnicę woli swojey według upodobánia swego / ktore był postánowił w sámym sobie. 10 ✠ Aby w rozrządzeniu zupełnośći czásow / w jedno e zgromádźił wßystkie rzeczy w CHrystusie ; y te ktore są ná niebieśiech / y te ktore są ná ziemi. 11 ✠ W nim *mowię,* w ktorymeśmy y do dźiałku przypußczeni/ przeznáczeni będąc według postánowienia tego / ktory spráwuje wßystko według rády woli swojey.

a 1 Kor. 1. 2. 2 Kor. 1. 3. E. nád. Dźień S. Tomaßá.
b 2 Kor. 1. 2. 1 Piotr 1. 3.
c 2 Tym. 1. 9.
d Mát. 17. 5.
e Gálá. 4. 4. Efez. 1. 15.

Abyśmy

12 ✣ Abyśmy my byli ku chwale sławy jego / ktorzyśmy pierwey nádźieję mieli w CHrystuśie. 13 ✣ W ktorym y wy *nádźieję macie*, usłyszawszy słowo prawdy / *to jest* Ewángelią zbáwienia wászego ; przez ktorą też uwierzywszy / jesteśćie zápieczętowáni Duchem f onym Swiętym obiecánym. 14 ✣ Ktory jest zádátkiem dźiedźictwá nászego / ná wykupienie nábytey własnośći / ku chwale sławy jego.

15 PRzetoż y ja usłyszawszy o tey g wierze ktora maćie w PAnu JEzuśie / y o miłośći ku wszystkim świętym : 16 ✣ Nie przestawam dźiękowáć h zá was / wzmiankę czyniąc o was w modlitwách moich: 17 ✣ Aby Bog PAná nászego JEzusá CHrystusá / Oćiec on chwały / dał wam Duchá mądrośći y objáwienia / ku poznániu *sámego* śiebie: 18 ✣ A żeby oświećił oczy myśli wászey / ábyśćie wiedźieli ktora jest nádźieja powołánia jego / y ktore jest bogáctwo chwały dźiedźictwá jego w świętych: 19 ✣ Y ktora jest oná przewyższająca wielkość mocy jego przećiwko nam / ktorzy wierzymy według skuteczney mocy i siły jego: 20 ✣ Ktorey i dokazał w CHrystuśie / gdy go wzbudźił od umárłych / y posádźił ná práwicy swojey ná niebieśiech ; 21 ✣ Wysoko nád wszystkie kśięstwá y zwierzchnośći / y mocy / y páństwá / y *nád* wszelkie imię ktore śię miánuje / nie tylko w tym wieku / ále y w przyszłym. 22 ✣ Y wszystko poddał k pod nogi jego : á onego dał zá głowę l nád wszystkim Kośćiołowi : 23 ✣ Ktory jest ćiáłem jego / y pełnośćią tego / ktory wszystko we wszystkich nápełnia.

f Efez. 4. 30. g Kolos. 3. 4. h Filip. 1. 3. Kolos. 1. 3. 1 Tess. 1. 2. i Efez. 3. 9. Kolos. 2. 12. k Psalm 2. 7. Mátt. 28.18. Zyd. 2. 8. l Efez. 4. 15. 5.23. Kolos. 1. 18.

ROZDZIAŁ II.

Zeby wielkość łáski Bożey objáśnił, przywodźi im ná pámięć. 5. iż zkazáni bądąc ná potępienie. 8. z łáski zbáwieni są 13. Y bliskimi śię Bogá stáli. 16. zá przejednániem przez CHrystusá uczynionym. 17. á przez Ewángelią ogłoszonym.

1 Y WAs *ożywił*, ktorzyśćie byli umárli a w upadkách y w grzechách: 2 ✣ W ktorych teśćie niekiedy b chodźili / według zwyczáju świátá tego / y według kśiążęćiá / ktory ma władzą ná powietrzu / duchá tego ktory teraz jest skuteczny w syniech niedowiárstwá. 3 ✣ Miedzy ktorymi y my wszyscy obcowáliśmy niekiedy w pożądliwośćiách ćiáłá nászego ; czyniąc to co śię podobáło ćiáłu y myślam / y byliśmy z przyrodzenia dźiećmi gniewu jáko y drudzy. 4 ✣ Lecz Bog ktory jest bogáty w miłośierdźiu / dla wielkiey miłośći swojey ktorą nas umiłował: 5 ✣ Y gdyśmy byli umárłymi w grzechách ; ożywił pospołu z CHrystusem: (*gdyż* łáską c zbáwieni jesteśćie.) 6 ✣ Y pospołu z nim wzbudźił / y pospołu z nim posádźił ná niebieśiech w CHrystuśie JEzuśie : 7 ✣ Aby okazał w przyszłych wiekách ono náder obfite bogáctwo łáski swojey / z dobrotliwośći *swojey*, przećiwko nam w CHrystuśie JEzuśie. 8 ✣ Abowiem łáską jesteśćie zbáwieni przez wiárę / y to nie jest z was / dar to Boży *jest*: 9 ✣ Nie z uczynkow / áby śię kto nie chlubił. 10 ✣ Abowiem czynem jego jesteśmy / stworzeni w CHrystuśie JEzuśie / ku uczynkom dobrym / ktore przed tym Bog zgotował / ábyśmy w nich chodźili.

11 PRzetoż pámiętájćie / że wy niekiedy *bądąc* Pogány w ćiele / ktorzyśćie byli zwáni nieobrzezką od onych ktore zwano obrzezką w ćiele / ktora śię ręką dźieje: 12 ✣ Iżeśćie byli ná on czás bez CHrystusá / oddaleni od społeczności Izráelskiey / y obcymi od umow d obietnice / nádźieje nie májący / y bez Bogá ná świećie. 13 ✣ Ale teraz w CHrystuśie JEzuśie wy ktorzyśćie niekiedy byli dálekimi / stáliśćie śię bliskimi przez krew CHrystusowę. 14 ✣ Abowiem on jest pokojem nászym ; ktory oboje jednym uczynił / y śrzednią śćiánę / ktora byłá przegrodą / rozwálił. 15 ✣ Nieprzyjáźń / *to jest* Zakon e przykazań *ktory zależał* w ustáwach skáźiwszy przez ćiáło swoje / áby dwu stworzył w sámym sobie w jednego nowego człowieká / czyniąc pokoj. 16 ✣ Y pojednał obudwu w jednym ćiele z Bogiem przez krzyż / zgłádźiwszy nieprzyjaźń przezeń. 17 ✣ Y przyszedszy

a Kolos. 2. 13. b 1 Kor. 6. 14. Efez. 6. 12. Kolos. 3. 7. c Dźiej. 15.11. d Rzym. 9. 4. e Kolos. 2. 14. 1 Piot. 1. 18.

pro=

opowiedźiał pokoj wam / ktorzyśćie dálekimi/y ktorzyśćie bliskimi. 18 Abowiem przezeń mamy przystęp g obie stronie w jednym Duchu do Ojcá. 19 A Przetoż już więcey nie jesteśćie gośćmi y przychodniámi: ále społ-mieszczány świętych / y domownikámi Bożymi. 20 Zbudowáni ná fundámencie Apostołow y Prorokow / ktorego jest gruntownym węgielnym kámieniem h sam JEzus CHrystus: 21 Ná ktorym wszystko budowánie wespołspojone / rośćie w kośćioł święty w PAnu: 22 Ná ktorym też y wy śię wespoł budujećie/ ábyśćie byli mieszkániem Bożym w Duchu *Swiętym.**

ROZDZIAŁ III.

Apostoł dla tego od Zydow wiele ućierpiał, że tájemnice o powołániu Pogánow. 8. z roskazánia Bożego, zwiástował. 13. Potym upomina Efezow, żeby dla prześládowánia nie ustawáli w powołániu swojim. 14. Prośi Bogá. 18. żeby im dał zrozumieć, jáka jest miłość CHrystusá PAná.

1 DLa tego ja Páweł jestem więźniem CHrystusá a JEzusá zá was Pogány. 2 Jeśliśćie tylko słyszeli o udźieleniu łáski Bożey/ ktora mi jest dána dla was. 3 Iż mi Bog przez objáwienie oznájmił tájemnicę; (jákom wam przed tym krotko nápisał/ 4 Skąd czytájąc możećie obaczyć wiádomość moję w tájemnicy CHrystusowey.) 5 Ktora inszych wiekow nie byłá b znájoma synom ludzkim / jáko teraz objáwiona jest świętym Apostołom jego/ y Prorokom/ przez Duchá: *To jest.* 6 Iż Pogánie są społ-dźiedźicámi y spolnym ćiáłem/ y społ-uczestnikámi obietnice jego w CHrystuśie przez Ewángelią. 7 Ktorey stałem śię sługą według dáru łáski Bożey/ ktora mi jest dána/według skutku c mocy jego. 8 Mnie *mowię* námniejszemu ze wszystkich d świętych: dána jest tá łáská / ábym miedzy Pogány opowiádał te e niedośćigłe bogáctwá CHrystusowe: 9 A iżbym objáśnił wszystkim jákaby byłá f społeczność oney tájemnice zátrytey od wiekow w Bogu / ktory wszystko stworzył przez g JEzusá CHrystusá. 10 Aby teraz przez Zbor wiádoma byłá kśięstwom k y mocam ná niebieśiech náder rozliczna mądrość Boża. 11 Według postánowienia wiecznego / ktore uczynił w CHrystuśie JEzuśie PAnu nászym. 12 W ktorym mamy i bespieczność/y przystęp z dufnośćią przez wiárę jego. 13 PRzetoż proszę / ábyśćie nie ustáwáli dla ućiskow mojich zá was/ co jest chwałą wászą. 14 Dla tego skłániam kolána swoje przed Ojcem PAná nászego JEzusá CHrystusá; 15 Z ktorego śię wszelka rodźiná ná niebie y ná źiemi názywa: 16 Aby wam dał według bogáctwá chwały swey / żebyśćie byli mocą utwirdzeni przez Duchá jego we wnętrznym człowieku. 17 Aby CHrystus przez wiárę mieszkał w sercách wászych. 18 *Zebyśćie* w miłośći wkorzenieni y ugruntowáni będąc / mogli dośćignąć ze wszystkimi świętymi / ktora jest szerokość/y długość/y głębokość/ y wysokość; 19 Y poznáć miłość CHrystusowę przewyszájącą wszelką znájomość; ábyśćie nápełnieni byli wszelką zupełnośćią Bożą: 20 A temu ktory może náde wszystko uczynić dáleko obfićiey niżeli prośimy/ ábo myślimy / według oney mocy/ ktora skuteczna jest w nas: 21 Temu k *niech będźie* chwałá w Kośćiele/ przez CHrystusá JEzusá po wszystkie czásy ná wieki wiekow/ Amen.*

ROZDZIAŁ IV.

W tych trzech ostátnich rozdźiałách są nauki o żywoćie pobożnym. A w tym, Vpomnienie do pilnowánia wezwánia swego y do spolney zgody. 7. Bog dla tego rozne dáry dawa. 16. Aby był budowány Kośćioł Boży. 25. Odwodźi od proznośći niewiernych. 25. od kłamstwá. 29. y od plugáwych mow.

1 PRoszę was tedy ja więźień w PAnu/ ábyśćie chodźili ták jáko a przystoji ná powołánie/ ktorym jesteśćie powołáni: 2 Ze wszelaką pokorą y ćichośćią/ y z nieskwápliwośćią: znosząc jedni drugich

w mi-

f Luk. 14.47. g Rzym. 5. 2. LE. ná dźień S. Filipp. Jákub. h Ezái. 28.16.

a Efez. 4. 1. Kolos. 4. 3. b Rzym. 16.25. Kolos. 1. 26. c Efez. 1. 19. Kolos. 2. 12. d 1 Kor. 15. 9. 1 Tym. 1. 15. e Galat. 1. 16. f Rzym. 16.25. Kolos. 1. 26. 1 Tym. 1. 10. Tytus. 1. 2. 1 Piotr. 2. 20.

g Dźiej. 14.15. y 17.24. Kolos. 1. 16. h Piotr. 1. 11. i Efez. 2. 18. LE. w XVI. N. po S. Troj.

k Rzym. 16.25. 1 Piotr. 5. 11.

l Filip. 1. 27. Kolos. 1. 10. 1 Tes. 2. 12. LE. w XVII. N. po S. Trojcy.

3 w miłości. ♣ Stáráiąc śię ábyśćie záchowáli iedność duchá w zwiąsce pokoju. 4 ♣ Jedno *jest* ćiáło / y jeden duch; jáko też jesteśćie powołáni w jedney nádźieiey powołánia wáßego. 5 ♣ Jeden b PAN / jedná wiárá / jeden chrzest. 6 ♣ Jeden Bog y Oćiec wßystkich / ktory jest náde wßystko / y po wßystkich / y we wßystkich was.*

7 Lecz káżdemu z nas dána jest łáská według miáry dáru c CHrystusowego. 8 ♣ Dla tego *pismo* mowi; Wstąpiwßy ná d wysokość / wiodł pojimáne więźnie / y dał dáry ludźiom. 9 ♣ Ale e to *że* wstąpił / coż jest / jedno iż pierwey był zstąpił do naniższych stron źiemie? 10 ♣ A ktory zstąpił / ten jest ktory y wstąpił wysoko f nád wßystkie niebiosá / áby nápełnił wßystko. 11 ♣ Y tenże dał niektore g Apostoły / á niektore Proroki / á drugie Ewángelisty drugie też Pásterze y Naucżyćiele: 12 ♣ Ku zpojeniu Swiętych / ku pracy Usługowánia / ku budowániu h ćiáłá CHrystusowego. 13 ♣ Ażbyśmy śię wßyscy zeßli w jedność wiáry / y znájomośći Syná Bożego / w mężá doskonáłego / w miárę zupełnego wieku CHrystusowego.*

14 Abyśmy więcey nie byli i dźiećmi chwiejącymi śię / y unoßącymi śię káżdym wiátrem náuki przez fortel ludzki / y przez chytrość podeśćia błędem. 15 ♣ Ale ßczerymi będąc w miłośći / rośćimy k w onego we wßystkim / ktory jest l głową / *to jest* w CHrystusá. 16 ♣ Z ktorego wßytko ćiáło przystojnie złożone y spojone we wßystkich stáwiech; przez ktore jeden członek drugiemu pośiłku dodawa przez moc ktora jest w káżdym członku / według miáry jego wzrost ćiáłu należący bierze / ku budowániu sámego śiebie w miłośći.

17 To tedy mowię y oświadczam śię przez PAná / ábyśćie *już* więcey nie postępowáli jáko inßy Pogánie postępują / w proznośći m umysłu swego: 18 ♣ Záćmiony májąc rozsądek / będąc oddaleni od żywotá Bożego dla nieumiejętnośći / ktora w nich jest z zátwárdzenia sercá ich. 19 ♣ Ktorzy zákámiawßy událi śię ná rozpustę n ku popełniániu wßelákiey niecżystośći z chćiwośćią. 20 ♣ Lecz wy nie tákeśćie śię náucżyli Chrystusá: 21 ♣ Jesliśćie go tylko słucháli / y o nim wyucżeni byli / jáko jest *tá* prawdá w JEzuśie.

22 To *jest*, Zebyśćie o złożyli według pierwßego obcowánia stárego człowieká / ktory śię psuje przez pożądliwośći oßukawájące: 23 ♣ A odnowili śię duchem umysłu wáßego; 24 ♣ Y oblekli śię w onego p nowego człowieká / ktory według Bogá stworzony jest w spráwiedliwośći / y w świętobliwośći prawdy. 25 ♣ Przetoż q złożywßy kłamstwo / mowćie prawdę káżdy z bliźnim swojim: bośćie członkámi jedni drugich. 26 ♣ Gniewajćie r śię / á nie grzeßćie: Słońce niech nie záchodźi ná rozgniewánie wáße. 27 ♣ Nie dawajćie miejscá s dyabłu. 28 ♣ Kto kradł / niech więcey nie krádnie: ále t rácżey niech prácuje / robiąc rękomá co *jest* dobrego / áby miał z *kąd* udźieláć potrzebującemu.*

29 Zadna mowá plugáwa niech u z ust wáßych nie pochodźi: ále jesli ktora *jest* dobra ku potrzebnemu zbudowániu / áby byłá przyjemna słucháiącym. 30 ♣ A niezásmucajćie Duchá Swiętego Bożego / ktorym zápieczętowáni jesteśćie x ná dźień odkupienia. 31 ♣ Wßelka gorzkość / y zápálcżywość / y gniew / y wrzask / y bluźnierstwo / niech będźie odjęte od was / ze wßeláką złośćią. 32 ♣ Ale bądźćie jedni przećiwko drugim y dobrotliwi / miłośierni / odpußcżájąc sobie / jáko wam Bog w CHrystuśie odpuśćił.

ROZDZIAŁ V.

Do náśládowánia Bogá nápomniawßy. 3. Zeby sobie lekce przestrog jego nie ważyli. 5. srogo groźbą ich przegraża. 22. Osobne powinnośći Zonam 15. y Mężom należące opisuje.

1 Bądźćież tedy náśládowcámi Bożymi / jáko dźieći miłe. 2 ♣ A chodźćie w miłośći / jáko y CHrystus a umiłował nas / y wydał sámego śiebie ná ofiárę y ná zábićie Bogu / ku wdźięcżney b wonnośći.

A wßz=

Marginalia (left): b Mál. 2. 10. Márk. 11. 19. 1 Kor. 15. 6. LE. ná dźień S. Máttenßá. c Rzym. 12. 3. 1 Kor. 11. 11. 1 Kor. 10. 13. d Psalm 68. 19. e Janá. 3. 13. f Márk. 16. 19. g 1 Kor. 12. 28. h Efez. 1. 13. i 1 Kor. 14. 20. k Kolos. 1. 10. l Efez. 1. 22. y 5. 23. Kolos. 1. 18. m Rzym. 1. 29.

Marginalia (right): n Rzym 1. 24. LE. ná XIX. N. po S. Trojcy. o Kolos. 2. 21. y 3. 9. p Rzym. 6. 4. Kolos. 3. 10. 1 Piotr 1. 1. y 4. 2. q Zách. 2. 16. 1 Piotr 1. 1. r Psalm. 4. 5. s Jákub. 4. 7. t 1 Tess. 4. 11. u Efez. 5. 4. x Efez. 1. 13. y Kolos. 3. 12. a Janá. 13. 34. LE. ná N. III. w Post. b 1 Moj. 8. 21.

3 A wszeteczeństwo y wszelka c nieczystość ábo łakomstwo / niechaj nie bedzie áni miánowáne miedzy wámi/ jáko przystoji ná świete. 4 Tákże d sprośność/ y błazeństwie mowy/ y żárty ktore nie przystoja: ále ráczey dźiekowánie. 5 Bo to wiecie/ iż żaden e wszetecznik/ ábo nieczysty/ ábo łákomcá (ktory jest f bałwochwálca) nie ma dźiedźictwá w krolestwie Chrystusowym y Bożym. 6 Niechaj was nikt nie zwodźi g proznymi mowámi : ábowiem dla tych rzeczy przychodźi gniew Boży ná syny uporne. 7 Nie badźćież tedy uczesnikámi ich. 8 Abowiemeśćie byli niekiedy ćiemnośćia, áleśćie teraz h świátłośćia w PAnu. Chodźćież jáko dźiatki świátłośći. 9 Bo owoc Duchá *zależy* we wszelákiey dobrotliwośći y w spráwiedliwośći/ y w prawdźie.*

10 OBierájac to coby śie podobáło PAnu. 11 A nie społkujćie z uczynkámi i niepożytecznymi ćiemnośći/ ále je ráczey strofujćie. 12 Abowiem co śie potájemnie od nich dźieje/ sromotá y mowić. 13 Lecz to wszystko gdy bywa od świátłośći strofowano/ bywa objáwiono. 14 Abowiem to wszystko co bywa objáwiono/ jest świátłośćia. Dla tego mowi *pismo*: Ocuć śie k ktory śpisz/ y powstań od umárłych : á oświeći ćie Chrystus.

15 PAtrzajćież tedy jákobyśćie ostrożnie chodźili; nie jáko niemadrzy/ ále jáko l madrzy. 16 Czás odkupujac; bo dni złe są. 17 Przetoż nie badźćie nierozumnymi ; ále zrozumiewájacymi m ktora jest wola PAńska. 18 A nie upijajćie śie n winem/ w ktorym jest rozpustá ; ále badźćie nápełnieni Duchem : 19 Rozmawiájac z soba przez Psálmy y Hymny/ y pieśni duchowne/ śpiewájac y grájac w sercu swojim PAnu. 20 Dźieki czyniac o záwsze zá wszystko/ w Imieniu PAná p nászego JEzusá Chrystusá/ Bogu y Ojcu. 21 Bedac poddáni jedni drugim q w bojáźni Bożey.*

22 ŻOny badźćie poddáne r meżom swojim/ jáko PAnu. 23 Abowiem maż jest s głowa żony/ jáko y Chrystus t głowa Kośćiołá : á on jest Zbáwićielem ćiáłá. 24 Jáko tedy Kośćioł poddány jest Chrystusowi / ták też żony meżom swojim / we wszystkim.

25 MEżowie miłujćie żony u wásze/ jáko y Chrystus umiłował Kośćioł / y wydał sámego x śiebie zań. 26 Aby go poświećił/ oczyśćiwszy omyćiem wody y przez słowo. 27 Aby go sobie wystáwił chwalebnym Kośćiołem / nie májacym zmázy/ ábo zmarszku / ábo czego tákiego: ále iżby był z świety/ y bez nágány. 28 Ták powinni meżowie miłowáć żony swoje/ jáko swoje własne ćiáłá. Kto miłuje żone swoje/ sámego śiebie miłuje. 29 Abowiem żaden nigdy ćiáłá swego nie miał w nienawiśći ; ále je żywi y ogrzewá/ jáko y PAN Kośćioł. 30 Gdyżeśmy członkámi ćiáłá jego z ćiáłá jego/ y z kośći jego. 31 Dla tego opuśći człowiek a ojcá swego/ y mátkę/ y przyłaczy śie do żony swojey : y beda dwoje b jednym ćiáłem. 32 Tájemnicá to wielka jest : lecz ja mowie o Chrystuśie y o Kośćiele. 33 A wszákże y káżdy z was z osobná/ niechaj miłuje żone swoje jáko śiebie sámego ; á żoná niech śie boji meżá swego.

ROZDZIAŁ VI.

O powinnośćiach dźieći. 4. rodźiców. 5. sług. 9. y pánow. 10. Boj żołnierzow PAńskich. 13. y bronie.

1 DZiatki/ badźćie a posłuszne rodźicom wászym w PAnu: boć to jest spráwiedliwa. 2 Czći ojcá b twego y mátkę : (toć jest pierwsze przykazánie z obietnica.) 3 Abyć śie dobrze dźiáło / y ábyś długo żył ná ziemi. 4 A *wy* Ojcowie niepobudzajćie do gniewu dźiatek wászych ; ále je wychowywajćie c w kárnośći/ y w nápominániu PAńskim.

5 SŁudzy posłuszni badźćie d pánom według ćiáłá / z bojáźnia y ze drzeniem w prostośći sercá wászego/ jáko Chrystusowi. 6 Nie ná oko służac / jáko ći ktorzy śie ludźiom podobáć chca/ ále jáko słudzy Chrystusowi / czyniac z duszę wolą Bożą. 7 Z dobra wola służac jáko PAnu á

nie

c Kolos. 3. 5. 1 Tess. 4. 3. Efez. 4. 29. e 1 Kor. 6. 9. Gálát. 5. 21. f Kolos. 3. 5. g Mátt. 24. 4. Márk. 13. 5. Luká. 21. 8. 1 Tess. 2. 3. h 1 Tess. 5. 5. i 1 Kor. 5. 11. 2 Tess. 3. 6. k Ezái. 60. 1. LE. ná Niedź. XX. po S. Trojcy. l Kolos. 4. 5. m Rzym. 12. 2. 1 Tess. 4. 3. n Przyp. 23. 20. Luká. 21. 34. o 1 Tess. 5. 18.

p Kolos. 3. 17. q Piotr. 3. 1. r Kolos. 3. 18. Tytus. 2. 5. 1 Piotr. 3. 1. s 1 Kor. 11. 3. t Efez. 1. 22. Kolos. 1. 18. u Kolos. 3. 19. 1 Piotr. 3. 7. x Gálát. 1. 4. y Tyt. 2. 14. 1 Piotr. 3. 21. z Kolos. 1. 22. a 1 Moj. 2. 24. Mátt. 19. 5. b 1 Kor. 6. 16. a Kolos. 3. 20. b 2 Moj. 20. 12. c 5 Moj. 6. 7. Mátt. 15. 4. c Przyp. 19. 18. 23. 13. d Kolos. 3. 22. Tytus. 2. 9.

8 nie ludźiom. ♣ Wiedząc/iż káżdy coby uczynił dobrego / zá to odnieśie nadgrodę od PAná/choć niewolnik/ choć wolny. 9 ♣ A wy pánowie tákże śię k záchowájćie przećiwko nim/ odpuszczájąc groźby: wiedząc że y wy sámi maćie PAná w niebieśiech ; á względu g ná osoby u niego niemász.

10 N A ostátek bráćia moji / zmacniajćie śię w PAnu y w śile mocy jego. 11 ♣ Oblecżćie śię w zupełną zbroję Bożą/ ábyśćie mogli stać przećiwko zásadzkam Dyabelskim. 12 ♣ Abowiem nie mamy boju przećiwko krwi y ćiáłu / ále przećiwko kśiestwom / przećiwko zwierzchnośćiam / przećiwko dźierżawcom świátá ćiemnośći wieku tego/ przećiwko duchownym złośćiam *ktore są* h wysoko. 13 ♣ A przetoż weźmićie zupełną zbroję Bożą / ábyśćie mogli dáć odpor w dźień zły/á wszystko wykonawszy/ ostać śię. 14 ♣ Stojćież tedy przepásawszy i biodrá wásze prawdą / y oblekszy páncerz spráwiedliwośći. 15 ♣ Y obuwszy nogi w gotowość Ewángeliey pokoju. 16 ♣ *A* náde wszystko wźiawszy tarczą wiáry / ktorąbyśćie mogli wszystkie strzały ogniste onego złośniká zááśić. 17 ♣ Przyłbicę też zbáwienia k weźmićie / y miecz Duchá / ktory jest słowo Boże.*

18 K Káżdey modlitwie l y prozbie modląc śię ná káżdy czás w Duchu : y około tego czuiąc ze wszelką ustáwicznośćią y m prozbą m zá wszystkie święte: 19 ♣ Y zá mię ; áby mi byłá dána n mowá ku otworzeniu ust mojich z bespieczeństwem/ ábym oznájmiał tájemnicę Ewángeliey: 20 ♣ Dla ktorey poselstwo spráwuję w łáncuchu/ábym w nim bespiecznie mowił/jáko mi mowić potrzebá.

21 A Iżbyśćie wiedźieli y wy co śię ze mną dźieje y co czynię/ wszystko wam oznájmi Tychikus o bráćik y wierny sługá w PAnu. 22 ♣ Ktoregom posłał do was dla tego sámego / ábyśćie wiedźieli co śię z námi dźieje / y *aby* poćieszył sercá wásze.

23 P Okoj *niech będźie* bráći/ y miłość z wiárą od Bogá Ojcá/ y 24 Páná JEzusá Chrystusá. ♣ Łáská *niech będźie* ze wszystkimi miłującymi Páná nászego JEzusá Chrystusá ku nieskáżitelnośći. Amen.

Ten list nápisány jest do Efezow z Rzymu przez Tychiká.

Marginalia: 2 Kor. 5. 10; Kolos. 3. 25; 5 Moj. 10. 17; 2 Kron. 19. 7; E. ná XXI. N. po S. Trojcy; h G. Ná niebieśiech; i Luka 12. 35; 1 Piotr 1. 13; Exod. 9. 17; 1 Tess. 5. 8; l Luka 18. 1; m 1 Tym. 2. 1; n Dźiej. 4. 29; Kolos. 4. 3; 2 Tess. 3. 1, 2; o Dźiej. 20. 4; Kolos. 4. 7.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO FILIPPENSOW.

S Wiety Páweł w tym liśćie pozdrowiwszy Filippensy. I. Utwirdza je w wierze / zálecájąc ich gorliwość / Bożą pomoc z oświadcżájąc ku nim miłość swoję / y zabiegájąc gorszeniu ktoreby z jego więźienia urość mogło. w 1. rozd. od v. 5. áż do 27. II. Czyni potrzebne nápominánie. Naprzod wszystkim wobec do státecznośći / od v. 27. do końcá. Do zgody / pokory / bojáźni / żyćia pobożnego / przyjęćia Tymoteuszá / y Epáfroditá / w rozd. 2. Do wystrzegánia śię złych náuczyćielow / w rozd 3. Do trzymánia śię dobrych / do rádośći / wstrzemięźliwośći / modlitew / y wszelákich cnot / w rozd. 4. Potym z osobná trzemá osobam / w rozd. 4. od v. 2. áż do 4. III. Szczodrobliwość ich záleca / w rozd. 4. od v. 10. V. Dźiękowániem/ pozdrowieniem y modlitwą zámyka/ w rozdź. 4. od v. 20. áż do końcá.

ROZDZIAL I.

Chęć swoję przećiwko Filippensom oświadcza, 12. O sobie, y o swym więźieniu. 21. y o gotowośći ná śmierć znáć dawa, 27. Do jednośći. 18. y ćierpliwośći nápomina.

1 P Áweł y Tymoteusz słudzy JEzusá Chrystusá wszystkim świętym w Chrystusie ... ktorzy ... Fi-

lippis z Biskupámi y z Dyákonámi.

2 ✤ Láská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Oycá nászego / y *od* PAná JEzusá CHrystusá.

3 DZiękuję a Bogu memu/ile kroć ná was wspominam:(✤ Záwżdy w káżdey modlitwie moiey zá wszystkich was z rádośćią prozbę czyniąc.) ✤ Zá społeczność wászę w Ewángeliey / od pierwszego dniá áż do tąd. ✤ Pewien tego będąc/iż *ten* ktory począł w was dobrą sprawę / dokona áż do dniá JEzusá CHrystusá. ✤ Jákcż spráwiedliwa jest / ábym ja to rozumiał o was wszystkich; dla tego / iż was mam w sercu mojim / y w więźieniu mojim / y w obronie / y w utwierdzeniu Ewángeliey / was *mowię* wszystkich / ktorzyśćie ze mną uczęsnikámi łáski. ✤ Abowiem świádkiem mi jest b Bog jáko was wszystkich prágnę we wnętrznośćiách JEzusá CHrystusá. ✤ Y o to śię modlę/ábY miłość c wászá im dáley tym więcey pomnożáłá śię w znájomośći / y we wszelkim smyśle. ✤ Abyśćie mogli rozeznáć rzeczy rożne / żebyśćie byli ůczerymi y bez obráżenia ná dźień CHrystusow. ✤ Będąc nápełnieni owocow spráwiedliwośći / ktore *przynosićie* przez JEzusá d CHrystusá ku słáwie y chwale Bożey.*

12 A Chcę bráćia / ábyśćie wiedźieli / iż to co śię ze mną dźieje ná więtszę pomnożenie Ewángeliey wyszło. ✤ Ták iż związki moje dla CHrystusá / rozgłoszone są po wszystkim páłácu Cesárskim / y u wszystkich inszych. ✤ A wiele ich z bráći w PANU sercá nábywszy z mojich związek / śmielszymi są bez bojáźni mowić słowo. ✤ Wszákże niektorzy z zazdrośći y z sporu: á niektorzy też z dobrey woli CHrystusá káżą. ✤ A ći ktorzy z sporu CHrystusá opowiádáją nieszczerze / mniemáją iż przydawáją ućisku związkom mojim. ✤ A ktorzy z miłośći / wiedząc że jest wystáwiony ku obronie Ewángeliey. ✤ Ale coż *ná tym*? Wszem ják iżkolwiek sposobem/lub postáwnie lub w prawdźie CHrystus bywa [illegible] wiádány / y z tego śię ráduję / y [illegible] śię rádowáć będę. ✤ Gdyż wiem iż mi to wynidźie ná zbáwienie / przez e modlitwę wászę y pomoc Duchá JEzusá CHrystusá. ✤ Według trostliwego oczekawánia y nádźieje mojey / iż śię w niczym nie záwstydzę; ále że wszelákim bespieczeństwem / jáko záwsze *ták* y teraz uwielbionym będźie CHrystus w ćiele mojim / lub przez żywot/lub przez śmierć. ✤ Abowiem mnie żyć / *jest* CHrystus; á umrzeć / zysk. ✤ A jesliż żyć w ćiele/jest mi to owocem prace mojey / jednák niewiem cobym obráć miał. ✤ Abowiem jestem śćiśniony od tego obojgá: prágnąc f być rozwiązány / á być CHrystusem; bo *to* dáleko lepiey. ✤ Ale zostáć w ćiele / potrzebniey jest dla was. ✤ A będąc tego pewien / wiem iż zostánę / y z wámi wszystkimi pomieszkam / ku wászemu pomnożeniu y weselu wiáry. ✤ Aby obfitowáłá chlubá wászá w CHrystuśie JEzuśie ze mnie / gdy do was záśię przybędę. ✤ Tylko śię ták g sprawujćie jáko przystoji Ewángeliey CHrystusowey: ábym / lub przydę y oglądam was / lub nie przydę / słyszał o was ; iż stojićie w jednym duchu / jednomyślnie bojując w wierze Ewángeliey. ✤ A ni w czym nie stráchájąc h śię przećiwnikow ; co onym jest pewnym znákiem zginienia / á wam zbáwienia / á to od Bogá. ✤ Gdyż wam to dano dla CHrystusá ; ábyśćie nie tylko weń wierzyli / ále ábyśćie też dla niego ćierpieli: ✤ Tenże boj májąc / jákiśćie widźieli we mnie / y *jáki* teráz o mnie słyszyćie.

ROZDZIAŁ II.

Obowiązuje Filippensow do tego aby sobie uniżoność poważali. 6. przykładem PAná CHrystusowym, 19. Obiecuje im Tymoteusza posláć. 16. A Epáfrodytá, iż nie przyszedł rychley, wymawia.

1 JEsli tedy *macie* jáką poćiechę w CHrystuśie / jeśli jáką ućiechę miłośći / jeśli jáką społeczność duchá / jeśli *są* jákie wnętrznośći zlitowánia *w was*: ✤ Dopełnićie wesela mojego / ábyśćie jednoż rozumieli / jednostájną miłość májąc / *będąc* jednomyślni y jednoż rozumiejący:

Ale

Marginal notes: LE. ná XXII. N. po S. Troj. — a Efez. 1. 16. 1 Tess. 1. 1. — b 2 Kor. 1. 23. — c Efez. 1. 16. Kolos. 1. 9. 2 Tess. 1. 11. — d Efez. 2. 10. — e Dźiej. 4. 31. — 2 Kor. 1. 11. — Rzym. 15. 30. — Efez. 6. 19. — Kolos. 4. 3. — f 2 Tym. 4. 6. — g Efez. 4. 1. Kolos. 1. 10. 1 Tess. 2. 12. — h Mat. 10. 28. Luk. 12. 4. — Dźiej. 13. 1. — 1 Tess. 3. 4.

Verse numbers in right column: 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

3 Nic nie czyniąc a spornie ábo przez prozną chwałę/ ále w pokorze b jedni drugie májąc zá wyższe nád się. 4 Nie upátruyćie káżdy c tylko co jest jego/ ále káżdy też co jest drugich.

5 Tego tedy bądźćie o sobie d rozumienia/ ktore było y w CHrystusie JEzusie. 6 Ktory będąc w kształćie Bożym/ nie poczytał sobie tego zá drapiestwo rownym być Bogu. 7 Ale wyniszczył e sámego śiebie/ przyjąwszy kształt niewolniká/ stawszy się podobny ludźiom: 8 Y postáwą nalezięzony jáko człowiek/ sam się poniżył/ będąc posłusznym áż do śmierći/ á to śmierći krzyżowey. 9 Dla tegoż też Bog náder go wywyższył/ y dárowáł mu Imię/ ktore jest nád wszelkie imię. 10 Aby w Imieniu JEzusowym/ wszelkie się koláno skłaniáło/ tych ktorzy są ná niebieśiech/ y tych ktorzy są ná źiemi/ y tych ktorzy są pod źiemią. 11 A wszelki język áby wyznawał/ że JEzus CHrystus jest PAnem ku chwale g Bogá Ojcá.*

12 PRzetoż moji mili/ jákośćie záwsze posłuszni byli/ nie tylko w przytomności mojey/ ále teraz dáleko więcey w niebytności mojey/ z bojáźnią y ze drżeniem zbáwienie swoje spráwujćie. 13 Abowiem Bog jest ktory spráwuje h w was y chcenie y skuteczne wykonánie/ według upodobánia swego. 14 Wszystko czyńćie bez szemránia y poswárkow. 15 Abyśćie byli k bez nágány, y szczerymi, dźiatkámi Bożymi nienágánionymi w pośrzodku narodu złego y przewrotnego; miedzy ktorymi świeććie/ jáko świátłá ná świećie. 16 Záchowywájąc słowá m żywotá/ ku chlubie w mojey w dźień CHrystusow/ żem dármo nie biegał y dármo nie prácowáł. 17 Ale choćbym o ofiárowány był dla ofiáry y usługi wiáry wászey/ wesele się/ y spol-wesele się ze wszystkimi wámi. 18 Z tegoż tedy y wy weselćie się/ y spol-weselćie się ze mną.

19 A Mam nádźieję w PAnu JEzusie/ iż Tymoteuszá p w rychle pośle do was; ábym się y ja ućieszył/ dowiedźiawszy się co się z wámi dźieje. 20 Abowiem nie mam nikogo w umyśle jemu rownego/ ktoryby się uprzyjmie o rzeczy wásze stáráć chćiał. 21 Bo wszyscy swojich rzeczy q szukáją; á nie tych ktore są CHrystusá Jezusá. 22 Ale więćie iż on jest doświádczonym/ á iż jáko syn z ojcem/ ze mną służył w Ewángeliey. 23 Mam tedy nádźieję/ że tego do was pośle z skoro obaczę co się ze mną dáley dźiać będźie. 24 A mam dufność w PAnu/ że y sam w rychle do was przydę.

25 Alem rozumiał rzeczą potrzebną Epáfrodytá/ brátá y pomocniká y spol-bojowniká mego/ á wászego Apostołá y sługę w potrzebie mojey/ posłáć do was. 26 Poniewaz prágnął was wszystkich/ y bárzo się frásowáł/ żeśćie słyszeli iż záchorzał. 27 Bo wprawdźie chorowáł/ máło nie ná śmierć: Ale się Bog zmiłowáł nád nim: á nie tylko nád nim/ ále y náde mną; ábym nie miał smutku ná smutek. 28 Przetoż tym ochotniey posłałem go/ ábyśćie zásię ujrzawszy go/ uweselili się; á ja ábym miał mniey smutku. 29 Przyjmićież go tedy w PAnu ze wszelákim weselem/ á tákie r w poczćiwośći miejćie. 30 Boć dla dźieła CHrystusowego bliskim był śmierći/ odważywszy zdrowie swoje/ áby dopełnił tego/ czego nie dostawáło w usłudze wászey przećiwko mnie.

ROZDZIAŁ III.

Zbija prozną chlubę fałszywych Apostołow. 7. wystawiájąc przećiwko nim sámego PAná CHrystusá. 10. Własność y náturá wiáry. 18. Nieprzyjaciel CHrystusow. 20. Poćiechy wiernych.

1 DAley mowiąc bráćia moji/ ráduyćie się w PAnu. Jednę rzeczy wam pisáć/ mnie nie mierźi/ á wam jest bespieczno. 2 Upátruyćie á psy/ upátruyćie złe robotniki/ upátruyćie rozerwánie. 3 Abowiem my jesteśmy b obrzezániem/ ktorzy duchem służymy c Bogu: y chlubimy się w CHrystusie JEzusie/ á w ćiele nie ufamy. 4 Acz i y ja w ćiele mam ufánie. Jesliktoinszy zda się

Marginalia (left): 2 Kor. 10. 3. Luk. 18. 14. Rzym. 12. 16. / c 1 Kor. 10. 31. 13. 5. / d 1 Piotr. 2. 21. / e Dzie. 20. 21. Zydow. 2. 9. / f Ezai. 45. 23. Rzym. 14. 11. / g Jana. 1. 13. Kor. 6. 12. 3. / h 2 Kor. 5. 26. Rzym. 1. 15. Kor. 3. 2 Kor. 5. Mat. 5. Zydow. 2. 21. / i 1 Piotr. 9. / k 1 Piotr. 2. / l Rzym. 18. / Jan. 68. Rzym. 16.

Marginalia (right): n 1 Tess. 2. 20. / o Kolos. 1. 24. / p Dźiej. 16. 1. / q 1 Kor. 10. 24. / r Luk. 10. 16. 1 Tess. 5. 12. 1 Tym. 5. 17. Zydow. 13. 17. / a Ezai. 56. 10. / b Rzym. 2. 30. / c Jan. 4. 24. 2 Kor. 5. 6.

5 się mieć d ufánie w ciele/ bárziey ja. ✠ Obrzezány będąc ośmego dniá/ z narodu Izráelskiego/ z pokolenia Benjáminowego/ Zyd z Zydow/ według Zakonu f Fáryzeusz. ✠
6 Według gorliwośći prześládowcá g Kośćiołá/ według spráwiedliwośći oney ktora jest z zakonu będąc
7 bez przygány. ✠ Ale to co mi było zyskiem/ tym poczytał dla Chrystusá zá szkodę. ✠
8 Owszem y wszystko poczytam sobie zá szkodę dla zacnośći znájomośći h Chrystusá Jezusá PAná mojego/ dla ktoregom wszystko utráćił/ y mam to sobie zá gnoj/ ábym Chrystusá zyskał:
9 ✠ Y był ználeziony w nim nie máiąc spráwiedliwośći mojey/ tey ktora jest z zakonu: ále te ktora jest przez wiárę Chrystusowę/ *to jest* spráwiedliwość i z Bogá/ ktora jest przez wiárę:
10 ✠ Zebym go poznał/ y moc zmartwychwstánia jego/ y społeczność ucierpienia jego/ przykształtowány będąc k śmierći
11 jego. ✠ Owabym jákimkolwiek sposobem doszedł powstánia zmartwych.
12 ✠ Nie iżbym już uchwyćił/ ábo już doskonáłym był; ále ścigam/ ażbym też uchwyćił to/ ná com też od Chrystusá Jezusá uchwycony.
13 ✠ Bráćia/ ja ć o sobie nie rozumiem
14 żebym już uchwycił. ✠ Ale jedno *czynię*, że tego co zá mną jest l zápámietywájąc/ á do tego się co przede mną jest spiesząc/ bieżę do kresu m ku zápłátowi powołánia onego Bożego/ ktore jest z gory w Chrystusie Jezusie.
15 ✠ Ile tedy *nas* doskonáłych/ tez rozumiejmy: á jeśli co ináczey rozumiećie/ y toć wam Bog
16 objáwi. ✠ Wszákże *w tym* czegośmy doszli/ według jednegoż sznuru n postępujmy/ y jednoż o rozumiejmy.
17 Bądźćież wespoł náśládowcámi mojimi p bráćia/ á upátruyćie te ktorzy ták chodzą/ jáko nas zá
18 wzor maćie. ✠ Abowiem wiele ich chodzi q o ktorychem wam często powiádał/ á teraz y z płáczem mowie/ iż *są* nieprzyjaćielmi krzyżá
19 Chrystusowego. ✠ Ktorych koniec *jest* zátrácenie/ ktorych Bog jest brzuch; á chwałá w hánbie ich/ ktorzy się *o rzeczy* ziemskie stárają.
20 ✠ Aleć násza Rzeczpospolita jest w niebieśiech/ z kąd też Zbáwićielá oczekawamy PANA r Jezusá
21 Chrystusá. ✠ Ktory przemieni ćiáło násze podłe/ áby się podobne stáło chwalebnemu ćiáłu jego/ według skuteczney mocy/ ktora też wszystkie rzeczy sobie podbić może.*

Rozdział IV.

Od osobnych. 4. do pospolitych się nánk udawszy. 10. twierdźi że ich szczodrobliwośćią ták był uweselony. 11. że też był gotow wszelki niedostátek ćierpliwie ponośić.

1 Przetoż bráćia moji mili y pożądáni/ rádośći y korono mojá/ ták stojćie w PAnu/ namilszy *moji*.
2 ✠ Ewodyey proszę y Syntychi proszę/ áby jednegoż rozumienia
3 były w PAnu. ✠ Proszę też y ciebie towárzyszu wierny/ bądź tym ná pomoc/ ktore w Ewángeliey wespoł ze mną prácowáły y z Klementem/ y z innymi pomocnikámi mojimi/ ktorych imioná *są* b w księgách żywotá.
4 Rádujćie się záwsze c w PAnu; znowu mowię rádujćie się. ✠
5 Skromność wásza niech będźie wiádoma wszystkim ludźiom. ✠ Pan
6 blisko *jest*. ✠ Nie troszczćie się o żadną rzecz: ále we wszystkim e przez modlitwę y prośbę z dźiękowániem żądośći wásze niech będą
7 znájome u Bogá. ✠ A pokoj Boży/ ktory przewyższa wszelki rozum/ będźie strzegł serc wászych y myśli wászych w Chrystusie Jezusie.*
8 A Dáley *mowię* bráćia/ cokolwiek jest prawdźiwego/ cokolwiek poczćiwego/ cokolwiek spráwiedliwego/ cokolwiek czystego/ cokolwiek przyjemnego/ cokolwiek chwalebnego; jeśli ktora cnotá/ y jeśli ktora chwałá/ o tym przemyśliawajćie. ✠
9 Czegośćie się też náuczyli/ y cośćie przyjęli y słyszeli y widźieli przy mnie/ to czyńćie; á Bog pokoju g będźie z wámi.
10 A Urádowałem się wielce w PAnu/ żeśćie się już wżdy znowu zázielenili w swojim stárániu o mię: jákoż y stáráliśćie się o to/ lecz wam ná sposobnym czáśie schodźiło.
11 ✠ Nie iżebym to mowił Nanie-

Marginalia: d 2 Kor. 12. 5. e 1 Kor. 11. 22. f Dźiej 23. 6. g Dźiej. 9. 1. y 22. 4. h Ezái. 53. 11. Jerem. 9. 24. Mądr. 15. 3. Janá. 17. 3. Koloss. 1. 2. i Janá. 5. 24. Rzym 3. 22. y 4. 3. y 10. 8. Zydow 4. 3. 1 Piotr 2. 6. k Rzym. 6. 2. l Luká. 9. 2. m Mátt 16. 27. 1 Kor. 9. 23. LE. *ná* XXIII N *po* S. *Trojcy* n Rzym 12. 16. o Rzym 15. 5. p 1 Kor. 4. 16. q Rzym. 16. 17. r 1 Kor. 1. 7. Tyt. 2. 13. a 2 Kor. 13. 11. b 2 Mojż. 32. 32. Objáw 3. 5. y 17. 8 y 20. 12 y 21. 27 LE. *ná* N. IV. *w Adwent.* c Tess. 5. 16. d Mátt 6. 25. Luká 12. 22. e 1 Tym. 2. 1. f Janá 14. 27. Kolos 3. 15. g Ezái. 9. 6. Rzym 15. 33. y 16. 20 1 Kor. 14. 33.

niedostatku; bomci sie ja náuczył

b 1 Tym. 6. 6. i 2 Kor. 11. 8.

12 ná tym przestawáć co mam. ✣ Vmiem y uniżáć sie/ umiem i y obfitowáć: wszedy y we wszystkich rzeczach jestem wyćwiczony; y násyconym być/ y łáknąć/ y obfitowáć/ y niedostátek ćierpieć. 13 ✣ Wszystko moge w CHrystusie/ ktory mie posila. 14 ✣ Wszákże dobrzeście uczynili/ żeśćie społecznie dogodzili ucisku mojemu. 15 ✣ A wiećie y wy Filippensowie/ iż ná początku Ewángeliey/ gdym wyszedł k z Mácedoniey/ żaden mi zbor nie udźielił ná ráchunek dawánia y bránia/ tylko wy sámi. 16 ✣ Poniewaź y do Tessáloniki raz y drugi/ czego potrzebá było/ posłáliśćie mi. 17 ✣ Nie przeto/ żebym datku szukał: ále szukam pożytku ktoryby obfitował ná ráchunku wászym. 18 ✣ Gdyżem odebrał wszystko/ y mam dostátek; pełenem wziąwszy od Epáfrodytá/ co posłano od was/ wonność dobrego zápáchu/ ofiáre przyjemną y Bogu sie podobájącą. 19 ✣ A Bog moj nápełni wszelką potrzebe wászę/ według bogáctwá swe° chwalebnie/ w CHrystusie JEzusie. 20 ✣ A Bogu y Ojcu nászemu *niech będźie* chwałá ná wieki wiekow. Amen.

k 2. Kor. 11. 9.

21 Pozdrowćie wszystkich świętych w CHrystusie JEzusie. Pozdrawiáją was bráćia ktorzy są ze mną. 22 ✣ Pozdrawiáją was wszyscy święci; ále osobliwe ktorzy są z Cesárskiego domu. 23 ✣ Łáská PAná nászego JEzusá CHrystusá *niech będźie* z wámi wszystkimi. Amen.

Ten list do Filippensow nápisány jest z Rzymu przez Epáfrodytá.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO KOLOSSENSOW.

W Tym liśćie Swięty Páweł wespołek z Tymoteuszem powinszowawszy Kollossensom od PAná rzeczy zbáwiennych/ y oświadczywszy przed nimi modlitwy swoje/ ktore zá nimi czynił do PAná Bogá/ pięć rzeczy podawa. I. Náuke Apostolską/ ktorey tá jest Summá. 1. o Osobie CHrystusá PAná dwie náturze májącey/ y o Vrzedźie jego/ w rozd. 1. od v. 12. áż do 23. 2. Do státeczności przy tey náuce prowádźi/ zálecájąc S. Ewángelią/ y Apostolstwá swego dokázując/ w rozd. 1. od v. 23. áż do v. 4. rozd. 2. 3. Náuke temu przećiwną odrzucájąc/ ktora poszłá cześćia z Pogáństwá ábo z rozumu ćielesnego/ cześćia z Zydostwá/ ábo z figur Zakonnych/ w rozd. 2. od v. 4. áż do końcá. II. Vskuguje do pobożnego żywotá. A tu wystawia powinności Chrześćiáńskie/ ktorym do tego pobudza/ áby stárego człowieká y z jego uczynkámi z siebie składáli/ á w nowego człowieká/ ábo w cnoty ktorych nie máło wylicza/ áby sie przyobłoczyli/ w rozd. 3. do v. 18. y w 4. od v. 2. do 7. Potym niektorym osobam właśnie należące; miánowićie mężom y żonam/ dźiećiom y rodźicom/ czeládźi y gospodarzom/ w rozd. 3. od v. 18. áż do v. 1. w rozd. 4. III. Coby sie z nim dźiało/ dawa znáć przez dwu mężow pobożnych. IV. Pozdrawia od rozmáitych osob y od siebie. V. A zlećiwszy im list ten przeczytáć/ y nápomniawszy męża niektorego do pobożności/ żeby nań y w więźieniu pámiętáli prośi/ á winszując im łáski Bożey/ List ten zámyka.

ROZDZIAL I.

Chwali Kolossenczyki, chcąc ich pobudźić do słuchánia. 7. Swiádectwo dobre wydawa nauce, ktorą od Epáfry słyszeli. 13. Láskę Bożą przećiwko nim wysławia. 20. Wszystká zbáwienia nászego sprawá w sámym CHrystusie złożona jest.

1 PAweł Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą Bożą/ y Tymoteusz brát. 2 ✣ Tym ktorzy są w Kolossiech świętym y wiernym bráći w CHrystusie JEzusie. Łáská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego/ y od PAná JEzusá CHrystusá.

3 Dziękujemy a Bogu y Ojcu Pána náßego Jezusá Chrystusá / záwße modląc śię zá was.
4 Vsłyszawszy o wierze wáßey w Chrystusie Jezusie / y o miłośći przećiwko wszystkim świętym.
5 Dla nádźieje onęy wam odłożoney w niebieśiech / o ktorejśćie przed tym słyszeli / przez słowo prawdy / *to jest* Ewángeliey /
6 Ktora przyszłá do was / jáko y ná wszystek świát / y przynośi owoc / jáko y u was / od onego dniá ktoregośćie usłyszeli y poználi łáskę Bożą w prawdźie.
7 Jákośćie śię też náuczyli od Epáfry miłego spol-sługi náßego / ktory jest wiernym sługą Chrystusowym dla was.
8 Ktory też oznájmił nam miłość wáßę w Duchu.
9 Dla tego y my od onego dniá / ktoregośmy *to* usłyszeli / nie przestawamy śię zá was b modlić y prośić / ábyśćie byli nápełnieni znájomośćią woli jego / we wszelkiey mądrośći y w wyrozumieniu duchownym.
10 Abyśćie chodźili c przystojnie przed Pánem ku wszelkiemu *jego* upodobániu; w káżdym b uczynku dobrym owoc przynosząc y rosnąc e w znájomośći Bożey:
11 Wszelką mocą umocnieni będąc według chwalebney mocy jego ku wszelkiey ćierpliwośći y nieskwápliwośći z rádośćią.
12 Dźiękując Ojcu / ktory nas godnymi uczynił / ábyśmy byli uczestnikámi dźiedźictwá świętych w świátłośći:
13 Ktory nas wyrwał z mocy f ćiemnośći / y przenióśł do krolestwá
14 Syná g swego miłego: W ktorym mamy odkupienie przez krew jego / *to jest*, odpuszczenie grzechow.
15 Ktory jest obrázem Bogá h niewidźialnego / *y* pierworodny i wszystkich rzeczy stworzonych.
16 Albowiem przezeń stworzone k są wszystkie rzeczy / ktore są ná niebie y ná ziemi / widźiálne y niewidźiálne / bądź Trony / bądź pánstwá / bądź Kśięstwá / bądź Zwierzchnośći / wszystko przezeń y dla niego stworzono jest.
17 A on jest przed l wszystkimi / y wszystko nim stoi.
18 On też jest głową m ćiáłá / *to jest* Kośćiołá / ktory jest n początkiem *y* pierworodnym z umárłych; áby on miedzy wszystkimi o przodkował.
19 Ponieważ śię upodobáło *Ojcu*, áby w nim wszystká p zupełność mieszkáłá.
20 Y żeby przezeń z sobą q pojednał wszystko / uczyniwszy pokoj przez krew krzyżá jego: przezeń *mowię*, ták to co jest ná ziemi / jáko y to co jest ná niebieśiech.
21 Y was ktorzyśćie niekiedy byli r oddaleni / y nieprzyjaćiele s umysłem w złośliwych uczynkách; teraz też pojednał /
22 Ciáłem własnym swojim / przez śmierć / áby was wystáwił t święte y nie pokaláne / y bez nágány przed obliczem swojim.
23 Jeśli tylko trwaćie w wierze u ugruntowáni y utwierdzeni / á nieporuszeni od nádźieje Ewángeliey ktorąśćie słyszeli: ktora jest kazána wszelkiemu stworzeniu / ktore *jest* pod niebem ktorey ja Páweł stałem śię sługą.
24 Ktory śię teraz ráduję w doległośćiách mojich dla was / y dopełniam ostátkow ućiskow Chrystusowych ná ćiele mojim / zá ćiáło jego / ktore jest x Kośćioł.
25 Ktoregom śię ja stał sługą / według dáru Bożego ktory mi jest dány dla was / ábym wypełnił słowo Boże: *To jest*,
26 Tájemnicę onę ktora y byłá zákryta od wiekow y od rodzajow; ále teraz objáwiona jest świętym jego.
27 Ktorym chćiał Bog oznájmić / jákie jest bogáctwo tey tájemnice chwalebney miedzy Pogány / ktora jest Chrystus / miedzy z wámi nádźieja *oną* chwały:
28 Ktorego my opowiádamy / nápominájąc káżdego człowieká / y ucząc káżdego człowieká we wszelkiey mądrośći; ábyśmy wystáwili káżdego człowieká doskonáłym w Chrystusie Jezusie:
29 W czym też prácuję / bojując według skuteczney mocy jego / ktora we mnie *dźiało swoje* potężnie spráwuje.

ROZDZIAŁ II.

Proznośćią jest cokolwiek jest oprocz Chrystusá. 11. O obrzezce. 16. O wstrzymawániu śię od pokármow. 18. O chwale Aniołow. 20. Od Ceremoniey Zakonnych przez Chrystusá uwolnienie.

1 Albowiem chcę ábyśćie wiedźieli / jáko wielką trudność mam o

was /

LE. ná XXIV N. po S. Trojcy. a Filip. 1. 3. b Filip. 1. 7. c Efez. 4. 1. Filip. 1. 27. 1 Tess. 2. 12. d Efez. 4. 15. f 1 Piotr. 2. 9. g Mat. 3. 17. y 17. 5. 2 Piotr. 1. 17. h 2 Kor. 4. 4. Zydow. 1. 3. i Przyp. 8. 24. k Jan. 1. 3. Objáw. 3. 14. l Efez. 4. 15. m Efez. 1. 22. y 5. 23. n 1 Kor. 15. 20. Objáw. 1. 5.

o Rzym. 8. 29. p Jan. 1. 14. 16. Kolos. 2. 3. 9. q Rzym. 3. 25. r Efez. 1. 12. s Rzym. 5. 10. t Luk. 1. 75. 1 Kor. 1. 2. Efez. 1. 4. y 5. 27. Tyt. 2. 14. u Jan. 15. 4-7. x Efez. 1. 23. y 5. 23. y Rzym. 16. 25. Efez. 3. 9. 2 Tym. 1. 9. Tyt. 1. 2. 1 Piotr. 1. 20. z 1 Tym. 1. 1.

was/ y o tych ktorzy są w Laodycey; y ktorzykolwiek nie widźieli oblicżá mego w ćiele: 2 ✤ Aby poćieszone były sercá ich/ będąc spojone miłośćią; á to ku wszystkiemu bogáctwu zupełnego y pewnego wyrozumienia/ ku poznániu tájemnice Bogá y Ojcá y CHrystusá: 3 ✤ W ktorym skryte są a wszystkie skárby mądrośći y umiejętnośći. 4 ✤ A toć mowię áby was nikt fałszywymi b dowodámi nie oszukał/ przez wystáwną mowę. 5 ✤ Bo áczkolwiek nie jestem c obecny ćiáłem/ ále duchem jestem z wámi/ rádując śię y widząc porządek wász/ y utwierdzenie wiáry wászey w CHrystusá. 6 ✤ Przetoż jákośćie przyjęli PANA JEzusá CHrystusá/ ták w nim chodźćie: 7 ✤ Będąc wkorzenieni y wybudowáni ná nim/ y utwierdzeni w wierze; jákośćie śię náuczyli/ obfitując d w niey z dźiękowániem.

8 Patrzćież żeby was kto sobie w korzyść nie obroćił przez Filozofią/ y przez prozne oszukánie; ucząc według ustáwy ludzkiey/ według żywiołow świátá/ á nie według CHrystusá. 9 ✤ Gdyż w nim mieszka wszystká e zupełność bostwá ćieleśnie: 10 ✤ Y jesteśćie w nim dopełnieni/ ktory jest głową wszelkiego księstwá y zwierzchnośći. 11 ✤ W ktorym y obrzezáni jesteśćie/ obrzezką nie ręką f uczynioną; to jest, zewlekszy ćiáło wszystkich grzechow przez obrzezkę CHrystusowę: 12 ✤ Pogrzebieni z nim będąc we g chrzćie; w ktorymeśćie też społem z nim wzbudzeni przez wiárę/ ktora spráwuje h Bog/ ktory go wzbudźił od umárłych. 13 ✤ Y was gdyśćie byli umárłymi i w grzechách y w nieobrzezce ćiáłá wászego/ wespoł z nim ożywił; odpuśćiwszy wam 14 wszystkie grzechy/ ✤ Zmázawszy on ktory był przećiwko k nam Chirograf w ustáwách záleżący, ktory nam był przećiwny/ zniosł go z pośrzodku/ przybiwszy go do krzyżá: 15 ✤ Y złupiwszy księstwá y mocy/ wiodł je ná podźiw/ jáwnie tryumfując z nich sam przez śię.

16 Niechajże was tedy l nikt nie sądźi dla pokármu/ ábo dla napoju/ ábo z strony Swiętá/ ábo Nowiu mieśiącá/ ábo Sábbátow: 17 ✤ Ktore są ćieniem rzeczy m przyszłych; ále prawdá jest ćiáło CHrystusowe. 18 ✤ Niechaj was nikt wygránego zákłádu nie osądza/ ktory śię dobrowolnie w pokorę y w służbę Aniołow/ ktorych nie widźiał/ wdawa/ prozno śię nádymájąc z umysłu ćiáłá swego. 19 ✤ A nie trzymájąc śię głowy n CHrystusá, z ktorego wszystko ćiáło przez stáwy y zwiazánia pośiłek biorąc/ y wespoł spojone będąc/ rośćie wzrostem Bożym. 20 ✤ Jesliśćie tedy umárli o z CHrystusem żywiołom świátá tego; przecżże śię/ jákobyśćie jeszcze żyli świátu/ ustáwámi 21 báwićie? ✤ (Mowią niektorzy; Nie dotykaj śię/ áni kosztuj/ áni ru- 22 chaj: ✤ Co wszystko kázi śię sámym używániem) Według p przykázań y náuk ludzkich; 23 ✤ Ktore máją kształt mądrośći w nábożeństwie dobrowolnie obránym/ y w pokorze/ y w niefolgowániu q ćiáłu; wszákże nie máją żadney wagi/ tylko do násycenia ćiáłá służą.

ROZDZIAŁ III.

Duchowne ćwiczenie przećiwko ćielesnemu, ktore fałszywi Apostołowie wystawiáli, záleca. 5. A o umartwieniu ćiáłá powiedźiawszy, 8. powinnośći niektore przypomina.

1 A Ták jesliśćie powstáli z CHrystusem/ tego co jest wzgorę szukájćie: gdźie CHrystus a ná práwicy Bożey śiedźi. 2 ✤ O tym co jest wzgorę myślćie/ nie o tym co jest ná 3 źiemi. ✤ Abowiemeśćie umárli; y żywot wász skryty b jest z CHrystusem w Bogu. 4 ✤ Ale gdy śię CHrystus on żywot nász c pokaże/ tedy y wy z nim okażećie śię w chwale.

5 Martwiajćież tedy d członki wásze/ ktore są ná źiemi: wszeteczeństwo/ nieczystość/ namiętność/ złą pożądliwość/ y łákomstwo ktore jest báłwochwálstwem. 6 ✤ Dla ktorych rzeczy przychodźi gniew Boży e ná syny odporne. 7 ✤ W ktorycheśćie y wy niekiedy f chodźili/ gdyśćie żyli w nich. 8 ✤ Lecz teraz złożćie g y wy to wszystko;

a 1 Kor. 1. 30. b Efez. 5. 6. c 1 Kor. 5. 3. 1 Tess. 2. 17. d 1 Kor. 1. 5. e Janá. 1. 14. Koloss. 1. 19. f Rzym 1. 29. g Rzym. 6. 4. Gálát 3. 27. h Efez. 1. 19. y 3. 7. 1 Piotr 1. 3. i Efez. 2. 1. k Efez. 2. 15. l Rzym. 14. 3. 4.

m Zydow 8. 5. y 10. 1. n Efez. 4. 15. o Gálát 4. 8. p Máte 18. 8. 9 q 1 Tym 4. 5. a Márk 16. 19 b Rzym 8. 24 2 Kor 5. 7. c 1 Jan 3. 2. d Efez 4. 22. y 5. 3 e 1 Kor 6. 9. Gálát 5. 21. f 1 Kor 6. 11. g Rzym 6. 4. Efez. 4. 12. 1 Piotr 2. 1. y 4. 2

gniew / zápalczywość złość / bluźnierstwo/ y sprosna mowę z ust wáśzych. 9 Nie kłamajćie jedni przećiwko drugim: gdyżeśćie zewlekli człowieká stárego z uczynkámi jego; 10 A oblekliśćie h nowego tego/ ktory śie odnawia w znájomość/ podług obrázu tego i ktory go stworzył. 11 Gdźie niemász Greká y Zydá/ obrzezki y nieobrzezki/ cudzoźiemcá y Tátárzyná/ niewolniká y wolnego; ále wszystko y we wszystkich Chrystus.

12 Przetoż przyoblecżćie jáko wybráni Boży/ święći/ y umiłowáni/ wnętrzności k miłośierdźia/ dobrotliwość/ pokorę/ ćichość/ ćierpliwość: 13 Znaszájac jedni drugie/ y odpuszczájac sobie w zájemnie jeśli ma kto przećiw komu skárgę; jáko y Chrystus odpuśćił wam/ ták y wy. 14 A nád to wszystko/ *przyoblecżćie* miłość/ ktora jest związká doskonáłośći. 15 A pokoj Boży niech rząd prowádźi w sercách wászych/ do ktoregośćie też powołáni w jedno ćiáło: á bądźćie wdźięcznymi. 16 Słowo Chrystusowe l niechaj mieszka w was obfićie ze wszelką mądrośćią; náuczájac y nápominájac sámych śiebie przez Psálmy y hymny/ y pieśni duchowne/ wdźięcznie śpiewájac w sercách wászych PAnu. 17 A wszystko cokolwiek m czynićie/ w słowie álbo w uczynku / wszystko *czyńćie* w Imieniu PAná JEzusá/ dźiękując Bogu y Ojcu przezeń. *

18 Zony bądźćie n poddáne mężom swym/ ták jáko przystoi/ w PAnu. 19 Mężowie miłujćie żony *swoje* o; á nie bądźćie surowymi przećiwko nim. 20 Dźiatki posłuszne bądźćie p rodźicom we wszystkim: ábowiem śie to podoba PAnu. 21 Ojcowie nie pobudzajćie q do gniewu dźieći wászych/ áby sercá nie trácił y.

22 Słudzy posłuszni bądźćie r we wszystkim pánom ćielesnym; nie służąc ná oko/ jáko ći co śie ludźiom podobáć chcą/ ále w szczerośći sercá boiąc śię Bogá. 23 A wszystko cokolwiek czynićie/ z duszę czyńćie/ jáko PAnu/ á nie ludźiom: 24 Wiedząc iż od PAná weźmiećie zapłátę dźiedźictwá. Abowiem 25 PAnu Chrystusowi służyćie. A ten co krzywdę czyni/ odnieśie zapłátę ukrzywdzenia. A niemászći s względu ná osoby *u Bogá.*

ROZDZIAŁ IV.

Wraca śie záś do pospolitych náuk. 3. nápominájąc do modlitew. 6. y do obyczájnich mow.

1 PAnowie/ spráwiedliwie y słusznie á śię z sługámi obchodźćie; wiedząc iż y wy PAná maćie w niebieśiech.

2 W Modlitwách b trwajćie/ czując w nich z dźiękowániem: 3 Modląc śie społecznie y zá námi; áby nam Bog otworzył drzwi słowá/ żebyśmy mowili o tájemnicy Chrystusowey/ dla ktorey też jestem 4 związány; Abym ją objáwiał/ 5 jáko mi śie godźi mowić: Mądrze chodźćie d przed obcymi / czás e 6 odkupując. Mowá wászá niech záwsze *bądźie* przyjemna / solą okraszona: ábyśćie wiedźieli/ jáko byśćie káżdemu z osobná odpowiedźieć mieli.

7 O Wszystkim co śię ze mną dźieje/ oznájmi wam f Tychikus/ miły brát/ y wierny sługá/ y społ-8 sługá w PAnu: Ktoregom posłał do was dla tego sámego/ áby śie wywiedźiał co śie z wámi dźieje/ y 9 poćieszył sercá wásze; Z Onezymem g wiernym á miłym brátem/ ktory jest z was. Ci wam wszystko oznájmi co śie tu *dźieje.*

10 POzdrawia was h Arystárchus społ-więźień moj/ y i Márek śiestrzeniec Bárnábászow (o ktorymeśćie wźięli rozkazánie: Jeśliby do was przyszedł/ przyjmićie go.) 11 Y Jesus/ ktorego zowią Justem; ktorzy są z obrzezki. Ci tylko są pomocnikámi mojimi w krolestwie Bożym/ ktorzy byli poćiechą moją. 12 Pozdrawia was k Epáfrás/ ktory z was jest sługá Chrystusow; ktory záwsze bojuje zá was w modlitwách/ ábyśćie stáli doskonáłymi y zupełnymi we wszelkiey woli Bożey. 13 Bo mu dawam świádectwo/ iż gorliwą miłość ma przećiwko wam/ y *przećiwko* tym ktorzy są w Láody-

Marginal references: h Efez. 4. 23. i 1 Moj. 1. 27. y 5. 2. y 9. 6. LE.ná N. V. po 3. Krol. k Efez. 4. 22. l Efez. 5. 19. m 1 Kor. 10. 11. n Efez. 5. 22. 1 Piotr 3. 1. o Efez. 5. 25. 1 Piotr 3. 7. p Efez. 6. 1. q Efez. 6. 4. r Efez. 6. 5. Tytus. 2. 9. 1 Piotr 2. 18. s Efez. 6. 2. a Efez. 6. 9. b Luka. 18. 1. 1 Tess. 5. 17. c Efez. 6. 19. 2 Tess. 3. 1. d Efez. 5. 15. e Efez. 5. 16. f Dźiej. 20. 4. g Filem. v. 10. h Dźiej. 27. 2. i 2 Tym. 4. 11. k Koles. 1. 7.

Láodyceiey y ktorzy ſą w Hierápolu. 14 Pozdrawia was Łukaß lekarz miły/ tákże y Demás. 15 Pozdrowćie bráćia ktorzy ſą w Láodycey / y Nimfáſá/ y Zbor ktory jeſt w domu jego.

16 A Gdy ten liſt u was przeczytány będźie / ſpráwćie to áby też był y Láodyceńſkim m Zborze przeczytány : á ten ktory jeſt *piſány* z Láodycyey/ y wy też przeczytajćie. 17 A powiedźcie Archippowi; Pátrzaj ná to poſługowánie / ktoreś przyjął w PAnu/ ábyś je wypełnił. 18 Pozdrowienie ręką n moją Páwłową. Pámiętajćie ná więźienie moje. Łáſká *niech będźie* z wámi/ Amen.

Ten liſt do Koloſſenſow/ nápiſány jeſt z Rzymu przez Tychiká y Onezymá.

l 2 Tym. 4. 11. m 1 Teſſ. 5. 27. n 2 Teſſ. 3. 17.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TESSALONICENSOW PIERWSZY.

W Tym liśćie nápomina Swiety Páweł. I. co ſtáteczności w wierze ; dawáiąc świádectwo onym y Ewángeliey y ſobie / Tymoteuſá ſługę Bożego do nich wyſtáwſzy / w rozd. 1. 2. 3. II. Do pobożnego żywotá/ ktory zależy/ częśćia w wyſtrzegániu śię rzeczy ßkodliwych/ ktore śię jeſzcze miedzy nimi znájdowáły ; jáko nierządu/ łákomſtwá / ućiſkánia bráći/ nieczyſtośći/ proznowánia / niemiernego nád umárłymi fráſunku : gdźie y o zmartwychwſtániu náſzym / y o ſądźie Bożym przeráźliwie mowi : Częśćia w przeſtrzegániu dobrych rzeczy miánowićie ſforności/ ludzkośći/ trzeźwośći/ wiáry/ łáſki/ nádźieje / ſług Bożych poważánia/ mdłym w wierze pomocy czynienia / ćierpliwośći / w modlitwách gorliwośći/ dźiękowánia/ y pilnego słowá Bożego ſłuchánia/ w rozd. 4. 5.

ROZDZIAL I.

Dźiękowánie im przedkłada. 4. A żeby ználi że to płynie z łáſki Bożey, cokolwiek w nich godnego chwały, opowiáda. 8. y te że inſzym byli ku przykłádowi, nápomina.

1 PAweł y Sylwan y Tymoteuß/ Zborowi Teſſálonićeńſkiemu/ w Bogu Ojcu y w Pánu Jezuśie Chryſtuśie. Łáſká a wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá náſzego/ y *od* Páná Jezuſá Chryſtuſá.

2 DZiękujemy b Bogu záwſze zá was wſzyſtkich/ wzmiankę czyniąc o was w modlitwách náſzych. 3 Bez przeſtánku przypominájąc ſkuteczną onę wiárę wáſzę / y onę prácowitą miłość / y onę ćierpliwą nádźieję w PAnu náſzych Jezuśie Chryſtuśie przed Bogiem y Ojcem náſzych. 4 Wiedząc/ bráćia umiłowáni/ wáſzym od Bogá wybrániu. 5 Gdyż Ewángelia náſzá c nie byłá u was tylko w mowie /ále też y w mocy/ y w Duchu b Swiętym y w wſzelkim upewnieniu ; jáko wiećie/ jákimiſmy byli miedzy wámi dla was. 6 A wyśćie śię náśládowcámi náſzymi y PAńſkimi ſtáli / przyjąwſzy ſłowo we wſzelkim ućiśnieniu z rádośćią Duchá Swiętego: 7 Ták/ żeśćie śię wy ſtáli zá wzor wſzyſtkim wierzącym w Mácedoniey y w Achaiey. 8 Abowiem od was śię rozgłośiło ſłowo PAńſkie/ nie tylko w Mácedoniey/ y w Achaiey; ále śię też rozeßłá ná wſzelkie mieyſce wiárá wáſzá/ ktora jeſt w Bogá: ták iż nam nie trzebá *o tym* nic mowić. 9 Poniewaz oni ſámi oznájmują o was jákie było przyśćie náſze do was : y jákośćie śię náwroćili do Bogá od báłwánow / ábyśćie ſłużyli Bogu żywemu y prawdźiwemu ; 10 Y oczekawáli Syná jego z niebios/ ktorego e wzbudźił od umárłych ; *to jeſt* Jezuſá/ ktory nas wyrwał od f gniewu przyſzłego.

ROZDZIAL II.

Pokázuje z jáką Teſſálonićeńſom ßczerośćią Ewángelią opowiádał. 5 A

a Gálat. 1. 3. b Rzym. 1. 8. Efez. 1. 16. Filip. 1. 3. Koloſ. 1. 3. 4. 2 Teſſ. 1. 3. c 1 Kor. 2. 4. d 1 Kor. 6. 6. e 1 Kor. 6. 14. f Rzym. 5. 9.

iż áni zyſku. 6. áni chwały ſwojey ſzukał. 10. Tego ich świádectwem dowodźi 17. życzy ſobie widźieć śię rychło z nimi.

1 Abowiem wy ſámi wiećie bráćia / że przyśćie náſze do was a nie było prozne. 2 Ale choćiaſmy y przed tym b ćierpieli / y zelżeni byli (jáko wiećie) *w mieśćie* Filippiech; *wſzákże* beſpiecżnieſmy ſobie pocżęli w Bogu náſzym / w opowiádániu u was Ewángeliey Bożey / z wielkim bojem. 3 Abowiem nápominánie náſze nie *było* c z oſzukánia/ áni z niecżyſtośći/ áni z zdrády: 4 Ale jáko nas Bog *ſobie* upodobał / żeby nam byłá zwierzona Ewángelia/ ták mowimy; nie jáko ludźiom śię d podobájąc/ ále Bogu / ktory *ſobie* upodobywa sercá náſze. 5 Abowiem nigdyſmy nie używáli e mowy pochlebney / jáko wiećie; ániſmy pod záſłoną cżego łákomſtwu dogadzáli: 6 Bog jeſt f świádkiem. Aniſmy ſzukáli od ludźi chwały/ áni od was/ áni od inſzych: mogąc *wam* być ćiężkimi/ jáko Apoſtołowie g Chryſtuſowi. 7 Aleſmy byli ſkromnymi miedzy wámi / jáko gdy mámká odchowywa dźiatki ſwoje. 8 Ták wam życżliwymi będąc / gotowiſmy byli użyczyć wam nietylko Ewángeliey Bożey / ále też y duſz náſzych; dla 9 tego iżeśćie nam miłymi byli. Abowiem pámiętaćie bráćia pracę náſzę y trudy; gdyż w nocy y we dnie h robiąc/ ábyſmy żadnego z was nie obćiążyli / kázáliſmy u was Ewángelią Bożą. 10 Wyśćie świádkámi y Bog/ jeſmy świętobliwie y ſpráwiedliwie y bez nágány żyli *miedzy* wámi / 11 ktorzyśćie uwierzyli. Jákoż wiećie / jeſmy káżdego z was / jáko Ociec dźiatki ſwoje nápomináli y 12 ćieſzyli: Y oświadcżáli śię/ ábyśćie chodźili godnie i Bogu / ktory was powołał do ſwego kroleſtwá y do chwały.

13 Przetoż y my dźiękujemy Bogu k bez przeſtánku/ iż przyjąwſzy słowo Boże / ktoreśćie słyſzeli od nas / przyjęliśćie nie jáko słowo ludzkie / ále (jáko w prawdźie jeſt) *jáko* słowo Boże; ktore też ſkutecżnie jeſt w was / ktorzy wierzyćie.

14 Abowiem wy bráćia ſtáliśćie śię náſládowcámi Zborow Bożych ktore ſą w Zydowſkiey źiemi w Chryſtuśie JEzuśie: bośćie y wy też ćierpieli od źiemkow ſwojich/ 15 jáko y oni l od Zydow: Ktorzy y PAná JEzuſá zábili/ y ſwoje właſne Proroki/ y nas wygnáli/ á Bogu śię nie podobáją/ y wſzyſtkim lu16dźiom ſą przećiwni. Zábraniájąc nam/ żebyſmy nie mowili Pogánom żeby byli zbáwieni: áby ták záwſze dopełniáli grzechow ſwojich. Abowiem przyſzedł ná nie gniew áż do końcá.

17 Lecż my bráćia będąc pozbáwieni was ná chwilecżkę / oblicżem nie m sercem / tym pilniśmy śię ſtáráli 18 oglądáć oblicże wáſze n z wielką żądośćią. Dla tegoſmy chćieli przyść do was/ (zwłaſzcża já Páweł) y raz y drugi; ále nam o przekáźił 19 ſzátan. Abowiem ktoraż *jeſt* nádźieją náſzá ábo rádość / ábo koroná p chluby? Izali nie wy przed oblicżnośćią PAná náſzego JEzuſá 20 Chryſtuſá/ w przyśćiu jego? Wy záiſte jeſteśćie chwałą náſzą y q rádośćią.

Rozdział III.

Oświadcża miłość ſwoję tym. iż do nich Tymoteuſzá posłał. 6. Z ſzczęśliwego powodzenia ich śię ćieſzy. 12. Modlitwą zámyka.

1 Przeto nie mogąc dłużey znośić/ upodobáło śię nam/ ábyſmy ſámi w Atheniech a zoſtáli. 2 Y posłáliſmy Tymoteuſzá b brátá náſzego y ſługę Bożego / y pomocniká náſzego w Ewángeliey Chryſtuſowey; áby was utwierdźił y nápomniał z 3 ſtrony wiáry wáſzey. Aby śię żáden nie poruſzał c w tych ućiſkách; gdyż ſámi wiećie żeſmy ná to wyſtá4wieni. Abowiem gdyſmy byli u was / opowiádáliſmy wam / żeſmy mieli być ućiśnieni; jákoż śię też 5 *to* ſtáło/ y wiećie *o tym*. Dla tego y ja nie mogąc tego dłużey znośić/ posłałem *go*, ábym śię dowiedźiał o wierze wáſzey: by was snadź nie kuśił ten co kuśi / á nie byłá dáre6mna pracá náſzá. Lecż teraz Tymoteuſz od was do nas przyſzedł / y

zwie-

Marginalia (left): a 1 Teſſ. 2. 9. b Dźiej. 16. 19. y 17. 1. c 2 Kor. 6. 6. y 7. 2. d Gálát. 1. 10. e 1 Kor. 1. 1. f 2 Kor. 1. 23. g 1 Kor. 9. 1. 2. * h Dźiej. 20. 34. 1 Kor. 4. 12. 2 Teſſ. 3. 8. i Efez. 4. 1. Filipp. 1. 27. Koloſ. 1. 10. k Efez. 1. 16.

Marginalia (right): l Zyd. 10. 34. m 1 Kor. 5. 3. Koloſ. 2. 5. n Rzym. 1. 11. o Rzym. 1. 13. y 15. 22. p 2 Kor. 1. 14. q Filipp. 4. 1. a Dźiej. 17. 15. b Dźiej. 16. 1. c Efez. 3. 13.

zwiástował nam wesołą nowinę o wierze y miłośći wászey / á iż nas záwsze dobrze wspominaćie / żądájąc nas widźieć / ták jáko y my was.
7 Dla tego poćieszeni jesteśmy bráćia z was / w káżdym d utrapieniu y potrzebie nászey / przez wiárę wászę:
8 Bo teraz *my* żyjemy / jeśli wy stoićie e w PAnu.
9 Abowiem jákiež dźiękowánie f moiemy Bogu oddáć zá was / zá wszelkie wesele / ktorym śię weselimy dla was przed Bogiem nászym.
10 W nocy y we dnie bárzo g śię gorliwie modląc / ábyśmy oglądáli oblicze wásze / y dopełnili niedostátkow wiáry wászey.
11 Lecz sam Bog y Oćiec nász / y Pan nász JEzus CHrystus niech wyprostuje drogę nászę do was.
12 A was PAN niech pomnoży y obfitującymi uczyni / w miłośći jedneg[o] ku drugiemu y tu wszystkim / jáko y nas ku wam.
13 Aby utwirdzone były sercá h wásze nienágánione w świętobliwośći przed Bogiem y Oycem nászym / ná przyśćie PAná nánászego JEzusá CHrystusá / ze wszystkimi świętymi jego.

Rozdział IV.

Nápomina do świętobliwośći żywotá. 2. y do zobopolney miłośći. 13. Broni im Pogáńskiego smutku. 15. sposob zmartwychwstánia nászego opisawszy.

1 A Dáley *mowiąc*, bráćia / prośimy a was y nápominamy przez PAná JEzusá / jákośćie przyjęli od b nas / jákobyśćie sobie mieli postępowáć y Bogu śię podobáć / ábyśćie tym więcey obfitowáli.
2 Gdyż wiećie jákiesmy wam rozkazánie dáli / przez PAná JEzusá.
3 Abowiem tá jest wola c Boża / *to jest*, poświęcenie wásze; żebyśćie śię powśćiągáli d od wszeteczeństwá.
4 A żeby umiał káżdy z was naczyniem swojim włádáć w świętobliwośći / y w uczćiwośći.
5 Nie w namiętnośći żądze / jáko y e Pogánie
6 ktorzy nie znáją Bogá. Y áby nikt nie ućiskał f y nieoszukawał w *żadney* spráwie brátá swego. Bo PAN jest zemśćićielem tego wszystkiego / jákosmy wam przed tym powiádáli y oświadczáli.
7 Bo nas nie powołał Bog g ku nieczystośći / ále ku poświeceniu.
8 A przetoż kto to odrzuca / nie odrzuca człowieká ále Bogá ktory nam też dał h Duchá swego Swietego. *
9 A O miłośći bráterskiey nie potrzebá i wam pisáć: bośćie wy sámi od Bogá náuczeni / ábyśćie miłowáli jedni drugich.
10 Abowiem też to czynićie przećiwko wszystkiey bráći ktorzy są we wszystkiey Mácedoniey. Ale was nápominamy bráćia / iżbyśćie tym więcey obfitowáli:
11 Y pilnie śię stáráli / ábyśćie spokojnymi byli / y rzeczy swojich pilnowáli / y prácowáli k włásnymi rękámi swymi / jákośmy wam przykazáli:
12 Abyśćie uczćiwie chodźili przed obcymi; á w niczym ábyśćie nie mieli niedostátku.
13 A Nie chcę bráćia ábyśćie wiedźieć niemieli o tych ktorzy zásnęli / iżbyśćie śię nie smućili jáko y drudzy / ktorzy nádźieje nie máją.
14 Abowiem jeśli wierzymy iż JEzus umárł y *zmartwych* wstał / ták Bog y te ktorzy zásnęli w JEzuśie przywiedźie z nim.
15 Boć to wam powiádamy słowem PAńskim / że my l ktorzy żywi pozostániemy do przyśćia PAńskiego / nie uprzedźimy onych ktorzy zásnęli.
16 Gdyż sam Pan z okrzykiem z głosem m Archánjelskim / y z trąbą Bożą zstąpi z niebá; á pomárli w CHrystuśie n powstáną napierwey.
17 Zátym my żywi / ktorzy pozostániemy / wespołek z nimi záchwyceni będźiemy w obłokách náprzećiwko PAnu ná powietrze: á ták záwsze z PAnem będźiemy.
18 Przetoż poćieszajćie jedni drugich tymi słowy.

Rozdział V.

Niepotrzebne o czáśie przyśćia PAńskiego badánia gániąc. 6. nápomina, żeby ná to przyśćie záwżdy byli gotowi. 11. Potym do inszych cnot wiedźie.

1 A O czásiech y o chwilách / bráćia / nie potrzebujećie áby wam
2 pisáno. Abowiem sámi dostátecznie wiećie / iż on dźień PAński / jáko złodźiey a w nocy / ták przyjdźie.
3 Bo gdy mowić będą; Pokoj y bespieczeństwo: tedy ná nie nagle zginie-

Marginalia: d 2 Kor. 7. 4. e Filipp. 4. 1. f Efez. 3. 15. g Rzym. 1. 10. y 15. 23. 2 Tym. 1. 3. 4. h 1 Kor. 1. 1. 1 Tess. 5. 23. LE. ná N. II. w Poś. a 1 Kor. 1. 10. b Efez. 4. 1. y 5. 8. Kolos. 4. 5. c Rzy. 12. 2. Efez. 5. 21. d Dźie. 15. 20. e Efez. 4. 47. f 1 Kor. 6. 8. g 1 Kor. 1. 2. h 1 Kor. 7. 40. i Janá. 13. 34. y 15. 12. 1 Janá 3. 23. k Efez. 4. 28. 1 Tess. 3. 10. LE. ná XXV. N po S. Troj[i]cy. l 1 Kor. 15. 52. m Mátt. 24. 31. n 1 Kor. 15. 22. a Mátt. 24. 43. 2 Piotr 3. 10. Objáw. 3. 3. y 16. 15

nie przybdzie / jáko bol ná niewiástę brzemienną; á nie ujdą. 4 Lecz wy bráciá nie jesteście w ciemnośći / áby was ten dźień jáko złodziey zá- chwyćił. 5 Wszyscy wy jesteśćie synowie świátłośći / y synowie dniá: nie jesteśmy *synowie* nocy áni ćiemnośći.

6 PRzeto nie śpiymy b jáko y inszy; ále c czujmy / y bądźmy d trzeźwymi. 7 Abowiem ktorzy śpią / w nocy śpią; á ktorzy się upijáją / w nocy się upijáją. 8 Lecz my *synámi* dniá będąc / bądźmy trzeźwymi; oblekszy się e w páncerz wiáry y miłośći / y w przyłbicę nádźieje zbáwienia: 9 Gdyż Bog nie postánowił nas ku gniewu / ále ku nábyćiu zbáwienia przez Páná nászego Jezusá Chrystusá; 10 Ktory f umárł zá nas: ábyśmy lub czujemy lub śpiemy / wespołek z nim żyli. 11 Przetoż nápominájćie jedni drugich; y budujćie jeden drugiego / jáko y czynićie.

12 A Prośimy was bráćia / ábyśćie poználi te ktorzy prácują miedzy wámi / y ktorzy są przełożonymi wászymi w PAnu / y nápomináją was. 13 Abyśćie je ják nabárziey miłowáli dla ich prace. Pokoy też záchowujćie miedzy sobą. 14 A prośimy was bráćia / nápominájćie te ktorzy nie społeczni są w rządźie / ćieszćie bojáźliwe / znaszájćie h słábe / nieskwápliwymi i bądźćie przećiwko wszystkim. 15 Pátrzćie áby kto złym i zá złe komu nie oddawał: ále záwsze dobrego náśládujćie / y sámi miedzy sobą / y ku wszystkim. 16 Záwsze się rádujćie. 17 Bez przestánku k się modlćie. 18 Zá wszystko l dźiękujćie. Abowiem táć jest wola Boża w Chrystuśie. JEzuśie przećiwko wam. 19 Duchá nie zágaszájćie. 20 Proroctw lekce nie poważájćie. 21 Wszystkiego m doświádczájćie: á co jest dobrego / tego się trzymájćie. 22 Od wszelákiego podobieństwá złośći się wstrzymawájćie.

23 A Sam Bog pokoju / niech was zupełnie n poświęći: A cáły duch wász / y duszá / y ćiáło / niech będą bez nágány ná przyśćie PAná nászego JEzusá Chrystusá záchowáne. 24 Wierny ćie jest o ten ktory was powołał / ktory też to uczyni. 25 Bráćia / modlćie się zá námi. 26 Pozdrowćie bráćią p wszystkę z pocáłowániem świętym. 27 Poprzyśięgam was przez Páná / áby ten list przeczytány był q wszystkiey bráći świętey. 28 Łáská Páná nászego JEzusá Chrystusá *niech będźie* z wámi / Amen.

Ten list pierwszy do Tessáloniceńsow nápisány jest z Aten.

b Rzym. 13.11. c Luka. 21.36. d Rzym. 13.13. e Efez. 6.16. f 2 Kor. 5.15. g 1 Tess. 3.12. h Rzym. 14.1. i Przyp. 20.22. Mátt. 5.39. Rzym. 12.17. 1 Piotr 3.9.

k Luka. 18.1. l Efez. 5.20. m 1 Jan. 4.1. n 1 Kor. 1.8. 1 Tess. 3.13. o 1 Kor. 1.9. p Rzym. 16.16. 1 Kor. 16.20. 2 Kor. 13.12. 1 Piotr. 5.14. q Kolos. 4.15.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO TESSALONICENSOW WTORY.

W Tym Liśćie / jáko y w pierwszym / S. Páwel Tessáloniceńsow upomina. I. do státeczności przy prawdźiwey wierze / á to wydániem świádectwá ich wierze miłośći y nádźieiey / z náuki słowá Bożego nábytym / á krzywá ich nadgrodą wiecznego żywotá / y pomstą nád nieprzyjaćioły ich słodzeniem / w rozd. 1. Zátym od fałszywey náuki o sądnym dniu niektorych podáney ich wystrzegájąc / y o dwojákim biegu Kośćiołá Bożego oznajmując. Náprzod / Żáłosnym; dla tego / że zwodźićiele nástáć mieli w Kośćiele B. y wielu od wiáry odwieść: Że sobie Antychryst w nim miał gniazdo usłáć. Potym / Ućieszny; że wybráni B. od tych zwodźićielow mieli być ochronieni y żywot pobożny prowádźić / rozd. 2. II. Do pilnego wykonywánia powinnośći ich mianowićie / żeby się zá prawdźiwe sługi B. PAnu Bogu pilnie modlili / w rozd. 3. v. 1. Dla máłośći wybránych od wiáry nie odstawáli. v. 2. Że PAn Bog przy nich sprawy záczętey dokona / ufáli. v. 3. Náukę Apostolską zá prawidło żywotá swego mieli. v. 4. Dla prawdy P. niewczásy wszelákie rádźi ponośili. v. 5. Z złymi nie społkowáli / ále żywotá pobożnego y prácowitego Apostolskiego náśládowáli. v. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Spráwiedliwie żywnośći sobie nábywáli. v. 12. w czynieniu miłośiernych uczynkow pilnymi byli / v. 13. Prawdźie S. nie posłuszne precz wyłączáli. v. 14.

ROZDZIAŁ I.

Zaleca je z tego, że bráli wzrost w wierze, w miłośći. 4. y w ćierpliwośći. 6. A sądem Bożym grożąc niezbożnikom. 10. wierne przyśćiem PAńskim ćieszy.

1 PAweł y Sylwan y Tymoteusz / Zborowi Tessáloniceńskiemu / w Bogu Ojcu nászym y w PAnu JEzusie CHrystusie: 2 Łáská wam y pokoy a *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego / y PAná JEzusá CHrystusá.

3 POwinnismy Bogu b záwsze dźiękowáć zá was brácia / ták jáko śię godźi ; iż bárzo rośćie wiárá wászá / y pomnaża śię miłość káżdego z was / jednych przećiwko drugim. 4 Ták iż y my sámi chlubimy śię z was we Zborách Bożych z wászey ćierpliwośći y wiáry / we wszelkich prześládowaniách wászych / y w ućiskách / ktore ponośićie. 5 *Co jest* jáwnym dowodem spráwiedliwego sądu Bożego ; ábyśćie godnymi byli poczytáni krolestwá Bożego / dla ktorego też ćierpićie. 6 Ponieważ spráwiedliwa jest u Bogá / żeby wzájem oddał ućiśnienie tym ktorzy was ućiskáją. 7 A wam / ktorzyśćie ućiśnieni / odpoczynienie z námi przy c objáwieniu Páná JEzusá z niebá z Anjoły mocy jego: 8 W ogniu d płomienistym / oddawájąc pomstę tym ktorzy Bogá nie znáją / y tym ktorzy nie są posłuszni Ewángeliey PAná nászego JEzusá CHrystusá. 9 Ktorzy pomstę odniosą / wieczne zátrácenie od oblicżnośći PAńskiey / y od chwały mocy jego; 10 Gdy przydźie / áby był uwielbiony w świętych swojich / y áby śię dźiwnym ukazał we wszystkich wierzących (dla tego iż uwierzono nászemu świádectwu u was) w on dźień. 11 Dla czego też modlimy śię záwsze zá was / áby Bog nász godnymi was uczynił powołánia tego / y wypełnił wszystko upodobánie dobrotliwośći *swojey*, y skutek wiáry w mocy. 12 Aby było uwielbione Imię PAná nászego JEzusá CHrystusá w was / á wy w nim według łáski Bogá nászego / y PAná JEzusá CHrystusá.

a Gálát 1. 3.
b 1 Tess. 1. 2.
c 1 Tess. 4. 16.
d 2 Piotr 3. 10.

ROZDZIAŁ II.

Dźień PAński nie przydźie áż świát w odstąpienie wpádnie. 3. y objáwiony będźie Antychryst. 8. Ktorego zginienie opisuje. 15. A zá tym do státeczności upomina.

1 A Prosimy was brácia przez przyśćie PAná nászego JEzusá CHrystusá / y násze zgromádzenie do niego: 2 Abyśćie śię nie zá raz dáli zrażáć z smysłu *wászego*, áni sobą trwożyć / lub przez duchá / lub przez mowę / lub przez list jákoby od nas *pisány*, jákoby nádchodźił dźień CHrystusow.

3 Niech was nikt nie zwodźi a żadnym sposobem. Abowiem nie *przydźie on dźień*, áż by pierwey przyszło odstąpienie / y byłby objáwiony człowiek on grzechu / on syn zátrácenia. 4 Ktory śię sprzećiwia y wynośi nád *to* wszystko co śię zowie Bogiem / ábo co ma Boską cześć : ták iż on w Kośćiele Bożym / jáko BOG uśiędźie ; udawájąc śię zá Bogá. 5 Azali nie pámiętaćie / iż jeszcze z wámi będąc o tymem wam powiádał? 6 A teraz wiećie co przeszkadza / áby był objáwiony czásu swego. 7 Abowiem śię już spráwuje tájemnicá niepráwośći : tylko że *ten* ktory teraz przeszkadza / *przeszkadzáć będźie* áżby był z pośrzodku odjęty. 8 A tedy objáwiony będźie on niezbożnik / ktorego PAN zábije b Duchem ust swojich / y zniesie objáwieniem przyśćia swego. 9 Ktorego *niezbożniká* przyśćie / jest podług skutku szátáńskiego / ze wszelką mocą y znakámi y cudámi kłamliwymi : 10 Y ze wszelkim oszukániem niepráwośći w tych ktorzy giną ; przeto / iż miłośći prawdy nieprzyjęli / áby byli zbáwieni. 11 A przetoż pośle im Bog skutek błędow / áby wierzyli kłamstwu: 12 Aby byli osądzeni wszyscy / ktorzy nie uwierzyli prawdźie / ále sobie upodobáli niespráwiedliwość.

13 Lecz my powinnismy Bogu dźiękowáć záwsze zá was / brácia u-

a Mát. 24. 4. Efez. 5. 6.
b Jobá 4. 9. Ezái 11. 4.

miło-

miłowáni od PAná/ iż was Bog od początku wybrał ku zbáwieniu/ w poświęceniu Duchá y w wierze prawdy: ✣ Do czego was powołał przez Ewángelią náſzę/ ku dostąpieniu chwały PAná náſzego JEzusá CHrystusá. ✣ Przetoż bráćia stojćie: á trzymajćie śię náuki podáney/ ktoreyśćie śię náuczyli lub przez mowę/ lub przez list náſz. ✣ A sam PAN náſz JEzus CHrystus/ y Bog á Oćiec náſz/ ktory nas umiłował/ y dał poćiechę wieczną y nádźieję dobrą przez łáskę: ✣ Niech ćieſzy sercá wáſze/ y utwirdza c was w káżdey mowie y uczynku dobrym.

c 2 Teſſ. 3. 3.

ROZDZIAŁ III.

Każe przed pobożne modlitwy opowiádánie Ewángeliey rozmnażáć. 6. y odłączáć śię od tych ktorzy proznują. 11. y ktorzy swoją płochośćią dobry rząd psują. 14. Ktore też z obcowánia wiernych wyłącza.

1 NAostátek bráćia / modlćie śię zá a námi/ áby śię słowo PAńskie ſzerzyło y rozstawiáło jáko y u was. ✣ Y ábyſmy byli wyrwáni b od niezbednych y złych ludźi: ábowiem nie wſzystkich jest wiárá. ✣ Aleć wierny jest Pan / ktory was c utwirdźi y strzedz d bedźie od złego. ✣ A dufamy w PAnu o was / iż to co wam rozkázujemy / y czynićie/ y czynić bedźiećie. ✣ A PAN niech spráwuje sercá wáſze ku miłośći Bożey / y ku ćierpliwemu oczekiwániu CHrystusá.

a Matt. 9. 38. Efez. 6. 19. Kolos. 4. 3. b Rzym. 15. 31. c 1 Kor. 1. 8. 2 Teſſ. 2. 17. d Jand. 17. 15.

6 A Rozkázujemy wam bráćia / w Imieniu PAná náſzego JEzusá CHrystusá / ábyśćie śię odłączyli od káżdego brátá nieporządnie chodzącego / á nie według podáney náuki/ ktorą wziął od nas. ✣ 7 Abowiem sámi wiećie jáko nas potrzebá e náśládowáć / ponieważeśmy nie żyli miedzy wámi nieporządnie. ✣ 8 Aniſmy dármo chlebá jedli u kogo: ále z pracą g y z kłopotem we dnie y w nocy robiąc/ ábyſmy nikomu z was ćieżkimi nie byli. ✣ 9 Nie iżbyſmy tey mocy h nie mieli: ále żebyſmy wám sámi śiebie i zá przykład podáli / ábyśćie nas náśládowáli. ✣ 10 Abowiem gdyśmy byli u was / cośmy wam rozkazáli: że jesli kto nie chce robić / niechayże też nie je. ✣ 11 Bo słyſzymi iż niektorzy miedzy wámi nieporządnie chodzą / nic nie robiąc; ále śię niepotrzebnymi rzeczámi báwiąc. ✣ 12 Przetoż tákowym k rozkázujemy/ y nápominamy ich przez PAná náſzego JEzusá CHrystusá / áby w pokoju l robiąc/ swoj włásny chleb jedli.

13 A Wy bráćia/ nie ſłábiejćie m dobrze czyniąc. 14 ✣ A jesli kto jest nieposłuſzny słowu náſzemu / przez list pisánemu, tego náznáczćie: á nie mieſzájćie n śię z nim / áby śię záwstydźił. ✣ 15 Wſákże nie miejćie go zá nieprzyjaćielá/ ále nápominájćie jáko brátá.

16 A Sam PAN o pokoju / niech wam da pokoj záwſze / y wſzelkim sposobem/ ✣ PAn niech bedźie z wámi wſzystkimi. ✣ 17 Pozdrowienie reką p moją Páwłową: co jest znákiem w káżdym liśćie; ták piſzę. ✣ 18 Łáská PAná q náſzego JEzusá CHrystusá / niech bedźie z wámi wſzystkimi/ Amen.

Ten list wtory do Tessálonicensow/ nápisány jest z Aten.

e 1 Kor. 10. 34. y 11. 1. f 1 Teſſ. 4. 11. g Dźiej. 20. 34. 1 Kor. 4. 12. 1 Teſſ. 2. 9. h 1 Kor. 9. 4. i Teſſ. 2. 6. i 1 Kor. 11. 1. k 1 Teſſ. 4. 11. l Efez. 4. 28. m Galat. 6. 9. n Matt. 18. 17. 1 Kor. 5. 11. o Rzym. 15. 33. p Kolos. 4. 18. q Filipp. 4. 23.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TYMOTEUSZA PIERWSZY.

TEn list / w náuki y w nápominánia bárzo bogáty / o dwu rzeczách naprzedniey mowi. I. O tym co należy do nabożeństwá prawdźiwego: kedy miánuje naprzod słuzbe B. ktora śię w zgromádzeniu S. odpráwuje/ á to przez słowo B. ktore do wiáry y miłośći chrześćiáńskiey prowádźi / dlaczego śię go trzymáć / á jemu odporne niſzczyć rádźi; wiecy przy społeczne modlitwy / o ktorych mowi / kto je? kiedy? kędy? jáko wewnątrz y powierzchnie odpráwowáć ma / w rozd. 1. 2. Potym sługách Kośćiołá B. Dobrych / ktorych rozmáite

cnoty

cnoty wylicza; Złych/od ktorych náuki fałszywey odwodźi; á do pilnego czytánia Pismá S. y do pobożności sług B. nápomina/ w rozd. 3. 4. II. O tym co należy do rządu dobrego zátrzymánia. Kędy náuka o sposobie karánia osob rozmáitych; o wdowách/ ktore máją bydź obráne do usługi ubogim y chorym; o sporządzeniu słusznego opátrzenia sługom B; o czeládźi y niewolnikách; o nábywániu y używániu májętności y dobr.

Rozdział I.

Wzor prawdźiwego pásterzá pokázuje, gdyż naprzedniejsza jest powinność jego uczyć. 4. nápomina, żeby niepotrzebne gadki opuściwszy, tego uczył. 5. co do miłości wiáry prowádźi. 12 A żeby go sobie kto lekce nie ważył, nápomina.

1 Páweł Apostoł JEzusá Chrystusá/ podług rozrządzenia Bogá Zbáwićielá nászego/ y PAná JEzusá Chrystusá/ 2 ktory jest a nádźieją nászą. Tymoteuszowi/ właśnemu b synowi w wierze/ *niech będźie* łáská/ miłośierdźie/ pokoj c od Bogá Ojcá nászego/ y Chrystusá JEzusá Páná nász°.

3 JAkom ćię prośił/ ábyś zostáł w Efeżie/ gdym szedł do Mácedoniey/ *pátrzże* ábyś rozkazał niektorym/ żeby ináczey nie uczyli: 4 Y nie báwili śię básniámi y wywodámi d nieskończonymi rodzáju/ ktore więcey sporow e przynoszą niż zbudowánia Boż°/ ktore w wierze *záleży.* 5 Lecz koniec przykazánia jest f miłość z czystego sercá/ y z sumnienia dobrego/ y z wiáry nieobłudney. 6 Czego niektorzy jáko celu uchybiwszy/ obroćili śię ku proznomowności: 7 Chcąc być náuczyćielámi zakonu/ nie rozumieją áni tego co mowią/ áni co zá pewne twierdzą. 8 A wiemy że dobry jest g zakon/ jeśliby go kto przystojnie używał. 9 Wiedząc to/ że spráwiedliwemu nie jest zakon postánowiony; ále niespráwiedliwym/ y nieposłusznym/ niepobożnym/ y grzesznikom/ złośliwym/ y nieczystym/ ojcomordercom/ y mátkomordercom/ mężobojcom: 10 Wszetecznikom/ sámcołożnikom/ ludokrádcom/ kłámcom/ krzywoprzysiężcom; y jeśli co innego *jest* przećiwnego zdrowey náuce. 11 Według chwálebney Ewángeliey błogosłáwionego h Bogá/ ktora mnie jest zwierzona.

12 PRzetoż dźiękuję temu ktory mię umocnił/ Chrystusowi JEzusowi PAnu nászemu; iż mię zá wiernego osądźił/ ná usługowánie postánowiwszy *mię.* 13 Ktorym pierwey był i bluźnierzem/ y prześládowcą/ y gwałtownikiem: Alem miłośierdźia dostąpił/ bom to z niewiádomośći k czynił *będąc* w niewierze. 14 Lecz náder obfitowáłá łáská PAná nászego z wiárą y z miłośćią/ *ktora jest* w Chrystuśie Jezuśie.

15 WIerna *jest* tá mowá/ y wszelkiego przyjęćia godna/ iż Chrystus JEzus przyszedł l ná świát áby grzeszniki zbáwił/ z ktorych jam jest pierwszy. 16 Alem dla tego miłośierdźia dostąpił/ áby ná mnie pierwszym okazał JEzus Chrystus wszelką ćierpliwość/ ná przykład tym ktorzy weń uwierzyć máją ku żywotowi wiecznemu. 17 Przetoż Krolowi wiekow nieśmiertelnemu/ niewidźiálnemu/ sámemu mądremu Bogu/ *niech będźie* cześć y chwałá ná wieki wiekow/ Amen.

18 TOć rozkazánie zlecam synu Tymoteuszu/ ábyś według m proroctw/ ktore uprzedźiły o tobie/ bojował w nich on dobry n boj: 19 Májąc wiárę o y dobre sumnienie/ ktore niektorzy odrzućiwszy/ szkodę odnieśli w wierze. 20 Z ktorych jest Hymeneus/ y p Alexánder: ktorem oddał q szátánowi/ áby pokaráni będąc/ náuczyli śię nie bluźnić.

Rozdział II.

W pospolitych modlitwách káże wszystkie stany PAnu Bogu oddawáć. 8. Wszystkich do modlitew upomniawszy. 9. w jákim ubierze. 11. y z jáką skromnośćią miályby śię niewiásty we Zborze PAńskim stáwiáć uczyć.

Marginalia: a Kolos. 1. 17. b Dźiej. 16. 1. c Gálát. 1. 3. d 1 Tym. 4. 7. y 6. 4. Tytus. 1. 14. e 1 Tym. 6. 4. f Rzym 13. 10. g Rzym 7. 12. h 1 Tym. 6. 15. i Dźiej. 9. 2. y 22. 4. k Jana. 16. 2. l E. ná dźień Máryey Mágdáleny. l Mátt. 9. 2. Márk. 2. 17. m Dźiej. 16. 2. n 1 Tym. 6. 12. o 1 Tym. 3. 9. p 2 Tym. 4. 14. q 1 Kor. 5. 5.

Na=

1 Napominam tedy / áby przed a wszystkimi *rzeczámi* czynione były prozby / modlitwy / przyczyny / y dźiękowánia zá wszystkie ludźie: 2 Zá Krole y zá wszystkie w przełożeństwie będące; ábyśmy ćichy y spokojny żywot wiedli / we wszelkiey pobożnośći y uczćiwośći. 3 Abowiem to jest *rzecz* dobra y przyjemna przed Bogiem Zbáwićielem nászym: 4 Ktory chce áby wszyscy b ludźie byli zbáwieni / y ku znájomośći prawdy przyszli. 5 Boć jeden jest Bog / jeden tákże Pośrzednik miedzy Bogiem y ludźmi / człowiek Chrystus Jezus. 6 Ktory dał sámego śiebie c ná okup zá wszystkie / *co jest świádectwem* / czásow d jego. 7 Ná com ja jest e postánowiony zá Káznodźieję y Apostołá / (prawdę f mowię w Chrystuśie / nie kłamam) zá Náuczyćielá Pogánow / w wierze y w prawdźie.

8 Chcę tedy áby śię mężowie modlili ná káżdym miejscu / podnosząc czyste ręce / bez gniewu y bez poswarku. 9 Tákże y niewiásty g áby śię ubiorem przystojnym ze wstydem y skromnośćią zdobiły; nie z tráfienymi włosámi / ábo złotem / ábo perłámi / ábo szátámi kosztownymi: 10 Ale (jáko przystoi niewiástam / ktore śię ozywáją do pobożnośći) dobrymi uczynkámi. 11 Niewiástá niech śię h uczy w milczeniu ze wszelkim poddáństwem. 12 Bo niewieśćie nie pozwalam uczyć / áni władze mieć nád mężem; ále áby byłá w milczeniu. 13 Bo Adam pierwszy stworzony jest / potym Ewá. 14 Y Adam nie był i zwiedźiony / ále niewiástá zwiedźiona będąc / przestępstwá przyczyną byłá. 15 Lecz zbáwiona będźie przez rodzenie dźiatek; jesliby zostáłá w wierze / y w miłośći / y w świętobliwośći / z wiernośćią.

a Filipp. 4. 6.
b 1 Piotr 1. 9.
c Gálát. 1. 4.
d G. Własnym czásom
e 2 Tym. 1. 11.
f Rzym. 6. 1.
g 1 Piotr 3. 1. 2.
h 1 Kor. 14. 34.
i 1 Moj. 3. 6.

ROZDZIAŁ III.

Biskupy. 8. y Dyákony Chrześćiáńskie, żony, dźieći y czeladkę ich, opisawszy. 15. Kośćiołem je Bożym nazywa. 16. Potym o sámym P. Chrystusie mowi.

1 Wierna jest *tá* mowá: Jesli kto Biskupstwá żąda / dobrey 2 prace żąda. Ale Biskup ma być a nienágániony / mąż jedney żony / czuły / trzeźwy / poważny / gośćinny / 3 ku náuczániu b sposobny; Nie pijánicá winá / nie bitny / nie sprośnego zysku chćiwy: ále słusznośći miłujący / nie swarliwy / nie łákomy: 4 Ktoryby dom swoj dobrze rządźił / ktoryby dźiatki miał w poddáństwie / ze wszeláką uczćiwo- 5 śćią: (Bo jesliby kto nie umiał swego włásnego domu rządźić / jákoż pieczą będźie miał o Kośćiele 6 Bożym?) Nie nowotny; áby będąc nádęty / nie wpadł w sąd c potwarce. 7 Muśi też mieć świádectwo dobre od obcych / áby nie wpadł w háńbę y w śidło potwarce.

8 Dyákonowie d tákże *máją być* poważni / nie dwojistego słowá / nie pijánicy wiela winá / nie 9 chćiwi sprośnego zysku: Májący tájemnicę wiáry e w czystym su- 10 mnieniu. A ći też niech będą pierwey doświádczeni; zátym niech 11 służą jesli są bez nágány. Żony tákże *niech máją* poważne / nie potwarliwe / trzeźwie / wierne we wszy- 12 stkim. Dyákonowie niech będą mężámi jedney żony / ktorzyby dźiátki 13 dobrze rządźili / y włásne domy. Abowiem ktorzyby dobrze służyli / stopień sobie dobry zjednáją / y wielkie bespieczeństwo w wierze / ktora jest w Chrystuśie Jezuśie.

14 To ći piszę / májąc nádźieję 15 że w rychle przydę do ćiebie. A jeslibym omieszkał / ábyś wiedźiał jáko śię masz w domu Bożym sprawowáć / ktory jest Kośćiołem Bogá żywego / filarem y utwierdzeniem 16 prawdy. A záprawdę wielka jest tájemnicá pobożnośći / *że* Bog objáwiony jest w ćiele / usprawiedliwiony jest w Duchu / widźiány jest od Aniołow / kázány jest Pogánom / uwierzono mu ná świećie / wźięty jest wzgorę do chwały.

a 1 Tym. 1. 6.
b 2 Tym. 2. 24.
c 1. Dyabelski.
d Dzie. 6. 3.
e 1 Tym. 1. 19.

ROZDZIAŁ IV.

Fałszywe náuki o małżeństwie y o brákowániu w pokarmiech. 8. Zaleca

pobożnośći. 13. y ustáwiczne Pismá S. czytánie.

1 A Duch jáwnie mowi/ iż w ostátecżne a czásy odstáną b niektorzy od wiáry/ słucháiąc duchow zwodzących/ y náuk dyabelskich. 2 W obłudźie kłamstwo mowiących/ y piątnowáne máiących sumnienie swoje: 3 Zábraniáiących wstępowáć w małżeństwo: *rozkázuiących* wstrzymáwáć śię od pokármow/ ktore c Bog stworzył ku przyimowániu z dźiękowániem wiernym / y tym ktorzy poználi prawdę. 4 Bo wszelkie stworzenie Boże dobre jest/ á nie nie ma być odrzucono/ co z dźiękowániem bywa przyimowano. 5 Abowiem poświęcono bywa d przez słowo Boże / y przez modlitwę. 6 To przedkłádáiąc bráći/ będźiesz dobrym sługą Chrystusá Jezusá / wychowánym w słowiech wiáry y náuki dobrey/ ktoreyś náśládował.

7 A Swieckich y bábich e bászni chroń śię: ále śię ćwicz w pobożnośći. 8 Abowiem ćielesne ćwiczenie máło jest pożyteczne: lecz pobożność do wszystkiego jest pożyteczna / máiąc obietnicę f żywotá teráźnieyszego y przyszłego. 9 Wierna to *jest* mowá y wszelkiego przyjęćia godna. 10 Abowiem przeto też prácujemy y łżeni bywamy/ że nádźieję g mamy w Bogu żywym/ ktory jest h Zbáwićielem wszystkich ludźi / á nawięcey wiernych. 11 To przykázuj/ y *tego* náuczaj.

12 Zaden młodośćią i twoją niech nie gárdźi: ále bądź przykłádem k wiernych w mowie / w obcowániu / w miłośći/ w duchu / w wierze/ w czystośći. 13 Poki nie przydę/ bądź pilen czytánia / nápominánia / y náuki. 14 Nie zániedbywaj dáru *Bożego* ktory w tobie jest/ ktory ći dány jest przez l prorokowánie / z włożeniem rąk Stárszych. 15 O tym rozmyślaj/ tym śię zábawiaj / áby postępek twoj jáwny był wszystkim. 16 Pilnuj sámego śiebie y náuczánia/ trway w tych *rzeczách*: Bo to czyniąc/ y sámego śiebie zbáwisz/ y tych ktorzy ćię słucháją.

ROZDZIAŁ V.

Sposob nápominánia káżdego. 5. O wdowách ktore ná ten czás do posługi Kośćielney obieráne były. 17. O stárszych, y jákie ná nie ma być baczenie.

1 Stárszemu nie łaj/ ále jáko oycá nápominaj; młodsze jáko bráćia: 2 Stársze niewiásty jáko mátki/ młodsze jáko śiostry / ze wszeláką czystośćią.

3 Wdowy miej w uczćiwośći/ ktore prawdźiwie *są* wdowámi. 4 A jeśli ktora wdowá dźieći ábo wnuczętá ma/ niech śię uczą pierwey przećiwko domowi swemu być pobożnymi / y wzájem oddawáć rodźicom. Abowiem to jest *rzecz* chwalebna y przyjemna przed oblicżem Bożym. 5 A ktora jest prawdźiwie wdowá y ośierociáłá; ma nádźieję w Bogu / y trwa w prozbách y w modlitwách w nocy y we dnie. 6 Ale ktora w rozkoszách żyje/ tá żyjąc/ umárła jest. 7 To tedy rozkázuj żeby były nienágánione. 8 A jeśli kto o swojich / á nawięcey o domowych stárania nie ma / wiáry śię záprzał/ y gorszy jest niż niewierny. 9 Wdowá niech będźie obrána/ ktoraby nie miáłá mniej sześćidźieśiąt lat / ktora byłá żoną jednego mężá: 10 Máiąca świádectwo w dobrych uczynkach; jeśli dźieći wychowáłá/ jeśli gośćie przyjmowáłá / jeśli świętych nogi umywáłá / jeśli utrapionych wspomagáłá / jeśli káżdego uczynku dobrego náśládowáłá. 11 Wdow zásie młodszych / chroń śię: Bo gdyby śię zbestwiły przećiw Chrystusowi / chcą zá mąż iść: 12 Máiąc osądzenie / iż pierwszą wiárę odrzućiły: 13 Owszem też prožnujac / uczą śię chodźić od domu do domu: á nie tylko *są* proznujące/ ále też świegotliwe / niepotrzebnymi rzeczámi śię báwiące / mowiąc co nieprzystoi. 14 Chcę tedy áby młodsze a szły zá mąż / dźieći rodźiły/ gospodyniámi były / przećiwnikowi żadney przyczyny nie dáwáły ku obmowisku. 15 Abowiem śię już niektore obroćiły zá szátánem. 16 *Przetoż*, Jeśli ktory wier-

a 2 Tym. 3. 1. 1 Piotr 3. 3. Judás. v. 18. b 2 Tess. 2. 5. c 1 Kor. 10.30 d Dźiej 17.35. e 1 Tym. 1. 4. y 6. 20. 2 Tym. 2. 23. Tytus. 1. 14. f 5 Moj 16. 3. Psalm 34.10. g Kolos. 1. 5. h Psalm 36. 7. i Tytus. 2. 15. k 1 Piotr 5. 3. l 1 Tym. 1. 18.

a 1 Kor. 7. 9.

ny ábo ktora wierna ma wdowy / niechże je opátruje : á niech Zbor nie będźie obćiążony/ áby tym/ ktore są prawdźiwie wdowy / dostárczyło.

17 Stárszy/ ktorzy się w Przełożeństwie b dobrze spráwują / niech będą miáni zá godne dwojákiey czći : á zwłasczá ći/ktorzy prácują w słowie y w náuce. 18 Abowiem pismo c mowi : Wołowi młocącemu nie záwiążesz gęby ; Y/ Godźien d jest robotnik zapłáty swojey. 19 Przećiwko Stárszemu nie przyjmuj skárgi ; chybá zá dwiemá ábo trzemá świadkámi. 20 A te ktorzy grzeszą / strofuj przed wszystkimi ; áby y drudzy bojaźń mieli. 21 Oświadczam się przed e Bogiem y PAnem JEzusem CHrystusem/ y przed Anjoły wybránymi / ábyś tych rzeczy przestrzegał / w osobách nie brákując / nic nie czyniąc z przychylności. 22 Ręku z prędka ná nikogo nie wkładaj / áni bądź uczestnikiem cudzych grzechow. Sámego śiebie czystym záchowaj. 23 Sámey wody więcey nie pijaj : ále używaj potrosze winá dla żołądká twego y częstych chorob twojich. 24 Grzechy niektorych ludźi przed tym są jáwne / y uprzedzáją ná sąd : á zá niektorymi idą pozad. 25 Tákże też dobre uczynki przed tym są jáwne : ále ktore są ináksze / utáić się nie mogą.

b Filipp. 2. 29. 1 Tess. 5. 12. c 5 Moj. 25. 4. 1 Kor. 9. 9. d Matt. 20. 10. Luka. 10. 7. e 1 Tym. 6. 13.

ROZDZIAŁ VI.

Opisuje powinności sług. 10. Y jáko jest zárázą łákomstwo pokázuje. 11. Do pobożności. 12. y w dobrym do státeczności nápomina. 17. Náuki bogátym dawa. 20. Przestrzega żeby się nie parał niepotrzebnymi náukámi.

1 Ktorzykolwiek słudzy są a pod járzmem/ niech rozumieją Pány swe godne *być* wszelákiey czći: áby Imię Boże y náuká nie byłá bluźniona. 2 A ktorzy máją Pány wierne / niech *nimi* nie gárdzą / dla tego iż są bráćią : ále tym ráczey niech służą iż są wierni y mili / dobrodźiejstwá *Bożego* uczestnicy. Tego náuczaj/ y *do tego* upominaj.

a Efez. 6. 5. Kolos. 3. 22. Tytus. 2. 9. 1 Piotr. 2. 18.

3 Jesli kto ináczey uczy / á nie przystępuje do zdrowych mow PAná nászego JEzusá CHrystusá/ y do tey náuki ktora jest według pobożności : 4 Táki nádęty jest y nic nie umie / ále száleje około b gadek y sporow o słowá : z ktorych pochodźi zazdrość / swar / złorzeczenia / złe podejrzenia: 5 Przewrotne ćwiczenia ludźi umysłu skáżonego / y *ktorzy* pozbáwieni są prawdy ; ktorzy rozumieją / że pobożność jest zyskiem *cielesnym*. Odstępże od tákich.

6 A Jestći wielki zysk pobożność i/ z 7 przestawániem ná swym. Abowiem niceśmy c nie przynieśli ná ten świát : bez pochyby że też wynieść nic nie możemy. 8 Ale májąc żywność y odźienie / ná tym przestawáć mamy. 9 Bo ktorzy chcą d bogátymi bydź / wpadáją w pokuszenie/ y w śidło / y w wiele głupich y szkodliwych pożądliwości / ktore pogrążáją ludźie ná zátrácenie y zginienie. 10 Abowiem korzeń wszystkiego złego / jest miłość pieniędzy : ktorych niektorzy prágnąc / pobłądźili od wiáry / y poprzebijáli się wielą boleśći.

11 A Ty człowiecze Boży / chroń się tákich rzeczy / á náśláduj spráwiedliwości / pobożności / wiáry/miłości/ćierpliwości/ćichości. 12 Bojuj on dobry boj e wiáry / chwyć się żywotá wiecznego ; do ktoregoś też powołány / y wyznałeś dobre wyznánie przed wielą świádkow. 13 Rozkázuję f przed Bogiem/ ktory gwszystko ożywia / y przed CHrystusem JEzusem / ktory oświadczył przed h Pontskim Piłátem dobre wyznánie : 14 Abyś záchował to Przykazánie / *będąc* bez zmázy/bez nágány / áż do objáwienia PAná nászego JEzusá CHrystusá. 15 Ktore czásow swojich okaże on i błogosłáwiony / y sam mocny Krol k krolujących y PAn pánujących: 16 Ktory sam ma nieśmiertelność / y mieszka w świátłości nieprzystępney : ktorego nie widźiał l żaden z ludźi / áni widźieć może: Ktoremu *niech będźie* cześć y moc wieczna/ Amen.

b 1 Tym. 1. 4. 2 Tym. 2. 14. c Job. 1. 21. Kaz. 5. 15. d Przyp. 15. 27. y 28. 10. e 1 Tym. 1. 11. f 1 Tym. 5. 21. g 5 Moj. 32. 39. 1 Sam. 2. 6. Dźie. 17. 25. h Mat. 27. 11. Jan. 18. 37. i 1 Tym. 1. 11. k Objaw. 17. 14. y 19. 16. l Jan. 1. 18. 1 Jan. 4. 12.

17 Bogaczom w tym teráznieyszym wieku rozkaż/ áby nie byli wysokomyślnymi/ áni nádzieje pokłádáli m w bogáctwie niepewnym/ ále w Bogu żywym/ ktory nam wszystkiego obficie ku używániu dodawa. 18 Aby innym dobrze czynili/ w uczynki dobre bogátymi byli/ rádźi dawáli/ y rádźi udźielali. 19 Skárbiąc sámi sobie n grunt dobry ná przyszły czás/ áby otrzymáli żywot wieczny.

20 O Tymoteuszu! strzeż tego/ o czego ći się powierzono/ á brzydź się świecką p proznomownośćią y sprzecżániem około fałszywie nazwáney umiejętnośći. 21 Ktora się niektorzy śćiyąc zstrony wiáry/ celu uchybili. Łáská niech bedźie z tobą/ Amen.

Pierwszy List do Tymoteuszá/ nápisány jest z Láodyciey/ ktora jest głownym Miástem Frygiey Pákácyáńskiey.

m Luká. 12. 15. n Przyp 19. 17. Mátt 6. 20. Luká. 12. 33. y 16. 9. o 2 Tym. 1. 14. p 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. 2 Tym. 2. 16. Tyt us. 3. 9.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TYMOTEUSZA WTORY.

Swiety Páwel pobudzájąc Tymoteuszá do státecznośći/ y ćiesząc w rozmáitych utrapieniách/ pozdrowiwszy go/ y przystęp sobie do niego uczyniwszy/ mowi o dwu rzeczách. I. Tymoteuszowi y inszym sługom Bożym y pobożnym ludźiom należącey do przestrzegánia żywotá pobożnego/ y w prześládowániu do státecznośći/ w rozd. 1. do v. 13. A tu z áby czystą náukę podawał/ o nie się zástawiał/ y godnym osobam do opowiádánia jey się zwierzał/ w rozd. 1. od v. 13. áż do 13. w 2. rozd. Złych rzeczy/ ktore szpecą dobrą náukę/ áby się y sam y inszy sludzy B. wystrzegał: miánowićie: niezgody około słow/ proznych krzykow o Ceremoniách zakonnych/ młodźieńskich pożądliwośći/ gadek y rozmow niebudujących/ nieumiejętnego powstawánia przećiwko ludźiom z niewiádomośći się sprzećiwiájącym w 3. rozd. v. 10. Zátym wroćiwszy się do głownego nápominánia/ znowu Tymoteuszá do státecznośći w pokuśách/ á do przestrzegánia zdrowey náuki/ od v. 8. w rozd. 4. rozmáićie prowádźi. A to wszystko w rozd. 2. od v. 14. y w rozd. 3. y w 4. II. Sámemu Páwłowi należącey z Gdźie rozkázuje Tymoteuszowi y Márkowi do śiebie przyść/ ná Demásá y ná nieprzyjaćioły swoje nárzeka/ á insze z krewkośći upadájące obmawia z pozdrawia rozmáićie od sámego śiebie y od innych. Náostátek modlitwa zwyczájna zámyka/ w rozd. 4.

ROZDZIAŁ I.

Nápomina żeby w urzedźie swym státecznie trwał. 9. A żeby dla jego więźienia. 19. ábo dla inszych odpadánia sobą nie trwożył. 14. A zlećiwszy strzedz tego, czego mu się zwierzono. 16. Onezyforá zaleca.

1 Páwel Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą Bożą/ według obietnice żywotá onego ktory jest w CHrystuśie JEzuśie: 2 Tymoteuszowi miłemu a synowi niech bedźie błáská miłośierdźie y pokoj/ od Bogá Ojcá y CHrystusá JEzusá PANA nászego.

3 Dźiękuję Bogu ktoremu c służę z przodkow w czystym sumnieniu/ że ćię bez przestanku wspominam á w prozbách mojich/ w nocy y we dnie: 4 Zadájąc ćię widźieć/ wspominájąc ná twoje łzy/ ábym był rádośćią nápełniony. 5 Przywodząc sobie ná pámięć one/ ktora w tobie jest nie obłudną wiárę/ ktora pierwey mieszkáłá w bábce twojey Loidźie/ y w mátce twojey Eunice/ á pewienem że y w tobie mieszka.

6 Dla ktorey przyczyny przypominamći ábyś wzniecał dar Boży/ ktory w tobie jest przez włożenie rąk mojich. 7 Abowiem nie dał nam Bog Duchá bojáźni z ále mocy/ y miłośći/ y zdrowego smysłu. 8 Przetoż nie wstydź się zá świádectwo PAná nászego/ áni zá mnie więźniá jego z ále ćierp złe z Ewángelią/ według mocy Bożey.

a Dźiej. 16. 1. b Gálát 1. 3. Tym. 1. 2. c Dźiej. 2. 3. 23. 1. Rzym. 1. 9. Filipp. 1. 3. d 1 Tess. 3. 10.

9 ♣ Ktory nas zbáwił y powołał powołániem świętym: nie według uczynkow nászych/ ále według postánowienia swego y Łáski/ ktora nam jest dána w Chrystusie JEzusie przed czásy wiecznymi: 10 ♣ A teraz g objáwiona jest/ przez okazánie śię Zbáwićielá nászego JEzusá Chrystusá/ ktory y śmierć zgłádźił/ y żywot ná jáśnią wywiodł y nieśmiertelność/ przez Ewángelią: 11 ♣ Ktorey jam jest postánowiony h Káznodźieją y Apostołem y Náuczyćielem Pogánow. 12 ♣ Dla ktorey też przyczyny te rzeczy ćierpię: álec śię nie wstydzę. ♣ Gdyż wiem komum uwierzył/ y pewienem iż on mocen jest/ tego czego mi śię powierzył/ strzedz áż do onego dniá.

13 Zatrzymaj wzor zdrowych słow/ ktoreś ode mnie słyszał/ w wierze y w miłośći ktora jest w Chrystusie JEzusie. 14 ♣ Strzeż i dobrego pokłádu przez Duchá Swiętego ktory w nas mieszka.

15 Wiesz to iż mię odstąpili wszyscy/ ktory są w Azyey; z ktorych jest Figellus y Hermogenes. 16 ♣ Niech da PAN miłośierdźie swoje Onezyforowemu domowi: iż mię często ochłodźił/ y zá łáncuch śię moj nie wstydźił. 17 ♣ Ale będąc w Rzymie/ bárzo mię pilno szukał/ y ználazł. 18 ♣ Niech mu PAN da/ áby ználazł miłośierdźie u PAná w on dźień: A ty lepiey wiesz/ jáko mi wiele usługował w Efezie.

ROZDZIAL II.

Státeczność w rycerzu Chrześćiáńskim zaleca. 3. bierąc przykład od żołnierzow. 6. y od oraczow. 15. Nápomina żeby słowem prawdy dobrze száfował. 17. A przewrotnych przykłády mijając. 22. żeby skromnie wszystko wykonywał.

1 Przetoż ty synu moj/ zmacniaj śię w łásce/ ktora jest w Chrystusie JEzusie. 2 ♣ A coś słyszał ode mnie przed wielą świádkow/ tegoż śię powierz wiernym ludźiom/ ktorzyby sposobni byli y inszych náuczáć. 3 ♣ Przetoż ty ćierp złe/ jáko dobry żołnierz JEzusá Chrystusá. 4 ♣ Zaden ktory żołnierską służy/ nie wikłe śię spráwámi tego żywotá/ áby śię temu/ od ktorego zá żołnierzá przyjęty jest/ podobał. 5 ♣ A choćby śię też kto potykał/ nie bywa koronowány/ jeśliby śię przystojnie nie potykał. 6 ♣ Oracz ktory prácuje/ ma naprzod pożytki odbieráć. 7 ♣ Rozumiej co mowię: A PAN niechći da we wszystkim wyrozumienie.

8 Pámiętaj iż JEzus Chrystus wzbudzony jest zmartwych/ *ktory jest* z naśienia Dawidowego/ według Ewángeliey mojey. 9 ♣ W ktorey ćierpię złe/ jákoby złoczyńcá/ áż do związek: ále słowo Boże nie jest związáne. 10 ♣ Przetoż wszystko a znoszę dla wybránych: áby y oni zbáwienia dostąpili/ ktore jest w Chrystusie JEzusie z chwałą wieczną. 11 ♣ Wierna *jest tá* mowá: Abowiem jeśliśmy z nim b umárli/ z nim też żyć będźiemy. 12 ♣ Jeśli ćierpiemy/ z nim też krolowáć będźiemy: jeśli śię go c záprzemy/ y on śię nas záprzy. 13 ♣ Jeśliśmy niewiernymi/ on wiernym d zostawa/ y záprzeć sámego śiebie nie może.

14 Te rzeczy przypominaj/ oświadczájąc przed obliczem PAńskim/ áby śię nie wdawáli w spory około słow/ co ku niczemu nie jest pożyteczne/ tylko ku podwroceniu tych ktorzy słucháją. 15 ♣ Stáraj śię ábyś śię doświadczonym stáwił Bogu/ robotnikiem ktoryby śię nie záwstydźił/ y ktoryby dobrze rozbierał słowo prawdy. 16 ♣ A świeckim prożnomownośćiam e czyń wstręt: ábowiem postępują ku więtszey niepobożnośći. 17 ♣ A mowá ich szerzy śię jáko káncer/ z ktorych jest f Hymeneusz y Filetus. 18 ♣ Ktorzy względem prawdy celu uchybili/ gdy powiádáją/ iż śię już stáło zmartwychwstánie/ y podwracáją wiárę niektorych.

19 Wszákże mocny stoji Grunt Boży/ májąc te pieczęć: Zna PAN ktorzy są jego. Y/ Niech odstąpi od niespráwiedliwośći wszelki ktory mianuje Imię Chrystusowe. 20 ♣ A w wielkim domu g nie tylko są náczynia złote y srebrne/ ále też drewniáne/ y gliniáne: á niektore ku uczćiwośći/ drugie zá-

śię

e 1 Kor. 1. 2. Efez. 1. 4. f Tytus. 3. 5. g Rzym. 16.25. Efez. 3. 9. Kolos. 1. 26. Tytus. 1. 2. 2 Piotr 1. 20. h 1 Tym. 2. 7. i 1 Tym. 6. 20.

a Efez. 3. 13. Kolos. 1. 24. b Rzym. 6. 5. 8. 17. c Mat. 10.33. Luk. 9. 26. 1 Jan 2. 22. d Rzym. 3. 3. 9. 6. e 1 Tym. 4. 7. Tytus 1. 14. f 1 Tym. 1. 20. g Rzym. 9. 21.

21 śie ku zeszywośći. ♣ Jeśliby tedy kto sámego śiebie oczyśćił od tych *rzeczy*, bedźie naczyniem ku uczćiwośći/ poświeconym y użytecznym PAnu/ do wszelákiey dobrey spráwy zgotowánym.

22 Chroń śie też pożadliwośći młodźieńskich/ á náśladuj h spráwiedliwośći wiáry/ miłośći/ pokoju/ z tymi i ktorzy wzywáją Chrystusá z czyste° serca. ♣

23 Chroń śie tákże gadek k głupich y nieumiejetnych: wiedzac iż rodza zwády. ♣

24 Ale sługá PAński nie ma bydź zwádliwy; lecż ma być ukłádny przećiwko wszystkim/ sposobny l ku náucżániu/ złych ćierpliwie znaszájacy: ♣

25 Ktoryby w ćichośći m náucżał te ktorzy śie zprzećiwiáją: owaby im kiedy Bog dał Pokute ku

26 uznániu prawdy. ♣ Aby obacżywszy śie/ *wywikłáli śie* z śidłá dyabelskiego/ od ktorego pojimáni są ku *czynieniu* woli jego.

h 1 Tym. 6. 11.
i 1 Kor. 1. 2.
k 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. y 6. 4. Tytus. 3. 9.
l 1 Tym. 3. 2.
m Gálát. 6. 1.

ROZDZIAŁ III.

Mowi o wielkiey ludzkiey niezbożnośći czásow ostátnich. 5. Nápomina Tymoteuszá áby śię tákich ludźi strzegł 9. Dawa znáć że poszwánkują. 10. Prowádźi go do tego áby śię tego trzymał czego śię od niego náuczył.

1 A To wiedz/ iż w ostáteczne a dni

2 nástána czásy trudne. ♣ Abowiem beda ludźie sámi śiebie miłujacy/ łákomi/ chlubni/ pyszni/ bluźniercy/ rodźicom nieposłuszni/ niewdźieczni/ niepobożni: ♣

3 Bez przyrodzoney miłośći/ przymierza nie trzymájacy/ potwarcy/ niepowśćiagliwi/ nieskromni/ dobrych

4 niemiłujacy ♣ Zdrajcy/ skwápliwi/ nádeći/ roskoszy ráczey miłujacy niż

5 miłujacy Bogá: ♣ Ktorzy máją kształt pobożnośći/ ále śie skutku jey

6 zápárli: Y tych śie chroń. ♣

7 Abowiem z tych są ći ktorzy śie wrywáją w domy/ y pojimáne wiodá niewiástki/ grzechámi obćiażone/ ktore uwodza rozmáite pożadliwośći: ♣ Ktore śie záwżdy uczá/ á nigdy do znájomośći prawdy przyść nie

8 moga. ♣ A jáko Jánnes y Jámbres b zprzećiwiáli śie Mojżeszowi: ták y ći zprzećiwiáją śie prawdźie:

a 1 Tym. 4. 1. 2 Pietr 3. 3. Judas v. 18.
b 2 Mojż. 7. 11.

ludźie rozumu skáżonego/ odrzuceni

9 z strony wiáry. ♣ Ale nie postapia dáley: abowiem głupstwo ich jáwne bedźie wszystkim/ jáko y onych było.

10 A Leć ty doszedł náuki moiey/ sposobu żywotá mego/ przedśiewźiećia wiáry/ nieskwápliwośći/

11 miłośći y ćierpliwośći: ♣ Prześládowánia/ ućierpienia; ktore mie potykáły c w Antyochiey/ w Ikonium y w Listrzech/ jákiem prześládowánia podejmował: á że wszyst-

12 kich wyrwał mie PAn. ♣ Aleć y wszyscy ktorzy d chcą pobożnie żyć w Chrystuśie JEzuśie/ prześládowáni beda. ♣

13 Lecż źli ludźie y zwodźićiele/ postapia w gorsze/ *jáko*

14 zwodzacy *ták* y zwiedźieni. ♣ Ale ty trwaj w tym czegoś śie náuczył/ y czegoć powierzono; wiedzac od kogoś

15 śie e tego náuczył. ♣ A iż z dźiećiństwá umiesz Pismá świete/ ktore ćie moga uczynić madrym ku zbáwieniu/ przez wiáre ktora jest w

16 Chrystuśie JEzuśie. ♣ Wszystko Pismo od f Bogá *jest* nátchnione/ y pożyteczne ku náuce/ ku strofowániu/ ku náprawie/ ku ćwiczeniu/

17 ktore jest w spráwiedliwośći: ♣ Aby człowiek Boży był doskonáły/ ku wszelkiey spráwie dobrey dostátecżnie wyćwiczony.

c Dźiej. 13. 14. y 14. 1.
d Dźiej. 14. 22.
e 2 Tym. 2. 2.
f 2 Pietr 1. 21.

ROZDZIAŁ IV.

Obowiązuje Tymoteuszá do tego, áby pilnie Ewángelią opowiadał. 6. Dał mu znáć o bliskiey śmierći swojey. 8. ále ták, iż pewien był, że śię jáko zwyćięzcá do chwálebney korony spieszy.

1 JA tedy oświadczam śie przed Bogiem y PAnem JEzusem Chrystusem/ ktory ma sadźić żywe y umárłe w sławnym przyśćiu swojim/

2 y w krolestwie swojim: ♣ Każ Słowo Boże: Nálegaj w czás ábo nie wczás/ strofuj/ grom/ y nápominaj ze wszelka ćierpliwośćia y náuka. ♣

3 Abowiem przyjdźie/ czás/ gdy zdrowey náuki nie zćierpia/ ále według swojich pożadliwośći zgromádza sobie sámi náuczyćiele; májac świerzbiace uszy: ♣

4 A odwroca uszy od prawdy; á ku baśniam je

5 obroca. ♣ Ale ty badź czujnym we

wßyſtkim / cierp złe / wykonywaj uczynek kaznodźieje / uſługowánia twego zupełnie dowodź.

6 Abowiem ja juž bywam ofiárowány / á czás rozwiązánia mego nádchodźi. 7 Dobrym boj bojował / biegiem wykonał / wiárem záchował. 8 Zátym odłożona mi jeſt koroná b ſpráwiedliwośći / ktorą mi odda w on dźień PAn / Sędźia ſpráwiedliwy: á nie tylko mnie / ále y wßyſtkim ktorzy umiłowáli ſławne przyśćie jego.

9 Stáraj śię ábyś do mnie przyßedł rychło. 10 Abowiem Demás mię opuśćił / umiłowawßy ten świát / y poßedł do Teſſáloniki: Kreſcens do Gálácyey / Tytus do Dálmácyey. 11 Sam tylko Łukaß c je mną jeſt. Márká d wźiawßy przywiedź z ſobą: bo mi jeſt bárzo pożyteczny ku poſłudze. 12 A Tychiká̄m poſłał e do Efezu. 13 Opończą ktorąm zoſtáwił w Troadźie u Kárpuſá / gdy przyjdźieß przynieß z ſobą / y Kśięgi / zwłaſzczá membrány.

14 Alexánder f kotlarz wiele mi złego wyrządźił / niech mu PAn odda według uczynkow jeᵒ. 15 Ktorego y ty śię ſtrzeż / ábowiem śię bárzo zprzećiwił słowom náßym.

16 W pierwßey obronie mojey żaden przy mnie nie ſtał / ále mię wßyſcy opuśćili: niech im to nie będźie przyczytano. 17 Ale PAn przy mnie ſtał / y umocnił mię; áby przez mię zupełnie utwirdzone było kazánie / á żeby je ſłyßeli wßyſcy Pogánie: y byłem wyrwány z páßczeki lwiey. 18 A wyrwie mię PAn z káżdego uczynku złego / y záchowa do kroleſtwá ſwego niebieſkiego; ktoremu chwałá ná wieki wiekow / Amen.

19 Pozdrow Pryſkę y Akwilę / y dom g Oneżyforow. 20 Eráſtus zoſtał w Korynćie: á Trofimá̄m zoſtáwił w Milećie chorego. 21 Stáraj śię ábyś przyßedł przed źimą / Pozdrawiá ćię Eubulus / y Pudens y Linus / y Klaudia / y bráćia wßyſcy. 22 PAn JEzus Chryſtus niech będźie z duchem h twojim. Łáſká Boża niech będźie z wámi / Amen.

Ten Liſt wtory nápiſány jeſt z Rzymu do Tymoteuſzá / (ktory był poſtánowiony pierwßym Biſkupem w Efezie) gdy Páwel powtore był ſtáwiony przed Ceſárzá Neroná.

Marginal notes: a Filipp. 2. 17. 2 Piotr 1. 14. b 1 Kor. 9. 25. c Kolos. 4. 14. d Kolos. 4. 10. e Dźiej. 20. 4. f 1 Tym. 1. 20. g 2 Tym. 1. 16. h Filem. v. 25.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO TYTUSA.

W Tym Liśćie uſługuje Apoſtoł Kreteńczykom do tego / áby dowiernie przyjęli zá ſługę Bożę y onego y Tymoteuſzá; przedkłádájąc im dwie rzeczy. I. Poſpolite; ktore niektore należą do náuki; kędy rádźi Apoſtoł / godne oſoby do Urzędu Páſterſkiego obierać / od niegodnych Urząd wźiąć y one karáć / w rozd. 1. Niektore do życia porządnego należące. A tu oſobne / jáko ſą powinnośći Stárym / Mężom y Pániam / Pánnam y Młodźieńcom / Kaznodźiejom y Czeladce / w rozd. 2. do v. 11. Poſpolite; przećiwko Bogu / y ludźiom wßyſtkim y ſobie rownym / y odßczepieńcom należące / w rozd. 2. od v. 11. áż do 12. w rozd. II. Włáſne ſwoje; Tytuſowi do śiebie przyść rozkázuje. Zená y Apollosá potrzebámi w drogę opátrzyć zleca.

ROZDZIAL I.

Uczy jákimi być máją ſłudzy Bożi. 10. Pokázuje, jákoby zámykáć uſtá przećiwnikom. 12. Obyczáje Kreteńczykow gáni. 14. Y Żydow, ktorzy w powierzchnych obrzędách świątobliwość pokłádáli.

1 PAwel ſługá Bożj / y Apoſtoł JEzuſá Chryſtuſá / według wiáry wybránych Bożych / y znájomośći prawdy; 2 ktora *jeſt* według pobożnośći. Ku nádźiejey żywotá wiecznego / ktory obiecał przed czáſy b wiecznymi

Marginal notes: a Rzym. 1. 1. b Rzym. 16. 25. Efez. 3. 9. Kolos. 1. 26.

ten/ ktory nie kłama/ Bog; á ob- 3 jáwił cżásow swoich/ ✤ To słowo swoje/ przez kazánie ktore mi jest zwierzone / według rozrządzenia Zbáwićielá nászego Bogá. ✤ Tytusowi włásnemu c synowi według 4 spolney wiáry/ ✤ Łáská/ d miłośierdźie y pokoy/ *niech bedźie* od Bogá Ojcá/ y PAná JEzusá CHrystusá Zbáwićielá nászego.

5 DLa tegom ćie zostáwił w Krećie/ ábyś to co tám *jeszcże* zostawa/ w rząd dobry wpráwił/ y postánowił po miástách stárszé/ jákom 6 ći ja był roskazał. ✤ Jesli kto jest e bez nágány/ mąż jedney żony/ dźieći wierne máiący/ ktoreby nie mogły bydź obwinione w zbytku/ 7 ábo niepoddáne rządowi. ✤ Abowiem Biskup ma być bez nágány/ jáko f száfarz Boży/ nie sam sobie śie podobáiący/ nie gniewliwy/ nie pijánicá winá/ nie bitny/ nie szuká- 8 iący zysku sprośnego: ✤ Ale gośćinny/ dobre miłuiący/ rostropny/ spráwiedliwy / świetobliwy / po- 9 wśćiągliwy: ✤ Trzymáiący śie oney wierney mowy/ ktora jest według náuki/ iżby też mogł nápominác náuką zdrową/ y tych ktorzy śie 10 sprzećiwiáją przekonywáć. ✤ Abowiem jest wiele rządowi niepoddánych/ proznomownych/ y zwodźićielow myśli; á náwięcey tych kto- 11 rzy są z obrzezki: ✤ Ktorym trzebá ustá záткáć; ktorzy cáłe domy podwracáją/ ucząc rzeczy niesłusznych/ 12 dla zysku sprośnego. ✤ Powiedźiał niektory z nich włásny ich Prorok: Kreteńczycy záwżdy są kłamcámi/ złymi bestyámy/ brzuchámi leniwy- 13 mi. ✤ To świádectwo jest prawdźiwe: Dla ktorey przyczyny ostrze je karz/ áby zdrowi byli w wierze: ✤ 14 Nie pilnuiąc Zydowskich g báśni/ y przykazań ludźi tych/ ktorzy śie 15 odwracáją od prawdy. ✤ Wszystkoć czyste h czystym: lecz pokalánym y niewiernym niemász nic czystego/ ále pokalány jest y umysł y sum- 16 nienie ich. ✤ Vdawáją że Bogá znáją: ále uczynkámi *swymi tego* śie zápieráją/ bedąc obrzydłymi y nieposłusznymi/ á do wszelkiego dobrego uczynku nie sposobnymi.

e 1 Tym. 1. 2. — d Rzym 1. 7. — e 1 Tym. 3. 2. 2 Tym. 2. 2. — f 1 Kor. 4. 1. — g Kolos. 2. 16. 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. — h Mátt. 15. 11. Dźiej. 10. 15. Rzym 14. 20.

ROZDZIAŁ II.

Pokázuje Tytusowi do cżegoby stárych obojey płći. 4. y młodych pań. 6 y młodźieńcow. 9. y sług nápominác, á jáko dobrym przykłádem wszystkim świećić miał. 11. Summá Chrześćiáństwá nászego.

1 A Ty mow co należy ná zdrową 2 náukę. ✤ Stárcy áby byli trzeźwi/ poważni/ rostropni/ zdrowi w 3 wierze/ w miłośći/ w ćierpliwośći. ✤ Tákże y stáre niewiásty a niech chodzą w ubierze przystoinym/ jáko przystoi świętym: niech nie bedą potwarliwe/ nie kocháiące śie w wielu winá/ poczćiwych rzeczy 4 náucżáiące: ✤ Aby młodych *pań* rozumu uczyły/ *jákoby* męże swoje 5 y dźiatki miłowác miáły: ✤ A *były* rostropne/ czyste/ domu pilne/ dobrotliwe/ mężom b swym poddáne/ áby słowo Boże nie było bluźnione. 6 ✤ Młodźieńce tákże nápominaj á- 7 by byli trzeźwi. ✤ We wszystkim sámego śiebie c wystawiáiąc zá wzor dobrych uczynkow/ *máiąc* w náuce 8 cáłość/ powagę/ ✤ Słowo zdrowe/ nienágánione: áby ten ktoby śie sprzećiwił/ záwstydźić śie muśiał/ nie máiąc nic coby o was miał złego 9 mowić. ✤ Sług *náucżaj* d áby byli poddáni pánom swoim/ we wszystkim śie *im* podobáiąc/ nie odma- 10 wiáiąc. ✤ *Ni wczym* nieoszukawáiąc/ ále we wszystkim wierność uprzyjmą pokázuiąc; áby náukę Zbáwićielá nászego e Bogá we wszystkim zdobili.

11 ABowiem okazáłá śie łáská Bo- 12 żá zbáwienna wszystkim ludźiom. ✤ Ćwicząca nas/ ábyśmy odrzekszy śie niepobożnośći/ y świeckich pożądliwośći/ trzeźwie/ y spráwiedliwie/ y pobożnie żyli ná tym 13 świećie. ✤ Oczekawáiąc oney f błogosłáwioney nádźieje/ y objáwienia chwały wielkiego Bogá y Zbáwićielá nászego JEzusá Chry- 14 stusá: ✤ Ktory dał sámego śiebie g zá nas/ áby nas wykupił od wszelkiey niepráwośći/ y oczyśćił sobie sámemu lud włásny/ gorliwie náśláduiący h dobrych uczynkow. ✤ 15 To mow y nápominaj y strofuj/ ze

a 1 Tym. 2. 9. — b Efez. 5. 22. — c 1 Tym. 4. 12. 1 Piotr 5. 3. — d Efez. 6. 5. Kolos. 3. 22 1 Piotr 2. 18. — e 1 Tym. 6. 1. — LE. ná dźień Bożego Národzenia. — f Filipp. 3. 20. — g Galát. 1. 4. — h Efez. 2. 10.

wszelką powagą. Żaden tobą niechaj nie gárdźi.

ROZDZIAŁ III.

Zleca áby ogołem wszystkich do posłuszeństwá zwierzchności upominał. 3. *Przeszłe żyćie wspomniawszy.* 7. *uczy áby usprawiedliwienie sámey łásce Bożey przypisowáli.* 9. *A jeśliby kto krnąbrnie temu był odporny.* 10. *tákiego opuśćzáć.*

1 NApominaj je/ áby zwierzchnośćiam a y przełożeństwom poddánymi y posłusznymi byli: y áby do káżdego dobrego uczynku gotowymi byli. 2 Nikogo nie łzyli/ nie byli zwádliwymi/ *ale* układnymi; okázując wszelką skromność przećiwko wszystkim ludźiom. 3 Abowiem y myśmy byli b niekiedy głupimi/ upornymi/ błądzącymi/ służąc pożądliwośćiam y roskoszam rozmáitym; w złośći y w zazdrośći mieszkájąc/ przemierzłymi/ jedni drugich nienawidzącymi.

4 A Le gdy śię okázáłá dobrotliwość y miłość ku ludźiom 5 Zbáwićielá nászego Bogá: Nie z uczynkow spráwiedliwośći c ktoreśmy my uczynili/ ále podług miłośierdźia swego zbáwił nas/ przez omyćie d odrodzenia y odnowienia 6 Duchá Swietego: Ktore° wylał ná nas obfićie przez JEzusá Chrystusá Zbáwićielá nászego°: 7 Abyśmy usprawiedliwieni będąc łáską jego/ stáli śię dźiedźicámi według nádźieje żywotá wiecznego.*

8 WIernać to mowá: A chcę ábyś ty to twierdźił; áby śię stáráli/ jákoby w dobrych uczynkách przodkowáli/ ktorzy uwierzyli Bogu. 9 A te rzeczy są dobre y ludźiom pożyteczne. A głupich e gadek y wyliczánia rodzájow/ y sporow/ y swarow Zakonnych pochámuj: ábowiem 10 są niepożyteczne y prozne. Człowieká Heretyká po pierwszym y wtorym nápominániu/ strzeż śię: 11 Wiedząc iż tákowy jest wywrocony/ y grzeszy/ będąc sam włásnym sądem swojim osądzony.

12 GDy poślę do ciebie Artemáná/ ábo Tychiká/ stáraj śię ábyś do mnie przyszedł do Nikopolim: bom tám postánowił zimowáć. 13 Zenásá náuczonego w Zakonie/ y Apollosá f pilnie odprowadź/ áby im ná niczym nie zchodźiło. 14 A niech śię uczą y nászy w dobrych uczynkách przodkowáć/ gdźie tego potrzebá; żeby nie byli nieużytecznymi.

15 POzdrawiáją ćię ktorzy są ze mną wszyscy. Pozdrow te ktorzy nas miłują w wierze. Łáská g *Boża niech będźie* ze wszystkimi wámi/ Amen.

Ten list do Tytusá/ ktory był postánowiony pierwszym Biskupem Zboru Kreteńskiego/ nápisány jest z Nikopolu *miástá* Mácedońskiego.

Margin: i Tym. . 12. — a Márk. 2.17. Rzym. 3. 1. — b Kor. . 11. — E. ná rzeći Kień Národzenia Páńsk — c Tym. . 9. 1 Jáná 3. 5. — e 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. 2 Tym. 2. 23. — f Dźiej. 18.24 — g Koloss. 4. 18.

LIST SWIETEGO PAWŁA APOSTOŁA DO FILEMONA.

ROZDZIAŁ JEDEN.

O pewney spráwie mowiąc, od Bogá ją záczyna. 8. *A odsyłájąc sługę, ktory był zbieżał od páná, zá nim się przyczynia, y o dobrotliwośći Chrześćiáńskiey piękne náuki podawa.*

1 PAweł więźień Chrystusá JEzusá/ y Tymoteusz brát/ Filemonowi miłemu/ á pomocnikowi nászemu. 2 Y Apfiey/ miłey/ y Archippowi społecznemu nászemu bojownikowi/ y Zborowi ktory jest w 3 domu twojim. Łáská wam a y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego/ y PAná JEzusá Chrystusá.

4 DZiękuję b Bogu mojemu/ záwsze wzmiankę czyniąc o tobie 5 w modlitwách mojich. Słysząc o miłośći c twojey/ y o wierze ktorą masz przećiwko PAnu JEzusowi/ y

Margin: a Rzym. 1. 7. — b Efez. 1. 16. 1 Tes. 1. 2. 2 Tes. 1. 3. c Efez. 1. 15. Koloss. 1. 4.

6 przećiwko wszystkim świetym: ✤ Aby społeczność wiáry twojey byłá skuteczna ku poznániu wszystkiego dobrego/ ktore w was jest przez CHrystusá JEzusá. 7 ✤ Abowiem rádość wielka mamy y pociechę z miłośći twojey bráćie / iż wnetrznośći świetych sa ochłodzone przez ćię.

8 PRzetoż choć mam wielka bespieczność w CHrystusie / ábymći rozkazał co przynaleźy: 9 ✤ *Jedndk* dla miłośći ráczey proszę/ tákowym bedac / to jest Páweł stáry/ á teraz y więźień JEzusá d CHrystusá. 10 ✤ Proszę cię tedy zá synem mojim e Onezymem/ktoregom urodźił f w więźieniu mojim. 11 ✤ Ktory tobie niekiedy był niepożyteczny / ále teraz tobie y mnie bárzo pożyteczny: 12 ✤ Ktoregom odesłał. Przetoż go ty / jáko wnetrznośći moje/ przyjmi. 13 ✤ Ktoregom ja chćiał przy sobie zátrzymáć / áby mi posługował miásto ćiebie w więźieniu *dla* Ewángeliey: 14 ✤ Ale bez woli twojey nie chćiałem nic uczynić / áby dobry twoj *uczynek* nie był jáko z przymuszenia/ále z dobrey woli. 15 ✤ Abowiem snadź dla tego odłączył się był ná chwilę *od ćiebie*, ábyś go zás 16 miał wiecznie ✤ Już nie jáko sługę/ ále więcey niż sługę / *to jest* brátá miłego / zwłaszczá mnie / á jáko dáleko więcey tobie y według ćiáłá y w PAnu. 17 ✤ Przetoż mászli mię zá towárzyszá/ przyjmi go jáko mnie.

18 A Jeslić w czym nieprawy / ábo ćo winien / to mnie przyczytaj. 19 ✤ Jam Páweł nápisał reka moja/ ja nádgrodzę; żeć nie rzekę/ iżeś mi y sámego śiebie winien. 20 ✤ Ták bráćie/ niech ćię *w tym* użyję w PAnu : ochłodź wnetrznośći moje w PAnu.

21 PEwien bedac posłuszeństwá twego / pisałemći : wiedzac że y więcey niż mowię/uczyniß. 22 ✤ Záraz mi też y gospodę zgotuj : ábowiem spodźiewam śię/iż wam przez modlitwy wásze dárowány bede.

23 POzdrawiája ćię g Epáfrás społ-więźień moj w CHrystuśie Jezuśie: 24 ✤ Márek/Arystárchus/ Demás / *y* Łukasz pomocnicy moji. 25 ✤ Łáská PANA nászego JEzusá CHRystusá *niech bedźie* z duchem wászym/ Amen.

Ten list do Filemoná/ nápisány jest z Rzymu/ przez Onezymá sługę.

d 2 Tym. 1. 8.
e Kolos. 4. 9.
f 1 Kor. 4. 15.
g Kolos. 1. 7. y 4. 12.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO ZYDOW.

W Tym Liśćie S. Páweł dla utwirdzenia Żydow w wierze/ y dla pobudki ich do Pobożnośći/ podawa. I. Náukę o CHrystuśie PAnie. A naprzod z strony osoby jego [dw]ie nátury májacey/ Boska w rozd. I. Kedy wielkimi dowodámi Bostwo jego wywodźi ; [l]udzka / w rozd. 2. Potym o Urzedźie jego trojákim ; to jest / Prorockim ábo Káznodźiejskim/ Kápłáńskim/ od stározakonnych bárzo roznym/ y Krolewskim. Co czyni dwojákim sposobem ; naprzod o wszystkich tych trzech Urzedźiech summownie pisząc/ w rozd. 1. Potym o [k]áżdym Urzedźie z osobná. O Prorockim / w rozd. 1. 2. 3. 4. O Kápłáńskim / w rozd. 5. [6]. 7. 8. 9. 10. O Krolewskim ná miejscách roznych w tymże Liśćie / w rozd. 1. v. 2. 3. 8. 13. [w] rozd. 2. v. 9. w rozd. 7. v. 2. w rozd. 8. v. 1. II. Nápomina Żydow do státecznośći w [w]ierze/ do dobrych uczynkow z tey wiáry pochodzacych/ do ćierpliwośći/ do pokoju / do ochoty [p]rzy nabożeństwie/ do miłośći/ czystośći duchá y ćiáłá / do brzydzenia śię łákomstwem / jáłmużny dawánia / posłuszeństwá / przy modlitwách gorliwośći : co tákże dwojákim sposobem [o]dpráwuje. W przod ná roznych miejscách do wiáry usługuje/ w rozd. 2. v. 1. w rozd. 3. v. 1. [6]. 12. 13. w rozd. 4. v. 1. 11. 14. 16. w rozd. 6. v. 12. w rozd. 11. cáłym. Potym niby [w] gromádźie / á ná miejscách śiebie śię trzymájacych poczawszy od v. 19. rozd. 10. do v. 20. [r]ozd. 13. A tám modlitwa ten List zámyka.

ROZDZIAL I.

Aby náuka CHryſtuſowa zálecił, naprzod o Oſobie jego mowi. 4. A przedkłádájąc go nád Anioły. 10. z roznych mieſc Piſmá S. Boſtwá jego dowodźi.

1 WIelokroć y wielą ſpoſobow mawiał niekiedy BOG Ojcom przez Proroki: á w te dni oſtáteczne 2 mowił nam przez a Syná ſwego. ✤ Ktorego poſtánowił dźiedźicem wſzyſtkich rzeczy / przez b ktorego y wieki 3 uczynił. ✤ Ktory bedąc jáſnośćią chwały y wyráżeniem c podſtáci jego / y zátrzymawájąc wſzyſtkie rzeczy ſłowem mocy ſwojey / oczyśćienie d grzechow náſzych przez ſámego śiebie uczyniwſzy / uśiadł ná práwicy e máyeſtatu ná wyſokośćiách. ✤ 4 Tym śie zacnieyſzym ſtawſzy nád Anioły / czym zacnieyſze nád nie 5 odźiedźiczył Imie. ✤ Abowiem ktoremuż kiedy z Aniołow rzekł; Tyś f jeſt ſyn moy / Jam ćiebie dźiś zpłodźił? Y záśie; Ja mu bede g Ojcem / á on mnie bedźie Synem? ✤ 6 A záśie gdy wprowadza pierworodnego náokrąg świátá / mowi: A niechśie mu kłániáją h wſzyſcy Anio- 7 łowie Boży. ✤ A záśie o Aniołách mowi; Ktory Anioły ſwoje czyni i Duchy / á ſługi ſwoje płomieniem 8 ogniſtym. ✤ Ale do Syná mowi; Stolicá twojá k o Boże ná wieki wiekow; laſká práwośći / jeſt laſká 9 kroleſtwá twego. ✤ Umiłowałeś ſpráwiedliwość / á nienawidźiałeś nieprawośći: przetoż pomázał ćie o Boże! Bog twoy / olejkiem weſela 10 nád uczeſtniki twoje. ✤ Y / Tyś PAnie l ná początku ugruntowáł źiemię / y dźiełem rąk twojich ſą niebio- 11 ſá / ✤ One pominą / ále ty zoſtawaſz: 12 á wſzyſtkie jáko ſzátá zwiotſzeją. ✤ A jáko odźienie zwinieſz je / y będą odmienione: ále ty m tenżeś jeſt / á látá twoje nie uſtáną. ✤

13 A Do ktoregoż kiedy z Aniołow rzekł? Siądź n po práwicy mojey / do kąd nie położe nieprzyjaćioł twojich / podnożkiem nog twojich. 14 ✤ Izali wſzyſcy nie ſą duchámi oſługującymi / ktorzy ná poſługi bywáją poſłáni / dla tych ktorzy zbáwienie odźiedźiczyć máją?

ROZDZIAL II.

Pokázuje że nowego Zakonu náuki bárźiey przeſtrzegáć mamy niż Stárego. 9. iż CHryſtus PAn ſtał śie człowiekiem, umárł y zmartwychwſtał. 11. dla zbáwiennego pożytku náſzego.

1 PRzetoż muśimy tym pilniey przeſtrzegáć tego cośmy ſłyſzeli / 2 byśmy śnadź nie przećiekli. ✤ Bo ponieważ przez Anioły mowione ſłowo było pewne / á káżde przeſtępſtwo y nieposłuſzeńſtwo wźięło ſpráwiedliwą 3 zápłátę pomſty: ✤ Jákoż my ućieczemy / jeſli a zániedbamy ták wielkiego zbáwienia? Ktore wźiąwſzy początek opowiádánia przez ſámego PAná / od tych ktorzy go ſłyſzeli / nam jeſt potwirdzone. 4 ✤ Ktorym y Bog świádectwo wydawał / przez známioná y cudá / y rozliczne mocy / y przez udźielánie Duchá Swiete- 5 go / według woli ſwojey. ✤ Abowiem nie Aniołom poddał świát przyſzły / 6 o ktorym mowimy. ✤ A świádczył ktoś ná niektorym miejſcu / mowiąc: Coż jeſt b człowiek iż nań pámiętaſz: ábo ſyn człowieczy / iż 7 go náwiedzaſz? ✤ Máło mnieyſzym uczyniłeś go od Aniołow / chwałą y czćią ukoronowałeś go / y poſtánowiłeś go nád uczynkámi rąk twojich. 8 ✤ Wſzyſtkoś poddał pod nogi jego. A poddawſzy mu wſzyſtko / nic nie zoſtáwił coby mu poddánego nie było: lecz teraz jeſzcze nie widźiemy / áby mu wſzyſtko pod- 9 dano było. ✤ Ale tego (ktory máło co mnieyſzym ſtał śie c niżeli Aniołowie) JEzuſá widźiemy / dla ućierpienia śmierći / chwałą y czćią ukorowánego; áby z łáſki Bożey zá wſzyſtkie śmierći ſkoſztował. ✤ 10 Abowiem należáło ná tego dla d ktorego jeſt wſzyſtko y przez ktorego jeſt wſzyſtko / áby wiele ſynow do chwały przywodząc / wodzá e zbáwienia ich przez ućierpienie f doſkonáłym 11 uczynił. ✤ Bo ten ktory poświąca / y ći ktorzy bywáją poświeceni / z jednego ſą wſzyſcy: dla ktorey przyczyny nie wſtyda śie

ich

LE. ná dźień S. Janá w trzeći dźień B. Národzenia.
a Janá 1. 26. b Janá 1. 3. Koloſ. 1. 16. c 1 Kor. 4. 4. d Efez 1. 7. e Már. 16. 9. Zyd. 8. 1. y 12. 2. f Pſal. 2. 7. Dźiej. 13. 33. Zydow 5. 5. g 2 Sám. 7. 14. 1 Kron 22. 10. y 28. 7. h Pſal. 97. 7. i Pſalm 104. 4. k 2 Sám. 7. 16. 1 Kron 17. 14. Pſalm 45. 7. l Pſalm 102. 26. m Mal 3. 6.
n Pſal. 110. 1. Mát. 22. 44. Márk. 12. 36. Luk. 20. 42. o Pſal. 34. 8. 79.[illegible]
a Deu. 12. 1[illegible] b Job. 7. 17. Pſalm 8. 5. y 144. c Filip. 2. 8. d Rzym 11. 36. e Dzie. 3. 15. f Luk. 24. 26.

12 ich bráćią názywáć/ ☩ Mowiąc: Opowiem Imię twoje g bráći mojey/ w pośrzodku zgromádzenia śpiewáć ći będę. 13 ☩ Y zásię: Ja w nim h dufáć będę. A zásię: Oto ja y dźieći i ktore mi dał k Bog. 14 ☩ Poniewaź tedy dźieći społeczność máją ćiáłá y krwie/ y on tákże stał się ich uczesnikiem/ áby przez l śmierć zniszczył m tego ktory miał władzą śmierći/ to jest Dyabłá: 15 ☩ A iżby wyswobodźił te/ ktorzy dla bojáźni śmierći po wszystek czás żywotá podlegli były niewoli. 16 ☩ Bo záiiste nigdźie nie przyjął Anjołow: ále naśienie Abráhámowe przyjął. 17 ☩ Z kąd miał być we wszystkim podobny bráći/ áby był n miłośiernym y wiernym Nawyższym Kápłánem w tym/ co się u Bogá ku oczyśćieniu o grzechow ludzkich *dźiać miáło.* 18 ☩ Abowiem że sam p ćierpiał będąc kuszony/ może tych ktorzy są w pokusách rátowáć.

g Psalm 22.23. h 2 Sám. 22. 3. Psalm 11. 3. i Ezái. 8. 18. k Janá. 17.6.9 l Ozeaś 13.14. m 1 Janá 3. 1. n Zydow 4. 15. o Zydow 5. 1. p Zydow 5. 2.

ROZDZIAŁ III.

Mojzesz mniejszy od Chrystusá Páná. 5. Ták jáko mniejszy jest sługá od páná swego. 7. Upominánia y przegrozki z świádectwá Dáwidowego 8. jeśliby kto odpornym był. 12. ábo ku posłuszeństwu leniwym, áby tego zániechał.

1 PRzetoż bráćia święći/ powołánia niebieskiego uczesnicy/ obaczćie Apostołá y Nawyższego Kápłáná wyznánia nászego Chrystusá Jezusá: 2 ☩ Wiernego temu/ ktory go postánowił; jáko y Mojżesz *był* a we wszystkim domu jego. 3 ☩ Abowiem tym więtszey chwały ten nád Mojżeszá godźien/ im więtszą część ma budownik domu niżeli *sam* dom. 4 ☩ Bo káżdy dom bywa budowány od kogo: ále ktory wszystkie *rzeczy* zbudował/ Bog jest. 5 ☩ A byłći Mojżesz wierny we wszystkim domu jego jáko sługá/ ná świádectwo tego/ co potym miáło być mowiono. 6 ☩ Ale Chrystus jáko Syn pánuje nád domem swojim; ktorego domem my jesteśmy/ jeśli tylko tę pewną ufność y tę chwałę nádźieje áż do końcá státeczną záchowamy 7 ☩ Przeto jáko mowi Duch Swięty: Dźiś/ jeśli byśćie głos jego b usłyszeli/ 8 ☩ Nie zátwardzajćież serc wászych/ jáko w rozdráżnieniu w dźień onego pokuszenia ná puszczy: 9 ☩ Kiedy mię kuśili ojcowie wászy/ y doświádczáli mię; y widźieli spráwy moje przez czterdźieśći lat. 10 ☩ Dla tegom się rozgniewał ná ten narod/ y rzekłem: *Ci* záwsze błądzą sercem/ á nie poznawáją drog mojich. 11 ☩ Przetoż/ przysiągłem c w gniewie mojim/ że nie wnidą do odpoczynienia mojego/ 12 ☩ Pátrzćież bráćia/ by snadź nie było w tym z was serce złe y niewierne/ ktoreby odstępowáło od Bogá żywego: 13 ☩ Ale nápominajćie jedni d drugie ná káżdy dźień poki się Dźiś názywa/ áby kto z was nie był zátwárdzony oszukániem grzechu. 14 ☩ Abowiem stáliśmy się e uczesnikámi Chrystusá/ jesliże tylko początek tego gruntu áż do końcá f státeczny záchowamy. 15 ☩ *Przetoż* poki bywa rzeczono: Dźiś/ jeśli byśćie głos jego usłyszeli/ nie zátwardzajćież serc swojich/ jáko w onym rozdráżnieniu. 16 ☩ Abowiem niektorzy usłyszawszy/ rozdráżnili *PAná*, ále nie wszyscy ktorzy byli wyszli z Egiptu przez Mojżeszá. 17 ☩ A ná ktorez się gniewał przez czterdźieśći lat? Izali nie ná te/ ktorzy grzeszyli/ ktorych ćiáłá g poległy ná puszczy? 18 ☩ A ktorymże przysiągł/ że nie mieli wniść do odpoczynienia jego? A za nie tym/ ktorzy byli nieposłusznymi? 19 ☩ Y widźiemy/ iż *tám* nie mogli wniść dla niedowiárstwá.

a 4 Moj. 12. 7. q Psalm 95. 8. Zydow 4. 7. c 4 Moj. 14.21. 5 Moj. 1. 34. d 1 Tess. 5. 11. Zydow 10.25. e Rzym 8. 17. f Zydow 11. 1. g 4 Moj. 14. 37. y 16 49 1 Kor. 10. 5.

ROZDZIAŁ IV.

Do groźby przydawa Zydom upominánie, by snadź jáko ich ojcowie odpoczynienia zgotowánego nie utráćili. 11. ále áby śię o to, jákoby do niego weszli, pilnie stáráli. 14. A zátym mowi o Kápłáństwie CHrystusowym.

1 BOjmyż się tedy/ áby snadź zániedbawszy obietnice o weśćiu do odpoczynienia jego/ nie zdał się kto z was bydź upośledzony. 2 ☩ Abowiem y nam zwiástowána jest Ewángelia jáko y onym: ále im nie pomogło słowo ktore słyszeli/ prze-

to iż nie było złączone z wiárą tych ktorzy słyszeli. 3 ♣ Abowiem wchodzimy do odpoczynienia ktorzyśmy uwierzyli / jáko powiedział: Przetożem przysiągł a w gniewie mojim / że nie wnidą do odpoczynienia mojego: choć dokonáne są dziełá Boże od záłożenia świátá. 4 ♣ Abowiem ták powiedział ná jednym miejscu o śiodmym dniu: Y odpoczynął Bog b dnia śiodmego od wszystkich spraw swojich. 5 ♣ A tu záśie: Ze nie wnidą do odpoczynienia mego. 6 ♣ Ponieważ tedy to zostawa / że niektorzy máją wniść do niego / á ći ktorym pierwey zwiástowano / nie weszli dla niedowiárstwá: 7 ♣ Záśie náznácza dzień niektory: Dźiś / mowiąc c przez Dawidá / po ták długim czáśie (jáko powiedźiano) Dźiś / jeśliby śćie głos jego usłyszeli / nie zátwardzajćie serc wászych. 8 ♣ Abowiem jeśliby im Jozue odpocżynienie spráwił / nie mowiłby był potym o inszym dniu. 9 ♣ A ták zostawa *jescże* odpoczynienie ludowi Bożemu. 10 ♣ Abowiem ktokolwiek wszedł do odpocżynienia jego / y on tákże odpocżynął od spraw swojich / jáko y Bog od swojich. 11 ♣ Stárajmyż śię tedy / ábyśmy weszli do onego odpoczynienia / żeby kto nie wpadł w tenże przykład niedowiárstwá. 12 ♣ Boć żywe jest słowo Boże / y skuteczne / y przeráźliwsze nád wszelki d miecz po obustron ostry / y przenikájące áż do rozdźielenia y duszę y duchá / y stáwow / y szpikow; y rozeznawájące myśli y zdánia serdeczne. 13 ♣ A niemász *żádnego* e stworzenia / ktoreby nie było jáwne przed oblicżem jego: f owszem wszystkie rzeczy obnáżone są y odkryte ocżom tego / o ktorym mowimy.

14 PRzetoż máiąc Nawyższego f Kápłáná wielkiego / ktory przeniknął g niebiosá / Jezusá Syná Bożego: trzymajmyż śię *tego* h wyznánia. 15 ♣ Abowiem niemamy Nawyższego Kápłáná / ktoryby nie mogł i z námi ćierpieć krewkośći nászych: lecz skuszonego we wszystkim ná podobieństwo *nas*, oprocz grzechu. 16 ♣ Przystąpmyż tedyż duffnośćią do Tronu łáski: ábyśmy dostąpili miłośierdźia / y łáskę ználeźli ku pomocy czásu przygodnego.

a Psalm 95. 11. Zydow 3. 11.
b 1 Moj 2. 2. 2 Moj 20. 11.
c Psalm 95. 7. Zydow 3. 7.
d Ezái. 49. 2.
e Jerem. 23. 24.
f Zydow 6. 20.
g Zydow 9. 24.
h Zydow 3. 1.
i Zydow 2. 18.

ROZDZIAŁ V.

Nawyższego Kápłáná Urząd. 6. CHrystus nam od Bogá postánowiony Nawyższym Kápłánem. 7. A on to co mu właśnie należáło prawdźiwie odpráwił.

1 ABowiem káżdy Nawyższy Kápłan z ludźi wźięty / zá ludźie bywa postánowiony / w tych *rzeczách* ktore do Bogá należą: *to jest*, áby ofiárował dáry / y ofiáry zá grzechy. 2 ♣ Ktoryby mogł jáko przystoji użalić śię nieumiejętnych y błądzących / będący sam obłożony krewkośćią. 3 ♣ A dla tey jest powinien / jáko zá lud / ták y sam zá śię a ofiárowáć zá grzechy. 4 ♣ A nikt sobie tey czći nie bierze tylko *ten* ktory bywa powołány od Bogá / jáko b y Aáron. 5 ♣ Ták y CHrystus nie sam sobie tey czći przywłaszczył / áby śię stał Nawyższym Kápłánem; ále ten ktory mu rzekł: Syn moj c jesteś ty / Jam ćiebie dźiś zpłodźił. 6 ♣ Jáko y ná inszym *mieyscu* mowi: Tyś jest d Kápłánem ná wieki / według porządku Melchisedekowego. 7 ♣ Ktory zá dni ćiáłá swego / modlitwy y uniżone e prośby do tego / ktory go mogł záchowáć od śmierći / z wołániem wielkim y ze łzámi ofiárował: y wysłuchány jest w tym stráchu. 8 ♣ A choć był Synem *Bożym*. wszákże z tego co ćierpiał / náuczył śię posłuszeństwá. 9 ♣ A ták doskonáłym będąc / stał śię wszystkim sobie posłusznym / powodem zbáwienia wiecznego. 10 ♣ Názwány będąc od Bogá Kápłánem Nawyższym / według porządku Melchisedekowego.

11 O Ktorym wieleby śię miáło mowić / y trudnych rzeczy do wyłożenia: ále śćie śię wy stáli leniwi ku słuchániu. 12 ♣ Abowiem májąc być Náucżyćielámi względem czásu / záśie potrzebujećie / áby was ucżono / ktore są pierwsze pocżątki mow Bożych: y stáliśćie śię jáko mleká potrzebujący / á nie twárdego pokármu. 13 ♣ Bo káżdy co

a 3 Moj. 16. 34.
b 2 Moj 21. 1. 1 Kron 23. 13.
c Psalm 2. 7. Zydow 1. 5.
d Psalm 110. 4. Zydow 7. 17.
e Mat. 27. 39. Mark 14. 36. Luk. 22. 44. Jan. 12. 27.

śie tylko mlekiem karmi / ten nie jest powiádomy mowy spráwiedliwośći : (gdyż jest śniemowiątkiem.) f 1 Kor. 3.1.2.

14 ✠ Ale doskonáłym należy twárdy pokarm : *to jest* tym / ktorzy przez przyzwyczájenie máją zmysły wyćwiczone / ku rozeznániu dobrego y złego.

ROZDZIAL VI.

Duchowne lenistwo Zydow strofuje. 4. Srogą pomstę odstępującym od prawdy B. opowiáda. 7. Do pilney służby Bożey upomina. 13. Przykład Abráhámow przypomina. 17. Wiárę ná słowie Bożym polegájącą. 12. do kotwice przyrownywa.

1 PRzetoż zániechawszy początecznych náuk o CHrystusie / miejmy śie ku doskonáłośći : nie znowu zákłádájąc grunty pokuty od uczynkow martwych / y wiáry w Bogá. 2 ✠ Náuki o chrzćie / y o wkłádániu rąk / y o powstániu umárłych / 3 y o sądźie wiecznym. ✠ A to uczyniemy / jeśli tylko Bog dopuśći.

4 A Bowiem a nie można jest / áby ći ktorzy są raz oświeceni / y skosztowáli dáru niebieskiego / y uczestnikámi śie stáli Duchá Swiętego : 5 ✠ Skosztowáli też dobrego słowá Bożego / y mocy przyszłego wieku ; 6 ✠ Gdyby odpádli : *áby śie* zás odnowili ku pokućie / jáko ći ktorzy sobie znowu krzyżują Syná Bożego / y jáwnie go sromocą. 7 ✠ Abowiem ziemiá / ktora często ná śię przychodzący deszcz pije / y rodźi źiele przygodne tym / ktorzy ją spráwują / bierze błogosłáwieństwo od Bogá : 8 ✠ Lecż ktora przynośi ćiernie y osty / odrzucona jest / y bliska przekleństwa / ktora ná koniec *bywa* zpalona.

a Mátt. 12.45. Zydow 10.16. 2 Piotr 2. 29.

9 A Wszákże námilejszy / pewnismy o was cos lepszego y zbáwienia bliższego / choćiaż ták mowimy. 10 ✠ Abowiem nie jest Bog niespráwiedliwy / áby zápámiętał prace wászey y prácowitey miłośći / ktoráśćie okazáli ku Jmieniu jego ; gdyśćie służyli świętym / y jeszcże służyćie. 11 ✠ A żądamy / áby káżdy z was toż stáránie pokázował / ku *nábyćiu* 12 zupełney nádźieje áż do końcá : ✠ Abyśćie nie byli gnuśnymi / ále náśládowcámi tych / ktorzy przez wiárę y ćierpliwość odźiedźiczyli obietnice. 13 ✠ Abowiem Bog obietnicę czyniąc Abráhámowi / gdy nie miał przez kogo więtszego przysiąc / przysiągł b przez śiebie sámego / 14 ✠ Mowiąc : Záiiste błogosłáwiąc c błogosłáwić ćię będę ; y rozmnażájąc / 15 rozmnożę ćię. ✠ A ták długo czekájąc / dostąpił obietnice. 16 ✠ Ludźie wprawdźie przez więtszego przysięgáją : á przysięgá ktora śię dźieje ku potwirdzeniu / jest miedzy nimi 17 końcem wszystkich sporow. ✠ Dla tego też Bog chcąc dostátecznie okázáć dźiedźicom obietnice nieodmienność rády swojey / uczynił ná to 18 przysięgę. ✠ Abyśmy przez dwie rzeczy nieodmienne / (w ktorych niemożna áby Bog kłamał) wárowną poćiechę mieli ; *my*, ktorzyśmy śię ućiekli ku otrzymániu wystáwioney 19 nádźieje : ✠ Ktorą mamy jáko kotwicę duszę / y bespieczną / y pewną / y wchodzącą áż wewnątrz záslony : 20 ✠ Gdźie Przewodnik dla nas wszedł JEzus / stawszy śię według porządku Melchisedekowego Nawyższym Kápłánem ná wieki.

b 1 Moj. 22.16. Psálm 105.9. Luká. 1. 73. c 1 Moj. 12. 3. y 17. 4. y 22.17

ROZDZIAL VII.

Co potrzebá uważáć w Melchisedeku. 15. Wczym mu podobny jest CHrystus. 20. Czemu Zakon Ewángeliey ustępowáć ma.

1 A Bowiem ten a Melchisedek *był* Krol Sálem / Kápłan Bogá Nawyższego / ktory zászedł drogę Abráhámowi / gdy śię wracał od porażki Krolow ; y błogosłáwił mu. 2 ✠ Ktoremu y dźieśięćiny ze wszystkiego udźielił Abráhám : *ktory* naprzod wykłada śię Krol spráwiedliwośći : potym też / Krol Sálem ; co jest / Krol pokoju. 3 ✠ Bez ojcá / bez mátki / bez rodu / áni początku dni áni końcá żywotá nie májąc : ále przypodobány będąc Synowi Bożemu / zostáwa Kápłánem ná wieki.

a 1 Moj. 14.18.

4 P Aczćież tedy jáko wielki ten *był*, ktoremu też dźieśięćinę z łupow dał Abráhám Pátryárchá.

5 ☘ A ći ktorzy są z synow Lewiego b urząd Kápłáński przyjmujący / rozkazánie máją / áby bráli dźieśięćinę od ludu według zakonu ; to jest / od bráci swojey / choć wyszli z biodr Abráhámowych. 6 ☘ Ale ten ktorego rod nie jest poczytány miedzy nimi / dźieśięćinę c wźiął od Abráhámá / y temu ktory miał obietnice 7 błogosłáwił. ☘ A bez wszelkiego sporu mnieyszy od więtszego błogosłáwieństwo 8 bierze. ☘ A tuć dźieśięćiny biorą / ludźie ktorzy umieráją : tám záśię *on* o ktorym świádczono iż żywie ; 9 ☘ A iż ták rzekę / y sam Lewi ktory dźieśięćiny bierze / dał w Abráhámie 10 dźieśięćinę. ☘ Abowiem jeszcze był w biodrách ojcowskich / gdy wyszedł przećiwko niemu Melchisedek.

11 A Przetoż byłáli doskonáłość przez kápłáństwo Lewitskie / (gdyż zá niego wydány jest zakon ludowi) jákaż tego jeszcze byłá potrzebá / áby inszy kápłan według porządku Melchisedekowego powstał / á nie był d według porządku 12 Aáronowego miánowány? ☘ A poniewaź kápłáństwo jest przenieśione / muśi też y Zakon przenieśiony 13 być. ☘ Bo ten o ktorym śię to mowi / inszego jest pokolenia / z ktorego 14 żaden nie służył Ołtarzowi. ☘ Abowiem jáwna jest / iż z pokolenia Judowego e poszedł PAN nász : o ktorym pokoleniu nic z strony kápłáń15stwá nie mowił Mojżesz. ☘ Owszem obfićie to jeszcze *y z tego* jáwne jest / iż powstał inszy kápłan według po16rządku Melchisedekowego: ☘ Ktory śię stał nie według Zakonu przykazánia ćielesnego / ále według mocy 17 żywotá nieskáżitelnego. ☘ Abowiem *ták* świádczy ; Tyś jest f Kápłánem ná wieki / według porządku Mel18chisedekowego. ☘ Bo śię stáło znieśienie onego przeszłego przykazánia dla słábośći jego / y niepożytku : ☘ 19 Bo niczego do doskonáłośći nie przywiodł Zakon / ále *ná mieysce jego* wprowádzona jest lepsza nádźieją / przez ktorą śię przybliżamy *do* Bo20gá. ☘ A to y względem tego / że nie bez przysięgi *jest wprowádzona.* ☘ 21 Boć śię oni bez przysięgi kápłány stawáli : á ten z przysięgą przez tego / ktory rzekł do niego ; Przysiągł g PAN / á nie będźie tego żáłowáł / Tyś jest Kápłánem ná wieki / według porządku Melchisedekowego. 22 ☘ Ták dálece lepszego przymierza 23 stał śię rękojmią Jezus. ☘ Więc też onych wiele bywáło kápłány / dla tego iż im śmierć nie dopuśćiłá 24 záwżdy trwáć: ☘ Ale ten iż ná wieki zostawa / wieczne ma kápłáństwo. 25 ☘ Przetoż y doskonále zbáwić może te / ktorzy przezeń przystępują do Bogá : záwsze żyjąc / áby orędował 26 zá nimi. ☘ Ták iegoć zájiste przystało nam mieć Nawyższego Kápłáná / świętego / niewinnego / niepokalánego / odłączonego od grzesznikow / y ktoryby śię stał wyższy nád niebio27sá : ☘ Ktoryby nie potrzebował ná káżdy h dźień jáko oni Nawyższy Kápłáni / pierwey zá swoje grzechy własne / ofiar spráwowáć / á potym zá ludzkie : bo to uczynił / raz sá28mego śiebie ofiárowawszy. ☘ Abowiem zakon / ludźie podległe krewkośći / stánowił zá Nawyższe kápłány : ále słowo przysięgi / ktore śię stáło po zakonie / *postánowiło* Syná *Bożego* doskonáłego ná wieki.

ROZDZIAŁ VIII.

Aby tym pewniey znieśienia Ceremoniey Zakonych dowiodł. 5. Przypomina, że dla tego były postánowione, áby niebieskiemu przybytkowi służyły. 8. Z Jeremiaszá 13. pokázuje że Stáry Testáment poprá wy potrzebował.

1 A Leć summá tego co śię mowi *zá jest*, iż tákiego mamy Nawyższego Kápłáná, ktory uśiadł a ná práwicy stolice wielmożnośći ná nie2bieśiech: ☘ Sługa będąc świątnice á prawdźiwego onego Przybytku, ktory PAN zbudował á nie człowiek. 3 ☘ Abowiem káżdy Nawyższy Kápłan ku ofiárowániu dárow y ofiár bywa postánowiony : Z kąd potrzebá było / áby y ten miał coby 4 ofiárował. ☘ Bo gdyby był ná źiemi nie byłby Kápłánem / pokiby zostáwáli oni kápłáni ktorzy według za5konu dáry ofiárują : ☘ Ktorzy służą kształtowi b y ćieniowi rzeczy niebieskich / jáko Mojżeszowi od Bogá

powie-

- b 4 Moj. 18. 21. 5 Moj. 18. 1.
- c 1 Moj. 14. 20.
- d Zydow 5. 10.
- e 1 Moj. 49. 8. Mátt. 2. 6. Objáw 5. 5.
- f Psalm 110. 4. Zydow 5. 6.
- g Psalm 110. 4.
- h 3 Moj. 9. 7. y 16. 6. Zydow 5. 3.
- a Márk 16. 19. Zydow 1. 3. y 12. 2.
- b Kolos. 2. 17.

powiedźiano było / gdy miał dokończyć przybytku: Patrzajże / (mowi) ábyś c uczynił wszystko według kształtu / ktoryć jest okazány ná tey gorze.

6 A Le teraz *náß Kápłan* tym záczniejszego urzędu dostąpił; im jest pośrzednikiem lepszego d przymierza / ktore lepszymi obietnicámi jest utwirdzone. 7 Bo gdyby ono pierwsze było bez przygány / tedyćby wtoremu nie szukano miejscá. 8 Abowiem gániąc Zydy / e mowi: Oto dni idą / mowi PAn / gdy uczynię z domem Izráelskim y z domem Judskim przymierze nowe: 9 Nie według Przymierza ktorem uczynił z ojcy ich / w dźień ktoregom je ujął zá rękę ich / ábym je wywiodł z źiemie Egipskiey: ábowiem oni nie zostáli w tym przymierzu mojim / á Jam ich zániedbał / mowi PAn. 10 Przetoż toć jest Przymierze f ktore postánowię z domem Izráelskim po tych dniách / mowi PAn; Dam práwá moje w myśl ich / á ná sercách ich nápiszę je; y będę g Bogiem ich / á oni będą ludem mojim. 11 Y nie będźie uczył żaden bliźniego swego / y żaden brátá swego / mowiąc; Poznaj PAná. Abowiem wszyscy mię poznáją / od namnieyszego z nich / áż do nawiętszego z nich. 12 Bo miłośćiw będę niepráwośćiam ich / á grzechow ich y niepráwośći ich nie wspomnię więcey. 13 A gdy mowi / Nowe; Pierwsze czyni wiotchym. A to co wiotszeje y zstárzeje śię / bliskie jest zniszczenia.

ROZDZIAŁ IX.

Postánowienie przybytku. 10. y obrzędy Zakonne do prawdy w Chrystuśie okazáney ściosując. 15. Zámyka, iż nam więcey żadnego inszego Kápłaná nie potrzebá. 24. gdyż sam CHrystus w Nowym Testámenćie ten Vrząd wykonywa.

1 A Miáłoć y pierwsze ono *przymierze* ustáwy *około* służby Bożey, y świątnicę świecką. 2 Abowiem spráwiony a był przybytek pierwszy / w ktorym był świecznik / y stoł / y pokładne q chleby / ktory zwáno Swiątnicą. 3 A zá drugą zasłoną był przybytek / ktory zwano Swiątnicą náświętszą: 4 Májąc złotą kádźilnicę / y skrzynię c przymierza / zewsząd złotem powleczoną; w ktorey *było* d wiádro złote / májące w sobie Mánnę y laskę Aaronowę ktora byłá zákwitnęłá / y e Tablice Przymierza. 5 A nád Skrzynią byli f Cherubinowie chwały / ktorzy záćieniáli Vbłagálnią: o ktorych rzeczach teraz nie potrzebá mowić o káżdey z osobná. 6 A to gdy ták przygotowano / do pierwszego przybytku záwsze wchodzą Kápłáni / służby Boże odpráwując. 7 Ale do drugiego raz g w rok sam Nawyższy Kápłan / nie bez krwie ktorą ofiáruje sam zá h śię y zá ludzkie niewiádomośći. 8 Przez co dawa znáć Duch Swięty / iż jeszcze nie byłá objáwiona drogá *do* Swiątnice / poki jeszcze trwał pierwszy Przybytek. 9 Ktory był wzorem ná ten teráźnieyszy czás: w ktorym dáry y ofiáry bywáją ofiárowáne / ktore nie mogą w sumnieniu doskonáłym i uczynić tego / co służbę Bożą odpráwuje: 10 Tylko w pokármach / y w napojách / y w roznych omywániach / y w ustáwach ćielesnych / áż do czásu náprawienia włożone były.

11 A Le CHrystus przyszedszy / Nawyższy Kápłan przyszłych dobr / przez więtszy y doskonálszy przybytek nie ręką zbudowány / to jest / nie tego budynku; 12 Ani przez krew kozłow y ćielcow; ále przez własną k krew swoję wszedł raz do Swiątnice / ználazszy wieczne odkupienie. 13 Abowiem jeśli krew wołow l y kozłow / y popioł jáłowice pokrapiájący / zplugáwione poświęca ku oczyśćieniu ćiáłá: 14 Jákoż dáleko więcey m krew CHrystusowá / ktory przez Duchá wiecznego sámego śiebie ofiárował nienágánionym Bogu / oczyśći sumnienie wásze od uczynkow martwych ku służeniu Bogu n żywemu? 15 Y dla tego jest Nowego Testámentu Pośrzednikiem: áby / gdyby o śmierć nástąpiłá ná odkupienie onych występkow ktore były pod pierwszym Testámentem / ći ktorzy są powołá-

ni/

c 2 Moj 25.40. Dźiej. 7.44. d Zydow 9.15. e Jerem 31.31. 32.37 Rzym. 11.27. Zydow 10.16. f Jerem 31.33. Ezech 11.29. g Zachá. 8.8. 2 Kor. 6.16. Objáw 21.3. a 2 Moj 26.1. 36.8. b 2 Moj 25.13.

c 2 Moj 25.10. d 2 Moj 16.33. 4 Moj. 17.10. e 5 Moj. 10.1. 1 Krol 8.9. 2 Kron 5.10. f 2 Moj 25.18. g 2 Moj. 30.10. 3 Moj. 16.2. h Zydow 7.27. i Zydow 7.19. y 10.1.4. LE. ná Niedźi. Białe. k Dźiej. 10.22. Zydow 10.12. l 3 Moj. 16.14. m 1 Piotr 1.19. 1 Jana 1.7. n Luka. 1.74. Rzym. 6.13. o Rzym 5.6.

mi/ wźięli obietnicę wiecznego dźiedźictwá.*

16 A Bowiem gdźie *jest* Testáment/ potrzebá áby śmierć nástąpiłá tego/ ktory czyni Testáment. 17 Bo Testáment p przez tych ktorzy zmárli mocny jest: gdyż jeszcze nie jest ważny poki żyw ten co Testáment uczynił. 18 Z kąd áni on pierwszy *Testáment* bez krwie nie był poświęcony. 19 Abowiem gdy Mojżesz wszystko przykazánie według zakonu opowiedźiał wszystkiemu ludowi/ wźiąwszy krew ćielcow y kozłow z wodą y z wełną szárłatową/ y z hizopem; y sáme księgi y lud wszystek pokropił/ 20 Mowiąc: Táć jest q krew przymierza ktore wam Bog przykazał. 21 Do tego/ y przybytek y wszystko naczynie do służby *Bożey* należące/ krwią tákże r pokropił. 22 A niemal wszystko według zakonu krwie oczyśćiono bywa: á bez rozlania krwie nie bywa odpuszczenie *grzechow*.

23 A Ták potrzebá było/ áby kształty onych rzeczy/ ktore są ná niebie/ tymi rzeczámi były oczyśćione: á sáme *rzeczy* niebieskie lepszymi ofiárámi/ niżeli te. 24 Abowiem Chrystus nie wszedł do świątnice ręką uczynioney/ ktoraby byłá wizerunkiem prawdźiwey/ ále do sámego niebá: áby śię teraz okázował przed obliczności Bożą zá námi. 25 A nie iżby często ofiárował sámego śiebie/ jáko Nawyższy Kápłan wchodźił do Swiątnice co rok ze krwią cudzą: 26 (Bo ináczey muśiałby był częstokroć ćierpieć od początku świátá) Lecz teraz przy skończeniu wiekow/ raz objáwiony jest ku zgłádzeniu grzechu przez ofiárowánie sámego śiebie. 27 A jáko postánowiono ludźiom raz s umrzeć/ á potym t *będźie* sąd: 28 Ták y Chrystus u raz *będąc* ofiárowány ná zgłádzenie wielu grzechow; drugi raz śię bez grzechu okaże tym/ ktorzy go oczekawáją x ku zbáwieniu.

ROZDZIAŁ X.

Niedoskonáłość ofiar Zakonnych. 2. iż ná káżdy rok powtarzáne były. Chrystusowá ofiárá jedyna, wieczna. 6. Dawidowe o tym świádectwo. 29 Surowa groźbá tym ktorzyby Chrystusowę łáskę odrzućili. 36. Cierpliwość, 38. z wiáry pochodząca zálecona.

1 A Bowiem zakon májąc a ćień przyszłych dobr/ á nie sam obraz rzeczy/ jednákimiż ofiárámi/ ktore ná káżdy rok ustáwicznie ofiárują/ nigdy nie może tych ktorzy do nich przystępują/ doskonáłymi uczynić. 2 Bo ináczey/ przestánoby ich było ofiárowáć: Przeto/ żeby już nie mieli żadnego sumnienia o grzechy ći ktorzy ofiárują/ będąc raz oczyśćeni. 3 Ale przy tych *ofiárách* dźieje śię przypominánie grzechow ná káżdy rok. 4 Abowiem nie możná rzecz áby krew b wołow y kozłow miáłá głádźić grzechy: 5 Przetoż wchodząc ná świát/ mowi: Ofiáry y objáty c nie chćiałeś; áleś mi ćiáło sposobił. 6 Cáłopalenia y ofiáry zá grzech/ nie upodobáłyć śię. 7 Tedym rzekł: Oto idę: (Ná początku kśiąg nápisano d o mnie) ábym czynił o Boże wolą twoję. 8 Powiedźiawszy wyżey: Żeś ofiáry y objáty/ y cáłopalenia/ y *ofiáry* zá grzech nie chćiał/ áni sobie upodobał/ (ktore według Zakonu bywáją ofiárowáne.) 9 Tedy rzekł: Oto idę/ ábym czynił o Boże wolą twoję; Znośi pierwsze/ áby wtore postánowił. 10 Przez ktorą wolą jesteśmy poświęceni/ przez ofiárę ćiáłá JEzusá Chrystusá raz *uczynioną*. 11 A wszelki kápłan stoji ná káżdy dźień służbę Bożą odpráwując/ á jednákież ofiáry częstokroć ofiárując/ ktore nigdy grzechow zgłádźić nie mogą. 12 Lecz ten jednę ofiárę ofiárowawszy zá grzechy/ ná wieki śiedźi e ná práwicy Bożey: 13 Na koniec oczekawájąc/ áżby położeni f byli nieprzyjaciele jego podnożkiem nog jego. 14 Abowiem jedną ofiárą doskonáłymi uczynił ná wieki te/ ktorzy bywáją poświęceni. 15 A świádczy nam *to* y sam Duch Swięty. Abowiem powiedźiawszy pierwey; 16 Toć jest przymierze ktore g postánowię z nimi po onych dniach/ mowi PAn: Dam práwá moje do serca ich/ á ná myślách ich

ná-

p Galát. 3. 15. q 2 Moj. 24. 2. r 2 Moj. 40. 9. 3 Moj. 16.14. 4 Moj. 7. 1. s 1 Moj. 2. 17. Iobá. 30.23. Syrách 14.11. t Jobá. 19.29. Psalm 7. 9. u Rzym. 5.6.1. 2 Piotr 3. 18. x Filipp. 3. 20.

a Kolos. 2. 17. b 3 Moj. 16.14. c Psalm 40.7. d Jan. 5. 46. e Mar. 16.19. Dzie. 2. 33. Zydow 1. 3. f Psalm 110. Zydow 1. 13. g Jerem. 31.31. Rzym. 11. Zydow 8. 8.

17 nápiſze je: ✠ A grzechow ich y niepráwośći ich/ nie wſpomnie więcey. ✠ 18 A gdźie jeſt odpuſzczenie ich / juźći więcey ofiáry nie *potrzebá* zá grzech.

19 MAjąc tedy / bráćia / wolność wniść do Swiątnice przez 20 krew JEzuſowę; ✠ (Drogą nową y żywą / ktorą nam poświęcił przez záſłonę; to jeſt/ przez ćiáło ſwoje.) ✠ 21 Y Kápłáná wielkiego nád domem 22 Bożym: ✠ Przyſtąpmyż/ z prawdźiwym ſercem / w zupełnośći wiáry / májąc oczyśćione ſercá h od ſumnienia złego: ✠ 23 Y omyte ćiáło wodą czyſtą / trzymajmy wyznánie nádźieje niechwiejące śię: (Boć 24 wierny jeſt ten ktory obiecał.) ✠ Y przypátrujmy śię jedni drugim ku pobudzániu śię do miłośći / y do 25 dobrych uczynkow. ✠ Nie opuſzczájąc ſpołecznego zgromádzenia náſzego / jáko niektorzy obyczaj máją: Ale nápominájąc *jedni drugich*, á to tym więcey / czym *więcey* widźićie że śię on dźień i przybliża ✠ 26 Abowiem jeſliby ſmy dobrowolnie grzeſzyli po wźięćiu znájomośći prawdy/ nie zoſtawáłáby już ofiárá zá 27 grzechy: ✠ Ale ſtráſzliwe niejákie oczekawánie ſądu/ y zápalenie ogniá 28 ktory pożrzeć ma przećiwniki. ✠ Kto by odrzućił Zakon k Mojżeſzow / bez miłośierdźia zá świádectwem 29 l dwu ábo trzech m umiera. ✠ Co śię wam zda? Jákoż ſroźſzego káránia godźien jeſt ten/ ktoby Syná Bożego podeptał; y krew przymierza / przez ktorą był poświęcony / zá poſpolitą miał/ y Duchá łáſki zelżył? ✠ 30 Abowiem znamy tego ktory powiedźiał: Mnie n pomſtá/ Ja oddam / mowi PAn. Y záśię: PAn ſądźić 31 o będźie lud ſwoj. ✠ Stráſzna ć rzecz jeſt wpáść w ręce Bogá żywego. ✠ 32 Wſpomnicie ná dni pierwſze / w ktorych będąc oświeceni / znośiliśćie wielki boj utrapienia: ✠ 33 Lubo to gdyśćie byli y urągániem y utrapieniem ná podźiw p wyſtáwieni; lub też gdyśćie śię ſtáli uczeſtnikámi tych z ktorymi śię ták obchodzo- 34 no. ✠ Abowiem weśćie y z więźienia mego ze mną utrapieni byli / y rozchwycenie q májętnośći wáſzych przyjęliśćie r z rádośćią; wiedząc że maćie w ſobie lepſzą májętność 35 w niebie/ y trwájącą. ✠ Przetoż nie odrzucajćie dufnośći wáſzey / ktorą 36 ma wielką zapłatę. ✠ Abowiem ćierpliwośći wam potrzebá / ábyśćie / wolą Bożą czyniąc / odnieśli obietnice. ✠ Boć jeſzcze bárzo bárzo máluczko / á oto ten ktory ma przyść 37 przydźie/ á nie omieſzka. ✠ A ſpráwiedliwy / z wiáry s żyć będźie: á jeſliby śię *kto* zchronał/ nie kocha śię w 38 nim duſzá mojá. ✠ Lecz my nie jeſteſmy z tych ktorzy śię zchrániáją ku zginieniu: ále z tych ktorzy wierzą ku pozyſkániu duſze.

h 1 Piotr 1. 2.
i 1 Janá 2. 18.
k 5 Moj. 17. 2.
l Mátt. 18.16. Janá 8. 17. 2 Kor. 13. 1.
m 5 Moj 19.15.
n 5 Moj 32.15. Rzym. 12. 1.
o 5 Moj. 32.36.
p 1 Kor. 4. 9.
q 1 Teſſ. 2. 14.
r Dźiej. 5. 21.
s Abák. 2. 4. Rzym 1. 17. Gálát 3. 11.

ROZDZIAL XI.

Powiedźiawſzy co jeſt wiárá. 2. dowodźi iż nie ináczey wſzyſcy ktorzy od początku świátá zbawieni byli. 4. Bogu służyli. 35. męki ćierpieli y Bogu śię podobáli, tylko przez wiárę: Aby wiedźieli Żydowie że tylko przez ſámę wiárę w świętą jedność z ojcámi mogą być złączeni.

1 A Wiárá jeſt gruntem tych *rzeczy* ktorych śię ſpodźiewamy y dowodem rzeczy niewidźiálnych. 2 ✠ Abowiem przez nię świádectwá 3 doſzli przodkowie. ✠ Wiárą rozumiemy iż świát a jeſt ſpráwiony ſłowem Bożym: ták iż rzeczy ktore widźiemy / nie ſtáły śię z rzeczy wi- 4 dźiálnych / *ále z niczego*. Wiárą lepſzą ofiárę ofiárował b Abel Bogu / niżeli Káin: przez ktorą świádectwo otrzymał / iż jeſt c ſpráwiedliwy; jákoż ſam Bog świádectwo dał o dárzech jego / á przez tę umárſzy d jeſzcze mowi. ✠ 5 Wiárą Enoch e jeſt przenieśiony / áby nie oglądał śmierći / y nie jeſtználeźiony przeto/ że go Bog przenioſł. ✠ Abowiem pierwey niż jeſt przenieśiony / miał świádectwo / iż śię podobał Bogu. 6 ✠ A bez wiáry nie można podobáć śię *Bogu*. Abowiem ten co przyſtępuje do Bogá / wierzyć muśi że jeſt BOG, á że nadgrodę dawa tym / ktorzy go ſzukáją. ✠ 7 Wiárą nápomniony będąc od Bogá f Noe o tym czego jeſzcze nie było widźieć / bojąc śię / przygotował Korab ku záchowániu

a 1 Moj. 1. 1.
b 1 Moj. 4. 4.
c Mátt. 23.15.
d Żydow 12.24.
e 1 Moj. 5. 24. Syrach 44.16. 49.17
f 1 Moj. 6. 13. Syrách 44.17.

wániu domu swego/ przez ktory potepił świát : y stał śie dźiedźicem spráwiedliwośći tey ktora jest z wiáry. 8 ✠ Wiárą powołány będąc Abráhám g usłuchał Bogá, áby poszedł ná ono mieysce ktore miał wźiąć zá dźiedźictwo/ y wyszedł nie wiedząc dokąd idźie. 9 ✠ Wiárą mieszkał w źiemi obiecáney jáko w cudzey/ mieszkájąc w namiotach z Izáákiem y z Jákobem / spolnymi dźiedźicámi teyże obietnice. 10 ✠ Abowiem oczekawał miástá h máiącego grunty ; ktorego sprawcą y budowniczym jest Bog. 11 ✠ Wiárą tákże Sárá wźięłá moc i ku przyjęciu naśienia/ y mimo czás wieku porodźiłá: gdyż miáłá zá wiernego tego ktory obiecał. 12 ✠ A przetoż z jednego / y to k obumárłego / rozpłodźiło śie potomstwo jáko mnostwo l gwiazd niebieskich / y jáko piasek niezliczony / ktory jest ná brzegu morskim. 13 ✠ Według wiáry umárli ći wszyscy nie wźiąwszy obietnic / ále zdáleká je upátrując / y ćieszyli śie nimi / y witáli je / y wyznawáli / że są gośćmi y przychodniámi m ná źiemi. 14 ✠ Bo ći ktorzy ták mowią / jáwnie okázują / iż oyczyzny szukáją. 15 ✠ A wprawdźie gdyby byli ná one pámiętáli z ktorey byli wyszli / mieli dosyć czásu wroćić śie záś: 16 ✠ Ale oni lepszey żądáją/ to jest/ niebieskiey. Przetoż y sam Bog niewstydźi śie názywáć n Bogiem ich/ bo im miásto zgotował. 17 ✠ Wiárą ofiárował Abráhám o Izááká będąc kuszony : á ofiárował jednorodzonego / ten ktory był wźiął obietnice z 18 ✠ Do ktorego rzeczono : W Izááku tobie będźie p názwano naśienie: 19 ✠ Uważájąc to / iż Bog może y od umárłych wzbudźić: zkąd go też w podobieństwie zmartwychwstánia przyjął. 20 ✠ Wiárą około przyszłych rzeczy błogosłáwił Izáák q Jákobá y Ezawá. 21 ✠ Wiárą Jákob umieráiąc káżdemu z synow Jozefowych r błogosłáwił / y pokłonił śie s podpárszy śie ná wierzch laski swojey. 22 ✠ Wiárą Jozef t umieráiąc o wyśćiu synow Izráelskich wzmiankę uczynił / y z strony kośći swojich

23 rozkazał. ✠ Wiárą národźiwszy śie u Mojżesz / był ukryty przez trzy mieśiące od rodźicow swojich / przeto że widźieli nadobne dźiećiątko x / y nie bali śie wyroku krolewskiego. 24 ✠ Wiárą Mojżesz y będąc już dorosłym / zbraniał śie być zwány synem corki Fáráonowey : 25 ✠ Rácżey sobie obrawszy źle rzeczy ćierpieć z ludem Bożym / niżeli doczesną mieć z grzechu rozkosz : 26 ✠ Zá więtsze poczytájąc bogáctwo nád skárby Egipskie / urągánie Chrystusowe ; bo śie oglądał ná odpłátę. 27 ✠ Wiárą opuśćił z Egipt / nie bojąc śie gniewu a krolewskiego : bo jákoby widźiał niewidźiálnego / mężnie sobie poczynał. 28 ✠ Wiárą obchodźił b Wielkanoc y wylanie krwie ; áby ten ktory tráćił pierworodne / nie dotknął śie ich. 29 ✠ Wiárą przeszli przez morze c czerwone / jáko po suszy ; o co kusiwszy śie Egipczánie / potonęli. 30 ✠ Wiárą mury Jerychá d upádły / gdy je obchodzono przez śiedm dni. 31 ✠ Wiárą Ráchab e wszetecznicá nie zginęłá wespoł z nieposłusznymi / przyjąwszy f spokojem szpiegi do gospody. 32 ✠ A coż więcey mam mowić? Boby mi czásu nie stáło/ gdybym miał powiádáć e f Gedeonie / y o g Báráku / y o h Sámsonie / y o i Jefte / y o k Dawidźie/ y o l Sámuelu / y o Prorokách. 33 ✠ Ktorzy przez wiárę zwalczyli krolestwá / czynili spráwiedliwość / dostępowáli obietnic / lwom pászczeki m záwieráli ; 34 ✠ Zágáśili moc n ogniá / uchodźili ostrzá o mieczow / mocnymi p śie stawáli z niemocnych / mężnymi bywáli q ná wojnie / wojská cudzoźiemcow r do ućiekánia przywodźili: 35 ✠ Niewiásty odbieráły s umárłe swoje wzbudzone ; á drudzy są ná t prowách rozćiągnieni / nie przyjąwszy wybáwienia / áby lepszego dostąpili zmartwychwstánia. 36 ✠ Drudzy záś śie pośmiewisk u y biczowánia doświadczyli ; nád to y zwiazek y x więźienia. 37 ✠ Byli y kámienowáni, piłą przećieráni / kuszeni / mieczem zábijáni / chodźili w owczych z y w kozich skorách : byli w niedostátku / w ućisku/ w niewczáśiech. 38 ✠ (Ktorych

g 1 Moj 12. 1. Dźiej. 7. 2. 3. h Żydow 12.22. 13 14 Objáw 21.14. i 1 Moj 17.19. 21.2. Rzym 4. 18. k Rzym 4.19. l 1 Moj 15. 5. 22.17 m 1 Moj 23. 4. 47.9. n 2 Moj 3. 6. Mátt. 22.32. o 1 Moj 22. 9. p 1 Moj 21.12. Rzym 9. 7. q 1 Moj 27.28. r 1 Moj 48.18. s 1 Moj 47.31. t 1 Moj. 50.24. u 2 Moj. 2.1.2.

x 2 Moj 1. 16. y 2 Moj 2. 11. z 2 Moj 11.4.5 a 2 Moj 10.28. b 2 Moj 12.21. c 2 Moj 14.22. d Jozue 6. 20. e Jozue 2. 1. y 6.23. f Sedz 6. 11 g Sedz 4. 6. h Sedz 13.24 i Sedz 11.11. k 1 Sam 16 13. l 1 Sam 1. 20. m Dan. 6. 16 n Dan. 3. 25. o 1 Krol 19. 2. p Sedz 3. 1. y 16. 3 q Sedz 3. 3. r Sedz 7. 22 s 1 Krol 17. 22. t 2 Mach 6. 9. u 2 Mach 7. 2. x Jer. 20. 2. y 1 Krol 21. 13. z 2 Krol 1. 8.

rych nie był świát godźien) Tułáli śię po puśtyniách/ y po gorách/ y jáskiniách/ y jámách ziemie. 39 ♣ A ći wszyscy świádectwo otrzymawszy przez wiárę/ nie dostąpili obietnice: 40 ♣ Przeto/ że Bog o nas coś lepszego przejrzał/ áby oni bez nas nie stáli śię doskonáłymi.

Rozdział XII.

Y od tych Ojcow ktore wyliczył. 3. y od CHrystusowego przykłádu Zydy do ćierpliwośći y státecznośći upomina. 11. Vczy że doczesnego náwiedzenia PAńskiego nie mamy według zdánia ćielesnego szácowáć. 12 A uciechy wieczne jáko cel, do ktorego biezemy, przed oczy sobie wystawiáć.

1 PRzetoż y my májąc ták wielki około śiebie leżący obłok świádkow/ złożywszy wszeláki a ćiężar y grzech ktory nas snádnie obstępuje: przez ćierpliwość bieżmy w zawodźie/ ktory nam jest wystáwiony. 2 ♣ Pátrząc ná JEzusá wodzą/ y dokończyćielá wiáry/ ktory dla wystáwioney sobie rádośći/ podjął b krzyż wzgárdźiwszy sromotę/ y uśiadł ná práwicy stolice c Bożey. 3 ♣ Przetoż uważajćie jáki jest ten/ ktory podejmował tákowe od grzesznikow przećiwko sobie zprzećiwiánie; ábyśćie osłábiawszy w umysłach wászych/ nie ustawáli. 4 ♣ Jeszcześćie śię áż do d krwie nie zprzećiwili/ walcząc przećiwko grzechowi. 5 ♣ Czyliśćie zápámiętáli nápominánia/ ktore wam jáko synom mowi? Synu e moj/ nie lekce sobie poważaj kázni PAńskiey/ á nie trać sercá gdy od niego bywasz karány. 6 ♣ Abowiem/ kogo PAN miłuje/ tego karze; á smága káżdego/ ktorego zá syná przyjmuje. 7 ♣ Jeśli znośićie karánie/ Bog śię wam ofiáruje jáko synom. Abowiem ktoryż jest syn/ ktoregoby Oćiec nie karał? 8 ♣ A jeśli jesteśćie bez karánia/ ktorego wszyscy są uczestnikámi; tedyśćie bękártámi/ á nie synámi. 9 ♣ A nád to/ ćielesne Ojce nászе mieliśmy ktorzy nas karáli/ á baliśmy śię ich: Zaż dáleko więcey nie mamy być poddáni Ojcu f duchow/ ábyśmy żyli? 10 ♣ Abowiem oni ná máło dni jáko śię im zdáło nas karáli; ále ten ku pożytkowi nászemu, ná to/ ábyśmy byli uczestnikámi świętobliwośći jego. 11 ♣ A wszelkie karánie gdy przytomne jest/ nie zda śię być wesołe/ ále smętne; lecz potym owoc spráwiedliwośći spokojny przynośi/ tym ktorzy są przez nie wyćwiczeni.

12 PRzetoż opuszczone ręce/ y zemdlone koláná wyprostujćie; 13 ♣ A czyńćie koleje proste nogámi wászymi: iżby to co jest chromego/ z drogi nie ustąpiło/ ále ráczey uzdrowione było. 14 ♣ Pokoju g náśládujćie ze wszystkimi/ y a świętobliwośći: bez ktorey żaden nie oglada PAná. 15 ♣ Vpátrując żeby kto nie odpadł od łáski Bożey; á żeby ktory korzeń gorzkośći niepodrost á nie przekáźił; y przezeń áby śię ich wiele nie pokaláło. 16 ♣ Aby kto nie był wszetecznym ábo sprosnym/ jáko Esaw: ktory zá potráwę jedne przedał i pierworodztwo swoje. 17 ♣ Abowiem wiećie iż y potym/ gdy chćiał odźiedźiczyć błogosłáwieństwo/ był odrzucony: Bo nie ználazł k miejscá pokuty/ choć jey z płáczem szukał. 18 ♣ Bośćie nieprzystąpili l do gory ktora śię da dotknąć/ y do ogniá gorájącego/ y do wichru/ y do ćiemnośći/ y do burzy: 19 ♣ Y do dźwięku trąby/ y do głosu słow; ktory ći co słyszeli/ prośili/ áby więcey m do nich nie mowiono: 20 ♣ Abowiem niemogli znieść tego co im rozkázowano. Gdyby śię y bydlę gory n dotknęło/ będźie ukámienowáne/ ábo poćiskiem przebite; 21 ♣ A ták strászne to było co widźieli/ że też Mojżesz rzekł; Vlękłem śię/ y drżę.) 22 ♣ Aleśćie przystąpili do gory Syon/ y do miástá Bogá o żywego/ *do* Jeruzalem niebieskiego/ y *do* niezliczonych tyśięcy Anjołow: 23 ♣ Do wálnego zgromádzenia/ y do zebránia pierworodnych/ ktorzy są zpisáni w niebie; y *do* Bogá Sędźiego wszystkich/ y *do* Duchow spráwiedliwych y doskonáłych: 24 ♣ Y do Pośrzedniká nowego Testámentu JEzusá/ y do krwie pokropienia lepsze rzeczy mowiącey niż p Ablowá.

Marginalia: a Rzym 6. 4. Efez. 4. 22. Kolos. 3. 8. 1 Piotr 2. 1. — b Luka. 24. 26. Filipp. 2. 8. 9. 1 Piotr 2. 11. — c Zydow 1. 1. y 8. 1. — d 1 Kor. 10. 13. — e Przyp 3. 11. — f 4 Moj. 16. 22. — g Rzym 12. 18. 2 Kor. 13. 11. — h Mátt. 5. 8. — i 1 Moj. 25. 33. — k 1 Moj. 27. 38. — l 2 Moj. 19. 11. — m 2 Moj 20. 19. 5 Moj. 5. 5. y 18. 6. — n 2 Moj. 19. 13. — o Gálát 4. 26. Objáw 21. 2. — p 1 Moj 4. 10. Zydow 11. 4.

25 Patrzajcież ábyśćie nie gárdźili tym ktory mowi. Abowiem jeśliż oni q nie uszli / ktorzy gárdźili tym ktory ná źiemi ná miejscu Bożym mowił; dáleko więcey my / jeśliże śię od tego ktory z niebá *jest* odwroćimy. 26 Ktorego głos ná on czás poruszył był źiemią / á teraz obiecał mowiąc ; Jeszcze Ja raz r poruszę / nie tylko źiemią / ále y niebem. 27 A to *że mowi*; Jeszcze raz: pokázuje zniesienie rzeczy chwiejących śię / jáko tych ktore są uczynione ; áby zostawáły te ktore śię nie chwieją. 28 Przetoż przyjmując krolestwo nie chwiejące śię / miejmy łáskę ; przez ktorą służmy przyjemnie Bogu ze wstydem y z bojáźnią. 29 Abowiem BOG nász jest s ogniem trawiącym.

q Zydow 2. 2. 3. r Aggei 2. 7. s 5 Moj. 4. 24

Rozdział XIII.

Záleca miłość, gośćinność. 4. y małżeństwo. 5. Od łákomstwá odwodźi. 6. w nádźieję opátrzności Bożey. 7. Ná Náuczyćiele wierne pámiętáć. 9. Postronnych náuk śię strzedz. 14. inszego miástá szukáć.

1 Miłość bráterska a niech zostawa. 2 Nie zápominajćie ochoty b ku gośćiom: ábowiem przez tę niektorzy nie wiedząc / Anjoły ná gośćie c przyjmowáli. 3 Pámiętajćie ná więźnie / jákobyśćie społwięźniámi byli: ná utrapione / jáko ći ktorzy tež w ćiele jesteśćie. 4 Uczćiwe jest małżeństwo miedzy wszystkimi / y łoże niepokalane: Ale wszeteczniki y cudzołożniki Bog będźie sądźił. 5 Obcowánie *wásze* niech będźie bez łákomstwá; przestawájąc ná tym co maćie. Boć sam powiedźiał: Nie zániecham d ćię / áni ćię opuszczę. 6 Ták ábyśmy śmiele mowić mogli: PAn mi jest e pomocnikiem / nie będę śię bał / áby mi co miał uczynić człowiek. 7 Pámiętajćie ná wodze wásze / ktorzy wam mowili słowo Boże: ktorych obcowánia koniec upátrując / náśládujćie wiáry *ich.* 8 JEzus Chrystus wczorá y dźiś tenże *jest*, tenże *będźie* ná wieki. 9 Zá náukámi rozmáitymi y obcymi nie unośćie śię. Abowiem dobra *rzecz* jest / áby łáską f było utwierdzone serce / á nie pokármy ; ktore nie pomogły tym co śię nimi báwili. 10 Mámy ołtarz / z ktorego nie máją wolnośći jeść ći ktorzy Przybytkowi służą. 11 Abowiem bydląt ktorych g krew bywa wnoszona zá grzech do Swiątnice przez Nawyższego Kápłáná / tych ćiáłá palone bywáją zá obozem. 12 Dla tego y JEzus / áby poświęćił lud własną krwią *swoją*, zá bramą ućierpiał. 13 Wynidźmyż tedy do niego zá oboz / nosząc urągánie jego. 14 Abowiem nie mamy tu miástá h trwáłego: ále onego przyszłego szukamy. 15 Przetoż przez niego ofiárujmy Bogu ofiárę i chwały ustáwicznie: to jest / owoce warg wyznawájących Jmieniowi jego. 16 A dobroczynnośći y udźielánia nie przepominajćie: Abowiem śię Bog w tákowych ofiárach kocha. 17 Bądźćie posłuszni k wodzom wászym / y bądźćie im poddáni. Abowiem oni czują nád duszámi wászymi / jáko ći ktorzy liczbę oddáć máją: áby to z rádośćią czynili / á nie z wzdychániem: boć wam to nie *jest* pożyteczno. 18 Modlćie śię l zá námi. Abowiem dufamy / iż mamy dobre sumnienie / *jáko ći* ktorzy śię chcemy we wszystkim dobrze záchowáć. 19 A tym więcey proszę was / ábyśćie to czynili / ábym wam tym rychley był przywrocony.

20 A Bog pokoju / ktory wywiodł od umárłych we krwi przymierza wiecznego / onego wielkiego Pásterzá owiec PAná nászego JEzusá: 21 Niech was doskonáłymi m uczyni w káždym uczynku dobrym / ku czynieniu woli swojey / spráwując w was to / co jest przyjemnego przed oblicżem jego / przez JEzusá Chrystusá: ktoremu *niech będźie* chwała ná wieki wiekow / Amen. 22 A proszę was bráćia / znośćie ćierpliwie słowo nápominánia tego ; boćim do was krotko pisał. 23 Wiedzćie o bráćie Tymoteuszu / że jest wypuszczony : z ktorym (jesliby mi rychło przyszedł) oglądam was. 24 Pozdrowćie wszystkie wodze wásze / y wszyst-

a Rzym. 12. 10. b 1 Moj. 18. 3. y 19. 1 Sedz. 19. 20. Rzym 12. 13. 1 Piotr 4. 9. c 1 Moj. 18. 2. y 19. 1. d 5 Moj. 31. 8. Jozue. 1. 5. 1 Kron 28. 20. e Psalm 56. 12. y 118. 6

f Efez. 4. 14. g 2 Moj. 29. 11. 3 Moj. 4. 11 y 6. 30. y 16. 27 4 Moj. 19. 5. 6 h Zydow 11. 10. i Psalm. 50. 23. Ozeas 14. 2. k Filipp. 2. 29. 1 Tes. 5. 11. l Filipp. 1. 19. m Filipp. 2. 13.

25 wßyſtkie świeci. Pozdrawiáją was brácia ze Włoch. ♣ Łáſká niech bedźie z wámi wßyſtkimi/ Amen.

Ten liſt do Zydow/ nápiſány ze Włoch przez Tymoteuſzá.

LIST POWSZECHNY SWIETEGO JAKUBA APOSTOLA.

W Tym Liśćie Swięty Jákub/ do wznieceniá świetey pobożnośći przy niektorych oziebłych Chrześćiáńſkich oſobách/ uſługuiąc. I. od rzeczy niektorych ßkodliwych brácia odwodźi: od niećierpliwośći w krzyżu/ w rozd. 1. od v. 2. áż do 13. od czynienia przyczyny ná grzech ſámego Bogá/ od v. 13. do 19. od gniewu/ od v. 19. do 26. od pozwierzchney obłudney pobożnośći/ od v. 26. do końcá rozd. od pochlebſtwá bogátym/ á od wzgárdy ubogich/ w rozd. 2. od v. 1. do 14. od Zbáwienia przypiſowánia ſámemu pozwierzchnemu wiáry wyznániu/ od v. 14. do końcá rozd. od bliźnich ßácowánia/ w rozd. 3. od v. 1. do 9. od złorzeczeńſtwá/ od v. 9. do 13. od nienawiśći y niezgody/ od v. 13. do końcá rozd. od lekkomyślnośći y w modlitwách oziebłośći/ w rozd. 4. od v. 1. do 11. od urągánia bliźniemu/ od v. 11. do 13. od złego czáſu zázywánia y o nim rozumienia á w nim śię kłopotánia/ od v. 13. do końcá rozd. od łákomſtwá w rozd. 5. od v. 1. do 4. od zapłáty zátrzymánia y od ſwowolnego żyćia/ od v. 4. do 9. od krzywd/ od ſpoł bráći śiebie urażánia/ od v. 9. do 12. od lekkomyślney przyśiegi/ od v. 12. do 13. II. Do cnot niektorych uſługuie/ krzyż ćierpliwie nośić/ w rozd. 1. od v. 1. do 5. Modlitwy z wiárą odpráwowáć/ od v. 5. do 13. znáć zepſowánie ludzkie y dobroć Bożą/ od v. 13. do 18. Słowá B. pilnie ſłucháć y przeſtrzegáć/ ięzyká hámowáć/ dobre uczynki czynić/ świátem śię nie kaláć/ od v. 19. do końcá. rozd. nęſćiwość wyrządzáć bogátym y ubogim/ w rozd. 2. od. v. 1. do 14. Zywotem pobożnym wiárę wyświádczáć/ od. v. 14. do końcá rozd. Znowu rádźi ięzyká hámowáć w rozd. 3. od v. 1. do 13. Pokoi obmyślawáć/ od v. 13. do końcá rozd. uniżáć śię przed Bogiem y ludźmi/ w rod. 4. od. v. 1. do 7. Dyabłu śię zprzećiwić/ od v. 7. do 8. Pokutowáć zá grzechy/ od v. 8. do 13. ufáć P. B. od v. 13. do końcá rozd. bydź długo ćierpliwym/ w rozd. 5. od v. 7. do 13. w czás ßczęśćia y nießczęśćia Imię Boże wielbić w v. 13. y 14. modlitwy zá chore w ćiele czynić/ á duchowno chorujących náprawiáć/ od. v. 14. do końcá.

ROZDZIAL I.

Zálecá świętą ćierpliwość. 5. modlitwy. 6. wiárę. 10 ſkromność. 13. Pokuſy ku złemu nie ſą od Bogá. 17. Gdyż on jeſt wßyſtkich dobrych rzeczy ſpráwcą y Pánem. 22. Jáko śię mamy z słowem B. obchodźić. 26. y czym nabożeńſtwo náſze oświádczáć.

1 JAkub ſługá Boży y Páná JEzuſá Chryſtuſá/ dwiemánaśćie pokoleniom ktore ſą w rozproßeniu/ zdrowia życzy.

2 Za nawiętßą a rádość miejćie bráćia moji/ gdy w rozmáite pokuſy wpadaćie. 3 ♣ Wiedząc iż doświádczenie wiáry wáßey ſpráwuje ćierpliwość. 4 ♣ A ćierpliwość niech ma doſkonáły uczynek/ żebyśćie byli doſkonáli y zupełni/ ktorymby ná niczem nie zchodźiło. 5 ♣ A jeśli komu z was zchodźi ná mądrośći/ niech prośi u Bogá ktory ją ßczerze wßyſtkim dawa/ á nie wymawia; y będźie mu dána. 6 ♣ Ale niech prośi z wiárą b nic niewątpiąc: Abowiem kto wątpi/ jeſt podobny wáłowi morſkiemu/ ktory od wiátru pędzony y miotány bywa. 7 ♣ Bo niechaj nie mniema ten człowiek/ 8 áby co miał wźiąć od Páná. ♣ Mąż umyſłu dwoiiſtego/ *jeſt* nieſtáteczny we wßyſtkich drogách ſwojich. 9 ♣ A niech śię chlubi brát niſkiego ſtanu 10 w wywyżßeniu ſwojim: ♣ A bogáty w poniżeniu ſwojim: bo jáko kwiát 11 trawy c przeminie. ♣ Abowiem *jáko* ſłonce kiedy weßło z gorącośćią/

a Rzym. 5. 3. 2 Kor. 7. 4.

b Mátt. 7. 7. y 21. 22 Márk. 11. 24. Luka. 11. 9. Janá. 14. 3. y 16. 23

c Pſalm 102. 12. y 103 13. Ezdi 40. 6 1 Piot. 1. 24

ususzyło trawę á kwiát jey opádł/ y zginęłá oná ślicznośc kształtu jego; ták y bogáty w drogách swojich uwiędnie.

12 ♣ Błogosłáwiony mąż ktory znośi d pokuszenie ; bo gdy będźie doświadczony/ weźmie e koronę żywotá/ ktorą obiecał PAn tym ktorzy go miłują.

13 ŻAden gdy bywa kuszony/ niech nie mowi: Od Bogá kuszony bywam. Bo Bog nie może kuszony być we złym/ á sam nikogo nie kuśi.

14 ♣ Ale káżdy bywa kuszony/ gdy od swojich włásnych pożadliwośći bywa pociągniony y przynęcony. ♣

15 Zátym pożadliwość poczawszy/ rodźi grzech: á grzech będąc wykonány/ rodźi śmierć.

16 ♣ Nie błądźćież brácia moji mili.

17 WSzelki datek dobry/ y wszeláki dar doskonáły z gory jest/ zstępujacy od Ojcá świátłośći/ u ktorego niemász odmiány/ áni záćmienia ná wstecz śię wrácájacego. ♣

18 Ktory przeto że chćiał/ porodźił nas słowem prawdy/ ku temu/ żebyśmy byli niejákimi pierwiastkámi stworzenia jego.

19 ♣ A ták brácia moji mili/ niech będźie káżdy człowiek prętki ku słuchániu/ *ále* nierychły ku g mowieniu *y* nierychły ku gniewowi.

20 ♣ Bo gniew męża/ nie spráwuje spráwiedliwośći Bożey.

21 ♣ A ták odrzućiwszy wszelákie plugástwo y zbytek złośći/ z ćichośćią przyjmićie słowo wszczepione/ ktore może zbáwić dusze wásze. *

22 A Badźćie czynićielmy h słowá/ á nie słucháczámi tylko/ oszukawájacymi sámych śiebie.

23 ♣ Abowiem jesli kto słucháczem słowá/ á nie czynićielem: ten podobny jest mężowi przypátrujacemu śię obliczu národzenia swe° we zwierćiedle.

24 ♣ Bo sámego śiebie obejrzał y odszedł/ á wnet zápomniał jákim był.

25 ♣ Ale ktoby wejrzał w on doskonáły Zakon wolnośći/ y zostawałby *w nim*, ten nie będąc słucháczem zápámietliwym/ ále czynićielem uczynku; ten błogosłáwiony m będźie w uczynku swojim.

26 ♣ Jesli kto miedzy wámi zda śię być nabożnym/ nie kiełznájąc jezyká swego/ ále zwodząc serce swe/ tego nabożeństwo

27 prożne jest. ♣ Nabożeństwo czyste y niepokaláne u Bogá y Ojcá to jest; Náwiedząć śieroty y wdowy w ućisku ich/ *y* záchowáć sámego śiebie niepokalánym od świátá. *

ROZDZIAŁ II.

Brákowánie w osobách z wiárą Chrystusową śię nie zgadza. 14. Ktora nie dosyć jest wyznáć słowy. 15. ále ją trzebá uczynkámi miłośiernymi oświadczáć. 21. Przykłádem Abráhámá Pátryárchy. 25. Ráchaby.

1 BRáćia moji/ nie miejćie z brákowániem a osob wiáry PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ktory chwalebny jest.

2 ♣ Abowiem gdyby wszedł do zgromádzenia wászego mąż májąc pierśćień złoty w száćie świetney/ á wszedłby tesz y ubogi w podłym odźieniu:

3 ♣ Y wejrzelibyśćie ná tego co ma świetną száte/ á rzeklibyśćie mu; Ty śiądź sam pocżćiwie: A ubogiemu byśćie rzekli; Ty tám stoj/ ábo śiądź tu pod podnożkiem mojim;

4 ♣ A záześćie juz nie uczynili rożnośći miedzy sobą/ y nie stáliśćie śię sędźiámi myśli złych?

5 ♣ Słuchajćie brácia moji mili; ázaż Bog nie obrał ubogich b ná tym świećie/ *áby byli* bogátymi w wierze/ y dźiedźicámi krolestwá/ ktore obiecał tym ktorzy go miłują?

6 ♣ Aleśćie wy znieważyli ubogiego. Azaż bogacze gwałtem was nie ućiskáją/ y do sądow was nie pociągáją?

7 ♣ Azaż oni nie bluźnią onego zacnego Imienia/ ktore jest wzywáne nád wámi.

8 ♣ A jesliże pełnićie Zakon krolewski według pismá; Będźiesz miłował b bliźniego twego jáko sámego śiebie/ dobrze czynićie.

9 ♣ Lecz jesli osobámy brákujećie/ grzech popełniaćie/ *y* bywaćie przekonáni c od Zakonu/ jáko przestępcy.

10 ♣ Abowiem ktobykolwiek záchował d wszystek Zakon/ á w jednymby upadł/ stał śię winien wszystkich *przykazań*.

11 ♣ Bo ktory rzekł; Nie będźiesz e cudzołożył/ *ten* też rzekł; Nie będźiesz zábijał. A jesliby's nie cudzołożył/ álebyś zábił/ stałeś śię przestępcą zakonu.

12 ♣ Ták mowćie/ y ták czyńćie/ jáko ći ktorzy według Zakonu wolnośći maćie

Margin notes: d Jobá. 5. 17. Przyp. 3. 11. Żydow 12. 5. Objáw. 3. 19. e 1 Kor. 9. 24. 2 Tym. 4. 7. 8. LE. ná N. IV. po Wielkiejnocy. f Kázn. 5. 1. Syrach 5. 13. g Przyp. 17. 27. Kázn. 7. 10. Mátt. 7. 21. Rzym. 2. 13. LE. ná N. V. po Wielkiejnocy. h Mátt. 7. 21. Rzym 2. 13. — a 3 Moj. 19. 15. 5 Moj. 10. 17. 2 Kron. 19. 7. Jobá. 34. 19. Przyp. 24. 23. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. b 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Márk. 12. 31. Rzym. 13. 9. Gálát. 5. 14. c 3 Moj. 19. 15. 5 Moj. 1. 17. y 16. 19. d Mátt. 5. 19. e 2 Moj. 20. 14.

13 bydź sądzeni. ♣ Abowiem sąd bez miłośierdźia f oddźie temu / co nie czynił miłośierdźia / ále miłośierdźie chlubi śię przećiwko sądowi.

14 Cóż pomoże bráćia moji / jeśliby kto rzekł iż ma wiárę / á uczynkow by nie miał / izali go oná wiárá może zbáwić? ♣ 15 A gdyby brát ábo śiostrá byli g nie odźiani / y zchodźiłoby im ná powszedniey żywnośći: 16 Y rzekłby im kto z was; ♣ Idźćie w pokoju / Ogrzyjćie śię / y nájedźćie śię: á nie dálibyśćie im potrzeb ćiáłu *należących*: coż to pomoże? 17 ♣ Tákże y wiárá / nie mali uczynkow / martwa jest sámá w sobie. 18 ♣ Ale rzecze kto; Ty masz wiárę / á ja wam uczynki; ukaż mi wiárę twoję bez uczynkow twojich? á ja tobie ukażę wiárę moję z uczynkow mojich. 19 ♣ Ty wierzysz iż jeden jest Bog; dobrze czynisz / y dyablić *temu* h wierzą / wszákże drzą. 20 ♣ Ale chceszli wiedźieć o człowiecze márny / iż wiárá bez uczynkow martwa jest? 21 ♣ Abráhám Oćiec nász / izali nie z uczynkow uspráwiedliwiony jest / gdy ofiárował i Izáaká syná swego ná ołtarzu? 22 ♣ Widźisz iż wiárá spolnie robiłá z uczynkámi jego / á z uczynkow wiárá doskonáłá śię stáłá. 23 ♣ A ták wypełniło śię pismo / ktore k mowi: Y uwierzył Abráhám Bogu / y przyczytano mu to ku spráwiedliwośći / y przyjaćielem l Bożym názwány jest. 24 ♣ A widźićież iż z uczynkow uspráwiedliwiony bywa człowiek / á nie z wiáry tylko. 25 ♣ Tákże też y m Ráchab wszetecznicá / izali nie z uczynkow jest uspráwiedliwiona / gdy przyjęłá one posły / y inszą drogą wypuśćiłá? ♣ 26 Abowiem jáko ćiáło bez duszę jest martwe / ták y wiárá bez uczynkow martwa jest.

f Mátt. 6. 15. y 18. 34 Luka. 16. 24.
g Luka. 3. 11. 1 Janá 3. 17.
h Mátt. 8. 29.
i 1 Moj. 22. 9.
k 1 Moj. 15. 6. Rzym 4. 3. Gálát 3. 6.
l 2 Kron 20. 7. Ezái. 41. 8.
m Jozue. 2. 1. Zydow 11. 31.

ROZDZIAL III.

Język człowieká Chrześćiáńskiego z wyśkámi wiáry y miłośći S. ma być hámowány. 9. Pożytki y niepożytki języká. 15. Mądrośći ludzkiey rozność. 17. od niebieskiey.

1 Niechaj was nie wiele będźie a náuczyćielámi / bráćia moji / wiedząc że ćięższy sąd odniesiemy. 2 ♣ Abowiem w wielu upadamy wszyscy: Jeśli kto b nie upada w słowie / ten jest doskonáłym mężem / ktory też może ná wodzy trzymáć y wszystko ćiáło. 3 ♣ Oto koniom wędźidłá w gęby wpráwujemy / áby nam powolne były / y wszystkim ćiáłem ich kierujemy. 4 ♣ Oto y okręty choć ták wielkie są / y tęgimi wiátrámi pędzone bywáją: wszák y námniejszym styrem bywáją kierowáne / gdźiekolwiek jest wola sternikowá. 5 ♣ Ták y język / máły jest członek / wszákże bárzo śię wynośi. Oto máluczki 6 ogień / jáko wielki lás zápala! ♣ Y język *jest* ogień y świát niespráwiedliwośći. Tákći jest postánowiony język miedzy członkámi nászymi / ktory szpeći wszystko ćiáło / y zapala koło urodzenia *nászego*, y bywa zapalony od ogniá piekielnego. 7 ♣ Abowiem wszelkie przyrodzenie / y dźikich zwierząt / y ptakow / y gádźin / y morskich *potwor* bywa okrocone / y jest okrocone od ludźi. ♣ 8 Ale języká żaden z ludźi okroćić nie może: Ktory jest nie okrocone złe / y pełne jádu śmiertelnego. ♣ 9 Przezeń błogosłáwimy Bogá / y Ojcá: y przezeń przeklinamy ludźie / ktorzy ná podobieństwo Boże stworzeni są. ♣ 10 Z jednychże ust wychodźi błogosłáwieństwo y przeklectwo. Nie ták to ma być / bráćia moji. 11 ♣ Izali zdroi z jednego źrzodłá wypuszcza y słodką y gorzką *wodę*? 12 ♣ Izali e może / bráćia moji / figowe drzewo przynośić oliwki / ábo winna máćicá figi? Ták żaden zdroj słoney y słodkiey wody *oraz* nie wydawa.

13 Jeśli kto *jest* mądry y umiejętny miedzy wámi? Niech pokaże dobrym obcowániem uczynki swoje w mądrey ćichośći. 14 ♣ Ale jeśli maćie gorzką d záwiść y zájątrzenie w sercu wászym / nie chlubćież śię / áni kłamajćie przećiwko prawdźie. ♣ 15 Nie jestći tá mądrość z gory zstępująca: ále źiemska / b ydlęca; dyabelska. 16 ♣ Bo gdźie jest záwiść y zájątrzenie / tám *y* rosterki y wszeláka zła spráwá. 17 ♣ Ale mądrość ktora *jest* z gory / naprzodći jest czysta / potym spokojna / mierna / powolna / pełna

a Mátt. 23. 8.
b Syrách 14. 1. y 19. 16 y 25. 11
c Mátt. 17. 16 Luka. 6. 44
d 1 Kor. 3. 3.

miłośierdźia/ y owocow dobrych/ 18 niepoſądzájąca/ y nieobłudna. ✤ A- le owoc spráwiedliwośći w pokoju bywa śiany tym ktorzy pokoj czynią.

ROZDZIAŁ IV.

Niepożytki z uczynkow ćielesnych idące wylicza. 6. Pokorę zálecájąc. 9. od pychy. 10. ßácowánia inßych. 14. y krewkośći swych zápomnienia, odwodźi.

1 Skądże ſą walki y zwády mie- dzy wámi? Izali nie z tąd? *to jeſt,* z lubośći wáßych/ ktore walczą 2 a w członkách wáßych. ✤ Pożądaćie/ á nie maćie; zájrzyćie y záwidźi- ćie/ á nie możećie dostáć: wádźićie śię y walczyćie/ wßákże nie otrzy- mawaćie/ przeto iż nie prośićie. ✤ 3 Prośićie/ á nie b bierzećie; przeto iż źle prośićie: ábyśćie to ná ro- 4 skoßy swoje obracáli. ✤ Cudzoło- żnicy y cudzołożnice/ nie wie- ćieszli iż przyjaźń c świátá/ jeſt nie- przyjáźnią Bożą? Przetoż/ ktoby- kolwiek chćiał być przyjaćielem te- go świátá/ stawa śię nieprzyjaćie- 5 lem Bożym. ✤ Abo mniemaćie/ iż prożno piſmo d mowi: *Izali ku za-* zdrośći pożąda duch ktory w nas 6 mieśzka? ✤ Owßem hojnieyßą da- wa łáſkę: bo mowi; Bog śię e py- ßnym sprzećiwia/ ále pokornym 7 łáſkę dawa. ✤ Poddajćież śię tedy f Bogu/ á dajćie odpor g dyabłu/ á 8 ućiecze od was. ✤ Przybliżćie śię ku Bogu/ á przybliży śię ku wam. O- czyśćie h ręce grzeßnicy/ y oczy- śććie sercá/ ktorzyśćie umysłu dwo- 9 jistego. ✤ Bądźćie utrapieni/ y ſá- mujćie/ y płáczćie: śmiech wáß niech śię obroći w żáłość/ á rádość w smę- 10 tek. ✤ Uniżajćie śię przed obliczem PAńſkim/ á wywyßy was. ✤ Nie obmawiajćie jedni drugich/ brá- 11 cia: ✤ Kto obmawia brátá/ y po- tępia brátá swego/ obmawia zakon/ y potępia zakon: á jeſli potępiß za- kon/ niejesteś czynićielem zákonu/ 12 ále sędźią. ✤ Jeden jeſt Zakonoda- wcá/ ktory może zbáwić y zátráćić. Ale ty ktoś i jeſt co potępiaß dru- giego?

13 Nuż teraz wy k co mowićie: Dźiś/ ábo jutro pojdźiemy do tego miástá/ y zmießkamy tám przez jeden rok/ á będźiemy kupczyć/ y 14 zyſk sobie przywiedźiemy: ✤ (Kto- rzy nie wiećie co l jutro *będźie:* Bo co jeſt żywot wáß? Párá záiiſte jeſt/ ktora śię ná máły *czás* pokázuje/ á 15 potym niſzczeje.) ✤ Miásto tego co- byśćie mieli mowić; Będźieli PAn m chćiał/ á będźiemyli żywi/ uczy- 16 nimy to ábo owo. ✤ Ale teraz chlu- bićie śię w pysze swojey. Wßelka 17 chlubá tákowa/ zła jeſt. ✤ Przetoż/ kto umie dobrze czynić/ á nieczyni/ grzech n ma.

ROZDZIAŁ V.

Bogáczom sądu Bożego srogość o- powiáda, gromiąc ich hárdość. 7. áby ubodzy słyßąc o nießczęśliwym bo- gaczow dokonániu, skromnie zno- śili ućiſki. 12. Odwodźi od lekkomy- ślnych przyśiąg. 13. W utrapieniu y w chorobie coby czynić.

1 Nuż teraz bogacze/ płáczćie ná- rzekájąc nád nędzámi wáßymi 2 ktore przydą. ✤ Bogáctwo wáße zgniło: á ßáty wáße mole zgryzły. ✤ 3 Złoto wáße y śrebro wáße pordze- wiáło: á rdzá ich będźie ná świá- dectwo przećiwko wam/ y pożrze ćiáłá wáße jáko ogień. Zgromá- dźiliśćie skarb ná oſtátnie dni. ✤ 4 Oto zapłátá a robotnikow ktorzy żęli kráiiny wáße od was zátrzy- mána wołá/ á wołánia żeńcow we- 5 ßły do ußu PAná Zastępow. ✤ Ży- liśćie w roſkoßách b ná źiemi/ y bu- jáliśćie: wytuczyliśćie sercá wá- ße/ jáko ná dźień zábijánia *ofiár.* ✤ 6 Potępiliśćie/ zámordowáliśćie spra- wiedliwego; á nie sprzećiwia śię wam.

7 Przetoż brácia bądźćie ćierpli- wymi/ áż do przyśćia PAńſkie- go. Oto oracz oczekawa drogiego/ pożytku źiemie/ ćierpliwie go ocze- kawájąc/ áżby otrzymał deßcz rán- 8 ny y wieczorny. ✤ Bądźćież y wy c ćierpliwymi/ á utwirdzajćie sercá wáße: ábowiem śię przybliża przy- 9 śćie PAńſkie. ✤ Nie wzdychajćie je- dni przećiwko drugim/ brácia: ábyśćie nie byli osądzeni: Oto Sędźia już przede drzwiámi stoji. ✤ 10 Weźmijćie ná przykład brácia moji/

Marginal notes (left): c Hebr. 12.11. — a Rzym. 7. 23. — b Mátt. 20.22. — c 1 Jand 2. 15. — d 4 Moj. 12.29. — e Jobá. 22.29. Przyp 3. 34 y 29.23 Mátt. 23.12. Luka. 14.11. y 18.14 1 Piotr 5. 5. — f 1 Piotr 1. 6. — g Efez. 4. 27. — h Ezái. 1. 15. — i Rzym 14. 4. — k Lukaß 12.17.

Marginal notes (right): l Przyp 27. 1. — m Dźie. 18. 21. 1 Kor. 16. 7. 2 Kor. 4. 19. — n Luk. 12.47. — a 3 Moj. 19.13. 5 Moj. 24.15. — b Luk. 16.19. — c Luk. 21.19.

utrapienia y cierpliwośći / d Proroki : ktorzy mowili w Imieniu Páńskim. 11 Oto zá błogosłáwione mamy te ktorzy ćierpieli. O ćierpliwośći e Jobowey słycháliśćie / y koniec Páński widźieliśćie / iż wielce miłośierny jest PAn y litośćiwy.

12 A Przed wszystkimi *rzeczámi* bráćia moji / nie f przysięgajćie áni przez niebo / áni przez źiemię / áni żadną inszą przysięgą. Ale niech będźie g *mowá* wászá ; Ták / ták ; y Nie / nie : ábyśćie w sąd nie wpádli.

13 Jest kto utrapiony miedzy wámi ? Niechże śię modli. Jest kto dobrey myśli ? niechayże śpiewa. 14 Choruje kto miedzy wámi : Niechże záwoła Stárszych Zborowych / á niech śię modlą zá nim / pomázując h go olejkiem w Imieniu PAńskim:

15 A modlitwá wiáry uzdrowi chorego / y podnieśie go PAn : á jeśliby śię grzechu dopuśćił / będźie mu odpuszczono. 16 Wyznawajćie jedni przed drugimi upadki i á modlćie śię jedni zá drugimi / ábyśćie byli uzdrowieni ; Wiele może uprzyjma modlitwá spráwiedliwego. 17 Eliasz był k człowiek tymże biedam poddány jáko y my / á modlitwą modlił śię żeby deszcz nie pádał : y nie pádał deszcz ná źiemię trzy látá y sześć miesięcy. 18 Y záś śię modlił á wydáło niebo deszcz / y źiemiá zrodźiłá owoce swoje.

19 Bráćia / jeśliby śię kto z was obłądźił od prawdy / á náwroćiłby go k kto : 20 Niechże wie / że ktoby odwroćił grzesznika od błędney drogi jego / záchowa duszę od śmierći / y zákryje mnostwo l grzechow.

d Mátt. 5. 12. e Joba. 1. 21. f Mátt. 5. 34. g Mátt. 5. 37. h Márk. 6. 13. y 16. 38. i 1 Krol. 17. 1. y 18. 45 Luka. 4. 25. k Mátt. 18. 15. Gálát 6. 1. l Przyp 10. 12. 1 Piotr 4. 8.

LIST PIERWSZY POWSZECHNY SWIETEGO PIOTRA APOSTOLA.

TEn List S. Piotrá do utwirdzenia w wierze bráći tych / ktorzy przyjęli náukę zbáwienną / (w rozd. 5. v. 12.) nápisány / zámyka w sobie. I. Zbáwienne dobrodźiejstwá B. ktore on wybránym swojim tu już dał / wiárą / miłość y nádźieja one dárowawszy / y ktore im w onym przyszłym żywoćie z łáski swojey da / w rozd. 1. od v. 3. do 13. II. Nápominánie wszystkim używájącym dobrodźiejstw B. do dwojákich powinnośći ; Do pospolitych wszystkim wiernym / przećiwko PAnu Bogu / sumnieniu swemu / y bliźniemu / w rozd. 1. od v. 13. áż do. 13. w rozd. 2. Pewnym osobam należące / miánowićie poddánym przećiwko Zwierzchnośćiam / Czeládźi przećiwko pánstwu ich / Małżonkom przećiwko sobie / w rozd. 2. od. v. 13. áż do 8. w rozd. 3. A potym śię wraca do powinnośći pospolitych opisowánia. Tu záś znowu podawa osobne powinnośći sługom B. przećiwko Kośćiołowi B. młodźi przećiwko Stárszym / w rozd. 5. v. 8. Jeszcze znowu do podawánia powinnośći wszystkim należących obraca śię / á potym dźiękowániem y modlitwą zámyka.

ROZDZIAL I.

Wystawia łáskę Bożą w Chrystuśie nam pokazáną. 7. Ktorą przyjmujemy wiárą, á pośiadamy nádźieją. 10. O ktorey Prorocy przepowiádáli. 15. Upomina áby wierni świát. 23. y pierwszy żywot swoj opuśćiwszy, Bogu śię przypodobáli.

1 PIotr Apostoł JEzusá Chrystusá / przychodniom rozproszonym w Ponćie / w Gálácyey / w Kápádocyey / w Azyey / y w Bityniey : 2 Wybránym według przejrzenia Bogá Ojcá / przez poświecenie Duchá / ku posłuszeństwu y pokropieniu krwie JEzusá Chrystusá. Łáská wam a y pokoj niech śię rozmnoży.

3 BŁogosłáwiony *niech będźie* b Bog y Oćiec PANA nászego JEzusá Chrystusá / ktory według wielkiego miłośierdźia swego odrodźił nas ku nádźieiey żywey przez zmartwychwstánie JEzusá

a Gálát 1. 3. 2 Piotr 1. 2. LE. *ná dźień S. Simoná y Judy.* b 2 Kor 1. 3.

4 CHrystusá od umárłych: Ku dziedźictwu nieskáżitelnemu y niepokálánemu/ y niezwiedłemu/ w niebieśiech dla was záchowánemu: 5 ✠ Ktorzy mocą Bożą strzeżeni bywaćie przez wiárę ku zbáwieniu/ ktore zgotowáne jest/ áby było objáwione czásu ostátecznego. 6 ✠ W tzym weselićie śię/ teraz c máluczko (jesliże potrzebá) zásmuceni w rozmáitych pokuśách. 7 ✠ Aby doświadczenie wiáry wászey dáleko droższe niż złoto ktore ginie/ ktorego jednák przez d ogień doświadczáją/ ználezione było/ wam ku chwale/ y ku czći/ y ku sławie/ w objáwienie Jezusá Chrystusá. 8 ✠ Ktorego e nie widźiawszy miłujećie: ktorego teraz niewidząc/ wszákże weń wierząc/ weselićie śię rádośćią niewymowną y chwalebną; 9 ✠ Odnosząc koniec wiáry wászey/ zbáwienie dusz.

10 O Ktorym zbáwieniu wywiádowáli śię/ y badáli śię Prorocy; ktorzy o tey łásce/ ktora ná was przyść miáłá/ prorokowáli. 11 ✠ Badájąc śię/ ná ktory/ ábo ná jáki czás objawiał Duch CHrystusow ktory w nich był: świadcząc pierwey o utrapieniách/ ktore miáły przyść ná CHrystusá/ y o wielkiey zátym chwale. 12 ✠ Ktorym objáwiono jest/ iż nie f sámym sobie/ ále nam tym usługowáli/ co wam teraz zwiástowano przez te ktorzy wam kazáli Ewángelią przez Duchá Swiętego z niebá zesłánego/ ná ktore rzeczy prágną pátrzyć Anjołowie.

13 PRzetoż przepásawszy biodrá g myśli wászey/ y trzeźwimi będąc/ doskonáłą miejćie nádźieję ku tey łásce/ ktora wam dána będźie w objáwienie JEzusá CHrystusá. 14 ✠ Jáko synowie posłuszni/ ktorzy śię nie przypodobywaćie przeszłym w nieumiejętnośći wászey pożądliwośćiom. 15 ✠ Ale jáko ten ktory was powołał święty jest; y wy bądźćie h świętymi we wszelkim obcowániu: 16 ✠ Dlátego że nápisano: Swiętymi i bądźćie/ iżem Ja jest Swięty. 17 ✠ A ponieważ Ojcem názywaćie tego/ ktory bez k bráku osob káżdego sądźi według uczynku/ pátrzáćie ábyśćie w bojáźni czás pielgrzymowánia wászego trawili: 18 ✠ Wiedząc iż nie l skáżitelnymi rzeczámi, śrebrem ábo złotem wykupieni jesteśćie/ od márnego obcowánia wászego od ojcow podánego: 19 ✠ Ale drogą krwią/ jáko m Báránká niewinnego y niepokalánego/ CHrystusá: 20 ✠ Przejrzánego przed záłożeniem n świátá/ á objáwionego czásow ostátecznych dla was: 21 ✠ Ktorzy przezeń wierzyćie w Bogá/ ktory go wzbudźił od umárłych/ y dał mu chwałę/ áby wiárá y nádźieja wászá byłá w Bogu. 22 ✠ Ponieważeśćie dusze wásze oczyśćili posłuszeństwem prawdy przez Duchá Swiętego, ku nieobłudney o bráterskiey miłośći/ z czystego sercá jedni drugie miłujćie uprzejmie: 23 ✠ Odrodzeni będąc p nie z nasienia skáżitelnego/ ále z nieskáżitelnego przez słowo Boże żywe y trwájące ná wieki. 24 ✠ Ponieważ wszelkie ćiáło jest jáko q trawá/ y wszelka chwałá człowiecza jáko kwiát trawy: uwiędłá trawá/ y kwiát jey opadł. 25 ✠ Ale słowo Boże trwa ná wieki. A toć jest słowo/ ktore wam jest zwiástowáne.

ROZDZIAL II.

Upomina, áby żywot prowádźili jáki ná odrodzone należy. 6. y áby ich wiárá w CHrystusá nie słábiáłá. 11. Ná ostátek do posłuszeństwá przećiwko przełożonym. 21. y do znoszenia ućiskow przykłádem CHrystusowym, prowádźi.

1 PRzetoż złożywszy a wszeláką złość/ y wszeláką zdrádę/ y obłudę/ y zazdrość/ y wszelákie obmowiská: 2 ✠ Jáko dopiero národzone niemowiątká/ szczerego mleká słowá Bożego pożądajćie/ ábyśćie przez nie urośli. 3 ✠ Jesliśćie tylko skosztowáli b że dobrotliwy jest PAN. 4 ✠ Do ktorego przystępując/ do kámienia żywego; ácz od ludźi odrzuconego/ ále od Bogá wybránego/ y kosztownego: 5 ✠ Y wy jáko żywe kámienie budujćie śię/ w dom duchowny/ w kápłáństwo c święte/ ku ofiárowániu Duchownych d ofiar/ przyjemnych Bogu przez JEzusá CHry-

c 2 Kor. 4. 17. 1 Piotr 5. 10. d Przyp 17. 3. e Jand. 20, 29. f Janá. 4. 38. h Luka. 12. 35. h Luka. 1. 75. 2 Kor. 7. 1. i 3 Moj 11. 44. y 19. 1. y 20. 7. k 5 Moj. 10. 17. 2 Kron 19. 7. Jobá. 34. 19 Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálat. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25.

l Mark 10. 45. 1 Kor. 6. 20. 7. 23. m Zydow 9. 14. 1 Jan 1. 7. Obj. 1. 5. n Rzym 16. 25. Efez. 3. 9. Kolos. 1. 26. o Rzym 12. 10. 1 Tes. 4. 9. p Jan 1. 13. q Psalm 102. 12. y 103. 15. Ezai. 40. 6. Jakob. 1. 10.

a Rzym 6. 4. Efez. 4. 22. Kolos. 3. 8. Zydow 12. 1. b Psalm 34. 9. c Obj. 1. 6. d Rzym 12. 1.

6 Chrystusá. ♣ A przetoż mowi e Pismo: Oto kłádę ná Syonie kámień narożny węgielny / wybrány / kosztowny; á kto k wen uwierzy / nie będzie záwstydzony. 7 ♣ Wam tedy wierzącym *jest* uczćiwośćią: ále nieposłusznym / kámień ktory odrzućili g budujący / ten śię stał głową węgielną / y kámień obráżeniem / 8 y opoká zgorszenia: ♣ Tym ktorzy śię obrażáją o słowo / nieposłuszni 9 będąc / ná co też wystáwieni są. ♣ Ale wy *jesteśćie* rodzájem wybránym / krolewskim h kápłáństwem / narodem świętym / ludem nábytym / ábyśćie opowiádáli cnoty tego / ktory was powołał z ćiemnośći / ku 10 dziwney swojey świátłośći. ♣ Ktorzyśćie niekiedy *byli* nie i ludem / áleśćie teraz ludem Bożym: ktorzyśćie *niekiedy* nie dostąpili byli miłośierdźia / áleśćie teráz miłośierdźia dostąpili.

11 Namilszy / proszę *was* ábyśćie śię jáko przychodniowie y gośćie wstrzymawáli od k ćielesnych pożądliwośći / ktore walczą przećiwko 12 duszey. ♣ Obcowánie l wásze májąc poczćiwe miedzy Pogány: áby miásto tego w czym was pomawiáją jáko złoczyńce / dobrym śię uczynkom *wászym* przypátrując / chwalili Bogá m w dźień náwiedzenia. ♣ 13 Bądźćież tedy poddáni wszelkiemu ludzkiemu Urzędowi dla PANA / bądź Krolowi / jáko nawyższemu: ♣ 14 Bądź Przełożonym / jáko od niego posłánym / ku pomśćie źle czyniących; á ku chwale dobrze czyniących. 15 ♣ Abowiem ták jest wola Boża / ábyśćie dobrze czyniąc ustá zátkáli nieumiejętnośći głupich ludźi. ♣ 16 Jáko n wolni / á nie jáko n ći ktorzy wolność zasłoną złośći máją; ále 17 jáko sludzy Boży. ♣ Wszystkie czćićie. Bráterstwo o milujćie. Bogá śię bojćie. Krolá w uczćiwośći miejćie.*

18 Sludzy / bądźćie p poddáni pánom we wszelákiey bojáźni; nie tylko dobrym y bácznym / ále y 19 dziwnym. ♣ Boć to *jest* łáská / jeśli kto dla sumnienia Bożego ponośi 20 frásunki ćierpiąc bezwinnie. ♣ Bo coż jest zá chwałá / jeśli grzesząc y policzkowáni będąc ćierpićie? Ale jeśli dobrze q czyniąc y ćierpiąc znośićie / to jest łáská u Bogá. 21 ♣ Abowiem ná to też powołáni jesteśćie: Poniewaz y Chrystus ćierpiał zá nas / zostáwiwszy nam przykład / ábyśćie náśládowáli stop jego. ♣ 22 Ktory grzechu r nie uczynił / áni ználeziona jest zdrádá w uśćiech je- 23 go. ♣ Ktoremu gdy złorzeczono / nie odzłorzeczył: gdy ćierpiał / nie groźił: ále poruczył *krzywdę* temu 24 ktory spráwiedliwie sądźi. ♣ Ktory grzechy násze s ná ćiele swojim zániosł ná drzewo; ábyśmy obumárszy grzechom / spráwiedliwośći żyli: Ktorego śiniáłośćią uzdrowieni je- 25 steśćie. ♣ Abowiemeśćie byli jáko owce błądzące: ále teraz jesteśćie náwroceni do Pásterzá y Biskupá dusz wászych.*

ROZDZIAŁ III.

Chrześćiáńskie małżonki mężow swych choć y niewiernych lekce sobie ważyć niemáją. 5. przykłádem pobożnych małżonek. 8. Káżdemu wiernemu należące nápominánie dawa. 14. Wierni prześládowánie skromnie znośić. 16. Y poczet wiáry swojey wydawáć máją.

1 Tákże y żony a *bądźćie* poddáne mężom swojim: áby y ći ktorzy nie wierzą słowu / przez *pobożne* obcowánie żon / bez słowá b byli pozy- 2 skáni? ♣ Obaczywszy czyste w bojá- 3 źni *Bożey* obcowánie wásze. ♣ Ktorych ochędostwo niechc będźie / nie ono zwierzchne / w splećieniu włosow / y obłożeniu śię złotem / ábo w ubie- 4 ràniu śię w száty: ♣ Ale on skryty serdeczny człowiek / záleżący w nieskáżeniu ćichego y spokojnego duchá / ktory jest przed obliczem Bożym 5 kosztowny. ♣ Abowiem ták niekiedy y one święte małżonki / ktore nádźieję miáły w Bogu / zdobiły śię; będąc poddáne mężom swojim. 6 ♣ Jáko Sárá byłá posłuszna Abráhámowi / názywájąc d go pánem: ktorey wy stályśćie śię corkámi / gdy dobrze czynićie / nie bojąc śię 7 żadnego postráchu. ♣ Tákże y wy mężowie mieszkájćie z nimi e umiejetnie; á jáko mdleyszemu naczyniu nie-

Margin notes (left): e Izái. 8.16. Rzym. 9.33. f Psalm 118.22. Przyp. 26.20. Izái. 10.18. Jerem. 7.5.6. g Psalm 18. 2. Mátt. 21.42. Dźiej. 4.11. Izái. 8.14. E.ná I.III. o Wielkiejnocy. h Moj. 19.6. Izái. 61.6. Ozea 2.23. Rzym. 9.25. k Rzym. 13.4. Filip. 2.15. 1Mát. 5.16. Piotr 2.16. Gál. 5.13. E.ná I.II. o Wielkiejnocy. Rzy. 2.10.

Margin notes (right): p Efez. 6.5. Kolos. 3.22. Tytus. 2.9. q Mátt. 5.10. Luka. 6.22. r Izái. 53.9. 2 Kor. 5.21. 1 Jana 3.5. s Izái. 53.5. a Efez. 5.22. Kolos. 3.18. b 1 Kor. 7.16. c 1 Tym. 2.9. Tytus. 2.3. d 1 Moj. 18.12. e 1 Kor. 7.3.

niewieściemu oddawajcie uczćiwość / jáko też społ-dźiedźicżkam łáski ż żywotá : áby śię modlitwy wásze nie przerywáły.

8 A Ná koniec / wszyscy bądźćie g jednomyślni / społćierpiący do- ległośći / bráterstwo miłujący / miłośierni y dobrotliwi. 9 ✠ Nie oddawájąc złego h zá złe / áni łájánia zá łájánie : lecż przećiwnym obycżájem dobrorzecżąc ; gdyż wiećie iż ná to powołáni jesteśćie / ábyśćie błogosłáwieństwo odźiedźicżyli. 10 ✠ Abowiem kto chce żywot i miłowáć / y oglądáć dni dobre / niech pohámuje język swego od złego / á ustá jego niech nie mowią zdrády. 11 ✠ Niech śię odwroći k od złego / á czyni dobre : niech szuka pokoju y śćiga go. 12 ✠ Abowiem ocży PAńskie otworzone są ná spráwiedliwe / á uszy jego ku prozbie ich : Lecż oblicże PAńskie przećiwko tym ktorzy czynią złe rzecży. ✠ 13 Y ktoż jest coby wam złe ucżynił / jeśliby śćie dobrego náśládowcámi byli? 14 ✠ Ale chociabyśćie też i ćierpieli dla spráwiedliwośći / błogosłáwieni jesteśćie : á stráchu ich m nie lękajćie śię / áni trwożćie śobą ; ále PANA Bogá poświęcájćie w sercách wászych.*

15 A Bądźćie záwsze gotowi ku dániu odpowiedźi káżdemu domagájącemu śię od was ráchunku o tey nádźiei ktora w was jest / z ćichośćią y z bojáźnią / májąc n sumnienie dobre. 16 ✠ Aby w tym w czym was pomawiáją jáko złocżyńce / záwstydźili śię ći ktorzy nágánę dawáją wászemu dobremu obcowániu w CHrystuśie. 17 ✠ Lepiey bowiem jest ábyśćie dobrze czyniąc / jeśli śię ták podoba woli Bożey / ćierpieli / niżeli źle czyniąc. 18 ✠ Bo y Chrystus raz zá grzechy o ćierpiał / spráwiedliwy zá niespráwiedliwe : áby nas przywiodł do Bogá / umártwiony będąc ćiáłem / ále ożywiony duchem. 19 ✠ Przez ktorego y tym duchom ktorzy są w więźieniu / przyszedszy kázał. 20 ✠ Ktorzy niekiedy nieposłuszni byli / gdy p raz oczekawáłá Boża ćierpliwość zá dni Noego / kiedy Korab gotowano ; w ktorym máło (to jest ośm) dusz záchowáne są w

21 wodźie. ✠ Czego teraz Chrzest wzorem będąc / záchowywa nas (nie złożenie ćielesnego plugástwá / ále dopytánie śię sumnienia dobrego u Bogá) przez zmartwychwstánie 22 JEzusá CHrystusá : ✠ Ktory jest ná práwicy Bożey / szedszy do niebá / podbiwszy sobie Anioły / y zwierzchnośći / y mocy.

ROZDZIAŁ IV.

Przykład ućierpienia CHrystusá PAná nam wystáwiwszy, napomina nas ábyśmy śię grzechow strzegli. 7. Záleca modlitwę. 8. miłość. 9. gośćinność. 10. wierność w urzędźie. 11. służbę. 12. y ćierpliwość dla Imienia P. 17. karánie Boże śię od domu jego zácżyna.

1 P Oniewaiż tedy CHrystus ućierpiał zá nas w ćiele / y wy tąż myślą bądźćie uzbrojeni : iż ten co ćierpiał w ćiele / poprzestał grze- 2 chu. ✠ Aby już więcey nie ćielesnym pożądliwośćiam / ále woli Bożey żył ostátek czásu w ćiele. ✠ 3 Abowiem dosyć nam / iżeśmy a przeszłego czásu żywotá / popełniáli lubośći Pogánow / chodząc w rospustách / w pożądliwośćiách / w opilstwách / w biesiádách / w pijáństwách y sprosnych báłwochwálstwách. ✠ 4 Przetoż / że śię wy z nimi nie zchadzaćie ná táką zbytecżną rospustę / zda śię im rzecżą obcą / y bluźnią 5 to. ✠ Ci dádzą licżbę temu i ktory gotowy jest sądźić żywe y umárłe. ✠ 6 Dla tego bowiem y umárłym kazano Ewángelią : áby sądzeni byli według ludźi z strony ćiáłá / ále żyli 7 według Bogá Duchem. ✠ A wszystkiemu śię koniec przybliża. ✠ Przetoż trzeźwimi bądźćie / y czułymi ku modlitwam.

8 A Náde wszystko miejćie uprzejmą miłość jedni ku drugim : ábowiem miłość b zákrywa mnostwo 9 grzechow. ✠ Gośćinnymi c bądźćie jedni ku drugim bez d szemrá- 10 nia. ✠ Káżdy jáko wźiął e dar / ták nim jeden drugiemu usługujćie ; jáko dobrzy szafarze rozlicżney łá- 11 ski Bożey. ✠ Jeśli kto mowi / niech mowi f jáko wyroki Boże : jeśli kto posługuje / niech to czyni jáko z śiły / ktorey Bog dodawa ; áby we wszy-

stkim

Margines: f Sálát. 3. 28. LE. nd N. V. do S. Trojcy. g Rzym. 15. 5. Filipp. 3. 16. h Przyp. 20. 22. Máot. 5. 39. Rzym 12. 17. 1 Tess. 5. 15. i Psalm 34. 13. k Izái. 1. 16. Mátt. 5. 10. 1 Piotr 2. 20. m Izai. 8. 12. Mátt. 10. 26. n 1 Piotr 2. 12. o Rzym. 5. 6. Zydow 9. 15. p 1 Mojż. 6. 3. y 7. 7. Mátt. 24. 38. Luká. 17. 26. a Efez. 4. 17. b Przyp. 10. 12. Ják. 5. 20. LE. N. po S. Wnie. c Rzym. 12. 13. d Filip. 2. 14. e Rzym. 12. 6. f Jer. 23. 28.

szkim chwalony był Bog przez JEzusá CHrystusá / ktoremu należy chwała y pánowánie ná wieki wiekow / Amen.*

12 NAmilejszy / niech wam nie będźie rzeczą dźiwną ten ogień ktory ná was przychodźi ku doświadczeniu wászemu / jákoby co obcego ná was przychodźiło. ✤ 13 Ale ráduyćie śię z tego / żeśćie uczestnikámi g ućierpienia CHrystusowego : ábyśćie śię y w objáwienie chwały jego z rádośćią weselili. ✤ 14 Jeśli was łżą dla Imienia h CHrystusowego / błogosłáwieni jesteśćie : gdyż on Duch chwały á Duch Boży odpoczywa ná was ktory względem nich bywa bluźniony / ále względem was bywa uwielbiony. ✤ 15 A żaden z was i niech nie ćierpi jáko męzobojcá ábo złodźiey ábo złoczyńcá / ábo jáko w cudzy urząd śię wtrącájący. ✤ 16 Lecz jeśli ćierpi jáko Chrześćiánin / niech śię nie wstydźi ; owszem niech chwali Bogá w tey mierze. ✤ 17 Abowiem czás jest áby śię sąd począł k od domu Bożego. A ponieważ naprzod zaczyna śię l od nas / jákiż będźie koniec tych co są nieposłuszni Ewángeliey Bożey. ✤ 18 A ponieważ spráwiedliwy m ledwie zbáwiony będźie : niezbożny y grzeszny gdźież śię okaże ? ✤ 19 Przetoż y ći ktorzy ćierpią według woli Bożey / niechaj jemu , jáko wiernemu Stworzyćielowi / poruczáją dusze swoje dobrze czyniąc.

ROZDZIAŁ V.

Stárszych, áby wiernie służyli Kośćiołowi Bożemu, y nie pánowáli nád nim. 5. Młodszych, áby Stárszym poddánymi. 6. d wszystkich, ábyśie uniżáli. 8. trzeźwimi y czujnymi będąc. 9 odpor dájąc szátánowi, napominá.

1 STárszych ktorzy są miedzy wámi / proszę ja społ-stárszy y świádek ućierpienia CHRystusowego / y uczestnik chwały ktora ma być objáwiona. ✤ 2 Paśćie trzodę Bożą / ktora jest miedzy wámi / doglądájąc jey nie poniewolnie / ále dobrowolnie : nie dla sprosnego zysku / ále ochotnym umysłem. ✤ 3 Ani jáko pánując nád dźiedźictwem Páńskim , ále wzorami a będąc trzody. ✤ 4 A gdy śię okaże on Xiążę pásterzow / odnieśiećie niezwiędłą q koronę chwały.

5 TAkże młodszy bądźćie poddáni Stárszym : á wszyscy jedni drugim bądźćie c poddáni. Pokorą bądźćie wewnątrz ozdobieni : gdyż Bog pysznym śię d sprzećiwia / á pokornym łáskę dawa. ✤ 6 Uniżajćież śię tedy e pod mocną ręką Bożą / áby was wywyższył czásu swego. ✤ 7 Wszystko stáránie wásze f wrzućiwszy nań : gdyż on ma pieczą o was. ✤ 8 Trzeźwimi bądźćie ; czujćie. Abowiem przećiwnik wász dyabeł jáko lew g ryczący obchodźi / szukájąc kogoby pożárł. ✤ 9 Ktoremu dawajćie odpor / mocni będąc w wierze / wiedząc iż śię tákowesz ućierpienia nád bráterstwem wászym / ktore jest ná świećie / wykonywáją. ✤ 10 A Bog wszelkiey łáski / ktory nas powołał do wieczney chwały swojey w CHrystuśie JEzuśie / gdy máluczko h ućierpićie / ten niech was doskonáłymi uczyni / utwierdźi / umocni y ugruntuje. ✤ 11 Jemu niech będźie chwała y pánowánie ná wieki wiekow / Amen.*

12 PRzez Sylwáná / wam wiernego brátá jáko rozumiem / krotkom pisał / nápominájąc y świádcząc / iż tá jest prawdźiwa łáská Boża / w ktorey stojićie. ✤ 13 Pozdrawia was społ-wybrány Zbor ten ktory jest w Bábilonie ; y Márek syn moj. ✤ 14 Pozdrowćie jedni i drugich w pocáłowániu miłośći. Pokoj niech będźie wam wszystkim / ktorzyśćie w CHrystuśie JEzuśie / Amen.

g 1 Kor. ... 10. Filipp. ... 10. 1 Piotr ... 7. h Mátt ... 10. Luka. ... 22. i 1 Piotr ... 19. 3.17. k Jerem. 25.29. Ezech. 9.6. l Luka. 23.31. m Przyp 11.31. a 1 Tym. ... 12. Tytus ... 7.

b 1 Kor. 6.14. 2 Tym. 4.8. c Rzym 12.10. LE. ná N. III. po S. Trojcy d Jobá. 22.29. Przyp 3.34. y 29.23 e Luka. 14.12. y 18.14 Jákub. 4.6. f Psalm 55.23. Mátt. 6.25. Luka. 12.12. g Jobá. 1.7. y 2.2. Luka. 22.31. h 2 Kor. 4.17. 1 Piotr 1.6. i Rzym. 16.16.

LIST WTORY POWSZECHNY SWIETEGO PIOTRA APOSTOLA.

W Tym Liśćie w ktorym śię stan Kośćiołá Bożego wesoły y smętny opisuje. I. nápomina Duch Boży wszystkich / áby śię stáráli o znájomość y uczestnictwo zbáwiennych

dobrodziejstw B. należących / jáko do rozmnożenia się w szczerey pobożności / ták służących do otrzymánia żywotá wiecznego / potym się stáráli o cnoty S. z wiáry pochodzące; i tu przyczynę tego nápominánia kłádzie / w rozd. 1. II. Przestrzega od fałszywych Náuczycielow y ich fałszywey náuki / zátym od naśmiewcow niewierzących o sądnym dniu / y od żywotá złego. Przyczym potężnie dowodzi przyścia dniá sądnego / y jákim sposobem odpráwowány będzie / miánuje.

ROZDZIAL I.

Dobroć Boża. 5. y skárby wiáry przypomniawszy. 6 Swiętobliwość żywotá zaleca. 12. A żeby było tym ważnieysze upominánie jego. 14. że już bliskim jest śmierci, oznájmuje. 16. A że oczywistym jest prawdy CHrystusowey świádkiem twierdzi. 19. Słowo Boże wielce záleca.

1 Symon Piotr / sługá y Apostoł Jezusá Chrystusá / tym ktorzy rownie z námi kosztowney wiáry dostáli / przez spráwiedliwość Bogá nászego y Zbáwicielá nászego JEzusá Chrystusá. 2 Łáská y pokoy a niech się wam rozmnoży przez poznánie Bogá y JEzusá PAná nászego: 3 Jáko nam jego Boska moc wszystko co b do żywotá y do pobożności należy dárowáłá przez poznánie tego / ktory nas powołał ku słáwie y ku cnocie: 4 Przez co bárzo wielkie y kosztowne obietnice nam są dárowáne; ábyście się przez nie stáli uczestnikámi Boskiego przyrodzenia / uszedszy skáżenia tego / ktore jest ná świecie w pożądliwościach. 5 Ku temu tedy sámemu wszelkiey pilności przykłádájąc / przydajcie do wiáry wászey cnotę / á do cnoty umiejętność: 6 A do umiejętności powściągliwość / á do powściągliwości cierpliwość / á do cierpliwości pobożność: 7 A do pobożności braterską miłość / á do miłości bráterskiey łáskę. 8 Abowiem gdy to będzie przy was / á obficie będzie; nie proznymi / áni niepożytecznymi wystáwi was w znájomości PAná nászego JEzusá Chrystusá. 9 Bo przy kim tych rzeczy niemász / ślepy jest; á tego co jest dáleko / nie widzi / zápomniawszy ná oczyszczenie od dawnych grzechow swojich. 10 Przetoż bráciá / rácżey się stárajcie ábyście powołánie y wybránie wásze mocne czynili: ábowiem to czyniąc / nigdy się nie potkniecie. 11 Ták bowiem hojnie wam dáne będzie weście do wiecznego krolestwá / PAná nászego y Zbáwicielá JEzusá Chrystusá.

12 Przetoż nie zániedbam was záwsze upominác o tych rzeczách: chociażście umiejętni y utwierdzeni w teráźnieyszey prawdzie. 13 Bo to mam zá słuszną rzecz poki jest w tym przybytku / ábym was pobudzał przez nápominánie. 14 Wiedząc iż prętkie jest złożenie przybytku mojego; jáko mi y PAn nász JEzus c Chrystus objáwił. 15 A stáráć się będę o to że wszelákiey miáry; ábyście wy y po ześciu mojim te rzeczy sobie przypomináli. 16 Abowiem nie baśnie jákich misternie d wymyślonych náśláduiąc / uczyniliśmy wam znájomą PAná nászego JEzusá Chrystusá moc y przyście: ále jáko ci e ktorzyśmy oczymá swymi widzieli wielmożność jego. 17 Wziął bowiem od Bogá Ojcá cześć y chwałę / gdy mu był przyniesiony głos táki od wielmożney chwały: Ten jest on f Syn moy miły / w ktorym mi się upodobáło. 18 A głos ten myśmy słyszeli z niebá przyniesiony / będąc z nim ná oney gorze Swiętey. *

19 Mamy mocnieyszą mowę Prorocką: Ktorey pilnując jáko świece w ciemnym miejscu świecącey / dobrze czynicie / áżby dzień oświtnął / á jutrzenká weszłá w sercách wászych. 20 To napierwey wiedząc / iż żadne Proroctwo Pismá / nie jest własnego wykłádu. 21 Abowiem nie z woli ludzkiey g przyniesione jest niekiedy Proroctwo: ále od Duchá Swiętego pędzeni będąc mowili świeci Boży ludzie.

a Galát. 1. 3. 1 Piotr 1. 2. b 1 Kor. 1. 5. c Jan 21. 19. d 1 Kor. 1. 17. e Jan 1. 14. f Mat. 17. 5. g 2 Tym. 3. 16.

ROZDZIAL II.

Vpominánia potrzebá pokázuje dla fálszywych Náuczycielow. 3. Ich sztuki zley zginienie opisuje. 12. A one do niemych zwierząt. 17. y studzien bez wody przyrownywa.

1 Byli też y fálszywi a Prorocy miedzy ludem / jáko y miedzy wámi będą fálszywi náuczyciele; ktorzy z sobą wprowádzą kácerstwá zátrácenia; y PAná / ktory je kupił / záprzą śię sámi / ná śię przywodząc prędkie zginienie. 2 A wiele ich náśládowáć będą zginienia ich / przez ktore drogá prawdy będźie bluźniona: 3 Y przez łákomstwo zmyślonymi słowy wámi kupczyć będą / ktorym sąd z dawná nie omieszkawa / y zátrácenie ich nie drzemie.

4 Abowiem jeśli Bog Aniołom b ktorzy byli zgrzeszyli nie przepuśćił / ále zstráćiwszy je do piekłá / podał łáńcuchom ćiemnośći / áby byli záchowáni ná sąd: 5 Tákże y pierwszemu świátu c nie przepuśćił: ále Noego d sámo-osmego / kaznodźieję spráwiedliwośći záchował / przywiodszy potop ná świát niepobożnych: 6 Y miástá Sodomskich y Gomorry w popioł obroćiwszy podwroceniem potępił; wystáwiwszy je ná przykład tym / ktorzyby niepobożnie żyli: 7 A spráwiedliwego e Lotá / onych niezbożnikow rospustnym obcowániem ztrapionego / wyrwał. 8 Abowiem widzeniem y słyszeniem on spráwiedliwy mieszkájąc miedzy nimi / dźień po dniu duszę spráwiedliwą uczynkámi *ich* niezbożnymi trapił. 9 Vmie PAn pobożnych z pokuszenia wyrwáć / á niespráwiedliwych ná dźień sądu ku karániu chowáć. 10 A nawięcey tych / ktorzy zá ćiáłem w pożądliwośći plugástwá chodzą / á zwierzchnośćią pogárdzáją / śmieli / y sobie śię podobájący / nie wzdrygáją śię bluźnić przełożeństw. 11 Choćiaż Aniołowie będąc więtszymi śiłą y mocą / nie przynoszą przećiwko nim przed PAná bluźnierskiego sądu. 12 Ale ći jáko bydłe bezrozumne / ktore zá przyrodzeniem idźie / spráwione náułowienie y szkázę / bluźniąc to czego nie wiedzą / w tey szkáźie swojey záginą: 13 Y odniosą zapłátę niespráwiedliwośći / jáko ći ktorzy máją zá rozkosz káżdodźienne lubośći; *będąc* plugástwem y zmázą / rozkosz máją w zdrádách swojich / z wámi bánkietując. 14 Oczy májąc pełne cudzołostwá / y bez przestánia grzeszące. Przyłudzájąc dusze niestáteczne / májąc serce wyćwiczone w łákomstwie / synowie przeklectwá: 15 *Ktorzy* opuśćiwszy prostą drogę / zbłądźili; náśládując g drogi Báláámá *syná* Bosorowego / ktory zapłátę niespráwiedliwośći umiłował / 16 Ale miał karánie zá swoj występek: *poniewaz* járzmu niema *oślicá* poddána / człowieczym głosem przemowiwszy / záhámowáłá szaleństwo Proroká. 17 Ci są studniámi h bez wody / obłoki od wichru pędzone / ktorym chmurá ćiemnośći ná wieki jest záchowána. 18 Abowiem nádętą prozność mowiąc / przyłudzáją przez pożądliwość ćiáłá y rospusty tych / ktorzy byli prawdźiwie ućiekli od obcujących w błędźie: 19 Wolność im obiecując / á sámi będąc niewolnikámi szkázy. Abowiem kto jest i od kogo przezwyćiężony / temu też jest zniewolony. 20 Bo ponieważ *oni* uszli plugástw świátá / przez poznánie PAná y zbáwićielá JEzusá CHrystusá / á znowu śię zaś nimi k uwikłáwszy / zwyćiężeni bywáją; sstáły śię ostáteczne *rzeczy* ich gorsze niż pierwsze. 21 Boby im było lepiey nie uznáć drogi spráwiedliwośći / niżeli poznawszy *ją*, odwroćić śię od podánego im roskazánia świętego. 22 Ale ć śię im przydáło *wedlug* oney prawdźiwey przypowieśći: Pies wroćił śię l do zwracánia swego; świniá umyta do walánia śię w błoćie.

a 4 Moj. 1. 1. Mátt. 1. 11.
b Judas. 6.
c 1 Moj. 7. 17
d Moj 13.
e Moj. 14.
f Judas. v. 10.
g 4 Moj. 22. 23. Judas v. 11.
h Judas v. 12.
i Jan. 8. 34. Rzym. 6. 10.
k Mátt. 12. 45. Zydow 6. 4. y 10. 26
l Przyp. 26. 11.

ROZDZIAL III.

Potrzebá bydź często upomináć. 4 dla niebespieczeństwá od naśmiewcow. 8. Vpominá áby wedle zmysłu ćielesnego. 12. o dniu PAńskim nie rozumieli. 14. ále wiedźieli że juz prawie obecny jest.

1 Namilejszy/ już ten drugi List do was piszę/ ktorym wzbudzam przez nápominánie uprzyjmą myśl 2 wászę. Abyśćie pámiętáli ná słowá przepowiedźiáne od świętych Prorokow/ y ná przykazánie nászę/ ktorzyśmy Apostołámi PANA y Zbáwićielá.

3 To napierwey wiedząc/ że przydą a w ostáteczne dni naśmiewcy/ według własnych swojich pożądliwośći chodzący; 4 Y mowiący; Gdźież jest obietnicá b przyśćia jego? Bo jáko ojcowie záśnęli wszystko ták trwa od początku stworzenia. 5 Tego zájiste umyślnie wiedźieć nie chcą/ że śię niebiosá c dawno stáły/ y źiemiá d z wody y w wodźie stánęłá przez słowo Boże. 6 Dla czego on pierwszy świát wodą będąc e zátopiony/ zginął. 7 Lecz te niebiosá ktore teraz są/ y źiemiá/ tymże słowem odłożone są y záchowáne ogniowi ná dźień sądu y zátrácenia niepobożnych ludźi. 8 Ale tá jedná rzecz niech wam nie będźie tájna namilejszy/ iż jeden dźień u PANá jest f jáko tyśiąc lat; á tyśiąc lat/ jáko jeden dźień. 9 Nie omieszkawa g PAN z obietnicą: (jáko to niektorzy máją zá omieszkánie) ále używa h ćierpliwośći przećiwko nam/ nie chcąc áby ktorzy zginęli/ ále żeby śię wszyscy do i pokuty událi. 10 A on dźień Páński przydźie jáko złodźiey k w nocy: w ktory niebiosá z wielkim trzáskiem przeminą/ á żywioły rozpalone ogniem zstopnieją/ á źiemiá y rzeczy ktore są ná niey spálone będą.

11 Ponieważ śię tedy to wszystko ma rozpłynąć/ jákimiż wy maćie być w świętych obcowániách y pobożnośćiách: 12 Ktorzy oczekawaćie y śpieszyćie śię ná przyśćie dniá Bożego; w ktory niebiosá gorájące rozpuszczą śię/ y żywioły paláiące ztopnieją. 13 Lecz nowych niebios y nowey źiemie l według obietnice jego oczekawamy/ w ktorych spráwiedliwość mieszka.*

14 Przetoż namilejszy/ tego oczekawájąc/ stárajćie śię/ ábyśćie bez zmázy y bez nágany od niego náleźieni byli w pokoju. 15 A nieskwápliwość PAná nászego miejćie zá zbáwienie swoje: jáko wam y miły brát nász Páwel/ według dáney sobie mądrośći/ pisał: 16 Jáko y we wszystkich listách m swojich mowiąc o tych rzeczách: Miedzy ktorymi są niektore rzeczy trudne ku wyrozumieniu/ ktore nieumiejętni y niestáteczni wykręcáją jáko y inne pismá/ ku swemu włásnemu zátráceniu. 17 Wy tedy namilejszy/ wiedząc to przed tym/ strzeżćie śię ábyśćie błędem tych niezbożnikow nie byli zwiedźieni/ y nie wypádli z wászey státeczności. 18 Ale rośććie w łásce y w znájomośći PAná nászego y Zbáwićielá JEzusá CHrystusá. Ktoremu niech będźie chwałá y teraz/ y ná czásy wieczne/ Amen.

a 1 Tym. 4. 1. 2 Tym. 3. 1. Judas. v. 18. LE. ná XXVI N. po S. Trojcy b Ezech. 12. 22. c 1 Moj. 1. 1. d Psalm 24. 2. e 1 Moj. 7. 18. f Psalm 90. 4. g Zyżom. 1. 3. h Izái. 30. 18. i Ezech 18. 32. 33. 11

k Mát. 24. 4. 1 Tess. 5. 2. Objaw. 3. 3. 16. 15. l Izá. 65. 17. 66. 22. Objaw. 21. 1. m Rzym. 8. 19. 1 Kor. 15. 24. 1 Tess. 4. 15.

LIST PIERWSZY POWSZECHNY S. JANA APOSTOLA.

W Tym liśćie/ ktory w sobie zámyka náuke wielce potrzebną o CHrystuśie PAnie y wiernych jego/ tákże o Antychrystuśie y sługách jego/ do rozmnożenia wiáry y pobożnośći. w rozd. 2. v. 1. w rozd. 5. v. 13. Jan S. I. Uczy znáć CHrystusá PAná w ...bie jego/ ktora ma dwie náturze/ Boską y Ludzką/ w rozd. 1. od v/ 1. do 3. y w Urz... jego/ w rozd. 1. v. 4. y gdźie indźiey w tymże liśćie. Uczy też znáć wierne jego/ ktorzy ...zni są od obłudnych: á potym ich poznáć/ że mája wiárę prawdźiwą/ w rozd. 1. v. 4. ... v. 23. y 5. v. 1. Z wiáry uczynki dobre/ jáko jest żywot pobożny/ w 1. v. 5. w 2. v. 1. 3. v. 3. uznánie niedostátkow swojich y wierney prace swojey/ w 1. v. 8. miłość przec... Bogu y bliźnim/ w 2. v. 5. w 3. v. 10. w 4. v. 7. w CHrystuśie PAnie nádźieję pokładá... w 2. v. 2. w 3. v. 3. od świátá nienawiśći penoszenie/ w 3. v. 13. sumnienia dobrego ... strzegánie y grzechámi śię brzydzenie/ w 3. v. 20. w 5. v. 18. II. Przestrzega od złych ...czy/ mianowićie od miłośći świátá/ w 2. v. 15. od Antychrystusá y sług jego/ fałszywey n... ...i/ y báłwochwálstwá/ w 2. v. 18. w 4. v. 1. w 5. v. 21.

ROZDZIAL I.

O Słowie onym wiecznym w ktorym jest żywot. 5. y świátłość. 7. mowiąc. 9. Láskę Bożą wiernym obiecuje, jesliby pod ćiężarem grzechow wzdycháiąc do jego się miłośierdźia uciekáli.

1 CO było od początku / cośmy słyszeli cośmy oczymá nászymi widźieli / y nácośmy pátrzyli / y *czego się* rece násze dotykáły / o Słowie żywotá :

2 (Bo żywot objáwiony jest. Y widźieliśmy / y świadczymy / y zwiástujemy wam on żywot wieczny / ktory był u Ojcá / y objáwiony nam jest.)

3 Cośmy *mowię*, widźieli y słyszeli / to wam zwiástujemy : ábyśćie y wy z námi społeczność mieli ; á społeczność násza *aby byłá* z Ojcem y z Synem jego JEzusem CHrystusem.

4 A toć wam piszemy / áby rádość wászá a zupełna byłá.

5 A Toć jest poselstwo / ktoreśmy słyszeli od niego / y zwiástujemy wam / iż Bog jest b świátłość / á żadney ćiemnośći w nim niemász.

6 Jesliby śmy rzekli / iż społeczność mamy z nim / á w ćiemnośći chodźimy / kłamamy ; á nie czynimy prawdy.

7 A jesli w świátłośći chodźimy / jáko on jest w świátłośći / społeczność mamy miedzy sobą : á Krew JEzusá CHrystusá Syná jego / oczyśćia c nas od wszelkiego grzechu.

8 Jesliby śmy rzekli / iż grzechu d niemamy / sámi śiebie zwodźimy ; á prawdy w nas niemász.

9 Jesliby śmy wyználi e grzechy násze ; wierny ć jest BOG y spráwiedliwy / áby nam odpuśćił grzechy / y oczyśćił nas od wszelkiey nieprawośći.

10 Jesliby śmy rzekli / żeśmy nie zgrzeszyli / kłamcą go czynimy ; á słowá jego niemász w nas.

a Jana. 15.11. b Jana. 1.12. 9.5. c Zydow. 14. Piotr 1.19. Objaw. 5. d Krol. 46. Kron 36. Przyp. 9. Kazn. 20. e Psalm 2.5. Przyp. 8.13. Danie. 5. Matt. 6. Dziej. 9.18. Jakub 16.

ROZDZIAL II.

CHrystus Pośrzednik y Przyczyńcá. 5. Znájomość Bożą się przez świątobliwość żywotá pokázuje. 12. Ktora wszelkiego wieku ludźiom służy. 14. byle przy sámym CHrystuśie trwáli. 15. Swiát wzgárdźić. 18. Antychrystá się strzedz. 24. Przy poznáney prawdźie státecznie trwáć.

1 DZiatki moje to wam piszę / ábyśćie nie grzeszyli. A jesliby kto zgrzeszył / mamy Orędowniká u Ojcá / JEzusá CHrystusá spráwiedliwego :

2 A on jest ubłagániem zá grzechy násze ; á nie tylko zá násze / ále tesz *zá grzechy* a wszystkiego świátá.

3 A Przez to wiemy / żeśmy go poználi / jesli przykazánia jego záchowywamy.

4 Kto mowi ; Znam go / á przykazánia jego nie záchowywa ; kłamcą jest / á prawdy w nim niemász.

5 Lecz ktoby záchował słowá jego / prawdźiwie się w tym miłość Boża wykonáłá : przez to znamy iż w nim jesteśmy.

6 Kto mowi że w nim mieszka / powinien jáko on chodźił / y sam tákże chodźić.

7 Brácia / nie nowe przykazánia b wam piszę / ále przykazánie stáre / ktoreśćie mieli od początku. A to stáre przykazánie / jest ono słowo ktoreśćie słyszeli od początku.

8 Záśię przykazánie c nowe piszę wam / ktore jest prawdźiwe w nim y w nas : iż ćiemność przemija / á prawdźiwa oná świátłość już świeći.

9 Kto mowi iż jest w świátłośći / á brátá swego nienawidźi / w ćiemnośći jest áż do tąd.

10 Kto miłuje brátá swego / w świátłośći mieszka / y zgorszenia w nim niemász.

11 Lecz kto nienawidźi brátá d swego / w ćiemnośći jest / y w ćiemnośći chodźi ; á nie wie gdźie idźie / iż ćiemność záślepiłá oczy jego.

12 PIszę wam dźiatki / iż wam są odpuszczone grzechy dla Imienia jego.

13 Piszę wam ojcowie / żeśćie poználi tego / ktory jest od początku. Piszę wam młodźieńcy / żeśćie zwyćiężyli onego złośniká.

14 Piszę wam dźiateczki / żeśćie poználi Ojcá. Pisałem wam ojcowie / żeśćie poználi onego ktory jest od początku. Pisałem wam młodźieńcy / żeśćie mocni / á słowo Boże mieszka w was / á żeśćie zwyćiężyli onego złośniká.

15 NIe miłujćie świátá / áni tych rzeczy ktore są ná świećie. Jesli kto miłuje e świát / niemász w nim miłośći Ojcowskiey.

16 Abowiem

a 1 Jana 1.9. y 4.10. b 2 Jana v. 5. c Jana 13.34. d 1 Jana 3.15. e Jákub. 4.4.

wßystko co jest ná świecie/ *jáko* pożądliwość ćiáłá/ y pożądliwość oczu/ y pychá żywotá/ *toć* nie jest z Ojcá/ ále jest z świátá. 17 ☘ Świátci przemija/ y pożądliwość jego : ále kto czyni wolą Bożą/ trwa ná wieki.

18 DZiateczki/ ostáteczna godziná jest : á jákośćie słyßeli/ że Antychryst przyść ma/ y teraz wiele Antychrystow powstáło/ z kąd wiemy iż jest ostáteczna godziná. 19 ☘ Z nas wyßli/ ále nie byli z nas : ábowiem gdyby byli z nas/ zostáliby byli z námi. Ale *wyßli* f *z nas*, áby objáwieni byli/ iż wßyscy nie byli z nas. 20 ☘ Ale wy maćie pomázánie od onego Świętego/ y wiećie wßystko. 21 ☘ Nie pisałem wam *przeto*, żebyśćie prawdy nie ználi ; ále że ją znaćie/ á iż wßelkie kłamstwo nie jest z prawdy. 22 ☘ Ktoż jest kłamcą? Azaż nie ten/ ktory zápiera / iż JEzus nie jest CHrystusem? Ten jest Antychryst/ ktory śię zápiera Ojcá y Syná. 23 ☘ Káżdy co śię zápiera Syná/ y Ojcá nie ma : A kto wyznawa Syná/ ma y Ojcá. 24 ☘ Wy tedy cośćie słyßeli od początku/ *to* niechaj w was zostawa. Jesliby w was zostawáło cośćie słyßeli od początku/ y wy w Synu y w Ojcu zostániećie. 25 ☘ A táć jest obietnicá/ ktorą on nam obiecał/ *to jest*, żywot onwieczny. 26 ☘ Tom wam nápisał o tych/ ktorzy was zwodzą. 27 ☘ Ale to pomázánie ktoreśćie wy wźięli od niego/ zostawa w was/ á nie potrzebujećie áby was kto uczył: ále jáko to pomázánie uczy was o wßystkim/ á jest prawdziwe/ y nie jest kłamstwem ; á jáko was náuczyło *ták* w nim zostániećie. 28 ☘ Y teraz dźiateczki zostańćie w nim: ábyśmy/ gdy śię okaże/ ufánie mieli/ á nie byli záwstydzeni od niego w przyśćiu jego. 29 ☘ Poniewaź wiećie że on spráwiedliwy jest : wiedzćież *też*, iż káżdy ktory czyni spráwiedliwość/ z niego národzony jest.

ROZDZIAŁ III.

Zacność tego że nas Bog zá syny swoje przyjął zálećiwßy. 7. nowość żywotá dobrymi uczynkámi wyświadczáć każe. 14. Tego pewnym znákiem jest miłość. 19. y ufność w Bogu.

1 PAtrzćie jáką miłość dał nam Oćiec; *to jest*, ábyśmy dźiatkámi Bożymi názwáni byli. ☘ Dla tegoć świát nie zna nas/ iż onego nie zna. 2 ☘ Namilśi/ teraz dźiatkámi Bożymi jesteśmy: ále śię jeßcze nie objáwiło czym będźiemy: Lecz wiemy/ iż gdy śię *on* objáwi/ podobni mu będźiemy. Abowiem ujrzymy go ták jáko jest. 3 ☘ A ktokolwiek mate nádźieję w nim/ oczyśćia śię jáko y on czysty jest. 4 ☘ Káżdy co czyni grzech/ *ten* y Zakon przestępuje. Abowiem grzech jest a przestępstwo Zakonu. 5 ☘ A wiećie iż śię on objáwił/ áby grzechy b náße zgłádźił. 6 ☘ A grzechu w nim niemáß. Wßelki *tedy* kto w nim mießka/ nie grzeßy: *Ale* ktokolwiek grzeßy/ nie widźiał c go/ áni go poznał. 7 ☘ Dźiateczki/ niechaj was nikt nie zwodźi. Kto czyni spráwiedliwość/ spráwiedliwy jest/ jáko y on spráwiedliwy jest. 8 ☘ Kto czyni grzech/ z dyabłá d jest: gdyż od początku dyabeł grzeßy. Náto śię objáwił Syn Boży/ áby zepsował uczynki dyabelskie. 9 ☘ Wßelki co śię národźił z Bogá/ grzechu nie czyni ; iż naśienie jego w nim zostawa : y nie może grzeßyć/ iż z Bogá národzony jest. 10 ☘ Po tym poznáć dźiatki Boże/ y dźieći dyabelskie. Wßelki ktory nie czyni spráwiedliwośći/ nie jest z Bogá; y ktory nie miłuje brátá swego. 11 ☘ Abowiem to jest poselstwo / ktoreśćie słyßeli od początku/ ábyśmy jedni drugie e miłowáli. 12 ☘ Nie jáko f Káin/ *ktory* był z tego złośniká/ y zábił brátá swego. ☘ A dla czegoż go zábił? Iż uczynki jego złe były/ á brátá jego spráwiedliwe.

13 NIe dźiwujćie śię bráćia moji/ jesli was świát nienawidźi. 14 ☘ My wiemy żeśmy przenieśieni z śmierći do żywotá / iż miłujemy bráćią. Kto nie miłuje brátá/ zostawa g w śmierći. 15 ☘ Káżdy co nienawidźi brátá swego / męzobojcą jest : á wiećie iż żaden męzobojcá/ nie ma żywotá wiecznego w sobie zostawájącego. 16 ☘ Przez tośmy poználi miłość *Bożą*, iż on duszę swo-

f 1 Kor. 11.18.

a 1 Jana 5. 17.

b Izai. 53.5.9. 2 Kor. 5. 21. 1 Piotr 2. 22.

c 3 Jana v. 11.

d Jana 8. 44.

e Mat. 22.37. Jana 13.34. y 15.12

f 1 Mojż. 4. 8.

LEKCYA N. II po S. Trojcy.

g 1 Jana 2. 11.

je zá h nas położył : y myśmy powinni kłáść dusze zá brácia. ✠ A ktoby miał májetność i świátá tego/ y widźiałby brátá swego potrzebujacego/ á záwárłby wnetrzności swoje przed nim/ jákoż w nim zostawa miłość Boża? ✠ Dźiateczki moje/ nie miłujmy słowem áni językiem ; ále uczynkiem y prawdą.*

A Przez to poznawamy iż z prawdy jesteśmy : y przed nim uspokojemy sercá násze. ✠ Bo jesliby nas potępiáło serce násze / dáleko więtszy jest Bog niż serce násze/ y wie wszystko. ✠ Namilszy/ jesliby serce násze nas nie potępiáło/ ufánie mamy ku Bogu : ✠ Y o cokolwiekbyśmy k prosili/ bierzemy od niego : bo przykazánia jego chowamy/ y to co śię podoba przed oblicżem je° czyniemy. ✠ A toć jest przykazánie l jego/ ábyśmy wierzyli Jmieniowi Syná je° JEzusá Chrystusá : y miłowáli jedni drugich/ jáko nam m przykazał. ✠ Bo kto chowa przykazánia n jego/ w nim mieszka/ á on też w nim : á przez to o znamy iż mieszka w nas/ *to jest*, Duchá ktorego nam dał.

h Janá. 15.13. Efez. 5. 2.
i Luká. 3. 11. Jákub. 2. 15.
k Mátt. 21.22. Janá. 14.13. y 15.7. y 16.24 1 Janá. 5. 14.
l Janá. 6. 29.
m Janá. 13.34. y 15.12
n Janá. 14.23.
o 1 Jána 4. 13.

Rozdział IV.

Doświadczánie duchow. 7. Miłość S. jáko prawdźiwy powod y cel wszystkich rzeczy dobrych być ma. 16. Przykład Boży do miłośći brá-terskiey usługuje.

1 Namilszy/ nie káżdemu duchowi wierzćie : ále doświadczajćie duchow jesli z Bogá są. Bo wiele fałszywych prorokow wyszło ná świát. 2 ✠ Przez to poznawajćie Duchá Bożego. Wszelki duch ktory wyznawa iż JEzus Chrystus w ćiele przyszedł/ z Bogá jest. 3 ✠ Ale wszelki duch ktory nie wyznawa że JEzus Chrystus w ćiele przyszedł/ nie jest z Bogá : ále ten jest on *duch* Antychrystusow/ o ktorymeśćie słyszeli iż idźie / y teraz już jest ná świećie. 4 ✠ Wy z Bogá jesteśćie dźiateczki/ y zwyćiężyliśćie je: iż więtszy jest ten ktory w was *jest*, niż *ten* 5 *ktory* jest ná świećie. ✠ Oni ćį są z świátá : przetoż o świećie mowią/ 6 á świát ich słucha. ✠ My z Bogá a jesteśmy. Kto zna Bogá/ słucha nas Kto nie jest z Bogá/ nie słucha nas Przez to poznawamy duchá prawdy/ y duchá błędu.

a Janá. 8. 47.

7 Namilszy/ miłujmyż jedni drugie : gdyż miłość jest z Bogá/ y káżdy co miłuje/ z Bogá jest národzony/ y zna Bogá. 8 ✠ Kto nie miłuje/ nie zna Bogá : gdyż Bog jest 9 miłość. ✠ Przez to objáwiona jest b miłość Boża ku nam : iż Syná swego jednorodzonego posłał BOG ná świát/ ábyśmy żyli przezeń. ✠ 10 W tym jest miłość : nie iżbyśmy my umiłowáli Bogá : ále iż on umiłował nas/ y posłał Syná swego/ *áby był* ubłagániem c zá grzechy 11 násze. ✠ Namilszy/ ponieważ nas ták Bog umiłował/ y myśmy powinni jedni drugie miłowáć. 12 ✠ Bogá żaden d nigdy nie widźiał. *Ale* jesli miłujemy jedni drugie/ Bog w nas mieszka/ á miłość jego doskonáła jest w nas. 13 ✠ Przez to poznawamy/ iż w nim mieszkámy/ á on w nas; iż z Duchá swego e nam dał. ✠ 14 A myśmy widźieli y świadczymy/ iż Oćiec posłał Syná/ áby był Zbáwićielem świátá. 15 ✠ Ktobykolwiek wyznał iż JEzus jest Synem Bożym/ Bog w nim mieszka/ á on w Bogu.

b Rzym. 5. 8. 1 Janá 3. 16.
c 1 Janá 2. 2.
d Janá. 1. 18. Kolos. 1. 15. 1 Tym. 6. 16.
e 1 Janá 3. 24.

16 Y Myśmyć poználi y uwierzyli o miłośći/ ktorą Bog ma ku nam. Bog jest miłość á kto mieszka w miłośći/ w Bogu mieszka/ á 17 Bog w nim. ✠ W tym doskonáła jest miłość Boża z námi/ ábyśmy ufánie mieli w dźień sadny: iż jáki on jest/ *tdey* y my jesteśmy ná tym świe18 ćie. ✠ Niemáśći bojáźni w miłośći/ ále miłość doskonáła precż wyrzuca bojáźń ; bo bojáźń ma udręczenie : á kto śię boji/ nie jest doskonáły w 19 miłośći. ✠ My go miłujemy/ iż on 20 nas pierwey umiłował. ✠ Jesliby kto rzekł : Miłuje f Bogá : á brátáby swego nienawidźiał / kłamcą jest. Abowiem kto nie miłuje brátá swego ktorego widźiał/ Bogá ktorego nie widźiał/ jákoż może miło21 wáć? ✠ A toć rozkazánie mamy od niego/ áby ten g co miłuje Bogá/ miłował y brátá swego.*

LE. ná N. I. po S. Trojcy.
f 1 Janá 2. 4.
g Mátt. 22 37. Janá. 13.34. y 15.12

Rozdział V.

Miłość bráterska z wiáry złączona jest. 10. Wiárá w Bogá bez wiáry w CHrystusá PAná być nie może. 14. To wiárę máiących modlitwy Bog wysłuchywa. 14. Tácy umyślnie nie grzeszą.

1 WSzelki co wierzy/ iż JEzus jest CHrystusem/ z Bogá się národził. A wszelki co miłuje tego ktory urodził; miłuje y tego ktory z niego jest národzony. 2 Przez to znamy iż miłujemy dźiatki Boże/ gdy Bogá miłujemy/ przykazánia jego chowamy. 3 Abowiem tá jest miłość Boża/ ábyśmy przykazánia jego chowáli: á przykazánia jego a nie są ćiężkie.

4 BO wszystko co się národźiło z Bogá/ zwyćięża świát: á to jest zwyćięstwo ktore b zwyćiężyło świát/ wiárá nászá. 5 Ktoż jest co zwyćięża świát/ tylko kto wierzy iż JEzus jest Synem Bożym? 6 Tenći jest ktory przyszedł przez wodę y krew JEzus CHrystus: nie przez wodę tylko/ ále przez wodę y krew. A Duch jest ktory świadczy/ iż Duch jest prawdá. 7 Abowiem trzej są c ktorzy świadczą ná niebie; Oćiec/ Słowo/ y Duch Swięty: á ći trzej jedno są. 8 A trzej są ktorzy świadczą ná źiemi; Duch y wodá/ y krew: á ći trzey ku jednemu są. 9 Poniewaź świádectwo ludzkie przyjmujemy/ świádectwo Boże więtsze jest: ábowiem to jest świádectwo Boże/ ktore świadczył o Synu d swojim. 10 Kto wierzy e w Syná Bożego/ ma świádectwo sam w sobie. Kto nie wierzy Bogu/ kłamcą go uczynił/ iż nie uwierzył temu świádectwu/ ktore Bog świadczył o Synu swojim. 11 A toć jest świádectwo/ iż nam Bog dał żywot wieczny: á ten żywot jest w Synu jego. 12 Kto ma f Syná/ ma żywot. Kto nie ma Syná Bożego/ nie ma żywotá. 13 Te rzeczy nápisałem wam/ ktorzy wierzyćie w Imię Syná Bożego: żebyśćie wiedźieli iż g maćie żywot wieczny/ y ábyśćie wierzyli w Imię Syná Bożego.

14 A toć jest ufánie ktore mamy do niego; Iż jeślibyśmy o co prosili według woli jego/ usłyszy nas. 15 A jeśli wiemy/ iż nas słyszy o cokolwiekbyśmy prośili: *tedy* wiemy iż mamy te rzeczy o ktoreśmy go prośili. 16 Jeśliby kto widźiał brátá swego grzeszącego/ grzechem nie ná śmierć; niechże się modli *zá nim*, á da mu *Bog* żywot; *to jest*, grzeszącym nie ná śmierć. Jestći grzech ná i śmierć: nie zá tym mowię/ áby się *kto* modlił. 17 Wszelka niespráwiedliwość k jest grzech/ ále jest grzech nie ná śmierć.

18 WIemy iż wszelki ktory się z Bogá l národźił/ nie grzeszy: ále ktory się národźił z Bogá/ záchowywa sámego śiebie: á on złośnik nie dotyka się go. 19 Wiemy iż z Bogá jesteśmy: Ale świát wszystek we złym położony jest. 20 A wiemy iż Syn Boży przyszedł/ y dał nam m smysł ábyśmy poználi onego prawdźiwego Bogá/ y jesteśmy w onym prawdźiwym *to jest*, w Synu jego JEzuśie CHrystuśie. Tenći jest prawdźiwy Bog y żywot wieczny. 21 Dźiateczki/ strzeżćie śię bałwánow/ Amen.

a Mátt. 11. 30. LE. ná N. I. po Wielkiejnocy.
b 1 Kor. 15. 57.
c Mátt. 3. 16. Janá. 1. 33.
d Mátt. 3. 17. y 17. 5.
e Janá. 3. 16.
f Janá. 3. 36.
g Janá. 20. 31.
h 1 Janá. 3. 21.
i Mátt. 12. 31. Márk. 3. 29. Luke. 11. 10.
k 1 Janá. 3. 4.
l 1 Janá. 3. 9.
m Luke. 24. 45.

LIST WTORY SWIETEGO JANA APOSTOLA.

ROZDZIAL JEDEN.

Ten List pisány jest do jedney pobożney PAni, ktora dźiatki miáłá w bojáźni Bożey wychowáne. 3. ktorą pozdrowiwszy Apostoł. 4 dźię się w prawdźie kochálá, z tego się ućieszywszy. 5. prośi áby w miłośći Chrześćiáńskiey trwáłá. 7. A wiedząc że wiele jest zwodźićielow. 10. onych się pilnie strzegłá.

1 Starszy / wybraney Pani / y dziatkom jey ktore ja miłuję w prawdźie ; á nie ja tylko / ále y wszyscy ktorzy 2 poználi prawdę: ♣ Dla prawdy ktora zostawa w nas / y z námi będźie 3 ná wieki. ♣ Niech będźie z wámi łáská / miłośierdźie / y pokoj od Bogá Ojcá / y od PAná JEzusá CHrystusá Syná Ojcowego / w prawdźie 4 y w miłośći. ♣ Urádowałem śię bárzo / żem ználazł niektore z dźiatek twojich chodzące w prawdźie / jáko my przykazánie wźięli od Ojcá. ♣ 5 A teraz proszę ćię Páni / nie jáko przykazánie nowe á pisząc ći / ále ktoreśmy mieli od początku / ábyśmy jedni drugie b miłowáli. ♣ 6 A táć c jest miłość / ábyśmy chodźili według przykazań jego. A przykazánie to jest jákośćie słyszeli od początku / ábyśćie w nim chodźili. ♣ 7 Gdyż wiele d zwodźićielow wyszło ná świát / ktorzy nie wyznawáją / że JEzus CHrystus przyszedł w ćiele. Ten jest zwodźićielem y Antychrystem. ♣ 8 Strzeżćie sámych śiebie / żebyśmy nie ztrácili tego / koło czegośmy prácowáli ; ále żebyśmy odpłátę zupełną wźięli. ♣ 9 Wszelki co przestępuje / á nie zostawa w náuce CHrystusowey ; Bogá nie ma. Kto zostawa w náuce CHrystusowey / ten 10 y Ojcá y Syná ma. ♣ Jeśli kto przychodźi e do was / á tey náuki nie przynośi ; nie przyjmujćie go w dom / 11 áni go pozdrawiajćie. ♣ Abowiem kto tákiego pozdrawia / uczestnikiem jest złych uczynkow jego. ♣ 12 Májąc wam wiele pisáć / nie chćiałem przez pápier y inkaust : ále mam nádźieję że do was przydę / y ustnie z wámi mowić będę ; áby rádość nászá byłá f zupełna. ♣ 13 Pozdrawiáją ćię dźiatki śiostry twojey w PAnu wybraney / Amen.

a 1 Janá 2. 7. 8. b Janá. 13. 34. y 15. 12 1 Janá 3. 11. c Janá. 14. 21. d 1 Janá 4. 1. e Rzym. 16. 17. 1 Kor. 5. 11. Tytu. 3. 10. f 1 Janá 1. 4.

LIST TRZECI SWIETEGO JANA APOSTOLA.

Rozdzial Jeden.

Jan Swiety. 1. powinszowawszy szczęśćia Gajowi. 3. uprzyjmość. 5. y gośćinność jego záleca. 9. Ale Dyotrefesowo hárdość winuje. 10. Gáją nápomina, áby w dobrze czynieniu trwał. 12. Demetryusza záleca.

1 Starszy / Gájowi miłemu / ktorego ja miłuję w prawdźie. ♣ 2 Namilszy / naprzod żądam / ábyć śię dobrze powodźiło / y ábyś był zdrow / ták jáko śię dobrze powodźi duszy twojey. ♣ 3 Abowiem wielcem śię urádował / gdy przyszli brácia / y dáli świádectwo o twojey a szczerośći / jáko ty w szczerośći chodźisz. ♣ 4 Więtszey nád tę rádośći nie mam ? jáko gdy słyszę / iż dźiatki moje chodzą w szczerośći. ♣ 5 Namilszy / wiernie czynisz cokolwiek czynisz przećiwko bráci / y 6 przećiw gośćiom. ♣ Ktorzy świádectwo wydáli o miłośći twojey przed Zborem : Y dobrze uczynisz / jeśli je odprowádźisz jáko przystoji 7 przed Bogiem. ♣ Abowiem dla Jmienia jego wyszli / nic nie wźiąwszy 8 od Pogánow. ♣ My tedy tákowe powinniśmy przyjmowáć : ábyśmy byli 9 pomocnikámi prawdźie. ♣ Pisałem do Zboru wászego : ále Dyotrefes ktory chce bydź przednieyszy miedzy 10 nimi / nie przyjmuje nas. ♣ Przeto jeśli przydę / przypomnię uczynki jego ktore czyni / z słowy złymi obmawiájąc nas : á nie májąc dosyć ná tym / y sam bráci nie przyjmuje / y tym coby przyjąć chćieli / zábrania / y ze Zboru je wyłacza. ♣ 11 Namilszy / nienásláduj złego / ále dobrego. Kto dobrze czyni z Bogá jest : Ale kto źle b czyni / nie widźiał Bogá ♣ 12 Demetryuszowi świádectwo jest dáne od wszystkich / y od sámey prawdy : lecz y my świádectwo o nim dawamy ; á wiećie iż

a G. Prawdźie. b 1 Jan. 3. 6.

świá-

świádectwo násze prawdziwe jest. 13 Wielem miał pisáć: lecz nie chce pisáć inkaustem y piorem. 14 Bo mam nádzieję / że cię w rychle ujrzę ; á 15 tedy usthnie mowić będziemy. Pokoj tobie. Pozdrawiáją cię przyjaciele. Pozdrow y ty przyjacioły z imienia.

LIST POWSZECHNY S. JUDASA APOSTOLA.

Rozdzial Jeden.

Judás pozdrowiwszy wierne. 3. nápominá ich áby się tych strzegli, ktorzy łáski CHrystusowey do swey-woli używáją. 5. ktore iż Bog pokarze, trzemá przykłády pokázuje. 14. Proroctwo Enochowe przywodzi. 20. Náostátek sposob, jáko się wierni sztuk tych zwodzicielow ustrzedz máją, pokázuje.

1 Júdas a sługá JEzusá CHrystusá / á brát b Jákubow ; od Bogá Ojcá poświeconym / y w JEzusie CHrystusie záchowánym y powołánym : 2 Miłosierdzie y pokoj / y miłość / niech się wam rozmnoży. 3 Namilszy / wszelką pilność czyniąc / ábym wam pisał o społecznym zbáwieniu / musiałem wam pisáć : nápominájąc / żebyście bojowáli o wiárę raz świętym podáną. 4 Abowiem wkrádli się niektorzy ludzie / dawno już przed tym náznáczeni ná to potępienie / niepobożni / ktorzy łáskę Bogá nászego obracáją w rospustę / y sámego się PAná Bogá / y PAná nászego JEzusá CHrystusá zápieráją. 5 Przetoż chcę wam to przypomnieć / ktorzy już raz o tym wiecie / że choćiaż PAn lud z ziemie Egipskiey wyswobodził / przećię potym te ktorzy e nie wierzyli / potrácił. 6 Tákże Anjoły / ktorzy nie záchowáli d pierwszego stanu swego / ále opuścili mieszkánie swoje / ná sąd dniá wielkiego e związkámi wiecznymi pod chmurą záchował. 7 Jáko Sodomá f y Gomorrá / y okoliczne miástá ; gdy tymże sposobem jáko y one zwszeteczniały / y udáły się zá cudzym ćiáłem : wystáwione są ná przykład / ogniá wiecznego karánie ponosząc. 8 Tákże też y ći jáko snem zmorzeni / ćiáło g plugáwią / ále zwierzchnośćią pogárdzáją / y przełożeństwá bluźnią. 9 Lecz Michał Archánjoł gdy się z dyabłem rospierájąc wádził o ćiáło Mojzeszowe / nie śmiał podnieść przećiwko niemu sądu bluźnierskie° / ále rzekł ; 10 Niech ćię b PAn zgromi. A ći czego nie znáją / to bluźnią ; á co z przyrodzenia i znáją / jáko bezrozumne bydło w tym się psują. 11 Biádá im / bo się drogą Kajinową k událi : á zá błędem l Báláámowey zapłáty puścili się / y przećiwieństwem Koregom poginęli. 12 Ci są ná świętych ucztách wászych m zmázáni / ktorzy z wámi godując bez wstydu / sámi się pásą : są o błoki o bezwodne / ktore od wiátrow tám y sám unoszone bywáją ; drzewá zwiedłe / nieużyteczne / dwá kroć zmárłe y wykorzenione : 13 Wáły wśćiekłe morskie / wyrzucájące swoje sprosności : gwiazdy błąkające się / ktorym chmurá ćiemności záchowána jest ná wieki. 14 A prorokował też o nich śiodmy od Adámá p Enoch / mowiąc ; Oto Pan idźie z świętymi tyśiącámi swojimi : 15 Aby uczynił sąd wszystkim / y karał wszystkie niezbożniki między nimi ; ze wszystkich niepobożności ich / ktore niezbożnie płodzili, y ze wszystkich przykrości : ktore mowili przećiwko niemu niezbożni grzesznicy. 16 Ci są szemracze utyskujący sobie : według pożądliwości swojich chodzący / y ktorych ustá q mo-

a Jand. 14.22. b Mátt. 10. 3. c 4 Moj. 14.29. y 16.64 d Janá. 8. 44. e 2 Piotr. 2. 4. f 1 Moj. 19.24. Luk. 17.29. 2 Piotr. 2. 6.

wia bárzo hárde *słowá* ; pochlebujac osobam dla *swego* pożytku. ✠ 17 Lecż wy namilszy/ pámiętájćie ná słowá przepowiedźiáne od Apostołow PAná nászego JEzusá CHrystusá : 18 ✠ Iż wam powiádáli/ że w ostátecżny cżás będą r náśmiewcy/ chodząc według swoich niezbożnych pożądliwośći. 19 ✠ Ci są ktorzy śie sámi odłącżáją/ bydlęcy/ Duchá *CHrystusowego* nie májący. 20 ✠ Ale wy namilszy budując śie ná náświętszey wierze wászey/ *y* modląc śie w Duchu Swiętym; 21 ✠ Sámych śiebie w miłośći Bożey záchowajćie/ ocżekawájąc miłośierdźia PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ku żywotowi wiecżnemu. 24 ✠ A nád niektorymi zmiłujćie śie/ rozsądkiem śie rządząc. 23 ✠ A drugie przez postrách do zbáwienia przywodźćie/ z ogniá je wyrywájąc; májąc w nienawiśći y sukniá/ ktoraby byłá od ćiáłá pokalána. 24 ✠ A temu ktory was może záchowáć od upadku/ y stáwić przed oblicżnośćią chwały swojey/ bez nágány z weselem; 25 ✠ Sámemu mądremu Bogu Zbáwićielowi nászemu / *niech będźie* chwałá y wielmożność/ moc y zwierzchność/ y teraz/ y po wszystkie wieki/ Amen.

r 1 *Tym.* 4. 1. 2 *Tym.* 3. 1. 2 *Piotr* 3. 3.

OBJAWIENIE S. JANA THEOLOGA.

TA świętá Kśięgá pospolićie śie dźieli ná śiedmioro widzenia. I. o śiedmi Kośćiołách w Azyey/ w rozd. 1. 2. 3. II. O kśiędze zápiecżętowáney/ w rozd. 4. 5. 6. 7. III. o śiedmi trąbách Anjelskich/ w rozd. 8. 9. 10. 11. IV. o Niewieśćie rodzącey/ w rozd. 12. 13. 14. V. o śiedmi Anjołách/ w rozd. 15. 16. VI. O osądzeniu nierządnice/ w rozd. 17. 18. 19. 20. VII. o Niebieskim Jeruzalemie/ w rozd. 21. 22. A może być rozdźielona ná dwie cżęśći. I. ná Przedmowę tey kśięgi/ gdźie śię zámyka Tytuł jey y pozdrowienie/ w rozd. 1. áż do v. 8. y usługá do przyjęćia jey/ gdźie śie widzenie Syná Bożego zámyka / od v. 8. áż do końcá. II. Ná te rzecży ktore śie w niey opisują. A te CHrystus PAn dźieli ná dwoje/ w rozd. 1. v. 19. Ná te ktore śie już były stáły/ jáko przy Kośćielech/ Efeskim/ Smyrneńskim/ Pergámeńskim/ Tyátyrskim/ w rozd. 2. Sárdyńskim/ Filádelfskim/ y Láodyceńskim/ w rozd. 3. Y ná te ktore śie potym stáć miáły ; Jedne przy wszystkim świećie : á tu Jan S. Przedmowę cżyni ná wypisánie tych rzecży/ w ktorey znowu do przyjęćia tey kśięgi służy/ pokázując że powod swoj ma od Bogá Ojcá/ w rozd. 4. Syná/ w rozd. 5. Potym te spráwy Boże przed ocży wystawia ktore on wykonywa w podawániu do znájomośći świátá tych przyszłych rzecży/ słowem/ cudámi/ w rozd. 6. w wyrywániu pobożnych od bied nástępujących/ w rozd. 7. Pewnym karánia przepuszcżeniem ná stworzenie bezrozumne/ y ná ludźie/ w rozd. 9. Drugie przy sámym Kośćiele B. A to naprzod w tym żywoćie ; gdźie słuchácżom y cżytelnikom jey sercá do niey dodawa/ pokázując/ że porządnie do pisánia jey jest powołány/ że CHrystus PAn jest tego powodem/ w rozd. 10. Potym opisuje to co śie dźiać miáło. Naprzod przy Náucżyćielách Kośćiołá B. ktorzy wiele potrzeb przez 1260. lat odpráwili/ y po 1260. lećiech zwłászcżá pod záwiedzeniem Antychrystusowym pobići byli/ á w náuce swey prawdźiwey po záwiedzeniu ożyli/ w rozd. 11. Potym przy cáłym Kośćiele B. ktory poszedł z Zydow/ y do niewiásty przypodobány ; ktora utrápienie ćierpiáłá od smoká przed porodzeniem/ przy porodzeniu/ po porodzeniu/ w rozd. 12. A zosobna przy Kośćiele Chrześćiáńskim/ ktorego opisuje naprzod : Potrzebę ktora miał z dwiemá bestyámi ktore nań potężnie náćieráły/ w rozd. 13. Lecż od Kośćiołá Bożego przez moc PAńska zniszcżone były/ w rozd. 14. 15. 16. y zwyćięstwo w CHrystuśie PAnie odnośi nád nierządnicą/ w rozd. 17. 18. nád obiemá bestyámi/ w rozd. 19. y nád smokiem/ śmierćią y piekłem/ w rozd. 20. A w przyszłym żywoćie/ á to przy zmartwychwstániu y przy sądźie/ potym po sądźie ostátecżnym áż ná cżásy wiecżne/ w rozd. 21. 22.

ROZDZIAŁ I.

Proroctwo o przeszłych rzecżách, y Objáwienia. 1. tego ktory jest pocżątkiem y końcem. 12. potym śiedmi świecżnikow. 13. miedzy ktorymi widźiał podobnego Synowi cżłowiecżemu.

czonu. 16. y śiedmi gwiazd. 20. tájemnice wykłáda.

1 OBjáwienie JEzusá Chrystusá / ktore mu dał BOG / áby okazał sługom swojim rzeczy ktore śię w rychle dźiać máją: á *onże* oznájmił y posłał przez Anjołá swojego / słudze swemu Janowi.

2 Ktory świádectwo wydał słowu Bożemu / y świádectwu JEzusá Chrystusá / y cokolwiek widźiał.

3 Błogosłáwiony ktory czyta / y ći ktorzy słucháją słow Proroctwá tego / y záchowywáją to co w nim jest nápisano: ábowiem czás bliśko jest.

4 JAn śiedmi Zborom ktore *są* w Azyey. Łáská wam y pokoj *niech będźie* od tego ktory a jest / y ktory był / y ktory przyść ma / y od śiedmi duchow / ktorzy są przed oblicznośćią stolice jego:

5 Y od JEzusá Chrystusá / *ktory jest* onym świádkiem wiernym pierworodnym b z umárłych / y Kśiążęćiem krolow źiemie: ktory nas umiłował / y omył c nas z grzechow nászych d krwią swoją.

6 Y uczynił nas Krolmi / y Kápłány Bogu Ojcu swemu: Jemuż *niech będźie* chwałá y moc ná wieki wiekow / Amen.

7 Oto idźie z obłokámi / y ujrzy go wszelkie oko / y ći ktorzy go przebili; y nárzekáć będą przed nim wszystkie pokolenia źiemie: Ták / Amen.

8 Jam jest Alfá y Omegá, początek y koniec mowi PAn / ktory jest / y ktory był / y ktory przyść ma / on Wszechmogący.

9 JA Jan / ktory też *jest* brátem nászym / y uczesnikiem w ućisku / y w krolestwie / y w ćierpliwośći JEzusá Chrystusá / byłem ná wyspie ktora zowią Pátmos / dla słowá Bożego / y dla świádectwá JEzusá Chrystusá.

10 Byłem w záchwyceniu Duchá w dźień PAński / y słyszałem zá sobą głos wielki jáko trąby /

11 Mowiący; Jam jest Alfá y Omegá, on pierwszy y ostátni. A co widźisz nápisz w Kśięgi / y poślij śiedmi Zborom ktore są w Azyey / do Efezu / y do Smyrny / y do Pergámu / y do Tyátyru / y do Sárdow / y do Filádelfiey / y do Láodycyey.

12 Y obroćiłem śię ábym widźiał on głos ktory mowił ze mną. A obroćiwszy śię / ujrzałem śiedm świeczników złotych.

13 A w pośrzodku onych śiedmi świeczników / podobnego Synowi człowieczemu / obleczonego w długą szátę / y przepásánego ná pierśiách pásem złotym.

14 A głowá jego y włosy *były* białe / jáko wełná biała / jáko śnieg; á oczy jego jáko płomień ogniá.

15 A nogi jego podobne mośiądzowi / jákoby w piecu rozpalone: á głos jego / jáko głos wielu wod.

16 Y miał w práwey ręce swojey śiedm gwiazd / á z ust jego wychodźił miecz z obu stron ostry; á oblicze jego jáko słońce e *kiedy* jásno świeci.

17 A gdym go ujrzał / upadłem do nog jego jáko martwy. Y włożył / práwą rękę swoję ná mię / mowiąc mi; Nie boj śię. Jam jest on pierwszy f y ostátni /

18 Y żyjący; á byłem umárły / á otom jest żywy ná wieki wiekow / Amen. Y mam klucze g piekłá y śmierći.

19 Nápisz te rzeczy ktoreś widźiał / y ktore są / y ktore śię dźiać máją nápotym.

20 Tájemnicę onych śiedmi gwiazd / ktoreś widźiał w práwey ręce mojey / y śiedmi świeczników złotych. Śiedm onych gwiazd / są Anjołowie śiedmi Zborow: á śiedm świeczników ktoreś widźiał / jest śiedm Zborow.

a 2 Moj. 3. 14.
b 1 Kor. 15. 20. Kolos. 1. 18.
c 1 Kor. 2. 11. Efez. 1. 2.
d Zydow 9. 14.
e G. ww.
f Izá. 41. 4. / 44. 6. / 48. 12.
g Izá. 22. 22.

ROZDZIAŁ II.

PAn Janowi rozkazał nápisáć to co sam widźiał być potrzebnego Zborom. 2. Efeskiemu. 8. Smyrneńskiemu. 12. Pergámeńskiemu. 18. Tyátyrskiemu. 25. Vpominájąc ich, áby to co wźięli od Apostołow, wiernie trzymáli.

1 ANjołowi Zboru Efeskiego nápisz: To mowi *ten* ktory trzyma śiedm gwiazd w práwey ręce swojey / ktory śię przechadza w pośrzod onych śiedmi świeczników złotych;

2 Znam uczynki twoje / y pracę twoję / y ćierpliwość twoję: á iż nie możesz ćierpieć złych / y doświadczyłeś tych ktorzy śię mienią być Apo-

stołámi /

stołámi/ á nie są / yználazłeś je że
3 są kłamcámi. ✣ Y znásiałeś/ y masz
ćierpliwość / y prácowałeś dla J-
4 mienia mego ; á nie ustałeś. ✣ Ale
mam *nieco* przećiwko tobie : żeś mi-
5 łość twoję pierwszą opuśćił. ✣ Pá-
miętajże tedy z kądeś wypadł / á
pokutuj ; y czyń uczynki pierwsze. A
jeżeli nie *chcesz* : Przydę przećiwko
tobie rychło / á poruszę świecznik
twój z miejscá swego / jeślibyś nie
6 pokutował. ✣ Ale *wżdy* to masz/ iż
nienawidźisz uczynków Nikolájitów/
8 których y Ja nienawidzę. ✣ Kto ma
uszy niechaj słucha / co Duch mówi
Zborom ! Temu co zwyćięży / dam
jeść z drzewá żywotá / które jest w
pośrzodku Ráju Bożego.

8 Anjołowi Zboru Smyrneń-
skiego nápisz : To mówi pierw-
szy y ostátni ; który był umárł / y o-
9 żył: ✣ Znam uczynki twoje/y ućisk/
y ubóstwo/(áleś bogáty) y bluźnier-
stwo tych którzy śię powiádáją być
Żydámi / á nie są ; ále są bożnicą
10 szátáńską. ✣ Nic śię nie bój tego co
masz ćierpieć. Oto ma wrzućić dyá-
beł *niektóre* z was do więźienia/áby-
śćie byli doświádczeni : y będźiećie
mieli ućisk przez dźieśięć dni. Bądź
wierny áż do śmierći; á dam ći koro-
11 nę żywotá. ✣ Kto ma uszy niechaj
słucha / co Duch mówi Zborom.
Kto zwyćięży / nie będźie obráżony
od wtórey śmierći.

12 Anjołowi Zboru Pergámeń-
skiego nápisz: To mówi ten któ-
ry ma miecz on z obudwu stron o-
13 stry; ✣ Znam uczynki twoje/y gdźie
mieszkasz / *to jest*, gdźie jest stolicá
szátáńska / á iż trzymasz Imię mo-
je / y nie záprzałeś śię wiáry mo-
jey / y w one dni / w które Antypás
świádek mój wierny zábity jest u
14 was/ gdźie szátan mieszka. ✣ Ale
mam nieco przećiwko tobie : iż tám
masz te którzy trzymáją náukę Bá-
láámowę / który uczył Báláká áby
wrzućił zgorszenie przed syny I-
zráelskie / żeby jedli rzeczy báłwá-
nom ofiárowáne / y wszeteczeństwo
15 płodźili. ✣ Tákże masz y te którzy
trzymáją náukę Nikolájitów ; co ja
16 mam w nienawiśći. ✣ Pokutujże:
A jeśli nie *będźiesz*, przydę prze-

a 4 Moj. 24.14. y 25.1.

ćiwko tobie w rychle/ y będę walczył
17 z nimi mieczem ust mojich. ✣ Kto
ma uszy niechaj słucha/co Duch mó-
wi Zborom ! Temu co zwyćięży/
dam jeść z oney manny skrytey ; y
dam mu kámyk biáły / á ná onym
kámyku imię nowe nápisáne/ które-
go nikt nie zná tylko ten który je
przyjmuje.

18 Anjołowi Zboru Tyátyrskie-
go nápisz : To mówi Syn Bo-
ży / który ma oczy swoje jáko pło-
mień ogniá / á nogi jego podobne są
19 mośiądzowi; ✣ Znam uczynki two-
je/y miłość / y posługi / y wiárę / y
ćierpliwość twoję/ y uczynki twoje;
á że ostátnich rzeczy więcey jest niż
20 pierwszych. ✣ Ale mam nieco prze-
ćiwko tobie : iż niewieśćie Jezábe-
li / która śię mieni być prorokinią/
dopuszczasz uczyć y zwodźić sługi
moje / żeby wszeteczeństwo płodźili/
y rzeczy báłwánom ofiárowáne
21 jedli. ✣ Y dałem jey czás/ áby poku-
towáłá z wszeteczeństwá swego : ále
22 nie pokutowáłá. ✣ Oto Ja porzu-
cę ją ná łoże / y te którzy z nią cu-
dzołożą w ućisk wielki / jeśliby nie
23 pokutowáli z uczynków swojich. ✣ A
dźieći jey pobiję ná śmierć : Y po-
znáją wszystkie Zbory / żem Ja jest
ten który śię badám [b] nerek y serc/
y dam káżdemu z was według u-
24 czynków wászych. ✣ A wam mówię/
y drugim którzyśćie w Tyátyrzech/
którzykolwiek nie máją tey náuki/
y którzy nie poználi głębokośći szá-
táńskich jáko mówią : Nie włożę ná
25 was innego brzemienia. ✣ Wszákże
to co maćie / trzymajćie / áż przydę.
26 ✣ A kto zwyćięży y záchowa áż do
końcá uczynki moje / dam mu
27 zwierzchność [c] nád Pogány. ✣ Y
będźie je rządźił laską żelázną ; jáko
státki gárncárskie skruszeni będąc :
jákom y Ja wźiął od Ojcá mego. ✣
28 Y dam mu gwiazdę poránną ✣ Kto
29 ma uszy niechaj słucha/co Duch mó-
wi Zborom !

b 1 Sám. 16. 7. Psalm 7. 10. Jerem. 11.20. y 17.10 y 20.12

c Psalm 2. 8.

ROZDZIAŁ III.

Listy do Pásterzów Zboru Sárdyń-skiego. 7. Filádelfskiego. 14 Láodyceń-skiego ; ná to nápisáne, áby były sługom Bożym miásto zwierćiádłá,

w ktorym powinności swoje upátrowáć máją.

1 A Aniołowi Zboru ktory jest w Sárdziech nápiß ; To mowi ten ktory ma śiedm Duchow Bożych / y śiedm gwiazd : Znam uczynki twoje / iż maß imie że żywieß ; 2 áleś jest umárły. Bądź czujny / á utwirdzaj inne ktorzy umrzeć mieli. Abowiem nie ználazłem uczynkow twojich zupełnych przed Bogiem. 3 Pámiętaj tedy / jákoś wźiął y słyßał / á chowaj y pokutuj. Jeśli tedy czuć nie będźieß / przyde ná cie jáko a złodźiey ; á nie zrozumieß ktorey godźiny przyde ná ćię. 4 Ale *maß* niektore b osoby w Sárdźiech / ktore nie pokalály ßat swojich ; przetoż chodźić będą ze mną *w ßátách* białych / iż godni są. 5 Kto zwyćięży / ten będźie obleczony w ßáty białe : y nie wymáżę c imienia jego z kśiąg żywotá / ále wyznam imię jego przed obliczem Ojcá mojego / y przed Aniołty jego. 6 Kto ma uszy niechaj słucha / co Duch mowi Zborom !

7 A Aniołowi Zboru Filádelfskiego nápiß : To mowi on Swięty y Prawdźiwy / ktory ma klucz d Dawidow ; ktory otwiera á nikt nie zámiera / y zámiera á nikt nie otwiera. 8 Znam uczynki twoje : Otom wystáwił przed tobą drzwi otworzone / á żaden nie może ich zámknąć : Bo *acz* maß nie wielką moc / przećięś záchował słowo moje / y nie záprzałeś śię Imienia mego. 9 Otoć dam *niektore* z bożnice ßátáńskiey / ktorzy śię powiádáją być żydámi / á nie są / ále kłamáją. Oto spráwię że przydą / y będą śię kłániáli przed nogámi twymi / y poznáją żem Ja ćiebie umiłował. 10 Żeś záchował słowo ćierpliwośći mojey ; Ja też ćiebie záchowam od godźiny pokußenia / ktore ma przyść ná wßystek świát / áby doświadczyło mießkájących ná źiemi. 11 Oto idę rychło : trzymaj co maß / áby nikt 12 nie wźiął korony twojey. Kto zwyćięży / uczynię go filarem w Kośćiele Bogá mojego / á więcey z niego już nie wynidźie : y nápiße ná nim Imię Bogá mego / y imię miástá Bogá mego nowego Jeruzalem / ktore zstępuje z niebá od Bogá mego / y Imię moje nowe. 13 Kto ma uszy niechaj słucha / co Duch mowi Zborom !

14 A Aniołowi Zboru Láodyceńskiego nápiß ; To mowi Amen / Swiádek on wierny y prawdźiwy / 15 początek stworzenia Bożego. Znam uczynki twoje / żeś nie jest áni zimny / áni gorący : bodajżeś był zimny ábo gorący. 16 A ták ponieważeś letny / á áni zimny áni gorący / 17 wyrzucę ćię z ust mojich. Abowiem mowiß ; Jestem bogáty y zbogáćiałem / á niczego nie potrzebuję : á nie wieß żeś ty biedny y mizerny / y ubogi / y ślepy / y nági. 18 Rádzęć ábyś kupił u mnie złotá w ogniu doświadczonego / ábyś był bogáty : y ßáty białe / ábyś był obleczony / á żeby śię nie okázowáłá sromotá nágośći twojey : á oczy twoje námáż máśćią wzrok náprawiájącą / ábyś 19 widźiał. Ja ktorekolwiek miłuję / strofuję e y karzę. Bądź tedy gorliwym / á pokutuj. 20 Oto stoję u drzwi / y kołácę : jeśliby kto usłyßał głos moj y otworzył drzwi / wnidę do niego / y będę z nim wieczerzał / á 21 on ze mną. Kto zwyćięży / dam mu śiedźieć z sobą ná stolicy mojey ; jákom y Ja zwyćiężył / y uśiadłem z Ojcem mojim ná stolicy jego. 22 Kto ma uszy niechaj słucha / co Duch mowi Zborom !

a 1 Tess. 5. 2. 2 Piotr 3. 10.
b G. Málo imion.
c Filipp. 4. 3.
d Izái. 22. 22.
e Przyp. 3. 11. Żyd. 12. 6.

Rozdział IV.

PAná śiedzącego widźiał ná stolicy miedzy dwudźiestą y czterema stárcow. 5. A przy tym, łyskánie, dźwięk, gromobićie, lámpy. 6. sklane morze. 7. czworo zwierząt. 10. stárce chwalące PAná.

1 POtymem widźiał / á oto drzwi *były* otworzone w niebie ; á głos pierwßy ktorym słyßał mowił do mnie jáko trąbá / y rzekł ; Wstąp sám / á pokażęć co śię ma dźiać 2 potym. A zárázem byłem w záchwyceniu Duchá : á oto stolicá postáwiona byłá ná niebie / á ná stolicy śiedźiáłá *osobá*. 3 A ten ktory śiedźiał / podobny był ná weyrzeniu kámieniowi Jáspisowi y Sár-

dynowi :

dynowi: á około oney stolice byłá tecza/ná weyrzeniu podobna Szmárágdowi. 4 ♣ A około oney stolice było stolic dwádźieśćiá y cztery: á ná onych stolicách widźiałem dwudźiestu y czterech stárcow śiedzących/ obleczonych w száty białe; á ná głowách swojich mieli korony złote. 5 ♣ A z oney stolice wychodźiły łyskáwice/ y gromy/ y głosy: y śiedm lámp ognistych gorájacych przed stolicą; ktore są śiedm Duchow Bożych. 6 ♣ A przed oną stolicą było morze szkláne podobne krysztáłowi: á w pośrzodku stolice/ y około stolice/ czworo zwierząt pełnych oczu/ z przodku y z tyłu. 7 ♣ A pierwsze zwierzę/ podobne było lwowi: á wtore zwierzę/ podobne ćielcowi: á trzećie zwierzę/ miáło twarz jáko człowiek: á czwarte zwierzę/ podobne było orłowi latájacemu. 8 ♣ A oto káżde z osobná z onych czterech zwierząt/ miáło sześć skrzydł w około/ á wewnątrz były pełne oczu; á odpoczynku nie máją we dnie y w nocy/ mowiąc; Swięty/ a Swięty/ Swięty PAN Bog Wszechmogący/ktory Był/y Jest/ y Przyść ma. 9 ♣ A gdy one zwierzętá dawáły chwałę/ y cześć/ y dźiękowánie śiedzącemu ná stolicy/ żywiącemu ná wieki wiekow: 10 ♣ Upádáli czterej y dwádźieśćiá stárcy przed obliczem śiedzącego ná stolicy/ y kłaniáli śię żywiącemu ná wieki wiekow; y rzucáli korony swoje przed stolicą mowiąc; 11 ♣ Godźieneś jest PAnie wźiąć chwałę/ y cześć/ y moc: Boś ty stworzył wszystkie rzeczy/ y zá wolą twoją trwáją/ y stworzone są.

a Izái. 6. 3.

ROZDZIAL V.

Kśięgi śiedmią pieczęći zápieczętowáne. 3. ktorych żaden otworzyć nie mogł. 6. Tylko Báránek on Boży: ktorego wszyscy mieszkáńcy niebiescy chwalili, y wiecznie chwalić będą.

1 Potym em widźiał po práwey ręce śiedzącego ná stolicy kśięgi nápisáne wewnątrz y zewnątrz/ zápieczętowáne śiedmią pieczęći. 2 ♣ Y widźiałem Anjołá mocnego wołájącego głosem wielkim; Kto jest godźien otworzyć te kśięgi/ y odpieczętowáć pieczęći ich? 3 ♣ A nikt nie mogł áni w niebie/ áni ná źiemi/ áni pod źiemią/ otworzyć onych Kśiąg/ áni weyrzeć w nie. 4 ♣ Y płákałem bárzo iż nikt nie był ználeziony godny/ áby otworzył y czytał kśięgi/ y weyrzał w nie. 5 ♣ Tedy mi jeden z onych stárcow rzekł; Nie płácz. Oto zwyćięzył Lew/ ktory jest z pokolenia a Judowego/ korzeń b Dawidow; áby otworzył Kśięgi/ y odpieczętował śiedm pieczęći ich. 6 ♣ Y pojrzałem; á oto miedzy stolicą/ y czterema onymi zwierzęty/ miedzy onymi stárcámi/ Báránek stał jáko zábity/ májac śiedm rogow/ y śiedm oczy: ktore są śiedm Duchow Bożych/ posłánych ná wszystkę źiemię. 7 ♣ Ten przyszedł; y wźiął one kśięgi z práwey ręki śiedzącego ná stolicy. 8 ♣ A gdy wźiął one kśięgi/ *záraz* one czworo zwierząt/ y oni dwádźieśćiá y czterej stárcy/ upádli przed Báránkiem/ májac káżdy z nich cytry y czásze złote/ pełne wonnych rzeczy: ktore są modlitwy świętych. 9 ♣ Y śpiewáli nową Pieśń/ mowiąc; Godźien eś jest wźiąć kśięgi/ y otworzyć pieczęći ich; żeś był zábity/ y odkupiłeś nas Bogu przez krew c swoję/ ze wszelkiego pokolenia/ y języká/ y ludu/ y narodu: 10 ♣ Y uczyniłeś nas Bogu nászemu d Krolmi y Kápłány/ y krolowáć będźiemy ná źiemi. 11 ♣ Y widźiałem y słyszałem głos wiela Anjołow/ około oney stolice/ y onych zwierząt/ y onych stárcow: á byłá liczbá ich/ tyśiąc kroc sto tyśięcy/ y dźieśięć kroc sto tyśięcy/ 12 ♣ Mowiących głosem wielkim; Godźien jest ten Báránek zábity wźiąć moc/ y bogáctwo/ y mądrość/ y śiłę y cześć/ y chwałę/ y błogosłáwieństwo. 13 ♣ A wszelkie stworzenie/ ktore jest ná niebie/ y ná źiemi/ y pod źiemią/ y w morzu/ y wszystko co w nich jest/ słyszałem mowiące; Śiedzącemu ná stolicy/ y Báránkowi/ błogosłáwieństwo/ y cześć/ y chwałá/ y śiłá ná wieki wiekow. 14 ♣ A czworo onych zwierząt rzekło/ Amen. A oni dwádźieśćiá y czterej stár-

a 1 Mojż. 49. 10. c Izái. 11. 1. c 1 Piotr 1. 19. d 1 Piotr 2. 5. 8.

stárcy upádli / y kłaniáli śię żywiącemu ná wieki wiekow.

Rozdział VI.

Báránek pierwszą pieczęć kśięg otworzył. 3. Potym wtorą. 5. trzećią. 7. czwartą. 9. piątą. 12. y szostą. Po ktorych otworzeniu wszczęły śię mordy, głody, mory, uskarżánia świętych, drżenia źiemie, y rozmáite widźiádłá ná niebie. 17. Dźień sądny.

1 Y Widźiałem / gdy otworzył Báránek jednę z onych pieczęći ; y słyszałem jedno ze czterech zwierząt mowiące jákoby głos gromu ; 2 Chodź / pátrzaj. ✣ Y widźiałem ; á oto koń biały / á ten ktory ná nim śiedźiał / miał łuk : y dano mu koronę / y wyszedł *jáko* zwyćiężcá / á żeby zwyćiężał. 3 ✣ A gdy otworzył wtorą pieczęć / słyszałem wtore zwierzę mowiące? Chodź / á pátrzaj. ✣ 4 Y wyszedł drugi koń rydzy : á temu ktory ná nim śiedźiał / dano áby odjął pokoj z źiemie ; á iżby jedni drugie zábijáli / y dano mu miecz wielki. 5 ✣ A gdy otworzył trzećią pieczęć / słyszałem trzećie zwierzę mowiące : Chodź / á pátrzaj. ✣ Y widźiałem ; á oto koń wrony / á ten co ná nim śiedźiał / miał szalę w ręce swojey. 6 ✣ Y słyszałem głos z pośrzodku onych czworgá zwierząt mowiący ; Miárká pszenice zá grosz / á trzy miárki jęczmienia zá grosz ; á nie szkodź oliwie y winu. 7 ✣ A gdy otworzył czwartą pieczęć słyszałem głos czwartego zwierzęćiá mowiący; Chodź / á pátrzaj. 8 ✣ Y widźiałem ; á oto koń płowy / á tego ktory śiedźiał ná nim imię było Smierć / á Piekło szło zá nim : y dáná im jest moc nád czwartą częśćią źiemie / áby zábijáli mieczem / y głodem / y morem / y przez zwierzętá źiemskie. 9 ✣ A gdy otworzył piątą pieczęć / widźiałem pod Ołtarzem dusze pobitych dla słowá Bożego / y dla świádectwá ktore wydáwáli ; 10 ✣ Y wołáli głosem wielkim mowiąc ; Dokądże PAnie Swięty y prawdźiwy / nie sądźisz y nie mśćisz śię krwie nászey nád tymi / 11 ktorzy mieszkáją ná źiemi? ✣ Y dáne są káżdemu z *nich* száty białe : Y powiedźiano im / áby odpoczywáli jeszcze ná máły czás / áżby śię dopełnił *poczet* społ-sług ich y bráći ich / ktorzy máją być pobići jáko y oni. 12 ✣ Y widźiałem gdy otworzył szostą pieczęć ; á oto stáło śię wielkie trzęśienie źiemie / á słońce sczerniáło jáko wor włośniány / y księżyc wszystek stał śię jáko krew. 13 ✣ A gwiazdy niebieskie pádáły ná źiemię / ták jáko drzewo figowe zrzuca z śiebie figi swoje niedościgłe / gdy od wiátru wielkiego bywa záchwiane. 14 ✣ A niebo ustąpiło jáko kśięgi zwinione / á wszelka gorá y wyspy / z miejscá śię swego poruszyły. 15 ✣ A krolowie źiemie / y kśiążętá / y bogácze / y hetmáni / y mocarze / y káżdy niewolnik / y káżdy wolny / pokryli 16 śię w jáskinie y w skáły gor. ✣ Y rzekli gorom y skáłom ; Upádniećie [a] ná nas y zákryjćie nas przed [b] oblicżem tego / ktory śiedźi ná stolicy ; y przed gniewem tego Báránká : ✣ 17 Abowiem przyszedł dźień on wielki gniewu jego / Y ktoż śię będźie mogł ostać.

[a] Izai. 2. 19. [b] Ozeá. 10. 8. Luká. 23. 30.

Rozdział VII.

Puszczący po świećie Anjołowie, byli zahámowáni, áżby wybráne ze wszego pokolenia zápieczętowáno. 9. Niezliczone zastępy przed Tronem stojące. 11. Anjeli B. z stárcámi chwalący PAná. 13. Ci co dla Imienia PAńskiego ćierpieli, 15. y wieczne szczęśćie ich.

1 Potymem widźiał czterech Anjołow stojących ná czterech węgłách źiemie / trzymájących czterzy wiátry źiemie ; áby nie wiał wiátr ná źiemię / áni ná morze / áni ná żadne drzewo.

2 Y Widźiałem inszego Anjołá występującego od Wschodu słońcá / májącego pieczęć Bogá Zywego / ktory záwołał głosem wielkim ná onych czterech Anjołow / ktorym dano áby szkodźili źiemi y morzu / 3 ✣ Mowiąc ; Nie szkodźćie źiemi / ánimorzu / áni drzewam ; áż popieczętujemy sługi Bogá nászego ná czołách ich. 4 ✣ Y usłyszałem liczbę popieczętowánych : sto y czterdźieśći y czterzy tyśiące

[c] Ezech. 9. 4.

popieczę-

popieczętowano / ze wszystkich pokoleń synow Izráelskich. 5 ♣ Z pokolenia Judowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Rubenowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Gádowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. 6 ♣ Z pokolenia Aserowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Neftálimowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Mánásseſsowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. 7 ♣ Z pokolenia Symeonowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Lewiego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Isáscharowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. 8 ♣ Z pokolenia Zábulonowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Józefowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Benjáminowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. 9 ♣ Potymem widział ; á oto lud wielki / ktorego nie mogł nikt zliczyć / z káżdego narodu y pokolenia / y ludźi / y języków : ktorzy stali przed stolicą / y przed oblicznością Báránká / obleczeni w száty białe / á palmy *były* w ręku ich. 10 ♣ Y wołáli głosem wielkim / mowiąc : Zbáwienie *należy* Bogu násemu / y śiedzącemu ná stolicy / y Báránkowi. 11 ♣ A wszyscy Anjołowie stali około stolice / y stárcow / y czworgá zwierząt ; y upádli przed stolicą ná oblicze swoje / y kłaniáli śię Bogu / 12 Mowiąc ; ♣ Amen / Błogosłáwieństwo / y chwałá / y mądrość / y dźiękowánie / y cześć / y moc / y śiłá Bogu nászemu / ná wieki wiekow / Amen. *

13 Y Odpowiedźiał jeden z onych stárcow / y rzekł mi : Ci ktorzy są obleczeni w száty białe / co zacż są ? 14 ♣ Y z kąd przyszli ? Y rzekłem mu ; Pánie ty wiesz. Y rzekł mi ; Ci są / ktorzy przyszli z ućisku wielkiego ; y omyli száty swoje / y wybielili je we krwi Báránkowey. 15 ♣ Dla tego są przed stolicą Bożą / y służą mu we dnie y w nocy w Kośćiele jego : á ten ktory śiedźi ná stolicy / jáko namiotem záſłoni je. 16 ♣ Nie będą więcey łáknąć / y nie będą więcey prágnąć / y nie uderzy ná nie słońce / áni żadne gorąco. 17 ♣ Abowiem Báránek ktory jest w pośrzodku stolice / będźie je paśł / y poprowádźi je do żywych źrzodeł wod : y otrze Bog b wszelką łzę z oczu ich.

a Izája 49. 10.

b Izája 25. 8.

ROZDZIAŁ VIII.

Gdy śiodmą pieczęć otworzono. 3. ofiárowáne były modlitwy Swiętych przez kádzenie. 6. Siedm Anjołow wyszło z trąbámi. 7. Gdy pierwszy czterej trąbili, ogień spadł. 9. morze śię porászyło. 11. wody zgorzkły. 12. y gwiazdy śię záćmiły.

1 A Gdy otworzył śiodmą pieczęć / stáło śię milczenie ná niebie / jákoby przez poł godźiny. 2 ♣ Y widźiałem śiedm onych Anjołow / ktorzy stoją przed obliczem Bożym / á dano im śiedm trąb. 3 ♣ A inszy Anjoł przyszedł / y stánął przed Ołtarzem / májąc kádźilnicę złotą : y dano mu wiele kádzenia / áby je ofiárował z modlitwámi wszystkich świętych / ná ołtarzu złotym / ktory jest przed stolicą : 4 ♣ Y wstąpił dym kádzenia z modlitwámi świętych / z ręki Anjołá / przed oblicznośćią Bożą. 5 ♣ Y wźiął Anjoł kádźilnicę / y nápełnił ją ogniem z ołtárzá / y zrzućił *ją* ná źiemię : y stáły śię gromy y głosy / y łyskáwice y trzęśienie źiemie.

6 A Onych śiedm Anjołow ktorzy mieli śiedm trąb / nágotowáło śię áby trąbili. 7 ♣ Y zátrąbił pierwszy Anjoł / y stał śię grad y ogień zmieszány ze krwią / y zrzucono to ná źiemię : á trzećia część drzew zgorzáłá / y wszelka trawá źielona spalona jest.

8 P Otym zátrąbił wtory Anjoł / á jákoby gorá wielka ogniem pałająca wrzucona jest w morze : y obrocona jest w krew trzećia część morzá. 9 ♣ Y pozdycháłá w morzu trzećia część *rzeczy* stworzonych / ktore miáły duszę ; y trzećia część okrętow zginęłá.

10 Y Zátrąbił trzeći Anjoł / y spádłá z niebá gwiazdá wielka / gorájąca jáko pochodnia / y upádłá ná trzećią część rzek / y ná źrzodłá

wod.

11 wod. A imię oney gwiazdy zowią piołynem: y obróciłá śię trzećia część wod w piołyn; á wiele ludźi pomárło od onych wod / bo śię stáły gorzkie.

12 Potym zátrąbił czwarty Anjoł/ á uderzona jest trzećia część słońcá / y trzećia część kśiężycá / y trzećia część gwiazd; ták iż śię trzećia część ich záćmiłá / y trzećia część dniá nie świećiłá / tákże y nocy.

13 Y widźiałem/ y słyszałem jednego Anjołá lecącego przez pośrzodek niebá / mowiącego głosem wielkim; Biádá/ biádá/ biádá mieszkájącym ná źiemi! dla innych głosow trąby trzech Anjołow / ktorzy zátrąbić máją!

Rozdział IX.

Gdy piąty Anjoł zátrąbił. 3. száráńcze wyszły. 13. A szosty zátrąbiwszy. 15. wywiodł konne. 20. narod ludzki upstoszoce.

1 Y Zátrąbił piąty Anjoł/ y widźiałem że gwiazdá zpádłá z niebá ná źiemię; á dano jey klucz

2 studnie przepáśći. Ktora otworzyłá studnią przepáśći: y wystąpił dym z oney studnie / jákoby dym piecá wielkiego; y záćmiło śię słońce y powietrze / od dymu oney studnie.

3 A z onego dymu wyszły száráńcze ná źiemię; y dano im moc/ jáko máją moc niedźwiadkowie

4 źiemscy. Ale im rzeczono żeby nie szkodźiły trawie źiemie / áni żadney rzeczy źieloney / áni żadnemu drzewu: ále tylko sámym ludźiom/ ktorzy nie máją pieczęći Bożey ná czołách swojich.

5 A dano im/ nie żeby je zábijáły; ále áby je dręczyły przez pięć mieśięcy: á udręczenie ich *áby było* jáko udręczenie od niedźwiadká / gdy człowieká ukąśi.

6 Przetoż w one dni szukáć będą ludźie a śmierći / ále jey nie znajdą y będą chćieli umrzeć/ ále śmierć od

7 nich ućiecze. A kształt onych száráńczy podobny był koniom zgotowánym do bitwy; á ná głowách ich były koronyy podobne złotu / á

8 twarzy ich jáko twarzy ludzkie. Y miáły włosy jáko włosy niewieśćie/ á zęby ich były jáko lwie.

9 A miáły páncerze jáko páncerze żelázne / á szum skrzydeł ich jáko grzmot wozow / gdy wiele koni bieży do bitwy.

10 A ogony miáły podobne niedźwiadkom / á żądłá były w ogonách ich: á moc ich *byłá* szkodźić

11 ludźiom przez pięć mieśięcy. A miáły nád sobą królá / ánjołá przepáśći: ktoremu imię po Żydowsku Abáddon / á po Grecku ma imię b Apollyon.

12 Biádá jedno przeszło/ á oto jeszcze idźie dwoje biádá potym.

13 Gdy zátrąbił Anjoł szosty/ á słyszałem głos jeden ze czterech rogow ołtarzá złotego/ ktory jest przed

14 oblicznośćią Bożą / Mowiący szostemu Anjołowi / ktory miał trąbę? Rozwiąż onych czterech Anjołow związánych u wielkiey rzeki

15 Eufrátes. Y rozwiązáni są oni czterey Anjołowie / zgotowáni ná godźinę y ná dźień / y ná mieśiąc/ y ná rok; áby pobili trzećią część

16 ludźi. A liczbá wojská jezdnego *byłá* dwie śćie kroć tyśiąc tyśięcy:

17 Bom słyszał liczbę ich. Widźiałem tákże konie w widzeniu: á ći ktorzy śiedźieli ná nich / mieli páncerze ogniste hiácyntowe / y śiárczáne; á głowy onych koni były jáko głowy lwie; á z gęby ich wychodźił ogień/

18 y dym/ y śiárká. A od tego trojgá pobita jest trzećia część ludźi / od ogniá/ y od dymu/ y od śiárki/ ktore

19 wychodźiły z gąb ich. Abowiem moc ich jest w gębách ich / y w ogonách ich. Bo ogony ich wężom są podobne/ májąc głowy ktorymi

20 szkodzą. A inni ludźie ktorzy nie są pobići tymi plagámi / áni pokutowáli od uczynkow rąk swojich/ áby śię nie kłaniáli dyabłom / y báłwánom złotym / y śrebrnym/ y miedźiánym/ y kámiennym/ y drzewiánym; ktorzy áni widźieć c mogą/ áni słyszeć/ áni chodźić:

21 Ani pokutowáli z mężobojstw swojich/ áni z czárow swojich: áni z wszeteczeństw swojich/ áni z złodźiejstw swojich.

Rozdział X.

Anjoł obłokiem przyodźiány. 2. kśięgi otworzone trzymájąc. 9. Iano-

a Ozeász 10. 8. Luká. 23. 30. Objáw. 6. 16.

b T. Zátráceń.

c Psal. 115. 5. y 135. 16.

wi wedlug objáwienia one zjeść rozkázuje.

1 Y Widziałem drugiego Anjołá mocnego / zstępujacego z niebá obłokiem odzianego ; á ná głowie jego byłá tecza / á oblicze jego jáko słońce / á nogi jego jáko słupy ogniá. 2 ✣ A miał w rece swojey ksiażeczki otworzone : y postáwił noge swoje práwa ná morzu / á lewa ná ziemi ✣ 3 Y záwołał głosem wielkim / jáko lew ryczy : á gdy przestał wołáć / mowiło śiedm gromow głosy swoje.

4 A Gdy odmowiło śiedm gromow głosy swoje / miałem pisáć : álem usłyszał głos z niebá / mowiacy do mnie ; Zápieczetuj *to* co mowiło śiedm gromow / á nie pisz tego. 5 ✣ Tedy Anjoł ktoregom widział stojacego ná morzu y ná ziemi / podniosł reke swoje ku niebu : 6 ✣ Y przyśiagł przez Zywiacego ná wieki wiekow / ktory stworzył niebo y to co w nim jest / y ziemie y to co ná niey jest / y morze y to co w nim jest / że czásu już nie bedzie. 7 ✣ Ale we dni głosu Anjołá śiodmego / gdy bedzie trabił / dokona śie tájemnicá Boża / jáko opowiedział sługom swojim Prorokom.

8 A Głos ktorym słyszał z niebá / zásie mowił ze mna / y rzekł ; Idź / á weźmi te ksiażeczki otworzone / z reki Anjołá stojacego ná morzu y ná ziemi. 9 ✣ Y szedłem do Anjołá / y rzekłem mu ; Daj mi te ksiażeczki. Y rzekł mi ; Weźmi / á ziedz a je ; á uczynia gorzkość w brzuchu twojim / ále w uśćiech twojich słodkie beda jáko miod. 10 ✣ Y wziałem ksiażeczki z reki Anjołá / y zjadłem je ; á były w uśćiech mojich słodkie jáko miod : ále gdym je zjadł / gorzko było w brzuchu mojim. 11 ✣ Y rzekł mi ; Muśisz zásie prorokowáć przed wiela ludźi / y narodow / y jezykow / y krolow.

a Ezech 3.1.2.

ROZDZIAŁ XI.

Anjoł rozkazał kościoł rozmierzáć. 3. PAn dwu świádkow wzbudźił. 7. ktorych od bestiey rozszárpánych. 9. nikt nie pogrzebł. 11. Ale ich Bog wzbudźiwszy. 12. do niebá wźiął. 13. Strách ná niezbożne przypadł. 15. Siodmego Anjołá trabá zmartwychstánie. 18. y sad Boży oznajmilá.

1 Y Dano mi trzćine podobna lasce ; á Anjoł stánał mowiac ; Wstań / á zmierz Kośćioł Boży y Ołtarz / y te ktorzy śie modla w nim. 2 ✣ Ale śień ktora jest przed Kośćiołem wyrzuć precz / á nie mierz jey : ábowiem dána jest Pogánom / á miásto świete deptáć beda czterdźieśći y dwá mieśiacá.

3 A Że *je* dam dwiemá świádkom mojim / ktorzy prorokowáć beda tyśiac / dwie śćie y szesćdźieśiat dni obleczeni bedac w wory. 4 ✣ Ci sa dwie oliwie / y dwá świeczniki / stojace przed obliczem Bogá *wszystkiey* ziemie. 5 ✣ A jesliby im kto chćiał szkodźić / ogień wynidźie z ust ich / y pożrze nieprzyjaćioły ich : á jesliby im kto chćiał szkodźić / muśi tez *y on* być zábity. 6 ✣ Ci moc mája zámykáć niebo / áby deszcz nie pádał zá dni proroctwá ich : y mája moc nád wodámi áby je obroćili w krew / y uderzyć ziemie wszelka plaga / ileby kroć chćieli.

7 A Gdy dokończa świádectwá swojego : bestya ktora wystepuje z przepáśći / zstoczy z nimi bitwe / á zwyćiezy je / y pobije je. 8 ✣ A trupy ich *leżeć beda* ná ulicy miástá wielkiego / ktore názywája duchownie Sodoma y Egiptem ; gdźie tez PAn nasz ukrzyżowány jest. 9 ✣ Y widźieć beda *wiele ich* z ludźi z pokolenia y z jezykow / y z narodow trupy ich / przez połczwártá dniá : ále trupow ich nie dopuszcza włożyć w groby. 10 ✣ Owszem mieszkájacy ná ziemi rádowáć śie nád nimi beda / y weselić ; y poślá dáry jedni drugim / iż ći dwá Prorocy dreczyli mieszkájace ná ziemi. 11 ✣ A po połczwártu dni / duch żywotá od Bogá wstapił w nie / y stáneli ná nogách swojich : á bojaźń wielka przypádłá ná te / ktorzy je widźieli. 12 ✣ Potym usłyszeli głos wielki z niebá mowiacy im ; Wstapćie sám. Y wstapili ná niebo w obłoku / y pátrzyli ná nie nieprzyjaćiele ich. 13 ✣ A w oney godźinie stáło śie wielkie trzesienie ziemie. Y upádłá dźieśiata cześć miástá / y pobito w o-

nim

nym trzęśieniu ziemie/ osob ludźi śiedm tyśięcy: á drudzy przestrászeni są/ y dáli chwałę Bogu niebieskiemu.

14 Biádá wtore przeszło: á oto Biádá trzecie przyjdźie rychło.

15 Y Zátrąbił Anjoł śiodmy; y stáły śię głosy wielkie ná niebie mowiące; Krolestwá świátá stáły śię krolestwy PAná nászego/ y CHrystusá jego; y krolowáć będźie ná wieki wiekow.

16 Tedy oni dwádźieśćiá y cztérej stárcy/ ktorzy przed oblicznośćią Bożą śiedzą ná stolicách swojich/ upádli ná oblicza swe/ y pokłonili śię Bogu/

17 Mowiąc; Dźiękujemy tobie PAnie Boże Wszechmogący/ ktoryś Jest/ y ktoryś Był/ y ktory masz Przyść/ żeś wźiął moc swoję wielką/ y ująłeś krolestwo.

18 Y rozgniewáli śię narodowie/ y przyszedł gniew twoj/ y czás umárłych: ábyć byli sądzeni/ y ábyś oddał zapłátę sługom twojim Prorokom/ y świętym/ y bojącym śię Imienia twego/ máłym y wielkim: y ábyś wytráćił te co psują źiemię.

19 Tedy otworzony jest Kośćioł Boży ná niebie; y widźiána jest Skrzyniá przymierza jego w Kośćiele jego. Y stáły śię łyskáwice/ y głosy/ y grzmienia/ y trzęśienia źiemie/ y grad wielki.

ROZDZIAŁ XII.

Niewiásty w słońce przyodźiáney 4. Smok śiedm głowny syná pożrzeć chćiał. 7. Ale go Michał poráźił. 10. Nád ktorym ácz zwyćięstwo Andzy Báránkowi otrzymáli 12. niewiástá ná pusczą ulećiáłá. 16. y źiemiá rzekę wypiłá. 17. Jednák on z ostátkiem wiernych walczyć nie przestawa.

1 Y Ukazał śię cud wielki ná niebie: Niewiástá obleczona w Słońce/ á kśiężyc pod nogámi jey/ á ná głowie jey byłá koroná/ z dwunaśći gwiazd.

2 A będąc brzemienna wołáłá prácując ku porodzeniu/ y męczyłá śię áby porodźiłá.

3 Y ukazał śię drugi cud ná niebie/ á oto Smok wielki rydzy/ májąc śiedm głow/ y rogow dźieśięć/ á ná głowách jego śiedm koron:

4 A ogon jego ćiągnął trzećią część gwiazd niebieskich/ y zrzućił je ná źiemię: á Smok on stánął przed niewiástą ktora miáłá porodźić/ áby skoroby porodźiłá/ pożárł dźiećię jey.

5 Y urodźiłá syná mężczyznę/ ktory ma rządźić wszystkie narody laską żelázną: y porwáne jest dźiećię jey do Bogá/ y do stolice jego:

6 A niewiástá ućiekłá ná pustynią/ gdźie ma miejsce od Bogá zgotowáne/ áby ją tám żywiono przez tyśiąc dni dwieśćie y sześćdźieśiąt.

7 Y Stáłá śię bitwá ná niebie Michał y Anjołowie jego potykáli śię z Smokiem; Smok śię też potykał y Anjołowie jego.

8 Ale nie przemogli/ áni miejsce ich dáley ználezione jest ná niebie.

9 Y zrzucony jest Smok wielki/ wąż on stárodawny; ktorego zowią Dyabłem y Szátánem/ ktory zwodźi wszystek okrąg świátá: zrzucony jest ná źiemię/ y Anjołowie jego z nim są zrzuceni.

10 Y słyszałem głos wielki mowiący ná niebie: Terazći śię stáło zbáwienie/ y moc/ y krolestwo Bogá nászego/ y zwierzchność CHrystusá jego: iż zrzucony jest oskárżyćiel bráći nászey/ ktory ná nie skárżył/ przed oblicznośćią Bogá nászego we dnie y w nocy.

11 Ale go oni zwyćiężyli przez krew Báránká y przez słowá świádectwá swego/ á nie umiłowáli dusze swojey áż do śmierći.

12 Przetoż rozweselćie śię niebá/ y wy ktorzy mieszkaćie ná nich. Biádá mieszkájącym ná źiemi y ná morzu: iż zstąpił Dyabeł do was/ májąc wielki gniew/ wiedząc iż krotki czás ma.

13 A gdy widźiał Smok/ iż był zrzucony ná źiemię/ przeszládował niewiástę ktora byłá porodźiłá mężczyznę.

14 Y dano niewieśćie dwie skrzydle Orłá wielkiego/ áby lećiáłá od oblicznośći wężowey ná pustynią/ ná miejsce swoje; gdźieby ją żywiono przez czás/ y czásy/ y połowicę czásu.

15 Y wypuśćił wąż z gęby swojey zá niewiástą wodę jáko rzekę/ chcąc sprawić áby ją rzeká porwáłá.

16 A le źiemiá rátowáłá niewiástę: y otworzyłá źiemiá ustá swoje/ y wypiłá rzekę/ ktora był wypuśćił

I. E. zá dźień S. Michał.

Smok

17 Smok z żeby swojey. ✠ Y rozgniewał śię Smok ná niewiástę / y poszedł áby walczył z drugimi z náśienia jey / ktorzy záchowywáją przykazánia Boże / y máją świádectwo Jezusá Chrystusá.

18 Y Stánąłem ná piasku morskim.

ROZDZIAŁ XIII.

Opisuje bestyą o śiedmi głowách 2. ktora wielką część świátá do báłwochwálstwá odwiodłá. 12. A tá od drugiey bestyey wychodzącey. 15. potwierdzona jest. 16. A kto jey piętna nie ma / temu śię nie godźi áni kupowáć áni przedawáć.

1 Y Widźiałem Bestyą wystepującą z morzá / májącą śiedm głow y rogow dźieśięć: á ná rogách jey było dźieśięć koron / á ná głowách jey imię bluźnierstwá. 2 ✠ A tá Bestya ktorąm widźiał / podobna byłá Rysiowi / á nogi jey jáko niedźwiedźie / á gębá jey jáko gębá lwia. Y dał jey Smok moc swoję / y stolicę swoję / y moc wielką. 3 ✠ A widźiałem jednę z głow jey / jákoby ná śmierć zábitą: ále rāná jey śmiertelna uleczona jest. Tedy śię dźiwowáłá wszystká źiemiá / y szłá zá oną Bestyą. 4 ✠ Y kłaniáli śię onemu Smokowi / ktory dał moc Bestyey / kłaniáli śię tez Bestyey mowiąc; Ktoż podobny Bestyey? Ktoż z nią walczyć może? 5 ✠ Y dáne jey są ustá mowiące wielkie rzeczy y bluźnierstwá: dána jey tez jest moc / áby władzą miáłá przez czterdźieśći y dwá mieśiące. 6 ✠ Y otworzyłá ustá swoje ku bluźnierstwu przećiwko Bogu / áby bluźniłá Imię jego / y przybytek jego / y te ktorzy mieszkáją ná niebie. 7 ✠ Dano jey tez wálczyć z świętymi / y zwyćiężáć je. Y dána jey moc nád wszelkim pokoleniem / y językiem / y narodem. 8 ✠ Przetoż śię jey kłaniáć będą wszyscy mieszkájący ná źiemi; ktorych imioná nie są nápisáne w księgách żywotá / Báránká zábitego od záłożenia świátá. 9 ✠ Jesli kto ma uszy / niechaj słucha. 10 ✠ Jesli kto w pojimánie wiedźie / w pojimánie pojdźie. Jesli kto mieczem[a] zábije / muśi y on być mieczem zábity. Tuć jest ćierpliwość y wiárá świętych.

[a] 1 Moj. 9. 6.

11 Z Atym widźiałem drugą Bestyą wystepującą z źiemie: á miáłá dwá rogi podobne Báránkowym; 12 ále mowiłá jáko Smok. ✠ Ktora wszystkiey mocy pierwszey onej Bestyey dokázuje przed twarzą jey / y czyni że źiemiá y mieszkájący ná niey kłaniáją śię Bestyey pierwszey; ktorey śmiertelna rāná byłá uzdrowiona. 13 ✠ A czyni cudá wielkie / ták / iż y ogień zstępuje przed oczymá ludźi ná źiemię. 14 ✠ Y zwodźi mieszkájące ná źiemi / przez one cudá ktore jey dano czynić przed Bestyą: mowiąc obywátelom źiemie / áby uczynili obraz onej Bestyey / ktora miáłá rānę od mieczá / ále ożyłá. 15 ✠ Y dano jey áby mogłá dáć duchá onemu obrázowi Bestyey / żeby też mowił obraz tey Bestyey / y to sprawił / áby ći ktorzyby śię nie kłaniáli obrázowi onej Bestyey byli pobići. 16 ✠ A rozkázuje wszystkim máłym y wielkim / bogátym y ubogim / y wolnym y niewolnikom / áby wźięli piętno ná práwą rękę swoję álbo ná czołá swe. 17 ✠ A żeby żaden nie mogł kupowáć áni przedawáć / tylko ten ktory ma piętno álbo imię Bestyey / álbo liczbę imienia jey. 18 ✠ Tu jest mądrość. Kto ma rozum niech zrachuje liczbę onej Bestyey; ábowiem jest liczbá człowieká. A tá jest liczbá jey / sześć set sześćdźieśiąt y sześć.

ROZDZIAŁ XIV.

Gdy Báránek stał ná gorze Syońskiey. 4. wespół z czystymi chwálcami. 6. Anjoł jeden Ewángelią opowiadał. 8. A drugi upadek Bábilonski. 9. Trzeći kazał śię strzedz Bábilonu. 13. Vmárli w PAnu błogosłáwieni. 16. Sierp PAński zápuszczony ku żęćiu. 18. Aż zbieránie: 23. y złożenie winá nástąpiło.

1 Y Widźiałem / á oto Báránek stał ná gorze Syońskiey; á z nim sto czterdźieśći y cztery tyśiące / májących Imię Ojcá jego nápisáne ná czołách swojich. 2 ✠ Y słysza-

łem głos z niebá jáko głos wielu wod / y jáko głos gromu wielkiego: y słyszałem głos cytrystow grájących ná cytrách swojich. 3 A śpiewáli jákoby nową pieśń przed Stolicą / y przed onym czworgiem zwierząt y przed stárcámi: á żaden śię nie mogł oney pieśni náuczyć / oprocz onych stu czterdźieśćiu y czterech tyśięcy / ktorzy są z źiemie a kupieni. 4 Ci są ktorzy śię z niewiástámi nie pokaláli: Bo pánnámi są. Ci są ktorzy násládują Báránká / gdźiekolwiek idźie. Ci kupieni są z ludźi / áby byli pierwiástkámi Bogu y Báránkowi. 5 A w uśćiech ich nie ználáźła śię zdrádá: ábowiem są bez zmázy przed Stolicą Bożą.

6 Y Widźiałem drugiego Anjołá lecącego przez pośrzodek niebá / májącego Ewángelią wieczną / áby ją zwiástował mieszkájącym ná źiemi / y wszelkiemu narodowi / y pokoleniu / y językowi / y ludowi; 7 Mowiącego głosem wielkim: Boyćie śię Bogá / y chwałę mu dajćie; gdyż przyszłá godźiná sądu jego: á kłániajćie śię temu / ktory uczynił b niebo y źiemię / y morze / y zrzodłá wod.

8 A Drugi Anjoł lećiał zá nim mowiąc; Upadł / upadł c Bábilon / ono miásto wielkie! bo winem gniewu wszeteczeństwá swego nápoił wszystkie narody.

9 A Trzeci Anjoł lećiał zá nimi / mowiąc głosem wielkim; Jeśli śię kto pokłoni Bestyey y obrázowi jey / y jeśli weźmie piątno ná czoło swoje ábo ná rękę swoję: 10 Y ten pić będźie z winá d gniewu Bożego / z winá szczerego y nálanego w kielich gniewu jego: y będźie męczony w ogniu y śiarce przed oblicznośćią Anjołow świętych / y przed oblicznośćią Báránká. 11 A dym męki ich wstępuje ná wieki wiekow. Y nie máją odpoczynku we dnie y w nocy / ktorzy śię kłániáją Bestyey y obrázowi jey / y jesliktokolwiek bierze piątno imienia jey. 12 Tuć jest ćierpliwość świętych / tuć są ći ktorzy chowáją przykazánia Boże / y wiárę JEzusowę.

a Kor. 20. Piotr 18. — b Psalm 146.6. Dźiej. 4.15. 17.14. — c Izái. 21. 9. Jerem. 51. 8. Objáw. 18. 2. — d Jerem. 25.15. Objáw. 16.19.

13 Y Usłyszałem głos z niebá mowiący do mnie: Nápisz; Błogosłáwieni e są od tąd umárli / ktorzy w PAnu umieráją. Zápráwdę mowi im Duch / áby odpoczywáli f od prac swojich / á uczynki ich idą zá nimi.

14 Y Widźiałem / á oto obłok biały: á ná onym obłoku śiedźiał podobny Synowi człowieczemu / ktory miał ná głowie swojey koronę złotą / á w ręce swojey śierp ostry. 15 A drugi Anjoł wyszedł z Kośćiołá wołájąc głosem wielkim ná tego ktory śiedźiał ná obłoku; Zápuść g śierp twoj á żni / gdyż tobie przyszłá godźiná / ábyś żął; ponieważ śię dostáło żniwo źiemie. 16 Y zápuśćił ten ktory śiedźiał ná obłoku / śierp swoj ná źiemię / y pożętá jest źiemiá.

17 A Drugi Anjoł wyszedł z Kośćiołá onego / ktory jest w niebie / májąc y ten śierp ostry. 18 Potym wyszedł drugi Anjoł z ołtarzá / ktory miał moc nád ogniem; y záwołał głosem wielkim ná tego ktory miał śierp ostry mowiąc: Zápuść ten śierp twoj ostry / á zbieraj groná winnice źiemie; bo dojrzáłe są jágody jey. 19 Zápuśćił tedy Anjoł śierp swoj ostry ná źiemię / y zebrał groná winnice źiemie / y wrzućił je w prásę wielką gniewu Bożego. 20 Y tłoczona jest prásá przed miástem / y wyszłá krew z prásy áż do wędźidł końskich przez tyśiąc y sześć set stájan.

e Psalm 116. 15. — f 2 Tes. 1. 7. — g Joel. 3. 13.

Rozdział XV.

Siedm Anjołow májących śiedm plag ostátecznych. 2. Morze szkláne, y zwyćięzcę nád bestyą. 3. ktorzy śpiewáli ná cześć Báránkowi. 6. A śiedm Anjołow odebráło śiedm czasz gniewu Bożego.

1 Potym widźiał drugi cud ná niebie wielki y dźiwny: *to jest*, śiedm Anjołow májących śiedm plag ostátecznych; iż przez nie skończony jest gniew Boży. 2 Y widźiałem jákoby morze szkláne zmieszáne z ogniem; á te co zwyćięstwo otrzymáli nád oną bestyą / y nád obrázem jey / y nád piątnem / y

nád liczbą imienia jey/ stojące nád morzem śklánym/ májące Cytry Boże: 3 A śpiewáli pieśń Mojżeszá sługi Bożego/ y pieśń Báránkowę/ mowiąc ; a Wielkie a y dziwne są spráwy twoje PAnie Boże Wszechmogący: spráwiedliwe y prawdziwe są drogi twoje/ o Krolu Swiętych ! 4 b Ktożby śię ciebie nie bał PAnie/ y nie wielbił Imienia twego ? Gdyżeś sam Swięty / gdyż wszyscy narodowie przyda y kłániáć śię będą przed obliczem twojim / że śię okazáły spráwiedliwe sądy twoje.

a Psalm 111.2. y 139.14. b Jerem 10.7.

5 A Potymem widźiał/ á oto otworzony był kośćioł przybytku 6 świádectwá ná niebie. Y wyszło z Kośćiołá śiedm onych Aniołow / májących śiedm plag / obleczonych płoknem czystym y świetnym/ y przepásánych ná pierśiách 7 złotymi pásy. A jedno ze czworgá zwierząt/ dáło śiedmi Aniołom śiedm czász złotych/ pełnych gniewu Bogá żywiącego ná wieki wiekow. 8 Y nápełniony jest Kośćioł dymem od chwały Bożey y od mocy jego: á nie mogł nikt wniść do Kośćiołá/ áż śię skończyły śiedm plag onych śiedmi Aniołow.

ROZDZIAŁ XVI.

Siedm Aniołow wylali śiedm czász gniewu Bożego sobie zwierzonych, zá ktorych wylaniem rozmáite śię plági ná świećie wszczęły. 18. Ku pokráchowi niezbożnych. 19. y wielkiego miástá obywátelow.

1 Y Słyszałem głos wielki z Kośćiołá/ mowiący śiedmi Aniołom ; Idźćie/ á wylejćie śiedm czász zápálczywośći Bożey ná źiemię. 2 Y wyszedł pierwszy *Anjoł*, á wylał czászę swoję ná źiemię : y wyrzućił śię zły y szkodliwy wrzod ná ludźie/ ktorzy mieli piątno Bestyey ; y ná te ktorzy śię kłániáli 3 obrázowi jey. Y wylał wtory Anjoł czászę swoję ná morze/ y stáło śię jákoby krew umárłego : á káżda 4 duszá żywa zdechłá w morzu. Y wylał trzeći Anjoł czászę swoję ná rzeki y źrzodłá wod ; y obroćiły śię 5 w krew. Y słyszałem Anjołá wod mowiącego ; Spráwiedliwyś jest PAnie/ ktoryś Jest/ y ktoryś Był/ 6 y Swięty/ żeś to rozsądźił. Poniewaź krew Swiętych y Prorokow wylewáli/ dałeś im też krew pić : bo 7 tego są godni. Y słyszałem drugiego od ołtarzá mowiącego : Záiste PAnie Boże Wszechmogący/ prawdźiwe y stráśliwe są sądy twoje. 8 Potym czwarty Anjoł wylał czászę swoję ná słońce ; y dano mu *moc* trá- 9 pić ludźie gorącośćią ogniá. Y byli upaleni ludźie gorącośćią wielką/ y bluźnili Imię Bogá/ ktory ma moc nád tymi plágámi ; wszákże nie pokutowáli/ áby mu 10 chwałę dáli. Tedy wylał piąty Anjoł czászę swoję ná stolicę Bestyey : y stáło śię krolestwo jey záćmione/ y żuáli języki swoje od bole- 11 śći. Y bluźnili Bogá niebieskiego dla boleśći swojich/ y dla wrzedow swojich: wszákże nie pokutowáli z u- 12 czynkow swojich. Y wylał szosty Anjoł czászę swoję ná onę wielką rzekę Eufrátes : y wyschłá wodá jey / áby zgotowáná byłá drogá 13 krolom od Wschodu słońcá. Y widźiałem z ust Smokowych / y z ust Bestyey/ y z ust fałszywego Proroká trzy nieczyste duchy *wychodzące*, 14 podobne żábam. Abowiem są duchy dyabelskie czyniące cudá/ ktorzy wychodzą do krolow źiemie/ y ná wszystek okrąg świátá/ áby je zgromádźili ná wojnę/ ná on wielki 15 dźień Bogá Wszechmogącego. a Oto idę jáko złodźiey: Błogosłáwiony ktory czuje y strzeże szat swojich/ áby nie chodźił nágo/ y nie widźiano 16 sromoty jego. Y zgromádźił je ná miejsce/ ktore zowią po Zydow- 17 sku Armágeddon. Tedy wylał śiodmy Anjoł czászę swoję ná powietrze: Y wyszedł głos wielki z Kośćiołá niebieskiego od stolice/ mo- 18 wiący ; Stáło śię. Y stáły śię głosy y gromy/ y łyskáwice ; y stáło śię wielkie trzęśienie źiemie/ jákiego *nigdy* nie było jáko są ludźie ná źiemi / trzęśienia źiemie ták wiel- 19 kiego. Y stáło śię ono miásto wielkie ná trzy częśći *rozerwáne*: Y miástá narodow upádły; y Bábilon on wielki przyszedł ná pámięć przed

a Mátt 24.44 Luke. 12.39. 1 Tess. 5.2. 2 Piotr 3.10.

obliczem Bożym/ áby mu dał kielich winá zápálczywośći gniewu swojego. 20 ✤ Y wszystkie wyspy uciekły/ y gory nie są ználezione. 21 ✤ Y wielki grad jáko cetnarowy zpadł z niebá ná ludźie: y bluźnili ludźie Bogá/ dla plagi grádu; iż plagá jego byłá bárzo wielka.

h Jerem 25.15.

ROZDZIAŁ XVII.

Opisuje ona wielką nierządnicę. 2. z ktorą Krolowie źiemscy nierząd płodzą. 6. A tá śię upiłá krwią świętych. 7. Y bestya ktora ją nośi Tájemnicę obojgá. 12. y zginienie. 14. Ndostátek zwyćięstwo Báránkowe.

1 Y Przyszedł jeden z śiedmi Anjołow ktorzy mieli śiedm czasz/ y rzekł do mnie mowiąc mi: Chodź/ okażęć osądzenie onej wielkiej wszetecznice/ ktora śiedźi nád wodámi wielkimi: 2 ✤ Z ktorą wszeteczeństwo płodźili krolowie źiemie/ y upili śię winem wszeteczeństwá jey obywátele źiemie. 3 ✤ Y odniosł mię ná puszczą w duchu. Y widźiałem niewiástę śiedzącą ná szárłatnoczerwoney Bestyey / pełney imion bluźnierstwá / ktora miáłá śiedm głow y dźieśięć rogow. 4 ✤ A oná niewiástá przyobleczona byłá w purpurę y w szárłat/ y uzłocona złotem y drogim kámieniem/ y perłámi/ májąc kubek złoty w ręce swojey pełen obrzydliwośći y nieczystośći wszeteczeństwá swego. 5 ✤ A ná czele jey było imię nápisáne z Tájemnicą/ Bábilon wielki/ mátká wszeteczeństw y obrzydliwośći źiemie. 6 ✤ Y widźiałem niewiástę onę pijáną krwią świętych/ y krwią męczennikow JEzusowych. A widząc ją/ dźiwowałem śię wielkim podźiwieniem.

7 Y Rzekł mi Anjoł: Czemuż śię dźiwujesz? Ja tobie powiem tájemnicę tey niewiásty/ y bestyey ktora ją nośi/ ktora ma śiedm głow y dźieśięć rogow. 8 ✤ Bestya ktorąś widźiał/ byłá/ á nie jest/ á ma wystąpić z przepáśći/ á iść ná zginienie: y zádźiwują śię mieszkájący ná źiemi/ (ktorych imioná nie są nápisáne w kśięgách żywotá od záłożenia świátá) widząc Bestyą ktora byłá/ á nie jest; á przećię jest. 9 ✤ Tuć jest rozum májący mądrość. Tá śiedm głow/ są śiedm gor/ ná ktorych tá niewiástá śiedźi; 10 ✤ A krolow jest śiedm. Pięć ich upádło/ á jeden jest; inszy jeszcze nie przyszedł: y gdy przyjdźie/ ná máły czás muśi trwáć. 11 ✤ A bestya ktora byłá á nie jest/ toć jest ten osmy/ á jest z onych śiedmi/ á idźie ná zginienie. 12 ✤ A dźieśięć rogow ktoreś widźiał/ jest dźieśięć krolow / ktorzy krolestwá jeszcze nie wźięli; ále wezmą moc jáko krolowie/ ná jednę godźinę z bestyą. 13 ✤ Ci rádę jednę máją y moc/ y zwierzchność swoję bestyey podádzą. 14 ✤ Ci z Báránkiem wálczyć będą/ á Báránek je zwyćięży: bo jest a PAnem Pánow/ y Krolem krolow/ y ktorzy są z nim/ powołáni/ y wybráni/ y wierni. 15 ✤ Y rzekł mi: Wody ktoreś widźiał gdźie wszetecznicá śiedźi/ są ludźie y zástępy/ y narody/ y języki. 16 ✤ A dźieśięć rogow/ ktoreś widźiał ná bestyey/ ći w nienawiśći mieć będą wszetecznicę: y uczynią ją spustoszoną y nágą/ y ćiáło jey będą jeść/ á sámę ogniem spálą. 17 ✤ Abowiem Bog podał do serc ich/ áby czynili wolą jego/ á czynili jednomyślnie/ y dáli krolestwo swoje bestyey/ áżby śię wypełniły słowá Boże. 18 ✤ A niewiástá ktorąś widźiał/ jest miásto ono wielkie/ ktore ma krolestwo nád krolmi źiemie.

a 1 Tym. 6. 15. Objáw. 19.16.

ROZDZIAŁ XVIII.

Prętkie y strászne Bábilonu zginienie pokazáne. 11. Y nárzekánie nád nim kupcow ktorzy śię z pompy y z zbytku jego bogáćili. 20. A rádość y wesele wybránych Bożych z ták spráwiedliwey pomsty Bożey nád niezbożnymi.

1 A Potymem widźiał drugiego Anjołá zstępującego z niebá/ májącego moc wielką: y oświećiłá śię źiemiá od chwały jego. 2 ✤ Y záwołał potężnie głosem wielkim mowiąc; Upadł a upadł Bábilon on wielki/ y stał śię przybytkiem/ czártow, b y mieszkániem wszelkiego duchá nieczystego; y mieszkániem wszelkiego ptástwá nieczystego y

a Izái. 21. 9. Jerem. 51. 2. Objáw. 14. 8.
b Izái. 13. 21. y 34. 14 Jerem. 50. 39.

prze-

3 przemierzłego! ✣ Iż z win zápálczywośći wszeteczeństwá jego piły wszystkie narody: á krolowie ziemie wszeteczeństwo z nim płodźili; y kupcy ziemscy z zbytecżney roskoszy jego zbogátnieli.

4 Y Słyszałem inszy głos z niebá mowiący; Wynidźćie z niego ludu moj/ ábyśćie nie byli uczestnikámi grzechow jego/ á izbyśćie nie wźięli z plag jego.

e Izái. 48.20. y 52.11 Jerem 51.45. Zach. 2. 6.

5 ✣ Abowiem dośięgły grzechy jego áż do niebá/ y wspomniał Bog ná nieprawośći jego.

6 ✣ Oddajćież mu jáko on dawał wam; á w dwoj násob oddajćie mu według uczynkow jego: w kubku ktory *wam* nálewał/ nálejćie mu w dwoj násob.

7 ✣ Jáko śię wiele chlubił y roskoszował/ ták mu wiele dajćie mąk y smętku: bo mowi w sercu swojim; Siedzę *jáko* d krolowá/ á nie jestem wdową/ y smętku nie ujrzę.

d Izái. 47. 8.

8 ✣ Przetoż w jeden dźień przydą plagi jego/ śmierć/ y smętek/ y głod/ y ogniem będźie spalony: bo mocny *jest* PAn Bog ktory go osądźi.

9 ✣ Y będą go płákáć/ y nárzekáć nád nim będą krolowie ziemie/ ktorzy z nim wszeteczeństwo płodźili/ y roskoszowáli/ gdy ujrzą dym zápalenia jego/

10 ✣ Z dáleká stojąc dla bojáźni męki jego y mowiąc; Biádá/ biádá/ miásto ono wielkie Bábilon/ miásto ono mocne! iż w jedney godźinie przyszedł sąd twoj.

11 ✣ Do tego y kupcy ziemscy płákáć będą/ y nárzekáć nád nim: przeto iż towáry ich żaden więcey kupowáć nie będźie:

12 ✣ Towáru złotá y srebrá/ y kámienia drogiego/ y pereł/ y lnu cienkiego/ y purpury/ y jedwabiu/ y szárłatu/ y wszelkiego drzewá Tyinowego/ y wszelkiego naczynia słoniowego/ y wszelkiego naczynia z drzewá nakosztowniejszego/ y z miedźi/ y z żelázá/ y z mármoru:

13 ✣ Y cynámonu/ y kádzenia/ y máśći/ y kádźidłá/ y winá/ y oliwy/ y mąki czystey/ y pszenice/ y bydłá/ y owiec/ y koni/ y wozow/ y niewolnikow/ y dusz ludzkich.

14 ✣ Y owoce pożądliwośći duszę twojey odeszły od ćiebie/ y wszystkie rzeczy tłuste y świetne odeszły od ćiebie: á tych rzeczy już

15 więcey nie znajdźiesz. ✣ A ći kupcy ktorzy tym kupczyli y tym śię zbogáćili/ z dáleká stać będą dla bojáźni męki jego/ płácząc y nárzekájąc;

16 ✣ A mowiąc: Biádá/ biádá; miásto ono wielkie/ ktore było obleczone w bisior/ y w purpurę/ y w szárłat/ y uzłocone złotem/ y kámieniem drogim/ y perłámi: gdyż w jedney godźinie zginęło ták wielkie bogáctwo!

17 ✣ Y wszelki sternik/ y wszystko mnostwo ludu ktore jest ná okręćie/ y żeglarze/ y ktorzykolwiek ná morzu pożytku szukáją/ z dáleká stáną.

18 ✣ Y záwołáją widząc dym zápalenia jego/ mowiąc; Ktoreż *miásto było* podobne temu miástu wielkiemu?

19 ✣ A miecąc proch ná głowy swoje/ wołáć będą płácząc/ y smęcąc śię y mowiąc: Biádá/ biádá; miásto ono wielkie/ w ktorym zbogátnieli wszyscy/ ktorzy mieli okręty ná morzu zdostátkow jego; iż jedney godźiny zpustoszáło!

20 ✣ Rozráduj śię nád nim niebo/ y święći Apostołowie/ y Prorocy: bo śię pomśćił *krzywdy* wászey Bog nád nim!

21 Y Podniosł jeden Anjoł mocny kámień jákoby młyński wielki/ y wrzućił *go* w morze mowiąc: Tákim pędem wrzucony będźie Bábilon/ miásto ono wielkie; y już więcey nie będźie ználeźiony.

22 ✣ Y głos cytrystow/ y śpiewakow/ y piszczkow/ y trębáczow więcey w tobie słyszány nie będźie; y żaden rzemieśnik wszelkiego rzemiosłá nie znajdźie śię więcey w tobie; y grzmot młyná nie będźie więcey słyszány w tobie:

23 ✣ Y świátłość świece nie będźie śię więcey świećiłá w tobie: y głos oblubieńcá y oblubienice nie będźie więcey słyszány w tobie: iż kupcy twoji byli wielcy pánowie ziemscy/ iż czárámi twojimi byli zwiedźieni wszyscy narodowie.

24 ✣ Y w nim ználázłá śię krew Prorokow y świętych/ y wszystkich ktorzy są pobići ná ziemi.

ROZDZIAŁ XIX.

Obywátele niebiescy chwalą Bogá, iż śię zemśćił krwie swojch wiernych nád wszetecznicą. 7. A iż wesele swojim przygotował. 9. Błogosłáwieni ná to wesele wezwáni. 10. Anjoł czći Bo-

Boskiey przyimowáć nie chciał. 11. Krol krolow mu się pokazał. 19. Bitwá wtoczono. 20. w ktorey bestya jest pojimána. 21. y w jezioro ogniste wrzucona.

1 POtym'em słyszał głos wielkiego ludu ná niebie/ mowiącego; Hálleluja; Zbáwienie/ y chwałá y cześć/ y moc PAnu Bogu nászemu. 2 Bo prawdziwe y sprawiedliwe są sądy jego: iż osądził wszetecznicę onę wielką/ ktora káziłá ziemię wszeteczeństwem swoim/ y pomścił się krwie sług swoich z ręki jey. 3 Y rzekli powtore; Hálleluja. A dym jey a wstępował ná wieki wiekow. 4 Y upádli dwádzieściá y cztery stárcy/ y czworo zwierząt/ á pokłonili się Bogu siedzącemu ná stolicy/ mowiąc; Amen/ Hálleluja. 5 Tedy wyszedł głos z stolice/ mowiący; Chwalcie Bogá nászego wszyscy słudzy jego/ y ktorzy się go boicie/ y máli/ y wielcy. 6 Y słyszałem głos jáko ludu wielkiego/ y jáko głos wiela wod/ y jáko głos mocnych gromow/ mowiących; Hálleluja. Yż ujął krolestwo PAN Bog Wszechmogący. 7 Weselmy się y rádujmy się/ á dajmy mu chwałę: bo przyszło wesele Báránkowe/ á małżonká jego nágotowáłá się. 8 Y dano jey/ áby się oblekłá w bisior czysty y świetny; ábowiem bisior są usprawiedliwienia świętych. 9 Y rzekł mi: Nápisz: Błogosłáwieni ktorzy b są wezwáni ná wieczerzą weselá Báránkowego. Y rzekł mi; Te słowá Boże są prawdziwe. 10 Y upádłem do nog jego/ ábym się mu pokłonił. Ale mi rzekł; Pátrz ábyś tego nieczynił. bom jest społ-sługá twoj y bráci twojey ktorzy máją świádectwo JEzusowe. Bogu się kłániaj. Abowiem świádectwo JEzusowe/ jest Duch proroctwá.

11 Y Widziałem niebo otworzone; á oto koń biały: á tego ktory siedział ná nim/ zwano Wiernym y Prawdziwym/ á sądzi w sprawiedliwości y walczy. 12 A oczy jego były jáko płomień ogniá: á ná głowie jego wiele koron/ y miał Imię nápisáne/ ktorego nikt nie zna tylko on sam. 13 A przyodziány był szátą omoczoną we krwi: á Imię jego zowią Słowo Boże. 14 A wojská ktore są ná niebie/ szły zá nim ná koniách białych/ obleczone lnem cienkim białym y czystym. 15 A z ust jego wychodził miecz ostry; áby nim bił narody. Abowiem on je rządzić będzie laską żelázną: á on tłoczyć będzie prásę winá zápálczywości y gniewu Bogá Wszechmogącego. 16 A ma ná szácie y ná biodrách swoich Imię nápisáne; KROL Krolow y PAN Pánow. 17 Y widziałem jednego Anjołá stojącego w słońcu/ y wołającego głosem wielkim/ mowiąc wszystkim ptakom látającym po pośrzodku niebá; Chodźcie y zgromadźcie się ná wieczerzą wielkiego Bogá: 18 Abyście jedli ciáłá krolow/ y ciáłá hetmánow/ y ciáłá mocárzow/ y ciáłá koni y siedzących ná nich/ y ciáłá wszystkich wolnych y niewolnikow/ y máłych y wielkich.

19 Y Widziałem bestyą/ y krole ziemskie/ y wojská ich zebráne/ áby stoczyli bitwę z siedzącym ná koniu y z wojskiem jego. 20 Ale pojimána jest bestya/ á z nią fałszywy on Prorok: ktory czynił cudá przed nią/ ktorymi zwodził te ktorzy przyjęli piątno bestyey/ y ktorzy się kłániáli obrázowi jey. Ci obá wrzuceni są żywo do jeziorá ognistego/ gorającego siárką. 21 A drudzy pobici są mieczem/ tego ktory siedział ná koniu/ wychodzącym z ust jego: á wszyscy ptacy násyceni są ciáły ich.

a Izái. 34.10.
b Mátt. 22. 2. Objáw. 14.13.
c Psálm. 2. 9.
d Izái. 63. 3.
e 1 Tym. 6. 15. Objáw. 17.14.

ROZDZIAŁ XX.

Anjoł szátáná związał ná tysiąc lat. 8. Ktory po rozwiązániu Gogá y Mágogá, co jest tájemnic y otworzyste nieprzyjacioły przećiwko świętym pobudza; ále ich pomstá Boża powściąga. 12. Sąd Boży nád żywymi y umárłymi wykonány.

1 Y Widziałem Anjołá zstępującego z niebá/ májącego klucz od przepáści/ y łáńcuch wielki w ręce swojey. 2 Y uchwycił smoká wężá onego stárego/ ktory jest dyjabeł y szátan; y związał go ná ty-

3 śiąc lat; ✤ Y wrzucił go w przepáść/ y zámknął go/ y zápieczętował z wierzchu nád nim/ áby nie zwodźił więcey narodow/ áżby śię wypełniły tyśiąc lat: á potym muśi być rozwiązány ná máły czás.

4 Y Widźiałem stolice; á uśiedli ná nich/ y dány im jest sąd: y duße pośćinánych dla świádectwá JEzusowego/ y dla słowá Bożego/ y ktorzy śię nie kłániáli bestyey áni obrázowi jey/ y nie przyjęli piątná jey ná czołá swoje: y ożyli/ y krolowáli z Chrystusem tyśiąc lat. 5 ✤ A inßy z umárłych nie ożyli/ áżby śię skończyły tyśiąc lat. To jest pierwße zmartwychwstánie. 6 ✤ Błogosłáwiony y święty/ ktory ma część w pierwßym zmártwychwstániu. *Abowiem* nád tymi wtora śmierć mocy nie ma: ále będą kápłánámi Bożymi y Chrystusowymi; y będą z nim krolowáć tyśiąc lat.

7 A Gdy śię skończą tyśiąc lat/ będźie rozwiązány ßátan z ćiemnice swojey: 8 ✤ Y wynidźie áby zwodźił narody/ ktore są ná czterech węgłách źiemie Gogá a y Mágogá/ áby je zgromádźił do bitwy/ ktorych liczbá *jest* jáko piasek morski. 9 ✤ Y wstąpili ná ßerokość źiemie/ y obtoczyli obóz świętych/ y miásto umiłowáne. ✤ Ale zstąpił ogień od Bogá z niebá/ y pożárł je. 10 ✤ A dyabeł ktory je zwodźił/ wrzucony jest w jeźioro ogniá y śiárki/ gdźie *jest* oná bestya/ y fałßywy prorok: y będą męczeni we dnie y w nocy ná wieki wiekow.

11 Y Widźiałem stolicę wielką białą/ y śiedzącego ná niey: przed ktorego oblicżem ućiekłá y niebo y źiemiá; á miejsce im nie jest ználeźione. 12 ✤ Y widźiałem umárłe wielkie y máłe stojące przed oblicznośćią Bożą/ á księgi otworzone są: y druga księgá tákże otworzona jest/ to jest *księga* b żywotá. Y sądzeni są umárli według tego jáko nápisáno było w onych księgách/ *to jest* według uczynkow ich. 13 ✤ Y wydáło morze umárłe ktorzy w nim byli/ tákże śmierć y piekło wydáli umárłe ktorzy w nich byli: y byli sądzeni káżdy według uczynkow swojich. 14 ✤ A śmierć y piekło wrzuceni są w jeźioro ogniste. Ták jest wtora śmierć. 15 ✤ A ktory śię nie ználazł nápisány w księgách żywotá/ wrzucony jest w jeźioro ogniste.

ROZDZIAŁ XXI.

Widzenie nowego Jeruzalem z niebá zstępującego. 12. Y jego budowánie. 19. drogimi kámieńmi ozdobione. 21. ktorego Kośćiołem, jest Báránek, 23. á świátłośćią, chwałá Boża.

1 POtymem widźiał niebo nowe a y źiemię nową. Abowiem pierwße niebo y pierwßa źiemiá przeminęłá/ á morzá już *więcey* nie było. 2 ✤ A ja Jan widźiałem ono święte miásto Jeruzalem nowe/ zstępujące z niebá od Bogá zgotowáne/ jáko oblubienicę ubráną mężowi swemu. 3 ✤ Y słyßałem głos wielki z niebá mowiący; Oto przybytek Boży z ludźmi/ y będźie mießkał z nimi; á oni będą ludem jego/ á sam Bog będźie z nimi *będąc* Bogiem ich. 4 ✤ Y otrze Bog wßelką b łzę z oczu ich: á śmierći więcey nie będźie/ áni smętku/ áni krzyku/ áni boleśći nie będźie: ábowiem pierwße rzeczy pominęły. 5 ✤ Y rzekł ten ktory śiedźiał ná stolicy; Oto wßystko c nowe czynię. Y rzekł mi: Nápiß; bo te słowá są wierne y prawdźiwe. 6 ✤ Y rzekł mi: Stáło śię. Jam jest d Alfá y Omegá; początek y koniec. Ja prágnącemu dam dármo ze zrzodłá wody żywey. 7 ✤ Kto zwycięży/ odźiedźiczy wßystko: y będę mu Bogiem/ á on mi będźie synem. 8 ✤ Lecz bojáźliwym/ y niewiernym/ y obmierzłym/ y mężobojcom/ y wßetecznikom/ y czárownikom/ y báłwochwálcom/ y wßystkim kłamcom/ część ich *dána będźie* w jeźierze gorájącym ogniem y śiárką. Ták jest śmierć wtora.

9 T Edy przyßedł do mnie jeden z onych śiedmi Anjołow/ ktorzy mieli śiedm czaß nápełnionych śiedmią plag ostátecznych; y mowił ze mną/ y rzekł; Chodź *sam*/ okáżęć oblubienicę/ máłżonkę Báránkowę. 10 ✤ Y zániosł mię w duchu

Margin notes: a Ezech. 38. 2. — b 2 Moj. 32. 32. Filipp. 4. 3. Objaw. 3. 5. y 21. 27. — a Izai. 65. 17. y 66. 22. 2 Piotr. 3. 13. — b Izai. 25. 8. Objaw. 7. 17. — c Izai. 43. 19. 2 Kor. 5. 17. — d Objaw. 1. 8. y 22. 13.

ná gorę wielką y wysoką: y okazał mi miásto wielkie/ ono święte Jeruzalem/ zstępujące z niebá od Bogá: 11 ✣ Máiące chwałę Bożą; ktorego świátłość podobna *byłá* kámieniowi nakosztownieyszemu/ jáko kámieniowi Jáspisowi/ ná kształt 12 kryształu przezroczystemu. ✣ Y máiące mur wielki y wysoki: máiące bram dwánaście: ✣ A ná onych bramách/ dwánaście Anjołow/ y imioná nápisáne; ktore są dwánaście pokoleń synow Izráelskich. ✣ 13 Od Wschodu bramy trzy: od Połnocy bramy trzy: od Południá bramy trzy: od Zachodu bramy trzy. ✣ 14 A mur miástá miał gruntow dwánaście: á ná nich dwánaście imion dwunastu Apostołow Báránkowych. 15 ✣ A ten co mowił ze mną/ miał trzcinę złotą/ áby zmierzył miásto y bramy jego/ y mur jego. ✣ 16 A położenie miástá onego/ jest czworográniáste; á długość jego táka jest/ jáko y szerokość. Y pomierzono miásto ono trzciną/ ná dwánaście tysięcy stáján: A długość y szero- 17 kość y wysokość jego/ rowne są. ✣ Y zmierzył mur jego ná sto czterdzieści cztery łokcie/ miáry człowieczey/ 18 ktora jest *miárá* Anjołowá. ✣ A było budowánie muru jego z Jáspisu. A sámo miásto było złoto czy- 19 ste/ podobne szkłu czystemu. ✣ A grunty muru miástá/ ozdobione *były* wszelkim kámieniem drogim. Pierwszy grunt był Jáspis: Wtory Száfir: Trzeci Chálcedon: Czwarty 20 Szmárágd: ✣ Piąty Sárdonix: Szosty Sárdyusz: Siodmy Chrysolit: Osmy Beryllus: Dziewiąty Topázyus. Dziesiąty Chrysoprás: Jedenasty Hiácynt: Dwu- 21 nasty Ametyst. ✣ A dwánaście bram *jest* dwánaście perel: á káżda bramá byłá z jedney perły: á rynek miástá/ złoto czyste jáko szkło prze- 22 zroczyste. ✣ Alem Kościołá nie widział w nim: ábowiem PAn Bog Wszechmogący jest Kościołem jego/ 23 y Báránek. ✣ A nie potrzebuje to miásto słońcá áni księżycá/ áby świeciły w nim: ábowiem chwałá Boża oświeciłá je; á świecą jego 24 jest Báránek. ✣ A narodowie/ ktorzy będą zbáwieni/ będą chodzili f w świátle jego: á Krolowie ziemscy chwałę y cześć swoję do niego przy- 25 noszą. ✣ A bramy jego nie będą g záwierane we dnie: átoć wiem tám 26 nocy nie będzie. ✣ Y wniosą do nie- 27 go chwałę y cześć narodow. ✣ Y nie wnidzie do niego nic nieczystego/ y czyniącego obrzydliwość y kłamstwo: tylko ci/ ktorzy są nápisáni w księgách h żywotá Báránkowych.

f Izái. 60. 3.
g Izái. 60.11.
h 2 Moj. 32.32. Filipp. 4. 3. Objáw. 3. 5. y 20.12.

ROZDZIAŁ XXII.

Rzeká wody żywey. 2. Drzewo żywotá. 6. Anjoł mowiący o prędkim przyściu PAńskim. 10. Zápłátá ktorą odda PAn dobrym y złym. 18. Przestrogá o tych Księgách.

1 Y Ukazał mi rzekę czystą wody żywotá/ jásną jáko kryształ/ wychodzącą z stolice Bożey y Bá- 2 ránkowey. ✣ A w pośrzod rynku jego y z obu stron rzeki/ *było* drzewo żywotá/ przynoszące owoc dwánaściorák; ná káżdy miesiąc wydawájące owoc swoj: á liście jego *słu-* 3 *żyło* ku uzdrowieniu Pogánow. ✣ Y nie będzie więcey żadne przeklęctwo; Ale stolicá Boża y Báránkowá w nim będzie; á słudzy jego słu- 4 żyć mu będą. ✣ Y pátrzyć będą ná oblicze jego: á Imię jego ná czołách 5 ich *będzie.* ✣ Y nocy tám a nie będzie: y nie będą potrzebowáć świece y świátłości słoneczney: Bo je PAn Bog oświeca/ y krolowáć będą ná wieki wiekow.

6 Y Rzekł mi; Te słowá wierne są y prawdziwe. A PAn Bog świętych Prorokow posłał Anjołá swe°/ áby okazał sługom swym co się ma 7 stáć w rychle. ✣ Oto przychodzę rychło: Błogosłáwiony ktory záchowywa słowá proroctwá księg tych. 8 ✣ A ja Jan/ widziałem y słyszałem te rzeczy. A gdym słyszał y widział/ upadłem/ ábym się pokłonił przed nogámi Anjołá onego ktory mi to pokázował. ✣ Ale mi on rzekł: Pátrz 9 ábyś tego nie *czynił*: bom jest spolsługá twoi y bráci twojey Prorokow/ y tych co chowáją słowá księg 10 tych: Bogu się kłaniay. ✣ Potym mi rzekł: Nie pieczętuj słow Proro-

a Izái. 60.19. Objáw. 21.23.

ctwá kśiąg tych: Abowiem czás bliſko jeſt. 11 Kto ſzkodźi niech jeſzcze ſzkodźi: á kto jeſt plugáwy/ niech jeſzcze będźie plugáwſzy: á kto jeſt ſpráwiedliwy/ niech śię jeſzcze uſpráwiedliwi: á kto świety/ niech jeſzcze będźie poświecony. 12 A oto przychodzę rychło: á zapłátá mojá jeſt ze mną/ ábym oddał káżdemu według uczynkow jego. 13 Jam jeſt Alfá c y Omegá; początek y koniec/ pierwſzy y oſtáteczny. 14 Błogoſłáwieni ktorzy czynią Przykazánia jego: áby mieli práwo do drzewá żywotá; y áby weſzli bramámi do miáſtá. 15 A ná dworze *będą* pśi/ y czárownicy/ y wſzetecznicy/ y mężobojcy/ y báłwochwálcy/ y káżdy ktory miłuje y czyni kłamſtwo. 16 Ja Jezus posłałem Anjołá mojego/ áby wam świadczył o tych *rzeczách* we Zborzech. Jam jeſt korzeń d y rodzaj on Dawidow/ gwiazdá jáſna y poránna. 17 A Duch y Oblubienicá mowią; Przydź! A kto ſłyſzy/ niech rzecze; Przydź! A kto prágnie/ niech e przydźie. A kto chce/ niech bierze wodę żywotá dármo. 18 A oświadczam śię káżdemu słucháiącemu słow proroctwá kśiąg tych: Jeśliby kto f przydał do tego/ przyda mu też Bog plag opiſánych w tych kśięgách. 19 A jeśliby kto ujął z słow kśiąg Proroctwá tego/ odejmie też Bog część jego z kśiąg żywotá/ y z miáſtá świętego/ y z tych *rzeczy* ktore ſą nápiſáne w tych kśięgách. 20 *Ták* mowi ten ktory świádectwo dawa o tych rzeczách: Záiſte przydę rychło/ Amen. Y owſzem przydź PAnie Jezuśie! 21 Łaská PAná náſzego Jezuſá Chryſtuſá *niech będźie* z wámi wſzyſtkimi/ Amen.

b Rzym. 2. 6.
c Ezdi. 41. 8. y 44. 6. y 48. 12 Objáw. 1. 8. y 21. 6.
d Ezdi. 11. 1. Objáw. 5. 5.
e Ezdi. 55. 1.
f 5 Moj. 4. 2. y 12. 32. Przyp. 30. 6.

K O N I E C.

REJESTR EWANGELEY
y Lekcey, ktore śie czytáją w Niedźiele y Uroczyste Swietá.

W Niedźiele I. Adwent.
Ewáng. Mátt. 21. 1. 9.
Lekcya. Rzym. 13. 11. 13.
W Niedźiele II. Adwent.
Ewáng. Luk. 21. 25. 33.
Lekcya. Rzym. 15. 4. 13.
W Niedźiele III. Adwent.
Ewáng. Mátt. 11. 2. 15.
Lekcya. 1 Kor. 4. 1. 5.
W Niedźiele IV. Adwent.
Ewáng. Jan. 1. 19. 28.
Lekcya. Filip. 4. 4. 7.
W dźień Bożego Národzenia.
Ewáng. Luk. 2. 1. 20.
Lekcya. Tytus. 2. 11. 14.
W dźień S. Szczepaná.
Ewáng. Mátt. 23. 34. 39.
Lekcya. Dźieje. 6. 8. 15. y 7. 51. 60.
W dźień S. Janá.
Ewáng. Jan. 21. 19. 24.
Lekcya. Tytus. 3. 4. 7.
W Niedźiele po B. Národzeniu.
Ewáng. Luk. 2. 33. 40.
Lekcya. Gálát. 4. 1. 7.
W dźień Nowego Látá.
Ewáng. Luk. 2. 21. 22.
Lekcya. Gálát. 3. 23. 29.
W Niedź. po Nowym Lećie.
Ewáng. Mátt. 2. 13. 23.
Lekcya. Dźieje. 13. 42. 52.
W dźień Trzech Krolow.
Ewáng. Mátt. 2. 1. 12.
Lekcya. Rzym. 15. 14. 22.
W Niedź. I. po Trzech Krol.
Ewáng. Luk. 2. 41. 52.
Lekcya. Rzym. 12. 1. 5.
W Niedź. II. po Trzech Krol.
Ewáng. Jan. 2. 1. 11.
Lekcya. Rzym. 12. 9. 16.
W Niedź. III. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 8. 1. 13.
Lekcya. Rzym. 12. 17. 21.
W Niedź. IV. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 8. 23. 27.
Lekcya. Rzym. 13. 8. 10.
W Niedź. V. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 13. 24. 30.
Lekcya. Koloss. 3. 12. 17.
W Niedź. VI. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 11. 25. 30.
Lekcya. 1 Kor. 1. 26. 31.
W Niedź. Stározapustna.
Ewáng. Mátt. 23. 1. 16.
Lekcya. 1 Kor. 9. 24. y 10. 5.
W Niedź. Mięsopustna.
Ewáng. Luk. 8. 4. 15.
Lekcya. 2 Kor. 11. 19. y 12. 9.
W Niedź. Zapustna.
Ewáng. Luk. 18. 31. 43.
Lekcya. 1 Kor. 13. 1. 13.
W Niedź. I. w Post. A. Invocavit.
Ewáng. Mátt. 4. 1. 11.
Lekcya. 2 Kor. 6. 1. 10.
W Niedź. II. Reminiscere.
Ewáng. Mátt. 15. 21. 28.
Lekcya. 1 Tessál. 4. 1. 8.
W Niedź. III. Oculi.
Ewáng. Luk. 11. 14. 28.
Lekcya. Efez. 5. 1. 9.
W Niedź. IV. Lætare.
Ewáng. Jan. 6. 1. 15.
Lekcya. Gálát. 4. 21. 31.
W Niedź. V. Judica.
Ewáng. Jan. 8. 46. 59.
Lekcya. Zyd. 9. 11. 15.
W Niedź. VI. Palmarum.
Ewáng. Mátt. 21. 1. 17.
Lekcya. Filip. 2. 5. 11.
W Wielki Czwartek.
Lekcya. 1 Kor. 11. 23. 32.
Ewáng. Jan. 13. 1. 15.
W Wielki Piątek.
Ewáng. Jan. 18. y 12. rozdź.
Abo Pássya ze 4. Ewángelistow.
Lekcya. Psam 22. cáły.
Ná Wielkanoc.
Ewáng. Márek. 16. 1. 7.
Lekcya. 1 Koryn. 5. 7. 8.
W Poniedź. Wielkonocny.
Ewáng. Luk. 24. 13. 35.
Lekcya. Dźiej. 10. 34. 41.

We Wtorek Wielkonocny.
Ewáng. Luk. 24. 36. 47.
Lekcya. Dźiej. 13. 26. 41.
W Niedź. I. po Wielkieynocy.
A. Quasimodogeniti.
Ewáng. Jan. 20. 12. 24.
Lekcya. 1 Jan. 5. 4. 10.
W Niedź. II. Misericordias.
Ewáng. Jan. 10. 11. 16.
Lekcya. 1 Piotr. 2. 18. 25.
W Niedź. III. Jubilate.
Ewáng. Jan. 16. 16. 23.
Lekcya. 1 Piotr. 2. 11. 17.
W Niedź. IV. Cantate.
Ewáng. Jan. 16. 5. 15.
Lekcya. Jákub. 1. 17. 21.
W Niedź. V. Rogaticnum.
Ewáng. Jan. 16. 23. 30.
Lekcya. Jákub. 1. 22. 27.
W dźień W. Wstąpienia.
Ewáng. Márek. 16. 14. 20.
Lekcya. Dźiej. 1. 1. 11.
W Niedź/po Wniebowst. Exaudi.
Ewáng. Jan. 15. 26. y 16. 4.
Lekcya. 1 Piotr. 4. 8. 11.
W Swiatki.
Ewáng. Jan. 14. 23. 31.
Lekcya/ Dźiej. 2. 1. 13.
W Poniedź. Swiatecżny.
Ewáng. Jan. 3. 16. 21.
Lekcya. Dźiej. 10. 42. 48.
We Wtorek Swiatecżny.
Ewáng. Jan. 10. 1. 10.
Lekcya. Dźiej. 8. 14. 17.
W dźień Trojce S.
Ewáng. Jan. 3. 1. 15.
Lekcya. Rzym. 11. 33. 36.
W Niedź. I po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 16. 19. 31.
Lekcya. 1 Jan. 4. 16. 21.
W Niedź. II. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 14. 16. 24.
Lekcya. 1 Jan. 3. 13. 18.
W Niedź. III. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 15. 1. 10.
Lekcya. 1 Piotr. 5. 6. 11.
W Niedź. IV. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 6. 36. 42.
Lekcya. Rzym. 8. 18. 23.
W niedź. V. po S. Trojcy.
Ewáng. Luc. 5. 1. 11.
Lekcya. 1 Piotr. 3. 8. 15.
W Niedź. VI. po S Trojcy.
Ewáng. Mátt. 5. 20. 26.
Lekcya. Rzym. 6. 3. 11.
W niedź. VII. po S. Trojcy.
Ewáng. Márek. 8. 1. 9.
Lekcya. Rzym. 6. 16. 23.
W Niedź. VIII. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 7. 15. 23.
Lekcya. Rzym. 8. 12. 17.
W Niedź. IX. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 16. 1. 9.
Lekcya. 1 Koryn. 10. 6. 13.
W Niedź. X. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 19. 41. 48.
Lekcya. 1 Kor. 12. 1. 11.
W Niedź. XI. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 18. 9. 14.
Lekcya. 1 Kor. 15. 1. 10.
W Niedź. XII. po S. Trojcy.
Ewáng. Márek. 7. 31. 37.
Lekcya. 2 Kor. 3. 4. 11.
W Niedź. XIII. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 10. 23. 37.
Lekcya. Gálát. 3. 15. 22.
W Niedź. XIV. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 17. 11. 19.
Lekcya. Gálát. 5. 16. 24.
W Niedź. XV. po Trojcy.
Ewáng. Mátt. 6. 24. 34.
Lekcya. Gálát. 5. 25. y 6. 10.
W Niedź. XVI. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 7. 11. 17.
Lekcya. Efez. 3. 13. 21.
W Niedź. XVII. po S. Trojcy.
Ewáng. Luk. 14. 1. 11.
Lekcya. Efez. 4. 1. 6.
W Niedź. XVIII. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 22. 34. 46.
Lekcya. 1 Kor. 1. 4. 9.
W Niedź. XIX. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 9. 1. 8.
Lekcya. Efez. 4. 22. 28.
W Niedź. XX. po S Trojcy.
Ewáng. Mátt. 22. 1. 14.
Lekcya. Efez. 5. 15. 21.
W Niedź. XXI. po S. Trojcy.
Ewáng. Jan. 4. 46. 54.
Lekcya. Efez. 6. 10. 17.
W Niedź. XXII. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 18. 23. 35.
Lekcya. Filip. 1. 3. 11.
W Niedź. XXIII. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 22. 15. 22.
Lekcya. Filip. 3. 17. 22.
W Niedź. XXIV. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 9. 18. 26.
Lekcya. Kolosś. 1. 3. 14.

W Niedź. XXV. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 24. 15. 28.
Lekcya. 1 Tessál. 4. 13. 18.
W Niedź. XXVI. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 25. 31. 46.
Lekcya. 2 Piotr. 3. 3. 13.
W Niedź. XXVII. po Trojcy.
Ewáng. Luk. 19. 1. 10.
Lekcya. 2 Kor. 6. 14. 18.

W PAMIATKI SWIETYCH.

W dźień S. Andrzejá.
Ewáng. Mátt. 4. 18. 22.
Lekcya. Rzym. 10. 10. 18.
W dźień S. Thomaszá.
Ewáng. Jan. 20. 24. 29.
Lekcya. Efez. 1. 3. 6.
W dźień Młodźiankow.
Ewáng. Mátt. 2. 13. 18.
Lekcya. Objáw. 14. 1. 6.
W dźień Náwroc. S. Páwłá.
Ewáng. Mátt. 19. 27. 30.
Lekcya. Dźieje. 9. 1. 22.
W dźień Oczyść. P. Márycy.
Ewáng. Luk. 2. 22. 33.
Lekcya. Málách. 3. 1. 4.
W dźień S. Máćieja.
Ewáng. Mátt. 11. 25. 30.
Lekcya. Dźieje. 1. 25. 26.
W dźień Zwiást. P. Márycy.
Ewáng. Luk. 1. 26. 39.
Lekcya. Zyd. 2. 14. 18.
W dźień S. Márká.
Ewáng. Luk. 18. 24. 30.
Lekcya. 2 Tym. 4. 6. 8.
W dźień S. Filippá y Jákubá.
Ewáng. Jan. 14. 1. 15.
Lekcya. Efez. 2. 19. 22.
W dźień Bożego Ciáłá.
Ewáng. Jan. 6. 47. 71.
W dźień S. Janá Chrzćićielá.
Ewáng. Luk. 2. 57. 80.
Lekcya. Izáiá. 40. 1. 5.
W dźień S. Piotrá y Páwłá.
Ewáng. Mátt. 16. 13. 20.
Lekcya. Dźiej. 12. 1. 11.
W dźień Náwiedź. P. Márycy.
Ewáng. Luk. 1. 39. 56.
Lekcya. Pieśń Sálom. rozdź. 2.
W dźień Rozesłáńcow.
Ewáng. Mátt. 10. 1. 17.
W dźień Márycy Mágdáleny.
Ewáng. Luk. 7. 36. 50.
Lekcya. 1 Tym. 1. 15. 17.
W dźień S. Jákubá.
Ewáng. Mátt. 20. 20. 24.
Lekcya. Rzym. 8. 28. 39.
W dźień S. Piotrá w okowách.
Ewáng. Dźiej. 12. 1. 25.
Lekcya. 1 Piotr. 4. 12. 19.
W dźień Przemienienia PAńskiego.
Ewáng. Mátt. 17. 1. 9.
Lekcya. 2 Piotr. 1. 12. 18.
W dźień S. Wáwrzyńcá.
Ewáng. Jan. 12. 24. 26.
Lekcya. 2 Koryn. 9. 6. 10.
W dźień S. Bártłomieja.
Ewáng. Luk. 22. 24. 30.
Lekcya. 2 Kor. 4. 7. 10.
W dźień Národz. P. Márycy.
Ewáng. Mátt. 1. 1. 17.
W dźień Zćięćia S. Janá.
Ewáng. Márk. 6. 17. 29.
Lekcya. Zyd. 11. 36. 40.
W dźień S. Mátteuszá.
Ewáng. Mátt. 9. 9. 13.
Lekcya. Efez. 4. 7. 13.
W dźień S. Micháłá.
Ewáng. Mátt. 18. 1. 11.
Lekcya. Objáw. 12. 7. 12.
W dźień S. Lukaszá.
Ewáng. Luka. 10. 1. 13.
Lekcya. 1 Korynt. 3. 9. 22.
W dźień S. Symoná Judy.
Ewáng. Jan. 15. 17. 21.
Lekcya. 1 Piotr. 1. 3. 9.
W dźień wszystkich Swiętych.
Ewáng. Mátt. 5. 1. 12.
Lekcya. Objáw. 7. 2. 12.
W dźień S. Marćiná y Mikołájá.
Ewáng. Luk. 12. 35. 40.
W dźień S. Kátárzyny.
Ewáng. Mátt. 25. 1. 13.
Lekcya. 2 Kor. 10. 17. y 11. 3.

Koniec Rejestru.

PAS-

PASSYA
Abo
HISTORYA o MECE, SMIERCI,
y Pógrzebie PANA náſzego JEZVSA CHRYSTVSA ze wſzyſtkich czterech Ewángeliſtow porządnie zebrána.

a [*Jan. 13. 1.*] PRzed a Swiętym Wielkonocnym / widząc JEzus iż przyszłá godziná jego / áby przeszedł z tego świátá do Ojcá / umiłowawszy swoje ktorzy byli ná świećie / áż do końcá umiłował je. b [*Mát. 26. 1.*] Rzekł *tedy* do uczniow swojich ; Wiećie iż po dwu dniách będźie Wielkanoc / á Syn człowieczy będźie wydány / áby był ukrzyżowány. c [*Jan. 11.47.*] Tedy śię zebráli w Rádę Przednieyszy Kápłáni y Fáryzeuszowie / d [*Mát. 26. 3.*] y Náuczeni w piśmie y Stárszy ludu / do dworu Nawyższego Kápłáná / ktorego zwano Káifasz. Y náradzáli śię jákoby JEzusá zdrádą pojimáli y zábili. Lecz mowili ; Nie w Swięto : áby nie był rozruch miedzy ludem. e [*Luk. 22. 2.*] Bo śię báli ludu. f [*Jan. 11.47.*] Y mowili ; Coż czynimy? Abowiem ten człowiek wiele cudow czyni. A jeśli go ták zániechamy / wszyscy weń uwierzą ; y przydą Rzymiánie / á wezmą *nam* to miejsce násze y lud. A jeden z nich Káifasz / będąc Nawyższym Kápłánem onego roku / rzekł im ; Wy nic nie wiećie : Ani myślićie / iż nam jest pożyteczno / żeby jeden człowiek umárł zá lud / á żeby wszystek ten narod nie zginął. A tegoć nie mowił sam od śiebie ; ále będąc Nawyższym Kápłánem roku onego prorokował ; Iż JEzus miał umrzeć zá on narod : A nie tylko zá on narod / ále żeby też syny Boże rozprosżone / w jedno zgromádźił. Od onego tedy dniá rádźili śię społem áby go zábili.

TEdy g [*Jan. 12. 1.*] JEzus szostego dniá przed Wielkanocą / przyszedł do Betániey / kędy był Łázarz ten ktory był umárł / ktorego on wzbudźił od umárłych. h [*Mát. 26. 6*] A gdy był w Betániey w domu Symoná trędowátego / i [*Jan. 12. 2.*] támże mu spráwili wieczerzą / á Mártá posługowáłá : á Łázarz był jednym z onych / ktorzy z nim społem u stołu śiedźieli. A Márya wźiąwszy funt máśći szpikánárdowey bárzo drogiey / k [*Már. 14. 3.*] złukszy słojek álábástrowy / wyláłá ją ná głowę jego l [*Mát. 26. 7*] gdy śiedźiał u stołu / m [*Jan. 12. 3*] y námázáłá nogi JEzusowe / y utárłá włosámi swojimi nogi jego ; y nápełniony był on dom wonnośćią oney máśći. To widząc uczniowie jego / rozgniewáli śię / mowiąc ; Y ná coż tá utrátá? n [*Jan. 12. 4*] Tedy rzekł jeden z uczniow jego / Judasz *syn* Symoná Iszkáryoty / ktory go miał wydáć ; Przecżże tey máśći nie przedano zá trzy stá groszy / á nie dano ubogim? A to mowił / nie iżby miał pieczą o ubogich / ále iż był złodźiejem / y mieszek miał / á cokolwiek włożono / nośił. Tedy rzekł JEzus : Zániechaj jey. o [*Mát. 26.10*] Przecz że śię przykrzyćie tey niewieśćie? Dobry záprawdę uczynek uczyniłá przećiwko mnie. p [*Márk 14. 7*] Záwżdy bowiem ubogie maćie z sobą / kiedykolwiek chcećie / możećie im dobrze czynić : ále mnie nie záwżdy mieć będźiećie. Oná co mogłá to uczyniłá ; uprzedźiłá áby ćiáło moje pomázáłá ku pogrzebowi. Záprawdę powiádam wam ; Gdźiekolwiek kazána będźie tá Ewángelia po wszystkim świećie / y to co oná uczyniłá / powiádano będźie ná pámiątkę jey. q [*Luka. 22. 3*] Y wstąpił szátan w Judaszá / ktorego zwano Iszkáryotem / ktory był z liczby dwunaśći. *Ten tedy*

odszed-

odßedßy / zmowił ſie z Przednieyßymi Kápłanámi y z Przełożonymi/ jákoby go im wydał / r y rzekł im ; Co mi chcećie dáć / á ja go wam wydam : s A oni uſłyßawßy urádowáli ſie / y obiecáli mu dáć pieniadze. t Y umowili ſie z nim : u Y odważyli mu trzydźieśći ſrebrnikow. x Y obiecał. y A od tad ßukał czáſu ſpoſobnego / z áby im go wydał bez rozruchu.

TEdy przyßedł dźień Przáſnikow/ ktorego miał być Báránek zábity. a Y przyſtapili ucżniowie do JEzuſá/ mowiac mu ; Gdźież chceß żeć nágotujemy/ ábyś jadł Báránká ? b Y poſłał Piotrá y Janá/mowiac ; Poßedßy nágotujćie nam Báránká/ ábyſmy jedli. Oto gdy do miáſtá wchodźić bedźiećie / potka ſie z wámi c człowiek nioſacy dzban wody ; d idźćieß zá nim do domu do ktorego wnidźie / á rzeczćie goſpodarzowi domu onego ; e Kazałći Náucżyćiel powiedźieć ; Czás moj bliſko jeſt / u ćiebie jeść bede Báránká z ucżniámi mojimi : f Gdźie jeſt goſpodá / kedybym jadł Báránká z ucżniámi mojimi ? A on wam ukaże ſale wielka uſłána / y gotowa ; támże nágotujćie. g Y odeßli ucżniowie jego/ y przyßli do miáſtá / y ználeźli ták jáko im był powiedźiał ; y nágotowáli Báránká. A gdy był wiecżor / przyßedł ze dwiemánaśćie. h A gdy przyßłá godźiná / uśiadł zá ſtoł y dwánáśćie Apoſtołow z nim / y rzekł do nich ; Żadájac żadałem tego Báránká jeść z wámi pierwey niżbym ćierpiał. Boć wam powiádam / że go wiecey jeść nie bede / áż ſie wypełni w kroleſtwie Bożym : A wźiawßy kielich / y podźiekowawßy / rzekł ; Weżmićie to/ á podźielćie miedzy ſie. i A gdy byłá wiecżerza/ (á dyabeł już był wrzućił w ſerce Judaßá / *Syná* Symonowego/ Jßkáryoty / áby go wydał.) Wiedzac JEzus: iż wßyſtko Oćiec podał do rak jego / á iż od Bogá wyßedł / y do Bogá idźie : Wſtał od wiecżerzy / y złożył ßáty ; á wźiawßy prześćierádło/ przepáſał ſie. Potym nalał wody do miednice/ y pocżał nogi umywáć ucżniom / y ućieráć prześćierádłem ktorym był przepáſány. Tedy przyßedł do Symoná Piotrá. A on mu rzekł ; PAnie / y tyż mnie maß nogi umywáć ? Odpowiedźiał JEzus / y rzekł mu ; Co Ja cżynie / ty nie wieß teraz / ále ſie potym dowieß. Rzekł mu Piotr ; Nie bedźieß ty nog mojich umywał ná wieki. Odpowiedźiał mu JEzus ; Jeſli ćie nie umyje / nie bedźieß miał cżaſtki ze mna. Tedy mu rzekł Symon Piotr ; PANJE/ nie tylko nogi moje/ ále y rece y głowe. Rzekł mu JEzus ; Ktoć jeſt umyty/ nie potrzebuje jedno áby nogi umył/ bo cżyſty jeſt wßyſtek : y wy jeſteśćie cżyſtymi / ále nie wßyſcy. Abowiem wiedźiał ktory go miał wydáć ; dla tegoż rzekł ; Nie wßyſcyśćie cżyſtymi. Gdy tedy umył nogi ich / y wźiał ßáty ſwoje / uśiadßy záśie zá ſtoł/ rzekł im ; Wiećież com wam ucżynił ? Wy mie názywaćie Náucżyćielem y PAnem/ á dobrze mowićie / bomći jeſt *nim* : Ponieważem Ja tedy umył nogi wáße/ PAN y Náucżyćiel / y wyśćie powinni jedni drugim nogi umywáć. Abowiem dałem wam przykład/ ábyśćie jákom Ja wam ucżynił/ y wy cżynili. Záprawde záprawde powiádam wam ; Nie jeſt ſługá wietßy nád páná ſwego ; áni poſeł jeſt wietßy / nád onego ktory go poſłał. Jeſlić to wiećie / błogoſłáwieni jeſteśćie jeſli to ucżynićie. Nie o wßyſtkichći was mowie / Jać wiem ktorem obrał : Ale żeby ſie wypełniło piſmo ; Ktory je ze mna chleb / podnioſł przećiwko mnie piete ſwoje. Terazći wam powiádam przed tym niż ſie to ſtánie/ ábyśćie gdy ſie to ſtánie / uwierzyli żem Ja jeſt.

TO gdy rzekł JEzus/ zátrwożył ſie w duchu / á oświadcżájac ſie rzekł : k Oto reká tego / co mie wydawa / ze mna jeſt zá ſtołem. l Záprawde záprawde wam powiádam ; Iż jeden z was wyda mie m ktory je ze mna. n A záſmućiwßy ſie bárzo ucżniowie / o pogladáli po ſobie / wátpiac o kimby to mowił. p Y pocżeli mowić do niego káżdy z nich q z oſobná. : Azażem ja jeſt PAnie ? A drugi : Aza ja ? Lecż on odpowiádájac rzekł im ; Jeden ze dwunaśći ktory ze mna macża r reke w miśie. Syn ci człowiecży idźie jáko s poſtánowiono t y nápiſano o nim : ále biádá człowiekowi temu / przez ktorego Syn

cżło-

Left margin: r Mátt. 26.15. Már. 14.11. Luká 22. 5. Mát. 26.15. Luk. 22. 6. Mát. 26.15. Luk. 1. 6. Mátt. 26.17. Luk. 1. 8. Már. 14.18. d Luk. 22.10. Mát. 26.18. Luk. 22.11. Már. 14.16. h Luka. 22.14. i Joan. 13. 2.

Right margin: k Luka. 22.21. l Jan. 13.21. m Már. 14.18. n Mát. 26.22. o Jan. 13.22. p Mát. 26.22. q Már. 14.19. r Mát. 26.23. s Luk. 22.22. t Mát. 26.24.

cżłowieczy będźie wydány ; dobrze by mu było áby śię był ten cżłowiek nie národźił. u A odpowiádájąc Judasz ktory go wydawał / rzekł: Izalim ja jest Mistrzu? Mowi mu ; Tyś powiedźiał. x A był jeden z ucżniow jego / ktory śię był położył ná łonie JEzusowym / ten ktorego miłował JEzus. Przetoż ná tego skinął Symon Piotr / áby śię wypytał ktoryby to był o ktorym mowił. A on położywszy śię ná pierśiách JEzusowych / rzekł mu ; PAnie / ktoryż to jest? Odpowiedźiał JEzus ; Ten jest / ktoremu Ja omoczywszy sztuczkę chlebá podam. A omoczywszy sztuczkę chlebá dał Judaszowi / *synowi* Symoná / Iszkáryotowi. A záraz po oney sztuczce chlebá / wstąpił weń szátan. Tedy mu rzekł JEzus ; Co czynisz / czyń rychło. A tego żaden nie zrozumiał z społ-śiedzących ná co mu to rzekł. Abowiem niektorzy mniemáli / gdyż Judasz miał mieszek / iż mu rzekł JEzus ; Nákup czego nam potrzebá ná Swięto : ábo iżby co dał ubogim. Tedy on wźiąwszy one sztuczkę chlebá / zárázem wyszedł. A noc byłá.

A Gdy wyszedł rzekł JEzus ; Teraz jest uwielbiony Syn cżłowieczy / á BOG uwielbiony jest w nim. A ponieważ BOG uwielbiony jest w nim / tedy go też BOG uwielbi sam w sobie / y wnetże uwielbi go. Synaczkowie / jeszczem máluczko jestem z wámi. Będźiećie mię szukáć / ále jákom rzekł Zydom ; Gdźie Ja idę / wy przyść nie możećie : *Ták* y wam teraz powiádam. Przykazánie nowe dawam wam / ábyśćie śię społecznie miłowáli : Jákom y Ja was umiłował / ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. Z tąd ći poznáją wszyscy / iześćie ucżniámi mojimi / jeśli miłość mieć będźiećie jedni przećiwko drugim. y A gdy oni jedli / Wźiąwszy JEzus chleb / á pobłogosłáwiwszy / łamał / y dał ucżniom / y rzekł ; Bierzćie / jedźćie / to jest ćiáło moje / z ktore śię zá was dawa / to czyńćie ná pámiątkę moję. a Tákże wźiąwszy y kielich / b gdy było po wieczerzy / c y podźiękowawszy / dał im mowiąc ; Pijćie z tego wszyscy. d Y pili z tego wszyscy. Y rzekł

u *Mátt.* 26.25. x *Janá.* 13.23. y *Mát* 26.26. z *Luka* 22.19. a *Már* 14.23. b *Luk.* 22.20. c *Mátt* 26.27. d *Már* 14.23.

im : To jest krew mojá Nowego Testámentu / e ktora śię zá was f y zá wielu wylewa g ná odpuszczenie grzechow. To czyńćie ilekroć pić będźiećie ná pámiątkę moję. h Záprawdę powiádam wam ; Iż nie będę więcey pił i od tąd z tego rodzáju winney máćice / áż do dniá onego / gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

A c zášpiewawszy pieśń l y wyszedszy / szedł według zwyczáju ná gorę Oliwną : á szli zá nim y ucżniowie jego. m Tedy im rzekł JEzus : n Oto przyidźie godźiná / owszem już przyszłá / że śię rozproszyćie káżdy do swego / á mnie sámego zostáwićie : lecż nie jestem sam / bo Oćiec jest ze mną. o Wszyscy wy zgorszyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápisano : Uderzę Pásterzá / y będą rozproszone owce trzody. A gdy z martwych wstánę / poprzedzę was do Gálilejey. A odpowiádájąc Piotr rzekł mu : Choćby śię wszyscy zgorszyli z ćiebie / ja śię nigdy nie zgorszę o Y rzekł PAN : Symonie / Symonie : oto szátan wyprośił was / áby was odwiewał jáko pszenicę. Alem Ja prośił zá tobą / áby nie ustáłá wiárá twojá : A ty niekiedy náwroćiwszy śię / utwirdzaj bráćią twoję. A on mu rzekł : PAnie / gotowem z tobą iść y do więźienia / y ná śmierć : q Duszę moję zá ćię położę. Odpowiedźiał mu JEzus : Duszę twoję zá mię położysz ? r Záprawdę powiádam tobie : Iż dźiś tey nocy / pierwey niż dwá kroć kur zápieje / trzy kroć śię mnie záprzysz s że mię nie znasz. t Ale on tym więcey mowił ; Bym z tobą miał y umrzeć / nie záprzę śię ćiebie. u Tákże y wszyscy ucżniowie mowili. x Y rzekł im : Gdym was posyłał bez mieszká / y bez táistry / y bez botow / izali wam czego nie dostawáło? A oni rzekli : Niczego. Tedy im rzekł : Ale teraz kto ma mieszek / niech go weźmie / tákże y táistrę. A kto nie ma mieczá / niech przedá suknią swoję / á kupi go. Abowiem powiádam wam : Iż śię jeszcze muśi to co nápisano wypełnić ná mnie / miánowićie : Iż z złocżyńcámi policzony jest. Bo te rzeczy ktore *świadczą* o mnie / koniec biorą. Ale oni rze

e *Luk* 21.20 f *Már.* 14.24 g *Má* 26.28 h *Má* 14.25 i *Mát* 26.29 k *Mát* 26.30 l *Luk* 22.39 m *Má* 26.31 n *Janá* 16.32 o *Má* 26.31. p *Luka.* 22.31. q *Janá.* 13.37. r *Már.* 14.30. s *Luk.* 22.34. t *Márk* 14.31. u *Mátt* 26.35. x *Luk.* 22.35.

kli : PAnie oto tu dwá miecze. A on im rzekł : Dosyć jest.

TEdy y przyszedł JEzus z ucznią-mi swojimi a ná miejsce ktore zwano Getsemáne / przez potok Cedron / gdźie był ogrod / do ktorego on wszedł y uczniowie jego. A wiedźiał y Judasz ktory go wydawał / ono miesce. Bo śie tám często zchadzał JEzus z uczniámi swojimi. b A gdy przyszedł ná ono miesce / c rzekł uczniom : Siedźćie tu / áż odszedszy / bede śie tám modlił. d Modlćie śie / ábyśćie nie weszli w pokuszenie. e A wziąwszy z sobe Piotrá / y dwu synow Zebedeuszowych f Jákubá y Janá / począł śie lekáć y bárzo teskníć. g Tedy im rzekł JEzus : Smetna jest duszá mojá áż do śmierći. Zostańćież tu / á czujćie ze mną. h A sam oddálił śie od nich / jakoby ná ćiśnienie kámieniem : á kleknawszy ná koláná / i padł ná źiemie k ná oblicze swoje modląc śie y mowiąc ; Ojcze moj / jesli mozna / niech mie ten kielich minie. Y rzekł ; Abbá Ojcze / wszystko tobie jest mozno / przenieś ode mnie ten kielich : Wszákze nie co Já chce / ále co ty / l niech śie stánie. A wstawszy od modlitwy / przyszedł do uczniow / o ználazł je spiące od smetku / m y rzekł Piotrowi ; Symonie / spisz ? n Tákześćie nie mogli przez jedne godźine czuć ze mną ? Czujćież / á modlćie śie / ábyśćie nie weszli w pokuszenie. Duch ći jest ochotny / ále ćiáło mdłe. Záśie powtore odszedszy / modlił śie mowiąc ; Ojcze moj / jesli mie nie może ten kielich minąć / tylko ábym go pił / niech śie stánie wola twojá. o A wroćiwszy śie / ználazł je záśie spiące : (Bo oczy ich były obćiązone) A niewiedźieli coby mu odpowiedźieć mieli. p A zániechawszy ich / znowu odszedł / y modlił śie po trzećie tez słowá mowiąc. q Y ukázał mu śie Anioł z niebá posilájący go. Ále będąc w boju / gorliwiey śie modlił. A był pot jego jáko krople krwie / zćiekájące ná źiemie. r Y przyszedł po trzećie / y rzekł im : s Coż spićie ? t Spićież juz / y odpoczywajćie / Dosyći ! u Oto śie przybliżyłá godźiná / á Syn człowieczy wydány będźie w rece grzesznikow : Wstańćie / á podźmy : o-

y Mát. 26.36. z Jan. 18. 1. a Mát. 26.36. Jan. 18. 1. b Luk. 22.40. c Mát. 26.36. d Luk. 22.40. e Mátt 26.37. f Már. 14.33. g Mát 26.38. h Luk. 22.41. i Már. 14.35. k Mátt 26.39. l Luká 22.42. m Már 14.37. n Mát. 26.40. o Már 14.40. p Mát. 26.44. q Luk. 22.43. r Már 14.41. s Luka 12.46. t Már. 14.41. u Mát 26.45.

to śie przybliżył ten ktory mie wydawa.

A Wnet gdy on jeszcze mowił / przyszedł Judasz ktory był jeden ze dwunaśći / á z nim wielka zgrájá z mieczmi y z kijmi od Przednieyszych Kápłánow x y Fáryzeuszow / y y od Náuczonych w piśmie y od Stárszych / z z sługámi / z láternámi / y z pochodniámi / y z broniámi : a A Judasz szedł przed nimi. b Tedy Jezus wiedząc wszystko co nań przyść miáło / wyszedszy rzekł im : Kogo szukaćie ? Odpowiedźieli mu ; JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus : Jam jest. A stał z nimi y Judasz ktory go wydawał. A skoro im rzekł / Jam jest ; postąpili ná zad / y pádli ná źiemie. Tedy ich záśie spytał ; Kogo szukaćie ? A oni rzekli : JEzusá Názáreńskiego. Odpowiedźiał JEzus ; Powiedźiałem wam żem Ja jest. Jesli tedy mnie szukaćie / dopuśććież tym odejść ; áby śie wypełniły słowá ktore był powiedźiał : Nie ztráćiłem żadnego z tych ktoreś mi dał. c A ten ktory go wydawał dał im był znák / mowiąc : Ktoregokolwiek pocáłuje / tenći jest / jimajćież go / á wiedźćie ostrożnie. A ták przyszedszy / zárázem przystąpił do JEzusá y rzekł : d Badź pozdrowiony Mistrzu : y pocáłował go. Ále mu rzekł JEzus : Przyjaćielu / ná coś przyszedł ? e Judaszu / pocáłowániem wydawasz Syná człowieczego ? f Tedy przystąpiwszy / rzućili rece ná JEzusá / y pojimáli go. g A widząc ći ktorzy przy nim byli co śie dźiać miáło / rzekli mu : PAnie / Mámyli bić mieczem ? h A oto jeden z tych ktorzy byli z JEzusem / i Symon Piotr / k wyćiągnął reke y dobył miecza swego ; á uderzywszy sługe Nawyższego Kápłáná / ućiął mu ucho l jego práwe. A temu słudze imie było Málchus. m Ale JEzus odpowiádájac / rzekł : Zániechajćie áż poty. n Y rzekł Piotrowi ; o Obroć miecz twoj ná miejsce jego : Abowiem wszyscy ktorzy miecz biorą / od mieczá poginą. p Izali nie mam pić kielichá tego / ktory mi dał Oćiec ? q Azaz mniemasz / żebym nie mogł teraz prośić Ojcá mego / á stáwiłby mi wiecey ni-

x Jan. 18. 3. y Már. 14.43. z Jan. 18. 3. a Luk. 22.47. b Jan. 18. 4. c Márk 14.44. d Mát. 26.49. e Luk. 22.48. f Mát. 26.50. g Luk. 22.49. h Mát. 26.51. i Jan. 18.10. k Mát. 26.51. l Jan. 18.10. m Luk. 22.51. n Jan. 18.11. o Mát. 26.52. p Jan. 18.11. q Mát. 26.53.

iest dwánaście woyst Anjołow ? Ale iákożby śię wypełniły pismá ktore mowią/ iż śię ták muśi stáć. r A dotknąwszy śię uchá iego / uzdrowił go. s Onęyże godźiny mowił JEzus do oney zgráie / t y do onych ktorzy byli przyszli przećiwko niemu/do Przednieyszych Kápłánow/y do Przełożonych Kośćiołá y do Stárszych ; u Wyszliśćie iáko ná zbojcę / z mieczmi y z kijmi pojimáć mię. Ná káżdy dźień śiádałem u was ucząc w kośćiele / á nie pojimáliśćie mię. x Ale táć iest oná godźiná wászá / y moc ćiemnośći. y A to śię wszystko stáło / áby śię wypełniły pismá Prorockie. Tedy uczniowie wszyscy opuśćiwszy go/ ućiekli. z A ieden jákiś młodźieniec szedł zá nim przyodźiány prześćierádłem ná nágie *ćiáło*. Y uchwyćili go młodźieńcy. Ale on opuśćiwszy prześćierádło / nágo ućiekł od nich.

NOtá a tedy y Rotmistrz y sludzy Zydowscy pojimáli JEzusá / y zwiazáli go. A wiedli go náprzod do Annaszá ; bo był świekier Káifaszow : A b Annasz odesłał go zwiazánego / do Káifaszá/ c ktory był Nawyższym Kápłánem roku onego. A Káifasz ten był ktory Zydom rádźił/ że pożyteczno iest áby ieden człowiek umárł zá lud. d A zeszli śię do niego wszyscy Przednieyszy Kápłáni y Stárszy/ y Námczeni w piśmie. e Y szedł zá JEzusem Symon Piotr kz dáleká / g y drugi uczeń. A ten uczeń był znájomy Nawyższemu Kápłánowi ; y wszedł z JEzusem do dworu Nawyższego Kápłáná. Ale Piotr stał u drzwi ná dworze. Wyszedł tedy on drugi uczeń ktory był znájomy Nawyższemu kápłánowi / y mowił z odźwierną / y wprowádźił tám Piotrá. h A wszedszy tám *Piotr* śiedźiał z slugámi áby ujrzał koniec. i Y rozniećili ogień w pośrzodku dworu / k bo źimno było : l y uśiedli wespoł / m y grzali śię. Był też z nimi Piotr stojąc y grzejąc śię. n Y przyszłá jedná z dźiewek Nawyższego Kápłáná o odźwierna ; p á ujrzawszy Piotrá grzejącego śię / pojrzáłá nań y rzekłá ; q Izaliś y ty nie iest z uczniow tego człowieká ? r A on śię záprzał przed wszystkimi mowiąc s Niewiástko/ nie znam go / t y nie wiem co powiádasz. u A po máłey chwili/ x gdy wyszedł ná dwor do przyśionká / á kur zápiał ; y ujrzáłá go insza z dźiewká / a y rzekłá do tych co tám byli : y tenći był z tym JEzusem Názáreńskim. b Y drugi ujrzawszy go rzekł : Y tyś iest z nich. c Tedy śię powtore záprzał z przyśięgą *mowiąc* : d Człowiecze/ nie iestem ; e Nie znam tego człowieká. f A gdy wyszłá jákoby jedná godźiná / ktoś inszy twierdźił mowiąc ; Prawdźiwie y ten z nim był ; bo też iest Gálilejczyk. g Y ći co tám stali / rzekli : Prawdźiwie y tyś iest z nich / bo y mowá twojá ćiebie wydawa. h Rzekł mu też niektory z slug Kápłáná Nawyższego / powinowáty onego / ktoremu był Piotr ućiął ucho : Izaliżem ja ćiebie nie widźiał w ogrodźie z nim ? i Tedy śię począł przeklináć y przyśięgáć / *mowiąc* : Nie znam tego człowieká. k A zátym záraz gdy on ieszcze mowił / kur zápiał powtore. m A PAN obroćiwszy śię pojrzał ná Piotrá. Y wspomniał Piotr ná słowo PAńskie / jákomu był powiedźiał : Iż pierwey niż kur n dwá kroć zápieje / trzy kroć śię mnie záprzysz. o A wyszedszy precz / gorzko płákał.

Ay ták Nawyższy Kápłan pytał JEzusá o jego uczniie / y o náuke jego odpowiedźiał mu JEzus ; Jam jáwnie mowił świátu : Jam záwsze uczył w bożnicy y w Kośćiele / gdźie śię zewsząd Zydowie zchadzáją / á potájemnie nicem nie mowił : Coż mię pytasz ? Pytaj tych ktorzy słucháli com im mowił ; ćić oto wiedzą com Ja mowił. A gdy on to mowił / jeden z slug ktory tám stał / uderzył JEzusá laską/ mowiąc ; Y táki odpowiádasz Nawyższemu Kápłánowi ? Odpowiedźiał mu JEzus ; Jeslim źle rzekł/ daj świádectwo o złym ; á iesli dobrze/ przecież mię bijesz ? q Lecz mężowie ktorzy wespoł trzymáli JEzusá / náśmiewáli śię z niego / bijąc go ; á zákrywszy go/ bili twarz jego : y pytáli go mowiąc : Prorokuj/ kto iest co ćię uderzył. Y wiele innych rzeczy bluźniąc mowili przećiwko niemu. r Tedy Przednieyszy Kápłáni/ y Stárszy/ y wszystká Rádá / szukáli fałszywego świádectwá

r Luk. 22.51. s Mát. 26.55. t Luk. 22.52. u Mát. 26.55. x Luk. 22.53. y Mát. 26.56. z Már. 14.51. a Jan. 18.12. b Jan. 18.24. c Janá 18.13. d Már. 14.53. e Janá 18.15. f Már. 14.54. g Janá 18.15. h Mát. 26.58. i Luk. 22.55. k Jan. 18.18. l Luk. 22.55. m Janá 18.18. n Már. 14.66. o Janá 18.17. p Már. 14.67. q Janá 18.17. r Mát. 26.70. s Luk. 22.57. t Mát. 26.70.

u Luk. 22.58 x Mát. 14.68 y Mát. 26.71 z Már. 14.69 a Mát. 16.71 b Luk. 22.58 c Már. 26.72 d Luk. 22.58 e Mát. 26.72 f Luk. 22.59 g Mát. 26.73 h Jan. 18.26. i Már. 26.74. k Luk. 22.60. l Már. 14.72. m Luk. 22.61. n Már. 14.72. o Mát. 26.75. p Jan. 18.19. q Luká. 22.63. r Mát. 26.59.

przećiwko JEzusowi/ áby go ná śmierć wydáli: ále nie ználeźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ przecie nie ználeźli. s Abowiem ácz ich wiele fałszywie świádczyli przećiwko niemu / wszákże świádectwá ich nie były zgodne. t Aż náostátek wystąpiwszy dwáj fałszywi świádkowie rzekli: u Myśmy to słyszeli/ że mowił: x Mogę rozwálić/ y y Ja rozwálę ten Kośćioł z Boży á ręką uczyniony/ á we trzech dniách inny nie ręką uczyniony zbuduję. Lecz y ták nie było zgodne świádectwo ich. Tedy stánąwszy w pośrzodku Nawyższy Kápłan/ pytał JEzusá mowiąc: b Nic nie odpowiádasz? *Coż to jest* co ći przećiwko tobie świadczą? Lecz JEzus milczał c y nic nie odpowiedźiał. d A gdy było ráno/ weszli w rádę wszyscy Przednieyszy Kápłáni/ e y Náuczeni w pismie/ f y Stárszy ludu / przećiwko JEzusowi/ áby go zábili. g Y przywiedli go do Rády swojey / mowiąc: Jeśliś ty jest Chrystus/ powiedz nam? Y rzekł im: Choćbym wam powiedźiał/ nie uwierzyćie. A jeślibym też *o co* pytał / nie odpowiećie mi/ áni mię wypuśćićie. h A odpowiádájąc Nawyższy Kápłan rzekł mu: Poprzysięgam ćię przez Bogá żywego / ábyś nam powiedźiał/ jeśliś ty jest on Chrystus i Syn onego *Bogá* błogosłáwionego? k Rzekł mu JEzus: Tyś powiedźiał. l Y rzekli wszyscy: Tyś tedy jest on Syn Boży? A on rzekł do nich: Wy powiádaćie żem Ja jest: m wszákże powiádam wam: n Od tego czásu / będźie Syn człowieczy śiedźiał ná práwicy mocy Bożey/ o y ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná práwicy mocy *Bożey* y przychodzącego z obłokámi Niebieskimi. Tedy Nawyższy Kápłan rozdárszy száty swoje rzekł: p Bluźnił: coż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierstwo jego: coż śię wam zda? q A oni wszyscy r odpowiádájąc / osądźili go / y rzekli: Winien jest śmierći. s Y poczęli niektorzy nań plwáć / y zákrywáć oblicze jego// y policzkowáć go / y mowić mu: t Prorokuj nam Chrystuśie / kto jest ten co ćię uderzył: u á słudzy go laskámi bili. x Tedy powstawszy wszystko mnostwo ich / y á związawszy JEzusá zprowádźili go od Káifaszá ná Rátusz/ z á y podáli go Pontskiemu Piłatowi Stárośćie.

a Tedy Judasz ktory go był wydał/ widząc iż był osądzon / żáłując *tego*, wroćił trzydźieśći srebrnikow Przednieyszym Kápłánom y Stárszym; mowiąc: Zgrzeszyłem wydawszy krew niewinną. A oni rzekli; Coż nam do tego? Ty ujrzysz. A porzućiwszy one srebrniki w Kośćiele / odszedł ná stronę; odszedszy obieśił śię / b y rozpukł śię ná poły / y wypłynęły wszystkie wnętrzności jego. Y było to jáwno wszystkim mieszkájącym w Jeruzalem. c Ale Przednieyszy Kápłáni / wźiąwszy one srebrniki/ mowili; Nie godźi śię ich kłáść do skárbu / gdyż zápłátá jest krwie. A narádźiwszy śię / kupili zá nie rolą gárncarzową ná pogrzeb gośćiom. Dla tego oná rola názwána jest rola krwie / áż do *dniá* dźisieyszego. Tedy śię wypełniło co powiedźiano przez Jeremiaszá Proroká mowiącego; Y wźięli trzydźieśći srebrnikow zápłáte oszácowánego / ktory był oszácowány od synow Izráelskich / y dáli je zá rolą gárncárzową / jáko mi postánowił PAN.

d Y do nie weszli sámi ná Ratusz / áby śię nie zplugáwili / ále áby pożywáli Báránká Wielkonocnego. Tedy wyszedł do nich Piłat y rzekł: Jákąż skárgę przynośićie przećiwko człowiekowi temu? Odpowiedźieli mu y rzekli: Być ten niebył złoczyńcą / tedybyśmy go nie podáli. Y rzekł Piłat: Weźmićież go wy / á według Zakonu wászego osądźćie go. Rzekli mu Zydowie: Nam śię nie godźi zábijáć nikogo: áby śię wypełniły słowá JEzusowe ktore powiedźiał / oznajmując jáką śmierćią miał umrzeć. e Y poczęli nań skárżyć / mowiąc: Tegośmy ználeźli iż odwraca lud / y zákázuje dáni dawáć Cesárzowi: powiádájąc / że on jest Chrystusem Krolem. f Tedy zásię wszedł Piłát ná Ratusz /y záwołał JEzusá. g Y stał JEzus przed Stárostą / y pytał go stárostá mowiąc: Tyżeś jest on Krol Zydowski? h odpowiedźiał mu JEzus: A sámże to od śiebie mowisz/ czyli inszy powiedźieli o mnie? Odpowiedźiał Piłat:

s Már. 14.56. t Mátt 26.60. u Már 14.58. x Mát 26.61. y Már 14.58. z Mát 26.61. a Már. 14.58. b Mát. 26.63. c Már. 14.61. d Mát 27. 1. e Luk. 22.66. f Mát. 27. 1. g Luk. 22.66. h Mát. 26.63. i Már. 14.61. k Mát 26.64. l Luk. 22.70. m Mát 26.64. n Luk. 22.69. o Már 14.62. p Mát. 26.65. q Mátt 14.64. r Mát 26.66. s Már 14.65. t Mát. 26.68. u Már 14.65. x Luk. 23. 1. y Mát. 27. 2.

z Jan. 18.28. a Mát 27. 2. b Dźiej. 1. 18. c Mát. 27. 6. d Jan. 18.28. e Luk. 23. 2. f Jan. 18.33. g Mát 27.11. h Jan. 18.33.

A zaśem ja Zyd? Narod twoj/ y Przedniejszy Kápłáni podáli mi ćię: Coś ześ widy uczynił? Odpowiedźiał JEzus: Krolestwo moje nie jest z tego świátá. Gdyby krolestwo moje z tego świátá było / wzdyćby mię sludzy moji bronili / ábym nie był wydány Zydom: Lecz teraz krolestwo moje nie jest z tąd. Tedy mu rzekł Piłat: Toś ty przećię jest Krol? Odpowiedźiał mu JEzus: Ty powiádasz żem Ja jest Krolem. Jam śię ná to národźił / y ná tom przyszedł ná świát/ ábym świádectwo wydał prawdźie. Wszelki ktory jest z prawdy / słucha głosu mego. Rzekł mu Piłat: Coż jest prawdá? A to rzekszy / wyszedł záśię do Zydow/ y rzekł im: Ja w nim żadney winy nie znájduję. i Y skárzyli nań Przedniejszy Kápłáni y Stárszy o wiele rzeczy: Ale on nic nie odpowiedźiał. k Tedy go záśię pytał Piłat / mowiąc: Nic nie odpowiádasz? l Niesłyszysz? m Oto jáko wiele rzeczy przećiwko tobie świadczą? n Lecz mu JEzus nie odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták iż śię Stárostá bárzo dźiwował. o Lecz śię oni bárźiey śilili / mowiąc: Ywzrusza lud / ucząc po wszystkiey Judskiey źiemi / począwszy od Gálilejey áż do tąd.

TEdy Piłat usłyszawszy o Gálilejey/ pytał jesliby był człowiekiem Gálilejskim? A gdy śię dowiedźiał/ iż był z páństwá Herodowego / odesłał go do Herodá: ktory też w Jeruzalem był w one dni. A Herod ujrzawszy JEzusá / urádował śię bárzo. Bo go z dawná prágnął widźieć: dla tego / iż wiele o nim słuchał / y spodźiewał śię iż miał ujrzeć jáki cud od niego uczyniony. Y pytał go wiela słow. Ale mu on nic nie odpowiádał. A Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w pismie stali / potężnie skárżąc nań. Ale wzgárdźiwszy nim Herod z żołnierstwem swym/ y náśmiawszy śię z niego / oblekł go w szátę białą/ y odesłał go záś do Piłatá. Y stáli śię sobie przyjaćiołmi Piłat z Herodem onegoż to dniá: bo sobie byli przed tym nieprzyjaćiołmi. A Piłat zwoławszy Przedniejszych Kápłánow/ y Przełożonych/ y ludu / rzekł do nich: Oddáliśćie mi tego człowieká / jákoby lud odwracał/ á oto ja przed wámi pytáiąc go, żadney winy nie ználazłem w tym człowieku/ z tego o co nań skárżyćie. Ale áni Herod. Bom was odesłał do niego: A oto nic mu śię godnego śmierći nie stáło. Przetoż skarawszy / wypuszczę go. p A musiał Stárostá wypuszczáć ludowi ná Swięto jednego więźniá / ktoregoby chćieli / q y o ktoregoby prośili. r Y mieli ná ten czás więźniá znácznego/ ktorego zwano Bárábbasz. s A ten Bárábbász był zbojcá/ t w więźieniu z tymi co rozruch czynili/ u ktory był dla niejákiego rozruchu w mieśćie uczynionego y dla mężobojstwá wsádzony do więźienia. x Tedy lud głosem záwoławszy / począł prośić / *żeby uczynił* ták jáko im záwżdy czyniwał. Ale Piłat/ y gdy śię zebráli/ rzekł do nich: z Jest u was ten zwyczaj / ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc: a ktoregoż chcećie ábym wam wypuśćił/ Bárábbaszá/ ábo JEzusá ktorego zowią CHrystusem / b tego Krolá Zydowskiego? c Wiedźiał bowiem iż go z nienawiśći wydáli Przedniejszy Kápłáni. d Ale Przedniejszy Kápłáni y Stárszy námowili lud / e y podburzyli lud áby prośili / áby im ráczey Bárábbaszá wypuśćił: f A JEzusá áby strácili. g Tedy záwołał społem wszystek lud mowiąc: h Nie tego / ále Bárábbaszá. i A odpowiádájąc Piłat / rzekł im záśię: Coż tedy chcećie ábym uczynił z JEzusem ktorego zowią CHrystusem / l ktorego názywaćie Krolem Zydowskim? m Ale oni záwołáli n wszyscy / o mowiąc: Ukrzyżuj / ukrzyżuj go! A on potrzećie rzekł do nich: Y coż wszytek złego uczynił? Zadney winy śmierći nie ználazłem w nim: Przetoż skarawszy / wypuszczę go. A oni przećię nálegáli głosy wielkimi / żądájąc áby był ukrzyżowány: y zmacniáły śię głosy ich y Przedniejszych Kápłánow.

TEdy p wziął Piłat JEzusá/ y ubiczował go. A żołnierze uplotszy koronę z ciernia/ włożyli ná głowę jego/ y płaszczem szárłatowym przyodźiali go: A mowili: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! y bili go laskámi. Y záśię wyszedł Piłat ná dwor / y rzekł im: Oto go wam wywiodę ná dwor / áby-

i Mát 27.18. k Már 15.4. l Mát 27.13. m Már 15.4. n Mát 27.14. o Luk. 23.5.

p Mát 27.15. q Már 15.6. r Mát 27.16. s Jan. 18.40. t Már 15.7. u Luk. 23.19. x Már 15.8. y Mát 27.17. z Jan. 18.39. a Mát 27.17. b Jan. 18.39. c Már 15.10. d Mát 27.20. e Már 15.11. f Mát 7.20. g Luk. 23.18. h Jan. 18.40. i Már 15.12. k Mát 27.22. l Már 15.12. m Luk 23.21. n Mát 27.22. o Luk 22.21. p Jan. 19.1.

ście wiedźieli / iż w nim żadney winy nie znáyduię.

Gdy JEzus wyszedł ná dwor niosąc one ćierniową koronę / y on płaszcz szárłatowy / y rzekł im *Piłat*; Oto człowiek! A gdy go ujrzeli Przedniejszy Kápłáni y słudzy *ich*, záwołáli mowiąc; Ukrzyżuj/ukrzyżuj *go*. Rzekł im Piłat; Weźmićież go wy/á ukrzyżuyćie; boć ja w nim żadney winy nie znáyduię. Odpowiedźieli mu Zydowie; Myć Zakon mamy/y według Zakonu nászego ma umrzeć; bo śię czynił Synem Bożym. A gdy Piłat usłyszał te słowá/bárziey śię ulękł. Y wszedł záśię do Rátuszá/ y rzekł do JEzusá; Zkądżeś ty jest? Lecz mu JEzus nie dał odpowiedźi. Tedy mu rzekł Piłat; Nie mowisz ze mną? Niewiesz iż mam moc ukrzyżowáć ćię / y mam moc wypuśćić ćię? Odpowiedźiał JEzus; Nie miałbyś żadney mocy náde mną/ być nie było dáno z gory. Przetoż/ kto mię tobie wydał / więtszy grzech ma. Od tąd Piłat stárał śię o to / *jákoby* go wypuśćił. Lecz Zydowie wołáli mowiąc; Jeśli go wypuśćisz/nie jesteś przyjaćielem Cesárskim. Káżdy *bowiem* co śię Krolem czyni / sprzećiwia śię Cesárzowi. A przetoż Piłat usłyszawszy te słowá / wywiodł JEzusá ná dwor/ y śiadł ná stolicy / ná miejscu ktore zowią Litostrotos / á po Zydowsku Gabbátá. q A gdy on śiedźiał ná *Sądowey* stolicy/posłáłá do niego żoná jego/mowiąc; Nie miey żadney spráwy z tym spráwiedliwym / bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. r A było to w dźień przygotowánia przed Wielkanocą około szostey godźiny. Y rzekł *Piłat* Zydom; Oto Krol wász! A oni záwołáli; Strać / strać/ y ukrzyżuj go! A Piłat im rzekł; Krolá wászego ukrzyżuię? Odpowiedźieli Przedniejszy Kápłáni; Nie mamy Krolá/tylko Cesárzá. s A widząc Piłat iż to nic nie pomagáło / ále *owszem* śię więtszy rozruch wszczynał; wziąwszy wodę/umył ręce przed ludem/mowiąc; Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. A odpowiádájąc wszystek lud / rzekł; Krew jego ná nas y ná dźiatki násze. t A ták Piłat chcąc ludowi dosyć uczynić/ u przysądźił áby śię dosyć stá-

q Mátt. 27.19. r Jan. 19.14. s Mátt. 27.24. t Márk. 15.15. u Luk. 23.24.

ło żądośći ich. x Y wypuśćił im Bárábbaszá. Ale JEzusá ubiczowawszy / y podał ná wolą ich z áby był ukrzyżowány. Tedy żołnierze Stárośćini *wziąwszy* JEzusá / a wprowádźili go do dworu/ to jest do Rátuszá: b Y zebráli do niego wszystkę rotę. A zewlekszy go / przyodźiali go płaszczem szárłatowym. Y uplotszy koronę z ćiernia włożyli ná głowę jego / y *dáli* trzćinę w práwą rękę jego: á upadájąc przed nim ná koláná / náśmiewáli śię z niego / mowiąc: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! A plując nań/wźięli one trzćinę / y bili go w głowę jego. A gdy śię z niego náśmiali / zewlekli go z onego płaszczá / c y oblekli go w száty *jego* własne. d Y wźięli JEzusá/y wywiedli e áby go ukrzyżowáli. f A on niosąc krzyż swoj/wyszedł ná one miejsce/ktore zwano Trupich głow / á po Zydowsku zowią *je* Golgotá. g A wychodząc ználeźli człowieká h niektorego Symoná Cyreneyczyká (ktory szedł z polá) Ojcá Alexándrowego y Rufowego. i Tego uchwyćiwszy / k przymuśili/y włożyli nań krzyż / áby go niosł zá JEzusem. l Y szło zá nim wielkie mnostwo ludu y niewiast / ktore go płákáły y nárzekáły. Ale JEzus obroćiwszy śię do nich/rzekł; Corki Jeruzalemskie / nie płáczćie náde mną / ále ráczey sáme nád sobą płáczćie / y nád dźiatkámi wászymi. Abowiemći oto idą dni / ktorych będą mowić; Błogosłáwione niepłodne / y żywoty ktore nie rodźiły / y pierśi ktore nie karmiły. Tedy poczną mowić gorám; Pádnićie ná nas! A págorkom; Przykryjćie nas! Abowiem ponieważ śię to ná źielonym drzewie dźieje/á coż będźie ná suchym? Wiedźieni też byli y inni dwá złoczyńcy / áby wespoł z nim strácenj byli.

Y m przywiedli go ná miejsce rzeczone Golgotá / co śię wykłada; Miejsce trupich głow. n Y dáli mu pić ocet z żołćią zmieszány. A skosztowawszy / nie chćiał pić. o Dawáli mu też wino z myrrą / ále go on nie przyjął. p Támże go ukrzyżowáli, á z nim drugich dwu q złoczyńcow r z obu stron: jednego po práwicy / á drugiego po lewicy; t á w pośrzodku JEzusá.

x Mátt. 27.26. y Luk. 23.25. z Mátt. 27.27. a Márk. 15.16. b Mátt. 27.28. c Márk. 15.20. d Jan. 19.16. e Márk. 15.20. f Jan. 19.17. g Mátt. 27.32. h Már. 15.21. i Luk. 23.26. k Mátt. 27.32. l Luk. 23.27. m Márk. 15.22. n Mátt. 27.34. o Márk. 15.23. p Jan. 19.18. q Luk. 23.33. r Jan. 19.18. s Luk. 23.33. t Jan. 19.18.

u Már. 15.28. x Már. 15.25. y Luk. 23.34. z Jan. 19.19. a Már. 15.26. b Jan. 19.24. c Mátt 27.35. d Jan. 19.24. e Mát 27.36. f Jan. 19.25. g Luka. 23.35. h Már. 15.29. i Mátt. 27.40. k Márk. 15.31. l Mátt. 27.42.

u Y wypełniło śię Pismo ktore mowi; z złoczyńcámi jest policzony. x A byłá trzecia godźiná gdy go ukrzyżowáli. y Tedy JEzus rzekł; Oycze/ odpuść im/ boć nie wiedzą co czynią. z Nápisał też Piłat y napis a winy jego/ y postáwił nád krzyżem. A było nápisano; JEzus Názárenski, Krol Zydowski. A ten napis czytáło wiele Zydow: bo blisko miástá było ono mieysce/ gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápisano po Zydowsku/ po Grecku/ y po Łácinie. Tedy rzekli Piłatowi Przednieyszy Kápłáni Zydowscy; Nie pisz/ Krol Zydowski: ále iż on powiádał/ Jestem Krolem Zydowskim. Odpowiedźiał Piłat; Com nápisał/ *tom* nápisał.

A Gdy żołnierze JEzusá ukrzyżowáli/ wźięli száty jego/ (y uczynili cztery częśći/ káżdemu żołnierzowi część) y suknią. A byłá tá suknia nie szyta/ *ále* od wierzchu wszystká dźiána. b Tedy rzekli jedni do drugich; Nie krajmy jey/ ále o nię rzućmy losy czyja ma być. c Aby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká: d Podźielili miedzy śię száty moje/ á o odźienie moje los miotáli. To tedy uczynili żołnierze/ e á śiedząc strzegli go tám. f A stały podle krzyżá JEzusowego mátká jego/ y śiostrá mátki jego/ Márya *żoná* Kleofászowa/ y Márya Mágdálená. Tedy JEzus ujrzawszy mátkę/ y uczniá ktorego miłował tuż stojącego/ rzekł mátce swojey; Niewiásto/ oto syn twoj. Potym rzekł uczniowi: Oto mátká twojá. A od oney godźiny wźiął ją *on* uczeń do śiebie. g Y stał lud przypátrując śię. h A ći ktorzy mimo chodźili/ bluźnili go/ chwiejąc głowámi swymi/ á mowiąc: Ehej/ ktory rozwalasz kośćioł/ á we trzech dniách budujesz *go*! i rátuj sámego śiebie; jesliś jest Syn Boży zstąp z krzyżá. Tákże y Przednieyszy Kápłáni náśmiewájąc śię z Náuczonymi w piśmie y z Stárszymi/ k jedni do drugich mowili; Inszych rátował/ á sámego śiebie rátowáć nie może. l Jesliż jest Krol Izráelski/ niech teraz zstąpi z krzyżá/ á uwierzymy mu. Dufał w Bogu/ niechże go teraz wybáwi jesli śię w nim kocha: Boć powiedźiał; Jestem Synem Bożym.

m Mátt. 27.44. n Luka. 23.32. o Mát 27.46. p Már 15.35. q Jan 19.28. r Mát 27.48. s Jan. 19.29. t Mát 27.48. u Már 15.36. x Luk 23.46. y Mát 27.50. z Jan 19.30. a Luk 23.4. b Mát 27.5.

Náśmiewáli śię też z niego y żołnierze/ przystępując á ocet mu podawájąc y mowiąc; Jesliś ty jest Krol Zydowski/ rátujże sámego śiebie. m Tákże y zbojcy ktorzy z nim byli ukrzyżowáni urągáli mu. n A jeden z onych złoczyńcow ktorzy z nim wiśieli/ urągał mu/ mowiąc: Jesliżeś ty jest CHrystus/ rátujże śiebie y nas. A odpowiádájąc drugi/ gromił go mowiąc: Y ty śię Bogá nie boisz/ choćiażeś jest w tymże skazániu. A myć záiste spráwiedliwie: (bo godną zápłátę zá uczynki násze bierzemy.) Ale ten nic złego nie uczynił. * Y rzekł do JEzusá: PAnie/ pomni ná mnie/ gdy przyjdźiesz do krolestwá twego! A JEzus mu rzekł: Záprawdę powiádam tobie/ Dźiś będźiesz ze mną w Ráju.

A Było około szostey godźiny/ y stáłá śię ćiemność po wszystkiey źiemi áż do godźiny dźiewiątey. Y záćmiło śię słońce. o. A około dźiewiątey godźiny/ záwołał JEzus głosem wielkim mowiąc; Eli/ Eli/ Lámá Sábáchthani! To jest: Boże moj! Boże moj! Czemuś mię opuśćił? Tedy niektorzy z tych co tám stali/ usłyszawszy to/ rzekli: p Oto/ Eliaszá woła. q Potym wiedząc JEzus iż śię już wszystko wykonáło/ áby śię wypełniło pismo/ rzekł; Prágnę. A było *tám* naczynie postáwione octu pełne. r A záraz bieżawszy jeden z nich/ wźiął gębkę/ y nápełnił ją octem/ s á obłożywszy hisopem t y włożywszy ná trzćinę/ dawał do ust jego áby pił. A drudzy mowili; Zániechaj; Pátrzajmy/ jesli przyjdźie Eliasz áby go wybáwił/ u y zdiął *z krzyżá*. A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł: Wykonáło śię. x A JEzus záwoławszy głosem wielkim/ rzekł: Oycze/ w ręce twoje polecam Duchá mojego! y A záwoławszy głosem wielkim/ z á náchyliwszy głowę/ oddał Duchá/ a y skonał. b A oto zasłoná Kośćielna rozerwáłá śię ná dwoję/ od wierzchu/ áż do dołu: y trzęsłá śię źiemia: á skáły śię pádáły: y groby śię otwarzáły: á wiele ćiał świętych ktorzy byli zásnęli/ powstáło. A wyszedszy z grobow/ po *zmartwychwstániu* jego/ weszli do miástá świętego/ y pokázali śię wielom.

c Setnik tedy/ ktory stał przećiwko niemu/ d y ći co z nim JEzusá strzegli/ widząc e iż ták wołájąc oddał Duchá; f widząc też trzesienie ziemie/ y to co sie działo/ zlekli sie bárzo/ g y chwalili Bogá/ mowiąc; Záprawdę/ człowiek to był spráwiedliwy/ h y Syn Boży. i Tákże y wszystek lud ktory sie był zszedł ná to dziwowisko/ widząc co sie dziáło bijąc sie w piersi swoje/ wracał sie. A znájomi jego wszyscy z dáleká stáli. k Były też y niewiásty z dáleká sie przypátrując/ l ktore były przyszły zá JEzusem od Gálilejey posługując mu. m Miedzy ktorymi byłá Márya Magdálená/ y Márya Jákubá máłego/ y Jozefá mátká/ y Sálome n mátká synow Zebedeuszowych. o Ktore/ gdy jeszcze był w Gálilejey/ chodziły zá nim á posługowáły mu: y wiele innych ktore z nim były wstąpiły do Jeruzalem. p A gdy był wieczor/ q poniewáż był dzień przygotowánia/ áby ćiáłá ná krzyżu ná Sábbát nie zostáły (ábowiem był wielki on dzień Sábbátu) prosili Piłatá/ áby im golenie połamano/ y zdjęto je. Przyszli tedy żołnierze/ á pierwszemu wprawdzie złamáli golenie/ y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowány: Ale przyszedszy do JEzusá/ gdy ujrzeli że już umárł/ nie łamáli goleni jego Lecz jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á zárázem wyszłá krew y wodá. A ten co to widział/ świadczył *o tym*: y prawdziwe jest świádectwo jego: *á* on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyśćie wy wierzyli. Abowiem sie to stáło/ áby sie wypełniło pismo; Kość jego nie będzie złamána. Y záśie drugie pismo mowi; Ujrzą kogo przebodli.

A r Gdy był wieczor/ przyszedł s Jozef z Arymátyey miástá Judskiego/ u człowiek bogáty/ x poczesny Rádny/ Pan/ y mąż dobry y spráwiedliwy/ ktory był nie zezwolił ná Rádę y ná uczynek ich/ ktory też oczekawał krolestwá Bożego. z Ktory też był uczniem JEzusowym/ ále tájemnym dla bojáźni Żydowskiey. a Ten śmiele wszedł do Piłatá/ y prosił o ćiáło JEzusowe. A Piłat sie dziwował/ jesliby już umárł: á záwoławszy Setniká/ pytał go dawnoli umárł? A dowiedziawszy sie od Setniká b pozwolił. c Y roskazał dáć ćiáło Jozefowi. d A Jozef kupił prześćierádło. e Przyszedł też y Nikodem (ktory był przed tym przyszedł w nocy do JEzusá/) y niosąc zmieszáney Myrrhy y Aloes około stá funtow. f Tedy zdjęli y g wźięli ćiáło JEzusowe/ h uwinęli je w czyste prześćierádło/ i z onymi rzeczámi wonnymi/ jáko jest zwyczaj Żydow *umárłe* chowáć. A był ná onym miejscu/ gdźie był ukrzyżowány/ ogrod/ á w ogrodźie grob nowy. k A wźiąwszy ćiáło Jozef/ położył w nowym grobie swojim ktory był w opoce wykował; l w ktorym jeszcze nikt nigdy nie był położony. m Tám dla dniá przygotowánia Żydowskiego/ n á iż Sábbát nástawał/ o y że on grob był blisko/ położyli JEzusá. p A przywáliwszy do drzwi grobowych kámień wielki/ odszedł.

A q byłá tám Márya Mágdálená. y druga Márya *mátká* Jozefowá/ s y *inne* niewiásty/ ktore były z nim przyszły z Gálilejey. t Ktore siedząc przećiwko grobowi u pátrzáły/ kedy go położono. x Ogladáły grob/ y jáko było położone ćiáło jego. A wroćiwszy sie/ nágotowáły wonnych rzeczy y máśći. Ale w Sábbát odpoczynęły według przykazánia. y A drugiego dniá/ ktory był *pierwszy* po Przygotowániu zgromádzili sie Przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie do Piłatá/ mowiąc; Pánie/ Wspomnieliśmy/ iż on zwodźićiel powiedział/ gdy jeszcze żyw był; Po trzech dniách z *martwych* powstánę. Roskaż tedy obwárowáć grob/ áż do dniá trzećiego/ by snadź przyszedszy uczniowie jego w nocy/ nie ukrádli go/ y nie powiedźieli ludowi/ iż z martwych wstał: y będźie poślední błąd gorszy/ niż pierwszy. Rzekł im Piłat; Maćie straż/ Idźćie/ obwárujćie jáko umiećie. A oni poszedszy/ osádźili grob strażą/ zápieczetowawszy kámień.

c Már. 13.39. d Mát. 27.54. e Már. 15.39. f Mát. 27.54. g Luk. 23.47. h Mát. 27.54. i Luk. 23.48. k Már. 15.40. l Mát. 28.55. m Már. 15.40. n Mát. 27.56. o Már. 15.41. p Mát. 27.57. q Jan. 19.31. r Mát. 27.57. s Már. 15.43. t Luka 23.51. u Mát. 27.57. x Már. 15.43. y Luk. 23.53. z Jan. 19.38. a Már. 15.43.

b Jan. 19.38. c Mát. 27.58. d Már. 15.46. e Jan. 19.39. f Luka 23.53. g Jan. 19.40. h Mát. 27.59. i Jan. 19.40. k Mát. 27.60. l Luka 23.53. m Jan. 19.42. n Luk. 23.54. o Jan. 19.42. p Mát. 27.60. q Mát. 21.61. r Már. 15.47. s Luka 23.55. t Mát. 27.61. u Már. 15.47. x Luk. 23.55. y Mát. 27.61.